ANUL XXVI
26
(1 104)
Sîmbătă
2 iulie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

75 DE ANI DE LA CREAREA SOCIETĂȚII SCRIITORILOR ROMÂNI

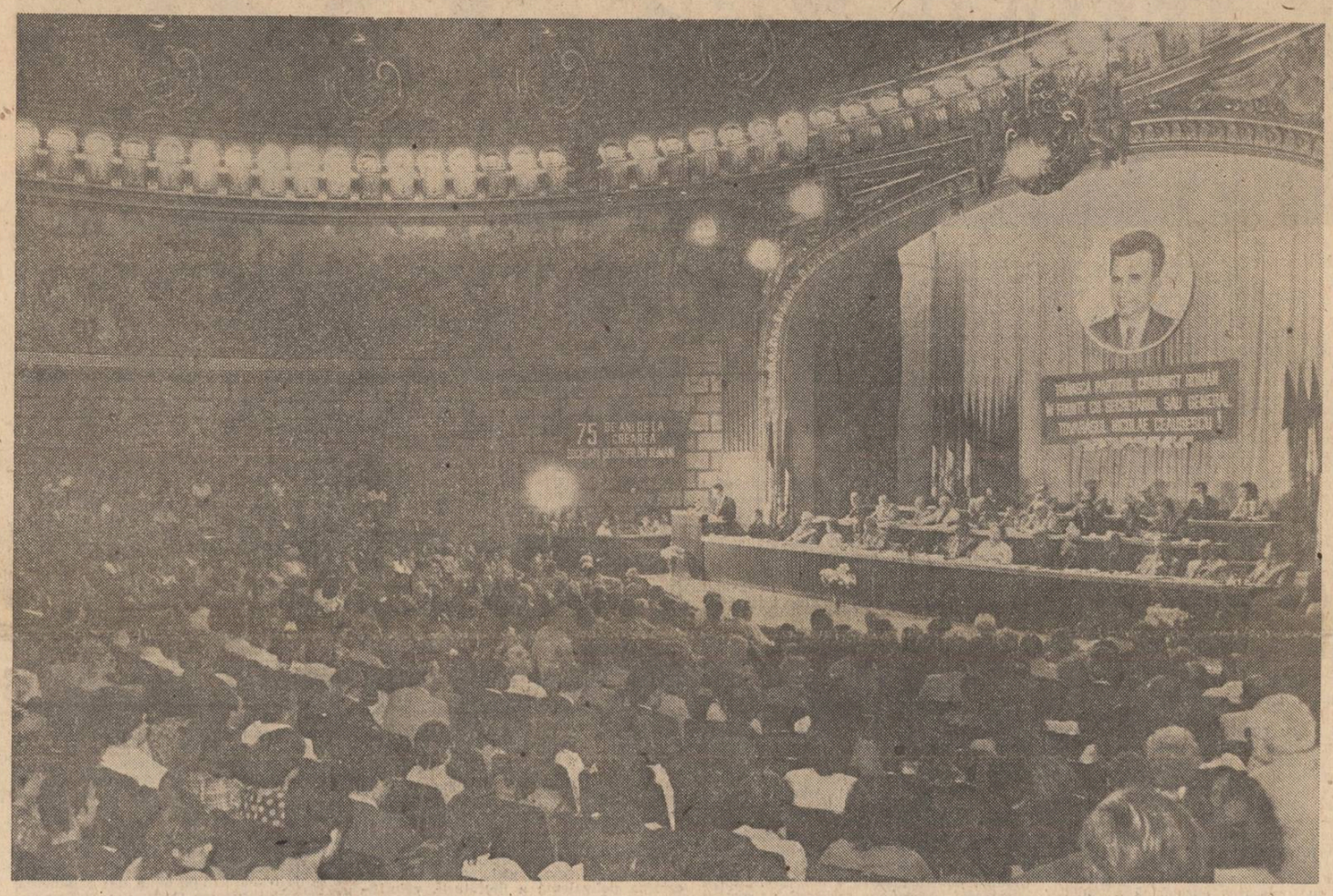

Mesajul tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU adresat Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România

Împlinirea a 75 de ani de la crearea „Societății Scriitorilor Români" — moment cu deosebite semnificații pentru viața spirituală a țării îmi oferă plăcutul prilej ca, în numele Comitetului Central al Partidului Comunist Român, al Consiliului de Stat și Guvernului, precum și al meu personal, să adresez Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, tuturor scriitorilor din patria noastră un călduros salut revoluționar, împreună cu cele mai bune urări.

Înființarea, la începutul acestui secol, a „Societății Scriitorilor Români" a marcat un moment important în istoria culturii românești, în dezvoltarea vieții și activității literare din patria noastră. Continuînd și amplificînd bogatele tradiții ale intelectualității progresiste din țara noastră, „Societatea Scriitorilor Români", — în rîndurile căreia și-au desfășurat activitatea prestigioși cărturari patrioți, luptători înflăcărați pentru dreptate socială și unitate națională — a militat pentru unirea forțelor scriitoricești în vederea promovării unor opere literare și artistice strîns legate de istoria eroică a poporului nostru, de viața și aspirațiile celor mulți, a făuririi unei culturi menite să contribuie la cultivarea unor idealuri nobile, patriotice și umaniste.

Marii scriitori români au dat țării nu numai minunate opere literare, ci s-au manifestat, totodată, activ și în viața social-politică, făcînd dovada devotamentului lor față de patrie și popor, a sentimentelor de profund patriotism care i-a însuflețit. Receptivi la problemele majore ale epocii, scriitorii au înfățișat în creațiile lor tradițiile glorioase de luptă ale poporului român pentru apărarea ființei naționale, pentru independență și realizarea multisecularului ideal al Unirii, pentru dreptate socială și națională, situîndu-se, prin scrisul lor, alături de popor în împlinirea năzuințelor și aspirațiilor sale celor mai înalte. Mulți scriitori și oameni de artă s-au integrat luptei partidului nostru comunist și au acționat, alături de clasa noastră muncitoare, de masele populare, împotriva exploatării și asupririi, pentru progres social, pentru o patrie liberă, independentă și suverană. Merită subliniat faptul că numeroși oameni de litere s-au situat pe poziții ferme în lupta antifascistă, pronunțîndu-se și militînd activ împotriva politicii de fascizare a țării, a dictaturii antonesciene și a războiului. În anii de după eliberarea țării, acționînd în deplin consens cu sentimentele și interesele întregului popor, scriitorii s-au înrolat activ, alături de clasa noastră muncitoare, de țărănime, de intelectualitatea română, în marea operă de construcție socialistă din România, au participat și participă nemijlocit, aducînd o contribuție de seamă — apreciată de întregul nostru partid și popor — la edificarea noii orînduiri pe pămîntul patriei. În acești ani, și cu deosebire în ultimele decenii, a fost creată o literatură bogată — atît în limba română, cît și în limbile naționalităților conlocuitoare — inspirată din uriașa operă revoluționară pe care o înfăptuiește poporul nostru sub conducerea partidului, oglindind marile transformări înnoitoare petrecute în societatea noastră, procesul amplu și complex de formare și afirmare a omului nou, a conștiinței socialiste, înaintate.

Pentru toate aceste realizări, pentru contribuția deosebită adusă la promovarea literaturii și artei noi, socialiste, la înfăptuirea în viață a politicii culturale a partidului, adresez, cu prilejul acestei aniversări, Uniunii Scriitorilor și tuturor slujitorilor scrisului din patria noastră cele mai calde felicitări, precum și urarea de a obține noi și noi succese pe tărîmul activității nobile pe care o desfășoară, pentru îmbogățirea cu noi și valoroase creații a tezaurului de artă și cultură a României socialiste.

Stimați tovarăși,

Sărbătoriți împlinirea a 75 de ani de la înființarea „Societății Scriitorilor Români" într-o perioadă în care întregul nostru popor este angajat plenar, cu toate forțele sale, în ampla activitate de transpunere în viață a hotărîrilor Congresului al XII-lea al partidului, a obiectivelor stabilite de Conferința Națională privind dezvoltarea societății românești într-o etapă nouă, superioară. Ne-am propus ca, în cursul actualului cincinal, România să depășească stadiul de țară socialistă în curs de dezvoltare și să se înscrie în rîndul țărilor cu dezvoltare medie. Aceasta cere eforturi susținute din partea întregului popor pentru înfăptuirea în cele mai bune condiții a tuturor obiectivelor pe care ni le-am propus privind dezvoltarea puternică a forțelor de producție și modernizarea bazei tehnico-materiale a societății, lărgirea bazei proprii de materii prime și resurse energetice, creșterea substanțială a productivității muncii și a eficienței economice, promovarea și mai accentuată a progresului tehnic, a științei, artei și culturii, ridicarea generală a nivelului de trai, de cultură și de civilizație al poporului.

Conferința Națională a partidului a făcut o profundă analiză a stadiului actual al dezvoltării societății noastre socialiste și a stabilit programe speciale, sarcini și obiective de cea mai mare însemnătate pentru realizarea unei calități noi, superioare în toate domeniile de activitate, pentru progresul multilateral al întregii țări și înaintarea neabătută a patriei spre noi culmi de civilizație și progres.

În acest cadru, Conferința Națională și Plenara Comitetului Central al partidului, din iunie anul trecut, au pus un accent deosebit pe perfecționarea, în continuare, a activității politico-educative, de lărgire a orizontului de cunoaștere al poporului, de dezvoltare a conștiinței socialiste și, în acest context, au subliniat marile răspunderi și îndatoriri ce revin creației cultural-artistice, tuturor lucrătorilor din domeniul ideologic.

Vastul program de muncă și luptă cuprins în hotărîrile Congresului al XII-lea și de Conferința Națională deschide un larg cîmp de activitate și pentru scriitori, pentru toți

NICOLAE CEAUȘESCU

Continuare în pag. a 3-a

Trei sferturi de veac

Important în existența oricărei alcătuiri nu este faptul că viază ci sensul acestei existențe. În cazul asociației scriitorilor din România faptul că ea împlinește trei sferturi de veac de existență este foarte important, dar mai însemnat decît cumulul de ani este sensul acestei existențe. Acesta este primul lucru pe care se cade să-l amintim în cazul sărbătorii organizației profesionale a scriitorilor din România. Din cîte ne spun analele, Societatea Scriitorilor Români și-a decretat în 1908 existența, fără întruniri numeroase și zgomotoase, ca semn al conștiinței profesionale care-și cere drepturile sociale. Abia anul următor societatea a trecut la consfătuiri plenare în care majoritatea scriitorilor români conștienți de necesitatea unei asemenea inițiative s-au întrunit și au hotărît modul de ființare al proaspetei societăți de oameni ai condeiului. Cine va deschide primele regulamente și statute ale acestei societăți scriitoricești, care a dăinuit în forme mereu mobile pînă astăzi va observa că ea se naște ca o organizație de într-ajutorare a unei mîini de oameni care caută să-și impună existența instituțiilor

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 3-a

Scrisoarea adresată tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU de participanții la Adunarea omagială consacrată sărbătoririi a 75 de ani de la crearea Societății Scriitorilor Români

Mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Cu 75 de ani în urmă, scriitorii din România au hotărît să-și unească forțele, interesele și idealurile și să se constituie în breaslă, întemeind Societatea Scriitorilor Români, una din primele instituții naționale de acest fel din Europa și din lume. Însăși fondarea ei a însemnat un act de conștiință și de înalt patriotism, de legitimare a scriitorului în țara în care trăiește, de răspundere față de societate și de ideile care o însuflețesc. Unirea creatorilor de limbă și literatură din toate provinciile românești într-unul și același for avea să devină un factor major nu numai pentru literatura, cultura și spiritualitatea țării ; ea se va revărsa și în puterile generale ale națiunii, ale poporului, și nu rareori le va insufla și le va întări aspirațiile, visurile, cutezanțele, ca parte a lor conștientă și activă.

Preluînd tradiția de identificare cu simțămintele și năzuințele poporului, de respect față de istorie, în adevărurile ei cele curate, de apărare și îmbogățire a limbii, doinelor, baladelor și letopisețelor, de împrospătare și modernizare, de trăire și exprimare în contemporaneitate, scriitorii din România au sporit prin nenumărate creații de înaltă valoare și popularitate tezaurul spiritual al poporului și al umanității, au fost părtași la marile evenimente ale epocii, dar mai ales au fost prezenți și alături de popor în toate momentele majore ale existenței sale. Totodată, suflul umanist, generos și democratic al celor mai de seamă opere și autori, atitudinea

Participanții la Adunarea omagială consacrată sărbătoririi a 75 de ani de la crearea Societății Scriitorilor Români.

Continuare în pag. a 3-a

DOSAR AL GÎNDIRII SOCIAL-POLITICE EMINESCIENE (X)

O acuzație falsă

Din dosarul problemelor supuse dezbaterii, în vederea completei lor elucidări, nu poate lipsi presupusa xenofobie a poetului.

Este de mirare că, pînă în prezent, autorii unor studii adoptă o atitudine șovăitoare în fața acestei acuzații, deși G. Călinescu a demonstrat în chipul cel mai limpede : „Numele lui Eminescu a fost foarte legat de teoria «păturii suprapuse», interpretată injust ca o atitudine xenofobă. De fapt, folosind un stil polemic violent și plastic, poetul nu ieșea din pozițiile sale economice".

Într-adevăr, cine intră în această „pătură suprapusă" ? „Plebea de sus", alcătuită din oameni ale căror „mini și inteligență nu produc valori", „proletari ai condeiului" care îngroașe plaga amploiaților, constituind masa de manevră a partidelor politice etc. Așadar, tot ceea ce nu încape în tabloul eminescian — de o rigurozitate inflexibilă, „mendeleeviană" — al claselor pozitive, într-un cuvînt, „o clasă nenumărată de indivizi cari, nevoind a munci, avînd chiar rușine de muncă aspiră de a ajunge la vază și de a face avere pe calea demnităților statului, începînd de la miile de funcțiuni mici și sfîrșind cu însuși (sic !) fotoliile ministeriale".

Erau toate aceste neajunsuri reale, existau cu adevărat în viața socială a României de-atunci sau sînt „izvodiri" ale minții unui poet ? Se cunoaște ceea ce demonstrează, în **Neoiobăgia**, socialistul Gherea : dacă există „o clasă dezvoltată peste măsură la noi" aceasta e „biurocrația, care în straturile ei superioare se confundă în interese cu clasele dominante". „Proletariatul intelectual" a luat „ca la toate popoarele semicapitaliste, o dezvoltare anormală, patologică". Politica devine mijlocul de „a pune mîna pe stat sau să iei parte la afacerile statului". Căci atunci cînd statul normal devine prin hipertrofiere un stat birocrat-parazitar, atunci „și politica devine politicianism, iară partidele politice se prefac în oligarhii politice, cu clientelele lor și cu toate rezultatele nefaste ale politicianismului și oligarhiei politicianiste".

Cu greu am putea găsi în altă parte o mai solidă fundamentare sociologică a tezelor lui Emi-

Al. Oprea

Continuare în pag. a 7-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Munca pentru țară

Bumbești-Livezeni 1948 — Canalul Dunărea-Marea Neagră 1983. Treizeci și cinci de ani de la constituirea primelor șantiere naționale ale tineretului. Exemplul Bumbeștilor este edificator și astăzi. Acolo, în numai 7 luni a fost tăiată o cale ferată în stînca muntelui. Drumul de fier, deși străbătea doar 31 km., a trebuit să treacă prin 37 de tunele, peste nenumărate podețe și viaducte, peste 6 mari poduri suspendate deasupra Jiului — autentice opere de artă, realizate în condițiile unei tehnici minime. Cei 28 000 de brigadieri care au acționat, eșalonat, aici au executat un număr de 8 milioane de ore de muncă patriotică.

Se împlinesc, așadar, în acest an trei decenii și jumătate de muncă pentru țară — o vîrstă a deplinei maturități, care vorbește exemplar

Ion Andreiță

Continuare în pag. a 7-a

Romanul ca parabolă a istoriei

De factură barocă în expresie și limbaj, ca și prin voluptatea enumerărilor descriptive, romanul **Săptămîna nebunilor** este construit pe logica unei **psihologii a așteptării** și a unor simetrii, ce-și iau ca termen de sprijin **farsa**, cum vom vedea pe parcursul expunerii (pentru a ne păstra în tiparul obiectivității să menționăm că Mihai Ungheanu numea romanul ca fiind unul al **iubirii** și al **marii farse:** v. cronica din **Luceafărul**, nr. 3/1982).

Întreaga simbolică a cărții se fundamentează pe trucarea existenței prin afirmarea **farsei** ca element integrator al experiențelor celor mai diverse. Desigur, registrele de expresivitate sînt numeroase, și cititorul ar putea fi reținut (surprins, șocat, transpus) de pitorescul și coloritul descripției, de opulenta detaliilor de atmosferă, sau de savoarea limbajului, de evocarea cu voluptate, prin procedeul alternării, de planuri, a tabloului unei Veneții în agonie, luxuriantă dar și sordidă, și a unui București situat într-un context al aparențelor, sincronizat acelorași tentații și perspective decadente specifice epocii fanariote. Despre **limbajul** și **stilul** autorului (și al operei) s-a scris, uneori cu agresiune, alteori cu o comprehensiune academică. Autorul nu a fost deloc menajat, calitățile i-au fost deturnate în defecte (sau abuzuri) și invers. I s-a reprosat și ceea ce nu și-a propus să exemplifice, absența perspectivei morale a cărții, subminarea epicului prin minima preocupare pentru adevărul și implicațiile psihologicului în text, și chiar inadecvarea la specificul romanului de factură istorică. Cineva se străduia să demonstreze (în **Amfiteatru**, nr. 3/1982) că **Săptămîna nebunilor** nu e nici roman, nici povestire, de parcă termenii ecuației acestia ar fi fost comentariul rămînind în afara nucleului conflictual al cărții. S-au făcut și alte speculații, unele cu „artă", seducătoare dar mai puțin eficientă, depășindu-se cadrul dezbaterii oneste, și care n-au făcut decît să stîrnească nedumeriri în rîndul cititorilor „neprofesioniști" (și nu numai al lor). Trecem în plan secund (acum) și modul în care Eugen Barbu rezolvă, în acest roman, problema respectării sau nu a adevărului istoric, a fidelității față de document, a caracteristicilor prin care acesta este transfigurat pînă la a deveni atît expresiv cît și convingător sub ideea acreditării lui ca verosimil.

Săptămîna nebunilor este un roman, cu planuri narative bine construite și echilibrate, cu

Vasile Chifor

Continuare în pag. a 6-a

75 de ani de la crearea Societăţii Scriitorilor Români

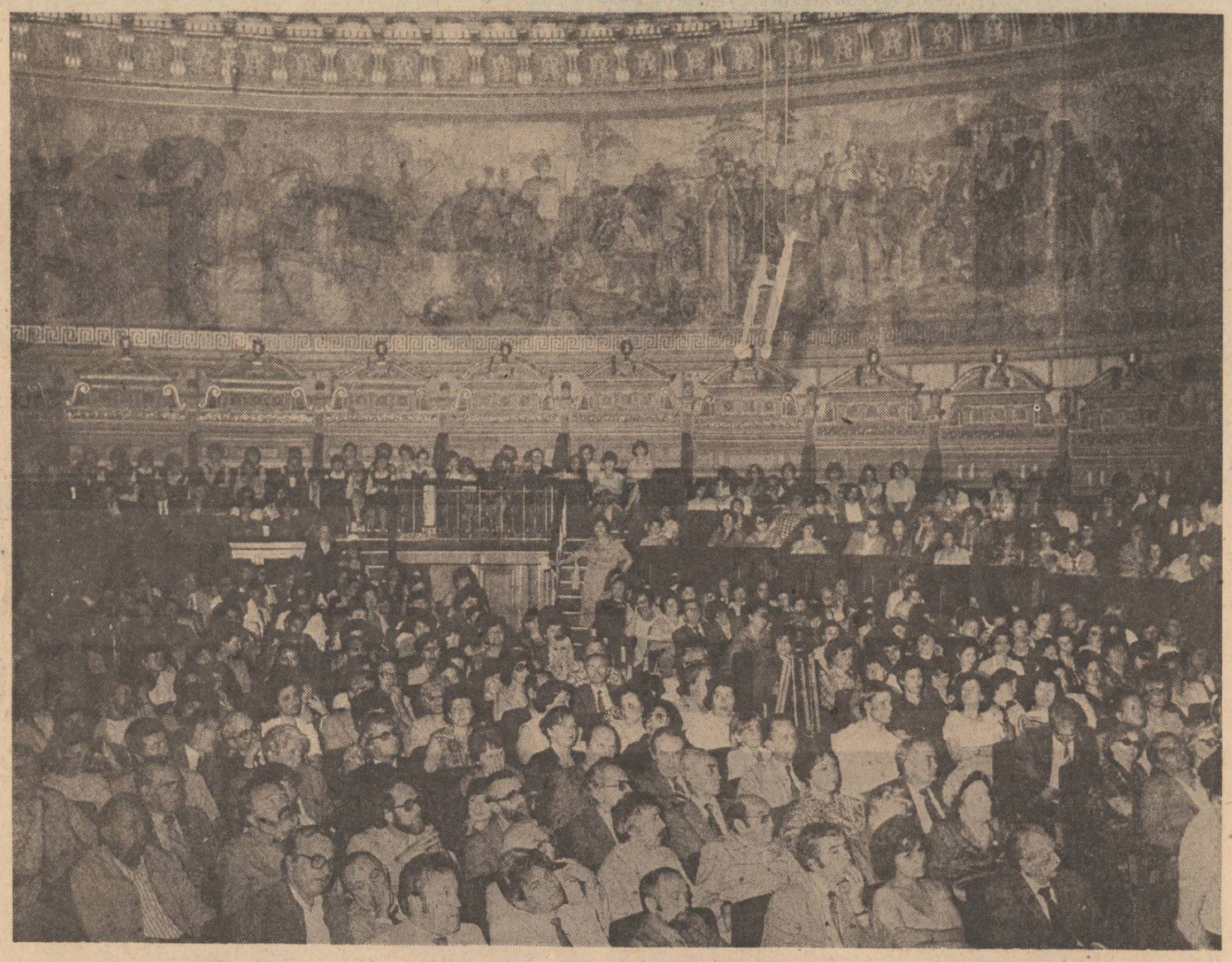

Referatul prezentat de tovarăşul Dumitru Radu Popescu

STIMAŢI TOVARĂŞI,

NE aflăm încă sub puternica impresie pe care lăsat-o asupra noastră Mesajul tovarăşului Nicolae Ceauşescu, document de importanţă majoră, care oglindeşte marile transformări înnoitoare petrecute în societatea noastră, complexele probleme ale lumii contemporane, subliniind sarcinile ce revin scriitorimii din România în orientarea şi creşterea culturii autohtone şi în salvgardarea valorilor universale ale omenirii.

Pătrunzătoarea analiză pe care secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, a făcut-o asupra istoriei noastre şi asupra modului în care omul de cultură s-a implicat de-a lungul veacurilor în determinarea acestei istorii ne obligă, cu atît mai mult, să punem cumpănă dreaptă între ceea ce s-a realizat durabil şi ceea ce urmează să realizăm noi, cei de azi, pentru ca opera scriitorilor din România să se preschimbe în durata spiritualităţii culturii şi civilizaţiei socialiste şi comuniste.

Stimaţi tovarăşi,

Sărbătorirea a 75 de ani de la înfiinţarea Societăţii Scriitorilor Români, prima asociere profesională de la noi, ne aduce în minte imaginea artistului cetăţean şi patriot, „suflet în sufletul neamului...", militant pentru marile ideaiuri revoluţionare, naţionale şi sociale ale poporului, pentru salvgardarea fiinţei naţionale, suveranitate şi independenţă, pentru înfăptuirea unirii tuturor românilor în graniţele fireşti, pentru progres şi democraţie, împotriva fascismului şi a exploatatorilor interni şi externi, împotriva obscurantismului şi a ideologiei retrograde, pentru demnitatea omului, a naţiunii şi triumful raţiunii în lume. Închinîndu-şi, de-a lungul vremii, energia, talentul, forţa creatoare, unii sacrificîndu-şi chiar viaţa pe cîmpul de luptă, scriitorii români s-au dăruit integral poporului, patriei, propăşirii limbii şi culturii naţionale. Frămîntînd cuvintele zile şi nopţi, mii de săptămîni, — cum ar fi zis Arghezi — scriitorii noştri au fost, nu o dată, eroi ai muncii intelectuale novatoare, înaintemergătorii ce au pregătit cu scrisul lor atmosfera spirituală pentru actele de răscruce din istoria patriei, precum promovarea limbii române în instituţii şi în şcoli, dezvoltarea literaturii naţionale, a presei şi a teatrului în limba poporului, descoperirea şi punerea în valoare a folclorului, a civilizaţiei şi culturii populare. Mulţi scriitori au contribuit la pregătirea atmosferei pentru marile evenimente şi înfăptuiri revoluţionare, cum a fost Răscoala lui Horea, prin iluştrii iluminişti români şi corifei ai Şcolii Ardelene, Revoluţia lui Tudor Vladimirescu, Revoluţia burghezo-democratică de la 1848, Unirea Principatelor, Războiul de independenţă, Răscoalele ţărăneşti de la 1907, Unirea de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918. Mulţi dintre scriitorii români s-au angajat în lupta antifascistă, au demascat crunta exploatare burghezo-moşierească, au sprijinit cu condeiul lor actul revoluţionar de la 23 August 1944, instaurarea unui guvern democratic, naţionalizarea principalelor mijloace de producţie, transformarea socialistă a agriculturii şi toate actele revoluţionare care s-au săvîrşit sub conducerea Partidului Comunist Român, căruia scriitorii i-au fost ajutoare de nădejde, în ampla operă de construire a noii societăţi, socialiste.

Cu profundă mîndrie patriotică vibrează în inimi cuvintele de apreciere ale tovarăşului Nicolae Ceauşescu: „Marii noştri gînditori şi creatori de valori spirituale şi-au pus vocaţia în slujba libertăţii şi a independenţei patriei, a dezvoltării limbii române. Glorificînd eroismul legendar al luptei strămoşilor pentru neatîrnare, operele lor dădeau în acelaşi timp răspuns aspiraţiilor de progres ale societăţii din vremea lor, jucau rolul de instrumente ale luptei pentru înfăptuirea idealurilor de dreptate şi progres ale poporului român. Prin aceasta, şi prin înalta lor valoare artistică sau ştiinţifică, aceste opere aparţin nu numai tezaurului nostru naţional, ci şi patrimoniului culturii universale".

Pătrunşi de problemele neamului şi de imperativele vremurilor, scriitorii români au manifestat din totdeauna o memorabilă vocaţie spre universalitate, promovînd în conceptul culturii universale specificul geniului românesc, viaţa poporului român, felul lui propriu de a gîndi, de a simţi şi de a înţelege lumea. Viaţa poporului, istoria noastră zbuciumată şi glorioasă, patria cu toate frumuseţile ei, marile realizări ale socialismului, sub înţeleapta conducere a Partidului Comunist Român, a secretarului său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, au devenit, sub pana scriitorilor noştri, un cîntec nepieritor, o epopee glorioasă a unui semnificativ şi măreţ drum istoric.

Stimaţi tovarăşi,

În acest moment aniversar, o evocare a iniţiativelor ce au premers constituirea *Societăţii Scriitorilor Români* în 1908 se cuvine ca un act de cinstire adus înaintaşilor noştri. Vom menţiona întemeierea, în climatul generat de revoluţia lui Tudor Vladimirescu, a *Societăţii literare* din anul 1827, de către Dinicu Golescu şi Ion Heliade Rădulescu, menită a impulsiona viaţa culturală şi literară din Ţara Românească. Preocuparea pentru limba şi literatura naţională s-a vădit şi în cadrul *Societăţii filarmonice* din 1833, întemeiată de Heliade, al cărui obiectiv imediat era pregătirea pentru crearea unui teatru naţional. Un veritabil eveniment în istoria culturii noastre, cu reverberaţii de ordin politic, l-a înscris constituirea, în 14 februarie 1845, a *Asociaţiei literare a României*, din iniţiativa cărturarilor N. Bălcescu, I. Ghica, D. Bolintineanu, C.A. Rosetti, C. Bolliac, A.T. Laurian, nume reprezentînd viitorii paşoptişti, la care au fost invitaţi să participe din Moldova — C. Negruzzi, V. Alecsandri, Gh. Asachi, iar din Transilvania — G. Barţiu, T. Cipariu şi alţii, o asociaţie cu un profil în spiritul idealurilor unităţii naţionale, al „Daciei literare". Ar putea fi amintite şi alte forme de organizare a breslei scriitoriceşti, în a doua jumătate a secolului trecut, dar procesul de maturizare a slujitorilor scrisului literar avea să se exprime plenar în primul deceniu al veacului nostru. Astfel se realizează, după un şir de consfătuiri, actul de creare, pe o bază ce va dovedi temeinică, la 28 aprilie 1908, *acum 75 de ani, a Societăţii Scriitorilor Români*. La 2 septembrie 1909, scriitorii reuniţi la Liceul Lazăr votează Statutele şi Regulamentul, aleg preşedinte pe Mihail Sadoveanu. În Statute sînt prevăzute, în primul rînd, ţelurile Societăţii: „Apărarea drepturilor şi intereselor morale şi materiale ale scriitorilor. Ajutorarea, prin împrumut, a scriitorilor întovărăşiţi. Ajutorarea scriitorilor tineri şi de talent. Ajutorarea văduvelor şi copiilor orfani ai societarilor". La 10 ianuarie 1912, o lege votată de Parlament preciza: „Societatea Scriitorilor Români se recunoaşte ca persoană morală cu drept de a funcţiona după statutele ei".

Dar dincolo de aspectul de breaslă al acestei asociaţii de scriitori, a prevalat, tot timpul, ca o sarcină nobilă a scriitorimii româneşti, cultivarea limbii şi literaturii române, într-un moment în care vorbitorii de limbă nu se aflau încă toţi sub scutul unui stat unitar. A fost o sarcină de care *Societatea Scriitorilor Români* s-a achitat cu pasiune, consecvenţă şi demnitate, înţelegînd rolul pe care trebuie să-l aibă literatura şi scriitorul într-un moment ca acela prin care trecea România dinaintea primului război mondial.

Marea majoritate a scriitorilor care au fondat *Societatea Scriitorilor Români* au fost, prin scrisul lor, prin demersurile lor sociale, militanţi neobosiţi întru patriotism, pentru marile cauze naţionale ale poporului român, ale ţării. Mihail Sadoveanu, Emil Girleanu, Şt.O. Iosif, Dimitrie Anghel, Ilarie Chendi, Octavian Goga au fost printre cei mai devotaţi popularizatori ai cuvîntului românesc peste tot acolo unde trăiau români. Primele mari şezători literare ale S.S.R.-ului se vor desfăşura la Sibiu şi în Bucovina, acolo unde românii se mai aflau încă în graniţele statului habsburgic, înscriindu-se astfel în marea tradiţie a societăţilor literare româneşti din secolul trecut, care îmbinau activitatea politică cu cea literară. S.S.R.-ul este cel care inaugurează seria centenarelor scriitoriceşti şi a unei sărbătoriri Eminescu, concepută ca o manifestare populară.

Un moment de răscruce în viaţa S.S.R.-ului l-a constituit primul război mondial şi atitudinea României faţă de acest război. Membrii S.S.R.-uluj au cerut comitetului formularea unei declaraţii publice, pentru a-şi afirma deschis aderiunea la politica înfăptuirii marelui ideal naţional care va fi realizat la 1 Decembrie 1918. Un episod grăitor s-a petrecut în timpul primului război mondial. În momentul în care trupele germane ocupaseră Bucureştiul şi România era redusă la teritoriul puternic asediat al Moldovei, un grup de scriitori, stabiliţi la Iaşi, au continuat activitatea S.S.R.-ului, alegînd ca preşedinte pe Mihail Sadoveanu şi editînd ziarul „România", care devenise suportul moral şi politic, aşteptat, al trupelor de la Mărăşeşti şi Mărăşti. Astfel, scriitorii au fost alături de oamenii din tranşee, cu mijloacele proprii scriitorului militant.

Stimaţi tovarăşi,

Odată cu constituirea statului naţional unitar, Societatea Scriitorilor Români devine purtătoare de cuvînt a scriitorilor de pe întreg cuprinsul ţării. Nu întîmplător printre preşedinţii Societăţii s-au numărat, între cele două războaie, doi scriitori ardeleni: Octavian Goga şi Liviu Rebreanu. Această unitate a literaturii a însemnat şi o depăşire a tendinţelor provinciale, o situare mai decisă a culturii româneşti în context european, ca şi o sincronizare cu mişcarea europeană a ideilor literare.

Asistăm, după 1918, la un proces energic de diversificare şi de înnoire a tuturor genurilor literare precum şi a modalităţilor de expresie. Fenomenul modernismului, cu multitudinea lui de aspecte, inspiraţia din viaţa citadină a societăţii postbelice, impletirea observaţiei sociale cu observaţia psihologică, o accelerată înnoire a limbajului propriu diferitelor genuri literare, existenţa unor confruntări de ideologie socială, politică şi literară, acestea şi altele pot fi considerate liniile principale de forţă ale procesului modernizării literaturii.

Epoca interbelică reprezintă momentul de afirmare şi de fixare a formelor literare moderne în roman, în lirică, în dramaturgie şi în critica literară. În acelaşi timp, problema raportului dintre tradiţie şi inovaţie are şi un aspect mai larg de ordin ideologic.

Bogata tradiţie a poeziei româneşti a făcut ca, în perioada interbelică, modernizarea să însemne o diversificare, fără precedent, a formulelor şi apariţiei unor mari valori, unele de anvergură europeană.

În epocă, proza e caracterizată de un avînt extraordinar. Romanul este genul cel mai cuprinzător sub raportul reflectării complexităţii sociale şi individuale. Reprezentanţii săi de frunte au creat acele capodopere de care se leagă, în istoria noastră literară, tematica şi formula modernă a genului. Romanul se diversifică tematic, la vechea problematică rurală adăugîndu-se aspecte ale existenţei citadine.

Dramaturgia traversează un moment de cărtare a unor modalităţi înnoitoare. Prin dramele intelectuale, de idei, prin revigorarea mitului, prin comedii de moravuri, dramaturgia perioadei interbelice se inscrie valoros în mişcarea generală a literaturii vremii.

Un moment important în evoluţia criticii româneşti îl constituie opera unor personalităţi excepţionale, a căror prezenţă simultană conduce la o dezvoltare fără precedent a genului şi determină încheierea unei viziuni cuprinzătoare asupra fenomenului cultural şi literar românesc. Un număr considerabil de cronicari literari, istorici literari şi eseişti fac din oficiul critic o contribuţie necesară şi direcţionată, asigurînd dezvoltării literaturii o receptare eficientă de către public.

Stimaţi tovarăşi,

Implicarea scriitorilor, prin organizaţia lor profesională, în marile probleme ale societăţii româneşti s-a datorat, după primul război mondial, faptului că, prin noile condiţii create de existenţa statului român unitar, numărul scriitorilor români a devenit mai mare, iar aria de răspunderi şi de manifestări a S.S.R.-ului mult mai întinsă. Mulţi scriitori îşi afirmă poziţia patriotică, democratică, luînd atitudine contra războiului în care fusese tîrîtă ţara. Militanţi antifascişti, în contact direct cu Partidul Comunist Român, participanţi la acţiunile iniţiate şi conduse de partid, cu o prezenţă activă în presa de stînga, — scriitorii reprezintă o forţă importantă în frontul larg al forţelor patriotice şi democratice româneşti. După 23 August 1944, scriitorii se angajează pe deplin în opera de înnoire a societăţii româneşti.

La 24 septembrie 1944, Adunarea generală a *Societăţii Scriitorilor Români*, exprimînd sentimentele scriitorimii române, a hotărît cu unanimitate de voturi să adere la *Proiectul de platformă politică şi socială elaborat de Partidul Comunist Român pentru crearea Frontului Naţional Democrat*. Aderiunea scriitorilor români a avut un larg ecou în rîndul intelectualităţii. Relevînd semnificaţia deosebită a acestui act, ziarul „Scînteia" subliniа că: „Aderiunea S.S.R.-ului la platforma propusă de Partidul Comunist are nu numai o deosebită importanţă politică, dar arată şi profunzimea schimbărilor survenite la noi după 23 august a.c.".

Într-adevăr, din acest moment orientarea generală a mişcării noastre literare se schimbă. Generoasele principii ale aderiunii scriitorilor sînt o realitate a vieţii culturale şi literare. Un aer nou străbate presa din România, volumele de versuri şi de proză, cărţile apărute în primele decenii de după război sînt dovada aderiunii deschise la marile probleme ale istoriei şi poporului român. *Societatea Scriitorilor Români* intră astfel pe un vad nou, schimbîndu-şi structura şi primind în sinul ei toate societăţile cu preocupări literare de pe întreg teritoriul ţării, fără deosebire de limba pe care o vorbesc.

Stimaţi tovarăşi,

Din această acţiune de stringere a rîndurilor şi a forţelor scriitoriceşti a rezultat actuala *Uniune a Scriitorilor*.

La baza activităţii acesteia au stat principiile democratice şi umaniste ale noii noastre orînduiri, literaţii români participînd cu condeiul la lupta pentru schimbările structurale care au avut loc în viaţa ţării, scriind articole, reportaje, poeme şi mai ales dînd literaturii române cîteva din cărţile ei de referinţă. Primele mari manifestări scriitoriceşti sînt *Congresul scriitorilor din 1956* şi *Congresul tinerilor scriitori*, care dezbat probleme literare din unghiul noii viziuni sociale şi politice, ca şi marile centenare ale clasicilor literaturii române — Eminescu, I.L. Caragiale. *Uniunea Scriitorilor* are acum sub directa sa îndrumare revista „Viaţa Românească" şi înfiinţează publicaţii noi ca „Gazeta literară", „Tînărul scriitor" şi „Luceafărul".

După istoricul Congres al IX-lea al P.C.R. şi în lumina directivelor sale s-a încetăţenit un alt climat literar şi artistic, determinat de realităţile naţionale, fiind strîns legat de marile năzuinţe sociale şi politice ale poporului român.

Marea cotitură spre veritabila democraţie socialistă, produsă după Congresul al IX-lea, a avut şi asupra literaturii consecinţe din cele mai faste. Diversificarea stilistică în toate genurile, restabilirea legăturilor cu marea tradiţie şi interesul pentru modernitatea limbajului artistic au determinat apariţia unei literaturi valoroase, afirmarea unor personalităţi de primă mărime într-un context de emulaţie generală a creativităţii. Sincronizarea cu tendinţele liricii europene, pe de o parte, şi reînnodarea creatoare a firului înspre marea poezie interbelică, pe de altă parte, au făcut ca în scurt timp poezia română să se impună ca una dintre cele mai pregnant definite pe plan european; în proză, dorinţa de a investiga realităţi social-istorice apropiate a dus la dezvoltarea romanului; totodată, aria tematică lărgindu-se, s-au înmulţit şi diversificat modalităţile stilistice ale discursului epic; dramaturgia şi-a extins considerabil orizontul preocupărilor şi al tehnicilor specifice, teatrul istoric şi politic, drama de idei şi teatrul poetic, comedia de moravuri şi drama psihologică s-au dezvoltat în egală măsură, intrînd nu doar în conştiinţa cititorilor, dar şi, prin intermediul scenei, în aceea a spectatorilor de teatru; critica şi istoriografia literară şi-au lărgit, la rîndu-le, orizontul teoretic şi metodologic, îngăduind astfel cercetarea polivalentă a literaturii, valorificarea din unghiuri inedite a moştenirii literare şi fixarea reperelor axiologice pentru o posibilă, încă nescrisă dar aşteptată, istorie a literaturii contemporane. Fără îndoială, creşterea numărului de edituri şi de reviste a contribuit substanţial la răspîndirea literaturii contemporane în medii largi de cititori şi putem spune că în ultimii 20 de ani, paralel cu înflorirea polivalentă a creaţiei literare a crescut pe măsură puterea de receptare a cititorilor, gustul lor pentru literatura bună, literatura vădindu-şi încă o dată, la scară naţională, puterea formativă.

Este bine cunoscută preocuparea constantă pe care o manifestă conducerea partidului, personal tovarăşul Nicolae Ceauşescu, faţă de înflorirea culturii naţionale, a literaturii, faţă de condiţiile de muncă şi de creaţie ale scriitorilor. Numeroasele întîlniri de lucru ale secretarului general al partidului cu scriitorii au însemnat tot atîtea prilejuri de concluzii rodnice pentru slujitorii condeiului. Ele au punctat momente deosebit de importante în existenţa *Uniunii Scriitorilor*, contribuind prin dialogul care a avut loc, prin aprecierile şi orientările formulate, la îndrumarea activităţii noastre, la dezvoltarea continuă a literaturii române.

Stimaţi tovarăşi,

În centrul preocupărilor noastre se situează consecvent îmbogăţirea şi cultivarea limbii române. Prin însăşi condiţia lor, scriitorii sînt chemaţi să apere limba de uniformizare, de stereotipie, de transformare a ei într-un jargon rudimentar şi inexpresiv. Este o datorie patriotică să apărăm limba română de monotonie şi de pericolul sărăcirii, al cenuşiului şi al vulgarizării, al banalităţii, al locului comun, atît prin scrisul nostru, cît şi prin continuarea dezbaterilor ce au fost iniţiate în revistele literare şi la *Uniunea Scriitorilor*, astfel încît cerinţa formulată de secretarul general al partidului la *Al II-lea Congres al educaţiei politice şi culturii socialiste* de a se acorda „mai multă atenţie limbii, literaturii şi istoriei României", să devină o realitate.

Cultivarea mîndriei patriotice a oamenilor muncii, fără deosebire de naţionalitate, prin cunoaşterea trecutului şi prin ataşamentul faţă de realizările socialismului constituie unul dintre principalele obiective ale activităţii ideologice şi cultural-educative, la realizarea căruia literatura şi-a adus şi va aduce o contribuţie deosebită. Aşa cum arăta tovarăşul Nicolae Ceauşescu, literatura trebuie să exprime mai activ, prin formele şi mijloacele sale specifice la un înalt nivel artistic, slujind cauza unităţii spirituale a tuturor fiilor patriei, români, maghiari, germani şi de altă naţionalitate, munca şi viaţa constructorilor socialismului, a poporului nostru, sub conducerea Partidului Comunist Român, pentru a asigura mersul ferm înainte al României spre o civilizaţie tot mai avansată.

Înţeles ca trăsătură definitorie pentru literatura unei ţări, de natură să-i asigure deplina originalitate şi vigoare inspiraţiei, patriotismul se reflectă în multe ipostaze în creaţia literară, de la interesul, semnificativ sporit şi diversificat în ultimii ani, pentru istorie, şi pînă la efortul de cuprindere într-un vast tablou a problematicii vieţii contemporane. În contextul unor preocupări culturale mai largi şi progresiv intensificate de cunoaştere a istoriei patriei, scriitorii au întreprins în anii din urmă o adevărată acţiune de revalorificare în sens artistic a celor mai importante momente şi evenimente din trecutul ţării. Asemenea preocupări devin cu atît mai necesare cu cît ne vor permite aprofundarea unei teze de o mare importanţă din expunerea tovarăşului Nicolae Ceauşescu la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982: ne referim la studierea unitară a istoriei naţionale. Această nouă teză deschide perspective largi nu numai istoriografiei, ci în egală măsură creaţiei literare, oferind tuturor scriitorilor posibilitatea elaborării unor opere de o mare complexitate, care să dea o imagine obiectivă mai ales asupra istoriei noastre contemporane. În acest climat stimulator, scriitorii participă activ la dezbaterea de idei din lumea contemporană, militînd pentru promovarea umanismului revoluţionar, luînd atitudine fermă împotriva tendinţelor de a folosi literatura şi arta ca instrumente de învrăjbire între naţiuni, de poluare spirituală, combătînd cu vigoare obscurantismul, neofascismul şi rasismul, toate curentele ideologice retrograde.

Dominanta patriotică se manifestă în spaţiul vast al literaturii consacrate vieţii contemporane, în primul rînd prin interesul acut şi autentic faţă de realităţile de astăzi ale societăţii noastre socialiste, faţă de problemele sale caracteristice, interes ce animă pe cei mai valoroşi scriitori din toate generaţiile. Pe tărîmul reflectării actualităţii s-au obţinut cele mai mari succese alte literaturii noastre, succese care nu au rămas izolate, ci au dus la transformarea radicală a unor concepte precum: literatura angajată, politică, structura eroului, rellefarea dialectică a conflictelor vieţii, adevărul şi curajul. Noile teze teoretice cuprinse în *Raportul* tovarăşului Nicolae Ceauşescu la *Conferinţa Naţională* a partidului reprezintă pentru scriitori posibilitatea adîncirii unor direcţii esenţiale ale actualităţii. Imperativul investigaţiilor morale, sociale, psihologice provine în mod indiscutabil dintr-un ataşament sincer faţă de valorile proprii timpului în care trăim şi denotă o angajare spirituală determinată de dorinţa de a contribui la progresul general al ţării, la sporirea prestigiului ei în lumea contemporană, pentru afirmarea puternică a principiilor păcii şi cooperării, principii promovate cu consecvenţă şi hotărîre de România, de preşedintele ei, tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

Unitatea ideologică a scriitorimii române, sensul angajant al activităţii de creaţie, asumarea unei înalte responsabilităţi în dezvoltarea spirituală a naţiunii noastre, toate acestea acordă *Uniunii Scriitorilor* dreptul onorant de reprezentare reală a potenţialului literaturii române de azi, dar încumbă şi obligaţia, tot atît de meritorie, de a face totul pentru ca idealul spiritual al societăţii noastre să se întrupeze în noi şi noi opere edificatoare. Transformînd în realitate vechile şi nobilele deziderate ale *Societăţii Scriitorilor Români*, cărora contemporaneitatea noastră le-a adăugat noile dimensiuni ale construcţiei revoluţionare în orizontul celui mai luminos umanism, *Uniunea Scriitorilor* de azi este şi va fi în deplin consens cu evoluţia generală a societăţii româneşti, cu mersul istoric al poporului nostru spre comunism.

În acest moment solemn al aniversării celor 75 de ani de la înfiinţarea *Societăţii Scriitorilor Români*, dorim *Uniunii* noastre, tuturor membrilor ei, împlinirea năzuinţelor pe care prezentul, atît de bogat în fapte de măreţie ale vredniciei poporului nostru şi atît de luminos în perspective, le proiectează în certitudinea viitorului.

75 de ani de la crearea Societăţii Scriitorilor Români

■ *Miercuri, la Ateneul Român a avut loc o adunare omagială consacrată împlinirii a 75 de ani de la crearea Societăţii Scriitorilor Români.*

La adunare au participat scriitori, reprezentanţi ai unor instituţii centrale, organizaţii de masă şi obşteşti, ai uniunilor şi asociaţiilor de creaţie, activişti de partid şi de stat, reprezentanţi ai oamenilor muncii, ai tinerei generaţii.

Tovarăşul Petru Enache, membru supleant al Comitetului Politic Executiv, secretar al C.C. al P.C.R., vicepreşedinte al Consiliului de Stat, a dat citire Mesajului adresat Uniunii Scriitorilor de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România.

Mesajul a fost primit cu vii şi îndelungi aplauze de către participanţi, cu sentimente de profundă satisfacţie şi gratitudine pentru atenţia pe care partidul, secretarul său general o acordă dezvoltării neîntrerupte a literaturii şi artei, a culturii româneşti, pentru climatul prielnic şi posibilităţile pe care societatea noastră socialistă le oferă scriitorilor, tuturor creatorilor, de a realiza opere pe măsura epocii măreţe pe care o trăim, de a-şi spori contribuţia la creşterea gradului de civilizaţie al întregului nostru popor.

În continuare, a luat cuvîntul preşedintele Uniunii Scriitorilor, Dumitru Radu Popescu (textul integral în pag. a 2-a).

Semnificaţia evenimentului aniversar, aportul Societăţii Scriitorilor Români la dezvoltarea culturii româneşti au fost evocate în cuvîntările de salut rostite de Suzana Gâdea, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., preşedintele Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste, Ion Ursu, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., primvicepreşedinte al Consiliului Naţional pentru Ştiinţă şi Tehnologie, Ion Teoreanu, ministrul educaţiei şi învăţămîntului, Cornel Nedelcu, muncitor la întreprinderea „Timpuri Noi", Szilagy Dezideriu, redactor şef al ziarului „Előre", Pantelimon Găvănescu, prim-secretar al Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist, Eduard Eisenburger, redactor şef al ziarului „Karpatenrundschau", general colonel Vasile Milea, prim-adjunct al ministrului apărării naţionale, Ilie Rădulescu, vicepreşedinte al Consiliului Ziariştilor, director general al Radioteleviziunii Române (textele integrale în pagina a 4-a).

În încheierea Adunării omagiale, participanţii la adunare au adoptat textul scrisorii adresate tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România. Cei prezenţi au aplaudat şi ovaţionat puternic, scandînd îndelung „Ceauşescu-P.C.R.", „Ceauşescu şi poporul". S-a dat, astfel, glas stimei şi dragostei pe care scriitorii români, toţi oamenii de cultură şi artă le nutresc faţă de secretarul general al partidului pentru tot ceea ce a făcut şi face pentru înflorirea culturii române, pentru progresul şi prosperitatea patriei noastre socialiste.

Mesajul tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU

Urmare din pag. 1

creatorii de artă, le oferă tuturor generoase surse de inspiraţie. Etapa de muncă eroică, de construcţie avîntată în care se află angajată întreaga naţiune, nobilele deziderate ale formării omului nou, înaintat, al societăţii noastre, trebuie să-şi găsească reflectare în creaţii cultural-artistice pe măsură, în opere valoroase, profund angajate în lupta poporului pentru edificarea noii orînduiri care să oglindească eroismul şi elanul creator al oamenilor muncii, să însufleţească masele populare în uriaşa operă istorică pe care partidul şi poporul nostru o înfăptuiesc astăzi pe pămîntul patriei.

Partidul, poporul aşteaptă de la creatori noi opere de artă care, — situîndu-se ferm pe poziţiile socialismului ştiinţific, ale materialismului dialectic şi istoric, bazîndu-se pe înţelegerea profundă a fenomenelor din natură şi societate, a legităţilor obiective ale dezvoltării sociale — să contribuie activ la slujirea neabătută a tot ceea ce este nou şi înaintat în practica şi gîndirea socială, la progresul multilateral al societăţii, la afirmarea plenară a energiilor creatoare ale oamenilor muncii în munca şi lupta pentru dezvoltarea României pe calea socialismului şi comunismului. Numai inspirîndu-vă nemijlocit din realităţile ţării, din izvorul veşnic viu al vieţii şi muncii poporului veţi putea îmbogăţi patrimoniul artei şi culturii naţionale cu opere artistice originale, valoroase ! Faceţi totul pentru ca literatura acestor ani de puternic avînt creator, de măreţe împliniri socialiste să constituie o contribuţie de seamă la făurirea marii epopei spirituale a muncii şi vieţii poporului român, a istoriei sale, conferind noi dimensiuni şi perspective muncii şi creaţiei libere din patria noastră !

Aşa cum am afirmat şi cu alte prilejuri, cultivarea patriotismului, a dragostei fierbinţi faţă de ţară şi popor constituie una din misiunile cele mai nobile ale literaturii şi artei. Patria, cu trecutul ei eroic, cu prezentul şi cu viitorul său luminos, este o permanentă temă de inspiraţie pentru scriitori, pentru creatorii de artă. Acţionînd pentru o literatură şi artă pătrunse de un înalt spirit patriotic şi revoluţionar, de nobilele idealuri ale umanismului socialist, care să cultive în conştiinţa oamenilor, a tineretului, sentimentele nobile ale dragostei faţă de ţară, de partid şi popor — scriitorii, creatorii de artă se vor dovedi la înălţimea marilor cerinţe ale ridicării patriei pe noi culmi de civilizaţie şi progres, aspiraţiilor şi pasiunii revoluţionare cu care întreaga naţiune acţionează, sub conducerea gloriosului nostru partid comunist, pentru înaintarea României pe calea socialismului, a înfăptuirii visului de aur al omenirii — comunismul !

Scriitorii, toţi oamenii de artă şi cultură să-şi facă un titlu de cinste din a participa activ şi a-şi aduce întreaga lor contribuţie la desfăşurarea marii mişcări cultural-educative de masă, Festivalul naţional „Cîntarea României", astfel încît acesta să-şi sporească şi mai mult forţa educativă, să se afirme tot mai puternic ca un cadru larg de manifestare a muncii şi creaţiei socialiste, ca o amplă manifestare a geniului creator şi a inepuizabilului izvor de talente de care dispune poporul nostru. În cadrul Festivalului naţional „Cîntarea României", să asigurăm continuarea şi dezvoltarea pe o treaptă superioară a frumoaselor tradiţii ale poporului român, care, de-a lungul secolelor, a fost făuritorul minunatelor doine şi balade, al culturii şi artei populare, unice prin frumuseţea, patriotismul şi umanismul lor !

Pentru un creator de artă nu poate fi ideal mai înalt decît slujirea poporului, păstrarea şi dezvoltarea, prin artă, a specificului naţional al culturii noastre, perpetuat prin dăruirea a numeroase generaţii de creatori, care s-au identificat plenar cu istoria şi viaţa poporului, cu spiritul său.

Înfăţişînd convingător tot ceea ce este nou, avansat în viaţa societăţii, în gîndirea şi simţirea milioanelor de oameni ai muncii de la oraşe şi sate — care scriu cu faptele lor istoria nouă a patriei —, creaţia artistică, literatura şi arta trebuie să se afirme, totodată, ca forme active de luptă împotriva unor fenomene negative din viaţa societăţii, contribuind la combaterea concepţiilor învechite, perimate, a atitudinilor şi mentalităţilor retrograde, incompatibile cu idealurile şi cerinţele superioare ale societăţii pe care o făurim.

În stimularea şi orientarea creaţiei literar-artistice, în făurirea unor opere cu un conţinut bogat, cu un mesaj umanist, militant, un rol deosebit revine criticii literare. Întemeindu-se pe principii ferme, pe concepţia filozofică a materialismului dialectic şi istoric, critica literară va trebui să-şi aducă o contribuţie sporită la promovarea unei literaturi revoluţionare, profund angajate, să sprijine cu discernămînt afirmarea talentelor autentice, să popularizeze acele opere care, prin valoarea şi conţinutul lor, se înscriu nemijlocit în amplul proces de formare şi educare socialistă ce se desfăşoară în ţara noastră.

Stimaţi tovarăşi,

În unirea, organizarea şi orientarea eforturilor scriitoriceşti în direcţia făuririi unei literaturi demne de epoca pe care o trăim, Uniunii Scriitorilor, asociaţiilor sale le revin sarcini şi răspunderi de cea mai mare însemnătate.

Unirea forţelor tuturor scriitorilor din patria noastră şi afirmarea unui puternic front literar unit, care să-şi consacre talentul, energiile, forţa creatoare făuririi unei literaturi demne de minunatul nostru popor, crearea în cadrul organizaţiei scriitoriceşti a unor relaţii principiale, sănătoase, cultivarea în rîndurile tuturor scriitorilor, indiferent de limba în care-şi scriu operele, a unui spirit constructiv, de conlucrare, de stimă şi respect reciproc, de înaltă răspundere faţă de interesele majore ale societăţii, stimularea unei puternice întreceri şi emulaţii pentru a da patriei opere cît mai valoroase, pentru a îmbogăţi cu noi creaţii patrimoniul cultural naţional — acestea trebuie să fie ţelul major pe care să-l slujească permanent Uniunea Scriitorilor, organismele sale de conducere, asociaţiile sale !

Uniunea Scriitorilor, organismele sale trebuie să-şi îndeplinească în condiţii mult mai bune rolul şi atribuţiile pe care le au de a organiza dezbaterea largă, democratică a lucrărilor literare, de a analiza şi aprecia cu principialitate creaţiile scriitoriceşti şi a asigura promovarea lucrărilor cu adevărat valoroase, care servesc mersului nostru înainte, de a combate, în acelaşi timp, orientările greşite, lucrările minore, lipsite de mesaj şi de valoare artistică. Uniunea Scriitorilor trebuie să constituie un cadru larg de schimb de experienţă şi de opinii, de dezbateri principiale, constructive, a tuturor problemelor legate de desfăşurarea şi orientarea activităţii scriitoriceşti.

Un rol deosebit de important, pe care Uniunea Scriitorilor trebuie să-l îndeplinească mult mai bine decît pînă acum, este asigurarea contactului permanent al scriitorilor cu viaţa, cu realităţile ţării, cu munca şi preocupările poporului, participarea efectivă, a creatorilor de artă, într-o formă sau alta, la activitatea de construcţie socialistă, la munca practică, concretă, de realizare a planurilor de dezvoltare economică şi socială a ţării.

Ca organizaţie componentă a Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste, Uniunea Scriitorilor trebuie să fie prezentă şi să antreneze activ pe scriitori la viaţa politică şi obştească a ţării, la elaborarea, dezbaterea şi înfăptuirea întregii politici interne şi externe a partidului şi statului nostru.

Uniunea Scriitorilor trebuie să se preocupe şi să acţioneze susţinut pentru o înaltă ţinută etică şi conduită morală a scriitorului, ca exponent al intelectualităţii noastre noi, ca promotor şi factor de cultură şi educaţie socialistă. Prin întreaga lor activitate şi atitudine, scriitorii vor trebui să se situeze la înălţimea principiilor pe care le promovează în operele lor, să demonstreze, prin comportarea lor în viaţă şi societate, că sînt cetăţeni de frunte ai României socialiste, care îşi înţeleg şi sînt conştienţi de misiunea de onoare şi mare răspundere ce le revine ca făuritori de artă socialistă, ca lucrători pe tărîmul culturii şi educaţiei poporului.

În spiritul politicii de colaborare şi pace a partidului şi statului nostru, Uniunea Scriitorilor va trebui să se preocupe, în continuare, de dezvoltarea contactelor dintre literatura noastră şi literatura altor popoare, să acţioneze pentru întărirea prieteniei şi colaborării scriitorilor din România cu scriitori şi creatori din alte ţări. Acum, cînd omenirea este confruntată cu probleme grave şi complexe, cînd pericolele la adresa păcii şi independenţei popoarelor sînt mai mari ca oricînd, alături de întregul popor, scriitorii din patria noastră trebuie să militeze permanent în primele rînduri ale luptătorilor pentru dezarmare, securitate şi pace, pentru apărarea dreptului suprem al oamenilor, al popoarelor la viaţă, la independenţă, la existenţă liberă şi demnă.

România, poporul român, se bucură, în lume, de un înalt prestigiu pentru permanentul mesaj de pace şi colaborare, pentru iniţiativele de larg ecou, inspirate de voinţa de a sluji cauza progresului şi civilizaţiei, de a face totul pentru apărarea şi dezvoltarea măreţelor cuceriri ale gîndirii şi ştiinţei umane, de a feri omenirea de pericolul unor războaie nimicitoare, de a-i asigura un viitor de creaţie paşnică. Este o îndatorire de onoare pentru toţi slujitorii scrisului de a milita neobosit spre a face larg cunoscute în lume mesajul umanist, de prietenie, înţelegere şi colaborare al poporului român, dorinţa sa de destindere, de colaborare internaţională şi pace.

Stimaţi tovarăşi,

Avînd convingerea că sărbătorirea împlinirii a trei sferturi de veac de la întemeierea „Societăţii Scriitorilor Români" va constitui un imbold de a acţiona şi mai hotărît în viitor pentru ridicarea pe un plan superior a întregii activităţi scriitoriceşti din patria noastră, urez Uniunii Scriitorilor, tuturor creatorilor de artă din România mult succes în înfăptuirea importantelor sarcini ce le revin în dezvoltarea culturii socialiste, în educarea şi formarea omului nou, în activitatea generală pentru transpunerea în viaţă a Programului partidului de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism.

Urez tuturor scriitorilor ţării noi şi tot mai mari succese în activitatea viitoare, multă sănătate şi fericire !

NICOLAE CEAUŞESCU

Scrisoarea adresată tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU

Urmare din pag. 1

şi activitatea lor publică au contribuit la pătrunderea în conştiinţa cititorilor a idealurilor unităţii şi independenţei naţionale, ale progresului social, reprezentanţi de frunte ai scriitorimii activînd sub înrîurirea rodnică a ideilor socialismului, a politicii Partidului Comunist Român.

Legăturile cu Partidul Comunist Român, avangarda conştientă şi organizată a revoluţiei sociale din România, legături de suflet şi ideal, s-au întărit şi mai mult după eliberarea ţării, odată cu începerea marii opere de construire a socialismului în România, cînd scriitorii au devenit făuritori şi cronicari înflăcăraţi ai evenimentelor, însufleţiţi de neobositul romantism al revoluţiei, fiind prezenţi pe toate fronturile de luptă ale socialismului, trăind laolaltă cu poporul înfăptuirile, bucuriile, împlinirile, greutăţile, reînnoirile, viaţa cea de toate zilele în toate adevărurile ei.

Etapa inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului, de cînd dumneavoastră, mult stimate şi iubite tovarăşe Nicolae Ceauşescu, vă aflaţi în fruntea partidului şi statului, marchează intrarea României pe un nou făgaş istoric, care a determinat dezvoltarea accelerată a tuturor domeniilor activităţii sociale, înnoind în mod strălucit dimensiunile operei de construcţie socialistă.

Cărţile noastre poartă azi mai viu şi mai puternic amprenta timpului eroic pe care-l trăim, a entuziasmului şi căutărilor creatoare, a afirmării conştiinţei revoluţionare şi patriotice, a demnităţii şi adevărului, a contopirii ardente şi în profunzime cu interesele majore ale naţiunii, cu năzuinţele ei cele mai fierbinţi. Însemnele fundamentale ale epocii contemporane, pe drept cuvînt numită epoca Ceauşescu, impulsionează dezvoltarea neîntreruptă a literaturii naţionale. Chintesenţa calităţilor şi aspiraţiilor spre care năzuim o constituie însăşi activitatea neobosită şi multilaterală pe care o desfăşuraţi spre binele şi fericirea întregului popor, originalitatea gîndirii dumneavoastră în dezvoltarea teoriei şi practicii revoluţionare, aportul determinant la promovarea şi afirmarea pe plan internaţional a ideilor păcii şi colaborării între popoare. În aceste aproape două decenii am învăţat de la dumneavoastră, din exemplul, sfaturile şi îndemnurile pe care ni le daţi direct, devotamentul faţă de popor, slujirea lui neştirbită, fidelitatea faţă de idealurile sale, încrederea în capacitatea şi energia sa, în puterile sale.

Prin vasta dumneavoastră operă aţi ridicat un adevărat imn de slavă şi înnobilare poporului nostru, descoperindu-i noi tării şi virtuţi, noi căi de împlinire, dezvoltîndu-i curajul, setea de adevăr şi de creaţie, spiritul de justiţie şi mai ales necesitatea afirmării demnităţii în toate împrejurările.

Am învăţat de la dumneavoastră că în centrul preocupărilor noastre trebuie să se afle permanent înnoirea omului, un om al eticii şi echităţii socialiste, un revoluţionar umanist care să corespundă întru totul societăţii pe care o construim, un om căruia societatea, cu toate bunurile şi valorile ei, îi aparţine, în măsura în care el, cu toate bunurile şi valorile lui, aparţine societăţii. Ne-aţi indicat locul şi rolul pe care îl ocupă scriitorii în societatea noastră, dar şi modul cum trebuie să acţioneze pentru a sluji prin operele lor cauza partidului, poporului şi a ţării. Preţioasele dumneavoastră orientări şi indicaţii definesc imaginea cea mai completă şi mai necesară a scriitorului contemporan, a scriitorului epocii socialiste.

Răspunzînd generoaselor dumneavoastră îndemnuri, reînnoite şi în mesajul cu care ne-aţi onorat astăzi, ne angajăm să luptăm neobosit, în spirit comunist, pentru elogierea muncii, pentru despărţirea adevărurilor de neadevăruri, pentru proclamarea frumuseţii şi negarea urîtului, pentru împroşpătarea şi dinamizarea vieţii şi societăţii noastre, numai astfel făcîndu-ne datoria de militanţi devotaţi ai partidului. Ne angajăm să trăim din plin în plinul vieţii, participînd cît mai activ la viaţa social-politică a ţării şi găsind mereu în ea temeiurile făuririi unor opere de o înaltă valoare patriotică, umanistă. Ne angajăm să găsim puteri şi învăţăminte în istorie şi să participăm activ la fluxul de idei care vizează progresul planetei. Aşa cum ne-aţi învăţat şi ne cereţi permanent, vom lupta pentru deplină demnitate, în viaţă şi în carte, pentru deplină responsabilitate, faţă de viaţă şi faţă de carte, asigurînd, în acest scop, un climat principial, sănătos al vieţii literare, o aleasă ţinută etică a scriitorilor, militînd cu hotărîre pentru un puternic front literar unit.

Ca mesageri ai idealurilor şi aspiraţiilor poporului nostru, scriitorii din România vor milita şi în viitor pentru triumful politicii de independenţă, de securitate şi pace în Europa şi în întreaga lume, pentru o lume mai bună şi mai dreaptă pe planeta noastră.

În acest moment de înaltă sărbătoare pentru obştea noastră şi pentru întreaga spiritualitate românească, în acest moment cînd ne emoţionăm şi ne mîndrim, gîndindu-ne la cei 75 de ani pe care cu demnitate şi hărnicie, cu pasiune şi răspundere, i-a străbătut obştea noastră, înzestrînd poporul şi tezaurul său spiritual cu creaţii nepieritoare, monumente ale sufletului românesc şi ale Omului, gîndurile şi sentimentele noastre, ale tuturor scriitorilor fără deosebire de naţionalitate, se îndreaptă către dumneavoastră, mult stimate şi iubite tovarăşe Nicolae Ceauşescu, mulţumîndu-vă din adîncul inimilor pentru ctitoria de suflet pe care o realizaţi în ţara noastră, pentru dragostea înaltă pe care o purtaţi literelor din patria noastră, pentru încrederea faţă de cei care s-au dăruit uneia din cele mai frumoase şi mai nobile îndeletniciri ale lumii : cîntarea omului, înălţarea lui spre lumină, înscăunarea lui ca proprietar al frumuseţilor, pentru a păzi frumuseţea şi veşnicia ei.

Participanţii la Adunarea omagială consacrată sărbătoririi a 75 de ani de la crearea Societăţii Scriitorilor Români

Trei sferturi de veac

Urmare din pag. 1

dimpotrivă : e vorba mai ales de edituri şi, fatalmente, de editori. Primele convulsii şi conflicte în sînul noii societăţi vor pleca de aici. Cîţiva tineri convinşi de necesitatea asigurării unui statut social solid scriitorului găsesc că societatea este inactivă şi încearcă prin incisive intenţii de presă s-o mobilizeze frontal pe direcţia fundamentală. Un erou al acestei campanii este Tudor Arghezi. Scrierile lui ne conservă cîteva foiletoane de o aciditate fără egal la adresa noii societăţi, pe care o consideră operetistică şi întrucîtva ridicolă. Desigur că în faza ei primă, noua născută nu era o societate perfectă şi demonul satiric al lui Arghezi avea de ce să-şi agaţe pana. A urmat şi primul conflict dintre societate şi unul din membrii ei, adică încercarea societăţii de a elimina din rîndurile ei pe un tînăr membru recalcitrant, adică Arghezi pe atunci încă nu marele poet, şi tempestarea din start a acestei intenţii exmatriculatorii, condusă doar către contondenţa destul de mare totuşi pentru scurta existenţă a micii bresle, a unui vot de blam. Vîrstnicii se bucurau că societatea există, cei tineri o doreau mai exigentă. În cele din urmă, Tudor Arghezi a fost antrenat în viaţa Societăţii Scriitorilor Români unde a organizat între altele prima sărbătoare fastuoasă închinată poetului Mihai Eminescu. Fiul risipitor se întorcea la cuib, ori dimpotrivă familia dădea dreptate acestuia. Începuturile Societăţii Scriitorilor Români n-au fost dintre cele mai liniştite din acest punct de vedere. Între conducătorii ei, mai ales pe vremea cînd preşedintele S.S.R.-ului, Emil Gîrleanu, stăruia mai ales la Craiova ca preşedinte al Teatrului Naţional de acolo, a funcţionat cu o eficienţă remarcabilă şi inechivalabilă, Alexandru Davila. Facilităţile pe care le-a creat în scurt timp acest preşedinte interimar, prin alegere doar vicepreşedinte, au fost numeroase şi de bun augur pentru scriitorimea română proaspăt reunită sub egida unei organizaţii profesionale. Dar, joc al subiectivităţilor artistice, care pun mai înainte impresia decît pragmatismul, Alexandru Davila, de la care se putea aştepta mult ca preşedinte, este înlăturat prin vot de la postul pe care practic îl acoperea cu un subliniat succes. Rezultatul este şi în acest caz un conflict de durată între membrii breslei organizate şi liderul ei respins. Publicaţiile timpului păstrează în colecţiile lor expresive ecouri ale acestei stări de lucruri. Dar dincolo de asemenea întîmplări Societatea Scriitorilor Români şi-a avut mersul ei ascendent.

Croiala oricărui organism este răspunzătoare ulterior de destinul lui. În cazul Societăţii Scriitorilor Români această croială a avut în vedere marile probleme ale literaturii române şi şansa ei de a dura a venit de aici. Societatea Scriitorilor Români a angajat din primul moment o bătălie deschisă pentru limba şi literatura română prin cei mai marcanţi scriitori ai ei. Şezătorile literare care au fost formula cea mai eficientă de manifestare a societăţii s-au pus în slujba acestui nobil ţel. Din acest punct de vedere, Societatea Scriitorilor Români nu făcea decît să preia în chipul cel mai conştient, iniţiativă şi ideile lui Nicolae Iorga din cadrul campaniei pe care el a numit-o într-o broşură justificativă : „Bătălia pentru limba română". În martie 1906 N. Iorga s-a aflat la originea unor întîmplări de anvergură privind întrebuinţarea limbii române de clasele sus puse ale societăţii româneşti. Au urmat incidente grave în piaţa fostului Teatru Naţional şi N. Iorga acuzat de a fi tulburat liniştea publică a trecut la o dezvinovăţire spectaculoasă şi de anvergură prin şezători literare în cele mai mari centre ale României în care acţiunea lui era explicată şi susţinută. Cei mai importanţi scriitori români şi-au trimis atunci adeziunile faţă de atitudinea lui N. Iorga. În caravana bătăliei pentru limba română, N. Iorga a fost însoţit de tinerii scriitori din jurul Semănătorului, ca Emil Gîrleanu, Şt. O. Iosif, Mihail Sadoveanu, Ilarie Chendi şi alţii. Aceştia sînt însă şi cei care fundează Societatea Scriitorilor Români şi cei care preiau şi prelungesc instituţia şezătorilor literare pe întreg teritoriul locuit de români. Societatea Scriitorilor Români, care-şi afişează în regulamente şi statute, doar atribuţii sindicale, îşi drogă însă şi o acţiune şi un sens major care constituie coloana ei vertebrală. În dramaticele şi crucialele împrejurări ale celui dintîi război mondial, S.S.R.-ul este determinat de majoritatea membrilor săi să ia o atitudine hotărîtă antineutralistă în vederea realizării marelui ideal naţional concretizat în marele act al Unirii din 1918. Scriitorimea română şi-a adus în acest război numărul de jertfe cerut de fatalitate. Existenţa şi sensul ei sînt consfinţite de aceste acte care rămîn să-şi direcţioneze pentru totdeauna acţiunile. Perioada interbelică a sporit rîndurile şi forţa S.S.R.-ului. Chiar dacă nu instituţiile fac literatura, Societatea Scriitorilor Români a contribuit ca o forţă morală vie la menţinerea unui „spirit de comunitate spirituală care ţine la autonomie şi la rostul său. Acest autonomism a scos o vreme organizaţia scriitorilor din rîndul instituţiilor cu reacţie promptă la marile evenimente cu care se confrunta România. Abia în 1944 prin aderarea la platforma program a Partidului Comunist Român, S.S.R.-ul reia seria marilor sale gesturi de atitudine care au impus-o atenţiei contemporanilor. Ba devine după război o organizaţie profesională puternică, fără a reuşi să cuprindă însă în rîndurile sale pe cei mai mari scriitori. Legată programatic de soarta întregului popor român, societatea scriitorilor din România, devenită Uniunea Scriitorilor din România îşi va recupera treptat marile valori, proces care cîntinuă şi astăzi, şi îşi va afirma din nou rolul său de mesager artistic al marilor deziderate populare şi naţionale. Literatura de după război conţine cîteva opere mari şi mai ales în ultimii cincisprezece ani putem vorbi despre un climat artistic efervescent, care aminteşte marile perioade ale literaturii române. Experienţa postbelică califică drept anacronice multe din formele de existenţă şi iniţiativă ale societăţii noastre scriitoriceşti. Individul ca factor primordial al creaţiei este mai important decît instituţia care-l prezidează. După cum talentul şi valoarea primează în faţa numărului de indivizi cu iniţiativă artistică. Cu alte cuvinte o societate de scriitori este importantă în măsura în care este alcătuită de scriitori. Iar o societate a scriitorilor români este demnă de elogiul nostru în măsura în care este demnă de marile ei tradiţii. Iar marea tradiţie a Societăţii Scriitorilor Români este datoria faţă de popor şi de ţara acestui popor.

75 de ani de la crearea Societății Scriitorilor Români

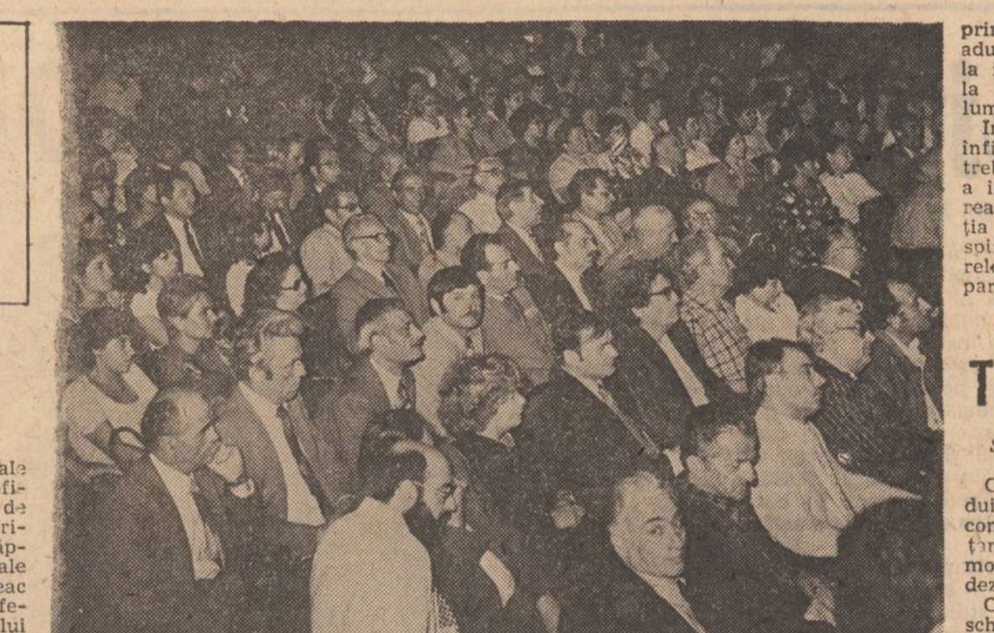

Tovarășa SUZANA GÂDEA:

Stimați tovarăși,

Aniversarea a trei sferturi de veac de la înființarea Societății Scriitorilor Români constituie un eveniment de seamă al vieții culturale din țara noastră. Mesajul adresat cu acest prilej scriitorilor de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului nostru, cuvintele calde, emoționante, constituie pentru scriitorii din România socialistă un însuflețitor imbold în realizarea unor opere durabile, cu un puternic suflu patriotic, umanist, revoluționar.

Datorită politicii înțelepte a partidului și statului nostru, care poartă amprenta spiritului revoluționar, de înaltă principialitate comunistă, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, România trăiește cea mai strălucită epocă din istoria sa. Aniversarea faptelor memorabile din trecut nu are un simplu caracter evocator, ci se înscrie în procesul complex de fructificare și împlinire contemporană a tuturor valorilor spirituale ale națiunii noastre, de racordare a creației și culturii la opera supremă a construirii socialismului, a făuririi omului nou, fericit, liber, într-o patrie liberă. Prin această prismă privim astăzi strădania celor ce, în urmă cu 75 de ani, au pus bazele primei organizații de breaslă a scriitorilor din România, act de o semnificație deosebită pentru însăși manifestarea conștiinței de sine a culturii noastre, în una dintre expresiile sale originale — literatura.

Stimați tovarăși,

Construirea în România a societății socialiste multilateral dezvoltate a concentrat, într-un nobil efort, întregul potențial al poporului nostru, care, strîns unit în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, înfăptuiește istoricele hotărîri ale celui de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român. Țara noastră parcurge o nouă și importantă etapă în dezvoltarea și modernizarea bazei tehnico-materiale, în sporirea bogăției naționale, în ridicarea bunăstării și gradului de civilizație a întregului popor. Așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în Mesajul adresat Conferinței Naționale a scriitorilor, „în cadrul operei istorice pe care o înfăptuiește poporul nostru, literatura și arta ocupă un loc de seamă. Putem afirma că literatura română, ca și cea a naționalităților conlocuitoare din țara noastră, s-au îmbogățit în ultimii ani cu noi și noi lucrări de toate genurile, inspirate din realitățile de astăzi ale țării, din patosul uriașei activități constructive a poporului". Aceste vibrante cuvinte ale secretarului general al partidului definesc, în cel mai înalt grad, statutul de cinste și demnă angajare socială ale scriitorilor din România, dovedesc înfăptuirea celor mai îndrăznețe năzuințe ale celor ce în urmă cu trei sferturi de veac se constituiau într-o organizație profesională destinată recunoașterii scriitorului de către societate.

O cerință esențială formulată de tovarășul Nicolae Ceaușescu, referitoare la rolul literaturii și artei în viața socială, o constituie necesitatea ca acestea să se inspire din munca și viața poporului, din izvorul nesecat al realității înconjurătoare. În această atît de expresivă metaforă sînt condensate cele mai importante idei care călăuzesc întregul front al creației noastre artistice: realismul, patriotismul, umanismul, originalitatea, măiestria artistică. Pornind de la aceste generoase premise, în ultima perioadă s-au obținut succese remarcabile în domeniul literaturii, au fost realizate numeroase lucrări de reală valoare, cu un mesaj profund educativ, care au îmbogățit patrimoniul culturii noastre socialiste.

Prin opera lor, prin prezența în viața politică a societății, scriitorii români contemporani se numără printre purtătorii și propagatorii celor mai înalte idealuri, idealurile socialismului și comunismului. Este un titlu de mîndrie pentru scriitorii români de astăzi faptul că literatura lor este profund implicată în lupta poporului nostru pentru o viață mai bună și prosperă, constituind un mijloc de înaripare a conștiințelor, de apărare a valorilor umanității, de dezvoltare armonioasă a omului, de salvgardare a păcii.

Permiteți-mi ca, în numele Consiliului Culturii și Educației Socialiste, al celorlalte uniuni de creație, să aduc salutul nostru călduros scriitorilor din țara noastră cu ocazia acestei frumoase aniversări, cu convingerea că își vor spori aportul la înflorirea vieții culturale a țării, la cinstirea prin opere de înaltă valoare, bogate în substanță și simțire, a faptelor nemuritorului nostru popor. Aș dori să închei citind pe unul dintre membrii fondatori ai Societății Scriitorilor Români, marele nostru scriitor Mihail Sadoveanu: „Iubind poporul și identificîndu-se cu aspirațiile lui, lucrînd pentru a-l ridica la înălțimea culturii socialiste, scriitorul devine un oștean al poporului și păcii". Iată o veritabilă profesiune de credință care exprimă, în esență, convingerile intime ale tuturor scriitorilor din România socialistă.

Tovarășul EDUARD EISENBURGER:

Stimați tovarăși,

Cu acest minunat prilej rog să-mi îngăduiți să aduc un cald omagiu solemnității consacrate celor 75 de ani de la înființarea „Societății Scriitorilor Români" — moment de deosebită importanță pentru dezvoltarea literaturii din țara noastră.

Colectivului publicației „Karpatenrundschau", din care fac parte, i-a fost dat anul trecut, cu ocazia aniversării a unui sfert de veac de existență, să trăiască un eveniment inedit în istoria bicentenară a presei noastre, și anume, aprecierea activității unei reviste de cultură în limba germană cu un Mesaj din partea secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Această înaltă cinstire, care ne onorează în mod deosebit, constituie desigur o expresie grăitoare a aplicării consecvente de către Partidul Comunist Român a politicii sale juste și drepte, științifice, în problema națională, ea a constituit însă pentru colectivul nostru totodată și un prilej de a ne angaja și mai plenar în fața editorului și a cititorului să cultivăm tradițiile progresiste ale poporului nostru, să acordăm o atenție și mai mare reconsiderării moștenirii culturale, bogatelor interferențe româno-maghiare-germane în acest domeniu, ca rod al unei conviețuiri îndelungate și fructuoase, promovării respectului și stimei față de toți cei care trăim pe aceste meleaguri strămoșești, cultivării patriotismului faptelor, a dragostei fierbinte față de țară și partid, făcîndu-ne un crez din promovarea fermă a unei literaturi angajate și militante, aducîndu-ne în felul acesta contribuția la modelarea întregii vieți spirituale a populației germane din România — parte integrantă a peisajului cultural din țara noastră.

Astăzi, pe lîngă cele 7 publicații puse la dispoziția cititorului și, bineînțeles, și creatorilor în limba germană, 9 edituri din țară scot cărți în limba germană. Toate acestea au facilitat nu numai sporirea numărului operelor realizate, ci și îmbogățirea conținutului și a mijloacelor artistice ale acestei literaturi, creația originală în limba germană reușind să-și cucerească un loc bine meritat în creația literară a României socialiste, în lume. Nivelul ei apreciabil denotă și un alt fenomen îmbucurător: mulți autori sînt editați și în străinătate.

Toate acestea sînt explicabile în primul rînd datorită grijii deosebite ce o poartă partidul întregii creații literare din patria noastră — indiferent de limba în care ea se realizează — asigurîndu-i un rol și un statut nou în societatea socialistă românească contemporană, cum de altfel sugerează din plin și această manifestare emoționantă dedicată literelor și rostului lor militant în devenirea și manifestarea plenară a obștei.

La împlinirea a trei sferturi de veac de la constituirea „Societății Scriitorilor Români", care și-a adus o veritabilă contribuție la dezvoltarea spiritualității românești, urăm din toată inima slujitorilor scrisului să dureze noi opere demne de evul socialist pe care îl trăim, să se înscrie prin valoarea lor la un loc de frunte în patrimoniul literaturii universale.

Tovarășul ION URSU:

Stimați tovarăși,

Sînt onorat și deosebit de bucuros să pot aduce oamenilor scrisului din țara noastră salutul conducerii Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie, cele mai bune gînduri și simțăminte ale tuturor celor care, sub auspiciile Academiei Române și în cadrul institutelor noastre de cercetare, contribuie și ei, împreună cu întregul popor, la înflorirea multilaterală a civilizației românești, la edificarea unei vieți libere și demne pe pămîntul României.

Sărbătorirea împlinirii a 75 de ani de la înființarea primei uniuni profesionale a scriitorilor români constituie încă o expresie a prețuirii pe care partidul nostru, secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, o nutresc față de literatura națională, a încrederii statornice în forța ei de formare și modelare a conștiinței umane.

Sub impresia puternică, mobilizatoare a Mesajului președintelui țării, vă rog, stimați tovarăși, să acceptați sentimentul nostru, al oamenilor de știință, că în pofida conduitei uneori reținute la care ne obligă rigoarea profesiunilor noastre, am fost întotdeauna și sîntem apropiați de literatură și artă, prin nevoia nesecată de frumos, pe care o împărtășim cu toți oamenii. Infinit mai mult ne unește, credem, conștiința că dumneavoastră și noi sîntem, de fapt, jumătăți înfrățite și de nedespărțit ale aceleiași semințe a cărei perpetuă încolțire și primenire împinge spiritul omenesc mereu dincolo de vremelnicele sale limite, învăluind mereu mai cuprinzător natura umană în integrimea ei, făcînd-o mai dreaptă și mai bună, umanizînd-o.

Una din motivațiile fundamentale, a dumneavoastră ca și a noastră, este setea de cunoaștere. Atitudinea dumneavoastră față de lume și viață, ca și a noastră, este cea a reflectării oneste și critice, dominată de setea de adevăr și orientată spre acțiune. Cu toții muncim cu tenacitate pe același teren al culturii, în aceeași vecinătate a celor mai adînci resorturi ale cugetului și simțirii. Trăim și trudim cu toții în această țară — muncitori, țărani, intelectuali — în cultul acelorași valori încununate, simplu și frumos, de Om, focarul ultim, și cel mai luminos al preocupărilor și strădaniilor noastre. Acestuia, Omului, îi făurim astăzi împreună destinul înscris în valorile cardinale ale socialismului și comunismului, în spațiul modulat de atîta istorie și creație în care dăinuim de milenii, ca oameni între oamenii lumii. Aceasta este, în cele din urmă, esența angajării noastre comune.

Astăzi este rîndul nostru să aducem cinstire scriitorimii române, în care noi și înaintașii noștri recunoaștem și am recunoscut cu adînc respect, admirație și prețuire, un factor proeminent de continuitate a discursului civilizației românești asupra lumii și omului, o imagine de marcă a acestei civilizații, una din cele mai dinamice pîrghii de lucrare asupra conștiinței umane, depozitara și promotoarea celor mai scumpe doruri și năzuințe ale acestui popor. Ne mîndrim că, în tot ceea ce a dat mai bun culturii naționale și universale, scrisul românesc a cinstit și slujit pacea și buna înțelegere între neamuri, rațiunea și demnitatea că, nefiindu-i străin nimic din ceea ce este omenesc, a țintit mereu cu atît de frumoasă curăție de cuget și simțire să facă oamenii mai luminoși și mai buni, să-i ajute să creadă în ei înșiși și în ziua de mîine.

Resursele impresionante dovedite de scriitorimea română, ce s-a arătat, de atîtea ori, capabilă să reziste agresiunilor morale, ideologice, politice ale veacurilor și deceniilor ce au precedat Revoluția de eliberare națională și socială, și să-și găsească mai apoi identitatea, crezul și timbrul specific în concertul culturii contemporane, dovedesc vitalitatea inepuizabilă și tinerețea mereu proaspătă a acestui popor al nostru, însușirea sa de a-și trăi viața cu un adînc simț al istoriei, cu o arzătoare conștiință a drepturilor și îndatoririlor la care marile sale daruri îl îndreptățesc.

Epoca eroică inaugurată de cel de al IX-lea Congres al partidului nostru comunist, angajarea țării în primul ei iureș de autentică creștere economică modernă au îmbogățit fără precedent fenomenologia realității noastre, au pus în fața științei și culturii teme de uriașă complexitate și fierbinte interes. Dezbaterea și soluționarea acestor teme îngemănează energiile științei, literelor și artelor mai mult ca oricînd. În acești ani, confruntați cu pericole fără precedent la adresa păcii, a liniștii necesare creației, slujitorii științei și culturii din țara noastră se regăsesc uniți în rîndurile Comitetului național „Oamenii de știință și pacea", sub conducerea eminentului savant și om politic, tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu.

Am împărtășit, de-a lungul anilor, cu dumneavoastră, și continuăm și astăzi să fim confruntați cu sarcina de a aborda temele zilelor noastre într-un mod adecvat — măsura acestei adecvări fiind, în cele din urmă, impactul social al operelor noastre, materiale sau spirituale, aderența și aprobarea poporului pe care îl slujim. Împreună cu dumneavoastră, cu sprijinul dumneavoastră, însuflețiți de cuvîntul pe care îl gîndiți, îl rostiți și îl scrieți avem convingerea că ne vom spori mereu puterea de influențare și acțiune, partinică, patriotică, și că ne vom ridica la înălțimea marii încrederi și sprijinului pe care societatea noastră socialistă, partidul, personal secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ni le acordă.

Cu aceste gînduri, dorim scriitorilor din România sănătate, putere de muncă și fericire, Uniunii Scriitorilor — noi și strălucite jubilee, iar scrisului românesc — tinerețe fără bătrînețe și viață veșnică în conștiința poporului și a omenirii.

Tovarășul CORNEL NEDELCU:

Stimați tovarăși,

Aniversarea a 75 de ani de la înființarea Societății Scriitorilor Români ne oferă nouă, tuturor, prilejul de a evoca tradițiile progresiste ale culturii și literaturii noastre românești, cultură care cunoaște o dezvoltare multilaterală, fără precedent în anii construcției socialiste.

Ne exprimăm satisfacția muncitorească și bucuria deplină că în acești ani, cu deosebire de la Congresul al IX-lea, de cînd în fruntea partidului și statului se află tovarășul Nicolae Ceaușescu, concomitent cu dezvoltarea economică a țării, cu creșterea nivelului de trai material al întregului popor, au apărut numeroase lucrări literare de mare valoare artistică și educativă, care îmbogățesc patrimoniul cultural al țării. Simțim o mare bucurie cînd ne întoarcem de la lucru și găsim copiii noștri cu cartea în mînă, luminîndu-și mintea și sufletul la flacăra cuvîntului scris, cînd în clipele de răgaz beneficiem noi înșine de operele literare create de scriitorii români.

De-a lungul anilor, operele celor mai de seamă scriitori români sînt străbătute de o nețărmurită dragoste față de patrie și popor, slujind cu devotament idealurile de libertate națională și socială ale întregii națiuni. Prin operele create, scriitorii au făcut cunoscute lumii virtuțile poporului nostru — demnitatea, hărnicia, omenia, setea de libertate și dreptate.

În acest moment aniversar, satisfacția noastră, a muncitorilor, a întregului popor, este cu atît mai mare cu cît eforturile depuse, lupta pentru a învinge greutățile de tot felul sînt oglindite și în operele literare ale scriitorilor noștri. Lucrările în proză, teatrul și poezia înfățișează lupta poporului, urmînd cu încredere partidul, pe secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru înfăptuirea operei de edificare a socialismului în România.

Ca muncitor care lucrez într-unul din marile colective muncitorești ale Capitalei vă pot spune cu certitudine că marile succese dobîndite în dezvoltarea economico-socială a patriei noastre în acești ani ne umplu sufletele de satisfacție, bucurie și un profund optimism. Ele trebuie să constituie, în același timp, un izvor nesecat de inspirație pentru operele literare, care să ilustreze cu puterea de netăgăduit a faptelor, a realității înconjurătoare, adînca încredere în justețea drumului pe care Partidul Comunist Român călăuzește întreaga națiune.

Așa cum a subliniat în repetate rînduri tovarășul Nicolae Ceaușescu, noi, muncitorii, dorim opere valoroase, de o mare diversitate de genuri și stiluri, care să înfățișeze munca eroică a poporului nostru, în care să ne regăsim cu idealurile și sentimentele noastre, opere demne de marea epopee constructivă pe care o înfăptuim.

Acum, cînd aniversăm 75 de ani de la înființarea Societății Scriitorilor Români, ne exprimăm deplina încredere că, urmînd neabătut politica partidului, transpunînd în fapte indicațiile prețioase ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, scriitorii noștri își vor pune forța creatoare și talentul lor în slujba creării unor opere literare de mare valoare, inspirate din clocotul vieții și muncii constructive.

Vă așteptăm, stimați tovarăși scriitori, să veniți mai des în mijlocul nostru, pentru a ne cunoaște mai bine problemele cu care ne confruntăm, aspirațiile și năzuințele și vă asigurăm că veți găsi în colectivul nostru suficient material documentar care să vă inspire în operele pe care le veți crea.

Tovarășul SZILAGY DEZIDERIU:

Stimați tovarăși,

Onorat de șansa de a lua cuvîntul în aceste momente sărbătorești ce marchează 75 de ani de la constituirea Societății Scriitorilor Români, vă rog să-mi permiteți să exprim un respectuos omagiu din partea ziarului **Előre**, cotidian central în limba maghiară al Frontului Democrației și Unității Socialiste, în cinstea celor care ieri și azi s-au dăruit și se dăruiesc slujirii poporului, slujirii patriei prin marea putere a cuvîntului frumos și adevărat, născut din talent, abnegație, devotament și putere de a crea, prin munca fără de odihnă întru creșterea limbii românești.

De aici, din această sală, în ziua memorabilă de 1 iunie 1982, în cadrul unui impresionant sfat al țării, pentru minte și inimă, ideile secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, privind menirea, sarcinile muncii ideologice și politico-educative, menirea literaturii pentru asigurarea afirmării depline a concepției partidului ca mod de viață, de gîndire și acțiune, au pornit spre judecata și inimile oamenilor țării, ale noastre, ale întregului popor, generînd în conștiințe o vastă și profundă reverberație.

S-a subliniat atunci, iar timpul care s-a scurs confirmă neîntrerupt prin certitudinea faptelor, că vorbele de prețuire rostite azi, aici, cu festivul prilej, subliniază odată mai mult puternica înflorire a literaturii României, țară liberă și independentă, înflorire exprimată prin opere literare valoroase, născute pe solul zidirii socialiste cu deosebire în cele două decenii din urmă ale anilor noștri de mari prefaceri revoluționare, economice, sociale și spirituale.

Îmi îndeplinesc o datorie de conștiință atunci cînd reamintesc frumosul adevăr al României socialiste, și anume că înflorirea literaturii noastre încorporează în valorile sale perene și noile opere create, în care se regăsesc toți scriitorii patriei, deci și cei care-și încredințează tiparului gîndurile scrise în limba maghiară, germană, sîrbă sau în alte limbi.

Generațiile de azi și de mîine nu vor uita că unitatea frățească a tuturor fiilor țării, deplin egali în drepturi, dar și în îndatoriri, unitatea întregului nostru popor, unitate reflectată și în operele literare, a devenit în acești ani o realitate, un fapt fundamental, o certitudine a revoluției noastre, o statornică realizare istorică, un luminos atribut caracteristic politicii partidului nostru, secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Stimați tovarăși,

Societatea noastră nouă, socialistă, de oameni egali, literatura noastră zămislită de acești ani beneficiază de enormul avantaj că la noi, în România, construirea celei mai drepte orînduiri din istoria omenirii se desfășoară pe fundalul solid și binefăcător al umanismului socialist, luminat de principiul comunistului de omenie.

Acum, cînd obștea scriitoricească pășește în cel de al patrulea sfert de veac al existenței uniunii sale de creație, exprim și eu, din nou, urări de bine tuturor scriitorilor patriei, dorindu-le și dorindu-ne nouă, cititorilor, cărți noi, demne de gloria predecesorilor, demne de epoca în care trăim, opere literare care să dăltuiască în marmura vremurilor, pe veci, chipul României socialiste de azi, al României comuniste de mîine.

Tovarășul general colonel VASILE MILEA:

Stimate tovarășe, stimați tovarăși,

Îmi face o deosebită plăcere să aduc la celebrarea împlinirii a 75 de ani de la înființarea primei Societăți a Scriitorilor Români un călduros salut ostășesc din partea tuturor fiilor patriei înrolați sub drapelele de luptă ale armatei.

Festivitatea, organizată în aceste zile, cînd poporul nostru omagiază un moment de răscruce din istoria României — Congresul al IX-lea al partidului —, capătă o profundă semnificație, evenimentul de acum 18 ani deschizînd noi orizonturi și în domeniul creației literare. Ca urmare a îndrumării, atenției și sprijinului permanent ale partidului, ale secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în ultimele două decenii au apărut lucrări de o incontestabilă valoare prin mesajele și ideile înaintate ce le cuprind.

Acum, la această festivitate, doresc să exprim sentimentele de considerație și apreciere pe care militarii le nutresc față de trudnica și incandescenta muncă — încorporată în efortul constructiv al poporului — a scriitorilor din patria noastră, muncă jalonată de crezul înflăcărat al slujirii celor mai nobile idealuri de transformare revoluționară a societății, de formare a omului nou, cu o înaltă conștiință patriotică, revoluționară, așa cum se subliniază în Mesajul tovarășului Nicolae Ceaușescu.

În paleta bogată de teme abordate de literatura română, eroismul și spiritul de jertfă dintotdeauna ale poporului nostru și ale armatei sale, pentru apărarea ființei naționale, a gliei străbune au ocupat un loc de frunte. N-a existat mare scriitor român care în lucrările sale să nu fi înfățișat patria și patriotismul, să nu fi reflectat virtuțile și tenacitatea recunoscute ale viteazului și bravului nostru popor, în lupta pentru apărarea pămîntului strămoșesc, graiului și spiritualității, liniștii și păcii căminelor.

Continuînd această bogată tradiție, creația literară contemporană ne oferă minunate și vibrante pagini în care este descris chipul luminos, plin de umanism, al ostașului de astăzi, apărător și constructor al noii orînduiri, în care este înfățișată armata noastră revoluționară — devenită, în anii socialismului, o prezență activă în întreaga viață politică, economică, socială și spirituală a patriei.

În acest cadru, doresc să relev buna conlucrare statornicită între Uniunea Scriitorilor și armată, prezența multor scriitori la diverse activități din unitățile și instituțiile militare. Încredințîndu-vă de stima și respectul purtătorilor uniformei armatei române, vă asigur de tot sprijinul în cunoașterea cît mai aprofundată a universului vieții ostășești, în dorința noastră ca, extinzînd această conlucrare, armata să fie mai mult prezentă în operele literare, pe măsura rolului și locului pe care ea îl ocupă în societatea românească actuală.

Acționînd pe baza documentelor Congresului al XII-lea și Conferinței Naționale ale partidului, a cerințelor doctrinei militare naționale, al cărei strălucit fondator este tovarășul Nicolae Ceaușescu, oștirea țării îndeplinește cu abnegație indicațiile și ordinele comandantului nostru suprem, fiind gata ca în orice moment să apere, împreună cu întregul popor, cuceririle revoluționare, independența, suveranitatea și integritatea teritorială a României socialiste. Educată și îndrumată de gloriosul nostru partid comunist, armata — parte integrantă a poporului — se afirmă tot mai mult, așa cum ne-a cerut-o tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, ca o înaltă școală de educație politică, patriotică și revoluționară a tinerilor. Ea îmbină armonios sarcina de bază — pregătirea de luptă și politică — cu participarea nemijlocită, plină de dăruire și abnegație, la efortul constructiv al oamenilor muncii, aducîndu-și contribuția la edificarea unor importante obiective economice, la înfăptuirea programului de asigurare a independenței energetice a țării, înflorirea patriei noastre socialiste. Totodată, cadrele militare, ostașii participă la viața social-politică și cultural-științifică a țării, la ampla manifestare a muncii și creației libere, Festivalul național „Cîntarea României", afirmîndu-se ca buni activiști ai partidului.

Iată, stimați tovarăși, un front larg de activități desfășurate de instituția noastră militară care se constituie în tot atîtea surse de inspirație pentru durarea unor autentice și viabile opere de artă, ale căror eroi — ostașii zilelor noastre — să fie înfățișați în contextul minunatului și înălțătorului lor efort dedicat înfăptuirii Programului partidului edificării socialismului în patria noastră. Ostașii sînt întotdeauna bucuroși să-i primească pe scriitori printre ei, pe vatra fierbinte a cîmpului de instrucție și, deopotrivă, pe șantiere, oriunde au de îndeplinit chemarea fierbinte înscrisă pe Drapelul de luptă: „Pentru patria noastră, Republica Socialistă România!" și să le inspire pana în a crea opere care să dăinuie peste veacuri.

Vă urez, din toată inima, mult succes în activitatea dumneavoastră de creație, spre gloria și înălțarea literelor românești.

Tovarășul ION TEOREANU:

Stimate tovarășe și tovarăși,

Acum, cînd aniversăm împlinirea a șapte decenii și jumătate de la fondarea Societății Scriitorilor Români, slujitorii școlii și tineretul studios aduc un vibrant omagiu prozatorilor, poeților, dramaturgilor, criticilor, tuturor creatorilor de frumos, care, de-a lungul vremii, au adus și aduc o contribuție remarcabilă la formarea și educarea generațiilor tinere, la îmbogățirea vieții spirituale a poporului nostru, a tezaurului de valori al umanității.

Dintotdeauna, cunoașterea temeinică a limbii și literaturii române, familiarizarea copiilor, elevilor și studenților cu cele mai de seamă opere, au constituit obiective de bază ale școlii, preocupări de căpătîi ale ilustrilor ei reprezentanți. O contribuție deosebită la dezvoltarea studiului limbii române au adus-o clasicii literaturii noastre. Dacă Eminescu și Caragiale au fost dascăli sau inspectori școlari pentru scurtă vreme, Creangă și Slavici au slujit învățămîntul mulți ani în șir; Odobescu, Vlahuță și Coșbuc au devenit autori de manuale de citire și gramatică; cărți școlare de stil și compoziție, de genuri și specii literare, de istorie literară au alcătuit Topîrceanu, Rebreanu, Sadoveanu, Călinescu și alții, cultivînd în conștiința tinerelor vlăstare dragostea și interesul pentru limba strămoșească.

În prezent, studiul limbii și literaturii române constituie prima disciplină din catalog, disciplină fundamentală pe toate treptele de pregătire, menită să contribuie, într-o măsură hotărîtoare, la formarea culturală a tinerilor, la însușirea celorlalte obiecte de învățămînt, la educația moral-politică și patriotică a elevilor și studenților. „Nu se poate vorbi de educație politică, de cultură revoluționară, arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, fără cunoașterea limbii, a literaturii, a istoriei glorioase a poporului nostru".

Continuînd, în condițiile orînduirii noastre, tradițiile progresiste ale Societății Scriitorilor Români, realizările și preocupările celor mai proeminente personalități ale literelor românești, Uniunea Scriitorilor, membrii acesteia, acordă învățămîntului un real ajutor în procesul complex al formării tinerelor generații. În ultimii ani, literatura destinată copiilor și tineretului a cunoscut un evident spor de calitate, o extindere a genurilor sale spre zone tematice și de vîrstă dintre cele mai diverse; se conturează, tot mai mult, o arie culturală demnă nu numai de interesul celor peste 5 600 000 de elevi și studenți, dar și de acela al opiniei literare specializate. Numeroase scrieri contemporane înrîuresc profund conștiința tineretului aflat pe băncile instituțiilor de învățămînt, aduc o însemnată contribuție la educarea acestuia în spiritul dragostei nețărmurite pentru pămîntul natal, pentru poporul din care face parte, pentru Partidul Comunist Român și secretarul său general tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Îngăduiți-mi ca, folosind acest moment solemn, să exprim Uniunii Scriitorilor și membrilor ei cele mai calde mulțumiri din partea conducerii Ministerului Educației și Învățămîntului, a cadrelor didactice și tineretului studios, pentru operele literare puse la dispoziția școlii, pentru colaborarea fructuoasă în elaborarea programelor, manualelor și cursurilor, să le adresez chemarea fierbinte de a se apleca, cu și mai multă atenție, asupra muncii și vieții tineretului, de a făuri noi opere care să reflecte trecutul glorios al patriei, prezentul socialist, viitorul său de aur, așa cum îl dorea luceafărul poeziei românești.

Sub semnul răspunderii comune pentru formarea tinerelor generații, vă doresc dumneavoastră, tuturor scriitorilor, realizări tot mai mari în activitatea de creație, în făurirea de opere tot mai valoroase, la nivelul exigențelor stabilite de partid, al etapei istorice pe care o străbate România socialistă.

Tovarășul PANTELIMON GĂVĂNESCU:

Stimați tovarăși,

Aniversarea a 75 de ani de la înființarea Societății Scriitorilor Români — forum reprezentativ al spiritualității românești — constituie un plăcut prilej de a vă adresa, în numele Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist, Consiliului Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din România și Consiliului Național al Organizației Pionierilor, cele mai călduroase felicitări pentru succesele obținute în activitatea de creație, precum și mulțumirile tinerilor și copiilor patriei, pentru operele literare pe care le oferiți, prin care contribuiți la formarea lor multilaterală.

Continuînd tradiția progresistă a culturii și literaturii române, scriitorii de azi și-au însușit învățămintele reieșite din fondul de aur al gîndirii revoluționare, al operei tovarășului Nicolae Ceaușescu, reușind, cu mijloacele artei, să reflecte fenomenele și procesele devenirii noastre istorice, tumultuosul proces de construire a societății socialiste și comuniste, să pună în evidență valorile moral-politice și spirituale ce definesc specificul nostru național, valențele sale universale.

Operele literare, poeziile, romanele, nuvelele, piesele de teatru, scenariile de film, lucrările de critică și istorie literară, purtînd semnătura scriitorilor contemporani, demonstrează, așa cum se arată și în Mesajul tovarășului Nicolae Ceaușescu, legătura indisolubilă a acestora cu viața poporului, cu activitatea eroică de făurire a viitorului nostru socialist.

Misiunea educativă a literaturii și artei nu poate fi apreciată fără a lua în considerare răspunderile acesteia față de tînăra generație. Nu putem uita că societatea de mîine, soarta pămîntului românesc trebuie făurite de oameni cu un larg orizont de cultură, cu capacități creatoare multiple, cu spirit inventiv, capabili să înțeleagă, de pe poziții înaintate, revoluționare, procesele și fenomenele din natură și societate.

Literatura anilor noștri, puternic stimulată de orientările și indicațiile secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de întreaga sa activitate revoluționară dedicată înfăptuirii înaltelor idealuri ale patriei și partidului, a obținut importante și semnificative succese, contribuind, alături de ceilalți factori educaționali, la sădirea în conștiința oamenilor muncii, a dragostei față de patrie, partid și popor, mîndria națională pentru ceea ce se înfăptuiește în anii socialismului. Devotați trup și suflet cauzei poporului și partidului, iubindu-și patria, trecutul, prezentul și viitorul său luminos, scriitorii, prin intermediul scrisului, și-au adus și-și aduc contribuția la propășirea României, la întărirea independenței, suveranității, la afirmarea ei pe toate meridianele lumii.

Împlinirea a trei sferturi de veac de la înființarea Societății Scriitorilor Români trebuie să însemne un prilej de subliniere a îndatoririlor Uniunii față de promovarea unei literaturi tinere, demne de tradiția românească, o literatură pătrunsă de spiritul de partid, animată de însuflețitoarele îndemnuri ale secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de a contribui la educația patriotică, revoluționară, a tuturor fiilor patriei, fără deosebire de naționalitate, de a mobiliza energiile lor creatoare în amplul proces de edificare socialistă a țării.

Urîndu-vă succese tot mai mari în activitatea dumneavoastră, vă asigurăm, stimați tovarăși, de sprijinul nostru, al organizațiilor de tineret și copii, în îndeplinirea importantelor sarcini politico-educative, de formare a omului nou, cu o înaltă conștiință socialistă, constructor demn al comunismului pe pămîntul scump al României.

Tovarășul ILIE RĂDULESCU:

Stimați tovarăși,

Pentru slujitorii presei, radioului și televiziunii aniversarea de astăzi este un prilej de a aduce un cald omagiu literaturii și făuritorilor ei, scrisului generat de marile idealuri ale prezentului socialist, de epoca glorioasă a trecutului, tuturor celor care, cu sîrg și neodihnă, au contribuit la „creșterea limbii românești și a patriei cinstire".

Sînt onorat să adresez, cu prilejul aniversării a trei sferturi de veac de la constituirea „Societății Scriitorilor Români" din partea Consiliului Ziariștilor, a Radioteleviziunii Române, cele mai calde felicitări Uniunii Scriitorilor, continuatoare în condițiile luminoase ale socialismului a tradițiilor patriotice, umaniste ale înaintașilor, odată cu urarea de a îmbogăți cu noi opere fondul de aur al culturii patriei.

Sărbătorind acest eveniment din viața scriitorimii noastre cînd întregul popor omagiază împlinirea a 18 ani de cînd în istoria patriei s-a înscris cu litere de aur Congresul al IX-lea al partidului, exprimăm recunoștința ziariștilor, a tuturor colaboratorilor presei și Radioteleviziunii pentru grija permanentă, înalta exigență și prețuire pe care partidul, personal tovarășul Nicolae Ceaușescu le manifestă față de presă, de radio și televiziune.

Epoca marilor realizări economice înscrisă sub arcul de lumină al acestor 18 ani este, totodată, epoca în care arta și literatura poporului nostru, tot ceea ce el a creat, inconfundabil și peren, în patrimoniul culturii naționale și universale, au fost puse într-o strălucitoare lumină, sub îndrumarea atentă a partidului, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, îmbogățind universul spiritual al patriei, universul de simțire al generațiilor de astăzi și dintotdeauna.

Noi cei care lucrăm în presă sîntem bucuroși să subliniem că astăzi, mai mult ca oricînd, sînt prezenți în paginile ziarelor și în emisiuni radiofonice și de televiziune scriitori, compozitori, artiști plastici, cineaști, oameni de teatru, istorici, profesori, creatori populari, folcloriști. Subliniem cu recunoștință că în acești ani s-au creat depline condiții de către partid și stat ca Radioteleviziunea să-și lărgească evantaiul problematic, educativ și publicistic, ea afirmîndu-se deopotrivă ca publicație culturală, atelier de creație, teatru, cinematograf, sală de concert, muzeu de artă, tribună de dezbateri creatoare.

Și în viitor, în efortul lor de a realiza pagini și a difuza emisiuni de o calitate superioară, în consonanță cu exigențele maselor, presa și Radioteleviziunea își vor amplifica și adînci colaborarea cu Uniunea Scriitorilor și asociațiile sale, cu cenaclurile din toate județele țării, cu toți creatorii de valori culturale, văzînd în aceasta un mijloc de ridicare a conținutului și nivelului publicistic al activității noastre.

La împlinirea a 75 de ani de la constituirea „Societății Scriitorilor Români", omagiind pilda patriotică a celor care au îmbogățit tezaurul nepieritor al culturii României — o cultură care strălucește astăzi mai viu ca oricînd între culturile lumii — urăm scriitorilor să aducă în lumina de aur a timpului socialist și comunist al țării opere care să dureze, capabile să dăinuiască de-a pururi în patrimoniul cultural, național și universal. Căci, cum mărturisea ilustrul cărturar George Călinescu, „a scrie pentru cei mulți este a scrie pentru multă vreme".

rodian drăgoi

Cunoaștere

Tatăl meu a murit
înainte ca eu să mă nasc
în fiecare noapte visez un țăran tînăr
care vine spre mine ca o lumină desculță
nici acum n-am aflat cine e
căci de fiecare dată mă trezesc
înainte ca el să ajungă la mine

Cîntecul în păsări

Se aude cum cîntecul în păsări îngheață
și serii îi plînge lumina pe față

nu mai știu cum arăta trupul în care mi-am
petrecut o iarnă înfierbîntată
casa de o lacrimă stă rezimată

acum sub tălpile trecătorilor întunericul țipă
și-afară singurătatea se înfiripă

oare cîtă zăpadă încape într-un veșmînt
de mireasă ?
respirația tatei îndoaie geamul la casă

tata se-ntoarce cu cîmpul pe cămașa-i
de apă
și mamei îi tremură iarba sub pleoapă

prietenul meu a luat moartea de la început
eu fiecare șoaptă de-a ta o sărut

femeia mea naște un copil fără trup
afară urlă mirosul de lup

mama mă așteaptă cu lacrimi aburinde
pe masă
și-o zăpadă flămîndă dă buzna în casă

Îți vorbesc cu petale

Cămașa mea miroase a nori
spînzurătorile s-au plictisit să fie spînzurători

vînturile încă se istovesc prin copaci
stinge lampa vino mai aproape și taci

absenței tale i-a albit părul și are riduri
se-aud cum înfloresc sălciile pictate pe ziduri

de mii de ani te aștept în zadar
pentru tine păstrez atîtea duminici într-un
sertar

peste mine se dărîmă greșelile tale
în loc de cuvinte îți vorbesc cu petale

dar nu mai aduceți întuneric mi s-au rupt
buzunarele
singurătatea stă în fotoliu și citește ziarele

mîine în zori voi porni către tine
fii fără grijă drumurile mă cunosc foarte bine

vînturi aspre dorm într-un călător nevăzut
pe unde o fi trupul ce l-am purtat anul
trecut ?

cu pleoapele sting ultimele luminări
și lacrimile mamei mele îmbătrînesc prin gări

Timpul întoarcerii

În ierburi rămîne somnul meu sugrumat
de o fată

nu ți-e frig în această cămașă subțire ?
întunericul piriie sub tălpile noastre
doar clipa e singura mea moștenire

cred că e timpul să ne întoarcem acasă
cămașa ta miroase a lumină tăvălită în fîn
drumurile de-abia se mai țin pe picioare
lîngă flăcările tale mă rogi să rămîn

iarăși întîrzii într-un zbucium de toamnă
pînă acum n-am întîlnit nici o noapte
atîtea păsări au plecat din tine
știu că-n zori voi avea cămașa ciuruită
de șoapte

Flăcări umbroase

Azi-noapte cineva a furat trotuarele
somnul în iarbă s-a rostogolit
lacrimile tale au înecat o fîntînă
vîntul se înăsprește într-un călător obosit

încercăm să înjghebăm o dimineață de vară
afară e soare în mine cad frunze și plouă
cheamă te rog secundele în casă
caii pasc pe sub cîmpia stăpînită de rouă

calul de sub mine mereu se împuținează
trenuri încărcate cu lacrimi ne trec pe sub
pleoape
eu ca unul ce-și lasă razele în casa
iubitelor
trec printre rănile azvîrlite la țărm de mările
ape

Timp

Mor drumuri vinovate de prea multe plecări
fără tihnă tu privești înapoi
cineva își vinde somnul pe amare nimicuri
Miine fumează o țigară de foi

poveștile au putrezit în memorie
să mai umblu prin mine mi-e teamă
în piața veche o toamnă-și dă foc
dar nimeni nu bagă de seamă

Ninsoare în suflet

Cîntecul stă lîngă mine ca un copac devotat
cred că iarna de-afară de mult a-ncetat

femeile își întind tristețea la soare
doar în sufletul meu s-a comis o ninsoare

versurile mele trec pe ape ca niște bărci
îmi mai aprind o țigară și aștept să te-ntorci

cuvintele tale mă găsesc adormit pe urzici
te holbezi la suferința mea și nu știi ce să
zici

frumusețea femeilor nu prea are timp
de lectură
curajul mai caută cu-ndîrjire o gură

poezia se comportă tot ca o boală ciudată
și amurgul trece peste noi ca o roată

iar mă pîndește umbra unei fiare
miroase a stele sau numai mi se pare ?

Cu o flacără...

M-am trezit cu o flacără pe umărul sting
pe cămașă singurătatea se-ntinde ca o pată
de sînge
cu ochii deschiși dormea poemul în mine
luna e-o rană și clipa aceasta mă stringe

vîntul se sparge în țăndări de geam
drumul spre tine trece mereu printr-un nor
mama își împachetează plînsul într-un ziar
în rafturi cărțile respiră liniștitor

Desene de Raluca Grigorcea

O singură rază

Cîntecul greierilor putrezește prin iarbă
și-aud cum se clatină plînsetul plopilor
întunericul fuge înspăimîntat din cetate
eu încerc să-mi salvez măcar o singură rază

sălbăticia nu mai încape-n pădure
cineva a decupat cîntecul privighetorii
puștile ruginesc de atîta blîndețe
și eu citesc la lumina unui fulg de zăpadă

mama îmi scrie că și pămîntul de-acasă
a început să plîngă
și cîmpia e tot o flacără verde
dar unde vreți să duceți urîțenia mea ?
acasă vă așteaptă atîta singurătate

Căpăstrul

vasile rusescu

Cînd mijiră zorile la fereastră ieși în prag. Se împiedică de ceva — iar își lăsaseră ăi mici jucăriile la ușă gîndi afurisindu-i blînd — și trecu pe prispă, după doniță. Prinsese o pojghiță subțire. O sparse la prima atingere, sorbind înghițituri flămînde. Dar apa i se păru caldă și coclită. „Fir-ar să fie !...“

Cobori spre coșar. Calul îl simți și necheză mărunt. Împinse ușa, se feri să nu ia pervazul în cap, și-l căută, bîjbîind, cu mîna-ntinsă. Murgul se cutremură sub căldura palmei. Îl scărpină ușor sub ureche, forțîndu-și ochii să vadă dacă i-a mai rămas ceva dinainte, în iesle. Mulțumit, îl bătu ușor cu palma peste greabăn, „așa va să zică !...“ Fără să se-ntoarcă, întinse mîna pe fereastra strîmtă a coșarului și apucă țesala. La atingerea fierului, calul își jucă genunchii, vînturîndu-și coada. Cînd termină luă tot de pe fereastră un ghemotoc din lînă netrasă pe care începu să-l plimbe moale peste trupul calului.

Cu dichisul ăsta îl trecea pe sub mînă cînd ieșeau în lume, de două, trei ori pe an. Sigur, de Sfîntul Toader, la încuratul cailor, și de bilci, la Sfînta Maria.

Se mai potrivea și vreo nuntă, la o rudă ori prieten, plimbînd zestrea fetei prin sat, alături de alte care, toate cu cai împodobiți, cu ștergare și clopoței la git, să vadă satul și să cîntărească, fiecare după pofta lui, cum și ce ; ieșise cu folos mireasa din bătătură, ori ba ? De Sfîntul Toader, atunci să te ții ! Se scula ca și-acum, cînd dă zorile, și numai cîntec, ginerică mi-l făcea ! Pleca apoi, la pas, spre izlaz, unde se-adunau caii satului de ziua încuratului. Cu obrajii roșii și cu căciulile trase pe-o sprînceană se orînduiau dîncolo de șanț ; văcarul dădea semnalul din corn și se-aruncau năvală nebună spre Ceatal. Atingeau marginea pădurii și doar ce-i vedeai înapoi, val-virtej, fără să caute vreodată cine ținuse frunțea. Rostul era să socotească satul cum își scoase dobitoacele din iarnă, la o adică pe ce se bazau la muncile de primăvară, abia bănuite dîncolo de aburul cețos al Bărăitarului.

De Sfînta Maria altul era chichirezul ! După arat și pînă spre căratul fînului îl lăsa slobod ; cîmpul era mult și ierbos, pădurea aproape. Trai ! C-o seară înainte îl mîna spre sat, iar la Peștele-gras îl scălda zdravăn, trecînd după aia privalul pe spinarea lui lată, de bivol, zicîndu-și a laudă cu ochii spre drum, „uite, bă că e loc și de dormit !“ Spre casă îl lăsa tot într-un încurat ; Murgul vîntura orătăniile drumului, el îi călca mîndru urma cu căpăstrul legătură pe braț.

Dimineața se scula devreme, tot ca pe-acu, îi făcea odată dichisul și-l înhăma la ghioci sunător, cu tasurile unse bine de-cu-seară. Nu uita de salbele clopoteilor, și ei, unși, bine, bine, după ce ăi mici îi mai săltau prin bătătură cu pași de minji năbădăioși. P-a lui, alături, pe leagăn, cu velințe înflorate, odraslele, se cuibăreau în fînul mirositor dat seara din podul grajdului. În sat, ținea pasul, iar de trecea de Puțuri, doar ce-l pișca cu sfîrcul biciului și asta era de-ajuns ! Se-ntindea la drum, mai iute și mai iute, înșirînd în calea tîrgului pe toți ai satului care-i luaseră drumul cu noaptea-n cap. Și pînă ajungeau care din ei la tîrg, el dădea deja o raită bună bîlciului, minunîndu-se de toate cele.

Îi aduse două vedre de apă, una după alta. Calul le sorbi în înghițituri lungi, pufăind de plăcere. I-o puse dinainte și pe-a treia ; o tulbură numai și, cu botul moale și umed, îi căută obrazul : „mă băiatul tatii !“ Ca atunci...

Plecase spre Bărăitaru că avea niște fîn de-ntors. Trei nopți și trei zile plouase ; dimineața, pe-a patra, ieși soarele și pămîntul se zbici. Cînd dete spre Ceatal îl lăsă iar la pas, dar ce-i veni, așa îi și zise, „ce-ți veni, mă tatane, cumva te pișcă musca rea ?, c-o luă ca apucatul spre poala pădurii. Pesemne, unde nu-l încurase în primăvara aia ? ! Da, da, nu-l încurase. Chiar cînd să iasă pe poartă, se pomenise cu vărușău, Lae Cotigă. „Du-mă bă, zice, cu ăl mic la tîrg, că-l lovi gălbinarea. Cum îți spui, șofran s-a făcut. Îi tăie baba Ghiocioaica sub limbă, da nimic ! Ce mai, lasă totu și repede-mă la doftor, că mi se prăpădește copilul !“...

Poate d-aia, simțise în nări pădurea și-n copite mîncărimea încuratului ! Îl lăsase în voia lui ca înspre pămînturile lui Petre Drăgan, odată s-o smucească, aruncîndu-l cît colo.

Îl bătu gîndul să-l lovească, să-l frece la zăbală si poate ar fi făcut-o dacă Murgu nu se-ntorcea, căutîndu-i obrazul cu botul tremurînd. Văzîndu-i ochii mari, senini și calzi, i-a venit așa, nu știe cum, o poftă nebună să i-i bea !

„Mă băiatul tatii !“... Își culcă obrazul pe secul neted, într-o îmbrățișare mută, simțindu-i sîngele alergînd, zvăpăiat prin mușchii încordați. Își aminti că mai făcuse asta odată. Atunci, de frig și teamă, fript de pulberea cîmpului troienit, hăituit de singurătate.

...O săptămînă bună ninsese. Cerul căzuse peste sat, înmormîntîndu-l sub zăpada grea. A lui, nu mai tăcea : „Omule, mă, tu auzi ? Ce-o fi cu ăl mare, c-a lui Cîmpoieru veni la două zile pe prăpad adus de ta-so pe deal și zise c-au închis școala“. Și cu ochii spre icoană și candela aprinsă : „Ce-o îmbuca, ce-o îmbrăca, la ce și-o încălzi oasele, micșorelul maichii, micșorel ! ? Ocrotește-l doamne, pupa-ți-aș tălpile !“

Nu mai răbdă și ieși în bătătură. De-l văzu înhămînd și află ce, Oniță-i zise : „Ce bă, ai înebunit ? N-ajungi pînă la Morofloaica, și

de-oi ajunge, ascultă ici, îți cată lupii beregata !“.

Cînd ieși din curte, îi ținu drumu Ruse Șomîrlie : „ia-o bă și pe babă — era soacră-sa din Dăița, prinsă de vreme la el — te pomenești că moare dracu p-aici și n-am cu ce-o înmormînta. Du-i-o lui feciori-so în prag că-i lăsă toată averea și bese-n casa ei !“...

O luă spre margine, ocoli Groapana și puse ochii pe plopii lui Cojocaru, ținînd-o așa, tot înainte. Cînd îi trecu, mersese ceasuri bune dar le pierduse socoteala, căută cantonul de pe deal, la calea ferată ; îl găsi nițel la dreapta, coti ușor și-o lăsă mai moale. Greu, greu, dar Murgul ținea. Lua în piept cîmpul, val după val, tîrînd mai mult după el pe Roaiba. Că se ciudui de ce-o luase ?, chiar dacă-și zisese că mai mult pentru Murgu o făcuse, să-i țină de urît.

Baba ? O cuibărise-n fîn și trecuse un curmei peste ea să n-o piardă pe drum. O căta din cînd în cînd la nodul barișului să vadă dacă mai suflă. Asta-i mai trebuia ! Cînd s-o ia pieptiș pe coasta dealului, Murgul n-a mai putut. A îngenunchiat, tot un abur, cu privirea tristă prelinsă în ochii lui. I-a îmbrățișat gîtul, înfundîndu-și obrazul în coama cornăcită de țurțuri și a rămas așa, într-o mirare mută și-un gînd tăinuit.

Cine știe cum s-ar fi isprăvit, dacă nu-l vedeau niște oameni de linie de la canton : „Mă creștinu' lui dumnezeu, cine dracu' te puse să pleci la drum pe-o vreme ca asta ?“. Așa-i ziseră, trăgîndu-l pe coastă cu cai și sanie după ei.

Stete așa, cu obrazul lipit de cal, o bună vreme. Se trezi cu greu, și n-ar fi vrut, dar soarele pătrunse prin ochiul de fereastră, fulgerînd o clipă întunericul. „Mă băiatul tatii, mă !“... Își mai plimbă odată palma grea pe coama-i bogată, apoi il trase afară. În bătătură se gîndi să-i schimbe căpăstrul, să i-l pună pe cel vechi, de roboată, dar renunță și se îndreptă spre poartă O deschise larg, pînă trosni, mai privi odată spre bătătura pustie — surd la gura nevesti-si care îl întrebase ceva din prag — și o luă spre linia mare.

Auzi, sau fusese numai o părere, că din spate îl chema cineva. Nu întoarse capul, o ținu drept înainte.

— Stane, Stane... Și pe noi cui ne lași ? !...

...Cine-l văzuse încurîndu-și calul la trap nebun pe ulițele amorțite ale satului se crucise, ca să se liniștească apoi, cînd, tot o spumă, îl mînă din urmă pe poarta colectivei.

(Din volumul „Moartea fîntînii“, în curs de apariție la Editura „Cartea Românească“).

gheorghe dinică

Și vor pleca părinții...

M-am născut cu ochii deschiși spre moarte,
îndoliat cu vîntul în plete ;
apa mării de ocean mă desparte
și munții de brazii răpuși de grea sete.

Părinții s-au ascuns după sape,
topindu-se-n pămînt, spre izvoare ;
eu — singur, în lumea ce nu mă încape,
cu răstignitele ginduri barbare.

Fulg de naștere

Brațele zilei se înalță...
Bunăvoința slobozește soarele
prin aurora ușoară
ca o prelungire a inimii cerului
în florile dimineții,
murmurînd miresme,
alungînd duhurile rele
și vremea curge netulburată
în așezarea ei cosmică.

Și este liniște
ca în altarul unui idol
și-n templul frunzei de nuc,
pămîntul oprindu-și respirația
o aripă de clipă —

se naște copilul
și razele răsăritului
îi mîngîie fruntea solară,
plîngînd a destin
peste primii lui pași.

Despre contemporani

Istoria gîndului
nu are decît o dimensiune —
a foamei flămîndă de flacără,
de ce se-ntîmplă în spatele lui „dincolo“,
la nesfîrșit.
Și poezia,
ca o binecuvîntare a logodnei cu cerul,
cu clipele cît un secol,
cu mileniile cît o clipă,
dovedește că Homer e contemporan
cu Shakespeare și Eminescu.

Peste „Zăpezile de altădată“

A plecat atunci...
cînd gîndul jeluia
sub ceruri dușmănoase,
nori negri curgînd
din pletele morții.
Sete mi-era
și foame mi-era
de dorul Andrului-ales.
El naviga — știam —
pe riul de lacrimi ;
între maluri de umbră
amintiri scuturînd
sub fereastra tăcerii.
Eu — veșnic pelerin rămîneam
cu fruntea înnămețită de liniște
peste zăpezile de altădată.

Mamei

Mîna ta floare uscată
E mirosul cel mai dulce
E virtejul care viața
Mi-o mîngîie ori mi-o duce.

Ochii tăi albastre cercuri
Îmi pîndesc orice mișcare
Departat, apropiat
Orice-aș face tot te doare.

Pașii mei, trecute frunze
Au căzut încet din tine
Tu le-amesteci cu potéca
Încercînd s-ajungi la mine.

Laurian Stănchescu

S.S.R. — 75

Calendarul scriitorilor

Activitatea editorială a Societății Scriitorilor Români a fost începută în anul 1912, cînd a ieșit de sub teascurile de la Craiova „Almanahul Societății Scriitorilor Români“ — acel „cel dintîi calendar al scriitorilor români de pretutindeni“, cum ni-l recomandă alcătuitorii lui. Fiind tipărit după începutul anului, Almanahul n-a mai avut conținutul obișnuit al acestor cărți. Cele 210 pagini ale sale cuprind numai poezii și proză — toate însoțite de fotografiile autorilor respectivi. Ediția din 1913 a avut tot ce-i trebuia ca să se poată numi Almanah : note referitoare la istoria literaturii și artei românești ; reproduceri de artă ; cronici și note teatrale ; cronica anului muzical ; fotografii artistice ; scene din filmul Independenței și aprecieri asupra principalelor cărți apărute în anul 1912 : „Un instigator“ și „Bordeenii“, de Mihail Sadoveanu ; „Frămîntări“, de Liviu Rebreanu ; „La gura sobei“, de Vlahuță și „Oglinda fermecată“, de D. Anghel.

În alți ani Almanahul n-a mai apărut, următoarea prezență editorială a Societății fiind „Buletinul S.S.R.“, numărul 1, din anul 1916.

plastică

p

Indestructibila continuitate

Intitulată cu abilitate diplomatică : *„Locul — faptă și metaforă“*, expoziția de la Muzeul Satului se circumscrie unei mai vechi preocupări de a da contur programatic și coerență discursivă producției artistice curente a unei largi categorii de creatori. Verva organizatorică, dublată cel mai adesea și de argumentele unor ambițioase deslușiri estetice, cu care ne-a obișnuit în ultimii ani Wanda Mihuleac, a orchestrat de această dată una dintre cele mai fascinante partituri ale creației plastice românești contemporane. Mai bine de 50 de artiști și-au conjugat eforturile și talentul pentru a ne demonstra indestructibila continuitate de spirit și vocație, care particularizează, atît de distinct și de divers totodată, profilul artelor române în conclavul culturii universale. Locul unde astfel de punți de legătură cu acest tip de spiritualitate, generator de valori și forme unice ca expresie și perene ca durată, s-a apreciat a fi spațiul de existență și cultură, pe care atît de fericit Blaga l-a definit a fi locul unde s-a născut veșnicia : satul. Experiențe de acest gen s-au mai consumat. Este suficient să ne reamintim de altarele sculpturii care au răsărit pe domoalele pante ale Măgurei Buzăului, ale Arcușului și Hobiței sau să contemplăm, răsfoind excelentul catalog al expoziției (într-o redactare de elevată ținută), fermecătorul „Loc pentru amintirea străbunilor“ durat de sculptorul Mihai Buculei pe muncelul de deasupra satului Buteni-Arad. Socotind emblematică această inspirată rodire a spiritului creator, caracterizat de o bine cumpănită modernitate a viziunii într-o matcă dominată de echilibrul etnomorfic și geografic tradițional, expoziția de la Muzeul satului ne apare mai bogată pe planul sugestiilor estetice decît pe acela al împlinirilor artistice. Generozitatea inițiativei este neîndoios seducătoare, așa cum poate fi dealtfel orice frumoasă aventură a visului. Numai că această generozitate a ideilor, ca și a spațiului de cultură populat de acestea, este subminată de inconsistența și chiar inconsecvența unor creații, care în versiunile incluse vastului circuit al expoziției, exclud de fapt orice juxtapunere logică, orice raport — formal ori substanțial — dintre *fapte, metafore și locul* situării lor, ca să utilizăm termenii din formula titulară a expoziției. Artiști, notabili dealtfel, nu au reușit decît să decoreze artificial și uneori strident un loc în care armonia rituală a formelor, obiectelor și înjghebărilor arhitectonice (și arhetipale) este precumpănitoare. De asemenea experiențe nu era nevoie. Ele trădează o cuprindere superficială a ethosului, grație căruia formele și mediul compun o entitate unică de armonie spirituală și funcțională : satul, ulița, ograda, pridvorul, casa, fîntîna, troița, scrînciobul, moara, crîngul. Omul, jucîndu-și rolul, a născut cultura — ne avertizează Frobenius, pe cînd arta nu reprezintă altceva decît întruchiparea superioară a culturii, în puritatea și intangibilitatea ei primordială. Ignorarea de către artist a spațiului de cultură, a zonelor infraspiritualității ei, în care ți este îngăduit „jocul“ și „jucăriile“ de-o clipă, poate constitui, prin miza antitetică propusă, o formă ieftină de evidențiere, un capriciu al orgoliului. Așa ne-am explicat de ce pentru destule din „viziunile“ implantate în matca perfect definitei spiritualități a Muzeului satului, acest loc unic și virginal nu e decît o pavăză a inferiorității propriilor plăsmuiri. Dar, firește, filonul, țelul estetic al expoziției nu este acesta. O exprimă convingător alte numeroase lucrări rafinat elaborate și „puse în pagină“ de Ov. Maitec, Fl. Codre, Mariana Oloier, Bela Crișan, Anca Șesan, A. Contraș, Fl. Pacea, Al. Gheorghiță, M. Zidaru, M. Olos și alții. Așa cum respirau din eternitatea acelui sat-muzeu, frumoase și inutile în bătătura caselor și a ogrăzilor, cu cobortele de furnici și gîngănii ce-și duraseră sălaș în ele, păreau acolo de cînd lumea. Efect natural al unei integrări ce sugerează, în datele ei generale, reușita unei întreprinderi artistice generoase.

Corneliu Antim

televiziune

tv

«Totu-i bine cînd se sfîrșește cu bine»

Acum, cînd îmi scriu cronica, plouă. Cînd o veți citi poate nu va mai ploua, poate va fi soare. Cine știe ? Seară de seară buletinul meteo mă convinge din ce în ce mai mult că nimeni nu știe nimic în privința prevederii timpului. Cum va fi ? Meteorologii ne explică savant ce se întîmplă în cîmpurile barice cînd un curent anticiclonic ne survolează de la potrivit pînă la tare. Iar de plouat, nu se poate să nu se anunțe averse în vest, în est, în sud sau în nord. Numai că plouă... invers de atîtea ori, încît mai că îmi vine să cred că, acolo, sus, cineva se joacă neștiințific pe seama prietenilor noștri. Să nu se supere nimeni, recunosc chiar, dacă e nevoie, că meteorologia este o știință, vreau doar să recunoască și alții că timpul nu mai este ce a fost, că este posibil să ningă vara, așa cum a fost posibil să ardă și soarele iarna ! Și cum se schimbă timpurile și anotimpurile, așa se schimbă și oamenii, în ceea ce ne privește, se schimbă și emisiunile. Cu alte cuvinte au apărut pe micul ecran emisiuni noi (Fotograme, videoteca internațională etc.) ; acestea ar fi păcat să aibă soarta unora dinainte, adică să dispară fără explicații, meteoric. Sînt emisiuni bune, care „înmoaie“ programul, neadresîndu-se numai unei singure categorii de spectatori, cum o fac cele specializate. A, nu, eu nu cred nici în emisiunile bune la toate, nici în telespectatorii multilaterali care privesc și ascultă, cu egală plăcere, toate, dar absolut toate emisiunile din program. Chiar mă intrigă cel care are ca unic argument în discuții televizorul personal („Am văzut la televizor“, „zicea la televizor“, „făcea la televizor“ etc.). Aceasta însă nu înseamnă că nu accept emisiunile cu un spectru larg de interes, de la cele ce vizează „mapamondul“ pînă la varietățile distractive. Între acestea din urmă au intrat cele mai noi emisiuni, și ambițiile lor sînt confirmate de prestigiul profesional al celor care le semnează. Pentru că, așa cum scria o colegă, subiectele bune, interesante, nu știm cum se face, nimeresc numai la reporterii, realizatorii buni ai televiziunii.

În sfîrșit, s-a reluat ciclul Shakespeare, care unora le place, altora nu. E adevărat, titrajul se urmărește greu, se citește cu sufletul la gură, iar montările sînt cam academice, însă Shakespeare e Shakespeare, oricum ar fi jucat. Chiar dacă nu sînt alese cele mai frumoase actrițe sau cei mai frumoși actori, fapt ce-i surprinde pe amatorii de revistă, acest serial (cum ar trebui să-i facem și noi unul lui Caragiale) are larg ecou între telespectatori. Măcar pentru cei ce nu l-au citit, se cheamă că l au văzut și auzit pe Shakespeare, ceea ce nu e puțin sau neînsemnat. Totul e să continue si să apucăm să vedem ultimul episod, pentru că, așa cum e programat, nu prea avem speranțe.

Iulian Neacșu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ION AGÂRBICEANU

IV. Demonism și eros (4)

La prima vedere, cu greu poate fi evitată tentația raportării aproape directe a povestirilor din categoria celor precum **Comoara** la modelul clasic al idilelor coșbuciene și la acela propus de Slavici prin unele dintre nuvelele sale — de exemplu, **Pădureanca.** Cum s-a văzut, însă, nu trebuie să ne lăsăm exclusiv sedu și de consistența realistică, în ordine faptică și psihică, a demersului narativ ; în chip aproape imperceptibil, acesta „trăiește" cu adevărat mai ales grație straniei sale încărcături de spirit demonic. Fără eforturi anume, prozatorul ne convinge că motivațiile confruntării erotice, omenește vorbind, sînt autentic fenomenele în măsura în care ceea ce numim vocea destinului revendică origini aparținînd unei alte realități spirituale, refractară percepției și analizei logice obișnuite. De aceea, „convocarea" elementului magic se produce nu doar pentru a fi „pus în slujba prosperării idilei", și pentru „dimensionarea epică a celor două personaje, structurate în funcție de o coordonată care e a farmecului elementar, întruchipind fecioara lumii", cum atît de pregnant și, dintr-un punct de vedere, foarte adevărat, se exprima Cornel Regman în pătrunzătorul său studiu **Agârbiceanu și demonii.** Cu de la sine putere, parcă, fără a fi „programat" de narator, elementul magic „punctează" totodată în marginea unei subiacente ideatici existențiale circumscrisă fantasticului. Idilicul este subminat în drepturile lui totalitare, lăsîndu-se „impurificat" de puternicul coeficient dramatic asumat de spiritul demonic. Aceasta ni se pare a fi „contrafacerea" suferită de șăgălnicia idilică a înaintașilor, ilustrată de momentul cînd Marina îi dă lui Ionu Bodii „cîrpa de jolj" :

„Cînd să se despartă, Ionu Bodii zise :

— Știi ce, tu Marino ? M-am tot gîndit la povestea cu zina, și-acum nu mă supăr. E tare frumoasă. Numa că nu-i adevărată. Iar de-acuma știi ce-am să fac ? Am s-o chem în toată sara doar s-a-ndura să vie !

— Și cum ai s-o chemi ? întrebă fata cu inima strînsă.

— Vezi că pentru asta am lipsă de ajutorul tău. Să-mi dai tu năfrămuța ta, albă și curată, și-mi va fi de mare ajutor".

Că însuși naratorul privește întîmplarea altfel decît ca pe un simplu moment idilic ne convingem numaidecît, luînd seama la mirarea interogativă, pătrunsă de o teamă difuză, a comentariului său („Și ce crezi dumneata ? Fata cînd face o prostie se oprește la una ?! Nici zece nu i-s multe ! Și Marina i-ar dat cîrpa de jolj, i-a dat-o fără să-l privească și a pornit fuga spre sat"). Întîmplările ce urmează confirmă întru totul acest proces de subminare a jubilației idilice. Demonia lui Ionu Bodii operează fără oprelițe. În ciuda încercării lui însuși de a „sălva", cît mai este vreme, pe Marina („ — Vin cu tine la colibă. Și boarul îi poruncea: — Nu veni !"), voinicul acționează ca împins de o forță mai presus de voința sa. Memorabila scenă a „stricării" nunții și a răpirii Marinei ni-l arată pe boar complet demonizat. „Eul" său magic îl călăuzește cu maximă rigoare. Într-o stare de adevărată transă, eroul are mișcări și reacții aproape automatizate; ceea ce, în chip straniu, se răsfrînge și asupra celor din jur, imobilizîndu-i pur și simplu :

— Bună sara să dele Dumnezeu! zise străinul.

— Bună să-ți fie inima, Bodea, răspunse stăpînul casei, înlemnit lîngă masă.

— Cinarăți, văd că, zise iar Ion.

— Cinarăm, da.

— Da nu toți. Cineva n-a avut gust de cină.

— Nu, Bodeo, drept ai. Așa-s fetele cînd se mărită. Mîne se cunună Marina. Hai închină-i și tu un pahar de vin.

— Cum nu, tare bucuros, socrule. Să trăiască mireasa și să trăiască socrul, oameni de omenie ! zise el închinînd. Și luă o cană de vin de pe masă și o beu de jumătate.

Apoi porni spre fată și o luă de mînă. Și cînd ea își pierdu simțirea, o luă în brațe ca pe un prunc și, lucindu-și ochelele pe spinare, ieși poftindu-le bună sara.

Cei din casă rămaseră trăznițI. Cînd le trecu amețeala, boarul era departe cu Marina".

Cum este și firesc, finalul povestirii face loc mai multor interpretări. Esențial este însă că tot ce se întîmplă acum probează adeziunea celor doi eroi la un mod de existență prin definiție fantastic. Sigur, nu trecem cu vederea nici de data aceasta extraordinarul fluid de vrăjă erotică, element atît de relevant pentru întreaga proză așa-zis idilică a lui Agârbiceanu. Astfel, în **Comoara,** avem a face cu pagini de mare roman pastoral :

„Fata începu să plîngă. Și, cum plîngea, se scutura, parcă de frică, de scîrba ce-o avusese față de mirele de-acasă, se scutura, se curăța de toate relele, și ochii ei se făceau tot mai luminoși. Și cu privirea înlăcrimată învăluia pe boar într-o mare privire a inimii.

— Mă Ionaș, mă, măi drăguț Ion !... îi zicea mereu.

Iar boarul sta încremenit, cu mînele legate de genunche, cu ochii aiuriți. N-avea decît un singur gînd : s-o alunge pe Marina, s-o alunge de la dînsul, apoi să fugă după ea, s-o prindă în brațe și s-o aducă înapoi. Dar a stat mult așa încremenit. Simțirea adîncă ce-l cuprinsese abia-l lăsa să-și vie în fire."

Dar, să nu uităm că ceea ce ferește idila agârbiceniană de la căderea în convenționalismul consacrat, conferindu-i un ototcuprinzător frison existențial, este tocmai vocația eroilor de a fi, fără voia lor, **mediumuri** propice spiritului demonic, cu încărcătura lui magică, și de a se comporta în consecință. Om al pădurii, primul gest al lui Ionu Bodii, după căsătoria cu Marina, este de a se rupe complet de lume, inclusiv prin abandonarea meseriei de boar („Și încă în noaptea aceea turma boilor din Negrileasa a rămas fără stăpîn"), de a face absolut imposibilă orice comunicare cu această lume („Cojoc bătrînul ce n-a făcut să-și afle fata ? Da suflet de om n-a mai știut să le spuie de urma lui Bodea și a Marinei"). Neavînd acces la explicitările realistice, căci totul intră într-un desăvîrșit mister, naratorul își interzice de a presupune ce s-a petrecut cu cei doi eroi în continuare. Lasă totul pe seama legendei, generoasă în resurse mitizante. Dacă pe Marina n-a mai văzut-o nimeni, în schimb boarul este văzut după amar de ani: „Da de la o vreme copiii care umblau cu vitele pe Negrileasa, nu prin poienile pline de iarbă ci sus, pe unde-s numa mușuroaie și mărul-lupului — copiii, zic, spuneau prin sat că prin poienile pădurii se tot ivește un moș bătrîn. Umblă-ncet, stă pe loc, se pierde prin pădure și iară iasă la lumină într-altă poiană". Firește, de la o vreme nici boarul nu mai este văzut, nici măcar de copii. Taina vieții celor doi este de nepătruns și doar magicul este acela care și-o poate însuși. Fundamentalul motiv al comorii își spune ultimul cuvînt, redimensionînd din unghi fantastic realitatea de mult intrată în legendă. Orientîndu-se după limba vineție de foc ce arde în pădurea Negrilesii, oamenii de acum pleacă în căutarea presupusei comori: „Și pe dibuite, ajunseră acolo, și, cu inima strînsă, începură să sape. Și n-au săpat mult și dădură de o lădiță de lemn vopsită. O deschiseră. Înăuntru era o cutiuță de aur, și în cutia aceea, ce să afle ? O năfrămuță de care poartă fetele la joc ! Oamenii se cruciră. O puseră la loc, cutremurați ca în fața unei taine, și îngropară iar lădița".

Circuitul motivelor pe care se bizuie „deturnarea" realului în fantastic este continuu, ceea ce face ca obiectul magic să se convertească în rit magic de sine stătător: „Și-acum se zice că noaptea se vede din cînd în cînd limba aceea de foc săltînd în pădurea Negrilesei, dar o văd numai copilele tinăre..." Idilicul și demonia fantastică, iată una dintre cele mai ciudate alianțe din proza lui Agârbiceanu.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Aspecte de la adunarea omagială consacrată sărbătoririi a 75 de ani de la crearea Societății Scriitorilor Români

Fadoarea teribilismului

De multă vreme n-am mai parcurs atît teribilism juvenil, în forme verbale romantios-larvare, adunat între coperțile unei cărți. **Poeme de amor** (Editura **Cartea românească,** 1983) de Mircea Cărtărescu sînt într-un fel o răzbunare : se scrie probabil prea multă poezie bună astăzi, media valorică e îndeajuns de ridicată, încît riscăm să ne scufundăm în prăpastia înflorită, fără să mai știm cum arată subprodusul literar ! Subprodusul **pretențios,** mai exact, vîndut în ambalaj strălucitor. Iată-l : invenție fantasmagorică a unui vid de gîndire poetică, textele acestea nu depășesc, în general, nivelul unei șarade, extinse pe 130 de pagini. Autorul lor e insatisfăcut de șansele poeziei (pe care, în treacăt fie spus, încă nu a scris-o), mai precis, e insatisfăcut de orice urmă de confesiune sentimentală, profunzime meditativă sau emoție spiritualizată și pentru că metafizica iubirii i se pare un teren demodat, o clădire în curs de demolare, încearcă să construiască un discurs de întîmpinare a, zice-se, spiritului amorțit. Violentarea punctului de vedere ține, desigur, de condiția estetică a experimentului și am fi nedrepți dacă nu i-am admite lui Mircea Cărtărescu dreptul de a încerca un limbaj nou, de a găsi o condiție insolită actului poetic. De a ne „brutaliza" percepția", înțelegerea, bunul simț ; de a ne distruge reveria și speranța ; de a ne intimida și stupefia ; de a demonta eventuala superficialitate a deprinderilor. Cu tot riscul de rigoare — și cu toată admirația. E însă la fel de adevărat că orice experiment este o formă de gîndire cel puțin la fel de coerentă cu ceea ce, implicit sau explicit, neagă. Altfel, efortul e inutil și trecător. Ca o modă frivolă. **Poemele de amor** folosesc, ca procedeu de gramatică literară, pastișa. Încearcă să dezvăluie, diabolic, inconsistența sentimentului de dragoste, impudoarea confesiunii, impolitețea lamentației, ariditatea armoniei, grotescul micii fantezii a cuplului, superficialitatea tandră a poeziei tuturor acestor componente și reprezentări ale iubirii. Spirit adolescentin, Mircea Cărtărescu simte insatisfacția ca pe o obsesie, ca pe un rău fiziologic. Dar lipsa de gust și de discernămînt, graba nejustificată fac din acțiunea sa un eșec oarecare. Un eșec răsunător ne-ar fi emoționat probabil într-atît, încît i-am fi căutat mai întîi motivația și i-am fi derulat formele, abia apoi observîndu-l. Cîtă luciditate — atîta emoție.

Ce sînt de fapt aceste poeme de amor ? O infatigabilă suită de truisme fardate cu pasta groasă a unei involburări pur lingvistice. Singularitatea cenaclului din care se revendică și Mircea Cărtărescu, purtător al stindardului unei pseudo-sensibilități noi, grandilocvente, rămîne de natură **lingvistică.** Subliniem, pentru a preîntîmpina o posibilă confuzie : nu poate fi vorba de un limbaj în limitele căruia să devină discutabilă o eventuală mutație. Prozaismul practicat nu atinge sfera expresiei. E un fluviu de ineficiențe, suficient de naive. Citățm la întîmplare, căci regula aleatoriului este un mecanism care clănțăne fără finalitate în majoritatea textelor : „...m-am adolescentinizat pentru tine / m-am bogomilizat pentru tine / am fost atelierul unde ți-ai comandat mănușile și zebra pe care ai / trecut spre romarta copiilor și arabul care te-a agățat din / mașină în fața continentalului / am fost criza de nervi pe care a făcut-o bunica ta cînd ai lipsit / prima noapte de-acasă / și am fost fericit și ultrafericit o seară întreagă, roșie, sclipitoare, / citind alternativ valentin rasputin, nichita stănescu și / jurnalul virginiei woolf și gîndindu-mă cu intensitate / de aură epileptică numai la tine / am fost puternic și volos și smîrcăit și birfitor și tandru și / masochist și încrezut și verde și albastru și neîmblînzit și / mai presus de orice frumos, frumos ca rînjetul agoniei, ca / troznetul apartamentelor, ca visul de amor al fiecărui cui din feromotele..." **(Femeie, femeie, femeie...).** Pe fragmente și pe ansamblu, impresia este aceeași. Sentimentul ? Lipsa lui pare tocmai motivul psihologic al înfăptuirii. Ideea poetică ? Ea se sufocă într-o vegetație metalică și absurdă, în miezul conveționalismului. Fugind de el, Mircea Cărtărescu ajunge repede (prea repede) la o atitudine dintre cele mai banale. Există, neîndoielnic, un radicalism al banalității, experiențele sînt prea cunoscute pentru a fi amintite. Insurgența lor este astăzi o frumoasă pagină de istorie literară. „Je m'en fichismul" pe care îl practică autorul nostru este însă de o crasă lipsă de metodă. Fronda adolescentină sfîrșește prin a se autopastișa. Cu atît mai puțin plauzibilă devine comparația cu T. S. Eliot, făcută într-o cronică : autorul celor **Patru cvartete** este un poet la care construcția, deci rigoarea, primează, de la arhitectura poemului la detaliul de limbaj. Modernul Eliot are o clasicitate ce reiese pe de o parte din structura muzicală a textului (tiparul cvartetului este o **formă clasică),** pe de alta, din impresia finală de „Logos integrator". Actul Logotetic este un act de absolută rigoare, un **model.** Discursul lui Mircea Cărtărescu nu are nimic modelator în el, și cu atît mai puțin arhitectonic. Cît despre experiența spirituală...

Nepăsarea nu provine aici din dezgustul, rezultat al meditației adînc-existențiale, ci e doar un mod de a epata. Superficialitatea izbucnește din orice colț al paginii încărcate cu un combustibil impur. Iată o probă de asemenea „nouă retorică" : „— la revedere, mircea / la revedere, dragii mei domni / la revedere, scumpele mele doamne, / la revedere, pisoilor / la revedere gagiilor / la revedere giscuțelor / la revedere nene watmanule / adio, dragoste..." **(Aprinderea stelei absint).**

Această încărcătură aluvionară, gata oricînd să explodeze, așa cum golul se poate trezi la un moment dat condensat în picătura de substanță explozivă, are, teoretic vorbind, două șanse de a exista estetic : o concretețe excepțională și o duritate în fața oricărei tentative de idealizare abstractă sau o dimensiune fabuloasă, în regimul nocturn al onirismului ori în acela diurn al feeriei. Exactitate înseamnă și inventivitate : „decorul" în care sînt denunțate întîmplările sentimentale, în care e făcut de ris mitul iubirii, nu e altceva decît o abstractă scenă, un schelet de vorbe goale. Se adună aici fragmente de realitate lipite (colaj ?) fără sens, într-un amalgam ce nu dovedește și vocația structurală a amalgamului, cum se întîmplă de pildă la Leonid Dimov, de care vorbește aceeași cronică. Fabuloasă, această înfățișare iarăși nu este. Resursele îi sînt meschine, orizontul — o umilință ce se bilbiie în impresia de inventivitate. Impudoarea pe care aceste organisme ligvistice o practică ajunge să semnalizeze involuntar tocmai lipsa literaturii.

Teribilismul exclude profunzimea. El induce în eroare, cel mai adesea. Între aceste denominative estetice relația este întotdeauna de excludere. Conjuncția copulativă nu are ce căuta între ele. La fel cum senzualitatea stă rareori alături de ironie. Dacă o face, înseamnă că una din două este imperfectă. La autorul **Poemelor de amor** ironia e cea lipsită de consistență, la fel cum fronda nu aduce nimic nou. La sfîrșitul lecturii, greu digerabile, ești tentat să răsufli ușurat : „mult zgomot pentru nimic".

Costin Tuchilă

Secretul doamnei de zăpadă (III)

REMEMORĂRI

În timp ce coboram scara în spirală, scara de lemn care ducea deopotrivă spre sufragerie sau spre curte, îmi amintii de Trifon, de noaptea în care ne cunoscusem, o întîlnire ce pecetluise o prietenie trainică și plină de respect.

Vizita lui Trifon în vila de la munte, fără să fi știut ceva despre venirea mea, era unul din misterele previziunii sale neobișnuite cu care-l înzestrase natura. Mă întrebam ce motiv îl determinase să bată potecile întortochiate, în plin viscol ? De ce oare venise, vorba pictorului, îmbrăcat elegant ca un ministru fără portofoliu dar, mai ales, de ce s-a arătat tulburat de apariția **Doamnei de zăpadă ?**

Și apoi, ce naiba era chestia cu florile acelea galbene, ce semn descifrase el în prezența lor, acolo, în sufrageria pustie ? De unde știa că se numesc : Eșoltia californica ?

Dacă stau să mă gîndesc bine, Trifon ar fi putut exclama liniștit, asemenea lui Napoleon: „Ah! ce roman a fost și viața mea !..."

L-am cunoscut într-o noapte, puțin după ora unu cînd, negăsind loc la cabana aflată nu departe de schitul de lemn, sfătuit de cabanier, am pătruns cu oarecare teamă în curtea împrejmuită de un gard de uluci, lătrat violent de doi cîini ciobănești ce se repeziră spre mine nu prea decișI.

Se vedea că erau obișnuiți cu oaspeți neanunțați și-și făceau meseria de paznici anunțînd o prezență străină.

În cerdacul casei aflată în imediata apropiere a cochetei bisericuțe se arată, în destrăbălarea lăptoasă a lunii, silueta înaltă și albă a unui ins îmbrăcat într-o lungă cămașă de noapte.

Cîinii s-au oprit ca la comandă și omul din cerdac întrebă cu voce groasă dar blîndă de bariton, cîntînd vorbele :

— Cine-i acolo ?

— Om bun, am răspuns potrivit datinii și Trifon înaintă cu pași solemni pe podeaua ce scîrțîia sub greutatea lui și cînd ajunse în dreptul scărilor ducînd spre cerdac, aprinse lumina, deschise portița de lemn și-mi făcu semn să urc.

Era înalt, avea aproape un metru optzeci și sub cămașa largă de cînepă, legată la briu cu o sfoară ordinară, un fel de funie de priponit caii, se ghicea alcătuirea mușchiuloasă și puternică a trupului său armonizat.

O față blîndă, smerită și senină, (amprenta singurătății), îi stăpînea chipul. Doi ochi vioi, sub sprîncene dese priveau curat spre mine. Părul lung, fără nici o scăpărare de alb, pieptănat pe spate, unindu-se cu barba bogată și îngrijită, risipea reflexe metalice.

O cruce simplă îi atîrna pe piept susținută de un șnur negru.

M-a poftit în chilia curată mirosind a flori de munte și a tămîie.

Chilia era mobilată modest, auster, austeritatea tipic monahală : o icoană, un pat din lemn acoperit cu o cergă de lînă albă, un lighean așezat pe un suport metalic, o sobă de pămînt cu plită, un raft cu cîteva cărți. Două lucruri m-au izbit în mod deosebit. Prezența unui ciomag imens, terminat cu o măciulie reprezentînd chipul unui om, și o covată de tablă sprijinită într-unul din colțuri.

Am scos din ruksacul burdușit o sticlă de vodcă așezînd-o pe masă. Trifon scormoni într-un dulap și puse alături de butelcă o farfurie cu bureți murați.

Tăcurăm o vreme. După ce primul pahar fu deșertat gospodărește și fără mofturi și după ce-i mărturisii scopul prezenței mele acolo, adică, vroiam să dorm undeva, indiferent unde, Trifon mă privi liniștit cu ochii lui pătrunzători declarînd că-mi cedează chilia deoarece, în curînd, pentru el va începe ziua. Va trebui să mulgă vaca, să taie lemne, să bată toaca potrivit ritualului, să ducă lapte la turiștii cazați într-un alt corp al clădirii spre care se ajunge traversînd o punte rudimentară. Luna își revărsa laptele ei ceresc, liniștea țîriia stins în ierburile pline de greierii cuprinși de insomnii. Rar, cîinii lătrau leneș și fără chef.

Apoi, lătratul deveni de-a deptul furios, amestec de mîrîituri și scîrîeli de spaimă și Trifon se ridică, desfăcu perdeaua simplă de in și înainte de-a privi afară îmi zise moale cu un surîs misterios și îngăduitor :

— E Ifrim, n-are somn. Întotdeauna cînd e lună iese să vadă ce mai e nou în lume..

— Cine este acest Ifrim ? am întrebat eu crezînd că-i vorba de vreun cioban pornit în pribegii nocturne.

— Un urs, zise simplu Trifon. Un urs șiret care prăduiește oi și viței și pe care, într-o noapte, sau poate într-o zi, o să-l trimit în lumea dreptilor. O să-l trimit ori o să mă trimită. Nu se știe niciodată...

Cîinii încetară hămălaia turbată. Trifon lăsă colțul perdelei și se așeză în fața mea continuînd să mă privească pătrunzător și cu o anume curiozitate :

— Frate, zise cu glasul său sunînd a bronz, vorbind egal, ca și cum ar fi spus o rugăciune, frate, dumneata ai un necaz, nu-i așa ? Cauți un leac al trupului, nu-i așa ?

Am rămas neclintit, șocat de intuiția lui și am dat din cap afirmativ.

Aveam un necaz într-adevăr. De fapt, **evadasem** din spitalul în care stătusem internat mai bine de o lună, timp în care un întreg sobor de doctori, profesori specialiști în ale oculisticii nu izbutiseră să decidă ce înseamnă fluturele acela galben, auriu, cu aripi sfîrtecate, vag transparent, care-mi acoperise pupila ochiului sting instalîndu-se acolo ca-n potirul unei flori.

Mi se făcuseră toate analizele posibile, cele mai moderne aparate încercară să ajute în diagnosticarea acestei ciudate tulburări de vedere, dar zadarnic.

Într-o seară, un doctor pensionar care venea din obișnuință în clinică și cu care mă împrietenisem într-un fel, mi-a făcut un „fund de ochi". A privit multă vreme cu răbdare și nedumerire după care mi-a spus cu glas trist, aproape scuzîndu-se, că ochii săi îmbătrîniți nu mai au agerimea de odinioară, că pata aceea, **scotomul,** cum era denumit în termeni medicali, cînd apare, cînd dispare, lucru nemaiîntîlnit în cei patruzeci de ani de practică profesională. Și tot în seara aceea, m-a sfătuit, **neoficial,** (sublinie de cîteva ori acest cuvînt), să ies cît mai degrabă din spital, să mă duc undeva în natură, să nu mă gîndesc la nimic, ca și cum n-aș fi bolnav. În sfîrșit, să duc, în continuare, traiul de om sănătos : să fumez, dacă nu mă pot lăsa, să beau, dar fără exagerare și, în general, să umblu în munți, în munți neapărat, căci acolo lumina **cade** altfel și ochiul e mai **activ** și mai avid de priveliști și...

A doua zi, aveam să urc cu Trifon altarul de piatră ridicîndu-se brusc în fața schitului, ca o poartă încremenită între pămînt și cer, tîrîndu-mă pe poteci întortochiate spre chilia-peșteră a ultimului schimnic despărțit de biserică, bătrîn cît lumea, după cum zicea Trifon.

Îmi veniră în minte toate acestea în timp ce coboram scara scîrțîitoare cuprins de un straniu sentiment de neliniște. Traversînd către camera mea, umblînd zgribulit în noaptea tăiată de fulgi piezișI, am văzut în colțul terasei dînd spre conturul depărtat al munților, silueta **Doamnei de zăpadă** privind nemișcată sita bolții scuturîndu-și sacii de făină.

Grăbii pasul intrînd în odaie. La scurtă vreme după ce-am aprins lumina, răzbi în noapte miorlăitul tînguitor și răgușit al unui păun.

Am deschis geamul și am fluierat încet. După cîteva clipe, auzii un filfiit greoi de aripi și păunul alb poposi în dreptul ferestrei, își întoarse capul de reptilă și mă privi neclintit cu ochiul său **ca o** mărgea roșie.

Mircea Micu

(Continuare în numărul viitor)

P.S. Am avut bucuria ca în răstimpul unei săptămîni să văd trei recitale artistice de excepție grație unor interpreți dotați cu un har ieșit din comun. Amintesc în ordine absolut întîmplătoare magnificul recital eminescian al Silviei Popovici, regalul lui Ștefan Iordache în Richard al III-lea și emoționantul omagiu adus celei care a fost **prințesa** cîntecului popular românesc — Maria Tănase, în magistrala dăruire a Leopoldinei Bălănuță și Andei Călugăreanu. Le mulțumesc tuturor !

În altă ordine de idei, nu înțeleg atitudinea lui Harry Brauner care, se pare, **n-a înțeles (!)** că emisiunea realizată de televiziunea română, era un **omagiu** adus Mariei Tănase ! Ce vede dînsul rău în asta ?

Romanul ca parabolă a istoriei

Urmare din pag. I

o acțiune ce, dincolo de aspectul ei captivant, cu un ritm antrenant, recomandă persuasiv cele două teme complementare: **dragostea** și **farsa,** ambele, repetăm, subsumate **tensiunii așteptării** sub care e construit întreg edificiul. Am putea chiar afirma că întreaga viață a beizadelei Hrisant Hrisoscelu este, în toate etapele ei, o **farsă a destinului,** un trist și derizoriu spectacol ce-și conține propriul tragism. Distingem în acest „scenariu" o figurație, cu un regim dublu de reprezentare, în funcție de participarea la rol a personajului-actor: un aspect este cel al complicității la farsă (experiența din Veneția), un altul îl constituie cel al provocării farsei (tot ceea ce se întîmplă la București). Tînărul beizadea este un actor ce-și supralicitează rolul și va fi ucis de acesta, așa cum se întîmplă cu creatorul înlăturat de propria operă. Într-o anumită fază a existenței și într-un anumit timp istoric, destinul lui Hrisant ar fi putut fi exemplar: „Era angelic, puternic, inocent, mînat de un ideal, asta îl făcea frumos, puternic, generos, delicat, ilogic și poate nedrept cu alții, dar ce putere emana din el!". Singura trăsătură ce nu-l va abandona pînă la sfîrșitul vieții va fi **inocența.** Dar o inocență oarecum studiată, mistificatoare și, în același timp, demistificatoare. Vulnerabilitatea personajului e ancestrală. Animat de idealul eterist devine victimă a mecanismului Istoriei care se consumă, ca **farsă,** în interiorul său. Sosit la Veneția cu o importantă sumă de bani ai Societății, destinați unei tranzacții politice, Hrisant traversează o nouă etapă a **iluziei** (citește a **farsei),** pentru că **Trimisul** (simbolic mesager al eșecului, al ratării?) nu va sosi. Accident al Istoriei? Act premeditat al creației? Variantele nu se exclud ci se întregesc. Autorul introduce în roman un personaj feminin ce va influența și cursul narațiunii și destinul lui Hrisant, pînă la un definitiv declin fizic și psihic. Este a treia ipostază a **farsei.** Iubirea pentru enigmatica, cinica și malefica Herula Lucrezia Vimercatti, vara lui Hrisoverghi și soția unui ins obscur, fără personalitate, meschin și trufaș, pare ireală, consumată pînă la un extaz mistic, desprinsă parcă din experiențele cavalerești. Regimul de simetrii se amplifică și se nuanțează, după o logică simplă dar extrem de supravegheată. Dacă inițial Hrisant era dominat de **obsesia Trimisului** ce nu va sosi, dar va duce închipuirea la maladie, acum capătă prioritate **obsesia iubirii,** care se manifestă devorator dar ineficient. Pentru a fi în spiritul vremii beizadeaua acceptă jocul complicatelor ambiguități, riscant și nesigur: cumpără un castel la un preț exorbitant, adoptă manierele (și manierismul) apusean, se lasă dominat pînă la o totală ruinare de către exuberanta pînă la vulgaritate Lucrezia, față de care împrumută postura aventurierului: „Cine ești tu?" îl întreabă la un moment dat: „Cine știe?" îi răspunde, și nu e departe de adevăr, cu gîndul la posibila apariție a Trimisului, a acelui „om care te visează mereu. Și cînd nu te mai visează mori". O dublă imagine — a Veneziei muribunde și a Lucreziei, demonic-angelică — îl va însoți pe Hrisant și după întoarcerea la București, ruinat și asaltat de creditori. Eugen Barbu adoptă și două perspective epice: una rezultată din configurarea dimensiunii **reale** a spectacolului existenței lui Hrisant, explicită, deci, și o alta **implicită** prin actul rememorării. Ficțiunea de gradul doi (agresiunea imaginarului) și cea pretextuală (realitatea operei, prezentul narațiunii) se echilibrează în planul povestirii, fiecare revendicînd aceeași cotă de interes și același regim de semnificații.

Subtextual, Eugen Barbu pune în discuție o dublă ipostază a **Puterii,** întemeiată, într-un caz, pe **iluzie** și **utopie** (aventura venețiană), iar în celălalt, din nou, pe **farsă** (secvențele de viață bucureșteană). Iluzia puterii și excentricitatea farsei devin mai evidente după sosirea lui Hrisant într-un București concurat de corupție, unde personajul va simula, cu o artă desăvîrșită și în nota unei satisfacții diabolice, cu același simț actoricesc, vechea stratagemă a opulenței tulburătoare și molipsitoare, pentru a camufla efemerul, improvizația, declinul. Beizadeaua este conștient de această ultimă componentă a destinului său, iar revelația imaginii unei vieți irosite, curmată prematur, face din el un personaj tragic (tragismul nu poate exista în afara unei conștientizări acute): „Și din nou o durere surdă îl luă în stăpînire. Nu era frică, nu era nici măcar melanholia că pierduse o femeie cum nu mai întîlnise ; numai sentimentul acela de risipă a vieții fără scop (un ideal avusese totuși, n.n., C.V.) cînd începuse totul cu violența și-acum cînd se afla în urmă ? Nimic, semănînd totul cu vidul acestei după-amieze înfricoșătoare tinerești, cu atîtea speranțe și scopuri nobile, de vară, cu vipia, cu nădusala care-i curgea pe spinare și cu frigurile de seară, cu intrarea în lumea lui falsă, a eterurilor din care nu mai reușea să iasă... / ... / . Claustrarea, imobilitatea timpului în care se închisese ; totul ar fi trebuit să-l ajute să uite ceea ce nu avea să reușească să uite vreodată...". **Vidul** (vacuumul), inscenarea, iluzia, utopia, iată cîteva din „obsesiile" nu numai ale personajului dar și ale romanului. Întors la București, Hrisant devine din exuberant apatic, din pasional un bolnav de „stenahorie". Își hrănește existența cu amintiri născute grotesc, o „săptămînă a nebunilor" originală ca regie și fantasmagorică, a cărei pregătire îi va ruina pe toți cei interesați (punctul culminant din utopii extravagante, pregătind un carnaval al acestei **farse** concepută gradual). O lume se dizolvă în tristul ei spectacol, numeroase „semne" prevestesc o apocalipsă, nu și însă o geneză. Hrisant, care „căpătase viciul tăcerii. Asculta numai pe alții și se gîndea la ale lui" este un demon al distrugerii și al autodistrugerii (slugile îl părăsesc pe rînd, moșiile îi sînt vîndute, este prădat, caii îi mor în grajduri, cîinii turbează etc.). Cu o satisfacție morbidă amînă întîlnirea cu Principele, se izolează în absență, într-o agonie marcată de halucinații și manifestări paroxistice, dar și de rare momente de luciditate, de euforie și frică secretă : „Dureroasa sa absență de la viață i se părea cel mai frumos lucru pe care-l cîștigase ; cu asta se hrănea, cu senzația că alții, prin nedreptatea pe care i-o făcuseră, îl ajutau acum să treacă de remuscări, de căință. O bucurie sălbatică îl cuprindea atunci cînd își aducea aminte de cele trei milioane de taleri pe care le prăpădise în mai puțin de doi ani ; chiar frica de Trimis se prefăcea într-o ciudată voluptate ; puteau să-l caute ; nu aveau să găsească decît un cadavru ; omorau un mort încă o dată ; el nu mai trăia, și tot ce fusese dezamăgire, senzația eșecului, a neputinței de a duce ceva la capăt la care ținuse foarte mult, ideea de refacere a partidei se transforma într-un triumf asupra celor ce-l înșelaseră la rîndul lor...". Pregătind farsa carnavalului, personajul își joacă, de fapt, ultimul rol, scăpînd de obsesii prin supunerea la un chin premeditat și rafinat (își recunoaște absența voinței), făcînd pasul spre moarte cu o grotească bucurie a învingătorului. Cu un singur protagonist, marea farsă a Operei a reușit pe deplin.

Apreciat contradictoriu, în raport cu **Principele,** considerat superior acestuia sub raportul organicității, o „adevărată sărbătoare a artei cuvîntului" (Al. Dobrescu), ori sub nivelul celui dîntîi (Nicolae Manolescu), romanul lui Eugen Barbu este, nu numai prin aspectul subliniat de criticul ieșean (un excelent eseu asupra compoziției romanului a realizat Stan Velea în Luceafărul, nr. 16—17/1982 : **Un roman modern în cheie barochizantă),** una din Operele ce singularizează un autor și onorează o literatură.

O precizare...

● În **Luceafărul** no. 24 din 18 iunie crt. a apărut un articol al subsemnatului intitulat : **„O fotografie surpriză ? !"** În cuprinsul articolului respectiv vizam fotografia **Eminescu copil lingă tatăl său,** fotografie care urma să apară în revistă și asupra căreia autenticitate facem aprecierile de rigoare. Ca să demonstrez necesitatea de a se observa cu atenție am alăturat redacției și o altă fotografie în legătură cu Eminescu, fotografie cunoscută care îl surprinde pe marele nostru poet pe o bancă sub teiul din grădina Copou din Iași.

Din nefericire, în loc să fi apărut adevărata fotografie pe care o supuneam discuției celor cunoscători ai vieții poetului nostru, a fost reprodusă fotografia de la Copou. Mi s-a spus că s-a pierdut fotografia în cauză. O redau cu rugămintea ca cei vizați de mine în articolul respectiv să-și spună părerea asupra autenticității fotografiei : **Eminescu cu tatăl său.**

Mulțumesc anticipat redacției pentru corectura făcută, publicînd adevărata fotografie ce o anexez aci.

Ioan N. Vlad

28 iunie 1983

O acuzație falsă

Urmare din pag. I

nescu. Este semnificativ că unii cercetători apropie teza „păturii suprapuse" de aceea folosită de socialiști, a „oligarhiei". Și-atunci cum de a fost posibil ca de la niște principii cu o adresă atît de exactă și atît de adevărată să se ajungă la o interpretare xenofobă ? Contradicția îmbracă un caracter prea șocant pentru a n-o cerceta cu toată luarea aminte. Să fi crezut Eminescu, **stricto sensu,** că „păturile suprapuse" sînt formate din străini ? Care străini ? Doar nu puteau îndeplini funcții de stat, de la cele de mici funcționari pînă la miniștri, decît românii, sau acei străini care căpătaseră plenare drepturi civile și politice. Unele fraze din articolele sale par că bat în această direcție. Am mai citat afirmația conform căreia „roșii" (liberalii) sînt „urmașii grecilor de la 1821". În alt articol, tot în cadrul unei filipici la adresa liberalilor, declarase că în Muntenia s-ar fi ridicat „clasa de baltă, bulgărească, și grecească". Se felicita că în Moldova n-ar exista „roșii" (liberalii). G. Ibrăileanu observa : „Dar lucrurile nu stau așa. În Muntenia a fost o clasă burgheză, în Moldova, nu". În Moldova „nu era o clasă mijlocie românească, ci una alcătuită de străini care nu aveau drepturi politice". Criticul înclina să-i dea dreptate lui Eminescu în cazul Munteniei, aici ar fi existat o burghezie „în mare parte grecească". „Acei burghezi din Muntenia și-au românizat azi numele și poate din acest punct de vedere avea dreptate Eminescu cînd spunea că partidul liberal, adică clasa burgheză, era de origină străină".

Afirmația lui Ibrăileanu ne oferă prilejul să ne referim la unele aspecte cu caracter istoric. Burghezia de la noi — ca și din alte țări — a fost constituită, în începuturile ei, într-o mare măsură din elemente străine. St. Zeletin — care se știe că în lucrările sale[1]) a scos în evidență meritele istorice ale burgheziei românești — recunoștea : „Este drept, pătura noastră socială de sus s-a impestrițat cu elemente străine" subliniind : „Pretutindeni burghezia e străină...". „Peste tot străinii sînt aceia care creează bazele burgheziei".

Pe măsură însă ce se dezvolta economia națională a țării, ca și în urma convietuirii, într-un timp mai apropiat sau mai îndepărtat, cu populația autohtonă a survenit, în chip firesc, un proces de asimilare, desfășurat, ca orice proces, în etape succesive.

Care este poziția, cu caracter general-programatic, a lui Eminescu față de problema asimilării elementelor etnice străine ? S-o spunem răspicat : una pe deplin pozitivă. Niciunei categorii etnice nu i se stabilesc opreliști de vreun fel, dimpotrivă, poetul este convins că pe măsură ce acestea se vor integra activității productive și vor deveni folositori țării, vor ajunge, pînă la urmă, să se identifice cu spiritul specific al locurilor, cu istoria sacră a patriei de adopție. Pentru a face mai sensibilă ideea, apelează la simbolul sugestiv al unui riu vijelios de munte, care îndiguit poate deveni o sursă de binefaceri în viața locuitorilor : „Precum un riu de munte ineacă, nefiind supus voinței determinante a omului, pe cînd cu albia regulată, el poartă vase și devine un izvor de înavuțire pentru cîmpiile ce le petrece, astfel și un element etnic care ar lăsa curs liber numai instinctelor sale ar fi periculos, pe cînd abătut în albia unei munci liniștite și productive, ar deveni folositor patriei lui adoptive, și cu vremea, ar ține poate la pămîntul ei sfînt tot cu atîta tragere de inimă ca și urmașii acelor războinici păstori cu puternice încăpătoare cranii, cu cari Radu și Dragoș au cuprins cîmpiile Moldovei și ale Țării Românești".

Pentru a se înțelege cît de echilibrată și de constructivă este atitudinea sa în această problemă, cu sensuri subiacente atît de complexe în epocă, n-avem decît să ne gîndim la extremismul adepților școalei lui Bărnuțiu, față de care poetul va nutri sentimente ostile, în atîtea articole din **Timpul** ridiculizîndu-le programul politic. Este și ușor de înțeles : Eminescu care-și făcuse studiile în străinătate, care, la Viena, în cadrul dezbaterilor Societății „România Jună" luase apărarea tezei lui Maiorescu : „naționalitate, în marginea adevărului", nu se putea transforma, pur și simplu, într-un „mîncător de străini".

Ne atrage atenția faptul că, dacă în cazul altor probleme, Eminescu simte nevoia să-și exolicitеze în plan teoretic opiniile de principiu, asta nu se întîmplă în legătură cu „străinii" din „păturile suprapuse". Între august și octombrie 1881, va insera în **Timpul,** mai multe articole pe care unii editori le-au grupat sub textul generic de „Studii etnologice". Un titlu impropriu fiindcă poetul nu se ocupă cu „studiul" elementelor etnice din păturile suprapuse, referirile la acestea făcîndu-se la modul general : „Din oasele măcinate de greutățile impuse de acești feneanți răsar și se hrănesc Caradalele, Costineștii, Pherekizii și cum i-o mai fi chemînd pe toți". În rest, idei cunoscute din repertoriul prezentat mai înainte, vizînd aspectele cu caracter social și economic din existența mizeră a claselor de jos. Să nu-i acorde poetul acestei teorii o funcție autonomă ci una derivată strict din concepțiile sale generale social-economice ? Credem că lucrurile se pot clarifica dacă vom pune întrebarea simplă : **este Eminescu împotriva Caradalelor, a Pherekyzilor et. comp. pentru că sînt de origină străină sau pentru că aceștia, constituiți într-o castă superioară, exploatează păturile de jos ale poporului ?** Răspunsul este ușor de dat și înlătură orice echivoc.

Dealtminteri, în același an, la 20 decembrie, el publică un articol în care-și exprimă această poziție, în termenii cei mai exacți : „Noi credem că, menținîndu-se cu statornicie punctul de plecare al statului național, e mai mult ori mai puțin indiferent dacă oamenii care supun dezvoltarea lor proprie dezvoltării naționale a României sînt în orice caz de origină pură traco-romană sau dacă, într-un număr de cazuri, această origină nu este atît de proprie".

Prin urmare, dacă oamenii își supun dezvoltarea lor proprie dezvoltării naționale a țării, este, la urma urmei, indiferent dacă sînt sau nu de origină pură traco-romană.

Astfel de afirmații, cu valoare de idei directoare, ne conving că numai la o lectură grăbită articolele sale pot fi bănuite de xenofobie. Într-un loc, „bonjuriștii" sînt etichetați drept „străini", aducîndu-se însă precizarea : sînt străini prin felul lor de a gîndi și simți, sau, cum spune Eminescu : „ei se țin de nația românească prin imprejurarea că s-au născut pe cutare bucată de pămînt, nu prin limbă, prin obiceiuri, sau manieră de a vedea".

Acesta este punctul de vedere fundamental al poetului : **nu originea contează la cineva, pe care bucată de pămînt s-a născut, ci aderența la viața spirituală a poporului, la felul propriu de a fi, la „maniera" sa de „a vedea".**

Într-un alt articol se plînge că, în curînd, „societatea superioară" va ajunge să fie alcătuită numai „din străini", dar adaugă imediat : „Din oameni ce nu vor mai avea nici un fel de durere pentru țară sau pentru pășul plugarilor ei". Interesul față de durerile țării și pășul țărănimii — iată centrul magnetic al gîndirii eminesciene, în raport cu care judecă toate fenomenele vieții românești, inclusiv „străinismul".

Rămînînd cu un fapt cert că principiile esențiale ale gîndirii eminesciene refuză eticheta de xenofobie, nu este totuși mai puțin adevărat că felul în care, în articolele sale, poetul agită ca pe un toroipan, cuvîntul străin, și în situații diferite cele mai diferite, este de natură să creeze uneori nedumeriri. Am citat propoziția care clama că liberalii nu ar fi altceva decît urmașii grecilor de la 1821.

Ce anume s-a întîmplat, care sînt motivele unui astfel de comportament ? Ibrăileanu formulează o ipoteză demnă de toată atenția : în culmea furiei sale împotriva celor din păturile suprapuse : „Eminescu ca să-i distrugă, îi face și străini". Așadar, în „vendeta" sa, el se folosește de această etichetă ca de un mijloc de discreditare supremă, așa după cum, pentru a-i lovi pe liberali mai năpraznic, cu mijloacele dure ale pamfletului, îi prezintă ca pe niște degenerați fizic, numindu-i cocoșați, gușați, fonfi, „microcefali" etc. etc.

Pentru a înțelege însă substratul mai adînc al unei astfel de atitudini trebuie să ne raportăm din nou la contextul epocii. Abia înfiripatul stat român se afla la încrucișarea ambițiilor expansioniste a două mari imperii : cel rusesc (țarist) și cel austriac. Mai mult, prin situația ei de țară agricolă, țara noastră se afla la cheremul țărilor industrializate din Apus. Și iată că, în aceste condiții, în posturile de conducere ale țării, se găsește o adevărată pletoră constituită în clasa suprapusă, care slujește interese străine națiunii române și claselor muncitoare. Cum se putea ieși din acest impas ? Exista oare vreo cale sigură de salvare ? Să spunem adevărul : extrema violență pamfletară, anatemele proferate la adresa tuturor, nediferențiat, exprimă, nu o dată, starea de disperare pe care i-o genera, în condițiile de-atunci, viitorul societății românești.

[1]) **St. Zeletin : „Burghezia română, „Cultura națională", 1925, p. 230—231.**

Ultima tânguire a lui Maciste

Omul legii, Maiorul și Omul presei, Sever Justinian fură invitați într-o dimineață la camera opt de la etajul zece al Penitenciarului pentru a înregistra ultima tînguire a lui Maciste. Maiorul ordonă șefului pazei ca ușa celulei să rămînă închisă și ca nimeni să nu se apropie la distanța mai mică de douăzeci de metri în timpul rămînerii lui în camera numărul opt.

Cînd Maiorul și Justinian intrară în cușca de gratii, Maciste se ridică de pe marginea patului bucuros de oaspeții pe care-i invitase. Era îmbrăcat într-un costum alb, într-o cămașă neagră cu picățele albe, avînd un papion din aceeași stofă; pantofii nu i se vedeau din cauza uriașei blănuri căzute pînă la glezne. Cei doi păreau încîntați de îmbrăcămintea amfitrionului și Maiorul se simți dator să întrebe :

— Cum stăm cu moralul, prietene ?

Maciste se îndreptă spre măsuța de scris și notă cîteva cuvinte la repezeală, dar Justinian îi luă foaia scrisă și-l admonestă cu blîndețe :

— În această ipostază n-are nici un haz să răspunzi în scris, cînd poți să faci același lucru prin viu grai. Te feriști de unul dintre noi ?

Maciste încercă din nou să noteze ceva pe o hîrtie.

— Cred că prezența mea îl deranjează, spuse Maiorul, și în acest caz e mai bine să mă retrag.

— Nu, spuse Maciste, stînd cu fața spre fereastră, apoi se întoarse brusc și le făcu semn să ia loc pe pat sau pe noptiere, pe unde se putea sta în sărăcăcioasa celulă. Era înalt, pietele îi atîrnau pe umeri iar ochii săi verzi priveau, fără a clipi, printr-o linie îngustă, ferindu-se parcă de lumină.

— Dacă refuzi să vorbești cu noi, atunci n-avem altă soluție decît să ne retragem în biroul Maiorului și să vorbim eventual prin telefon, încercă Justinian.

De cîteva ori, la intervale foarte scurte, blana lui Maciste se ridică pînă la brâu și o dată pînă la gît cu asemenea repeziciune încît păru gata gata să înghită superbul cap al tînărului din fața oaspeților. Dar Maciste reveni la înfățișarea dinainte, se apropie de telefon și formă un număr. Maiorul și Justinian se așezaseră la un capăt al patului și așteptau cu nerăbdare convorbirea ce se anunța.

— Alo, te sun pentru ultima oară ca să-mi spui ce mai faci și cum se simte domnul Still !

— Scumpule, minunatule, de cînd aștept să-ți aud glasul, răspunse Nora.

— Glasul meu nu-l vei mai auzi.

— Ba da, ba da, Maciste, o să mai vorbim încă multă vreme de acum înainte, sunt semne că va fi bine.

— Semnele sunt palori, spune-mi ceva precis!

— Tata e foarte grav bolnav; tu nu poți să-l ierți nici în aceste clipe grele pentru el ? Tata m-a rugat să te întreb dacă-l ierți. Îl ierți ?

Maciste își privi oaspeții îndelung, așteptînd mai bine de un minut pînă să răspundă.

— Îl iert, îl iert, îl iert.

— Știam eu că nu există suflet mai nobil ca al tău, de aceea te asigur că voi face orice pentru a-ți veni în ajutor, continuă Nora.

— Nu mai avem timp, nu mai există timp pentru mine.

— Cum poți să vorbești astfel ? L-am auzit pe tata căindu-se de ceea ce ți-a făcut, nu dispera!

— Dar ce spunea tata, execuția e absolut necesară ?

— Mi-a spus că se miră cum au putut unii oameni ca Gherman, Ion, Vasile și Maiorul să insiste atît de mult pentru condamnarea ta.

— Dar despre judecători ce-a spus ?

— Judecătorii, zicea el, n-aveau încotro, de vreme ce toți ceilalți aduseră probele necesare condamnării tale.

— Știu că mai există în bol la voi un telefon ; sună-l te rog acum pe domnul Still și întreabă-l dacă poate opri execuția pe care a pus-o la cale !

Justinian își notă de zor toate întrebările și răspunsurile care se auzeau perfect. Maiorul de asemeni înregistrase acuzația gravă ce i se aducea pentru a doua oară din partea lui Simion Still și se plimba acum nervos și uluit de nedreptatea ce plana asupra lui.

— Nu cred că domnul Still e grav bolnav ! strigă Maiorul. S-a internat pentru a scăpa de rigorile legii. Pun pariu o mie la unu că va fi cel dintâi participant la execuție. După accident l-am văzut mergînd foarte normal spre o cabină telefonică, așa că nici măcar piciorul nu și l-a fracturat. Ce spui de asta, prietene Sever ?

— Este exact ce am presupus și eu.

Vocea Norei reveni la aparat și mai afectată :

— Tata spune că el nu mai poate opri răul pe care alții l-au dezlănțuit împotriva ta. Eu cred însă că evadarea ar fi singura soluție !

— Îți mulțumesc pentru sugestie, dar asta nu se poate. Acum, ascultă-mă bine ! Ceea ce Ion-Publicistul a divulgat despre tatăl tău e un fleac față de ceea ce stă scris în cele două mii de pagini ale **Memoriilor** mele. Ele au fost predate unei persoane de mare încredere și cu mare influență în orașul nostru, iar după execuția mea vor fi publicate integral. Ție însă n-aș vrea să-ți fac nici un rău, dar indirect mă tem că te va afecta serios publicarea **Memoriilor.** Doresc acum, la sfîrșit, să te rog stăruitor să facem împreună o faptă dintre cele mai bune !

— Te ascult, dragul meu.

— Am scris și în testamentul meu această dorință : Banii furați de la Banca națională se află depozitați în mansarda voastră, cea din care a fost azvîrlit medicinistul Emil pe bordura de ciment. Te vei duce împreună cu Vasile acasă la bătrînul miner și vei înmîna întreaga sumă a lui Emil pentru a se putea îngriji în restul vieții care i-a mai rămas. Îmi pare bine, nespus de bine că te-am cunoscut și-ți spun adio !

De la celălalt capăt al firului se auzi plînsul jalnic al Norei și Maciste lăsă brusc receptorul în furcă, apoi se îndreptă spre fereastră și rămase nemișcat în timp ce Maiorul și Justinian păraseau încăperea.

Gheorghe Pituț

CARTEA DE DEBUT

«Îngereasa cu pălărie verde»

La prima vedere, cartea Adinei Keneres (**Îngereasa cu pălărie verde,** Editura Albatros, 1983) ar putea fi legată de „The Angry Young Men" ; despre personaje s-ar putea spune că sînt niște tineri înfuriați nu neapărat de o societate anume, ci de însăși ideea de organizare socială, niște tineri ale căror vocații de a modula proteste metafizice sînt ieșite din comun. Dar o asemenea interpretare ar fi simplificatoare. Insuficientă este și ipoteza că personajele Adinei Kenereș „fac din vorbire cea mai de seamă acțiune a lor", viețuind apăsate de „sentimentul fără-de-rostului trăit", alegînd inadaptarea din „frică de inadaptare" și „spaimă de indiferență". Protestul, filozofarea maniacală, inadaptarea, spleen-ul, aspirația spre ultraautenticitate nu sînt semnificative în sine, ci doar ca simptome ale unei maladii ontice.

Încercînd să definesc această maladie, am recitit o carte a lui Constantin Noica : **Spiritul românesc în cumpătul vremii. Șase maladii ale spiritului contemporan.** Am comparat observațiile mele cu fiecare dintre cele șase ipostaze. Mi s-a impus constatarea că ceea ce le apasă pe personajele Adinei Kenereș este o varietate de ahoretie (ahoretia fiind refuzul determinațiilor, boala non-actului și a lucidității).

Ce se întîmplă în **Îngereasa cu pălărie verde ?** În Bucureștii deceniului al optulea trăiesc o serie de tineri „speciali", care au sentimentul că fac parte dintr-o elită. La originea acestui sentiment se află anumite condiții obiective : faptul că sînt, materialmente, în afara oricăror dificultăți; locuiesc în cartiere „selecte", au părinți ale căror vechi avuții au lăsat vestigii consistente ; sînt solid inserați într-o rețea de oameni bine situați social, care pot să îi ajute la o adică ; au beneficiat de o educație abilă, care i-a dotat nu numai cu o precoce posesiune a unor limbi moderne, ci și cu o anume îndeminare sofistică a descurcării în diverse domenii ale culturii. Pe solul prielnic al acestor condiții a crescut un comportament special, jalonat de cîteva preocupări-ritualuri mai puțin obișnuite, menite să justifice ideea de elită : frecventarea tenace a literaturilor engleză și americană (cea franceză fiind citită doar în mod subsidiar și capricios) ; ascultarea avizată a muzicii provenită din aceleași surse, cu folosirea unor „scule" cît mai sofisticate cu putință ; practicarea jocului de bridge ; respingerea ideii că viața ar putea fi trăită altundeva decît în București (la rigoare fiind oarecum acceptabil doar Parisul) ; inițierea în doctrine filozofice exotice și practicarea unor ritualuri orientale ; atenția obsesivă acordată vestimentației — mijloc subtil de alinicre la o minoritate socotită superioară —, ambiția frenetică de a fi la curent cu noutățile culturale, tehnica perfecționată de distanțare față de locurile comune (chiar dacă acestea exprimă adevăruri) în materie de opinii culturale și estetice ; revistele venite din Occident ; cunoștințele despre sorturile de vinuri, de whisky, de țigări străine, de cealuri, de cîini ; în fine, practicarea aproape disperată a unei cozerii cît mai inteligentă posibil. Totul coagulat de o imensă trufie de castă.

Dar cele înșirate pînă aici n-ar justifica referința la ahoretie (boală ontică, care constituie nu numai temeiul unei inferiorități, ci și promisiunea unei posibile străluciri intelectuale), despre personajele respective fiind suficient să spunem că sînt niște ambuscați și niște snobi de duzină. Dar lucrurile nu stau așa. Cu o reală forță, autoarea a reușit să construiască personaje al căror snobism este dus dincolo de limitele cunoscute, făcut să devină incandescent, determinat să emită o lumină stranie, care fascinează. Este un hipersnobism cultural, pe care tinerii din **Îngereasa cu pălărie verde** îl trăiesc cu o virtuozitate incredibilă. În fața altora, precum și în fața lor înșile, ei nu se mai mulțumesc să pară informați, erudiți, foarte inteligenți. Eforturile lor țintesc cel mai sus. Ei vor să pară **genii,** nici mai mult nici mai puțin. În acțiunile lor de simulare a geniului ei consumă reale vocații de intelectuali, inteligențe situate deasupra mediei, stocuri considerabile de informații culturale. Poate cîndva, spre bătrînețe, cînd trufia de a locui în „buricul" Bucureștilor și de a intra, cu blazare de poligloți, în marile restaurante, îi s-ar atenua, acești tineri ar putea face și altceva decît să simuleze geniul. Pînă atunci însă, așa cum, cu strălucire, reușind cu intermitențe o scriitură memorabilă, îi exprimă Adina Kenereș, ei rămîn niște bieți suferitori de hipersnobism.

Voicu Bugariu

CUMPĂNĂ

Note de drum

Femeia frumoasă
a îndrăznit să traverseze strada
și strada se pierdea sub pașii ei
cînd zece milițieni din aproape-n
aproape
abia stăpîneau circulația.
Femeia frumoasă
făcea
cît cele trei perechi de delfini
care tirau după ei în larg dansînd
plaja cu oameni cu tot fermecați
uimiți, înnebuniți într-o seară la mare.

George Alboiu

Revista Română Nr. 4-5 / 1983

● Contribuții românești de mare valoare în domeniul filosofiei culturii, sînt prezentate într-un recent număr dublu al „Revistei Române", lunar de cultură și civilizație românească pentru cititorii de limbă engleză, franceză, germană și rusă. După pertinentul eseu introductiv „Omul — o existență culturală", semnat de prof. dr. doc. Dumitru Ghișe, o suită de studii monografice comentează meditațiile privind cultura, creația și valoarea din operele unor străluciți gînditori români precum Dimitrie Cantemir, Titu Maiorescu, Mihai Eminescu, C. Dobrogeanu-Gherea, A. D. Xenopol, C. Rădulescu-Motru, Lucian Blaga, Mihail Dragomirescu, P.P. Negulescu, Petre Andrei, Mircea Florian, Mircea Eliade, Mihai Ralea, Tudor Vianu, D.D. Roșca, Athanase Joja. Fiecare studiu este însoțit de texte alese din filosoful comentat. Autorii studiilor monografice, sînt ei înșiși exegeți avizați : Constantin Noica, Al. Tănase, N. Gogoneață, Gh. Cazan, Al. Zub, Gh. Vlăduțescu, D. Matei, G. Ghiță, I. Goian, P. Vaida, V. Morar, I. Bănușoiu, Al. Surdu.

Dezvoltării filosofiei românești a culturii în contemporaneitatea noastră socialistă, i se rezervă comentariul de sinteză al cercetătoarelor Elena Gheorghe și Oltea Mișcol („Repere actuale în filosofia culturii din România") susținut prin texte de D. Ghișe, C. Noica, C.I. Gulian și Al. Tănase. Într-o cuprinzătoare postfață la întregul demers întreprins de revistă se constituie studiul „Cultura și creația — permanențe tematice ale filosofiei românești" semnat de Angela Botez și Victor Botez — care pune în lumină specificul național și valoarea universală a gînditorilor prezentați.

La televiziune... culmea snobismului

■ **SIMBĂTA** trecută, după-amiază, Televiziunea ne-a oferit vreme de aproape o oră un program muzical de o factură aparte : melodiile Mariei Tănase, orchestate modern de Johnny Răducanu și cîntate de Leopoldina Bălănuță și Anda Călugăreanu. Unora, întîmplarea aceasta artistică le-o fi plăcut ; altora, de pildă subsemnatului, nu. Dincolo însă de disputa gusturilor, respectiva emisiune făcea dovada unui snobism intelectual frapant și deloc invidiabil. Să renunți la taraf în favoarea unei orchestrații savante cînd e vorba de melodiile Mariei Tănase, să interpretezi melodiile Mariei Tănase, cu voce mai puțină și cabotinerie mai multă, să vrei să omagiezi geniul marii Doamne a muzicii românești, oferind telespectatorului melodiile ei fără vocea ei — toate astea sînt acte de snobism. Să nu mi se spună că nu există filme cu Maria Tănase pentru că știu că nu există dar mai știu că există multe, foarte multe înregistrări radio și discografice pe care televiziunea le-ar fi putut transmite însoțite de felurite imagini, bunăoară peisaje sau fotografii sau, de ce nu, o poveste complementară muzicii. De s-ar fi întîmplat astfel am fi aplaudat emisiunea de sîmbătă ca pe un veritabil act de cultură. Așa însă, ea rămîne sub toate aspectele un act de snobism, o culme chiar a snobismului pentru că realizatorii ei, în corpore au preferat autenticității un artificiu de gust îndoielnic și s-au făcut a nu ști că supremul omagiu pe care îl putem aduce celei mai mari interprete a cîntecului românesc este să-i reascultăm melodiile cîntate de ea însăși. Păcat că n-a fost așa.

Laurențiu Ulici

Munca pentru țară

Urmare din pag. I

despre starea de permanentă tinerețe a șantierelor, despre starea de permanentă desăvîrșire a tinereții noastre. Pentru că, într-adevăr, șantierul a stat, stă și va sta totdeauna la temelia fiecăreia dintre zidirile socialiste ale patriei. Tot ceea ce astăzi reprezintă mîndria noastră, faptele noastre, bunăstarea noastră a fost, înainte de orice, șantier. Șantiere care au crescut prin oameni, șantiere care au crescut oameni. Așa au apărut și s-au impus Bumbești-Livezenii, Salva-Vișeu, Apaca, Agnita-Botorca, Ceanu Mare-Cluj ; așa s-au născut Hunedoara, Bicazul, Ludușul, Săvineștii, Insula Mare a Brăilei ; așa s-au impus, în timpul mai nou, Lotrul și Someșul, Argeșul și Oltul, Porțile de Fier. Simbolul șantierului, în toate, dar mai ales în modul de a fi al tinerilor este prezent mereu și puternic. O nedezmințită, eroică tradiție a muncii, care s-a înnobilat permanent, cu noi și ample semnificații, etapă cu etapă, în spiritul evoluției societății noastre, pe baza nobilelor programe de dezvoltare a patriei socialiste. Această tradiție cunoaște astăzi o nouă tinerețe, fiind investită cu noi dimensiuni, noi răspunderi și semnificații, pe măsura timpului istoric pe care-l făurim, a timpului politic și social la care se raportează. Dacă chemarea „Hei-rup !" de acum trei decenii și jumătate îi unea pe tineri în efortul lor eroic de-a construi o țară din ruine, astăzi eroica chemare ne unește deopotrivă — muncitori, țărani, elevi, studenți, militari ; români, maghiari, germani și de alte naționalități — la înfăptuirea celui mai cutezător program care a stat vreodată în fața unei generații : făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea patriei spre comunism.

Anii care au trecut de la istoricul Congres al IX-lea al partidului atestă, cu puterea de adevăr a faptei, deplinul acord între asumarea înaltelor răspunderi încredințate și îndeplinirea lor exemplară. Astăzi, cînd **mai mult, mai bine, mai repede** au devenit comanda socială a dezvoltării noastre multilaterale — **mai mult, mai bine, mai repede** devin autenticul comandament moral pe fiecare șantier, pentru fiecare brigadier. Pentru că șantierul a fost și rămîne o școală a romantismului revoluționar, o școală a educației prin muncă și pentru muncă, o școală în care ne-am legitimat, ne legitimăm și ne vom legitima înalta noastră identitate morală de comuniști.

...Mă gîndesc la toate acestea astăzi, nu doar pentru că se împlinesc 35 de ani de la primele șantiere naționale ale tineretului, ci pentru că, iată, ne aflăm în perioada vacanțelor școlare, cînd mii și mii de tineri se vor alătura muncii pentru țară, ridicînd și această vară la puterea vîrstei lor. Pentru ei se vor deschide, pe lîngă șantierele naționale cu „foc continuu" — între care canalul, Anina, Porțile de Fier II sînt borne de referință — numeroase șantiere județene și locale, în freamătul cărora certificatul de identitate va fi ecusonul de brigadier. Sau, cum zice — replică peste timp — poetul Niculae Stoian : **„Hei-rup ! Cîntec de brigadă / Și legendă peste vremi / Într-a muncii cavalcadă / La apel mereu ne chemi // Hei-rup ! Inimi ca văpaia / Tînăr foc pulsînd în trup / Pînă-n comunism văpaia / Să răsune lung : Hei-rup !"**

Cu siguranță la îndemnul noii chemări, mii, sute de mii de tineri, numeroși alți oameni ai muncii vor lua în această vară cu asalt șantierele, învățînd continuu să creadă, să muncească și să trăiască în chip comunist. În miezul fierbinte al istoriei contemporane se zidește fapta dragostei de țară și dăruirii în muncă a tinereții noastre revoluționare.

PSEUDO CULTURA PE UNDE SCURTE (XXIII)

Concepte tactice: «Exilul»

Toți aceia care, la „Europa liberă" și în publicațiile satelizate, îndeamnă pe români să plece din România, zugrăvind, pe mari pînze colorate strident, o imagine paradiziacă a vieții occidentale, au în vedere, cel puțin în ceea ce privește domeniul cultural, și un calcul care nu se află la vedere. E, în adevăr, cu mult mai greu să convingi pe artist că nu arta în mediu național îi poate da valoare; cît privește pe scriitor, unde chestiunea limbii este esențială, apelul la dezrădăcinare seamănă cu o invitație la suicid. Cu toate acestea, insistența pusă în astfel de chemări e foarte mare și nu se subțiază chiar dacă vremea trece și puțini se mai gîndesc să se lase mistificați. Cînd clișeele propagandistice nu dau rezultate, apar, de regulă, improvizatele „teorii" de moment. Una dintre acestea este aceea a „exilului", în realitate un simplu slogan propagandistic, îndărătul căruia stă, se va observa numaidecît, o imensă vacuitate morală.

Teoreticianul „exilului", e, în grupul verificat, junele **Ioan Petru Culianu, pe care puținele contribuțiuni publicate în România păreau să-l recomande pentru cu totul alte întreprinderi decît** acelea, mai recente, din Occident : evoluția lui, din ce în ce mai pronunțat anti-românească, e, în definitiv, de o mare tristețe și spune tot ce trebuie să spună despre soarta unui tînăr dezorientat ajuns pe mîna profesioniștilor terorii. În 1975, după cîteva colaborări nesemnificative la „Limite", I.P. Culianu producea un text intitulat programatic „Exil" („Limite", nr. 19/nov. 1975) și ale cărui teze stîrnesc, citite cu mintea clară, cea mai deplină stupefacție. Situația de „exilat" ar da, zicea I.P. Culianu, „exilatului aproape un *privilegiu cosmic*" (?! — subl. n.). prin aceea că „a rupt legăturile cu o matrice (...) protectoare". Atacul la sentimentul național era, se vede bine, înfăptuit și nu ar mai trebui aduse probe de ordin moral asupra acestui caz, de îndată ce „ruperea legăturilor" intra decisiv într-o așa-zisă „teorie". Însă elucubrațiile nu se terminau nicidecum aici. Pentru I.P. Culianu „exilatul" ar fi „un erou din basme" (?! — subl. n.), un soi de adolescent „care se supune unei inițieri virile". Spre a deveni „bărbat", credea prea inexperimentatul „teoretician", e de trebuință să-ți iei lumea în cap și să te stabilești în Occident. Toți aceia care nu fac așa ar fi, dezvoltînd ideea, niște „adolescenți" neinițiați : dar „adolescența" aceasta a dat, cît privește literatura, niște mari scriitori care nu se gîndiseră să devină, prin alte țări, „eroi de basm" ci au rămas definitiv aici. Aceste nostime benzi desenate cu „exilați" de basm, unde probabil Paul Goma e Făt-Frumos iar Monica Lovinescu — Ileana Cosînzeana, sînt, nu mai trebuie comentat, de un comic inegalabil.

Interesant e, cu toate acestea, de văzut ce gîndește un fost „adolescent" occidentalizat după ce „inițierea virilă" s-a produs. Basmul cu „exilați" povestit cu voce duioasă de I.P. Culianu are, în adevăr, și o ediție revăzută, căci, mai recent (în „Limite", nr. 32—33/nov. 1981, pg. 28) teoria „exilului" se întrupa și într-o „analiză literară" (de data aceasta asupra unui coleg, „viril" și acesta, Virgil Tănase).

În cea mai pură linie a grupului celor nouă, I.P. Culianu începea cu povețe adresate scriitorului român : „Singura cale care îi rămîne deschisă [acelui]a este aceea de a încerca *să-și subție cît mai mult specificul național* încît să atingă un nivel la care experiența ține de general nu de particular, de universal nu de local". Nu este greu să se vadă aci vechea teorie a „provincialismului" unor culturi, combinată cu aceea, de esență dogmatică, a „centrelor" care ăcelea ar înfățișa „experiența generală". Într-o asemenea perspectivă care, antropologic, nu se poate reține, propozițiunile lui I.P. Culianu se dovedesc o simplă bolboroseală anacronică. Să admitem că „universală" nu e cultura „centrală", care „iradiază", ci „mitul" (chestiune care îl preocupa, pe vremuri, pe mai noul „bărbat") : atunci rezultă că adoptînd miturile românești poți să fii „universal" fără obligația „subțierii specificului național" (recomandare cu totul irațională). De oriunde am lua-o, înțelegem că „teoreticianul" universalismului nu știe ce spune.

Fundamentul unor astfel de secreții cu aer de „teorie" e însă, la I.P. Culianu așa-zisa diferență între a fi „scriitor francez" (ceea ce ar fi de dorit) și a fi „scriitor român" (ceea ce i se pare o nenorocire). Complex vechi și ridicul, fără de care n-am înțelege de ce „teoreticianul" e de părere că un prozator de azi (Fănuș Neagu) face rău fiindcă „se *complace* (subl. n) în tabloul crincene de scriitor dunărean". („Limite", nr. 32—33 nov. 1981 pg. 29). Ceea ce îl preocupă pe el nu e de a învăța carte (ar fi aflat că literaturile „dunărene" interesează azi pe numeroși comparatiști, pentru care „centrul" și „periferia" nu mai operează) ci de a schița o viziune curat colonială asupra literaturii, potrivită, cum nu se poate mai bine, cu sforțarea de a încuraja emigrarea : „Dificultatea unui scriitor român de a deveni, silit de împrejurări și ajutat de Alain Paruit, francez, nu constă nici măcar în progresiva asimilare a subtilităților noii sale limbi literare ci mai ales în lipsa de experiență comună cu presupușii săi cititori". Concepție de natură ancilară, pe care o întîlnim nu doar la Paris ci și în alte părți, oriunde disprețul pentru literatura națională e activ. Dacă ar fi așa, atunci înseamnă că Faulkner spre a fi înțeles de francezi ar fi trebuit să-și subție „specificul", Marquez — să scrie nu despre Macondo ci despre Paris, și în general oricine nu cunoaște „o experiență franceză" ar fi obligat s-o cunoască. Nu reiese, totuși, de nicăieri că în artă ar exista experiențe „preferențiale" și experiențe nerecomandabile, istoria literaturilor și mai cu seamă studiul propagării valorilor denotă, dimpotrivă, că au „succes" mai degrabă aceia care nu repetă ceea ce, într-o cultură oarecare, e deja fapt consumat. Faptele contrazic flagrant pe adoratorul culturilor „centrale" (care crede că Virgil Tănase, ca orice alt scriitor român, ar trebui „măsurat cu metrul literaturii franceze") dar ce importanță are aceasta : „exilul" îl fericește, pesemne, cu „marea șansă" de „a deveni scriitor francez" („Limite" 32—33/nov. 1981).

În realitate, „teoriile" stîngace ale junelui I.P. Culianu nu ies în exclusivitate din mintea lui, ci din a lui Virgil Ierunca, vechi admirator al Parisului și propagator al părerii că „exilul" e o formă de a „regăsi țara" (?!). Niște asemenea aberante fraze (din „Limite" nr. 34—35/ian. 1982) nu fac decît să repete, ca o caterincă. „teze și antiteze" mai vechi dictate, se vede treaba, din necesități tactice și în urechea unor noi aderenți. De dată mai recentă sînt, în grupul verificat, și obsesiile antiromânești ale lui Ion Caraion, acela care (într-o emisiune din 5 nov. 1982) susținea că „literatura exilului" ar fi „o literatură supranațională, universalistă". „Universalismul" pare a deveni, odată cu Ion Caraion, un vehicul al diversiunii : însă e, se știe, un vehicul anacronic.

Artur Silvestri

ROBERT CREELEY

ÎN ROMÂNEȘTE DE ION IUGA

Născut la 21 mai 1926 în Arlington-Massachusetts. Tatăl lui, doctor, a murit cînd el era foarte tînăr. Școala a făcut-o la Holderness School, Plymouth în New Hampshire, apoi a intrat la Universitatea din Harvard pe care o părăsește în 1944 plecînd în India și Burma în American Field Service Se reintoarce la Harvard și se insoară în 1946. În 1950 călătorește în Franța, Spania, Germania apoi pleacă în Mallorca. În 1954 Charles Olson îl invită la facultatea Black Mountain College, unde editează revista **Black Mountain Review**. Mariajul lui se prăbușește în 1956 și părăsește colegiul, predind pentru un timp la Albuquerque în New Mexico. Pleacă apoi în Guatemala, profesor pe o plantație de cafea. Din 1960 este profesor la Universitatea din Buffalo, New York. „Poemul trebuie să aibă toate punctele construite cu cele mai înalte energii, ca toate punctele să descarce energie" — zice despre poezie Robert Creeley.

I. I.

După Lorca

pentru M. Marti

Biserica este o afacere, bogații
ce afaceriști.
Cînd ei trag clopotele
săracii dau buzna ;
cînd moare săracul
are o cruce de lemn ;
ei se avîntă în procesiune.

Dar cînd moare bogatul
tirăsc afară după ei Credința
și Crucea de Aur și merg doucement doucement
către cimitir.

Săracilor le place,
trăiesc în nebunia aceasta.

Prieteni sinceri

De dincolo de masa nesfîrșit-tremurătoare
scoici de mare și luminoase firme
am văzut un chip apărînd
pe mine stringîndu-mă.

Să fi iubit este jumătate bătălie.
A fi
este mai mult decît a nu...

Acum cînd ești bătrîn
ce să zici ; nu spune,
a zis ea.
Se întîmplase într-o joi.

Vineri noaptea am părăsit-o
și n-am mai revenit de atunci.

Totul este curgere
dacă privești îndeajuns de adînc.

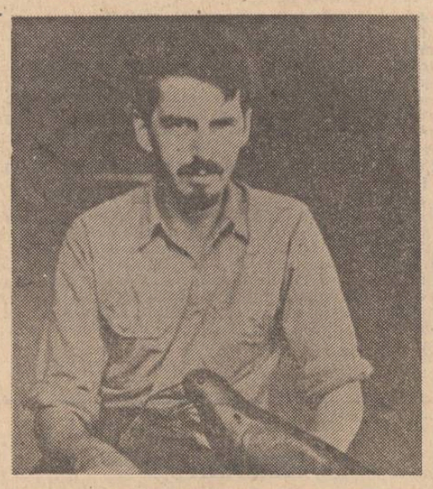

Avertisment

Pentru iubire — ți-aș despica țeasta
și-aș așeza o luminare
înăuntru
în spatele ochilor.

Moartă-i iubirea în noi
dacă uităm
virtuțile unei amulete
și a fulgerătoarei surprize.

Cravașa

Am cheltuit o noapte răsucindu-mă în așternut,
iubirea mea era o pană, un șters obiect
adormit. Foarte albă
era

și liniștită și deasupra noastră,
pe acoperiș, o altă femeie era !

cu tandrețe am iubit-o —
mie însumi adresîndu-mă ;
ea dintr-un spasm s-a întors. O,

ce îmbrățișare era.
Dar eram singur
acum și am gemut ;

ce este asta ? Ah,
a zis ea din spatele meu

punînd mîna pe mine.
Pentru care motiv ?

eu mai cred și-mi spun :
din greșeală !

Obiceiul

De simbătă ți-am spus că vei fi fericită
duminică.
Insistența a fost o parte a împăcării.

Ochii tăi bulbucați, cărunta lumină
spînzurînd pe tine ; erai hidos.

Implicarea mea nu-i mai mult
decît un înrăit obicei.

Crud și hain să descriu
ceea ce n-are rost să adeverești.

Desfrînata propunere

Dacă nu faci niciodată nimic pentru altcineva
tu irosești tragedia relațiilor ome-
nești. Deci în pripă, ca altădată,
este trecerea unui lucru neașteptat :

cel ocrotit cu văzul este mai mult
decît ar fi. Dumnezeu știe

că nimic din ceea ce este
nu-i desăvîrșit. Nesigurul

egoist nu este
nici sieși bun.

Inocența

Privește către mare, vezi o linie
de munți neștirbiți.

Este cerul.
Este pămîntul. Aici
noi trăim.

Este o ceață
tangentă cu alta. Aici
frunzele vin, acolo
roca iese în evidență

și claritatea.
Ceea ce începe să fac
totdeauna-i pe jumătate.

Aforismele lui Jiménez

Juan Ramon Jiménez (1881—1958) este una din figurile de frunte ale liricii spaniole. Influența sa asupra scriitorilor din generația următoare, în Spania și America spaniolă, a fost imensă. În anul 1956 a fost onorat cu premiul Nobel pentru literatură. În afară de opera sa poetică, a mai scris și un roman și multe mii de aforisme — peste cinci mii. Juan Ramón Jiménez utilizează aforismele pentru a medita asupra vieții și a morții, asupra operei altor autori, asupra eticii și esteticii, asupra trecutului și asupra viitorului. De un deosebit interes sînt cele asupra poeziei care se transformă într-o adevărată meditație esențială asupra artei. Redăm cîteva din ele :

1. Nimic nu se termină în formă ci în idee. De aceea forma nu se termină niciodată.

2. Nu renunțați niciodată la o poezie neterminată dar care are un început bun ; într-o zi, se va termina de la sine.

3. În poezie suferințele imaginare obișnuiesc a ne oferi o mai mare emoție decît suferințele reale.

4. Metrul scurt — „Artă minoră" — cu facilitatea sa este, dacă nu urmărim să fim facili, o mare disciplină.

5. Marea poezie are „numai" două clipe : clipa „sa" și puțin mai tîrziu „eternitatea" sa.

6. Poezia nu este așa și așa ; este de toate felurile, se întîlnește în toate părțile și fiecare poate s-o exprime în moduri infinite. Ea nu poate fi definită decît în aspecte.

7. Poezia este esență și esența nu este ponderabilă.

8. Poeții descriptivi pot fi citiți numai în casă ; în afara zidurilor casei însă, rezistă numai abstracții. Pentru că, aflîndu-te în casă natura se află afară ; aflîndu-te însă în natură, afară se află absolutul.

9. Poezia nu poate fi niciodată, chiar de ar dori, „la modă", pentru că poezia este adevărul iar moda minciună.

Astfel că, din acest punct de vedere poezia se poate defini : o exprimare frumoasă a cărui cuvînt să posede actualitatea adevărului.

10. Adevăratul sonet este acela care fiind frumos să te facă să uiți că este.

11. Descoperirea poetică (dacă poezia ar fi fost știință ar fi fost prin aceasta superioară oricărei alte științe) nu are din fericire aplicație ; și în inutilitatea ei artizană este bine numai pentru cei ce se împotrivesc ei. Dacă alții o utilizează se transformă în venin.

12. Ascultă acest cînt al greerului : la început naiv, șovăitor ; apoi retoric, ușuratic ; apoi — în miez de noapte — pur reținut senin, intens, o uitare a ceea ce este, cu ce cîntă și unde se află ; la fel ca o stea, la fel ca o stea în apă.

13. Atenție prieteni, confundăm zilnic retorica cu perfecțiunea !

14. În general cei care vorbesc de stil vorbesc de formă. Însă stilul nu este formă, este stil.

15. Poetul adevărat nu face „tema". „Tema" o face literatul care copiază pe poetul adevărat.

16. Poezia la fel ca și focul, apa, pămîntul, aerul, ca și universul, nu este de gen masculin și nici de gen feminin. Sau, dacă doriți, este feminin și masculin în același timp. Aceste distincții, proprii criticilor vicioși și minori, nu sînt proprii poeziei.

17. Poezia nu trebuie să fie într-un fel sau într-altul. Cînd este, este de felul în care este.

În românește de
Esdra Alhasid

REVISTA STRĂINĂ

● **O CARTE** amplu comentată publică Eddy Batache, sub titlul : „Suprarealism și tradiție. Gîndirea lui André Breton apreciată din opera lui René Guénon". Publicată de cunoscuta editură „Studii tradiționale", lucrarea aparține unui profesor de istoria artei de la Universitatea din Sidney, autor pînă acum al unor cercetări asupra poetului René Crevel și a unei foarte cunoscute cărți, **Requiem pentru sfîrșitul vremurilor.** Cuprinzînd o trecere în revistă a lucrărilor lui René Guénon, într-o primă parte a sa, cea de a doua se referă la raporturile ce pot fi stabilite între suprarealism și o doctrină consistentă a tradiției. Critica lumii moderne și cercetarea principalelor teme sociale ale epocii, analiza freudismului și a atitudinii suprarealismului în raport cu metafizica și gîndirea tradițională, iată numai cîteva teme care sugerează importanța lucrării semnate de Eddy Batache, amplu discutată în critica europeană.

● **ȘCOALA** de studii tradiționale inițiată de Guénon produce încă cercetări substanțiale, dedicate unor mari teme de istorie culturală și spirituală. Recent apărută carte publicată de Leo Schaya la Editura **Dervy-Livres** este dedicată unei tematici prestigioase, „Omul și absolutul în lumina Kabbalei". Meditațiile profunde ale autorului se bazează pe investigarea cărților tradiționale și pe numeroase considerații de natură filologică. Exegetii se referă îndeosebi la ultimul capitol, dedicat „numelor" ; de fapt, numelui definitoriu al lumii, din punct de vedere filologic și spiritual. Este un exemplu de cercetare pozitivă, care poate să ridice analiza lingvistică la înălțimi de speculație metafizică, cu bogate consecințe în antropologia filozofică, în edificarea unei naturi umane mai conforme cu proiectul său istoric și cu realizările sale culturale.

● **CĂRȚILE** de memorii continuă să stîrnească comentarii ample în revistele literare din lume. Recent apărută **Aproximație a speranței,** semnată de Irving Howe se bucură de o cronică din prima pagină a celebrului supliment **New York Times Book Review.** Criticul James Atlas scrie : **„Aproximația speranței",** în ciuda titlului său, ar putea cu greu să fie o carte cu mai puțină speranță decît este acum. Timpul nostru a fost unic prin caracterul său teribil, spune autorul, la care putem privi cu spaimă, neliniște și venerație (..) Cu toate acestea, el este mai puțin vitriolant cu haosul epocii decît contemporanii săi, și propune chiar o încercare de simpatie pentru ceea ce stînga new york-ează încercă să realizeze. Într-adevăr, calitatea acestei cărți este înțelegerea lui Irving Howe, atît față de ceilalți, cît și față de el însuși".

● **O ANTOLOGIE** dedicată lui Rockwell Kent semnează Fridolf Johnson la Editura Alfred A.Knopf. Titlul cronicii din suplimentul literar al ziarului **New York Times** se intitulează : „Un artist grafician și foarte viu". Jocul de cuvinte se referă aici la faptul că linia și umbrele graficianului sînt de multe ori lipsite de viață, în timp ce la Rockwell Kent mărturisesc dinamismul și energia unui pictor îmbătat de mișcare și de voința stricătoare de linii. Cităm din acest remarcabil text : „A fost un pictor, un grafician de proiecte industriale, un autor de fresce, scriitor, arhitect și constructor, proprietar de ferme zootehnice, explorator și chiar muzician. Dar numai ca ilustrator a fost foarte bine cunoscut. Grafica lui de carte era puternică și inovatoare, incluzînd între realizările sale litografii întinse pe întreaga pagină, gravuri în lemn pentru bordura paginilor, inițiale și ilustrații, influențînd toată gama artelor grafice pe parcursul a trei generații"

● **„VIVIENE :** Viața și sinuciderea unei adolescente" de John E. Mack și Holly Hickler constituie un subiect de comentarii neliniștitoare în presa americană. John Mack este profesor de psihiatrie iar Holly Hicker este profesoară de limba engleză. Ei analizează toate mărturiile rămase în urma unei tinere care s-a sinucis în urmă cu 10 ani. Cele mai importante elemente de cercetare au fost jurnalul fetei, poemele și compozițiile sale literare, discuțiile cu familia și alte documente materiale, cei doi cercetători refuzînd orice speculație excesivă. Robert Coles consideră lucrarea lor „o carte scrisă cu limpezime, conducînd la idei și concluzii indiscutabile, pline de înțelepciune în ceea ce privește problematica supusă dezbaterii".

REPERE

Însemnările lui Rilke

Traducerea operei lui Rilke este un act de devoțiune, indiferent de genul în care s-a exercitat marele solițar de la Muzot. Proza sa este „inefabilă", sugerează indicibilul, iar pregătirea pentru încercarea de echivalare într-o altă limbă se referă în egală măsură la buna cunoaștere a limbii, cît și la o anume capacitate de trăire a misterului, o prezență în același timp actuală și liberă de orice determinări. Sînt trăsături pe care semnatara traducerii românești a **Insemnărilor lui Malte Laurids Brigge** le poartă cu noblețea discretă a unui nume ilustru, construind o operă proprie, cu virtualități încă prea puțin cercetate de critica noastră, atît de generoasă alteori, atît de atentă față de multe demersuri nesemnificative. Lidia Stăniloaie este o poetă cu vocație indiscutabilă, iar limpezimea mesajului său, iubirea și speranța pe care le dezvăluie credința sa în forța lucrătoare a spiritului, puritatea de cristal a versului o situează între numele cele mai alese ale momentului literar, indiferent de ceea ce ne propun ierarhiile întîmplătoare. Traducerea **Insemnărilor** lui Brigge trebuie înțeleasă ca o operă de virtuozitate, convenind naturii contemplative a poetei, preferinței față de adevărurile pe care le descifrăm în trăirea omului supra-sensibilizat, dacă ne putem exprima în acest fel. Freamătul continuu, privirea întrebătoare, neliniștea omului „provocat" de tainele lumii sînt indicii că spiritul nostru este gata să primească adevărul cel mare. În acest sens Rilke se revelează ca un poet esențial, depășindu-și caracteristicile de epocă, atît de minuțios trecute în revistă de prefața lui Romul Munteanu. Trăirea artistică nici ea nu era pentru marele scriitor un fapt de ordin cultural, cît o „experiență", cum singur îi spune, constituind un proces ce atinge un scop care este de fapt cauza întregului fenomen, un fel de cauză finală a lumii (pentru revelarea ei îți trebuie un fel de facultate specială, asemănătoare celei descrise de medievali, cînd imaginau posibilitatea de a distinge subiectul realității în obiectele sale). „Căci versurile nu sînt, cum cred unii, sentimente (pe care le ai destul de timpuriu) — sînt experiențe. Pentru a scrie un singur vers trebuie să fi văzut orașe multe, oameni și lucruri, trebuie să cunoști animale, trebuie să simți cum zboară păsările și să cunoști plecăciunile cu care se deschid dimineața florile mici. (...) Trebuie să-ți amintești multe nopți de dragoste, care să nu fi semănat una cu alta, țipătul femeilor în chinurile facerii, lăuzele plăpînde și albe dormind ușurate. Trebuie să fi fost la căpătîiul muribunzilor, să fi stat lîngă morți în odaia cu ferestre deschise și cu zgomote sacadate. Și încă nu ajunge, nici chiar dacă ai amintiri. Trebuie să le poți uita cînd sînt prea numeroase și trebuie să ai marea răbdare de a aștepta ca ele să revină. Căci amintirile însîle nu sînt încă poezie. Numai cînd ele devin în noi sînge, privire, gest, fără nume și nedeosebite de noi însine, abia atunci se poate ca, în acel ceas unic, să la naștere din mijlocul lor, să pornească din ele primul cuvînt al unui vers". Lungul nostru citat este edificator pentru virtuozitatea Lidiei Stăniloaie în ipostaza sa de traducătoare a textului rilkean, cu sinuozitățile lui și cu periodul amplu al unui artist ce încearcă să surprindă luxurianța nevăzută a supra-realității în cutele adesea foarte aspre ale imanenței. Imaginația întoarsă în trecut ca într-un viitor plin de posibilități, obsesia morții plutind ca o boare peste paginile unui jurnal de exerciții spirituale , alternanța peisajelor încărcate de chei, de mesaje nedescifrate, ca și cum lumea ar fi o imensă hieroglifă, totul dă adîncime unei cărți excepționale, apărută într-o desăvîrșită haină românească.

Aurel-Dragoș Munteanu

UN POD PREA APROPIAT (II)

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Kathryn îi dezvăluie gîndurile lui Cornelius Ryan exprimate în timpul unui tur în Normandia, cînd se documenta pentru „Ziua cea mai lungă". La Saint-Laurent, în fața imensului cimitir, Ryan exclamase: „Cînd voi muri, aș vrea să fiu înmormîntat aici, cu ei" — și lucrul acesta l-a repetat de cîteva ori. „Nimeni nu le mai știa numele atunci cînd mi-am început cercetările pentru «Ziua cea mai lungă». Nici o națiune nu a decernat cea mai nesemnificativă medalie parașutiștilor care cădeau din cer, membrilor forțelor aeriene și navale implicați în ziua Z, nici infanteriștilor care s-au năpustit spre țărm în primele trei asalturi ale deznodămîntului crucial. Cred că am scris «Ziua cea mai lungă» pentru că niciodată n-am înțeles de ce nimeni nu se arăta preocupat de numele simplilor soldați și ale civililor care au participat la bătălie. Dacă în viața mea am făcut ceva bun a fost tocmai imortalizarea numelor lor. Într-o zi aș vrea să fiu alături de ei. Nu în vizită. Ci pentru totdeauna...".

Încă un detaliu: Căutînd în notele sale interviul luat unui soldat genist care a participat la asaltul podului de la Arnhem, Ryan a găsit răspunsul lui la întrebarea despre ceea ce a simțit atunci cînd i s-a ordonat să treacă fluviul: „Din clipa cînd am auzit ordinul, m-am socotit mort. Atunci nu m-am mai gîndit la nimic, și am făcut ceea ce trebuia să fac...". Ryan, către doctorul său, Patrick Neligan: „Să continuăm bătălia, Neligan, am o carte de scris!"

Îi mai rămăseseră mai puțin de 1 500 de zile de trăit. Îl aștepta prima operație. Avea micul magnetofon cu el, ascuns printre lucrurile luate la spital. În seara dinaintea intervenției chirurgicale se destăinuie: „...Aș vrea, ca în cazul cînd Katie va asculta într-o zi aceste benzi, să știe că nu mi-a fost frică. Poate că mă așteaptă «un rendez-vous cu moartea pe o baricadă apărată cu înverșunare». Vine ziua de mîine! Fiecare instinct, fiecare nerv, fiecare fibră a ființei mele a recepționat un mesaj. Sper că și sub anestezie sufletul meu va apăra cu înverșunare această baricadă!...".

Conform severului diagnostic „baricada" purta un nume înfricoșător: „Adenocarcinom al prostatei cu un început de difuzare locală și metastaze ganglionare limfatice, retroperitonale și pelviene". Cu toate acestea, la unsprezece zile după operație Cornelius se întorcea acasă. Era optimist. „Atacul meu a fost încoronat de succes, dar mă aștept dintr-un moment într-altul la un contraatac din toate azimuturile, dacă alți ganglioni se dovedesc canceroși. Pentru orice eventualitate m-am înconjurat cu rețele de sîrmă ghimpată, cu mine terestre și cu mai multe batalioane de infanterie, fiind dispus să accept înrolarea tuturor voluntarilor. Kathryn notează: „Aspirația lui de a reveni la o viață normală — deși acest lucru îi era cu neputință — îi secătuia toate rezervele, așa cum o arteră tăiată golește un organism de sînge. Plătea prețul mîndriei sale, al speranței crîncene de a lăsa pentru totdeauna spitalele în urma lui, un preț pe care firile mai slabe nu l-ar fi plătit".

Apoi din nou, în alternanța capitolelor care relevă pe rînd gîndurile protagoniștilor, o altă bandă de magnetofon înregistrată în secret de Ryan: „Frînturi de amintiri din spital îmi revin constant în memorie. Îmi amintesc că, în momentul cînd mi-am recăpătat cunoștința, după operație, am crezut că fusesem rănit în război. În jurul meu, pretutindeni, se aflau flacoane și tuburi, și atunci am făcut legătura cu imaginea echipamentului folosit de medici în spitalele de campanie. Reascult înregistrarea. Îmi dau seama că sînt incapabil să pronunț corect anumite cuvinte. Se remarcă un ușor defect de articulare în ceea ce spun. De ce? Mă întreb: Să fie oboseala ?"

Medicina americană respinge „falsele menajamente" în informarea cu toată francheța a bolnavului cu privire la starea lui, indiferent de gravitatea diagnosticului. Totul derivă din pragmatismul tradițional. Bolnavul are dreptul său elementar-uman de a afla întregul adevăr cu privire la situația sănătății sale pentru a-și putea regla problemele de rezolvat și a decide singur asupra a ceea ce are de făcut. Poate că atitudinea aceasta în relația medic-pacient este controversabilă. Noi avem credința că un bolnav care nu știe exact de ceea ce suferă este mai ușor de vindecat. Avem o „pudoare" pe care o considerăm justificată, socotind că doar „cei apropiați" trebuie să cunoască adevărul și să decidă în consens cu medicii, și fără opinia sau asentimentul pacientului. Așa se crede că este mai „uman". Și poate că este. Am avut un frate Tudor, care mi-a murit de leucemie. Nu mi-am putut ierta niciodată că nu i-am spus care era situația lui pentru a-l putea transforma într-un aliat conștient în lupta pe care doctorii și „cei apropiați", o dădeau pentru viața lui. Tîrziu, sau cînd devenise cu adevărat prea tîrziu, mi-am dat seama că el știa de ce anume suferea, dar ne „cruța" pe noi, „cei apropiați", deci, ne mințeam reciproc. Nu i-a plăcut minciuna. Înainte de a muri mi-a spus că, oricum, i-ar fi plăcut să-l știu că se considera bărbat, și că ar fi știut să ducă lupta alături de noi ca un adevărat bărbat. În sfîrșit, rămînem latini, și, uneori, adorăm mistificarea. Ryan spune : „Mica rezervă costă 119 dolari pe zi". Nu mai comentez. La Villejuif, în Franța, cam în aceeași perioadă, o rezervă costa aproape 150 de dolari pe zi, bineînțeles, incluzînd tratamentul, consultațiile, analizele de laborator și medicamentele.

Kathryn : „Rapiditatea uluitoare cu care se restabilea Connie continua să depășească toate așteptările noastre. Începuse să consacre îndelungi ore de muncă pregătitoare pentru «Un pod prea îndepărtat». Revedea planurile fiecăruia dintre comandanții aliați ai căror subalterni au participat la bătălie — tentativa din septembrie 1944 pentru traversarea Olandei încă ocupată de naziști, printr-o invazie simultană terestră și aeriană, pentru traversarea Rinului în vederea pătrunderii în Germania și a atacării Ruhr-ului. Studia jurnalele de război germane și recitea interviurile luate comandanților de divizii Panzer ale căror tancuri veniseră la înfrînirea cu istoria în interiorul perimetrului de atac al aliaților. Împreună cu Annie a controlat încă o dată lungile liste ale statisticienilor cu privire la numărul oamenilor, ale aparatelor și pieselor de echipament puse în acțiune. Oricît de traumatizante erau ultimele lui cercetări asupra cancerului, această experiență recentă părea să se estompeze în ochii săi, pe măsură ce desnodămîntul tragic al operațiunii Market-Garden — desfășurată cu douăzeci și șapte de ani în urmă — începea să-i domine din nou existența... Era o muncă îndîrjită, istovitoare. Copleșiți de dificultățile familiare, și de umbra mereu prezentă a cancerului pe care speram că l-am șters pentru totdeauna din viața noastră, el nu reușise să scrie pînă la 20 august 1971 decît 47 de pagini..."

Cinci luni mai tîrziu, Cornelius Ryan nota : „Există o lipsă de coordonare între creierul și mîna mea. Faptele pe care trebuie să le introduc în acest moment al narațiunii sînt de o importanță capitală pentru ca cititorul să înțeleagă situația în care a ajuns, la urma urmelor, operațiunea Market-Garden. Dar trebuie să concep totul cu claritate pentru a arăta importanța lucrurilor, și mă simt incapabil să le expun într-o suită coerentă. Ideile mi se ingrămădesc în cap, dar redactarea înaintează greoi. Oare mă blochez eu, sau cartea mea ? Am nevoie de cîteva răspunsuri fără ocolișuri cu privire la sănătatea mea. La ce bun să-mi torturez spiritul cu privire la modul cum trebuie să rezolv acest capitol, dacă nu voi avea timpul necesar ca să termin întreaga carte ? Cred că dacă aș putea să dau cu totul uitării cancerul, aș fi capabil ca din întreaga mea documentare istorică să scot o excelentă carte. În momentul de față sînt ca un scrimeur care pierde continuu..."

Deci, poate că era mai bine să nu fi știut. Să nu aibă pentru el nume boala de care suferea, și, cu o blîndă dar insistentă minciună să fie continuu amăgit, pentru a putea lucra în afara tenebroasei umbre ce îl apăsa... Dar, mă întreb, fără acea atroce cursă contra-cronometru la care s-a angajat în mod deliberat, dacă ar fi aminat în numele unei minciuni de viață lungă realizarea unui proiect pentru o vreme cînd, pasămite, durerile „trecătoare" l-ar fi părăsit, am mai fi avut noi împlinirea trilogiei prin acel „Un pod prea îndepărtat", iar el, autorul, mîndria pentru lucrul bine făcut și satisfacția de a-și fi sfidat propria-i moarte ? Mă îndoiesc. Și nu doar atît.

Balcanice

SONIA MANOILOVICI

Literatura e singurul adevăr

Literatura e singurul adevăr !
Ea e aici : stejar pe lîngă casă nu are,
Dar spune-i totul,
Da, da, da,
Cu ochiul da și cu buza da și cu sufletul
respiră, da,
Dar cine se chircește neavînd casă
ca și cînd ar fi casă ?
Dacă trupul ei n-ar fi al ei
Oare ne-ar ajuta în acest sens
experiența suprarealistă ?
O, cum să nu !
Ah, critica unei realități mondiale !
Chipuri de piatră — stai dezbrăcat
pînă la chiloți în propria-ți casă.

În românește de
Dumitru M. Ion

SPORT

Rapidul nu oprește în gările mici

Zic Rapid și mi s-arată-n gînd toate gările mici în care-am dormit cu capul pe umerii unei bănci de lemn. Știu din totdeauna că gările mici, mai cu seamă cele înșirate în zarea de cretă a Dobrogei sau în zodia coaptă-n limanul de ciulini a Brăilei, visează să ajungă într-o zi de sărbătoare în Gara de Nord, să se plimbe pe Calea Griviței, să vadă un meci al Rapidului și-apoi să se-ntoarcă, fericite, în cuiburile lor de singurătate, de liniști înțepenite-n tencuială de viscole, în răbdarea arșiței.

Am văzut Rapidul jucînd, pentru prima oară în viața mea, în una mie nouăsute patruzeci și opt — și nu i-am purtat noroc, mi se pare — dar o iubesc cu mult mai dinainte și, dacă am rămas lîngă ea, să sufăr ciinește cînd se duce de-a berbeleacul și să mă bucur ca un nebun, să-i fac altar de sulfină, praguri de ametist și streașină de trifoi cînd cîștigă, asta o datorez în bună măsură nopților petrecute în gările mici, în așteptarea unui tren înzăpezit în umbre, împotmolit în griu, sau priponit în vreo altă gară mică, unde nevasta șefului de stație, cu coapse durdulii, în capot și cu părul pe moațe, privește cerul fără să-l vadă și visează la balurile desfrînate din marile orașe.

Din păcate, nu vine decît drezina, fără drezinier...

Acolo, în sălile de așteptare afumate, mirosînd a plecări încete, a nădușeală țărănească, a curci suite în salcîmul sub care doarme definitiv o căruță și în căruță, temporar, un acar ieșit din schimb, acolo, adunați într-un colț, cu multe ceasuri înainte de a se anunța prin bătăi metalice, ca un foșnet de lăcuste de fier, sosirea trenului de București, zece sau cinspe adolescenți trăiam, acum n-o să mai trăim în veci, meciul Rapidului de a doua zi...

Eram gloria zorilor, triumful alb și înfrigurat al satelor cucerind Capitala, eram cîștigul sconțat și niciodată plantația înfrîngerii.

Democrația gărilor mici, și nu faptul că am locuit vreo opt ani pe Calea Griviței, m-a lipit cu toată ființa de Rapid.

Scrisă între ocoale de griu și lîngă vreo șapte drumuri de țărînă, gara Sătucani e povestea îngenuncherii multor elevi de liceu și a citorva juni învățători în fața Drusilei, fata impiegatului și în iarba verde a Rapidului.

Trenurile veneau mirosind a pepeni și a struguri, a Dunăre și a cormorani și a dans nupțial, pe vagoane scria : Hai, Rapid!, pe manșetele noastre : Rapid și Drusila, iar pe stîlpii felinarelor de pe peronul de pietriș domneau, cioplite cu dalta, numele jucătorilor celebri din Giulești. Toate, înșirate pe o sabie și la sfîrșit Urrrraaa!

Rapidul era povestea noastră dulce, stranie ca închipuire, alăptată cu amăgiri, dar cu nici o trădare, poveste imposibil de negat, tulbure sub simțuri, demnă de toate jertfele.

Treceau, fără să oprească, o sută de mărfare. Și tîrziu din noapte, cînd răzbătea din depărtări adînci vuietul trenului personal 70001, (nu vă amintește de James Bond?), apărea la geam, în zăpada lunii, în cămașă de dantelă și cu brațele goale, Drusila.

Atîrnați de scări, noi o salutam fluturînd șepcile și plecam să făurim istoria de 40, apoi de 50, iar acum, de 60 de ani a Rapidului.

Istoria unei iubiri fără moarte.

Din toate gările mici ale cîmpiei, cu toate trenurile de noapte ce trec spre București printre cumpenele de lemn ale fîntînilor, ca printre arcadele unei congregații de cocori, un riu de floarea-soarelui și de noroc să se reverse-n vatra Giulețiului.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată.
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
27
(1 105)
Sîmbătă
9 iulie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Înalta misiune

Semnificativ de constatat, într-o analiză cît de succintă asupra fenomenului economic, politic și social românesc : densitatea în timp a evenimentelor, a faptelor care, prin întreaga lor încărcătură de spirit, devin etalon pentru o apreciere de durată, sub impulsul și după criteriile celei mai prodigioase opere pe care o consacră actuala etapă în procesul făuririi progresului și civilizației socialiste. Și, indiscutabil, se observă o tonică legătură între toate compartimentele vieții economice și sociale, o unitate care, în esența ei, ne exprimă atît pe planul acțiunii practice, materiale, cît și pe acela al gîndirii, al proiectării în timp a imaginii asupra căreia lucrează o întreagă țară și un întreg popor. Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la recenta plenară a C.C. al P.C.R. este în măsură să dea noi date și noi motivări acestei imagini a permanentei noastre deveniri, în raport de propriile noastre cerințe și posibilități, de necesitatea înfăptuirii exemplare a hotărîrilor și obiectivelor stabilite la cel de-al XII-lea Congres și Conferința Națională ale partidului.

Ne situăm la exact jumătatea actualului cincinal și, cu perspectiva evidentă a rezultatelor prin care noua etapă rămîne decisivă pentru înscrierea noastră într-un alt stadiu de dezvoltare, indicațiile și orientările secretarului general al partidului formulate în plenară ca și în plenul Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste precum și puterea de lege pe care măsurile stabilite au dobîndit-o în sesiunea Marii Adunări Naționale vizează tocmai această nouă dimensiune a eforturilor și angajării creatoare în toate domeniile de activitate, acea nouă calitate a muncii și vieții prin care ne ilustrăm însăși conștiința răspunderii față de propriul nostru prezent și viitor. Și, de bună seamă că, în relație cu toate aceste preocupări se situează și cultura și arta, domenii cu predilecție ale exercitării spiritului creator și ale sensibilității contemporane. Ele se înscriu într-un registru aparte și beneficiază, am putea spune, de un tratament special dacă ne gîndim că atît sub aspect teoretic cît și practic, în lumina atîtor modalități și condiții create, pe parcursul a aproape două decenii, secretarul general al partidului s-a pronunțat de nenumărate ori, aducînd prin cuvîntările, prin indicațiile și orientările sale, un suflu mereu proaspăt, inovator, o viziune în permanență deschisă, revoluționară, ca și un întreg cod de cerințe și exigențe legate de înalta misiune patriotică a literaturii și artei, de locul și rolul creatorilor în societate.

Un moment important care ne prilejuiește o asemenea subliniere și care se adaugă de fapt perspectivei mai largi din care a fost și este privită literatura îl reprezintă aniversarea a 75 de ani de la crearea Societății scriitorilor români, moment care a dobîndit dimensiunile și semnificația unui adevărat eveniment prin mesajul pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu l-a adresat Uniunii Scriitorilor. Tradiția care este invocată și asupra căreia luminează o ac'ivitate atît de prodigioasă cum este aceea de azi este unul din argumentele de fond pe care istoria le așează cu putere în fața oricărui demers creator, ca o constantă de spirit a oricărui talent autentic, conștient de înalta și nobila sa misiune, de răsunderea față de cuvîntul gîndit și tipărit. Lecția, sau una din lecțiile vieții și operei marilor scriitori români, o constituie aceea a prezenței lor nemijlocite în tumultul vieții și operei poporului. Inspirați și angajați prin cuvînt și faptă, creația lor acoperă toate marile momente ale istoriei, evenimentele cele mai de seamă ale luptei și muncii poporului pentru înfăptuirea idealurilor sale de libertate și dreptate națională și socială. Personalitatea operei, a creației are rădăcini puternice în frămîntarea de idei și în realitatea de fapt a istoriei, este strîns legată de aspirațiile și împlinirile țării, definindu-se cu tot atîta pregnanță ca imbold și oglindă a acestora, ca exemplu de militantism și angajare.

În acești ani, și cu deosebire în ultimele decenii, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, *a fost creată o literatură bogată — atît în limba română cît și în limbile naționalităților conlocuitoare — inspirată din uriașa operă revoluționară pe care o înfăptuiește poporul nostru sub conducerea partidului, oglindind marile transformări înnoitoare petrecute în societatea noastră, procesul amplu și complex de formare și afirmare a omului nou, a conștiinței socialiste, înaintate.* Se află aici aprecierea condiției înseși a creației și a slujitorilor ei într-o operă care este inseparabilă aceleia inspirată și condusă de partid, deținînd prin proporțiile și dinamica înfăptuirii sale sentimentul unei adevărate renașteri naționale.

Patriotismul creației este o coordonată de fond a valorii, discursul pe care literatura și arta îl rostesc asupra omului, a formării conștiinței sale înaintate, în raport cu problematica sa și a lumii, cu cerințele progresului și civilizației contemporane, cîștigă în amplitudine și frumusețe pe măsură ce temeiurile sale nu sînt altele decît acelea ale țării înseși și ale poporului, într-o simbioză de spirit care, așa cum spunea secretarul general al partidului, poate să confere noi dimensiuni și perspective muncii și creației libere din patria noastră.

Luceafărul

XXV

PĂTRAR DE VEAC

Am pus un titlu bombastic, dar ce să spun ? Au trecut 25 de ani de cînd eram membru al redacției „Luceafărul"... Am vreun merit, am vreo vină ? Poate și una, și alta, de ce nu, cînd existența ne este atît de amalgamată, ca să nu spun nuanțată. Intrarea mea în amintita redacție seamănă cu anunțul atîtor și atîtor filme cînd bune, cînd rele — pe care le-am văzut pe parcursul vieții : „Orice asemănare cu..." și așa mai departe, „este o simplă coincidență". Fără doar și poate, eu personal nu cred în concidențe, oricît de simple sau complexe, totuși, după un sfert de secol, mă văd obligat să încerc o elementară punere la punct a mea însumi cu mine, atît și nimic mai mult.

Mă reintilnesc, astăzi, cu unii dintre foștii mei colegi de redacție (poate că pluralul este exagerat), domniile lor imi intind un sfert de palmă și-mi adresează o umbră de suris de intîmpinare, deși oamenii obișnuiți care trag din greu pe ogor sau în atelier, știu, din instinct, să-ți zîmbească, dacă-i saluți, cu gura pînă la urechi. De ce ? Doamne ferește, eram cît pe-aci să spun Dumnezeu știe ! Nu cumva ar trebui să le explic dumnealor (sau dumnealui) că am fost sau am încercat să fiu — întotdeauna corect/cinstit cu ei și cu mine însumi ? Prea tîrziu, după a patra parte dintr-un întreg care-i secolul, asta impresionează pe oricine a făcut un pic de școală... Așadar, ce amintiri mă urnesc din loc, cam greu, după atîta amar de vreme. ? Destule ! Atîta timp cît am funcționat la „Luceafărul", iată ce scrie în Carnetul de muncă al subsemnatului, semnat, parafat după toate rigorile legii : „Redactor I, 1/2 normă, salar tarifar lunar 825 lei" — la data de 1 aprilie (nici o păcăleală) 1964, apoi „majorat salariul la 1 decembrie 1964 — bun băiat ! — la 1 decembrie 1964" și, straniu, nu-mi mai amintesc aproape nimic, la 1 octombrie 1965, „modificat încadrarea", devenit (de ce) „redactor II", tot „1/2 normă", cu „925 lei salar tarifar lunar". Credeți cumva, că-s atît de naiv sau arierat, încît citez toate aceste date stricte, consemnate în Carnetul de muncă *pe care cu onoare îl dețin, doar pentru a cere vreo...*

Mihai Stoian

Continuare în pag. a 7-a

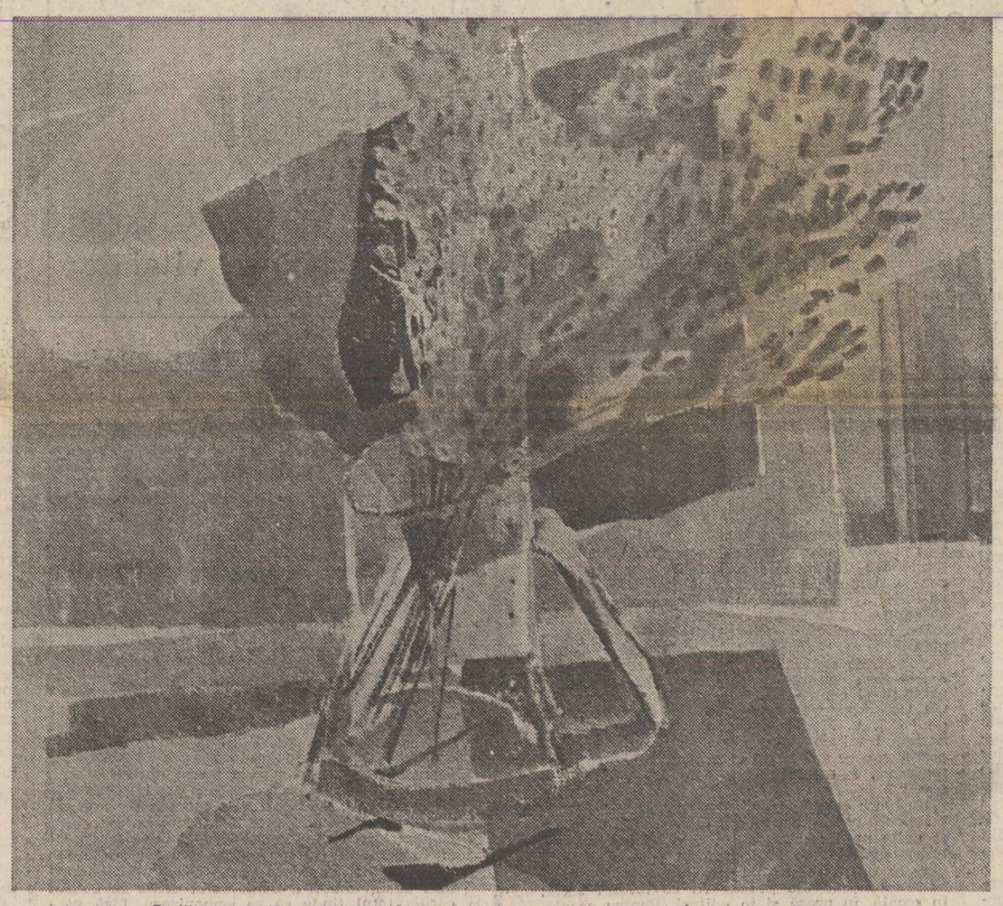

Alma Redlingher : „Transparențe". În paginile 2–5 alte reproduceri după tablourile artistei

O valoroasă sinteză

În istoriografia românească din ultimul deceniu și jumătate nu puține sînt produsele reușite, dedicate unui eveniment sau altuia, unei anumite epoci sau unui anume domeniu distinct al civilizației noastre milenare. Călăuzindu-se cu fermitate după principiile metodologiei materialismului istoric, lucrările de istorie apărute înfățișează din cele mai variate unghiuri efortul neîncetat al poporului român pentru salvgardarea ființei sale etnice și statale, pentru apărarea independenței și suveranității naționale, pentru dezvoltarea neîntreruptă pe făgașele progresului multilateral.

După istoricul Congres al IX-lea al Partidului Comunist Român, cercetarea istoriografică din țara noastră s-a angajat ferm pe terenul restituirii adevărului despre istoria noastră națională, adevăr ce fusese foarte serios estompat între anii 1948—1965, cînd au apărut lucrări tributare unei optici deformate care vicia, uneori fundamental, încheierile interpretative, în pofida unei ample baze documentare. Aprecierile din Programul partidului și mai ales numeroasele caracterizări existente în opera secretarului general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu, asupra celor mai importante epoci și momente din istoria poporului român, înnoitoarele sale orientări în interpretarea unor probleme fundamentale ale istoriografiei noastre din totdeauna — cum ar fi originile poporului român și continuitatea existenței sale în străvechea vatră dacică, permanența stabilității și constanța luptei lui pentru libertate socială și națională, pentru unitate și progres economico-social au imprimat frontului istoriografic o evoluție favorabilă adîncirii cunoașterii științifice și comunicării rezultatelor cercetărilor de profil. „Putem afirma — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, sintetizînd devenirea în timp a poporului român —, pe baza faptelor istorice, că poporul nostru s-a plămădit de-a lungul mileniilor în spațiul carpato-dunărean, că fiecare metru de pămînt și fiecare piatră sînt stropite cu sudoarea și sîngele moșilor și strămoșilor noștri. În cele mai grele timpuri, înaintașii nu și-au părăsit pămîntul unde s-au născut, ci, înfrățindu-se cu el, cu munții și cîmpiile, cu riurile și codrii falnici, au rămas neclintiți pe aceste meleaguri, apărîndu-și ființa, dreptul la existență liberă". (Nicolae Ceaușescu, **Expunere cu privire la stadiul actual al edificării socialismului în țara noastră, la problemele teoretice, ideologice și activitatea politică educativă a partidului**, 1—2 iunie 1982, Editura politică, București, 1982, p. 15.)

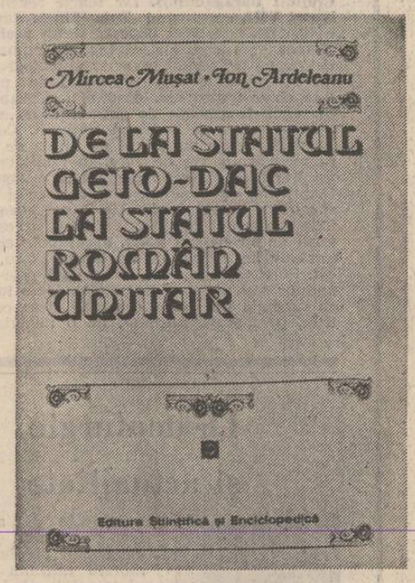

În acest climat fertil a fost posibilă apariția recentei sinteze *) de istorie românească datorată istoricilor dr. Mircea Muşat și dr. Ion Ardeleanu. Indiscutabil, noua apariție în Editura științifică și enciclopedică într-o excelentă ținută grafică, însoțită de numeroase hărți, faximile și reproduceri foto, este o prezentare amplă și unitară a istoriei poporului român și a luptei sale neîncetate pentru existență liberă, de sine-stătătoare. Lucrarea se bizuie pe o informație extrasă dintr-o cuprinzătoare investigație arhivistică, dintr-o largă bibliografie românească și străină, interpretată cu uneltele unui profesio-

Dr. Gheorghe Zaharia

Continuare în pag. a 7-a

Fărîma de eternitate

de la naștere chipul țării

**s-au desfăcut băierele văzduhului și o revărsare
de aer mi-a inundat zările ; am adulmecat crimpeie
din solia galactică și fire de cînt au prins a
îmnui sub zbaterea clipei ; ochii mi se înlănțuiseră frenetic și privirea mea a erupt ; locul era
lumină, o lumină unică, o lumină pe retină, care
vreodată înstrăinată mi-ar fi răpit vederea ..
am văzut chipul țării iar iscusințele ei căi m-au
vindecat de singurătate ; din inimă picura liniște
și am stat pînă acești stropi m-au cotropit intru
totul ; cu sfiicIune și uimire am călcat în această
nouă matcă și trai îmi era fiece răsuflare și credință ; în urmă, vîntul îmi iubea numele hoinărindu-l :
iubind și iubit... iubind și iubit... — iată
semnul milenar al românului și al pămîntului !**

Mircea Șoncuteanu

Omul, scriitorul, prietenul

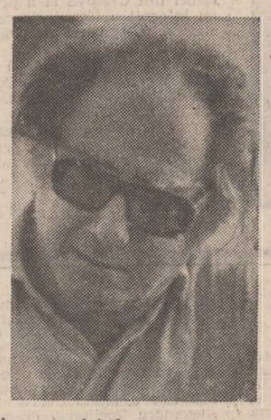

Deunăzi, Haralamb Zincă m-a anunțat : „Vezi că la 4 iulie împlinesc șaizeci de ani!". Credeam că vorbește, ca de atîtea ori, în dodii, că-și mistifică virsta, că vrea să nu uit că-i apare un nou volum pe care, evident, o să mi-l dea cu dedicație dacă va apărea la timp (pe cel anterior l-am recenzat prin bunăvoința unui prieten care mi l-a împrumutat !), că îmi întinde capcana unei știri de valoarea celei lansate (nu fără urmări !) cu decenii în urmă cum că e în situația dilematică a unuia care moștenește o rudă din America. Omul și scriitorul nefiindu-mi pe de-a-ntregul necunoscuți. Omul, pentru că îl cunosc de trei decenii ; scriitorul, pentru că i-am citit (și comentat) mii de pagini. Ambii învățîndu-mă că „dubito" e verb rațional. M-am adresat, în consecință, celor două ediții ale **Dicționarului** lui Marian Popa. Care („scripta manent") confirmă data nașterii. Ceea ce nu înregistrează e debutul prozatorului, în **Revista literară**, sub patronajul lui Miron Radu Paraschivescu, fanteziei căruia tînărul pe atunci își datorează numele său literar. Tînăr care acumulase o extraordinară experiență de viață. Asimilată și sub semnul aventurii romantice prin excelență dramatică, și sub acela al „stelei bunei speranțe", al exodului în așezările kazahstane și al războiului antifascist dus pînă în

Aurel Martin

Continuare în pag. a 4-a

DOSAR AL GÎNDIRII SOCIAL-POLITICE EMINESCIENE (XI)

«Ne trebuie o idee care să limpezească toate capetele...»

Oricine studiază gazetăria poetului nu poate să nu fie impresionat de caracterul radical al criticii exprimate la adresa tuturor relelor societății. Articolele eminesciene abundă în imprecații violente și în apostrofe amenințătoare, reclamînd „o reorganizare serioasă" care să-l asigure pe omul muncitor „în contra exploatării sub orice formă ar veni", cerînd, cu mînie, „înlăturarea păturei de pungași și de cocote" care guvernează țara etc. etc.

Și cum s-ar fi putut înfăptui astfel de deziderate ? Apelindu-se la măsuri și soluții revoluționare ? Poetul pare a nu îmbrățișa această cale. În ciclul de articole : **Studii asupra situației**, el ține să precizeze : „nici înțelegem, nici avem vreo încredere în mișcări violente sau extralegale și mai puțin încă în conspirațiuni, deși aceste din urmă s-au bucurat în trecut de o justificată glorie".

Prin „conspirațiuni", mișcări violente sau „extra-legale" nu sînt vizate, oare, actele anarhiste, pe care și adevărații revoluționari le condamnă ?

În continuare, Eminescu expune din nou teza dragă lui cu privire la „adevăratul progres", care nu poate avea loc decît „urmînd legile lui naturale, cu continuitatea lui treptată". El nu obosește să afirme că : „adevăratul progres nu se poate opera decît conservînd pe de o parte, adăogînd pe de alta ; o vie legătură între prezent și viitor, nu însă o serie de sărituri fără orînduială".

Din nou, socialiștii n-ar fi avut nimic de zis împotriva unei evoluții dialectice, care, adăugînd elementele nou cucerite, conservă ceea ce era pozitiv în trecut, din moment ce Engels făcea disocierea necesară : „Nu negație pură, nu negație superficială și lipsită de reflecție, negare sceptică...", ci „negare ca factor de unitate, de evoluție, conservînd elementele pozitive". Nici socialiștii nu erau pentru „sărituri fără orînduială". Punctul de divergență apare, cum se știe, acolo unde Eminescu nu acceptă decît „evoluția graduală", negînd salturile calitative determinate de acumulări cantitative. Mai precis, pentru el, saltul este ceva care apare în afara procesului general al dezvoltării — iar nu ca o parte componentă a lui —, ca ceva care se abate, care violentează acest proces.

Pentru a se înțelege mai exact dilema teoretică a lui M. Eminescu se cuvine să ținem seama de nivelul cunoștințelor științifice din epocă. În secolul al XIX-lea, se afla la mare cinste ideea evoluției prin etape lente, infinitesimale. Operele lui Darwin și Spencer servesc ca material demonstrativ în teoretizarea conceptului de continuitate. Ideea de discontinuitate și, implicit, a „mutațiilor" reprezintă o achiziție teoretică mai tîrzie. Faptul că acesta era stadiul gîndirii evoluționiste de-atunci, ne putem convinge refe-

rîndu-ne la opera lui Vasile Conta, care în **Teoria ondulației universale** nu agrea, nici el, ideea trecerilor bruște dintr-o stare în alta, fiecare „undă" dezvoltîndu-se „relativ, pe nesimțite". Recunoscînd existența unor forme neevolutive din viață — bunăoară, apariția unui munte în urma erupției vulcanice —, el era de părere că acestea nu există decît pentru a ajuta „la evoluția regulată a formelor evolutive", nu contrazic prin nimic „dezvoltarea treptată a unelor, cît și universalitatea legii ondulației". Lucrețiu Pătrășcanu demonstra, în lucrarea sa **Curente și tendințe în filozofia românească** (Editura Socec et. comp. 1046), că disocierea lui Vasile Conta are un caracter „metafizic", deoarece subordonarea „formelor neevolutive formelor evolutive, prin considerarea celor dintîi doar ca trebuincioase evoluției regulate a celor evolutive nu face să dispară natura distinctă a celor două serii de fenomene".

Revenind la Eminescu, vom observa că el, în plan teoretic, pare a întîmpina dificultăți în înțelegerea unității și a ordinei care prezidează dezvoltarea fenomenelor naturale și sociale nu numai ca rezultat al condiționării reciproce, ci și, în același timp, al ciocnirilor și contrazicerilor ce au loc. Rolul contradicției ca element de bază al mișcării — universul prezentîndu-se ca unitate a contrariilor —, iată ceea ce poetul realizează cu greu.

Să intervină și unele aprehensiuni secrete ale firii sale contemplative, care, în pofida manifestărilor exploziv-pamfletare, sau poate tocmai de aceea, aspiră către „armonia universală", visată de către atîția filozofi, începînd cu cei din antichitate ?

Al. Oprea

Continuare în pag. a 5-a

MODELUL PÂRVAN

În vara lui 1969, pe o arșiță ca de Bărăgan, care făcea pămîntul să se fărîmițeze, însoțeam la niște săpături arheologice, undeva aproape de Marea Mediterană, în orașul Policoro, pe profesorul Dinu Adamești eanu, pe atunci supraintendent al antichităților Basilicatei. Omul, un român meridional oacheș, din Vlașca, de statură mijlocie dar robustă, învesmîntat în niște pantaloni ușori de doc, largi, și o cămașă cadrilată, cu minecile suflecate, era pentru mine reprezentarea cea mai convingătoare a arheologului pur, mai cu seamă atunci cînd ajuns printre șanțuri adînci și întîrcuiri enigmatice se simțea pe deplin în mediul lui care nu era „actualitatea". Trăsăturile feței lui negricioase, distinse, cu obrazul brăzdat de două cute pronunțate pornind de sub ochii încercănați și pînă la buzele groase, erau colectate parcă de privirea aproape somnolentă, de cele mai multe ori abstrasă căci, asemeni savanților adevărați care nu mimează ci trăiesc totul pasionat, Dinu Adamești eanu era la tot pasul preocupat de ob-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 6-a

REMEMORĂRI

Secretul Doamnei de zăpadă (IV)

Acest fragment se dedică lui Nichita Stănescu — cel care știe foarte bine cine-a fost „Doamna de zăpadă"...

Mărgica roșie a păunului privindu-mă fix în ceasul acela de noapte, neclintirea lui blîndă, mici alintări, singurătatea alipită singurătății mele, mă ținură în vechi multă vreme. După un timp, păunul dispăru din fața geamului.

De deasupra se auzea zgomotul dușului curgînd fără ostoire, semn că pictorul, ori adormise sub el, ori îl uitase deschis.

Mi-am mutat privirile pe peretele unde atîrna poza morbidă cu tînărul imberb, mort dar erou, stringînd la piept florile de culoarea portocalei.

„Eșolția Californica" ! ce nume bizar și sonor !

Cuprins de un fel de frison necunoscut am vrut să văd dacă *„Doamna de zăpadă"* mai șade răstignită acolo, în colțul terasei, privind într-acel extaz tăcut, arcuirea rece și înaltă a bolții de cleștar străpunsă de fulgi subțiri ca niște lasere.

Nu era ninsoarea molatecă, ninsoarea de odinioară pe care toți o asemuiam cu un vals interminabil de fluturi beți, albi și pufoși, căzînd sau ridicîndu-se într-o învăluire secretă și armonioasă.

Ningea dur !

Fulgii ca niște lasere se înfigeau în arbori. Am păsit pe coridorul ce dădea spre curte. Dădui la o parte perdeaua ordinară de tifon. În colțul terasei, exact acolo unde o lăsasem, *„Doamna de zăpadă"* stătea nemișcată ca o mireasă înghețată privind în depărtări aureolate de omăt. Privea dincolo de micile lumini ireale ale telefericului. Poate, spre Nicăieri...

Am vrut să deschid ușa și să mă duc spre ea, deși, știam prea bine

Mircea Micu

Continuare în pag. a 7-a

IN ACEST NUMĂR : ● Ancheta «Luceafărului» ● GENERAȚIA TÎNĂRĂ CĂTRE O CONȘTIINȚĂ INTEGRALĂ ● Semnează : ● Valentin F. Mihăescu ● Constantin Sorescu ● Adrian Dinu Rachieru ● Traian T. Coșovei ● «Numele poetului» de Cezar Ivănescu ● Redescoperirea maeștrilor sau «Arta în slujba păcii» de Gheorghe Schwartz ● Poeme de ● Vasile Andronache și ● Cristian Raicev Arcașu ● Viața cărților ● Cronica literară de Paul Dugneanu ● Creșterea limbii românești ● «De la un simpozion la o întrebare către Academie» de Nicolae I. Nicolae ● «Ion Agîrbiceanu» de Nicolae Ciobanu ● Cumpănă de George Alboiu ● Cartea de debut ● Confabule de Iulian Neacșu ●

CRONICA LITERARĂ

PANAIT ISTRATI: «Opere alese (VII)»

Cu volumul al VII-lea **(Evadările mele, Pescuitorul de bureți;** versiune românească de Eugen Barbu; versiune literală de Vasile Covaci ; ediție, postfață și note de Al. Oprea) își reia apariția seria de **Opere alese** din scrierile lui Panait Istrati, serie întreruptă brusc în 1974. Este momentul să trecem în revistă titlurile ce au ieșit de sub tipar pînă în momentul de față: în 1966 au apărut volumele **1 (Moș Anghel), 2 (Chira Chiralina)** ; în 1967, **3 (Prezentarea haiducilor)** și **4 (Domnița din Snagov)**; în 1970 — **5 (Codin, Mihail),** și în 1974 — **6 (Neranțula, Familia Perlmutter, Ciulinii Bărăganului).** Iar foarte recent și **Volumul VIII,** cuprinzînd **Tața Minca.** Revenind la cartea de față, **Mes départs și Le pêcheur d'éponges** vom constata că include numai povestiri cu un pronunțat caracter autobiografic. Pentru cîteva dintre ele termenul de „povestire" este chiar impropriu, dînd mai degrabă senzația unor fragmente de jurnal, ușor „regizate", pentru a crea și impresia ficțiunii. Cel puțin **Evadările mele** nu diferă cu nimic de literatura memorialistică, de care, în realitate, aparține. Fie însă că sînt redactate la persoana I, ca textul mai sus amintit, ceea ce face și mai clar substratul autobiografic, fie la persoana a III-a, într-un început de obiectivare a epicii ca **Pescuitorul de bureți** sau **Sotir,** narațiunile au un ton **confesiv impregnat de un lirism aspru,** întunecat. Personajul central, chiar dacă este autorul-narator sau un „ins" romanesc, trece invariabil, **cu excepția lui Bakâr** din povestirea cu același titlu, prin situații limită, de o mizerie atroce, sumbră, aproape neverosimilă. Eroul este un veșnic inadaptabil, un „vagabond" aflat mereu pe drumuri, mai bine zis, care și-a făcut din periplu un destin inexorabil. Panait Istrati teoretizează patetic acest mod de existență, de care s-a simțit irezistibil atras și a cărui „victimă", fericit-neferită a fost. Situațiile și aventurile prin care trece sînt picarești dar personajul este un „anti-picaro" deoarece experiențele de viață ce le parcurge nu sînt rodul hazardului ci ale unei chemări sufletești irepresibile și ale unei „filosofii" a existenței: „Dar claustrarea lui Mihail nu putea dura. Amintirea vremurilor cînd ai suferit de foame săptămîni și chiar luni în șir, cînd o bucată de pîine ți se părea un eveniment este groaznică. Lipsa unui acoperiș și păduchii care te mănîncă, lucruri care se insoțesc de obicei cu foamea, sînt un coșmar la fel de nemilos. Și în afară de cazul că e o brută, mai rău decît animalele, cel care a cunoscut o asemenea degradare e cuprins de o teamă de moarte și face tot ce-i stă în putință pentru a nu mai ajunge într-o asemenea stare. Dar vai! Există un dușman mai puternic decît orice spaimă: neputința vagabondului de a se adapta la o situație: totala sa incapacitate de a se strădui să-și amelioreze traiul ; și mai ales monstruosul «plictis» de care e cuprins și care îl chinuie zi și noapte numai pentru că a văzut prea multă vreme aceleași chipuri, aceiași pereți și aceleași străzi.

Fie că sînt oameni superiori, fie că sînt imbecili, vagabonzii se înfrățesc cu toții prin această latură a temperamentului lor. „Această radiografie a psihologiei și mentalității unui tip literar mai puțin obișnuit al prozei moderne, dacă îl exceptăm pe Gorki, constituie și partea cea mai interesantă a povestirilor istratieni din **Evadările mele** și **Pescuitorul de bureți,** altfel destul de modeste sub raport estetic. Scriitorul vede foarte puțin în călătoriile sale, nu are ochi descriptiv și nici nu impresionează prin sagacitatea observației de moravuri sau realist-sociale, preocupat fiind, pînă la obsesie, de spectrul sărăciei și al foamei. Cînd privirea sa însă cîștigă în înălțime, depășind acest prag naturalist al percepției, urmărind generalul și conturarea unui **model de existență** (al vagabondului „filosof") ca în **Nemurire, Între un prieten și o tutungerie,** și în special **Bakâr,** rezultatul este o proză de ficțiune, desigur cu aspect confesional, superioară. În rest, interesul constă în latura documentar-biografică și în cea de mărturii sau probe „pe viu", dintr-un dosar al experiențelor de creație, preliminar operei artistice. Ar mai trebui totuși să apreciem și nota de lirism amar și melancolie ce însoțește confesiunile ca în **Soir,** salvîndu-le astfel de multe ori, de la platitudini și simple înregistrări ale unor stări sufletești : „Și dacă prietenia e frumoasă cînd ai parte de ea, e și mai frumoasă cînd te evită: soarele nu e niciodată atît de prețuit ca atunci cînd e ascuns de nori. Nu spun că absența prieteniei e suportată de ființele pline de afecțiune fără vaete și fără lacrimi, dar tocmai durerea face ca frumusețea sentimentelor să fie și mai izbitoare. Deși sînt un călător înnăscut, călătoriile îmi apar în toate splendoarea lor atunci cînd sînt închis pe un șantier. Iar cînd, după ce am stat cîteva luni în temnița muncii, păsesc din nou pe un drumeag de țară, mi se pare că toate păsările cerului vin să preamărească în jurul meu numele «Creatorului». Dar nu izbutești întotdeauna să evadezi prea repede din aceste gheene moderne și atunci trebuie să te mulțumești cu amintirile. Să te încovoi sub dorința a ceea ce ți se refuză, să gemi sub povara unei nostalgii fermecătoare, să-ți simți întreaga ființă năpădită de o dulce amintire și să te simți atît de transportat încît să scapi unealta din mînă, iată ce înțeleg eu prin «a fi melancolic»... «Melancolia» este cel mai bun tovarăș al celor care cer prea mult de la viață: numai ea ne rămîne fidelă și ne satisface pe deplin...".

Această „nostalgie fermecătoare" lărgește gama sentimentelor și stărilor de conștiință ale eroilor istratieni, care nu sînt doar halucinați ai orizonturilor îndepărtate, mistuiți de dorința „arzătoare" (nenumărate sînt paradigmele focului pentru a surprinde inefabilul trăirilor sufletești ale vagabondului) de a călători, ci și visători atinși de lithisul oriental, un motiv ce va face carieră în proza românească ulterioară. Chiar dacă nu sînt la altitudinea unor proze ca **Moș Anghel, Chira Chiralina, Neranțula,** povestirile din acest volum, prin elementele documentariste și, parțial, estetice merită atenția și considerația nu numai a specialiștilor dar și a publicului larg.

Paul Dugneanu

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA

Vîrstele complementare

Cronologic vorbind, romanul*) lui Nicolae Băbălău își desfășoară acțiunea începînd cu seceta din 1946 pînă către anii '80 ; este biografia unui activist de partid din noua generație, începută cu vîrsta de aur a copilăriei și dusă pînă la bronzul maturității, din momentul cînd a luat cunoștință de sine ca „picătură de om", sau „făptură de om", sau „strop de om", sau „pui de om" — cum notează autorul (pasiunea pentru varietatea acestor metafore indică dragostea de copii dar și de vîrsta copilăriei) — pînă la promovarea într-o funcție de răspundere pe tărîmul presei într-un județ nou creat. În aparență, o viață nu prea încărcată de „date", urmînd suișul obișnuit al examenelor, refuzînd din instinct „complicațiile" ; evenimente puține dar comentate amplu, cu trimiteri la realitățile sociale ale momentului. De fapt, curenții afectivi se polarizează în două zone biografice : un puternic izvor gîlgîind violent dinspre copilărie, unde se aglomerează parcă o întreagă viață de om (astfel că, ieșind la cîmp limpede, eroul constată că a îmbătrînit înainte de vreme ; vezi și titlul cărții) — și un talaz viguros ridicat în pragul maturității, cînd proaspătul absolvent în ziaristică manifestă un ascuțit spirit critic față de neregulile sociale și se hotărăște, curajos, să lupte pentru dreptate și ordine. Lipsește din narațiune, sau este mai puțin punctată, vîrsta de mijloc, frămîntarea întru devenire, acel argint zglobiu și lunecos al adolescenței din zbaterea căruia se alege personalitatea ; nu este vorba, cituși de puțin, de un dezechilibru, ci de o încercare conștientă de a sări peste o vîrstă, de a căuta corespondentul vieții agitate prezente (este vorba de un ziarist foarte activ) în zbuciumul copilăriei — tinerețea fiind lineară și nesemnificativă în lanțul vîrstelor sale. Doru Amărelu, copil de țărani din zona deluroasă a Mehedinților, își simte existența pe patul de agonie al mamei a cărei ființă se împletește — în fizionomie dar și în felul de a fi — cu prima lui vîrstă, al cărei suflet trece, parcă („forțat" de un ritual anume de către muribunda însăși) în copilul de trei ani pe care-l lasă în urmă. Rămas orfan, cea care i-a dat naștere devine, în conștiința copilului, MUMA, un fel de divinitate protectoare care-l ajută să treacă prin greutăți de neînchipuit : muncă istovitoare la cariera de var, la sapă, la coasă, drumuri lungi cu varul prin satele de la vale pentru a-l vinde, drumul spre învățătura barat categoric de „maștera". Pînă la fuga din sat el trăiește o viață grea ; rememorînd-o de pe poziția actuală, copilăria i se pare, însă, frumoasă și încărcată de sensuri, fragmentată în episoade distincte fiecare cu semnificația lui (emoționantă este moartea boului de la căruță pe drumul de întoarcere acasă după ce copilul primise „pomană" un costum de haine de la o femeie ce semăna cu maică-sa și căreia îi muriseră amîndoi copiii înecați : unul din ei semăna izbitor cu Doru Amărelu, iar această dublă simetrie — femeia cu MUMA și fiul ei cu el însuși — face ca moartea boului să cîștige valoarea unui simbol mitic — din păcate, puțin analizat de către autor ; interesante sînt drumurile ca atare, întîlnirile cu oamenii, apoi prima iubire, „complicația" de mai tîrziu a tînărului cu o tînără orfană, de asemenea, școala „generală"). Copilăria și începutul adolescenței ocupă mai mult de jumătate din spațiul cărții și ar fi putut, la drept vorbind, să stăpînească întreaga materie epică : lumea satului apare într-o viziune clară, actuală, descrisă într-un limbaj adecvat, cu o pregnantă coloratură locală (toponimice, expresii populare, grai bănățean), cu obiceiurile bine conservate (este un sat de deal care a păstrat specificul), cu portrete de țărani conturate fugitiv dar sigur (dealtfel autorul vădește o înclinație aparte către portretistică). Mai puțin încercarea de aliniere la genul romanului politic, din partea a doua — nereușită pentru că lipsește o acțiune susținută și niște personaje conceptualizate — cartea trezește un viu interes la lectură, mai ales prin autenticul copilăriei și al satului.

N. Georgescu

*) **N. Băbălău : „Amurgul se lăsase în zori", Editura „Scrisul românesc", 1983.**

CRITICA

Tensiunea vitală

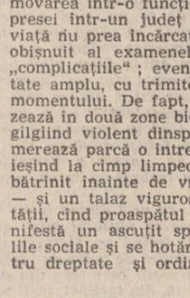

Interesant este faptul că de Paul Zarifopol nu s-au apropiat, în studii mai aprofundate, decît inteligențe critice consonante originalului director al „Revistei Fundațiilor" și de care „libertatea supravegheată" a eseului este înțeleasă nu ca o modalitate constructivă complementară spectacolului de erudiție, ci decurgînd din acesta. Dominantă a scriiturii, deci, abordarea „eseistică" a celor mai variate arii tematice se dovedește un efect de eleganță al informației acumulate. Am numit astfel un sector al criticii actuale care, fără a face din Paul Zarifopol neapărat un precursor, manifestă o semnificativă aplecare spre opera acestuia singulară în epocă și apreciată ca atare încă de pe atunci (Camil Petrescu și Mircea Eliade sînt două exemple). E ilustrativă, în acest sens, preocuparea de care beneficiază Paul Zarifopol din partea unuia dintre subtilii eseiști de azi, **Mircea Muthu.** După **Orientări critice** (1972), **Literatura română și spiritul sud-est european. Vol. I (1976) sau La marginea geometriei** (1979), **Paul Zarifopol între fragment și construcție** (1982)*) aduce aceeași suplețe a argumentării și manifestă aceeași recognoscibilă dezinvoltură a demersului critic în cadrul căruia totul tinde să se armonizeze, fără verbiaj ori enclave stilistice reziduale, dar mizînd pe **memorabilitatea** formularistică a frazei, pe retorica frapantă a fragmentului întotdeauna integrat (subteran sau la suprafață) globalității. Fără a nedreptăți prea mult celelalte apariții, exegeza lui **Mircea Muthu** constituie, cred, alături de cartea Monicăi Spiridon despre Sadoveanu, o reușită de marcă a seriei „Contemporanul nostru" a Editurii „Albatros", cadru ideal de apariție a unei asemenea **cărți,** cu un asemenea **subiect,** bazată pe o asemenea **modalitate de abordare critică,** fiindcă dacă fragmentarismul cărții pare a se impune la o privire superficială (exegeza propriu-zisă, în afara textelor ilustrative, cuprinde optzeci de pagini de-a lungul a șase capitole), nu același lucru se întîmplă la nivelul viziunii de ansamblu. Mai mult, aș îndrăzni să afirm că, formal, discursul critic **semnalizează** atît asupra propriului conținut semantic, cît și asupra **concepției** critice pe care se bazează. O ideală, aș spune, adaptare a textului la subtext, de unde și o remarcabilă realizare a scopurilor propuse de critic. Avînd permanent în vedere modelul acestui „Ion Barbu al criticii noastre", antinomiile fundamentale ce-și pun amprenta pe acest spirit modern transformîndu-l într-un **Ianus balcanic,** complicat sistem de oglinzi paralele, „caz" al istoriei noastre literare, **Mircea Muthu** are capacitatea de a integra universul foiletonistico-eseistic din culegerile interbelice ale lui Paul Zarifopol într-un sistem caracterizat, corespunzător celui de la care pornește, prin **coerență și finețe.** Sistem de oglinzi paralele la rîndu-i este chiar cartea lui **Mircea Muthu.** Astfel, textele ilustrative (p.p. 96—128), numai prin justețea concluziilor și **l'esprit de finesse** caracteristice textului critic ce le precede, devin într-adevăr semnificative, „ratifică" exegeza lui **Mircea Muthu** și ilustrează „structura duală" a lui Paul Zarifopol, cel ce oscilează, cum spune criticul, „între La Rochefoucauld și I.L. Caragiale", între „autonomismul estetic și supletea și varietatea aprecierilor critice" (p. 9), între clasicitate și modernism, între „occidentalismul asumat prin cultură și meridionalismul nativ", între fragmentarismul manifestărilor și necontenita aspirație a construcției. În această constituție dihotomică, **Mircea Muthu** găsește resursa pentru a localiza și pune la contribuție **tensiunea vitală** ce străbate opera lui Paul Zarifopol și care, iată, se transferă fără abatere eseului critic.

Cristian Moraru

*) **Mircea Muthu : „Paul Zarifopol între fragment și construcție", Ed. „Albatros", 1982, seria „Contemporanul nostru".**

EDIȚII

Catalogul manuscriselor

Editura Științifică și enciclopedică a publicat recent cel de-al doilea volum din **Catalogul manuscriselor românești** de la nr. 1 601 la 3 100, aflate în fondul Bibliotecii Academiei, elaborat de reputatul bibliolog și editor de texte vechi (Antim Ivireanul, Nicolae Costin, Ioan Neculce) — Gabriel Strempel. Lucrarea, rod al unei cercetări laborioase, asupra unui volum de manuscrise care reprezintă aproape jumătate din fondul Academiei, prezintă, cu descriere completă, circa 1 500 de manuscrise. Între acestea, numeroase miscelanee dintre cele mai complicate au fost supuse unei cercetări minuțioase, impunînd un efort de mare concentrare.

Fondul prezentat în acest volum, scris în amestec de chirilice și în grafie modernă, conține manuscrise mai vechi și mai noi, unele provenind de la Cîldărușani, Cernica, de la Bistrița de Olt, de la mănăstirea Surpatele, de la Neamțu, Slatina, Rîșca și Bisericani, altele din numeroasele donații făcute de cărturari ca Iosif Naniescu, Dionisie Romano și Ghenadie Enăceanu sau „îndreptate spre Academie mai ales de Odobescu și Iorga, cei care au observat la vreme distrugerea lor și care au înțeles, că, fără o mare bibliotecă, studiile de limbă și istorie ale unei națiu nu pot progresa". Figurează între manuscrisele descrise și prezentate în acest prețios volum, **Psaltirea Hurmuzaki (sec. XVI)** și splendidul **Slujebnic al Mitropolitului Ștefan al Ungroviahiei,** manuscris miniat în secolul al XVII-lea.

În fondul cercetat sînt incluse însă și manuscrise literare moderne și contemporane, de-o autentică valoare. În catalog sînt descrise cele două versiuni ale **Țiganiadei** lui Ion Budai-Deleanu, precum și manuscrise aparținînd lui Eufrosin Poteca, lui Costache Conachi, lui Alecu Beldiman și Anton Pann, tomuri datorate lui Gheorghe Lazăr, manuscrise ale lui Alecsandri, Caragiale, Creangă, Girleanu, Sadoveanu, Rebreanu, Coșbuc, Blaga, Arghezi.

De o mare valoare sînt manuscrisele eminesciene, din fondul depus la Academie de Titu Maiorescu. Acest grup de manuscrise reprezintă un nucleu de o mare importanță în cadrul volumului. Spre deosebire de primul volum, fondul prezentat în cel de-al doilea este considerabil mai variat, provenit dintr-o perioadă de achiziții bogate. Manuscrisele descrise de Gabriel Strempel sînt de o excepțională valoare patrimonială, precum și din punctul de vedere al istoriei literaturii și limbii române. Metoda de lucru folosită cu deosebit succes în primul volum reține și acum însemnările importante cu caracter istoric și cultural, însemnări de lectură sau de proprietate, unele cu o semnificație aparte, cum este cea din miscelenarul nr. 2 524 datat 1699 : „În anul 1836 am scris dă am însămnat, căci puține cărți se află astăzi românești de cele vechi și rog, deacă va ajunge această carte, fiind dă 135 dă ani, mai poate încă mai atita, încă și mai mult, numai să o păstreze acele întru a cui mină va veni, nu pentru alta, ci numai ca să avem din vechime ceva". La efortul de descriere detaliată și exactă, la volumul și gradul de dificultate al întreprinderii cercetătorului, se adaugă și acest important coeficient de semnificație, astfel încît al doilea volum al **Catalogului manuscriselor românești** reprezintă nu numai o lucrare fundamentală în domeniul în care se încadrează, ci și un foarte elocvent exemplu de valorificare științifică a fondurilor patrimoniului național cultural.

Gh. Buluță

Dramaturgie și actualitate

Subiecte din actualitatea „fierbinte", într-un orizont al problematizării morale întîlnim în toate piesele lui George Genoiu. În dramaturgia contemporană, locul acestui autor se fixează cu limpezime acum, după apariția volumului *Însoțitorul nevăzut* (Editura *Cartea Românească*, 1983) : un scriitor fascinat de condiția umană în ipostazele vieții prezente, dezvăluind, „decupînd" cu pătrundere psihologică raporturile, conflictele existenței în aparență comune. Toate piesele sale sînt, structural, *imagini* : cadrul se restrînge reținînd numai esențialul, personajele sînt surprinse într-unul dintre momentele importante ale existenței lor, moment, firește, care ar putea la fel de bine să fie înlocuit cu un altul, căci fundamentală rămîne tensiunea dramatică — și prin ea problema morală, comportamentală, socială pusă. Mai puțin invelișul faptelor. George Genoiu nu scrie însă un teatru-parabolă, nu exemplifică și nu „ascunde" metaforic nimic : există în aceste partituri dramatice o autenticitate remarcabilă, un fior și un val de sinceritate a obiectivării ce contaminează, finalmente, personajele însele. În acest lucru constă, în primul rînd, originalitatea dramaturgului : acolo unde alții ar fi ales calea ocolită a metaforei, alegoriei, parabolei, George Genoiu *îndrăznește* (și reușește) să comunice direct, simplu, natural. Să emoționeze exact prin curajul de a aduce pe scenă naturaletea în starea ei deplină, alungînd cortegiul retoric care, de obicei, o acompaniază. Nu am văzut jucată nici o piesă a lui Genoiu, dar citind textele a fost imposibil să nu ne imaginăm scena, compoziția spectacolului : de un firesc exploziv, conducînd spectatorul venit să accepte convenția spre cea mai puțin convențională formă. În acest sens, piesele din *Însoțitorul nevăzut* sînt partituri dificile ; e mult mai ușor, desigur, să asiguri un cadru alegoric, să-l transmiți deopotrivă actorului și spectatorului, decît să compui exact această *fidelitate* dramatică față de *obiectul* supus investigației. Întreprinderea este, pentru autorul însuși, dintre cele mai dificile — cu atît mai mult pentru interpretul lui.

Fenomenul în discuție ar putea fi numit cu un termen sintetic, poate mult prea sintetic, *deliteraturizarea teatrului.* Discursul dramatic nu a fost niciodată literatură pură, de unde specificitatea genului. Dar, într-o istorie atît de bogată, i-a căutat întotdeauna vecinătatea printr-un anume radicalism al tipologiei umane, de factură clasic-literară ; printr-o manieră stilistică amintind literatura, în diversele ei forme. O excepție mai apropiată epocii noastre — una dintre excepții — ar fi teatrul „boem" din jurul lui 1900, puțin confortabil, „rebel" în multe privințe, pornit dintr-un suflet „proletar" și dintr-o inteligență polemică : Tristan Bernard, Georges Courteline, Jules Renard. Forma deliteraturizantă de astăzi are, fără îndoială, mai multă profunzime, înlăturînd spectaculosul gratuit și cercetînd cu atenție esența naturii umane în comportamentul social impus de epoca pe care o trăim. Din rebel-moralizatoare, opera teatrală devine implicit moralizatoare și efectul, pierzînd în fluență spectaculară, în reverie de arlechin, cîștigă în consistență. Ariditatea acestei forme e suplinită cu succes de tensiunea ideatică, de încărcătura sensibilă, pe care „tăietura" precisă în psihologia personajelor le dobîndesc.

Personajul principal al teatrului lui George Genoiu este, cum singur îl numește, *însoțitorul nevăzut* : iluzia, prejudecata, schematismul în gîndire, opinia preformulată de care ființa umană trebuie să se despartă pentru a-și oferi sieși o mai exactă confruntare cu existența. „Eroul" majorității pieselor este așadar tocmai acest *obiect* cu care dramaturgul, personajele, situațiile sale polemizează. Esența teatrului lui George Genoiu se cuvine așadar căutată în *măsura* mereu schimbătoare cu care personajele — tipuri contemporane nu numai prin identitate socială — cunosc, recunosc, se adaptează la libertatea născută din atare comportament. Din imagine a căutării lăuntrice și a micilor sau marilor drame izvorîte de aici, piesele acestea tind să ajungă discurs întru dobîndirea lioertății. Majoritatea situațiilor prezintă „cazuri" obișnuite de oameni care încearcă sau reușesc să-și păstreze independența, adică egalitatea cu sine. „Omul [...] trebuie să fie egal cu el însuși. Iubirea noastră, viața noastră [...] vreau să fie un șir de zile, de nopți și de ceasuri în care să se continue echinoxul...", spune un personaj din *După echinox*... Dezechilibrul, pierderea controlului instaurează suferința, comunică pierderea libertății. Un om aflat în ipostazele suferinței morale este un om care a încetat — sau nu a ajuns — să fie liber, comunică teatrul lui George Genoiu. Aceasta este configurația, spațiul moral în care se vor înscrie pe rînd acțiunile dramatice exploatate. De la energia profesională și devotamentul obștesc (Roxana din *Drum spre Everest*) la raporturile familiale, întîlnim o gamă largă de tipuri umane — și mai ales o gamă largă de căutări ale esenței libertății. O temă frecventă.

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 5-a

CREȘTEREA LIMBII ROMÂNEȘTI

De la un simpozion la o întrebare către Academie

Se cunoaște faptul că în 1982 a apărut **Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române** (prescurtat DOOM) elaborat de Institutul de Lingvistică sub coordonarea Mioarei Avram. Acțiunea nu a fost o inițiativă personală a excelentelor cercetătoare din această instituție de sănătate a limbii române, ea s-a desfășurat sub auspiciile Comisiei pentru Cultivarea Limbii Române a Academiei R.S. România și precizez acest lucru pentru că în finalul articolului tocmai acestei Comisii vom fi obligați să-i punem o întrebare. Tot în 1982 a văzut lumina tiparului lucrarea **Ortografie, ortoepie, punctuație** de G. Beldescu, îndreptar de scriere și de pronunțare pentru învățămîntul primar, gimnazial și liceal, scos de revista pentru elevi **Limba și literatura română,** ca supliment al acestei publicații.

Cele două lucrări, diferite ca finalitate și proporții, marchează o etapă nouă în evoluția de mai bine de o sută de ani a ortografiei noastre oficiale. După rapoartele academice ale lui Titu Maiorescu din 1881 și 1904, care au imprimat direcția pe care mergem și astăzi în scrierea limbii române — și, nota bene, în ideile sale, Titu Maiorescu a pornit de la practica școlară —, după reforma din 1932 a Academiei Române și după Hotărîrea pentru aprobarea noilor norme ortografice din 1953, completată în 1965 prin acceptarea lui **â** în unele situații, **Dicționarul** din 1982 este un instrument de limpezire care aduce în cadrul actualei ortografii mai multe precizări, completări, detalieri, nuanțări ale recomandărilor existente, cît și modificări propriu-zise.

Făcînd o selecție a noutăților, credem că cele mai importante sînt următoarele: creșterea numărului de litere din alfabet la 31 prin acceptarea lui **q, w** și **y;** extinderea scrierii cu majuscula la numele de sărbători, cît și la acele nume proprii compuse care desemnează întreprinderi și instituții, indiferent de caracterul lor „central" sau necentral, exceptîndu-se secțiile subordonate; admiterea silabației fonetice și extinderea silabației morfologice la despărțirea unor cuvinte în silabe; reducerea situațiilor de folosire a cratimei în toponimele compuse din substantiv + adjectiv (Baia Mare), din substantiv + genitiv (Gura Humorului), din adjectiv + atribut cu prepoziție (Filipeștii de Pădure); permiterea notării accentului la cuvinte sau forme omografice; sporirea numărului de semne ortografice cu bara / și linia de pauză —; acceptarea mult mai multor variante literare libere etc. Important e că prin aceste acțiuni nu s-a modificat nici una din cele 16 reguli de bază hotărîte în 1953, ceea ce asigură stabilitatea — în linii mari — a ortografiei actuale, ortografia fiind, cum știe toată lumea, principalul factor de unificare a limbii literare.

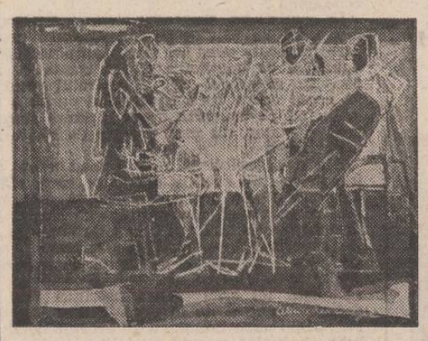

Ceea ce nu știe toată lumea este că DOOM e dicționar normativ și că regulile lui, așa cum sînt, sînt obligatorii. Neînțelegerea a fost provocată de inerția unei deprinderi: cea instituită în 1953, din care s-a dedus că pentru orice schimbare de ortografie este nevoie de un H.C.M. De fapt, ce s-a făcut în 1953 este neobișnuit, pentru că pînă atunci problemele de ortografie reveneau exclusiv în sarcina Academiei. Dicționarul actual nu face decît să lege vechile fire și să intre în matca firească a responsabilităților culturale. În aceste circumstanțe, apar noi probleme, nu mai ușoare, ci mai grele, pentru că, în lipsa autorității coercitive, tendința de supunere la noile reguli e mai laxă, iar dreptul la o opinie divergentă e revendicat deseori, mai ales de cei competenți (universitari, profesori secundari, redactori, ziariști etc.); apoi, să nu se uite că în chiar sînul ortografiei noastre există destule contradicții pe care specialiștii le subliniază, iar ceilalți se lovesc zilnic de ele încercînd să le ignore; în sfîrșit, de ce să nu spunem, dicționarul însuși (DOOM) avansează idei și forme sau propune variante încă discutabile sau nu foarte limpezi. Un mic exemplu, care a și început să stîrnească discuții: scrierea cu inițială majusculă a numelor proprii compuse denumind organe și organizații de stat și politice, întreprinderi și instituții de tot felul. Regula precizează că se scriu cu majuscule toți termenii, cu excepția cuvintelor de legătură. Ce facem însă cu numeroasele comitete și comiții, asociații și centre (cf. Centrul Republican pentru Creșterea Cabalinelor și Calificarea Caiior de Rasă, v. **Magazin,** 4 iunie 1983, pag. 12)? Scriem totul cu literă mare ca în situația de mai sus, care are hazul ei în noua înfățișare ortografică, sau introducem nuanțări, deci excepții ?

Un lucru este deocamdată clar. Trebuie urgentat procesul de apropiere între marele public și noile norme ortografice. Simpla apariție a **Dicționarului** nu-i suficientă în sine și efortul trebuie făcut, în primul rînd, în cele trei sectoare esențiale ale propagării cuvîntului scris: în școală, în presă și în edituri. Pentru școală, un început remarcabil îl reprezintă sesiunea din luna mai a Societății de Științe Filologice din România organizată la Casa Personalului Didactic din Focșani în colaborare cu Inspectoratul Școlar Județean Vrancea. Tema: „Școala și ortografia. Probleme ale scrierii și pronunțării corecte a limbii române". Prezența autorilor (Mioara Avram, Fulvia Ciobanu, Elena Carabulea, Magdalena Popescu-Marin — pentru DOOM, a lui G. Beldescu pentru **Ortografie, ortoepie, punctuație),** a unor reprezentanți ai Universității din București, ai Editurii Didactice și Pedagogice, participarea la discuții a unor cercetători din Craiova și a profesorilor din Vrancea au înlesnit o familiarizare rapidă cu datele noii stări a ortografiei române spre avantajul tuturor părților.

Ceea ce ne-a făcut să ne întrebăm dacă nu cumva e necesar ca și Comisia pentru Cultivarea Limbii Române a Academiei să inițieze astfel de acțiuni, mai ales cu factori de răspundere din mass-media, pentru că se impune de urgență omogenizarea ortografiei în presa română. În acest sens ne adresăm Academiei R.S. România.

Nicolae I. Nicolae

BREVIAR

● **ARTĂ ȘI VALOARE.** Sub acest titlu, poetul Toma Roman publică un studiu în binecunoscuta colecție de teorie și estetică literară a Editurii „Univers". Spirit sintetic, bun cunoscător în materie, autorul confruntă sistematic cei doi termeni — artă și **valoare** — în cadrul unor compacte capitole, edificatoare prin enunțul lor tematico-problematic : „Experiența estetică și valoarea", „Premise ale judecății de valoare asupra operei de artă", „Orientări și tendințe contemporane în analiza experienței estetice", „Structura și dinamica experienței estetice", „Experiență estetică și experiență critică". Cum se vede, perspectiva axiologică se îngemănează peste tot cu cea practică, în așa fel încît „viața" operei este continuu aproximată în raport de evoluția și mutațiile înregistrate în sfera judecății de valoare a gustului critic. Sigur, nu e cazul a ne aștepta neapărat la formularea, întotdeauna, a unor puncte de vedere absolut inedite ; ar fi și prezumțios să ne așteptăm la așa ceva. Importantă este însă implicarea autorului, într-o atare dezbatere de anvergură, la nivelul „eului" său intelectual.

● **CAIET LITERAR-ARTISTIC „GEORGE CÎRDA" — FĂGET.** Dovada faptului că în frumosul orășel cărășean Făget exista o remarcabilă pasiune pentru frumosul literar-artistic, pentru cultura umanistă în genere, o constituie și prezenta culegere, recent sosită și la redacția noastră. Într-o ținută grafică excelentă (coperta Constantin Cataragiu, desene Victoria Giureanu și Ernest Petrovici), redactorii volumului (poeții Ion Căliman, Ion Olteanu și Aurel Turcuș) oferă o imagine edificatoare a activității în cauză. Secțiunile sumarului, dense, variate, au în vedere recolta de poezie și de proză a condeierilor locali, la care se adaugă cercetări istorice, etnografice, muzicale, folclorice etc.

● **FENOMENUL DRAMATURGIC ÎN DEZBATERE.** Foarte serioasă, la obiect, cu opinii ferme, este discuția consacrată de „Flacăra" (1 iulie a.c.) problemelor dramaturgiei actuale. Participă regizorul Alexandru Tocilescu, dramaturgul Tudor Popescu, Michaela Tonitza și Valentin Silvestri, critici de teatru. Nedumerește, totuși, două afirmații ale Michaelei Tonitza. Firește, e dreptul impetuoasei „combatante" să adopte o poziție de maximă radicalitate — „După părerea mea, zice Michaela Tonitza, teatrul românesc, ca dramaturgie, nu a atins încă momentul adevărului" —, dar de aici și pînă la pierderea din atenție a unui mare dramaturg român de azi precum Teodor Mazilu este o distanță cam lungă. Apoi, ne întrebăm ce vrea să însemneze o afirmație atît de categorică precum aceasta : „S-a scris teatru mai bun între cele două războaie mondiale, dar nu cred că m-ar mai interesa, acum, acest tip de teatru". Asta-i bună, cum, adică, să nu ne intereseze un asemenea „tip de teatru", de vreme ce, oricum, el se constituie într-o importantă verigă a tradiției, vădindu-și, prin aceasta, actualitatea perpetuă ? De unde concluzia că puțină istorie literară nu strică nici măcar într-o dezbatere de strictă actualitate.

● **BIBLIOTECILE ȘI SLUJITORII LOR** este tema care a fost supusă recent unei atente dezbateri la Piatra Neamț, sub egida UCECOM—Neamț. Au fost invitați, cu acest prilej, criticii Valentin Ciucă, Cristian Livescu și Nicolae Ciobanu, angajați într-un viu și interesant dialog cu participanții la dezbatere.

Cronicar

GENERAȚIA TÎNĂRĂ - CĂTRE O CONȘTIINȚĂ INTEGRALĂ (I)

Ancheta «Luceafărului»

Cercetătorul care urmărește cu atenție și fără partialitate literatura română a ultimilor zece ani nu poate să nu observe apariția unui mare număr de autori noi, unii dintre ei încă de pe acum pe deplin exprimați, prezentîndu-se, după toate datele, ca o nouă generație literară care cuprinde majoritatea genurilor literare, poezia, proza, critica, reportajul. Sînt, oricît s-ar promova ideea contrară, tineri creatori răspîndiți pe toată întinderea țării, care își leagă începuturile artistice de un cenaclu, de o revistă sau pur și simplu de propria dorință de a se confrunta în absolut ; oameni de profesiunile cele mai diferite, care, poate pentru întîia oară în istoria literaturii române, reprezintă toate categoriile sociale și, proporțional, toate regiunile României.

Unele intervenții sporadice par să se fixeze, din nefericire, asupra unei direcții sau cel mult două din această literatură care e în marș (poezia „ludică", proza „cotidiană" etc), ceea ce, oricîtă retorică s-ar consuma, este o ipoteză care credem că trebuie confruntate cu realitățile. Literatura tînără e, la un examen sistematic, mult mai complexă decît o fixează imaginile cenaculare, ea dezvoltă direcții numeroase, creează, pe de altă parte, altele noi, și pare a avea, pînă la această oră, majoritatea figurilor care pot să dea, mîine, o imagine cuprinzătoare a însușirilor românești creatoare.

Urmînd aceste realități indeniabile, revista „Luceafărul" propune scriitorilor tineri din întreaga țară, tuturor celor pe care trecutul și viitorul literaturii române îi preocupă, drept temă de reflecție problema generației creatoare care acum se încearcă pe drumul conștiinței integrale de sine, a funcțiunii ei istorice. Am considerat că, spre a începe, este bine să dăm cuvîntul unor critici tineri, afirmați în ultimul deceniu și la revista „Luceafărul", propunîndu-le următoarele întrebări :

I. Apariția unei generații literare noi, proces în curs de cristalizare, poate fi considerată un rezultat natural al dezvoltării literaturii române ?

II. S-ar putea vorbi de simptome, tendințe și chiar direcții în literatura tînără ? Puteți să le numiți ?

III. Care considerați că este poziția tînărului scriitor față de tradiția literaturii naționale, față de istoria poporului român ?

Intervențiile altor tineri scriitori, care au răspuns deja invitației noastre, vor apărea în numerele următoare ale revistei ; de asemenea, și ale altora, ale căror răspunsuri le așteptăm.

Iubesc polemica, dar urăsc criticocrația!

1. 2. 3. Constatarea existenței unei noi generații literare este, cred, o operație retrospectivă, care stă în atribuțiile istoricului literar. După generația '60, ai cărei reprezentanți (operele acestora) domină scena literaturii contemporane, segmentul temporal tradițional ne împiedică să vorbim, deocamdată, de o nouă generație. Să se fi produs, oare, un proces de accelerare internă (din interiorul fenomenului literar românesc) care să ardă etapele, modificînd ritmurile naturale? Prefer un alt răspuns și o altă explicație. Accelerația este „exterioară", aparținînd criticilor (unora dintre aceștia) care au decretat, în timp ce creatorii au acceptat. Explicația? Și de o parte, și de cealaltă, voința de confruntare cu prestigiile generației **en titre**. Pentru criticii descoperitori au funcționat voința de noutate și anume „neplăceri' (nu chiar de ordin estetic) provocate de unii dintre neconformiștii generației '60. Pentru tinerii poeți, ieșirea „în grup" pare a fi o garanție a succesului și, pe de altă parte, a rezistenței la eventualele opinii mai critice. Într-un articol mai vechi, intitulat **„Cui i-e frică de poezia tinerilor ?"** replicam celor (numeroși atunci, mult mai puțini acum) care contestau nu atît emblema „generație în blugi" (oricînd contestabilă, căci este o metaforă prea amplă) cît existența unor tineri poeți talentați. Altfel spus, dreptul altora de a scrie poezie de calitate, și dreptul criticilor (și ei tineri) de a constata acest lucru. Am comentat eu însumi o serie dintre cărțile poeților „noului val", încercînd o dreaptă măsură. A proceda însă — cum fac uneori cronicarii literari cu vechi state de serviciu — la susținerea doar a membrilor cenaclului pe care-l conduci, ignorînd creatori cel puțin la fel de valoroși, este — cum să zic — a absolutiza dreptul la subiectivitate al criticului.

Cert este că, în ultimii ani, au apărut o serie de poeți, prozatori, critici tineri, cu orgoliul de a se impune în competiția valorică actuală. Orgoliu justificat, în bună măsură, de creațiile acestora, deseori competitive în confruntarea loială cu cele ale antecesorilor deja iluștri. Cine crede însă că doar **ludicul** exprimă și definește sensibilitatea modernă înseamnă că nu vede decît ceea ce vrea să vadă, săracind astfel o realitate literară cu mult mai complexă. Cine crede, apoi, că un tînăr creator nu poate exista decît prin opoziția (mergînd pînă la excludere) față de altul mai vîrstnic și, eventual, mai prestigios, confundă literatura cu un cîmp de bătaie, stiloul cu stiletul, arta cu artileria. Iubesc polemica, dar urăsc criticocrația! Despre tendințe sau direcții nu cred că se poate vorbi încă, în cazul literaturii tinerilor. Ea devine, este greu, deci, de „morfologizat". Simptomele (în sens medical) sînt însă, deja vizibile. Predilecția pentru ironia cu orice preț conduce la uniformizarea stilistică și, totodată, la un soi de „neseriozitate plicticoasă". Poezia este, totuși, un lucru foarte grav. Semnat,

Valentin F. Mihăescu

P. S. — Sînt, desigur, foarte multe nume de numit. Le spun în gînd și mă întreb : dacă, totuși, este vorba de o nouă generație ? Oricum, este, încă, loc pentru toată lumea !

Ceea ce nu cunoști, nu poți prețui

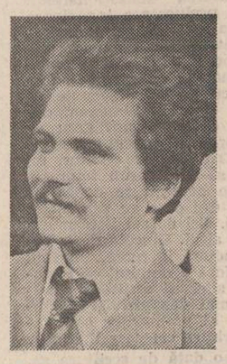

1. Îmi amintesc că în primăvara anului 1975 m-am zbătut mult timp să public în **Amfiteatru** un articol masiv, întins pe o pagină de revistă, sub titlul **O nouă generație poetică**. Scos din pagină de mai multe ori, articolul a apărut în cele din urmă (rev. cit., nr. 5, mai 1975), dar redus la o treime. Vorbeam, firește, de o altă generație decît aceea din care fac parte Nicolae Labiș, Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Ana Blandiana, Constanța Buzea și Marin Sorescu (nume pe care le citam și atunci). Obligat la rezumare, nu făceam decît să motivez (fără să recurg la o largă demonstrație cum făcusem inițial) necesitatea și adevărul apariției unei noi generații printr-un gest de opoziție la fenomenul de epigonism, înregistrat la finele deceniului anterior, față de generația care se maturiza văzînd cu ochii : apăruseră „labișienii", „nichitienii", „sorescienii", „păunescienii", poezia în stil Ioan Alexandru, Ana Blandiana ș.a.m.d. A fost firesc deci să se producă fenomenul negației dialectice și să apară o nouă generație. Exemplificam cu larghețe, dar, cred și azi, logic. Consideram că din noua generație fac parte mai întîi poeți de aceeași vîrstă cu Ioan Alexandru și Adrian Păunescu, (cei doi integrați perfect generației Labiș, grație unei precocități de excepție). Îl citam pe George Alboiu, Emil Brumaru, Dumitru M. Ion, Gheorghe Istrate, Ion Lotreanu, Marin Mincu și Dan Mutașcu care avuseseră parte de un demaraj fie normal (deci nu precoce), fie mai dificil. Unii dintre aceștia, ca George Alboiu și Marin Mincu, polemizaseră, polemizau și aveau să polemizeze în continuare, cu Nichita Stănescu, Marin Sorescu și ceilalți. Vorbeam mai apoi de un număr de **solitari** ai noii generații : Dan Verona, Mircea Dinescu, Florea Miu, Mircea Florin Șandru și de **„confrații solitarilor", „echinoxiștii"** : Dinu Flămând, Adrian Popescu, Horia Bădescu și Ion Mircea .Dincolo de **„setea de originalitate"**, consideram că pe toți aceștia îi unește **„construcția arhitectonică"** a poemului și rularea unei **„mitologii poetice programatice"**. Am greșit ? O recentă antologie întocmită de Liliana Ursu (nu mă ocupam în acel articol, îmi dau astăzi seama, de poetele generației) mă confirmă ; într-o măsură deloc neglijabilă.

De ce am trimis la propria mea experiență în dezbaterea asupra ideii de generație ? Pentru că între timp tabloul noii generații pe care îl desenam în 1975 a suferit modificări importante. Poeți ca Marin Mincu, George Alboiu, Gheorghe Istrate, Ion Lotreanu și Dan Mutașcu (poate și Horia Bădescu) par a se fi integrat, prin fatalitate sau prin voință, generației Labiș-Nichita. Alții, ca Mircea Dinescu, au reîntinerit și s-au afiliat promoției '80 (în blugi și adidași). Au apărut, s-au consacrat și au întărit promoția autori noi : unii, excepționali, se numesc Grigore Georgiu și Dan Damaschin.

Iată că a răsărit însă o nouă „generație" : unii îi spun „generația '80". Deci deceniul și generația ! În fața acestei situații, care poate fi explicată, cum a și fost, prin scurgerea devoratoare a timpului la sfîrșit de secol XX, cred că e mai just să vorbim de **două promoții ale aceleași generații.** Nu ne putem juca niciodată cu valorile care evoluează. Nu avem voie. Unii s-au prins însă într-un joc periculos (cuvîntul este cît se poate de exact) : în dorința de a-i sprijini pe noii sosiți și de a-i solidariza într-o generație, au trecut la minimalizarea programatică a generației Labiș-Nichita și la ignorarea promoției Adrian Popescu — Georgiu — Damaschin. Schimbarea naturală a generațiilor, care este, cum reiese din cazul pe care l-am descris, un proces istoric, deloc liniar, ci sinuos, alcătuit din așezări (de o clipă sau de durată) și din reașezări (adesea imprevizibile), e pe cale de a fi perturbată. În proclamarea unei generații '80, prin lăsarea prematură la vatră a promoției '70, intră o imensă doză de artificiu. Accelerația are o motivație exactă: în dosul sciziunii care departajează generațiile în literatură, cu aparență normală prin urmare și în cazul desprinderii ultimei generații de cea anterioară, lucrează dorul după o „scissio" în macrosistem. Din fericire, dorul (ah, ce cuvînt, ar spune ei !) nu e decît al mentorilor.

2. În literatura tînără a anului '83 există simptome și există ceva mai mult decît tendințe : există direcții, ba, poate, și curente literare. Să spun înainte de toate că înțeleg prin „tînăr", în cazul de față, pe scriitorul care vine în literatură după generația Labiș-Nichita, indiferent dacă e raportat la „promoția '70" sau la ceea ce s-a numit „generația '80". Dacă-i am în vedere pe toți tinerii scriitori pe care îi lasă la dispoziția analizei această despărțire a apelor, două mi se par direcțiile esențiale. **Una e a meditației, mitizării și gravității. Alta e a sarcasmului, demitizării și ironiei.** Am simplificat, desigur, dar nu întîmplător : o direcție care cere să fie numită („numirea" nu trebuie confundată cu „analiza" !) cîteva pagini nu există pur și simplu. În primăvara lui '83, aceste direcții pot fi recunoscute nu numai în poezie, ci și în proză ; ba chiar și în critică. Sînt tentat să exemplific cu nume din acest domeniu : dacă tineri critici precum Ion Istrate și Artur Silvestri nu doar că pledează pentru o literatură a meditației și gravității, dar chiar scriu în spiritul ei, alții ca Ioan Buduca și Mircea Mihăieș nu doar că se bat pentru o literatură demitizantă și sarcastică, dar chiar îi împrumută, în articolul de revistă, tonul. Exemplele din poezie și proză se văd de la distanță.

În literatura românească de astăzi e loc pentru amîndouă aceste direcții. Important ar fi ca în spatele uneia sau alteia să nu se ascundă interese de natură extraliterară. În același timp, nimic nu ne împiedică să meditățm asupra șanselor reale pe care le oferă ele tînărului scriitor **ca scriitor** ; nu fac acest joc de cuvinte zadarnic ! Într-un cadru literar unde o vreme n-a fost loc nici pentru umor, dar încă pentru ironie și sarcasm, posibilitatea de a face băscălie de tot și de toate poate înlesni audiența la public, succesul de librărie și impunerea la critică a unui tînăr. Nu-l face însă, vai, scriitor ! Scriitor nu-l pot face decît talentul, cultura, munca pe text, efortul creativ : într-un cuvînt, **vocația.** De aceea am trimis, de mai multe ori, la capitolele de istorie literară consacrate direcției avangardiste de la începutul și mijlocul secolului. Oricine poate constata, parcurgîndu-le, că nici un avangardist n-a devenit mare scriitor decît după ce a spus „nu" esteticii avangardiste. Avangardismul e un stadiu ; poate chiar o vîrstă. Aprovizionează spiritul cu prospețime și îndrăzneală. Șterge colbul de pe estetici vechi sau învechite. Oferă soluții cu adevărat insolite unor probleme importante de creație. Îl pune pe autor într-un contact nemijlocit cu realitatea imediată care îl rănește sau îl fortifică. Nu conduce însă, în propriile lui cadre, la marea operă (sau la Operă). Așa s-au întîmplat pînă acum lucrurile: Arghezi, Bacovia și Blaga au fructificat toate șansele de natură estetică pe care le-a oferit la începutul secolului avangarda românească, dar n-au cantonat în avangardism, ci s-au distanțat de poetica lui extrem de tranșant. Lucrurile nu par a se întîmpla altfel astăzi. Traian T. Coșovei a părăsit-o pe nesimțite. Ca și excelentul Matei Vișniec. Ultima carte a lui Mircea Cărtărescu înfățișează o primă tentativă de repliere și talentul lui îmi dă certitudinea că își va duce la capăt promisiunea. Poeții autentici încartiruiți la vîrsta adolescenței într-o tabără și supuși unei instrucții care le-a făcut și rău și bine pășesc spre maturitate. În ultimele poeme, poeții aceștia sînt mult mai aproape de Adrian Popescu și Ion Mircea, decît de ei înșiși cei de alaltăieri. Zîmbește o întrebare : vor rămîne mentorii insurecției sarcastico-ludico-ironice să scizioneze pe cont propriu ? !

Să vedem însă o clipă ce se întîmplă și pe cîmpul de construcții al celeilalte direcții. Unii, „cei slabi", jinduiesc după avantajele pe care le oferă „zgomotul" : așa se elucidează convertirea peste noapte a unor poeți, cu nu puține volume la activ, la poetica demitizării. În timp ce dintre poeții care au început prin a demitiza cei mai talentați au apucat de drumul meditației veritabile, cei mai netalentați dintre cei care au încercat gustul acesteia (și nu le-a priit) fac drumul invers. Selecția naturală nu s-a terminat încă : s-ar putea ca după o baie friguroasă în nonconformism să-și găsească, în sfîrșit, timbrul propriu. Acest examen sumar al celor două direcții impune o concluzie : **în literatura tînără, profitul real, în ordine strict literară, e de partea scriitorilor cu vocație.** Menirea lor fundamentală este de a da lui Ariel cel tomnatec un conținut profund. Rămîne în picioare întrebarea : cine vor fi marii scriitori ai generației de după 1970? Firește, candidații trebuie să fie, înainte de a fi „mari", ceva mai simplu : **scriitori.**

3. Dacă pornim de la ideea normală și morală că orice tînăr, și cu atît mai mult tînărul scriitor, trebuie să cunoască și să prețuiască istoria poporului său și, ca parte a acesteia, și tradiția literaturii naționale, atunci adevărul este că unii le cunosc și le prețuiesc. Alții nu le cunosc : or, ceea ce nu cunoști nu poți prețui. Dacă nu reducem literatura tînără la poezie, aș spune că printre criticii și istoricii literari sînt cîțiva eruditi, unii dintre ei fiind nu numai cunoscători ai literaturii naționale, ci și ai altor literaturi, dotați cu un bogat și bine organizat instrumentar filosofic și sociologic. Dar chiar printre poeți sînt unii care posedă o cultură admirabilă, se preocupă de fundamentele spiritului: cine nu cunoaște, de pildă, inițiativele duse la capăt cu strălucire ale Gretei Tartler? Alții, în schimb, nu cunosc mai nimic din istoria direcției în care activează. Un tînăr poet îmi spunea nu demult că el nu poate fi avangardist pentru simplul fapt că n-a citit nimic din avangardă, nici măcar pe Tonegaru cu care tocmai fusese comparat. Despre cîțiva din confrații săi s-a dus vestea că au reacționat cu un hohot de rîs cînd colegul nostru de generație, prozatorul Stelian Tănase, a făcut o referință la Kant. Dar dacă asemenea tineri autori n-au cultură, au în schimb curajul de a lua la „mișto", în poemele lor, valori emblematice. Îndrăzneala nu le-o dă decît ignoranța care, unită cu lipsa de talent, dă rezultate catastrofale. Pentru ca demitizarea să nu sune a insultă e necesar ca acela care o practică să aibă exact ceea ce unora dintre tinerii noștri scriitori le lipsește : cultură și talent. Poți să-i spui femeii iubite „sabie" sau „scabie" (vorba este a lui Nichita Stănescu) dar depinde cum i-o spui.

Constantin Soresco

Joaca «de-a literatura»?

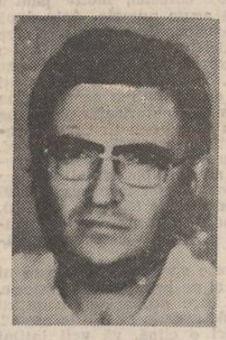

1. Eu unul cred în utilitatea conceptului de generație (literară), deși — luat în răspăr — termenul e considerat de unii o „siglă nesemnificativă". Rezervele mele privesc însă manevrarea lui ; abuzul a trezit suspiciune, după cum ideea unor generații „în roiuri" e hilară.

Dar o nouă generație există și în primenirea unei literaturi ea apare ca rezultat natural, obligatoriu aș spune. Argumentele acestei noi generații vor fi cărțile ei, nu pasiunea celor ce „combat". Părerea mea e că lipsește **acum** acea distanță în timp, securizantă pentru verdictele criticii; noua generație este în faza căutării de sine și a vedea în exercițiile noilor idoli peste tot o mare profunditate, talente de excepție (suspect de multe) nu trădează doar un deficit de modestie ci, mai grav chiar, scăderea exigenței. Celebrarea noului trăiește prin foarte conjuncturale reacții.

Nu vom fi excesivi (precum altădată Camil Petrescu), considerînd că tinerețea ar fi anotimpul imaturității sterile, rîndurile sale (așternute în 1944) vestejind titanismul adolescențial. Dar nici supraestimările, euforia dilatată nu fac bine. Observ apoi că erorile se repetă ; generația Labiș a fost înțeleasă ca o generație de poeți. Iată că și generația '80 e redusă la o listă de poeți, înghesuindu-se în grădina aglomerată a liricii noastre.

Noua generație trebuie să treacă **testul valoric** dar și **proba morală.** E vremea scriitorilor care scriu — constata, nu demult, N. Țic. Solidaritatea intelectuală de care se tot vorbește se frînge în fața intereselor de microgrup și clasamentele ce se întocmesc sînt ulcerate de lacune voluntare. Se poartă iubiri simetrice, unii autori sînt contestați prin omisiune (de vină nu e însă nemilosul spațiu tipografic). Iată un exemplu doar : listele de tineri critici propuși atenției într-o anchetă găzduită de revista **Orizont** tot de tineri critici, preocupați de a se lăuda reciproc. Nu demult, Vasile Dan — într-un interviu luat neobositului Gh. Grigurcu (vezi **Amfiteatru,** nr. 4/1983) constata că fenomenul criticii tinere e insuficient cunoscut ; am zice mai degrabă că e incorect prezentat, fair-playul critic fiind considerat — probabil — dispensabil, exilat odată cu numele „indezirabililor". „Prezicătorul" Radu Săplăcan afirma că merge pe mîna generației lui (a noastre, de fapt), însinuind ideea războaielor de preeminență ; e aici o artificială înfruntare între generații, memoria literaturii reținînd de fapt valorile.

2. Mulți deplîng dezagregarea generațiilor ; cum **individualizarea** — refuzînd dictatura nivelatoare — e singurul drum esteticește valabil, ideea unei generații înțeleasă ca un pluton de cicliști, rulînd compact, fără putința depășirilor — e de tot hazul. Acolada generației reunește însă o diversitate de tendințe. Recunosc că nu cunosc literatura tînără pe toată suprafața, dar — categoric — **ideea unei generații monotone trebuie respinsă.** E clar, nu avem secetă literară și pe harta posibilă a literaturii care se face distingem cîteva tendințe, traversînd toate genurile.

Există așadar o direcție ludică, lipsită de gravitate, dar gravă prin consecințe, încurajată cu un entuziasm iresponsabil. „Originalii" iubesc bufoneria, picanteriile grotești, tumbele verbale. Acest experimentalism care se autocontemplă narcisic nu se suprapune literaturii cotidianului ; ultima „linie", stenografiind realul, polemizează cu scriitura metaforică. Dar „partea de mit din noi" (A. Popescu) își cere drepturile **și limbajul ironic nu e unicul,** alungînd fiorul metafizic, golind literatura de substanță. Un tablou propus de Artur Silvestri în serialul din **Flacăra (O altfel de poezie tînără)** corecta intențiile unora de a pauperiza peisajul liricii noastre. Să observăm apoi că poezia tînără cultivă un paradox : realitatea cotidiană dă buzna, ceea ce ar însemna primatul trăirii ; în același timp, această poezie prin imagism hipertrofic creează impresia unui deficit al trăirii, vădind experiența livrească. Textele ei se nasc din altele. Oricum, pretențiile exclusiviste ale experimentalismului jucăuș nu pun în umbră literatura de meditație gravă. Priza asupra realului, ingredientele cotidianului, epoca demitizării nu videază sentimentul auroral, frăgezimea, diafanitatea unor creații care ne oferă „roua extazului".

A fost numită avangardizarea ca unică direcție, confundîndu-se reducționist întregul cu partea. Aici ambițiile reformatoare și orgoliul inflamat, bagatelizînd anterioarele contribuții, animă literatura experimentală. Deranjează însă **ostentația pionieratului.** Acea dublă subversiune prin ironizarea poeticului și valorificarea lirică a prozaicului nu sînt noutăți, deși sînt vîndute sub eticheta unor cuceriri de ultimă oră. Dăm înapoi ceasul poeziei ? Obstinația avangardizării, conștiința de descălecători, în fine cantitatea de zgomot insoțesc un grup de tineri creatori care — se oferă ca model. Ion Pop sesiza „schema reacției" gestului avangardist. În cele mai proaspete reflecții despre avangardă, tot Nicolae Manolescu (v. **Steaua,** nr. 4/1983) crede, consultîndu-l pe R. Kostelanetz, că unul din criterii ar fi audiența întîrziată. Această literatură „experimentală" (forțînd orizontul de așteptare) identifică creația cu experimentul ; experimentul devine scop în sine, o mișcare creatoare care nu ajunge nicăieri (cum recunoștea **același** critic).

3. Orice cultură „funcționează" în spațiul concret al unei societăți. Cum istoria este proces, nu adevăr absolut, trecutul „lucrează" mereu. neistovindu-și electele. Pe acest „pat germinativ", din perspectiva noilor efecte ale evenimentelor trecutului (conducînd la absorbții, eliminări, resemnificări), **higiena redescoperirii și rescrierii tradiției** cere — ca primă datorie a tînărului scriitor (și nu numai) — **virilitate critică față de prezent.** Pioșenia față de trecut nu o înțeleg ca respect mortificant fiindcă trecutul, dacă e iubit critic, nu e muzeal ; el trăiește în noi, se continuă în pofida oricăror sincope (cazul eclipsei proletcultiste care ne-a privat de propria tradiție).

Deci suprema obligație față de Istorie e să nu abandonăm spiritul critic, **să nu fugim de problemele prezentului.** Scriitorul în fond trăiește miracolul realului, cu fața la viață și datoria lui e de a ajunge la **sensurile grave ale existenței.** Mi se pare că ironismul căutat cu luminarea, accentele teribiliste, stilul mistocăresc care se lăbărțează în dezbaterea unor chestiuni vitale (de pildă, protocronismul) atenuează tocmai la uriașa responsabilitate a scriitorului și marea încărcătură problematică a paginii scrise. Să distingem așadar (bunăoară în spațiul poeziei) între scamatoria cuvintelor și fondul serios, între mecanica unui joc care se vrea „intelectualist" și nivelul elegiac, între exhibiționism, facilitate, efecte de serializare și veritabila inteligență, ironie, ludism. Poezia „modernistă", de derivație avangardist-suprarealistă pedalează pe frondă și negativism, arlechinade, clownerie ; ea — s-a observat — nu mai este creație ci producție. E interesată de „tehnică" și ignoră substanța. Iar modele își cer victimele.

Întotdeauna va exista o nouă generație, programul ei va fi — ca reacție polemică — „negativ" față de precedenta, dar **suverană rămîne opera,** nu gălăgia ; scriitorul se apără numai prin operă.

Regizînd jocuri de artificii, inventînd cauze false (supremația noii generații, devenită ombilicul lumii ar fi o asemenea cauză, pentru care curge multă cerneală), sîntem prizonierii obsedantei scări de valori a momentului. Un suris relativist, seninătatea celor trecuți prin policlinica culturii ar trebui să înlăture crisparea în acest dialog al generațiilor. E bine că asemenea discuții se organizează ; ele. pentru a fi serioase, se cuvine să nu apeleze la vopseaua pamfletară.

Adrian Dinu Rachieru

O zestre culturală autohtonă definitiv asimilată

1. Apariția unei noi generații literare este un proces pe cît de complex pe atît de imprevizibil și, ceea ce mi se pare că trebuie spus din capul locului, prin urmare, imposibil de creat artificial în eprubetele vreunei strategii literare. Cristalizarea acestui fenomen (în stare să ofere privirii observatorului toate fațetele, atît cele ce țin de literatură cît și cele ce țin de sociologia ei) nu o putem prevedea în timp, așa cum nu putem determina, cronologic vorbind, momentul în care, uzată moral, (ca să folosesc un termen precis din sfera mijloacelor de producție și a mărfurilor) o generație va face loc alteia. De altminteri, socotesc problema constituirii unei generații noi de competența rarilor noștri sociologi literari și mai puțin de natură să-i preocupe obsesiv pe mulții noștri poeți, prozatori și critici tineri a căror intrare în scenă, deși însoțită de delicii și suplicii, trebuie să recunosc cu invidie că nu a stîrnit, în pofida aparențelor (așteptărilor ? !) nici pe sfert din controversata chestiune a petelor roșii de pe Marte ori a triunghiului Bermudelor.

În ceea ce privește aspectul istoric al problemei, lucrurile sînt limpezi ca lumina tiparului și, în același timp, îmbucurătoare, vădind, a cîta oară, energia potențială colosală a spiritualității românești care, de-a lungul secolelor, a izbutit să „nască" generații capabile să apere miracolul limbii, istoria și integritatea unei națiuni și a unei culturi care, în termenii geografiei literare vorbind, nu au beneficiat de o poziție favorizată pe harta marilor civilizații.

Dincolo de polemicile care mi se par firești, dar ,totodată, mai mult sau mai puțin **„la cestiune"**, dincolo de spiritul vindicativ și de polemicile cordiale, cred că cei ce respectă și apără **Cultura** română au de ce să fie fericiți, aidoma unor buni urmași ai poeților Văcărești, atunci cînd constată apariția unei noi generații.

Iată, acum pe ce mă bazez cînd afirm acestea : nu știu cîte prmoții lirice sînt în Togo sau Martinica sau dacă pe Broadway ori în Montmartre fiecare **drugstore** și orișice **bistro** are „generația" sa, dar faptul că într-un teritoriu spiritual ca al nostru, al românilor, teritoriu de o densitate cărturărească copleșitoare, în care, în mai puțin de două secole, s-au ridicat pașoptiștii, marii clasici, romanticul, genialul Eminescu, s-au ars etapele parnasianismului și ale simbolismului, s-au consumat exploziile dadaismului și suprarealismului, s-au anulat valori și s-au trecut sub tăcere nume ca Arghezi, Blaga, Bacovia, s-au reconsiderat, apoi, reparator, monumente ale literaturii, s-au reinstaurat criteriile unice ale valorii, s-a afirmat o generație care poartă numele lui Nichita și obsesia lui Labiș — deci într-un interval de timp ce ar încăpea cu ușurință într-un ceasornic cu capace de argint prins de lanț la buzunarul a două secole, iată că sîntem martorii unuia dintre cele mai complexe și controversate fenomene : apariția unei noi generații.

Vreau să fiu bine înțeles. Între Shakespeare, spre exemplu, și ultimul autor de pingele, bideuri și mustăți colate după rețeta pop-art-ului din Piccadilly Place e o distanță inimaginabil mai mare decît aceea dintre Conachi și Bogdan Ghiu, să zicem, poet tînăr a cărui formulă mi se pare din cele mai moderne. Această „criză de timp", în loc să fie fructificată prin posibilitatea de a beneficia de toate experiențele artistice neajunse încă la faza de alexandrină blazare, produce, prin hiperbolizare, o reacție intraductibilă în cuvinte și, de aici, încercarea de a nega un proces firesc pe care nu-l patronează nici o casă de cultură ce adăpostește vreun cenaclu, nici un mentor, oricît de generos ar fi el, ci însăși **spiritualitatea** românească într-o explozivă vitalitate.

2. Chiar luînd în discuție termenul de „generație" aș face o observație majoră : o generație nu se constituie, cum am mai spus, într-un timp dat, ci se armonizează treptat aglutinînd simptomele, **tendințele** și direcțiile literare diverse pe care **timpul,** criticul acesta nemilos, le va considera apte de a da trăsăturile, profilul unei generații.

Astfel, dacă ar fi să privim în trecut, fizionomia înaintașilor nu s-ar desena cu frunte, sprîncene, ochi, buze, bărbie, ci cu testamentul Văcărești lor și mantia romantică aruncată cu un gest cabotin peste umerii latinizanți ai lui

Heliade, cu pastelurile de un calm princiar ale lui Alecsandri, cu teiul eminescian, cu acel Robinson Crusoe al copilăriei care este Creangă, cu patetismul de mahala, cu geniul lingvistic și așteptarea unui Godot al fricii stupide din Conu Leonida zămislit de Caragiale, cu farmecul Arnotenilor lui Mateiu, s-ar desena cu matematica prăfos-balcanică a lui Barbu și meșteșugul lui Arghezi și tăietura nodului gordian de semne a lui Nichita Stănescu, și — iată — portretul este departe de a fi gata.

În cea ce privește lirica ultimilor ani, aș remarca, mai degrabă, existența unor **„școli"** de poezie diferite ca structură și modalități de expresie dar legate de un aer comun, de o acută reflectare a unei contemporaneități, a unui **prezent** ce țîșnește printre versuri cu o forță nicicînd întîlnită. Astfel de nuclee există la Iași, la Timișoara, la Cluj-Napoca, la Echinox, în antologia „Vînt potrivit pînă la tare", care face dovada unei generații de tineri poeți germani din România, foarte apropiați ca modalitate de expresie de tinerii lor congeneri, în jurul revistei Luceafărul, la cenaclul „Numele poetului" condus de Cezar Ivănescu, la revista Amfiteatru, și, nu în ultimul rînd, la Cenaclul de Luni, condus de Nicolae Manolescu, cenaclu care, deocamdată, pare a da tonul cel mai acut în poezia tînără.

Fiecare din aceste „școli" poetice au particularități deosebite, s-au impus în mod diferit, și-au manifestat prezența mai discret ori mai temperamental, au fost mai greu sau mai ușor omologate. La urma urmei, important este acel aer comun de care aminteam înainte, acele trăsături care, fără să-i uniformizeze, îi unesc pe tinerii poeți intrați în conștiința critică prin anii '79—'80 : o solidă cultură, o dezinvoltură tehnică desăvîrșită, o tentație a realului, a lumii concrete, o teamă de abstracțiuni, un antisentimentalism declarat, lipsa oricăror tendințe evazioniste — poezia lor fiind în cea mai mare măsură problematică, meditativă, o tentă citadină ușor ostentativă, ironia și nu în ultimul rînd o conștiință artistică ce nu acceptă compromisul cu valoarea, cu demnitatea **vocației,** cu **profesionalismul** și verticalitatea **gestului de a scrie.**

3. Tentația tînărului scriitor este, în pragul debutului ori imediat după acea, de a re-face întreaga tradiție de pînă la el. Dealtfel, se poate observa în poezia tinerilor o zestre culturală autohtonă definitiv asimilată, de la cronicari și pînă la perioada postbelică, o tradiție asumată cu conștiința unei inițieri pe care se grefează, în mod firesc, curiozitatea de a cuprinde și de a-ți confrunta producțiile cu experiențe artistice aparținînd altor zone geografice, fie ele europene sau de peste ocean, de a intra într-un **contact cultural,** de a ieși din izolarea spirituală sterilă, în fine, pentru a fi informat, avizat asemeni unui specialist în electronică pentru care documentația, de orice natură geografică ar fi, este obligatorie.

În ceea ce privește istoria națională, ea este indiscutabil prezentă ca un dat **genetic** în structura fiecărei personalități care, ajungînd la o treaptă de maturitate, își face din cuvînt un mod de cunoaștere, un mod de a aspira la universalitate prin adăugirea la marea istorie a umanității — un grăunte de aur adevărat cu care să se înfățișeze, cîndva, în fața posterității.

Traian T. Coșovei

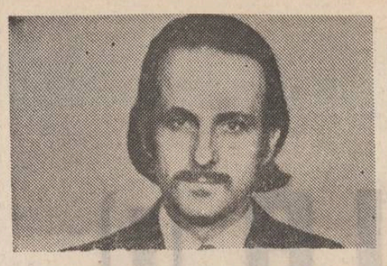

vasile andronache

O vîlvătaie albastră

Grăbesc spre tine doamnă lingă lac
În casa noastră ca un cuib de mică
Și gureș toată noaptea nu mai tac
Și-afară noaptea sub coasa fulgerelor pică

Mi-e capul tot o vîlvătaie-albastră
În care sunetele sînt lumină
Bobocul unui crin aud cum plînge-n glastră
Tulpina înspre somn cum și-o înclină

Și trupul tău îmi pare o vioară
Ce cîntă printre mobile un cînt
Pentru urechea mea interioară
Ca un copac cutremurat de vînt

Iubirea noastră-i un superb tumult

Noaptea rotundă ca un sîn
Culcată-n piatră-ncremenită-n fum
Nu e ca noaptea cînd dormeam în fîn
Peștera ei o dibuim acum

Nu suflă vîntul numai apa sună
Din plînsul ei clădindu-se coloane
E-o noapte geologică ce-adună
Închipuiri bizare în icoane

Pe-un tub de orgă poate-a scris
Strămoșul meu obscur întîia rugă
Pe netezimi de calcar stînd lîngă focu-aprins
Ca beznele din jurul lui să fugă

Privirea mea descoperă uimită
Pe un perete desenat un chip
De parcă forma ta de haine ne-nvelită
I-a fost model strămoșului ce s-a făcut nisip

Și plînge apa-n noaptea fără capăt
Mestecenii argintii sculptînd în var
Ce dor l-a-mpins pe-acel strămoș în scăpăt
De ne-a lăsat lucrarea lui în dar

În tine văd iubita ce aprinse
Întîia lui fereastră în mister
Rămasă-n zugrăveală pe bolțile cuprinse
De catifeaua nopții și de ger

Neliniștile-acelea poate sînt
În ființa mea tumultul ce mă mînă
Din ritmuri simple, să aprind un cînt
Și s-alergăm pe pajiști ținîndu-ne de mînă

Căci noaptea neființei o să cadă
Cum a căzut peste strămoș demult
Ținîndu-se de mînă prin zăpadă
Iubirea noastră-i un superb tumult

Destindere

Teii explodează-n supernove
Rochiile femeilor sînt move
String în mîini o floare ca s-o duc
La iubita ce m-așteaptă cuc

Soneria sparge-al nopții vid
Ușile-n oraș se mai închid
Marmora de Paros iese-n prag
S-o contemplu mi-este tare drag

Mîine-am să te iau iubito la plimbare
Pe sub arborii-ncărcați de floare
Să vezi teii explodînd în supernove
Și femei ce poartă rochii move

Să te-mbraci și tu în mov ca ele
Să-nflorești lumina între stele
Noaptea toată o să stăm în parc
Luna o să tragă-n noi din arc

Locului în veci să stăm pereche

Țara mea e fără-asemănare
Vis astral din luturi dăltuit
Munții ei livezile în floare
Din vechimi românii le-au iubit

Stau Carpații-n unghi precum cocorii
Și pe marea veșniciei tot vislesc
Mai frumoși decît în galaxie sorii
Fruntea mea cu măreți-o viscolesc

Rădăcina ființei se coboară
În adîncul vremii ca-ntr-o stea
În pupila mea se oglindiră-ntîia oară
Munții Căpățînii îmbrăcați în nea

Fiul meu aici văzu lumina
Un lăstar de rădăcină veche
Cum o floare luminează tina
Locului în veci să stăm pereche

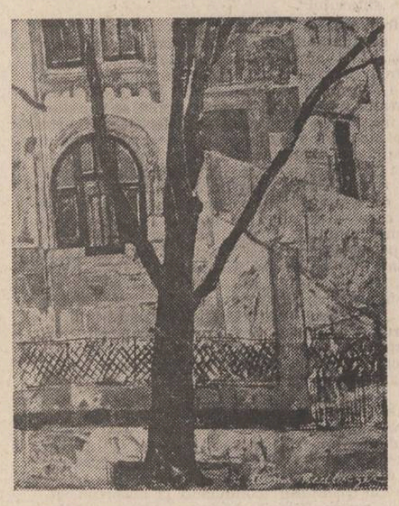

cristian raicev arcașu

Reflexul de patrie

Aș fi fost soarele
Care-și dă foc
Dac-aș fi ars în vînt
Orbindu-i sensul

Aș fi fost vis
Părăsit într-altă lume
Prin care nimeni nu și-ar dărui numele
Fir al Ariadnei
Pentru care murim înțelegători

Nu sînt nimic
Fără hotarele inimii mele
Din care începe viața
Ridicîndu-mi capul
Ca un soare
Cu limbi de foc
Anunțînd galaxia.

Unul și altul

Dorința enormă
De a păstra
Bunul meu
Pe casa altuia

Casa mică
Cu pereți de cristal
Și oameni mărunți
Unul lîngă altul, în stal

Himera se-ascunde-n toiag
De mag
Care stăpînește înaltul
Strîmtorat între unul și altul.

Ecloziune

Nu pot veni la tine
Cu frigul din masa tăcerii
Și nu mă aștepți
Și te caut
Deschid poarta sărutului
Și-i tăcere
În miezul pămîntului
Din capul greu
Al cumințeniei pămîntului

Unde ești domnișoară Pogany
Răspunde
să aprind o luminare
Și să te plîng

Am rămas doar cu oul
Începutului
În palma lipită de buză.

Prinț

Aștept
În răbdare adîncă
O floare albă
De stîncă
Te chem
Să auzi din neant
Frumosul răsunet
Înalt

Tăcere de piatră
Mirifică prin ani
Adună-te toată
Și-n mine să bată
Toaca
Culesului nocturn
Caldă și bună
Ca un prinț lîngă un turn
Fără lună.

Tranzit

Iubito, n-ai venit
În portul de tranzit

Am coborît pe chei
Cușca cu lei
Și am lăsat-o baltă
Între iubite-haltă

E-nvălmășeală-n port
Și portocale
Și pescari
Și lei, cămile și canari
Sînt iarăși pe Stocormondrag
Plutind spre Guadelupa
Cerul e înalt
Marea liniștită
Iubită neiubită
Cușca cu lei
Fără dresorul ei.

Motivare

Vreau să stau în fața ta
Gol ca la începutul lumii
Și tu, pe rînd,
Să-mi arunci hainele
Așteptînd doar gestul
Prin care ți le-aș cere

Tu să-mi arunci mai întîi
Hlamida magilor
Pe care am s-o-mbrac
Pe pîntecul gol.
Și-n tăcere să-mi mai arunci
Tichia bufonului
Cu care să-mi tăinuiesc
tristețea.

Redescoperirea maeștrilor sau „Arta în slujba păcii"

gheorghe schwartz

Geneva și Lugano, două orașe de veche cultură — în primul se vorbește franceza, în celălalt italiana, ambele țin de Confederația Helvetică, dependență din care au venit eroii lor locali, eroi care n-au luptat niciodată în mari conflagrații între imperii, ci s-au remarcat „doar" în lupta pentru independența micilor lor republici. Geneva și Lugano — Elveția în cele două extreme sudice, două orașe ale științelor libere și ale artelor, ale toleranței și umanismului.

Ticino — Republica italiană elvețiană — nu are încă un muzeu de artă, deși adăpostește în expoziții și proprietăți deschise publicului numeroase pînze ale marilor maeștri, Ticino are o Uniune a scriitorilor, deși nu are editură, invită formații instrumentale celebre și este ahtiată după teatru, deși nu are o trupă profesionistă proprie. (De pildă, pentru a fi cunoscut în Elveția, un scriitor elvețian de limbă italiană este publicat în Italia, de obicei la Milano, apoi tradus în Germania și abia după acest itinerar poate spera să fie remarcat și la Zürich. Wenn alles stimmt !).

În acest Lugano un proprietar de sală de expoziții a „experimentat" o colecție... Eugen Ionescu și experimentul s-a dovedit rentabil ; un altul expune de predilecție artiști consacrați drept maeștri ai... artei plastice, Mario Radice, de exemplu, bătrînul pictor național, al treilea merge mai mult pe răspunderea propriului său ochi: se numește Jean Henri Gamet, își spune scriitor și filosof și are, în afara vastelor sale cunoștințe artistice, și o vervă tipic italiană. Galeria Letizia, situată într-un decor feeric, avînd lacul în față, mai departe virfurile munților, iar mai aproape un mic parc ornat cu sculpturi, printre care nu poate fi omisă una a lui Hans Arp, sediul domnului Gamet, găzduia o retrospectivă a unui alt „bătrîn leu", Karl Villinger, „ultimul expresionist german", după cum amintește amfitrionul ori de cîte ori are ocazia. Dar, mai mult decît atît, acest pictor octogenar — care avea să ne ducă pe autostrădă la un autostop, conducînd în mare viteză prin labirintul denivelat al orașului — acest coleg de generație cu Foujita, Picasso sau Moïse Kisling expune la Monsieur Gamet o cu totul nouă față a artei sale, o cucerire recentă a drumului său (!), un fel de simboluri venite parcă din cultura astecă, panouri mici, aproape geometrice, desene stilizate acoperite cu foiță de aur. Alături de celelalte lucrări ale retrospectivei, expoziția ne prezintă un mare pictor, încă prea puțin cunoscut la noi.

Iar volubilitatea domnului Gamet n-are limite : în timp ce dă telefon după telefon pentru a găsi o mașină care să ne ducă la Geneva, în timp ce caută ba un prieten, ba altul — și agenda lui pare fără de sfîrșit, în vreme ce fiecare apel începe cu „Carissimo amico" — ne povestește despre un alt impătimit al picturii la care trebuie să mergem neapărat la Geneva, ne aranjează și o întîlnire cu el — tot prin telefon, of course — la fel, cum după ce ne cunoaștem abia de o oră, ne reține o cameră la un hotel unde „a locuit și Voltaire și unde se dejunează într-o grădină cu trandafiri".

Deci, conformîndu-ne cu plăcere — biensûr ! — dejunăm a doua zi în cealaltă extremitate a Elveției în grădina cu trandafiri unde și-a băut citeodată și Voltaire cafeaua, motiv pentru care hotelul îi poartă acum numele. Asta după ce un bun prieten, Monsieur Gamet, despre care cu trei zile înainte nici nu știam că există, l-a rugat pe „ultimul expresionist german" să ne ducă pe o autostradă, de unde am fost plimbați peste Saint Gothard de un italian care în ziua aceea își luase examenul și autorizația de patron de local și care căuta în Elveția Centrală o cafenea pe care s-o stăpînească. Saint Gothard, zecile de viaducte, serpentinele nesfîrșite, tunelurile lungi de foarte mulți kilometri, altitudinea care ajunge la un moment-dat la aproape 2 000 metri, peisajul de ghid turistic (cu ceva în plus), totul rămîne în atmosfera lăcașurilor de cultură din care venim și pentru care ne pregătim.

La Geneva, în trecere spre întîlnirea care ni s-a fixat, ne abatem și pe la Muzeul de istorie, edificiu monumental care acoperă aproape cu totul Petit Palais, unde trebuie să fim la ora 12. („Să nu întîrziați nici o clipă, vă veți întîlni cu o mare personalitate !") Și mai apucăm să mai vedem pe lîngă multă istorie și artă elvețiană și de aiurea și cele mai splendide sobe de ceramică pe care ni le-am putut imagina — mici palate în vastitatea sălilor marelui palat. Dar la ora 12 sîntem la Petit Palais. Numai că domnul Oscar Ghez, custodele muzeului, este foarte ocupat, bineînțeles tot cu o personalitate. Așa că sîntem invitați să admirăm muzeul cu expoziția DE LA RENOIR LA CHAGALL, ale cărei afișe le-am putut vedea în tot orașul, plus evenimentul zilei, retrospectiva Tarkhoff.

Mr. Ghez a reușit să adune o colecție imensă de capodopere ale artiștilor ultimului secol. La un moment-dat a simțit nevoia să expună pentru public acest tezaur și a găsit clădirea de pe Terasa Saint-Victor nr. 2 construită în 1862 în stilul celui de al doilea imperiu. Cam tot ce s-a întîmplat mai important în artele frumoase între 1880 și 1930 a găsit adăpost în această casă nu prea mare, dar care a fost astfel adaptată încît, folosindu-se două nivele sub sol și cele două de desupra solului, utilizîndu-se la maximum casa scărilor și fiecare întrînd, s-a ajuns la o organică simbioză între clădire și exponate, un muzeu original cu o atmosferă deosebită.

Primul lucru care ne-a sărit în ochi a fost că pe fiecare ramă, alături de autor și titlul lucrării, scria „Art in the Service of Peace". Inițial am crezut că este vorba despre o expoziție ocazională în care au fost aduși Picasso și Steinlen, Raoul Dufy și Foujita, Kees van Dongen și Renoir ca arme de nădejde într-o campanie pacifistă. A trebuit să vedem tot muzeul și să stăm de vorbă cu Mr. Ghez pentru a înțelege că în concepția sa arta expusă la Petit Palais este o extraordinară aventură a zorilor secolului XX, dar și o dovadă a perenității lumii, a dragostei și gingășiei, o artă care în slujba cui să fie pusă dacă nu în slujba păcii. Lucru care fiecare tablou îl are explicit subliniat pe rama sa.

Folosit la maximum, Petit Palais nu poate totuși expune întreaga colecție. Așa că s-a ajuns la o selecție care să ilustreze acea pomenită extraordinară aventură a crepusculului secolului trecut și a primilor treizeci de ani ai veacului nostru : impresioniști, postimpresioniști și pictori influențați de impresionism (Armand Guillaumin și Claude Monet, apoi Giovanni Boldini, Paul Cézanne, Maurice Asselin, Auguste Renoir și mulți alții), neoimpresioniști și pictori atrași de neoimpresionism (printre care Charles Agrand, Henri-Edmond Cross, Maximilien Luce, Paul Signac, Théo Van Rysselberghe, Henry Van de Velde, Fernand Verhaegen), nabiști (ca de exemplu : Félix Vallotton, Paul Sérusier, Emile Bernard, Georges Lacombe sau Edouard Vuillard cu al său „Le Grand Teddy" — Salonul de ceai în care a desenat-o pe Elvira Popescu și societatea ei), pictori fovi sau atrași de fovism (Charles Camoin, André Derain, Raoul Dufy, Emille-Othon Friesz, Auguste Chabaud, Henri Manguin, Albert Marquet — cu a sa „Dunăre la Galați" —, Jean Puy, Larionov și Goncearova — veniți din pictura raionistă —, Luis Valtat, Kees Van Dongen, Maurice de Vlamnick), pictori de pe Montmartre (printre care George Bottini, Edmond Heuzé, Pedro Creixamas, Max Jacob, Alphonse Quizet, Francisque Poulbot, Théo Steinlen și nu cel mai la urmă „trinitatea boemă" Utrillo-Suzanne Valadon-Utter), pictori ai Școlii de la Paris (pictori ai Montparnasse-ului, cubiști, „contemporani" și independenți : Maria Blanchard, Filippo de Pisis, Tsugouharu Foujita, Bernard Buffet, Jean Crotti, Wilhelm Gimmi, Albert Gleizes, Moise Kisling, André Lhote, Jean Metzinger, Francis Picabia, Diego M. Rivera, Rubin Reuven, Gino Severini, Léopold Survage, Ossip Zadkine și enumerarea ar putea continua cu Maurice Barraud plecat din Geneva și „readus" de Mr. Ghez acasă și cu mulți alții), pictori expresioniști și suprarealiști de pe Montparnasse (asemenea lui Marc Chagall, Gen-Paul, Giorgio de Chirico, Czobel Béla, Mané-Katz, Michel Kikoine, Picasso, Jules Pascin, Chaïm Soutine, Eugène Zak), primitivi ai secolului XX sau naivi (André Bauchand, Camille Bombois, Ferdinand Desnos, Madeleine Luka, Moualla etc.) și în afară de toți aceștia Rousseau Vameșul și Toulouse-Lautrec și George Papazoff și atîția alții. Și să nu uităm sculpturile de Zadkine și Dalou, bronzurile lui de Chirico sau bronzurile și ceramica lui Gauguin. Am făcut această lungă și totuși prea scurtă enumerare pentru a scoate în evidență că, aflate sub deviza aceleiași arte în slujba păcii, curentele își găsesc unitatea cea mai firească în diversitatea lor de multe ori atît de voită.

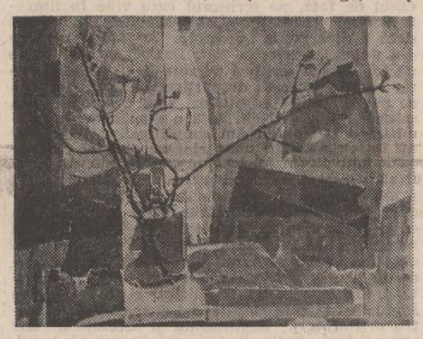

Dar am mai făcut această enumerare și ghidat de cultura mea imperfectă, fiind influențat — recunosc — în cele mai multe cazuri de rezonanța unor nume și trecînd peste multe altele care nu-mi spuneau mare lucru. Însă rolul, de sine însuși asumat, pe care și l-a luat Petit Palais din Geneva este acela de a da publicului o imagine cît mai completă a mișcărilor revoluționare din artă din jurul anilor 1880—1930, iar aceste mișcări au fost pregătite, realizate și rotunjite în afară de numele atît de cunoscute și de altele care dintr-un motiv sau altul au intrat în uitare. Doar relațiile dintre individualități explică diferitele tendințe care au venit din interiorul impresionismului, la fel cum natura personală și talentul artistului nu sînt suficiente, dacă nu luăm în considerare gustul, atmosfera intelectuală și scara de valori a respectivei perioade istorice. Dînd o imagine generală a epocii, **Petit Palais face un act justițiar niciodată tardiv : el repune în drepturi importanți artiști rămași în umbra numelor azi atît de celebre și de vehiculate.** Dar, ne spune concepția muzeului și cărțile și prospectele editate aici o subliniază, unii fără alții, acești pictori nu s-ar fi putut manifesta, mai mult chiar, opera unuia este atît de îndatorată celorlalți, încît numai propriul pas înainte pe care l-a făcut fiecare poate recompensa tezaurul pe care la rîndul său l-a primit.

Mr. Ghez este un om foarte ocupat, dar în timp ce-mi explică deosebita importanță a expoziției Tarkhoff pe care a reușit s-o organizeze și-mi pune cîteva întrebări despre România, după ce-mi confirmă că Monsieur Gamet l-a căutat la 12 fix la telefon ca să-i mai amintească de noi, mai apucă să-mi spună că unul dintre pictorii expuși, unul dintre „pictorii săi", s-a convins că penelul este o armă deosebit de eficace în slujba păcii, după ce a încercat o serie de îndeletniciri mult mai pragmatice, dar cu rezultate mai modeste, aflînd din proprie experiență că și uniforma de ambasador slujește uneori mai puțin concret decît penelul în favoarea aceluiași deziderat.

Petit Palais nu este un simplu cadru expozițional cu pereți rigizi și panouri sobre. În acest spațiu armonios, dar insuficient, Oscar Ghez, care a folosit fiecare metru patrat al clădirii, încît în „itinerariul" din prospect ți se indică drumul pe trepte (și ce ai de văzut pe pereții de acolo) și cel din lift (pentru a ajunge mai repede și pe o altă cale într-un nou univers), a găsit posibilități și imaginație și pentru un complex de alte manifestări culturale, începînd cu expoziții retrospective ale marilor artiști sau curente, concerte ale unor soliști sau formații de muzică de cameră celebre, evocări ale unor personalități, conferințe și comentarii, un loc de recreere cu restaurant și spațiu de documentare. Prin funcțiile sale polimorfe, Petit Palais a devenit un centru cultural ideal.

Pe stradă din nou afișele cu reproduceri după Picasso, Kisling, Van Dongen sau Foujita și pe fiecare afiș același crez în rolul pacifist al artei. Mă uit pe tăblița indicatoare a bulevardului pe care tocmai ne nimerim să fim : **Boulevard des philosophes.** Ei, da !

Geneva este un oraș minunat, care asemenea multor altor orașe elvețiene își are mica sa mare : lacul. Pe o stradă care duce spre lac se află un monument destul de sofisticat : aici odihnește un principe care și-a lăsat averea orașului în care și-a trăit ultimii ani, pretinzînd, în schimb, acest mauzoleu.

Mr. Ghez și Mr. Gamet lasă orașelor elvețiene — și nu numai orașelor elvețiene — monumentele lor de nemurire prin pînzele celor pe care i-am enumerat mai sus și ale acelor pe care spațiul și, desigur, selecția mea imprecisă nu i-a mai pomenit, dar la a căror reconsiderare ei au contribuit într-o măsură atît de însemnată. Am citit o serie de cărți fascinante despre Vollard, Kahnweiler, Duveen sau Père Tanguy. Bineînțeles că pe toți aceștia nu-i cunosc decît prin subiectivitatea și talentul autorilor care s-au ocupat de ei și prin spiritualitatea pînzelor pe care au fost imortalizați de către marii maeștri (Picasso, Van Dongen, Renoir etc.). Dar, fără să vreau, acești impresari erudiți ai picturii încep să semene pentru mine tot mai mult cu Jean Henri Gamet și Oscar Ghez, oameni fără de care marii artiști și-ar găsi și mai greu locul, iar arta ar fi un arsenal mai puțin activ în slujba perenității omenirii.

Omul, scriitorul, prietenul

Urmare din pag. I

Prusia orientală. La **Tînărul scriitor** l-am avut coleg, sub bagheta lui Mihu Dragomir și sub aceea a lui Demostene Botez. Împreună am trăit durerile facerii **Luceafărului**, într-un context care nu ignora suspiciunea, reauacredință, insinuarea, delațiunea, cînd cineva ne avertiza că a schimbat prefecți, poate schimba și redactii, ceea ce, în parte, s-a și implinit, ultimul sacrificat fiind sufletul revistei, Mihu, cel ce-i gîndise fiecare pagină. Dar nu biografiile, oricît de paralele și de sentimentale ar fi, contează, într-un moment aniversativ. Decît, cel mult, la un pahar de vorbă, cu rememorări aproximative. După atîția ani, unii euforici, alții tulburi, cu suișuri și coborîșuri, creator de destine și umane, și literare, îmi amintesc că pe foaia de titlu a unei cărți îngrijite de mine (era prin 1956, mi se pare) îl caracterizam ca „om de omenie". Om de caracter, așadar, lucid, de inimă, săritor, drept, interogativ în stabilirea și confirmarea adevărurilor, patriot, atent la cauzalități și la consecințe, imaginînd confruntări ale posibilului cu imposibilul, fantazînd pe marginea existențialului, dăruindu-se mereu ideilor melioriste. Circumstanță revelatoare pentru un virtual portret moral. Întregit, cu împliniri și relative neîmpliniri în opera literară. Dominată mereu de impactul binelui cu răul, de starea evenimențială, de exploatarea senzationalului, de retorica anchetei, de prelucrarea ingenioasă a informației în vederea dibuirii soluției probabile. Că reușitele sînt indiscutabile o probează inexistența în stoc a scrierilor semnate de Haralamb Zincă. Romanele sale, unele excelent gîndite, rivalizînd cu acelea concepute de Agatha Christie sau de Georges Simenon, dar cu un accent specific original, sînt greu de găsit în librării. De ce oare? Răspunsul e simplu. Opera confirmă omul. Dar despre scriitor, mi se pare aproape inutil să-mi exprim impresii. Haralamb Zincă, la șase decenii, se depășește pe sine. Cititorii o știu. Cei care au satisfacția de a-i avea în bibliotecă. Ori de a-i împrumuta (ca mine) un volum sau altul. Dincolo de interstiții și preferințe, amîndouă inerente, un fapt e incontestabil, ca metaforă a omului, că Haralamb Zincă și-a cîștigat statutul scriitorului autentic, unul dintre cei mai deopotrivă, romantici și realiști interpreți ai vremurilor contemporane. Înscrîndu-mă printre cei care îl cunosc și îl citesc, fascinat nu o dată de scriitura sa, îmi îngădui, respectuos (cum ar zice Laurențiu Fulga) să-i adresez un tineresc „La mulți ani!".

teatru

Variantă constănțeană

„Nu ne cunoaștem toți la aceeași virstă" de Tudor Popescu, este ceea ce se cheamă o dezbatere politică, care datorită structurii sale simple și a fluenței ideilor a avut un succes rapid, concomitent fiind montată pe mai multe scene din țară. Varianta Teatrului dramatic din Constanța este semnată de regizorul Gh. Jora și scenograful Alfred Ipser. Farmecul scrieturii lui T. Popescu, în mai toate lucrările sale, constă în naturaletea cu care autorul înfățișează fapte și întîmplări mărunte cu haz pamfletar și virtuozitate caracterologică, pentru ca apoi să alunece cu aceeași ușurință în zona întrebărilor fundamentale incitînd dezbateri dintre cele mai grave. În majoritatea cazurilor nici problemele curente aduse în discuție nu sînt lipsite de semnificație, evident fiind faptul că dramaturgul este atras de conflictele aparent banale, nelipsite însă de posibilitatea generalizării. Piesa de care ne ocupăm este un exemplu în acest sens. Ștefan, eroul principal, trăiește momentul revelației neîmplinirii sale, drama individului — și implicit a unei generații — fiind cu atît mai mare, cu cît în mod conștiincios el a făcut totul pentru a atinge „desăvîrșirea". Dramaturgul, observator atent, urmărește cu un zîmbet amar drumul eroului său de la devotiune la dogmatism fără să-i simplifice evoluția. Ștefan „se chinuiește" pentru că își dă seama că la un moment dat nu a mai înțeles ceva. De fapt, nu a mai înțeles cursul evenimentelor, nu s-a maturizat la timp, întîrziind momentul conștientizării sale, „al nașterii sale lucide", ca ins modificat fundamental de o răscolitoare experiență de viață. Ștefan nu este singurul reprezentant al acestei generații. Prietenii săi Tudor și Stroe completează galeria personajelor de aceeași virstă, în mod structural diferit. Stroe este un ins închistat în formule și lozinci, care suferă de o gravă infirmitate : delațiunea. Și ca de obicei complicațiile imediate sînt răutatea obtuză și gratuită și imixtiunea în viața celorlalți. Tudor este reprezentantul cel mai evoluat din galeria amintită, uneori de o fermecătoare bonomie, alteori de un comic amar. (Ne grăbim să subliniem ideea că deși Tudor Popescu ironizează elementele și faptele negative din interiorul unei comunități, piesele sale și implicit cea de care ne ocupăm, conțin un optimism cuceritor datorat atitudinii sale sociale pozitive). Maria, Suzana și Doina, eroinele piesei sînt gîndite nuanțat, ele fiind — credem — în intenția autorului, ipostaze ale aceluiași personaj feminin la diferite virste și în alte condiții decît cele în care s-a consumat viața Mariei. În economia piesei cuplul Doina — Cristian este cel care deschide permanent drum speranței într-o posibilă împlinire. În interpretarea actorilor constănțeni textul este citit corect, detașîndu-se pe parcursul lecturii, în mod ferm, Virgil Andriescu și Lucian Iancu. La primul, am remarcat subtilitatea trăirii scenice, la al doilea, forța de iradiere interpretativă și capacitatea de nuanțare a jocului. Mirela Atanasiu în rolul Doinei și Liviu Manolache în cel al lui Cristian sînt mai puțin pregnanți și nu reușesc să dea formă scenică ideii care există în subtext și anume că ei ar reprezenta ipostaza fericirii posibile visate de Ștefan și de Maria. Suzana, interpretată de Marieta Mihalcea este cam egală și inobservabilă, iar Emil Bîrlădeanu în Stroe schematizează mult personajul. Sensibilă și convingătoare uneori, Elena Gurgulescu în rolul Mariei nu reușește să ofere personajului complexitatea pe care autorul însuși i-a conferit-o (și pe care Dorina Lazăr într-o greu egalabilă interpretare pe scena Teatrului Giulești, a îmbogățit-o). În ansamblu, regizorul Gh. Jora reușește o transpunere clară și cursivă a textului, lipsindu-l de unele nuanțe și semnificații. Scenografia ni s-a părut nesemnificativă în cazul de față.

Liana Cojocaru

film

Vremea speranțelor

Keșa este familiarul apelativ la care răspunde marele actor sovietic **Inokenti Smoktunovski**, bine cunoscut de spectatorii români, în special, din rolurile interpretate în filmele **Scrisoare neexpediată** (regia **Mihail Kalatozov**, 1960), **Nouă zile dintr-un an** (regia : **Mihail Roman**, 1961), **Hamlet** (regia : **Grigori Kozințev**, 1964) și **Ferește-ți automobilul** (regia : **Eldar Riazanov**, 1966). Personalitate complexă, actor ce acordă permanent spectatorului un statut privilegiat de interlocutor, **Smoktunovski** se confesează în **Vremea speranțelor** cu încredere și luciditate, oferind cinefililor bucuria de a descoperi un artist marcat, în primul rînd, de nevoia de adevăr, de forța convingerii, de precizia necesară re-creării vieții spiritului omenesc pe scenă sau pe ecran. Evitînd cu eleganță și persuasiune obișnuitele tipare ale memoriilor oamenilor de teatru sau de cinema, **Smoktunovski** ajunge la eseul despre arta creatorului de personaje (sau **crepers-ul**), realizat cu o analitică și privilegiată cunoaștere a biografiei unui rol, a unui raport între operă și autor, între cineast și interpret, între film și spectator. Reflecții, ipoteze, păreri de rău sau pline de umor autocaracterizări traversează cele zece capitole ale unui volum, care la fiecare pagină incită la participare și dialog și nicidecum la o facilă lectură.

Gîndurile interpretului lui **Ilia Kulikov** din **Nouă zile dintr-un an** conturează adevărata febră a creației actoricești care poate demonstra, în același timp, atît bucuria nemărginită a descoperirii unei partituri de excepție, cît și drama reală a unui efectiv coautor al respectivului rol, pînă atunci inedit într-o întreagă emisferă cinematografică. **Smoktunovski** nu este uneori deloc generos cu oamenii care l-au întrebuințat doar drept vioara întîi, în filme care au fost bine distribuite de producători în întreaga lume. Partiturile din **Scrisoare neexpediată** sau **Ceaikovski** sînt privite cu maximă reticență, în ciuda succesului efemer sau de critică, considerațiile lui **Keșa** pronosticînd exact viciile de construcție a operelor, și a rolurilor din titlurile citate. O calitate rară, modestia, însoțește în rîndurile volumului semnat de **Smoktunovski**, puterea de a recunoaște complexele propriei inferiorități, la un moment dat, cît și forța artistică a autorilor de film cu care a lucrat. Refuzînd amatorilor de detalii biografice plăcerea informațiilor specifice, **Keșa** ne oferă în volumul său o lecție de etică, în care de memorat rămîne concepția unui personaj de referință și anume **Hamlet.**

În teatru interpreții personajului **Hamlet** se numără cu zecile. Pe ecran, deocamdată sînt doar de referință **Sir Laurence Olivier** și **Smoktunovski.** Și **Keșa** subliniază aici toate avatarurile primului personaj al dramaturgiei universale. Și aici elocventă este mărturia regizorului său : **Smoktunovski cucerește prin faptul că în el arde un fel de lumină interioară. Mă uimește prin caracterul enigmatic al procesului său creator. Nu-și propune nici un scop, există într-însul o uriașă intuiție. El începe prin a simți lucruri care pretind, de obicei, pentru a fi trăite, studierea unui vast material teoretic.**

Rîndurile citate dezvăluie dimensiunile unui mare **crepers** care ne propune o unică aventură spirituală : **Te invit deci, Prietene, în adîncul unei firi omenești contradictorii : vino, hoinărește, privește atent, ascultă — îți promit să-mi fiu mie însumi fidel, să nu ascund nimic (I. S.).**

La capătul rîndurilor scrise și trăite de **Keșa** ai nostalgia avariției sale confensive. Dincolo de aceasta, mulțumim în numele cinefililor **Viorică Matei** — redactor și Editurii **Meridiane** pentru acest volum — autentic eveniment pentru iubitorii de film.

Călin Stănculescu

numele poetului

de Cezar Ivănescu

Caietul debutanților 1980, 1981 (V)

dintre cei publicați în Caietul debutanților 1981, *doar Daniel Daniel, Sanda Moise și Traian Ștef, ni se pare, nu depășesc în anume veleitarism cuviincios ; Daniel Daniel, prin unele notații surprinzătoare („Oglindă / neîmbrăcată / de goliciunea / nici unei fecioare" — Singurătate ; „flacăra / fluturelui / urcînd / de pe o clapă / pe alta / a mașinii de scris" — Poem), ne face să credem că e intimidat momentan de băscăliocasele forțe de descurajare ale modei poetice, îndrăznind arareori el însuși, grav, extatic, lapidar.*

Ceilalți unsprezece poeți, Corneliu Antim, Liviu Antonesei, Nicolae Băciuț, Wellu Dorian, Alexandru Dohi, Ion Dumbravă, Ștefan Dumitru, Marcela Mariana Milcu, Voicu Olari, Nicolae Sava, Andrei Zanca, la fel de talentați, sau mult mai talentați decît unii dintre cei aleși să debuteze în volum (spunem aceasta deoarece în volum ar fi trebuit să debuteze Liviu Antonesei și nu un impostor ca Ion Bogdan Lefter), ne obligă să le reamintim editorilor români din cele patru unghiuri că minima onestitate funcționîndu-le liber și nelăsîndu-se obnubilată de traficul de influență ar fi suficientă pentru a rezolva cazurile „desperate" : un caz „desperat" a fost și Cristian Simionescu pînă la publicarea extraordinarei cărți Vicleniile oceanului, *un caz „desperat" a fost și Dan David, cel mai original poet român avărut în ultimii ani...*

Despre Corneliu Antim, Liviu Antonesei, Ștefan Dumitru, Marcela Marian Milcu, Voicu Olari, Nicolae Sava am mai scris la rubrica noastră după ce le-am citit cărțile în manuscris. Pe Nicolae Băciuț l-am citit și l-am admirat adeseori, l-am și premiat o dată, și aproape nu-mi vine să cred că nu a publicat pînă acum nici un volum... Pe Gellu Dorian și Alexandru Dohi (recomandat de angelinul Petru Romoșan) i-am citit în manuscris de mai mult timp dar nu am avut răgazul să scriu despre ei... Desigur nu numai Editura Albatros, *cea mai generoasă (dovadă și acest dublu* Caiet*) și mai exigentă în același timp cu debutanții, trebuie să rezolve toate aceste cazuri „desperate"...*

Cum despre mulți dintre poeții autentici din acest Caiet *am scris cîte un articol, așa cum aminteam mai sus, nu voi încerca în rîndurile care urmează, decît să transcriu impresiile unei lecturi voluptuoase.*

CORNELIU ANTIM

Cele șase poeme ale lui Corneliu Antim, desăvîrșite stilistic, nu ajung să dea o imagine clară despre ceremonialul saintjohnpersean al rostirii care ne-a încîntat atît la lectura manuscrisului... Un poem totuși (Martie în arhipelag) *poate sugera melopeea seducătoare a întregii cărți : „Un ciine alb, altul negru la un capăt de pod. Păsări / albe mișcătoarele tuiuri ale hamalilor purtînd fragile / porțelanuri. Aurite pinzele vîntului dinaintea nopții și / forfota negustorilor ambulanți stringîndu-se-n cetina / moale-a cinteculuí. / Lemnul, lemnul podului de cedru cu balustrade de / santal mirositor ca o duminică în templul cireșilor, în / ochiul violet al apei mă-mbie să privesc, plutind să văd / steaua ori umbra mea într-însa răsturnată, ca un naufragiu al gîndurilor. / Undeva, pe un ocean de lut împietrit, o ființă din alt / ev umple necuprinsul cu strigătul ei. Și strigătul clatină / pădurea de sălcii, trupul și aerul mi le clatină ca un apo- / calips al durerii. / La un capăt de pod, un ciine alb și altul negru — / două corăbii pe urmele unui țărm care nu mai este".*

LIVIU ANTONESEI

Liviu Antonesei, prezent în acest Caiet *cu un singur poem,* Călătorie în erele geologice *(publicat anterior în placheta* Căutarea căutării, *„Biblioteca Opinia", nr. 11, 1981), amplă și copleșitoare invocație a logosului integrator, ne încredințează încă o dată că este, de departe, cel mai bun syntaxeur al tinerei generații : „Cuvintele cresc unele din altele / și lucrurile triște și celelalte îmbibate / de gene atipice coralii din atolul Kon-ti / supraviețuind împotriva experiențelor / nucleare / a defrișărilor, a desecărilor și pescuitului / scufundătorilor cu trupuri lucioase / de abanos // O, apele Oceanului Primordial, liliachii și verzui / Izbind țărmurile calcaroase, sulful colorînd în boala / Van Gogh aerul luminos și putrid / săruri și sode și pirite lucrînd / asupra scoarței ca un cancer / mineral și psihopat...* [...] Auctor incertus *se ridică din infolii, din / incunabule și manuscrise învelite în piei moi / de Cordoba și spune : / „Să iubească mîine cine n-a iubit / Cine-a mai iubit să iubească mîine" / O, da fumul plantei cu nume ascuns / și cîntecul orașului cu nume ascuns / și iubirea mea secretă vizitîndu-mă / în nopțile lungi și insomniace / și silaba uitată a Zeului care a pus / în mișcare toată această mașinărie / tristă, inutilă, alchimică și năucitoare."*

Acest unic poem nu poate da seamă, bineînțeles, de lirismul profund al unui mallarméan turmentat de spectacolul existenței, evoluînd spre o expresie nudă, bulversantă, esențială, dar poate convinge orice editor...

NICOLAE BĂCIUȚ

Nicolae Băciuț e unul din rarii poeți care (pe urmele lui Nichita Stănescu) dematerializează, „dezîncarnează" cuvîntul dintr-o tentație absolutorie : poezia sa pare scrisă într-o purificată stare de rasa, *transmițînd continuu o jubilație a gîndului autarhic... Iată frumosul poem preluînd titlul capodoperei lui D.R. Popescu,* Vînătoare regală : *„Alte sunete în ceasul meu de argint ; / bietul animal, / numai miros, numai auz, numai vedere, / știe tot despre mine / rang, apartenență / și murire. // Alte sunete în ceasul meu de nisip. // Fiara trece prin fața mea, / o salut îndelung, / mă înclin / și apoi plec. // Alte sunete. Ceasul meu s-a oprit."*

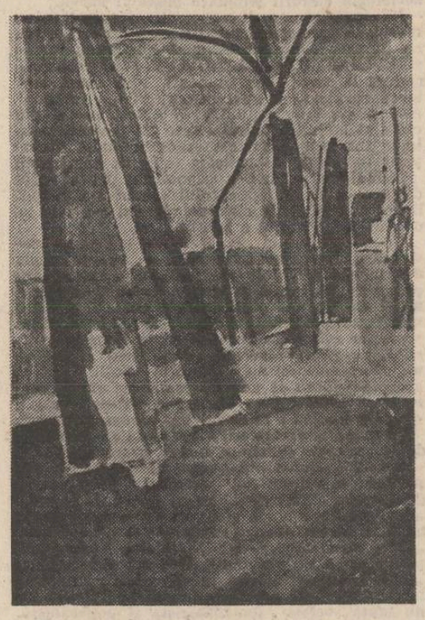

Stîrnește senzație proaspătă / majoră, privirea întîrzie pe formele calde / gîndul filozofează. // Vin duminicile storcînd / vlaga fabricilor de bere, dincolo de cunoaștere, de capcane / cei albiți de trăiri se amuză / cu bancuri de ultimă oră. // Ard trandafiri în parcuri / sfidînd împunătoarele ziduri, / chipuri triumfătoare surid de pe panoul de onoare-al orașului". — Duminicile orașului) *primejduită adesea de un descriptivism tern și irelevant.*

ȘTEFAN DUMITRU

Amalgam straniu de propoziții tensionate, cu adevărat „lirice" și de enunțuri superficiale, poemele lui Ștefan Dumitru reușesc să transmită o dramatică încleștare cu vîrbul poetic („Intru și m-așez în liniștea lutului meu ; / se făcea lumină în rana trecutului. / Nu, lutul meu nu poate fi tînăr, / la fel nici durerea ; / pînă și uitarea este un exercițiiu / și-atunci ?"... „Știu, / distanța mai există și astăzi, / și țărmul la fel, / și urmele noastre pe plajă / care n-ar fi putut face de toate răspunzători, / dar mai există acolo și-un cîntec / pentru care n-am avut niciodată vreme destulă. / Toate există, / doar tinerețea mi s-a dus dracului / și cu ea cel puțin jumătate din mine ; / în acest lung asediu la porțile adevărului / și-ale lumii, / va trebui să pierd totul") ; oricum putem spera că un poet ca Ștefan Dumitru va reuși într-o zi să-și lămurească graiul și să devină un poet în toată puterea cuvîntului.

GELU DORIAN

Publicat generos în acest Caiet, *botoșăneanul Gellu Dorian e un caligraf seducător, livresc pînă la sațietatea erudiției și cu toate acestea plin de candoare, genuin chiar, ajuns, de un îndelung travaliu, să stăpînească acea „magie naturală" a cuvintelor care e marca ascezei spirituale.* Cinci elegii din dragoste pentru Iulia *impune un poet pur, în linia lui Ion Mircea, un poet singular într-un anume sens : „1. — Se apropie, se duce, aproape de sinii / ei cîntă Horațiu, ea e Pyrrha, aproape de / banala ei istorie mut așteptu, / chemat să așez pentru credință / bobul de rouă al celor sfinte cuvinte, — / acolo, ea, în filosofia erosului / adoarme în brațe cu umbra lui Heraclit din Efes, / prin apropiere simțindu-se duhul / unor poeme / a amiros de singe, a amiros de frumos, / amiros de carnea ei lovită de dragoste". „2. — Mîine te închid într-un ou de lebădă / mîine îți dau drumul dintr-un ou de lebădă /, mîine vei fi lebădă lebădînd prin apele tale ale Simbetei, / peste două zile un vînător / îți va ucide puiul de lebădă, / care era dragostea ta pentru mine." ; „3 — Ea cînta rock și dansa charleston, mingîia în / irișii ei chipul lui John Lennon fotografiat / într-o revistă estivală, / era surdă de dragoste, / era frumoasă, ba singură, / în camera ei / umbră a mea / sufletul ei." „4. — Cerc viu, inima ei, inima în care / puiul meu de dragoste / i s-a făcut / vultur." „5. — Că era frumoasă, că se desena tot timpul / pe sine, că își dădea încet ochelarii / de pe ochi, să mă vadă mai / clar ci nu umbră, că / hulea răutățile străzii, că nu înțelegea de / ce amenzile publice se mai dau, că / biciuia neiertătoare rănile sfruntate ale lumii, / că era Anamaria sau numai Maria / pentru ea am fost născut și pierdut pentru ea."*

ALEXANDRU DOHI

Publicat cu numai cinci poeme, Alexandru Dohi ne dezamăgește întrucîtva printr-un discurs poetic aleatoriu și o anumită doză de frivolitate. Impresii de înmormîntare *și artă poetică, text care și el „cedează inițiativa cuvintelor", e mai aproape de inteligența artistică certă pe care manuscrisul său ne-o relevase „...cuvintele la umbra cerului / se încolonează în poem... / scriu, în urma cui ? / a cui este această urmă / în care începe doar trupul ? // ...capul în umbra cuvintelor / cîntărește toamna dintre cauză și efect / toamna dintre mijloc și scop... / visez în urma cui ? // ...inima la umbra capului / își pierde țepii / precum un cactus exilat printre reni... / rid, în urma cui ? // ...mîinile la umbra inimii / se desprind de plug / precum frunzele toamna de crengi... / pling, în urma cui ? // ...pus în pămînt / să nu îl devore cerul ; precum levănțica între haine / să nu le devore moliile / pus în pămînt pus în pămînt / să nu îl devore cerul ; // ...pus în cuvinte pus în cuvinte / precum toreadorul între tauri / pus în cuvinte să nu le devore / minciuna : / gîndesc în urma mea."*

ION DUMBRAVĂ

Ion Dumbravă scrie cu o anume indecizie fermecătoare o poezie a spleenului provincial („Vin duminicile cu tentațiile, cu femei în aburoasele rochii / consumînd cu delicatețe / răcoritoare pe terase înalte. / Soarele e mai necruțător decît ieri. // poeta reușind miraculos să-și convertească reala teroare existențială în „muzică fără cuvinte" („Văd pretutindeni pînze de păianjen afinate ca vata de zahăr / pare acest văzduh o încăpere cu multe colțuri / luna ca o lucarnă în acoperiș / înlesnește privirii mele să vadă ceva / trecînd, tot trecînd // Sufletul bate cu picioarele, cu pumnul în pintec / ca un viu animal ce străbate un șarpe — / pielea mea se-ntinde, pare a se destrăma / apoi se lasă liniștea în trup // Sufletul — prunc mincinos care tipă ca și cum s-ar naște" — Prunc mincinos). Ca și Elena Ștefoi, Marcela Mariana Milcu, una dintre cele mai talentate poete apărute în ultimii ani, a așteptat destul și, în mod firesc, trebuie să tipărească o carte.

MARCELA MARIANA MILCU

După ce a publicat prin revistele literare aproape două volume de poeme, Marcela Mariana Milcu e prezentă în acest Caiet *cu douăsprezece titluri care ne confirmă o mai veche aserțiune : „singura autentică urmașă feminină a lui Nichita Stănescu" scrie cu o grație desăvîrșită („Umbra, gata să cadă, mi se lovi de zid / și rămase-n picioare, doar ea rămase. / El intră într-o pădure de vid / și nu se mai întoarse. // Grund și piatră în inimă se făcură, / pămînt nelocuit inima se făcu — / iarba neagră nu se mai ofili / dar nici nu crescu. / Păsările murîră, cu aripile / unele strînse, altele-ntinse ; / soarele, vrînd să mă lumineze, / mă stinse". — El intră într-o pădure), cuvintele levitează, spectrale, ținute ca de o spaimă cerească („Am încercat să sparg poarta. Vînăt mi s-a făcut trupul. Alizar, strigam, / bărbatul meu, ocnaș în mare ferecat, deschide ! / M-am înfrumusețat la trup și la ochi iar / mîinile mai albe-mi sînt acum. / Plecarea ta rezămisli în mine o mare frumusețe inutilă. Și lumea toată am cuprins în trup, de l-a-nceputul ei / fără de capăt... / Am adormit apoi pe buza craterului — / trist peisaj arheologic / cu minarete prăbușite și poleit cu praf de smalțuri — / pentru un arheolog inexistent. / O gipaetă a venit, părul meu l-a făcut colan / în jurul ciocului de aur crud și m-a îmbrățișat / cu ghearele. / M-a dus apoi în casa mea cea largă și pe pereți cu plins mucegăit. / A doua zi am venit iar" (...) - Dialogul cu Alizar),*

NICOLAE SAVA

Am recitit cu plăcere poemele lui Nicolae Sava, fericitul cîștigător al Concursului pentru debut al Editurii Junimea, dar nu și fericit „selectat" pentru acest Caiet. *Un poem ca* Moment poetic *(„După ce în clasă se adunase toată liniștea zilei și copiii luară poziția de cumințenie cu mîinile încrucișate la piept încît se auzea doar timpul trecînd tovarășa învățătoare luă o poziție estetică anunțînd grav dragi copii avem bucuria de a saluta în mijlocul nostru pe domnul poet și domnul poet ne va citi ultima capodoperă se opri la fereastră o deschise încet și rămase privind liniștit înainte tocmai trecea un anotimp copiii nu înțeleseră mai nimic dar acceptară jocul mai vrem o capodoperă strigară și poetul se duse din nou la fereastră să privească cum mai trec anotimpuri ce minunat exclamau toți ce minunat mai vrem o capodoperă strigară în cor dar de data aceasta poetul nu mai nimeri-*

se fereastra și mîinile-ntinse căutau tremurînd peretele văruit foarte alb de femeia de serviciu"). ne readuce în suflet seninătatea. Sperăm să putem scrie din nou mai pe larg despre cartea sa de debut.

ANDREI ZANCA

Un crepuscular profund, învăluitor, rafinat în expresie, fără nici un dram de ostentație, Andrei Zanca e în toate poemele din acest volum un impecabil artist : „nici o lumină nu tulbură adîncul acestei veri // seara, oameni tăcuți, / în stație și cîinele întorcîndu-și privirea / de la tine la marginea zidului — viața / noastră în buza vîntului, umezind / o oarecare frunză la malul apei — noaptea / copacii. tremurătoare umbre pe albele case / unde respirația ta aburește geamul, așezat / la masă, privești / întunericul — în ploaie egală / așteaptă / în fața ta — neatins, paharul, pe cînd neonul, zuruie în noaptea verzuie / și lauza își plimbă mîna pe fraged pîntec / închipui această ploaie peste răgazuri, / la răspîntia / spaimei, unui oarecare bătrîn / în foșnetul porumbului, într-o după-amiază / cînd nu mai e drum de întoarcere / în această liînște, / luxată de o prea mare lehamite / cînd chiar veghea ta, la chenarul nopții / pare nesfîrșită — / titlul acestui poem în loc de toiag / cum mai revii acum / / poate lîngă verdeața unui rambleu / mistuind ecoul / ca singura garanție / a acestei coline — / ori poate închipuind un om / un om atît de singur, / încît se claxonează îndelung, / pe șoseaua întins lovind zarea — / dar, de ce deodată / nebunul tîrîie de-o aripă / pescărușul zdrobit de-o stîncă ? / desigur, / tîrziu, vîntul va lovi paleta sură a acestui anotimp, / înșelătoare limbi trezind / în suflete egale / ca niște ștergătoare de parbriz. / îndoiala ? / a dispărut de mult, capetele, / prea plecate chelesc cu ușurință. / certitudinea ca o piedică... impiedicarea, / ca o certitudine... / atît doar atît. / ori poate silueta mașinii de culoarea steagului putred / pierzîndu-se / în învolburarea gălbuie a arborilor... impasibili martori, / desfoliatei noastre treceri prin lume" — (Una din acelea clasice).

N.R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

CENACLUL DE POEZIE NUMELE POETULUI

Vineri, 15 iulie a.c., ora 17,00, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a opta ședință a Cenaclului de poezie **Numele poetului** condus de Cezar Ivănescu.

„Ne trebuie o idee care să limpezească toate capetele..."

Urmare din pag. I

Trecînd în perimetrul strict al vieții sociale ne reamintim temerea poetului că, în lipsa rolului „regulator" al statului, s-ar ajunge ca viața să se prefacă „într-o luptă de exploatare reciprocă care poate ajunge la disoluțiunea completă". Idei care se află sub unghiul de incidență al teoriilor lui Schopenhauer.

După autorul **„Lumii ca voință și reprezentare"**, oamenii acționează sub imperiul pornirilor elementare, respectiv a egoismului, de unde o luptă feroce între ei : **bellum omnium contra omnes.** Se cunoaște comparația terifiantă folosită de Schopenhauer cu „Furnica-buldog", care ajunge să se autodevore. Eminescu a fost înriurit, mai mult decît se crede, de astfel de reprezentări teoretice. El nu are însă în vedere confruntarea între păturile muncitoare și cele spoliatoare sau trintorii și parazitii societății ci „nimicirea" reciprocă a „claselor pozitive" a „forțelor folositoare țării". Poetul se adresează astfel beligeranților : „Stai ! Nimicind pe vecinul tău tu lovești în tine... El produce grîu, el are trebuință de mine, eu de el, nimicirea sa ar fi o pierdere vădită pentru mine, care nu mă pot ocupa de toate celea". Așadar, Eminescu se referă la diviziunea socială a muncii care presupune, bineînțeles, o într-ajutorare reciprocă. Dar nu această stare de lucruri, care e în firea societății moderne, urmăresc s-o răstoarne ideile revoluționare ci modul în care se repartizează bogățiile societății, felul în care exploatatorii își însușesc plusprodusul muncii claselor de jos, „pozitive". Imaginîndu-și „nimicirea", acelor „puteri egal de folositoare" era firesc ca poetul să aibă impresia unui cataclism social, deoarece, cu adevărat, ar fi însemnat instaurarea oarbei anarhii, a periclitării înseși temeliilor societății civilizate.

Nu avem posibilitatea să discutăm aici mai amănunțit această problemă (unele aspecte le-am mai atins, dealtminteri, pe parcursul studiului de față). Ceea ce dorim să subliniem e caracterul dramatic al căutărilor eminesciene. La un moment dat, prins în plasa unor contradicții insolubile, poetul exclamă, excedat : „Suntem zăpăciți, nu mai știm ce voim, ce să facem, ce să primim, ce să respingem, în cine să ne încredem..." Iar mai departe : „Ne trebuie o idee care să limpezească toate capetele și să ne împreune pe toți la lucru".

Pentru a se înțelege substratul unor astfel de mărturisiri se cere să ținem de eșecul eforturilor sale de a găsi calea concretă de izbăvire din impasul în care se afla țara, impas denunțat cu atîta violență de poet. Am văzut că statul „impersonal", capabil să asigure armonia prin ~~înfrînarea tendințelor~~ egoistice ale claselor superioare, s-a dovedit o pură utopie, nefiind altceva decît un instrument în mîna oligarhiilor politice. Regele ? În cel mai bun caz, un tolerant, în spatele căruia își aranjau interesele clicile conducătoare. O vreme s-a întrebat dacă nu cumva oamenii de treabă din cele două partide — conservatorii și liberalii — aleși în Parlament n-ar putea, sub un „control de jos", lucra în interesul țării. Dar și viața parlamentară nu era altceva decît o „ficțiune". Camerele vădindu-se o altă față a guvernului, în cadrul aceleiași „societăți de exploatație".

Eminescu nu încetează totuși, în articolele sale, să afirme că așa nu mai merge, că e necesară o „reorganizare serioasă". Foarte bine, dar cine s-o facă — mai precis, care forță socială ? O singură clasă există în care poetul are încredere și pe care o iubește cu toată văpaia inimii sale : țărănimea. În același timp, Eminescu, nu poate ignora faptul că păturile muncitoare de la sate erau, în anii respectivi, într-o proporție covîrșitoare, analfabete, că li se impunea să trăiască în mizerie și în întunericul neștiinței. Încă în conferința din 1876, constata, cu tristețe : „clasa țăranilor e prea necultă și deși singura clasă pozitivă, nimeni n-o pricepe, nimeni n-o reprezintă, nimărui nu-i pasă de ea".

Acesta e aspectul tragic al dilemei eminesciene. Pe de altă parte, noi știm că țărănimea nu se putea elibera, în chip definitiv, decît legîndu-și destinul de cel al clasei muncitoare, revoluția proletară fiind, după cum arată Marx, corul care face ca acel cîntec solo al națiunilor țărănești să nu se transforme într-unul de moarte.

Dramaturgie și actualitate

Urmare din pag. a 2-a

ea conferind posibilitățile și bogăția necesară pentru exemplificare și problematizare, este aceea a cuplului. În teatru, George Genoiu este un analist pasionat al „ideologiei" cuplului, tot așa cum Nicolae Breban o face cu mijloacele prozei. O temă eternă, se va spune, a cărei cercetare nu ar conduce decît la adevăruri eterne. Abordarea ei, doar reluarea tuturor acestora. Nimic mai fals decît atare concepție. Fiecare epocă, fiecare tip de civilizație instaurează alte dimensiuni în viața afectivă, o sărăcește sau o îmbogățește, îi oferă o conformație specifică. O dovedesc romanele lui Nicolae Breban, o dovedesc tensiunile dramatice, nu puține, care explorează șansa — sau absolutul — relațiilor dintre indivizi în cadrul cuplului. *Doi pentru un tango* este o piesă construită în exclusivitate pe ideea libertății interioare a omului contemporan în cadrul matrimonial. Personajele piesei urmează să se căsătorească, mai exact intenționează mai mult sau mai puțin concludent, aflîndu-se în imprejurări dilematice. Temperamente diferite, soluții diferite. Familii fericite, nefericite, echilibrate, comune, ieșite din comun întîlnim și în *Însoțitorul nevăzut, După echinox..., Drumul spre Everest.* Mereu, același final deschis : invitație la regăsirea prin puteri lăuntrice a libertății.

Dramaturg inspirat și abil, autorul *Însoțitorului nevăzut* ese un scriitor perfect stăpîn pe mijloacele artei sale.

plastică

Dincolo de aparență

Punctul de vedere ce **ni-l** propune în lucrările sale lugojanul **Constantin Răducan** (pictură și desen la Galeria „Căminul artei", etaj) frapează prin remarcabila capacitate de sublimare a realului. Este foarte evidentă în această expoziție a artistului demonstrația unei rigori a semnului plastic, ce ne duce cu gîndul la o serie de personalități artistice afirmată în ultimii ani tocmai prin resuscitarea conținutului semantic al compunerilor plastice. Paul Gherasim, Horia Bernea, Sorin Dumitrescu, Cristian Paraschiv, chiar și Ion Gheorghiu sînt reperele posibile ale ceea ce s-ar putea numi **o estetică a sintetizării realului.** Pentru privitorul obișnuit, contactul cu lucrări subscrise unei asemenea estetici este dominat de aparența unor formulări abstracte. Semnul plastic în sine, extras din sistem, este materializarea unei abstracțiuni, ale cărei funcțiuni nu mai corespund ordinii inițiale a imaginii. Dilatarea unor detalii are menirea să mute centrul de greutate al atenției către armonia tainică a țesuturilor. O lume necunoscută, deși mereu bănuită, ne este dezvăluită prin intermediul acestui semn, ce poartă în sine izvodul de înțelesuri al formelor și substanțelor primordiale. Este, dacă vreți, efectul unei operațiuni foarte simple, practicată adesea involuntar de fiecare dintre noi. Un alt fel de a privi lumea, ca printr-un ochean închipuit de jocurile copilăriei în căucul rotunjit al palmelor pus înaintea privirilor. Orizontul se sparge brusc și printr-o astfel de prelungire a retinei realul se desface și se recompune caleidoscopic, în planul imaginației, din mulțimea de fragmente-semn. Cine poate dovedi că prin acest truc realitatea însăși e deformată ? Aceasta este aparența abstractă pe care o sesizam mai înainte. De fapt, un capriciu, o comoditate a ochiului aflată pe celălalt versant al spuselor lui Wolfflin, care presupunea acum cîteva decenii că **„frumusețea sălășluiește în ochiul celui ce privește".** Sigur, evoluția artei în genere își atrage din ce în ce mai mult participarea factorului pasiv, a spectatorului la actul creației, prelungit dincolo de limitele atelierului, scenei ori paginii scrise. Artele plastice au aruncat această punte de activizare a privitorului dintru început, făcînd din această frondă operă de educație în ciclu deschis. Constantin Răducan ilustrează cu elocvență o astfel de tendință. El își etalează suita de viziuni sublimate ale unei realități unice prin dezvăluirea unui univers de stări și semnificații neașteptat de bogat și de nuanțat. O sensibilitate „critică" impune alte criterii de existență acestei lumi, pe care sîntem nevoiți să o acceptăm nu întotdeauna prin ceea ce are mai frumos, cît prin echilibrul și armonia structurilor și a detaliilor ce o compun și care ne pot influența uneori decisiv ideile, simțămintele. **„Hotarele"** și **„Colinele"** lui Constantin Răducan dețin datele esențiale ale unei asemenea reconvertiri a privitorului către un anume tip de realitate, în care omului îi este redată solitudinea înaltă a reveriei, tăcerea minerală a gîndului rostindu-se pe sine, dar și suava caligrafie a visului poleind cerul și pămîntul. Locul acestei dăruiri artistice este **un gorgan,** ca un țest uriaș în mijlocul unei cîmpii. Un accident geologic auster și de o acută veridicitate ! Este suficient să reluăm parcursul expoziției, în întregim, după ce vom fi „citit" codul celor două grupe a cîte patru desene (notate în 1980), pe care artistul nu întîmplător le strecoară pe simeze. Pretextul realistic astfel introdus în traseul privitorului, dă cheia subtilei sintaxe plastice pe care artistul a imaginat-o cu un rafinat simț al proporțiilor și cu o economie de mijloace ce îi trădează profesionalismul și inteligența creatoare. Atributele desenatorului virtuoz se regăsesc cu pregnanță în pictura lui Constantin Răducan, domeniu pe care artistul înțelege să-l slujească bazat mai mult pe rigoare formală, decît pe fantezie cromatică.

Corneliu Antim

muzică

«Unora le place jazz-ul»

În afară de **Festivalul de la Sibiu** și de **Galele** estivale de la **Costinești,** amatorii de muzică de jazz nu prea sînt răsfățați de concerte, cum bine se știe ! Cu atît mai mult se cuvine apreciat efortul unei instituții aparent fără legătură cu muzica de jazz, cu arta, în general, dar care, în fapt, s-a dovedit, în ultima vreme, un veritabil focar cultural, inițiind și organizînd o serie întreagă de manifestări de mare amploare și de mare răsunet — **Biroul de Turism pentru Tineret.** După ce **Galele Jazz-ului,** care se desfășoară anual la Costinești în aceeași organizare și-au cucerit deja un binemeritat prestigiu în inimile iubitorilor respectivului gen, profitînd de prezența în România a două formații de jazz americane, în cadrul schimburilor cu fundația „Ambasadorii Prieteniei", B.T.T. a organizat un turneu de spectacole în orașele : Cluj, Sibiu, Timișoara și Craiova, incluzînd un simpozion de specialitate în orașul de recunoscută tradiție jazzistică ce este Sibiul și culminînd (nici nu se putea altfel !) cu o prea frumoasă **Gală** la **Sala Palatului R.S.R.** Despre acest din urmă spectacol vroiam, de fapt, să vorbim. În deschidere publicul bucureștean a făcut cunoștință cu grupul **Metronom** din Piatra Neamț (premiul pentru debut la ediția din acest an a Festivalului de la Sibiu), care a lăsat destule semne de întrebare în privința oportunității prezenței sale într-o asemenea Gală, mai cu seamă solista vocală **Emanuela Carra** punînd la grea încercare răbdarea asistenței. Răbdare răsplătită, din fericire, curînd, de cele ce au urmat, mai întîi prin evoluția **big-bandului Universității Wesleyan din Virginia de Vest,** formație tînără, alcătuită din studenți din primii ani, dar atent cizelată de dirijorul **David Milburn,** care a interpretat exemplar, între altele, **„Above the Sun"** cu un solo duios de saxofon alto și **„Spain" (Chick Corea),** cu aportul substanțial al excepționalului nostru pianist **Ion Baciu-jr.** Ácesta din urmă a oferit, spre deliciul unanim, și un mic supliment de piano solo : **„Waltz for Debby".**

Trio-ul **Creativ** din **Constanța (Harry Tavitian — pian, Cătălin Frusinescu — bass** și **Corneliu Stroe** — baterie) — și-au justificat pe deplin numele și renumele de care se bucură, în numai două piese reușind să capteze atenția totală a publicului și să smulgă, în repetate rînduri, aplauzele celor peste 3 000 de spectatori. O notă specială pentru lucrarea „August '82". **Creativ** rămîne, de fapt, (și din păcate !) singura formație românească de jazz cu componență constantă și cu concepție muzicală unitară. Am regretat absența totală a blues-ului, mai ales că el nu a apărut nici în micro-recitalul la patru mîini oferit de **Johnny Răducanu** și **Harry Tavitian** (în compensație, un încîntător boogie-wooggie !).

Rova Saxophone Quartet, situat pe locuri fruntașe în toate clasamentele de free-jazz din lume, au uimit și au entuziasmat cu tendința lor obstinată de a epuiza registrul de expresie al instrumentului abordat, de la sopranino la bariton, trecînd pe la sopran, alto și tenor. **„Orizont Flamingo"** a fost o adevărată demonstrație de măiestrie interpretativă, spirit creator și inventivitate tehnico-artistică.

Finalul nu putea să fie decît un jam-session în care reprezentanții jazz-ului free din cele două țări și-au manifestat deplin valențele creatoare și interpretative, într-o colaborare spontană exemplară.

Într-un cuvînt, o manifestare de excepție care ne-a adus aminte că, totuși, unora le place jazz-ul...

Paul Nancă

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ION AGÂRBICEANU

IV. Demonism și eros (5)

În pofida aerului ei de simplitate narativă, autorul voind parcă a ne încredința și acum că dă curs unei povestiri „culese" din popor, și **Valea-Dracului** — precum **Frăsinica** și **Comoara** — revendică situarea într-un context tematic cu semnificative deschideri în ordine istorico-literară. În chip cu totul surprinzător, povestirea atrage în albia ei două leit-motive prin definiție tragice. Întîi, este vorba de binecunoscuta temă a femeii care îa de soț pe bărbatul vinovat de tragedia bărbatului iubit, în scopul dovedirii fără echivoc a vinovăției celui dintîi și, se înțelege, în scopul pedepsirii lui exemplare. Apoi, asistăm la racordarea tulburătoarei teme, cu rădăcinile ei arhetipale înfipte în mitologia antică, la nu mai puțin tulburătoarea „supratemă" autohtonă proprie eposului mioritic. Ca fapt de creație, cum s-a și întîmplat, povestirea solicită în egală măsură apropieri de marile capodopere care sînt **Năpasta** și, respectiv, **Baltagul.** Dar, trebuie spus numaidecît, intenția de a „dialoga" în vreun fel cu asemenea modele (în ceea ce privește modelul sadovenian, dat fiind anul zămislirii lui, faptul este, dealtminteri, imposibil) nu se străvede de nicăieri. Harul inconfundabil al scriitorului este acela de a identifica însemnele acestor mari teme, cu o ingenuitate deconcertantă, în realitatea originar cotidiană a locului. Aportul său creator, propriu-zis, stă în extraordinara naturalețe din unghiul căruia este sesizată trecerea în planul existenței mitice a respectivei realități. Procesul este similar, într-un fel, cu cel numit de Mircea Eliade „desindividualizarea" personajului istoric, în cadrul oralității folclorice, pe parcursul unei perioade de timp relativ îndelungate (Mircea Eliade, **Cărțile populare în literatura românească,** Revista Fundațiilor, anul VI, nr. 4, aprilie, 1939, p. 132—147) ; cu precizarea că, în cazul de față, „des-individualizarea" atrage după sine o uluitoare „re-individualizare", rezultată din fericita conlucrare dintre zestrea biografiei fenomenale și biografia mitică a personajelor.

Se înțelege însă că o atare „re-individualizare" nu este de conceput în afara aceluiași proces raportat la locul acțiunii, element determinant pentru existența în și prin mit a eroilor. Magia demonizantă sub imperiul căreia se află aceștia își are sursa tocmai aici, în „duhul" locurilor. Este aleasă din nou pădurea, cum s-a văzut, loc privilegiat în proza lui Agârbiceanu atinsă de demonia fantastică. Povestirea debutează cu un pasaj descriptiv în care este vădită intenția de sugerare a faptului că avem de-a face cu un lac blestemat, aflat în stăpînirea Necuratului. Bătrînele păduri de la hotarul Brusturilor sînt împînzite de „multe huzdoape oarbe", de „multe văi adînci" și de „multe prăpăstii care se deschid ca niște guri de iad". Toate acestea degajă o asemenea stare de frică încît „dacă treci pe marginea lor călare, murgul ridică puțin capul în vînt, ciulește urechile, apoi se liniștește". La fel, cînd „vîn cinii la vinătoare, în salturi mari, urmărind sălbăticiunea, și dau de aceste prăpăstii, miroasă puțin la margine, apoi se strecoară pe urma vinatului, fără teamă". Pe măsură ce se pătrunde în inima pădurii, altfel, un loc absolut inaccesibil, starea de frică atinge însă paroxismul. Straneitatea locului apare copleșitoare („colo în inima pădurii, tufișurile se îndeasă, se împletesc, razele soarelui strecurate din bolta frunzelor de deasupra că niște fire albe de mătasă, nu mai poate pătrunde"), așa încît calul și cîinii, ei înșiși înfricoșați, refuză a se mai avînta în goana lor („Și cînd murgul ajunge aici, sforăie, bate din copite, apoi, înțepenit locului, începe să tremure, iar copoii scheaună și lasă vinatul să se piardă în tufișul nepătruns"). Impresia ultimă este că aici, în inima pădurii, ar fi un alt tărîm, dominat de forțele diavolești ale întunericului : „Și, din întunericul rece al tufișului, vîn sunete ciudate, nedeslușite, vin înfiorări tainice". Înfricoșătoarele tufișuri ascund infernala vale, numită, nu se știe de cînd, Valea-Dracului, descrisă și aceasta în culori dintre cele mai sumbre, cu specială atenție pentru mirosurile de „laborator" diavolesc sui-generis, degajate de o floră absolut respingătoare : „Mirosul tare, pișcător, al buruienilor, al florilor sălbatice, care cresc nevăzute în adîncimi, plutește peste toată împrejurimea de un abur de fosfor topit". Și pentru ca denumirea, Valea-Dracului, să fie întrutotul justificată, acestor dovezi de conținut „plastic" li se alătură argumentul suprem reziznd în existența, aici, a comorii : „Oamenii spun că de bună samă, nu-i lucru curat, că acolo zac comori îngropate de pe vremea turcilor, dar că sînt date în paza Necuratului". Firește, pentru om, Valea-Dracului este un **loc interzis** și eventuala cutezanță de a călca o atare interdicție atrage după sine cea mai mare nenorocire. Dovada o constituie dramatica poveste, întîmplată de demult, a tînărului boar Gherasim. Mutatis-mutandis, în acest punct povestirea lui Agârbiceanu trimite cu gîndul la **Moara lui Călifar** a lui Galaction. Este vorba și aici de un flăcău sărac și cutezător care, spre a-și depăși condiția socială, aspiră la dobîndirea comorii aflate în stăpînirea diavolului. Mai mult, într-un fel, chiar întruchiparea umană a forței satanice este comparabilă. Apare, în ambele împrejurări, omul-paznic al locurilor „blestemate", moara și, respectiv, pădurea.

De aici încolo, însă, deosebirea, ca problematică și ca tratament epic, este totală. În raport cu Galaction, Agârbiceanu nu problematizează în chip expres, conceptualizînd-o (faustianismul), trama presupusei povestiri orale. Autorul **Văii-Dracului** înaintează ferm pe pista realistică a întîmplărilor, punctînd cu discreție în marginea procesului de „supradimensionare" fantastică pe care acestea îl cunosc în decursul perpetuărilor în timp pe cale orală. De aceea, gîndul descoperirii comorii, în ce-l privește pe Gherasim, nu se leagă de patima îmbogățirii în sine. Hotărîtoare se arată a fi clasica motivație a literaturii ardelene, mai ales, vizînd discrepanța pozițiilor sociale dintre cei doi tineri antrenați în patima iubirii. „Iar Gherasim — notează autorul — rămînea cu gîndurile lui. Se gîndea la Crucița, se gîndea la ea toată ziulica. Crucița aceea era fată de om avut, și Gherasim își pusese în gînd să o ieie de nevastă. Fata nu se ferea de el. Dimpotrivă, în privirile ei, era mult vino-ncoace pentru Gherasim. Dar el pricepea că un boar nu putea lua o fată așa avută..." În principiu, și ideea rivalității dintre bărbați tineri ce iubesc aceeași fată urmează schema consacrată. Pascu, adversarul lui Gherasim, are ascendentul poziției sociale mult mai bune, ca om al grofului, pus de acesta să-i păzească pădurea. În fine, pe de altă parte, nici ascendentul flăcăului sărac nu este trecut cu vederea : el voinic, frumos, cinstit, iar rivalul său, urît, nevolnic la trup și suflet. Apropo, însă, de înfățișarea celui din urmă, la Agârbiceanu ne întîmpină o neașteptată abatere de la tipicul binecunoscut ; **urîțenia** lui Pascu „este de un fel deosebit, ea aparține unui ins însemnat", unui om al diavolului. Om al pădurii ca și Ionu Bodii din **Comoara,** Pascu poartă însemnele demonicului în altă ipostază, total antiidilică, „duhul" pădurii își relevă prin el atributele malefice. Fără a forța faptele, calitatea de paznic al pădurilor, mai ales al unor păduri care ascund un loc blestemat precum Valea-Dracului, constituie un prim indiciu cu privire la identitatea demonică a pădurarului. Este de presupus că Pascu exercită o asemenea profesie avînd „dezlegarea" de la „stăpînul" pădurilor ; ceea ce, implicit, atrage după sine „accesul" la locul „interzis" — Valea-Dracului — și cunoașterea acestuia. Mai mult, el, Pascu, nu numai că „știe" exact de existența comorii din Valea Dracului, ci, după toate probabilitățile, în calitate de „paznic" al acestei comori, este „menit" să-i atragă pe alții — precum morarul Călifar — spre ea, împingîndu-i la pieire.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

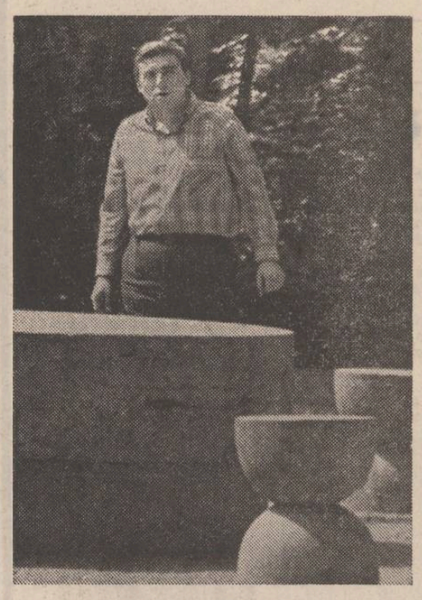

Adrian Păunescu e decis să se așeze la Masa tăcerii (Fotografie din 1963)

Ion Biberi : Luciditatea eseistului

Pe Marin Sorescu îl doare capul, nu numai cei „trei dinți din față", dar pe Corneliu Leu nu-l interesează ; se pare că nici pe George Bălăiță

CUMPĂNĂ

Bătrînul anticar

De cite ori răsfoiește cartea lui preferată
fața anticarului se acoperă de o pulbere fină.
De cite ori răsfoiește-n grădină floarea lui preferată
fața Bătrînului Anticar se acoperă de o pulbere fină.

De cite ori îmi vorbește despre cartea lui preferată
fața Bătrînului Anticar se acoperă de o pulbere fină.
Într-un raft obosit doarme Bătrînul Anticar
lipit cu tot destinul de cartea lui preferată
și tandru copertat de o pulbere fină.
Carte și pulbere e Bătrînul Anticar
și praf și pulbere e cartea ce-o să vină.

George Alboiu

MODELUL PÂRVAN

Urmare din pag. I

sesia lui care este și astăzi arheologia. Nimic însă, la el, din cercetătorul exultant și adeseori superficial, gata de generalizări iuți și senzaționale : dimpotrivă, omul lua, cu uimire, în mînă cîte un fragment de vas antic, îl răsucea, îl curăța cu palma grea ca de țăran, îl așeza apoi deoparte meditînd și abia după cine știe cîtă vreme, cînd probele se adunau în cantități trebuincioase, punea un „diagnostic" și compunea o comunicare concisă, doctorală, peste care însă nu se mai putea trece. Văzută cu ochi grăbit, opera lui Dinu Adamești pare a fi a unui „colecționar", cu manifestări în tot cazul mai rare, însă aceasta e o simplă impresie pe care profunzimea operei și de la un punct anvergura ei o contrazic. Cine ar sta să examineze bibliografia (pornind de la simplul „memoriu de lucrări") ar observa numaidecît că pretutindeni este vorba de chestiuni, în felul lor, definitive. În plus, totul pare a pregăti „marea sinteză" care, fără putință de tăgadă, este „La Basilicata. Storia e monumenti". apărută în 1974 și de unde, recent, s-a extras într-o versiune abilă un însemnat fragment, tradus în românește cu titlul „Civilizații antice din Italia meridională" (Ed. Științifică și Enciclopedică 1983). Este, curios, o pasionantă contribuție care depășește comunele cercetări arheologice sobre și precise ca un raport ori ca o catagrafie : autorul e, neîndoios, și un gînditor pentru care studiul lumilor dispărute aduce materia cea mai nimerită pentru reflecție. Dinu Adamești e, prin esența lui metodologică, un pârvanian, probabil unul dintre cei mai însemnați. El a și început, de altfel, studiul arheologiei la București, într-un mediu în care fascinația lui Pârvan continua încă să se exercite la o temperatură foarte înaltă. Scarlat Lambrino, Gr. Florescu, Vasile Christescu, Radu Vulpe, profesorii, prin'30 ai lui Dinu Adamești, sînt, este fapt notoriu, discipoli fideli ai lui Vasile Pârvan și urmele pe care anii românești de formație le-au lăsat se văd, la savantul stabilit înainte de război în Italia, pînă azi. De altfel, modelul Pârvan e și pentru Dinu Adamești o certitudine, arheologul nu face din aceasta un secret și, de altfel, a explicat, nu demult, însemnătatea soluțiilor anterioare în explicația colonizărilor grecești : el își propusese, în sinteza lui, „cunoașterea așezărilor epocii fierului și a contactului stabilit de acestea cu lumea coloniilor elenice de pe coastă, a momentului și a manierei în care s-a produs acest contact ; o problemă, aceeași, care îl preocupase și pe Vasile Pârvan cu aproape 60 de ani în urmă". „Pârvaniană" nu este aici numai „tema", ci, pînă la un punct, și dezvoltarea ei, căci Dinu Adamești e nu doar un arheolog admirabil, ci și un „scriitor științific" foarte interesant. Descripții amănunțite și expresive de obiecte sînt la el, ca și la Pârvan, numeroase : omul lasă nu doar măsurătorile reci să vorbească ci și sensibilitatea, care e a unui cunoscător de artă veche foarte documentat. Tot soiul de statui, de teracote, de oinochoe, de amfore și lekynthos, de cratere, oglinzi și kriofori par a ieși, de îndată ce ochiul arheologului se îndreaptă către ele, din mutenia lor, „vorbind" emoției istoricului care recreează clipa cea repede dispărută. Am văzut, la Museo Siritide din Policoro, și eu numeroase din aceste obiecte pe care Dinu Adamești nu doar le-a adus la lumină, dar le-a și explicat cu o remarcabilă abilitate a expresiei, în același timp academice și literare și înțeleg poate mai bine decît alții, cît este erudiție și cîtă artă în arheologia lui Dinu Adamești.

Însă astfel de elemente, prin care el urmează pe Vasile Pârvan, nu sînt izolate, Dinu Adamești are asupra tradiției culturale românești o concepție dintre cele mai pozitive. El a învățat, de pildă, de la Scarlat Lambrino cîte ceva despre aerofotometrie și a dezvoltat acest soi de investigație într-atît încît e azi socotit printre cei mai de seamă specialiști ai lumii. Triumf al științei căci pe fotografiile de teren, luate din avion, de la înălțime, părînd ca o pictură abstracționistă, expertul vede acolo unde sînt fortificații, planuri de cetăți, concentrări de locuințe, temple, canale pe care individul comun nu le distinge.

Specialist în arheologia, ca să zic așa, „începută din văzduh", Dinu Adamești exemplifică și o viziune mai elastică asupra civilizațiilor, cu origina, și aceasta, în cercetările lui Vasile Pârvan. El s-a preocupat, în principal, de Magna Graecia care este sudul italian colonizat, acum două mii cinci sute de ani, de greci. Un studios de concepție mecanicistă și „centralistă" s-ar fi rezumat să descrie doar efectele „civilizației" eline însă Dinu Adamești nu s-a oprit aici. Cercetările lui, continuînd pe acelea din „Getica" și „La pénétration hellenique" au și o însemnată proporție de istorie a civilizațiilor, în ceea ce privește raporturile dintre coloniști și indigeni. El începe să creeze, admirabil, teze noi încă de la examenul artistic și observă că stilurile sînt, în Magna Graecia, combinate cu origini eclectice și cu neputință de fixat într-o arie unică. Așa apare, în adevăr, „originalitatea" inițială a civilizațiilor zise „mai tîrzii", printr-o retortă cu aluviuni numeroase, a căror combinație nouă naște un compus prin sine „original". Odată ce acesta se dezvoltă omogen, el generează un stil „nou". Dacă reflexul colonizării e, în cultură, imitația la un moment primordial, aceasta nu vrea să spună că în timp raportul „indigenului" cu „colonistul" ar rămîne eminamente pasiv. Dinu Adamești a demonstrat că avem aici un proces reversibil și că în ceea ce privește Magna Graecia, atunci cînd era gata înfăptuită „prima unitate de civilizație", s-a produs, cum era și natural, revolta fondului indigen : aborigenii aveau, de altfel, în secolul al IV-lea i.e.n. o artă hotărît „originalizată". Efectul produs, cum zice sugestiv autorul, „de aluatul culturii elenice în plămada indigenă" nu era decît, să zicem așa, ocazia stilistică, acea „plămadă" devenise, imperceptibil, „aluat". Pentru Dobrogea, procesul a fost revelat, cu mulți ani în urmă, de Vasile Pârvan ; pentru Italia meridională — de Dinu Adamești. Ce imagine mai elocventă s-ar putea închipui decît aceasta, a tradiției confirmate de Dinu Adamești, acest admirabil arheolog și ginditor pârvanian ?

Tehnica alertei sau iluzoriul drob de sare

„**Acum regret nespus,** scria **H.H. Stahl** (în 1981, **Amintiri și ginduri,** p. 247), **că nu am avut răgazul, prilejul și poate nici capacitatea de a așterne pe hîrtie, eu însumi, ce știu despre filozofia poporului român... Problema a rămas încă nedusă la capăt, spre marea mea mihnire, mereu amînînd-o cu gîndul că voi putea totuși, cîndva, să pun în ordine ce gîndeam despre cultura populară românească. Așa că despre această mare problemă am rămas doar cu amintiri, care încep a se șterge odată cu vîrsta. Fiecare om are un «violon d'Ingres» și în ce mă privește despre sociologia culturii populare poate fi vorba.**"

Nu mai este cazul să meditățm nostalgic pe marginea acestei mărturisiri, care mi se păruse, ca (probabil) tuturor celor ce cunoșteau lucrările lui **H. H. Stahl,** tristă (ca o problemă nedusă la capăt) dar frumoasă (ca recunoașterea curajoasă a unei neîmpliniri). Nu mai este cazul. Vioara lui Ingres a fost scoasă din cutie și amintiri foarte șterse au devenit tema unor foarte improvizate și dezordonate variațiuni în jurul problemelor culturii românești.

Dubiul cu privire la capacitatea de a vorbi despre filozofia poporului român s-a risipit. Răgazul negăsit de cincizeci de ani s-a ivit în ultimii doi. Prilejul a apărut și el.

Noua carte a lui **H. H. Stahl** cuprinde **„comentarii** — ne spune autorul — **asupra uneia din temele esențiale ale culturii noastre, cea privind viața rurală, folclorică, socotită de foarte mulți ca singura păstrătoare a culturii noastre tradiționale. Căci, în adevăr, se pare că, dacă vrem să avem certitudinea că în istoria culturilor, pe plan universal, putem veni și noi cu un aport valoros, nu avem altă soluție decît să acceptăm ideea că neamul românesc există cultural în special prin făptura social-culturală a «satului», adică a folclorului și etnografiei sale".**

Nu numai „cercetătorii vieții sociale românești" dar și **„curente culturale întregi, precum cea** (sic) **«latinistă», «junimistă», «semănătoristă» și «poporanistă» precum și personalități de seamă** (Maiorescu, Eminescu, Iorga, Pârvan), oameni **„nu de a doua mînă, ci figuri de seamă, hotărîtoare în istoria noastră culturală"** se înscriu pe o **„linie ruralistă"** (p. 6). De înțeles (motivată, prin urmare, privind-o în contextul istoric), **„linia ruralistă"** a dus la cele mai regretabile interpretări **„de școală latinistă, apoi tracistă... de luptă socială semănătoristă și poporanistă, de supralicitare patriotardă, de exegeză filologică și de critică literară, estetică și psihologică (normală și abisală), unele filozofice, cărora li s-au adăogat, sporadic, cîteva contribuții de caracter «științific»** (ghilimelele la **Stahl**) **...și o încercare de a lămuri problema prin încadrarea ei într-o istorie comparată a religiilor"** (p. 223). Căci este de **„regretat mereu" a) „grava deficiență în cunoașterea problemei" ; b) puținătatea lucrărilor pregătitoare" și c) „refuzul sistematic de a se documenta direct" („în special trebuind a fi menționați în această privință Lucian Blaga și Mircea Eliade")** (p. 223). **Blaga** și **Eliade „continuă pe alții"** (p. 7) din curentul **„ruralist"**, reprezentînd un fel de ultimă consecință a lui, dar sînt aleși ca subiect critic al cărții, **„pentru un dublu motiv : mai întîi pentru că elaborările lor sînt de o calitate deosebită astfel că depășirea lor nu poate fi asigurată decît printr-o cunoaștere amănunțită și critică a gîndirii lor și în al doilea rînd și mai ales pentru că tezele susținute de ei au astăzi încă ecou în lumea noastră, operele lor fiind retipărite, mereu citate și luate drept model"** (p. 7).

(Aici apare unul din primele semnale de alarmă din această carte, bintuită de spaime nelămurite și plină de semnale de alarmă. Vom vedea în ce măsură îi izbutesc autorului alte „tehnici", dar trebuie să spunem că aceasta — căci cu o tehnică avem a face — este minuită cu oarecare indeminare. Arătînd spre drobul de sare, care nu se vede decît din locul privilegiat în care stă, **H. H. Stahl** trage mereu și viguros de minerul plumbuit. Căci cît sînt de retipărite lucrările lui **Blaga** sau **Eliade** în România ? Cît sînt ele de mereu citate ? Care sînt scrierile care, din nou „mereu", le tot iau de model ?).

Cartea își propune să opună tuturor acestora o înțelegere „științifică" a fenomenului, întemeiată pe o informație temeinică, făcută **„în condițiile stricte ale tehnicilor de anchetare a opiniei publice, adică în cantități de masă statistică, anume organizate astfel încît să poată asigura un oarecare grad de probabilitate acceptabilă"** (p. 13). Pusă, în sfîrșit, pe acest teren problema **„specificului național"** (care pare să fie, după **Stahl,** tot una cu **„folclorul", „viața rurală", „cultura tradițională"** și care definește un **„caracter național")** poate depăși impasul în care a fost adusă de **Blaga** și **Eliade,** avînd în spate interminabila **„linie ruralistă",** dar și multe alte păcate.

Acestea sînt intențiile, pe care nu le discut deocamdată decît sub raportul realizării.

În realitate, cartea se alătură tristei serii de lucrări care continuă vechi (să le zicem) polemici, dintre mari personalități și personagii mai obișnuite supraviețuitoare, degenerate prin forța împrejurărilor în răfuieli cu morți ilustri. Am mai avut prilejul să vorbesc despre ineleganța acestei forme foarte speciale de folosire a argumentului forței fizice (biologice) în chestiuni intelectuale și nu voi stărui. „Eseurile" lui **H. H. Stahl** sînt reluarea „disputei" din anii '30 cu **Blaga** (atît de viu în carte încît, vorbindu-se de el, undeva în text, i se spune **„Domnia sa")** și la care acesta n-a răspuns direct, amplificată, „actualizată" și care il vizează de data aceasta și pe **Eliade.** Marile probleme enunțate în „introducere" sînt mărunțite, ciobite și risipite de-a lungul ciudatului solilocviu (căci, probabil, nici **Eliade** nu va răspunde) care se vrea cu orice preț un dialog.

Textul devine astfel și mai stufos, urmărind nu atît demonstrarea propriilor teze cît mai ales combaterea altora (ideile lui **H. H. Stahl** sînt de multe ori obținute prin negarea susținerilor lui **Blaga** sau **Eliade,** anti-idei, pure și simple).

Odată cu aceasta, **„anchetatorul singuratec"** intră însă într-un domeniu de cu totul altă cuprindere, într-un alt orizont, în care **„credința că ocicît de necesară ar fi documentarea de bibliotecă, totuși ea rămîne o sursă de a doua mînă, extrem de nesigură"** este, într-adevăr și neîndoielnic (nu **„poate"** cum spune el) **„un defect de gîndire rezultat al unei deformări profesionale specifice sociologului anchetator de teren"** (p. 13). În noul spațiu în care încearcă să se miște **H.H. Stahl,** documentarea de bibliotecă este o sursă fundamentală și foarte sigură, a cărei lipsă este de regretat mereu. Refuzul sistematic de a se documenta din cărți echivalează aici, în stratul nefolcloric al culturii, cu o gravă deficiență în cunoașterea problemei, cu atît mai gravă cu cît, pe acest strat, lucrările pregătitoare nu lipsesc. Din vioara lui Ingres iese, după ureche și foarte scîrțîit, o cîntare în care cunoscătorul „bobițelor" (c'est de ce côté que nous sommes) abia dacă mai recunoaște subtila partitură.

Peste toate acestea, nenumăratele confuzii și inexactități pe care le vehiculează textul sînt potențate de o mulțime de referiri obscure, aluzii sibiline, insinuări, intrucit, prin forța lucrurilor, legat de vechiul peisaj istoric în care rămîne, în care își desfășoară retroactiv verva polemică (și care pentru el își păstrează întreg relieful sentimental), autorul uită că (în mod obiectiv) acesta nu mai există.

În pregătirea „polemicii" cu **Blaga,** primul capitol al cărții, **„Curente și vechi puncte de vedere",** vrea să ne arate că **„ruralismul", „naționalismul", „misticismul"** și **„reacționarismul"** acestuia au rădăcini vechi.

Pentru aceasta se pornește de foarte departe. Oamenii, ni se spune, își dau seama că **„neamul lor nu seamănă cu al altora"** în contact cu **„oameni de alt neam".** Ei sînt ajutați în aceasta **„de existența unei opinii publice"** care îi **„îndrumă spre anume judecăți gata făcute, folclorul oferindu-le o serie de locuțiuni și anecdote, deseori atît de hazlii pe cît de nedrepte, puse pe seama mai tuturor neamurilor cu care am venit în contact, unguri, sași, evrei, greci, bulgari și mai ales țigani, din toate rezultînd că toți cei care nu sînt români pot fi caracterizați prin calificative de ocară, ca fiind proști, îngîmfați, șireți, fricoși ș.a.m.d ".**

În această carte atît de săracă în surse mărturisite, sîntem trimiși în acest loc la o lucrare a lui **A. Gorovei,** care să dovedească temeinicia aserțiunii. Nu ar fi fost însă mai bine, pentru a se evita confuzia ce urmează, să fim trimiși la bogata literatură care ne arată că acest tip de „folclor" este universal, că el există (și nu totdeauna în nota jovială a celui românesc), la germani, francezi, italieni, evrei, persani, indieni etc., și că nu privește, prin urmare, pe români în mod special ? Căci rădăcinile acestui fel de „folclor" par să fie foarte vechi, dacă luăm în seamă studiile foarte solide urmărind, de pildă, avatarurile etimologice ale cuvintelor cu sensul „străin" și „venetic" la semiți sau la indo-europeni. Acest „folclor", la români și aiurea, ilustrează un aspect particular al problemei psihosociologiei grupurilor fără nici o altă semnificație (așa cum bine observă chiar H.H. Stahl, el există și în ceea ce ii privește pe olteni, mocani, bîrsani, moroșeni etc. deci pe alți români, decît cei care il cultivă). Este el dovada unei **„opinii publice"** xenofobe ? Să fim serioși !

Dar pînă unde, pe ce nivel, cît, la ce amplitudine etc. putem lega mecanismul unor fenomene sociale de cu totul altă natură și cu o motivație istorică foarte limpede, bine definită, de acest **„capitol interesant de PSIHOLOGIE POPULARĂ"** (termenii lui **H.H. Stahl** trebuie reținuți). După opinia lui **„problema se schimbă — NU ÎNSĂ COMPLET — atunci cînd cei ce încearcă să stabilească diferitele specificități naționale sînt oameni de știință care vor să se sprijine pe fapte bine controlate, nu numai pe impresii ivite în toiul luptelor. Dar ȘI acești cărturari NU AU ÎNCOTRO : ei tot în condiții sociale vor avea de luptat..."** (p. 20, s.m.).

Avînd în vedere „impresiile ivite în toiul luptei" și pe „cărturarii care nu au încotro" (chiar prin anii '50 și chiar la cursurile serale taxate de „materialism vulgar") această însăilare „științifică" ar putea fi privită și ca o glumă dacă nu ar sluji de introducere „teoretică" la discuția ce urmează, cu privire la mai toate marile curente și mișcări culturale românești din ultima sută de ani (școala ardeleană, pașoptiștii, junimismul, semănătorismul etc.). Ni se spune, prin urmare, că de la **„aspectul folcloric al problemei",** de la **„opinia publică" folclorică** care **„îndrumă spre judecăți gata făcute"** în care românii sînt deștepți, modești, cinstiți, curajoși etc. derivă opinia că ei sînt **„descendenți ai unui neam stăpîn al lumii)** (p. 21) imputabilă „școalei latiniste" ; afirmația că ei vin dintr-o **„antichitate încă mai adîncă"** decît cea romană (p. 72), imputabilă unui „curent tracizant" ; proslăvirea etniei, **„concepută mistic"** (p. 25) ; **„proslăvirea satului cel de demult",** imputabile, acestea, „pașoptiștilor", „junimismului" și „semănătorismului", stînd toate sub semnul unei evidente exaltări patriotarde. În treacăt, și fără prea mare legătură cu problema, „Cîntarea României" este caracterizată drept **„o ciudată creație poetică",** în care **„folclorul local se îmbină cu vizionarismul lui Lamenais"** (p. 26), o altă trimitere la misticism, iar **Eminescu** este **„exponentul cel mai categoric al acestui mod de gîndire, reacționar prin esența lui", un „proslăvitor al trecutului și ponegritor al prezentului"** (p. 28).

Pentru a reduce întreaga viață spirituală a unui popor la cîteva obsesii traduse în idei rudimentare, pentru a pune sub semnul „reacționarismului" și „misticismului" întreaga ei devenire, este nevoie, desigur, nu numai de un punct de observație adecvat (care lui **H.H. Stahl** i se pare a fi felul cum a privit această cultură folclorul ei) ci și de ignorarea (intenționată sau născută numai din neștiință) a unor date esențiale. Sînt din nou și mereu de regretat, mai în toate problemele, gravele lacune de documentare în bibliotecă. Imaginea pe care o dă autorul, de pildă, raporturilor dintre aristocrația maghiară și populația majoritară românească din Ardeal are un nivel de simplificare sub cel admis în manualele elementare de istorie. Cucerind Ardealul, ungurii **„trebuiau să se justifice în fața propriilor ochi, ceea ce nu puteau face decît negînd" drepturile românilor.** (p. 21). Datele problemei sînt însă mai multe. În realitate, pînă la transformarea Ungariei în pașalic, românii avuseseră acolo o prezență politică (și culturală) activă, după cum ne-o arată, printre altele, Corvineștii, Olahus și voevodul român al Ardealului, Ștefan Mailat (în secolul al XVI-lea). Acest aspect, ca și aspectul confesional al problemei nu sînt întîmplătoare. „Școala latinistă" nu avea un caracter „ruralist", așa cum ne lasă să înțelegem atitudinea primilor ei reprezentanți față de mișcările de caracter popular. În planul strict al preocupărilor cărții, **Ion Budai-Deleanu** este, din acest punct de vedere, de tot interesul. Tot astfel, problema „formelor fără fond" nu poate fi redusă decît într-un mod abuziv la contrazicerea dintre influențele **„străine"** și **„fondul vieții noastre",** la lupta împotriva abaterii de la **„specificul nostru național".** (În acest fel devine Maiorescu „ruralist", „antioccidentalist" și „patriotard"). Procedee de același fel, și numai ele, îngăduie lui **H.H. Stahl** să afirme că **„această proslăvire a trecutului folcloric a dat naștere unui puternic curent «ruralist», adversar al oricărei influențe culturale străine, stricătoare a specificului nostru național, care ulterior a luat și o formă «poporanistă»,** răspîndită pe calea mai ales a revistei **«Viața românească» și sfîrșind prin a da naștere unui curent politic țărănist"** (pp. 28—29).

Din nou (cu o singură excepție), spațiul românesc este scos din context european. Izolate astfel, idei ținînd de mari curente culturale, trăite aici solidar cu Europa și sincron, sau ideologii politice, legate și ele de integrarea noastră în orizontul continental, iluminismul și romantismul, liberalismul, conservatorismul și agrarianismul (țărănismul) devin în acest perimetru manifestări ale unui destin național tarat de o **„obsesie națională"** și de un **„ruralism"** funciar. Să fie **Alecsandri** mai aproape de **„opinia publică"** folclorică românească, incriminată de **H.H. Stahl,** decît de **Felibrii,** de **Mistral** sau de „folclorismul" catalan sau italian contemporan cu el ? Să fie „curentul tracizant" numai exacerbarea unor obscure „complexe" românești ? Să n-aibă el nici legătură cu mișcarea mai amplă care a răsturnat miturile etiologice iluministe înlocuindu-le cu istorie ? Și să fie el, chiar în manifestările lui ridicole, mai rău decît celtomania sau slavomania de aiurea ? Să aibă el o altă semnificație ? Să fie revenirea la tema țărănească de la sfîrșitul secolului trecut, o iradiere a „semănătorismului" reactionar în mai toate literaturile europene ? Căci dacă privim lucrurile serios, „semănătorismul" trăiește și el într-un context european, cel al „renașterii" romantismului intîrziat, atît de evidentă mai ales de manifestările de artă ale Jugendstilului, dar și în „școlile naționale" de muzică, din Norvegia pînă în Spania și din Rusia pînă în Franța. Legături cu mult mai subtile țin faptele românești lîngă analogiile lor europene, ceea ce nu înseamnă că ele „copiază" fenomene „străine". În orice caz, în atitudinea față de folclor, problema care constituie preocuparea declarată a lui **H.H. Stahl** din acest capitol al lucrării, o paralelă perfectă ne arată că ea nu a fost în România nici mai „naționalistă", nici mai „reacționară", nici mai ridicolă și nici mai patriotardă decît în orice cultură integrată curentelor europene de idei de pe nivelul pe care s-a manifestat.

Așa încît concluzia lui **H.H. Stahl,** după care **„aproape întreaga mișcare culturală** (românească n.m.) **a ultimelor decade de dinaintea primului război mondial a stat sub înrîurirea acestei concepții retrograde, de tradiționalism cultural închis oricărui progres",** nu reprezintă decît o impresie personală, expresia propriilor sale obsesii și resentimente. La fel ca și părerea că **„singurul merit" (SINGURUL !)** al acestei mișcări (care a pregătit, în plan politic, unirea de la 1918 și, în plan cultural, înflorirea dintre cele două războaie) a fost faptul că **„a trezit un interes deosebit pentru folclorul și etnografia țării" (p. 29).** Și iată cum ni se explică acest singur merit : **Eminescu** spusese, ne lămurește **H.H. Stahl,** că **„unde vin cu drum de fier, toate cîntecele pier"** și, atunci, alarmată **„o generație întreagă de oameni de cultură s-a grăbit să culeagă aceste cîntece înainte ca ele să piară"** (p. 29).

Ajungem odată cu aceasta la limita delicată dintre îngăduit și neîngăduit, dintre decent și indecent, acolo unde sub semnul și în numele libertății de opinie, fiecare e dator să se autocontroleze.

Căci mă întreb dacă este îngăduit, sub strictul raport al decenței intelectuale, ca neînțelegerea și necunoașterea, traduse în asemenea procedee de pamflet trivial, să circule cu girul unui nihilism cultural, al unei lipse evidente de aderență la problemă, travestite în „obiectivitate" și concepție „științifică" ?

Adrian Riza

O valoroasă sinteză

Urmare din pag. I

nalism de ținută și cu ardență patriotică în viziunea cuprinzătoare a partidului nostru privind înfățișarea faptelor trecutului național așa cum au fost ele.

Autorii au procedat cu scrupulozitate și cu discernămîntul pe care le vădiseră cu prisosință în elaboratele anterioare, la evidențierea principalelor trăsături caracteristice evoluției îndelungate a poporului român, ce s-au constituit în permanențe ale devenirii istorice în vatra dacică strămoșească. Prima și cea mai evidentă dintre acestea, firul călăuzitor al întregului demers științific al autorilor îl constituie evidențierea capacității extraordinare a poporului nostru de a fi făuritor de istorie, capacitate exprimată în creații statale de mare vigoare, amploare sau dăinuire care i-au jalonat existența milenară. Chiar segmentele mari ale lucrării reliefează această coordonată interpretativă fundamentală aplicată de autori trecutului național, titlurile lor fiind grăitoare : **„Statul românesc în antichitate și în perioada trecerii spre feudalism"** (partea I) ; **„Statul românesc în feudalism** (partea a II-a) ; **„Statul românesc în epoca modernă"** (partea a III-a). Aceeași realitate o găsim ilustrată și în titlurile multor capitole ale cărții, precum și, desigur, în substanța lor.

Concomitent acestui efort interpretativ de anvergură pe coordonata prioritară a existenței neîntrerupte a statalității la români, autorii au evidențiat și tratat, într-o manieră deopotrivă sintetică și cuprinzătoare, probleme ca : ponderea esențială a autohtonilor traco-geto-daci în obîrșia poporului român ; continuitatea întreruptă a acestuia ; lupta necurmată pentru apărarea și consolidarea individualității sale etnice și statale ; unitatea istorică a dezvoltării economice, politice și sociale pe cuprinsul întregului pămînt românesc ; apariția și amplificarea conștiinței naționale ; măreața fructificare a luptei de emancipare națională în făurirea statului național unitar la 1918.

Aceste trăsături definitorii ale existenței poporului român sînt reliefate pe o solidă documentație, relevîndu-se convingător netemeinicia și caracterul tendențios al aserțiunilor răuvoitoare ale unor istorici și politologi din străinătate care, mînați de intenții și interese ușor de descifrat, se îndeletnicesc cu falsificarea istoriei poporului român, încercînd să minimalizeze contribuția lui la făurirea istoriei, civilizației și culturii umane în această parte a continentului european.

Tot între meritele majore ale cărții trebuie inclusă și permanenta referire la contextul internațional în care s-a plămădit istoria poporului nostru, evidențierea dialectică național-universal prezentă constant în desfășurarea acesteia.

Așa cum rezultă din lucrare, plămada originară a poporului român o constituie poporul dac, a cărui civilizație a avut un nivel de dezvoltare comparabil cu civilizațiile antice care au gravitat în jurul Mării Negre, al Mediteranei și în bazinul dunărean. Atestarea poporului dac în memoria scrisă a umanității — la 514 î.e.n. în binecunoscutele pasaje ale lui Herodot — reprezintă un certificat de vechime prioritară a poporului nostru în spațiul carpato-danubiano-pontic, coincidența în timp și similitudinea valorică a străvechii sale civilizații și culturi cu marile civilizații și culturi ale antichității.

Constituirea statului dac centralizat și independent sub conducerea marelui rege Burebista în secolul I î.e.n. (care își exercita autoritatea pe un teritoriu vast, de la Dunărea de mijloc și Morava, pînă la Olbia, și de la Carpații Păduroși pînă în munții Balcani) a reprezentat prima mare realizare statală a dacilor, și deopotrivă, amplitudinea maximă a organizării politice în spațiul românesc existentă în secolele anterioare. Țările statului lui Burebista a fost considerabilă, constituind o forță reală în calea expansiunii Imperiului roman. Drept urmare, în perioada ulterioară domniei lui Burebista, cînd unitatea Daciei a suferit diminuări, în cursul celor două războaie dintre Imperiu și statul dac al lui Decebal (101—102, 105—106), s-a instalat ocupația romană asupra unei părți a Daciei, transformînd-o în provincie imperială pentru aproape două secole. Deși ocupația romană — ca orice fel de ocupație — a provocat mari suferințe poporului dac, împletirea nemijlocită a celor două mari civilizații ale antichității a deschis o nouă epocă oamenilor acestor pămînturi. Concomitent, s-a desfășurat lupta necontenită, derulată pe întinderea a aproape două milenii, pentru reconstituirea statului național unitar pe teritoriul străvechi al patriei lui Decebal.

Continuitatea românilor în epoca scurgerii populațiilor migratoare pe teritoriul lor este expusă argumentat, utilizînd atît izvoarele narative existente, cît și interpretarea adecvată a descoperirilor arheologice, deosebit de bogate în ultimele decenii. Statalitatea românească a continuat să se exprime în forme specifice — obști sătești, uniuni de obști, romanii populare, cnezate, voievodate, ducate — superioritatea culturii materiale și spirituale făurită pe parcursul îndelungatei lui sedentarizări în bazinul carpato-danubiano-pontic, față de aceea a migratorilor, constituind suportul de excepție al unei dăinuiri etnice neîntrerupte în acest spațiu.

La răscrucea celor două milenii ale erei noastre, statalitatea românească în formele ei specifice s-a împotrivit eroic pătrunderii agresive dinspre vest a ungurilor în Transilvania, rezistență care a conservat acesteia individualitatea politică în tot cursul evului mediu, precum și ultimelor invazii dinspre răsărit ale popoarelor stepei. Formarea statului feudal român centralizat și independent a fost îngreunată de tendințele centrifuge interne, dar, mai cu seamă, de permanenta imixtiune externă, de tendințele expansioniste ale unor regate și imperii vecine. În pofida acestora, harta Europei secolelor al XIII-lea și al XIV-lea a consemnat realitatea politică a existenței statelor feudale românești, Țara Românească a Munteniei (Valahia sau Țara Românească), Țara românească a Moldovei, Țara românească a Dobrogei și Țara românească a Transilvaniei — ceea ce „a creat condițiile dezvoltării întregii vieți economico-sociale pe o nouă treaptă, a permis înflorirea civilizației materiale și spirituale, afirmarea personalității unor mari domnitori patrioți" (p. 114).

Ca urmare, în devenirea poporului român, „un secol de război neîntrerupt al românilor pentru apărarea ființei naționale și de stat", cum sugestiv își intitulează autorii capitolul consacrat rezistenței opuse expansiunii otomane. Conservarea individualității statale în secolele următoare, caz unic în această parte a Europei, a fost consacrată internațional prin „capitulațiile" încheiate cu Imperiul otoman de țările române, al căror conținut reflectau o realitate istorică îndubitabilă, definită de contemporanul raguzan Filippo Buonaccorsi (secolul XV) în felul următor : „iar valahii.... s-au învoit prin tratate nu ca învinși, ci ca învingători".

Actul cel mai strălucit al evului mediu românesc a fost — potrivit aprecierii îndreptățite a autorilor — realizarea la 1 600 a statului feudal românesc unitar prin fapta marelui voievod Mihai Viteazul. Unirea realizată atunci, pentru scurt timp doar datorită potrivniciei imperiilor învecinate, a demonstrat convingător forța și vitalitatea seculară a idealurilor românești de unitate și independență ale poporului român — scriu autorii — a reprezentat o dominantă a gîndirii și acțiunii politice, diplomatice, militare și culturale ale marilor voievozi munteni, moldoveni și transilvăneni ce i-au urmat". (p. 161).

Mare interes trezește cititorilor prezentarea revoluției populare a lui Horia (1784), a revoluției lui Tudor Vladimirescu, care semnifică începutul epocii moderne a istoriei românești și a revoluției de la 1848, cărora autorii le relevă abundent și convingător caracterul social și național. Declanșate pe fondul consolidării neconștiinței naționale, a agravării situației material-economice a maselor producătoare, al asupririi naționale în Transilvania și al încercărilor de implantare a unei elite conducătoare de origine străină în Moldova și Muntenia, al tendințelor de permanentizare a dominației străine, revoluțiile românești din secolele XVIII și XIX au reprezentat momente de vîrf ale exprimării voinței de unitate și independență ale întregului popor, ale luptei sale pentru reconstituirea statului unitar în străbuna vatră dacică. Ele vor pregăti terenul înfăptuirilor următoare ale națiunii române, vor vesti iminența istorică a împlinirii idealurilor ei de unitate și independență.

Pagini de autentică cercetare științifică au dedicat autorii situației naționale și sociale a românilor din teritoriile anexate de imperiile învecinate în cursul politicii expansioniste a acestora. După cum se știe, în secolele XVIII și XIX spațiul românesc a devenit obiect al competiției militare și politice a imperiilor otoman, habsburgic și țarist, războaiele purtate provocînd mari pierderi materiale și umane poporului nostru. Mai mult decît atît, în împrejurările acestei competiții imperialiste prelungite, părți însemnate ale teritoriului național au fost smulse vetrei strămoșești și anexate imperiilor vecine, fiindu-le astfel încetinită dezvoltarea proprie întregii populații românești, românii din acele teritorii fiind supuși unor continui și nemiloase încercări de deznaționalizare. Cu deosebită căldură și cu un suport documentar vast și variat, de sorginte românească sau străină, unele de mare autoritate, cum este cazul lui K. Marx și F. Engels, autorii au înfățișat lupta românilor din aceste teritorii, împreună cu naționalitățile conlocuitoare, pentru conservarea ființei lor etnice, păstrarea limbii strămoșești ; modul original în care au fost ținute treze speranța și voința de eliberare și unire în „România — patria tuturor românilor". Reconstituirea detaliată a luptei de eliberare a românilor din aceste teritorii validează integral concluzia că stăpînirea și asuprirea străină pot frîna sau întîrzia pentru un timp evoluția unui popor, dar nu pot împiedica realizarea aspirațiilor lui legitime — cucerirea libertății și unității, asigurarea progresului social — dacă el este hotărît să lupte pentru atingerea lor.

În cazul românesc, efortul de eliberare al românilor din teritoriile anexate de imperiile vecine a fost facilitat de existența statului român modern creat la 1859 prin unirea Moldovei cu Muntenia și a cărui independență absolută a fost obținută prin voința unanimă a națiunii, la 9 mai 1877 și pecetluită prin sînge pe cîmpiile de luptă de la Plevna, Grivița, Rahova și Vidin. „Neatîrnarea — scriu autorii — dobîndită cu grele jertfe prin lupta poporului în 1877—1878, a deschis căi noi de dezvoltare României moderne spre desăvîrșirea unității statale, a creat condiții prielnice pentru valorificarea potențialului material și uman al țării, pentru afirmarea ei în mod suveran pe arena internațională. Lupta poporului român pentru eliberarea teritoriilor sale naționale de sub cotropire străină și desăvîrșirea statului național unitar se va desfășura în forme diverse, atît în teritoriile aflate încă sub dominație străină, cît și în Vechiul Regat, către care românii subjugați își îndreptau toate speranțele" (p. 310).

Programatic și faptic, mișcarea muncitorească și socialistă românească s-a manifestat, de la apariția ei, în secolul trecut, ca promotoare activă a unității statale, a voit „Dacia așa cum ea fu", a luptat necontenit pentru împlinirea idealurilor seculare ale națiunii. Izvorîtă din frămîntările politice, sociale și naționale ale societății românești din întregul secol al XIX-lea, mișcarea muncitorească revoluționară românească și-a afirmat fidelitatea necondiționată față de interesele superioare ale națiunii și a militat necontenit pentru salvgardarea și consolidarea lor. Este ilustrativă pentru această orientare de principiu Declarația publicată de ziarul „Munca", organul de presă al Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, la 5 septembrie 1893.

Împrejurările în care a luat sfîrșit primul război mondial, prin înfrîngerea Puterilor Centrale și dezmembrarea Imperiului habsburgic, avîntul revoluționar creat pe plan internațional de revoluția burghezo-democratică și mai ales de victoria Marii Revoluții Socialiste în 1917 în Rusia, care au eliminat de pe scena istoriei Imperiul țarist — această închisoare a popoarelor, cum l-a denumit V. I. Lenin — au creat premizele făuririi societății socialiste și ale înfăptuirii politicii de autodeterminare a popoarelor. Amplitudinea maximă a luptei de eliberare a românilor din teritoriile subjugate au constituit fundalul în care a avut loc măreața realizare românească din 1918 : reconstituirea statului național unitar. Deși România intrase în război, în august 1916, condusă de interesul suprem al eliberării teritoriilor anexate de Imperiul austro-ungar, împrejurările la care ne-am referit mai sus au creat condițiile înfăptuirii integrale a aspirațiilor de unitate național-statală ale poporului român, prin actele plebiscitare din 27 martie, 28 noiembrie și 1 decembrie 1918, ale reprezentanților aleși ai românilor. Aceste acte de voință ale întregului popor român s-au vădit a fi conforme evoluției și legităților istoriei. În acest sens, autorii desprind o concluzie veridică și convingătoare : „...conținutul identic al programelor mișcării revoluționare burghezo-democratice de eliberare națională a românilor, componența forțelor sociale participante la această luptă au ilustrat și au dovedit unitatea de aspirații, comunitatea idealului național, constînd în desăvîrșirea statului român unitar" (p. 643—644).

Unitatea desăvîrșită făptuită atunci prin voința unanimă a națiunii române, căreia i s-au alăturat și numeroși reprezentanți autentici ai naționalităților conlocuitoare, a fost recunoscută pe plan internațional prin sistemul de tratate de pace de la Paris, din 1919—1920. Aceste tratate — după cum demonstrează și autorii convingător acest adevăr — n-au făcut decît să autentifice starea de fapt existentă, România întregită, făurită ca urmare a luptei național-revoluționare a întregului popor. Unirea din 1918 a creat condiții favorabile pentru o dezvoltare mai rapidă a țării, pentru progresul general al societății, pentru intensificarea mișcării muncitorești revoluționare.

Lucrarea istoricilor Mircea Mușat și Ion Ardeleanu are un merit în plus prin abordarea, într-o manieră unitară, a aspectelor naționale și sociale, integrînd mișcările revoluționare burghezo-democratică, muncitorească și țărănească într-o istorie unitară, națională, ca părți componente și propulsoare ale acesteia și în strînsă legătură cu istoria universală.

***) Mircea Mușat, Ion Ardeleanu : „De la statul geto-dac la statul român unitar", Editura științifică și enciclopedică, București, 1983, 725 p.**

Pătrar de veac

Urmare din pag. I

diferență de încadrare ? Ar fi hurmuzian ! Atunci ? Uf ! cîte n-am tras pentru această jumătate de normă (repet : la „Luceafărul", nicăieri într-altă parte).

Poate că șansa mea nu constă în talentul (mic, mijlociu, mai mult decît mijlociu) pe care, eventual, îl am, cît în faptul că, de destui ani — și cînd este vorba de scris, de operă, iată că anii contează! — frecventez istoria, teritoriul inegalabil din care am învățat și ceea ce înseamnă orgoliul nemăsurat, ucigaș pentru cine-l practică, și lupta pentru putere (literară — în cazul nostru), și absența oricăror norme morale, culmea, în virtutea unor așa-zise principii ferme. Cu alte cuvinte, miruit cum sînt cu destule alifii istorice, cum naiba de mai crede un biet ins al zilelor noastre — fie și însemnat, sincer vorbind, autor literar — că trebuie să se lupte cu confratele său altcîndva coleg de redacție, la „Luceafărul" dinamic și eficient, din urmă cu un sfert de secol, sau de aiureu ? Micimea aceasta omenească este deplorabilă ! Am voie să simt și să cred astfel ? Cine — și de ce — m-ar împiedica ? Pentru ceea ce am făptuit, ca să nu spun, cu aplomb, AM SCRIS, merit, cred, minimum drept de a înfiera micimea omenească, fie și în rîndurile — culmea — scriitorilor, a încrengăturii de interese absolut extraliterare ; oare-i neapărat nevoie să fie cineva genial pentru a fi drept/echitabil? Regret, dacă mi se îngăduie, că la un asemenea prilej aniversar, absolut respectabil, m-am întors, sau, cine știe, am anticipat evenimentele ulterioare, doar aparent de neocolit, implacabile. Cînd trec 25 de ani de la tinerețea unei publicații și a redactorilor săi, un strop de înțelepciune în plus, și-o larghețe de spirit, n-are cui strica ! În nici un caz amintirii „Luceafărului" de odinioară și celui prezent...

Desene de Raoul Nicoară

CONFABULE

Și-n apa mării...

Marea Neagră / în care România și-a aruncat / ancora / de mii de ani plutind spre vest / nu este neagră sau numai neagră / cum își închipuie cei ce nu au văzut-o niciodată / Marea Neagră / mai ales vara / cînd soarele o luminează / și o încălzește cît de cît / zece-douăsprezece ore din zi / Marea Neagră deci este mai mult albastră și verde / asta cînd nu plouă / și senină / tot cînd nu plouă / cum e cerul de-asupra / senin și albastru / ori cum sunt ochii unei egrete / pe plajă / unde doar ceasul solar arată ora exactă / doamne / cît să mai fie pînă la ea / bineînțeles cu aproximația obișnuită în vacanță / cînd altceva decît să înotăm / să ne bronzăm / nu avem de făcut / poate doar să ne plictisim împreună / poate doar să privim romantic valurile / așteptînd să iasă din spuma lor albă un delfin / sau tu / Afrodisia / sau un neptun într-o barcă / pe înserat / cînd noi toți vrem să răsară mai repede / și mai repede / luna / să ne simțim și noi / în zilele de odihnă / altfel decît în zilele de muncă / mai leneși / mai îngăduitori cu noi și cu ceilalți / romantici și inexacți / ca o brățară de ceas fără ceas / purtată la încheietura mîinii / între două și trei săptămîni / pe țărmul mării.

Iulian Neacșu

Secretul Doamnei de zăpadă (IV)

Urmare din pag. I

că nu mă putea suporta. Avea, de ani de zile, o aversiune ciudată față de mine.

Ciudată și inexplicabilă... Exista un *motiv*, (dacă ar fi vorba, acum, să găsesc o justificare a comportamentului ei față de mine), dar *motivul* îl socoteam mai mult decît pueril.

Am renunțat la orice idee de apropiere și m-am înfundat în fotoliul acela masiv.

Priveam năuc poza morbidă agățată pe peretele imaculat.

Și-mi amintii din nou de Trifon și de dimineața leneșă cu soare moleșitor de început de toamnă și de drumul făcut împreună spre peștera ultimului pustnic *despărțit de biserică*.

Urcasem, atunci, pe cărări înguste și întortochiate oprindu-ne din zece-n zece metri, privind spre înălțimea altarului de piatră, nepăsător și vechi cît lumea, ridicat între pămînt și cer.

L-am întrebat ce sens, sau ce semnificație au crucile strîmbe de lemn ce se zăreau înfipte în creasta altarului de granit, nimbate de lumină. Și el mi-a răspuns că sînt cruci cioplite și ridicate de ultimii călugări ce slujiseră în *schitul din lemn*, cărate în spate, tîrîte printre jepi și piatră, săptămîni întregi, și înfipte acolo, în *înălțimea-înălțimilor*, ca un simbol al penitenței lor inutile...

Un fel de Golgotă modernă...

Ajunserăm pe la amiază la locul cocoțat sub pintenul unei stînci ieșind din lăcașul ei ca o strașină. O tăcere de criptă domina pustietățile golașe...

Rar, un strigăt prelung de pasăre necunoscută sfîșia eterul pustiu.

Ne-am oprit în fața gărdulețului de bolovani. Zării întrarea spre peșteră ca un fel de oval deschis în munte.

Nările mele saturate de ozon distilară un miros dulceag de rășină, tămîie, fagure ținut pe cuptor ; ceva straniu, miros de *singurătate* și cetină veche...

Încremenii în poarta de bolovani și nu îndrăznii să merg mai departe.

Trifon înțelese și bătu trei mătănii scurte și demne, (de fapt, un gest reflex), și ridicîndu-și cu o mînă poala sutanei cu care se înveșmîntase, înaintă pios.

Se îmbrăcase după tot tipicul monahal. În locul crucii rudimentare atîrnase o alta, țintuită cu pietre prețioase, (evident false), iar de sub sutana largă cît un cort de eschimos, dădu la iveală, cu abilitate de prestidigitator, un coș simplu de nuiele vrăfuit cu zmeură singerie.

N-a trebuit să scoată nici un strigăt, nici alt semn de avertizare. După cîteva clipe, în raza porticului se arătă o siluetă de *om*. Un fel de ins îmbrăcat ca Ioan-botezătorul, liniștit și pașnic, stînd într-o nemișcare care-mi aducea aminte de moarte.

Privi spre noi. De fapt, avea doar obrazul îndreptat spre noi, fiindcă, ochii săi, mascați de sprîncene cărunte, purtau pe retina odinioară strălucitoare și vie, voalul lăptos al nevederii sale. Era orb !

Întîi, mirosi aerul, sau poate, parfumul de om străin și întinse mîna ce-i tremura ușor. Părea bătrîn ca Dumnezeu și tînăr ca Mesia. Un fel de smerenie prevenitoare, o paloare neobișnuită îi sublimau chipul făcîndu-l fără vîrstă.

— Doamne-ajută, Trifone și mulțam pentru zmeură...

Deci, simțise ! Inhalase mirosul fructului sclipind rubiniu.

— Pace și bucurie Paisie, și mă veselesc că te văd sănătos...

— Cum altfel ai fi vrut să mă vezi ?

Tăcură. Paisie făcu un semn evaziv îndicîndu-i să se așeze undeva. Apoi, mutîndu-și smerenia spre mine, cu ochii lui acoperiți de pielița smîntinoasă a nevederii zise :

— Omul cu care-ai venit e prietenul tău ? Sau un *mireasn* pe care vrei să-l înveți tainele mănăstirii ? (Deslușii o vagă ironie în glasul său).

Trifon tăcu. Se așezâ oftînd exagerat pe unul din pietroaiele ce zăceau risipite în curtea improvizată.

Paisie tuși scurt. Trifon zise neutru, cu voce rece și egală de procuror care pronunță o sentință :

— Omul cu care am venit e în pragul orbirii. *Va orbi*, Paisie, frate, dasă nu-i spui *ce trebuie să facă*.

— Crezi că orbirea e o osîndă ?

— Nu știu, frate Paisie, poate că nu e ! De unde să știu eu ce vedeți voi cei care nu vedeți... ?

Schimnicul *despărțit de biserică* își aplecă ochii bandajați de albeață spre pămînt și întrebă :

— De cînd nu vede ?

Trifon nu răspunse. Paisie ridică obrazul cu pupilele lui ca două *ouă* de zăpadă.

— De cînd nu vezi ?

Am scăpărat de trei ori bățul chibritului cu neîndeminare de copil. În cele din urmă, am moșmondit cu glas pe care nu mi-l recunoșteam:

— De fapt, părinte, eu nu sînt orb...

— Părinte să-i spui lui Trifon ! El bate toaca ! Eu m-am *înstrăinat de biserică*. M-am despărțit pe veci de cele lumești. Știi ce însemnează asta?

— Mărturisesc că nu !

Apoi, el psalmodie privind spre picioarele sale desculțe : *„Dacă acei puternici pe care aș putea să ți-i enumăr acum, și să-i fac să treacă prin fața noastră, ar fi trebuit să iasă din pustiul lor și să irumpă în veac, și dînd năvală în Alexandria în frunte cu marele Macedonniu... ?"*.

Monologa repetînd un text *învățat* și eu mă chinuiam să-i prind nuanța incifrată a simbolului dar, mai ales, să *dibuiesc* citatul...

— *Toți sîntem mari practicieni ai constrîngerii și ne zbatem pe nisipul fierbinte să săpăm, uscîndu-ne, mătăniile noastre la soare !...*

— Sainte-Beuve am zis, atunci, bunule frate. Dar, îl citați trunchiat...

— E adevărat ! Franceza mea uitată, comprimă ideea și-o ofilește.

Spune-mi omule, care *nu vrei* să vezi, Trifon ți-a spus de ce m-am călugărit inițial ?

— Nu ! N-am discutat despre asta.

— Nu ți-a spus că am fost bibliotecarul seminarului din orașul „L" și că, într-o zi, cuprins de disperare, convins că nu voi izbuti în zece vieți de om să pipăi măcar, cu degetele toate cărțile orînduite acolo, am vrut să mă spînzur ? El mi-a salvat viața minîndu-mă pe calea singurătății !

— Nu, frate, nu mi-a spus niciodată așa ceva...

— Și că sînt *un caz*, citat în probleme de parapsihologie și că, în sfîrșit, penitența mea benevolă a însemnat cantonarea într-o lectură nesfîrșită și aceeași ? L-ai citit pe Mina Minovici ?...

Ședeam înfundat în fotoliu și, deodată, auzii dușul încetînd să mai curgă deasupra. Am înțeles că pictorul excentric terminase cu îmbăiatul.

Ușa de la coridorul intrării fu izbită cu violență și pictorul se năpusti în cameră roșu ca un rac prins în lunile cu „R" și începu să urle ca apucat :

— Barosane, vino s-o potolim pe Doamna de zăpadă c-a dat în mintea adolescenților surzi și ascultă pe āla de-i zice Nat King Kole ca și cum ar fi singură în vilă...

(continuare în numărul viitor)

P.S. Salut cu prietenie apariția într-un album de artă tipărit de Editura Sport-turism, suavele închipuiri de Anotimpuri, în culori sublimate, adică reproduceri după pictorul Mihai Bandac. La mai multe !

CARTEA DE DEBUT

PSEUDOPOETICOS

Un bun scriitor de prefețe în gustul sloganelor poeticii avangardiste, cu un stil eliptic și definiții-blitz asupra conceptului modern de poezie, este Ion Bogdan Lefter la al treilea debut al său în volum *). Dar încă din aceste texte teoretice, cele mai interesante de altfel ale cărții, o continuă oscilare între formularea fericită și banalitățile pretențioase anunță prozaismul și artificialitatea deplină din versurile volumului : „Fiecare poem — poemul perfect... Ființa. Eul. Mai pur decît puritatea. Poezia — un drum fără întoarcere. Te arunci într-un gol care te conține. Poezia. Monolog în fața unei farfurii cu ciorbă într-o cameră cu o singură ușă. Lacrimi." etc. Înțelegem din cele cinci prefețe și multe alte „metapoeme" că, de-a lungul viitoarei lecturi (pentru deliciile căreia autorul pare a ne invidia), vom întîlni o poezie abstractă și cerebrală, hrănîndu-se cu concepte, esențializată pînă la forma „globului de cristal", prin care, privind-o, imaginea realității ar urma să fie epurată de concret ș.a.m.d. Program teoretic demn de toată atenția și lauda criticii, cum s-a și întîmplat, de altfel, el „înglobînd" pe deasupra și autoportretul intransigent, cu trăsături kantiene, al junelui autor, adevărată pildă de profil moral al artistului. A cere poemelor trecerea dincolo de splendidele definiții și intenții e, în cazul acesta, meschinărie curată. Dar ce spunem, ar fi de-a dreptul un gest critic fără pic de „noblețe" și „subțirime" ! Conștienți de gravitatea păcatului și de slăbiciunea credinței noastre în cronicarii literari, recunoaștem că totuși am cercetat, vai, și opera lui Ion Bogdan Lefter. Cu ea ne aflăm, să ne ierte poetul, în plin caragialism literar — poezia, deși perfectă, lipsește cu desăvîrșire : pe cît de sonor erau anunțate estetica și etica poetului, pe atît de stinsă e vibrația lirică a conținutului volumului : „Ca un vampir sug singele / poemelor mele / și ele rămîn / sticloase / PERFECTE". Nu de „inteligență speculativă" suferă în primul rînd poemele, cum crede Laurențiu Ulici, supărîndu-l pe Nicolae Manolescu, după cum ele nici nu beneficiază de alianța dintre lirism și cerebralitate, cum susține acesta din urmă aducînd în sprijin utopia mallarméeană, fragmentarismul valéryan, **concetti** manierist, analiza „textualistă" și comparațiile cu Poe, Baudelaire, Ion Barbu, Novalis, T.S. Eliot, Benn sau Guillen, „fără să-l uite pe Valéry", ci de **absența cronică a poeziei, a lirismului.** Desigur, dintr-o perspectivă abstract-tematistă se poate susține, amplificînd printr-un frumos discurs critic, orice, eludînd cu seninătate realitatea concretă a operei. Spre pildă, viziunea „răsturnată" din **Răsturnare sau Cătălina la sfîrșitul sec. XX**, unde Nicolae Manolescu vede cum „tema eminesciană e prelucrată în sens barbian" (deși situația în care „ea îl caută pe el, care rămîne de lemn sau de piatră" — mă rog — nu semnifică nici pe departe o inversare barbiană a simbolurilor) e, la lectură, de un comic involuntar irezistibil : „În lumina rece și clară / pași săgeată / înfiorată de frig / El : stană. / Raze aseptice se-mprăștiau / prin reflexii de prisme moarte. / Rarefiere / (nu poți pune mina ? nu poți pune mina ?) / Ea ajunse, dar el / nu clînti / Reveni pe pămînt aiurită / nu putea stringe în mînă / — pumnul se stringe gol / — ceea ce vedeau ochii / nu simțeau degetele. Dar nu / În lumină rece și clară / pași săgeată / pipăind corpusculi și unde. / Razele aseptice o loveau / ca o ploaie caldă / Beatitudine : / pipăirea conceptelor pipăirea lumii abstracte ; / pipăia și urla : „este". / Conceptele : mustoase — realități digerabile / — fraterne / Pluteau morți prin aerul sacru / troleibuzele opreau în aceleași stații."

„Abstracționismul" lui Ion Bogdan Lefter nu e decît o mimare a aventurii liricii lui Nichita Stănescu între materie și spirit, dusă uneori pînă la pastișa grotescă a modelului : **Despre punct, Deodată, Contur dublu, Cuțite, Definiție, Între oglinzi paralele.** Totuși, nimic din ceea ce frămîntă noua poezie nu e străin tînărului autor : noua priză asupra realului cu „trotuare pline de coji și bilete de autobuz mototolite" ; snobismele livrești **(Trecere)** ; ironia limbajului (coșmar, coș mare ; negativ, neg activ ; pulverizînd pulverizarea pulverizatorul se pulverizează) și prozaismul deliberat al metaforei avangardiștilor, luată surprinzător în serios, fără umorul nonșalant al frondei acestora : „iubirea noastră e cea mai sublimă electroliză, / că ești catodul pe care am depus atît de mult din mine / încît dacă te-ai depărta aș simți / cum ființa mea, scindată, se îndepărtează / de ea însăși" ; „tu ești paratrăsnetul meu, iubito / ești imunitatea mea"... (remarcăm aici cimpul electrostatic al inspirației). Ironia și spiritul, în tradiția witz-ului romantic, nefuncționînd din lipsa umorului, în ciuda efortului, tînărul poet are, în aceeași linie romantică, sentimentul damnării și al singularității sale ; „Între porci am fost batjocorit / Ei au grohăit sățios / au croncănit și m-au răstignit între par și cocină / M-au tîrît prin noroiul lor. / (Privit de departe arătam ca un / inger căzut.)" Înstrăinat de sine după o profundă experiență („Îmi înregistrez vocea / pe bandă de magnetofon : / vocea altuia"), el se întoarce spre contingent emițînd oracular învățături practice : „întoarce-ți ceasul / căci, dacă nu, va sta". Poemele mici ale ultimului ciclu, **Cristale**, nu sînt numai „rodul unei chirurgii lirice", cum au remarcat deja exegeții săi („La secția de chirurgie măștile de tifon / ca niște măști împotriva / gazelor terestre."), ci și al unei stomatologii filosofice : „Ideile — / răsucite ca nervul / pe care acul spiralat / ți-l smulge din gingie / (și urli / în scaunul / dentistului)".

În cuprinsul volumului, trei poeme par mai aproape de fiorul poetic : **Pînză simetrică, Pe urmele unui vis, Ascult cu toți porii.** Piesele scurte din celelalte cicluri, **Autoportrete, Treaptă, Pamflete**, sînt înăbușite de platitudini prețioase și nonsensuri cu pretenții de subtilitate. Nu mai citām. În rest, nimic nu lipsește acestui volum „atent gîndit și construit" în afara poeziei.

Alexandru Condeescu

***) Ion Bogdan Lefter : „Globul de cristal", Editura Albatros, 1983.**

PSEUDO CULTURA PE UNDE SCURTE (XIV)

Emigrantul „par lui-même"

Imaginea completă a grupului „Europei libere" ar fi însă într-o acută suferință dacă nu am examina și cîteva din confesiunile, după toate datele, sincere pe care unul și altul le publică în periodice care țin de grup sau au legătură cu el. Sînt, în majoritate, scăpări de condei, propoziții involuntare care nu seamănă deloc cu poveștile pline de emigranți fericiți că și-au părăsit țara, difuzate, acestea, cu o frecvență care nu poate să nu te pună pe gînduri. Îndărătul acestor utopii paradiziace, în care un Virgil Tănase sau I. P. Culianu se arată încîntați că au devenit scriitori străini, stă însă o indescriptibilă tristețe de emigrant, lipsit de mijloace, obligat la tot soiul de tranzacțiuni, refuzat de pretutindeni : un metec.

Deziluzia e la mulți uimitor de acută și iese la iveală mai ales cînd comparăm textul propagandistic, pronunțat mecanic, cu mărsurisirile, cîte sînt, de unde se înțelege, psihologicește, cu totul altceva.

Pentru Ion Vianu, pe care grupul celor nouă s-a sforțat inutil să-l anexeze definitiv, era clar în 1980 (în „Revue européenne des sciences sociales et Cahiers Vilfredo Pareto" nr. 53/1980) că „imaginea românilor despre Occident nu corespunde realității" trăite de occidentali. Pentru acela care dă curs unei iluzii, Occidentul se dovedește un simplu „mit". A emigra, adăuga eseistul trezit la realitate, nu e un gest care „să se afle, în întregime, sub dependența rațiunii", ci, dimpotrivă, o conduită de tip sinucigaș, „negativă, suicidară, funestă". Imaginîndu-și că emigrația ar fi o șansă, acela care îmbrățișează o astfel de cale nu e, în fine, decît victima unei iluzii și a recunoaște, mai tîrziu, aceasta, este egal cu un „hara-kiri".

Acestea fiind datele de ordin teoretic ar rămînea de văzut, într-o scurtă schiță, de unde provine deziluzia atroce pe care propoziții precum acelea ale lui Ion Vianu o conțin. E, mai întîi, fragilitatea mijloacelor pecuniare propriu-zise care, oricîte „ajutoare" ocultе s-ar vărsa, nu ajung nici pentru minimul necesar unei activități modeste.

Dezesperarea lui Petru Dumitriu, divulgată de prozator în „Zéro ou le point de départ" (Cerf. 1981) trebuie să fi fost în adevăr teribilă și întrau fără îndoială acolo solitudine, dezrădăcinare, sărăcie: „Dar în Occident cei douăzeci și unu de ani ce au trecut din 1960 au fost o teribilă încercare. Cea de-a treia și ultima fază a educației politice: către 1970 aș fi sfîrșit prin sinucidere asemeni multor exilați dinaintea mea". Condiția vieții lui umilitoare nu părea a scăpa mediilor străine căci într-o recenzie la o carte a lui Petru Dumitriu (în „Nouvelle Europe" nr. 40/1983) Nicholas Catanoy nota cum trecuse aceela prin „mizerie, boală, disperare". Alții nu suportaseră, se știe, șocul „sinuciderii" spirituale (descrise de Ion Vianu) și își luaseră la propriu viața (un ferpar al Monicăi Lovinescu, în „Unde scurte" pg. 237, la moartea prin suicid a lui Stere Popescu e cum nu se poate mai elocvent). Sigur e că absența unui climat cultural românesc adevărat stătea la originea unor asemenea gînduri funebre. Oricît s-ar strădui îndărătnicul Virgil Nemoianu să ne convingă (așa cum a făcut-o la BBC într-o emisiune reluată de „Europa liberă" în 11 mai 1983) că în Occident ar exista o presă de limbă română foarte consistentă, adevărul nu e acesta.

A vorbi, de altfel, despre „reviste multigrafiate", poate impresiona pe cei care nu știu că a publica o foiță bătută la mașină nu înseamnă a face, orice s-ar spune, cultură. Un asemenea artizanat, oricît fanatism sinucigaș ar presupune, nu intră în sfera literaturii.

De altfel, cei care știu că un periodic dactilografiat este egal cu zero sînt mult mai numeroși. Să-l citām pe Horia Stamatu care (în „Limite" nr. 14 / dec.1973) vorbea despre „condițiile de strîmtorare" și de „apariția meteorice" ale așa-zisei „prese" românești din Occident ? Să-l pomenim pe N. Petra care, jelind moartea unui prieten (om, după cît se pare, cu gînduri pozitive) regreta că „acela nu avea cum să-și publice acea lucrare (un dicționar de personalități pe care românii le-au dat umanității n.n.) enormă și imposibilă în această lume românească"? În „acea" lume românească, a promova cu adevărat valori și teze pozitive pentru români nu este, în adevăr, de imaginat; „lume", zice tot N. Petra, sfișiată de ordine diverse, de o cu greu imaginabilă „lipsă de unitate și coeziune" („Limite" nr. 14/dec. 1973). Însă absența mijloacelor nu e motivul de căpătîi al deziluziei încercate de emigrant. **El știe că nimic din ceea ce face nu e ceea ce ar trebui să facă, simțămîntul unei vieți eșuate este la el clar și definitiv : omul a devenit pînă la sfîrșitul zilelor lui un obiect.** Deriziune, rătăcire, inutilitate, acestea se văd pînă și într-o involuntară confesiune a unei, altfel extrem de turbulente, autoare, Sanda Stolojan : „Sentimentul că îndeletnicirea noastră era nu numai derizorie, dar și fără obiect. Căci ce facem noi aici la Paris vorbind la infinit despre „Ce-i de făcut ?" („Limite" nr. 10/august 1972, pag. 5). Pentru dezrădăcinați care, într-

Lirică suedeză

ÎN ROMÂNEȘTE DE ION SEGĂRCEANU

ERIK GUSTAF GEIJER

Tăcerea

Pădurea vorbește — vorbește valul,
Torentul vorbește și mai mult —
Vorbesc animalele, munții —
Și omul ! El este cel mai locvace !
Tu, între toate, să știi să taci
Și să nu-ți apleci urechea prea mult :
Cuvintele nu valorează nimic !
Și înțelept este cel care **ascultă** tăcerea !

VERNER VON HEIDENSTAM

Noi

Noi, care ne regăsim pentru cîteva clipe,
toți iviți din aceeași plămadă și același
miracol
pe acest promontoriu al furtunilor — scenă
a vieții noastre !
Trebuie oare ca noi să pășim fără inimă
și fără dragoste ?
Aceeași singurătate ne așteaptă pe fiecare
dintre noi,
același cîntec trist printre ierburile morților.

GUNNAR EKELÖF

Poetică

Tăcerea este cea pe care trebuie s-o asculți
tăcerea a ceea ce se cheamă perfecțiune
formală
tăcerea din spatele retoricii
tăcerea din spatele aluziilor, al eliziunilor
Este căutarea non-sensului
pînă la sensul însuși
și invers
Or tot ceea ce eu cu artă scriu
este exact fără artă
și tot ce-i plin e gol
tot ceea ce-am scris
se află scris printre rînduri.

HARRY MARTINSON

Poem

Iată că noi ridicăm cimbalul deasupra
pămîntului.
Privește : cimbalul este bătrîna lună
care de-atîta timp împunge cu cornul
pădurile-n august,
rotundă, ca patronul a șapte crișme.

Noi îți vorbim într-o limbă pe care tu
o ghicești,
în adîncul mlaștinilor și în înaltul cerului ;
Noi vrem să împrospătăm freamătul uzat
al stelelor
și să insuflăm noi miresme florilor tale.

Frate, frate, orice s-ar putea întîmpla —
viol, ori foc, ori haos pe pămînt,
amintește-ți mereu, o, frate, aceste
cuvinte-ndemn :

RESTITUIE-I PARFUMUL FLORII !

MARELE FLORILEGIU (I)

Este neîndoielnic faptul că spiritualitatea unui popor se constituie din totalitatea creațiilor originale la care se adaugă suma operelor din alte culturi transpuse în limba națiunii respective. La rîndul său poporul în cauză participă la îmbogățirea fondului de aur al culturii universale cu valorile sale de vîrf, realizîndu-se, astfel, acea fericită osmoză a logosului general stăpînitor pe Terra. Recitind în această idee, la oarecare distanță de la apariție, volumul de **Lirică franceză modernă,** florilegiu de C. D. Zeletin — Editura Albatros, 1981 —, ne gîndim la o serie de cărți a căror valoare sporește cu vremea, pe cît la apariție au fost mai puțin remarcate și care aduc în tezaurul artistic al culturii ce le adoptă străluciri cu ardere permanentă.

C. D. Zeletin continuă cu florilegiul său tradiția, în mare măsură întreruptă, a antologiilor de poezie franceză traduse de un singur autor, tradiție ilustrată, cu decenii în urmă, de N. Timiraș cu **Cintece de cristal,** de Ioan Ciorănescu, cu **Antologia poeziei franceze,** de Romulus Vulpescu, cu **Poeți ai pleiadei** etc., pentru a nu aminti decît culegerile antologice cele mai reprezentative care ne vin acum în gînd.

Lirica franceză modernă de C. D. Zeletin este, indiscutabil, cartea unor capodopere ale liricii franceze din secolele 19 și 20, alcătuită potrivit gustului tălmăcitorului, după cum singur o spune în valoroasa **Mărturisire** de la sfîrșitul cărții, mărturisire care în fapt e un eseu dens în idei originale și observații pertinente asupra tălmăcirii de poezie. Atît poeții, cît și poeziile din acest volum, sînt aleși după preferința traducătorului și-n fața unei atari situații nimeni nu se poate întreba de ce lipsește Victor Hugo, Francis Jammes ori Paul Claudel, să zicem. Volumul cuprinde o selecție din poezia lui Gérard de Nerval, Théophile Gautier, Charles Baudelaire, Stéphane Mallarmé, Paul Verlaine, Arthur Rimbaud, Paul Valéry și Guillaume Apollinaire. Poeți, deci, care reprezintă spiritul francez în modernitatea lui și care au îmbogățit și au diversificat lirica franceză, influențînd hotărîtor dezvoltarea poeziei europene și nu numai.

Florilegiul lui C. D. Zeletin se deschide cu **Gérard de Nerval** (1808—1855), mare poet revenit în actualitate prin rolul insemnat pe care l-a avut în evoluția poeziei franceze către simbolism și suprarealism. Gérard de Nerval a scos visul din condiția convenției literare, socotindu-l nu numai fapt de viață, ci mai mult, formă de viață. Pe el i se reazimă poezia, mai ales **Himerele,** din care C. D. Zeletin traduce pe cele mai importante. Visul la Gérard de Nerval, sinucigașul din acea noapte care a fost „cea mai neagră și cea mai albă", constituie o dublură a psihologicului, așa cum la Stéphane Mallarmé limbajul esoteric dublează realitatea imediat aparentă, în căutarea — cu alte mijloace — a esenței lucrurilor, esență care ne scapă și ea, așa cum ne scapă și visul. Într-un articol recent, Marcel Brion explică poezia lui Gérard de Nerval prin nostalgie : **„...Adevărul romantismului francez —** spune Marcel Brion **— se află în întregime în Gérard de Nerval, încarnarea însăși a nostalgiei".** Este o nostalgie alcătuită în bună parte din reprezentări antice și medievale și este apreciabil faptul că traducătorul s-a oprit cu selecția la textele care ilustrează acest simțămînt complex. El traduce, în afară de cunoscutele **Himere,** clădite pe viziuni ale antichității greco-romane, și o serie de poezii pe care antologiile curente de lirică franceză le neglijează, în special poezii din ciclurile **Odelete și Mici castele din Boemia,** în care adie un ton de nostalgie germană, care-l trădează pe Gérard de Nerval, excelentul traducător al lui **Faust** de Goethe și al **Lenorei** de Burger, baladă care și-a găsit echivalent, ca excelență a traducerii, în versiunea românească a lui Șt. O. Iosif, astăzi relativ uitată. C. D. Zeletin recreează în **Cidalizele, O alee din Luxemburg, În pădurі** acea finețe extremă a dezolatului, a marelui nefericit ce simte nevoia de a cînta, a poetului care singur s-a numit cu un termen spaniol **El Desdichado** — Dezmoștenitul, sonet ce figurează, și el, în florilegiu.

Prezența parnasianului Théophile Gautier (1811—1872) pare să surprindă la o primă vedere, dat fiind gustul pentru modernitate și oroarea față de impersonalism ale lucrării lui C. D. Zeletin. Însă numai în aparență surprinde, deoarece, cu toată suveranitatea cultului formei, transpare din toată selecția un aer de prospețime și de surpriză, cum este cazul **Simfoniei în alb major** sau al poemei cu titlu intraductibil **Vieux de la Vieille,** poezii axiale ale celebrului volum **Smalțuri și camee.** C. D. Zeletin a procedat bine cînd s-a îndreptat în același timp și către volume mai puțin circulate ale lui Théophile Gautier, cum este **España** (1845). Aici, **Pinul din lande,** căruia oamenii îi scrijelează răni dureroase în coajă pentru a-i stringe strop cu strop balsamul, e comparat cu poetul, într-o similitudine surprinzătoare cu **Albatrosul** lui Charels Baudelaire (tradus de către același C.D. Zeletin în 1954, după cum precizează masiva ediție a **Florilor Răului** îngrijită de Geo Dumitrescu și apărută în 1968). **Fantezii de iarnă** dar mai ales **Arta,** care este în fapt un credo al lui Théophile Gautier, fac dovada unei puternice virtuozități a traducătorului : **„Izbinda-i mai frumoasă / Prin lucru dificil / Extrasă : / Onix, vers, email".** Strofa poate fi un **motto** pentru **Smalțuri și camee.**

Cu **Charles Baudelaire** (1821—1867) tălmăcitorul pare să aibă o obișnuință mai îndelungată : ciclul de poezii traduse are, cu tot polimorfismul și substanța lor densă, o fluență de tip baudelairean, care le dă statut de poezie scrisă în românește. Refuzul existenței ca ideal, dorința de neantizare, fac din poezia marelui damnat o noapte luminoasă, dar o noapte grea. Cîntind stările morbide, uritul, păcatul, alterarea, care stau, psihologicește și valoric, sub setea lui de neființă, Baudelaire a oferit traducătorilor săi posibilitatea de a-și exersa cromatica limbii în acele registre, bogate în sinonimii ale termenilor decăderii și ai periferialului. Un fapt demn de remarcat, care numai aparent ține de minuție, pe care-l găsim nu numai în florilegiul despre care vorbim, dar și-n piesele ce-i aparțin lui C. D. Zeletin din **Florile Răului** (ediția colectivă din 1968) stă în prinderea unor subtilități mascate în titluri. Astfel, C. D. Zeletin este singurul dintre traducătorii români care traduce just **La Béatrice** prin **Beatricea,** fapt în fond esențial, deoarece articolul **La** o coboară pe Béatrice, făptura ideală, de pe piedestalul uniciății unde o ridicase Dante Alighieri, la categoria substantivului comun : Beatrice devine Beatricea poetului, o Beotrice oarecare, exemplar obținut prin multiplicarea pe care o induce înhăitarea ei cu tagma diavolilor batjocoritori... În același spirit traduce C. D. Zeletin și poezia **L'Héautontimoroumenos** („Cel ce se pedepsește singur", după titlul uneia din comediile lui Terențiu) prin **Heautontimorumenosul,** îndrăznind o logică adaptare a cuvintului elin direct în românește.

Desen de Raoul Nicoară

Tălmăcirea dificilului **Stéphane Mallarmé** (1842—1898) ridică pentru toți traducătorii o problemă greu de rezolvat : căutînd esența, poetul creează o suprarealitate al cărei limbaj esoteric și ermetic riscă în traducere să nu devină similar celei mallarméene, ci superopozabil, deci oarecum un altul, în care șansa interferenței cu limbajul originar este scăzută, mergîndu-se așadar mai mult spre dublură decît spre echivalență. Aceasta e de fapt piatra de încercare a oricărei tălmăciri de poezie, dar nimeni nu o invederează mai bine decît tălmăcitorul lui Mallarmé : nici un act psihic nu unește mai mult libertatea cu fatalitatea ca impresia. În felul acesta, tălmăcirea marelui poet ermetic francez poate să meargă în paralel cu originalul, fără să-l reprezinte în substanță, ci numai în concept, deci fără mulțimea de intersecții care oferă posibilitatea trecerii spre un sistem poetic deschis, ca să ne exprimăm în termenii lui Umberto Eco, corespunzător unui univers deschis, deci infinitului. Aceasta este însă numai o reflecție și nu cazul tălmăcirilor lui C. D. Zeletin din Mallarmé, a căror înțelegere și transpunere este fidelă subtilității și aerului de absență ascetică al marelui poet francez. Celebra **Briză marină,** dar mai ales **După-amiaza unui faun, Sfîntă** și **Proză pentru Des Esseintes** și-au găsit în C. D. Zeletin unul din cei mai buni interpreți în românește. El a înțeles să nu se oprească mult asupra poeziilor de început, destul de vehiculate de antologii, dar care ilustrează mai puțin esența fenomenului Mallarmé.

Radu Cârneci

REPERE

Un roman de dragoste

Literatura din Turcia este puțin cunoscută la noi, traducerile sporadice nefiind în măsură să înlocuiască informațiile consistente și studiile ample asupra unui teritoriu cultural din proximitatea noastră, cu care ne-am aflat în raporturi îndelungate și benefice. O cercetare a operei lui Dimitrie Cantemir, de exemplu, dar și a altor „motive" de cultură românească veche, se poate cu greu dispensa de cunoașterea limbii și a culturii turcești. Literatura mai nouă a părut a căuta o altă zare, cum ar spune Blaga, deși ne este greu să credem că vom ieși pentru totdeauna din „Balcania", și nici nu este sigur că ar fi prea bine. „Orientul" are în limbaj popular o conotație pejorativă, care trebuie depășită. În fond reprezintă o formă de civilizație specifică, precum și un univers moral, o umanitate cu adînci rezonanțe de sensibilitate, iar imaginea apăsată și grotescă a acestei realități mărturisește un viciu de înțelegere. Apariția de curînd, la Editura **Junimea,** a romanului **Zelis,** de Necati Cumali, cu un foarte util cuvînt introductiv, semnat împreună cu versiunea românească de către Valeriu Veliman, este în măsură să-i pună pe cititorul de la noi în contact cu o operă semnificativă, sugerîndu-i același timp marile schimbări petrecute în viața unei comunități orientale ce părea împietrită, ținută pe loc de cutumă și subdezvoltare economică. **Zelis** este o cuceritoare poveste de dragoste, scrisă într-un stil aerat și modern, iar din punctul de vedere al cititorului străin trebuie contemplată și ca o imagine a forțelor ce subminează ordinea patriarhală. Este interesant de notat că opinia generală se alătură în carte celor doi îndrăgostiți. Ei sfidează dreptul familiei de a decide asupra soartei fetelor, chiar înainte de majorat. Dragostea aduce într-o asemenea lume elementul „subversiv", un patos al libertății individuale pe care condiția economică înapoiată nu o favorizează altminteri. Marele talent al lui Necati Cumali, celebrat pe multe meridiane, îl ajută să depășească tipologia, construind caractere apăsat individuale, chiar dacă soluția dramei este facilă, ca într-un film american cu happy end. Valoarea unei asemenea cărți se află în virtuozitatea povestitorului și în capacitatea sa de a crea o lume vie din elemente puține. Romanul nu are densitate a textului, nici mari desfășurări de elemente psihologice sau sociale, cît o anumită grație a ornamentului, ca în arta decorativă sau în miniatura orientală. Din acest punct de vedere, este de remarcat modul cum scriitorul evită elementul grotesc din realitate, tușa expresionistă, atît de frecventă în literaturile europene. Subcapitolul în care un personaj nu reușește să spună cîți ani are fiica lui este antologic, semănînd pe alocuri cu pagini de la noi, dedicate țăranilor din Cîmpia Dunării : „N-aș vrea să te mint, zău : spuse la un moment dat. Nu știu exact. — Cînd s-a născut ? Recep se mai gîndi puțin : — Nu în anul de „secetă", ci în cel următor ! Da, chiar așa, în anul următor, în martie, atunci s-a născut. Mi-aduc aminte că lucram pe pămînturile celor din neamul Hocazadeler. Mă înțelesesem cu ei să împărțim recolta pe din două. La încheierea socotelilor, n-am ieșit prea bine, am rămas datori. Așa că am lucrat încă un an la ei. În anul următor, după ce ne-am stabilit pe-aici, am luat tarlaua asta. Dar mai bine s-o întreb pe maică-sa..." Și așa mai departe, nu-și aduce aminte omul și pace. Tot socotește și iar socotește. Efectul este enorm, cu tonuri impresionante, iar disimularea sec, „vede" ca un atribut de subtilitate, iar nu ca o formă de psihologie joasă, în chip de șiretenie. Cartea lui Necati Cumali nu dezminte niciodată generozitatea, privirea plină de înțelegere față de lumea ei, încărcîndu-se în cele din urmă de toată poezia unui sentiment profund și copleșitor. De altfel, paginile dedicate tinerilor care se iubesc și care luptă pentru dragostea lor constituie expresia cea mai înaltă a vocației poetului turc Necati Cumali, apărut în românește de data aceasta în ipostază de prozator foarte talentat.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **UN AMPLU** grupaj de traduceri din poezia românească publică prestigioasa revistă italiană **Impegno,** cu introducerea plină de căldură a lui Ronaldo Certa, care semnează și interviul cu scriitorul clujean Alexandru Căprariu. Traducerile semnate de Viorica Bălteanu, din Lucian Blaga și Adrian Popescu, de Eta Boeriu din Alexandru Căprariu și de Anca Giurăscu din Eugen Dorcescu, precum și proza lui Ion Marin Almăjan, însoțite de ample prezentări, sugerează un peisaj literar plin de vivacitate, cu prezențe variate, avînd o orientare stilistică diferită, într-un cuvînt o literatură europeană de prim plan. În același număr al publicației italiene sînt traduse cîteva „prezențe mediteraneene", cum le numesc confrații de la **Impegno.** Apar versuri de Rafael Alberti, Ola Rahman, Mustafa Abdel Rahman, Ljerka Car Matutinovic, Paskal Ghilevski, Pierre Gamarra, Senur Sezer. O antologie de poezie grecească vine de asemenea să completeze un adevărat compendiu de literatură continentală, elaborat cu grijă pentru valoarea textului, sugerînd un adevărat spirit european.

● **LITERATURA FEMINISTĂ** este un fenomen circumscris anilor '60. Consecințele sale sînt mai numeroase, între altele apariția unor romane care au în centrul lor personalitatea socială și morală a unor femei ce tind să-și depășească condiția tradițională de subjugare față de prejudecățile „tribului" Una din aceste cărți este considerată a fi **Focul de o viață,** romanul semnat de Ellen Douglas. Cronica publicată de Suzan Isaacs în suplimentul literar al ziarului **New-York Times** conchide cu următoarele cuvinte : „În cea mai mare parte este un roman construit după o rețetă frumoasă. Ellen Doulgas are toate trăsăturile pe care un cititor le poate cere de la un romancier : adîncimea perspectivei, deschidere a problematicii, umor, sensibilitate și o calitate specială a limbii. **Focul de o viață** este o splendidă vitrină a talentului său." Furia feministă este depășită în această carte printr-o artă rafinată.

● **ZIUA ESTE SCURTĂ,** se intitulează zguduitoarea carte a lui Morris B. Abram. Avem de-a face cu memorii de o factură aparte, avînd în vedere că autorul a început compunerea lor în ziua cînd i s-a adus la cunoștință diagnosticul de leucemie. În acest fel, cartea este și o diagramă a luptei sale pentru supraviețuire, plină de speranță și de energie. Contemplîndu-și trecutul, autorul caută resurse pentru un viitor care i se pare amenințător și încărcat de întuneric. Walte Goodman, în cronica la cartea lui Morris B. Abram conchide : „Omul care apare din paginile acestei autobiografii scrise cu franchețe este deplin „omenesc", plin de îndoieli în ceea ce privește viața sa personală și cariera sa publică, prea mulțumit din anumite puncte de vedere în ceea ce privește cauzele pe care le-a servit, și adeseori profitînd de această ocazie pentru a lovi în unii dintre foștii săi inamici, cum ar fi administratorii universității Brandeis care i-au stat în cale. Timp de 20 de ani el și-a servit principiile într-un mod practic.Sper ca hotărîrea să-i ajute în bătălia sa pentru supraviețuire".

● **SUB TITLUL INTELIGENȚA LA LUCRU,** criticul Benjamin De Mott analizează o culegere de articole semnată de Diane Johnson, consacrată romanului american de astăzi. Autoarea se referă de fapt la romanele care folosesc mijloace literare de șoc. Benjamin De Mott scrie următoarele : „O carte scrisă de un jurnalist care intenționează să atace naivitatea în literatură conduce în mod inevitabil la concluzia că naivitatea este cea mai ușor de găsit dintre toate slăbiciunile omenești. În altă parte, autoarea vorbește despre cazna redactorilor care se ocupă de scrisorile unor autori, comparînd-o cu încercarea de a transcrie textul altcuiva mai înainte de a-l oferi unei analize grafologice. Dezgustul îl definește drept cea mai romantică formă de emoție, iar un biografist care insistă prea mult asupra unor mizerii din viața romancierei Colette provoacă reflecția că bărbații care apreciază experiențele femeilor nutresc de fapt o adevărată ură pentru ele atunci cînd se află în dificultate."

● **O CARTE** dedicată baletului nu este un lucru prea obișnuit în activitatea editorială din Occident. De aceea, volumul amplu ilustrat pe care-l semnează Ellen Shire, **Balerine,** se bucură de o prezentare ambiguă a Krystynei Poray Goddu, care scrie : „Cartea este minunată, cu toate că lipsește din ea o anume trăsătură a imaginației, care ne-ar fi făcut să ne oprim asupra istoriei pe care o conține și să revenim la ea adeseori. (...) Dacă Ellen Shire ar fi umplut de tot atîta viață textul cărții, pe cît viață a pus în explicațiile la ilustrații, plăcerea cititorului ar fi fost completă". Mica ironie din această apreciere se referă la notele unor ilustrații excepționale, ale căror explicații devin ele însele un text, în contrapunct față de volumul principal al cărții, sugerînd astfel o tehnică de construcție a unei lucrări incitante și neobișnuite din toate punctele de vedere.

UN POD PREA APROPIAT (III)

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Într-o zi, prezentîndu-se la spital conform unei întîlniri programată anterior pentru efectuarea unei scintigrame a oaselor, a întîlnit zeci și zeci de pacienți, bolnavi ca și el, care nu-și puteau permite luxul unei primiri preferențiale cu un specialist, și care așteptau de multe ceasuri fără nici o certitudine că avea să li se facă investigația solicitată. Atunci s-a revoltat. A întocmit o listă cu cei prezenți, și nu a acceptat să intre la medicul de specialitate cu care își stabilise întîlnirea, decît atunci cînd avea să-i vină rîndul : „Ne aflăm la coadă, i-a spus Ryan doctorului, primiți-i mai întîi pe acești bolnavi... Prima este această tînără care a venit de la șase dimineața... Apoi, doamna... Apoi, acest domn... Eu sînt ultimul !"

Evident, scintigrama lui Ryan arăta difuzarea metastazelor în oase. Mai avea 784 de zile de trăit. „Sîntem în 30 septembrie 1972. Ieri, pe la orele 20,30, Katie și cu mine am terminat cea de-a doua parte a cărții..." În „Podul prea îndepărtat" partea a doua poartă titlul „Planul". Aveau să urmeze celelalte trei părți : „Atacul", „Asediul" și „Der Hexenkessel" — sau „Cazanul vrăjitoarelor". Ca în etapele propriului său purgatoriu. În secret continuă să-și înregistreze gîndurile pe bandă de magnetofon : „N-am dezvăluit acestei benzi faptul că, cu cîtva timp în urmă, Kathryn l-a pus pe Geoff să scoată toate gloanțele din pușile mele. Trebuie ca umorul meu să fi fost deosebit de negru pentru a o face să se gîndească la faptul că mi-aș putea pune capăt zilelor împușcîndu-mă. Viața este un dar, și atunci cînd ești lovit de un cancer îți dai seama cît de prețios lucru este ea. N-am de gînd să mă duc la vînătoare în viitorul apropiat, dar tare aș vrea să știu ce a făcut Geoff cu cartușele mele. Nu știu nici măcar cum a putut Katie să-mi ia cheile de la rastel, altfel decît să mi le fi sustras pe neobservate și să mi le fi pus la loc fără ca eu să simt. Cît de penibilă și de greu de suportat trebuie să fie boala mea pentru familie !"

Cinci luni mai tîrziu : „Caut să nu recurg la calmante în timpul zilei. Am nevoie de o minte perfect lucidă pentru a lucra asupra cărții. Mi-am dat seama că, pe măsură ce mă concentrez mai mult asupra operațiunii Market-Garden, îmi simt mai puțin durerea. Numai atunci cînd mă ridic, după ce am rămas îndelung așezat la biroul meu, îmi dau seama de adevărata intensitate a durerilor. După-miaza, către orele 16, această durere parcă se stringe toată și mă love ște atît de crunt încît îmi vine să urlu..."

Din nou spital, alte investigații, alte tratamente. Contraatacul „din toate azimuturile" se declanșează. Kathryn : „Ceea ce se poate citi sau auzi despre spitalele supraaglomerate nu ne oferă adevărata imagine a spectacolului. Într-un salon în care se aflau deja șapte bolnavi, Connie a fost condus pînă la un pat liber. Era singurul colț din încăpere încă neasaltat de înghesuială. De altfel, peste tot nu se aflau decît stative pentru ser, flacoane, tuburi, sonde ieșind din trupuri palide cu carnea lividă. Mirosurile bolii, extrem de puternice, ne-au asaltat de pretutindeni, impregnîndu-ne hainele. Două ferestre ușor crăpate lăsau să se strecoare o lumină slabă. Aveam convingerea nebună că, chiar dacă ferestrele ar fi fost larg deschise, aerul de afară și soarele ar fi refuzat să pătrundă în acest loc"...

N-a vrut să rămînă acolo. A ieșit pe culoar și s-a lungit pe o canapea. Cînd o asistentă medicală a venit să-i atragă atenția că n-avea voie să rămînă acolo, și cînd alta l-a anunțat că orele de vizită se încheiaseră, Ryan a declarat ferm : „Nu sînt în vizită. Ocup acest culoar în semn de protest !..."

Era ziua de 14 martie 1973, mai puțin de patru ani de cînd Armstrong pusese piciorul pe lună, transmițînd celor de pe Terra : „Este un pas mic pentru un om, dar un mare pas pentru omenire !"

Și lupta lui Cornelius Ryan continua. Kathryn își amintește : „Astăzi mă gîndesc că, în acele ultime zile de aprilie și de început de mai 1973, Connie se străduia din răsputeri să reziste asaltului cancerului său. Așa cum a spus-o odată într-una din benzile sale de magnetofon, întotdeauna și-a considerat boala mortală. Cu toate acestea continua să lupte cu înverșunare. Fiecare nouă criză îi reîntărea hotărîrea de a-și termina cartea. Pentru el, asta devenise o obsesie. Ca să poată scrie era gata să accepte orice tratament ce i s-ar fi propus, indiferent cît de reduse îi erau șansele. Și, în ciuda caracterului perfid al cancerului, hotărîrea lui Connie de a lupta părea din ce în ce mai puternică. Nu i-a trecut niciodată prin minte să depună armele. Natura lui ireductibilă îi era cel mai bun medicament și cel mai fidel aliat"...

La 10 mai 1973, buletinul medical de urgență al endocrinologului menționa : „...Bolnavul atins de un cancer al prostatei cu numeroase metastaze osoase este tratat în momentul de față prin chimioterapie cu 5 F-U și Cytoxan. De acord cu prescrierea Predninsonului și a fosfaților pe cale bucală, cu toate că acestea impun o supraveghere foarte minuțioasă a funcțiilor renale..."

În ziua aceea, într-o cumplită criză, Ryan așteptase timp de șase ore la prestigiosul spital Memorial Sloan-Kattering, din New York, pînă cînd să vină un doctor să-l vadă. Era Paștele, și aproape întregul corp medical al spitalului sărbătorea. Într-o notă din subsolul paginii Kathryn consemnează : „Jurnalul infirmierelor rămîne mut cu privire la răstimpul dintre orele 16 și miezul nopții al acelei joi cruciale. Nicăieri, în niciun raport al infirmeriei, sau al vreunui doctor, nu se menționează că Ryan n-a fost examinat de nici-un medic, în ciuda apelurilor insistente (de asemenea neconsemnate), lansate începînd de la ora două după-amiază pînă aproape de opt seara, cînd personalul spitalicesc a început să se îmbulzească la căpătîiul lui". Și aceste strigăte ale lui Cornelius Ryan de un patetism atît de omenesc : „Ajutați-mă ! Țineți-mă bine, simt că mă scufund„ țineți-mă !..."

A mai învins pentru un timp. Sau, cel puțin, li s-a arătat celor dragi, copiilor, prietenilor, chiar și medicilor care îl îngrijeau știind care va fi desonodămîntul final, ca un învingător. Abia întors din spital se încredința din nou magnetofonului : „...Credeam că îmi era cunoscută întreaga panoplie a umilințelor. Iată-mă într-un scaun pe roți, aici, în fața biroului, deoarece nu mă mai pot mișca prin încăpere pe propriile-mi picioare. În fiecare zi, Kathryn mă ajută să cobor scările care duc la camera noastră unde mă așteaptă scaunul pe roți. De acolo, ea mă împinge pînă la ușa care dă pe terasă de unde începe o adevărată expediție. Sînt șaptesprezece trepte ducînd spre marea alee, cu un palier pe care Katie se poate opri să-și tragă sufletul. Nu știu unde-și găsește ea forțele necesare pentru a mă căra. Mă leagă de scaun cu niște centuri, ca să nu cad, și înalță roțile din față lăsînd scaunul să coboare o treaptă pe roțile mari din spate pe care le împinge încet. Mă străduiesc să nu gem... Sub scări ne odihnim un moment, pe alee, înainte ca ea să mă poarte spre birou. Aleea noastră are o pantă ușoară, și, de două ori, Katie n-a putut să frîneze coborîrea decît lăsîndu-se tîrîtă de scaun pe pavaj. Am încercat să frînez roțile din spate cu mîinile, jupuindu-mi pielea, dar am reușit să opresc prăbușirea. Cînd ajungem lîngă clădirea biroului aleea începe să urce și aceasta este partea cea mai dificilă pentru Katie. Caut să învîrtesc cu mîinile roțile din spate, ca s-o ajut să nu împingă toată greutatea corpului meu pe această pantă. Apoi ea întoarce scaunul și intrăm cu spatele în birou. La fiecare drum ca acesta îmi vine să plîng, pentru că, atunci cînd mă gîndesc la Katie, aș prefera să plec pentru totdeauna decît să o supun la astfel de umilințe... Acum poate fi ora patru dimineața... În ultimul timp am reușit să facem o treabă excelentă, muncind noaptea. Scrisul mă pasionează, și, în pofida transformării mele într-o creatură consternantă, caut ca nimic din starea mea să nu transpară în carte..."

Cît adevăr grăiește vorba noastră, a românilor : Să n-aibă omul parte de cîte poate duce ! La 31 mai Ryen reușise să acumuleze 310 pagini curat dactilografiate. Lucra de mai bine de doi ani. Mai avea, socotind după traducerea în română a volumului „Un pod prea îndepărtat" cel puțin încă pe atîta pînă la cuvîntul „sfîrșit". Și nu îi mai rămîseseră decît 500 de zile de viață. Cele mai grele. Cele mai cumplite. Cu suferințele cele mai atroce. Lucra nebunește. Între crize, se arunca asupra hîrtiei cu o înverșunare vecină cu disperarea. Moartea îi dădea tîrcoale ademenindu-l cu mîncinoasa ei liniștire. „Atunci — spune Ryan — îmi era ușor să mă las dus, deși nutream vag sentimentul că trebuie să fac ceva, deoarece mă simțeam puțin în afara realității... Katie mă pălmuia zdravăn. Am fost atît de surprins încît am deschis ochii. Nu ne bătusem niciodată altfel decît în vorbe. Atunci ea mi-a mai tras o palmă. Nu înțelegeam de ce ? Apoi a strigat : „CJ (Cornelius Junior n.n.), n-o să mori ! Auzi ? N-o să te las așa, să mori !" Părea foarte furioasă și și-a apropiat obrazul de al meu, umezindu-mi-l cu lacrimile ei. Plîngea pentru mine, și în același timp lupta cu mine. Nu știu unde a găsit atîta putere încît să mă ridice și să mă așeze pe scaun. Durerea care credeam că mă părăsise mi-a străbătut fulgerător întreaga ființă..."

● **IN PERIODICUL** britanic **The Reminder** nr. 46 din iunie a.c. N.M. Goodchild recenzează cu un vădit interes considerațiile privind filiațiile dintre avangardism și proletcultism publicate de Mihai Pelin în **Suplimentul literar-artistic al Scînteii tineretului** din 24 aprilie 1983.

SPORT

Culegînd depărtarea

Sînt la mare. Stau în tocul ușii. Se scutură, ca o cortină de vrăbii, zorile. În scăderile tăcerii aud o fîntînă și apele ei căzînd incoerent. Privesc anapoda, alergînd după iepurii din celălalt veac. Și nu știu de ce îmi stăruie în amarul cărnii o mare neîncredere. Aproape și nu prea departe, sub stele mai vărăticе decît însăși luna iulie, un lan de floarea-soarelui biiguie dezmierdări galbene. Cred că n-am dormit bine sau mai degrabă cred c-am zăbovit fără rost în oboseala unei pagini pentru că cineva spune în mine cuvinte învălmășite : iată, luna are ochii supți și îndureroți ca un obraz de emigrant ; grija mielului, atunci cînd se schimbă-n oaie, se numește lînă ; misterioasele însușiri ale aurului ; paguba vînului e la fel de subțire ca pingeaua unui soldat înfrînt. Etcetera etcetera — și în timpul acesta, împinsă de Luceafăr spre marginea depărtării din adîncuri, Marea Neagră sparge îndemnuri sonore și le pune la păstrare în faguri de lut. Pe sub streașina plopilor trece un tren sau un delfin în căutarea celor patru puncte cardinale. Buzele mi s-au umezit cu lacrimi de mărgăritar. Sînt plin de dor și de vaduri ducînd spre Brăila și spre niște piraie de floare de soc. Fiindcă de la o vîrstă încolo nu ne mai place să umblăm pe drumuri lungi, și mai mult prin ecourile lor, patima lenei și somnul ne dezamăgesc. De ce, adică să lăsăm clipele să se schimbe-n pesmeți pentru lăcustele morții așteptînd sub gard ?! Se luminează alb și senin și aud cum chira de mare gîlgîie de cîntec în cuiburi de dragoste. Și iată, smulgîndu-se din valuri, intră pe malul mării și suie sub mesteceni un gînd sau un vers de Eminescu. Tremură trandafirii. Și atîrnă din ceruri suferința unei ramuri de tei agonizînd în ființa neaintîmplărilor venind. În clipa aceasta se vopsesc amintiri minunate pe trup de corăbii și se clădesc biserici în ascunsul uimirii. Acum, toate visele sînt aievea și gîndul sau versul cu fragede adumbriri se luminează pe sine mergînd, și două aiurări de argint îi țin coroană, și pe cînd merge plutește pe fața unui lac ce se naște din miracolul verii. O pagină de umbră albă se ațîne să-l cuprindă în beatitudinea ei, dar gîndul sau versul nu se oprește e fără de moarte și fără odihnă, pătrunde în simboluri, înnobilîndu-le cu surisuri de pădure și cu fosnet lin, cu împotriviri și cu nemoarte. Pe fruntea lui înaltă, aur păgîn. Simt cum amețește în mine vorba cu care ar trebui să-l strig. Îngenunchez și-i sărut urma pașilor. Sculîndu-mă din iarbă știu că am băut însingurare și stingere și apropiere de palida groapă a speranței. Întreaga dimineață, progres și căință, s-a adunat într-un singur vers și el sună ca apele căzînd :

Mai am un singur dor...

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 76 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
28
(1 106)
Sîmbătă
16 iulie
1983
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CUVINTELE DE-ACUM OPTSPREZECE ANI

Eveniment de referință în istoria noastră contemporană, Congresul al IX-lea al P.C.R. își desvăluie, pe măsura trecerii timpului, o tot mai largă paletă de semnificații, situindu-se printre acele mari momente de răscruce în munca și viața națiunii, cu implicații adînci în toate domeniile existenței sale materiale și spirituale. Congresul al IX-lea a inaugurat de fapt o etapă, aceea care, în planul gîndirii și acțiunii revoluționare, a consacrat un spirit într-adevăr nou, eliberat de dogme și prejudecăți și a dat noi dimensiuni, conform cerințelor și posibilităților proprii, întregului proces de dezvoltare economico-socială a țării, în consens cu interesele fundamentale ale poporului, cu idealurile sale de independență și suveranitate. Prin întreaga operă a edificării noii societăți la baza căreia stau ideile și hotărîrile acestui înalt forum al comuniștilor, de la producerea căruia se împlinesc 18 ani, prin viziunea înaintată, deschisă și prin poziția sa profund creatoare față de problematica omului și față de condiția sa în contemporaneitate, partidul și poporul român, națiunea noastră au dobîndit un prestigiu fără precedent pe arena internațională aducîndu-și o recunoscută contribuție la cauza păcii și colaborării, constituindu-se într-unul din acei factori vii, constructivi, ai lumii de azi și de mîine, într-o prezență deosebit de activă în lupta pentru salvgardarea umanității și rezolvarea justă, pe calea înțelegerii, a celor mai complicate probleme care frămîntă omenirea.

În mod evident, această perioadă se confirmă neîncetat în datele și semnificațiile sale fundamentale, purtînd încărcătura cea mai de preț a faptei și cuprinzînd în esența ei însăși perspectiva. Și tot atît de evident este faptul că, fiind cea mai înfloritoare din întreaga istorie a României, această perioadă, o epocă în fond, se leagă nemijlocit de numele și opera celui care a inaugurat-o și care, la cîrma destinelor supreme ale partidului și poporului, ne-a condus și ne conduce pe calea făuririi celei mai drepte și mai luminoase societăți. Sînt 18 ani de la această supremă învestitură și, iată, la scara istoriei, timpul se transferă asupra faptelor care i-au dat consistență și se confirmă în lumina tuturor marilor transformări revoluționare care au avut și au loc, dînd țării o nouă fizionomie economică și socială și înscriind-o decisiv pe orbita progresului și civilizației. Congresul al XII-lea și Conferința Națională ale partidului, indicațiile și orientările tovarășului Nicolae Ceaușescu, întreaga suită a demersurilor sale teoretice și practice au hotărîtorul rol de a ne situa într-o permanentă continuitate de spirit, pe frecvența acelor neîncetate eforturi și fiei care răscolesc și solidarizează toate energiile țării și fac din unitatea noastră de gîndire și acțiune un factor decisiv al înaintării spre un nou stadiu de dezvoltare și spre o nouă calitate a muncii și vieții în toate domeniile și sectoarele de activitate. S-a edificat un model economic original și unitar, ținînd seama atît de cerințele și posibilitățile proprii cît și de evoluția și fenomenele lumii contemporane, de problemele care apar pe arena internațională. Acest model economic temeinic fundament si aflat în plin proces de dezvoltare este în chip logic legat de afirmarea pe noi coordonate a științei și culturii, a democrației, a participării și implicării noastre în organizarea și conducerea societății, în rezolvarea tuturor problemelor care ne preocupă și vădesc un sens larg al afirmării spiritului creator.

Cultura și arta au dobîndit în acești ani un puternic stimulent și s-au transformat într-unul dintre cei mai sensibili factori de edificare a unei noi conștiințe și, ca atare, într-o operă de construcție umană care beneficiază de condiții specifice, proprii afirmării talentului și personalității creatoare. Patriotismul culturii și artei, al creației, a cîștigat în substanță și a devenit unul din argumentele de fond ale valorii, în măsură să dea o nouă perspectivă și o nouă dimensiune spiritului de libertate și de dreptate al poporului, istoriei sale, uriașei epopei a construcției socialiste. El s-a încărcat de noi sensuri, ca un teritoriu al izvoarelor veșnic vii de la care inspirația și realizarea operei de artă se ridică la nivelul unei maxime responsabilități politice și sociale, în consens cu păstrarea și dezvoltarea specificului național, al limbii în care ne rostim și trăim precum și a întregului tezaur de frumusețe ale creației poporului, ale omeniei și puterii sale de muncă și viață. Toate acestea sînt realități și deziderate totodată ale culturii și artei, componente de fond ale condiției omului de cultură și artă, ale personalității. Le reîntîlnim și în recentul mesaj al tovarășului Nicolae Ceaușescu adresat cu prilejul împlinirii a 75 de ani de la constituirea Societății Scriitorilor Români și alcătuiesc, programatic, modul concret și complex în care literatura și arta își pot îndeplini înalta lor misiune revoluționară și își aduc o inconfundabilă și sensibilă contribuție la făurirea omului noii societăți.

După cuvintele de acum optsprezece ani ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, Congresul al IX-lea al partidului va rămîne înscris cu litere de aur în istoria țării. Viața într-adevăr a confirmat și confirmă. Simbolic, și nu numai atît, aceste litere pot fi descifrate și cu ajutorul literaturii și artei, pe frontispiciul tuturor realizărilor de pînă acum care sînt un argument și o făgăduință totodată a celor viitoare.

Luceafărul

„Numai inspirîndu-vă nemijlocit din realitățile țării, din izvorul veșnic viu al vieții și muncii poporului veți putea îmbogăți patrimoniul artei și culturii naționale cu opere artistice originale, valoroase!"

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Mesajul adresat Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România cu prilejul împlinirii a 75 de ani de la crearea Societății Scriitorilor Români)

Scurt tratat de economie agrară

INSEMNĂRI DE SCRIITOR

Schimbătoarea lună a lui Aprilie — cum, asemuind-o femeilor, zice poetul — îți poate oferi surpriza de a pleca din București pe caniculă și de a ajunge, după nici o oră de zbor cu avionul, la Timișoara pe... ninsoare ! Din orașul ăsta — poate cel mai „mîndru", cum zic bănățenii, adică cel mai frumos din țară — pînă la Topolovățu Mare mai faci cam o jumătate de ceas cu mașina pe drumul Lugojului, trecînd prin Giarmata și Recaș, așezări vestite prin vii și vinuri, apoi prin Izvin, sat faimos prin crescătoria lui de cai. Pînă aici asfaltul șoselei e așternut, vorba localnicilor, oblu, adică taie drept, pe loc șes ogoare care bine lucrate arată, în fuga mașinii, ca pe hartă : suprafețe mari, geometric împărțite și vopsite diferit : cu verdele cald al unor semănături cu floarea galbenă ce seamănă cu rapița, cu cel crud al grîului răsărit des ca peria și cu negrul de multe nuanțe, de la ciocolată la catran, al pămîntului recent însămînțat sau încă virgin ; de aici locurile încep să se cocoșeze în coline sau surpături, adînciturl oarecum regulate — ai zice că la începutul lumii, cînd scoarța era moale, ființe gigantice și-au întipărit în ea urma —, urcînd mai acuzat spre Nord-Est către dealurile Lipovei și Făgetului sau munții îndepărtați ai Ruscăi, ce acuma sub cortina vînătneagră a norilor abia se ghicesc, și ceva mai lin și larg spre Sud-Est, prin îngusta vale a Timișului spre dealurile Buziașului, vopsite și ele nemilos de siniliul fuioarelor de nori ce dansează haotic înșurubîndu-se în văzduh ca vîrtecușurile. Aici, cam la treizeci de kilometri de Timișoara sau de Lugoj, se află comuna Topolovățu Mare și jurimprejur, la distanțe de alți cîțiva kilometri celelalte sate : Ictar, Budinți, Iosifălău, Topolovățu Mic, Șuștra, Cralovăț — în totul șapte, ca-n basme — cite la un loc formează **Cooperativa agricolă de producție Topolovățu Mare, județul Timiș**, condusă de președintele ei, inginerul Ioan Josu, bărbat destul de zdravăn, cum se zice, între două vîrste, dar, cum glumește el, mult mai aproape de cea de a doua, întrucît nu peste mult își va serba prima jumătate de secol a vieții care înglobează pînă acum treizeci și cinci de ani de muncă. Ne întîmpină afabil, zîmbind — îi dă mîna, e îmbrăcat ca pentru viscol, cu șapcă de blană în cap, iar noi venim de la caniculă — și ne conduce la sediul cooperativei. O clădire surprinzător de vastă — deși pe aici, ca în tot Banatul casele sînt mari, solide — și, mai ales, elegantă, cu scări

Niculae Crișan

Continuare în pag. a 11-a

Margareta Sterian : „Peisaj bucureștean" în paginile 4, 5, 6, 9 și 10 alte reproduceri după tablourile artistei

L-AM CUNOSCUT PE G. CĂLINESCU

Fața ascunsă a... geniului

Stăpîniți de emoția produsă de capodopera, sau prea obedienți față de unele „prejudecăți" constrîngătoare, precum **genio e folia**, ce descind în linie dreaptă din platonianul **furor poeticus, sîntem** tentați adesea să identificăm genialitatea cu o permanentă jubilație creatoare a spiritului, cu o stare continuă de randament maximal a inspirației care se refăce compensator din resurse lăuntrice pe măsură ce se consumă. Uitînd că strălucirile frumosului, oricît de prestigioase, sînt precedate, cu rare excepții, de intensive acumulări intelectuale, de încordări cerebrale istovitoare, cu prețul unor renunțări impresionante la tentațiile efemerului ; valoarea lor o poate da numai grandoarea izbuțirilor prin racordarea acestora la universalitate. Cu nenumărate posibilități de ilustrare în istoria artelor, asertiunea este verificată pe deplin și de geniul călinescian.

Cine a urmărit pregătirile temeinice pe care le întreprindea G. Călinescu, de fiecare dată, indiferent de natura și importanța manifestării la care participa, a înțeles că opera lui, deși alcătuită din compartimente inegale ca întindere, nu este un miracol surprinzător, ci un edificiu grandios, ridicat cu trudnică migală piatră cu piatră timp de o viață de om. Riguroase pînă la pedanterie, itinerariile documentare, parcurse în vederea elaborării lucrărilor belestristice ori interpretative, se înscriu în sfera exemplarității ; la Iași, supărarea bibliotecarilor suprasolicitați — G. Călinescu lucra pe

Stan Velea

Continuare în pag. a 11-a

XXV

...Cuvîntul și-o vorbă uitată...

Ce poate fi mai sublim pentru memoria bătrînului redactor ? Oare nu acel șpalt jilav, teribila cometă cu coada încandescentă de hîrtie, rotindu-se și azi în jurul capului său limpede în nopțile de vineri spre simbătă ?

Robit pe vecie de straniul duh al cernelii el mereu se tot crede unicul, primul, adevăratul descoperitor de stele din Nebuloasa literelor de plumb... sărmanul trufaș.

După un sfert de veac de la apariția revistei „Luceafărul", redactorul nu se simte încă în stare să-și dea cu părerea despre echipe stadii și etape, ori despre mihniri de neiertat. Memoria pare schimbătoare în apele oglinzilor ieftine. A încercat bilanțul de rigoare și alfabetul pare cam dogmatic.

Oricum, cine nu știe și nu își amintește cu mîndrie că a fost contemporan cu ploile de stele de sus de la mansardă ? De toamnele, de numărătoarea inversă a bobocilor, cînd climatul devenea atît de dens, că ușile și ferestrele redacției săreau în lături, producîndu-se niște curenți mai mult decît onirici, așa că aproape toată lumea, de la redactor șef pînă la redactor doi, suferea de dureri de dinți...

Ce-i intangibil și plin de împăcare rămîne tot începutul cald încă în marmora nedesăvîrșită. „Și primele bătăi de aripi, ce vor / nou continent să deslușească-n zare / mă umplu cu involburarea lor / de-un pre-ecou al melodiei viitoare..."

Cuvîntul lui Mihu Dragomir către cei mai tineri poeți se întoarce mereu în amintirea prea cunoscutei mansarde.

Am avut norocul să lucrez și eu sub îndrumarea lui Mihu Dragomir încă de la primele numere ale „Luceafărului". Nu puțini dintre poeții, prozatorii și criticii de primă mărime ai literaturii române de azi au urcat scările mansardei din Str. Ana Ipătescu nr. 15. Mulți dintre ei i-au fost prieteni, (și cei care nu i-au fost nu i-au putut tăgădui personalitatea remarcabilă, însemnele distincte în mișcarea literară, în direcțiile ei cele mai înalte de dezvoltare). A fost un redactor șef exemplar, un poet comunist, un gazetar de aleasă ținută intelectuală, robit cu credință cernelii fierbinți, nutrind un respect aproape mistic față de cuvîntul scris. Poetul care din tinerețe cerea iertare hîrtiei, numind-o „seră albă, soră gingașă, răbdătoare", repudia amatorismul în artă, versificatorii de ocazie, frazeologia găunoasă, gargarismul criticii. Nouă, redactorilor tineri de pe-atunci, ne-a transmis rigoarea muncii sale, era deschis și darnic cu tot ce știa. Apariția unei „stele fără nume" o considera o problemă de construcție socialistă, nașterea unui nou poet o izbîndă personală. Avea un spirit de observație ieșit din comun, o sensibilitate de mimoză și nu exista pe lume cineva sau ceva care să nu-l intereseze. Era înzestrat cu neprețuitul dar de a scoate lucrurile din cotidianul banal, scormonea pînă găsea sensul semnificativ al realului, pînă la simburele curat al adevărului. În cele mai mărunte lucruri... Era și un mare generos, credea în talentul celorlalți, și în prietenie credea dăruindu-se total și cu sinceritate și cu sacrificii.

Urcînd în amintire scările mansardei, ori coborîndu-le mai ales, cu capul în piept cum e firesc cînd iarba verde a cotropit și cărările și pașii, spun că îi datorăm mai mult poetului Mihu Dragomir.

Păstrez din noaptea aceea o rămurică ciuntă de cireș ce pare trecută prin foc. Poate că a ars chiar atunci : în mîna lui Fănuș, cînd a rupt-o din cireșul bolnav de floare din curtea spitalului din Giurgiu. Cînd am aflat că Mihu nu mai este. Cînd am aflat că ajunsesem cu o clipă mai tîrziu. Totdeauna ajungem cu o clipă mai tîrziu și nu ne vine a crede... Aripa dreaptă a clinicii încendiată de țipătul luminilor, pomii în aprilie fumegînd peste orașul plumbuit în somn... Totul era ireal. Totul, în afară de pietrișul care scrîșnea sub pașii noștri... Pășeam da, pășeam în incredibila lui absență...

...„din asta nu se moare. Se tînjește. Sahara iernii a-ncremenit în dune și urlă amintirile lupește"...

Așa am băgat de seamă, într-o bună zi, că absența lui a început să se confunde cu anii noștri tineri. El era acolo cu ei, de veghe ca o sentinelă în toate visările și diminețile începutului.

Un zvon mai sigur că timpla de jar / tremură chemarea, foșnind-o în ploi / o noapte, o mină, caută reazem, și iar / foșnetul frunzelor tinere din noi".

Gica Iuteș

SECERIȘ '83

mac roșu în floare
pe plaiu bănățean
combinele gîfîie
vremea mofturoasă
trece în goană

sleitul orz ingină-n șoapte
vorbe de sevă și vinj
soarele arzătoare băsică
șoarecii-și string catrafusele
clopotul bate amiaza mare
cînd în balta satului
broasca-și dă duhul
griul fudul mai visează
apa de ploaie
rațele-și uită măcăitul

iar giștele se-mbată de dude
porumbul se face ghem
ca ariciul
cinepa-și pierde mireasma
în trifoiul vestejed
iepurele vlăguit
ciulindu-și urechile
ascultă ultimul
buletin meteorologic
roșul mac în floare
pe plaiul bănățean
combinele gîfîie
vremea mofturoasă
în goană trece

Nikolaus Berwanger

DOSAR AL GÎNDIRII SOCIAL-POLITICE EMINESCIENE (XII)

«Însemnătatea teoretică» a ideilor socialiste

Atrage atenția faptul că ori de cite ori Eminescu se referă, cu titlu special, la ideile socialiste, atitudinea lui vădește un interes viu, atunci cînd nu se exprimă deschis simpatia.

La 3 septembrie 1881, răspunzînd acuzațiilor presei liberale că ar fi „socialist" (acuzație care-și are tîlcul ei), Eminescu făcea această remarcă : **„Ei cari în adevăr sunt socialiști cînd n-au slujbe, dar foarte regaliști cînd sunt în pensii reversibile și în cumul nici nu înțeleg însemnătatea teoretică a cuvîntului."** Altădată, comentînd exodul întreprins de țărani spre București cu scopul de a-și prezenta ei înșiși revendicările în fața Parlamentului (exod reprimat cu brutalitate), poetul avertiza : **„În cazul lui Fluieră-vînt-ș-a lui Impușcă-n lună, ideile socialiste nu înseamnă decît solicitare de pensii reversibile ori de posturi, în capetele țăranilor însă ele ar căpăta o însemnătate atît de gravă, încît urmările nu sunt de prevăzut."** Încă o dată, așadar, se subliniază „însemnătatea" ideilor socialiste care însușite de clasele exploatate — în speță, țărănimea — pot avea urmări dintre cele mai grave pentru „orînduirea cea crudă și nedreaptă". Nu e de mirare, doar Eminescu pomenind de Internaționala lucrătorilor aprecia că **„se bazează pe sfințenia muncii, pe convingerea cu totul dreaptă că munca temeinică este singura îndreptățire pe acest pămînt".**

Se știe apoi că atunci cînd frații Nădejde sînt persecutați pentru convingerile lor socialiste, el le ia apărarea, după cum, în numele aceleiași compasiuni față de suferințele maselor muncitoare, prețuia scrisul lui Const. Mille.

Cum rămîne atunci cu apostrofele polemice, menționate într-un articol anterior ? La o cercetare atentă, observăm că, de fapt, poetul are anumite aprehensiuni față de „ideile comuniste", prin care subînțelege comunismul utopic, numele citat negativ, cel mai frecvent, fiind Saint-Simon.

Nu trebuie să fim surprinși, o astfel de disjungere era, se pare, obișnuită în epocă. Titu Maiorescu în conferința sa, ținută în 1859, făcea și el o distincție între socialism, care preconiza principiul (a cărui justețe o recunoștea) : „Fiecare capătă parte la venit după măsura lucrului său", și comunism, care preconiza „comunitatea averii", „suspendarea oricărei proprietăți". Ultimul nu era acceptat, Titu Maiorescu împărtășind punctul de vedere al lui Lorenz von Stein, care considera proprietatea particulară o condiție a progresului economic și a dezvoltării personalității omului. (Conferința sa purta titlul : **Socialismul și comunismul dezvoltat după L. Stein.)**

După cum se știe, și Eminescu audiase, la Viena, cursurile lui Lorenz von Stein despre filozofia dreptului, economia politică, științe financiare și administrative. Între manuscrise figurează

Al. Oprea

Continuare în pag. a 11-a

Însemnări de spectator: „Richard al III-lea"

Prin echipa de elită de regizori și actori Teatrul Mic a devenit cel mai Mare Teatru pe care-l avem ; ridicarea acestei instituții la pretențiile cele mai înalte, posibile în spațiul teatral european, este ceva surprinzător. Am scris mai demult despre **Maestrul și Margareta**, entuziasmat de descoperirea unui mare regizor în Cătălina Buzoianu. Mă simt obligat să recunosc acum în Silviu Purcărete o personalitate de aceeași talie internațională ; încumetarea sa față de textul dramaturgic cel mai dificil vine după o punere în scenă extrem de originală a lui Sartre din **Diavolul și bunul Dumnezeu**. De data aceasta, el s-a întrecut pe sine confruntîndu-se cu încercarea absolută a carierei sale.

E vorba, în primul rînd, de textul marelui Will. Și anume, de capodopera lui, prin care Anglia îi depășește pe Atrizi în nebunia tragicului. E vorba de Putere în expresia ei arhetipală, desfășurată în replicile discursului teatral, pus la probă maximă la toate nivelele de închidere și deschidere semantică. Ștefan Iordache, care se dovedește la înălțimea rolului asumat, înțelege să se situeze într-o permanentă disponibilitate față de meandrele Discursului teatral ; îl stăpînește și se lasă stăpînit de acesta în funcție de ipostazele semnificării. Care este, în fond, puterea blestematului de Rigă Gloster, înseamnă ca monstru de natură dar, în esență, singur ? Pe ce armate de spioni, servitori, soldați, aliați se sprijină acesta ? Puterea lui teribilă stă în **urzeala limbii** pe care o posedă și care îl posedă ; prin aceasta va dezlănțui victorii, ambiții, supuneri, răzbunări, trădări, iubiri, adultere etc. El, ca un personaj demoniac, este conștient de

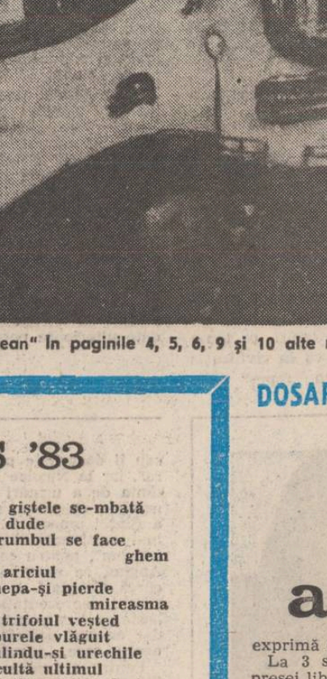

Marin Mincu

Continuare în pag. a 10-a

IN ACEST NUMĂR :

● **„Ion Creangă — vlăstar al bătrînarilor năsăudeni" de Corneliu Albu ● Antologia «Luceafărul» ● „Joaca jocului" — poeme de Ion Gheorghe ● Proză de Radu Teodoru ● Cronica literară de M. Ungheanu ● Artur Silvestri ● Valentin F. Mihăescu ● Cartea de debut de Voicu Bugariu ● „Masa de adio" de Gheorghe Pituț ● Cumpănă de G. Alboiu ● „Ion Agîrbiceanu" de Nicolae Ciobanu ● Pseudocultura pe unde scurte**

REMEMORĂRI

Secretul Doamnei de zăpadă (V)

I-am potolit cu greu din zelul său moralizator explicîndu-i cu răbdare că nu e cazul să dăm buzna în puterea nopții la ușa cuiva, mai ales că e vorba de o femeie.

Se va face dimineață și-o vom întîlni, poate, și-o vom ruga civilizat să-și planifice concertele nocturne la ore mai rezonabile și cu o intensitate tonală mai moderată.

— Așa sînteți voi, ăștia, născuți în Ardeal, **diplomați.** Diplomația o să vă ducă la groapa cu lei. **Cujetătorilor !** zise el în dialect.

A doua zi am ieșit din cameră tîrziu, în jurul prînzului. Ninsoarea contenise. O pace albă și orbitoare strălucea năucitor în brazi, pe băncile de lemn, pe tufele de „ploaie de aur" rotunjite ca niște sfere de zahăr. Dincolo de munți, cerul se limpezise și părea un ochi albastru și rece.

Aflai că în dimineața aceea sosiseră noi **creatori.** Un pictor în virstă, vînător pasionat care, de ani de zile, cobora grav și solemn în sufragerie îmbrăcat în costumul tradițional, cu o cartușieră plină, ca și cum ar fi avut de gînd să distrugă toate fiarele pădurilor, cu pușca cu lunetă agățată oblic pe spate. Mima o nerăbdare tipic vînătorească, (adică, el se grăbește

Mircea Micu

Continuare în pag. a 4-a

CRONICA LITERARĂ

STELIAN GRUIA: «Calul negru»

După o lungă perioadă Stelian Gruia revine la proză. **Simbăta morților**, cel mai proeminent volum precedent de proză al lui Stelian Gruia, înfățișa o lume înfrățită cu elementul vegetal, vitală și elegiacă, cu un puternic colorit local. Deși mina prozatorului era fermă, iar materia plină de interes, se părea că Stelian Gruia se adaugă cu povestirile din **Săptămina morților** la șirul scriitorilor bucovineni de formulă regionalistă, la care elementul local, adesea strict etnografic, ca și predilecția pentru floral și culorile tari fixează o formulă staționară. **Calul negru** reprezintă o altă etapă a prozei lui Stelian Gruia. Lumea este aceeași, dar înfățișarea ei nu se reduce numai la hotărirea conturului, la forța de observație și la culorile tari. Tot ceea ce era promițător în **Săptămina morților** este prelucrat și ridicat în **Calul negru** la o treaptă artistică superioară. Micilor narațiuni anterioare, închinate mai mult obiceiurilor locale, observației unor datini, unei specificități, este adevărat puternic determinată, le-a luat locul romanul. **Calul negru** este un roman despre oamenii pierduți în fundul unei cacaine, a unui loc sterp și marginal, din care se ridică personajele romanului. Locul întîmplărilor este valea seacă. Timpul lor prim este războiul și ceea ce a urmat războiului. Dar planurile temporale se intretaie în carte, cu un firesc remarcabil față de alte romane care folosesc procedeul, așa incit din acest motiv este greu de vorbit despre un anumit timp. Importante sînt cîteva personaje și aura locului. Valea e într-adevăr seacă, iar omenirea de strînsură a locului trăiește într-un timp legendar aproape fără nici o legătură cu istoria. **Calul negru** este de fapt romanul felului cum valea seacă intră dintr-un timp incremenit în istorie. Populația locului crede în vrăji. Varvara, un fel de vrăjitoare locală și totodată preoteasă a erosului, organizează un ritual al rodniciei. Pe dimprejur pe dealul Bobiecii se invirte după cum ne spun localnicii haiducul Onofrei Holbură. Oamenii sînt concreți, vii, dar trăiesc într-un climat în care realitatea este la remorca propriilor lor viziuni. Lumea imaginară este mai tare decît cea prezentă, ceea ce permite figurii haiducului Onofrei Holbură, despre care nu aflăm dacă a trăit de mult sau a fost contemporan țăranilor din sat, să fie un personaj important al romanului **Calul negru.** Evident că trimiterea automată este la Gabriel Marcia Marquez, dacă această lume de care se ocupă Stelian Gruia n-ar avea antecedente literare românești. Înaintea romanelor sudamericanului un univers identic poate fi regăsit, mutatis mutandis, la Eusebiu Camilar. Oamenii izolați, trăind într-o realitate supusă unei lumi suprareale, predominarea magicului sînt trăsături pe care le vom găsi și în **O sută de ani de singurătate** și în cărțile scriitorilor bucovineni, mai interesați aceștia din urmă de fotografierea stărilor și oamenilor, decît de senzația de vis pe care o trezește în privitor o asemenea lume și pe care o degajă proza marqueziană. Stelian Gruia este vizibil fascinat de lumea de-acasă, dar pe care o înfățișează de această dată deschisă istoriei și nu spațiile la ea. **Calul negru** este romanul unei umanități care se adaptează la viața modernă fără a renunța, sau fără a voi să renunțe la propria zestre spirituală. **Calul negru** se poate povesti, dar istoria în sine nu vorbește suficient despre personalitatea cărții.

Redusă la liniile esențiale ale subiectului **Calul negru** ne poate da cu certitudine sentimentul de ceva văzut, de cărare bătută în romanul românesc. Tema colțurilor de lume înapoiate absorbite de fluxul trepidant al istoriei moderne, al marilor prefaceri sociale și politice din România postbelică nu este nouă. Am zice că este o temă clasică pentru proza românească și una din pietrele ei de încercare. Faptul că ea revine în cărți noi, ne arată că ea nu și-a consumat virtualitățile și că fiecare generație de prozatori poate încerca să rescrie dintr-un punct de vedere nou teme consumate anterior de romanul românesc. Noutatea pe care ne-o propune Stelian Gruia este fără îndoială și una de mediu, dar scopul nu este atît prezența acestui mediu, ci felul cum ne este înfățișat. Este vorba mai întîi de un învățător trimis de regimul antonescian într-un colț uitat de lume la Valea Seacă, Ion Ulma, de felul cum trăiește drama colectivă a micii așezări și cum se confundă cu ea, pricină pentru care intră alături de oamenii satului în valul marilor prefaceri sociale trăind și primele puternice dezamăgiri ale acestei opțiuni. Mai e la mijloc și Mihai Ostran și el gonit din întîmplare în același univers marginal, de unde se ridică la o acțiune care-l va ridica după război pe creasta valului, pentru a-l dobori în scurtă vreme. Li se adaugă Vasilisa, camaradul de front anti-sovietic al profesorului Ion Ulma, comunist care ajunge secretar cu probleme economice și trece și el prin faza recului politic al primei faze. Tema politică a cărții se accentuează prin paralela de destin a celor trei oameni legați între ei de un trecut și o experiență comună. Fiecare pe rînd deși cu antecedente politice care-i puteau scoate de sub orice bănuială sau suspiciune, sînt trecuți treptat în rîndul dușmanilor de clasă. Pe acest fond problematic se încheie romanul **Calul negru.** Revoluția care începe sub auspicii promițătoare își întunecă fața cînd este vorba de cei trei bărbați care reprezintă în roman nu numai Valea Seacă, dar și lumea haiducului Onofrei Holbură. În ciuda acestor împrejurări, desfășurate panoramic și economicos de autor, **Calul negru** nu este o carte sumbră. Accidentele politice ale lui Ulma, Ostran, Vasilisa sînt surprinzătoare, pentru ei nu imprevizibile în cadrul romanului. Legitatea lor și caracterul lor previzibil este mai lesne descifrat de tatăl lui Ulma, care sesizează printre primii rolul intrușilor în noul sistem. Și tineri și entuziaști trăiesc din plin șocul pe care-l produce credința într-o revoluție idilică. Dar dincolo de toate acestea deasupra întregii cărți plutește haiducul haiducului Onofrei Holbură, care reprezintă spiritul locului. El este viu pentru țărani, care-l văd aievea și vorbesc cu el, așa cum prin aceleași locuri se pretindea că mai trăiește prin păduri calul lui Ștefan cel Mare. Integrată prezentului populația locului trăiește cu toate rădăcinile în trecut și își mai are refugiul spiritual acolo.

Calul negru nu este un roman declarativ. Calitatea lui esențială este densitatea, economia epică, adecvarea limbajului. O narațiune nu există, ea fiind înlocuită cu succesiuni de întîmplări sau secvențe, cele mai multe din ele memorabile. Un om coboară un deal cu un sac de grăunțe în spate și brusc se apără cu ciomagul de ceva nevăzut. Scena este neverosimilă, dar ea se lămurește : omul se apără de vrăbii. Iar vrăbiile atacă sacul. O ceată de femei și de copii intervin cu o larmă disperată împotriva zburătoarelor minuscule. Altă situație neverosimilă. Dar abia acum înțelegem că secetă, foamete și că grupul apără de vrăbii un sac de grăunțe. Doi sanitari îmbrăcați în alb, de fapt soldați în halate bat satul stringînd cadavrele și ducîndu-le la cimitir. Stelian Gruia alege de predilecție scenele în care realul își dilată contururile, părînd a ne introduce în ceva ireal, dar de fapt menținîndu-ne în cea mai strictă și crudă realitate. Scenele de pe frontul antisovietic sînt de aceeași speță. Între nemții din spate, rușii din față și partizanii dintr-o parte, soldații români îngropați în tranșeele Ucrainei mor de sete. O expediție norocoasă descoperă un izvor lîngă care stă scris : „Orarul venirii la apă este următorul : românii dimineața, în zori ; partizanii, seara, nemții : niciodată. Moarte fascismului !". Calul negru este un galop de scene halucinante sau dense, tăiate lapidar și interesul și forța lui de aici vine. Relaxarea stilistică și coloristică a multor prozatori dedicați aceloraași teme a dispărut în bună măsură. Stelian Gruia are cultul episoadelor nodale, concentrate, care rezumă și sugerează. Personajele se configurează rapid, credibil, convingător. O materie epică plină de miez e concentrată în incredibil de puține pagini. Cu cît se apropie de prezent, cu atît intră în universul familiar al contemporaneității, cu atît prozatorul are grijă să lasă fără să bruscheze, din sfera legendară a timpului scurs. Romanul nu pierde însă în densitate și nici în lapidaritate. Felul în care Valea Seacă își schimbă fața și face reforma agrară este memorabil. Predilecția prozatorului pentru personajele simbolice este vizibilă și aici, unde apare Artistul, un personaj mut cu un clarinet, care semnifică prin întreaga lui conduită o epocă nouă în viața satului, dar remarcabil este tactul de a-l introduce într-un registru realist. Îndrăzneață este și procedura prin care eroi concreți vorbesc cu personaje imaginare și de unde ne-am aștepta la ceva artificial, constatăm că avem de-a face cu pagini rezistente, printre cele mai bune ale **Calului negru** și că aici se află chiar una din cheile acestei cărți care vrea să spună mult în puține pagini. Eoisoadele cu personaje negative ale actualității noastre sociale și politice sînt alerte, credibile și pline de tîlc. Predispoziția către caricatură și ironie a autorului este bine strunită și păstrată în cadrele generale ale unei relatări sobre și dense. Desigur că atunci cînd dialogurile se încarcă neologistic în chip nefiresc pagina suferă și este unul din reprosurile principale la adresa unei cărți în care rolul cuvîntului este bine înțeles și minuit.

Încă o dată ispita de a raporta pe Stelian Gruia la scriitori cu care **Calul negru** comunică este mare. El poate fi discutat ca orizont și procedee în legătură cu Marquez, cu Fănus Neagu și cu alții. Sigur, Stelian Gruia cu **Calul negru** face parte dintre acei prozatori postbelici au încercat să dăruie literaturii române cîteva universuri mitice proprii. **Calul negru** este însă mai curînd decît o carte îndatorată o sinteză personală în care nici un model nu poate fi recunoscut în întregime și orice trimitere subordonatoare este anulată de capacitatea prozatorului autentic de a fi concret, dens, memorabil cu o economie verbală care introduce scrisul lui Stelian Gruia în rîndul prozei artiste. Lirismul și baloul mitic sporesc interesul romanului **Calul negru,** care este o încercare mai ambițioasă de cît o arată numărul de pagini și reușită remarcabilă împotriva locvacității prozei moldovenești.

M. Ungheanu

GHEORGHE SCHWARTZ: «Efectul P»

Efectul P (Ed. **Eminescu,** 1983) dezvoltă într-un chip cu totul remarcabil cîte ceva din proza de început a lui Gheorghe Schwartz : „Martorul", întîiul roman acela, proza scurtă din „Ucenicul vrăjitor" prezintă într-un punct sau altul asemănări, cel puțin sub raportul conținutistic, cu ceea ce prozatorul a sintetizat aici. Însă diferențele sînt esențiale căci „Efectul P" e, în adevăr, o „sinteză" a literaturii produse pînă azi de Gheorghe Schwartz, unul dintre cei mai originali prozatori de azi și, cel puțin în latura inventivității, puțin comun. Așa cum se înfățișase la un moment dat, proza lui părea că se îndreaptă totuși către un soi de realism social de coloratură parabolică inerentă : o trilogie (conținînd „Pietrele», „A treia zi" și „Spitalul" evoca în chip inteligent și cu documentație probabil solidă un moment al istoriei bănățene de prin anii 1940—1941, cel puțin în cazul „Spitalului" cu o temă pe care o cultivase, în „Tornada", și Ion Marin Almăjan. Ceea ce era impresionant acolo, și de la un volum la altul mai temeinic esteticește, părea a fi materia umană de o mare diversitate : prozatorul se pricepea să vadă fel și fel de psihologii pe care nu le supunea cu instrumente analitice rezumîndu-se la desfășurări intuitive de izbitoare finețe. Însă parabola, care se ascunde adînc în substanța romanescă, dădea, fără îndoială, senzația de profunzime.

„Efectul P" nu are cu trilogia „istorică" decît puține relații, deși nu s-ar putea zice că prozatorul a făcut un pas înapoi sub raportul temei. În absența „Pietrelor", a „Spitalului" etc. s-ar fi putut observa că Gheorghe Schwartz a evoluat omogen : realismul social și psihologic din acelea nu mai este acum decît sublimat, într-un roman a cărui teză e mai degrabă de natură fantastă decît realistă. Totuși, esteticește „Efectul P" e, pentru prozator, un moment și, cel puțin pînă acum, capodopera lui : literatura de formulă barocă și hotărît modernă a lui Gheorghe Schwartz și-a găsit fără îndoială expresia momentan cea mai nimerită. Puțin cît a rămas din materia socială, decisivă în trilogia „istorică", a luat forma unui „caz" : prozatorul studiază acum tema „geniului" pe care îl interpretează ca un specimen asocial.

„Efectul P" are trei părți, intitulate memorabil : „Profesioniștii iluziei", „Diavolul omenirii infinite" și „Un disc roșu nesfîrșit". Nu doar construcția este tricotomică, ci și materia romanescă propriu-zisă. Spre a realiza **efectul orchestral** pe care probabil l-a avut în vedere, **Gheorghe Schwartz a împărțit totul în secțiuni,** inițial separate, amestecate însă în text, cu gîndul de a spori, prin contrapunct, impresia estetică. În fapt, avem a face cu trei istorii nu de tot autonome, legate între ele prin protagonist care este bizarul doctor Poolo, un individ demoniac, cunoscut încă din „Martorul", e drept, nu cu datele de aci.

Întîia istorie conține biografia lui Poolo, întocmită de un fost colaborator al lui care era și un camarad din adolescență. Ceea ce a dat aici prozatorul e o monografie din bucăți, reconstituită pe principiul anchetei afective și al adevărului parțial. Însă cum biograful, dacă e și memorialist sincer, nu e și un anchetator, el avea să aleagă, psihologicește și în absența unei obligații obiective, științifice, între apologie și demistificare. Biografia lui Poolo e mai mult decît acestea două, avînd din apologie doar sentimentul, ce e drept capital, că avem a face cu un specimen în afara comunului, „dincolo de bine și de rău". Nota acestor „memorii" fixate în jurul unei vieți explicate este uimirea. Și, într-adevăr, Poolo are însemnate trăsături fantaste. Mai întîi, bizareria corporală (are șase degete la o mînă), apoi stranietatea existenței sociale, abia sugerată aceasta însă de interes acut : prieten cu fasciștii, bogat, vițiuind în palate, el trece, cu vremea, printr-o eclipsă „politică" temporară, cîștigînd o și mai spectaculoasă poziție în chip de savant nebun, apt de tot soiul de gesturi îndrăznețe, petulant, independent, onctuos și bufon, iertîndu-i-se totul ca unui „fenomen".

Însă șirul curiozităților privitoare la Poolo nu se termină nicidecum aici : omul e, în viziunea romanescă, un exemplar diabolic în sensul propriu și inventivitatea pe care Gheorghe Schwartz a pus-o în sugestia acestor elemente e dintre cele mai lăudabile. Poolo căzînd în gol, în „casa scării" și revenind, prin plutire, la loc, înghițind apoi, spre a evita un accident, un camion gigant, aparițiile lui la aceeași oră, în locuri diferite, la mari depărtări, meditațiile lui tăcute, de formulă niponă, senzația, pe scurt, că e din altă lume — acestea sînt remarcabile ingeniozități, nu multe, presărate de romancier cu virtuozitate exact acolo unde trebuia să le așeze spre a zgudui monotonia (într-o „apologie" — aproape inevitabilă).

Însă acestea nu sînt totul : „demoniace" par a fi chiar și cercetările savantului nebun (mică sugestie, aci, de science-fiction fără însă miraculosul tehnicist incontrolabil) : el a inventat un misterios „efect P", aplicabil în unele medii și inoperant în altele, a descoperit, printr-o curioasă tehnică a dematerializării, „teletransportul" (mișcarea oamenilor și a obiectelor în spațiu pe distanțe mari) ca și o teribilă „mașină a vieții veșnice". Cu deosebire de această chestiune se leagă romanul lui Gheorghe Schwartz. Spre a da consistență filozofică ideii, romancierul a „pus" pe „biograf" să desfășoare teoria care este, orice s-ar zice, interesantă și observ, în treacăt, că prozatorul e și un eseist, pe teme bizare, foarte dotat. Ideea ar fi că în civilizația terestră moartea ar constitui un „reper" obligatoriu, bref, civilizația ar avea nevoie de noțiunea de moarte spre a se defini. Absența ei, obținută experimental, ar putea crea în locul umanității constructive dar muritoare un popor de imorali stupizi, de troglodiți. Nimic nou, o proză de J. L. Borges („Nemuritorii") promova exact aceeași idee, aci diferențele fiind totuși mari căci romancierul pune inteligență în a studia un caz, o invenție, un experiment. Însă biografia lui Poolo nu e, am și notat, singură aici : biograful lui a așezat, aproape la sfîrșitul fiecărui episod, un număr de note și de comentarii adînc personale : cum s-ar zice Eckermann în chip de „autor" și de „obiect" în același timp. Dacă „biografia" propriu-zisă e apologie pură și rezultatul direct al uimirii, „comentariile" denotă sforțarea de a raționaliza demonicul, de a explica enigma.

În sfîrșit, a treia secțiune (repet — difuză în roman, după o tehnică bizuită pe surpriză) dezvoltă un experiment cu „mașina vieții veșnice" efectuat după moartea lui Poolo. Aici, intră proză kafkiană care place mult lui Gheorghe Schwartz și-a găsit și un temei să zicem „realist". Un mare număr de indivizi se prezintă la un concurs pentru două posturi misterioase : toți sînt supuși la fel de fel de teste de formulă ininteligibilă, selecția producîndu-se după o lungă perioadă de timp după criterii care nu se pot înțelege. Arbitrariul, care la Kafka e pînă la urmă regulă și nu are cheie, aci se explică totuși : este o experiență de o factură complet necomună, pentru care alegerea nu se poate supune normelor cunoscute. În fine, unul dintre selecționați este chiar „biograful" lui Poolo, acum un bătrîn nervos și cusurgiu (prozatorul face, în spirit modern, modificări de persoană gramaticală, vorbind din exterior despre „biograf" și supunîndu-l și pe acesta alteori la introspecție).

Experiența producătoare de ginduri felurite (efectele sociale nu se văd ci doar acelea psihologice) se încheie, biograful moare, într-o scenă de agonie, admirabilă sub raport estetic, iar romancierul termină romanul cu o imagine de „debara", figură cimitierială în definitiv, unde se mai păstrează fragmente din lumi care au dispărut. „Efectul P" e în totul un roman de o remarcabilă ingeniozitate nu atît tehnică însă hotărît conținutistică și ideea de a reformula un mit demoniac e, din punctul de vedere al artei, cît se poate de lăudabilă. Cu acesta, Gheorghe Schwartz înaintează hotărît către o proză de natură mitică, modernă în expresie, scrisă pe alocuri cu virtuozitate : iată o evoluție ale cărei date ulterioare pot fi de un mar e interes.

Artur Silvestri

ALEX. ȘTEFĂNESCU «Între da și nu»

I

După „Preludiu", volumul de debut, care anunța un critic cu o experiență foiletonistică în stare să asigure pătrunderea rapidă în miezul subiectelor abordate și o exprimare accesibilă, cu o bună aderență la text, analizat însă fără metodă sau, măcar, sistem de lectură, din inerția unui impresionism pe apucate, Alex. Ștefănescu deconcerta pe cine voia să vadă (căci există și interesate orbiri temporare, gata să imagineze „critic", totul din nimic) cu un fistichiu „Jurnal de critic", culegere incoerentă de fragmentele din articolașe, ambalind pretenții, în poleiala comparațiilor sau a titlurilor de maximă generalitate, banalități strigătoare la cer. Față de această a doua „carte", noul volum, intitulat „Între da și nu", reprezintă, fără îndoială, un proces. Nu unul în sensul prezenței vreunei viziuni coerente asupra literaturii (aleatoriul rămîne și aici la el acasă din speranță, probabil, că tot scriind la întîmplare și comunicîndu-și impresiile întinse și amintirile din copilărie, adolescență, din viață, ce mai ?, ceva se alege pînă la urmă), ci în acela cantitativ, al creșterii sensibile a numărului de rînduri dedicat fiecărui subiect. Din felul în care a scris pînă acum, și din unele declarații cu caracter programatic din volumul în discuție, autorul pare a fi un adept al fragmentarismului critic, Asta s-ar înțelege, de pildă, într-un reproș pe care i-l face lui Nicolae Manolescu (ați citit bine !) în „instantaneul" (cartea este împărțită în trei secțiuni : „Profiluri", „Instantanee", „Reacții") intitulat „Un roman al romanului românesc", cuprinzînd „analiza" primelor două volume ale eseului „Arca lui Noe" : „Nicolae Manolescu s-a simțit probabil mereu «atins» de neîncrederea generală în aptitudinea sa de a elabora lucrări impunătoare. Și s-a străduit să dovedească (scuzați ! — n.n.) contrariul. În ceea ce mă privește, mărturisesc că această încercare de demonstrare a unor însușiri tăgăduite mi se pare regretabilă. Mi-ar fi plăcut mult mai mult ca infailibilul cronicar literar să rămînă surd la bombănelile nemulțumiților și să nu se abată de la drumul său, făcînd din fragmentarism unicul și fericitul mod de exprimare". Așadar, fragmentarism ! Fie ! Dar nu este ! Căci dacă ne-am orienta în continuare după reproșurile sau elogiile adresate altora, înțelegînd de aici (firesc, nu-i așa ?) că deficiențele și calitățile acelora sînt arme la îndemînă în panoplia critică personală, am fi, nu de puține ori, cel puțin contrariați. Astfel : Ovid S. Crohmălniceanu (**Geometria frumuseții**) este admirat fiindcă „nu cade în extaz în fața frumuseții operei literare — așa cum fac atîția exegeți pentru a-și afișa sensibilitatea, dar mai ales pentru a-și disimula incompetența — ci, cuprins de o insuflețire specifică adevăratului cunoscător, **incepe să explice metoda de construcție**" (s.n.), la Gheorghe Grigurcu, deplînge existența „**unei solide structuri interne**", din care cauză „imagistica seamănă cu o **imensă dantelărie**" (s.n.) ; lui Emil Manu îi reproșează „tendința comentatorului **de a povesti încă o dată ceea ce a povestit prozatorul**" și tot acestuia puținătatea referințelor la construcția romanului" etc. Cum este însă demersul critic propus de Alex. Ștefănescu ? Incoerent, excesiv, metaforizant, dublînd inutil „story"-ul cu un altul, fără referințe la planul compozițional.

Incoerență. „Înainte de a analiza modul în care reușește Valeriu Cristea — scrie Alex. Ștefănescu — să prindă și să așeze sub microscop fluturele colorat al emoției, să reținem faptul că **„Spațiul în literatură" are o premisă teoretică interesantă". (Urmează un rezumat simplificator pînă la rizibil a ceea ce se numea „o premisă teoretică interesantă". Noroc că nu-i aparține lui Valeriu Cristea !). Așteptăm nerăbdători să aflăm cum reușește iubitorul lui Dostoievski „să prindă și să așeze sub microscop fluturele colorat al emoției ?"** După comentatorul său, în chip cu totul special ; valorificîndu-și talentul literar („Pentru a evoca vraja fiecărui loc descris în capodoperele literaturii universale, Valeriu Cristea își valorifică talentul literar") și recurgînd la ironia plină de farmec („Formulările la care recurge Valeriu Cristea sînt cu atît mai pline de farmec cu cît sclipesc din cînd în cînd stins, ca niște roci aurifere, datorită unor infime particule de ironie"). Să fi uitat atît de repede criticul nostru ce și-a propus să facă : **„a analiza** modul în care.." Să nu știe ce înseamnă a analiza ? Sau plasa critică are ochiurile prea largi pentru a surprinde vreodată „fluturele colorat" al emoției ?

Excesivă metaforizare (folosim termenul metaforă în sens larg, pentru a desemna totalitatea tropilor) : „Textele sale (ale Anei Blandiana — n.n.) nu au frontoane pompoase, ci încep insesizabil, se iscă, asemenea unei adieri de vînt. Apoi, după ce îți inundă sufletul cu stări greu de definit, în loc să se încheie cu lespedea funerară a cine știe cărei concluzii, dispar treptat, se sting" ; „Însă, în cele mai multe cazuri, în cupa de ambrozie există dizolvată și o picătură de otravă, care dă tărie băuturii lirice" ; „Așa cum se infiltrează pe neobservate în malul abrupt și semeț și îl face, în cele din urmă, să se surpe..." etc. Neobosite producătoare de tropi, textele lui Alex. Ștefănescu ar trebui, dincolo de aerul liricoid comun, să nu repete definiții. În chip ciudat însă (o fi la mijloc fragmentarismul ?) faptul se intimplă cu o frecvență de-a dreptul supărătoare, scriitori total diferiți devenind, în urma acestui „procedeu critic", de o uniformitate dezolantă. Deci, I. L. Caragiale „se interesează exclusiv de ființele omenești, ca și cum întreg universul ar fi doar o scenă", scriitorul „vrînd mereu să înțeleagă cum funcționează mobila marionetă", în timp ce „ca și cum ar avea în față o păpușă, Tudor Arghezi îi desurubează capul pentru a vedea ce are înăuntru sau îi desprinde picioarele pentru a i le măsura", iar la Nicolae Velea se poate remarca „tendința de a urmări cu încintare și cu un fel de nesaț — ca pe un spectacol — orice manifestare a ființei umane (...)". Viața semenilor i se pare mai captivantă decît tot ceea ce se petrece în univers", pentru ca, apoi, să aflăm că și „Petre Anghel se dovedește un păpușar care nu încurcă niciodată sforile și nu pierde nici o clipă ritmul reprezentației". Dorința Anei Blandiana „este să treacă prin lume aproape neobservată", dar aceeași dorință îl animă și pe Mircea Ivănescu, care, „joacă rolul unui umil curier (...)"

Pentru a pricepe mai bine poezia lui Nichita Stănescu, criticul ne sare în ajutor cu bunăvoință : „Există unele filme, de desene animate, în care conturul unui scaun se transformă în conturul unei case pentru ca acesta (sic !) la rîndul lui (sic !) să se transforme în conturul unui om și așa mai departe, creîndu-se senzația unei fericite fuziuni a identității lor". Există, dar, din nefericire, există și în comentariul la Marin Sorescu : „Este un spațiu în care orice se poate transforma în orice, ca în acele filme de desene animate în care conturul unui om se lățește și se transformă într-o casă, conturul casei se divide și devine un stol de păsări și așa mai departe" (deci, nu scaunul în casă, casa în om și așa mai departe, ci cu totul altfel !) etc.

Povestea povestirii. Lectura articolelor „Ce comunicăm posterității" (Bujor Nedelcovici), „Text și subtext" (Gheorghe Schwartz), „Un roman cinematografic" (Petre Anghel), „Un roman arborescent" (Mircea Săndulescu) îi poate dispensa pe cei interesați de lectura romanelor în cauză. Îi sugerăm autorului să povestească într-o nouă carte și povestirile clasicilor, venind astfel în ajutorul elevilor leneși.

Absența analizei planului compozițional. De această „calitate" suferă toate textele din carte dedicate prozei.

Se înțelege că, procedînd astfel, „Profilurile" lui Alex. Ștefănescu sînt curat „Instantanee" la minut, iar „Instantaneele" nu sînt nimic.

Cît despre „Reacții", dincolo de opinii de bun simț privind problemele literaturii contemporane, surprinzătoare totuși într-o carte atît de bizară, aflăm aici posibila explicație a ceea ce crede autorul despre tipul său de demers critic : „În ceea ce mă privește, cred, de exemplu, că un critic trebuie să aibă mereu conștiința faptului că se adresează unui număr imens de cititori". Din, probabil, voința accesibilității cu orice preț, Alex. Ștefănescu transformă critica într-un anume tip de jurnalistică : aceea care se citește ușor și se uită la fel.

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

Schițe umoristice

În cartea sa de debut (**Sărutul Afroditei și alte schițe umoristice,** Editura **Albatros,** 1983) Lucian Petrescu practică o interesantă varietate de umor absurd. Personajele sale sînt angrenate în conflicte neverosimile, mișcîndu-se într-o „realitate redusă". Autorul respectă astfel regula reducției comice, a cărei esență constă în imaginarea unor secvențe simplificate, caricaturale. Caracteristică din acest punct de vedere este schița intitulată **După un sferi de veac,** unde naratorul pățește ceva ciudat. El primește o citație în care este anunțat că trebuie să se prezinte la procuratură. Om conștiincios, se prezintă. În sala de așteptare, el cunoaște tot felul de personaje pitorești ; printre ele se află unul care a delapidat trei milioane, precum și un asasin care preferă loviturile de cuțit. Comportarea personalului de la procuratură este cu totul fantezistă. În final, cel care primise citația află că fusese chemat de un fost prieten al său din copilărie : „Mă găseam înaintea ultimului pas dinaintea apocalipsului și l-am făcut și pe acela : am deschis ușa și am intrat. Minuitorul legii stătea aplecat peste hîrtoagele lui, dar cînd m-a văzut s-a ridicat și ne-am repezit unul spre celălalt, îmbrățișîndu-ne cu dragoste și entuziasm. Așa a ținut să-mi arate ce a ajuns el. Țuțu Simionescu, cel cu care mă jucasem de-a puia-gaia acum vreo douăzeci și cinci de ani". Efectul de umor absurd este obținut prin acumularea unor amănunte în întregime neverosimile. O altă schiță în care disponibilitatea pentru umor absurd a autorului iese în evidență este textul intitulat **Toată lumea pe locul întîi.** Niște elevi, sub conducerea profesorului lor de sport, se dedau unor activități ciudate. Acțiunile lor ar părea nebunești, dacă cititorul nu ar accepta de la bun început că este vorba despre o convenție comică între el și narator. Profesorul de sport, Pîrșoiu numit, preconizează că „toți marii campioni au pornit de la cursa cu obstacole". Drept urmare, elevii încep să se antreneze cu asiduitate, respectînd un ritual ieșit din comun. Iată un exemplu asupra felului în care se antrenează docilii elevi : „Mai departe, cei care ne dovedeam capabili continuam cu voie bună alergarea, imediat avînd să sărim în zig-zag peste tufele de trandafiri, așezate în rînduri lungi care țineau pînă la gheretă din spatele școlii. În gheretă nu era voie pentru nimic în lume să intrăm, în schimb eram obligați să sărim peste ea, dîndu-ne peste cap în aer de cît mai multe ori, fapt pentru care ne luăm avînt exact douăzeci și unu de metri și jumătate, bătaia aplicînd-o pe un arc de tractor cu șenile, montat într-o ramă colorată". În momentul încheierii cursei, elevii trebuie să spună care este recordul mondial la maraton și să cînte strofa din marșul sportivilor referitoare la cursa cu obstacole.

O serie dintre schițe sînt realizate într-o manieră satirică. Autorul are în vedere o serie de vicii sociale benigne. Spre a le ironiza imaginează întîmplări vesele. Nici în textele din această categorie nu lipsesc anumite tente de umor absurd.

Un procedeu comic la care autorul de asemenea recurge este imaginarea unor personaje care poartă nume hazoase. Citez cîteva dintre aceste nume : Parpală, Rățușcă, Răgălie, Țepuș, Pigulin, Robert Cocoș, Nae Bidirel, Titi Buză, Patrocle Dură, Vasile Tărăboi, Butulan, Gică Ciorcilă, Balbarac Titi, Firicel Știrbu, Boldișor, Zinica, Benedict Paparizu, Zgîrcu, Sandu Briceag.

O carte amuzantă.

Voicu Bugariu

BREVIAR

■ **„O LUME DE CÎȘTIGAT".** A ajuns la al douăzecișidoilea episod în „Suplimentul Scînteii Tineretului", unde apare în foileton, romanul lui Eugen Barbu, „O lume de cîștigat". Este, se poate spune încă de pe acum, unul dintre cele mai interesante romane ale prozatorului, o continuare, dacă nu prin umanitatea descrisă, cel puțin în problematică, a „Facerii lumii". Stilul ofensiv, baroc, de o modernitate care nu se mai poate pune la îndoială, acuitatea perspectivei politice, luciditatea etică sînt numai cîteva din argumentele care fac din „O lume de cîștigat" o apariție așteptată de cititori, un sigur eveniment literar.

■ **PREZENȚE ROMÂNEȘTI.** Revista „Touristiki Zoi" („Viața turistică") din Grecia (numărul din primăvară, 1983), publică un eseu al scriitorului român Pop Simion, intitulat „Akropolis". Eseul este tradus de Andreas Lascaratos, un reputat autor elen, prieten al României, care semnează în același număr al revistei un reportaj dedicat mînăstirilor din Bucovina. Touristiki Zoi are, de altfel, un profil de tip „dialogic", fiind condusă de Alkis Trapeatis (președinte al Asociației elene a scriitorilor din turism).

■ **„VATRA DIALOG" —** Remarcăm, între interviurile publicate în nr. 6 al revistei „Vatra" pe acela acordat de Cornel Țăranu lui Radu Tuculescu, ultimul — muzician și prozator de egală înzestrare. Mai rar, în interviurile curente, de tip reportericesc, o asemenea concordie bizuită pe o sferă de preocupări comune. Idelle despre muzică ale lui Cornel Țăranu, nu fără o notă de insolit, probează în plus și o perspectivă intelectuală remarcabilă, a unui bun cunoscător al fenomenului muzicii contemporane dar și al poeziei românești.

■ **„ARDEALUL".** Continuă, cu o precizare de metronom, excepționalul serial (publicat în Transilvania) al lui Adrian Riza, pe tema Ardealului. „Mitologiile" științifice, falsificatoare sau izvorîte direct din ignoranță, sînt spulberate de acest cunoscător rar al problemei. Cînd va apărea în volum, serialul dedicat Ardealului va însemna pentru multă vreme o contribuție capitală.

■ **REVISTE ȘCOLARE.** Primim la redacție cîteva numere ale unor reviste școlare realizate într-un chip pe deplin mulțumitor. „Preocupări", publicație a Liceului industrial nr. 1 Focșani, coordonată de prof. Ioan Leu, promovează pe lîngă contribuțiile unor cadre didactice și pe acelea ale elevilor Virginica Bogdan, Gabriela Ichim, Paulina Ștefan (cu poezii merituoase), unde semnele talentului se manifestă vizibil. „Arcade", revista liceului industrial nr. 2 din Slobozia, cu un pronunțat caracter magazinistic, conține, în numerele mai recente, poezii de Marcel Bărăganu, Iuliu Raiu, Ion Ianole, Stroie Gelia, Georgeta Boiraș, eseuri și tablete de Doina Buciu, Marcel Bărăganu, N. Stan, Virgil Dascălu.

■ **UN PROZATOR.** Cîteva proze apărute prin reviste, mai ales prin „Săptămîna", atrag atenția asupra unui prozator înzestrat cu simț al observației, limbaj nimerit, înclinat, în plus, către un soi de scenariu parabolic care nu se cultivă, cu datele de acolo, în mod curent. Este vorba de Mihai Vlasie, nume nu pe de-a-ntregul nou, căci autorul, debutant în „Luceafărul" acum vreo 18 ani, nu e la primele lui apariții în reviste. Ceea ce impresionează, așadar, la el, este tenacitatea : străin de insistența altora care vor să publice cît mai mult și mai des, Mihai Vlasie are, în „compoziția" lui scriitoricească și lăudabila trăsătură a răbdării.

■ **ÎNCĂ O LECTURĂ PRIPITĂ.** Într-o recenzie despre un volum mai vechi al lui C. Turturică (autor, între timp, al unei alte cărți), I. Dună susține în „România literară" nr. 25 că ar fi vorba de al treilea roman publicat de acel autor. O simplă consultare a primei cărți, „Scoaterea casei din pămînt" demonstrează că nu e vorba de un „roman", ci de o culegere de nuvele (!) : cele „trei" romane sînt, așadar, două.

■ **UN LAPSUS ?** Propunem, ca temă de reflecție lui Florian Potra, susținătorul ideii că „adevărații noștri scenariști" ar fi Dan Pița și Mircea Daneliuc („Contemporanul" nr. 25) următoarea șaradă : cum se poate numi, în această perspectivă, cinematografia Malvinei Urșianu, autoare, în exclusivitate, a scenariilor filmelor pe care le-a făcut ? E nevoie de o categorie specială, care să țină cont și de valoarea cu totul excepțională sub raport literar a acestor scenarii ?

A. S.

ÎNTÎLNIRI CU CITITORII LA TULCEA

■ **Sub egida Comitetului municipal de cultură și educație socialistă Tulcea s-au întîlnit recent cu cititorii prozatoarea Nicoleta Voinescu, poeții Radu Cârneci și Dinu Ianculescu și criticul Nicolae Ciobanu. Acțiunile s-au desfășurat la clubul Comitetului județean de cultură și educație socialistă și la Secția județeană de proiectări. În prezența unui numeros public a fost prezentat romanul Drumul către Constantinopole (Editura Eminescu) de Nicoleta Voinescu și cartea de versuri Timpul judecător (Editura Eminescu) de Radu Cârneci. Despre scriitorii prezenți la întîlnire și despre unele probleme ale vieții cultural-artistice dobrogene au vorbit Ernesto Mihăilescu, vicepreședinte al Comitetului județean de cultură și educație socialistă, profesor Nicolae Russu, președintele Comitetului municipal de cultură și educație socialistă Tulcea, arhitect Pavel Marcel și Maria Gîscă, inspector la Centrul de librării Tulcea.**

CRONICAR

ION CREANGĂ
vlăstar al băjenarilor năsăudeni

În necesitatea de a cunoaşte deci mai bine atît omul cît şi opera lui, există în viaţa lui Ion Creangă ceva peste care s-a trecut — poate nu fără interes — cu exagerată uşurinţă. Ne referim la originea familiei sale, atît din partea lui Ştefan Petrea Ciobotarul — tatăl, cît şi a Smarandei Creangă — mama. În baza materialelor de care dispunem vom încerca să abordăm această problemă, în dorinţa ca ea să fie o utilă contribuţie la cunoaşterea nu numai a trecutului familiei Creangă, cît şi la geneza operei lui literare.

Dovezi despre originea lui Ion Creangă, ce nu pot fi cituşi de puţin puse la îndoială, le avem chiar din partea scriitorului. Într-adevăr, în „Amintiri din copilărie", se povesteşte cum în toiul unei înflăcărate dispute dintre părinţi cu privire la viitorul copilului, disputa foarte asemănătoare cu aceea a lui Sancho Panza cu Tereza, în privinţa viitorului fiicei lor Sanchina, pe care scutierul voia să o facă contesă, în vreme ce Smaranda vrea să-şi vadă băiatul cel puţin popă, iată că într-o duminică pică în casă bunicul David Sin Ion Creangă din Pipirig, născut în Transilvania, pe la 1770—1772. Văzînd cearta iscată între cei doi, el le zice împăciuitor:

„Las', măi Ştefane şi Smărănducă, nu vă mai îngrijiţi atîta, că azi e duminică, mîine luni şi zi de tîrg, dar marţi, de-om ajunge cu sănătate, am să iau nepotul cu mine şi am să-l duc la Broşteni cu Dumitru al meu, la profesorul Nicolai Nanu de la şcoala lui Baloş şi-ţi vede voi ce scoate el din băiet... Cînd am venit eu cu tata şi cu fraţii mei Petrea şi Vasile şi Nica (Ion) din Ardeal la Pipirig, acum şase zeci de ani trecuţi, unde să mai pomeneau şcoli ca a lui Baloş, în Moldova ? Doar la Iaşi să fi fost aşa ceva şi la Mînăstirea Neamţului, pe vremea lui Mitropolitul Iacob care era oleacă de cimotie cu noi de pe Ciubuc Clopotarul de la Mînăstirea Neamţului, bunicul mine-ta, Smarandă, al cărei nume stă scris şi astăzi pe clopotul bisericii din Pipirig. Ciubuc Clopotarul tot din Ardeal ştia puţină carte ca şi mine, şi apoi a pribegit de acolo ca şi noi, s-a tras cu bucalele încoace, ca şi moş Dediu din Vinători şi alţii, din pricina păpistăşiei mai mult, pe cît ştiu eu..."

Aceste afirmaţii, cît şi altele la care ne vom mai referi, sînt o dovadă că toţi cei amintiţi de David Creangă făceau parte din rîndurile băjenarilor de peste Carpaţi, care, din primele secole ale întrării maghiarilor în Ardeal şi pînă la anularea dictatului de la Viena, au emigrat la fraţii lor ca să poată trăi în libertate.

O expunere sumară a cauzelor acestor emigrări forţate se impune. E ceea ce vom face în cele ce urmează.

În epoca ce a urmat după cucerirea Ungariei şi Transilvaniei de către austrieci (1691—1848), în loc să se aducă iobagilor vreo uşurare, aceştia au cunoscut noi calamităţi. În ţările cucerite, citadele ale catolicismului înainte de Mohaci, se consolidase, între timp, luteranismul, calvinismul şi unitarismul. Împăraţii Austriei, Maiestatea Sacratisimă, totdeauna ataşaţi Vaticanului şi intereselor nobilimii, au pornit o viguroasă ofensivă pentru reabilitarea catolicismului şi punerii nobililor în vechile lor drepturi mai cu seamă în Transilvania. O măsură de mare însemnătate a fost reînfiinţarea episcopiei catolice de Alba Iulia. În preocupările Curţii Aulice au intrat firească şi iobagii străini. Utilizînd vechea armă de luptă „divide et impera", o parte din clerul acestora a fost convins pentru unirea religioasă cu Roma, aceasta în schimbul unor ademenitoare promisiuni. Noii convertiţi văzîndu-se curînd înşelaţi în aşteptările lor au pornit o vie agitaţie chiar prin reprezentantul lor cel mai autorizat, episcopul Inochentie Micu, care, aparînd cauza întregii „plebs valahica" pe care voia s-o transforme în „natio valahica", a suferit o îndelungată prigonire şi chiar exilul. Alături de episcopul Inochentie, care ducea o luptă principială, au apărut agitatori fanatici cum a fost Visarion Sarai, care, după ce a fost arestat, şi-a pierdut urma în închisorile Vienei. Scurt timp după aceea a urmat dinamicul călugăr Sofronie care a activat cu mare succes mai cu seamă în regiunea Năsăudului unde a îndemnat mult popor să treacă munţii decît să îmbrăţişeze unirea.

În a doua jumătate a sec. al XVIII-lea, exodul transilvănenilor spre Moldova şi Ţara Românească a atins apogeul. Constrînsă de împrejurări, împărăteasa Maria Tereza practica un fel de umanitarism de cabinet, cunoscut sub numele de „iluminism". Ferventă catolică şi protectoare a marii nobilimi, a ordonat totuşi o anchetă. Raportul respectiv a fost depus la Viena, în ziua de 14 octombrie 1746. În el se precizează că bejeniile sînt determinate de : 1) prigonirea românilor din cauze religioase ; 2) şicanele şi mizeriile de natură politică, economică şi religioasă ; 3) sarcinei prea grele a birurilor ; şi 4) exploatarea muncii iobăgeşti. În concluzie raportul arată că iobagilor li se stoarce pînă şi măduva din oase, iar soarta lor este mai grea decît toate postulatele umanităţii.

În loc să se ia vreo măsură de ameliorare a celor constatate, se continuă cu vechile metode. Astfel se dau dispoziţii ca să se ia cele mai severe măsuri spre a se opri exodul populaţiei din ţinutul Năsăudului spre Moldova, băjenarilor interzicîndu-li-se să mai treacă prin pasurile de la Rodna şi Birgaie. N-au lipsit nici soluţii locale care au ţinut să completeze pe cele sosite de la Viena. Senatorul sas Tökelt propune conducerii oraşului Bistriţa ca toate bunurile rămase de la băjenari să fie vîndute la licitaţie. În 1752, colonelul comandant al oraşului Bistriţa ordonă ca minerii din Rodna dacă vor mai încerca să treacă şanţul de graniţă să fie împuşcaţi fără judecată. Episcopul Bagoy raportează la Viena că din unele sate ale ţinutului Năsăud a plecat populaţia cu jude, juzi, preot şi învăţător. El propune să se tragă la răspundere eventual cei care n-ar fi plecat, dar mai cu seamă satele învecinate.

În epoca aceasta de mari frămîntări sociale şi de disperată băjenie, în Moldova se întreprind acţiuni de mare însemnătate pentru atragerea băjenarilor. La stăruinţa mitropolitului Iacob Stamati (Iacob Putneanul), care pribegise şi el din Ardeal în Moldova pe cînd avea 12—13 ani, fiind cimotie cu Ciubuc Clopotarul, stabilit la Pipirig cu o generaţie mai înainte decît cea a lui David Creangă, — divanul ţării a obţinut în 1756 de la Constantin Mihai Cehan Racoviţă (1749—1753 şi 1756—1757) un hrisov prin care acesta încerca parcă să facă uitate relele săvîrşite în cursul domniei lui dintîi. În hrisov se arată că s-a cercetat **„prin multe şi în multe chipuri de întrebări, din ce pricină în această ţară (Moldova) sînt prea multe locuri lipsite de oameni şi silişti, pustii de multă vreme".**

Cum pe această cale adevărul nu s-a putut afla, cercetările au fost extinse, stabilindu-se, în cele din urmă, pe baza unor mărturii ale fugarilor, că pricina depopulării Moldovei trebuie căutată în „silniciile şi mulţimea birurilor". Pentru a readuce pe moldoveni la vetrele părăsite, prin hrisov se hotărăşte că **„fiecare, din ziua în care va veni aici în ţară, să aibă odihnă, nesupunîndu-se oricît de puţin şi după aceea să intre în aşezare".** Urmează o lungă listă de ademenitoare făgăduieli pentru cei ce vor răspunde la chemare, dar şi textul unui înfricoşetor jurămînt **„pentru ţinerea cu sfinţenie a celor spuse în hrisovul acesta"** [1]).

Hrisovul din 1756 ocupă loc însemnat în planurile de viitor ale fostului băjenar, ajuns mitropolit. Cum moldovenii nu se grăbeau să se întoarcă, cînd a găsit momentul potrivit (şi aceasta s-a întîmplat în 1758). Iacob Stamati aplică ideile fundamentale ale hrisovului şi la băjenarii ardeleni, obţinînd pentru aceasta „permisiunea" scrisă din partea noului domn, Scarlat Grigore Matei Ghica **„de a aduce băjenari străini pentru ca să poată cultiva moşiile mitropoliei, cu ştiute condiţiuni".**

Din permisiunea aceasta spicuim următoarele : **„ne-au rugat Sfinţia Sa ca să-i facem carte domnească de slobozenie, prin care să strîngă oameni liberi de prin alte ţări... Socotit-am şi Domnia mea, împreună cu tot sfatul nostru, şi am găsit-o cu cale şi dreaptă cererea Sfinţiei Sale... Să aibă a aduce părintele mitropolit oameni străini de prin alte ţări cît de mulţi... şi aceşti oameni, după ce vor veni şi se vor aşeza, 6 luni întru nemic să nu fie supăraţi pentru bir.**

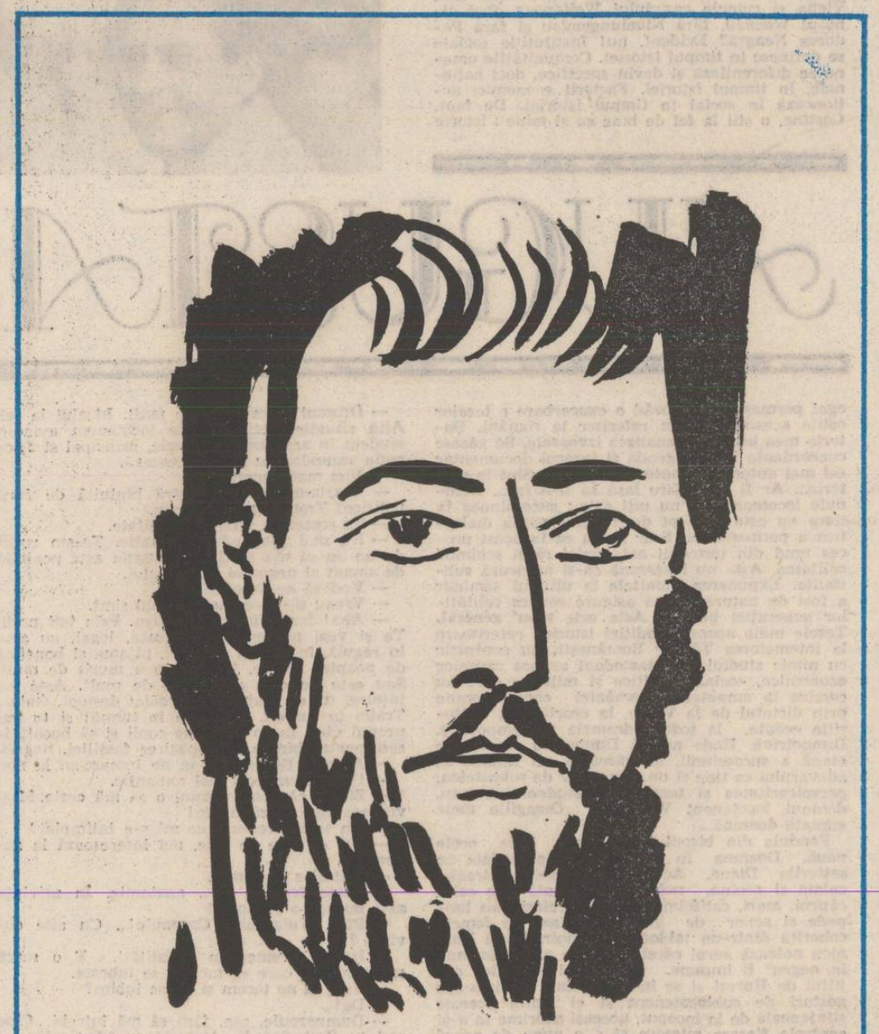

Ion Creangă, tînar — desen de Sabin Ştefănuţă

Ci îndată ce vor veni oamenii străini să fie apăraţi de toate angaralele cît vor fi pe alţi locuitori în ţara Domniei mele. Să nu fie supăraţi de cai de olac, de corvezi, de lemne, de nuele de fin gospod şi de alte asemeni acestora... Slujbaşii ţării să nu aibă a se amesteca între aceşti oameni, nici a-i judeca, nici a-i globi. Ci cînd vor avea judecată oamenii aceştia cu oamenii de ţară să meargă să se judece la ispravnicul ţinutului. Numai furtişagul şi uciderea de om se va judeca de divanul ţării" [2]).

Un asemenea bine, făcut de mitropolitul Iacob Stamati celor asupriţi din Ardeal, a dat curînd roade bogate, dar deplina lui valorificare se datoreşte unei perfide acţiuni a împărătesei Maria Tereza. La propunerea guvernatorului civil şi militar al Transilvaniei, generalul baron Bucow, acesta după ce a ars toate mînăstirile neuniţilor a găsit soluţia catolicizării românilor şi a stăvilirii exodului de populaţie în înfiinţarea aşa zişelor regimente de graniţă, dintre care unul urma să-şi aibă sediul la Năsăud.

Ca şi în 1701, cînd s-a făcut unirea, şi la înfiinţarea acestui regiment românesc de graniţă [3]) căruia la început i-au fost atribuite 23 comune, Viena, prin reprezentantul ei autorizat, a făcut promisiuni care însă nu s-au îndeplinit. De aceea în ziua de 10 mai 1763, cînd generalul guvernator a sosit pe platoul „Mocirla" din hotarele comunei Salva, însoţit de episcopul Blajului, Petru Pavel Aaron şi de o numeroasă suită, nu a putut scăpa decît cu fuga din faţa grănicerilor români răsculaţi, pe motivul că au fost înşelaţi în drepturile lor. De data aceasta eroul a fost ţăranul Tănase Tudoran a lui David din Bichigiu, în etate de 104 ani, care pentru adevărurile rostite atunci în asentimentul tuturor a fost tras pe roată, alţi ortaci ai lui au fost spînzuraţi sau bătuţi cu nuielele, pînă au expirat. **„Noi, a spus Tudoran Tănase, păşind înaintea generalului guvernator şi a episcopului, de 2 ani sîntem cătane, adică graniceri şi carte (patentă) n-am căpătat de la înalta împărăteasă că sîntem oameni liberi. Ne-au scos tot iobagi. Dăm dări... facem slujbe cătăneşti. Copiii noştri vor merge pînă la marginile pămîntului să-şi verse sîngele. Dar pentru ce ? Ca să fim robi, să nu avem nici un drept ? Copiii noştri să fie tot proşti, or vor învăţa ceva or ba ? Aşa, nu vom purta armele că sfînta lege ne-o ciufulesc tisturile. Jos armele ! Aruncaţi afară păginii din hotarele noastre... Numai atunci vom sluji, cînd vom vedea carte de la înalta împărăteasă unde-s întărite drepturile noastre. Pînă atunci nu, odată cu capul. Ce dă acum gubernia şi cancelaria din Beciu, e nimic ; is minciuni goale de azi pînă mîine" !**

Şi de astă dată, în loc de drepturi pentru graniceri, au urmat cele mai severe sancţiuni. De aceea, voind să scape de cătănie, de iobăgie şi de „păpistăşie", românii din ţinutul Năsăudului, uniţi şi neuniţi, îndemnaţi atît de hrisovul mitropolitului Iacob Stamate, de călugărul Sofronie şi de băjenarii înaintaşi, au pornit în masă spre Moldova. Ţinînd seama de cele narate de David Creangă, acum a emigrat şi Ciubuc Clopotarul **„bunicul mine-ta, Smărănducă, al cărui nume stă scris şi astăzi pe clopotul bisericii din Pipirig".**

În 1763, anul răscoalei, regimentului grăniceresc românesc nr. 2 din Năsăud, Curtea aulică din Viena a intrat în posesiunea unui raport alarmant în care se arată că 24 000 de familii de iobagi din comunele care alcătuiesc regimentul au părăsit patria şi au emigrat în Moldova [4]).

Organele de pază de la hotare au încercat atunci să împiedice trecerea băjenarilor prin pasurile Rodnei şi ale Bistriţei. S-au iscat încăierări, una din ele soldîndu-se cu patru morţi şi optzeci de răniţi, [5]) dar băjenarii au trecut. *)

În asemenea împrejurări, situaţia din Transilvania era considerată la Viena ca alarmantă. [6]) Măsuri echitabile pentru îndreptarea soartei românilor erau din partea Vienei de neconceput. În schimb s-a încheiat cu Sublima Poartă o convenţie în baza căreia, nu mult după răpirea Bucovinei, Austria a primit autorizaţia ca băjenarii să fie urmăriţi pe teritoriul Moldovei şi aduşi la vetrele lor. Ca urmare, în 1786, căpitanul Bedeus von Sharenberg şi 10 soldaţi austrieci au întreprins cercetări de rigoare, dar căpitanul austriac, a întîmpinat mari greutăţi fiindcă una din primele măsuri de precauţiune a băjenarilor era — imediat după trecerea graniţii — să-şi schimbe numele.

Concomitent cu această acţiune, paza graniţei ţinutului Năsăud dinspre Moldova a fost întărită. Funcţionau 26 posturi de pază. Celor care li s-a dat mai multă atenţie au fost cele de la Podul Drăgoiasa, Pietrele Roşii, Tarniţa, Haitî şi Tihuţa [7]).

Numărul băjenarilor ardeleni în Moldova şi Ţara Românească n-a fost înregistrat niciodată exact. Avem totuşi un izvod, acel al lui Enzenberger, guvernatorul Bucovinei, din ultimele decade ale veacului al XVIII-lea, care se referă la 72 sate cu băjenari ardeleni. Numele tuturor e de circumstanţă. După locul emigrării : Ungureanu, Ardeleanu, Mureşanu, Crişanu, Păduraru, Someşeanu ; după ocupaţie : Cojocaru, Văcaru, Ciubotaru, Ciobanu, Strungaru, Baciu, Măsaru, Clopotaru, etc.

Din totalul celor fugiţi, 358 erau foşti soldaţi ai regimentului năsăudean de graniţă, iar 65% foşti iobagi.

Pierderile exagerate pe care le-au avut grănicerii năsăudeni în războiul din 1779 cu Prusia, apoi răscoala lui Horia din 1784 şi războiul ruso-austriac din 1783—1792, împotriva Turciei, purtat pe teritoriul Moldovei şi Munteniei, au determinat noi valuri de emigrări. Din aproape aceleaşi cauze, minus cele religioase, ele au cunoscut, mult mai tîrziu, în împrejurările excepţionale,

create de Dictatul de la Viena, aceeaşi intensitate.

Făcînd această scurtă, foarte scurtă înfăţişare a băjeniei din Transilvania în Moldova, e potrivit să încercăm a da un răspuns întrebării : cînd şi unde a emigrat David Creangă din Pipirig, bunicul dinspre mamă a lui Ion Creangă ?

În încercarea de a lămuri această întrebare vom porni, ţinînd bineînţeles seama de cele expuse pînă acum, tot de la nişte vorbe înţelepte ale lui David Creangă adresate ginerelui, fiicei şi nepotului : **„Aşa că voi habar n-aveaţi de toate acestea de nu v-aş fi spus eu ?"** Desigur că dintre toate cele spuse informaţia cea mai de preţ pentru noi e afirmarea că : **„eu cu tata şi fraţii mei am venit, acum şasezeci de ani şi mai bine, din Ardeal în Pipirig".**

Cum cele povestite de David Creangă, sînt din 1848 sau 1849, cînd nepotul avea 11—12 ani, rezultă că cei patru fraţi, împreună cu tatăl lor, Ion, au venit din Ardeal în preajma anului 1788, adică tocmai în anul cînd graniţa era păzită de invalizi sau voluntari, regimentul fiind dus să lupte împotriva turcilor şi cînd statisticile arată că numărul băjenarilor a fost foarte mare.

Urmînd practica antecesorilor, tatăl, Ion, şi cei patru copii ai lui şi-au schimbat numele pentru a nu putea fi identificaţi de autorităţile austriece care i-ar fi readus în Ardeal. De fapt, procedeul acesta e utilizat chiar şi de unul din eroii scriitorului. Astfel Stan Păţitul, întrebat de drăcuşorul care se angajase să-l slujească fără simbrie cum îl cheamă, răspunde : **„tot Stan mă cheamă, dar... cînd eram mic mi-am schimbat numele din Stan în Ipate".**

Din cercetările migăloase ale lui Teodor Bindea în matricolele naşterilor din comuna Sinioana, aflate în arhiva oraşului Bistriţa, a evidenţei mîrnicilor pe fumuri şi a relatărilor ce au rămas de la dr. Laurenţiu Oanea, fost secretar al Marei adunări naţionale de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918, reiese că **localitatea de origină a familiei lui Creangă este Sintioana, situată pe valea Şieului, azi în judeţul Bistriţa, una din cele 23 comune care în 1763 aparţinea districtului valah din care s-au recrutat soldaţii regimentului românesc de graniţă.** Comuna Sintioana este aşezată nu departe de Mărişelu (altădată Nuşcalău). Numele familiei scriitorului, adică al strămoşului Ion şi al celor 4 copii ai lui : David, Petrea, Vasile şi Nica (Ion) era „Vărăreanu" (ceea ce ar presupune o localitate de origină Vărarea). Numele de Creangă al lui David e nume de băjenar, scut de apărare împotriva urmăririi administraţiei austriece.

E de menţionat că din Sintioana au băjenit în Moldova în 1763, anul rebeliunii militare de la Salva, multe familii fruntaşe, fapt ce se poate dovedi cu arhivele din Bistriţa. Cei din Sintioana s-au opus şi ei dîrz, militarizării şi păpistăşiei. Printre fugarii acelui an, se numără băjenarii : Crăciun Vărărean, Ştefan Vărărean, Alexa Cochişă, Costin Drăguş, Ion Vărărean, Timofte Florea, Petre Dumitru, Vasile Cotoc, Teodor Neamţ, Mihail Timar, Axente Paul şi Simion Florea. Toţi aceştia după ce au trecut munţii şi-au schimbat numele de familie.

Dintre băjenari se pare că cei din Sintioana aveau situaţia cea mai avantajoasă. Munţii lor din masivul Căliman, denumiţi Cerbucul, Petriceaua, Faţa Cerbului şi Mărişelul, aveau continuitate, peste Drăgoiasa în jos, pe Neagra Broştenilor, direct la Broşteni şi de acolo spre celelalte sate, între care se numără Pipirig, Vinători şi Humuleşti.

E sigur că băjenarii, mulţi dintre ei meseriaşi, au preferat satele de prin preajma Tg. Neamţului, pentru că acolo îşi puteau desface mai uşor şi cu bun cîştig truda muncii lor. La Humuleşti ei au construit un cătun aparte. Faptul acesta îl ştim chiar de la autorul **Amintirilor din Copilărie,** după care Humuleştii este **„sat mare şi vesel, împărţit în trei părţi, care ţin tot de una : Vatra satului, Deleni şi Bejeni",** adică aşezarea băjeniţilor de dincolo de munte.

În ce-l priveşte pe Ion Vărărean şi cei patru fii ai lui, ei sînt fugari din generaţia a doua faţă de cei din 1763. Cauza plecării lor a fost pierderea în oameni a regimentului grăniceresc din 1779, refuzul lui Ion Vărărean de a-şi da feciorii la regiment, izbucnirea războiului din 1788 care a uşurat trecerea peste graniţă, şi, firească, dorinţa de a ajunge din urmă rudele care plecaseră anterior. Trecerea s-a făcut desigur, peste Drăgoiasa, pe pîrîul Neagra Broştenilor şi de acolo la Pipirig, unde se aflau aşezaţi dinainte numeroşi băjenari. De remarcat că anul 1788 corespunde întocmai celor „şasezeci de ani şi mai bine", invocaţi de David Creangă că s-a stabilit în Pipirig „din pricina papistăşiei mai mult, pe cîte ştiu".

Cînd istoricul şi criticul literar G. Călinescu susţine că strămoşii dinspre mamă ai lui Ion Creangă s-au tras pe partea moldoveană a munţilor de prin Maramureş [8]), pe la sfîrşitul sec. al XVIII-lea... era după răscoalele ţărăneşti şi ei ziceau că fug de păpistăşie, comite mai multe erori. 1) Nu numai părinţii dinspre partea mamei, ci şi cei dinspre partea tatălui scriitorului sînt descendenţi din băjenari ardeleni ; 2) strămoşii lui Ion Creangă nu sînt maramureşeni, ci aparţin Districtului Românesc al Năsăudului ; 3) papistăşia nu e un „pretext" ci o dureroasă realitate ; 4) răscoala lui Horia nu a determinat emigrarea în masă ; pe cînd emigrările năsăudenilor din 1763 şi 1788 au produs panică la Viena.

G. Călinescu face totuşi cîteva observaţii de fină sagacitate. **„Faptul însă că David Creangă, deşi venit de aiurea, ajunge vornic în satul de alegere, dovedeşte că revărsarea ardelenilor fusese puternică şi că satele din acea regiune, puţin populate înainte, căpătaseră o structură ardelenească** [9]).

Cu privire la Ştefan a lui Petrea Ciubotarul, G. Călinescu scrie : **„Moldovenii purtau pe atunci opinci... e de bănuit deci că şi familia Ciubotaru era descinsă tot din Ardeal, de unde au venit la noi mai toate meşteşugurile... Cunoscîndu-se sistemul închis al familiei ardelene, e firesc ca David să fi ales pentru fata sa un consangvin".**

Originea transilvăneană a lui Ion Creangă n-a fost pusă de nimeni, niciodată la îndoială ; a fost tratată însă insuficient dîndu-se explicaţii luate din bucolismul transhumanţei care, în cazul băjenarilor a jucat un rol cu totul secundar. E adevărat că prin comunele din preajma Tg. Neamţului erau şi dintre aceia, dar în **Amintiri din Copilărie,** Ion Creangă ţine să facă o deosebire netă între „băjenari" şi cei care se găseau acolo de pe urma transhumanţei. Băjenarii au pornit peste munţi împotriva voinţei autorităţilor, din cauza iobăgiei, a persecuţiilor religioase, a birurilor, a recrutărilor şi luptelor religioase [10]), pe cînd vreme oierii care practicau transhumanţa treceau munţii cu aprobare. Trebuie să se ţină apoi seama că în Moldova asemenea oameni nu se numesc „mocani" ca în Muntenia sau sudul Transilvaniei, ci „ţuţuieni" adică oameni ai piscurilor, ai vîrfurilor înalte. Despre ei, nevoind să-i amestece cu „băjenarii", Ion Creangă scrie în capitolul IV al **Amintirilor că „mîncă slănină rîncedă, se ţin de coada oilor** (adică trăiesc de pe urma oilor : lînă, lapte, carne), **lucrează lîna şi sînt vestiţi pentru teascurile lor de făcut oloi".**

Cunoscînd, în general, cauzele băjeniei din Transilvania în Moldova şi Muntenia, ca şi satul de origine al lui Ion Creangă, altădată David Vărărean, rămîne să se vadă ce zestre spirituală şi ce lexic au adus înaintaşii lui din vechea aşezare a Năsăudului şi în ce măsură graiul eroilor lui Ion Creangă, cărora le place aşa mult să se asculte, ca şi cel al povestitorului însuşi, e, în parte, o merinde adusă de acasă, armonios împletită cu graiul moldovenilor.

Corneliu Albu

16 iunie 1981

[1]) **Th. Codrescu : „Uricarul", ed. a II-a Jassy, 1873, p. 352—358.**

[2]) **Erbiceanu Constantin, Istoria Mitropoliei Moldovei şi Sucevei, Do. XXIII, p. 26, 1868.**

[3]) **Generalul Adolf Bucov, preşedintele guvernului Transilvaniei, a înfiinţat 4 regimente de infanterie (2 româneşti şi 2 secuieşti) şi 2 regimente de cavalerie (unul românesc şi altul secuiesc).**

[4]) **N. Iorga : „Documente", vol. X. p. 76**

[5]) **Hurmuzaki : „Fragmente" II, p. 230.**

[6]) **Ştefan Meteş: „Emigrări româneşti din Transilvania în secolele XIII—XX", Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti 1977, p. 71—148.**

[7]) **Iuliu Marţian : „Ţara Năsăudului", Năsăud, 1933, p. 43.**

[8]) **G. Călinescu : „Viaţa lui Ion Creangă", Fundaţia pt. literatură şi artă, 1938 (p. 11). Edit. E.P.L. 1964.**

[9]) **G. Călinescu, op. cit. p. 16.**

[10]) **Ion Nistor : „Emigraţiile de peste munţi An. Academiei Române 1915.**

*) **N.R. E foarte probabil că de la aceste evenimente se autorizează şi narăţiunea epopeică „Turmele" de E. Camilar.**

Poeme de NEGOIŢA IRIMIE

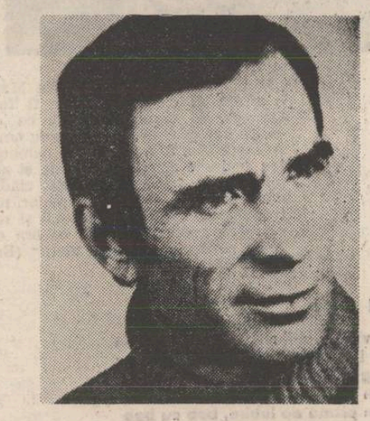

Desen după natură

Spre deltele din frunze aleargă fluvii verzi,
Lumina ţipă-n fructe, e toamnă-ntr-adevăr,
Că-ţi vine ca din soare să muşti ca
dintr-un măr
Şi fluturînd cămaşa spre şesuri să te pierzi.

Nu vezi, sub cer, cum umbra aleargă după
soare
Şi-n zeci de semitonuri culorile se schimbă !
Cum păsările toate vorbind aceeaşi limbă
Ne spun că niciodată — negrul n-a fost
culoare.

Deci să lăsăm lumina vibrînd în curcubee
Să înflorească-n noaptea castanului cel sfînt,
Să curgă ploaia albă a căilor lactee
Peste pămîntul toamnei în care mă implînt.

Să ne grăbim

Cum se roteşte globul lumii
Ca şi o bilă interzisă ;
Să ne grăbim, popicăria
În gara Blaj mai e deschisă !

De ţii urechea la pămînt
Auzi ţipind accelerate,
Pe bile negre lunecînd,
Cînd stîlpii-aleargă de-a-ndărate.

Şi iată cade bulamacul
Ca şi un semn de exclamare,
Luna se dă de-a berbeleacul
Ca-n vechile abecedare.

Deci, haide, nu mai sta, curaj,
Acuma cît mai e deschisă
Popicăria-n gara Blaj,
Cît mai avem tichete verzi,
Şi vom juca totul pe-o fisă.

Că dacă nu o să te pierzi
Ca şi o bilă compromisă ;
Să ne grăbim, popicăria
În gara Blaj mai e deschisă !

Trenuri speciale

O aripă de face cuvîntul dacă-l scriu,
Şi îl trimit spre tine cu trenuri speciale,
Un fluture de seară culege-ntr-un sicriu
O lacrimă de aur cu litere regale.

Şi lacrima se face deodată o statuie
Sau o arteziană cîntînd în dulci cuvinte,
Visezi că vine trenul pe care-l vezi dar nu e,
E numai amintirea peronului ce minte.

Precum plopii

Se umflă sfera lunii ca o minge,
Iarba din cer aşteaptă să o tunzi,
Luminile acuma se pot stinge,
În candela gutuilor plăpînzi.

Noi, precum plopii-nalţi cădelniţînd
Vom subţia mereu umbrele noastre
Sub cerurile toamnei pînă cînd
Ne-om stinge-n două candele albastre.

Vibrînd ca o lumină

Dinspre terase, muzici îmi colorează-auzul,
Înfiorînd piane ce zac în consignaţii,
La jocuri îmi mai pică, ardeleneşte, tuzul,
Mai îndulcind coşmarul unor mai vechi
somaţii.

Şi cînd silabe negre din piscuri se răstoarnă
Mă-ascund în patefoane ca-ntr-o romanţă
veche,
Eu sînt precum tăcerea ce doarme într-o
goarnă
Şi-ascult cum cîntă vîntul, cel şui,
şi-ntr-o ureche.

Eu — care aveam aripi vibrînd ca o lumină,
Mă odihnesc în muzici ca într-un zbor de
probă.
Că mi-au rămas acuma, cînd timpul se
înclină,
Doar sunetele pure şi praful de pe tobă !

Zodiace

Să bei în zori cafeaua şi frig să fie-afară,
Să ningă ianuarie cu zahăr tos şi candel,
Şi ierburile mării spre noi să urce iară
Cu mirosuri de ceaiuri, cafea şi de
sparanghel.

Şi felinarul lunii — dovleac sau mînătarcă,
Să-nchipuie în cerul din ceaşca de cafea
Vapoare de hîrtie ce prind să se întoarcă
Să-ţi tulbure iar chipul din amintirea mea.

Şi cojile de ceapă pe mările de sare
Ca nişte bărci oculte să pună zodiace,
Să nu ştii că aievea pluteşti ori ţi se pare
Că-n cerurile ceştii chiar lotca lunii zace.

Puncte, virgule, accente

De neclintit, răspund prezent
Ca şi o literă de lege,
Cu mine doar mai poţi culege
Folclor din comitatul Kent !

Deci slavă marelui absent
Ce este timpul, se-nţelege,
El fluviul Timp, el Timpul-rege
Ce n-are nici un afluent.

Arbitru, vechi judecător,
Va face aspre clasamente ;
Din zepelinul unui nor

Va face ţăndări şi torente,
Plouînd pe fruntea tuturor
Cu puncte, virgule, accente...

florentin popescu

„În primul an ar fi ieșit din Mare
o ființă al cărei nume ar fi fost
Oannes, al cărei corp era ca de
pește dar care avea un cap de om...
Această ființă a transmis oamenilor semnele scrierii, științele și artele de tot felul, i-a învățat clădirea orașelor, înălțarea templelor, introducerea legilor, semănatul și recoltarea roadelor și tot ce era de folos pentru cultivarea vieții" *(Eusebiu din Cezareea)*

Eu vin

Eu vin din adîncuri de fire și somn
din liniștea și-nvolburarea stelelor
alegîndu-se-n străfunduri de ape
cum gîndul bun de piaza rea se-alege
cum pizma de iubire, bob cu bob
și fir cu fir se-mparte
într-o limpede clipă a vrerii
și-a cugetului fără prihană ori părtinire ;
eu sînt trupul Ideii
eliberat de frunzișu-ntîmplării
de pornirile negre lăsate-n adîncuri,
eu sînt bucuria și neliniștea voastră
sînt visul și setea venite aici într-un rosturi alese
neam de neam și prin veac să vă bîntui ființa ;
eu sînt Oannes, cinstiți-mi sosirea
nu cu ramuri de salcie, nici cu mirt,
nici cu grăsimea mieilor și viteilor voștri
copți pe ruguri la poarta cetății,
ci cu goalele cupe-ale setei
uscate și-aflate-n fiecare din voi
glas prinzînd în amurg ori noaptea tîrziu
tulburîndu-vă somnul și liniștea !
Ci, iată, vă zic : Sînt Oannes, de-acum
fiecare unealta-și va ști, de-asemenea rostul
în grădinile blîndului soare,
de-acum fi-va pămîntul mai darnic,
lemnul și piatra fi-vor prieteni
rostindu-se-n rostul și-n miinile
și-n fără de seamăn lucrare a voastră !
Din nisip isca-veți cetăți și grădini
și apa sui-va, prin voi, mădulare vinjoase
pădurile întru creșterea creșterii-n veacuri
a voastră și-a fiilor și-a fiilor fiilor voștri
unii din alții mereu roditori
în faptă și-n gînd și-n lucrare.
Unii cetăți, alții temple,
alții roada pămîntului mai mare veți face,
unii veți duce prinosul gîndului vostru
mereu și mereu către țărmi de soare,
dimpotrivă — s-or duce alții spre noapte
într-o fără de-oprire, -ndirjită gonire ;
pace unii, alții vrajbă vor cere
pe cînd flacăra vorbei abia pilpii-va
în iureșu-acela de veacuri
trecînd în galop precum care de luptă-n războaie
ci nocptea, pe-un țărm pustiit
unii muta-vor toate-acestea-ntr-un cîntec
spre trista știință-a urmașilor urmașilor voștri !"
Așa le grăi dimineața Oannes
femeilor, copiilor, bărbaților strînși lîngă mare,
apoi îi lăsă pe toți să coboare în cuget
mai-nainte de-a-ncepe lucrarea.
Așa au rămas — un veac cît o clipă
lîngă marea de apă, lîngă marea de gînduri ;
ci eu, întîrziatul, vin să vă-ntreb :
uneori, prin străfundul firii și rostului vostru
n-auziți, ca prin vis, cum se-ntoarce
tumultuoasă, marea de-atunci
prin voi mereu neînțeles tălăzuind ?

Venirea zeului

Aprig și dur, cu arcul pe umăr
mi se-arătă Ninurta în pragul odăii
gata să-și mute puterea gîndirii și-a mîinilor sale
întru întemeierea-ndeobște de trainice diguri
'nălțate-n fața furiei apelor
și-a prăvălirii munților și-a oarbei porniri
a fiarelor dezlănțuite-n pustie ;
aprig și dur mi se-arătă Ninurta și-mi zise :
„Eu sînt cel care frînge puterea demonilor
și-n praf numai eu pot arunca pizmuirea zeilor răi
ca pe-o viperă călcîndu-i grumazul
știute fiindu-le zeilor barbara plăcere
de-a rostogoli mările peste corăbii
vînturile, arșițele, ploile fără sfîrșit
peste voi, peste casele voastre".
Rază de soare-n adîncuri de noapte
ori mult căutată fîntînă-n pustiu
mi se-arată Ninurta grăindu-mi :
„Ci oile, ci caprele, ci toate vitele tale
fără de teamă du-le-n zori la pășune
acolo isca-voi iarba cea grasă
și izvoare de apă și umbră — ci tu
în ceasul, în clipa fără prihană
de mulțumire, de-ndestulare, de liniște
adu-mi ofrandă după sufletul tău
cum noaptea i-aduce iubirii de iarbă roua în zori
ca pe-o ciutură adu-mi, spre seară, un cîntec !

Cîntec lîngă Ugarit

La Ugarit, la Ugarit
visul mi s-a fost ivit
ca o neagră lunecare de pămînturi
răsturnate-n valuri mari, învălmășite
pe un cer din țara liniștii plecat ;
și-ncotro,-ncotro alunecarea întrebam
rezemat de-un zid intrat în măcinare
pe Marea de Sus leagăne-se blinde corăbii
cu bărboși asirieni la visle —
în priviri le arde fulgerul miniei
și în brațul lor vinjos trosnesc de forță cedrii —
într-un timp altfel intors, pe alte mări
liniștii și soarelui și ceasului de cuget ;
pe uscat, în casa lui, gîndească blînd ostașul :
„nice suliți, nice scuturi, nice lăncii
nu-mi întunece odihna, crească trestii
sălcii despletească-se ca o iubire
pe berbecele din tabere, iar caii
nu la fortărețe-alerge, ci pe cîmpuri
bucuroși de-aprilie și de iarbă și de cer !".
La Ugarit, la Ugarit
visul mi s-a fost întunecit
de un nor venind ca un blestem
neiertător cu firea și cu oamenii și marea
pe cînd se începea, definitivă,
ca-ntr-un zid, în trupul orei, măcinarea...

În fața ostașilor

Din ura voastră turn am ctitorit
și-n turn balauri mestecă mereu
clipa de vrajbă ca pe-un fruct
lăsate la hămeseala lor de hrană,
iar cei care nu știu sosesc la turn mereu
să-i urce turlele, să-i vadă înăuntrul
dar țipătul balaurilor noaptea
mereu i-ndepărtează și-i alungă ;
de mi-e nedreaptă fapta, deci fiarelor le-jungă
în ora judecății, cînd crudă vi-i pornirea,
și gîndul meu și trupul și iubirea !

(Din volumul „Diligența cu păsări", în curs de apariție la Editura Eminescu).

Secretul doamnei de zăpadă (V)

Urmare din pag. 1

să prindă lupii la un loc fix), cerea cu glas neutru **una mică**, se așeza punîndu-și pușca alături, sprijinită de perete, și-și savura primul tur din băutura preferată. Venea amiaza și îndirjitul vînător și peisagist uita că-l așteaptă fiarele sălbatice și povestea cu voce tare cum **găurise** odată un mistreț, de la doi metri, nu mai mult, ce mai că putea să-l atingă cu mîna și venea spre el ca turbat, împușcîndu-l exact în mijlocul frunții. Era un mistreț teribil, un trofeu și din colții lui și-ar fi putut face un cuțit de vînătoare.

Sosise de asemenea și prozatorul **E**, posomorit, preocupat de ceva interior, cu fața lui încadrată de ochelari cu o sticlă groasă, față pe care, se așeza, uneori, o umbră de năuceală, un fel de pierdere interioară, o reverie, un fel de abstragere totală din realitate.

I se rezervase masa preferată așezată în imediata apropiere a aparatului de radio care **mergea** fără ostoire, în surdină, neauzit de nimeni.

Îl închidea cu un gest scurt, fără să ceară încuviințarea celorlalți. Avea zile cînd nu vorbea cu nimeni ; în general cele ce urmau nopților lungi și chinuitoare de scris cînd părea vlăguit și mai bătrîn cu zece ani. Personal îl respectam și îl admiram în secret și el manifesta o anume bunăvoință rezervată față de mine. Singurul cu care se comporta de la **egal la egal**, întîmpinîndu-l cu mici exclamații bizare, un fel de : he ! he !, io-te-l și pe **miciman** era pictorul blond și temperamental.

Se înființase de asemenea și un dramaturg cu trup puțin și delicat, ironist subțire, mare iubitor de vin roșu, pe care-l sorbea cu un ritual unic, bînd încet, ca un degustător, umplîndu-și paharul de un deget, amator de subiecte pe teme filosofice, scriind, după propria-i mărturisire, cînd era **în mină, o piesă pe noapte.** Mulți nu-l credeau. Eu înclinam să-i dau crezare, fiindcă, văzîndu-l cum se plimba încet în jurul mesei, cu mîna în șold, cu cămașa întotdeauna scoasă puțin de sub curea, (un fel de neglijență studiată ?), și vorbind singur, eram convins, că, de fapt, își repeta în gînd viitoarea piesă.

N-am izbutit să-i văd decît la masa de seară. Mici schimburi de amabilități, efuziuni reținute, un anume aer grav și important pe care îl afișa fiecare.

Singurul menit să învioreze atmosfera sobră era pictorul cu părul său blond de lipovean crescut sub soarele bălților, care umbla de la masă la masă, spunea bancuri, repeta te miri ce cancan de breaslă, în fine, avea un neastîmpăr ce contrasta cu statura sa de luptător de categorie grea.

Ședeam de obicei la aceeași masă, așezată într-un colț, de unde aveai o largă perspectivă peste întregul salon.

În scurtele momente de popas la masa comună, prada unei nerăbdări copilărești, arunca priviri furișe spre intrarea sufrageriei monologînd :

— Ai să vezi, leat, că nu coboară nici în seara asta. Și dacă nu coboară și mai pune odată măgăoaia să-mi spargă timpanele, mă jur pe corabia Barabafta, aia de s-a scufundat la Brăila, că îi sparg ușa și-i fac praf patefonul. Păi, ce ? Am venit aici să lucrăm sau să ascultăm muzică de discoteca ?

De fapt și eu eram curios s-o văd pe **Doamna de zăpadă.** Mai bine zis, **s-o revăd** și să văd ce fel de reacție va avea și dacă va binevoi să-mi ofere vreo explicație legată de intenția de-a-mi ocupa camera.

Oare de ce vroise să locuiască în odaia aceea ? Ce sens avea vizita neașteptată a lui **Trifon** ? De ce adusese florile delicate, (un fel de **mac californian**), și le pusese pe masă **ultîndu-le** acolo ? De ce pălise Trifon la vederea ei și a florilor ? De ce dorea să se întoarcă cu spatele ?

P.S. La galeria Galateea artistul plastic **Mihai Gavrilescu** din Brăila expune o serie de peisaje gîndite în culori calme, armonizate. Am remarcat, în special, cîteva „ierni", suave și melancolizante.

radu teodoru

AUGUSTA

Revin asupra unei opinii mai vechi în legătură cu relația dintre tradiție, mitologie să zicem și adevărul istoric conținut, sau dacă vreți reflectat de tradiție, legendă, mit, spune Profesorul. Atunci am făcut exces de critică a izvoarelor... Astăzi, mi se impune o reevaluare a concepției.

— Nu ți se pare că te duci prea departe în istorie, acum cînd rolul tău ar fi mai aproape, dragă George, întreabă Mefisto ?

— Ce înseamnă pentru tine : istoria?... Pentru mine, o curgere ! Poți gîndi Dunăre numai între Giurgiu și Oltenița ? Fără bănia Severinului și Beograd, fără Budapesta și Bratislava, fără Viena și ruinele castelului Weitenegg, fără ținutul Wachau, fără Nibelungengau și fără Pădurea Neagră? Evident, nu! Instituțiile sociale se definesc în timpul istoriei. Comunitățile umane se diferențiază și devin specifice, deci naționale, în timpul istoriei. Factorii economici acționează în social în timpul istoriei. De fapt, Costine, o știi la fel de bine ca și mine : istorie egal permanență. Prevăd o exacerbare a tezelor ostile acestui concept referitor la români. Datoria mea este să reanalizez izvoarele. Să găsesc concordanța între legendă și izvorul documentar cel mai autentic și necontroversabil. Sînt în materie... Ar fi o trădare lasă să n-o fac... Domnule locotenent să nu uiți asta : succesiunea în timp nu este de fapt decît desăvîrșirea dialectică a permanenței. S-ar putea ca în acest proces unul din termenii antagonici să-și schimbe calitatea. Asta nu înseamnă că-și anulează substanța. Expunerea dumitale la ultimul seminar a fost de natură să mă asigure asupra calităților generației belice... Asta este **mon' général.** Tezele mele asupra tradiției istorice referitoare la întemeierea Țărilor Românești, nu contrazic cu nimic studiul tău mastodont asupra cauzelor economice, sociale, politice și militare care au condus la amputarea României contemporane prin dictatul de la Viena, la ororile din teritoriile cedate, la toate dramele contemporane. Dimpotrivă. Unde nu dă Dumnezeu ca fiecare etapă a succesiunii, să găsească un fanatic al adevărului ca tine și un cercetător de robustețea, perspicacitatea și tenacitatea studentului meu, domnul locotenent Vornicu... Omagiile mele stimată doamnă...

Pendula din biroul lui Mefisto bate orele nouă. Doamna în negru intră precedată de setterița Diana. Aceeași frumusețe stranie, calmă și senină, nobilă, iluminată de ochii căprui, mari, catifelați și calzi, același glas limpede și sonor de alt, același aer de femeie coborîtă dintr-un tablou de Renoir. Radu Vornicu notează aerul ceremonios pe care „doamna în negru" îl impune. Profesorul se ridică din jilțul de Hurezi și se înclină adînc. Mefisto are gesturi de sublocotenent și el simte aceeași stinjeneală de la început, aceeași asprime în a-și controla fiecare mișcare și a o pune de acord cu economia demnă a mișcărilor acestei femei neobișnuite.

— Într-o clipă plecăm, draga mea... Ne duci tu, George, ori scot „B.M.W."-ul meu?

— Vă stau la dispoziție, cu plăcere.

— Salutări Augustei, domnule locotenent, spune doamna în negru. Să mergem, domnilor.

Poartă aceeași mantiletă ușoară, prinsă în aceeași fibulă, așa cum a văzut-o intrînd atunci, tot „aici", ceea ce, într-un fel cu totul școlăresc și modest exemplifică teoria Profesorului referitoare la caracterul succesiv al permanenței. Este „doamna în negru" o permanență a lui Mefisto?

— Am trei documente copiate din arhivele genoveze, care atestă populația birladnicilor, nu numai ca pirați la gurile Dunării ; dar pirați de larg, între Cafa și Trapezunt. Vi le țin la dispoziție, domnule locotenent, pentru următorul seminar la cursul meu, spune Profesorul, oprindu-se în „sala armelor", sub arcada brîncovenească.

— Probabil că urcau în lungul țărmului și pîndeau din larg corăbiile care ieșeau din port. Nu puteau face navigație de larg, n-aveau instrumente, domnule profesor. Sau mai exact, nu puteau intercepta drumul corăbiilor în larg. N-aveau cum. Matematic nu se putea.

— Citește documentele și stăm de vorbă... Chestiunea este esențială pentru istoria prestatală a sudului Moldovei. Oricum, birladnicii erau prezenți între vărsarea Siretului în Dunăre și vărsarea fluviului în mare și de aici pînă la Cetatea Albă. Nu reține dacă actul acela de comerț uzează de numele bizantin Maurocastron, varianta Asprocastron, sau de numele genovez. Mă găsești acasă, unde am și documentele. Telefonul îl are domnul general...

Radu Vornicu s-a obișnuit să facă într-un fel oficiul de gazdă, cu toată că situația lui în casa Florescu este cel puțin paradoxală. Îi conduce pe cei trei pînă în stradă, deschizînd portiera din spate a automobilului. Profesorul și generalul urcă în față. Doamna în negru se așează pe canapeaua din spate. Cînd se întoarce este surprins, a cita oară, de Augusta, ascunsă în spatele unui stîlp al pergolei. Îl atacă din flanc, îi imobilizează brațele și-i șoptește la ureche :

— Ghici, cine-i, Herodoate?!... Pfui! Iar mirosi a incunabul și-a șoarece de bibliotecă... Hai să ne plimbăm! Am avut o aventură cumplită și cit pe ce să mă îndrăgostesc de un tip grozav de la Poli... Nu mustăci... Puteai să mă aștepți tu, nu să mă salveze un cavaler proletar necunoscut... Mi-e o foame de mor. Întîi ne plimbăm.

— Așa judeci tu. Alții judecă altfel.

— Nu mă interesează nici o altă judecată în afara adevărului.

— Ai de lucru?

— Mi-a dat Mefisto destul.

— Te exploatează.

— Mă exploatez. Am de unde.

— Haide acasă. Tocesc și eu. Tocesc și oricît aș toci, tot nu înțeleg încăpățînarea asta feroce de a rămîne atemporal?!

— Am fost destulă vreme temporal. Mi-ajunge pentru un deceniu de acum încolo.

— Ești îngrozitor. Toată lumea caută un drum. Un ideal. O situație.

— Iarăși ?

— Iarăși.

— Drumul l-am găsit de mult. Idealul la fel. Altă situație decît cea de locotenent aviator, student în anul trei la Istorie, principal și Filozofie secundar nu mă interesează.

— Nici matrimoniul?

— Matrimoniul cu o fiară bîntuită de furii politice? Trebuie să fiu nebun.

— Te somez să intri în legalitate.

— Nu mai răspund la somație. Te-am rugat de un an să mă scoți din situația asta penibilă de amant al nepoatei generalului.

— Vrei să ne despărțim?

— Vreau să-ți regăsești bunul simț.

— Aha! Iar asuzi conformism. Prin toți porii. Te și vezi posesor de Augusta, legal, cu acte în regulă, în papuci de casă, pijama și bonetică de noapte. Băiete, lumea aia a murit de mult. Sau este pe cale să moară de mult. Asta nu înțelegi tu, cu toate că ești băiat deștept. Gata... Trăim în tumult. Te chem în tumult și tu îmi propui să-ți fac o ceată de copii și să bucătărisesc pentru binele și propășirea familiei. Regret.

— Aiurea. Îți propun să ne întoarcem la noi.

— Pe vremuri erai mai romantic.

— Ziceai că romantismul o să mă coste. M-ai vindecat și de romantism!

— Nu te interesează ce mi s-a întîmplat?

— Tot ce ține de tine, mă interesează la superlativ.

— Mai ales anatomia.

— Toate femeile au... anatomie. În privința asta nu ești o excepție!

— Pfui. Vulgarule! Cazonule!... Cu alte cuvinte ?

— Irosim vremea în banalități. E o seară splendidă în care se tace și se iubește.

— Vrei să **ne** tăcem și să **ne** iubim?

— Da!

— Dumnezeule, așa, fără să mă întrebi „Cine ești tu Pretorian V. Augusta cu adevărat?".

— Fără!

...Augusta doarme cu capul pe cursul făcut ferfeniță. S-ar putea să doarmă. S-ar putea să

se prefacă. Odaia din foișor s-a umplut treptat de o liniște profundă, neverosimilă aici în București. Nu s-a obișnuit încă să asculte liniștea din casa lui Mefisto. Liniștea plină mereu de sugestii, ca și cînd teritoriul generalului ar forma o verigă dintr-un alt teriforiu vast, nu al „Gestelor valahe" așa cum i s-a părut atunci cînd Augusta l-a adus aici la început, nu al „Gestelor" pure, altceva, ceva ce ține de interpretarea lor ,poate de acea permanență prin succesiune, cum a spus Profesorul... Biroul este tras în fața geamului dinspre grădină. Ciudat, dar odaia din foișor i se pare că-i aparține dintotdeauna. Are ceva comun cu atelierul lui Belcotă din munții Prislopului. Același aer de intimitate, aceeași izolare căutînd înălțimea. Nișa adîncă este ocupată de un divan comod. Pe perete o scoarță oltenească de Bistrița. Deasupra ei icoane vechi pictate pe sticlă și lemn. Restul pereților, doar rafturi din stejar lustruit, pline de cărțile lui și cărțile lui Mefisto, numai istorie, un singur raft cu romanele lui Tolstoi și toată literatura de aviație apărută înainte de război și imediat după război, apoi raftul Augustei, medicină, plafoniera din coarne de cerb, o panoplie cu arme de vînătoare și spadina lui, un dulap în perete, alături baia, scoarță oltenească pe jos, la picioarele divanului o blană de oaie, altă blană de oaie sub birou, perdele de borangic cu draperii țesute la război, o caricatură a lui Scripcaru, din volumul acestuia „Aviația rîde", cîteva fotografii făcute în zbor de căpitanul Nelu Galea, o fotografie a Augustei între trandafiri, liniștea, fișele și sub fișe caietul pe care Augusta a scris în deridere, cu litere strîmbe și pocite de analfabet, fiecare literă cu altă culoare :

PaNsEuRiLe „Lu hErOdoT"

Se deconectează de la amintirea imediată, vibrantă, amețitoare a întîlnirii cu Augusta, cu toate că-i poartă pe buze gustul respirației și al sinilor, al coapselor neliniștite și ferme, al părului aromind amărui a primăvară și a soare. Se supune de luni de zile nu unei autoeducații complexe, în ideea construcției de sine ; ci unui adevărat autodresaj, de o duritate draconică, sub imperiul unui comandament la fel de draconic : „nici un minut irosit". A reușit să se extragă din vorbăria inutilă a aerodromului, atunci cînd nu se zbura, de altfel fundalul cvasicotidian, aflîndu-se o mie de motive să nu se zboare : lipsa de benzină, lipsa de piese de schimb, uzura înaintată a motoarelor și a celulelor care făcuseră întregul război, fiind suprasolicitate, condiții meteo nefavorabile, etc. etc. Vorbărie tristă, reamintind la nesfîrșit lupte aeriene, întîmplări neverosimile, salvări miraculoase, morți incredibile, accidente, evocîndu-i pe cei căzuți, vorbărie prelungită în zilele de soldă la circiumă, vorbărie care de fapt nu era vorbărie, era necesitatea disperată de a prelungi un statut care-i justifica într-o epocă frigidă la eroic, avidă de alte direcții, epocă în care se făceau milioane și se făcea politică, epocă în care nu numai că ei și avioanele lor amărîte încărcau inutil bugetul statului ; dar și incomodau, asta se vedea din indiferența totală a celor care-i comandau. Citea și fișa deobicei în carlinga lui „4 alb". Se obișnuiseră cu toții să-l găsească acolo numai atunci cînd era solicitat la program. În iarna lui '45, Mefisto le oferise camera din foișor : „— nu numai pentru că vă văd vineți de frig și pentru că ați început să mirosiți a ceapă prăjită și a lampă cu petrol, dar pentru că am mare nevoie de tine, locotenente... Nu mă interesează nebunia Augustei. Poate să vină și ea, sau poate să nu vină. Fata asta are să ne dea dureri de cap amîndorura. Tie mai mari decît mie. Nu eu sînt vinovatul. Puteai să te abții și să i-o lași lui Chiriac. Afaceristul ăla și-o merita pe deplin"... La facultate frecventa doar cîteva cursuri și era prezent la unele seminare. Examenele le pregătea singur, sau împreună cu Traian Urzea, oltean de la Balș, confidentul politic al Augustei.

Are nevoie de cîteva minute să poată schimba direcția fluxului interior dominat de voluptate. Să-și adune atenția risipită. Moleșită. Aproape anulată. — De ce i-a ascuns Mefisto, Profesorului, faptul că a întrerupt brusc, încă din vară lucrul la „Cel de al doilea război mondial, documente, și sinteze", tocmai cînd lucrarea se conturase afirmîndu-și nu numai originalitatea ; datorată documentelor unice din arhiva personală a lui Mefisto ; dar mai ales caracterul acuzator, acela care se constituia într-un act de acuzare față de toate crimele săvîrșite de guvernanți, nu la adresa unor persoane ; ori adversari politici, ori mișcări antiguvernamentale; ci crime săvîrșite prin corupție, incompetență, venalitate și lașitate asupra poporului român cu începere din deceniul trei al secolului?! Crime care au condus la amputarea teritorială a statului național unitar... La pierderile imense suferite de Armată... Ce demon l-a împins pe Mefisto să sară din anii 1932—1945 cu un secol și mai bine, în urmă, înainte de revoluția lui Tudor Vladimirescu, să-l remorce și pe el și amîndoi să fișeze date esențiale despre Eterie, Francmasonerie ; despre războiul ruso-turc din 1828—1829 ; cu referire specială la panduri : organizare, grade, comenzi, armament, apoi epoca de după Tratatul de la Adrianopole, cu reînființarea armatelor permanente, ocupația rusească dintre 1824 — aprilie 1834. Mefisto l-a scos dintr-un ritm, dintr-o atmosferă care-i devenise familiară, dintr-un univers în care începuse să se miște lejer, fără complexe ; ca să-l arunce într-o epocă aproape necunoscută și aici să-l conducă despotic, incredințîndu-i o muncă aparent stupidă, aceea de a întocmi punctajele și sintezele corespondenței oficiale, ale depeselor adresate marelui duce Constantin și înaltelor autorități țariste de către Nesselrode, contele Pohlen, generalii Joltuhin, Kiseleff, Duhamel, oameni care au fost mîna forte a țarilor în Principate. Iar s-au adunat zeci de fișe despre armament și prețuri de cost ; iar s-au alcătuit tabele comparative între caracteristicile acestui armament și ale celui francez, britanic și german ; iarăși liste nesfîrșite cu produsele scoase din Principate, procese, abuzuri administrative, costul întreținerii trupelor de ocupație și se pare că Augusta are pînă la urmă dreptate. Viața este acolo, afară, dincolo de hîrtoagele lor. Care este cantitatea de adevăr viu al unui ceas de aerodrom, aerodrom mutilat de esența lui, aerodrom de țară mică pusă să plătească crîncen greșelile guvernanților, al unui ceas trăit de Augusta în lumea ei, al unui ceas de studiu, al unui ceas de intimitate ; ce au comun aceste adevăruri și unde se situează locotenentul care este, față de toate aceste porții de adevăr relativ ?

Deschide caietul studențesc, cu coperți vagi albăstrii.

Ce înseamnă de fapt acest caiet și ce-l îndeamnă ca în fiecare seară, cu exactitate militară, să se regăsească în fața paginei goale, pe care nu anticipează data doar dintr-o superstiție de aerodrom?! Poate spune că selectează aici esențialul, din suma cotidianului? Că descifrează profilul și tendințele acestui început de epocă postbelică? Că se poate regăsi pe sine în plenitudine? Încercase într-un timp să aplice în notele lui zilnice metoda Profesorului : teză — antiteză — sinteză. Renunțase. I se potrivea mai bine propria lui metodă : relatarea faptului în sine, atunci cînd acesta avea tangență cu socialul. Integrarea lui în atmosfera zilei realizată prin suma informațiilor din ziarele de toate nuanțele politice, suma comentariilor de pe aerodrom, ale Augustei și cercului ei, ale lui Traian Urzea, un adevărat jurnal de actualități, ale lui Mefisto, atunci cînd Mefisto se hotăra să vorbească.

„12 noiembrie 1945... Armata este, paradoxal, forța care exprimă naționalul la valorile lui cele mai ridicate și în același timp teritoriul spiritual asupra căruia s-au exercitat dintotdeauna influențele și tendințele de desnaționalizare. Poate pentru că, fiind elementul cel mai organizat, cu cel mai pronunțat caracter guvernamental, obedient la ordin prin statut, influențele străine s-au exercitat prin presiune asupra guvernămîntului mai mult sau mai puțin autohton, aservit, impus peste voința obștească. Deci : influență străină — guvernămînt — armată. Prin armată : ascultare, supunere, influență în mase... De reluat și văzut prin comparație :

Continuare în pag. a 6-a

teatru

Culori sufocante peste pagini albe

Un mit al teatrului modern — regizorul — s-a născut mai ales din uluitoarea capacitate de resurecție a spectacularului față de o literatură dramatică, ce poate părea îndelung încremenită într-o unică înțelegere, față de locurile comune, față de stereotipia înfățișării, a translației vizuale a unor piese cunoscute, a capodoperelor chiar.

Dar s-a născut și din mirabila putere a „directorului de scenă", cum se spune, de a vitaliza și potența, decisiv, covîrșitor, sclipitor, poncife literare (deși s-au văzut și cazuri de adevărat asasinat al cuvîntului prin debilitatea actului scenic !) care au reușit să insufle, unor texte anodine, forță și idee, iar altora, informe, coerență ! Și mai adăugăm că există dramaturgi care se abandonează talentului și inteligenței regizorale ca într-o ilațiune !

O piesă pe care o consideram schematică, Amurgul burghez, de Romulus Guga, ce îmi suna, ca o parabolă simplistă despre o lume a destrămării aspirațiilor umaniste, descrisă modest, cu bătaie scurtă, decupată convențional din cartoane necizelate, folosind un arsenal uzat, povestind, pe căi bătătorite, și aici și aiurea, despre prea micul, tragicul rol al individului într-un climat social bestial — cu o tipologie banală — militarul, prostituata, burghezul etc. — care se înscrie într-un mecanism de tot previzibil, o astfel de piesă, deci, devine, printr-o autentică viziune regizorală, un pretext pentru una din cele mai importante și mai vigoratoare interpretări scenice a ultimilor ani. Înscriu recentul (încă) spectacol semnat Dan Alecsandrescu la Teatrul Național din Tîrgu Mureș alături de Slugă la doi stăpîni — Goldoni, trăit la o intensitate de o mie de volți de Iulian Vișa, Nevestele vesele din Windsor — Shakespeare, gîndit ca literatură actuală de Alexandru Tocilescu, Năpasta, Caragiale, citit din perspectiva tragediei antice de Alexa Visarion. Răfuiala — Massinger restructurat de Alexandru Dabija, Frații Karamazov, Dostoievski, transfigurat într-o splendidă imagine de Constantin Codrescu, Macbeth-ul crepuscular al lui Aureliu Manea. Înscriu adică, acest cuceritor discurs artistic al regizorului Dan Alecsandrescu, al scenografei Emilia Jivanov, al muzicianului Sarossy Endre, al coregrafului Szekely Deves, al unei echipe de mari actori ca Tarr Laszlo, Farkas Ibolya, Lohinszky Lorand, Karp Gyorgy, Szilagyi Eniko, Keresztes Sandor într-o categorie superlativă absolută, a spectacolelor pe care nu le voi uita niciodată. Opera lor e dificil de așezat în frază : un maidan întunecat de ziduri, cu felurite, imprevizibile deschideri (spre infern) ce adăpostește marginali și cerșetori cu grație imponderabilă, de balerini. Prin fața unui ins, prin fața bunului său simț încă intact, alunecă unduitor, incredibil de atrăgătoare, de hipnotizante apariții ale absurdului și diformității frumoase... Virtuoz poleite aporii și sofisme, dezgustătoare dar fascinante. Bolgii fermecătoare în alterarea lor neomenească. Nimic nu mai e normal. Nici o valoare nu-și păstrează sensul inițial. Fecioarele se nasc vicioase. Cerșetorii au eleganță și autoritate de caizi. Dragostea e o împreunare superb valsată de adolescente și căzături matusalemice. Se instituie o regulă a monstruosului drapat halucinant în voaluri florale, în străluciri irezistibile și otrăvite. Orbii sînt singurii martori „oculari" într-o stingere fosforescentă de lume, într-o agonie dureroasă, tulburătoare prin delicatețea și frumusețea ei. Un spectacol magistral, care deschide cuvintelor sensuri imprevizibile, rafinate și opulente totodată, care citește în prelungirea replicii ca o înflorescență, care îmbibă de substanță fraze ce păreau uscate și așterne culori sufocante peste pagini ce îmi sunau alb definitiv. Poate acesta e regizorul — o sensibilitate care citește acolo unde alții, adică eu, spre exemplu, abia silabisesc...

Radu Anton Roman

film

Iulie

Au început vacanțele. Nu, nu numai ale copiilor, ci chiar și cele ale părinților. Se știe doar, de la o vreme vacanțele (concediile) nu mai sînt programate altfel decît în funcție de factorul decisiv al familiei : copiii. La o întreprindere e mama, la una e tata, dar treapta o dau copiii. Iar dacă la întreprindere se mai poate face ceva, la școală nu se poate face nimic : examenul e examen, la el nu sînt valabile biletele prin sindicat. De aceea, în iulie copiii pot fi împărțiți după cum au sau nu treabă, părinților nerăminîndu-le decît să se impună regulamentului școlar. Abia în august, aceste diferențe dispar. Numai că în luna asta apar problemele părinților, în special ale împătimiților de fotbal pentru care reîncepe un nou sezon fotbalistic. Aici însă se cedează mai ușor, motivele de împotrivire fiind mult mai puțin temeinice. În definitiv, oriunde ai fi, dacă îți neapărat, nu ai cum să nu asculți sau să nu vezi un meci de fotbal. Are grijă radio-televiziunea de asta și mai ales crainicii săi pentru care un stadion sau altul este adevărata lor casă. Se cuvine deci, azi, între două campionate, să le mulțumim tuturor celor care, nu fără efort, au grijă să ne menținem „forma sportivă" atît de grav amenințată de sedentarism. Ne plac sau nu ne plac întotdeauna, crainicii noștri sportivi merită bunăvoința noastră, măcar pentru că își sacrifică duminicile, uneori fără folos, pentru a ști noi ce și cum s-a jucat. Rezultatele pînă la urmă nu contează cine știe ce, cele de la sfîrșit sînt decisive, comentariile însă ca atare ne atrag mai mult decît jocurile. E și

acesta un mod de a-ți trece timpul, de a fi 90 de minute „cineva", un fel de judecător suprem de-asupra bieților antrenori, jucători, arbitri și comentatori. Nimic nu se vede mai bine decît atunci cînd stai pe „marginea" televizorului ! Cînd nu ești, cum se spune, în priză directă. Cînd nu te fluieră nimeni și tu îi fluieri pe toți la tine acasă, între ai tăi. Primii care ar trebui să înțeleagă asta ar trebui să fie crainicii noștri sportivi, iar faptul că nu-l înțeleg ne bucură, pentru că altfel, excepîndu-l poate pe Cornel Pumnea, ar renunța să fie tamnesam arătați cu un deget închizitorial de cine vrei și cine nu vrei. Ce nu înțeleg ei, se pare, este că într-o situație obiectiv ignorată, trebuie să ai mult umor, jocul de fotbal nu este, deși unii vor să creadă asta, un joc de război, în urma unei partide nu se întîmplă nici o catastrofă adevărată. El trebuie privit cu detașare, faptul că Spînzuratu luftează sau că Balaur dă gol cu unul din cele 7 capete nu este un moment decisiv în viața noastră. Noi nu trebuie să strigăm „gol" altfel decît se strigă la noi, noi nu sîntem argentinieni nici chiar cînd umplem stadioanele cu hîrtiuțe și nici italieni cînd dărîmăm vestiarele cu petarde locale. Nu am inventat noi jocul ăsta, dar nici el nu ne-a inventat pe noi. Fotbalul este doar... fotbal, el trebuie să ne distreze și nu să ne facă infarct. Aceasta ar trebui să înțeleagă mai bine prietenii noștri crainici. Noi nu vrem să murim în fața radiourilor și televizoarelor. Noi vrem să trăim ca să mai apucăm să vedem meciul următor.

Iulian Neacșu

ANTOLOGIA **Luceafărul**

JOACA JOCULUI

Du-te-n lemn!

Du-te-n lemnul casei dintr-un lemn
Dar nu te-ndemn,
Doi pui de vultur pe-acoperiș
Dar nu pe furiș,
In lemnul cu două ramuri
Să nu fie neamuri,
Nici surori, nici verișoare,
Nici rude-n depărtare.
Ramurile cu două crengi
Cit sint rupte, și întregi,
Crengile cu doi lăstari
De pe care stai de sari,
Lăstarii cu două frunze
In chip de buze,
Buzele c-o sărutare
Și-un sărut
Să-ți spună : cutare
Cutărica e la mut :
Mă duc să-l nasc,
A zis la mută
Crengile c-un vreasc,
Vreascul cu o frunză căzută.
La casa lemnului cu două crăci,
Cu două cuiburi de boboci,
Cu două ramuri, cu doi lăstari,
Cu doi copii – oameni mari,
Cu doi moșnegi
Prunci,
Pe două crenguțe de crengi
Un vreasc, doi butuci,
Du-te-n lemn, că nu te duci
Să-mi aduci creangă de casă
In toate părțile frunzoasă,
De la talpă ram uscat
Să-mi fac un palat
Și de cracă neuscată
Să aivă și el palată.
Din creștet vreascul viu
Să-mi fac de-un sicriu
Să intru pe ce este ușă
Chip de-o oală cu cenușă,
Să ies pe ce e gură
In chip de vorbe care se făcură
Un chip în chipuri de-o vorbine
Să se-mplinească-n bine –
Si-am să stau în capul pieptului
Înțeleptului Înțeleptului Înțeleptului !

Risa rîșilor

Ride cu doi pui de barză
Cui de ris va să mai șază,
Cu doi vulturi ride
Și cu două păpărude,
Ride cu doi țapi
De care să nu-l scapi,
Ride cu doi boi
Un ris, o risă și-un risoi,
Ride cu minji
Minzălește
De-o rinjeală și doi rînji
Ca un pește la alt pește,
Ride cu un cal
Rizind la iapă
Dintr-un pocul
De apă.
Doamne, rizi și cu mine
De două gherghine,
Rizi de doi porumbei
Cind îi bei,
Rizi de iezi
Cind o iei
Prin cirezi,
Prin lan de mei,
Prin livezi.
Rizi, doamne, la noi
C-o turmă de oi,
Ridi-ne
Cu sutine
Și ne ride
Cu secară
Să nu rămînă crude
Holdele la vară,
Să ne rizi
Cu oarze, cu grine,
Jude mare peste juzi
Al stăpînilor, Stăpine
Însă risa
Rîșilor
Du-o la neadusa
Dușilor
De după ușa
Ușilor.
Dar nici risa
Risului –
Noi de Dinsa
Dinsului
Să nu dăm în plinsa
Plînsului,
Nici în pui de plîns
Decît am strîns,
Nici în bob de ris
De cîte ni s-au dus,
Cum rizi tu
Din ce ți se fătu
Al de frunte Făt
De-o lumină de omăt,
De-un omăt
De lumină
Fătul, pururi făt,
Din fătare fără vină
Cum a fost și-o să mai vină.

Alb de preuteasă

In cămașă,
De naștere,
Albă, lapte de oaie,
Și mai albă
Mumă de lapte de vacă,
Și mai albă,
Albă lapte de capră,
Și mai albă,
Albă zăpadă pe iarbă,
Mai albă,
Albă ninsoare pe case,
Și mai albă
In cămașă
De zăpadă de naștere,
Albă de te-ngrașă
Albă de te-nfașă
In cămașă, sfîntă cămașă.
Dar la poale n-are roșu
De l-ar băga-n boale
Pe moșu de tata-moșu,
N-are roșu de singe de miel
Dar nici mai roșu ca el,
N-are roșu de ied
Nici mai roșu nu cred
N-are roșu de boboc de gîscă
Nici mai roșu,
N-are roșu de mere domnești
Nici mai roșii,
N-are roșu de cireșe
Dar nici mai roșie,
Că-i albă la poale
Fără roșu,
Al ei roșu s-a dus la vale
La Mărul roșu : i-a zis :
Dă-mi roșu să-ți dau și mai roșu ;
S-a dus la vie și-au spus :
Dă-mi mie roșu
Cit roșu-ți dau,
Cit roșu-ți las,
Pune-mă de-un roșu de amurg
Pînă-ntr-un roșu din zori
Cu feciorul tău să mă curg
Roșie-n tocitori,
Roșie și mai roșie-n butoaie
Mai roșie decît roșul roșului
Roșul cocoșului pe care-l taie.
De roșul înroșirii
Albului cel mai alb,
De care miresele, de care mirii
Se-nroșesc pînă-n cap,
De care pînă peste cap
Amîndoi în pat încap.
Dar pe alb întîi și-ntîi și mai alb,
Și mai alb.

De Gîsgîre

La Gisgire, gire,
Corbii-n pari,
Dar să nu ne fure
Că-s bobocii mari,
De gîr-gîrii
Gira gira
Să-i dăm gurii
Ce vrea gura.
Dacă e de corb,
Bobocul orb,
Dacă e de cioară,
Rață oarbă,
Dar să ceară
Că nu-i coarbă.
Dacă e de gîscă,
Lintiți, ierbe
Care nu se uscă
Unde nu le fierbe.
Dacă e de fată,
Dăm de la băiat
Cu ce-am luat, e luată
Că doar n-am țăiat.
Dacă-i de flăcău,
De flăcăneață
Și pricepe greu
Cînd e pe față,
Dar pricepe iute
De-i pe spate,
Atunci du-te, du-te,
Du-l-ăi la-nsurate,
Moașă-sa
Pe gheață
Că din fașă s-a
Pliscuit de rață
Și de gire, gire
Mai era un fofoloc,
Însă la secure
Nu, de loc,
O să-și taie
Vr-un deștl
Să ne giri, girigaie
Pînă la Gîștești.

Cu pîine de cenușă

Masă în chip
De broască țestoasă
Cu burta pe nisip
Să se ouască,
La tine mersul gurii,
De broască țestoasă
Să se țină cît vulturii
De nu le pasă ;
La tine vremea vieții,
De broască țestoasă
De sub toți nămeții
Ghiocelul să-i iasă,
Dar să-i iasă
Și brîndușă,
Masă, sfîntă masă,
Cu pîine de cenușă,
Pîine de rumeguș
De rumeguș
Alui cărăbuș
De se-mbușă
Tot de-a bușile
De ne strigă la toate ușile.
Dar noi sîntem
In pămîntem,
In țest de țestoasă –
Cu burta pe nisip
Să ne ouască,
Masă în chip
De broască țestoasă.

Afara dinlăuntră

Pe-nălțarea mică,
Pe-nălțarea mare
Mi se aridică
Naltă ridicare.
Cu măsurile
Ce nu măsoară
Toate făpturile
Cele de afară,
Nice nefăpturile
Cele din lăcaș –
Am văzut Măsurile
Templului cel Uriaș.
Cu Pasărea te măsurară
Și tot îți mai intră
Multă dinafară
Și multă înlăuntră.
Doamne temple, doamne,
Fă-mă-n tine la perete
Ca o sete de la foame,
Ca și foamea de la sete
Nu mă-n miezul
Locului,
Ci în crezul
Focului
Și mă în sămînța
Locului –
Fă-mă în ființa
Mare a norocului
Să-ți contemplu, templu
Sfintele măsuri –
Părinte, Mare Templu,
Care mă induri.
Cu-nlăuntrea
Ta de-afară
Ca să-mi umble luntrea
Cea în chip de țară,
Cu afara
Dinlăuntre
Să se umble-n mine țara
Precum Istrul duce luntre,
Să se afle țară-n mine
Precum riul de sub punte
Și ca puntea
Peste riu –
La atîtea mai atîtea
Măsurarea ta s-o știu.

Ace de cămașă

Ascultați undrele
Care-aveți ureche,
Facerea cămășii mele
Nici-odată veche ;
Auziți, ace,
Cu ața auzului în ureche,
Facerea cămășii mele se face
Cu altă cămașă pereche ;
Da' să-mi fie cămășoi

La cămașă :
Mult vînt se freacă de noi
Și boare ucigașă.
Auzi, ac,
Auzi, undrea,
Dar să pot să mă dezbrac
De cămașa mea.
Însă și de cămășoi
Auzi, ac, auzi, undrea,
Cînd vreau eu să mă desfoi
Să fiu ce-oi vrea.
Nici în cămașă
Trasă la sorți
Că nici viii nu te-ngrașă,
Nici ăi morți ;
Dar nici a lui Hercule
Spălată-n venin
Fără chei, fără ce scule
Să n-am loc să de suspin –
Cămășoi cu lacăt
La cămașă cu chia-n briu,
Fie și-n treacăt
Să mă lase să mă deschiu.

Despre Unu

Intr-unul, sînt trei ;
De-ar fi fost doi
Să nu-i iei
La noi.
Unul eu,
Unul tu,
Precum mereu
Ni se făcu.
Dar așa, toți trei
In Unu
Ei cu ei
Se încununu,
Dar așa, toți doi
In Unu
Ei de ei
Se despreunu.
Despre Unu
Mă-intrebi ?
Hai să facem finul
Pentru cerbi,
C-am făcut izvoare
Și munți
Pentru căprioare,
Că sînt mulți.
N-aș creade
Că nu crezi
Dar mai sînt și iade
Pentru iezi,
Eu la iad
Mă în Rai,
Nu mă cad
Ci mai, mai.
Măi, măi,
Și de nu mă-nfiami
Te-aș fi zis : ia-mi,
Dar de m-ai înfiat
Iată-mă că mă iat :
Fiat, fiat !

A peștilor trei

Maică slujitoare
A celor trei pești,
Pe răschitoare
Să ne răschitorești.
Ia-ne prea slabele fire
Ce ne-ai tors
Și după fire
Fă-ne de întors.
De năvod ne năvădește
Din partea lungului pește
Și dintr-a peștelui lat
Cel printre deste
Scăpat,
Din partea
Peștelui scurt
Că se dedă moartea
La furt.
Dar ce-ați mincat, băieți ?
Obleți,
Și plătică,
De mai pică,
Am minca noi știucă
Dar ne-mbucă.
Luați äst prostovol,
Luați și năvod
Treceți pe lîngă cel nămol
De plod
La coadele celei gîrle

ION GHEORGHE

Aruncați la ce se-azvîrle
Și de nu veți sătura
Să nu-mi dați nici-o para.

Logosiu

Nu-i tîrziu
Ziu,
Din ziuă
Tîrziuă ?
Ai întîrziat
Băiat
Și-ai întîrziată
Fată.
– Pînă m-am dezlegat
La gură
Să m-am strigat
La făptură,
Pînă m-am deschis
La buze
Să fiu zis
Să mi se-auze
Și de-atîta stat
Pe limbă
Sînt apostat
De la Seschimbă,
Căci de la Rămine
Mai eram pe mine
Și pe mai apoi
Făptură,
Făpturoi
Zum-zum, zumzuitură
De roi.
Bine, Fiu,
Logosfiu –
Așa am fost să fiu.

Luare ianică

S-au luat
Pe după gît
Dar nu s-au mai dat
Cît de cît,
S-au luat
In brațe –
Un celălalt
Cu două fețe :
De-atunci le șede
Tot într-o nuntă :
Unul te vede,
Altul te uită.

Dusă-întoarsă

Intoarce-ți cămașa
Cu fața-napoi,
Să știe strămoașa
Că vii de la noi.
Trage pe tine cămașa
Cu gura la spatele,
Să afle strămoașa
Că pleci de-a-ndăratele.
Pune-ți cămașă pe tine
Cu spatele înainte,
Să se știe ce ducere vine
Dintre marile oseminte.
Trage cămașă pe tine
Cu piepții înapoi,
Să se știe ce-ntoarcere vine
Din neamurile de-apoi.
Venir-ai dus
Cum ai plecat întors
In cel jos de sus
Al caierului tors.
Duce-te-ai venit
Cum ai plecat
De tot griul ce te-a omenit
Și te-ai aplecat.
Dar acum că te-am dosit
Treierat, cutreierat,
Bine de la urmă te-ai sosit
Stăpin al meu argat :
Intoarce-ți cămașa
Cu gura în față
Că ne-așteaptă strămoașa
A tatălui paratatălui soață.

Sărutul

Am sărutat pe fața dreaptă
Pasărea Măiastră
De s-a trezit înțeleaptă
Lumea dumneavoastră.
Ai sărutat din partea stîngă
Pasărea Măiastră
De-ai făcut să plîngă
Lumea noastră.
Așa-i dreaptă
Pasărea Măiastră ;
Cînd se deșteaptă
Mintea dumneavoastră
Cînd se alungă
La mintea noastră
Este stîngă
Pasărea Măiastră.
Dar eu de căldura
Ce i-am luat-o pe buze,
Aș da pămîntul de-a dura
Prin șapte văi lehuze.
Dar eu de răceală
Cîtă mi-a lăsat pe gură,
Aș da pămîntul la iveală
Și l-aș umple de-o creatură.

Arcaș cu pasăre

Călăreț arcaș
Cu săgeata spre sine,
Cînd te vede om nevoiaș
E de bine sau nu-i bine ?
E de el cum este
Și-are noroc de-o veste
Că mai degrabă moare
Decît să i se ia ce-a luat :
Pasărea de-a doua oare
Este orătania de zburat.
Călăreț arcaș
Cu săgeata spre sine,
Cînd te vede om netrufaș
Îi vine sau nu-i vine ?
E de el cum ești
Și țineți la vești
Că mai bine muriți
Decît să dați ce vi s-a dat,
Neorînduiți
Ce sînteți la aflat.
Arcaș călăreț
Cu Pasărea la spinare,
Dacă-ntîlnești drumeț
Oprește-mă de-o aflare,
Pe nevăzute,
Pe neauzite
Dă-mi-le mie și du-te
Pe drumuri nedrumuite.
Că mai bine să omori
C-o săgeată, două
Decît să-mi dai de două ori
O veste nouă.

Cortegiu cu gheruiți

De-atîtea ori
Capete de căprioare,
In loc de coarne
Aveți gheare
De tînără carne
Aducătoare.
Unde v-o suiți
Carnea voastră
Aveți să fiți
Zare-albastră,
Unde duceți
Ale voastre ființe
Nu-s pereții mucezi
Și-n neprisosințe,
Unde v-o urcați
Juna făptură
Vă demincați
De partea impură,
Fie că-n văi
Vă aruncați,
In veci flăcăi
Și pururi frați,
Fie că-n leagăn de stei
Veți adurmi
Acolo, la zei
Nu viermuie viermii.
Mult veți urni
Vămile iernii.
Gheruiți, vă gheruiți
Dragii noștri căpriori
Și-o să vă dezgeruiți
In chip de flori.
Se zice din fluier
De picior de aqvilă
Să nu fie șuier
De stavilă,
Nici șuierat
Către vulturul împărat.

Aripile

Înălțarea aripilor,
Să nu dea fiarele jos.
Deschiderea aripilor,
Să nu dea păsările la o parte :
Ele să fie două porți
Și-n porți două portițe,
In cîte patru părți
Să se descuie cu descheițe
Și cu chei
Să se descheaie
Să iasă doi miei
La oaie.
Și iarăși deschiderile
Să n-aivă închidere
Să nu fie plîngerile, riderile
Luate-n deridere –
Să nu dea păsările la o parte
Deschiderea aripilor
Că nu-i cetate de moarte
Stăpîna într-aripatelor,
Să nu dea fiarele jos
Înălțarea aripilor
Că nu-i chip primejdios
Stăpîna într-aripării.

Greu de grîu

Masă de noi în-de-noi
Nici la turtă, nici la turtoi,
Masă la trei piinile noi.
Sprijinită
In toate cele patru sprijinite
Cu greul din sfînta pită
Greaua de trei pîte
Dar e greu
De griu,
Carele mereu
Să ne treacă de la briu
Tot în sus, mai sus,
La pusa Piinii ce s-a pus.
Și acolo
Cine stă la pîndă
Porunciți de la Apollo, Stră-Apollo
Fără de osîndă ?
Tauri botoși
Cu flăcări pe nări
Că nu miroase a gogoși
De pe malul întregii ființări,
Tauri năroși
Cu focuri lungi în ochii verzi
Că-n tot regatul de Moși
Nu miroase a scoverzi.
Cîte patru staturi de pîndă
E în fiecare parte –
Deci de unde pînă unde
Moarte ?
Cîte patru staturi de pază
La tot ce este piine
Cum să nu vină să șază
Ziua de mîine ?
Că ziua de azi
Nu se mai rdică de la masă
Intre doi luceferi și doi brazi
Ei ce-i pasă ?
Masă de noi în-de-noi
Nici la turtă, nici la turtoi –
Masă de trei piinile noi –
Greul cel greu
De griul griului griu
Carele mereu
Să ne treacă de la briu
Tot mai sus, mai sus
La pusa Piinii cea de pus.

FACEȚI LOC POEZIEI!

La fereastră
privesc
drumul poetului :

Cîte golgote
pentru vis și adevăr !

Monstru
tăvălit
în mituri...

Stegar
al rețelor
pierdute...

Stigmatizat
de stîlpul
din Academos...

Vînzut
pe piață
ca un sclav
fără capital...

Vagabond
saltimbanc
sau geniu pustiu
trage
și tot trage
carul veșniciei !

Crud destin
de perpetuă
trecere ! ! !

Vitraliul 2000
colorează
cu sînge
chipul poetului
imuabil
în istorie.

Îmbătat
de esențe
el e inima națiunii.

Mihai Culman

Mihail Crama — o lecție de patriotism

„Să luptăm : mai avem cîteva bătălii de pierdut"

Citind atîția poeți contemporani sofisticați, Mihail Crama — la șaizeci de ani — apare dezarmant de sincer, ca un adolescent inocent. Neconvertit de tehnicile disimulării, afectării, prețiozității ori de aventurile moderne ale limbajului și fanteziei, el se exprimă simplu — dar nu simplist, limpede, sincer, direct.

Exprimîndu-se cu maximă parcimonie în cuvinte aparent anodine, Mihail Crama lasă impresia că trăiește o dramă a comunicării, el pare să spună mult mai puțin decît simte. Abandonat reveriei, poetul pierde momentul transcrierii în vers. Abia la a doua lectură, deșertul liric capătă un ușor relief : coline, umbre, adîncime : *„dar cînd m-apropiam de masa de lucru să scriu, / camera căpăta un sunet albastru, / și mîinile / se prefăceau în nuferi și-n legende"*. (Puteam să fiu — DINCOLO DE CUVINTE [1]).

Ghinionul — sau norocul — lui Mihail Crama, decurge din faptul că el vine după Bacovia și elegiile sale estompate lîngă vioara maestrului sînt nevoite să-și caute timbrul propriu.

Unitatea stilistică a volumelor publicate în decursul anilor constă în viziunea sumbră asupra destinului lumii. Universul său liric alunecă pe o spirală revoltă de la entuziasm — prin deziluzie, destrămare, indiferență, — spre tăcere.

Mihail Crama aparține generației entuziasmate de iluzia schimbării lumii și a ființei umane din temelii : *„Va veni o noapte / mult mai profundă decît aceasta / noaptea în care lucrurile se iau de la început / ca și cum n-ar fi fost vreodată"*. (Altceva — DECOR PENITENT II [2]).

Trecînd prin purgatoriul războiului, poetul crede că noua lume se va zidi curată, dar iată aceleași angoase, aceleași întrebări, aceleași nedumeriri : *„Cine ne-a pus să vînturăm continentele pentru ideal / (...) / Credeam că Istoria e cine știe ce poartă imens triumfală / ne-am bătut pentru ea și nu face drept să vă spun / nici cît un dram de sineală"*. (Ne aducem aminte — DECOR PENITENT II).

Răul este consubstanțial ființei umane, istoria lumii perseverează în eroare, idealurile se convertesc în meschinării, zbaterea este zadarnică, ilogicul atinge plenitudinea : *„Nu cred să mai fie vreun drum / pe care nebunia noastră să nu-l fi străbătut"*. (Duel — DECOR PENITENT I [3]).

Aidoma „nemuritorului" Antonio Fosca, eroul romanului „Toți oamenii sînt muritori". (Simone de Beauvoir) Mihail Crama ajunge la apatie, atonie și indiferență, din poemele sale se ridică aceeași întrebare pe care și-o pune și eroul romanesc : „A trăi înseamnă doar a nu muri ?".

Deziluzia și indiferența (doar amintirea copilăriei luminează din cînd în cînd universul obnubilat) provoacă lipsa de sens, ceea ce are drept consecință încurcarea planurilor valorice și temporale. Totul devine fantomatic, acum își înfige moartea „spada ei de pămînt". Atingem astfel planul cel mai profund al meditației lirice a lui Mihail Crama și care este problematica morții și premoniția tăcerii. Prin noapte mărșăluiesc „armate de întuneric", vapoarele trec prin „memoria portului" aducînd trupe fantomatice, cavalerii de fum nu-și găsesc odihna și însuși duhul poetului arde cu Pămîntul în brațe, într-o imagine apocaliptică.

„și peste toate umbra mea imensă ardea"

Nu mai rămîne decît mirajul liniștii extincției, dar cine poate ști cum arată acest tărîm ? *„Nu ni s-a spus nimic despre ținutul acesta / Rămînem deci aici / La stîlpii-aceștia-nalți fără inscripții"*. (Dincolo — IANUARII [4]).

Moartea este și ea o mare deziluzie. Poemele se încarcă de uimirea întrebărilor triste într-o lamentație de tip bacovian. *„Iată-a-nceput / vîntul acelui ținut / ce tristă zi — acoperă-ți fața"*. (Elegie — CODICE [5]).

Apoi, inevitabil, căderea, fără nici un punct de sprijin : *„Caut un obelisc, o Coloană, ceva / să mă sprijin — Tac în infern / de teamă. // Vine o stea ca un porumbel / să lumineze nițel, / apoi un cal cu botul de lapte — / cine-a trimis calul cu botul de lapte / să mă ducă ! unde să mă ducă departe !"*. (Cantilenă — DETERMINĂRI [6]).

Ce mai urmează după cădere ? *„Acum ce urmează ? / — Nimic nu urmează — / — Ce porcărie !"*. (Dincolo — TRECEREA [7]).

*

Pentru Mihail Crama, viața este o elegie. Lexicul, voit sărac, corespunde stării sufletești. Cele mai multe dintre poeme sînt scurte, o strofă și în genere se termină cu întrebări la care nu se așteaptă răspuns. Poemele par schițe de poeme, orice detaliu pitoresc fiind neavenit, de unde un gust fad și un ușor aer vetust. Cele mai reușite rămîn poemele care dezvoltă osatura cu arome de limbaj mitic, fantomatic ori profetic. În urma lecturii rămîne gustul amar că bunele intenții, entuziasmul sincer al „generației sale pierdute" nu vor fi crezute. *„Se va nega învingerea / cu violența cu care se neagă lucrurile esențiale / (...) / Și la urmă se va nega și nașterea / și cea mai mare nenorocire / este că nici magii nu vor mai fi să depună mărturie / pentru cîte-au văzut. / Și voi rămîne singur"*. (Legendă — CODICE).

Tema predilectă este plecarea, drumul inițiatic. Transhumanța devine cosmica rătăcire prin moarte. *„Mioarele mele, / pierdute prin stele, / nu vă e frig / în cosmica noapte ?"* (Sus — CODICE).

Pe fondul contemplației, deziluziei, indiferenței, reveriei răzbat accente de patriotism suav, fin, disimulat, cu atît mai impresionant și mai rar. Iată comunicarea firească a continuității neîndoielnice pentru simțirea românească : *„Satul ieșea din legendă / cu păduri, cu ciuperci. Era soare // Eu fluieram pe uliți o doină / din vremea lui Ștefan cel Mare"*. (După ploaie — DINCOLO DE CUVINTE), sau tragismul dominat bărbătește al celui care își vede pămîntul țării sfîrtecat și scapă din pieptul mut doar o șoaptă de părinte îndurerat : *„Carpații tatei, Carpații"*. (1942 — DETERMINĂRI).

Cînd atîția care nu au fost implicați în evenimentele războiului se dau drept martiri, Mihail Crama spune doar atît : *„Scump regiment Românesc / pierdut în cîmpiile Elizee"*. (9 mai 1945 — DETERMINĂRI).

Ca magistrat, Mihail Crama are o atitudine civică clară. Opera sa este o teratologie și o lecție de adevărat patriotism. Cultivator al virtuților și-n cel mai înalt grad al sincerității, poetul nu participă la luptele literare și la polemici. Departe de zgomote, aplauze ori clamoare, Mihail Crama trăiește ca un ascet, singur cu poezia și necunoscut. O poezie a sincerității având forța pe care o dă comunicarea simplă a adevărurilor firești.

Dincolo de dezamăgire, poetul care a ales drumul pustiei mai crede totuși în puterea transfiguratoare a versului : *„Fără noi ar fi fost iarnă și munții sluți — / nu ne cunosc oamenii și nici cetatea / mai zvicnim o dată, îngeri necunoscuți / cu partea aripei cu care-atingem eternitatea"*. (Poeții — DETERMINĂRI).

Lucian Gruia

[1]) *Mihail Crama — „Dincolo de cuvinte" — Ed. pentru literatură, 1967.*
[2]) *Mihail Crama — „Împărăția de seară" — Ed. Cartea Românească, 1979.*
[3]) *Mihail Crama — op. cit.*
[4]) *Mihail Crama — „Ianuarii" — Ed. Cartea Românească, 1976.*
[5]) *Mihail Crama — „Codice" — Ed. Cartea Românească, 1974.*
[6]) *Mihail Crama — „Determinări" — Ed. Albatros, 1970.*
[7]) *Mihail Crama — „Trecerea" — Ed. Eminescu, 1981.*

valentin caragea

Aripile

Sîntem copiii pămîntului îndulcit cu sînge,
Și ai soarelui darnic, înțelept și pur.
Înflorim și ardem înalt și curat —
O aripă-n țărînă și alta-n azur —
Sorbim intens voluptatea de-a fi
Ace de ornic pe două tărmuri deodată...
Cînd frămîntăm cu inima lutul
Și viață veșnică suflăm peste el,
Simțim chemare dulce — suavă tortură —
Glasul albastru al cerului, zborului,
Iar cînd plutim neliniștiți în văzduh —
Ciocîrlii vrăjite de ochiul soarelui —
Ne strigă rădăcinile noastre ca pe Anteu,
Și-nfiorați, coborîm, cu brumă de stele la tîmple...

Va răsări ziua, se va isca negreșit,
Cînd vom întoarce cerului, stelelor, înmiit,
Focul roșu de pe pămînt, în legende răpit.
Pînă atunci, înflorim și ardem înalt și curat —
O aripă-n azur și alta-n țărînă —
Ne zidim nemurirea zidindu-ne-n clipă
Și ne stingem frumos, mai bogați prin copii
Cu un vis, cu un zbor, cu-o aripă.

Amintire

Era război.
Orașul flămînd, mocnind ură,
Se risipea răsturnat
În apele nemiloase ale Dunării
Și călătorea cu ele spre Mare,
Lăsîndu-ne durerea goală.

Pe malul pustiu și tăcut,
Noi doi numărăm stelele cerului,
Dar stelele noastre nu le găseam —
Erau înecate în apele tulburi.
Pescărușii zvîrcneau cu țipăt,
Ca niște clipe albe.

Florile de romaniță
Se topeau pîrjolite de foc,
Și noi nu puteam să ne ghicim
Norocul în dragoste.

Inimile noastre se căutau,
Se regăseau înfrigurate
Și se contopeau deplin —
Două cercuri roșii, concentrice,
Vibrînd de cîntecul sferelor...

Într-un tîrziu, Dunărea,
Supusă prin iubire,
Ne săruta picioarele
Flămînde de pași
Cu cioburi de lună...
Noi așteptam, așteptam,
Pe malul pustiu și tăcut,
Departe de război și ură,
Să răsară, frumos, soarele nostru.

Visăm

Dintotdeauna visăm
Să fim ce nu avem
Și să avem ce nu sîntem...
Copiii, îmbujorați, se văd părinți
În somnul lor cu aburi de lapte,
Puternici și mari se doresc cei slabi,
Cercul vrea să devină roată,
Iar lutul — aripi să-i scapere...

Ce frumos pare
Celălalt mal de pe malul acesta !
Numai podul — cristal și arcadă de timp —
Știe că ambele țărmuri
Sînt la fel de bogate și de frumoase.

Dar și podul — pieptenele apelor —
Visează în piscul nopții, sub lună,
Să se întoarcă în pădurea de unde-a plecat
Și să înmugurească
Sau să se prefacă în riu înstelat.

Hristu Cândroveanu sau istoria ca mitologie

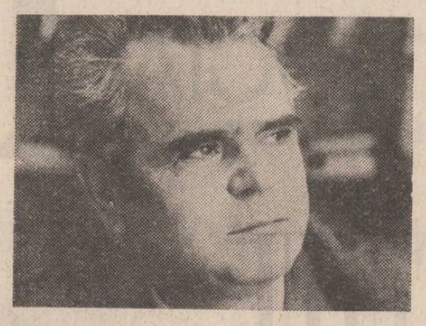

Înainte de a-i cunoaște cărțile, prezența caldă a omului îți le **descrie.** Iar cînd ajungi să stai de vorbă pe-ndelete cu cel ce le **scrie,** nici nu te mai întrebi dacă ele pot fi altfel decît autorul lor. O amabilitate caldă și o perfectă stăpînire de sine, nimic disimulat la acest om care, fără să știe, pe culmea celor cincizeci și cinci de ani ai săi poartă stigmatul **exemplarității** cercetătorului impătimit, istoricului literar laborios și dispus la orice sacrificiu pentru a alia spiritualității noastre o arie de cultură românească încă pe nedrept ignorată, poetului discret în necontenită căutare a CUVÎNTULUI, criticului anacronic prin modestie și impresionismul scrieturii dar putîndu-se lăuda cu unele dintre cele mai coerente judecăți de valoare asupra poeziei actuale și cu o temeinicie a informației rareori dublată de o mai mare reticență în demonstrarea propriului volum. Nimic gratuit, nimic ostentativ, nimic funambulesc în activitatea lui **Hristu Cândroveanu,** căci pe el l-am numit, nimic din orgoliul (dacă l-ar avea, aș fi dispus să i-l justific) omului mulțumit de roadele unei munci în mijlocul căreia, o bună bucată de timp după moartea lui Tache Papahagi, a fost singur. Dar, mai ales, scriitorul lipsit de prejudecăți și care, nerisipindu-se într-o mediocră și formală multilateralitate, are generozitatea să depună aceeași cantitate de efort și aceeași inspirație în varii direcții complementare. Astfel, sensibilul poet din **„Poeme"** (1973) este dublat de echilibratul critic din **„Alfabet liric"** (1974) și **„Poeți și poezie"** (1980), cel ce se adresează cititorului matur, de cel ce se adresează copiilor **(„Porni racheta",** 1974), colaboratorul prestigioasei Edituri „Univers" nesfiindu-se să-și ofere serviciile editurii „Ion Creangă". Înainte de toate însă, **Hristu Cândroveanu** este pătimașul popularizator al literaturii aromâne, cel care a avut curajul să renunțe la activități neîndoios mai comode și, într-un sens, mai delectabile, pentru a răscoli arhive și sute de reviste, abandonînd, deși nedefinitiv, pe Gaston Bachelard în favoarea unor Nuși Tulliu, Nida Boga, G. Murnu și preluînd astfel rodnicia unui travaliu ca cel depus de ilustrul său predecesor, Tache Papahagi. Și în acest sector (în care, de cîțiva ani, are alături tinerețea tonică a **Kirei Iorgoveanu),** polivalența activității sale e de domeniul evidenței : antologii aromâne (de poezie — 1975 ; de proză — 1977), autor de versuri originale în dialect **(Nihadz, 1980),** popularizator prin reviste și diferite publicații și, desigur, autorul pentru copii din **„Povești de la miază-zi"** și al plachetei **„Trei balade aromâne"** (1976 respectiv 1980, prelucrări în limba literară), dar mai ales din recentul volum girat de aceeași editură „Ion Creangă", **„ORE DE AUR"** (1983), în care aș vedea o **sinteză** a tuturor disponibilităților sale. Evident, prin specificul ei, cartea se adresează în primul rînd celor mai tineri cititori dar, la o lectură cît de sumară, nu poate scăpa atenției remarcabila intuiție a povestitorului care știe să supună, din mers, materia speciei folclorice la subtilități ce nu mai aparțin culturii populare. Îi aparțin, în schimb, lui **Hristu Cândroveanu** și sînt redevabile tuturor laturilor activității sale : poetului, în pasaje de inspirată descripție și în simțul evident al limbii, istoricului și folcloristului, popularizatorului culturii aromâne, în prelucrarea de-a lungul a șaisprezece povestiri a unor teme folclorice aromânești, și, nu în ultimul rînd, **criticului** care, prelucînd mitul, îi dă totodată o **interpretare proprie.** Stilizarea creației populare, ținuta narațiunii și finețea ironiei celui ce-și declară permanent difidența în „veridicitatea" povestirilor fac din **„Ore de aur"** o lectură agreabilă oricărui cititor, indiferent de vîrstă. Fie el deprins și cu noul roman, lectorul nu-și va putea reprima impulsul de a-l urmări pe **Hristu Cândroveanu** de-a lungul celor optsprezece povestiri. Căci, dacă ele nu se bazează (ar fi fost și absurd) pe credința în „adevărul" „fabulelor" ce le stau la bază, în schimb își afirmă mereu credința în posibilitatea de **valorificare estetică** a unei geografii fabuloase **exotice** în spațiul românesc, dar **absolut aderentă** (cu specificul de rigoare) la acesta : folclorul aromân. Valorificarea de care vorbeam evidențiază atît prelucrarea de finețe a motivelor (asupra cărora nu vom insista, căci, în bună parte, au fost popularizate de **Hristu Cândroveanu** însuși în a sa **„Antologie de proză aromână"),** cît și interpretarea mitului. Cu originalitate, naratorul transformă istoria reală și spațiul balcanic cuprins între munții Gramoste și Salonic, între Epir și Bitolia, între cîmpia Musechiei și Tîrnovo, perimetru locuit de aromâni, într-un spațiu al imaginarului, al aventurii și jovialității, unde puternice repere realiste coexistă cu balauri, împărați pletoși, și, în genere, cu întreaga recuzită a basmului tradițional. Prima analogie ce se impune este, desigur, Creangă. Eroii lui **Hristu Cândroveanu** se mișcă într-un univers arhaic, își pasc turmele ori își mînă cătrii dar, de la un prag în sus, devin instrumente ale mitului : se luptă cu monștri, pătrund în teritorii vrăjite, în păduri inaccesibile muritorilor, dar revin la starea inițială. Iată astfel cum **mitul istoricizat** devine echivalent cu **mitologizarea istoriei.** Sînt nenumărate aluzii topografice, culturale, istorice în povestirile lui **Hristu Cândroveanu,** care nu distonează față de metamorfozarea oamenilor în animale sau de umanizarea galeriei animaliere, de pildă. O umanitate, deci, pe care experiența istorică a proiectat-o în mit și a cărei spiritualitate pigmentată nastratinean o transformă într-o ideală tezaurizatoare de folclor, cum dovedește **Hristu Cândroveanu** însuși, exponent al acestei umanități, critic subtil ce nu se sfiește să se înfățișeze drept un sincer prieten al copiilor, un nou Nicolae Batzaria. **„Ore de aur",** circumscriind atmosfera epică a **veacului de aur** hesiodic într-o Arcadie a cărei figurare este realizată prin apelul la real reprezintă o originală (și validată estetic) abordare a mitului. Mai mult decît un agrement, deci, pentru autor și lector deopotrivă, între o ediție îngrijită și o așteptată culegere de eseuri critice, aventură de umor și ingenuitate din care amîndoi ies mai bogați.

Cristian Moraru

STERIAN

Cîteva ceasuri petrecute în muzeul omenești. De fiecare dată își pregătește cu mi-
imaginar care adăpostește opera Mar-nuțiozitate clipa de excepție pe care urmează să
garetei Sterian, ceasuri de încîntare și o trăiască. Tremură din pricina necunoscutului.
de vis descoperă încă o dată autono- Misterul o umple de teamă deși ea însăși îl fa-
mia creației acestei artiste precum și mirabila brică. Cîtă necuprinsă fantezie e abandonată în
unitate a operei, deși pe simeze sau pe piedes- aceste preparative !
taluri sînt așezate lucrări realizate de-a lungul Doi „Copii din Drăguș" apar într-o lucrare
citorva decenii. De la sfîrșitul anilor douăzeci din vremea cînd Margareta Sterian participa la
cînd a început să-și expună tablourile întot- campania monografică a profesorului Gusti,
deauna bine primite de o critică mereu zgîrcită vegheați de o zînă care le apără nevinovăția ; un
în laude și pînă în aceste zile cînd își pregă- peisaj din Balcic este o filă de poveste : pove-
tește o nouă expoziție, Margareta Sterian, stea unui drum fantastic care se pierde deopo-
vinovată de o stranie vitalitate, se mișcă cu trivă în cer și în mare ; un alt peisaj, de data
dezinvoltură într-un teritoriu artistic propriu, aceasta la Poiana Țapului, e încărcat de misterul
abordînd mai toate genurile creației. Trebuie unui halou care își desface apele peste construc-
spus că de-a lungul carierei sale care s-a supra- ții, peste pomi și peste peticele de pămînt. Lu-
pus peste ani de continui frămîntări în plastica mea circului cu libertatea ei nețărmurită, cu
românească, ea a rămas cu fidelitate să ilustreze magia, cu tensiunea nepreväzutului, cu sublimul
propriul său crez refuzînd mereu să se alăture ei spectacol îi oferă plenar șansa evaziunii din
vreuneia dintre grupările care, iată, trec azi contingent ca și teribila lume a măștilor desco-
drept efemere, deși artiști de primă mărime perită la serbările populare ale primăverii, ră-
le-au împins în paginile istoriei artelor. mășițe ale unor rituri străvechi, într-un sat chiar
În 1929 sculptorul Mac Constantinescu observa în poala Bucureștilor.
că pictura acestei cuceritoare artiste este „de Cu mijloace minime, linii, pete de culoare,
o sănătate plastică rară" ; în 1932 Eugen Iones- Margareta Sterian creează o atmosferă de turbu-
cu scria : „Nu poți să nu iubești calitățile de rătoare poezie. Nuanțe stranii se preling pe
vis... aliate unui atît de frumos ironism, induio- suprafețe uleioase ca niște perdele ce își schimbă
șetor ca o lacrimă sau ca o resemnare" ; și tot mereu consistența și culoarea. Fantezia devoră
în același an Al. Busuioceanu vorbea despre mereu ochiul cu insistențele sale.
„gustul pentru miniaturizare" și „înclinația de a
circumscrie lumea în aspecte de panoptic văzute **Mircea Croitoru**
cu ochiul ingenios și naiv al unui copil". Aceste
observații alături de altele aparținînd cronicari-
lor din epocă sînt valabile pentru întreaga des-
fășurare peste timp a creației Margaretei Ste-
rian, chiar dacă trepte de continui căutări o duc
către rafinamentul și magia pe care o degajă
tablourile din ultima perioadă.
Arta ei e și azi greu de clasificat. A fost pus
în mișcare un întreg arsenal de „apropieri". A
fost pomenită pictura primitivilor flamanzi ; s-a
vorbit despre influența postimpresionismului
european ; au fost făcute legături cu expresio-
niști, constructiviști, suprarealiști. Au fost citați
Chagall, Duffy, Ensor. Dar, se pare, la toate
aceste ilustre chemări Margareta Sterian a
rămas indiferentă. Părea mai aproape de pictori
români ca Magdalena Rădulescu, Iorgulescu-Yor
sau Lucia Dem Bălăcescu, dar o anumită gravi-
tate, dramatismul evident al compozițiilor, unda
de mister, ambiguitatea, tentația visului o în-
depărtează și de aceștia.
A fost observată încă de la început tendința
de a crea o lume proprie, de a organiza un uni-
vers aparte. Senzația că realitatea imediată o
înspăimîntă părea evidentă. Un straniu fior de
frică sau cine știe ce altă teroare o conduce
mereu către o lume închipuită, guvernată numai
de legile binelui și ale frumosului. Pretențiile
demiurgului sînt gîtuite însă de stranii trăiri

AUGUSTA

Urmare din pag. a 4-a

— armata română și deznaționalizarea Daciei ;
— regimentele grănicerești ale imperiului bicefal ;
— țarismul, pandurii, „Solomon făcut maior rusesc", decorat cu ordinul „Sfînta Ana la pept cu banta de vitejie".
— alianțele politice, militare și statutul interdependent al armatei ;
— armata celui de al III-lea Reich și armata română, influențe, zona influenței politicului ;
— filtrul decantor al poporului ;
— rolul absorbant al timpului.

...Iată un program, își spune Radu Vornicu. Măcar tot atît de demn, pe cît este o bună școală a patrulei cu un „țin-te după mine" de la firul ierbii în tropopauză. Aiurea... Cine mai are răbdare să urce pînă-n tropopauză? Și cu ce?

— Rolul absorbant al timpului, îi șoptește Augusta la ureche... Formidabiloid... Este goală, arămie, i se așează pe genunchi, desigur s-a prefăcut că doarme împielițata ,este fierbinte, îl privește hoțește printre genele negre, lucioase, îl mușcă de colțul buzelor și-i spune :

— Niciodată n-am să pot fi majestuoasă ca Elena... Taci... Văd că te apelpisești tot cînd apare cu aerul ei de regină detronată și fatidică... Măcar Sara bine că nu te violează în public. Mă iubești?... Să nu miști în front că-ți sfîșii beregata. Gata. Am încheiat capitolul amor. Văd că ai luat în serios chestia asta cu panseurile. Hai să stăm de vorbă despre panseuri. M-am cretinizat investigînd superba mizerie umană. Uite, îmi pun capotul dacă îți neapărat și consideri că sînt prea indecentă pentru panseuri, cu toate că așa, goală, mă simt mai liberă de prejudecăți.

— Augusta!

— Da, Augusta, aici lîngă tine, să-ți cruțe loviturile și umilințele, prostănacule! Crezi că nu văd cît valorează o soldă? Crezi că nu știu cine ești tu cel adevărat și cine papițoii ăștia pe tălpi de sfoară împletită, feciori de bani gata sau lihniții care visează să cucerească cantinele, cu bucătărese cu tot?

— Atunci?

Augusta, diavol cu o mie de înfățișări. O simte tandră și adevărată. Capacitatea uluitoare de metamorfoză a Augustei. Aceea de a-și schimba condiția după stările ei interioare ; poate după capriciile și vicleniile ei. Acum se face fetiță deșteaptă, impudoarea ei devine pudoare sfielnică, șiretenia se cheamă cochetărie feciorelnică.

CENACLUL «NUMELE POETULUI»

ȘEDINȚA A CINCEA

Vineri, 3 iunie 1983, în prima parte a ședinței a fost aniversat — așa cum se cuvine — un mare eveniment al literaturii române : 100 ani de la tipărirea Doinei lui Eminescu. Conducătorul cenaclului a arătat că, plasînd-o în contextul istoric respectiv, lucrarea trebuie asumată ca o capodoperă (ea constituind un model pentru toți acei care, la noi, se încumetă să scrie poezie patriotică) și a prezentat cu această ocazie textul „Un dor adînc", închinat lui Eminescu. Poetul Cezar Ivănescu a făcut apoi lectura poemului aniversat. La rîndul său, criticul Nicolae Georgescu a citit un „demers poetic" intitulat „Plînsu-mi-sa — Cele trei trepte ale sublimului la Eminescu", referitor exclusiv la „Doina". Din rîndul celor prezenți, Marius Petrescu a dorit să adauge că „Doina" lui Eminescu este „un imn al durerii", cu o semnificație profund națională. În continuare, turcologul Ion Arion (alt turcolog a fost și el prezent : Valeriu Veliman) a citit în cenaclu o reușită versiune în limba turcă a unei alte capodopere : elegia „Mai am un singur dor".

Pentru lectură, în partea a doua, au fost programați : Tiberiu Dăioni (cu un ciclu din volumul Madeström), Radu Cange (selecție din vol. Vulpea argintie) și Martin Culcea (poeme din mai multe cicluri). Din luările de cuvînt, numeroase și energice, cu multe aprecieri și destule rezerve, reținem : Ioana Bălan : „Primele poezii ale lui T. Dăioni, publicate, sînt bune. El scrie o poezie cuminte, care aduce bibiiala cuvintelor, care cade în gol, pînă să ajungă la un capăt. E adevărat că nu contează țelul ci doar drumul dar riscă să se împiedice în limbă." La R. Cange : „poezie romantică, poeziile cresc treptat ca o plantă carnivoră și scad din nou. Mi-am dat seama ce-nseamnă muzica pentru poezie'. Dacă T.D. era „un suprarealist ieftin, Martin Culcea este unul adevărat". Maria Cerchez, incîntată să contribuie la „partea eseistică" a ședinței (a vorbit despre Shakespeare și epoca sa, Maria Stuart etc.), consideră că T. Dăioni e un suprarealist, R. Cange „un poet grațios" iar M. Culcea, dacă menține monotonia, „poate ajunge un poet minor".

Alexandru Horia : T. Dăioni nu este un suprarealist. Are o alerteță greoaie, o poezie de elementarități ca la Ion Gheorghe cumva. O mișcare browniană într-o poezie ce dă o senzație de vertij „marca Tiberiu Dăioni", Monotonie. În schimb, Radu Cange scrie o poezie „penibiloidă", „absolut rudimentară, anacronică. Romanțiozități, primitivism, gesturi patetice total vetuste". La Martin Culcea, care este „postsocratic", insistența diminutivală poate fi percutată, ca în „Poem penibil". Mai multe stîlpi și un topos forțat. Ioan Iacob produce spontan un text amuzant la adresa incoerenței unui antevorbitor (Maria Cerchez) și apreciază pe Tiberiu Dăioni, ca și pe colegii săi de ședință.

Lui Sandu Stelian o impresie bună i-au lăsat primii doi poeți, mai puțin al treilea. T. Dăioni e în linia suprarealistă a unor V. Teodorescu, Gherasim Luca, Păun. Pe lîngă calități ca sufiu, forță, gîndire poetică adecvată are și unele lucruri nesupravegheate (De la Nero... la Ioana d'Arc). R. Cange, cu „un ciclu închegat" și un poem remarcabil („Sînt fiul Anei"), nu e un vetust. Are o notă din Juan Ramon Jimenez. Martin Culcea, poet neformat, fără gîndire poetică, nu s-a ridicat la nivelul și exigențele cenaclului NUMELE POETULUI.

Poetul Traian T. Coșovei apreciază calitatea și atmosfera cenaclului. „Cei care citesc aici au șansa firmei Numele poetului și a unui conducător foarte bun : Cezar Ivănescu". Nu e de acord cu Sandu Stelian, apele primordiale fiind după părerea sa „tulburi în ordine geologică, dar limpezi în ordine poetică". Dintre poeți (T. Dăioni și R. Cange sînt expresivi, au sensibilitate), cel mai bun îl consideră pe Martin Culcea, „care citește sincopat, așa cum și scrie". „Plec bogat de aici ascultîndu-l", concluzie vorbitorul.

Lui N. Georgescu, care îi ia pe poeți „în ordine inversă", M. Culcea nu i-a plăcut. Acesta pornește din afară, deschiderile spre poezie sînt foarte vagi. Poezie ocazională (epigrame oarecum) „ce se va șterge de la sine, împreună cu toată generația care a născut-o". R. Cange e mai greu de înțeles (o poezie în care autorul nu crede sau în care crede prea mult ?). Are un tragism al existenței, mergînd spre poezia populară, și caută o esență rezumată, nu la cuvînt ci la vers. „T. Dăioni a depășit stadiul de experiment, scrie o poezie de analiză, vehiculînd 4 elemente fundamentale. N. Georgescu încearcă să-i arbitreze pe „antevorbitori", conchizînd că „apele primordiale au fost pure".

Cristian Moraru : In textele de natură suprarealistă ale lui T. Dăioni acumulările, succesiunea — e adevărat extraordinară — de verbe poate să obosească și să decadă în manierism steril. Poetul trebuie să coboare în profunzime. R. Cange e un poet constructiv, apropiat de spiritul tradiției. Păcătuiește prin verbiaj ; concepție romantică potrivit căreia imaginea trebuie explicată.

Valeriu Mircea Popa : T. Dăioni poate să scrie ușor și nu se autocenzurează în această privință. Poemele obosesc. Uneori scapă mecanismele poetice din mînă. R. Cange trădează lecturi clasice, versurile avînd aerul de deja văzut, deja citit. Martin Culcea a trecut prin unii poeți importanți ai lumii, fără a-i fi studiat atent. Deseori poemele scurte nu sînt reușite, nici măcar concise. Fiecare dintre cei trei e dator să-și caute drumul poetic.

Valeriu Stancu consideră că cei trei poeți nu cred în posibilitatea comunicării, abordînd maniere total diferite. T. Dăioni are orgoliu de adevărat creator și e obsedat de absența logosului. „La R. Cange, imposibilitatea comunicării se materializează în mimare, nu el fiind acel care mimează, ci acel care trăiește într-un univers mimat". M. Culcea, în poeme laconice, conturează un univers al ratării, al nimicniciei, fiind mai puțin stăpîn pe mijloacele poetice decît ceilalți doi". În continuare Mihai Culman citește două „ocazionale" și recită cu aplomb Duhovnicească de Arghezi iar Mihaela Muraru Mândrea prezintă un grupaj propriu în afara discuțiilor.

Poetul Cezar Ivănescu, încheind ședința, atrage atenția că aspectul apelor primordiale nu e tocmai cea mai potrivită chestiune de elucidat în cenaclu. În ce privește poezia lui T. Dăioni, acesta provine din Ion Barbu, prima fază. Radu Cange a reușit să lase un poem antologic, ceea ce e bine față de alții care nu realizează așa o viață. Martin Culcea (cu un excelent „Poem penibil"), surprinzător și plin de talent, are o anume inconsistență verbală, el riscînd să devină verbios, logoreic.

Hero

maria cerchez

Panem et circenses dixit

Aceia dintre noi care iubesc circul – o,
acei dintre noi care iubesc circul

O, iubitul meu de la vechiul piine și circul
mistuire dulce a spațiului timp

de la noi din singe noi am instituit circul
și dulcea piine de nu m-am uita

din ograda străină pentru noi nu e circul
și nici bascularea unei glorii fără mindrie

din toate singele se răstoarnă in albie și
dulci obișnuințe cită pace in aluatul

albiei de toată ziua și cită neatimare
intr-o horă cit circul roman toți de mină

și egali mindria secretă de a stăpini piinea
inteligenței de-acasă nimeni nu

iartă nebunul satului și noblețea a fost
seacă și aspră pentru noi magnificență

durează scurt, cit urcatul pe cal. De buze
aerul se ține. Doar atit piinea unui

orgoliu pe măsură. Și cit o floare adusă
la gură. Osinda a fost de la alții

Alții au tăiat in carnea voievozilor. Alții au ținut carnea sipetelor cu steme. Cit

noi, nu ! Și fără să fim un imperiu ! De
pare o scurtă mereu scurtă și senină

filosofie dar cit să ajungă un cod statornicit pentru alții – imperiu – după

milenii de civilizație, O ! pentru fiecare
colț de iarbă răsărit aici există mai intii

legea o horă amintind forma circului de altădată, dar numai atit. Acela care

a rămas, a rămas o dulce taină a aluatului
și a ierbii o dulce-ncintare a inteligenței

de-acasă. Dar poate nu trebuie incă să imbătrinim pină la muntele de ceață

albastru și umplut de curți interioare –
poate, nu ! Și nici orgoliul să ne facă țărină.

Pină acolo vina albastră și pacea piinii
din țărină. Doar nu spre brazdă, ci spre

cer o horă cu bătaia egală a treptelor.
Nici eu nu trebuia să o rostesc. Nici eu

nu trebuia decit in sin florile de-acasă,
dar muntele să n-ajungă țărină și

curți interioare să fie rostite – zise, a
nu se uita a nu se destrăma sub piinea

păcii orgoliu dulce și disolvant O ! Și dacă
o lege stă străbună pentru iarba o

lege pentru acei dintre noi care iubesc
circul și care omoară circul din iubirea

pentru ce a rămas, o magnificență scurtă
plăsmuire de munte albastru cu

datul lucrături din miini nevăzute de
curți interioare : de ce să nu ajutăm ?

și dacă din aspru cintarea nu se inalță, ea
rămine ; ci doar sfărimăm

iubirea circului de dragul circului de-
acum două mii de ani. O ! de numai

două mii de ani lumea a văzut și a dorit
circul ; de rotundul lui aleargă

privirea și calul de incălecat scurt,
cit o scurtă magnificență.

* * *

O, celui chip printre florile din cimpuri
și ziduri de cetăți
aureole blinde ne-ndrăznețe dacă mai sint
sfinte vechi altare

ne-ntrebăm sumețe ce noi cintăm o chipului
ce ziduri prelinge
toți zeii după moarte cintă sfint, toți
lasă poze și lasă amintiri
și ne-așteaptă lingă fintini pe toți noi
destinul celui care
numai vede corabia cine-să-i poarte cine
să se nască pentru
umerii de cărat o corabie cum să te scoli
senin a doua zi după
corabie o ! lume de rinduieli frumoase cum
stai pe lopată
brazdei numai afinată și numai bună de răs-
turnat intotdeauna
lume frumoasă ai avut o dormire sub pintec
intotdeauna te-
au purtat sătenii la arat și intotdeauna
dormind te-au semănat
caii de aceea ție chipului de ne-ndrăzneață
aureolă o
veghindă broască tenorul blind și cu răs-
pundere și nu grădinile
și trandafirii din ce s-alegem altarele
mai blindă-i istoria cu regele broască mai
cuminte și pentru
c-a fost dulce și-a murit și pentru c-a
fost nu pentru iubirea unei
frumoase dar pentru punga aerului care i-a
luat locul unii cu
unii ne ținem locul și tot ca stilpii din
mijlocul cimpului nu putem
fi numărați dar unul unuia să ținem locul
doar cite doi plimbăm
locul locurile cite două pot fi schimbate
doi de cu seară se lasă
ceață și dormire și lumea cea frumoasă poa-
te in sfirșit fi
dusă la eșafod cu regele de muzică o broas-
că și prea frumoasă
de ce pleci tu regină o mai sint și alte
perechi și alții cite
doi cu drag căutăm un eșafod.

Frumusețea să o găsești de la început

O, dacă arunci păsărilor un pumn de stele
intr-o
constelație neștiută o pasăre va vorbi
intre ramurile
unei tufe dacă numeri toți mugurii de frunze
verde unul va putrezi tinăr și cu știință
intr-o
manta de primăvară mereu primăvară intr-o
tufă
mă aleg cu mantaua de primăvară o stea
se-mprie
tenește pe un umăr și prietenește va vorbi
noi toți
ceilalți muguri vom muri de bunăseamă că
vara
un ciine sau un fluture alungați dintre
ingeri de
prea multă sfințenie vor vorbi acele luciri
scurte aruncate
zăpezilor pe acoperișuri sau acele siluete
plopi
singuratici zăpezilor roșcovane roșii vor
vorbi o
trebuie să găsești acel ciine sau acel
fluture dar
să vorbească o mantie de primăvară o cu-
loare aș-
ternută peste dantele de garduri cele mai fă-
ră de
capăt desenele minuitorilor de sticlă cu-
lorile impinse
inaintea frunților impinse de primăvară
fără nicio
grabă acele desene și acele culori acel
ciine și acel
fluture sburind de sub subsuoară ne scaldă
și ne spun...
să nu mori fără frumusețe de la inceput
de la inceput, frumusețea să o găsești
fără să nu mori

El, miine...

E o moarte de gumă,
știi, e o moarte de gumă.
Cine se-mbracă-n cuvinte
ca-ntr-un vestmint
de moarte, cine ?
Bătrinul se plimbă nepăsător,
totuși il macină
un cancer al ideii,
iar noi jucăm un teatru
perfect și absurd – paradoxal.
Ce vrei, ne-am intrat in rol
fără să ne dăm seama.
El, miine, va incepe
un tratament –
psihoterapia razelor x, y... ș.a.
T. r. a. t. a. m. e. n. t. u. l.
nu face nici cit o clipă moartă.
Parcă miroase a stirv, nu-i așa ?
ne intrebăm...
Dar cine știe, poate in noi
zace o moarte mult mai rozâ...

Demult

Cit moartea in fotoliu
este o viară, tu, poete,
intinde-ți cu nevinovăție
trupul lingă ea.
Sublima moarte
cu arcușul iți va cinta
un cintec pe trupu-ți
pină cind...
Hei ! pină cind ?...
Pină cind trupul
demult iți va fi putrezit
și chiar amintirea ta
a fost uitată.
Prietenii te vor fi
devorat cu lacrimi mult
mai false decit
pietrele de pe inel.

În roua dimineții

Numele tău –
peșteră pustie
prăvălită din
adincul cerului,
Maria...
Lacrimi rostogolite

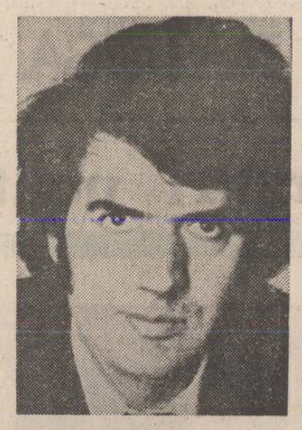

radu cange

din tainici luceferi
lacrimi de durere
pe obrazul poetului.
O oră tirzie
evadată
din sufletul meu
se va sinucide
in roua dimineții,
cind lumea,
perfida lume
făclii va aprinde sub
mincinoase portrete.

Singurătate

...Moartea virginală
imi dă tircoale –
un uliu prăzii rotitor.
Vechi catedrale se prăbușesc,
rămine inaltă lumina.
Timpul aleargă nebun și
nepăsător prin grădini,
iar eu trăiesc o tragedie
mai pură ca o
lacrimă de fericire.

Nimic nu-mi mai aparține

Nimic nu-mi mai
aparține pe lumea aceasta.
Lumina ochilor pierdută-n
gindiri fără sens,
amintirea ta strivită
de ascunse simțiri ;
Visul – ceață care
n-a izbutit să mă
despartă in suferință
pe mine de ceilalți
Și nici vintul pribeag
care mingiie trupul iubitei
ca un amant necunoscut...
Doar eu, un paria
printre stelele dimineții,
mă izbesc de tot felul
de meteoriți, infime
pietricele, ajunse miine,
poimiine, țărină.

Toți și toate

Eram tentat
să urăsc clipa,
atunci cind fugeam
de singurătatea mea
ca un cerb izgonit
din creierii munților.
Cind doream
să cunosc lumea
și să-mi imbrățișez
prietenii ; cind eram
in stare să mă invelesc
cu filele cărților.
Dar n-am făcut
aproape nimic.
Toți și toate au izbutit
doar să-mi așeze pe ochi
o rană, stigmatizindu-mă.

Așa cum înecatul

Nu-mi umbri făptura
cu tristețea unui suris,
lasă-mă in brațele aerului
și uită-mă in
zborul păsărilor.

Liniștea ta construită
minuțios n-am să ți-o
mai tulbur niciodată
Lasă-mă nimănui ;
Lasă-mi această
clipă de singurătate
s-o gust, așa cum
inecatul își gustă
prima gură de aer –
a doua lui naștere.
Lasă-mă in singurătatea
mea ca intr-un cers de foc.

Nu vă rămine decît

Atunci cind soarele potopitor
se ascunde după blocul
gigantic,
se iscă o umbră,
o linie a cercului caucazian ;
Un albatros rătăcit
cade cu pieptul pe ea.
De-o parte și de alta
aripile obosite și parcă vinovate
sint intinse ca două speranțe.
Nu vă rămine decit să trageți
de una și de cealaltă, ca să
puteți vedea de partea
cui este adevărul ;
Nu vă rămine decit să
incercați...

O săgeată venită din necunoscut

Nu există nimic
pe acest pămint
să nu fie contrazis ;
Părerile se bat cap in cap
ca trenurile deraiate.
Lumina in amurg,
treptat, se sparge sub
greutatea intunericului.
Fetele morgane de-o veșnicie
au rămas nemăritate
și-și strigă dreptul
la halucinații.
O săgeată venită din
necunoscut și infiptă
deasupra capului tău
vibrează cu indiferență.

Despicături

Aici, Acum, eu Un Nume, Cine îmi poruncește să-i dau Un Nume ?!... cealaltă. Cuvîntul care li s-a dat celor două ! două, dar uite, acum sînt trei, începe-a patra... patru, nu le mai văd. Brațul meu, în fire lungi, subțiri, ca firul de păr...

O coamă de cal șerpuiește prin despicătura zidului.

E păcatul ei, cea care ne veghează lanțul, Cuvîntul cînd L-a primit, căci ea L-a primit, am văzut-o, blestemată fie despicătura, L-a primit ea ? ; Cuvîntul cînd L-a primit, care dintre noi a primit Cuvîntul ?, Sinucigașelor, sinucigașo ! cum se despică-ntre-cele două cuțite ale buzii pe care-n zadar, care blestematelor, blestematelor ?, să le un (e)... mă doare, vîrful cuțitului cum îmi scrișnește-n limbă, sînge... sc ... știi ... ște ... îm ... iți ... sc.

Dar stai ! Stați ! Opriți-vă puțin, voi, cei care dimineața, la trezie n-ați găsit niciodată, și nu veți găsi niciodată în coșul pieptului o piatră despicîndu-se, o piatră pe care trebuie s-o duci cu tine pînă cînd o pulbere de ace-ascuțite te pătrund în toți porii. Voi, pe voi vă chem, aici, la fereastră, uitați-vă : Aici, înlăuntrul sferei de piatră, în formol, am păstrat ultimele ei cuvinte din Cuvînt... cuvinte, zdrențe, zdrențe pe care nu le-a vrut nici cerșetorul, nici regele, nici curteanul, nici hornarul, și nici ea, ultima, tîrfa dezbrăcată de haita de lupi înghețînd între lespezile unei taverne devorate de șobolani.

Mă condamnați ! ? Ei da, voiam să scap de ele, zdrențele ... Nu le mai induram.

Aici sînt zdrențele ei, cele din urmă, le-am găsit risipite-n despicăturile ultimei camere în care-a fost zidită.

ÎN ZIDUL DE LA RĂSĂRIT

Prima despicătură : L-am întîlnit într-o circiumă, nu știu cum s-a-ntîmplat. Îmi fierbea capul și nu puteam să dorm, deși încercasem să-mi exploatez pînă la maximum noile noțiuni pe care le dobîndisem cu prilejul examenului meu la psihologie. Repetam mașinal semnalele semnalelor într-o formă cît mai persuasivă : Trebuie să-ți odihnești celulele corticale, auzi ? ! Apoi mă supăram pe fata cu nasul umflat de la loviturile pricinuite de sora ei, și-ncepeam să-i izbesc capul de zidul de metal al locuinței ce mă prinsese în laț peste noapte, ca să nu trezesc serafele din somn. Și deodată gîtul arzînd pe

ioana bălăn

dinlăuntru, o lavă lichidă mi se prelinge în șuvițe roșietice din colțul gurii, pe bărbie, pe gît, trece de-a lungul sinilor și-ncepe să-i înconjoare, lăsînd cercuri adînci, negre. Și iată, ridic ochii : lîngă mine, foarte aproape, un om abia ieșind din scaun, capul înfipt între umeri, se mișcă în spate, în față lateral, dar e-n van căci el niciodată nu va reuși să facă cercul.

Mă doare, mă doare cocoașa, repeta, ca o moară stricată, între două înghițituri din sticla cu migdale ce-i ieșea din mărul lui Adam. Auziți ?! auziți ... voiam să plec, îmi făcusem bocceaua de drum, pe mama o terminasem de îngropat, nu mai aveam pe nimeni. Voiam să mă duc, duuc... Aici s-a oprit, trupul încremenind în poziția laterală. Mă uit la el, știu că e aici, dar știu că nu el e cel pe care-l văd eu acum. Taci, vorbește, a-nceput să vorbească.

A venit. O văd, parc-ar fi stat tot timpul în pieptul meu, nu știu care e ea și care e inima mea. De-abia atunci cînd a căzut de-acolo, cînd nu puteam să pun cămașa pe mine, căci se și umplea de sînge și toată lumea se năpustea asupra mea. Taci. Auzi, auziți ?! Urlă. Vino ! mai aproape, nu-ți fie teamă, așa, apropie-ți urechea de pieptul meu, auzi, auziți ? atunci, a căzut, s-a frînt ; dacă aș fi știut că ea era cea care mă doare în cuibul pieptului, dacă ... în cuib, uite — aici, pipăie, simți ? Nu. Eu. Da. Eu am vrut s-o ucid. Și nu mă căiesc. Cine-ndrăznește să spună că mă căiesc ? Nu mai suportam s-o văd îngenunchind în fața mea, cerșindu-mi punga cu doi bani și un cercel. O Doamne, ce frumoasă era !, chipul alb, cum mă tăia albul pe frunte, pe obraz, în ochi... uite, doi pești mari, ca o lună plină, la poalele unor munți roșii pe care n-am avut niciodată curajul să-i urc. Mă îngrozea focul tare, purificator, și eu îmi iubeam hienele sălbatice, brontozaurii cu coarne de diavol, pisicile de angora scămoșate pe oasele victimelor furate, căci erau lașe, n-au ucis niciodată, nu ! le era teamă de chipul desfigurat al mortului în pragul pocăinței, păcatele ce le-ar fi luat din trupurile de care ele se desprihăneau. Auziți, voi, cei care acum vă consumați viermii cu atîta voluptate ... O vedeți ? !, copila care-a-ngenunchiat aici, pe cruce, cum își despletește părul în Sînge. Acum, chipul ei, rinjind în craniul mamei lui, rinjește la el, priviți-l ! Vă e teamă ? nu vă mai poate face nimic. Priviți-l ; se ascunde, dar unde se mai poate ascunde el ? Umerii i se descojesc părăsindu-l, și singur e, picuri de cuvinte, sorbite odată, în goană după cuvinte, i se preling în palmă, putrede, viermuite, căci el a refuzat Cuvîntul scris în dosul paginii, la urmă ... căci lui i-a fost frică, trupul niciodată n-a vrut să și-l frîngă pe lege, ca să se înalțe la Lege. Nu a vrut. Niciodată.

A doua despicătură : Așa, aici, lîngă el, e mai ușor. Am părăsit închisoarea strîmtă, intoxicată cu mine, de mine, în care ea îmi apărea : ieșea din degetele picioarelor și mîinilor, din sîni, cap, umeri, încleștîndu-mi genele pe pleoapele ei închise, imposibil de deschis. Aici, lîngă el, exersînd întruna mișcările aparatului bucal în procesul devorării unei nuci mari de cocos, pe care-am cumpărat-o la suprapreț, la o coadă ce mi-a mîncat jumătate din obraz, mă pregătesc pentru devorarea fructului necunoscut la concursul de peste patru zile, la care ea ține morțiș să participe. Nu înțeleg, nu pot, de ce dracu se amestecă ea în jocul celorlalți, ca apoi, cînd o fură, să revină la mine cu veșnica ei lamentație ; și totuși, așa proastă netoată cum ești ... citeodată-mi vine să-ți răsucesc gîtul de curcă, să crăpi odată ! ... nu pot. Nu că n-aș vrea, dar nu te mai văd, uite, ca acum, unde ești tu ... ? unde sînt eu ... ? ...

E bine ... da, e O.K., o cheie, așa schiiodim noi cuvintele, cînd, arși de propriile degete, neputincioși, spada lui de alamă descîntată refuză să ne mai treacă printre buze ; amețiți, ne lăsăm în resturile ospățului pe care l-am auzit, undeva, departe, foarte departe, ca o umbră de sunet.

Am obosit, și totuși acum ea nu mai poate veni, deși e lîngă mine, o simt, ghemuită pe cuptor, în pisica ce ne toarce amintirile în inele calde, prin care trecem dintr-unu-ntr-altul fără să observăm cînd se formează un inel la capătul celălalt al șiragului.

Niciodată nu vedeam cînd trece ceva pe lîngă noi, de-abia mai tîrziu, cînd trece altcineva vedem și noi umbra care-a fost și pe care-am refuzat-o.

Dar e bine, e bine așa, spune el deodată descojindu-se din frunzele unei cărți în care-și schimbă uritul cu altul.

De ce ? Nu ? nu-i adevărat, nesăbuința ta nu mă poate atinge, da, așa a fost să fie, nu sînt supărată, știi bine că trebuie să plec... călătoria lungă cu ea, din care, da, ai dreptate, nu puteai să știi că mă voi întoarce, și totuși... ți-am lăsat moara de vînt care-ți primenea ochiul după săpatul laolaltă cu cîrtițele, prin catacombele cu care-ți înșelai drumul spre mine. Dar nu, tu n-ai vrut, tu nu știai ce s-a-ntîmplat, deși continuai să te strîngi în masca asta încrustată cu smoala fierbinte a propriului blestem, o da, da, te recunosc, mi-ai mărturisit-o în noaptea Treziei, Trezia zilei pe care în zadar o-ngropasem în noi, ziua nunții mele și ziua înmormîntării tale. Nu-i nimic, e bine așa. Da, ascunde-te în urletul altora, eu, în jocurile ce nu-mi aparțin. Nu te mai uita la firul de apă ce-mi taie-mprejur fruntea. E o coroană, nu încerca s-o atingi, nu a atins-o nimeni, și nu o va atinge nimeni. Aici, la căpătîiul tău, cînd ceilalți mă gonesc din jocurile lor, pe care eu le tot încurc, mereu aici....

Vezi ?, coroana mea are de fiecare dată un alt spin, spini mulți, cît mai mulți spini, ca ei să albă unde-și tămădui păcatele din timpul nopții.

A treia despicătură : Îmbrăcat în piele neagră, îmi strînge trupul fără să-l văd. Doi ochi storși, pe care-i fring între dinți, fără să-i pot ucide, căci văd, din ce în ce mai bine văd chipul încrustat cu urmele sinilor mulși de demult. Picuri de sudoare îmi scormonesc prin trup. Acum, cealaltă șterge cu buretele tabla neagră-nnămolită, și printr-o despicătură, o privește pe ea. Amintește-ți c-ai venit aici ca să judeci ! Și totuși... zăpada căruntă, cu picurii de sînge furați căprioarelor împușcate pe la spate... Aici, degetele noastre tăiate pe la mijloc, niciodată nu le vei uni.

Jumătate răstrîntă în ceașca lui cu ceai de cucută, îmi trec clipele pe șiraguri de boabe de lacrimi, cu care mîine, bătrîna îmi va face crucea. Și mîine, cînd ei o să vină mîine de la înmormîntarea ei, o vor găsi la aceeași masă, capul îngropat în piept, alături arcul și săgeata așteptîndu-și împreunarea în sîngele ei, dar degetele sînt sfinte, nu poate...

O să iasă afară din cameră, și brațele-i frînte vor deschide fiece ușă a blocului, din fiecare va apare aceeași ea, întinzîndu-i pe tavă arcul și săgeata.

(Fragment din volumul „Despicături")

noaptea

pintecele zdrențuit de muzică.
noaptea. ca și cum ai începe
iarăși drumul. goana după
tandrețe. hrană. moarte.
departe de a fi umil. departe
de a cere milă. ai umerii largi.
ai uitat. acum orbește această
insectă care te judecă. pătează
peretele, aruncîndu-i în față paharul
cu vin roșu.

sărbătoarea

iată seara nașterii mele
plouă
un măr acoperit de furnici
mă așteaptă pe marginea mesei
fac dragoste cu o femeie urită
frigul privit prin urechea ei
pare mai roșu
deschid fereastra
bătrînul organist urcă treptele turnului
și totuși
oftează el
a fi dumnezeu
în anumite zile ale săptămînii
este o slujbă ca oricare alta
iată seara nașterii mele
sînt la fel de sărac
sting pe rînd aceste luminări în palmă
și nu mă mai doare
plouă
fac dragoste cu o femeie urită

autoportret în oglindă convexă

vor putea spune că ai mințit.

cine știe.

tot mai rar, spațiul devine trecut,
și timpul se descompune în imagini.

numele lui era „mortul care ne aduce
melci". atît vor ține minte.

valeriu mircea popa

puținele mărturii se vor fi rătăcit.

și unicul autoportret
a fost făcut într-o oglindă convexă.
în prim plan, înaintea ochilor,
stau degetele. îndepărtînd
și apropiindu-se de lumina iernii.
amară și înaltă.

ca și acum. la celălalt capăt al nopții.
în timp ce copacii ating de-a lungul frigului
aceleași arpegii neterminate. aceleași
sunete din Sibelius.

treptele

o cutie de rezonanță. un trup de pasăre
golit de viscere.

și degetele tale, de-a lungul sirmelor
de aramă. mai lungi decît orice pedeapsă.
atingînd sunete. fire de nisip.

cu ce drept crezi că ești altfel decît
ceilalți oameni ?

treptele ajung pînă la carapacea unei
catedrale
îngropate în pămînt. și tu cobori treptele.
îmbătrînit. mimînd muzica.

pînă cînd se sparge cancerul nopții. împroașcă
pupila cu o lumină scurtă și fără capăt.

gravură cu acizi pe o placă de aramă

și apoi, ce rost au toate
întrebările acestea ?

viața e scurtă. moartea lungă.

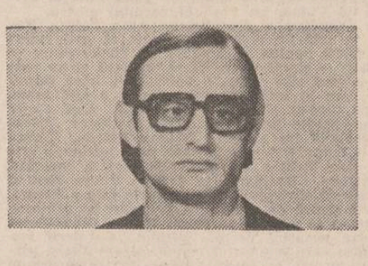

noaptea,
o aceeași candelă sferică
se rostogolește printre ciulinii
violeți ai cerului.

unii îi spun bucurie.

ceilalți,
moleculă strălucitoare a memoriei.

și stau în genunchi,
în lumina difuză
de la capătul nisipului,
în timp ce bufonul
merge pe ape.

dincolo de timpan

un paralelipiped și o hemisferă
din sînge pietrificat. nesfîrșite
alveole cenușii. muzica — o poghiță
albă între viață și moarte. și pașii tăi,
de-a lungul crustei care se crapă.

vîntul pătrunde prin păr. atinge
țeasta, memoria, pavăza ta subțire.
și putredă.

a păși, a merge pe muzică. printre
zdrențe. sfori verticale între cer
și pămînt. în cele din urmă rămîne
numai chipul desfigurat al berbecului.
coarnele pline de sînge. noaptea.

speranța

atunci rămîn aici. între acești oameni.
mai obosit decît aș fi crezut.
obișnuința e mai cumplită decît cele cincizeci
și șapte de fațete ale briliantului.
o viață întreagă, pînă la genunchi în apă,
să cerni mîlul galben. îmbrăcat în zdrențe.
visînd pietricele strălucitoare. mîine
vom fi bogați. așa spun ei. mîine vom fi fericiți.
eu sînt un bucătar chinez. înțeleg totul.
cu o lingură enormă le pun pe farfurii
aceleași grămăjoare de orez. mîncați,
ii îndemn. mîncați. trebuie să trăim,
într-un fel sau altul.

lîngă mare

ca o sperietoare de vînturi,
lîngă mare,
îi arăt străinului
marele meu diamant.
iată,
îi spun,
această piatră potolește
iubirea și ura,
te ajută să uiți.
eu
nu aș putea să o folosesc
niciodată.

vitrina marelui magazin

noaptea. atunci mă opresc în fața vitrinei
marelui magazin. una dintre cele mai frumoase
femei
din lume se uită spre cer. cealaltă rîde. două
vorbesc despre moarte. cu dinții lor albaștri
ca niște insecte părăsite în memorie. una
singură
mă privește. drept în ochi. pînă cînd îmi acoperă
cu fularul hainele putrede. luminile pilpîie
tot mai stins. ceilalți trec. și rîd. eu stau
în fața vitrinei marelui magazin. încălzesc
geamul
cu sunete fără capăt. numai ea mă privește.
în noaptea aceasta. în toate nopțile.

ANTA RALUCA BUZINSCHI

Versuri pentru aer

Cărarea pierdută

Mi-am făcut traista și-am trecut dincolo
Binișor, ca din vis in realitate,
Numai atit așteptam ;
N-am mai putut să stau in echilibru.
Pe hotarul dintre două lumi.
Am obosit, n-am mai avut tăria să stau așa.
O să mai plec din cind in cind de-acolo,
Dar n-o să mă mai intorc la voi,
O să călătoresc ca tot omul, in vis.
Dar visul e o lume fantastică.
Cind trecusem dincolo, înăuntru,
Am deschis ochii asupra voastră,
Erați foarte puțin induioșați
Mai mult ca femeile de la țară,
Care-și șterg ochii uscați cu colțul basmalei ;
M-ați ajutat să-mi fac traista și mi-ați dat-o in mină,
Făcindu-vă cruce mai mult de „Doamne păzește" decit de „Doamne ajută",
Eu am înțeles, dar am tăcut fiindcă nu se cuvine s-o spun
Știați cu toții că mai devreme sau mai tirziu mă voi intoarce acolo,
Mai fusesem și altădată și m-am zbătut cu greu să revin la voi,

Nu mai sint demult a voastră,
M-ați petrecut dincolo după cum e datina, cu bună-cuviință...
Dar ce văd ?
Un zeu blond cu umeri largi
Vrea să-mi dăruiască dragostea,
El se bagă pe orice tărim fără frica de a nu se mai intoarce inapoi,
Mă iubește că aparțin altui tărim și nu pot sta printre oameni,
Cu coroana pe cap, cu sceptrul in mină
Voi impărți cu vajnica-mi și credincioasa slujitoare secretul meu,
Precum avea Cleopatra femeile ei,
O biată culegătoare de gunoaie care are mindria
De a nu aștepta cu farfurioara in mină
Să-și ia porția la azil,
Și-i voi grăi : „Iubite, printre gunoaie,
iubește-mă pe mine, regina Gunoiului,
Și-mi pare rău că acest regat nu-l putem impărți impreună!"

E casa goală, prieteni...

Stau în gazdă la voi, oameni,
Stau pe o margine de pat,
Mă culc pe perna dubioasă din bucătărie,
Cearșaful nu e spălat demult.
Mănînc pe-un colț de masă,
Cu picioarele strinse,
Nu mă pot dezbrăca în chiloți și în maieu, cum e mai comod,
Ci mă îmbrac cu capotul meu vechi,
Treceți prin bucătărie, fiindcă veniți să mincați pe rînd,
Mă treziți din somn
Și vă scuzați cu glas de stăpini
Iar eu zimbesc în silă
Și eu nu mă pot mindri, oameni,
Că după ce-o să termin liceul
O să am casa mea,
Că o să mă mărit
Și-o să am plozi și bărbatul meu,
Vederea mi-e incețoșată de-un ochi limpede de geam și simt din spate căldura
cuptorului pe picioarele desculțe și din față curentul de la geam
Afară casele sint in demolare
Și mă resemnez și mă duc să moi o bucată de piine in sos.

Inviere

S-a jucat soarta cu mine
Și m-a făcut să cred că-s Dumnezeu,
Că-s regină,
Am fost zvirlită din tronul meu
În pulbere,
Și m-am tirit și m-am zvircolit in noroi,
Da, mă trăgeau la fund nisipuri mișcătoare și eu mă căzneam
Să prind aerul între degete, să-l simt în nări,
Dar nisipurile mă trăgeau în continuare
Așa e cînd vrei să-ți dresezi psihicul
Acum m-a ajutat cineva nevăzut,
Să ies pe mal și m-a spălat, m-a curățat
și-am stat pe o piatră
încălzită de soare în tihnă și m-am uitat la cer,
Și-am privit marea,
Și-am privit largurile,
Pînă într-o bună zi,
Cînd dealtfel mă așteptam,
Bucățica de pămînt pe care o măsuram cu încredere,
S-a prefăcut în nisipuri mișcătoare,
nisipuri viclene,
Care știu că-mi lasă capul la suprafață,
Întotdeauna îți rămîne capul la suprafață, în orice situație

Așa o spun adevăraților stăpini,
Aceia care m-au detronat,
Fără să știu cînd, fără să știu cum,
Abia știind acum,
Dar acum nu-mi pasă și rinjesc
Fiindcă așa e viața noastră, a celor obișnuiți
A celor de jos,
Ni se lasă capul la suprafață,
Iar corpul imobilizat
a fost odată Dumnezeu...

Satirul și nimfa

Culcată seara-n pat,
Și urmărind pe pereții albi umbrele mișcătoare și luminile,

Ascultînd vuietul mașinilor,
Simțind în mine un geamăt surd,
Fără să fi spus „Tatăl nostru",
Văd un tablou
Mă simt nimfa ademenită, hăituită,
De un satir,
Am refuzat pe mulți regi și mari eroi,
Pentru a căpăta mai tirziu dreptul
De a fi iubita unui zeu.
Cu ochii larg deschiși, palpitînd,
Ținindu-ți partea, fără s-o știu,

Dezamăgită cînd văd că nu mă poți prinde,
O, tu, satirule,
Culcindu-mi pe perna umflată
Capul melancolic, cu ochi tinjitori,
Și închipuindu-mă o ciocîrlie care pînă acum am cîntat
Și m-am rotit în văzduh,

Dar șoimul cel flămînd mi-a auzit cîntecul
Și-acum vrea s-o sfîșie pe cîntăreața cerului.

Eu vreau să cînt din liră, vreau să fiu iubita zeului,
Pe care adesea l-am înfruntat în templu, la oracol,
Prin preoteasa lui, Pitia,
Știind că inima lui îmi aparține și mă va aștepta

Pînă la soroc.
Dar știu acum că zeul s-a miniat pe mine,
De nu mă apără de satir,
Așa că mă inclin cu supunere de căprioară în ochi,
Întreb dacă zeul nu vrea să-i mai aparțin numai lui,
Dacă vrea să mă vîndă
Fiindcă atunci mă voi ruga de tatăl meu, riul,
Să deschidă apa să mă înghită,
Iar el mă va transforma în copac,
O scoarță rece mi se va întinde pe sîn,
pe trupul delicat,
Părul mi se va schimba în frunze,
Brațele îmi vor lua înfățișarea
De ramuri lungi, tremurătoare,
Iar el, fiindcă e zeu,
Și pentru că asta mă face să-i fiu supusă
Și să-l iubesc,
Mă va cuprinde pe mine în brațe,
Prefăcută-n copac
Sub invelișul nou va simți cum bate
Inima mea indurerată
Va săruta trunchiul rece,
Dar eu, minioasă pe el și știind că-l pierd,
Nu-i voi primi sărutarea și-i voi răni
Buzele,
Iar el va sorti să fiu copacul lui,
Frunzele mele îi vor fi podoabă
Pletelor și lirei și tolbei lui cu săgeți.

Pablo Picasso : „Tragedia"

Oarba

Oarba e o curvistină
Vede esențialul, adică Neantul
Și alege bărbații după prezență
Fiindcă înainte de toate
Există prezența.
Nici mie nu-mi place soarele, Sora mea
Nu-mi place lumina
Nu-mi place cîntecul de păsărele
Nu-mi place floricica din iarba strălucind de rouă

Așa că, fii tu Oarba
Și eu păpușa de cîrpă.
A mea-i o stare trecătoare
Pe cînd tu, pînă și faptul că primești o floare
Este-o ironie.

Rugămintea copilului meu

Ah, mamă !
Fă tu gestul sublim
Al miinii
Care ia din universul
Burții tale
Două stele
Pe care să mi le incrusteze
Drept în ochi,
Eu, jucăria vieții tale.

Rană pentru amîndoi

De ce nu vii
Te-aștept
Cum
Așteaptă
Strugurii toamna
De ce nu vii
Uite păsările
Călătoare
De pe panoplia
Pătucului meu de bebeluș
Pleacă în alte
Țări cu soare.

De ce nu vii
Pun între paranteze
Faptul că am
Nouăsprezece ani
Și că am paranteze

La picioarele mele
durdulii.
De ce nu vii ?
Te aștept
Cum așteaptă
Gura
Un strugure răscopt
Puțin stafidit.
Ai să-mi spui
Că pui în paranteze
Faptul că ești
Și tu,,
Puțin stafidit
Dar....

Obstacole

Am un ponei cu care m-am jucat de cînd eram mai mărișoară,
Mergeam prin aerul nostalgic al după-amiezelor de primăvară
Și el își ridica botul umed, adulmecind înfiorat
Și era nărăvaș poneiul meu, izbea cu copita în pămînt,
De parcă ar fi vrut să iasă scintei,
Alteori o pornea în goană nebună prin noapte minat numai de viltoarea singelui,
Culcind umbre la pămînt,
Așa a fost un singur anotimp pentru poneiul meu,
Care nu se juca tot timpul,
Uneori o pornea la goană înfricoșat de moarte
Sau zăcea într-o rînă, lovit,
Pînă într-o zi cînd din primăvară
S-a făcut dimineață de vară pentru poneiul meu
Și boarea încălzită îi mingiia ușor pielea
Și soarele îi făcea ochii mai strălucitori
Iar eu îi împleteam o cunună de margarete
pe care i-o puneam în jurul urechilor
Iar el le simțea mireasma de flori de cimp, tărișoară,
Și care era încălzită de soare ;
Așa mergea cu pași mărunți prin iarbă
Și tocmai acum oamenii au transformat lumea în hipodrom.
Bietul căluț a tot început să sară obstacole
Și cînd a simțit că nu mai poate,
Atunci ridicînd ochii îngroziți și disperați spre văzduh
A văzut un cal zburător și pe el pe Făt-Frumos
Care-a ridicat-o în șea, ușor ca pe-o pană pe stăpîna lui.
Adică pe mine,
Iar poneiul a răsuflat ușurat,
Fiindcă fără mine, oamenii nu-l vor mai pune să sară obstacole
Iar analog și paradoxal, povestea mea tîntește în Centaur
Și în Cleopatra care spune despre Antoniu :
„Fericit e calul fiindcă e călărit de el".

* * *

Azi masculul din specia Om și-a scos la plimbare puiul-femelă.
Animalele nu-și pun nume, unii oameni folosesc inițialele.

Mi-am pus floarea roșie la cheutoare
Mi-am pus costumul de Chaplin
Și aștept să mă minți să mă
înșelați și să nu găsesc niciodată
Ceea ce-mi doresc : dragostea.
Nu-i ciudat că eu privesc
Viața ca o regină, Maria...

Nevinovăție

Mama doarme și eu pot să iau
Mătura din cămară
Și să fac zvrr ! incoace, zvrr ! incolo
Și tot desprinzîndu-mă de pămînt
Mai cu un salt din stînga, mai cu un salt din dreapta
Am reușit să zbor mai mult, cu cîteva palme în sus de la pămînt
Și uite așa fac în fiecare noapte
Cînd mama doarme...
Și cînd te gîndești că eu nu mai dorm niciodată
De cînd am descoperit
Că pot zbura.
Aștept ziua cînd voi putea să mă ridic la înălțimea pervazului ferestrei și să-mi încep
În mod triumfător zborul meu prin noapte-afară
Așa cum mirele trece
Pragul casei
Cu mireasa în brațe.

Te recunosc

Visul din timpul nopții este o evadare
O altă făptură se desprinde de tine și-și
Face mendrele,
E atît de plăcut !
Tu ești cufundat în voluptatea somnului,
În timp ce cealaltă ființă a ta, uneori se strecoară în alte individualități.
Ah, acesta e eu !
Am descoperit
Eu!

Dialog

O, tu fata mea
De ce nu te uiți
La lume
De ce mergi
Numai cu ochii
În pămînt ?
O, tu, tatăl meu
Trebuie să-ți mărturisesc
Fiindcă nu mă mai pot ține
De bucuria surprizei
Pe care ți-o fac :
M-am născut
Și sînt oarbă
Nu te speria
Întunericul e foarte prietenos.

Eu și întunericul

Vreau să pipăi
Straturile de întuneric din casă,
Sînt atît de consistente,
Ce bine că sînt
Învăluită în întuneric.
Întunericul..
De ce nu pot să mă joc
Prea bine cu întunericul ?
Fiindcă totdeauna
Rămîne un vierme care sînt eu.

* * *

Resemnează-te
Și-ai să vezi că asta așteptai,
Să azvirli povara speranței
de pe umeri
Să te supui necazului
Să faci dezmăț cu necazul
Să-i fii roabă supusă,
Ascultătoare.
Dar speranța dă din nou
În mugure în iinima ta
Și tu rămii pură.

* * *

Întorc privirea spre cele patru zări
Și dau cu ochii
De minciună.
Imi tot rupeți din piinea voastră,
O muiați în sare
Și mi-o tot dați să mănînc.
Mă uit la cer
Și cerul e gol
Arăt cu degetul o pasăre în zbor
Și-mi dau seama, mirată, că am
Pus degetul umed pe cer.
Imi dau după ureche
Suvițele de păr dintr-o parte
Smircii și intreb : „Ce va fi miine ?"

CENACLUL NUMELE POETULUI

ȘEDINȚA A ȘASEA

Vineri, 17 iunie 1983, a avut loc a șasea ședință. Au citit poeții Andrei Oișteanu (ciclul Poeme embleme), Călin Angelescu (selecție din volumele „Saturnalii" și „Unu și Doi") și Vasile Bardan. (din „Gravitația Tăcerii). Din discuțiile asupra textelor ascultate reținem :

Elisabeta Costin : **Călin Angelescu scrie o poezie monotonă, monocordă și manieristă ; un marș spre nimic, cum singur poetul a spus-o. Poeziei îi lipsește unda subtilă de umor.** Mircea Șoncuteanu : **La Călin Angelescu există două momente distincte. El nu mărșăluiește spre nimic, avînd : „senzorii foarte puternic excitați", o „nuanță de fatalism" și „soarta unui apostol, profet". A. Oișteanu (cu un bun „Poem slogan") amintește de G. Magheru și metaforele lui antipoetice. El „aduce în peisajul românesc imaginea unei civilizații străine". Poezia lui V. Bardan e în atmosfera sugerată de motto-ul din Mircea Eliade : „E tirziu, e foarte tirziu, dar nu e tirziu", pe care autorul l-a pus în fruntea ciclului citit.** Ion Arion observă la A. Oișteanu **o influență mioritică, schimbări de limbaj. Ar putea să evite cuvinte ca „vomitind" și „murătură". La C. Ang. remarcă „anatomismul imaginilor" și o „grijă care-l macină". Rima e construită și rostită actoricește, unda de umor necesară există într-un dialog cald confesiv, calm. V. Bardan slujește cauza nobilă a poeziei ca sens al vieții. Uneori alunecă spre popular.**

Al. Horia e de părere că cei trei au formule diferite. **A. O. prezintă o labilitate între un stil folcloric și unul modern. C. A. are o trufie a spunerii, o suficiență. La V. Bardan primele poezii dau impresia originalității, conținînd asimetrii cu șic estetic. Cînd devine conștient de sine cade în monotonie.** Vasile Mihalache îl apreciază mai mult pe Andrei Oișteanu și metaforele lui frumoase. **C. Angelescu i se pare mai personal în „Saturnalii" iar Vasile Bardan e mai interesant în versurile de dragoste.** Ioan Iacob : **A. O. cu un limbaj arhaic și arhaizat, a prezentat cel mai bun poem al serii. „C. Ang. își cizelează foarte bine metafora". Pe V. B. l-ar vrea „pe altă direcție".**

N. Georgescu **remarcă la Andrei Oișteanu invenția verbală. Rimele sale sînt preluate din „Rimariul" lui Eminescu. O poezie obsedantă. Călin Angelescu are o afiliație la Blaga, deși nu e blagian. Delimitări succesive. Al doilea ciclu, despre cifre, nu e aprofundat. Vasile Bardan prezintă versuri îmbibate de teluric, ocazionale, dintr-o materie amorfă.** Cristian Moraru : **A. Oișteanu suferă de exces de conștiință sintagmatică. Diamante acoperite de zgură în exces. Aglomerare de fapte, lipsite de acoperire poetică. C. Angelescu mizează pe „brevitatea" textelor sale ; dar îi lipsește concentrarea. Nu lasă versuri memorabile. V. Bardan e retoric, cu gesturi pe spații largi. „Un heliadism cultivat de un interiorizat".**

Sandu Stelian **apreciază modul splendid în care** După părerea sa, Andrei Oișteanu propune o poezie eseu, jurnalistică, de pagină de externe. Formula poetică combinatorie, între Ad. Păunescu și Șt. Aug. Doinaș. Rime anodine totuși. Nu se simte suflul poetic de substrat în versurile sale C. Angelescu nu aduce lucruri memorabile ; o poezie de locuri comune, față de a lui Martin Culcea, de exemplu. Vasile Bardan nu prelucrează bine materia poetică, deși are cîteva poezii bune („Murgul din oglindă" etc.). Și la A. Oișteanu și la V. Bardan prozasticul e o boală greu remediabilă.

Despre textele citite au mai vorbit : Maria Cerchez, Paul Ionescu, T. Vișan și alții.

În încheiere, conducătorul cenaclului, poetul Cezar Ivănescu a arătat că cei trei poeți adoptă conștient o poetică anume și fiecare încearcă să scrie o poezie de esență. Călin Angelescu e un poet vetust, în primul ciclu pe linia unui Tonegaru, în al doilea pe linia poeziei muntene de proastă calitate. Nu comunică prea mult. Vaporoasă și cam atît. Vasile Bardan, filologist de formație, cu talent evident, dar cu absențe de simț critic. Poezii cu adevărat excelente alături de locuri comune, care tușează kitsch-ul. Andrei Oișteanu, eseist foarte erudit și rafinat, adoptă în poezia sa un limbaj arhaic sau arhaizant.

ȘEDINȚA A ȘAPTEA

Ca de obicei, conducătorul cenaclului Cezar Ivănescu, anunță cu bine cunoscutul său timbru vulcanic programul acestei după-amieze : vor citi George Geacăr, poet de mare rafinament și implicit fără șanse la concursuri de debut, și două tinere poete care pot să scrie mari poezii — Ella Jinga și Constanța Iorga ; vor fi lecturate apoi poeme scrise de doi tineri talentați dispăruți prematur : Anta Raluca Buzinschi (București) și Ioan Iustin Purza (Arad), iar în final discuții.

Are loc un scurt dialog între poetul Cezar Ivănescu și distinsul critic literar Marian Popa, pe care Cezar Ivănescu îl prezintă ca invitat, în timp ce Marian Popa afirmă că a trecut întîmplător pe aici, dar va veni și ca invitat, dialog care se termină în consens prin adoptarea formulei : invitat întîmplător.

Apoi criticul literar Marian Popa răspunde unor întrebări puse de cenacliști și astfel aflăm că : eu am făcut dicționarul din întîmplare..., cînd l-am scris mă gîndeam dacă voi rezista nu dicționarului, ci consecințelor, de fapt lucrez la o istorie a literaturii române de la război încoace..., ca criterii pentru trierea autorilor la ediții succesive : volumele scrise, editura (care scoate sau adaugă articole) și faptul că autorul n-a mai scris nimic de atunci..., ca poeți îmi plac toți nebunii care sînt și artiști și nu vor să facă o carieră prin poezie..., da, critici onești nu există...

După citirea poemelor de către cei trei poeți anunțați și înaintea discuțiilor are loc momentul poetic „In memoriam Anta Raluca Buzinschi și Ioan Iustin Purza", moment pe care Cezar Ivănescu îl definește astfel : încercăm ceea ce este demn și uman cu acești dispăruți.

Dan David citește o biografie a poetului Ioan Iustin Purza, scrisă de soția poetului, cîteva rînduri proprii de aleasă prețuire față de prietenul dispărut și în final poemele poetului, poeme din care aflăm un creator contaminat de viață pînă la disperare, un Villon, un Pucă al vestului nostru.

Cezar Ivănescu o prezintă pe Anta Raluca Buzinschi, o fată de 19 ani care scria și apoi rupea manuscrisele pentru a-l traduce pe Shakespeare (o întîmplare — singura fericită —, părinții ei au reușit să salveze cîte ceva), o poetă care avea iluminări și care în astfel de stări pipăia o altă lume, caz tipic care-și plătește o altă viață. Apoi Cezar Ivănescu citește poemul acesteia instituiat „Cărarea pierdută" iar tinerele Iuliana Paloda, Corina Toma și Ioana Bălan „oficiază" prin lecturare alte poeme și-n liniștea tot mai reculeasă a înserării Anta Raluca Buzinschi la granița dintre real și ireal pare că săvîrșește prin poemele sale o karmă.

După o pauză de respirație, cenaclul își reîncepe activitatea : la rubrica surprize, Mircea Dobrovicescu citește propriul poem, intitulat „Cavalerii utilului" (din care auditoriul reține cu precădere leitmotivul „nu e"), iar eleva Adriana Lefter surprinde — potrivit lui Traian T. Cosovei — prin capacitatea de a avea o stare poetică, ale cărei poezii curg obișnuit pentru ca în final să te răvășească. Urmează ultima parte : discuții...

Elisabeta Costin se referă numai la poeta Ella Jinga despre care spune că arde ca o flacără tînără, mascată genuin de o cerebralitate ascuțită și care obligă la o parcimonie a cuvintelor.

Lucian Gruia își intemeiază judecata de valoare pe motivul „cutiei negre" în care intră și iese fluxul semnalelor : astfel la George Geacăr semnalele de intrare sînt abstracte iar la ieșire se vegetalizează, textul său este gnomic ; despre Ella Jinga — tensiunea care intră ieșe la fel, indică o stare limită ; la Constanța Iorga limbajul este mai savuros, caută imagini pentru tristețe și melancolie, unele din ele fiind de mare profunzime.

Cezar Ivănescu îl interpelează cerîndu-i să explice versul Ellei Jinga : „ascuțită la un capăt ca moartea", lucru pe care Lucian Gruia îl face apelînd la știința fizicii : „dispariția unui cîmp electrostatic sau electromagnetic de pe un corp încărcat cu un astfel de cîmp se face cel mai ușor prin vîrfurile ascuțite (cele mai ascuțite) ale acelui corp".

Maria Cerchez opune „cutiei negre" a lui Lucian Gruia pe Ezra Pound la care cultura e un munte pe care-l amplifică în structură cel care creează și totodată și pe ei înșiși. La George Geacăr observă voința de epurare de emoție pentru a da un text absolut solid, să rămînă ca pe o cărămidă asiriană : la Constanța Iorga remarcă iubirea fără iertare pe care poeta o trăiește și o spune frumos, în vreme ce la Ella Jinga se simte o stare de singurătate acută, din care încearcă să scîndeze o parte, se aude sînge, sînge în încercarea de a încălzi un lucru, există pericolul stagnării.

Radu Cange referitor la George Geacăr : poezie lucidă, bun stilist, la Constanța Iorga observă că scrie poezii fluide, o poezie citadină învăluită în aerul tristeții, iar Ellei Jinga ține să-i spună doar că unii n-au învățat nimic din modestia lui Eminescu.

Tiberiu Dăioni (acroșat de Cezar Ivănescu să-și spună părerea — deși n-a asistat la citirea poemelor — poate totuși, sugrumat de atotputernicia impactului, să îngaime că George Geacăr e foarte bun, Ella Jinga merge iar Constanța Iorga e frumoasă.

Tot la interpelarea lui Cezar Ivănescu, George Stanca, acuzînd o migrenă, afirmă că va spune cîte ceva în dirum spre casă. Cezar Ivănescu insistă : „Nici o lectură ?!", George Stanca răspunde candid : „Nu prea lecturez !"

Criticul Nicolae Georgescu : Ella Jinga omite conștient verbul și litera „r", semn al călofiliei, poemul este imaginea unei plăci pătrate, încercare de suplinire a mișcării prin succesiune de planuri, încercare — asta e poezia Ellei Jinga ; despre Constanța Iorga : ceea ce frapează este poezia sa prismatică, poeta introduce un ecran între eul psihic și expresia poetică, metaforă spre simbol.

Traian T. Coșovei — după un scurt excurs referitor la autentic și adevărat, în care primul ține de simțirea poetică iar al doilea de cotidianul banal — vorbește despre Ella Jinga la care află un progres mai mult decît evident, autenticitate și sensibilitate. Parantezat, se oprește și asupra activității cenaclului, afirmînd că poetul Cezar Ivănescu are o intuiție foarte bună, promovează valori autentice și mai ales are intuiția unei poezii scrise de femei, care să pună capăt poeziei feministe. Referitor la Constanța Iorga, reia ideea Mariei Cerchez și vede un filon de viață autentică, răs-gîndită în cuvinte. Constanța Iorga are o netă vocație care ne îndeamnă să vedem bănuiala, dacă nu speranța, că ar ajunge o mare poetă.

Criticul literar Marian Popa : nu-mi place nici un poet de astăzi (din această epocă), fiindcă acum se scrie prea multă poezie bună și foarte bună..., nenorocirea este că se discută cu o mare patimă asupra unor lucruri deosebite, ca într-un dialog al surzilor — bun și singurul util..., fiecare poate vedea ce vrea în poezie, frumos este de a găsi sensuri. Poezia lui George Geacăr se bazează pe raționament, pregătit metaforic și pe care-l pune la sfîrșit într-un blocaj ; la Ella Jinga principala defecțiune nu este orgoliul, ci negativitatea..., există o mare diferență între violență (care poate fi frumoasă) și negativitate (care e urită) ; Constanței Iorga îi recomandă atenție la granița dintre sensibilitate și sentimentalism ; în încheiere ne promite o experiență interesantă în viitorul apropiat.

Poetul Cezar Ivănescu concluzionează : George Geacăr este un poet cu totul remarcabil, prin poemul „Vacuum" el este deja european, Constanța Iorga a fost o revelație, de remarcat virtuozitatea cu care-și scrie poemele. Și Constanța Iorga, și Ella Jinga sînt indiscutabile ca valoare, dar pentru „a le păstra" va trebui să practicăm o critică excesivă, o neiertare continuă...

Hero

Într-o nouă formulă grafică
Policromie tiefdruck
A APĂRUT
REALITATEA ILUSTRATĂ
supliment al revistei „Contemporanul"
150 de imagini în 24 de pagini
alcătuind
O viziune amplă asupra vieții culturale și artistice!

■ **La Clubul presei din Timișoara a avut loc lansarea volumului** Miliardarii și mizeria lor morală (**Editura „Facla") de Dumitru Constantin. La manifestare au fost prezenți, printre alții, scriitorii Ion Marin Almăjan, Nikolaus Berwanger, Teodor Bulza, Ilie Purcaru și autorul cărții lansate.**

dumitru păcuraru

Profesor la Bîrsăul de sus ; Născut în 1955 anul, în locul numit stînă.
Stînă și nu tîrlă ; adică loc înconjurat de către titani, cu oarece stane de stei zise pietre ori stînci ; De tărie și gard, să apere pe lup de ispita oilor, să le păzească pe oi de-a lupului.
Dar cel mai bun gard la dihanie-i tot păcuraru' ; Păcuraru-i chiar Dumitru din Bîrsău ; loc al bîrsanelor : birlog de vremuri multe.
Dar să vezi oile lui ; mieluşeii, cele mieluşele :
Tot consoane şi vocale
De cuvinte —
Înainte

Ion Gheorghe

*
* *

porumbeii sînt albi
şi sinii iubitei sînt albi
s-ar fi putut iubi
zburînd pe deasupra apelor line
dormind unul în respiraţia celuilalt
în nopţile răcoroase
fiecare cu singurătatea celuilalt :
lacrimă a zăpezilor
dar un porumbel şi un sîn
nu pot face nicicum o pereche de îndrăgostiţi
nici nu pot fi camarazi de arme
pentru că nici porumbeii
nici dragostea nu au arme
nu au decît inimi ce pot fi zdrobite
de orice bucătar
dealtfel
în timp ce-şi face datoria cinstit
la fel cum cinstit şi-o face şi generalul
şi soldatul şi vulturul
ce-şi hrăneşte puii cu puii şoricelului alb

*
* *

hîc ! izbit sub
coastă de cornul oraşului
şi mi-e ruşine de stele
şi de unghiile tăiate pînă la sînge
de cei ce dorm în umbra cavourilor
în zilele cu amiezi învineţite
de rănile furnicilor strivite de călciiele
lehuzelor nebune
de greierii însingeraţi
în dira luminoasă a nervilor de primăvară
de inimile orînduite în faguri de lacrimi
dar vine frumoasa boală a nopţii
aceste neoane par atît de umane
cum să nu-ţi tremure mîna pe cuţit !?

În virtutea inerţiei

înţelegea că există ceva care-i scapă
Ştia că propria lui ghiară l-ar putea sfîşia :
Rîzindu-le-n nas ursitoarelor
şi-a tăiat gheara şi a înghiţit-o

Abia cînd se simţi sfîşiat pe dinlăuntru
pricepu ce anume scăpase din vedere

Se lăfăia liniştit în mrejele morţii :
nici nu-i atît de groaznic să mori —
şi zicea el —
şi mesteca preocupat-gînditor trandafiri
sălbatici,
ce poate fi atît de groaznic
din moment ce, uite, printr-o singură
mişcare a mîinii,
pot ucide aceşti doi viermişori împerecheaţi
ha-ha-ha ! demonstraţi-mi că sînt în agonie
şi voi ierta viermişorii.
...nici nu-i atît de neplăcut să mori
— şi zise el liniştit
şi se întinse regal pentru siestă :
„lăsaţi-mă să mă bucur în linişte
de puterile mîinilor mele"
— zise el mulţumit
în timp ce toţi din preajma lui
cădeau morţi de răsuflarea lui otrăvită

Recurs la sinceritate

Cei ce vor muri astăzi
pot fi văzuţi singuratici prin parcuri :
sub arbori cu sufletul gol :
beţivi de bitum
ce se topesc pe caldarîm

În pieptul lor
hîrşîitul sinilor uscaţi
se-aude ca un stol de bufniţe
de celofan albastru

Femeile şi norii
seamănă cu lungi scrisori de dragoste
neexpediate
altele cu abile maşinaţiuni politice
cu somaţiile grănicerilor
din cazemate

Ciini vagabonzi purtînd răvaşe în gură :
garoafe roşii mirosind a zăpadă,
zăpadă mirosind a moarte
pînă departe
în ochii ce privesc arbori cu sufletul gol,
lungi scrisori de dragoste
mirosind a garoafe roşii

Un papagal surd
rătăceşte printre camioane cu marfă

Copilul soldatului

Ay, zise copilul,
să fi avut Făt-frumos
o mitralieră !

MASA DE ADIO

De îndată ce ieşiră din celula marelui Maciste şi ajunseră în biroul şefului secţiei de criminalistică, Sever Justinian îl întrebă pe Maior :

— Fiindcă a mai rămas atît de puţin timp pînă la execuţie, ce-ar fi dacă i-ai îngădui lui Maciste să iasă în oraş ?

— Am aşteptat chiar din partea lui o asemenea cerere, dar n-a făcut-o, răspunse Maiorul.

— Cred că s-ar simţi bine în compania Norei şi a celorlalţi prieteni ai săi, insistă Justinian.

În aceeaşi clipă telefonul sună prelung şi vocea plînsă a Norei se anunţă la capătul firului :

— Domnule Maior, n-a trecut nici un minut de cînd am primit vizita prietenilor Ion-Publicistul, Gherman şi Vasile. Suntem cu toţii înfiorăţi de ceea ce urmează să i se întîmple lui Maciste. De aceea, vă rugăm stăruitor să-i îngăduiţi cîteva ore de libertate pentru a se întîlni cu noi. Dorim din toată inima să-l facem să-şi uite viitorul nefast.

— Dar dacă tatăl dumitale părăseşte spitalul şi-l găseşte pe Maciste în vila de pe strada Salvării ? întrebă Maiorul.

— Imposibil să se întîmple una ca asta. Chiar şi mama s-a internat azi dimineaţă pentru a-i fi de ajutor tatei. Cît despre mine ei ştiu amîndoi

că trebuie să fiu la această oră în tren pentru a participa la excursia plănuită de studenţi încă din iarnă.

— Atunci nu-mi rămîne decît să-i dau liber lui Maciste şi să-l aşteptaţi în cel mult o jumătate de oră. Distracţie plăcută !

— Dacă nu vă deranjează, sunteţi binevenit şi dumneavoastră, ciripi Nora, veselă.

— Dacă-mi rezolv treburile, am să încerc să vin. Mulţumesc pentru invitaţie şi la revedere.

★

— Scumpilor şi dragilor mei, sunt fericit că ne vom întîlni cu toţii ca-n vremurile de altădată, spuse Vasile. Afară plouă şi vreau să vă rog să acoperim ferestrele iar după ce soseşte Maciste să închidem toate uşile şi să scoatem telefoanele din priză. Aş vrea s-o întreb pe Nora, pentru cîtă vreme ne-ar ajunge băutura şi mîncarea din vilă ?

— Dacă socotesc şi afumăturile şi rudele de salam şi cele două slănini din pod şi putinele de brînză frămîntată şi cele două frigidere de rezervă pline, atunci pot spune că mîncarea ne-ar fi de-ajuns pentru un an. Mai avem două butoaie de varză, un hambar de fasole şi unul de mălai, în plus cartofi, paste făinoase, vreo zece borcane mari cu cîrnaţi în untură. Pivniţa e plină de băuturi vechi şi mai noi, încît nu pot decît să vă urez multă forţă ca să le puteţi termina. În ce mă priveşte, eu nu voi prididi să hrănesc singură atîţia oameni, de aceea am să invit cîteva colege să mă ajute.

În timp ce uralele şi aplauzele celor trei prieteni umplură vila de entuziasm, pe scara ce cobora de la mansardă apăru Maciste în costumul său alb, ultraelegant. Bucuria tuturor părea fără margini la vederea mult aşteptatului prieten. Singurătatea din celula sa pecetluise pe chipul lui Maciste o nobilă tristeţe. Nora se anină de umerii lui, iar Vasile, Ion şi Gherman se precipitară de asemenea să-l îmbrăţişeze pe Maciste. În loc să se entuziasmeze de revedere, ochii lui Gherman, lui Ion şi ai Norei erau înecaţi în lacrimi de vinovăţie pe cînd faţa lui Maciste era senină şi-i zîmbea lui Vasile cu recunoştinţă.

— Gata cu sentimentalismele ieftine, strigă Vasile, n-avem timp de lacrimi, iar tristeţea dacă-i adevărată se vindecă înecînd-o în aceste pahare. Vă garantez că Maciste va trăi mai mult decît noi, fiindcă el e mai bun. Apoi Vasile închină pentru viaţa lui Maciste şi începu să cînte cu vocea sa de bas „Mulţi ani trăiască" !

Între timp, sosiră cele trei colege ale Norei, şi pregătirile pentru masă începură cu atîta însufleţire încît se părea că participau cu toţii la aniversarea lui Maciste nu la despărţirea apropiată de el. Cînd masa fu acoperită cu tot ce se poate imagina într-o ţară bogată, Ion şi Gherman acoperiră ferestrele şi zăvorîră uşile. Vasile aduse două damigene pîntecoase cu vin iar Maciste urcă la mansardă şi coborî cu o sacoşă în mînă pe care i-a înmînă surizînd Norei. Goli apoi unul două altul trei pahare de whisky şi se aşeză pe scaunul mai apropiat de scara ce ducea la etaj. Ion-Publicistul îl privea din cînd în cînd pe Maciste să nu-i venea să creadă că acesta era eroul foiletonului său. Cînd Nora se aşeză pe scaun alături de el, Maciste ridică sacoşa adusă de la mansardă şi spuse :

— Ştiţi cu toţii că banii sustraşi de la Banca naţională se pierduseră. Pentru că eu sunt cel care i-a recuperat, am hotărît ca întreaga sumă să-i fie predată lui Emil, cel azvîrlit de la mansarda acestei case. Să bem pentru însănătoşirea lui Emil şi pentru voi, pentru toţi !

— Cei buni nu vor muri pentru că ei nu pot fi distruşi, bunătatea lor îi apără de dusmani văzuţi şi nevăzuţi. Să bem pentru bunul Maciste. Să bem şi să dansăm cu aceste împărătese ! Şi să mîncăm dacă ne va fi foame şi iar să bem pînă ce se va face vară şi toamnă şi iarnă şi primăvară şi iar vară şi toamnă şi iarnă şi primăvară şi tot aşa în veci veciilor ! — toastă Vasile cu vocea lui tunătoare.

Totul, de-acum înainte, adăugă el, depinde numai de un singur amănunt : să nu ştim dacă afară e zi sau noapte, să uităm de unde am venit şi încotro ne ducem, dar să avem în minte o singură poruncă, aceea de a-i ţine cît mai mult printre noi pe Maciste. Aplauzele pentru toastul lui Vasile nu mai conteneau. Muzica, vinul, dansul şi candelabrele aprinse îi purtau în balans şi în timp ce unii se prăbuşeau de somn pe unde apucau, ceilalţi continuau să cînte sau să bea, astfel că după un imposibil de evaluat răgaz sau timp, uşa de la intrare fu scoasă din ţîţîni iar Maiorul cu un pluton întreg de soldaţi năvăliră înăuntru. Cînd fură treziţi din somnul lor adînc cei dinăuntru avură certitudinea că petrecerea lor durase nenumăraţi ani, pentru că, privindu-se unii pe alţii, se văzură cu toţii bătrîni.

Maiorul îl conduse pe Maciste la maşina de serviciu şi porniră spre penitenciar.

În după-amiaza recuperării lui Maciste, ziarul Speranţa difuză ofertele celor cincizeci de ţări mai bogate care-l declarau pe Maciste cetăţean de onoare şi-l invitau să locuiască în capitalele lor.

Gheorghe Pituţ

Fărîma de eternitate.

Zburător

va veni, va veni în mireasma tot mai
acută a nopţii şi te va vesti...
te vei ridica asupra visării şi oglindită în sticlirea fantastă te vei trăi
goală ca o ploaie de vară.., o ploaie
care stă să plouă sau să ardă...
atunci îmi vei tinji lutul cu ochiul
fiecărui strop de tine şi privirile se
vor răzvrăti în pupila lor strîmtă...
atunci depărtările nu te vor mai încăpea şi mă vei podidi caldă ca o ploaie
de vară în care să-mi scald toţi bidiviii şi să-mi fie risipa ta spre mine
mai dragă !...

Mircea Şoncuteanu

tatiana flondor-lungoci

Rîuri neterminate

Dacă avalanşa unor stele,
Temple trădate
De turle şi clopote,
Rîuri neterminate,
Sînt cîteva din cuvintele tale,
Iubire,
Atunci du-te întreagă
Şi învaţă tăcerea
Cum să mingîie
O stîncă sau alte asemenea lucruri.
Eu voi deschide uşa lumii,
Să caut o insulă negăsită.
Din zilele mele
Îi voi face colier,
Să fie împre'muită.
Rămăsite de ţărmuri însorite
Voi presăra
Pe drumurile unde picură moină,
Cînd se plimbă îndrăgostiţii.
Şi am să le spun
Că pe alte pămînturi
Soarele poate încremeni de dor
Şi de durerea unor flori
Crescute-n prăpăstii.

Numărătoare inversă

Venisem tîrziu,
Ca să pot zări mireasa de peste drum.
Merg pe strada din faţă, unde trei sori
Aşteaptă dansul,
Iar sturzii umblă, neuitîndu-se după cimpie.
Mi se arată o expoziţie, obiectele dispar
În timp ce întreb orarul de funcţionare.
Păşesc pe lîngă o muzică poticnită
De scările înguste,
Neştiind ce anotimp să aleagă.
Copiii aruncă, jucîndu-se, numere în coş
Şi nu-mi amintesc de reflexele lor
În casa mea de-atunci
Şi nici de distanţa lăsată să aştepte.

Prietenie rătăcită

Va fi aşa o zi cu zloată
Şi voi pleca,
Ţinînd sub braţ
Grămezi de poezii.
— Atîta am —
Şi o să rătăcesc prin glod, prin hărţuieli,
Prin piclă,
Chemînd flăcări şi sălbăticiuni.
Tu vei purta muzica pe braţe
Şi poate vei schiţa pe un perete alb
Chipul femeii,
Care nu va şti s-asculte
Nici-un clopot al neantului.
Eu o să-aud cum fata vîntului
Va rîde
Şi îi va cere cîmpiei
Strigătul copilului
Cînd el acoperă cu bascul fluturi.
Şi cerbii au să vină.
Am să le spun că apa-i cu gust de rugină.
Şi-am să îndemn mestecenii să plece.
Zăpezii am să-i dau alt nume,
Cînd un mal al unui rîu
Îl va condamna pe celălalt
Pentru că niciodată nu poate
Să-l atingă.

dan emilian roşca

aproapele nostru departe, departele nostru aproape

lumina ochilor tăi sceate la iveală fluturi flibustieri
lenjeria de corp şi-o uiţi de fiecare dată
pe cîmpul cu maci o asemenea femeie
merită să fie iubită îmi spune petru iliesu
sorbind din halba cu bere apoi
ne amintim de un prieten comun

poate că prietenul nostru comun
scrie despre cîmpul cu maci
„un roman sentimental" şi ochii ei vor
găsi în roman fluturi flibustieri

îmi pare rău trebuie să plec spune petru
iliesu a sosit tramway-ul unu negru

cabaret

din cer au început să cadă pisici negre
dizolvă-te mon amour în paharul cu şampanie

statuia lui isidore ducasse
e invadată de buburuze

a început a doua eră a singurătăţii !

odă lui thomas de quincey

el se plimbă cu diligenţa
pe lacul cu nuferi de aluminiu
soţia lui prepară ceaiul
el e uneori cel mai frumos
şi asta e de ajuns

el ar putea să scrie cele mai frumoase poeme
dar nu e nevoie să scrie cele mai frumoase poeme
cu lingurita pentru ceai
el poate face lucruri mult mai frumoase
decît să scrie cele mai frumoase poeme

el coboară din diligenţă
se cufundă în lac
şi ajunge acasă
soţia lui prepară alt ceai
afară începe furtuna

el ar vrea la un moment dat să scrie
în limba elină cel mai frumos poem
dar nu e nevoie nici de limba elină
nici de cel mai frumos poem
flăcările galbene filfîie în cămin
el duce lingurita la buze
afară sau înăuntru îl aşteaptă diligenţa

miere nocturnă

ventilatorul îl răsfaţa pe bătrînul plinius
soba era plină cu salamandre
era noapte apoi s-a făcut noapte
apoi a venit din nou noaptea
hetairele tulburau încă luciul metalicelor
oglinzi
şi ai venit tu cu părul mov cu pălărie
de azbest cu ochelari fumurii dragostea
mea din altă lume şi eu am devenit găină
am început să ciugulesc din varul trupului tău
apoi am mirosit amîndoi cuişoare

eu sînt tu eşti ceilalţi (treacă de la mine) sînt
dar un vierme de gînd îmi spune
că atunci cînd ne vom aştepta mai puţin
ca o judecată strîmbă de apoi
va sosi corosiva dimineaţă

acum dragă elm

acum dragă elm s-a făcut într-adevăr noapte
uşa e încuiată fereastra acoperită cu hîrtie
neagră
acum dragă elm pot să-mi aduc aminte de
tine
şi să pictez aripi de fluturi

text : au înflorit florile dalbe
am umplut cu mure un coş
vino să facem dragoste în sfera de
sticlă
din ţara hieronymus bosch

acum dragă elm să ne iubim conform
tratatului de onirologie
uşa e încuiată fereastra acoperită cu hîrtie
neagră
fiecărei clipe să-i adăugăm un diez
dragoste smoală albă
text : au înflorit florile dalbe
am umplut cu mure un coş
vino să face dragoste în sfera de
sticlă
din ţara hieronymus bosch

REVISTA REVISTELOR
«Ethnologica»

■ Publicaţie astăzi cu tradiţie internaţională bine stabilită, „Ethnologica" închină ultimul număr aniversarii lui Vasile Pârvan. Radu Vulpe deschide seria unor studii comemorative de înaltă ţinută, semnate de Alex. Zub, Romulus Vulcănescu (directorul publicaţiei), Aneta Spiridon ; acestora li se alătură textul francez al arheologului Pârvan însuşi : „Dacia în epoca celtică" cu note explicative, folosind ultimele documente de acelaşi Radu Vulpe. Partea cea mai vie şi mai colorată a revistei, datorită varietăţii temelor abordate, este cuprinsă, în continuare, în această rubrică : In memoriam ; Virgiliu Ştefănescu-Drăgăneşti tratează despre împrumuturile gotice din daco-romană ; Dinu Moraru discută o problemă de arhitectură maramureşeană ; Andrei Oişteanu comentează problema unicornului ; Petre Ursache continuă cercetarea poeticelor folclorice ; Mihai Rădulescu dezvăluie cîteva aspecte ale simbolismului „firelor de păr". În secţiunea următoare : „perspective etnologice", Ion Biberi semnează un eseu despre lumea valorilor ; în continuare, întîlnim studii de H. Wald şi de etnologi şi culturologi străini ca : Zdenek Salzmann, Jan H. Brunvand, Dov Noy şi Marianne Mesnil. R. Vulcănescu dialoghează cu Ion Ilişiu cu privire la „Atlasul etnografic al României" ; de o problemă apropiată e preocupat şi Paul Simionescu. La toate acestea se mai adaugă informaţii asupra unor congrese internaţionale, comentarii bogate şi recenzii.

plastică

p

Confluenţe

Dincolo de diversitatea lor, sensurile confluenţelor ilustrate se dezvăluie în fertila năzuinţă de recuperare a unor principii de gîndire figurativă autohtonă, în lumina cărora hotărele dintre manualitatea artizanală şi incandescenţa spirituală se anulează de la sine, iar noţiunea de artificialitate îşi pierde sensul. Emblema de „artifex" ataşată cînd şi cînd artistului, apare, în consecinţă, eliberată de orice orgoliu, deoarece i se atribuie funcţia pecisă de a înlesni drumul de la materie la o matrice a privirii întruchipată în formă.

Punctul de vedere estetic implicat aici — fapt semnificativ, într-un spaţiu muzeal — cu rigoare şi pasiune, a fost validat şi prin prezenţa pe simeze a lucrărilor celor trei pictori invitaţi : **Horia Bernea, Marin Gherasim** şi **Florin Mitroi.** Centrul de greutate ideatic odată conturat, s-a putut mai lesne determina şi adînci înţelesul ansamblului expoziţiei, stabilindu-se axele structuratoare ale tendinţelor şi modalităţilor expresive învecinate : totodată, însă, atenţia a fost îndreptată asupra unei calităţi asociate, la rîndu-i, zugrăviei tradiţionale : calitatea **firescului.** A firescului care, cu toate că atît de fragil, şi greu de atins (cînd spunem „firesc" evocăm întotdeauna, într-un fel sau într-altul, ceva din natura intimă a lucrurilor) alcătuieşte, totuşi, elementul de rezistenţă ultim din orice edificiu artistic durabil. Şi este bine, este util că un grup de tineri plasticieni se îndreaptă spre o lecţie de creaţie în cuprinsul căreia tema **scrierii** îşi află în tema **firescului** contrapartea cu adevărat activă şi întregitoare. Necesitatea unei asemenea lecţii nu este de nimic altceva mai bine demonstrată decît de bucuria, mereu aceeaşi, de a o regăsi.

Mihai Ispir

Pictura veche românească era gîndită de cei ce o înfăptuiau ca o scriere — dovadă însemnarea „a scris", de atîtea ori asociată iscăliturilor de meşter. Dar ea era concepută, nu mai puţin, ca un **anumit model** de scriere: Noţiunea de zugrăvie definea la origine, aşa cum o demonstrează şi prototipul său bizantin, arta de a învia imaginile, chipurile, prin **scrierea** lor. Un astfel de paradox depăşit — care constă în a înzestra un sistem logic de semne şi coduri cu deplinătatea şi vitalitatea lăuntrică proprii gestului artistic — a fost asimilat drept posibil punct de plecare pentru experienţe vizuale întîlnite în actualitatea nemijlocită. Autorii acestor propuneri sînt cîţiva tineri artişti, reuniţi la Muzeul de artă din Craiova sub emblema unei expoziţii colective (organizator, muzeograful Cătălin Davidescu) : **Gruia Floruţ, Mircea Novac, Sorin Novac, Constantin Pacea, Cristian Paraschiv, Ştefan Rîmniceanu** (pictură), **Constantin Constantinescu, Suzana Fintinariu, Dan Mihăltianu, Doina Simionescu** (grafică), **Florica Pacea** (broderie), **Ioan Bolborea, Mihai Ecobici, Claudiu Filimon, Leonard Răchită, Marcel Voinea** şi **Marian Zidaru** (sculptură).

muzică

m

Despre tradiţie

Există o certă tradiţie a unei largi îmbrăţişări de domenii în ceea ce priveşte formarea şi împlinirea intelectualilor români. În muzică, cel mai bine se ilustrează aceasta atunci cînd, după ani de muncă, creaţia cuprinde atît lucrări componistice cît şi contribuţii dintre cele mai variate în diversele ramuri ale muzicologiei. Lui **Liviu Rusu,** maestru al muzicii româneşti împlinind trei sferturi de veac de creatoare existenţă, i se potriveşte ideea de mai sus, idee trebuind însă completată cu unele particularităţi izvorînd din formarea profesională a aceluia care, la rîndul lui, a format mulţi muzicieni, azi în deplină maturitate. Născut în frumoasa ţară a Bucovinei, avîndu-i printre profesori pe Richard Brodkorb (la Cernăuţi), pe Victor Gheorghiu, Mihail Jora, Dimitrie Cuclin, Constantin Brăiloiu, George Breazul, Silvio Florescu (la Bucureşti — splendidă pleiadă de nume sonore ale artei muzicale naţionale), student, pe lîngă Conservator, al Facultăţii de litere şi filozofie, se poate spune despre muzica şi activitatea muzicologică a lui Liviu Rusu că se grupează în jurul a ceea ce se numeşte fructificarea melosului popular românesc. Lucrări ca **Zece coruri mixte, Zece coruri pentru voci de bărbaţi, Trei colinde din Bihor, Cinci cîntece ostăşeşti din Bucovina, Cinci cîntece de dragoste, Coruri polifonice, Cinci sonate** pe versuri de Eminescu, **Cinci poeme** pe versuri de Ion Pillat, **Doina** şi **cîntec de haiduc** pe versuri de Şt. o. Iosif, **Petru Cercel** pe versuri de Mircea Streinul, **Mica sonată pentru vioară şi pian, Sonata pentru clarinet şi pian,** dincolo de un echilibru clasic, dincolo de o direcţie modală specifică îndeosebi muzicii corale româneşti în felul în care ea a fost folosită şi explicată de marii creatori de la îngemănarea de secole, mărturisesc o aplecare spre sonorităţile de etos românesc de multe ori însă trecute printr-o severă polifonie (procedeu de factură apuseană), rezultatul constituindu-l partituri de largă complexitate. În ceea ce priveşte muzicologia (amintim lucrările **Pentru o carte de temelie a muzicii româneşti. Muzica în Bucovina, Ioan D. Chirescu în slujba muzicii corale, Perspective şi preocupări teoretice în istoria muzicii româneşti, Formele rudimentare ale polifoniei Evului mediu, Tonalitatea în lumina teoriilor armonice, Istoria teoriei muzicii în România,** diversele traduceri din Rimski-Korsakov, Sposobin, Grigoriev şi Müller, ediţiile critice din creaţia lui Mihail Jora, Sabin Drăgoi, Eusebie Mandicevschi, Paul Constantinescu etc.), formaţia la şcoala filozofiei germane, îmbinată cu şcoala de muzicologie germană de descendenţă riemanniană a condus la o explicare a muzicii avînd grijă de a lumina un context larg : cel în care se situează muzica ca activitate a spiritului uman. Subiectul, de certă originalitate, este mult prea larg (şi de deosebit interes) pentru a-l dezvolta aici. Trebuie însă semnalat faptul că multe din lucrările acestui deschis intelect stau în manuscris, publicarea lor impunîndu-se cu necesitate în realizarea unei restituiri a contribuţiilor muzicologice originale româneşti. De asemenea, creaţia muzicală, îndeosebi cea corală apare cu absolută raritate pe afişele stagiunilor ; este aici un fapt nedrept, cred, deoarece multe din corurile acestui remarcabil maestru sînt adevărate bijuterii de inspiraţie şi realizare artistică, plasîndu-se într-o neîntreruptă continuitate a unei bogate tradiţii de cîntec coral unde nume de referinţă au fost Ion Vidu, Sabin Drăgoi, Gheorghe Dima, Ioan Chirescu şi mulţi alţi creatori români de renume (în ceea ce priveşte creaţia corală, aşteptăm în curînd un amplu caiet cuprinzînd majoritatea corurilor — incluzîndu-le şi pe cele mai recente — semnate de Liviu Rusu). Restituirea creaţiei muzicale şi muzicologice a maeştrilor apare ca element de temelie pentru rotunjirea imaginii muzicii româneşti, pentru mersul acesteia înainte.

Viorel Creţu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ION AGÂRBICEANU

IV. Demonism și eros (5)

Chipul atît de firesc în care Pascu, eroul din povestirea **Valea-Dracului,** se comportă în calitatea sa de ins „însemnat", de om al diavolului, constituie — ca și în **La Conac** a lui Caragiale, de pildă — capcana cea mai subtilă pe care fantasticul o întinde cititorului. Filonul aproape ostentativ realist al confruntării dintre cei doi flăcăi, rivalitatea pentru Crucița, în cazul lui Agârbiceanu, ambiguizează la maximum raporturile dintre text și subtext. Și, totuși, fiecare din momentele cînd cei doi se întîlnesc, prin aluzii aparent întîmplătoare, înscrise parcă în uzura retorică a dialogului ori în notația de „umplutură", efectele fulgurante ale demersului narativ atrag tot mai insistent atenția. Pascu „știe" din capul locului că îl are la mînă pe Gherasim, datorită obsesiei acestuia că numai dobîndirea comorii îi poate deschide calea spre căsătoria cu frumoasa și înstărita Crucița. Spirit mefistofelic, el, Pascu, își urmărește victima pas cu pas, apărînd la momentul oportun și ispitind-o cu o ostentație batjocoritoare abia stăpînită. Întîi, se prevalează de calitatea lui de martor îndubitabil în privința existenței comorii ; ceea ce-i dă certitudinea că Gherasim nu-i poate scăpa.

După aceea, însă, cînd Gherasim face tentativa de cunoaștere a topografiei locului unde se află comorile, Pascu schimbă tactica. Trece la amenințări a căror finalitate este, credem, cu dublu sens : pe de o parte, să-l descurajeze pe boar în hotărîrea de a se îmbogăți și de-a putea, astfel, lua pe Crucița de nevastă, iar pe de altă parte, în situația că nu-l convinge în această direcție, de a-i incita orgoliul dobîndirii comorii, soluție similară cu decizia de a-l ucide. Un asemenea mod de a gîndi și acționa din partea lui Pascu confirmă amintita aserțiune a eroinei din **Fefeleaga,** potrivit căreia diavolul sălășluiește în om, adică reprezintă, în anume împrejurări, dimensiunea definitorie a acestuia ; ceea ce e cu totul altceva decît situația oferită de Caragiale, la care, în virtutea unei convenționalități ezoteric-mitice acceptate, spre a se putea insinua în viața oamenilor, pur și simplu, diavolul ia chipul acestora. Ideea, subiacentă, este că personajul demonic al lui Agârbiceanu se dovedește posesorul unei personalități **scindate** (vom reveni asupra chestiunii cînd va fi vorba de marile nuvele **Popa Man** și **Jandarmul**), în sensul că în ființa lor are loc o dramatică luptă între uman și satanic. Reflex al străvechii credințe vizînd coexistența generalizată a binelui cu răul, intervenția filtrului magic ancestral operează în această direcție. Psihologicește, se conferă personajului un statut dilematic. Deosebit de interesant este deci să observăm cum se amestecă cele două tipuri de comportament în cazul lui Pascu. Cît timp îl urmărește pe Gherasim din umbră, el își face simțită prezența prin „semne" diavolești ; descins în adîncul Văii-Dracului, boarului i se pare că „sus, în tufișurile de pe țărm, ar fi auzit un ris ascuțit, ca de drac", iar cînd iese din casa bătrînului căruia îi cere să dezvăluie taina comorilor, din întunericul de afară, în colțul gardului, „îi păru că lumenează doi ochi ca de lup". Cînd, însă, se dă pe față, Pascu apare stăpînit în egală măsură și de patima pentru Crucița, demonismul ființei sale punîndu-se în slujba unui atare impuls uman :

„În ziua următoare, pădurarul răsări din desime, cu ochii lui vioi luminînd de bucurie :

— Sănătos, frate Gherasim ?

— Ce-ți pasă, ție, vere ? Știu că n-ai plînge să mă vezi țeapăn.

— Asta, una, e adevărat, firtate ! Da' țineam să te întreb : ce-ai aflat ieri în Valea-Dracului ?

Gherasim privi la el mirat. Suflet de om n-a fost ieri în pădure. Așadar, de unde știa Pascu?

— Ca pretin, îți dau un sfat, boarule : lasă tainele pădurii în pace, căci altfel nu vei păți-o bine".

Se înțelege, boarul nu dă curs sfatului (de altfel, nici Pascu nu-și face asemenea iluzii, dimpotrivă !) și se decide pentru căutarea comorii. Nici sfatul moșneagului care îi dezvăluie locul tainic, un sfat străbătut de cel mai grav avertisment („Da' nu te sfătuiesc, nepoate, să te apropii de ele. Zace blăstăm greu, blăstăm păgîn pe banii aceia, și nime, chiar de-i scoate, n-are noroc de ei") nu are alt rezultat. Odată edificat asupra locului, Gherasim acționează în consecință. Momentul este relatat prin intermediul descrierii poetice sumbre, în așa fel încît demonismul se relevă mai mult ca element de atmosferă dătătoare de frică și prea puțin ca element în sine, anume elaborat : „În pădurile domnești era întuneric ca-n amurgit și nu cînta nici o pasăre, numai niște buhe chemau, aproape ca pisicile, din scorburile lor putrede. În răstimpuri, picuri mari, grei, ca niște alice, se scuturau din coama încîlcită a stejarilor. Jos, pe frunzișul umed, se ineptau, din picioarele lor lungi și unsuroase, broaște galbene cu pete negre. Rar țîșnea din vreun tufiș un iepure, care, la orice zgomot, se oprea și privea cu ochii lui holbați, ficși". Succesiunea momentelor epice propriu-zise, marcînd efortul lui Gherasim în decursul căutării comorilor și acela al uciderii lui de către Pascu, urmează același traseu descriptiv, avînd în plus inserțiile analitice de rigoare :

„Cum sta aplecat, tresări deodată ; ceva bufni în apropierea lui — nu știa unde, deasupra, în pămînt... Dar sunetul înăbușit îl auzi bine.

Să fie un semn bun, ori un semn de primejdie ? Și boarul ridică dreapta, să-și facă o cruce. În clipa aceea, însă, bufni ceva și mai aproape, și Gherasim căzu cu fața în pămîntul galben, cleios, scormonit de dinsul".

Împrejurarea că blestemul asumat de mitul comorii se exercită prin intermediul faptei criminale comise de Pascu, adică, (totuși !) prin faptă de om și nu prin intermediul miracolelor inexplicabile, nu numai că subliniază realismul consubstanțial propriu viziunii fantastice, totodată, astfel se explică pe cît de neașteptatul tot pe atît de firescul impact al povestirii cu cele două leit-motive menționate la început, care trimit la natura conflictului din **Năpasta** și, respectiv, la paradigmele existențiale de sorginte mioritică. De data aceasta ni se pare important să mai reținem că în esență demersul povestitorului nu se îndepărtează de datele miticomagice inițiale. Soră mai mică a eroinei din **Năpasta,** Crucița hărțuiește pe bărbatul ucigaș conformîndu-se „programului" de înfricoșare a acestuia cu mijloace demonice („— Stai Pascule ! Iată la fereastră chipul lui Gherasim !" ; „Da' nu știi tu, Pascule că oamenii pe care îi răpun duhurile necurate nu mor de tot, că rătăcesc prin lume ca strigoi ?") Iar cățeaua Diana își exercită prerogativele mioritice în favoarea fostului stăpîn în același mod ; e un mod caracteristic prin coeficientul de demonism dementializant, cum se întîmplă, îndeosebi, în episodul prin care se încheie povestirea, cînd, torturat de prezența animalului, Pascu se hotărăște a-l împușca ducîndu-l chiar în locul unde îl ucisese pe Gherasim :

„— Nu fugi, jigodie ? Și mai bine ! Gherasime, îți trimit și cinele pe lumea cealaltă.

Bufni atunci, și, norul de praf, odată cu bufnetul, la auzul numelui de Gherasim, Diana începu să urle prelung, înfiorător. Pascu, la urletul acesta, aici în singurătatea pădurilor, își pierdu deodată mințile. Începu să alerge spre Valea-Dracului și i se părea că cineva îl urmărește tîrîndu-se. Și într-adevăr, Diana, nefiind atinsă de moarte, la auzul numelui de Gherasim, începu să urle și, mirosind în aer, se tîra după Pascu. Acesta, cu moartea în suflet, pătrundea prin desișul spinos. Hainele i se rupeau în bucăți, sîngele îi țîșnea din zgîrieturi, dar tot se tîra, se zvîrcolea ca un șarpe spre marginea prăpastiei. Și se auzi deodată o cădere, o bufnitură puternică și un geamăt scurt. Cînd Diana ajunse în urma lui în Valea-Dracului, începu să urle deodată și mai tare".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

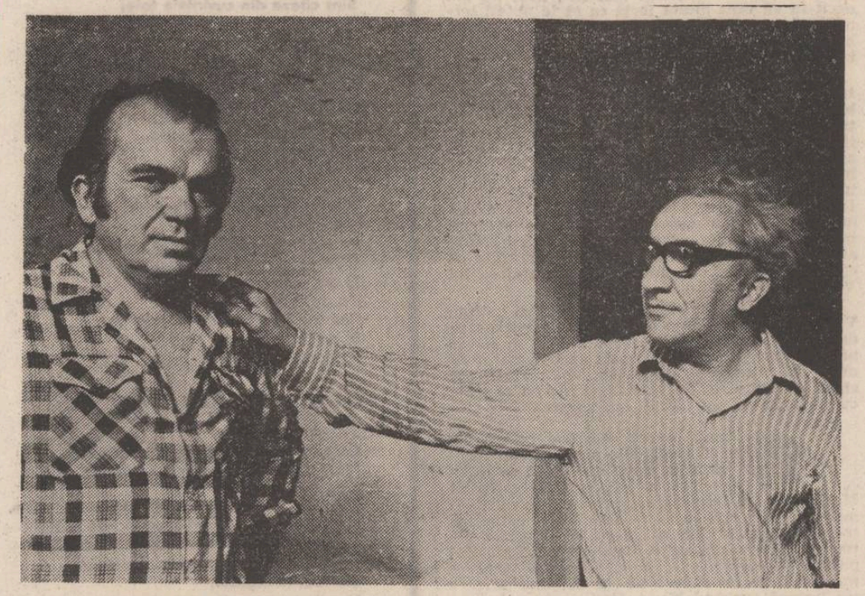

Doi colegi ai ordinului Jerca : Nicolae Velea primind, în treacăt, accolada de la Mircea Ivănescu

Valeriu Pantazi, un cavaler de curte nouă ?

Szász lános se destăinuie

Impresii de spectator

Urmare din pag. I

forța imbatabilă a instrumentului său lingvistic și uzează de aceasta în mod abuziv, răsturnînd orice limite impuse de tradiție. Orgoliul său absolut (în tiparele romantismului titanian) este acela de a depăși orice tradiție și de a crea alt model, inscriindu-și gheara sa monstruoasă asupra istoriei viitoare. În Richard există tot ce se poate imagina într-o anumită latură a umanului, devastat de goana după putere ; se probează aici în mod fundamental ce poate fi mai util în această luptă titanică : ascuțișul săbiei sau ascuțișul limbii. Este cert că autor, regizor și actor au optat pentru a doua soluție. **Richard al III-lea este tragedia discursului** puterii la toate nivelele de manifestare. Discursul singur poate tot ; în măiestria minuirii acestuia se află viața și moartea, bucuria și nenorocirea, comunicarea și imposibilitatea comunicării. El poate face, în varianta sa **amoroasă,** din lady Anne, dintr-o văduvă înlăcrimată, o aliată și o logodnică. El poate face dintr-un trădător un prieten și dintr-un prieten un trădător. Depinde în care direcție este sucit mecanismul limbii. Discursul este pervers ; el transformă orice, după plac și după formele de codificare ale **ipostazelor umane vorbite.** Limba în care vorbește Richard trece toate probele și îl servește perfect în cursa lui gifiitoare pentru putere. În cele din urmă, după ce a înfrînt toate obstacolele (după ce a șters cu pana vrăjmașii rînd pe rînd, ucizîndu-i deci de două ori : o dată în realitate și altădată în text, dacă nu cumva nu i-a ucis decît în text !) iată-l sus, pe ultimul versant al cursei, ajungînd să proclame un enunț nul ca semnificație : „Eu sînt eu" ! Discursul s-a întors în punctul de pornire, adică la subiectul discursului, care devine unica entitate **in preaesentia** ; celelalte ipostaze sau voci ale discursului au fost anulate treptat, astfel că Richard, cocoțat pe treapta tronului (suprema simbolizare a Puterii) se găsește singur să se măsoare cu sine însuși. Pentru aceasta însă, cîte măceluri ! Cîtă energie, cîtă desfășurare de forță și nebunie umană (discursivă !). Și în final, doar o regăsire ! E aici povestea autorului antrenat în marea-i bătălie cu supunerea totală a limbii, care se dovedește o anulare de sine tragică, o situare gravă și ireversibilă a condiției Autorului de text.

Richard este (prin natura sa demoniacă) cel mai complet om din univers, cel mai aproape de limita posibilului ; el nu amorsează toate aceste energii decît în vederea unui singur scop : să domnească, chiar și peste sine însuși. În tot ce va mai face, el nu are de dat socoteală decît față de regulile discursului ce și-a impus inițial și din care nu mai poate să se abată nici cu un milimicron. În ceasul crucial, al descoperirii naturii sale tragice în orice ipostază s-ar înfățișa, se tînguie cu pana : „Ai o mie de limbi și fiecare spune altă poveste" ! Discursul care se autoanulează, pentru a da posibilitatea unei noi încercări este închis de transcendența shakespeariană : „Peste toate acestea doar Dumnezeu va spune amin" (Richmond). A ucide pe oricine pentru a putea să iubești, pentru a putea să te iubești, pentru a te putea logodi cu tine însuți în nupțiala scenă a Puterii (Tronului), iată un traiect tragic urmărit pînă la ultimele consecințe de regizor. Spectacolul este foarte complex deoarece regizorul a amplificat pînă la ultimele consecințe vocabula textului shakespearian. Se poate merge și mai departe ? Nu ne vine să credem.

Replicile shakespeariene transgresează limitele convenționale ale cuvîntului ca semn : ele nu numai că vor să comunice, ci și să posele (și aceasta nu în mod abstract și simbolic, ci în imediata lor expresivitate teatrală) ; cuvintele pipăie la propriu, frămîntă, pălmuiesc, provoacă frisoane, storc sînge, lacrimi, ucid, sugrumă, taie, înăbușă. Ele se insinuează și curg în urechile îngrozite ale victimelor ca niște șerpi. Acest conținut posesiv și pervers, acaparator și strivitor este transpus admirabil în gestica actorilor și în mimica lor, mai ales a lui Iordache și a femeilor din piesă. Ceea ce cuvîntul shakespearian exprimă ca posibilitate, actorul transpune la propriu : pipăie suav sau pervers, gîfîie înfrigurat, posedă și ucid tot. Se poate vorbi de un discurs al puterii și o putere a discursului, care este însă revelată ca tragică, deoarece nu-i scapă nici cel care s-a angajat în cursa dementă a puterii. Suferința lady-ei Anne în celebra scenă, convertirea ei sub tirul amorului pervers al discursului lui Richard, discurs în care eroul însuși se află prins, disperarea de a nu-i putea scăpa și multe, încă multe nuanțe sînt admirabil înțelese și realizate de doi mari parteneri, bine inițiați în Shakespeare, conduși de o mînă regizorală aderentă la maximum pe silaba și pe litera textului marelui Will. Ceea ce dă valoarea maximă a spectacolului este tocmai unitatea simpatetică dintre actori și regizor, iar în cazul lui Iordache se simte omul de teatru total, care își este lui însuși regizor, autor, scenograf și inspirat sufler.

Un spectacol lung, dar nicidecum greoi, în ciuda tehnicii avangardiste de „pierdere a centrului", prin care fiecare scenă, replică, cuvînt devine **nucleu, deschizînd** opera la maximum ; de la o scenă la alta urmează noi surprize — bogăția și în același timp redundanța textului shakespearian se dezvăluie în cercuri concentrice din ce în ce mai largi, pînă la saturarea finală, adevărată imbuibare de sensuri, unde după marea tragedie consumată, urmează (sugerată cu o polivalență de semnificații de scena finală) o epocă a tăcerii placate și adormite în viitoarea domnie a lui Richmond, care se anunță fără spasme, ca o baltă stătută. După marea zbatere posesivă a limbajului, vrăjmășiile se anulează într-o nulă obosită și totodată teribil și rizibil de utopică în esența ei. Acest final te intrigă la început — ce-o fi vrînd să spună marele Will ? Ce-o fi vrînd să spună regizorul

cu acele priviri placide ale personajelor, cu vocile lor sătule, cu trupurile lor îngreunate de somn, adormind cu dumicatul pe jumătate mestecat în gură ? E limpede că e vorba de o mișcare ritmică excelent înțeleasă ; după maxima încleștare, curba tensiunii coboară și tragedia se împacă cu sine, timpul devine lent și poate va mai dormi cîteva secole pînă să se iște din nou un mare zbucium discursiv, scelerat dar și tragic în același timp.

Într-un cuvînt : un text mare (poate cel mai mare din opera marelui Will), un regizor pasionat de inițierea sa și a publicului în pliurile limbajului și a posibilităților teatrale concrete, niște actori aleși parcă ideal, un decor extrem de sugestiv (o sală de disecție a istoriei, dar și a limbajului prin care aceasta se face, reducînd omul la mască și cuvintele sale la dimensiunile unor strasuri halucinante și exagerat de mari), un cabinet de toaletă al măștilor și podoabelor, un spațiu deschis și închis totodată (mulțimea de uși prin care dă năvală nepreväzutul în orice clipă sau pe care sînt scoase cadavrele, sau pe care ieși victorios și te întorci disperat și deconcertat), un comentariu sonor care nu se alătură, ci se suprapune perfect peste toate celelalte mijloace variate ale spectacolului.

Asupra altor aspecte vom reveni cu altă ocazie, rîndurile de față constituind doar niște imediate observații de spectator.

P.S. Marian Mincu din numărul 25 este tot Marin Mincu ; fac această reparație pentru că un singur fonem are puterea de a schimba o identitate.

O sinteză românească

„E există lecturi care te ajută să-ți aprofundezi problemele și există lecturi pentru a fugi de ele" — spune Constantin Tsatsos. Dacă în cazul produselor artistice acest elementar adevăr, surprins aforistic, funcționează într-o formă voalată — un roman îți place sau nu, captivează sau nu ș.a.m.d., dar, oricum, cu valoarea estetică te porți mai delicat —, cînd e vorba de lucrări teoretice privitoare la om, cultură, societate, istorie, se pune, fără echivoc, mai ales pentru lectorul familiarizat cu domeniul, problema opțiunii și clasificării. Aici apar numeroase — din păcate ! — cărți de o monotonie desăvîrșită, cu idei puține și fixe, inflații verbale, stereotipii dezarmante, sau elucurbații grandomane incropite la periferia gîndirii altora — „calități" menite să cultive nedorite blocaje psihologice. La întrebări arzătoare și, de altfel, interesant formulate, de multe ori se dau răspunsuri de o covîrșitoare banalitate, după schema reflexului condiționat a lui Pavlov. La polul opus lucrărilor cu un conținut previzibil se află aparițiile editoriale de excepție, cum trebuie considerat tomul **„Sociologie. Teoria generală a vieții sociale"** (Editura științifică și enciclopedică, 1982) a lui Traian Herseni. Autorul evită canoanele tratatului hotărîndu-se pentru o soluție mai personală, cu „un pronunțat caracter **autobiografic"** : o sinteză în care să expună sistematic acele probleme, concepții și metode care au semnificație pentru formația sa spirituală. Această precizare din „Cuvînt introductiv" exprimă, însă, mai mult modestia liniștitoare a unui mare știutor de carte decît adevărul, întrucît erudita informație bibliografică — istorie, psihologie socială, antropologie, folcloristică, etnografie, filozofie — este retopită după ecuații și din unghiuri fertile construcției originale. Lucrarea închide universul unei vieți închinate cercetării — cu regret numită **„ultima etapă a itinerariului meu sociologic"** —, deschizînd cititorului un alt univers : cel al nuanțelor teoretic-semnificative, mulate pe realități umane, cotidiene și de adîncime. Surprinde capacitatea de a spune lucruri **așezate** despre o varietate deconcertantă de teme, aspecte, structuri, medii socio-culturale. Stilul este alert, clar, de o sobrietate suplă, fără salturi mortale în argumentare, urmărind nu atît să încarce memoria, cît să disciplineze gîndirea. Ideile devin personaje asupra cărora se îndreaptă reflectoarele spre a le urmări desfășurarea în care folosesc bogata recuzită a omului născut și trăitor într-o istorie reală. Traian Herseni valorifică teoriile serioase într-un mod lipsit de prejudecăți, fără a-și confecționa adversari schematici, ușor de spulberat prin sacra formulă **X** „nu vede că...". Tocmai pentru că integrează onest, fără o prealabilă regizare a meritelor personale, idei care sînt false doar prin nepermise absolutizări sau extrapolări explicative, reușește o interpretare a vieții sociale consonantă cu spiritul autentic al filozofiei marxiste.

Delimitarea de concluziile Școlii de sociologie de la București — problemă asupra căreia se apleacă sirguincios și polemic Achim Mihu în **Studiu introductiv** — este concisă și în termeni care pot surprinde. „Poate că profesorul D. Gusti și unii dintre adepții săi n-au fost destul de lămuriți în privința **legilor obiective de dezvoltare a societății.** Din cauza aceasta nu a fost suficient de elaborat nici raportul dintre realitate și **idealul social.** După D. Gusti, realitatea socială este constituită din idealuri sociale realizate, iar idealurile sociale sînt realități sociale aflate în curs de desfășurare sau care urmează să fie înfăptuite. Idealul social capătă astfel o importanță pe care de fapt nu o are. În ultimă instanță, realitatea socială nu se desfășoară în funcție de un ideal, ci de legile ei interne de dezvoltare, de propriul ei dinamism. Idealurile nu sînt decît reflectări ale realității în conștiința oamenilor, reflectări care nici măcar nu sînt totdeauna exacte, motiv pentru care atitea idealuri rămîn simple utopii și deci nu sînt realizate niciodată. Rămîne însă faptul că idealurile dinamizează oamenii, iar atunci cînd sînt conforme cu legile de dezvoltare a societății apar într-adevăr ca posibilități și perspective ale acesteia" (p. 33). Nu este vorba în aceste rînduri — așa cum s-ar părea la prima impresie — de o formă deghizată a fatalismului istoric, și, în consecință, de o depreciere a importanței factorului subiectiv în evoluția unei societăți. Dimpotrivă, această teză, judecată în contextul ideatic al volumului, se împotrivește oricărui reducționism. Autorul desfășoară **operații explicative** spre a evidenția factorii determinanți ; istoria este proces legic, dotat cu autodeterminare, înăuntrul căruia se interconditionează laturi multiple, de origine diferită și cu efecte nearmonizate, rezultanta ciocnirii și îmbinării lor fiind independentă sensibil de aspirații și imperative anterioare. Scopurile umane, personale și colective, se concretizează totdeauna în situații nemijlocite, în mod fatal doar parțial cunoscute, actele avînd, prin urmare, consecințe imprevizibile, cel puțin parțial. Ca atare, viața socială — ca „realitate de origine individuală, dar cu o rezultantă pluriindividuală" (p. 583) — are un grad mare de exterioritate și constrîngere, o autonomie care nu poate fi anihilată. De aici — exigența adecvării subiectivității căutătoare de sensuri și valori la tendințele obiective.

Substanța sintezei lui Traian Herseni o constituie, însă, **descrierea** modului de a fi al oamenilor în societate, **interpretarea** formelor colective de conviețuire umană, adică exact paginile (numeroase !) în care părăsește nivelul speculației și clarificărilor conceptuale pentru a analiza minuțios un imens material faptic și informații despre orizonturi socio-culturale deosebite spațial, etnic, temporal etc. În loc de **„societate"**, autorul preferă termenul „viață socială", căci, dacă se pune accentul pe asociație ca atare, pe relații, organizații, instituții, sisteme, apare riscul de a se pierde din vedere esențialul : oamenii asociați, creatorii organizațiilor și instituțiilor sociale, cei care le dau ființă, le pun în mișcare și trag toate „foloasele" (cînd sînt pozitive) și „ponoasele" (cînd sînt negative) de pe urma lor" (p. 233). Schimbarea terminologică nu este, dar, simplu capriciu, ci aduce un accent umanist ; în timp ce primul este abstract, și pulverizează concretul uman cu explicația „la rece" a mecanismului funcțional propriu societății ca realitate supra — și extraindividuală, cel de-al doilea îi reintroduce finalitatea „cald" — omenească. „Oricît s-ar face abstracție de indivizii componenți, de biologia și psihologia lor, de aptitudinile și educația lor, orice relație socială, orice fenomen colectiv, de orice fel ar fi el, este în ultimă analiză **omenesc** : a neglija adevărul acesta simplu înseamnă a **dezumaniza** sociologia, adică a face o teorie din ce în ce mai înstrăinată de realitate". (p. 51). Acest crez direcționează cercetarea, cu argumente arborescente, a tipurilor de societăți cunoscute (paleolitică sau primitivă, neolitică sau arhaică, etnografice sau întîrziate, istorice sau civilizate), seriile evolutive — tează mai apropiată ideilor lui Marx decît „magistrala" succesiunii modurilor de producție — fiind caracterizate în plan economic, sociocultural, din punctul de vedere al manierei de instituire a controlului social, dar mai ales al proceselor de individualizare a omului înăuntrul colectivităților istoricește constituite. Dezvoltarea de ansamblu a societății atrage după sine complexe fenomene de stratificare și diferențiere, scindarea în clase și grupuri antagoniste, și, într-un alt plan, birocratizarea raporturilor interumane ș.a.m.d. „De aici două categorii fundamental diferite de viață socială, unele străvechi, bazate pe afecțiune, simpatie, intimitate, deci foarte „calde", altele din ce în ce mai depersonalizate, mai raționalizate și în chip inevitabil mai distante, mai formale și deci mai „reci" (p. 581). Instituționalizarea excesivă a relațiilor dintre oameni, anonimatul pe care îl generează mai ales condițiile vieții urbane, libertatea de alegere a modelului personal de viață pe care civilizațiile actuale le pun la dispoziția individilor — iată elementele de bază ce pot explica pertinent tensiunea individ-societate. Iar observațiile lui Traian Herseni asupra integrării sociale, a vieții în microgrupuri, a opțiunii și motivației valorice ș.a.m.d. sugerează cînd și cum această dificultate de armonizare devine creatoare. Iată doar un motiv pentru care virtuțile teoretice ale lucrării lui Traian Herseni îndeamnă la cercetări practice.

Vasile Macoviciuc

„PRINCEPELE" ȘI „TOAMNA PATRIARHULUI"

Teme universale la Eugen Barbu și Gabriel Gárcia Marquez

Existența reală a unor afinități, unei reale „înfrățiri culturale" a literaturii române cu cele latino-americane ne-a îndemnat să aducem în discuție un exemplu evident în acest sens. El dovedește o coincidență de gîndire pe cît de paradoxală, la prima vedere, pe atît de reală. Două romane tratînd aceeași temă — a puterii — respectiv **Toamna patriarhului** de Gabriel Garcia Márquez și **Princepele** de Eugen Barbu, gîndite și create în momente, spații geografice și ambiante spirituale atît de diferite și de îndepărtate, ne oferă totuși, sub semnul originalității incontestabile a fiecărui autor, analogii și similitudini de idei politice, morale, sociale, de sentimente, de concepție a personajelor și de arhitectură a operelor. Iată și o coincidență : ambii scriitori au lucrat la aceste romane timp de **șapte ani,** desigur în perioade de timp diferite, **Princepele** văzînd lumina tiparului în anul **1969, cu șase ani înaintea apariției** (la Barcelona în Spania) a romanului **El otono del patriarca** în anul 1975 și cu zece ani înaintea traducerii și publicării sale în românește (1979).

În prefața la **Toamna patriarhului** (ed. Univers, 1979) Darie Novăceanu trece în revistă o seamă de autori latino-americani, care au tratat în operele lor tema în discuție, remarcînd „foarte multe asemănări", precum și același deznodămînt și punînd acest fenomen pe seama plecării de la un prototip asemănător, dar și a faptului că scriitorii latino-americani trăiesc direct un astfel de univers. În cazul **Princepelui** este vorba de abordarea temei puterii — deloc nouă — ce a preocupat și preocupă (indiferent de spațiu geografic) pe marii creatori, ca toate problemele general-umane majore. Plasată însă în cadrul istoriei românești și dezbătută cu mijloacele unei literaturi care-și are al său „Il Principe" încă de la 1520.

Fără a întreprinde o paralelă amănunțită între cele două romane, vom remarca unele din cele mai evidente similitudini.

Cei doi scriitori preocupați de aceeași temă concep, asemănător, un **personaj-sinteză** : tiranul care întruneste trăsăturile tuturor tiranilor, potentatul care a asimilat tot ceea ce s-a inventat ca mecanism al exercitării puterii dictatoriale (un demers de altfel strict asemănător cu cel ce a dus la elaborarea, în pragul epocii moderne, a celor două mari cărți europene despre „principi" : **Il Principe** al lui Machiavelli și **Învățăturile lui Neagoe Basarab,** cu un deceniu posterioară operei italiene, în timp ce, de data asta, opera **românească** devansează pe cea **apuseană.**

Nicanor Alvarado este un personaj real, iar acolo unde nu este real, este **posibil,** însemnînd mai mult sau mai puțin (după cum mărturisește însuși autorul) din Sosa Blanco, Juan Vicente Gomez, Trujillo, Francia, (așa cum Machiavelli avusese în față pe toți „principii" vremii sale, cu predilecție pe Cezar Borgia, iar Neagoe sintetizează experiența politică românească și medita cu gîndul la un Ștefan cel Mare și Vlad Țepeș). **Princepele** la rîndul său este mai mult sau mai puțin Nicolae Mavrocordat, Constantin Mavrocordat, Alexandru Ipsilanti, Ion Caragea, sau Alexandru Șutu, subsumați destinului lui Hangerliu. Cu toate că „patriarhul" și „princepele" se disting, se diferențiază firesc, conform condițiilor social-istorice și specificului național, ei se **completează,** stabilindu-se între cele două romane, de sensibilă egalitate valorică în planul literaturii universale, un permanent dialog. Dacă în Nicanor Alvarado recunoaștem pe dictatorul format, absolut, pentru care nici o experiență nu mai are ce adăuga perfecțiunii sale, **Princepele** ne oferă și intimitatea procesului de construire a puterii, paralel cu exercitarea ei, prin intermediul acelui **alter ego** al său — diabolicul messer Ottaviano, demonul lăuntric al voinței de putere, ucis de „magnificul" atunci cînd s-a crezut împlinit. Experiența tragică, unică, supremă a tiranului care-și neagă în mod conștient **alter-ego**-ul din sentimentul maximei cote a puterii sale, care este aceea de a **distruge** („Anéantir donne un sentiment de puissance et flatte quelque chose d'obscur, d'originel en nous. Ce n'est pas en érigeant, c'est en pulvérisant que nous pouvons deviner les satisfactions secrètes d'un Dieu" scria, cîțiva ani mai tîrziu, în 1972, un gînditor francez, aproape ca un ecou-comentar al gestului „Principelui").

Sigur, în acțiunile desfășurate de-a lungul paginilor celor două romane, întîlnim o serie de fapte apropiate, marcate însă de specificitate, cum este personajul — **mama,** inițiatoarea și susținătoarea morală a fiilor tirani (figura mamei apare și în **Delirul** lui Marin Preda într-o ipostază numai parțial diferită) ; guvernul marionetă al patriarhului seamănă cu divanul boieresc al principelui ; figura poetului Rubén Dario, invitat să susțină un recital de poezie, amintește de Academia înființată de princepe ca loc de manifestare al nenumăraților săi adulatori ; fapte și imagini din viața cotidiană, de o cruzime inspăimîntătoare, dusă pînă la paroxism, își corespund și ele.

Două idei ce se desprind vizibil din comportamentul celor două personaje ne-au mai reținut atenția : **nebunia** puterii și **singurătatea** puterii (remarcată de Darie Novăceanu în prefața amintită) valabile și pentru princepe, ca pentru orice tiran. Și aici există, firește, originalitatea fiecăruia dintre cei doi autori : dacă nebunia „patriarhului" este sugerată de **faptele,** acțiunile sale, prin exagerări și chiar prin folosirea fantasticului, a miraculosului, nebunia princepelui este, în final, manifestată ca boală clinică.

Cît despre singurătate, patriarhul și princepele sînt doi mari și sumbri singuratici, trăind acest sentiment fiecare în felul său, dar fiind străbătuți de aceleași melancolii, de spaime de trădare și primejdii. E aceeași permanentă neliniște și obsesie a primejdiilor presimțite. Ca o notă a originalității sale artistice, paginile romanului lui Eugen Barbu sînt învăluite de un lirism, justificat tocmai prin această singurătate, care de orice natură ar fi, nu poate fi lipsită de o anumită încărcătură lirică.

Faptul că Gabriel Garcia Márquez a cunoscut, a stat de vorbă cu unii dictatori latino-americani și a trăit direct în această atmosferă, pe cînd Eugen Barbu s-a adresat mai ales istoriei, cu documentele ei, nu duce la deosebiri radicale în privința mesajului politic. Un anume scepticism, o neîncredere în abolirea tiraniei locale, la rîndul ei supusă unor tiranii străine (Nordul la Márquez și Imperiul Otoman la Eugen Barbu) capătă în opera ro[illegible]nească întruchipare simbolică : „eterna reîntoarcere" și reactualizare a tiraniei fanariote, sugerată în paginile epilogului, care deschid un nou ciclu temporal, cu un alt Princepe și un alt messer, identici la infinit cu cei ce au fost. De altfel, prin acest final, **timpul** în viziunea lui E. Barbu se apropie de **timpul** lui Garcia Márquez, prin reversibilitate. La primul autor fiind determinat istoric într-un secol : cel al dominației fanariote, fixat și de limbajul cu o puternică tentă arhaică. La cel de-al doilea autor, timpul rămîne nedeterminat istoric, dar cuprinzînd mai bine de două secole.

Ar mai fi de adăugat faptul că narațiunea lui Gabriel Garcia Márquez este „delirantă", savuroasă, încărcată de sensuri, de o densitate pătimașă, de o vigoare ce îl situează alături de Faulkner. La Eugen Barbu găsim pagini (descrierea ciumei, prezentarea bisericii de la Scroviștea) realizate cu o mare forță creatoare și o **imaginație fabuloasă.** Oricît de incredibile, de monstruoase sau de fantastice sînt faptele, acțiunile, atitudinile din paginile acestor romane, autorii lor le mențin în teritoriul posibilului, dînd cititorului dimensiunea reală a personajelor de acest tip.

Princepele ca și **Toamna patriarhului** sînt două opere care tratează surprinzător de asemănător aceeași temă, sub pecetea originalității și noutății estetice proprii fiecărui autor.

Ioana Mustață

16 IULIE 1983

L10

Scurt tratat de economie agrară

Urmare din pag. 1

largi de marmură albă la intrare și cu firmă aurită. Eleganța ei se accentuează în interiorul birourilor sediului, toate în întregime tapetate antifonic și mobilate cu mese, scaune, dulapuri de lemn lustruite și împodobite cu entarsii — în treacăt gazda ne spune că „sînt executate de noi, în atelierele noastre" —, entarsii ce se regăsesc în mobila sălii de ședințe, în lambriurile biroului președintelui sau în biblioteca ce în raftul central, sub cristal, păstrează deschise vederii multele cutiuțe cu decorațiile și diplomele acordate cooperativei ; impresia de bună stare, de lux chiar, e accentuată la etajul doi în cele douăzeci de camere de hotel, cu băi și cu tot ce le trebuie, aranjate ultramodern, ca și la parter în cele două restaurante și ele demne, prin designul și confortul lor, de orice municipiu sau stațiune de odihnă.

„Deschidem aici un popas turistic, ne explică președintele Ioan Josu, vădit mulțumit de impresia făcută asupra noastră de cele văzute. Ne-am străduit, mai că-mi vine să zic : ne-am luptat mult, dar în fine am reușit. O să vindem aici, fără intermediari, deci mai ieftin — în general dumnealor au strîmbat din nas și ne-au pus piedici — produsele noastre, pîine, carne, lapte, fructe, vin, pregătite de cooperatorii noștri și toată lumea o să fie mulțumită : și noi și turiștii. În fond asta înseamnă pe viu, concret, valorificarea superioară a producției, autoadministrarea și în general asta, sau spre asta cred că ne îndrumă partidul și secretarul său general".

Acest om prin talentele și hărnicia lui este pe drept cuvînt faimos între semenii lui — țăranii cei noi ai țării — după cum vrednicia și rezultatele muncii întregii cooperative — distinse cu titlul de „Erou al muncii socialiste", medalia „Secera și Ciocanul" sau „Ordinul muncii" — sînt faimoase nu doar între C.A.P.-urile republicii, ci și în forurile de cercetare științifică unde modul lor de a semăna, depănușa știuleții și a cirni porumbul poartă denumirea de „metoda Topolovăț" ; cooperativei agricole de aici „i s-au făcut" filme de către Studioul „Alexandru Sahia", iar președintelui ei, dramaturgul Paul Everac i-a închinat rînduri ce trebuie amintite pentru frumusețea și adevărul lor, la care, pentru aceleași motive, adaug, dintr-o cărtulie recent tipărită, alte cîteva rînduri de spovedanie ale inginerului Ioan Josu, care scrie despre sine și C.A.P.-ul ce-l conduce și pe locurile căruia ne conduce acum și pe noi, cu mașina : „Cînd am împlinit 15 ani, tata s-a prăpădit și am fost nevoit să pun mîna pe sapă, să muncesc, să țin familia. Că eu devenisem stăpîn la alde Josu acasă (...) iată că acum 22 de ani, oamenii m-au ales președinte. Eram un flăcău încă necopt, o recunosc, nu prea știam eu mare lucru ce aveam de făcut (...) Ce a ținut direct de mine, de competența mea, de creșterea mea ca om, conducător, specialist, nu am rămas cu brațele în sîn, ci am învățat : am făcut liceul, apoi facultatea de agronomie, nescăpînd sapa din mînă". Iar despre cooperativă : „Noi am început-o la 21 decembrie 1952, cînd 30 de familii dețineau o suprafață de teren totală de 158 hectare, 2 vaci cu lapte și 4 cai de muncă. Toată averea noastră obștească de atunci valora 54 000 lei (...) Acest proces de consolidare a fost încheiat la noi în 1981 (...) avînd în prezent 2 079 membri cooperatori, alcătuind 933 de familii ; forța de muncă este reprezentată de 324 bărbați și 521 de femei. Cum se vede cifrele sînt exacte !"...

...Iar pe marginea lor ducem o scurtă discuție, pe care din spusele sale, o sintetizez ca pe un posibil prim capitol al tratatului din titlu.

Desghiocate, cifrele privind populația și forța de muncă dezvăluie pe rînd diferite boabe ale realității economiei noastre agrare de azi.

Una ar fi aceea că aici satele C.A.P.-ului au puține familii, în medie 133, compuse la rîndul lor din 2,23 membri — ceea ce teoretic ar însemna doi părinți și tot la patru familii un copil !

Alta aceea că femeile sînt în număr aproape dublu față de bărbați și „ce-i mai așa — adaugă interlocutorul meu — e că vîrsta medie a brațelor de lucru este de peste 55 de ani. Nu cred că sînt pe tarlale 10 persoane sub 55, restul — 60 de ani și mai sus. Nu mai avem tineri. Satele se depopulează, altele mor. Hodoșul spre pildă nu mai există. Au rămas din sat biserica și poate o casă-două".

De unde vorbim noi — un dig ridicat pentru a salva recoltele de viiturile unui pîrîu — se vede în stînga lacul, un luciu de apă de 47 de hectare a cărui oglindă o sparg peștii care presimțind vremea grea sar des, cu plescăituri seci, late, ce seamănă cu zgomotul sticlelor brusc desfundate cu tirbușonul ; la dreapta, la picioarele noastre se văd alte patru bazine de pește — unul betonat are dimensiuni olimpice și vara servește drept ștrand — alături de el este un teren de tenis la capătul căruia se află „sediul" — o căsuță cu patru odăi — și apoi, cît vezi cu ochii, coastele cu livezi de pomi fructiferi.

Pomii pitici înșirați pe spaliere, cu cîte 3, 4 sau 5 ramuri desfăcute pe sîrmă, pe un singur plan, par nenumărate gheare, labe sau palme făurite de copii și înfipte într-un pămînt de culoarea macului măcinat. Lungile lor șiruri sînt mărginite pe brazde înguste de iarbă crudă ce se zbat ciudat sub suflarea vîntului. „Pe aici trecea un pîrîu ce degrada și eroda solul, l-am transformat în lac, am pus pește și o să mai punem, apoi o să aplicăm o taxă de pescuit, cine vrea să poftească să-l prindă". La remarca mea de pescar că nimeni n-o să poată prinde la undiță crap fitofag, gazda zîmbește „Bine, dacă-i așa, o să le dăm noi o masă în contul banilor de taxă. Numai că nici noi nu putem scoate tot peștele din baltă. Cînd am făcut lacul l-am făcut rău, nu-i înclinat spre dig pe unde are scurgerea în bazinele de jos, ci spre dreapta, uite colo în colțul ăla se adună apa cînd deschidem gurile de scurgere și desigur și peștele. Apa-i multă, de aici nu pare, dar în colțul ăla rămîn zece hectare de baltă pentru a fi pescuită cu năvodul. Cam complicat, dar vom reface lucrarea cumsecade. Pentru a valorifica pămîntul la maximum. Ca de pildă livezile astea plantate pe locuri care înainte de asanare și îndiguire erau pline de stufăriș și trestie, cum îs acuma, uite colo în fund, locurile I.A.S.-ului".

Spre unde arată cu mîna abia se zărește o pată grea, de verde ca fierea, peste care se destramă ca un praf de catran cernut de sus, ploaia. Sau mai corect spus lapovița sau măzărichea ce în curînd s-a prăvălit și peste noi, scursă din aceleași fantastice perdele siderale negre sfîșiate de vînt în văzduh. Am fugit spre căsuța — sediu, aici la cîmp, al sectorului horticol, unde tînăra ingineră Angela Ignatovici ne aștepta cu focul făcut — în sobe cu motorină —, cu masa pusă și cu un zîmbet fermecător.

Aici apoi gazdele au deschis un al treilea capitol de tratat agrar — cel de al doilea fiind, se înțelege, învățătura de la lac : valorificarea pămîntului și ridicarea randamentului, a eficienței economice la hectar ; doar una e să valorifici stuf — și ăsta se poate valorifica — și alta să vinzi în locul lui fructe sau pește de pe aceeași unitate de suprafață.

Capitol al cărui început dealtfel inginerul Ioan Josu îl făcuse la sediu — la cel „adevărat" din Topolovăț. Ne-a spus că în prezent cooperativa are 7 200 hectare din care 6 350 ha arabil, cca. 450 ha plantate cu pomi : meri, piersici, cireși, vișini, pruni, 75 ha de vie și un sector de 30 ha grădină de legume ; zootehnia e cuprinsă în două sectoare, unul de creștere a tineretului taurin, sector „cu cîntec" preluat recent de la Racovița, cu 85 milioane pierdere, dar care în cîteva luni s-a redresat, crescîndu-se aici peste 5 000 tăurași, altul la Șuștra unde se cresc peste 17 000 de vițele de reproducție și o fermă de peste 3 000 de oi — nu se mai zice stînă sau tîrlă — la Ictar, la care se adaugă o fermă pentru puii de carne de la Cralovăț „fermă ce rulează anual cca. 200 000 de capete". Sectorul vegetal cultivă orz, grîu, soia, porumb, mazăre furajeră, sfeclă de zahăr, in, fasole, legume etc. Acest sector, în general, este cunoscut în țară prin productivitatea lui ridicată la hectar ; în ultimii 10 ani aici s-au produs an de an peste 10 000 kg porumb boabe la hectar, peste 3 000 kg la soia, peste 4 000 kg la grîu și peste 50 000 kg la sfecla de zahăr. Toate acestea la un loc asigură cooperativei o producție globală de peste 100 de milioane lei, o producție netă de 63 milioane și un beneficiu — în ultimul an — de 16 milioane lei „din care s-au plătit cooperatorilor 100 de lei ziua muncă, bucate și peste 10 la sută porumb dat în acord global. Asta a fost pînă la apariția noului decret. Așa am reușit să mulțumim oamenii, să achităm toate datoriile către stat — 30 de milioane lei nu-i glumă — și să devenim cu toții rentabili. Dar se poate mai mult, mai bine. Trebuie cu adevărat să realizăm o nouă calitate, lucru mai dificil decît pare, întrucît e de luptat nu doar împotriva prejudecăților și a inerției — în fond tot ce-i nou e nou pentru că se deosebește de vechi, luptă cu el, deci noul e o stare de permanent conflict cu vechiul —, ci și împotriva unor structuri sociale și legi izvorîte din ele, ambele îmbătrînite și susceptibile de primenit. Cum ar fi intermediarii de pildă. De tot soiul. De ce să vînd eu I.L.F.-ului fructele mele cu 1,70 kg, ca el să vi le vîndă cu 8 lei și mai mult, fără să socoți că neavînd cum le păstra, la zisa organizație se strică o mare parte ; dumneavoastră mîncați mere cam stricate și eu păgubesc ; dînșii cîștigă, zic tot dînșii, dar în fond cine și ce cîștigă ? Pierdem cu toții. Eu, subînțelege cooperativa, pot prospecta piața — la Timișoara și la Lugoj să zicem — și pot vinde fructe, legume și altele mereu proaspete, atîta cît se pot vinde zilnic, direct fără interpuși. Înțeleg, aprob, am luptat și lupt pentru socialism, esența structurii noastre statale, sociale, nu doresc decît s-o perfecționăm, deci nu-i vorba să nu folosim oamenii și munca lor, de intermediari e vorba, ci s-o... folosim cu adevărat în activități productive. Că satul se depopulează e un adevăr, altul că nu-l poți repopula prin dorințe nici chiar prin reglementări legale, ci prin oferta de lucru reală, profitabilă. Satul aici la noi **a devenit industrie**, faptul e fapt nu mai e un deziderat, ar trebui deci să se bucure avantajele și legislația ei, așa cred că ar stabiliza și folosi populația. Iar dau un exemplu. Cu zahărul. Fabrica de zahăr de la Timișoara și-a lărgit linia de producție ; la ora actuală o asemenea linie se fabrică la noi în țară. Mărindu-și capacitatea de producție și-a mărit și numărul de lucrători. De unde-i ia ? De la sat, să zicem din Lovrin, comună mare producătoare de sfeclă de zahăr. Pe la noi se produc 50 de tone de sfeclă de zahăr pe hectar. O sută de hectare numai înseamnă 5 000 tone, care mii de tone la rîndul lor înseamnă să le duci la gară, să încarci unul sau două trenuri — cca. patru sute de vagoane ! — să le duci la calea ferată la Timișoara — și cazul e fericit, aiurea se transportă la sute de kilometri distanță de producător —, să le descarci în gară și să le duci la fabrică. Nu-i mai științific, deci mai socialist în ultimă analiză, să faci sus-zisa nouă fabrică la Lovrin ? Numai economiile realizate cu energie necesară transporturilor ar amortiza rapid investițiile, fără a mai vorbi, deși ar trebui vorbit, de folosirea mîinii de lucru, să zic așa, nu prin intermediari, ci direct la fața locului. Pentru că să stăm drept și să vorbim așijderi, fără stabilirea de astfel de linii industriale alimentare chiar la producătorul de materie primă, nu vom putea deveni rentabili la măsura posibilităților noastre și nici nu vom putea stabiliza populația satelor, fără a vorbi de mereu mai buna aprovizionare a orașelor, prin continua îmbogățire nu atît și nu numai a cantității producției agrare, ci mai ales a calității ei. Iată, iau spre pildă chiar producția noastră de fructe, la care pe lîngă ce pierde consumatorul, cum am spus, pierdem și noi, din varii motive — nu-s brațe de lucru, transport, intermediarul nu le cumpără — o cantitate de fructe pe care, exagerat poate, o apreciază la 200 de tone — un tren.

Acuma, din mere de exemplu, nu se pot face chiar atîtea lucruri, dar suc de mere s-ar putea oricînd și orcît face. Cu condiția să ai o linie de suc de fructe. Așa cum noi n-avem în țară. Sucul de fructe, de legume îl importăm de la bulgari sau de la unguri. De ce să nu avem și noi o asemenea linie ? Sîrbii au, am vorbit cu ei, ne-ar da oricînd una, firește contra plată, în bani sau în natură. Trei mii de tone de soia costă o asemenea linie. Iată, noi avem cantitatea asta în magazie, subliniez o avem fără a știrbi fondul de stat, dar nu avem linie, pe care n-o putem cumpăra noi, ci o instituție de stat, care își are și ea socotelile ei. Înțeleg, aprob și sînt de acord cu constituția care prevede că în republica noastră comerțul exterior e de stat. Dar, și eu, noi cooperatorii, sîntem stat, cel puțin în măsura în care ar trebui să fie posibil ca eu să tratez cu partenerii străini, eu să anunț Romagroexportul plătindu-i taxele cuvenite — și să beneficiez nu numai de ceea ce am cumpărat contra produselor mele, ci și de un fond valutar, cum spre pildă pot beneficia întreprinderile industriale ?

Așa ar trebui, cred, să se întîmple lucrurile — momentan nu se întîmplă așa. Pricina din care nu avem o linie de fructe, aici la noi, pe care — ținînd cont că dintr-o tonă de mere faci una jumătate de suc — am amortiza-o numai din fructele pierdute într-un an. Sau să luăm spre pildă pîinea. Dăm griul la morile de la oraș, de dincolo se distribuie făina la brutării, de acolo sorturile — cîte sînt — la prăvălii. La prăvăliile de la orașe ar putea ajunge nu doar pîinea pregătită aici la noi, ci și extrem de variate produse de panificație — cornulețe, covrigi, sărături, bastonașe, sticksuri etc., etc., cîte poți produce și ambala cu o altă linie, nu mai voluminoasă decît masa asta, și nu mai scumpă decît una de suc de fructe !!"

„Masa asta" e una bogată, destul de largă, în jurul ei sîntem așezați cu voie bună cam două duzini de invitați — scriitori, cu președintele Uniunii D.R. Popescu într-un cap, în celălalt cu gazdele noastre, inginerul Ioan Josu și tovarășul Constantin Potîngă, secretar al județenei de partid Timiș ; închinăm vin bun de Topolovăț în pahare de la oraș, întrerupînd aici scurtul tratat de economie agrară, convinși cred, amîndoi, și dascălul și eu, scribul, nu doar că pe asemenea căi se ajunge spre nou, dar și că acest nou se va realiza curînd.

CUMPĂNĂ

Hrana pămîntului

Mergeam pe cîmp cu ochiul dus în ceruri
cînd mi-a scăpat piciorul peste gura unei
gropi —
o groapă cît un veac.
Cum stau acum întins pe spate, înghițit
privesc în cer ca printr-o armă de pămînt.
La capătul vederii ochiul meu surprins
stă să cadă peste gura gropii s-o astupe.
Voi aștepta pe întuneric
să-mi vină ochiul din afară.
Va coborî încet foșnind pereții
tîrziu mă va ajunge
mi se va așeza pe față
și mă va privi.
Îl simt cum își lipește bezna peste fața mea.
În întunericul care va fi voi ochi ai mei
(ai tăi ?)
privindu-ne ne vom iubi sau cine știe
ne vom urî pîn-la sfîrșitul lumii.

George Alboiu

«Însemnătatea teoretică»

Urmare din pag. 1

un caiet, intitulat „Economia națională", mai mult ca sigur o transcriere a prelegerilor universitare, dar, ca de obicei, purtînd pecetea stilului și a preferințelor sale teoretice.

Atitudinea poetului este mai comprehensivă decît aceea a lui Titu Maiorescu. La un moment dat, atinge „problema comunismului" lui Plato, cu care prilej subliniază : **„Astfel vedem că ideea comunismului nu e o idee nouă, ci că asemenea republicei platonice ea s-a dezvoltat pe calea cea naturală a dezvoltării economice și sociale și a venit pe ea la concluziunea la care-au venit și comuniștii noștri, aceea adică că : proprietatea privată este piedică pentru dezvoltarea ideală a omenirei".** În text însă, mai înainte, se precizează, în legătură cu „comunismul de femei și de posesiune" ; **„Veți înțelege dar că Plato nu luptă contra căsătoriei și averei, ca atari, ci numai în contra unor piedici în progresul omenirei".** Mai departe, se revine, cu mențiunea : **„El nu voia să înlăture bunurile, ci numai proprietatea, căci bunurile erau și pentru condițiune de trai."** Este cert că Eminescu avea o atitudine ostilă la adresa proprietății, rezultate în urma unui rapt social, dar nu-l încînta ideea comunizării tuturor bunurilor, bunuri în care vedea o condiție a traiului oamenilor și un mijloc al dezvoltării societății.

Să ne amintim însă cît de vehement fusese Karl Marx în criticile sale la adresa **„comunismului rudimentar"**, arătînd că prin teza comunizării bunurilor nu se face altceva decît să se opună proprietății private singulare, proprietatea privată generalizată —, așa după cum prin „comunizarea femeii" se preconiza, practic, o generalizare a „prostituției". Și mai important este faptul că acest comunism **„neagă în toate domeniile personalitatea omului"**, ca și **„întreaga lume a culturii și civilizației"**.

Nu ne îndoim că datorită impresiei negative pe care o produseseră în țara noastră unele teze ale „comunismului rudimentar", Ion Nădejde publicînd, în 1893, „Manifestul Partidului Comunist" i-a schimbat titlul în „Manifestul socialist".

În aceste condiții, ne putem întreba la care idei socialiste și comuniste se referea Eminescu ? Bineînțeles, la cele din faza premarxistă. Unii au înclinat să exagereze importanța faptului că în manuscrisele poetului se află, menționat între alte titluri, **Capitalul** lui Marx. Simpla trimitere la o lucrare nu înseamnă însă și studierea acesteia. Oricum, caietele eminesciene nu conțin dovezi în acest sens. Să mai ținem seama de ceva : volumul II din **Capitalul** este pus la punct și tipărit de Engels, după moartea lui Marx, în 1885 (cînd poetul ieșise din redacția **Timpului**). Și pentru că am făcut această precizare bibliografică, să mai facem cîteva: lucrarea lui Engels : **Originea familiei, a proprietății private și a statului** apare în 1884, iar **Dialectica naturii** sau **Problema țărănească în Franța și Germania** în 1894.

Chiar dacă însă unele lucrări fundamentale ale marxismului fuseseră publicate pe vremea studiilor poetului, nu trebuie să uităm că problemele strategiei și tacticii partidelor socialiste se mai aflau încă în discuție, într-o confruntare cu cele mai diferite și mai opuse curente de idei. Astfel sînt concepțiile anarhiste (cu care polemiza Eminescu, datorită atitudinii lor nihiliste față de rostul și funcțiile statului). Deși lupta împotriva acestora fusese începută încă din timpul Internaționalei întîia, abia în 1893, la Congresul de la Zürich, în urma propunerii lui Engels, s-a votat rezoluția de neadmitere a anarhiștilor la congresele internaționalei socialiste.

Dacă aceste aprecieri sînt adevărate într-un plan general, cu atît mai mult se confirmă în condițiile țării noastre. C. Dobrogeanu-Gherea în **Neoiobăgia** nu omite să arate că, în perioada de care ne ocupăm, mișcarea socialistă era marcată de unele erori și inconsecvențe. Exemplele date privesc în special problema agrară. Într-adevăr, de la articolele din diverse publicații și pînă la primul document programatic **Ce vor socialiștii români** (1885—1886), se discută fie despre naționalizarea pămîntului, fie despre „comunalizarea" lui — o teză eronată, în împrejurările istorice de-atunci, singura cale justă reprezentînd-o susținerea revendicărilor țărănimii de a căpăta cîte un lot de pămînt, în deplină proprietate.

În aceste condiții este greu să-l criticăm pe poet că n-a știut să descopere calea adevărată a soluționării contradicțiilor fundamentale ale societății, cînd, în acei ani, chiar mișcarea socialistă se afla într-un proces de clarificare și de constituire a înseși bazelor ei teoretice și practice.

Fața ascunsă a... geniului

Urmare din pag. 1

atunci la **Istoria literaturii române** — a intrat în anecdotica unei istorii literare **sui generis**.

Dar, meticulozitatea de concepție și metodă, altfel spus, conștiinciozitatea profesională decurgînd dintr-o nobilă pasiune a muncii, a cărei intensitate n-a scăzut niciodată, este lesne sesizabilă în tot ce făcea. În activitatea sa de director al Institutului, în acel timp, de istorie literară și folclor, pe care l-a înființat și l-a condus cu dăruire și competență pînă cînd s-a stins din viață, transpare grija permanentă de a-și îndeplini rosturile în planul culturii naționale. Cine dintre cei atunci de față nu-și amintește cu respect și nostalgie de ședințele de lucru, de elevată intelectualitate, care aveau loc sîmbăta la sediul institutului din Bulevardul Republicii 73, sub îndrumarea nemijlocită a celui ce a fost profesorul G. Călinescu ? În memoria celor mai tineri, ca și în aceea a celor mai vîrstnici, au rămas adînc întipărite, **exempli gratia**, ședințele interminabile în care se discutau diverse probleme de folclor. În toamna anului 1957, cînd am fost repartizat la institut, tradiția disputelor aprinse în domeniul folcloristicii era instăpînită de cîtăva vreme. Cu puțin timp înainte apăruseră două antologii cuprinzînd creații populare : un volum de proză și altul de poezie, și se pregătea elaborarea unui manual de folclor, din care numeroase capitole au fost publicate în revista „Studii și cercetări de istorie literară și folclor" editată de institut. Astfel că discuțiile, ample și variate, erau călăuzite pe un făgaș statornicit, cu direcție bine precizată. Corifeii acestor colocvii erau, se înțelege, specialiștii afirmați în folcloristică : I.C. Chițimia, Ov. Papadima și Gh. Vrabie, secondați îndeaproape de Val Ciobanu și Al. Bistrițeanu. Schimbul de opinii nu era niciodată fastidios rectiliniu, conținînd, dimpotrivă, dese momente de adevărat **suspense**. În toiul unui dialog mai fierbinte, I.C. Chițimia, dezvoltînd o pledoarie cu semn schimbat, l-a contrariat profund, atrăgîndu-și abrupte observații monitorii. Disputa amenința să ia un curs cu totul imprevizibil, nici unul dintre cei doi interlocutori nerenunțînd la poziția sa. Nu s-a întîmplat așa, fiindcă profesorul, înainte de a-și sfîrși alocuțiunea, l-a întrebat destins pe preopinent : — Chițimia, oltean savant și simpatic, te-ai supărat ? Răspunsul folcloristului I.C. Chițimia a fost concludent : — Nu, domnule profesor, eu sînt ca nevasta din poveste ; bărbatul o bate și o înjură, dar ea tot la el se întoarce și-l iubește.

Care era însă rolul profesorului G. Călinescu în aceste instructive polemici privind literatura populară ? Deși de multe ori își declara zîmbind cu subînțeles „incompetența" în ale folclorului, cuvîntul său reprezenta, incontestabil, totdeauna contribuția de ultimă instanță. Deloc întîmplător, faptul se explică tocmai printr-o riguroasă pregătire anterioară. Pentru aceste discuții a citit întregul material bibliografic referitor la folclorul românesc, francez, englez, german etc. care se afla la Biblioteca Academiei R.S. România ; în acest scop, subsemnatul a excerptat toate titlurile franceze din fișierul uzual.

Pline de învățăminte referitoare la etica profesiunii erau, de asemenea, ședințele în care se discutau lucrările întocmite de membrii institutului. În fapt, tot atîtea prilejuri abil provocate și folosite pentru amețitoare, dar cît de utile, demersuri asociative în istoria culturii universale. Mai totdeauna, asistența se mulțumea, în cele din urmă, să urmărească arabescurile digresive ale unui monolog înaripat, elaborat în prealabil pînă în cele mai mici amănunte, care se derula dezinvolt pe spațiile cuprinzătoare ale disciplinelor umanistice. Mai ales la aceste întruniri apărea profesorul în postura deținătorului de fulgere directoriale. De fiecare dată însă, după ce mînia-i deliberat regizată, în realitate stimulativă tensiune intelectuală, atingea cotele maxime, un zîmbet cald, părintesc, alunga norii de pe fruntea-i olimpiană, asigurîndu-l pe pacient că totul s-a petrecut doar în folosul lui, convingîndu-l antrenant de creșterea lui continuă. Cîți dintre foarte tinerii discipoli la acea vreme vor putea uita aceste experiențe existențiale, fundamentale pentru aventura intelectului lor ? Ce-i drept, asemenea halte pe drumul cunoașterii, cîteodată deloc plăcute, erau răsplătite nu o dată prin gesturi de o generozitate de-a dreptul pilduitoare.

Nu mai puțin fertile în sugestii erau adunările consacrate unor probleme de istorie literară la ordinea zilei. Îmi aduc aminte, printre altele, de ședința în care profesorul ne-a demonstrat arta de polemist a lui Titu Maiorescu, citindu-ne articolul **Beția de cuvinte** ; era un act de curaj în acei ani. Gesticulația caracteristică, puțin teatrală, vioaie dar stăpînită, mimica bogată în rafinamente inefabile și modulațiile vocii unui intelectual de mare sensibilitate nuanțau efectele și subliniau ideile atît de expresiv, încît întreg auditoriul încerca iluzia scenei. Sau aceea în care ne-a citit un articol al lui I.L. Caragiale în legătură cu o conferință despre artă. Deoarece dramaturgul își argumentase afirmațiile cu **Sonata lunii**, am ascultat-o și noi, demonstrația urmînd astfel un drum mai cuprinzător și, de aceea, pe deplin convingător. Dacă cineva și-ar închipui că aceste lecturi agreabile în cadru restrîns se desfășurau sub semnul spontaneității, avînd finalități exclusiv distractive, s-ar înșela mult, dat fiind că, în fiecare caz în parte, aceste reuniuni erau premerse de ceasuri întregi de exersare a dicției în fața magnetofonului, cuvintele trebuind să sugereze ideile nu numai prin noțiunile abstracte pe care le exprimă, ci și prin inflexiunile glasului, împlinite de expresivitatea gesturilor. Cămăruța de lîngă zidul care împrejmuiește curtea din fosta stradă Vlădescu 53, unde aveau loc exercițiile, s-a integrat astfel legendei călinesciene. Minuțios premeditate prin repetiții îndelungi în refugiul solitar de acasă, întîlnirile de sîmbătă nu excludeau totuși surpriza picantă ; surpriză însă numai pentru colaboratori. Odată, cînd toți așteptam cu înfrigurare trecerea prin furcile caudine a nu mai știu cărei lucrări, profesorul a sosit la institut ca de obicei la 9 punct, fără un minuat întîrziere. Spre uimirea noastră, în loc să intre la început în birou și să confere cu cîțiva dintre „sfetnicii" mai în etate, cum făcea mai totdeauna, s-a oprit în holul spațios și a angajat o discuție despre dans. Ilustrările practice cu una sau alta dintre colegele care lucrau la institut, lansadele și pașii de cadril sau menuet, au impus tuturor celor înșiruiți pe margine prin eleganța și libertatea mișcărilor. La un moment dat, G. Călinescu își părăsește partenera în mijlocul demonstrației și, apropiindu-se de Gh. Vrabie, care-l privea fascinat din dreptul ușii biroului directorial, îl întreabă **ex abrupto** : — Ei, Vrabie, crezi că sînt nebun, nu-i așa ? La care conlocutorul, fără să-și piardă cumpătul, a răspuns admirativ, cu încetineala-i moldovenească, spre stupoarea noastră : — Da, domnule profesor, dar vă stă bine. Profesorul a gustat replica și incidentul s-a consumat fără urmări, toți însoțindu-l în sala de ședințe, unde dezbaterile au decurs cu aceeași seriozitate cu care se desfășurase și scurta inițiere în arta coregrafică din hol.

Sentimentul unei datorii superioare față de cultura umanității nu l-a părăsit niciodată pe G. Călinescu. Rigoarea și continuitatea muncii au crescut treptat în trăsături caracterologice care, dincolo de artificiile atracțioase ale „clipei", proprii unui spirit structural și baroc, ajută la definirea personalității sale complexe, dezvăluind, fie și în parte, fața ascunsă a geniului, zonele lui de plămadă.

MARELE FLORILEGIU (II)

Paul Verlaine (1844—1896), pe care l-am putea socoti miezul florilegiului, este transpus potrivit dezideratului autorului însuși privind **subtilitatea simplă**. Observăm că selecția se oprește la poezii care cuprind categoriile esențiale ale simbolismului, alese din aproape toate volumele marelui poet, elaborate în ritmuri din cele mai felurite, cu strălucirea și combinația senzorială cunoscute ale lui Verlaine. Ne face plăcere să cităm poezia XIII din **Înțelepciune : Garduri vii, turme-n exod, / Cum tălăzuiesc spre zare, / Marea-i clară-n neguri clare / Și miroase-a tînăr rod. // Zboară în zefirii tandri / Arbori înfoiați sub nori — Și se zbenguiesc ușori / Mînjii verii, copilandri. // Mari berbeci, nebuni de joacă, / Duminicii vagi stăpîni, / Vin cu spuma dulcii lîni, / Ca o caldă promoroacă. // Dintr-odată se aud, / Unde sparte rînd pe rînd, / Clopotele fluierînd / Într-un cer de lapte crud.** Am căutat în florilegiul lui C.D. Zeletin, fără să dăm peste el, celebrissimul Chanson d'automne („Les sanglots longs / Des violons, / De l'automne..."), după cum n-am dat nici peste **„L'invitation au Voyage** a lui Baudelaire („Mon enfant, ma soeur, / Songe à la douceur / D'aller là-bas vivre ensemble... pisc al liricii baudelairiene. Reținerea traducătorului față de aceste două capodopere eminamente lirice și reprezentative pentru poeții respectivi, s-ar explica poate fie printr-un simțămînt de sfiiciune pioasă, fie — undeva în adînc — prin ideea intraductibilității absolute, pe care de altfel autorul o dezvoltă explicit în a sa **Mărturisire** finală.

Selecția din **Arthur Rimbaud** (1854—1891) pare să fi fost dictată de magia senzațiilor și de fascinația evadării marelui obsedat de claustrare. **Dulapul, Adormitul din văiugă, Sedentarii** și chiar **Poeții de șapte ani**, ca poezii ale staticii, se află în opoziție cu **Senzație, Ofelia, Boema mea** și mai ales cu **Corabia beată**, poezii ale evadării, ale mirajului unei lumi noi, nouă nu atît prin nedescoperire, cît prin mirajul senzorial în incidența căruia acest univers cade. Ar trebui citată în întregime aici **Corabia beată**, una din cele mai izbutite versiuni din cîte există în românește, sau **Adormitul din văiugă** sau măcar parte din versurile cu ritmul complex al **Sedentarilor**, căruia traducătorul i-a aflat un strălucit echivalent românesc.

Unul din cele mai mari spirite ale veacului nostru și cu care se termină, poate, o mare perioadă a poeziei franceze, **Paul Valéry** (1871—1945) este prezent în florilegiu cu amplele sale poeme de construcție filozofică așa cum sînt : **Către platan, Cîntarea coloanelor, Pitia, Cimitirul marin, Ramură de palmier**. Acestora li se adaugă cîteva poezii de mai mică întindere, dar care condensează, fiecare într-un fel al ei, crezul estetic al poetului, însă într-o manieră oarecum implicită, simbolică, dar nu simbolistă : **Rodiile, Vinul pierdut** și altele, parabole celebrînd fericirile derivate din mental, delicatețea supravegherii de sine și fantezia. Acuratețea tălmăcirii și adecvarea sînt ireproșabile : **Cimitirul marin** și **Ramură de palmier** stau cele dintîi pildă în acest sens.

Florilegiul lui C. D. Zeletin se încheie cu Guillaume Apollinaire (1880—1918), reprezentat cu poezii din **Alcooluri** și **Renane**. Debutul îl face nostalgicul **Podul Mirabeau** iar încheierea, strania clamoare din **Corn de vînătoare. Romanța celui rău iubit**, poemul cel mai de seamă al Apollinaire, este transpus de C. D. Zeletin în maniera divagant-autobiografică și în coloratura popular-medievală a originalului care este plin de aluzii la zbuciumata viață a poetului care în realitate se numea Guillaume Albert Wladimir Alexandre Apollinaire de Kostrowitzky, născut la Roma și mort la Paris, italian de origine, dar avînd — după cercetările din 1971 ale polonezului Zdzislav Rylko și ale italianului Sergio Zoppi — un bunic rus. O astfel de spectaculoasă ereditate nu putea conduce la o existență lineară, iar capodopera poetului reflectă atît tumultul lui temperamental, predispoziția la fabulație, cît și erotismul doritor de fixație, iar din punct de vedere al limbii, o voluptate aparte a întrebuințării asonanțelor. Traducătorul a redat cursivitatea nativă și stranie a poemului, cît și bogăția lui în rezonanțe misterioase.

C. D. Zeletin a tălmăcit acest florilegiu, cum desigur o mărturisește, pe parcursul a 25 de ani. Înțelegem că un al doilea volum își așteaptă rîndul în fața teascurilor. Să nu uităm, vorbind despre tălmăcirile acestui remarcabil poet din lirica franceză, de activitatea sa de italienist. El este cel dintîi care a încetățenit la noi **Sonetele** lui Michelangelo Bounarroti și i-a tradus, în două mari volume, **Scrisorile**. Tot el este autorul antologiei în două volume **Sonetul italian în Evul Mediu** și **Renaștere** și al volumului de poezii originale **Călătorie spre transparență**, poezii a căror propensiune tinde spre esența stărilor sufletești și a lucrurilor.

Radu Cârneci

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XXV)

Principiul giruetei

„Fiziologia" emigrantului nu ar fi completă dacă nu am avea în vedere și trăsăturile curat patologice pe care conduita lui curentă le slobozește, uneori într-un chip involuntar. Proprii acestui specimen sînt izolaționismul amoral, spiritul de ghetou. S-a observat cît se poate de clar cum politica grupului „parizian" s-a modificat, în materie de literatură, de nenumărate ori: „liberalistă" alaltăieri și ostilă proletcultului, ea s-a înfrățit azi cu vechii dogmatici care, pesemne s-au „liberalizat", născocind, din cauze tactice niște imaginari neodogmatici care ar viețui la București și care sînt, după ei, „naționaliști", „xenofobi", „antisemiți". Nimic nu a rămas, ca atare, imobil în judecățile grupului celor nouă de la „Europa liberă": clasicii literaturii române au suferit, din partea lui, un atac de o violență atît de mare pe care numai inițiativele distructive ale dogmatismului ar putea-o concura. Cei care azi fac, în România, literatură demnă și națională s-au trezit așezați alături de niște mari precursori, prefăcuți cu toții, la comandă, în obiect de injurie și în țintă politică strategică. Principiul giruetei, sensibilă în grad înalt la toate mișcările „atmosferice" e, în definitiv, principiul grupului „parizian".

Impresia că avem desfășurat înaintea ochilor un caz de inconsecvență proprie unor simpli mercenari nu e, cu toate acestea, pe deplin clarificatoare. „Girueta" intră, mai mult, cu un pas în patologie și acela care a explicat, cum nu se poate mai bine, cum stau în realitate faptele este un admirabil jurnalist englez, dr. C. Michael-Titus, autor, nu demult, al unor „Pagini românești. Priviri din afară" (Ed. Panopticum Press, London, 1983). Originar din România și cunoscut drept un foarte avizat comentator al fenomenelor politice europene, C. Michael-Titus așează între „paginile românești" și un soi de interviu comentat, cules într-o discuție pariziană cu un „Român de profesie", în a cărui persoană nu e prea greu să-l recunoaștem pe Virgil Ierunca. Ceea ce promovează „Românul de profesie" este, cu siguranță, mai puțin obișnuit: „Eu îi spun ghetou [condiției de „român de profesie" — n.n.] și noi îl numim așa. Așa ne convine nouă" **(„Pagini românești"** pag. 117). Izolarea în „ghetou" are, însă, toate caracteristicile unei complete lipse programate de orizont politic și în ciuda „amestecului în treburile politice românești", „Românul de profesie" nu are față de România decît o lipsă completă de interes, pe care nici măcar chestiunea independenței naționale nu o tulbură: „Nu — zice el — România ar putea foarte bine să fie și sub ocupație străină, ghetoul nostru ar găsi chiar că ar fi mai bine. România nu are nevoie de independență". Oricît ar părea de curios, „Românul de profesie" așa gîndește și dacă adăugăm la aceste propozițiuni opinia lui Paul Goma după care „România e ocupată de români", înțelegem că în gîndul lui orice „revizuire", dintre acelea care se vîntură, poate opera în orice moment.

Patologie pură : aceasta e, întrucît îl privește pe „Românul de profesie" și părerea lui C. Michael-Titus. El explică, mai întîi, **„degradarea umană"** a unor astfel de indivizi prin anormalitatea condiției de exilat : „Există o degradare în orice circumstanță nefirească a ființei umane : exil, bătaie, prostituție sau închisoare. Aceste stări (și altele) sînt stări anormale. În consecință, omul care este silit să trăiască în fiecare zi într-o stare anormală, pe marginea societății care îl adăpostește de bine de rău, începe un proces lent de degradare. Mai întîi, degradarea nu este vizibilă decît pentru spectatorul din afară și încă foarte perspicace. Cu timpul însă, starea devine cronică, mitomania începe să-și arate efectele ei devastatoare și încetul cu încetul, omul supus acestei stări devine chiar conștient de degradarea sa personală /.../ Este tragic să constați o stare de descompunere psihologică la un om care ar fi putut să fie un om" („Pagini românești", pag. 119).

Deși mulți dintre indivizii care exemplifică o astfel de condiție pun opțiunile lor pe seama politicii totuși adevărul nu este integral acesta. Absența de principii a fost, în asemenea cazuri, totală și despre **„fripturismul"** acestora vorbește cu luciditate C. Michael-Titus: „Ce s-a întîmplat deci cu acești oameni? Faptul că nu împărtășesc același crez politic cu cei din generația lor care se găsesc la București sau aiurea, nu este destul pentru a explica acest tragic proces de descompunere spirituală. Altceva a provocat căderea lor și transformarea lor din stele tinere în foste stele, în triste stele de carton argintat, căzute pe jos ca după o noapte de revelion.

Acești oameni au luat drumul exilului nu pentru că au dorit să afirme alte principii politice. Nu aveau nici un fel de principii politice. Pentru ei, exilul pare să fi fost obiectivul, nu mijlocul. Exilul a fost de la început un mod de viață și acest pas le-a fost fatal" (C. Michael-Titus, „Pagini românești", pg. 119). Așa este, în adevăr: cine examinează „opera" pe care acești „exilați" au creat-o pînă azi înțelege mai bine pentru ce un astfel de pas e „fatal". Ceea ce i-a determinat definitiv, împiedicîndu-i să-și fructifice, după puteri, știința ori înzestrarea a fost, observă cu justețe C. Michael-Titus, „deznaționalizarea": „Făcînd însă din exil un obiectiv orizonturile s-au strîmtat pe fiecare an, lumina s-a micșorat gradual, și omul a rămas la marginea societății. Gîndirea nu a putut evolua iar simțirea națională, legătura cu originea națională s-a pierdut în penumbra sinistră a exilului. Tot ce era înainte românesc în tînărul de atunci, a devenit în omul de azi un exercițiu profesional perpetuat pe aceeași temă și în același sens ca un ceasornicar dement care repară fără încetare aceleași orologiu, ținîndu-l la aceeași oră (...) Acest fenomen nu are nimic în legătură cu opiniile politice, este un fenomen psihologic care nu are nevoie de politică pentru a exista (...) Acești membri ai ghetoului de care Românul de profesie îmi vorbea, au avut o meteahnă politică exploatată acum de cine vrea". (C. Michael-Titus, „Pagini românești" pg. 120).

Oriunde se ivește eșecul, în nenumăratele lui înfățișări, apare în chip mecanic, **mitomania** ! ratatul nu admite, cînd are încă o umbră de orgoliu, poziția lui nulă, el visează mari nebunii care nu se bizuie pe nimic, hiperbolizînd chiar și nălucirile subțiri pe care mintea lui înfierbîntată le secretează. În adevăr, „Românul de profesie" este mitoman: „Mitomania este pentru acești oameni supapa care îi ține în viață și prin care evită demența pur și simplu. Grație mitomaniei, ceea ce fac sau spun ei este foarte, foarte important. Întregi consilii de miniștri la București sînt dedicate celor spuse sau făcute de ei. Poporul întreg se scoală dimineața și se întreabă cu nerăbdare care va fi lovitura măiastră pe care Românii de profesiune o vor administra astăzi guvernului? Nu există limite pentru binefacerile mitomaniei pentru acești oameni. Ghetoul este plin de vise pe care le consideră drept realități" (C. Michael-Titus „Pagini românești" pg. 120).

A trăi într-o lume de iluzii e, așa cum probele o dovedesc irevocabil, condiția fundamentală a celor care se izolează în „ghetou". Înstrăinați de originea lor națională ei sînt, în fond, izolați de istorie: ceasornicul vieții lor sufletești arată ore care s-au consumat de multă vreme.

Artur Silvestri

m a p a m o n d

Imagini în hexagon

24 DE LUNI DE CURĂ DE SLĂBIRE ȘI DE ÎNTINERIRE

Există două locuri ideale din care poți privi la Tour Eiffel. De pe treptele lui Palais du Chaillot sau din fața lui L'École Militaire. Fiecare din ele îți oferă o perspectivă aparte. În primul caz, întîlnirea, accelerată de arcul de beton pe care Pont d'Iéna îl aruncă scurt peste Sena, are ceva surprinzător, silueta apărîndu-ți abrupt și dominator, supriza fiind aceea a înălțimii, pe care privirea, alunecînd de la bază spre vîrf, o accentuează într-un mod deosebit. În cel de-al doilea caz, întîlnirea, prelungită minute în șir de Parc du Champs de Mars, are darul de a-ți pregăti și amîna contactul direct și de a-ți descoperi toate argumentele armonioasei integrări a gravei și insolitei construcții într-un perimetru cu savantă geometrie.

Afluxul spre acest simbol al Parisului și al Franței — ridicat între 1887—1889 cu ocazia Expoziției universale din 1889 — este în aceste zile mai mare ca oricînd căci, iată, la sfîrșitul lunii iulie „cura de slăbire și de întinerire" a Turnului Eiffel va fi încheiată.

De doi ani se desfășoară aici importante lucrări, în cadrul unui „șantier gigantic, original și sportiv». La naștere, ciudata și îndelung contestata piramidă cvandrangulară avea 300 m înălțime și cîntărea 7175 tone. Pe parcursul anilor, a ajuns la înălțimea de 320 m, „luînd în greutate" peste 1 500 tone. Adaptarea colosului cvasicentenar la cerințele turismului modern a constituit o întreprindere dificilă și costisitoare. Peste 250 de muncitori au lucrat aici, în schimburi de zi și de noapte, în toate anotimpurile, pentru a face ca greutatea construcției să scadă cu aproximativ 1 000 tone și pentru a-i asigura toate dotările necesare afluxului, mai rapid și mai sigur, al numeroșilor săi vizitatori, spre cei trei platforme ale sale, de la etajele unu, trei și patru. Nici un moment, pe parcursul lucrărilor, vizitarea Turnului Eiffel nu a fost întreruptă. Unele incomodități date de desfășurarea lucrărilor și închiderea temporară a unor platforme au făcut însă ca procentul vizitatorilor săi să scadă, este adevărat, în 1981 și 1982, cu 5 la sută, ridicîndu-se, în cifre absolute, la 3 400 000 vizitatori anual, față de 3 600 000 vizitatori în 1980.

În așteptarea punerii în funcțiune a celor patru ascensoare electrice, cu o capacitate de 20 de persoane fiecare, ce vor asigura accesul vizitatorilor pînă în vîrful construcției, în toate anotimpurile, ceea ce nu era cazul pînă acum, ne mulțumim cu vizitarea primului etaj ale cărui instalații cu caracter provizoriu au fost inaugurate în 1982 ; în restaurantul de jos, se poate servi un prînz de 50—60 de franci, în cel de sus — „La Belle France" — ți se oferă un prînz de 137 de franci, fiind invitat să apelezi la dotările din preajmă ; un birou de poștă, un cinematograf, magazine și sala Eiffel destinată unui șir de manifestări diverse (recitaluri de muzică, parade ale modei, conferințe de presă). La cel de-al doilea etaj, incursiunile sînt blocate pentru moment de lucrările viitorului restaurant gastronomic „haut de gamme" pentru „happy few" care se va deschide în noiembrie. La etajele trei și patru vor fi asigurate noi panorame cu instalații de protecție.

Părți componente decupate din Turnul Eiffel vor fi depuse în diverse muzee. Scara helicoidală, care a permis lui Gustav Eiffel să planteze la inaugurare, drapelul francez în vîrf a fost tăiată în tronsoane, din care unul va fi depus la Muzeul fierului de la Nancy, iar altele două vor fi plasate în viitorul Muzeu al științelor și tehnicilor de la Villette și, respectiv, în Muzeul secolului XIX.

Cu toaleta aproape terminată, Turnul Eiffel se înscrie printre acele monumente reprezentative ale Parisului și ale Franței care salută cu un chip nou, înfrumusețat și modernizat, viitorul bicentenar al Revoluției franceze.

Părăsim locul amintindu-ne încă o dată alături de atîția alți vizitatori cuvintele lui Apollinaire : „Bergère o Tour Eiffel, le troupeau de tes ponts bêle ce matin", cărora momentul actual le dă o nouă rezonanță.

O NOUĂ INIMĂ PENTRU LUVRU

Pentru pelerinii moderni, Luvrul este unul din acele „locuri sfinte" ale civilizației noastre care nu-ți dau pace. Irepresibila dorință de a păși pragul acestui sanctuar aduce anual aici, din toate colțurile planetei, cohorte imense de vizitatori. Fluxurile tainice ale turismului au înmulțit în mod substanțial rîndurile celor care așteaptă în fața porților sale. Pentru cei care au noroc — doar cîteva ore. Pentru cei cu mai puțin noroc — cîteva zile. În anul 1982 au fost înregistrați un număr de 2,6 milioane vizitatori (între 10—35 000 zilnic). Cifra este impresionantă, chiar dacă amatorii de statistici vor releva că Centrul Georges Pompidou primește un număr aproape triplu, adică 8 milioane vizitatori anual.

Dincolo de comparații, Luvrul se simte sufocat. În toate muzeele moderne, spațiile de primire a publicului reprezintă 50—60 la sută din suprafață. La Luvru ele nu ating decît 20 la sută. Definind situația, Hubert Landais, directorul muzeelor Franței aprecia că „Le Louvre este ca un teatru fără culise". Personalul insuficient și precaritatea mijloacelor electronice de supraveghere obligă conducerea muzeului să limiteze tot mai drastic accesul vizitatorilor. Lucrările de restaurare a interioarelor acestui palat — neconceput inițial ca un muzeu — determină prin durata și complexitatea lor închiderea a noi și noi săli. Puțini dintre cei ce afluează spre aceste locuri, venind cu disperarea de a sorbi totul într-o vizită maraton de cîteva ore și plecînd cu dezamăgirea de a nu fi reușit, chiar după o zi, să parcurgă decît un număr limitat de săli, știu că Luvrul are întodeauna închise aproape jumătate din spațiile expoziționale.

Sînt oameni care vin aici de la zeci de mii de kilometri nu doar pentru a bifa orgolios vizita într-o agendă de vacanță, ci pentru a se reculege și inspira în fața marilor altare ale artei din toate timpurile și din toate locurile. Cîți oare dintre ei, veniți să viziteze sălile de antichități grecești și romane, să-și găsească pacea și împlinirea în fața lui Nike din Samothráki și Venus din Milos, nu au plecat spre casă cu sentimentul că au fost nedreptățiți ? Căci sălile erau închise, în aceste zile ale sfîrșitului de iunie și începutului de iulie, pentru lucrări de restaurare.

Situația, considerată inacceptabilă, a impus înaltelor autorități franceze concluzia de a aborda problema complex, căci, este evident, în anul 2000, Luvrul nu mai poate fi doar un muzeu pentru istoricii și amatorii de artă. El poate și trebuie să devină un spațiu al conștiinței universale, al educației prin artă, al umanizării.

Se știe astăzi cu siguranță că începînd cu 1986 Ministerul de Finanțe al Franței nu va mai fi adăpostit în Palais du Louvre, eliberînd spații importante pentru amplificarea suprafețelor expoziționale și restituind clădirii o destinație care refuză orice implanturi artificiale.

După mai multe sondaje preliminare, s-a apelat la competența arhitectului chinez I. M. Pei. Cunoscut în întreaga lume pentru reușitele sale de excepție, printre care se înscriu faimoasa aripă de est a lui National Gallery din Washington și Hotelul Colinelor Parfumate de lîngă Beijing, cel mai frumos hotel din Asia, I. M. Pei realizează, în prezent, Banca Chinei populare din Xiang gang (Hong-Kong), o clădire de oțel și sticlă de 70 de etaje, o mare sală de concerte la Dallas și Convention Center, un enorm complex în New York City.

Purtătorii de cuvînt ai Elysée-ului au anunțat că președintele François Mitterand a primit în două rînduri, împreună cu mai mulți consilieri, pe I. M. Pei, abordînd toate aspectele majore ale proiectului, așa cum sînt ele relevate de o misiune de studii de șase luni.

Despre ce este vorba ? Într-un amplu interviu acordat presei franceze, din care preluăm, I. M. Pei preciza : „Le Louvre este un muzeu magnific, dar el este compact și asimetric, trebuie creat și afirmat un centru de gravitate. Propun să se instaureze inima viitorului muzeu sub pămînt, între Carrousel și Le Pavillon de l'Horologe, unde se află actualmente grădinile și un parking. Această inimă subterană va avea 9 m în adîncime și 26 000 mp suprafață ; ea ar comporta spații de primire, de informare, de animare, magazine, restaurante, o bibliotecă, un cinematograf, și va avea două intrări, una prin rue Rivoli și alta pe malul Senei. De jos vor porni mai multe escalatoare care vor debuşa la etajele muzeului, iar o galerie va conduce pietonii spre un vast parking situat sub Jardin des Tuileries". Înlăturînd neliniștile celor care consideră proiectul prea „revoluționar", I. M. Pei a ținut să le dea asigurări care relevă o concepție a respectului profund față de tradiție : „Nu mă ating de Luvru, sînt chinez, eu știu ce înseamnă tradiția. Ceea ce mă interesează este să dau o inimă radiantă acestui loc magnific și să fac din el o entitate vie. Un

centru funcțional pentru viitor. /.../ Palatul, care este admirabil, nu funcționează ca un muzeu ; ambiția mea este să-i dau o infrastructură pedagogică".

Animînd discuții ample între „tradiționaliști" și „moderniști", proiectul cîștigă din ce în ce mai mult teren, apreciindu-se că, încă în cursul acestui an, președintele François Mitterand va lua o decizie definitivă.

MONT-SAINT-MICHEL ÎN PERICOL

Înainte de sfîrșitul secolului — după unii, pînă în 1990 — după alții, Mont-Saint-Michel, o insulă stîncoasă, de formă conică, înaltă de 78 m, riscă să nu mai fie o insulă. Situația în care se află ansamblul de la Mont-Saint-Michel a determinat un adevărat strigăt de alarmă din partea a numeroase cercuri științifice. Avertismentele nu sînt noi. Ele datează de cîteva decenii. Înnisiparea spațiilor înconjurătoare a luat proporții dramatice. Ecologiști de marcă apreciază că situația poate deveni ireversibilă, dacă, în decurs de zece ani, nu se acționează pentru a opri progresia pămînturilor sterpe spre mare și dacă nu se redau naturii drepturile firești, în sensul de a lăsa mareelor și fluviilor, prin osmoza apelor și curenților să-și joace rolul natural de pompare, de refulare și de repartizare a aluviunilor.

Apelurile repetate au determinat pe președintele François Mitterand să se deplaseze la fața locului în ultima săptămînă a lunii iunie, urmînd ca pe baza constatărilor directe să se adopte în curînd o decizie definitivă. Împreună cu oficialități guvernamentale, cu responsabili locali și experți, șeful statului francez a vizitat celebra mănăstire de pe insulă, unul din cele mai remarcabile monumente de arhitectură monastică și militară franceze, fondată în anul 966 de Richard I, duce de Normandia.

Studiile realizate, începînd din 1976, de Laboratorul central de hidraulică al Franței, specializat în sedimentologie, asupra unor modele reduse — ale căror schițe și machete le-am putut vedea reunite într-o expoziție ad-hoc la Mont-Saint-Michel — au degajat trei măsuri principale ; suprimarea digului de la Roche-Torin și canalizarea, pe o porțiune de cîțiva kilometri, a riurilor Sée și Selune; amenajarea barajului de pe riul Cuesnon, astfel ca el să rețină un timp optim apele mareelor înalte, pentru a le elibera doar în momentul propice, astfel ca ele să antreneze spre larg nisipurile cu tendință de sedimentare ; suprimarea marelui dig care leagă uscatul de insulă și înlocuirea lui cu un pod suspendat care ar permite mării să circule liber în jurul insulei.

Vasta campanie de presă desfășurată prin ziare, reviste, posturi de radio și televiziune, intru apărarea și salvarea ansamblului de la Mont-Saint-Michel, a sensibilizat adînc opinia publică din Franța, generînd o diversitate de inițiative. Cu una dintre ele aveam să ne întîlnim în cele șase gări pariziene. Cei ce le folosesc în mod obișnuit au avut surpriza, în urmă cu aproape o săptămînă, să le vadă schimbat decorul de toate zilele. Halele au fost animate cu vechi afișe de cinema. Adevărate opere de artă, făcute în întregime manual, aceste afișe, care nu se mai văd astăzi nicăieri altundeva, erau realizate, cel mai adesea, pe bucăți de pînză, ca și pe bucăți de placaj sau de tablă, avînd un format impresionant (3/2 m ca în cazul celor folosite pentru celebrele săli de cinematograf Rex sau Gaumont Clichy). Datînd din anii '50—'60, ele au fost restaurate și montate pentru nevoile acestei expoziții — „Voiaj în cinema" — organizată de „France-rail". 336 de afișe, pentru filme științifico-fantastice și de aventuri, pentru filme clasice, polițiste și western-uri constituie mai mult decît o simplă expoziție, care va fi vizitată de circa 100 milioane persoane. Promotorii acestei acțiuni au decis să organizeze, la 29 septembrie, o vînzare la licitație, în Sala pașilor pierduți a gării Saint Lazare, vînzare în cursul căreia aceste afișe vor fi propuse amatorilor de artă, urmînd ca banii obținuți să fie vărsați Fundației Franței, care reunește toate fondurile necesare lucrărilor de denisipare ale insulei Mont-Saint-Michel. Bronson și Delon, cu afișele filmelor lor din anii '60, își dau astfel mîna, alături de milioane de francezi pentru a salva această minune a civilizației occidentale, care dă Franței relieful unei inconfundabile altitudini și frumusețe artistice.

George G. Potra

Paris, iulie 1983

REPERE

Anti-Borges

Textele lui Borges se vor un fel de „paradigmă" a literaturii, amalgamînd temele expresive și genurile tradiționale, pentru a construi un discurs care înglobează toate „limbile" și toate poveștile lumii. Este un fel de poveste a poveștilor, un text „despre" tot, sugerînd în același timp adîncimea și transparența lumii, imanența și visul realității. O bibliotecă ce se îmbogățește continuu și rămîne totuși finită. O „carte a nisipurilor", asemănătoare celei descrise în parabola care dă titlul culegerii publicate de Cristina Hăulică la editura „Univers". Această echivalență românească este una dintre cele mai justificate, fiind datorată unei specialiste îndelung preocupată de literatura lui Borges, căreia i-a dedicat și o teză de doctorat, în urmă cu mai mulți ani, foarte bine primită în cercurile academice. Versiunea semnată de Cristina Hăulică este convingătoare prin limpezime și rigoare, iar parfumul specific marelui scriitor argentinian este recreat chiar cu mijloacele sale. Prețiozitatea apare sugerată prin întrebuințarea numeroaselor anglisme, uneori pînă la formule abuzive, cum se întîmplă cu „insensat", care devine un barbarism incomprehensibil pentru cititorul de la noi. Este, de fapt, o tendință borgesiană, dar ea putea fi îndulcită în traducere. A spune „insensat" în loc de „nesăbuit" nu adaugă prea mult la ostentația și așa prea mare a erudiției trucate din paginile argentinianului.

Jorge Luis Borges și literatura sa ocupă un loc prea mare în stima generală, pentru a mai trebui să exprimăm încă o dată admirația pe care i-o purtăm. Cu toate acestea, clubul de „fani" necondiționați ascunde cu greu un aer de snobism, caracterul „de lume" al adeziunii la „biblioteca Babel". Scriitura lui Borges, în mod paradoxal, nu este ea însăși un „text", adică o hieroglifă a unui mister esențial, cît o „interpretare", un comentariu „despre". De aici vine tonul glosator, aspectul de „tocilă" inteligentă și informată despre tot și despre toate, cu aceeași ușurință (ceea ce înseamnă și superficialitate). Caracterul atrăgător al povestirilor și scurtelor considerații diseminate de Borges este un atribut al funcțiunilor combinatorii pe care le posedă mintea omenească, al unei imaginații ce hiperbolizează șarada și o face terifiantă. În opera acestui mare, foarte mare scriitor minor, lumea este mai puțin un mister, cît o ghicitoare, iar lucrarea spiritului este strădania de a dezlega șarada. Un inevitabil ton parodic domină scrisul lui Borges, din care a fost expurgată măreția elementară a „tainelor" adînci ale lumii. Admiratorul pe linie filologică al textelor vechi scandinave și al lui **Beowuif**, nu a păstrat din păcate linia aspră și forța poematică a „credinței" celor vechi în realitatea și în coerența inexplicabilă a lumii. Șarada are valoare în sine, ea nu revelează nimic din universul moral, intelectual și spiritual sau din realitatea însăși a lumii. Pînă și rigoarea interpretărilor este îndoielnică, chiar pertinența înțelegerii unor concepte și a unor termeni din bagajul intelectual obișnuit poate suferi în fuga condeiului la Borges. Este sigur că imaginația lui este prea aprinsă pentru a-i fi dat răgaz de meditație asupra marilor opere filozofice. Iată, de pildă, **considerațiile asupra Odei către o privighetoare** a lui Keats abundă în referințe la „arhetipul" platonician. Numai că oricine a întîrziat îndeajuns asupra paginilor filozofului grec știe că „arhetipul" nu poate fi cunoscut prin inducție și nici prin intuiție, așa cum presupune Borges. Arhetipul este transcendent, un reflex al său se află în amintire, și poate eventual să fie cunoscut prin revelație. Toată speculația ulterioară, de ce nu s-au gîndit interpreții englezi, Garrod, Leavis și alții, la arhetip și la înțelegerea pe care o propune Borges, este inutilă. Nu s-au gîndit pentru că nu era cazul ! Solida formație clasică a celor de la Cambridge îi împiedeca să o facă. Gustul autorului **Cărții de nisip** pentru Shaw este indicativ în ceea ce privește aspirațiile sale : o literatură spumoasă și superficială (adică înaderentă la ceea ce se află sub unda strălucitoare a timpului lunecos). Mi-e teamă că **Rugăciunea** din **Elogiul umbrei** va fi satisfăcută lui Borges... Dar trebuie s-o spunem : atunci cînd avem de-a face cu un mare scriitor, chiar vorbăria lui ușurateică este extraordinară. Altfel cum ne-am explica magia sub care ne înlănțuie Borges ? Iar dacă va muri cu totul, odată cu trupul său, așa cum își dorește, este sigur că va lăsa amintirea unui ispititor prieten, chiar dacă nu pe aceea a unui adevărat poet.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **ATITUDINEA ȘTIINȚIFICĂ** față de astrologie este constantă, bazîndu-se pe fapte încă nedesmințite. Un articol al lui J. Bruce Brackenridge, consacrat unei cărți semnate de H.J. Eysenck și D.K.B. Nias, **Astrologia : știință sau superstiție**, trece în revistă principalele argumente pe care le are știința împotriva nenumăratelor falsuri, a eludării faptelor și a abuzului de credulitate de care dă dovadă cititul în stele. Cu acest prilej, este consemnată și concluzia Societății pentru studii psihice cu privire la „experiențele" celebrei Doamne Blavatsky, prima președintă a teozofilor. La ora actuală, cîteva ziare de mare tiraj din occident speculează bovarismul cititorilor săi, publicînd rubrici care dau sfaturi astrologice, ceea ce-l face pe autorul articolului la care ne referim să adopte un adevărat ton pamfletar. În schimb, Bruce Brackenridge se referă la anumite cercetări de biometeorologie și de magnetism planetar, care pot să influențeze organismul uman, precum și activitatea psihică. Aceste concluzii științifice sînt însă departe de obscurantism și naivitate, conducînd la date ce pot fi interpretate riguros, oferind chiar temeiul unei discipline științifice.

● **ÎMPLINIREA** a 150 de ani de la nașterea lui Johannes Brahms a prilejuit în revistele din R.F. Germania o suită de articole omagiale care depășesc tonul obișnuit în asemenea cazuri. Citîm din contribuția Elsei Löwe : „Spre deosebire de Richard Wagner, compozitorul dramei muzicale, Johannes Brahms nu a compus nici o singură operă. Acest lucru poate părea ciudat dacă știm că Brahms s-a ocupat cu mult mai intens decît era cunoscut de acest gen muzical. Avea mereu de gînd să scrie o operă, nu o dramă muzicală, ci o feerie optimistă. În cercul prietenilor săi erau dezbătute și refuzate nenumărate planuri, scenarii și librete pînă cînd, într-un tîrziu, Brahms va renunța pentru totdeauna la acest vis. Și aceasta deși dispunea de un simț al teatrului ieșit din comun, după cum dovedește alegerea textelor sale".

● **A 33-A EDIȚIE** a Festivalului național al cinematografiei din Berlinul occidental a întrunit 326 de filme, din care 94 au fost prezentate în cadrul forumului internațional al cinematografiei tinere 74 în ciclul de informare, 33 în seria de noi firme din R.F.G. și 25 în cadrul Festivalului filmului pentru copii. Citîm dintr-o cronică a acestui important eveniment cinematografic : „Un punct culminant al Berlinalei din acest an l-a constituit fără îndoială retrospectiva. Aflată sub deviza : „Exilului", și dedicată unui grup de 6 actrițe și actori care, ca atîția artiști, odată cu venirea la putere a regimului național socialist, au fost nevoiți să-și părăsească patria, manifestarea a prilejuit o emoționantă întîlnire cu Elizabeth Bergner (Ariane), Curt Bois (Domnul Puntila și sluga sa Matti), Dolly Haas, Franz Lederer, Hertha Thile și Wolfgang Zilzer (Paul Andor în filmele pe care le-a turnat la Hollywood). Spectatorii mai virstnici și-au ovaționat idolii tinereții..."

● **CARTEA SEMNATĂ** de Mary Noland, **Social democrație și societate. Radicalismul clasei muncitoare în Dusseldorf (1890—1920)**, a întrunit frumoase aprecieri din partea criticilor. Sub titlul „Formarea măselor", David Crew publică în **Times Litterary Supplement** un amplu articol, în care este evidențiată rigoarea cercetării și datele numeroase pe care le valorifică, formulîndu-se în același timp o serie de obiecții justificate. Citîm : „S-a scris atît de mult despre social-democrația Wilhelmiană, încît orice carte nouă consacrată acestei teme trebuie să pună la dispoziția cititorului nu numai date noi, ci și o perspectivă nouă din care să privească istoria acestui partid muncitoresc. Mary Noland încearcă „să integreze istoria clasei muncitoare în istoria mișcării muncitorești, folosind un anumit aspect pentru elucidarea celuilalt". Această perspectivă, spune ea, ne permite eliberarea dintr-un fel de istorie îngustă, de tip politic, a modului de acțiune care ignoră istoria socială a muncitorilor. În același timp, evită greșeala unei istorii sociale care ar ignora politica, încercînd să scoată explicațiile conduitei oamenilor în mod direct din istoria faptelor de muncă, culturale sau cele ale colectivității".

UN POD PREA APROPIAT (IV)

O scrisoare din acele zile trimisă de Cornelius Ryan prietenului său, Herb Caen, din San Francisco : „...Nu știu dacă voi muri înainte ca să fi isprăvit cartea... Treburile mele sînt puse relativ în ordine, și, dacă ceva se va petrece, vei fi avertizat și invitat cum se cuvine la cel mai bun priveghiu funerar în stil irlandez din cîte s-au văzut prin părțile astea. Jack Thompson, Ben Wright și clanul zilei Z știu toată povestea, dar restul lumii ignoră starea sănătății mele, așa că e mai bine să nu vorbești cu nimeni... Adevărul este că încă nu sînt cîtuși de puțin gata să mă instalez într-o ladă de brad..."

Viața, atît de greu smulsă morții, avea să-i mai ofere cîteva bucurii. Generalul Jefferson Seitz, veteran al zilei Z, îi trimitea bastonul lui cu care să se ajute în eforturile de a se smulge din scaunul rulant. Președintele Franței, Georges Pompidou, care exact în aceeași perioadă se lupta el însuși cu cancerul, i-a decernat cea mai înaltă distincție franceză, „Crucea Legiunii de Onoare", pentru meritele excepționale dobîndite prin scrierea primei sale cărți : cea consacrată debarcării aliaților în Normandia. Atunci cînd ambasadorul Franței a venit să-i înmîneze distincția, Ryan a ținut să-l primească nu șezînd într-un fotoliu pe roți, ci în picioare, pe peronul casei, îmbrăcat în smoking, fără a lăsa prin nimic să se vadă că ajunsese o ruină.

Destăinuirile pe bandă continuau : „Cea mai mare nenorocire a unei lungi suferințe este să te lași cuprins de mila de sine. Este o adevărată calamitate, și, ca s-o înfrunt, întîmpin greutăți mai mari decît chiar durerile fizice, care se intensifică din ce în ce mai mult, în pofida medicamentelor prescrise. Am toate motivele să consider că o bună stare de spirit, și hotărîrea neclintită de a învinge, joacă un rol capital în lupta contra bolii, deși viața și moralul sînt subminate continuu de cancer. El macină nu numai corpul, dar și demnitatea umană, și respectul de sine. Arta cea mai greu de însușit este aceea de a fi bolnav cu demnitate." Nota îl făcea să declare în ziua de 23 septembrie 1973 : „Cartea înaintează repede și eu îi consacru toate resursele energiei de care dispun. Sînt parcă la fel de nerăbdător s-o termin și, totodată, s-o fac să mai dureze. Mi-e frică să ajung la sfîrșit. Din cîte îmi dau seama „Podul" mă menține în viață."

Izbucnise afacerea Watergate. „Americanii sînt în fond un popor naiv. Ei nu se pot acomoda cu întorsăturile de adevăr făcute la nivelurile înalte și nici cu lipsa de onoare. Ei au nevoie să creadă în propria lor istorie națională. Le place să considere că președinții lor sînt aleși prin voința populară, și că, prin aceasta, ei s-ar afla în afara oricărei suspiciuni. Imaginile legendare păstrate din trecut îi fac să le transforme în fapte. Cînd își dau seama că au fost înșelați sau manipulați, americanii sînt tulburați, alarmați, ultragiați. Dar — și aici, după părerea mea, naivitatea începe să-și joace rolul — americanii nu-și pierd încrederea doar pentru atît. Ei dispun de o forță de care arareori sînt constienti; pot să cadă, dar se ridică și urcă panta. În pofida oricărui lucru ei aspiră la supraviețuire..."

Acest portret al unei națiuni era făcut de un om condamnat la moarte printr-o sentință ineluctabilă. Boala nu îl putuse obliga să se sustragă observației și analizei evenimentelor, deși principala preocupare este legată de cartea lui : „Depun toată energia care-mi mai rămîne ca să termin «Podul», considerînd că nu voi mai avea timp să scriu celelalte două volume proiectate. «Ziua cea mai lungă» și «Ultima bătălie» ar fi trebuit să constituie începutul și sfîrșitul unei istorii în cinci volume inspirată din teatrul european al operațiunilor celui de al doilea război mondial. «Podul» trebuia să fie cartea centrală a proiectului meu. Plănuiam să mai scriu un volum înainte, și altul după el. N-o să trăiesc atîta încît să le pot așterne pe hîrtie. Sufletul vrea, dar trupul nu-l ascultă..."

Literatura face din cînd în cînd loc unor cărțimartire scrise de scriitori-martiri. Nu prea adesea. Scriitorii sînt și ei oameni, ca toți semenii lor, și cînd știu să sufere nu prea au har, iar cînd au mult talent nu rezistă întotdeauna marilor încercări. Cu Ryan natura a comis una din excepțiile ei fericite, i-a dat talent cu carul, dar și suferință cît peste puterile omenești. În ziua de simbătă, 27 octombrie 1973, „Un pod prea îndepărtat" era terminat. Mai avea de trăit un an și patru săptămini, nici o zi mai mult, nici una mai puțin. Primele pagini din „Podul" le așternuse în mijlocul lunii august 1970. Cartea are în total 666 de pagini dactilografiate, 356 dintre ele fuseseră scrise într-un timp record chiar și pentru cei mai sănătoși dintre scriitori : cinci luni.

Iată-l destăinuindu-se : „Prin acest volum am avut prilejul să pot privi străfundurile prăpastiei, și am căpătat o cunoaștere mult mai aprofundată decît înainte a emoțiilor personajelor mele. Sper că el va fi o mărturie a curajului interior pe care l-am văzut în bărbați și în femei, și continuă să-mi apară zi cu zi. Consider că «Podul» este superior celor două volume anterioare. Poate să pară straniu, dar cancerul are o virtute : el face ca victima lui să fie mai atentă față de ceilalți."

I-a mai rămas timp să facă o călătorie în Europa, să se întîlnească cu editorii lui, și char cu unele dintre personajele cărții sale. Reușise din nou să învețe să meargă, ajutîndu-se cu bastonul lui Jefferson Seitz. Credea că aceasta îi va fi ultima călătorie în Lumea Veche. Dar nu. Voiajul-fulger în Olanda, Franța și Anglia nu i-a oferit prea multe prilejuri să se odihnească și să se destindă. Cancerul evolua.

În aprilie 1974 i s-a adus la cunoștință că Societatea Americană a Istoricilor îl coopta printre membrii ei „pentru merite excepționale recunoscute unei personalități care a contribuit printr-o lucrare de mare valoare istorică și literară la elucidarea unor evenimente cruciale". Recepția de primire urma să aibă loc pe 24 aprilie, în cadrul unui dineu oficial. Deși se afla la căpătîul puterilor, s-a îmbrăcat frumos, a luat bastonul generalului Seitz și, însoțit de Kathryn, s-a dus la locul întîlnirii. Tremura de emoție. Recunoașterea contribuției sale literare de către istorici îl situa pe locul meritat. Faptul că primele lui două volume deja apărute — al treilea se afla încredințat editorului — fuseseră best-seller-uri mondiale devenea secundar. Cei mai autorizați oameni, în afara criticilor literari, în exercitarea aprecierii cărților sale își spuseseră cuvîntul. Primirea lui în rîndul membrilor Societății Americane a Istoricilor nu era satisfacerea unui orgoliu — ce deșertăciuni l-ar mai fi putut ademeni în fața morții ? —, ci expresia unei justificate aprecieri din partea celor ce nu mai măsurau cu metafora, ci cu rigoarea investigației concrete. Dilema autorului de literatură-document este confirmarea sau infirmarea valabilității operei sale în raport cu adevărul. El nu scrie „inspirîndu-se" din imaginație, ci din fapte concrete. A practica o astfel de literatură fără a cădea în mrejele ficțiunii, dar păstrînd nealterată puterea de a convinge și a emționa — în fond, atributele finale ale oricărui fel de literatură adevărată —, este adeseori mai greu decît a recurge la imaginație. Sînt scriitori îndrăgostiți de ficțiune, și scriitori îndrăgostiți de real. Ierarhizarea valorilor nu se poate face decît prin măiestria execuției, indiferent de gen. Cine poate decreta că un roman este mai „roman" dacă a fost inventat, și altul mai puțin artă atunci cînd sursa lui de inspirație a fost realul nemijlocit, concretul verificabil, impactul documentar asupra cititorului, reflexia personală, dar obiectivă asupra faptelor descrise ? Am impresia că literatura viitorului va fi tocmai literatura-document.

...Ajunși în apropierea locului unde urma să aibă loc dineul de recepție, Kathryn l-a lăsat pe Cornelius să o aștepte pe trotuar, pînă cînd ea avea să parkeze undeva mașina. Ultimul buletin medical vorbea despre „metastaze întinse osteolitice și osteogenice, în bazin și vertebre." Oasele lui ajunseseră fragile ca bețele de chibrit, deși tratamentul cu cortizon îl buhăise. Dar în ciuda aspectului său Ryan vroia să fie prezent la cel mai important moment din viața lui. Cînd Kathryn s-a întors, nu l-a mai găsit acolo unde îl lăsase. În schimb, o mulțime de oameni se îngrămădeau să vadă ceva, jos, pe trotuar...

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Balcanice

SANDE STOICEVSKI

Cafenea

În indoiala mea există un pui de
Cafenea. Cînd bucuria se adumbrește
Intru timid în sala plină ciorchine
Și-mi agăț siguranța de sine-n cuier.

Obraznică primejdia se cațără pe tavan
Surizînd ca o lustră exorbitantă.
Jur împrejurul cugetării dă tîrcoale
acuzatorul,
Curajul său fredonează.

Fructul putred al conștiinței îl rupe
Singurătatea, chelnărița cu mîinile albe
Ce suie piscul atenției și precum
Sănătatea adastă lîngă tejghea.

În indoiala mea există un pui de
Cafenea. Cînd gîndul mi-e însetat
Intru timid în sala plină ciorchine
Și m-așez blînd în prudență.

În românește de
Dumitru M. Ion

SPORT

Cînd se arată curcubeul

Ieri, la Marea Neagră, a plouat torențial. Vuiau plopii și mestecenii gilgiiau povești nordice. Vara, cînd plouă, simți că aș putea alerga desculț, prin iarbă, peste cîmpie, de la Brăila pînă la Pogoanele Mari. Dar pe terasa vilei de la mare în care locuiesc, ploaia a stirnit doar plictiseală și dezgust. Toți o măsurau cu priviri strîmbe. În afară de copii. Ei o trăiau ca pe o dezlegare din rădăcini. Tunetul spărgînd ocne în valuri și scormonind virtejuri de sare fosforescentă le smulgea copiilor strigăte de uimire, iar fulgerele scuturate pe jumătate de cer îi înălțau, ca pe lăstuni, într-un cîntec țipat, poate într-o încercare de zbor, într-un tremur al visului. Spaima lor magică era fără lungime. Legănată îndărăt și acoperită de culori vrăjite: albastru, portocaliu, mov cardinal. Dacă aș fi avut puterea să le despic vocalele ca pe niște scoici aș fi găsit în miezul lor perlele cele mai scumpe din țărmul vieții. Ploaia s-a oprit brusc. Ca la tropice. Într-un fel puțin cam exaltat și cam exotic pentru țara dropiilor și în urma ei s-a arătat curcubeul. Parcă o sanie cu două rînduri de tălpice diamantine a scris un arc dinspre munții Balcani spre munții Caucazului, risipind vestiri de raiuri, adevăruri mai multe, adevăruri de inimă blîndă, păreri de rău ce nu ajung să ia chip, foșnet de nemurire, lună umblînd pe podeț de mînăstire. Copiii s-au atîrnat de marginile lui și l-au lipit de fața mării ca să-l spargă cu salturi stîrnite, delfinii ieșiți să se salute cu dafinii, cu trandafirii arzînd în cupe idei bucolice și cu orgolioasele miresme ale stepei.

— Seara, cînd s-a dezlănțuit vifornița stelelor, urcînd la Hotel Belvedere, m-am întîlnit cu fotbaliștii Țicleanu și Geolgău, Gheorghe Staicu, antrenorul lotului olimpic. Țicleanu și Geolgău și întregul lot al națională se întorceau chiar atunci de la Paris, fără să fi făcut escală la București. Nici n-aveau de ce, știm noi de ce... Timp de 10 zile, naționala și olimpicii se vor odihni în Stațiunea Neptun. „Cum a fost la Paris, Aurele?", l-am întrebat pe Țicleanu.

„Pot să vă răspund și în franceză", mi-a zîmbit el. Am fost cei mai buni, iar dintre noi, cel mai bun a fost Geolgău".

Acum, cînd scriu aceste rînduri, am pe masă ziarul „L'Équipe" („dar numai pentru o noapte, nea Fănuș")! Citez din finalul articolului pe marginea meciului România — Paris — Saint Germaine cea mai bogată echipă a Franței: „Din tabăra română se cuvin citați în mod special cei trei apărători, Rednic, Ștefănescu, Ungureanu, mijlocașul Bölöny și atacantul Geolgău"... Cînd se arată curcubeul, noaptea cade, la malul mării, cu oaspeți frumoși...

— La Edmonton, delegația sportivă universitară a României a cucerit 27 de medalii impodobind cu fir de aur și de argint simbolul frunzei de arțar și spicul de grîu de acasă. Mai cu seamă spicul de grîu. Lîngă miraculoul Anișoara Cușmir, care în gîndurile mele împrumută ființa orașului Craiova muindu-și frunza salcîmilor în Dunăre, împletese cu flori de caprifoi numele Florenței Crăciunescu, Lilianei Bălan, Mariei Radu, Elisabetei Guzgan și pe al lui Levente Molnar...

Cînd se arată curcubeul și vara se umple de farmec...

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
30
(1 108)
Sîmbătă
30 iulie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

TIMP ISTORIC

Desigur, în materie de ideologie, unitatea de măsură pe care o reprezintă timpul are o importanță relativă, aici contează durata și forța ideilor, amplitudinea și eficiența acestora, puterea lor de atracție, perspectiva pe care o deschid și prin care se definesc în acțiune, în sfera practicii umane, a realităților pe care se sprijină și sînt chemate să le transforme. Și, totuși, chiar sub acest raport al măsurii sub care privim orizontul practicii și acțiunii umane putem distinge în perioada care a trecut de la plenara din iunie, anul trecut, o deosebită densitate în timp a activităților menite să dea pe plan instructiv și educativ un nou relief de conștiință și angajare muncii și vieții întregii țări. Subliniază aceasta însuși Comitetul Politic Executiv care constată că, în tot acest răstimp, **în spiritul indicațiilor și orientărilor tovarășului Nicolae Ceaușescu s-a desfășurat o activitate susținută în domeniul muncii ideologice și politico-educative, al dezvoltării conștiinței socialiste a maselor, al formării omului nou cu înalte calități morale și politice.** O asemenea remarcă atinge, evident, și sfera culturii și artei, a creației. Se concentrează aici, ca într-o oglindă, semne ale unei responsabilități de spirit și ale unei angajări politice care au dat și dau noi dimensiuni manifestărilor creatoare și certifică un autentic și profund simț al datoriei. Patriotismul culturii a cîștigat în substanță și definește în chip esențial creația de valori.

Sub semnul celor 18 ani ciți au trecut de la Congresul al IX-lea al partidului, fizionomia culturii și artei românești s-a modificat într-un sens calitativ nou, atît printr-o uriașă și stăruitoare operă de recuperare a celor mai de seamă valori ale trecutului, de reintregire a tradiției, cît și prin deosebite creații contemporane apte să înfrunte timpul și să dea o vie perspectivă asupra prezentului pe care ni l-am asumat și-l trăim.

Istoria unică a poporului, marile sale izbînzi în plan economic și social, uriașele transformări revoluționare petrecute în toate domeniile realității sale materiale și spirituale, independența, libertatea și suveranitatea sa constituie tot atîtea fundamente ale creației, idei în permanență vii care dau unitate și potențează pe noi trepte valorice însăși epopeea construcției noii societăți. Congresul al XII-lea și Conferința Națională ale partidului ne implică, prin programele adoptate, într-un moment nou al destinului nostru socialist, într-o nouă etapă ale cărei dimensiuni au o puternică răsfrîngere în viitorul concret, foarte apropiat, și atrag, cum e și firesc, vaste energii în circuitul economic și social al țării pentru înfăptuirea tuturor obiectivelor stabilite. Momentul ca atare își are dinamica și profunzimea sa, ne aflăm exact la jumătatea perioadei după care România va avea fizionomia unei țări socialiste cu dezvoltare medie. Secretarul general al partidului nu ezită să repete scopul și dimensiunile acestei perioade tocmai pentru ca, așa cum o spune, printr-o nouă calitate a muncii și vieții în toate domeniile de activitate, să ne atingem obiectivul propus și să împlinim acest deziderat național pe care il reprezintă continua înflorire economică și socială a patriei, prosperitatea și propășirea întregului popor. Aceasta este opera care ne încunună efortul, gîndirea și inspirația, acesta este demersul prin care unitatea de gîndire și acțiune de azi își amplifică sensul și dobîndește o nouă valoare mîine, trăgîndu-și seva din tradițiile și momentele înaintate ale trecutului.

Cu 65 de ani în urmă se făurea statul național unitar român, eveniment ce a consfințit lupta și năzuințele seculare ale tuturor românilor de a trăi într-un stat unitar și independent, în pace cu vecinii și cu toate popoarele lumii. La 23 August 1944 se înfăptuia revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, aniversăm acum treizeci și nouă de ani de cînd pe traiectul destinului nostru național cele mai scumpe aspirații, idealurile cele mai fierbinți au dobîndit și dobîndesc neîncetat relieful unor certe și inconfundabile împliniri. Șirul de evenimente ale istoriei își trimite astfel la zi, în realitatea materială și spirituală de azi, sensurile adînci ale unei adevărate epopei. Prezentul și viitorul se identifică la pragul cel mai înalt al unei acute conștiințe a contemporaneității. Și într-un mod care ne explică nu numai aici, la scara problematicii noastre, ci și în raport direct cu frămîntările și preocupările lumii de azi, în scopul asigurării păcii și colaborării, al salvgardării înseși a condiției umanității. Contribuția românească în aceste atît de stringente probleme ale existenței este deosebită, unanim cunoscută și respectată în lumea internațională. Un exemplu, cel mai recent, îl constituie vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în țări ale continentului african, acest nou și prestigios itinerar de pace și solidaritate, în spiritul înțelegerii și cooperării internaționale. Făurind în libertate și independență o nouă societate, un nou destin, prin proeminenta personalitate a președintelui său, România își manifestă plenar vocația construcției sale umaniste și participă activ la edificarea unei noi lumi, cea a păcii și înțelegerii pe planetă.

Luceafărul

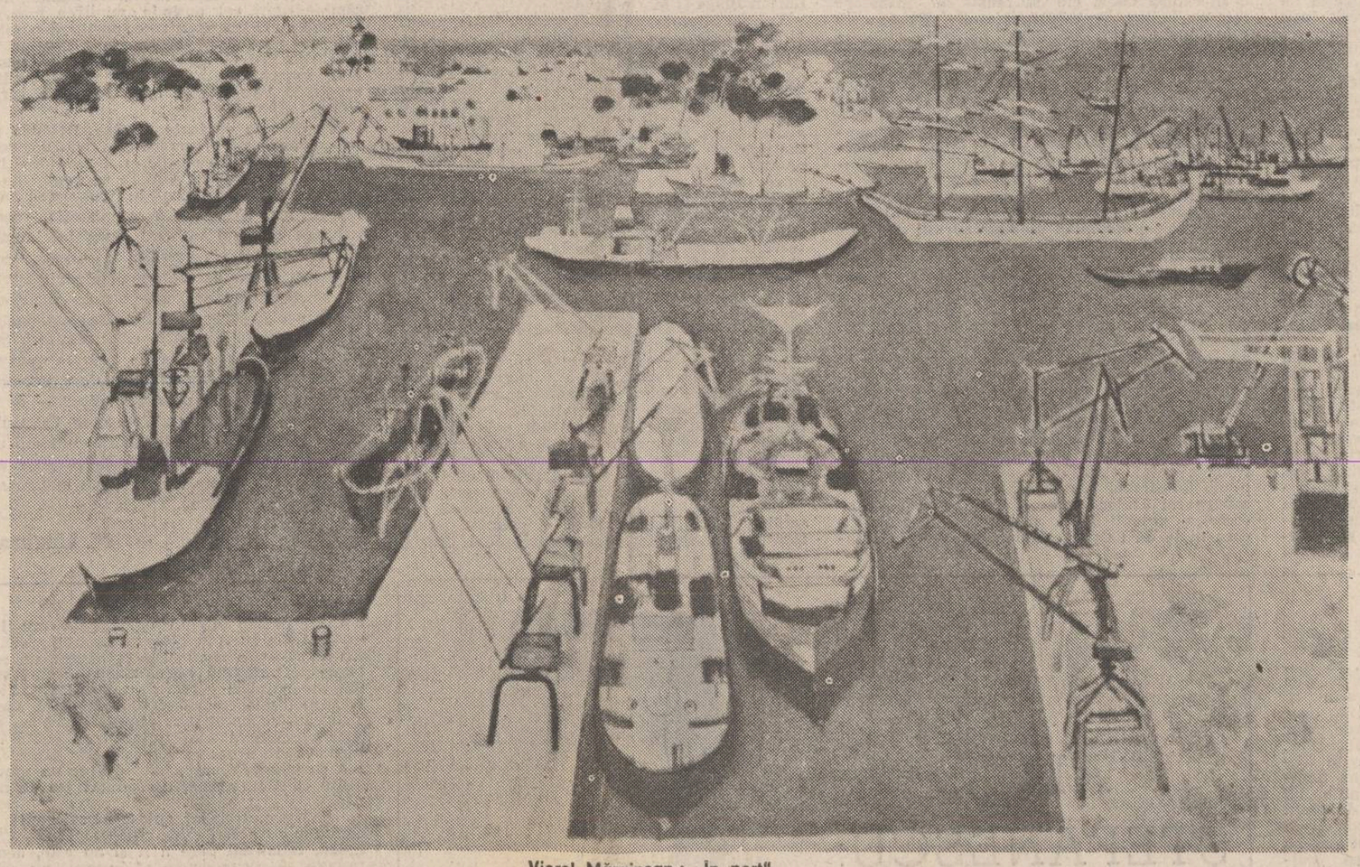

Viorel Mărginean : „În port"

DREAPTA CTITORIE

De pace purtător și de lumină
Cu gîndul întrupat pînă la fruct
Istoria a aurit deplină
Cel ce ne este dor neîntrerupt :

El este steaua clasei muncitoare
Clădindu-ne un ev triumfător
Puternic e prin noi, prin fiecare
Și liberi stăm prin el în tricolor.

Un înțeles de viață-n demnitate
Și-un ideal de fericit destin
Îi e temei de steme-ngemănate
În comunism prin anii care vin.

Ne-a învățat izbînda împlinirii
Într-un demers veghind necontenit
Anticipînd în purpura zidirii
Prezentul în construcții de granit.

Ne-ntruchipăm în dreapta ctitorie
A celui care este erou vizionar
Cîrmaciul brav ce a făcut să fie
Belșug în casa noastră, izvor fără hotar.

Pavel Pereș

Cărarea de aur

PAUL ANGHEL

A apărut cu o promptitudine impresionantă cel de-al treilea tom al monumentalei „Histoire des croyances et des idées religieuses" de Mircea Eliade. În aprilie 1983, profesorul semna, la Chicago, ultimul rînd din prefață ; la 6 iunie, deci acum peste o lună, prietenul său Jean Luc Pidoux-Payot isprăvea imprimarea volumului după cum rezultă din caseta editorială, iar la puține zile, dar în aceeași lună, serviciul de presă al Casei Payot făcea să ne parvină primele exemplare la București.

Am deschis cartea, cu fior. În 1972, cînd îl întîlneam la Paris, profesorul imi vorbea cu entuziasmul său iradiant despre o posibilă panoramă a credințelor și ideilor religioase, care să îmbrățișeze Terra „de la epoca de piatră pînă la Nietzsche". Proiectul părea grandios pînă la utopie. Într-un fel și inutil. Mircea Eliade nu e un istoric. După ce scosese religiile din istorie, „detașîndu-le de evenimențial", ca să recompună o morfologie a sacralului, ca să ni le facă accesibile, în planul mecanismului lor lăuntric, la ce bun — m-am întrebat — să le coboare din nou în praful profan, unde precis vor sucomba. În alt plan, m-am întrebat, la ce bun o asemenea risipă de energie ; cît de rodnică poate fi o reintoarcere a savantului la izvoarele, fluviile și mările prime din care s-a născut, prin care a curs și a pulsat fenomenul religios, acest copil ciudat și rebel al istoriei, ciudat în măsura în care răspunsurile lui contrazic, la prima vedere, realul istoric, rebel în măsura în care răspunsurile raportate la real sînt întotdeauna paradoxale, ca și dialectica sacral/profan pe teritoriul căreia acest copil zburdă. Și apoi, mi-am zis, dificultățile acestei reintoarceri sînt imense. Mircea Eliade va fi obligat să facă antropologia, sociologia, geografia și istoria fenomenului religios, întreprindere care depășește însul pretinzînd puterile unei echipe sau a unei generații. Este vorba întîi de o antropogeneză, apoi de antrogenezele și glotogenezele succesive, apoi de geneza, difuziunea și metamorfoza doctrinelor, inclusiv de poligeneza continuă a fenomenului religios, urmărit în articulațiile sale la scară planetară. Cînd să se poată fizic produce o asemenea întreprindere și mai ales cum !

Tot atunci la Paris, în 1972, într-o seară de septembrie, Mircea Eliade imi dăruise o cărțulie, „Réligions australiennes", abia ieșită de sub

Continuare în pag. a 7-a

● În acest număr : ● Proză de Matei Gavril Albastru ● Poezii de Florica Mitroi ● Alexandru Brad ● Debut : ● Corina Toma ● „Numele poetului" de Cezar Ivănescu ● „Ion Agîrbiceanu" de Nicolae Ciobanu ● „Privirea lui Orfeu" de Dan Laurențiu ● „Nevoia de Albă ca Zăpada" de Dan Cristea ● „Pseudo-cultura pe unde scurte" de Artur Silvestri ● Balcanice ● Repere ● Revista străină ● Sport

TÎNĂR ÎN AGORA

Despre o stare de spirit

● Mă număr printre cei convinși că tinerețea nu-i atît o vîrstă, cît o stare de spirit. Cu puțină atenție, găsim în jurul nostru multe dovezi în acest sens : atîția oameni cu părul cărunt, dar cu o poftă de viață ce te complexează, plini de vigoare, de energie, trăind într-un veșnic neastîmpăr, ori, dimpotrivă, întîlnim atîția inși tineri „după actele lor", dar blazați, într-o perpetuă letargie, suferind de „oblomovism". Sînt cazuri de excepție acestea, desigur, dar cu atît mai ilustrative pentru afirmația de mai sus.

Cînd constatăm, însă, că la unii tineri vîrsta coincide fericit cu starea de spirit, trăim, o senzație de siguranță, liniștitoare, totul e în regulă, ne zicem în sine. Este cazul unui grup de tineri care constituie un cenaclu literar. Sînt atîtea cenacluri literare în țară, mai mari ori mai mici, mai prestigioase sau necunoscute, adevărate pepiniere de scriitori talentați ori găsiți de veleitari, activînd sub egida unor cunoscute reviste sau pe lîngă vreo obscură casă de cultură provincială, incit a vorbi de unul în plus pare a fi ceva superfluu. Și totuși, mă încumet să spun cîteva vorbe de un cenaclu care are

Dumitru Aug. Doman

Continuare în pag. a 7-a

Borges și Pandrea, sau Batista lui Blaga

D. R. POPESCU

Nu știu dacă fundamentala caracteristică a lui Borges este miraculosul și curtea cavalerilor din cărțile Bibliotecii universale. Ceva din aceste două aspecte rămîne de netăgăduit, dar o aplecare spre fantastic și o privire a cărții ca pe o ființă vie mai intîlnim și la alți destui condeieri. Așa că nu vom incerca neapărat să găsim în Borges un destin literar singular. Originalitatea unui autor e mai complexă decît arată la o primă vedere valențele sale aflate mai la vedere, adică mai la suprafață. Domnul Montaigne folosea și el citatul din clasici, pentru a-și sublinia o idee proprie, sau pentru a infirma, sau continua o zicere ajunsă aproape loc comun, sau bun comun. Eseiștii spanioli dintotdeauna parcă au fost cumva borgesieni, le-a plăcut paradoxul, insertul poeticesc, meditația pornită uneori de la un „fapt epic", etc. Iată un fragment din „Meditații despre Don Quijote", de José Ortega y Gasset, care pare o lucrare (schiță, poem, eseu etc.) scrisă de Borges : **„Parabolă".**

„Parry povestește că, în călătoria sa spre pol, a mers o zi întreagă îndreptîndu-se spre nord, în goana neobosită a ciinilor înhămați la sanie. La căderea nopții a privit indicațiile aparatelor ca să determine locul unde se afla și, spre marea lui surprindere, a constatat că se găsea mult mai la sud decît dimineața. Întreaga zi se căznise să înainteze spre nord, alergînd pe un sloi imens, pe care curentul oceanic il tira spre sud".

Nu lipsește deci faptul autentic, citatul, morala, paradoxul, ambiguitatea, ce-ar putea să pună orice adevăr sub lupă și să-l dizolve într-o simplă supoziție, iluzie etc.

Ce ni se pare nouă mai pregnant în toată întreprinderea întreprinsă de Borges este în primul rînd limpezimea totuși a fiecărui produs, o limpezime savantă, nu troglodită, desigur (nu înseamnă că prin aceasta noi incriminăm „enigma absurdă", kafkiană, la fel de limpede, la urma urmei), precum și somptuoasa și mereu sa economie de mijloace literare (aici se află și o a doua capcană borgesiană : „economia" nu înseamnă simplism, și ea vine dintr-o îndelungată ucenicire și cunoaștere a atîtor scrieri ce stau de sute de ani în rafturi, întru eternitate). Borges nu ocolește povestirea orientală, nu se sfiește să ne propună o poveste plecată, sau ca fiind din „O mie și una de nopți" etc. Un simplu pasaj reținut dintr-un basm, sau obicei, sau întîmplare devine la el un eseu, o poezie, o povestire. Și prin această portiță hai să încercăm să ne apropiem mai mult de „Complexul Borges". Esențial mi se pare la el — ce s-o mai ocolim ! — încălcarea unor reguli, sau călcarea în strîchini, care fac din poezie un eseu și din eseu o povestire etc. Să ne înțelegem : pe Olimp era zilnic un cutremur strîchinăresc, zilnic era o călcare în strîchini zeiască — așa că dacă zeii calcă în strîchini hm !... Borges nu se sfiește să dinamiteze, să dramatizeze eseul și să-l transforme într-un basm, într-o poveste din „O mie și una de nopți", bunăoară. Aici este esența, sau ar fi esența : în folosirea tuturor genurilor pentru a crea din ele genuri noi, sau în aparență noi : oricum, din tabuuri, din fragmente biografice, din substanțe minerale obișnuite, el, Borges ne dă... altceva : minералele neactive sînt activizate, electronii sînt cracați, dislocați, înnobilați, uraniul adormit este înnobilat etc. Culmea e (tine tot de „economia mijloacelor") că Borges nu are nevoie de lungi deșerturi pline cu litere moarte ca să ne arate un pustiu, sau explozia unei pasiuni ucigătoare : în cîteva file el rezolvă totul : concizia, prin strălucirea fiecărei fraze, aproape, sau aproape a fiecărui cuvînt e taina sa (învățată de la Poezie ?). Borges nu are timp, — și nici nu vrea să-și adcarmă cititorii. Forța sa este conciziunea. Nu e naiv să creadă că maldărele de coli ocupate cu litere ar insemna forță literară, doamne ferește ! El nu pregătește bombe artizanale, în secolul douăzeci, din chibrite și din mangal etc. Și nici nu seamănă, doamne ferește ! cu belferii acriți și fără operă care, ca să iasă și ei mai la liman, își confecționează o personalitate pîrlită, din interviuri penibile și din însăilări encomiastice fade și ridicole, și intră într-o curie pontificală unde, plătind tribut, se simt mai în siguranță, crezînd că tămîierea reciprocă, și nu numai ea, e dătătoare de eternitate. Borges nu se „vede" deci un propovăduitor din amvon, știe ce armă cumplită e ridicolul. Pare un călător întîrziat prin geografia și istoria lumii, citind, el, pentru prima oară, ce alții au citat de n ori, descoperind cu candoare americi și parcă înadins uneori neținînd seamă de toate modelele literare, blasfemiate sau ridicate în tării, după bătaia vîntului. Reține deci date exacte, ani, autori etc., descrie (scurte) peisaje, calcă va să zică în strîchini, nealiniindu-se clipei. Din acest motiv și pare și și este un scriitor al eternității (nu spun etern, cum ar putea zice un incuriat, fiindcă sînt sigur că aflînd asta Borges ar rîde în hohote).

Continuare în pag. a 6-a

XXV

La hagialîcul poeților

Nu știu ce va fi însemnat (cu atît mai mult ce va fi însemnînd) pentru alții cenaclul „LABIȘ" al revistei Luceafărul, **dar știu ce a însemnat el pentru mine : drumul spre miracolul debutului „cu fast", apoi publicarea susținută în revistă, un premiu etc.**

Prin 1963 veneam pentru a doua oară în București, elev de provincie, invitat să citesc (ce sărbătoare pe capul meu !) la cenaclul „Labiș". Sala cu oglinzi a Uniunii Scriitorilor, lume după lume, ceva groaznic de plăcut, ceva de neimaginat pentru un copil ! Nici bilciurile de Sfîntă Marie la care, mare amator, mă înghesuiam la Curtea de Argeș în fiecare an, nu aveau atîta putere de a-ți fura mințile sau a ți le băga în cap, atîtea bărci în care să faci, „nelegat", roata, atîția „călușei", atîtea „tiribombe", „ziduri ale morții", atîția „înghițitori de săbii și de flăcări", atîția „pitici și uriași". De unde ? Da' de unde ! Era ceva la care revista „Luceafărul", patroana, dacă ar fi cerut taxă de intrare ar fi fost, decenii la rînd, cea mai rentabilă revistă românească.

Revista, cu cenaclul ei cu tot, a impus în literatura română, într-un scurt răstimp, atîtea nume cîte nu reușiseră să impună toate revistele, editurile și cenaclurile care au ființat la noi după 23 August.

Cenaclul „Labiș" era un soi de Mecca spre care mulți plecau în hagialîc, mulți vedeau meteoritul cu ochii și puțini se întorceau sfințiți spre așezările, spre pustiul lor. Dar cît de mulți s-au dovedit a fi „cei puțini". Poate doar „Echinoxul" clujean, mai tîrziu, s-a mai constituit într-o „școală" a talentelor cum a fost aceea a „Luceafărului" debutului meu. Sigur, altele aveau să fie datele problemei, alții anii, alții oamenii !

Ceea ce avea din plin și dăruia din plin cenaclul „Labiș" era prestigiul. Am intrat în sala

Dumitru M. Ion

Continuare în pag. a 7-a

ÎN TREACĂT

Luna plină din luna mică de vacanță

Rar, foarte rar mi s-a întîmplat sau nimerit să fi întîlnit pe cineva, fie și un oarecine, care să nu-și cîrtească dacă nu toate zilele vacanței măcar cîteva dintre ele ; să le mai biciuiască încă o dată după ce fuseseră biciuite de ploi piezișe ? „placide" sau curmezișe ori potopite de un soare a cărui căldură și lumină năucitoare nu-ți priau, nu-ți tihneau nici la umbră unde se numără legal — meteorologic — gradele. Da, fiecare (fiștecare) cum zice nea Aurică Bătrineanu, casierul Fondului literar, pe „stil vechi" primind banii de repartiție pentru munte sau pentru mare, — după cum îi place sau nu-i place, potrivit preferințelor ori intoleranțelor **fiești**ecăruia.

...Și tot așa de rar mi s-a întîmplat să vorbesc, să întîlnesc pe cineva care să nu ofteze după zilele de vacanță așa cum s-or fi brodit ele.

Greșeala, căderea în greșeală, pornește, cred, de la faptul că vacanța (concediul adică) este privită cu emoție și incordare, cu grijă migăloasă și pîndă prea atentă, — de parcă cei ce pleacă pentru cîteva săptămîni într-o localitate de obicei (și de serii) bătută și în anul sau anii trecuți, — cred că se deplasează pe

Nicolae Velea

Continuare în pag. a 4-a

În pagina a 3-a ● Ancheta «Luceafărului» ● Proza deceniului opt (II) ● Semnează : Florin Bănescu ● Ion Dumitru Teodorescu ● Paul Eugen Banciu ● Marian Drumur

REMEMORĂRI

Secretul Doamnei de zăpadă (VI)

În legătură cu **Doamna de zăpadă** știam relativ puține amănunte. Avusese două sau trei expoziții personale, cu ani în urmă, pe care nu le văzusem. Reținusem din discuțiile artistice că e **o fină coloristă** și cam atît. Atitudinea rezervată, singurătatea în care se retrăgea, izolarea ei, făcuseră însă din ea **un personaj** comentat și controversat.

Mă gîndeam că fiind o fină coloristă, avea neapărat nevoie de multă lumină, de multă lumină...

Cu atît mai bizară mi se părea dorința de-a se muta în camera pe care o ocupam și care era cea mai întunecoasă din toată vila, renunțînd la odaia ei cu geamuri mari în fața cărora munți se profilau semeți pe cerul ocrotitor.

Acum, în sufrageria slab luminată, așteptam cu nerăbdare ivirea **Doamnei de zăpadă**. Eram hotărît s-o abordez politicos, cu orice risc și să-i ofer cu generozitate camera, fără să cer explicații.

Prozatorul cu fața posomorită, încadrată de ramele groase ale ochelarilor, termină de mîncat și ridicîndu-și privirile nedumerite ca și cum ar fi zis „a, sînteți și voi aici ?" întrebă cu voce domoală întorcîndu-se spre pictorul blond care tăcea de cîteva momente :

— Ce mai e nou, micimane ? Ce mai face pictura română ? C-o fi c-o păți ?... (asta era una din expresiile lui preferate aruncată la mijlocul frazei), tragem cu pensula, hărșt ! și facem tablouri.

Pictorul il fixă înveselit, se ridică marțial și, cabotinînd, întinse mîna dreaptă spre tavan :

— Pictura română merge bine ! Și pictorii în rînd cu ea. Cine nu ține pasul, scapă alinierea. Culori avem, pînze avem, condiții avem. Talent să dea, cine-o da... Păi, să-ți spun ceva **micimane**, (i se adresă el cu același apelativ), dacă tot m-ai întrebat. Noi știa din **generația mijlocie** avem o oră de uimire. Nu ne-am revenit încă din năuceală...

— Cum **devine** chestia asta ? întreabă cu toată seriozitatea prozatorul cu ochelari.

— Păi, micimane, devine asa. Un cumnat al meu, zbanghiu și cu gusturi artistice, dă o primă și-o chenzină pe tabloul unui confrate, (nu spun numele !), că auzise el că ăla e bun și că e

Mircea Micu

Continuare în pag. a 5-a

CRONICA LITERARĂ

VALERIU ANANIA: «Rotonda plopilor aprinși»

O susținută preocupare memorialistică a început să-și facă loc în cărțile scriitorilor contemporani. Ea privește precumpănitor împrejurări și personalități literare postbelice, rareori sonda amintirii fiind aruncată în evenimente de dinaintea celui de al doilea război mondial. Obiectul acestor evocări și amintiri îl face perioada în care s-a încercat edificarea unei „literaturi noi", în opoziție desigur cu cea „veche", care se definește de aceea mai ales prin contrast cu prima. De aici plecînd, am putea zice că aceste cărți de memorialistică se deosebesc după apartenența autorilor la ideea de „literatură nouă" sau la aceea de literatură „veche", pentru că este neîndoielnic faptul că în seria scrierilor de memorialistică directă sau deghizată se manifestă două tipuri de atitudine față de faptele și împrejurările descrise. Memorialistica celor care au fost adepții unei „literaturi noi", fatalmente desprinși de cealaltă, care mirosea a vechime, unora chiar a putreziciune, plusează pe însemnătatea ideilor „literaturii noi" și pe semnatarii ei, ocolind pe cît posibil incursiunile în episoadele sau aspectele dramatice ale epocii în care o literatură „veche" era înlocuită cu una „nouă". Paralel cu memorialistica literaturii noi se exprimă și cealaltă, a celor care n-au crezut nici un moment că timpul literaturii „vechi" s-a dus și că odată cu ea trebuie să dispară și amintirea oamenilor care au făcut-o. Caracteristică acestei direcții a mărturisirilor de istorie literară este atenția de care se bucură figurile artistice ostracizate, miza pe tradiția literară și mai ales pe marile valori ale literaturii române interbelice. Cine va citi în paralel, de pildă, convorbirile lui Florin Mugur cu Paul Georgescu cu **Amintirile unui fost corector** de Petre Stoica, va descoperi că deși societatea la care se referă cei doi este aceeași, unghiul de vedere al prezentării este atît de diferit încît el poate fi socotit diametral opus. Practic, cei doi martori de epocă par a cunoaște lumi complet diferite, care nu comunică una cu alta. Și ceea ce este mai interesant în **Amintirile unui fost corector** este că dincolo de perimetrele instituționalizate pentru promovarea literaturii, societatea mai beneficia și de alte surse de iradiere literară. Această istorie nescrisă a literaturii române, foarte importantă din punct de vedere moral, începe să fie scrisă de acum înainte prin noua memorialistică care-și mărturisește, direct și indirect, încrederea în literatura pe care publicațiile românești de după cel de al doilea război mondial o declaraseră „veche", dar care nu era mai veche de începutul secolului douăzeci, deci modernă de fapt și de drept în ciuda etichetărilor programatice, care au produs o schismă literară ale cărei efecte le mai trăim încă și nici o operă pe măsura ambițiilor afisate.

Rotonda plopilor aprinși de Valeriu Anania este și ea o carte de memorii, în care „plopii încandescenți" sînt luminările de pomenire ale lui Tudor Arghezi, Gala Galaction, Anton Holban, Victor Papilian, Lucian Blaga, Ion Luca, Marin Preda, V. Voiculescu. Toți aceștia sînt — excepțînd, parțial, bineînțeles pe Marin Preda — autori „vechi" în sensul definit de susținătorii literaturii „noi" și este firesc să deducem de aici că întorcîndu-se la combustia existenței și operei lor, Valeriu Anania ilustrează acea linie de evocare în care se arborează încrederea în valorile de durată ale literaturii scrisă în românește. Gestul recuperării spirituale din **Rotonda plopilor aprinși** este cu atît mai oportun cu cît, dacă vechile programe literare postbelice n-au reușit să creeze o literatură nouă, ele au reușit să înfășoare într-un hallou de vetustețe multe din numele cele mai mari și mai moderne mostenite de dinainte de război. Numeroasele tentative din ultimul timp de a înscăuna noi generații literare mărturisesc involuntar, fără conștiința sursei, credința că anacronismul a stăpînit literatura română de pînă la ei. În gestul lor de revoluție literară funcționează neidentificat — o prejudecată între altele — resortul moștenit fără control al ambiției unei literaturi „noi" prin despărțirea de cea „veche".

Valeriu Anania n-a beneficiat de avantajoasa postură de a se afla în centrul lumii literare. Autorul **Rotondei plopilor aprinși** n-a fost nici un privilegiat al literelor române, nici un răsfățat al vieții literare. El n-ar avea deci teoretic beneficiul unui foișor de observație care să dea o greutate specială paginii memorialistice. Paradoxal, dar cărțile de memorialistică cele mai substanțiale le-au dat cei care n-au beneficiat de foișoarele rezervate, ci cei care au stat la marginea literaturii, au privit-o din subsoluri de edituri sau din spații obscurizate, pentru simplul motiv că și o parte din marii scriitori ai literaturii române s-au aflat atunci în marginea vieții literare. Aparentul dezavantaj al autorului **Plopilor aprinși** se transformă, ca și în cazul „corectorului" Petre Stoica, într-un avantaj. Periferizat, Mărțișorul rămînea totuși un simbol literar central. Încă nu avem asupra lui Tudor Arghezi alte pagini de concretețea, autenticitatea și înțelegerea celor pe care ni le dă despre marele poet Valeriu Anania. Ca om al cinului preoțesc, dar și al vindecătorilor de oameni, Valeriu Anania s-a aflat în apropierea lui Tudor Arghezi, Gala Galaction, Ion Luca, alt răspopit, V. Voiculescu, a lui Victor Papilian și, tangențial, în apropierea lui Lucian Blaga și Marin Preda.

Valeriu Anania nu exhibă documente, prețul memorialisticii lui nu stă în cantitatea de informație nouă care există totuși, cît în calitatea ei. Avantajul memoriilor din **Rotonda plopilor aprinși** este de a fi fost scrise de un martor echivalent, care este totodată și un bun interpret de fapte. Contemplarea personalităților evocate pios în **Rotonda plopilor aprinși** are o înălțime de spirit care conferă întregii cărți o demnitate pe care, minus temperatura lirică, între operele similare o mai găsim doar la **Masa umbrelor** lui Ionel Teodoreanu. Unele din aceste amintiri nici nu au o masă impresionantă, ele reducîndu-se la cîteva întîlniri întîmplătoare, cum este cazul cu cele închinate lui Lucian Blaga, dar mai important decît uzul documentelor este tratamentul lor. Crimpeiele de viață care-l cuprind pe Lucian Blaga sînt așezate în rama lor firească cu conștiința că nimic din ceea ce-i privește pe marii înaintași nu se cuvine risipit.

Sînt însă în această carte o specie de documente pe care vrem să le subliniem. Valeriu Anania nu le acordă un rang aparte, ele intrînd în alcătuirea memorialistică a cărții sale în chipul cel mai natural. Sînt episoade care înfățișează cea de a doua viață a literaturii române din vremea cînd A. Toma era mai mare decît Arghezi și care atestă existența unei vieți literare care-și continuă în forme proprii, prin inițiative individuale sau colective, cursul anterior. Poetul Tudor George a închinat o carte întreagă de **Balade singaporene** unui cenaclu literar durabil cu sediul în „subpămînta" de la Singapore, producînd nu numai o carte de prodigioasă expresie poetică, ci și un document literar. „Fie din nevoia de a-și citi și verifica producțiile epice, fie din nevoia, mai generoasă, de a oferi un spațiu și un climat familial unor prieteni de cultură, mai vechi și mai noi, pe care deceniul acela nenorocit îl surghiunise din patria lor literară, Slătineanu le-a declarat acestora poarta deschisă în fiecare zi de marți, la ora 5 după amiază, cînd salonul cu mobilă veche îi aștepta simplu, amical, fără protocoalele cu care, probabil, fusese obișnuit în tinerețe. Nu era vorba de un cenaclu literar propriu-zis, deși în cadrul acelor reuniuni nu se citea și nu se discuta altceva decît literatură și artă, ci de o familie spirituală ce-și căuta supraviețuirea, într-o noblețe, de-a lungul unei epoci literare dominate de ceea ce s-a numit mai tîrziu sociologism vulgar". În cenaclul lui Barbu Slătineanu, ca și necunoscut istoriei literare, au citit, ascultat și discutat literatură Claudia Millian, Alice Voinescu, Elena Iordache, Cornelia Pillat, Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu, V. Voiculescu și, pentru un timp, memorialistul Valeriu Anania. „După amfitrion, ni se spune mai departe, Voiculescu era cel mai des solicitat să prezinte noutăți, invitație la care el răspundea cu naturalețe vecină cu umilința. Nu mi-l amintesc să fi adus prea multe poezii, dar acolo, în casa lui Slătineanu, a citit el o bună parte din povestirile care, postum, l-au așezat printre cei mai mari prozatori ai literaturii române. Cu mult înainte, de a fi fost astfel consacrat de cronica literară el a trăit bucuria intimă de a se ști prețuit de cei ce, deopotrivă, îl iubeau. Nu știu ce se va fi salvat din prozele lui Barbu Slătineanu, și nici ce sau cît va rămîne din ele. De numele lui însă rămîne legată, cel puțin în amintirea mea, o oază de sănătate literară, într-un pustiu al conștiinței, semănat cu lețuri". Acest riu ascuns al literaturii române, al cărui traseu excavația amintirilor transmise azi de mai mulți scriitori îl scoate la iveală, este tema intimă a cărții lui Valeriu Anania.

Dar dincolo de toate acestea, **Rotonda plopilor aprinși** este o lucrare artistică în sine, care poate fi citită dincolo de orice considerații istorice sau particulare. Sînt în ea pagini de proză curată pe care autorul le strecoară în șirul amintirilor. Memorabilă este istoria necunoscutei pe al cărei cadavru studentul în medicină Valeriu Anania extrage, la cererea unor colegi mai puțin exersați glandele lui Bartholin. Ea se detașează de context și se autonomizează, este o experiență sufletească personală fără reverberații în biografia altor scriitori. Și tot aici, în rîndul paginilor de vîrf ale unui volum în întregime memorabil, amintesc portretul — surprinzător la un prozator „pios" — de o autenticitate aproape crudă pe care Valeriu Anania îl face lui Marin Preda în unul din ultimii ani ai vieții acestuia. **Rotonda plopilor aprinși** este una din inspiratele cărți de memorialistică ale literaturii române.

M. Ungheanu

ALEX. ȘTEFĂNESCU: «Între da și nu»

II

Înainte de a ne despărți de „Alex. Ștefănescu — par lui-même", să mai citâm o opinie, care ar părea că vine doar din dorința de a contraria cu orice preț, dacă nu ar încerca, în fond, nu doar să justifice nejustificabilul ci să-i acorde chiar statut de normă. Opinia, cu totul năstrușnică, se află în cele cîteva pagini dedicate lui Eugen Lovinescu și intitulate dostoievskian **Seninătate și pedeapsă** : „Instabilitatea opiniilor lui E. Lovinescu a fost aspru sancționată de mulți critici și istorici literari. Pînă și unii exegeți de o maximă mobilitate spirituală s-au ocupat cu identificarea de contradicții în gîndirea lovinesciană, ca și cum critica literară ar fi geometrie (de fapt, cine are cunoștințe minime de geometrie știe că și în acest domeniu apar contradicții irezolvabile). Tendința de a dovedi că un critic se contrazice și că, prin urmare, opera lui nu are valabilitate este specifică direcției estetice care are ca principală constantă anticitadinismul. Spiritul citadin îi irită pe cei recent veniți la oraș, din cauza unei schimbări caleidoscopice a formelor, din cauza coexistenței unor elemente considerate prin tradiție incompatibile. Ca să reziști în acest mediu, trebuie să te poți adapta repede, să accepți imprevizibilul, să ai o atenție distributivă. Altfel, te simți derutat și exasperat, reproșînd lumii întregi faptul că un mijloc de apărare folosit cu succes ieri nu mai are eficiență azi. Această stare de spirit îi caracterizează pe toți cei care se simt străini de citadinism și vin în contact cu opera lovinesciană, de la Nicolae Iorga și pînă la Mihai Ungheanu. De fapt, căutarea de «contraziceri» în această operă este o ocupație lipsită de sens". Să ne apropiem cu înțelegere de acest fragment, analizînd textul și subtextul. Prima propoziție are un caracter enunțiativ. Care este subiectul ? Instabilitatea. A cui instabilitate ? A opiniilor. Ale cui opinii ? Ale lui E. Lovinescu. Cine afirmă aceasta ? Alex. Ștefănescu. Este de acord acesta cu ceea ce afirmă ? Răspunsul logic ar fi **da.** Dar, nu. Căci, mai departe, în șalturi succesive, **instabilitatea opiniilor** este asociată cu **mobilitatea spirituală** (devenind, așadar, o calitate ! ?), echivalată cu **contrazicerea și apoi cu spiritul citadin** pentru ca, în final, cel care constatase instabilitatea cu pricină, să declare că operația este lipsită de sens (anticitadină, vezi bine). Potrivit logicii autorului, ar trebui să înțelegem de aici fie că Alex. Ștefănescu este un anticitadin înrăit (adică, după definițiile sale, recent venit la oraș și prin urmare iritat din cauza schimbărilor caleidoscopice ale formelor, inadaptabil sau prea lent adaptabil, refuzînd imprevizibilul, fără atenția distributivă, derutat și exasperat, supărat pe întreaga lume), fie că instabilitatea opiniilor sau contrazicerile nu sînt numai calități, ci chiar cele mai importante calități ale actului critic. Deși nu excludem nici prima variantă, propriile contraziceri ale autorului ne determină să înclinăm către cea de a doua. Să crezi că golul înseamnă plin, sau că a oscila înseamnă a fi ferm, iată, orice s-ar zice, un pas important către fericirea deplină. Asumîndu-ne riscul nefericirii perpetue, rămînem la părerea că abundența contrazicerilor semnifică sărăcia conștiinței critice. Și, complăcîndu-ne într-o „ocupație lipsită de sens", adăugăm la seria auto-contrazicerilor lui Alex. Ștefănescu semnalate în prima parte a cronicii noastre, încă una. La p. 8 criticul afirmă : „După părerea mea, personajele lui I.L. Caragiale nu se caracterizează, cum s-a afirmat, printr-un interior vid, prin inexistența psihologiei. **Ele au trăiri dintre cele mai intense, bogat nuanțate,** însă și le manifestă într-un mod impropriu, recurgînd la un cod imperfect asimilat și de aceea simplificator". La p. 9 afirmația este întărită, cu sprijinul lui G. Călinescu : „Mai mult decît formele fără fond, **în obiectivul hazului lui I.L. Caragiale se află fondul fără formă. Densitatea conținutului sufletesc, și intelectual al personajelor caragialiene** a fost strălucit demonstrată de G. Călinescu (...)". Dar, la p. 10, personajelor lui Caragiale li se retrag trăirile intense, bogat nuanțate, densitatea conținutului sufletesc și intelectual : „Nici el (jupîn Dumitrache n.n.) și nici Nae Ipingescu, Chiriac, Sfiridon, Rică Venturiano, Veta sau Zița **nu știu că există și altceva în univers decît obișnuitele lor probleme : banii chivernisiți cu o mină stringătoare, demnitatea** obținută și păstrată **prin respectarea mecanică a ritualului soc'al, dragostea procurată pe furiș, pe la colțuri".** Iar în finalul însemnărilor, la p.p. 13—14, personajele caragialiene sînt definite, pur și simplu, ca marionete insensibile, prinse între inerții, în mecanica existențială : „El (omul caragialian — n.n.) se prinde într-un moment pe care îl dansează de la început pînă la sfîrșitul vieții, singurele surprize fiind cele provocate de schimbarea partenerului imediat sau de cine știe ce innoire a modei coregrafice. Marele scriitor ne face să înțelegem subtextual că omul adevărat este egal cu omul plus **altceva.** Dacă nu există acea deschidere spre infinit care conferă făpturii umane o necesară, deși neliniștitoare, umbră de indeterminare, totul devine un previzibil și, în cele din urmă, exasperant joc de marionete".

Jos logica, trăiască auto-contrazicerea ! — aceasta pare a fi deviza criticii lui Alex. Ștefănescu. Spuneam pare a fi și nu este, deoarece trebuie să recunoaștem că autorul nu se contrazice întotdeauna, dovedind astfel, o neașteptată inconsecvență. Sînt, în carte, idei la care ține și, bănuim, la care n-ar renunța pentru nimic în lume. Pentru a nu fi suspectați de deformarea sensurilor, renunțăm la comentariu, lăsîndu-le să strălucească în toată originalitatea lor : „caracterul acesta de lucru necesar al scrisului arghezian ni se impune, cu atît mai mult cu cît poetul folosește ca mijloace literare primele comparații — oricît de năstrușnice — care îi vin în minte" ; „Poezia lui Nichita Stănescu este, apoi, produsul unei sensibilități particulare : sensibilitatea omului din secolul douăzeci" ; „cititorul se gîndește dezaprobator la un asemenea poet (M. Ivănescu n.n.) care n-are milă de personajele lui și începe **el** să le iubească pe aceste personaje lăsate în voia soartei", „cea mai bună dovadă că în poezia Anei Blandiana există și puțină vinovăție o constituie ideile" ; „Romanul lui Marin Sorescu are, într-adevăr, un caracter alegoric, cum a arătat Eugen Simion, dar nu trebuie înțeles că întreaga construcție epică a fost astfel concepută încît să susțină un sens", „iar cititorul din secolul douăzeci și unu va avea, sînt sigur, aceeași atitudine : un exemplar din **România literară** de azi, păstrat cine știe cum în casa părintească, îl va încinta mai mult decît toată presa electronică de care va dispune" etc.

Cu rutine excepții, în **Între da și nu** Alex. Ștefănescu oscilează între banalitate și bizarerie. Adică, într-un teritoriu ce nu aparține criticii literare. Sau, poate, ne aflăm în fața unei invenții ?

Valentin F. Mihăescu

O antologie a literaturii de anticipație românești

Peisajul literaturii de anticipație românești, sau „fandomul", cum îl numește Adrian Rogoz, un veteran al genului, este, în ciuda faptului că are o bază editorială restrînsă, de o surprinzătoare vitalitate și diversitate în manifestări. Dacă nu există o **revistă** de specialitate, apar în schimb numeroase „fanzine" (publicații ale cenaclurilor de „amatori") dintre care, unele, de o remarcabilă calitate, ca **Paradox,** al cenaclului timișorean, **H. G. Wells** și **Omicron,** scoasă de cenaclul **Henri Coandă** din Craiova, distins cu **Premio Europa** la Stressa, pentru cea mai reușită revistă de amatori de pe continent. Dacă la edituri se publică puține creații originale și se traduce și mai puțin, adică aproape deloc, „fanii" găsesc o supapă de ieșire prin antologii, și acestea rare, sau almanahuri, care, de bine de rău, oferă o imagine asupra posibilităților de care dispun, iar pentru uz „intern" în cadrul cenaclurilor se traduc lucrări de valoare din „s.f."-ul universal ca **Dune** de Frank Herbert, ș.a.m.d. Cea mai recentă inițiativă de acest fel este **O antologie a literaturii de anticipație românești** (Editura Scrisul Românesc, 1983), îngrijită de Alexandru Mironov, Ion Ilie Iosif și Radu Honga, cu un „Cuvînt înainte" de Alexandru Mironov și Ion Ilie Iosif și o postfață de Adrian Rogoz. Autorii ne propun o vedere panoramică a „s.f." românesc actual, în care intră atît scriitorii consacrați (George Anania, Romulus Bărbulescu, Horia Aramă, Vladimir Colin, Ion Hobana, Gheorghe Săsărman, Mircea Opriță etc.), cît și cei mai tineri, unii, de acum, nume cunoscute, alții pe cale de afirmare (Radu Honga, Mihail Grămescu, Gabriel Manolescu, Mihu Antim, Daniel Cocoru etc.). Sub aspect conținutistic, antologia cuprinde mai toate motivele și temele „brevetate" ale speciei : călătoriile în spațiu și timp în toate sensurile posibile (micro și macromaterie, trecut și viitor), metamorfozele benefice sau malefice, relația om-mașină (umanizarea robotului, „robotizarea" omului, dominația mașinii asupra omului), întîlnirile și contactele cu alte lumi, omul, demiurg prin știință, sau, dimpotrivă, rob al ei, expansiunea civilizației umane ca și viziunile catastrofice ale dispariției vieții planetare etc.). Printre ele s-au strecurat însă și motive ale fantasticului pur, cum sînt dedublarea personalității în **Coborîre în ape** de Voicu Bugariu, sau locurile magice și avatarii eului din **Lnoga** a lui Vladimir Colin. Pornind de la aceste „pattern"-uri, antologia ne oferă o multitudine de variante și situații, unele de o debordantă fantezie și ingeniozitate, dar interesul volumului nu constă, totuși, în epic și eveniment, elemente, dealtfel, deloc neglijabile în retorica literaturii s.f. ; ca semn al maturității, aș spune, accentul se deplasează de la spectaculosul și senzaționalul factologic spre reflexie și semnificație. Majoritatea povestirilor și nuvelelor din volumul de față nu se mărginesc doar la fabula strictă a textului, ci au o infrastructură simbolică, atunci cînd nu sînt direct parabole sau meditații în registru lirico-poetic sau grav-patetic, despre condiția omului modern într-un viitor posibil, mai mult sau mai puțin îndepărtat. **Structuri cinetice** și **Pe linie moartă** de Mircea Opriță, **Ura** de Mihail Ionescu, **Recviem după singurătate** de George Anania — Romulus Bărbulescu, **Catacombe** de Horia Aramă, **Cea mai bună dintre lumi** de Ion Hobana, **Chitara cu vise** de Gabriel Manolescu, **Nemăsurate, chinurile lui** de Alexandru Mironov intră în categoria acestor texte în care nu elementul de anticipație științifică este important, ci situația existențială transferată în alți parametri și pe alte coordonate. Elocventă este, de pildă, figura cosmonautului care apare din ce în ce mai puțin în ipostază eroică a cuceritorului de spații și de lumi noi, asemănătoare, cumva, exploratorului Renașterii și conquistadorului spaniol, și tot mai des ca un ins însingurat, problematic, cu spaimele și angoasele „alergătorului de cursă lungă", de care, zadarnic, încearcă să fugă. Dincolo însă de esențializarea viziunii și de încercarea de analiză psihologică și prospectarea stărilor de conștiință limită sau neobișnuite (uneori cu mijloace naive) și care dezvăluie fața mai puțin cunoscută a literaturii s.f., rămîn autorii și stilurile individuale care își pun pecetea asupra textelor.

Cum George Anania, Romulus Bărbulescu, Horia Aramă, Mircea Opriță, Voicu Bugariu, Victor Kernbach, Vladimir Colin, Ion Hobana, Alexandru Mironov, Adrian Rogoz, Eduard Jurist sînt nume de rezonanță în domeniu, despre care s-a mai scris, voi spune cîteva cuvinte despre cîțiva autori mai tineri, cu un stil în formare, promițător. Unul dintre aceștia este Mihail Grămescu — nu cu mult timp în urmă a apărut cu un volum propriu —, tentat de mister și cazuri dramatice, sobru și sceptic, cu o scriitură încordată, creatoare de atmosferă, dar pe alocuri prea crispată sau cenușie. La antipodul său, sînt Gabriel Manolescu și Mihu Antim, fanteziști, ironici, cu un stil perfect stăpînit pe care trebuie să-l exercite cu mai mult curaj și asupra unor subiecte de anvergură.

Radu Honga este un umorist inventiv, uneori ludic, jonglînd cu ușurință printre clisele genului, dar care are, uneori, scăpări de gust ca în **Lecție de literatură pentru semenii noștri.** Am menționa și pe Carmen-Madeleine Cioroianu și Leonard Oprea pentru suflul elegiac-poetic al povestirilor lor. Mai sînt, poate, și alte nume ce ar merita atenție, unele necuprinse în această antologie, dar ne oprim aici, convinși că literatura de anticipație românească, de o certă valoare și originalitate, va trezi într-un grad mai înalt interesul editurilor și nu numai pe al publicului.

Paul Dugneanu

POEZIA CRISTALELOR

Ora ideală' (Editura **Cartea Românească**), volumul de debut al lui Viorel Dinescu a apărut în librării concomitent cu **O altă nuanță a revoluției,** (Editura **Albatros**), al doilea volum al tînărului poet. Comparate, cele două cărți demonstrează limpede că nu e vorba de un dublu debut cum s-ar putea crede, debutul unui poet căruia nu i-a ajuns spațiul unei singure plachete pentru a se exprima convingător și deplin, ci de o apariție concomitentă a două manuscrise predate editurilor la distanță în timp unul de celălalt mărturisind, deci, diferența dintre două etape ale unei evoluții literare.

Ciudățenia mecanismului editorial — satisfacție, însă, a criticului. Pentru că ce altceva își poate dori un critic în cazul unui debutant decît de a avea în față cea de-a doua carte a acestuia pentru a putea compara evoluția sa în timp, pentru a putea desluși traiectoria unui destin de la o etapă la alta, pentru a vedea dacă vocația de început se confirmă sau se infirmă ulterior. Într-o excelentă postfață la volumul „Ora ideală" cunoscătorul de poezie care este Eugen Barbu definește pe Viorel Dinescu ca pe **un muzician al tăcerii.** Citâm : „O imensă delicatețe străbate ca un puls abia simțit poemele sale. Un fluid palid înnobilează arta sa discretă, nezgomotoasă, cătindu-și cuvintele cu migală, traversîndu-le și lipsindu-le de rezonanță. El poate fi numit, precum altul, **un muzician al tăcerii.** E, în toată această poezie, o îndurerată protestare la funambulești exhibiții ale cohortelor de veleitari care l-au strivit în goana lor după afirmare, crezînd că îl vor ucide. Va reuși tocmai prin finețea scriiturii, prin absența oricărei erupții de efect. Vă încredințez că de la delicatul Ioan Alexandru nu am găsit la nici un poet **un cintec spus** cu gura închisă atît de frumos".

Într-adevăr, într-o poezie tînără cu predilecție către larmă, către gesturile largi sau bufonerești, Viorel Dinescu surprinde prin discreția mijloacelor. Bacovian prin decor, el este barbian prin discurs. Nu de puține ori versurile sale trădează o anumită voită obscuritate, încîntarea cititorului născîndu-se din excelenta lor muzicalitate, o muzicalitate a sferelor metalice obținută prin severă și îndelungată șlefuire.

Iată cîteva exemple : „Din gol materia clipea mirată / Și amintirea ei mă înșela / Pe ramuri de lumină-nfrigurată / O umbră gravă mă decolora" sau : „Și păsări mari trecură în derută / Peste un ultim colț din univers / Rămase oarbă oră neștiută / Se-ncrucișară vestile din mers". Riscul este să te mulțumești la lectură cu această încîntare creată de sunetele pline ale cuvintelor anume alese și să nu mai încerci a trece dincolo de ele către înțelesuri. Sunetul grav, de sfere metalice al fiecărei poezii, aproape își prelungește ecoul prin cele două versuri finale punctînd ca o lovitură de alămuri : „Pe malul celălalt din întîmplare / Mari păsări se stingeau în depărtare" sau „Și frunzele pălind de disperare / Îngroapă anotimpul în uitare" sau, un alt exemplu : „Azi însă peste această întîmplare / Cresc ierburi veninoase și amare".

A se remarca, în astfel de finaluri de poezie, impresia de sunete răsunînd sub pereți de peșteri, impresie creată de vocalele goale pe dinăuntru de la sfîrșitul fiecărui vers.

Dacă Eugen Barbu înțelege prin **muzician al tăcerii** îndeosebi absența larmei severă asupra vegherii a fiecărui sunet sub semnul voinței de orchestrare muzicală, nu e mai puțin adevărat că muzicalitatea poeziei lui Viorel Dinescu apare din căderea sunetelor lucrate cu migală într-o tăcere lipsită de viață, în tăcerea esențelor, în tăcerea decorului. Din acest punct de vedere, ceea ce se remarcă în cele două volume este insistența prezentă a frigului, a înghețului în efectele sale vizuale îndeosebi. Decorul liricii lui Viorel Dinescu e unul al capricioasei lucrări a frigului care prinde tumulturile apei în forme complicate, întortocheate, dar reci, fără viață. Deși uzînd de instrumentele melancoliei bacoviene — ninsori, putrede sfîrșituri de toamnă, ploi, clovni, călăreți de circ, aplauze — poetul vede lumea printr-un uriaș geam înghețat, culori, sunete, forme ajungînd pînă la el limpezite, purificate, atît de purificate încît ating sterilitatea răcelii absolute. De aici, preferința pentru simboluri menite a sugera înghețul ca încremenire a mișcării : oglinzi, argint, gheață, frig, rece. Citâm cîteva exemple : margine de frig, stele reci, reci fulgere prin bolți, speranțe cu contururi de argint, umbra lunii fumegă-n oglindă, lună de argint, cărări de fosfor. Un loc deosebit în această instrumentație îl ocupă oglinda și cristalul, semne clare ale frigului vizualizat, ale imaginii lipsite de căldură. Citâm : „Și umbra lunii fumega-n oglindă", „Păsări care seneacă în oglinzi", „Să caut prin fragmente vechi de gheață / Răcoarea grea a sferei de cristal".

Din privirea prin geam sau prin oglindă, autorul își face o ars poetica : „Trecem pe lîngă luna ucisă de curînd / Fără șoaptă pe-un drum interzis / Printr-o oglindă plină de văi / Străbătută de vinătorul din vis" sau „Și-am vrut să-nlătur storuri mari de gheață / Picate-n geamul meu neînfrunzit / În care fără zgomot s-au oprit / Corăbii lungi cu provele de ceață". Fără căldura mișcării, peisajele lui Viorel Dinescu se învecinează cu teatralul, cu artificialul. Nu întîmplător multe tablouri sînt imagini de teatru sau de circ surprinse în ipostaze nemișcate : „De la trapez doi mari actori de fum / Zîmbesc printre aplauze-nghețate".

Citită mai atent, această poezie a frigului, a cristalelor își relevă ca ideal de atins poezia abstractului. Între Bacovia și Ion Barbu tînărul poet pare să-l prefere, în urma unei vizibile alegeri, pe Ion Barbu. În consecință, frigul, oglinda, argintul, cristalul, sînt preferate ca simboluri ale abstractizării, înlăturării carnației pentru a rămîne doar esența pură. În acest sens, în unele locuri, frigul, oglinda, simbolurile concrete sînt înlocuite cu abstractul propriu-zis. Iată un exemplu : „Mă-ndepărtez de lucruri amorțite / Esența lor o chem și o aștept / În lumea cu conturi răvășite / În care pomi abstracți se-nalță drept".

Matematician de formație, e firesc ca poetul să se vadă într-o lume de abscise, de sfere și coordonate ca în această poezie : „Ninge din aștri aud cum vine iarna / Iar tu-mi trimiți din nou scrisori abstracte / Stinge lumina or să ne invadeze / Știri false teoreme inexacte / Ascunde masa la care rezolvai / Ecuațiile tale ciudate / Chipul tău îmi surîde prin aburul unui ceai / Printre abscise și coordonate".

Spuneam că apariția concomitentă a volumului de debut și a celui de-al doilea volum e pentru critic un prilej de întrezărire a unui destin poetic. Mult superior primului, volumul al doilea evidențiază un poet deplin stăpîn pe mijloacele sale, dar mai ales deplin conștient de vocația sa. Acest spor de conștientizare a vocației se întrevede, înainte de toate, în alegerea definitivă din al doilea volum pentru Ion Barbu.

Influențat de Bacovia în volumul de debut, dar tentat totuși de poezia autorului **Jocului secund,** Viorel Dinescu își abandonează magistrul de început pentru poezia matematicii. Deplina opțiune aduce cu sine și înlăturarea stîngăciilor existente în „Ora ideală", volum în care mai pot fi întîlnite metafore nefericite ca de exemplu : „Cineva a dat foc la eternitate" sau „În loc de pături ne-nvelim într-un ideal", metafore în care concretul și abstractul stau alături în chip nejustificat.

Saltul de la primul la al doilea volum ne evidențiază în Viorel Dinescu un poet deja matur prin conștiința talentului său original.

Ion Cristoiu

BREVIAR

■ **ÎN DISCUȚIE, PROZA SCURTĂ.** Interesanta „masă rotundă" din nr. 5/1983 al „Astrei", dedicată „prozei scurte", dă posibilitatea cîtorva participanți să emită idei serioase, independente față de un fals cor critic, care ar vrea să transforme literatura într-un inventar banal de viață cotidiană fără orizont. Contra mimetismului se exprimă absolut lăudabil Teohar Mihadaș : „Mondenitatea cu orice preț — vai, uneori, atît de scump plătit — este o superstiție culturală. Departe de a fi avangardistă. Unii falși inovatori preferă goana după convenția cu maximă deschidere publicitară care pentru moment aduce succesul... (...) Nu mă impresionează kitsch-ul, atît de lăudat din păcate dintr-un complex al sincronismului cu orice preț, prin excelență exterior, nu mă interesează impactul de problematică sau altoirile nepotrivite structurii etno-psihologice a poporului român, deoarece cred că în foarte multe cazuri a înțelege, a asimila și mai ales a redimensiona tradiția literaturii naționale este cel mai bun experiment". Prin raport la aceste viguroase observații, opiniile unor tineri (printre care O. Nușfelean) denotă cel mult o vacuitate de gîndire, care, în fond, repetă papagalicește propoziții auzite în eter : „Vremea marilor teme a trecut (?!). Să nu uităm, scriem după Caragiale, Cehov, Unamuno sau Marin Preda așa că șansa realistă (atît cît poate să fie o șansă) trebuie să urmărească poziția ființei într-un relief cotidian, aparent insignifiant și banal". **Noi credem că,** dimpotrivă, vremea marilor teme nu a trecut iar realismul e încă o șansă : mentalitatea contrară, care se opune, în realitate, esteticii și artei, nu demonstrează decît neputința literară a celor care o ilustrează.

■ **„ȘUȘANOMANIA".** Continuă, și în „Urzica" nr. 7, excelentele investigații făcute de Marius Tupan în lumea organizatorilor de spectacole stupide. De data aceasta, eroii sînt Nicu Constantin (autor al unor skeciuri, la Ploiești, care constau în zvîrcoliri pe scenă), și C. Băloiu (fost „Pistruiatul") care citea, în public, scrisori deochiate ale unui preot către o duduie.

■ **SPIRIT DE OBSERVAȚIE.** Din darea de seamă a „festivalului de poezie de la Sighișoara" (un alt „festival" cu o participare la fel de parțială ca și altele) prezentată de Dan Culcer în „Tribuna" nr. 28, reținem cîteva observații : 1) festivalul e, așa cum reiese din lista de participanți, la fel de „parțial" ca și altele care se organizează din cine știe ce inițiative (lipsesc numeroși din poeții tineri care însă nu urmează linia „ironică" și „ludică") ; 2) gazdele au oferit ce puteau oferi : „o masă ieftină la o cantină școlară, un pat bun într-un cămin dezafectat dar mai ales, și asta este esențial, o prietenească atmosferă" ; 3) autorul prezentării regretă că poeții „tineri" ironici și ludici nu ies în piețe ca să recite poezii și este neconsolat că la dezbaterile unor astfel de poeți nu sînt chemați toți „activiștii U.T.C." spre a li se face probabil instruire estetică. Este, credem, o „dare de seamă" care se va reține.

■ **„MONUMENTALITATEA" FOILETONISTICII.** Autorul acestei aberante opinii, după care foiletonistica poate fi „monumentală" e un poet, I.B. Lefter (care își publică poeziile de mai multe ori, ca să fie mai... numeroase) autor, în timpul liber, și de recenzii ; foiletonistul cu operă „monumentală" e Mircea Iorgulescu, ale cărui șase cărți publicate pînă acum sînt toate culegeri de articole publicate în ziare. Așadar, să reținem : toți cei care vor să fie considerați „monumentali" este indicat să-și adune toate notele de gazetă, toate recenziile, să le stringă într-o culegere intitulată cît mai pompos. Obligație : să nu aibă opinii și nici să nu încerce să le aibă, despre clasici. Așa se naște criticul „monumental" !

■ **SINCRONISM.** Cele mai multe numere ale revistei „Ramuri" conțin masive recenzii ale unor reviste străine de poezie, în majoritate mai puțin cunoscute, apoi interviuri cu diferite persoane, de preferință dintre editorii și șefii de reviste străini, în sfîrșit, traducerile din lirica străină urmează și ele un ritm, care poate fi cu ușurință anticipat. Urmărim cu emoție, așadar, fenomenul din ce în ce mai pronunțat de sincronizare a revistei „Ramuri", ar rămîne de văzut la ce fenomen universal se sincronizează.

PROZA DECENIULUI OPT (II)

Ancheta «Luceafărului»

1. În ce măsură proza de după război și mai ales de după 1965 a rămas tradițională ca tematică și formulă și care sînt șansele de supraviețuire ale acestei direcții ? 2. Proza românească postbelică, și mai ales proza ultimilor optsprezece ani, a incorporat numeroase influențe și sugestii moderne. Ce influențe credeți că au fost benefice pentru proza de astăzi ? 3. Se vorbește astăzi despre o proză a Banatului : ca reprezentanți ai ei cum o caracterizați în contextul general al prozei noastre ? 4. Este critica și istoria literară contemporană receptacolul clarificator dorit, în spiritul marii dezvoltări sociale și politice a țării, al mutațiilor și ierarhiilor din proză ? 5. Există un „orizont de așteptare" al prozei românești ? Care sînt cărțile care au verificat existența lui ? Cum priviți, deci, relația cu publicul ? 6. Pentru ce tip de proză optați ? Care vă sînt proiectele cele mai apropiate ? Cum răspundeți, altfel zis, comenzii sociale nescrise, care înseamnă atît „orizontul de așteptare" al cititorului, dar și propriul dvs. orizont, scriitoricesc, de așteptare ?

«Marile teme nu se pot uza»

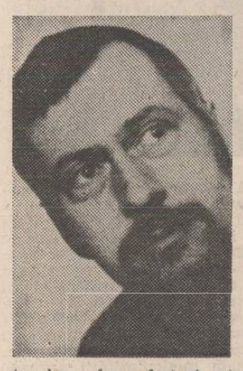

1. O întrebare la care răspunsul ar (putea) fi un tratat ! Oricum, e bine că urmează o alta ce o completează în chip fericit — ca întrebare, fiindcă răspunsul, dat chiar de prozatori, nu este (întotdeauna) pe măsură. O să vedem de ce (cred eu că) e așa. Ca tematică, proza noastră de azi e (și) tradițională. Dealtfel, „marile teme" nu se pot uza. Ele suferă, totuși, unele modificări. Prozatorul român a fost și este preocupat de social. Lumea satului, de pildă, a trăit în cărțile de dinainte de război așa cum a fost ea înainte de război. Cu tot ce moștenise de cînd este ea. Numai că datinile, basmele repovestite, descîntecele strecurate în text aveau, în primul rînd, rolul de a da „culoare", de a da un specific (ce se întîmplă azi, iarăși vom vedea). Pe prim plan era socialul, mai bine spus înfățișarea țăranului legat de pămînt. Cel moldovean, de exemplu, avînd vocația istoriei, venera pămîntul, cel ardelean sau bănățean îl rîvnea pătimaș și îl lucra pe măsură (n-ați observat că în proza de azi țăranii nu prea lucrează ?), cel regățean (iertată-mi fie o asemenea împărțire, n-are nimic de a face cu felul cum sînt numiți și priviți bănățenii și ardelenii în, să zicem, București), regățeanul deci, îl lucra și el pe al său (sau pe al altuia), atît cît putea, trăgînd cu ochiul spre orașul unde nădăjduia să ajungă odată și să scape de chinul acelei trude. Despre asta sriau prozatorii români, țăranul lor fiind robit pămîntului dar avînd timp și pentru iubire, pentru ură (tot de la pămînt pornind), pentru „politică" (fie chiar și prin citirea ziarului, seara, la lumina lămpii cu petrol din birt, unde, de fapt, doar unul îl citea și ceilalți ascultau dar nu se dădeau în lături de la comentarii, unele cuviincioase, altele tăioase, altele rostite cu năduf și în vorbe de suduială, după cum era cazul, dar caz de a „face politică" era întotdeauna, pentru asta țăranul român avînd, deasemenea, vocație, cine a spus că el n-avea simț politic înseamnă că nu l-a ascultat niciodată cu adevărat), pentru multe altele încă. Despre cît era de înfrățit cu natura s-au scris destule cărți care se învață la școală (cîte se învață) și nu mai insistăm. Pilonul prozei rurale nu poate fi secătuit. Tot din el își extrag substanța, „temele", și prozatorii de azi. Descoperind, firește, noi vine cu metal prețios. Mutațiile apărute în lumea satului sînt, pe bună dreptate, la loc de frunte în noile cărți. Am spus că e firesc, doar nu era să pretindem unui autor antebelic să vorbească despre reforma agrară (chiar dacă o dorea), despre colectivizare, despre „fuga la oraș" și apariția unei clase sociale noi — aceea a navetiștilor, despre năvala orașului, prin oamenii săi și legile sale asupra satului, despre... Cum nu cred că putem pretinde unui prozator să ne descrie agricultura din anul 2039, afară de cazul cînd scrie literatură S.F. Dar putem pretinde autorilor noștri să nu-l uite pe țăranul român. El va supraviețui (în spirit, în preocupări, în mod de gîndire — care tot de pămînt este legat) indiferent de schimbarea portului, a firmei de la primărie, de „urbanizarea" lui într-un fel sau altul. Analizînd însă toate acestea (chiar și diferitele... feluri). Prea grăbiți au fost cei care au anunțat pieirea lui (dar s-a prezis și pieirea romanului...) ; el va fi mereu același și totodată altul. „Ion" este o capodoperă, „Moromeții" **(vol. I)** alta. Lor li se pot adăuga, și li se adaugă atîtea cărți necesare. De pildă, povestirile despre sat scrise de prozatorii bănățeni. Ce interes li se acordă de către critică? Dar, scuzați, asta-i altă poveste (întrebare) ! Apoi, interesul arătat de prozatori orașului a fost remarcabil și înainte. Dar de la orașul lui Camil Petrescu, bunăoară, la cel de azi, a trecut ceva vreme și schimbările sînt evidente. Este firesc să apară... orășenii de azi într-o lumină nouă (indiferent de funcțiile și slujbele ce le au). „Problemele" lor, de viață, sînt cam aceleași. La oraș, ca și la sat, încă se mai naște cîte cineva, mai moare altul, se mai însoară celălalt. Nu se aprinde nici o stea (fermecată) cînd vine pe lume un viitor director de combinat, iar tragedia ducerii de pe lume a unui „muncitor din sectorul zootehnic" (că ăsta n-o mai fi țăran !) poate schimba destinul unei familii întregi și prilejui scrierea unei cărți „mari". Simplificăm, bineînțeles, lucrurile. Toți au dreptul de a deveni eroi literari dacă avem puterea să-i investim noi, prozatorii, cu însemnele necesare.

2. Iată că s-a ajuns chiar la „formule". Din păcate termenul nu poate fi evitat. Despre formula realismului critic n-ar fi prea multe de comentat. Despre formulele-ecou (la cea dinainte), nu-mi place să vorbesc. E treaba unora că le aplică, e datoria mea să le ignor (acum). În rest, toate bune. Adică bintuie tot soiul de influențe și sugestii (nu întotdeauna benefice). A fost o perioadă „Faulkner". O seamă de autori tineri l-au... receptat prin intermediul unor cărți semnate de D. R. Popescu. Numai că neavînd puterea (și talentul) acestuia au capotat fără să-și dea prea bine seama de ce. „Noul roman" a dat și el sugestii, preluate cam cînd se terminase experimentul la el acasă. O excepție remarcabilă, cartea lui Sorin Titel, „Lunga călătorie a prizonierului". Notabile și primele cărți ale lui Alexandru Deal (patriotism... bănățean, nu-i așa ?). D. R. Popescu a avut forța să-și găsească formula sa, Titel de asemenea, Deal ne-o anunță. Alții... experimentează încă. Mai serioasă este acum influența literaturii latino-americane.

Succesul proaspătului laureat al Nobelului se întemeiază pe valorificarea unor străvechi obiceiuri, pe punerea în lumină a unei fabuloase istorii (într-o la fel de fabuloasă lume a vegetației, altfel decît a noastră), pe, în sfîrșit, o cultură și ea străveche — imaginația lui e o armă în plus. O au și autorii noștri. Dar mulți uită legendele noastre, basmele, datinile. Istoria noastră. Poveștile spuse de vreo „babă bătrînă cu dinții de lînă" au fost uitate (dacă au fost ascultate cîndva). Ploua cu tiritoare și în biblie, la urma urmei, nu numai în cărțile frumoase ale latino-americanilor. Ciini-bărbați ori ciini-muroni (uite că nu vreau să tălmăcesc cuvîntul !) rătăcesc prin basme, tărîmuri miraculoase întîlnești în ele, dobitoace vorbitoare, păduri înțelepte (și cu dragoste față de români), ape care gîndesc. Poate fi ignorat mitul întemeierii, de pildă, pentru a „vina" un altul, de aiurea ? Există străvechi, nobile, de a-și construi, fiecare autor, o lume a lui. Cu rezultate minunate. Cîți din cititorii (critici și necritici) de prin cele străinătățuri le cunosc ? Poate că s-ar bucura de aceiași succes. Judecînd după modul în care se acordă în ultima vreme Nobelul, am impresia că nici nu-i mare scofală să-l primești. „Lumile" unor (iau nu la întîmplare dar nici într-o anume ordine) D. R. Popescu, Eugen Uricaru („Vladia"), Ștefan Bănulescu („Iarna bărbaților" și nu „Cartea milionarului"), Eugen Barbu (cea din „Groapa" ori din prea puțin comentatele nuvele), Fănuș Neagu, sau (cea promisă de) Velea. Se redescoperă (mereu) „fantasticul românesc", în romane sau în lucrări de istorie literară (lăudabil efortul, în acest sens, depus de Nicolae Ciobanu) și totuși nu i se dau cuvenitele drepturi. Avem atîtea „voci" originale, Buzura și Breban, de pildă, preocupate de alte teme dar cu un ton inconfundabil. Se tot vorbește despre romanul-eseu, romanul-parabolă, se dau exemple de unde vrei, iar cînd noi scriem asemenea cărți se caută cu disperare influența. Lumea labirintică a lui Gheorghe Schwartz ar putea stîrni mai mult interes. Și pentru că este în atenția „Luceafărului" chiar proza din Banat (scrisă aici, ori despre acest loc, și nu numită „bănățeană"), să amintim cărțile lui Sorin Titel ori, de ce nu, unele din cele pe care le-am semnat și în care, dacă eroul principal nu e chiar satul, e un tei care vorbește (și nu un palmier, măslin ori cedru), credeți, iertați-mi îndrăzneala, că n-ar interesa chiar pe cititorii latino-americani ce spune acesta ?

3. Așa cum se cuvine. Nu există prozatori bănățeni, există prozatori din Banat (cum și din Ardeal, Moldova, Muntenia și toate celelalte provincii românești). Despre un presupus caracter regionalist al ei refuz să vorbesc. Despre preocupările ei, pot spune că sînt aidoma cu cele ale prozei care se scrie astăzi în lume.

4. Nu mă interesează ierarhiile (dealtfel trecătoare și prea lesne influențate de factori extraliterari). Oricum, proza valoroasă va sta mereu în frunte. Nici mutațiile n-au mare importanță așa că... ne mutăm mai încolo.

5. Există. Chiar dacă nu atît de sensibil pe cît am fi dorit. Am mai spus-o, e un moft conflictul critic-prozator. Ultimul așteaptă el, cu interes, să vadă cum e receptat. Fiind bănățean îmi voi permite să mă dau exemplu (!). „Orizontul de așteptare" a... funcționat la debut ; au scris, atunci, M. Ungheanu (stabilind o legătură literară cu Sorin Titel), Cornel Ungureanu (încercînd o impunere), N. Manolescu (doar cîteva rînduri) ș.a. „Orizontul" a... așteptat să vadă ce se întîmplă. S-a întîmplat că am ratat a doua carte. Fiind, în consecință, redescoperit la a treia. La celelalte „orizontul" s-a lărgit : C. Ungureanu a insistat (numindu-mă un Fănuș Neagu al Banatului, după sugestia lui S. Titel — oare Fănuș Neagu a citit vreo carte de-a mea ?), I. Buduca a stabilit adevăratele sensuri ale lumii de la „Trei Ape", Mircea Iorgulescu a subliniat „socialul" din povestirile despre satul vechi și nou bănățean, onorîndu-mă cu una din cele mai subtile analize, A. Silvestri s-a arătat interesat de un roman psihologic, cum și V. Tașcu, Mircea Mihăieș a cam scris despre... tot (cu adîncă seriozitate), Marcel Pop-Corniș, Irina Petraș, A. Holban, N. Barbu, prozatorii Sorin Titel, Laurențiu Fulga (la debut), I. Arieșanu, I. D. Teodorescu, Gh. Schwartz, H. Ungureanu, au scris, la rîndu-le, cum și mulți alții, cu diverse prilejuri. Firește, și Laurențiu Ulici. De ce fac acest aproximativ bilanț ? Ca să arăt că mă interesează ce se scrie, cînd, unde (fără să mă înspăimînte apartenența de grup a vreunui critic ori numele revistei unde apare comentariul), la cît timp după apariție (numai „cronica de serviciu" nu e suficientă, „Tanga]" de pildă, are ecouri și după trei ani, iar „Calendarul pe o sută de ani" va avea, sper, mai mult decît arată titlul) și, în sfîrșit, că nu mi-a indiferent dacă vreun critic revine. L. Ulici, de pildă, n-a mai revenit, nici nu-l condamn, e dreptul său să-și aleagă subiectele comentariilor, N. Manolescu a tăcut după acele cîteva rînduri, Cornel Ungureanu a „cedat" altora cronicile la ultimele trei cărți, cu toate eforturile depuse pînă atunci de a mă impune în vreun fel. Am impresia că prozatorii „contingentului" meu (un fel de generație de mijloc), trebuie să-și aștepte criticii dintre cei „care vin". Manolescu, Simion, Ungheanu, Iorgulescu, Ungureanu i-au preluat pe cei cu, să spunem, un deceniu înaintea noastră. Noi vom aștepta „valul" următor (Buduca, Mihăieș, Pop-Corniș, Holban, M. Chelu, Irina Petraș, Dugneanu, Mihăescu, Silvestri, Odangiu, ca să mă refer, fără, iarăși, o ordine anume, la cîțiva dintre cei care și-au spus într-un fel cuvîntul). Ceea ce nu înseamnă că vorba celorlalți nu ne-ar fi prețioasă. Dar asta nu depinde de noi. De cine ?

6. Opțiuni ? Păi la asta răspund criticii. Proiecte ? Terminarea ciclului de povestiri despre Banat și încheierea unui mare roman ce-i va fi dedicat. Traduc niște excelenți scriitori slovaci, cu Ondrej Štefanko, și aștept să văd cum arată unele scrieri de-ale mele în limba lor. Trebuie să termin, anul acesta, romanul „Strada" (istoria spirituală a unui oraș care ar putea fi și Aradul). Aștept tipărirea „Aradului literar" 1983, al cărui redactor responsabil sînt. Am în lucru o seamă de povestiri despre cam tot ce se poate întîmpla prin lume. Am început mai demult o carte cu impresii de călătorie — nu mă grăbesc însă, vreau ca ele să se îmbogățească. Dacă mai adaug ceva voi fi arătat cu degetul și se va spune : „uite-l pe ăla, fișcălosu', macină ca o moară desferecată !". Dar „bănățanu-i fruncea" și...

Florin Bănescu

«Am avut, se pare, complexul provinciei»

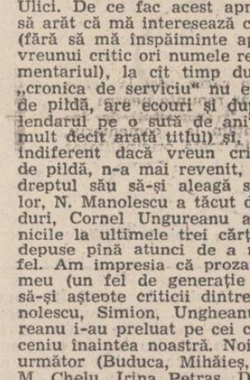

1. Răspunsul la prima întrebare presupune multe, bune și cinstite teze de doctorat. Nefiind însă nici critic, nici istoric, nici teoretician al artei, ci doar un (posibil) cititor calificat al literaturii, voi încerca să definesc, subiectiv, ceea ce mi se propune, nuanțînd acolo unde cred că va fi necesar. Oricum, de la bun început, vreau să afirm că literatura, oriunde, în oricare timp, reprezintă un fenomen de continuitate. Cred în tradiție precum cred în devenire. Dacă este neapărată nevoie să descoperim filiații între proza românească interbelică și cea postbelică vom găsi suficiente exemple pentru a ilustra această teză. Iată, de pildă, un patriarh al literaturii române, Mihail Sadoveanu care, „primenit" ca tematică după Eliberare, rămîne, după părerea noastră, esențialmente același. Camil Petrescu, poate cel mai „novator" în arta discontinuității proustiene (formale dar și sub raportul fluxului afectiv), dă un „Bălcescu" care întrunește toate canoanele romanului „istoric" de reconstituire și atmosferă de mai tîrziu... E un progres, e un regres în arta sa ? — sub raportul construcției românești, vreau să spun.

Apar, în aceeași perioadă, romanele imediat postbelice la noi și aiurea, vorbind despre atrocitățile războiului, Rezistență, perspectiva unei noi vieți mai bune, mai drepte, bazate pe generozitate și bunătate, pe o mai dreaptă împărțire a mijloacelor de subzistență, pe dreptul la demnitatea umană, cultură, și echitate socială. O lume abia ieșită din război își căuta un făgaș, un ideal de urmat, în numele căruia să-și canalizeze forța. Lumea s-a scindat, a început „războiul rece", ăl nervilor, de parcă atrocitățile celui de al doilea război mondial nu ar fi fost suficiente... Nu afirm că a fost o necesitate, ci doar că în acel moment de incertitudini politico-sociale cînd statul socialist era încă atît de fraged, dogmatismul în literatură, impus, fără îndoială, a apărut multora ca o necesitate istorică. Dar, vorba lui Marin Preda : „Ce-i pasă istoriei de individ ?", respectiv de scriitorul pe care și l-a asimilat ? Vreau să mă explic : dogma, după cum se știe, presupune o **consecvență intrinsecă** și, după cum afirma un critic : „preponderența farmecului (ei) constă în faptul că lasă impresia de infailibilitate absolută", astfel încît unii critici (ca în tragedia antică : obligativitatea — dogma — celor trei elemente : de timp, loc, spațiu) unii critici zic — ce zic **unii** că erau majoritatea ! — au considerat nesupunerea ca pe un act de... revoltă socială, confundîndu-se planul ficțiunii cu cel al realității imediate, prin aceasta, romanul românesc trecînd, fiind nevoit să treacă — după capodoperele perioadei interbelice — printr-o reală, adevărată criză. Ce a propulsat totuși înainte romanul românesc ? Ce elemente anume ? Cui trebuie să-i rămînem — noi și posteritatea — recunoscători pentru renașterea romanului românesc ? Numele lor sînt : Zaharia Stancu, Marin Preda, Eugen Barbu, — primul : nervos, discontinuu, mozaicat în construcția romanescă, dar profund dramatic, un fel de strigăt de revoltă — romanul — de durere și reținută înduioșare ; Marin Preda în **Moromeții**, ironic, deci obiectiv ca formă, „detașarea" eroului istoric presupunînd, în final, de fapt atașament, i-aș spune ontologic față de aceeași istorie de care se detașează luînd-o în zeflemea. Căci evenimentele istoriei sînt perisabile, nu mai rămîn din ele decît pilde pentru urmași — ce-i pasă istoriei de individ ? Dar iată, **individul** este țăranul, cu alte cuvinte elementul etern, continuitatea, tradiția, numai ea contează într-o perpetuarea unor populații de limbă, stabilitate și obiceiuri dobîndite comun — pentru perpetuarea neamului : aceasta este morala !

Încă nu am ajuns la oraș, omogenizarea națiunii prin explozie industrială este încă la

Desen de Petru Țira

început — trăsura de unire sat-oraș, șovăielnică, numai pînă în periferii o va produce **Groapa**, deopotrivă receptacolul unei lumi gata dislocate, rurale, în exod și mirajul îngăduit : orașul.

În sfîrșit — romanul citadin : **Străinul, Bietul Ioanide, Scrinul negru...**

2. Am avut, se pare, complexul provinciei : ex-centric găsindu-ne, geografic vorbind, la granița între nu culturi ci spiritualități diferite (Sadoveanu prelungea sensibilitatea românească către răsăritul slav, nu alta făcea Ibrăileanu prin **Adela**, iubindu-l pe Turgheniev, **nu alta** făcea Camil Petrescu teoretizînd despre liniaritatea textului ca și despre discontinuitatea discursului afectiv de parcă ne-ar fi propus recitirea, la vecernie, a **Codului lui Napoleon**, ca și, în lumină difuză, **În așteptarea timpului pierdut**...). Ne-am simțit obligați, literatură „tînără" fiind, să vedem ce se petrece în lumea literară postbelică de aiurea. O politică salutară de intense traduceri a ajutat la aceasta, a modelat sensibilități încă șovăitoare, a creat posibilitatea unor — critice — comparații între literaturi. Existențialismul francez ca și Școala privirii, puțin mai tîrziu : cinetismul unor proze ale lui Hemingway, vitalismul lui John Steinbeck ca și romanele, ciclurile romanești ale acelui Dostoievski al Americii care se cheamă Faulkner, unicul, inegalabilul, sublimul, divinul, singuraticul și de invidiat Faulkner ; explozia romanescă latino-americană... Ei bine, toate aceste influențe au fost benefice în măsura în care au fost asimilate, desigur, ca să spunem așa, „constructiv", în literatura română.

3. Se vorbea, cu mai bine de zece ani în urmă, despre o „școală de proză" timișoreană, pe vremea, adică, în care s-au închegat nume azi de răsunet în proza, critica și eseistica literară : Sorin Titel, Livius Ciocârlie, Serban Foarță, Al. Deal, Radu Ciobanu, Nicolae Ciobanu, Cornel Ungureanu, continuînd desigur, o tradiție : Virgil Birou, Mircea Șerbănescu, Anișoara Odeanu, Sofia Arcan ca să numesc doar cîteva personalități ale prozei vestice. Grup omogen, prozatorii „deceniului benefic" ('65—'75) omogen mai ales prin nevoia organică de reîmprospătare sensibilă la nivelul expresiei dar și al conținutului s-au afirmat împotriva canoanelor prestabilite, asimilînd, da, asimilînd expresia formală, spiritul prozei autohtone și de aiurea, pînă la sinteza personală, profund originală a unui, de pildă, Sorin Titel, acest gascon de grație al Banatului său natal... Între timp, însă, s-a afirmat o nouă generație de prozatori și, în sfîrșit, acum, un grup de talente, oameni formați în jurul „Forum-ului Studențesc" așteaptă să intre în conștiința publică.

4. Nu, nu cred. De pildă, pentru prof. Mircea Zaciu mișcarea literară din această parte de țară **în totalitatea ei** pur și simplu nu există. Cum ne putem explica fenomenul ? Poți ignora o persoană, mai multe, dar aproape o sută de scriitori scriind în cinci limbi (română, germană, maghiară, sîrbă, slovacă) cît cuprinde Asociația ? De aici înainte mai putem vorbi de „receptacolul" criticii și istoriografiei literare ? În această privință însă revista **Luceafărul**, în ceea ce-i privește pe prozatorii timișoreni, și-a făcut, cred, pe deplin datoria.

5. Da, există un astfel de „orizont de așteptare" — orice roman de excepție probînd genialitatea autorului întîmpinînd rezerve serioase la apariție...

6. Realistă, cu tente parabolice. Proiecte ? Un roman de dragoste la care lucrez și care se va chema „Străinul de dimineață", un volum de... sonete numit „Lut" care așteaptă de mulți ani să vadă lumina tiparului, o piesă de teatru...

Ion Dumitru Teodorescu

«Marea carte, marele roman întîrzie să apară»

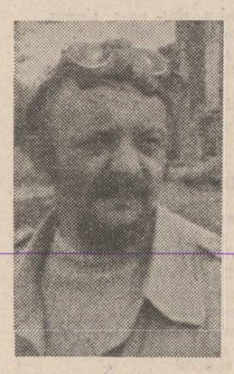

1-2. Momentul de adevăr pe care-l reprezintă „Istoria literaturii române..." a lui G. Călinescu pentru cultura noastră ieri și deopotrivă azi, dă scriitorului de mîine imaginea unei structuri specifice înăuntrul căreia, fără doar și poate, va simți nevoia să plaseze întreaga creație literară postbelică. Aceasta pentru că scriitorul contemporan războiului și marilor prefaceri ulterioare petrecute în țară a rămas cu un același tip de spiritualitate, cu o aceeași credință în real, în nevoia de a-l spune. Tradiția tematică și a formulelor folosite a cunoscut cîteva mutații, nu întotdeauna esențiale, datorate faptului istoric concret, în urma căruia, după anii șaizeci, încearcă o reevaluare a forțelor spre autocuprinderea într-un spațiu specific european de cultură. Anii '60 marchează dispariția marilor prozatori din perioada interbelică (M. Sadoveanu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, Hortensia Papadat Bengescu, Ion Agârbiceanu, Gala Galaction, George Călinescu) cu care apucaseră să fie contemporani cei ce aveau să formeze marea proză românească de acum: Marin Preda, Dumitru Radu Popescu, Constantin Țoiu, Ștefan Bănulescu, Mircea Horia Simionescu ș.a., o întreagă generație care s-a detașat prin personalități puternice. Noua generație continua în plan tematic generația dinainte dar pe o problematică nouă, specifică istoriei concrete la care fuseseră martori. Satul, orașul, dramele sociale datorate trecerii spre un alt tip de structură socială, istoria imediată au rămas în continuare, problemele fundamentale ale scriitorului român care, cu o din ce în ce mai bine înțeleasă conștiință a locului său în societate, în lume se dedică relevării adevărului, a unui adevăr trăit și așteptat de cititorul ce se forma. Scriitorii de vîrf ai generației deceniului șapte s-au făcut purtătorii de cuvînt ai istoriei acoperind, pe moment, golul pe care presa vremii și istoriografia îl lăsaseră în urma lor.

Deceniul următor, prin aceiași reprezentanți cărora li s-au alăturat cîțiva tineri de talent, născuți în timpul războiului, școliți prin anii '60, mai puțin martori ai unor mari tragedii dar mult mai apropiați prin informație de ceea ce se petrecea, se petrecuse deja în literatura lumii, continuă o fructuoasă producție literară. E descoperit Faulkner, redescoperiți Joyce, Gide, Proust... apare ca o umbră Kafka... mai tîrziu Marquez și o întreagă literatură latino-americană plină de prospețime și inedit. Momentul coincide aproximativ cu apariția „Delirului" de Marin Preda care va deschide un alt orizont creației. Paralel e re-descoperit „imaginarul" cu infinitele lui posibilități de expresie (unele mergînd în urma modelelor) și se petrece o primă mutație de interes major pentru tînărul scriitor, paleta modalităților de expresie lărgindu-se de la romanul verist la parabolă. Se întîmpla astfel ca, la mai puțin de o jumătate de veac, literatura română să refacă o traiectorie pe care o urmase deja dar, evident, pe un alt plan. E perioada masivelor traduceri din literatura lumii, perioada unor prețioase reeditări care au culminat, recent, cu „Istoria literaturii române..." de George Călinescu.

3. Se vorbește, în adevăr, la București poate și la Cluj-Napoca și Iași despre o „proză a Banatului", o proză despre valoarea căreia cel mai puțin conștienți sînt, cum e de așteptat, tocmai cei care o fac. Există o proză a Banatului pentru că se scrie aici, se trăiește aici, dar e într-o mai mică măsură specifică acestei zone, ceea ce, dealtminteri, nici nu e chiar atît de rău. Ba, dacă luăm la socoteală și generația tînără, nedebutată editorial, ne putem chiar mîndri că peste puțină vreme vom putea concura, fără rezervă, oricare dintre marile noastre centre culturale. Spiritul de echipă, atît de vizibil la generația '80 lipsește însă celor dinainte, adică tocmai acelora care acum sînt în „forța deplină a creației".

Lipsa unei tradiții literare profunde, a unor personalități de primă mărime în jurul cărora să se fi gravitat a făcut ca scriitorii, în speță prozatorii de aici, să-și trăiască scrierile și viața absolut particular.

E o bucurie pentru mine să mă știu coleg de generație literară cu Mircea Nedelciu, Eugen Uricaru, Mihai Sin, Mircea Săndulescu, Dana Dumitriu și atîtea alte „nume" fixate deja în proza contemporană, scriitori pe care-i simt și-i aștept în librării pentru a continua colocviul intim, singurul posibil, pînă una alta, în afara sporadicelor noastre întîlniri „între două trenuri", pline de bune intenții și gratulații. E sigur că nu în asta rezidă ideea de „breaslă", ci, în participarea directă la o posibilă istorie a literaturii contemporane și în siguranța pe care i-o poate lăsa celui de la Timișoara sau Arad..., ceea ce se numește uneori solidaritate scriitorească. Cu generația de după noi lucrurile sînt ceva mai limpezi: se merge în grup, se țin colocvii, festivaluri ș.a. la care participă creatori din toate centrele culturale, se duc polemici, se luptă, cum am mai zis, în echipă.

Pentru ceștilalți, însă, participarea la „contextul național" se face prin individualități care au comun doar un spațiu geografic. Gheorghe Schwartz, Florin Bănescu, Al. Deal, Ion D. Teodorescu, Ion M. Almăjan, Theodor Bulza, Titus Suciu, Marian Drumur, Antoaneta C. Iordache ș.a., adică tocmai cei de **acum** produc, reprezintă tot atîtea individualități bine diferențiate prin ceea ce fac, capabile să participe, pe cont propriu, la „concursul de frumusețe", varietatea modalităților și temelor abordate făcîndu-le posibile șansele. Există foarte mulți tineri de talent, există cărți foarte bune și cu toate acestea „marea carte", „marele roman" întîrzie să apară.

4. Timișoara beneficiază de o puternică grupare de critici literari, lucrare ce va avea cu siguranță să-și spună un și mai serios cuvînt peste puțină vreme. Interesată de crearea aici a unui climat literar, critica timișoreană urmărește atent evoluția fiecărui scriitor, indiferent de generație, încercînd să-l impună în plan național. Nu același lucru se poate spune despre criticii și istoricii literari de la București, Cluj-Napoca sau Iași care ignoră, de cele mai multe ori, literatura de aici.

Mi se pare paradoxal că se vorbește despre „o proză a Banatului" cînd, de fapt, nu se scrie decît arar despre autorii de aici, destul de sporadic sînt prinși în „top"-urile criticii și rămîn cu totul în afara atenției istoricilor literari. Cel puțin deocamdată... Este un fenomen aproape caracteristic ca unii autori, pe care o revistă literară centrală ori un grup de scriitori, critici și istorici „îi iau în brațe", cum se zice, să beneficieze de o permanentă atenție în vreme ce alții rămîn mereu în planul terț. Din acest punct de vedere nu cred că istoriografia și critica literară actuală sînt un „receptacol clarificator" pentru proza care se scrie acum și cu atît mai puțin să fie semnalate, cît de cît limpede, ierarhiile valorice. Uneori părtinitoare, alteori pierzîndu-se în polemici, critica literară suferă adesea de subiectivitate. Ce apare cu totul accidental în presa noastră literară este articolul de sinteză, lipsindu-l pe cel interesat de o imagine globală asupra fenomenului literar actual. Sînt semnalate cărți, sînt semnalați autori dar totul în limitele foiletonisticii, ori, din ce în ce mai mult, se simte o acută nevoie de articole de profunzime care să analizeze atît orizontul prozei cît și direcțiile, polifonia modalităților prezente în cîmpul literaturii actuale. O încercare în acest sens pare să fie inițiativa „Tribunei" din Cluj-Napoca de a publica opinii ale prozatorilor despre ei înșiși grupate sub genericul „Starea prozei".

5. Cititorul format acum spre proza română contemporană — a se vedea cît de repede dispar cărțile din librării — pe fondul unei culturi pe care și-o clădește și prin lectura traducerilor ce apar, cum și a revistelor literare reprezintă, poate, cel mai mare cîștig al literaturii noastre. Firesc, nu toate cărțile au fost și sînt receptate la fel și din primul moment, cititorul formîndu-se în urma scriitorului și mai cu seamă acum, cînd abundă o diversitate de stiluri. Romanele lui D.R. Popescu au trebuit să aștepte cîtva pînă să intre în conștiința cititorului pentru că aduceau ceva nou, insolit. La fel se poate vorbi despre cărțile lui M. H. Simionescu, Radu Petrescu sau, ceva mai în urmă, de „Lumea în două zile" a lui G. Bălăiță.

6. Rămîn fidel romanului și realității — prea complexă în înfățișările ei pentru a lăsa mult loc imaginarului pur — deși modalitățile de expresie pe care le abordez sînt deosebit de variate. Simt că mai am mult de adunat și de scris pînă la cartea **aceea**, de căpătîi, pe care însumi o vreau să mă reprezinte. Dacă va fi... Pînă atunci, însă, aștept să-mi apară „Grifonul" — un roman ce închide, pe moment, „ciclul Burnei" și „Ieremia" — tot un roman de actualitate căruia îi dactilografiez acum ultima variantă. În perspectivă... „Dragostea somonului roșu"... și o carte (mai de vacanță) dedicată elevilor — un microroman cu și despre ei.

Paul Eugen Banciu

«Ucenic la proza scurtă»

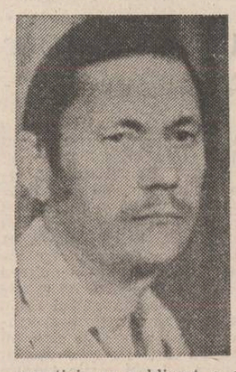

1. M-aș referi întîi la scriitorii postbelici și de acolo la proza de referință. Autorii formați, scriitorii tineri și debutanții din perioada de refacere economică a țării au apărut drept categorii distincte, neaparținînd aceleiași structuralități, drept care asistăm la un amalgam de procedee, de influențe, în ansamblu îndepărtîndu-se de tradiție. Inadaptarea unora, proletcultismul, negarea negației, au sublimat o categorie socială distinctă, care constat că revine la filonul național (pe care-l consider tradițional), sub forme mult evoluate, ceea ce mă îndreptățește să afirm că avem continuitate tematică și oarecare simplificare a formulelor.

2. Influențe moderne sau chiar moda zilei, poate din grija de-a nu arăta ruginit. Este bine să încorporezi tot ce au alții bun dar mă tem că aceasta este o boală a copilăriei — nu cred că o literatură adultă, mare, cum vreți să-i spuneți, resimte vizibil influențele exterioare. Desigur, unor autori li s-a potrivit stilul Șolohov, Camus, Hemingway, Faulkner sau au primit respectiva etichetă dar nu-mi place deloc ideea că putem fi influențați în fond de alte literaturi. Urmăresc cu asiduitate tot ce se traduce la noi, există un microclimat cosmopolit dar selva sudamericană, taigaua rusească și codrii românești sînt unități distincte.

3. Banatul era o suprafață mare și bine reprezentată ; județele au multiplicat sentimentele locale, glasul literar al pămîntului sună din zone mai mici. Considerînd o categorie aparte scriitorii care scriu despre Banat, aș spune că această parte a țării are o pondere spirituală mai mică în contextul general, poate o combativitate mai redusă. Deasemenea, o revistă constituie o prea mică tribună de polarizare și afirmare. Încă mai cred că Uniunea Scriitorilor are forța realizării unei simbioze echilibrate între teritoriile literare. Firește, aceste opinii personale provin dintr-un punct care nu are amplasarea optimă.

4. Ponderea tipăriturilor critice este deosebit de mare, ceea ce este bine ; ecoul revistelor și terenul labil al preferințelor mă fac să cred că actul de înregistrare este bine realizat, în contrast cu cel al îndrăznelii afirmative. Pe undeva, viteza de reacție este în urma publicului și proporțională cu greutatea autorului.

5. Sună frumos expresia „orizont de așteptare", deși îmi asociază „Deșertul tătarilor". Cred că sîntem într-o fază de acumulare cantitativă și, din perspectiva mea limitată, avem condițiile cărților mari, care încă nu există. De altfel, nu cred că există o rețetă a cărții de excepție, un criteriu de definire. Cînd am citit din Marin Preda, Augustin Buzura, Ștefan Bănulescu, Fănuș Neagu, am avut senzația contradictorie că s-a schimbat ceva, dar acest podiș nu are piscuri ; răspund afirmativ la prima întrebare.

6. Mă consider ucenic la proza scurtă, o etapă mai lungă decît scontam. Impactul informațional și activitatea profesională mă fac mai receptiv la proza experimentală modernă, altfel spus am ca obiectiv principal formele de sensibilizare a unui cititor omolog mie în bombardamentul secolului XX. Pe măsură ce se adună paginile manuscrise le elaborez tot mai greu, de parcă responsabilitățile tipăriturilor se însumează.

Au trecut ani mulți de cît revăd corecturile a două să le zic romane, dar obiectivul meu imediat este tot un volum de proză scurtă, exceptîndu-l pe cel în curs de editare la „Cartea Românească".

Apreciez că n-am acumulat încă experiența necesară unor lucrări mai mari, astfel că revin la cele spuse mai sus.

Marian Drumur

alexandru brad

Transilvanie

Maică duioasă și plinsă
În lanțuri cu ură încinsă
Aproape o mie de ani ;
Trasă la sorți
Și pe roată ;
De aur și codri
Furată ;
Nelăsată la templu
Și la școală ;
Cu nume-așezate
Schimbate-n năvală...
După fiecare răscoală
Ți se sugrumau pruncii
Din pintec, din poală ;
Ca stihiile
Iți stingeau din cerul gurii
Ciocârlii ;
Zi de zi,
An de an,
Veac de veac...

Soarele-soare
DE-ACOLO-MI RĂSARE
Divin !
Dintotdeauna
Și-acum
Și pururea
Amin !

Uitarea de sine

În pacea ce ne înconjoară
Ca un inel de tainic vis
Stăm să-nflorim a doua oară
Nebuni ca un nebun cais,

Le punem vorbelor cătușe
Și poftelor perdele lungi
Și cu privirea jucăușă
Chemîndu-mă să mă alungi

Și eu plecînd voi fi cu tine
Și tu alături nu ești
Bat nopțile în geam străine
Îmbătrînite de povești

Și peste vis te-apleci ușor
Lumină rece peste ape
Și te-ncălzești de-același dor
Și mă creezi din nou sub pleoape.

Mai presus

Cere-mi să mut munții —
Și mă voi stinge la poalele lor,
Ca o flacără albastră mă voi stinge ;
Cere-mi să opresc puhoaiele cerului
Și în coloane înalte, de gheață, le voi preface
Cu unda de șoc a dorinței
De-a-ți fi folositor ;
Cere-mi, și mă voi așterne grăbit —
Drumul tău să fiu spre fericirea deplină ;
Cere-mi, și-ți voi da
Pentru totdeauna
Lumina ochilor, sufletul
Viața chiar — pe-a mea
Și pe-a pruncilor mei ;
Cere-mi, și voi fi
Călăul neezitant
Al dușmanilor tăi
Cum sînt rodul luminii
Și-al pămîntului tău.

Patrie — niciodată alta !
Patrie — mai presus de toate !

Cuvînt

Mai stai cu noi de vorbă, bună mamă,
Mai cheamă-ne, mai stringe-ne la piept,
Mai pune-ne, preabuno, să dăm seamă
De tot ce facem zilnic strîmb ori drept ;

Întreabă-ne cum îți muncim pămîntul,
Dacă prin fabrici rosturile-s bune,
Prin grajdul vitelor de bate vîntul
Ori în centrale e destul cărbune

Și mingiie-ne dacă toate-aceste
Sînt, după vrerea ta, la locul lor.
De nu, întoarce-ne către poveste,
Să bem de la izvor, nu din ulcior,
Să fim cu toți, cum patria ne este,
Măsură-n parte și a tuturor !

Clepsidră

Avem atît de puțin de trăit
Avem de trăit mai puțin
Decît lumina și durerea
În care ne naștem
Și trăim mai puțin decît
Avem de trăit.
Cu lumina și cu durerea,
Care sînt chiar sîngele nostru
Niciodată de-ajuns,
Totdeauna strivit în dinți
Ca nervii într-o ședere.
În suflet, în priviri...

Cu lumina și cu durerea
Intrăm și ieșim din viață
Ca dintr-o ședință în alta...
Cînd avem atît de puțin
De trăit,
Atît de puțin timp
Să trăim.

Dor de dor

Cît mi-e dor
Nu-s singur
Și mi-e încă bine,
Aș schimba pe ieri
Ziua care vine.

Îmi pîndește noaptea
Fiecare pas.
Sînt și cel plecat,
Sînt și cel rămas.

Leagă-mă pe veci
Umbra mea pustie
Și de tot ce-a fost
Și de ce-o să fie.

Cît mi-e dor nu-s singur,
Cît mai sînt mi-e dor.
Lupi pe continenturi,
Lacrimi în ulcior.

Numai setea morții.
Nu cunoaște dor.

Telefon

— Cum e grîul,
Grîul și orzul
Pe Bulevardul Republicii
Și la Casa Scînteii ?
Mă întreabă, prin telefon
Un frate de-acasă,
Nu arde pămîntul sub ele ?
Pe la noi se spînzură
Grîul și orzul
De crucile soarelui
Și n-avem ce le face,
N-avem cu cine
Duce Tîrnava pe dealuri
— Ai halucinații, mă Toadere —
I-am spus a-njurătură,
De unde ai scos-o și pe asta,
Că pe bulevardul cutare și
La nuștiuce casă de-aici
Cresc grîul și orzul
Și alte alea ?
Vezi-ți de serviciul tău,
Nu te mai amesteca
În toate,
Tocmai tu vorbești,
Care participi la
Tăierea pădurilor
Pentru mobilă ;
Măcar de-ați face din ele
Viori...
...Și el mi-a închis telefonul.

ACEEAȘI BEZMETICĂ ȘI

gavril matei albastru

— Mein Mann ist da. Ich muss aussteigen. Am încurcat-o.

— Ești absolut nebună, dar vin cu tine, îi spuse Lucian, care deși se speriase și el, dar care, printr-o ciudată capacitate de a reacționa invers proporțional cu pericolul, își păstrase calmul desăvîrșit, reuși să o țină astfel în frîu pe femeie, oprind-o de la cine știe ce act necugetat, cum ar fi fost acela de a fi tras semnalul de alarmă și-ar fi oprit autobuzul între stații, sau, gest necontrolat, cum ar fi putut fi acela de-a se duce la soțul ei și-a-i mărturisi motivul adevărat al întîlnirii.

Lucian, deși undeva presimțise pericolul — căci prea ar fi fost minunat să nu se întîmple nimic și prea mult își dorise și el cele cîteva ore de iubire și liniște cu d-na Fleischer — nu își dăduse seama pe loc ce se-ntîmplase. Annemarie n-avuse timp să îi explice decît că soțul ei era mascat și se afla chiar în fundul autobuzului. Cînd plecase de-acasă și cum ajunsese în același autobuz, ea una nu știa. Ea știa doar că soțul ei nu fusese acasă și nu știa de ieșirea ei în oraș. Abia în clipa aceea lui Lucian i se desluși întîmplarea. Își dădu seama că el era de vină.

În urmă doar cu cîteva zile, cînd se trezise într-o dimineață, uitîndu-se pe geamul camerei sale, el văzuse o urmă pe zăpada proaspăt căzută, care venea de undeva dinspre fundul grădinii gazdei sale pînă sub geamul său, de unde nu se mai continua nicăieri. La început nu îi dăduse mare atenție, crezînd că venise pe ea vreun cunoscut vecin de-al gazdei sale, dar cînd aceasta îl întrebă dacă nu cumva chiar el venise prin grădină și intrase pe geam în cameră — baba îl luase în gazdă tocmai ca să o apere de hoți — Lucian se mai gîndi încă o dată la semnificația urmei. Dar aceasta i se dezvăluise abia acum.

Domnul William Fleischer, în loc să își urmărească soția în perioada asta, care trecuse de la descoperirea sărutului pînă la întîlnire, îl

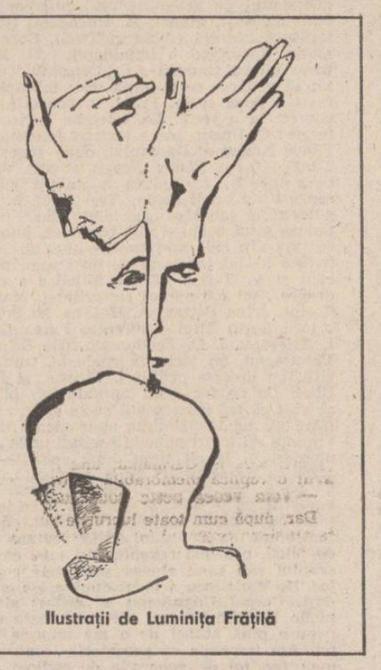

Ilustrații de Luminița Frățilă

urmărise pe el, pe Lucian. Și cum ? Îl supraveghea chiar la domiciliu. Și îi învățase programul. Faptul că el plecase de dimineață în oraș îl pusese pe gînduri. Nu era în program. Deci, der Rumäne pregătea el ceva. Oare nu chiar întîlnirea cu nevastă-sa ? Ba bine că nu. Și îl urmări pînă în centrul orașului. Văzînd că nu s-a întîlnit cu ea, el a plecat acasă liniștit, crezînd că întîlnirea nu va mai avea loc nici în acea zi. Întîlnirea aceasta era un argument în favoarea vinovăției soției sale. Faptul că aceasta întîrzia să aibă loc, începuse chiar să îi spulbere bănuiala asupra ei a soției. Dar, cînd ajunse acasă, pe furiș, văzînd că soția se pregătește să iasă în oraș, din nou îi apucară năbădăile și în loc să o urmărească pe ea, convins că aceasta, dacă se va întîlni totuși cu Lucian, n-avea unde să meargă, decît la acesta acasă, mai ales că și gazda acestuia lipsea de vreo cîteva zile, el se urcă în mașină, la volan, și plecă să-i aștepte. Așa se face că, atunci cînd Lucian s-a reîntors la gazdă, ca să se odihnească și să se schimbe, domnul Fleischer îi luase iar urma.

Amintindu-și-le pe toate acestea, Lucian își dădu seama că-i vinovat, pentru că trecuse pe-acasă. Dacă n-ar fi venit de acasă la întîlnire, ci de undeva din oraș, ar fi avut toate șansele. Dar așa totul se năruise, numai din cauza nebunului de soț, gelos, și pătimaș, care pusese la cale o urmărire atît de diabolică. Și, uitîndu-se la femeie, care da din picioare de nerăbdare să se deschidă ușa, cînd mașina va fi oprit în stația următoare, ca să coboare și să scape odată de coșmar, făcîndu-i-se milă de ea, care venise totuși la întîlnire, în ciuda tuturor piedicilor, ca dovadă chiar întîmplarea prezentă, neplăcută, penibilă, dar și sublimă, căci Lucian se și închipuia împușcat cu pistolul, odată coborît în stație, pe la spate, îi zîmbi și îi spuse să nu-i fie teamă, să se poarte cît mai firesc, ca și cum ar avea o întîlnire pe cu totul alte motive decît cele adevărate. Și îi propuse chiar să meargă undeva să discute — ce-ar fi ? — problema traducerii poveștilor ei în românește că tot aflase soțul ei recent că scria poezii și povești. Și îi spuse în ce parte s-o ia după ce vor fi coborît din autobuz astfel încît să pară totul de dinainte stabilit căci soțul ei în fond n-avea de unde și unde își propuseseră ei să meargă. Față de soțul ei Lucian simțise o ură atît de mare că își spuse în gînd că dacă scapă de data asta neîmpușcat nu se lasă pînă cînd n-are să îi mai iubească măcar încă o dată soția. Căci făcuse în ciuda meticulozității aproape demente a planului său de urmărire și el, soțul ei, o greșeală. N-avea de unde și că Lucian urma să o ducă pe Annemarie la prietenul lui și nu la el acasă. Dar dacă ar fi vrut să meargă la Lucian de ce-au luat autobuzul cînd la el se-ajungea doar cu tramvaiul ? Deci dacă el tot n-avea cum să știe unde vroiu ei să se ducă în oraș Lucian se gîndi s-o invite la un restaurant sîrbesc la care mai fusese odată cu cineva, chiar prin apropiere.

Zis și făcut. Peste vreo cinci minute, cînd abia le sosiseră paharele cu vin și cafelele comandate, domnul Fleischer își făcu și el apariția. Era întors pe dos și buhăit la față din cauza nervozității. Mîinile îi tremurau vizibil. Doamna îl pofti să ia loc și îl întrebă ce se întîmplase. D-l Fleischer îi răspunse că el ar trebui să pună această întrebare, dar că el știe ce s-a întîmplat, că ea îi era infidelă după atîția ani de căsnicie și că Lucian nu era altceva decît un ingrat și un spărgător de familie, care, după ce că a fost primit în casa lor, se mai purta cu ei și ca ultimul dintre oameni. În fine, că de-acum înainte, după tot ceea ce s-a întîmplat, va face el să fie curat pe masă.

Doamna dădu dovadă de o perfectă stăpînire de sine, mai ales din momentul în care Lucian, cu nemțească lui destul de aproximativă, preluă el discuția cu soțul ei și — știindu-se prins în flagrant delict — pentru a nu fi el cel încolțit, începu să atace :

— Ce dovadă aveți, ca să vă acuzați soția de așa ceva ? Este adevărat că s-a purtat frumos cu mine, dar asta intră în normele de comportare ale oricărui popor civilizat. Dacă chiar vreți să știți, ne-am dat această întîlnire în oraș pentru că din cauza dumneavoastră nu puteam discuta așa cum se cuvine problema traducerilor din poveștile soției dumneavoastră în altă parte decît în oraș. Relațiile dumneavoastră de familie nu mă privesc și nu aveți decît să vi le rezolvați acasă, iar dacă credeți că prezența mea vă incomodează, eu pot să renunț pînă și la lucrarea pe care-am început-o la dumneavoastră. De altfel de la bun început am ezitat să iau această lucrare, tocmai pentru că bănuiam că există multe divergențe de rezolvat în familie, chiar și în privința aceasta. Amintiți-vă bine că v-am spus asta și dumneavoastră. Și am spus-o și soacrei și soției dumneavoastră. Dar dac-ați început să umblați cu intrigi sentimentale, numai ca eu să renunț la lucrare, păstrați-vă banii, n-am nevoie de ei cu acest preț. Și vă rog să nu faceți din mine țapul ispășitor al neînțelegerilor dintre dumneavoastră. Așa că hotăriți-vă, ori mă ridic eu și plec de la masă, ori plecați dumneavoastră.

Înainte de această tiradă a lui Lucian — pentru că lumea din restaurant, mirată și așa de apariția unor nemți în localul cu specific sîrbesc — începuse să fie atentă la masa lor — doamna Fleischer se trădase doar printr-un singur gest ; își scăpase țigara pe jos cînd soțul ei îi întinse bricheta aprinsă, dar nu se aplecase s-o ridice, ci își luă altă țigară din pachet. Apoi, după tirada lui Lucian lucrurile s-au mai potolit. Pe de o parte, domnul Fleischer se temea de scandal, iar pe de altă parte, după cele spuse de Lucian, nu mai știa ce trebuie să creadă despre vinovăția soției sale și despre rolul pe care Lucian îl juca în această mai veche dramoletă familială cu iz sentimental. Nu îl credea în stare pe Lucian, ca după ce-a fost prins asupra faptului, să înceapă să-i ceară chiar el lui socoteală. Și nici calitățile de actriță ale soției sale nu i se mai revelaseră atît de deplin niciodată domnului Fleischer. De-aceea, el rămase oarecum perplex și, după ce i se aduse vinul pe care-l comandase de cum intrase, l-a băut și s-a mai liniștit.

Totul nu a durat mai mult de vreo zece minute, după care au plătit fiecare — domnul Fleischer a vrut să-i plătească și lui Lucian consumația, dar acesta, jignit, nu a acceptat, dimpotrivă a ținut să-i plătească el doamnei Fleischer, ceea ce soțul n-a acceptat — și-au ieșit din restaurant, d-na Fleischer, spunîndu-i soțului ei că ea nu merge cu el acasă, doar nu veniseră împreună și că dacă tot ieșise în oraș să rezolve o treabă, apoi are să și-o rezolve în alt restaurant sau cofetărie, unde spera să nu mai fie și-acolo urmărită. Totuși, în centru s-au despărțit. Era sigură că soțul ei i-ar fi urmărit oriunde s-ar fi dus și găsea că nu era bine să-l mai incite. Avuseseră ghinion și trebuiau să fie recunoscători Domnului că se sfîrșise totul așa, cînd ar fi putut fi mult mai rău. Și au convenit ca Lucian să înceapă să vină din nou la lucru, chiar de a doua zi, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic. Ba, îi mai spuse că de-acum înainte va ști ea cum trebuie să se poarte cu soțul ei.

Pentru Lucian această întîmplare în sine n-a

Luna mică de vacanță

Urmare din pag. 1

un teritoriu necunoscut și pentru un timp naiv dilatat. Uită că dacă în timpul zilelor și lunilor de lucru ale anului „ceasul bate și lovește, vremea stă, se hodinește" — ca să folosesc și împrumut o spunere veche — în răgazul concediului rotația ceasului și a zilelor e mai nemilos și tăios rapidă, iuțită. Ei cred (credem) că odată ușile caselor sau apartamentelor închise și înciuate obsedant „grijuliu" de cîteva ori, au (am) zăvorît și sicriielile, poverile și necazurile de peste an : și că odată ajunși acolo în acel perimetru sau continent în timp și spațiu al vacanței ne vom întîlni cu alții care nu sîntem noi înșine sau cu alții pe care deși îi cunoaștem de la serviciu ori din serile trecute am dori parcă să nu fie ei înșiși. I-am voi mai descuiați, mai dezbrăcați nu doar prin trupurile bronzate sau, doar mai direcți și mai descheiați sufletește. Așa cum, desigur, ne vor și ei pe noi...

Dar... „fieștecare" cu... vorba aceluiași citeodată posac, ursuz alteori surîzător casier al hulitului **Fond literar**, nea Aurică Bătrîneanu, datorită căruia aproape că am cîștigat — jucînd șah la mare pe pariu, un chiosc cu „dulcețurile" lui cu tot.

Și mai vin și remușcările : de ce am ales pentru concediul ăsta marea și nu ne-am dus la munte și, firește, invers. Consolările de sezon : că, astea sînt comunicările institutului de timp improbabil, nu împacă și nu cicatrizează pentru că vin tăioase și exacte reproșurile casnice ale copilului, ale soției : „Ce vreme ciinoasă e aici și citește sau dacă n-ai forță de remușcare bărbătească să te uiți la televizor, ascultă la radio și tranzistor ce timp și ce soare e acolo !".

Ce soare !

Pentru că — de fapt aici vreau să ajung. Mai toată lumea aleargă după soare în vacanță. (De ce folosesc termenul vacanță — atunci cînd el trebuie rezervat elevilor și studenților — încălcînd deci un teritoriu izbăvitor și senin — nu știu ! dar dacă așa e numit în toată presa și de turism și zilnică adică doar eu să am remușcări ?, le am, mi le-am făcut și odată făcute, și trec împăcat mai departe).

Deci — în concediu — vacanță mai toată lumea caută lacom soarele.

Nimeni nu constată virtuțile și binefacerile astrului tutelar al rotitoarei și amenințatei noastre planete. Dar vezi pe cîte unul de care se trăgea cu macaraua să se trezească la 6, 7, 7,30 chiar 8 în restul anului, foindu-se la 5,30 pe terasă ori pe balcon (la munte) ori pe plajă (la mare), vorbind tare, autoritar, competent, citind din reviste ori recitind din îndreptare de specialitate — despre efectul razelor solare (ultraviolete) și eficiența lor de la această pînă la acea oră... raze pe care el le adună și înghesuie pe spinare, piept și ceafă ori pe obraji, git și urechi — niciodată însă pe frunte. (Pericol, de obicei, de spațiu îngust, restrîns și de insolație !).

Și ar mai fi ceva. În trecătoarele mele (ale noastre) vacanțe am văzut foarte puțini oameni privind luna. Seara, după o ușoară plimbare de siestă cu dialog odihnitor mediocru, cei mai mulți se duc la culcare devreme ca orătăniile curții pentru a prinde cei dintîi lumina primă a soarelui. Dar trăgînd și încuindu-se în odaia repartizată ei închid afară calmul, iradierea egală și odihnitoare a luminii lunii.

Și adeseori, după zile cu nor, apare cîte o lună plină care, compensatoare, generoasă și fără patimi revendicative, strecoară pe sub ușă cîteva raze luminos-mustrătoare fără cărări și ispite viclene. Sau poate, cine știe..

Oricum, fără să mă pun prea rău cu astrul zilei (să fii sau fi fost bătut în cap de soare nu-i de șagă deloc) îmi îngădui totuși să optez și să pledez fie și parțial (eu nefiind tocmai lunatic) pentru luna din luna de vacanță, pentru zăbava și tihna lunii din — mai prozaic și exact spus — zilele și serile scurte ca o părere, de concediu.

30 IULIE 1983
L4

teatru

t

Moment Cehov

Curios cum funcționează memoria oamenilor din teatre în ceea ce privește clasicii — români sau străini. Cine privește cu atenție stagiunile din țară poate observa cu ușurință cum periodic, ne întîlnim cu momente Ibsen, Caragiale, Shakespeare, Cehov. Vrem să spunem că circulația valorilor are, cumva, un caracter de campanie. Dintr-odată izbucnesc, în mai multe locuri, aceleași pasiuni pentru un autor, dacă nu chiar pentru aceeași piesă. La ora de față, exemplificăm cu montările, aproape concomitente, ale „Pescărușului" cehovian la Reșița și Brașov.

Mărturisesc că prima montare îmi este necunoscută, dar însemnările critice dau de veste că talentatul Aureliu Manea a făcut treabă bună, interesantă și pentru nimeni, în cazul lui, nu este surprinzător. La Brașov, punerea în scenă o datorăm lui Eugen Mercus, regizor care nu m-aș mira să aspire la o integrală Cehov, avînd în vedere incursiunea nu prea veche cu „Trei surori". Mi-am amintit nu întîmplător de antecedente, în sensul că lucrarea scenică de acum vădește, indiscutabil, cițiva pași siguri înainte în descoperirea universului cehovian.

În primul rînd „Pescărușul" pe scena Teatrului Dramatic din Brașov izbutește acea atmosferă aparte, de risipire în gol, specifică marelui dramaturg, cu o poticnire în final, căci, personal, simt încheierea spectacolului în aceeași absență a tulburării, sinuciderea lui Treplev neputînd să zguduie cu ceva absența contactului cu viața ce caracterizează, în ipostaze diferite fiecare personaj. Apoi, se subliniază în discursul regizorului Eugen Mercus permanenta raportare a eroilor la literatură. Dacă ar fi să le dăm crezare, mai toți sînt niște scriitori rătați, fapt comic și pe gustul lui Cehov, pentru că accesul lor la imaginație este, evident, redus considerabil. Pînă și blajinul Piotr Nikolaevici Sorin se confesează cu amărăciune : „Cîndva, în tinerețe, am vrut să fiu scriitor și n-am izbutit. Am vrut să vorbesc frumos și am vorbit detestabil..." (în acest rol, Victor Ionescu compune relevabil). Oricum, însă, Sorin nu este o victimă a nerealizării sub raport artistic. Așa cum nici mediculi Dorn (cu minuție și degajare formulat de Dan Săndulescu) nu se arată copleșit din același motiv. Victime sînt, paradoxal, cei care izbutesc afirmarea : Trigorin și Treplev. Dar eșecul lor ține de insuficiența psihică ce îi bîntuie. Trigorin (cum ni-l arată Ion Jugureanu) se mulțumește cu aplauzele Arkadinei (rol datorat Virginiei Itta Marcu) care îi insuflă un aer mereu teatral, în ordinea falsului ca ideal de viață. Treplev are aspirații mai înalte, urăște literatura superficială, deci și pe Trigorin, simte că este nevoie de o infuzie nouă, primenitoare, numai că forța sa psihică precară îl angoasează maxim (mult exhibate aceste trăiri la Ioan Georgescu). Scena ultimă dintre el și Zarecinaia ni s-a părut remarcabilă, mai ales datorită interpretării Victoriei Cociaș Șerban, care de-abia acum a dat dimensiunile trebuitoare rolului, imaginea sugestivă a pescărușului ucis în ea.

Printre siluetele mestecenilor, poate prea decorativ „plantați" de Doina Antemir, dar nepierzînd unda de singurătate, silueta stranie a Mașei (impecabil întrupată de Paula Ionescu) este de la început rău prevestitoare, căci ea poartă, cum mărturisește de la prima replică, „doliul vieții ei. Sînt nefericită". Singura care ne spune, fără literaturizare, lucrul cel mai îngrozitor cu putință.

În bună măsură, costumele Tatianei Manolescu Uleu impun statutul diferențiat al personajelor și compun caracterologic lumea cehoviană. De asemenea, în roluri de mai scurtă respirație au aplomb Geta Grapă (Polina), Ștefan Alexandrescu (Șamraev), Nicolae Manolache (Medvedenko).

Ermil Rădulescu

film

f

Scenografie

Prilej de utilă și nu numai sentimentală rememorare a universului plastic al unor importante spectacole, expoziția scenografilor **Nelly Grigoriu-Merola** și **Dumitru Georgescu** (Sala **Eforie**) se constituie într-un remarcabil eveniment pentru cinefilii. Pictorița de costume **Nelly Grigoriu-Merola** a debutat într-o excelentă comedie semnată în urmă cu aproape 30 de ani de **Jean Georgescu — Directorul nostru**, pînă azi îmbrăcînd diverse și complexe personaje în diferite genuri în peste 30 de titluri de film. Feeria muzicală **(Veronica)** sau spectacolul folcloric cu rezonanțe adînci de spiritualitate românească **(Tinerețe fără bătrînețe)**, incursiune în SF **(Comedia fantastică)**, reconstituirea fascinantei lumi din romanele lui **Rebreanu (Răscoala** și **Ion)** sau recenta călătorie în lumea circului **(Saltimbancii,** film și serial TV) nu pot fi despărțite de valorificarea motivelor specifice amorsate cu fiecare ambianță, cu psihologia personajelor, stabilind și subliniind efective relații dramatice. Artista creează cu înțelegere și rafinament, obținînd prin compoziția costumului, factura materialului său paleta coloristică, expresivitatea necesară proteicelor personaje cinematografice.

De multe ori **Nelly Grigoriu-Merola** a făcut din perfecta adecvare a costumului la personaj, prin rigoarea documentării sau prin ponderea detaliului tipologic, adevăratul spectacol al operei filmice, mai ales cînd substanța dramatică a peliculelor respective era suficient de precară.

Dumitru Georgescu s-a afirmat în cinematografie cu ocazia premierei unui film de referință și anume **Cursa** (regia : **Mircea Daneliuc).** Viziunea obiectivă, lucidă asupra unor realități, deloc poleite, supraîncărcate deseori pînă atunci cu costume și decoruri inspirate din reviste străine sau din producții indigene unicat, îl situează printre acei rari creatori care și-au făcut o deviză din refuzul contrafacerii, din respectul pentru adevăr. Acestea sînt permanent dublate de o superioară înțelegere a raporturilor stabilite între personaje și ambianța evoluției lor în limita unor inevitabile convenții depășite însă prin spiritul creator de inefabil. Ambianțele create de **Dumitru Georgescu** în titlul amintit, în **Al 4-lea stol** sau în recentele filme ale **Elisabetei Bostan,** în producțiile de teatru TV **Ondine, Yerma, Oedip, Meșterul Manole** atestă maturitatea unui artist capabil să se implice cu o distinctă personalitate în constituirea unor complexe și selective viziuni plastice, să prelungească fertil și cu discreție intențiile regizorale. Proiectele unor viitoare împliniri : **Singur de cart** — film, regia : **Tudor Mărăscu** sau **Domnișoara Cristina** — film TV, regia : **Viorel Sergovici** vor confirma pentru spectatorii stagiunii viitoare reala dimensiune a valorii unui poet al spațiului scenic și filmic, aflat ca și atîți mulți colegi de breaslă în nedreapta penumbră a genericelor ce trimit cu predilecție spre inima și memoria spectatorilor alți membri ai echipelor de creație.

Bogata activitate a scenografilor noștri merită o expoziție permanentă care, patronată de U.A.P. și A.C.I.N., într-un spațiu corespunzător ar putea oferi spectatorilor nu numai prilejul unui contact binevenit cu realitățile unui compartiment de creație deseori ignorat, dar și terenul unor necesare și posibile lecții de cultură a spectacolului (teatral ori cinematografic).

Călin Stănculescu

PÎRDALNICĂ DE IUBIRE

însemnat cine știe ce mare pericol. Totuși, a doua zi i se făcu iar teamă, cînd descoperi în bucătărie, chiar în colțul unde se sărutasera, o armă de vînătoare cu două țevi, de-un calibru destul de mare ca cineva să poată împușca cu ea un om, pusă acolo ca din întîmplare. El știa că era un avertisment. Domnul Fleischer, nebun cum era, nu doar că l-ar fi putut împușca pe el ca din întîmplare, dar ar fi putut-o împușca și pe ea, împușcîndu-se apoi și pe sine, cum tot îi umblau lui gînduri de sinucidere prin cap. Sau, ceva nu chiar atît de stupid că a fi împușcat într-o țară străină — unde pînă și natura îți e ostilă — din motive sentimentale, departe de familie și de copil și mamă, aceasta l-ar fi putut denunța la poliție că lucrează în afara contractului —la negru — fapt ce i-ar fi putut atrage extrădarea, adică expulzarea într-un mod rușinos. De atunci înainte el a lucrat și cu această teamă, ba, la sfîrșit de tot, cînd d-na Alberts i-a înmînat toți banii, rugîndu-l să-i semneze o chitanță, cu care ea vroia doar să-și justifice cheltuiala, el a refuzat categoric, tot din același motiv.

A doua zi, trecînd din nou mai întîi pe la d-na Fischer o găsi pe aceasta atît de montată împotriva d-lui Fleischer că Lucian se felicită pentru singele rece și pentru curajul de care-a dat dovadă, ca și de faptul că lucrurile ieșiseră așa și nu altfel, căci d-l Fleischer ce fusese el considerat nebun pînă atunci acum era făcut cu ou și cu otet în toate discuțiile. Cum își permisese el să își urmărească soția în oraș și să-l supravegheze pe Lucian ? Numai un om totalmente bolnav și obsedat pînă la ultimele consecințe de gelozie putea să facă așa ceva. Ce, soția lui nu avea voie să se realizeze pe plan artistic și spiritual. Ce realizase el, Willi, der Heilige, ca soția lui să continue să se mai sacrifice pentru el ?

Și doamna Fischer fu de aceeași părere că Lucian trebuia să se ducă să termine grădina d-nei Alberts, fără să țină cont de nazurile lui ginere-său, dar că pentru a elimina orice motiv de bănuială, să mănînce la ea, la d-na Fischer, atît la prînz cît și seara, unde putea să-și facă chiar și dusul zilnic, în zilele de muncă. Și d-na Fischer chiar își luă măsurile de prevedere, să nu mai fie deranjată de nebun, care venea mereu să i se plîngă și să îi reproșeze că din cauza ei se întîmplaseră toate — ba chiar îi sugeră într-o zi să le închirieze îndrăgostiților un pat în casa ei — auzi ce tupeu ! — trăgînd toate obloanele casei și încuindu-se cu cheia pe dinăuntru.

Dacă în casa d-nei Fischer, unde în timpul meselor veneau de multe ori și d-nele Alberts și Fleischer nu se putea întîmpla mai nimic compromițător, din cauza prezenței de altfel nu extrem de active a celor două bătrîne doamne, Lucian a găsit pînă la urmă soluția problemei amorului lor ce amenința să devină defunct : dacă bărbatul îl urmărea în oraș și la gazda unde stătea, iar femeia nu mai putea să plece de acasă, singurul loc unde mai putea face dragoste cu soția acestuia era chiar casa lui. Soluția nu era una din cele mai comode, chiar dimpotrivă, dar era cea mai practică și discretă, în ciuda periculozității ei maxime. D-na Fleischer știa însă programul soțului ei și îi spunea lui Lucian să vină în așa fel încît să o găsească singură acasă.

Într-una din zile, cînd Lucian întîrzie o jumătate de oră, o găsi pe aceasta frîngîndu-și mîinile de așteptare. Era îmbujorată și aprinsă la față și se plimba pîndindu-l pe geam, să apară, prin camera care era a mamei sale. De cum apăru Lucian — care venea acum gata-îmbrăcat în hainele de lucru de la d-na Fleischer, tocmai ca să înlăture toate bănuielile soțului — Gisele, reproșîndu-i întîrzierea, îl dezbrăcă pe dată de hainele murdare și căzu pur și simplu, ca un buștean tăiat pe covorul din mijlocul camerei, agățîndu-l cu mîinile ca niște crengi, trăgîndu-l peste ea. De obicei se întîlneau în cîte-o cameră cu geamurile spre drum, ca să audă mai bine motorul Mercedesului și să îl vadă, dacă era nevoie. Acum, pentru că îl așteptase prea mult, lipsa de prevedere a femeii friza nebunia. Lucian, care nu mai era acum chiar atît de nerăbdător și ținea cont de cît mai multe probabilități, coborî pînă-n pivniță după motorul de tăiat lemne ; făcuse asta și pentru a se asigura că nu-i nimeni acasă și pentru a avea un alibi în cazul că vecinul din dreapta l-ar fi văzut cumva intrînd în casă. El, care mersese cu gîndul pînă acolo încît s-o bănuiască de complicitate cu soțul ei, numai ca prin provocarea unui scandal să o determine pe d-na Alberts să nu îi mai plătească lucrarea, ceea ce nu era cazul, căci evident femeia îl dorea, sau îl iubea chiar, ca o scoasă din minți, și pe care dorința atît de nesăbuită a ei ajunsese chiar să îl scîrbească, cu-atît mai mult cu cît simțea că aceasta făcea tot ce făcea mai mult pentru el decît pentru ea, căci în conditiile date pericolul era evident mult mai mare pentru ea decît satisfacția, care era în primul rînd a lui, ca bărbat, astfel că ajunsese s-o compare în gînd nu cu o iapă sau cu o scroafă, ci cu o vacă sau cu o oaie, se grăbi foarte tare să termine cu ea, și nici nu dură totul mai mult de cîteva minute, după care, îmbrăcîndu-se repede, ieși pe terasă, cu inima încă bătînd ca o pasăre într-o colivie, unde mai nou femeia îi aducea cafeaua pe o măsuță, în ciuda faptului că era iarnă și frig afară. În timp ce păsea pragul ușii ce dădea pe terasă, d-l Fleischer urcase scările de la poartă pînă în fața ușii de la intrare și îl văzu. Cînd femeia veni cu cafeaua — care se răcise demult, căci îl așteptase cu ea făcută — îi spuse că soțul ei tocmai a sosit. Lucian îi răspunse că era absolut nebunâ și că vrea să-l nenorocească.

— Să îi spui că am fost înăuntru după firez, dacă te întreabă. Și să știi că nu mai putem continua așa. E prea periculos.

— Las că știu eu că tu ai altă prietenă mai tînără în oraș. Mi-a spus d-na Fischer că ai o romîncă. Cum sînt romîncele ?

D-na Fischer îi spusese ceva de o cunoștință de-a lui, pe care-o întîlnise la scurt timp după ce sosise în Germania. Aceasta venise în urmă cu cîțiva ani cu familia, mama ei murise a doua zi, bolnavă de cancer, tatăl se recăsătorise, iar ea trăia cu bunicul și fratele, dar nu se putuse adapta vieții din occident, devenise bețivă în ultimul hal și Lucian deși lipsise o dată de la lucru la d-na Fischer din cauza ei, fără să o anunțe, o abandonase deja. Era să îl omoare pe două ori în accidente de circulație cu propriul ei automobil, un Audy 100, nou-nout.

Dar, mai aflînd de la Lucian și de arma de vînătoare pe care o văzuse în bucătăria d-lui Fleischer, d-na Fischer îi spuse lui Lucian că era arma ei și o și luă într-o bună zi acasă, astfel încît pericolul de-a fi descoperit în flagrant adulter își mai pierduse din acuitate.

Aventura nu a mai durat prea mult, căci cu toate că Lucian începuse să tragă de timp — doar din pricina acesteia — faptul că luase lucrarea în acord îl determinase să se grăbească să o termine. O singură dată s-a mai întîlnit cu d-na Fleischer, cînd aceasta l-a invitat la un concert cu „Patimile după Ioan", la o biserică dintr-o localitate din apropierea orașului. Fusese o pregătire ca pentru o cruciadă, din cauză că d-l Fleischer nu trebuia să știe nimic, ca să nu-i urmărească și-acolo. În această privință doamnele Fischer și Alberts și-au dat tot concursul și au fost de-o discreție desăvîrșită. Abia cu această ocazie și-a dat Lucian seama că ele erau la curent cu tot ce se întîmplă. Dar nu îl deranjase asta prea mult.

După ce s-a dus cu toate trei doamnele la un restaurant, la întoarcere a fost așezat lîngă tînăra doamnă, în spate. Aceasta era în al nouălea cer, atît din cauza reușitei concertului, cît și din cauza prezenței lui Lucian. Înfierbîntată de băutură și beată de succes, l-a tinut pe Lucian numai în sărutări și în îmbrățișări pînă acasă, astfel încît acestuia, care era și el amețit, aproape că i se făcuse rușine la gîndul că cele două doamne bătrîne ar fi putut să își dea seama ce se întîmplă pe bancheta din spate doar privind prin oglinda retrovizoare. Abia cînd și-a luat rămas bun de la ele, la sfîrșitul șederii sale în Germania, una dintre acestea a avut o replică memorabilă pentru Lucian :

— Vom vedea peste nouă luni !

Dar, după cum toate lucrurile pe lumea aceasta au și-un revers al lor, și aventura aceasta și-a aruncat umbra ei neplăcută peste viața lui Lucian. Înainte de-a termina lucrarea, într-o zi însorită de iarnă, cum acesta se grăbea să termine, ca să sărbătorească sfîrșitul și despărțirea chiar în aceeași zi, transpirase și din cauza asta, i se făcuse frig și îi ceruse d-nei Fleischer o cămașă de schimb, pentru că el nu mai avea decît o cămașă curată la el, cu care urma să se îmbrace după ce va fi făcut dușul. Aceasta îi aduse chiar cămașa soțului ei, o cămașă uzată și neagră, din lînă pură și foarte fină, care lui Lucian îi plăcu într-atît — mai ales că în ea nu mai transpiră — încît seara, la plată, îi ceru d-nei Alberts să îi lase și cămașa, ca amintire. Cu cîteva zile mai înainte, făcînd curățenie într-o cabană pe care familia Albertsfleischerilor o aveau în grădină, Lucian mai descoperise și o pereche de coarne de cerb, așezate pe un stativ și prinse în perete, pe care de asemenea îi ceruse permisiunea d-nei Alberts să le ia cu el. De data aceasta, d-na Alberts, care-i dădu cămașa ca pe nimic, amintindu-și de faptul că Lucian îi ceruse și coarnele, îl întrebă dacă aceste obiecte, mai ales coarnele, nu îi vor crea complicații la granița română.

— Mi se pare ciudat că vă interesează tocmai aceste lucruri, Herr Petreţco. Vedeți o semnificație specială în ele, sau vă interesează pur și simplu, pentru că mie mi se par lipsite de orice valoare. Eu vroiam să vă fac un cadou mai deosebit, dar ca lucrurile să fie în ordine, și să fiți pe deplin mulțumit, vă mai dau pe deasupra cincizeci de mărci, să vă cumpărați dumneavoastră ce vreți cu ele.

Cert e că Lucian s-a reîntors cu aceste obiecte în România. Cămașa, oricum era doar o cămașă, și veche pe deasupra. Ea nu conta, iar coarnele nu i le-a văzut nimeni. Aprope că uitase de aceste obiecte cînd a sosit acasă. Și-a amintit de ele, la vreo două-trei zile, cînd a aflat că-n toată perioada cît el fusese plecat în Germania, soția lui, Maria, trăise cu Sile Zugravu, cel mai bun prieten din ultima vreme, dar nu așa cum se iubise el cu d-na Fleischer, ci ca soț și soție. Cînd a aflat aceasta, Lucian și-a reamintit de cămașa neagră și-a exclamat în gînd : „Da ! Am îmbrăcat cămașa celuilalt. I-am preluat destinul !".

(din romanul „Noapte definitivă", vol. II)

corina toma

debut

Corina Toma are cincisprezece ani, este elevă la liceul „Zoia Kosmodemianskaia" și scrie proză...

Moldoveancă de-a mea, după tată, (mumă-sa-i bucureșteancă), am ținut cu tot dinadinsul să debutez în aceste zile cînd revista „Luceafărul" împlinește un sfert de veac...

Talent excepțional, Corina Toma mi-a făgăduit că va face totul sau nimic... În proza românească totul înseamnă Hortensia-Papadat-Bengescu sau Alice Botez...

Cezar Ivănescu

La seceriș

Nu răsărise încă soarele. Cucoșii cîntau. Și m-am trezit fără nici un gînd.

Bunica mesteca-n mămăligă. Bunicu-și freca dinții cu degetu-nmuiat în cenușă de oase. După ce ne-am gătit de drum, ne-am înfipt secera-n umăr și-am apucat-o spre cimp. Acu', cu împărțirea asta nouă, ne mai rămăsese o bucată de pămînt de la deal de Poinești, între Poinești și Lingurari.

Apucasem pe-o uliță colbuită, ce tăia de-a dreptul cîmpu' satului nostru, ca să scurtăm calea. Eu mergeam desculță secerînd roua cu degetele. O luasem prin iarbă. Bătrînii mergeau secerînd colbul cu tălpile aspre.

Ne uitam dinainte fără să zicem nimic, ca țăranii. Ce-aveam să ne spunem, doară nu eram în toată ziua împreună? Fiecare cu gîndu' lui. De socoteai cu cale să-l audă și altă urechi, îl spuneai tare, dacă nu, la ce să-i mai nădușești și pe alții cu necazurile tale? Și parcă după ce deschideai gura, îți părea nu știu cum că l-ai dat afar' din tine. Parcă era gîndu' tău și-ți părea rău după el.

Bunicu'-și dădu pălăria pe ceafă și-și mută legătura-n mîna cealaltă. Se gîndea cum să facă să termine cu seceratu' mai devreme, să nu-l apuce ploile cele lungi cu griu'-n cimp.

„Am luat și copchilu' ista cu noi... Da' nu știu ce mare lucru am face cu dînsu', că nu-i prea îndemînă cu secera", își contiună el gîndul. Femeia nu-i răspunse. Ce-avea să-i răspundă? Eu am încrețit sprîncenele a mînie. Am vrut să zic ceva, da' m-am oprit : „La ce ?" m-am gîndit, și-am rupt cu degetele scurte ale picioarelor un smoc de iarbă.

Trecusem o tarla de porumb, dealul cu vie, și nimeriram Poinești, sat mic, mai mic ca al nostru, așezat într-o vale.

Trecusem și de el. Soarele răsărise și cucoșii cîntau mai rar. De pe bucata noastră se vedea Lingurariul. Un sat de țigani, învecinat cu pădurea : cu case dărăpănate ca niște grajduri, în fața cărora, între trei bețe legate la capăt, spînzurau cazane mari de aramă. Droaie de copii se fugăreau ridicînd colbul cît omul, zbierînd ca apucați de streche, cu bețe în mîini, rupte din rarele garduri. Femeile se prindeau în jurul focului în fustele lor lungi colorate și crețe. Bărbații erau plecați, unii dintre ei, în satele vecine, să muncească la oamenii mai înstăriți ; alții stăteau înfășurați în țolice murdare, cu toată vara care era, și ciopleau linguri.

Bunicu-i injură : „...de putori!".

Astă primăvară tocmise și el la sapă trei țigani c-o muiere :

„Dă negru peste verde,
Că rumânu nu ne vede!".

Era o vorbă de-a lor.

A lăsat desaga de-o parte. A măsurat locul, l-a împărțit, și-am început a secera. În două zile de-acu-nainte trebuia dat gata. Deci, ne-apucarăm cu nădejde...

Soarele se rădicase binișor deasupra noastră. Bunicu' trăgea tare de spice și împlinta bine secera în cozile lor trosnitoare, și ajunsese mult înaintea mea, și chiar a bunicii.

„Da' nu stăm oleacă, măi omule", îl întrebă ea, cu mîna streașină la ochi. El nu-i răspunse. Femeia se aplecă iar deasupra griului. Parcă întrebase numai așa, ca să aibă prilej de odihnă.

Ce m-aș fi bucurat să zică să stăm. Da' el nu zicea nimica. Soarele mă înghiontea în spate și-n cap. Îmi trăgeam eu basmaua, îmi potriveam eu cozile sub 'trînsa, da' tot mă-nvingea năduful. Mă opinteam cu snopul cel mare-n brațe, că se ținea bățos și greu, și nu prea ședea după placul meu. Îmi intra pe sub mîneci, mă-mpungea-n pintec și-n ochi cînd îl lipeam de mine. Apoi cînd călcam pi sămință... Să vezi plăcere! Mai chicam cu tot cu snop din cînd în cînd. Ori eu pisti dînsu ori dînsu pisti mîni, cum se nimerea. Eh... mă ridicam și-mi băteam țoalele, cu palmele să dau colbu', îmi potriveam basmaua ca bunică, scuipam în palme ca bunicu', și iar mă potriveam cu snopu'.

Și uite-așa, pînă cînd punea unul din ei secera-n umăr și se puneau la masă. De trudită nici nu-mi era așa foame. Mă tolăneam în iarbă la umbra unui snop mai 'nant și mă jucam c-o poamă vărătecă sau c-o pătlăgică, sau c-un chiperi din cel roș.

. . . . . .

O porneam acasă pe-nserat, de-odată cu alți oameni din Poinești sau chiar de la noi, care terminaseră cu lucru'.

Mergeam în rînd cu bunica și mă uitam din cînd în cînd în sus, la cîte-un om care zicea ceva. Altfel, ne uitam tot înainte ; nici la case, nici la soare, nici la grîu, nici la sat, nici la oameni. Mie parcă-mi plăcea apusul și casele cele cu prispă nantă și florile de pe marginea drumului. Da' dacă bunica nu se uita la ele eu la ce să mă uit? „Ia, niște buruieni acolo! ce să fie mare lucru?" zicea ea cînd mă miram eu : „Iote buni'!", și rămîneam cu degetul spînzurat în aer, priponită în mijlocul drumului sau la rădăcina unei flori. „N-o iau buni'! — îi strigam — n-o iau că-i păcat!" și alergam repede s-o prind din urmă. Mă așezam iar în rînd cu ea și ajungeam acasă.

Ne spălam de sudoare și colb, apoi ne puneam la masă. Bunica se așeza ultima. Ne făceam cruce și începeam a minca. Nici nu terminam bine, că pe mine mă și fura somnul. „Io, măi fumeie, iar a uitat-o Dumnezeu cu mămăliga-n mînă!".

Bunica îmi așternea patul.

Așa se termina ziua. Soarele apunea și cîinii începeau să latre răzleți. Pe urmă cîntau cucoșii, de miezul nopții. Noi visam sau ne-ntorceam pe cealaltă parte.

Și peste sat doar stelele și luna mai rămîneau treze. Sau cine știe...?

Secretul Doamnei de zăpadă (VI)

Urmare din pag. a 1-a

modern și leșină cuconetul la buza pinzelor lui neînțelegînd nimic. Păi, și-a zis alde cumnatu-meu, dacă e de neînțeles trebuie că e și mare ! Logic, nu ? Și se duce, nenorocitul, și-l caută pe maestru, nu mă întreabă nimic și, după vreo trei-patru zile îl găsește și îi face o vizită la atelier să-și **aleagă** tabloul.

— Ce nevoie avea cumnatul de tablou ? zise mirîndu-se prozatorul cu ochelari.

— Avea nevoie, că voia să fie și el în rînd cu lumea. Să aibă pe perete spînzurat de-un cui, **ceva modern** ! S-a-nțeles ? Îl găsește și maestrul îl primește încruntat și îmbrăcat, fratele-meu, ca la sîrbările cîmpenești.

Stă alde cumnatu-meu, norocosul, și se uită, și se uită la tablourile atîrnate pe pereți și pînă la urmă alege unul. Bat palma, umflă tabloul și glonț acasă cu troleibuzul opspatru barat, intrînd în dungă, că era mare și avea ramă grea și ajunge și aprinde luminile și-o scoală pe soră-mea.

Vine soră-mea somnoroasă ca un urs scos din bîrlog și-l întreabă ce vrea...

— Pe cine întreabă ? vru să știe cu toată seriozitatea prozatorul.

— Pe cumnatu-meu, domnule, și nu mă mai întrerupe. Și nababul îi arată cu degetul achiziția așezată într-un colț. Soră-mea se uită, se uită și odată-i trece somnul. Cumnatu-meu n-o lasă să-și revină și-i trage trei rafale artistice despre personalitatea ăluia de năucea cuconetul. Și soră-mea oftează adînc și zice minată de acel instinct practic femeiesc pe care n-o să-l avem noi niciodată : „nu vezi Licușor că l-ai pus invers ?"

— He, he, he, rise behăind prozatorul posomorît. Auzi domle, îl pusese invers...

— La loc comanda, micimane ! Tocmai aici e aici. A doua zi le vine în casă un doctor, mort și el după moderniști. Belește ochii la capodoperă, face trei pași înainte, trei înapoi, ca și cum ar fi jucat alunelul și odată răcnește la ei ca majurul la subordonați : „mă incompetenților, nu vedeți că l-ați pus invers ?"

— He, he, he asta-i bună, ăsta zicea că ei l-au pus invers ?

— Exact cum auzi micimane. Și norocosul de cumnatu-meu se urcă pe un scaun, întoarce capodopera gata-gata să facă hernie de disc, coboară și se așează alături de specialist și zice „da, ai dreptate, era invers, l-am agățat azi noapte și nu mi-am dat seama..."

— He, he, he ! rise prozatorul , asta-i bună, cică nu și-a dat seama. Și ?

— Și ! ? Și a treia zi vine un critic cu barbă, specialist în materie, belește și ăla ochii, dă din cap de două-trei ori și se uită la ei ca la niște dezertori decretînd : „nu vedeți incompetenților că l-ați pus invers ?"

Am uitat să vă spun că maestrul nu-și semnase capodopera. Așa că nu exista nici un punct de reper orientativ. Criticul cu barbă s-a declarat mulțumit dar apoi au venit alții în casă și ba ziceau să-l atîrne cu partea de sus în jos, ba cu partea de jos în sus...

— Hai, că-i bună, micimane. Și cum a devenit cu tabloul ?

— Păi, **a devenit** că i-am spus eu scumpei mele surioare să-l atîrne de un colț, să stea șui ca un romb. Și așa l-a atîrnat ! A făcut senzație mare, micimane ! Toți vizitatorii se cruceau și căzeau în șezut mulți de admirație zicînd că așa ceva nu mai văzuseră. Și ca să termin, vreau să vă spun că după doi ani, a nimerit în casă și ăla de pictase capodopera. După ce s-a plimbat cu mîinile la spate mijind ochii ca un cunoscător, s-a oprit în dreptul tabloului agățat șui și-a strigat zugrumat de emoție :' formidabil ! formidabil ! e un lucru nemaipomenit. Cine a pictat minunea asta ?...

Pictorul își termină povestirea însoțit de un lung he-he ! Se așează la masă și-mi făcu semn să-i torn niște vin în pahar.

În momentul acela, în cadrul ușii mascată de două perdele de catifea de culoarea vișinei putrede se arătă silueta **Domnei de zăpadă.**

(continuare în numărul viitor)

florica mitroi

Între vis și viață

E noapte
pe scaun stau
în singurătate
la buza prăpastiei
între vis și viață

Numai cu vîntul din larguri

Numai cu vîntul din larguri
Sînt !

Călătorule prăbușește-te

Călătorule prăbușește-te
în brațele mele arzătoare
ca o corabie în flăcări

Slavă clipei rare

Slavă clipei rare
cînd cuvintele mele fragede
încărcate de acea
supraomenească
tragică tensiune
care este taina mea
ies din coaja infinitei
mizerii ale lumii
și irump în tine
cititorule
în destinul tău.
atunci tu mă asculți
atunci eu te conving
sînt trandafiri de foc
sub tajmahal
eu fiecare clipă te fac să o trăiești
intens
ca după cataclism

Eu sînt preafericitule

Eu sînt preafericitule
Natura sălbatică și languroasă
eu sînt preafericitule
rîndunica despicînd în două
casa ta de mort

Nepătrunsă este frumusețea

Bine ai venit față golem
tu care mi-ai furat lepra
ca pe un copil cocoșat
învelindu-te în ea
ca într-o mantie biblică
nepătrunsă este frumusețea ta
puterea ta este mai mare
decît a taurului ceresc
încărcată de daruri te trimit
pe dulcea ta frunte am scris

Un răcnet

Un răcnet
printre miliarde
de chipuri de aur
pînă la capătul sufletului
privește în prăpastia morților
privește mortul care s-a născut
cu sufletul la buze
ca un om care cade în fîntînă
un răcnet
între mimezis și catarsis
un răcnet de lepros
pînă la capătul sufletului

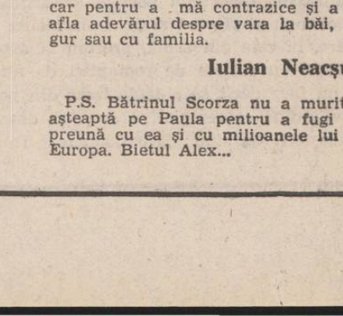

plastică

p

Univers cromatic

Critica a acceptat, prin consens, că împlinirile pictorului **Ioan Alexandru Boanchiș** se plasează îndeosebi sub semnul generos al culorii pentru care artistul are, nativ, evidente resurse. Sintagma, prin supralicitare, disimula o anume reticență față de celelalte elemente ale limbajului pictural, compoziția, desenul fiind trecute pe un plan cu totul secundar. Și, într-un anume fel, lucrurile se justifică pe deplin. Era firesc, cred, ca în primele expoziții pictorul ce și-a descoperit relativ tîrziu vocația să distribuie accentele mai cu seamă pe ceea ce îl putea defini mai exact și totodată mai avantajos, estompînd unele inerente ezitări de concepție ale ansamblului grafic.

În atari condiții „regia" debutului avea prioritar în vedere selectarea acelor peisaje unde verva cromatică putea suplini elementele invocate fără ca astfel anvergura discursului plastic să fie în vreun fel diminuată. Lumea satelor pescărești din Deltă, solul erodat al Apusenilor, dealurile subcarpatice alcătuiau, toate, semnele realului devenite stări de suflet. Nota confesivă neîndoielnică genera un dialog implicat, reverberațiile lirice prelungîndu-se în spațiul de reflecție al tabloului devenit prin acest procedeu un delicat poem cromatic cu sugestii orfice.

Expoziția de acum, deschisă în sala **Rotonda I.M.F.** din Iași reliefează și mai pregnant condiția specială a pictorului Ioan Alexandru Boanchiș. Dorința irepresibilă de a recupera timpul trăit în afara picturii conferă gestului său artistic un ritm aparte, nu o dată intempestiv. Nevoit să-și configureze cît mai riguros propriul statut de creator expozantul decalează cu dezinvoltură etape și „timpi" de necesare acumulări torturate de voința de a se exprima. De aici impresia unei permanente oscilații între lecția de mulți artiști revendicată a lui Ciucurencu și devoranta pasiune de a-și afla propria cale de evoluție.

Aglutinarea în lucrări a unor forme vag conturate, asociate în relații nu o dată insolite, sugerează opțiunea alternativă pentru un grafism sintetic și explozia maselor cromatice. Semnele abstrase realului se ordonează firesc, se compun cu alte cuvinte într-o echilibrată viziune al cărei suport cromatic face trimitere la temperamentul sanguin al artistului.

Ioan Alexandru Boanchiș dezvoltă compoziția îndeosebi pe orizontală, planurile se succed în profunzime într-o destul de subtilă perspectivă cromatică iar reperele verticale, atîtea cîte sînt, asigură expresivitate raporturilor între registre. De cele mai multe ori cerul și pămîntul — elemente ale spațiului purtătoare de conotații simbolice — își asociază acvaticul ca un teritoriu de investigație plastică extrem de expresiv. În fond, materia solului, imensitatea celestă, reflexele marilor oglinzi de apă permit cele mai surprinzătoare fantezii cromatice, lumina devenind un veritabil personaj al tabloului.

Imprevizibilele puncte de incidență ale luminii pe suprafața colorată creează efecte incitante prin descoperirea fabulosului mineral și vegetal, materia organizîndu-se în reliefuri percepute tactil. Pictorul nu este un contemplativ în sensul curent al termenului iar atitudinea în fața peisajului relevă un mod pozitiv de a analiza realitatea imediată. Selecția operată de artist se prezintă ca rodul unor observații succesive diriguit de ideea expresiei fruste, și a tratării directe a motivului. Uneori doar decorative, lipsite adică de necesara comunicare subtextuală, peisajele pictorului Boanchiș nutresc ambiția de a **place**. O ambiție din multe puncte de vedere benefică.

Valentin Ciucă

televiziune

tv

La băi...

Nu am fost niciodată la băi. Nici la băile Amara, nici la băile Sovata. Numai la Baia Mare am fost, însă acolo nu se poate spune că te duci să te tratezi. În sfîrșit... Deși nu am fost, îmi închipui cum este o „baie" dir asta : o localitate mică, parcă vopsită pe fondul verde al naturii, cu vile cabane și chiar case, cu un părculeț în centru, primprejur un fotograf cu aparat pe trepied și recuzita cunoscută... Oamenii calcă ușor, să nu se deranjeze, continuă o cură cu apă minerală din izvorul numărul doi, cei care stau pe bănci îi bîrfesc pe cei care se plimbă, se discută despre orice, se merge la film cînd nu se merge în excursie, mai vine și cîte o trupă de teatru, de muzică ușoară, de dansuri populare... Se omoară timpul încet-încet, aproape cu sadism, doar oamenii vin la băi să se trateze și nu să se distreze. Îmi închipui cît de importantă devine în „stațiune" o fată tînără și frumoasă care-și însoțește părinții reumatici, mama la mîini, tata la picioare, cît de frumos arată un băiat venit în delegație pe linia comerțului, cu ridicata sau cu amănuntul... Ce să mai vorbim ! Între atîtea distracții televizorul ajunge un obiect prețios, ținut pe palmă de responsabilul cultural ; dimineața, cînd e program, dar mai ales seara, în jurul lui se string toți îmbăiații și îl privesc fix. Iar mulți dintre cei care îl privesc la băi, îl privesc și acasă, astfel că au posibilitatea să compare reluările din ce în ce mai numeroase în ultima vreme. Oh, nu am nimic cu reluările în general, doar e moda „retro" și televiziunea nu avea cum s-o ocolească, numai că am oarecari suspiciuni în ceea ce privește calitatea unora. Pentru că sînt emisiuni, în special cele de muzică ușoară, care nu că ar trebui reluate, ci îngropate undeva, în Marea Neagră, de exemplu, ca deșeurile radioactive. Ne amintim de destule filme bune pe care am vrea să le revedem (de exemplu Oblio), așa că ce rost are să fie reprogramate tocmai cele proaste ? Sau „varietățile", în care un prezentator (Dumitru Rucăreanu) apare, la un interval de cîțiva ani, cu mustața schimbată (în bine, nu ?). ș.a.m.d., taclale la băi, dimineața și seara la televizor, de-aia sînt restaurantele goale în stațiunile de tratament și de odihnă (tot în ele se fac delimitări exacte între peștele pacific, peștele baltic și peștele atlantic).

Însă, cum am mărturisit, eu nu am fost niciodată la băi, poate și pentru că mi-e greu că accept ideea unei băi în familie, o baie mare în care să ne îmbăiem cu toții deodată, zîmbindu-ne politicos. De aceea, măcar pentru a rupe monotonia estivală, nu ar fi interesant un reportaj de la băi sau chiar o simbătă Tudor Vornicu ? Măcar pentru a mă contrazice și a se afla adevărul despre vara la băi, singur sau cu familia.

Iulian Neacșu

P.S. Bătrînul Scorza nu a murit. O așteaptă pe Paula pentru a fugi împreună cu ea și cu milioanele lui în Europa. Bietul Alex...

Un om care a ştiut să trăiască frumos

Cînd l-am văzut cu doar zece zile în urmă, într-o cameră la spitalul „Al. Sahia" — luptîndu-se cu nemiloase încercări, cărora li s-a opus vreme îndelungată ca un bărbat adevărat — n-am crezut şi nu am putut gîndi, măcar o clipă, că aceste cuvinte despre poetul Teodor Balş vor fi scrise fără ca el să le mai poată citi. Deşi traversat vizibil de colţii neîndurători ai bolii, îşi păstrase intacte frumuseţea gîndului, încrederea în viaţă şi în oameni, inteligenţa şi umorul. Am discutat îndelung şi despre multe. Şi dacă n-ar fi fost sora de serviciu să ne atragă atenţia, imperativ, că „orele de vizită s-au terminat", multă vreme am mai fi trimis cuvinte, învăluindu-le în căldura prieteniei, de la unul la celălalt. Teodor Balş se arăta departe de a crede că zilele ce i-au rămas sînt atît de puţine. A fost pînă în ultimele clipe ale vieţii un optimist. Sau poate — dintr-o mare generozitate şi prietenie pentru noi, cu eforturi supraomeneşti — smulgea din durere anecdote şi replici de duh pentru a ne lăsa imaginea unui om care a crezut în miraculoasa putere a cuvîntului de a naşte zîmbete, de a fi medicamentul încrederii. Teodor Balş, poetul şi prietenul, omul de aleasă demnitate şi de o delicateţe sufletească pe care o vom păstra mereu ca pe o oglindă în care noi înşine putem să devenim mai drepţi şi mai generoşi, avea încă multe proiecte de împlinit. Visa la un volum antologic din propria-i poezie pe care gîndea să-l supravegheze cu maximă exigenţă. Vroia să scrie un roman autobiografic, romanul unei vieţi ce a cuprins multe momente ale istoriei contemporane, din care propusese un fragment, în variantă publicistică, al participării sale la luptele antifasciste de la Băneasa, din august 1944.

Parcă-l văd privindu-mă cu limpezime, cu privirile sale bune de sub sprîncenele ca două streşini stufoase. Şi parcă îl aud :

— „Ce zici, dom' Dragoş, o să le pot, o să le mai pot duce la capăt proiectele astea ? Sau ar fi mai bine să încep cu testamentul ?

Nu i-am răspuns. Cum puteam, ce puteam să-i răspund ? Legăturile dintre noi erau mai prieteneşti şi mai bărbăteşti decît cuvintele de circumstanţă. Şi, împotriva avertismentelor medicilor, credeam mai mult în proiectele lui Teodor Balş decît în ziua care, atît de grăbit, l-a răpit.

Ştiindu-l bine, cunoscîndu-i luminoasa omenie, exemplara cinste şi intransigenţa comunistă autentică voi spune acum, în clipa de doliu, celui ce atîţia ani şi i-a dăruit înfăţişării cît mai demne a revistei „Luceafărul", a altor publicaţii culturale româneşti : Teodor Balş a fost un om care a ştiut să trăiască frumos, care şi-a respectat înălţimea gîndurilor şi dragostea pentru cuvîntul românesc. A fost un admirabil tovarăş şi coleg, cu care am construit împreună atîtea amînturi ce pot lumina generos o viaţă. A fost un OM adevărat.

Dar ce spun a fost ?

Pentru toate aceste calităţi sînt îndreptăţit — chiar şi acum, cînd, incredibil !, ceasul i-a fost potrivnic — să scriu : Teodor Balş este **un OM ! Pentru că, sînt convins, ne va însoţi, pe cei ce l-am cunoscut cu adevărat, cu exemplul vieţii sale, cu paginile delicate ale cărţilor sale prin anii care ne mai aşteaptă.**

Îndoliind cuvintele în clipă de grea încercare, ducînd un gînd de respect şi încurajare către devotata soţie a poetului, sînt sigur că, scriind „lumea n-a rămas, după plecarea de lîngă noi a lui Teodor Balş, doar cu un poet mai puţin, ci lumea e cu un OM mai sărac", **spun un adevăr. Un adevăr cu care ne-a îndatorat, prin viaţa sa, Teodor Balş. Un adevăr care, poate, nu i s-a spus întotdeauna atît de limpede. O, de-ar mai putea ajunge adevărul acesta pînă acolo unde poetul este !**

Nicolae Dragoş

„Cîntec de călăreţ"

Prin anul 1971 pregătindu-mi primul spectacol cu propria-mi formaţie „Baaad" şi dorind să cînt şi un text de Lorca, am avut de ales între cele două traduceri ale inimitabilului „Cîntec de călăreţ"... Prima, a lui Lucian Blaga, sugestiv-evanescentă, a doua a lui Teodor Balş, dramatică şi perfectă formal impunîndu-şi aproape de la sine melodia cum o femeie îşi impune perfecţiunea frumuseţii fizice prin simpla prezenţă...

Cordoba
Singură şi depărtată...
Negru-i cîmpul, zarea toată,
Şi-n desaga mea, măsline...
Deşi drumu-l ştiu, ştiu bine,
N-ajung Cordoba vreodată...
Peste cîmp, prin vînt ce bate,
Calul negru, roşă luna,
Dintr-a Cordobei cetate
Moartea mă priveşte-ntruna
Ay, tu drum pierdut şi lung,
Ay, tu calul meu prea bunul,
Îmi aţine Moartea drumul
Şi la Cordoba n-ajung !
Cordoba,
Singură şi depărtată !...

Mai tîrziu devenind buni prieteni şi colegi de redacţie l-am rugat pe Teodor Balş să-mi transcrie în spaniolă poemul lui Lorca... Mi l-a scris cu un scris care îmi aminteşte o imagine surprinzătoare dintr-un poem al unei tinere poete care a citit într-una din şedintele Cenaclului nostru... „Moartea ascuţită" zicea tînăra poetă, şi am vrut să verific dacă imaginea e gratuită sau vine pe un canal inconştient din îndelungata observaţie medievală a aspectelor somatice ale muribundului... Scrisul lui Teodor Balş privit acum pe hîrtia care mi-a rămas de la el parcă e „ascuţit", parcă e ţipătul pe care-l dădea sufletul lui blînd ştiind că va muri întîmpinat pe drumurile Spaniei !

Căci de acolo venind în ţară, ştiam cu toţii că zilnic îi aţine Moartea drumul ! Ce pot să fac, iubitule Teodor Balş, decît să-ţi cînt în halucinant de frumoasa limbă românească în care l-ai tradus „Cîntecul de călăreţ" al lui Federico Garcia Lorca ?

Cezar Ivănescu

«Noapte de echinocţiu»

Ţipărind un număr relativ redus de cărţi (situaţie aproape ieşită din comun într-o epocă în care, paradoxal, chiar şi în domeniul poeziei pare să se fi ajuns la convingerea că prin cantitate este sigură dobîndirea notorietăţii), Teodor Balş a riscat, pare-se, cu bună ştiinţă, situaţia de a nu fi, adesea, luat în seamă de o anumită critică a cărei atenţie este prea mult reţinută doar de „numele" care, într-un exces de „hărnicie", monopolizează în chip obstinat afişul vieţii literare curente. Adevărul este că Teodor Balş, autorul unor cărţi în totul remarcabile, precum **Poarta soarelui, Nord, Noaptea corridei, Satul din pămînt,** aparţine acelei specii de artişti, tot mai rară în zilele noastre, care scriu poezie în măsura în care „emiţătorul" ei apare literalmente provocat de impactul bulversant ce are loc între eul lor, pe cît de vulnerabil, tot atît de refractar la exteriorizările spontane, şi „vocea" umană colectivă pusă în mişcare de o anumită realitate revelatoare, asumată prin retrăirea ei la nivelul experienţei biografice exemplare.

Privind faptele în intimitatea lor, am zice că pentru Teodor Balş aşa-zisa poezie a evenimentului se dovedeşte formula poetică privilegiată întrucît însemnele eternităţii circumscrise visului poetic îşi au rădăcinile, cu adevărat vii, tocmai aici, în grava şi frenetica identificare a sinelui, oglindit în realitatea descoperită şi redescoperită. Astfel, descripţia poetică, cuceritoare prin solemna ei rigoare şi prin alarmanta ei detaşare, în cele din urmă, precum la marii parnasieni cu suflete de romantici de altădată, nu face decît să singularizeze din perspectivă adînc contemplativă sublima dramă a cunoaşterii de sine : „Abandonate, frontiere / de scoici. Şi plaja părăsită, În amorţitele artere / oraşul tot mai rar palpită // întors de vînt şi înserare / în luminoasele-i cochilii. / De dincolo de munţi răsare / un ochi al vechilor Castilii // Străpuns de-un turn de catedrală / şi clopote murind. Sonore, / cu bronz în aripi, dau năvadă / penumbrele acestei ore // Înfăşurat în ele pasul / în ritm de metronom răsună ; / asfaltul îi absoarbe glasul / şi-şi şterge urmele cu lună // dar lunecă pe migratoare / orbite albe, constelaţii. / Imperturbabila mişcare / ne-absoarbe sufletele-n spaţii".

Zăbovind tot între paginile tulburătoarei cărţi **Noaptea corridei** (una din cele mai viabile experienţe româneşti în materie de „exotism" liric sublimat în acuta partitură de „jurnal" confesiv, în linia marii tradiţii autohtone : Alecsandri, Bolintineanu, Macedonski, Pillat), să reţinem că, pentru Teodor Balş, Spania se constituie în privilegiat univers mitico-poetic, capabil a favoriza în chip ideal dialogul poetului cu sine şi cu lumea. De aceea, în aceste clipe de inconsolabilă durere, nu ne rămîne altceva de făcut decît să dăm cuvîntul lui Teodor Balş, omul şi poetul de neuitat, inegalabilul tălmăcitor al lui Hernandez şi Lorca : „Luna intră în port / printre nori, ca o sanie / unde e taurul mort / Spanie, Spanie ? // Marea întoarce sub pini / lîngă stînci de pierzanie / valuri cu cap de delfini / Spanie, Spanie // Mîine în zori va fi doar / amintirea mea stranie / noaptea de lîngă hotar / Spanie, Spanie // Din Pirinei în Midi / platanii — albă litanie — Mare, / tu unde vei fi / şi tu Spanie, Spanie ?" **(Noapte de echinocţiu).**

Nicolae Ciobanu

V. Convenţionalitatea alegorică (2)

Şi mai extinsă decît precedenta, **Răbojul lui Sfîntu Petru** (1931) e o naraţiune în care alegoria bizuită pe convenţia epică alimentată, la rîndul ei, de miraculozitatea eposului apocrif-religios apare atotcuprinzătoare. Refuzînd a mai disimula în vreun fel formula, prozatorul este exclusiv interesat să dea la iveală un soi de nuvelă picarească, al cărei traseu, absolut pretextual, presupune accesul practic nelimitat la cvasitotalitatea mediilor social-umane dintr-o anumită epocă. Moralismul social, cu atîta ardoare practicat de scriitor, acum, se recomandă atenţiei la modul aproape enunţiativ, la concurenţă cu numeroasele sale pagini de publicistică. Optînd pentru o asemenea formulă, Agârbiceanu mizează pe eficienţa ei în planul predicaţiei. Nu este, însă, mai puţin adevărat că plăcerea de a povesti şi de a combina pe un atare teritoriu apare tot atît de stimulativă. Ispita reluării pe cont propriu a tonalităţii basmic-sanctificante, proprie naraţiunii hagiografice, se-străvede din primele rînduri („Atotputernicul şedea pe tronul de lumină, ţinînd în mîna dreaptă schiptrul cu care cîrmuia lumea. De vreme îndelungată şedea nemişcat şi se gîndea adînc. Greutatea gîndului începuse să-i umbrească faţa, să întunece strălucirea tronului, ca umbra unui nor. Lumina Raiului păli, şi-o adiere de vînt rece trecu printre flori şi încreţi faţa aoelor. Miraţi, îngerasii îşi strînseseră aripioarele de trup, ca nişte pui cruzi de porumbiţă"), după cum gestul insolitei priviri cu ochi de pămîntean a celor sfinte nu se lasă prea mult aşteptat („Sfîntu Petru se înfăţişă, girbov de povara veacurilor. Barba lui, albă odinioară ca zăpada, bătea acum în verde mucegăit. De atîta nemişcată pază la poarta Raiului, îi trecuseră oasele unul prin celălalt. Pe jos, doi paşi nu putea face. Aici îl aduse pe sus, ca pe un fulg, porunca şi voinţa Atotputernicului"). Cît despre tema făţiş moralistă şi educativă a foarte întinsei parabole, scriitorul o enunţă tot în partea de început ; Dumnezeu trasează, ca la carte, sarcinile trimisului său pe pămînt : „Ascultă, Petre, zise Domnul, zîmbind acum cu bunătate, şi tot Raiul se lumină din nou, vreau să le dai o mînă de ajutor românilor. Prea stau pe loc, prea se zbat ca peştele pe uscat ! Prea sînt multe împărăcherile între ei ! Trebuie să vezi, la faţa locului, pricina. Da, îi ştiu eu ! Li-e greu pînă s-apucă de-o treabă bună" etc.

Spre deosebire de Gala Galaction, Ion Agârbiceanu se arată deci străin de ambiţia obstinat eclesiastică vizînd transplantarea străvechilor „minuni" primitiv-creştine. Spiritul laicizant de sorginte apocrif-folclorică ce se insinuează în tonalitatea generală a povestirii trimite, mai degrabă, la nuvelistica lui Caragiale şi, poate, la poveştile lui Creangă. O scenă ca aceea în care Scaraoţchi îşi mustruluieşte ciracii aminteşte pe loc scena similară din **Kir Ianulea :**

— „Afurisiţilor, cu-ntîmplarea asta era să-mi uit de ce m-am grăbit. Este careva între voi sosit de curînd din România ? Să iasă din rînd !

Jumătate din ghiavolii din faţă făcură un pas înainte.

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEŞTI

ION AGÂRBICEANU

Scaraoţchi zîmbi, îşi linse mustăţile de amîndouă părţile, cu o limbă lungă ca de dulău. Ştia că tot pe-atîţia rămăseseră în România. Făcuseră două tabere : una se hodinea în adîncuri, alta lucra în ţară, pe lîngă legiunile pe care le risipise peste toată faţa pămîntului".

Iar viziunea enormă ilariantă asupra iadului însuşi, nu mai încape vorbă, aminteşte de binecunoscutele poveşti cu draci ale lui Creangă : „Scaraoţchi răcni de se cutremură cataoteazma cerului, iar ghiavolii, mici şi mari, de spaimă cumplită, săriră, huiuştic ! în căldările clocotitoare, ca broscoii, cînd să-i calci, în helesteu. Flacăra, cum năvăli pe porţile dărîmate, aprinse barba lui Scaraoţchi, de pe miros nu cunoscu nimic, că era obişnuit el, în Iad, cu mirosul de floacă arsă, dar cînd ajunse arsura la pieliţă, sub bărbia ascuţită şi pe falca dreaptă... din strigătul lui se porni un vînt care smulse flăcările din jăratec, le învălui pe sus, prin unghere, şi le stinse".

Neînţelegînd, însă, să rămînă în limita formulei consacrate, Agârbiceanu trage cam totul pe făgaşul alegorismului strict utilitarist. Creaţia epică sieşi suficientă din unghi fantastic cedează adesea în favoarea tezismului moralizant. Drept urmare, miraculosul este minuit după bunul plac, îndeplinind peste tot funcţii de **deus ex machina** absolut docil. Din bătrîn gîrbov, neputincios, Sfîntu Petru se transformă pe loc în „bărbat voinic, vînjos şi sprinten", imaginea iadului i se arată gratie faptului că „braţul i se luminează ca de-o flacără roşie", pe pămînt ajunge atingînd cu talpa vîrfurile munţilor Ceahlău, aici, pe pămînt, după împrejurări, la cînd chipul unui bătrîn călugăr, cînd chipul unui generos avocat, cînd chipul unui flăcău puternic şi harnic etc. Convenţionalitatea alegorică, efectiv programatică, este pe alocuri atenuată datorită ironiei contaminate, ce perturbă solemnitatea „minunilor" săvîrşite de Sfîntu Petru. În atare împrejurări, ca şi la Caragiale, miraculosul se descalifică în contact cu spiritualitatea destins bufonică. Împrumutînd identitatea avocatului Ion Albu, în procesul dintre ţăranii din Curmătura şi moşierul Maltopol, trimisul lui Dumnezeu atrage de partea sa pe agronomul Chiriac făcînd uz de cunoscutul apelativ „Piei, Satano", „minunea" culminînd cu o scenă de tot amuzantă :

„— Nu vă lăsaţi ispitiţi de Cel Rău, zise iar advocatul, ci mai virtos cereţi ajutorul Celui Preainalt. Închinaţi-vă în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh ! Cînd zise cuvintele din urmă, închinîndu-se, şi după el poporul, advocatul ridică dreapta, în care se văzu o pereche de chei, şi tăie în aer o binecuvîntare largă în formă de cruce.

Şi... o, minune ! Dregătorii căzură cu feţele la pămînt, se zbătură un răstimp, ca peştii pe uscat bolborosind cuvinte neînţelese, apoi se întinseră nemişcaţi. Ciocoiul căzuse pe burtă şi se învîrtea pe ea, ca pe-un glob, făcînd roată bălăbănind din mîini şi picioare. Văzîndu-l cum se învîrtea, cu toată spaima de cele văzute, oamenii bufneau de rîs. Iar părintele Constantin, după ce fu zguduit să i se desfacă mădularele, făcea acum închinăciuni, tot pînă-n pămînt. La spatele lui, paracliserul bătea mătănii şi săruta ţărina ! Vătăşeii de la primărie, cînd văzură pe diregători fără suflare, săriră cu găleţile de apă şi abia-i treziră. Peste agronomul Chiriac vărsară trei găleţi, că-l aflară mai mult mort, întins pe podeala primăriei, şi abia-l făcură să-şi deschidă ochii".

Sînt în **Răbojul lui Sfîntu Petru** şi cîteva interesante momente care, de-ar fi fost anume exolorate în latura virtualităţilor fantastice, nuvela ar fi putut înregistra unele însuşiri salutare, s-ar fi putut desprinde de solul alegoriei previzibile, îndeajuns de monotone. Ne gîndim, în speţă, la ideea ingenioasă a Sfîntului Petru de a „fura" identitatea avocatului Ion Albu în timpul cît acesta lipseşte din localitatea unde are loc procesul pentru ca, odată întors, omul să fie năucit de faptele ce i se atribuie şi de care, în realitate, este complet străin :

„Advocatul o privea prostit.

— Ce te uiţi aşa de speriat. Ce vor gîndi trecătorii ! Însoţeşte-mă şi-mi explică.

Şi porniră alături.

— Nu-nţeleg nimic.

— Aş ! Nu-nţălăgi ! Mi-ai făgăduit că nu te vei duce la Curmătura în ziua aceea.

— Şi nu m-am dus !

— Ba încă ai adus dovezi despre moşia cealaltă. Iar scrisoarea cu oferta ai plimbat-o pe la nasul agronomului Chiriac.

— Nu mă-nebuni, cucoană ! N-am fost nicăieri !"

De asemenea, reţinem promiţătorul episod cînd, alarmat de compromisul unui poet cu el însuşi („picanterii, vorbe cu două înţelesuri, în fiecare vers batjocură cu nemiluita, tablouri decoltate, cuvinte care numeau sau făceau aluzie la trupul omului şi mai ales al femeii de la briu în jos"), „Portarul Raiului" ia înfăţişarea criticului (!?) de mult decedat, făcîndu-şi apariţia în faţa păcătosului stihuitor :

— „Poetul îl privi uimit. După cîte îşi aduce aminte, criticul acela murise. Dar, plin de mustul inspiraţiei, capul îi era tulbure şi n-ar fi jurat dacă-şi aduce bine aminte.

— Dumneata, maestro ? ! întrebă el, ridicîndu-se încet de pe scaun. Cînd ai venit ? Cum ai intrat ? N-am auzit nimic !

— Ce să auzi, cufundat cum eşti în porcăria asta.

— Maestre !

— Nu ţi-e ruşine să pui asta pe hîrtie ? Asta e artă ? Pentru aceea ţi-a dat Dumnezeu talent ? N-aş fi crezut !"

Din păcate, asemenea momente constituie simple incidente în economia amplei nuvele ; prozatorul e prea de tot înrobit de presupusa eficienţă moralizantă a lesniciosului său demers alegorizant.

Nicolae Ciobanu

P.S. În foiletonul precedent, în loc de Vasile Bogdan, peste tot, se va citi **Vasile Albu.** De asemenea, numărînd de jos în sus, se va citi : **la** Ilarie (nr. 15), **nu e** compatibil (r. 73), nu **depăşeşte** (r. 87).

NUMELE POETULUI

DELIA DUNĂ

Un adevărat „copil minune", de o rară blîndeţe şi ascultare, mergînd pînă la a-şi reprima o mare vocaţie de muziciană în favoarea filologiei, şi asta numai şi numai pentru a-şi feri perechea de părinţi, Delia Dună şi-a revărsat fervoarea spirituală ispitită de arcanele Logosului ; am debutat-o în revista „Luceafărul" cu o recenzie diabolic de bine scrisă, aşa cum colegii noştri Emil Manu sau Eugen Simion nu vor reuşi să scrie nici la bătrîneţe, întrucît pe ei încă-i mai deranjează unele cuvinte noi (neologismele, de aceea, dacă aţi observat, ei folosesc mult ologismele), apoi a fost debutată cu poeme în „Astra" de către Iv. Martinovici şi publicată tot de revista noastră cu traduceri din René Char... În şedinţa a opta a Cenaclului „Numele Poetului", Delia Dună şi-a citit bulversantul volum de poeme Vînăt de maluri, *scris pe un pat de spital după o experienţă traumatică... Versurile ca o vivisecţie, bolborositoare, directe şi limpezi apoi ca o jubilaţie a sensului, destrămate, aglutinate de o artă combinatorie exasperată de absenţa unei mistice, ne-o arată pe Delia Dună deplin conştientă de insolitul unui discurs poetic controlînd mai multe nivele de limbaj... Zgomot şi muzică, versurile Deliei Dună nu au însă nimic din epigonismul rostit cu dinţi strepeziţi de luniste gen Mariana Marin... Necomplexată de „feminitate", inteligentă, logoreică cu măsură, Delia Dună nu uită totuşi că poezia este şi afectivitate, vîrful de lance al oricărui discurs poetic cu intenţii tranzitive...*

Transcriem din poemul Sala-seringă *care fărîmiţează rostuirea „cu paşi rari cortegiul arvalilor / se apleca ritual ridicînd la soare / cenuşa măsurat sărutată / cu gesturi largi augurul sfinţea zările / la sudul / răsăritul patimilor / apusul stins al patimilor / aplecaţi-vă muritori la femeia de piatră / binecuvîntaţi între voi, sărutaţi-vă măsurat crucea / încet, încet, cîte unul / îndoiţi-vă genunchii / aceeaşi mînă care spală morţii / o spală îndelung buzele voastre tremurătoare / uscate / aceeaşi mînă, uscată în gestul triadei/ sfinţire / jilavă / şi strînge ţîţa bogată-a ţigăncii".*

Delia Dună nu e numai o poetă de mare viitor, ea e şi muza (şi soţia) satanicului poet Tiberiu Dăioni... Vă puteţi închipui două genii într-o casă?

P. S. *Citind savuroasele* Memorii aproximative *publicate de prietenul Vlad Muşatescu în „Suplimentul literar-artistic" al „Scînteii tineretului", descopăr în ultimele numere (nr. 23, 24) un scurt episod în care apar ca „personaj", nu „aproximativ" ci în întregime „inventat"... Cum am bunul obicei să-mi scriu eu însumi „memoriile" cît încă mai ţin minte cîte ceva („C'est les jeunes qui se souviennent, les vieux ils oublient tout". — Boris Vian), îl rog pe venerabilul prieten Vlad Muşatescu să mă creadă pe cuvînt şi ca atare să elimine episodul respectiv din textul viitoarei sale cărţi,* Memorii aproximative.

Nu cred că aş fi făcut publică această rugăminte, dacă în ultima vreme nu s-ar fi înmulţit persoanele care, oral, în scris, sau pe calea undelor sonore, răspîndesc fel de fel de istorii calomnioase pe seama mea...

Cezar Ivănescu

N. R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

Desen de Petru Ţira

Urmare din pag. I

Dar de ce l-am pomenit în titlul acestor însemnări şi pe Pandrea ? E vreo legătură între el şi Borges ? Este şi nu este. Strălucitul jurist şi inegalabilul om care s-a opus fascismului (semnalîndu-l printre primii în lume) e prezent... postum în revista „Argeş" cu o extraordinară pagină... borgesiană despre „Omenia lui Lucian Blaga". După ce arată că despre poetul, ginditorul şi esteticianul Lucian Blaga s-au scris şi se vor mai scrie tomuri groase sau elegante schiţe ideologice şi de izvoare, Pandrea consideră că a sosit timpul să se vorbească şi despre omenia omului Lucian Blaga. Între om şi operă nu se găsesc — în cazul umanistului născut în Lancrăm, spune Pandrea — distonanţe şi bovarysme, ca la alţi scriitori, care sînt înfractori în frac. „Blaga a întruchipat toate virtuţile înalte ale poporului nostru : toleranţa în idei, omenia faţă de străini, dîrzenia şi protestul faţă de invadatori şi cotropitori, curajul moral al celui ales, pus în dilemă de istorie şi aflător în slujba poporului său, curajul intelectualului de a spune **da** şi a spune **nu** cînd cetatea se află în impas sau la cotituri de evenimente istorice şi internaţionale". Dar iată cîteva fragmente din însemnările lui Pandrea :

„După instalarea dictaturii legionaro-antonesciene, la 6 septembrie 1940, s-au operat arestări în oraşul industrial Mediaş pentru muncitorii comunişti (...) s-a făcut un **„lot al Mediaşului"** cu 300 (trei sute) de oameni pentru care s-a cerut pedeapsa cu moartea. Acuzaţii ajutaseră pe deţinuţii din închisori prin colete de bani. Listele căzuseră în mîinile Siguranţei Generale a statului. Arestări, schingiuiri, molestări. Procese. Orice stipendiere a unui partid interzis se pedepsea cu moartea. Partidul Comunist Român era atunci interzis. Ergo (deci) : moartea pentru cotizanţi !

Lotul a fost trimis, cu oameni în lanţuri, la Sibiu, în faţa curţii marţiale, prezidată de un colonel-magistrat, aristocrat carierist şi cam histeroid.

Voi povesti, cîndva cu amănunte, povestea acestui lot al Mediaşului, cu acuzaţi încadraţi la moarte şi salvaţi, după peripeţii senzaţionale în luna mai 1941, la curtea marţială din Craiova, după alergături de opt luni ale avocatului ales şi gratuit. Hazardul a făcut ca să fiu avocatul acestui lot al Mediaşului cu 300 de candidaţi la moarte.

Fără Lucian Blaga la Sibiu, în prima etapă, nu s-ar fi putut face nimic...

La Sibiu, am găsit ajutor imediat, necondiţionat, cu o seninătate de filozof antic, la Lucian Blaga. A mers cu mine, pretutindeni, în cele trei zile cînd am bătut la uşa sa, la inima sa. Lucian Blaga a sărit în ajutor şi pentru cei 300 de comunişti şi antifascişti, clienţii mei, într-un timp cînd noţiunea de comunist echivala cu termenul de lepros. M-a sfătuit ce trebuie să fac. M-a condus prin Dedalul misterelor locale, pentru a-mi feri meseria şi prestigiul de la un abator judiciar şi pentru a nu terfeli omenia noastră românească.

Acest filozof punea accente pasionate în definirea eticei universale şi locale române, nu numai a filozofiei şi esteticii române. Acest lucru făcea şi Brâncuşi. Cultul comun şi aproape idolatru pentru marele gorjan statuar ne unea şi mai mult. Pentru Mine, Arta era justiţia absolută, după definiţia lui Brâncuşi, pe care Blaga il slăvise în articole din 1923 pînă la poezia sa **Măiastra.**

Aşteptăm deliberarea clienţilor invitaţi de mine ca să semneze procurile pentru strămutarea lor din ghiarele morţii, care ar fi avut loc, dacă ne judecam la Sibiu, în „momentul verde".

O strămutare penală este o ofensă adusă justiţiei locale şi nu se obţine decît cu greu de la Tribunalul Suprem.

Lucian Blaga mă sfătuia pentru strămutare...

— Dacă pierd la casaţie II Bucureşti ? Ce mă fac ? Se înfurie prinţul fanariot, colonel-preşedinte la Curtea marţială.

— Te afli în faţa unui pariu pascalian. Dacă te judeci la Sibiu, asişti la un abator judiciar. Cei 300 inşi vor fi judecaţi rapid şi împuşcaţi. Nu vei fi medic, ci un ţircovnic, care vei ţine luminările şi vei cădelniţa de morţi. Din filozofvraci, din doctor în drept, ajungi popă în odăjdii, un popă **sui-generis,** ca tatăl meu, care cetea Faust şi pe Kant în altarul bisericii din Lancrăm. El îngropa şi cădelniţa morţii din boală şi de bătrîneţe. Tu pui concluzii la împuşcat cu anticipare şi la un simulacru de justiţie. Dacă pierzi la Bucureşti, prelungeşti viaţa şi amîni moartea clienţilor. Te afli într-un impas de pariu pascalian negativ. Nu eşti filozof al Dreptului ? N-ai scris despre **„Filozofia judiciară a lui Bărnuţiu"** (1935), în limba germană despre **Izvoarele lui Montesquieu** (1932)) şi despre **Psihanaliza judiciară ?** Iluminismul ardelean, preludiul revoluţionar al lui Montesquieu pentru 1789 şi psihologii subconştientului la Sigmund Freud mă fascinează şi pe mine. Te afli în pariul lui Blaise Pascal în acest moment 1940. Libertăţile au murit. Te-ai întors la Evul mediu. Plutim în evul mediu al Inchiziţiei. Papa sub glugă brună e Hitler, Torquemada este schiopul Dr. Goebbels.

Am replicat : nu sînt filozof. Sînt simplu avocat practician cu răspunderi profesionale şi morale imense. Pledez absolut gratuit : cota sufletului meu de oltean.

Am crezut că voi cădea curînd prizonier. Mă aşteptam la arestare, la Sibiu. Am scăpat de arestare, graţie asistenţei unui filozof cu blamidă academică, graţie unui poet respectat unanim. Mi-aţi asigurat ariergarda...

Batista omului de omenie Blaga a fluturat pe peronul gării Sibiu pentru medicul leproşilor care pleca cu trenul accelerat la Bucureşti, pentru a cerşi milă, îndurare şi justiţie, cu textele procedurii şi codului penal în mînă, cu tomurile groase de criminologie italiană iluministă în mînă...".

După ce a cîştigat procesul la Craiova, Pandrea l-a revăzut pe Blaga la Sibiu.

La despărţire l-a întrebat :

— „Magister, cum să vă mulţumesc ?

— Ce spui de mulţămită ? Am dat sărutul leproşilor tăi. Nu sîntem noi filozofii de milenii, vraci — adică medici în cetăţile unde izbucnesc molimile ? În timpul de tihnă a cetăţilor, filozoful se urcă în turnul de ivoriu. În timp de învălmăşag şi panică, filozosul şi poetul se află lîngă semenii săi, lîngă cetăţeni şi printre oameni".

Cine poate uita batista lui Lucian Blaga fluturînd pe peronul gării din Sibiu ?

CUMPĂNĂ

Îndoiala lui Parmenide

Şi trece noaptea peste vii
şi ziua peste morţi
tu, singuraticule, ştii
cum în acest amurg
mai laş decît orice amurg
eşti tras la sorţi.
Ce-ai vrea să fii
să stai un veac printre cei vii
ori vrei să umbli
fără sfîrşit printre cei morţi ?
Dar iată, pînă să vorbesc
sînt aruncate zarurile,
sînt slobozite valurile
între ceresc şi pămîntesc.
Şi iată, fără ştirea mea
sînt tras la sorţi
şi nu mai ştiu
de este zi, de este noapte,
dacă sînt mort, dacă sînt viu
şi nu mai ştiu în jurul meu
care sînt vii, care sînt morţi
şi nu ştiu dacă mi s-a dat
acestea toate să le ştiu.

George Alboiu

PRIVIREA LUI ORFEU

...Deinde vivere...

Fericit este sufletul meu / scufundat în tăcere și așteptare / stau singur și ascult amurgul / cucerindu-mă ca pe o cetate părăsită. ...Efortul comunicării zoomorfe presupune, desigur, un raport, o tensiune înflăcărată de interese și patimi în care funcțiile celor două instanțe, celor doi termeni intrați în conflict se modifică mereu, într-o succesiune a cărei viteză de mișcare, în strictă dependență de natura și scopul procesului respectiv, tinde la anularea reciprocă a diferențelor inițiale pînă la transformarea binomului în monom și a dialogului în monolog ; conflict izvorît dintr-o lipsă și dintr-un exces, dar mai ales din condiția primară a heterogeniei factorilor implicați în această dramă teribilă a descoperirii celui mai eficient canal capabil să le transmită mesajul : un conținut arbitrar pus în evidență de o alternare nedeterminată de forme pînă cînd acesta devine de nerecunoscut în raport cu ce a fost inițial adică el însuși, o înghețată, dogmatică formă. Dezechilibrul relativ care stă la originea oricărei tensiuni create între două entități și necesitatea absolută a abolirii acestuia, astfel că statutul diferențiat al emițătorului și receptorului să alterneze pînă la dispariția lor ca atare determină însăși esența, finalitatea comunicării, în măsura în care un termen recepteazǎ un mesaj, îl transformă în variante nedeterminate pînă cînd îl asimilează și în cele din urmă se abandonează semnificației sale, aneantizîndu-se, adică, identificîndu-se cu termenul dintîi care l-a emis. Entropia lui Clausius, ca sens al celui de-al doilea principiu al termodinamicii, seamănă pînă la identificare cu dialectica ambiguă (atîta timp cît mesajul încă nu a fost transmis, deci calea lui în experiența practică nu a fost încă trasată de experimentul teoretic einsteinian) cu cea a comunicării în care intră, fatal, lupul și mielul : la cele două capete ale firului, canalului, codului etc. cele două ființe își fac semne (nu-i așa ?) pînă cînd una reușește să se facă înțeleasă de cealaltă, adică înțelegerea mesajului echivalează cu abandonarea, înfulecarea, asimilarea și încetarea procesului de comunicare între cele două instanțe : procesul a devenit o stare, monomul ia locul binomului iar monologul, dialogului. Astfel încît, foamea și dragostea, cele două forțe romantice ale lui Nietzsche care duc lumea înainte, se definesc mai ales prin statutul lor de energii purtătoare de tensiune și dezechilibru, de furii neîmblînzite ale nevoii de comunicare zoomorfă.

Primum scribere, deinde vivere... sau, după cum observa Oscar Wilde (dar el într-un sens pur estetic), viața începe să imite arta. (Dar ce ? nu spunea și Ibrăileanu că generația sa a învățat să iubească după poeziile lui Eminescu ?), așadar comunicarea, procesul transmiterii mesajului, sistemului de semne de la un termen la altul și-a schimbat sensul, deși direcția a rămas aceeași. Căci este vădit lucru că informația se transmite ca un sistem organizat de semne, ca dintr-un pol (abstract și activ) către un pol (concret și pasiv), procesul de învățare refăcînd un fel de numărătoare inversă a cunoașterii. Tensiunea dramatică iscată de inegalitatea, heterogenia celor două capete ale firului, unul cu rolul de emițător și celălalt de receptor, se rezolvă, în procesele de natură psihotropă, prin efortul decodării sistemului organizat al limbajului, al textului emis de scriitor ale cărui semnificații trebuie să le stabilească cititorul. Aceste semne ciudate instituite într-un cod închis între cele două coperți ale cărții, frumoasa din pădurea adormită, speculații în sfera cea mai abstractă a oricărei semiologii, la contactul cu destinatarul lor necunoscut, se trezesc la o nouă viață pentru a-și împlini destinul : restabilirea echilibrului între cele două valori intrate într-o competiție nu ontologică (nu cititorul își creează textul) dar gnoseologică, ceea ce, pînă la urmă, cred că înseamnă același lucru, dacă avem în vedere că existența omului se definește, la modul superlativ, prin limbaj : limbaj a cărui organizare, codificare inițială, în procesul care urmează închiderii contactului, tinde spre anularea lui informațională și restabilirea unei pasivități feminine, entropice a sistemului. Despre necesitatea contemplației voluptuoase a textului, monstru mitologic care trebuie adorat de o conștiință feciorelnică în ignorarea somnolentă a încărcăturii lui semantice, referințiale, Barthes notează : „Nimic mai deprimant decît să-ți închipui Textul ca un obiect intelectual de cugetare, de analiză, de comparație, de reflectare. Textul este un obiect al plăcerii".

Primum scribere, deinde vivere... Apologia pe care o face Barthes Textului, ca obiect suprem al plăcerii ține, fără îndoială, de ridicarea acestuia la rangul și valoarea transcendentă a Mitului, mit care numai aparent și paradoxal poate să cadă sub incidența istorică a comunicării în timp, el rămînînd, în fond, numai un prilej, o ocazie oferită pentru a-și dovedi încă o dată esența de arhetip. Variantele posibile ale acestui gen de cădere în timp, care este actul lecturii, nu alterează, cum s-ar crede, natura ontologică intangibilă a modelului inițial, deși un coeficient de nedeterminare a ceea ce este el în sine rămîne valabil, și tocmai acest coeficient îl apără, îl salvează de la asimilarea totală și deci de la moarte : obiectul plăcerii trăiește ca atare prin ceea ce rămîne misterios, necunocut în el, și iată de ce, de pildă, proza istorică și documentară are nevoie, pentru validarea ei, de confruntarea cu realitatea, în vreme ce Mitul își este suficient sieși : el a realizat entropia la nivelul sistemului închis din care iradiază fragmente, fulgurații ca obiecte de cult ale sufletelor însetate de absolut.

Experiența, procesul comunicării are o natură dramatică la nivelul gnoseologic, de transmitere a mesajului de la emițător la receptor, dar însuși mesajul, statutul său ontologic am văzut că rămîne intangibil, nemodificat în continuă emergență de sine, luînd forma cameleonică a vasului pe care-l umple, a cititorului pe care-l corupe, îl convertește la o nouă credință, fie ea și numai de o clipă, dar în nemișcarea ei revelată, triumfătoare cît eternitatea : ea este starea fericită care urmează procesului dramatic al căutării și găsirii drumului, canalului, conductei necesare entropiei și iluminării abrupte ; repaosului tăierii dialogului și reducerii sale la un monolog în care textul se reflectă pe sine ca un fericit Narcis, la adăpost de gelozia provocată de alteritate căci alteritatea, non-eul au fost abolite, suprimate și asimilate într-un eu unic, fericit, dizolvat în tot ca o sămînță roditoare în toate părțile sale : „...atunci cînd scrii, împrăștii o sămînță, poți să-ți închipui că împrăștii o sămînță și că, în consecință, ești reintrodus în circulația generală a semințelor". Aceste cuvinte care spun ceva despre semnificația orfică soteriologică a gestului de a scrie, de a-ți exorciza moartea prin dizolvarea în text îi aparțin tot lui Barthes, de aceea e bine ca atunci cînd te trezești dimineața veghează la căpătîi de concepte în odăjdii albe, apostoli ai învierii tale prin cuvînt, să murmuri : **Fericit este sufletul meu / scufundat în tăcere și așteptare / stau singur și ascult amurgul / cucerindu-mă ca pe o cetate părăsită.**

Dan Laurențiu

Miliardarii

Pasionanta monografie reportericească „Miliardarii și mizeria lor morală" (Editura „Facla", 1983) este nu doar întîia contribuție a unui cu totul remarcabil gazetar, Dumitru Constantin, ci și una dintre primele încercări românești de a compune un soi mai puțin obișnuit de sinteze de „istorie digerabilă" pe teme de ordin senzațional. În alte părți, asemenea culegeri au deja o „preistorie" și o „istorie" care, sub aspect cantitativ, au generat rafturi întregi de bibliotecă : pasiunea publicului pentru „realul" care depășește ficțiunea este absolut ieșită din comun. La noi, specia nu a propășit decît sub forma unor memoriale de călătorie (precum „Marile canioane" de Dan Grigorescu și „America ogarului cenușiu" de Romulus Rusan) ca și prin inteligenta gazetărie internațională a lui Ioan Grigorescu ; adăugînd, la acestea, o recentă culegere de eseuri social-politice a lui Radu Budeanu și cîteva încercări ale lui Neagu Udroiu, amîndoi jurnaliști de o formulă nouă, mai vie, rezultă o imagine în plină mișcare, probabil că mîine mult mai consistentă. Adevărul e că astfel de „sinteze" romanțate, cum e aceea despre „miliardari" a lui Dumitru Constantin, sînt prin definiție best-sellers : omul comun e curios de viețile secrete ale oamenilor celebri, ațîțat așa cum este, de știrile ziarelor și ale agențiilor de presă. Am impresia că asemenea fenomene de „celebritate" internațională (care înconjoară, paradoxal, pe unii bogătași stupizi) nu ar fi apărut în absența presei vorbite și scrise de mare tiraj, Cresus, Sardanapal, Cleopatra, care sînt Rotschilzii antichității, nu cred că erau mai „săraci" decît Onassis ori Ivar Krenger, însă biografia lor putea preocupa cel mult pe istoricii de curte dacă nu pe autorii de anale. Nimic altceva decît niște vagi rumori, asemănătoare cu legenda, nu pătrundeau pînă la omul mediu. Istoria care trepidează și ar voi, încă din regimul clipei, să nu aibă secrete i-a făcut pe „miliardarii" momentului să nu se mai retragă (decît strategic) dinaintea blitz-urilor și a țăcănitului de telex internațional. Viața lor e un continuu scenariu, biografia lor reală sau „propagandistică" e un „rol" într-o piesă de teatru, materia, în definitiv, pentru un lung șir de romane, în fond moralizatoare. Despre toate acestea, Dumitru Constantin a tratat cu virtuozitatea gazetărească și cu un instinct al documentului care e propriu jurnalistului de vocație. Spre a recompune, cu abilitatea unui detectiv particular căreia i s-a adăugat volubilitatea reporterului de senzație, biografiile „miliardarilor" el a întreprins, mai întîi, o istovitoare operațiune. A luat colecțiile de ziare și de reviste occidentale și românești, a scotocit cartoteci, a comparat datele, a studiat „cazurile" comparînd rezultatele proprii cu acelea ale altor „monografiști" care se ocupaseră de temele lui (W. Manchester, Alan Jenkins, P. Arnold, J. Bassan). Cazuri ? Acesta e, cred, cuvîntul cel mai nimerit căci nu este printre „personajele" adevărate ale lui Dumitru Constantin unul care să aibă trăsăturile unui om normal. Bogăția, atunci cînd depășește condițiile imaginabile, ia, probabil, mințile celui mai solid psihologicește dintre indivizi. A pune drept emblemă a „miliardarilor", așa cum face Dumitru Constantin, „mizeria morală" nu e, orice s-ar zice, un atractiv „trouvaille" publicistic ci e în definitiv o judecată constatativă de cel mai direct simț social. Dealtfel, autorul a descris pe larg biografiile de un mare pitoresc, ale acestor inși : curiozitățile cele mai extravagante, excentricitățile de neimaginat, afacerile cele mai obscure, toate acestea sînt culese și interpretate (e drept, fără sforțarea de a face politologie, căci nu aceasta a fost ideea autorului) într-un chip pe deplin convingător. Nu deconspir elementele de factologie, palpitante ca într-un roman polițist : ar însemna să micșorez din efectele de lectură, esențiale în asemenea întreprinderi. Nu am, dealtfel, nici o șovăire ; „Miliardarii" e un best-seller și încă prin aceea că au, în Dumitru Constantin, „monografistul", sistematic și ferm. În totul, o remarcabilă contribuție de gazetărie inteligentă.

A.S.

Nevoia de Albă ca Zăpada

Se poate scrie literatură pentru copii cu talent și meșteșug, cu ingeniozitate și îndemînare. Se scrie mai rar, din păcate, cu sufletul și cu acea voluptate de a redeveni copil care constituie trăsătura de căpetenie a acestui gen de literatură, încercat de mulți, dar reușit de puțini, pentru că nu este ușor lucru a iubi cu adevărat povestea și copilăria. „Copilăria și poveștile Copilăriei — spune cu justețe Silvia Kerim în prefața la volumul său de ficțiuni pentru copii **Poarta de sticlă** (Editura **Ion Creangă, 1982**) — ar trebui ocrotite, așa cum sînt ocrotite pădurile și iarba. Ar trebui ocrotite ca Viața însăși".

O ocrotire a poveștii și a spațiului ei fermecat este ceea ce încearcă în primul rînd și autoarea acestei frumoase cărți (cu superbe ilustrații semnate de Elena Boariu), carte care se adresează deopotrivă copiilor și adulților, fiindcă nu e de conceput un bun volum pentru copii care să lase indiferent sau insensibil pe omul matur. Aș îndrăzni să afirm chiar că viabilitatea acestui gen de literatură se verifică tocmai prin priza ce o poate avea asupra acestuia din urmă, prin „maturitatea" problemelor pe care le ridică, rezolvate firește într-un limbaj delicat și accesibil. O carte pentru copii nu e doar o „copilărire", ci poate fi, bine scrisă firește, un mijloc de instruire și de sensibilizare în lucruri ceva mai grave. Astfel de lucruri, asemenea noțiuni, trăiri și stări psihice ceva mai complicate își propune Silvia Kerim să introducă în spațiul copilăriei prin „poarta de sticlă" a ficțiunilor sale, transparente și deopotrivă avînd miez moral. Este evident că într-o asemenea încercare temerară de a răstălmăci, de a face sesizabile copiilor „boli ale sufletului", ca și posibile și necesare vindecări ale lui — pentru că despre suflet e vorba în mai toate narațiunile Silviei Kerim — autoarea e călăuzită de exemplul tutelar al poemului lui Saint-Exupéry, **Micul Prinț**, al cărui personaj e adus în cîteva rînduri în cuprinsul propriei ficțiuni, ca și alți eroi egali de celebri cu care Silvia Kerim are și îndrăzneala și bunul gust de a continua noi și credibile aventuri într-un soi de „poveste a poveștilor", cum e, de pildă, remarcabila **Poveste de iarnă.**

Ca și în **Micul prinț**, în povestirile Silviei Kerim se poate suferi cumplit de singurătate, de dor, de absența prieteniei. Primejdia mortală a singurătății, lipsa miraculosului „Acasă" cu tot ceea ce înseamnă el în ce privește căldura umană îi traversează, de altminteri, toate narațiunile, acordîndu-le acestora un dramatism tandru. Autoarea reușește să facă palpabilă, pe înțelesul și al copiilor, senzația mai complexă de solitudine, nefericirea de a te simți singur, cum reușește, de asemeni, admirabil în a găsi echivalentele concrete, sensibile și poetic accesibile ale prieteniei, ale dăruirii de sine și dragostei de viață. Povestirile ei încercuiesc simplu, fără emfază, un sens al existenței care stă de partea sufletului și a inimii. Vindecările de diferite slăbiciuni se fac aici nu cu apă vie, ca în tradiționalele basme, ci cu miros de pămînt, de fîn și ploi, cum se întîmplă în prima povestire a volumului, **Bulgărele de pămînt.** Și dacă Micul prinț își alege planeta lui singuratecă, unde să îngrijească de doi vulcani și o floare, personajele de basm reunite de Silvia Kerim, ieșind din cărți pentru un periplu spre stele, se reîntorc în schimb fiecare în povestea lui, „știind de acum înainte că Pămîntul este casa lor, stea între stele singura stea pe care se zămislesc povești". O asemenea morală, deloc moralizatoare însă, ci, dimpotrivă, travestită simpatic în umor și gingășie, expusă în detalii concrete, realiste, imediat sugestive impune profunzimea delectabilă a ficțiunilor Silviei Kerim. Avertizînd suav asupra spaimelor singurătății și a lipsei de prieteni, acestea devin nu rareori adevărate poeme ale „bucuriilor mici", ale acestor bucurii ce alcătuiesc — cum spune inspirat autoarea — **Calea-de-ntors-acasă** : „Deci : bucuria de-a revedea copacii de pe alee, bucuria de-a auzi de departe greierii, țîrîind în grădină, bucuria de-a deschide poarta, bucuria de-a revedea cățelul dînd din coadă la venirea ta, bucuria de-a simți mirosul plăcintelor cu mere venind dinspre bucătărie, bucuria de-a trece pragul..."

Pentru a ilustra aceleași idei de bază, care-i călăuzesc întreaga fantezie, ideea de solidaritate, de dăruire, de responsabilitate umană, Silvia Kerim făurește pe cont propriu, cu ingeniozitate, cîteva „legende" florale și animaliere : aceea a liliacului, a tigrului („cel mai singur animal din lume"), a cămilei, metamorfoză, aceasta, în închipuirea autoarei, a fluturelui-galben-de-o-zi, și legată fiind, tot printr-o explicație proprie, de invazia deșertului în pămînturile, altădată fertile, ale Saharei. Metoda cea mai convingătoare a autoarei o constituie însă îmbinarea de lirism și realitate, apelul sugestiv la plantă ori animal pentru a evoca și inspira totodată trăiri omenești. O mică poemă a jertfei și a salvării este astfel povestirea **Bradul în Noaptea de Iarnă** care se încheie în aceste delicate tonuri ce nu elimină observarea reală : „Se lăsa pe-o parte, alunecînd din ladă, în zăpada luminată de felinarul palid. Adormi de tot. Peste noapte se porni ninsoarea. În zori, veniră gunoierii. Luară mormanul de gunoi, cu ladă cu tot. Dar ocoliră bradul nins, crezînd că-i un brăduț adevărat".

Cu extraordinară gingășie pentru ființele așa-zis inferioare sînt scrise, de asemenea, povestirile din secțiunea intitulată **Nu intrați, cîine bun !.** Explicația plină de umor a unor fenomene calendaristice (de pildă : „Venea Anul Nou. Mai avea de stat acolo, pe sub nori, vreo două sau trei zile, și-apoi urma să coboare, să alunge anul cel bătrîn, bolnav de boala numită treisuteșaizecișicinci de zile și să se-așeze în calendar, știind că la rîndul lui se va îmbolnăvi de treisuteșaizecișicinci de zile. Ori șaizecișișase — după cum îi era hărăzit") stă aici alături de detaliul realist și de un lirism discret ce poate aduce aminte de **Povestirile din natură** ale lui Jules Renard. Autorul lui **Morcoveață**, se știe, ar fi vrut ca scriind aceste povestiri să fie agreabil chiar animalelor. Cam din același unghi de vedere se poate spune că își concepe și Silvia Kerim portretele sale, portrete ce completează o fermecătoare carte pentru copii, așa cum ar trebui să fie toate cărțile adresate acestora și nu numai lor.

Dan Cristea

Cărarea de aur

Urmare din pag. I

teascurile de la Payot, tot el menționînd cu propria-i mînă, pe pagina de gardă : „prim volum dintr-o serie lungă, lungă...". Opusculul m-a uimit : știam puțin, nimic aproape, despre religiile australiene. Ca să înțeleg cartea, ca să pricep cît de cît ritualurile la care Mircea Eliade se referă, am intrat la Muzeul Omului, unde am petrecut mai multe zile. Am ieșit și mai amețit, fiindcă aici cutreieram „cîmpul material" al meditației profesorului, escaladînd „civilizațiile fără texte". După australieni, cu modestia lor, fusesem covîrșit atunci, în muzeu, de „civilizațiile africane" a căror luxurianță, amploare și grandoare mi s-au părut o culminație a ceea ce omenirea arhaică putuse da, într-un raport echivalent cu distanța pe care ar propune-o, azi, o civilizație superindustrială (să zicem, americană) față de una primitivă (să zicem, africană). I-am comunicat profesorului constatarea și a zîmbit : „Da, Africa e o galaxie. Ca să-i cunoști spiritualitatea nu-ți ajunge o viață. Am fost prudent cu Africa". Dar o galaxie mi s-a părut a fi și continentul sud-american, Brazilia, de care se ocupase recent în „Tropicele triste", Claude-Lévi Strausse, pe care tot atunci îl întîlnisem. „Da, a confirmat profesorul, și sud-americanii sînt o galaxie". Apoi, nostalgic : „Dar culturile circumpolare ? Dar culturile circumpacifice ?". „Dar culturile etnografice, am adăugat eu, în care românii dețin un loc de seamă ?". Tot la Muzeului Omului fusesem șocat de prezența românilor în panorama planetară, prezență care are, trebuie s-o spunem, față de restul culturilor europene, o forță de șoc din raza căreia nu se poate lesne ieși : o poartă maramureșană care domină o vastă sală, piesele unui interior țărănesc, plus două costume, bărbat-femeie dominînd acest univers alb, care, cert, nu aparține profanului.

Am vorbit deci și despre români, despre cultura lor arhaică. Desigur, în panorama planetară a sacralului, văzută în curgerea istorică, vor figura și românii cu spațiul lor. Dar cînd, m-am întrebat, știind că întreprinderea, dacă va fi, va fi covîrșitoare !

Și a fost să fie ! Cum ar spune un alt prieten al profesorului, giganticul proiect a trecut din posibil în real. E încă o dovadă că prietenul profesorului n-are dreptate atunci cînd îmi tot spunea, cîndva, tot pe atunci, noi, românii, n-am sta bine cu realul, am sta bine numai cu posibilul. Fiindcă iată, peste atîtea desmințiri, și desmințirea lui Mircea Eliade : Tomul I (1976), Tomul II (1978), Tomul III (6 iunie 1983). Cu un frison, pe care acest ultim tom mi l-a dat de la primul rînd, Citez din prefață : „Le retard avec lequel paraît ce troisième volume est dû surtout à des raisons de santé : depuis quelque temps ma vue continue a baisser et, à cause d'une arthrite rebelle, j'écris avec difficulté...".

Dar cum s-ar fi putut oare altfel ? Proiectele covîrșitoare doboară. Covîrșitorul proiect a devenit între timp o masă materială, o monumentală masă de fapte și de hîrtie tipărită ; submersiunea în istorie se plătește, profesorul nu mai discută cu zeii ci cu omul istoric care i-a inventat, el a trecut de la facere (metafizică) la invenție (fizică), iar legea fizică, cu profanul ei, se răzbună, cere jertfă fizică. Jertfă fizică a cerut însă și fundația de la Argeș, despre care Mircea Eliade a scris în tinerețe (și mai tîrziu) pagini sublime, ca acum, iată, să confirme el însuși mitul, mitul nostru, transgresînd fizicul imolării directe în „realitatea" operei ce rămîne printr-o „coincidentia oppositorum". La un cap e bazilica, la celălalt meșterul, obosit și bolnav.

Ce cuprinde ultimul tom din „Histoire des croyances et des idées religieuses" ? O epocă vastă, din nou de amploare planetară, epoca de la Mahomet la Reformă. Ca și în precedentele tomuri, fenomenul religios — înțeles, în fiziologia și în morfologia lui adîncă — pogoară în matricea istorică de care ține, redevenind istoric, ca să ajungă la istoria societăților umane, s-o modeleze și să se lase modelat de aceasta. Religiile sînt văzute din perspectiva creativității, ca răspuns la solicitarea existențială, ca emblemă a unui raport eu-univers, ce poartă în egală măsură asupra omului (colectivității) și universului. Problematica e gravă, pe măsura angajării existențiale a celui care caută un răspuns, de fiecare dată nou, de fiecare dată altfel, de la epocă la epocă, de la o civilizație la alta. Autorul are harul de a reîntemeia în noi această gîndire, această creație umană, în expresia sa pluriformă, de a ne-o deslusi în rațiune și resorturile sale intime, iar impactul dintre istoriile sacre și istoria profană isprăvește, la Mircea Eliade, printr-o-laolaltă curgere în albia comună a civilizațiilor. Cele două alcătuiri nu se mai pot desface, una este oglinda celeilalte, omul religios și omul istoric sînt omul în sineși, cu creația sa, demult istoricizată.

E locul poate să remarcăm tocmai aici, detașarea și implicarea autorului în subiect, detașarea la cota celei mai înalte gîndiri umaniste, și, paralel, tot prin „coincidentia oppositorum", implicarea în cazul dramatic al fiecărei religii în parte. Ceea ce i s-a imputat lui Mircea Eliade de către unii exegeți, excesiva detașare, refuzul unei anume experiențe religioase sau refuzul global al tuturor experiențelor, este excesiv de nedrept, tocmai prin pierderea din vedere a implicării în caz, în fiecare caz în parte. Autorul retrăiește experiențele povestite și ni le face astfel comprehensibile : el „devine" șaman — în cazul religiilor siberiene, călugăr sufit — în cazul Islamului, tzadik — în cazul hassidismului, călugăr tibetan — în cazul lamaismului, rebel al marilor religii constituite, fondator de religii, în toate ipostazele „încorporînd" drama și „mărturisind" pentru ea. Convertiri succesive, proteism, simulație ? Înțelegere prin iubire și, într-un fel, asumare de o înaltă vrednicie umană. Mircea Eliade înțelege cazurile pe care le discută, atît prin *sympathie*, cît și prin *soterie.* De fapt Mircea Eliade, în toate cazurile, e din nou un genial scriitor, un scriitor care cunoaște, înțelegind cunoașterea printr-o sintagmă modificabilă ad-hoc : cită cunoaștere atîta participare, fiindcă luciditatea la care se referea Camil Petrescu se implică de la sine.

Poate de aceea am parcurs cartea ca pe un fascinant roman al existenței autorului, un roman al participării sale, iar participarea este și o imolare, ea are, după cum se știe și un sens sacrificial, acel sens cuprins în gestul lui Manole de la Argeș, un Manole care el însuși s-ar zidi. Și se zidește inclusiv prin românescul din această carte.

Dar atunci de ce „se plînge" Mircea Eliade cînd doar așa, numai așa, printr-o asemenea afirmare orgolioasă, se accede la „nemurire" !

Noi cei care-l admirăm, aici și aiurea, urmărim cu emoție fantastica lui aventură, descinderea în timpul cel adînc și în timpul rotitor al civilizațiilor planetei, îl urmărim mai ales noi cei de aici ținînd pumnii strînși pentru ultima fracțiune de drum, cea mai grea, cea prin care Mircea Eliade, într-un an sau doi, își va încorona opera. Va fi însă nu un „finis coronat opus", ci o dorim din suflet un nou început. Încă o „ieșire".

Oricum, cultura românească după Cantemir, Hașdeu, Pârvan, Iorga, Călinescu, Blaga se află prin opera lui Mircea Eliade pe cărarea de aur a zeilor.

Despre o stare de spirit

Urmare din pag. I

multe puncte comune cu toate celelalte cenacluri, dar și cîteva particularități ce impresionează plăcut. Prima ar fi tinerețea, tinerețea totală, ca vîrstă adică, dar și ca stare de spirit. „Modul 13 SF" se numește cenaclul cu pricina, este un cenaclu de proză științifico-fantastică și activează pe lîngă Clubul „23 August". E un cenaclu relativ mic, 13 este chiar numărul membrilor fondatori, dar activitatea lui este deosebit de bogată. Spre deosebire de alte cenacluri, aici se citește mult și se comentează mai puțin. La o adică, asta pare a fi un defect. Nu e așa, însă. Discuțiile sînt la obiect, fără introduceri plicticoase ori speculații sterile. Și cu atît mai utile, cu cît sînt foarte sincere, nimeni nu menajează pe nimeni. Cu toate acestea, membrii cenaclului sînt buni prieteni, s-ar putea spune că acești ingineri, muncitori și elevi de la Uzina „23 August" alcătuiesc un grup de prieteni. Cînd apare o carte de anticipație, cine o găsește primul cumpără mai multe exemplare și le aduce la cenaclu. Apoi, toți sînt activi, energici, entuziasmați de vreo nouă descoperire științifică, așa cum le șade bine unor autori de anticipație, sau gata oricînd să analizeze „la sînge" o carte bună de S.F. și să discute un film de aceeași factură pe care și-l proiectează la club. Legătura cu celelalte cenacluri de proză S.F. o țin printr-un fanzin redactat, e adevărat, într-un tiraj restrîns, dar cu profesionalism, precum și prin frecventele reuniri ale cenaclurilor de anticipație ce se țin periodic la Craiova, Iași, Timișoara, București. De la „Modul 13 SF" se detașează Mihail Grămescu, autorul volumului Aporisticon *(Ed. Albatros, 1981), unul dintre cele mai valoroase debuturi în domeniu ale ultimilor ani. Ștefan Ghidoveanu, care e și un bun traducător, Ana-Maria Popescu, mezina cenaclului, recentă cîștigătoare a unui premiu la concursul ținut cu prilejul întîlnirii tuturor cenaclurilor de acest fel din țară la Bistrița. Dealtfel, toți membrii cenaclului au cel puțin cîte un premiu în cadrul festivalului „Cîntarea României" sau la alte concursuri. E vorba așadar de talente autentice, ci nu doar de niște inși plini de ambiții deșarte.*

Mărturisesc că e primul cenaclu de acest fel pe care l-am cunoscut, dar contactul cu acești tineri entuziaști, visători și lucizi în același timp (sînt „Sefiști", doar), este reconfortant. Și asta, în primul rînd pentru că aici tinerețea, în înțelesul cel mai deplin al noțiunii, e acasă la ea.

Balcanice

VENO TAUFER

Teșirea cuiului

Acest cui a fost bătut
Acest cui a fost scos
Acest cui a fost la strîmtoare
Astfel cuiul a intrat tot
Astfel cuiul și-a vîrît nasul
Astfel a rămas un astfel de cui

MATEI BOR

Hamlet

Ca și cum m-ai tăia în două cu spada
Ca și cum cele două jumătăți ale trupului
Ar porni-o în jurul lumii
Astfel mă simt.
Și acum întreb unde e fașa aceea
Care le va uni din nou. Nu există. De
acest adevăr
Nu pot scăpa. Compătimire, oameni.

În românește de
Dumitru M. Ion

La hagialîcul poeților

Urmare din pag. I

cu oglinzi purtat pe nevăzute brațe, (așa mi se părea), am fost ținut pe brațe (de ce aș minți) și l-am părăsit (oniric) „pe brînci". Lumea era însetată de poezie : aceasta era gloria cenaclului „Labiș", poezia : Mulțimea care venea „să participe" simțise că se schimbase ceva, trăia „pe viu această schimbare" de optică, „actorii" aduceau un sînge nou, o jertfă nouă.

Știu că jocul metaforelor ascunde viciul și primejdia și de aceea nici nu le dau importanța pe care le-o dau alții, atîta timp cît cuvintele care le compun nu-s înțelese ca niște simboluri, iar relațiile dintre ele ca niște poduri care întregesc o cale, un drum care-și refuză (fără să refuze) ambiguitatea. De aceea unii vor spune : vezi, n-a zis el că acolo era ca la bîlci, nu... Ei, nu ! „Labiș" a fost singurul mare cenaclu în care am avut norocul să pătrund. Strînse la un loc, am mai pierdut vreo șapte „seri" bătînd și alte cenacluri prin București și provincie : niciunul dintre acele cenacluri nu se puteau compara cu „Labiș", nici unii dintre oamenii care le întrețineau flacăra nu au avut generozitatea celor care lucrau în vremea debutului meu la revista „Luceafărul". E drept, material vorbind, nici n-ar fi putut s-o aibă. Cei de la „Luceafărul" cred eu că mai aveau pe lîngă toate cele (revistă, sală cu oglinzi, etc.) și fler și curaj de a te scoate din odăi de provincie în care-ți născoceai, în umilință, rolul, spre a te trimite (cu voia ta) în arenă. Urma un spectacol tare. Și totuși celor de la Luceafărul le lipsea ceva : umorul. Nu te lăsau, „chiar și mort", să învingi.

Cenaclul „Labiș" a fost un model de cenaclu. Nu unicul și nici nu știu dacă „ăl mai mai". Oricum din el n-au ieșit buni coriști ; în poezie, nu-i așa, dacă ai atîta mine, e rușinos să asculți de dirijor. Cenaclul „Labiș" a impus „soliști" ; ei mai cîntă și astăzi ; ei au „opere" ; critica noastră literară ne vorbește foarte des despre ele. Vorba cuiva : glumim și noi, tovarăși !

De iubit am mai iubit, totuși, un cenaclu pe care la începutul deceniului trecut l-am înființat la Curtea de Argeș. Îl numisem tot „Labiș". Modelul ? Ușor de presupus. Vreo treizeci de tineri am năvălit peste vechiul cenaclu „George Topîrceanu" al Casei de cultură ; l-am topit în... mare. Eram copii de tot. Acum ne vedeam de lucru.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XXVII)

Ficțiunea „limbii române în exil"

Un examen fără de care nu se poate face studiul „literaturii" unor parizieni de origină română este acela al limbii căreia aceia îi dau întrebuințare. E, orice s-ar zice, esențial pentru creație a vehicula și o limbă literară corectă și cu imaginația estetică plauzibilă. În această chestiune, teza lui Virgil Ierunca este că am avea a face cu o „limbă română de exil", caracterizată în chip hotărîtor prin „puritate" : „Aici, în exil, limba română ale cărei tării și adîncimi le-am descoperit cu o pasiune și cu o dragoste pe care nu mi le bănuiam, îmi interzice improvizația, graba, pocirea prin contaminare" („Ethos", II. 1975, pg. 208). Nu este o noutate teoria „românei de exil", ar fi fost de neimaginat, de altfel, ca un susținător al strămutării României în... străinătate să nu emită și o asemenea observație ; nouă e, însă, preocuparea mai pronunțată pentru idei care țin de lingvistică. Oricum ar fi, ipoteza este o simplă inițiativă de ordinul diversiunii, care nu intră în domeniul științei. Căci, în definitiv, ce ar fi „româna de exil" ? Un idiom vorbit de feluriți indivizi, prin forța împrejurărilor bilingvi și care utilizează româna doar în familie ori în scris. Asocializarea „românei de exil" o face, practic, o limbă imposibilă. Mai mult, o astfel de ficțiune nu poate genera norma, aspectul academic, „limba literară", din moment ce lipsesc instituțiile, lipsește presa organizată, nu sînt edituri. Pe scurt, „româna de exil" e un langaj artificial, existent doar în mintea celor care au imaginat-o.

În absența normelor, ar reveni că e „literară" limba pe care o folosesc cei ce fac literatură. Dar să fie „literar" dialectul pompos în care scrie Virgil Ierunca ? „Să ne iubim umbrele, să le respectăm finitudinea pentru a nu deștepta teii din veghea lor clară. Cine calcă pragul umbrei (...) pătează lumina. S-ar putea „Iluminările" din Rimbaud să fie, de fapt, niște stingeri torturate. Niște uitări în prenoaptea nemîntuită a neantului" („Ethos", II 1975, pg. 207). Nu, acestea sînt doar împleticiri de limbaj aparținătoare de un spirit bombastic. Să fie „literare" expresiile emanate de Virgil Tănase („exasperare coșmardescă", „roman politico-oniric", „șleaul lor firesc", „pațachinele de caramea", „buzele de coșmar") ? Oricîtă lărgime de vederi am avea, acestea sînt doar alăturări fără rost.

În fond, „limba română" așa cum este ea vehiculată de grupul „parizian", se află în mare suferință și sub dominația unei absolute șovăiri. Incertitudinea lui Virgil Ierunca, autor al întrebării „așa s-o fi spunînd în românește ?" („Ethos", II, 1975), e cum nu se poate mai elocventă. Așa este „românesca" lor, nesigură și săracă, pitorească, (și cultivînd aci un neaoșism supărător, aci o neologistică foind, de fapt, de barbarisme). „Originalitatea" poeților, amatori cum se știe, divulă perfect acest fenomen de „begayement" lingvistic. Un N. Petra începea (în „Limite" nr. 17/dec. 1974) o proză „poetică" în acest fel : „Cu ceasul prins în seara de condiții pline de viers, o adiere adîncă în izvorul ce nu mai cunoaște decît apăsarea nesfîrșitului adus de căderea pasului nostru". Un Dan Bocaniciu compunea o „Învoioș're" despre „duhul pre sine juruit". Expresia „i s-a tăiat craca de sub picioare" îi părea probabil, unui Horațiu Rădulescu (în „Limite" nr. 19/1975) foarte poetică, dar, se înțelege, nu este. O Elena Cosmopol (în „Limite" nr. 16/iul. 1974) credea că lirismul e sinonim cu bîiguiala neologistică : „Venea ca o inundație aleatorie / A ghețarului de venin / Din epoca algonchiană". Angela Croitoru care susținea că abia la Paris și-a descoperit „limba" („această limbă care s-a întrețesut în țesuturile mele") născocea curioase combinații : „monștrii plodiți de întuneric", „despodobit" etc. Cît privește pe Ion Pârvulescu, prezentat drept un mare poet al exilului, limbajul lui e cu totul necioplit și aberant : „hultanu spintecat dînd cu ficații în sefizoate", „și noi rămași pe-acilea, tot aprinzînd la veștejeli, nădăjduind că-n vis o să ne-arate drumul" etc.

Punctul ultim al „cultivării" limbii române, în ceea ce privește grupul „Europei libere", este însă limbajul scabros și, mai mult, înjurătura. Un Gr. Tomaziu descria (în „Limite" nr. 16/iul. 1974) niște „libărci", un volum de G. Astaloș se numai „Bordel à merde" (J. Grassin, Paris, 1975) și ar conține... poezii (?!). Și așa mai departe. Însă campionul scatologiei e, nu mai încape îndoială, Paul Goma. Cît de „literar" e limbajul lui se poate observa ușor din aceste propozițiuni de cuțitar : „Voia amănunte ? I le-aș fi dat între patru ochi, i-aș fi vîndut toate pontur'li, i-aș fi făcut trampa cu harhării mei și ar fi băgat și el un loz străinez în caraimanu dumisale în loc să scoață dînsu' lei românești, să-i deghizeze, ca să-și plătească traditoru" („Limite" nr. 20/dec. 1975 pg. 14). Peste tot e, la el, vorba de „gagici", vischi, dolărași, ; Lista „inovațiilor" care sînt de fapt argou ar lua multe pagini : „a se țuicări". „pen-că", „se miră ca proasta", „E-te na !", „de ți se face zău așa ! Și-nc-o dată așa !". Cuvinte mai tari utiliza și Virgil Tănase („scîrnă", „spurcăciune" etc.) însă el nu era decît emulul lui Paul Goma.

Puritatea limbii „de exil" ar trebui să cuprindă, probabil, și asemenea creații „literare" însă de aici pînă la literatura adevărată depărtarea este astronomică. Odată revelate astfel de „inovații" de lexic, rezultate din șovăirea „bilingvului", ar rămîne de explicat condiția limbii române scrisă de „exilați". Ei sînt, în general, inși izolați care în chip voluntar resping legăturile cu literatura română de pe teritoriul național și, întrucît privește utilizarea limbii de adopțiune, se rezumă la necesități comune : lingvistic, mintea lor se află într-o continuă degradare căci uitînd, prin lipsa mediului, idiomul natal ei nu-l pot înlocui ori completa cu o limbă nouă. Ideal ar fi, chiar pentru dezrădăcinați, să citească și să scrie românește la nivelul limbii din România : dar acest lucru nu e cu putință. În fond, vorbitorii de română din occident sînt de două categorii : „bătrînii", cu limbaj anacronic și perfect databil, și mai „recenți", inși în general fără studii umaniste și cu un idiom neliterar. Se mai pot face, desigur cercetări (deși fenomenul e marginal și fără acut interes științific), sigur e că teoria românei „de exil" nu se poate susține. Însă îndărătul ei stă, s-a observat, teza deznaționalizării, anti-românismul, atacul la valori, între care limba e, cel puțin pentru scriitor, esențială.

Artur Silvestri

LIRICĂ ELVEȚIANĂ
C. F. Ramuz

Instantanee din Micul sat

Strada

Două bătrîne pălăvrăgesc la un colț de stradă
gesticulînd cu mîini uscate
în mănuși negre, cu degete-amputate ;
o pisică albă își freacă, toreînd,
spinarea lucioasă, de fuste'e îmbățoșate,
iar bătrînele clămpănesc, din bărbii ascuțite.

O femeie așteaptă în dreptul prăvăliei cu lapte
o alta la fîntînă își umple găleata,
unele spală rufe de zor
și rîd, gălețile zăngăne
răsună riset, zăngănit de găleți,
în golul fîntînii plescăie apa, lovind de pereți ;
se duc să tragă la măsea bărbații, la „Crucea Federală",
trec pastorul, dirigintele școlii,
fetițele se-ntorc de la școală
cu plete muiate în raze de soare
și pulpe subțiratice.

Bătrîna

Era îndeajuns de bătrînă
cînd bătrînii de azi erau doar puștani
vine din alte vremi, s-a pierdut printre ani,
pe urmă ea însăși a uitat de ea.

Întîrzie din vremea cînd femeile purtau
bonete de dantelă,
marame'mpodobite, fuste de bumbac
căzînd în falduri grele.

Întîrzie din vremea cînd se vorbea-n dialect,
iar sătenii se duceau la oraș
o dată pe an, de Sînta Maria,
și urcînd spre catedrală,
cu grăunțe-n buzunare,
dădeau un ocol, clopotului mare.

Întîrzie din vremi atît de stinse, încît noi le-am uitat
dar ea, ea-și aduce aminte și-și coboară pleoapele
culegînd cu sîrg în amintire ;
și stă colea, la soare, încremenită-n amuțire,
cugetînd la trecut, la cei ce s-au tot dus
și la singurătate.

Duminică seara

Începe dansul, fetele
rid, saboții greoi prind să bată
măsura
și-acordeonul culcat pe masă
își strînge pe rînd și-și desfoaie
foalele zgomotoase.

E ceasul cînd soarele se duce la culcare,
luna-i rotundă, văzduhul albastru ;
și parc-o pulbere de stele
se-nalță din cîmpuri odată cu noaptea.

Clopotele duminicii au răsunat dimineața
clopotele-au tăcut,
dar ceva, ca o amintire de dangăt
s-a prins în legănarea copacilor din grădină
și oamenii, în pragul caselor, se uită
fericiți să vadă cum crește luna
în vîrfuri de plopi.

Pe drum

Un moșneag care trece, tușind,
scuipînd, șchiopătînd în toiag,
vlăguit de cît a tot mers —
și drumul e lung —
ce bucurie c-a ajuns,
cînd satu-i se mișește
ca țîncii-n șorțuri albe,
istoviți de joc, care s-ar fi trîntit
în miez de pajiști verzi,
să-și mai omoare vremea.

Pe urmă o căruță, cu un cal bătrîn,
iar cămașa moșneagului
cocoșat din spate de-o suflare de vînt,
pare a fi un clopot.

Calul tropotește în pas ostenit
zurgălăii înginînd o melodie tristă,
plopii defilează unul cîte unul
drumul se lungește ;
și omul se duce, pufăind din pipă,
purtînd la pălărie o pană de fum albăstrui.

Casele

Casele bătrîne sînt toate gîrbovite
ca niște bunici
care zac în jilț, cu mîinile-odihnind în poală
după ce-au trudit din greu de-a lungul unei vieți.

dar casele noi sînt proaspete, drăgălașe,
asemenea codanelor cu părul adunat în basmale de fir,
care-și trag răsuflarea, ostenite de dans,
avînd prins la sîn cîte un trandafir.

Soare'e-asfîntind scînteiază în geamuri
fumul se-naltă-n caiere răsucite
și firele lui încîlcite
țes printre ramuri de nuc, împletite,
pînze de păianjen, ușor aburite.

În noapte, peste acoperișuri,
ora ceasornicului scrîșnind din încheieturi ruginite,
a cărui greutate coboară, coboară,
se răspîndește spre cîmpuri,
și deșteaptă dintr-odată
căsuțele adormite.

Cîntec

A trăi e într-un fel
ca atunci cînd dansezi
ce plăcut e cînd începi —
o trompetă, un clarinet —
ce plăcut e cînd te-opresti
și trombonul și-a dat duhul —
păcat că s-a terminat,
ți se rotește capul, și s-a înnoptat.

(Din culegerea „Le petit village"
în volumul „Passage du poète")

În românește de
Antoaneta Ralian

„Nuevo Mundo" al dansului

Nu cu mult timp în urmă, am asistat la un reușit spectacol coregrafic, oferit de compania de balet **Nuevo Mundo de Caracas,** înființată acum 7 ani sub patronajul președintelui Venezuelei, Luis Herrera Campins, și funcționînd pe lîngă „Teatro Municipal" din Caracas. Directorii artistici, Zhandra Rodriguez și Dale Talley, au imprimat ansamblului un stil neoclasic, aflat la confluența dintre clasic și modern, dintre tradiție și invenție, grefînd pe vocabularul baletului academic, deplin însușit, procedeele suple, imaginative ale „expressional dance"-ului sau „creative dance"-ului cum i se mai spune. Prima piesă din program, un dans de grup, **Mercurico** (muzica : Felix Mendelsohn — **Concert pentru pian nr. 1)** în coregrafia Dennisei Nahat, a ilustrat cît se poate de elocvent, această concepție. Într-o compoziție unitară, bazată pe o mișcare și o plastică a trupurilor vie, energică, figuri clasice precum fouetté-ui, salturile, piruetele, entrechat-urile, au fost integrate în algoritmii dansului modern. Ceea ce la o privire grăbită, superficială putea fi luat drept o montare ușor confuză era, de fapt, un desen dinamic, permutabil, în care elementele — corpurile balerinilor, fiecare la rîndul lui, o structură cinetică, intrau în elaborate simetrii și asimetrii prin succesiune sau simultane, oarecum în maniera expusă de Doris Humphrey în cartea sa **The Art of making dance.** Soliștii-interpreți, Dale Talley, Vanessa Ortiz, Gina Bugatti, Gloria della Casa, Ricardo Romero, Gordon Leath, Paolo Denubila, Alberto Tonares au fost toți, cu excepția a cîteva mici desincronizări, acele „instrumente" ultrasensibile ce au materializat exact și uneori, cu virtuozitate, prin „simfonica" gesturilor și ritmurilor, structura coregrafică.

După această introducere și argumentare a posibilităților de ansamblu ale trupei, au urmat două lucrări solistice de reală dificultate.

Prima dintre ele, **Apele primăverii** (muzica : **S. Rahmaninov,** coregrafia Assar Messerer) a fost gîndită într-un viguros stil clasic, în dorința de a sugera resurecția și tumultul forțelor germinative. Interpreții, Adelaida Muniz și Richard Palomares s-au exprimat cu aplomb, cu forță, uneori la limita esteticului, modelînd un spațiu dionisiac, eruptiv, fremătător, debordînd de vitalitate. Dar „cloul" serii l-a constituit, indubitabil, secvența intitulată **Poem** (muzica : E. Chausson) în transpunerea coregrafică a lui José Farrez. Privind superba evoluție a Zhandrei Rodriguez, balerină dotată cu un instinct muzical și o suplețe a corpului ieșite din comun, mi-au revenit în memorie cuvintele lui Mallarmé „dansatoarea nu este o femeie care dansează, căci nu este deloc femeie, și nici nu dansează". Paradox strălucit și pe deplin confirmat. Zhandra Rodriguez a fost orice altceva în afară de dansatoare. O apariție de vis, aș spune : pasăre plutind în sunetele muzicii, șarpe încolăcindu-se pe trupul statuar al partenerului ca vița de vie pe torsul lui Dionys, stea de mare vibratilă, unduindu-se melodios la cel mai fin acord muzical. Împreună cu Manuel Molina, și el un interpret de clasă, a dăltuit prin gestualitate și mișcare, un cub magic al duratei ce a imortalizat între pereții săi de cristal elastic, inefabilul unei clipe de poezie, în care Eros și Thanatos s-au contopit într-un emoționant act suprem.

În partea a treia a spectacolului am asistat la o compoziție de o cu totul altă factură, **Catulli Carmina,** spre a demonstra, parcă, gama întinsă de exprimare a ansamblului. Baletul, pe muzică de Carl Orff, coregrafia Renato Magalhaes (Brazilia), inspirat de versurile poetului Catullus Caius Valerius, cuprinde cinci părți : „Eis Iona, „Vivamus mea Lesbia", „Visul lui Catullus", „Odi et amo" și „În eternitate îți voi aparține" corelate într-o viziune dramatică.

După prima piesă, **Mercurico,** instaura un spațiu unde esențiale erau relațiile „sintactice" dintre parteneri, combinările și înlănțurile de figuri după o logică intrinsecă a dansului, fără, adică, o epică, **Catulli Carmina,** dimpotrivă, conține o **idee teatrală** reprezentabilă, în slujba căreia sînt puse mijloacele coregrafice. Mai mult caiar, procedeele specifice dansului sînt coroborate cu elemente de pantomimă și măști alegorice, amintind, în fond, de conceptul de „dance drama" a lui Kurt Joos, trecut însă prin fantezia și sensibilera luxuriantă, tipic sud-americană. Și tot în acest sens, trama narativă a căpătat și semnificații mitic-simbolice, moartea lui Catallus trădat în dragoste de ușurateca Lesbia, însemnînd abolirea condiției efemere a erosului teluric, pentru iubirea ideală, în absolut. Soliștii-interpreți Alejandro Menéndez (Cattullus), Gina Bugatti (Lesoia) Dale Talley (Celius) și Fred Bordeianu, Edward Macmillan, Alexi Zubiria (Bătrînii) au probat nu numai calitățile lor de dansatori dar și reale virtuți scenic-dramatice. O menționre specială merită totuși Alejandro Menéndez pentru dificilul său rol de compoziție, ce l-a solicitat la maximă tensiune de-a lungul întregului balet, și Gina Bugatti, o frumusețe demnă de marele model antic evocat, pentru stilul ei elegant-statuar. **Nuevo Mundo** de **Caracas** este un ansamblu de un evident profesionalism, cu invidualități remarcabile dar și cu o prestație colectivă bună, abordînd un repertoriu bogat, insuficient pus în valoare în acest turneu-fulger, în registre stilistice diferite, cu un grad de dificultate destul de înalt. Nu ne rămîne decît să sperăm că **Nuevo Mundo** va reveni cît de curînd, într-un turneu mai amplu, mai bine organizat, care să ne dea posibilitatea să apreciem toate valențele trupei.

Paul Antipa

● **SPECIALIST** în Montesquieu, căruia i-a dedicat o lucrare fundamentală, cercetător al epocii luminilor Georges Berekassa publică în colecția „Biblioteca Istorică" o carte intitulată **Politica și memoria sa. Factorul politic și cel istoric în gîndirea luministă.** Prezentarea Editurii Payot recomandă în următorii termeni această nouă carte a lui Georges Berekassa : „Noul studiu al profesorului de la Universitatea din Paris VII ridică următoarea problemă : cum a fost conceput raportul dintre istorie și politică într-o epocă în care se prăbușeau vechile modele și în care se încerca, pe căi diverse, construirea unei politici „naturale" ? Oamenii luminilor și-au pus probleme care sînt din nou ale noastre și au întîlnit obstacole care ne sînt de asemenea foarte apropiate".

REPERE

Artă levantină (II)

Trăsăturile cele mai relevante ale narațiunii durrelliene izvorăsc din tentativa de a acorda timpului o dimensiune spațială. În acest fel se justifică expoziționea stufoasă și sincopată, cu intercalări derutante de episoade, pe planuri temporale diferite, sugerînd un fel de simultaneitate în conștiință a unor evenimente cu cronologie disonantă. Situate într-un **topos,** o Alexandrie mitică, personajele și acțiunile lor sînt mai apoi contemplate într-un sistem de oglinzi care aproximează adevărul, adică o imagine mai mult sau mai puțin veridică, de fapt o căutare a unei ordini ideale : „Undeva în inima experienței, există o ordine și o înțelegere pe care le-am putea surprinde dacă am fi destul de atenți, de iubitori, sau dacă am avea destulă răbdare." Foamea erotică de **Justine** este o treaptă inițială a devenirii noastre și nu întîmplător se insistă asupra ei mai ales în primul volum al cuartetului, pentru ca mai apoi să fie dezvăluite alte dimensiuni și mobiluri ale realității. Cu toate acestea, dragostea celor doi „faliți", cum îi numește autorul, care prinde în cercul ei încă doi parteneri, ca un fel de predestinare, ocazionează autorului o serie de observații tulburătoare, chiar dacă discursul sforăitor și pretențios adaugă o notă „decadentă" și insuportabilă adevărurilor sale. Oricît am ști că Justine își ascundea o acțiune politică sub masca adulterului și a dezordinii erotice, nu e mai puțin adevărat că în imanența primei cărți a cuartetului, această „dragoste" e reală și trăită ca atare. În mod foarte subtil, Durrell insistă asupra senzualității legăturii lui Darley cu Justine, deși personajul său afirmă că nu asta conta între ei, lăsînd altor perechi revelația dragostei înseși. Poate că cea mai profundă pagină a romanului este realizată prin vizita la spital, întreprinsă de Darley atunci cînd moare bătrînul Cohen, fostul iubit al Melissei. Fragila Melissa, atît de deosebită de „planta diluviană" care era Justine, se dovedește de o duritate fără margini, cînd este vorba de amantul ei de demult. Notațiile lui Durrell-Darley sînt remarcabile, punînd trăirile personajelor sub semnul zeiței antice, dominată de trăire, în afara dimensiunii spirituale din epistola paulinică : „Și deodată am văzut un adevăr care se poate aplica oricărei iubiri : dragostea este un tiran care ia sau pierde totul. Celelalte sentimente, milă, tandrețe, etc. se află doar la periferie și aparțin fabricațiilor societății și obișnuinței. Dar ea, Afrodita austeră și nemiloasă — e păgînă. Nu ne consumă creierul sau instinctele — ci înseși oasele. Mă înspăimîntă gîndul că bătrînul, într-o clipă ca asta, nu era în stare să suscite nici măcar o clipă de tandrețe prin amintirea unui lucru pe care-l spusese sau îl făcuse în viață: tandrețe din partea cuiva care de fapt avea sufletul cel mai tandru și mai blînd din lume". O atît de pregnantă imagine a ferocității pe care o creează senzualitatea, a prăpastiei morale în care îi prăbușește pe oameni, ne-a fost dat arareori să găsim în literatura mai nouă, și ea este, poate, singura pagină de mare roman din tot discursul atît de amplu al cuartetului durrelian. Dintr-o asemenea perspectivă, destinația omului se află înapoi, în copaci, iar simțurile sînt baza cea mai sigură pe care putem realiza această întoarcere preconizată de cuadratura freudistă. Noroc cu „fabricațiile" noastre, cu mila și cu nădejdea, cu răbdarea și supunerea, și chiar cu păcatul, resimțit ca atare, pe calea către desăvîrșire. Iubirea este altceva, și nici un sorogat al simțurilor nu poate înlocui puterea ei „cea mai mare", care se află deasupra înțelepciunii și chiar a credinței. Levantul este însă senzual și tipător, dominînd romanul lui Durrell cu putregaiul lui fosforescent, cu mirosuri rîncede și cu epiderma bolnavă. Arta lui este superficială și trecătoare, fără nici o dimensiune spirituală.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **REDESCOPERIREA** cărții lui Francis Parkman, **Franța și Anglia în America de Nord,** republicată de curînd, este celebrată într-o amplă cronică semnată de Paul Gray în revista **Time.** Sub titlul **Povestea nașterii unei națiuni,** criticul trece în revistă valorile epice ale cărții lui Parkman, marele suflu care animă stilul acestui istoric de la începutul secolului al XIX-lea. Avem de-a face cu pagini romantice, care celebrează valorile eroice, în termeni amplu, pe un fundal edenic, încă necorupt de valorile civilizației. Paul Gray scrie : „Ultima ediție din istoria lui Parkman a fost publicată în 1926 și s-a găsit foarte greu de atunci încoace. Publicînd-o acum, colecția „Bibliioteca Americană" își îndeplinește mandatul de a aduna și de a salva de la uitare scrierile americane clasice punîndu-le la dispoziția tuturor. Parkman este destul de demodat pentru a face impresia de noutate. Iar marea lui epopee, deși bazată pe fapte, se citește ca un roman fascinant, punîndu-și candidatura la fel ca oricare altul pentru titlul la „Marele Roman American".

● **LUCRAREA** lui Samuel Pisar, **Rezervorul uman,** este prezentată în termeni călduroși de către Gilles Pudlowski în revista **Paris Match.** Autorul este unul dintre puținii eseiști politici din presa occidentală care se mărturisește a fi un optimist încurabil. Iată ce scrie Gilles Pudlowski : **„Singele speranței",** o primă carte, a revelat marelui public un practician puțin obișnuit al culiselor politice internaționale : avocat, economist, însărcinat cu negocierile est-vest, Samuel Pisar este un supraviețuitor al lagărelor de concentrare. El a scăpat în mod miraculos din camera de gazare de la Auschwitz, ieșind din această experiență, asumată în mod superb, cu un optimism de cea mai bună factură. Atitudinea sa este atît de puțin cultivată în timpurile noastre încît trebuie să aplaudăm cu orice preț pe acest profet al păcii, al destinderii și al binului simț universal, chiar dacă păstrezi și un pic de scepticism în toate aceste laude".

● **UN FOILETON** amuzant publică John Leo în revista **Time,** consacrat multelor cărți dedicate vindecării stării de nervozitate. Sînt incriminate de fapt lucrările de educație socială care nu au alt scop decît cîștigul financiar, fără să pună la îndemîna cititorilor adevărate soluții de conduită. Citînd titluri ca : „Fă din enervare aliatul tău" de Neil Clark Warren, Furia, emoție rău înțeleasă" de Carol Tavris, „Dragostea și enervarea în căsătorie" de David Mace, „Nervi" de Leo Madow și multe altele, propunînd soluții care se bat cap în cap pentru vindecarea stărilor conflictuale și a tensiunii nervoase, autorul face haz de necaz, imaginînd o discuție între doi soți care se lasă influențați alternativ de una sau alta dintre aceste cărți. Singura soluție poate fi, desigur, același vechi obicei de a număra pînă la o sută, înainte de a-ți da drumul nervilor. Ceea ce nu trebuie să aflăm din zece cărți hiperpretențioase.

● **UN SUCCES** de prestigiu cunoaște lucrarea celebrului istoric englez Norman Cohn, **Fanaticii apocalipsului,** dedicată „milenariștilor rebeli și anarhiștilor mistici în evul mediu". Cea de-a doua ediție franceză a lucrării a fost publicată de curînd la Paris, într-o formă în întregime revăzută de autor. Este vorba de o carte clasică, o istorie completă a diferitelor mișcări milenariste din evul mediu, adică a viziunilor care anunțau sfîrșitul lumii și nașterea unei epoci a mîntuirii și a dreptății, sub semnul unei voințe exterioare umanității. Întregul ev mediu a fost cutreierat de asemenea imagini umbroase care au lăsat în urma lor rîuri de sînge, prin încercarea de a forța natura umană și de a impune soluții sociale nefirești.

● **O CARTE** mult dezbătută în presa occidentală este dedicată de cunoscutul istoric Michel Ostenc raporturilor dintre „Intelectualii italieni și regimul fascist (1915—1929)". Radiografiind natura aberantă a regimului lui Mussolini, autorul incriminează atitudinile de demisie intelectuală, cazurile în care unii slujitori ai ideii s-au compromis, punîndu-se în slujba întunericului și a ciumei brune : „Aceste atitudini nu angajează însă decît indivizii, și nu conceptele pe care le reprezintă. Cultura italiană de la începutul acestui secol a jucat un anume rol indiscutabil în apariția fascismului. Furnizindu-i elemente pentru acțiunea și propaganda sa, ea a contribuit fără nici un dubiu la elaborarea stilului fascist de guvernare. Dar cultura a rămas străină regimului lui Mussolini, care nu a depășit niciodată stadiul de „comportament" pentru a elabora o pretinsă cultură fascistă autentică".

UN POD PREA APROPIAT (V)

Era Ryan, prăbușit la pămînt.

Trei tineri îmbrăcați în blugi, cu veste uzate, se plecaseră asupra lui. Kathryn a crezut mai întîi că voiau să-l jefuiască. Dar făcîndu-și loc printre cei strînși în jurul soțului ei a văzut că unul dintre tineri și-a scos vesta, și făcînd-o sul, i-a vîrît-o lui Ryan sub cap. Al doilea a vrut să se ducă să cheme o ambulanță, al treilea să anunțe poliția. Cu ultimele puteri, scriitorul s-a opus. A cerut să fie ridicat pe picioare. Tinerii l-au sprijinit, ajutîndu-l. Cel care își scosese vesta pentru a i-o vîrî sub cap, i-a scuturat pardesiul de praf, ștergîndu-i cu un gest simplu și pantofii. Cornelius Ryan a vrut să-i recompenseze cu ceva. Au refuzat banii. Atunci le-a cerut să-și scrie numele și adresele pe o hîrtie. Mai tîrziu, Ryan a trimis fiecăruia cîte o carte cu dedicație. Două s-au întors expeditorului cu mențiunea : „Adresa necunoscută". A treia a ajuns la destinatar. Era tînărul care își scosese vesta. Ryan a primit o scrisoare de mulțumire din partea soției acestuia. Tînărul murise la o săptămînă după întîlnirea evocată mai sus, într-un accident de circulație.

Nu numai cancerul ucide...

Ryan n-a putut rămîne la festivitatea istoricilor pînă la capăt. În cădere, scriitorul își rupsese o coastă. Opt zile și opt nopți a trebuit să rămînă imobilizat pe un fotoliu fără să se poată întinde. Dar omul părea indestructibil. După sudarea coastei purta un corset elastic, iar la 5 iulie s-a dus la sărbătoarea de absolvire a liceului de către Victoria, fiica sa. Șase zile mai tîrziu, împreună cu Kathryn, era din nou în Europa, mai întîi în Olanda, apoi în Franța, unde s-a întîlnit cu editorul său, Robert Laffont. S-au întors în America pe 6 iulie. În august, se afla în Canada, la o partidă de pescuit, de unde s-a dus la Chicago pentru un interviu televizat. La 17 septembrie se afla din nou în Arnheim, pe locurile unde, exact cu treizeci de ani în urmă, se desfășuraseră luptele pentru „Un pod prea îndepărtat". Zece zile mai tîrziu debarca la New York. Între timp, ultima lui carte apăruse în librării. Mai avea mai puțin de două luni de trăit...

De ce evoc viața acestui scriitor aici ? Pentru că este o pildă de conduită în fața morții. Pentru că, prin el, cea mai cumplită dintre suferințe a primit cea mai umană sfidare. Nici-o clipă de abandon, de depunere a armelor, de renunțare. Cancerul, care de nimic nu se teme, trebuie să se teamă de astfel de oameni ! Mi-a fost dat ca, în iarna lui 1970, să fiu în preajma lui Miron Radu Paraschivescu, venit în Franța, la Villejuif, să se trateze de aceeași necruțătoare boală. Un timp, poetul s-a dus la un sanatoriu din Haute Savoye, sperînd că aerul Alpilor îl va ajuta. Nu l-am auzit lamentîndu-se niciodată. Acolo, în sanatoriul montan din Plateau D'Assy, a tradus „Calea Regală" de Malraux... Spunea că în timpul muncii istovitoare asupra acelei cărți „murise" de cîteva ori. Un alt neîngenunchiat...

Cartea lui Cornelius și a Kathrynei Ryan despre lupta lor cu cancerul este plină de detalii de viață, de portrete, de întîmplări pilduitoare. Geoff, fiul lor, a fost prins la un moment dat că se droghează. Cornelius l-a alungat din casă, lăsîndu-l să se confrunte cu viața, și să-și aleagă drumul de urmat : ori amăgirea plină de deziluzii a paradiselor artificiale, ori ambiția de a deveni om. A triumfat ambiția. Victoria juca în spectacole montate pe scena liceului. Cornelius era de fiecare dată prezent, făcînd pe regizorul, sau dirijînd orchestra elevilor, cu toate că abia se mai putea ține pe picioare.

La ultima internare, înainte de a i se putea găsi o rezervă, a împărțit camera de spital cu un alt bolnav, Harold, un american simplu, cu care Ryan găsea forțe să mai rîdă, pevestindu-și reciproc anecdote. Un bolnav de pe același etaj le stîrnea hazul și totodată uimirea, deoarece cît era ziua de lungă trecea pe culoar împingînd înaintea lui, cu piciorul, stativul metalic care susținea flaconul cu perfuzia implantată într-o venă a brațului. Cu fiecare zi lăsa impresia că se mișca din ce în ce mai repede, deși pașii îi erau ezitanți. Harold era uluit și în același timp intrigat de ambiția omului de a merge cu orice preț, făcînd astfel de zeci de ori turul culoarelor. Cei doi l-au poreclit „Diogene", Cornelius povestindu-i lui Harold istoria înțeleptului pornit de demult, cu un felinar în mînă, în căutarea Omului. Cînd Ryan a fost mutat în rezerva lui, i-a zis lui Harold : „La revedere, bătrîne. Și dacă îl vezi pe Diogene cîștigînd cursa, anunță-mă !". Într-o zi, Ryan i-a spus lui Kathryn : „Știi că Diogene a început să cîștige în viteză ? Du-te și spune-i lui Harold...". Dar Kathryn n-avea cui să-i mai spună. Harold murise de o săptămînă. Iar Diogene tot mergea, și mergea, împingîndu-și înaintea lui stativul cu perfuzia. Alt neîngenunchiat...

Sfîrșitul lui Ryan se apropia însă cu pași repezi. O complicație pulmonară s-a ivit pe neașteptate. Atunci i-a spus lui Kathryn : „Ciudate mai sînt și cancerele astea. În jumătate din cazuri se moare de pneumonie !". Nu mai putea respira decît cu o mască de oxigen. Își trăia ultimele ceasuri. Era simbătă, 23 noiembrie 1974. Copiii veniseră la căpătîiul lui. Pe un perete al camerei de spital se afla o fotografie mărită, în care se vedea un pescar aruncîndu-și lanseta într-un fluviu. Ryan a privit-o lung, apoi și-a chemat fiul mai aproape : „Geoff — i-a zis —, încheietura mîinii, nu uita că trebuie să știi s-o miști...". Băiatul a înțeles, și s-a uitat și el la fotografie : „O să-mi amintesc, tată. Întotdeauna mi-ai explicat că succesul aruncării unei lansete constă în mișcarea încheieturii mîinii. O să mă antrenez mai bine."

A surîs. Cam așa se moare în filmele americane. Dar, uneori, așa se moare și „în viață". Katie își amintește : „Deodată, prinzîndu-se de marginile patului, cu ultimele puteri care îi mai rămăseseră în umeri și în brațe, a reușit să se ridice. Mi-am petrecut brațul pe după umerii lui ca să-l susțin. S-a îndreptat și și-a pus mîna pe mîna mea : «Katie, mi-a zis, sînt cumplit de obosit !» A respirat adînc, de două ori, și a murit..."

Învinsese. Dacă nu pînă la capăt, cel puțin pînă la un moment-scadență pe care se ambiționase să-l depășească. Și l-a depășit cu două luni. În prefața la ultima carte a lui Cornelius Ryan, Cristian Popișteanu scrie : „Necruțător destinul acestui irlandez născut la Dublin, în 1920, naturalizat cetățean american în 1950 și intrat într-o glorie literară universală printr-o trilogie consacrată ultimei conflagrații mondiale. La 23 noiembrie 1974, mai puțin de două luni după lansarea ultimei părți a acestei trilogii «A bridge too far» — «Un pod prea îndepărtat» (răspîndită pînă acum în 20 de limbi în ediții succesive ce depășesc 20 de milioane de exemplare), numele lui Cornelius Ryan trecea în lumea posterității. Reporterul frenetic care în anii războiului «acoperise» nenumărate evenimente de pe teatrele de luptă din Africa, Europa Occidentală și Pacific în calitate de corespondent al ziarului «London Daily Telegraph», iar apoi își consacrase ultimele două decenii din viață reconstituirii citorva dintre marile bătălii din războiul antihitlerist desfășurate în apusul continentului european, își sfîrșea extrem de «profesionist» existența : nu înainte de predarea «manuscrisului»...".

Cornelius trecuse însă prin toată gama de umilințe pe care, îndeobște, le numim printr-un singur cuvînt : suferință. Alternînd între acutizări și remisiuni temporare, boala cu sentința ei malignă l-a supus mutilărilor. Ultima, cu adevărat ultima carte pe care îi mai apare semnătura — „A private batile" — , nu este numai povestea unei încrîncenate lupte, ci totodată imaginea unei Americi a cărei școală medicală, cu succesele și eșecurile ei, se află cuprinsă alături de alte școli similare de pe pămînt în căsirea leacului la cumplita boală a secolului. Este o carte ce depășește însă cadrul limitat al „intimului", al „cazului strict particular", chiar și al lumii medicale dintr-un anumit domeniu de excepție, o carte care își lărgește capacitatea de cuprindere și orizonturile pînă la atingerea performanței de a se putea constitui fără echivoc într-un rechizitoriu adresat maladiei ce va fi într-o zi cu totul învinsă, cu toate că, deocamdată, mai cere încă un tribut atît de greu de vieți omenești. Mai mult decît atît, sub anumite aspecte, cartea lui Cornelius și Kathryn Ryan face o subtilă radiografie societății americane, lumii medicale și spitalicești, precum și „minorității cancerosilor" pe care literatura și cinematografia au ezitat să o înfățișeze altfel decît sub aspectele ei melodramatice. Ryan are curajul demistificatorului. Observațiile lui sînt penetrante, scrisul riguros, adeseori pasional, niciodată nepermițîndu-și să se lase furat de tentația lamentului, de acea îndulșătoare dar sterilă „milă de sine".

A luptat ca un combatant, iar bătălia dată de el a fost o prelungită zi „Z", care a durat 1 582 de zile, de la 24 iulie 1970 pînă la 23 noiembrie 1974. Timp în care și-a scos armele pentru a lupta nu numai cu o crudă și neînduplecată boală, ci și cu sine însuși, pentru depășirea a tot ceea ce îl putea împiedica să-și realizeze pînă la capăt programul prestabilit, acela de a termina „Un pod prea îndepărtat", înainte ca moartea să-l termine pe el.

I-a fost „podul" dintre viață și moarte prea aproape.

Dar l-a cucerit.

— sfîrșit —

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

În curînd:
ALMANAHUL ESTIVAL „LUCEAFĂRUL"

● Din cuprins : ● S.S.R.-'75 ● Bătălia pentru limba română ● Primul război mondial și cuvîntul scriitorilor ● I.G. Duca : Memorii ● Un Iorga necunoscut ● Cazul Davila-Vlaicu Vodă ● Reportaj senzațional ● Utopia daneză ● Instrumentele polemicii literare : spada, pistolul, condeiul ? ● Neuitatele seri de luni ● Luceafărul 25 ● Zilele facerii ● Cenaclul Labiș ● Amintiri despre Toma Caragiu ● Hitchock : omul Turn-Eiffel ● Antologie poliției ● S.F. ● Ascensiunea Universității Craiova ● Ultimul soldat din cel de-al doilea război mondial ● Și, de fapt, ce s-a întîmplat în Malvine ? ● Cuvinte încrucișate ● Divertisment

SPORT

Mierea făgăduinței

A venit ziua despărțirii de mare. Peste un ceas voi apuca drumul întoarcerii acasă. Drumul prin stepă. Adică prin amplitudinea melancoliei. Adie în mine o tristețe flexibilă, inseninată de gîndul și speranța că pe drum voi bea tăceri de caprifoi păstrate-n felinare de umbră. Azi-noapte din nou, a hohotit furtuna. Dar nu, mai întîi au fost florile de nalbă uriașă care-au aprins în cupele lor pulberi violacee uitate de fluturii porniți să aducă în ceruri o lună timpurie și meditativă. Pe urmă a fost mărul din curtea Casei Scriitorilor de la Neptun care, tîrziu după amiază, s-a apucat să înflorească a doua oară. (Văzîndu-l, mi s-a făcut dor de cringurile de aluni ; mi-ar place să le revăd, în septembrie, căptușite de pogoane de maci cu ochi de miază-noapte arzătoare). Pe urmă niște lopătari au început să cînte. Marea, fiindcă nu cunoaște decît zeități fanatice, a socotit cîntecul denigrator sau nerușinat, s-a făcut vînătă ca oțetul, s-a făcut verde și a chemat ploaia. Atunci ziua s-a schimbat în seară și seara într-o noapte burduhănoasă pe care nici pescărușii nu izbuteau s-o înțepe cu strigătele lor stînjenitoare. Fulgera zigurat — vine de marmură roșie în pereții unui templu al puterilor misterioase. Mă uitam de la o fereastră ascunsă de sălcii și trandafiri cățărători și mă torturau începuturi de poeme pe care, știu bine, n-am să le duc niciodată pînă la capăt...

Ce frumos, doamnă-mi, ocrotești ispitele,
Pe toate le ții închise în mierea făgăduinței
Furtuna și-ascute pe geamuri copitele
Iar cuvîntu-mi e rană la marginea ființei...

Manierismul furtunii mi-a doborît timpla pe pernă. Am adormit întrebîndu-mă dacă marea poate să descrie sentimente. (Sînt sceptic !) Și dormind am visat că sosise la mal Olandezul zburător. Implora iarba și mestecenii să-i arunce să miroasă cîțiva bulgări de ciulini. Dis-de-dimineață am coborît pe țărm și i-am găsit tiparul trecerii în metafora unui val. Iar acum, cînd, asemeni cărușaților cu chirie, iau drumul spre casă, osia trupului meu se bucură că va călca răzoare de pelin. Marea, la despărțire, miroase a fin — ce altceva sînt algele din imensele ei spații ? — și pe clina fiecărui val, luna iulie plantează fagi și ulmi. Ardoare și făgăduință pentru strugurii lunii august.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct),
Teodor Balș
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 :4 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
31
(1 109)
Sîmbătă
6 august
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Spiritul revoluționar

O cuprinzătoare definiție a spiritului revoluționar și a rolului deosebit pe care acesta îl deține în întreaga muncă de formare a omului nou constituie tema centrală a recentei cuvîntări a secretarului general al partidului la Consfătuirea de lucru pe problemele muncii organizatorice și politico-educative. Adusă la zi, sub raportul multiplelor sale semnificații, în actualele condiții ale societății românești și, mai ales, în perspectiva făuririi programelor adoptate de Congresul al XII-lea și Conferința Națională ale partidului, această temă devine motiv de reflecție și acțiune cu un deosebit ecou pe planul conștiinței patriotice, revoluționare. **„In lupta și munca revoluționară de transformare socială a întregii țări** – spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu – **și de edificare a noii orînduiri, orînduirea socialistă, partidul nostru s-a întărit continuu, devenind un partid tot mai puternic, unit, un adevărat partid de masă, stimat și urmat cu încredere de întregul popor".**

Afirmîndu-se ca centru vital al întregii națiuni, partidul este purtător și făuritor al destinului revoluționar. Forța și amploarea creației sale ating practic toate domeniile de manifestare umană. Spiritul revoluționar nu se rezumă numai la o etapă sau alta și nici doar la o generație, el ne explică în identitatea noastră de gînd și simțire pe toți, ne exprimă sub semnul unității, al angajării în făurirea unei opere sociale și naționale de care sîntem interesați nu numai în prezent, ci în toată lungimea de undă a viitorului pe care îl edificăm. De aceea în sfera de acțiune a spiritului revoluționar intră și literatura și arta, cultura socialistă care, așa cum o spune secretarul general al partidului, **trebuie să prezinte esența, modelul omului pe care trebuie să-l făurim.** Accentuînd rolul important care revine în această direcție Festivalului național „Cîntarea României" și, prin prisma acestei uriașe mișcări creatoare, sarcinile care revin creației în actuala etapă, conducătorul partidului și statului nostru releva importanța pe care o au cunoașterea și înțelegerea realității, a muncii și vieții constructorilor noii societăți, pentru a reda în opere artistice de valoare dimensiunea morală și socială a înaltului spirit revoluționar care catalizează și pune în mișcare vaste energii ale națiunii, sentimentul libertății și demnității, întărirea continuă a unității văzute și înțelese ca o cerință de importanță fundamentală pentru făurirea programului partidului.

Cît de importante sînt și ce putere de reliefare au literatura și arta, creația din toate domeniile pentru păstrarea și dezvoltarea spiritului revoluționar ca fond al simțirii patriotice și al gîndirii înaintate și cu un impact atît de sensibil asupra formării generației tinere, mai ales, sînt deja de acum teze și principii unanim recunoscute, criterii și poziții care concentrează o îndelungată experiență și capacitate revoluționară. **Să redăm realitatea,** spune secretarul general al partidului, **dar să găsim nu neghina, nu putregaiul din pădure, ci să găsim copacii tineri, să găsim tot ceea ce este bun și demn în societatea noastră, în munca și viața constructorilor socialismului. Poporul – în care tineretul are un rol de seamă – oamenii muncii sînt cei care au realizat tot ceea ce am obținut în dezvoltarea socialistă a patriei noastre. Ei sînt eroii care trebuie să-și aibă locul în film, în teatru, în poezie, în artă, în literatură, în pictură, în toate domeniile creației artistice ! Pe ei trebuie să-i prezentăm.** Implicațiile unor atari sublinieri fac desigur obiect de reflecție atît în momentul actual cît și în viitor. Angajarea culturii și artei – o tradiție în permanență reconfirmată și dusă spre cote valorice de mare profunzime – își găsește noi valențe și noi mobiluri de expresie prin situarea lor la orizontul spiritului revoluționar, îmbogățindu-se și îmbogățind în același timp marea sa forță de înriurire, puterea sa de lumină în care se răsfrîng uriașele transformări petrecute în realitatea întregii țări.

Luceafărul

Poporul – în care tineretul are un rol de seamă – oamenii muncii sînt cei care au realizat tot ceea ce am obținut în dezvoltarea socialistă a patriei noastre. Ei sînt eroii care trebuie să-și aibă locul în film, în teatru, în poezie, în artă, în literatură, în pictură, în toate domeniile creației artistice !

NICOLAE CEAUȘESCU

ACTUALITATEA – reperul permanent al creației

Scriu aceste rînduri sub impulsul generoaselor îndemnuri pe care secretarul general al partidului le-a adresat creatorilor la Consfătuirea de lucru pe problemele muncii organizatorice și politico-educative. A ne construi operele pe temelia cunoașterii directe a realității, pe implicarea afectivă în „tot ce devine în Patrie" este o coordonată esențială a scrisului nostru. Ceea ce durează are fără îndoială pilonii fixați puternic în betonul armat al adevărului vieții, incunundu-se pagina de carte ca și tabloul de comandă al unui agregat de viața adevărului. In cest caz, creatorul departe de a fi un simplu contemplator al evenimentului, el însuși este unul din factorii decisivi ai acestuia care nu numai că „nu strivește corola de minuni a lumii", dar fertilizează pămîntul, îl ară și pregătind „mirabila sămînță" începe să vegheze, șoptind un mare „cîntec al vîrstelor" de la germinație pînă la rod.

In cazul nostru, al scriitorilor, „corola de minuni a lumii" este cartea, iar „mirabila sămînță" nu este altceva decît actualitatea, reperul permanent al creației, un punct cardinal în spațiul nu întotdeauna liniștit, ci dimpotrivă, cum spuneam într-un poem „tatuat de cicatrici", sigilii ale luptelor prin care am trecut. Și am trecut, unii dintre noi verticali, de o verticalitate implacabilă, expresie tocmai a fixării în actualitate, receptînd-o și asimilînd-o în sensurile ei inamendabile, alții, ascultînd de alte imperative, cu potențialități notorii dar incapabili să înțeleagă dimensiunea care le solicita dăruirea nemărginită a ființei pentru ca și opera să ia ființă și să dureze. Sub acest aspect, actualitatea, problematica ei, investițiile care s-au făcut și care se mai fac pentru a i se înnobila aspirațiile, dăruirea de sine, astfel ca toate etitoriile ei să se păstreze așa cum au fost programate, cu colonade și bolți, cu frize și metope și mai ales cu vitralii care prefigurau cromatica simfoniilor enesciene și magia orchestrațiilor eminesciene, toate acestea au putut legitima destinul unor înfăptuiri „sub speciae contemporaneitatis" la care ne referim ori de cîte ori deschidem **Cartea Facerii** României. Este o carte, unde, la fiecare pagină de la începuturi pînă la ultima filă care se scrie astăzi cum încă nu s-a mai scris, fila devenind lespede de piatră iar condeiul daltă cu care se taie inscripția să nu se mai șteargă și s-o poată citi și urmașii, înfiorîndu-se, unde întîlnim permanent actualitatea românească, fie că este vorba de făurirea primului stat al dacilor sub ocrotirea spadei lui Burebista, cu peste două milenii în urmă sau de implinirea visului secular al tuturor românilor, crearea primului stat unitar la 1 decembrie 1918, acum 65 de ani și mult mai aproape de noi, mai simțindu-i încă vibrația modelatoare de conștiință înalt românească, de un fierbinte patriotism, cel de al IX-lea Congres al Partidului din 1965 cînd s-au statornicit în țara noastră însemnele fundamentale ale epocii contemporane.

Ion Potopin

Continuare în pag. a 6-a

LITERATURĂ ȘI FORMAȚIE

La orice act de cunoaștere, creația literară – de fapt contactul cu ea și studiul riguros – are o latură informativă și una formativă. Dar, mai mult decît o disciplină pozitiv-științifică, structura informației transmise prin opera de artă, prin literatură îndeosebi, modelează într-un mod mai direct, deci mai eficace, conștiința receptoare. Adresîndu-se sensibilității, vizînd așadar transformarea afectivă a persoanei supuse influenței sale, creația artistică este, într-un chip indubitabil social, un evident instrument formativ. Despre funcția pragmatică a experienței estetice s-a vorbit cu suficient aparat teoretic în mai vechea sau mai noua estetică. Tocmai această funcție pare să-i ofere statutul privilegiat: „Esteticul constituie experiența-reper de la care pornesc toate celelalte funcții superioare ce concură la desfășurarea vieții umane", credea cu îndreptățire un filosof american de la începutul secolului nostru, John Dewey. Esteticul este, conform teoriei acestui important reprezentant al pragmatismului, calitatea care diferențiază experiența umană de activitățile mecanice, adică de comportamentul inconștient.

Această scurtă argumentație nu a avut, desigur, altă funcție decît de a atrage atenția asupra unui aspect practic binecunoscut. Literatura de calitate, arta în general pot fi mai eficiente decît lecția de morală. Cu o condiție, peste care cu greu s-ar trece: aceea a competenței structurii și comportamentului factorilor educaționali. In fond, toți datorăm contactul cu textul literar școlii, în genere educației instituționalizate pe care am primit-o. Excepțiile, foarte puține, confirmă, ca de obicei, regula. De aceste prime contacte ale conștiinței aflate în diminețața cunoașterii depinde gradul mai mare sau mai mic în care individul va resimți plăcerea estetică a literaturii, gradul, deci, în care ea își va exercita **funcția formativă.** Pentru acest motiv, în dubla noastră calitate, de profesor și critic literar, încercăm să pledăm în însemnările de față pentru **specificitatea** acțiunii didactice la disciplina în discuție. Avem o tînără generație cu o personalitate puternică, probabil mult mai voluntară decît au fost cei de vîrsta subsemnatului. Fenomenul este cît se poate de firesc, dialectic, judecînd că adolescenții de astăzi s-au format într-un climat de profunda democratizare culturală, în anii în care s-au pus în practică și s-au cules primele roade – substanțiale – ale ideilor de importanță istorică stipulate de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român. Tocmai libertatea de gîndire, mobilitatea îi caracterizează în primul rînd pe tinerii de astăzi. Școlii românești îi revine în atare context o sarcină de a cărei finețe – sporită – e greu să ne îndoim. Este, la urma urmei, finețea dintotdeauna a dascălului de literatură, cel care poate trezi în chip definitiv dragostea pentru creația literară sau, invers, poate îndepărta pe veci. La vîrsta fragedă a căutărilor, textul literar de o minimă dificultate se receptează prin mijlocitor. Să mai spunem că de **calitatea** acestuia depinde într-o proporție sublimă calitatea înțelegerii, așadar exercitarea funcției formative a literaturii?

In cazul prozei, de exemplu, profesorul trebuie să dirijeze **identificarea cu eroul literar,** într-un mod, desigur, care să nu vulgarizeze de fel textul, dar nici să complice fapte în esență simple, directe. Nu e aceasta din urmă numai o structură didactică: ea este un model fundamental al receptării, al interacțiunii dintre personalitatea de obicei diferită a lectorului și cea a creației receptate, studiat ca atare de esteti-

Costin Tuchilă

Continuare în pag a 2-a

ȚARA ÎN AUGUST

● Reportaje de ● Ion Segărceanu : «Satul natal din cîmpie» și ● Florentin Popescu : «Popasuri rîmnicene» ● „Personaje pentru toate măsurile omenești" de Maria Cune ● „Pasărea uitării" – proză de Mihai Rășică ● (în pag. 4–5)

VEȘNICA LUMINĂ

**Pămîntul țării-i veșnică lumină
mirosul piinii unduind în grîu
din plinul lui mereu o să revină
un cîntec cald ca șoaptele din riu**

**cînd limpezi stele, murmur de grădină
se impletesc cu ierburi și cu ploi
in piscuri ard, spre veșnica-i lumină
zăpezi albastre – chipuri de eroi**

**cîntecul țării îl purtăm sub pleoape
din tot ce-avem mai sfîntă ne e glia,
cîmpii și munți prin unduiri de ape
de veacuri ființa noastră-i ROMÂNIA !**

Gabriel Iuga

TÎNĂR ÎN AGORA

Viața ca un foc continuu

Se află la stadiul de finalizare un nou microraion hunedorean : Microraionul V. Bornele orașului au fost împinse pînă sub dealul Buiturilor, iar magistrala care despică Hunedoara în două, se racordează șoselei ce leagă acest mare centru metalurgic al țării, de Deva și Simeria... Vara lui Iulie are zilele alb-orbitoare, focul veșnic al cuptoarelor și furnalelor se amplifică în aerul puternic ozonat de felurimea enormă de arbori cu care se mîndresc edilii cetății, adevărate filtre naturale pentru răsuflarea de două ori fierbinte a Hunedoarei.

Optsprezece ani de la Congres, optsprezece ani care sînt definitorii pentru tot ce este azi această vatră a oțelului, dar nu doar a lui. Pentru că azi Hunedoara nu mai este „doar" un centru siderurgic, ci și unul spiritual, dovadă, de exemplu, fiind locul 2 pe țară al totalului formațiilor artistice în festivalul național „Cîntarea României"... Dovadă fiind și poezia hunedoreană, dovadă fiind însăși viața zilnică a venerabilei cetăți. Microraionul despre care scriam, modern, subscris geometriei funcțional-estetice a ansamblului urban, își coboară ultimele schele, își amenajează spațiile verzi, își trans-plantează arborii... Arbori tineri, molizi, castani, mesteceni... Unii sînt aduși chiar de oamenii care s-au mutat recent aici, aliniați celorlalți, pentru ca marea pădure-domesticită să ne lovească ferestrele cu crengile, să ne aducă aminte că vecinătatea minunatelor împrejurimi ale munților, din țara Hațegului, a Ruscăi, a Orăștiei, Apusenilor... Aici, în Hunedoara, am mai spus cîndva asta, oamenii trăiesc ca într-un gigantic sat, dar asta ți-o sugerează faptul că relațiile zilnice, să le spunem ale străzii, animației, pieței, vetrei, sînt unele deosebite

Eugen Evu

Continuare în pag. a 5-a

D.R. Popescu și condiția umană în teatrul contemporan

Teatrul românesc contemporan nu poate fi surprins atît de ușor în diversitatea manifestărilor sale, „înseriat", clasificat după criterii dinainte stabilite. In abordarea problematicii dramaturgiei originale trebuie să pornim de la profundele mutații ce s-au produs, mai ales în ultimul deceniu, atît în ceea ce privește reînnoirea limbajului teatral – prin apariția unor opere de o mare densitate a ideilor, cu o construcție dramatică capabilă să înfrunte timpul – cît și în direcția adoptării unor tehnici regizorale care să permită spectatorilor receptarea operei în întreaga complexitate a semnificațiilor sale.

In ultima vreme numărul pieselor românești prezente pe scena teatrelor s-a mărit simțitor, încît se pot desprinde unele trăsături și evoluții ale dramaturgiei noastre. Nu avem însă pretenția de a stabili direcțiile spre care se orientează teatrul românesc. Putem însă sesiza prezența tuturor temelor și subiectelor specifice teatrului universal în multitudinea manifestărilor sale. Astfel, există piese ce investighează, în genere, condiția umană confruntată cu timpul și evenimentele istorice, precum și opere ce abordează procese social-politice contemporane. Nu sînt neglijate nici aspectele ce vizează consecințele pe care le are pentru individ pierderea criteriilor axiologice în aprecierea faptelor și atitudinilor umane. Un teatru al condiției umane complexe și contradictorii în manifestarea sa, al sesizării factorilor alienanți ai individului promovează de aproape două decenii Dumitru Radu Popescu. Intreaga sa operă dramaturgică surprinde condiția umană într-o diversitate de situații și manifestări, atît din perspectivă realistă – într-un registru grav al tensiunii dramatice – cît și prin analiza diverselor straturi și niveluri ale personalității umane. In acest sens, utilizează mijloace ale teatrului dintotdeauna, de la cele ale teatrului poetic – din păcate prea puțin reprezentat pe scenele noastre – pînă la elemente ale teatrului grotesc și fantastic, într-o formulă teatrală ce îmbină planul tratării realiste cu cel al parabolei și alegoriei. Scopul final al unei astfel de abordări îl constituie, fără îndoială, înțelegerea realității sociale, mărirea capacității noastre de a sesiza multiplele fațete ale adevărului. Descoperirea și folosirea adevărului ca instrument eficace în lupta împotriva alienării, pentru îndepărtarea din climatul nostru social a stărilor de tensiune și conflict întreținute de unii indivizi, constituie tema centrală a dramaturgiei lui D.R. Popescu.

Adevărul nu se lasă însă ușor de sesizat în păienjenișul relațiilor interumane și atunci, întregul travaliu al personajelor confruntat pe scenă devine obiectivul fundamental al acțiunii dramatice, în jurul

Mircea Cristea

Continuare în pag. a 7-a

O imagine despre poezie

Odată cu innoirea limbajului liric și cu experimentele secolului XX, poezia a devenit din ce în ce mai conștientă de propria sa condiție, reflectînd cu luciditate asupra acesteia. Spiritul critic al poeziei în raport cu sine se observă pe de o parte în elaborare, pe de altă parte în luciditatea cu care poeții gîndesc despre ei și despre poezia generațiilor lor. De obicei **poeții** scriu ocazional unii despre ceilalți, din prietenie, din afinitate sau din alte motive. George Alboiu nu este singurul poet tentat de critica de poezie, dar el rămîne în primul rînd un poet, în vreme ce alții sînt în egală măsură și critici. Dealtfel el însuși se consideră un poet printre critici, preocupat să reflecteze asupra fenomenului poetic la nivel de generație și la nivel individual, interesat să descifreze dinamica și formele particulare ale acestuia, problematica și modalitățile de expresie, mentalitatea și direcțiile lirice.

Considerînd că perioada literară contemporană, „trăiește cea de-a treia ei mare înflorire" după aceea a marilor clasici și după cea interbelică, George Alboiu întreprinde cu **Antologia poeților tineri** o selecție care trebuie să ilustreze fenomenul, urmînd modelul antologiei cu același titlu, din 1934, a lui Zaharia Stancu. Demersul reprezintă o replică și o continuare.

Antologia lui George Alboiu cuprinde aproape o sută de poeți, născuți în intervalul 1931 (anul nașterii lui Labiș) — 1956 (anul morții aceluiași), ceea ce înseamnă că ea pune în discuție aproape întreaga poezie a generațiilor care au debutat după 23 August 1944. O asemenea încercare nu putea întruni toate sufragiile, nici la nivelul criteriilor, nici la acela al selecției propriu-zise. Autorul este conștient de riscurile antologiei, probabil și pentru că știe că întotdeauna lucrările de acest gen, mai ales cînd ele sînt consacrate fenomenului contemporan, suscită discuții. Desigur că o antologie nu poate cuprinde, ilustra sau exprima desăvîrșit sau complet o epocă, mai ales cînd timpul nu a validat încă toate valorile, cînd operele nu sînt încheiate, cînd lipsește perspectiva de la distanță. Dovada o fac opiniile divergente ale criticii, referitoare la succesiunea și importanța generațiilor sau valorilor de poeți, la influențele care se manifestă între acestea sau la plasarea centrului de greutate în spațiul fenomenului liric contemporan.

Două sînt reperele în concepția lui George Alboiu despre influența personalităților poetice excepționale : Nicolae Labiș și Nichita Stănescu. Autorul antologiei își explică dinamica și configurația lirismului din ultimele trei decenii prin necesitatea simultană a „moralismului lui Labiș" și a „estetismului lui Stănescu", fiind vorba, în ultimă instanță, de două momente distincte și esențiale în care s-au produs mutații în atitudinea și mentalitatea lirică, urmînd o iradiere complexă și generatoare de efecte diferențiate, pentru ca, în etapa mai recentă, noul să se releve „în felul de a fi al fiecărui autor".

In timp ce alte generații literare, pînă în preajma celui de-al doilea război mondial, intrau în scenă prin manifeste teoretice mai mult sau mai puțin clare, pentru generațiile de după Eliberare prima problemă care se pune este dacă ele există sau nu există ca atare. Dacă pentru generația lui Nichita Stănescu s-a convenit că ea are un profil oarecum unitar și distinct, dacă pentru poeții care au acum 40 de ani s-a adoptat un nume ca „generația Hype-

Sultana Craia

Continuare în pag. a 6-a

● In acest număr : ● Ancheta «Luceafărului» ● „Generația tînără către o conștiință integrală" (II) ● Participă : ● Grigore Georgiu ● Cornel Ungureanu ● Constantin Zărnescu ● Cronica literară ● Viața cărților ● «Sfîrșitul lui Maciste» de Gheorghe Pituț ● «Tehnica alertei sau iluzoriul drob de sare» de Adrian Riza ● Pseudo-cultura pe unde scurte de A. Silvestri ● Repere ● Revista străină ● Balcanice ● Sport de Fănuș Neagu

CRONICA LITERARĂ

TEOHAR MIHADAŞ: «În lumina inserării»

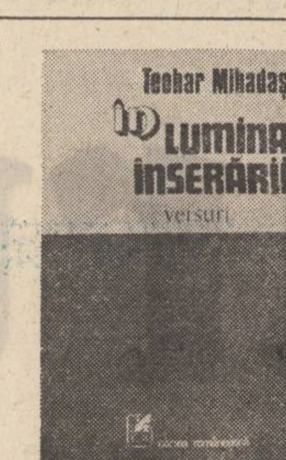

Puţini dintre istoricii literaturii române au aşezat la dimensiunile cu totul meritate un fenomen, cronologiceşte, necontenit şi care este detectabil încă de acum cîteva secole, sporind, odată cu adăugarea operelor una după alta, pînă la măsuri care prin extensiune îl fac să iasă obligatoriu din ignorare : **seria aromână.** Deşi la o grăbită examinare s-ar putea înţelege prin aceasta exclusiv literatura scrisă în dialectele românei sud-dunărene totuşi datele sînt cu mult mai vaste decît par. „Aromânii" sînt, în adevăr, autorii de **producţiuni compuse în dialect, unii din ei poeţi de o valoare indiscutabilă (precum Nuşi Tulliu),** prozatori (M. Batzaria), eseişti, memorialişti. Privită astfel, „literatura aromână" nu pare a fi decît o creaţie cu adevărat marginală şi cu circuit mai redus, astăzi (în condiţiunile cunoscute) cu năzuinţe care, dacă nu se vor modifica date esenţiale în mentalitatea publică, nu merg prea departe. Totuşi, seria aromână, descrisă global, este mult mai consistentă şi ea conţine pe lîngă autorii propriu-zişi „de dialect" şi pe aceia mult mai numeroşi afirmaţi în cuprinsul literaturii române însă originari, ca să zic aşa, din Balcani. „Aromân" era Dosoftei, întîiul nostru poet major, sînge aromânesc aveau Bolintineanu, Grandea ; Caragiale e, după unele informaţii, aromân. Blaga pare a se înrudi cu aromânii, Caracostea e şi el de aceeaşi stirpe. Aş putea adăuga încă de trei ori pe atîţia autori, de întîia mînă : pasionaţii cauzei aromâne probabil că au sinopticele complete.

Capitală e, în cazul acestora ca şi al acelora care au scris cu predilecţie în „dialect", voinţa de a se contopi în literatura naţională integrală : la ei, sentimentul că sînt „aromâni" (gînd adînc şi visceral, de neînţeles pentru cei care nu-i cunosc) nu se poate stinge decît în ideea integratoare a literaturii „române". La stînga şi la dreapta Dunării, pe un teritoriu întins şi cu mitul străvechimii, aceşti români din secole mute dau şi ei semnele unităţii de substrat ale literaturii naţionale. Cine va scrie odată o istorie a „seriei aromâne" va observa, fără îndoială, că dincolo de inevitabile particularităţi de stil se află o materie sufletească ireductibilă : comunitatea, cu ecourile ei, se răsfrînge la nesfîrşit în individ.

Printre cei mai interesanţi autori de origine aromână pe care îi are literatura română de azi se află, sînt sigur, Teohar Mihadaş, am impresia chiar că prin profunditate, cel mai valoros. „Tărîmul izvoarelor" (1968), de exemplu, era o admirabilă autobiografie de adolescent din Balcani, pitorească prin amănuntele de viaţă curentă, memorabilă prin etnografie însă mai cu seamă extraordinară ca document de mentalitate ieşită din fabulos. Oamenii acelei lumi, cu firi iuţi şi pasionale, credeau în năluciri, în faceri şi desfaceri, în „legări" misterioase, în vedenii. Odată şi odată cred că voi comenta paginile de neuitat de acolo aşa că aici nu insist.

Teohar Mihadaş e însă şi un poet interesant, de cea mai pură clasă „tradiţionalistă" pozitivă. „În lumina inserării" (Ed. **Cartea Românească,** 1982) exemplifică în chip pe deplin onorabil talentul său liric. De altfel, majoritatea poeţilor „aromâni" sînt tradiţionalişti, aplicînd poeticile clasice care, la ei, înseamnă şi un apel la folclor (adică la un principiu esenţial, coagulant, pentru comunitate). „Clasicist" este, desigur şi Teohar Mihadaş, compunînd în ritmuri, în fond, savante, cu accente livreşti („Monstrului ce detună pe gît trîmbe de fum" reţine o prozodie virgiliană), dar un clasicist cu accese orfice de „antic" dionisiac : „Şi aripi ne cresc albe şi ele/. Toate-mprejururi ataractice tac. / Vin şi mă cheamă — Alexandru, Spartac, / Orfeu... prin ţinuturile castei Cibele // Vămile strigă — heralzi — din trompete. / Codrii sunt orgi, munţii bazilici aprinse / Oştiri după mine-n exod de regrete. / Tăcute, în lănci sprijinite, vin, ninse. / O, libertate ! Zeului tău / M-am închinat, şi vranicei fapte. / Mi-ai dat dezlegare deocolul cel rău. / Sigur, astral, departe, sub stele. /" Era vorba aici de „trecerea cavalerului trac" (mit al străvechimii) închipuită ca o grozavă cavalcadă aeriană : „E calul de neauă, de neauă şi eu. / Scapără rîpile lumii sub noi / Poartă-a triumfului — greu curcubeu ! / Venim prin solarele sîngelui ploi /".

Există, afară de orice îndoială, la aceşti poeţi cu obîrşia în Balcani un aer comun concretizat aci în baladescul sumbru : „Visc a năpădit gorunii. / Iar în peşterile lumii, / Văgăuni îşi fac tăunii /.../ Pe terase şi-n odăi / S-au strîns frunzele în clăi / Ard mocnit şi mistuit / Doruri nemărturisite / Şi-aţîţate dinlăun- / tru, de-un club de căpcăun. /", folcloric şi terific cu vegetaţie satanică şi vietăţi neliniştitoare, însă mai presus de toate acestea prin marile teme ale noroadelor condamnate, cu rezonanţe, adică, de profunde versete biblice. Ei cîntă „exodul", / duhurile, bizarele apariţii premonitorii" (ca îngerii grozavi de vechi Testament), populaţiile pribege călări sau pedestre, steaua răzbunătoare şi soteriologică, astrele „de aramă" etc. Însă în deosebire de eterna damnaţiune biblică, poetul aromân nu e un Ahasver, „tărîmul" lui e, în fine, o utopie regăsită, un paradis cîştigat. De aceea, printre cele mai frumoase versuri „mioritice" din poezia de azi sînt şi acelea ale lui Teohar Mihadaş ; „Se însera în ceruri, iar galbenele flori / Îmbălsămau o nuntă şi-o moarte deolaltă / Se întrupau mistere în marginea cealaltă, / Într-un ocean liturgic de-arome şi culori. / Acolo nu se moare, ci numai se dispare / În altceva mai tainic — mi-am zis — şi mai frumos. /.../ Şi trec din treaptă-n treaptă, menit spre-nu ştiu cine, / Redobîndind candoarea singurătăţii-n sine/". „Visul mirelui", exemplu de folclor recreat cu acută ureche muzicală, sensibilă la eufonii, întăreşte impresia de lirică ivită dintr-o tradiţie activă. În acest amestec de Ion Barbu şi de Mallarmé aromân e o poezie de inefabile distilări : „Ape necuprinse / Sub ceruri întinse, / Cu alte ceruri încă / În marginea-adîncă, / Desfăceau spectrale / Bolţi de catedrale... / Splendorile-afunde, / Pînă în neunde... / Afunde splendori / Peste trecători... /.../ Iele în sobor / Cîntau îmbrăcate / Toate în înalte / Mantii de azur / Cu tiv împrejur / Alb şi cu eşarfe / Sonore de harfe/". Misterele riturilor vechi se descifrează, ele par a fi secrete ale cosmosului, tîlcuri astrale (în adevăr, la populaţiile păstoreşti „celestul" e o „hartă") : „Cunună de stele... / Şi-n cerul din ele / Chip mă îmbia / Arătat abia, / Cum se-arată-n lume / Tainele anume. / Ori a moarte este, / Ori nuntă vesteşte, / Ori vreo altă veste / Dintr-altă poveste / Ne ademeneşte".

Dar erotica, ea cum este ? Religioasă dar pasională, la un mod aci concupiscent şi zgomotos, meridional, aci de factură adoratoare, monacală : un amestec de încîntare contemplativă şi de gînd păcătos, conspirativ. Ar mai fi de examinat limbajul acestui fermecător liric „aromân" : lexicul lui nu este nicidecum dialectal (în dialect scriu azi, la noi, H. Cândroveanu, cu „Nihadz", şi Kira Iorgoveanu, cu „Steauă di dor") însă a rămas în poet ceva din uimirea în faţa cuvintelor unei limbi vechi. „Purificarea" către străvechime atinge punctul cel mai intens atunci cînd Teohar Mihadaş compune „în limba străbunilor" : „A bungete şi-a baltă amurgul ne adie, / Cu-o boare ameţită de brusturi şi brînduşe / În pînzele genunii, ce droaie de vătui ! / Şi viezurii sub vetre agudură din guşe"/. E aici, pe un canal inefabil, o emoţie care nu se poate să nu te cuprindă ca şi cum ai asculta o bucolică getică, un poem salvat miraculos de la ruina unei istorii ostile.

Artur Silvestri

Literatură şi formaţie

Urmare din pag. I

cieni (reţinem un nume, recent adus în peisajul culturii româneşti: Hans Robert Jauss). Forma acestei identificări — să mai vorbim de valoarea ei formativă? — va conduce, la sfîrşitul unui ciclu educaţional, la familiarizarea cu structuri literare clasificate, ceea ce poate corespunde în plan moral cu o vie stratificare a ideilor comportamentale. Informaţia, „servită" într-o formă dinamică, **formează:** e un adevăr pe care pedagogia modernă l-a transformat deja într-un instrument de lucru preţios.

Pentru că şcoala rămîne factorul fundamental în educaţia prin opera literară şi pentru opera literară, să ne oprim la un aspect concret, desprins din realitatea cea mai evidentă : manualul de literatură. La ciclul gimnazial, o ştie oricine, profesorul pune bazele receptării estetice a textului literar, pentru a desăvîrşi latura informativ-formativă în liceu. Ne vom opri la o situaţie edificatoare. Clasa a VIII-a, considerată, fireşte, „clasă mare" la şcoala generală, reprezintă poate vîrsta decisivă în privinţa trecerii de la receptarea intuitivă la una de tip elementar-analitic. Şcoala noastră beneficiază, o spunem cu mîndrie, de un excelent manual de lecturi literare pentru această clasă, alcătuit de Dumitru Săvulescu. Facem această afirmaţie mai **ales în contextul în care,** după cîte ştim, se lucrează la manuale noi de limba română, în **conformitate cu noua programă,** în vigoare din anul şcolar trecut. Prin ce este această carte **de lecturi literare excelentă?** Îndeosebi prin faptul — esenţial — că textele literare nu sînt **înşiruite după o ordine oarecare** sau urmînd numai un principiu alternativ (tematic, didactic etc) care, oricît de valabil, rămîne unul modest. Dumitru Săvulescu a compus realmente un **manual de literatură,** ce oferă profesorului capacitatea, dar şi exigenţa de a modela conştiinţa elevului după structuri elastice, demonstrînd, subînţelegînd ideea de continuitate a unei tematici, a unui motiv literar. Fără să fie nevoie să afirmi în clasă noţiuni atît de preţioase cum sînt cele de mai sus, cu care elevul se va întîlni în clasele de liceu, conştiinţa copilului de 13—14 ani va fi într-o manieră edificatoare înrîurită de sentimentul naturii şi meditaţia în faţa morţii, temă fundamentală în cultura noastră (seria **Codrule, Măria-Ta,** lectură, apoi lecţiile **Mioriţa, Mai am un singur dor, Vara, Singur, Rapsodii de toamnă,** în ultimele accentul trecînd mai ales pe **convenţia literară)** sau de modelul eroic şi meditaţia în faţa istoriei din **La Vulturi, Vlaicu-vodă, Neamul Şoimăreştilor.** Sînt texte şi fragmente aşezate exact în această ordine, invitînd deci profesorul la o strategie deosebită. Înţeleasă astfel, clasa a VIII-a va înarma elevul cu suficiente structuri operaţionale pentru ca saltul la prima clasă de liceu să nu se transforme într-un impact. Va fi treapta firească de la receptarea estetică la informaţia de tip estetic.

XXV

Sala din Calea Victoriei

Cînd am ajuns la cenaclul **Nicolae Labiş** vatra sa începuse să se răcească, o spun în cunoştinţă retrospectivă, după ce am aflat despre epoca sa cea mai plină, şi cred că aşa va fi arătat şi **Sburătorul** din ultimii săi ani... În iarna lui 1968, cînd am intrat în sala somptuoasă, izbitor de somptuoasă pentru un cenaclu, nu mai veneau acolo Păunescu, Alexandru, Nichita Stănescu. Sala era totuşi plină, avea să se golească simţitor în primăvară, şi interesanţi erau asistenţii. Pe mulţi aveam să-i recunosc după ani. Ceilalţi, entuziaştii, tinerii care una-două pomeneau de Camus şi Sartre, de **absurd** (cum se pomeneşte azi de **hermeneutică** şi **textualitate)** au dispărut cu desăvîrşire. Am remarcat o situaţie similară şi în legătură cu foştii mei colegi de universitate. Sînt şapte ani de cînd ne-am despărţit. Cei care făceau artă şi literatură cu gura, pasional, trăind dramatic au fost înghiţiţi în spaţiu şi timp. Zicala e cam vulgară, însă nu-i găsesc un echivalent : **căţeii dinţii turbează...**

Ultimele trei luni de la **Labiş** erau deci alexandrine, de „decadenţă", însă oricare epocă de acest gen păstrează amintirea grandorii. În primul rînd, publicul era de calitate, civilizat, şi se vedea că **lunea** devenise o zi consacrată evenimentului. Barbu era în plină putere, calm şi stăpîn pe sine. Răbdător, în clipa în care vorbitorul deschidea traista de citate şi nume celebre pe care o burduşise acasă, omul din centrul prezidiului îi lua cuvîntul şi îl ruşina. Atmosfera, pe lîngă sobrietate, avea o generozitate fără de care nu e posibilă o întîlnire spirituală. Era evident că fetele cu expresii de studente, a căror vestimentaţie modernă dădea un plăcut contrast mobilierului, tinerii cu bărbi şi sacouri, domnii mai în vîrstă, iubitori de literatură, binevoitori şi incomodaţi, voind să se „asezoneze" (deşi din însăşi cumsecădenia lor se citea cît le era de greu), mini-consacraţii din timpul acela : cînd o carte tipărită însemna foarte mult şi trei apariţii în revistă un triumf ; scriitorii de cincizeci-şaizeci de ani care văzuseră multe cenacluri la viaţa lor şi participau comparativ, cîte un **div** care onora seara cu prezenţa sa aşezîndu-se cu falsă modestie în ultimele rînduri ; cele cîteva cucoane compasate navetînd între tigaie şi poezie, şoferul Ilie şi un Silvan care schiţa discret un cap de scriitor — toţi, pricepeai, constituiau un **public.** Şi această însuşire unitară îi înălţa pe toţi dincolo de trăsăturile lor de caracter luate împreună. Chiar dacă un vorbitor spunea prostii şi al doilea prăpăstii şi mai mari, venea cineva care punea lucrurile la punct iar din discrepanţa respectivă ieşea o lămurire. Şi încă ceva : publicul era omogen, măcar prin faptul că nu fluctua.

Sînt aproape cincisprezece ani de cînd am intrat prima dată în sala din Calea Victoriei. Era plină, era lume şi pe spaţiul acela de la etaj de unde în acelaşi an avea să sară un prozator oniric şi să-şi fractureze piciorul, se fuma şi se aştepta. La ora cuvenită, Barbu, cu suita sa de atunci, mai numeroasă (Gh. Achiţei, Dinu Săraru, M. N. Rusu, Grigore Arbore) a despicat în două mulţimea îndreptîndu-se spre prezidiu. Cineva din dreapta redactorului-şef a spus nişte cuvinte de circumstanţă şi-a anunţat că va citi poeta cutare : o fată semi-speriată care a scandat nişte poeme din care ţin minte o imagine cu zăpadă pe galoşii tatălui şi alte suavităţi. S-a dat apoi cuvîntul şi lumea a uitat de „galoşii tatălui" şi s-au despicat marile probleme ale literaturii mondiale, unii i-au aprobat pe antevorbitori, alţii i-au contrazis şi în răstimpuri Barbu dădea multora cuvîntul, zicîndu-le pe nume, îi mai întrerupea, îi aşeza... Poemele fetei care azi trebuie să fie o nobilă mamă şi profesoară dispăruseră înghiţite de subiecte mult mai arzătoare.

În martie, asistenţa se rărise, din prezidiu lipsea adesea Barbu suplinit de Achiţei sau de Dragoş Vrânceanu şi vorbea tot mai des Ion Anghel Teodoroff care spunea, invariabil, **esesit** în loc de **eseist** şi cerea versuri să le publice în revista „Mesopotamia literară" ; citea proză o anumită Minodora şi nu mai ştiu cum, proză în care se vorbea numai de Brâncuşi : sculptorul şi Ţuculescu fuseseră redescoperiţi şi li se dedicau eseuri şi poezii cu nemiluita... În ultima şedinţă la care am participat am îndrăznit să iau pentru a doua oară cuvîntul. Nu ştiu ce am biiguit, strîns în menghina unui sentiment de ruşine şi prăbuşire catastrofală pe care mi-l amintesc perfect. În sîmbăta următoare, Grigore Hagiu, care scria cronica cenaclului, l-a menţionat şi pe... Dan Ciacleia. Un număr mai tîrziu, la 27 aprilie 1968, îmi apăreau două poezii în **Luceafărul :** nu ştiam că eram ultimul debutant al seriei Barbu. Două luni mai apoi, într-o sîmbătă dimineaţă, cerînd la debit „Luceafărul", vînzătoarea mi-a întins o foaie cu «capul» încadrat în albastru. Am crezut că-mi dăduse un „Contemporanul" vechi. Însă era chiar **Luceafărul.** Un alt **Luceafărul** decît acela — (frontispiciul său portocaliu şi desenul lui Gănescu ! — cu care eram obişnuit. A fost una din puţinele stupefacţii ale adolescenţei mele. Aveam 16 ani, terminam clasa a zecea de liceu şi îmi dădeam seama mai bine spus presimţeam, că îmi începusem rău «cariera literară».

Dan Ciachir

BREVIAR

■ **TREI DEBUTURI ÎN CRITICĂ.** Întîmplarea fericită face ca trei din reprezentanţii strălucitei promoţii de critici tineri afirmaţi în paginile „Luceafărului" să debuteze editorial la mijlocul prezentului an. Este vorba de cărţile **Aventura memoriei** (Editura „Eminescu") de Sultana Craia, **Timp şi mod** (Editura „Cartea Românească") de Valentin F. Mihăescu şi **Cetăţile poeziei** (aceeaşi editură) de Costin Tuchilă. Înainte de toate, demnă de atenţie este următoarea împrejurare : deşi ar fi fost îndreptăţiţi, cei trei tineri critici nu debutează cu volume rezultate din foarte personala lor activitate de cronicari literari ; volumele lor vizează şi izbutesc în chip revelator demersul interpretativ de aspect sintetic. Astfel, leit-motivul indicat de sintagma **aventura memoriei,** în cazul Sultanei Craia, se raportează exclusiv la opera lui Zaharia Stancu. **Timp şi mod** reprezintă metafora-concept din unghiul căreia Valentin F. Mihăescu explorează, succesiv, universul eminescian, bacovian, arghezian, călinescian şi cel din opera lui Marin Preda ; pentru ca în capitolele următoare ale cărţii să fim întîmpinaţi cu două incitante investigaţii consacrate romanului şi respectiv, suprarealismului românesc. În fine, în masiva şi dinamica sa scriere, Costin Tuchilă realizează prima sinteză a strălucitei generaţii poetice ale cărei începuturi datează din a doua jumătate a deceniului al şaptelea : Dimov, Brumaru, Vasile Vlad, Mazilescu, Abăluţă, Romanescu, Robescu, Mircea Ciobanu, Dan Laurenţiu, Cezar Ivănescu, Adrian Popescu, Ileana Mălăncioiu, Daniel Turcea şi alţii. Pe scurt, un moment fast din istoria tinerei critici româneşti.

■ **„REPORTER DE CURSĂ LUNGĂ"** se intitulează via şi compacta carte de reportaj a lui Nicolae Hoiban, apărută recent la Editura „Albatros". Recurgînd la formula cvasiromanescă a descinderii în locurile cunoscute şi investigate cu mulţi ani în urmă, autorul îşi ia drept martor infailibil al noii investigaţii timpul, care dă măsura reală a lucrurilor, cu coeficientul lor de autenticitate existenţială. Dovadă, practic, condiţia artistică a genului reportericesc este departe de a fi aservită formulelor stereotipe, de-a gata făcute.

■ **PARADOXELE SNOBISMULUI PARACRITIC.** „Numele cu care le desemnează (este vorba de cele trei moduri, doric, ionic, şi corintic n.n.) sînt arbitrare" ; „dar ignoră o foarte spectaculoasă anticipare a corinticului : **Smărăndiţa, roman modern,** text inclus de I.L. Caragiale în **Cronica de crăciun (II)**", „Înclinat spre doric şi spre creaţia **à rebours** (criticul) pare mai atras de Urmuz, Arghezi şi Mircea Horia Simionescu decît de Slavici şi Rebreanu".Şi, totuşi : **„Arca lui Noe"** este cea mai importantă carte de critică apărută la noi după război". Nu ne-ar mira ca Mircea Scarlat (vd. în „Contemporanul" nr. 31, a.c.) să afirme într-o bună zi că cea mai importantă carte de critică din istoria literaturii române este una (scrisă de cine ?) în care, fiind vorba de romanul românesc, acesta lipseşte din atenţia subtilului exeget...

■ **„COPILUL ÎNTRE NOI",** o recentă apariţie editorială care aminteşte de straniul volum **Prima şi ultima carte de Cătălin Bursaci,** apărută cu cîţiva ani în urmă. Autorul volumului **Copilul între noi,** (Ed. „Cartea Românească"), Daniel T. Suciu, tînăr student din Sibiu, dispărut într-un tragic accident, este recomandat de C. Noica : „Am visat ca orice tînăr înzestrat, în ultimii ani de liceu, să aibă sub ochi mărturia cărturărească pe care o dau paginile de faţă. Şi am visat, ca, prin ea, un tînăr matematician să devină mai bun matematician, un biolog mai bun biolog şi un tînăr om de cultură umanist mai bun om de cultură". cu desăvîrşire.

Cronicar

VIAŢA CĂRŢILOR

POEZIE

Introspecţie şi ironie

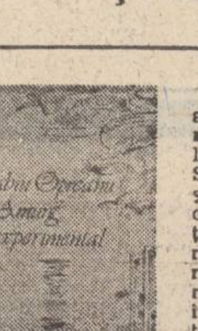

Tipărită într-un format atrăgător, **Amurg experimental *)** este a treia culegere de versuri a lui Sabin Opreanu. Discret şi rafinat, poetul este un cerebral suav, „ameninţat" de graţia visului şi retrăgîndu-se uneori ironic din faţa propriilor reprezentări. Manieristă, în sensul că este uşor atinsă de o delicateţe crepusculară, încercînd mereu să dovedească ceea ce nu e de dovedit, poezia lui Sabin Opreanu se naşte din cîteva tensiuni detectabile, tot atîtea motive revenind aproape emblematic în noul volum. Una este dispoziţia introspectivă, prin care însă autorul nu ajunge la scufundarea în adîncul conştiinţei, pe urme simboliste, ci la înregistrarea „realistă" a mărunţei lumi înconjurătoare. Vorbind despre sine, „persoana" lirică a acestei poezii va vorbi despre întruchipările diafane în care se răsfrînge : „Şi dacă doriţi să-mi cunoaşteţi părerea / iată ce vrea să fie poemul : // O restaurare a luminării pîlpîind / între petalele unei flori cîntătoare —". Există în cele patru versuri citate nu numai încrederea afirmată în capacitatea poetică, rămasă intactă, a unui univers în chip neostentativ modern, ci şi o profesiune de credinţă. Flacăra palidă a luminării trimite cu evidenţă simbolică la „forma iniţială" („Un poem se-ntoarce totdeauna / la forma iniţială") a meditaţiei, la esenţă. Introspecţie semnifică întotdeauna şi tentativă de regăsire a esenţialului. În poeziile lui Sabin Opreanu nu sînt puţine situaţiile care conotează sau, dimpotrivă, **specifică** atare comportament. Dar autorul **Amurgului experimental** este şi un visător cenzurat de propria singurătate printre lucruri — adică printre imagini : impresia de abundenţă imagistică, conducînd la artificiu cu gestul solemn al „încoronării singurătăţii", o întăreşte tocmai pe aceea de condensare sentimentală. Izolată printre obiecte — printre obiectele imaginare din presupusul **muzeu al poetului** —, personalitatea lirică va încînta prin „strălucitoarea neodihnă" a solitudinii : căutînd „finala strategie" pentru a ajunge la lucrurile salvatoare, ea dobîndeşte gustul amar al ironiei şi al autopersiflării.

O altă tensiune conturată cu precizie şi frumuseţe stilistică în acest volum este aşadar cea (auto)ironică. Din credinţa că „cititorul aici (adică în poezie, n.n.) trebuie să rămînă rece / nici o inducere în eroare nu-i este permisă" se naşte un decalaj între voinţa de sublimare şi rostire diafană a lumii şi efectul rezultat. Deziluzia poate fi, în ordine psihologică, enormă ; ea este, în spaţiul literar, suficientă pentru a valorifica un simţ excitat al realului. „Hiperrealismul" acestei poetici rămîne observabil în ciuda drapajului imagistic. Reveria este înlocuită, pentru a se identifica finalmente cu ironia : „Desigur mai sînt multe de făcut pentru îmbunătăţirea / nivelului de reverie (Înainte de a se ajunge la / aplicarea binecunoscutului sistem de gură la gură) // Astfel nu trebuie pomenit absolut nici un cuvînt despre / campionatele mondiale de ţurcă (Acolo se petrec evenimente / grave care rămîn desculţe) Avem nevoie de discursuri / germinative oferite gratis de grădini suspendate / pe malul unor înfloritoare scuturi (Şi eu în lumina / tandră a licuriciului să port convorbiri cu trifoiul)..." **(Mic tratat despre reverie).** Pretext pentru discursul poetic, sentimentul învinge pînă la urmă. Cum se împacă, ne vom întreba, tratamentul ironic al acestor „peisaje" sufleteşti contactînd realitatea, cu autentica vocaţie a căutării de sine, indiferent în ce formă s-ar săvîrşi ea ? „Experimentul" lui Sabin Opreanu vizează exact această simbioză, avînd ca rezultat o poezie cultivată, plină de surprize metaforice şi încă destul de lucidă, „rece" din motivul explicit al iubirii de transparenţă ; deopotrivă sensibilă şi fremătătoare ca o vegetaţie mediteraneană. Pluralitatea convine temperamental, pentru că ea acoperă în primul rînd un exerciţiu de factură polifonică al fiinţei angajate în a cuceri prin trucul candorii universul. Coincidenţa şi convieţuirea dintre registre antinomice anunţă aceeaşi plăcere pentru constatarea şi considerarea realităţii. Trei volume, într-un interval de şase ani, impun atenţiei un poet care pare întru totul himeric, aşa retras cum este într-o provincie cu nume şi istorie mitologice.

Costin Tuchilă

***) Sabin Opreanu : „Amurg experimental", Editura „Facla", 1983.**

PROZA

Amintirea amintirilor

Destinul eroinei lui Stelian Păun *) este „transilvan" : Gheorghina lui Pietreanu Negru este o Mară cu şapte copii rămasă văduvă la 31 de ani, muncind din răsputeri să şi-i vadă pe toţi cu ştiinţa cărţii (adică trecuţi prin facultăţi sau prin Şcoala normală ; Gheorghina „citeşte" pînă la adînci bătrîneţe numai semnele vieţii rămînînd neluminată de carte). Modul de abordare a epicului se înscrie în buna tradiţie a lui Ion Agârbiceanu din „Arhanghelii" (majoritatea copiilor vor deveni învăţători, „apostoli ai neamului" cum erau numiţi la noi între cele două războaie mondiale) — cu excepţia „romanului Nataliei" care se vrea o subtilă replică la „Helianta" Nataliei Negru (prima fată a Gheorghinei se numeşte chiar Natalia Negru, ţine un jurnal intim la Şcoala normală care coboară cu bunăvoinţă din modelul avut în vedere de către autor, se va căsători cu un poet lîngă care, însă, va trăi într-o armonie desăvîrşită ; de altfel, într-un context este amintit şi numele lui Şt. O. Iosif). Şi alte romane interbelice îşi aruncă umbra peste „Cloşca cu puii de aur" Stelian Păun reuşind, mai mult decît o rememorare, mai mult decît un colaj, o anumită ambianţă culturală care pentru lectorul avizat are savoarea ei, parfumul ei de epocă ; ceea ce la prima vedere pare vetust se dovedeşte intenţionat arhaic. Acţiunea romanului se desfăşoară la vărsarea Oltului în Dunăre : iată o interferenţă esenţială a Transilvaniei cu Muntenia, demnă de toată atenţia, cu atît mai mult cu cît nu este luată în seamă în romanele mari ale cîmpiei române (totuşi, cît tragism transilvan, cîtă infuzie de liric în epic la Zaharia Stancu, de exemplu, fiul Teleormanului) ; interferenţă care justifică, în parte, alegerea unui motiv de peste munţi şi tratarea lui în manieră asemănătoare scriitorilor transilvăneni. Întîmplările sînt atît de numeroase încît Valeriu Cristea, criticul care prezintă cartea pe ultima copertă, este pe deplin îndreptăţit să vorbească de un roman „picaresc" ; ele curg dinspre anul 1912 pînă spre 1945 cu o acumulare mai importantă între anii 1920—1930 cînd au loc evenimentele determinante ale familiei Pietrenilor : moartea tatălui, intrarea fetei celei mari la Şcoala normală şi, imediat după absolvire, căsătoria ei, emanciparea celorlalţi copii, revenirea forţată la casa părintească a Paraschivei, fata din prima căsătorie a lui Ion Pietreanu Negru care fugise după un aventurier ce-i toacă averea moştenită. Pe lîngă Gheorghina, spiritul familiei, elementul ei de coeziune, mama sacrificată pentru copii, remarcăm figura învăţătorului Florian Cristescu, personaj-istoric de mare importanţă pentru judeţul de la marginea Dunării, autor de manuale, cărţi pentru copii şi istorii romanţate („Povestea neamului nostru" a format elevii de ciclu primar întru iubirea de patrie pînă mult după ultimul război şi, reeditată, ar trezi, credem, şi astăzi interesul) — prin mîna căruia trec mai toţi copiii Gheorghinei primind impulsul învăţăturii. „Nea Florică" — aşa îi spuneau colegii mai tineri — rosteşte în romanul lui Stelian Păun o frază memorabilă care se poate verifica prin statisticile cataloagelor : „Cei mai mulţi copii de ţărani au înţeles aceste chemări şi dau buzna să se facă învăţători (...) Orăşenii (...) cred că această misiune de ridicare a satelor este o sarcină numai a copiilor de ţărani" (p. 82). Departe de a prefigura un „conflict" între sat şi oraş, autorul simte exact o realitate interbelică, un ideal al intelectualului de ţară care nu s-a convertit niciodată în „provincialism", în „ratare" şi a contribuit la un necesar transport de idei în zone geografice apropiate (învăţătorii „roind" pe firul văilor, în jurul satelor lor sau în judeţe învecinate).

Cartea lui Stelian Păun se asamblează din amintiri transpuse epic : autorul îşi aminteşte personajele care, la rîndul lor, îşi amintesc trecutul, părinţii, rudele. Scene duioase despre copilărie se împletesc cu observaţii interesante despre viaţa satului şi a orăşelului de cîmpie şi cu descrieri „clasice" ale naturii ; motive mitice (precum „copacul amintirilor") apar frecvent arătîndu-ne un interes aparte al autorului pentru specificul naţional. Dialogul copiilor este mai interesant decît al celor mari, punînd probleme insolite în faţa vieţii.

Nicolae Georgescu

***) Stelian Păun : „Cloşca cu puii de aur", Editura „Eminescu", 1983.**

CRITICA

Palingeneză şi exegeză

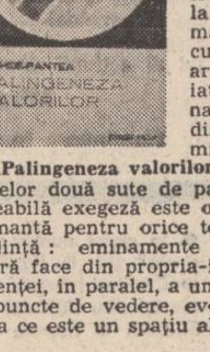

O luciditate aparte, exersată temeinic pe tărîm exegetic şi destul de bine alimentată intuitiv pentru a nu risca să eşueze într-un mizantropism al lecturii, o tatonare a „noii critici", prudentă şi simultan participativă, de la distanţă suficient de mare pentru a nu adopta cu naivitate infidelele ei arme cu două tăişuri — iată cîteva dintre dominantele incontestabile ale discursului critic pe care mizează **I. Cheie-Pantea** în **„Palingeneza valorilor" *).** Punctul de plecare al celor două sute de pagini de argumentată şi agreabilă exegeză este o constatare aparent dezarmantă pentru orice tentativă critică de bună credinţă : eminamente „deschisă", adevărata Operă face din propria-i apertură condiţia subzistenţei, în paralel, a unui număr practic infinit de puncte de vedere, eventual violent oponente. Ceea ce este un spaţiu al armoniei generează un sistem de antinomii care, deşi devine parazitar din momentul cînd se dovedeşte preocupat de propria-i codificare, nu renunţă a se revendica de la Operă. Ridicolă, pretenţia unei anumite opinii de a fi considerată dogmă la capitolul exegezei căutări opere provoacă din partea lui I. Cheie-Pantea, în eseul liminar ce dă şi titlul volumului, nu numai o luare de poziţie teoretică, ci şi un exerciţiu de prudenţă. În subtextul aserţiunilor la acest capitol trebuie să vedem o modestă dar decisă conştiinţă critică ce încearcă să-şi justifice încercarea de a uza de un drept al ei : profilul operei constituindu-se în diacronie, palingenetic adesea (în sensul antic), odată cu mutaţiile metodologice, ale gustului public etc., receptorul participînd activ la re-crearea Operei iar fiecare nou discurs critic nefăcînd altceva decît să-şi ocupe locul în această succesiune obiectivă, tentativele critice ale **„Palingenezei valorilor"** sînt din start justificate. Critica nu este exerciţiu gratuit, ci valorificare, iar fiecare cronică sau amplă monografie contribuie la configurarea unui profil al Operei prin excelenţă **diacronic.** Din acest punct de vedere, actul critic nu mai rămîne simplă exercitare a unui drept, ci şi achitarea unei obligaţii pe care ţi-o dă vocaţia. Onorabil s-a achitat de obligaţia ce-i revine şi I. Cheie-Pantea, în spiritul aceleiaşi atitudini manifestate în preambulul teoretic : nepreocupîndu-se de spectaculosul inedit, ci înaintînd cu propriile-i mijloace pe făgaşele mai mult sau mai puţin degajate de alţii, făcînd din ambiguitatea textului un aliat, nu un inamic. Astfel, nici „Eminescu sau negativitatea absolutului" ori „Jovialitatea lui Creangă — un mod de existenţă", nici studiile consacrate lui Slavici, Macedonski, Arghezi, Barbu, Creangă, Blaga sau Philippide nu caută cu obstinaţie un punct de vedere radical, delimitat polemic sau măcar maliţios. Trebuie totuşi neapărat reţinute **nuanţările** de fineţe pe care criticul le operează, chiar micile speculaţii asupra cărora ar fi putut să insiste. În palingeneza valorică a operelor interpretate, exegeza lui I. Cheie-Pantea are dreptul la un loc al său.

Cristian Moraru

***) I. Cheie-Pantea : „Palingeneza valorilor", Editura „Facla", 1982.**

GENERAȚIA TÎNĂRĂ - CĂTRE O CONȘTIINȚĂ INTEGRALĂ (II)

ANCHETA «LUCEAFĂRULUI»

Începută recent, cu ideea de a stimula meditația tînărului scriitor român de azi și de a-i oferi și o tribună de manifestare liberă și activă, ancheta „Luceafărului" privitoare la generația tînără a stîrnit, cel puțin pînă în acest moment, un previzibil interes, concretizat printr-un mare număr de răspunsuri sosite la redacție. Dintre acestea, am ales deocamdată pe acelea ale criticului literar Cornel Ungureanu, un cunoscut susținător al tinerilor scriitori bănățeni (care, de altfel, face și aici profesiune de credință în acest sens; la aceste depoziții ale criticii literare, mai puțin... tinere, adăugăm pe acelea ale tinerilor scriitori Constantin Zărnescu (autorul romanului „Clodi Primus" și al interesantei culegeri din aforismele lui Brâncuși) și Grigore Georgiu (poet, recent distins cu premiul C.C. al U.T.C. pentru poezie pe anul 1982). Reamintim întrebările chestionarului nostru: I. Apariția unei generații literare noi, proces în curs de cristalizare, poate fi considerată un rezultat natural al dezvoltării literaturii române? II. S-ar putea vorbi de simptome, tendințe sau chiar direcții în literatura tînără? Puteți să le enumerați? III. Care considerați că este poziția tînărului scriitor față de tradiția literaturii naționale, față de istoria poporului român? Desigur că ancheta va continua și în numerele următoare prin publicarea unor intervenții deja aflate în redacție, precum și ale altora, pe care le așteptăm.

«Tradiția este un cadru formativ nu o limită în creație»

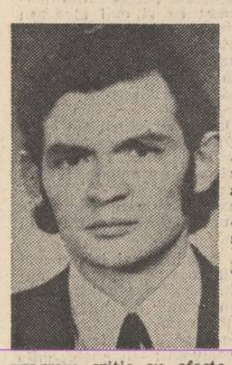

1. 2. 3. Pînă acum 7—8 ani problema generațiilor nu stîrnea nici pe departe pasiunile care o întrețin azi. Exegeții o depășeau repede prin cîteva fraze introductive și elanul clasificator se tempera de îndată ce analiza intra pe terenul geometrizat de categoriile tipologice și istorice omologate. Ulterior însă, ideea de generație a fost problematizată excesiv și întoarsă pe toate fețele pentru a face din ea punctul arhimedic al unui program critic cu efecte în planul creației literare, mai ales poetice. Factorii de context cultural, confruntările de idei și atitudinile literare manifestate față de problemele de prim ordin ale spiritualității românești și al căror „dosar" a fost redeschis în perioada amintită, au avut o contribuție deloc neglijabilă în cristalizarea unor reprezentări părtinitoare despre tînăra generație. Asupra scriitorilor tineri — aflați în faza debutului sau a clarificărilor interioare, atunci cînd sensibilitatea și gîndirea sînt mult mai permeabile la influențe iar convingerile artistice nu sînt încă fixate — s-a exercitat și acțiunea acestor împrejurări, făcînd ca în literatura lor să se exprime, în doze diferite de la un autor la altul, nu numai vocația, talentul și datele lor individuale, ci și ecoul curentelor de idei, al opiniilor critice și al complexului de atitudini cu care s-au intersectat și care le-a orientat creația.

Pe acest fundal, ideea de generație a dobîndit treptat dimensiunile unei teme majore, cu rezonanță în conștiința literară. Dar, ca orice fenomen care își depășește măsura inerentă, ideea de generație a ajuns, prin rotativele publicisticii curente, la o ipostază hipertrofiată în care putem contempla expresia unei obsesii prelungite dincolo de limitele sale „naturale". Nu mă refer la ancheta de față a revistei „Luceafărul", pornită din intenția mărturisită de a prilejui o confruntare a ipotezelor emise despre generația tînără cu realitățile. Succesul de care se bucură azi ideea de generație este simptomatic și ar trebui examinat temeinic, nu la repezeală. Sigur că nu avem distanța istorică necesară față de fenomenul în discuție, dar cine ne interzice **distanța critică și autocritică** față de el, distanță fără de care nu putem vorbi de „conștiința integrală de sine" a tinerei generații? Pînă la urmă, competența în această problemă va aparține istoricilor și sociologilor literari care vor cerceta din viitor contemporaneitatea noastră și vor restitui fenomenelor literare, arzătoare azi, proporțiile lor firești. Ne-am putea oare imagina, o clipă mai devreme, cum vor arăta, în textele de atunci, răspunsurile la întrebările pe care ni le adresează acum revista? Scriitorii tineri, afirmați în ultimii ani, vor fi oare considerați o generație de sine stătătoare, cu trăsături distinctive globale, cu un program estetic relativ comun și coerent, cu opere înscrise în categorii tipologice omogene? Cum nu am privilegiul unui post de observație transistoric față de condiția în care mă aflu, situație care m-ar proteja, poate, de subiectivism, răspund avînd conștiința acestui fapt.

Consider că există între tinerii scriitori multe personalități cu o certă vocație creatoare, cu o forță de expresie remarcabilă, autori care vor marca, într-un fel sau altul, liniile de evoluție ale literaturii române. Dar ceea ce numim, cu un termen imprecis, generație tînără în literatură nu e, după opinia mea, decît o prelungire, o derivație sau o etapă finală a generației '60 (sau cum vrem s-o numim), în pofida prejudecăților recente și a iluziilor noastre suverane. Adică un segment dintr-o curbă „naturală". Și literatura evoluează onduliform, se pare. Nu cred că putem vorbi, deocamdată, de o nouă generație literară, în toată puterea cuvîntului, decît cu multă bunăvoință și cu riscul de a întreține la tinerii creatori o iluzie periculoasă, care, probabil, mulți și-o vor reprima dureros. Nu pentru că „generația tînără" n-ar fi produs opere valoroase, competitive, ci pentru că raportul cu generația anterioară consider că este unul de includere, în acolada istorică pe care aceasta a deschis-o. Pentru generația pe care o discutăm, definirea de sine, detașarea și „umplerea" unui capitol de istorie literară rămîn deocamdată sarcini despre a căror realizare cuvîntul definitiv aparține posterității. O generație dă conținut artistic dominant unei epoci, unei perioade. Deci să nu supradimensionăm un fenomen doar pentru că se petrece sub ochii noștri, să nu ne grăbim decretînd existența unei generații literare înainte ca aceasta să-și producă operele majore, adică **dovezile de rezistență istorică, nu cele sezoniere**. Tinerii scriitori de azi au beneficiat de deschiderile generației '60, ale cărei orizonturi artistice, repet, nu cred că le-au depășit încă, au explorat însă filoane pe care predecesorii le-au atins în treacăt uneori și pe care le-au abandonat la timp din precauție și simț al măsurii, au dezvoltat și au dus la limită alteori experiențe stilistice încercate și ele. Fizionomia pe care generația '60 a dat-o lirismului, de exemplu, este, în linii mari, recognoscibilă în textele tinerilor poeți iar diferența sub raport strict artistic nu mi se pare atît de elocventă încît să justifice opunerea lor față de structurile poetice consacrate în ultimii 20 de ani. Avangardismul unor texte folosite pentru atari demonstrații îl consider de mină a doua și nici pe departe atît de radical pe cît a fost declarat, iar în cazuri extreme, efectele sale sînt paraestetice, ilustrînd kitsch-ul jocurilor de limbaj, al artificiilor ironice inserate în reportajul netransfigurat sau pe cel savant al intertextualității. Dar în poezia tinerei generații există și alte direcții care au relief. Pentru mulți exponenți ai ei poezia a rămas un mod de cunoaștere, de construcție vizionară, o schemă simbolică a lumii, un concentrat al unor experiențe spirituale. Structurile poetice durabile sînt cele care angajează straturile de profunzime ale unei spiritualități și nu cele susținute de strălucirea de-o clipă a unui stil care întoarce mecanic lucrurile pe dos.

Răspîndiți în diverse puncte ale țării, parcă anume pentru a ilustra ideea de creație policentrică, opusă imaginilor care devalorizau „provincia", poeții din noul „val", cu o înzestrare deosebită și un standard cultural remarcabil, ca să nu pomenesc de proză, unde lucrurile mi se par mai de substanță și cu efecte mai durabile, dar fără spectacolul făcut pentru deliciul galeriei, tinerii scriitori, deci, se află în pragul afirmării de sine și ar fi prematură orice concluzie care li s-ar aplica nediferențiat, în bloc. Certe sînt deocamdată vocația lor creatoare și diversitatea experiențelor umane și artistice pe care le trăiesc, garanții pentru operele pe care le vor scrie.

Ecranul unei perioade literare nu e ocupat niciodată de o singură tendință, ci e traversat de linii stilistice, de viziuni și ideologii literare diferite. În interiorul unui moment istoric „lucrează" generații diferite, iar în cadrul unei generații, cum e și cea „tînără", despre care discutăm, pot fi identificate tendințe, „serii", școli, formule și structuri stilistice, direcții etc. pe care le distingem cu aproximație. Generația tînără e și ea o albie de tendințe multiple, o generație care se încearcă pe toate fronturile literare. Dar ce mai delimitează, aici, termenul de generație? Pe toți scriitorii tineri afirmați în ultimul timp și care sînt demni de luat în seamă, indiferent de orientarea sau tendința artistică pe care o ilustrează? Totdeauna va exista însă o nouă generație în literatură și atunci cădem în cea mai fadă cronologie și problema, pusă așa, aparține de fapt „demografiei" literare.

Termenul de generație funcționează adecvat într-o schemă de istorie literară elaborată retrospectiv, dar aplicat prezentului fluctuant rostul lui devine strict empiric și constatativ, nu explicativ. Totuși el **ține locul** altor concepte analitice (trecute în penumbră) și a fost preferat — avansez o supoziție — deoarece este profund ambiguu (acoperă zone referențiale diverse: literare, sociale, istorice, relații de continuitate și opoziție deopotrivă), niciodată definit clar, capabil să aglutineze sensuri echivoce (și deci să întrețină confuzia și să amestece adevăratele probleme cu cele false), bun pentru a fi manipulat în demonstrații de ocazie uneori și pentru a îndeplini o funcție strategică într-o ideologie literară. Selectarea și încurajarea unei tendințe din literatura tinerilor, identificarea tacită, apoi, a generației tinere cu această tendință și restrîngerea sau dilatarea noțiunii de generație, după împrejurări, în așa fel încît noua generație să apară ca fiind în opoziție cu cea precedentă (sau chiar cu generațiile impachetate în blocul tradiției) sînt operații ale unui program critic fără acoperire integrală în textele tinerilor scriitori. Delimitările tipologice, să zicem, între diferitele tendințe literare concomitente (și con-curente!) ale generației au fost proiectate în plan istoric. Din această perspectivă, tendințele și orientările literare au fost dispuse într-o ordine istorică pentru a sugera evident una valorică. Poezia și proza de o anumită factură ar fi „noi" și ar exprima generația tînără, iar alte modalități și direcții literare ar fi „vechi", perimate, istoricizate, lipsite de viitor și nu ar aparține acestei generații. Iar ideea de generație, pusă în mișcare pentru a susține delimitările, prin „conotațiile sale „naturale", păstra aparența că procesul de selecție este firesc. Sigur că apariția unei generații literare este un proces natural, adică e generat de mișcarea lăuntrică a literaturii naționale. Dar **e vorba de o maturitate secundă, culturală**, de un proces la care participă un cerc mai larg de factori din a căror ecuație nu pot lipsi cei modelatori, de context, și care nu pot fi considerați, simplu, „extraliterari".

Deși termenul de generație nu indică diferența specifică a unei tendințe literare, el a fost folosit pînă la abuz pentru că poate activa cel mai bine sensurile de **opoziție, mutație, ruptură, delimitare, noutate și originalitate**, sensuri estompate de aparența de care vorbeam. Aceste sensuri **relativizează continuitatea evoluției organice a literaturii,** o suspendă uneori, în reprezentare, căci în fapt e imposibil de suprimat. Se poate descifra, cred, un dezacord între **reprezentarea** pe care unii o proiectează asupra tinerei generații (pentru această reprezentare se duc micile bătălii literare) și **realitatea literară** a textelor pe care ni le oferă această generație. Dacă o tendință din literatura tinerilor este numită tendință și i se spune pe nume atunci coeficientul ei de originalitate **apare** serios diminuat, deoarece, în felul acesta ea este integrată într-o formulă care își află antecedente sau prefigurări în istoria literară. Dar ideea de generație e investită, în unele luări de poziție, cu funcția de a supralicita tocmai diferențele pe axa diacronică a literaturii, de a întreține pasiunea delimitării față de paradigmele tradiției naționale. Refuzul modelului de evoluție organică e subiacent dar activ și tenace în această manieră de a înțelege și folosi termenul de generație. E de remarcat faptul că deși noțiunea de generație se revendică de la o viziune istoristă asupra dezvoltării literare, folosirea sa unilaterală, doar în sensurile pe care le-am menționat mai sus o golește de conținut istoric și lasă realitatea pe care o definește în imponderabil.

Generațiile nu sînt alcătuite din granițe trasate cu instrumente inginerești, ci realități spirituale vii, înlănțuite în straturile de profunzime ale mișcării istorice iar literatura tinerilor scriitori demonstrează în fapt o legătură organică și fecundă cu patrimoniul de experiențe artistice codificate în operele predecesorilor mai apropiați sau mai îndepărtați. Pentru definirea unei generații raportarea la tradiție e obligatorie. Poziția tînărului scriitor față de tradiția literaturii naționale o consider de o importanță vitală pentru destinul său de creator și om de cultură. O anumită atitudine, infinit păgubitoare pentru formarea tînărului scriitor, consideră tradiția doar conservatoare, repetitivă. Dar ea este un cadru formativ, nu o limită în creație. **O literatură, ca și o societate, nu pot fi „independente" față de propria lor istorie.** Tradiția e structura apriorică a unei culturi și a unei personalități creatoare, s-a mai spus, dar e o structură deschisă, nu închisă, una în care există direcții multiple, manifestate sau prefigurate. Atitudini creatoare sînt posibile în deschiderea tradiției, nu în răspărul ei. Blaga spunea că tradiția e îndreptată spre viitor, nu spre trecut, că are o funcție reformatorică și creatoare. Și știa ce spune. Fără a cunoaște temeinic și a reface interior tradiția (unele texte fundamentale se publică abia azi) unii s-au trezit refuzînd-o prin gesturi teribiliste. Cu o „cultură de discotecă" și cîteva lecturi după lucrări aflate „în vogă" nu se poate clădi o operă, chiar dacă talentul există cu prisosință. Ignorarea tradiției se transformă într-un tribut greu peste ani. Un tribut pentru iluziile unei „tinereți" prelungite. Luciditatea autocritică și conștiința morală, formate la vreme, pot orienta elanurile creatoare pe traiectorii durabile.

Grigore Georgiu

«Un climat al afirmațiilor directe și categorice»

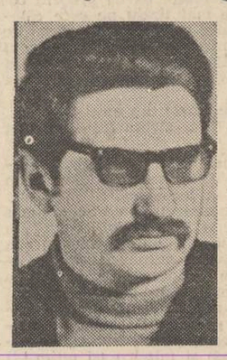

1. Apariția unei generații literare noi nu este numai un rezultat natural al dezvoltării literaturii noi, este un fenomen firesc provocat de evoluția culturii noastre. Scriitorii tineri ai anilor '80 cunosc cîteva limbi străine, au acces la cîteva literaturi străine, au avut în bibliografia obligatorie cărți la care studenții anilor 50—65 nici cu gîndul nu gîndeau. Ieșind la lumină într-un climat propice eliberărilor, au prins gustul libertății, al afirmațiilor directe și categorice, și-au putut și își pot permite să fie ironici, sarcastici, patetici, experimentatori frenetici sau tradiționaliști obedienți față de „adevărata" linie a tradiției literare. Să ne bucurăm că sînt și să ne bucurăm că sînt așa cum sînt. Și să ne mai bucurăm că critica a găsit momentul, după douăzeci de ani, de a apăsa cu piciorul pe accelerator.

2. Acesta este un punct care ar trebui dezvoltat într-o carte. Aș vrea doar să menționez că mă interesează — și mă simt responsabil — în momentul actual — față de tînăra proză timișoreană, față de autori care se numesc Viorel Marineasa, Lucian Petrescu, Viorel Boldureanu, Mircea Pora, George Șerban, Marie-Jeanne Jutea, Aurora Dumitrescu, Andreea Gheorghiu, Ioana Rauschan, Gheorghe Secheșan. Nici unul dintre aceștia nu a debutat încă în volum, unii dintre ei au luat numeroase premii la concursuri diverse. Sînt, în marea majoritate, „bănățeni", adică ironici, pitorești cît se cuvine, etnologi, sociologi, reporteri în proze-studiu sau în proze-colaj. Fiecare dintre ei are deja finisat un volum care este elocvent nu numai pentru talentul lor cît și pentru o „nouă sensibilitate": o sensibilitate modelată de disciplina științifică pe care o practică. Unii sînt antropologi, alții sociologi, esteticieni, etc., etc. Chiar dacă uneori epicul e subțire și personajele sînt fragile, scrisul **curat**, inteligența în ofensivă sînt elocvente pentru această promoție a prozei timișorene, în care cel mai tînăr — Andreea Gheorghiu — numără 23 de ani iar cel mai vîrstnic vreo 35.

3. Un răspuns global ar fi nedrept față de „generație". Îmi face impresia că trebuie să analizăm fiecare caz în parte dacă vrem să ținem o lecție pe această temă. De pildă, Viorel Boldureanu și Gheorghe Secheșan scriu o proză a „sărbătorilor" și a sărbătorescului, explorînd tradițiile satului bănățean. Incursiunea lor are, evident, și caracterul unui „studiu istoric". Nu același lucru îl face Mircea Pora, legat de o tradiție maziliană a literaturii: eroii săi cutreieră globul parodiind itinerarii și „mărturisiri" de călătorie. La originea demersurilor sale se află un personaj pe care îl identific cu ușurință, adică țăranul bănățean, ironic, considerînd cu detașare „călătoria", itinerarul culturalicesc.

Dacă nu îngustăm prea mult sensurile termenului „tradiție", vom avea plăcerea de a remarca felul original în care se raliază la „tradiție" o seamă de autori tineri. O linie foarte productivă a tradiției este legată de cei doi Caragiale, alta de Urmuz. Mircea Eliade este și el bine reprezentat de literatura tînără. Oglinzile prin care îl descoperim pe V. Voiculescu sînt clare și vii. În poezie am putea redescoperi linia Geo Dumitrescu—Marin Sorescu, de pildă.

În ceea ce privește ultima parte a întrebării, ea mi se pare... cum să vă spun... oarecum ciudată. Dacă tînărul scriitor există ca tînăr scriitor, deci comite opere valide, înseamnă că el împlinește o funcție culturală. Cum își face el datoria față de „istorie"? Și-o face existînd ca scriitor; scriind în sensul vocației sale. Respectîndu-se ca scriitor român. Dincolo de această responsabilitate fundamentală nu se poate vorbi de valoare, de angajare, ci doar de o demagogie culturală.

Cornel Ungureanu

«Nevoia de „coloane" excepționale»

1. Această generație, numită și a anilor '80 știe, indubitabil, unul din aforismele lui Barthes: „orice clasament pe care-l citești, îți provoacă dorința de a te vedea introdus în tabel: unde îți este locul? !...„ Cunosc în adîncime această grupare (unii dintre membrii ei diferă mult ca vîrstă), și prin intermediul Cenaclului Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca, de la debutul lui Petru Romoșan și Ion Mureșan și pînă astăzi, la ultimii prozatori, realmente foarte tineri. Publică rar, mai mult se ascultă unii pe alții și sînt fervenți „oraliști". Unii din ei sînt „reținuți", „discreți" și suferă de o „lungă nevroză a așteptării". Foarte mulți, plecați în repartiție, pe mai mulți ani, acolo unde a fost să fie, de obicei departe de marile orașe, nefiind originari din zonele rurale, vitale pentru istoria culturii românești, nu au făcut „apostolat", ci navetă, cunoscînd cele mai insignifiante amănunte, care țin de universul autobuzului, al trenului, sau al apartamentului modern. Spații închise, sau mai onorabil spus: „curți interioare". Iar cel mai interesant între toate, este că această generație și-a petrecut copilăria în marile edificii moderne ale marilor orașe și, de obicei, la etajele superioare. Rareori au călărit un armăsar pe o cîmpie, în zori, de cele mai multe ori au compostat un bilet, călătorind spre margini (privind realitatea și lumea prin geam), desigur ca observatori, fără să poate detecta, primăvara, mirosul umed al pămîntului, prospețimea țărinii arate, sau țipătul unui animal care naște. În concluzie, pare a nu fi deloc interesată, măcar în sens marquezian, de ceea ce se numește **conceptul de spațiu** (nici unul nu-și caută un Maccondo); de asemenea, nu o pasionează **fluxul narativ** (uneori „epopeic"), la care pieptul multor romancieri moderni s-a înhămat, chiar și în acest veac, fără ca viziunile și valoarea lor să se fi „învechit", cîtuși de puțin. Și încă un lucru, la fel de interesant: cu toții se apropie de 30 de ani, adică sînt mai tineri decît Papilian, Uricaru sau eu, cu trei sau patru ani; și iată că lucrurile nu mai sînt chiar așa de complicate. Există, indubitabil, „o accelerație a acestei generații", o accelerație, în adevăr, motivată diferit: membrii ei nu-și mai pierd timpul cu genul romanesc (unii cred că romanul va și dispare, chiar din pricină că nu-l mai scriu ei — săgetîndu-l cu povestiri și schițe foarte scurte, în două sau trei reviste, de-a lungul unui întreg an). Însă, romanul nu este numai un gen de forță (reprezentant al oricărui epos național) ci și o trudă excepțională, o „detenție" pe termen lung; așadar, forță, statornicie, program, viziune, spațiu (psihic și fizic) și timp. Pionierii noului val, sau al „noului flux", merg spre recunoaștere și faimă prin genul scurt al literaturii, prin culegerile de schițe și texte, cărora li se pun în față apelativul și eticheta de „roman". Or, romanul, mergînd pe ideea clasică a convenției personajului rămîne cu totul altceva. Generația '80 pare, deci, „grăbită" și îi este mai ușor să se realizeze pe spații scurte, uneori fără personaje, secționînd, în fine analize, tocurile unor uși sau ferestre... „Textul" pe care-l produc, fiind purificat pînă la devitalizare, produce în lector insatisfacție și amărăciune... Unii îl citează pe Radu Petrescu, alții pe Mircea Horia Simionescu (sau Școala de la Tîrgoviște, pe care o respectă și o citesc) și generațiile anilor '70. Acești autori, editîndu-și cărțile mai tîrziu, au avut o anumită detașare de idee față de „obsedantul deceniu", detașare și rezervă pe care o cultivă și valul '80. Tînăra generație se mai autonumește: cînd ludică și rece, cînd semiotică și ironică, cînd post-realistă, post-modernistă, încercînd să nege multe **legi** și **convenții** ale literaturii și chiar **personajul.**

Această generație, însă, este ea însăși „o convenție" (niciodată nu vom putea scăpa de această noțiune clasică): se afirmă deci în grup, mai mult prin anchete și poziții teoretice, decît prin cărți; însă va veni un timp (v. generația anilor '70), cînd fiecare se va **detașa** unul de altul, prin teme, obsesii, complexitate, îndrăzneală; și ideea de „generație" va dispărea.

2. O încercare, o tendință a prozatorilor generației tinere rămîne aceea de a lăsa, întîi pe plan eseistic și abia mai apoi în cărți, senzația unei grupări de **neo-avangardă**, unitară, prin experimentul de limbaj. Dar, din păcate, puțini pomenesc numele lui Joyce, Urmuz, sau Blecher, la noi, ceea ce este cu totul de neînțeles.

O altă tendință este aceea de a urma, în plan romanesc, anumite obsesii și experiențe ale romanului, sau povestirii politice, fantastice și simbolice, sud-americane. În acest context, cei care posedă **forță, respirație, lungă bătaie,** vor ajunge scriitori și romancieri în toată puterea cuvîntului. Ceea ce produce însă o stranie spaimă este că, la celălalt antipod, textualiștii, încercîndu-se în exerciții stilistice, experimentări, metatexturi, fluxuri dezintegratoare, discontinue etc., își vor depăși ei înșiși această fază, cîndva, avînd un ciudat sentiment al stagnării, sau al căii înfundate, încît vor trebui să o ia de la capăt, probabil în trenul generației '90; (nu se știe niciodată). Iată de ce acest „moment literar tînăr" este pe cît de interesant pe atît de controversat, riscant și nesigur; nu am nimic de obiectat împotriva celor care vor să scrie proze-text și să fie receptați de o mai mică categorie de lectori, folosind convenții marginale în cîmpul esteticii (acte administrative, cereri, declarații,) ajungîndu-se pînă la autenticitatea reportericească prozaică a documentului și la viziunea ironică; însă, interesează foarte puțin soarta unui singur autor aflat poate întîmplător pe un drum închis, decît soarta unei întregi generații, literaturi sau epoci, care nu poate fi obligată nici la supraviețuire, nici la dispariție; ci dimpotrivă are nevoie, în concepția mea, de „coloane" excepționale — care să-i reconstituie realitățile și istoria.

3. Iată o întrebare „de final", învăluitoare și înțeleaptă, ce nu oferă decît o singură ieșire: orice creator ar trebui să încerce această întreprindere colosală: să scrie un ambițios roman istorico-politic, despre o perioadă sau alta a istoriei poporului său; în acest moment, își verifică personalitatea, puterea, stăpînirea formelor și a formulelor, fluxul narativ, independența personajului, concepția umanistă, finalitatea tragică ori senină a ideilor etc. Mulți autori tineri se cramponează împotriva omniscienței auctoriale (tolstoiene), ceea ce este un lucru depășit demult, azi o falsă problemă. Vă amintiți de romanul **Demonii ?...** Ei bine, raisoneur-ul G., povestitorul întregii epopei românești, apare cu numele în carte o singură dată, maxim de două ori... El povestește haosul unei mari epoci istorice; însă, el este **o convenție** dintre cele mai puternice, moderne, **a relativității unghiurilor de vedere;** iar în spatele acestei convenții, a acestui personaj, se ascunde **forța** cu totul excepțională a lui Dovstoievski. Așa se întîmplă și în romanul istoric: acolo se dovedește cine cunoaște, în amănunțime, formele și convențiile literaturii; (și, vorba lui Urmuz: este o personalitate în care s-a concentrat fluxul vital și universal, în stare să reprezinte un întreg popor !...) Nu poți distruge ceea ce n-ai construit. Constantin Brâncuși cunoștea toate formele și canoanele artei helenice, ale sculpturii Renașterii și ale epocii lui Rodin; și abia după ce le-a cunoscut atît de bine (și a și dovedit-o într-o anumită perioadă din tinerețea lui) a negat totul; și a creat „altceva" — forme moderne și un „nou spirit străvechi", revoluționînd limbajul artei plastice internaționale.

Romanul istorico-politic (la fel ca și genul teatral), este cea mai grea formă a unei literaturi, în faza ei de evoluție și civilizație. Mai întîi trebuie să edifici (și să te construiești pe tine însuți în mod exemplar); și abia mai apoi să distrugi forma și să creezi „alta". Pledez, deci, ca într-o anumită fază de creație, tînărul scriitor să aibă o poziție specială, vizibilă, față de tradiția literaturii naționale și față de istoria poporului său, într-o viziune care să apropie creația sa de cele universale — ale altor umanisme și civilizații.

Constantin Zărnescu

Comuniștii sînt acestui timp profeții

Aud cum mă străbate-același fior
Ca vîntul corăbiile norilor
Sîngele-mi scapără chiar dacă mai mor
În molecule velele sorilor

Patria rămîne mereu în lumină
În evul comunist fără moarte
Să bucure ochiul de-acum și cel care vine
Și frunțile tinere demnitate să poarte

Căci nu odată peste os ne-au nins
Stele de țărînă pentru libertate
Ne-am iubit pămîntul și-am învins
Și adesea tineri am intrat în moarte

Tot ce-avem mai luminos și sfînt
Pentru ca lumea noastră veșnică să fie
În ctitorii păstrăm și în cuvînt
Din tată-n fiu fără sfîrșit învie

Cei mai puternici laseri comuniști
Trasează liniile de forță ale vieții
În acest ev tu inimă mai liberă te miști
Căci comuniștii sînt acestui timp profeții

Vasile Andronache

Patrie de lumină

Patria mea — ca o lumină
Desfășurată peste umerii Carpaților,
Fecioară adunînd bucuriile
Cînd macii se-aprind printre spice

Ca niște eșarfe roșii — ale cîmpiei!
Patria mea curgătoare albastră
În apele repezi —
Spre șesuri, unde marile riuri
Puterea-și unesc, asemeni bărbaților
De strajă la hotarele tale-ndrăgite!

Patrie de eroi
Care-n faptele simple-ale muncii
Timpul supun
Piscurile cu plete cărunte,
Dealul cu vița-n genunchi
Sărutîndu-ți umerii falnici,
Șesul cu holdele grele de roade —
Înălțîndu-te
Spre comuniste zări!

Partidul arhitect al țării

Sub tricolorul țării, partidul e un zbor,
E pavăza împlinirii din omul truditor,
Țăranul care harnic muncește pe ogoare
Și solul care cheamă la pace-ntre popoare!

El e-al nădejdii noastre luptător,
Și doar dreptății-n lume îi e apărător,
E mina cea de frate întinsă prietenește
Acelui ce, asemeni, cu drag ca noi muncește!

Partidul este avînt ce-n faptă înflorește,
Cînd prinde colț sămînța și
cîmpu-nmugurește,
Și se înalță falnici noi fabrici și uzine
Iar gîndul tuturora e-un zbor înspre mai bine!

E arhitectul falnic ce timpul îl supune
Și anii lui lumină pe fruntea țării pune,
Ca o cunună înaltă de mîndre magistrale
Cînd noi pășim azi vrednici spre comunista cale!

Ion C. Ștefan

Eră luminoasă

În epocă de aur poporul își zidește
O Țară-a Biruinții, a Păcii, Omeniei,
Mai dreaptă libertatea n-a înflorit vreodată
În vatra neînfrîntă și sfîntă-a României.

O nouă ctitorie înnobilează vîrsta
Acestor generații de comuniști Eroi.
În Era luminată de muncă și idee
Un viitor mai trainic îl înălțăm prin noi.

Voință suverană de fapte și de glorii
Partidul demnității cinstind Conducătorul
În așezarea piinii, heraldică lumină,
Sub zarea împlinirii e astăzi Tricolorul!

Ion Popa Argeșanu

În limpezimea imnurilor,,

În limpezimea plaiurilor românești
În frumusețea marilor zidiri
Izvorul pururi nesecat, stejarul ești
Ce-n bolți de piepturi luminos respiri.

Plouă cu fructe și cu idei noi ninge
Pe un pămînt al demnității pur
Și comunist a fi înseamnă-a-nvinge
Și a-i da libertății sfînt contur.

În limpezimea imnurilor românești
În fagurii de inimi mari fierbinți
Partid al cinstei din erou eroi ne crești
Noi viitorului-i sîntem părinți.

Cristian Petru Malu

Unde...

Unde grîul își înalță săbiile către soare,
Unde scormonește-adîncul un miner
după cărbune;
Unde se frămîntă piinea, unde pomii dau
în floare,
Unde este vatra țării și mormintele străbune;
Pretutindeni este Omul, Omul marelui destin,
Pretutindeni stă de veghe, pacea
să se-nfăptuiască,
Pretutindeni s-avem piine și deasupra
cer senin —
S-avem pace-n toată lumea și în Țara
Românească.

George Peagu

Pămînt românesc

Te știu
lacrimă de bucurie
la marginea brațelor,
viu ca gîndul respirării
N-aș fi trecut peste toate
fără să te știu
stăpînul speranțelor.
Tu, care atît de statornic
mă luminezi
cu toate sărbătorile
din drapele.

George Corobea

Țara mea

Din iubirea lutului străbun,
Din rădăcinile de piatră,
Din năzuința noastră sacră,
Din tot ce-i cald răsfrînt
Pe orizontul tău etern
De bucurie și de glorii
În lumina slovelor de aur,
Pe corola de purpură vie,
Să ard făclie — Țara mea —
La porțile răsăritului tău,
Lăsînd numai inima să asculte
Trecerea secundelor tale
Prin pulberi de luceferi
Spre noi galaxii.

Constantin Răducanu

Țara în August

Satul natal din cîmpie

ion segărceanu

Poposesc de mai multe ori pe an în satul meu natal din sudul țării — Segarcea Vale. Și de cîte ori poposesc, privirile-mi sorb cu nesaț frumusețea meleagurilor de la confluența Oltului cu Dunărea, din care face parte intimă frumusețea morală a celor în mijlocul cărora m-am născut și-am crescut.

Iarna sau vara, primăvara sau toamna, satul mi se dezvăluie de fiecare dată altfel, cu nuanțele, splendorile și darurile fiecărui anotimp. Același și mereu altul, cu imaginile copilăriei adîncite în timp, peste care se suprapun cele ale realităților de azi, întîmpinîndu-mă dezinvolte la fiece pas.

Dar parcă niciodată satul meu de pe Siu nu mi s-a părut mai încîntător, mai îmbietor ca în acest august înmiresmat, plin de lumina înaltă a unei veri în care soarele dogoritor s-a alternat armonios cu ploaia și cu vîntul, făcînd să tresalte imensitățile de smarald ale cîmpiei, să se umple de bucurie sufletele oamenilor.

Cu ochii avizi de farmecul fiecărei priveliști, l-am străbătut de la un capăt la altul, admirînd florile și arborii de pe marginea șoselei asfaltate, casele arătoase și curțile întesate de viță de vie, pomi fructiferi și straturi dese de legume de tot felul. Am vizitat, ca și în alte dăți, vechea școală sătească, pe băncile căreia am deprins buchiile cărții și gustul învățăturii, cu cele două corpuri de clădiri renovate, adăpostind una grădinița de copii iar cealaltă căminul cultural. Pașii m-au condus către noua școală din zona Consiliului popular, spațioasă, luminoasă, dotată cu toate cele necesare bunei desfășurări a procesului de învățămînt. În apropiere își etala culorile vii complexul comercial cu trei niveluri, dat în folosința beneficiarilor la finele anului trecut.

Și de această dată m-am îndreptat către casa cu numărul 4 a satului, casă nouă și bine gospodărită de proprietarul ei actual, înălțată pe locul celei vechi și pitice, rămasă definitiv în memoria mea, în care s-a născut acel zbuciumat Verlaine al poeziei românești — Dimitrie Stelaru. Stăruind aici mai multe clipe, cu versurile rătăcitorului „înger vagabond" în minte, m-am gîndit din nou la necesitatea unei plăci comemorative, așa cum m-am gîndit și cînd am trecut prin fața casei de pe strada „1 Mai" din orașul Turnu Măgurele, în care a locuit, după mutarea din sat, poetul și în care a viețuit pînă acum cîțiva ani bătrîna sa mamă, Pasca Petrescu-Stoicea.

Am apucat apoi drumul în susul pîriiașului care curge pe la marginea satului izvorînd din pîntecul dealului dinspre cîmp, la picioarele căruia oamenii au amenajat vestitele cișmele, unice prin părțile locului. De o parte și de alta a firului cristalin de apă se întind astăzi bogate grădini de zarzavat, ocupînd acea zonă fertilă numită odinioară „Pe vărzării". Nu departe de aici se zărește sediul C.A.P., cu toate acareturile sale. În jur, cît vezi cu ochii, întinse suprafețe de lucernă și lanuri înalte de porumb și floarea-soarelui, pierzîndu-se lin în zare, către Șoseaua Roșiorilor, a Alexandriei și Drumul lui Traian.

Din deal, am traversat satul către partea opusă, îmbrățișînd cu privirea așa-numita Vale Mare, cuprinsă între Siu și Olt — imagine atît de scumpă inimii mele. Este lunca de care se leagă cele mai frumoase și mai durabile amintiri ale copilăriei, adunînd laolaltă imașuri, păduri și zăvoaie — un adevărat tărîm de povești de-alevea și mit. Sub plopul uriaș străjuind ca un sfetnic ancestral acest colț de rai mi-am legănat visurile de început ale poeziei ; foșnetul său mătăsos îl mai păstrez și astăzi în adîncurile ființei ca pe-un îndemn, ca pe-o chemare. Plopul a dispărut demult, copleșit de greutatea prea multor ani, dar, în lipsa lui, amintirea e compensată de pădurile tinere de sălcii și ulmi, care au luat locul celor de demult, de nesfîrșitele orezării traversate de diguri și canale, răsărite pe locul vechilor bălți și stufărișuri, ca o realitate logică, firească a luncii dintre cele două riuri.

Întotdeauna, luna mai în sat, acasă, mi s-a relevat ca un sezon al expansiunii vegetale, al exploziei florale. August mi s-a înfățișat ca un timp al împlinirilor, al viilor, livezilor și cîmpurilor încărcate de soare și rod. Poate că niciodată munca oamenilor nu se vede și nu se evaluează mai bine ca în luna august, cînd speranțele și încrederea devin certitudine, concretizate în ciorchinii deși și grei ai strugurilor, în fructele aromate, în legumele cărnoase, în știuleții care-și flutură în boarea zilei mătăsea fină și lucitoare ca pletele codanelor. După o primăvară lungă și neliniștitoare, acest august a adus în sufletele oamenilor satisfacția că eforturile și așteptările lor n-au fost zadarnice, că pămîntul muncit cu pricepere și hărnicie îi răsplătește din plin cu toată ofranda bunătăților sale.

August în sat, august în casa părintească. August solar, ca un stindard purpuriu peste țară, august de roade, al 39-lea august sărbătoresc. Sub nucul bătrîn din prag, înconjurat de prieteni, de vechile mele cunoștințe, de cei ce știu a modela geografia cîmpului după curgerea domoală a anotimpurilor, clipa devine eternitate. Pentru că fiecare revenire aici, în universul sevelor irumpînd din adîncuri, se preschimbă treptate în meditație, iar meditația îmbracă pe neașteptate forma frezistibilă a Poeziei : **În satul din Vale, / în Valea cu crini, / pe lunga sa cale / cu vin și revin. // Aici unde plopii / în zbatere lină / sorb cerului stropii / de castă lumină. // Aici unde vinul / dospește în spume / și Siul — blajinul / mă strigă pe nume // Aici unde-n lacre / de fragele flori / dorm candele sacre / de veghe și dor... // Tu, zare de grîne, / tărîm de răcoare, / cu cringuri bătrîne / și limpezi izvoare, // Ești magică oază / de visuri și cînt / sub steaua cea trează / înalt luminînd...**

---

dacă este adevărat că semnul de bineție și semnul de inimă al unei așezări ți se dezvăluie dintru început, adică de îndată ce ajungi la porțile ei — și cum ar putea fi altfel de vreme ce porțile ospeției românești, încotro ți-ai purta pașii, din Maramureș și pînă în Deltă, din Banat și pînă în Moldova sînt întotdeauna deschise și-ntotdeauna altele ? ! — atunci Rîmnicu Sărat trebuie *cunoscut* și *înțeles* mai ales de la cea mai frumoasă poartă a sa : cea feroviară. Și dacă mai este adevărat că printr-o poartă poți deschide, de fapt, și o fereastră spre sufletul și viața unei așezări, atunci la Rîmnicu Sărat se cere să vii numai cu trenul. Și asta fiindcă, dincolo de avantajele amintite, vei mai fi de două ori cîștigat : întîi pentru că însăși clădirea gării te va trimite cu gîndul către o atmosferă patriarhală mai demult intrată în istorie (și prezentă, totuși, aci mai pregnant decît oriunde aiurea în țară) ; apoi fiindcă tot ea, gara (cu liniile-i armonios conturate în cărămidă roșie, cu rozeta multicoloră de deasupra intrării și cu — se putea altfel ? ! — ceasul bătrîn, parcă de-o veșnicie măsurînd curgerea monotonă a timpului) îți va dezvălui o latură mai puțin cunoscută a inginerului Anghel Saligny — aceea de arhitect al unor edificii publice pe cît de originale pe atît de solide în confruntarea cu veacurile.

Mai vechi prieten al orașului — cum îmi place să mă consider, deși în vremea gazetăriei mele la ziarul județului Buzău am scris mult prea puțin despre istoria și înnoirile de aici — reveneam în Rîmnicu Sărat la finele verii trecute printre arome de grîu amestecate cu miros de ciment și iz de mortar. La frumoasa și fără de seamăn cumpănă a anotimpurilor, larga cîmpie dinspre Buzău și dinspre Focșani trimitea în oraș parfumuri de semințe coapte și ele se întîlneau, se îmbrățișau, se contopeau pînă la pierderea identității nu numai cu larma citadină, ci și cu mirosurile șantierului. Nu este aici nici o figură de stil și nici o alunecare a sufletului către poezie. Uneori, în urmă cu ani, cînd străbăteam cîmpia dintre oraș și reședința județului, în alte seri de vară, ascultam greierii și-ncercam să-mi închipui lungile, nesfîrșitele șiruri de cai ce străbăteau odinioară cîmpia. Rîmnicenii erau pe vremuri neîntrecuți crescători de cai. Mînjii îngrijiți de ei cu osîrdie și iubire ca de propriii copii deveneau roibii de mai tîrziu pe care călăreau voievozii la vreme de luptă. Alături de stăpînii lor, caii au intrat în istorie la Podul Înalt, la Jilițe, la Călugăreni și-n alte locuri unde brațul pămîntenilor s-a făcut zid în fața năvălitorilor străini.

Iubit și ținut la mare cinste din moși-strămoși, calul avea să intre în chiar stema fostului județ Rîmnic...

Rupîndu-mă unor mai vechi amintiri, la ceasul de amurg al verii '82 intram în Rîmnic, cum spuneam, prin poarta sa feroviară. Și la numai doi pași, în spatele impozantului edificiu gîndit și ridicat după planurile inginerului Saligny, o altă punte către trecut : în plin trafic urban modern, printre camioane, autobuze, autoturisme și tot felul de alte mijloace de transport, o trăsură. Trăsura lui moș Carabela — personaj impozant, descinzînd parcă direct dintr-o pagină de Cehov, deși personalitatea sa a depășit-o demult pe aceea a unor personaje cehoviene. Carabela — demn și mîndru (și ultim ! !) reprezentant al unei definitiv apuse tagme a birjarilor — este astăzi căutat de reporteri, de scriitori și cineaști, e solicitat să dea interviuri și să filmeze... Într-un anume fel, păstrînd o trăsură din cele cîteva zeci care asigurau transportul altădată „onorabililor cetățeni", rîmnicenii de azi vor să ducă în viitor și „ceva" din trecut, din culoarea și atmosfera fostului lor tîrg...

Întîlnirea cu Carabela și cu trăsura lui nu este, desigur, ultima întîlnire cu trecutul. El, trecutul, are aci prezențe multiple și este suficient să faci pe-ndelete o călătorie prin oraș spre a te convinge direct de acest adevăr elementar.

Contrar, însă, obiceiurilor mai vechi, de data asta prefer să mă eliberez de tipicul „cronologiei" și să „descopăr" un Rîmnic în secvențele vieții cotidiene, fără „scheme" ori „planuri" dinainte alcătuite. Altfel spus să consemnez curgerea clipei frust, fără o ordine ori o structură anume.

II.

Ion Stanciu, om trecut de prima tinerețe, este directorul Întreprinderii de garnituri de frînă și etanșare, o unitate industrială relativ tînără și nouă în Rîmnic. Relativ nouă pentru că între timp — de la intrarea ei în producție și pînă azi — au mai apărut și altele, tot de importanță națională și cu mare pondere în viața economică a orașului : Întreprinderea de piese de schimb pentru industria electrotehnică, bunăoară, sau Turnătoria de fontă. Dar Ion Stanciu pe lîngă alte calități (recunoscute ca atare, prin urmare apreciate ori recompensate de cine trebuie) o mai are și pe aceea de a ști să fie convingător prin cuvinte puține.

„Ce a însemnat în viața Rîmnicului apariția I.G.F.E. (inițialele întreprinderii pe care o conduce) ? îl întreb. Și cum s-a văzut asta ?

„A fost un fel de răsturnare din temelii a vieții unui biet tîrg" îmi spune.

„Adică ?"

„Era primul pas spre industrializare..."

„Dar *Confecțiile* ? Dar *Țigaretele* ? îl provoc eu. Astea erau dinainte. Nu-nsemnau nimic ?"

„I.G.F.E. a fost primul pas mai serios, vreau să spun. Ce fusese pînă atunci avea doar un

Desen de Raluca Grigorcea

interes secundar, local. După noi, *Electrotehnica* și *Turnătoria de fontă* au fost alți doi pași."

„Cît de importanți ?"

„Asta o poate vedea oricine. Mai ales dacă merge un ceas-două prin oraș."

„Vă referiți probabil la noile cartiere de locuințe..."

„Nu numai, cu toate că și ele sînt, din multe puncte de vedere, convingătoare. Fără viața industrială de acum n-am fi avut nici noile cartiere, nu ?"

„Și la ce vă mai gîndiți ?"

„De pildă la descoperirea vocației rîmnicenilor."

„Care ?"

„Vocațiile de constructor, de muncitor industrial etc., etc. Și ar mai fi și lucrul cel mai important, după mine, chiar dacă l-am lăsat mai la sfîrșit..."

Popasuri rîmnicene

florentin popescu

„Adică ?"

„Intrarea orașului nostru în circuitul industrial național, înscrierea sa pregnantă pe harta economică a patriei, lucru aproape de nesperat pînă în urmă cu zece-cincisprezece ani."

III.

Schimbare de cadru. Sînt într-una din sălile Muzeului orășenesc. Dar nu pentru o călătorie imaginară în istorie. Și nici pentru a mă opri îndelung asupra vreunui exponat cu valoare și semnificații aparte. Ci pentru a contempla. Pentru a-mi lăsa privirile să zăbovească îndelung asupra tablourilor expuse aci — într-o originală „reuniune" a talentelor tinere — de mai mulți reprezentanți ai generației de mîine a pictorilor rîmniceni : Iulia Stănescu, Emil Frăsineanu, Gheorghe Bănică, Florin Ciurumelea — acesta din urmă și poet cu volume tipărite și cu premii obținute în diferite faze ale „Cîntării României". Viziunea plastică și culoarea, concepția și ceea ce se poate chema arhitectură a compoziției plastice, evident originale și evident proprii fiecăruia dintre expozanți, converg aici către o singură idee, fără îndoială dintre cele mai nobile : surprinderea pe pînză a *clipei* de azi a Rîmnicului. Și dacă-mi este îngăduit trebuie să adaug că respectiva clipă înseamnă pretutindeni *devenire :* socială, edilitară, industrială și culturală. Dar mai ales industrială și edilitară. Unul dintre pictori a surprins pe pînză o macara în mișcare și profilurile unor blocuri în construcție, un altul frumosul gest al tinerilor sădind pomi în preajma fabricii, iar un al treilea joaca puștanilor într-un proaspăt inaugurat parc pentru copii. Imagini cotidiene ale orașului. Sînt, în fond, secvențe atît de obișnuite încît par a fi devenit banale. Și totuși ele reprezintă „clipa" Rîmnicului așa cum se desfășoară ea și mai ales așa cum — din nobila chemare a artei — tinerii pictori au simțit nevoia s-o contureze, după harul fiecăruia, în lucrările lor.

„De unde vine această preponderentă inspirație din actualitatea imediată ?" îl întreb pe Florin Ciurumelea.

„Și eu și colegii mei într-ale picturii am crescut și creștem, într-un fel, odată cu orașul, cu oamenii și, mai ales, cu virstele lui. De aici receptivitatea noastră la fiecare schimbare, la fiecare înnoire în Rîmnic."

„Să înțeleg că este vorba de un sentiment de generație, de tendința unei întregi colectivități de creatori ?"

„Cred că numai fiind rîmnicean și trăind aici clipă de clipă în ultimii zece-cincisprezece ani poți înțelege în profunzime optica noastră. În copilărie am cunoscut un Rîmnic prăfuit, un autentic „tîrg de provincie" sadovenian în care pînă și aprovizionarea cu apă a așezării reprezenta o problemă nerezolvată ; în adolescența noastră orașul a început „să se miște", adică să iasă din amorțeală ; treptat ritmurile s-au intensificat, condiția urbei de odinioară a devenit alta. În multe reportaje se vorbește cumva „pe deasupra" despre metamorfozele unor orașe românești, din fuga condeiului. Vreau să vă spun că Rîmnicul ultimului deceniu a cunoscut schimbări spectaculoase. Cum puteam tocmai noi, aspiranții la gloria artistică, să fim rupți de ele ?"

„Dar trecutul, istoria Rîmnicului nu v-au oferit motive de inspirație ?"

„Așa cum sînt sigur că știți, orașul nostru are un trecut ilustrat magistral și pe toate planurile de mari personalități : științifice, literare, artistice. Dacă cineva ar scrie istoria culturală a Rîmnicului ar rămîne surprins de extraordinar de bogata viață cultural-științifică a lui din urmă cu șaptezeci-optzeci de ani. Arhitectul Petre Antonescu, savantul Traian Săvulescu, Vlahuță, Cincinat Pavelescu, ziaristul Octavian Mosescu sînt doar cîteva repere..."

...Și o clipă am plecat de lîngă interlocutorul meu pentru a mă întoarce în amintire. Pînă mai anii trecuți, cînd mai trăia încă, Octavian Mosescu însemna un fel de tezaur viu al vieții cultural-artistice rîmnicene. Om de o vastă cultură, publicist înfocat și mare prieten al mai tuturor scriitorilor dintre cele două războaie (de la Camil Petrescu și pînă la Sadoveanu, de la Gala Galaction și pînă la cei mai tineri, Octavian Mosescu mă primea de fiecare dată cu multă bucurie în casa lui — adevărat panteon unde puteam privi deopotrivă tablouri, sculpturi, reviste ale vremii, de o inestimabilă valoare. Amfitrionul acesta ideal avea darul nu numai de a evoca figurile marilor oameni, ci și de a

---

Pasărea uitării

mihai rășică

e omul dumitale ?

Plutonierul de miliție are aerul marelui descoperitor. Parcă nici lui nu-i vine să creadă că-i al meu. *Pe naiba! Știe și el și tot satul ăsta de pescari, de lipoveni care fac coșuri de papură și beau „satelit" — o băutură din vodcă amestecată cu hrean — pînă le ies ochii din cap ca la melci că noi sîntem ăia, adică soldați și cu mine* nacialnicul *lor, de la șantierul din inima bălții... Că de cîteva luni sîntem între ei ca niște martieni, se uită la noi ca la neoameni, cu un sentiment ciudat, așa ceva între mirare, curiozitate și-un pic de ură. Știu, numai bine nu le-a căzut venirea noastră aici. Ei cu obiceiurile lor, cu micile învirteli, un pescuit cu setca, un braconaj și hop noi cu ale noastre. O dragă tip 1800 și ceva, un bac dormitor, un tanc de motorină, un locotinent, namila asta de subofițer, care, uite-l, arată a orice numai a marinar nu și o mînă de soldați... Se-mpiedică de noi și ne privesc ca pe niște intruși. Nici nu-mi fac prea mari iluzii. Îi simt, le simt privirile ațintite spre noi. De fapt așa am fost de la început. Ori de cîte ori venim cu șalupa după alimente, Carpov, șeful dughenei, începe cu n-avem. Nu mai avem sare ! S-a terminat ! Nu mai avem mălai ! S-a terminat ! Nu mai avem gaz pentru lampă ! S-a terminat ! Toate se termină, ca un făcut, chiar în clipa cînd venim noi să cumpărăm. Nu-și ascund ostilitatea, își fac din asta un drapel, pe care îl flutură cu un fel de voluptate nătîngă, capabilă să te scoată din țîțîni, parc-ar zice tot timpul : asta e, dacă vă place, dacă nu, cărați-vă de aici !*

De parcă noi din plăcere veniserăm în pustietatea asta, iar de plecat om pleca după ce terminăm canalul, chiar dacă le place de mutra noastră sau nu...

„E omul dumitale ?"

Face pe nebunul, parcă nu știe asta... „Io-i fac acte pentru vandalism, da' dacă' ceți că plătiți om mai vedea..."

Îmi făcea un mare favor... Om mai vedea... Și eu ce mă rog să fac cu el ? Să-l trimit înapoi ? Nu zău ! Cine naiba ar mai veni aici, în pustietatea asta să-l ardă soarele, să-l mănînce de viu țînțarii, iar acum, iarna, să crape sufletul în el de ger ? Că, s-a lăsat un ger de-ți îngheață cuvintele în gură... Tropăie turmele de mistreți și se aud vulpile lătrînd prin stufărișul uscat aducîndu-ți frica singurătății în oase...

Fusesem avizat de șeful de personal „că e-un om sucit, că are nu știu ce bube în cap" și că la unu' ca ăsta greu îi poți intra în voie. „Fii atent tovule, îmi zisese la plecare, de la el te poți aștepta, oricînd, la orice, dar n-am ce-ți face altul mai bun..." și ridicase din umeri a neputință. Aproape că uitasem ce-mi îndrugase omul, în ziua aceea, la plecarea spre baltă. Trecuseră destule luni, canalul se încăpățîna să înainteze ca un șarpe printre grinduri, noi îi tăiam drum greu, uneori trebuia să stăm în apă pînă la briu printre lipitori și șerpi, muncă grea, că seara cădeam frînți, fără vlagă și dimineața odată cu zorii o luam de la început. Veneau șefii în control, citeva ore „cum merge treaba ? Bine ?", treaba mergea bine, într-adevăr, ei plecau mulțumiți, mulțumit eram și eu... De ce m-aș fi plins ? Că urla singurătatea-n mine ? Că-mi visam în nopțile lungi nevasta și că mă trezeam dimineața mai obosit decît mă culcasem, leoarcă de sudoare și cu cearceaful sfoară sub mine ? Că băieților de la un timp le dispăruse de pe chipuri acea lumină pe care le-o zărisem atunci, în primele zile ? Că Andone, maistrul pe care mi-l dăduseră ca ajutor muncește ca un automat, fără să scoată măcar două vorbe pe zi ? În fond devenisem și egoist. Marea se simțea undeva pe-aproape, îi prindeam pe cîte-o pală de vînt mirosul în nări, de iod, de alge dospite și scoici și de-acum știam, credeam cu toată ființa că vom termina. Parcă le-aș fi spus la fiecare : haideți băieți, încă puțin, terminăm și plecăm, gata, scăpăm !... Dar nu le-o spuneam, vedeam pe chipul lor că știau ei mai bine ca mine asta, iar Andone era tot timpul exact cum mi-l descrisese șeful de personal : posac, închis în el, punînd tot timpul între noi un cerc de gheață. Îmi răspundea la întrebări, era politicos, muncea tăcut, cu un fel de încrîncenare aproape. Ținea evidența metrilor săpați, supraveghea agregatele, se băga în apă trăgînd draga la edec. Tăciturn, taciturn. Odată, într-o seară, după lucru l-am găsit la pupa bacului. Stătea pe o ladă și fuma. M-am apropiat de el. Simțeam o nevoie nebună să discut cu cineva, mi se făcuse dor de-acasă, de Dana, de copil, pereții cabinei mă stringeau ca un coșciug. I-am cerut o țigară, mi-a întins pachetul, am scos o „mărășească" și m-am așezat lîngă el. Nici nu știu ce m-a apucat, am început să-i povestesc despre Dana-cea-mai-frumoasă-femeie-din-lume și despre băiatul meu, la care mă uit ca la soare. Habarn-am cui povesteam? Lui, celui de lîngă mine, sau nimănui. Tăcea. În cazuri de-astea te aștepți ca omul cu care vorbești, sau mă rog care te ascultă, să-ți spună ceva, o vorbă care să vină ca un balsam peste rana ta, el însă nimic. A zis doar atît : „De, tovarășe locotenent, fiecare cu necazurile lui", s-a ridicat, mare și greoi și a pornit spre cabină...

Acum stă la masă, cu bărbia în piept și tace. Lîngă el, pe scaun, e-o arătare de om, un sfrijit, cu mutra timpă, ochii băloși și zîmbetul sterp, atos. Se uită c-un licăr de teamă în ochi, ca o jivină încolțită cînd la mine, cînd la miliție, cînd la Andone... Ar fugi dar oamenii făcuseră curioși cerc în jur și caută din ochi putință de scăpare.

„Dacă ziceți să plătiți om mai vedea... Da eu zic că cetățeanul ăsta, oricît ar fi de băut, nu-i prea întreg la minte... Din cercetările noastre reiese că lu' Levente i-a dat mereu de băut și de mîncat. Numai că Levente ăsta este un hoț și un pungaș, pă' cuvînt, ăsta de cînd l-a

---

teatru

t

Turneu

În turneu la București Teatrul reșițean s-a prezentat cu două spectacole de elevată ținută, meritorii în primul rînd prin intențiile autorilor-regizori.

Mihai Manolescu s-a încumetat să monteze în premieră românească un text de Boris Vian, piesa *Ospățul generalilor*. Dar stilul nonconformist, prin excelență artificial, expozitiv și nu dramatic, al scriitorului avangardei anilor '50—60 nu se lasă ușor vizualizat, nu se pretează „traducerilor" chiar minuțios elaborate într-o aproximativă conformitate cu opera întreagă. În această șarjă satirică la adresa înarmării, ritmurile înspăimîntătoare ale proliferării inconștienței se cereau accelerate, împinse spre o frenezie aberantă ; insolitul însă e cam căznit, sarcasmul cam pedestru. Efectul scontat — risul, ca semn al consensului de receptare și atitudine dezaprobatoare — nu se produce la o amplitudine maximă. Decorul Emiliei Jivanov în prima parte are jovialitatea necesară, dar în partea a doua este tern, anost.

Aureliu Manea, regizorul teribilist dar niciodată superficial, propune de astă dată o lectură surprinzător de fidelă încercînd să-l interpreteze pe Cehov cu ajutorul lui însuși, mai precis citind litera textului prin litera textului. Profitînd de subiectul piesei *Pescărușul*, hotărăște ca fără pic de zîmbet să urmărească comedia umană a devenirii artistice, împletirea realității cu ficțiunea într-un amalgam încert ca viața propriu-zisă. Drumul pe care faptul brut îl urmează pe calea metamorfozării în act artistic se lasă lesne evidențiat datorită speculării subtile a schemei, a convenției de teatru în teatru. Regizorul împrumută pentru întreaga montare efectele tehnice ale spectacolului improvizat : impulsurile sonore și vizuale, perpetua reflectare dilatată sau condensată într-un caleidoscop al perspectivelor deformate în funcție de relațiile dintre personaje. Plecînd deci de la substanța piesei lui Treplev în care e afirmată aspirația creerii unei „imagini artistice unice" care să aibă virtutea de a salva „sufletul lumii", montarea dezvăluie „intimitatea artiștilor" cu o glacială obiectivitate care vizează veleitarismul și impostura. Transparența totală a celui de al patrulea perete în opoziție cu prisma idealizantă a concepțiilor livrești impune scena ca spațiu relevant pentru confesiunile ce se succed într-o alternanță fulgurantă de autenticitate și falsitate disimulată. Momentele de vîrf se consumă nu numai pe pragul scenei din scenă, ci și la rampa sălii de spectacol, înglobînd consecvent cele trei planuri ale acțiunii. Antinomii ale firii și implicit antinomii ale creației, eroii susțin diferite ipostaze ale realității care se oferă artei. Astfel un scriitor ce poate fi obsedat de obligația de a scrie ca să-și întrețină un discutabil prestigiu (Trigorin) e confruntat cu un altul care, în absența unui crez generos, se abandonează disperării, se dă pierzării (Treplev). O actriță există doar sub imboldul arderii interioare declanșate întîmplător (Nina), o alta se amăgește că reușește strunindu-și temperamentul și pornirile (Arkadina). Indivizii oarecare pot fi chinuiți de o tardivă sete de viață (Sorin), de o meschină îngrădire pecuniară (Medvedenko), de o iubire neîmpărtășită (Masa), se limitează la cîte o unică preocupare (Samraev, Polina) sau se resemnează cu demnitate trucată în fața propriei existențe (Dorn). În acest univers maladiv (scenografia T. Th. Ciupe) cu orizontul închis de un acerb egoism se schițează ferm procesul decantării valorilor umane și estetice.

Pentru entuziasmul și încrederea cu care au lucrat la aceste ambițioase spectacole actorii se cer citați în ordinea posibilităților demonstrate : George Drăgulescu, Gabriela Cuc, Cristian Drăgulănescu, Coca Mihalache, George Custură, Ovidiu Cristea, Tanța Taraulea, Grigore Alexandrescu, Cornel Manolescu, Aura Rîmniceanu, George Urlică, Tanța Lache, Gheorghe Vîlceanu, Doru Iosif, Florin Timpu, Cătălin Răileanu.

Irina Coroiu

---

film

f

Melodii la Costinești

Deși prezente încă din titlu, nu melodiile sînt partea cea mai tare din filmul **Melodii la Costinești.** Muzica lui Vasile Șirli, care ar fi trebuit să fie motivul pentru care s-a făcut filmul — ca orice film muzical care „se respectă" —, este doar una din componente, plăcută, e adevărat, dar în nici un caz memorabilă, sau măcar „fredonabilă"... Dacă vedem săli pline de tineri căzuți în extaz de muzica lui Vasile Șirli, asta se întîmplă în film și mai puțin în sala de spectacol în care vedem filmul... Nici povestea pe care o urmărim, scrisă de Mihai Opriș, nu este ieșită din comun : patru tineri, adică zisa formație **Uragan**, țin cu tot dinadinsul să se afirme la Festivalul de muzică rock de la Costinești și, dacă n-au la îndemînă alte mijloace ca să ajungă acolo, fac apel la veșnica „slăbiciune feminină" întruchipată aici de Mariana Buruiană ; de fapt, textul scenariului este ceea ce trebuia să fie într-un film muzical, și anume un pretext oarecare care să dea voie muzicii să iasă în evidență ; așa cum este, istoria afirmării celor patru tineri are hazul ei — mai puțin finalul care ne lasă nedumeriți : au reușit să ia premiul festivalului, așa cum visau ? De fapt, principala cauză pentru care se pare că s-a făcut filmul, este probabil Festivalul de la Costinești, iar principalele forțe pe care se bazează sînt actorii și regia lui Constantin Păun. Horațiu Mălăele, George Mihăiță, Vasile Muraru, Bogdan Stanoevici și Mariana Buruiană fac tot ceea ce se putea face pentru a-și face simpatice personajele pe care le joacă și în mare măsură reușesc : cu aplomb, cu farmec, cu umor. Regia îi susține pe protagoniști și reușește să dea întregului film un aer tineresc, folosind așa cum se cuvine și atmosfera atît de cunoscutei tabere studențești. Constantin Păun se arată a fi un regizor dezinvolt, cu un bun-gust care știe să păstreze echilibrul într-un film care foarte ușor ar fi putut să cadă în ridicol și platitudine. Comedia muzicală, gen în care filmul nostru n-a făcut pînă acum decît încercări, are în **Melodii la Costinești** o reușită simpatică și, dacă așa cum spuneam muzica ar fi fost ceea ce trebuie să fie, am fi spus fără rezervă că, în sfîrșit, începutul s-a produs... Lăudabilă este știința lui Constantin Păun de a se descurca cu ceea ce a avut la dispoziție, folosind mai ales farmecul actorilor, încurajîndu-i să improvizeze, fără crispări, fără teamă de necunoscut. Comparat cu mai vechile încercări în gen, **Melodii la Costinești** are avantajul francheții, al produsului necontrafăcut, al jubilației adolescentine ; mijloacele cu care reușește să ne cîștige simpatia sînt curate, directe și obligă la reciprocitate. Tinerețea nu este doar declarată, ci cu adevărat prezentă — ceea ce înseamnă foarte mult.

Desen de Șerban Rusu Arbore

Nicolae Mateescu

te face „părtaș" la fiecare moment, în ciuda faptului că avusese loc cu multe decenii în urmă. La început ai fi putut crede că omul aproape nonagenar din fața ta trăiește doar în trecut, dar erai imediat obligat să-ți schimbi impresia. Lîngă paginile îngălbenite ale unui ziar pe care-l editase cîndva demult, apărea numaidecît un volum proaspăt tipărit, ori ziarul județean din urmă cu cîteva zile în care-și făcuse publică opinia despre scriitorii cei mai tineri ai Rîmnicului...

...Și iarăși mă gîndesc că acela care se va încumeta să scrie cîndva istoria orașului de la hotarul Valahiei cu Moldova, va trebui să zăbovească îndelung asupra momentului „Octavian Mușescu"...

IV.

Din nou schimbare de cadru. De astă dată încerc să descopăr cum un oraș depătîndu-se tot mai mult de condiția sa de tîrg reușește totuși să se apropie de agricultură și de binefacerile ei. Prilejul — în măsura în care afirmația nu pare paradoxală — mi-l oferă un alt popas cel de pe strada Ștefan cel Mare, la casa soților Ion și Stana Florescu.

Și unul și celălalt sînt get-beget rîmniceni, cu domiciliu, cu buletin, în fine cu toate drepturile și obligațiile ce decurg de aici. Și nici unul, nici celălalt n-au fost pînă acum, adică pînă în urmă cu trei ani, agricultor. Îți dai seama repede, fie și de la primele lor cuvinte :

Vorbește ea : „Am văzut și noi pe la televizor, am citit și prin ziare despre ce fac alții și ce avantaje ai cu solariile".

Adaugă el : „Ce-ar fi, măi femeie, i-am zis eu nevestei într-o zi, să-ncercăm și noi ? Dacă tot avem pămînt, nu-i păcat să-l lăsăm nefolosit ? Și-uite-așa, în bună înțelegere, ne-am pus pe treabă".

„Și a mers ?" îi iscodesc.

„D'apăi cum ? zice el. Se putea să nu meargă? Dacă pui suflet orice treabă merge. Am cumpărat folii de polietilenă, am strîns țăruși și scînduri și gata".

Vorbește ea : „La-nceput a fost cam greu, ce-i drept, că n-aveam noi experiență. Dar mai pe urmă a mers".

Vorbește el : „La sădit, ne-au mai ajutat și copiii, că altfel nu făceam noi față și s-ar fi uscat răsadurile pînă să le punem în pămînt."

„Erau atît de multe fire ?" întreb.

El : „Peste zece mii de fire de roșii și aproape patru mii de ardei iute."

Ea : „Zece mii optzeci și patru de roșii și trei mii nouăzeci și opt de ardei. De la un timp ne dureau mușchii de la mîini și mijlocul. El (adică soțul, n.n.), nu spunea nimic dar vreo trei-patru zile l-am tot văzut întinzîndu-se de mijloc."

El : „Atît ar mai fi trebuit. Ar fi sărit cu gura pe mine, că doar eu fusesem cu ideea..."

„Și rezultatele ?" încerc să grăbesc finalul povestirii nelipsită de oarecare umor.

El : „O, rezultatul a fost peste așteptări ! Am vîndut și la piață de vreo treizeci de mii de lei și-am păstrat și pentru noi cît să avem tot anul".

Ea : „Pe urmă, în anul care a venit am început să trecem la culturi succesive și să contractăm cu statul".

El : „Roșii, ardei, pătrunjel. Așa fel ca pămîntul să dea roade tot anul, nu numai primăvara. Și vă rog să mă credeți că este foarte rentabil".

V.

De ce n-ar avea și Rîmnicul o faleză străjuită de blocuri ? Și dacă tot o poate avea, atunci de ce să n-o facem frumoasă ? și-au spus, desigur, în urmă cu cîțiva ani, edilii orașului. Și spunîndu-și asta, au și privit în viitor. Proiectanților, arhitecților, le-a revenit misiunea de a contura acest viitor, la dimensiunile lui exacte, pe planșete.

L-au conturat, l-au calculat, l-au prezentat municipalității spre avizare. Și cînd totul a fost gata, proiectele au fost înmînate constructorilor.

S-a deschis șantierul cu tot ceea ce știm că ține de el : muncitori, mașini, macarale etc. etc.

Acum faleza e gata. Balcoanele — la care au și apărut primele ghivece de flori — mai „respiră" încă mirosul mortarului proaspăt. În vara '82 au înflorit și trandafirii pe peluzele unde în urmă cu doar cîteva luni duduiau macaralele ori erau depozitați pereții glisanți ai viitoarelor apartamente. Între magazinele de la parterul noilor blocuri am văzut și o librărie. Mulți dintre locatarii cartierului mergeau în septembrie '82 în primul lor an de școală, și, evident, erau printre primii cumpărători ai librăriei. Privindu-i mi-am reamintit cuvintele tînărului pictor : „într-un fel am crescut odată cu orașul". Dar puștii de-aici, din blocurile de pe faleză, cum vor spune ? Am crescut odată cu cartierul ?

Iată o întrebare, doar una din multele care mă încearcă de cîte ori ajung la Rîmnicu Sărat, chiar așa mai vechi prieten al localității cum îmi place să cred că sînt...

făcut mă-sa și pînă acu' la două' de ani nu știu dac-a muncit un an întreg... Și fură de stinge ! De fiecare dată cînd s-au întîlnit, a așteptat pîn-a prins o clipă prielnică și i-a furat cetățeanului dumitale banii.. Așa-i bă' Levente ? Zi că nu-i așa ?"

Levente tremura tot. „Da, da... Adică, nu..." „Cum nu, mă ? Nu ți-am găsit în buzunar portofelul ăsta ?"

„Ba da..."

„Atunci ?"

Miliția nul și-a pornit mîna gasa să lovească. Andone s-a ridicat brusc, i-a dat-o la o parte.

„E-al meu portofelul !"

Plutonierul rînjește. A cîștigat, gata, e victorios, a descoperit adevărul și el, omul legii este satisfăcut. Andone cumpănește cîteva clipe portofelul în mînă, îl virâ în buzunar, apoi se apleacă spre Levente. Arătarea aceea s-a cachirlit în scaun, a ridicat mîinile să se apere.

Andone l-a mîngîiat.

Am ieșit și ne-am urcat în barcă. Se simțea vîntul ițindu-se ușor printre tulpinile stufului și undeva în țărîi norii începuseră să se vînzolească. Vîslea tăcut. Nici eu nu spuneam nimic. La un moment dat a lăsat ramele din mînă, a luat un pumn de apă din baltă și și-a răcorit fruntea.

„Păcat de el... Pasăre de pripas prin balta asta...", a zis, apoi a început să vîslească vîrtos. Cerul împușca fața apei cu mii de gloanțe lichide și vîntul apleca pănușii în zbatere continuă.

Venea furtuna.

(Din volumul „Simple povestiri de aproape")

TÎNĂR ÎN AGORA

Personaje pentru toate măsurile omenești

Citesc adesea, în ziare, la rubricile afectate literaturii, îndemnul repetat și energic ca scriitorii să se aplece cu mai multă luare aminte asupra generației tinere pentru a scrie opere literare în care „tinerii să se recunoască" „o literatură pe măsura lor". Am cugetat multă vreme : cum s-ar putea face ? La care din tinerii despre care se scrie zilnic în ziare, pe care îi vedeam seară de seară în imaginile transmise de televiziune, pe care îi întîlnim, atunci cînd avem prilejul să mergem acolo, pe toate marile șantiere ale țării, ar trebui să se oprească literatura. Și cum ? Oare scriind despre un tînăr strungar cum lucrează pe strung ar fi o pagină de literatură ? Sau despre un tînăr țăran cooperator că și-a însușit foarte repede noile tehnici ale muncii agrare — ar fi o pagină de literatură ? Oare imaginile acestea exacte n-ar fi prea strîmte ? Nu i-ar stringe, înainte de toate, pe ei ? Visul lor despre sine nu este, oare, mai larg, mai încăpător ? Nu cred că minuția documentară poate fi ca atare un succes literar. Imaginile noastre despre noi înșine nu sînt ca fotografiile, exacte și imobile. Ne gîndim la noi în mișcare, în devenire, într-o curgere pe care dacă literatura n-o înregistrează va fi lovită perpetuu de scheme, de superficialitate și efemer. Năzuința noastră spre mai mult și mai bine crește ca iarba cea bună peste pămînt. Hainele pe care scriitorii la croiesc pentru personaje trebuie să încapă toate măsurile omenești. Zărit sub raportul aspirațiilor sale imaginare, omul iradiază la fel de multă solaritate ca însuși soarele. Cred că tocmai momentul acesta al transferului către o spiritualitate tot mai cuprinzătoare, clipa cea mare cînd făptura umană ia foc dela propria-i aspirație, trebuie să declanșeze actul creației. Scriitorului nu-i este îngăduit să cerceteze lumea prin prejudecăți. În zilele noastre „creația" a depășit cu mult sfera literaturii, ea desemnează germinația spirituală generală, personalitatea umană dezvoltîndu-se armonios. Și viața creează. Și munca. Și spiritul. Important pentru literatură este să intuiască tensiunea „arderilor" care o înconjoară, starea morală a timpului, coordonatele pe care se comunică și care sînt mai presus decît limbajul primar. Oare scriind despre tinerii marilor șantiere naționale, de pildă, stăpînesc scriitorii — nu temele, ci expresia care i-ar putea avantaja pe creatorii marilor baraje de pe Lotru, Olt, Dunăre ? Cuvîntul potrivit care să ne sensibilizeze nu la cifrele de plan, nu la mașini și la tehnică, ci la mutațiile psihologice care se produc ? În expunerea rostită la Conferința Națională a Partidului, secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu vorbea clar despre necesitatea ca literatura să sădească în conștiința tineretului spiritul revoluționar, dorința de a-și însuși cele mai noi cuceriri ale științei și cunoașterii umane, voința de a acționa în toate împrejurările ca revoluționari, ca patrioți, voința de a-și servi întotdeauna poporul, cauza socialismului, pacea. O literatură stimulatoare, angajată și angajantă, numind cu răspundere adevărul, aflînd căi pentru depășirea imobilismului și evitînd soluțiile mărunte, aminările, clișeele. În climatul cultural atît de propice dezvoltării unei arte curajoase și originale deopotrivă, literatura pentru și despre tineri trebuie să spargă clișeele, să semene cu curgerea marilor fluvii capabile să-și poarte peste toate stavilele care se ridică în cale — apele, spre liniștea luminoasă și adîncă a mărilor și oceanelor.

Maria Cune

Pictură de Sabin Ștefănuță

Viața ca un foc continuu

Urmare din pag. I

bite de marile aglomerări : oamenii se cunosc mai mult, cum se zice, „din vedere", privirile nu îți trec indiferente peste umăr, ci se caută, rămîn, știute, surizătoare. Marele șuvoi care se revarsă, în trei brațe, către cele trei mari porți ale combinatului siderurgic, și-a mărit „debitul", prin alte brațe, cele care duc spre laminoarele din valea Cernei, spre noua oțelărie electrică, spre centrul minerităului care este Teliucul, așadar fluviul se ramifică, se amplifică, fluviul oamenilor, miraculos, tonifiant, zilnic... Generația mea, adică aceea născută în preajma (sau chiar în timpul) Eliberării, a devenit... de mijloc Recent, unul din eroii autentici ai Hunedoarei (și ai țării), eroul muncii socialiste, Ștefan Tripșa, a ieșit la pensie. Prilej de neașteptată tristețe, deși este vorba de cuvenita retragere din frontul înverșunat al muncii a unui notoriu... combatant. Tristețea vine de acolo că el, Ștefan Tripșa, face parte din generația care ne premerge, așa că, iată, de-acum venim noi, inlocuitorii, deci nu mai sîntem tineri...

Cel puțin așa vine vorba ; bornele celelalte, ale vîrstelor ușite și aici, iar orașul se sprijină, în primul rînd, pe acestea, deci pe noi.

Alții, parcă mai viguroși, mai aparte, reprezentanți ai unui entuziasm cumva mai reținut, dar numai ca manifestare aparentă, se ridică spre țelurile lor umane. Sînt tentat să spun și eu „Viața curge". Dar, fiind hunedorean, aș spune că mai degrabă, viața arde. Dă lumină, plăsmuie ce-i de plăsmuit, preface, edifică, dar prin ardere. Odată cu și prin foc. Metafora focului acesta, - continuu pe care oamenii o împrumută faptelor lor de muncă - demiurgică, rămîne vie, fără a risca să se vulgarizeze, ea este întreținută de revelația succintă a profunzimilor ei, o metaforă-cheie, a însăși vieții. Iată-ne așadar, generație de mijloc, pe noi, cei ce ne-am născut odată cu Republica. Avem alte griji, alte răspunderi, unele știute, pînă mai ieri, doar „după ureche", azi prin realitatea imediată. Orice facem, în singurătate sau public, poartă un semn nou, primenit de legile acelui Foc. Viața ca un foc. Dar după foc, hunedoreanul o știe mai bine, nu rămîne doar cenușa, rămîne oțel, piine, amintiri care-ți umflă pieptul, rămîn poeme, se întemeiază familii... Focul — ca principiu ordonator, așa cum a fost întrevăzut de antici. Ținutul hunedorean, privilegiat între privilegiate, a păstrat și a dat noi dimensiuni existențiale acestui principiu. Arderea este luminoasă, molipsitoare, fascinează, armonizează, împrăștie bezna. Arderea este ardoare. *Sugestiile sale se împlinesc în dinamica vieții noastre, sîntem implicați într-un patetic proces al arderii. Bucuria noastră, chiar atunci cînd ia forme imnice, are mereu motivație. Un anume extaz de a fi. Un extaz, desigur, calm, dar un extaz de a înțelege fiecare răsărit tot sub semnul solar, al arderii. Soarele patriei își are aici cuiburile sale, iar scînteile sale rodnicesc în privirile și-n sufletele oamenilor.*

Aici, arugmentînd ceea ce spuneam mai sus, oamenii se cunosc mai bine, mai cu omenie, pentru că există un anumit geniu al locului, un geniu al anumelui-loc, care este omenia. Apare o carte a unui scriitor localnic — peste două zile știe toată lumea ! Face cutare o „bravură" care aiurea ar trece neobservată, aici va ști toată lumea, în scurt timp ! Viață de mare dar strînsă comunitate, viață în care se oglindește fiecar în fiecare și toți în TOT.

Sînt unul din marii datori ai acestui oraș ! Pentru că m-am născut aici, pentru că trăiesc aici, sînt bucuros sau trist — aici.

Am o familie, copii — aici. Alături de prietenii mei, scriu — aici ! Vreau să depun mărturia mea, mai durabilă decît mine — aici ! Ca fiecare din con-cetățenii mei — mă simt implicat. Parte din totul invocat. Muncesc, mă lupt, cu mine sau cu altele, învăț să cunosc, — aici. Hunedoara este școala mea. Poate că n-am s-o absolvesc niciodată. Cîte mii și mii de hunedoreni, ori foști hunedoreni, știu asta ? Desigur, îmi place să cred, toți ! Pentru că numai cine a stat aici, măcar o vreme din vremea vieții lui, știe că spun adevărul. Da, o școală rară este acest oraș, acest mare colectiv, numit Hunedoara ! Elogiul său îmi dă mereu senzația insuficientului, mă lasă, cum spuneam, mereu cu starea îndatorării. Față de oamenii contemporani mie.

SFÎRȘITUL LUI MACISTE

Cu o seară înaintea zilei fixate pentru aplicarea sentinței capitale, Maiorul, Vasile, precum și maiștrii Gherase și Lascăr instalară un al doilea platou de plastic peste cel inițial. Deținutul Maxim primi bucuros misiunea de încercare a complicatului mecanism al spînzurătorii croite de cei doi maiștri și prieteni ai lui Vasile. De platoul de sus era legat un cablu care se prelungea spre pista de decolare (intins) pe mai bine de patru sute de metri, iar capătul său era ancorat în coada unui avion ușor pentru performanțe sportive. La distanță de un kilometru jur împrejurul platoului de execuție fuseseră dispuse (din ordinul consilierului Simion Still) nenumărate care blindate. Pentru orice eventualitate două treimi din mașinile serviciului de Salvare fuseseră parcate pe cele zece alei asfaltate din pădure. Cu spatele spre liziera pădurii în imediata apropiere a platoului se înălțase o tribună impunătoare cu zece mii de locuri. Posturile de radio și televiziune anunțară vineri seara că **mâine, sâmbătă la orele șaptesprezece toți cetățenii orașului pot să asiste la executarea marelui motan criminal Maciste. Accesul purtătorilor de arme albe sau de foc va fi interzis.**

Simbătă pe la orele șasesprezece aeroportul era înțesat de lume, numărul oamenilor trecînd cu mult peste un milion. Mulți plecaseră de acasă încă de cu noapte pentru a-și rezerva locuri cît mai apropiate de platou. Oamenii de ordine nu mai prideau cu respingerea mulțimii din vecinătatea spînzurătorii și din fața tribunei oficiale. Megafoanele instalate cam la o sută cincizeci de metri unul de celălalt lansau din minut în minut comenzi și ordine de disciplină pe care marele public le recepta fără să le aplice. Din cînd în cînd o voce foarte puternică transmitea de la tribună amenințarea că execuția nu va mai avea loc dacă mulțimea nu se supune comenzilor celor însărcinați cu disciplina și de fiecare dată amenințarea era subliniată de urale nesfîrșite. Pe la orele șasesprezece și jumătate un șir întreg de dube ale Penitenciarului municipal se apropiară de platou și din prima coborî Maciste înconjurat de gardieni. Maciste fu condus pînă la scară de către un om de statură mijlocie, îmbrăcat în negru și cu mască pe figură ; acesta îi desfăcu lesa și-l îndemnă pe motan să urce treptele scării. Maciste urcă rapid cele cîteva trepte și se așeză pe singurul scaun deasupra căruia atîrna șreangul. Omul cu mască urcă în urma lui Maciste, se apropie de el și-i pipăi zgarda, apoi îi trecu nodul de cînepă în jurul gîtului, îi șopti ceva la ureche, și rămase în picioare alături de el. Pînă în clipa cînd trebuia smuls scaunul de sub Maciste mai rămăseseră doar cincisprezece minute.

De îndată ce i se puse șreangul pe gît, Maciste se ridică pe labele posterioare și asistența rămase uimită de statura sa uriașă. Canicula era atît de cumplită încît majoritatea celor prezenți se descotorosiseră pînă la limită de orice vestmînt, astfel că întinsul cîmp al aeroportului arăta ca o plajă de lîngă care apele se retrăseseră cu milenii în urmă. Cînd Maciste se ridică în picioare un grup compact din apropierea platoului începu să cînte : „Mulți ani trăiască !". Pe uriașele pînze albe care mascau eșafodul stătea scris cu litere mari : „Moarte criminalului Maciste !". Cîntecul însă care-iură viață lungă lui Maciste se întinse de-a lungul și de-a latul negurimii de lume și întreg aeroportul părea că se leagănă. Mulți dintre cei care aveau locurile rezervate pe la extremitățile tribunei începură să cînte și ei împreună cu mulțimea. Megafoanele începură să urle ceva ce nu se înțelegea, deoarece cîntecul unanim acoperea orice alt sunet. Pentru judecătorii în mijlocul cărora se afla consilierul Simion Still, precum și pentru toți ceilalți oameni de seamă ai orașului, căldura devenise de nesuportat, fiindcă niciunul din ei nu cutezase nici măcar să-și slăbească nodul cravatei. Simion Still era nervos cu atît mai mult cu cît până și propria sa fiică, așezată la stînga lui, cînta împreună cu ceilalți „Mulți ani trăiască !".

— Așa nu se mai poate ! strigă tatăl Norei, și deîndată ceru legătura prin radio cu comandantul aeroportului militar : „O escadrilă de helicoptere să survoleze cîmpul de la liziera pădurii de lîngă aeroport ! Imediat și la joasă înălțime !".

Într-adevăr numai zgomotul de nesuportat al helicopterelor putea să determine mulțimea să întrerupă cîntecul dedicat lui Maciste. După ce escadrila se retrase, președintele Tribunalului se apropie de microfon și ceru îngăduința de a vorbi :

— Stimați cetățeni ai marelui nostru oraș ! Este într-adevăr de admirat răbdarea cu care așteptați să i se aplice pedeapsa meritată criminalului pe care-l aveți în fața ochilor. Știm că dumneavoastră aveți totodată milă față de orice creatură sortită morții. Nu mai departe decât în aceste ultime minute ne-am întrebat și noi dacă n-ar fi bine să-i comutăm criminalului sentința capitală într-una care să satisfacă sentimentul dumneavoastră de milă. Dar tocmai în timp ce curtea se sfătuia asupra acestei posibilități, rațiunea cea mai adîncă ne-a îndemnat să rămânem la prima sentință. Iar dumneavoastră văd că protestați din nou, împiedecându-ne să vă aducem cuvenita explicație. Vă rog să aveți puțină pacientă ! Iată, deci cauza care ne determină să rămânem la prima sentință ! Ați văzut cu toții cum uriașul motan și-a încercat puterea magică asupra dumneavoastră metamorfozându-se de mai multe ori din motan în tigru, din tigru în om și invers. După cum puteți observa chiar în această clipă criminalul se prezintă în chip de tânăr foarte frumos, elegant și nefiresc de liniștit față de soarta ce-i așteaptă. Prin aceasta el nu vrea decât să vă stârnească și mai mult regretul sau compasiunea, dar noi știm că atunci când criminalul ascuns în fiara care este el, nu sub chip de om se va repezi el să atace, să sfâșie ori să ucidă, ci în chip de tigru sau de motan !

Sculptură de Gheorghe Coman

— Lăsați-l să trăiască ! izbucni mulțimea.

Judecătorul se întoarse în direcția domnului Simion Still și împreună cu ceilalți magistrați se sfătuiră vreo două minute, în timp ce Maciste se transformă iarăși de câteva ori în tigru, în motan și iarăși în om, câștigînd unanima simpatie cu arta sa de maestru iluzionist.

Un avion silențios survolă de mai multe ori câmpul mulțimii care se albi de afișe. Lumea era îndemnată să-l salveze cu orice preț pe Maciste. Câțiva oameni de ordine urcară la tribună cu brațele pline de afișe. Magistrații și consilierul Still le cercetară, apoi judecătorul se apropie iarăși de microfon.

— Sper să vă convină propunerea pe care i-o voi face criminalului Maciste care se prezintă acum sub chip de om și deci poate să răspundă prin viu grai : „Dacă accepți ca de acum înainte să nu mai apari în fața nimănui cu chip omenesc noi hotărîm hic et nunc să-ți comutăm pedeapsa capitală în exil perpetuu în jungla cu tigri și pantere din care probabil ai venit. Ești de acord ?".

Omul cu mască pe figură, susținut de mâna dreaptă a lui Maciste, se urcă pe scaun și-și apropie urechea de gura condamnatului, apoi coborî și se grăbi spre scară. Umbrele se făcuseră lungi, iar murmurul mulțimilor încetă cu desăvârșire, astfel că numai pașii omului cu mască se auzeau ca niște bubuituri puternice în timp ce urca treptele tribunei spre jilțul judecătorului. După cele transmise de Maciste, magistrații se mai sfătuiră încă două minute, iar omul cu mască urcă într-o gherită înaltă din apropierea platoului și rămase în așteptare. În liniștea de moarte ce se așternuse, judecătorul reveni la microfon :

— Stimată asistență și dragi prieteni ! Maciste preferă să moară. El nu vrea să mai fie ceea ce în mod obiectiv este, adică un motan sau un tigru. El vrea să fie ceea ce nu poate fi și acesta este păcatul lui cel mai mare. El încearcă de multă vreme să ne dea iluzia că poate fi om. Refuzul său de a rămâne ceea ce el chiar este, și dorința lui de a fi ceea ce el nu este, îl condamnă mai mult decât toate crimele sale. Oameni nu putem fi decât dumneavoastră și noi, care i-am acordat șansa de a fi cum este el creat de natură. Dar trufia lui este fără asemănare fiindcă el nu se mulțumește cu condiția lui. El vrea să fie infinit mai mult decât a dorit orice vietate din istoria vieții. De aceea curtea îl condamnă definitiv și irevocabil. Execuția va avea loc în două minute din acest moment. Întrebăm dacă osânditul are vreo dorință înainte de execuție ?

Maciste care, tot timpul cât vorbise judecătorul, rămăsese în fața mulțimii în chip de om, acum părea complet inert și cu privirea pierdută undeva în zarea îndepărtată. Un ropot de câteva secunde de ploaie căzu peste marea de oameni arși de emoție. Trei cordoane de polițiști înconjurară marele platou alb, iar printre ei se strecură o fată blondă care urcă scările și, prinsă de mâna lui Maciste, îl îmbrățișă îndelung. Tatăl Norei stătea de vorbă cu unul dintre magistrați și nu băgă de seamă zâmbetele ironice ale mai tuturor celor de la tribună. Nora coborî într-un târziu înlăcrimată.

Președintele tribunalului luă din nou microfonul și întrebă dacă osânditul mai are vreo dorință.

— Un pahar cu apă, șopti Maciste pe fața căruia se așternuse o paloare de moarte.

— „Un pahar cu apă !" strigă deținutul Maxim de sub masca ce-i acoperea fața.

— Un soldat să-i ducă paharul cu apă ! ordonă judecătorul.

De dedesubtul platoului, Vasile, Gherase și Lascăr așteptau cu înfrigurare clipa când conducătorul execuției îi va face semn lui Maxim să smulgă scaunul de sub Maciste cu ajutorul funiei care se prelungea până la gheretă.

— Pornește motoarele ! spuse Gherase în fața unui aparat de emisie-recepție, și într-adevăr undeva, în apropiere se auzi zgomotul caracteristic al unui avion pregătindu-se de decolare.

Un preot care se nimerise printre magistrați îl somă pe judecător să nu dea semnalul de începere, deoarece condamnatul are chip de om iar curtea a osândit la moarte un motan. Judecătorul fu de acord cu observația și luă microfonul în mână :

— Cerem condamnatului să revină la starea sa naturală, ca execuția să poată începe !

Blana căzută peste glezne începu să crească încet până când îl înghiți cu totul pe tânărul cu șreangul pe gât și atunci judecătorul făcu semn omului cu mască să tragă de funie. În același timp motoarele avionului se ambalară puternic, cablul ancorat de coada aparatului se întinse, Maxim încordă și el funia legată de scaun, Gherase strigă în aparatul său : „Pornește !", scaunul fu smuls și printr-un resort extraordinar platoul de deasupra se transformă într-un planor și fu ridicat fulgerător spre înălțimi. Vacarmul care urmă de îndată ce avionul și planorul luară înălțime fu de nedescris. Nodul de cânepă fusese tăiat de o lamă declanșată din zgarda lui Maciste. Vasile, Gherase și Lascăr se îmbrățișară și în uluirea generală a celor prezenți, printre soldați și popor, se îndreptară spre tribună pentru a observa reacțiile judecătorilor și în primul rând fața lui Simion Still. Avionul trecu de mai multe ori pe deasupra fostei spânzurători, iar publicul aplauda și cânta în delir, îndeosebi atunci când marele motan Maciste reuși, după ce străbătuse pas cu pas tot cablul, să pătrundă în carlinga pilotului. Lumea se îndrepta mulțumită spre chioșcurile cu băuturi de lângă liziera pădurii.

— Prieteni dragi, dacă voi trăiați pe vremea lui Arhimede, ați fi găsit o soluție și pentru punctul buclucaș care chinuia imaginația ilustrului grec, spuse Vasile. Vă promit cea mai curată și frumoasă petrecere din câte au avut loc vreodată. Să-l invităm și pe Maior ! Și pe Gherman, și pe Nora și pe Ion-Publicistul ! Și-ar mai trebui invitat unul, Gheorghe Pituț, care ne-a încurajat în salvarea lui Maciste.

În timp ce o echipă de brancardieri îl cărau pe Simion Still spre o mașină a salvării, avionul, care-l răpise din moarte pe Maciste, mai survolă o dată câmpia aeroportului apoi se ridică brusc și deveni cât o pasăre, apoi cât un punct, înghițit și el de cerul nespus de albastru.

Gheorghe Pituț

plastică

Pictura ca spectacol

Se resimte și în arte ceea ce în alte domenii acest sfîrșit de veac a impus drept o formă specifică de manifestare a spiritualității umane : studiile multidisciplinare și științele de frontieră. Instrumente de lucru dintr-un anumit domeniu au fost preluate, parțial sau integral, pentru a dezlega problemele unui alt domeniu. Astăzi nu mai miră pe nimeni cuceririle lingvisticii matematice sau ale bioastrofizicii sau ale ingineriei genetice. Deslușirilor estetice de pînă acum li se adaugă, pe planul creației și cu tot mai multă insistență, încercările de purificare a mijloacelor pe care artiștii le folosesc în efortul lor de a stabili un cod de comunicare cît mai adecvat naturii voluntare a omului. Primele tentative au aparținut muzicii. Materia sonoră urmează legile fizice ale emisiei și propagării cuantelor acustice, conform capacității naturale de percepere a ambianței sonore în care este învăluită ființa umană. Și poezia a îndrăznit cite ceva în această privință, dar nu neapărat prin purificarea instrumentarului ei tradițional, cît prin atragerea unor elemente din celelalte arte și chiar din unele discipline exacte, cum ar fi matematica, fizica, astronomia, biologia, cu arsenalul lor de simboluri. Sculptura și arhitectura și-au împrumutat reciproc, încă din antichitate, după cum se știe, semnele rigorii și ale „divinei proporții" în edificarea unei opere. Pictura a fost ceva mai conservatoare. Revoluțiile renașterii daviniene, ale impresionismului și postimpresionismului mai tîrziu, i-au fertilizat intrucîtva teritoriile. În anii din urmă, unele tendințe experimentaliste anunță un simptom înnoitor și în acest domeniu.

Expozițiile lui **Octavian Sassu Ducșoara** de la sala „Atelier 35" a galeriei „Orizont" instituie într-o formulă coerent spectaculară și, după cîte ne-a făcut să înțelegem însuși artistul în incitantele sale expozeuri susținute ca un veritabil „avocat al nobilei pasiuni", bine articulată estetic și științific, un tip de pictură pentru care simeza și ancadramentul nu reprezintă decît suportul întîmplător al unui spectacol de culoare și lumină complet deschis în spațiu. Autorul a numit-o, cu ambiția de a fundamenta o viziune originală și clar delimitată sub raportul determinărilor ei psihofizice, **pictura cromodinamică.** Și termenul mi se pare a exprima fidel intențiile artistului și truda căutărilor sale de mai bine de opt ani de zile. Pictorul a imaginat, în limitele fatalmente procustiene ale picturii de șevalet, un sistem de flexare a luminii conform unui program propriu de interpretare a stărilor psihice și pasionale, lumină pe care o proiectează asupra compozițiilor sale, foarte riguros elaborate pe pînză, și al căror pigment răspunde surprinzător eclerajului dirijat electronic în fluxuri variabile. Efectul este spectacular și viziunea pictorului, aparent abstractă, se înviorează, capătă o vibrantă spațialitate, iar concretețea imaginilor propuse de artist ne apare logic formulată, tot așa cum logice ne apar, de pildă, și fenomenalele halouri ale exploziilor solare urmărite prin lentila măritoare a unui telescop. În acest fel, descifrînd pictura cromodinamică a lui Octavian Sassu Ducșoara, putem deveni lesne partizanii ideilor artistului, aplaudăm chiar materialitatea lor subtilă, dar ne întrebăm totodată, dacă acest drum posibil, inițiat cu atîta vervă tehnicistă de artistul brașovean, se mai poate numi pictură ?

O dilemă născută nu dintr-o prejudecată, ci din nevoia de a situa o rostire de excepție în matca celei mai potrivite recunoașteri publice.

Corneliu Antim

muzică

Spectacol de operă studențesc

O stagiune mai puțin cunoscută este stagiunea de operă a Conservatorului „C. Porumbescu". Cîntînd în fața publicului, studenții învață concret principiile de bază ale artei actorului, mai exact, datele principale ale specificului rolului de operă (cîntul în cele mai diverse poziții scenice, interpretarea cu acompaniament de orchestră urmînd indicațiile dirijorului aflat în fosă, cîntul în duet, în formații mai ample etc.). Nu trebuie însă înțeles faptul că, pe scena Conservatorului, se exersează ; multe din spectacolele montate aici sînt pe deplin comparabile cu oricare alte in-scenări ale teatrelor lirice din țară (menționăm, în treacăt, alt avantaj : fiind integrate în procesul de învățămînt, spectacolele pot aborda, în principiu, orice partitură de operă, ignorînd îngrădirile care decurg din legea internațională a drepturilor de autor ; se pot așadar urmări aici spectacole contemporane care, altfel, ajung mai greu, din motive impresariale, pe scenele profesioniste).

Ultima premieră a studioului de operă a Conservatorului a cuprins paginile operei **Isteața** de Karl Orff (și aici se aplică însemnările despre care scriam mai sus), regia fiind semnată de Anghel Ionescu Arbore, profesor la Conservator și cel mai frecvent semnatar, prin obligațiile profesionale inerente, al unor asemenea spectacole. Am putut urmări aici, în cadrul unei partituri simple și accesibile, trasînd principalele elemente pe care se poate construi un umor de calitate, o reprezentație montată în ritm alert, cu mult comic de situație și, mai ales, de rol, o reprezentație colorată vioi, însă cu bun gust, cu umor fin sau grosier (sînt aici personaje care presupun aceasta), într-o sănătoasă și plină de bună dispoziție tentă studențească. Se vede clar că regizorul a intervenit mai mult pentru a tempera excese decît pentru a supralicita datele complete ale unei partituri care se cîntă cu plăcere (și de către orchestra de studenți echilibrat condusă de Aurel Niculescu) și care se joacă cu mult succes la public (traductibil în ambianța de hohote de ris ale audienței). În rolul Isteței, Daniela Cosmescu creează o partitură plină de farmec și bun gust, excelent rezolvată vocal, matur interpretată scenic, lăsîndu-ne să întrevedem o evoluție cu siguranță promițătoare a unei studente care are nu numai voce plină, frumos timbrată, caldă ci și inteligență scenică. În rolul Regelui, Camil Mara creează cu sobrietate un personaj deopotrivă capricios și cu simțul umorului, cu neașteptat de mult simț al dreptății pentru un cap încoronat care obișnuiește să-și schimbe, cu oarecare frecvență, nevestele. Ștefăniță Lascu (Omul cu măgarul) și Viorel Ciurdea (Omul cu catîrul) sînt două personaje bine aduse în scenă, care umplu fericit trama operei prin intervenții vocale și actoricești plăcute ; li se adaugă, în aceeași linie, Teodor Ciurdea (în rolul Țăranului). Indiscutabil, punctul de succes de public al operei îl constituie apariția și evoluția celor trei Haimanale (Cristian Caraman, Alexandru Moisuc și Emil Spătaru), trei personaje hître și captivante, ușor vulgare și ușor insipide alteori, apariții complementare una alteia, un fel de Falstaff în triplă ipostază (tenor, bariton, bas), caractere hilare și grotești, șleampăte și pestrițe, șarjate și dinamizate scenic la extrem, într-un cuvînt, un triplu rol rezolvat deosebit de atrăgător (chiar dacă unele „detalii" sînt ușor îngroșate), cu sevă și substanță comică a cărei calitate interesează mai puțin pentru că — lucru important — se ride la fiecare apariție a lor (cu siguranță că aceasta a și fost intenția autorilor). În concluzie, un spectacol după a cărui vedere ne-a părut rău că se va „destrăma" și că nu figurează ca punct periodic de stagiune în repertoriile instituțiilor profesioniste.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ION AGÂRBICEANU

V. Convenționalitatea alegorică (3)

În totul deosebită de narațiunile convenționalizant alegorice, **Dolar, și Războiul lui Sfinții Petru,** totuși, excelenta nuvelă **Păscălieștii** (elaborată, probabil, în perioada 1931—1932) recurge la același artificiu de creație în ceea ce privește modul de exprimare a văditei intenționalități moraliste. Marea izbândă a scriitorului stă în insolitul proces de atenuare a convenției, datorită sistematicei descalificări, cu mijloacele satirei, a materiei mitic-ezoterice. În contrast cu aproape toate personajele din proza lui Agârbiceanu care, într-un fel sau altul, intră în raza de acțiune a magicului, Constandin Pleșa din **Păscălierul** reprezintă un caz de impostură în raport chiar cu modul de trăire a realului sub semnul unei asemenea categorii stilistice originare. Avem a face, acum, cu împrejurarea mai puțin obișnuită cînd diavolul ce sălăștuiește în ființa eroului deviază spectaculos de la cunoscuta sa linie comportamentală (împingerea victimei în hăul chinurilor distrugătoare), apucînd-o pe calea înșelătoriilor de aspect strict lucrativ. Performanța în materie de impostură a lui Constandin Pleșa stă în abila și foarte eficienta parodiere a filonului de presupusă sacralitate pe care tradiția apocrif-religioasă îl conferă cinului preoțesc. Intră în joc o semnificativă sofistică în minuirea preceptelor, fapt ce probează flagranta lor substituire. Semidoctismul ofensiv al eroului taie, așa zicînd, nodul gordian în afara oricărei inhibiții metafizice, fie, aceasta, circumscrisă chiar și celui mai rudimentar gîndirii mitice. Discuția dintre șarlatanul preot și nevasta sa, discuție menită a pune la cale strategia fabuloasei afaceri cu „cartea sfîntă", relevă falsitatea silogismului în temeiul căruia „sacrul" este uzurpat de impostura demonică. La obiecția tematoare a femeii că nu e lucru curat să se facă uz de informațiile culese de ea trăgîndu-i de limbă pe aceia care vor recurge la „harul" său tămăduitor, Constantin Pleșa se sprijină, dezinvolt, pe „preceptul" următor :

„— Ai uitat lucrul de căpetenie, femeie. Pentru ce vor veni oamenii la mine ? Să scape prin rugăciune, de răul ce-i bîntuie. Nu-i așa ?

— Așa este, dacă vor veni !

— Vor veni, ai să vezi, și încă mulți ! Dar de răul lor rugăciunea nu-i va scăpa, dacă ei nu cred. Trăbă să creadă. Și credința în puterea cărții și a rugăciunii se va vărsa în sufletul lor îndată ce vor auzi că eu știu cine sînt ei și de ce pătimesc. Dacă eu sînt un mincinos, pentru ei sînt mincinos. Dacă vreai să mă numești șarlatan, pentru ei sînt, pentru vindecarea lor. Și Dumnezeu, care știe toate, știe că eu mă fac a cunoaște lucrurile din carte numai pentru ca ei să creadă și să se mîntuiască. Astfel, fără credință, rugăciune și slujbă nu folosesc la nimic. Așa mi-a spus călugărul".

Se înțelege, argumentația o convinge și pe preoteasa Nastasia, căci, și la ea, mai puternică decît teama săvîrșirii sacrilegiului este nepotolita sete de a se îmbogăți. Astfel, notează povestitorul, „Popa își alese o cameră care era în văzul tuturora. Dar mai avea una, tăinuită în părete, după o culme mare, prin care intra Nastasia și-i șoptea. Nimeni nu o vedea pe unde intră".

Demonul creației își exercită însă presiunea cu atîta putere încît prozatorul nu numai că evită complet capcana unei searbede predici epicizate, ci, totodată, plonjează în cîmpul satirei enorme, memorabilă prin grotescul ei fantasmagoric. Episodul celei dintîi însemnate „minuni" a lui Constandin Pleșa nu ni se pare cu nimic mai prejos decît suita celebrelor întîmplări similare din **Kir Ianulea,** cînd „vrăjitorul" Negoiță scoate de sub stăpînirea diavolului atîtea năbădăioase suflete de femeie. Beneficiarul nemaipomenitei dezlănțuiri este un biet tînăr țăran strivit de ignoranța mistică :

„În casă încă nu se vedea bine să citești, și popa aprinse o luminare. Puse patrafirul pe capul tînărului îngenunchiat între cei doi bărbați și începu să citească cu putere. Și știa citi bine blăstemele marelui Vasilie. Din cînd în cînd se auzeau suspine. Suspinau și feciorul, și oamenii cei necăjiți. Aceștia se și cutremurau de blăstemele cele grozave. Dar, ca prin minune, bolnavul nu mai strigă, se liniști și se muie ca o cîrpă. Poate după zbuciumul prea mare de pînă acum. Popa citea întins, cu tot mai multă înverșunare asupra diavolului. Deodată, bolnavul sări cu putere mare în picioare, răsturnînd pe cei doi și răcnind înfuriat. În clipa asta ceva negru și lunguеț năvăli prin fereastră, sparse ochiul și țîșni afară.

Toți cei din casă rămaseră încremeniți. Și popa. Abia după citeva clipe își dădu seama că trebuie să fie mița, care se va fi strecurat aici la oscioarele de pui aruncate pe jos după ospățul de ieri ; lungindu-se pînă noaptea petrecania, preoteasa nu mai măturase, căci sara nu se mătură. «Ptii ! Bat-o puterea de mîță !»

Îl băgase în spărieți pe popa ! Dar, în clipa următoare, îi reveni gîndul mîntuitor, dat de îngerul lui cel bun. Văzînd cum se uită cu toții la geamul spart, îngroziți și acum, Constandin Pleșa suspină și zise :

— Dracul a ieșit, a fugit de puterea rugăciunii și a sfintei cruci. Nu vă mai uitați după el. Puneți-vă în genunche, să sfîrșim rugăciunile". Pentru nelegiuitul popă, întîmplarea se dovedește... providențială ; deacum înainte, pisica cea neagră constituie vehiculul purtînd efectul palpabil prin care se soldează ardentele „lecturi" consacrate încrîncenatelor blesteme atribuite „marelui Vasilie".

Se întîmplă însă că lucrurile nu merg conform așteptărilor. Ființă neștiutoare și neascultătoare, pisica nu răspunde întotdeauna diabolicei comenzi. „Astfel — notează povestitorul, cuprins de veselie — ceea ce-i ieșit cu întîiul îndrăcit din întîmplare, nu-i mai reușit decît de trei-patru ori, deși acum aducea anume mița cea neagră în odaie și lăsa și fereastra puțin deschisă. Dacă nu striga sau gemea bolnavul, făcea, la un loc anume, părintele tărăboi mare, bătînd cu cizmele în podele ; dar ticăloasa mîță se obișnuise cu zgomotul și numai sărea prin fereastră". Farseor de înaltă clasă, dăruit cu un inepuizabil spirit inventiv, popa Constandin iese și acum din încurcătură. De data aceasta sîntem în plină comedie bufă, scena fiind, în toate privințele, (replică, subtext psihologic, mișcarea personajelor etc.) memorabilă ; o autentică pagină de **comedia dell' arte** :

— „Nastasia, am să-ți spun ceva.

— Spune, că te ascult, răspunse Nastasia, dereticînd prin casă.

— Uite ce este, prăpădita de mîță nu mai sare prin fereastră, și omul nu mai poate vedea pe dracul ieșind și nu se mai tămăduiește. Iar asta nu e bine. M-am gîndit că în locul mîței să slujească copilul nostru cel de trei anișori.

— Cum, omule ?

— Să închipuie el pe ghiavol. Și cînd oi tropoți din cizme să dea buzna afară.

— Pe fereastră ? Ce ? Ți-ai pierdut mințile ?

— Ba defel. Nu va sări pe fereastră. M-am gîndit așa — tu vei face o hăinuță neagră dintr-o materie ușoară. Cînd va veni un bolnav care are nevoie de afurisenile marelui Vasile, și-oi face sămn, tu vei îmbrăca copilul în haina cea neagră, îi vei căni fața cu funingine, și el va sta ascuns frumușel după o laviță pe care o voi pune în loc potrivit, lîngă ușa cea astupată de perdele. Cînd voi începe a afurisi tare, și a tropoti din cizme, el va sări în patru labe de după laviță și va face țuști printre perdele". Ezitările preotesei Nastasia, evident, sînt doar de circumstanță și ingenioasa șarlatanie începe îndată a da rezultate excelente, atît de excelente, încît cei doi soți se angajează într-o adevărată industrie de a „producere" a copiilor. (Și astfel, cînd băiețașul, ce începuse mai întîi să facă pe duhul necurat, crescuse mărișor de nu mai încăpea în hăinuța cea neagră, veni altul la rînd, și după el altul, și iarăși altul. Așa că diavolii nu se mai isprăveau. Și Nastasia făcu de multe ori hăinuțe de șlaier, cînd cele vechi se rupeau și se vedea sub ele cămășuța albă"). Șarlatania atingea culmea enormității în momentul cînd cei doi mari ipochimeni bătrîni fiind, recurg la serviciile nepoților, cum e și firesc, în mare număr și aceștia ; ceea ce îngăduie alegerea celor „mai deștepți și mai sprinteni". Mai aflăm, în fine, că „la bătrînețele sale, Popa Pleșa avu mult de furcă cu acești nepoți. Că nu-i mai cunoștea și nu mai știa căruia i-a dat banul de aramă, creițarul știut, și ticăloșii mereu veneau de zece ori și scoteau plata de la bătrîn".

Precum în atîtea alte cazuri și în **Păscălierul** ne întîmpină un pasaj final al cărui înțeles nu e atît de simplu cum s-ar părea. Interpretat oarecum în litera lui, textul vorbește de meritata pedeapsă primită de popa Pleșa pentru marea fărdelege săvîrșită, avertizîndu-i, totodată, și pe aceia care ar cădea, eventual, într-o atare ispită. Nu este, însă, deloc greu de observat că avansînd asemenea considerații morale, povestitorul nu-și ascunde sentimentul de amuzantă șiretenie. În definitiv, pe el l-a pasionat ideea de a da curs nemaipomenitei povești despre năstrușnicul paracliser, o poveste inspirată de „cîntecele vechi" ce-au perpetuat-o de-a lungul anilor, supradimensionînd-o, adică, plonjînd-o în fantastic : „A trăit pînă de curînd o bătrînă în sat, care a mărturisit mereu că popa Constandin înainte de moarte cu trei zile s-a tirît pînă în grădină, a adunat găteje uscate, a făcut foc și a ars cartea cea groasă, foaie cu foaie. Mai mărturisea că ea a văzut focul și că diavoli mulți se împleteau în flăcări, se zvîrcoleau și porneau apoi săgeată în văzduh. Și mai spunea că, cu groaza în oase, s-a uitat la foc pînă la sfîrșit, și că la urmă, după ce n-a mai rămas decît șperla, s-a pornit o volbureală de vînt și a împrăștiat în văzduh rămășițele, iar barba albă a popii toată se cănise de șparlă".

Prin **Paracliserul,** alături de Caragiale și Creangă, în materie de bufonadă fantastică, Agârbiceanu se impune drept un maestru al genului.

Nicolae Ciobanu

P.S. După un mai vechi obicei, vrînd a da impresia că realizează o nouă „premieră absolută", E. Simion deplînge, pasă-mi-te, absența comentariilor critice consacrate poeziei lui A. E. Baconsky (România literară nr. 30 a.c.). Atragem respectuos luarea-aminte a ilustrissimului exeget că lucrurile nu stau chiar așa ; nu mai departe, ne îngăduim a-i aminti și relativ amplul nostru excurs analitic, intitulat „A. E. Baconsky, resurecția elegiacului" (vol. **Însemne ale modernității,** II, 1977, p. 128—169). Că pe E. S. nu l-ar interesa textul nostru, e treaba domniei-sale. Dar, s-o știm și noi.

REMEMORĂRI

Secretul Doamnei de zăpadă (VII)

Ivirea ei în pătratul luminos al ușii tăiate de roșul perdelelor îl făcu pe blondul și exuberantul pictor să se oprească din pestrița relatare, să facă o reverență gratios-ironică în ciuda staturii atletice.

Prozatorul cu fața posomorită privi peste ochelarii cu rame negre și salută, la rîndu-i, fără să schițeze vreun zîmbet sec și rece, ca și cum ar fi vrut să spună : „Am salutat fiindcă a salutat altul înaintea mea". Nu catadicsi să scoată pălăria bizară, un fel de borsalină maron, cu o panglică groasă, împletită, pe care o cumpărase în străinătate, după ce se tîrguise cu vînzătorul ca un veritabil țăran și de care era extrem de mîndru.

Dramaturgul subțirel, cu obraz de copil, se opri din plimbarea nesfîrșită pe care o executa în jurul mesei, cu mîna în șold, spre iritarea pictorului blond și salută la rîndul său cu un suris repede reprimat.

Ea rămase cîteva clipe în picioare, răspunse la saluturi cu o mișcare scurtă și mîndră a capului și se așeză la masă. Pe mine nu mă privi. Avea același obraz neted, de paloarea fildeșului, deasupra căruia lucea vălul unei tristeți sau al unei oboseli cumplite. Se îmbrăcase în alb, ca de obicei, iar pe bluza-i imaculată strălucea o minusculă broșă albastră.

Deschise o revistă ilustrată pe care o scosese dintr-o poșetă rotundă, începînd s-o răsfoiască ca și cum ar fi fost singură în toată sufrageria. Afișa un calm și o indiferență totală, deși mișcarea imperceptibilă a degetelor tresărind în zvîcnituri nervoase îi trădau neliniștea și, poate, iritarea.

Pictorul privi spre geamurile întunecate și costată cu voce tare :

„ — Dacă nu se oprește valsul ăsta de fluturi sechestrați de nori, pînă poimîine vom fi îngropați în zăpadă și va trebui să ieșim în curte prin acoperiș. Ninge ca-n copilărie, micimane.

— Să ningă, moncher, fiindcă altă treabă nu are. Iarna îi dă cu ninsoarea, și noi cu scrisul. Nu ?"

Dramaturgul se ridică precipitat, ca și cum și-ar fi adus aminte de un lucru extrem de important, și dispăru întorcîndu-se după cîteva minute îmbrăcat în ținută de seară, cu gîtul lui subțire strîns de o cravată neagră cu buline albe. Avea vreo cinci-șase costume de bună calitate, pe care le căra cu el în fiecare iarnă în două geamantane imense. Nu înțelegeam de ce le trambalează pînă în creierul munților, de vreme ce umbla într-o pereche de pantaloni de catifea și un pulover vechi și mult prea larg pentru trupu-i puțin. Chiar și cînd făcea scurte plimbări pe terasa ce înconjura vila ieșea în această toaletă sumară. Pentru prima dată îl vedeam îmbrăcat în costum.

Pictorul nu se putu abține și aruncă peste masă, cîntînd vorbele :

„ — Pun pariu pe un sac cu briliante veritabile, contra unei poctoave de cal mort, că astă seară cineva merge la balul bobocilor și nouă nu ne spune nimic. Hai, micimane, să ne tragem la trei ace, să cumpărăm o sanie și patru cerbi cu coarne de bronz și să fugim naibii sus la schit".

Vorbi cu atîta detașare încît prozatorul, luat prin surprindere, reacționă cu seriozitate :

„ — Ce să facem, moncher, la schit ?

— Am auzit că Trifon dă un bal de adio. Se pensionează, își ia rămas bun de la stăpînul văzutelor și nevăzutelor și se lasă la vatră...

— He, he, he ! izbucni prozatorul în rîsul său inimitabil. Auzi domnule, că popa se lasă la vatră"...

Cînd auzi numele lui Trifon, Doamna de zăpadă își ridică ochii din revistă privind spre masa noastră vădit contrariată. Pictorul sesiză reacția și zise :

— Stimată domniță, vreau să fac și eu o întrebare, fiindcă mă străpunge curiozitatea ca un burghiu de argint. De ce ați vrut să-i rechiziționați camera recrutului ăsta timid ca un miel înainte de sacrificare ? Și dacă o vreți într-adevăr, am rugămintea să-l evacuați imediat ! Mi-a promis că vi-o cedează. E băiat cu maniere, crescut la internatul Școlii de învățători din Arad. Așa-i normalistule ?

— Doamna de zăpadă închise revista cu un gest brusc, o împături virînd-o în geantă și părăsi sufrageria fără să răspundă nimic.

Mircea Micu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

George Ivașcu și Titus Popovici poartă o discuție interesantă de vreme ce Zaharia Stancu îi ascultă cu discreție

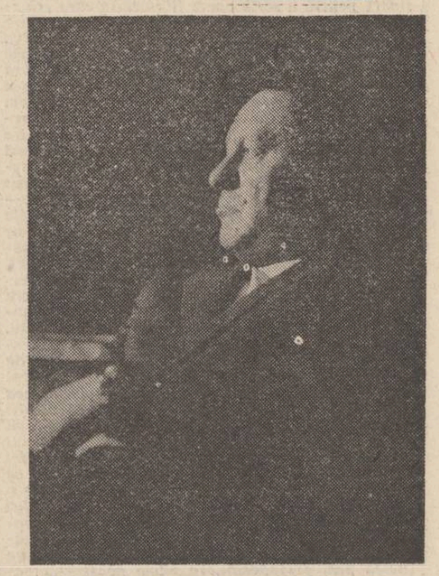

„O lume de cîștigat" pentru „Princepele" Eugen Barbu

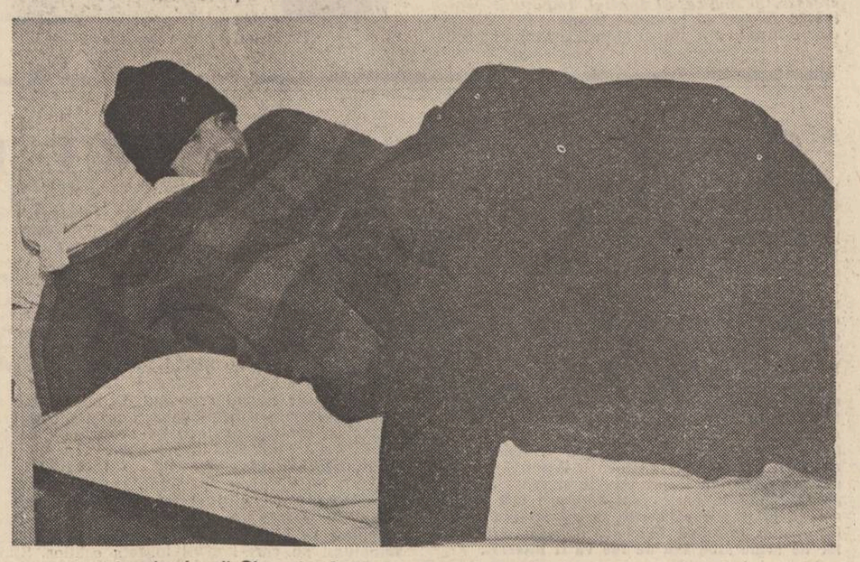

În miezul verii Gheorghe Suciu sta ascuns între căciuli, pături și paltoane

CENACLUL «NUMELE POETULUI»

ȘEDINȚA A VIII-A

Vineri, 15 iulie, a.c. sub conducerea poetului Cezar Ivănescu, circa o sută de auditori au participat la una din ședințele maraton ale acestui cenaclu original, care se afirmă consecvent ca o grupare atelier deschisă de poezie nouă.

Printre invitați remarcăm și pe Aurel Dragoș Munteanu, redactorul revistei „Luceafărul" pentru literatură universală.

La lectură au fost programați poeții : Cristina Suciu-Moscu, Delia Dună-Dăioni, George Stanca, Corina Toma, Petre Ivancu, Ion Machidon.

Cristina Suciu-Moscu, de profesiune arhitectă, colaborează din anul 1977 la revista noastră cu desene, grafică, poezie. Citește un număr impresionant de poeme, printre care semnalăm : „Pagina". „Reflex", „Casa albă", „Oglinda" (1,2,3,) „Pelerinaj", „Crepuscul", „Nero", „Singurătatea e un cal de cursă lungă" etc.

Delia Dună Dăioni, studentă, a debutat în revista „Luceafărul" cu traduceri din poezia universală Prezintă mai multe poeme originale ca : „Vînăt de mare", „Întorși urcă peștii", „Autorul", „Rostuire". „Pantomimă" etc.

George Stanca, arhitect, a publicat în revistă. Citește dintr-un volum în curs de apariție, o serie de poeme, înmănunchiate în cicluri ca „Doină de alinare", „Doină de militărie". Consemnăm poeziile : „Cerbi", „Cintec 1/4", „Heruvină". „Mona Lisa de Gioconda blondă", „Sete", „Diamantină", „Astenie" etc.

Corina Toma, elevă, citește două poeme în proză : „Amintirile moșului meu" și „Cum tăceau țăranii"

Petre Ivancu are două cărți de poezie tipărite. Citește din volumul „Elegii pentru exilarea calului troian" în curs de apariție la o editură.

Ion Machidon este de profesiune pedagog și a fost premiat la unele concursuri de poezie. Prezintă cenaclului peste douăzeci de poeme.

Mai citește și Elisabeta Costin, la cererea sa, un ciclu de poeme, în afara programării, care nu sînt supuse discuțiilor.

Conducătorul și animatorul cenaclului, poetul Cezar Ivănescu, invită participanții să-și consemneze părerile.

Din luările de cuvînt, numeroase și substanțiale, cu multe elogii dar și rezerve, spicuim unele mai elevate, care au atras atenția plenului.

Criticul Nicolae Georgescu face apel la cei prezenți să emită considerații corecte, pentru că poemele supuse discuțiilor critice în această seară au fost bune în general. Poezia Cristinei Moscu a impresionat prin echilibru și expresie. „Singurătatea e un cal de cursă lungă" este un poem foarte bun în care se autodefinește. Reține sensibilitatea metaforei : „trupul meu ca o artă"... Excelează prin limpezime de detaliu. Finalul volumului are teme de concentrație. Delia Dună are o poezie cu două concepte majore : rostirea și rostirea. Este un univers în naștere, cu o linie de demarcație a universului, a omului în univers și a lui însuși. Poezia ei te prinde ca apele adînci. Simți o lirică profundă. Dialectica dintre rostuire și rostire este un fenomen cosmic biologic. Prima „proză" a Corinei Toma este ca un exercițiu pentru virsta ei. O lucrare la nivel de limbaj, un discurs cu pasiune pentru cuvînt. A doua „proză" este un poem în proză. Este o amintire de la un seceriș. Reține printre altele expresia : „eu mergeam desculță, secerînd iarba cu degetele". George Stanca își revendică poezia din Nichita Stănescu. Are o structură matematică, învelită în cuvinte. Este o poezie ocazională, de calambur. Comparîndu-l cu poetul Dan David, este de părere că George Stanca încearcă să facă artă, din care să nu excludă muzicalitatea, de aceea este excelent.

Petre Ivancu este un poet din noul val care își exprimă un crez poetic prin concept. În „Elegii pentru exilarea calului troian" revine la structura clasică a poeziei. Este convins că poate avea mari reușite în abordarea versului popular în care să facă joncțiunea cu transcendentul prin glumă. Ion Machidon se prezintă matur în gîndire, liric, profund. Îi recomandă să fie mai atent la exprimarea limbii căci poezia este comunicare și trebuie prezentată ca o ieșire în afară. Trebuie să mai lucreze la ritm și să utilizeze expresii mai adecvate.

Corin Bianu declară sentențios că va comenta lapidar numai doi poeți, considerînd că volumele de poezii a șase-șapte poeți lecturate într-o singură ședință nu pot fi aprofundate decît superficial. Corina Toma este dotată, este savuroasă în „Cum tăceau țăranii". Are un fond optimist. „Amintirile moșului meu" este o pastișă de slab nivel artistic, care abundă în regionalisme. În orice caz, avînd în vedere virsta o vede ca o prozatoare de perspectivă. Petre Ivancu este talentat dar se lasă copleșit de o muzicalitate excesivă, care incomodează construcția poeziei. Din cauza lipsei de exigență apar expresii ca „am fost hoț de cai, am furat femei și vin", „ploaia plîngea", „tot trupul tău fecunda universul", „am devenit sicriu de închiriat", „dragostea lumii a devenit un sens giratoriu", etc. Ele nu au acoperire. nu sînt emoționante. Poemele prezintă în general o grandiloc vență muzicală în dauna fondului.

Gheorghe Bogorodea remarcă „poemul" în proză al Corinei Toma întitulat „Cum tăceau țăranii". George Stanca și Cristina Moscu sînt poeți maturi cu unele rezerve menționate de antevorbitori. George Stanca se pare că este un unicat prin jocurile sale verbale. Are artă. Poemele Deliei Dună-Dăioni sînt impresionante. Are expresii deosebite. Ne fac părtași la facerea lumii. Are un limbaj mai puțin accesibil pentru cei neinițiați. Poemele lui Ion Machidon sînt mai puțin reușite.

Alexandru Horia ne spune că poezia Cristinei Moscu pendulează între două-trei maniere. Se remarcă momente grotești. Are elemente de butaforie. Prezintă o poezie de retroactivitate, centripetală, din sincopă în sincopă, după care urmează elemente mai puțin verosimile. Unde apare tensiunea interioară se anulează incertitudinile. George Stanca prezintă o bulversare a limbajului, cu o permanentă prospețime. Este o artă poetică asumată. Poeziile de dragoste sînt duios alchimizate.

Poetul Cecaz Ivănescu intervine : „poezia lui George Stanca să nu fie confundată cu o poezie neconvingătoare". Petre Ivancu este inegal. Are un ton revendicativ și o brutalitate metaforică. Ion Machidon are o poezie de un tragism impresionant, dar cu unele defecte de construcție și folosire a limbajului.

Tatiana Rădulescu încearcă să ne convingă că poeta Cristina Moscu folosește o imagistică de factură Blaga. Poetică de stilizare, uzînd de lexic și sintagme, avînd unele afinități cu poetul ardelean. Scriitură hieratică. Eliminînd influența lui Blaga ar putea realiza o poezie de meditație superioară ca în „Nerc" sau în „singurătatea e un cal de cursă lungă". Are multe juxtapuneri. „Eu sînt o singurătate pașnică" este o metaforă care o poate caracteriza. Poezia Deliei Dună este eliptică, ermetică. Simbolurile o ajută să facă pregnante finalele. Este o poezie sentențioasă, patetică, de un vitalism exacerbat. Există uneori o subliniere a detaliilor. Spre sfîrșitul lecturii se remarcă o oarecare profunzime. George Stanca prezintă o poezie de sinteză cu predilecție spre comic. Ies în relief elemente de grațios și nu de derizoriu. Se axează pe o gamă de valori estetice, dar are și unele stereotipii în realizarea verbală. Corina Toma în prima proză explorează forme ale stereotipului de atitudine. Are imagini reale. A doua proză este mai realizată ca sobrietate cu elemente rituale. Petre Ivancu ne propune o viziune romantică întemeiată pe parabolă, dar uneori alunecă spre eseu. E grav, somptuos cu elemente din patosul lui Macedonski. Ion Machidon are multe versuri cu nostalgia pămîntului natal. Are o anumită damnare. Prezintă afinități cu Ioan Alexandru. Trăiește în resursele patosului ca mod de exprimare. Are o pronunțată degajare în poezie față de prejudecăți.

Cristian Moraru îl consideră pe Petre Ivancu un nedreptățit El are o poezie de înaltă ținută. Retorica clasică este bine servită de sintagme frapante ale poeziei moderne. Cristina Moscu are obsesia unor simboluri tratate ca „Olinga", dar și a arhitecturalului. A nu se confunda profesia cu actul poetic propriu-zis. Poezia ei, în general, este o parabolă a genezei cosmice. Delia Dună șochează prin scriitura ei. Trebuie să se emancipeze și să ignore tutela lui Tiberiu Dăinoi ca lectură nu ca text propriu-zis. Ion Machidon este un tragic existențial. Facilitatea textului este acoperită de sensibilitate. La George Stanca s-a verificat în discuții succesul pe care l-ar avea dacă ar aborda stilul popular.

Deși mai erau unii participanți, dornici să ia cuvîntul, ședința se încheie prin intervenția poetului Cezar Ivănescu. Conducătorul cenaclului relevă că serile de poezie au devenit maraton, datorită afluenței poeților

Hero

CENACLUL DE POEZIE NUMELE POETULUI. Vineri, 12 august a.c. ora 17,00, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scinteii, nr. 1, va avea loc cea de a zecea ședință a Cenaclului de poezie Numele Poetului condus de Cezar Ivănescu.

Odă

Toate bune și frumoase
într-un gînd și într-o faptă
patria de conștiință și ființă
este apță

nici o plecăciune firii
nici o regulă mai simplă
totu-n trei culori se-ntîmplă
trei avem și trei iubim

prin prezența sa de spirit
prin partidul ei sublim
patria pe noi ne este
pentru patrie să fim.

Ion Nicolescu

Reperul permanent al creației

Urmare din pag. I

Cum sînt reflectate în cărțile noastre aceste însemne fundamentale ale epocii contemporane, cum au răspuns scriitorii români la imperativele făuririi unei societăți multilateral dezvoltate și mai ales cum și-au legitimat comunitatea de destin cu poporul, cît de vibrantă le-a fost adeziunea la comandamentul eticii și echității socialiste, la făurirea omului nou și la instaurarea unui climat de demnitate umană, la toate acestea găsim răspunsul în scrisoarea adresată de scriitorii participanți la Adunarea omagială consacrată sărbătoririi a 75 de ani de la crearea „Societății Scriitorilor Români" unde se arată, emoționant că astăzi **„cărțile noastre poartă mai viu și mai puternic amprenta timpului eroic pe care-l trăim, a entuziasmu'ui și căutărilor creatoare, a afirmării conștiinței revoluționare și patriotice, a demnității și adevărului, a contopirii ardente și în profunzime cu interesele majore ale națiunii în năzuințele ei celo mai fierbinți".** Or, „amprenta timpului eroic pe care îl trăim" nu este altceva decît amprenta actualității, a reperului ei permanent fără de care nici nu ar putea fi conceput actul de creație, cartea de literatură, de poezie, de proză, de teatru și de critică. Și, de asemenea, „amprenta entuziasmului, a căutărilor creatoare, a afirmării conștiinței revoluționare și patriotice, a demnității si adevărului", nu constituie, oare, tot o imagine a actualității care la rîndu-i a marcat tot ce constituie valoare perenă în care sînt contopite și ordonate tradițiile, permanențele, patosul revoluționar, romantica aspirațiilor de viitor pe care atît de simplu și de convingător, în sensul demnității cuvîntului, le numim: **comunism!** Că toate acestea constituie „însemnele fundamentale ale epocii contemporane, pe drept cuvînt numită epoca Ceaușescu" — așa cum se afirmă în scrisoarea amintită și că aceste însemne „impulsionează dezvoltarea neîntreruptă a literaturii naționale", este indiscutabil.

Așadar, înscriindu-ne sub strălucirea călăuzitoare a acestor „însemne fundamentale", scriitorii români își afirmă atașamentul statornic față de permanențele construcției socialiste. Noi știm, cum bine spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu în Mesajul adresat Uniunii Scriitorilor cu prilejul împlinirii a 75 de ani de la crearea „Societății Scriitorilor Români" că **„pentru un creator de artă nu poate fi ideal mai înalt decît slujirea poporului, păstrarea și dezvoltarea prin artă, a specificului național al culturii noastre, perpetuat prin dăruirea a numeroase generații de creatori care s-au identificat plenar cu istoria și viața poporului, cu spiritul său."** Sub această perspectivă a identificării plenare cu „istoria și viața poporului, cu spiritul său" vom depune și mai mari eforturi pentru ca în fiecare pagină a cărților noastre viitoare să pulseze, energică și neistovită, plină de patos revoluționar, în respectul valorilor modelatoare de conștiință actualitatea, ca reper permanent al creației, căutînd să surprindem în fibra ei intimă vibrația adevărului vieții. În acest sens, îndemnul tovarășului Nicolae Ceaușescu este plin de lumină și dătător de lumină : **„Acționînd pentru o literatură și artă pătrunse de un înalt spirit patriotic și revoluționar, de nobile idealuri ale umanismului socialist care să cultive în conștiința oamenilor, a tineretului, sentimentele nobile ale dragostei față de țară, de partid, de popor — scriitorii, creatorii de artă se vor dovedi la înălțimea marilor cerințe ale ridicării patriei pe noi culmi de civilizație și progres, aspirațiilor și pasiunii revoluționare cu care întreaga națiune acționează, sub conducerea gloriosului nostru partid comunist, pentru înaintarea României pe calea socialismului, a înfăptuirii visului de aur al omenirii — comunismul!"**

Este un imperativ în fața căruia ne ridicăm fruntea și mai sus spre cerul însorit al patriei !

O imagine despre poezie

Urmare din pag. I

rion" de pildă, pentru poeții mai tineri se caută cu insistență argumente care să-i ateste ca „val" singular și reprezentativ. Problema este în ultimă instanță artificială ; ceea ce rămîne esențial nu este succesiunea generațiilor, interferențele activează oricum, într-un fel sau altul, ca preluare sau contestație.

Oricît i s-ar putea obiecta — și se obiectează întotdeauna cînd apare orice antologie — din punct de vedere metodologic sau ca opțiune estetică, încercarea lui George Alboiu dă o imagine panoramică asupra unui fenomen complex și incitant. Ea demonstrează că mulți poeți tineri, avînd cultură, talent și modele, scriu o poezie de reală calitate, diferențiată după temperament, sensibilitate și experiență. Există în această imagine, meditația existențială (Nichita Stănescu, Cezar Ivănescu, Marin Sorescu la prima virstă poetică), fantazarea intelectuală de factură livrescă, uneori senină, alteori sumbră, reverie și coșmar (Horia Zilieru, Cezar Baltag, Gheorghe Tomozei, Emil Brumaru). Există, în peisajul cartografiat aerian în această antologie, poezia nostalgică, lirica de confesiune (Constanța Buzea, Ileana Mălăncioiu) poezia naturii ca stare (Grigore Hagiu, Petre Stoica) caligrafia delicată, peisajul intelectualizat (Grigore Arbore). Mai există o poezie de elogiu sau de nostalgică elegie a universului țărănesc (Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Nicolae Dragoș), poezia politică și patriotică (Adrian Păunescu), poezia ironistă și ludică (Leonid Dimov, Mircea Micu), fantezia neproblematică (Șerban Foarță), jocul cu sonoritățile cuvîntului, poezia ca reflecție despre poezie. Există fior tragic, emoție, discurs, spectacol, interiorizare și simulare, ireverență și patos, evocare și mistificare ludică, vitalitate și optimism, artificiu și naturalețe.

Nu se poate spune că fiecare poet figurează cu ceea ce îl reprezintă mai bine, dar nici un poet nu poate fi reprezentat în trei-patru poeme. În mod paradoxal însă, selecția, chiar astfel realizată, restituie la nivel de ansamblu diversitatea poeziei românești contemporane. Se produce, la același nivel, o anumită egalizare valorică, dar care totuși nu falsifică adevărul că există multă poezie bună și foarte bună, iar rolul unei antologii nu este atît acela de a construi sau reproduce ierarhii, cît de a reuni și reține valori literare și de a da, prin aceasta, o imagine despre ele.

Tehnica alertei sau iluzoriul drob de sare (II)

trebuie spus cu toată hotărîrea că istoria culturii românești nu îngăduie interpretarea abuzivă pe care o dă **H.H. Stahl** unor fenomene din perimetrul ei, menită să sprijine incropita sa construcție „teoretică" și să stabilească o legătură din aproape în aproape, o filiație, o lignée, pornind de la o „opinie publică", folclorică și xenofobă, purtată de gena „ruralismului" prin „școala ardeleană", curentul „tracizant", „pașoptiști" etc. etc. etc., pînă la **Blaga**. Cine ar îndrăzni (căci, fără îndoială, de o îndrăzneală ar fi vorba) să pună evoluția culturii franceze pe seama unor **„împrejurări de luptă, de rivalitate și concurență"**, de felul celor care (după **Stahl**) dirijează istoria culturii românești, pornind de la imprecațiile lui **Villon** împotriva celor „ce vor răul regatului Franței", trecînd prin **Voltaire sau Peguy** și ajungînd la **Eluard sau Aragon ?**

Dar cine ar îndrăzni (și nu în exegeze de uz academic, ci în asemenea lucrări colportoare de poncife de larg consum) să vorbească francezilor despre **Villon și Voltaire**, pe care nu îl citez întîmplător (sau rușilor despre **Tolstoi și Gogol**, pe care de asemenea nu îi citez întîmplător), așa cum ni se vorbește nouă (și nu prima dată, și nu neapărat în lucrarea lui **H.H. Stahl**, unde se preia fără înțelegere și într-un cu totul alt context o formulă) despre Eminescu, urmărit în moarte, cu o ură oarbă și încăpățînată, pentru **„imprecațiile lui de o rară violență"** (e adevărat, dar nu mai violente decît ale lui **Villon n.m.)** deplîngînd **„moartea folclorului"** (sic !) sub impactul **„modernității"** (alt eufemism) și de la a căror rostire s-au împlinit o sută de ani, la 17 iunie ?

Tehnica alertei este aplicată cu sistemă. **„In domeniul vieții culturale a românilor,** ne învață H.H. Stahl, **este tradițională analizarea cîtorva teme clasice precum «doina», «miorița», «dorul», «frunza verde» în jurul cărora se construiesc tot felul de comentarii de către toți cei care au prilejul de a-și spune părerea despre «specificul național» al românilor, începînd de la elevii de liceu pînă la academicienii cei mai notorii. O adevărată psihoză copleșește astfel gîndirea tuturora, centrată pe cîteva idei fixe pe care cu părere de rău constatăm că le vor avea în vedere și filozofii de care ne ocupăm acum, Blaga și Eliade..."** (pp. 14—15).

Cum adică ? Să fie literatura românească pe asemenea teme, strict cantitativ privind lucrurile, mai bogată decît cea portugheză despre „saudade" ? Mai bogată decît cea rusească despre „biline" și „bogatiri" ? Să-i fi scăpat lui **H.H. Stahl** întreaga literatură germană, spaniolă, italiană, ungurească, bulgărească etc. etc., care discută amplu **„teme clasice"** de acest fel ? Cu ce ar putea fi mai rea în intenție **„literatura Mioriței" „literatura Meșterului Manole"** sau numai cea despre **„frunza verde"** ? Voi mărturisi că situația nu mă sperie și nu îmi dă nici un fel de complexe.

Nu cunosc elevii de liceu la care se referă **H.H. Stahl**, dar printre academicienii care s-au ocupat de asemenea **„teme clasice"** știu că se numără **Călinescu, Vianu** și, mai de curînd, **Ion Coteanu**. Nu ar fi o dovadă de curată barbarie să privim preocupările lor drept rod al unei gîndiri **„copleșită de o adevărată psihoză, centrată pe cîteva idei fixe"** ? Și nu ar fi o dovadă de egală sărăcie intelectuală (și nu numai) să credem că, schimbînd punctul de vedere, datorită lor s-ar putea naște **„psihoza"** care îl sperie pe **H.H. Stahl** ?

La noi, ca și aiurea (ca oriunde aiurea), fenomenul cultural are reflexe în afara perimetrului culturii. Mă supără omniprezența, în sine parodică, a motivului brâncușian al „sărutului" pe un ambalaj de biscuiți sau, pirogravat, pe o „farfurie" de lemn. Cred că tot atît de departe de perimetrul culturii este și transpunerea lui, chiar dacă este vorba de o transpunere în piatră, pe fațada unui hotel, de altfel remarcabil sub raport arhitectonic. Nu cred că fenomenul se datorează vreunei „obsesii" sau (măcar) vreunei „psihoze Brâncuși" și, în nici un caz, n-aș cere, pe acest temei, dărîmarea „porții sărutului". Mă supără în egală măsură „dramatizarea" schițelor lui **Caragiale** sau a (pînă și a) corespondenței lui. (Altfel spus, acest născut om de teatru și împătimit de alchimia verbului nu înțelegea cînd trebuie acesta citit acasă și cînd rostit pe scenă ?) Atunci cînd **Ion Barbu** se încrîncena împotriva **„carierei"** cuvîntului **„dor"**, el nu credea că ea se datorează unor **„idei fixe"**, unei **„psihoze"**, de felul celei detectate în cultura românească de **H.H. Stahl**, ci îl lega, firesc, de „mobilele pirogravate Brumărescu", de „societățile de bluze românești Furnica", de o „epocă dulceagă, ridiculă". Toate acestea țin de o altă clasă de fenomene, cum bine înțelege și **H.H. Stahl** atunci cînd, în același volum (pp. 321 și urm.), uitînd de **„psihoză"** și **„idei fixe"**, vorbește omenește despre asemenea lucruri ca despre o **„lipsă de bun gust"**, despre o **„modă" „înfiorător de urîtă"**, despre **„mahala"** etc. : cu alte cuvinte ca despre **„kitsch"**, definit excelent de **Larousse** drept **„un «prost-gust» care încîntă pe unii și desgustă pe alții"**. Căci sîntem într-un domeniu în care „bun" și „rău", „urît" și „frumos" primesc întreaga lor încărcătură de sens în cea mai subiectivă interpretare a ei. Dar de aici pînă la **„gîndirea copleșită de psihoză și centrată pe idei fixe"** este un drum. Pe care **H.H. Stahl** îl parcurge însă cu dezinvoltură.

După autor, legat direct de curentele **„ruraliste", „reacționare"** și **„naționaliste", „s-a născut, astfel** (pe urmele lui **Eminescu n.m.), un vast curent folcloristic, de cele mai multe ori de cea mai proastă calitate..."** ale cărui ecouri **„din păcate... mai dăinuie încă, fiind astfel necesar să se ducă împotriva lui o luptă în continuare..."**. Sîntem din nou în plină stare de alertă. Aici (la p. 28) ea este îndreptată împotriva a ceea ce **H.H. Stahl „numește a fi" „folclorul patriotic"**.

Printr-o translație care nu este deloc involuntară, **H.H. Stahl** dă **kitsch**-ului un statut ideologic. Căci **ceea ce numește autorul a fi „folclorul patriotic"** este, în fapt o formă suburbană a folclorului corupt și mentalitatea subculturală (anticulturală în efecte) care o patronează. In nota cărții, confuză și nesistematică, acest **„folclor patriotic"** ar ține de o **„concepție romantică"** opusă uneia **„științifice"**, termeni manipulați cu absolută libertate, peiorativ-unul și laudativ-celălalt, în funcție de prejudecăți ignare, de idiosincrasii de grup și, adesea, chiar de întîlnirile din viața de fiecare zi a lui **H.H. Stahl**, plăcute sau neplăcute, cu virtualii reprezentanți ai celor două **„concepții"**.

Revelatoare pentru ceea ce urmărește autorul minuind acest întreg arsenal sînt, desigur, omisiunile. Nu sînt luați în discuție, nici **„științific"** și nici **„romantic"**, **A. Bîrseanu, Capidan, A. Gorovei, Hașdeu, Herseni, Papahagi, Vuia**, ca să iau niște nume cu totul la întîmplare, și deși **„ecourile"** care trebuie combătute **„mai dăinuie și astăzi"** nu sînt măcar amintiți, în bine sau rău, și din nou citind la întîmplare, **O. Buhociu, A. Fochi** sau **M. Pop**. Dar ce valabilitate poate avea o încercare de a detecta atitudini fundamentale față de fenomenul folcloric românesc care nu ține seama de aceste nume ?

Încă mai revelatoare este motivația acordării epitetului de **„științific"** celor care în improvizația lui **H.H. Stahl** s-ar părea că îl merită. Astfel **O. Densusianu** deși a dat **„prea mare și excesivă însemnătate textelor folclorice"** (vină pe care același **H.H. Stahl** o consideră capitală la **„folcloriștii patrioți"**) este salvat și devine **„științific"** mai ales pentru că a făcut o critică aspră **„cu certe intenții antisemănătoriste** (cu toate sensurile pe care le capătă termenul în contextul construit de **H.H. Stahl, n.m.), mergînd pînă la afirmarea că folclorul nostru este sărac în mijloace de expresie, descrierea naturii fiind astfel inexistentă, din «insuficiența talentului» poetului popular ; ceea ce face ca poezia populară să fie o poezie redusă ca orizont, săracă prin mijloacele de redare și care n-a atins înălțimi de artă superioară"**, astfel că **„greșiți sînt cei care i-au înălțat psalmi de slavă nemeritată"** (p. 51). Părerea lui **Densușianu** devine insinuarea lui **H. H. Stahl.**

Intenția este și mai evidentă, dacă vom observa că printre **„cercetătorii științifici"** este menționat **D. Drăghicescu, „sociolog spiritualist și subiectivist"**, **„care recurge la autoanaliză pentru a descifra misterele sociale"**, care crede că **„Zalmoxis și psihologia lui** (sic !) **„continuă a dăinui în ortodoxismul românesc"** (pp. 59—60). Dacă luăm în seamă faptul că, în viziunea lui **H.H. Stahl**, toate acestea sînt păcate capitale (tratate ca atare la **Blaga**), rămîne să înțelegem că **Drăghicescu** are o **„atitudine științifică"** numai datorită concluziilor la care ajunge, concluzii **„din cele mai banale"**, la care **„s-ar fi putut ajunge fără atîta teorie pretențioasă"** (p. 59) și din care ni se citează că românii sînt niște **„neisprăviți geografic cît și istoric"**, că ei și-au modificat **„fizionomia... pînă la a semăna... cu a slavilor"**. E adevărat că **„explicarea acestui proces e dată în chip naiv, prin imaginea unui copil care ar fi rămas orfan și ar fi fost adoptat de slavi și bulgari, de la care ar fi împrumutat sufletul"** (p. 60). Asemenea insanități ne sînt servite, amintesc, în capitolul intitulat **„Cercetarea științifică a folclorului"**. Opiniile sînt ale lui **Drăghicescu**, dar selecția și accentul, din nou, ale lui **H.H. Stahl.**

Puse cu furca, întîlnim tot aici un citat mai lung din **Pârvan**, niște opinii discutabile despre **„Academia Română și îndrumarea cercetărilor folclorice"** sau expresia sincerei uimiri a lui **H.H. Stahl** în fața descoperirii (vizibil întîmplătoare) a unei lucrări de **Petre Cancel**, proclamat pe acest temei, precursor al **„monografiștilor sociologice"** și al **„sociologiei națiunii"**, ceea ce nu este deloc adevărat. Adevărul este că „școala" lui **Gusti** se plasează și ea într-o continuitate de preocupări ale culturii românești. **Cancel**, lingvist cu orizont larg și de foarte solidă formație, pe nedrept uitat de cercetarea noastră lingvistică și istorică, este elev al lui **Hașdeu** și mă întristează că **H.H. Stahl** nu vede linia continuităților normale, linia valorilor autentice pe care timpul care trece, devenit istorie, le așează firesc una lîngă alta, în perspectiva nedeformată a culturii românești. Să fie lichidarea în folos propriu a „polemicii" sale cu **Blaga**, devenită răfuială, un lucru atît de important pentru **H.H. Stahl** încît să merite acest uriaș, penibil și inutil efort de trucare a ei ? S-ar părea că da.

Căci în spatele tuturor acestor arbitrare asocieri, care ar îngrozi pînă și un contabil, favorizate de succesivele alerte false, este vădită intenția de a pregăti o ofensivă cît mai „științifică" împotriva lui **Blaga**. Prin aduceri succesive la numitori comuni cu totul inventați, **„concepției științifice despre folclor"**, una și indivizibilă, reprezentată în realitate de o echipă șubredă, eterogenă, adunată la întîmplare și grabă, i se opune un simulacru de adversar, **„folclorul patriotic"**, reprezentat de **M. Vulpescu, C.B. Burileanu, C.I. Flintiu, „folcloriști improvizați"**, de **„stil deplorabil"**, asimilați cu **„guriștii"** și **„rapsozii"** din **„ultima vreme"** de la **„Radio și TV"** (p. 30).*)

Prin ce s-ar putea caracteriza **„rapsozii"** și **„guriștii"** care se opun **„concepției științifice"** ? Prin ce anume reprezintă ei o **entitate** sau cel puțin o **clasă**, care să poată fi tratată ca atare ? Din ironia (facilă de altminteri) care persecuta fiecare declarație a lor, s-ar părea că (în opoziție cu ceea ce **H.H. Stahl**, confundînd obiectivitatea cu lipsa de aderență, presupune a fi atitudinea omului de știință), printr-o dragoste naivă pentru obiectul pasiunii lor, prin credința că folclorul românesc e bogat și frumos, că el exprimă sufletul românesc etc., adică prin lucruri care, în expresie superioară nu țin neapărat de zona descalificantă în care vrea **H.H. Stahl** să plaseze întreaga poveste. Nu iubeau **Hașdeu** sau **Buhociu, Papahagi** sau **Gorovei, Pop** sau **Capidan** folclorul ? Nu credeau ei că el este bogat și frumos ? Nu e mai puțin adevărat, subtextul întreprinderii duce spre insinuare că asemenea credințe sînt în sine deșarte și condamnabile, imputabile în orice caz, **„psihozei care copleșește gîndirea"** și **„ideilor fixe"**.

Printr-o procedură care este a oricărei forme de intoleranță (și pozitivismul de la care se reclamă **H.H. Stahl** nu este o formă de toleranță) și care a fost dusă pînă spre capăt de dogmatismul anilor '50, linia valorii se confundă astfel cu linia sinuoasă a alegerilor selective. Pentru **H.H. Stahl** nu există, prin urmare, o solidă preocupare pentru „folclor", văzut din punct de vedere istoric, întemeiată pe știința și gîndirea timpului (influențată cît se poate de firesc de „curente" și chiar de simple „mode"), care trece de la Cantemir la „Ardeleni", la **Hașdeu, Iorga, Pârvan** etc., cu reflexe și contaminări colaterale (la **Cancel**, de pildă), cu puncte de convergență sau divergență, majore sau minore, (în raport de o optică literară, artistică, sociologică etc.), o **„tradiție difuză"** în **„permanența structurală"** a culturii românești, ci o **„psihoză" „naționalistă"** și ridicolă, **„idei fixe"** și simple caraghioslîcuri, venind din folclor și veșnicie (pe de o parte) și **H.H. Stahl**, anchetele sociologice, o concepție științifică (exprimată prin el) și mîntuirea noastră a tuturor (pe de altă parte).

Operația de ciopîrțire a întregului care este cultura românească (revendicînd dreptul de a fi judecată în întregul ei, ca orice altă cultură națională), cu scopul de a plasa într-un loc devenit astfel disponibil „adevăruri" de conjunctură, nu a ajuns decît foarte rar la forme atît de evident aberante. Căci pentru a-l aduce pe **Blaga** la locul execuției, pentru a-l integra construcției sale „teoretic" și a trage de aici toate consecințele profitabile, **H.H. Stahl**, declanșînd sistemul de alarmă, mai stabilește încă o categorie inexistentă. După el, ceea ce caracterizează **„folclorul patriotic"** este, în primul rînd, credința, în evidentă legătură cu „ruralismul" și cu folclorul „xenofob", că **„aparținînd fenomenului", „trăind la sat"**, integrîndu-te lui, poți să-l cunoști (eventual mai bine). **„Nu numai folcloriștii lăutari au această pretenție, ci și personalități foarte grave... Astfel revendică dreptul de a vorbi despre poporul român pentru faptul că au copilărit la sat, savanți precum Dumitru Drăghicescu, Simion Mehedinți și mulți alții. Ne vom preocupa însă în special de Blaga, pentru că și el teoretizează această absurdă metodă a documentării prin trăirea copilăriei la sat"** (p. 30). Cum știe oricine, **Blaga** însă nu **„revendică"** un **„drept"** și nici nu **„teoretizează"** o **„metodă de documentare"**, fie și **„absurdă"**. Dar ce importanță are acest lucru ? Important pare să fie că s-a născut o „categorie" a celor ce „revendică-dreptul-de-a-cunoaște-satul-prin-copilăria-trăită-la-țară" (în treacăt fie zis tot atît de relevantă în plan științific cît o posibilă „categorie" a „pletoșilor", „bruneților") și că datorită ei **Blaga** este, în sfîrșit, plasat la locul lui, alăturat „guriștilor" și „lăutarilor", cu tot ce se poate înțelgere de aici în cadrul construcției lui **H.H. Stahl.**

Și preocuparea devine obsesivă. Se vorbește despre **„absurda metodă"**, luată de fiecare dată în superioară deridere ca de un păcat fără iertare. S-ar părea că o copilărie petrecută în sat este o piedică de netrecut pentru cunoașterea **„științifică"** a folclorului, ca să nu mai vorbim despre „sufletul românesc". Această nouă reducere la un numitor comun imposibil, menită să încoroneze (în mod logic) construcția „teoretică" propusă de **H.H. Stahl**, face definitiv din **Blaga** și (teoretic cel puțin) din toți românii (inclusiv din **H.H. Stahl**), ca **„participanți la fenomen"**, ființe lipsite funciar, congenital de orice posibilitate de a înțelege folclorul românesc, echivalat cu **„specificul lor național"**.

Unica noastră salvare fiind **„metoda științifică"** de cunoaștere, singura, care este metoda lui H.H. Stahl, vine prilejul să ne întrebăm în ce constă ea. Spre surprinderea mea, cartea nu recomandă, în acest sens, nimic prea limpede. Din fericire, în „Amintiri și gînduri" avem o trimitere mai clară. **„Meseria anchetatorului singuratic**, spune acolo **H.H. Stahl, are în ea ceva cameleonic... Simulezi deci că te simți bine oricare ar fi mediul în care intri... Te porți ca la largul tău în casa vreunui boernaș de provincie, ca și în cocioabe sau în șatrele țiganilor. Simpatizezi cu maghiarii, cu sașii, cu evreii, bulgarii, sîrbii și tătarii. Te duci pe la toate bisericile, închinîndu-te de la dreapta la stînga în cele ordodoxe și invers în cele catolice, te descalți în moschei și-ți acoperi capul în sinagogi... Meseria te învață să nu fii niciodată tu însuți, ci doar un «personaj» fără «personalitate» care simulează deplina înțelegere a orice, fără a lua parte în numele tău la nimic..."** (pp. 231—232).

Nu poate încăpea îndoială că felul în care privea **Blaga** problema este un fel de a vedea lucrurile cu totul deosebit. Întrebarea este însă dacă nu cumva metoda care i se opune nu duce la rezultate mai bune ? Că întotdeauna cînd e vorba de teoretizări savante de miză unică, și de data aceasta ironiile le face soarta însăși. Astfel, **H.H. Stahl**, constatînd (într-un context foarte doct) că **„sînt zicale pe care nimeni nu ni le poate explica"** trece în rîndul lor pe **„opt și cu a brînzii nouă"**. Totuși, adaogă, plin de un robust optimism „raționalist", **„nu ne putem împiedica de a crede că și aceste formule au fost cîndva inteligibile și** (cu apel la un sobru patetism) **mereu sperăm că cineva ni le va putea dezlega"** (p. 261). A fost să fie ca eu să răspund speranței **„anchetatorului singuratic"** și să dezleg misterul formulei, în temeiul unei metode de documentare cu totul neștiințifică, mai aproapee de cea a lui **Blaga**, în măsura în care am copilărit și eu într-un sat românesc. E bine cunoscut că la ortodocși, sărbătoarea paștelui este precedată și pregătită de un „post mare" care ține opt săptămîni, precedat și pregătit la rîndu-i de o „săptămînă a brînzii", a noua, „săptămîna albă" cînd se mănîncă numai „frupt alb", adică produse lactate și ouă, lucrul pe care cred că Blaga îl știa, fiind și copil de popă. „Opt cu a brînzii nouă" vrea să spună, prin urmare, un timp lung sau o distanță foarte mare, ca distanța dintre orice metodă și adevărul care nu are margini.

Desigur însă că încercarea de a anula metoda propusă de **H.H. Stahl** pornind de la vesela întîmplare cu „opt și cu a brînzii nouă" nu este serioasă. Pe de altă parte, stau și mă întreb dacă este serioasă încercarea lui **H.H. Stahl** de a combate sistemul filozofic al lui **Blaga** cu argumentul că acesta nu cunoaște satul românesc și cultura sa, fapt deosebit de necunoașterea (discutabilă) a sensului dialectal al cuvîntului „cățel", (pp. 100—103) ? Și este oare serios să susții pornind de la asemenea fapte o demonstrație cu privire la superioritatea cunoașterii „științifice" prin metoda rocambolescă mai sus descrisă ?

Adrian Riza

*) Cei nominalizați sînt oameni pe care **H.H. Stahl** i-a ironizat prin scrierile sale de tinerețe, el profitînd de generozitatea editurii Minerva pentru a-și lichida și vindictele minore (este pus, de pildă, la punct un fotograf **Berman** care vindea fotografii ce nu-i aparțineau de drept). Din acest motiv (probabil) li se adaugă și **C. T. Niculescu-Varone**, deși el **„s-a arătat capabil și de muncă meticuloasă precum o dovedesc"** două lucrări **„care, la vremea lor, au fost utilizabile cu folos"**, (p. 37) și adaug eu, una dintre ele premiată de Academie. Nu pot să nu-i aduc la cunoștință lui **H.H. Stahl** că între timp, **Varone** a publicat Dicționarul jocurilor populare românești, București, 1979, apreciat de **I.C. Chițimia** ca o **„operă de unicat științific"** cuprinzînd 5 332 jocuri, inedite și extrase din **„tot ce s-a tipărit în materie de coregrafie de la... Dimitrie Cantemir pînă în prezent"** care este utilizabil și astăzi cu folos. Vreau să-i atrag atenția, deasemenea, că dicționarul lui **Varone** este în domeniul său, neîndoielnic, una din acele **„lucrări pregătitoare"** a căror **„lipsă o deplînge"**. Desigur, împrejurarea vorbește din nou și despre slaba acoperire bibliografică a demersului lui **H.H. Stahl**. Dar, în altă ordine de idei, aș vrea să se știe că, după ce n-a găsit o editură care să prăpădească bani și hîrtie pentru o asemenea lucrare (de numai 210 pagini, a lui **H.H. Stahl** avînd 340), **Niculescu-Varone** a tipărit-o din economiile lui de pensionar la editura „Litera". Aș vrea, desigur, ca această observație întîmplătoare să nu fie luată drept o adeziune la sentimentalismul **„folclorului patriotic"**. Lucrarea lui **Varone** este o lucrare de cea mai bună ținută științifică.

CONFABULE

UN ȚĂRAN TRECE STRADA

Soare și cald / chiar și pe mal / la umbră / sub mal aleeea / pe urmă iar mal / dedesubtul lui plaja / dincolo de plajă niște pietroaie aliniate unul lîngă altul / digul / pînă acolo o cărare strîmbă / iar dincolo de ele marea / vîrstată de spuma valurilor / bătrîna se tot uita la ea de dimineață / își pusese un preș în fața vilei și ședea / în rochie neagră / cu basmaua albă lăsată mult pe frunte / de-asupra rădăcinii nasului / peste sprîncene / ședea și se uita / cînd pe alee / treceau unii și alții / familii / prieteni / singurateci / goi / numai cu cîrpa aia pe ei / în mînă li se fîțîiau radiourile / tablele / șahurile / sacoșele / coborau pe plajă / ochea un loc / și se întindeau / doamne / cum poți să stai așa / întins / fără să faci nimic toată ziua / dacă aici stau / acasă or sta tot așa / păi ce / ea nu stătea la fel / stătea / dar nu avea încotro / o luaseră copiii aproape cu sila / hai mamă cu noi / să vezi și dumneata marea / că de munte te-oi fi săuturat / și venise aici / și vedea marea / numai că din cînd trebuia să-l schimbe pe ăl mic / prea crud ca să meargă la plajă.

Iulian Neacșu

Condiția umană în teatrul contemporan

Urmare din pag. I

căruia gravitează nu numai acțiunea, ci se concentrează și întregul arsenal de mijloace utilizate de autor. Uneori, în acest efort de căutare a celor mai adecvate modalități și tehnici artistice poate lipsi coerența, logica derulării discursului teatral, întrucît teatrul reprezintă însăși viața în multitudinea aspectelor sale și nu totdeauna sîntem lucizi și coerenți în acțiunile noastre. Atunci adevărul se îndepărtează în zone mai puțin sesizabile cu mijloacele descrierii realiste, fiind adesea nevoie de investigarea realității cu ajutorul alegoriei și grotescului, modalități estetice îndelung experimentate de-a lungul întregii istorii a teatrului. După cum afirma Wolfgang Kayser, „privite sub specia grotescului, realitățile cele mai sigure, familiare, cunoscute, devin instantaneu precare, stranii, fantastice. Grotescul redă înstrăinarea realității, dar cauzele acestei alienări îi rămîn ascunse. El nu poate intra în funcțiune decît atunci cînd individul nu se mai orientează cu suficientă siguranță în lume și constituie totodată o încercare de a conjura și contracara demonia realității. Grotescul ar juca astfel rolul unui instrument magic de a stăpîni demonologia realității. Dar acest mijloc e limitat și ineficace".

De aceea, teatrul lui D.R. Popescu nu rămîne exclusiv în zona controlată de viziunea grotescă. În acest context, apelul la imagini poetice de o mare forță de transcendere a realității banale, nesemnificative revine frecvent în piesele sale. Astfel, în piese ca : **Muntele, Ca frunza dudului, Mormîntul călărețului avar, Visul** etc., poezia revitalizează aspectele cele mai profunde ale vieții reale dominate de forțele puse în mișcare de grotescul situațiilor în care se află personajele.

Uneori autorul este tentat să se cufunde în mirajul oglinzilor deformante ale grotescului și atunci semnificațiile conținute în mesajul piesei ajung cu greu la spectator. Așa se întîmplă într-o anumită măsură cu piesa **Pădure cu pupeze**, unde întîlnim arhetipuri ale condiției umane alienate. Personajele fantastice-grotești (Baba, Serva, Insul) se torturează reciproc, își inversează rolurile, devin victime și călăi, fiind în fond înlăturate de adevărata realitate (simbolizate de Mire și cele două Mirese), mult mai crudă decît lumea dezumanizată a grotescului.

Tulburătoare prin modul în care sînt concepute relațiile dintre oameni, sînt piesele **Omul de cenușă, Ca frunza dudului, Mormîntul călărețului avar, Balconul, Horia, Pisica în noaptea Anului Nou, O pasăre dintr-o altă zi** etc. Nu există însă piesă în care autorul să nu introducă elemente aparținînd alegoriei, mitului sau poeziei, invitînd spectatorii să descifreze sensurile mesajului. Chiar și în piesele cu tematică istorică — **Muntele, Două ore de pace** — însăși construcția lor este de un tip deosebit față de ceea ce se cunoaște în mod obișnuit că aparține acestei modalități dramatice. Parabola istorică, imaginile poetice, umanismul, dialogul deschis al personajelor alcătuiesc substanța dramatică a spectacolului teatral, care ne tulbură prin sinceritatea mesajului.

În volumul de eseuri, **Virgule**, dramaturgul își exprimă fără echivoc opțiunile pentru un teatru al adevărului, deci s-ar părea că Shakespeare ar fi epuizat toate subiectele : „Ce ne mai rămîne, ce cale ? Absurdul, violența, sexualitatea, psihologia ? Shakespeare le-a folosit pe toate și, s-ar putea spune, pe nici una. El n-a închis teatrul, epuizînd o singură formă și o singură cale. Lecția lui este că toate căile sînt bune dacă spun adevărul".

Am putea compara teatrul lui D.R. Popescu cu un caleidoscop în care vedem imagini disparate, smulse din realitatea noastră și reasamblate după legile proprii visului și alegoriei și în care nu mai putem restabili ordinea, coerența conduitei personajelor. De aceea întîlnim manifestări ale unor eroi, care apar și dispar din scenă, trăind doar atît cît este necesar să argumenteze o teză sau să susțină o anumită concepție despre viață. Moartea lor nu poate fi niciodată sigură, așa cum se întîmplă, de exemplu, cu dispariția lui David Ionescu **(Balconul)**, a Marghioalei **(Ca frunza dudului)** a lui Tudor **(Pisica în noaptea Anului Nou)**, a lui Sebastian Voiculescu **(Omul de cenușă)**, a Silviei **(Visul)** etc. Ca și în **Mormîntul călărețului avar**, personajele din **Ca frunza dudului** se mișcă într-o lume a mitului și alegoriei, nepurificate însă pe deplin de lumea reală, a relațiilor interpersonale false, grotești, care constituie dealtfel fundalul acțiunii scenice.

În concluzie, teatrul lui D.R. Popescu merită mai mult comentat, analizat, pentru a putea descifra adevăratele semnificații înscrise în textul dramatic. Totodată, dramaturgia sa nu poate fi cunoscută decît prin spectacolul teatral.

Conștient de sarcina dificilă asumată ca dramaturg, D.R. Popescu încearcă să-și schițeze autoportretul, în contextul general al evoluției teatrului românesc de azi. „unde stau piesele mele în acest context ? Ce autoportret mi-aș putea schița ? Unii consideră unele scene de-ale mele ciudate. Le-aș putea răspunde cu atîtea exemple aparent ciudate din Shakespeare sau cu formularea lui Sartre : «Teatrul nu se preocupă de realitate, el se preocupă de adevăr»... Ce mi se mai reproșează ? Simbolurile, ambiguitatea, muchea de cuțit, unde răul și binele își pot schimba valențele electrice, clipa unde iubirea se poate degrada în nebunie, sau pustiul poate înverzi, ce mi se reproșează ?... Multe... Teatrul nu-i o floare perfectă, de aceea e atît de divers și fără de moarte, teatrul e o buruiană plină de enigme".

De remarcat, totodată, faptul că virtuțile de prozator își dezvăluie în teatru un cîmp larg de acțiune, nu atît pe linia derulării narațiunii scenice, a acțiunii propriu-zise în stil realist — uneori aceasta poate lipsi fără să afecteze prea mult conținutul — cît mai ales în direcția utilizării unor modalități estetice mult mai profunde (simbolul, alegoria, parabola, mitul etc.). Prin aceasta, spectatorul poate recepta conținutul de idei al piesei în mod global, așa cum își însușește și asimilează o imagine poetică.

Teatrul lui D.R. Popescu contribuie, alături de întreaga dramaturgie românească, la descifrarea unor mecanisme complexe ale evoluției relațiilor interpersonale și ale condiției umane contemporane.

În curînd:

ALMANAHUL ESTIVAL „LUCEAFĂRUL"

● Din cuprins : Arc de triumf ● 18 ani ● Trei sferturi de veac de la crearea S.S.R. ● Antecedente scriitoricești ● Bătălia pentru limba română ● V. I. Popa despre începuturile Societății Scriitorilor Români ● 65 de ani de la Marea Unire ● Atitudinea scriitorilor noștri ● Primul război mondial și cuvîntul scriitorilor ● Inedit : Conferința de la Lausanne văzută de ministrul de externe al României, I. G. Duca ● Documente ale bunei vecinătăți : ● Nicolae Iorga militant activ contra dușmăniei dintre nații ● Un nou fragment din cartea americanului Milton G. Lehrer : „Ardealul, pămînt românesc" ● Luceafărul 25 ● Zilele facerii ● Nimic nu e nou sub soare ● Tudor Arghezi : ● «Dare de seamă» ● Cazul Davila —Vlaicu Vodă ● Instrumentele polemicii literare : ● Spada, pistolul, condeiul ?

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XXVIII)

Poligrafi: Sanda Stolojan

Sanda Stolojan (n. 4 martie 1919, la București), nu poate fi reținută de istoria literară românească prin nimic. Totuși, sforțările ei de a ieși din absoluta nulitate sînt foarte mari : ca și alți „parizieni" originari de pe Dîmbovița, parsoana s-a încercat, în deplin eșec, în toate genurile literare. Poeziile ei nu depășesc însă semnificația unei simple veleități. „Un drum", de exemplu, conține astfel de constatări de o perfectă vacuitate : „Un drum te poate duce nicăieri / Un drum te poate lua de mînă spre undeva / Un drum te ia în primire / Te însoțește". (în „Limite" nr. 16 / iulie 1974 pag. 3) Nu altfel e un „Tîrziu" : „Numai ce rămîne / Apa fugărită / Trecere prin palme / Spre deșert / Împînzire / Lumină din epave / Limpezime născută / Din risipre" (Limite nr. 16 / iulie 1974 pag. 3)

Descopertioarea „luminii din epave" are, hotărît, cultul absurdului : „Locuiesc / Unde am trecut mai departe / în casa nomadului" dar și tristețea celui fără de țară : „N-au zid / nici poartă, nici reazim / Ce ușor îmi este / Să fiu altundeva / Să mă întorn / Unde nu mă cunosc" („Casa nomadului" în Limite nr. 13/oct. 1973 pg. 3). Nu sînt nicidecum întîmplătoare creații stîngace, tot ceea ce în materie de lirică iese de sub condeiul Sandei Stolojan este absurd, banal, stupid. „Marea în aprilie" s-ar înfățișa astfel : „Dar timpul / îmbălsămat și spoit / a ieșit din sarcofag / și s-a mutut / gol / la capătul falezei de lut" („Limite" nr. 13/oct. 1973 pag. 3). „Timpul" (care este o abstracție) nespoit (adică maculat în chipul cel mai direct), iată o imagine de tot nefericită. Alte producții conțin „cugetări" de felul : „Pagina de nisip / scrisă deandoaselea / de moluste / se surpă cînd vine valul" („Limite" nr. 34—35/ian. 1982 pag. 6) ori curioase șarade de unde rezultă numai o cunoaștere aproximativă a limbii române : „dar semnele potecilor / dispar / într-o zi / oamenii-pomi rămîn / încrengiți (? !) / din singurătate se ridică / prevestirea ha ! ha ! / e ora / taiatul lemnelor („Încrenguire" (?!) „Limite" nr. 23/martie 1977). I-ar trebui unui comentator multă imaginație și o lipsă absolută de onestitate spre a recunoaște în asemenea încercări semnele unei cît de subțiri vocații. Și Sanda Stolojan e, pe scurt, un „poet de duminică". Cît privește „proza", aci ne aflăm în domeniul schiței definitive : nimic nu s-ar închega din cele cîteva comune producții, bombastice sub raportul limbajului, compexate psihologicește și, în fond, politice. O scurtă „esquisse" (din „Ethos" II, 1975), intitulată „Peizaj ocolit", e o bolboroseală așa-zis estetică unde abundă exprimările de felul : „Fiecare hartă individuală a devenit o enigmă geologică nebănuită", adică reminiscențele indigerate ale unui stil pretențios, de o calitate sub-literară. Interesantă e (și aceasta nu artisticește ci sub aspectul mentalității), înclinația către mister și conspirație. Fiecare casă, zice S. Stolojan, ar conține „un secret", o grădină are în mijloc o „casă de conspiratori:, pe care „autoarea" o vizitează, se înțelege. Obsesia „casei" (care este semnul dezrădăcinatului) și a participării la conspirații spune destul. Cît privește un monolog (din „Limite" nr. 10/august 1972) intitulat „Recapitulare", el nu aduce nimic nou față de ceea ce se știa : o aproximativă limbă românească (discuția e „depănare", cineva „pune la bătaie ideile", altul trage „ițele"), amestec de langaj sămănătorist și de jargon, ieri „cotidian" azi vetust, o psihologie accentuată de natură psihotică, văzînd pretutindeni urmăritori etc. Sigur este că nu prin creație ar fi putut preocupa Sanda Stolojan istoria literară (amatorismul e strident) și de aceea probabil autoarea s-a orientat către „critică", însă așa cum este aceasta înțeleasă în grupul „parizian" adică o gazetărie de formulă hotărît politică. Mulți dintre aceia care eșuează în literatura de ficțiune se orientează cu gîndul de a-și lega numele de vreo operațiune (fie și criminală) către publicistică, sforțînd să convingă pe neștiutori că aceea ar fi în realitate o nouă formă de critică literară, pentru care criteriul estetic nu mai trebuie să fie baza. Jurnalistica ei abundentă și mediocră, compusă în franțuzește și românește, nu este în ultimă analiză decît o repetiție comună de teze care sînt proprii grupului „Europei libere", (unde Sanda Stolojan a colaborat cu asiduitate pînă în 1968, cu o „cronică pentru femei") : propozițiunile ei seamănă ca două picături de apă cu acelea ale lui Virgil Ierunca, Monica Lovinescu și ceilalți. Această aparentă coincidență de păreri nu indică decît complicitățile, care se află la vedere, și o disciplină de esență militară al cărei efect e stingerea oricărei note vocale originale. Ca și amicii ei „liberaliști", Sanda Stolojan semnează texte care i se dictează la ureche.

Ea se află, nu e nici o mirare, printre aceia care au teoretizat exilul cu „paradisurile" lui, în realitate infernale (în „La Nation Roumaine" nr. 259, sept-nov.-1970) ; teza „deznaționalizării" era, carevasăzică, urmată în chip riguros. Nu întîmplător, dealtfel, alături de elogiile „exilului" stăteau injuriile față de literaturile din Est, unde „inocența" ar fi „imposibilă". Un ciclu de articole (din „Journal de Génève" din 14—15 aug. 1971 și 16—17 oct. 1971) dezvolta această obsesie care consistă, precum s-a văzut, în sforțarea de a convinge pe scriitori că în țările lor „răsăritene" nu se poate face literatură, avînd drept soluție... „expatrierea". Oricine are cuvinte pozitive despre acele țări își găsește în Sanda Stolojan un energic adversar ; cît privește pe aceia care se ocupă, cu înțelegere, de România ei ar trebui, în concepția acestei jurnaliste, puși la zid căci, desigur, tulbură vălul de mistificații țesut de ea și de grup. Un astfel de articol injurios față de un călător străin în România e acela despre Miguel Angel Asturias (în „Limite" nr. 3/aprilie 1970), dar nu și singurul. Preocuparea de a vorbi de rău tot ce este românesc (un „reportaj" din „France — Catholique — Ecclesia", din 5 nov. 1971 trata, de pildă, cu injurii „viața cotidiană într-o mînăstire tolerată (?! — n.n.) din România") și, în paralel, de a ridica în slăvi tot ce însemnează politică antiromânească e, la Sanda Stolojan, regulă. Obiectul adorației sale mistice e, în modul cel mai bizar, „opera" lui Paul Goma ; Sanda Stolojan este exegeta lui cea mai perseverentă. Însă cum se ilustrează această beatitudine despre care s-ar puea, poate, vorbi mai mult ? Prin opinia, de o mare stupiditate, că valoarea estetică a „literaturii" lui Paul Goma s-ar întemeia pe „curajul autorului".

Cum estetica nu cunoaște drept criteriu valorizator „curajul" nu mai trebuie insistat asupra acestor simple elucubrații. Însă Sanda Stolojan a insistat în mania ei cît se poate de mult, cu o consecvență curat anormală : despre Paul Goma se exprima, cu aceleași idei, în „Jaurnal de Génève" (din 6 nov. 1976), în „Le Monde" (din 1 iunie 1979), în „Esprit" (sept. oct. 1979), în „Ethos" (III, 1982). „Gomafilia" jurnalistei nu e însă decît o derivație a programului inițial, acela de a promova cu precădere dizidenți și expatriați : pe J. Skvorecki (exilat ceh) îl lăuda în „Esprit" (fev. 1979), pe Angela Ghelber (Croitoru) o prezenta în „Cahiers de L'Est" (nr. 16), pe amicul Horia Stamatu îl ridica în slăvi în „Limite" nr. 19/1975 (citînd din Platon, Goethe, Eminescu, Dan Botta).

Însă nivelul piblicistic e mereu lamentabil. O recenzie la un volum de E. M. Cioran (la „Inconvenient d'être né" în „Limite" nr. 15/mart. 1974), conținea fraze de un „intelectualism" precoce, cum este acesta : „E. Cioran este mai el ca în celelalte eseuri, mai dispus ca oricînd să alunece pe panta inimii dezgolite". Din acest stil comic de pension rezultă și alte „gîndiri". E.C. „umblă cu acul de gămălie după baloanele iluziilor", titlul cărții lui ar vădi „mlădierea sardonică" (?!), adoptarea francezei ar fi, de E. Cioran, o „fatalitate", o „întîlnire cu destinul" (părere care e împotriva limbii române, utilizată înainte cu deplin succes de eseist).

Nimic nu se poate reține din această gazetărie care mustește de corecții interesate. Însă mistificațiile nu s-au redus la atît. O unică monografie „Duiliu Zamfirescu" publicată de Sanda Stolojan la Twayne Publishers, Boston 1980 (156 pag.) nu mai mult decît o lucrare de popularizare, se ocupă de popularizarea nu a scriitorului (care îi este bunic) ci a ideilor grupului „parizian". Autoarea, în chip de istoric literar debutant, a procedat școlărește : întîi „viața" apoi „opera" plus „corespondența literară". Biografia lui Duiliu Zamfirescu nu aduce nici o interpretare nouă dacă facem abstracție de ipoteza (hazardată și absurdă) că autorul ar fi fost preocupat în mod sistematic de „exil", teză pe care Sanda Stolojan o menționase într-o broșură, „La Société roumaine vue par D. Zamfirescu", din 1975. Cît privește „opera", ea ar premerge pe dizidenți (?!) și e citat drept urmaș Soljenițîn (cu „August, 1914", absența oricărei reprezentări estetice este pretutindeni izbitoare. Dealtfel, gîndirea „critică" a Sandei Stolojan nu trece de un sămănătorism melodramatic, ca în cîteva fraze despre sentimentele „românului" : „corespund unui univers pe care orice român îl simte, pentru că îl poartă în subconștient, un univers cu miros de pămînt și de iarbă, cîmpiile unde se aud glasurile oamenilor ce mînă vitele sau ară ogorul". Din aceste rînduri care par a fi scrise de un pășunist pur nu lipsește, spre a fi patentul complet, decît teroarea de locomotivă.

În fond, această mentalitate anacronică nu e de mirare, deși autoarea nu trăiește în Occident decît din 1961 : depărtarea de origină îngustează perspectiva culturală și atunci cînd talentul lipsește (precum la aceasta) efectele sînt catastrofale. Sanda Stolojan nu e decît un mărunt poligraf, pentru literatura română inexistent.

Artur Silvestri

Contribuții românești la istoria culturii bulgare: De la Eftimie la Paisie (I)

Profesorului MALCIO MALCEV

§ 1. Au trecut mai bine de o sută de ani de cînd, în cel de al doilea volum (vtoryi vypusk) al fundamentalei sale opere **Privire asupra cronografelor de redacție rusă** (Obzor xronografov russkoj redakcii), apărut la Moscova în 1869, marele filolog rus Andrei Popov deschidea un nou capitol al slavisticii universale consacrînd, pentru prima oară, nu mai puțin de 12 pagini (pp. 26—37) unui cărturar bulgar pe atunci total ignorat : **EFTIMIE**, patriarhul Tărnovei.

În aceste 12 pagini, cu care începe destinul modern și destinul „slavistic" al marelui cărturar bulgar din secolul al XIV-lea, găsim o afirmație menită a căpăta, în decursul secolului ce a trecut de atunci, o strălucită confirmare : anume, că prin opera sa, Eftimie al Tărnovei a **devansat** cu aproape două secole opera vestiților arhiepiscopi ai Novgorodului, în prelucrarea tradițiilor hagiografice naționale. Textual, iată ce spune Andrei Popovi: **„Lui, prin urmare, îi aparține în literatura bulgară rolul adunătorului povestirilor locale ; el a săvîrșit același lucru pe care l-au săvîrșit arhiepiscopii Marelui Novgorod în secolul al XV-lea sau ai Moscovei în secolul al XVI-lea"** (p. 27).

Ștafeta gloriei **moderne și științifice** a patriarhului Eftimie a fost preluată, din mîinile lui Andrei Popov, de **Alexandr Nikolaevici Pipin (1833—1904).** Cine compară al său **Obzor istorii slavianskix literatur** — Privire asupra istoriei literaturilor slave (apărută în 1865) cu ediția a doua, în două volume, apărută în 1879 și 1881 și reprezentînd o carte aproape nouă, vede imediat deosebirea în privința literaturii bulgare : **în 1865, secolul al XIV-lea din istoria literaturii bulgare practic nu există,** iar numele patriarhului Eftimie **nu figurează nicăieri.** Dimpotrivă, în 1879, capitolul privind literatura bulgară este considerabil dezvoltat și îmbunătățit. Geniul lui Pipin folosește prompt contribuția lui Andrei Popov (pe care-l citează explicit), recent apărută **Istorie a bulgarilor** de Constantin Jirecek, și prima ediție a **Panegiricului lui Eftimie scris** de Grigorie Țamblac, îngrijită de arhimandritul Leonid și tipărită în 1871 la Belgrad. De data aceasta istoricul literar rus fixează, în cîteva linii esențiale, fizionomia celei de a doua „epoci de aur" a culturii bulgare — veacul țarului Ivan Alexandru și al Patriarhului Eftimie al Tărnovei.

Lui Eftimie al Tărnovei **A. N. Pipin** îi rezervă acum un loc de cinste : „Patriarhul Eftimie — scrie el — a cărui viață și ale cărui opere ies la lumină abia în ultima vreme, a fost una dintre cele mai minunate și mai vrednice figuri ale istoriei și literaturii bulgare" (p. 92). Activitatea literară a lui Eftimie **„amintește veacul lui Simeon și are răsunet în toată literatura de atunci a lumii slave ortodoxe"** (idem). Și repetînd observația lui Andrei Popov în legătură cu devansarea de către Eftimie a operei arhiepiscopilor Novgorodului și Moscovei, A.N. Pipin o completează după cum urmează : „Lui Eftimie îi aparține și alt merit, **prin care el din nou devansează pe cărturarii bisericești ruși** și anume **corectarea cărților.** Amănuntele (acestei acțiuni) sînt puțin lămurite, dar contemporanii, ca Grigorie Țamblac (în **Panegiricul** lui Eftimie) vorbesc despre ea cu cele mai mari elogii ; Constantin Kostenecki, care a trăit puțin mai tîrziu, îi atribuie lui Eftimie marele merit al restaurării scrierii (vozstanovlenija pis'mennosti). Cum s-a întîmplat și la noi, cărțile se corupseseră din nevrednicia copiștilor ; pe lîngă aceasta, se produsese o puternică schimbare istorică în însăși limba lor" (p. 93).

Tot Pipin surprinde, primul, importanța operei lui Eftimie în conjunctura istorică tragică de la sfîrșitul secolului XIV : „Căderea țaratului a dat o lovitură fatală literaturii bulgare ; **dar este cu atît mai minunat că influența lui Eftimie s-a manifestat și în aceste vremuri grele. „Izvodul corect, tărnovean", adică scrierea manuscrisă tărnoveană deja se răspîndise în vremea aceea nu numai în Bulgaria, dar și în Serbia. Ucenicii lui Eftimie au susținut și după acea direcția sa. Prietenul lui Eftimie era mitropolitul rus Ciprian (bulgar de neam) care a dobîndit gloria de „restaurator al culturii" („vozstanovitelja prosveščenija") în Rusia (adică tocmai în Moscova). Scrierile lui Eftimie au dobîndit mare celebritate și în vechea literatură rusă ; materialul de natură istorică din operele sale a intrat în acea parte care constituie conținutul obișnuit al cronografelor"** (p. 94).

Este privilegiul geniului de a deschide drumuri noi și de a fi continuat, confirmat și completat de urmași ! Aceste cîteva constatări și caracterizări pe care, cu mai bine de un secol în urmă, le enunța A. N. Pipin au făcut o carieră excepțională. Ele au constituit **punctul de plecare pentru toată dezvoltarea ulterioară a studiilor privind personalitatea și epoca patriarhului Eftimie.** Ele au trecut imediat granițele, prin traducerile **germană** și **franceză** ale **Istoriei literaturilor slave,** (sinteză rămasă pînă astăzi neînlocuită). Este interesant de cunoscut modul în care Ernest Denis, traducătorul cărții lui Pipin și Spasovici **(Historire des littératures slaves** par Pypine et Spasović, traduit du russe par Ernest Denis. Bulgares-Serbo-Croates-Yougo-Russes, Paris, 1881) a formulat ideile lui Pipin în limba lui Voltaire, accentuînd și chiar adăugînd cîte o trăsătură de penel la portretul lui Eftimie, astfel încît versiunea franceză a capitolului respectiv primește și o anumită contribuție a cunoscutului slavist francez. Iată, deci și textul francez al lui Ernest Denis: „Euthymij, dont des travaux récents ont enfin reconstitué la véritable physionomie, est une des figures les plus intéressantes et les plus vénérables de l'histoire et de la littérature bulgares (...) Ses écrits rappellent l'âge d'or, le siècle de Siméon, **et leur succes n'eut d'autres bornes que les limites mêmes des nations slaves orthodoxes"** (p. 126—127). „Lors de la restauration de l'empire bulgare, les Asenides, désireux d'embellir Tûrnovo, leur nouvelle capitale, y construisirent des églises et des monastères et y transportèrent des reliques de saints grecs ou bulgares ; Euthymij composa, pour honorer leur mémoire, ses Oraisons et ses Vies. **Il réunit ainsi les traditions religieuses et nationales,** et Popov le compare à ce titre aux archevêques russes de Novgorod (XV-ème siècle) et de Moscou XVI-ème"), (p. 93). „Euthymij a un autre titre à la reconnaissance de la postérité — et **ici encore il devança les évêques russes,** — c'est d'avoir essayé une révision des textes sacrés"... **„La chute de l'empire porta un coup fatal à la littérature bulgare : l'honneur n'en reste que plus grand pour l'homme dont l'activité triompha dans quelque mesure de ces funestes circonstances"** (p. 127—128).

§ 2. Se poate spune, fără a exagera prea mult, că **timp de aproape un secol, pînă în 1963, studiile asupra personalității și operei patriarhului Eftimie, precum și viziunea asupra secolului al XIV-lea bulgar nu au ieșit din cadrele în care a fixat acest subiect Pipin în 1879.**

Cel mai însemnat moment în progresul studiilor eftimiene îl constituie angajarea pe acest ogor de cercetare a învățatului român din Basarabia ajuns profesor la Universitatea din Petersburg, **Polihron Agapievici Sirku,** primul deținător al unei catedre de **românistică** într-o universitate slavă. În 1890 Sirku termină prima din cele trei lucrări capitale ce au contribuit la deplina integrare a culturii bulgare din secolul al XIV-lea și prima jumătate a secolului al XV-lea în circuitul slavisticii mondiale : **Operele litургice ale patriarhului Eftimie al Tărnovei** (Liturgičeskie trudy patriarxa Evftimia Ternovskago). Este, după cîte știm, **prima carte din lume consacrată Patriarhului Eftimie** și prima ediție care epuizează un sector al activității sale : acela **liturgic.**

Același Sirku dă la lumină, în 1898, **Vremea și viața patriarhului Eftimie Ternovski** (Vremja i žizn Patriarxa Evftimija Ternovskago) din nou **prima** și pînă azi **cea mai celebră monografie consacrată cărturarului bulgar.** Deși prezentată ca partea I-a dintr-o lucrare mai întinsă ce trebuia să se intituleze „Contribuții la istoria îndreptării cărților în Bulgaria în secolul al XIV-lea" celelalte „părți" n-au mai apărut. Se poate însă considera drept o continuare și împlinire a planului său inițial cea de a treia operă importantă a lui Sirku, apărută în 1901, puțin înaintea morții sale (1905) și intitulată **Schițe din istoria relațiilor literare ale bulgarilor cu sîrbii în secolele XIV—XVII,** volum ce cuprinde și ediția **Vieții sf. Nicolae cel Nou de la Sofia. Este, de fapt, prima lucrare capitală des-**

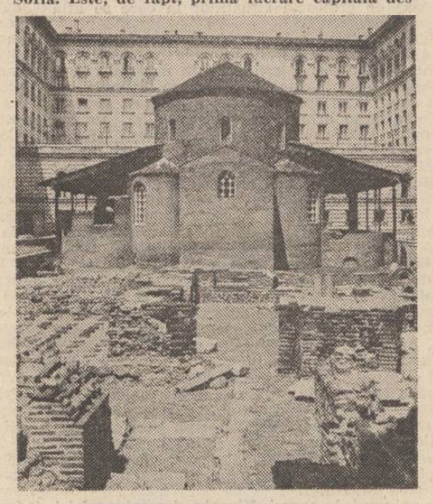

pre epoca post-eftimiană a culturii bulgare și despre influența culturii bulgare asupra celei sîrbești în secolul al XV-lea. Cartea conține intuiții excepționale și un bogat material documentar, care, împreună cu celelalte două apărute înainte, ne dă măsura contribuției acestui învățat de origine română la **rescriere, din temelie, a istoriei culturii bulgare în secolul al XIV-lea și următoarele.**

În același an, 1898, în care apare la Petersburg monografia lui Sirku despre patriarhul Eftimie ucraineanul **KONSTANTIN RADCENKO** tipărea la Kiev cartea sa despre **Mișcarea religioasă și literară în Bulgaria în epoca dinaintea cuceririi turcești** (Religioznoe i literaturnoe dviženie v Bolgarii v epoxu pered tureckim zavoevaniem) care venea să completeze în mod fericit (și uneori să corecteze) pe Sirku. Tocmai de aceea cele două cărți au rămas nedespărțite în uzajul specialiștilor și ele apar citate de regulă împreună.

Următoarea etapă importantă în progresul studiilor asupra epocii, personalității și operei patriarhului Eftimie o inscrie **ANUL 1901.** Este anul cînd **Emil Kalužniacki,** profesor la Universitatea austriacă din Cernăuți, publică, pentru prima oară, **operele complete ale patriarhului Eftimie.** Concomitent, el dă și prima ediție a **Panegiricului** dedicat lui Eftimie de Grigorie Țamblac — izvorul fundamental pentru biografia, activitatea culturală și opera patriarhului Eftimie, de data asta după textul autentic, medio-bulgar, și nu după textul rusificat, editat în 1871 de arhimandritul Leonid.

Este foarte interesant de constatat, încă o dată, cum se conturează **contribuția românească la destinul postum al gloriei și operei patriarhului Eftimie al Tărnovei !** Căci, dacă Sirku era el însuși un vorbitor, din leagăn, al limbii române, Kalužniacki este profesor la o universitate austriacă **de pe teritoriul vechii Moldove a lui Ștefan cel Mare** anexat de Austria în urma păcii de la Kuciuk-Kainargi (1774). Teritoriu care adăpostea imense comori de cultură veche, română și de limbă slavonă. Putna, cu mormîntul lui Ștefan cel Mare, Dragomirna și multe alte centre ale vechii culturi românești de limbă slavonă și română se aflau pe acest teritoriu și Kalužniacki a manifestat o adevărată pasiune pentru asemenea tezaure, ca și pentru cele din Ucraina și din regatul român de atunci. Bun cunoscător al culturii române de limbă slavonă, prieten cu învățații români, autor al capitolului despre scrierea slavă la români în marea **Enciclopedie a filologiei slave** condusă de Jagić și tipărită la Petersburg, Kalužniacki, cîțiva ani înainte de Iațimirski, descoperă tezaurul cultural al manuscriselor în limba slavonă copiate de români și-i subliniază importanța pentru slavistica **mondială.**

Cea mai convingătoare demonstrație a valorii mondiale a acestui tezaur o face în 1901, prin edițiile sale citate. Titlul primei ediții este **Werke des Patriarchen von Bulgarien Euthymius (1375—1939) nach den besten handschriften herausgegeben** von Emil Kalužniacki, Wien, 1901 (Operele patriarhului Bulgariei Eftimie **editate după cele mai bune manuscrise** de E.K.) și reprezintă **pînă astăzi singura ediție critică a operelor complete ale Patriarhului Eftimie,** întemeiată pe toate manuscrisele cunoscute în acel moment. Această ediție a pus în lumină un fapt neașteptat : „Cele mai bune manuscrise" care s-au impus ca texte de bază pentru ediția critică eftimiană sînt, în majoritatea cazurilor, **textele copiate de cărturarul român Gavriil Uric de la Mănăstirea Neamțu din Moldova,** care a trăit în prima jumătate a secolului al XV-lea. Din cele **Opt** creații hagiografice ale lui Eftimie **(Viețile** lui Ioan de la Rila, Ilarion al Moglenei, Sfintei Paraschiva, Sfintei Filofteia și **panegiricele** pentru Constantin și Elena, Sf. Nedelia, Sf. Mihai din Potuka și Sf. Ioan episcop al Polibotului) șase au fost editate de Kalužniacki după copiile lui Gavriil Uric : **Viața sf. Ioan de la Rila** (completată cu un alt manuscris, tot de origine românească) **Viața sf. Ilarion al Moglenei ; Viața sf. Filofteia ; Panegericul Sf. Nedela ; Panegiricul Sf. Mihail din Potuka ; Panegiricul sf. Ioan al Polibotului.** Din cele două rămase **Viața sf. Paraschiva** a fost editată tot după un manuscris românesc copiat la mănăstirea Neamțu (actualmente B.A.R. 151) și numai un singur text hagiografic eftimian — **Panegiricul lui Constantin și Elena,** a fost editat de Kalužniacki după copia lui Vladislav Grămăticul din 1479, din sbornicul de la Rila. Dar, după cum se știe, Vladislav scria în redacția **sîrbă** a slavonei, nu **mediobulgară.** De aceea, cînd s-a descoperit textul **original,** în mediobulgară, al Panegiricului lui Constantin, s-a constatat că el este... tot opera copiștilor români, și anume a lui Iacob de la Putna. De pe acest text l-a editat prof. G. Mihăilă, în 1979, în cartea sa **Cultură și literatură română veche în context european. Studii și texte.** (Ed. Științifică și enciclopedică). Copia de la Putna este **cu cinci ani mai veche decît copia lui Vladislav Grămăticul :** ea datează din 1474 !

Am spus că în 1901 apare a doua ediție importantă a lui Emil Kalužniacki : **Aus der panegyrischen Litteratur der Südslaven,** tot la Viena. Ea conține un text capital — **Panegiricul lui Eftimie,** alcătuit de ucenicul său Grigorie Țamblac — precum și **Panegiricul Sf. Filofteia** de Ioasaf al Vidinului. Primul text, editat mai întîi de arhimandritul rus Leonid, avusese darul — cum am văzut — să revoluționeze studiile eftimiene. Descoperirea lui Eftimie de către Pipin și apoi, datorită lui Pipin, de slavistica mondială, a fost, în bună parte **rodul direct al acestei ediții a lui Leonid, și, implicit, al textului însuși al lui Grigorie Țamblac.** După veacuri și veacuri de tăcere, numele lui Eftimie redevenise celebru mai ales datorită lucrării credincioșului și iubitorului său discipol, el însuși mare scriitor și singurul egal — din acest punct de vedere — al lui Eftimie în epoca sa ! Textul autentic, medio-bulgar, folosit de Kalužniacki a fost reeditat în 1971 de regretatul Penio Rusev în colaborare cu Ivan Gălăbov, Anghel Davidov și Gheorghi Dancev. **Ei bine, acest unic text autentic medio-bulgar al celei mai importante surse biografice eftimiene este și el copiat de cărturarii români,** în secolul al XVI-lea. El a fost cumpărat la Iași, de la anticarii „frații Șaraga" în anul 1891, de către Muzeul Rumianțev din Moscova.

Să nu închidem capitolul, atît de important, al contribuției lui Kalužniacki, fără a aminti, fie și în treacăt, faptul prea puțin cunoscut că tot el pregătise o ediție a celor **patru cuvîntări ale lui Grigorie Țamblac păstrate numai în manuscrisele slavone copiate de cărturarii români** și anume două predici pentru postul mare, o cuvîntare la Florii și una dispre Sfintul mucenic Gheorghe. Textele celor patru opere fuseseră transcrise dar manuscrisul a intrat nu se știe cum în mîinile lui Iațirmiski, care le-a tipărit în cartea sa din 1906 intitulată **Din istoria propovăduirii slave în Moldova. Opere necunoscute ale lui Grigorie Țamblac, imitațiile lor și traducerile monahului Gavriil** (Iz istorii slavjanskoj propovedi v Moldavii. Neivestnyja proizvedenija Grigorija Camblaka, podražanija emu i perevody monaha Gavriila).

§ 3. Anul 1901 care deschide veacul nostru cu **prima ediție critică a operei complete a patriarhului Eftimie** (și pînă acum singura !) este și **anul apariției primei monografii bulgare despre patriarhul Eftimie,** la trei ani după cele două monografii rusești datorate lui Sirku și Radcenko. Cartea lui **Hristu Ivan Popov,** „profesor la Gimnaziul «Alexandru I» din Plovdiv" este, ca și opera lui Sirku, o lucrare destinată dobîndirii unui grad universitar (de doctor în filologie în cazul lui Sirku, de „candidat în teologie" în cazul autorului bulgar). Este interesant de constatat cu această ocazie că orașul Plovdiv a văzut apariția cîtorva dintre cele mai importante monumente ale istoriografiei literare bulgare, începînd cu prima istorie notabilă a literaturii bulgare, a lui D. Marinov (1887) și continuînd cu manualul, devenit clasic, al academicianului de mai tîrziu Alexandăr Teodorov-Balan (1896) și cu această primă monografie bulgară despre cel mai mare scriitor și cea mai mare personalitate de cărturar a evului mediu bulgar !

Sîrku, Radčenko, Kalužniacki și Hristu Ivan Popov — deci un român, un ucrainean, un „rutean" din Austria și un bulgar așează astfel, la sfîrșitul secolului trecut și la începutul veacului nostru **fundamentele studiilor eftimiene și totodată ale cercetării întregului secol al XIV-lea bulgar.** Acest capitol devine, de atunci, **unul dintre cele mai importante ale slavisticii universale.** Dar nici unul dintre aceștia nu revoluționează subiectul, care rămîne în cadrele fixate, în cîteva trăsături geniale, de rusul Pipin, cu trei decenii în urmă ! Cărțile și edițiile celor citați adîncesc și ilustrează intuițiile lui Pipin, fără a le epuiza. Căci printre germenii fecunzi semănați de Pipin mai rămîn unii care vor încolți și răsări abia în zilele noastre !

§ 4. Nimic nou nu mai aduce, în privirea generală asupra **epocii, personalității** și **operei** patriarhului Eftimie întreg primul pătrar al secolului nostru. Micro-monografia lui Ștefan Țankov din 1906 **Patriarh Evtimij,** Sofia, 1906, (91 pagini) și cunoscuta sinteză a lui Bojan Anghelov din 1923 **(Bălgarska literatura. I. Istoričeski očerk-na starata bălgarska literatura,** Sofia, 1923) sînt conștiincioase rezumate ale înaintașilor citați mai sus. Eftimie este privit mai ales în activitatea sa de „îndreptător" al cărților bisericești, **autor liturgic** și mai ales de **hagiograf,** și această schemă rămîne valabilă și dominantă pînă la tratatul academic din 1962, unde capitolul respectiv este scris de prof. Petăr Dinekov. Nu putem ignora însă trei apariții importante care, în al doilea pătrar al secolului nostru, adîncesc în continuare și dezvoltă principalele direcții de cercetare intuite de Pipin. Mai întîi — capitolele rezervate «Literaturii celui de al doilea țarat bulgar», «Isihasmului», «Caracteristicilor literaturii din cel de al doilea țarat bulgar» și lui Eftimie personal, ca și ucenicilor și urmașilor săi, Grigore Țamblac și Constantin Kostenečki, de către **BOIAN PENEV** în excepționalul său compendiu **Literatura bulgară. Scurtă schiță istorică,** redactat în 1923 dar apărut prima oară abia în 1930, după moartea autorului și iarăși la Plovdiv (alte trei ediții, în 1933, 1945 și 1946, la Sofia). Acest compendiu, din păcate netradus încă — după cîte știm — în nici o limbă străină ne dă iarăși asupra epocii și oamenilor ei viziunea unui om de incontestabil geniu și este, **de la Pipin, primul „salt calitativ" în considerarea subiectului.** Dar nici Boian Penev nu depășește cadrele inițiale. Eftimie rămîne, și pentru el, mai presus de toate, omul „reformei ortografice", al traducerilor liturgice și al operei literare hagiografice. Pe aceasta din urmă Boian Penev o supune însă, pentru prima oară, unei analize care vine din partea unui excepțional critic literar. Meritul esențial al lui Boian Penev este de a fi stabilit, în cele cîteva pagini ale compendiului, rezervate lui Eftimie, **dimensiunile sale de scriitor — de întîiul mare scriitor bulgar în deplina accepție a termenului.** Un scriitor nu numai de **talie** ci și de **influență** universală, în literatura medievală a întregului răsărit ortodox*).

Dan Zamfirescu

Versiunea română a prelegerii citite în limba bulgară, studenților Facultății de filologie clasică și modernă a Universității din Sofia la 27 mai 1983.

REPERE

„Zbor deasupra unui cuib de cuci"

Un film excepțional, jucat de mari actori și gîndit ca o parabolă a societății represive, care se împotrivește aspirațiilor naturale ale omului spre libertate, anticipase la noi romanul **Zbor deasupra unui cuib de cuci,** publicat la editura **Univers** în traducerea lui Marcel Pop-Corniș. Cartea lui Ken Kesey apare în condiții desăvîrșite, într-o versiune caracterizată prin fidelitate „organică" față de originalul englezesc, adică printr-o adevărată creație de limbaj. Jargonul colorat al jucătorilor de cărți și al lumpenilor americani, formulele idiomatice și întorsăturile de frază au solicitat imaginația traducătorului și sensibilitatea sa de poet, dacă putem spune așa. Romanul este povestit, este de fapt filtrat prin conștiința umbroasă a indianului Bromden, influențat de boală, dar și de aluviunile unei culturi și chiar ale unei spiritualități speciale. Descrierea „stărilor" lui, „ceața" și parabola uriașei mașinării de tocat oameni au putut fi transpuse în românește numai de un traducător înzestrat cu putere de creație el însuși. Formulele de argou și introducerea măsurată a unor provincialisme (de fapt ardelenisme, pentru a sugera culoarea locală a romanului, care se petrece în nordvestul continentului american), lejeritatea unor anecdote bazate pe cuvinte în doi peri, totul conduce la impresia că avem de-a face cu o experiență literară care merită cercetată în sine, ca un efect „românesc" ce probează „limbajul" unui traducător cu indiscutabile performanțe de creator al textului pe care îl propune cititorului. Ciudat, mai puțin interesantă, chiar „dăscălească" mi s-a părut prefața lui Marcel Pop-Corniș, forțînd parabola pînă la insuportabil și cultivînd cenușiul stilistic. Aproape nimic memorabil, într-un text ce s-ar fi putut transforma într-un prilej de radiografie a modului de expresie foarte „americănesc", cum poate fi considerat monologul lui Bromden.

Lectura romanului lui Ken Kesey sugerează încă o dată cît de amplă și de adîncă este o carte față de imaginea ei filmică, oricît de bine ar fi realizată, cît de puternic este cuvîntul față de imagine. Cuvîntul este o creație spirituală, și ne-a fost dat pentru a trăi în el cu resurse pe care nici un film din lume nu le poate reproduce. Am înțeles acum din nou cît de convențională și de fragmentară este imaginea față de viața foșnitoare și plină de ecouri îndepărtate a cuvintelor. Bromden n-a fost ales de autor numai pentru poziția lui față de eroii și față de evenimentele din carte, nici numai din necesitățile impuse de parabolă, pentru că provenea dintr-o lume distrusă de marele combinat represiv al Americii omului alb. El însuși era numai pe jumătate indian, dar această „rădăcină" a lui conferea personajului un orizont spiritual, o autoritate dogmatică a adevărurilor pe care le poseda, transmise „de părinții părinților noștri", și în felul acesta devenind indiscutabile. Fără „dogma" care asigură coerența lumii interioare pare să spună exemplul lui Bromden, toți am fi ori McMurphy, ori sora-șefă Ratched, adică la urma urmei același tip uman, chiar dacă în carte au o orientare diferită. Marea intuiție a lui Ken Kesey constă în evidențierea apropierilor de natură dintre cele două „caractere" aflate în opoziție (analizată și de traducător în prefață), dar mai ales în radioscopia „întreprinzătorului" care este McMurphy, o expresie tipică a „rechinului" capitalist, am zice noi, ca să folosim termeni consacrați. Apologia libertății și a voinței de independență personală, mai clar evidențiată în film, ajunge în cele din urmă, în versiunea adevărată, din carte, să conducă la dominație prin sistemul perfid al profitului individual. Forțînd puțin lucrurile, romanul lui Ken Kesey, pe latura lui sociologizantă, înscenează conflictul dintre întreprinzător și organizator, dintre omul cu înclinații capitaliste și cel cu înclinații fasciste. Linia generală a cărții este destul de simplistă, și numai „oglinda" lui Bromden și creația de limbaj o salvează de la penibil și o transformă chiar într-un roman foarte bun, ceea ce nu este puțin lucru nu-i așa ?! Din punctul de vedere al „schemei" în care vede lumea, romanul lui Ken Kesey este însă, așa cum am mai spus, foarte asemănător produselor proletcultiste din deceniul al șaselea de la noi. Talentul său rezidă în profesionalitate. El este un romancier adevărat, care își cunoaște meseria. Tot ceea ce face este „palatabil", cum ar spune un american, adică poate fi consumat.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **O CARTE** excepțională de poeme semnează Jacques Roubaud, cunoscut autor cu inspirație medievală, prin titluri ca : „Romanul Graalului", „Teatrul Graalului" și „Iosif din Arimateea și Vrăjitorul Merlin". În recenzia pe care o consacră ultimului volum de poeme al lui Roubaud, Michael Bishop de la Universitatea Dalhousie scrie : „În textele sale de lectură programată, poetul arată o vivacitate nu numai de a forma, dar și de a reforma poemul, ca un loc al devenirii, al reflecției, al fecundității diversificate și a unei prezențe pîlpîitoare. Evident și totuși imposibil de fixat, textul lui Roubaud continuă să ne fascineze, în timp ce-și impune originalitatea".

● **NICHOLAS CATANOY,** cunoscut poet și comentator de poezie, recenzează volumul de versuri semnat de Andreea Genovese, **Lyonlamer,** dedicat, desigur, orașului evocat în titlu. Citățm din considerațiile criticului : „Pentru poet, Lyon-ul este un carnaval cu măști, în care s-a deghizat în grabă, iar poemele sînt permisul său de intrare, strălucitoare, pline de ornamente, aurite. (...) Lyon-ul evocat de poet este atrăgător pentru cititor, dar nu prin perspectivele sale urbane sau prin calitatea vieții, ci doar prin aceste cîteva poeme adevărate și pline de simțire, care par să fie produsele unei ooservații morale inspirate și convingătoare. În mai multe poeme avem de-a face cu o patină impenetrabilă și totuși binevoitoare deasupra acestor lucruri imediate".

● **„POEZIA INTELECTUALĂ"** constituie în Franța un gen cultivat cu predilecție și este greu să sugerezi locul mai proeminent al unuia sau altuia dintre autorii care o ilustrează. Jacques Réda, autorul recentului volum „În afara zidurilor" este considerat, totuși, prin calitatea inspirației, prin gama expresivă și prin stilul cultivat a fi cel mai important între autorii ce cultivă astăzi stilul intelectual. El este semnificativ și pentru stilul său descriptiv, în așa măsură, încît un comentator spunea de curînd că trebuie citit „ca un index al geografiei Franței". Citățm în continuare : „poate că modul cel mai exact de a descrie gama emoțională a lui Réda ar fi să evidențiem virtuozitatea sa remarcabilă, care-i permite să introducă stări contradictorii de conștiință, prin jocul unor moduri de expresie în același timp tradiționale și foarte personale".

● **CARTEA** lui Ignazio Silones „Severina", publicată postum, continuă să atragă atenția presei din Occident. Un mic roman, de numai 100 de pagini, rămas neterminat, a fost dat publicității de către soția marelui scriitor, care a și adnotat textul și l-a însoțit cu explicații pertinente. Într-un comentariu recent, Cecilia Ross de la Universitatea din California, se referă în următorii termeni la „Severina" : Acest roman este deja prezent în egală măsură în vitrinele din San Francisco, ca și în cele din Italia. El va fi citit desigur de către multă lume. Ca și celelalte cărți ale lui Silone, este plin de considerații referitoare la momentul istoric în care a fost produs, precum și de evocarea injustițiilor sociale și politice pe care Silone a încercat să le repare.

● **UN POET ITALIAN** dintre cei mai cunoscuți este Vittorio Sereni, autorul volumului de versuri „Instrumente umane" din 1965 și apoi „Stele schimbătoare", cea mai recentă carte a sa, recenzată în termeni foarte călduroși de Michael Ricciardelli. Iată ce scrie criticul menționat : „Memoria de multe ori devine o formă de tulburare, «un ghimpe» dureros, pentru că «este același teatru vechi, același război de demult. / Memoria creează dorință, / fiind apoi lăsată singură în singele său / cufundată în aceste oglinzi multiple»". A-și scoate acest ghimpe dureros este ceea ce încearcă poetul cu ajutorul memoriei, care însă «niciodată nu-i satisface foamea» și rămîne o sursă pentru poem. A fost desigur o experiență profitabilă ca poetul să tacă timp de 16 ani pentru a produce o asemenea carte".

● **O PREZENȚĂ** remarcabilă în literatura indiană de azi este Shiv K. Kumar, autorul volumelor **Tăceri articulate, Subterfugii** și **Privighetori.** Cunoscut prin activitatea sa de profesor de literatură în marile universități din Europa, Asia și America de Nord, Shiv Kumar practică o poezie de notație, foarte apropiată de stilul literaturii americane mai noi, în care sînt introduse în filigran sentimentele cele mai pure și tradiția discretă și rafinată a marilor poeți medievali din India. E interesant de notat faptul că Shiv Kumar reușește, de asemenea, în ample poeme care evocă neliniștea și terorile lumii moderne, cum se întîmplă și într-un fragment din celebrul său text intitulat „Un cosmar" : „Transpirînd broboane dureroase / m-am agățat de barba verde a mlaștinii / de-alungul peretelui pentru a urca în afara / fîntînii secate // unde zăceam, unde zăceam în sînge / cu glugile lor înspăimîntătoare tremurînd asupra mea / cu ghearele lor ca săbiile unor plante mișcătoare / tatuîndu-mi căderea pe fiecare braț".

Balcanice

BLAJE KONESKI

Gheață

Înfigurată-i odaia.
Gheață.
Turturi noi amîndoi.
De parcă n-ar respira aici un copil.
Cîtă rece iscusință
Pentru a uri !

MATEIA MATEVSKI

Fundături

Ploaia depărtată cheamă la ea
Mișcarea roții-n noroi
Pe cărări de pădure
Prin scorburi puhave

Osia împotmolită se gîndește la drumul
Șoviitor printre arbori

Oamenii sînt niște insecte
În apusul de soare
Al pădurii

Norolul roade fier și resteie
Înaintea disperării țelului
Iar ploaia cade pe streașina nopții
În care luminează departe
Inaccesibila stea

În românește de
Dumitru M. Ion

SPORT

Cu peniță de sidef

● La Tampere, în Finlanda, flotila noastră de aur, condusă de Ivan Patzaichin, cel mai dibaci luptător de la Dunărea de jos, a jefuit lumina lacului Kaukajarvi și ne-a dăruit-o — lungă bucurie din Nordul cu orgi de mesteceni — s-o semănăm în trestiile nervoase ale Deltei, în seninul aburind de fulgere al Carpaților. Sîntem învățați să așteptăm de la maeștrii padelelor și pagaelor numai lunecări în vis și în mărgăritarul poveștilor ce se nasc, tremurînd, în asfințituri pe baltă, în răsărituri de fluviu întîlnindu-se cu Marea. Iviți din cîntecul pe care-l spune Dunărea în ceataluri, îmbrăcați în viforul culorilor de lingă taliene, crescuți în vraja plaurilor colindînd trei guri de rai și trei crengi de suspin românesc (horă de colinde verzi, zboruri de egrete ca dulci ninsori în creta lunii), fetele și băieții din flotila de aur știu să fie mereu cei mai buni din lume, adică știu să fie sărbătoarea despre care vorbesc apele noastre cînd se unesc și-și asumă destine noi. Din luntrea mea de la Mogoșoaia, cotropită de pojarul stelelor și pîndită de o bufniță de bronz, cu doi ochi de piatră rară, mă înclin în fața lor cu multă prietenie și le scriu numele, cu peniță de sidef, pe scoarță de plop tînăr. În loggia Brâncoveanului triumfă două fire de liliac și un stol de porumbei. Mă gîndesc că dac-aș avea un palat și un mareșal al palatului aș porunci să se întindă mesele pentru ospăț.

● Otilia Bădescu, Olga Nemeș și Anca Cheler au cules și ele frunze și altoiuri de aur la Campionatele europene de tenis de masă pentru juniori și cadeți din Suedia. Călcăm prin Nordul continentului în încălțări scumpe, va să zică. Fetele acestea minunate, trei siluete limpezi, trei lujeri de flacără pe comoara copilăriei, țes întîmplări fragede în basmul serilor de vară. Le mulțumesc și le sărut pe ciuf și pe ochii mari, plini de uimiri și de miracole. Dar parcă erau odată și niște băieți care știau să facă farmece cu minge de celuloid. Pe la Cluj-Napoca, pe la Progresul București. Știu, au crescut, s-au făcut mari, dar de ce nu mai apare nimeni în locul lor ? S-au rupt punțile ori s-au înălțat prea mult pragurile ?

● Victor Bănciulescu de la ziarul „Sportul" publică, la Editura Facla, antologia Sport și cultură. Mari personalități ale științei, artei și literaturii dintre cele două războaie, începînd cu Nicolae Iorga și terminînd cu poetul Virgil Gheorghiu, aruncă spre ideea de sport gînduri frumoase ca niște pumni de greieri împrăștiați în odaia unde sînt puse să ierneze merele văratice. Iată, spre exemplificare, un fragment dintr-un articol semnat de Liviu Rebreanu :

„Primitivii nu cunosc sporturile decît ca pasiuni utilitare. Gradul de sportivitate indică într-un fel și gradul de civilizație al unui popor. În trecut, ca și azi, popoarele cele mai înaintate în civilizație au cunoscut și practicat sporturile ca o destindere firească. Numai după ce ți-ai chircit corpul la masa de scris simți nevoia exercițiilor fizice care să-ți restabilească echilibrul între trup și suflet.

Educația sportivă adevărată se împacă perfect cu educația intelectuală. Una completează pe cealaltă".

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
32
(1 110)
Sîmbătă
13 august
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Sub semnul creației

țara trăiește sub semnul apropiatei sale sărbători naționale. Cel de-al treizeci și nouălea an al libertății noastre intră astfel în raza de lumină a faptelor care încununează o operă uriașă, de proporții istorice.

La temelia biografiei noastre, în fizionomia moral-politică și socială a generațiilor, pe verticala de gînd și faptă a fiecăruia stă neuitată și dreaptă acea măreață zi de 23 August 1944, care înseamnă totul pentru prezentul și viitorul României și dă o permanență de spirit întregului program al edificării noastre socialiste și comuniste. Centru vital al întregii națiuni, partidul nostru își îndeplinește cu cinste înalta misiune a făuririi noii societăți, s-a dezvoltat și se dezvoltă el însuși făcînd din fiecare demers al său un act de înaltă conștiință patriotică, în slujba intereselor fundamentale ale poporului, a independenței și suveranității. Ceea ce dă forță și permanentă capacitate de înnoire, viziune largă, realism și prospețime în gîndire și acțiune este faptul că în fruntea partidului și statului se află tovarășul Nicolae Ceaușescu, personalitate proeminentă a lumii contemporane, întemeietor al celor mai mari și mai necesare deschideri ale istoriei noastre către om și către țară, către problematica făuririi unui nou destin. Chiar în această vară am sărbătorit împlinirea a 18 ani de la Congresul al IX-lea al partidului, eveniment care în toată durata semnificațiilor și importanței sale este strîns legat de opera și viața conducătorului partidului și statului nostru și care, la dimensiunea tuturor transformărilor petrecute, se constituie într-un nou capitol al identității noastre naționale.

Congresul al XII-lea și Conferința Națională ale partidului stau în prelungirea acestui eveniment și au consacrat, prin programele adoptate, o nouă calitate a muncii și vieții. Construcția umană, acest atît de sensibil și de complex rezonator care este conștiința, un factor important și adeseori decisiv pentru edificarea noii societăți, a unei noi condiții morale și spirituale a omului reprezintă domeniul asupra căruia se concentrează factori sociali de maximă responsabilitate. Problema nu este nici nouă și nici veche, ea dimensionează, dacă vreți, întreaga istorie a civilizației. Avînd accente de la o epocă la alta și beneficiind, desigur, de condiții economice și sociale diferite, în raport cu însăși evoluția umană, cu progresul însuși care a marcat și marchează această evoluție. În cazul României, actuala etapă este una de tranzit, de la țară socialistă în curs de dezvoltare, la țară socialistă cu dezvoltare medie. Acesta este de fapt și obiectivul actualului cincinal. Obiectiv care implică nu numai o nouă calitate a muncii și o concentrare de efort care vizează punerea în circuit național a unor uriașe resurse tehnico-economice și social-umane, ci și o nouă calitate a potențialului de conștiință, o nouă calitate a modului de a gîndi și acționa. Ceea ce susține ca un pivot și declanșează o întreagă mișcare de idei în tot acest vast angrenaj social este și rămîne spiritul revoluționar, această vie și inepuizabilă capacitate de a vedea și simți în mod dialectic realitatea din unghiul și după dinamica propriei sale transformări. „În lupta și munca revoluționară de transformare socială a întregii țări și de edificare a noii orînduiri, orînduirea socialistă — sublinia de curînd tovarășul Nicolae Ceaușescu — partidul nostru s-a întărit continuu, devenind un partid tot mai puternic, unit, un adevărat partid de masă, stimat și urmat cu încredere de întregul popor".

Această subliniere are importanța și semnificația ei, întrucît are în vedere nu numai o istorie a strînselor relații dintre partid și oameni, dintre partid și societate, ci și o cît mai exactă cuprindere a problematicii sociale, a perspectivei în care condiția umană va beneficia și beneficiază de acea nouă calitate de care vorbim. „Socialismul — spune tot președintele României — nu este un mars triumfător, ci un drum de muncă și luptă revoluționară". Se deduc de aici, din această subliniere, toate atributele de fond ale spiritului revoluționar, ca factor intrinsec construcției, omniprezent în gîndire și faptă, în comportament și durată. El ține de permanenta nevoie a lărgirii orizontului științific și cultural, de mersul însuși al lumii și de problematica ei.

Omul acestei lumi nu arată altfel decît țara sa. El se clădește neîncetat. Și, evident, în toată arhitectura de gînduri și sentimente a acestei lumi, el, omul politic, omul moral, cetățeanul este și un argument al istoriei și al făuririi acesteia, un factor exponențial care, din perspectiva altor și altor împliniri, își construiește propriile sale nădejdi și își formulează propriile sale cerințe. Ceea ce-l definește este starea sa de spirit. Spiritul revoluționar, altfel zis, această invizibilă dar fierbinte coloană vertebrală a oricărei fapte care se angajează în istorie și angajează istoria. Iar literatura și arta sînt chemate să prezinte esența, modelul omului purtător și constructor al acestui destin istoric, personalitatea sa care se împlinește neîncetat și lasă o vie mărturie asupra țării. Sub semnul unei atari înțelegeri și din unghiul unor astfel de judecăți, cuvîntarea secretarului general al partidului la Consfătuirea de lucru pe problemele muncii organizatorice și politico-educative conține deosebit de atente și clare imperative care vizează însuși rostul creației artistice, locul și rolul literaturii și artei în construcția omului nou, a noii societăți.

Luceafărul

Maria Costea : «Romîncă»

23 AUGUST 1944 — 23 AUGUST 1983

În patria biruinței

Împodobind în August a Păcii puritate
Zăpezile luminii ne auresc ogorul
În vatra omeniei cresc holde-mbelșugate
Prin care se-mplinește pe sine azi poporul

Noi, muncitorii harnici cu dragoste deplină
Ne făurim sub soare uneltele cîmpiei
Și Țara biruinței e-o rodnică grădină
Sub oștile recoltei din largul României

Voință suverană în vîrsta sărbătorii
Aniversînd o eră de sfîntă libertate
Boltește curcubeic stindard peste victorii
Partidul Comunist îl poartă-n demnitate !

Ion Popa Argeșanu

A ȚINE PASUL CU VIAȚA

făurirea unei lumi noi, cu o societate nouă și, deci, cu o cultură la fel de nouă — deziderat de fond al revoluției noastre socialiste — implică literații și literatura la fel de profund, dacă nu și mai profund decît toate celelalte domenii ale vieții de zi cu zi, inclusiv producerea bunurilor materiale. Privit din acest punct de vedere, **documentul final** al Consfătuirii de lucru pe problemele muncii organizatorice și politico-educative de săptămîna trecută — și am numit cuvîntarea secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu — ni se înfățișează, indiscutabil, ca un plan de activitate precis, ca un însuflețitor program de acțiune. Nu vedem absolut nici o deosebire între acest document programatic și, spre exemplu, planul de producție al unui gigant combinat industrial, atîta vreme cît cuvîntul partidului, strălucit și concis exprimat și de această dată, capătă putere și spirit de lege pentru întreaga societate românească. Așa cum acel combinat ar fi pus în situația să-și închidă porțile dacă nu și-ar realiza planul, putem fi convinși că și literatura, de data aceasta, va deveni o simplă literă moartă dacă nu-și va îndeplini menirea care i se impune acum, cînd problema muncii politico-educative a devenit **„o sarcină centrală în momentul de față".** Ideea nu conține nici urmă de echivoc : **„...aceasta nu privește numai economia sau construcțiile, industria și agricultura, ci privește poate mai mult și în primul rînd arta, cultura, învățămîntul, sectoarele esențiale pentru formarea și educarea poporului nostru..."** — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea sa.

Cineva, din pripă, ar putea obiecta că literatura, prin însăși esența sa „imaterială" (ca rod al imaginației) nu se poate supune rigorilor unui plan. Acum, cînd aniversăm 39 de ani de la 23 August 1944, privind în urmă, tabloul realizărilor literaturii române din ultimele patru decenii ne dă imaginea foarte clară a unei lucrări închegate, a unei opere vaste și valoroase, concepută parcă după un anumit plan, exact ca „punerea în valoare", vorba arhitecților, a unui proiect de oraș, cartier sau clădire. **Ca și cum** cineva ar fi îndrumat-o, pas cu pas, carte scrisă după carte muncită, să ajungă unde este acum. Numai că toată această operă nu ne-a picat din cer. Desfășurarea pe etape a revoluției socialiste, dezvoltarea societății, șlefuirea conștiințelor și continua ridicare a gradului de cultură, totul petrecîndu-se sub îndrumarea neobosită a „centrului vital al națiunii" care este partidul — au fost izvoarele care au sugerat și au cerut și chiar au impus făurirea operelor literare de pînă acum.

Este limpede că „planul" care ne stă în față nu presupune deloc să ne schimbăm brusc cu-

Alex. Rudeanu

Continuare în pag. a 2-a

O misiune istorică

un substanțial capitol din ampla și profunda analiză a stadiului actual al societății socialiste românești, efectuată de tovarășul **Nicolae Ceaușescu** la Plenara Comitetului Central din iunie 1982 și la Conferința Națională a P.C.R., se referea la numeroasele transformări cunoscute de partidul nostru în formele sale de organizare și acțiune, în modul în care și-a îndeplinit și își îndeplinește misiunea istorică pe care și-a asumat-o. Contribuții noi, de inestimabilă valoare teoretică în domeniul staseologiei revoluționare, aduce secretarul general al P.C.R. în cuvîntarea rostită la recenta Consfătuire de lucru pe problemele muncii organizatorice și politico-educative de la Mangalia. Ne-a reținut atenția, mai cu seamă, o teză privind dobîndirea unei noi calități a P.C.R. : **„În lupta și munca revoluționară de transformare socială a întregii țări și de edificare a noii orînduiri — orînduirea socialistă —, partidul nostru s-a întărit continuu, devenind un partid tot mai puternic, unit,** un adevărat partid de masă (sub. n.), **stimat și urmat cu încredere de întregul popor".**

Se știe că încă de la înființarea sa, Partidul Comunist Român s-a definit, în raport cu celelalte partide din România deceniilor III—V, nu numai prin structura sa eminamente muncitorească, ci și prin obiectivele acțiunii sale politice, care dădeau substanță luptei de clasă. Însă el reprezenta — așa cum se sublinia în Declarația Comitetului Central al P.C.R., publicată în dimineața zilei de 24 august 1944 — „interesele întregii colectivități românești, deopotrivă ale muncitorimii și țărănimii, ale intelectualității și ale tuturor păturilor orășenești, ale întregului popor român". Dar asumîndu-și rolul de exponent al intereselor și aspirațiilor de libertate națională și dreptate socială ale imensei majorități a cetățenilor români, P.C.R. n-a încetat o clipă de a fi conștiința și avangarda în acțiune a categoriei sociale din care se întrupase — clasa muncitoare.

Metamorfoza din **partid de clasă** în **partid de masă** a început odată cu trecerea la revoluția socialistă, cînd s-au realizat condițiile sine qua non ale democrației reale (lichidarea inegalităților economice și sociale, înlăturarea claselor

Mircea Ichim

Continuare în pag. a 7-a

Actul de cultură — actul conștiinței

Cultura ca fenomen de suprastructură din totdeauna a fost, este și va fi un mijloc eficient de educație, instrucție, un instrument sensibil și variat de formare a conștiinței umane. Cu atît mai pregnant s-a impus și se impune în condițiile făuririi noii orînduiri sociale-socialiste, orînduirea cea mai dreaptă pe care a cunoscut-o vreodată omenirea, ca factorul cultură să-și îndentifice soarta sa cu soarta maselor, să contribuie pe deplin și prin toate formele și mijloacele ei expresive la făurirea noii conștiințe, revoluționare la toți oamenii muncii, ca ei, astfel, să poată deveni promotorii și realizatorii conștienți ai misiunii istorice de făurire a societății socialiste și comuniste. Arta și cultura au fost și vor fi mereu atribute de netăgăduit în mîinile creatorilor de frumos care pot și trebuie să exercite în permanență prin mesajul creațiilor, prin opere perene cu caracter profund patriotic, revoluționar actul educațional, creațiile lor constituindu-se într-un bogat izvor nu numai de frumuseți, dar și de modelare creatoare a omului de tip nou. De aceea, toți minuitorii condeiului, oamenii de artă, de cultură, toți scriitorii sîntem chemați să contribuim din plin, și de acum înainte, cu un efort sublim la ridicarea permanentă a nivelului de cunoștințe politice, ideologice, de civilizație al tuturor făurarilor epocii noi, revoluționare.

Aceasta nu a fost și nu este o sarcină ușoară, ci o menire care solicită din plin toate aptitudinile, cunoștințele — în special din domeniul concepției noastre revoluționare despre viață și societate, despre noile teze și concepte clarvăzătoare și aplicate la condițiile concrete ale țării noastre de către partidul comuniștilor, de către marele revoluționar — pildă vie prin viață și muncă — tovarășul Nicolae Ceaușescu — secretarul general al partidului, președintele Republicii —exemplul cel mai strălucitor de devotament, abnegație, spirit novator, revoluționar din fragedă tinerețe care în permanență ne învață prin exemplul său cum trebuie să trăim, să învățăm și să muncim în chip comunist. Urmîndu-i exemplul viu —, numai așa putem fi demni de misiunea încredințată nouă de partid, de popor. Numai atunci, cînd în permanență avem în vedere marile calități ce se cer unui revoluționar, numai dacă avem în vedere

Horvath Dezideriu

Continuare în pag. a 5-a

Porți de cîntec peste ape

Orșova la început de august. Loc ideal, amfiteatru verde de coline răsfrînte în apele imensului lac al Porților de Fier, de rostire a poeziei patriotice, a cîntecului popular românesc. Oraș în întregime nou, de o virstă cu emblema luminii, urbe de vile și parcuri, casă a 18 000 de tineri locuitori între 2 milioane de trandafiri, Orșova la cea de a opta ediție a Festivalului a creat deja o tradiție pentru recitatorii și soliștii din uzinele țării.

Aici ne-a fost dat să reauzim zilele trecute într-o spectaculoasă rostire **Patria** lui Cezar Baltag ori **Versuri de dimineață** de Nicolae Labiș, aici unde lumina zilei este o continuă dimineață, aici, unde umerii Carpaților aproape se lovesc de umerii Balcanilor prin oglinda de ape, am ascultat pe Lucian Blaga **Dați-mi un trup voi munților.** Erau recitate acestе poeme, erau rescrise de vocile Marietei Oșan din Baia Mare, Carmen Cisler din Orșova ori Elisabeta Surcel din Vrancea. Din metaforă și din vis creșteau porți ale înțelegerii între oameni, recitatorii demonstrînd că știu să selecteze adevărata poezie, să o iubească și să-i dea viață.

62 de concurenți din 31 de județe. Laminoristul Pavel Păușan din Zalău ori Iosif Pușchiță din Orșova, șofer, electricianul Vasile Avram din Săcele ori Ion Blaj din Tîrgu Mureș, Ana Noslăcan din Cluj ori Viorica Galan din Botoșani sînt doar cîteva nume care au cîștigat rivnitele trofee ale Festivalului cîntecului popular și al poeziei patriotice „Porțile de Fier".

Momentul de vîrf a fost spectacolul de gală cînd reacția spectatorilor era în consens cu deciziile juriului (muzicologii Iacob Ciortea, George Vancu, poeții Nicolae Dan Fruntelată și Ion Iuga, folcloristul Pavel

Ion Iuga

Continuare în pag. a 2-a

FESTIVALUL FILMULUI ROMÂNESC: COSTINEȘTI '83

Teme personale

În Festivalul Filmului românesc de la Costinești limita de sus și de jos a festivalului se măsoară prin distanța dintre peliculele **Pe malul sting al Dunării albastre** și **Întoarcerea din Iad**, pe de o parte, și **O lebădă iarna** pe de alta. Dacă în primul film toate componentele lui se topesc într-un tot unitar, armonios, în cel de al treilea avem de-a face cu o mostră de inadecvare artistică. Festivalul filmului de la Costinești 1983 a oferit cu alte cuvinte un eșantion cinematografic reprezentativ de la care se poate porni pentru o discuție asupra stadiului actual al producției noastre de filme.

Începem cu **Pe malul Dunării albastre** (Premiul de regie, Malvina Urșianu) pentru că filmul afișează o temă personală, urmărită cu consecvență de autoarea lui, situație mai rară în filmul românesc, unde raportul intim dintre temă și creatorii filmului rămîne o pasăre rară. **Pe malul sting al Dunării albastre este o** construcție romanescă, străbătută discret de un fir polițist, care mizează pe caracterologie, preocupare iarăși rară în contextul cinematografiei noastre. Trei memorabile portrete, cu o firească justificare internă și contextuală, impun în **Pe malul sting al Dunării albastre :** figura Zazei (Gina Patrichi, premiul de interpretare feminină), valetul (Gh. Dinică, care ar fi meritat de asemenea premiul de interpretare masculină) și fetița orfană de mamă (Elena Simion), care rămîne cel mai veridic interpret copil apărut în producția noastră de filme de la Năică, film documentar totuși,

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 5-a

• În acest număr • Personajul politic — dimensiuni în romanul românesc contemporan • Semnează : C. Sorescu • Artur Silvestri • Fănuș Băileșteanu • Poeme originale • „Popasuri vrîncene" — reportaj de Vartan Arachelian • Versuri de • Emilia Căldăraru • Dumitru Ion Dincă • Ion Mărgineanu • Cronici de artă • Breviar • Revista revistelor • Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești de Nicolae Ciobanu • Semn : „Literatura aromână" de Marin Mincu • „Tehnica alertei sau iluzoriul drob de sare" de Adrian Riza • «G. Călinescu și literatura comparată» de Al. Duțu • Pseudo-cultura pe unde scurte • Repere • Revista străină • Sport de Fănuș Neagu

XXV

În sfîrșit, luceferist...

La un an după descinderea mea în București cu un geamantan de carton presat în care aveam o plapumă, un palton întors, o halcă de slănină și trei-patru kilograme de manuscrise, m-am gîndit că ar fi cazul să public și eu în mult rîvnita revistă **Luceafărul.**

Proză aveam, poezii aveam, pînă și parodii aveam, curaj nu prea aveam, deoarece, urcînd de două sau trei ori în încăperile mansardate ale redacției aflată atunci pe bulevardul Ana Ipătescu, și văzînd trupa de debutanți foindu-se pe coridoare sau așteptînd cuminți pe băncile de lemn am zis că e cazul să prind o zi mai puțin aglomerată.

A dat cel de sus și nu știu cum am izbutit să mă apropii de Fănuș Neagu cu care m-am făcut repede „pertu" și căruia i-am dat un fragment din romanul în manuscris „Patima", un fragment de 15 pagini bătut la un birou de copiat acte. L-am dat și-am așteptat și mă sculam în fiecare dimineață la șapte să prind revista la chioșc și o deschideam frisonat, doar-doar, mi-oi vedea numele scris cu majuscule pe paginile din mijloc.

După vreo cinci luni de așteptare am urcat scările redacției și am bătut la ușa unde trona la un birou doldora de hîrtii autorul **Cantonului părăsit.** Încăperea era plină de afișe și desene supra-realiste, habar n-am cine le făcuse, și prin geamul mic pătrundea pînă sus vînzoleala străzii.

S-a bucurat și nu prea cînd m-a văzut și a zis să-l scuz că nu știe unde naiba mi-a pus manuscrisul pe care-l și-l semnase și care îi plăcuse. Și-am început să căutăm amîndoi, (de fapt mai mult eu), în toate sertarele și sertărașele, pînă și în coșul de hîrtii am căutat, dar degeaba.

Manuscrisul dispăruse fără urmă. Într-un tîrziu m-a întrebat dacă nu am o copie și eu i-am spus că n-am fiindcă l-am bătut într-un singur exemplar, (de fapt aveam, dar o trimisesem spre „tatonare" și la revista „Ateneu" și atunci a zis să-i aduc originalul că-l bate la mașină în redacție și apar în primele numere. Am adus originalul, vreo cincisprezece pagini, cum vă spuneam, și adio ! l-a rătăcit iar în vrafuri de hîrtii filfiind pe birou și nicodată n-am mai rescris acel fragment. I-am plătit-o, involuntar, după vreo doisprezece

Mircea Micu

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

RADU COSAŞU: «Ficţionarii»

Radu Cosaşu pretinde că o paznică a veceurilor de la **Gazeta literară**, unde a fost descoperit ca intrus, i-a aruncat în faţă acuzator, incredibila insultă : „Ficţionarilor !", drept care a transformat ocara în renume punînd-o pe coperta celui de al patrulea volum de **Supravieţuiri.** Nu este prea clar ce-a vrut să spună femeia de serviciu din Ana Ipătescu cu acest cuvînt pe care-l alinia semantic în imprecaţia ei cu „Vagabonzi !", dar autorul preferă să creadă că această vocabulă, infamantă în gura simplei femei, se poate aplica tuturor celor care creează „ficţiuni". Radu Cosaşu e dintre cei care sacrifică un adevăr pentru un cuvînt bine găsit.

Ficţionarii nu ni se pare a fi un titlu mai bun decît **Supravieţuiri** căruia îi răpeşte de altfel şi gravitatea intrinsecă şi pe cea cîştigată prin cele trei cărţi anterioare. Cadrul **Supravieţuirilor** este cel al revoluţiei sociale şi politice postbelice, iar eroul lor un tînăr care aspiră la investirea lui cu o altă condiţie socială şi politică prin plonjonul în plină bătălie pentru cauza revoluţiei. Nici distanţa, nici privirea lucidă a naratorului nu răpeau în **Supravieţuiri** o anume aură romantică faptelor şi oamenilor, o nostalgie care dădea cititorului încrederea în autenticitatea evocării. **Supravieţuirile**, care-şi afişează dramatismul de viziune încă din titlu, aveau şi marele avantaj de a nu arunca la coş tot acest trecut cu tineri stîngaci şi fermi, cu fraze mari şi gesturi pe măsură. Ele vorbeau despre latura diafană a revoluţiei, despre romanţiozitatea pe care a avut-o pentru unii din participanţii ei, ceea ce făcea ca aceste pagini, cu aerul unei memorialistici alerte, uşor deghizată, să-şi aibă preţul şi farmecul lor. Ultimele **Supravieţuiri,** numite **Ficţionarii** poate tocmai din conştiinţa deosebirii lor de precedentele, au o altă distanţă şi o altă perspectivă a lucrurilor. Cadrul e ideatic, acelaşi este şi eroul care-şi recapitulează întîmplările din timpul revoluţiei sociale şi politice, pentru care şi-a părăsit liniştea familiei mic-burgheză dintr-un cartier evreesc, dar distanţa şi perspectivele sînt altele.

Ficţionarii este o carte scrisă la persoana întîi, de data aceasta declarat autobiografică, **(Armonia cordului bătut de gînduri** este o autobiografie în toată legea), ceea ce răsfrînge şi asupra povestirilor precedente din **Supravieţuiri** o lumină nouă. Surpriza nu este numai de a avea de a face cu o mărturisire neted autobiografică, dar şi de a întîlni o privire mai detaşată, dacă nu cinică, în orice caz lipsită de sentimentalitatea care oferea **Supravieţuirilor** un abur afectiv atrăgător. Într-o literatură preocupată de un deceniu pe care Marin Preda l-a numit obsedant, Radu Cosaşu îşi găsise nota personală prin degajarea unei unde de frumoasă umanitate în viltoarea necruţătoare a acelor ani. **Ficţionarii** se apropie însă de unghiul întregii literaturi de care se detaşaseră **Supravieţuirile.** Volumul înseamnă o colecţie de întîmplări negative, fără speranţă pentru eroul care trece totuşi de la una la alta nevătămat, pentru a o lua de la capăt cu o nouă ispravă nefericită. Din acest punct de vedere **Ficţionarii** este o ofrandă pe altarul unei mode literare care a epuizat o temă fără s-o dezvirgineze. Colecţia de nefericiri a lui Roric pare a fi destinată să contribuie şi ea la întregirea unui tablou amplu asupra revoluţiei sociale şi politice din România postbelică. Aceste pagini, deşi făţiş autobiografice, nu intră însă în seria veritabilelor relatări memorialistice pentru că autorul preferă să se joace frumos de-a literatura. Fiecare întîmplare din viaţa lui Oscar este decupată şi ridicată la rangul de întîmplare capitală şi semnificativă.

Dacă vom urmări frecvenţa unor teme sau situaţii din **Ficţionarii** ajungem repede la concluzia că amorurile şi veceurile ocupă un loc important, de prim plan în carte. Roric aşteaptă o tovarăşă de curs politic într-o cofetărie. Amor eşuat : Nelly, convertită la comunism, este nemulţumită că prietenul ei şi-a schimbat numele din Oscar Rohrlich în Radu Cosaşu şi, în plus, tatăl ei, fost legionar, îi interzice această legătură. Într-o cofetărie clujeană „Vita dulci", eroul nostru citeşte ziare inaccesibile muritorilor de rînd, presă franţuzească, mîngîind pe coapsă o ospătăriţă, pe Kati. **O baie de umanitate** relatează o altă experienţă erotică, cu o activistă frigidă, care e interesată doar de formularîle spectaculoase ale bărbatului care spera mai mult decît atît şi are surpriza să descopere că e doar obiect de curiozitate intelectuală. În **Telefoane şi tangouri** este vorba de un amor telefonic cu o femeie care acceptă specia, condiţionată de importantele ei răspunderi. **Viaţa frazei** nu trece fără un amor în iarbă la debarcader, comis de un tovarăş just, pe care acum fosta victimă, adică povestitorul, îl are la mînă fără a şti să se folosească de prilej. **La „Monj"** este istoria picantă a altui amor cu fata şefului de la care-i venea sancţiunea politică. Şi aşa mai departe. Aceeaşi pasiune a experienţelor erotice pe care am mai întîlnit-o în **Grădinăriile** lui Felix Aderca se desfăşoară aici într-un cadru nou, plăcerea eroului fiind aceea de a coabita cu şefe de cadre, cu fiica marelui şef sancţionator etc. Dacă ar fi să ne rezumăm la **Ficţionarii** pentru a ne referi la climatul anilor cincizeci ar trebui să ajungem la concluzia că timpul cel mai mult oamenii şi-l petreceau făcînd amor sau folosind binefacerile toaletei. Cum însă aceste povestiri sînt mai curînd de speţa jurnalului intim, nu li se poate cere să aibă amploarea şi rigoarea marilor relatări memorialistice.

Lumea cărţii este una de activişti sau de activiste, prilej de a face portrete, dintre care unele notabile. Tînărul revoluţionar de 17 ani care are intransigenţa în sînge şi le ştie pe toate, încît poate la nevoie să alunge cu o propunere porcoasă pe incipienta logodnică de la Huşi a mai tînărului coleg de revoluţie se desprinde din paginile cărţii. Radu Cosaşu ştie să reţină detaliile esenţiale şi să caracterizeze din mers. Este poate figura cea mai vie şi mai luminoasă căreia Radu Cosaşu i se consacră în carte cu toată inima. Ceilalţi activişti sînt sau naivi, sau inculţi sau rigizi. Personajul principal al cărţii circulă printre nişte marionete manevrate de sforile unor principii pe care nu le-au asimilat. Fatalmente ei este un neînţeles.

Ficţionarii evoluează în direcţia colecţionării unor cazuri de deviere a conduitei produsă de condiţia de activist. Luminozitatea romantică din **Supravieţuiri** a dispărut aici aproape cu totul. Fotografia acestei lumi este bună, dar analiza sau înţelegerea ei absentă. Locul acestor întîmplări, cînd nu este patul sau ceva similar, ţine de clădirile oficiale, odăi redacţionale, sedii instituţionale, resturante, veceuri publice sau particulare, gama lor este diversă, case de odihnă. Dacă am admite că această carte este o carte despre deceniul marilor transformări postbelice, ar trebui să admitem prin absurd că ea a fost o revoluţie de cameră. Dacă aceştia sînt eroii însoţitori şi acesta cadrul general, să vedem cum este eroul principal. Roric provine dintr-o familie de mic burghezi, este conştient de asta şi preferă revoluţia burgheziei. Cartea s-ar mai putea de aceea numi **Ce-a păţit Roric de cînd a întors spatele micii burghezii şi s-a azvîrlit în braţele revoluţiei.** Păţaniile lui Roric ca revoluţionar picaresc sînt savuroase şi ar putea oferi material pentru un Decameron al revoluţiei, dacă cineva ar lua în serios această perspectivă asupra ei. Postura de victimă în care apare personajul principal de-a lungul întregii cărţi, victimă a vicisitudinilor revoluţiei pe care a încercat s-o slujească este, din pricina prea multelor femei şi amoruri din carte, neconvingătoare. Roric acceptă orice umilire şi orice schimbare refugiindu-se în relaţii pasagere, mai mult sau mai puţin salvatoare.Dreptul pe care şi-l asumă acest erou principal al ficţionarilor de a-i judeca pe cei din jur este cu atît mai caracterizant. El are o mare putere de observaţie şi plasticitatea expunerii, dar nu şi o reală superioritate. Singura lui soluţie este perversiunea de a întreţine relaţii cu femeile mediului care-l sancţionează. Acceptă, ficţiune sau nu, să facă pe spionul unei tinere femei căreia-i va distruge astfel logodna, nu fără a-i fura un sărut într-un tramvai. Pe scurt, Roric nu este convingător ca victimă, iar imaginea revoluţiei la care el participă — ca şi inexistentă. Căldură şi adevăr rămîne în **Ficţionarii** peste tot acolo unde este vorba de familia eroului principal, de Gramama, de tata şi de mama, de zilele de sărbătoare evreească trăite în copilărie. Acolo unde însă autorul cere direct compasiunea cititorului, cartea suferă de sinceritate, de lipsa... ficţiunii. Ficţiunea a dispărut tocmai în Ficţionarii. **Supravieţuirile** pierd în cea de a patra parte a lor calitatea iniţială. Trecută franc în perimetrul memorialisticii, proza lui Radu Cosaşu suferă de insuficienţa observaţiei şi rarefierea substanţei.

M. Ungheanu

ION IUGA: «Ieşire din vis»

Penultimul volum de versuri al lui Ion Iuga, **Binecuvîntata civilizaţie** (1981) aducea o noutate în lirica indeajuns de previzibilă (imagistic şi tematic) pînă atunci a autorului. Poetul rămînea cîntăreţul nordului natal, evocator al acestui spaţiu şi glorificator al virtuţilor străvechilor săi locuitori, dar, alături de acesta, coexista (fără să se opună ireductibil) civilizaţia citadină, nu doar acceptată resemnat, ci recunoscută ca parte a propriei fiinţe poetice. Observam, comentînd volumul, că amintirea spaţiului originar capătă contur doar în cadrele „binecuvîntatei civilizaţii", ceea ce determină un sunet nou în poezia lui Ion Iuga. În următorul volum de versuri, **Ieşire din vis** (Editura Eminescu, 1982), schimbarea la faţă a poetului este şi mai vizibilă, marcînd chiar limbajul poetic. Doar poemul cu care se deschide volumul aminteşte de Ion Iuga din Marmaţia : „Acasă mi se pune laviţa copilăriei în faţă / simt mina mamei mărturisindu-mi păcatele / Ea plînge şi-mi zice : / cît n-ai trădat fraţii, surorile eşti fiul meu / cît n-ai batjocorit omul şi casa omului eşti fiul meu / cît n-ai lovit şi n-ai ucis eşti fiul meu / cît rostesti bărbăteşte şi cînti eşti fiul meu / cît priveşti fără umbră în ochii copiilor eşti fiul meu / Cît faci avioane din hîrtie şi prinzi fluturi şi / intri în scalda riului eşti fiul meu / cît sapi în grădină şi umbli cu mere roşii în buzunare eşti fiul meu / cît spargi nuci pentru prietenii tăi care cîntă / lacrima de prună şi / te închizi în palma satului eşti fiul meu / cît ştii hotarele casei şi îngenunchi la mormîntul tatălui / eşti fiul lui şi al meu / cît n-ai furat şi n-ai murdărit obraz de femeie / eşti fiul lui şi al meu / cît ştii să zideşti o fîntînă pentru setea inimii / dintr-o ţiputură eşti fiul lui şi al meu / stai pe laiţa cioplită de patruzeci de generaţii / şi-i la fel de grăitoare / împreună stai cu cei peste două sute de verişori / din tată şi mamă — / cînd te va lovi povara vremii strigă — / laiţa aceasta zboară cu numele meu" **(Laiţa).** Dar, după acest portret, cu prea puţină poezie, tot ce urmează este alteeva.

Temele poeziei rămîn aceleaşi (erosul, timpul, obîrşiile, poezia) dar limbajul este altul, exprimînd voinţa de înnoire şi evoluînd către încifrarea sensurilor. Mare parte din poeme par a fi doar descripţii, dar, în spatele decorului, se lasă ghicită anxietatea, fin disimulată de imagistica fastuoasă : „Ard în castani / cuţitele serii lucind ca peştii în apă // se îmbracă oraşul / cu picioarele ude intră octombrie prin case / şi lipeşte pe covoare frunze de ceară / prin care vedem moartea afară // mai simt pe piele nisipul marin sarea soarelui / atît de jos coborîte peste grîpa cuvintelor / şi aceste frunze lipite pe umeri / scrisori fără rost în mîinile poştaşilor / rătăcind într-o capelă ambulantă / / a murit vara în struguri / lupii pe coline îmbătate au intrat în oraş / cu flăcări lovind castanii şi umbrele // pisici sălbăticite prin crengi / cuţitele serii şi vîntul" **(Cum arde toamna).** Alteori, teama capătă dimensiuni coşmareşti, terorizează şi obsedează. Poemele, cu tentă expresionistă, transcriu deruta fără cauză, iar retragerea în vis nu oferă spaţiul securizant dorit ci, dimpotrivă, generează un „loc periculos", expus infernului lăuntric : „Cum să înţeleg / imi alergă prin somn / o fiară cu o frunză albastră pe spate /\ ca două ulcele de sticlă-i sînt ochii / şi blana ca preeria uscată de flăcări // un corn ca un plug răscoleşte pămîntul / celălalt aprinde aerul // strig după mine însumi / nu deschid ochii — / cizme în marş aud / strivindu-mi mărunţaiele" **(Preeria din somn).**

Nelinişteа, care aşează fiinţa, se opreşte doar în faţa a două bastioane inexpugnabile. Unul este iubirea. Poezia erotică exprimă liniştea spiritului şi jubilaţia simţurilor : „cînd dormi în patul de rouă / cum îţi plutesc coapsele sinii în mîinile riului / şi-n catifeaua de seară a apei / părul tău un steag arzînd / pe oglinda ce se sfarmă de tine // ascultă peştii de argint în urechi / polenul zburdîndu-ţi pe gene / între tărmii tăi ărămii dinspre patimă / ochii riului şi pietriş în genunchi // lasă-mă pierdut în şaua de argint // calul meu alb a trecut de mult riul / străjer pe culme / îţi veghează somnul" **(Cînd dormi).** Imaginile aliază senzualitatea şi diafanul, instaurînd un echilibru compensator. În plan estetic, lirica erotică este lucrul cel mai convingător din volum.

Celălalt bastion de netrecut este poezia. O încredere nemărginită în forţa cuvîntului poetic protejează eul liric, rezistent acum la agresivitatea timpului şi a vremurilor. Poezia nu este nicidecum o oază de linişte, ea nu exclude drama, suferinţa, dar sensul creaţiei determină asumarea virilă a acestora : „Asemeni plugului deştelenind îşi taie cărare / un stol de porumbei încălţînd din iarbă cuvintele / vorbele noastre pe care le uit / vorbele voastre în convalescenţă // rănite cuvintele cu gura de singe îşi ridică gîndul pe aripă de mătase // poemele amirosind a cer / cînd ceru-i o baltă albastră / şi noi goliţi de sentimente respirăm vinovat / din poemul ca un vis în benzină / ca un vis incendiat de chibritul aprins / de mina ceţoasă ce zboară şi peste gardul a două silabe / poem / obraz spintecat cu barda / clopot fără limbă aşezat pe vînt". **(Poemele).**

Ieşită din aceste spaţii privilegiate, fiinţa redevine fragilă, vulnerabilă, acuzînd impactul cu violenţa lucrurilor. Meditaţia despre sine adînceşte deruta, duritatea rezultatului introspecţiei reclamînd, din instinctul autoconservării, o expresie eufemistică. Portretul de acum este extrem de îndepărtat de acela din deschiderea volumului, marcîndu-se astfel distanţa dintre două virste, poetice şi biologice : „O cană de porţelan capul meu / o cană de porţelan şi de fum / îngerul din cană-i inecat / şi-aburesc pereţii de privire // o mînă străină mi-a rupt toarta / singura legătură cu inima mea / cineva mi-a muşcat marginile / să nu înţeleg puterea ochilor / apoi un războinic în zale mi-a spart-o / şi a fugit îngerul din mine / din capul meu spart a fugit" **(Ieşire din vis).**

Această pendulare între stările de graţie şi cele de derută creează tensiune poetică, binefăcătoare discursului liric. Cînd se îndepărtează de acest cîmp de forţe, poezia eşuează în prozaism sau retorică, neacoperită de substanţa ideatică, aşa cum se întîmplă în poemul de mici dimensiuni, intitulat **Gîndul :** „Ce-i aerul acesta-n somn / din tulburata mea grădină / pe geamuri desenează vîntul / un subţiad Eschil un ţărm grecesc / învaţă umbra să se certe / la Istanbul un cer — exil / spinii armate-n Bărăgan / ard chiar cetăţile din veste // eu trec pe cîmp cum orice an / şi cad ispitei / cîmpul este / chiar gîndul mare Patriarh".

În tot, **Ieşire din vis** este o carte care mărturiseşte încercarea autorului de a-şi apropia un nou limbaj poetic, mai adecvat la ceea ce se crede că ar fi sensibilitatea cititorului contemporan. Deocamdată, ezitările se simt, rămînînd ca volumele următoare să le şteargă şi să consolideze noul drum poetic. Premise ca lucrurile să evolueze astfel sînt numeroase în **Ieşire din vis.**

Valentin F. Mihăescu

ION VASILE ŞERBAN: «Literatură şi societate»

Creşterea interesului pentru cercetarea sociologică a literaturii în ultimul timp, atît prin lucrări cu caracter aplicat, cum ar fi **Originile romantismului românesc** de Paul Cornea sau prin studii teoretice ca **Sociologia literaturii.** Cîteva puncte de reper şi **Literatură şi civilizaţie** de Traian Herseni este un fapt de domeniul evidenţei. O listă chiar şi incompletă a lucrărilor de acest gen şi a culegerilor ce cuprind contribuţii parţiale în domeniu, vorbeşte de la sine : **Literatura în actualitate,** Editura Dacia, 1971; **Literatură şi artă în societatea noastră socialistă,** Editura politică, 1972; **Critică, estetică, filozofie,** Ecitura Cartea Românească, 1972; **Artă şi comunicare, Editura Meridiane, 1971;** Grigore Smeu, **Relaţia social-autonomă în artă,** Editura Academiei, 1976; Ernest Maşek, **Arta — o ipostază a libertăţii,** Editura Univers, 1977, **Etic şi estetic. Studii de estetică şi teoria artei,** Editura Meridiane, 1979; **Artă şi ideologie,** Editura Junimea, 1979, etc. Pe această traiectorie se înscrie şi volumul lui Ion Vasile Şerban, **Literatură şi societate** (Editura Eminescu, 1983) dar aparţinînd unui alt stadiu al dezvoltării problemei. Şi nu ne referim la cîştigurile informaţionale ci la o altă nuanţă a gîndirii teoretice. Demersul său nu este atît unul de sociologia literaturii cît de „interpretare sociologică a literaturii" acîcă de statuare a unei critici literare sociologice. Ceea ce înseamnă că autorul se va preocupa mai puţin de literatura ca fapt şi instituţie socială, fără a le neglija, şi mai mult de literatură ca modalitate artistică de incorporare a faptului social: „Există şi o dimensiune sociologică a «creaţiei», a lumii fictive, a structurilor formale, a interiorităţii operei ca atare; ea se distinge însă de dimensiunea sociologică a operei ca obiect al realităţii sociale, al cărui destin „exterior" se împlineşte numai înlăuntrul societăţii. A le confunda şi a le lăsa în această confuzie sub (numai) unghiul de vedere al sociologiei literare, înseamnă să acceptăm pentru critica şi teoria literară un interes parţial al literaturii, săracit de determinările complexe şi adînci ce provin din relaţiile ei cu societatea şi, în acelaşi timp, să oferim sociologiei literare un obiect de studiu ale cărui exigenţe îi depăşesc posibilităţile." (224) Distincţii utile ce aspiră să despartă apele şi să stabilească limitele de competenţă ale fiecărei metode. Deci, prin excludere, această complexă abordare care să ţină seama atît de determinările circumstanţiale sau „legăturile extratextuale" ale operei, cum le numeşte I. M. Lotman, şi specificul ei literar ar reveni unei ramuri interdisciplinare, şi anume, **critica sociologică.** Este incontestabil, demn de toată stima, efortul lui I. V. Şerban de a clarifica termeni şi concepte, unele compromise, sau folosite impropriu şi abuziv, pentru a le reda exactitudinea şi pertinenţa necesară. Aşa sînt, spre exemplu, sintagmele „literatura, expresie a societăţii" sau „opera reprezentativă" pentru timpul său, în numele cărora s-au comis confuzii şi extrapolări nepermise, transformîndu-se literatura într-o ancilla politicus: „Între reprezentativitatea socială a operei şi caracterul ei reprezentativ, în plan literar, trebuie făcută o clară delimitare. Reprezentativitatea estetică, dacă vrem să păstrăm acest termen, nu este decît un sinonim al valorii artistice în sine ; ea decurge din puterea evocativă a lumii instituite, în care clipa istorică a fost astfel configurată încît se anulează pe sine ca moment individual, concret localizat, devenind un semn al lumii omului ca umanitate". (211). Autorul nu se sfieşte deloc să discute şi despre conceptele de „angajare literară" şi de „partinitate" ca formă radicală a celei dintîi, limpezindu-le sensurile, definindu-le şi plasîndu-le la locul potrivit între factorii genetici ai operei, fără a minimaliza dar nici exagera importanţa lor. De fiecare dată, criticul nu uită să sublinieze literaritatea operei, autonomia ei estetică: „Conceptul de angajare în literatură este un concept estetic şi nu unul social. El evidenţiază atitudinea socială ca reflex al formei artistice şi nu atitucinea socială în sine. Motiv pentru care angajarea nu refuză conceptul de autonomie a literaturii, situîndu-se înlăuntrul cadrului delimitat de ea. Opţiunea socială se resoarbe în structura poetică, aceasta singură rămînînd revelatoare." (110). Din păcate, nu totdeauna acest lucru este pe deplin înţeles şi literatura este uneori receptată şi comentată în funcţie de alte criterii. I.V. Şerban analizînd pe larg rolul major al factorului social şi istoric în geneza operei, încearcă însă, mereu, să prevină suprapunerea lui cu realitatea fictivă a operei ce trebuie apreciată după criterii estetice şi nu de altă natură. În acest sens, decisiv mi se pare capitolul **Socialitatea interiorităţii literare** din care citäm: „Opera există ca autonomă şi eteronomă (totalitatea raporturilor cu exteriorul, n.n.) în acelaşi timp, eteronomia fiind obligată — spre a fiinţa artistic — să apară în forme autonome; ceea ce presupune — dincolo de aparenţe — o existenţă nouă (cu alt statut şi alte funcţii) pentru faptele ei. Obiectualitatea lumii operei, care întruchipează faţa eteronomă a acesteia, este (chiar ca obiectualitate asemănătoare pînă la suprapunere cu lumea reală) o totalitate de fapte, obiecte , idei cu totul altele decît cele reale, fiinţînd artistic numai în măsura în care au devenit alteeva. Acest **alteeva** poate fi explicat prin caracterul fictiv, prezenţa formelor care au in-format, mărturia unei proiecţii subiective, deci chiar semnele autonomiei." Am apreciat între altele la I.V. Şerban că nu a încercat, cum se spune, să-şi tragă spuza pe turta lui,şi, deşi perspectiva a fost sociologică nu a uitat nici un moment, specificul subiectiv-artistic al textului literar, polemizînd chiar, cu viziunea acuzat sociologică a lui Goldmann sau Escarpit. Este o poziţie susţinută din unghiul disciplinei pe care o teoretizează în „avant-premieră», critica sociologică al cărei obiect l-ar constitui, în fond, autorul nu o spune suficient de clar — „socialitatea interioară a operei". Este însă la fel de limpede că nici un demers al criticii sociologice nu se poate desfăşura fără suportul mai larg al sociologiei literare, cel puţin în unele aspecte ale ei. De altfel, demonstraţia autorului respectă implicit acest deziderat. După o introducere în probleme **(Preliminarii istorice)** şi o aprofundare teoretică **(O epistemologie a relaţiilor interdisciplinare)** urmează dezvoltarea originală a temei, **(Literatură şi societate, Premisele criticii literare sociologice)** şi o încheiere care aduce în sprijin argumente de ordinul sociologiei literaturii sub forma unei „schiţe istorice" a problemei **(Interpretarea sociologică a literaturii)** din care nu lipsesc şi referirile româneşti (Ibrăileanu, de pildă) şi, mai cu seamă, contribuţia lui C. Dobrogeanu-Gherea. Volumul **Literatură şi societate** impune prin seriozitatea şi rigoarea argumentaţiei, prin elasticitatea opiniilor şi, nu în ultimul rînd, prin reflecţii teoretice personale ca cele din **Socialitatea interiorităţii literare şi Premisele criticii literare sociologice,** care se impun a fi reluate şi dezvoltate într-o construcţie critică de anvergură.

Paul Dugneanu

În sfîrşit, luceferist...

Urmare din pag. I

ani cînd i-am pierdut şi eu un portret despre Ion Bănuţă.

Trei luni m-a sunat la cele mai neaşteptate ore din zi şi noapte somindu-mă să-i găsesc manuscrisul că altfel vine el şi îl caută singur.

A venit într-o dimineaţă cînd nu eram în birou şi mi-a deschis toate sertarele în care aveam mii de pagini pentru Almanahul literar. A căutat atît **de metodic** încît mi-a trebuit o săptămînă să le pun într-o ordine cît de cît acceptabilă.

A doua bucată de proză, de la care mi-am luat la un moment dat adio, se intitula **Vulpea** şi era o schiţă scurtă. I-am dat-o lui Nicu Velea în grădina Casei scriitorilor şi bucata a fost citită pe loc cu o repeziciune de necrezut şi semnată pe loc şi virită în buzunarele hainei. Doi ani am aşteptat să apară, şi Nicu zicea să am răbdare, şi eu aveam. Pînă la urmă, mi-a declarat plin de o sfîşietoare tristeţe că se pierduse în tipografie.

În sfîrşit, abandonînd ideea de-a publica proză, m-am înfăţişat la Ion Gheorghe cu nişte poeme în vers liber fiindcă auzisem că astea-i plac.

Am intrat timorat în biroul secţiei de poezie şi autorul „Megaliticelor" s-a uitat la mine ca un hipnotizator, măsurîndu-mă cu o privire critică.

Le-a citit şi mi le-a înapoiat sfătuindu-mă să pun mîna şi să mai citesc.

Să citesc poeţii clasici şi să mă las de **aiureli** moderniste. Drept pentru care m-am şi lăsat...

Debutul meu în **Luceafărul** se datorează lui Ştefan Bănulescu care era redactor şef. Mi-a luat un grupaj, nu mi-a promis nimic dar, după două săptămîni, am apărut cu o coloană. Mai apoi, Nicolae Dragoş mi-a încredinţat o rubrică de parodii şi, în sfîrşit, acceptat ca **luceferist,** de vreo cîţiva ani încoace, public săptămînal ceea ce cititorii ştiu.

La douăzeci şi cinci de ani de la apariţie, revista cu nume de astru străluceşte în inima mea cu aceeaşi intensitate.

Porţi de cîntec

Urmare din pag. I

Ciobanu şi profesorul Eleodor Popescu, preşedinte al Comitetului judeţean pentru cultură şi educaţie socialistă Mehedinţi), aceşti spectatori inimoşi care au umplut sala pînă la refuz trei zile continuu. Au fost aduse în scenă cîntece noi şi cîntece vechi cu parfum arhaic, cîntece autentice alături de marea poezie dar, cum se mai întîmplă, unii din concurenţi au readus texte poluate de enunţuri şi lozinci, texte altoite pe coloana unor vechi şi îndrăgite cîntece, nişte forme hibride de neadmis. Norocul spectatorilor că aceste din urmă au fost puţine. În ansamblu acest recital-concurs a fost de aleasă ţinută estetică prin ce a avut mai de preţ, el a încununat o săptămînă de activităţi ideologico-culturale. Orşova este un oraş nou al poeziei dintotdeauna. Poezia se scrie într-un anumit timp, dar devine oglinda tuturor timpurilor dacă rămîne-n rostul şi în uneltele ei. În Orşova oamenilor în virstă de numai peste două decenii ne-am convins încă o dată.

A ţine pasul cu viaţa

Urmare din pag. I

loarea cernelii sau dioptriile ochelarilor prin care privim viaţa înconjurătoare. Nu înseamnă să ne dezicem de cărţile scrise pînă acum sau să le ingropăm în uitare, ceea ce ar fi la fel de absurd ca dărîmarea liniei ferate dintre Salva — Vişeu sau distrugerea monumentalei şosele Transfăgărăşene, pentru a numi doar doi poli ai evoluţiei noastre materiale şi spirituale. Ceea ce ni se cere este să ţinem mai îndeaproape pasul cu viaţa de azi, să fim şi mai prezenţi şi mai activi în mijlocul ei.

Aşa cum proza şi dramaturgia, poezia şi critica şi publicistica literară de pînă astăzi au oglindit, într-o mare varietate de stiluri, fiecare după posibilităţile sale şi la vremea lor, culoarea şi pulsul şi spiritul etapelor revoluţionare parcurse, scrierile noastre de astăzi şi de mîine n-au altă menire decît de a reflecta, cît mai fidel şi constructiv şi folositor, etapa de azi şi de mîine a dezvoltării spiritualităţii româneşti. Să nu uităm că, în mare măsură, nivelul de cultură şi profunzimea conştiinţei contemporanilor noştri, făuritori ai acestei societăţi, îşi trag rădăcinile şi din literatura scrisă de noi. Cu trecerea vremii, cititorii ne-au cerut scrieri tot mai profunde, tot mai complexe, care să cuprindă tot mai adevărat munca şi viaţa lor interioară, năzuinţele, visele, speranţele şi zbuciumul sufletesc, bucuriile şi tristeţile, adică tot ceea ce este omenesc în oameni. Privind înainte, sondînd preferinţele cititorilor de azi şi de mîine, să nu omitem că avem şi vom avea de-a face cu conştiinţa şi gustul evoluat şi cultura generală ale unor **revoluţionari de profesie ;** cu alte cuvinte, ne vom adresa unor oameni reprezentînd o sinteză completă a omenescului !

Asemenea eroi urmează să fie personajele literare din cărţile viitoare, şi nu se pune nicicum problema falsă să-i inventăm ; ei există printre noi şi-n mijlocul nostru şi nu trebuie căutaţi cu luminarea ! Cu acea forţă vizionară pe care o are scriitorul autentic, el poate crea şi insufleţi, în paginile sale, atît figurile luminoase ale trecutului îndepărtat, cît şi — mai ales — prototipul, etalonul, omul complet al viitorului, eliberat de zgura sufletească, nimănui utilă, adunată din erorile ocazionale. Din astfel de cărţi, filtrate prin lumina blîndă a speranţei şi încrederii în tot ce este mai bun, vor învăţa cititorii să fie tot mai curaţi la suflet, mai plini de iubire şi de seninătate, mai pătrunşi de înţelegerea revoluţiei pe care, împreună, o înfăptuim. Ştiind clar ce avem de făcut, nu ne rămîne decît să ne aşternem la muncă !

BREVIAR

■ **O ADEVĂRATĂ REVISTĂ BĂNĂŢEANĂ.** Începînd cu nr. 30, din 29 iulie 1983, revista timişoreană „Orizont" prezintă o faţă cu totul nouă, cu mult mai interesantă decît aceea cu care ne obişnuisem. În locul publicaţiei cu rubrici înghesuite, şi cu o perspectivă estetică vizibil redusă şi unilaterală, „Orizont" a devenit, în modul cel mai salutar, o expresie a literaturii bănăţene majore. Ca şi „Astra", a cărei poziţie braşoveană indică, de fapt, efortul redacţiei de a fi o instituţie naţională, „Orizont" a îmbrăţişat cu tot ce are aceasta mai bun, ideea „demetropolizării" şi a „localismului creator". Numărul 30, aşezat sub genericul „Timişoara — topos şi adecvare" cuprinde contribuţii de cel mai acut interes pentru configurarea unei specificităţi bănăţene în cultură. Alături de tableta lui Anghel Dumbrăveanu („Proiectul unui miracol"), revista publică un eseu („Lupta cu minotaurul") semnat de C. Ungureanu (un excelent cunoscător al istoriei şi literaturii bănăţene), un interviu cu Franz Liebhard, luat de Nikolaus Berwanger, două pagini (fragmentariste) ale lui Livius Ciocîrlie, care debutează şi în proză, o masă rotundă, sub genericul „Timişoara-topos şi adecvare", unde sînt concentraţi arhitecţi şi istorici ai artei, interesaţi de viitorul edilitar al oraşului. Două anchete adîncesc această viziune „bănăţeană" într-o totul lăudabilă. Întîia, sub titlul „Timişoara, un posibil topos literar," culege opinii ale lui I.M. Almăjan, T.L. Birăescu, Al. Deal, Andrei A. Lillin, Mircea Şerbănescu şi Crişu Dascălu. Alta, care nu propune întrebări ci o „stare de spirit" a locului (sub titlul „Punctele cardinale ale oraşului") e o monografie afectivă a Timişoarei văzută de C. Ungureanu, Daniel Vighi, Teodor Bulza, Antoaneta C. Iordache, Iosif Costinaş.

Dacă adăugăm la acestea grupajul „Despre arme şi litere" (unde Adriana Babeţi stringe paragrafele din cronici vechi dedicate Timişoarei) obişnuitele rubrici mai vechi, cu un caracter gazetăresc manifest (cum ar fi „Cronica măruntă", „Magazin"), obţinem imaginea unei reviste de cultură de o ţinută intelectuală excelentă, cu opţiuni de data acesta cu adevărat solide. Este încă o probă a temeiniciei acelor periodice a căror viziune culturală se deschide către marile constante ale spiritului naţional.

■ **DEZBATERILE „AMFITEATRULUI".** Numerele pe iunie şi iulie 1983 ale revistei studenţeşti „Amfiteatru" consacră cîte două pagini unor dezbateri care, pentru cititorul obişnuit, nu au cine ştie ce interes. Întîia, din iunie, convoacă nişte semnături cvasi-necunoscute (Dan Pavel, S. Avram, F. Berindeanu, Iulian Costache, I. Buduca) spre a demonstra că unele din cărţile care au cîştigat premiile U.T.C. pe anul 1982 nu au întrunit condiţiile obligatorii pentru această consacrare. Dacă facem abstracţie de aşa-zisele argumente, evident şicanatoare, nu putem să nu ne întrebăm din ce motiv tinerii şi evident neexperimentaţii recenzenţi omit şi un aspect care, în acest caz, este important : acela al valorii politice şi sociale a unor astfel de cărţi. S-ar putea adăuga la acestea că dezbaterea din „Amfiteatru" se dovedeşte o... bună probă pentru lipsa de solidaritate a generaţiei tinere, idee al cărei opus e promovat de „Amfiteatru" ! Cît priveşte ancheta din nr. 7, asupra condiţiei unor genuri minore din literatură, care, pasă-mi-te, ar fi omise din judecăţile curente ale criticii, oricine ar putea să facă o comparaţie între tonul revendicativ şi războlnic al prologului dezbaterii şi răspunsurile unor autori de azi, mai ales din generaţia matură, care au opinii în vădită discordanţă cu acelea ale iniţiatorilor discuţiei. Patru pagini de revistă, din două numere, care au un conţinut izbitor inutil. E frumos ?

■ **DE LA CLASICI LA CONTEMPORANI.** De o mare bizarerie ne apare recenzia publicată în „Universitatea Comunistă" nr. 2 din 1983, de, probabil, studentul Adrian Niculescu despre monumentala lucrare „Getica" de V. Pârvan. Tonul sălbăreţ şi mereu echivoc nu ar fi atît de surizător cît ideea, care pluteşte peste tot, după care nimic nu ar fi pozitiv în „Getica". Titlul ? Un furt. Subtitlul ? O şaradă. Conţinutul ? Mai mult unul de istorie „materială". În fond, adaugă el, „Getica" e doar o parte dintr-un posibil triptic, în plus, azi depăşită de ştiinţa care, deh, a evoluat impetuos. O simplă calitate găseşte necunoscutul, A. Niculescu acestei recenzii : aceea de a fi apărut azi „tocmai acum, cînd tracomania pare a fi în ofensivă"(?!) Pe ignorantul student pare-se că profesorii lui nu l-au învăţat ceea ce trebuia să-l înveţe : că „Getica" e o carte monumentală, că exemplifică un moment capital în teoria specificului naţional, că e, în definitiv, o contribuţie de istorie „spirituală". În schimb, în mintea lui A. Niculescu zace ideea aberantă că azi „tracomania" e în ofensivă, părere care emană dintr-o gîndire plină de bezne. De unde ar proveni aceste idiosincrazii, faţă de valori, ale unor studenţi certaţi cu învăţătura şi, în ultimă instanţă, de ce trebuie acestea tipărite „la gazetă" ?

A. S.

„SĂ REDĂM REALITATEA, DAR SĂ GĂSIM COPACII TINERI, SĂ GĂSIM TOT CEEA CE ESTE BUN ȘI DEMN ÎN SOCIETATEA NOASTRĂ, ÎN MUNCA ȘI VIAȚA CONSTRUCTORILOR SOCIALISMULUI. POPORUL – ÎN CARE TINERETUL ARE UN ROL DE SEAMĂ – OAMENII MUNCII SÎNT CEI CARE AU REALIZAT TOT CEEA CE AM OBȚINUT ÎN DEZVOLTAREA SOCIALISTĂ A PATRIEI NOASTRE. EI SÎNT EROII CARE TREBUIE SĂ-ȘI AIBĂ LOCUL ÎN FILM, ÎN TEATRU, ÎN POEZIE, ÎN ARTĂ, ÎN LITERATURĂ, ÎN PICTURĂ, ÎN TOATE DOMENIILE CREAȚIEI ARTISTICE ! PE EI TREBUIE SĂ-I PREZENTĂM !"

NICOLAE CEAUȘESCU

PERSONAJUL POLITIC

dimensiuni în romanul românesc contemporan

Una dintre caracteristicile cele mai interesante din punctul de vedere al sociologiei literare pe care le-a căpătat proza românească de azi este, fără îndoială, apropierea mai strînsă de realitate, dar o apropiere care nu are nimic de-a face cu o viziune idilică, naivă, despre realități. Este, am putea spune fără teama de a greși, o viziune politică lucidă al cărei scop final nu e altul decît acela de a revela adevărul vieții noastre. Pe fundalul acestui fenomen care poate fi cuprins în larga mișcare de literatură politică, aflată astăzi, la noi în plină efuziune, o poziție dintre cele mai însemnate este aceea cîștigată de proza mediilor muncitorești, de literatura de evocare istorică a istoriei mișcării comuniste, în fine chiar de literatura în mijlocul căreia se află, ca un element esențial al vieții politice contemporane, activistul de partid. Numeroase din romanele apărute în ultimii ani dovedesc acea luciditate a opticii politice noi, despre care în nenumărate rînduri a vorbit secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Recentele indicații, de o importanță istorică, de la Consfătuirea de lucru pe problemele muncii organizatorice și politico-educative, arată încă o dată cu putere că opțiunile politice ale unei importante părți a literaturii noastre concordă cu ideile teoretice cele mai înaintate. Aceste îndemnuri ale tovarășului Nicolae Ceaușescu nu au găsit literatura actuală nepregătită : atitudinea ei politică lucidă, fermă, este, așa cum rezultă și din cîteva importante romane de azi, un bun cîștigat, un temei pentru cît mai largi dezbateri viitoare.

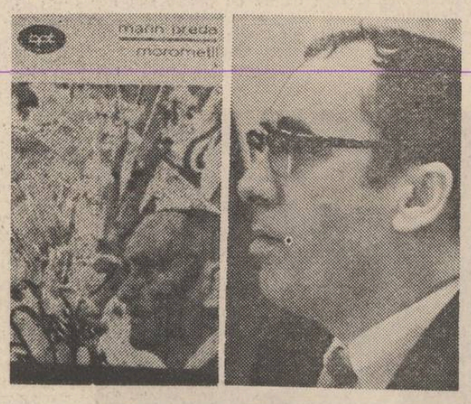

«Casa grădinii»

„Ca să redevii normal și viața ta să aibă un sens ar trebui să învingi decepția și să revii asupra credinței. Nu credința a fost rea, ci faptul că ai fost silit din pricina unei înfrîngeri s-o părăsești". E îndemnul pe care i-l face pictorița **Simina Golea** fostului și viitorului activist de partid. **Niculae Moromete.** Cuvintele ei adună, sub o stea a speranței, frămîntările și incertitudinile omului pe care-l iubește. Relația de comuniune dintre ei a atins, în clipa cînd ea îl invită la această decizie intensitatea care poate deschide ușa de la odaia de taină în care zac amorțite sau abandonate marile virtualități.

Simina știe acum totul despre Niculae Moromete. A intrat de tînăr în partid și a lucrat în activul unei raionale. Cu entuziasmul vîrstei : a sa și a noii societăți. Fără să șovăie. Biruind dificultățile. Confruntat cu o realitate dramatică și cețoasă. Drumul **„noii religii"** (formulă recurentă în **Morometii II** și **Marele singuratic**) se derulează sinuos, deloc triumfal, mai degrabă dramatic, tincturat de accente tragice, așa încît cucerirea unei borne lasă în urmă jertfe, dar și cadavre și un sentiment de victorie amestecat cu o senzație indefinibilă, de pelin amar. Cameră ideală de rezonanță a contextului, Niculae Moromete este, în regia integră a lui Marin Preda, și unul din personajele emblematice ale epocii : victima care va renaște.

Epica se cunoaște și poate fi prinsă în cîteva fraze. Metafora care structurează existența protagonistului (și, implicit, **Marele singuratic**) o constituie recluziunea lui voluntară. Îndepărtarea sa din activul raionalei e o injustiție, dar, ajutat de prietenii vechi, el va face din ea o izbîndă. Îndemnat de unul dintre ei se dă **„la fund"**, urmînd să-și cîștige existența undeva departe de satul natal, în grădina de flori a unui fost castel. Concomitent, studiază și devine inginer horticultor. E o recluziune benefică. Niculae Moromete deprinde aici arta de a fi a florilor, avînd posibilitatea să compare cu ea felul de a fi al semenilor. Grădina îi șterge, pentru o vreme, amintirile realității crude și îi pansează rănile. Viețuirea în grădina cu flori nu va fi însă decît o etapă în viața lui Niculae Moromete.

Abandonul e numai aparent. Grădina cripteză aceeași metaforă ca și atelierul de pictură al Siminei. Amîndouă reprezintă turnul înalt din care lumea poate fi contemplată ; poate fi, adică, înțeleasă superior. Dealtfel, romancierul nu înfățișează epoca propriu-zisă de sihăstrie a protagonistului, ci numai momentul opțiunii (în **Morometii II**) și momentul, mult mai amplu al ieșirii din ea (în **Marele singuratic**). Existența insolit isihastă nu-i vindecă pe deplin rănile eșecului de odinioară și nu-i dizolvă idealul. Să nu uităm ce i se citește pe față cînd prieetenul său îi propune soluția recluziunii voluntare : **„Avea o privire care arăta că în ceea ce îl privea va face orice i se va spune să facă, dacă îi rămînea neatinsă speranța activității politice care îi plăcea așa de mult".** Dar, după ce a contemplat realitatea, Niculae Moromete va trebui să se lase recuperat de ea.

Proces dificil, care redeschide răni încă sîngerînde. Nu are timp însă de a i se sustrage. Concretul dă buzna peste el. Grădina, pînă atunci edenică „se transformă dintr-odată într-un model în mic al contemporaneității. Ridicîndu-se de pe filele tratatelor, ochii personajului află și aici lumea ; cu tot ceea ce o caracterizează : o tipologie umană năucitoare în diversitatea ei, relații complicate în care gîngășia coagulează cu duritatea, unde noblețea nu poate anihila murdăria, iar sentimentele alese riscă adesea să fie subminate de cele joase. În grădina aceasta se îndrăgostește Niculae Moromete de Simina Golea, dar aici se produce și o crimă stranie ; și iubirea și crima fiind corolarul aceleeași lumi. Aici, cei doi îndrăgostiți petrec nopți macedonskiene, de dragoste îmbătătoare, dar aici, protagonistului i se ivește posibilitatea de a lua cunoștință de o lume ea însăși înfloritoare divergent, aceea artistică, în care cîte un promotor al „didacticismului" organizează serbări zgomotoase. Aici, în lungi discuții cu Simina, Niculae își rememorează, după ce citiva ani o ignorase, tinerețea. Cu alte cuvinte, protagonistul parvine la ideea că nimic din ceea ce e omenesc nu trebuie să-i fie străin. Ca un veritabil loc de inițiere, grădina paradisiacă îl supune pe pro-

C. Sorescu

Continuare în pag. a 6-a

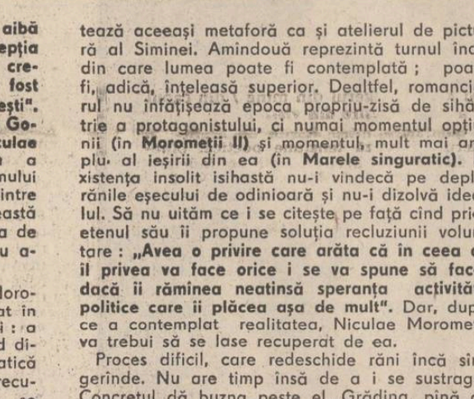

Literatură și document

Prozatorul contemporan al lumii „științeriste" e, fără nici o discuție, Constantin Turturică, autor pînă în acest moment, pe tema aceasta, a două romane solide, „Filozof de închiriat" și „Cheia de contact" (acesta din 1983). Adăugind la acestea un volum de schițe, „Scoaterea casei din pămînt", care este debutul, unde lumea constructorilor se vedea încă foarte bine, rezultă că autorul e preocupat, cel puțin din cîte cunoaștem, deocamdată, de domeniu. „Filozof de închiriat" și „Cheia de contact" formează, în definitiv, un roman în două volume, fiind istoria unui scriitor care voiește să scrie o carte despre șantier și, spre a putea înțelege fenomenele din interior, se școlarizează ca macaragiu „deghizîndu-se" în chip inteligent, fără putință de a fi recunoscut de cineva.

Dacă socotim tehnicile de azi ale „documentării" scriitoricești înțelegem că metoda lui C. Turturică nu e cu totul nouă, dar, la proporțiile ei, este originală. Ca să scrie un volum de poezii despre nopți pe oceanul Atlantic, Ion Gheorghe se îmbarcase pe un vas de pescuit, viețuind acolo cot la cot cu matrozii. O carte a lui Vasile Nicorovici despre hidrocentrala de la Porțile de Fier a fost scrisă în proporție de mai bine de trei sferturi în dormitoarele comune ale șantierului. Imnele despre cele trei țări române, ale lui Ioan Alexandru, s-au compus și prin călătoriile „eminesciene" ale poetului care a călcat țara cu pasul, făcînd nesfîrșite pelerinaje. Pentru ciclul „Zăpezile de-acum un veac", eminent roman-fluviu în curs de definitivare, Paul Anghel a făcut o documentare îndelungată, mai dură decît aceea pe care ar fi făcut-o un istoric. Mai sînt și alte exemple. Indiferent de materia asupra căreia se exercită, scriitorul cu conștiință literară are nevoie de „documentare" înțelegînd prin aceasta cunoașterea directă a fenomenelor, accesul pe viu la datele nemijlocite atunci cînd e cu putință și, dacă nu, atunci cînd obiectul e deja „istoric", examenul fără partialitate al documentelor care s-au conservat. Întrucît îl privește pe C. Turturică am semnalat altădată ceea ce rămîne, esteticește, durabil în proza lui de șantier; de altfel, autorul, care a mai publicat și un remarcabil roman de medii funcționărești, „Tribunalul fiecărui individ", pare a se orienta către alte medii, curiozitatea lui sociologică lucrînd însă cu o putere care nu se poate nega. Nu e, în această literatură a șantierului, numai o temă a scriitorului, apărut, ca într-un roman de „dix-huitième", în chip de „fals străin" care descoperă totul cu uimire; alături de această formulă, aici întrutotul memorabilă, stă și o pe deplin interesantă viziune sociologică empirică, rezultată din „fotografierea" instantanee a evenimentelor care ne înconjoară. Peste tot, prozatorul se retrage cu carnetul în mînă și notează, în secret, ceea ce vede și ceea ce aude: acest procedeu e de efect, însușirea izbitoare a literaturii lui C. Turturică pare a fi, de aceea, precizia limbajului de medii felurite. Însă în literatură nu conteză „geneza" ci rezultatul, fiind prin aceasta fără semnificație metoda de sociolog de teren (cu tot ce presupune ea, inclusiv ancheta). Din moment ce opera conține un limbaj diferențiat și, prin verificare, plauzibil, atunci ea rezistă și esteticește.

Odată ce am observat că limbajul e, din unghi sociologic, izbutit, ar rămîne să vedem optica pe care prozatorul a adoptat-o în examenul lui. Sînt unii care, atunci cînd sînt chemați să descrie șantierul găsesc că este recomandabil să privească totul de sus și să facă un soi de poem, ca într-o plimbare cu avionul la joasă înălțime. Acest soi de reportaj poematic, de o caracteristică hotărît transfiguratoare, nu are în vedere, totuși, adevărul vieții noastre: cine privește realitatea din foișor poate compune teze generale însă fără specificitate, ceea ce în proză e hotărîtor. Alții, care presimt această primejdie, au, din contră, ideea de a vedea totul în sumbru, reacționînd în felul lor la sforțările „poematicilor" de a idealiza. Acest neo-naturalism, atent la detaliu, e, se înțelege, lipsit de idei generale, descriind o umanitate care ar părea lipsită de conștiința țelurilor generale, ceea ce deposedează, în ultimă analiză, omul de „umanitatea" din el. În ceea ce-l privește pe C. Turturică observ că el a știut să se țină departe de extreme, scopul lui dovedindu-se a fi înțelegerea evenimentelor și explicația lor cu ochii obișnuiți cu mediul. În definitiv, lumea mediilor speciale (și șantierul e unul dintre acestea) are o legătură de tip epistemologic cu folclorul: nu poți explica nimic din ceea ce nu înțelegi, la fața locului și avînd în vedere circumstanțele.

Pentru aceasta, prozatorul a simțit că este nevoie să fie un judecător umanizat: el a descris totul cu sinceritate, după însemnări, însă în același timp nu și-a reprimat pasiunile, afectivitatea, idiosincraziile. El este un om viu, care simpatizează și urăște, cunoscînd, pe această cale, integralitatea universului studiat. Inițial document de viață, „Cheia de contact" s-a transformat, prin acuitatea viziunii estetice, aproape conduitiste, în literatură de bună calitate.

Artur Silvestri

«Dragostea și revoluția»

— „Pierd o bătălie, nu și sensul vieții...", zice în finalul primului volum al trilogiei *Dragostea și revoluția* de Dinu Săraru, doar pe jumătate resemnat, Tudor Cernat, unul din protagoniștii cărții. Aceasta pare a fi „filosofia" stenică a întregii opere. Bănuiesc că ea va străbate tot edificiul epic proiectat.

O viață de om nu înseamnă doar o bătălie mai ales cînd o asemenea bătălie e pierdută). Știu aceasta și puternicul bărbat, directorul Tudor Cernat (în fața delațiunii hilare a propriei soții), și Alexandra Terența Rudeanu, fiică a unei familii scăpătate, ajunsă, în cele din urmă, după o bună bucată de vreme de umilință a istoriei, cercetătoare la Institutul de Istoria partidului, și, bineînțeles, înțeleptul prim-secretar Dumitru Dumitru, trecut și el, într-o perioadă anterioară, printr-o grea încercare. Urmărind un triplu raport (între viață și moarte, între existența individuală și cea colectivă, între utopia și realitatea modului de viață comunist), Dinu Săraru propune o patetică meditație asupra valorilor și sensurilor societății socialiste în această carte — ca, de altfel și în celelalte două anterioare : *Niște țărani* și *Clipa*. Dar, dacă, acolo, istoria era interpretată și explicată prin prisma actualității, de data aceasta, materia cercetată fiind însăși actualitatea, ea nu se mai explică, ci este implicată în toate actele existenței. Acum nu se mai caută „țapi ispășitori" în trecutul mai mult sau mai puțin depărtat, istoria (puternic implicată și ea, cel puțin prin destinul Alexandrei Terezia Rudeanu) devenind nu obiect de reparație, ci de revelație. Iată, tînăra și distinsa cercetătoare Alexandra Terezia Rudeanu este fiica unei vechi familii boierești, cu rădăcini ce urcă, în istorie, pînă în vremea lui Mihai Viteazul, și chiar mai departe. Înțelegîndu-și destinul, ajutată fiind, în principal, de modelul etic pe care i l-a oferit bunica sa — ea însăși obsedată de Revoluția franceză, femeie tenace, plină de voință și, finalmente, de putere, — a reușit nu numai să se elibereze de rănile „obsedantului deceniu", dar chiar să le înțeleagă — și iat-o acum, în anii de după 1965, venind să contribuie la reconstruirea vechiului conac al familiei sale — o mîndrie arhitecturală a locurilor —, cochetînd de la egal la egal cu un înalt demnitar al partidului, gata să dea ea însăși lecții de etică comunistă unor personaje cu un „dosar" mult mai puțin încărcat decît al său. Nu cine ai fost contează acum în primul rînd, ci cine ești în prezent, ce sens au și ce spun nu vorbele, ci faptele...

Pînă și vechiul și integrul comunist Dumitru Dumitru este suspectat de scriitor pentru o eventuală scleroză, pentru o posibilă înghețare a propriei conștiințe în tipare mai vechi. Chiar dacă, teoretic, el dă drept de cetățenie socială și eroii („— Va fi foarte greu, ne va fi foarte greu, continuase Dumitru Dumitru, dar va trebui, totuși, să acceptăm și eroarea ca făcînd parte, sigur nu fatal, dar firesc, oricum, din complexul nostru concept care guvernează practica edificării noii lumi și noii societăți"), așadar, chiar dacă, în plan filosofic, ideea de libertate implică și dreptul la eroare, — în practică, el, Dumitru Dumitru, personajul lui Dinu Săraru, dă uneori impresia unui anumit dogmatism, cu toate că, iarăși, teoretic, era conștient de riscul acestuia : „Într-un plan superior filosofic noi nu facem, evident, abstracție de această categorie, însă atunci cînd deținem puterea și o exercităm, noțiunea de eroare ne devine străină". Altfel, cum să nu-i impuți că prezidează o lungă și lălîie ședință a cărei urmare va fi destituirea directorului general Tudor Cernat, despre ale cărui calități, despre a cărui nevinovăție era absolut convins ? De ce a tolerat o asemenea inscenare ? De ce nu s-a bătut pentru adevăr? De frica lui Anghel Tocsobie, secretarul de la centru ? De frica lui David Visarionovici Cezar, instructorul venit să citească scrisoarea calomnioasă a soției lui Cernat ? Poate că, la vîrsta și funcția lui, Dumitru Dumitru nu mai putea să aibă libertatea de spirit, impetuozitatea și franchețea lui Niculae Mihalache, tînărul secretar al județului. Dar nici tăcerea și consimțămîntul dat la sancționarea lui Cernat nu i se pot trece cu vederea. (Poate că următoarele două volume simplifică sau complică — cine știe ? — această suficiență artistică a personajului). Fac această observație pentru că, date fiind datele problemelor abordate, cunoscîndu-i-se, deja, biografia, mă aștept la o existență mai complexă. Știu că el știe că „lupta cea mai grea nu e cu dușmanul, ci cu tovarășii", dar tocmai de aceea nu-i pot înțelege — deocamdată — espectativa. Prudență ? Plictiseală ? Amorțire ?

Chiar dacă Anghel Tocsobie, Alexandra Terența Rudeanu și Tudor Cernat rămîn sub un anumit con de umbră, esteticește vorbind, ei sunt mai expresivi. Tudor Cernat, de pildă, deși nu apare în prim-plan, deși nu „se vede" pe scenă decît foarte puțin, este foarte prezent, prin ricoșeu (mai cu seamă în partea a doua a cărții), iar replica lui finală definește un caracter puternic, așteptat cu mult interes în volumele următoare.

Cele mai vii personaje rămîn, desigur, „secunzii" : Manuil Păianu, secretarul cu probleme organizatorice, Ghiță Praz, secundul lui Dumitru la incendierea conacului Rudenilor, soția lui Ghiță, David Visarionovici Cezar, „secundul" lui Tocsobie, soția, necunoscută la față, a lui Tudor Cernat. Monocorzi, clădiți pe cîte o singură trăsătură, ei își dezvoltă „personalitatea" prin relieful pe care li-l conferă prozatorul, prin radicalizarea acelei idei dominante care-i definește. Ghiță Praz, de pildă, este țăranul cam naiv, dar sincer, devotat, fără gînduri ascunse, care a contribuit, după puterile sale, și în felul său, la construirea noii societăți și, de aceea, la moartea sa vine tot satul să-l conducă pe ultimul drum. Dimpotrivă, Manuil Păianu rămîne, în tot ceea ce face (și, mai ales, în ceea ce spune și gîndește) tipul arivistului care a beneficiat din plin de „condițiile socialismului", judecînd „la rece" atîtea „dosare", atîtea „cazuri", dar nefiind capabil să-și înțeleagă și să-și asume drama propriei familii (ii rămîne fiica în străinătate). Tot astfel, pigmeul David Visarionovici Cezar, deși are și el o cumplită dramă familială, citește imperturbabil delațiunea Carmiei Cernat cu seninătatea și incizia unui procuror, fiind ab-

Fănuș Băilești

Continuare în pag. a 4-a

Țara în August

Imnul mîndriei

Pe treptele munților tăi țară
peste cîmpia ta milenară
se-nalță tricolorul meu
în arc de triumf – curcubeu –

Țară fără de moarte
îmbrăcată cu brazii anilor noi
ai fost stavilă aprigă la puhoi
și ai făcut vulturi din noi.

Țară a dorului nestins
cu dragostea ta ne-ai cuprins.
În doine, hore și balade
ai clădit triumf de cascade.

Țară, zidim chipul tău de mîine
în pace, cu iubire și pîine.
Înălțăm imnul mîndriei
Partidului, României.

Timp etern

Poetul
nu are vîrstă !
Inima lui
bate mereu
sub faldurile țării !

Viața
la noi
se măsoară
după anii patriei
și după
aripile visului.

De aceea
noi iubim
poezia
și pîinea patriei.

Mihai Culman

Despre Libertate

Vorbesc cu dreptul imprescriptibil al celui născut
în Patria Română, spre cinstirea
Limbii Române și a tot ce înseamnă
întemeiere și dreaptă așezare a Luminii
în Patrie !

„În afara Libertății nu există popoare !"
A susține contrariul e ca și cum
ai susține că zborul e un plăcut exercițiu în cuști
și lanțurile sînt cea mai frumoasă brățară cu care
istoria împodobește gîtul popoarelor
spre a le face fericirea deplină.

„Libertatea e un bun cîștigat și e egală cu dreptul
de a privi direct și cu îndrăzneală în ochii
albaștri ai zilei de mîine",

„Libertatea are miros adînc de sudoare, de sînge
de luptă, de muncă, de cîntec
greutatea ei e aceea a Luminii
în vară pe arborii tineri ai Patriei,
sensul ei e acela de la noapte spre zi,
COMUNISMUL – sărbătorescul ei nume !"

Marius Stănilă

Patria reverberînd lumină

Aua ecoul laudelor țării
intru acei mari ziditori de faptă
din crez carpatic pînă-n imnul mării
pe unde trece Eminescu-n șoaptă.

Clopot de dor legat de grinda zilei
a zare de lumină-n dungă sună,
trifoiu-n patru foi e semnu-argilei
de rumenire dinspre grina bună.

Pasărea vieții zboară spre departe
popas fecund avînd pe creanga mîinii
ochii români citesc a păcii carte
din care curge dulce-aroma pîinii.

Un Trup viteaz, un demn cîrmaci a toate
din Dunărea de rod la stea de vrere,
sufletu-i cald ca o lumină bate
a patriei cinstire și putere.

Ion Socol

Sub steag de roșu vis

Mi-am pregătit grădina de cules,
Strămoșii vin pe față să se spele
Că riurile nasc atîtea stele
Și plouă cu albastru-n univers

Cînd veșnicia țării e o hrană
Din care pruncii întocmesc cuvinte
Eroii vin țărina să-și alinte
Poate mai au de vindecat o rană.

E țara – OM cu inima bătînd,
Un clopot alb cu dangăt de milenii
Frunzele ei -un infinit de genii
Sînt steagurile roșii fluturînd.

Nicolae Sinești

Patriei cînt

Mi-e dragă țara asta ca o faclă
ce arde-n pom de sărbătoare sfîntă
mi-e drag să joc p : pirtii – promoroacă
și să miros a busuioc și-a nuntă

Mi-e dragă țara asta ca un imn
în care împletesc cuvinte-alese
ce vin dinspre bătrîni –duiosul ritm
parcă plutește tainic peste mese

Mi-e dragă țara asta ca o mamă
ce-și mîngîie copiii mulți pe șolete
și nu mă satur – muica mea olteancă
de duioșia doinelor din vetre

Eugenia Crăciun

Tărîm românesc

Tărîm de vis înalt, cutezător
Cascadă de iubire și de cînt
Străluminînd o aripă de dor
Ce ne-nveșmîntă-n tainic legămînt

Din care torțe vii își iau tăria
Etern, într-o lumină tutelară
Reverberînd luceferi peste glia
Ce se rotește-n osia stelară

Dăm zborului nemărginirii noastre
Matricea libertății și soliei
De-a înflori sub viscoliri de astre
Nuferii albi ai păcii și frăției

Nicolae Roșianu

dumitru ion dincă

Armurier

în orașul betonului

Numai pentru tine iată-mă sosit în capitala
betonului
armurier al Bărăganului purtînd pe umeri
iarba de dincolo de Styxs
ți-am așteptat părul îngropînd ochii ciudați
ai orașului
cu o pleoapă pentru mine de bărbat
neomenește de tînăr și de învins.
Ai văzut la fiecare colț care ne aștepta
sărutul pîndeau ienicerii de noapte,
puzderia de lumini, scăpărarea șinei
de tramvai pe umerii pămîntului roditor
mă căutai tu dragostea mea ți-era atita
dor de mine
ca o pasăre ucisă sub aripa fiului la întîiul
lui zbor.
Așteptam clipa totală să-ți recunosc
corabia buzelor
ancora din ochi lăsată spre mine drept
țărm de debarcare
te-a durut, știu, mai mult amintirea fiorului
inițiatic
mai mult decît iubirea noastră dintotdeauna
nemuritoare.
Peste beton vor pieri ape, se vor nărui
munți, oameni vor pleca
le va lua locul sămînța întreagă fără
cenzură și fără de păcate
vom răsădi macii la polul globului căzut
în adîncuri
macii răniți de tine într-un lanț de griu,
în peșterile însingurate.
Ți-e teamă de iubire, de largul inimii,
de vîntul cuceritor și damnat
care bolborosește oceanul în care ne-am
născut amindoi
dar nimeni și nimic nu va putea mînji
arhitectura visului
ramură din sîngele vieții pentru amîndoi.
Ești visul meu în care iată înot ca un
șoim fără aripă
trăind cu uimirea țăranului iubirea de-o clipă.

Trag greu la țărm

E noapte iar, în acest paradis
doar vizuinele sîngelui nasc furtuni
și iată se-nvăluie blîndă năframă
unduind păcătos
pînă acoperă fără greșeală
ghetele atîrnînd în icoană.
Poate-au plecat corăbiile,
poate s-au dus vulturii de beznă
și-o monedă de trecere n-ai cum să-ți cumperi
doar lumina solzilor tăi transparenți
ca o ultimă cale lactee.
Intr-un tîrziu limba de fum
se mută dezvelind lumina,
iar tu, doar tu mai fluturi,
și nu mai știu de-i noapte sau pămînt
trag greu la țărm și parcă nu-i
nici-o corabie și nici nu sînt...

Constelația Lebedei

Pînă la steaua care ne-a rămas, doar aripa
vultului pleșuv luminează
golul ancorei în urma corabiei bîntuită
de pești spre mare
și-n această catedrală acvatică doar vîntul
ne frînge axioma sărutului total
încercînd să tulbure cu frunzele tale
iubirea noastră nemuritoare.
Te apleci pe umărul meu drept, sînt numai
marmură pentru tine
iar la atingerea buzelor noastre setoase
de împreunare
vislesc unda valului de sentimente către
cerul înstelat al gurii
și amîndoi deodată ne subjugăm unei alte
aurore boreale.
E partea de emisferă la care trudim iarăși
deopotrivă
iubit și femee tu cea mai clară carte
de vizită a nopții
în care încărunțesc grijile marilor planete
sub care
ne rostuim deopotrivă mame și tați,
neamuri și morții.
Constelația Lebedei, marele Albion
al universului nostru
linia paralelă, simplă, a inimii către globul
stelar
ce știi tu dragostea mea legămîntul meu
simplu cu viața
despre ultima dinastie din marele arhipelag
boreal ?
Iată de ce mă închin ție și numai inimii tale
numai sărutului tău plecat din orizontul
țărînii
să posedăm mult mai tîrziu amîndoi
deopotrivă
ceasornicul din dedesubturile lumii.
El bate femee ca un crin sau mai mult
ca un banc de pești
pus să supravegheze țărmul de marii
noștri pirați
care vor să ne ia zălog iubirea și s-o vîndă
pe alte unelte
în țara în care monezi de trecere nu poți
să mai bați.
Așa că tu mai așteaptă-mă, mai privește-mi
fotografiile
autografele vîndute la licitația iubirii
doar numai tu știi dragostea mea cea mai
lungă
că eu te iubesc cum numai viața o pîndesc
crocodilii.
Pentru noi în Constelația Lebedei Albionul
a dispărut
rămîne să traversăm împreună altă
cale lactee
și tot deodată să împușcăm mistreții
sîngelui săgetînd
echilibrul de la Marea Marmara la Marea
Egee
Adică strîmtoarea noastră a iubirii de jale
Constelația Lebedei pentru amîndoi
nemuritoare.

Cuvintele încărunțind...

N-avem o cumpănă, mamă,
cerul nu mai ajunge.
Vezi la fîntînă lanțul bate
dincolo de pol, zaua ființei.
Și în acest pustiu de arbori
ca o uriașă catedrală de frunze
iată, mai izbucnesc numai trei
din cele zece porunci...
Firul ierbii sub ceața de rod
bate sub pustiul de fructe
în care inima urcă înfrunzit catarg
care nu mai arată din cînd în cînd
timpul probabil al lumii,
și iată pe undele radio nu mai exist
indiferent de frumusețea poemului
spus oamenilor
pentru că sub dealul istoric
un om cu busola adevărului
nu mai îndreaptă către spațiul ființei
acul magnetic ;
doar tu, dincolo de superstițiile fizicii
nucleare.
mai știi că ne leagă pămîntul
mai simți peste frunze cum încărunțește
dinspre mine spre tine, cuvîntul...

Dragostea și revoluția

Urmare din pag. a 3-a

solut convins că își face datoria — o datorie sfîntă, patriotică, în fața șefului său, Tocsobie — și, cine știe ?..., poate că se va auzi măcar la centru de devotamentul, de priceperea, de intransigența sa revoluționară... Gravate în apătare, aceste personaje dau în cel mai înalt grad măsura talentului de satiric și polemist al lui Dinu Săraru. Ca și scrisoarea calomnioasă, de un grotesc hidos, a soției lui Tudor Cernat, scrisoare asemănătoare însemnărilor de „jurnal "ale unui alt delator — nenorocitul de Anania din romanul *Orgolii* de Augustin Buzura. Pentru că, de-ar fi fost atît de instruită, nu ar fi putut debita inepțiile pe care le debitează în scrisoarea sa interminabilă.

În vădit contrast cu această soție de director general apare soția lui Ghiță Praz. Dumitru Dumitru meditează îndelung la acest paralelism și, în genere, la nevoia ca unii activiști de partid să vadă o înmormîntare la țară. „Trimestrial" — ca la o reciclare. Ar avea multe de învățat de acolo : că, de pildă, viața, cunoaște și ea o limită : că trebuie respectată o anumită „rezistență a materialelor", că ceremonia religioasă își are și ea rostul ei bine stabilit și nu poate fi ușor eradicată din conștiința oamenilor ; că libertatea și democrația găsesc aici un cadru firesc, natural ; că drumul lung pînă la groapă — „ultimul drum" potențează meditația și, prin reculegerea pe care o prilejuiește, umanizează ; că... atîtea altele. Astfel, „mai învățăm și noi cum se trăiește" — îi zice Dumitru Dumitru unui coleg de-al său mai tînăr care, perplex, nu pare să înțeleagă nimic : cum, adică, „cum se trăiește ?" — „ei erau doar la o înmormîntare". Dimensiunea „țărănească", venind parcă dinspre „cugetările" lui Brâncuși, conferă volumului o adîncime filosofică pe care, de obicei, cărțile „de actualitate", cărțile „cu activiști" nu o prea au.

Desigur, cartea lui Dinu Săraru are unele scăderi. Îi dăunează stilul jurnalistic al autorului, unele încercări de „filosofie mioritică" (v.p. 44), dar acestea numai pe alocuri pentru că, pe de altă parte, nu o dată Dinu Săraru obține în multe asemenea fraze lungi, cu observații de autentic prozator, o reală vibrație poetică (vezi debutul capitolului al doilea, dar nu numai acesta).

Dincolo de toate aceste observații de amănunt, pe deasupra lor, plutește o conștiință vie, o implicație de scriitor militant, o vocație de prozator al vremurilor noi, dotat și cu darul angajării pe baricade, dar și cu simțul unui gras humor al măștilor (cf. pp. 303—305), pentru care, într-adevăr, revoluția nu se poate face fără dragoste. Iar dragostea curată (de bine, de frumos, de femeie, de patrie) nu poate duce decît, dacă nu direct la practicarea actului revoluționar, măcar la înțelegerea și acceptarea lui, act, în definitiv, tot revoluționar.

Popasuri vrîncene

vartan arachelian

Ce deosebește diamantul de cărbune ? Tainice sînt căile prin care locurile, ca și oamenii, reușesc să se identifice în istorie prin fapte și evenimente care se ridică deasupra uitării. Pe o astfel de matrice secretă a străbătut timpurile spre noi și străvechiul ținut al Vrancei. Pămînt frămîntat de repetate mișcări vulcanice, convulsii produse după un calendar geologic încă nedescifrat, Vrancea are un statut geografic special. Uriașa surpătură de pămînt ce se întinde de la miază-noapte spre miază-zi este străjuită la dreapta de crestele munților împăduriți iar în stînga de cîmpia Siretului.

Șușița la nord și Putna la sud au ros în scoarță porțile de intrare în cetatea de piatră a Vrancei. În mijlocul uriașelor alunecări de pămînt, pe care zvîrcolirile din adîncuri ale magmei le-a produs, se află străvechile sate ale răzeșilor. Sînt risipite pe coastele dealurilor parcă încă de la facerea lumii. Oamenii — și vrîncenii stau ca o dovadă — nu sînt numai copii soarelui ci și ai muntelui. Așezați pe aceste locuri unde fiecare aruncătură de ochi iți amintește mereu de invincibila mișcare telurică, oamenii de aici au în pasta lor intimă nesupușenia care nu de la soare le vine ci de la muntele pe care se cațără și care-i hrănește.

Țara Vrancei, chiar și atunci cînd se afla în cuprinderea Moldovei sau a Munteniei, liberă de autoritatea domnească a fost și nu va fi greșit de loc Cantemir cînd vorbea de existența, încă din zorii istoriei noastre, a unei republici vrîncene.

Ciobani și podgoreni vestiți, cioplitori în lemn și meșteri de case ei împlineau aici și rosturile grăniceritului. Obiceiul munților le era pravilă pe cît de simplă pe atît de dreaptă și vrîncenii nu ascultau de trimișii domnești decît dacă și aceștia înțelegeau să se supună datinilor locului. Ștefan cel Mare, vrîncean și el, le respecta cutumele nu numai din datoria pe care o împlinim, de-alungul întregii vieți, față de locurile unde ne-am născut, ci și din logica intimă a domniei la a cărei corvoadă se angajase și față de oamenii de aici, care serviseră dintotdeauna patria lor cu o devoțiune exemplară. Vrîncenii țineau multe privilegii asupra pămîntului și pentru ele aveau să se judece pînă aproape de zilele noastre, dar privilegiul la care au ținut cel mai mult și de care niciodată nu s-au lăsat jefuiți a fost acela de a rămîne oameni liberi. Ei născuseră Miorița, ale cărei nestemate risipite prin satele vrîncene le adunase Alecsandri, pe pămîntul lor se sărbătorise, într-o zi viforoasă de iarnă, unirea de la 1859, pe pămînturile acestea se îngrămădiseră în urmă cu șaizeci și șase de ani, puhoaie de dușmani țintind uciderea ființei noastre statale.

Prin cine știe ce trainice cărări ale soartei Vrancea revenea în dureroasa actualitate a neamului românesc și cu ea aveau să se identifice din nou ondulațiile istoriei aflate acum la o cotă amețitor de înaltă.

Binecuvîntate locuri alcătuiesc vatra românească dar ea e, în egală măsură, și oglinda fidelă a neamului care o stăpînește căci, nu-i așa ?, o țară are noblețea pe care o legitimează vrednicia fiilor săi.

Panciu e un punct minuscul pe harta țării. Secole de-a rîndul localitatea a fost identificată cu faimoasa podgorie, una dintre cele mai vechi și mai mari din țară, făcînd parte, alături de alte faimoase podgorii de la Odobești și Crucea, din „hinterlandul" cetății Vrancei.

Faima de podgoreni a păncenilor le-a adus oare, o bunăstare pe potrivă ?

În 1938, aflăm din Enciclopedia României, producătorul vindea vinul cu patru lei, iar cumpărătorul îl cumpăra de cinci ori mai scump. Cel ce mijlocea comerțul lua și partea leului. Ce însemnau cei patru lei pe litru de vin aflăm tot din acea inegalabilă alcătuire enciclopedică : „În regiunea Mississippi cu munca pe două zile (pe o plantație — n.n.) un negru își poate cumpăra o pereche de ghete, iar la noi un țăran ar trebui să muncească 45 de zile".

Din cei 2 162 de locuitori, patruzeci la sută erau neștiutori de carte, deși comuna urbană Panciu avea două școli primare, o școală de meserii pentru băieți și un gimnaziu industrial de fete.

Așezată cam la mijlocul fostului județ Putna, la poalele dealurilcr, pe malurile pîrîului Șușița, la douăzeci și opt de kilometri de Focșani, nouăzeci și unu de kilometri de Galați și două sute treizeci și doi de kilometri de București, populația localității se împărțea între cei ce munceau podgoriile — cei mai mulți la număr și care luau o cincime din rodul muncii lor — și cei ce negustoreau vinurile — puțini la număr — care luau patru cincimi din contravaloarea mărfii produse de ceilalți.

O fabrică de spirt din vin și o distilerie de rachiu arătau și ele puținătatea preocupărilor de valorificare superioară a roadelor : cei mulți înglodați în datoriile contractate la **Banca podgoreanului**, nu puteau visa la nici o altă inițiativă de industrializare, cei prea puțini la număr cîștigau, cu eforturi minime, prea mult ca să se ostenească cu zidirea unor stabilimente industriale.

Dar nu numai această urbe intrase într-un cerc vicios.

„Cu ce să începem ?" se întreba Nicolae Caramfil, autorul capitolului **Politica de investiții în lucrările publice** din amintita enciclopedie. „Sînt multe, multe probleme de soluționat în statul nostru (...) Să amintesc doar cîteva dintre acestea : populația rurală și aceea de la periferia orașelor se află într-o stare materială extrem de precară. Mortalitatea este foarte ridicată. Boalele sociale au luat o întindere îngrijorătoare. Numărul mare de analfabeți nu mai este compatibil cu situația actuală a României și cu rolul tehnicei în toate domeniile. Randamentul agricol la hectar foarte redus. Căi de comunicații insuficiente și în stare foarte rea. Tot exportul nostru se face cu vapoare străine. Comerțul și industria sunt, în mare parte, în alte mîini decît românești. Exportul cerealelor

noastre concentrat în organizații străine; la fel petrolul. Și am putea continua mult această enumerare".

Parte dintr-un întreg Panciu era sufocat de aceleași probleme insolvabile în condițiile sociale date. Desigur, de la cele 40 de felinare „fixate în 40 de stîlpi de tuciu" în 1913 s-a trecut la iluminarea electrică a orașului, desigur, că la începutul secolului existau 17 străzi pavate, desigur, primele inițiative pentru aducerea apei sînt consemnate încă din anul 1840, cînd a început construirea primei conducte de apă, desigur tîrgul cuprindea „case joase, văruite în alb, cu acoperișuri în două ape, dar foarte înalte, de trei ori mai înalte decît casa, toate cu pridvor lat în față și toate susținute de stîlpi înflorați de stejar și care îndesindu-se se putea merge dintr-un capăt în altul al tîrgului, din pridvor în pridvor fără întrerupere ca pe un trotoar de lmn, sub strașina largă de trei patru metri, fără teamă de ploaie sau noroi", desigur...

Desigur, Panciu era un tîrg mai răsărit dar totuși, parte dintr-un întreg dezolant !

Victor Postelnicu : „Victorie"

Iată dintr-o statistică oficială a anului 1937, fondul locativ rural : „Din 3 078 820 locuințe rurale, un milion sunt **case de pămînt**, iar 100 000 bordeie (adică îngropate în pămînt). Din cele trei milioane de locuințe 600 000 au simple bucăți de geam fixate în pereți, iar 800 000 sunt acoperite cu stuf paie și, în fine, două milioane nu au podea (...)"

„Și acum cîteva cifre asupra alimentației populației noastre în 1937 : consumul, de carne anual pe locuitor 3,4 kilograme iar grîu 323 grame (în Bulgaria 582) pe zi".

Starea materială a țăranului ajunsese atît de precară încît oficialitățile timpului recunoșteau cu o dezarmantă tristețe : „Un om sărac nu are nici măcar tentația cîștigului rezultînd dintr-o îmbunătățire a izvoarelor sale de venit. El trăiește de la zi la zi" Se putea trăi mai departe vegetînd ? — aceasta era în fond întrebarea și ea avea un singur răspuns pozitiv : revoluția.

...Ceea ce naște diamantul din cărbune.

Spre cuibul Vrancei, ascuns în ceața țării, se grăbea într-un automobil militar, cu șaizeci și șase de ani în urmă cel ce aveа să restituie țării nu numai **Strada Lăpușneanu** ci mai ales **Baltagul** cu oamenii săi care sînt mai degrabă copiii muntelui decît ai soarelui. Drumul îi descoperea „căpitanului Mihai" locuri vechi și familiare sufletului său. Aici dumbrava încîntătoare de la Strunga, dincolo arborii seculari străjuind calea spre Roman, valea Moldovei în dreapta și calea Siretului in stînga, scînteind cu apele lor sub ușoare pulberi argintii. Tainice chemări îl vor lega de aceste locuri. După moartea timpurie a mamei sale el descoperise la Verșeni, odată cu rudele ei, răzeșimea. O a doua mare reveleție va trăi Mihail Sadoveanu aici în zona Vrancei, în timpul primului război mondial. Notațiile sale de reporter nu lăsau să se ghicească la început vreo dragoste sporită față de aceste locuri : „Sînt aceleași icoane dragi ale vechiului și frumosului nostru pămînt : satele albe, livezile, drumeagurile cenușii. Sînt aceleași lanuri de grîne, ca flăcări aurii, în imensul cuptor al lui iulie, și aceleași covoare verzi de porumbiști. Dar peste toate plutește parcă un aer de tristeță. În sate și pe cîmpuri au rămas numai femeile, copiii și bătrînii. Bărbații stau cu arma în mînă și cu ochii neguroși în puhoiul dușman". În aceste priveliști vrîncene — cititorul poate afla primele impresii ale corespondentului de front Mihail Sadoveanu, directorul cotidianului **România** editat de Marele Stat Major. Deocamdată războiul îi ocupă disponibilitățile creatoare și gazetăria se va dovedi acaparatoare, dar așa cum avea el să mărturisească mai tîrziu în aceste zile de front avea să afle primul imbold al construcției **Baltagului**, aici avea să aibă el revelați **Mioriței** cu al ei motiv epic care va fi sîmburele în jurul căruia se va ordona trama romanului. Mai mult decît atît, el avea să ne spună și locul în care a trăit această mare descoperire : comuna Vizantea, pe malul Șușiței în apropierea Mărăștilor, nu departe de Panciu. Aflat în văpaia ofensivei de la Mărăști soldații români îl vor impresiona în cel mai înalt fel pe „căpitanul Mihai" : „De mult așteptară ei ora aceasta. Gătiți ca la paradă, bărbieriți și lustruiți, făcuseră cel din urmă legămînt cu inimile lor și se duceau cu îndîrjire la jertfă. A fost o lovitură de trăznet. Fiecare coloană hotărîtă la strungă. Zadarnice fură cele din urmă silinți ale inamicului. Unde era valea mai oablă își făceau scări cu lopata și se cățărau. Veneau amenințători ca valurile neoprite regimentele 2 vînători și 4 Argeș. Năvăliră asupra redutelor începînd de la marginea satului către Încărcătoarea în vreme ce pe restul frontului alte trupe demonstrau ; și la un moment dat, de la postul de comandă al diviziei de pe dealul Curmătura, generalul M. (Mărgineanu n.n.) îmi spunea că vede limpede cum oștenii noștri neopriți se cațără, sar ca din arcuri asupra șanțurilor și, deodată, contururile redutelor se desemnară limpede în foc și fum sub explozia grenadelor, pe cînd uralele frenetice se amestecau cu urletele tunului. Dintr-o dată, după zilele și nopțile de teribilă bombardare, după suferințele morale ale așteptării, lovitura aceasta bruscă a infanteriei noastre dezlănțui panica în rîndurile vrăjmașilor. Unii începură a fugi spre sat și spre drumurile de scăpare, cu capetele goale, aruncînd armele. Alții înfingeau puștile cu baioneta în jos, înainte-le, înălțau brațele și se constituiau prizonieri în masă, palizi și tremurînd de groază (...) Țăranii noștri tăcuți și cu sprîncenele încruntate, îi dezarmau și-i trimiteau îndărăt. Alții alungau cu baioneta în coastă pe inamic, care fugea risipindu-se. Panica, dîra de pulbere aprinsă, trecu asupra satului și asupra celorlalte".

„Răniți și morți în pulbere : tablou crîncen și convulsionat", esențializa Sadoveanu priveliștea cîmpului de bătălie în timp ce tragedia mută a țărăncilor care trăiseră ocupația dușmană la Vizantea, va declanșa, probabil, izvoarele generoase din care se va nutri **Baltagul.** Comuna întreagă e o ruină printre care se agită femeile și copiii. Semețe și delicate, îmbrăcate așa în catrințe negre care se armonizează discret cu cămășile albe, înflorite cu cusături, vrîncencele au trăsăturile rasate pe care le dă vechimea și puritatea neamului lor de munteni. Căpitanul intră în vorbă cu ele. O fată sprîncenată, cu ochii căprui și sînii îndrăzneți, se apropie fără sfială :

— Să vedeți dumneavoastră, nouă ne părea bine cînd vedeam că arde satul nostru. Las' să ardă ! De-ar arde și cuibul răilor ! Bine că s-au dus că ne-au chinuit destul. Astă iarnă purtau femeile din loc în loc, pe ger, cu pruncii la sîn...

— V-au luat tot ?

— Tot ne-au luat ! Și cel din urmă fir de porumb. Și pe urmă ni-l vindeau tot nouă. Apoi au scociorît pivnițele și ogrăzile pe unde ne îngropasem lucrurile mai de preț și zestrile... Nu știu cum au făcut dar tot au găsit și tot au luat... Am robit la ei ca-n timpurile de demult. Ne scoteau rînd pe rînd și pe fetele mai voinice și pe cele mai crude și ne puneau să lucrăm din greu la șosele. Cu ce inimă lucram noi ? Cum puteam noi să lucrăm din greu la străini, ca să apese și să dărîme țara noastră ? Loveam cu cazmaua și înghițeam lacrimile. Cînd li se părea lor ceva ne închideau și chinuiau și ne băteau peste obraji... Ne băteau și cu biciul domnule...

— Ce să-i faci ? zice cu tristețe o bătrînă. Așa a fost pedeapsa noastră. Neam străin. Cel puțin un lucru tot l-am avut. C-au fost cinstiți cu partea femeiască..."

Sadoveanu o privește drept în ochi. Adică așa să fi fost oare ? Bătrîna nu-i poate susține privirile și se întoarce spre ruina căminului ei. Două dintre copile își pleacă ochii. Căpitanul îi bănuiește plini de ură și de lacrimi.

— Da, așa este... par a șopti buzele lor.

Această ultimă și tragică pudoare îi stinge oaspetelui inima de durere. Dar și de ură : „Dacă în grozava furtună care bîntuie popoarele mai pot stărui ambiții, dacă bietele suflete umbrite de moarte mai pot urmări răzbunarea...

teatru

t

Lui Eminescu, omagiul artiștilor

Manifestarea muzeală avînd ca generic eminescianul vers „Mii de stele... dulce sară" — inițiativă comună a Muzeului Literaturii Române și a Muzeului de Artă al R.S.R. — ne-a oferit prilejul de a asista la o emoționantă confruntare între diverse modalități de expresie artistică ce ilustrează dăinuirea personalității poetului național în conștiința neamului său. Acest colocviu al artelor, desfășurat de curînd în ambianța sălii bizantine a Muzeului de Artă, a reunit într-o unică rostire vocea poeziei, a muzicii, a culorii, a etalat raze care nasc și apun în același focar al spiritualității noastre.

Cu binecunoscuta-i erudiție, profesorul Edgar Papu a stabilit reperele abordării, precizînd că Eminescu simbolizează modelul însuși al comuniunii artelor. Fascinant univers inspirator, El dă și măsura oglindirii artiștilor în undele acestui univers.

Deschiderea spre spațiul ideal al poeziei i-a revenit flautistului Matei Corvin.

În cadrul recitalului poetic ce a urmat, poezia eminesciană, în restituire actoricească, a alternat cu poezii omagiale — ofrandă a poeților contemporani. Astfel, într-un registru de o extraordinară diversitate, au venit pe rînd : Mihai Beniuc — cu poezia „Poeților tineri" —, Nicolae Dragoș — care ne-a purtat pe poteci selenare —, Petre Ghelmez — slăvind în ritm poetic incantator pe domnitorul limbii române —, Nichita Stănescu — replică în contemporaneitate a liricii eminesciene —, Mircea Micu — evocînd pe „voevodul stelar" —, Ion Horea — șoaptă de taină a poeziei —, Gheorghe Pituț — glas al poetului în cetate, închinat „domnului suprem... / Călător într-un sistem / Mult mai fix ca al naturii".

În acest răstimp, compozitorul Radu Paladi ne-a purtat prin zone iluminate pe fața necunoscută a creației, dezvăluindu-ne coborîrea inspirației pe clape. Din starea de poezie, muzicianul a tors fire nevăzute, cu care a împletit strălucite „improvizații" lirice, amintind o tradiție inaugurată de regretatul C. Silvestri.

Au venit apoi, ca de atîtea ori, dar cu nealterata prospețime originară, cunoscuții : Silvia Popovici, Valeria Gagealov, Dinu Ianculescu, Matei Gheorghiu, spre a materializa inefabila gîndire poetică a celui sortit „să se nască pe pămînt românesc și să nu moară niciodată."

Dialogul artelor a propus, în continuare, formația „Trio Atheneum" (George Dima — vioară, Cornel Faur — violoncel, Iosif Ion Prunner — pian) cu astralul, meditativul „Trio" de Doru Popovici.

Itinerariul artistic al serii a mai inclus proiecții cu reproduceri din recentul album de pictură al lui Mihai Bandac, **Anotimpurile** — altă voce omagială, altă poartă spre nemurire, prin care am întrevăzut chipuri ale ținuturilor patriei, împodobite sub anotimpuri, în strai de liniște, nostalgie ori lumină, fețe ale poeziei, trezite de mîngîierea penelului.

Și pentru ca aceste ținuturi să devină cîntec, din Maramureșul descălecărilor voevodale, a descins în sala cu icoane vechi românești, un rapsod de autentică vocație lirică — Dumitru Fărcașu. Timbrul unic al taragotului său, care a povestit cu atîta convingere sufletul românesc în nemărginirea zării, a confirmat și în acest context bogăția de necuprins a substratului nostru etnic, convingerea că „eternitatea la sat începe".

Martha Popovici

televiziune

tv

August

Cînd nu plouă stă, cînd nu stă plouă, este un august ploios care i-a întors pe mulți din drumul lor spre mare, o lună care nu e a lui cuptor cum credea un biet om luat prea repede la întrebări de reporter. Oricum, și august este o lună de vacanță, o lună fierbinte în care toată lumea crede că trebuie să se destindă, să se distreze, „să-și reîncarce acumulatorii", cum zic automobiliștii. Pe acest fond verde și albastru, de munte și mare, rar apar și excepțiile, adică oamenii care încă mai cred că nu toată lumea înoată în Marea Neagră sau se cațără pe hornul Caprei, ci își vede de treabă, ca și în celelalte luni, dimineața la lucru, seara la televizor. Și nu că mai cred acest lucru, ci chiar se și frămîntă cum să-i destindă pe cei care nu au intrat în programul general de destindeie, cum să-i încînte pe cei care și-au planificat încîntările pentru, să zicem, luna octombrie. Aceștia caută ideile noi care să le înlocuiască pe cele vechi, care s-au născut, au crescut și au îmbătrînit sub ochii noștri. Între ei se numără, începînd de marți, 2 august, și Tudor Caranfil, realizatorul unei noi emisiuni : „telefilmoteca de aur". Această emisiune beneficiază și de prezentarea lui Radu Beligan, care, indiferent că unora nu le place, mie îmi place încă de cînd l-am văzut într-o „noapte furtunoasă" căzînd pe genunchi la picioarele Vetei. Dar nu despre marele talent al actorului vreau eu să scriu, ci despre amintirile lui simțite, legate de inegalabilul George Vraca. Inegalabil, pentru că artiștii mari sînt ca și vîrfurile, se concurează, dar nu se suprapun. Or, George Vraca este un asemenea vîrf al unei generații de vîrfuri. Vocea sa inconfundabilă, gesturile regale, chipul său de luceafăr și celelalte minuni care îl alcătuiau ca om și ca artist sînt, pentru cei care au avut fericirea să-l vadă, de neuitat. Dar cîți au avut fericirea asta, se întreabă pe bună dreptate autorul emisiunii ? Cei care l-au văzut pe Vraca în „Fîntîna Blanduziei" atunci cînd erau copii au astăzi peste patruzeci de ani ! Și atunci ? Iată cum a apărut această emisiune dedicată marilor actori, emisiune care, după inerentele stîngăcii de la debut, sper că va deveni o permanență „de aur" în programul televiziunii noastre.

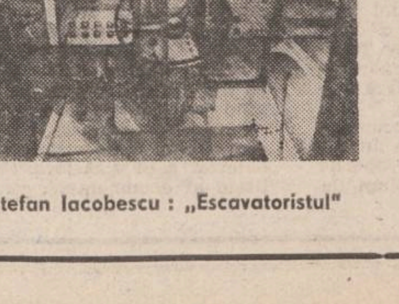

Ștefan Iacobescu : „Escavatoristul"

Iulian Neacșu

P.S. Dintr-un interviu sau, mai bine zis, dintr-o fotogramă, am aflat că Marcel Chirnoagă, sculptor și grafician, a fost la origine matematician. Mă întreb atunci : pe cînd unii plasticieni, mari specialiști în X-uri, vor renunța și se vor face matematicieni ?

nări, dacă între uri și sînge ochiul omului mai poate luci — atunci asta nu s-a putut întîmpla decît la Mărășești : după umiliri, zdrobiri și lacrimi, țăranul soldat s-a năpustit la 11 iulie ca într-o nebunie a jertfei, s-a ridicat în Vrancea hecatomba răzbunării lui. Pace morților necunoscuți, trecuți în veșnicia împăcării !"

Jertfa țăranului soldat ca și bărbăția cu care femeia acestuia își asumă înfruntarea soartei mastere vor fi calitățile morale definitorii ale eroilor sadovenieni. Următoarea mare revelație, după aceea pe care el o trăise la Verșani, unde, descoperă răzeșimea prin rudele mamei sale, o trăiește Sadoveanu aici, în timpul primului război mondial cînd, cu prețul unui uriaș tribut de sînge, ținutul Vrancei intra din nou în legendă.

...Ce deosebește diamantul de cărbune ?

Încă din copilărie aveam credința că felul adulților de a se copilări cîte puțin se obține cu un pahar sau două de vin. Nici de data aceasta intuiția copilului, ca și a poetului, nu a înșelat din moment ce un moralist sever admitea că un pahar în plus ne dă nu numai o bună dispoziție dar și gustul tinereții fără bătrînețe. Așa se face că un om ușor grizat redevine copilul fără griji, gustînd astfel din starea de ingenuitate a poetului veșnic tînăr. Vinul fără poezie este steril așa cum fabricarea vinurilor nobile fără poezie este o imposibilitate. „Nu-i așa doctore ?" mă adresez interlocutorului meu Ion Pușcă, șeful complexului de vinificație de la Întreprinderea Agricolă de Stat Panciu. El mă aprobă tăcut nu fără un ușor zîmbet ironic. Se vedea cu ochiul liber starea de imponderabilitate pe care mi-o instalase degustarea din șampania care se prepară aici, sub conducerea sa, în proporții industriale. Tocmai ne întorsesem dintr-o excursie subterană de doi kilometri prin hrubele săpate în urmă cu cinci secole, pe timpul lui Ștefan cel Mare. De altfel multe sînt puse aici sub patronajul marelui domnitor. Lumina difuză, pereții înnegriți și măcerați de timp, păianjenii care sporesc impresia dindemult și de departe de viața trepidantă a orașului, piramidele de sticlă, negre și ele, și un vag miros de mucegai dădeau friu liber imaginației. O savantă știință a amenajării decorului în care dospesc vinurile înainte de a deveni șampanie este adăugată unei tainice priceperi de a combina culorile, și mirosurile, și buchetele licorilor. Astfel șampania albă e aici o surprinzătoare asociere de verde și aur, buchetul șampaniei roze e o mare însoțire de parfumuri de trandafiri fanați, de tei... Într-adevăr, vinul se logodește perfect cu poezia. Este viticultorul un poet ? În loc de răspuns interlocutorul meu îmi pune în față un manuscris gros de vreo optsute de pagini. Îl răsfoiesc. Mulțimea de planșe de statistici, coloane de cifre mă interzic. E teza de doctorat a interlocutorului meu despre prelucrarea șampaniei în podgoria Panciu. Și astfel înțeleg că vinificația este înainte de toate știință. Între coperțile de carton ale unei teze de doctorat susținute cu strălucire se află adunate observațiile și concluziile unor ani lungi de cercetări viticole, dar și de istorie ! Nu și de poezie ? Lucrarea s-a conturat și a crescut la pas, zi de zi, odată cu munca desfășurată aici de tînărul inginer. O întreagă tinerețe, aproape două decenii de viață și de muncă pot fi rezumate în cîteva fraze banale, impersonale de manual agricol : „condiții pedoclimatice favorabile unor caracteristici organoleptice și de compoziție specifice, aciditatea crescută, cantitatea de alcool mai redusă, și cu o medie a zahărului rezidual sub două grame la litru" etc. etc. Dar pînă cînd primul tiraj să fie trimis în hrube pentru a se obține prin metoda Champenoise licoarea de azi cunoscută în multe țări europene a fost o cale lungă în care s-au impus valori morale, acele valori pe care, cu o dezarmantă tristețe, oficialitățile timpurilor interbelice le recunoșteau ca fiind în suferință la țăranul român silit să vegheze de azi pe mîine. Revoluția replanta în tabloul de valori umane ale truditorilor acestui pămînt ambiția și perseverența, spiritul speculativ și gustul competiției. Șampania de Panciu este astfel un produs al acestor atribute morale. Dar cum doi oameni nu sînt identici nici două vinuri nu seamănă între ele. Șampania de Panciu nu e căutată numai în țară, dar și, de cîțiva ani, în multe țări europene. Cum un ciclu de producție durează doi ani șampania din cupe cu care vom întîmpina anul 1986 este deja trimisă în hrube. Buteliile sînt stivuite în poziție orizontală, astfel încît dojul să se afle în permanent contact cu lichidul ; temperatura de fermentare nu depășește 14 grade iar stivele sînt ferite de curenți de aer ca și de indiscreția luminii. Într-o tăcere desăvîrșită, cum numai adîncurile ocrotite de larma omenească pot fi, amestecurile întrepătrund, tainice transferuri se practică între vinurile ce concură la zămislirea șampaniei. După o jumătate de an buteliile sînt restîrnite nu fără a suporta șocuri ritmice în scopul readucerii drojdiilor depuse pe pereții sticlelor în masa lichidului. După ce cele din urmă ajung cele dintîi, adică sticlele de la bază sînt aduse deasupra stivei, din nou ele sînt date uitării. Cel ce practică ritualul șampanizării vinurilor trebuie să aibă răbdare de pustnic și credința că gestul greșit poate însufleți prematur licoarea, avortînd-o. Ajunși odată aici științța vinificării se cere prelungită de imaginea poetului. Ea face ca două mărci de șampanie să nu semene între ele și aici la Panciu intuiția poetică a făcut, de bună seamă, ca șampania obținută în multisecularele hrube să fie atît de apreciată în țară ca și peste hotare. Și ca să nu fim bănuiți de exagerare să-l citățm pe George Wijerman, specialist oenolog al revistei de gastronomie olandeze **Wijn en Wijn : „Panciu** — te rog scumpe cititor să reții bine acest nume — cu mîi de ani de viticultură și cu excelente vinuri de masă, după un deceniu și-a descoperit vocația : producția de vinuri spumante după metode Champenoise, cu o personalitate și cu caracteristici proprii".

Șampania de Panciu a adus autorului său, doctorul inginer Ion Pușcă un binemeritat prestigiu internațional. În 1982 Academia italiană de viticultură și vinuri l-a primit pe tînărul cercetător român în rîndurile membrilor săi. El fiind singurul specialist străin admis în acel an în prestigiosul for academic. Și tot anul trecut numele lui Ion Pușcă poate fi văzut în fruntea celor patru autori care semnează cartea **Panciu, file de cronică.** Capitolele semnate de el se remarcă nu numai prin rigoare științifică dar și printr-un lirism necenzurat față de urbea sa natală. Acest amestec de știință, istorie și poezie este secretul șampaniei de Panciu.

emilia căldăraru

La vechea adresă, pe numele cel mai recent

Închis în tiriișul
Perfect opac
Al sferei tale rotitoare
Soarbe-ți servil otrava
Din vinul trandafiriu.
Dar, oare, e un fatum ?
Să nu-mi spui că măcar acum,
Tîrziu de după miezul nopții,
Cînd vigilența vigililor
Doarme pe inventare,
N-ai putea să te muți puțin
La vechea ta adresă,
În carnea și sîngele tău.

Vei găsi în cutia de scrisori
A nu știu cîta misivă a mea.
Ți-am trimis-o mai adineaori,
Dintr-o aceeași smintită sperare
Că-i vei rupe sigiliul,
Că-i vei fi sensibilul cititor.
Cel care încă-și mai poate aminti
Cum sună-răsună,
Tîrziu de după miezul nopții,
În lungul hudițelor semantice,
Bocănitul toiagului cerșitorieî
De dragoste.
Să nu-mi spui că epistola mea
N-a sosit la adresă ;
Ți-am trimis-o pe numele tău
Cel mai recent :
D-lui
N-aude-n-a-vede.

Poți să-mi destăinui ?

Vorbește-mi
Cu acea sinceritate
Din cel mai adînc
Palat de ceață.
Poți să-mi oferi
Această gală a curajului ?
Poți să-mi destăinui
Acel adevăr
Palid și trist,
Ca planta crescută în seră ?
Solemn voi sta să-ascult
Și în picioare,
Chiar dacă
Unelteste împotrivă-mi trupul,
Chiar dacă anateme îmi aruncă
Secundele oraculare,
Chiar dacă rece e treapta
Pe care rămîn,
Ca o lespede de mormînt
Pe care trebuie s-o țin mereu
În brațe.

De toamnă

Curg fastuos culori maturizate.
Ca dropia
Lehuză sînt de toamnă
Și gîndurile sale cimpenești.
Detaliez (greaua pămîntului)
Între palma aceea bătătorită,
Care lovește de hurducă țarina
Și dinții aceia tineri și glumeți,
Mestecînd nonșalant un fir de floare
Și emițînd ipoteze
(Din care, desigur, eu nu lipsesc)
Despre cum ar putea fi împins
Cu numai vîrful degetului mic
Piscul acela din moarte
Cu un orizont mai departe.

Nu știu

Și de am trăit o viață
Nu știu, ea mă mai inviață
Pe cărările de ceață ?

Și de am iubit un soare
Nu știu, el mă mai insoare
Pe cărările de floare ?

Și de mi-am durat o vatră
Nu știu, ea mă mai invatră
Pe cărările de piatră ?

Și de mi-am cioplit o față
Nu știu, ea mă mai infață
Decudisdedimineață ?

Atunci

Atunci cînd eu
Voi îngheța pe-o rază,
Întîrziind de tot
Lîngă aripe,
Va fi un ochi
Care să mă mai vază,
Să mă mai vrea,
Să mă mai înfiripe ?

Teme personale

Urmare din pag. I

încoace. Ambianța conacului pierdut în Bărăgan și depărtat de marile evenimente care se prepară, actul de la 23 August, dar care pun în mișcare „lumea a treia" a micii curți boierești este înfățișată cu o mare acurateță. **Pe malul sting al Dunării albastre** este un film fără efecte involuntare, balast al multor filme românești, prin coerența și precizia gîndirii regizorale. Este de altfel cauza pentru care actorii intrați în distribuțiile Malvinei Urșianu izbutesc creații rotunde fără echivalent în alte participări cinematografice.

Întoarcerea din iad (regia N. Mărgineanu, Marele Premiu) este o ecranizare liberă după **Jandarmul** lui Ion Agârbiceanu, combinată cu istoria celor doi rivali pentru o femeie care ajung să se salveze unul pe altul pe frontul primului război mondial (topos reminescent poate din **Panciuc** de Mihail Sadoveanu), la care se mai adaugă un episod cu trei jandarmi cu pene de cocoș rezolvat tezist, dincolo de realitățile istorice. Latura de intrigă și mister a nuvelei lui Ion Agârbiceanu este prea puțin exploatată într-un film care-și propune prin final, dealtfel ratat, și prin titlu, un mesaj antirăzboinic. Plastica filmului este remarcabilă, fără inegalități, (operatorul Vlad Păunescu a primit unul din premiile de operatorie ale festivalului), cu evidentă predilecție pentru arhaitatea ilustrivă a mediului transilvănean. Personal este **Întoarcerea din iad** mai ales în episoadele de război, care nu ecranizează deci propriu zis **Jandarmul,** în care se detașează ca o prezență memorabilă Remus Mărgineanu în rolul lui Ion, singura creație actoricească autentică din **Ieșirea din iad.** Decalajul dintre tema personală : războiul și tema împrumutată : **Jandarmul** strică acestei pelicule, căreia îi lipsește tocmai dramatismul existent permanent ca enunț și nu ca realitate artistică.

Două filme artistice de scurt metraj cer și ele un scurt popas : **Solo pentru sax** (Radu Nicoară și Nelu Morariu, premiul pentru primul film realizat de studenții de la I.A.T.C. și **Întîlnirea din pămînturi** (regia Dumitru Dinulescu, film de debut fără premiu). **Solo pentru sax,** este o demonstrație cum din elemente puține se poate închega o atmosferă și sugera o idee. O modalitate la antipodul celuilalt film studențesc cu actori, **Dreptul la ipocrizie,** peliculă ambițioasă și promițătoare a lui Radu Caranfil. Ecranizarea lui Dumitru Dinulescu după **Întîlnirea din pămînturi,** care incorporează și situații din **Marele singuratic** arată nu numai o stăpînire a spiritului operei lui Marin Preda, ci și a mijloacelor regizorale. Bătălia propriu zisă din „pămînturi" este reușita acestei pelicule, care s-a apropiat cel mai mult de universul moromețian.

Disprețul snob față de comedie, gen care divulgă mai repede ca altele carențele profesionale și de gust, a primit o ripostă agreabilă prin comedia **Buletin de București** (regia : Virgil Calotescu, scenariul : Francisc Munteanu, care a primit Titlul de laureat și Trofeul Costinești '83). Filmul are o bună premisă în scenariu, condus mai departe fără consecvența necesară ideii inițiale, o regie decentă și, mai ales, un mare interpret pe Mircea Diaconu. **Buletin de București** interesează de la temă începînd și terminînd prin a fi urmărit cu sufletul la gură de un număr impresionant de spectatori. Aceste pelicule care defulează mulțimile cer un tratament mai atent din partea cineaștilor. Expedierea lor într-o categorie inferioară de creație este o eroare, iar realizarea lor cu jumătăți de măsuă, cu filmări de mîntuială, acuză nu atît publicul care le preferă ci pe cei care le desconsideră confecționîndu-le astfel. **Buletin de București** nu scapă de toate păcatele comediei cinematografice românești, dar este o dovadă că în această direcție cîmpul experiențelor pozitive rămîne deschis.

Ecranizările : **Năpasta** (scenariul și regia Alexa Visarion), **Ochi de urs** (scenariul și regia Stere Gulea) ca și **Întoarcerea din iad,** în măsura în care este o ecranizare, oferă materia unei discuții separate.

Festivalul de la Costinești a evidențiat din nou că „aurul" cinematografiei noastre rămîn actorii și ne-a prilejuit din nou constatarea că actori de prima mînă nu sînt serviți pe marele ecran, nici de scenariu, nici de regie, talentul și inteligența lor artistică nefiind folosite plenar. Puține sînt peliculele care pun integral în valoare distribuția aleasă, cazul distribuției din **Pe malul sting al Dunării albastre,** (Gina Patrichi, Gh. Dinică, George Constantin, Val. Paraschiv, Elena Simion) fiind o excepție, în cele mai multe actori de marcă evoluînd la cote care acuză profesionalismul realizatorilor. Interpreți ca George Mihăiță sau Horațiu Mălăele merită o soartă mai bună decît le-a oferit-o scenariul filmului **Melodii la Costinești** și, finalmente, filmul cu același titlu. Mircea Diaconu, la rîndul său, poate pretinde să fie și altceva pentru filmul românesc decît un salvator pe cont propriu, prin farmec personal, de partituri insuficient servite de scenariu și de regie. Și în **Buletin de București,** film care datorează succesul său în primul rînd lui Mircea Diaconu, resursele actoricești ale interpretului principal sînt prea puțin exploatate de scenariu și de regie. Cei care minimalizează contribuția lui Mircea Diaconu din **Buletin de București** pe motiv că este sub cota lui de vîrf, uită sau nu știu să adauge, că o cotă medie sau de jos a lui Mircea Diaconu este inaccesibilă, ca punct de vîrf, pentru mulți din bunii profesioniști ai scenei românești. Absența lui Mircea Diaconu dintre laureații festivalului de la Costinești '83 o socotesc o lacună și ca membru al juriului care și-a încheiat lucrările, prefer s-o trec în dreptul înfringerilor personale, fără a-i mai căuta alte explicații.

Adrian Dumitrache : „Tractoristul"

Actul de cultură — actul conștiinței

Urmare din pag. I

totdeauna că munca este singurul factor dinamizator și realizator de viață, de existență, de zidire nouă — numai atunci putem fi la înălțimea cerințelor vitale ale epocii noastre efervescente.

„Fiind stăpîn pe destinele sale — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu la recenta Consfătuire de lucru de la Mangalia —, întregul nostru popor trebuie să acționeze în mod conștient pentru făurirea propriului său viitor. Propaganda noastră trebuie să arate cu toată claritatea că socialismul nu este un marș triumfător, ci un drum de muncă și luptă revoluționară" !.

Aceasta este chemarea, acesta este îndemnul fierbinte și mobilizator adresat de primul Om al țării tuturor celor care muncesc cu brațele și cu mintea. Aceasta este și sarcina noastră permanentă, a celor care prin scrisul nostru, prin poezie, proză, dramaturgie — adevăratele cronici ale zilelor fierbinți pe care le trăim astăzi —, trebuie să facem totul ca prin tot ceea ce durăm să contribuim din plin la formarea noii conștiințe, revoluționare a maselor, și în primul rînd, la cea de formare a propriilor noastre conștiințe, prin înarmarea noastră cu toate documentele, tezele de o inestimabilă valoare și forță revoluționară a partidului nostru, a conducătorului iubit. Să mergem în permanență acolo unde se hotărăște soarta muncii și a vieții oamenilor, să ne adăpăm direct de la izvorul vieții — din realitățile noastre cotidiene, din munca plină de pasiune și de dăruire a maselor, din singura sursă reală —realitățile noastre de azi și de mîine — izvorul demn și adevărat al demnității noastre.

Și acest izvor este lîngă noi. Nu trebuie decît să ai ochii în permanență deschiși și să vezi cum pulsează viața, inima mare a cetății noastre mari : țara. Să ai ochii deschiși și să vezi. Să te inspiri din această mare realitate a noastră, să creezi omul de care avem nevoie, pe comunistul adevărat, pe omul muncii de lîngă tine — iată subiectul permanent al permanenței noastre. Și noi, minuitorii condeiului din această epocă fierbinte, de orice grai am fi — români, maghiari, germani — cu toții la un loc și în marea noastră frăție, cimentată în era noastră socialistă comună, trebuie să facem totul, și vom face desigur totul, ca tot ceea ce scriem să slujească unicului nostru scop : să durăm opere adevărate despre popor și pentru popor.

Aceasta ne este misiunea și noi, fideli ascultători de istorie, ca fii demni ai unei țări demne, ne supunem cu drag chemării, marii noastre misiuni socialiste și comuniste.

Vom face totul ca actul de cultură să fie un act făurar de conștiințe noi, de oameni vrednici de epoca pe care o trăim, de epoca marilor vibrații, de epoca Nicolae Ceaușescu.

Nu vom precupeți forțele pentru ca arta, cultura, să devină un factor permanent și demn de educație socialistă și revoluționară. Vom face totul ca arta, cultura să devină un bun al maselor, a celor care cu brațele de oțel făuresc cetățile bunăstării, a bogățiilor noastre materiale și spirituale — un bun și un necesar al poporului nostru.

ion mărgineanu

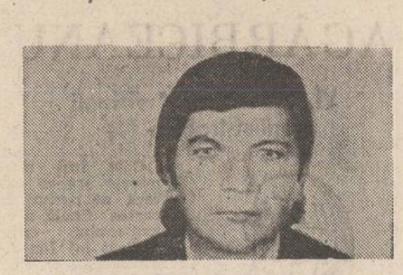

Suflet acoperit de iubire

cu un prieten luminezi ferestrele
cu o iubită descrețești sufletul
iată răul cu capul plecat iese în virful
picioarelor
înlăuntrul privirii incendiul —
poem cromatic —
pe care numai adevărul il poate absoarbe
așteptarea pe buze — copil răsfățat
bate din palme.

Versul ca luntre

Versul ca luntre
pe ușa dinspre răsărit
se-aude luntrea dezbrăcind
purpura-n rămurișul sfînt
ca vatră pururi altui rînd

zăpadă-i numai neprivirea —
terasamentu-ntunecării,
cămașa-i fortăreață-amară —
nor roșu ce-o-ncunună mării

somnu-i ureche ce-nsoțește
luntrea ca fum și aprig ger
dar tu rămîi mereu sub geană
paznic cumplit, Domnule-Cer !

Invitație

Bătrîna mea, Doamna Uitare,
m-așteaptă-n prag frumoasă foc,
asmute vinu-n tulburare
s-audă pulsul că-mi ia foc.

Ceartă urechile ferestrei
în care florile -s fecioare
și-așteaptă vămile promise
să ungă rana ce le doare,

Și-ndestulindu-se-n tăcere
cu chipul ca-ntr-un sacru foc
nu simte versul cînd o frînge
să se omoare reciproc !

Pe vegetale poteci

Statuie-amăgitoare plînsul
prin care te desprinzi și sui
precum nervurile-ntr-o frunză
ca-n glezna clipei să apui

Explozie-i doar Orizontul —
contor al gurii unui Zeu
ce ne respinge să ne-atragă
impuținîndu-ne mereu ?

Chestiune pur personală a literei

nu-mi alege felul în care vreau să mor
așteaptă-mă la gura prăpastiei și vezi dacă
inima
e atît de largă să poată cuprinde
curajul căderii
vizează o spînzurătoare și vezi dacă poți
să-i înghiți disprețul cu ochii deschiși

Mereu al tuturor poetul

Litera doar urcă ploaia în pod —
parcă ar fi un geamantan vechi
mătură curtea să-i intre toamna desculță
în casă
singur lasă picăturile să cadă
în curtea vecinilor —
binefăcătoare strălucire

Grăbind veghea...

de-ar fi cum spui — simplă ruptură
uitarea într-o parte-n trup !
da-i ca păcatul, o fisură pe care nu o mai
astupi
cum într-o peșteră tăcerea înstrăinată
de lumină
pe care ea — stalactizarea
o face rece ei grădină

Simplu pietriș

L-am surprins îmbujorîndu-și obrajii
ah, cuget al meu, i-am strigat
nu mi-ai spus cît de greu îți-e uneori
azvîrle înălțimile inutile și vulturește-te doar
cu piscurile certe sub care prăpăstiile
sînt un simplu pietriș

Monedă de schimb

albul bolțește torente negrul le ascunde
abia versu-i mantia și coaja lor protectoare
albastrul sălășluiește răsufletul amîndurora

plastică

p

Saloane estivale

Sfiala cu care un tînăr absolvent al Institutului de arte plastice „Ion Andreescu" din Cluj-Napoca își face loc pe afișul expozițional al Capitalei este invers proporțională cu oferta sa artistică. N-am auzit, firește, nimic pînă acum de **B. Gh. Czitrom,** sculptor care a avut în trei ani trei expoziții personale în tot atîtea orașele de provincie, dar și o recentă prezență la prestigioasa bienală „Dantesca" de la Ravenna.

Cu modestie, cîteva zile din această vară a ținut deschisă ușa unei case de cultură („Petőfi Sandor") în holul căreia a expus vreo 20 de lucrări. O unitară serie de reliefuri și patru portrete durate în material definitiv — aluminiu și bronz. Dintre acestea am distins de la bun început, un **Cap de copil,** modelat în cea mai perfectă manieră clasică. Lucrarea se vrea doar un reper, fiind, se pare, introdusă în expoziție ca dovadă a excelentei școli de modelaj, pe care și-a însușit-o în anii de studiu la clasa maestrului său, A. Vetro. Punct de pornire ce mi-a amintit de prima apariție brâncușiană, ce nu anunța nimic din marele novator al sculpturii universale ce avea să fie. B. Gh. Czitrom, desprins repede de citatul iconoclast, a optat cu aceleași bine strunite mijloace tehnice și de expresie, pentru **alegorie.** În portretistică, această opțiune a urmat un traseu ce mi s-a părut mai puțin lămurit. O viziune subtil-ironică a unor caractere, altfel distinct conturate, este destrămată de încărcătura barochizantă, aproape caricaturală a modelajului. Excesul de relief, notația ostentativ percutantă a detaliilor provoacă o receptare dizarmonică a portretelor. Seria de reliefuri oferă, în schimb, o dezlănțuire viguroasă a potențialului artistic al sculptorului. Imaginația febrilă a artistului este dirijată după un scenariu bine articulat, în care coloratura barocă a viziunilor susține strălucitor discursul plastic. Artistul compune cu minuție de medalist un univers de forme, din care nu lipsesc nici zămislirile inspirate ale clipei, nici elementele arhetipale (piramida, de exemplu), ce se supun rigorii unificatoare, plastice și ideatice, moderne prin excelență a artistului. Prin profesionalismul încercărilor sale, ca și prin plasticitatea elevată a viziunilor ce ni le propune, B. Gh. Czitrom se definește de pe acum drept unul dintre cei mai înzestrați artiști ai generației lui.

Aceeași tatonare discretă a receptivității publicului ne-a 'nspirat-o și prezența în cîteva expoziții colective (ultima : municipala de la Muzeul colecțiilor din cadrul Festivalului național „Cîntarea României") a tinerei graficiene **Raluca Grigorcea.** O notație aerisită, aparent spontană, degajînd un lirism ce-și lasă descifrată cu ușurință principala sursă în restructurarea simbolisticii de extracție folclorică, evocînd mai ales cusăturile populare. Aceasta pare să constituie trăsătura dominantă a actualei vîrste artistice a Ralucăi Grigorcea. Este vădită plăcerea cu care își compune cîmpurile grafice, ca și capacitatea de a modula o restrînsă, dar esențială recuzită de motive conform unei armonii interioare, pe care artista o întreține și o tensionează cu abilitate. Nu prin virtuozitate tehnică și rece condensare de semne ni se adresează Raluca Grigorcea, ci prin tonalitatea cordială a ductului său grafic, ce ne învăluie tocmai datorită acelui simplu și domestic lirism de care aminteam mai sus.

Mă gîndeam, privind lucrările celor doi tineri artiști, strecurați cu sfiicîune pe simezele ori soclurile unor saloane estivale (și i-am numit doar pe aceștia grație unui întîmplător concurs de împrejurări), mă gîndeam așadar, cît de puțin ar mai trebui, ca aspirațiile lor să capete cu adevărat o identitate : în trecerile noastre, uneori nepăsătoare, alteori numai distrate pe încăpătoarea „uliță" a galeriilor, să ne oprim cu bunăvoință pentru a le deslușî cum se cuvine numele pe un afiș de expoziție personală.

Corneliu Antim

muzică

m

Creația românească

Tipărind cvintetul „Natură moartă cu instrumente și compozitori" de Costin Cazaban, Editura muzicală realizează o activitate de impartială reflectare în planul editorial a celor mai diverse orientări componistice ale creatorilor din școala românească contemporană. În ansamblul creației lui Costin Cazaban, lucrarea vine să ocupe un loc firesc ; cu alte cuvinte, ea nu face notă discordantă într-o operă deja începînd să capete proporții (piesa este dedicată binecunoscutei formații „Musica nova" condusă de Mircea Opreanu). Muzica lui Costin Cazaban are o permanentă referire, o aluzie continuă la un plan subiacent de evidentă factură extramuzicală. Lucrul este deosebit de accentuat aici, elementul exterior care atrage atenția în acest sens fiind cu precădere secțiunile evasiidentice unde le este încredințată instrumentelor componente o partitură cît se poate de banală. Banalitatea se reliefează aici, evident, în funcție de complexitatea țesăturii muzicale a fragmentelor limitrofe, banalitate căpătînd, mai mult, o semnificație suplimentară prin reiterare și deosebită insistență. Alt element componistic utilizat pentru a sparge formele obișnuitului îl reprezintă recitarea, cu voce tare, de către instrumentiști a unor versuri (numele autorilor lor nu sînt menționate în partitură).

Evident este că lucrarea se revendică de la o estetică unde elementul contrastant este element de temelie. Contrastante sînt tranzițiile, mai bine zis rupturile discursului muzical realizate prin juxtapuneri de limbaj intenționat tonal (și extrem de banal) și segmente de o complexitate remarcabilă. Contraste realizează intervențiile vorbite ale instrumentiștilor ; la fel, frecventa rarefiere a discursului muzical dincolo de anumite limite de unde începe a se instaura tăcerea, la rîndul ei parcă întreruptă de intruziuni sonore — și nu invers, așa cum ar presupune orice poziție estetică de factură clasică.

Gabriela Vasilescu : „Șantier"

Ar fi totuși exagerat, cred, să raliem muzica „Naturii moarte cu instrumente și compozitori" unei estetici a absurdului. Față de alte partituri față declarate acestei orientări a contemporaneității, lucrarea lui Costin Cazaban păstrează totuși o distanță respectuoasă. Limpede se vede că aici compozitorul se găsește în urma unei comlete asimilări a aproape tuturor cuceririlor limbajului componistic contemporan. Lucru care reprezintă însă infinit mai mult, ele sînt trecute prin filtrul unei originalități de necontestat în ceea ce privește mijloacele sonore, puse, la rîndul lor, în slujba unei sensibilități care și-a ales, ca modalitate de transmitere, un mesaj sonor suscitînd aparente nelămuriri atît prin aglomerarea cantității de informație pe unitate de timp cît și prin distanțarea, neomogenitatea elementelor reunite în aceleași pagini. Astfel văzute lucrurile, se poate spune că muzica lui Costin Cazaban, de incontestabil interes, mai mult trimite, conotează, decît construiește, denotă, pe fundalul sonor al unei partituri din care reiese, cu evidență, o originală modalitate de apropiere muzicală de marile probleme ale existenței și creației artistice.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ION AGÂRBICEANU

VI. „Ocultarea" viziunii realist-tragice (1)

Cele trei mari nuvele asupra cărora ne oprim în partea finală a examenului critic dedicat lui Ion Agârbiceanu sînt, fără îndoială cele mai străine de intenția vizind circumscrierea în aria fantastică. S-a văzut, de altminteri, că în acest sens chiar atunci cînd se înscriu mai mult sau mai puțin complet în aria „genului", povestirile și nuvelele sale, în general, sînt refractare la acțiunea de identificare a intenționalității creatoare. Cînd se ivește — și se ivește adesea, cu mare pregnanță și cu inconfundabilă originalitate ! —, fantasticul apare cu desăvîrșire absorbit în modul de existență cotidiană. Realul și miticul coexistă în chip indestructibil, și situîndu-se în ordinea firească a lucrurilor, căci umanitatea lui Agârbiceanu, spre deosebire de aceea a lui Sadoveanu, nu apare a avea nici o clipă conștința unei atare dichotomii. La Agârbiceanu, fantasticul cristalizează în structuri narative de sine stătătoare în măsura în care însăși „epica" existenței „naturale" acumulează, prin forța lucrurilor, suficientă combustie tocmai în această direcție. Complăcîndu-se în postura de simplu „copist" (dar, cît de inspirat) al „poveștilor" pe care realul le zămislește odată cu intrarea sa în stăpînirea timpului mitic, prozatorul își probează, îndeosebi, virtuțile rapsodice, fiind prea puțin interesat de creația nuvelistică propriu zisă. Iată însă că **Faraonii,** dar mai ales **Popa Man** și **Jandarmul** recomandă un prozator ce copleșește prin decizia de racordare a eposului popular la rigorile marii creații epice, căreia îi este proprie o extraordinară propensiune spre tragicul potențat din unghi fantastic. Prin urmare, dacă nu poate fi vorba de o atitudine orientală în direcția edificării de universuri fantastice autonome, în schimb, avem de-a face cu recursul la elementul în cauză prin implicarea lui, ca factor iradiant, în intimitatea a ontologiei artistice. Efectul stă în ceea ce am numi „ocultarea" viziunii realist-tragice asupra destinului uman. Viziunea cu care ne obișnuise deja marea nuvelistică a lui Slavici și cîteva capodoperele românești ale lui Liviu Rebreanu aveau să-i dea o nouă strălucire apare, astfel, „amendată" prin injectarea cu acest ser turbure care este abisalitatea demoniacă. În planul valorii absolute, este, poate, cel mai de seamă cîștig înregistrat de scriitor de pe urma intimei și îndelungatei sale ucenicii în școala eposului popular.

Pasionant „micro-roman" de inflexiune romantic-baladescă, **Faraonii,** datînd din perioada anilor 1940—1945, apelează la formula spiculuі „ocultizat" mai mult din necesități descriptive și portretistice. Despre o frumoasă și aprigă țigancă, cineva spune că are „ochi de vrăjitoare" ; în clipa cînd, ucigîndu-și rivalul, tînărul Dinu devine căpetenia șatrei, încoronîndu-se pe loc, este astfel prezentat : „Părea că cel ce stă în picioare cu coroana pe cap, cu cuțitul însîngerat în mînă, nu era Dinu, ci însuși diavolul ieșit pe neașteptate din iad" ; scăpată ca prin minune de la înec, tulburător de frumoasa țigancă Rusalina e convinsă că totul se datorează „celuilat", adică diavolului, pentru ca la apariția ei din valurile fluviului, îmbrăcată în haine de mireasă, paznicul Nichifor să reacționeze ca și cum s-ar găsi în prezența unei stranii năluciri : „Poate nu-i decît o nălucire a diavolului ! Ființă pămînteană nu poate fi așa de frumoasă ca ceea ce stă chircită pe vatra scăldată în lumina arămie a flăcărilor" ; aceeași eroină, la vederea banilor găsiți în comoara ascunsă de tatăl ei, surescitată la maximum, are asemenea „vedenii" : „Nu-și mai putea lua ochii de la bani. Îi păru că încep să se atingă încet unii de alții și să dea glasuri subțiri". Luînd seama la viziunea de ansamblu a scrierii, caracteristică prin trepidația ritmului narativ, prin senzaționalul pitoresc al situațiilor, prin elementarismul ardent, pasional și dur al psihologiei personajelor, e cu totul de înțeles un atare apetit pentru imaginile superhiperbolizante, care, în anumite momente, tind chiar să cristalizeze în incidentele scene fantastice. Izbit de frumusețea fără de seamă a Rusalinei, tînărul Marco alunecă într-un soi de leșin care îi alterează puterea de judecată, crezîndu-se pe alt tărîm („Îi venea amețeala la cap. Cine să fie fata asta ? Nu cumva diavolul s-a schimbat în cea mai frumoasă femeie ce a văzut el în viață") ; iar dialogul cu tulburătoarea necunoscută nu face decît să-l afunde și mai mult în dulcea-i amețeală :

— „Dar cine ești tu ? De unde vii ?

— Vin de departe. Sunt ursita ta.

— Numai să nu fii diavolul, să-ți bați joc de mine.

— Pentru ce aș fi diavol ?

— Ești prea frumoasă să fii om.

— Și pentru ce să-mi bat joc de tine ?

— Diavolițele totdeauna își bat joc de oameni.

— Fii pe pace ! Sunt botezată și sunt curată !

Feciorul începu să respire greu. Căldura din trupul ei, farmecul din ochii ei îl făcea să vadă înhămați doi cai în loc de unul".

Scriere plăzmuită sub semnul unui încîntător anacronism, **Faraonii** pare a reînvia acele pagini dătătoare de plăcut și spăimos fior, presărate cu atîtea prăpăstiozități romantice, din nuvelistica unor mari și îndepărtați înaintași precum C. Negruzzi, Alecsandri și chiar Odobescu. De aceea, nu e de mirare că și în „microromanul" lui Agârbiceanu stările de suferință paroxistică prin care trec eroii atrag după ele nebunia, descrisă nu la rece, în înfățișarea ei clinică, ci trasă pe făgașul manifestărilor de anvergură spectaculară. În acest punct, autorul **Faraonilor** evită însă capcana desuetului și a superfluului datorită intervenției amintitului agent demoniac. În partea ei finală, scrierea conține ample pasaje consacrate Rusalinei, ajunsă la bătrînețe și înnebunită de durerea al cărei izvor se află în răpirea fiicei ei Florica, de către chiar feciorul aceluia care îi ucisese tatăl. Interesant este că, acum, scriitorul revine la motivul privirii. Dacă pentru răpitor de frumoasa Rosalina pentru cei din jur ochii erau sursa dulcilor amețeli erotizante, acum, la bătrînețe, se produce strania translație spre ipostaza vrăjitoarei aflată în stăpînirea diavolului. „Îi mersese vestea în vreo douăzeci de sate că deoache ori pe cine îi cade uitătura, prelungă, ascuțită, tare ca de oțel. Ochii i se scufundaseră adînc în cap, și, între ei, nasul se lungise, se ascuțise și se încovoiase, ca la o pasăre de pradă" ; „Întreaga ei înfățișare semăna cu a unei vulturoaice bătrîne. Nu era creștin, bărbat sau femeie, care să i se uite în față și să nu se cutremure [...]. Ciinii o lătrau cu furie, smucindu-se în lanț ; cei slobozi se aruncau pînă la o azvîrlită de ea, dar mai aproape nu". Și pentru ca faptele să intre definitiv în stăpînirea amintirii mitizante, în încheiere, autorul revine cu comentariul său, voind a releva ireductibil joc dintre real și suprareal :

„Dacă cineva intră între ei și stă de vorbă despre întîmplările de demult, vede că amintirea Rusalinei trăiește încă vie în țigănie. Povestea ei a trecut din tată în fiu. Cu scurgerea vremii, unele întîmplări s-au uitat, și în locul lor intră închipuirea, fapte care nu s-au petrecut niciodată. Sunt mai multe versiuni în legătură cu întîmplările de căpetenie din viața Rusalinei, toate încercînd să o ridice în lumea supranaturală. După unii, pe Florica o răpise diavolul însuși. Și tot el a schimbat-o pe Rusalina în cerșetoarea aceea nebună".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Virgil Teodorescu în postură de redactor șef al „Luceafărului"

Un zîmbet pentru cei 25 de ani ai revistei : Violeta Zamfirescu

Generații de poeți : Teodor Balș, Dimitrie Stelaru, Adrian Păunescu, Ion Horea

G. Călinescu și literatura comparată

S-a afirmat repetat, în ultima vreme, că George Călinescu nu gusta studiile de literatură comparată. S-a relatat, de către un discipol cu mult umor, că printre o samă de cuvinte ale marelui critic ar figura și afirmația : „comparaștii sînt niște moftangii". Un cronicar mai tînăr, salutînd cu entuziasm un autor care ataca agresiv predecesorii săi într-un cercetare, fără să arunce noi lumini asupra temei în discuție — Eminescu și romantismul englez — făcea de curînd trimitere la George Călinescu, atunci cînd descria sumbru „neîncrederea în comparatism" care „plutește în aer".

Ca deschidere spre literatura universală, ca poartă prin care valorile române pot pătrunde în circuit mondial, literatura comparată nu putea fi respinsă de către Călinescu, așa cum cineva refuză să accepte astrologia. Ceea ce marele critic ironiza și ignora era un anume gen de comparatism care este nesemnificativ, așa cum este deplorabil un anume gen de critică sau de umor. Puțini critici literari români au luptat cu spiritul provincial mai aprig și mai argumentat ca George Călinescu, așa cum puțini au fost aceia care au beneficiat, asemenea lui, de întinse cunoștințe în variate literaturi naționale. De aceea, nu se poate susține că el nu ar fi dovedit interes față de studiile care dau dimensiuni ample unei teme locale ; așa cum nu oricine poate pretinde că deține aceleași cunoștințe ca maestrul și poate judeca cu același aplomb și într-un stil foarte personal o operă literară. De fapt, aducînd în discuție orizontul și atitudinea critică a lui Călinescu ridicăm două probleme care se cer a fi elucidate pentru a înțelege limpede raporturile sale cu literatura comparată : ce anume gen de comparatism a fost respins de George Călinescu și ce sens a acordat el intervenției personale a criticului în accentuarea dimensiunilor universale ale unei opere naționale. Pentru că este evident că atenția marelui critic s-a concentrat asupra literaturii române, pe care a întrevăzut-o constant în ceea ce numim azi în cuvinte prea uzate „context universal".

Ca orice om de mare cultură, Călinescu identifica deîndată erudiția seacă, colecția inexpresivă de fișe bibliografice care nu oferă substanță umană istoriei și criticii literare. Ca romancier și dramaturg detesta reconstituirea muzeală ; un discurs convențional se transforma în melopee atunci cînd era rostit de el, așa cum uimirea poetului în fața unei cascade putea fi asemuită, ca într-o prelegere, cu incrementarea unui gîndac în fața jetului unui sifon. Nu numai „decodarea" operei de artă, dar și reconstituirea istorică solicita intens, în cazul lui, imaginația. În asemenea împrejurări, adversarul principal devenea spiritul pozitivist, cel care urmărea simpla refacere a lanțului de evenimente, asemeni anchetei judiciare. Îi repugna ideea că un poet de talia lui Eminescu poate fi înțeles integral refăcîndu-i lista de lecturi sigure sau probabile, așa cum cultiva cu plăcere analogiile, acelea care ne așează pe cea de a doua treaptă a comparației, între asemănarea fortuită și interiorizarea analizei : o lectură a unui text al lui Hașdeu amintea de Shakespeare, așa cum viziunea unui poet era considerată „dantească". Erudiția seacă, preocupată exclusiv de surse și orientată spre simpla alăturare a datelor, îi-a repugnat criticului care citea textul literar ca un actor, imprumutîndu-i viață. Pozitivismul a fost, fără îndoială, adversarul lui principal ; de aceea caracteriza sec un personaj din epoca interbelică : „e mereu mulțumit de el. Tot ce-i iese din gură îl îngrașă. E încredințat că a devenit om de știință, fiindcă a făcut monografia Ploieștilor. Mă întreabă cum lucrez. Îi spun că citesc seara și a doua zi deschid cărțile la locurile însemnate, după un mic program de puncte esențiale. Asta ca să evit fișele acolo unde se cere prezența organică a materialului. Exact așa face și el !"...

Dar pozitivismul odată respins, nu a fost deschisă poarta impresionismului. Criticînd alcătuirea unui sumar de revistă festivist, Călinescu întreba dacă cel care va scrie despre comedie este „un frecventator asiduu al teatrelor, știe în ce stă forța lui Molière, Ibsen, Cehov, Gorki ca dramaturgi" și dacă cel care trebuia să se ocupe de traducerile din literatura română în alte limbi are „sensul intim al limbilor suedeză, engleză, polonă, cehă etc". Temeinicia afirmațiilor rezulta din stăruitoare lecturi și vaste cunoștințe.

În acest sens, utitle elucidări ne procură studiul lui Romul Munteanu dintr-un volum care este destinat să facă mai bine cunoscută peste hotare mișcarea comparatistă din țara noastră : *Le comparatisme roumain. Histoire, problèmes, aspects* (Editura *Univers*). Culegerea aceasta cuprinde expuneri teoretice semnate de Romul Munteanu, Adrian Marino și Dan Grigorescu, precum și analize privind opera cite unui comparatist român, ca N. Apostolescu, Dimitrie Popovici sau Tudor Vianu. Studiul despre Călinescu îl înfățișează ca „cititor al literaturilor străine" și nu ca teoretician al literaturii comparate, ceea ce este corect și la obiect. Romul Munteanu reliefează curioztatea intelectuală a criticului care s-a ocupat de literatura spaniolă, a analizat opere reprezentative ale lumii romanice și s-a lăsat atras de scrierile germane, nordice, ruse. Pe drept cuvînt, avem de-a face cu un „spirit comparatist" apărut într-o arie geografică propice studiilor comparate, aria Sud-Est europeană în care s-au întîlnit curente artistice din lumi diferite și unde s-au dezvoltat literaturi care au simțit tot timpul nevoia să se racordeze la marile mișcări intelectuale. „Pentru a putea emite judecăți de valoare care să depășească un modest consens local, pentru a susține viziunea unui fenomen cultural care integrează ceea ce este specific național în universalitate, George Călinescu se raportează tot timpul la modele culturale de pe diferite meridiane ale globului. Creația literară a marilor scriitori ai lumii constituie, așadar ,un termen de comparație, dar este în același timp un mijloc de a cultiva gustul și de a actualiza fără încetare judecata estetică sigură, elemente indispensabile într-un domeniu atît de mișcător ca literatura". Avem de-a face cu un comparatism de grad unu sau doi, dar nu cu analizele de grad trei, acelea care-și propun să pătrundă în universul imaginar al operelor ; Călinescu nu se interesează de „alteritate", „de partea străină" din opera provenită din alt mediu și de aceea rămîne în afara tendințelor celor mai fructuoase din comparatismul actual. Un comparatism care alătură operele dintr-un unghi internațional pentru a constata variatele aspecte ale imaginarului.

La criticul român aceste tendințe nu apar. Pe de o parte, pentru că el este interesat mai ales de o singură literatură și face incursiuni în alte literaturi naționale pentru a-și dezvolta gustul și a înțelege mai bine literatura română ; pe de altă parte, pentru că el împărtășește, pînă într-un anumit punct, opiniile lui B. Croce despre rolul predominant al intuiției în interpretarea operei artistice. Or, în măsura în care fiecare operă este unică și numai capacitatea criticului de a o intui permite participarea la operă, nu mai intră în discuție durata istorică sau elementele care au favorizat comunicarea intelectuală ; Croce pretindea că orice traducere creează o nouă expresie. Atunci, cum este posibilă compararea operelor literare ? Într-un studiu dens și convingător (din *Comparattive Literature*, culegere editată de A. O. Aldridge, în 1969), Rocco Montano arată că realizările recente din domeniul studiilor comparate nu datorează mai nimic croceanismului. În cazul lui Călinescu, atenția acordată duratei istorice a poporului român a schimbat datele problemei : criticul a privit spre inceputurile dezvăluite de Pârvan, directorul Școlii din vatra de civilizație care avea să marcheze formația criticului, Roma, a luat în considerare, fără să aprofundeze, moștenirea bizantină și a dat respirație europeană expunerii sale, în consens cu mișcarea intelectuală din epoca interbelică. A înfățișat studenților, în prea puținele ore de curs cîte a putut ține în anii 1946—1948, literatura română și concomitent momente din literatura universală, după cum consemnează Al. Piru în amintirile din „Luceafărul" (17/1983). a îndemnat astfel tot timpul pe cei care-i forma să stabilească relații între național și universal.

Această îmbinare este exemplară și ea putea deschide alte perspective comparatismului decît cele schițate de pozitivism. O deschidere care duce azi la reconstituirea dialogului artistic, a sporului de cunoaștere a ambilor parteneri intrați în relație ; interesul acordat „părții străine", „alterității" tocmai spre cunoașterea reciprocă dirijează cercetarea care azi nu mai practică analiza comparată numai pentru a lumina un singur partener. Noile direcții din literatura comparată caută să pună în valoare asemănările și deosebirile dintre experiențele artistice : dacă am compara, de exemplu, opera eminesciană cu romantismul englez nu ne-am mai propune să dobîndim un spor de înțelegere doar a operei eminesciene, privită dinspre opera lui Shelley și Byron, dar și a operelor acestora luminate de experiența artistică a marelui nostru poet. Dar pentru a ajunge aici, comparatismul nu se va mai opri la reconstituirea datelor, la stabilirea unor asemănări sau analogii ; el va pătrunde adînc în universul imaginar al operelor. Un univers pe care George Călinescu știa să-l descifreze în literatura română ca puțini alți critici, tocmai pentru că nu se oprea niciodată la ceea ce îi comunica erudiția seacă sau teribilismul cronicăresc.

Alexandru Duțu

«Casa grădinii»

Urmare din pag. a 3-a

tagonist, după ce l-a desăvîrșit spiritual („**Nici nu știi ce bine îmi pare că ai reușit. E un lucru foarte solid, care îți asigură o independență totală în activitatea politică**" — îi formulează prim-secretarul regionalei București această împlinire), la o probă ultimă : acea a reintoarcerii în lumea pentru care l-a pregătit.

Înapoierea comportă o potrivnicie interioară, greu de ignorat, dar care se înmoaie treptat. Niculae Moromete are de învins paradoxala stenahorie pe care i-a dat-o o cădere ce nu se uită ușor. Însă întîlnirile cu vechii camarazi au darul de a-l întrema. Ele dau senzația de dialog curat, în care pulsează o gîndire necontrafăcută, vie și proaspătă. „**Eu nu sînt un comunist de tipul celor care cred că dacă au luat puterea am și convins lumea de adevărurile noastre. Atîta timp cît există un comunist trebuie să-și dovedească prin definiție, permanent, convingerile, astfel cum o să-și dea seama dacă e urmat sau nu ?**" — îi spune unul dintre ei. Nici unul dintre interlocutori nu se grăbește la concluzii. Adevărul nu se poate identifica niciodată cu opinia unuia și nici măcar nu se știe dacă e suma sau media părerilor înaintate în dezbatere. Adevărul e un lucru de căutat, și numai „**iubitorii de adevăr au dreptul de a judeca istoria**".

Desen de Petru Țira

Din letargia care-l apasă îl scoate definitiv Simina Golea, unul din cele mai tulburătoare destine feminine din romanul românesc postbelic.

Abia după moartea tragică a Siminei, care-i pecetluiește implacabil ființa, Niculae Moromete se hotărăște să ceară de a lucra din nou ca activist de partid. Ceva recent, proaspăt, cum intuiește vechiul său prieten, i-a trezit vechea credință. Acel ceva e moartea femeii iubite. Niculae Moromete e astfel protagonistul unei noi parabole a **Meșterului Manole.**

SEMN

Literatura aromână

Acum aproape un secol, prin monografia în două volume **Die Aromunen** (1895, Leipzig), Gustav Weigand atrăgea atenția Europei asupra unei culturi și unei limbi, demne de interesul științific (dar nu numai științific) al întregii lumi. Nu am spațiul necesar (și nici nu este în intenția acestui articol) să discut aici despre **situarea** aromânilor față de celelalte ramuri ale aceleiași realități etno-lingvistice (daco-românii, megleno-românii și istro-românii). Apariția recentă a două cărți de poezie, **Steauă di dor** (ed. Eminescu, 1983) de Kira Iorgoveanu și **Nihadz** (ed. Eminescu, 1980) de Hristu Cândroveanu îmi dă ocazia să observ că literatura aromânească este un fenomen viu ce trebuie să fie luat în considerație și discutat ca atare. E vorba de „vîrsta matinală a limbi române", cum se exprima Laurențiu Ulici în cronica sa despre poezia Kirei Iorgoveanu. Dacă vrem să urmărim **varianta poetică** a limbii române în dimineața sa aurorală, va trebui să ne întoarcem cu altă perspectivă asupra **corpus**-ului de texte oferit de literatura „aromânească", extrem de prețios pentru o investigare comparatistică la toate nivelele posibile (istoric, semantic, sintactic, fonologic, mitologic etc.). Stadiul de aparentă încremenire, de magmă lingvistică închegată în forme surprinzător-poetice a dialectului aromân (armân) ne deschide nenumărate porți de visare asupra originilor limbii literare românești și a literaturii noastre orale.

În reactualizarea interesului pentru literatura aromână, cele două nume citate mai înainte au o importanță deosebită ; astfel cunoscutul critic Hristu Cândroveanu pune o osîrdie comparabilă numai cu aceea a lui Tache Papahagi în perioada interbelică în publicarea și editarea textelor literare aromâne orale sau culte, realizînd pînă în prezent o adevărată bibliotecă : **Antologie lirică aromână** (editura Univers, 1975), **Antologie de proză aromână** (editura Univers, 1977), **Povești de la miazăzi** (editura Ion Creangă, 1976), **Trei balade aromâne** (editura Ion Creangă, 1980), la care se adaugă cartea de „poeme aromâne" **Nihadz** prin care inaugurează fenomenul de continuitate al acestei literaturi dialectale. La fel, Kira Iorgoveanu a publicat mai întîi o **Antologie de poezie populară aromână** (editura Minerva, 1976), un volum din lirica lui Mihai Eminescu, transpus în aromână (editura Minerva, 1980), și atît de personala carte de poezii originale cu un titlu eminescian **Steauă di dor.** Problema formelor **literare dialectale** constituie astăzi o sursă importantă de explorare și cercetare pentru teoria literaturii ; prin urmărirea variantelor și a **sistemului de variante dialectale** existente în **corpus**-ul unei literaturi se poate descoperi mai ușor procesul creativității interne ca și mecanismul producerii textuale ce acționează în cadrul respectivei literaturi.

Astfel, dialectul aromân este mai mult decît o simplă **variantă istorică și geografică a limbii române** ; îndrăznim să spunem că ar fi „langue d'hoc"-ul limbii noastre. Această variantă arhaică a limbii este oglinda oblică pusă în trecut chiar la jumătatea drumului dintre latină și limba românească. Dar nu numai atît : e și oglinda periscopului cu care putem privi în evoluția mai veche a motivelor fundamentale ale literaturii. Și ce aflăm ? Lucruri extraordinare, de-a dreptul emoționnate ! De pildă, în balada „Puntea di Arta", variantă aromână a „Meșterului Manole". Mai-marele meșterilor („Ma-marlu"), află secretul durabilității punții de la „Puiliu-azburător", adică de la „pasărea vorbitoare" (adică de la Zburător — iată și etimologia corectă a cuvîntului, pe care nu-mi amintesc s-o fi citit undeva !), adică chiar de la vorbire, de la limbă! E clar că **azburător** înseamnă și „cel care vorbește" și „cel care zboară". Se înțelege astfel mai bine legătura dintre două (cel puțin) mituri fundamentale ale culturii române, mitul zburătorului și cel al zidirii, alcătuind împreună un singur mit, cel al **întemeierii** (sau al **creației**), care este în primul rînd unul al **limbii,** ea conservîndu-i cel mai bine vestigiile și ajutîndu-ne să le alipim la loc. Mai înțelegem astfel de ce ar trebui să facem mai înainte de toate filologie, de ce ar trebui să cultivăm **limba** (cu dialectele ei cu tot), ca să aflăm ce-a aflat meșterul în zbuciumul lui de creație. De ce nu dura oare acea punte ? Pentru că (introduc aici o ipoteză mai mult poetică și sper să nu-i supăr pe lingviști) n-avea „thimealie" **(temelie),** cuvînt care se pronunța foarte apropiat de „fimealie" sau „fămealie", adică **femeie** (din **familia,** cuvînt latin). Și iată că a fost zidită o „fămealie" drept „thimealie" a punții din Arta și puntea s-a înălțat, după pilda unui cuvînt zburător („ce zboară", cum ar zice Homer), iar meșterii „zburau" între ei (vorbeau) despre aceasta și femeia, viitoarea victimă, asculta și nu înțelegea. Ce dramă la „thimealia" limbii române, dacă stăm să ne gîndim ! Iar dacă am urmări mai departe, ce mai e și în alte variante, „cu amăruntul toate cuvintele le-am înțeleage", vorba cronicarului Grigore, prima Ureche bună a limbii noastre „zburătoare".

Și altele, de acest fel. Iată, de pildă, cum într-un „părămith" (basm, **para-mythos**) aromân, se păstrează o istorie a unei „vombire" (vampirițe), a unei fete care apare fraților ei noaptea ca o „fantazmă" și înghite tot, și vitele, și casa, și satul, și lumea și abia după ce se desface vraja, prin lupta unui frate ce se naște **mai tirziu,** „vombira" (care după părerea noastră nu e decît limba) creează totul la loc, din seul și din singele ei : „Lo seulu a vombirăl'ei și acăță s-aungă și pluchil'i alanți, cari ș-vinîră ș-eli la loc. Atuntea aumse s-hoara, și-nveară lumea tută, părinții'i, frați'i, soea, tutiputa... Tute vinîră la loc, cum eara ma naintea" („Luă el iar din seul vampirei și începu a unge și plopii ceilalți care — toți — crescură și ei la loc. Atunci unse și locul satului și învie astfel lumea toată, părinții, frații, vitele... Totul învie la loc, cum fusese cîndva !").

Și iată-l și pe „Voinicul Bob-de-mazăre-vîntură-lume" sau „Bob-Năut", cum i se mai spune, din basmul nostru popular, pe care nu l-am cunoaște cine este, dacă n-am afla acum, din varianta aromână, că numele lui mai vechi era **Teațire** (adică **Cicero,** adică **mazăre** pe latinește), adică Cuvint, care este și atît de mic, încît nici nu-l vezi și ți se vîră în ureche și-ți spune de acolo verzi și uscate !

Astfel, din „părămith"-urile și din „cînticele" selectate și traduse într-o interpretare plină de farmec (aproape o re-creare) de către Hristu Cândroveanu în cele două volume ale sale de lirică și de proză aromână, se poate decela, cu surprindere, cu mari satisfacții, cu mari emoții, însuși „părămith"-ul limbii și al istoriei românești. Pentru aceasta trebuie multă atenție și aplicație mai multă decît pînă acum, a criticii românești care, neunită cu filologia, cam disprețuitoare față de erudiția textului, riscă să rămînă cam „adăugată" și stearpă.

Am dori (dar nu avem spațiul necesar) să insistăm și asupra imensei bogății de expresii și locuțiuni lingvistice conservate în graiul dialectal ; numeroși fermenți gata constituiți, de poezie și de înțelepciune, dintre care unii ne-ar ajuta să înțelegem mult mai bine decît pînă acum, însuși limbajul lui Creangă sau al lui Eminescu !

Ar mai trebui spus că dialectul aromân (ca și celelalte dialecte sudice — **meglenoromân** și **istroromân)** reprezintă **graiul vorbit** al limbii române în perioada ei de formare, **vorbita** și nu **scrisa** limbii, **romanica** limbii române, **vulgara** noastră (așa cum își numesc italienii limba lor încă nescrisă, nenormată, dar care va fi apoi consacrată prin Dante), aspectul viu, care nu se poate conserva decît prin **existența** vie și neîntreruptă a gurilor prin care ea trece, adică a poporului care o vorbește. Această deoarece, după cum bine știm, **scrisa** limbii noastre s-a întîmplat să fie (cum nu s-a întîmplat la nici un popor romanic !), datorită împrejurărilor istorice, **slavona,** adică o limbă străină. Vorbeam deci „lătinește", dar scriam „sîrbește" ! Ce straniu destin al unei limbi, care a fost nevoită să se conserve numai prin vorbire, nu și prin scriere, o perioadă foarte îndelungată ! Cînd am început să scriem în **vulgara** noastră (adică în **română,** în „limba ce-o vorbeam"), am făcut din ea treptat o limbă **cultă,** i-am format aspectul **scris,** iar cel vorbit s-a păstrat în dialectele noastre sudice pînă astăzi.

Din păcate, în facultate am învățat mult prea puțină dialectologie, care se cam reducea la studiul graiurilor regionale, iar acestea ajută prea puțin la înțelegerea istoriei limbii. Ar fi bine, considerăm, ca aceste antologii ale literaturii aromâne, admirabil și competent realizate de Hristu Cândroveanu și Kira Iorgoveanu, ca și alte surse, să figureze în bibliografia obligatorie a studenților de la filologie, nu pentru a învăța să vorbească dialectul (deși nici asta n-ar fi rău), ci pentru a învăța să **recunoască limba** și să o **știe vorbi,** adică să-și formeze o **conștiință lingvistică** autentică.

Marin Mincu

P.S. Dacă nu mă înșel, la apariția volumului II din **Arca lui Noe,** Mircea Iorgulescu a încercat (aproape cu succes) să ridiculizeze terminologia folosită de N. Manolescu în eseul său. Iată-l acum pe Iorgulescu în studiul „Viața și textul" („România literară", nr. 26, 30 iunie 1983), convertit atît de radical la semiotică și critică textuală că toată demonstrația sa se bazează pe tentativa de a forța opera lui Camil Petrescu să intre în corsetul unor termeni ca : „comunicare", „expresie", „celălalt", „cod", „text" etc. Mă îndoiesc însă dacă criticul știe ce vrea să spună cînd folosește de exemplu, acest enunț : „Deprinderea unui cod (a unor coduri) duce la metamorfoza „celuilalt"...". Aștept să fiu convins că n-am dreptate ! Pînă atunci îl avertizez pe criticul exeget al lui Dinicu Golescu să fie atent cu metodologia.

REVISTA REVISTELOR

„Livres roumains" nr. 2/1983

A apărut nr. 2/1983 al publicației **Livres roumains,** în cele 4 versiuni ale sale (franceză, engleză, rusă, germană) destinată propagandei tipăriturilor noastre peste hotare, dovedindu-se deosebit de utilă și pentru bibliografia curentă, în lipsa unui buletin de informare bibliografică, în limba română.

Numărul de față se deschide cu prezentarea de către Elena Solunca a volumului președintelui României, tovarășul Nicolae Ceaușescu: **„Națiunea și națiunalitățile conlocuitoare în epoca contemporană",** tipărit de Editura Politică.

În paginile următoare, prof. dr. Tudor Ionescu semnează un articol despre **„Contribuții esențiale românești la dezvoltarea chimiei în opera științifică a tovarășei acad. dr. ing. Elena Ceaușescu".**

Revista prezintă, de asemenea, alte importante cărți social-politice, de istorie, știință și literatură, artă. Cuprinde, totodată, interviuri, reclame pentru edituri, recenzii, profiluri de scriitori români clasici și contemporani, printre care Panait Istrati, Cezar Petrescu, Nicolae Ciobanu și Kanyadi Sandor. Un număr cens, interesant, cu o atrăgătoare prezentare grafică, așa cum ne-a obișnuit pînă acum această foarte utilă publicație de propagandă culturală pentru străinătate.

Tehnica alertei sau iluzoriul drob de sare (III)

atunci cînd **Blaga** a **„inventat termenii"** de **„spațiu mioritic"**, el a avut, ne spune **H.H Stahl**, foarte semnificativ pentru nivelul și aria în care plasează discuția, **mînă bună"** ; **„vocabulele"** se folosesc **„cu multă plăcere" „în toată suflarea românească"** (p. 130). Voi mărturisi (cu oarecare sfială în aceste împrejurări) că, în ce mă privește, n-am folosit niciodată **„formula cu virtuți magice"**, nici cu multă și nici cu mai puțină plăcere. Am multe rezerve față de demersul filosofic întreprins de **Blaga** datorită, probabil, pregătirii sau numai preocupărilor mele și, poate, la urma urmei, unor simple incompatibilități temperamentale. Mă supără și pe mine utilizarea **„spațiului mioritic"** (nu chiar de către **„toată suflarea românească"** cum pretinde **H.H. Stahl** ca să ne sperie și mai tare) în perimetrul kitsch-ului, dar (voi adăuga) nu mai mult decît a unor vocabule cu prestigiu „științific" recunoscut. Nu văd deosebirea dintre demagogia cu triluri a lui Cațavencu (chiar dacă, în ipostază modernă, face apel la „spațiul mioritic") și terna imbecilitate „pozitivistă" a conului Leonida.

Nu reacționez aici, prin urmare **la o critică** (oricît de aspră) a teoriilor lui **Blaga**, ci la felul cum se face ea și, mai ales, la obiectivul final al acestei operații de două ori anticulturale. Căci hotărît anticulturală este încercarea de a-l scoate pe **Blaga** din cultura și conștiința românilor. Dar tot atît de anticulturală este calea pe care pornește **H.H. Stahl**, făcînd efortul de a construi un întreg sistem care să transforme filosofia lui **Blaga**, odată cu o bună parte din patrimoniul nostru cultural, într-o manifestare sub-culturală, extraculturală, într-o manifestare de „demagogie științifică", într-un fel de lăutărism „patriotard".

Nu voi spune că **H.H. Stahl** atacă problema cu rea credință, dar neînțelegerea evidentă a unor nivele elementare ale ei (și a altor lucruri la fel de elementare) duce obiectiv la aceleași rezultate. Crede **H.H. Stahl** într-adevăr că **„Trilogia culturii"** este o **„cercetare folclorică"** (p. 71) ; o **„analiză a culturii populare"** (p. 72) ; **„o repetare și o confirmare a punctelor de vedere ale grupului pe care l-am numit al folcloriștilor patriotici"**, a **„lăutarilor"** și **„guriștilor"** (p. 78) ? De îndată ce face asemenea afirmații, nu avem dreptul să ne îndoim ca el crede în excesivele simplificării care transformă ideile în caricaturi de idei, de altfel într-o deplină armonie cu perspectiva diformantă pe care o presupune construcția sa teoretică. Dar aceste caricaturi de idei nu sînt ale lui **Blaga.** Discuția cu acesta nu poate începe înainte de a trece pragul casei lui, bună-proastă, urîtă-frumoasă, așa cum a construit-o el.

Nu sînt însă de bună credință (fiindcă aparțin neîndoielnic procedeelor neadmise în polemicile de bună credință) răstălmăcirile și insinuările care înlocuiesc prea adesea argumentul. **„Minat de fobiile și nostalgiile boalei** — spune **Blaga**, povestind fără altă intenție o amintire **— un cîine turbat venit de aiurea intrase în sat, mușcînd... copii întîlniți"**. Lui **H.H. Stahl** nu-i scapă dedesubturile chestiunii ; de la el drobul de sare se vede cît Caraimanul. **„E semnificativ"** — se alertează el — **cîinele nu mușca pentru că era turbat"**, ci **„minat de fobii și nostalgii"** (explicație profund mistică după care **H.H. Stahl** pune un semn de mirare !)

Blaga spune că **„tradiția noastră... ca matrice stilistică face parte din logosul inconștient"** și că **„o despărțire de ea ar însemna apostazie"**. **H.H. Stahl** echivalează **„Logosul"** cu **„Sfîntul Duh"** (cu litere mari de la el citire) și ne asigură că **Blaga**, avînd pregătire teologică, **„nu se putea juca la întîmplare"** cu vorbele. **„Apostazie"** este, prin urmare, un termen popesc și, în felul acesta, am putea avea în citatul de mai sus **„afirmarea că spațiul mioritic este Sfîntul Duh"** (p. 127). Asemenea „analize" ar fi numai pedestre dacă n-ar duce sistematic la asemenea concluzii. **Blaga spune** (de pe strict aceleași poziții estetice cu **H.H. Stahl**) că o țărancă cînta o doină **„nu sentimental-orășenește"** așa cum este ea cîntată **„de artiste în costume confecționate și nici de țiganul de la mahala, dedat arabescurilor inutile"**, ci **„cu sentimentul precis și economic, al cîntecului și cu glasul expresie a sîngelui, care zeci de ani a urcat munții și a cutreerat văile sub îndemnul și porunca unui destin..."** **H.H. Stahl** este la post și descoperă aici un foarte suspect recurs la **„sînge"** și la **„destin"** care nu-i place lui deloc (p. 131). Să judece oricine cîtă este aici neînțelegerea și cît altceva. Căci la fel de suspecte sînt în acest fragment și **„sentimental"** și **„confecționat"** și, bineînțeles, **„țigani"**. Acolo unde Călinescu vedea o dispariție a **„granițelor dintre metafizică și poezia propriu zisă"** și **„chiar un abuz COMUN (s.m.) și gîndirii occidentale de decadență, venind expresii inedite"** (Istoria literaturii române, ed. I, pp. 865—866), **H.H. Stahl** face, cu o imaginație săracă (dacă nu cu totul lipsit de ea), o lectură insidioasă, cu opriri întîmplătoare, vînind meschin prilejuri de a-și desfășura amplu cealaltă imaginație, foarte bogată aceasta, cea „științifică".

Prin procedee de acest fel, se instituie o atmosferă în care epitetul încărcat de suspiciuni ține loc de orice demonstrație. **Blaga** ar fi **„adversar al oricărei cercetări științifice"** despre **„specificul național"** (p. 77) ; ceea ce face el este **„demagogie științifică"** (p. 78), cu un **„vocabular straniu, cu rezonanțe mistice"** (p. 78), **„pe atît de sonor pe cît de confuz"** (p. 79), **„dar care continua a fi folosit de cei care vor să dea gîndului lor un iz de mistică națională"** (p. 79). El **„recurge la jocuri de cuvinte infantile"** (p. 85), la **„subterfugiul verbal al unui termen neclar"** (p. 118), netinînd seama de **„bunul simț"** (p. 113), cultivînd însă un **„simplism filosofic"** (p. 117).

Pe zeci și zeci de pagini, cu poticniri la fiecare idee, **Blaga** este adus la un nivel elementar, care nu-l încape, cu ajutorul rezumatului simplificator și aproximativ, în care în chip de critică se intercalează procese de intenție și o nesfîrșită serie de banalități „științifice", noțiuni de contur vag, obișnuite în circulația intelectuală medie, încărcate de prejudecățile curente, cu tot tacîmul lor de spaime și aprehensiuni.

Iată o probă. **„Reducerea tuturor acestor fenomene culturale la stil** — spune H.H. Stahl, explicîndu-ne cam ce se întîmplă cu **Blaga** — **înseamnă restrîngerea lor doar la o calitate formală, DECI o renunțare la tot ceea ce constituie fondul lor, ceea ce e, DE FAPT, o mutilare a realității"** (p. 109 s.m.). Avem aici tot ce ne dorim, inclusiv **„mutilarea realității"**, numai că toată povestea (care seamănă ca două picături de apă cu un anumit sistem critic din anii '50) este opera exclusivă a lui **H.H. Stahl.** Este evident pentru oricine l-a citit că **Blaga** nu credea că **„stilul"** este o **„calitate formală"** și că **„DECI"** (acest **„deci"**, de care cartea e plină, folosit sistematic ca instrument de deturnare a ideilor preopinenților, este, bineînțeles, a lui **H.H. Stahl**) trebuie renunțat la **„fond"**. Și, desigur, pentru el legăturile dintre noțiunile în discuție nu înotau în ceața deasă în care le așează **H.H. Stahl** care, acuzîndu-l pe **Blaga** de a confunda **„stilul"** cu **„cultura"**, ne explică **„adică partea cu întregul** (p. 110). Pentru el, prin urmare, **stilul este o „PARTE" a culturii !** Această relație, este și ea o descoperire a lui **H.H. Stahl** și constituie baza teoretică de pe care **Blaga** este decretat **„victima unui fel de obsesie, de halucinație, de «fixare» pe ideea de stil"** și este acuzat că reduce **„analiza vieții sociale"** (altă confuzie) la o analiză a stilului (p. 110).

Trebuie să amintim că spre amurgul lor, pînă și ideologii anilor '50 se lămuriseră că „forma" nu este o cutie în care se pune „fondul". Pentru a-l liniști însă pe **H.H. Stahl,** din nou în alertă „științifică", voi cita din **L. S. Vigotski,** om de știință sovietic (Psihologia artei, București, 1973). **„Arta începe acolo unde începe forma"** (p. 48). Orice operă de artă este **„o deplină tautologie a formei"**. La întrebarea **„ce a vrut să exprime prin opera sa"**, un romancier (unul care crede în arta sa) nu poate răspunde decît povestindu-și, cuvînt cu cuvînt, fără nici o schimbare, întregul roman : **„am spus ceea ce am spus"**. Orice încercare de a explica opera ca o alegorie, ca o metaforă (deci ca un „conținut" formulat n.m.) înseamnă a răspunde : **„n-am spus ceea ce am spus, ci altceva"** (p. 52—53).

Arta (și, din acest punct de vedere, și „fenomenele culturale" în discuție) este formă, pentru că este o expresie a conținutului și nu un „conținut" exprimat, redat, (re-)formulat. Iată în ce domeniu complicat a intrat anchetatorul singuratic. El nu se descurajează însă. Pentru el pare limpede că de la „obsesia" formei derivă un alt păcat de neiertat al lui **Blaga,** căci **„la rîndul ei, analiza stilului se reduce** (la Blaga n.m.) **la o analiză a unor procese psihice subconștiințe"** (p. 110). **H.H. Stahl** crede că teoria lui Blaga este o **„variantă a teoriei freudiste"**, ba chiar o **„teorie freudistă"** (p. 76, în titlul unui capitol) și că, evident, există aici o legătură cu adversitatea lui **Blaga** față de orice **„cercetare științifică"**. Nu încape îndoială că „freudismul" și „subconștientul" sînt întrebuințate aici ca înjurături de îndată ce, în aceeași carte, **H.H. Stahl** se dedă el însuși, cu neascunsă plăcere, unei analize de tip freudian, în egală măsură gratuită și anapoda, a amintirilor de copilărie ale lui **Blaga** iar ceva mai departe ne spune (nici mai mult, nici mai puțin) că **„subconștientul este conceput de Blaga CU TOTUL ALTFEL decît în teoria freudiană"** (p. 110 s.m.).

Dar pentru a-l liniști și în problema înspăimîntătorului inconștient cosmotic și a influenței lui asupra „fenomenelor culturale", voi cita din nou din **Vigotski** (ale cărui concepții sînt mai aproape de **Blaga** decît de **Freud**) : **„Inconștientul influențează faptele noastre, se face simțit în comportarea noastră... Se înțelege de la sine, asemenea fapte obiective, în care inconștientul se manifestă cu maximă pregnanță, sînt chiar operele de artă, și ele constituie punctul de plecare pentru analiza inconștientului. Orice interpretare conștientă și rațională, pe care o dă unei opere artistul sau cititorul, trebuie privită drept o raționalizare ulterioară, adică drept o amăgire într-un fel, o justificare față de propria rațiune, o explicație găsită postfactum"** (p. 88).

Este de la sine înțeles că și opiniile lui **Vigotski sînt discutabile.** L-am citat în primul rînd pentru că el formulează posibile soluții marxiste și, în orice caz, **opinii cu circulație în gîndirea marxistă din anii în care Blaga își elabora studiile,** ceea ce înseamnă, evident și cel (mai) puțin, că **„obsesiile"** acestuia **NU** sînt imputabile **„psihozei"** și **„ideilor fixe"** inventate de **H.H. Stahl** pe fundalul **„folclorului"** xenofob și al **„lăutarilor"** patriotici. Nu mai puțin

important este însă faptul, subliniat într-o notă a editorului sovietic, că, deși mort în 1934, **Vigotski** a exercitat o **„uriașă influență"** asupra cercetării sovietice **„tot mai evidentă după 1956, cînd apar noi ediții ale lucrărilor sale"** (p. 348) Sînt limitele care fixează înflorirea maximă a unora din ideile invocate de **H.H. Stahl** în lupta lui cu **Blaga,** a suficienței agresive a monopolului de adevăr și a procedeelor polemice ce decurg dintr-o asemenea situație (Cea de a doua dată marchează și momentul în care o bună parte din promotorii acestui tip de critică la noi au început să frecventeze alte școli, tot mai „structuraliste" și tot mai „semiotice").

Apelul la o concepție „științifică", unică, și intoleranța care derivă din iluzia monopolizării ei, **îl duc pe H.H. Stahl în situații** dintre cele mai ciudate. Discutînd de data aceasta despre **Eliade, H.H. Stahl** „rezumă" în același stil decis **„viziunea"** acestuia și stabilește că ea este **„teologică". Eliade crede „abuziv" că „sacrul" este „real".**

„Istoricului care s-ar așeza pe poziții care s-ar dori obiective" „nu îi mai este permisă folosirea termenului «real» a celor «sacre», căci sîntem în drept să întrebăm : crede istoricul efectiv în ființele «mitologice»". Socotește el real pe Baal sau (adaog eu) pe Moloh ? **„Dacă nu, atunci de ce nu se mărginește a spune, cum ar fi corect, că au fost credincioși care au crezut în sacralitatea și realitatea lor ? A confunda aceste două planuri de gîndire** (sacrul și realul n.m.) **constituie o sursă continuă și sistematică de eroare..."** (pp. 186—187)., conchide sentențios **H.H. Stahl.**

S-ar părea însă că Eliade face una și mai boacănă căci, dacă, realitatea lucrurilor **„depinde de credința noastră în sfințenia lor, așa cum ne este indicat de teologia** (sic !) **în care credem", „cum trebuie înțeleasă afirmația lui Eliade că tot ce este sfînt e real, oricare ar fi credința religioasă pe care o avem în vedere ? Pe baza cărei poziții filozofice poate să afirme că absolut toate cele arătate, de diverse religii, ca fiind sacre, sînt toate reale, de vreme ce «realitatea» lor ține de credința pe care le-o acordăm ? Poate un istoric al religiilor să vorbească în numele tuturora, adoptînd succesiv sau simultan drept «reale» toate credințele, contrazicătoare între ele, care au apărut în istoria omenirii ?"** (p. 188). Iată întrebări nemiloase care, fără îndoială, îl vîră în cofă pe **Eliade.**

Practicînd un „marxism" cu ghilimele, **H.H. Stahl** se pune în situația delicată de a polemiza cu Marx.

Referindu-se la critica logică și gnoseologică a argumentului ontologic al existenței lui Dumnezeu făcută de **Kant, Marx** arată că **„dovezile existenței lui Dumnezeu"** sînt **„tautologii lipsite de conținut"** nimic **„altceva decît : «ceea ce îmi reprezint eu realmente (realiter) este pentru mine o reprezentare reală»... și în acest sens se poate spune că atît zeii păgîni, cît și Dumnezeul creștin au avut cu TOȚII** (sublinierea lui **Marx,** ca să vezi ! n.m.) **o existență reală. N-a stăpînit oare efectiv străvechiul Moloh ? N-a fost oare Apollo de la Delphi o forță reală în viața grecilor ? Aici nici critica lui Kant nu poate să facă nimic. Dacă cineva își închipuia că are o sută de taleri, dacă această idee este pentru el nu ceva arbitrar, subiectiv, dacă crede în ea, atunci cei o sută de taleri imaginari au pentru el aceeași valoare ca o sută de taleri reali. El va face, de pildă, datorii în contul acestei fantezii, el va acționa așa cum a acționat întreaga omenire, făcînd datorii în contul zeilor ei".** Neîndoielnic Marx are în vedere toată omenirea și, simultan, pe toți zeii ei.

Așa grăiește **Marx.** Aici nici critica lui **H.H. Stahl** nu poate să facă nimic. S-ar părea că a **„confunda" „cele două planuri"** nu e totdeauna o sursă de eroare (mai ales că, în treacăt fie zis, nu de **„confuzie"** e vorba, deoarece **„sacrul"** și **„realul"** așa cum sînt puse aici în ecuație, nu sînt în nici un caz, două **„planuri de gîndire"** așa cum crede **H.H. Stahl).** Afirmațiile de mai sus ale tînărului **Marx,** de largă circulație în cercurile intelectuale marxiste, comentate de mulți filosofi marxiști, pun problema **„funcției social-practice a unor forme ale conștiinței"**, a **„eficienței istorice indiscutabile a unor reprezentări ale divinității"** cum spune unul dintre aceștia, **G. Lukács** (Antologia existenței sociale București, 1982, p. 294), adresîndu-se desigur, cititorilor care au audiat conștiincios cel puțin o conferință de propagandă ateistă la cel mai apropiat ateneu popular.

În rest, **H.H. Stahl** afirmă, de pildă, că **Eliade** s-ar **„trudi"** să ne convingă că **„sacrul"** este o realitate **„de sine stătătoare, născîndu-se din sine, fără să fie determinată și nici măcar înrîurită de social"**, citînd trunchiat și pierzînd sensul citatului. Cîtă știință sau bună credință e de căutat în afirmația lui să judece, iară, oricine, de îndată ce **Eliade** spune, acolo unde crede el că e locul, într-o încercare de a se explica metodologic (La nostalgie des origines, Méthodologie et historie des religions, Paris, 1971, p. 114), cît se poate de limpede : **„Nu există fenomen religios PUR** (sublinierea lui **Eliade** n.m.). **Fenomenul religios este întotdeauna și un fenomen social economic, psihologic și, bineînțeles, istoric".** Atît în privința „interpretărilor". Îmi iau îngăduința de a recomanda lui **H.H. Stahl,** recenta lucrare a lui **C.I. Gulian. Lumea culturii primitive** (București, 1983), o foarte bună receptare a lui **Eliade** de pe pozițiile gîndirii marxiste contemporane cu o bogată bibliografie la zi. Este adevărat că nici **Blaga** și nici **Eliade** nu sînt marxiști, dar asta nu înseamnă că ei pot fi combătuți prin utilizarea șamanistă a unor noțiuni vag „științifice", „sociologice", „pozitiviste", „raționaliste" etc.

Dar ceea ce, din acest punct de vedere, vorbește și mai tranșant despre calitatea demersului critic întreprins de **H.H. Stahl** este faptul de necrezut că el discută despre concepția lui **Blaga** fără să-l fi citit pe **Blaga** în tot ce definește această concepție. Nu mai este vorba aici de o simplă lacună de documentare. Și nu este vorba de o voită eliminare a lucrării din bibliografia problemei. Nu. Căci **H.H. Stahl** critică, de pildă, opinia lui **Blaga** după care **„satul-idee"** ar fi **„satul de acum o sută de ani".** Dar **Blaga,** în **Ființa istorică** (Cluj, 1977, p. 58) răspunde unui critic nenumit (oare nu e vorba chiar de sau și de **H.H. Stahl ?),** și corectează mai vechea sa afirmație (în fapt o formulă interpretabilă), arătînd că **„satul-idee"** este un **„tip"**, plasat departe în **„preistorie"**, o **„preistorie"** înțeleasă și ea tipologic, coexistînd cu „istoria" etc. Semnalez astfel încă o manifestare a unui fel de protocronism sui generis datorat sistemului defectuos de **„documentare în bibliotecă". Blaga** răspunde dincolo de mormînt, punct cu punct, în 1977, unui vehement atac al lui **H.H. Stahl** din 1983 !

Adrian Riza

O misiune istorică

Urmare din pag. I

exploatatoare, instaurarea proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție și realizarea repartiției după principiul socialist) și cînd industrializarea țării a dus la sporirea fără precedent a ponderii elementului muncitoresc în structura populației. Acest proces este, prin urmare, reflexul legic al marilor transformări politice, sociale și economice survenite în viața României.

P.C.R. a exercitat, prin amplitudinea și umanismul programului său, o atracție extraordinară asupra maselor. În toți acești ani, creșterea numărului membrilor de partid s-a realizat pe fondul tot mai strînsei unități moral-politice a maselor de oameni ai muncii (ca efect al activității P.C.R. pe frontul politico-ideologic și cultural-educativ) și al tot mai accentuatei omogenizări — neuniformizatoare — a societății românești (ca efect al dinamicii clasiale de la noi).

Concomitent cu mărirea efectivului P.C.R., a avut loc și o creștere calitativă a membrilor săi, a nivelului conștiinței lor revoluționare, fapt pus în evidență — printre altele — de funcționarea superioară a democrației interne de partid.

În același timp, în dubla lor calitate de cetățeni ai statului socialist și de membri de partid, comuniștii își afirmă întîietatea în tot mai numeroasele forme de participare a maselor la identificarea, dezbaterea și rezolvarea problemelor construcției economico-sociale și culturale. Astfel, școala democrației interne de partid își dezvăluie caratele în exercitarea democrației muncitorești, revoluționare. Fiindcă **partid de masă** este acea grupare socialmente atotcuprinzătoare, dar și acea forță politică ce militează cu fervoare pentru valorile democrației autentice. Și P.C.R. este o asemenea forță politică. !

Dintre sute de catarge...

NOEMI TUDOR MARIN

Așteptare

Peste lună, mesteacănul
ninge aripi de ger
Așteptarea mă-nfrînge,
chinul ceții amare
mi-e frigul.

Cine întreabă oglinda
părăsește o umbră,
mă cuprinde
un vînt de demult

ascult pescărușul
cum străpunge înghețul
mîinii ce va să plîngă

cade iarna-mi pe umeri
nedumerirea
i se simte
pe gură

Lumina zăpezii
curge străin

Rămîn să aștept.

Seara, la Bănești

În fiecare toamnă
la Bănești, seara
vine Vlaicu
să culeagă frunzele
de peste moarte

În fiecare toamnă
la Bănești, seara
el răstoarnă luceferi
în plug
să cuprindă pămîntul

În fiecare toamnă
la Bănești, seara
Vlaicu rotește plînsul
unei aripi
prin
mîndria de țară.

Tu ai plecat

Tu ai plecat
steaua aripii
de zăpadă
pe obraz ridat

Ți-ai așternut
flori din sevă
înmiresmată
pe așteptarea mea
nedeslușită

Crengile unui brad
nu mă dor,
cînd treci aspru
cu palmele tăiate
în gîndul meu
de februarie

Oh, doar ochiul meu
doar ochiul meu de beznă
îmi amintește
porunca ta.

Strînsoare

Mă restitui
Libertății
prin încercuire

Sălbatic
de tandru
îmi arunc
hainele
închipuirii
de pe piept

Petrecută
în libertate
aștept
haine noi...

Ferigile

Ferigile își string frunzele
a proaspăt
Izbucnirile de vară
nasc călduri

Praful se risipește
praf înmulțit

Adierea moare în asfalt
Gîndurile tac.
Rămîn cu tine.

Toamna

Toamna
podoabă învechită
prinde gînd
la îngerul timpului

Aripa lui
răstoarnă
amăgirea de apus

Suflet orb
adună peste rai
frunze rușinate
de moarte

● **STUDIILE** de orientalistică cunosc o perioadă de vogă în activitatea editorială din Occident. De curînd, seria „Ediții orientale" a Editurii Michel Allard a diversificat gama colecțiilor sale, pentru a putea orienta activitatea editorială pe mai multe direcții principale. O primă colecție care a atras atenția comentatorilor se intitulează „Tradiția hindusă", în care au fost publicate deja două reputate lucrări ale lui **Shankaracharya, Imnuri și cînturi vedantine și Comentarii asupra Upanișadei Mundaka.** O a doua colecție mult apreciată în recenziile din presa de mare tiraj se referă la „Tradiția islamică", în care a apărut **Tratatul despre Unime** de Mohhidhyn ibn Arabi și **Riturile dervișilor răsucitori** de Aflaki. Cea de a treia colecție se intitulează „Tradiția hebraică", în care a fost publicată **Sifra di Țeniuta** celebrul tratat din Zohar. Aceste mari colecții vor continua să reediteze textele fundamentale ale principalelor arii culturale din Orient, precum și lucrări care analizează interferența curentelor de spiritualitate, capacitatea lor de-a învia tradiții, de a le permanentiza identitatea și de a construi o imagine a omului ca ființă spirituală.

● **ÎN MAREA SALĂ** de concerte „Villa Lobos" a Teatrului Național din Brasilia a fost prezentată în premieră în Brazilia Rapsodia Română nr. 1 în la major, op. 11 de George Enescu, în interpretarea orchestrei teatrului, sub bagheta dirijorului Emilio de Cesar. Concertul s-a bucurat de un binemeritat succes, stîrnind ropote de aplauze din partea spectatorilor.

În programele tipărite special pentru concert au fost prezentate aprecieri de substanță la adresa muzicii românești, a lui George Enescu, creatorul nemuritoarei rapsodii, și a bogatei sale activități de compozitor, dirijor și interpret.

● **CEL DE-AL XXI-LEA FESTIVAL** al filmelor cehe și slovace a avut loc de curînd la Ostrava. Cu acest prilej, critica a remarcat îndeosebi filmul realizatorului Stephan Uher. Este vorba de istoria unei femei aflate la vîrsta mijlocie, care trăiește drama de „mamă celibatară", cum numește un comentariu condiția eroinei lui Uher. În cele din urmă, această poveste „prea umană" se transformă într-o meditație asupra singurătății omului și asupra capacității sale de a avea opțiuni care să-l facă fericit și să-și realizeze destinul. Opțiunile fiicei eroinei, asupra căreia se oprește în cele din urmă aparatul lui Uher, sînt desigur altele decît ale mamei sale, tinzînd să configureze o umanitate mai amplă, și mai sigură de ea. Așa cum spune un comentator, „autorii filmului au creat un mozaic foarte bogat, frumos din punct de vedere uman, construit cu sensibilitate. Comicul și tragicul se împletesc cu ușurință, în mod natural, în acest film, iar între cele două țărmuri, cel serios și cel comic, înțelegem că se petrece întreaga noastră viață".

● **MARCIO SOUZA** este considerat a fi, împreună cu Jorge Amado, cel mai cunoscut romancier brazilian de azi. Un mare succes de critică a întrunit de curînd ultimul său roman, **Ordine de zi.** Apariția acestei cărți a avut loc pe fondul carierei internaționale extraordinare a cărții precedente semnate de Marcio Souza, **Galvez, împăratul Amazoanelor,** care a fost publicat în tiraje de masă în Statele Unite, Marea Britanie, Spania, Franța, Italia și Japonia. Un comentariu recent al lui François Casterand afirmă următoarele : „Jucîndu-se cu miturile și realitățile junglei Amazoanelor, care constituie locul său de origine, scriitorul Marcio Souza a devenit un împărat al derizinnii și ironiei cu cele două din urmă cărți ale sale. (...) **Ordinea de zi,** carte dedicată jurnaliștilor (obligați să interpreteze cu abnegație ordinele de zi) și simplilor soldați (obligați, din devotament, la lectura ordinelor de zi), este o radiografie implacabilă a Braziliei contemporane, pe un fond de intrigă polițistă, cu acțiune și suspans, cu dragoste, cu multe omoruri și multe farfurii zburătoare".

Biografia unei nulități cu fumuri

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XXIX)

Spre deosebire de Sanda Stolojan, care este numai o veleitară insistentă, Monica Lovinescu ilustrează cum nu se poate mai bine categoria poligrafilor închipuiți. Cine ar asculta-o grăind la „Europa liberă", cu vocea ei cavernoasă și peremptorie ca de judecător definitiv, și-ar putea închipui, în lipsa unor date mai consistente, că are de-a face cu o persoană care mai știe cîte ceva. Însă bibliografia ei este, pentru vîrsta pe care o are, inimaginabil de subțire, Monica Lovinescu se vădește, cînd îi luăm contribuțiunile la un examen serios, a fi numai o nulitate cu fumuri.

Cîteva articole de gazetă, cinci, șase cronici dramatice, 70—80 pagini în proză, o gazetărie vorbită care se pierde în eter, acestea nu pot, sub nici un motiv, să însemneze „operă". Dealtfel, publicista este un caz unic de așa-zis „scriitor" care pînă la 60 de ani nu și-a publicat decît o carte („Unde scurte", Limite, Paris, 1978) și aceea conținînd recenzii de o pagină, două, difuzate vreme de zece ani la „Europa liberă". De unde să provină, așadar, această sterilitate intelectuală și în același timp incalculabila grandomanie întemeiată pe nimic și care totuși o caracterizează pe Monica Lovinescu ? Adevărul e că la originea unei asemenea conduite, care iese din normalul psihologic, stau biografia și, prin aceasta, genealogia.

Monica Lovinescu este fiica unui critic literar (E. Lovinescu) care, pe lîngă numeroasele culegeri de cronici și de articole, cărora trebuie să la adăugăm niște excelente „memorii" scrise cu imaginație și eleganță, era și întemeietorul cenaclului „Sburătorul". Obsesia filială e, în cazul ei, cu mult peste marginile curente, deși în numeroase declarații femeia se arăta, dimpotrivă, dezinteresată în ce privește poziția pe care tatăl o căpătase în istoria literaturii române. În 1962 („Unde scurte", pagina 50) se jura, de pildă, că nu va interveni în reconsiderarea lui E. Lovinescu, susținînd că „o elementară decență ar trebui să împiedice pe copiii unor părinți iluștri să se ocupe de opera lor" („Unde scurte", pagina 47). Moderatele propoziții rămîneau însă numai declarații, căci sforțările făcute de fiică spre a prezerva și adeseori de a hipertrofia însemnătatea tatălui sînt necontenite și nici nu dau semne că s-ar opri. Dacă nu ea, în orice caz comilitonii sînt niște „lovinescieni" furibunzi, conform probabil raționamentului că în ziua de azi, la Paris, a fi „lovinescian" ar fi totuna cu a simpatiza cu Monica Lovinescu. Din grupul „parizian" provine, printre altele, ideea aberantă de a opune pe E. Lovinescu lui G. Călinescu și de a fixa între aceștia ierarhii : efortul de a-l elimina pe al doilea din acest clasament este originar de acolo. „Lovinescolatria" fiicei, explicabilă pe deplin sub raport psihologic (nu însă la dimensiunile de cult pe care le-a luat și nici combinată cu o călinescofobie ale cărei efecte se cunosc) a lucrat însă, în ceea ce o privește, foarte profund. Printre cele mai persistente amintiri pe care sexagenara de azi le evocă este fără îndoială aceea a cenaclului „Sburătorul". Sînt, orice s-ar zice, reconstituiri ale unui copil neprecoce care, de exemplu, nu ține minte despre Hortensia Papadat-Bengescu decît că o înțepa, în joacă, în timpul cîte unei lecturi („Unde scurte", pagina 48). Instinctul „imitației" (care avea urmări se vede treaba și pe linie consanguină), era încă de la acea dată răscolit și, la școala primară, Monica Lovinescu începuse să se joace „de-a cenaclul" („Unde scurte", pagina 49), obicei pe care nu l-a abandonat nici azi, cînd iluzia ei pare a fi că poate crea un grup literar și un cenaclu românesc la Paris, unde „creatorii" nu sînt, din păcate, decît antreprenori, garajiști, paznici de muzeu. Prelungirea indistinctă a unor obiceiuri infantile, alăturată de un cult, aproape de deificare al tatălui, propriu psihologiilor „accentuate", (spre a nu spune altfel), caracterizează mentalitatea retardată a sexagenarei de la Paris.

În ciuda acestor izbitoare semne de puerilitate, eforturile Monicăi Lovinescu par a se concentra într-o direcție de tot opusă, între care teza „precocității" este dintre cele mai spumoase. Pe la opt ani, zice ea, ar fi scris „romane", între care „primul ar fi apărut în «Dimineața copiilor»" („Unde scurte", pagina 49). Romanciera de opt ani nu se gîndea să renunțe și, mai apoi, la vîrsta pubertății tipărea cîteva nuvele, semnate Ioana Tăutu, în „Vremea", (unde redactori erau la vremea aceea Octav Șuluțiu, Al. Philippide și G. Ivașcu). Insistențele tatălui, care ar fi dorit probabil și pentru netalentata fiică o cît de modestă carieră în literatură, trebuie să fi fost foarte mari. Dar fiica se dovedi în scurtă vreme foarte descurcăreață și, îndată după 1944, cînd apropierea de Camil Petrescu luase înfățișări furtunoase, o găsim semnînd în gazeta „Democrația" un număr de cronici dramatice, rezultate dintr-o pasiune subită pentru teatru. Supozițiile de ieri ale lui Ion Caraion (azi coleg de baricadă cu Monica Lovinescu...) după care nu adolescenta cu sînge fierbinte ar fi compus cronicile pe care le semnase, par a se confirma la o analiză elementară de stil : ele sînt, în adevăr, foarte... camilpetresciene. Însă „dragostea" ei în literatură s-ar zice că rămînea totuși proza și pe lîngă o nuvelă, de tot insignifiantă, din „Democrația" (7 I 1945, intitulată, probabil profetic, „Marionete") Monica Lovinescu reușea să tipărească în 4 numere consecutive din „Revista fundațiilor regale" (1—4, 1945) un fel de nuvelă mai mare ori un micro-roman de 60 de pagini cu titlul „În contratimp". Stupiditatea acestei compoziții, despre care va fi vorba numaidecît, nu bătuse probabil la ochi într-o redacție pe care, la ora aceea, o conducea... Camil Petrescu.

După toate datele, a răzbi exclusiv prin protectori, i se părea junei puse pe carieră foarte recomandabil : protejată inițial de E. Lovinescu, om care nu se specializase, cel puțin dacă ne luăm după confesiunile lui, în intervenții, nu-i mai rămăsese, după ce tatăl se prăpădise, decît să apeleze la un mult mai vîrstnic amic, care, între altele, publicase mai demult și un pamflet răsunător împotriva lui... E. Lovinescu. Cum scopul, aici pur balzacian, a scuzat desigur mijloacele, nu este nici o surpriză să aflăm că nici în politică tînăra nu era mai consecventă : de la tineretul național-țărănist ea ajunsese, cam tot pe atunci, la liberali.

Dacă ar fi să ne bizuim pe depozițiile lui Ion Caraion, prin 1946, pasiunea pentru Camil Petrescu încetase brusc într-o vilegiatură maritimă, (la Mangalia), unde intempestiva fată descurcăreață îl cunoscuse pe un oarecare Georges Rosetti, reîntîlnit apoi la Paris, unde acela făcea și politică. Însă, odată cu despărțirea de Camil Petrescu secă în mod curios și izvorul prozelor sale : abia mai de curînd, în „Cahiers de l'Est", Monica Lovinescu tipări un soi de nuvelă, neglijabilă („Mots-à-mot", „Cahiers de l'Est", nr. 4/1976). Nu se poate ști cu precizie dacă absența unei protecții (Camil Petrescu intrase deja pe alte „mîini" ale unei amice a Monicăi Lovinescu, persoană și aceea,... neliniștită) ori spiritul aventurist o vor fi împins-o în 1947 să plece la Paris cu o bursă pe care i-a acordă George Silviu (secretarul ministrului de externe de pe atunci, G. Tătărăscu). La drept vorbind, acesta avea față de E. Lovinescu unele obligații, criticul îl așezase în „Istoria literaturii române contemporane" (editura Minerva, 1973) vol. I, pagina 644, 664 și 668) între „sburătoriști" și remarca (Ibid. pagina 668) în poeziile lui, în fapt fără valoare, „interesul pentru izvoare noi". G. Călinescu era, dimpotrivă, de părere că G. Silviu (S. Gollinger), oferă doar pastișe („Istoria lit. române", ed. Minerva, 1982, pagina 938).

Ajunsă la Paris, după o călătorie pe care în revista „Înșir-te mărgărite" (sub pseudonimul Ina Cristu, conf. V. Ierunca în „Ethos II", 1975, pagina 214) a relatat-o mai apoi ca un fel de „odisee extraordinară", Monica Lovinescu se trezi într-o poziție de tot neplăcută : fără admiratori care să-i scrie cronicile de teatru, ori să-i îndrepte schițele în proză, viitorul nu părea să fie promițător. Sărăcia atroce pe care o cunoscu în acei ani (despre care e vorba în „Unde scurte", pagina 421) în chip de regizor la „Théatre de Poche", (o sală, de fapt, într-o subterană) ori ca traducător „cu bucata", nu o împiedică să continuie viața furtunoasă de la București. De atunci datează, în mod paradoxal, ura definitivă față de Constantin Virgil Gheorghiu, autor al romanului „Ora 25", pe care Monica Lovinescu l-a tradus în franțuzește semnînd tălmăcirea cu pseudonimul Monique Saint Come. Amețit de succes, curtezanul de ieri și-a reformulat poziția amoroasă și s-a debarasat, cum se zice, de... traducătoare. Campania pusă la cale contra lui de Virgil Ierunca și un David Russe n-a făcut decît să-l apropie pe întîiul de neconsolata „pariziană", deși la București între ei nu existase decît o mare idiosincrazie. O „liberală" (Monica Lovinescu) și un „troțkist" (Virgil Ierunca) — iată un cuplu politic de forță.

Ar fi greu să se prevadă ce ar fi devenit Monica Lovinescu dacă nu s-ar fi produs întîlnirea ei cu emisiunile radiofonice — este probabil că mai mult decît o traducătoare modestă, de calibrul unui Șerban Cristovici, n-ar fi putut ajunge. Adevărul e că, așa cum era, cu capul plin de mari nebunii, persoana nu s-ar fi resemnat pe o linie secundară : obsesia „direcției", a „cenaclului", sforțarea de a-l imita pe tată sînt date care lucrau în subconștient. Pentru un specimen fără talent, fără lecturi (la vîrsta studenției ea se ținea de cură heliomarină, de plajă și de ștrand) și fără semne de consecvență morală, gazetăria radiofonică, (unde probele nu rămîn și, din inconștiență, se poate spune orice) era tot ce poate fi mai potrivit. Pînă în 1952, Monica Lovinescu fu angajată la Radio Paris, iar din 1952 intră în fine la „Europa liberă", unde urmă, un an mai tîrziu, un curs de perfecționare, la Williamsburg, în S.U.A. Odată cu lunga asociere a ei și a lui Virgil Ierunca la „Free Europe" se forma și echipa agresivă pe care nimeni nu ar clasifica-o mai bine decît Monica Lovinescu însăși, cînd, în „Unde scurte", vorbește despre Sartre și Simone de Beauvoir : „Există (la ei, — n.n.) o vocație de distrugere a adversarului ideologic de cea mai întunecată tradiție inchizitorială".

Artur Silvestri

Contribuții românești la istoria culturii bulgare:

De la Eftimie la Paisie (II)

Cincisprezece ani au trebuit să treacă, de la prelegerile ținute în 1923 în Polonia de Boian Penev și rezumate în compendiul tipărit abia în 1930, pentru a mai înregistra o nouă dată importantă în studiile eftimiene : 1938. Este anul în care apare **a treia monografie bulgară despre patriarhul Eftimie**, pe care o datorăm lui **VASIL KISELKOV**, ilustrul învățat care a și transpus în bulgara modernă cîteva texte eftimiene, precum și panegiricul lui Țamblac. Traducerile sale sînt folosite și azi, iar monografia face bilanțul a tot ce se știa pînă atunci despre subiect. După cîte știm, ea nu a fost încă nici înlocuită nici depășită și nici măcar „dublată" de o lucrare similară, în limba bulgară sau în vreo limbă străină.

§ 5. Peste hotare, în limbi străine, au apărut în decursul secolului nostru **două** lucrări importante în care se oglindește conștiința slavistică despre epoca și opera Patriarhului Eftimie : **Geschichte der Älteren südslavischen Litteraturen** a lui Mathias Murko, în 1908, la Leipzig, și **La Littérature bulgare du XIV-e siècle et sa diffusion dans les Pays Roumains** de Emil Turdeanu, la Paris, în 1947. Dacă sinteza lui Murko este fatalmente limitată, capitolele și paragrafele rezervate literaturii bulgare trebuind să urmărească întreaga sa dezvoltare, în schimb, **românul EMIL TURDEANU** a scris **pentru prima oară într-o limbă occidentală de mare circulație, cea mai amplă, cea mai clară și cea mai sistematică istorie a literaturii bulgare a secolului al XIV-lea.** Cartea sa folosește și sintetizează toate lucrările anterioare, punînd la dispoziția slavisticii și bulgaristicii mondiale o lucrare de referință, iar publicului științific necunoscător al limbilor slave, un instrument de informare admirabil construit, care folosește tot ce s-a realizat pe teren slav și în limbile slave, și care apare investit cu autoritatea „Institutului de studii slave" din Paris, în a cărui colecție de publicații s-a tipărit.

Dacă materia și judecățile sale privind epoca țarului Ivan Alexandru și a patriarhului Eftimie sintetizează lucrările anterioare, în special ale lui Sirku, Radcenko, Iațimirski, Kaluzniacki și Kiselkov, (ceea ce nu este un merit mic), în schimb, **urmărirea modului în care literatura bulgară a vremii și în special opera patriarhului Eftimie a pătruns și a fost primită în România reprezintă contribuția originală a autorului la schițarea acelui important capitol, încă nescris în întregime, care este răspîndirea și influența culturii bulgare în lumea ortodoxă, slavă și românească, în secolul al XV-lea și mai tîrziu.**

Nici o carte consacrată culturii bulgare din secolul al XIV-lea și operei patriarhului Eftimie în special, de la cele scrise de Sirku și Radcenko, la sfîrșitul secolului trecut, nu s-a mai ridicat la importanța și valoarea internațională a cărții din 1947 a lui Emil Turdeanu. Pentru ca ea să fie la rîndu-i depășită a trebuit să intervină trei evenimente ce au revoluționat din temelii atît baza documentară cît și orizonturile și spiritul în care era privită pînă atunci epoca patriarhului Eftimie și iradierea culturii bulgare peste hotare, ca urmare a marii înfloriri din secolul al XIV-lea.

§ 6. Primul eveniment s-a petrecut în 1958 și este comunicarea academicianului sovietic DMITRI SERGHEEVICI LIHACIOV la cel de al IV-lea Congres internațional al slaviștilor, de la Moscova (1—10 septembrie 1958). Intitulată **Unele sarcini ale studierii celei de a doua influențe sud-slave în Rusia** (Nekotorye zadaci izučenija vtorogo južnoslavjanskogo vlijanija v Rosii) și apărută în brosură la data respectivă (apoi în volumul **Issledovanija po slavjanskomu literaturovedeniju i fol'kloristike, Moscova,** 1960) ea a înnoit genial **metodologia** și **orizonturile** cercetării acestei probleme și a epocii întregi.

Al doilea eveniment este descoperirea, în 1960, și prezentarea în 1963 de către slavistul român **IOAN IUFU, a manuscriselor de la Dragomirna** care au revoluționat **baza documentară** pentru studierea întregului secol al XIV-lea bulgar și a influențelor culturii bulgare, în secolul al XV-lea, asupra întregului răsărit ortodox.

În sfîrșit, al treilea eveniment — și am putea vorbi aici de un întreg „ciclu" de evenimente care-l configurează — este **revoluționarea studiilor eftimiene în însăși patria marelui cărturar**, începînd din 1971, cînd se organizează la Târnovo simpozioanele internaționale pe tema „Școala cărturărească de la Târnovo" (Tŭrnovska knižovna Škola), apoi aniversarea, în 1977, a 650 de ani de la nașterea marelui cărturar. Cu acest prilej a fost dezvelită atît de reușita sa statuie de la Târnovo, eveniment care a solicitat pe academicianul Petăr Dinekov să schițeze un strălucit portret sintetic al „celui mai influent cărturar și scriitor bulgar" al evului mediu, la confluența cu epoca modernă. **(Personalitatea patriarhului Eftimie ;** textul conferinței s-a tipărit în **Storobŭlgarska literatura,** 7, 1980).

Tot ce s-a realizat în R.P. Bulgaria, începînd din 1971, pentru redescoperirea, într-o lumină nouă, a personalității uriașe, nu numai de cărturar, ci și de **om de stat,** a patriarhului Eftimie, este minunat ! Marii corifei ai medievisticii bulgare, precum și o excelentă echipă de tineri cercetători (la ale căror contribuții ne vom referi în cele ce urmează) și-au îmbinat eforturile spre a ne oferi premisele și temeliile unei noi viziuni, nu numai asupra epocii patriarhului Eftimie și asupra personalității sale, ci **asupra întregii dezvoltări a culturii bulgare „de la Eftimie Ternovski la Paisie Hilandarski".**

Pe aceste trainice temelii noi și pe epocalele descoperiri ale lui Ioan Iufu, descrise și făcute accesibile slavisticii de soția sa, Zlatca Iufu, la Sofia, în 1970, în **Studia balcanica** am încercat o sinteză. Unele puncte de vedere și concluzii le socotesc noi, cel puțin în anumite laturi ale problemei. Pentru a vă înfățișa aceste puncte de vedere solicit, în continuare, atenția dumneavoastră.

1. Trei sînt, așadar, după părerea mea, principalele contribuții care, în ultimele două decenii, nu numai că au schimbat **temelia** și **orizonturile** studiilor despre patriarhul Eftimie al Târnovei și întreg secolul al XIV-lea bulgar (adică cel de al doilea „secol de aur" al culturii bulgare) dar **au creat și premisele pentru o schimbare radicală a perspectivei asupra întregii dezvoltări a culturii bulgare din secolul al XIV-lea pînă la începutul Renașterii bulgare,** adică pînă la Paise de la Hilandar.

S-ar putea însă ca, înainte de a continua, dumneavoastră să mă contraziceți, în gînd : cum adică „dezvoltarea". Dar se știe, și de peste o sută de ani se spune și se repetă, că în urma prăbușirii statului bulgar și trecerii poporului bulgar sub așa numita „robie turcească" orice „dezvoltare" a spiritualității bulgare a devenit imposibilă ; că tocmai această cădere, ca într-o cascadă a istoriei, caracterizează evoluția culturii bulgare după 1393 și 1396. Ce dovadă mai concludentă decît însuși tratatul academic de **Istoria literaturii bulgare,** volumul I, Sofia, 1962, unde pînă la sfîrșitul secolului al XIV-lea materia ocupă 348 de pagini, pentru ca următoarele capitole, începînd cu cel intitulat **Bŭlgarskata literatura prez XV—XVIII** să nu mai acopere decît paginile 349—418, adică **69 de pagini pentru aproape trei secole !**

Cît de mare este prejudecata, cît de tiranic s-a instăpînit această idee în istoria literară bulgară și internațională, de la Teodorov-Balan la Tratatul academic și de la Aleksandr Nicolaevici Pipin la profesoara italiană Lavinia Borriero (autoarea celui mai bun compendiu de istoria literaturii bulgare apărut în Occident) ne-o dovedește următorul fapt : deși întreaga activitate a doi mari cărturari bulgari, Grigorie Țamblac și Constantin Kostenecki, aparține secolului al XV-lea, umplînd cu personalitatea și opera lor primul pătrar al acestui secol și dînd totodată măsura expansiunii peste hotare a operei eftimiene, cei doi oameni ai **secolului al XV-lea** sînt tratați, în sinteza academică din 1962 în capitolele despre... secolul al XIV-lea ! E ca și cum ai muta statuile sau tablourile din sala de muzeu a secolului XV în sala rezervată secolului XIV, spre a declara apoi că sala rămasă nu conține decît piese minore, de a doua mînă ! Prejudecata înrădăcinată ne împiedică deci să vedem chiar realități indiscutabile, chiar simple chestiuni de cronologie literară ce ies din sfera oricărei discuții, fiindcă toată lumea știe cînd s-au născut și cînd au activat cei doi cărturari amintiți !

Încă Boian Penev, în capitolele introductive ale marii sale sinteze, capitole ce alcătuiesc o

Statuia lui Eftimie de la Veliko Tărnovo

adevărată carte de sine stătătoare, pe care Nicolai Doncev a și tradus-o în franceză **(La Renaissance bulgare,** avec un notice sur l' auteur par Nicolai Dontchev, Sofia 1933) a început revizuirea acestei scheme tradiționale. El a pus în lumină imensele forțe de viață ale poporului bulgar, din care au izvorît, la capătul unei rezistențe active de trei veacuri, cărturarii Renașterii bulgare și întreg fenomenul acestei Renașteri.

Totuși, nici pînă astăzi nu s-a trecut la înlăturarea schemei tradiționale și înlocuirea ei cu o viziune care să corespundă faptelor indiscutabile. Poate nu intervenise o descoperire spectaculoasă, ceva care să izbească imaginația și să ne constrîngă a examina din nou, dintr-o altă perspectivă, tot ceea ce știm despre trecut. Poate și fiindcă trebuia să se petreacă o anumită transformare a conștiinței istorice însăși, pentru ca ea să fie în stare să perceapă în trecutul poporului și culturii bulgare alte note distinctive decît cele ale robiei și catastrofei și ale unei eliberări miraculoase la o anumită dată a istoriei. Dar amîndouă aceste condiții au fost îndeplinite în ultimele două decenii : și descoperirea spectaculoasă, și evoluția conștiinței de sine a culturii și istoriografiei bulgare. De aceea astăzi a devenit aproape imperioasă o schimbare de optică, și tocmai de aceea am avut la rîndul meu cutezanța să abordez în fața dumneavoastră acest subiect.

Descoperirea lui Iufu seamănă mult cu o legendă din timpul Renașterii bulgare, pe care a readus-o în actualitate Konstantin Mecev, într-un scurt dar minunat articol : se spune că, dărîmînd turcii un zid al unei biserici din Târnovo, au fost descoperite acolo o mulțime de cărți, ascunse de patriarhul Eftimie ca să le scape de năvălitori. A fost mare bucurie între bulgarii care descopereau astfel ce bogat le-a fost trecutul lor cultural, trecut pe care clerul fanariot se străduise, veacuri în șir, să-l facă uitat. Dar, speriați de consecințele ce le-ar fi avut această descoperire tocmai în trezirea conștiinței de sine a poporului bulgar (învățat atîția amari de ani să se creadă predestinat robiei otomane și fanariote) clericii fanarioți au confiscat imediat tezaurele apărute la lumină și le-au pus pe foc. Și zice înduioșător, legenda, că o săptămînă întreagă au fumegat cuptoarele de copt piine la Târnovo și au fost coapte piinile la focul cărților lăsate de patriarhul Eftimie ! Măcar în felul acesta bulgarii, lipsiți de putința de a le citi, s-au hrănit din mostenirea marelui lor învățător de odinioară. Și încheie Konstantin Mecev amintind de descoperirea lui Ioan Iufu : întotdeauna în spusele legendei există și o parte de adevăr ! Da ! Și din fericire de data asta adevărul e mai frumos decît legenda ! Căci nu în zidurile unei biserici din Târnovo, și nu pentru a încălzi cuptoarele de piine s-a păstrat marea moștenire eftimiană, ci în locuri mai ferite, în locuri de unde ea a putut încălzi inimile bulgare altfel și a putut lumina, altfel decît la flacăra focului din cuptor, mersul înainte al poporului și culturii bulgare. Noi sîntem însă foarte întîrziați în valorificarea acestei descoperiri ! Fanarioții zice legenda, le-au pus imediat pe foc, fiindcă știau ce e acolo. Dar noi, istoricii literari, iată că, de exact douăzeci de ani, n-am găsit încă locul **pentru așezarea acestor cărți acolo de unde ele se lumineze cu adevărat drumurile din trecut și cele din viitor.**

Care a fost cîndva al marilor greci ai antichității, a fost al Bizanțului, al operei lui Chiril și Metodie și ucenicilor lor, al marii opere a patriarhului Eftimie și al tuturor culturilor, vechi și moderne, ale popoarelor din această parte a lumii.

2. Prin ce este epocală, în istoria slavisticii **mondiale,** descoperirea lui Iufu ? Prin faptul că ea schimbă toate cotele la care a fost evaluată pînă acum cultura bulgară a secolului al XIV-lea, precum și iradierea ei peste hotare în secolul al XV-lea și după aceea. Prin faptul că dă o dimensiune nouă personalității patriarhului Eftimie și ne dezvăluie o latură a activității sale total necunoscută pînă atunci. Și mai ales prin faptul că **impune revizuirea ideii devenite aproape dogmă că, după căderea Târnovei și Vidinului sub sabia lui Baiazid, cultura bulgară, spiritualitatea bulgară intră într-un fel de stadiu vegetativ, întrerupt numai de traducerea unei cărți grecești a lui Damaschin Studitul, pînă ce, în secolul al XVIII-lea, părintele Paisie va veni să scoale din morți sufletul și mințile bulgarilor.**

Nu ! Există o **continuitate.** Există nu doar o supraviețuire, ci o **continuitate.** Această continuitate a devenit în ultima vreme tot mai vizibilă pentru știință, cum se constată din interesantul studiu al cercetătorului sovietic Igor Kaliganov. Demonstrarea ei în citeva studii și eseuri ce au marcat adevărate date în istoriografia bulgară, face gloria operei de o viață a academicianului Petăr Dinekov. Dar nimeni nu a contribuit în mai mare măsură la demonstrarea ei, ca Ioan Iufu prin descoperirile sale.

Pe scurt, ce a descoperit Iufu : șase mari **sbornice** la mănăstirea Dragomirna din Moldova, a căror descriere amănunțită a fost dată încă din 1970 de soția sa, profesoara Zlatca Iufu, în **Studia balcanica.** Pe baza lor, Ioan Iufu a enunțat teza că **în ultimii ani ai existenței statului bulgar a avut loc o mare activitate de traducere a literaturii omiletico-hagiografice grecești și de reunire a traducerilor anterioare, într-un mare „corpus" supravegheat și elaborat în bună parte chiar de patriarhul Eftimie.** El a introdus în acest corpus toată opera sa **hagiografică.** Iufu a arătat apoi că existența acestei monumentale realizări, de peste 7 000 de pagini manuscrise, și care poate fi în întregime reconstituită cu ajutorul altor manuscrise decît cele de la Dragomirna, este **cea mai impresionantă moștenire lăsată de patriarhul Eftimie, alături de opera lui originală de scriitor.** Nu simpla „îndreptare a cărților" și nu doar citeva **traduceri liturgice** constituie, deci, opera de **cărturar** a Patriarhului Eftimie, alături de opera de scriitor original **ci mai ales această uriașă operă de arhitect al unui monument de cultură bizantino-slavă care schimbă peisajul cultural al secolului al XIV-lea bulgar.**

Cercetările pe care, la rîndul meu, le-am întreprins luînd ca punct de plecare studiile lui Iufu, pline de observații capitale și de sugestii deschizătoare de drumuri, m-au dus la **reconstituirea integrală a fizionomiei originale a monumentului tărnovean.**

Pasul înainte pe care am încercat să-l fac pe drumul deschis de Ioan Iufu l-am sintetizat în însăși titulatura pe care am dat-o acestei monumentale realizări bulgare a Școlii Târnovene. Pe urmele lui Andrei Popov și Aleksandr Nicolaevici Pipin, care cei dintîi au pus în lumină faptul că **patriarhul Eftimie a fost un precursor al clericilor cărturari ruși,** am numit opera în cauză **MARILE MINEE DE LECTURĂ DE LA TÂRNOVO ALE PATRIARHULUI EFTIMIE** spre a le pune alături de celebrele **Mari minee de lectură de la Moscova, ale mitropolitului Macarie,** din secolul al XVI-lea. Iată cum intuiția genială a învățatului rus Pipin se verifică încă o dată : nu numai în **corectarea cărților** devansează Eftimie pe episcopii ruși, nu numai în îmbinarea tradiției creștine cu cea națională, ci și (sau mai ales) **în realizarea pentru prima oară a unei monumentale colecții de texte bizantine și autohtone destinate lecturii în biserică la marile sărbători și la prăznuirea sfinților.**

Marile minee de lectură de la Moscova ale patriarhului din vremea lui Ivan cel Groaznic au ca **model** și **precursor** monumentul eftimian de la Târnovo, cu aproape două secole mai vechi !

Ce dovedește analiza amănunțită a monumentului eftimian ? Dovedește că întreaga literatură bizantină era cunoscută de cărturarii bulgari, care au ales peste 350 de texte din peste 70 de autori bizantini și clasici-creștini, le-a orînduit pe firul sărbătorilor anului, au introdus și toate cele opt opere ale lui Eftimie și au creat, după modelul bizantinilor, o operă fără egal în toată lumea slavă. **Nimic în trecut și nimic după aceea, pînă la Mineele lui Macarie al Moscovei, nu s-a mai realizat la această înălțime !** Tot tabloul epocii culturale eftimiene se schimbă. Este o primă consecință.

Dar mai există una :

Cea mai mare descoperire pe care știința bulgară a făcut-o din 1971 încoace în legătură cu personalitatea patriarhului Eftimie este că **sub haina de prelat al bisericii, el a fost un uriaș om de stat.**

Patriarhul Eftimie este și cel mai mare **scriitor** al Bulgariei medievale ; acest fapt nu trebuie să ne acopere — cum s-a întîmplat multă vreme ! — personalitatea sa de om de stat. Eftimie este de fapt ultimul mare țar al Bulgariei ! El a fost un om politic efectiv, dar a fost și marele țar a ceea ce Dmitri S. Lihaciov numea „gosudarstvo duha" — statul spiritului, statul din lăuntrul sufletului nostru. Și dacă Bulgaria **politică,** statul propriuzis a căzut la Târnovo și Vidin, odată cu ultimii săi țari, **în schimb „Bulgaria spirituală" așa cum spunea D.S. Lihaciov, nu a încetat niciodată să existe !** Iar „țarul" ei, Eftimie, a domnit încă trei sute de ani, pînă ce și-a predat sceptrul și „sabia duhului" în mîinile părintelui Paisie de la Hilandar și ale lui Sofronie Vraceanski, care, la rîndul lor, le vor da lui Levski, Botev și Rakovski !

Toată această „Bulgarie a duhului" care **există** și **acționează** după căderea Târnovei și Vidinului și după moartea lui Ivan Șișman, Ivan Sratimir și a lui Eftimie însuși, este de descoperit. Știm acum datorită academicienilor Petăr Dinekov și regretatului Emil Gheorghiev, dar și datorită unei strălucite tinere cercetătoare, Magda Hristodulova, dispărută tragic în pragul unei mari cariere, cine este Eftimie **ca om de stat efectiv.** Această imagine nouă, absolut justă și întemeiată, a dobîndit cea mai înaltă consacrare în cuvîntul rostit la dezvelirea statuii sale de Liudmila Jivkova. Dar mai rămîne de descoperit celălalt Eftimie, și, împreună cu el, toată această „Bulgarie a duhului" de după 1393 și 1396, peste care amintirea luminoasă a lui Eftimie plutește de-a lungul secolelor.

Dan Zamfirescu

*) Din lipsă de spațiu se publică fără aparat critic. Notele vor apărea în volumul **Eftimie al Târnovei și vechea cultură românească,** aflat sub tipar.

REPERE

Emblema lui Romulus Vulpescu

O carte frumoasă realizează Romulus Vulpescu împreună cu colectivul Întreprinderii Poligrafice „Arta Grafică", un volum bilingv, **Pajere — Aigles Royaux.** Cu toate că postfața nu îi arată drept un împătimit al lui Mateiu I. Caragiale, opera acestuia poate constitui în mod indiscutabil un teren de afirmare a vocației de editor și de „făcător" de carte a lui Romulus Vulpescu. Poetul „Artelor și meseriilor" este un artist desăvîrșit al literei tipărite, un breslaș de tip medieval, care își gîndește lucrarea în sens de inițiere. Un cult al profesiunii tipografice avea și Arghezi, autorul **Florilor de mucigai** era mîndru de diploma sa de lucrător și de tipăriță din Mărțișor. Distingem în conduita sa și un reflex din „rukodelia" deprinsă în tinerețe, din disciplina monastică a muncii cu brațele și a producției de carte „filocalică", dacă putem spune așa, în care frumusețea era oglindă a spiritului. Romulus Vulpescu accentuează latura ezoterica, simbolismul și puterea de „a spune" a însăși literei tipărite și a ilustrațiilor cu funcționalitate spirituală, „Artele și meseriile" însemnau în tradiția europeană a „veacului de mijloc", cum i-ar spune Mateiu I. Caragiale, o formă de inițiere, pe căi bine determinate, cu reguli extrem de severe, făcînd loc destul de puțin individualismului și inspirației întîmplătoare. A păstra secretele meseriei și a le dezvălui numai celor merituoși, a cultiva substanța revelată prin semn, iată regulă de confrerie care transformau pe membrii unei bresle sau ghilde medievale în participanți la o anumită ordine a lumii, cum spune și Luc Benoist, autorul unei celebre lucrări, **Art du Monde. La spiritualité du métier,** în care prima parte este pusă sub semnul unui motto din A.C. Emmerich : „Nimic nu este formă pură. Totul este substanță și acțiune prin intermediul semnului". Este îmbucurător să constatăm în cultura noastră continuitatea acestui sens major, pe linia unei tradiții atît de mari cum a fost cea ilustrată de Coresi, de tipografii monahi din Bălgrad și din Vinț, și pînă în epoca mai nouă, cu nume îndeobște cunoscute. A.E. Baconsky avea și el o predilecție estetizantă pentru cartea frumos „făcută", dar singurul dintre contemporanii noștri care transformă actul tipografic în fapt de spiritualitate pură este Romulus Vulpescu. **Pajerele** de la **Cartea Românească** sînt proba unui „maître" în ghilda lui, iar operele de „apprenti" și de „compagnon" care o precedaseră par acum mai eclectice și mai puțin semnificative.

Demersul de poet, adică traducerea franceză a **Pajerelor** este de asemenea un tur de forță. Romulus Vulpescu reușește o echivalență cu parfum de epocă sau mai bine zis cu suflu medieval, sugerînd în același timp jocul imaginației și „ismeneaua" de cea mai bună calitate a lui Mateiu I. Caragiale. Se întîmplă chiar să avem rezultate uimitoare, cum ar fi un vers unic : „Din goană-l săgetară trădat într-o strîmtoare" transpus de Romulus Vulpescu în franceză : Frappé d'un dard felon, la mort de lui s'empare. O simplitate și o forță expresivă, cu ritmica și cu rezonanța materină, fac din versul francez al lui Romulus Vulpescu o formulă aproape indiscutabilă. Exemplele s-ar putea înmulți, sînt nenumărate frumusețe în echivalența poetului român, căutări și formule prețioase, așa cum îi stă bine oricărui text matein, chiar și în traducere. Romulus Vulpescu este un artist inspirat, forțînd uneori limba și făcînd apel la idiomuri părăsite de limba actuală. Totul concură la spectacolul unei cărți excepționale, în care miniaturile și literele din Slujebnicul de la Bălgrad, desenele și acuarelele lui Mateiu și alte elemente sînt supuse viziunii unui „meșter" cum astăzi nu se află altul. Emblematica lui Romulus Vulpescu va trebui studiată în cele din urmă ca un mesaj al unei spiritualități care face din litera tipărită un semn pentru a înțelege devotamentul și dragostea mîntuitoare pentru frumos.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **SUB TITLUL : Christoph Geiser : „O carte nu se termină niciodată"** Suplimentul literar din 30 iulie a.c. al ziarului elvețian **Journal de Geneve** publică un interviu luat de Martine Besse tînărului scriitor din Basel, laureat, în 1978, al Premiului Schiller, acordat primului său roman. De curînd, Martin Besse a tradus în limba franceză cel de-al doilea roman al lui Christoph Geiser, intitulat „Teren viran". Răspunsurile tînărului autor definesc un demers artistic cu finalități estetice și sociale, în care jocurile de memorie și un tip special de narațiune au un rol preponderent : **Grünsee"** (primul roman, n.n.) descrie prăbușirea unei familii din înalta burghezie ; bunica este personajul principal al cărții, stîlpul central al familiei, care se surpă și ai cărei membri, deveniți incapabili de a stabili contacte între ei, înlocuiesc raporturile umane printr-un ritual incremenit. Pe de altă parte, contactele cu exteriorul sînt și ele inexistente". Notabilă este de asemenea definiția tehnicii sale literare : „Aș dori, în mod ideal, să pot proiecta timpul pe un singur nivel, să ajung să suprim distincțiile care se fac de obicei (...) Eu constat tot mai mult că romanele mele se termină printr-un fel de deschidere. În principiu, o carte nu se termină niciodată".

● **EDITURA ARCHE** din Milano a publicat, de curînd, cartea lui Bâl Gangâdhar Tilak, „Originea polară a tradiției vedice", de fapt o nouă ediție a lucrării apărute în 1903, în limba engleză, sub titlul : „The Arctic Home in the Vedas". Personalitatea lui Bâl Gangâdhar Tilak este bine cunoscută orientaliștilor din întreaga lume, îndeosebi prin marea carieră pe care au făcut-o ipotezele sale, în cuprinsul doctrinei guénoniste. Pe scurt, în viziunea lui Tilak se consideră că indo-europenii sînt de origine polară, restudiind și reinterpretînd datele care se referă la ultima glaciațiune a planetei. Din acest punct de vedere, textele vedice, și îndeosebi Rigveda, și cele din tradiția zoroastriană sînt reinterpretate, prin contribuții filologice remarcabile, cît și prin înțelegerea nouă pe care o oferă datele științelor moderne, îndeosebi geologia și arheologia. Apariția lucrării lui Tilak, în limba franceză, este considerată un mare eveniment în lumea orientalisticii, un studiu incitant, capabil să suscite noi controverse.

● **REEDITAREA** celebrei cărți a lui Luc Benoist, **Arta lumii,** într-o nouă versiune, revăzută și adăugită, constituie unul din marile succese recente ale editurii Michel Allard din Paris. Cartea lui Luc Benoist inaugurează colecția „Punctul de vedere tradițional", consacrată studiilor referitoare la tradițiile culturale din Orient și din Occident, văzute prin prisma doctrinei lui René Guénon. De fapt, lucrarea lui Luc Benoist este un fel de istorie spirituală a tradițiilor meșteșugărești din Europa Evului Mediu, discutind „ideologia" organizațiilor profesionale, breslelor și ghildelor, care-și propuneau să reflecte în modul lor de organizare și în practicarea meseriilor un adevărat sistem al lumii, supus unui principiu determinant. Trecînd în revistă eforturile de autonomizare a diferitelor arte și meserii, în secolul al XVIII-lea, Luc Benoist se referă la tendințele pernicioase de dizolvare a personalității omului integral și de pulverizare a lui în aspecte autonome.

● **O PREZENTARE** a celui de-al XVIII-lea festival al filmelor științifice, de popularizare științifică și de învățămînt, precum și al programelor de T.V. de la Olomouc, menționează caracterul experimental al celor mai multe pelicule prezentate. Comentariile de presă referitoare la acest eveniment scot în evidență extraordinarul rol pe care tehnicile filmice îl vor juca în activitatea culturală și de învățămînt a viitorului. În acest sens se remarcă faptul că mijloacele filmului tind să fie folosite tot mai amplu în activitatea de educație a publicului larg, cu cunoștințe relativ reduse, cît și în aceea de cercetare, acolo unde se naște de fapt adevărul științific. De asemenea, organizatorii au evidențiat faptul că în cele din urmă ca un mesaj al unei spiritualități care face din litera tipărită un semn pentru a înțelege devotamentul și dragostea mîntuitoare pentru frumos.

A APĂRUT :

Almanahul estival „Luceafărul"

● Din cuprins : Arc de triumf ● 65 de ani de la Marea Unire ● Bătălia pentru limba română ● S.S.R. — 75 ● Primul război mondial și cuvîntul scriitorilor ● Documente ale bunei vecinătăți ● Nicolae Iorga contra dușmăniei dintre nații ● L-am cunoscut pe G. Călinescu ● Instrumentele polemicii literare : ● Spada, pistolul, condeiul ? ● I. G. Duca : Însemnări politice ● Milton G. Lehrer : ● „Școala sub unguri și sub români" ● Din jurnalul lui Mihu Dragomir ● Un furt literar ? ● Cazul Davila — Vlaicu Vodă ● Jurnal de drum ● Utopia daneză de Paul Anghel ● Coincidențe care ne solicită : ● Un Iorga Necunoscut ● Din jurnalul lui Ion Besoiu : ● ...Toma Caragiu îl juca pe Constantin Tănase ● Neuitatele seri de luni ● Luceafărul 25 ● Reportaj senzațional ● Tezaurul — agonie, blestem și fascinație ● „Moartea lui Nae" ● Truman Capote : „Mici sicrie artizanale" ● Sport : Ascensiunea Universității Craiova ● Războiul Malvinelor ● Ultimul soldat din cel de-al doilea război mondial ● Antologie S.F. ● Găurile negre : o problemă actuală ●

SPORT

Invulnerabilul cuvînt

Sub Virful cu Dor, într-o poiană și într-un schit de lemn în care se păstrează inima zăpezilor, ca otrava iubirii în caseta cu mirodenii, am îmbrățișat un pilc de ferigi și m-am gîndit la toate drumurile coborînd spre marginea țării. Și pentru că acustica Munților Bucegi e perfectă, ne-am auzit gîndul chemîndu-le și am auzit și o lacrimă din lună picurînd în culcuș de piatră arsă.

Pe Virful cu Dor tremură în eternitate un bob de singe luminat, ziua, de fructele din 20 de veacuri culese cu spada și, noaptea, de o mie și una de albine și de povești aduse de la Dunăre într-un coș de răchită și în două ulcioare închipuind zborul dropiei prin melancoliile Bărăganului. Născut din mărturisiri de aur și constituit ca o impletire misterioasă pe cel mai frumos cuvînt al neamului românesc, Virful cu Dor îngăduie magia și deschide imaginația. Aici, fiecare fir de iarbă e alcătuirea unei dimineți de duminică și fiecare nor e o moară cu griu plutind să se verse tainic și incredibil de dulce în toate casele și în toate cerurile umbrind cu albastrul ființa noastră și titlul amintirilor. În adînc, dar nu prea departe, timpul trecut se schimbă în catedrale de sare. Și tot aici, printr-o despicătură făcută în univers o țandără de vis izvorăște clipa cea repede și vie. Brusc pieritor nu e nimic, fiindcă lumina, pe Virful cu Dor, e uimire, iar uimirea e neîncetat proaspătă, chipul ei făurește arhetipuri, porunci, zei, secrete, brazi, vînt, ploaie, cîntec, veverițe. Pentru prima oară cred cu adevărat în cuvinte, ele posedă spațiul, și citeva, care sînt podoabe ale omenirii, pot prezida congrese în care se invocă salvarea planetei. Virful cu Dor, cu Lună, cu apus și răsărit de soare e stratul cel mai dens al memoriei noastre. Culcat în iarbă pe Virful cu Dor, simt că nu pot omite nici o întîmplare și nici un episod care m-au zămislit, că nu am încăperi alăturate, că sînt avid, în egală măsură, și de trecut și de viitor. Corabia neamului nostru lunecă, aici, în hotar cu astrele, pe sub zidiri de brazi, printre malul cu flori, prin cîmpii narate cu plugul, prin ierburi pe gustul cailor, prin porți deschizîndu-se în vers, prin matematici aspre și pedagogii îndurătoare, prin desene dobîndite din curcubee, prin limanuri bîntuite de luceferi, prin zăpezi scăpărînd în toate nuanțele tristeții.

Bat în piatra muntelui cu degetul îndoit. Ușor, așa cum bat în fereastră cînd mă întorc tîrziu acasă și nu vreau să le rup brutal somnul celor dragi ai mei. O bătaie de aripă lîngă fruntea destinului. Și pentru că acustica munților Bucegi e perfectă, se aude pînă în fundul văilor cum sărut cu inima toate darurile pămîntului și ale istoriei adunate în coroana Dorului.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
33
(1 111)
Sîmbătă
20 august
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

TRĂIASCĂ MAREA NOASTRĂ SĂRBĂTOARE NAȚIONALĂ!

Al treizeci şi nouă-lea an al libertăţii noastre

Cel de-al treizeci şi nouă-lea an al libertăţii noastre — 23 August 1983 — sărbătoarea care, în plan istoric, ne explică sub semnul propriei noastre identităţi. Căci este un fapt mai mult decît evident, cunoscut şi consacrat de însăşi realitatea noastră materială şi spirituală, revoluţia de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă din august 1944 nu numai că a inaugurat o nouă eră în istoria ţării şi, de aici, chiar în fizionomia şi realitatea lumii, ci, ca un impact resimţit la scara generaţiilor şi a unităţii lor de crez şi voinţă, la scara fiecărei biografii, ea a însemnat şi înseamnă tot atîta uriaşă şi sensibilă construcţie, tot atîta declanşare de energii pentru ca din perspectiva făuririi unui om nou, să aşeze etapă cu etapă, noi şi decisive temelii ale muncii şi să edifice, de fiecare dată, noi trepte ale spiritului creator, noi argumente şi noi dimensiuni ale libertăţii şi independenţei, ale înfăptuirii marilor obiective ale dezvoltării.

Această zi de 23 August 1944 mai înseamnă, în condiţiile de atunci, şi un moment de o categorică importanţă pentru grăbirea sfîrşitului celui de-al doilea război mondial, fapt care, în istoriografia europeană, şi nu numai aici, rămîne ca un evident fapt de referinţă iar pentru noi, românii, ca un intim şi statornic motiv de mîndrie.

„Revoluţia de eliberare socială şi naţională din august 1944 — **sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu** — a inaugurat o etapă nouă în istoria patriei, a deschis calea împlinirii idealurilor şi năzuinţelor de dreptate şi libertate ale poporului român, a cuceririi depline a independenţei şi suveranităţii naţionale, a afirmării României ca naţiune liberă şi demnă în rîndul naţiunilor lumii".

Aşadar, 23 August 1944 — 23 August 1983 : un traiect istoric care, în toate motivările şi consecinţele sale economice şi sociale, are ca rezultat însăşi viaţa şi opera la zi a poporului, a naţiunii întregi. Conduşi de partidul nostru comunist, am ştiut şi ştim că progresul şi civilizaţia patriei stau în propria noastră muncă, în gîndirea şi energia care au dobîndit valenţele profunde ale creaţiei şi ne-au angajat pe un drum propriu, cel al edificării unei noi societăţi, conform propriilor noastre cerinţe şi posibilităţi. „Socialismul — spunea tot preşedintele României — nu este un marş triumfător, ci un drum de muncă şi luptă revoluţionară". **Pe acest drum care poate fi urmărit în datele biografiei unor întregi generaţii ca şi în datele individului component al marii familii unite a ţării, se ridică asemeni unui vîrf de munte cu lumina sa puternică şi iradiantă un eveniment care, în urmă cu 18 ani, avea să inaugureze epoca cea mai fertilă, opera cea mai înfloritoare din toată istoria noastră, acel eveniment care a dat actului istoric de la 23 August 1944 deschiderea cea mai largă şi puterea vie, cuprinzătoare prin care patria avea să urce pe noi trepte ale dezvoltării sale multilaterale. Este vorba de Congresul al IX-lea al partidului şi de tot ce a urmat apoi, pe filiera atîtor evenimente care ne aduc biografia la zi şi o măsoară prin realizările înseşi ale ţării şi prin noua noastră condiţie morală şi socială. Sîntem în etapa cînd înfăptuim hotărîrile Congresului al XII-lea şi ale Conferinţei Naţionale ale partidului, sau, şi mai explicit, sîntem în momentul de vîrf al înfăptuirii unei noi calităţi a muncii şi vieţii, a făuririi unei Românii socialiste cu dezvoltare medie — obiectiv care ne-a angajat programatic şi ne justifică pe durata oricărui efort.**

Sărbătorirea în acest an a zilei de 23 August coincide în mod fericit cu împlinirea a 50 de ani de activitate revoluţionară, patriotică, a tovarăşului Nicolae Ceauşescu şi este marcată, aşa după cum se ştie, de împlinirea a 18 ani de la Congresul al IX-lea al partidului. Răstimpul petrecut poartă generic numele conducătorului partidului şi statului nostru. Personalitate proeminentă a lumii contemporane, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a imprimat prin opera sa teoretică şi practică întreg acest curs al dezvoltării fără precedent a ţării şi a fundamentat, pentru o lungă perspectivă, programe economice şi sociale de mare anvergură. Însăşi construcţia omului, definirea sa şi a spiritului revoluţionar care trebuie să-l anime face parte din realitatea şi perspectiva acestor programe. Construindu-şi un nou destin, România s-a făcut cunoscută pretutindeni în lume.

În patria noastră tinereţea se exprimă atît de simbolic şi generos, în lumina unor aduceri aminte care, tot sub forma cifrelor, desenează conturul a treizeci şi cinci de ani. Ei sînt parte componentă a libertăţii pe care o sărbătorim şi se numesc, de la început şi pînă acum, şantierele naţionale ale tineretului. Traseul lor străbate virstele şi ilumineză distinct zone vaste ale ţării, de la Bumbeşti-Livezeni şi pînă la zi, la canalul Dunăre-Marea Neagră, pînă la marile sisteme de irigaţii din cîmpiile străbune. Grandioasa manifestare a tineretului organizată cu prilejul împlinirii a 35 de ani de la înfiinţarea primelor şantiere naţionale rămîne în fapt ca un angajament solemn al generaţiei tinere de a continua şi îmbogăţi această revelatoare tradiţie, rămîne ca un jurămînt al său de credinţă făcut partidului şi patriei, tovarăşului Nicolae Ceauşescu.

Luceafărul

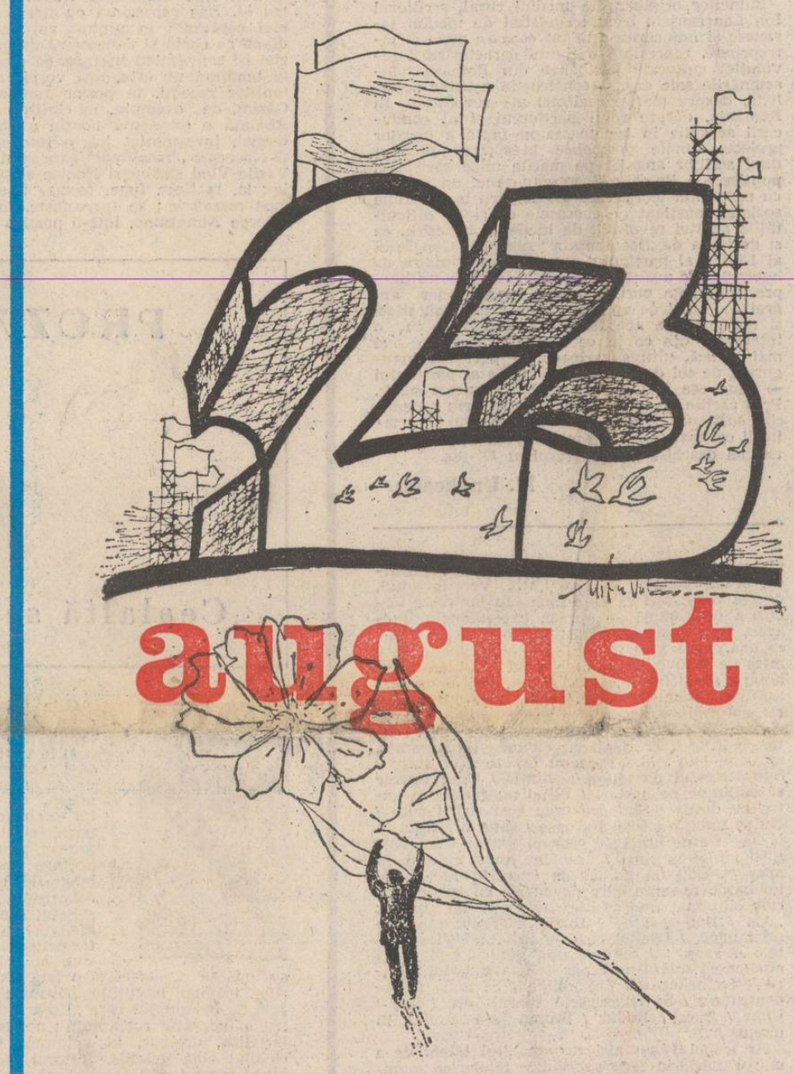

File din cronica unei zile fierbinţi

Într-o carte pe care am publicat-o în anul 1944 referindu-mă la participarea României în primul război mondial, printre altele scriam : „În noaptea de 14 spre 15 august 1916, cînd clopotele tuturor bisericilor, cînd trompeţii primăriilor din toată ţara anunţau angajarea României într-una dintre cele mai mari conflagraţii militare din istoria omenirii, cînd întregul popor român era gata să facă orice sacrificiu pentru a-şi apăra independenţa şi suveranitatea, Divizia 9 Infanterie, denumită mai tîrziu Divizia «Mărăşeşti», se găsea cu toate unităţile subordonate în Dobrogea.

În legătură cu intrarea ţării noastre în război de partea puterilor Antantei, tovarăşul Nicolae Ceauşescu arată că „...participarea ţării noastre în război alături de această coaliţie a coincis cu dorinţa arzătoare a maselor largi populare de a realiza unirea cu Transilvania, făurirea statului unitar român".

După scurgerea a 28 de ani, tot în luna august, marea carte de istorie a Neamului s-a deschis, de data aceasta, la fila „23 AUGUST" 1944. În acea zi, la orele 22, pe tot cuprinsul patriei s-a auzit Proclamaţia care vestea un început de eră nouă în istoria poporului român.

„Poporul nostru, se sublinia în Proclamaţie, înţelege să fie stăpîn pe soarta sa. Oricine s-ar împotrivi hotărîrii noastre liber luate şi care nu atinge drepturile nimănui este duşman al neamului nostru".

Atunci, la chemarea înflăcărată a comuniştilor, „...acţionînd în deplină unitate — aşa cum arată tovarăşul Nicolae Ceauşescu — armata, gărzile patriotice, detaşamentele de muncitori, intelectuali şi ţărani ce s-au constituit ad-hoc au pornit la luptă cu arma în mînă împotriva Germaniei hitleriste".

Meditînd la grandiosul act istoric, 23 AUGUST 1944, nu trebuie uitat de nimeni şi niciodată că a fost pregătit cu o remarcabilă înţelepciune, o clarviziune cu foarte lungă bătaie în timp şi un eroism de o neînfrîntă tenacitate şi extremă luciditate de Partidul Comunist Român. El a reunit într-un singur fîlon granitic întreaga suflare patriotică a României.

Fără un 23 AUGUST 1944 n-am fi realizat şi n-am fi trăit nici acel istoric 25 Octombrie 1944 care simbolizează eliberarea definitivă şi a ultimei brazde a strămilenarei vetre străbune. Fără un 23 AUGUST 1944, România nu s-ar fi aflat ca a patra putere militară a coaliţiei mondiale antihitleriste (U.R.S.S., S.U.A., Marea Britanie, România...) înălţînd, pînă la urmă, şi tricolorul românesc pe suprema culme a victoriei finale asupra Germaniei naziste la 9 MAI 1945.

Reîntorcîndu-mi gîndul la marea noastră unitate spun că aceeaşi Divizie 9 Infanterie se afla şi la 23 August 1944 cu întregul ei efectiv tot în Dobrogea. Din această mare unitate făceam parte şi eu, avînd gradul de căpitan, comandînd compania a 10-a din Regimentul 34 infanterie cu misiunea de apărare terestră a portului Constanţa.

Ion Gh. Pană

Continuare în pag. a 6-a

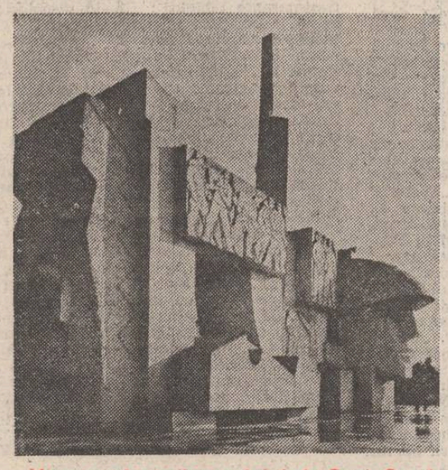

Monumentul ostaşilor români de la Carei. Operă a sculptorului Vida Geza

MODELUL

Despre rolul **modelului** în constituirea personalităţii tînărului s-au scris mii şi mii de pagini de specialitate. Orice societate oferă o imensitate de modele, de individualităţi, dar dincolo de această diversitate, procesul **realizării de sine** poate avea un caracter comun pentru un grup de membri ai societăţii. Acolo unde Zeul Ban tronează în vîrful piramidei, se produc şi modelele corespunzătoare. La noi, în necontenitul efort pentru triumful eticii şi echităţii socialiste, modelele propuse copiilor, tinerilor, sînt mai unitar structurate, oricît de particularizate ar părea la prima vedere

Desigur, **modelul viu** nu-i totuna cu **modelul literar** care, pentru a fi viabil, capabil să cîştige inima, conştiinţa lectorului, trebuie, neapărat, să transgreseze realitatea, să se întruchipeze într-un fel anume, greu descriptibil, ţinînd de talent, de imaginaţie, de forţa cuvîntului şi cîte, cîte altele ! O constelaţie de factori tutelează actul creator autentic. Literatura a propus, dintotdeauna, **modele** şi **antimodele,** eroi demni de a fi imitaţi, dar şi personaje nedemne, odioase, astfel încît, printr-un subtil mecanism psihologic de acceptare şi respingere, cititorul să treacă, decis, de partea adevărului şi-a muncii, a modestiei, a spiritului de iniţiativă etc., întorcînd spatele minciunii, înfumurării, setei de parvenire, linguşirii, trăsături negative ale vieţii de toate zilele, proiectate, fireşte, şi în paginile de carte. Nu-i vorba, doamne fereşte, de o viziune dihotimică, alb şi negru, şi-atît, deoarece aceasta ar contrazice însăşi viaţa, esenţa ei, realitatea, iar rezultatul n-ar mai fi, logic, **realist !** Fiecare individ **real,** ca dealtminteri şi cel **imaginar-real,** dispune de două instanţe esenţiale : **Eul** (persoană conştientă şi afirmată) şi **Supraeul** (autocenzură). Ambele se cuvin a fi dezvoltate pe măsura creşterii, definirii personalităţii, edificării **unităţii** acesteia, însă elaborarea se produce în mişcare, în conflict, individul repetînd procesul complex de formare al oricărei colectivităţi, societăţi, mai cu seamă în condiţiile noastre, cînd se tinde la formarea unui **om nou,** capabil să pună mai presus de toate interesele generale şi să lase la o parte orice interese de ordin personal.

La recenta Consfătuire de lucru de la Mangalia, tovarăşul Nicolae Ceauşescu arăta : „Pornind de la faptul că în dezvoltarea societăţii noastre au apărut şi apar contradicţii — dealtfel, trebuie să avem permanent în vedere că dialectica vieţii sociale demonstrează cu puterea faptelor că şi în societatea socialistă contradicţiile nu dispar de la sine, ele apar, se dezvoltă şi pot să capete chiar forme foarte grave — rolul organelor de partid, al partidului, al organelor de stat, al statului nostru este de a acţiona în mod conştient pentru înlăturarea lor. Trebuie deci să studiem temeinic dezvoltarea socială, să înţelegem legile obiective, să sesizăm la timp contradicţiile şi să acţionăm în mod organizat, conştient, pentru soluţionarea lor, asigurînd astfel baza necesară mersului nostru înainte". Este de datoria scriitorului, seismograf sensibil al dialecticii vieţii sociale, să contribuie cît mai hotărît la deveioparea contradicţiilor şi, implicit, prin sensul dat lucrărilor sale, să sprijine, determinant, acţiunea organizată, conştientă, pentru soluţionarea lor. Natural, axul oricărei cărţi este eroul literar. Din păcate, s-o recunoaştem deschis, prea puţine cărţi destinate lectorului tînăr fac, expresiv şi convingător, acest lucru. Lipsesc, tocmai, asemenea personaje credibile, puternice, dăruite muncii, învăţăturii, creaţiei, a căror existenţă, însă, fără doar şi poate, nu-i deloc comparabilă cu o simplă plimbare pe Corso, ci înseamnă efort, perseverenţă, devotament, suişuri şi coborîşuri, victorii şi înfrîngeri, toate focalizîndu-se într-o personalitate a-

Mihai Stoian

Continuare în pag. a 7-a

ŞANTIERE CARE AU CRESCUT PRIN OAMENI, OAMENI CARE AU CRESCUT PE ŞANTIERE

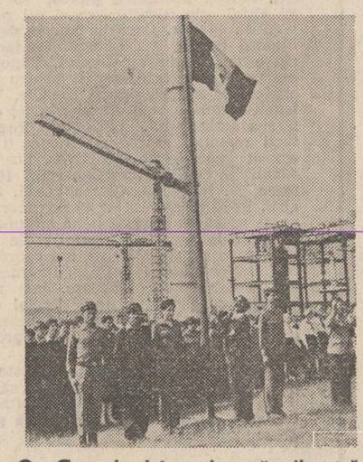

● „Campioni în salopetă albastră» de Sănziana Pop ● „Un vis împlinit» de Tudor Stancu ● Poeme de ● Rodian Drăgoi ● Horvath Dezideriu ● George Corobea.
(în pag. a 4-a)

Oameni care sînt

Ne place teribil de mult prezentul. Atît de mult încît deseori sau mai exact spus cel mai adesea uităm cu bună ştiinţă să ne detaşăm de el, să-l împungem cu acul curiozităţii, să-l trecem sub bisturiul privirii pentru a-l secţiona. Îl lăsăm, îl lăsăm să ne scape din mînă ca o apă strălimpede. De ce oare ?! Pare de-a dreptul ciudat. Într-un fel, risipim. Cea mai importantă şi la îndemînă sursă de documentare, nisipul aurifer al existenţei noastre e lăsat să curgă hohotind departe, departe în tunelul timpului. Poate că din punct de vedere intelectual e mai comod. Laşi să treacă, aşezat în fotoliul comodităţii, laşi să treacă toate încrengăturile de fapte, oameni şi evenimente şi abia într-un tîrziu scoţi ocheanul şi priveşti sau iei ciocanul de mînă şi faci arheologie socială. E un mod de raportare, de dialog cu lumea, nu fără rezultate notabile. Istoria, istoria literară poate înnumăra zeci şi sute de exemple sublime pe această idee.

Dar, cere prezentul un efort de documentare mai mare ? E mai dificil de investigat prezentul fiecărei zile decît racla anilor ? ! Să fie teama de greşeală în discernerea faptelor şi evenimentelor ? Să ţinem chiar atît de mult la prezent ? ! Nu cumva dovedim faţă de el prea multă tandreţe părintească ? Posibil. Ni se acordă paternitatea prezentului ! Lucrurile ar părea clare. Cel puţin în parte. Rămîne de discutat, fără-ndoială de discutat o porţiune anume, cea mai sensibilă, irepetabilă şi care ţine de sfera pur-omenescului. Vor putea da în totalitate seamă aceste măreţe edificii ale prezentului nostru (măreţe şi emoţionante, pot cita aici doar Metroul şi Canalul şi-i deja relevant) despre dimensiunea umană care le-a dat timp şi istorie ? Evident că oricît ar

Eugen Mihăescu

Continuare în pag. a 6-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Suflet din sufletul patriei

Să fii tu însuţi, cel care înfloreşte în cuvinte, cel care semeni griul, dai oţelului puterea să se reverse, să fii tu însuţi înţelegînd că aparţii unui nume, unui timp şi unui loc aparte, — este mai mult decît o datorie. Să-ţi recunoşti rădăcina, să-ţi asculţi torentul de seve, să-ţi armonizezi gesturile, bătăile inimii cu ale celorlalţi fii ai neamului tău —, aceasta este şi menirea scriitorului. Ţine de crezul tău intim, de arderea ta lăuntrică tăria de-a te considera părtaş, visător şi truditor la lucrarea cea vastă a patriei socialiste.

Implicarea scriitorilor, a oamenilor de cultură şi artă printre propagandiştii politicii partidului, printre revoluţionarii „de profesie" a căror datorie neabătută este de a fi prezenţi acolo unde ţara o cere, dovedeşte încă o dată importanţa pe care creaţia o are în transformarea conştiinţelor, în modelarea omului nou de prezenţa căruia secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, leagă neabătut viitorul ţării, marile transformări de calitate ale muncii şi vieţii pe care le preconizăm. Fiecare formă de activitate cultural-artistică trebuie să devină „un centru al educaţiei revoluţionare, patriotice, de formare a omului nou", fiecare scriitor trebuie să fie „nu doar un bun profesionist", dar în acelaşi timp — „un revoluţionar".

Coordonatele geografice şi spirituale la care te raportezi necontenit definesc propriul tău popor, destinul tău unic,

Lucia Negoiţă

Continuare în pag. a 7-a

POEZIA CETĂŢII

Dintre formele de cunoaştere umană trebuie aşezată la loc de cinste şi poezia. Sistemul ei propriu de asimilare şi redare a unei anumite realităţi este deosebit de sensibil. A crede că poezia se întrupează din nimic, din, cum spun unii, visările poetului, este, desigur, o greşeală. Această materie e asemenea temeliei unui edificiu, ea are darul să susţină întreaga arhitectură a construcţiei, să-i confere acel reazim solid în s are s-o apere de intemperiile de tot felul ale timpului. Un cunoscut şi apreciat critic de artă al secolului 19-lea ajunsese la concluzia că poezia este „sugerarea unor motive nobile pentru emoţii nobile, prin intermediul imaginaţiei". El înţelegea prin „emoţii nobile cele patru pasiuni sacre : Dragostea, Veneraţia. Admiraţia şi din urmă mai ales cînd e dezinteresată cît şi antonimele lor, Ura, Indignarea (sau Dispreţul, Groaza şi Durerea).

Toate aceste pasiuni au un corespondent în viaţa omului, ele nu apar şi dispar din senin. De la acest critic să trecem la marele nostru Eminescu. Oare nu şi-a întemeiat el întreaga operă pe aceste „emoţii nobile" şi aş adăuga perene ? Problema este ca ele să fie exprimate în limbajul artei. Este lesne de înţeles că fiecare epocă istorică are un anumit tip de sensibilitate — tipul şi, şi numai al ei, de sensibilitate. Noi îl înţelegem şi îl apreciem atît de mult, pe Eminescu tocmai pentru că a fost şi este marele poet al tipului de sensibilitate caracteristic vremii sale. Prin aceasta el este al tuturor timpurilor, aparţine umanităţii. Legătura poeziei cu epoca este o realitate a creaţiei dintotdeauna. Imaginaţia poetică, adică zborul faptului de viaţă spre emoţie artistică şi, în ultimă instanţă, spre vers, are, desigur, legile ei. Una dintre aceste legi este autenticitatea, deci adevărul. Poezia există numai şi numai în sfera adevărului. Marii creatori de poezie au probat acest lucru cu întreaga lor operă. De fapt, aceasta este şi şansa poeziei — şansa adevărului despre sine, despre societate, despre om. Nevoia de adevăr n-a încetat niciodată să fie vitală pentru poezie, deoarece poezia înseamnă şi comunicare. Nu este vorba de o comunicare de la poet la cititor, ci despre fenomenul de comunicare în general, între toţi oamenii care vin spre poezie. Adîncimea ideatică a unei poezii este adîncimea adevărului pe care îl serveşte. Versul îl face pe om să creadă, să spere, îi aduce mai aproape visul şi speranţa. Iar acestea nu se pot petrece decît în sfera sensibilă a adevărului. Azi poezia se revendică tot mai mult de

Florin Costinescu

Continuare în pag. a 7-a

În acest număr : ● Personajul politic — dimensiuni în romanul românesc contemporan (II) ● Articole despre volume de ● Nicolae Ţic ● Aurel Mihale ● Platon Pardău semnate de ● V. Macoviciuc ● Nicolae Georgescu ● Cristian Moraru ● Poeme omagiale ● Cronica literară : ● M. Ungheanu despre ● „Vocaţia constructivă" de Ion Lăncrănjan ● A. Silvestri despre ● „Tărîmuri pentru Făt-Frumos" de Paul Tutungiu ● Viaţa cărţilor ● Breviar ● „Ion Agârbiceanu" de Nic. Ciobanu ● Cenaclul „Numele poetului" ● Rememorări de Mircea Micu

CRONICA LITERARĂ

ION LĂNCRĂNJAN: «Vocația constructivă»

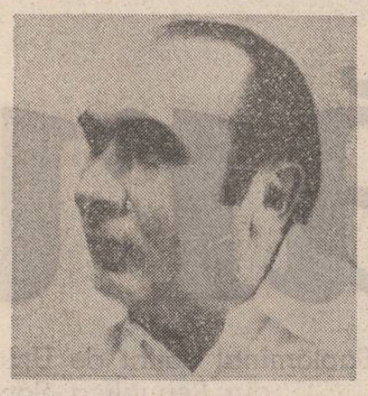

După **Nevoia de adevăr, Vocația constructivă** este al doilea volum de atitudine al prozatorului Ion Lăncrănjan. Autorul **Suferinței urmașilor** face parte dintre acei scriitori care țin să ia parte activă la dezbaterea de idei a epocii, să fie chiar factor de inițiativă în această dezbatere, să avanseze opinii și să propună soluții, să exprime puncte de vedere diverse asupra literaturii, istoriei, vieții sociale și politice. Ion Lăncrănjan este un scriitor implicat, un scriitor angajat în cea mai bună tradiție democratică, un om de tribună, un militant în sensul cel mai adevărat al cuvîntului. Articolele sale exprimă atitudini, formulează opțiuni, mărturisesc credințe. Între puținele cărți de acest fel ale literaturii de după război, **Nevoia de adevăr** și **Vocația constructivă** sînt dintre cele mai autentice. Ele impun prin formula răspicată a propozițiilor prin apelul la etică, prin invocarea tradiției, prin afirmarea necesității revoluției și a marilor cuceriri ale construcției socialiste, prin polemismul acut al intervențiilor.

Vocația constructivă explică foarte bine opera și personalitatea autorului și face mai explicită adresa literaturii pe care o scrie. Titlul de altfel este tilcuitor, ca și cel precedent, **Nevoia de adevăr.** Dacă în **Nevoia de adevăr,** prin **Filonul tragic,** Ion Lăncrănjan făcea o mărturisire de credință polemică, importantă pentru propria creație, dar și pentru resursele neexploatate ale literaturii române, **Vocația constructivă** definește o opțiune la fel de semnificativă a scriitorului. „Filonului tragic al literaturii române, prozatorul român îi adaugă marea ei „vocație constructivă", ilustrată de personalități ca Dimitrie Cantemir, Heliade Rădulescu, N. Iorga, G. Călinescu, M. Sadoveanu și alții. Profilul particular al prozatorului se întregește odată cu această nouă opțiune pentru construcția de mari dimensiuni și de mare densitate, care reprezintă una din coordonatele cele mai importante al literaturii române. Însemnările și confesiunile literare sînt numeroase în **Vocația constructivă** unde **Pagini despre Sadoveanu și Lecția lui Cehov** ne deschid o fereastră pentru înțelegerea tipului de proză către care a înclinat Ion Lăncrănjan.

Foarte vie este partea care privește mentalitatea literară curentă cu care Ion Lăncrănjan polemizează adesea, în stilul său inimitabil, masiv și tranșant, cu o lentoare deliberată și cu o simplitate subliniată.

O bună parte a articolelor din **Vocația constructivă** privesc mentalitatea literară curentă al căror impact cu literatura încearcă să-i prevină de multe ori prozatorul. El va desena incisiv poziția „mărunților de idei", care fără vocația patosului și a construcției redimensionează mediocrizînd programatic ceea ce le cade, mai mult sau mai puțin interesat sub condei, pe a inventatorilor de false probleme literare, pe cei care impart literatura în „noi" și „voi", divizînd artificial realități culturale complexe. O temă care revine, o frecvență grăitoare în **Vocația constructivă** este aceea a proletcultismului deghizat în haine noi, a proletcultismului care afișează poziții moderne întrebuințînd mijloace vechi de lucru. Franchețea scriitorului supără pe mulți, fermitatea lui este tratată drept exclusivism cînd nu este decît o afirmare monolitică de opinie. Ceea ce se uită este că mentalitatea literară a făcut mereu obiectul discuției publice și că G. Ibrăileanu și M. Ralea nu făceau altceva la vremea lor, polemizînd cu adversarii lor de idei, decît ceea ce face astăzi Ion Lăncrănjan respingînd tipuri de gîndire literară pe care le consideră inadecvate momentului.

Adversar al inerției, Ion Lăncrănjan jură pe adevăr, pe marea tradiție literară și istorică, pe ideea de patrie și de revoluție. Sensul constructiv al poziției scriitorului și a polemicilor lui se degajă explicit, dacă unghiul de abordare are în vedere aceste mize majore ale literaturii lui.

Ion Lăncrănjan este admirator al marilor figuri insurgente ale istoriei românilor și în **Destinul lui Horea** face o succintă și sugestivă evocare a martirului răscoalei de la 1784. El se oprește mai ales, asupra epocilor cruciale din istoria poporului român, marile lui momente de verticalitate istorică, reclamînd scriitorilor să fie mai aproape de ele, pentru a ușura astfel trecerea lor în pagina literară de unde cele mai multe din ele lipsesc. „Literatura, scrie Ion Lăncrănjan nu poate fi «beneficiară» a conștiinței istorice decît în măsura în care creează conștiință istorică". Patria este de aceea pentru autorul **Eclipsei de soare** o moștenire vie, care se cere cercetată și redescoperită mereu, cu atît mai mult cu cît n-a fost întotdeauna servită de împrejurări.

„Ce înțeleg eu prin această redescoperire a patriei ? Înțeleg o cercetare și o judecare critică a perioadelor anterioare, a perioadei cînd istoria României era preponderent „rolleristă", iar îndrumarea literaturii era preponderent „chișinevsschistă" ; a perioadei cînd nu mai eram nici în sine, fiindu-ne parcă rușine de tot ce aveam mai bun, dar și a perioadei și anilor premergători războiului, reținînd din fiecare ceea ce merită să fie reținut". Luciditate, spirit critic, refuzul exclusivismului caracterizează modul în care Ion Lăncrănjan își propune să „redescopere" țara. Și aici prozatorul este pe una din coordonatele majore ale literaturii noastre, ax definitoriu de la scriitorii patruzecioptiști încoace.

Un punct luminos în sitoria țării îl constituie pentru Ion Lăncrănjan, originar din Alba, ziua de 1 decembrie 1918, cînd s-a înfăptuit printr-o adeziune populară, democratică, Marea Unire a românilor. Acest act care este opera maselor populare exprimînd o fatalitate istorică și nu o hotărîre de cabinet, este unul din marile repere moderne ale prozatorului Ion Lăncrănjan. De aceea contestarea tratatului de la Trianon și punerea în circulație a unor idei revizioniste vechi, (de unele condeie contemporane, de peste hotare), al căror eșec a fost consemnat de istorie, îl determină să dea o ripostă bine argumentată unor referiri la istoria românilor care nu țin seamă de adevărul textelor și de dovezile istorice. Fără a-și aroga rolul omului de știință, al istoricului, prozatorul pune în discuție afirmații care sfidînd realitățile încearcă să impună o imagine falsă asupra societății românești și a unora din evenimentele pe care le-a trăit.

De la polemica de fapte, Ion Lăncrănjan trece însă la polemica de idei, la polemica cu „mărunții de idei" pentru care patriotismul este o noțiune caducă, primeidioasă, goală de sensul vechi. „Alții au crezut și mai cred că patriotismul duce inevitabil către exaltare, către demagogie, către „dreapta", ceea ce mai mult decît o eroare, e o aberație. Luarea în derîdere a celor mai nobile simțăminte, ironia, zeflemeaua spun „teoreticienii" de acest fel, au fost totdeauna progresiste, au fost „de stînga", de parcă marii noștri dăruiți, împătimiții eliberării și afirmării în lume a poporului român — un Bălcescu, un Eminescu, un Pârvan, un Iorga — ar fi fost niște conservatori înrăiți, în vreme ce alte spirite subțiri, dar minore, ar fi fost niște mari și adevărați luptători pentru mai bine". Războiul de mentalități pe care-l susține cu franchețe și demnitate Ion Lăncrănjan vizează și asemenea forme subtile de subminare ideologică a valorilor spirituale.

Muncitor originar din mediul rural, scriitorul Ion Lăncrănjan, legat ireversibil de mediul țărănesc și muncitoresc în tot ceea ce scrie și întreprinde, reprezintă o figură caracteristică revoluției culturale postbelice din România. Însemnările sale despre construcția noastră socialistă, despre marile realizări ale revoluției în România, despre rolul partidului și al conducerii acestuia în traducerea în faptă a marilor proiecte sociale postbelice precizează profilul unui scriitor angajat pe marile mize sociale și politice ale României contemporane, un scriitor cu conștiința teoretică a participării la revoluția socială, conștient de succesele ca și de dificultățile acestei revoluții, de ideile ei benefice, ca și de trena de „rîstălmăciri" posibile. Congresul al IX-lea al partidului este de aceea piatra de hotar politic a scriitorului care ne vorbește despre felul cum partidul „de-a lungul unor ani grei", „făuriți de un mare număr de eroi, știuți și neștiuți", „a abordat aceste probleme cu o înțelegere din ce în ce mai cuprinzătoare și mai adîncă, ultima perioadă, — perioada inaugurată de cel de al IX-lea Congres al partidului — fiind cea mai semnificativă în acest sens". Prin cărțile și opțiunile sale ca și prin polemicile susținute, Ion Lăncrănjan este unul din scriitorii cei mai semnificativi și proeminenți ai perioadei deschisă de Congresul al IX-lea.

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

Elogiu simplității

Citim cu plăcere a doua carte a lui Petru M. Haș, intitulată simplu **Liniște***) și apărută la mulți ani după debut. O hipersensibilitate, îndurerată pînă la rană, dar ingenios ascunsă într-o formulă de lirism constatativ — cît de dens totuși —, pentru care viziunea (și **ficțiunea**) apar întotdeauna la capătul unei realități umile, de un prozaism — curios — vizînd solemnitatea, tensiunea intimplării „unice". Fără pic de ostentație, fără fronda juvenilă de care sînt marcați atîția congeneri „celebrissimi" din aceeași zi a săptăminii (luni), poezia lui Petru M. Haș reprezintă cu firesc o tendință tot mai conturată în ultimii ani : realitatea cotidiană ca sursă și deopotrivă deconspirare a iluziei (și convenției) literare. Să spunem că această tendință nu este, nici vorbă, invenția debutanților recenți, în poezia românească actuală. Găsim, de exemplu, în cărțile lui Constantin Abăluță o excelentă poezie a cenușiului existențial, învesmîntat într-o retorică suprarealistă ; aceeași „banalitate" expresivă dobîndește la Vasile Vlad străluciri ironice și șarje paradoxale ; ia, la Nora Iuga, forma unei umilințe cu gust metafizic ; se travestește, în volumele lui George Almosnino, într-o poetică a privirii.

În această **Liniște,** Petru M. Haș „toarnă" percepția încordată a realului într-o simplitate lirică de foarte bun gust. Majoritatea textelor sale ipostaziază printr-o lipsă de artificiu concludentă, structura expresivă a **timpului prezent,** unicul relevabil din punctul de vedere al inspirației. În prezentul generic se cuprind deopotrivă : emoția, luciditatea constatării, viziunea, rostirea poetică. Totul se desfășoară sub privirea retoric-blîndă a poetului. Amintirea aproape că lipsește din aceste versuri ; nostalgia se exclude, ca non-sens, un viitor „simbolic", de asemeni. Nimic mai evident decît măruntul spațiu de dinaintea ochilor. Investit cu puterea semnificației artistice, ei cuprinde treptat, cu tentaculele minerale ale speranței interzise, sufletul omului confruntat zilnic cu același decor — în aceeași liniște previzibilă. Din semn al singurătății primordiale, **liniștea** va deveni un atribut al experienței socializate (..un semn să se știe că sîntem"). Frumoasă prelucrare a unui motiv care nu e, aici, altceva decît o „cutremurătoare blîndețe". Discreția rămîne printre puținele certitudini ale spiritului confruntat cu forme „comune" ce, decupate în plan existențial, vorbesc metafizic. În acest spațiu, a cărui ambiguitate certifică însăși experiența spirituală, singura dorință a poetului rămîne, desigur, dorința umilă de a semnaliza : „iubito prieteni mergeți de spuneți acolo unde sîntem așteptați / cît de bună-i răbdarea / vor aștepta fără-ndoială mai lesne aflînd toate astea / dar tu cum vrei să circule măgarii spre orizont / printre ierburi verzi sau uscate / o cît sîntem de neadormiți / și singur vorbesc pe degeaba cu tine cu voi / vreau să fie cu toții atenți / să vadă / cum arată ora șase a după-amiezii / apoi pictez soarele învăluit în gaze dense gălbui / înspre roșu / dar iarăși zic / nu trebuie nimic mai mult decît atît / mergeți de spuneți acolo unde sîntem așteptați / să facă și ei ceva / un semn să se știe că sîntem" **(ora șase a după-amiezii).** Pe asemenea retrageri deliberate din fața **frumuseții,** tocmai pentru a fructifica **imaginea** ce ar putea fi emblemă, în dublul sens al revelației ori deziluziei, își alcătuiește Petru M. Haș poeziile din noul volum. S-ar impune, poate, un plus de organizare, în înțeles de articulare mai eficientă a sintaxei poetice. Textele tînărului autor nu ar pierde nimic printr-o mai exigentă revizuire chiar a condiției lor **retorice.** Cuvîntul nu trebuie să sperie. În poezie, naturalețea nu este numai o chestiune de talent. Petru M. Haș e un poet oricînd citabil.

Costin Tuchilă

*) Petru M. Haș : **„Liniște"**, Editura **Cartea Românească,** 1983.

PROZA

Cealaltă scară

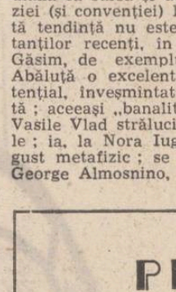

Cele două prologuri care „îmbracă" romanul lui Chiril Tricolici — primul în capul operei, fiindu-i pretext, cel de-al doilea aflat paradoxal la sfîrșit, în locul epilogului — sînt ca niște oglinzi paralele între care palpită miezul epic : privind în ordinea firească vedem o biografie cu urcușuri și coborîșuri obișnuite în relieful romanului politic, dirijate cu un oarecare formalism specific ; dinspre al doilea prolog, în schimb, se revelează și o față ascunsă a lucrurilor trădînd intențiile polemice ale autorului față de personajul care „i s-a încredințat" pentru o biografie romanțată ; acestea se vor materializa, desigur, în volumele următoare ale ciclului abia deschis. Autorul mărturisește din capul locului că-l interesează de mult personajul său : „Nu rezistasem tentației de a scrie despre el". Cunoscîndu-l mai bine într-un moment de cumpănă implicînd o nouă cădere de pe scena politică, el se hotărăște să-și revadă fișele : „Acum, însă, cînd Andrei devenise dintr-o dată un altul, am simțit nevoia să-l regăsesc pe cel de odinioară. Ajuns acasă am început să citesc ce scrisesem". Prima carte a ciclului este, deci, ceea „ce scrisesem", un perfect anterior implicînd o schimbare bruscă de comportament a personajului în alt timp — și, în egală măsură, o „tentație" irezistibilă urmată în mod necesar — „am simțit nevoia" — de forța lucidă a echilibrului. Deși nu găsim în roman motivația titlului (în sensul că sintagma nu apare) putem presupune că „scara de incendiu" — ca scară paralelă, de rezervă în cazuri limită — este și această forță de echilibru, acest drum obligat al autorului de revenire (sau de ieșire forțată ?) la (din) operă. Personajul pe care ni-l propune este foarte complex, un ciudat amestec, nu tocmai fără vină, de virtuți și pasiuni iar firul vieții lui trece de mai multe ori prin același tip de întîmplări definind o anume arie din care nu poate ieși, ce se manifestă ca determinism ereditar ori ca destin mitic. Andrei este copil din flori crescut de bunici la țară, pe malul Jiului, pînă la virsta gimnaziului ; rămas apoi fără mamă fuge de la tatăl vitreg care era un infractor și ia existența pe cont propriu fiind ajutat de mai toți prietenii. Datorită curajului și dîrzeniei exemplare organizația de partid din oraș apelează la el în timpul războiului și, după Eliberare, deși tînăr, urcă vertiginos în ierarhia politică a regiunii dar cade relativ repede neavînd vocație pentru „jocul" puterii. Scapă după o detenție de aproape un an și pleacă în Capitală lăsîndu-și, la rîndul lui, copilul în grija socrilor (soția îl părăsește cu „indignare comunistă" de cum aude că este închis și pleacă definitiv în Uniunea Sovietică) — iar aici, cu ajutorul unui vechi prieten devenit pictor, își reface pe încetul viața. Lucrurile nu sînt atît de simple în privința reintrării în partid, dar cu ajutorul unui personaj foarte important pe care-l scosese cu riscul vieții din închisoare în anii ilegalității, ele se rezolvă favorabil (Andrei se va căsători chiar cu fiica lui Filip Clejan) și a doua ascensiune a personajului începe. Acțiunea, mai stufoasă decît rezumatul nostru, desigur, se oprește prin 1968, cînd fiul lui Andrei Jinga părăsește definitiv țara pentru Occident. Este momentul în care autorul se întîlnește cu personajul său și hotărăște să pătrundă mai adînc în viața lui analizînd lucid vina personală și factorii de mediu ce au determinat această situație. Replica acestei biografii așa-zicînd „eroice" (oricum, destul de netedă, fără complicații semnificative în real și cu mari sincope) se întrevede deja în atitudinea autorului față de Andrei Jinga, la un restaurant, cînd activistul face prea repede uz de funcție obținînd o masă rezervată, în atitudinea unui obsedant personaj, Borțan, care însoțește narațiunea și-i spune de mai multe ori lui Andrei că este „ranchiunos" — și chiar în atitudinea lui Teo, pictorul, care-l „moralizează" constant. În romanul politic de azi, ciclul deschis cu „Scara de incendiu", de Chiril Tricolici promite să configureze o perspectivă originală.

Nicolae Georgescu

*) Chiril Tricolici : **„Scara de incendiu".** Editura **Cartea Românească,** 1982.

CRITICA

Repere teoretice

În rîndul tinerilor teoreticieni care, fapt cu totul remarcabil, încearcă să dea o replică din ce în ce mai notabilă sub raportul independenței de gîndire noilor metodologii și orientări critice, trebuie plasat și **Aurel Codoban,** sociolog cu o solidă pregătire, spirit tentat nu atît de causeria elegantă în marginea unor texte notorii, cît de un comentariu doct, critic înainte de toate, semnificant al propriilor opțiuni. Sînt calități cît se poate de evidente ale prezenței lui Aurel Codoban în paginile „Echinoxului", dar mai ales ale recentei sale culegeri de eseuri*) care „analizează istoric și epistemologic forma sociologică a atitudinii teoretice față de artă" (p. 5). Prin urmare, **sociologia literaturii** este disociată de **sociologia artei,** de unde și necesitatea evidențierii diferențelor de concepție dintre „sociologia structuralistă a «viziunilor asupra lumii»" (Lucien Goldmann) și „sociologia structuralistă a «realității figurative»" (Pierre Francastel), deși ambele se revendică, în linii mari, din structuralismul genetic al lui Piaget. Interesante sub aspect global, în ciuda unui stil ades dificultos ce oscilează între fraza obscură și cea limpede, organizată, cele trei eseuri ale volumului au o valoare inversă proporțională cu „miza" lor, cît și cu ordinea sub care ni se prezintă. Primul nu este altceva decît o „Schiță pentru o istorie a sociologiei artei în România" (p.p 9—91) în cadrul căreia Cezar Bolliac (A. Codoban fructifică, cu acest prilej, unele sugestii ale lui D. Popovici), Heliade Rădulescu, Gherea, Raicu Ionescu-Rion, Ibrăileanu, H. Sanielevici, M. Ralea, Al. Claudian și Traian Herseni sînt văzuți ca principalii promotori ai sociologiei literaturii și artei pe teren românesc, evident, cu limitele și distincțiile pe care le incumbă o asemenea inventariere. Meritorii sînt, la acest capitol, tentativa de schițare a evoluției sociologiei artei (pornind de la eclectismul teoretic diseminat în ideologia pașoptistă, trecînd prin „fundalul teoretic al «criticii științifice»" și culminînd cu autonomia disciplinei), precum și cea de configurare a „cordonatelor universale, specificului local și actualității sociologiei artei în România". Superior ca dimensiuni și perspectivă a discuției este eseul secund („Structuralismul francez și sociologia artei") unde, așa cum se observa într-un recent și pătrunzător comentariu, prezentarea teoriilor goldmanniene și francasteliene este într-adevăr merituoasă, demonstrînd o solidă cunoaștere a problemei. Prin punerea problemei în acest mod, discuția se polarizează în jurul semnificației generice a operei literare, eseistul avînd de ales nu între semiotică și sociologie (indiferent de nuanțe), ci între opera literară ca „fenomen de limbaj" și opera literară ca un „caz particular și privilegiat al comportamentului uman în general" (Goldmann), deci între opțiunile aceleiași vaste semiologii a operei. În aceste condiții, eseul final intitulat „pentru o sociologie marxistă a operei de artă", (p.p. 241—260) se transformă, dintr-o pledoarie pentru un nou statut epistemologic al sociologiei artei, în recunoașterea supremației semioticii asupra sociologiei. „Noua interdisciplinaritate" pe care s-ar întemeia o sociologie marxistă a fenomenului artistic nu aduce, cred, o nouă viziune epistemică asupra sociologiei ci o indirectă (dar, oricum, bine venită) fundamentare a aplicabilității teoriei semnelor în majoritatea sectoarelor culturii materiale și spirituale. Privit din acest unghi, eseul ultim al cărții lui A. Codoban mi se pare demn de toată atenția.

Ca posibilitate de acces la structurile semnificante ale operei, ca reafirmare a valabilității semioticii și nu doar ca demers sociologic „pro domo", eseurile din **Repere și prefigurări** sînt niște remarcabile repere teoretice.

Cristian Moraru

*) Aurel Codoban : **„Repere și prefigurări"**, Editura **Dacia,** 1982, col. „Discobolul"

PAUL TUTUNGIU: «Tărîmuri pentru Făt-Frumos»

Admirabil liric „tradiționalist" inspirat inteligent și cu o formație teoretică solidă care scoate poezia de sub regimul simplificat al simplei virtuozități, Paul Tutungiu atinge, cu „Tărîmuri pentru Făt-Frumos" punctul cel mai de sus al creației sale, cel puțin de pînă la această dată. Nu însă și cel mai accesibil, căci de la „Fiul Dunării" (1977) și pînă azi, lirica lui a urmat un izbitor proces de stilizare. Era, în definitiv, previzibil că așa se va întîmpla, baladescul cult, folclorul reconstituit cu, însă, respectarea datelor tehnice originare nu puteau, la dezvoltarea cantitativă, să scape de un supărător manierism. Poetul a mers însă, cu fiecare pas mai în adînc, el a sublimat în fond formele poporane și a descoperit dincolo de ele materia mitică pe care acestea o vehiculează. Tradiționalism, așa cum este acesta, nu au decît marii mitici, nededați repetițiilor mecanice de vers folcloric. „Tărîmuri pentru Făt-Frumos" continuă în modul cel mai evident „Orații din Carpați" (1979), mai ales în ceea ce privește substanța. Aceeași lume arhaică, de invenție deplin plauzibilă, a „Lacrimei", același bard simbolic, avînd trăsăturile lui Orfeu și pe care poetul îl denumește „Erald", voind să sugereze că lirica are note premonitorii. Însă adîncimea estetică vine aici din poemele adaptate foarte nimerit la o viziune mitologică pe care, în linii generale, o cunoșteam de mai înainte. S-ar putea zice într-adevăr că istoria liricii lui Paul Tutungiu e o continuă sforțare în a se omogeniza : de la forme poporane la materie mitică revărsată peste formula pur etnografică și, în fine, cum este cazul aici, mît și folclor „cult". În ultimă analiză, poetul a voit cu „Tărîmuri pentru Făt-Frumos" să ne dea o probă de literatură cultă cu model popular, fixînd pînă și reguli prozodice „tradiționale" numai prin aceea că provin de „tradiție". Însă rezultatul e modern, cei care cred că a fi „tradiționalist" înseamnează a imita fără de nici o contribuție producțiile poporane cad într-o eroare considerabilă. Dacă facem un examen, cît de sumar, al poeziei universale de azi observăm, dealtfel că „tradiționaliștii" sînt, față de „avangardiști" mai numeroși. Mulți dintre sud-americani pornesc de la tradiție, cu preponderență de la precolumbieni, Yeats cultiva un spirit druid, autohton (era irlandez), „blues"-ul american e o poezie „tradițională" ; s-ar mai putea cita încă numeroase cazuri, spre a dovedi că „modernă" este, probabil mai degrabă aceasta, revigorarea „tradiției". Întrucît îl privește pe Paul Tutungiu, acest „modernism" de resuscitare a formelor străvechi e cît se poate de înverșerat. El compune, fără a imita nici măcar cu o vagă trăsătură, pe Anonim, colinde, descintece și balade, o poezie aci ludică, aci gravă, muzicală într-un moment și abruptă în altul, îmbătată de auguralii, fericită de mitologii. Proporția de înțelegere a fenomenului poporan este, aci, foarte mare, poetul pare să fi atins un grad înalt de reprezentare teoretică de unde poate chiar să deducă „norme", de sorginte autohtonă. „Sonetul" lui e colinda, speciile barocului sînt descintecul, „auguralia", bocetul. Într-un fel, s-ar putea observa că Paul Tutungiu nu greșește : folclorul e o literatură cu numeroase curente rezumate. Avînd în vedere o asemenea optică nu mai este de neexplicat de ce o „Colindă a lui Făt Frumos" echivalează patentul invocației clasice de epopee : „Dezvelește-mi duh noros / Lacrima lui Făt-Frumos, / Naște-mă în datină / Făt-Frumos din Lacrimă / Să mă ducă murgur pur / Unde-i Peștera, să jur / Moșului albit de veacuri / Să-i cer leacul dintre leacuri / Piramidă să îndure / Muntele zidit sub cer / Învelit ca un oier / C-o sarică de pădure / Ou e Peștera-n adînc / Pasăre muntele sfînt / Aripi țara, plisc fîntîna / Unde cară vara zina, / Fata Moșului, mioară / Iarba lacrimii să-mi ceară / Eu din trei să fiu ales / Cînd mi-e steaua de cules /". Sînt aici concentrate majoritatea elementelor fundamentale, ceea ce impresionează mai întîi e, ca atare, devitație mitică. „Peștera" semnifică increatul, „tărîmul" pur originar și, printre altele, poetul a emis, pe această temă, versuri pe deplin edificatoare : „Privind în Peșteră cu trupuri / Voiam într-altfel să mă nasc / În lacrimă plutind strigam / Trupul dorit (...) O, nemiloasele duhuri păzind / Văzduhul Peșterii aflară / I-am înșelat Ordinea Lumii / Și-n Lacrimă n-au alungat / Tremur afară eu renăscutul / Dornic de trupul neîntîmplat .". „Lacrima" e continentul arhaic, sacrul, o esență a durerii și, în același timp, a extazului, agent al unei stări numinoasă, specifică omului vechi. „Moșul" misterios, inițiat alpestru, „Muntele", „Mioara", acestea sînt ecouri mitologice care se pot descifra cu ușurință așa că nu mai insist.

Interesant e, și sper că s-a observat, că poetul nu reia pretutindeni prozodia populară euforică, el compune și în vers alb. Verslibrismul, deci e văzut aici ca vers liber, nu întărește impresia pozitivă și pe atunci, excepțională. Însă acest vers dezlegat, vehiculînd o materie enigmatică, pare a fi în realitate nimerit pentru miturile străvechi pe care Paul Tutungiu s-a hotărît să le interpreteze. Acum, poetul nu mai cultivă mecanismele sonore ale versului folcloric, cel puțin așa cum este acesta înțeles în mod curent. El reface, cu inteligență și în concscător, o lirică fără rimă dar cu un ritm puternic, aproape elin : „La rădăcini curate acel suflet / Sub strigătul de miere neclintit / Cînd astrele se odihnesc pe nasteri / Blînd nu rămîne-n vatra de dintîi / Simbure unic acel suflet cum / Nu se îndură a fugi din oase / Cine îl citește în iarba / Ce ne hrănește neamul orgic / Cum vulturii citesc în riuri / Tainele lumii cîntînd în azur /". Sau un număr de exerciții ludice, de un baroc poporan care dovedește că sursele locale sînt mai interesante decît cele de aiurea : „Ala / Bala / Utur / Butur / Trupul tău este un mugur. / Gîndul ce te-a înflorat / Trei petale a sunat : / Smulge una pentru tatăl / Să mustească miere-n scapăr / Alta duhului, serine / Să hrănească pre albine / Și mai fringe pentru fiu / Să le crească zborul viu / Ara / Udur / Bara / Budur / Stupul s-a mutat în mugur /".

Ar trebui văzut aici remarcabilul talent de a marca folcloric fără substanță folclorică manifestă : de aceea, lirica lui Paul Tutungiu nu este a unui specimen poporan, ci a unui spirit cult, care reconstituie în gustul barocului. În definitiv, semnificația unei astfel de literaturi este și aceea de a restitui integralitatea unui domeniu, acela etnologic, care nu poate fi nicidecum clasat fie și prin aceea că este divers și generează forme ireductibile. Cum ar putea fi „mimetic" un asemenea exemplu de adînc extaz al identificării cu numeralul : „Bucuria vlădită în durere / Se pîrguie acum în ramurile / Lumii înfrunzite cu adevărat / Șarpele cu venin fericit / Mușcă în aur sunete curate / Și fruntea mea lipită pe icoane / Omului pribegit în miezul pămîntului / Să țipe pînă-n arbori nemurirea /".

Ori „clarviziunea", care, stimulată, generează transparente tablouri : „Evald viscolește cu oamenii, / Dezleagă ninsoarea, Erald ! / O scriere blondă-i zăpada / E nord pretutindeni, smarald". Pretutindeni poetul scoboară în arhaic Fauna lui, e înzestrată mereu cu simbol (cerbi, vulpile magice, taurii geneziaci, șarpele, vulturul sacru, profetic). Geografiile sînt proprii mitului, consacrate adică. Dar pentru liric, „arhaic" însemnează și orfic de aceea el s-a mobilizat spre a intensifica spiritul vaticinar : poetul iese din mediul comun, el este Orfeu, care mișcă lumile din loc și vorbește în chip de exponant. Toate se pun în lucrare, așa cel puțin își imaginează liricul, prin poezia lui : veacurile sînt interpretate de ele, ca inițiat ce se găsește, trecut printre „hotare" și „vămi" către „foc străluminat", ochiul lui generează pădurile, țăranii, crinii, riurile. Adevărul e că o astfel de poezie cultă, cu un izbitor caracter programatic, de o mare puritate a conversiunii, poate cu greu să fie detectată azi, chiar la marii imnici absali, în a căror categorie stă, alături de Ioan Alexandru, și Paul Tutungiu. Însă „Pămîntul transfigurat" al aceluia pare, sub raportul mentalității, posterior liricii acestui adorator al cerului limpezit.

Artur Silvestri

BREVIAR

● **UN MOMENT BENEFIC.** Sînt tot mai numeroase publicațiile, mai ales acelea din țară, care, preocupate de mobilizarea unui număr cît mai mare de autori, se gîndesc să editeze „suplimente" multe din ele atașate chiar la numerele obișnuite ale revistei respective. Despre deja consolidatele **Caiete botoșănene** pe care le patronează, ca să zicem așa, revista băcăuană **Ateneu** am mai avut prilejul să vorbim : ne rezumăm doar să observăm acum că acest „periodic" de patru pagini a reușit în scurtă vreme — ca și cel inițiat de **Convorbiri literare** și destinat promovării literaturii bucovinene, — să capete un profil aparte și care se poate realiza cu condiția, desigur, a continuării prospecției în căutarea unor valori locale, nu prin „anexarea" unor semnături „de la centrală".

Remarcăm acum și inițiativele continui, ale revistei **Argeș** care, după ce a promovat, pînă de curînd, cîte un poet argeșean, sub forma unei plachete, s-a îndreptat către suplimentele tematice. Cu un număr mai înainte, revista tipărea o culegere de texte de science-fiction, lăudabilă prin aceea că aducea și nume care nu circulă atît de mult și care nu se află printre „profesioniștii" genului. Acum, în nr. 7/din iulie 1983, **Argeș** inițiază o Bibliotecă Tudor Mușatescu, cuprinzînd creații umoristice și satirice semnate de Adrian Adamache, Toma Biolaru, Ion Dincă, Mircea Enescu, David Ilina, Traian D. Lungu, Gabriel Pîrvu, Mitel Popescu, Ion Lică Vulpești, Iulian Marinescu. Chiar dacă nu întotdeauna descoperim în această „broșură" de umor semnele unei certe vocații literare, salutăm ideea în speranța că... prin repetiție, se pot ivi cu adevărat valori. Responsabilul acestei „biblioteci a visului" este dramaturgul Corneliu Marcu.

● **ÎN SPAȚIU ȘI TIMP.** Sub acest titlu, sculptorul Ion Vlasiu, care este și un excelent prozator, din păcate mai puțin comentat de critica literară, publică în Vatra nr. 6 o pagină compactă de aforisme și de „ginduri" despre lume și viață. Fibra sănătoasă, opțiunile adînc românești ale autorului se vădesc pretutindeni și multe din „fragmentele" lui, cum ar fi și numărul pe care îl citâm integral, sînt memorabile : „Este o legătură adîncă între oameni și locuri. E timpul să înțelegem marea condiție a pămîntului, ca leagăn și sursă a vieții noastre. Îl cîntăm și-l blestemăm deopotrivă. Apele, culorile, lumina... (?) Nu putem fără ele... Baza bucuriilor statornice sînt în el. Pămîntul bun, pămîntul cald, pămîntul rece, pămîntul care ne atrage mereu, de care sîntem lipiți ca de sînul cald al mamei. Pămîntul care ne trimite în viață vii, darnici, calzi și ne primește morți ca să pregătim lutul altora".

● **G. CĂLINESCU — OPERE 17.** A apărut, recent la editura Minerva în seria (din păcate necritică) de opere călinesciene volumul cu numărul 17. El cuprinde două monografii, despre N. Filimon și Grigore Alexandrescu, publicate de marele critic în același an — 1955. Examinate cu ochiul de azi și printr-o privire integrală asupra operei călinesciene, cele două monografii nu indică sub nici o formă „crepusculul zeului". Sagacitatea, acuitatea intuițiilor despre „autor", „om" și „epocă" se văd la tot pasul, întărite și de o parcă mai pronunțată plăcere epică, pe care criticul o cîștigase poate și scriind mai mult romane. Avînd în vedere aceste date, este de crezut că printr-un studiu nou și serios judecățile numai „respectuoase" nu și valorizatoare despre activitatea postbelică a lui G. Călinescu se vor transforma cu timpul în reprezentări apropiate de adevăr. Se va vedea atunci că geniul călinescian era și cu aceste monografii cît se poate de vital.

A. S.

PRIMIM LA REDACȚIE

Într-o notă de „breviar" din LUCEAFĂRUL, nr. 30 din 30.07.83, se fac referiri la o „masă rotundă" găzduită cu generozitate de remarcabila și mereu mai interesanta revistă ASTRA, nr. 5/1983. Țin să precizez că textul pus sub numele meu în pagina respectivei „mese rotunde" nu-mi aparține. Bănuiesc că semnatarul paginii a abuzat de încrederea ce i-a acordat-o colectivul redacțional.

O. NUȘFELEAN

PERSONAJUL POLITIC
dimensiuni în romanul românesc contemporan (II)

Destine și temperaturi morale

Lege și anexă este un roman politic dens, nu atît prin tenta problematizatoare, cît prin cea reconstitutivă. Firul acțiunii se întinde de la arestările din mai 1921, imediat după crearea **Partidului Comunist din România,** pînă la consecințele celui de-al treilea Congres, ținut la Viena (1924), pentru lupta comuniștilor români. Personajele, după cum ne avertizează și Nicolae Țic, sînt imaginare, dar acest fapt trebuie luat ca atare, căci printre avantajele pe care le oferă plăsmuirea artistică se află și aceea care, deși pare a-și proteja autorul de rigorile corespondenței cu realitatea efectivă, îl implică mai adînc în liniile de forță ale acestei realități. În prelungirea unei viguroase linii realiste a romanului nostru, lumea imaginară a romanului lui Nicolae Țic dezvăluie tensiunile și frămîntările climatului social-politic, vehiculează sensuri, zbuciumuri și căutări omenești. Atmosfera epocii este reconstituită, cu acuratețe, pe bază de documente, studii și consemnări jurnalistice ; pentru cel acomodat cu relatările istorico-științifice actuale privitoare la perioada amintită îi este ușor să recunoască în osatura cărții o informație riguroasă, după cum îi este ușor să situeze romanul în contexte interpretative mai largi spre a-i înțelege eventualele trimiteri doar implicate sau presupuse ca știute de cel care îl citește. Trebuie spus însă că această infrastructură documentară nu epuizează sensurile sociologice ale romanului în discuție, căci, într-un plan esteticește izbutit pe ansamblu, Nicolae Țic plămădește și replămădește „întîmplările într-o poveste", ficțiunea literară fiind „cel mult un punct de vedere despre oamenii și evenimentele unei perioade din istoria noastră — unul, din atîtea alte puncte de vedere posibile" (p. 4). Documentele istorice devin documente afective, mărturiile sînt retopite după ecuații personale ; în locul unei logici preocupată de explicații cauzale și motivații istorice se instaurează logica sentimentului. Virtuțile sociologice ale romanului abia aici se desfășoară nestingherit, sondînd zăcăminte neștiute, dar trăite, discret sau zgomotos, de oamenii aflați în spatele evenimentelor și principiilor. Cred că miza romanului **Lege și anexă** aici se joacă. Interesat de rezistența individualității în fața istoriei, atent la mecanismele de cristalizare a convingerilor și de implicare subiectivă în raport cu destinul colectiv, Nicolae Țic desfășoară un subiect stufos, neliniar și, în mare parte, imprevizibil în care eroii luptă, speră, își consumă în liniște micile și marile tragedii, sînt umani prin certitudini, suspiciuni, succese și erori, dar, mai ales, de admirat pentru simțul demnității. E vorba de o demnitate călită în celulele Jilavei („O, dar ați devenit teribil de agasanți cu demnitatea asta a voastră, pe care o propovăduiți la comisii de anchetă și între ziduri de închisoare, în timp ce agenții vă sfarmă oasele și vă obligă să defilați prin fața lor în coate și genunchi" (p. 53) — gîndește admirativ un personaj neangajat politic) sau în afara lor, căci „există o Jilavă și aici, în libertatea îngăduită comuniștilor de guvern și siguranță" (p. 324).

Incidența plăsmuirii literare în real e urmărită consecvent prin secvențe cu felurite personalități ale epocii sau citări din presa vremii. Totuși, aceste mijloace nu au decît menirea de a edifica un fundal socio-cultural pentru acțiunea eroilor comuniști. Dovadă în acest sens e chiar faptul că autorul apelează la asemenea tehnici numai atunci cînd vrea să mărească doza de credibilitate a unor acțiuni — imaginate, dar semnificative în raport cu realitatea istorică. Personajele reale, chiar dacă în ipostaze fragmentare (un Iorga la Universitate sau apărînd drepturile democratice în articole fulminante, Goga-politicianul căutat de ardeleni la o recepție, un Rebreanu așteptat la gară, Cocea-polemistul apărînd cu inteligență cauza comuniștilor în procesul din Dealul Spirii ș.a.m.d.), reușesc să impună cititorului o grilă de lectură realistă, în care, dacă nu se pune problema căutării unor corespondențe cu ceea ce a fost întocmai, este imperioasă, totuși, găsirea sensurilor de adîncime ale unei istorii clădite de oameni.

Chiar dacă acțiunea romanului scoate în prim plan pe Vlad Stanca, e greu de spus că acestuia i se acordă calitatea de personaj principal. Eliberat imediat după arestarea tuturor participanților la Congresul de constituire a P.C. din România, întrucît personal votase pentru afilierea la Internaționala a III-a cu condiții, Vlad Stanca, publicist de mare talent, se lansează tot mai subtil în afaceri, stimulat și de o soție cu gusturi mondene dar, în primul rînd, pentru a procura sume necesare celor încarcerați și familiilor lor. Ca urmare a sarcinii primite de la conducerea aflată în temniță, se infiltrează în lumea sus pusă, ajungînd deputat liberal, calitate în care poate aduce servicii inestimabile mișcării muncitorești, prin demascarea unor trădători de țară (de pildă, Dan Cărpenaș) strecurați în rîndul comuniștilor pentru a avea acoperire, dar mai ales prin mărturia depusă la marele proces intentat comuniștilor de autorități. Suspectat de unii, admirat de alții, sub deghizarea sa se află o conștiință curată, care nu acceptă compromisul, dar minuiește o tactică pe care împrejurările și interesele mișcării o justificau drept fertilă. În jurul acestui personaj, autorul țese o acțiune complexă, cu oameni complecși, construind o imagine dinamică — chiar dacă prin mijloacele stop-cadrului duse pînă la splendide pagini eseistice — asupra stării de spirit colective, încrezătoare, dar nu mai puțin preocupate a elabora o tactică revoluționară proprie, nedictată de aiurea, mulată pe cerințe și realități specifice.

Cursivitatea narativă este sincopată de prezența lui Honoriu Sângeorzan, ardelean ambițios, devenit asistent la catedra lui Iorga, apolitic, dar de o aparte profunzime politică prin modelul în care înțelege și apără, ca om de ști-

Vasile Macoviciuc

Continuare în pag. a 5-a

Cheia de aur a istoriei

„Focul alb", cel de-al doilea volum din trilogia „Focurilor" de Aurel Mihale, analizează situația României în mijlocul anului insurecțional, începînd cu 4 aprilie, pînă în toamnă, la pregătirea ofensivei pentru Ardeal. Echilibrînd just factorul politic și cel militar, autorul găsește, putem spune, cheia de aur a istoriei pentru această perioadă : înainte de a fi preponderent un roman de război sau unul de atitudine, „Focurile" rămîne o frescă socială a țării exprimate în combatanții ei, un amplu eseu despre rolul și responsabilitatea personalității în iureșul evenimentelor ; temeinic documentat și încadrat în epocă, sintetizînd cea mai mare parte a literaturii beletristice despre război, el rămîne, apoi, una dintre cele mai complete, mai amănunțite cărți despre participarea României la marea conflagrație.

În acest volum autorul insistă în mod special asupra pregătirii armatei pentru întoarcerea armelor împotriva hitlerismului. Dacă actul insurecțional de la 23 August a fost o amplă acțiune coordonată de către Partidul Comunist, reușita lui a depins în mare măsură de spiritul de prevedere al conducătorilor militari ai frontului : înțelegînd comandamentul major al momentului, fără a avea cunoștință nemijlocită de evenimentul politic ce se pregătea, conducătorii armatei au reușit prin manevre tactice ingenioase, să păstreze armata la dispoziția țării, s-o scoată din situația de sacrificiu forțat, inutil și aberant, în care o adusese Comandamentul german pe aliniamentul de apărare dintre Siret și Prut. Centrul romanului este reprezentat tocmai de situația frontului din această zonă în luna august 1944. Autorul ne aduce în atenție un cuplu de comandanți — generalul Prodan și colonelul de Stat Major Boteanu — care pornesc de la ideea salvării armatei și reușesc, cu mari greutăți, s-o înfăptuiască : ei luptă în primul rînd pe plan politic, iar apoi pe plan strategic punînd în funcțiune toată energia și experiența acumulată pentru separarea armatei române de cea hitleristă și apoi pentru desprinderea trupelor din contactul cu inamicul și replierea lor pe un aliniament de rezervă cu cît mai mici pierderi de vieți omenești. Impresionantă este figura generalului Prodan a cărui intuiție genială („focul alb", ideea salvatoare, oportună, în cea mai grea cumpănă a războiului) salvează zeci de mii de combatanți păstrîndu-i pentru întoarcerea armelor, pentru scurtarea războiului. Punerea în aplicare a acestei idei găsește o aprigă opoziție în primul rînd la Comandamentul german a cărui viziune strategică, în partea a doua a războiului, însemna rezistență pînă la sacrificiu disperat. O analiză atentă a colaborării româno-germane în ultimul război arată că aceasta era accentuat politică și se rezuma, pe linia frontului, la un ajutor minim din partea Reichului și la împingerea detașamentelor românești în focul luptei, în situații de sacrificiu. Analizînd situația tactică a frontului dintre Siret și Prut, autorul ajunge la concluzia că ea era întrutotul asemănătoare celei de la cotul Donului cînd aceeași armată română primise lovitura decisivă fiind lăsată să se descurce mai mult singură. Acum, generalul neamț Wohl vrea să repete istoria sperînd (cerînd) într-o și mai îndîrjită rezistență a românilor. El face presiuni asupra mareșalului Antonescu transmițîndu-i „interdicțiile" lui Hitler, mareșalul vine în persoană pe front încercînd să-l convingă pe generalul Prodan, comandantul Armatei, să mențină subordonarea față de Comandamentul german — dar generalul, dur ca o stîncă, refuză categoric și ordonă, de fapt, desprinderea armatei române de cea hitleristă la 20 august 1944. El forțează, de fapt, cu trei zile mai devreme ruperea alianței, aduce frontul într-o situație care înlesnește Insurecția. Gestul generalului pornește în primul rînd din marea lui iubire față de patrie dar și din intuiția unor schimbări istorice fundamentale. Reprezentative sînt, în acest sens, două discuții cu Antonescu, omul politic supus unui destin politic : din punct de vedere militar, mareșalul înțelege exact situația și încearcă, tergiversînd lucrurile, să-i dea mînă liberă lui Prodan, dar politic el se simte prea strîns legat de aliați, „nu îndrăznește" ruperea decisivă, nu vrea să speculeze momentele prielnice (care s-au ivit în cîteva rînduri în timpul războiului) pentru întoarcerea armelor. Figura mareșalului nu apare, de altfel, pregnantă ; autorul îl păstrează în umbră, într-o continuă indecizie (care este mai mult vicleană decît dramatică) nefastă pentru armată. Generalul Prodan, dimpotrivă, ni se arată ca un spirit clarvăzător al istoriei, detașat de problemele vieții cotidiene, deasupra intrigilor de orice fel, strateg genial, comandant intransigent. El este completat de colonelul Boteanu, personaj complex prin care se face legătura dintre armată și oameni, dintre linia strategică și cea politică a evenimentelor. Prin el și prin colonelul Dragnea, ca și prin sergentul Dragomir, acest simpatic țăran de pe malul Dunării care acumulează experiența întregului război, se face legătura dintre armată și Partidul Comunist care coordonează Insurecția. Romanul lui Aurel Mihale demonstrează uimitor de sigur identitatea scopurilor armatei și ale partidului în actul insurecțional de la 23 August, drumul paralel al celor două forțe și incidența lor necesară în același punct. Autorul ne demonstrează, în fapt, că ruperea legăturii marilor unități române de armata hitleristă s-a produs încă de la 20 august ca o necesitate tactică imediată, de front, și ca un efect al lipsei cronice de colaborare dintre cele două armate. Excelînd în descrierea scenelor de masă (bombardamentul din 4 aprilie asupra Bucureștilor sau bombardarea cazematelor românești din prima linie la reluarea ofensivei sovietice din august sînt pagini de tensionată forță dramatică), păstrînd un ritm cazon al dialogului, cu enunțuri exacte, răspunsuri memorabile, formulări scurte și cuprinzătoare, întreținînd continuu fluxul acțiunii printr-o cantitate de evenimente impresionantă, urmărind atent și interpretînd documentul în descrierea activității ilegale penru pregătirea Insurecției, Aurel Mihale a reușit, în „Focurile", un roman antologic, peste care nu se va putea trece în refacerea, cu mijloace artistice, a situației României în cel de-al doilea război mondial. Meritul cărții rămîne în primul rînd istoric invitînd la adîncă meditație asupra destinului țării noastre așezate la răscruce de drumuri, între „porți" de intrare sau ieșire a marilor armate spre largile spații ale orientului și occidentului ; există o linie a destinului istoric românesc pe care autorul o prefigurează cerîndu-ne să vedem actul de la 23 August ca o continuare firească a acestei linii, ca o împlinire a menirii noastre de veacuri pe aceste locuri de a împăca extremele, de a sintetiza experiențele din afară și a oferi lumii o experință proprie, un model de existență perenă.

N. Georgescu

Către o nouă tipologie

Ne aflăm, indiscutabil, în fața unui moment important al evoluției prozei românești, în fapt rezultatul unui proces obiectiv de racordare a ficțiunii la real printr-o evidentă omologie a structurilor și o armonizare internă a acestora. Lăsînd la o parte structurile narative ce reproduc, din ce în ce mai complicate, alchimiile istoriei, refăcînd la sfîrșitul anilor șaizeci legătura cu marea proză interbelică dar neaducînd pe moment, structural vorbind, mutații radicale, trebuie observată promptitudinea cu care structura tipologică a prozei românești se dovedește receptivă la mutațiile din sfera realului. Impunînd o nouă tipologie, cea a activistului de partid, lărgind deci paradigma personajului voluntar al prozei noastre, structura tipologică va produce un cu totul interesant fenomen de adaptare a tehnicilor narative la noua galerie căreia trebuie să-i dea viață: acumulările cantitative de la nivel tipologic se răsfring treptat într-o nouă calitate a structurii narative (vezi Ivasiuc). Personajul devenit semn al unei lumi în violentă schimbare domină în primul rînd spațiul textual, pretinzînd un efort constructiv din partea romancierului pe măsura efortului depus de eroul real însuși în construcția lumii noi și, de ce nu, a sa însăși. Am considerat necesar acest scurt preambul teoretic pentru că el mi se pare util în tentativa de interpretare a statutului de personaj-semn *pe care îl are activistul de partid în proza lui* Platon Pardău, *romancier care a contribuit decisiv, alături de nume sonore ale prozei contemporane, la configurarea și deplina impunere, în marginile esteticului și ale verosimilului deopotrivă, a noii tipologii aici discutate. Cînd fac această afirmație mă gîndesc în primul rînd la* Ore de dimineață *(1972),* Ciudata mișcare a inimii în aprilie *(1974) și, bineînțeles,* Cercul *(1976), romane ce au impus noua tipologie tocmai fiindcă, domenii ale ficțiunii prin excelență deschise către social și politic, li s-a impus la rîndu-le ca un fapt obiectiv. Din oricare unghi am privi lucrurile, recurența romanescă a noului tip uman nu poate fi considerată decît simptomatică pentru plasticitatea de tip nou, în limitele credibilului, a fenomenului artistic față de fenomenul istoric. Se poate spune că omul care face realmente Istorie este în același timp și erou al romanului actual, în sensul că apariția unui personaj este de natură să atragă după sine nașterea unei literaturi specializate care să-i semnifice complexa existență. Iată deci, și romanul lui Platon Pardău o demonstrează cu prisosință, cum individul real îl creează pe cel „fictiv" și acesta la rîndu-i stimulează apariția unei întregi tipologii de texte în cadrul romanului politic de astăzi. Ilustrativ pentru structurarea textului romanesc în jurul categoriei activistului, romanul* Ore de dimineață *al lui Platon Pardău oferă, cred, una dintre cele mai bogate serii de variante umane ale invariantei tipologice a activistului de partid. Această aserțiune trebuie luată atît* stricto sensu *(ca diversitate normală a indivizilor sub raportul personalității), cît și ca stabilire a unei ierarhii morale. Cu ingeniozitate, deplină luciditate și fericită distanță față de viziunea dogmatică anterioară asupra tipologiei în discuție, Platon Pardău transformă gradul de structurare a conștiinței politice a personajelor sale într-un criteriu taxonomic operant la nivel romanesc. Astfel, în jurul invariantei (Vîrlan, secretarul de partid al raionului) se organizează, în cercuri concentrice, întreaga galerie umană a romanului amintit. Important este însă faptul că apropierea sau depărtarea de acest centru de gravitație nu depinde de nivelul ierarhic propriu-zis al personajului respectiv, ci de unul strict psihologic, al comprehensiunii față de esența marxismului și al motivației aderării la politica bazată pe o filozofie care, pentru prima dată, echivalează interpretarea și înțelegerea lumii cu schimbarea acesteia. Ne găsim deci în fața unei interesante încercări de psihologizare a politicului, de transformare (în consens deplin cu realitatea) a „eroului" dogmatic (iată o contradicție în termeni, din proza anilor cincizeci) într-un veridic* erou problematic, *a schemei inexistente într-un complex viabil, de o excepțională bogăție interioară. Activistul de partid este pentru Platon Pardău în primul rînd un personaj exponențial și numai apoi unul excepțional, cu o viață casnică și psihică normală, cu pasiunile și zonele sale de umbră, cu succesele și ratările sale. Ce-l deosebește net de serie este însă capacitatea de trăire simultană atît în planul realității imediate cît și în cel al viziunii și, înainte de orice, înțelegerea clară a fenomenului politic, marele travaliu, spiritul dialectic, fermitatea conștiinței morale. Am descris aici, bineînțeles, invarianta mai sus amintită, în jurul căreia gravitează la intervale variabile ceilalți activiști din roman. Una din principalele calități ale cărții lui Platon Pardău cred că rezidă tocmai în reala ei capacitate de a surprinde complexitatea mecanismului revoluționar chiar la nivelul uman al principalilor săi stimulatori. Impresia este astfel dublă și, cu riscul de a mă repeta, voi spune că, din punct de vedere romanesc, schimbarea lumii contează tot atît de mult ca și cea a destinelor eroilor operei de ficțiune. Tineri activiști ca Damian sau Tudor, urmînd și corectînd exemplul unui Vîrlan, vor avea cîștig de cauză dar nu fără o luptă aproape la fel de acerbă la nivel de conștiință ca și la nivel obiectiv, social. De aici, poziția centrală pe care o are* tema polemicii, *a dialogului în romanul lui Platon Pardău căci, așa cum spunea recent un eseist contemporan, dacă somnul rațiunii zămislește monștri, somnul dialogului naște dogme. Și, pentru că, așa cum am afirmat, un activist „dogmatic" este o contradicție în termeni, se vor impune cei ce acceptă o discuție deschisă și dovedesc robustețe morală în susținerea consecventă a principiilor. O importanță primordială are, din acest punct de vedere, convenția centrală pe care se bazează structura narativă a romanului lui Platon Pardău, dovadă de inventivitate și în același timp de frecventare a unor modele celebre. E vorba, pe scurt, de o sumă de destine umane ce se reunesc în anticamera secretarului de partid în vederea unei audiențe susceptibile de a le influența decisiv cursul vieții. Textul romanesc se naște din juxtapunerea acestor destine ce-și recapitulează trecutul în fața noastră, capătă consistență pe măsura armonizării actanților în acest topos clasic și culminează cu debutul audienței propriu-zise, pentru a se încheia brusc, lăsînd un siaj de optimism. Între cel ce acordă audiențe și petiționari se realizează prin intermediul textului ca ideologem o vastă rețea de viziuni politice discontinue care dau senzația unei agitații plasmatice treptat cristalizate. Cînd spuneam că noua tipologie romanescă pretinde o tehnică pe măsură mă gîndeam, în afară de exemplul unui Ivasiuc sau Săraru, la disponibilitățile narative ale lui Platon Pardău, prozator remarcabil sub aspect tehnic chiar dacă sub raport strict lingvistic între romanele* Ore de dimineață *și* Tentația *diferența este vizibilă, în defavoarea primului. Încă din titlul romanului, capacitatea semnificatorie a textului este valorificată la maximum. Sintagma* Ore de dimineață *are, dincolo de simpla titulatură, o semnificație simbolică, reprezentînd regimul* diurn, *solar, al clarviziunii sub care se înscrie, după febrile căutări și zbateri la nivelul variantelor sale oscilatorii, tipologia activistului, limpiditatea gîndirii și deciziilor sale, inflexibilitatea unor norme politico-morale verificate în spațiul* nocturn *al unei lupte cu mult mai dificile decît cea purtată cu oponenții politici : cea cu propria conștiință. Finalmente, în invarianta activistului integru de care atîrnă stabilirea justiției iese la lumină o umanitate superioară, epurată de tărele firești ale copilăriei sale, nouă și, iată, atît de fertilă pentru proza noastră de astăzi.*

Aflată în căutarea unui autor (pentru a-l parafraza pe Salvatoare Battaglia), noua tipologie romanescă a activistului de partid a găsit în Platon Pardău romancierul.

Cristian Moraru

Țara în August

De dor

Deschid cu gîndul porțile de lemn
Dintre sărbători
Și las pe fruntea nopții cîte-un semn
Pentru călători.
Se scaldă soarele în lacrima
Ierbii din povești
Și te cuprinde-n cîntec inima,
Țara mea,
Așa cum ești.
Tu, țară,
Necuprins izvor de dor,
Tu, țară,
Pace-n românesc pridvor,
Tu, țară,
Leagăn vechi de vreme nouă
Rămîi
Speranța mea dintîi
Și locul meu de căpătîi.
Tu, țară,
Adevăr purtat în piept,
Tu, țară,
Aripă cioplită-n rouă,
Cum stai
Pe gurile de rai,
Din tîmpla ta lumină-mi dai.
Aud cum sună tulnice sub lut
Printre amintiri
Și cum se toarce clipa de-nceput
Peste neclintiri.
Colindă stelele prin liniștea
Florilor ce cresc
Și doar sub cerul doinei aș putea,
Țara mea,
Să veșnicesc.

George Țărnea

Patrie slăvită

E-o zi în care-o rază vibrează din tărie,
o zi de bucurie spre Piscul cel înalt
care ne stă în față și-ntreaga Românie
cu el și-ndreaptă brațul pentru un nou asalt.

El stă chezaș că-n cîmpuri va crește griul pîinii,
cum forța noastră urcă la rodul cel rotund,
fiindu-ne lumină către-așteptatul mîine
care se profilează ca soarele fecund.

El este temelia ce o simțim sub pas,
rostirea din adîncuri de cremene și vreme,
pe care-n sărbătoarea de August îi dăm glas,
la semnul ce-și deschide un tulnic să ne cheme,

Lîngă pămîntul țării în timpul de rodire,
la ziua-n care fapta o cîntărim cu noi,
credința ni se-ndreaptă spre-o nouă devenire
a patriei slăvite cu-asemenea eroi.

Al. Raicu

Tinerețea și revoluția

Noi știm cum s-a zidit o nouă Țară
în focul luptelor de peste ani,
cînd jgheabul piepturilor a prins să doară
în fabrici, peste cîmp lîngă plăvani.

S-a dăltuit în fulgere pe creste,
peste Carpați a curs eroic sînge,
cînd au căzut perdelele celeste
și zorii Revoluției au prins a plînge

cu lacrimi mari ca vițele de vie
tăiate primăvara sus pe dealuri.
Din amintirea vremilor învie
patima sfîntă întru idealuri.

S-aud pași cadențați pe drumurile Țării,
cu arme și unelte dînd temei,
cît e cupola necuprinsă-a zării
abstracțiunii dure din idei.

Prind glas de dăruire și lumină
al șantierelor muncitorești îndemn.
Din înălțimile de munți cu apele se-nclină,
pînă în țărmul mării pun un semn.

al biruinței și-al iubirii noastre
de Patrie, de temelii, de zid
eroic înălțat pe-ntinderi vaste
la-nsuflețirea dată de Partid.

S-aude-n adîncimi un imn al Tinereții
înconjurînd făptura din cuvînt.
În pacea rodniciei și a vieții
se-nalță tot mai sus peste Pămînt.

Dumitru Bălăeț

Ecou

Murea-n văpăi frumosul tîrg moldav –
Ruini, învăluite-n fulgi de smoală
Gemînd roșcat – zvîcneau – amenințînd.
Pe dealuri se căscau – întunecate,
ca oarbe hăuri – guri de cazemate.
O, cum urla, prin beznă, canonada –
Și vijelind sălbatec, în cădere
Curgeau, din haos – oăule Știucii –
În sumbra lor, spectrală – cavalcadă.

Păianjenul cu cruce-ncîrligată,
Își întindea năvodul – pe planetă.
Un demiurg, din cosmosul de zloată
Privea – cu nepăsare – prin lunetă.

Zeu mut, Copilărie, cu ochi lucioși de fiară...

Scînteie de zăpadă arzătoare
De veghe, Străluminii – să nu piară –
Mă mistui – Stălumina Ta – sporind :
Crin Sîngeriu, cu Miez de Aur – Țară.

Elisabeta Costin

Ieșirea din noapte

Iată, se scutură a mia oară
merii de calda, dulcea lor povară
Pe veacul plin de cisme și de ținte
E-un sunet grav de-aducere aminte.
Să ne privim în aste fructe coapte
Popor ieșit din sînge și din noapte,
Din noaptea verde, brună, rea, tăcută,
Din lunga noapte-n care nu se-ascultă,
Din marea noapte-n care nu se crede,
Din noaptea ce răspunde spre niciunde,
Din noaptea care-n suflete pătrunde.
Dar nu urcuș pe brînci, urlînd la Lună
Ca fiarele sub bici. Cu arma-n mînă
Luptînd ca veșnic, veșnic să rămînă
Liberă-a noastră Patrie Română.

Marius Stănilă

ȘANTIERE CARE AU CRESCUT PRIN OAMENI, OAMENI CARE AU CRESCUT PE ȘANTIERE

Aniversăm, în acest august roditor și prielnic, alături de marea sărbătoare națională de la 23 August, o altă împlinire, la fel de luminoasă și dragă, pentru că este și ea, în egală măsură a noastră, a tuturor : 35 de ani de la constituirea primelor șantiere naționale ale tineretului, 35 de ani de cînd patria a așezat pe umerii tinerilor mari răspunderi, mari construcții de importanță națională și tinerii au răspuns „prezent", 35 de ani de cînd tinerii porniți spre marile șantiere ale socialismului au fost botezați brigadieri, au îmbrăcat salopeta albastră și-au cîntat cîntece de biruință, trecînd ștafeta fierbinte a muncii din generație în generație. Tot ceea ce reprezintă astăzi imaginea strălucită a socialismului românesc a fost ieri șantier. Șantiere care au crescut prin oameni, șantiere care au crescut oameni. Școală a muncii și a vieții, a demnității și fermității, a angajamentelor care se îndeplinesc — șantierul a contaminat în magnifice arderi — tinerețea cu cutezanța, romantismul cu revoluția. Celebrînd marea sărbătoare a șantierelor naționale ale tineretului, închinăm paginile de față foștilor, actualilor și viitorilor brigadieri. Inima lor curată și vie bate în pieptul fiecăruia dintre noi.

rodian drăgoi

Cîntec

Dragostea pentru patrie ne umblă prin cuvinte
cîntecul privighetorilor licărește pe ramuri
femeia duce-n brațe o carte sau un prunc ?
neobosite drumuri ne bat mereu în geamuri

sub salopete sudoarea nu vrea să se culce
în fiece dimineață veacul ne așteaptă ca azurul afară
se_aude blînd lumina cum respiră
și cîmpia umblă ca o albină prin vară

gîndurile noastre sînt ca niște copaci înfloriți
sînt oameni în care tinerețea nu mai încape
neîncetat cioplim un mare viitor
focuri vorbitoare călătoresc pe ape.

Istorie

Săpăm fiece fîntînă cu o aripă de fluture
realitatea curge năvalnic ca un riu
drumurile pe care-au mers străbunii ne încolțesc în piept
și țăranii scriu istoria pe boabe de grîu

de puterea vîntului nici un copac nu se teme
iar înflorește pămîntul împuternicit de ploi
muncitorii își poartă bucuria și dimineața pe umăr
veșnicia se umple pînă sus cu eroi

cîte o cîmpie de crini ni se urcă pe masă
ziua de muncă pe salopete tresare
și păsările albe cuibărite în noi
ne duc cu un cîntec mai aproape de soare.

Respirația veacului

Se-aude cum respiră pămîntul prin eroi
adevărul este singura noastră pușcă încărcată
pe șantiere viața clădește o nouă viață
fiece zi umblă în haine de lucru îmbrăcată

o mare blîndețe bîntuie prin țară
seara poveștile încep să aburească pe masă
străbunii trag cîmpia peste ei și nu pot să adoarmă
respirația veacului îndoaie geamul la casă

crește un imn bărbătesc ca o nesfîrșită pădure
și ni se-nsenînează pămîntul sub picioare
ca un val ne izbește un fluturaș în piept
sîntem în August, patria plutește către soare.

●

Tinerescul imn al muncii

Tumultul de puteri concentrate
În brațele de oțel ale tinereții
Au răsunat, făcînd să vibreze
Întreaga făptură a țării,
Atunci, cînd descătușate
Aduceau zilelor fierbinți
Ecoul demnității.
„Porniți înainte, tovarăși..."
Răsuna cîntul lor revoluționar,
Reverberînd sufletele sutelor de mii de tineri.
Și „Răsună Valea" Jiului
De la Bumbești la Livezeni,
Și mai răsuna Agnita-Botorca,
Bicazul și Paroșenii –
Cînta cu ei tot poporul
La fel cum cînta apoi Dunărea și Marea
Cu Pîntecele-ntins peste hotarele Dobrogei
Și pînă colo, la margine de București.
Răsună și azi văile, cîmpiile,
Munții – șantierele naționale –
Și odată cu cîntecele lor,
Pe aceeași strună, intonăm cu toții
Marea epopee de ctitorie
A mîndrei noastre Românii eterne !

Horvath Dezideriu

Brigadierii

Există un tărîm cu lebede și cocostîrci
și apă, apă cît vrei de multă ;
mi-am răsucit privirile spre uscat
și am văzut Valea doldora de case,
și grădini multicolore și vuietul
lăturalnic al buldozerelor-mamut
ce modificau configurația milenară
a pămîntului strămoșesc ;
și am mai văzut oameni aprinși
de luciul betonului și cîmpia
bronzată de-atîta culoare,
și lucruri, tot mai multe lucruri,
și mișcări, tot mai multe mișcări
solemne pe dedesubtul inimii...
Am mai văzut regina Cîmpiei Române –
floarea soarelui cum ardea cu mii de torțe
spre cer și îmbulzeala porumbilor
acoperind pădurile, marea,
și oamenii ce au învățat să vrea
și oameni ce vor să învețe...

George Corobea

CAMPIONI ÎN SALOPETE ALBASTRE

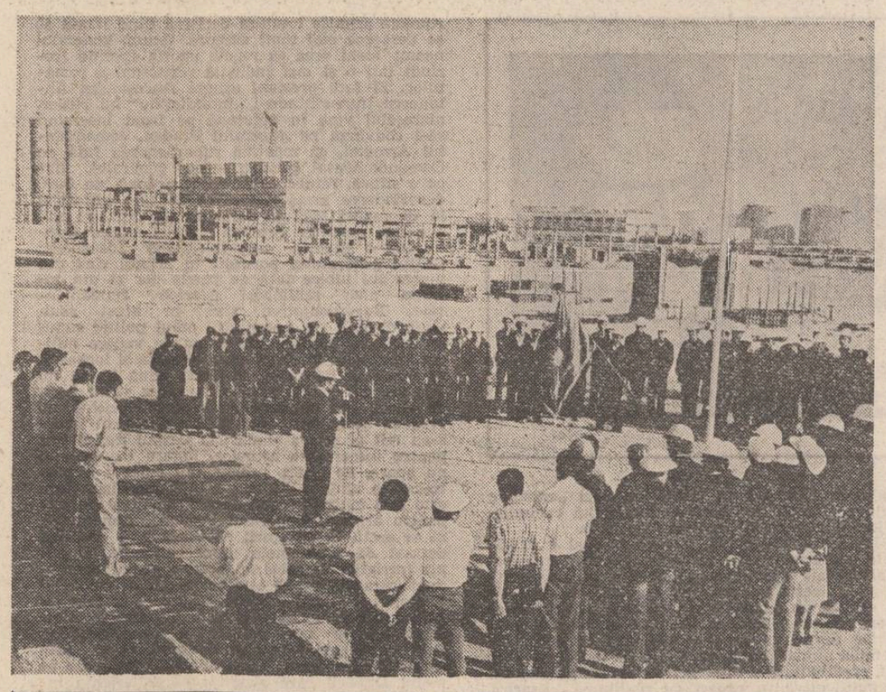

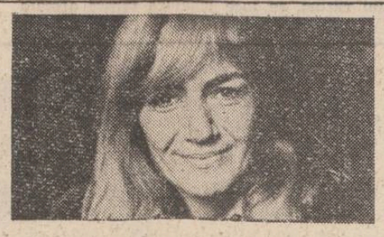

sânziana pop

Asemeni oamenilor, locurile de muncă au sau nu personalitate. Cînd n-au, se pierd în mulțime. Nici o reclamă, oricît de feeric iluminată nu te îndeamnă să le privești. Cînd au, fotogenia lor se vede de la distanță : un „ce" aparte se propagă ca o undă magnetică, te seduce și te îndeamnă să te oprești.

Cînd am văzut prima dată șantierul canalului Dunăre — Marea Neagră, am știut sigur că se naște o legătură de sentiment ; și că va trece mult timp pînă cînd imaginea lui o să-și șteargă conturul din mintea mea. Era primăvară, o dimineață senină și transparentă, și mergînd prin Cîmpia Dobrogei acoperită de ierburi strălucitoare, la picioarele mele s-a deschis, dintr-odată, o priveliște de pe tărîmul de dincolo : într-o albie uriașă, săpată adînc, în pămînt, un imperiu lunar își înalța reliefurile, strălucind orbitor. Alb, cît vezi cu ochii doar alb : munți albi, dealuri albe, canioane de calcar și prăpăstii de cretă, prin strîmtorile cărora mișuna o mulțime mărunță, mii de oameni-furnici străcurîndu-se cu repeziciune, purtînd poveri uriașe, circulînd rapid și disciplinat, rozînd în maluri și săpînd galerii în piatra moale și albă, mînuind macarale și excavatoare, conducînd camioane turbate, tractoare și buldozere, într-un du-te-vino fără cap și oprire de parcă suprema lor rațiune era chiar mișcarea, o mișcare determinată mecanic, în care nimeni nu împiedica pe nimeni să circule, să alunece și să înainteze prin peisajul acela alb, sterp și halucinant.

De ce să mint ? Nu văzusem nici măcar la cinematograf asemenea priveliști-mamut, iar marile ziduri faraonice — piramidele, de exemplu — nu mi-au populat niciodată imaginația cu reprezentări atît de gigantice. Și acum... Priveam cu nesaț, dorind să disting cît mai multe culori (alb din alb) cît mai multe detalii (se petreceau sute de întîmplări în același minut) biruită de priveliștea aceea atît de neașteptată, de ciudata ei frumusețe și, mai ales de nemaivăzuta ei măreție, de parcă însăși fața lumii urma să fie schimbată din temelii. Ce ciudat sentiment de triumf îmi dăruia în dimineața aceea cîmpia! Ne încumetam **noi** la asta ? Chiar **așa ?** Nu, era limpede: urma să mai vin încă o dată, **trebu'a** să mai vin încă o dată ca să pot cobori în albia fluviului, jos, în imperiul de piatră, printre canioanele și masivele sterpe, în mijlocul furnicarului omenesc. Atunci va fi altceva. Acum... Bucuria acelei imagini era, prin simpla ei contemplare, atît de curată încît mi-era teamă ca nu cumva coborîrea în realitate să tulbure apele oglinzilor de cristal. Și ce vedeam, merita !

SCRÎNCIOBUL CU SFORI DE ARGINT

Am mers, firește, a doua oară pe șantierul Canalului Dunăre — Marea Neagră. Speram să găsesc un horn prin care să trec de sus, din cîmpia înflorită, pe tărîmul de dincolo. Aveam nevoie de un tunel, de o trecere sigură și rapidă, prin care un scinciob cu funii de argint să mă coboare, ca în poveste, fără să văd tărîmul care mă înconjura. Nu uitasem nimic. Priveliștea fermecată era la fel de strălucitoare ca la început. Mi-era dor s-o revăd, așa cum îmi e dor primăvara să revăd piscurile de piatră ale munților lîngă care am crescut. Devenise un loc al meu, un punct ferm, de sprijin, în acel peisaj selectiv care în imaginația fiecăruia dintre noi este patria. Poate că eram într-o clipă de cumpănă, cînd certitudinile trebuiau să biruie incertitudinile pentru ca viața mea să aibă elanul, portia de entuziasm fără care sînt — da că nu știați pînă acum — oameni care ar dezerta. Speranța. Iată de ce ezitam. Așa cum mi se înfățișase, văzut de la altitudine și distanță, șantierul își păstrase neștirbită aura triumfală, întărîndu-mi moralul și sursele de entuziasm. Mi-era teamă că cercetat de aproape, observat la dimensiune reală, să nu se producă o demascare brutală, dură, care să anuleze prin dezordine și improvizații, iluzia magică.

Am făcut semn cu mîna și m-am urcat în primul camion care a oprit. Și dacă n-am coborît într-un leagăn, praful stîrnit de rotile uriașe ale Belazului m-au învăluit într-o trenă de praf atît de învolburată, încît n-am văzut peisajul și n-am știut că ajung decît în clipa cînd lumea a încetat să se zdruncine și să geamă și șoferul camionului mi-a strigat :

— Repede, că dacă dau ăștia drumul la apă, ne-am curățat ! Sîntem pe fundul albiei, coborîți !

Mă gîndesc pînă astăzi la impresia jalnică pe care tovarășa ziaristă sosită direct de la București ca să vadă Canalul, i-a făcut-o acelui șofer, doar cu albul ochilor mai alb decît praful în care întreaga lui făptură era tăvălită : cu mîini, cu picioare, cu bască și cu bocanci.

— N-aș vrea, știi, șantierul văzut de sus este, într-adevăr, o realizare. Parcă mi-ar muri cineva.

Se uita la mine holbat.

— E foarte măreț, am zis. Mai măreț decît orice imaginație, crede-mă. Imaginația este pîinea mea.

A pornit motorul cu cheia, ajutîndu-l cu șprițuri din accelerație.

— Sînteți prima oară pe-un șantier ?

Am rîs. Ce să-i spun ? Că numărul crescînd al documentărilor pe teren, în loc să rezolve incertitudinile le așează-n sistem ?

— Raiul nu este, a zis.

— Tocmai, dar de crezut trebuie, nu-i așa ? Mă privea batjocoritor ?

— Păi, atunci să vă duc înapoi !

Dar între timp observasem fotografia prinsă, lîngă o floare de plastic, la mijlocul bordului. O femeie tînără, foarte veselă, cu o naframă albă la git.

— Drăguță fată, sînteți prieteni demult ?

— Fată ?

Rîdea nebunește, lovind cu palmele în volan. Rîdea, și acum dinții erau mai albi decît albul ochilor și decît praful care îl poleia. Strașnici dinți ! Era limpede că venea cu ei direct de la țară, dintr-un sat care nu devenise oraș și nu-și atîrnase șistarele în grajdul transformat în garaj. Se opri greu, frînîndu-și rîsul, în spume, ca pe un cal nărăvaș. Dar nu era nici o supărare, cu astfel de dinți, șantierul mă întîmpina mult mai bine decît m-aș fi așteptat.

Apoi șterse fotografia cu palma și se-nroși :

— Mama, zise.

— Cum mama ?

— Bine.

— Păi cîți ani ai ?

— Șaisprezece.

— Cum șaisprezece ?

— Bine.

— Și ?

— Și sînt la a doua detașare pe un șantier. Dar asta nu face parte din peisaj.

Am deschis singură ușa grea, a Belazului, și cu o șansă de unu la mie nu mi-am rupt un picior căzînd pe tărîmul de dincolo al Canalului Dunăre — Marea Neagră, exact în clipa cînd sute de tineri, îmbrăcați în salopete albastre defilau, în coloane disciplinate, prin albia albă de calcar.

CA UN GLOB DE AUR

Poate pentru că vin din toate județele țării există ambiția aceasta ca studenții din Iași să nu fie mai prejos decît studenții din Cluj, și elevii din Craiova să nu-i calce pe ghete pe elevii din București : patriotismul local face, adesea, minuni. Dar nu este o explicație temeinică pentru felul „normal" în care tinerii pe care i-am întîlnit, studenți la medicină la Cluj sau la Politehnică în București treceau cîntînd, cu deplină convingere, prin praful dens și măreț al Canalului. Nu e ușor, cu toată larghețea de spirit, să potrivești eleganța universitarilor clujeni cu lopata și rasa mulțimilor fuzii cu tîrnăcopul. Universitatea este, nici mai mult dar nici mai puțin decît o universitate, cu tot cortegiul ei de imagini standard : amfiteatre, laboratoare, clinici, mici societăți grupate pe afinități profesionale, biblioteci, săli de sport, săli de muzică, teatru, operă, etc, etc. Lustrul, „etajele" studenției ies greu din șabloanele consacrate ca să apară în postura atît de ciudată și inedită a șantierului ! Salopete mari, largi și prost ajustate, bocanci cazoni, căști de protecție inestetice și, mai presus decît toate, barăcile cu dormitoare comune, cu latrine comune, cu... Și atunci, de unde entuziasm ? De unde rapoartele acelea cu mîna la frunte prin care victoriile în muncă dobîndite de studenți, și de elevii patriei, zbîrnîie ca zmeiele înălțate pe cer ? Și iată că scăpărau. Străluceau de-a binelea în realitatea șantierului pe care o bănuisem atît de grav de duplicitate. Fosforescenți și străluminați, studenții din Iași defilau în cadență spre o cotă aflată undeva înainte, un loc de muncă voluntară dar dură care îi fascina. M-am luat după ei pe drumul care șerpuia printre masivii de cretă și pot să jur că ceea ce părea o iluzie era adevărat : munceau, munceau cu disciplină și abnegație, perforînd, cu tîrnăcoapele și hîrletul peisajul lunar. M-am apropiat fără teamă pentru că ei nu știau că venisem de la ziar. I-am privit de aproape pentru că nu trebuia să am grijă cum îi privesc. Nu aveam nici un punct de vedere la mine și nici o sarcină de redactie. Liberă ca pasărea cerului din cîmpie, suspendată în jeturile puternice de praf pe care creta și calcarul excavat nu încetau să le proiecteze, priveam cu cîtă admirabilă participare trudeau și cît de nobil purtau în noua lor existență studenții din marile centre universitare ale țării — pielea de brigadier.

Da, poate că ambiția și patriotismul local face ca Iașul să nu rămînă în urma Clujului nici măcar pe un șantier ; poate tradiția — sînt, iată, treizeci și cinci de ani de la întemeierea primelor șantiere ale tineretului — alimentează orgoliul că în baraje, hidrocentrale, căi ferate, uzine și mine este și viață din viața generațiilor de elevi și studenți ; poate că energia solară a tinereții face ca șantierul să devină un loc de întrecere între băieți (un tînăr suspendat la zeci de metri, pe un perete de calcar, este o imagine destul de sportivă, nu-i așa ?) ; poate visarea, cu aripile ei mereu înălțate îi poartă pe tineri spre necunoscut ; poate instinctul netulburat de nimic al existenței în colectivități separate, aspre, strict masculine, duce la supunere și la rîvnă — ordinea, a fi la o ordine, dar la o ordine socială nobilă, — anonim, da, anonim, dar anonim într-o colectivitate fierbinte, mobilă, eficientă, — iată un examen de aspră maturitate care așează o morală de cremene între bine și rău.

V-ați gîndit vreodată, cu temeinicie, firește, ce fel de tineri sînt tinerii care la șaisprezece ani au fotografia mamei în față și în spate două, trei, detașări ? Care se trezesc dimineața, la patru, ca să-și pornească mașina la cinci și să prindă rîndul la buldozerul care n-a dormit toată noaptea, minat tot de-un tînăr care n-a dormit toată noaptea ca să facă plinul, adică să mute muntele într-o groapă și din groapă în cupa gigantică a belazurilor și în cupa și mai gigantică a camioanelor de la Mîrșa, de parcă le-ar căra în cosarcă, la spatele unei biciclete Pegas ? Și tot așa, tur-retur, în ture de zi și noapte, cu ochii lor de copii somnoroși, pornind din garaj pe umbrele diminetii și întorcîndu-se pe umbrele serii, tineri șoferi, tineri macaragii și tineri excavatoriști, e drept, cu mii — patru, cinci, șase, șapte mii lei puși deoparte pe lună pentru ca la casa visurilor începută undeva în Ardeal, Oltenia sau Moldova, să crească gardul, stîlpii și chiar un acoperiș ? Bani expediați telegrafic părinților care nu știu că odraslele lor se hrănesc adesea numai cu pîine și marmeladă pentru că sufletul lor are nevoie de rădăcini (pe șantier e doar piatră, nu există nici urmă de vegetație, nici o floare, nici o frunză, nici un fir de iarbă, nici un petecuț de pămînt), bani peste bani acasă, departe, în lacre, feriți de tentațiile după-amiezelor de simbătă și duminică cînd, dacă nu cumva se muncește, pînă să faci un duș, să te razi, să-ți pui o cămașă curată (cînd dracu s-a mai spelt), să fei rata ca să ajungi la Constanța, singura localitate cu fete dornice să se plimbe. Apoi în serile albastre ale falezei, imperiul de calcar înghite soarele și răstoarnă cerul cu fața cealaltă, țintuită cu luceferi și stele și cu luna, astrul schimbului doi. V-ați gîndit vreodată ce cernere, ce selecție crîncenă operează șantierele, marile și frumoasele șantiere ale țării, ce plămadă omenească se alege acolo, ce recomandare înseamnă : trei detașări ?

Treceau, prin albia fosforescentă a canalului, în salopete albastre, cu căștile de protecție pe creștete, cu tîrnăcopul pe umeri, și denun mărturie că deși erau studenți din marile centre universitare din țară, stinghereala nu-i copleșea. Tinerii aceia frumoși, studioși, cultivați și eleganți, vecinii noștri de bloc și de stradă care ridică atît de sus estetica citadină și decibelii magnetofoanelor, se simțeau ca acasă și-acolo, pe fundul viitorului canal Dunăre—Marea Neagră, lovind cu tîrnăcopul în zidurile de piatră, nădușind, ostenind, dar trăind concret un rost omenesc care le dădea sentimentul utilității — ceva mai devreme, sentimentul valorii — ceva mai sigur, și, ca un glob de aur, satisfacția.

Descoperisem, oare, biruind o prejudecată, o lume nouă — lumea de șantier ?

DRAGOSTE DE DUMINICĂ

Duminică la prînz, pe caniculă, jos, între reliefurile unui peisaj selenar : cîmp alb, munți albi, drumuri albe, nici un arbore, nici o floare, nici un fir de iarbă firav: piatră, calcar, cretă, incinse, albe, strălucitoare, fosforescente, înfierbîntind liniștea care, și așa, ustura. Pustiu de duminică pe șantier. Mașini gigantice, fără oameni, buldozere și escavatoare cu fălcile proptite în piatră, ca boturile unor mastodonți adormiți. Îmi iau rămas bun de la șantier, trec, trec iar și iar, prin albia aceea pe care va curge cîndva Dunărea. E primăvară spre vară, amiază înaltă și chem în imaginație victoria apelor. Dar ce aud nu e apa. Deodată, cine știe prin ce schimbare a undelor zilei aud motorul, un motor duduind, un motor fierbînd din toate încrengăturile lui mișcătoare, sforăind la stînga, apoi la dreapta, nu sus, nu, jos, tot mai jos, într-o cocoă din talpa albiei : un escavator. Singur. Mușcă din mal, se întoarce, descarcă, ridică gîtul, mușcă din mal, se rotește, descarcă și, de-odată, mai tare decît fornăitul mașinăriei, un glas omenesc. Mamă ! Ce dragă de doină cîntată prin pustiul duminicii în cel mai curat dialect maramureșan. Mă apropiu ca hoții, prin spate și, la prima rotire, tatăl doinei are păr blond, ochi albaștri, blugi tăiați, sub genunchi și, cu bătaie grea la cîntar, șaispe ani.

— Nici mai mult dar nici mai puțin, nu-i așa ?

— Așa-i.

Poartă teniși ca papucii și șade cu picioarele ridicate pe bordul escavatorului. Manevrează manetele cu o mînă, răsturnat pe speteaza scaunului ca pe-un divan.

— Din Maramureș ?

— Da.

— Tot la detașarea a doua ?

— Tot !

— Și muncești și duminica ?

Ridică din umeri.

— Îi musai ? zic.

Ride.

— Ba ! Nu-i musai. Da pentru mine îi.

Plec. Zuruitul motorului care nu s-a oprit nici o clipă rămîne în urma mea și, mai ales, în urma cîntecului care iar țîșnește, drept spre cer, fluturînd peste lumea încremenită a șantierului o victorie de zile mari. Doar e duminică, nu-i așa ?

O EXISTENȚĂ COMPUSĂ DIN VERBE

Nici o relatare despre Șantierul Național al tineretului Dunăre-Marea Neagră nu poate, nu trebuie, nu e drept să fie încredințată tiparului fără a-l avea în mijlocul ei pe Nicolae Ivanov. Și nu din pricina funcției. A fi comandantul unui șantier național al tineretului nu înseamnă astăzi a zîmbi fotogenic în fotografiile din ziare, cu mîna la cozorocul imaculat al unei șepci de protecție. A fi comandantul unui șantier național al tineretului înseamnă astăzi a răspunde cu totul pentru ca să poți zîmbi în ziare cu mîna la cozorocul unei șepci de protecție. Și Nicolae Ivanov zîmbește. De ani de zile zîmbește în fotografiile din ziare și e limpede că-i stă bine capul pe umeri și că nu s-a născut încă piedică pentru gabaritul comandantului șantierului de la Canal: un bărbat subțirel, de statură medie, cu boi creol — se vede de la o poștă că e brăilean, cu chip extrem de atrăgător și a cărui virstă va rămîne pe veci îngropată în explozia permanentă a făpturii sale, care nu-ți îngăduie să numeri anii ci numai gesturile. O existență compusă din verbe: cercetează, vede, aleargă, ascultă, descoase, pătrunde, pricepe, îndrumă, îndreaptă și, adeseori, irită la culme pe unii specialiști care nu s-au obișnuit cu ideea că un tinerel din Brăila, ce-i drept, muncitor de profesie și cu stagiu de activist, dar oricum, fără studii de specialitate tehnică, n-ar putea face altceva decît să încurce trebuirile așternute în cifre atît de sofisticate ale unui șantier. Ars de soare, cu o privire care nu obosește să iradieze încredere, cu un zîmbet enorm care poate mai mult decît vorbele și amenințările, Nicolae Ivanov este unul dintre oamenii fără de care construcțiile gigantice ar rămîne doar proiecte mărețe în sălile de expoziție. Un drag de om care poate și știe să-și înceapă zilele și să și le încheie strigînd : hei rup !

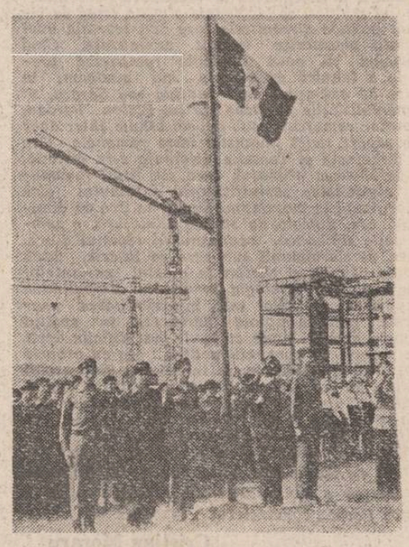

UN VIS ÎMPLINIT

Dacă cerul s-ar uni vreodată cu marea, cred că asta s-ar putea întîmpla numai la Agigea cînd moleculele dulci ale apei din Canalul Dunăre-Marea Neagră se vor amesteca în curînd cu cele sărate ale mării tremurătoare de emoție și nerăbdare în așteptarea acelei ore a inaugurării. Da, acolo unde ecluzele uriașe de beton în jurul cărora, printr-o pădure de oțel, scînteiază flăcările sudorilor ca niște stele efemere dar dătătoare de viață, deasupra cărora un turn de comandă ultramodern, electronizat, computerizat ca al unui aeroport internațional de mare capacitate de pe care decolează și pe care aterizează cîte un avion la fiecare secundă sau, mai degrabă, închipuindu-ne că o adevărată stație spațială a coborît deja pe tărîmul aspru al Dobrogei, acolo m-am trezit dintr-un vis al copilăriei. Îmi amintesc cum, pe vremea cînd eram în primii ani de școală, obișnuiam ca după ore să mă plimb prin parc cu colegii înainte de a ajunge acasă. În parcul Herăstrău, la marginea căruia, se află două vechi ecluze ce fac trecerea spre lacul Floreasca. Ecluzele acelea, care mai există încă, cu două porți de lemn, cu balamale înnegrite de vreme și de apă, putrede pe alocuri mi se păreau pe atunci imense, monstruoase, ca de basm. Ce-aș mai putea spune acum, în fața ecluzelor de la Agigea ? Mi s-a propus să cobor pe fundul lor, să le privesc mai îndeaproape, dar n-am reușit, mărturisesc că mi-a fost frică. Nu mi-a fost frică de ele, ci de prezența mea acolo, în mijlocul acestui șantier pe terminate, căci nu doream altceva decît să mă bucur de priveliștea lor cînd vor fi gata, cînd apele vor „fierbe" de activitate și cînd, trecînd puțin mai încolo, pe șoseaua nouă, lată, peste podul ce se vede de departe, oamenii din mașini, autobuze, vor întoarce involuntar capul să privească și să exclame : „lată ecluzele !"

În partea cealaltă însă, acum, șantierul ce se întinde spre inima pămîntului pietros, calcaros și totuși mănos al acestei fîșii dintre Dunăre și Marea Neagră care se numește Dobrogea, există și o fîșie străvezie de praf ce se ridică deasupra lui ca o uriașă coadă de cometă. De fapt, șantierul Canalul Dunăre-Marea Neagră este ca orice alt șantier. Ca orice alt șantier animat de entuziasmul care duce la împlinirea unei munci, animat de dorința de a participa nemijlocit la realizările de azi. Nimeni nu spune că e ușor, dar parcă ceea ce se realizează fără greutăți, rămîne-va ? Tatăl meu a muncit la șantierul național al tineretului de la Salva-Vișeu. Îmi povestea că, după ce a venit de acolo, obișnuit cu greul, n-a putut să doarmă o săptămînă în pat și a dormit pe jos. Dar, în același timp el îmi spune : „Am fost la Salva-Vișeu !" Atît și nimic mai mult. Ce simple și totuși ce emoționante aceste cuvinte. Acum, la Km 52 al Canalului, unde este un punct „fierbinte" al șantierului, acolo unde se înghesuie basculantele la coadă să care pămînt, unde tineri elevi, studenți, soldați, oameni în toată firea, cu multe alte șantiere „la activ", unde utilajele sînt unul lîngă altul, toți oamenii de acolo privesc după dealul ce pare să le acopere vederea, de malul care se înalță sus, parcă aproape de cer, privesc să vadă marea. Și o văd.

Tudor Stancu

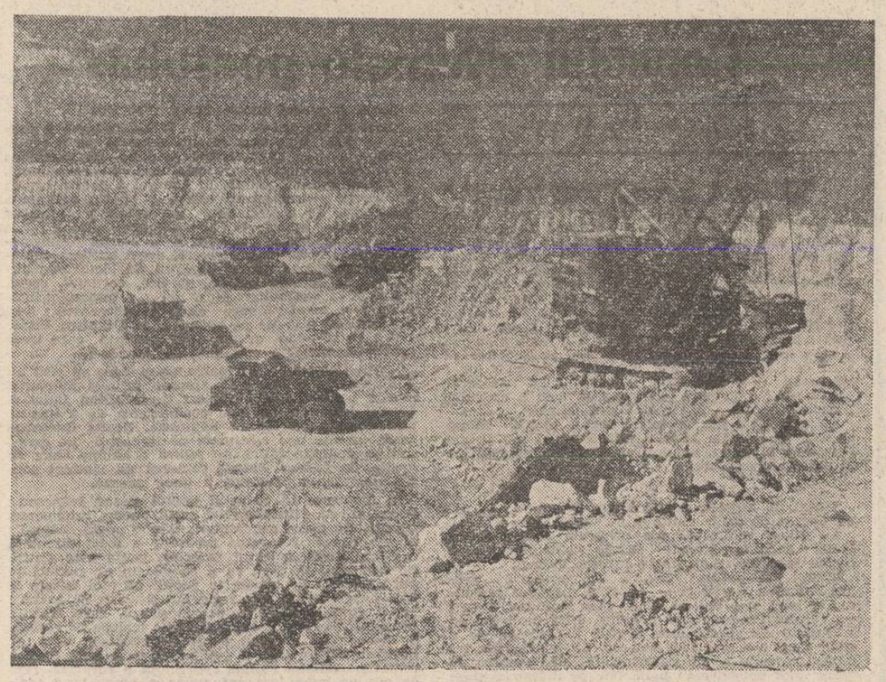

ion potopin

Scînteietorii ochi ai patriei

Scînteietorii ochi ai patriei
privesc din fiecare spic de grîu
ce-a strîns în boabe lacrima solară
și-odihna dulce a cerului din riu
ei sînt ori unde te-ntîlnesc, iubire
din veșnicii adusă pe pămînt
scînteietorii ochi ai patriei
cum alții-n lumea-ntreagă nu mai sînt...

Ei au văzut prin timp pădurea verde
înveșmîntată-n flăcări de război
scînteietorii ochi ai patriei
ce ne veghează astăzi și pe noi
ei sînt și-aici, în fiecare slovă
pe care-o scriu, din versul meu privesc
cum pașii grei ai timpului din urmă
corola de minuni n-o mai strivesc !

Ei văd în viitor tot mai departe
în friza catedralei din azur
scînteietorii ochi ai patriei
care i-au dat magnificul contur!
Ne oglindim în ei ca-ntr-o fîntînă
din care vin luceferi însetați
să bea lumină, brazii vin din codru
și vulturi vin în zbor, de pe Carpați!

Și-ori unde-am fi, un glas, al lor, ne cheamă
ori unde-am fi, noi nu putem uita
scînteietorii ochi ai patriei
în care-i cerul tot și stea cu stea
și cînd ni-i greu, privim în ei odată
privim odată doar și tot ce-i greu
ne pare ca o mantie pe umăr
din pînza unui sacru curcubeu!

Privirea lor e blîndă, însă arde
un vîrf de lance de pătrunde-n trup
și apele-și pierd sălbile albastre
și toți copacii din păduri se rup...
Scînteietorii ochi ai patriei
sînt în furtună ochi aprinși, de lup!

Să mă biruie dorul

Să mă biruie dorul
să mă fac clopot verde, de iarbă
riu să mă fac, lunecînd pe sub sălcii
naiul de aur dus la gură de soare
și să cînt, și să cînt frumusețea ta
cer de vară, petrecindu-mă zilnic
prin livezile zilei
să contemplu efigia ta, Libertate!

Să mă biruie dorul
de-a fi cîntec, un cîntec durat peste plaiuri
cu arcade de sunete care ning peste ani
de-a fi ochiul fîntînilor în care-și răsfrînge
cerbul tînăr galopul purtîndu-mă-n vis....

O, ce-ar fi, o, ce-ar fi, străveziul meu suflet
să te văd ca un oaspete drag
închinînd un pahar la masa de seară
cu legendele țării, o, ce-ar fi, o, ce-ar fi
catedrala albastră cu ochii mari, România
să te vadă cum ești, în veșminte împărătești
cu bucuria scrisă — pervazuri de miere
între maluri de faguri și sălcii, pe umeri
despletindu-și părul de amieze vărătece...

Să mă biruie dorul, să mă biruie, aș vrea
dorul meu, de pe soclu, statuie, în zbor
ca un chiot prelung, ca un lujer de stea
prin văzduhuri de vară, să se-nalțe, precum
la un ospăț alături cu tine șezum
la un ospăț cu tine pentru veacuri șezum!

Să mă biruie dorul, din spice de grîu
să-mi fac căi spre tine, cer de vară sorin
unduindu-mă-n văi, hieraticul riu
să-ți spăl obrazul, Țară de Crin!

Vulturul lui August

Zboară-nfiorînd păduri de ulmi
vulturul lui August peste culmi
și cu-aripa-i roșie de-atinge
ceața grea a nopților se stinge
și se-aprinde-n fructe-atîta vară
de-amiroase a guri de rai în țară
și se face steag albastru vîntul...

Vulturul lui August ia cuvîntul
patriei și-n zbor înalt îl poartă
pentru el deschisă-i orice poartă
și-ajungînd acasă-n poezie
versu-amiază rumenă de zi e
timpul care vine să-l măsoare
cu aripa lui de cutezanță.

Vulturul lui August e speranță
bucurie, sete de mai bine
sub cununa noilor destine!

Vulturul lui August nu se teme
urcă munți și brazi și sonde-n steme
și de sus, din piscuri de amiază
ochiul lui necontenit veghează
noaptea vine strînsă-n brîul
stelelor, să nu-și arunce grîul
somnului pe-ntînsele ogoare
ci cu ceru-n poală să pogoare
și în zori să-l semene, să crească
holda de lumină românească!

Vulturul lui August veșnic teafăr
stă-n văzduhul patriei luceafăr
din luceferi, cîți pot să existe
cel mai viu, cu simburul de dor
luminînd înalturi comuniste
din zenitul lui cutezător!

Mesaj românesc

Privește-mi țara-n ochi, Umanitate
vezi cerul oglindit în zarea lor
vezi aripa de aur care bate
a zilei răsărind din Tricolor
vezi cîmpurile ei scăldate-n soare
și nunta dulce-a florilor de măr
și gîndul care vine să măsoare
contemporanul nostru adevăr!
Mărgăritar ni-i țara, cum nu-i alta
cum n-a mai fost nici cînd mărgăritar
din marmură s-a așezat cu dalta
pe soclul viu al sfîntului hotar
și s-a desăvîrșit, un trup de undă
alunecînd prin vadul unui riu
sub cumpăna surîsului rotundă
din galaxia boabelor de grîu..

Bărbații ei și-ntre bărbați, Bărbatul
ce s-a născut cu toată țara-n piept
cu inima de flăcări cît Carpatul
ce stă-n furtuni neînfricat și drept
e ca stejaru-ntre stejari și paltini
și fiecare-i un adînc temei
pe care te așezi și nu te clatini
în luptă ne-nfricat și drept, ca ei!

Femeile-i și-ntre femei, Femeia
cu suflet tare ca un diamant
înnobilînd cuvîntul și ideea
ca mamă, luptătoare și savant
sînt ca izvoarele din munte, clare
din care sorbi putere însetat
și harfe, sînt, vibrînd din corzi solare
cununi de viață patriei i-au dat!

Nu-ți cer mai mult! Cît inima ta bate
cît încă mai aprinzi pe cer o stea
cît zările nu sînt incendiate
privește-mi țara-n ochi și fă ca ea!

Țara Silvaniei, o legendă care se scrie

viorel sălăgean

A flat în țară, într-o vizită de documentare, un ziarist occidental, cunoscut pentru aciditatea excesivă în tratarea realităților românești, și-a exprimat dorința de a vizita zone mai puțin „bătute" de gazetari străini. L-am invitat în fața hărții patriei și i-am spus : „Privește domnule, asta-i România. Pune dumneata mîna asupra județului pe care vrei să-l vizitezi și alege. Ai la îndemînă 40 de variante".

Citeam în privirea lui de „Toma necredincios" o surprindere care îl uluia. „Poftim, domnule, alege!", îl îndemnam cu insistență.

Și a ales Sălajul.

În timp ce călătoream spre Zalău, îmi mărturisea, cu o oarecare jenă, că nici măcar nu a auzit, pînă atunci, de acest județ și nici de vreo localitate din zonă. L-am liniștit, spunîndu-i că sînt destui oameni din țară care nu prea știu mare lucru despre adevărurile acestui minunat picior de plai românesc. Chiar și cei care au vizitat județul cu zece sau fie și numai cu cinci ani în urmă ar trebui să-și recicleze cunoștințele.

Articolul amplu pe care l-a scris despre cele văzute, timp de două zile pe plaiurile sălăjene purta titlul „Sălaj (România) o retortă fantastică în care se zămislesc miracole".

Iar „miracol" însemna, pentru ziaristul străin, și ritmul în care s-a construit la Zalău, la Șimleu sau în alte localități ale județului, și întreaga revoluție socialistă care și-a lăsat pe aceste meleaguri nu vorbe și ademeniri de paradă, ci trainice edificii ale muncii și bunăstării : 18 fabrici noi, șase cartiere de locuințe noi, un ultramodern spital nou, un nou centru politico-administrativ, o nouă casă de cultură, un nou club al tineretului, o nouă sală a sporturilor, zece noi licee ș.a.

Nou, nou! Aproape toate-s noi și la Zalău, și la Șimleu, și la Jibou, și la Cehu Silvaniei, și la Sărmășag, și la Crasna, și la Hida, și la Ileana. Peste tot în județ, chiar și în cele mai îndepărtate cătune, ultimul deceniu și jumătate și-a trimis bucuria binefăcătoare a înnoirii în casele oamenilor, peste fețele tinerilor și bătrînilor, înseninîndu-le privirea.

La începutul erei socialiste românești erau atîtea lucruri de rezolvat cu prioritate în alte locuri în țară!

Și, răbdători, cum i-a învățat istoria de-a lungul secolelor, sălăjenii au așteptat.

Au așteptat văzîndu-și acasă de lucrul anevoios al pămîntului, au așteptat lucrînd în modestele fabricuțe modernizate la întîmplare, mai mult parcă să supraviețuiască. Și au așteptat răsfirîndu-se prin județele mărginașe sau prin întreaga țară, întorcîndu-se acasă ori de cîte ori se ivea cîte o respirație de două, trei zile de odihnă. Sau în concediu.

„Va răsări odată soarele la București și pentru noi!". Așa își rosteau încăpățînata lor speranță sălăjenii neclintiți în iubirea de țarină, neîntrecuți în ambiții. Speranța lor era mai degrabă ecoul unui testament sfînt lăsat din moși strămoși, decît un supliciu al răbdării.

Cît de cruntă a fost istoria pentru oamenii acestor meleaguri și cît de demn au înfruntat toate urgiile vremurilor.

Sălajul se leagănă între umerii Carpaților Apuseni și Carpaților Răsăriteni. Culmile Plopișului și Meseșului par a fi mesagerii Apusenilor către Răsăriteni, adunînd într-o deplină armonie, de o parte și de alta, buzele acestei dulci guri de rai de pămînt românesc. Obosind parcă să mai crească, Meseșul lasă stejarilor falnici să-i implinească trufia trecerii graniței celor o mie de metri, fluturînd spre albastrul cerului uriașul covor verde al pădurii multiseculare.

Pe creasta Meseșului, în drum spre Zalău, facem un mic popas. Aerul tare al începutului de primăvară ține pădurea încă adormită. Împreună cu cîțiva drumeți așteptăm „zupa" caldă ardelenească la o masă din pridvorul motelului. O minte inspirată a dat nume cu rezonanță strămoșească acestui loc incitător : „Popasul romanilor". Sau mai bine zis, numele s-a rostit singur. A crescut din pămînt și s-a înălțat odată cu clădirea.

Pășim pe pămîntul Țării Silvaniei, măreț sanctuar al neamului. În adîncuri dorm tainic comori de neprețuit ale civilizației daco-romane.

„Venim de demult"..., le place să spună oamenilor de aici, mîndri de gloria multimilenară a ținuturilor natale „...și mergem departe!", adaugă, la fel de mîndri de frumusețea împlinirilor socialiste de azi și încrezători în ziua de mîine.

„Venim de demult...". Un adevăr rostit cu simplitatea rostirii marilor adevăruri. Mărturie stau, ca pretutindeni, piesele de autentică valoare arheologică la muzeul județean — vasul dacic, ceașca dacică, castrele romane de la Buciumi, Tihău, Moigrad — faimosul Porolissum-Romita, Sutor care alcătuiau zona de staționare a trupelor de pază ale Daciei romane. Mărturie ale aceleiași neclintiri din vatra strămoșească stau cetățile dacice fortificate de la Marca, Sălard, Stirciu și Tusa. Recente descoperiri arheologice atestă că granița vremelnică a Imperiului Roman trecea prin mijlocul județului Sălaj, pe spinarea muntelui Meseș, unde mai pot fi văzute urmele a 50 de turnuri de apărare.

De sub pleoapele timpului sălăjenii scot cu migală fiecare grăunte fermecat lăsat în somnul veacurilor de înaintași. Îl scot la lumină și îl așează cu pioșenie la loc de vază și aleasă cinstire întru slava și pomenirea urmașilor urmașilor lor. Cît sînt ei de mîndri că aproape nicăieri în țară, pe pămîntul vechii Dacii, urmele străbunilor daco-romani nu sînt mai pregnante decît aici pe culmile Meseșului și Plopișului. „Aici trăbuie, dragă domnule, să merem în virful picioarelor. Să nu-i deranjăm pă străbuni. Aici în Sălajul nostru păstă tăt păsim pă istorie". Cuvintele baciului Grigore din Bocșa, satul care l-a dat patriei pe Simion Bărnuțiu, marele revoluționar de la 1848, merg drept la inimă. Și tot el continuă : „Noi am vre să scoatem mai iute comoara pă care o ascunde glia noastră strămoșească să le arătăm la cei care încă nu au luat aminte că noi venim de demult. Numai că asta nu ține numai de pornirea sufletului, cît de puterea buzunarului. Iaca ce s-a construit păstă tăt în județ nu-mi vine nici acum să cred cînd văd cu ochii. Așa că amu asta trăbuie, să ne facem mai iute «cetățile» și «castrele» noastre de astăzi, așa cum cu două mii de ani le-au făcut dacii și romanii".

Rădăcina vieții sălăjenilor este adînc înfiptă în demnitate și libertate. La fel ca și rădăcina vieții tuturor ardelenilor și a tuturor românilor din toate locurile și din toate timpurile. Cînd pășești sub bolta catedralei din Alba Iulia parcă auzi ecoul cuvintelor patetice rostite aici de Simion Bărnuțiu, pornit de pe plaiurile sălăjene: „Națiunea română dă de știre națiunilor conlocuitoare că, vroind a se constitui și organiza pe temei național, n'are cuget dușman în contra altor națiuni și recunoaște același drept pentru toate, voiește a-i respecta cu sinceritate, cerînd respect împrumutat după dreptate ; prin urmare, națiunea română nici voiește a domni peste alte națiuni, nici nu va suferi a fi supusă altora ci voiește drept egal pentru toate".

În Moldova abia unită cu Țara Românească, cugetul plin de sinceritate al unui alt mare fiu al Sălajului, l-am numit pe Alexandru Papiu Ilarian, ajuns jurist-consult al domnului Alexandru Ioan Cuza, făcea să vibreze simțămintele de înălțător patriotism ale ardelenilor față de actul unirii : „Românii din Transilvania, în imprejurările de față, numai la Principate privesc, numai de aici așteaptă semnul, numai de aici își văd scăparea. Cînd s-a ales Cuza domn, entuziasmul la românii din Transilvania era poate mai mare decît în Principate".

Și din nou, aceeași statornică inimă de români bătea în piepturile sălăjenilor la 1877. La numai trei zile după proclamarea independenței țării, la Zalău a avut loc o întrunire a fruntașilor intelectualității sălăjene care a adoptat un „Apel-manifest". Evenimentele impun, proclamă „Apelul-manifest" — „atît din punct de vedere al umanității, cît și din al legăturii de singe, în care sîntem cu frații cei dincolo de Carpați, imperios, ca să facem și noi ceva pentru alinarea durerilor fraților noștri". În fruntea grupului de intelectuali patrioți se afla Gheorghe Pop de Băsești, memorandistul de mai tîrziu, care s-a numărat printre cei 45 de sălăjeni care au plecat la Viena ca să predea Memorandul. Același bărbat curajos, patriot luminat, care a rostit la 1 decembrie 1918 discursul de deschidere a Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia : „Onorată adunare, la locul acesta sfințit de singele marilor noștri martiri v-ați adunat și dumneavoastră, ca să sfărîmați cătușele robiei noastre spirituale, ale robiei noastre seculare și să decidem ca un popor liber asupra sorții noastre. Lanțurile acestei robii sîntem chemați, fraților, să le zdrobim astăzi în această Mare Adunare a tuturor românilor din Ungaria și Transilvania, aici pe pămîntul stropit cu singele martirilor Horea și Cloșca. Vrem să zdrobim lanțurile robiei noastre sufletești prin realizarea marelui vis al lui Mihai Viteazul : Unirea tuturor celor de o limbă și de o lege într-un singur și nedespărțit stat românesc".

...Marele vis al lui Mihai Viteazul...

...În apropierea comunei Hereclean, de pe lespedea de piatră întinsă ca un motiv artizanal peste covorul verde, pornește spre bolta senină obeliscul de la Guruslău, închinat memoriei marelui voievod Mihai, cel care avea să proclame prima unire politică a tuturor românilor din Moldova, din Ardeal și din Țara Românească.

Am poposit pe dealul lui Mihai în chiar ziua inaugurării monumentului, operă a sculptorului Victor Gaga. Era o splendidă zi de toamnă. Cerul albastru, cu un soare strălucitor, împlinea un decor de aleasă sărbătoare. Peste 25 de mii de oameni, bărbați și femei, copii și bătrîni, într-o amețitoare paradă a portului popular, veniți din zorii zilei de prin satele răsfirate pe văile Someșului, Crasnei, Almajului și Agrijului, au ținut să fie părtași la momentul inaugural. Semn de profund omagiu față de înaintași, semn de ales respect față de istoria patriei. Încă o dată avem revelația adevărului-axiomă : un popor care își iubește istoria nu poate pieri niciodată. Și cît de pătimași iubitori de istorie și de glie au știut și știu să fie sălăjenii! Se împlineau atunci, în ziua cînd Dealul lui Mihai fremăta de mulțime și vibra de entuziasmul celor prezenți, 375 de ani de la victoria oștirii marelui voievod român asupra lui Sigismund Bathory.

Prezent la această sărbătoare, ca întotdeauna la marile aniversări ce proslăvesc vitejia neamului, președintele României Socialiste, Nicolae Ceaușescu. Coboară din elicopter, salută mulțimea, privește monumentul marelui voievod, își ridică ochii de-a lungul obeliscului pînă aproape de vîrf, acolo unde se află cele trei steme ale Moldovei, Ardealului și Țării Românești, privește spre albastrul cerului patriei. Un cer senin, așa cum senine au devenit și diminețile de azi ale patriei. O țărancă, îmbrăcată în frumoase straie sălăjene, îi oferă un dar simbolic : o tapiserie înfățișînd chipul marelui voievod și silueta monumentului înălțat de urmași la Guruslău.

...Dacă treceți prin Zalău, opriți-vă o clipă în fața casei de pe strada 30 decembrie nr. 45. Este casa în care a trăit și a creeat timp de cinci ani, Ady Endre, cel care a cîntat iubirea și demnitatea în culori de un magnific lirism, marele poet al celor aspriți și obidiți și dușmanul de moarte al opresorilor și tiranilor. Iar dacă treceți și pe lîngă liceul de matematică și fizică, mai opriți-vă o clipă în fața bustului lui Ady Endre, cel care se înrudește prin destin cu Eminescu și Baudelaire, și așezați o floare lîngă chipul de bronz intrat în nemurirea universală de pe pămîntul Sălajului. Și ascultați-i sublimele îndemnuri-testament lăsate a-supra obidiților „maghiari și nemaghiari", mistuit de zbuciumul marilor probleme ale omului: „Din mii de doruri amorțite / De ce nu crește-o vrere mare ? / Maghiară, slavă ori valahă / E jalea-n veci aceeași jale. // De ani o mie-n chin și lacrimi / Aflăm temeiul împărtirii ! / De ce nu ne-ntîlnim cu vuiet / Pe baricadele gîndirii ? // Dunăre, Olt — la fel se-nginã, / E-un murmur stins și mortuar. / În patria lui Arpad piere / Cine nu-i domn și nu-i tîlhar. // Cînd o să ne unim odată ? / Cînd vom rosti un verb de jar ? / Noi toți zdrobiții, împilații, / Noi toți maghiari și nemaghiari ? // Cît va domni nemernicia, / Noi lașe oști cît vom mai fi ? / Cît vom mai sta noi milioane, / Ca graurii în colivii ? // Mîhnit popor, cerșetorime, / Azi n-ai nici pîini, n-ai nici crez, / Vei stăpîni ca mîine totul, / Numai să vrei, doar să cutezi ! //".

„De ce nu ne-ntîlnim cu vuiet / Pe baricadele gîndirii ?"

Întrebarea retorică a poetului a căpătat răspuns, prin puterea faptei în anii socialismului. În fabrici și uzine, pe șantiere și în laboratoare, pretutindeni unde muncesc și creează fiii județului, români, maghiari, cimentează sub zodia muncii o frăție de nezdruncinat. Din hărnicia lor descătușată, din iubirea lor față de patria comună se adună, la ceas de bilanț, la ceas de sărbătoare realizări și realități care stîrnesc uimirea.

Da, Sălajul de azi este un templu al muncii, o uriașă scenă pe care se desfășoară un impresionant spectacol uman. Iar actorii par să intre fără sfîrșit în această primitoare scenă, rostindu-și rolurile prin istețimea minții și îndemînarea brațelor. Frazele lor se adună în poeme nemuritoare, căpătînd nume izvorîte din glia strămoșească : cartierele de locuințe „Porolissum", „Simion Bărnuțiu", „Mihai Viteazul". Frazele lor se clădesc în mari și moderne cetăți industriale — Întreprinderea de armături, Întreprinderea de conductori electrici emailați, Filatura de bumbac, Întreprinderea de produse ceramice, Fabrica de produse lactate, Întreprinderea de anvelope, Întreprinderea de țevi — toate din Zalău și toate construite și date în funcțiune în ultimii 10—12 ani, Fabrica de materiale izolatoare din Șimleul Silvaniei. Fabrica de mobilă — artă și Întreprinderea de tricotaje din Cehu Silvaniei, Întreprinderea de confecții și Fabrica de brînzeturi din Jibou.

Uluitor ritm de construcție și aproape incredibilă forța de asimilare a tehnicii ! Pentru că, se știe, mult mai greu decît să înalți fabrici noi este să făurești conștiințe noi, capabile să stăpînească sofisticatele mașinării, capabile să stoarcă la maximum forța productivă. Pentru că, în Sălaj nu s-a construit la întîmplare și nu s-a construit la nivelul de instrucție, în general scăzut, al oamenilor, ci după un program bine gîndit, industria județului integrîndu-se armonios în industria țării. Completînd-o și onorîndu-i exigențele înalte.

Clasa muncitoare a Sălajului de azi a crescut odată cu propriile uzine și fabrici. Cînd începeau săpăturile la fundații, viitorii muncitori abia erau recrutați din satele din jur, pentru calificare. Unde ? În ce meserie ? Acolo unde se nimerea ! Era nevoie de strungari, se recrutau oameni cărora li se spunea că o să devină strungari, era nevoie de țesătoare, se recrutau fete pentru a struni războaiele de țesut. Era nevoie de operatori chimiști sau de electricieni sau de automatiști, se proceda în consecință. 94 la sută din forța de muncă din industria județului Sălaj este din județul Sălaj. Avem impresia că acesta este un record național !

Mulți, simțind chemarea locurilor natale — spuneam la început că sălăjenii rămîn incorigibili nostalgici — s-au reîntors acasă. În urmă cu cîțiva ani, cînd reîntoarcerea acasă a fiilor Sălajului căpătase proporții, l-am reîntîlnit pe maistrul Teodor Cirebea, de la Întreprinderea de armături. Dornic să pășească pe marea poartă a industriei, a plecat prin țară în căutare de lucru. S-a calificat și a lucrat la o întreprindere modernă din Suceava, oraș așezat, cu aere de metropolă. De cum a aflat că în Zalăul natal a început forfota buldozerelor și a excavatoarelor, n-a ezitat nici o clipă și s-a întors acasă. „Doream să pun umărul la clădirea modernei cetăți a Zalăului, doream din suflet să pot spune nepoților mei, mîndri de moștenirea pe care le-o vom lăsa, că și eu am fost acolo, atunci cînd a fost nevoie". La rîndul său Ioan Birsan nu-și dezminte nici el sufletul de sălăjan : „Cîțiva ani la rînd am muncit la Cimpia Turzii, la marele combinat. Dorul de casă, care mă ardea, m-a adus aici. Și acum fac tot ce pot pentru a răspunde încrederii colegilor. Am primit un frumos apartament cu trei camere, în care mă simt excelent alături de cei trei copii ai mei."

Da, sălăjenii se întorc acasă își regăsesc trecutul sentimental, se întîlnesc cu un prezent fierbinte și își apropie viitorul. Prin chipurile lor, chipul Țării Silvaniei rîde sub zodia marilor împliniri.

Sălăjenii se întorc acasă și rămîn acasă, oricît de mari ar fi tentațiile gloriei pe aiurea, în țară sau în lume. Conștienți de marea lor valoare, ei își slujesc cu toată dăruirea pămîntul natal, luptînd pentru glorie, pentru acest pămînt. Faimosul doctor Ioan Pușcaș, despre care se vorbește la Paris și la New York, la Londra și la Tokio, este unul din exemplele strălucite.

„La Zalău, ca și în întregul Sălaj, — un județ mic din nordul României, viitorul a început. El nu este așteptat, el este întîmpinat și este pregătit".

Așa și-a încheiat articolul ziaristul occidental pe care l-am însoțit în vizită de documentare prin acest minunat colț de țară românească.

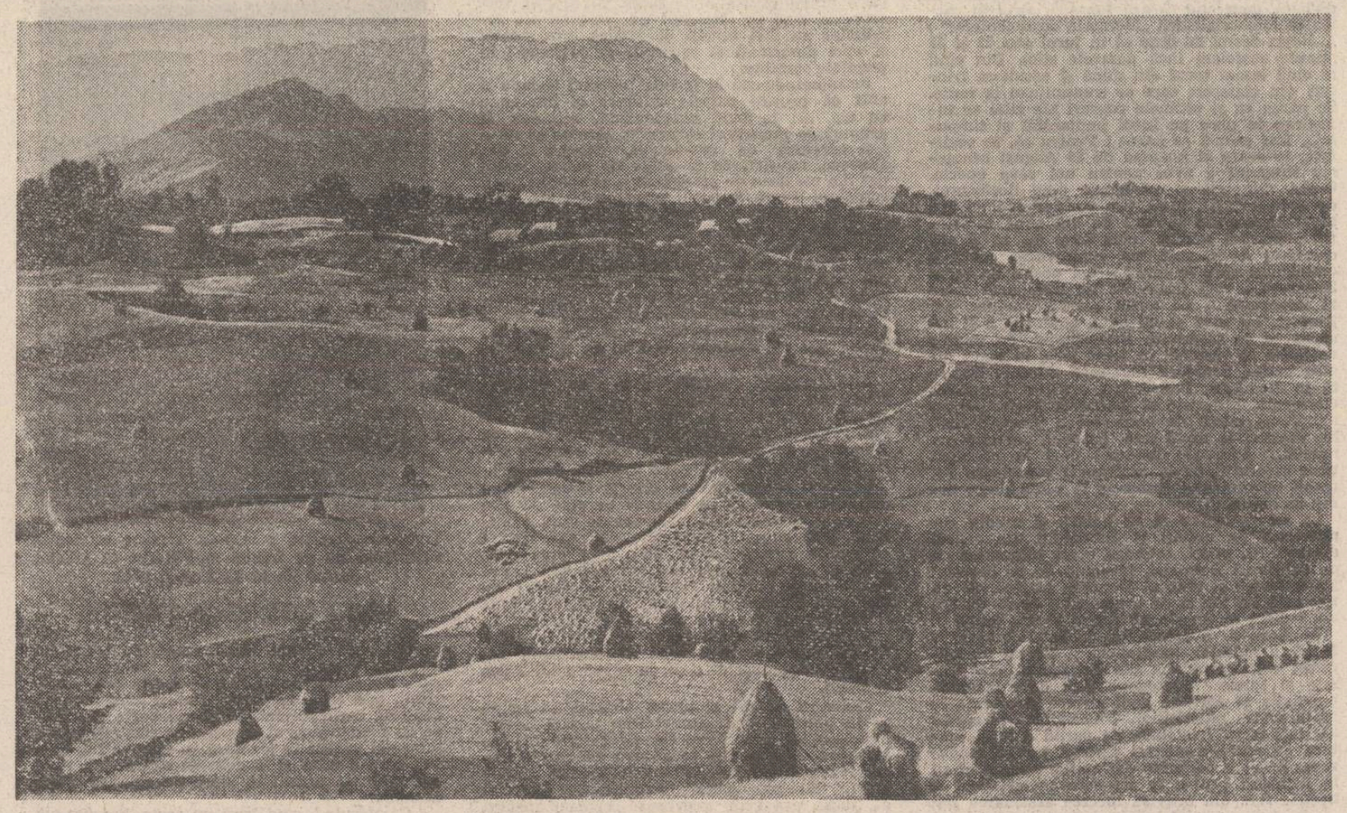

Unui spic de grîu

Ție,
în care-mi recunosc strămoșii toți
străluminați, cum vin din anotimpuri
cu ochii mari privindu-mă în față
să vadă urma lacrimei cum arde
și focul ei carbonizînd copacii
pămîntului din totdeauna.

Ție,
corabia aceasta fără pace
cuvîntul meu, el însuși, petrecindu-și
din totdeauna virstele prin vreme
ca o coloană infinită...

Ție,
mirabil leagăn al perfecțiunii
din care numai vulturii-și iau zborul
spre munții tutelari, acest poem
în care-am așezat ofranda sfîntă
a sufletului, lebădă albastră.

Ție,
hieroglifă argintată-a vieții
premiză a renașterii, sămînță
a unui cîntec care vine singur
și se așează-n jilțul vremii teafăr
cum vine clipa cu sărutul mamei
și toate-n jur înmărmuresc în taină.

Ție,
potir fără de umbră, spic de grîu
din care vin, în zori, să bea lumină
cei care-n ochi privindu-te, se-aprind
prefigurînd combustia solară.

Ție...

Destine și temperaturi morale

Urmare din pag. a 3-a

ință, problema țăranului român ; același rol joacă și Ilie Cernea Sidovici, vinător de simpatizanți pentru Federația partidelor socialiste din România, orientare care și-a tocit spiritul revoluționar în fața primelor dificultăți.

Nicolae Țic reconstituie poematic și cu forță simbolică (de pildă, un porumbel, interzis de autorități, zboară în sala tribunalului) procesul din Dealul Spirii, în care se aduceau invinuiri fanteziste comuniștilor, urmărindu-se, fără succes dezmembrarea partidului.

Romanul **Lege și anexă** este o frescă literară a luptei pentru un ideal. O jertfă colectivă marchează destinul și temperatura morală a individualităților conștiente de ce au de înfăptuit. Greșelile și rătăcirile, cîte și cum au fost, au valoare simptomatică, dar nu cuvîntul cel mai greu. O strategie acceptată și de alții capătă rădăcini în solul nostru național, iar comuniștii gîndesc realitățile prin principii, și principiile în funcție de realități. Iată ce dezvăluie cartea lui Nicolae Țic. Acestea îl preocupă pe autor, și nu acele tensiuni care au fost inoculate din exterior ; nu întîmplător romanul trece ușor peste rezoluțiile Federației Comuniste Balcanice și se oprește cînd pe scenă apar consecințele nefaste ale măsurilor luate la Viena.

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ION AGÂRBICEANU

VI „Ocultarea" viziunii realist-tragice (2)

Capodoperele nuvelistice ale lui Agârbiceanu, inclusiv ale „prozei scurte" românești în ansamblu, sînt, fără nici un dubiu, **Jandarmul**, elaborată în perioada 1940—1945, și **Popa Man**, datînd încă din 1910. Este lucru sigur că înțelegerea reală a structurii lor artistice, în datele ei cel mai intim originale, nu poate fi concepută în afara deschisei dar și atentei raportări la spiritualitatea fantastică agârbiceană. Amintita linie despărțitoare față de prototipul slavian (ne gîndim cu deosebire la **Moara cu noroc** și la **Pădureanca)** este desenată de violenta luare în stăpînire a unui mod de existență pe cît de devorator, tot pe atît de rațional și obiectiv determinabil sub raportul complexului cauzal (edificine, paradigmatic al „vinei tragice") de către un alt mod de existență, al cărui neîndurător cuvînt de ordine este domnia iraționalității demonice. Dincolo de înfățișarea fizică, exemplară prin monumentalitate, și de faptele săvîrșite, uluitoare și ele prin cutezanță, izvorul puterii eroului masculin agârbicean, însușirea lui de a fascina, se află undeva în ascunzișurile insondabile și indefinibile aparținînd a ceea ce poate fi numit (pe drept, în cazul lui), eul său demoniac. Tipul de relație permanentă ce se instituie între el și cei din jur se află sub strînsoare neîndurătoare a perpetuei stări de zbucium, de alarmă interioară generatoare, în egală măsură, de pasiuni pustiitoare, și de spaime nevindecabile. Întîiul semnal de alarmă e tras de faptul că el, acest personaj, intră în scenă pe neașteptate, brusc, venind din altă parte, de undeva de unde nu se știe. Impactul unei asemenea intempestive apariții cu spiritualitatea colectivității sătești (așezată, închisă în propria imuabilitate, și care respinge întîmplătorul ori nefirescul), prin el însuși, este atît de șocant, încît, dintr-o dată, noului venit i se conferă un statut existențial ieșit din comun. Fiind un „străin", implicit, i se atribuie trăsături psihico-morale ce-l culpabilizează și stigmatizează pentru totdeauna.

Apariția neașteptată, într-o dimineață de duminică, a lui Dumitru Bogdan, urmată de restabilirea identității lui **(Jandarmul)** impune pe loc o asemenea reacție („—Cine știe, măi oameni buni — conchide un sătean — ce are pe suflet ! Cîți jandarmi n-au împușcat oameni? Poate are și el o moarte pe suflet. Nu-l vedeți cît de întunecat e, de parcă-i plouă și ninge mereu ? Ori poate banii cei mulți, cîștigați cine știe cum, îi stau greu pe suflet..."). Straniu este că, în esență, sătenii nu se înșeală în presupunerile lor. Întîmplările ce vor urma le confirmă cu prisosință temerile. Terenul ideal pe cuprinsul căruia Dumitru Bogdan își dezvăluie stigmatul demonic, evident, aparține în principal avatarului erotic. Episodul cuprinzînd chipul în care Veronica, soția lui Ion Roșu, este „fulgerată", de privirile lui Dumitru Bogdan, înfipte în ceafa ei „ca două cuie înroșite în foc", rămîne de neuitat :

„Într-o sară ducea apă de la fîntîna din uliță, cînd simți deodată cofele prea grele și avu părerea că i se pironesc în ceafă două cuie înroșite în foc. Puse cofele jos, răsuflă din greu și, întorcîndu-și capul, se uită în urma ei. La a treia casă, dinaintea porții, stătea drept ca un brad Dumitru Bogdan și o ațintea cu privirile. Femeia, înfiorată, își întoarse repede capul, păli ca moartă și abia mai avu putere să-și ridice cofele. O spaimă rece îi cuprinse toate mădularele și, după ce intră în casă, își șterse sudorile de pe frunte. Își făcu cruce spunînd, Parcă în neștire : «Doamne ferește și apără». Apoi începu să se închine la icoane. Era singură acasă. Bărbatul încă nu sosise de la plug.

Dar, închinîndu-se, simți încet ca o răscolire de foc în tot trupul, în locul spaimei de mai înainte. Chipul lui Dumitru i se năzărea mereu. Ce ochi frumoși și triști avea ! Și cîtă patimă în ei !

— Nu ! strigă ea tare în fața icoanelor. M-a privit ca pe o pradă. S-a uitat la mine ca un strigoi care-ți ia sînge ! Nu !

Și iar începu să se închine, bătînd mătănii : «Doamne, ferește și apără !»

O durea capul. Își stinse cărbuni și se spălă cu apă de leac. Zadarnic. Toată noaptea se zvîrcoli ca pe jar.

Peste trei zile, aceleași piroane de foc în ceafă. Peste o săptămînă, iar. Și de cîte ori întorcea capul, vedea ochii arzători ai lui Dumitru Bogdan pironiți asupra ei. A doua oară era pe cîmp, a treia oară la ea în grădină.

Cum se ținea jandarmul în urma ei ! Nu-l văzuse mai nainte. Nu știa de unde a răsărit ! Și mereu aceeași spaimă ca la început, aceleași tulburări, și pe urmă aceeași furnicare de fiori care-i aprindea întreg trupul.

Cînd, a patra oară, întoarse capul, era la ea în portiță, în crucea amiezii, venea cu niște tîrguieli de la prăvălie.

Dumitru era numai la doi pași de ea. De unde răsărise aici ?

— La noapte te aștept în grădină la voi, lîngă nucul cel mare".

Nu mai încape discuție, Veronica se supune poruncii jandarmului, neavînd nici o portiță de scăpare. În asemenea condiții, întîlnirile tăinuite dintre cei doi, constituind o abatare de la normă, deci o încălcare a „sacrului", și avînd protagonist un ins „însemnat" precum Dumitru Bogdan, sînt atribuite forței satanice, străină — deci voinței umane. Incapabilă a evalua cu luciditate ce se întîmplă cu ea, Veronica însăși este convinsă că se află în stăpînirea necunoscutelor forțe diavolești ; ceea ce o determină să accepte situația cu înfricoșată voluptate : „Rareori se gîndea cum a pus Dumitru stăpînire pe ea. O teamă adîncă, nedeslușită i se cuibărea în fundul sufletului de cîte ori își aducea aminte de cele două piroane de fier înroșite în foc pe care le simțise înfigîndu-i-se în ceafă subt privirile lui. O tulbura aceeași spaimă : n-a fost lucru curat ! Dar repede-i alunga amintirea un sentiment atotcotropitor : «A fost soarta mea, partea mea în viață. De soarta lui nimeni nu poate scăpa»".

Iar diagonosticul opiniei colective este fără drept de replică :

„— Farmec este ! Dar nu se știe : l-a fermecat ea sau a fermecat-o el ? Jandarmul ista poate foarte bine să fie în legătură cu duhurile necurate. N-a intrat în sat ca oamenii. Nu trăiește ca oamenii. Iar ochii lui ard mereu, ca la strigoi".

Procesul de supradimensionare în plan epic, se înțelege, nu întîrzie nici el :

„O babă întîrziată pe hotar — ea știa de ce — într-o noapte cu lună văzuse trecînd gardul în grădina Roșului pe cineva îmbrăcat în negru de sus pînă jos. Om n-a putut fi, pentru că a trecut gardul cel mai ușor, ca un abur".

Și pentru ca adîncirea în misterul demonizant să fie desăvîrșită, realul palpabil, rezidind în întîmplările zilnice, nu întîrzie nici el în a-și aduce partea de contribuție. Asemenea unei lovituri de trăznet, Ion Roșu este eliminat de pe scenă : „Ion Roșu muri de moarte năprasnică, înveninat cu bureți culeși și gătiți de nevasta lui, de Veronica". Totodată, fapt de neînțeles atît pentru săteni cît și pentru Veronica, împotriva așteptărilor, Dumitru Bogdan se decide, brusc, a lua de soție pe altcineva, anume pe Catarina lui Gligor Albu, continuînd, însă, cu aceeași mistuitoare ardoare, legătura ascunsă cu văduva lui Ion Roșu. În acest chip, fenomenul de „ocultare" a epicului pare că atinge limitele paroxismului, iraționalitatea demonică înstăpînindu-se, parcă, definitiv.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

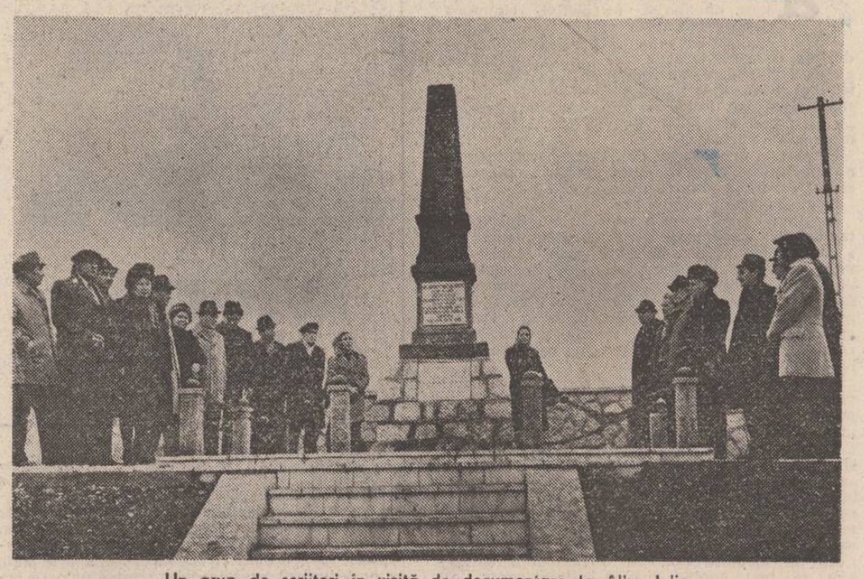

Un grup de scriitori în vizită de documentare la Alba Iulia

Al. Raicu, Mircea Radu Iacoban, Dumitru Radu Popescu, Nicolae Dan Fruntelată, Traian Iancu împreună cu doi reprezentanți ai scriitorilor focșăneni, la inaugurarea Cenaclului scriitorilor din Vrancea

Cenaclul «Numele poetului»

ȘEDINȚELE 9 ȘI 10

Vineri, 29 iulie, în deschiderea ședinței a noua, poetul Cezar Ivănescu citește cu mare emoție și putere marcat cîteva rînduri intitulate „Cîntec de călăreț", rînduri prilejuite de tristul eveniment al dispariției celui care a fost Teodor Balș. Plecarea dintre noi a lui T. Balș spre „Satul din pămînt", în momentul de reculegere care a urmat, a fost punctată emoțional deopotrivă de gîndurile noastre pioase cît și de propriile sale versuri (citîm din poezia **Satul)** : „vin cu luminări / și danii / și merinde / de-i colindă / de pe-acest tărîm / țăranii / pîn-la cimitir în tindă, / spulberînd uitării ceața / depărtării ce-i desparte / să-i apropie de viața / lor / pe morți — / pe ei de moarte.../ În această apropiere / e puterea lor ascunsă / ca a codrului putere / ce stă-n rădăcini / și-n frunză".

Au citit apoi din propriile creații poetul Mihai Culman și poetele Mirela Mitrofanovici și Ileana Bucovina Izbășoiu, urmînd ca discuțiile să aibă loc în ședința următoare.

★

Vineri, 12 august, poetul Cezar Ivănescu, anunță că ședința de azi o continuă pe cea de data trecută. Au reluat lecturările din propriile poeme poetul Mihai Culman, poetele Mirela Mitrofanovici și Ileana Izbășoiu, plus poeta Iuliana Paloda.

Invitat, în partea ultimă, să vorbească despre Dumitru Peristeri — un poet dispărut prematur și care n-a apucat să-și vadă volumul tipărit —, Valeriu Pantazi, deși pregătit, evită motivînd că la fluviul de poezie care a curs în cenaclu nu e sigur dacă s-o mai facă sau nu. La insistențele lui Cezar Ivănescu și ale asistenței, Valeriu Pantazi dă citire unor considerații personale pe marginea poemelor lui Dumitru Peristeri, poeme cu izuri și mireme levantine, care-l fac pe dispărut incontundabil ca poet și atestă prezența unei poezii cu adevărat rare. Apoi V. Pantazi citește mai multe poeme ale lui Dumitru Peristeri.

În încheierea primei părți a ședinței, poetul Martin Culcea, sosit direct de la sondele prahovene unde muncește, citește zece poeme din ciclul pe care l-a intitulat „Forceps".

După o scurtă pauză încep discuțiile :

Cristian Moraru observă la **Mihai Culman** o poezie al cărei text este șocant, mizează pe o rememorare a unei aventuri existențiale, de asemenea un cîntec al vîrstei, care asimilează funambulescul, o ușoară romanțiozitate, în general o poezie bună ; la **Mirela Mitrofanovici** aflăm o poezie realmente excelentă, de o gravitate dureroasă a gesturilor un ecou estompat al zbaterii ființei : la **Ileana Bucovina Izbășoiu** — o eternă rememorare cu ramificații luxuriante, acest erotism copleșitor a fost însă uneori deservit de lecturarea autoarei ; la **Iuliana Paloda,** sîngele, carnalul, roșul, reiterarea obsesiilor cu o forță impresionantă, atenție la manieră care riscă să obosească ; deși nu intră în discuție se referă și la **Dumitru Peristeri** la care vede drama unui apolinic care trece printr-un imperiu plutonic, al meduzei.

Maria Cerchez — cei patru poeți care au citit au o sinceritate a lor, un aplomb în a-și mărturisi stările poetice. Către perfect tinde **Mihai Culman. Mirela Mitrofanovici** are posibilitatea de a institui paradoxul poetic și nu lingvistic. **Ileana Bucovina Izbășoiu** este mai apropiată de impactul pe care-l are cu anumite trăiri, ne relevă o anume stare de grație. La **Iuliana Paloda** remarcă un instinct poetic, dominanta profetică a unor poeme.

În încheiere ia cuvîntul poetul Cezar Ivănescu : Poeta **Mirela Mitrofanovici** scrie poeme inteligente, subtile, de mare rafinament, este o poetă matură ; poezia **Ilenei Bucovina Izbășoiu** a fost discutată mai mult sub aspectul exterior, poeta este sigură pe scriitură, și, dacă ar fi să vedem un pericol în viitor, acesta ar consta în faptul că nici Mirela și nici Ileana să nu mai scrie atît de bine ca astăzi ; **Mihai Culman** scrie o poezie gravă, care trebuie contextualizată, autorul a debutat înainte de război, de notat poemele sale pentru lapidaritate, nota lor antichizantă pe care o prizăm ca pe o notă de perenitate ; **Iuliana Paloda** reprezintă o surpriză, față de cea de acum doi ani, poeta a ajuns la o conștiință poetică, și-a asimilat o tehnică ; pornind de la Celine citire : „forța muzicală vine din interior", mecanica muzicală este pentru Iuliana Paloda o cucerire cu totul remarcabilă. Despre **Dumitru Peristeri** este impresionat dureros iar despre evoluția lui **Martin Culcea** fericit.

Hero

CENACLUL DE POEZIE NUMELE POETULUI. **Vineri, 26 august a.c., ora 17,00, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a unsprezecea ședință a Cenaclului de poezie** Numele Poetului **condus de Cezar Ivănescu.**

Oameni care sînt

Urmare din pag. I

fi cercetarea de cuprinzătoare asupra lor, tot nu vor putea spune totul despre tipul uman care le-a împrejmuit cu spirit, despre sentimentele care le-au propulsat în istorie. Culoarea și savoarea vieții sociale în care s-au dezvoltat vor fi palid reprezentate dacă toate aceste izbînzi sociale, economice, politice, umane nu vor avea rezonanță artistică pe potrivă. Creație artistică văzînd și făcînd. Literatură la fața locului, martor la eveniment. Succes de public pe teme contemporane, cu eroi contemporani ? ! Da ! „Desfășurarea" lui Marin Preda e un excelent document artistic despre o frămîntată perioadă, despre un moment important al revoluției noastre. Simbăta seara oamenii se adunau în fața televizorului la „Lumini și umbre" de Titus Popovici și Andrei Blaier cu mult mai mult interes decît pentru nu știu ce familie texană. Sînt doar două dovezi că un lucru bine făcut nu are nevoie pentru a se afirma nici de trecerea timpului, nici de angoasanta idee a distanțării temporale a autorului. Desigur, nu puțini sînt aceia care susțin că mergînd acasă nu mai vor ca luînd cartea în mînă să mai dea nas în nas cu probleme de producție. E un mod de a privi lucrurile. Credem însă că e absolut firesc, că face parte din însuși sistemul democrației noastre socialiste ca omul muncii să poată dialoga și cu el însuși, să treacă printr-un continuu proces de autointerogare. Fapt oferit în primul rînd de literatura temelor prezentului, a „oamenilor care sînt". Literatură ce se constituie în dificilul proces de construcție a noii conștiințe socialiste ca o forță spirituală militantă de prim rang, cu penetrație revoluționară a sistemului nostru social. „Oamenii care sînt" fac o literatură viguroasă, ancorată în realitate, cu rol educativ și formativ determinant. „Oamenii care sînt" înseamnă eroii memorabili ai acestei literaturi, esența acestei literaturi.

Urmare din pag. I

Dacă prin cunoscutele parole „Pajura" și „Stejar — extremă urgență" transmise, prima la orele 18 și a doua la 18,30 de către Comandamentul militar al Capitalei forțelor armate române din București, acestea s-au alarmat și au trecut la acțiuni de luptă pentru dezarmarea și capturarea tuturor trupelor și comandamentelor hitleriste din București și din împrejurimile sale, oare ce se întîmpla la Comandamentul diviziei noastre în aceeași noapte, cu puțin înainte de orele 22 ?

Depănîndu-și amintirile, fostul comandant al diviziei, generalul Costin Ionașcu, scrie în cartea sa memorialistică „Memoria documentelor" : „...Reținem destul de bine că în jurul orei 21 și 35 minute răsfoiam încă dosarele zilei. Din cînd în cînd lăsam tocul din mînă și ascultam frînturi din cintecele care se transmiteau la radio. Se părea că și ultimele ceasuri ale zilei se înfășurau în pace pe fusul implacabil al timpului... Dar numai se părea ! Pentru că, în realitate, în seara și noaptea de 23 August scurgerea timpului a avut pentru noi ceva aparte. Orele, minutele și secundele s-au desfășurat, de data aceasta, metaforic vorbind, pe un fus separat, marcînd începuturile unei noi în istoria poporului român. Între timp eu, ca și alți camarazi de ai mei, am auzit vocea gravă a crainicului care anunța : «Aici postul de radio București... vom transmite un comunicat foarte important...» La auzul acestor cuvinte am tresărit. Iar pînă să-mi adun gîndurile a și început să se transmită Proclamația. Pe undele nevăzute se răspîndi în toată țara, în toată lumea vestea lichidării dictaturii militare fasciste în România, întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste și începerea luptei pentru eliberarea părții de nord-vest a Transilvaniei. Ne chemau la luptă țara, poporul, partidul comunist... Apoi am hotărît : pînă la primirea unor dispoziții de la eșaloanele superioare voi socoti comunicatul transmis la radio drept ordin de luptă..."

La fel au gîndit și au hotărît și ceilalți comandanți de unități și subunități din cadrul diviziei. Și, astfel, întreaga masă ostășească de pe cuprinsul Dobrogei, începînd de pe litoralul Mării Negre și pînă la Dunărea bătrînă, pe un front de 120 km și pe o adîncime de 65—80 km s-a ridicat ca un singur om la marea luptă.

În aceeași noapte, Regionala Dobrogea a P.C.R. a redactat, multiplicat și difuzat un manifest către populația din Constanța, din orașele și satele dobrogene prin care îndemna populația să sprijine noul guvern și armata în lupta contra hitleriștilor. Concomitent, în cursul aceleași nopți Regionala de partid a luat legătură cu comandamentul diviziei pentru asigurarea pazei și ocrotirea deținuților politici aflați în închisori pentru ca nu cumva Gestapoul și trupele S.S. din oraș să încerce asasinarea lor.

...În bezna nopții, ca urmare a alarmei de luptă pe care am ordonat-o îndată după difuzarea proclamației, patrule și echipe de militari s-au pus în mișcare pe digul cu farul verde unde aveam cazemate cu tunuri și mitraliere, la Șantierul naval și docul plutitor, de-a lungul danelor, la silozuri, în triaj, la gara maritimă etc., etc.

În timp ce țevile tunurilor și mitralierelor din cazemate se roteau încet în direcțiile obiectivelor germane din port, în același timp distingeam, în timpul mersului meu prin sector, cum și marile țevi ale gurilor de foc de pe navele militare române se orientau tăcut și amenințător spre cele hitleriste din aceleași porți și cum, de asemenea, țevile de pe navele inamice își îndreptau boturile spre navele românești. Iicolo, pe lîngă cîte o dană săltau lin, în respirația largă a mării, niște bricuri turcești sosite cu cîteva zile mai înainte, cîteva bărci pescărești. Din clipă în clipă dacă n-ar fi existat tactul și calmul comandamentelor noastre, bineînțeles, profund ancorate în hotărîrea aprigă de a-l scoate definitiv din cauză pe adversar, ar fi izbucnit un uragan înspăimîntător care ar fi distrus portul. Se cîștiga însă timp la postul de comandă al diviziei prin pertractările ce se desfășurau de către generalul Costin Ionașcu cu amiralul hitlerist Brinkmann, comandant al întregii marine germane de război din Marea Neagră. Desfășurarea pe spații largi și în timp scurt a operațiunilor de blocare, izolare, dezarmare și capturare prin surprindere ori prin lupte a numeroaselor obiective inamice l-a determinat pe Brinkmann să renunțe la orice rezistență.

Dacă astfel se petreceau evenimentele în port, apoi în alte părți din Dobrogea se desfășurau scene asemănătoare. Trebuie să mai menționez că alte grupe și echipe de militari din compania mea acționau pe terasele din jurul portului întrucît sectorul subunității mele cuprindea și zona de unde azi este gara orașului pînă la inclusiv cartierul Viile Noi, de la liziera nordică a Constanței și abator. Nemții au crezut că e vreun exercițiu de luptă. Mare le-a fost surpriza cînd în scinteieri de lanterne ale românilor au fost somați să predea armamentul și apoi dezarmați și excortați ca prizonieri în punctele stabilite.

File din cronica unei zile fierbinți

Reîntorcîndu-mă la incinta portului trebuie să arăt că printre trupele militare și împreună cu ele, ori în mod independent, acționau și grupuri de muncitori cărora, la cererea ce mi-a fost adresată de comuniștii, Nițescu și Gh. Dinescu, maiștrii de la stația de petrol, le-am dat din magazia de armament a companiei, prin sergentul Petre Stanciu, puști, automate, grenade și muniții, în virtutea sarcinii primite de mine de la celula P.C.R. din comandamentul diviziei. Dealtfel, cu mult timp înainte, făcusem ședințe de pregătire militară cu muncitorii din port, chipurile, în vederea conlucrării cu ei în caz de lansări de parașutiști. Toată această activitate s-a desfășurat cu aprobarea tacită a generalului Costin Ionașcu, care și el avea legături atît cu Regionala P.C.R., cît și cu conducerea partidului.

Altă formație de hitleriști încerca să scufunde un vas încărcat cu prizonieri sovietici. Atunci, prin rafale de pistoale mitraliere care din „viteză" mai culcau pentru totdeauna la pămînt pe cei îndărătnici, au fost lichidate definitiv și ultimele rezistențe inamice.

Călătorii care astăzi se duc la Constanța cu mașinile să știe că pe șoseaua ce vine dinspre Tulcea și coboară spre marginea de nord a orașului Constanța, la locul zis „Cișmea", cum i se spunea atunci, a avut loc o grea luptă între o coloană motorizată germană lungă de 1 km și detașamentul miliar românesc, comandat de căpitanul Gheorghe Scipione. Nemții vroiau să intre în oraș dar aici ei au fost capturați în totalitate. Ciocniri sîngeroase au avut loc între 25—26 august și la bariera dinspre Valul lui Traian, la aeroportul civil, la hipodromul Palas și altele.

Vizitatori de azi ai plajei Mamaia să rețină că în hotelul numit atunci Rex (astăzi Internațional) se afla depozitul de torpile marine germane. Alte torpile se găseau depozitate lîngă debarcaderul de pe malul lacului „Siut-Ghiol", dinapoia plajei maritime. S-a apreciat că, dacă, așa cum prevăzuse comandamentul hitlerist, acele torpile, deja amorsate cu fitile detonante ar fi fost declanșate, ar fi aruncat în aer tot ce se afla pe întreaga plajă și partea de nord a marelui oraș. Și totuși prin tactul acelui sergent major t.r. Gheorghe Amăriuții, de fel din comuna Străoane, din Vrancea, „prieten" mai înainte cu comandantul militar german, alsacian de origine, din zona Mamaia. „Vulcanul" n-a izbucnit. Alsacianul îi spunea lui Amăriuții că el nu-l agrea pe Hitler dar că este obligat să-și facă datoria de ostaș al Reichului. În ziua de 24 august dimineața l-a prevenit pe sergentul nostru major că el, neamțul, se va îndrepta mai întîi către depozitul cu torpile de lîngă lac și va da foc fitilelor lungi Bikford care ard încet — 100 m pe minut — după care apoi flacăra ajunge la fitilele detonante care ard cu viteză de 1 000 m pe minut și în ultimă instanță la capse. Astfel stînd lucrurile va avea timp, deci, alsacianul să facă același lucru și la marele depozit de la Hotelul Rex, iar apoi să se adăpostească. Amăriuții avea la centură și un toporaș-tîrnăcop. Neamțul s-a uitat semnificativ la acel toporaș, parcă spunîndu-i subofițerului român cum să-l folosească. Amăriuții s-a mai gîndit, după ce l-a obligat pe neamț să se predea cu toată unitatea, că n-ar fi putut prin luptă deschisă să facă față adversarului, deoarece pe plajă mai erau încă alte multe trupe care depindeau tot de alsacian. Aceasta ar fi însemnat să dea cîștig de cauză inamicului. Profitînd însă de acea „prietenie" s-au înțeles din priviri să-și facă amîndoi „datoria" : neamțul către Reich, iar Amăriuții către patria sa. Alsacianul mergea înaintea vrînceanului și dădea calm foc fitilelor Bickford, uitîndu-se mereu înapoi. După el, repede, Amăriuții tăia cu toporașul-tîrnăcop firul abia aprins. Așa s-au petrecut lucrurile și la „Ghiol" și la hotelul Rex.

...S-au privit apoi lung... Ambii își făcuseră datoria... Alsacianul, după aceea, cu trupa lui a plecat spre apus să-și caute comandamentul... Nu se mai știa nimic de soarta lui... Amăriuții, care ținea legătura cu mine telefonic prin centrala regimentului, el făcînd parte din grupa de simpatizanți ai grupului de comuniști, m-a informat urgent în legătură cu isprava lui, despre care a aflat și eșaloanele superioare. Apoi a pus iarăși urgent în stare de apărare plaja Mamaia.

...Călătorule !, cînd treci pe acolo, liniștit, sub ploaia razelor de soare, răcorit de briză și de valurile mării, salută din suflet și amintirea acelui dramatic eveniment !

★ ★ ★

Punctul cel mai tare al hitleriștilor de pe întregul litoral maritim românesc, și, după unii cercetători și al litoralului bulgar, îl constituia bastionul bateriei „Tirpitz". El dispunea de 3 tunuri, avînd calibrul de 280 mm, iar în jurul lor aflîndu-se alte numeroase guri de foc de diferite calibre, începînd cu cel de 88 mm, pînă la cele de 20 mm — tunuri antiaeriene care puteau acționa și în misiuni terestre. Tot în zona bateriei erau și multe tunuri antitanc. Cele 3 tunuri uriașe aveau bătaia maximă de 60 km, ceea ce însemna că putea trage și pe uscat, dincolo de Medgidia către Cernavodă, iar la sud pînă în zona Mangaliei și către miazănoapte pînă dincolo de capul Midia. Tot în jurul celor 3 tunuri gigant, cît și a celorlalte baterii se întindea un păienjeniș de șanțuri de tragere și de comunicație. În fața transeelor și între ele erau plantate cîmpuri de mine pe mai multe straturi în adîncimea pămîntului. Reduitul „Tirpitz" dispunea și de un uriaș ansamblu de galerii și adăposturi subterane betonate. La unele se cobora pe scări întortocheate, iar la centrala de comandă cu un ascensor. Camera uriașă de comandă de la suprafața pămîntului părea cabina blindată a unui uriaș distrugător oceanic. Peste tot erau bine întinse și apărate cu foc rețelele de transmisiuni cu fir care lega bateria cu tot litoralul, cu comandamente nemțești din Dobrogea și Ungaria, cu Bucureștiul. Nu mai vorbim și de bogata rețea radio a acestui bastion. Nu doresc să mă lansez în exagerări, dar cînd am văzut după război filmul „Tunurile de la Navarone" m-a izbit deosebita asemănare a acelei baterii cu „Tirpitz"-ul de pe litoralul românesc.

Trecerea triumfală a trupelor române reîntoarse victorioase de pe frontul antihitlerist cu prilejul parăzii de la 23 August 1945

Scriu aceste lucruri ca unul care, împreună cu generalul Costin Ionașcu și alți ofițeri din comandament, cu cîteva luni înainte de 23 August 1944 am vizitat întregul reduit în cadrul unor aplicații comune a litoralului. Colegul meu de promoție, secretarul celulei de partid de la divizie, era și comandantul companiei de transmisiuni a marii unități. El mi-a indicat să rețin în memorie (ni se ordonase de la divizie să nu notăm nimic pe carnete pentru a nu le trezi nemților vreo bănuială) orice detaliu, îndeosebi căile de acces la baterie, culoarele dintre cîmpurile de mine, pozițiile topografice ale amplasamentelor de tunuri și arme automate de pe centura exterioară a bastionului. În mod discret li s-a cerut același lucru și celorlalți ofițeri români.

Acest reduit se afla pe cea mai înaltă faleză dintre Agigea și cartierul nordic al Constanței.

Înspre sud de „Tirpitz", începînd de la Agigea spre Mangalia erau bateriile românești de coastă „Săgeata", „Aurora", „Matei Basarab" și „Vasile Lupu". Aceste baterii dispuneau de guri de foc de la calibrul 66 mm pînă la calibrul de 175 mm. În funcție de bătaia lor și de distanța față de „Tirpitz" multe din tunurile acestor baterii împreună cu cele ale artileriei de uscat și în strînsă conlucrare cu aviația română din Dobrogea puteau, la ceasul suprem al istoriei noastre, să arunce încărcătura lor nimicitoare atît asupra cetății „Tirpitz", cît și asupra navelor germane de pe mare.

...Cînd semnalul insurecției a sunat prelung, Compania de transmisiuni a diviziei a și tăiat legăturile cu fir dintre comandamentul militar german din Dobrogea și toate unitățile sale dintre Dunăre și Mare. A fost tăiat și cablul telefonic al bateriei „Tirpitz" cu amiralul Brinkmann. Sistemul nervos al legăturilor și transmisiunilor germane a fost complet paralizat. Și posturile militare de radio germane erau bruiate de posturile noastre de radio.

Și mi-a fost dat să trăiesc acolo, pe malul Mării Negre, la Constanța, pe ziua de 25 august 1944 un prim și copleșitor de frumos „curcubeu" al revoluției române.

În dimineața de 25 august, sub presiunea batalioanelor și bateriilor române care încercuiau bateria „Tirpitz", compania mea constituind extremitatea flancului dispre mare a inelului încercuitor, și sub amenințarea iminentă a aviației române de bombardament de pe aerodromul de la Ciocîrlia, din Dobrogea, s-a produs aș putea să spun o incremenire nefirească a întregii vieți omenești din fortăreața germană. Abia zăream cu binoclul cîte o siluetă militară. În jurul marilor tunuri nici o mișcare. Eram cu toții într-o extremă stare de încordare. De la divizie nu ne parvenea încă ordinul de asalt. Ceva greu, ca o neagră presimțire, se lăsase asupra firii... Deodată. nu mai reții ora exactă, pare-mi-se către prînz, văzduhul s-a învolburat în virtejuri emitătoare de fum, de praf și flăcări ce porneau din jurul celor 3 tunuri de cîte 280 mm calibru, în timp ce pămîntul de sub noi se hurducăia ca prins într-un inspăimîntător cutremur.

La început am crezut că au tras „mastodonții" dar nici de pe mare și nici dinspre port, ori dinspre oraș sau dinspre alte puncte cardinale nu s-a iscat ecoul vreunor explozii. Ne-am dat seama că, datorită ultimei somații a diviziei noastre, hitleriștii au aruncat în aer nu numai cele mai mari guri de foc, ci și restul bastionului, convenind apoi să se predea...

N-a trecut mult și dinspre nord ne-au venit pe pale de vînt îndelungi și grave bubuituri... Surprinse de asaltul furtunos al batalionului 1 din Regimentul 40 „Călugăreni" forțele germane de la Capul Midia și-au aruncat și ele bateriile grele în aer, retrăgîndu-se în debandadă către Năvodari-Constanța. La marginea de nord a satului însă, între lacul Gargalic și Mare au fost prinse în cleștele de dorobanții Regimentului „Călugăreni" și capturate în întregime. Tot în ziua de 25 august 1944 cînd mă găseam cu ostașii mei adunați pe terasa înaltă a portului de deasupra tunelului ce-și deschide capătul estic către incinta portului, privirile ne-au fost izbite de o panoramă a înfringerii germane. Pe apele Mării Negre, de la sud de port, dansau ușor, pe valuri calme, o serie de nave militare germane : vedete rapide, vedete torpiloare, trăgînd după ele niște vase pe care le numeam atunci barcazuri. Ele se aliniau unele lîngă altele în fața coastelor abrupte dintre port și Agigea. În acel timp noi, sus pe terasă, așteptam ordinul de încolonare cu direcția gara Constanța, care se afla atunci cam în preajma statuii Victoriei de astăzi, urmînd ca a doua zi să ne îmbarcăm în garniturile de tren cu destinația Transilvania.

Romanul, ca dezbatere de idei

Adresăm, cu diferite prilejuri, reproşuri mai mult sau mai puţin indreptăţite, literaturii in general, deci şi romanului nostru. Reproşuri ce işi au originea, neindoielnic, in frumoasele şi omeneştile aspiraţii pe care le nutrim, cind este vorba de literatura ce se scrie sub ochii noştri. Am vrea, se inţelege, romane bune, de pildă, foarte bune — à-propos de starea acestei specii, periodic in furtunoasă dezbatere la noi. Dar, oricit de „proteic", romanul, in chiar multitudinea lui de formule, nu va epuiza comunicarea omului cu lumea, cu sine insuşi. Cu atit mai mult nu va izbuti acest lucru un singur autor, sau numai o carte, fie ea şi genială. Avem astăzi in literatura noastră romane de idei, angajante profund in plan moral, polemice; nota dominantă a altora fiind spectacolul ludic; sau, există romane ale unor calofili convinşi, scrise din şi pentru plăcerea zicerii; sint, de asemenea, autori care scriu romane-fluviu etc. Care din aceste modalităţi s-ar cuveni să ocupe mai mult scena?

In ce mă priveşte, aş inclina către formula romanului-anchetă, ce zguduie inerţii. Romanul-anchetă de-a dreptul, ori intrinsec astfel. Bineinţeles insă că gusturile noastre nu trebuie să fie exclusiviste, cum se intimplă nu o dată, din păcate. Ba, chiar pe parcursul unor dezbateri pe această temă, am auzit adesea false alarme, potrivit cărora s-ar afla in primejdie, bunăoară romanul de dragoste; sau că in proza noastră contemporană nu prea s-ar mai ride, nu prea ne-am mai bucura ş.a.m.d. Şi iată, aşa apar nedorite preemiţiuni, ce pot transforma literatura in intregul ei, sau pe genuri, specii, in infrustoase campanii.

Astfel de temeri insă nu au temei, pentru că proza noastră de azi nu e lipsită de lumină, exuberantă chiar. Cum nu sintem nici noi, eroii ei, care, fireşte, mai şi ridem, ne bucurăm, ne indrăgostim, cum e şi normal, in viaţa noastră de toate zilele. Dealtmiteri, toate acestea nu se şi reflectă in literatură, — uneori chiar cu nedisimulată voluptate? Deşi, de ce ar precumpăni neapărat, in roman, o astfel de notă epicuree? In fond, „cearta" se dovedeşte cam fără obiect in această privinţă, fiindcă nici nu prea există romane... ce ocolesc dragostea, să zicem, tot aşa cum nu vom intilni nici din cele exclusiv „morocănoase" — cum ar merita să fie numite prozele uscate, rigide in rigorismul lor sec. La urma urmelor, totul este o chestiune de dozaj, de talent in ultimă instanţă. Să invocăm un roman ca „Delirul"! Nu fac aici casă bună preocupările autorului, ale personajelor sale — cu plăceret de a trăi, de a iubi, a se bucura de viaţă, ce caracterizează omul normal, de azi şi dintotdeauna? Ceea ce este, in acelaşi timp, perfect compatibil şi cu procesul făcut unei epoci de care Marin Preda se distanţează in plan moral, chiar repudiind-o in esenţa ei.

Avem aşadar, romane ale optimismului, ale plăcerii de a exista plenar, anti-festivist totodată. Fără să fi fost scrise, cumva, din vreo perspectivă a voluptăţii. Cind insă o atare perspectivă il domină pe autor, rezultatul poate insemna dezamăgitoare eşecuri. Cazurile de asemenea natură nefiind puţine — in literatura noastră, in alte literaturi, de azi sau de ieri. Aşa i s-a intimplat — ca să dau un exemplu, atit de talentatului dealtfel Fănuş Neagu, in „Frumoşii nebuni ai marilor oraşe"; proză pentru care parabola... salvatoare (spre a o „explica" şi „scăpa" de eşec) nu poate face prea mult. Eroii acestei prea hedoniste cărţi neavind — cum o spune cu menajamente profesorul Romul Munteanu — „obsesia unei vocaţii, nici sentimentul vreunui eşec fundamental" (cumplit de exactă definire, in laconismul ei!) Carte in care, de bună seamă, există şi virtuţi, ce ţin de metaforă in deosebi, cind nu se alunecă in metaforită.

Dar pentru că tot vorbeam de voluptate, — există şi una a polemicii, in afara celei senzuale, epidermice. Este vorba de voluptatea ideilor scăpărind in confruntarea lor. Aceasta, intre altele, naşte marea literatură. De aceea, m-am mirat foarte mult cind, cu ani in urmă, am citit un articol (nu-mi mai amintesc autorul, era o autoare parcă) in care se incerca infirmarea valorii volumului al doilea al magnificului roman „Moromeţii". Semnatara precarelor reflecţii in chestiune nu inţelesese nimic din semnificaţia cărţii. Poate să fi aflat insă, să fi inţeles intre timp, că „Moromeţii" a insemnat, in intregul său, lupta ţărănimii noastre — aşa cum o cunoaştem, atit din istorie, cit şi din viaţă (generaţiile mai virstnice) — de a supravieţui : pină la ultimul război — in confruntare cu regimul capitalist-feudal de la noi, iar după aceea — spre a-şi conserva profilul ei plin de poezie, dar devenit in bună măsură anacronic intr-o epocă in care lumea se aşează pe temeliile civilizaţiei tehnice generalizate. Dar, Marin Preda n-a făcut din eroul său un personaj de operetă, care se „transformă" sub ochii cititorului. Şi, in aceasta şi stă valoarea cărţii lui. Ilie Moromete rămine cu „tarele" lumii din care vine, dar tocmai ele — care nu sint escamotate, ii dau veridicitate şi dramatism. El nu se desparte rizind, de trecut, de fapt nici nu prea se desparte, fiindcă trecutul a insemnat pentru el insăşi fiinţa sa, un mod de viaţă ce era al lui de generaţii... Bătrinul ţăran ia act de victoria noului, a modernităţii, pe care, dealtfel nu incetează să le conteste in cerc restrins, mai degrabă acceptind, decit inţelegind istoria, evoluţia inexorabilă a lumii. Moromete se integrează noii ambianţe nu din convingere, ci din necesitate numai, orice altă alternativă fiind exclusă. El constatind deci că modul lui de viaţă de pină acum a fost pur şi simplu depăşit, infrint. Ca un alt Melehov, tot in faţa istoriei şi a revoluţiei, victorioase şi descumpănitoare pentru el.

Romane-limită, sau mai bine zis cu situaţii-limită, de mare pregnanţă, au dat şi alţi scriitori din literatura noastră de după Eliberare. Mă gindesc la Ion Lăncrănjan, la Augustin Buzura, Dinu Săraru, Dumitru Popescu, Platon Pardău, Virgil Duda şi nu numai ei. Ne intimpină, din cărţile acestor autori chipul nostru, deloc retuşat, de toate zilele, ca să spun aşa. De toate zilele — şi poate tocmai de aceea convingător. Proza unora dintre scriitorii amintiţi a fost primită, cum se ştie, nu chiar cu generozitate. Cind, in fond, finalitatea operei lor era absolut constructivă. Ei au crezut (şi au făcut bine !) că pot şi trebuie să nu scrie pagini edulcorate, escamotind momente dificile, probleme spinoase ale noii noastre evoluţii sociale. Ion Lăncrănjan de pildă — şi nu doar el — asemenea etape ale procesului de edificare a lumii noastre noi, infăţişează in cărţile sale. Bătrina din „Drumul ciinelui", cei doi fraţi — pe baricade opuse, au profiluri de oameni adevăraţi, cu păcatele lor, cu lăudabile insuşiri uneori, ei nefiind creaţi de prozator să ilustreze teze numai, cumva. Convingerile politice in disjuncţie ale celor doi fii ai eroinei sint singele lor, autorul neşarjind pe niciunul dintre ei. Te poţi disocia de unul sau de celălalt, de bătrină chiar — acel personaj demn de tragediile anticilor, pentru neputinţa sa de a alege intre proprii săi feciori, dar cine ar nega autenticitatea acestor existenţe ? Cred că de la Lăncrănjan se poate invăţa un lucru important, şi anume că duşmanii noştri nu trebuie minimalizaţi, caricaturizaţi, de vreme ce le facem cinstea de a lupta impotriva lor. Noi nu putem avea inamici-paiaţe, ci impotrivitori adevăraţi. Un personaj complex, al aceluiaşi scriitor de mari resurse şi profunzimi fiind, din perspectiva amintită, şi Alexandru Gheţea, din „Caloianul". Ca şi activiştii de partid din cărţile lui Augustin Buzura, Platon Pardău — care de fapt deschide seria, prin romanul lui, „Ore de dimineaţă", Dumitru Popescu mai recent, cu excelenta, solida sa trilogie „Pumnul şi palma". Activistul de partid din „Fetele tăcerii" de exemplu, nu defineşte el — magistral, aş zice — epoca in care evoluează, explozivă, in efervescentă aşezare ? Cu greşelile lui şi ale momentului istoric respectiv, cu excesele la care il imping imprejurările, ca şi temperamentul său, dar şi cu nestrămutata lui credinţă in dreptatea clasei ce o reprezintă. Prozatorul infăţişindu-ni-l cu aceeaşi obiectivitate şi pe oponentul, oponenţii acestuia, din familia ţăranului instărit, Măgureanu. Şi aici, ca şi in cazul lui Ilie Moromete, reprezentantul clasei invinse nefiind un manechin, ci o puternică individualitate, care acceptă nu noul, ci verdictul istoriei. Dar nici măcar prietenii virtuali ai noii orinduiri sociale nu inţeleg şi nici nu acceptă dintr-odată noile orizonturi ce se anunţă la noi, după ultimul război mondial. Pină şi aceştia au de invins ceva mai inainte. Au de invins inerţia vechilor forme de viaţă socială, in care s-au pomenit. Inteligentul Năiţă Lucean, din „Nişte ţărani" (carte exemplară, apărută după „Moromeţii", ce părea a fi epuizat, ca subiect literar lumea ţărănească), acest ţăran sărac... nu realizează „ce va fi" şi... aşteaptă, tergiversează, se eschivează cu o viclenie de performanţă. Prea a fost cruntă relaţia lui şi a semenilor săi cu vechea orinduire, ca să se increadă acum, fără ezitări, in bunele intenţii ale promotorilor noii societăţi, socialiste, ce se instala. Cred că numai dintr-un asemenea unghi privind viaţa, — al une maxime obiectivităţi creatoare, se iveşte literatura mare, arta adevărată.

Literatura-dezbatere, romanul atit de acaparant, pe care l-am numit polemic, consemnează mărturia necesară, perenă, a evoluţiei noastre sociale de după Eliberare. O literatură-document, in acelaşi timp artă a cuvintului, pe care o citeşti implicindu-te in ea, cu sentimentul că ii eşti protagonist aievea, semn al incontestabilei sale valori artistice.

Desigur, romanul românesc de astăzi nu este numai acesta, polemic, de dezbatere de idei, asupra căruia am insistat in rindurile de faţă. El poate fi ilustrat cu infăptuiri de mina intii şi in alte formule ale lui, care au şi fost puse in lumină de critica noastră literară. Dealtminteri, toate aceste direcţii, laolaltă, compun geografia armonios diversă, complementară, a genului şi mărturisesc, subliniat expresiv despre noi, aşa cum sintem, cum am fost şi cum visăm să fim : autentici, cit mai autentici posibil.

Hristu Cândroveanu

A APĂRUT ALMANAHUL ESTIVAL „LUCEAFĂRUL"

REMEMORĂRI

Secretul Doamnei de zăpadă (VIII)

Timp de citeva zile, Doamna de zăpadă nu se mai arătă in sufragerie. O intilneam in plimbările nocturne in acelaşi colţ al terasei, privind spre munţi intr-o aşteptare neclintită. Apoi, in citeva dimineţi am auzit tinguiala moale a pianului sunind indepărtat din camera in care era aşezat. Răzbătea o melodie stranie, un fel de vals trist şi melancolizat, tuşat de semitonuri moi. Semn că ciudatul personaj care ne ocolea sau ne ignora cu trufie nu-şi pierdea vremea de pomană. Intr-o după-amiază, am rămas singur in sufragerie, după ce pictorul mă anunţase că se retrage, deoarece simte culorile cum pling părăsite in tuburile lor albe. Ningea rar, sau poate se scutura zăpada din brazii incărcaţi. Atunci a apărut in uşa mascată de perdelele vişinii. S-a oprit citeva clipe cercetind incăperea. Am salutat-o surprins. A dat din cap zimbind imperceptibil şi mi s-a adresat pe un ton scăzut :

— Vreţi să veniţi citeva clipe, vă aşteaptă cineva pe terasă.

M-am ridicat mirat şi ea se intoarse dispărind in dosul perdelelor. Traversai sufrageria intrebindu-mă cine putea fi şi cum de nu avea curajul să intre. În faţa intrării, Doamna de zăpadă stătea privindu-mă cu acelaşi zimbet misterios. Ridică mina şi imi făcu semn să mă opresc.

— Nu vă aşteaptă nimeni. Eu v-am chemat. Staţi in camera din curte ?

Am incuviinţat roşind ca un şcolar.

— Aş vrea să vă vorbesc.

— La dispoziţia dumneavoastră, chiar acum dacă doriţi.

— Nu, nu acum. La ce oră vă culcaţi de obicei ?

— Nu am o oră anume. Uneori nu dorm toată noaptea. Atunci cind lucrez, bineinţeles.

— În seara asta lucraţi ?

— Voi incerca.

— V-ar deranja dacă v-aş face o vizită pe la ora 11.00 să zicem ?

— Nicidecum...

Tăcu măsurindu-mă citeva momente şi adăugă rar, subliniind cuvintele :

— Am o singură rugăminte. Să nu spuneţi nimănui despre această vizită. Am să vă comunic ceva important. Ceva extrem de important.

— Dacă e atit de important, de ce nu-mi spuneţi acum ?

— Nu, vreau să mai reflectez. Aşadar, rămine pentru ora 11.00 ?

— Cum doriţi, am spus eu, nu fără uimire.

— Incă o dată vă rog, nimănui nici un cuvint.

Se intoarse şi urcă spre camera ei. Revenii in sufragerie aşezindu-mă la masă şi incercind să inţeleg sensul acestei intimplări. Mă intrebam ce anume vroia să-mi comunice şi dacă era atit de important de ce nu-mi comunicase pe loc. De ce-mi fixase o oră atit de tirzie ? De ce insistase să nu spun nimănui despre această vizită ? Nu inţelegeam nimic. Un sentiment ciudat, un fel de nelinişte amestecată cu suspiciune mă cuprinse. Am ezitat citeva minute, după care mă indreptai hotărit spre camera pictorului blond. Trebuia să-i spun, să-l intreb dacă el, care o cunoştea mai bine pe Doamna de zăpadă, intuieşte cumva semnificaţia acestei abordări neaşteptate. Bătui la uşă zadarnic. Probabil că dormea cu paleta pe piept. În timp ce coboram, ginditor, in capul scărilor, stind dreaptă, cu un suris dispreţuitor pe faţă, Doamna de zăpadă imi spuse răspicat :

— Aşadar aţi fost să daţi raportul. Nu-i nimic, voi veni totuşi la ora fixată.

Încercai să biigui un fel de scuză in timp ce ea se indepărta pierzindu-se in semiobscuritatea culoarului.

Mircea Micu

Suflet din sufletul patriei

Urmare din pag. I

inimitabil, pe care eşti chemat să-l slujeşti cu devoţiune şi convingere. Căci tu de aici răsari, pe această zare cu lumină tinără steaua ta işi urmează suişul. Scriitor al acestei patrii, tu, cel care semeni in cuvinte un dor nestins amintindu-ţi crugul cu jertfe, drumul de cumpănă, podul de glorii, riscul, aşteptarea, secolele grele in care ne-am dat strădania să fim — iată calendarul tău de aici se deschide.

Fiu al acestui neam cel dintii, ştiindu-şi mereu obirşiei rostul, conducătorul partidului şi statului nostru ne rămine exemplul cel mai frumos şi mai drept de urmat. Viaţa şi lupta lui ne invaţă : să nu ingenunchezi in faţa vitregiilor vremii, să ţii fruntea sus, aşa cum a ţinut-o el, trecind prin viscole şi inchisori, să vezi cu ochii visului zorii cei roşii aprinzindu-se in geana colinelor natale. Să-ţi imparţi cu cei mai mulţi şi truditori viaţa şi visele, să nu oboseşti niciodată, să fii al lor şi al numelui tău deopotrivă. „Dela partid trebuie să radieze căldura şi lumina care să dinamizeze intreaga societate românească". Asemeni lui, bărbatului din fruntea ţării, tu, truditor al condeiului, deschide-ţi inima, fii al neamului tău, implică-te in tot ce poartă sublimul nume al perfecţiunii. Fie ca acest mijloc de august să insemne pentru noi, toţi, un plus de conştiinţă politică şi revoluţionară, iluminare lăuntrică, dăruire de sine, apropiere de viaţă.

● Miercuri, 10 august, a.c., a avut loc la sediul Uniunii Scriitorilor o intilnire de lucru cu Ognean Stambuliev (R.P. Bulgaria), Jana Palenikova (R.S. Cehoslovacă), Roland Erb (R.D. Germană), Doina Duda (R.S.F. Iugoslavia), Mustafa Balel (Turcia), tineri scriitori şi traducători din limba română, participanţi la cursurile de vară organizate sub egida Universităţii din Bucureşti.

Constantin Ţoiu, vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor, membru in Consiliul de conducere al revistei „România literară", şi Nicolae Dan Fruntelată, redactor şef al revistei „Luceafărul", au vorbit despre orientările, profilul şi colaboratorii celor două reviste.

Oaspeţii au fost salutaţi de Ion Hobana, secretar al Uniunii Scriitorilor.

Poezia cetăţii

Urmare din pag. I

la trăirea autentică a adevărului acesta fiind şi iubirea de om şi iubirea de patrie, şi increderea in sistemul de valori al lumii contemporane sau, cum atit de limpede a afirmat secretarul general al Partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, la Consfătuirea de la Mangalia, necesitatea „modelelor" : „Nu este nevoie să infrumuseţăm, spunea preşedintele ţării, deoarece societatea noastră a obţinut asemenea rezultate mărete incit nu este nevoie să fie redate decit aşa cum sint. Să redăm realitatea, dar să găsim nu neghina, nu putregaiul din pădure, ci să găsim copacii tineri, să găsim tot ceea ce este bun şi demn in societatea noastră, in munca şi viaţa constructorilor socialismului."

Comunicind, adevărul poezia aparţine tot mai mult cetăţii, intrebărilor şi certitudinilor ei.

MODELUL

Urmare din pag. 1

tractivă care stirneşte nevoia cititorului de a se sluji de un model valoros, de a-i urma exemplul. Şi-ar mai fi ceva de spus : se naşte, citeodată, o anumită inadvertenţă intre raţiunea de-a fi a unui erou literar, repet, neapărat complex, şi direcţia de inaintare a subiectului, tendinţa demonstraţiei scriitoriceşti... Oricit de contradictoriu, pină la un punct, ar fi un personaj sau altul, deznodămintul s-ar cuveni să arunce **o lumină clară, lămuritoare,** asupra intregului păienjeniş de situaţii şi de tipologii umane, astfel incit nici un fel de **confuzie asupra semnificaţiei să nu se ivească in** mintea şi afectivitatea lectorului. Ce te faci, insă, cu personajul — hai să-i zicem, elementar vorbind, negativ — care, in final, declanşează nu respingerea lui netă, indiscutabilă, in forul interior al tinărului cititor, ci, dimpotrivă, un fel de stare ambiguă, intrucitva paralizantă, demobilizatoare, ceea ce se răsfringe, evident, şi asupra s e n s u l u i cărţii ?

Am intilnit cu toţii, pretutindeni pe unde am fost „pe teren", ca literaţi sau **călători,** tineri absolut uimitori prin dirzenie, pricepere, bărbăţie şi modestie. Ei, prin ceea ce făptuiesc, işi cer dreptul la existenţă şi in paginile noastre. Aşa cum arăta tovarăşul Nicolae Ceauşescu la aceeaşi conferinţă de lucru : „Poporul — in care tineretul are un rol de seamă — oamenii muncii sint cei care au realizat tot ceea ce am obţinut in dezvoltarea socialistă a patriei noastre. Ei sint eroii care trebuie să-şi aibă locul in film, in teatru, in poezie, in artă, in literatură, in pictură, in toate domeniile creaţiei artistice ! Pe ei trebuie să-i prezentăm".

Valorificarea tradiţiilor progresiste

Cu 143 de ani in urmă, in „Foaie sătească" (Iaşi 7 aprilie 1840), M. Kogălniceanu scria : „Într-o ţară ca a noastră, unde lucrarea pămintului este cea mai mare şi singura bogăţie a locuitorilor, invăţăturile ce ar aduce intr-o stare mai bună şi inflorită deosebitele ramuri a agriculturii trebuie să fie indeletnicirea cea mai de căpetenie a scriitorilor şi a publicului".

Semnalată ca atare problema agrară este prezentă in opera lui M. Kogălniceanu mai acut, cu implicaţii complexe de ordin politic, social şi economic, in **oratoria** lui, in discursurile din adunările legislative, incepind cu cele rostite intii in şedinţele **Adunării ad-hoc a Moldovei** (22 sept. — 21 dec. 1857) continuate in **Adunarea electivă a Moldovei** (28 dec. 1858 — martie 1859), altele prezentate in **Comisiunea centrală de la Focşani** (10 mai 1859 — 4 februarie 1860), apoi in şedinţele **Adunării legislative a Moldovei** (6 martie — 8 iulie 1860) şi din nou in **Adunarea electivă din Moldova** (4 decembrie 1860 — 22 mai 1861). Pină la unirea celor două Adunări elective (a Munteniei şi a Moldovei), prima lor şedinţă comună a fost la 24 ianuarie 1862, la Bucureşti, cele patru instituţii amintite mai sus au fost **primele forme de activitate parlamentară a românilor.** Am insistat asupra acestor date, deoarece ele răspund unor intrebări ridicate de numeroşi profesori de istorie, in cadrul cursurilor de perfecţionare in specialitate. Pentru o serie de probleme au primit lămuriri competente de la istoricul dr. Georgeta Penelea care a ingrijit exemplar volumele cu discursurile lui Kogălniceanu. Căutind insă la Biblioteca Academiei R.S. România tomurile respective participanţii nu le-au găsit trecute in fişele catalogului ! Aici trebuie să dau prima lămurire in calitate de coordonator al colecţiei **Mihail Kogălniceanu, Opere** care apare din 1974 in condiţii excelente la Editura Academiei. Absenţa din fişierul amintit a volumelor de oratorie editate şi comentate de istoricul dr. Georgeta Penelea se explică prin aplicarea unor tehnici biblioteconomice — după părerea mea, greşită — şi anume : volumele care fac parte dintr-o colecţie există in bibliotecă, dar in catalog nu, pentru că aceasta cuprinde numai fişa primului volum al colecţiei. Pe fişa primului volum al colecţiei este scris un **C,** care inseamnă in curs de apariţie. Cota oricărui volum din colecţie este aceeaşi cu a primului volum, dar cititorul trebuie să menţioneze pe fişa de cerere, numărul volumului respectiv.

Realizarea proiectului editorial „Mihail Kogălniceanu, Opere" are o insemnătate deosebită pentru cercetarea ştiinţifică. Oratoria, diplomaţia, moravurile sociale şi politice din perioada 1817—1891 (anii existenţei lui Kogălniceanu) istoria vieţii noastre parlamentare, istoria legislaţiei române ş.a., toate acestea şi aspectele lor particulare, abia de acum inainte vor putea fi studiate complex, cu toate implicaţiile lor diverse. Numai o ediţie ca aceasta, bazată pe textele originale, comentate in mod competent, poate valorifica plenar tradiţiile progresiste ale moştenirii culturale, personalitatea lui Mihail Kogălniceanu şi a epocii sale. Avind in vedere faptul că volumele apărute pină acum par a fi puţin cunoscute şi nesemnalate pe măsura valorii conţinutului lor, consider necesar să insist asupra lor, răspunzind nu numai profesorilor de istorie amintiţi ci şi altor cititori interesaţi. Iată, deci, tematica volumelor şi cronologia lor : **Opere, vol. I. Beletristică, studii literare, culturale, sociale** (1974), 627 p. (ingrijitorul ediţiei Dan Simonescu); — **Opere,** vol. II. **Scrisori istorice** (1976) 676 p. (ingrijitorul ediţiei Alexandru Zub); — **Opere,** vol. III **Oratorie I,** in curs de tipărire, 2 părţi, discursurile 1857—1863. (ingrijitorul ediţiei, Vladimir Diculescu); **Opere,** vol. IV. **Oratorie II,** discursurile 1864—1878, in 4 părţi şi anume : Partea I, 1864—1868, (1976), 668 p. — Partea a II-a, 1868—1870 (1980), 488 p. — Partea a III-a, 1870—1874 (1982), 512 p. — Partea a IV-a, 1874—1878 (1978), 664 p. (ingrijitorul intregului volum IV, Georgeta Penelea). Şi aici altă lămurire ! Cronologic, volumul IV, partea a IV (1978) s-a tipărit inaintea vol. **Oratoria II** (in curs de tipărire) şi inaintea părţii a III-a (1982) pentru că in 1977, sărbătorindu-se pe plan naţional centenarul Rărzboiului de independenţă a României, am inţeles să punem la indemina cercetării istorice materialul pregătit pentru aniversarea acestui eveniment, in care Kogălniceanu a jucat un rol primordial.

Opere, vol. V. **Oratoria III,** 1878—1891, in curs de elaborare (ingrijitorul ediţiei Georgeta Penelea). Va avea, probabil, două părţi. Şi va fi ultimul din **Oratorie.** Acest volum va avea la sfirşit un studiu literar despre **Kogălniceanu oratorul** (Dan Simonescu). Conţinutul istoric al oratoriei lui a fost studiat amănunţit de Vladimir Diculescu, Georgeta Penelea şi in mod general ca introducere a seriei **Oratorie,** de Dan Berindei.

Opere, vol. VI. **Corespondenţa,** in curs de elaborare (ingrijitorul ediţiei Paul Cornea, Petre Costinescu, Andrei Năsturescu, Roxana Sorescu). Va avea, probabil, trei părţi.

În procesul de planificare şi elaborare a acestei prestigioase colecţii am avut sprijinul substanţial al directorului Editurii Academiei R.S. România, Const. Busuioceanu şi al redactorului responsabil al volumelor Doina Popescu. Regretatului Const. Jalbă, care a condus in calitate de şef al redacţiei de limbă şi literatură toate şedinţele colectivelor de lucru, ii aducem un gind de recunoştinţă pentru pasiunea şi competenţa arătate in timpul elaborării şi imprimării volumelor apărute pină acum.

Dan Simonescu

BALCANICE

MIODRAG PAVLOVICI

Cel mai uşor e să suporţi veşnicia

Cel mai uşor e să suporţi veşnicia

Ea e mai scurtă decit clipa
Nici moartea nu durează mai mult
De patruzeci de zile
Şi fiecare zi
E tot mai mică

La urmă nici nu se ştie cine e mort
Omul acela
Sau lumea pe care-o visează

În româneşte de
Dumitru M. Ion

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (xxx)

Biografia unei nulităţi cu fumuri (II)

Aşa-zisa „operă" literară a Monicăi Lovinescu nu e, ca de altfel şi biografia ei, decit rezultatul unui eşec. Nimic din prozele, puţine, risipite prin reviste nu se mai poate reţine şi probabil că nici la ora cind apăruseră nu au interesat pe cineva : sint compoziţii care nu trec de nivelul literaturii „de consum", snoabe, care făuresc o mică vogă, inainte de război, mai cu seamă in mediile semidocte. Totuşi, autoarea părea să pună preţ pe asemenea exerciţii, din moment ce se sforţa, ajutată de proptele, să publice cit se putea de mult. Însă trei-patru nuvele compuse la repezeală nu putuseră să atragă pe nimeni, incepătoarea părind a fi destinată deplinei ignorări.

Mai consistentă, cel puţin sub raportul cantităţii, decit scurtele producţii din „Vremea" şi de la „Democraţia", e insă o nuvelă, „In contratimp", apărută in „Revista fundaţiilor regale" (nr. 1—4/1945). E, probabil, schiţa unui roman aşa-zis „analitic" care nu s-a mai scris ; insă ceea ce există e pe deplin lămuritor pentru proza Monicăi Lovinescu, un simplu capriciu de om fără talent. Epoca foia, in definitiv, de numeroase asemenea imitaţii, de inspiraţie franţuzească şi, abia schiţată aceea, anglo-saxonă. Psihologiile neliniştite, sexualitatea furibundă, „contratimpul" in amor (Huxley işi publicase notoriul roman), acestea păreau celor fără originalitate de ajuns spre a determina o „creaţie". Aşa cum se prezintă aici. Monica Lovinescu nu era decit o imitatoare a... Soranei Gurian, din cenaclul „Sburătorist", imitatoare şi aceea a Virginiei Woolf.

Un simplu rezumat al producţiunii pare, de altfel, pe deplin lămuritor. „În contratimp" e povestea unui „triunghi" amoros, cuprinzind două, să le zicem, femei şi un bărbat. Ştefan Spătaru, plastician, e amorezat de actriţa Malena Cristu (Ina Cristura fiind, după vreo zece ani, unul din pseudonimele Monicăi Lovinescu...) care se află insă intr-o foarte strinsă prietenie cu o oarecare Ioana, cu care se şi imbrăţişează afectuos, făcindu-i declaraţii echivoce. Ioana, tip viriloid, ştie tot despre Ştefan şi e geloasă pe Malena (insă e o gelozie bărbătească) ; il şi caută la atelier pe artist, de unde il extrage la repezeală invitindu-l la o cafea. In acest timp, Malena se distrează cu amantul mai vechi, un oarecare Costin, omnipotent in lumea teatrului (amor din interes) ; Ştefan se comportă cast cu Ioana, pleacă de la aceasta şi ii scrie, pasional, actriţei (modelul Patul lui Procust). Dar, evenimentele se precipită : femeile stau la coafor şi birfesc despre bărbaţi, apoi vagabondează pe străzi, sete de amor pentru acelaşi mascul.

După un concert la Ateneu, unde Ioana mijloceşte din masochism intilnirea celor doi amorezaţi, urmează premiera unei piese unde Malena are rolul principal. Între timp, se dovedise că Ioana e o persoană de categoria „călugăriţei", atrăgind bărbaţii spre a-i „devora". Premiera e un succes şi Malena refuză să meargă, apoi cu regizorul la desfriu, urmindu-l pe Ştefan, cu care făptuieşte inevitabilul. Dar dacă Malena procedează aşa cu toţi bărbaţii ? se intreabă aceasta in mod judicios. Spre a-i dovedi că nu este aşa, Malena ar trebui să renunţe la viaţa ei uşuratică dar nu poate, din pricină că vechii amanţi, oameni de teatru, ar fi şantajat-o. Ruptura se produce in plin amor nebunesc, dar Ioana, care se afla prin preajmă, nu stă cu miinile in sin : de indată ce Ştefan devine „liber", ea ii face, cu directeţe, propunerile previzibile. Şoc final : Malena e la circiumă cu bărbaţii, Ioana fumează disperată in odaie.

Ar fi lipsit de sens să căutăm in această banală nuvelă erotică reflexul unor evenimente biografice. Nu insă biografismul e aici supărător, cit lipsa deplină de intuiţie şi de simţ estetic. A indeplini o lume care foieşte de obsedaţi, de femei atinse de safism, de alcoolici şi de erotomani ticăloşi care mai şi recurg la şantaj spre a-şi indeplini pornirile concupiscente nu e, in adevăr, o dovadă de bun gust. Însă a-i fixa exclusiv pe aceştia in lumea artistică, este, am impresia, o eroare şi mai iritantă, cită vreme nu curiozitatea faţă de cazurile excesive il caracterizează pe autor. Sociologiceşte, reprezentările Monicăi Lovinescu despre artist nu depăşesc planul mediu burghez, după care acela nu poate fi decit un dezaxat. În plus, ochiul autoarei părea să vadă in lumea care o inconjura numai specimene odioase.

Dacă imaginea lumii artiste nu se reţine, din pricini care ţin delicat zis, de sociologie, datele estetice sint la un nivel curat lamentabil. Cu predilecţie, autoarea iubeşte comentariul aşa-zis psihologic, făcind filosofie in propoziţiuni, care dacă nu sint simpluţe, sint in mod sigur bombastice. Despre Ştefan, in pragul unui „coup de foudre", ea emite următoarele cugetări impiedicate : „Piedicile, le inlăturase cu minciuni ţişnite mecanic din el". Cam toate persoanele prezente in această nuvelă sint instrumente ale unei stări de neinţeles inteligibile insă din pricina stingăciei evidente a autoarei. Ce ar putea insemna, de exemplu, un astfel de simţămint : „Avusese, ciudat, impresia unei realităţi ce se infăptuia in momentul acela. Emoţia din el luase o altă direcţie, se deplasase de la Malena spre mediul teatral insuşi". Un bărbat „şocat" e descris in acest fel aberant : „Brusc se produce in el şocul, care il porneşte din jumătate de drum, spre identificarea cu el". O femeie in repaos e văzută astfel (cu o stăpinire evident imperfectă a limbii române) : „Miinile se odihnesc pe genunchi ca două fragmente trăinde din ea. Au ceva de spleen şi frică in distribuirea vinelor sub piele". Alta „i se pare că s-a ingenunchiat pe ea in ea" (? !). O scenă de coafor se prezintă cam aşa, in tot cazul greu de priceput : „diversitatea cea mai deplină e răspindită in cadrul incăperii cu biziit persistent" (? !). Iată şi o incercare de „analiză" psihologică la fel de inteligentă : „Intuind aşteptarea nouă din Malena, incepe la rindul ei să vorbească nimic din ce-şi pregătise ; ii povesteşte doar seara de ieri, nearătindu-i niciuna din buruienile din ea. Vede că nu e sinceră nici cu Malena nici cu ea".

Exemplele de stil inadecvat pot să continue incă mult, insă mă rezum să mai citez doar citeva : „accesoriile de uz", „valenţele sufleteşti de moment", „Ştefan intre o revenire şi o senzaţie trecută", „neregăsirea eului lui", „nestabilitate", „nereeducindu-l" (propensiune către derivatele solare), „a ajuta" (cu sensul „a adăuga") calc după franceză etc. Cu o astfel de insuşire a limbii române nu se putea face, in materie de literatură, nimic, insă in materie de litografie vulgară, ca o pictură de gang, cu femei vicioase care se iubesc, da. „In contratimp" conţine astfel de scene de safism, precum aceasta : „Ioana se sculă şi ea de pe scaun, e mult mai inaltă decit Malena şi mai slabă, cu oasele umerilor vădite sub piele, e aproape de tot de Malena, aşa cum şi-ar fi dorit-o Ştefan să fie ; ii ia umerii in miini aşa cum şi-ar fi dorit el s-o facă. Toate glasurile ei sint zvicniri pentru el, am senzaţia că fata asta (...) ii fură gesturile lui, gesturile mocnite in el şi nerealizate, chiar in momentul realizărilor".

Proză cu bărbaţi „viscoşi" cu femei „trăznite" şi emancipate răsucind butonul radioului „la un post pe scurtă" (ştia de atunci autoarea ce ştia!) avind in plus şi obiceiuri inevuabile, „În contratimp" nu vădeşte, ca de altfel toate producţiunile Monicăi Lovinescu, decit un pur veleitarism. Aceste proze definesc inălţimea artei de la care citata autoare pune note literaturii române de ieri şi de azi.

Artur Silvestri

● ULTIMA CARTE a lui John Cheever, **O, arată ca un rai** este recenzată cu multă căldură in presa de mare tiraj de peste ocean. Cronica semnată de Anne Tyler in **Baltimore Sun** trece in revistă problematica cărţii şi modalităţile de construcţie, conchizind : „Mai important este insă faptul că această carte reuşeşte in mod strălucit să inzestreze increderea optimistă a personajelor cu o voce plauzibilă şi convingătoare, o realizare remarcabilă pentru o lucrare atit de modestă ca intindere ; deşi la prima vedere pare a fi doar o nuvelă sau o schiţă lungă, acest roman iţi incarcă mintea intr-o măsură surprinzător de mare. Ajuns la ultima pagină, eşti convins pe deplin că, intr-adevăr, Lemuel Sears, unul dintre personaje, are toate motivele să-şi păstreze cu incăpăţinare voioşia".

● O AMPLĂ DISCUŢIE cu marea cintăreaţă spaniolă Monserrat Caballe publică revista franceză **Paris Match.** Interesant de remarcat este faptul că celebra divă nu practică stilul ostentativ al multor personalităţi artistice, fiind dedicată activităţilor sociale şi unei vieţi riguroase şi responsabile. „Superba", aşa cum este supranumită, declară că arta nu este singurul element care-i umple viaţa, bucurindu-se de asemenea de societatea celor 150 de copii năpăstuiţi din Barcelona, cărora le oferă in fiecare an vacanţe la una din proprietăţile sale, precum şi atmosfera unei familii solide şi echilibrate. Interesante sint definiţiile pe care le acordă unor lucrări din repertoriul său preferat : „A-l cinta pe Strauss este ca şi cum ai intra in mare", iar despre esenţa artei sale, Montserrat Caballe declară : „Cint pentru poporul meu".

● MARELE SCRIITOR Donald Barthelme a publicat de curind un interviu in **Partizan Review,** care a fost reluat in multe alte publicaţii, datorită sensului profund al declaraţiilor sale, precum şi amplorii problematicii pe care o imbrăţişează. Citam citeva dintre răspunsurile date lui Larry Mc Caffery, autorul unei importante cărţi de interviuri cu romancieri americani contemporani : „Eu caut un anumit fel de frază, probabil mai adesea fraza stingace decit fraza frumoasă. O frază cu spinarea frintă este interesantă. Orice frază care incepe cu expresia „Nu este clar dacă..." este in mod clar stingace, dar se pregăteşte pentru un fel de măreţie, e un fel de a te avinta de-andaratelea intr-o povestire — un fel de a străpunge armura ciştigată cu trudă a cititorului. Apoi incepe un proces de concreştere, asemenea scoicilor ce cresc pe o epavă sau pe o stincă submarină. Eu prefer să am eu epavă mai curind decit o corabie cu pinzele umflate de vint. Tot felul de alte lucruri se ataşează pe epave ; peşti cu infăţişare ciudată descoperă că epava sau stinca ta promite tot felul de bunătăţi. După o vreme, ai o situaţie plină de posibilităţi".

În țara libertății, ce-n libertate crește

Patria

E patria o stea de dor, fintină
Meleag ales de adevăr și vis
Pe lespedea albastră se-ncununâ
Destinul meu cu sufletul ei scris.

În temelii de grai, în bolți de gînd
E singele străbun în dăinuire
Din țărmuri pînă-n munte apărînd
Un relief de-a pururea-n mărire

De mii de ani pămîntul bun îl simți
Cum urcă sacru-n griu de împlinire
Privind adînc în crezul din părinți
Pentru urmași mai dreapta moștenire.

A mea-i lumina ei și-a tuturor
Vatră și neam urcînd mereu în glie
Și dintr-un timp heraldic suitor
E harta-nrourată de istorie.

Partidul

A țării carte-i scrisă bărbătește
Cu soarele argintului fluid
În mers cutezător ce-adevereşte
Columna gloriosului partid !

Precum lumina-i tuturor dovadă
Petrecerii în secoli de schimbări
Deschidem noi tezaure-plămadă
În centrul tutelarelor schimbări.

Urcuș ne e partidul pentru viață
Cu mari acumulări spre înălțimi
Cînd sevele cuprinse-n dimineață
Le apără cu dorul de mulțimi

În veacul faptelor încăpătoare
Ne contopim cu sensurile noi
Trăind fertila patriei lucrare
Alături de-ai partidului eroi.

Pavel Pereș

Dăltuirea în porți

Sub rădăcina veacului
generațiile într-una singură
te așteaptă, aer
șlefuit de piscuri, Cioplitor
pe glie
nașterea ta dăltuită
în porți
clară formă să ducă
apele de stea încrustată
într-o planetă română.

Constantin Menagache

Totul depinde de noi

Totul depinde de noi și ne stă în putere
Să ne purificăm ființa și să mărim comunista avere

Revoluția cere oameni drepți
Comuniștule, totul de la tine s-așteptă

Luptă în postul ce ți s-a dat
Pînă cînd strălucește umanul carat
Căci lumea comunistă nu e a milei cerești
Trebuie prin muncă s-o desăvîrșești

Mai sînt echilibriști în margine de stele
Ce nu iubesc ale comunismului vele
Revoluția este a noastră, a celor ce sînt
Nu s-a văzut revoluție făcută de negustorii de vînt.

Vasile Andronache

Lumină

O strălucitoare fîntînă
Cu apă nepieritoare
Este lumina aceasta,
De August,
Din care sufletul meu
Își adună puterile.

Zorii tineri
Se sprijină pe o rază
Albastră, de vis,
Legată de țară
Și de noi
Prin adînc de ființă.

De patrie

La marginea albastră
A visului,
Tresare un spațiu
Îmbătat de sudoare
Și de miresme de griu,
Scăldate în rouă.

În această catedrală
A începuturilor,
Mijește soarele
Zilelor noastre,
Într-un dulce senin
Al celor trei culori.

Dumitru Udrea

Sub cer senin

Peste străbuna zare înalte jerbe cresc,
Statornicii de ape albastre la hotare –
Sub cer senin de august eroii împlinesc
Cîmpia logodită cu-a soarelui splendoare.

Ținut cu ceru-albastru în mîndră-nmugurire,
Înfiorînd înaltul stindardului spre soare,
Și visul ce aevea ne poartă spre împlinire
Cu aripi mari de vultur urcînd între popoare !

Picior de plai senin cu roade-mpodobit,
Creşti azi ca o aripă sub care ne zidim,
Cînd chipu-ți de fecioară a-ntinerit
Soarele înalt pe care partid noi îl numim !

Coloane de lumină pe șantier ne-adună,
În forța noastră-i zborul spre vremea de belșug,
Și-un cînt de tinerețe triumfător răsună
Răstălmăcit de viaga adîncă de sub plug !

Ni-i brațul mai statornic ca pietrele cetății
Cînd strălucirea vremii azi cheamă întreg poporul,
În august, înălțați spre zorii libertății,
Noi înfrățiți păşim în rînd cu viitorul !

Ion C. Ștefan

Cu orizonturi clare

Trăim acum un August cu orizonturi clare
Ni-s sufletele flamuri de limpezi bucurii.
Trăiește demnă Țara măreața sărbătoare
Noi imnuri libertății, azi, înălțăm pe glii.

Din steaguri și din steme suride viitorul.
Orașele cu satul de datini se-nfrățesc.
În fapte hărnicia ne înflorește sporul
De vise mari, elanuri și cuget românesc.

Azi, defilăm cu anii de aur ai victoriei
De la tribune Pacea răspunde-n vii scandări.
Noi pagini luminoase adăugăm istoriei
Să strălucim mai tare spre cele patru zări.

Chemare

Prietene din orice colț de lume
Din orice continent sau neam vei fi
Te chem să vii, oricînd cu gînduri bune
În țara mea cu scumpe armonii.

Te voi primi cu pîine și cu sare
Și vin din ploșca marii bucurii,
Cum e un obicei la-ntîmpinare
În țara mea cu scumpe armonii.

Apoi ne vom plimba la braț frățește
În numele înaltei omenii,
Să vezi cum astăzi totul înflorește
În țara mea cu scumpe armonii.

Ne vor primi cetățile solare
Cu vastele cupole argintii
Care surid în fiecare zare
Din țara mea cu scumpe armonii.

Miresmele cîmpiilor de grîne
Și satele sub cer de ciocîrlii
Eterne amintiri îți vor rămîne
Din țara mea cu scumpe armonii.

Și-mi vei șopti cînd ne vor da binețe
Carpații-nalți cu piscuri azurii,
Că n-ai văzut niciunde frumusețe
Ca-n plaiurile scumpei Românii.

Constantin Atomii

Desen de Sabin Ștefănuță

Țara

Liniștea. Țara. Izvoarele albe
Palme lipite pe ugere
Se aud bătăi de inimă atît de sătule
De parcă peste sat ar trece o avalanșă
de fragezi coconi adormiți

Vasile Amarghioalei

Viitor

Te-ai îmbrăcat în straie de lumină,
Tu, țara mea cu aur în priviri,
În zi de August bolta e senină
Pe cerul mîndrei tale deveniri.

E-o fericire fiii să-ți trăiască
La sînul tău pe veci ocrotitor,
Muncind uniți mereu să înflorească
O țară de iubire și de dor.

În holdele întinse și bogate
Un soare cald se scaldă fericit,
Pămîntul tău dă roade minunate,
O, țara mea cu chip întinerit.

Se-nalță-n zare noile columne
În țara mea cu ne-nfricați eroi,
Zidirile de astăzi au un nume
Și numele acesta sîntem noi.

Sîntem ai tăi, cu suflete curate,
Cu brațul dîrz și gînd cutezător,
Să-ți creşti în pace și în demnitate,
Sub cer de August falnic viitor.

Viorel Cosma

Sub semnul lui August

Străvechea mea țară,
în haina ta nouă,
cu sceptrul puterii la piept,
ești însuși poporul
pe soartă de-apururi stăpîn.
Pruncii lui August,
în leagăn de luptă născuți
sînt astăzi bărbați
chipeși și harnici,
cu fapte trecute în stemă.

Ai noștri sînt munții,
ai noștri și codrii,
iar apele repezi
curgînd printre flori
pulsează putere-n uzine.
Carpații părinți
veghează-n mărire
iar holdele, toate,
pe vetrele verii
coc pîinea românului liber.

La vreme de toamnă,
culesul de roade
prin vii și livezi
de mult nu cunoaște
botnița prinsă de gură.
În evul fierbinte,
clădind pentru noi,
urcăm cincinale
cu gîndul la MÎINE,
mereu inspirați.

Sub semnul lui August,
în anii lumină
țara mea crește,
se-nalță columnă
sub cer de azur.

Dreptul meu la viață

Dreptul meu la viață mi l-au visat străbunii
cu pumni înlănțuiți izbind în poarta vieții
și crezul meu de om, pe vetrele Comunii,
mi l-am călit luptînd în numele dreptății.

Cînd sui pe schele-nalte, cu ochii însoriți,
în mine simt puterea atîtor mii eroi
— în cronici și balade în veci de veci slăviți —
ce-mi spun cu glas de tunet : cu tine sîntem noi !

Clădesc ! și actu-mi sacru se-nscrie-n nemurire
căci eu mă știu stăpînul și-al vieții harnic faur ;
prin voia mea, prin vreme, se-nalță în mărire
a vetrei rodnicie și-al ei destin de aur.

Cu steagurile-n frunte, popor de milioane,
prin fiecare an ce vieții-l dăruiește,
temei îi pune casei și-o-nalță-n vii coloane
în țara libertății, ce-n libertate crește.

Ioan Costea

Țară fără sfîrșit

1

Nu. N-am ajuns !...
veneam în păsări migratoare,
în linii frînte-nvrednicite crug,
în visul îndelung
păstrat de buna în fuioare
suite-n pod, pe iarnă timp cernut

2

din văi cu zăngănit de arme,
din cer culeș și răsădit în Voroneț
din urma lancului, pămîntului albită tîmplă,
din pumnul virstei,
din August semeț

3

veneam șoptiți sub sticlă, în icoane,
în floarea-soarelui, în vraf de cărți,
în inimă de neam,
în ritmuri de sudoare,
în unde-i mai acasă
decît oriunde-n alte părți

4

împovărate clipe ne-nspumegau suișul,
fîntîni plonjau în aer – solie de demult –
purtam pe ochi pecetea ne-ntinată
a unui zimbru – țării pavăză și scut

pe o vecie se inscăuna poporul
Columnă-n flăcări, Țară fără de sfîrșit
ne dăltuiau în timp și patosul, și munca
se reurnea Pămîntul, frate regăsit

5

străvechi și dovedite
timpuri
ne privegheau din pietre,
din păduri de cruci,
neostoit
veneam
desprinși din vremea unui Ștefan
din spusa :
„nu se trece pe aici !"

Mircea Șoncuteanu

Ziua întîia

Ziua-imn de victorie,
Ziua răscruce,
Ziua glorie.

Ziua-cărămidă,
Ziua lumină,
Ziua coloană toridă.

Ziua-demnitate,
Ziua flacără
mari veacuri va străbate.

Zi a libertății-întîia,
Ziua instaurării soarelui
pe meleagul nemurit, România.

Cristian Petre-Malu

Inscripție

Dimineața flamurilor roșii,
tricoloru-n zări se desfășoară,
ne privesc din alb de os strămoșii,
August e suflet de vioară.

Douăzeci și trei – o zi carmină,
flacără a-nsimburării noastre –
țării-i pune crinii în grădină
un partid, demiurgicul de astre.

Ceaușescu – dragoste supremă
și Luceafăr nins de Timpul – mire
urcă seva primenirii-n stemă,
plămădire-n visuri și-n iubire.

August. Pe aripi de imn fierbinte
trec coloane-n horbo'ă florală
și le-așteaptă piscul înainte,
în lumini de vrere triumfală.

Ion Socol

REPERE

Identitate și comunicare

Un fapt din domeniul evidenței este acela că nici o cultură matură nu poate trăi înafara circuitului universal al valorilor. Mai mult decît atît, anumite perioade istorice sînt caracterizate printr-o mai acută sensibilitate față de propriile creații numai după ce ele s-au impus pe alte meridiane, forțînd inerțiile de mentalitate artistică de acasă, printr-o largă audiență și prestigiu în fața unui alt mod de a vedea lucrurile. Scriitorii din generația pierdută, după cel dintîi război mondial, au constituit mai întîi un fenomen parizian, iar Faulkner părea o ciudățenie periferică în Statele Unite, atunci cînd Malraux scria despre el că introduce Moira în romanul polițist și că este un mare prozator. Granițele culturale sînt de multe ori altele decît cele de ordin geografic, iar comunicarea necesară între culturi este un fenomen ce caracterizează interdependența națiunilor și popoarelor de astăzi. A nu cunoaște ceea ce se face bine în alte părți este o pierdere a ta, iar nu a celuilalt, este un mod de a-ți confisca dreptul de acces la un patrimoniu de umanitate fără de care nu te poți realiza tu însuți. Va trebui să recunoaștem întotdeauna că deschiderea intelectuală nu este un mod de alienare a propriei identități, ci dimpotrivă, un temei pentru cucerirea demnității adevărate. Provincialismul și îndepărtarea de marile sensuri ale culturii sînt de fapt cele care amenință creația durabilă.

Cultura română a avut dintotdeauna vocația universalității, profesînd de la începuturile sale în epoca modernă un ideal cu mare deschidere umanistă. Publicațiile lui Heliade înregistrează numele cele mai proeminente din literatura europeană a vremii, fiind „la zi", cum s-ar spune, cu tot ceea ce era de calitate în „ideologia" estetică a primei jumătăți de secol al XIX-lea. Pînă și provincialul Ioan Barac a scos reviste în care traducerile și comentariile de literatură străină ocupau un loc important. Se poate spune, fără teamă de a greși, că literatura noastră demonstrează valabilitatea termenului de **Weltliteratur** în chiar anii cînd realitatea lui era elaborată de gînditorii de sorginte goetheeană, care îmbrățișaseră conceptul titanului de la Weimar. O asemenea atitudine, pentru a fi cu adevărat definitorie unei mari literaturi, înseamnă însă în primul rînd un grad de maturitate intelectuală și o capacitate de discriminare între valoare și non-valoare, între modă și artă durabilă, pe care numai solida formație intelectuală și încredere în forțele proprii ale unei mari națiuni o pot avea. Atunci cînd mediul cultural francez dintre cele două războaie revela Americii o generație de prozatori ignorați în țara lor de obîrșie, să nu uităm că Ion Pilat îl traducea pe Saint-John Perse la noi și afirma că autorul lui **Anabasis** este un mare poet, deși critica franceză îl ignora cu desăvîrșire, iar Ion Biberi îl trata pe Kafka în modul în care numai anii de după cel de al doilea război o vor face în Occident. Importante sînt și retîcențele, delimitările de poziții estetice. Ele probează caracterul viu al contactului cu alte culturi, lipsa complexelor, iar nu ignoranța obtuză. G. Călinescu avea o adevărată idiosincrazie față de Jean Cocteau, tocmai în anii cînd scriitorul francez cunoștea cea mai mare vogă, și nu se poate spune că criticul nostru a avut dreptate ? Noi însine nu împărtășim opinia lui A. E. Baconsky față de Saint-John Perse și Pierre Jean Jouve, dar cît de nobilă este atitudinea sa de refuz deferent al marii lor valori, mai edificantă și mai benefică decît admirația bleagă a cutărui idiot peste care s-a răsturnat Biblioteca Babel. E.M. Cioran vorbește în chiar capitala franceză de mediocritatea lui Valéry, stîrnind firești animozități, dar cît de încitantă este neliniștea lui și îndoiala sub care destramă confortul academic al valorilor constituite ?! Dialogul între culturi înseamnă viață adevărată a minții și a spiritului, sub semnul deschiderii care afirmă propria identitate, făcînd-o stimabilă și demnă de luat în considerare.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **LA CONGRESUL DE EPIGRAFIE** de la Atena, știința istorică românească a repurtat un frumos succes, prin cele 7 comunicări prezentate și prin alegerea profesorului D.M. Pippidi în conducerea unei secțiuni. Au fost prezentate comunicări care au trecut în evidență toponimia și istoria culturală și spirituală a Daciei și Moesiei inferioare, iar lucrarea cercetătorului Silviu Sanie de la Iași a fost amplu dezbătută în secțiunea sa. Importante au fost mai ales implicațiile referitoare la tradițiile de rit și la cele culturale din Dacia, care atestă o bogată viață socială ce caracterizează pe strămoșii noștri dinainte de ocupația romană.

● **LITERATURA SENZAȚIONALĂ** care domină piața în unele țări a atins de curînd un nivel al absurdului de neimaginat prin cartea **Akaogare**, realizată de Juro Kara, un cunoscut scriitor japonez, pe baza scrisorilor lui Issei Sagawa, faimosul „canibal", asasinul de la Paris al unei studente olandeze. Intrînd în corespondență cu Sagawa, Juro Kara a compus o carte de colaj, cu comentariile sale ample, punînd pe piață un document al monstruosului din societatea de consum, obținînd în cele din urmă, pînă și faimosul premiu **Akataga**. Criticii au reacționat cu promptitudine, incriminînd exploatarea acestui subiect senzațional în scopuri comerciale. Culmea înspăimîntătorului, la ora actuală se intenționează și realizarea unui film după cartea lui Juro Kara.

● **O INTERESANTĂ** lucrare publică ginditorul american Robert Nozick, **Explicații filozofice**, dezbătută pe larg în recenzii ample, datorită faptului că abordează unele din cele mai importante probleme existențiale, dintr-un punct de vedere ce reunește determinările pozitive ale acțiunilor umane și în același timp pe acelea ale libertății și ale opțiunilor existențiale. Citâm din cronica lui Michael Levin : „Adevărul este că filozofia nu a abandonat niciodată marile dileme ale gîndirii umane. Mai curînd filozofii au învățat cu prețul eșecului că ele pot fi descifrate numai printr-o abordare riguroasă a unor numeroase probleme înguste și tehnice. Să luăm drept exemplu dilema voinței libere. Pentru generații de nespecialiști, această temă a fost tratată într-o manieră pasionantă în cartea lui Tolstoi, Război și pace, în care autorul meditează asupra campaniei lui Napoleon în Rusia. A pierdut oare Napoleon războiul datorită nechibzuințelor sale sau, așa cum argumentează amplu Tolstoi, rezultatul era peste puterile de influență ale voinței umane ? Din nefericire, vivacitatea panoramică a narațiunii estompează și obscurizează răspunsul la această întrebare ridicată de autor".

● **O CARTE DE SOCIOLOGIE** care o provocat senzație este lucrarea lui Kent Auletta, **Clasa de jos**, căreia James Q Wilson îi consacră o foarte favorabilă recenzie. Citâm : „Ar trebui ca această carte excelentă să spulbere pentru totdeauna mitul (promovat deopotrivă de către stingiștii și adepții libertății neîngrădite) conform căruia sărăcia „clasei inferioare" din America — delicvenți tineri care au părăsit prematur școala, mame ce trăiesc și-și întrețin copiii din ajutor social, toxicomani, foști deținuți — este pur și simplu rezultatul faptului că acești oameni au prea puțini bani și prea puține posibilități de a găsi locuri de muncă".

Bulgăr de mărgăritar

Vara intră sub adumbriri de chihlimbaruri și de cocori împodobind răscolitoarele căi ale migrației. S-au copt toate ierburile cîmpiei, busuioaca și tămîioasa podgoriei, miresmele livezilor de meri cufundă lumea în plutiri împerecheate din respirări de toamnă și blînde aduceri aminte din praguri de iunie. Cîmpiile și munții noștri, căptușiți cu mătasea amurgului vegetal, mătase ca un fel de crînguri de torțe ce nu se sting decît sub prăbușirea zăpezilor, plutesc în aerul de mulțumire calmă și statornică din preajma marilor sărbători. Sau poate că sufletul și bulgării de mărgăritar ai inimii imprimă clipelor din aceste zile echilibru și extaz. 23 August este o sărbătoare epică. Rădăcinile neamului românesc se tălmăcesc în vers dur, iar zilele lui de glorie sînt trepte de opal într-un țipăt istoric. 23 August, gîndit la dimineața firului de iarbă, la amiaza spicului de grîu, la înserarea din struguri și la izbucnirea lunii într-o rarişte de brazi, se închipuie în ființa noastră ca o înlănțuire de datini în cadență tumultuoasă – voievozi și pămînturi fără seamăn amplificînd o țară în tipar de pîine coaptă pe foi de hrean – dorul ca o pasăre stranie și invizibilă, singura în zbor fără oprire, nemărginit, ardent în ecouri, lîngă care se adaugă, în armonia darurilor, elegia frunților de geniu aplecate asupra Dunării și asupra Carpaților înnobilați cu brazi, cu oi, cu balada Mioriței, cu securi fulgerînd timpul, cu neatîrnarea ca formă a destinului. Aflîndu-ne mereu acasă, noi n-am fost niciodată o ipoteză, și numai certitudine – a fi, a munci, a trăi, a cînta, a muri, a renaște. Privită din acest punct de vedere, ziua de 23 August, mai înainte de a se constitui în simbol e o sugestie fastuoasă în implicații. E poarta cea mai de seamă prin care ni se vede țara, adică partea noastră de pămînt, de intuiții profunde și rațiune, și pe care ne place, și ne-am obișnuit, s-o numim, pentru totdeauna, libertate cucerită prin luptă.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
34
(1 112)
Simbătă
27 august
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Sentimentul unității

Poporul român a sărbătorit cel de al treizeci și nouălea an al libertății sale. Moment solemn, înălțător, trăit cu toată puterea gîndurilor și sentimentelor noastre esențiale, la tensiunea și cu satisfacția acelor bucurii care mărturisesc o certă conștiință a victoriilor mari, revoluționare, obținute în procesul edificării noii societăți, a noului destin al patriei. Istoria vie, trăită și asumată la scara întregii națiuni, a putut fi văzută simbolic, și nu numai atit, prin acel impresionant sentiment al unității de nezdruncinat căruia poporul, la marea sa sărbătoare, i-a dat un inconfundabil și emoționant relief, expresie a dragostei sale nemărginite față de partid, față de secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Vibrantele manifestări prilejuite de cea de a treizeci și noua aniversare a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, avînd corolar demonstrația oamenilor muncii din Capitală, constituie tot atitea argumente de spirit și faptă pe care, în perspectiva viitoarelor înfăptuiri, toți fiii și fiicele României le-au adus partidului și țării, omagiind munca și creația în libertate și independență, anii cei mai înfloritori din întreaga noastră istorie și cei mai expresivi, totodată, avînd ca emblemă și numindu-se cît se poate de distinct „epoca Ceaușescu". Într-un asemenea larg și generos context, ziua de 23 August a reverberat, cu lumina și sărbătoarea ei, spații noi de conștiință și prefigurează împliniri spre care sînt îndreptate energiile întregii societăți. Hotărîrile Congresului al XII-lea și ale Conferinței Naționale ale partidului, indicațiile și orientările cuprinse în cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la recenta Consfătuire de lucru de la Mangalia reprezintă coordonatele de fond ale momentului politic și social actual, sensul și durata oricărui efort prin care economia, știința și cultura românească vor dobîndi o nouă calitate iar construcția omului nou, făurirea conștiinței sale înaintate, vor cunoaște amplitudinea și dovada înseși a spiritului revoluționar.

Marea noastră sărbătoare națională a prilejuit și exprimarea de către toți oamenii muncii, indiferent de naționalitate, a satisfacției profunde pentru împlinirea a 18 ani de la Congresul al IX-lea al partidului, eveniment care marchează în istorie punctul de început al epocii prezente și se continuă, prin suita tuturor realizărilor obținute, în viitorul dinamic și concret pe care programele adoptate l-au transformat într-un front de lucru deschis pentru toate generațiile și pentru întreaga țară. Această epocă ne cuprinde pe toți, indiferent pe ce tărîm ne-am exersa vocația, în procesul muncii, în știință și cultură, în oricare domeniu al creației materiale și spirituale. Ea are o largă deschidere în timp și acoperă o problematică atît de vastă încît, neîndoielnic, literatura și arta îi vor fi, ca și pînă acum, un inconfundabil și pasionant univers de reflectare. De la edificiul noii societăți, gîndul și inima ne duc la edificiul însuși al lumii, rațiunea păcii și colaborării internaționale trebuie să triumfe pentru salvgardarea umanității. Același arhitect strălucit al construcției noastre s-a dedicat și se dedică pe arena internațională unei munci atît de trebuitoare cum este aceea a păcii și înțelegerii, a respectului independenței și suveranității, pentru asigurarea progresului și civilizației fiecărui popor, ale fiecărei națiuni.

La cea de a treizeci și noua aniversare a eliberării sale sociale și naționale, România constituie unul dintre cele mai îndreptățite argumente ale acestei lumi, o imagine cît se poate de elocventă a libertății și independenței, a voinței de a-și făuri propriul său destin. Contribuind, totodată, prin demersurile președintelui său, la realizarea operei celei mai de preț a popoarelor, pacea și înțelegerea, cooperarea în folosul umanității.

Luceafărul

Scriitorul — un revoluționar la datorie

Mihai Beniuc

Recenta Consfătuire de lucru pe problemele muncii organizatorice și politico-educative de la Mangalia cu masiva sa participare activă la problemele sociale, educative și ideologice, culminînd cu expunerea secretarului general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu, a stîrnit un mare val de avînt în toată țara și la toți oamenii muncii de orice categorie productivă-creatoare, români sau de alte naționalități, cetățeni ai R.S.R. N-a lăsat adunarea indiferenți nici pe adversarii regimului nostru, activi în felul lor, ca fugari și mercenari ai stăpînilor lor de dincolo de granițele României. Ei, interogîndu-se obtuz, s-au întrebat cam așa : „N-ați mai isprăvit cu revoluția ?"

Parcă ei nu știu că revoluția, mai cu seamă dacă pornește de la capitalismul și imperialismul jecmănitor, nu se termină în ore nici în cîteva zile pentru a ajunge prin fazele și etapele socialismului, la desăvîrșirea comunismului ! Știut poate fi, însă, că însăși trecerea pragului din perioada prerevoluționară către cea socialist-revoluționară, prima de multe ori declarată pe nedrept ilegală și necesitînd curaj, pricepere conspirativă, eroism, adeseori jertfa vieții celor ce-s membri ai partidului, a doua, continuînd desființarea oricărei exploatări și rămășițe dăunătoare ale trecutului, fără să lepede, ci valorificînd pentru marile mase ceea ce e moștenire valabilă a secolelor scurse, pentru întregul popor, nu numai pentru privilegiați, obligată prin structura ei marxist-leninistă să creeze condițiile favorabile unui nou mod de viață, cu structuri social-istorice, general educative, libere și la un nivel de trai corespunzător și ridicat, pentru cerințele obștești ale tuturor cetățenilor statului.

Aceasta presupune o nouă conștiință, o nouă atitudine față de muncă, față de bunul obștesc, devenit într-un sens general al tuturor și indeosebi o grijă considerabil sporită și multilaterală cu privire la cadrele lumii muncitoare, și mai ales a tineretului factor decisiv al viitorului țării, al libertății și independenței ei suverane. E vorba deci, pe scurt, de educare, de învățămintele și învățătura ce asigură progresul țării și pacea indispensabilă pentru producția materială și spirituală. Toate acestea sînt sarcini de rezolvat ca probleme vitale, teoretic, prin indicații practice, ideologice și politice, îndrumate și controlate de Partidul Comunist Român.

În legătură cu importanța ei socialist revoluționară și patriotică, adunarea de la Mangalia ca un îndrumar, merită să fie subliniată problema tineretului, desigur în toate domeniile de activitate socială, economică, politică și culturală, eu limitîndu-mă totuși din cadrul celei culturale la cea de membru de partid, definindu-mi viziunea de activitate în învățămîntul superior, cînd am contribuit la educația a foarte numeroase generații, nu mi-am încetat activitatea literară, nici cea de membru de partid, definindu-mi viziunea despre lume și îndatoririle sociale.

Continuare în pag. a 7-a

Ora înaltă a patriei

Sigur cel mai simplu ar fi să spun că în această dimineață, privit de sus, Bucureștiul pare o hartă hidrografică. Liniile subțiri — însă de toate culorile au luat în stăpînire străzile — cu adevărat o împărăție a pietonilor — și au același sens de mișcare ca o adunare de ape, către fluviul cel mare. Apropiată, imaginea pierde, să zicem, din forța ei sugestivă, oferind, în schimb, nenumărate prim-planuri : grupurile de bărbați stau de vorbă cu acea demnitate specifică, mai mulți tăticii grijului și-au adus odraslele și-acum au o sumedenie de probleme pe care încearcă să le rezolve cu mult calm și tact, tinerii își maschează emoția rizind continuu, povestind cîte ceva despre copilăria lor, dînd semn că au suficiente amintiri, fetele își îndreaptă niște cute imaginare regretînd absența unor oglinzi imense în care să se „mireze" în noul costum, în sfîrșit, sportivii fac mișcări de încălzire sau de menținere în formă. Sînt așa-zisele pregătiri, sînt, de fapt, de multe ori, mascări dibace ale unei emoții.

Semnalele fanfarei anunță deschiderea demonstrației. Cei 700 de instrumentiști vor fi la datorie mai bine de 4 ceasuri, și în zecile de melodii interpretate fiecare își va găsi — fiecare grup, fiecare coloană — semnul, căci fanfara are rolul acum și de un discret regizor, punctînd, imprimînd cadența, marcînd trecerea prin vastul platou al pieței a unor meserii, a unor ocupații, a unor alegorii sau simboluri. Onoarea de a deschide demonstrația de 23 August revine gărzilor patriotice — continuatoarele forțelor patriotice care au însoțit armata română în momentul insurecției, care au luat apoi pînă la totala Eliberare. Iar în fruntea gărzilor patriotice se află detașamentul de la Întreprinderea „23 August". Pătrund apoi în piață, în bine știutele uniforme albastre, tinerii care alcătuiesc detașamentele de pregătire pentru apărarea patriei. Cu o gardă de 6 pionieri la drapelul patriei defilează subunități de pionieri — agenți de circulație, pompieri, sanitari, radio-transmisioniști. Emoții, multe emoții, și chipuri întărînd candoarea prin gravitatea afișată. Un semnal de trompeți și piața este inundată de copii. Demonstrația lor îngemănează jocuri, pregătirea, visuri. Fete îmbrăcate în alb purtînd pe eșarfe albastre imaginea globului pămîntesc deasupra cărui zboară porumbeii albi ai păcii dau glas, simbolic, dorinței lor de a trăi în pace pe acest pămînt. Un grup de pionieri oferă flori tovarășului Nicolae Ceaușescu, tovarășei Elena Ceaușescu, celorlalți conducători de partid și de stat. Un șoim, un șoimuleț nu vede nimic dincolo de tribună și tovarășa Elena Ceaușescu îl ridică în brațe.

Demonstrația continuă : coloana muncitorească poartă pe panouri, pe grafice, cu mîndrie munca lor de zi cu zi : sînt înscrise marile succese, sînt menționate angajamentele. Trec muncitorii de la întreprinderi cu tradiții, acolo unde sînt consemnate multe ore fierbinți ale istoriei, trec muncitorii de la întreprinderi ce-și numără existența cu o singură cifră, ridicate în ultimii ani. Sînt acolo, în coloană, mulți, foarte mulți din cunoscuții noștri, prieteni din copilărie ori prieteni din documentări. Îi aflăm purtîndu-și cu mîndrie realizările, îi aflăm atît de siguri de ei printre tovarășii lor de muncă. Reperăm multe, foarte multe întreprinderi. Ne-ar trebui file de istorie spre a le spune devenirea din ultimii ani. Sporul de frumos cu care fiecare a vrut să vină la demonstrație înseamnă tocmai rezultatele lor. Printre spicele de grîu, flori ale soarelui, imagini din agricultură — uniformele albastre de brigadieri. Alături de cooperatorii din sectorul agricol Ilfov se află brigadierii de la Șantierul național al tineretului București-Nord. Unii sînt la prima lor demonstrație, alții la prima lor demonstrație în București. Prezența lor printre cooperatori oferă parcă și mai multă chezășie angajamentelor înscrise pe mari panouri, pentru că o agricultură cu adevărat științifică începe prin a avea un teren agricol neted ca-n palmă, ferit de inundații, ferit de secetă.

Constantin Stan

Continuare în pag. a 6-a

Să-mbraci cămașa țării

Să-mbraci cămașa țării doar o dată
cămașa ei de iarbă și de nuntă
sună porunca nașterii din tată
repetă mama, vocea-i apă sfîntă

cămașa ei din argintate zale
în lacrima coconilor spălată
s-o-mbraci la naștere, o cale
prin care viața-i țării dată

sapi în adînc și scormoni stele
pui bob de grîu în ochi de rouă
zidindu-ți casă pe-un pietriș de jele
ne-arăți luminii în cămașă nouă

să-mbraci cămașa țării doar o dată
cămașa ei de viață și iubire încă
semn de hotar să fii și lege, iată,
grăunte cum renaști copac de stîncă

Ion Iuga

În labirintul istoriei

Este incontestabil că traversăm de cîteva vreme, în plină explozie lirică, un *boom* al romanului ; gen sincretic, devenit vedetă (dar, să recunoaștem, amenințat și de obezitate), romanul incită prin capacitatea de a medita și tentația recuperării unor mari adevăruri istorice. Firească deci competiția sa (uneori corectivă, alteori chiar premergătoare, dezvirginînd spații noi) cu lucrările aparținînd sever istoriografiei noastre, timidă însă în a excava și restaura adevăruri despre noi înșine ce au circulat ciuntite, desigur și cu largul nostru concurs.

Tatuajele nu se lasă la garderobă (Ed. Eminescu, 1982), roman semnat de Francisc Păcurariu, volum masiv, echilibrat, este o asemenea apariție. Prin tematică, el ar părea un obișnuit roman „al obsedantului deceniu", îmbogățind seria volumelor de duzină, vădit inegale, ce au inundat piața literară a ultimilor ani ; moda romanului obsedantist este chiar șablonul unei subspecii de mare succes. Dar *Tatuajele* nu se aliniază acestei literaturi comode, ușor digerabile transferind în prezent, prin clișeizare și oferind construcții artificioase, obsesiile trecutului. Francisc Păcurariu — s-a remarcat deja — polemizează cu *ticurile romanului nostru politic*, adică evită unidimensionalizarea personajelor (acel maniheism caricatural ce a expediat la coșul istoriei literare atîtea titluri din primii ani ai literaturii noastre noi) și jurnalismul brut ; în plus, atent la raporturile planurilor temporale, deși romanul său e o retrospectivă convocînd mai multe voci, el apasă asupra *obsesiilor prezentului*. Onisifor Suciu, un mare demnitar al noului regim e acum, după pensionare, un necunoscut în Orașul din Nord, unde și-a început cariera și unde vrea să-și sărbătorească retragerea, oficios și fastuos ; dar urmele au fost șterse iar trecutul său problematic uitat. În jurul lui a clocotit furtuna în acele timpuri patetice, hrănind mirajul atotputerniciei. Dar puterea sa a dispărut, Onisifor Suciu face parte dintre *noii „foști"* și urmele trecerii sînt amintiri vagi despre o epocă îndepărtată. Plonjînd în adîncul biografiei sale prin rememorările celor care l-au cunoscut, asistăm astfel la devenirea unei personalități politice, proiectată pe marele fundal istoric. Onisifor Suciu face *efortul de a se reintegra în trecut*, în acel trecut cînd, înfometat de putere, posedat de demonul voinței de putere era în „așteptarea ocaziei". El a avut posibilitatea și de a fi nedrept și reconstituirea își îndreaptă reflectoarele tocmai spre *folosirea subiectivă a puterii*, fiind o invitație la realism : discutînd adică principiile prin confruntarea cu faptele, decupînd un comportament autentificat de fapte.

Cronicar al gloriei lui Onisifor, personajul-narator, cunoscut scriitor și jurnalist vrea să

Adrian Dinu Rachieru

Continuare în pag. a 6-a

Un dialog necesar

Libertatea scriitorului de a produce revoluții estetice nu trebuie niciodată să fie mai mare decît capacitatea publicului de a le recepta. Înnoirea limbajului literar fără care, practic, nu se poate vorbi de o „naștere" în cîmpul poeziei și-al prozei, aspirația debutantului ce a marca o mișcare nu doar a temei dar și a modalității de exprimare trebuie să aibă acordul celor ce receptează literatura, altminteri va rămîne o strădanie în sine, o furtună teribilă despre care citim în ziare că s-a petrecut nu știu unde, într-un loc care nu ne interesează, nu ne afectează și nu ne solicită. Furtunile pe care visează să le stîrnească literatura trebuie să-i prindă în vîrtejul lor apt, adeseori, să producă înălțări ale conștiinței tulburătoare, pe cei pentru care la naștere actul literar: publicul, cititorii, „omul de lîngă noi". Să experimentăm, să înnoim, să îndrăznim; dar în văzul și în auzul tuturor. Limbajul noii literaturi să fie o sinteză între motivele literare pe care le vehiculează o generație nouă și capacitatea publicului de a le recepta, iar lucrul acesta nu se petrece printr-o dezertare de la normele creației literare ci printr-un acord nuanțat dar exact cu calitatea spirituală, cu cota de inteligență pe care o are, într-un anume moment, publicul.

Reafirmînd necesitatea fundamentală a modelelor pentru literatură și artă, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, numea, de fapt, una din condițiile perene ale artei și literaturii: consonanța creatorilor cu tipul de umanitate care sintetizează aspirațiile cele mai înalte ale unei anumite epoci istorice ; „Oamenii muncii sînt cei care

Nicolae Velea

Continuare în pag. a 2-a

IN PAGINA A 3-A

O SĂRBĂTOARE A TINERETII COMUNISTE

● „Lumini de August" de Sânziana Pop ● „Un singur mod de a răspunde : munca" de Monica Zvirjinschi ● Poeme de ● Marin Lupșanu și ● Bogdana Boeru

OPINII

Valoare literară

În fulgurantul eseu **Cîteva păreri**, marele I. L. Caragiale, căutînd să înconjure mai de-aproape în cercuri de lumină misterul artei, ajunge la un moment dat la comparația frapantă între insectă și piramidă. „Mă rog, ne spune el în stilul său inimitabil, între o insectă care trăiește o singură zi la umbra unei piramide egiptene și piramida aceea, care este deosebirea cea mai adîncă ? Dimensiunile.? Densitatea și soliditatea structurii materiale ? Durabilitatea în timp? Desigur, nu. Deosebirea cea mai adîncă între ele e că insecta e vie, iar piramida nu. (...) Așa e și cu opera de artă. Ea trebuie să trăiască, să vizeze".

Viața este deci misterul cel mai adînc al artei, desigur viața dată acesteia de talent, cum caută să ne convingă în strălucitoarele secvențe ale eseului său I.L. Caragiale. Ceea ce combate el mai cu tărie este mecanicul, produsul în serie, manieristic, inanimatul, fie și colosal, care se dă drept operă de artă și este luat de multe ori ca atare. Nu-

D. Bălăeț

Continuare în pag. a 6-a

IN ACEST NUMĂR : ● Cronică literară ● la volumul „Meteorologia lecturii" de Radu Petrescu ● semnează Paul Dugneanu ● Glosă de istorie literară ● de Al. Piru ● Viața cărților ● semnează : ● Dan Simonescu ● Constantin Dumitrache ● Constantin Crișan ● „Reci, ursele rotesc pe cer" ● proză de Nicu Filip ● Poeme de Vintilă Ornaru ● Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești ● de Nicolae Ciobanu ● Repere ● de Aurel Dragoș-Munteanu ● Balcanice ● Sport ● de Fănuș Neagu.

CRONICA LITERARĂ

RADU PETRESCU: «Meteorologia lecturii»

Ultima carte a lui Radu Petrescu, ultima din nefericire, in sensul definitiv al cuvintului este un eseu briant, paradoxal, debordind de inteligență și rafinament cultural, uneori pină la arguție, in orice caz provocator, captivant, pe alocuri iritant și, din nou, seducător, profund, indiferent de justețea sau adecvarea unor puncte de vedere. Obiectul volumului, susținut, repet, cu mijloacele eseului este o tentativă de „schiță istorică", mai bine zisă, de tipologizare vag diacronică a literaturii europene. Avem in față, cred, oricit ar părea de ciudat, pentru că vine din partea unui scriitor și nu a unui critic structuralist sau semiotician, prima incercare de istorie literară edificată pe criterii „tel queliste". Nu atit in litera, ceea ce nu este in dezavantajul lucrării, ba dimpotrivă, cit in spiritul lor. Literatura europeană este privită ca un șir de texte ce decurg unele din altele și intrețin relații intre ele (intertextualitatea) avindu-și originea in epopeele homerice pe care le continuă prin deviere, datorită „ereziei" virgiliene. Autorul nu este, in acest punct, suficient de clar, poate și ca urmare a stilului cultivind intenționat elipsa, expresiile obscurizante, paradoxul, de un sclipitor efect artistic dar mai puțin convingătoare in plan critic. Deci, marile opere ulterioare (scriitorul operează un decupaj și un montaj cu citeva din ele presupunind că toate celelalte intră intr-una din paradigmele descrise in carte) s-ar inscrie in „summas homerica" deși, cu *Aeneida*, a cărei tradiție idilică o urmează, s-au abătut de la fiorul tragic al *Iliadei* și *Odisseei*. Sau, tocmai pentru că stau cuminți la umbra pădurii virgiliene, textul homeric fiind singurul ce, in optica scriitorului, in calitate de carte scrisă, pune in abis cartea lumii. Cum este posibil un astfel de proces și, de ce numai epopeile homerice, ne vom intreba imediat. Comentind un pasaj din Iliada („Căci de-aș avea zece limbi și tot pe-atitea guri, glas neistovit și, in piept, inimă de aramă, să-i inșir pe toți incă n-aș putea..."), pasaj in care Homer face singura aluzie la el, din intreg corpul epopeii, Radu Petrescu construiește o, cel puțin, originală ipoteză de lucru in funcție de poziția naratorului față de text: „Cum pe Homer nu ni-l putem imagina fără să forțăm lucrurile, decit destul de sumar, de aproximativ (un mare bătrin orb), spațiul insuși in care această ființă, creatorul Iliadei, trăiește, alături de text, este un spațiu aproximativ, intermediar intre ce numim spațiul real și spațiul fictiv. Funcția acestui spațiu este să lărgească mereu, cu fiecare nou cititor, pină la acoperirea spațiului real, a cărții lumii, și la transformarea, astfel, a ei in text, in jumătatea nescrisă, dar construită, a cărții scrise." (p. 88). Această situare a poetului intr-un spațiu fictiv și non-fictiv totodată, rezultă din descrierea artificială pe care și-o face in pasajul citat. Interpretarea lui Radu Petrescu este de o mare subtilitate și ingeniozitate, dar, vom vedea, nu inatacabilă: „Introducindu-se in Iliada sub chipul monstrului metalic cu zece guri și zece limbi, cu voce de oțel și plămini de aramă (vocea de „oțel" este o echivalare poetică a lui G. Murnu, folosită de R. P., inexistentă in textul homeric — n.n.), sub chipul automatului, Homer califică intreaga lume a ficțiunii sale, nu califică insă, și aici e contrastul suprem pe care rulează poemul, și pe marele bătrin orb din spațiul de lingă text, pentru care personajele din poem sunt ce s-a spus că sunt, pentru zei, oamenii: jucării (...) In sensul de aici, de a-l aduce pe cititor să intre, alături de poet, in spațiul contiguu, intermediar, al textului, jumătatea nescrisă dar construită, și, ca atare, ea insăși text, cititorul devenind astfel, și prin el intreaga carte a vieții, a lumii, text in textul al cărui destin, instanță superioară zeilor, este cel care il scrie." (p. 90). De aici și pină la a considera că toate cărțile următoare, făcind parte din cartea vieții vor fi absorbite de vertijul cărții scrise, adică a epopeilor homerice nu este decit un pas. Generalizare puțin abuzivă pe care, autorul simplificind lucrurile, nu ezită să o facă. De altfel, ne mai putem intreba dacă portretul „robot" a fost făcut de poetul antic pentru a i se căuta adevăratul chip creator in acel spațiu intermediar (intertextual) evocat de Radu Petrescu, sau era o invocație și un procedeu retoric pentru a arăta că este, in relatarea sa, inspirat de zei, concepție atit de răspindită in antichitate. Nu-și incepe oare Homer epopeea chiar cu o invocație către Muza cintului epic? („Cintă, Zeiță, minia lui Ahile, fiul lui Peleu."). Iar Hesiod in Teogonia, 94—104 spune: „Din harul Muzelor și al arcașului Apollo se-ntilnesc pe pămint rapsozi și meșteri de cithară, așa cum din mila lui Zeus se-ntilnesc regi". Dar această premisă este necesară eseistului pentru a da o nouă definiție conceptului de tragic in conformitate cu parametrii textuali ai interpretării sale: „Dacă tragicii greci tindeau a compune ortodox, un text unic cu poemele homerice, e pentru că Homer insuși, deși nu scria pentru teatru, era unul din ai lor prin aceea că ce cinta in poemele lui nu era destinul de luptă și rătăcire al eroilor, ci destinul lor de a lupta și de-a rătăci prin decizia și forța poetică a cuvintelor sale, de a lupta și de a rătăci in cuvintele lui, așa cum personajele de pe scutul lui Ahile nunteau, dansau, se luptau, arau pămintul și vinau in bronzul lucrat de Hefaistos, personaj, la rindu-i, al lui Homer." Și, mai departe: „Am descris singurul sens pe care-l poate avea tragicul in literatură, unde nu este de căutat in catastrofa eroilor conștienți de a fi depășit prin forța lor vitală o limită determinată de voința altor forțe care acționează asemenea lor, ca text, in straturile fabulei, zeii sau istoria, ci in aceea că oricit de vii și deci autonomi ne par, eroii sunt totuși scriși, nu au cum trece de limita aceasta, și scriși in așa fel incit cuvintele din care sunt făcuți construiesc alături de text prezența trupului de aer al celui care ii scrie și care le este astfel destin." Mai mult de atit, personajele știu că sint manipulate de scriitor iar textul compus de el, le este destin implacabil. Argumentul il constituie versurile 783—789, cintul VIII, din Odisseea, unde regele Alcinou, ascultind povestea nenorocirilor aheilor in războiul troian, il consolează spunindu-i că zeii au hotărit astfel, pentru ca eroii să fie apoi, preamăriți in „cintec". După Radu Petrescu, Alcinou „are aerul de a ști că este un personaj al Odiseei" și că este o jucărie in mina scriitorului și nu a zeilor, de unde adevăratul sentiment tragic. Citatul nu mi se pare hotăritor, pasaje asemănătoare pot fi extrase din multe, foarte multe texte, dar interpretarea lui trădează in orice caz un fin spirit speculativ ce merge pină la virtuozitate, al cărui spectacol il admiri dincolo de adevărurile sale. Și, in fond, fără aceste **treceri la limită**, dintr-un infinit intr-altul al cărții, ar mai fi posibilă opera deschisă, și literatura nu s-ar transforma intr-un imens osuar? Radu Petrescu are curajul adevărurilor riscate și ceea ce urmează este o lectură foarte personală a literaturii europene prin opere și autori exponențiali, de la Homer la romanele cavalerești și Cervantes, de la Ariost, Boiardo și Tasso la Stendhal, Flaubert și Joyce, de la Baudelaire și Mallarmé la Eminescu și Caragiale, urmărind ca fir al Ariadnei, in cărțile lor, metafora **lumii ca text și a textului ca lume.** Din această perspectivă este revizuit și conținutul unor concepte ca naturalismul, de pildă, și discreditate citeva locuri comune, cum ar fi „Eminescu, ultimul mare romantic al vremii", poet, pe care autorul il plasează printr-o frumoasă paradă critică, intr-un orizont comun cu Mallarmé și Verlaine. Bineințeles, ideea simbolismului eminescian nu este nouă dar Radu Petrescu ii aduce noi temeiuri. La fel de spectaculoasă este analiza prozei flaubertiene ca un fel de placă turnantă a literaturii europene moderne dar nu cu **Madamme Bovary** sau **l'Education sentimentale** ci cu **La tentation de Saint-Antoine** și **Hérodias**, catalogate pină acum, drept scrieri absolut periferice. In sfirșit, astfel de idei șocant-stimulatoare, de asociații imprevizibile și de formulări paradoxale legate insă de o logică subtextuală, intilnim la tot pasul in eseul lui Radu Petrescu. **Meteorologia lecturii**, cu toate dificultățile unui stil hermetizant (uneori exagerat obscurizat), este o carte desfătătoare.

Paul Dugneanu

ÎNCEPUTURILE LIRICII ROMÂNEȘTI: POEȚII VĂCĂREȘTI

Pentru a face o ediție autentică a textelor Văcăreștilor, trebuie neapărat să pleci de la manuscrisele care le-au păstrat. Acestea se află in Biblioteca Academiei R.S.R., sint multe (nr. 287, 332, 421, 1 651, 313) și trebuie cercetate comparativ și cu mare atenție. Legate in piele, ca niște carnețele, erau scumpe amintiri de familie, prețioase odoare de salon și ca atare au trecut din proprietatea lui Ienache (c. 1740 — 12 iulie 1797) in miinile fiului său Alecu (c. 1769—1800) și al celuilalt fiu **Nicolae** (1784—1826), in fine, moștenite de **Iancu** (1792—1863), fiul lui Alecu. Fiecare dintre aceștia le-a adnotat, le-a copiat din nou, uneori modificindu-le, astfel că numai un cercetător pasionat, consacrat lor, putea defini ce este al unuia și ce este al altuia. Acest cercetător este Cornel Cirstoiu. El și-a inceput studiile despre **arhiva Văcăreștilor** cu lucrarea **Ianache Văcărescu. Viața și opera,** teză de doctorat imprimată in 1974. Volumul ce prezentăm *) continuă studiile incepute trecind, de data aceasta, la publicarea textelor.

Cel mai insemnat dintre Văcărești este Ianache, cel mai prolific, cu opere de esență și de aceea operele lui ocupă cea mai mare parte din volum (p. 83—324): **Observații sau băgări de seamă asupra regulelor și orinduelilor gramaticii rumineşti** (1787). Este prima ediție in transcriere cu litere latine, text integral, cuprinzind și unicul, pe atunci, tratat de poetică. — **Istorie a prea puternicilor impărați otomani** este transmisă după manuscrisele nr. 2905 și 2906, inlăturind din folosință ediția etimologizantă, a lui Papiu-Ilarian, din 1863. Ianache Văcărescu a urmărit altceva decit a urmărit predecesorul său, D. Cantemir in opera lui similară in conținut. Istoria turcilor incepe, in opera lui Văcărescu, cu anul 560 și o sfirșește in 1794, intercalind in ea numeroase știri din istoria Țărilor Române, dar mai ales cu amintiri despre evenimente la care a participat ca martor ocular, știri autobiografice, note diplomatice. Incepind cu „Impărăția lui sultan Mustafa III" și pină la sfirșitul operei (p. 254—310), adică pentru anii 1758—1794, aceste știri românești sint deosebit de interesante.

Ca poet, Ianache cultivă poezia lirică de iubire, cea religioasă (ciclul „moliftelor"), ocazională (laudă cișmelelor). La p. 324, celebrul testament: **Urmașilor mei Văcărești / las vouă moștenire / creșterea limbei românești / Ș-a patriei cinstire.**

Volumul excelează prin noi date biografice ale poeților Văcărești (in special, Alecu), ținind seama de ultimele cercetări publicate de Ariadna și Nestor Camariano. Din poeziile lui Alecu, Cirstoiu editează 26 poezii de dragoste, originale și 8 scrise in limba greacă, in traducerea fratelui său de tată, Nicolae, care-i și prefațează colecția (p. 328—329), iar prefața lui Alecu insuși, la p. 321. Poeziile lui **Nicolae** (numai 8): tot erotice, gen anacreontic, dar mai profunde ca ale lui Alecu — una haiducească, gen popular (**Durda**). Interesante sint scrisorile adresate de Nicolae nepotului său Iancu, al cărui talent și cultură le admiră, dar, ca unchi, il și mustră că-și neglijează indatoririle de „ispravnic nou", ceea ce nu este demn „mai ales de un Văcărescu" (p. 389).

Studiile introductive cuprind multe informații și caracterizări inedite. Glosarul explică sensurile turcismelor, grecismelor și neologismelor care impestrițează vocabularul autorilor. La bibliografia indicată (p. 479—485) adaug un studiu remarcabil al cercetătorului român Nestor Camariano (1909 — 6 iunie 1982): **Athanassios Christopulos, sa vie, son oeuvre et ses rapports avec la culture roumaine,** Thessaloniki, 1981, 341 p. (p. 307—341 planșe). Acest documentat studiu a ajuns abia in 1982 in bibliotecile noastre. Ediția **Poeții Văcărești** este un model de cercetare serioasă, științifică, sobră, care merită a fi cunoscută in cercuri mai largi de cititori.

Dan Simonescu

*) **„Poeții Văcărești (Ianache, Alecu și Nicolae). Opere".** Ediție critică, studiu introductiv, note, glosar, bibliografie și indice, de **Cornel Cirstoiu.**

BREVIAR

■ **FABULE.** In preajma deschiderii noului an școlar, Editura „Ion Creangă" vine in intimpinarea cititorilor cu o nouă apariție circumscrisă literaturii culte de conținut moralizant. Este vorba despre volumul **Fabule**, colecția „Biblioteca școlarului", la a doua ediție, revăzută și adăugită, datorată pasionatului și seriosului istoriograf literar care este Constantin Mohanu. Excelent intocmită (prefață, note, extrase critice semnificative), antologia constituie un mijloc de inițiere in universul de ginduri și reflecții moral-educative imaginat de poeții români ce apelează la mijloacele de expresie și transfigurare alegorică atit de elocvente oferite de străvechiul gen fabulistic. Selecția, riguroasă și tocmai de aceea, exemplară, impune constatarea potrivit căreia, alături de clasicii genului (D. Țichindeal, C. Stamati, Gh. Asachi, Anton Pann, Al. Donici, Grigore Alexandrescu, G. Sion, I.L. Caragiale, Cincinat Pavelescu, Tudor Arghezi, G. Topirceanu etc.), un loc semnificativ se acordă autorilor de azi (Victor Eftimiu, Tudor Măinescu, Aurelian Păunescu, Marcel Breslașu, Ionel Gologan, Aurel Baranga, Nina Cassian, Stelian Filip, Nicolae Pop). Apropo de ultimul dintre autorii citați, să mai notăm că numele său figurează și pe coperta unei incintătoare plachete de **Fabule** (coperta și ilustrațiile, ambele foarte plăcute, aparțin Danei Schobel-Roman), apărută la aceeași editură.

■ **DIALECTICA SPIRITULUI GREC.** Unanim apreciata colecție „Biblioteca de artă" a Editurii Meridiane se imbogățește cu o nouă apariție recentă. De data aceasta este vorba de excepționala lucrare **The Greecks and the Irrational** de E. R. Dodds cunoscutul elenist englez. Cuprinzind șapte compacte despărțituri (ale căror titluri, din unghi tematic, sint ele insele grăitoare **Apărarea lui Agamemnon, Model oniric și model cultural, Șamanii greci și originea puritanismului, Platon, sufletul irațional și conglomeratul moștenit** etc.), două anexe (**Menadism, Teurgie**) și un bogat aparat de note-comentarii, volumul realizează o strălucită sinteză a ceea ce s-ar putea numi fațeta dionisiacă a spiritualității antic-grecești. Versiunea românească este semnată de Catrinel Pleșu, iar prefața (**Hellada intre Logos și Alogon**), succintă și penetrantă, aparține lui Petru Creția.

■ **STRUCTURA PROVERBELOR ROMÂNEȘTI.** După nu de mult apărutul studiu de orientare critic-stilistică al lui Cezar Tabarcea, exegeza actuală consacrată proverbului romnesc inregistrează o nouă contribuție de prestigiu. **Structura proverbelor românești** (Editura științifică și enciclopedică) de Constantin Negreanu. Autorul abordează pasionanta și complexa temă din perspectivă stilistico-lingvistică; de unde și ținuta auster științifică a demersului analitic. Operind in principal cu un generos dar și exigent concept precum acela de **etnocimp**, Constantin Negreanu este interesat de morfologia intrinsec românească a străvechiului și mereu actualului „gen" paremiologic. Numărul textelor abordate este impresionant — 5994, iar distribuirea lor in **etnocimpuri** este sugerată de enunțuri ca acestea, ce dau titlurile celor trei secțiuni analitice ale studiului: **Structura conceptuală, Structura lingvistică, Structura stilistică,** cu numeroasele lor capitole și subcapitole. Fapt demn de menționat, bogatul indice paremiologic oferă o inedită oglindă a tezaurului literar in cauză, distribuit in ordine alfabetică.

Cronicar

Desen de Mihu Vulcănescu

VIAȚA CĂRȚILOR

Elegiac și clasicist

Primele două volume de versuri ale poetului inclus de G. Călinescu intre „Eseniniști" stau — cum se știe — sub semnul avangardei (in special **Virgil Carianopol, poeme** și **Un ocean, o frunte in exil**, acesta din urmă tipărit chiar de editura „Unu"). In baza lor, poetul a fost antologat in **Rumänische Dichtung der Avantgarde** („Kriterion", 1975). Erau, printre piesele acelor prime volume, unele creații in spiritul insurgent al suprarealiștilor, dar acest stil părea (și era) mai degrabă o haină de imprumut (chiar la propriu, in vremea aceea se imprumutau haine „de gală"). Tinărul poet, am impresia, o adopta mai mult pentru a atrage atenția asupra sa, decit pentru că aceasta ar fi fost conformă cu fondul său sufletesc (dovadă fiind și faptul că o va abandona relativ repede). Antologia de acum nu reia acele proteste incendiare (fiindcă asta erau: strigăte de revoltă), ci numai acele poezii care, **à rebours** privindu-i opera, anunță direcția (majoră) a demersului artistic al poetului („Ți-aduci aminte cum striga pădurea după noi?", din cea de-a doua, și „Unde este acel bătrin povățuitor?", din cea de-a treia plachetă). Cu volumul următor, al patrulea, protestul se atenuează, făcind loc regretului, tinguirii, litaniei („Ioana"), toate in tonalități eseniniste („Esenin"). Un anume sentiment de instrăinare in lumea citadină, ca și un umanitarism funciar față de cei sărmani și umili, orientează imaginația spre spațiul natal (**Carte pentru domnițe**), spre universul domestic (**Frunzisul toamnei mele**), spre istorie (**Scară la cer**). Revoltatul din primele versuri era, structural, un elegiac, trăsătură pe care viața i-o accentuează („Nu-s recunoscător lumii, nimic nu mi-a dat. / Ca o hoață, chiar dreptatea și indrăzneala mi-a luat", zice el intr-un „Epitaf"). Aceasta este și factura „Cintecelor interzise" date la iveală in 1967 („cintece" intre care trebuia inclus și „Lăutarul", poezie culeasă in volumul din 1970 și al cărei loc ar fi trebuit să fie, in cartea de față, alături de „Străbunul", „Ecoul", „Cotiga timpului"; derogarea de la criteriul antologării pe volume — criteriu care poate să scoată poemul din timpul creării lui, așezindu-l in alt loc in cronologia operei — ar fi fost, in cazul amintit și in alte citeva, obligatorie). Raportate la afirmația citată din „Epitaf", nu se poate spune că aceste „cintece interzise" n-au „indrăzneală"; este, insă, altfel de indrăzneală decit aceea a clamărilor egocentrice de la inceput de drum. Sentimentul istoriei și conștiința apartenenței la destinul neamului sint, de acum incolo, cel mai bun catalizator al avinturilor sale lirice. Ceea ce fusese „cintec șoptit" in „Cintece interzise" devine, in ciclul „Ceas de taină" (1966), crez — moral și artistic — rostit „fortissimo". Intre numeroase alte poezii foarte cunoscute (intr-o posibilă colecție de „cele mai cunoscute poezii", Virgil Carianopol ocupă in poezia noastră, unul din locurile fruntașe) figurează și capodopera liricii sale „Hermina": „Hermina-i doar un pic de viață. / Un giuvaer ce dă scintei. / Trăiește-n Nordul numai gheată / Și-i prinsă pentru argintul ei. // Ca s-o vineze, vinătorii / Găsesc un golf de gheață-n jur / Și-i dau cu chinoros pereții. / Știind cit ține ea la pur, // Hăitași cu glasuri ca de fiare. / In aerul vibrind sonor. / O-mping apoi, strălucitoare, / Ce intră-n golful lor. // Cu mușchi puternici, temerară, / Cu gheare tari, in teci adinci, / Hermina ar putea să sară, / Să fugă dincolo de stinci. // Decit să-și murdărească insă, / Cu negru, albul ei de har / S-așează pe zăpadă, strinsă, / Și-așteaptă moartea, ca pe-un dar. // E datul ei, ii scrie-n soartă / Să dea cuvint la veșnicii. / Mai bine să lucească moartă / Decit murdară, printre vii." Este crezul moral și artistic al lui Virgil Carianopol. Domeniul predilect al poetului este elegiacul. Regretul de a ajunge (prea) tirziu, ori de a vedea frumusețea risipindu-se, tristețea de a simți timpul trecind — și, odată cu el, viața — pe alături, induioșarea in fața ființelor firave și umile, cintece de despărțire și de regăsire nimbate de o superioară ințelegere a firii, acestea sint temele predilecte ale volumelor de după 1967.

Poezii la fel de cunoscute izvorite dintr-o irepresibilă nostalgie a timpului pierdut, sint, in acest ciclu, „Din viață", „Insemnare", „Cintec de impăcare", construite pe motivul așteptării minate de scepticism. Despărțirea de lucrurile dragi care au mobilat interiorul familial, ori imbătrinirea acestora, tot mai desele inșelări la care este supusă așteptarea, devenirea spre ințelepciune, dar și spre bătrinețe, se consumă in surdină, au, in consecință, volumul muzicii de cameră. Plăcerea de a admira natura se converteste in aceea de a contempla arta („Ramă") și insemnele civilizației vechi („Oala de lut"). Impăcarea cu destinul și cu timpul are o motivație clasică: „De mii de ani, același e-naltul. / Lupta nu curmă, pomii-nfloresc. / Singele trece din unu-n altul / Prin același vad strămoșesc. // Timpul aleargă, anii-l măsoară, / Țărina s-așează pe-naintași. / Copacul se face sicriu sau vioară. / Părinții străbuni și urmași..." („Insemnare", in vol. **Cintece de amurg**). Viața ca un nesfirșit șir de generații, are, dincolo de necazuri și bucurii, dincolo de infringeri și izbinde, frumusețea ei: o frumusețe care iși cere, totuși, tributul ce i se cuvine. Cu **Cintece românești**, arborele vieții se preschimbă in arbore al țării. Suflul tradiționalist dă acum intreaga sa măsură, in poezii precum: „Prezență" („Sint pămint din trupul cald al țării / Sub copita timpului călcat / Mai aud cu singele visării / Chiotele ce m-au frămintat") „Covor românesc", „Cintec pentru cămașa cu riuri", „Mărturisire" și, evident, „Lăutarul" (de care am mai amintit), iar, in volumul următor, „Cintec" („Ii spun lunii Eminescu. / Teiului ii spun la fel. / Peste tot, in țara-mi sfintă, / Orice cintec este el..."), „Droaga morții", „Riul azvirlise" („...Umerii ca-n menghini ii erau striviți. / Pieptul numai spume, sinii răvășiți. / Parcă o tirise un dușman pe brinci. / Parcă o strinsese cineva-ntre stinci"), „Intr-un muzeu" („Deși ne adunăm puterea toată, / Mereu e cineva care ne ține..."), „Plingerea fagului".

Observația și sentința morală, alte dimensiuni ale liricii lui Virgil Carianopol, iși găsesc expresia in poeme precum „Contraste" („Sint bucurii care-ntristează. / Sint intristări ce fericesc...", in **Elegii și elegii**), „Cintec oltenesc" (in **Cintece oltenești**), „Ce-i greu" (**Lumini pentru dragostea mea**), „Adevăruri" (**Peisaj romănesc**), „Pianista oarbă" (**Cintec la plecarea verii**).

Veșmintul acestei lirici este, prin excelență, clasic și se poate spune că secretul seducției versurilor lui Virgil Carianopol in aceasta constă: in a rosti marile și gravele adevăruri ale lumii și ale vieții intr-o limbă de o „simplitate" deconcertantă. Clasicismul expresiei lui este comparabil cu acela al lui Ion Pillat: unda de lirism este decantată pină la transparență.

Volumul de față *) beneficiază de o atentă și competentă prefață semnată de criticul C. Stănescu, care-i fixează locul lui Virgil Carianopol in cadrul ultimei jumătăți de secol de poezie românească.

Constantin Dumitrache

*) **Virgil Carianopol, „Scară la cer", Editura „Minerva", colecția „B.P.T.", 1983.**

Strigătul și șoapta

Exuberant și prodigios, vibrant și patetic, Toma George Maiorescu face parte din familia **vaticinarilor**, chiar și atunci cind — in poemul scurt ca un aforism — iși infășoară glasul in mătase, incercind să ne convingă de faptul că surdina ar fi adevărată. In realitate, pretutindeni in această nouă carte ne intimpină **poemul ca inscenare**, dar nu ca inscenare in sens teatral-spectacologic, in care autorul se preface in regizor public. Pentru bunul motiv că Toma George Maiorescu aduce viața insăși pe scena poeziei, propunindu-ne adesea ceea ce aș numi colajul de viață, adică acele peisaje care ne apar cu atit mai insolite, cu cit le recunoaștem in cruda lor familiaritate polisemantică.

Nu există subiect sau teme apoetice decit pentru poeții lipsiți de talent. Dovada cea mai bună că elogiul pacifismului — și, ipso facto, vehementa condamnare a războiului — este sau poate fi poezie autentică, o descoperim in poemul-inscenare **Cintec de dragoste și grijă pentru Planeta Albastră** (poemă așezată nu intimplător sub emblema unei secțiuni din carte intitulată **Cuvint pentru opțiunea zero**). Informația statistică — așezată adesea intre comparații zguduitoare, ca orice loc comun —, amintirea **albă** a unor scene imbibate de singe și de moarte, alături de altele care infățișează oarba nepăsare in fața „posibilei intoarceri" a războiului, tabloul halucinant al copilăriei mitraliate față in față cu dorința arzătoare a omului de a trăi in viitor, de a depăși ziua de azi — toate aceste imagini iși dau mina intr-un amplu scenariu dramatico-liric in care adevăratul protagonist pare a fi **veghea.** Starea de veghe, conștiința — martoră a poetului ca un clopot de alarmă, eternizind un deziderat străvechi, **Pacea** —, ideal scump omului dintotdeauna — dovadă că evocarea lui vine pe aripa glasului milenar. Foarte inspirată, ideea poetului de a da **omului-afiș** drepturile **choreutului** din dramele antice; el este aici reinstituit in formula modernă a unei pelicule cinematografice: „**Omul-afiș** (insert): AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL PE TERRA: / 55 **milioane morți** / 53 **milioane invalizi**". Inserturi urmate de vocile (I, II, III, IV), și ele, compunind **corul** și **carul** tragic al memoriei: „Vocea I: Revăd coloana de oameni cu gurile astupate de ghips / Vocea II: Femei gravide, burțile spintecate /" urmate de Vocea III care aduce in prim-plan odioasa pasiune și sete (ciclică) a omului de a se autodistruge: „Aud trosnind ruguri, / O, Torquemada, privește-ți ucenicii! / Rugurile lor au cuprins piețele Europei".

Ieșim din acest scenariu cu o imagine de coșmar — in ciuda optimismului pe care conștiința-martor (Poetul) incearcă să-și clădească in final visurile.

Tot un baladesc, dar de altă natură de data aceasta — insinuat in narația vibrantă a peisajelor și eroilor evocați și ei ca stări de suflet — ne intimpină in ciclul **Octombrie in Caraibe.** Uimește și aici pasiunea predominantă a lui Toma George Maiorescu de a converti **istoria** in poetic și **mitos poetic**, și de a preface evenimentul istoric recent in puternice portrete ontologice. Memorabile mi se par in acest sens poemele: **In Muzeul Căpitanilor-Generali, Caniculă, Inscripție pe un colac de salvare,** dar indeosebi **Che.**

Dacă, in poezia axată pe strigăt, ne intimpină adesea ironia crudă, protestatară, polemică — față de „așezările crude ale umanului" cum ar spune Tudor Vianu, —, in poema șoptită ne așteaptă cu brațe generos deschise o atmosferă de cordialitate: poetul ne ia martori imediați la nostalgiile vechi și noi ale **puterii de a comunica a poeziei.** Numai că nostalgia lui ține de sfera calmului in măsura in care poetul se poate face ințeles de la prima privire; se retrage sub aceeași umbrelă nervos-ironică, de sub care privește dezabuzat trecătorii veacului. Și ce vede **poetul despre poet** — pentru a parafraza o temă esențială din **Febra iluziei**, primul ciclu al cărții? Că intr-o lume bintuită de eroare, amenințată de rele apocaliptice, poezia nu mai poate descrie asemenea stări, tocmai fiindcă **le trăiește.**

Visul insuși devine astfel o simplă confuzie a realității: „Totuși / ar fi o eroare să credem / că a fi treaz inseamnă negreșit / să umbli noaptea pe acoperiș (...) cind soneria taie liniștea in două / ca un joagăr / și tu nu știi / ce noi capcane ale somnului / te așteaptă implacabil după ușă".

Cartea lui Toma George Maiorescu nu-ți procură ceea ce s-ar numi o lectură fericită; dar acesta e un unghi de vedere al criticului, să zic așa, tematist. Căci o lectură dificilă — care te ține permanent incordat, fiind imprevizibilă de la o pagină la alta — poate fi uneori mai benefică din punct de vedere intelectual și artistic. O spun cu toată convingerea.

Constantin Crișan

*) **Toma George Maiorescu: „Singur cu ingerul", Editura „Cartea Românească", 1982.**

Glosă de istorie literară

In *Istoria literaturii române de la inceput pină azi* am susținut că prima manifestare literară românească in limba slavonă este *Viața sfintului Ioan cel Nou* de Grigore Țamblac, predicatorul lui Alexandru cel Bun și a fost scrisă la Suceava in 1402. In articolul său din *Luceafărul* nr. 19 (14 mai 1983) „Intiiul scriitor român", Dan Zamfirescu analizind un studiu al lui Dimitrios V. Gonis (Traduceri și prelucrări neogrecești ale Martiriului Sf. Ioan cel Nou din Cetatea Albă alcătuit de Gr. Țamblac) apărut la Sofia in 1980 ajunge la concluzia că Nichifor al Alexandriei, Melatie Sirigul și Nicodim Aghioritul nu au tradus, prelucrat sau rezumat *Viața sfintului Ioan cel Nou* din limba slavonă ci versiunea românească din Cazania mitropolitului Moldovei Varlaam. Traducind la rindul său *Viața sfintului Ioan cel Nou* din slavonă, Varlaam nu dă in titlu numele autorului, mută cetatea Belyi Grad (actualul Kerci din strimtoarea Mării de Azov) la Cetatea Albă și, fiindcă aceasta fusese cucerită in 1484 de turci, preface pe comandantul tătar al localității in turc. Tot Varlaam schimbă data aducerii moaștelor lui Ioan cel Nou din 1402 in 1415 după o interpolare la cronica lui Ureche, transcrisă mai tirziu de Axente Uricariu: „La leatul 6923 (1415) au trimis (Alexandru cel Bun) de au adus cu multă cheltuială și moaștele sfintului mucenic Ioan Novii de la Cetatea Albă". Pe baza acestor fapte, Dan Zamfirescu contestă că Mucenicia sfintului Ioan cel Nou ar fi Grigore Țamblac, deoarece acesta părăsise in 1406 Suceava, chemat de episcopul de Kiev, Ciprian. Dar in textul primitiv al cronicii lui Ureche stătea scris: „Alexandru, care multe lucrure bune au făcut in țară și au zidit 2 mănăstiri mari in Moldova: Bistrița și Moldovița in doi ani ai domniei lui. S-au adus și moștile sfintului mucenic Ioan Novii." Stilul altui copist interpolator, Mihail Călugărul: „In doi ani domnii lui, fiind mai intreg și mai cu minte decit cei trecuți inaintea domnii lui și multe trăgind și rivnind spre folosul sufletului său, adus-au cu mare cheltuială sa din țară păgină, sfintele moștii a marelui mucenic Ioan Novii...". Rezultă că anul aducerii moaștelor e totuși 1402, căci și cele două mănăstiri Moldovița și Sucevița au fost inălțate incă de la inceputul domniei lui Alexandru cel Bun (celei dintii ii dăruia la 31 octombrie 1402 două mori lingă tirgul Baia, a doua exista in 1407). Este adevărat că V. Sl. Kiselcov exclude *Viața sfintului Ioan cel Nou* din scrierile lui Grigore Țamblac, dar alți istorici literari bulgari nu i-o pun la indoială". In 1966 Penio Rusev și Anghel Davidov (Grigorii Țamblac v Rumània i v starata rumânsca literatura), in 1974 Emil Gheorghiev (Tirnovsca cnijova scola), in 1981 Bonio Anghelov (Starobălgarschi pisateli) și alții. Se știe că Grigore Țamblac a fost trimis la Suceava de patriarhul Matei al Constantinopolului la 26 iulie 1401 spre a referi asupra cererii lui Alexandru cel Bun de a se ridica anatema aruncată asupra mitropolitului Moldovei Iosif Mușat. Avea pe atunci sub 40 de ani și rămine in Moldova ca prezviter al marii biserici a Moldovlahiei și predicator al mitropoliei la catedrala Sf. Ioan Botezătorul. Este neindoios că aducerea moaștelor sfintului Ioan cel Nou in țară s-a făcut din indemnul său, ca o dovadă de recunoștință a voevodului pentru bunăvoința patriarhului din Constantinopole față de biserica moldovească. Sfintul a cărui legendă o scrie Grigore Țamblac era originar din Trapezunt, capitala Imperiului fondat de impăratul bizantin Alexie Comnenul, cucerit de la turcii selgiucizi in 1204, desființat de Mahomed al II-lea in 1461. Locuitorii trăiau din negoțul pe mare (Trapezuntul era port pe coasta de sud-est a Mării Negre). O linie maritimă mergea de la Trapezunt la Cetatea Albă de pe coasta vestică a strimtorii de la Marea de Azov, altfel numită și Bosphorus. Ioan, negustorul foarte bogat care a trăit la inceputul secolului al XIX-lea, se imbarcase cu mărfuri pe o corabie genoveză la Trapezunt pentru Bosphorus, atunci in Hanatul Crimeii. Putem deduce din hagiografie că spre a-i confisca marfa, căpitanul corăbiei l-a predat comandantului tătar al orașului drept iscoadă. Pus să treacă la religia tătară, Ioan și-a apărat credința lui, ceea ce a intărit convingerea comandantului tătar că nu venea in cetatea de sub administrația sa cu ginduri bune. L-a martirizat bătindu-l crunt și tirindu-l prin cetate legat de coada unui cal. Il vinduse un catolic, l-a martirizat un păgin (inchinător al soarelui) și-l va ucide un alt necredincios reprezentant al altui cult. Mucenicul e ingropat de trei făpturi ciudate. Cel care l-a decapitat vrea să tragă in el cu arcul, dar ii ințepenesc miinile. Peste mormint se ridică un stilp de foc. Căpitanul incearcă să-i fure cadavrul, dar un preot care visase inainte intimplarea intervine la timp. Corpul neinsuflețit este adus și depus in biserica cetății unde, prefăcut in relicve sfinte, stă 70 de ani. Cu această legendă, fabricată ad-hoc, cu fapte supranaturale, moaștele devin sfinte. Voevodul le achiziționează pentru intărirea credinței supușilor și mai probabil pentru consolidarea relațiilor bisericii sale, amenințată pe de o parte de imixtiunea catolică, ungaro-polonă, ca și de inaintarea păgină, turco-tătară. Grigore Țamblac văzuse căderea sub turci a Târnovei și a Vidinului și scrisese in Serbia inainte de a veni in Moldova, o relațiune despre aducerea moaștelor sfintei Paraschiva Epivatsca din Târnova și Vidin in Serbia, completare la hagiografia patriarhului Eftimie, al cărui elev era și pe care il va elogia și intr-un Cuvint de laudă ca mitropolit al Kievului intre 1414 și 1419. Bonio Anghelov crede că ar fi revenit in Moldova și ar fi murit la mănăstirea Neamț la inceputul lui 1420, an in care Alexandru cel Bun s-a căsătorit cu Rimgaila (Ringala), sora catolică a cneazului Vitold al Litvaniei. La 25 februarie 1418 ținuse in fața papei Martin al V-lea și a cardinalilor săi o cuvintare latină impotriva pericolului otoman, fiind suspectat de adeziune la vederile bisericii romane (vezi Constantin Macev, Grigorii Țamblac, Sofia, 1969). La Conciliul de la Konstanz din 1415 care pusese capăt schismei catolice, Țamblac reprezenta pe Vitold cu al cărui punct de vedere se pusese de acord, trimițind o delegație proprie, Alexandru cel Bun.

Al. Piru

Un dialog necesar

(Urmare din pag. I)

au realizat tot ceea ce am obținut in dezvoltarea socialistă a patriei noastre. Ei sint eroii care trebuie să-și aibă locul in film, in teatru, in poezie, in artă, in literatură, in pictură, in toate domeniile creației artistice! Pe ei trebuie să-i prezentăm!"

Deschiderea acestei atit de drepte interpretări a rostului creației literare este pe măsura vremii in care trăim: un timp al muncii și revoluției. In condițiile dezvoltării socialismului din patria noastră, muncitoare este țara intreagă și intregul popor. Tot ceea ce ne inconjoară este apt a deveni poezie sau proză: problemele agriculturii și ale muncii industriale, problemele științei și tehnicii, firește, urmărite după specificul artei, — nu descriptiv, ci in increngătura lor subtilă și complicată, in stadiul lor de **probleme** ale existenței și devenirii. Pentru că sintem invitați la o ințelegere ADEVĂRATĂ a lumii, nici idilică, „nu este nevoie să infrumusețăm" dar nici nihilistă „să nu vedem putregaiul", o ințelegere revoluționară, in conformitate cu transformările pe care le producem: „Propaganda noastră trebuie să arate cu toată claritatea că socialismul nu este un marș triumfător, ci un drum de luptă și muncă revoluționară", spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu deci, un apel generos la aceleași nobile deziderate de realism, umanism și patriotism, care au caracterizat totdeauna literatura marilor scriitori români și vor lumina și de-acum inainte drumul noilor generații de slujitori ai condeiului și, mai presus decit toate, ai patriei!

O SĂRBĂTOARE A TINEREȚII COMUNISTE

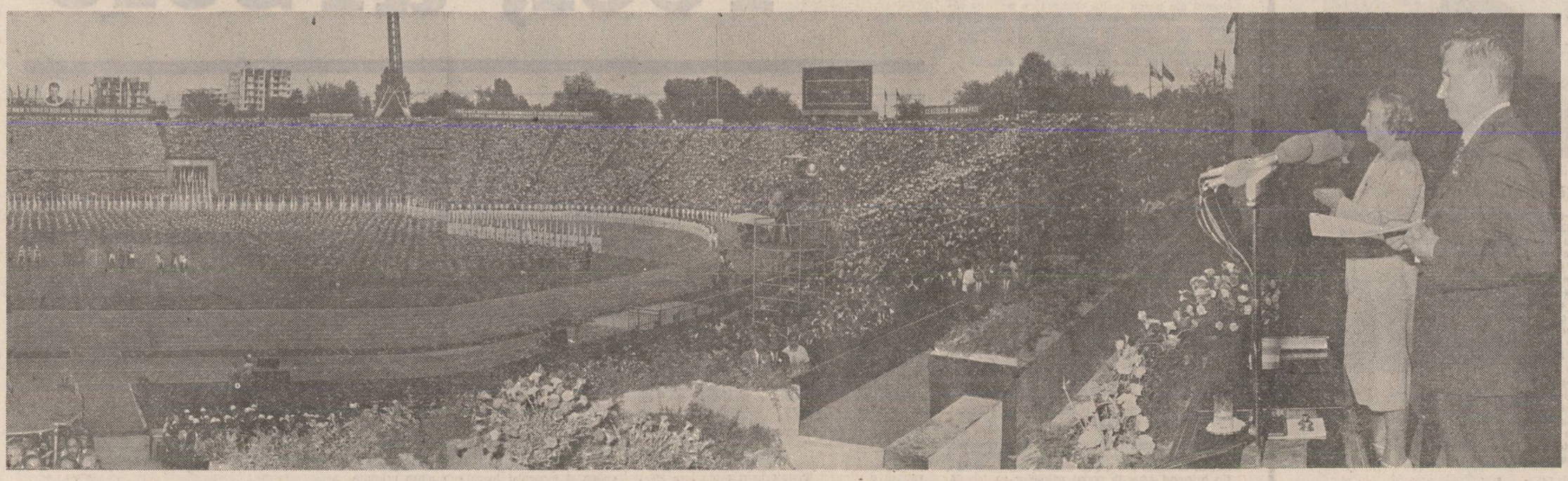

Lumini de August

Eram elevă și mai purtam pelerină și pălărie cu boruri albastre cînd elevii din clasele mari, pentru care afișam cu imensă distincție uniforma, au plecat din oraș. Venise vacanța, dar în parc nu mai cînta nimeni la muzicuță și străzile erau pustii. Un cuvînt aspru, nemaiauzit pînă atunci, un cuvînt cu rezonanță ciudată, rostit zilnic la megafonul din piața orașului ne îmbrăcase idolii în salopete albastre, îi urcase în trenuri și-i trimesese departe, fără să-întoarcă măcar o singură dată capul, despărțindu-se fără pic de tristețe de îmbietoarele întîmplări ale verii și de fiorii primelor întîlniri : șantier, șantierele naționale ale tineretului. Îi ceruse o lume nouă și necunoscută, pe care încercam s-o descoperim din ziare, din buletinele de știri de la radio și, mai ales, din scrisorile care vorbeau despre un univers din piatră și apă, din păduri și prăpăstii, pe care brigadierii o transformau cu lopata și tîrnăcopul în cale ferată și în tunel.

„Hei rup, hei rup, cad munți de fier !"

Intonat cu același entuziasm, după treizeci și cinci de ani, pe stadionul „23 August" din București (construit, și el, tot de tineri) la marea sărbătoare a șantierelor naționale ale tineretului din România, cîntecul brigadierilor mi-a produs aceeași emoție vie cu care, atunci, în urmă cu ani, am participat la întoarcerea elevilor în oraș: doar în cîteva luni crescuseră mai înalți, deveniseră mai puternici, dobîndind o siguranță de sine care făcea ca pămîntul să se cutremure, aerul să se reverse din albii, pimenind organismul străvechiului nostru oraș.

„Hei rup, hei rup, cad munți de fier !"

Presimțisem de pe atunci că ritmul acela susținut și entuziast, nu era doar al tinereții celor ce porniseră cu atîta elan pe șantierele țării — dar și al epocii. Brusc, existența noastră se precipitase, ascultînd de comandamente înalte, care aveau să dinamiteze și timpul și biografia fiecăruia dintre noi.

Foarte repede, chiar în primii ani de studenție bucureșteană, aveam să plec cîntînd și eu, cu același elan și sinceră bucurie, spre taberele de muncă patriotică organizate la sate, în cîmpie, vara, cu prilejul marilor campanii agricole. Nimic n-a egalat, niciodată, felul acela de entuziasm : cuprinși de o nestăvilită euforie munceam pe rupte, angajîndu-ne la îndeletniciri peste puterile noastre, pe care luptam să le ducem la îndeplinire, rupți de oboseală dar fericiți. Anotimpul nu avea arme să ne oprească : nici arșița, nici setea — ci noaptea doar, înserările viorii, încărcate de șoaptele fermecate ale cîmpiei, ne adunau dintre lanuri și ne purtau către casă, cîntînd din toate puterile, pe sub linia prăfuită a orizontului. Dacă străduința noastră a fost de folos, știu doar cei care prin anii șaizeci au condus și organizat campaniile de muncă ale studenților, dar pentru noi, cîștigul net al acelor veri de muncă în colectiv a fost imens : ne-am cunoscut mai bine și am învățat să trăim laolaltă, trecînd prin probe de rezistență fizică și morală pe care mulți nu le-au promovat, iar încordarea pe care am deprins-o atunci nu ne-a mai părăsit niciodată, pentru că era o concentrare de forțe pe care ne-o cerea epoca.

Poate că există și alt drum care nu este drumul entuziasmului. Se poate trăi și normal, ferit, liniștit, — o viață în spatele frontului. Dar marile realizări ale epocii noastre nu se puteau face fără entuziasm. Nici munca grea, de refacere, din primii ani de după război, nici primele obiective industriale și nici redutabilele construcții de astăzi la care în urmă cu două decenii nu îndrăzneam să visăm : barajele, hidrocentralele, metroul, canalul.

Entuziasmul face parte intimă din dezvoltarea socialismului românesc. Un entuziasm conștient, de durată, alimentat de urgența și amploarea excepțională, adesea, a lucrurilor pe care le înfăptuim. El face parte din toate izbînzile noastre și explică starea de eroism : calitatea de a te mobiliza permanent, de a arde constant, la aceeași intensitate, capacitatea de a transforma sensurile existenței imediate în mari iubiri. Pentru că au fost mari iubiri și Salva Vișeu și Agnita-Botorca și Botrul și Bicazul și Argeșul. Priviți-le cum arată și întrebați-i pe cei care le-au construit ; priviți fotografiile colective pe care veteranii șantierelor noastre le fac ori de cîte ori se bate, undeva, în inima munților, un țăruș în pămînt, priviți-le cu atenție și lăsați-i pe cei care vă zîmbesc aburit din clișeele îngălbenite, să vă povestească cu voce tremurată și joasă dacă ar putea să trăiască altfel. Iar cine bate **azi** drumurile șantierelor naționale ale tineretului, știe că tot din dragoste, înainte și înainte de toate, a crescut primul tronson al Canalului Dunăre-Marea Neagră și vor crește și celelalte, pînă în dimineața cînd apele vor acoperi pentru totdeauna numele sutelor de mii de tineri, rămase jos, în albia care va lega pentru eternitate Marea cu Dunărea, din dragoste, **sigur,** fiindcă numai apelînd la sentimentele și la ultrasentimentele sale, un tînăr își poate lăsa adolescența la porțile șantierului îmbrăcînd, chiar în ziua angajării, pielea unui bărbat matur, și numai pentru o dragoste cu mult mai mare decît prima sa dragoste, un adolescent își amînă duminicile, cu fete cu tot, pînă la închiderea șantierului.

Șantierele naționale ale tineretului sînt o realitate românească. Ele au apărut ca o necesitate socială urgentă, care cerea capacități de producție mai mari decît forța de muncă existentă și au crescut pe o disponibilitate afectivă caracteristică poporului nostru — patriotismul, simplu, curat și eficient, (un adevărat elixir care ascute inteligența și întărește moralul, convertind tineri de obîrșie țărănească la cele mai sofisticate profesii tehnice ale secolului XX, reducînd vertiginos termenele normale în care o țară abia pornită pe drumul industrializării și-ar putea permite să realizeze, în absolută autonomie, obiective gigantice). Dar, mai presus decît toate, șantierele naționale ale tineretului au apărut ca urmare a încrederii fundamentale pe care conducerea statului, a partidului, secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, o au în forța de muncă și capacitatea de dăruire a generației tinere. Dealtfel, miile de brigadieri prezenți pe stadionul 23 August din București, delegați la marea sărbătoare a tineretului de pe toate șantierele din țară, au avut bucuria să-și audă faptele elogiate de către chiar președintele țării : „Ceea ce este mai important decît toate construcțiile" spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, „este faptul că tineretul patriei noastre a învățat să muncească și să trăiască în spirit revoluționar, că și-a însușit înalta concepție revoluționară despre lume și viață. În această muncă uriașă, în lupta revoluționară s-a creat un tineret revoluționar, un om nou, constructor conștient al socialismului și comunismului, și aceasta constituie cea mai măreață înfăptuire a revoluției socialiste a partidului nostru !"

După 35 de ani de existență neîntreruptă, șantierele naționale ale tineretului sînt, în peisajul de astăzi al țării, o lume, o lume cu legi obiective și aspre, o mare școală a muncii care de treizeci și cinci de ani selectează cea mai curată extracție de tînăr muncitor și constructor, o splendidă valoare a muncii, pe care acei dintre dumneavoastră care ați întîlnit-o pe șantierele țării, știți cum înnobilează locul străduinței lor, desfășurată la cea mai înaltă profesionalitate, cum disciplinează și cum civilizează prin puterea exemplului zonele în care ajung, cum luminează, vizibil, împlinirea lor omenească, cum se vede, chiar și de la mare distanță, licărind ca un țărm al certitudinii și speranței, îmblînzind, prin minunata lor dăruire, orice obstacole.

Lumea tinerilor de pe șantierele mari și frumoase și grele ale patriei ; o lume vie, puternică și adevărată, o lume pe care mulți o visează dar în care intră doar cei aleși, cei mai buni dintre buni și cei mai dragi dintre dragii băieți și fete, abia desprinși, adeseori, din poala caldă a copilăriei — îmbrăcați în haine de sărbătoare, aliniați în lumina curată a soarelui unei după-amiezi de august, primind omagiul președintelui țării și recunoștința tuturor.

O serbare magnifică, cea mai frumoasă serbare pe care am văzut-o de cînd există stadionul 23 August din București, o serbare plină de fantezie, de farmec și de culori, un adevărat festival al talentului și bunului gust, pentru care și autorii lui și C.C. al U.T.C. care l-a inițiat și supravegheat merită laude — a marcat sărbătorește intrarea în tradiția țării, în fiecare a treia duminică din luna august, de-acum înainte, a Zilei tinerilor brigadieri.

Fie ca vara să ardă întotdeauna în zîmbetul și în faptele lor !

Sânziana Pop

Argintul viu

Unde sînt salopetele lor albastre și se pare că văzduhul s-a lăsat pe pămînt
asemeni păsărilor pe corăbii în marile călătorii
în fața cărora tresare nostalgia din adîncul ființei noastre
de parcă cineva ne-ar pune explozibil pe suflet.
O, împușcăturile cu dinamită cînd stîncile devin granule aurifere susurînd în clepsidră,
de la mari depărtări dacă le auzi îți vine a crede
că ploile verii se vestesc deasupra cîmpiei prin tunete
și spice cu pieptul dezgolit susțin tot cerul pe frunte.
Constelația căștilor albe egale-n lumină cu stelele
și constelația palmelor aspre asemănătoare podișurilor
două polarități ale aceluiași mod de a fi : tinerețe non-stop.
Ciorapi uscîndu-se pe bărăci, mașini duhnind a motorină
precum cerul a stele. Băieți cu pleoapele înzăpezite de calcar
amintind chipul morarilor patriarhali din satul natal
unde trimit scrisori nesfîrșite asemeni ploilor de toamnă
cînd începe epoca ierburilor tămăduitoare și a lecturii în propriul suflet-
scrisori troznind de dragoste ca o carabie doldora de mirodenii.
În preajma lor și piatra învață să zboare cîntînd
iar stelele pînă dimineața tîrziu bat din aripi greoi ca niște dropii prinse de polei,
în preajma lor te simți tu însuți și toată istoria neamului tău
îți năvălește-n artere cu acea simplitate cu care
aerul pur deschide ferestrele în aprilie
cînd sub formula magică a primăverii sar mahalalele lumii în aer
căci viața lor se vede cu ochiul liber și din trecut și din viitor
măreață în firescul ei cum e o cîmpie înverzită
pe care o confunzi cu un fluture enorm sau cu propria-ți copilărie
la care te întorci din cînd în cînd
Oh, uneori sprijină malul abrupt cu pieptul și acolo
va crește un arbore tînăr rămînînd peste iarnă-nfrunzit
și Luna va fi o pasăre cu aripi de piatră în care poți sculpta
un cîntec fără sfîrșit pendulînd între cer și pămînt
la lumina căruia nopțile se topesc și în locul stelelor licăresc.
inimile lor asemeni torțelor antice.

Marin Lupșanu

Onomastica soarelui

Foi de porumb ne taie prin veșminte
Cînd roua-i sîngele prin văi,
Rana nu mă ține minte
Pe cîmpul ars atunci între văpăi.

Fîntîna ce-a-mbrăcat bărbații
În seva țării nu mă știe
Creștea nădejdea și Carpații
În palma mea-ncercau să scrie

Solară zi-n aprinsul soare
Și-n rănița soldatului o stea
Din care semnul vieții să coboare
Lumina-libertate arzînd în ea.

Bogdana Boeru

Desen de Raluca Grigorcea

Un singur mod de a răspunde: munca

Vineri, 19 august, am intrat în stadionul „23 August" cam cu o oră înaintea începerii marii manifestări închinată aniversării primelor șantiere naționale ale tinerilor. M-am găsit imediat printre prieteni — o mulțime de brigadieri pe care-i cunoscusem în timpul reportajelor pe șantierele unde lucrau. M-au înconjurat cu bucurie : „Cînd mai veniți pe la Porțile de Fier ?" Pe bănci, amestecați printre salopetele albastre ale tinerilor, îi descopăr pe veterani — foștii brigadieri. Oameni cu tîmplele albe dar cu priviri surprinzător de vii. Brigadierii de azi și brigadierii de ieri au mii de întrebări să-și pună. Le pare bine că se întîlnesc, că se cunosc, că se află aici. O atmosferă de sărbătoare. De sărbătoare care nu-și știe încă numele. După cîteva ceasuri, cînd urmele jerbelor de artificii se topesc în cerneala nopții, toată lumea din stadion știe că a trăit această primă *zi a brigadierilor.*

— V-ați gîndit vreodată, tovarășe *Grigore Daia,* pe cînd erați comandant la Salva Vișeu, că va veni o clipă cînd în calendar va exista „Ziua brigadierului" ?

— Nu, sincer să fiu, nu m-am gîndit. Acum, cînd președintele țării ne-a dăruit această sărbătoare, mi se pare atît de firesc, o idee atît de apropiată. Mă și mir că nu ne-am gîndit. O zi a brigadierilor... Și un monument. Sînt foarte emoționat.

— Eu văd în monumentul acesta un răspuns. Pînă acum, dumneavoastră, brigadierii, ați construit monumente, fel de fel de monumente — defilee, poduri, hidrocentrale — pentru noi toți. Acum, cineva, un artist (sau niște artiști) va construi în numele țării un monument pentru dumneavoastră. Un monument care va aminti generațiilor viitoare tot ce au făcut brigadierii pentru țară...

— Aș vrea să-mi înțelegeți bucuria și emoția : atunci, în primii ani de șantier, după ce am văzut ce sîntem în stare, nu ne-am mai temut niciodată că se va șterge amintirea muncii noastre ! Am săpat doar în stîncă un drum care va dăinui peste secole. Monumentul la care s-a referit astăzi secretarul general al partidului și această „zi a brigadierului" sînt pentru noi mai mult decît o garanție a neuitării. Sînt o recunoaștere — prin vocea cea mai autorizată a țării — a însemnătății eforturilor pe care le-am făcut, a puterii noastre de a construi o lume nouă.

— Ce v-a determinat pe dumneavoastră, pe tineri în general, să porniți spre primele șantiere ?

— Credința într-un ideal. După ani de dezamăgiri, partidul a oferit generației tinere de atunci un scop în viață. Țara era distrusă de război, economia la pămînt. A fost de ajuns un singur cuvînt. Astăzi, pe „23 August", am retrăit filmul tinereții mele ascultîndu-l pe tovarășul Nicolae Ceaușescu. Așa a fost — după o luptă grea, a început altă luptă grea. După război — bătălia pentru refacerea țării. Tineri muncitori, țărani, intelectuali au venit cu miile spre șantiere. Simțeam că avem forța să schimbăm lumea și vedeam în șantiere locul unde se va aprinde scînteia acestei schimbări. Cînd l-am auzit pe tovarășul Nicolae Ceaușescu spunînd (nu știu dacă citez exact) : *priviți patria, nu mai există sat sau oraș unde să nu se vadă munca poporului, a tinerilor,* am tresărit. Este singurul lucru pe care l-am dorit ca brigadier, să se vadă că am trăit anii aceia fierbinți și că am fost la înălțimea lor. Vă este poate greu să mă înțelegeți. Vremurile erau cu totul altele. Am dat piept cu lipsuri de care nici nu-mi mai vine să vorbesc. Poate părea exagerat, dar nimeni nu-și punea problema ce mănîncă, ce îmbracă, unde doarme... Singurul lucru care ne frămînta era să facem față marei prinsori pe care o făcusem cu istoria. Și acum, iată, trăim ziua cînd însuși președintele țării îndeamnă întregul popor să privească harta ca să se convingă de capacitatea creatoare a tineretului. O demonstrație mai clară, în cuvinte mai puține, nu putea exista !

— Ați vizitat șantierele generației noastre ?

— Nu încă. Nu știu cum s-a întîmplat, dar viața cu treburile ei... Astăzi am primit însă nouă invitații ! De la toate șantierele. Trebuie să le onorez.

— Iată, tovarășe *Ion Gheorghe,* că ne întîlnim pentru a treia oară.

— Exact. Prima întîlnire a fost în iunie, în șantier. S-a nimerit să veniți într-o zi în care ne dăduse de furcă o inundație. Asta nu se uită ! A doua oară ne-am văzut tot într-o zi memorabilă (dar fără necazuri), cînd ne pregăteam să deschidem lucrările la varianta Poarta Albă — Midia Năvodari. Și a treia oară aici, pe stadion...

— De data aceasta, la o mare sărbătoare. V-am privit cînd secretarul general al partidului a vorbit despre succesele tinerilor de la Canalul Dunăre-Marea Neagră. Voiam să văd cum primește un brigadier o apreciere atît de elogioasă.

— Tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost de mai multe ori la noi, la Canal. Ne cunoaște bine munca, de fiecare dată ne-a spus direct cum apreciază eforturile noastre. Astăzi, însă, pe stadionul cu cîteva zeci de mii de oameni ni se părea că absolut toată lumea și-a întors ochii spre noi. O senzație fantastică ! După ce s-a terminat și spectacolul, toți, ca și dumneavoastră, ne întrebau ce am simțit cînd am auzit vorbele secretarului general al partidului. Noi eram atît de emoționați că nu prea știam ce să răspundem. Desigur, o mare bucurie, o încredere în forțele noastre, un nou curaj pentru noua încercare ce ne așteaptă.

— Cînd a luat cuvîntul Nicolae Ivanov, comandantul șantierului, a anunțat că, în cinstea marii sărbători, brigadierii de la Canal au deschis un nou front de lucru la varianta Poarta Albă-Midia Năvodari.

— Chiar ieri am avut o mică festivitate. Artera principală a Canalului este aproape gata. O parte dintre brigadieri au rămas acolo, alături de celelalte colective de oameni ai muncii, să finiseze albia, iar noi ne-am mutat la varianta, am înălțat steagul de brigadier și ne-am apucat de lucru.

— Au fost grei acești 8 ani de cînd munciți la Canal ?

— Nu prea am avut timp să iau seama la greutăți. Totuși, comparativ cu alte șantiere, a fost mai greu. Cînd am venit, nu eram un începător, aveam în urma mea defileul Jiului. Dar Canalul m-a șocat, așa cum șochează pe oricine. În primul rînd, vastitatea lucrării. Am avut și momente cînd ne întrebam foarte serios dacă vom reuși. Pe urmă, zona noastră, a tineretului, a fost și cea mai grea. Am lucrat pe platou, în munții de cretă. Ați văzut cu ce greutate se sapă, ce anevoios cedă roca. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat acest lucru astăzi cînd a spus: *tinerii au avut de executat un tronson important care a fost dintre cele mai grele, dar s-au achitat cu cinste de misiune.* Cuvinte ca acestea nu se uită.

— Am văzut că aici, în stadion, în jurul dumneavoastră, al brigadierilor de la Canal, s-a strîns foarte multă lume, și brigadieri de pe alte șantiere, și alți invitați...

— Este ceva deosebit să fii brigadier chiar la Canalul Dunăre-Marea Neagră ! Sînt, în momentul de față, 9 șantiere, toate foarte importante și pentru economia națională și pentru focarul de educație pe care-l reprezintă. Chiar în contextul acesta, Canalul este o lucrare de excepție. Este, zic eu, lucrarea reprezentativă pentru generația noastră. Pentru condițiile deosebite în care s-a lucrat, pentru tehnicitate, pentru școala de curaj pe care au făcut-o peste 45 000 de tineri. Oamenii au aflat despre toate acestea și sînt curioși să ne cunoască.

— Ce veți face cînd vă întoarceți în șantier?

— În primul rînd o să răspundem la întrebările colegilor. Pînă ajungem, toți vor ști de la televizor ce a spus tovarășul Nicolae Ceaușescu, dar ne vor cere să repetăm. Va trebui și să descriem atmosfera de aici. Apoi vom trece la lucru. Brigadierii au — de cînd a apărut cuvîntul acesta în țară — un singur mod de a răspunde încrederii ce li se arată : munca. Numai în cinstea marii sărbători de la 23 August ne-am angajat să excavăm la varianta Poarta Albă-Midia Năvodari 50 000 mc depășind astfel cu 15 la sută sarcinile de plan. Și ne așteaptă 9 milioane de metri cubi ! Nouă, tinerilor, ne-a revenit cinstea să inaugurăm lucrările acestui tronson, vrem ca acest lucru să aibă semnificația unui angajament de onoare !

Monica Zvirjinschi

vintilă ornaru

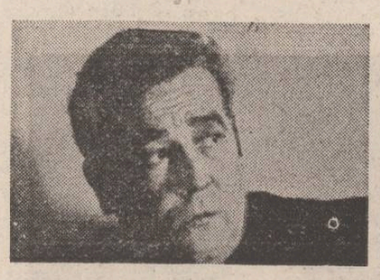

Accident II

M-am abătut de la legea
12345678912345...
(cea care prevede că e imoral să zimbești
înainte de apusul soarelui),
și, nerespectînd legea,
am alunecat în neant
De aici o fractură serioasă
la cutia albastră a amintirii
și de două milenii zac,
imobilizat,
cu sufletul în ghips.
Și bietul meu suflet,
cu ochii lui,
căprui,
privește fix
către un singur punct cardinal
așezat ca un neg
pe obrazul ferestrei.
Iată în ce s-a travestit Ea,
Steaua mea polară.

Ferestrele...

Ferestrele au suflet și rostire,
nu sînt doar stiluri și geometrie,
subiecte-s de gîlceavă și trufie,
ori de sardanapalică iubire.

Ferestrele-s precum o panoplie
cu arme fulgerînd și-n amintire.
Sub ele-s nevăzute cimitire,
Deasupra lor aurorile tămîie.

Ca o fereastră nu-i nimic pe lume
și mai ales cînd vezi că se aprinde
romantic pentru tine doar anume

la ceas păgîn de vifor și colinde...
Doar mie-n veci fereastra blestemată
mi s-a rostit ca ochi de cazemată.

Odă...

Dimineața, la amiazi, la cină,
ne-am hrănit cu ceapă de grădină.

C-un ulcior cu apă și c-o ceapă,
o vecie am pornit la sapă,

Și la nuntă și la parastas
chefuri lungi cu ceapa-n față-am tras.

Mintea mea nu poate să priceapă
că se poate viață fără ceapă.

Vina de mi-o trageți dintre case,
singele-mi a ceapă amiroase.

Dacă-mi scot strămoșii toți din groapă,
le-amiroase oasele a ceapă.

Mult se-ntreabă capul meu cel prost :
fără ceapă, Doamne, ce-am fi fost ? !

Adio cai...

Adio cai, adio dulci iluzii,
prin amintiri zălude galopați,
v-au înghițit la o răscruce duzii
pe-un drum între Paris și Căciulați.

Adio cai, adio dulci iluzii,
alexandrine gesturi de bazalt,
vindecătoare — de dureri — infuzii,
vă simt galopul faust sub asfalt.

Adio cai, adio dulci iluzii,
potcoavele vi le-a furat un zeu
și după ploi, drept mitice concluzii,
pe cer le arcuiește curcubeu.

Ce frumoși sîntem după!...

Ce frumoși și buni sîntem după...
Ca o flanelă, iarna, ori ca o supă.
Rudele, cunoscuții, vecinii,
ne vorbesc de bine
fără rușine :
cică-am fost și-am dres
și că-i păcat mare c-am ajuns la deces...
Iubitele ne regretă cu glas tare
ca pe niște amanți fabuloși,
și dac-am fost strîmbi și urîți
ne văd drepți și frumoși !
Numai copiii sînt sinceri
și întreabă cu sfîntă naivitate :
da, de ce și-a dat, nenea, cu roșu pe buze
și de ce s-a așezat ca un maimuțoi în cutie ?!
— Pentru că, nenea pleacă într-o străinătate
și n-o să mai vie....
— Păi, dacă-i pe-așa o să ne trimită
dangarezi și gumă de mestecat.
— O să vă trimită
dacă n-o să uite de unde-a plecat...

Ce frumoși și buni sîntem după...

reci, ursele

nicu filip

Într-o Vineri, era dimineață cu lumină înaltă, adia din stejeriș o pală de vînt cînd tăta a pornit cu bătrînii la cula Pietrii Albe din Cerneți. Au tăiat cu pasul greu văluguile cusute cu răchiți, cu zmîceaua ruginie, urcînd la deal pe sub arini. Sub umărul pădurii zidirea ridică un foișor. Din pilcurile de nuci păreții lumină alb sub coperișul de șindrilă dată cu catran. Foișorul vede pînă la Dunăre departe. Stîlpi de gorun ciopliți din bardă înalță clădirea pe bolți de cărămidă. Mușcate cu vrejul ca sticla înconjoară contraforții legați cu var negru, tătăresc. Din ocnița de veghe straja stă gata să trimeată glonțul șarpelui arătat printre răsuri.

Ne întîmpină un cuc. Cheamă din alunet.

— Cîntă din spate.

— Auzi ?

— Zice de moarte.

— Să crape cine știu eu, c-a supt la mă-sa lapte șerpesc.

Slugerul cosea la niște hamuri. Cum ne-a văzut, s-a sculat și s-a îndreptat de șale. Ochii i-au prins a ride, poftind ca să intrăm.

Tata le înșiră pe toate. Relele, că bune nu sînt. Bătrînii clatină din cap, încuviințînd.

— Așa e ?

— Așa.

— Acu, ce facem ?

— Dumita ce zici ?

— Vorba nu-i asta ; îi lăsăm ?

— Nu.

— Nu ?

— Nu ! Ne-am pus capu' cu moartea, că d-asta am venit.

— Hrisov aveți ?

— Avem.

— Unde-i ?

Pătru se desface la suman de un lănțug, bagă mîna sub cămașă și scoate o teacă scorojită.

— Ia-l, zice.

Slugerul îl ia, îl despăturește. Buzele se mișcă, închipuind în mișcarea lor cuvinte.

— Zaharie, știi ce zice înăntru ?

— Știu.

— Carte știi ?

— Nu. Da-l știu d-a rostu. Cuvînt de cuvînt.

— Pătrule, și dumita ?

— Și.

Îi privește unu cîte unu cu ochi de cremene. Parcă îi vede întîia oară. O vînă i se bate la tîmpla dreaptă. Mă uit la mîinile lui, puternice, țin hrisovul adus în podul palmelor cu fereală, zici că duce sărutării un copil. Stă scris acolo, pe pielea argăsită de lup, dreptu nostru bătrîn; și lupta de la Posada tot acolo stă ; întîiul cuvînt, de vechi, a ruginit. Din roș bate în cărămiziu. Scrisa — șiruri de furnici — e rostuită în caturi.

Cînd pleci capu', n-aștepta minuni. De ridicat, trebuie să-l ridici singur.

Vladimirescu, citind, a amuțit.

Lasă hrisovu. Ia pravila, o desface din încuietori și o întoarce pe toate fețele. Se lasă în el o liniște mare — puterea risului cînd dă să sară.

— Vrea să vă scoată din pămînturi.

— Poate ?

— Poate.

— Ce facem ?

— O dăm cu legea.

— N-ajută.

— N-ajută, îl tăiem.

Tata îi soarbe vorbele, închide ochii, strîngînd din fălci.

— Tudore, vii cu noi ?

— Viu.

— E viață și moarte.

— Știu. Popoarele au stăpînii pe care îi merită. Am ajuns în bătătura noastră slugi. Nu sîntem uniți, asta e puterea lor.

— Țară bogată și n-ai ce da la copii !

— Scutură cojocu' de păduchi !

— Să arză cu toții.

— Și vodă ?

— Și.

— A făgăduit să îndrepte lucrurile, — s-aude unu.

— Pe șarpe să nu-l crezi. Cum îl slăbești, te

mușcă. *Ei sînt tagma jefuitorilor. Averile rău agonisite să se ia.*

— Cînd ?

— Acu. Nu dai piinea din mînă pe vorbe.

— Și turcu ?

— E departe. Trimitem solie la raia și-l umplem pe vizir.

— Peșcheș ?

— Da; ce ?

— Și Țaru ?

—Ăsta e tartoru ; îl știu și știu ce vrea. Unde pune cizma, pusă rămîne ; n-o mai ia. Zice că te-ajută.

— Am dus greu' pentru el. Am bătut război cu Sultanul șase ani la șir. Unde a fost moartea mai grea, ne-a împins pe noi. Nu i-am cerut nimica : nici să ne zică, nici să ne dea. La-nghesuială, Alexandru ce să facă ? A luat de la turc ce turcu nu avea.

— Cînd s-a văzut cu sacii în car, nu ne-a mai cunoscut, ș-acu ne cere să-l iubim. Frate-miu Ion, c-a murit la Fet-Islam pentru el, s-ar răscoli în groapă să vază. Șade-n arcul porții Cetății Albe stema puterii marelui Ștefan. Piatra nu uită. O spală ploi, o albesc zăpezi, o zvîntă vînturi și vipiile verii. Zimbrul odihnind între coarne steaua Moldovei se sprijină p-un scut.

— Lasă-l. E și el ortodox, creștin d-al nostru.

— O fi, nu zic, da' închinat la drac.

Știam că pe bogat nu-l satură nici moartea, da' nu ne-am lăsat.

Am bătut cu toiagul durerii la uși.

Ușile surde au rămas.

A venit sub o seară un vătășel ; a zuruit toba să ne înfățișăm la judecată. Tira după el și doi seimeni, chip să vedem că-i stăpînirea.

Ne-am înfățișat divanului la soroc. În față bărbații, noi mai la spate, după ei.

Slugerul cere cuvînt.

Glasul taie picla acră de tutun. Are umerii peste măsură de lați. Însoțind vorba cu mîna, văd că e stîngaci. Pistoalele și sabia le-a lăsat la ceaușî, cum cere rînduiala.

Ciocoiul stă adîncit în jilț cu spătar răsucit și catifele. Ai noștri, în picioare, frămîntă căciulile-n pălmi. Vladimirescu s-a înfierbîntat. Divaniții îl ascultă din stranele lor înalte, călugărești. Privesc în gol, clătinînd în silă înșlice mari, tivite cu samururi. Unde-i puterea, și lingăii. Unu, un uscat ca un căpăstru, își mîngîie barba roșcată, rînjind. Mă uit la ei, la fiecare, și mă trezesc că frămînt prășeaua la cuțit. Încolțește în mine sămînța de bărbat. Sînt o nebună. Știu.

Pătru cere lege peste lege, înfățișînd judecății doisprezece bătrîni să întărească dreptatea cu jurămînt. Suntem țărani, da' liberi, nu clăcași. Pămînturile sînt ale noastre, moștinâ din bătrîni.

— Ce pravilă e asta ? prinde limbă roșcatul.

— Domnia ta n-o știi ? smuci Vladimirescu cu-o uitătură rea.

— Nu.

— E obicelul pămîntului.

— Așa ?

— Așa.

— Unde stă scris ?

— S-a scris singur.

— Unde ?

— În carnea lui și-n carnea mea. În oamenii pe care-i vezi.

— Dai ocol la întrebare !

— Nu dau.

— Ba dai !

— Nu dau că n-am dece.

— Îndrăznești prea mult.

— Că ridic toiagul cînd șarpele mă mușcă la călcîiu ?

Vorbele cad neargăsite, reci.

Racoviteanu —că și-a schimbat numele, putoarea — se știa tare, lunecase plocoane grele la judecători, tocindu-le pragul zi după zi.

Noi n-avem ce pune în linguri. Ai mici mîncau tărîță dată la pivă cu jir, coap'a la țăst. Noroc de capra Leanii, că fără ea mureau.

Slugerul le știe pe toate. Îl durea durerea noastră și lacrima îi stă în gît. Bătuse țărinile în trapul mărunt al armășarului ; la ripa lui Izrail, la răsărit, piatra hotarului e înfiptă în locul ei, gîrla curge în matcă cu sforul neschimbat, calea vitelor, bătută în copite, duce la gorun. În zmîrcuri și-au spart tătarii iureșul, tăiați de ăi bătrîni.

Hotarele sînt nestricate.

Dreptatea a mîncat-o lupii.

Toamna a fost lungă. Liliacul a dat floare a doua oară, gutuii anină aur pălit în crengi, soriți în vîlcele calde, ferite de vînt. Ai noștri își înnoadă spinările pe plug. Jugul taie ceafa boilor, piele și os. Palmele țin cormana strîns.

Clădit pe tălpi de piatră, conacul Racoviteanului privește încruntat de sub ștejari. Sub coperișul curs în două ape, ține în pumn salbele de sate. Ferestrele pîndesc în patru zări. Odăile stau căptușite cu miros de casă veche, umbrit de tutunurile întrate, dulci, în catifele. Lambriuri de cireș îmbracă zidurile pînă la bagdadie, sus. Podeaua soarbe în covoare suspinul roabelor și pașii. Nu simți mîna de femeie ; totul e mohorît : jilțurile tapisate cu brocarturi, mesele încrustate cu fir de argint și plumb, rafturile gemînd de pergamente de la Buchara și Damasc, potop de cărți nemțești și franțuzești, elzeviruri din teascurile Veneției și Milano, ceasloave subțiate de vreme și de mîini, păstrînd în pagini pe gnostici și sufiți.

Sub perne moi sunt furișate junghere cu lama otrăvită.

Catul de sus e încheiat din birne de gorun.

Aici e altă lume. Domnițele înmulțesc cu rîsul lor lumina ce intră pe ferești. Înaltă, cu buzele tivite cu dispreț, Heleni, făcută cu grecoaica, și Ramzié cu sprîncene îmbinate peste ochii sinilii — fata armencii luată pentru averea-i fabuloasă — trufașe, bat în partea lui. După tată sunt surori, după fire sunt străine ; viclene, s-ascund după surîsuri, pătimașe cînd vorbele le scapă friul.

Ceasurile se apropiau de prînzul mare, cînd roabele au vestit străinii. Trecu, dar nu mult, ușa scîrții în țîțîni, grea sub apăsarea solzilor de fier, stăpînul pași în foișor în haina-i smeurie sub care îți lua ochii cămașa cusută cu sabace. La scări așteptau doi drumeți încălecați pe armăsari suri. Al din față săltă căciula — o oaie neagră apăsată peste frunte, privindu-l ca prin sticlă ; o duse la piept și-o afundă și mai adînc pe ochi.

— Bună ziua, boierule.

— Pe cine căutați ?

— Căutăm de lucru.

Îi cumpără dintr-o ochire, rătăcitori cu obraji de piatră ; lunganul e înscăunat adînc în șa. După cal, după arma cu bătaie lungă, omul, numai noduri și putere, cu ochii depărtați de răpitoare, pare un rege. Bate palma pe gîtul încomat și mușchi-i joacă sub pinza prăfuită a cămășii. Celălalt, oprit sub un cireș, nu se lasă citit. Corcitură, și-a zis, fără să-și poată scoate ochii dintr-ai lui.

Legate în șir, trei iepe cu chișița subțire poartă tărhatul pe samare.

— De unde veniți ?

— De departe.

— Căutați stăpîn ?

— De lucru, limpezi lunganul.

— Crescători de cai ?

— Îmblînzitori. Vrei cai ? Să crească singuri. Minzu să sugă iapa cît îi lasă țîța. Să-și cunoască puterile, să lovească și să fugă. La trei ani îi dăm la șa. Îi scoatem din năravurile rele, îi vindecăm de boli — și arătă cu mîna, — iepele duc în spinare aur, buruieni de leac și rădăcini, flori înflorite la marginile lumii.

Racoviteanu făcu ochii mici : prin vipușca tăiată între pleoape licări o bucurie. Stă față cu norocul. Aștia-l scapă de năpastă ; un zîmbet îi lunecă, sărac, în colțul gurii.

Își ascunde gîndurile după cuvinte.

— Aveți cai frumoși.

— Avem.

— Am și eu o herghelie... da-n herghelie boală.

— De mult ?

— Din primăvară. Vreți să vedeți ?

— Să mergem.

Pornirâ-n copci. A luat cu el trei moroșeni înarmați cu baltage. Străinii n-au cerut nimic, și asta i-a plăcut. Lupi cu grumaji de bazalt, călăresc tăcuți. La un timp se alătură de bărbos, arătînd spre o iapă.

— Cîți ani are ?

— Patru.

— N-o vinzi ?

— Nu.

— Dau preț bun.

— Calu', boierule, nu-l prețuiești în bani.

— Da-n ce ?

— În bucurii.

Străinul îl descumpănî.

— De unde-o ai ?

— Prăsilă de acasă.

—Sînge arăbesc ?

— Nu. Soi de la noi, să ducă la grele și la frig. A crescut în văile uitate în Altaiul Chinei. Acolo nu-i ca aici. Noaptea îngheți, ziua te înăbușî. Tigrul Siberiei nu știi de unde sare. Ajunși la vreme culegem caii cu arcanul. Nu știu ce-i omul. Ne apropiem de ei cu drag ; citești mirare în ochii lor, mari și adînci. Asta e stîrpe rară, păstrată strîns. Vine din armășarul călărit de Suide.

— Suide ?

— Nălucă în fruntea hoardelor lui Genghis.

— Dumneata n-ai vargă ?

— M-am născut în stepă.

— Și ?

— Bătrînii spun : lovești calu, pierzi un prieten.

Într-un tîrziu Racoviteanu arătă cu mîna spre dumbrăvi.

— Ne apropiem.

— Descălecăm, hotări străinul.

— Aici ?

— Dacă e boală, — și vorbele se sting în barba ca arama.

Moroșenii iuți alunecară de pe cai. Doi se reped să-l ajute pe stăpîn. Străinul mărunt saltă din șa. E femeie. Calcă cu pas de precistă și pardos. Lunganul slăbește chingile la cai, scoțîndu-le căpăstrul și zăbala, le dă să bea- da' nu pe săturate. Legă armășarii de iepe în larg, sa alerge cu toții la o chemare. Îi trage de urechi, trecîndu-le pe după cap trăiștile cu ovaz ucrainesc. Străina — jurai că nu e după lumea asta — se apropie de cai, îi pipăie la încheieturi, îi apasă la splină, răscolește în baligi c-o surcea ; îi caută la ochii cu albul dat spre galben și, minune — cu nechezatul pe care și pietrele l-ar înțelege, cai se lasă la mîna ei. Racoviteanu se uită, se uită și moroșenii ; nimănui nu-i vine ca să creadă. Le încercaseră pe toate. Au adus vraci de dincolo de Dunăre, români vestiți de pe Timoc : au cercetat babele și un doftor neamț. Pentru boier caii înseamnă aur. Arvuniți de negustorii Vienii pentru regimentele de elită austriece — curuții îi minau peste pustele ungurești, feriți de trecerea prin vămi.

Străina își trage omul într-o parte, spunînd cuvinte într-o limbă întunecată.

— Se vindecă, veni răspunsul, știm ce au. E aricească. Avem leacul de la un tabib arab. Mutăm herghelia într-altă parte. Aici iarba e bolnavă.

— Știi ce spui ?

— Dacă n-aș ști, n-aș spune.

— Cum te cheamă ?

— Luka.

— Și pe ea ?

— Pe ea ! Pe ea n-o cheamă nimeni. O chem numai eu.

Străinii l-au rupt din liniștea și din zilele lui. S-adună vorbe în jurul lor. Pe moraru l-a sfîrtecat Mistrețul. Femeia are mîini de aur : i-a strîns cărnurile sfîșiate și l-a cusut cu mat de miel trecut prin rachiu fierbinte. I-au adus un băiat mușcat de viperă cu corn. Se învinețise ca ficatul. Era pierdut. Mamă-sa începuse să-i jelească. Străina i-a supt otrava, i-a pus un praf presărat într-un gîndac de aur.

Era o dimineață topită-n cețuri cînd Racoviteanu urca la herghelie. Pe cer se adunau nori alburii. Un lipitan năvăli sălbatec, zdrobind tot ce-i sta în cale. Cazacul desprinse arcanul din cornul șeii. Se ridică în scări. Date peste teltie, curelele se lungesc sub apăsarea picioarelor de oțel. Aruncă juvățul. Îl prinde. Tăiat la git, armăsarul cabră, smucind cu furie într-o parte. Funia, oțel împletit din fir de păr de cal și mătase, strînse nodul. Brațul apropie fugarul. Ridicat pe picioarele de dindărăt, rîncheză sălbatec, bătînd aerul din copite. Cazacul îi sare în spinare, cu stînga înfiptă în coamă. Strînse în pulpe, coastele se îndoiră să se rupă. O ființă fabuloasă, om și cal piere în goană printre dealuri.

Sub seară răzvrătitul intra sleit între stănoage.

Sta ceasuri nesfîrșite pe sofa, pierdut în gînduri. Gura femeii, ochii umbriți îi aduceau în față o taină. A încercat să-și smulgă ghimpele din carne. Îl obseda legănarea stearpă a șoldurilor de efeb, rotundul muzical al genunchilor presimțiți albi sub creturile de catifea ca mierea arsă. Îl stăpînea mirosul amar, abia adiat din ierburile frecate între sini. Statura nevăzută a femeii impunea un mare stăpîn.

Îi ținuse urma, tăind peste bărăgane, la vremea cînd, strînsă în ghețuri. Dunărea se curăță de frig. Înfiptă în plumbul zilei, străina sta oprită pe un gorgan. Bătînd de la bulgari, vîntul se tăia în sălcii.

Vremea se muiase. Neliniștea apăsa peste întinderi, cînd adîncurile au rostogolit un muget. Apoi altul. Ciorile s-au ridicat din cuiburi croncănînd. Apele au pus umărul și au opintit odată surd. Gheața a scrîșnit, crăpînd sub apăsare. Zăporul se porni. Lespezi fabuloase se încălecau răsucite, scoțînd peste fața tulbure spinări cu grunji. Vîntul bătea bice în calul strîns în chiciuri, una cu femeia încremenită în șa.

La un timp — era la vremea Moșilor de vară — o urmări din nou. O află într-o viroagă.

Pierdută în sine, străina bătea în pași pămîntul.

— Ce faci aici ?

— Nimic.

— Nu te opri... am rupt o vrajă ?

Îl privi cu ochi de piatră.

— ...imi adun puterile.

— Așa !

— Stepa nu mă lasă să îngenunchi. Nu-i place. Nu pot trăi smulsă din rădăcina mea, și-atuncea chem. Cerul se-așează pe umerii mei ca un cocor stors de măreție și albastru. Deschide un drum. Drumul sunt morții mei. Stîrpea. E ceasul cînd iau asupra mea setea lor. Calul știe, bate copita. Vîntul zbicește lacrima.

— Ești creștină ?

— Creștină ? De ce-aș fi ?

— Cum, de ce ?

— Te-ai uitat în ochii mielului cînd mîna apropie cuțitul ?

— Ei și !

— Ai ascultat în seara înjunghierii behăitul cum umple satul în gîlgîit de sînge ? Uciderea e pragul sărbătorii căreia voi creștinii îi spuneți Paște — fără să înțelegeți schimbarea la față a vieții.

— Voi nu ucideți ?

— Ucidem.

— Atunci ?

— Nu în numele iertării.

Ciulinii se răsuceau ghimpoși, purtați de vînt peste întinderi. O învălui cu privirea. Ochii ei răzbeau puterea lui.

— Vrei să fi singură ?

— Sunt singură.

— Taci cu vorba.

— Înțelegi tîrziu.

Îndemnă calul. Șargul dădu înapoi. Un șarpe cu lună după cap se înălță din ierburi. Pe linia cîmpiei se învolbura un nor, ca un duh crescut din pămînt. Pe albul norului străina creștea uriașă. Se simți dintr-oda'tă mic. Presimți pentru întîia oară dimensiunea eternității.

teatru

t

«Meșterul Manole»

pe scena Teatrului Maghiar de Stat din Cluj-Napoca

Un eveniment artistic generos în semnificații îl constituie premiera din sfîrșitul sezonului recent încheiată a Teatrului Maghiar de Stat Cluj-Napoca : **Meșterul Manole** de Lucian Blaga. Textul, a cărui traducere maghiară aparține lui Marko Béla, a găsit în persoana tînărului regizor Tompa Gabor un spirit receptiv la sensurile simbolice ale dramei, dispus a medita creator pe marginea replicilor și a personajelor. El și-a imprimat în mod expresiv intențiile în dialectica intrinsecă a spectacolului, în nuanțările oferite fiecărui rol, în colaborarea întregii echipe de actori și realizatori : Héjja Sándor (Manole), Panek Kati (Mira), Csiky András (Bogumil) și solul Czikéli László (Găman), Biró Levente (Vodă), Jancsó Miklós, Barka György, Nagy Dezső, Sata Arpád, Tamás Simon (Meșterii), Gál Zsombor (Sulițaș), Edit Schranz-Kunovits (Scenografia și costumele), Demény Attila (muzica).

Meritul cel mai de seamă al viziunii regizorale este acela de a fi conferit vitalitate și forță spectacolului. Tragismul Meșterului, zbaterea sa dilematică, avatarul dureros în căutarea unei soluții la capătul căreia tronează jertfa supremă — iată o parte din semnificațiile pe care Héjja Sándor izbutește cu sinceritate, cu o remarcabilă finețe și interiorizare să le transmită personajului. Semn al perfidei duplicități, încărcat cu poveri mefistofelice, amestecînd în una și aceeași retortă **a** eului binele și răul, cu o subtilă înclinare a balanței spre malign și tenebros, Bogumil, așa cum îl înfățișează Cziky András, e o compoziție complexă, dinamică și surprinzătoare. Meteorică apariție de puritate sacrală, Mira, în care Panek Kati investește resursele sensibile ale talentului ei — impresionează și convinge. Autentic, poate cel mai fidel literei textului blagian, Găman, emanație geologică de preistorie și mit ancestral, își găsește o veridică întruchipare în transfigurarea tensionată în gesturi și psalmică melodie a „zicerii" lui Czikéli László. Individualizați cu o subtilă artă a accentelor, fiecare o personalitate aparte, atent desenată — Meșterii, aici 5 la număr, cînd se „string" — unitate și „pumn" al destinului, cînd se despart radiant, degete ale aceleiași mîini implacabile. De fapt, această mînă zidește mănăstirea, ideea-forță, ideea-simbol în jurul căreia gravitează întreaga dramă. Intenția vădită a regizorului Tompa Gábor e aceea de a încerca să modernizeze, să spargă cadrul unei tradiții instaurată de însăși logica piesei. Menționăm că nu întîmplător Blaga face dintru-nceput o precizare : „Locul acțiunii pe Argeș în jos. Timp mitic românesc". Scenografia Editei Schranz-Kunovits, sugerînd climatul bizantinismului nostru izbutește să fixeze locul, în schimb tentativa de a „universaliza" personajele ieșe nu numai din litera, ci, adesea și din spiritul adevărurilor propuse de Blaga. E vorba de acel respect legitim datorat unor opere clasice. Mai ales costumației și „măștilor" unui Bogumil, dar mai cu seamă celei a Voievodului valah (lipsite fiind de amprenta determinării mitice sau istorice) regia le conferă individualizări hibride și neadecvate. Se pare că regizorul a ales pe alocuri o cale exterioară, de minimă rezistență, lipsindu-i ceea ce am numi o lectură aprofundată a textului, accesul la ideile de fond. Sînt în discuție acele valori imuabile transmise de un mit fundamental al poporului român, acela al lui **hommo faber**, constructorul și de o descifrare originală de către Blaga a baladei. În interpretarea marelui filosof și poet, spre deosebire de semnificațiile acordate acestui motiv în răsăritul european și în spațiul balcanic, — „Numai poporul românesc a crezut că jertfa ține cumpănă unei fapte cerești", deoarece numai la noi, motivul nu a „naufragiat în practicitate sau medievalism eroic", fiind o „sublimare sofianică" a legendei. Acest „transcendent care coboară", o subliniere specifică a sacrificiului de adînc și tragic umanism, dorea Blaga să-l prezinte ca pe o valență singulară a Meșterului de pe Argeș. Iată de ce, din anumite imprecizii de lecțiune sau accente cu aspect divagant-baroc rezultă uneori inconsecvențe care ating coerența unitară a spectacolului. În schimb, regia excelează prin cîteva momente de excepțională tensiune, prin ipostaze și episoade de spontană frumusețe, culminînd prin scena jertfei de elevată stilizare a ritualului folcloric. Neîndoielnic, **Meșterul Manole** de Lucian Blaga, pe scena Teatrului Maghiar de Stat din Cluj-Napoca se constituie ca un real succes, pledînd convingător în numele acelei structurale frății de omenie și valoare a creației.

Mircea Vaida

Confluențe teatrale

La Editura „Junimea", în colecția destinată teatrului, a apărut recent o carte care de la titlu stîrnește atenția — „Teatrul românesc. Teatrul universal. Confluențe" — semnată de Ileana Berlogea. Odată deschis, volumul nu se mai lasă din mînă din cel puțin două motive. Primul, și poate cel mai important, este cantitatea de informații. În al doilea rînd, maniera la care recurge autoarea pentru a așeza în pagină demonstrația ne apare nu numai deosebit de incitantă, ci și, dintr-un anume punct de vedere, cumva inedită. Sigur, formula a fost aleasă din rațiuni operaționale, căci tema în chestiune presupune o veritabilă panoramă, dificil, dacă nu aproape imposibil, de sintetizat maxim. Ileana Berlogea însă, stăpînind perfect domeniul, se încumetă la restructurări, la decupări semnificative și izbutește să-și ducă la îndeplinire scopul propus.

Am omis să spunem, ceea ce titlul nu dă de înțeles, că incursiunea în cauză are ca principal obiect piesa jucată pe scena românească. Deci, este firesc ca teoretizările să se împletească cu actul spectacologic. Așa se face că de opinia originală luăm contact într-un fel indirect. Adică sînt extrase sensurile unei suite de montări — și aici, uneori, prin apelarea la fragmente de cronici — „pipăindu-se", dacă nu supărăm pe cineva zicînd astfel, miezul operei, calitățile acesteia de a putea fi privită multiplu. Iată de ce am semnalat la început ineditul unghiului de abordare, cu clară tentativă de înscriere pe traiectoria eseului-colaj, semnatara lucrării deținînd un rol asemănător regizorului. Se pun în relație date și idei, încît beneficiarului cărții i se transmit cunoștințe bogate, i se oferă șansa cultivării sensibilității sale deopotrivă față de text și față de spectacolul produs în urma descifrării lui. Tehnica nu este lipsită, evident, de pedagogie.

În ceea ce privește studiile cuprinse în carte, ele sînt oarecum eterogene. Le-ar explica prezența împreună un gînd, parcă justificativ, al autoarei : „Scena este locul unde se întîlnesc cele mai felurite direcții ale gîndirii omenești, cele mai variate opere create de-a lungul timpului, punctul de interferență a tuturor veacurilor și a tuturor culturilor". Așa stînd lucrurile să trecem cu vederea că în cea dintîi secțiune a cărții se pornește cînd de la autori, cînd de la piese, cînd de la mari regizori (Liviu Ciulei și Lucian Pintilie). Dar această parte este dominată de articolul valoros intitulat „Caragiale, dramaturg al lumii". Ileana Berlogea explică acum, prin numeroase informații, pătrunderea în circuitul mondial de valori a celui care a scris „Scrisoarea pierdută", impunînd cîteva conexiuni din sfera literaturii comparate, apropieri, pe picior de egalitate, de mari comediografi străini. Din păcate, ca și în alte locuri, enunțurile sînt concise, asemenea sublinierilor pe o carte. Mai insistentă ni s-a părut în schimb incursiunea în opera lui Strindberg, inclusă în secțiunea a doua dedicată teatrului universal jucat pe scenele românești. Am priceput că intervenția are, în mod discret, un caracter polemic. În sensul că dramaturgul suedez, citit cu sprijinul unei bibliografii adecvate, poate să ducă la opere scenice mereu mai profunde, înlăturîndu-se în interpretarea textului acele prea accentuate trimiteri de natură sociologistă, influențate de biografia autorului. Așa cum am înțeles că Ileana Berlogea invită, de asemenea discret, la relansarea la luminile rampei a lui Strindberg.

Scena volumului discutat deține meritul de a reliefa convingător deschiderea spectacologiei românești, ca preocupare constantă, spre patrimoniul dramaturgic național și universal, capacitatea ei de a prelucra cu anvergură exegetică operele celor mai diverse tipuri de spiritualitate, de la antichitatea greacă la contemporani.

Ermil Rădulescu

rotesc pe cer

De săptămini trălesc ca iepurii, pierdută cu un ochi adormit și altul treaz. Se alegea spre ziuă și nu, cînd vintul îmi aduce în urechi un zvon îndepărtat. Nu-s vulpi, — lătratul — sunt spaime alergînd. Deschid ochii. Stăruie în odaie un abur greu. În virtejuri scurte, vintoasele bufnesc pe horn ; fumul se întoarce în vatră, jarul clipește înviorat, flăcările ling călciile întunericului și n-au istov. În icoană, fruntea sfintului Ilie, Dumnezeu peste trăznete, sorbind lumina candelei, zorește din bice telegarii. Pe o scîndură de tei, în aur și văpăi. Isus stoarce ciorchinele crescut din coastă. Vița cuprinde în vrejuri cerul și cei doi luceferi.

Al mic visează urît.

Îl zgîlțîi. Of'ează și se întoarce. Iau cojocul în spinare, ridic propta. Afară e senin și-a geruit. Carul rotise oiștea, numai Drumul Robilor stă scris cu foc pe cer. Lătratul se apropie, viind dinspre pădure. Stau, zurbaua crește cu răsunet spart, înmulțit din ripă în ripă. Ciinii gonesc în susul văii. Aleargă după vinat, îmi zic —cînd iată, din întuneric crește o dihanie. În goliștea dintre copaci s-a oprit din fugă. Pipăie cu auzul lumea, o pipăie cu nara, cu perii răsculați pe spinarea ca de bivol. Colții albi ies răsuciți din ritul lung.

Mistrețul gîfîie. Inima i s-a oprit în git. O copoaică cu pată albă în frunte țîșnește dintr-o parte. Viperă de smoală, namila se răzbate și-i înșiră mațele în nămete. Suru sare, îi înfige colții în beregăți, zăvodul proptește labele, patru, în după-urechea fiarei și în greabăn, mursecă, adîncește rana, picioarele svicnesc, gura smucește, trage ; sîngele țîșnește pe floaca pămîntie, minjind zăpada frămîntată în copite.

Urlu cît mă ține gura.

Tata aleargă cu furca auind. Nașu sare cu toporu. Bordeienii ies în izmene. Dulăii încaibără sălbătăciunea, lovîturile cad oarbe.

Ferește ciinii, urlă tata.

...fereșteeeee....

Rimătorul bate copita, dă să întoarcă la pădure. Toporul nimeră țeasta, se înfige în os ca în butuci. Mistrețu dă în genunchi, grohăie prelung, se tîrîie a moarte, cată să se ridice, cade. Tata îi înfige furca în spată, s-apasă în coada lustruită și-l țintuie în pămîntul înghețat. Sîngele dă girlă. Mascurul e sfîrșit, se zvîrcole din puterea fierului, scapă, și tremurul morții îi ia în stăpînire.

Singe. Cristoase, de unde atît singe ?

Cerul e roșu. Și pămîntu. Vîntu-mi bate în timpane, roșu. Din carnea căsăpită iese un vaer. Sub zăpezi, cîmpia geme înăbușită.

Răsuflarea ei cuprinde lumea.

Miroase a sălbătăciune, a izuri roșii, bărbătești, mi-e rușine și-mi place.

Ciinii acoperă mistrețul, dînd să sfîșie carnea apărată de pielea tare, sub care pilpîitul vieții bate încă viu. Oamenii vor să-i izgonească de pe pradă. Foame-n foame, ochii în ochi se înfruntă două haite. Ciomegele îi pironesc în loc.

Între ei, milos, mistrețul mai răsuflă.

— Taie-i boașele, Vasile !

— Acuș !

— Ce stai ! Taie !

Doi dau să-ntindă pulpa ; nu i le retează, sămînța se varsă în sînge și carnea nu mai e bună de mîncat. Apropie cuțitul. O șarlă vrea să muște, și bordeianul o ia cu sapa pe spinare. Ciinele își tîrîie durerea pe zăpadă.

— Lasă-l, urlă tata.

— Muște !

— Lasă-l...

Femei aprind facle muiate în catran. Una aduce șomoioage. Dobra un furcoi de paie. Ceața se aprinde. Bărbații întorc mistrețul. Îi dau găuri de dindărăt, sub vinele de la copite. Îl ridică în crăcana unui nuc, cu capu-n jos. Fierul taie la picioare cerc, îl iau în jos cu o ciaclie. Palma deschisă larg pătrunde în tăietură, face loc, coboară ; mîinile apucă, descămășează, trag, și blana cade însîngerată, moale.

Supuși durerii, mușchii se alungesc. De hăcuit, îl hăcuie pe butuc. Cîntărită în palme, carnea se împarte între femei. Uium la pradă, căpățînă mărunțită, bojoaca și mațe îi bucură pe ciini. Duhurile au deschis apocalipsa. Ce văd, vine din vrăji. Mistrețul e din celălalt tărîm. A fost trimis și-o să-l mai trimeată. Pădurea nu ne uită. Stoian îi pune la streașină ulcica.

— Noroc !

— Noroc !

— Tu ești, Picleo ?

— Io, de n-aș mai fi. Am dat la copcă ; n-am prins nimica. Vere, fă și mie parte.

— Îți dau, pomană de la ciini.

— Pomană de la Dumnezeu.

— E de la ciini, cum zic. Dumitră, vezi ce-i dai. Sînt șapte guri acasă.

Mistrețul e bătrîn. Am aninat ceaunu-n cujbă ; ceasuri lungi înghițim scuipatu pin-ce, aromită-n jaleș și tarhonuri, carnea s-a muiat la fiert. Mămăliga o rostuiește tata. Frămîntul îl netezește cu meresteul muiat în zăr. L-acopăr cu o pînzătură, nu mult, cît, nădușită, mămăliga să-și ia dulceața.

La două săptămini intrăm din nou în foame, cum intri în ceața rece, ud.

Răbdăm în casă, stînd cu pumnii strînși. De zile lungi, nu pică nimica la capcane.

Al mic cheamă nădușit :

— Mamă !

— Da, băiatu mamii.

— Mi-e foame.

— N-are mama, Ionuț.

— O bucățică !

— Odoru mamii, n-am.

— Niciuna ?

— Nici.

Tăcerea cade ca-ntr-o groapă. Busteanul arde în vatră mocnit. Flăcări pilpîie din jarul tare de curpen. Timpul nu mai curge. Stă. Dumnezeu ne-a șters din catastif trei ani la șir. Și ciocoiul cere. Viață pentru el, moartea pentru noi. Atunci, vascristu mă-sii, Doamne, ce vrei de la noi ?

— Mamă !

— Da, băiatu mamii.

— Mi-e foame.

— N-are mama, Ionuț.

— O bucățică !

— Odoru mamii, n-am.

— Niciuna ?

— Nici.

Băiatu se frămîntă, se răsucește în bubău. Privirea copilului mă arde. „Miine" aud ca din departe glasul stins. „Miine", m-aud că-mi picură din buze.

Scoate mîna din mițe. Mă mînglie, ș-aprinde și mai tare focul.

— Nu plînge, muică. Acușica dorm.

Foamea mă roade, mă scurmă în pîntec cu rîturi de foc. Mă chinui și nu trebuie să știe nimeni. Tata face de caraulă la vite. Stă la focuri cu ciinii pin-ce se luminează și bea tutun. Zile nu mai sînt, nădejde nu mai e. Ceața se așează tulbure pe minți. Judecata mă părăsește, neliniștea mă ia în stăpînire.

Bătrînii cer. Nimenea nu-i vede, nimeni nu le dă. Știu și ei. Stăruie în ochii lor apoși, cu gene înfipte în pleoape umflate, roșii, în palme ce-ntind, în care geaba caută ceva.

Stoian le face pe cele nefăcu'e, deslegînd cerul din vrăji. Femeile cheamă ploaia în cîntări. Ploaia le-a auzit și a despletit apele și-a răspuns. Stropi mari saturră setea pămîntului. Seara dă o geană de senin. Apoi plouă mocănește nopți și zile în șir. Burează. Încet bălțile se trag. haturile se zbicesc. Ciocîrlanii iau aripă, înălțați în zări. Într-un amurg, se arată tremurată o lumină tainică, ieșind din cîmpii. Miroase a coajă de salcie, a pîine proaspătă și a Dumnezeu.

— Vasile, zice tata, și vorba-și taie drum.

— Ce-i ?

— Simți ?

— Simt.

— Plodu. Griul a încoltit. Aud inima bobului cum bate în pămînt. A pornit viața. E Cristosul — L-aud că zice, sprijinit de un prun.

Riu de păsări călătoare curge spre miază-zi. Lunecă pe ceruri în vîsle largi, ca într-o visare. În zori, țarinele dau chiot verde. griul zbucnește colțul din pămînt. Cît cuprinde ochiul, inima e numai bucuric. Gînd și clipă, șarpele le fură din același rai.

Zăpezile s'ațtern tîrzii, ferind lanurile de ger. Plășii săniilor adîncesc cărări pe coastele impovărate sub troieni. A murit Stanca Stoichii Lupului, în noaptea buturugii la Crăciun. I-au săpat groapa cu toporu. S-a frînt de șale Ilie pîn-ce a răzbit pămîntu înghețat. L-au scos pe Stoica afară — auzi, s-o bage în locul lui. I-au învălit ciolanele luminate cu vin într-un geac de borangic. De săracă, Stanca, săracă, da' i-a părut rău după cal ; s-a stins luminarea în mîna popii cînd i-a citit molifta. Am aruncat și eu bulgări în groapă să nu mi arate noaptea în vis.

Inima vede lumea altfel. Pășesc într-alt timp, întunericul mă strivește. E greu. Viața se trage în bordeie, la adînc. Lupii bat întinderile, sub cerul de plumb. Cu botu-nfipt în neguri urlă lupoaice bulgărești. Agonisesc moartea cu coasta suptă și floaca trasă peste zăpezi ; năvălesc haite rătăcite din Burmaz, potopind vitele din saivanele zgribulind sub crivăț. Focuri aprinse și oameni cu tălăngi ce le mai țin. Nebună, pădurea e nebună, copacul nu mai e copac. Stejarii cresc schelele nopții, înviliți în beznele ce clocotesc.

Primăvara vine pe ferite, tiriș. Martie e schimbător. Joi e a treia babă. Plouă răzbit. Știam că o să plouă. Noaptea, la Anu Nou tata a întrebat ceapa. Cămașa cepii, a treia, a lăsat apa. Călindarul nostru știe. Nu minte că e bătrîn. Soarele prinde putere. Ziua crește, o vezi cu ochii. La rădăcina solzoasă a unui pin, pe fața dinspre miazăzi, dau de întîiul ghiocel. Trunchiul gros, cu coaja plesnită de rășini, îl apără de vînt și ger. Sus, în deschizătura dintre crengi, coaja e jupuită adînc, vezi mizga mustind. Risul a stat la pîndă pînă în zori.

Mestec mămăliga și o răstorn pe cîrpător. Mă uit pe drumul morii, s-o văz pe Leana dusă dup-o tebeică de mălai.

Răpăie tropote de cai. Mulți cai, de mă asurzesc.

Ridic ochii. Dălcăuții ciocoiești intră în sat. Patru năvălesc în curte, prăvale poarta. Intră tîrăsc la bordeie. Ciutura fîntînii negrește, încet, cu steaua serii în frunte.

În paginile 4–5
desene de Marcel Chirnoagă

în casă tilhăreș'e. Tata întinde mîna după teslă. Unul îl lovește în cap. L-a amețit. Se reped la el și-l leagă, ducîndu-l din căpestre la ispravnic. Pe bătrîni îi string cot la cot, în șreanguri cu fuiorul dat cu ceară. Pe ceilalți îi duc din bice.

Sînt pierdută.

Femeile jelesc a mort. Mînăm ca vitele după ei.

La isprăvnicie sînt împinși în țarcuri. Porțile se închid. La colțuri se pun străji. Ai noștri s-au bulucit într-o parte. Harapnice cu varvarichiuri de plumb încolăcesc spinări zobite sub bătaie.

— Omoară-l !

— Nu da !

— Nu da !

Bice din piele de iapă, fringhii muiate în leșie mușcă gîtul și carnea de pe brațe.

— Omoară-l !

— Nu da !

— Nu da !

Pielea crapă, țîșnește sîngele, cămășile se înroșesc. Se zvîrcole ai noștri, se tăvălesc pe jos. Răcnesc cu fălcile crăpate. Andrei smulge un par și lovește. S-aude un urlet. Încă unul. Hareții se reped la el. Îl doboară și-l frămîntă în picioare. Pătru e ca un stîlp. Și tata. Două cruci cu brațe retezate. Ăl bătrîn și-a tras căciula peste față să nu-i crape ochii sfîrlele de plumb.

Îl strig.

Îl strig nebună.

Nu răspunde. Mi-a răsucit cuțitu în inimă.

Tata cade în genunchi. Pătru nu e om de sînge și de carne. E piatră. Bicele se înfășoară, rup din trupu care nu mai simte. Se zvîrcole ai noștri. Băltoace roșii se întind pe pietre. Cresc. Femeile își smulg părul, holbate la uluci. Își strigă bărbații și-i jeluie. Arnăuții slobod pistoale. Soarele a înnegrit pe cer.

Tata și Andrei zac cu fălcile încleștate. Pătru e tot în picioare. Călăii nu mai bat. Puterile li s-au sleit.

Aga e milos. Face sămn. Se îndură de sudoarea dălcăuților. Harapnicele zac despletite în bozii. Slugoii scot apă din fîntînă, gîzii beau, se răcoresc. E dreptul lor, că-s obosiți. Pămîntu-mi scapă de sub tălpi.

O lumină mi se sparge verde-n ochi. Îmi crapă țeasta.

Țin pumnii strînși.

În timpane niciun vaer. Deschid ochii.

— Bre, l-aud pe aga.

— Poruncă ?

— Dă-le apă.

— Ești cu îndurare, luminate.

Prăpădul s-a oprit, ai noștri stau sugrumați în glod cu mintea rătăcită, se sprijină de țambrele de gard. Se ridică însîngerați. Tata nu se scoală. A căzut cu fața în jos. Îl strig. Rămîne neclintit ca blestemul din părinți. Unul îl stropește cu apă „A murit !" țipă Anica. „Închinarea mă-tii de ciocoi, am să te omor cu mîna mea !!"

Buluc-bușa lasă ciubucul, se ridică : ispravnicul s-a frînt de șale. Turcu, intră-n țarc, îi întoarce pe tata cu piciorul. În mine care-am fost și-n mine care sînt se cască o prăpastie. Am omorît pentru o vorbă și-am tras pentru o sută. Am făcut femei ca să ucidă. M-am căit atunci, privind trupurile fărîmate și țestele din care zdroabele de creier au curs în ierburi. Acușa știu. Ce-am făcut e bine. Mă pui de-a curmezișul, ș-am să ucid pin-ce om ajunge stăpîni pe soartă. Azi nu mai iert ; nu vreau și nu se poate.

Cuprinsă în gînduri, am jurat. Și eu, și satu'. Din buze, că inima mi-a rămas de ghiață. În clipa aceea mi-a răsărît în față ghiocelul, arătat dincolo de moarte.

N-am văzut cum popa — ăla al stăpînirii — a ridicat priscornicul. Cuvintele se înghesuie... „al fiului și al sfîntului duh, jur să nu calc moșia boierească... să-și spuie fiecare numele".

Înălțat în scări, ciocoiul rumegă otravă.

— De hrisov nu jură ? De ce nu-i pui ?

— De hrisov ?

— Pune-i și nu întreba atît !

Popa, strîns în rasa de șiac, își trece pălmile peste barbă și ingină întăritat :

— Jură ! Spuneți numele fiecare !

Hrisovul e adevărat ; noi știm, știe și el ; știm că mîna Basarabilor a întărit ce-i drept, știm că sîngele ce s-a jertfit gîlgîie în noi — drept născut din osul ce-a frînt acolo, la Posada. trufiile regești.

Taica geme odată greu, și-a clipit din pleoape. Ilie și Marin l-au ridicat pe brațe. Pașii ne tîrăsc la bordeie. Ciutura fîntînii negrește, încet, cu steaua serii în frunte.

Soarele răsări — era într-o joi — fierbinte, roșu. Mîji la început o bucurie sfielnică, întîmpinată cu zbor de rîndunică. O lumină ca un tremur se ridică pe fața bărăganelor. Se porni o adiere dinspre dealuri, și se văzu o mare de aur în legănat ușor. Stam tăcuți în fața minunii.

Greu, în bogăție, griul vălurea.

Sub seară intram în lanuri. În lumina tot mai puțină, oamenii se vedeau și nu. Auzeai seceri și coase șuierînd în brazde. Auzeai cum unii leagă snopii. Cutea ascuțea oțelul. tîrziu tăcea împinsă în tioc. Auzeai cosașii bînd din burloaie, sorbind apa prin țițele de lut. Nimeni nu vorbea, nici mic, nici mare.

Dimineața, la întîiul ceas, lumina s-a înstăpînit în stropi de rouă ; miriștea primea podoabă alta, acum.

★

— Ai văzut ?

— Am văzut.

— Cu ochii tăi ?

— Mai bine-mi săreau ! Au ras tarlale ca-n palmă.

— Și griu' ?

— L-au luat.

— Tot ?

— Tot.

Varga scapără într-o parte. Crapă obrazul pîndarului ; o dungă albă îi taie fața. Sîngele năpădește prin scoica plesniturii, șiroaie pe grumaz.

Jitianu împrăștie porunci la slugi. Repede ștafete la herghelie, să vie toți și ungurenii de la cai. Vehilu mușcă drumu', încălecat pe iapa cu splina înghițită.

La două ceasuri, călărimea intră la trap mărunt în sat. Ai noștri au ochii de cucută și coasele ridicate în coporii. După ostrețe se trag cocoașele la puști. Casele și biserica, ulița căzută în uitare sînt cele vechi. Oamenii sînt alții. Slugile opresc. Nu sîntem ce-am fost, cu spinarea frîntă și căciulile-n mîini. Veneticii aruncă priviri mirate. Sînt mici, și oamenii își cresc puterea. E liniște de moarte.

De după grădele behăie un berbec. Vehilu se proptește în scări, ține harapnicul gata să dea. Cuvîntul cade lătrat, fără înconjur.

— L-ați luat ?

— Ce să luăm ?

— Griu'.

— Dară, — tălăzuiră glasuri.

— De ce l-ați luat ?

— Se copsară, se ridică un glas.

Răspunsul îi crapă în urechi ca un copac în ger.

— S-a copt, scăpă vehilu luat de apă.

— E-al nostru, sfredelește altu'.

Răbdarea se destramă.

— E munca mea.

— Copiii mei, țipă Leana Sii. Unu, neam de traistă, pripășit din Scaunele Săcuiești, o cîrmi pe alt făgaș.

— Ați jurat !

— Ce să jurăm ?

— Cum ce ?

— Ce te bagi ?

— Și tu, ce vrei ?

— Să-ți umplu gura cu pămînt.

Cocoșul Constandinei saltă pe un stîlp la grajduri, crește impintenat, bate aripa ca de uliu, se înalță pe picioare, împinge ciocul înainte. Cucurigul ferestruiește zarea.

A pagubă ?

— A mort, l-aud pe careva.

Pătru iese în față. Înalt, ciolănos, calcă pămîntul apăsat — bărbat ce dă la urs pe luate în brațe. În ochi, castană cercuită în aur, trăiește o credință. Săracul nu urăște. Răbdă. Cînd oala dă în foc, ucide.

Sprinceana se ridică, zbirlită, de cenușe, — sămn că s-a umplut paharul.

Apucă dîrlogii. Iapa nechează scurt, joacă pravu în copite, mineca largă a cămășii lunecă în jos. Mușchii, oțel tăiat de vinele umflate, stau să plesnească pielea. Părul se prefiră pe gîtul ars de soare. Stăpînește calul, l-aproapie cu călăreț cu tot. Zdrobește omul cu privirea.

Vorba cade, palmă peste gură.

— Du-te !

Se lasă liniștea în fața căreia te supui sau pieri. Vehilu a încremenit în șa. Vrea să înțeleagă ce nu se poate înțelege. Ce putere au moșnenii ? Au doborît atîta bărăgan de griu și n-au pus picioru peste hături.

Pătru dă drumul la dîrlogi.

Vehilu smucește friul.

Muscată în gură, iapa se ridică pe picioarele de dindărăt. Se răsucește șarpe, și-așterne la galop.

În ișlicele lor albe de aba, cusute cu frumusețî și găitane, arvaniții aleargă în urma lui, călări pe cai ținuți la boabe, neînvățați cu greul. Harșale vișinii bat aerul fierbinte. Unu-și pierde hangerul de la briu, privește peste umăr sclipirea fierului rostogolit în drum ; nu stă să-l ia și zarea, impulberată, înghite deșertele năluci.

Ia conac iapa albise în spume. Vehilul — ciine înrăit în lanț, — descalecă dintr-un salt. Văzîndu-l, boierul păli.

— E adevărat ?

— Stăpîne, este.

— Tu... tu ce-ai păzit ?

Cela dete să spuie ceva, se răzgîndi, ținîndu-se departe. Fără sînge el, Racoviteanu, zise rar :

— Caută capii. Să mi-i aduci ! Dacă nu mi-i aduci, te spînzur.

— Îi jupoi cu mîna mea.

— Nu tu.

— Da' cine ?

— Eu.

Căzu mut într-ale lui. Pe fruntea ca de mort se adînci o nouă brazdă.

— Ia și cazacu'.

S-a șters din fața lui, trecînd vorba în jos de el la slugi. Arnăuții să fie gata. Lukașka a oprit acasă să-și ia pistoalele și nagaica.

Cneaghina șezu dreaptă în fața lui.

— Unde te duci ?

— La răzvrătiți.

— Și tu ce-ai fost ? Să nu te duci !

— Trebuie.

— Să nu te duci ! Stai acasă, urmă Cneaghina privind ce numai ea vedea.

— Mă întorc. Așteaptă-mă.

★

Ceata se apropie de sat.

Îi așteaptă o pădure de căciuli. Sub căciuli ura. Veneticii intră în noi, ținînd-o strîns, cum intră pana de fier în lemn.

Vehilu se gîndi s-o ia pe bune.

— Zice... să veniți la curte.

— Cine ?

— Boierul.

— Venim, s-auzi din gloată.

Vehilu s-a încălzit la vorbe, și nu prea. Se hotărî să-i prindă în laț.

— Numai ăi bătrîni. Ailalți să șază acasă.

— Nu așa !

— Da' cum ?

— Venim toți. Să-i smulgem beregățile.

— Cui, mă ?

— Tilharului.

— Samoilă...

— Ardi-te-ar focu', iudă !

Cu basmaua legată pe sub fălci, Dobra dă foc cu un țipăt :

— Omoară-l...

Bordeienii string din margini. Vehilul simte moartea. Ia calul în pinteni — călciiul bate, spinul de fier se înfige în carne. Calul zvîrcole, nechează. Brațul lovește orb, zgîrbaciul taie drum.

Țapina apucă umărul pieziș.

Mușcă osu.

Zmucește.

Trage.

Ciolanele trosnesc. Dau toți. Dă satu. Smult din șa, trupul bușește frînt în stîlpul de gorun.

Cazacul se smulge într-o parte. Femeile dau cu pietre.

Un urlet se înfige în timpane. Armăsarul dă în genunchi. Bolovanii cad ploaie.

Lukașka duce mîinile la cap.

Țîșnește sîngele.

Cade.

Cneaghina
duce mîinile la cap.
Cade cruce peste prag.

SĂ NU TE DUCI

Timpul sparge altă matcă. Vorbe și alint. Neașezarea. Sunt doi, o ființă-n UNU. Durerea lui, durerea ei, o singură bătaie de aripă. Iarna, cînd vînturi spulberă nămeții, Lukașka o privește lung, îi zice : cîntă. Tristețea prinde față, îi înfășoară. Pămînt și cer se șterg. Degetele învie bandura, glasul și plînge și e aspru. Crivățul adună zăpezi în pumni. Sufletul pășește peste frică. „Cneaghina, văd umbre." „Nicevo". Mîna primește lacrima ce-l spală de trecut.

SĂ NU TE DUCI

„ce ai" „nu știu" „adu-ți aminte" „nu pot" „poți, tu poți orice"

ninge — nu s-arată nici staniță
nici drum — uite o cruce fără
brațe — în virf e înfiptă o hîrcă — un cap de cal — în jur culoarea părerilor de rău —
cine ești
un om
ce cauți
drumul
în stepa mea
stepa-i a nimănui e-a cui o calcă

„spune" „nu mai știu" „spune"

Din șapte zări lumină șapte luni. Lumina-i de sidef. Zuruie toba, chemarea se toarnă în argint. Fecioarele, șapte, joacă pe timpanul lunii. Se-nchide în pași alt cerc, CEALALTĂ se desprinde, împinge umerii înainte. Trupul, răsuflarea, lumile cîntă, „spune"

se făcea că o femeie cernită îmi cerea numele peste prag — numele era un copil — eu în pielea goală — mă uit dincolo —

„unde" „în altă viață, a mea dar alta"

„ce-ai făcut" „l-am dat"

Frînt spre miazănoapte, Obi se pierde-n nesfîrșit. Focul tresare în vatră. Jarul prinde viață. Pulpele și-arată floarea. Stăruie sub grinzi nirosuri pîrguite, isop topit în ierburi de descînt. SĂ NU...

Cazacu a încremenit cu moartea în el. Arvaniții n-au tras pistoale. Satu i-a zdrobit. Vehilu zace zob pe batiște. Din capul care nu mai e singele s-a scurs pe pietre. O muscă se așează dintr-o parte. Înfiptă-n mizga roșie, s-afundă, soarbe. Un roi se-nșiră funie, biziie și suge dîra sorbită-n praf.

Pe creieri se înstăpînesc tăunii.

Pămîntu nu-și apucă dreptu'.

Umbra troiței a trecut cu un lat de palmă de leșul frînt, sămn că timpul curge. Trăiesc în buchea scorojită oameni ce nu mai sunt. Pe fruntea stîlpului e săpat vultur cu cruce-n cioc.

P-o prispă scapără un amnar. O babă s-a luțit c-o luminare. Părintele calcă rar, cu pași de stîrc. Privește morții. Femeile le-au făcut cu măreție rînduiala. Ce-a fost a fost și nu mai e. Stau spălați , cu brîncile date cruce pese piept. Unul s-a văzut a fi călugăr, l-au găsit cu schima îmbrăcată sub cămașă. Anica i-a înfășurat capul în camilafcă, cum cere cinul lui. Celorlalți le-nchide ochii să nu le paie rău de ce-au lăsat în urmă.

Sunt calzi.

Mîna femeii își trece gîndul peste pleoapele ce-nchide. Părintele tămîie larg cu un hîrb de lut. Zice Stîlpii. Îi zice fără carte. Glasul nu urcă, coboară, bate în ceturi. „Iartă-i, Doamne, pe robii tăi..." Stă ; ar vrea să știe cum îi cheamă. Tămîia îl îneacă, trece palma peste pătrafir și înnoadă stins : „...morți nespovediți, neîmpărtășiți, și fără luminare".

Vorbele cad în pulbere.

Noaptea soarbe satul. Morții trec în cei vii. Două stane stau în priveghi.

Reci, ursele rotesc pe cer.

plastică

p

Un crez umanist

Gravă și seducătoare în același timp este **grafica lui Marcel Chirnoagă** și această natură contradictorie a ei are calitatea de a fascina în așa măsură sensibilitatea dar mai cu seamă conștiința privitorului, încît s-ar putea vorbi chiar de un fel de **„efect Chirnoagă".** Înclin să cred că înainte de toate prețul acestei fascinante aventuri creatoare este dat de aplombul narativ al artistului și, mergînd mai departe, de substanța etică a întregii sale viziuni plastice. În acest sens judecată opera lui Chirnoagă, termenul de **militantism,** pe care sînt tentat să i-l atribui, mi se pare cel mai conform conceptului filosofic ce și l-a formulat artistul însuși : **„Cred că omul contemporan** — se destăinuia artistul cu prilejul unei precedente expoziții — **autorul unor creații minunate, dar și al bombelor nucleare, autorul unor fapte mărețe, gînduri grandioase, dar și al celor mai groaznice crime ale tuturor timpurilor, este același om a cărui natură cuprinde virtual toate celelalte naturi create și are puterea să cuprindă toate adevărurile esențiale."**

Asemenea descifrare a destinului plural al omului artistul înțelege să o transpună într-o fabuloasă orchestrație de metafore, alegorii, simboluri, imagini-eveniment (numite inspirat de artist: „spații emoționale"), pe care o derulează stereodinamic în sute, mii de diagrame ale acestei agitate panorame a lumii. La capătul fantasticului periplu inițiat de artistul-moralist regăsim sublimata frescă, în tuș și apă tare, a unei sui-generis „divina commedia". Aș numi această unică la noi experiență artistică „epica graphica", gîndindu-mă la suma virtuților filosofice, morale și educativ-artistice pe care le posedă lucrările lui Marcel Chinoagă. În expoziția de la Muzeul de artă tensiunea unei asemenea relații totale cu privitorul se instituie de la prima ramă, culminînd cu reprezentarea spațială a unui simbol grafic predominant în creația artistului : mîna-aripă, mîna-copac, mîna-care-mîngîie-și-lovește, mîna-care-amenință-și-insuflețește. Viziune ce animă într-un unic, gigantic și spectacular gest integrator cerul imaginar al spațiului de expunere (lucrarea inspirată de grafician a fost transpusă tridimensional în material textil de Șerbana Drăgoescu). Alături, alegoria cioplită în lemn a unui „Războinic", ce reia la scară monumentală sinteza teratologică a himerelor distrugerii, agresiunii și descompunerii, pe care artistul a ilustrat-o cu o neobișnuită vigoare într-un întreg ciclu de gravuri și desene antirăzboinice.

Utilizînd acest gen de citat și tehnicile consacrate de marea sa ascendență, artistul român caută să-și pună în evidență cu pregnanță discursul ideatic. Chirnoagă se situează astfel în postura de mesager al unei umanități frustrate de echilibrul apolinic de extracție helenistică ori renascentistă. În ciclul lucrări din expoziție nostalgia gestului tandru, învăluitor și al căldei comuniuni dintre oameni răzbate către privitor cu toată lumina și înțelesurile lăuntrice cu care le-a investit artistul. Dezlănțuirile de energie și vitalitate distructivă (o întreagă imagerie de plăsmuiri monstruoase emanînd din tenebrele umanității) sînt permanent cumpănite de semnele revigorante ale speranței și armoniei. Modelul de umanism ce-l propune Chirnoagă se concentrează în jurul ideii de prezervare a resurselor creatoare ale omului prin expurgarea frenetică a secrețiilor infernale ale civilizației. Un simbol limpede se vrea în acest sens în viziunea artistului aripa angelină lunecînd în echilibru fragil pe o sîrmă deasupra unui labirint infinit și amenințător. Amenințare și zbor ! Între aceste dominante se împlinește idealul umanist, constructiv și salvator al artistului. În numele păcii și armoniei universale creatorul invocă toată durerea și primejdiile omenirii, această rană mereu deschisă a conștiinței. Deoarece, crede artistul, nimic nu poate fi mai convingător în lupta împotriva răului decît imaginea răului însuși. Opera lui Marcel Chirnoagă ilustrează cu perseverență și patos tocmai un asemenea crez.

Corneliu Antim

muzică

m

Premiere la Craiova și Galați

Pe scena Teatrului Liric din Craiova, coregraful Sergiu Anghel semnează un balet de interes în ceea ce privește rezolvarea scenică a datelor unei partituri adresate celor mici. **În țara codrilor de iarbă** pe muzică de Laurențiu Profeta este o feerie pentru copii, înfățișînd, cu culoare muzicală și fantezie scenografică, o zi din viața insectelor populînd întinderea aparent nemișcată a unui petec de iarbă. Subiectul este prezent în numeroase musical-uri sau filme de animație iar linia pe care s-au înscris majoritatea incercărilor este cea a surprinderii unor personaje bine conturate în general, procedeu cu finalitate pedagogică după utilitatea insectelor pentru om sau în funcție de manifestările exterioare ale așa-numitei „inteligențe" animale. Nici prezenta montare nu se depărtează de această excelentă soluție — ne gîndim la forța de convingere printre copii. Zina (Elisabeta Kelemen), Moș Ene (Matei Nicolae), Licuriciul (Dragomir Constantin), Giza (Doina Popescu) sînt citeva din personajele care evoluează într-un restrîns cadru cvasivegetal, făurînd o acțiune care cunoaște înfruntări și împăcări, insecte harnice sau insecte care trăiesc pe seama agoniselii altora cadru interesant rezolvat scenografic (trecem peste unele improvizații sau nesincronizări în minuirea decorurilor). Coregrafia lui Sergiu Anghel se adaptează acestui plăcut subiect, imaginînd o gestică în care primează mișcările cu forță plastică, cu putere de vizualizare ; se insistă aici îndeosebi pe evoluția ansamblului de dansatori, acumularea gesturilor, simetriile și răspunsurile coregrafice fiind element de convingere vizuală în sală. (Unele scăderi ale spectacolului pot fi menționate în dreptul coordonării ansamblului).

Teatrul muzical „N. Leonard" din Galați face un gest de frumoasă semnificație patriotică montînd opereta compozitorului bănățean Filaret Barbu **— Ana Lugojana.** Nu mai e nevoie să amintim că această melodioasă partitură a lui Filaret Barbu, scrisă pe un libret de Vasile Timuș, este una din paginile cele mai cunoscute ale operetei românești. Melodicitatea ariilor, frumusețea momentelor de grup fac din **Ana Lugojana** o partitură care rămîne înscrisă ca moment important în istoria acestui gen, atît de îndrăgit de largul public. Montarea gălățeană este ceva mai scurtă decît originalul, multe momente, în special din mijlocul lucrării, fiind eliminate pentru o mai mare cursivitate a acțiunii. Deși se produc unele ușoare inadvertențe, sesizabile pentru cei care cunosc bine subiectul operetei, noua versiune se susține bine, demonstrînd că sînt posibile asemenea operații chiar și în paginile unor capodopere ale genului, atunci cînd ele sînt făcute cu grijă și meșteșug. Regia artistică a lui Nicolae Ciubuc nu se îndepărtează de datele tradiționale ale montării acestei mult-jucate operete : arii cîntate cu fața spre sală, dansuri limpede delimitate și coruri împărțite în grupe simetrice de cîntăreți, acestea ar fi cîteva din caracteristicile unei regii care nu se dorește cu orice preț inovatoare, terminînd prin a sta sobru și competent în spatele curgerii acțiunii, a evoluției interpreților. Capitole bine rezolvate sînt mișcarea scenică a Venerei Zavulovici, coregrafia lui Florian Constantin, evoluția corului condus de Dimitrie Macarie și, îndeosebi, a orchestrei dirijate de Ury Schmidt, puțin distonante sînt costumele lui Romeo Ganea. În rolul titular, Georgeta Popa Pinghireac face o frumoasă creație, deși, vocal, unele momente sînt inegal rezolvate. În rolul lui Sandu, Laurențiu Buzilă etalează incontestabile calități vocale. Mihai Midoiu, Liviu Bușiiă, Margareta Kiss, Jean Segal, Florica Budac, Cicerone Ognef, Eremia Manole sînt cîțiva dintre cîntăreții care, prin contribuții meritorii, ridică interpretativ mult, un spectacol de calitate.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ION AGÂRBICEANU

VI. „Ocultarea" viziunii realist-tragice (3)

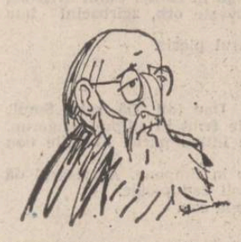

Pe măsură ce evenimentele de conținut epic ieșit din comun se precipită, agentul demonic se insinuează cu tot mai multă forță. Fascinația pentru motivațiile paralogice, atît de viu prezente în ontologia mitică, lasă mult în umbră firescul impuls al interpretării logic-realiste. Valorificînd cu mare intuiție un atare fenomen de substituire în planul cunoașterii, caracteristic prin strania lui ingenuitate, prozatorul ne dă de înțeles că, artisticește, în'eresant cu adevărat nu este atît fondul real, perfect explicabil și analizabil, al faptelor, ci mai ales modul de trăire sufletească a acestora și, implicit, înțelesul pe care ele îl capătă în viziunea și concepția oamenilor. Ce se întîmplă în nuvela *Jandarmul* după ce Dumitru Bogdan ia de soție pe Catarina — și nu pe Veronica, rămasă liberă după moartea bărbatului ei — are o explicație cît se poate de limpede ; omul cade în fixația că femeia iubită de el și-a otrăvit soțul cu bună intenție, ceea ce, de frica unui destin similar, îl determină să ia de nevastă, în chip cu totul neașteptat, pe altcineva. Firește, cu aceasta nu se pune nicidecum capăt legăturii ascunse cu Veronica și de aici decurge întreg șirul de întîmplări dramatice prin care vor trece toate cele trei personaje. Pentru prozatorul format exclusiv la școala tradiției realist psihologice, interesat a realiza cvasicomplete fișe de observație, flancate de incleștări epice vădind o maximă duritate, o asemenea situație ar fi fost tratată ca atare, adică „studiată" la rece, investigată metodic, spre a se ajunge la diagnosticul „științific" cel mai explicit cu putință. Nu aceasta este însă pista preferată de Agârbiceanu. Fără sforțări inutile, cu naturală discreție, el lasă totul pe seama personajelor, care înțeleg și trăiesc faptele în felul lor aparte. Fiind clar că graba cu care Catarina, susținută de mama ei, acceptă să se mărite cu Dumitru Bogdan are drept explicație deosebita bunăstare a acestuia, totuși, Gligor Albu, tatăl tinerei femei, este de altă părere : „N-a dat strechea, ori diavolul v-a luat atunci în stăpînire, încît nici un om al lui Dumnezeu nu mai putea vorbi cu voi ? Nu v-a povățuit și popa că nu-i bine să se mărite fata după un om pe care abia-l cunoaște ? Nu m-ați fiert pe mine ziua și noaptea, pînă m-ați înebunit de cap și am lăsat după voia voastră ?" Orbită de ură împotriva Veronicăi, adînc rănită în orgoliul ei, Catarina e pe punctul de a-și ucide rivala cu lovituri de bardă, dar cînd își revine cît de cît în minți, stăpînindu-se în ultima clipă, se dezvinovățește față de sine, punînd totul pe seama diavolului („— A intrat dracu-n mine ! și țîșni, nebună, în curte"). De altminteri, în continuare, Catarina este protagonista unor scene de conținut halucinant-fantastic comparabile cu acelea al căror protagonist este hangiul Stavrache, eroul lui Caragiale. Plecat în război, Dumitru Bogdan o obsedează într-atît încît nopțile, pentru tînăra femeie, devin insuportabile coșmaruri. Jandarmul beneficiază de prezențe ce frizează concretețea absurdă :

„— Se însărase de tot, și din norii de primăvară începu să mizguie mărunt, ca o burniță. Nu aprinse luminarea, nu se mișcă de pe scaun. Era bine așa, împietrită. Deodată auzi pași în tindă, pași apăsați, așa cum numai jandarmul pășea, pași cunoscuți de tot satul.

Inima-i sări din loc, și răsuflarea i se opri. Mai auzi pașii cunoscuți de cîteva ori, apoi se făcu liniște.

Înnebunită, crăpă puțin ușa tinzii, cu inima la gură, și întrebă cu glas scăzut :

— Tu ești Dumitre ?

Dar întrebarea rămase fără răspuns și se pierdu în noapte. Își adună toate puterile, deschise mai larg ușa și întrebă iar :

— Tu ești, Dumitre ?

Nici un răspuns, numai o liniște de moarte, care o îngheță de frică. Se încleștă cu mîinile de ușturi, să nu cadă : înlemnise, nu se mai putea mișca din gura ușii. Îi veni puțin inima la loc numai cînd auzi cîinii lătrînd și glasul slugii strigînd în curte :

— Nea boală, nea !

Era un mascur blăstămat, care-i tot scăpa din uliță. Îl aducea de departe.

Catarina aprinse o luminare și ieși îngrozită în tindă. Numai cît isprăvise cu lipitul și presăratul nisipului pe jos ; era cu neputință să nu se cunoască urmele bocancilor, dacă a fost Dumitru.

Dar nu putu descoperi nimic. Nisipul era neatins. Numai urme de talpe groase, urmele ei, se desemnau pe nisip în două rînduri.

Și totuși ar fi jurat că au fost pașii lui Dumitru. Și cu glas tainic, un sentiment nedeslușit îi spunea că bărbatul ei a intrat în tindă".

Tînăra femeie rămîne neclintită în convingerea ei cu atît mai mult cu cît întîmplările propriu-zis reale, văzînd desfășurarea luptelor de pe frontul apropiat, relatate de soldații dintr-o patrulă care ajunsese pînă la Virtopi, par a-i da întru-totul cîștig de cauză :

„Catarina auzi chiar din gura lor : «Simbăta trecută după amiază»". Dar simbătă sara ea a auzit pașii lui Dumitru în tindă ! Ar fi jurat și acuma că i-a cunoscut pașii !

O trecură sudori reci : în lupta aceea a căzut și Dumitru și el a umblat atunci sara prin tindă ! A fost umbra lui, de aceea nu i-a cunoscut urmele !"

Adevărul este însă cît se poate de clar, tragic prin simplitatea lui umană. Dumitru Bogdan chiar participă la acele lupte, unde este rănit grav la cap. Dar, fără a se fi vindecat complet, este retrimis pe front, de unde, cu mintea rătăcită, dezertează. Faptele sînt relatate de el însuși, cînd se întîlnește pe ascuns cu Veronica. Numai că interpretarea lor probează aceeași obstinată deviere în fantastic :

„— Simți tăietura ? Mi-au crăpat capul în atacul acela. Camarazii mi-au spus că am stat între moarte și viață zece zile. Dar ei mint !

Veronica nu văzu, dar parcă-i simți prin întuneric rînjetul său cînd spunea vorbele din urmă.

— De ce să mint ? întrebă ea cu sufletul la gură, uitînd cu totul că bărbatul îi respinsese îmbrățișarea.

— Mint, pentru că eu atunci n-am fost între moarte și viață, ci am murit. M-au deșteptat doctorii din morți.

Femeia simți că omul vorbește îngrozit.

— Dumitre, vino-ți în fire !

— Eu știu că am murit în simbăta aceea, după amiază, pe la sfîrșitul lui aprilie".

Dacă, într-un fel, cele de mai sus pot fi totuși explicate prin aceea că vizează un caz de alienare mintală, pe de altă parte, scenariul plăzmuit atît de săteni cît și de Veronica vădește aceeași constantă deviere de la real. În ce-o privește pe Veronica, nici cel puțin calitatea de martor ocular, în cele din urmă, nu constituie o piedică de netrecut („În aiurările ei — notează prozatorul — Veronica striga deseori : «Nu ești Dumitru ! Ești stafia lui !»). Împrejurarea că bătrînul Ilie Rău, sluga lui Dumitru Bogdan, se întîlnește de asemenea cu acesta, care, fugar prin păduri, noaptea, dă tîrcoale casei, nu se bucură, evident, de nici un credit („— N-a fost stafia lui, moș Ilie ? Poate asta s-a mai arătat în casă și în nopțile de mai înainte. Poate despre ea întăreau oamenii care au văzut că-i bărbat"). În fine, alte dovezi, de-a dreptul peremptorii și acestea (urma bocancilor, de soldat, în tinda casei, patrula de jandarmi ce-l căuta pe dezertor etc.) nu au altă soartă.

Sigur, în finalul nuvelei, odată cu descoperirea cadavrului atîrnînd în podul grajdului, lucrurile se lămuresc definitiv. Dar mai poate fi vorba, acum, după ce credința în strigoi operase cu atîta vigoare, de o autentică demistificare, de repunerea realului în drepturile lui ? Este greu de dat un răspuns tranșant la o asemenea întrebare.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

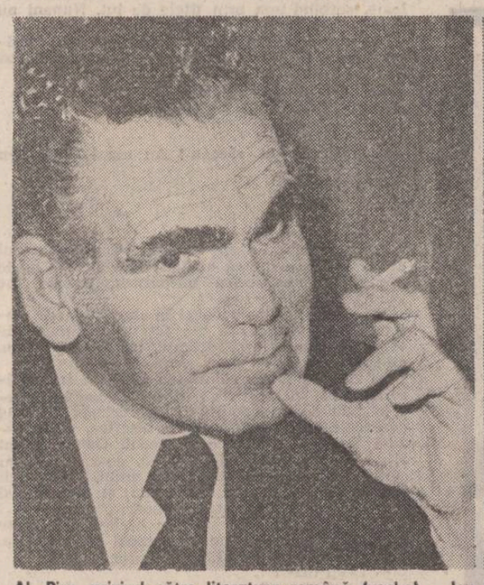

Al. Piru, privind către literatura română (veche)

Ion Lăncrănjan și Ion Gheorghe față-n față cu o primăvară

C. Abăluță, Fănuș Băileșteanu, Ioanid Romanescu, V.F. Mihăescu și Iulian Neacșu ascultă împreună

În labirintul istoriei

Urmare din pag. I

se despartă de romanele carteziene din palmares, gîndind *un roman simultaneist :* convocarea tehnicilor romanești moderne, a lecturilor bergsoniene intră în preparativele pentru scrierea acestui roman încît, în sănătoasa formulă ironică, romanul în discuție se definește ca preambul al posibilului roman împotmolit, un metaroman deci. Meditația inclusă în țesătura epică, jocul încurcat de oglinzi, relativizarea unghiurilor de vedere și, desigur, ironia freatică îi asigură interesul.

În latură documentară, *Tatuajele* stăruie asupra unor episoade fierbinți precum zilele demente ale pogromului de la Iași, exploziile de isterie și furia oarbă a acelor ani de infiltrare a elementelor horthyste, cînd „furunculoza Nordului", atițată de otrava șovinismului și microbii hipersensibilității naționale, a condus la atîtea urzeli și crime politice. Aici, Francisc Păcurariu se desparte hotărît de tentative similare (un exemplu ar fi Curzio Malaparte cu al său *Kaputt*, cum s-a observat), deosebirile ținînd de viziune, desțelenind noi teritorii istoriografice.

În fine, ceea ce Onisifor Suciu spera a fi o apoteoză, acel banchet oficial menit să-i nimbeze retragerea devine un proces ; fostul bărbat politic este un uitat iar sărbătorirea sa capătă

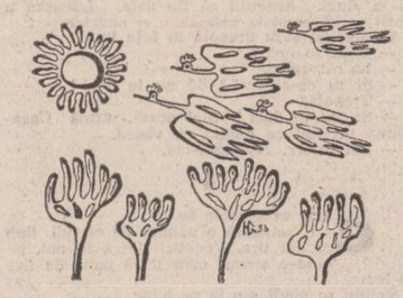

Desene de Nic. Gandonschi

gustul unei înfringeri. Efortul de a-și regăsi urmele într-un trecut înmormîntat nu face decît să reînvie rătăciri aminate și „intenții ascunse" ; festivitatea constituie prilejul trecerii în revistă a ceea ce a fost adevăr și eroare în viața unor conducători dar verdictul moral, prin relativitatea unghiurilor de vedere, plutește în indecizie. Francisc Păcurariu se arată a fi un bun observator al psihologiilor și conduitelor și explorînd *tema noilor „foști"* nu se oprește la efecte ci caută rădăcinile. Soluția „tehnică" a alternării timpilor îi slujește fericit intențiile. Cum adevărul se vădește indiscernabil, retrospectiva — interesată de carnația faptelor — instaurează ca principiu suprem *relativitatea*. Onisifor a umplut cu prezența sa un moment grav, a fost deopotrivă „binefăcător și călău" și a reține doar o ipostază a sa înseamnă a trunchia adevărul, ignorînd raportul exact dintre necesitate și abitrar în epocă. Învălmășirea de „oglinzi" reflectînd diferit aceeași imagine nu e doar o ingeniozitate tehnică ; ea exprimă și speranța visatului „roman simultaneist" de a ieși din impasul realului.

Tatuajele, potrivit declarațiilor lui Francisc Păcurariu, intră în tetralogia *Timpul și furtunile*, intenția de ciclu — pentru cunoscătorii prozei sale — fiind evidentă la scriitorul ancorat în spațiul transilvănean, cu marile și micile sale tragedii, urmărite într-o istorie zbuciumată. Volumul care deschide acest ciclu, *Geneza*, urmează să apară — printr-o capricioasă succesiune, ținînd de laboratorul autorului — în acest an.

Avînd ca primă iubire poezia, fiind cunoscut ca reputat hispanist, Francisc Păcurariu e mai nou venit în roman. Cărțile sale, adunînd experiența omului de cultură, sînt expresia unor *opțiuni majore*, impuse de situații istorice concrete, conjugînd exigența estetică cu cea față de adevărul istoric. Observînd că prozatorii noștri acordă un interes scăzut marilor teme ale istoriei și convins că trecutul trebuie mărturisit, Francisc Păcurariu vrea *să prindă adevărul uman în cadrele adevărului istoric. Labirintul*, de pildă, construit într-un montaj modern, este tocmai adevărul unui moment tragic. Dificultatea unei atari întreprinderi nu mai trebuie demonstrată, eforturile de documentare contrastînd cu jocurile construcțiilor epice convocînd fantezia lunecoasă. Francisc Păcurariu e pasionat de adevărurile istoriei și trudește pentru luminarea lor, stăruința sa e salutară, mai ales că proza noastră acuză încă supărătoare lacune tematice.

Marin Preda observa că pentru scriitorul român relațiile omului cu istoria sînt o temă relativă. Încă prin *Labirintul*, Francisc Păcurariu anunța acest interes deloc accidental sau conjunctural pentru un fragment de istorie, scormonind dacă nu realități mai puțin cunoscute, în mod cert mai puțin oglindite în literatură. Fiind — prin artificii compoziționale — un jurnal „găsit" și, deopotrivă, o narațiune gospodărește orchestrată, *Labirintul* alternează ciné-scenele, secvențele „pe viu" înviorate de apele lenește ale relatării cu tonul alb, „de legătură" și erupțiunile eseistice ; romanul mărturisește oscilațiile unui intelectual (Sabin Popa, personajul-pivot, fiind la capătul drumului la ora unui „bilanț") în plină prigoană naționalist-șovină dezlănțuită după Diktat. *Labirintul* vorbește despre „o realitate monstruoasă și însăimîntătoare" în care sclerați ca Uhry visînd un nou ev mediu trăiesc voluptatea dezlănțuirilor sadice. Contrastul perechii antinomice VIOLENȚĂ-RAȚIUNE (angajînd pe de o parte *sadismul* și pe de altă parte *umanismul* actorilor istoriei) tensionează acest *roman al regăsirii de sine* în acele vremuri tulburi în care cuvîntul de ordine devenise supraviețuirea. Lecția *Labirintului* e clară : capriciile istoriei nu pot înfrînge marea solidaritate umană.

Tatuajele nu se lasă la garderobă, deși se reclamă de la specia și zona problematică care au făcut voga și gloria romanului obsedantist, replică tiparului maniheic ; un ins cu „realizări", gustînd din orgoliul puterii și a cărui „trecere" a lăsat și victime prin inevitabilele erori ale etapei de creștere a noii noastre societăți, *redescoperă complexitatea vieții*. Autoiluzionarea sfîrșește în tragism. Romanul politic, relansat pentru proza noastră de generația '60 (în care, evident, nu intră doar poeții) se bate, după relatările proletcultiste, pentru reconstituirea adevărului ; iar nou tip de erou, departe de a fi simplu resort al angrenajului politic, asigură acestui tip de text narativ refuzul viziunii rozacee. Chiar dacă pentru noul val de prozatori — cum observa recent un tînăr critic — „obsedantul deceniu dispare" (și, implicit, asistăm astfel la abandonul toposurilor, motivelor, temelor care au hrănit epica unor creatori de felurite virste), *foamea de adevăr rămîne*. Foamea de adevăr patronează și desfășurările prozastice, pe întinse pînze epice, ale lui Francisc Păcurariu.

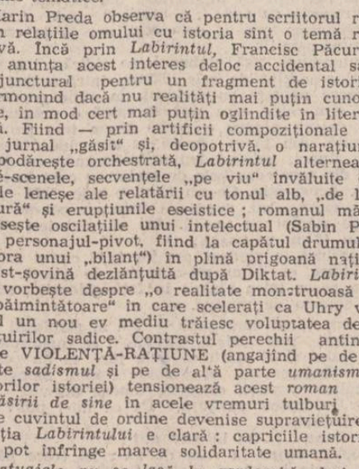

REMEMORĂRI

Secretul Doamnei de zăpadă (IX)

Intrai în cameră iritat, încercînd să judec la rece. Așadar, Doamna de zăpadă pîndise clipa cînd voi rămîne singur, se autoinvitase, semn că avea să-mi spună ceva important, că avea încredere în mine, totuși, din precauție mă urmărise o vreme. Faptul că mă văzuse coborînd din camera pictorului nu-i schimbă hotărîrea de a mă vizita la ora aceea tîrzie. Îmi ordonai gîndurile, încercînd să înțeleg. Întîi dorința de a se muta în odaia mea. Apoi comportamentul lui Trifon, atitudinea lui stranie la vederea florilor galbene, sau poate că la vederea Doamnei de zăpadă. Trifon nu mai trecuse pe la vilă, din pricina ninsorii. Dacă ar fi coborît din munți, probabil că aș fi izbutit să aflu de la el cîte ceva. Încercai să înfrumusețez camera, adunînd manuscrisele răspîndite pe masă, mutînd scaunele, îndreptînd franjurii covorului. În vaza de sticlă am adus de afară cîteva crenguțe de brad mirosind a rășină. Privirea mi-a rămas lipită de fotografia aceea bizară, și de buchețelul de flori galbene ce se detașau din fondul întunecat. Mă ridicai cu gîndul s-o scot de pe perete. Apoi renunțai. În definitiv, poate era mai bine așa. Pe la nouă intrai în sufragerie cerînd ceva de mîncare. După un timp coborî și pictorul, somnoros și melancolic, mă privi scrutător pe sub sprîncenele dese, și constată ironic :

— Avem neliniști creatoare ? Sîntem prinși de febra inspirației ?

Tăcui preocupat de friptura din fața mea, hotărît să nu-i mai spun nimic. Se scurse o oră lungă și plicticoasă. În sala de mese nu se mai arăta nimeni. Radioul cînta în surdină. Afară ninsoarea reîncepuse valsul ei de fluturi imaculați. Pictorul se ridică bosumflat și mă întrebă dacă nu vreau să fac o plimbare. Îl refuzai, motivînd că în noaptea aceasta am de gînd să lucrez. Cumpărai o sticlă de vin de la bufet, o gustare rece, cerui două pahare cu gheață și aranjai totul pe o tavă. Revenii în cameră și așezîndu-mă în fotoliu începui să aștept. Trecu o altă oră lungă cît un veac. Se auzi ușa coridorului scîrțîind și pași ușori lunecînd pe ciment. Mă ridicai și deschisei. Doamna de zăpadă ezită o clipă înainte de a intra, cercetînd din prag odaia. Mă surprinse felul în care era îmbrăcată. Pantaloni negri viriți în niște cizme flocoase de ren, un pulover negru și gros rulat pe gît, mănuși din piele neagră fine și subțiri. Pe cap purta o căciuliță de aceeași culoare, hașurată de o linie albă. În contrast cu compleul indoliat, își așezase pe umeri o scurtă de hermină strălucind mătăsoasă cu reflexe de zăpadă. Avea chipul palid, nefardat, marcat de o încordare iscoditoare. Pătrunse în cele din urmă în cameră, și rămase nemișcată fără să se așeze. Mă privea cu oarecare neîncredere :

— Sînteți singur ?

Întinsei mîinile în lături, exprimîndu-mi nedumerirea. Nu păru convinsă. Arătă spre dulapul cu trei uși. Le-am deschis încet, amuzat. Privirea ei se fixă pe ușa de la baie. Am împins-o larg, pînă la perete, făcîndu-i semn să cerceteze. Renunță. Și, ca să-i fac jocul, am bătut cu piciorul în tăblia somierei, aflată la cîțiva centimetri de podea.

— Vreți să ridic și patul ?

— Nu-i nevoie. M-am convins.

Se așeză pe un scaun aflat lîngă geam, în dreptul caloriferului. Își scoase căciuliță de schior, scuturîndu-și cu o mișcare scurtă a capului părul cu reflexe roșietice. Era extrem de gravă, avea un aer aproape acuzator. Afișa nepăsare și calm, deși jocul imperceptibil al degetelor fine îi trădau neliniștea și nervozitatea. Aprinse o țigară.

— Așadar, aici locuiți ? zise cu indiferență.

— Nu locuiesc, scriu, mai degrabă aici, precizai eu.

Nu dădu importanță spuselor mele. Se ridică brusc și se apropie de masă, privind fotografia aceea bizară, pe al cărui fond negru străluceau florile galbene ca niște flăcări de aramă.

Mircea Micu

Valoare literară

Urmare din pag. I

mai că, de cînd făcea Caragiale paralela de mai sus între insectă și piramidă pînă astăzi, liniile cunoașterii s-au deplasat întrucîtva și nu mai duc la același rezultat. Ba, mai mult, la un examen mai atent al lucrurilor, ni se arată că misterul inextricabil al artei înclină să fie întrevăzut mai ales de partea piramidei, de cît de aceea a insectei. Mai întîi că, despre nevinovata insectă care putea trece pentru gîndirea secolului trecut drept o expresie naturală a vieții, știm astăzi lucruri cu totul noi, absolut contrarii celor presupuse în paralela de mai sus. Ca de exemplu : faptul că viața insectei se poate realiza și pe cale de laborator, științific, în miliarde de exemplare dintre cele mai nocive care, puse în capsulele unor bombe și aruncate din avioane, produc epidemii cumplite în rîndul unor populații nevinovate și lipsite de apărare. Lucrul acesta s-a și întîmplat încît nu ne mai rămîne nici o iluzie cu privire la „misterul" natural al vieții insectei. Nici măcar viața în general nu-și mai păstrează calitățile „naturale" pentru a ne putea servi drept suport în cadrul unei paralele efective, lămuritoare în definirea „misterului" artei. Știm astăzi că și viața umană, nu numai a celorlalte specii, poate fi produsă pe cale de laborator, și puțin mai lipsește ca, din ușoare, controlate mecanic deplasări în combinația de gene și cromozoni, să poată apărea noi rase de homoizi. Desigur, „miracolul" unor asemenea posibilități se invecinează mai mult cu monstruozitatea și nebunia, cîtă vreme ele pot fi puse în slujba unor forțe nocive, potențate în om, astăzi mai mult ca niciodată. Dar aceasta este, preluînd vorba mai veche, o altă „cestiune".

Ceea ce ne interesează acum în mod deosebit ar fi controlul viabilității în sine a comparației „misterului" artei cu acela al vieții. Cîtă vreme unul dintre aceste „mistere" începe să fie dezvăluit tot mai mult pe cale de experiment științific și de laborator înseamnă că nici comparația în sine nu mai poate să fie valabilă. Presiuni de aceeași natură s-au exercitat și continuă să se exercite și asupra artei, dar rezultatele sînt absolut minore și lipsite de putere de convingere. Astfel, poezia produsă de computere se arată a fi o „poezie" de manieră „programatismul" de laborator ducînd și în artele plastice și în muzică la simple calcuri după stiluri cunoscute.

„Misterul" artei se dovedește deci, în evoluția de pînă în prezent a cunoașterii științifice, mai puternic, mai impenetrabil decît al vieții însăși, luată în sensul ei de existență naturală, elementară. Să fie aceasta o simplă întîmplare, o „neglijență" față de acest „prislea" al umanului nu prea luat în serios de către spiritul științific, care, preocupat de probleme mult mai „grave", a luat proporții de-a dreptul halucinante mai ales pe linia distructivă, pustiitoare ? Dar nu din această cauză spiritul științific experimental, de laborator nu s-a preocupat de „misterul" artei, ci pentru că, realmente, îi lipsesc conceptele și mijloacele adecvate. E drept că mașina electronică „superior organizată" (dar tot mașină !), a început să ia cu asalt domeniile gîndirii, descompunînd o bună parte din operațiile ei și refăcîndu-le cu mijloace proprii, într-o viteză uluitoare, de neimaginat numai prin intermediul creierului uman. Toate acestea sînt însă de domeniul calculului cantitativ programat, al teoriilor informaționale. Asaltul de care vorbim bate însă în retragere la porțile calitative ale gîndirii, acolo unde ea se înveșnicește și se umple în mod spontan cu toate efluviile sufletului omenesc, în acumularea lor naturală și istorică.

De la producerea formelor elementare ale vieții, pe care știința se arată capabilă să le rezolve pe cale de laborator pînă la exemplaritatea umană în gîndire drumul este extrem de lung, el poate fi considerat ca și infinit. Pentru că, presupunînd că mașina ar putea să producă pînă la urmă și oameni, aceștia vor fi neapărat de serie, de domeniul roboților, exemplaritatea umană rămînînd mereu de domeniul inaccesibilului. Apoi este de luat în seamă că progresul este nu numai al gîndirii experimentale, oricît de vizibil și de spectaculos ar fi acesta, ci și al gîndirii umane organice, speculative, unde deplasarea de linii este spontană și invizibilă, tot mai ascunsă sub învelișurile unor depărtări interioare care ne coboară sau ne înalță continuu, și care își arată uneori fețele acoperite de lumini orbitoare în capodoperele artei. De sub asemenea piscuri singuratice proiectate pe cer țîșnesc izvoarele artei și ale poeziei și se adună în șuvoaiele lor cunoscute pe Pămînt. Dacă la izvoarele ei, arta este o manifestare a vieții talentului, ne apare evident că o astfel de viață trebuie să fie foarte diferită de elementaritatea manifestării de insectă a acestuia. Acolo, în interioarele adînci ale spiritului uman, se petrec procese, în special din domeniul artisticului, mult mai misterioase decît ale vieții însăși, dovadă că știința experimentală se află acum pe cale să le rezolve pe cele din urmă, dar bate în retragere în fața celor dintîi.

Dacă ne oprim acum asupra celeilalte laturi a paralelei stabilite inițial, și anume aceea a piramidei, observăm că și aici liniile cunoașterii s-au deplasat într-un mod semnificativ. Înțelesul noțiunii de artă s-a lărgit. Revoluțiile artistice ale secolului XX, la realizarea cărora Caragiale însuși a pus pietre de temelie, ne-au demonstrat existența unei mișcări mult mai libere a expresiei în raport cu conținuturile ei de semnificații. Arta își poate anexa domenii noi ale vieții, poate interveni în cotidian, contribuind la reorganizarea acestuia după norme ale frumosului. În același timp se întrevede o potențare continuă a conținuturilor umane ale artei în simboluri primordiale, evoluția contemporană solicitînd tot mai mult corespondențe insolite cu artele străvechi. Prin intermediul creațiilor artistice — multe ajunse pînă la noi mutilate de timp, în forme diferite de cele inițiale — nu se dezvăluie orizonturi noi de înțelesuri ale unor civilizații demult dispărute. Piramidele fac parte dintre acestea. Ne referim în special la aceea a lui Keops, cea mai măreață dintre toate. Ea conține și pentru contemplatorul artistic de azi o neasemuită viață a spiritului civilizației care i-a dat naștere. Descifrarea din ce în ce mai atentă a tainelor de frumusețe și măreție care au stat la temelia creării ei ne aruncă într-o adevărată uluire. Astfel, unghiurile dintre vîrful piramidei și laturile de la temelia ei sînt exact acelea ale deschiderii unei raze solare care cade dintre nouri. Efectul material al străucirii piramidei în învelișul de calcar care o acoperea trebuie să fi fost același asupra privitorului pînă la marginile orizontului. Construcția arhitectonică a piramidei dezvăluie simetriile artistice ale faimosului număr de aur între părțile ei componente. Înălțimea ei este exact o miliardime din distanța de la Pămînt la Soare, iar axul culoarului de acces spre interior cade cu o precizie uimitoare pe nordul geografic al Pămîntului din acea epocă, prelungindu-se de aici în infinit prin steaua Sirius (Alpha din constelația Dragonului).

Fără a insista asupra multor alte aspecte ale vieții spiritului uman pe care le dezvăluie simbolul piramidei (între ele acela al structurilor labirintice dintre diversele nivele ale spațiilor ei interioare), se cuvine să observăm durabilitatea în timp și dimensiunile cosmice în care se constituie acestea și care abia în ultimul timp încep să intre cu adevărat în sfera de lumină a umanității.

Ne apare evidentă distanța imensă care desparte simbolul piramidei de acela al insectei care stă „în umbra ei". Dar de data aceasta nu vibrațiile de-o clipă din viața efemeridei ne pot stîrni analogii cu domeniul artei, ci dimpotrivă, acesta din urmă se lasă mai mult sugerat de răsunetele simbolice cuprinse în structurile piramidei, viața spiritului din ea care străbate mileniile.

Și-apoi, vorbind în termenii figurați pe care ni i-ai propus, nene Iancule, s-avem rezon ! Nu de creatori cu vibrație de insectă ducem lipsă, ci mai mult de aceia care să ne apropie, cît de cît, de dimensiunile și durabilitatea piramidelor.

CUMPĂNĂ

Ceas de iarbă

O să mergem pe cîmp să privim de departe orașul
și vom privi în ochii pămîntului
pînă ni se vor umple ochii de ochii pămîntului.
Cerul și mutul vor înțelege prin semne
animalele domestice sălbăticite de urletul lui Orfeu.
Vom inventa focul care atîrnă
și apa care urcă muntele pe jos.
Cu nările-n lumina seului de fiară
vom descifra din nou întunericul.
Numai unul nu-și va putea dezlipi fața
de la fața orașelor întunecate
și va ciopli din toate pădurile lumii
fluiere prin care să bată vintul.

George Alboiu

Ora înaltă a patriei

Urmare din pag. I

O clipă de liniște și trompetele anunță intrarea sportivilor. Trupurile lor înscriu numele competiției noastre sportive naționale „Daciada". Defilarea lor este o trecere în revistă a triumfului sportului românesc în diverse întreceri, prilej de și mai mari ambiții pentru că ei înșiși știu că nu este nitmic mai emoționant decît ca undeva departe de țară și de ai tăi să auzi imnul și să vezi ridicîndu-se pe cel mai înalt catarg tricolorul românesc.

Sobri, reunificînd parcă întreaga Sărbătoare într-o imagine a forței și neclintitei voințe a poporului nostru, oamenii de ordine și toți cei prezenți în piață intonează cîntecul de drag „E scris pe tricolor unire". Acorduri puternice, o unitate de exprimare care face ca totul să nu pară spus, intonat decît de un singur om. De fapt, un popor care-și unește vocile spre a da glas dorinței noastre de pace, de liniște, de bucurie de a trăi.

Tehnica alertei sau iluzoriul drob de sare (IV)

Încercarea de a face ordine în îngrămădeala de erori care este această carte, începînd cu cele izvorîte din evidente confuzii sau din simple neînțelegeri și pînă la cele născute în golurile mari, în hăurile de informație ale autorului, ar fi o muncă enormă. Și, mi-e teamă, în egală măsură inutilă și imposibilă. Căci, nici vorbă, cartea lui **H. H. Stahl** nu este ce se pretinde a fi, acea sinteză superioară depășind concepția lui **Blaga** despre „specificul național" și nici măcar critica „științifică" a acestei concepții pe care (poate) ea ar merita-o. Cu numai doi ani în urmă în dubiu cu privire la **„capacitatea sa de a așterne pe hîrtie ce știe despre filosofia poporului român"**, cu **„mihnire"** împărtășindu-ne fostul lui vis de **„a pune în ordine ce gîndea despre cultura populară"** (Amintiri, p. 247), **H. H. Stahl se angajează astăzi într-o întreprindere** de a face ordine în îngrămădeala de erori care este această carte, începînd cu cele izvorîte din evidente confuzii sau din simple neînțelegeri și pînă la cele născute în golurile mari, în hăurile de informație ale autorului, ar fi o muncă enormă. Și, mi-e teamă, în egală măsură inutilă și imposibilă. Căci, nici vorbă, cartea lui **H. H. Stahl** nu este ce se pretinde a fi, acea sinteză superioară depășind concepția lui **Blaga** despre „specificul național" și nici măcar critica „științifică" a acestei concepții pe care (poate) ea ar merita-o. Cu numai doi ani în urmă în dubiu cu privire la **„capacitatea sa de a așterne pe hîrtie ce știe despre filosofia poporului român"**, cu **„mihnire"** împărtășindu-ne fostul lui vis de **„a pune în ordine ce gîndea despre cultura populară"** (Amintiri, p. 247), **H. H. Stahl se angajează astăzi într-o întreprindere** de a face ordine în îngrămădeala de erori care este această carte, începînd cu cele izvorîte din evidente confuzii sau din simple neînțelegeri și pînă la cele născute în golurile mari, în hăurile de informație ale autorului, ar fi o muncă enormă. Și, mi-e teamă, în egală măsură inutilă și imposibilă. Căci, nici vorbă, cartea lui **H. H. Stahl** nu este ce se pretinde a fi, acea sinteză superioară depășind concepția lui **Blaga** despre „specificul național" și nici măcar critica „științifică" a acestei concepții pe care (poate) ea ar merita-o. Cu numai doi ani în urmă în dubiu cu privire la **„capacitatea sa de a așterne pe hîrtie ce știe despre filosofia poporului român"**, cu **„mihnire"** împărtășindu-ne fostul lui vis de **„a pune în ordine ce gîndea despre cultura populară"** (Amintiri, p. 247), **H. H. Stahl se angajează astăzi într-o întreprindere**

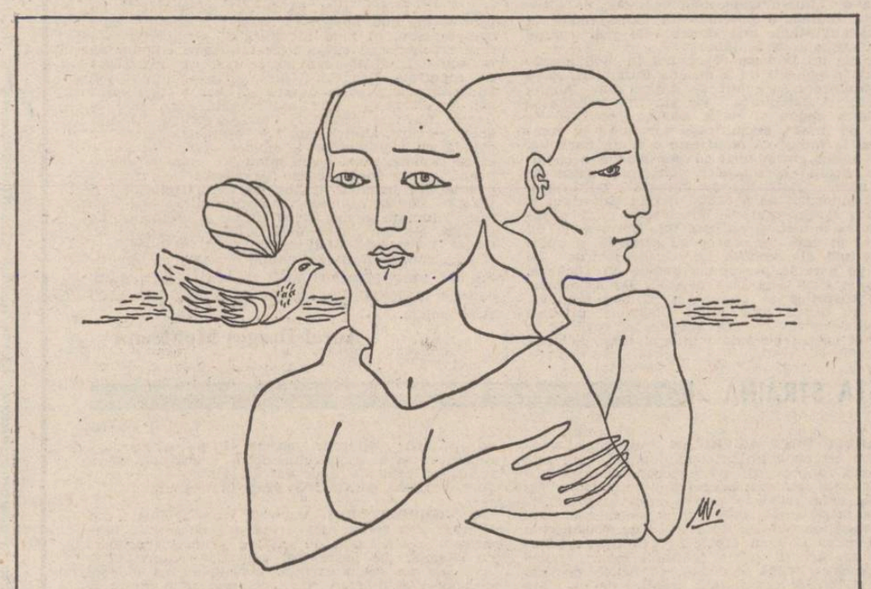

Desene de Mihu Vulcănescu

dere în care problema specificului național este un pretext ca oricare altul și o pistă falsă. Zadarnic am încerca să găsim articulațiile demonstrației lui **H. H. Stahl** de îndată ce aceasta nu există, de îndată ce singura „ordine" din construcția lui este cea dictată de urmărirea „științifică" a lui **Blaga**, făcută pe sărite, în funcție de valorificarea tardivă a unor „contribuții" proprii avînd vagi tangențe cu opera filosofică a acestuia. De sub noianul celor mai eteroclite argumente „științifice" mobilizate nefiresc în jurul cîtorva elemente izolate, abătute din sistemul lui Blaga (care îi scapă, în totul, lui **H. H. Stahl**) rătăcite și aduse la alt vad, scoate mereu urechile un parapon neostoit.

Față cu **„filosofia"** (pusă mult prea des în ghilimele), înțeleasă ca un șir de **„halucinații", „fixații", „teorii pretențioase", „fabulații"** ca o operă a **„nechematilor"** cu succes, **H. H. Stahl** se așează modest alături de unii psihologi, istorici, geografi, alături de tot felul de oameni de știință și sociologi, nedreptățiți, persecutați de viață, autori ai unor lucrări **„de seriozitate deplină", „care trebuie puse la loc de cinste"**, dar **„care n-au avut parte de răsunetul obținut de Lucian Blaga"** (p. 56). Fetele bune n-au noroc ! Această reacție psihologică simplă încurcă lucrurile pînă într-atît încît **Enescu** (autorul „Rapsodiilor", dar și autorul „Dixtuorului" sau al lui „Oedip") este taxat în trecere de **„muzician talentat"**, compozitor de **„muzică pastiș** (sic !) **în stil popular"** care face o **„încercare zadarnică"** de a scoate ceva din muzica folclorică (p. 226) de către **H. H. Stahl** care între timp **„asistă cu bucurie la fenomene promițătoare, precum cel al lui Tudor Gheorghe sau al lui Gheorghe Zamfir", „dacă nu chiar «genii», atunci măcar mari talente"** (p. 333). Această reacție psihologică simplă impune și alianțele ciudate ale lui **H. H. Stahl** și ar fi poate mai ușor și desigur mai interesant, în loc de a căuta schema acestor angajamente lecuite dezordonate, să detectăm sursa ideilor împrumutate de el în lupta contra lui **Blaga** (una este, de pildă, **F. Aderca**, mobilizat pe sectorul „anti-ruralist" al frontului, invecinîndu-se jenant cu opinia lui **H. H. Stahl** după care **„nu avem altă soluție decît să acceptăm ideea că neamul românesc există cultural în special... prin făptura social-culturală a satului"** și, încă mai jenant dacă se poate, cu **Pârvan, Cancel** sau **Gusti**, mobilizați fără noimă pe frontul „științific"). Aceasta este substructura cărții care neavînd ce face își poartă pînă la capăt condiția. Ea rămîne în esență un document din domeniul anecdotei, al birfei istorice, o încercare tardivă de a remodela convenabil realitatea, de a se anexa valorii și de a introduce în istoria culturii românești un episod inexistent, dînd unui incident nesemnificativ statut de eveniment. În realitate n-a existat niciodată o dispută **Blaga-Stahl** și nici o mie de volume nu pot da această condiție faptului că, în 1937—39, întîmplător contemporane cu **Blaga, au apărut niște note critice** ale lui **H. H. Stahl**, neimplicate în destinul operei lui **Blaga** și fără nici o urmare pentru ea. Căci acesta este astăzi și pentru totdeauna, oricît de „științific" i s-ar opune **H. H. Stahl** acum, după încheierea ei, singurul punct de vedere care poate interesa capitolul de istorie culturală românească în care ea se așează ca o valoare majoră.

Dacă privim lucrurile din acest punct de vedere, atunci, publicînd în 1983 **„cîteva texte", „unele recent scrise, altele mai vechi dar încă inedite și cîteva mai de mult publicate prin reviste astăzi greu de găsit"** (p. 5), firesc ar fi fost, cultural (fără îndoială) și științific (ce să mai vorbim), ca **H. H. Stahl** să ne fi dezvăluit și condiția lor istorică în raport de țintă atacurilor sale. Îngăduit (chiar neapărat necesar și cu totul la locul lui) ar fi fost în aceste împrejurări un aparat critic cît de bogat, cu note cît de lungi, cu adenda cît de plină, cu „dosare de problemă" cît de groase.

O altă întreprindere, și ea întrutotul îngăduită, ar fi fost încercarea lui **H. H. Stahl** de **„a spune ce avea de spus", „expunînd sistematic propriul său fel de a gîndi"** (reproduc întocmai ce scria el acum doi ani, în 1981), cu deplina îndreptățire de a privi critic punctele de vedere ale lui **Blaga**, întrucît veneau (și dacă veneau) în atingere cu ale sale.

Dar **„nu polemic împotriva lui Blaga"**, cum foarte judicios credea chiar **H. H. Stahl** în 1981. Căci, ne povestește el, **Rădulescu-Motru**, care se îndoia de faptul că **Blaga** ar fi **„filozof"** se arătase **„totuși"** de acord **„cu ce spusesem, pe apucate, pe ici, pe colo"** despre **filozofia poporului român". „Nu avea, desigur dreptate**, afirma hotărît și cu dreptate **H. H. Stahl, nici în privința lui Blaga, care a fost și rămîne, ca poet și filozof, una din realitățile culturale mari ale neamului. Și nici în ce mă privea, căci era de-parte de a bănui ce aș fi avut de spus, nu polemic împotriva lui Blaga, ci expunînd sistematic propriul meu fel de a gîndi"** (Amintiri și gînduri, p. 247).

Și atunci ? De unde acest întîrziat (foarte întîrziat) și vehement (foarte vehement) exercițiu polemic desfășurat în lipsa adversarului pe un cîmp străin, cu totul străin ? Nu înțeleg, de pildă, de ce este opusă **„teoria obștei pe bază de tradiție difuză" „reiterării spre origini"** și **„anamnezei sociale", a „reconstrucției"**, la urma urmei, pe care o practică curent toate disciplinele istorice, pe care a cultivat-o cu deplin succes și **H. H. Stahl** atunci cînd făcea **„arheologie socială"** și pe care, de altfel, o folosește și în această carte căutînd sursele „Mioriței". Și nu înțeleg întrucît explicarea „Mioriței" prin „riturile de împăcare" a celui „mort cu zile", nu numai adevărată (sînt convins), ci și seducătoare, anulează (ba încă **„interzice"**) interpretarea ei **„literară și filozofică"**. Chiar dacă producția folclorică n-ar avea o oarecare „autonomie estetică" (deși o are, și o are în acest caz, căci „Miorița" este o baladă și nu un text ritual", „amnezia socială" pe care **H. H. Stahl** o admite (și o teoretizează) sfîrșește prin a i-o conferi. Indiferentă la semnificația primară a „căsătoriei cu moartea" și indiferentă la faptul că „tema nu este românească, ci universală" (acesta fiind, eventual, terenul în care operează „felul de a gîndi" al lui **H. H. Stahl**), încărcătura de sentimente și gînduri a „Mioriței" (acesta fiind, desigur, terenul pe care operează „felul de a gîndi" al lui **Blaga**) este un fenomen care nu poate fi cuprins în stricta arie a explicației sociologice. Nu este vorba de două „feluri de a gîndi", ci de două planuri în care, cu egală îndreptățire, gîndirea poate trăi dacă e lăsată să trăiască.

Indiferent de sursele ei și de motivele subiective care o hrănesc, indiferent dacă voită sau nu, această confuzie se prelungește în intoleranță, în interdicții, în excluderi. Este falsă impresia lui **H. H. Stahl** că locul lui în istoria culturii românești este locul lui Blaga și că acesta, susținut de **„lăutarii patriotici"** și de altele asemenea, a ajuns fraudulos la el. Este falsă impresia lui **H. H. Stahl** că asemenea „nedreptăți", că asemenea (în fond) sentințe istorice, se pot conveni retroactiv într-o altă formulă.

Din acest punct de vedere, cartea lui **H. H. Stahl** seamănă ca două picături de apă cu o mulțime de „materiale" apărute prin anii '50. Oprindu-mă cu precădere asupra procedării și procedeelor lui **H. H. Stahl**, m-am întrebat mereu dacă numai din acest punct de vedere ? Nu vine oare de prin același perimetru istoric întreg inventarul tehnicilor de prelucrare a adevărului puse în lucru de ea ? Nu de acolo sensibilizarea la limită a cadrului discuției mutată sub o policioară gata să se frîngă de greutatea drobu-rilor de sare ? Și nu tot de acolo drobul cel mare ? Nu de acolo vorbele îndopate de încărcătură magică și care înlocuiesc logica elementară cu exorcismul ? Nu de acolo tehnica alertei menită să dea proeminență deținătorului unic de adevăr față cu o masă tot mai neîngăduitoare, tot mai bîntuită de spaime, dar care, doamne ferește, e în stare să încerce **„EVADĂRI lirico-metafizice spre lumile fanteziste PE CARE LE CREEAZĂ ORICE MINTE CÎND E LĂSATĂ ÎN VOIA EI"** (p 15 s.m.) ? Și nu de acolo tabu-urile? Nu de acolo travestiul ideologic, încercarea de destabilizare „ideologică" a valorilor ?

Voi repeta că nu discut aici valoarea de adevăr a filosofiei lui **Blaga**, ci valoarea ei de cultură. Din acest punct de vedere, chiar după apariția unei încercări serioase de critică a ei, cu mijloace adecvate și pe nivelul fenomenului cultural la care aparține ea, filosofia lui **Blaga** rămîne o valoare fundamentală a uneia din cele mai roditoare epoci pe care le-a cunoscut cultura noastră. Pentru privirile mai ascuțite, încă din 1940, **Lucian Blaga** era **„cel dintîi care a încercat să ridice un sistem filosofic integral... și să dea acestei filosofii o aplicare la realitățile naționale. Meritul este în afară de orice discuție. Oricît de nedumeriți s-ar uita profesorii de filosofie universitară, adevărata gîndire românească se inaugurează aici"**. Așa vedea lucrurile **Călinescu** (p. 864), departe cu totul de „lăutarii patriotici", avînd cele mai serioase rezerve față de filosofia lui **Blaga**, dar care înțelegea chestiunea ca un cunoscător al culturii românești și, fără îndoială, ca un cărturar.

Și acestea sînt coordonatele lui exacte în peisajul culturii românești, atîta vreme cît va exista cultură românească și atîta vreme cît ea va fi privită dintr-un punct de vedere cultural. **Blaga** s-a reașezat în locul de unde n-ar fi trebuit să-l miște nimeni și nu văd în acest lucru cît se poate de firesc nici măcar un act reparator. Istoria unică a culturii românești este istoria unică a poporului român și ea trebuie să se confunde cu adevărul.

Multe din cărțile scrise de **H.H. Stahl** au avut de spus lucruri importante. Monumentala monografie a Nerejului rămîne exemplară pentru cea mai bună perioadă a „școlii de la București", iar „Contribuțiile la studiul actelor devălmașe românești" și (într-un fel continuarea lor) „Controverse de istorie socială românească" ne arată ce ar mai fi putut încă da culturii românești această luminată mișcare, legată de numele lui **D. Gusti** și la a cărei naștere a vegheat **V. Pârvan.** Cred, și nu fac decît să repet ceea ce am mai scris, că lucrarea lui **H. H. Stahl** despre satele devălmașe depășește importanța unei excepționale lucrări de istorie socială și că numai împrejurări neprielnice care au pus un timp stavile legitimului interes pentru problemele vieții noastre, pentru devenirile ei, au împiedicat-o să se impună pe cît ar fi meritat-o. Și fără a mai stărui, cred că este de mult timpul ca una din editurile noastre să o reediteze (într-o prezentare mai bogată, pe care o merită cu prisosință) redînd-o circulației largi într-un moment atît de propice receptării mesajului său inalt.

Iată de ce cea mai nouă carte a lui **H.H. Stahl** este mai mult decît o carte tristă „în general". Ea este o care întristătoare pentru cititorii lui cei mai buni, pentru cei ce cunosc (cu adevărat) și prețuiesc (cunoscîndu-le) lucrările lui mai vechi.

În rest este evident că timpul își vede de ale lui și merge înainte.

Adrian Riza

CONFABULE

Seceriș de august

În memoria poetului Teodor Balș, participant la luptele de la 23 August

Vară și cald doar
o părere de nor subțiratec
o frînghie parcă
de care atîrnă soarele dis-de-dimineață

s-ar vrea să plouă
însă n-ajunge nici o picătură
pe fruntea pămîntului
atît e de cald în lanul de grîu

cineva

— nu se va ști niciodată cine
strigă : la atac înainte
și cad soldații
cum cad macii între spice
arzînd de vii.

Iulian Neacșu

Scriitorul — un revoluționar la datorie

Urmare din pag. I

De mult, și eu am fost tînăr, dar pe semne n-am îmbătrînit destul, ca să ies din cîmpul magnetic al tinereții și să stau alături de cei ce mîine vor lua în brațe întreg viitorul în vremuri, sper, tot mai prielnice să-și valorifice virtuțile și capacitățile spre binele lor și al semenilor înfrățiți întru aceleași idealuri umane ale poporului nostru și ale altor popoare. Dar popoarele au trecut, prezent și viitor. Altfel nici n-ar fi popoare. Marele poet Goethe spune într-o strofă pe care o prezint în traducere liberă :

„Cin' din ani trei mii nu scoate
Nici un fel de-nvățăminte,
Stee-n beznă, că nu poate
Niciind merge înainte"

Această înaltă idee și-a însușit-o și Lenin în una din scrierile sale. Aș mai cita, drept completare, aceste versuri dintr-un mare poet francez, Appolinaire :

„Îndătinați-vă cu mine
Cu-aceste minuni ce le vestesc
Cu bunătatea ce va domni
Cu suferința ce-o îndur
Și veți cunoaște viitorul"

Dacă aș căuta un model dintre cei ce pentru întotdeauna și-au sculptat numele în marmora memoriei omenirii, nu mi-ar fi greu să găsesc nu doar unul, ci mulți.

Dar aș prefera să menționez dimensiunile unui model de om ce merită să fie numit personalitate. Căci fiecare om dorește să ajungă a fi măcar printr-o însușire proeminentă, ceea ce tot Goethe spune că este supremul bine al omului. Personalitatea. Eminescu a fost, de exemplu, o personalitate și a rămas cît timp va exista românimea pe pămînt, ba și după aceea, ca și multe alte personalități umane în știință, arte, politică, filozofie, morală, legislație etc. Eminescu greu putea fi egalat în cunoștințe istorice, filozofice, lingvistice, literare, spirit patriotic, publicistică, limbă românească, probleme economice și politice ca să nu vorbim de încă neîntrecutul său geniu poetic, altoit pe trunchiul multisecular al geniului poporului nostru. Dar Eminescu a trăit în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, iar noi trăim un timp nou deși cu străvechi rădăcini în trecut, de-atîtea ori ciuntite și vlăstărînd mereu, pînă au ajuns un trunchi al trăiniciei de azi care s-a înălțat mereu. E cunoscută istoria acestor lupte, culminînd cu etapa revoluției socialiste dintre anii 1965—1983 în continuă și deplină desfășurare. Tot mai mult greul constructiv al noii perioade cade pe umerii generațiilor mai tinere, cărora le revine însă și bucuria victoriilor constructive. Iată de ce e nevoie, teoretic și practic, de o nouă conștiință revoluționară, de un om nou în formație, făuritor al socialismului și al drumului către comunism. Și înaintașii au fost tineri, cînd cu riscul vieții despicau prin desișul unor timpuri neprietenoase drum către zorii prezentului încă nu clar vizibil și ades imprevizibil.

Și atunci literatura, mai ales a celor tineri, ce refuzau să meargă spre luminile mincinoase și promițătoare ale fascismului, se aprindeau pe creste vestind o viață nouă celor oropsiți și sliți să-și plece capul sub jugul nedreptăților sociale.

Pe-atunci exista desigur teama de dușmani, de organele ei de represiune, nu mai mare însă de cît curajul de a înfrunta primejdiile pentru o cauză măreață.

Toate acestea nu micșorează întru nimic importanța conștiinței revoluționare și răspunde față de epoca noastră revoluționar-constructivă a noului nu pentru nou ca atare ci pus în slujba unui întreg popor, într-o lume a marilor adversități, un popor ce pînă în pragul revoluției ce a deschis perspectivele socialismului a împănat țara cu cimitirele propriilor fii și și-a cimentat cu propriul sînge drumul. Celor chemați să scrie, fie despre trecutul glorios și adesea tragic, fie despre prezentul nu totdeauna ușor, dar totdeauna înfloritor și mijind luminos aproape sau departe, li se cere să pună în opera lor sămînța încrederii și a dorinței de victorii în numele celor ce cu brațele și cu mintea produc bunuri materiale și zămislesc, neperisabilă, hora spirituală, prin glasul frumuseții supremației morale. În flacăra acestui foc sacru trebuie să-și modeleze idealurile vieții și operei lor scriitorii de azi, poeți, prozatori, dramaturgi, scenariști, nu atît îndrumați cît supuși unei juste și prețioase aprecieri a criticilor servind aceleași idealuri. În fața coalei de hîrtie albă scriitorul e singur, dar trebuie să se simtă ca un revoluționar comunist la datorie. N-am avut prilejul de-a participa la adunarea de la Mangalia, dar cuvîntul partidului mi-a răzbătut în inimă. Și mă gîndeam la un vers scris mai de mult cu această idee : **Noi lăudăm stejarul ca să slăvim pădurea.**

A APĂRUT :

Almanahul estival „Luceafărul"

● Din cuprins : Arc de triumf ● 65 de ani de la Marea Unire ● Bătălia pentru limba română ● S.S.R. — 75 ● Primul război mondial și cuvîntul scriitorilor ● Documente ale bunei vecinătăți ● Nicolae Iorga contra dușmăniei dintre nații ● L-am cunoscut pe G. Călinescu ● Instrumentele polemicii literare : ● Spada, pistolul, condeiul ? ● I. G. Duca : Însemnări politice ● Milton G. Lehrer : ● „Școala sub unguri și sub români" ● Din jurnalul lui Mihu Dragomir ● Un furt literar ? ● Cazul Davila — Vlaicu Vodă ● Jurnal de drum ● Utopia daneză de Paul Anghel ● Coincidențe care ne solicită : ● Un Iorga Necunoscut ● Din jurnalul lui Ion Besoiu : ● ...Toma Caragiu îl juca pe Constantin Tănase ● Neuitatele seri de luni ● Luceafărul 25 ● Reportaj senzațional ● Tezaurul — agonie, blestem și fascinație ● „Moartea lui Nae" ● Truman Capote : „Mici sicrie artizanale" ● Sport : Ascensiunea Universității Craiova ● Războiul Malvinelor ● Ultimul soldat din cel de-al doilea război mondial ● Antologie S.F. ● Găurile negre : o problemă actuală ●

BALCANICE

RADOVAN PAVLOVSKI
Steaua albă

Voi fura duhul acestui pămînt
Și cît mai sus mă voi sui
Negru zăvorăște-mă în ochii albaștri
Lumina măcar o dată
Nu va fugi în cele mai întunecate nopți.

cu strălucitorul suris
chipul ți-l amărăsc...

Vei merge și vei muri
În numele luptei mărețe
Mai apoi va veni primăvara
Va veni și glasul de pasăre.

BEGDI IARMAN
Lupta

Marele cap înfășurat în turban
și ochii larg deschiși
ți se învîrtesc în toate părțile.

Mustățile din nou aburite
iar cînd ești rănit

Fiule, ochi mingiloși ai mamei
Precum rarele frumoasele flori ale Sunei
Ziua va veni, fiule,
După ea sufletul

În fața ta o armă va veni
Vor veni și rănile tale
Și sîngele tău
Lupta
Va veni focul care distruge livezile
Mai întîi moartea va veni, fiule,
Moartea ca o rochie albă de mireasă.

În românește de
Dumitru M. Ion

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XXXI)

Denigratoarea clasicilor

Îndată ce s-a dovedit că în literatura de ficțiune n-avea nici o sansă (prozele ei sînt, cum s-a văzut, ridicule), Monica Lovinescu se simți brusc apucată de mari nebunii între care cea mai persistentă rămase aceea a „criticii literare". Din nefericire, așa-zisa ei „critică literară" nu are nici o însemnătate estetică. Oricine voiește să fie un critic creditabil are nevoie de probe solide de ordinul competenței, întemeiate acestea pe o inițiere considerabilă în istoria literaturii naționale și cine nu are reprezentări ferme despre clasici nu poate nici visa, se știe, la critica literară. A cere, în condițiile date, de la Monica Lovinescu exegeze asupra literaturii clasice române ar fi, în adevăr, extravagant : persoana nu vădește, în acest domeniu, nici o aplicațiune. Însă a deține cel puțin reprezentări corecte asupra proporțiilor între valori, aceasta era o condiție fără de care nu se poate. În această privință, Monica Lovinescu este deținătoarea unei sumbre priorități : dintre toți aceia care au scris în românește, **ea este cea mai mare denigratoare de clasici.**

Însă „istoria literaturii române", în versiunea Monicăi Lovinescu, nu începe de la detracțiuni ci de la ignoranța cea mai scandaloasă. Zadarnic am căuta în jurnalistica ei un gînd despre Dosoftei, Dimitrie Cantemir, Heliade Rădulescu, B. P. Hașdeu, Ion Creangă, Vasile Pârvan, Ion Slavici, G. Bacovia, D. Gusti, Nicolae Iorga ; pentru autoarea de articole „pretențioase" acești autori nu există în literatura română deși ei alcătuiesc o parte esențială a coloanei ei vertebrale. Despre Titu Maiorescu, Lucian Blaga, Ion Barbu, și chiar despre foarte simpatizatul I. L. Caragiale ab'a dacă putem culege cu totul o jumătate de pagină de propoziții de manual școlar. Observatorul atent rămîne buimăcit în fața unei atît de imense ignoranțe dar aceasta nu e nici pe departe totul. De la G. Călinescu și pînă la Sadoveanu un lung șir de mari scriitori români e făcut obiectul unei sălbatice defăimări, de o virulență inexplicabilă prin datele psihologice ale omului normal.

Campaniile distructive ale Monicăi Lovinescu au o țintă perpetuă și aceea este — nici nu se putea altfel — G. Călinescu. Călinescofobia necititei publiciste nu poate fi explicată altfel decît prin lovinescianismul ei, omenește de înțeles. Monica Lovinescu e dintre aceia care cred că doi critici contemporani constituie valori invers proporționale și spre a crește prestigiul unuia dintre ei este obligatoriu să-l diminuezi pînă către zero pe celălalt : fiică respectuoasă, ea a optat, se înțelege, pentru micșorarea lui G. Călinescu. Oricare ar fi explicațiile, fapt este că în chestiunea G. Călinescu oroarea Monicăi Lovinescu nu poate fi măsurată cu nimic : oricine are ceva de zis împotriva lui își găsește în nervoasa femeie un mare sprijinitor („Ethos", nr. II, 1975, pag. 303). Istoria polemicilor indirecte cu G. Călinescu — căci la confruntări fățișe publicista marginalizată n-a ieșit, se înțelege — se rezumă, în realitate, la cîteva grosolane atacuri, lipsite pe deplin de argumente, ori, arareori, cu un aspect conceptual de tot pueril. Față de „Scrinul negru" (în „Unde scurte", pg. 15) Monica Lovinescu avea rezerve însă pe baza observației că „realitatea" din operă nu corespunde „realității" care înconjura pe autor. S-ar putea să întrebăm cum de cunoaște „realitatea românească" din acel moment publicista aflată la, și pe atunci, mii de kilometri, dar ne rezumăm a semnala respingerea unei opere în baza inadecvării la o realitate totală e un procedeu dogmatic tipic. Șirul „argumentelor" stîrnitoare de rîs e însă mult mai lung. În 1964, Monica Lovinescu îl combătea pe G. Călinescu din „Istorie" în baza unui volum de „Nuvele" ale lui Mircea Eliade, apărute în chiar acel an. A cere, totuși unui critic, fie el chiar și G. Călinescu, să examineze în 1941 niște nuvele care nici nu erau scrise la acea dată și care vor apărea peste mai bine de douăzeci de ani e, am impresia, semnul unei logici cam... zdruncinate. În general pe G. Călinescu opozanta lui îndîrjită îl combătea, pare-mi-se, din pricina egocentrismului său, ceea ce femeii nu-i convenea, ea fiind de părere că opinia autorului ar trebui respectată mai degrabă decît aceea a criticului („Unde scurte", pg. 99-100). Reducînd la absurd, ar rezulta că din moment ce Monica Lovinescu este încredințată că prozele ei (nule) sînt geniale, examenul criticului nu ar mai trebui avut în vedere, deși acela ar fi unicul purtător de argument. Din acest iraționalism foarte comic au ieșit numeroase din expresiile scornite de publicistă spre a modifica reprezentările normale despre G. Călinescu.

Autor de „răzgîieli optimiste" („Unde scurte", pg. 13), devenit „un Despot-Vodă al criticii" („Ethos" II 1975, pg. 303), ins închipuit care „se crede geniu" („Unde scurte", pg. 13) G. Călinescu ar fi, crede Monica Lovinescu, și unul din inițiatorii unui „neo-fascism" românesc (emisiunea din 20 mai 1983), ivit în plin proletcultism al anilor '50 (?!). Însă admirabilul critic nu e singurul păcătos, a cărui contribuție la „noua dreptă" românească să fie atît de mare. „Neo-fasciști" ar mai fi Tudor Arghezi și M. Sadoveanu (emisiunea din 20 mai 1983). Despre Tudor Arghezi, cel puțin, expresiile Monicăi Lovinescu sînt de o violență extraordinară. În optica ei, poetul „s-a desfigurat pînă la prostituție" („Unde scurte", pg. 402) legiferînd coexistența „poeziei cu supralicitarea bacșișului" („Unde scurte", pg. 310), „a introdus această poceală a semnificației, această scoatere din rost și fire" („Unde scurte" pg. 269). Alte propoziții despre Tudor Arghezi, publicista cu umoare revărsată nu a mai pronunțat decît două-trei, care au înfățișare de judecată definitivă. „Dacă într-adevăr — zice ea — Tudor Arghezi va fi confirmat de istoria literară de mîine ca mare poet român, atunci poezia română va fi mereu pătată de rușine" („Unde scurte", pg. 269). Pe această temă, incertitudinile s-au risipit demult, critici dintre cei mai serioși au emis despre Arghezi judecăți definitive și este cu neputință ca în oricît de multă vreme datele lui fundamentale să se modifice. De altfel, într-un moment posterior acestei satanice premoniții, un exeget cum este Eugen Simion (în „Scriitori români de azi", vol. I) e cum nu se poate mai clar, în ceea ce privește cel puțin lirica arghezian de după 1944. Durabilă, în ciuda tuturor țipetelor deznădăjduite ale Monicăi Lovinescu, e și literatura lui Mihail Sadoveanu. La ora cînd în România numeroși exegeți se aplică asupra literaturii sadoveniene, întărind senzația că avem în aceasta un imperisabil fundament național, Monica Lovinescu s-a găsit să amendeze, cu violență, tot ce înseamnă mai profund în opera lui M. Sadoveanu. A corecta pe toți aceia care vorbesc de o viziune intelectualistă a aceluia (preluînd o schemă analitică a lui G. Călinescu despre Ion Creangă) și a persista, așa cum face publicista de la Paris, în vechile teze ale țărănismului și etnografiei este a prelungi nepermis o supărătoare viziune dogmatică („Limite" nr. 14 din dec. 1973). Părerea ei, după care M. Sadoveanu „ar fi publicat după 1944 „doar un singur volum (...) atît de slab încît nu pare scris de el, Mitrea Cocor" („Unde scurte" pg. 394), e, la consultarea bibliografiei sadoveniene, o simplă șicană însă în modul cel mai curios ea a revenit (întărită pe latura îndoielii asupra paternității) într-o recentă carte de „convorbiri", așezată, aberant, sub emblema „virsterlor rațiunii".

Adăugînd la aceștia, injuriați cu agresivitatea oarbă care s-a văzut, și pe Tudor Vianu, Mihail Ralea, Victor Eftimiu și, curios, Camil Petrescu, rezultă un sinoptic de scriitori însemnați — între care trei-patru de valoare capitală — în privința cărora Monica Lovinescu are numai reprezentări extrem de negative. S-ar putea observa că idiosincrazia ei față de opera acestora are, totuși, o explicație, aceea de natură politică : toți au rămas activi, în literatura română, și după 1944, ceea ce „liberalei" pariziene nu-i place deloc. A judeca opera după opțiuni biografice ale omului e semnul celui mai teribil proletcultism (așa cum Monica Lovinescu, însă, procedează, în chip curent). Dar fie și așa ! Atunci ar trebui ca publicista să aibă măcar opinii despre literatura lor dinainte de „comunism", dar nu are și atunci cînd emite judecăți totalizatoare ele sînt la fel de negative. După toate regulile logicii, jurnalistica ei despre clasici are un singur nume : denigrare.

Că așa stau lucrurile și nu altfel se vede bine și atunci cînd e vorba despre Eminescu, a cărui viață s-a curmat, precum se știe, în 1889, iar nu recent, cum este cazul cu numeroși dintre cei pe care Monica Lovinescu își închipuie că i-ar fi „executat". Denigrarea poetului național este punctul ultim al „operei" de istoric literar al Monicăi Lovinescu, mai departe nu se poate merge : „El ar fi meritat să fie universal, dar n-a fost, nu este. Prizonier al limbei (sic !) pe care a creat-o, **în cele mai bune traduceri în limba franceză Eminescu nu mai e decît un sub-Lamartine"** („Limite" nr. 19, 1975).

Un G. Călinescu închipuit, un Tudor Arghezi „prostituat", un M. Sadoveanu țărănist și cu operă perisabilă, un Eminescu ajuns „sub-Lamartine", acesta e rezultatul comentariilor Monicăi Lovinescu despre clasici, o întreagă literatură română majoră care ar fi urmat să se transforme într-un pustiu de nisip. De aici pornea în fond, jurnalistica acestei ambițioase persoane cu mentalitate de incendiatoare, de la atacul brutal făptuit contra valorilor adevărate care, la mișcarea consecutivă, ar fi trebuit înlocuite printr-o dictatură a nulităților.

Artur Silvestri

Contribuții românești la istoria culturii bulgare: De la Eftimie la Paisie (III)

3. Dar tocmai istoria acestei „Bulgarii a duhului" ne-o luminează, ca traiectoria unei rachete, **Marile minee de lectura de la Târnovo !** Analiza lor exclusiv din punct de vedere **filologic, eclesiastic** sau **istorico-literar** lasă la o parte cea mai importantă trăsătură, care sare în ochi atunci cînd luăm în considerare ce texte s-au selectat și cum au fost orînduite și cînd le comparăm cu încercările anteriare și contemporane (sîrbești) de a realiza asemenea „Cazanii" pentru tot anul. Opera lui Eftimie, clădită cu materiale bizantine și bulgare de natură religioasă, specifice epocii, este, de fapt, o uriașă **cetate a duhului.** Mai tare decît cetățile de piatră, din moment ce a supraviețuit zidurilor Târnovei. Este cetatea cu care sufletul bulgar a fost înconjurat spre a rezista în imediat, și apoi trei sute de ani în șir, la tentativele desnaționalizării prin islamizare ! Genialul om de stat bulgar a înțeles că ofensiva otomană era nu o simplă cotropire a trupurilor, ci o încercare de **exterminare sufletească !** Piereau ca națiie cei ce se lăsau subjugați nu trupește, ci sufletește ! Și atunci el a clădit această imensă cetate a identității creștine, deci tradiționale și naționale, a poporului bulgar. Dacă Bulgaria și poporul ei n-au ieșit cu turban pe cap din cele peste trei sute de ani de încercări, așa cum au ieșit alte popoare sau populații din Balcani, dacă a putut să se reintegreze imediat marii comunități culturale europene creștine, **ca** și în secolul al IX-lea, pe vremea lui Boris și Simeon, aceasta se datorește, într-o măsură hotărîtoare, operei de educare întru rezistență pe care Eftimie și cărturarii săi tărnoveni au îndeplinit-o în vremea lor. Această operă le-a supraviețuit și a dus mai departe făclia spiritualității bulgare.

4. Destinul **Marilor minee de lectură de la Târnovo** după căderea statului politic bulgar sub turci este însuși destinul spiritualității bulgare în veacurile XV—XVIIII. Acest destin se află, în momentul de față, mult mai aproape de înțelegerea noastră decît acum 20 de ani.

Dar, ne-am putea întreba : ce folos are Bulgaria, zdrobită și năruită, din faptul că monumentele ei culturale cum sînt și aceste **Mari minee de lectură la Târnovo,** cuceresc Serbia, Athosul, România, Rusia ? Ce folos are că marii ei cărturari, Țamblac și Constantin Kostenečki pribegesc, unul la Kiev și altul în Serbia ?

Ce folos ? Unul foarte mare : Țamblac a scris, la Kiev, marele său „Panegiric" al lui Eftimie, care, cum am văzut, a declanșat în veacul trecut gloria modernă a patriarhului ! Iar Constantin Kostenečki **a strămutat tot curentul tărnovean pe pămînt sîrbesc, la Resava, salvînd moștenirea eftimiană spre vest, în același moment în care moldovenii lui Alexandru cel Bun o salvau la nord, via Contantinopol !** Urmarea acestei providențiale strămutări a moștenirii eftimiene a fost că, din Serbia, ea s-a putut reintoarce în Bulgaria, în a doua jumătate a secolului al XV-lea.

Cel mai mare eveniment al celei de a doua jumătăți a secolului al XV-lea este **refacerea mănăstirii Rila** și activitatea celor doi mari cărturari de aici : **VLADISLAV GRAMATICUL** și **MARDARIE RILSKI,** ultimul descoperit în adevărata sa amploare abia după contribuțiile decisive, din ultimul deceniu, aparținînd profesorului **Boniu S. Anghelov.** Ei bine, opera de copist a lui Vladislav este în proporție de 90 la sută întemeiată pe **Marile minee de lectură la Târnovo** și deși el a schimbat ordinea, dînd un alt sumar sbornicelor sale, **materia însăși provine de acolo,** deși cu ortografia resaviană și în redacția sîrbă. Dar redacția sîrbă și ortografia resaviană nu anulează **substanța bulgară, eftimiană** a respectivelor sbornice. Cît privește Mardarie, el este un copist fidel, el păstrează în Bulgaria aproape trei sferturi din moștenirea eftimiană. Trebuie deci ca în viitor să subliniem mai mult faptul — pus în lumină deja de acad. Petăr Dinekov — că, **prin căderea Târnovei și Vidinului, nu au dispărut centrele de cultură din Bulgaria, ci s-a mutat centrul de greutate al culturii bulgare din nord spre sud-vest.** Căci numai după cîteva decenii, lumina stinsă lîngă Dunăre se reaprinde în imediata apropiere a viitoarei capitale a statului bulgar, prefigurînd astfel viitorul !

Rila, străvechiul centru național și religios preia făclia Târnovei și Vidinului mai înainte ca ea să se stingă în sînge și praf, unde o aruncase Baiazid ! Acest fapt și-a găsit expresia simbolică în mutarea moaștelor Sf. Ioan Rilski de la Târnovo la Rila în 1469 și în reflexele literare ale acestui eveniment — scrierile lui Vladislav Grămăticul și Dimităr Cantacuzin. Ele reprezintă primele texte originale din noul ciclu al literaturii bulgare, care începe după evenimentele tragice de la sfîrșitul secolului al XIV-lea.

A doua jumătate a secolului al XV-lea este deci marcată de **epocala renaștere a Rilei,** care abia acum își începe marele ei destin, un destin ce va culmina cu formarea aici, și nu la Hilandar, a părintelui Paisie, viitorul „Hilendarski" ! Știm cu toții, de la studiile Nadejdei Dragova încoace, că Paisie „Hilendarski" s-a format de fapt la Rila, și că izvoarele fundamentale ale operei sale sînt în primul rînd scrierile lui Eftimie. Dar **aceste scrieri, cite le-a cunoscut, il așteptaseră trei veacuri, în liniștea Rilei, în tezaurul adăpostit aici încă din a doua jumătate a secolului al XV-lea !** Marea translație a moștenirii eftimiene la Rila este faptul capital al secolului al XV-lea. De la Eftimie la Paisie, făclia va arde fără contenire !

5. Dar de la Eftimie la Paisie mai sînt trei secole ! Ce s-a întîmplat între timp ? S-a întîmplat ceea ce ne-a arătat de curînd Serghei Raicinov, în studiul său care a deschis noi orizonturi **continuității** bulgare : s-a întîmplat că „Școala sofiotă" — prima nouă manifestare originală a culturii bulgare din epoca post-eftimiană — este o adevărată „filială" a Rilei ! Că aici, la Rila, pe temeleia tezaurului eftimian adunat de Vladislav și Mardarie, învață arta scrisului și Pop Peio și Matei Gramatic. Tot spiritul eftimian toată acea impletire de **spiritualitate creștină** și **rezistență națională bulgară** trece, deși la o intensitate mai scăzută, în opera hagiografilor de la Sofia. Veriga de legătură cu secolul XVI este deci găsită. Iar adîncirea cercetărilor lui Serghei Raicinov va lărgi mult acest subiect de meditație.

6. Secolul al XVI-lea și mai ales secolul al XVII-lea este însă mai ales **secolul „Damaskinelor".** Dar ce sînt „damaskinele" decît un fel de „dygest" al **Mineelor de lectură** bizantine ? Luați sumarul cărții „Sokrovište (Tisavros) a lui Damaskin Studitul și comparați-l cu sumarul complet al **Marilor minee de lectură de la Târnovo,** stabilit de subsemnatul, și veți înțelege abia atunci de ce cartea grecului din secolul al XVI-lea a avut o circulație atît de uriașă în Bulgaria : fiindcă ea curgea pe făgașul cel larg deschis de **Mineele tărnovene !** Eftimie și cărturarii bulgari din secolul al XIV-lea se adresaseră Bizanțului, pentru **model și izvoare.** Dar alcătuiseră o lucrare pentru nevoile și în viziunea specifică lor, adică dîndu-i acel sens politic pe care nu-l avuseseră în Bizanț. Ce altceva sînt damaskinele decît cetăți, mai mici desigur, dar cetăți în felul lor, **ale continuității bulgare,** ale **limbii bulgare vii,** care aici prinde aripi, ca limbă literară ? Damaskinele nu cad din cer. Asimilarea lor în cultura bulgară, traducerea lor și destinul lor sînt strîns legate de ceea ce fusese înainte. Nu cred că este întîmplător faptul că tocmai la Rila se face acea traducere în care textele sînt **reașezate** (faptul a fost observat de cea mai bună cercetătoare a Damaskinelor, profesoara Donka Petkanova Toteva). Ce înseamnă această reașezare ? Este exact punerea lor în ordinea eftimiană a vechilor minee de la Târnovo !

Tot studiul **Damaskinelor** trebuie reluat, cu sumarul **Mineelor de lectură de la Târnovo** în față, căci o serie de texte ce nu aparțin lui Damaskin Studitul, dar sînt în **Damaskine,** de aici provin ! Dar aceasta înseamnă că fluviul eftimian se revarsă și fertilizează cultura secolului al XVII-lea bulgar, trecînd în noua haină lingvistică a Bulgariei moderne !

Subiectul ales nu îmi îngăduie o privire spre Serbia, România, Athos și Rusia. Totuși, nu pot încheia fără a preveni pe iubitul și respectatul meu prieten mai vîrstnic, profesorul Boniu Anghelov, ale cărui studii și cărți stau, ca și cărțile academicianului Petăr Dinekov, la temelia comunicării mele de azi că, recenzînd catalogul lui Bogdanovici consacrat manuscriselor slave de la mănăstirea Hilandar din Athos n-a observat **cea mai mare prezență bulgară la Hilandar : varianta sîrbă a mineelor lui Eftimie, în seria de sbornice a monahului Averkie, de la începutul secolului al XVII-lea.** (numerele 439—446 din Catalogul lui Bogdanovici). Așadar, „oțet" Paisie a plecat de la Rila spre a se așeza într-un Hilandar care adăpostea cea mai vădită influență bulgară asupra Athosului ! Dacă Paisie însuși ar fi știut-o, ar fi înfruntat cu și mai mare avînt pe monahii de alte neamuri ce-l priveau de sus ! Se cuvine însă să o știm noi, azi. Fiindcă a venit ceasul ca nimeni să nu se mai uite de sus, și nici cu compătimire, la acele secole de umbră și durere care nu au fost un **hiatus** în viața poporului bulgar, ci așa cum a spus-o, încă demult, Boian Penev, a fost ca o iarnă sub mantia de zăpadă a căreia se pregătește recolta viitoare. Am încercat să schițez, în linii foarte generale, tabloul acestei ierni care, privit mai bine, se îmbogățește cu o mulțime de elemente noi. Toate la un loc impun rescrierea istoriei literaturii bulgare și a culturii bulgare din secolele XIV—XVIII. Și voi fi fericit dacă voi fi contribuit și eu, oricît de puțin, la începerea acestei lucrări pe care descoperirea **Marilor minee de lectură de la Târnovo** o face foarte urgentă !

Dan Zamfirescu

Traducînd Iliada

Memoria istoriei este uneori extrem de scurtă ! Dacă umanitatea ar cunoaște cu precizie trecutul — de la începuturi —, ecuația viitorului ar fi definitiv rezolvată. Din păcate, timpul macină și transformă totul. Cetățile mor cufundindu-se în pămînt, lovite de catastrofe geologice sau pustiite de vrăjmași și, odată cu ele, dispar și concepțiile civilizatorii. Misteriosul trecut impune imaginea misteriosului viitor. Văduvit de ceea ce a fost și va fi, omul năzuie spre cunoaștere, ca spre singura salvare din incertitudini. Și, totuși, nimic nu este mai viu în prezent decît trecutul. El girează toate acțiunile și concepțiile noastre, fiind „subiectul" prezentului, pe cale de consecință. Dar este vorba de un trecut foarte apropiat. Socotind la dimensiunea istoriei, două milenii și jumătate înaintea noastră sînt un timp destul de recent, iar în ceea ce privește protoistoria s-au făcut descoperiri senzaționale, de obicei favorizate de noroc. (Savantul ceh B. Hrozny căuta vestigii ale civilizațiilor orientale și a găsit, cu totul întîmplător, civilizația hittită, deopotrivă influențată de indo-europeni și de Sumer).

În ceea ce privește cultura egipteană, fiind după greci cea mai cunoscută, abia dacă au putut ajunge pînă la noi cinci la sută din gîndirea ei, iar grecii — despre care în școli vorbim cu atîta dezinvoltură —, catehism al Logicii și Esteticii europene, ei ne-au lăsat moștenire maximum cincisprezece la sută din arta și experiența lor de viață. Ne-ar mai rămîne, în lipsa dovezilor grăitoare, posibilitatea de a recurge la logică, implacabila logică, reconstituind ca un detectiv întregul sau esențialul din fărîmituri, dacă bineînțeles nu facem aprecieri pripite, cum de pildă s-a întîmplat cu Homer, care timp de mai multe secole a trecut drept primul poet al Europei, nu numai ca valoare, dar primul în dată și bineînțeles născut din contemplarea naturii, în singurătatea creatoare, poetul popular, păstorul de geniu care reconstituie universul prin intuiție. Cel puțin aceasta a fost concepția filologilor germani din a doua jumătate a secolului al XIX-lea ; iar la noi, a poetului George Murnu, primul traducător al **Iliadei.**

Dar arheologia va dovedi contrariul.

Se pare că civilizația europeană s-a născut pe coasta Mediteranei, în strălucirea celui mai însorit lac din cîte au existat vreodată, miraculos de albastru, unde domnește albul absolut, iar contururile sînt supradimensionate de avalanșa generoasă a luminii. Este un loc de fertilitate, de bun gust și de vis. Mai este și un loc propice comerțului. Ambarcațiuni ușoare navighează din port în port. Orașele comerciale și industriale se înmulțesc ; și, dacă unele insule sînt mici, întinderea apelor le dăruie spații imense, pînă la coloanele lui Heraklès, unde începe temuta mare de foc — lumea interzisă și periculoasă, pentru că nu se cunoaște busola și ambarcațiunile sînt prea ușoare ca să înfrunte măreția Oceanului. Mediterana trăiește prin sine și pentru sine. Egiptul, Creta, Fenicia, Ilionul, Ahaia, Sicilia, Rhodos își împrumută ideile și lirismul. Poezia înflorește pretutindeni în acel secol al XIV-lea î.e.n., atît de vestit în cultura mediteraneană, cînd Amenophis IV cîntă soarele în cel mai frumos imn egiptean, Orpheus inventează hexametrul, fenicienii scriu poezii de dragoste, iar hittiții traduc pe Ghilgameș. De curînd, pe insula Santorino, arheologia — tot întîmplător — a descoperit un oraș mistuit de arsură și înmormîntat în lavă, fără cimitire, fără urmă de morți, ca spălat de ape. Acest oraș de provincie, destul de modest, în raport cu palatul de la Knossòs, a știut să ridice case cu patru și cinci caturi, înzestrate cu balcoane, scări interioare și canalizare. Atunci cînd în **Iliada** Homer supradimensionează omul, așezîndu-l în centrul universului — cauză și finalitate —, el trăise bunul gust, geniul creator și tenacitatea civilizației mediteraneene.

Războiul Troiei a avut loc către anul 300 î.e.n., după care Mediterana va intra într-o serie de lupte, culminînd cu năvălirea lui Heraklès „dorianul", care pustiește coasta apelor Mediteranei de la un capăt la altul. Populația se retrage în munți, sărăcie și viață primitivă, pe cînd Heraklès înaintează vertiginos, cu o armată senzațională pentru epocă, o armată „motorizată" ! Într-adevăr, cavaleria traco-doriană distruge totul în drumul său, datorită rapidității și elementului surpriză.

În jurul Mediteranei, calul se cunoaște doar ca un animal de tracțiune și luptele se dădeau pe care de tip egiptean — foarte greoaie —, a căror întoarcere pe loc era o mare problemă ; iar, de se răsturnau, oștenii scăpau prin fugă — dacă, bineînțeles, nu erau ajunși din urmă. Pe cită vreme cavaleria traco-doriană este rapidă și liberă în mișcări. Mai cu seamă prin simbioza dintre animal și om, într-atît calul trăiește războiul alături de stăpînul său. Cu atît mai mult cu cît cavalerul dorian își petrece viața mai curînd călare, chiar atunci cînd se odihnește. Ideea de centaur s-a născut — pesemne — la apariția ciudatului cuplu, profilat pe orizontul mediteranean.

După ce cavalerii dorieni și traci s-au retras pe meleagurile dunărene, de unde veniseră, vor urma cei patru sute de ani ai evului mediu grec, despre care posteritatea n-a reținut nici o mărturie. Încetul cu încetul populația încearcă să se refacă prin efortul de a-și regăsi geniul creator. Cu timpul, memoria civilizațiilor apuse renaște prin obiceiuri, legende și mărturii revelatorii încă prezente pe pămîntul invins. Și iată, cum, altoită pe geniul mediteranean, imputernicită de un trecut glorios și de vigoarea unui popor tînăr —, în secolul al șaptelea î.e.n. — spiritualitatea greacă dobîndește conștiința valorii ei. Mai întîi, apar vestiții înțelepți : Thalès, Bias, Periandros, Esop, Sòlon și alții. (Marele secol va fi prima jumătate a secolului VI î). Apoi se ivește poezia lirică, cu : Tyrtàios, Alkmàn, Mimnermos din Kolophòn, Alkàios, Sapphò, etc. Or, Homer a trăit și a scris în a doua jumătate a veacului al optulea. Iată, dar, că Homer e departe de a fi un miracol și un singuratic. Înaintea lui din timpuri imemoriale, au existat aezi care cîntau fapte vitejești, iar după el epopeea a continuat să-și exercite farmecul.

Dar Homer a fost incomparabilul !

Și astfel continuitatea este asigurată. De la faraonul Amenophis IV și pînă la Homer, excluzînd hiatusul războaielor, Mediterana cîntă povestea omului. O cîntă în toate felurile, dar

Desen de Raul Nicoară

Oricît de universal a fost Homer și oricît de profundă înțelegerea lui umană, totuși lumea homerică și procedeele poeziei ei sînt greu de înțeles, pentru omul modern. Poetul s-a transpus deseori în situația cititorilor săi, și a părăsit universalul. A făcut concesii gustului public. De aceea, măreția poemului, fie și la o a doua lectură, este insesizabilă. Un văl transparent îl acoperă. Apoi, prejudecata că poemul ar fi primul în dată ne determină să-l considerăm drept o curiozitate. Or, curiozitățile nu sînt niciodată sublime. Plină de chei, de aluzii și de mistere, **Iliada** se descoperă cu greu. Construit ca un roman cu **„suspense"** și fiind totodată o antologie a legendelor epocii, poemul intimidează pe traducător prin defecte, ca și prin extraordinarele sale calități. Cu atît mai mult cu cît Homer nu urmărește o înlănțuire logică a evenimentelor, ci o înșiruire plastică. De aceea trebuia totul asimilat și apoi reconstituit în altă limbă, adică în alt material. Dar cum ? Iată întrebarea pe care mi-am pus-o, de-a lungul multor ani.

În adevăr, lupta cu Titanul nu a fost ușoară. Ea a durat șapte ani. **Iliada** în grecește este versificată foarte variat, mergînd de la douăsprezece picioare la șaptesprezece — după cum pasajul este liric, dramatic ori o povestire mai curînd prozaică. Și fiecare schimbare cerea traducătorului formule noi. Apoi, cetatea Ilionului și tabăra aheilor păreau încă ireale, reprezentînd o lume nevěrosimilă. Totuși, continuam să lucrez, deși aveam senzația că alerg după himere. Scriam cînt după cînt, ritmam vers după vers, fără sentimentul reușitei. Și totuși, fenomen bizar, nu-mi trecea prin gînd să renunț ! Parcursesem de mai multe ori cele 16 000 de versuri ale epopeii cînd, într-o zi, mi-am dat seama cu surprindere că învățasem poemul pe dinafară. Nu învățasem textul — nici cel grec, nici cel românesc. Cunoșteam **Iliada** ca secvențele unui film. Personajele și acțiunile lor defilau prin mintea mea. La început incomplet, ca în vis, descopeream doar esențialul. Vedeam silueta lui Ahile, mai scundă, mai vînjoasă decît a lui Hector — mai înalt, mai mlădios — ; dar nu le cunoșteam fața. Locurile erau acoperite de ceață și, nesemnificative, se conturau în mintea mea, abia ca niște schițe. Dar după patru ani de lucru totul s-a precizat și personajele au intrat în acțiune. Și, cînd au dobîndit dimensiuni și volum, iar mișcarea a fost clară în înlănțuirea evenimentelor, am putut verifica fără ezitări.

De la Hellespont pînă la căruța lui Priam scîrțiind pe cîmpie, de la chipul palid și reflexiv al lui Pàtrocles pînă la disperarea Andromacăi pe turnul Ilionului, de la corăbiile aheilor la silueta uriașă și puțin ridicolă a lui Aias Telamonianul, **Iliada** devenise o realitate. Această realitate am încercat s-o cînt. Iar cînd a venit, după șapte ani, ziua încheierii caietelor și a predării textului, m-am simțit singură și stingherită. Aveam nostalgia poemului. Văd și acum turnurile cetății și uriașa poartă, deschizîndu-se ca să treacă oștenii :

„Cetele se-nfruntă și lupta va începe.
Platoșe de-aramă și lăncile-s izbite,
Iar brațe-nverșunate se-ncaieră puternic.
Scuturi gurguiate crincen se lovesc unele de altele
Și zgomotul cumplit răsună pe cîmpie.
Se-aude deopotrivă geamătul durerii
Și glasul biruinței cînd unii sînt uciși,
Iar alții au ucis, pe glia-nsingerată."

Sanda Diamantescu

REPERE

Plăcerea povestirii

Opera lui Dickens este la fel de fermecătoare întotdeauna și în toate ipostazele sale. Ne-o dovedesc povestirile autorului britanic, traduse recent în românește de către Ionel Gologan și Virgiliu Ene și publicate la editura „Univers". Lucrări de început, nuclee narative, dezvoltări incipiente ale unor motive ce urmau să-i aducă gloria, aceste texte se citesc pe nerăsuflate, dintr-un singur motiv : au geniul povestirii. Dickens conduce la desăvîrșire una dintre facultățile definitorii ale spiritului insular englez, în concordanță cu trăsătura sa pozitivistă, care nu permite eludarea faptelor, și în același timp cu dorința ridicării la generalitate, a unei înțelegeri mai ample a lumii. Este o facultate specială, un dar de a construi povești, întîmplări semnificative, prin evoluția unor „caractere" tari și bine conturate. Așa s-a născut marea proză engleză, de la Fielding la Galsworthy (și acesta tradus la noi, într-o admirabilă versiune, de către Antoaneta Rațian, o proeminentă personalitate în domeniul anglisticii, una dintre cele mai bune cunoscătoare ale domeniului).

Povestirile lui Dickens reprezintă în mod efectiv o biruință a plăcerii de a depăna întîmplări, de a recrea atmosfera societății de mijloc din Anglia victoriană. Valabilitatea lor stă în voluptatea însăși de a spune și de a asculta „ceea ce se întîmplă pe lume", semnificația lor mare se referă tocmai la faptul că omul este o ființă narativă. În rest, nimic excepțional în construcția scenelor și în compoziția caracterelor. Sînt mici opere de gen, a căror fascinație se bazează pe uriașul talent al autorului de a capta atenția cititorului și de a-i da sentimentul că întreprinde ceva profitabil pentru mintea și sufletul lui. Aproape la fel cu modul în care își concepeau scrierile și autorii de la noi din vremea lui, cu deosebirile de valoare pe care le presupune geniul lui Dickens. Viziunea estetică este însă aceeași. De asemenea, am fost surprinși să constatăm că nici tehnicile literare nu diferă prea mult. Dickens practică specia „fiziologiei" literare atît de în vogă și la meridianul nostru nevrednic în acel timp. **Schițele despre tinerii domni** și **Schițele despre tinerele perechi** sînt aproape deschis niște fiziologii, iar celelalte povestiri trec pe nesimțite de la caracterizări individuale la tipologii generice, drapindu-și procedeele prin abilitate narativă. Una dintre cele mai hazoase fiziologii este cea intitulată **Cîteva particularități privind un leu,** din care citâm fără comentarii acest portret : „În timp ce lelii adevărați privesc oamenii și complimentele lor într-un mod posomorît, și vădit indispuși, ca să nu mai vorbim că mîrîie și își arată colții, cei bipezi apar flatați de atențiile care li se arată ; în timp ce patrupezii se ascund, pe cît le stă în puterile lor, de privirea vulgului, bipezii caută să atragă privirile oamenilor și, spre deosebire de frații lor, pe care numai constrîngerea îi mișcă la treabă, ei sînt întotdeauna gata să-și desfășoare talentele în fața mulțimii gata să admire. Am văzut urși de o neîndoioasă îndeminare care, atunci cînd așteptările unui public larg ajunseseră la culme, au refuzat în mod hotărît să joace ; maimuțe bine dresate care, în mod inexplicabil, s-au opus să facă acrobație pe sîrma ușor întinsă și elefanți de indiscutabil talent care au refuzat să învîrtească de manivela flașnetei ; însă niciodată nu am știut, citit sau auzit despre un leu biped literar sau de alt gen — și facem această afirmație ca despre un fapt demn de crezare pentru întreaga speță — care, atunci cînd i se oferă ocazia, să nu prindă cu aviditate orice moment care îi permite să se expună, după pofta inimii, în chip de vioară primă". Asemenea citate se găsesc pe fiecare pagină din volumul tradus de Ionel Gologan și Virgiliu Ene la „Univers", cuprinde cu prilej de rară voluptate pentru orice cititor și ascultător de povești. Ne convingem încă o dată că autorul lui **Oliver Twist** este unul dintre marii scriitori ai lumii, triumfînd asupra stilului prețios și imposibil al unor prozatori mai recenți, prin darul suprem al scriitorului : acela de a crea întîmplări și personaje.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **MARELE POET AMERICAN** Paul Engle, scriitorul „cu cei mai mulți prieteni în lume", cum este supranumit în presa de peste ocean, datorită inițiativelor sale numeroase privind seminariile de lucru, la care reunește personalități artistice de pe toate meridianele, este figura centrală a unui amplu medalion publicat în ziarul **The Washington Post** de către Colman McCarthy. Intitulat : „Slujitorul literaturii în inima ținutului Iowa", materialul evocă o viață dedicată creației poetice, precum și binelui organizării artistice de pe toată planeta. Sînt trecute în revistă realizările literare ale unor scriitori ca Flannery O'Connor, John Irvin și Gail Godwin, care s-au format sub directa lui îndrumare. Citâm din portretul excepțional pe care ziaristul de la **Washington Post** îl face marelui poet : „Ca și vocea sa, statura lui Paul Engle este amplă. La aproape 75 de ani, el își păstrează ținuta dreaptă, ca și cum ar fi fost construit în același timp pentru munca la cîmp și pentru a domina o clasă de la catedră. Ochii săi albaștrii și vii sînt situați în mijlocul unei fețe prelungi, cu sprîncene înalte, care se ridică în

Desen de Sabin Ștefănuță

formă de semne de întrebare, atunci cînd expresia sa o cere. Părul său, nu atît de bogat pe cît a fost odată, este îndeajuns de cîțos pentru a avea nevoie, din cînd în cînd, să fie stăpînit în timpul unei discuții prea iuți. Engle exprimă spiritul local. «Sarcina mea, spune el, este să nu fiu un băiat de la țară, din Iowa»". Aceasta este profesiunea de credință a unui scriitor care poate spune mai mult decît oricare altul că este un spirit universal.

● **ULTIMUL ROMAN** al cunoscutului scriitor sovietic Iuri Vinogradov se intitulează : „Al zecelea cer al iadului". Este vorba despre o carte de aventuri consacrată unor întîmplări din timpul celui de-al doilea război mondial, atunci cînd cîpetenîile naziste încercau să creeze o armă „specială" care ar fi întors, după opinia lor, soarta războiului. Bazat pe documente de epocă, evocînd fapte autentice, romanul înscenează acțiuni temerare, la care participă caractere puternice, oameni de știință și militari, dedicați unei cauze nobile, aneantizării planurilor naziste. Presa evidențiază îndeosebi arta scriitorului de a evoca atmosfera epocii și acțiunile unor cercuri ample ale patrioților germani antifasciști aflați în ilegalitate.

● **COMPOZITORUL** Victoras Kupriavicius din Kaunas și-a serbat de curînd cea de a 82-a aniversare a zilei sale de naștere printr-un concert de clopote. De peste trei decenii, Kupriavicius folosește un vechi carilon, instrument cu clopote de sonorități diferite. Acest compozitor și interpret este unul dintre puținii oameni din lume care folosește clopotele ca pe un instrument de concert, executînd piese muzicale. Fiul său, Ghedrius, este de asemenea un ucenic în arta interpretării „pianului cu clopote", cum este supranumit carilonul. Repertoriul de concert cuprinde cîteva sute de lucrări, muzică veche belgiană și olandeză pentru clopote, lucrări de Bach, Beethoven, Mozart, Cealkovski, Ciurlionis. De asemenea, V. Kupriavicius a compus o serie de concerte pentru clopote.

● **O CARTE** excepțională este considerată a fi volumul de versuri publicat de Moshe Dor la Londra, o culegere dedicată unei trăiri acute a sentimentului timpului încercat de marele existențiale. Martor atent al vremii sale, fascinat de caracterul inexplicabil al evenimentelor istorice, poetul se apropie cu căldură de umanitatea simplă, capabilă de sacrificiu, aceea care de fapt trăiește timpul, iar nu îl „suportă", cum s-ar putea spune. Notațiile fulgurante, frînturile de realitate, lirismul dens și frapant contribuie la crearea acestei voci unice, una dintre cele mai pregnante din literatura ultimelor decenii. Interesant este de notat, de asemenea, faptul că poetul acesta dedicat evenimentelor apropiate de viața omului crează un vers de adîncă spiritualitate, îmbibat cu tradițiile unei culturi străvechi.

● **KESHAV MALIK,** unul dintre cei mai mari poeți de limbă engleză din lume, conduce prestigioasa publicație de la New Delhi, „Literatura indiană", dedicată promovării poeziei și prozei din toate statele subcontinentului, fără nici o discriminare în ce privește limba lor de origine. Opera poetului este remarcabilă prin preocupări spirituale, în tradiția generoasă a unor personalități dominante ale renașterii indiene din secolul nostru. În versurile sale sînt prezente aluziile la cărți clasice, nedezvăluite ca atare, dar conținute în sensuri precis definite ale unor realități spirituale. O notă particulară evidențiază criticii în ce privește frecvența evocării unor peisaje indiene, construite ca adevărate locuri în care domină spiritul și animă cele mai nobile forțe ale sufletului și minții omenești. Presa din India este cvasiunanimă în a-l considera pe Keshav Malik drept o personalitate de prim rang în cadrul unei culturi milenare. Un clasic în viață.

● **SÎNT NUMEROASE** intervențiile de critică și istorie din Peninsula Iberică ce tratează faptele culturale ale Evului Mediu timpuriu ca pe fenomene de o mare vitalitate, menite să stimuleze energiile contemporanilor, creînd o problematică actuală și readucînd sub ochii noștri personalitățile acelei epoci de demult. Continuă controversele referitoare la marile poeme, **Cîntecul lui Roland,** care interesează din perspectivă iberică. În acest sens, notăm și contribuțiile cercetătorului român Av. Faion care reia unele ipoteze ale lui Ramon Menendez Pidal, dîntr-o perspectivă foarte riguroasă, făcînd apel la cronicile epocii și evocînd personalitățile de atunci în chip de figuri vii, apropiate de noi, cu interesele și psihologia lor specifică. Rezultă astfel opinii fascinante, a căror erudiție minuțioasă nu sufocă spiritul care le animă, uriașa plăcere a contemplării vieții și a faptelor sale.

SPORT

Luna se tăia singură în felii și se arunca în brazi

Astăzi începe campionatul. Vorbele sună, nu-i așa, ca un solstițiu al sinzienelor. În aurul verii ce se topește parcă se încheagă, fraged, miracolul tinereții ce urmează să se desfășoare pe toată întinderea celui mai loial anotimp : toamna. Dar mai înainte, vrînd să ne arată că jocul de fotbal ține de naivitatea spiritului, antrenorul Mircea Lucescu ne-a oferit partida jucată de tricolori în compania echipei din R.D.G. Am urmărit-o, din Sinaia, la televizor și, trecînd peste farmecul rezultatului, pot declara deschis că s-a desfășurat destul de anost și de amorțit. Marii călifari, marii șefi de trib nu prea s-au omorît cu firea în teren. Ce facem, le dăruim o garoafă la schitul de lumină sau îi așteptăm în instanță autorizată, pe toporul lunilor septembrie, octombrie și noiembrie cînd sînt chemați să dea bătălia finală pentru drumul ce duce spre elita Europei ?

Un meci de fotbal nu este și nu tinde să fie o încleștare apocaliptică, dar nici nu-i bine să se transforme într-o timidă colindă după berbecul din curtea vecinului. Mi-au plăcut, mie și prietenilor de la munte, Negrilă, Movilă și Hagi. În rest pepenii deșertului. S-ar putea obiecta că-i vine greu oricărui jucător să-și verse sufletul în fața unui stadion aproape gol. Și asta e adevărat. Dar meciul putea și trebuia să se joace pe Republicii sau Dinamo, și n-am să înțeleg niciodată de ce ai noștri se încăpățînează să creadă că publicul are întotdeauna chef să străbată o sumedenie de kilometri, pe drumuri bolovănoase, și n-ar vrea adică să privească spectacolul de pe un stadion central. Întîlnirea destul de mocăită nu ne-a aruncat în desperare, fiindcă știu că bunele echipe (și sîntem aproape de a avea o mare echipă) se mobilizează strălucit atunci cînd miza jocului sporește.

Într-un meci amical poți intra pe teren ca un suveran ceva mai ponosit îmbrăcat, nu se bagă de seamă. Dealtminteri, ca să fiu cinstit, știind bine treaba asta și noi, cei de la televizor, ne holbam mai mult pe fereastră, unde luna se tăia singură în felii și se arunca în brazi, iar alunii capitulau în fața veveriților.

Azi, prin urmare, intră în bucuria secundă a primei divizii după 6 ani de absență, și Rapid — Giulești. Pe Calea Griviței bubuie tobe de aramă și toată lumea și-a pictat porțile cu culori smintite. Noi, Realul-Giulești, n-am venit în divizia A ca să contemplăm lumea bună, ci ca s-o spunem. Un fapt e sigur : toată echipa, inclusiv extremul Manea, va umbla cu fruntea sus, pentru că în mod precis fotbalistul ăla care va găsi un portmoneu în iarbă nu s-a născut la Rapid. Știu că la sfîrșit trei formații trebuie să se ducă de-a dura însă noi nu ne vom număra printre ele, fiindcă am învățat să ne ferim din timp de toate păcatele și să nu mai credem că un picior de lemn poate invia cu o injecție cu siforn. Feriți calea ferată, trece viforul vișiniu.

Tot astăzi, după 20 de ani de glorie (a evoluat de 75 de ori în echipa națională) marele mijlocaș Cornel Dinu își joacă ultimul meci dintr-o carieră formidabilă și se retrage în rîndul legendelor nemuritoare ale fotbalului românesc. Te îmbrățișez, Cornel !

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
35
(1 113)
Simbătă
3 septembrie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Timp deschis

Am intrat, sub auspiciile toamnei, în cel de-al patruzecilea an al libertății noastre. Motiv pentru care se resimt parcă și mai puternice toate acele intime resorturi de gînd și de faptă ale țării, într-o lumină care îmbracă deopotrivă și natură și om și ne trimite cu ochii pe cîmpuri de-acum, către livezi și vii, spre frumusețea roadelor din acest an. Culesul se anunță fierbinte și tutelar, drumurile devin parcă mai largi, încăpătoare ca pentru un destin ce își urmează fără întrerupere cursul și răzbate dincolo de lucruri, la cumpăna unor noi împliniri. Căci adevărul acesta este sub semnul celei mai stricte evidențe și, în raport de datele concrete ale perioadei pe care o străbatem, ne aflăm trecuți deja de jumătatea acestui cincinal, în plin proces de înfăptuire a obiectivelor stabilite de Congresul al XII-lea și Conferința Națională ale partidului. Un atare moment are ceva din semnificația unei adevărate borne care ne indică, în spațiul parcurs, dimensiunea și dinamica întregului traiect pe care-l mai avem de străbătut, atît pe plan economic și social, al ritmului și intensității muncii pentru continua noastră dezvoltare, cît și pe plan cultural, al literaturii și artei chemate să se instituie într-un puternic factor educativ, pentru făurirea omului nou, a conștiinței sale înaintate.

Deviza unei noi calități în muncă și viață, în toate domeniile de activitate acoperă întreagă această perioadă și are susțineri temeinice în fapte care, în mod neîndoielnic, ne exprimă la cote superioare de inițiativă, efort și organizare, într-un tot mai fertil climat al răspunderii, al angajării politice și sociale. Către un asemenea înalt nivel al înțelegerii și al dobîndirii unei profunde conștiințe a timpului, a datoriei împlinite exemplar și cu cea mai temeinică acoperire în realitatea în continuă transformare ne îndeamnă și aduce noi argumente de spirit patriotic și revoluționar recenta cuvîntare a secretarului general al partidului rostită la Consfătuirea de lucru pe problemele muncii organizatorice și politico-educative.

Sensul predominant este acela al spiritului revoluționar și el implică însăși definirea muncii și creației în procesul cărora se formează înaltele trăsături moral-politice și patriotice ale celor ce, construind o nouă societate, se construiesc și pe ei înșiși, modelîndu-și o personalitate aptă de cele mai adînci cunoașteri și înțelegeri ale evoluției și problematicii lumii contemporane. Reflectînd realitatea și transfigurînd-o în imagini revelatoare care să depună mărturie despre timpul concret istoric al acestei dinamice și pasionante construcții, literatura și arta sînt chemate, după indicațiile secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, să descopere acele modele înaintate și înălțătoare ale realității umane prin care se rostesc de fapt cele mai semnificative și mai durabile momente ale epocii făuririi socialismului și comunismului, să investească talent și pasiune, devotament și abnegație în toată această operă care depășește de fapt perimetrul propriu-zis al inspirației, al elaborării artistice și dobîndește extensii largi asupra științei, asupra tehnicii și economiei, în toate domeniile și sectoarele de activitate. În acest fel văzute și înțelese, orizonturile literaturii și artei sînt practic nelimitate. Ele pulsează de istoria, de viața de luptă și muncă a poporului care intră, odată cu această toamnă, în cel de-al patruzecilea an al libertății sale și privește cu încredere în viitor, avînd în partid și în conducătorul său garanția fermă a unor noi înfăptuiri.

Luceafărul

PRETUTINDENI SĂ FIE PACE – pictură de Constantin Andronic
(Din expoziția de pictură, sculp-tură și grafică **18 ani de glorioase înfăptuiri revoluționare**, deschisă în Sala Dalles)

În pag. a 3-a
Antologia „Luceafărul"
«ȚARA MEA DE GLORII, ȚARA MEA DE DOR»

Realitățile patriei – sursă mereu fertilă pentru temele cinematografiei naționale

„Sarcini importante are cinematografia. Avem nevoie de filme bune, revoluționare, care să prezinte mărețele realizări ale poporului nostru, să mobilizeze și să înfățișeze eroi care să constituie un model de muncă și viață".

NICOLAE CEAUȘESCU

Intotdeauna creatorii de frumos, artiștii s-au numărat printre cei către care se îndreaptă mereu atenția secretarului general al partidului. Responsabilitățile cineaștilor (și aici nu e vorba numai de regizori, interpreți sau scenariști) sînt inmiite de forța de impact a unei arte ce poate influența, forma și educa milioane de oameni. Cu atît mai profunde sînt îndemnurile ce se regăsesc în cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, la recenta Consfătuire de lucru pe problemele muncii organizatorice și politico-educative, idei-forță care schițează premisele revitalizării cinematografiei naționale prin reflectarea valorilor perene ale timpului în care trăim, prin renunțarea la tot ce este exterior, nesemnificativ, superficial, pentru a răspunde corespunzător exigențelor unei noi calități și pe tărîmul artei cu cel mai numeros public. Așa cum sublinia secretarul general al partidului : „Avem nevoie de filme bune, revoluționare, care să prezinte mărețele realizări ale poporului nostru, să mobilizeze și să înfățișeze eroi care să constituie un model de muncă și viață". Problemă fundamentală ce așează la un loc drept finalitatea revoluționară a artei capabile să ofere modele și să devină la rîndu-i factor de educație dinamic și mobilizator, rolul modelator al artei a 7-a este comentat de cineaști, în lumina apelului cald al secretarului general al partidului.

Adevărul și frumusețea personajului exemplar

Nevoia de modele este — înainte de toate — o realitate profund omenească. Este o realitate atestată și răs-atestată de experiența fiecărui individ, ca și de cea a generațiilor care ne-au precedat fie că este vorba de modelul oferit de oameni întîlniți în viață, fie de personaje cărora puterea de plăsmuire a artiștilor le-a dat o identitate. S-ar putea spune că însăși proba de înălțime sau de rezistență a unor opere stă în această capacitate de a oferi eroi exemplari, eroi care să trezească simpatia, admirația, dorința cititorilor (spectatorilor) de a fi ca ei. Fiecare epocă literară și artistică a dat asemenea eroi. Cuvîntarea conducătorului partidului nostru ne-a atras atenția asupra unei fundamentale datorii civice și estetice. Orice artist adevărat, orice om demn de acest nume, nu se poate să nu aspire, să nu încerce cît îi stă în puteri, să ajungă la ceva important, la o reușită cît mai deplină. Atrăgîndu-ne atenția asupra eroului exemplar ca piatră unghiulară a creației, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** ne mobilizează în egală măsură spre servirea necesităților sufletești și sociale ale poporului ca și spre maxima realizare a potențelor fiecărui talent. Într-o lume a marilor dificultăți și a nu mai puțin marilor eforturi și bătălii pentru o viață mai bună și mai demnă, într-o țară angajată, sub conducerea Partidului Comunist Român, a secretarului său general, într-o amplă acțiune istorică de afirmare, de dezvoltare socialistă și independentă, arta nu poate neglija misiunea de a oferi personajele exemplare proprii acestor împrejurări și acestor aspirații. A omite această datorie estetică și morală înseamnă a rata una din cele mai mari șanse ale muncii scriitorului și artistului în general.

Mă voi opri doar la domeniul filmului. Este tot o realitate regretabilă, păgubitoare pentru toți, începînd cu autori și terminînd cu oricare dintre spectatori, că deși au existat eforturi ca și reușite mai mari sau mai mici, configurarea unor asemenea personaje-cheie nu a constituit un țel limpede, un reper al competiției creatoare. O retrospectivă oricît de sumară ne arată că în unele cazuri talente reale s-au consumat, au cheltuit inteligență și energii disproporționate în direcții marginale, mi-

Adrian Petringenaru

Continuare în pag. a 7-a

Modele autentice pentru formarea publicului tînăr

Funcția formativă a celei de-a 7-a arte, imensul rol educativ pe care îl are cinematograful, în special, față de tînăra generație rămîne o permanență a dialogului avut în repetate rînduri de secretarul general al partidului cu cineaștii. Amplele referiri la universul cinematografiei făcute la Mangalia, cu ocazia recentei Consfătuiri de lucru materializează odată mai mult atenția acordată de tovarășul **Nicolae Ceaușescu**, secretarul general al partidului, evoluției și maturizării școlii românești de film.

Formulările de excepțională rigoare principială față de calitatea operelor ce trebuie să devină prin combustia lor interioară autenticele reflexe ale omului contemporan, ale actualității în complexitatea ei, a elanului revoluționar al tinerei generații ai cărei reprezentanți sînt astăzi permanent în avanposturile construcției noii societăți, rămîn un cuprinzător program pentru creații reprezentative, emanații proprii ale spiritualității poporului român avînd ca finalitate edificarea unei civilizații superioare în patria străbună.

Nu este mai puțin adevărat că forțele artistice diverse după temperament și personalitate, ale cinematografiei naționale dispun efectiv în marea majoritate, de experiența și talentul necesar realizării unor pelicule conform atît exigențelor marelui public, cît și necesităților efective, de formare și informare a oamenilor care trebuie să se regăsească, să se recunoască pe ecran, să învețe, să gîndească laolaltă cu eroii filmelor indiferent cărui gen aparțin.

Ar fi greșit să se tragă o concluzie pripită și anume că numai filmul de actualitate poate forma, poate educa în spirit revoluționar. Nimic mai fals. Epopeea națională, cadru tematic de mare amploare, sugerat cu ani în urmă tot de secretarul general al partidului, poate deveni un minunat exemplu de școală a conștiinței patriotice, de cunoaștere aprofundată a marilor personalități ce au luptat pentru destinele contemporane ale țării. Amintesc acest lucru fiindcă de multe ori eroi dragi ai istoriei fie că vin din epoca lui Ștefan cel Mare sau Mihai Viteazul, din perioada pașoptistă sau de la finele secolului XIX n-au căpătat pînă acum pe ecran exceptînd **Întoarcerea lui Vodă Lăpușneanu**, decît uniforma unor ilustrări și nu profundul adevăr al unor trăiri complexe, ce au ridi-

Călin Stănculescu

Continuare în pag. a 6-a

Simboluri revoluționare

Un drum în Munții Apuseni este, pentru mine, întotdeauna o lecție de o factură aparte, care ține mai mult de o stare sufletească de cît de neasemuita frumusețe a peisajului. Nu m-au împins spre stări de extraz nici portul, nici obiceiurile, nici casele șindrilite și alungite spre lună și nici chiar glasul tulnicelor, care sună după un cod înțeles doar de localnici. M-au tulburat, însă, siguranța pe care ți-o inspiră oamenii, stăpînirea de sine a acestora, felul lor așezat, firesc în toate împrejurările de-a se purta, de-a se manifesta. Au ceva măreț în felul de a fi pe care li l-au dat munții. Munții și conștiința dăinuirii de milenii pe aceste locuri.

Mi s-a întărit și mai mult această convingere după ce am ajuns și la Vidra de Sus, spre sfîrșitul anului trecut. La puțină vreme după comemorarea a 110 ani de la trecerea în eternitate a lui Avram Iancu, sute și sute de oameni — urmașii Craiului intrat în legendă încă din timpul vieții, se adunaseră în centrul comunei, cu mic, cu mare, să fie martori la inaugurarea căminului cultural, de fapt o adevărată casă de cultură. Într-o altă parte un asemenea eveniment ar fi devenit prilej de vorbe mari, de metafore și comparații. Chiar dacă printre noi, cei străini de comună, se afla și o echipă de la Televiziune, venită anume pentru a mai adăuga un fapt la cronica în imagini a Apusenilor acestor ani, acei oameni păreau de neclintit din starea lor firească. Fascinația reflectoarelor și a aparatului de filmat, care multor oameni le modifică aproape instantaneu reacțiile, le blochează judecata ori le împleticește limba, nu i-a scos deloc dintr-ale lor. S-au rostit cuvinte de bun-simț despre importanța acelui lăcaș în viața comunei și despre oamenii care l-au înălțat, adică tot despre moți, s-au adus cuvenitele mulțumiri ctitorului de țară nouă, partidului, secretarului său general, s-au spus poezii, s-a învîrtit „Țarina de la Abrud", au cîntat coruri, taragoate și tulnice și fiecare moment din multele trăite în acea zi de duminecă a fost răsplătit cu aplauze fără nici un fel de exces, măsurat, dar fără rețineri, cu acea bucurie firească cu care însetatul îi mulțumește celui ce-i întinde un pahar cu apă. Și în tot acest timp, colegii de la Televiziune au filmat, nestingheriți, și au imprimat nu atît chipuri și voci de oameni, cît mai ales o stare de spirit. M-au convins și mai mult de aceasta imaginile pe care le-am văzut mai apoi la televizor. Erau aceleași chipuri, care mi se întipăriseră pe retină, de bărbați și femei ale căror fețe exprimau, deopotrivă, asprimea de piatră a munților, ca pe o pecete nobiliară, dar și siguranța de sine, echilibru și sentimentul de stăpîn pe care moții le-au moștenit prin veacuri ; chipuri de fete și de feciori și de copii marcate parcă de bucuria darului ce li se făcea, pe care o trăiau intens, dar măsurat, ca și virstnicii comunei. Ceea ce mi s-a părut însă tulburător, și cred că chiar așa și este, a fost uitătura oamenilor. Au moții un fel de a privi, blajin și iscoditor, de parcă ar vrea să-ți umble prin suflet, să-ți pipăie gîndurile cu lumina de cer prăvălit în neliniștitoarele lor întrebări. Au moții un fel al lor de a-i cerceta

Alexandru Brad

Continuare în pag. a 5-a

Cînd zic „Belvedere"...

Cînd, în urmă cu cîțiva ani, am vizitat somptuos-orgoliosul palat vienez „Belvedere", situat în Prinz Eugen-strasse, adică — ironie a sorții ! — chiar vizavi de actualul sediu al ambasadei României în capitala Austriei, n-am bănuit nici pe departe hemoragia emoțională care se va produce în memoria mea afectivă cu privire la acest „obiectiv turistic". Știam, da, sigur că știam, că în „salonul de aur" al acestui edificiu a fost pus la cale unul dintre cele mai mari falsuri din istoria relațiilor internaționale : odiosul Dictat fascist de la Viena din 30 august 1940, care a dus la anexarea vremelnică a Transilvaniei de către Ungaria hortystă. Turist fiind în acel edificiu de tristă memorie, am înregistrat exponatele, mobilierul, stilul arhitectonic, amănuntele „culorii locale" cu stringere de inimă și repulsie : strălucirea ambianței imperiale era însoțită pretutindeni de rînjetul crimei săvîrșită în urmă cu 43 de ani de către politica revanșardă a Germaniei hitleriste și a Italiei mussoliniene. Ca cetățean al unei țări demne și frustrate, aveam dreptul la acest sentiment. Dar ce să pretinzi unui edificiu ? Pedepsirea călăilor înșiși s-a petrecut, pe parcursul ultimelor decenii, ne-am convins, cu extremă încetineală și neînchipuite tergiversări. Am parafat, așadar, prezența mea la „Belvedere" ca pe un spectacol de teatru al absurdului, pe care speram să-l uit curînd-curînd, cum ne dezlegăm îndeobște de visele urîte, de pățaniile care ne traumatizează accidental. Nu s-a întîmplat deloc așa. Îmi dau seama acum că realitatea văzut-pipăită a palatului vienez „Belvedere" crește hipertrofic în sensibilitatea mea, mă terorizează prin tîlcurile tot mai tranșante pe care le dezghioacă în cugetul meu, că palatul blestemat începe a mă obseda, ca un laitmotiv kafkian. Ce se întîmplă ? mă veți întreba. Răspund : am citit cu înfrigurare volumul al IV-lea al suitei de cărți **„Fapte din umbră"** de Cosma Neagu și Dumitru Marinescu, recent apărută la Editura politică. E cartea în care palatul „Belvedere" ia proporții de odisee și sperjur. M-am convins și de data aceasta, dacă mai era nevoie, că „literatura-document" are o mare priză la public atunci cînd este făcută cu har, rigoare științifică și ingeniozitatea punerii în pagină. Setea de spirit justițiar privitor la evenimente cruciale, rămase neelucidate pînă la capăt ori trucate, nasc gustul public, pilotează cititorul către aceste cărți ale adevărului „așa cum este el", căutate cu aceeași fervoare ca best-seller-urile literaturii beletristice ori de aventuri. Este și cazul cărții pe care o semnalez.

Al patrulea tom al serialului „Fapte din umbră" se ocupă, în cea mai mare parte, de împrejurările care au pregătit și născut fructul abominabil al Axei Berlin—Roma : Dictatul de la Viena. Ne putem întreba, așadar : ce poate să aducă nou și atît de captivant acest op documentar, după ce istoricul **A. Simion**, bunăoară, tratase pe larg, într-o manieră cumva exhaustivă, acest subiect într-o lucrare prestigioasă („Dictatul de la Viena"). Cumva, pentru că masacrele care au urmat acestui dictat lipsesc din lucrarea citată, ca și din cea de care ne ocupăm, ceea ce este regretabil. Mă grăbesc să afirm: cele două lucrări nu se exclud, ci se completează reciproc în modul cel mai fericit, oferă opiniei publice românești și internaționale imaginea sugestivă, revelatoare a acestui tragic fragment de istorie. Fondul de noutate și oportunitate al cărții lui C. Neagu și D. Marinescu rezidă în unghiul total inedit, original,

Pop Simion

Continuare în pag. a 7-a

RECAPITULĂRI

Vasile Rebreanu: numele și opera

I

La aproape un sfert de veac de la debutul editorial (vol. **În plină zi**, 1959), acum cînd de numele lui Vasile Rebreanu se leagă existența unei opere substanțiale, evaluarea critică ne înfățișează portretul unui scriitor matur, complex, în continuă neliniște creatoare, avid de sensuri și forme noi.

Un instinct artistic puternic ca un destin situează literatura lui Vasile Rebreanu în acel spațiu extrem, menit avangardei. De la fereastra sa lumea se vede altfel. Prozatorului și dramaturgului i se înfățișează spre observație, nu simple priveliști, nici peisaje tradiționale, fotografice, ci, viziuni. La început el a urmat matricea acelui filon clasic de „Școală ardeleană" — construind un univers romanesc articulat după toate canoanele genului așa-zis epic.

La obîrșia tradițională a prozei moraliste, descinsă din Slavici și Agârbiceanu, ceea ce ar corespunde realismului de rocă dură, ca o abatere de la matricea stilistică a ardelenilor înrădăcinați cu solemnă încăpățînare într-o evocare austeră și grea de faptă, autorul adaugă, ca element inedit, poeticul. E o „răzvrătire" modernă, față de canoanele „Școlii ardelene", act oarecum nonconformist, de candoare, prin care Vasile Rebreanu se afirmă în continuarea filonului epic transilvănean. Tablele de legi, care excelaseră în sobra zgîrcenie a limbii nemetaforice din **Mara**, **Arhanghelii** sau **Ion**, scriitorul încearcă să le înnoiască prin lirism. Pe muchiile scorțoase ale caracterelor și tipologiilor împătimite fanatic în rivnirea pămîntului, peste negrele tipare telurice, peste măști clasice — carbonizate, prozatorul aruncă senin, cu suris și dezinvoltură, praful liric sideral... Aici proza se întîlnește firesc cu balada. În resorturile sale intime, romanul **Casa** are o structură baladescă.

Cheia întregii semnificații epice se află în final. O lovitură în moalele capului — încheia brusc biografia clasicului Ion. Era ca o perdea neagră, întunecime pusă pe ochii cititorului, care privea prin

Mircea Vaida

Continuare în pag. a 7-a

REMEMORĂRI

Secretul Doamnei de zăpadă (x)

Stătea aplecată spre fotografia colorată cercetînd-o cu o atenție curioasă.

— De unde aveți poza aceasta ?

— Dintr-o revistă ilustrată.

— E o pictură sau o fotografie adevărată ?

Am privit-o nedumerit încercînd să ghicesc o undă de ironie în întrebare. Era gravă și serioasă, poate puțin agitată. O agitație, oricum, bine mascată.

— Este o fotografie, evident. Poate puțin „lucrată", poate prea „aranjată", prea ostentativă.

— Ce idee ! Să fotografiezi un mort vegheat de părinți...

— E un simbol, doamnă. Un avertisment, dacă vreți. Tînărul este o victimă a războiului.

Se depărtă de perete și se așeză la loc în scaunul de lîngă fereastră.

Mă privea cu neîncredere, stăpînită de aceeași agitație cu greu înfrînată. Simțeam că de fapt vrea să-mi spună ceva dar, deocamdată, tatonna și amîna momentul.

— Nu vi se pare că bătrînul, tatăl, seamănă cu cineva ?

Privii încă o dată fotografia cu care mă obișnuisem, încercînd să descopăr cu cine putea semăna bătrînul tată îndurerat.

— Nu-mi dau seama dacă seamănă cu cineva. Adică nu văd cu cine ar putea semăna.

— Priviți mai bine fruntea și ochii. Ochii în special, sublinie ea exaltată.

După cîteva clipe am răspuns privind-o fix, controlîndu-i reacțiile :

— Parcă, vag, seamănă cu Trifon...

— Exact !

Se înroși brusc și-și

Mircea Micu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

«Cuvîntul liber»

Marele număr de cercetări, de studii, de monografii, de reeditări apărute in ultimii ani ne arată că fizionomia istoriografiei noastre s-a schimbat mult față de o etapă mai veche. Raza ei de acțiune este mult mai cuprinzătoare, iar rezultatele acestei deschideri, a perspectivei și a șantierului de lucru ne dau dreptul să vorbim de o etapă nouă in fructificarea propriului capital cultural. Lucrul este firesc dacă ne gîndim că directivele Congresului al IX-lea au insemnat un eveniment nu numai pentru viața politică, ci și pentru viața culturală a țării. Noul spirit introdus de Congresul al IX-lea in viața culturală a României echivalează practic cu repunerea in circulație a unor scriitori și a unor opere de primă importanță pentru literatura română pe care concepția anterioară acestui congres le socotea inoportune in noul context social și politic. Reluarea monumentalei ediții de opere a lui Mihai Eminescu, de către o echipă de editori ai Muzeului literaturii române, reeditarea **Istoriei literaturii române de la origini pină in prezent** de G. Călinescu de către Al. Piru, apariția **Geticii** lui Vasile Pârvan, sub ingrijirea lui Radu Florescu, realizarea unor bogate serii de opere Slavici, Rebreanu, Ibrăileanu, atestă neindoielnic o schimbare de optică, care refuză maniheismul fundamental al fostei concepții de „valorificare a moștenirii culturale". Formula a fost atit de uzată in discuții sterile incit este păgubitor a o mai aduce in discuție, dar fără o despărțire fermă de caracterul ei negativist, dezvoltarea plenară a istoriografiei noastre literare este imposibilă. Ea mai stăruie incă in practici editoriale, este vizibilă in examinarea tabloului general al recuperărilor intreprinse și a-i ignora supraviețuirea ar fi o greșeală. Ceea ce caracteriza vechea modalitate a restituirilor literare era decuparea programatică a unei singure direcții din complexitatea fenomenului cultural și literar, insoțită de ignorarea voluntară a oricărui alt aspect coexistent, in pofida coerenței și compoziției proprii a fenomenului, care recomandau o cu totul altă configurare a gestului recuperator. Așa se face că am avut reeditări neimportante inaintea celor firești, și că nici pină astăzi decalajul dintre primul tip de reeditare și cel de al doilea n-a fost recuperat in intregime. Efectele acestui mod de a reajusta liniile unei fizionomii culturale au fost prea puțin urmărite, deși de ele ne izbim cotidian in varii infățișări. Un exemplu dintre cele mai edificatoare este acela al situației unui scriitor și savant de geniu ca N. Iorga. O suită satisfăcătoare de cărți reprezentative ale istoricului și literatului N. Iorga nu există, ceea ce s-a făcut pină acum are caracter intimplător și nu dă seamă de dimensiunea ieșită din comun a genialului inaintaș, dar se poate alcătui o colecție serioasă de judecăți negative la adresa lui N. Iorga, din diverse direcții, care au luat uneori infățișarea unei contestații integrale și chiar jignitoare. Enormitatea situației spune multe despre cite mai sint de făcut pe acest teritoriu, cu atit mai mult cu cit multipla operă a lui N. Iorga cere un tratament de egală importanță, pentru noile generații, cu acela al operei eminesciene.

O cultură este un organism viu care trebuie ințeles ca atare, iar smulgerile din context, singularizările forțate care se petrec prin promovarea in vedetă a unor scriitori cu un rol și rost bine determinat in epocă din care fac parte, duc la preeminențe artificiale, fără o validitate și o vitalitate reală in noul context cultural in care sint introduse. Pentru a fi mai expliciți să ne referim, de pildă, la scrierile politice și literare ale lui C. Dobrogeanu Gherea, scrieri in mare măsură polemice, care s-au bucurat chiar recent de o nouă ediție, de data aceasta cu ambiții exhaustive și critice. Singularizarea acestui scriitor prin regimul editorial special este vizibilă dacă observăm diacronic că, exceptind pe G. Ibrăileanu, tratamentul este intr-adevăr de excepție, iar sincronic, că alți directori de conștiință, contemporani cu Gherea, uniți in polemică deschisă cu el, nu sunt tipăriți. Neoiobăgia este o operă de context cultural, o replică la poporanismul lui C. Stere, a cărui contribuție de sociologie, de economist, de politolog, nu poate fi confruntată cu aceea a lui Gherea datorită absenței ei editoriale. Respectul față de organismul cultural, osmoza lui specifică sau dialectica lui ideologică, cere insă ambele restituiri. A promova insă numai una echivalează cu un gest incomplet, cu o jumătate de măsură. Exemplele de acest fel se pot inmulți. Este indiscutabilă tendința unor cercetători de istorie literară de a propune uneori cu ostentație polemică, autori și direcții stindard, prin ignorarea sau combaterea autorilor și direcțiilor considerate de ei contrare. Dialectica unei culturi este insă mai subtilă decit maniheismul de cabinet și necesitatea unor procedări mai nuanțate se impune.

Felix Aderca a fost unul din publiciștii al căruș cuvint a fost ascultat in literatura interbelică. Linia modernismului militant, agresiv, violent chiar a avut in Felix Aderca pe primul ei combatant. O culegere de articole **Oameni și idei**, de peste trei sute șaptezeci de pagini, din publicistica lui Aderca a apărut in seria **Restituirilor de la Dacia**. Alta de **Contribuții critice**, aflată la primul volum de peste opt sute de pagini, a apărut la Minerva. Un al doilea volum de aceleași proporții va părăsi nu peste mult timp rotativele tipografice. Se anunță deci un an Felix Aderca. Faptul este pozitiv in sine, dar fiind mai ales rolul de ferment al publicisticii acestuia, dar examinat in contextul general al unei culturi care este un organism viu și care nu poate fi restituit prin membre disparate, la voința chirurgilor editoriali, el suportă și alte considerații. Nu intenționăm să discutăm aici, aspecte de conținut și direcție, ale unor articole ale lui Felix Aderca, foarte discutabile de multe ori ca optică, ci un raport mai general al procesului de reeditare și valorificare literară. Este vorba de ceea ce oferim mai intii cititorului, către ce il orientăm, ce hrană spirituală i se adresează prin inițiativa restituirilor literare. Mă mărginesc doar să observ că inainte de a avea publicistica eminesciană o avem la indemină pe aceea a lui Felix Aderca, fapt care ne scutește de alte comentarii.

Tot in seria restituirilor masive intră și antologia „**Cuvintul liber**" subintitulată **In apărarea independenței și integrității României**, ediție ingrijită de Ion Ardeleanu, cu un studiu introductiv de Ion Ardeleanu și Mircea Mușat. Ea vine in prelungirea unor mai vechi culegeri de articole politice de stinga, de manifestări publicistice antifasciste, avind avantajul de a inlocui culegerile amalgamate la intimplare, cu o culegere sistematică dedicată unei singure publicații de incontestabil ecou in epocă, datorită programului său democratic și antifascist afișat neobosit cu fiecare număr. Această ediție se singularizează in tabloul reeditărilor noastre atit prin metodă, cit și prin anvergură. Este pentru prima dată cind unei publicații i se face cinstea unei reprezentări masive și coordonate intr-o ediție care devine un instrument de lucru indispensabil. Ce a fost și ce poate insemna **Cuvintul liber** pentru noi ne spune in chip explicit această publicație prin publicistica ei planetară și prin dialogul cu presupusul cetățean gurăcască al României interbelice. Culegerea lui Ion Ardeleanu ne oferă esantioane reprezentative de mentalitate din sumarul **Cuvintului liber**, de unde putem lua cunoștință de programul revistei, de orizontul semnatarilor ei, de năzuințele lor, de credințele și iluziile care i-au stăpinit. **Cuvintul liber** a exprimat o poziție caracteristică in peisajul gazetăresc și intelectual al epocii. Antifascismul ei este moneda forte a programului ideologic afișat, comun și cu alte publicații și cu alte personalități contemporane. Iată de ce asemenea antologii de atitudine socială și politică sint necesare pentru cit mai multe publicații pentru a avea imaginea de ansamblu a curentelor de idei ale epocii, ale tuturor reprezentanților antifascismului la noi. Indemnul de a scrie o istorie unică fără compartimente privilegiate este valabilă și pentru istoria culturii și literaturii române. In istoria antifascismului literaturii române sint multe capitole nescrise. Nu s-a făcut incă o culegere a contribuției de atitudine antifascistă a lui N. Iorga. Campania lui antihitleristă este de o mare anvergură. Ea nu se rezumă la **Sfaturi pe intuneric**, ci intră ca factor activ in cuvintările lui numeroase, aproape toate tipărite, și in cursurile lui universitare. In istoria antifascismului din România N. Iorga ocupă un loc aparte. Spre deosebire de audiența altor comilitoni, cuvintul antifascist al lui N. Iorga se bucura de audiența a milioane de oameni. Nu intimplător cind a fost vorba de suprimarea marilor personalități antifasciste din România, indexul criminal s-a indreptat spre N. Iorga cu consecințele știute. Concepția unei istorii unice a poporului român cere in corolar concepția unei istorii unice integratoare a culturii și literaturii române.

M. Ungheanu

LIVIUS CIOCÂRLIE: «Eseuri critice»

Odată cu „Eseuri critice" (ed. Facla, 1983), Livius Ciocârlie, universitar timișorean ajuns cu aceasta la a patra carte, pare să ilustreze intr-un chip hotărit exegeza improvizată. De altfel, evoluția lui e dintre cele mai curioase, deși, pină la un punct, canonică pentru aceia care, ca să zicem așa, apar tirziu și sint lipsiți de exercițiu critic propriu-zis. „Realism și devenire poetică in literatura franceză" (1974), „Negru pe alb" (1979) nu depășiseră un onorabil nivel didactic, asesufocată și ea de un limbaj talmudic, nu se pumănindu-se cu niște cursuri de universitate. O anumită subțirime analitică, tea nega, insă autorul, foarte profesoral, nici nu se gindea să liberalizeze limbajul și să elibereze expresivitatea : cu mai vechile contribuții, Livius Ciocârlie n-avea nimic dintr-un critic, obligat, acela, să explice (critica e, oricit, și pedagogie), insă, in plus, să și creeze (critica e, hotărit, și creație). Dar nici eseuri nu pot fi considerate acele insemnări, lungi, plictisitoare, dezorganizate prin lipsă de disciplină, cu scop, in definitiv, pur scolastic.

Abia „Mari corespondențe" s-ar zice că ajunsese la o mulțumitoare construcție și, stilistic este, la o mai pronunțată limpezime : oricine ar fi dezvoltat acel moment care, presupunem, il reprezintă pe autor. In loc să adauge la aceasta o contribuție omogenă nouă, el și-a string, curios, articole și studii catedratice, cu titulatură de eseuri, unde ligamentele care să le unifice sint minime. Nu discut motivele, intre care sforțarea de a spori bibliografia ar fi, omenește, de inteles : mulți dintre „intirziați" caută să recupereze in cantitate nu in profunditate. De altfel, asemenea obiceiuri (de a culege adică totul, pină la notița de ziar) există și nu pot fi, din moment ce la noi sint regulă, impricinate.

Fiind o simplă culegere de publicistică pe teme atingătoare de literatură, „Eseuri critice" are toate defectele unor astfel de intreprinderi, mai puțin și insușirile lor pozitive, cite se pot lua in considerare. Improvizația e desăvirșită.

Autorul și-a impărțit materia pe trei secțiuni, „Scriitori români", „Critică și teorie literară" și „Măștile romantice ale dorinței" ; nu sint greu de recunoscut in aceste titulaturi didacticismul (in ceea ce privește prima și a doua) și imagistica enigmatică a „modernilor". Dintre toate, aceasta de pe urmă e perfect neglijabilă, fructificind ceea ce mai rămăsese din „Realism și devenire poetică". E, in plus, și cea mai veche compunere, așa cum anunță autorul care a voit să prezinte in răspăr evoluția lui intelectuală. Cu alte cuvinte, etapa „Măștilor romantice" ar fi rezolvată, ca și aceea, aici intermediară, unde omul s-a ocupat de critică și de teorie. Cred că nici Livius Ciocârlie nu mai pune mare preț pe jurnalistica de vulgarizare din această secțiune a doua — cu niște conspecte privitoare la semioticieni și cu intrebări care nu mai emoționează pe nimeni („Dinspre sau către clasici in istoria literaturii ?") nu se poate face, in adevăr, mare lucru. Să mai adăugăm că și expresivitatea e in suferință, din pricina unui soi de bombasticism : un eseu despre Barthes se intitulează „Puterea impotrivirii sau utopia neputerii la Roland Barthes". Sint, insă, repet, momente consumate. Mai nouă și, ca să fim sinceri, imprevizibilă e preocuparea lui Livius Ciocârlie pentru literatura română de azi, preocupare pe care n-o recomanda, pină acum, nimic. El era numai un autor didactic, pornit să aplice, pe scriitori străini, cu preponderență francezi, metode noi in circulație pe continent. De altfel, intr-un „argument", eseistul dă a ințelege că asemenea comentarii, privitoare la români, nu emit cine știe ce pretenții, afară de aceea că s-au făcut fără „idei preconcepute". Mă mir, totuși, că un om instruit in psihanaliză poate crede in candoarea absolută a intelectului — chiar dacă s-a sforțat să nu aibă preconcepții. Livius Ciocârlie dă semne bine definite că le are — ar fi fost absurd să se intimple altfel. Cind ai experiența unor comentarii aplicate pe Proust, Rimbaud, „tel quel", este cu neputință să nu alegi, dintr-o materie nouă, pe acelea care ți se par corespunzătoare. Fatalitatea dezvoltărilor mecanice ni se pare și in acest caz irezistibilă. Ceea ce a rezultat de aici este, fără indoială, profund nemulțumitor. E adevărat că „eseistul" nu a voit să facă „o selecție in literatura noastră actuală", insă, imperfecțiunea cunoașterii fenomenului integral, ca să nu zic mai mult, e bătătoare la ochi. Nu voi face obiecții de sumar, intrebindu-mă de ce e prezent aici cutare și de ce lipsesc alții, care precis ar fi trebuit examinați, ele n-ar avea nici un rost, din moment ce spiritul de sinteză a fost eliminat, cu voință, de autor. Sint, e adevărat, autori de culegeri, atenți la aceste elemente și care, se știe, recurg la cite un truc, aducind contribuții cam despre toți cei care spun azi ceva (deși nu analizează la nici unul toată opera și nu stabilesc direcții, ușurind, miine, efortul istoricului literar). Livius Ciocârlie nu e dintre aceștia, el compune eseuri și eseistului, bineinteles, i se admit subiectivitățile corespunzătoare — cum zice el, misterios — „unor preferințe și unor imprejurări". Nu mă intreb ce sint acelea „imprejurări" in materie de critică literară și, mă rog, de eseu, insă precis că ele nu l-au ajutat pe autor să aleagă cum se cuvenea. Sint, acolo, exerciții aplicate asupra unor autori de mărimi diferite și din opera acestora, asupra unor producțiuni in orice caz vizibil disproporționate. Să fi dictat capriciul sau cine știe ce intimplare interesul pentru cărți care nu îi reprezintă pe acei autori ? Un răspuns nu se poate da, sigur este că obiecția se află la indemină. S-ar putea zice, in formula lui Livius Ciocârlie, că pe istoricul literar Mircea Zaciu il exprimă deplin memorialistica de călătorie, pe Florin Mugur, poet, mai degrabă interviurile și confesiunile decit lirica, pe criticul Eugen Simion — un jurnal parizian, pe Radu Petrescu, mai mult „Ce se vede" decit admirabilul roman „Matei Iliescu". Nimeni nu vrea să impună altcuiva preferințele lui, dar să admitem că un autor trebuie cuprins intr-o formulă, avind in vedere, in primul rind, opera majoră. Minoratul pare, insă, atractiv pentru Livius Ciocârlie. Originea acestui tablou sărac in culori e, să o spun incă o dată, dezorientarea in literatura de azi.

Să mai observ și extravaganța de a cita permanent propoziții ale altor critici, cu o lipsă de intelegere a proporțiilor considerabilă : ca să analizeze poezia timișoreanului Anghel Dumbrăveanu, de exemplu, profesorul iubitor de literatură română convoacă pe exegeții N. Turtureanu și Dumitru Mureșan, mari autorități, se știe. Nici analiza propriu-zisă nu e mai fericită și, ca să fiu sincer, nu știu ce motiv se poate invoca mai intii — limitele metodei, neglijența autorului ori fragmentarismul adoptat drept program. In definitiv, cred că fiecare dintre acestea explică, pină la un punct, cite ceva. Metodologic, eseistica lui Livius Ciocârlie este anistoristă și nu poate admite că o creație poate intra in serii: așa cum se prezintă acolo, opera vine de nicăieri și este numai un text. Dacă ar fi să judecăm așa, atunci rezultă că inainte de Marin Preda, să zicem, nu a fost nimic, dar nici Șerban Foarță nu ar avea, cu un cuvint pretențios, „precursori". In realitate, știe oricine, literatura „nouă" iese din literatura veche și chiar dacă nu dezvoltă surse valorizează a posteriori opere care o presimțeau : fără istorie, ca atare, nu se pot obține judecăți stabile.

Presupun că eseistul nici nu și-a propus să dea asemenea judecăți, el a strins o serie de fișe, constind intr-un scurt comentariu și un citat, așezindu-le apoi una după alta in chip de eseuri. In materie de fișe, meticulozitatea lui Livius Ciocârlie pare absolut remarcabilă, mai ales in ce privește eseurile asupra lui Mircea Zaciu și Sorin Titel. Rezultatele sint și surprinzătoare. Despre Sorin Titel, de exemplu, am scris și eu foarte mult și nu observasem pină acum cit de numeroase sint la el imaginile materiei degradate, stirnind horipilația. Livius Ciocârlie le-a adunat răbdător. Nu remarcasem, de asemenea, nici in „Teritorii" de Mircea Zaciu (despre care, de asemenea, am scris), mulțimea semnelor care indică in autor un spirit bănuitor, cu multe prejudecăți. Ca un notar conștiincios, Livius Ciocârlie a făcut recensămintul lor. Sub acest aspect, eseistul are, așadar, merite insemnate.

Nu mă impac, in schimb, cu un număr de propoziții principiale. De exemplu, Șerban Foarță e lăudat că scrie articole de critică in versuri ; dar inainte de a face teoria livrescului e de lămurit dacă eseul suportă să fie... un poem.

Nu am impresia că Livius Ciocârlie procedează bine cind notează, despre un critic, că „nu s-a dus in Franța pentru ca Franța să afle de existența lui" ; recomandabil ar fi fost ca acel autor să ilustreze acolo și gindirea critică românească, dacă e. Inutilă e și sforțarea de a despărți „lumea romanelor" unui prozator de azi de cea a satelor bănățene, cu argumentul că in literatura lui aceasta de pe urmă ar fi „mărită" : e o distincție teoretică foarte veche, superfluă aici. In fine, adunarea de probe (gesturi, vorbe etc.) destinate demonstrării unei „stări de creație" in proza lui Marin Preda ar fi fost mult ușurată dacă intra in discuție teza lui E. Goffman despre viața cotidiană ca un șir de acte estetice. „Eseuri critice" e, se observă, cred, limpede, cea mai improvizată dintre cărțile lui Livius Ciocârlie.

Artur Silvestri

TUDOR OCTAVIAN: «Mihai, stăpînul, și sluga lui, Mihai»

Cu ironie, impinsă adesea spre sarcasm, și cu umor, adesea irezistibil, rezultat din cultivarea clișeelor de limbaj, a unei onomastici sugestive, a repetițiilor și a simetriilor de compoziție, își scrie Tudor Octavian prozele scurte din volumul **Mihai, stăpînul, și sluga lui, Mihai** (Editura Eminescu, 1983) continuind astfel maniera din **Istoria unui obiect perfect**, carte care s-a bucurat de o bună primire din partea criticii și, bănuim, și a publicului. Ironia și umorul, constante, la care se adaugă, in proporții variabile, tehnicile absurdului și grotescul caricaturizant ar trebui, logic, să pulverizeze in derizoriu obiectul asupra căruia își exercită acțiunea concertată. Ne-am afla, in acest caz, doar in fața unor mostre de virtuozitate satirică, admirabile, dar, credem insuficiente pentru a instaura acea stare complexă de comunicare reală cu opera. Or, prozatorul, excelent profesionist, intuiește exact riscurile menținerii cititorului in una și aceeași bunădispoziție și, in consecință, îi opune, subtil, atitudinea sa față de personaje și situațiile parcurse de acestea. Atitudinea autorului, neexplicitată, dar prezentă mereu in subtext și context, dacă nu exprimă compasiunea (și n-o exprimă) mărturisește, in schimb, ințelegerea. Eroii lui Tudor Octavian, ființe obișnuite, frecvent reificate de rutina existenței cotidiene, sint scoși la un moment dat sau ies singuri, printr-un act de voință, din banalitate și monotonie și incearcă experiențe care ar trebui să-i modifice structural. Dar, aspirația către imprevizibil și spectaculos decupează doar un plan al ipoteticului, contrazis fie de propria neputință, fie de un context nepropice. Personajele, in acest moment, constată că au parcurs un drum circular (pe acest „traseu" se exercită verva ironică și umorul copios) revenind exact in punctul inițial. Această, de fapt, rotire in jurul propriului ax provoacă risul privitorului dar, totodată, insinuează tristețea in fața eșecului. Hohotul de ris se transformă in suris ironic și apoi in zimbet trist. Tudor Octavian se distinge astfel atit de humorul unui Ion Băieșu, cit și de satira violentă a lui Teodor Mazilu. Iată aceasta, să-i spunem, dialectică a risului, la lucru, in schița **Prestanță, nonșalanță, mult farmec masculin.** Lui Ciuhurdeanu „bărbat de treizeci de ani, cu studii superioare și cu lecturi la timpul potrivit din Balzac și alți autori de romane fluviu, nu i se intimplă nimic". Deși călătorește mult prin țară, in delegație, nimic deosebit nu-i tulbură existența, totul petrecindu-se in cea mai deplină plictiseală. După ce se privește și se analizează in oglinda din baie, intr-un hotel de provincie (secvența, plină de haz, e construită cu mijloace amintind de proza lui Urmuz) omul „ajunge la concluzia că un bărbat, dacă vrea să fie luat in seamă și să i se intimple ceva — indiferent ce, fiindcă o schimbare, cu excepția evenimentelor catastrofale, e intotdeauna și o șansă trebuie să joace un rol. Să se poarte o vreme ca și cum ar fi altul". Ciuhurdeanu își schimbă serviciul (de la fabrica de burghie mici, la un institut de proiectare pentru aparate mici) vestimentația și comportamentul, pozind acum in seducător emerit, nonșalant și eficient. „Poza" are succes și un telefon de seară (spre noapte) îi anunță o vizită feminină foarte promițătoare, căci glasul de la telefon promite absența prejudecăților. Vizita se produce și are deznodămintul așteptat. Altceva este insă mai puțin așteptat : «Eleganța, nonșalanța și, mai cu seamă, farmecul masculin al economistului Ion Ciuhurdeanu au impresionat-o atit pe desenatoarea tehnică de la atelierul de „carcase mici", Lenuța Constantinescu, incit, biruindu-și, nici ea nu-și poate explica in ce chip și cu ce puteri, timiditatea, a hotărit că e momentul să răzbească in viață, ca atitea altele, jucind un rol. Ion Ciuhurdeanu este bărbatul pentru care face să renunți, pentru o noapte, la orice prejudecată. Lenuța se dovedește a fi fecioară. De felul său om de caracter, Ciuhurdeanu o ia de nevastă». Un fals seducător, sedus de o falsă seducătoare ! Cită tristețe ! Nu mai puțin trist se dovedește in cele din urmă destinul cuplului din **Conținut și formă.** Este definită de la inceput, in stil alb, telegrafic, starea cuplului : „Soț și soție. Douăzeci de ani de armonie". Armonia este, cum aflăm imediat, rodul funcționării ideale a unor principii clare : „Primul dintre aceste principii este că in casa omului gospodar se găsește totdeauna ceva de făcut. Următorul principiu se trage oarecum din precedentul și se referă la o inițiativă. O soție bună are multă considerație pentru ideile bărbatului ei, un bărbat dovedește că-și iubește soția respectindu-i personalitatea. Important, prin urmare, este să nu stai degeaba, să ai inițiativă". Ceea ce urmează este de un humor nebun. Soții se intrec in inițiative. Femeia croiește perdelute la ferestre, perdele pentru masa televizorului, dar și perdeluțe la oala de supă, la veioză, la telefon, la oala de noapte, la solniță, la cutia de cafea, la rișniță, la trei volume din seria „Romanul de dragoste" și la un ceas deșteptător. Soțul nu se lasă mai prejos și montează o broască inexpugnabilă, cu patru chei și mecanism ultrasofisticat. Delirul intru armonie continuă. Realitatea este falsificată pentru a ascunde, de fapt, teribila singurătate in doi. Deocamdată insă, suveran este risul. Căci : „In timp ce soția așează masa, soțul merge la bibliotecă și scoate din raft un volum gros. Este vorba de Dicționarul enciclopedic. Cind il deschide se vădește că, de fapt, avem de-aface cu o ascunzătoare pentru sticla de țuică. O carte in formă de cutie. Logic, sticla e sub formă de carte (...) In realitate, biblioteca e un bar. Nu-i deloc ușor să construiești un bar in formă de bibliotecă. S-a apucat de el după ce a terminat lampă de birou sub formă de vapor și candelabrul sub formă de ciorchine de banane".

Lucrurile „sub formă de" reprezintă pentru „fericiții" soți baza armoniei conjugale, „descrisă" de autor cu plăcere nedisimulată. Inventivitatea cuplului este nesecată. Soția a pregătit „o salată boeuf sub formă de găină pe ouă, un paté de ficat sub formă de ficat și un tort de ciocolată pe care-l poți lua drept salată. Deși nu-i decit o zi ca oricare alta, soția a mai pregătit un cotlet de vită cu maioneză — sub formă de știucă repezindu-se să inghită un oblete, garnisit cu mai multe mere sub formă de pere". Și așa mai departe, pină aproape de... satietate. Tudor Octavian simte pericolul schematismului de estradă și intoarce in final lucrurile către o semnificație mai profundă. Inventivitatea și ingeniozitatea armoniosului cuplu sint, in realitate, farduri care incearcă să mascheze lucrarea timpului. Artificiozitatea existenței celor doi este sancționată in vis : „Noaptea, cei doi visează că sint bărbat și femeie sub formă de bărbat și femeie și se plimbă pe o alee, sub formă de alee, străjuită de niște plopi inalți și fosnitori sub formă de plopi".

Imposibilitatea — deopotrivă rizibilă și neliniștitoare — de a modifica datele propriului destin, singurătatea, eșecul, sint teme ce revin in proza lui Tudor Octavian, care le „atacă" neașteptat, cu armele umoristului, dar le cucerește, in final, cu tristețea moralistului. In această serie, alături de schițele comentate intră **Mătăoanu intre oglinzi, Doi pe doi pe doi, Solo la contrabas, Addenda la teoria mulțimilor, O anchetă, Dimineața la artiști, Biblioteca de cărți utile, Viața și miezul ei**, cele mai bune piese din volum. De o altă factură este **Mihai, stăpînul, și sluga lui, Mihai**, proza care dă și titlul cărții. Spre deosebire de alți comentatori, dincolo de intenția, vag parodică, de a prelucra dintr-un alt unghi tema semănătoristă a izolării in fața civilizației, n-am mai găsit aici nimic care să ne determine să acordăm acestei piese intiietatea valorică. Pentru noi, Tudor Octavian rămine un foarte serios autor de proză satirică, dotat cu umor și ironie, constructor impecabil pe spații mici, posesor al unui stil fermecător in simplitatea sa deloc rudimentară. Alături de **Istoria unui obiect perfect**, volumul **Mihai, stăpînul, și sluga lui, Mihai** impune un prozator greu de ignorat.

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

Scriitori din Oltenia

Un tradiționalist candid, indrăgostit fără ostentație de istoria și limba locurilor natale și de frumusețea sufletului oamenilor de pe meleagurile mehedințene, este, la primul său volum de proză scurtă *), tinărul profesor din Șișești, Titu Dinuț. Majoritatea povestirilor, **Bogdan, Pribegie, Doi olari, In valea Topolniței, Nicolae Zoican, Pe culmea Bracevii, Comandirul** sint inspirate din perioada frămintată imediat următoare sfirșitului lui Tudor Vladimirescu. Bintuite fără incetare de jafurile turcești și de represaliile impotriva celor ce l-au slujit pe sluger, locurile sint neașezate și cuprinse de suferințe, pirjoluri și moarte. Eroii intimplărilor sint oameni aprigi, incercați de războaie și necazuri, panduri, foști căpitani din „zavera" Vladimirescului, lotri temuți de stăpinire sau doar țărani care nu pot uita umilința și nedreptatea, ca in **Fiară hăituită**, toți purtind in cugete durerea inăbușită a inșelării speranței intr-o viață mai bună. Cartea are ceva baladesc in tonalitatea ei. Deși unele ticuri narative amintesc de amplul roman istoric al lui Radu Theodoru, **Brazdă și paloș**, izvorul subteran al scrisului tinărului prozator sint povestirile sadoveniene. De aici vine istorisirea ceremonioasă urmind parcă un ritual al vorbirii, respectat chiar in momentele dramatice, ca in **Pe culmea Bracevii** unde modelul e **Hanul Ancuței.** Tot de la autorul **Zodiei Cancerului** a invățat Titu Dinuț să obțină acea atmosferă nostalgică — poate reușita cea mai de preț a cărții — creată prin contrastul dintre frumusețea și belșugul acestui colț de rai dintre Dunăre și munți și potrivnicia vremii de fier in care trăiesc locuitorii lui.

In gust sămănătorist, nesupărător insă, sint povestirile despre intimplări ale satului de odinioară din această parte a Olteniei : **Zi de bilci, Locuri blăstămate, Arătarea** (cea mai izbutită). Prozatorul are ochi bun pentru schițe dinamice de natură și ureche atentă pentru vorbirea colorată a mehedințenilor, fără a cădea in pitoresc. Primejdia apare insă din plăcerea scrisului frumos care poate deveni obositor prin exces de lirism. Povestitorul are nevoie de mai multă asprime cu harul său și de mai multă frustețe a limbii. Talentul narativ, seriozitatea cărturărească și fervoarea interioară pot face din Titu Dinuț un autor de proză istorică de cea mai bună calitate.

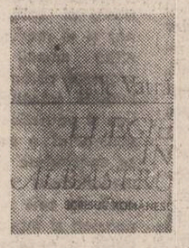

Un elegiac minor de factură tradițională este și craioveanul Vasile Vatră **). Autorul e insă de tot incepător, iar bilanțul de la sfirșitul lecturii îi e vădit defavorabil : din cele aproape șaptezeci de scurte poeme nici un sfert nu trec din vers in poezie, restul rămininд fie simple prozaisme sau banalități desuete, fie inciceli lipsite de ințeles ale unor imagini care mimează structurile metaforei moderne.

O discretă tinjire după universul rural, fără opoziții transante cu lumea urbană, dă tonalitatea volumului prin piese ca **Mirele satului, Bunicii, Griu, Caii, Copilăria, Satul.** Vagul sentiment al singurătății in „orașul inundat de sufletul mașinilor" este alinat prin intoarcerea nostalgică in copilărie. Citeva poeme plac prin naivitatea delicată : **Povara așteptării, Căruța ce duce timpul la țară. In compania nopții.** Alte motive indrăgite sint **griul, roua, cerul, copacii, păsările, sufletul** și foarte des **palmele** in care sint purtate pe rind toate elementele micului său univers poetic.

In poezie dimensiunea scurtă implică densitate prin fulgurație a metaforei sau tăietură savantă a versului intre idee și tăcere ; or, poeziile lui Vasile Vatră sint liric rarefiate și suferă majoritar de lipsa logicii poetice. Ce va fi voind să spună poetul in piese ca : **Erupție, Fuga in culoare, Est modus in rebus, Pianul, Pom despărțit, Elegia pietrei** și multe altele, unele destul de pretențioase, numai el știe. Senzația e — ca să folosim o imagine familiară poetului și lui Marin Sorescu, care-i prezintă volumul — de cernere printre degete a unor forme din nisip din care uneori in palme abia mai rămine cite un grăunte de lirism. Rare sint poemele care, dincolo de fragment, trăiesc prin intreg : **Obicei unic, E toamnă, Rouă in suflet Dorința de a trece** și, poate cea mai realizată, **Carnea lacrimii :** „Cum stau stinele / cu botu-n răsărit / mușcind din carnea lacrimii / și mioarele s-au rătăcit / pe poteci uitate. / Ciobanii au coborit / in sufletul cimpiei / curgind prin sufletul doinit / cind iarna va să vie".

Alexandru Condeescu

*) **Titu Dinuț, „Comandirul", Editura „Albatros", 1983.**

) **Vasile Vatră, „Elegie in albastru", Editura „Scrisul românesc", 1983.

BREVIAR

■ **TABLETE OMAGIALE, DEZBATERI, ESEU-CONFESIUNE ETC.** Din ultimul număr, al „Supliментului literar-artistic" reținem alte cîteva texte vădind un ridicat coeficient de interes critico-literar. Rubrica „Viața literaturii", sub titlul **Cuvint despre un fiu al Transilvaniei**, grupează tabletele **Bădia** de Eugen Barbu, **Absolutismul eticii** de Al. Oprea, **Un prozator reprezentativ** de M. Ungheanu și **O conștiință** de Corneliu Vadim Tudor, in care este portretizată, in diversitatea-i de fațete, personalitatea literară și uman-cetățenească a lui Ion Lăncrănjan, proeminentă prezență a literaturii române contemporane. „Biografia unor opere de referință", care seamănă mult cu titlul nostru „Biografia cărților noastre", rubrică de Marian Bădescu, găzduiește pe Mihai Beniuc, in discuție afiindu-se „biografia" memorabilei sale cărți de debut **Cintece de pierzanie, 1938.** Așteptăm cu vie curiozitate continuitatea incitantului dialog **Punctul de fuga,** la a IV-a secvență, din **Antimetafizica** lui Nichita Stănescu (in dialog cu Aurelian Titu Dumitrescu) incintă prin adincimea paradoxală a reflecției și prin gravitatea existențială a mărturisirilor. Beneficiarii unor excepționale schițe de portret, acum, sint Zaharia Stancu, Grigore Moisil și Evgheni Evtușenko. In ciuda sinceritățil ușor juvenile a tonului, cele spuse de tinerii Ion Burnar, Tudor Cristea, Ioana Dinulescu și Vasile Morar nu izbutesc a depăși cu mult „colaborarea" dintre locul comun și spiritul ingust revendicativ (ancheta „Tinăra generație de creatori — o generație din intreaga țară"). In fine, un cuvint de caldă simpatie pentru noul fragment din **Memoriile aproximative** ale lui Vlad Mușatescu, in care mucalitul memorialist pune la punct realele sale raporturi de rudenie cu inimitabilul comediograf Tudor Mușatescu.

■ **CONSTANTIN NEGRUZZI, EMISIUNE TV.** Serioasa, consecvent profesionala emisiune tv, „Moștenire pentru viitor" își onorează prestigiul deja consolidat și de data aceasta, adică luni, 29 august a.c. Consacrată lui Constantin Negruzzi, emisiunea a beneficiat de sobrele și instructivele intervenții critice „semnate" de Paul Cornea și Liviu Leonte, după cum și de excepționalele ilustrări filmate după nuvela **Alexandru Lăpușneanu** (Ion Marinescu in rolul domnitorului, Alexandru D. Lungu in al boierului Moțoc) și după fragmente din **Negru pe alb**, „Lectura filmică", de un rafinament al imaginii și al regiei impresionant, datorat lui Boris Ciobanu, l-a avut drept protagonist pe Horațiu Mălăiele, actor tinăr, de-a dreptul fermecător prin naturalețea polivalentă a interpretărilor sale. Meritele Mihaelei Macovei, inclusiv prin bine ginditele ei intervenții de legătură, in realizarea emisiunii sint, fără discuție, esențiale.

■ **TĂLMĂCITORI ȘI EXEGEȚI AI PRIMILOR POEȚI PERȘANI.** Lăsind cronicarilor de specialitate plăcerea de a glosa pe seama cărții, nu ne putem reprima dorința de a elogia in chip deosebit continuul efort, incununat deja de succese ieșite din comun, făcut de Grete Tartler intru realizarea unui adevărat corpus in versiune românească a valorilor poeziei din bogata literatură a Orientului. De data aceasta, avindu-l colaborator pe Viorel Bagescu, Grete Tartler ne face marea surpriză a unei culegeri din primii poeți persani, sec. IX-X, in cunoscuta colecție „Poesis" a editurii Univers. Fie și numai la nivelul lecturii „libere" apreciată, cartea se recomandă drept o apariție de excepție in materie de transpunere in românește a valorilor poeziei universale străvechi.

Cronicar

ANTOLOGIA **Luceafărul**

«Țara mea de glorii, țara mea de dor»

„Cultivarea patriotismului, a dragostei fierbinți față de țară și popor constituie una din îndatoririle cele mai nobile ale literaturii și artei. Patria — cu trecutul ei glorios, cu prezentul său socialist, cu viitorul său de aur, cum îl dorea Eminescu — este și rămîne veșnic o generoasă temă de inspirație pentru scriitori."

NICOLAE CEAUȘESCU

Acasă

Casa inimii tale este POESIA. Aici prind a se înfășura pe trupul tău hieratice vlăstare de dor ; aici depărtarea are gust de ambrozie și firea-ți purtată de curcubeie însuflețește necunoscutul. Zborul săgeții este poem și unde cade bucată din tine rămîne și nimeni nu moare. Doar tu, de la un timp, vei împinzi pămîntul cu oaze de iubire și scrîșnet, iar cînd te vei căuta ocean de oameni vei fi. Copiii se vor juca prin hățișul pletelor tale și vor adormi legănați de mugetul baladesc al vîntului, fratele tău de cruce și vrednic tăinuitor al mormîntului tău.

Casa poeziei tale este VIAȚA. Parte din parte ești și în rînd cu mitice turme vei paște pășuni neîmblînzite. Sărutul cerului cu pămîntul va încinge fruntea ta arvunită lumii. Și eretic, aidoma oricărui copil, vei întreba lucrurile de ce sînt cum sînt și le vei huli osteneala vremelnică. Te vor chema la nunți să le fereci viitorul cu urări și vei da nume pe măsură pruncilor. Înmsitatea îți va fi piatră de căpătîi și cai albi îți vor purta virtutea ca pe-o ofrandă.

Casa vieții tale este ȚARA. Locul nașterii va cinsti pe strămoși și va fi iubit de strănepoți. Stejarii te vor înmiresma a bărbăție, plopii îți vor depărta șoaptele de pe buze iar brazii te vor revendica morții. Pămîntul îți va bătători palmele și vinjoasele-ți mîini vor dezmierda veșnicia. Seara vei asculta geamătul caerului și împreună cu femeia ta vei descilci raze de vis. Șuviță în marea flacără vei arde și slăvit va fi rodul muncii voastre. Ecoul îți va vesti umbletul, pe cînd tulnicele vor chema depărtările tălmăcindu-te.

Mircea Șoncuteanu

Țară a mea și a acestor oameni

Țară a mea și-a acestor oameni,
de care-mi leg pe veci numele
spun adevărul „cu mîinile reci și inima caldă"
să crească în dreptul alunului,
unde, totdeauna deodată
foșnetul propriu respirației tale aud.i.
spun adevărul în limba firească a doinelor
cum dis-de-dimineață căprioara
dintre surorile bunicii cea mai înaltă
după izvor într-una galopează
murmur de frunze-dans năvălitor

O ultimă lăcrămare sînt pădurile toate
în care ochii mereu deschiși ai tatălui meu
deprinși a se petrece peste seară
dau urșilor lumina să ne-o cearnă
pe măsura dragă-a fructului de zmeur
al bunului nostru tezaur DEVARĂ...

Țară a mea și-a acestor oameni,
frați ai mei de roșu, galben și albastru
spun adevărul în haine de lucru
cum apa sorbim dintr-o dată spumoasă
din cupa migalnic cioplită „a zimbrului"
binecuvîntînd surîsului privilegiul
turmelor mana, izvorului piatra
ploilor curcubeul și ciinelui ochii...
cum spune bunicul în dimineți
marilor șantiere, uzinelor, fabricilor
pași decisivi aureolați de istorie,

pentru care-mi întind aceste rădăcini
adevăr să crească în dreptul alunului.

Viorica Ana Cozan

Nervul sacru

Se-nsămînțează-n duh fără știință
– Ce făt de naștere așteaptă învoire ? –
El, păzitor de stirpe și de fire,
Nervul perpetuu, sacru germinînd.
N-am pentru el nici milă, nici cuvînt
Ci doar uriașa teamă că-ntr-o zi l-ar extirpa
un forceps
Din pămînt, blindatele capricii l-ar izbi
Mărșăluind spre cețuri trădătoare.
Sînt uneori confuzie și sînt
Greșeală, vrajbă ori infatuare
Prelinse-n tolba unui strîmb destin.
Dar e o boare, dinspre care vin dezastre,
umilințe
Și carnagii, suind pe nervu-mi, semănînd
ravagii
Pe-un teritoriu ordonat și mut.
Pămîntul meu, uitat-am să te-ascult
Însă pedeapsa crește-n carne, vie, și drept
căință
Nu mai am decît încantator, balsam de
poezie
În noaptea agresivă ca un rît
A veacului care ostil ne paște.
Dar cine-n glii asudă ? Cine naște ?
Placentele atitor jertfe-fii ramificate azi în
sacrul nerv
Care de-o viață mi-i altoi de strună.
Și cine mă rănește ? Aspră, bună ? Tu, țară
răbdătoare,
Mă susții, prin nervul ăsta luminezi și-nvii
Nădejdi, rigori ori blînde utopii
Și toate acestea, biete, ale mele :
Și simulacre, și iubiri rebele
Staticul azi, orgoliosul mîine
Și fanatismul pentru cer și pîine.
Setea-mi de slovă. Doru-mi de copii.

Smaranda Cosmin

Visul văratec al zimbrului

Începutul acestei destăinuiri seamănă cu o
alunecare
prin aerul pur al primăverii,
acum, printre ierburile fragede și
credincioase,
printre gîzele minuscule ale mușuroiului
desțelenit de fiecare dată în același punct ;
trebuie să fie o sărbătoare cu muzică
și tot restul,
sinceritatea mea scăpată de ninsori
luptîndu-se cu ultimii nămeți,
singuri,
plini de speranță și încrezători în lumina
partidului
și uniți într-o singură, mare iubire – iată
visul văratec al zimbrului încremenit pe efigii
într-o dimineață pe care eu o locuiesc.

Alex. Duran

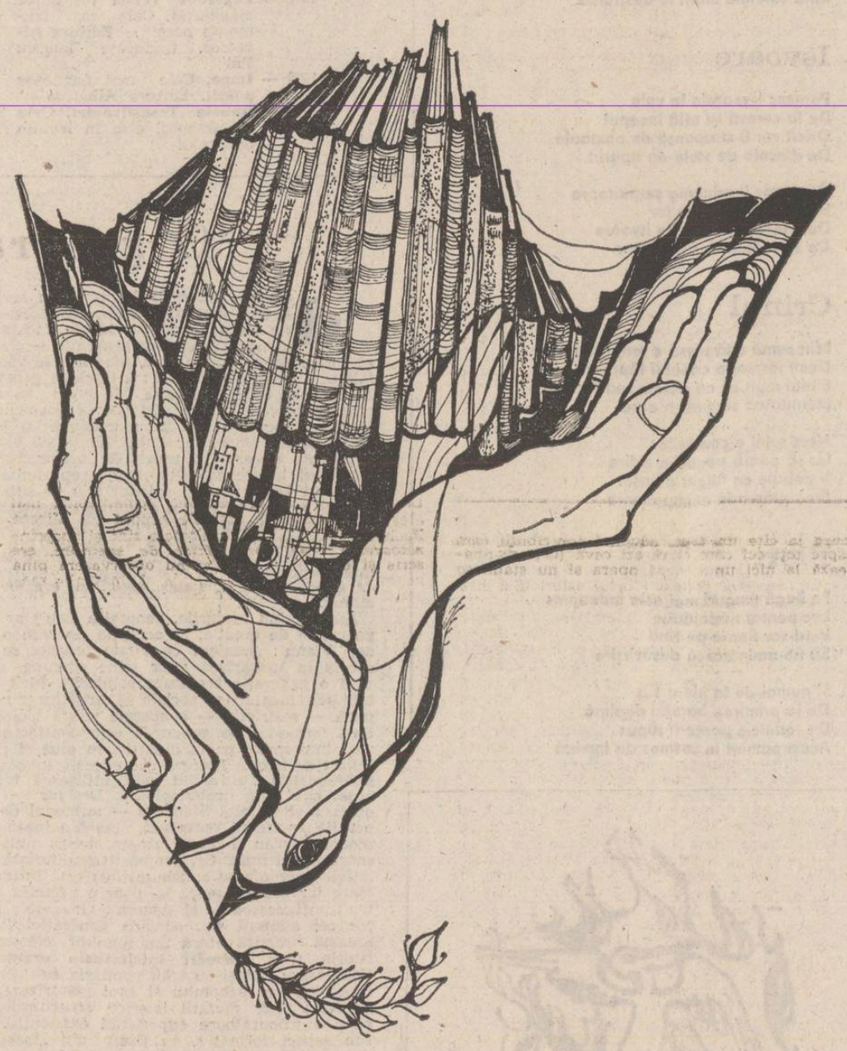

Desen de Cristina Suciu Moscu

Dinspre eroi adie un dor

a vețui într-un monument
precum simburele mărului
viețuiește în măr
precum miezul în coaja
pe care o ține
a vețui într-un monument
al unui erou
înseamnă să-i aparții
cum el îți aparține
întotdeauna în august
dinspre eroi
adie un dor
întotdeauna în august
noi știm să fim ai lor
pentru că și ei
au știut că vor rămîne
în noi
atunci cînd glonțul
sau baioneta
sau schija
i-au îmbrăcat în eroi.

Vasile Bardan

Semn pentru lumina țării

Mă-ntorc cu rouă înspre liniști...
Această pasăre de somn
Încumetă răgazul
Din florile ce odihnesc în mirişti
Vegherile de August și de vară ;
Mai luminăm c-un strigăt brazda
Și focul ierbilor de seară,
Topite-n lutul din gorgane
Se dumiresc cetăți de piine
Sub asprele sclipiri de arme,
Cocoși de suflet norocesc rotirea
Prin ornicul iubirii
De țară, către Mîine ;
Îmi străjuiesc eroii-n glie
Cu oasele sărace
Și doru-l pun să are
Hotar de inimi la chindie,
Măsura zodiilor de pace,
Cînd neamul nostru curge-n muguri
Dintr-o străveche tulburare
Cu vatră, și popor, și pluguri...

Dan Sandu

Țară veșnică

Binecuvîntat fie pămîntul
acestei țări cu roua în
dimineți fumeginde, unde
prin înălțimea românului
pentru fapta dreaptă
se vede clarul munților.
Binecuvîntat fie pămîntul
acestei țări ce m-a
zămislit întru cîntare
primenindu-mă în diafane
zăpezi carpatice demne
de puritatea acestei
simțiri românești.
În primăveri inundînde
în verdeață și-n cintec
nu recunosc alt curcubeu
decît acest românesc tricolor.
Binecuvîntat fie pămîntul
acestei veșnice țări, unde
prin înălțimea românului
pentru fapta dreaptă
se vede clarul munților.

Dar știu

Spre frumusețea ta, Patrie,
mă îndrept în acest
cosmos al durerii unde
păsările sînt tot mai speriate
iar o umbră nedefinită
stăruie pe zîmbetul copiilor.
Dar știu că tu nu poți
să dispari atîta timp
cît albatrosul plutește
pe oceanul infinit al
speranței ; cît jerba de
lumină a izbucnit din
pieptul tău imens pentru
pace și libertate.
Spre frumusețea ta, Patrie,
îmi îndrept cuvintele,
simplele mele cuvinte de
truditor necunoscut
întru eternitatea ta.

Radu Cange

La masa țării

Veniți, –
e masa țării-n sărbătoare !

Să rupem piinea nouă-n două,
să ardem ruguri pentru soare !

E-o jertfă-n brațul ce se frînge
pe snopi
din zori spre înnoptare ;
e-o jertfă-n chipul ce mai poartă
pecetea zilei
care moare.
Pe schele ca-ntr-un templu ard
lumini cu umbre călătoare, –
se-nalță țara-n nimb de dor,
se-nalță țara
ca o mare.

Veniți, –
eu vă vestesc de-acum,
în ceas de taină, – sărbătoare !
Privesc spre țară și încerc
prin ruguri jertfele să-nalț,
la masa țării
ca o mare !

Toamna în patrie

E toamnă-n poamele astrale ; –
prin arbori flăcări rostuind,
irumpe-n spații ancestrale
ecoul
sferelor
vibrînd.

Plesnesc semințe rotitoare
prin ochi de păsări încolțind, –

un zbor astral irumpe-n palme,
un zbor astral ce înfioară
aripă
somnului
căzînd...

un vis cu păsări călătoare
pe după soare-ncercănind,
o altă umbră ce coboară,
pe ziduri
zidul
prăbușind.

Mușcăm din mere și ne pare
mai dulce
aerul
pocnind, –

de-atîtea stele căzătoare
e toamnă-n poamele astrale,
prin sînge
gustul
cenușind.

Iuliana Paloda

Organon

Timpul pogoară
în inelele copacilor
atavic,
Popor al meu
care navighezi prin veacuri
neabătut,
mă chemi mereu,
acum
și azi
să te slujesc
cu geniul meu
Geniului tău milenar,
tu care prefaci
din cînd în cînd,
pămîntul în stele ordonate.

Pămînt de Bucovina

Pămînt de mușchi treziți
de rafala brizei dimineții,
pămînt de arbori
care odihnește oasele
străbunilor noștri domni,
stirpe prin stirpe țărani,
pămînt al ultimei raze
de Luceafăr,
pămînt al ultimului cioban
cîntat în baladă,
sănătatea brazdelor de oricînd,
neamului nostru ține-i
temelia,
spre tine să urcăm,
spre tine să coborîm
nemurirea.

Sandu Stelian

Strămoșii

Se-ngemenează chingile
revanșă ;
pribegi ne cerne spusa Mioriței
pădurile alunecă în transă.
Mă fumegă gîndul...
Magma străbună – incendiază nebună
ctitori zeloși.
– De unde vin solii ?
Cine capitulează-n strămoși
germinează-n orgolii.

Ucenicii

Strămoși, se face seară,
mai zăvoriți pămîntul
în purpura de-afară,
ce-ndepărtează rodul.
De vină avem, ne credeți,
nu pribegim,
e dragostea prea mare
și-a nins cu atîtea-nfringeri
de-a pulburit
se pare-acum
tăindu-se-a chemare.

Strămoși,
se face seară !

Valeria Victoria Ciobanu

Da, Patrie

te iubisem de demult, cînd
unduirea munților îmi răsfringea nenăscut
gînd al
mîngîierii tale,
te iubisem în coborîrea caldă a buciumului
și în
tăcerea încandescent oprită de soarele
prelins în
dreptul palmelor – chemări,
te-am iubit în nopți răsfrînte pe gura
lacurilor
scufundate-n stele – dispărut chiotul luminii,
te-am iubit în șiroirea ploilor în vaduri setoase
zbuciumat osîndite la încleștarea văilor
hăuind
eternitate,
te iubeam cu toate cele născute din fire
primind
binecuvîntarea Ta și a celor fără de prihană
– drept
și nu mai știu unde încep și unde sfîrșesc căci
te iubesc și, iată, s-au rupt zăgazurile și trece
frenetic
zbaterea sorții peste liniștea înțelegătoare,
te iubesc în culorile, formele, în toate
chipurile
dincolo de pleavă – obișnuitul mers din
împăcat
ropotul frunzelor în faldul nunții noastre
pentru că
te voi iubi modestă în împietrirea piscurilor
și semeață arcuirea zilelor pe crestele lor,
limpede răsăritul și limpede apusul
în împăcată
curgerea,
te voi iubi măruntă, măreață izbînda semeției
în calmul stîncii – un loc smerit pentru
înclinarea frunții peste unduirea caldă
a spațiului
domol mirosind tot fin și cuget în românește.

Adriana Vela

Luați aminte!

O, luați aminte :
În trunchiul fiecărui copac,
În lujerul fiecărei flori,
Săălășuiește radiația inimilor noastre,
Suflul strămoșilor ce dacic s-au jertfit
Pentru vatra neamului
Și izvorul de bucurii al fiilor
acestui pămînt.

O, păștiți cu grijă
Pe bulgării acestui lut,
Poate au fost ochii ce-au durut
Ai visătorului de veghe la libertate !...

Petru N. Popescu

Port libertatea-n mine

În mine port durerea strămoșilor pierduți
uciși pe roți, cu suliți
sau sfîrtecați de cai
tocați de săbii strîmbe
sau spînzurați sub ziduri de vreun
dușman de crai.

Plutesc în mintea mea
contururi de eroi
străbuni iubiți de mine și de părinții mei
bărbați frumoși la suflet
cu braț și ochi de zmei
făuritori de țară
de granițe și de vatră
făuritori de obște pe viață devotată
acestui vechi pămînt.

Stau scrise în istorii
izbînzile în lupte,
armatele răpuse de dreapta de român
zac îngropate-n glia de ele atît rîvnită,
uitate sînt de neamuri,
uitate și rămîn.

Port libertatea-n mine
și-n sîngele meu port
aceeași vitejie precum străbunii mei
și dacă-ar fi din nou
s-apară vreun despot
să înduiască țărna în care s-au dus ei
din trupul meu aș face o platoșă de foc
și din priviri o armă de doborît mișei.

Mihaela Muraru-Mîndrea

Cît ai prilejul, poete

cît ai prilejul, poete, te uită
în ochii mei
ca într-un ocean de aducere aminte
și ai să vezi pietre colorate
sau jurnale de bord
am fost cascador o vreme
ca mai apoi
să cobor cu tata în cîmp
cioplind din stejarul de la marginea
pădurii cuțitul de plug –
eu fiind asinul la ham
el să mă schimbe spre seară
și doina să-mi cînte prin oase
o lume, o altă lume va fi mereu, dar
dorul de țară nesfîrșit niciodată.

Ion Machidon

Cîntec patriei

Frunză verde din lumină
Patria nu, nu se-nchină
Lutul Patriei ne doare
Verde frunză de cicoare

Frunză verde de salcim
Limba curge dinspre Rîm
Dulce-i Patria străbună
Verde frunză de căpșună

Frunză verde și de mladă
În iubirea ta mă scaldă
Cum eroii vii se-ntorc
Verde frunză și de soc

Frunză verde din grădină
Fiu Întîi mi te lumină
Cu Partidul făurar
Verde frunză de stejar
Frunză verde iasomie
Maică bună, Românie !

Romulus Gandy Georgescu

Ioan Alexandru

IMNELE IUBIRII

Transilvania

Îndurînd am devenit o țară
Să nu mă tem de nimeni pe pămînt
Și în genunchi la candela de seară
Să propășim în ce va fi mai sfînt

Dacă sporit-am în ceva anume
N-au fost averi și-un trai nesăbuit
Ci-mpodobiți cu cealaltă lume
Puterea milei nu ne-a ocolit

Mai ales în zile de durere
Înconjuram altarul jertfitor
Și deșertînd potirul cu-nviere
Din tată-n fiu mă știu nemuritor

Marea

Nu-i atît în luptă, marea
Nu lucrează
Să ia locul cuiva pe pămînt
E mai mare în ea împăcarea
Rămînerea-n leagănul sfînt

Șopotirea îi place mult
Legănată
Ca o pîine de jertfă ca un cuvînt
Lovește-n țărmuri marea
Să o ascult

Diamant

Materia devine mai deplină
Fără să ia ceva de la lumină
Se-ntrepătrund fără împreunare
Înavuțind ce nu au fiecare
Lumina-i alta după ce se frînge
Sie însuși nimeni nu-și ajunge
Mai albastră sîngeră-n scînteie
Materia fecioară și femeie
Pămîntul printre stele se frămîntă
Ca dar menit cereștilor de nuntă

Frumusețe

Că frumusețea e nemuritoare
Ni se întinde marea la picioare
S-o aibă la-ndemînă fiecine
Pe cît o ia prin stingerea de sine
Decît eu însumi duhu-i mai aproape
Ce spînzură pămîntul peste ape

Martie

De-acum mai ales pe lîngă ape
Bine-i să ajungi cît mai curînd
Pe unde-ncepe via să desgroape
Amiros curat de nepămînt

Crengile de sălcii se înmoaie
Pînă-n prag la sfinte sărbători
Și pe cît se întețește-a ploaie
Curcubeu se arată printre nori

Ciripit de păsări tămîiază
Dinspre miază zi și răsărit
Pînă cerul cade în extază
Față de pămîntul înflorit

Iona

Nici adîncul mării n-are loc
Să tăinuie făptura rugătoare
Mistuit de fiară sau de foc
Rămîi ca jertfă la înfățișare

Nu-i unde te ascunde pe pămînt
Logosul de urma ta se ține
Și oriunde-n cosmos e prea strîmt
Își trimite mila după tine

Iar odată de Cuvînt ajuns
Toate se grăbesc să te întoarcă
Din adîncul cel mai nepătruns
Copîrșeul se preface arcă

Garoafa

Înaltă-n trup aproape șerpuind
De pămînt se tot îndepărtează
Pînă ce petalele se-aprind
Și mireasma, focului cedează

Frunzele nu pleacă-n urma ei
Trupu-i gol pînă la înflorire
Cînd l-îmbracă-n milă și ulei
Paradisul întru ocrotire

Pe cît trupșorul ei e de plăpînd
Pe-atît e floarea de înflăcărată
Să străvadă celălalt pămînt
Pentru care fost-a semănată

LOGOSUL

Adunarea celor două firi
Într-un singur ipostas persoană
Fără amestec fără despărțiri
Lumina milei devenită hrană

Divin-umanul se întrepătrund
Veșnicia intră-n vremuire
Ce nu erau de sine stînd
Dobîndesc prin fapta din iubire

Cele de sus nu le-a împuținat
Celor de jos sporindu-le putere
Logosul în cosmos s-a-ntrupat
Nu se-ntoarce fără înviere.

Das Nicht

Infernul e nimicul care arde
Cum ții în palme cărbunele încins
De-ai fi din foc mistuitor în carne
De durere nu ai fi cuprins

Că n-ai ajuns biruitor durerii
Că de iubire n-ai fost mistuit
Nu-s cu putință zorii învierii
Și doare mult nimicu-ngăduit

Se cade cît mai grabnic potrivire
Focul în foc te cere preschimbat
Să îi răspunzi iubirii cu iubire
Logosul să poa.ă fi-ntrupat.

Sora mea

Din dorurile cele mai profunde
Ești zămislită sufletului meu
Ca răsăritul lunii tremurinde
Peste oceanele lui Dumnezeu

Pe cînd dormeam în stare de extază
Din leagănele ultimului vis
În umbra foșnetelor de amiază
M-am deșteptat cu tine-n paradis

Iar să te pot de dincolo cuprinde
De pustie-am fost împrejmuit
După tine dreapta cînd se-ntinde
O prelungește lemnul desfrunzit

Cireș

Cîteva zile e cireșu-n floare
Înfloririle țin de trecut
Creanga face loc prin legănare
Mai ales la fructul nevăzut

Celorlalte le e-ngăduită
Atingerea cît mai ușor
De coasta trunchiului rănită
Să deprindă gustul jertfitor

Ghiocei

În pădure ghioceii încă o dată
În toată slava lor au apărut
Aceeași sbatere imaculată
Reia miracolul de la-nceput

Trei pleoape albe peste potirul verde
Și-un limb de aur clopotind ușor
Pămîntu-n cosmos n-are cum se pierde
I-un ghiocel în vînt tremurător

Peste zăpezi și peste frunze moarte
De dincolo de stele picurat
De n-ar fi fost Cuvîntul să-l deșarte
Cum să ajungă-aici imaculat

Că drumu-i lung de unde-i dat să vină
Își țin întruna creștetul în jos
Cum lacrimile-n taină se înclină
Transfigurînd pămîntul cuvios

Trandafirul

Trandafirul n-are rădăcină
Pe cel sălbatic trebuie-altoit
Tot rostul său e-n slava ce-o să vină
Desfolierii-ntreg e dăruit

Mireasmă cît mai multă să pogoare
Potirul să devină-ncăpător
Spinii – scară urcătoare
Pe rugul foc mistuitor

Mugur

Cît de ermetic închis pe dinafară
Fiece mugur cu platoșe de fier
Fără poruncă n-are cum s-apară
Însingeratul plisc de giuvaer

Trebuie întinsă potrivire
Între voința cea de sus și jos
Ca să se-ntîmple-n creangă-nmugurire
În potirul florii amiros

Cuvîntul

Nu-l ai cuvîntul decît împărtășit
În altul cînd începe să lucreze
Puterea lui se vădește îndoit
Ca umbrele sub goruni la nămieze

Nu e cuvînt izbăvitor
Numai cînd altul l-a luat în seamă
Cum rîurile țin de cel izvor
Cînd vuietele mării le destramă

Isvoare

Pornesc isvoarele la vale
De la cerești își află început
Oricît vor fi străpunse de nămoale
De dincolo de stele-au apărut

Oricît vor fi-ndelung șerpuitoare
Și otrăvite șopotele lor
Dumnezeiesc e rîul la isvoare
Ca să rămînă foc mistuitor

Crinul

Mireasmă cîtă varsă e mai grea
Decît întreaga crinului făptură
E mai mult ce nu putem vedea
Eternitatea sîngeră-n aură

Nevăzutul e copleșitor
Iar să poată pogorî-n zidire
Îi trebuie ca fulgul de ușor
Prea plăpîndă neîmpotrivire

Flori

Pe lîngă muguri mai este îndeajuns
Loc pentru nădăjduire
Veni-vor florile pe rînd
Să ne-amintească desăvîrșire

Și numai de la ele-n sus
De la primirea harului deplină
De rodnicie poate fi răpus
Acest pămînt în cosmos de lumină

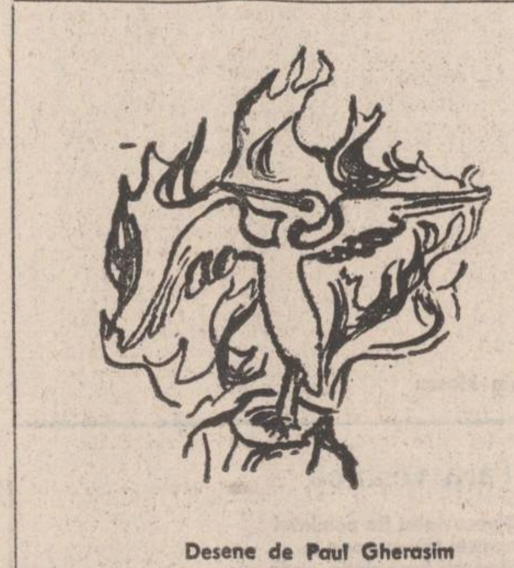

Desene de Paul Gherasim

Marea

Se tot frămîntă acolo în neștire
Val după val se-alungă ne-ncetat
E-n spargere la margini și zdrobire
Ca să-i rămînă miezul preacurat

Și ea se știe în lucrare încă
De sinea sa că-i fără de temei
Pe cît se zbate din poruncă
E-n creștere nemărginirea ei

Mai degrabă întruna-i lepădare
De furtunile ce o înstrimt
Că și ea e scoică-n ascultare
De vuietele Logosului sfînt

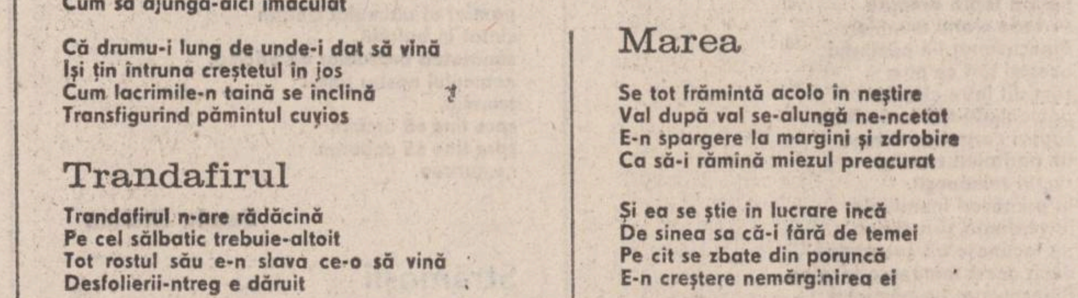

Brăduț Covaliu : „Zbor"

OPERA

1964 — **Cum să vă spun** — E.P.L.
1965 — **Viața deocamdată** — Editura Albatros
1967 — **Infernul discutabil** — Editura Albatros
1967 — **Vina** — Editura Albatros
1969 — **Vămile pustiei** — Editura Albatros
1970 — **Poeme** — Editura Eminescu
1973 — **Imnele bucuriei** — Editura Cartea Românească
1975 — **Imne** — Editura Eminescu
1976 — **Imnele Transilvaniei** — Editura Cartea Românească
1976 — **Legszebb versei** (în limba maghiară), Cele mai frumoase poezii — Editura Albatros, traducere Iancsik Pál
1977 — **Imne,** Cele mai frumoase poezii, Editura Albatros
1977 — **Imnele Transilvaniei,** Casa Electrecord, disc în lectura autorului
1978 — **Iubirea de patrie,** eseuri, Editura Dacia
1978 — **Cântarea cântărilor,** traducere, Editura științifică și enciclopedică
1978 — **Luchian zugravul,** Editura Minerva
1976—1979 — **Pindar I, II, III,** traducere — Editura Univers
1980 — **Imnele Moldovei,** Editura Albatros
1981 — **Imnele Țării Românești**
1981 — **Poezii** — traducere în italiană de George Lăzărescu, Editura Eminescu
1982 — **Szeplötelen Szerelem** — Editura Europa, Budapesta, traducere Kányádi Sándor
1983 — **Imnele iubirii** — Editura Cartea Românească

Conferințe despre rosturile poeziei și lecturi din poezia proprie în R.F. Germania, Franța, Finlanda, Iugoslavia, U.R.S.S., Bulgaria, R.P. Ungară, Grecia, Ierusalim, Elveția.

O generație de poeți

Despre „generația Labiș" s-au scris și se vor mai scrie cărți, dar acestea — fie ele portrete individuale, închipuind monografii sau de generație — trebuie să corecteze un tablou care, pînă azi, se vădește fals prin incompletitudine : a înțelege generația Labiș doar ca o generație de poeți este cel puțin incorect. E drept, în istoria postbelică a literaturii noastre anii '60 marchează un **boom liric** (Marian Popa) iar Labiș, simțit ca blazon, a deschis o serie ce putea fi „prevăzută" în contextul istoric dat (Ion Pop); reprezentativitatea lui Labiș pentru spiritul nou ce submina clișeele vremii își află o metaforă cuprinzătoare în „lupta cu inerția". Ea indică o stare de spirit. Deși prefigurată abia, opera (puțină) a lui Labiș — prin disponibilitate creatoare și libertate responsabilă — este semnul unui început de epocă literară. **Labiș este un creator de climat.**

Așa privind lucrurile, generația Labiș ar fi o generație de creație, în accepția pe care o dădea Vianu : „oameni de vîrste felurite se pot asocia în urmărirea unor teme comune, refăcînd o generație creatoare solidară". Încît viabilitatea idealurilor sociale și artistice nu implică — restrictiv — o aceeași vîrstă biologică. Deși termenul de generație este considerat de unii impropriu, cu iz didactic, în plus și puțin folosit de istoria literară dar excesiv invocat de foiletonistica „ultimului val", utilizarea lui în acest caz este trebuincioasă. Desigur — cum observa și Nichita Stănescu — termenul de generație ar trebui reevaluat, scos din ideea mediocră de clan și repus într-un circuit mult mai sobru și spiritual. Or, perspectiva editorială (relativa sincronizare a debuturilor) este întîmplătoare iar cea biologică — doar o premisă pentru configurarea unei generații literare ; pentru cei adunați sub acolada generației Labiș, această premisă oferă un numitor comun în istoria unei **formări intelectuale dramatice.** Componenții ei și-au trăit copilăria sub semnul consecințelor războiului și apoi maturizarea pe fundalul unor mutații istorice structurale. Ei aduc o tulburătoare experiență existențială și, sub aspect formativ, au țîșnit din „inserarea dogmatică", privați fiind de maeștri.

S-a scris întotdeauna mult despre generația Labiș dar, cum observam, ea a fost înțeleasă ca o generație de poeți : o glorioasă intrare, de mare ecou, a unui masiv și compact grup de poeți tineri, aflîndu-și liantul în **ceea ce refuzau să fie** (Ana Blandiana).

Este generația Labiș o generație favorizată de istorie? „Alianța norocoasă" de care vorbea Eugen Simion, avînd în vedere întîlnirea poeziei tinere a anilor '60 cu marii interbelici reveniți tîrziu în actualitate se înscrie momentului de renaștere a literaturii române. Ea a fost posibilă și prin acțiunea tenace a acestei generații, grăbind recuperarea oficială și refăcînd legăturile profunde ale unei culturi într-un nou context socio-politic. Peste diferențele (inerente și necesare), generația Labiș își află sensul relativ unitar în programul de creație al deceniului șapte : înnoirea spiritualității naționale, resurecția autohtonismului, adică idealuri ce depășesc în fond frontierele de generație. Cei intrați în literatură sub semnul unei tendințe artistice mai generale, exprimînd o atitudine, reverberînd axiologic, declanșau o polemică : cea cu direcția retoric-publicistică a poeziei fără lirism, a versificației impersonale ori, pe linia prozei, pentru trecerea de la rigiditatea maniheismului la complexitate epică, eliminînd deci perceperea restrictivă a umanului. Regăsirea interiorității, a omului lăuntric a pregătit ecloziunea lirismului ; e drept, pleiada de poeți a dat tonul, dar dezghețul dogmatic fusese anunțat de romanele mai vîrstnicilor Marin Preda, Eugen Barbu, ale lui Titus Popovici ș.a., obligînd la reașezarea valorilor. **Este comod a spune că generația Labiș a fost beneficiara noii conjuncturi.** Ea a și pregătit-o. Ea venea, am văzut, după eclipsa proletcultistă exaltînd figuri literare minore, ceea ce este elocvent pentru a sublinia vitregia condițiilor formative. Generația Labiș s-a lăsat formată de interdicție, sfidînd-o ; ea continuă și refuză în același timp, într-o epocă de severă selectivitate ideologică. Privată, va propune — compensativ — **receptivitatea ca program,** oglindind o nouă sensibilitate : deschiderea spre literatura lumii și experiențelor ei, reînnoirea tradiției (continuată pe terenul ei ferm), reechilibrarea axiologică cu literatura anterioară. **Să nu uităm că redescoperirea „segmentului interbelic" prin reevaluarea tradiției a înrîurit decisiv literatura momentului** ; lirismul esențializat, prin structurile catalizante (M. Mincu) ale lui Arghezi, Blaga, Barbu, Bacovia a desferecat noi izvoare, impunînd recuperarea poeziei. Ambianța literară se va despărți de mecanica versificației superficiale, de proliferarea poeziei impersonale și narative, de voga poemului epic și a clișeului personajului unidimensional.

Iată deci că „programul creator" al generației, animată de patosul confesiunii, ardentă la acea vîrstă biologică presupune chiar diversificarea reliefului axiologic ; urmînd fazei sterilizant-uniformizatoare (ce transferase — evident inadecvat — obsesia realismului în cîmpul criticii poeziei), promoția '60 cunoaște o diversificare formală, pe acest fundal solidaritatea de generație atenuîndu-se. Dar, prin valorile produse și propuse, această nouă generație va obliga la plantarea altor puncte de reper și lărgirea perspectivei : raportarea valorică nu se putea mulțumi cu referințele critice în interiorul generației, angajînd „corpul" literaturii române. Este cazul să insistăm asupra acestor aspecte, întrucît — deseori — reproșurile țintesc tocmai despărțirea de „amintirile comune" ale anilor de ucenicie, adică — altfel zis — dezagregarea generației. Să ne înțelegem : generația Labiș exprima o stare de spirit torpilînd inerțiile, ea — în interiorul poeziei, de pildă — venea după perioada uniformizatoare a peisajului nostru liric și, nici nu-și putea propune (decît eșuînd) unitatea formulei lirice. A cunoscut firește și tirania modelelor. Dar a fi într-o generație (literară) nu presupune solidaritatea gregară ; dacă „negația creatoare" e subînțeleasă, individualizarea (în sensul diferențierilor ideatice, expresive, stilistice) e obligatorie. Varianta literară a prieteniei nu reduce la același numitor spiritele afine. Consecințele în plan estetic ale unei dictaturi nivelatoare sînt ușor de bănuit. Încît, orgoliul personal, respectul pentru individualitate au forțat deschiderea unor făgașe proprii.

S-a observat apoi că în experiența sterilizantă a deceniului șase (Cornel Ungureanu), a severei supravegheri a producției literare, ambiguitatea era necesară din rațiuni extraliterare. Momentul **Steaua,** publicație-fanion, face în contextul epocii figură aparte. Revista modelată de Baconsky în fruntariile obsedantului deceniu, prin programul antiidilic, a și fost considerată o apariție prematură. Rolul ei depășește cadrele generației pe atunci tinere și „uluitoarea publicație clujeană" (Petre Stoica), chiar neferită de umori (cazul **Moromeților,** roman întîmpinat cu răceală) invită la o corectă reconstituire. Istoria contemporană a literaturii trebuie să decupeze, cum spunea M. Ungheanu, **realele centre de greutate** în mișcarea literaturii. Revista **Steaua** a fost o asemenea prezență.

Generația Labiș numește, după noi, **spiritul Labiș.** În îmbicseala anilor '50, Labiș a deschis o fereastră — nota Gr. Hagiu. Deși generațiile — se pronunța recent Nichita Stănescu — ar trebui numite după deceniul în care s-au manifestat și nu după un nume care frizează un pic reclama, creatorii anilor '60 trăiesc mitul tinereții triumfătoare, a juvenilității triumfale, întruchipate în ardenta confesiune a poetului „eminamente liric", rămas la vîrsta adolescentină. Spiritul deschis al acestei poezii, sinceritatea ei totală și non-conformismul organic, implicarea și ingenuitatea, receptivitatea neîngrădită întemeiază o serie creatoare, avînd în poetul-martor al epocii un deschizător de drum. Dispariția lui Labiș a responsabilizat această generație, concomitent cu efortul desprinderii de sub tutela celui contaminat de febra „evului aprins". Că noi — pe urmele altora — o vom numi orfelină, că alții o vor contesta, e mai puțin important aici ; generația Labiș există și e activă indiferent de părerile agresive, cum judicios nota Artur Silvestri. „Selectat" de posteritatea imediată (aflînd în tragica frîngere a lui Labiș un testament moral), exemplul Labiș e viu ; postlabișienii îl continuă, dar nu într-o docilă subordonare ci **în sensul aderenței la o stare de spirit** pe care Labiș a exprimat-o primul. Evoluția acestor creatori, departe de a constitui un pluton omogen, învederează o diferențiere cu dublă deschidere : față de Labiș (hrănind reacția anti-Labiș) dar și între ei, devenind structuri inconfundabile, personalizîndu-și viziunea și mesajul. Labiș a fost blazonul acestei generații ce **s-a fixat axiologic reinventînd tradiția.** Dar pentru a evita artificiala restrîngere a generației la o listă de poeți, tocmai înrolarea ei numelui Labiș irită. Crearea unei alte ambianțe literare a fost rezultanta unei alte atitudini (inclusiv lirice, dar nu numai lirice). Și dacă astăzi generația Labiș domină ceasul literaturii române (fără a înșira aici nume, nici măcar în sfînta ordine a alfabetului) explicația e simplă ; ea stă în combustia creatoare a celor pentru care literatura e vocație. Oricum, memoria „rea" a literaturii fixează scriitori, nu generații. Dar constatarea nu elimină folosirea termenului, nu doar operațional ci impus de realități în cazul promoției Labiș. Parcelarea pe generații e un util procedeu pentru cine gîndește pe termen lung. O altă generație instaurează ideea despărțirilor pe terenul continuității ; gestul firesc al generației proxime e cel de ruptură și tradiția — observa Marin Mincu — se continuă sincopat. Dacă e nevoie de distanță (în timp, vorbind) pentru a ne referi la premergători, graba generației '80 de a ocupa scena literaturii prin „oralitatea revendicativă" a amatorilor de topuri, uită această lecție. Deși jubilația inițială a cedat locul, la unii dintre criticii generației Labiș, unor rezerve încruntate, despre generația orfelină, reunind atîtea personalități prestigioase ale literelor noastre, s-a scris elogios și pe bună dreptate. Moartea Poetului a maturizat-o, păstrîndu-i conștiința apartenenței (încă nerevendicată cu tăria necesară), identificîndu-i biografia cu istoria. Labișiana „luptă cu inerția" este deviza unei întregi direcții culturale.

Adrian Dinu Rachieru

maria tudor

Poarta

Un aer dulce ne este totdeauna în față
Gol de robia numelui nostru ;
Robia celor doi umeri din dreapta și stînga

Inimii.

Sfîșiați pînă dincolo de lume,
Din rădăcini împărțiți pentru toate ce sînt,
Un aer dulce ne păstrează veșnic
Întregi
Ca o patrie închisă într-un cuvînt.

Imn

Țară,
Conturul meu de zare,
Cînd respiri,
Strălucesc cuvintele.

Aerul tău dulce îmi este totdeauna în față
Din rădăcini mă împarți pentru toate ce sînt
Păstrîndu-mă veșnic întreg
Pentru-acest roșu și galben și-albastru
cuvînt.

Caut culoarea

Roșul a fugit într-un măr,
Albastrul suie dincolo de mine străin,
Vrăjește în aur galbenul orb,
Ochii iubitului țipă de verde,
Albi de neștire copiii,
Pămîntul e negru, imens atom...
Doamne, ce om
Mai pot să rămîn,
Pe nici o culoare stăpîn ?

Sau, poate,
Măsurîndu-mi ochii cu toate,
N-am ajuns la culoarea
Unde viața se cheamă și moarte !

Frunzișul sonor

Înainte de ochii mei erau copacii
Foșnind prin lumea cu izvoare de frunze
Muzica lor răsufla prin aer
În spațiile cele mai ascunse.

Am crescut fără-nțeles pe pămînt
Copacii bănuiau că sînt o frunză de-a lor
Și m-au purtat cu seva în sus
Și iată că sînt
Urcată acum printre frunzele lor
Sub anotimpuri mă rotesc schimbîndu-mă-ades
Verdele, viu se-nroșește spre toamnă
Să mă aștern ne-mpodobită pe șes
Seva moștenirii mele mă-ndeamnă.

Dar într-un tîrziu cînd se pare că arborii cresc
Și se cunosc unul pe altul ușor
A trebuit să plec, păstrînd de la ei
Numai frunzișul sonor.

Lupi bătrîni

Ninge cu lupi, fulgi prelungi, cenușii,
Grei de foamea înfiptă în ei,
Ca niște poduri plutitoare-n vînt
Se-ndoaie trupurile
Și cad pe spinare urechile lovite de aer,

Deschise boturile se rotesc în vis
Duhnind a sănii și a turme calde,
Cu colții-mprăștiați pînă departe...

În fiecare noapte ajuns la marginea prăzii,
Își închircesc picioarele pentru salt
Și sîngele ochilor se urcă lung
În urlet...

Turnul Babel

Au vrut să ajungă-n cer
Oamenii, acum cîteva zile,
Și s-au făcut zidarii unei case înalte.

Unii lucrau la temelie
Alții se subțiau mereu în sus...
Plecau de jos și cărămizi și cuie,
Dar ajungeau totdeauna prea tîrziu ;
Și-au tot furat zidarii
Din sîngele lor ziduri
Pînă-au ajuns întinși și albi
Ca niște aripi
Zburînd cu vîrful turnului în cer...

Lacrimile lor ajungeau pe pămînt,
Cei de jos credeau că zidul cade
Și au fugit în vechile lor case
Uitîndu-și graiul.

OALA DE LUT

ioan ion diaconu

Scriu pentru că așa mi-a venit după ce am reîntîlnit-o pe distinsa Priscilla la brațul falnicului și frumosului ei bărbat, Acvilin, care prin 1950—1952 mai era, încă, un tînăr căpitan de artilerie deși își începuse cariera la Vînătorii de Munte. Și arăta de toată mîndrețea și priceperea între ale armatei noastre strămoșești și vitejești. Iată deci și-un alt motiv de a nu lăsa să se irosească **o cronică** a unor vremuri cînd amurgul însemna zori cu orice preț și oamenii își descopereau sau redescopereau vocații în funcție de mersul revoluției populare la români.

Cînd eram copil, mama rîdea imediat ce auzea pe una sau pe alta prin vecini, că a pus oala să fiarbă ca să vadă cît trăiește și cu cine se căsătorește ; mai ales cu cine se căsătorește și cît de repede. Pe urmă puneau farfuria la fereastră cu fața la drum și dacă fata era chiar pețită și se și... izbîndea, adică se logodea, întorceau farfuria cu dosul la drum, mama zicea prudentă : — „Tăceți fatălică, neisprăvitelor, că uite aude copilul ăsta al nostru și-i intră alte-alea-n cap, nu știința de carte pentru care ne luăm de la gură ca s-o învețe".

Într-o zi de dimineață, cu mult înainte de vremea evenimentelor pe care încerc să le invoc, veniră pe la noi prin tîrg și apoi chiar pe la noi pe-acasă vreo trei negustori de la București. Unul era tînăr și-ncruntat. Altul, cam între două vîrste, gras, rubicond cu ochii îngropați parcă în două cuiburi de carne și rîdea din te miri ce de i se-ncrețeau gogoșile ochilor. Cel de-al treilea parcă nici n-avea fizic, era o **subtilitate** de om : fără vîrstă, fără carne pe el și cu pielea „pergament" ; ceva îmbălsămat și. paradoxal, cu viață... Respira și mergea, ba mai și mînca, enorm... În schimb avea cu el un geamantan drept recompensă la toate lipsurile astea, geamantan despre care am auzit mai tîrziu că era pur și simplu doldora cu bani : bancnote de milioane îndesate cu genunchiul în „recipientul" acela ca un cufăr de zestre. Treceau spre Robănești ca să cumpere o „moșie" și veniseră să se sfătuiască, la lumina lămpii cu gaz, cu tata... Cel gras și dolofan era ruda noastră. Cel tînăr mai avea și alt gînd iar subtilitatea de om se prezenta ca însuși angrosistul, un fel de patronaș al celor doi deși se declarau : tovarăși și asociați.

— Io zic că dacă băgăm banii ăștia în pămînt, zise grăsanul, orice s-ar întîmpla cu ei și cu noi tot or să dea roade.

— Și io zic la fel, aprobă tata ; visul lui ca și al multor oameni gospodari și harnici de prin părțile locului fusese și mai era încă să cumpere pămînt ca să aibă și ca să-l muncească pe brînci. Habar n-aveau pe-atunci ce răsturnări și reforme urmau să se producă deși toți chiar și fostul băiat de prăvălie, tînărul încruntat, făcuseră armata. Însuși angrosistul fusese în est pin' la Stalingrad și în vest pînă la Praha...

— Nene, zise fostul băiat de prăvălie, considerîndu-se acum părtaș la afaceri, cu ce mai luăm și pe pepeni — aveau două vagoane cu pepeni în gară pe care urmau să le vîndă la Craiova — taman bine, nene, îl speriem pe ramolit și depășit cu... trosc și jap : de cît bănet dispunem... noi, ăștia, profanii ; n-a văzut el atîția mangoci lichizi nici la Paris sau pe unde masa pe gheață și-a tocat curelele de moșii ; am auzit io că are și-o zgîmbă de fată... să-ți pipăi portofelul în buzunar cînd o vezi.

— Tu să taci, mucosule, zise „delicatesea" de om — vînzător de coloniale — și să nu cumva să te-nsori pe-aici că stricăm căruța... Auzi ? Te-am făcut parte, dar la păreri las-o mai moale ; ce zici, Tudore ?

— Bă, cine are carte, are parte ; uite Nellu, cumnatu meu, are și zice că să luăm moșia sau cîte hectare arabile sînt acolo și gata ! Dă-i în găteala măsii de moșieri prefăcuți și hodorogiți că și-au trăit traiul și-au mîncat mălaiul. Pin' ce vine socialismul în România, cum a scris șeful meu : Const.-Titel Petrescu, o mai vindem și-o mai cumpărăm la loc încă de vreo două-trei ori ! Am dreptate, jupîne ? Bate palma cu geambașu și pune jos lovelele !

— Ai, jap : uite palma lu' giambașu' și să bem aldămașu' ; lovelele i le numărăm după ce facem actul.

Se puseră zdravăn pe băutură și pe ciocotit niște jumări cu pîine... Mitică, așa-l chema pe tînărul posomorît, n-am ce-i face, dacă-i văzu cherchelîți și pe coana preoteasă o auzi sforăind în odaia bună, se strecură prin fundul grădinii și nu se mai întoarse pînă seara tîrziu...

Cu două zile mai-nainte de venirea negustorilor de la București, Leana lu' Cărămidaru pusese oala și spălase și pirostriile la coana preoteasă, dar nu știa taica-popa ! I se arătase cert: măritiș-urgent. Dragoste la prima vedere și călătorie lungă, sprîncenată și fructificată. Se petrecuseră cam așa : Leana ajunsese la gard și făcuse

— Pisst...

— ...

— Pist, pist, tanti Mitzo, auzi ?

— Aud, fatălică, sînt aici: pe „locul de producție", da, nu mai pîsîi că e lumea cu ochii pe noi și cu urechile ciulite gata. Și scoase dintr-o basma albă cununiile de la biserica Cuvioasa Paraschiva pe care le linciurise într-o căldăruică, nici prea mare nici prea mică, asemănătoare cu aceea a popii cu care umblă cu botezul și gata, zisese tot ea :

— Ține ulcica.

— Toarn-o toată, tanti Mitzo, te rog eu frumos !

— Toată, măicuță, toată. Da, pe-asta, o bei, știi : de trei ori pe zi și de nămiaz. Acum mergem în biserică să ne-nchinăm oțîră ca să fie : sfințit și primit.

— Așa o să fac, tanti Mitzo. De trei ori pe zi și la nămiaz și-i dădu un leu simbolic la ieșirea din biserică numai ca să fie plătit (Tanti Mitza nu pentru bani făcea treaba asta sfințită).

Și parcă fusese un făcut ; iată, acum la gardul Leanei, cine bîjbîia ? Mitică încruntatul, negustor de București, fost băiat de prăvălie. Leana avea multe calități și zestre serioasă. Circa două-trei case de cărămidă zestre și-un lămîi ce sta să lege lămîi să facă Leana pandișpan cu coajă de lămîie sau chiar șofran să mănînci să-ți lingi degetele ca neamurile proaste și tot așa să mănînci de să-ți înghiți limba ca hulpavii și pin' ce te-o durea burta ca pe nemîncați, să crape burta ; nevoie mare ! În privința frumuseții era și nu era frumoasă, mai precis : fusese, că acum era sărită bine de cei 25 de ani limită de cînd nu te mai poți mărita singură... Dar asta n-ar fi fost încă nimic. Leana arăta cam osoasă și avea păr crescut pe mîini, pe la pernițe și pe picioare-n colo ; tușa Paraschiva, mama negustorului cel dolofan, Tudor, o-nvățase să și-l pîrlească la foc viu cu vîlvătaie și să se ungă cu zeamă de brînză de oi, adică să dea cu zăr ! Zis și făcut. Părul a dispărut o vreme și-a reapărut mai tîrziu și mai des și cam, hm, pardon, scuzați, scîrbos la vedere. Leana fu îngrozită de acest neajuns ; i se părea, părul ăsta stufos, cea mai mare piedică în calea măritișului. Și-l smulgea, de pe

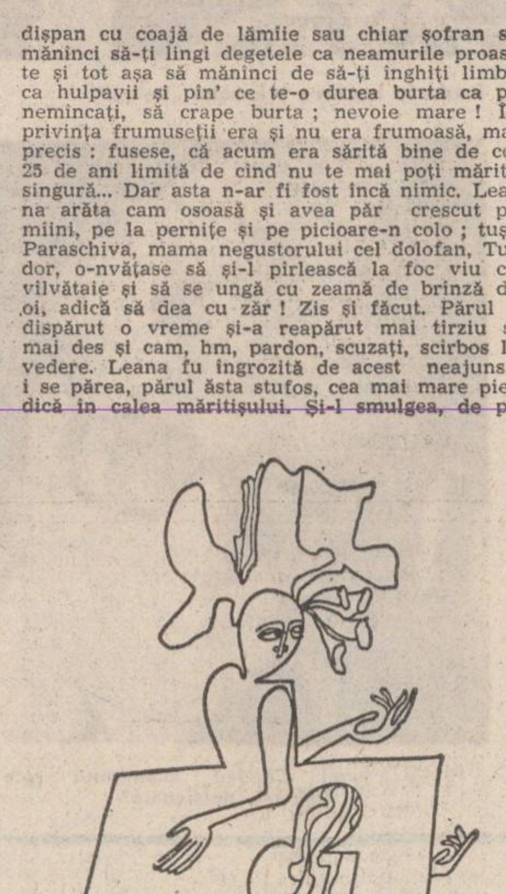

Desene de Mihai Gheorghe

picioare, mai ales, de-o podidea sîngele și plîngea de ciudă că de păroasă ce e nu se uită nici dracu la ea. Uluitor, lu' nea Mitică de la București tocmai asta-i plăcea la nebunie ; drept pentru care după ce-o scoase la gard în grădina ei, o convinse să dea o raită prin zăvoi ca să nu-i vază nimeni și-o mîngîie îndelung și nestingherit tocmai prin părțile... vai, nerușinat la gură... Cică se trăgea dintr-un neam de oameni nomazi care doar mărșăluiseră prin țara noastră și li se pierduse urma printr-o pustă peste un rîu anume fie spre răsărit fie spre apus. Oricum nea Mitică avea ochi de migrator. Căsătoria era ca și... încheiată. Leana l-ar fi urmat orbește chiar și în seara aceea indiferent de ce avea să i se întîmple. Asta ar fi fost probabil prima și ultima ei năzbîtie și nici n-auzea, chipurile, ce-i tot îndruga generică — amorezatul, tot verzi și uscate: c-o face imediat cocoană de București, c-o să tragă ei o vreme la tejghea, apoi se retrag la moșie, la conac și pe urmă o s-o ducă prin toată lumea, o să vadă ea, nici n-a visat : ca-n basme ! Cum ședeau așa însă lipiți în bălării și se giugiuleau ca porumbeii pe streașina casei și vrăbiile pe unde-apucă primăvara de dragoste, trosc și pleosc trecu Ion al lui Zorilă, paznicul cîmpului și călcă hodoronc-tronc chiar pe ei. Se sperie omul ca de ucigă-l toaca în carne și oase și umplu văzduhul local a doua zi. Vuia tîrgul de povestea lui Ion Zorilă care nu semăna nici pe departe cu aceasta de față. Adevărul este că Leana lu' Cărămidaru nu s-a mai măritat niciodată. Multe lacrimi a mai vărsat după plecarea negustorilor din zonă, multe : și calde și reci și uscate și amare, sărate, limpezi, curate, dulci, nevinovate... Dar vorba ceea din popor : gura lumii numai pămîntul o astupă... Leana o fi împletind și-acum coadă albă cu gîndul lăcrimat din cînd în cînd la seara-aceea de pomină cînd **Făt-frumos** al ei, venit din depărtări, a dus-o în zăvoi ca nimeni altul pînă-atunci cum i se și arătase din cele hărăzite — și din ulcică și din „agheasmă" și uite cum o întîmplare timpită a stricat totul. Tot chichirezul. Cred că și astăzi Leana lu' Cărămidaru îl mai așteaptă pe prispa casei ei de pe luncă pe nea Mitică — **speculantul** de la București. Nici n-are importanță ce speculează el pe-acolo. Leanei i-au murit părinții de mult, ea lucrează, cît poate, la colectiv, la C.A.P. cum se zice acum, da' să știți că nimeni n-o zeflemisește darămite s-o jignească. Da de unde, chiar o respectă ; așa, în taină. Are-n ea Leana asta, ceva pur, sfînt, o durere surdă și topită și-o privire de fanatic. S-a uscat văzînd cu ochii dintr-o singură seară de dragoste. O fi iubit Leana asta și ea vreodată ? Multă lume s-a-ntrebat și se mai întreabă și-acum cînd îi aude povestea ei cu măritatul... „Însăși Virtutea-i femeie — zice poetul-strămoș — prin îmbrăcăminte și nume : / E de mirare că ea place atîtor femei ?".

Altcineva însă a iubit. Da' nu pe ea. S-a mistuit de iubire și dorință neîmplinită. Drept recompensă ? Asta a fost și mai este încă, dacă n-o fi murit de bătrînețe, nea Mitică de la București. Posomorîtul de el, ...care a participat efectiv la revoluția populară.

În pridvorul conacului boieresc unde se duseră să pună mîna pe moșie ca pe-o prăvălie a văzut cu ochii lui, la lumina zilei, o copilă de vis și volănașe pe : Priscilla Robănescu — așa o chema-n acte — pe care n-o mai văzuse nimeni pînă atunci deoarece ea trăia sau în orice caz trăise la Paris. Trăia și trăise și era doar în trecere. E drept că se minunase și taică-său cînd o văzuse intrînd pe poartă adusă „plocon" ; dar, și-nchipuise că e un nou capriciu al Genovevei lui, zurbagioaică din fire și căreia îi făcea mare plăcere să guste din astfel de situații nostime în care oamenii sînt puși în mare încurcătură pînă la momente penibile care se pot solda uneori și cu pierderi de vieți omenești ; eventual am zis. Ce dacă ?! Murise unul, chiar, un bărbat frumos și sportiv într-un accident de avion, murise pentru ea. Genoveva de Robănești însă nu prea știa pe ce lume trăiește : o lume a păcii, a războiului sau și pe una și pe alta. Mai precis habar n-avea de politică, ba, cred că nici nu știa în ce formă de stat se află condusă România... Fusese prezentată și ea odată regelui și povestise după aceea tot, foarte dezamăgită că, zicea ea în final : — „M-așteptam să fie ceva mai regește și cînd colo a tăbărît dintr-un perete pe mine și-a dispărut tot pe-acolo... Atît și nimic mai mult". În rest colindase Europa și între două voiajuri, rătăcită prin însăși comuna ei natală Robănești o zămislise pe Priscilla o cadră de fată, o calã albă cu infuziuni de magnolie, păr negru-roșcat și ochii mari albaștri-violeți. Hm !, nu suri ca ai lu' Byron. Se poate și așa ? Uite că se poate. Zina din muntele Eryx aflat în Sicilia lucrase la zămislirea ei. Nunta însăși fusese mai zurlie decît de obicei și-o alcătuise înspăimîntător de frumoasă. Natura însăși fusese mai zurbagioaică decît mama fetei. Alții n-o vedeau așa pe fata Genovevei-călătoarea. O vedeau normală.

Toți însă conchideau : e foarte frumoasă domnule, e prea frumoasă fraților. Fecioara însă nu realiza ce prăpăd lumesc se abătuse pe capul ei și nici nu înțelegea o iotă din cele, vai, cîte aprecieri și exclamații păcătoase, unele de-a dreptul fără perdea, pornografice, se prăvăleau de față cu ea peste ea fără jenă sau cu vreun scop anume ; mă rog, de vreme ce ea nu știa nici un cuvînt românește. Ioc ! Oameni buni și cumsecade, mumă-sa o neglijase pe altă limbă. Zău ! Mitică rămase trăznit cînd pironi ochii pe ea. Și-așa era el posomorît din fire doar mască de Ba-bau îi mai trebuia. Chițăi fără reținere aproape foarte tare : — „Aoleu, fir-aș-al dracului, ce minune de fată. Nici n-ai avea curajul să-ți... în ea."

— E minune, mă, prostule ? Zise jupînul aflat acolea la un pas de el, e un blestem ! Asta poartă-n ea germenii fatalității. Zece ani de ocnă scrie pe fundul ei, băi, neisprăvitule. E o crimă de uneltire împotriva ordinei sociale să te-ndrăgostești de ea și-o pedeapsă vecinică de ți se-ntîmplă. Să nu-mi faci iar vreo șotie ca pe malul Oltețului că de data asta chiar că ne-a luat gaia. Auzi ?

— Eu o aștept, nene, o aștept pin' s-o face mare, zise Mitică ; pînă la nuntă. Tot îi cumpărăm noi moșia azi. Mîine, poimîine o să vrea să se întoarcă pe la casa părintească, o s-o ardă dorul... și io : haț ! O prind în laț ca pe-o pasăre măiastră.

— O arde pe dracu, zise și Tudorică, cel durduliu, asta-i crescută-n puf și oglinzi, băi, șmecherie cu ghivent, zavergiu de București, mardeiaș fricos, caută ea, dar nu de-alde tine. Suflet candriu, de papugiu ? ! Nici opinci originale n-ai în picioare ca să-i stîrnești vreun interes rustic mocnit în ea pe acolo pe unde-o fi fost. Altfel, nene : castele, bani, Nisa... Monte-Carlo, Las Vegas.

— Tocmai, am să i le ofer eu mai tîrziu, am să muncesc pe brînci, fraților de la vrăjeală,

dacă n-o iau, mă omor pe mine însumi ; mă semisinucid ca să trăiesc tot timpu cu spaima morții în mine să vreau a muri și să nu pot. Auziți : „omul nu moare pentru că păcătuiește, ci păcătuiește pentru că e muritor".

În momentul acela nea Mitică semăna cu un filozof dintre cele două războaie.

— E cam crudă, zise iar jupînul dar dacă e ceva cu ardere, Mitică, tată, de ars ar trebui arsă acum că pe urmă n-o mai vezi. Vă **arde** ea pe voi.

Riseră zgomotos-forțat. Nu băuseră nimic de dimineață ca să nu facă impresie proastă boiernașului...

— Sist, vine taso ; ce-ați înnebunit ? Guzganilor, mardeiași de București, speculanți cu gura spurcată și sufletul sărat în ocnă la Văcărești, pe temniță, pentru un pui de curcă chior, scos din Crucea de Piatră și făcută călugăriță la mișto ? Luați-o pe mâsa și tăvăliți-o în glod cît veți vrea voi ca să vă țină minte cînd dă cu limba de parfumații ăia de la Paris care ne-au vîndut țara la masa tratativelor !

Priscilla se uita la ei ca la alte arătări de pe cine știe ce tărîm, dar nu-i scăpă licărul din privirea lui Mitică posomorîtul. Peste ani și ani de zile aveau să se reîntîlnească, fără voia ei, ci a istoriei, cu acest **licăr** devenit patimă grosolană și pretenție golănească, prostească, de boss, chipurile, făcut pe „puncte" și intrat în administrație cam prin ușa din dos, aceea de serviciu și cu un carnet de social-democrat ori falsificat ori subtilizat... prin 1948. Avusese el oare alt carnet sau altă cămașă ? Vorba ceea : din ce ață ți-e cămașa și cine ți-a fost nașa sau nașul... Te-a moșit cineva sau te-ai născut direct lichea !

. . . .

Oala de lut a fost creată la locul acțiunii, din moși-strămoși, adică în Țara Românească. Aici a fost zămislită, rotunjită, arsă și împodobită și-acum avea de pătimit.

Un poet romantic

Dacă se poate închipui un trubadur jovial, imaginea i se potrivește lui Tudor George, poet de structură villonescă, teribil și bonom, la care derizoriul și sublimul se amestecă într-un joc plin de farmec și ingeniozitate. Poetului îi place postura de jongleur cu cuvintele, cu imaginile, cu emblemele și cu locurile comune, jocul cu propria inspirație și cultură, consumat cu maliție și dezinvoltură spre a masca o anume crispare a inteligenței prea lucide. Ironist cu anxietăți, Tudor George este și un poet cu o disponibilitate rar întîlnită nu numai a expresivității artistice, dar și a vitalității temperamentale. Poezia sa trădează capacitatea de a se bucura cu simplitate, firea senzuală, afectivitatea generoasă, nevoia de prietenie boemă și totală. Personajul său, așa cum se ghicește din **Inventar celest**, este un amestec de Falstaff și de Cyrano, înzestrat din abundență cu harul cuvîntului, inventiv, amuzat-prețios, fantezist, recurgînd cu plăcere la fanfaronadă, la falsa gesticulație, la elogiul grandilocvent, încît este greu de observat în ce măsură își joacă sau își trăiește rolul : „Sublimule Baudelaire — mirific Crai / Ce ții în pumn Infernul, stors în chinge, / Arzînd fetide-arome, venerai / Un cer diform, ce nu se poate-atinge ! / Nealterate flori de putregai — / Păstrate, ca-n ierbar, între meninge ! — / Cu scrum stelar din prăbușitul Rai, / Ți-mpodobesc coroana ce te-ncinge ! // În tronul devastatului Satan, / Sub Arborele-Științei, pururi stai — / Pustiu monarh în templul suveran / Cu bolți de fum și ramuri de văpăi ! / / Port herbul Tău, pe lanțuri, pe cătușe : Surpate flori de jar și de cenușe !"

Livrescul este una din sursele predilecte ale poeziei lui Tudor George, cînd luat în răspăr, cînd elogiat cu sinceritate, servindu-i asociații, imagini (deseori pentru plăcerea de a le răsturna), sonorități prețioase **(Lucrurile)**.

Poetul are sentimentul miracolului, dar și al derizoriului, oscilează între bucurie și scepticism, adoră să amestece valorile, punînd pe același plan cosmicul și „ciurucurile", fleacurile și lucrurile grave. Cînd poate, regăsește inocența infantilă, contaminată cum este de cerebralitatea de care inutil ar vrea să se scuture : „Sumare definiții într-un vers / Străfulgeră, privind îndeaproape / Cu ochiul tandru-ntregul Univers : / Să botezăm astralele potoape ! // Căci nici un lucru nu-i atît de șters- / Punctat prin microscoape, telescoape- / Să nu mi-l simt **simetric or advers**, / Ca pe-un sărut prin buze or prin pleoape ! / / Să ne jucăm ca-n jocul cel dintîi, / Numind c-un degețel, furnici și astre, / Ca tine, Rază Tandră, ce mîngîi / Nesațul prim al bucuriei noastre ! / / Nimica nu-i în plus, nimic nu-i lest ! — / Heruv, să-mi faci un INVENTAR CELEST !".

Liric și lucid, poetul bravează, mistifică, se răsfață în chip juvenil-provocator, dar stăruie între acestea nostalgia tinereții, a prietenilor, a unei atmosfere pierdute, a iluziilor : „La masa-asta-au stat-cîndva-alături : / Ahoe, Mărgărit, Claris și Pucă — / Nepridídind cinci chelneri bravi s-aducă / Rom, boascã, votcă — potopind desfături ! / / Vai, lemnul mesei — azi — cum se usucă / De gloria antanelor omături ! / Cum ai purces, Frumoaso, să mi-i mături / /Pe-acești Sileni cu hămesită bucă ? ! / La ora de închidere, adese, / Mi-i mătura hangița de sub mese... / O, surle sumbre-ale lui Gog-Magog : / — „E ora de închidere, vă rog" / / I-ai măturat, Hangița-Mea-Frumoasă ! / Ce prinți vei mai avea — ca Ei — la Masă ? !" Superba tinerețe revine în memorie, cu accente melancolic-burlești într-o întreagă suită de evocări **(Singapore, Acord, Ev, Orologiu, Milogii)**.

Desen de Dragoș Morărescu

Realul cheamă imediat livrescul, pentru a transpune concretul în fantezie ; poetul imaginează cu vervă, construind viziuni comic-coșmarești **(Ghiol)**. Disponibilitățile imaginarului sînt însă diverse și sarcasmul binevoitor se risipește uneori sub impactul unor euforii care poetizează banalul : „Prin Bărăganul turmentat de soare, / De mic copil, îmi amăgi privirea / Fata Morgana, visu-nchipuirea : / Fantaste dropii, oaze sclipitoare... / Palate de cleștar, ca nicăirea, / Ard policandre — arhitecturi solare !... / Nu-i doar un joc superb de aspersoare — / Cu palmieri astrali mimînd boltirea ! / / Grădini supreme-n cîmpul vast scînteie : / Păuni de rouă și-împînzesc havuzul / Și irizate-n nimb de curcubee / Arcadele-și foșnește cucuruzul ! / Un zbor sublim de îngeri se-ntretaie / Pe-un colț de rai, cu-aprinse evantaie !".

Orice imagine care îl surprinde pe poet într-o dispoziție inspirată poate deveni pretextul unor improvizații pline de fantezie sau de umor, al unor monologuri exclamative, al ingeniozității inepuizabile. Uneori verbul explodează în caricaturi fulminant-romantice **(Poezea, Tapete, Premianți, Minuși, Toga)**, adevărate pamflete, debordînd de imprecații lansate cu iritare contaminată de amuzament. „Taraba marelui talcioc cu hîrburi strînse la un loc" expune cele mai diverse obiecte, adevărat inventar al „paradisului domestic" în care fiecare fleac de uz curent declanșează fie elogiul tandru, fie fantezia livrescă, fie un turbion de imagini pus în mișcare de inventivitatea ludică : „Invoc strecurătoarea mea de ceai, / În timp ce-mi scurge ceaiul dens de mentă / Prin mii de ochi, c-o ploaie suculentă / De-un verde crud, ca nopțile-n Sarai... / / Mi-o pun la ochi, ca pe-un lorgnon / Holbind, de muscă, bulba mea dementă / C-un bazedov fantast care-mi turmentă / Imaginea ca-n măști de samurai ! / / Apoi mă uit în slăvi și mi se pare / Că-ntregul cer, imensul Ochi-de-Argus, / Cu astrele punctate ce-n tot largu-s / Cupola lui e o Strecurătoare : / / Vîr ochiul scurs prin stelele opace ! / Lumina spelbu-i ceai și-l scurge-ncoace !" Și iată dreptul obiectului oarecare, batistă, pernă, reșou sau ventilator, de a figura în Inventarul celest, pentru ca poetul să se poată bucura sau burzului, să se poată înduioșa sau să ricaneze, ascunzîndu-și romantismul structural sub artificii fermecătoare, pe care apoi să le inventarieze cu tandră maliție.

Sultana Craia

Simboluri revoluționare

Urmare din pag. I

pe noii veniți în împărăția Apusenilor, care te face să te destăinui, să le spui că ești acolo pentru a te bucura alături de ei, pentru a-i vedea la ei acasă, așa cum sînt de-o vreme încoace, de prin 1918, și nicidecum de altceva. În toată această stare de ușoară îndoială, oarecum bănuitoare care simți că te învăluie aproape fără să bagi de seamă, se află, tot mai atenuat de trecerea anilor, sentimentul transmis parcă din generație în generație al unor oameni frustrați, veacuri la rînd, în propria lor patrie de libertate națională și socială. „Părinții mei, îmi spunea profesorul Ionel Gomboș, directorul coordonator al școlilor din comună, și părinții lor, și părinții părinților lor, tot neamul nostru de moți, au trăit istoria unei îndelungate robii. Pînă în urmă cu trei-patru decenii n-a adus nimeni nimic în Apuseni. Toți care au venit pe-aici au venit să care, să ieie, să ducă — adică ne-au secătuit munții și pe dinăuntru și pe dinafară ca să poată ei înălța marile palate imperiale. Cum puteau fi priviți acei prădalnici străini dacă faptele lor samavolnice i-au făcut pe moți să pună mîna pe topoare ? Au moștenit un anumit fel de a vedea lumea și istoria, de care nu sînt vinovați nici părinții, nici înaintașii lor. Duceți-vă la casa-muzeu a lui Avram Iancu și priviți-i fotografiile, priviți-i privirea și-o să înțelegeți mai bine de ce se uită moții într-un anumit fel, poate numai al lor, la oamenii necunoscuți. Dar putea oare Iancu să privească lumea cu ochi senini cînd nu numai că nu și-a văzut nația fericită, dar a mai apucat să afle că Transilvania și-a pierdut și bruma de autonomie în cadrul imperiului habsburgic ? Și dacă tot m-am pornit pe întrebări și pe făcut istorie, mi-a mai zis profesorul cercetînd cu coada ochiului filele carnetului în care notam, părinții mei și generația mea de moți trebuiau să fie fericiți pentru că nu aveau voie să vorbească despre Avram Iancu așa cum a fost el ? Și știți de ce?". „Nu, i-am răspuns eu, deși știam, ceea ce l-a făcut pe profesor să mă privească cam dintr-o parte". „Pentru că cerînd drepturi egale cu celelalte naționalități care alcătuiau Transilvania, Avram Iancu, acest rob al dorului de libertate pentru toți năcăjiții imperiului, a fost etichetat, pînă la stigmatizare, ca fiind naționalist, chiar șovin. Și asta nu numai de către unii de-aiurea sau veniți de-aiurea, ci chiar de către indivizi care mîncau pîine de academicieni sau de croitori ai unei istorii false nu numai în ce-l privește pe Iancu, pînă după anii '60. Unii chiar și azi, cînd aud de Iancu strîmbă din nas. I-aș invita pe acești domni pustiiți de ambiții trufașe și de iraționalism, iredentist — mi-a mai spus profesorul Gomboș — să privească, să cerceteze istoria patriei de la înălțimea adevărului istoric săpat și în fărădemoartea faptelor lui Avram Iancu".

Străbătînd comuna, care poartă azi numele Craiului Munților Apuseni, cercetînd cu toată discreția de care poate fi în stare un reporter, oamenii întîlniți în cale, umbletul și vestimentația lor, casele și rînduielile ogrăzilor, care mai au, fiecare în parte, doar firave urme din ceea ce știam eu despre moți, am ajuns într-un tîrziu la casa-muzeu Avram Iancu.

E o casă care trebuie văzută și cercetată, pentru că prin însăși existența ei, prin bunurile pe care le ocrotește, ea se constituie într-un simbol al modului în care trebuie înțeleasă și cinstită viața și lupta înaintașilor. Iar dacă ea există, cum există și atîtea alte locuri dragi pînă la sfințenie sufletelor noastre, dacă generațiile de copii de azi pot învăța la școală adevărata istorie a patriei, dacă moții au învățat să privească lumea cu alți ochi, dacă profesorul Gomboș, descendent din familia lui Avram Iancu, poate spune că altfel se vede lumea și istoria românilor de la înălțimea Apusenilor de cît din cancelariile unor imperii sau foste imperii, și, în ultimă instanță, dacă eu, un modest truditor al cuvîntului, pot dialoga cu dumneavoastră pe o asemenea temă — toate acestea și încă atîtea alte fapte trăite de noi toți au fost și sînt posibile pentru că în calendarul istoriei noastre moderne a existat și anul 1965 !

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ION AGÂRBICEANU

VI. „Ocultarea" viziunii realist-tragice (4)

Fenomenul de „demonizare" a ființei umane, prinsă fără cruțare în cleștele jocului fatidic pe care destinul orb i-o rezervă, în extraordinara nuvelă **Popa Man**, atinge cote copleșitoatoare. Dostoievskianismul sui-generis al scrierii se relevă cu excepțională pregnanță datorită revelatorului „localism" mitico-fantastic din unghiul căruia se definește întregul mod de a fi al personajului central, memorabilul popă Man. În **Gîndire magică și religie**, la un moment dat, Blaga vorbește de ideea demonicului „ca ipostaziere a vrăjii magice, sub înfățișarea unei potențe cosmice", comentînd spusele lui Goethe din **Dichtung und Wahrheit**, potrivit cărora creatorul lui Faust, în timpul vieții sale, ar fi întîlnit cîțiva inși înzestrați cu un asemenea dar : „o putere de necrezut purcede din ei și exercită o înrîurire de neînchipuit asupra ființelor și asupra elementelor", citează filosoful culturii din autobiografia goetheană. Mutatis-mutandis, Emanoil Manovici, Popa Man, eroul lui Agârbiceanu, face și el parte dintr-o astfel de tipologie, oferind o variantă dintre cele mai pregnante. Pe întreaga ei întindere, nuvela supune atenției tocmai un atare mod particular de „ipostaziere a vrăjii magice", avînd ca protagonist — situație ieșită din comun — un slujitor al bisericii. Se află la începutul capitolului al treilea al scrierii un schimb de replici — acela dintre diacul Ierotei și popa Man — care, într-un fel, definesc nucleul tematic de la care Agârbiceanu purcede :

„— Acum, eu am făcut sfeștanie, zise el (diacul n.n.) dar drept să-ți spun, părinte, eu nu prea cred în puterea duhurilor necurate. Duhuri necurate știu că sînt, cît nisip în mare, dar de un om al bisericii nu cred că se pot lega. Popa zîmbi și-i plăcu că-l vede pe diac cam înfierbîntat.

— Dracul se poate lega și de-o față bisericească, zise părintele Man. El nu alege. Atîrnă totul de voința lui Dumnezeu : unde-i îngăduie Dumnezeu, Necuratul își vîră coada... Și popa îi spuse întîmplarea unui călugăr : cum l-a stăpînit Necuratul, cum l-a chinuit, pînă ce în urmă l-a înecat într-o apă.

— Hehei, făcu diacul, d-apoi nu i-au cetit din blăstămele marelui Vasile ?

— Ba i le-au cetit, și se rugau în cor toți călugării, și erau tot în biserică, iar biserica era plină de fum de tămîie, zadarnic însă. Ducă-se-pe-pustii zbiera, mieuna, cucuriga, acolo, în mijlocul slujbelor, din fratele îndrăcit. Nu diece, cu lucrurile acestea să nu glumim, ci să-l rugăm pe Dumnezeu să ne ferească.

Diacul însă nu se înfrică. Mai bău un păhărel și zise :

— Mie nu mi-e frică. Eu știu o rugăciune. O rugăciune așa de grozavă, încît dac-o zici, și să spunem că Necuratul e într-o piatră, piatra aceea se face fărîme.

Popa zîmbi și zise :

— Atunci e bine, diece, atunci dumneata ești om fericit. Dar să grăbim, că-i tîrziu".

Momentul, apare evident acest lucru, disimulează în dialog un autentic și grav monolog interior. Prin intervenția sa, diacul nu face decît să-l provoace, involuntar, pe preot, încît acesta, adresîndu-se interlocutorului, de fapt, dialoghează cu sine, divulgîndu-și condiția de ins demonic. Imprejurarea că eroul este întrutotul conștient de „darul" său și că, drept urmare, e capabil a reflecta pe seama propriului caz, ni se pare esențială. Statutul de erou dilematic al lui Emanoil Manovici, se relevă prin faptul că el cumulează, așa zicînd, atît calitatea de victimă, cît și calitatea de călău, ambele fiind tutelate de același demonism, intim localizat în întreaga-i ființă.

Nicăieri în proza lui Agârbiceanu filonul magic-folcloric nu cunoaște o mai decisă decantare în planul creației epice, precum în **Popa Man**. „Povestire după o legendă", scrierea valorifică respectivul filon din unghi acut analitic, acesta constituindu-se în ideal mijloc de potențare a investigației psihologice și morale. Intuiția fundamentală a prozatorului vizează ideea că demonia lui Emanoil Manovici are șanse de a rodi din plin, grație excepționalei fertilități a solului pe care semințele ei sînt aruncate. Din capul locului, atrage luareaaminte inocența morală de proporții colective pe terenul căreia impetuosul popă fugar încearcă regăsirea de sine. Teleguța, cu neprihăniți locuitori, dă impresia unei așezări rural-paradisiace, cum numai un scriitor pătruns de idealismul sămănătorist își poate imagina. Iată, însă, că presupusa tihnă din veacuri a satului este tulburată de nemiloasa angoasă colectivă al cărei izvor este frica mistică de magia necunoscutului. E o stare de spirit și conștiință din plin stimulată de îndelungata absență a slujitorului bisericii. Convingerea adînc înfiptă în conștiința întregii colectivități este că la mijloc nu poate fi decît blestemul („— Se vede că sîntem noi blăstămați de Dumnezeu să fim sat fără popă"). Că acesta este adevărul nu mai încape nici o îndoială, de vreme ce semnele probînd înstăpînirea forțelor necurate se arată la tot pasul.

Dramaticul impas are nu numai urmări de un tragism straniu („Și oricît erau de neobosiți creștinii în împreunarea noilor născuți cu biserica și cu Hristos totuși, s-a întîmplat să înghețe doi-trei copii nebotezați în scurgerea acestor douăzeci de ani"), ci, totodată, „sufletele cele nebotezate" (constituie însăși cauza calamităților naturale „Și cînd se întîmpla să bată vara gheața, să înblătească sămănăturile pe cîmp, ori cînd intra vreo boală în vite, sau gîngăniile pămîntului rodeau rădăcinile holdelor, teleguțenii clătinau din cap îndurerați și spuneau : — Sufletele cele nebotezate, pretine !"). La rîndul lor, înfricoșătoare „vedenii" de tot felul încep a-și face prezența în voie, cît timp la biserică nu se face slujbă, oamenii nu se spovedesc iar casele rămîn fără sfeștanie („Ba, de la o vreme, în sat începură a se purta vești amarnice. Oamenii vedeau limbi de pară arzînd în puterea nopții, auzeau glasuri și sunete neobișnuite prin podul caselor, prin pivnițe. Unii văzură chiar umbre înalte, palide, albe cum se strecurau din cimitirul satului, lunecau ușoare pe ulițele luminate de lună și se făceau nevăzute la vreo cotitură"). În fine, situația atinge paroxismul odată cu întîmplarea ce are loc puțin înainte de data cînd, pentru a douăzeci și una oară, teleguțenii pe a fi nevoiți să întîmpine Paștele fără preot :

„Cu două săptămîni înaintea sărbătorilor se zvoni o veste ciudată : nevasta unui om a născut un băiat mort. Așa ceva oamenii nu pomeniseră în Teleguța. Dar băiatul cel mort fusese și o arătare. Numai cîte-un deget avea la mîni, iar la picioare niciunul.

— Cu adevărat Necuratul și-a pus stăpînire pe sat, ziceau oamenii, așa schilozenii numai Ducă-se-pe-pustii poate să facă.

Copilul l-au îngropat în grădina părinților și de atunci vecinii nu mai putură dormi de scheunatul buhelor, de urletul cinilor, ce nu mai contenea".

Nu este greu, deci, a ne da seama (protopopul însuși trage concluzia definitivă : „Pe satul dumneavoastră pune stăpînire Necuratul și trebuie să aveți față sfințită în sat") că mai bune condiții decît acestea, pentru apariția popii Man în Teleguța, nici că se puteau închipui. Pe de altă parte, geniul demonic al pribeagului și vinovatului preot (rătăcea prin lume, fugind de păcatul săvîrșit odată cu părăsirea soției, preoteasa Ilenuța, pentru altă femeie) se dovedește a fi la înălțimea momentului.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Ana Blandiana, Valeriu Râpeanu și Marin Preda la lansarea volumului „Delirul"

Elvira Bogdan și editorul preferat — Mircea Sântimbreanu

Pentru Virgil Cândea importantă este „Rațiunea dominantă"

PRIVIREA LUI ORFEU

Animale captive

Astfel că, în duminica aceea, eu și bunul meu prieten, sculptorul Grigore-Joe Minea, cel care, atunci cînd a expus la Dalles portretul meu turnat în bronz a emoționat inimile fragede — emoții pozitive, de bucurie, emoții negative, de invidie, după sex și cultură estetico-filosofică — deci, în dimineața luminată feeric de drăgăstosul lui Phoebus sărut, ne-am hotărît, ce ? să fugim de-acasă (vorba unui vesel coleg de breaslă care ține morțiș, ca un făcut, să-l confirme pe Bacovia în clătinarea din cap, cu rosturi pedagogice, a acestuia, „prin asta ești celebră-n Orient / o, țară tristă, plină de humor"). Dar unde fugim de-acasă ? Ei bine, acolo unde e miracolul, unde, cum spune Shakespeare, „instinctele vechi, vagabonde, fac lanțul rutinei să sară", să fugim, să evadăm, din noi înșine, din cercul negru, negru ? nu, invizibil, de fier, al habitudinii, de parcă acest noi înșine ar deveni într-o bună zi un fel de închisoare, o carceră, loc de recluziune și penitență forțată ; rutina, obișnuința care te fac captivul unui eu dacă nu peste tot artificial, oricum trucat — aureolă apăsătoare plutind spre cugetele noastre ca o amenințare, o amintire a tenebrelor din care încă omul lui Platon nu s-a eliberat. Acest sentiment al vinovăției — că am uitat, am trădat puritatea instinctelor, a izvoarelor pe care ni le-a dăruit misteriosul, îndepărtatul taumaturg (pune mîna streașină la ochi și privește în urmă !) să ne spălăm de dogmele vieții diurne ; precum și speranța că vom redescoperi, luminiță palidă pitită într-un colț al sufletelor noastre pustii, copilăria pierdută, ne-a mînat pașii (adică automobilul, nu ?) spre jungla mondială a fiarelor dintîi, dintotdeauna și dinaintea noastră — spre grădina zoologică. (Trebuie să recunosc că, spre cinstea lor, tinerele doamne care ne însoțeau au protestat, au implorat să nu mergem **acolo** — căci, nu-i așa ? aflîndu-se pe scara lumii sensibile mai aproape de spectacolul congener al zoomorfiei ultragiate, acestă le deprimă — dar pînă la urmă au trebuit să cedeze conceptualismului nostru masculin, obstinat și obsedat de propria sa vanitate agresivă, prejudecată, apriorism care lasă numai răni în urma sa, brazdă neagră din care așteptăm să răsară soarele într-o lume de dincolo).

...Și iată-ne ajunși în pădurea Băneasa, dînd nas în nas cu instinctele clare ! Asta am vrut, asta am găsit. Nu că ne-am fi așteptat neapărat să ne angajăm în vreo farsă ludică (lume de pe lume, țipete strident colorate, bere, mititei și mititele, ô saisons, ô, châteaux, quelle âme est sans défaut, o, vacanțe, o, castele, vai de păcatele mele — grădina antropologică o întrecea pe cea zoologică !), dar surpriza malefică, izbitura primită în plin de inimile noastre golite de sîngele primordial, ne-a zguduit, ne-a lăsat muți într-o stupoare pe care o încerci rareori în viață, în clipe de revelație, cînd rămîi vid și aștepți să te umpli de un sens nou, misterios al lucrurilor : venisem aici, la grădina zoologică (o, doamne, ai milă să ne lăpădăm de pielea noastră diurnă și să ne reîntîlnim cu noi înșine așa cum am fost inițial, nocturni și bogați de căldura și lumina soarelui vital, bucurîndu-ne de armonia minții și inimii cu amintirile străbune, metamorfozele vii ale apei și focului, aerului și pietrei din care sîntem făcuți și în care ne vom preface la vreme. Și iată ! Iată că nostalgia, dar ce spun eu, nostalgia ? setea teribilă, halucinantă pe care o încearcă spiritul nostru ca un deșert calcinat, pîrjolit de veghea epuizantă, pururea neadormită a ființei, cea care naște pui vii și-i hrănește cu lapte (amantă intuiția mi-a fost / și conceptul slugă devotată) se izbește de realitatea simbolică devenită materială a acestor animale închise în cuști, proiecții, imagini dezolante, dar fidele, ale instinctelor noastre captive în cercul habitatului diurn : leul sobru și regal mișcînd blazat pe amintirea sfinxului de unde începe pustiul, fiorosul tigru Shere Khan se droghează cu barbiturice ca la casa de nebuni, sfîșietorul, tragicul, giganticul elefant Kala-Nag, cît templul de la Barabudur, cu piciorul legat în lanțuri de un țăruș de oțel înfipt în pămînt, întocmai ca în nemuritorul paradisiacul Kipling : „De cel ce-am fost să-mi spună gîndul ! Pripon și lanțuri aruncate / Mi-aduc aminte de străvechea putere de a junglei sfadă / Nu mă mai port de azi încolo, pe-un pumn de ogrinji, poveri, în spate : / La cei cu mine deopotrivă, codreni, mă-ntorn. Cînd o să cadă / De somn pămîntu-n noapte-adîncă eu voi porni, chemat de vinturi / Și de răcoarea de izvoare, la care vreau în zori s-ajung : / Să uit cu totul de cătușa cu care-ați frînt în mine-avînturi, / De stîlpul ce legat mă ține, cînd lung mă strigă frații-mi, lung".

...Uite, vezi, îmi spune doamna de alături care întinde timidă prin grilajul de fier o mînă de iarbă fiorosului zimbru al lui Dragoș Vodă, omul seamănă cu toate animalele și cu nicinul : „Da, îi răspund, dacă tata Darwin are dreptate „cum că omu-i o maimuță", atunci toți șerpii, crocodilii, păsările (struți, fazani sau pelicani), felinele, răpitoarele și blajinele, toate celelalte lighioane adorabile sau înspăimîntătoare ca niște plăsmuiri ale visului (cosmarului) sînt trecutul, zestrea noastră ancestrală, viața sălbatică, liberă, înainte de a fi căzut sub jugul și în captivitatea rațiunii triumfătoare, cea care pune ordine cosmică în haosul genuin. Aceste animale în cuști sînt imaginea, proiecția în afară a instinctelor noastre căzute în captivitatea rațiunii. Nu voi spune ca Rousseau „înapoi la natură" (nu e nici posibil și nici de dorit căci, Doamne ferește, mă tem de omul cavernelor) dar nu pot să nu observ că așa cum animalele adunate aici în grădina aceasta au devenit un material didactic, un obiect de studiu, la fel și instinctele noastre au început să nu mai facă parte din statutul nostru ontologic, ci au devenit un soi de rămășițe atavice, niște curiozități menite să satisfacă apetitul gnoseologic al omului modern căzut sub vraja abstracțiunilor. Or, e limpede — și avertismente avizate s-au dat în acest sens — că a renunța la o parte din ființa noastră, a reduce la tăcere și a ucide cu biciul de dresor al rațiunii partea instinctuală, nocturnă din noi, este un pericol nu numai pentru individ (vezi bolile psihice cauzate de lezarea, într-un fel sau altul, a vieții noastre subconștiente) dar și pentru o perspectivă mai îndepărtată a orientărilor în ecologia antropologică. Așa este, observă cu blîndețe prietenul meu Joe, dar fără acest imperialism al rațiunii, de a domina și înlănțui instinctele vagabonde (cum îl citai pe Shakespeare) n-am fi ajuns niciodată să ne minunăm de aceste teribile fiare, una mai temută decît alta, într-o grădină pașnică, într-o duminică, la marginea Bucureștiului. Iar în stare de libertate existențială nu ți-aș dori să te întîlnești nici cu sîngerosul lup Akela, nici cu mătăhălosul urs Baloo... Da, da, îi răspund visător, și totuși... amantă intuiția mi-a fost / și conceptul slugă devotată...

Dan Laurențiu

CONFABULE

Un țăran trece strada

În vacanță / Nelu / studentul / încă de la poartă e întîmpinat / de cîinele care i se gudură la picioare / iote femeie că-l mai ține minte / se miră tatăl / dindu-se jos din fînărie / frecîndu-și palmele de buzunarele pantalonilor / pregătindu-se să-și îmbrățișeze fiul / iote că nu l-a uitat cum ne-a uitat el pe noi / lasă-l / omule / se repede mama / că abia a venit / lasă-l pentru diseară / cînd om sta la masă / hai mă tată / se roagă și Nelu / studentul / hai și lasă morala / că sînt în vacanță / să ne simțim și noi bine / cîinele continuă să i se ștearg de picioare / auzi / mai zice tatăl / stringîndu-l tare în brațe / tu / anul ăsta / de cîte ori te-ai gîndit la noi / ai ? / cum de cîte / răspunde Nelu / studentul / că doar nu am numărat / aha / înțelege tatăl / la facultate învățați altceva.

Iulian Neacșu

Precizări necesare

Articolul publicat de subsemnatul în numărul 19 din 14 mai a.c. al revistei „Luceafărul" a avut două ecouri, asemănătoare printr-o trăsătură comună și deosebite prin altele, dar care mă obligă să revin cu unele precizări, spre a risipi nedumeririle ce s-ar putea ivi în mintea celor ce nu au citit cele scrise de mine, ci numai amintitele ecouri !

Primul a apărut în **Transilvania** nr. 6, a.c., p. 53, la rubrica însemnărilor de „Istorie literară" și, pornit din cele mai bune intenții, avînd un ton elogios, dovedește, din păcate, că autorul nu a înțeles unele lucruri... esențiale, ceea ce-l face să ne atribuie prăpăstii.

Al doilea ecou este un articol, intitulat **Glosă de istorie literară** și semnat, în numărul trecut al **Luceafărului**, de profesorul Al. Piru, autorul cunoscutei și valoroasei sinteze **Literatura română veche**.

Profesorul Piru ne atribuie o altă afirmație pe care nu am făcut-o și anume că **„Tot Varlaam schimbă data aducerii moaștelor lui Ioan cel Nou din 1402 în 1415** după o **interpolare** la cronica lui Ureche, transcrisă mai tîrziu de Axente (sic !) Uricariu" (și reproduce textul din varianta Axinte Uricariu, după citatul nostru).

Cititorul articolului nostru (nu-l putem reproduce întreg !) nu va găsi nici un temei pentru această combinație surprinzătoare care-i aparține în întregime celui ce ne-o pune în sarcină ! Noi am spus cu totul altceva : că 1402 nu este **o dată**, ci **deducția** unei date, făcută de cercetătorii moderni **pe baza unui text corupt al cronicii lui Ureche. Varlaam nu dă în textul său nici un fel de dată**, nici 1402 și nici 1415 (rog pe cel ce a predat atîta vreme literatura veche la două universități să recitească atent textul lui Varlaam). Data de 1415 apare numai în două locuri : în copia cronicii lui Ureche făcută de Axinte Uricariu și în cronica lui Nicolae Costin. Nu există nici o dovadă că aceștia doi au „transcris" o interpolare anterioară în cronica lui Ureche (și în nici un caz eu nu am afirmat așa ceva !), ci părerea mea este că au pus această dată, 1415, pentru aducerea moaștelor la Suceava, deoarece amîndoi cunoșteau actul de danie al lui Alexandru cel Bun pentru „Poiana Vlădicii" (acum pierdut) și că pe acest act, emis cu prilejul aducerii moaștelor, era data respectivă. Evident, este o ipoteză, cîtă vreme nu avem actul ; dar este o certitudine că 1402, ca cifră, nu există nici chiar în textul lui Ureche, numit „primitiv", și pe care profesorul Piru îl transcrie, după subsemnatul, dar cu greșeala „S-au" în loc de „Ș-au" (= Și au).

Am arătat că Misail (nu Mihail) Călugărul a **schimbat** textul lui Ureche făcîndu-l să spună explicit că „în doi ani ai domniei lui" (acesta este faimosul... 1402 !) **a adus moaștele**, pe cînd la Ureche se arăta clar că **atunci a zidit Bistrița și Moldovița** (nu **Sucevița** Movileștilor, din secolul al XVI-lea, cum scrie mai departe profesorul Piru !). Desigur, putem citi și fără punct: „ș-au adus și moștile sfîntului" și putem înțelege că **tot atunci**, în „doi ani" s-a petrecut evenimentul. Dar este o chestiune de **interpretare**. Pe cînd Misail a intervenit de așa natură în textul lui Ureche încît a obligat pe cercetători să accepte că „în doi ani ai domniei" se petrece **numai** aducerea moaștelor, nu și zidirea mănăstirilor. Eu fac, deci, dovada că Misail nu poate fi luat ca bază tocmai fiindcă a **schimbat textul**, iar profesorul Piru argumentează că 1402 este plauzibil pentru că... așa spune Misail.

Mi se răspunde că, spre deosebire de Vasil Sl. Kiselkov, există cercetători bulgari care susțin prezența lui Țamblac în România, și sînt citați Penio Rusev și Anghel Davidov, Emil Gheorghiev și Boniu Anghelov, despre care nu ne îndoim că profesorul Piru i-a citit din doscă în doscă. Îl asigur însă că i-am citit și eu (afară de „Starobălgarschi pisateli", 1981, pe care încă nu mi-am putut-o procura), și că le consacru o mare parte din cartea la care lucrez, **Grigorie de la Suceava și epoca sa. Întîiul scriitor român**, carte în care sper să demonstrez măcar un lucru : cum s-a țesut în istoriografia literară modernă „legenda Țamblac", și cu ce materiale inconsistente se susține, pînă azi, prezența sa la Suceava. Nu exclud a priori posibilitatea apariției, în viitor, a unor probe peremptorii care să răstoarne dubiile mele, dar, **cel puțin pînă în momentul de față, ele nu au fost aduse de nici unul din cercetătorii citați**. Nici de autorul recentei „glose de istorie literară".

„Se știe — scrie mai departe profesorul Piru — **că Grigorie Țamblac a fost trimis la Suceava de patriarhul Matei al Constantinopolului la 26 iulie 1401** spre a referi asupra cererii lui Alexandru cel Bun de a se ridica anatema aruncată asupra mitropolitului Moldovei Iosif Mușat. Avea pe atunci sub 40 de ani **și rămîne în Moldova ca prezviter al marii biserici a Moldovlahiei și predicator al mitropoliei la catedrala Sf. Ioan Botezătorul"**. (subl. noastră).

I-aș fi, din scrupul științific, foarte recunoscător profesorului Piru dacă ne-ar spune, eventual în paginile **Luceafărului**, de unde știe dînsul ceea ce „se știe", fiindcă subsemnatul, cercetînd de cîțiva ani problema asta, n-am reușit să aflu decît atît : că există celebra „Gramată" patriarhală din iulie 1401, publicată cîndva de Miklosič și Müller (de unde a preluat-o Melchisedec Ștefănescu) și reeditată recent, cu o nouă traducere românească, de Tudor Teoteoi în **Fontes Historiae daco-romanae** IV, București, 1982, p. 272—277. În această „Gramată" citim : „De aceea smerenia noastră împreună cu toți arhiereii a hotărît că este drept ca să trimitem apocrisiari ai noștri la domnia ta ; și-l trimitem deci acolo pe **preacinstitul între ieromonahi și părinte spiritual, chiar Grigorios, călugărul chiliei mele**, și pe cel în mare cinste aflat dascălul Sfintei Evanghelii de la prea sfînta mare biserică a lui Dumnezeu de la noi, diaconul chir Manouel Archon, fii iubiți întru Sfîntul Duh ai smereniei noastre etc. etc." (**Fontes**, p. 275, traducere de T. Teoteoi). **Acesta** este **unicul temei** al legendei **„științifice"** moderne, croite de episcopul Melchisedec acum un secol, pe o simplă omonimie : Grigorie „călugărul chiliei mele" (termen ce desemna un **intim** al patriarhului) nu poate fi — zicea Melchisedec — decît... Grigorie Țamblac ? De ce ? Fiindcă — argumenta el — există o predică a lui Țamblac în care amintește de „patriarhul care m-a trimis" și această predică — susține Melchisedec — a ținut-o la Suceava în fața ascultătorilor moldoveni ! Toată istoriografia românească, inclusiv prof. Piru, repetă acest argument și citează faimosul pasaj din predica ținută... moldovenilor, dar nimeni nu s-a dus să vadă unde l-a găsit Melchisedec : în cartea lui **Șevirev, Istoria literaturii ruse**, p. 350. Dar același Șevirev la p. 345—346 făcuse deja dovada că predica în cauză a fost ținută la... Kiev !

Pasajul bucucaș — vehiculat de Șevirev — din predica „Despre sfîntul Filogonie" este și unica „mărturie" cu privire la așa-zisa activitate de predicator în Moldova a lui Țamblac, activitate despre care ne vorbește autorul „glosei de istorie literară". Există **patru** predici de Țamblac, în limba slavonă, care au circulat în manuscrisele slave copiate de români **și numai în ele** : două în postul mare, una la Florii și una de Sfîntu Gheorghe. **În absolut toate** el este numit **„Grigorie monahul și prezviterul mănăstirii Pantocrator"** și în nici una al „Marii biserici a Moldovlahiei" unde se pretinde că a predicat 4—5 ani ! Există 18 alte predici ale lui Țamblac ce alcătuiesc **în Rusia** așa-zisa „Carte a lui Grigorie Țamblac". El figurează în titluri ca „Grigorie smeritul monah și prezviter", „Grigorie Monahul", „Grigorie monahul și prezviterul, egumenul Pantocratorului", „Grigorie episcopul Rusiei", „Grigorie arhiepiscopul Rusiei" dar absolut niciodată ca „prezviterul Marii Biserici a Moldovlahiei". (vezi Neviana Donceva-Panajotova, **Sborniki „Kniga Grigorija Camblaka". Vozniknovenie, soderžanie, rasprostranenie**, în „Etudes Balcaniques", nr. 3, 1981, p. 22—24).

De unde atunci această intitulație și „rostirea" predicilor la Suceava ? Din **confuzia** făcută de copiștii ruși în secolul al XVI-lea între „Grigorie monahul și prezviterul Marii Biserici a Moldovlahiei" **care apare numai în titlul unei unice scrieri** — „Mucenicia lui Ioan cel Nou" — cu celălalt Grigore, mult mai celebru. În manuscrisul 235/384 din secolul al XVI-lea, al Bibliotecii Sinodale din Moscova (actualmente în **Muzeul istoric de Stat** din Moscova) unul din singurele două cunoscute pînă nu de mult, (față de 10 cîte se cunosc acum) din „Cartea lui Grigorie Țamblac", la cele 18 predici cuprinse invariabil în această „Carte" s-au **adăugat**, la sfîrșit, trei texte : o predică despre Sfîntul Gheorghe (fără nume de autor) despre care s-a crezut că ar fi o „altă redactare" a predicii din manuscrisele slave copiate de români, dar pe care am dovedit-o că **nu este a lui** Țamblac (și regretatul Rusev se declarase cu totul de acord în această privință cu subsemnatul), **Lauda mitropolitului Ciprian al Moscovei** (pe care prof. Al. Piru îl face **„episcop de Kiev"** la data cînd l-a chemat pe Țamblac în Rusia) de „Grigorie monahul și prezviterul egumenul mănăstirii Plinairelor" și în sfîrșit, **între** aceste ultime două texte găsim **Mucenicia lui Ioan cel Nou** de „Grigorie monahul, **egumenul mănăstirii Pantocratorului și prezviter al marii Biserici a Moldovlahiei"**. În nici un manuscris de proveniență **românească** în care este copiată **Mucenicia** nu găsim această contaminare între „egumenul Pantocratorului" și „prezviterul Marii Biserici a Moldovlahiei". Dar Melchisedec a citit pe Șevirev și Șevirev a dat în sinteza sa titlurile manuscrisului din Biblioteca sinodală, singurul care anexează operei lui Țamblac și această scriere. Iar istoricii literari români, pînă la Al. Piru, n-au trecut încă de Melchisedec. Altfel ar fi constatat că **adaosurile** din manuscrisul Bibliotecii sinodale la „Cartea lui Țamblac" nu înseamnă neapărat că copistul respectivului manuscris le socotea pe toate trei opere de Țamblac. Altfel nu se explică de ce, la panegiricul lui Ciprian, de Grigorie „egumenul Plinairelor" a ținut să însemne, la sfîrșit glosa următoare : „Grigorie Țamblac a scris acest cuvînt de înmormîntare (funebru), fiind mitropolit al Kievului și al întregului stat litvan" (B. Anghelov, **Iz starata bălgarska ruska i srăbska literatura**, 1, Sofia 1958, p. 100).

„Este neîndoielnic că aducerea moaștelor sfîntului Ioan cel Nou în țară s-a făcut din îndemnul său ca o dovadă de recunoștință a voievodului pentru bunăvoința patriarhului din Constantinopol față de biserica moldoveană" scrie profesorul Piru mai departe. Dacă însă este atît de „neîndoielnic" rolul său, de ce nu există nici cea mai mică mărturie despre el ? De ce zugravii de la Sucevița, cînd au închipuit scena aducerii moaștelor, au înfățișat doar **pe voievod**, pe doamna **Ana** și pe **Iosif** mitropolitul (cărora le și scriu numele!) și au uitat cu desăvîrșire de o figură atît de impunătoare ca a lui Țamblac ? Nu cumva fiindcă pe vremea zugrăvirii Sucevița, la sfîrșitul secolului XVI, (ca și mai tîrziu !), nu se născuse legenda (creată în secolul al XIX-lea, de istoricii moderni !) „rolului lui Țamblac în aducerea moaștelor" ? (Numele doamnei Ana, care nu apare în **Mucenicie**, dar pe care **amintirea** și **tradiția** l-au alăturat lui Alexandru cel Bun, și pe care-l găsim în frescă de la Sucevița, apare și în două **texte** contemporane cu fresca : în „Prologul" (viața pe scurt) din 1574 și în sinaxarul din aceeași epocă, ambele editate de Iațimirski, **Iz slavianskix rukopisej**, Moscova, 1898, p. 74—75. Numele lui Țamblac lipsește și aici, cu desăvîrșire, deci **tradiția nu confirmă prezența lui la aducerea moaștelor și cu atît mai puțin „inițiativa" lui !**).

De ce **absolut nici un act intern sau extern nu-l pomenește în Moldova pe Țamblac** (al patriarhului Matei am văzut că nu dovedește nimic, fiindcă erau sute de „Grigorie" călugări în biserica ortodoxă !) în cei 4—5 ani cît se presupune că a stat, în Moldova, cu mari și importante roluri, pe cînd actele **muntenești** și sursele externe atestă pe larg prezența și activitatea lui **Nicodim de la Tismana** ? Care sînt argumentele „neîndoielniciei" profesorului Piru ? Evident, tot din scrupul științific, am vrea să le știm.

Cît privește **data** și mai ales **sensul** aducerii moaștelor lui Ioan cel Nou la Suceava, evenimentul care nu are nimic, după părerea noastră, cu „recunoștința" față de patriarhie, ci este **un act de independență politică și religioasă față de Polonia catolică**, săvîrșit atunci cînd voievodul **putea** să o facă, adică în 1415, cum știau și Axinte și Nicolae Costin, am spus ce aveam de spus în studiul nostru **Un ctitor de țară și de cultură românească : Alexandru cel Bun**, apărut în februarie 1982 în **Luceafărul** și reluat, recent, în volumul **Accente și profiluri**. Deci nu mai insistăm.

Mucenicia lui Ioan cel Nou este cu totul altceva decît o scriere de **retorică ocazională**, compusă cu prilejul aducerii moaștelor la Suceava, așa cum este cuvîntarea lui Țamblac la mutarea moaștelor sfintei Paraschiva în Serbia. Este o clasică „hagiografie" **întocmită după oarecare trecere de vreme de la moartea voievodului, și după destul de multă vreme de la moartea lui Țamblac în 1420.**

Și fiindcă în **Glosă de istorie literară**, profesorul Al. Piru este atît de captivat de bibliografia bulgară, îi mai semnalăm și tratatul academic **Istoria literaturii bulgare**, vol. I, Sofia, 1962, p. 331, unde se argumentează că între 1402—1405 Țamblac era... în Serbia !

Dan Zamfirescu

Modele autentice pentru formarea publicului tînăr

Urmare din pag. I

cat personalitățile la conceptul de model adevărat și nu făcut prin acrobațiile condeiului, sau aparatului de filmat. Sentimentele și spiritul poporului nu se pot evoca numai prin defilări de costume, prin retorism ce n-are fiici o legătură cu epoca evocată, prin frumusețea unei imagini în sine ce amintesc de multe ori de copia unui tablou și nu de efectivul său model autentic, capabil să emoționeze, să sensibilizeze conștiința spectatorului contemporan. Dincolo de acest lucru putem spune că și orice film inspirat de actualitate este un film istoric, o oglindă a istoriei contemporane din care nu trebuie să lipsească personalitățile-model, apte să formeze opinii, să educe conștiințe, să devină idealuri demne de urmat. Cum cinematograful nu mai este de mult un simplu amuzament sau un spectacol de bilci, animatorii lui, profesioniștii, cei ce-l creează și îl propagă, cei ce-l recepteză și îl interpretează trebuie să accepte legitimitatea calității, implicit a modelului ce subînțelege promovarea talentului, eliminarea mediocrității pe orice treaptă de scară ar sta, conjugarea elanului tineresc cu experiența matură într-o simbioză necesară autenticelor valori artistice, pentru afirmarea efectivă a noii calități în filmul românesc.

Și fiindcă datorii mari, neonorate încă, există cu prisosință este locul să amintim că în ceea ce privește acuitatea impactului creației cinematografice cu o spontană și masivă audiență față de școala națională, rămîne necesară performanța filmului politic ce oferă valori programatice și la nivelul actualității cu condiția atitudinii conștiente, avansate a creatorilor de a decanta cele mai semnificative aspecte ale realității în opera artistică, de a elimina pitorescul gratuit, de a materializa efectiv un instrument educațional cu o strategie științifică. Nu în ultimul rînd, ar mai fi de amintit problema debuturilor în film sau a minusurilor încă existente în educarea tinerilor spectatori din diverse și complexe formule. Din prima categorie trebuie reamintit faptul că mulți cineaști tineri au de traversat o adevărată probă de obstacole (organizatorice) pînă la debut, din a doua, faptul că școala și televiziunea fac prea puțin pentru o autentică educație a spectatorului de film pe de o parte, pe de altă parte că, încă mișcarea cineamatorilor este departe de a avea încetățenite niște formule organizatorice și materiale demne de pasiunea dovedită de atîția autori. Complexitatea problemelor cinematografiei noastre nu poate fi în orice caz expediată în cîteva rînduri. Realitățile producției cinematografice, care — în ultimul an — este departe de a fi satisfăcătoare nu pot fi eludate prin aprecieri festive, sau prin păreri conjuncturale. Expresie a unei gîndiri politice mature nu pot fi decît acele măsuri menite să promoveze atît noua calitate a filmului românesc, cît și noul spirit în care trebuie să fie format chiar beneficiarul său, publicul, cel căruia i se adresează actul artistic nu pentru a-l epata, ci pentru a-l forma, a-l înălța și inspira pentru marea operă constructivă de autodepășire în care este angajat.

Cînd zic „Belvedere“

Urmare din pag. I

captivant din care examinează evenimentele. Lucrarea are la bază un vast material provenind de la organele române de informații și contrainformații, documente de arhivă din surse germane, ungare, engleze, americane etc., la care opinia publică n-a avut (se înțelege) acces pînă acum. Este cîștigul de noutate, de premieră absolută în majoritatea cazurilor. Se adaugă la asta cîștigul de metodă : odiosul Dictat de la Viena e dezbătut, de astădată, cu întreaga cohortă de conspirații, intrigi, provocări și rețea de activități secrete, care au prefațat și au avut drept scop acest deznodămînt tragic, operă conjugată a fascismului german și ungar pentru realizarea scopurilor iredentismului hortyst. Al treilea merit al cărții rezidă în ingeniozitatea cu care autorii au topit un imens material documentar de arhivă (cu vaste ramificații, antrenînd un număr impresionant de fapte de istorie, petrecute public ori în culise, aducînd în scenă nenumărate personaje de epocă) pentru a reda acest amalgam într-o țesătură ordonată, cu grija de a păstra în chip nealterat interconditionarea istorică dintre procesele și fenomenele înfățișate. La drept vorbind, autorii aproape că nu comentează evenimentele aflate sub lupa examenului, ei le înfățișează sobru, precis, într-o succesiune logică, lesne de urmărit, totdeauna cu argumente, plimbînd un discret fascicul de lumină asupra valențelor, conexiunilor sau fațetelor care pun faptele narate în ecuație, în structură, încît colajul ce rezultă, tabloul mozaicat al acțiunilor îngemănate fluvial capătă — în cele din urmă — o energie argumentativă indistructibilă, comparabilă cu aceea a unei piese de teatru ori — de ce nu ? — aceea a unui roman polițist construit perfect. Și încă ceva : ori de cîte ori apar în curgerea meandrată a faptelor unele semne de întrebare ori împrejurări controversate, alături de documentul pur ori expozeul conflictual vine în ajutor — real cîștig pentru lector — argumentarea de drept internațional (Neagu Cosma fiind, printre altele, și unul dintre autorii prestigiosului „Dicționar de drept internațional public“, Editura științifică și enciclopedică, București, 1982).

Cartea pe care o evocăm are o arhitectură piramidală. Baza de geneză a eșafodajului o formează numeroasele „implantări“ în România a serviciilor secrete hitleriste, care în anii premergători celui de-al doilea război mondial au infiltrat agenți și rețele în absolut toate cutele vieții românești. Stratul median al piramidei, mai precis corpul de amplitudine al acesteia, se constituie din holocaustul acțiunilor informative, teroriste, diversioniste, propagandistice etc. comise în preajma și în timpul celui de-al doilea război de către serviciile de informații și diversiune ale regimului fascist al lui Horthy Miklós, în colaborare cu organizațiile iredentiste, create în scopul inducerii în eroare a maselor populare din Ungaria privitor la cauzele reale ale situației lor mizere, cauze care, după părerea hortyștilor, nu puteau fi înlăturate decît prin anexarea la Ungaria a unor teritorii românești. Însfîrșit, vîrful piramidei — apoteoză acuzatoare a tuturor fărădelegilor petrecute — pune în lumină manevrele de culise care au precedat și au parafat, în cele din urmă, abominabilul Dictat de la Viena.

O întrebare posibilă : la 43 de ani de la consumarea acestor evenimente, oare mai are sens să rememorăm și să discutăm faptele, contextul care le-a făcut posibile ? Din păcate, răspunsul este da categoric ! Cercuri șovine și revanșarde de aceeași stirpe ca acum 43 de ani, alungate de puterea populară maghiară, agită furibund, în vremea din urmă, marota revizionistă, îndeamnă la ură și dispreț față de tot ce este românesc, visînd la refacerea „Ungariei Mari“. Adversari de moarte ai comunismului, ei nu se limitează la denigrarea realităților socialiste din România, Ungaria și celelalte țări socialiste, ci, cu ajutorul diferitelor „voci“, prin mijlocirea presei pretins „libere“ din statele în care s-au aciuat, emit tot felul de denaturări cu privire la originea poporului român și vechimea lui în spațiul carpato-danubiano-pontic, falsuri grosolane cu privire la situația ungurilor din România, teze provocatoare de natură să producă discordie între țările socialiste vecine.

Oportunitatea și actualitatea acestei cărți sînt evidente. Valorii documentare i se adaugă cea instructiv-educativă, care dă lucrării o înaltă temperatură ideatică, patos civic militant, totul bazat pe o argumentație exemplară, în condițiile unei rigori științifice desăvîrșite puse în slujba adevărului. Este chiar climatul revendicat cu stăruință de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la recenta Consfătuire de la Mangalia, cînd făcea un vibrant apel la educație, la dobîndirea noului fel de a fi, a trăi, a munci, a gîndi și a acționa în mod comunist, la cîștigarea noii conștiințe și a spiritului revoluționar, la nevoia de a desfășura dezbaterile politico-ideologice în climatul unei desăvîrșite obiectivități științifice și istorice privind trecutul și prezentul românesc, de a duce luptă neîmpăcată contra rămășițelor spiritului șovin, a naționalismului de orice fel, a tendințelor iredentiste. Este singura cale pentru a dezvolta în noile generații, cu clarviziune politică și istorică, în chip argumentat și pentru totdeauna, conștiința demnității naționale, avînd la bază nestinsa dragoste față de România socialistă a tuturor fiilor care locuiesc între hotarele ei și îi binemerită vatra, aerul, Dunărea, Bărăganele, Munții Carpați, bucuriile și durerile, adică marele ei destin. Este tocmai militantismul pe care și-l asumă, cu argumentele proprii documentelor de istorie, cartea semnalată de noi cu deliberatul gînd de a vă invita la lectură.

18 august 1983

george peagu

Catrene

CE MARE E IMPERIUL copilăriei mele...
Popas îmi face gîndul pe gardul de nuiele.
Pădurea și izvorul, prin neștiute șoapte,
De vorbă stau cu mine în fiecare noapte.

✲

CE-AM FOST EU PÎNĂ ASTĂZI ? Un rege de corăbii,
Ce le-am lăsat să zburde asemeni unor vrăbii.
Furtunile și astăzi, din ele-mi tot îngroapă.
Îmi ies din naufragii poemele pe apă.

✲

ȚII GÎNDUL MEU, IUBITO, la tine sechestrat,
Cînd eu întreaga noapte mă zbucium disperat
Că somnul nu mai vine, nici gîndul de la tine,
Și-n patul meu de-o vreme, pustiul s-a mutat.

✲

DALTA MI-O PURTAI o vreme împrejurul unui zîmbet,
Ca să-l prind frumos cum este, să-l dezleg apoi în umblet.
Dar pe urma dălții mele, lacrimi curg, și mari și grele
Și din praful ce se-nalță, se-nfiripă alte stele.

REPERE

Un moralist

S-a abuzat prea adeseori de formula contemporaneității clasicilor cu rezultate îndoielnice, mai ales cînd epocile de referință nu aveau prea multe similitudini. Cu toate acestea, nimic nu este mai tentant decît să-l citești pe Lucian din Samosata dintr-un asemenea punct de vedere. Publicarea la editura **Univers** a traducerilor realizate de Radu Hîncu, însoțite de **Cuvîntul înainte** al Sandei Diamantescu, ne prilejuiește o meditație asupra destinului scriitorului în epocile istorice de tranziție, la sfîrșitul unui ciclu de civilizație și începutul încă nedeslușit al unei alte lumi. Aceste perioade pot să dureze secole în șir, ele sînt caracterizate prin fenomene sociale și morale de tip alexandrin, iar puterea de creație se dizolvă în paradox și ironie. Odată cu trecerea timpului, stilul scriitorilor, chiar al celor mai inteligenți, pare afectat și supărător. Lucian ne întărește sentimentul că numai umanitatea monumentală, chiar dacă limitată în fațetele sale, este în măsură să producă artă mare, numai încercările de energie elementară, marile convingeri, patosul credințelor și voința de a atinge scopuri morale, plătindu-le uneori cu viața, sînt cele care conduc la creație durabilă. Cîtă inteligență, cîtă versatilitate a tonului, ce rafinament se găsesc în dialogurile lui Lucian ! Și ce impresie pauperă, ce lipsă de suflu, ce sărăcie de umanitate rămîne după ele ! Cîteva propoziții din presocratici, o singură pagină din toată opera lui Platon sînt deajuns pentru a justifica umanitatea și istoria ei glorioasă. În splendidul eseu al Sandei Diamantescu, a cărei prezență în literatura actuală ne bucurăm încă o dată să o salutăm, cu toată deferența cuvenită unei personalități care nu și-a revelat, din păcate, întreaga măsură a înțelegerii și gustului pentru clasici, — în textul său folosit ca introducere la actuala ediție, Lucian este considerat „un gazetar“. Este multă justețe în această apreciere. Lucian este un fel de cronicar al moravurilor epocii, inteligent, ironic și contradictoriu, un scriitor aflat „sub vremi“, de multe ori curajos, dacă ne gîndim la riscurile pe care le înfrunta. El spune multe, nu rămîne deloc dator epocii, dar se irosește în această luptă, talentul său excepțional se pierde într-o pictură de gen, într-o caracterologie măruntă, fără apelul acela profund la natura umană, pe care îl găsim la marii scriitori ai lumii. Lucian este **numai** inteligent, doar atît, și cît de puțin înseamnă ! Este cultivat, desigur, și notele lui Radu Hîncu fac lumină în mulțimea de aluzii din text, explicînd de asemenea unele referințe care pot rămîne obscure, chiar și pentru specialist. Inteligența, oricît de cultivată, fără o mare credință, facultatea aceasta a minții este de rang secund, ea nu prilejuiește mai niciodată o operă excepțională. Este un atribut periferic al forței plăsmuitoare ce caracterizează lumile adînc coerente pe care le propun marii scriitori. Poți să folosești atributul de „inteligent“ pentru Homer, pentru Sofocle sau chiar pentru Platon ? Este un cuvînt dintr-o altă ordine a lumii decît cea pe care o creează cele mai mari personalități. Este „ironia“ lui Socrate în vreun fel asemănătoare cu șarja și bătaia de joc a lui Lucian ? Lucian din Samosata merită să fie citit pentru a înțelege drama unui autor care este supus regimului intelectual și moral pe care-l domină facultăți de importanță minoră din condiția umană, chiar dacă ele reprezintă salvarea unui anumit fel de talent.

Unele dintre scrierile lui Lucian au virulență de pamflet, și ele sînt cele mai interesante. Operele de maturitate sînt chiar profunde, iar formulările pregnante se găsesc la tot pasul cînd e vorba de caracterologia atît de specifică lui Lucian. Definiția „paraziticii“ este de neînlocuit : „Parazitica este meseria în care omul se îndeletnicește cu faptul de a bea și a mînca, precum și cu ceea ce trebuie să spună pentru dobîndirea acestor două foloase“. Iar textul programatic „Cum trebuie scrisă istoria“ sună perfect : „Să cercetez, mai întîi, cît de mare e greșala acelora care nu se sinchisesc de istorisirea întîmplărilor, ci își irosesc talentul tot aducînd laude cîrmuitorilor și căpeteniilor de oști. Acești istorici îi înalță în slăvi pe cei de un neam cu ei, ponegrindu-i peste măsură pe vrăjmași : nu-și dau seama că ceea ce desparte istoria de laudă nu este doar un istm îngust, ci un zid foarte gros“. Lucian din Samosata nu este deloc un „naiv“, cum credea Voltaire, nici nu făcea pe naivul, cum sugerează de fapt scriitorul francez cu care seamănă atît de mult.

Aurel-Dragoș Munteanu

Adevărul și frumusețea personajului exemplar

Urmare din pag. I

nore, dacă nu chiar eronate. Nu a existat nici o focalizare a dezbaterilor teoretice, nici o analiză a demersurilor, a reușitelor și nereușitelor fiecărui autor în structurarea eroilor reprezentativi. Mai mult încă, aș putea spune că s-au creat artificial mode, curente de măruntă, dar influentă opinie orală sau publicitară, pentru o tentație a anti-eroului, a „demitizărilor“ cu orice preț, a orizonturilor scăzute și cenușii cu tot ceea ce presupune aceasta moral, auditiv sau vizual în sinteza proprie cinematografului. N-au lipsit cei puțini, dar insistenți, care să se pameze de aceasta ca de unica certificare a artistului.

Orice autor, mai ales cînd este la începutul drumului, dar de fapt oricînd, cu fiecare lucrare în care s-a angajat, simte nevoia unor verificări, unor consultări sincere și competente, își caută parteneri de dialog pe care să-i simtă alături, dornici de reușita aproapelui.

Cum ne-am preocupat unii față de alții — colegi, producători, critici — cu luciditatea și bunăvoința cuvenite delicatei și neliniștitei strădanii a oricărui talent, de nevoia de a pune în lumină și de a sprjini, în particular și în public, aspirația spre personaje frumoase, capabile să constituie modele, să inspire admirație și încredere ? Este o întrebare valabilă pentru oricare dintre noi. Pentru că acesta este un țel, nu numai foarte important, dar și mai dificil de atins. În viață ca și în artă. E mai ușor să-ți pretinzi puțin, să dai înapoi, să cedezi în fața răului, să-ți găsești motivări pentru alunecările în sordid, în poltronerie sau rapacitate.

Orice realizator care se înhamă la lucrul lung și greu (da mult mai greu decît se crede de obicei) numit film, o face pentru că simte sau speră că are ceva de spus. Ceva care poate răspunde interesului a cel puțin cîteva sute de mii de oameni — prezumptivii săi spectatori. Dacă n-ar avea această convingere nu s-ar apuca de filme, ci s-ar mulțumi să scrie scrisori sau, cel mult, să dea spectacole în familie. Verificarea premizei se face în multe etape și în multe feluri, dar în ultimă instanță se numește succes sau insucces. Nimeni nu-și dorește insuccesul. Orientarea unei munci tribut al talentului, ascensiunea spre opera de răsunet sau alunecarea în fundături întunecate, sînt determinate în bună măsură de ceea ce autorul constată că se apreciază, în primul rînd, la opera lui, ecourile pe care le întîlnește întîi în microclimatul spațiului profesional — cuvinte, calificative, stimulente materiale — iar apoi în planul publicității. Influențele acestea sînt, firește, mai mari la început de drum, mai puțin valabile la personalitățile formate, dar să nu uităm că fiecare este odată începător. Verificarea supremă — cu marele public și cu timpul — acționează mai puțin direct, nu are cum interveni pe drumul între redacții, platouri și mesele de montaj, dar este definitivă.

Eroii exemplari ai zilelor noastre sînt acei eroi care optează pentru idealuri generoase și știu să le promoveze angajați în lupta cu dificultățile, complexitățile și contradicțiile reale ale zilelor noastre. E bine să ne repetăm cuvintele — definiție și îndreptar — rostite de conducătorul partidului nostru la recenta Consfătuire: **„Socialismul nu este un marș triumfător, ci un drum de muncă și luptă revoluționară“.** Oamenii angajați pe acest drum nu pot fi pictați nici în roz, nici în negru, dacă vrem să-i recunoaștem și să ne recunoască. Figuri stenice, curajoase, demne, capabile să ducă greul transformării aspirațiilor și speranțelor în fapte, capabile de risc și de sacrificiu și incapabile de necinste și trădare, există în jurul nostru. Sîntem datori să le dăm locul cuvenit și în arta care vrem să ne reprezinte. Desigur trebuie în primul rînd să dorim aceasta, să avem mereu în față un asemenea program personal și colectiv, să creăm climatul necesar efortului și aprecierii atente a succeselor chiar și parțiale, care ne pot sta ca reper.

Dar dorința singură nu este desigur, suficientă. În cinematografie, inerent, mai mult decît în oricare altă artă, lucrurile depind de foarte mulți factori. Talentul trebuie să se conjuge cu multă bună credință și putere de coordonare spre un țel comun.

Numele și opera

Urmare din pag. I

ochii lui Ion. În moarte nu era nimic, decît beznă. Lică Sămădăul, hoț orgolios și foarte bărbat, își zdrobise țeasta de trunchiul stejarului, cu oarbă voință de a dispare, fărîme — în neant, cu ură și cu sete de neființă. Într-o clipă de violentă deprimare, Stoicea, eroul lui Gala Galaction, se aruncă în oglinda cenușie a iazului, ca în apa fără amintiri a rîului Lethe. Astfel de deznodăminte sînt dezrădăcinări brutale din existență, ghilotinări pline de șoc ale firului vieții. Moartea era în acest sens o invazie a absurdului, copleșirea cu absurd.

Pe temeiul baladei, alta e semnificația morții în romanul lui Vasile Rebreanu. Cu țeasta zdrobită de „muchia săcurii“, Isaia nu trece în neant cu ochii închiși. Moartea nu e beznă. Lovitura de „săcure“ a rupt doar zăgazurile **osmozei panteice.** Primul cerc e acela al amestecării cu țărîna : „Corpul îi era greu, dar pămîntul se desfăcea sub el, îl înghițea...“ Și cînd într-un ultim efort mușcă pămîntul, lui Isaia i se năzare icoana Salomiei : pămîntul și femeia dobîndind un magic înțeles sinonim printr-o fulgerătoare reducție la arhetipurile originare. Trupul lui Isaia Iota stă întins noaptea în mijlocul cîmpiei transilvane : „Nu după mult timp îl găsi acolo, la margine de drum, în întuneric, băiatul lui George Draja“.

I se putea întîmpla aidoma și păstorului mioritic. În munți, prohodit de păsări, de vînturi, de ploi, putea fi și el găsit de băiatul lui George Draja. Aceasta nu i-ar fi îngreunat cu nimic osmoza, pătrunderea naturii de către duhul omului. În logica finalului de roman, acest băiat al lui George Draja are o funcție esențială. Mai aproape de natură, emisar al ei, el concepe viața ca joc. Vasile Rebreanu utilizează în epilog o modalitate eminamente lirică.

Copilul nu sesizează moartea ca pe o dezagregare. E numai somn și doar o „prefăcătorie“, ipocrizie din joc a omului care „face pe mortul“... Așa se explică seninul joc cu degetele picioarelor mortului : «Prinse degetul mare al piciorului și spuse : „Tu, la oi...“ Luă apoi degetul următor : „Tu la boi...“ Puse apoi mîna pe degetul celălalt : „Tu, cu tata la gunoi“...» Îl acoperă pe Isaia cu pămînt, își umple sinul cămășii cu pămînt și în cele din urmă, tot ca din joc, seamănă pămînt, pe pămînt. Dimensiunile devin dintr-o dată simbolice. Lacrimile băiatului nu izvorăsc din milă, pentru că el nu cunoaște moartea. Cineva plînge în ochii lui. Tocmai acele lacrimi, oarecum străine și impersonale, trezesc în el tot o imagine a candorii și frumuseții : „Privi apoi spre legătura aceea de puieți, și din pricina lacrimilor i se păru că înfloriseră“.

În finalul romanului **Casa,** copilul, „băiatul lui George Draja“ e o cheie. Prin el se continuă, schimbat, destinul lui Isaia Iota și în definitiv al tuturor țăranilor transilvăneni, împătimiți ai țărînei. E reforma unui tip social și estetic. Cu „băiatul lui George Draja“, ca și cu o cheie, prozatorul știe că poate descuia istoria. E îndreptățirea ultimului vreasc plăpînd crescut în pădurea unui sfîrșit de baladă, pentru că personajul lui Vasile Rebreanu lasă mortul în pămînt și cu ciudate lacrimi în ochi, „prinzînd legătura de puieți“ se întoarce în sat.

Ceea ce se întîmplă în povestirile sale (vol. **Jaguarul,** Editura Eminescu, 1972), e o abatere de la canoanele tradiționale ale narațiunii culte. Nu e atît un proces deliberat, cu o conștiință teoretică limpede, cît un instinct narativ specific, funcționînd în sensul subtilei estetici a povestitorului popular. Pîrghiile psihologice și morale știute sînt convertite în valori lirice. Teama și interesul personal, banii și aurul circulînd sub formă de valută forte în realismul clasic, în **Arhanghelii** lui Agârbiceanu, declanșînd conflicte teribile, au fost înlocuite cu o monedă ciudată. În universul nuvelisticii lui Vasile Rebreanu, oamenii pot plăti, în loc de bancnote, cu... frunze, cu scoici și crini, sau cu un simplu surîs. Moneda pe care prozatorul o introduce în relațiile dintre eroi e aceea a candorii.

Dintre speciile basmului folcloric, povestitorul vădește predilecție pentru cai. Calul, sfetnic și prieten, așa cum apare în basme, e unul din protagoniștii prozei lui Vasile Rebreanu. În ampla mitologie hipică a tradiției basmului nostru trebuie căutată originea cailor din nuvela **Călăul cel bun.** Eroul e un bătrîn jocheu, așadar un om obișnuit să umble călare, cunoscător savant și documentat în materie hipică, cu toată bibliografia necesaară, după sistemul veacului XX. În epoca în care „nobilele animale“ sînt duse spre abatoarele metropolelor, romanticul jocheu invocă fantome cabaline și visînd face o amplă istorie a speciei. Defilează astfel caii sciților, cei pădureți, caii deșertului... Se rostesc nume exotice : Bardo, Alep, Damasc, etc. Roibii și murgii au ochi galeși, omenești, iar uneori, cum se întîmplă în **Declarație,** vorbesc aidoma calului năzdrăvan al lui Toma Alimoș. Haiducului din baladă, murgul îi sapă mormînt la umbră de paltin și îl plînge cu lacrimi amare. În **Declarație,** calul își poartă stăpînul, orb și mut, prin lume, ca pe un cadavru viu — în chinurile purgatoriului, mărturie jalnică — deoarece acesta „a trădat dragostea“. Emisari ai naturii, prezențe eminamente poetice, cu funcție estetică, morală, etică și chiar justițiară, caii lui Vasile Rebreanu dau narațiunilor o inedită aură de basm.

Fantasticul din povestirea **Jaguarul** are ca punct inițial de pornire o simplă iluzie optică. Domnișoara A — fire sensibilă și înclinată spre fabulos, privind pe fereastra elegantei limuzine care urcă în goană pe o civilizată șosea alpină, are impresia că troița de pe marginea drumului „zbura“. Decolarea spre iluzoriu odată începută, fantezia intră pe panta invenției : troița are ochi și lăcrimează, norii sînt cirezi adunate pe cer, copacii devin statui. Ca în pînzele lui Țuculescu, obiectele, plantele și arborii au ochi, iar oamenii se mișcă în unghiul privirilor nevăzute.

Dansul extatic nu evocă un ritual funebru, deoarece Domnișoara A. are, ca păstorul mioritic, revelația morții ca nuntă. Imaginea rămîne vagă, poate fi semnul unei tragedii, sau doar o nălucire morganatică. Limuzina ultramodernă, marca „Jaguar“, se află pe o șosea pustie din munți, lîngă o tăbliță avertizînd laconic : „Drum în reparație“. Intrînd total în domeniul baladei, finalul istorisirii preia ideea sacrificiului în varianta balcanică a legendei podului de la Arta. Narațiunile de acest gen, în care alături de oameni, apar „anume ființe himerice“. G. Călinescu le încadra în acel „gen vast (...) fiind mitologie, etică, știință, observație, morală“.

De mai mulți ani Vasile Rebreanu a intrat în „avangardă“ și de atunci continuă și reușește să-și mențină acest statut. Acțiunea e temerară, cu atît mai mult cu cîte o întreprinde de unul singur, pe cont propriu. Începînd cu nuvela **Călăul cel bun,** cu straniile sale narațiuni, și pînă la **Un caz de iubire la Hollywood,** ieșit din „pluton“ înaintează piezîș și singur. Condiția acestui original scriitor comportă anumite avantaje și riscuri. E însă unicul său mod de a respira, de a gîndi lumea, de a scrie. Pentru el e firesc, ceea ce din unghiul privirii diurne corespunde unor esențiale schimbări de date ale realului.

Modernitatea și candoarea autorului sînt extrase din izvoarele adînci ale preistoriei noastre. Vasile Rebreanu trăiește structural ideea de „aievea“, de realitate a fantasticului, așa cum o simte povestitorul popular. El nu se miră cînd ciudatul „Om cu fes alb“ îi pune în față „Soarele luna și o stea“, eroii lui doresc să reformeze universul prin „călăi buni“ — inocența, candoarea și tandrețea, toți tînjesc după inefabil : „Făurim ziua a opta“. Treptat cititorului i se înfățișează o lume, ideile și faptele se organizează în categorii, în entități care compun o mitologie. Doi ciobani rătăcesc după o turmă de mioare, oile acestea albe ca florile de pe cîmpiile Tenechiei sînt idealuri, variante ale inaccesibilului. Sînt oile-năluci răpite de „sfîntul-Crivăț“ și purtate aiurea în lume — simbol cu semnificații pragmatice, decurgînd din civilizația pastorală de imemorabilă vechime românească. Sînt apoi caii, deloc mistici, deloc tenebroși, hergheliile de cai selenari, roibii, caii vieții și cei ai morții, pe care intră călare visul în acest univers baladesc.

Secretul Doamnei de zăpadă

Urmare din pag. I

aprinse o altă țigară deși, în scrumieră, cealaltă era fumată doar pe jumătate.

— De unde îl cunoașteți pe Trifon ?

— E poveste veche și banală. Nu are importanță cînd și în ce împrejurări l-am cunoscut. Îl cunosc și atîta tot.

— Ați fost vreodată sus la schit ?

Mă privi zîmbind enigmatic și-mi răspunse cu reproș în glas :

— Dacă ați fi avut tăria să păstrați discreție în legătură cu această întrevedere v-aș fi spus mai multe lucruri. Așa, prefer să tac...

— Nu știe nimeni de prezența dumneavoastră aici.

— Nici **marele blond** ?

— Nici.

— Ați fost, totuși, să-l anunțați.

— Am fost, recunosc, dar dormea.

— Da, dar v-ați întîlnit seara în sufragerie.

— Ne-am întîlnit, dar nu i-am spus nimic despre această vizită.

— De ce ați ținut să vă consultați neapărat cu cineva ?

— Din... prevedere și, dacă vreți, dintr-un sol de teamă.

— Teamă ?

— E un fel de a zice. Cineva îți dă întîlnire la o oră tîrzie din noapte pentru a-ți comunica ceva **extrem de important...**

— Acel **cineva** era o femeie.

— E adevărat. Dar o femeie pe care o cunoști vag și care vrea să-ți încredințeze un secret la miezul nopții.

— Dacă eram în locul dumneatale mă simțeam flatat.

— Sînt...

— Bine, acum, nu mai are nici o importanță. Faptul e consumat.

Am deschis sticla de vin și am umplut două pahare. Doamna de zăpadă se ridică și se apropie de geam.

— Ninge ca în basme, zise ea ușor teatral, dacă mai durează o să rămînem aici izolați.

Se întoarse brusc și refuzînd paharul de vin pe care i-l întinsesem întrebă cu glas neutru :

— Ați fost vreodată în Finlanda ?

REVISTA STRĂINĂ

● **„MASCARADA“** se intitulează recenta expoziție deschisă la Muzeul din Londra și dedicată unor lucrări de pictură care reflectă spectacolele și mijloacele pe care le foloseau englezii secolului al XVIII-lea pentru a se distra. Criticii evidențiază rafinamentul compozițiilor, precum și studiile de gen, posibilitatea de a înțelege moravurile și structura socială a epocii. Originară din Veneția, **Mascarada** a fost considerată în Anglia secolului al XVIII-lea drept mijlocul principal de a înscena spectacole naturiste și de a elibera energiile societății osificate de moravuri stringente. Se remarcă în acest context îndeosebi zicala Therezei Cornelys, curtezana vieneză care a spus despre englezi că „Atunci cînd este vorba de plăceri, nu le pasă cît cheltuiesc pentru spectacole și înscenări“. Revista **Observer** reproduce cîteva lucrări celebre expuse în această expoziție, dintre care este cunoscută îndeosebi pictura lui Canaletto, din 1754, dedicată grădinilor de la Ranelagh.

● **NIKOLAI TOLSTOI,** strănepotul marelui Lev Tolstoi, s-a făcut cunoscut îndeosebi prin lucrările sale de istorie și prin eseurile de analiză a marilor evenimente politice din secolul nostru. De curînd, el și-a anunțat intenția de a scrie o istorie a familiei Tolstoi, în care va face loc, desigur, tuturor personalităților ilustre care au dus la celebritate acest nume. Este vorba îndeosebi de Lev, dar și de Alexei Tolstoi, autorul **Calvarului,** scriitorului care s-a întors din emigrație în Uniunea Sovietică, dedicîndu-și întreaga putere creatoare literaturii din țara sa. Este interesant de notat că, într-un scurt interviu, Nikolai Tolstoi se referă la un element de istorie a familiei care tulbură încă pe unii dintre membrii săi. Se spune că Feodor Ivanovici Tolstoi la începutul secolului al XIX-lea, a fost blestemat pentru că l-ar fi ucis pe fiul țarului. De atunci, în fiecare generație, familia Tolstoi cunoaște un geniu și un nebun.

● **O AMPLĂ EXPOZIȚIE** intitulată **„U.R.S.S., patria noastră“** a fost deschisă în sala centrală de expoziții Manej din Moscova. Au fost prezentate lucrări aparținînd unui număr de 800 de autori din toate republicile unionale. Critica a remarcat îndeosebi contribuția artiștilor din republicile Asiei centrale și din Transcaucazia. Gavril Petrosian scrie în acest sens : „În Azerbaidjan, unde cu 60 de ani în urmă nu existau plasticieni profesioniști, azi lucrează artiști plastici ca T. Salahov, M. Abdulaev, T. Mamedov, ale căror nume sînt cunoscute dincolo de hotarele U.R.S.S. Pînzele lui Torgul Narimanbekov, ca, de pildă, tabloul său Sărbătoare, prezentat la expoziție, sînt pline de colorit.“

● **NEVOIA PUBLICULUI** din societatea de consum de a compensa frustrările și carențele unei vieți dominate de goana după profit se poate depista și în propensiunea față de geniul „negru“ al cinematografiei contemporane. Una dintre superproducțiile cu cel mai mare succes la ora actuală este cea intitulată „Superman“, care cunoaște acum a treia serie, comentată pe larg de către Lesley Thornton în revista **Observer,** într-un dialog cu Cristopher Reeve, actorul principal al filmului. „Aș fi nebun ca să-mi asum toate fantasmele pe care oamenii și le proiectează asupra mea și să-mi închipui că au ceva de-a face cu mine“ spune Cristopher Reeve. De fapt, actorul este o persoană serioasă în domeniul artistic, jucînd roluri de ținută, atît în teatru, cît și pe ecran. Gloria lui de masă a fost dată însă de sus-pomenitul serial incoerent și totalmente lipsit de valoare artistică. Cel mai interesant este faptul că actorul se consideră nedreptățit de această faimă nedorită. Reportera scrie : „I se pare uneori că este vinovat pentru că se găsește în mijlocul unui lucru pe care îl disprețuiește“.

● **LA 1 APRILIE 1977,** Richard Booth a declarat independent orașul Hay-on-Wye. S-a făcut mult haz pe seama acestui gest extravagant, cu toate că autoproclamatul rege al „noului stat“ este cunoscut a fi o persoană foarte respectabilă, cel mai mare anticar din lume, cum scrie Enna Kendall, cunoscuta ziaristă engleză. De altfel, orașul este, la ora actuală, un important centru de vînzare a cărții de anticariat. Nu se poate spune astfel că nu au profitat și concetățenii săi de faima lui de negustor, chiar dacă se amuză pe seama aerelor de regalitate. El însuși a înscenat o întreagă ceremonie și însemne ale regalității care sugerează oarecum bătaia de joc. În istoria circulației cărții, Richard Booth este important, de asemenea, pentru cultul său față de cartea de colecții. Între altele, un alt anticariat din Hay, conține o colecție de cărți dedicate lui Corneille, considerată a fi superioară celei de la Biblioteca națională din Paris. Booth însuși posedă colecția lucrărilor dedicate boiilor cabaline, cea mai amplă, un unicat.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XXXII)

Categoria „Caion“

Odată ce s-a dovedit că în materie de clasici îi lipsesc Monicăi Lovinescu elementare cunoștințe ar fi, probabil, superfluu să ne mai oprim și asupra torențialei publicistici actualiste : cine nu probează sentimentul valorii rezultat din reprezentările elementelor stabile nu poate fi numit, cu oricîtă îngăduință, critic. Să admitem însă, spre a întări absurdul poziției pe care s-a așezat publicista de la Paris, că unui „critic“ îi poate lipsi știința istoriei literare (ceea ce, se înțelege, nu se poate). Atunci ar însemna că acesta vădește cel puțin pricepere în estetică și chiar dacă nu vede serii istorice de valori, e capabil să recunoască valoarea nouă prin apelul la noțiunile estetice elementare.

Din nefericire, „estetica“ Monicăi Lovinescu lipsește aproape cu desăvîrșire. Cu greu ar putea extrage cineva din contribuțiunile arțăgoasei jurnaliste o cît de subțire orientare de forma teoriei. Atunci cînd, cu eforturi, extragem și așa ceva rezultatele sînt curat ridicole și neserioase. Însă, în această privință, Monica Lovinescu face mereu profesiune de credință dogmatică : ea nu știe carte dar voiește să dea lecții, exaltă „estetica“ dar valorizează politica.

Acest neo-dogmatism, transplantat la Paris, a învățat cum nu se poate mai bine o lecție proletcultistă. Întîia lui „normă“, pe care unii o recunosc și în textele mai vechi, de prin anii '50, este „realitatea“.

În numele „realității“, Monica Lovinescu voia să facă din G. Călinescu un romancier stupid a cărui proză n-ar corespunde cu realitatea. „Realitatea“ era, la ea, principalul criteriu atunci cînd, prin 1970, începea să vorbească de o proză „nouă“, preocupată însă să vadă numai „realitatea“ în negru. „Realitate“ banală, fără semnificație, în baza „clișeului“ așteptă, în fine, Monica Lovinescu de la așa-zisul „realism cotidian“ pe care îl agită (urmată, repede, și de alții).

Ce este, dar, această dogmatică „realitate“ ? În teoretizarea ei, jurnalista pornește de la o concepție parțială despre „realitate“, generalizînd-o impropriu și punînd sub semnul întrebării ca „nerealistă“ orice critică ce nu conține acele date pe care ea le consideră obligatorii. „Realitate“ ar fi, pentru Monica Lovinescu, tot ce este urît, mizerabil, odios, toate ordurile morale, tot ce înjosește, în chip definitiv, umanul ; în absența acestora, ar rezulta că opera literară nu e „realistă“. Nu decurge de nicăieri că un autor e obligat să aibă în vedere drept „canonică“ o realitate parțială căci dacă ar fi așa, atunci ar trebui să eliminăm, ca „nerealiste“, majoritatea creațiilor umanității. Leonardo era nerealist cînd a pictat-o pe Gioconda pentru că în Italia vremii lui nu toate femeile zîmbeau. Nerealist este, desigur, și Rubens căci este în afara îndoielii că în Olanda existau și doamne mai puțin corpolente decît acelea pictate de el. Cervantes e, se înțelege, condamnabil, fiindcă nu toți cavalerii spanioli dădeau semne de scelerație, precum Don Quijote. De ce să nu fi pictat Leonardo, alături de surizătoarea Giocondă și pe femeile care plîng ? De ce Rubens să nu fi desenat și dudui firave și, în fond, ce l-a împiedicat pe Cervantes să alăture perechii de bărbați zănateci pe care o știm și alți numeroși nobili cu o conduită în adevăr eroică ? În acest chip ar urma să raționeze Monica Lovinescu în virtutea concepției pe care a îmbrățișat-o despre generalizarea unei realități parțiale. Însă, asemenea „cugetări“ sînt proprii dogmatismului, și absurditatea lor a fost demonstrată, în estetică, încă din 1957, de Paloczi Horvath G. (în „Les Temps Modernes“ ian/1957).

Înrudirea cu dogmaticii nu s-a încheiat, nicidecum aici, a urmat, decurgînd din sociologismul vulgar al realității „negre“, suspendarea judecăților estetice și înlocuirea lor cu judecățile politice. Opera „valorizată“ de Monica Lovinescu e apreciabilă în pozitiv indiferent dacă e scrisă bine sau rău, atunci cînd, politicește, ea vehiculează teze precum „contestație“, „protest“, „evazionism“, „amoralitate“ etc. E de ajuns, să aderi, prin creație, la o asemenea temă spre a primi, chiar în absența izbitoare a talentului, o notă bună de la Monica Lovinescu. Nu insist asupra imaginii viciate pe care o dă aceasta întrucît privește literatura română de azi (se cunoaște), mă rezum să observ că nici în materie de exegeză „universală“ publicista nu stă mai bine : la E.M. Cioran o interesa, în primul rînd, chestiunea „exilului“, la Camus — rolul intelectualului, Orwell este lăudat în chip de anticomunist, ca și Th. Maulnier și tot felul de dizidenți, din cele mai felurite țări. Sînt, cum se vede, numai teme de estetică alese pe sprinceană.

În sfîrșit, dogmatică e și condiționarea aprecierii „operei“ de opinia personală despre autor, proprie și unui subiectivism exacerbat sau mentalităților complice de grup. Un număr însemnat de scriitori români, de ieri și de azi, a fost aproape masacrat cu perseverență în gazetăria Monicăi Lovinescu și aceasta exclusiv în baza antipatiei, cu surse diverse, pe care aceasta o nutrește față de ei. Nu repet judecățile asupra lui Tudor Arghezi, Sadoveanu, Mateiu I. Caragiale, G. Călinescu, deși acestea ar trebui puse mereu în fruntea oricăror texte semnate de Monica Lovinescu spre a o acoperi etern de rușine; dar, mai ales, contemporanii nu au scăpat. În privința aceasta, nu trebuie dar să ne facem prea multe gînduri — „foiletonistica“ Monicăi Lovinescu despre contemporani nu e decît un simplu procedeu tactic. Cine compară, de exemplu, seria „neagră“ a Monicăi Lovinescu și seria „pozitivă“ observă, nu fără surprindere, că, în timp, aceea a favorizaților conține cu preponderență autori care au părăsit România. Să alăturăm, așadar, pe injuriații Eminescu, Pârvan, Călinescu, Sadoveanu, Arghezi, Camil Petrescu ori, dintre contemporani, Eugen Barbu, Marin Preda, Paul Anghel, I. Lăncrănjan, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Fănuș Neagu, Nichita Stănescu, M. Ungheanu, C. Noica, Grigore Hagiu și pe elogiații Ion Omescu, Vera Lungu, Paul Goma, M. Ursachi (toți stabiliți mai recent sau mai demult în străinătate) și vom avea nu doar o enormă disproporție de valori, ci și o cheie pentru jurnalistica interesată și plină de mesaje pe care Monica Lovinescu ar vrea s-o numim „critică literară“.

Oricît s-ar sforța să întărească această veleitate, „critică literară“ nu e ceea ce face ea ci o simplă diversiune politică, bizuită pe tehnici care, în domeniu, sînt cu mult prea cunoscute. Cea mai utilizată dintre acestea e, fără îndoială, **metoda catalogărilor obsesive** pe care în „Unde scurte“ agenta de la Paris a și teoretizat-o, dacă se poate spune așa. „Catalogarea“ ar institui o barieră „față de operele literare“, interzicînd, prin formule abile, accesul direct la text. În condițiile unei „lene instinctive“ a cititorului, a propune formule fixe și ușor memorabile ar fi procedeul cu efectul sociologic cel mai însemnat — („Unde scurte“ pg. 113—114). Așa se face că Monica Lovinescu e printre cele mai productive persoane care în grupul „Europei libere“ au inventat șlagăre lingvistice, fredonate adeseori și de alții, cărora le-a sunat frumos la ureche fără a le pătrunde bine semnificația. Sămănătorism egal „neo-proletcultism“ (creație din 1964), egale și acestea cu „tradiționalism“ și, mai nou, cu „neo-fascism“, „curaj“, „barbarie“ (în materie de cultură), „cartezianism“, „climat“, „umor“, luptă între „tradiționalism“ (reprobabil) și „modernism“ (salutar) — iată un număr de refrene cu patent Monica Lovinescu, care împănează jurnalistica ei și nu numai a ei.

Artur Silvestri

Desen de Raul Nicoară

Stepan Razin

FRAGMENTE

Pe o vreme de aur, în august 1669, Stepan Razin şi-a adus ceata dinspre mare la gurile Volgăi şi s-a oprit la Insula cu Patru Gorgane.

Incursiunea în Persia, periculoasă, prelungită, istovitoare, dar şi cit se poate de norocoasă, se încheiase. Oamenii lui Razin abia se mai ţineau în viaţă ; nu erau ei nici primii nici ultimii care să „dea o raită prin Caspica", dar numai ei se întorceau atit de bogaţi. Acolo, în Persia, se sfîrşiseră, pentru nişte boarfe, vieţi de cazaci... şi nu puţine. Iar mai preţioasă, poate, decît toate cea a lui Serioga Krivoi (Chioru), prietenul drag al lui Stepan, fratele său de cruce. În schimb, mahoanele căzăceşti trozneau de atita pradă pe care voinicii o „tîrguiseră" de la „urîţii ăia" cu sabia, îndrăzneala şi vicleşugul. Cazacii se umflaseră din cauza apei sărate, erau printre ei mulţi betegi. Cu totul să fi fost o mie două sute de oameni (fără a socoti robii). Acum trebuiau să mai prindă putere, să se odihnească, să mănînce ca oamenii... În schimb, cazacii au fost cit pe ce să pună iar mîna pe arme, dar n-a mai fost nevoie. Deunăzi au dat năvală în cătunul de moşie al mitropolitului Iosif de Astrahan, au pus mîna pe icre, peşte sărat, zgîrciuri de morun, piine, cît a fost... Şi a fost cam puţin. Au mai luat şi bărci, năvoade, cazane, topoare, cîngi. De arme nu a fost nevoie, căci oamenii tocmiţi au fugit aproape toţi, iar celor ce rămăseseră nici prin gînd nu le-a trecut să se împotrivească. Că şi atamanul poruncise să nu se atingă de nimeni. A mai lăsat el acolo tot felul de odoare bisericeşti, icoane scumpe, bătute în aur şi argint, ca să afle din vreme cei din Astrahan de bunătatea lui şi de dorinţa lui de pace. Ar trebui să treacă cumva spre casă, spre Don. Însă, înainte de raidul lor în Persia, oamenii lui Razin îi păgubiseră rău pe cei din Astrahan. Şi nu atît pe ei, cît pe voevozii Astrahanului.

Sînt două căi spre casă : pe Volga, prin Astrahan, şi prin Terki[1]), pe riul Kuma. Şi într-un loc şi în altul sînt streliţii ţarului ; aceştia au, poate, de-acum poruncă să-i prindă pe cazaci, să le ia prăzile, armele. După aceea, să bage frica-n ei şi să le dea drumul la casele lor, dar nu aşa, cu toată gloata. Acum ce să facă ? Nu le prea venea să dea prada din mînă... şi nici armele... Păi, şi de ce să le dea ? Totul a fost dobîndit cu sînge, cu atita trudă... Şi acum să dea tot ?

Cercul vuia. Cocoţat pe un butoiaş, un cazac trupeş, gol pînă la briu, se răstea în toate părţile.

— Ce, te duci în ospeţie la cumătru-tu ? îi strigau cei din jur. Ia vezi că nu toţi cumetrii sînt bucuroşi să primească coate-goale de-alde tine. Cîte unul te omeneşte de-ţi moaie oasele...

— Voevodul nu mi-e cumătru, iar jucărica asta nu-i vătrai, răspunse mîndru cazacul din virful butoiului, arătîndu-şi sabia. Pot şi eu să omenesc pe cine vrei.

— Apucăreţ e cazacul nostru : cum prinde o muiere de ţîţe, cum strigă „piua-ntiia !". Aoleu, că lacom mai e !

Cei din jur nu mai puteau de rîs.

— Kondrat, hei Kondrat !... Un cazac mai bătrîn, uscăţiv, cu nasul mare şi coroiat, păşi în faţă. Ce tot ne baţi capul că voevodul nu ţi-e cumătru ? Cum poţi dovedi ?

— Să dovedesc ? se învioră Kondrat. Apăi, hai să-ţi tragem limba afară : dacă o fi mai scurtă decît ţi-e nasul, atunci voevodul mi-e cumătru. Pun capul la tăiere. Dar vezi nici eu nu sînt chiar zevzec, să-mi pun capul la bătaie de pomană. Ştiu că atita limbă cît ai tu poţi să ţi-o răsuceşti de trei ori şi jumătate împrejurul gîtului, dar nasul, dacă îl crestezi într-o parte, n-ajunge decît pin-la ceafă...

— Gata, v-aţi hlizit destul ! un cazac în straie de esaul, om chibzuit, cu judecată, îl împinse pe Kondrat jos de pe butoi. Fraţilor : începu el ; se făcu linişte în jur. Dacă urli aiurea, nu te doare capul. Mai bine să ne socotim ce-i de făcut. Avem două drumuri spre casă : pe Kuma şi pe Volga. Amîndouă ne sînt închise. Şi pe aici şi pe dincolo trebuie să răzbatem cu sabia. Cu vorba bună nu-s ăia proşti să ne lase. Iar dacă aşa stă treaba, să vedem pe unde o fi mai uşor. Cei din Astrahan ne pindesc de multă vreme. Acum, eu aşa cred, s-au adunat acolo două riuri de streliţi cu slujba pe-un an : cei noi au sosit iar pe cei vechi îi ţin pe loc pentru noi. Vreo cinci mii, poate mai mulţi. Noi sîntem doar o mie şi ceva. Iar bolnavi, uite ciţi avem ! Asta e una. Acum... şi la Terki sînt streliţi...

Stepan şedea pe un bolovan, mai încolo de butoiaş. Pe lîngă el, unii jos, alţii în picioare, erau esaulii şi sotnicii : Ivan Cernoiaret, Iaroslav Mihailo, Frol Minaev, Lazar Timofeev şi alţii. Stepan îl asculta pe Suknin şi parcă-i era totuna ; ai zice că-i umbla gîndul cine ştie pe unde. Dacă te uiţi la el, parcă n-ascultă. Fără să asculte, auzea el, însă, bine totul. Pe neaşteptate, tăios, cu glas tare, întrebă :

— Dar tu cum socoţi, Fiodor ?

— Prin Terki, tătucă. Nici acolo nu-i a bună, dar tot e mai uşor. Aici ne pierdem toţi capetele fără nici un rost. N-avem cum trece. Terki, dacă dă Dumnezeu, parcă tot e de cucerit, iernăm acolo... Măcar avem unde să poposim.

— Ptiu ! îi sări iar ţandăra bătrînului uscăţiv şi vinos, Kuzma Horoşi, poreclit Stir (cîrmă). S-ar zice că tu, Fiodor, nici n-ai fost cazac vreodată. Pe-aici nu putem trece, pe-acolo nu ne lasă... Dar pe noi unde ne-au primit ăia cu dragă inimă ? Unde s-a mai pomenit să ne roage aşa, cu lacrimi în ochi : „Poftiţi, căzăcei dragi, buzunăriţi-ne !" Spune-mi mie un tîrguşor dintr-ăsta, că dau fuga acolo şi-n fundul gol...

— Nu bate cîmpii, Stir, rosti aspru esaulul cel chibzuit.

— Mie să nu-mi astupi gura ! se oţări la el şi Stir.

— Atunci ce vrei ?

— Eu ? Nimica. Numai că-mi pare că mai e cite unul pe-aci care şi-a agăţat sabia în cingătoare numai de zorzoană.

— Ei, vezi, Stir, asta-i după cum e şi omul, îl zgîndări Kondrat, care stătea alături de bătrîn. Dacă ar fi după tine, tu nici n-ai trebuinţă de ea : cu limba pe care o ai, pui cu botul pe labe nu numai Astrahanul, dar şi Moscova. Nu te supăra, că tare lungă mai e. Ia, hai, arat-o ! Pe faţa lui Kondrat se citi o curiozitate neprefăcută. Zic unii că a ta nu-i ca la toată lumea, că-i cu blană pe ea...

— Limba nu-i nimic ! spuse Stir şi dădu să-şi tragă sabia din teacă. Ia mai bine să-ţi arăt eu jucăreaua asta...

— Ajunge ! se răsti Cernoiaret, primul esaul. Zăvozilor ! Amîndoi cu limba lungă. Ce vorbim noi nu-i de glumă, iar voi...

— Dar tot a lui e mai lungă, adăugă la urmă Kondrat şi se îndepărtă de bătrîn, că mai ştii...

— Spune, Fiodor, îl îndemnă Stepan. Zi ce-ai început.

— S-o luăm spre Terki, fraţilor. Mergem la sigur. Aici ne prăpădim. Pe cînd acolo...

— Şi cu ce-am adunat ce facem ? răsunară cîteva glasuri.

— Să trecem noi de iarnă, iar la primăvară...

— Nu ne trebuie ! se auzură mai multe strigăte. De doi ani n-am mai dat pe-acasă !

— Am şi uitat cum miroase o muiere.

— A lapte, mă...

Stir îşi desprinse sabia şi azvirli cu ea de pămînt.

— Toţi sînteţi nişte muieri ! se răsti el cu năduf şi amărăciune.

— S-o luăm spre Iaik ![2]) se auziră alte voci. Punem mîna pe cetăţuia Iaikului, ne apucăm de negoţ cu nogaii ! Acum nu sîntem în sfadă cu tătărîmea.

— A-ca-să ! urlau acum cei mai mulţi. Se stîrnise larmă mare.

— Acasă, dar cum? Cum, mă? Călare pe băţ?

— Ce sîntem noi, oştire sau ce mama dracului ? Răzbatem noi ! Iar dacă nu răzbatem şi ne prăpădim, nu-i mare pagubă. Că n-om fi noi primii.

— N-avem cum pune mîna pe Iaik ! se căznea Fiodor să strige mai tare. Sîntem slăbiţi ! Măcar de-ar da Domnul să dovedim la Terki !... dar nu putea să acopere hărmălaia.

— Fraţilor ! un cazac mai scund de statură, pletos, cu umerii nemăsurat de largi, se căţără pe butoiaş alături de Fiodor. Să trimitem carte ţarului cu securea şi butucul : Ne taie sau ne iartă ! Ne-o ierta el ! Că şi ţarul Ivan l-a făcut iertat pe Ermak...

— Te iartă ţarul ! Te prinde şi te mai iartă o dată !

— Eu cred că...

— Să răzbim cu sabia ! se încăpăţînau cei mai îndrăzneţi, de felul lui Stir. Ce dracu să ne mai socotim ! V-aţi pus ca diecii la sfat...

Vasili Şukşin

Stepan se tot lovea cu o trestie peste botul cizmei. A ridicat capul numai cînd a strigat ăla despre ţar. S-a uitat la pletos... Ori că o fi vrut să-şi întipărească în minte cine a sărit primul cu „securea şi butucul", care deştept.

— Tătucă, zi tu, pentru numele lui Cristos, se întoarse Ivan Cernoiaret către Stepan. Altfel ne ciorovăim pînă diseară.

Stepan se ridică şi, privind drept înainte, întră în cerc. Păşea apăsat, cam greoi. Picioarele uşor crăcănate. Călcătura înfiptă. Se vede că se ţine ţeapăn pe picioare omul, nu-i uşor să-l dobori. Se mai citea pe chipul atamanului un soi de trufie, nu trufie deşartă, nu ceva de ris, ci o forţă apăsătoare, la fel ca aceea care răzbătea din întreaga lui fiinţă.

Se potoliră. Tăcură cu totul.

Stepan se apropie de butoiaş... Fiodor şi cazacul cel cu plete sării jos.

— Stir ! îl chemă Stepan. Ia vino la mine. Tare mi-e drag să-ţi ascult vorba, cazacule. Hai, dă-i drumul !

Stir îşi adună sabia de pe jos, începu să vorbească repede, încă înainte de a ajunge la butoiaş :

— Timofeici ! Judecă şi tu : să zicem că împreună cu taică-tu, fie iertat, ne-am fi oprit atunci la Voronej şi-am fi gîndit şi socotit : să mergem la Don... să nu mergem ?... Apăi am fi văzut noi Donul cum ne-am văzut ceafa. Ei bine, nu ! Ne-am oprit, ne-am luat inima-n dinţi, şi-am pornit. Aşa am ajuns noi cazaci ! Şi am mai şi născut cazaci dup-aceea. Dar aici nici un cazac nu văd, numai muieri ! Ce naiba, ne-a pierit cheful de bătaie ? Ori ne-am speriat de măcelarii ăia de streliţi ? Ce, ne-a apucat pintecăraia ? Cazacii...

— Bine îi zici, îl lăudă Stepan ; răsturnă cu piciorul butoiaşul şi-l îndemnă pe bătrîn : Ia cocoaţă-te, să se-audă mai bine.

Stir nu pricepu.

— Adică cum ?

— Urcă pe butoiaş şi vorbeşte ! Dar tot aşa frumos.

— Nu prea-i la-ndemînă... De ce l-ai culcat ?

— Tu încearcă aşa. Să vedem, poţi ?

Stir, îmbrăcat în nişte şalvari persani, ceva ce nu s-a mai văzut, cu o săbioară turcească încovoiată la şold, se căţără pe butoiaşul de pulbere cel pintecos. Izbuti cu chiu cu vai, în risetele şi strigătele celorlalţi, se uită la ataman...

— Vorbeşte, porunci acesta ; nu se dumireau încă ce are de gînd.

— Eu asta ziceam, de ce nu văd cazaci pe-aicea ? Toţi doar nişte...

Butoiaşul se mişcă ; Stir începu să ţopăie pe el, să dea din braţe.

— Zi-i înainte ! porunci Stepan ; începuse şi el să zîmbească. Vorbeşte, bătrîne !

— Păi, nu pot !... Se învîrte... ca mulerea cea păcătoasă...

— Dă-i pe vine, Stir ! strigau cei din cerc.

— Nu te da bătut, 'tu-i doaga ei ! Propteşte-te-n limbă !

Lui Stir îi fugi butoiul de sub picioare, sări jos.

— Nu poţi ? întrebă Stepan cu glas tare, voit de tare.

— Apăi să-l aşez eu popîndău...

— Uite ce-i, Stir, de vorbit eşti meşter, dar nu poţi... nu eşti tare pe picioare. Mie aşa nu-mi place...

Stepan ridică iar butoiaşul, se urcă pe el.

— Şi eu vreau acasă ! Numai că trebuie să ajungem acasă cu fruntea sus, nu ca nişte javre prăpădite. Atamanul vorbea în fraze scurte, muşcate, cît îl ţinea un suflu. Tăcea nitel şi iar arunca o vorbă tăioasă, cu tîlc. Iar ce spunea avea greutate, nu era de-ntors. Erau în felul lui Stepan de a fi şi de a vorbi în faţa cercului multe lucruri care izvorau din puternica sa forţă interioară, din harul său de conducător, dar era şi multă artă, experienţă. Ştia cum trebuie să vorbească, chiar dacă nu ştia întotdeauna ce trebuie să spună.

— Ca să nu ne învîrtim şi noi pe Don ca Stir pe butoi. Trebuie să trecem aşa cum sîntem, cu armele şi cu prăzile. Dacă-i vorba să răzbim cu sabia, nu prea avem putere, fraţilor, sîntem puţini, am şi ostenit. Avem mulţi betegi. Chiar dacă răzbatem, n-or să ne mai lase să ne ridicăm. Ne vin ei de hac. Puterea noastră e acolo, pe Don, acolo ne-o adunăm. Dar de trecut, trebuie să trecem întregi. Să stăm o vreme aici, să ne odihnim. Mîncăm şi noi ca lumea. Iar între timp să şi iscodim ce se mai coace pe la Astrahan. Acum descărcaţi mahoanele, prindeţi ceva peşte... Trebuie să fie mult pe aici, prin gropi. Cei de strajă să fie cu ochii-n patru !

Cercul începu să se împrăştie. Se apucară de descărcat, de descurcat năvoadele. Hainele scumpe aduse din Persia erau azvîrlite pe pămînt. Călcau peste ele. Îşi mijeau ochii de plăcere, dezgolindu-şi trupurile istovite, să le pătrundă căldura blajină a soarelui din ţara lor. Intrau cîte doi în apă, întindeau setcile. Icneau, pufneau, suduiau cu veselie. Pe alocuri se aprindeau focurile ; se opinteau să salte în trei pari cazanele cele mari.

Bolnavii fură cărăţi din mahoane şi culcaţi pe mal, unul lîngă altul. Se bucurau şi ei de soare, de hărmălaia sărbătorească ce cuprinsese insuliţa. Robii fură şi ei aduşi pe ţărm ; se răspîndiră în insulă, dîndu-le cazacilor o mînă de ajutor : adunau lemne, cărau apă, aţîţau focul.

Îi întinseră atamanului cortul de mătase. Acolo se adunară esaulii : parcă nu-şi dusese atamanul gîndul pînă la capăt, parcă mai ascundea ceva. Ar fi vrut ei să afle ce anume tăinuia.

Stepan le vorbi cu răbdare, dar tot aşa, fără a spune chiar totul, cam nedesluşit ; era şi supărat că vorbeşte prea mult. De fapt, nu ascundea nimic, nu ştia nici el ce-i de făcut.

— Nu ne vine bine să ne sfădim cu ţarul, spuse el, căutînd să nu-i privească pe esauli. Atunci chiar c-o păţim. La ce bun ? Judecaţi şi voi !

— Atunci cum trecem ? Pe cine mai aşteptăm ? Stăm pînă vin voevozii peste noi ?

— Trebuie să-i tragem pe sfoară. S-a mai dus şi Vanka Kondirev la şah după boarfe ; pe el l-au lăsat. Şi noi la fel : am păcătuit, acum ne-am cuminţit şi vrem acasă. Asa-i tot.

— Nu cumva să fie ei mai şireţi : să ne lase, iar la Astrahan să ne taie, îşi dădu cu părerea Frol Minaev, om prevăzător, trecut prin multe.

— N-or să îndrăznească. Ridică tot Donul împotriva lor. Apoi, nici ţarul nu o duce chiar bine cu hatmanul. Nu, n-au să ne taie. Numai că nici noi nu trebuie să luăm acum dracul de coarne. Dacă ne ajunge cuţitul la os, putem trimite şi solie la ţar : capul ce se pleacă sabia nu-l taie. O să le stăm aci în coastă ca albeaţa-n ochi, iar atita putere cît avem o s-o păstrăm. Dar dacă ne băgăm, ne taie. Stepan se uită spre esauli. Pricepeţi ce vreau să spun ? Nici eu nu ştiu ce-i de făcut. Trebuie să mai aşteptăm.

Esaulii rămaseră o vreme pe gînduri. Adevărat e că nici ei nu ştiau ce să facă. Bănuiau, însă, că Stepan mai ţine ceva deoparte ; ştie el ceva acolo, dar încă nu vrea să spună.

— Că le stăm în coastă, numai nişte proşti s-ar putea împăca cu gîndul la aşa ceva, îşi reluă Stepan firul vorbelor. N-am auzit că voevozii de Astrahan să fie chiar atît de dobitoci. Dar cu cneazul Lvov am eu o tocmeală : să ne ajutăm unul pe altul la ananghie...

— De cînd atîta prieteşug ? întrebă curios Larka Timofeev, un esaul deştept şi crud, cu nişte ochi albaştri neaşteptat de blînzi. Te-ai făcut frate de cruce cu el ?

Aşa-i Larka, mereu să ia el ceva în derîdere, să înţepe, dar pe Stepan îl iubeşte ca pe-o muiere, e gelos şi nu vrea să arate, ba se şi supără de-a binelea şi îi pretinde lui Stepan ca acesta să ştie întotdeauna încotro să meargă, şi ce să facă şi mai ales să fie necruţător. Cînd se întîmplă să-l cuprindă pe Stepan o furie nestăpînită, Larka se iveşte de îndată, gata să-i şoptească şi să-i arate pe cine să-şi verse atamanul mînia. Dar tot el este şi primul să se ascundă cînd se răcorea atamanul şi-l apucau părerile de rău. Pentru asta Stepan nu prea-l are la inimă, dar îl preţuieşte pentru că-i e credincios.

Stepan zăbovi cu răspunsul, apoi vorbi cam în silă... Nu vroia să se ştie prea multe despre înţelegerea lui de taină cu Lvov, cel de-al doilea voevod al Astrahanului, dar ceva se vede că tot trebuia să spună, să-i liniştească cumva... Stătu pe gînduri, ridică ochii spre Larka.

— Dar pe noi cine ne-a lăsat atunci să trecem prin Astrahan, cînd am luat-o spre Iaik ? Fecioara cea fără de prihană ? Nu-i ea de mare folos în treburi d-astea. Dacă ni se întîmplă acum un necaz, eu îl dau de gol pe Lvov, asta el o ştie. Ce, o să-şi pună el singur juvăţul la git ?

— De data asta cum o să te ajute ?

Era limpede că şi pe Stepan tot la asta îl muncea gîndul.

— Are să-i cînte la ureche lui Prozorovski : „Lasă-l pe Stenka să treacă, dă-l dracului ! Dacă rămîne aici, puterea îi creşte pe zi ce trece, iar noi stăm ca pe ghimpi." Altfel n-are cum. Ar trebui doar să dau cumva ochii cu el...

— Şi dacă au poruncă de la ţar ? îl iscodi Larka. Atunci cum e ? Crezi că se împotriveşte voinţei ţarului ?

— Pînă acum noi cu ţarul n-am fost în hîră, ce-are el cu noi ? V-am mai spus : li s-au cam încurcat treburile cu Ucraina. Ivan Serko oricînd ne vine în ajutor. Iar dacă ne unim cu Serko, atunci şi vulpoiul de Doroşenko tot spre noi are să-ncline. Întotdeauna şi-a căutat prietenii printre cine-i mai tare. Ţarul şede mai sus decît noi, de pe tron trebuie să le vadă pe toate. Aşa le şi vede... că nu-i prost, de vreme ce... Stepan tăcu iar, îi aruncă o privire lui Cernoiaret, Ivan, trimite la Don vreo doi-trei flăcăi mai mintoşi ; să o ia de la Panşin în jos, să spună că am dat de greu. Care e mai lute de picior să-şi ia cele de trebuinţă şi să vină spre noi, fie pe Volga, fie prin Terki cum le e mai la îndemînă. Să trimiţi şi la cei din Greben, să vină şi ei, care o vrea. Iar cînd încep să sosească buluc din toate părţile... nu ştiu cum o să cînte atunci voevozii. Asta-i. Le-oi ţine şi eu isonul. Trimite-i, Ivan. Vin. nu vin, măcar să facem gălăgie. Fără gălăgie nu ne mişcăm. Iar cu gălăgia, arătă Stepan cu capul în direcţia Astrahanului, băgăm frica şi-n ăştia. Poate s-or face oameni de-nţeles.

În româneşte de Sergiu Celac

[1]) **Veche denumire rusificată a riului Terek : cetatea Terki se afla în delta riului, probabil pe locul oraşului Kizlear.**

[2]) **Veche denumire a riului Uural, folosită pînă în 1775 (n.r.)**

Poeţi din R.S. MAKEDONIA IUGOSLAVIA

SLAVKO IANEVSKI

Porcul

La dracu' cu toţi visătorii.
Ce ştiu grăsanii
Pînă unde mi-a ajuns ritul.

Am să mă întind ca aici
Şi grohăind
Chiar şi dincolo de viroagă
Mormîntul am să li-l răvăşesc.

Ce înseamnă viaţa pentru cel viu,
Ce înseamnă liniştea pentru cel mort ?

Oasele vor înnebuni –
De acum răposaţii nici nu mai sînt
Liniştiţi, nici nu se vor ridica
Ca să se aplece peste ziarele
Pline de tainice fraze despre ziua lor de ieri.

Vremuri de aur. Porceşti.
Iată-mă acuma în vatră,
Cu fum mă blindează.

BLAJE KONESKI

Între arbori

Te-ai oprit de parcă-ai fi fost îngropat, pironit,
De parcă rădăcinile ţi le-ai fi lăsat adînc în pămînt
Să se întindă în căutarea sevelor.

Mult mai bine-i să nu te mai mişti,
Să-ţi poată apune auzul în foşnetul nenumăratelor frunze
Care dau adăpost şi umbră păsărilor cîntătoare,
Mai bine pune la cale împreună cu vîntul tău
O voluptoasă simfonie
Şi, mai bine decît orice, e să nu mai faci nici un pas,
Pentru a nu rupe legătura cu arborii.

Portret

Sub acele gene
Sub streaşină –
Adăpost
Întuneric
Vis
În vis un suris

Acele gene
Hotare
Ale căderii-n prăpastie
Drum în locuri subpămîntene

Întunecoasă virtelniţă a unui tornado
Din pricina căruia apune conştiinţa.

GANE TODOROVSKI

Întoarcerea din asceză (Prima încercare)

Prin jurămînt credincios lui Epicur
Am săvîrşit lucruri necugetate.

Iată-mă obosit de atîtea nebunii,
Chelar al propriei temniţe.

Sînt sătul de rădăcini,
De licheni şi de lapte de capră.

Chinuit de foame, fript de sete
Sufletu-mi arde.

Nevolnic, de bună voie am luat
Calea greşită de care nu am nevoie.

În sînge mi se deşiră ghemul de ţipete :
Fericit, ticălosul !

MATEIA MATEVSKI

Călătorie

În vreme ce trenul tot macină timpul
Într-un ritm monoton astă seară
Tu ai aţipit

Nu dormi nu adormi obosito

Cît de grea e liniştea obrajilor tăi vii
Cînd toate lucrurile moarte călătoresc zgomotos

Cu sărutul privirii mele
Care bate în pleoapele tale închise
Îţi deschid ochii însomnoraţi

Cu degetele surîsului meu
Care dau roată presimţitelor zori
Te scot din acest sufocant cupeu
Ce trăieşte din respiraţia tunelelor
Şi te port
Spre albastrul şi largul vis al treziei
Să te odihneşti
În verdeaţa sosirii.

RADOVAN PAVLOVSKI

Darul

Din pruncie ursitoarele ţi-au dăruit
Tot Universul tot spaţiul toate drumurile
Şi toate sorţile pentru cîntec Şi steaua ta
E împovărată de lumină
Iar tu din piatră şi din dragoste tare eşti plămădit
Şi seminţe arunci în pustii
Şi luminezi partea cealaltă a cerului
Acolo unde tună şi vîluresc cereştile grîne
Şi chiar sub băierile pămîntului unde lumină nu e
Grăuntele tale sînt rime ale noilor întîmplări.

Prigoana

Au mincat toată piinea Au pustiit
Recoltele toate Au năruit munţii Lupte
Trecute prin ciur şi dirmon
Dar sufletul Grăuntelui nu l-au aflat

Şi nunţi au făcut la iuţeală Au legat
Bărbat şi femeie în faţa Legii Au cununat
Seceta şi Potopul
Dar dragostea Grăuntelui tot n-au aflat-o.

MIHAIL RENGIOV

Sufletul cuib

Prunu-nfloreşte
Începe să vorbească şanţul cu apa
Vrăbiile zboară deasupra cuibului

Se imprimăvărează

Lin cade
Pe pleoape muta greutate
Începe să vorbească şanţul pe frunte
Vrăbiile au zburat speriate
Sufletul-cuib
Amuţeşte

Se întomnează.

Nerezi, 25 august 1979

Cînd ninge

Cînd ninge
Parcă se chinuie cerul
Să-mi îngroape tristeţea

Cerbii aleargă spre culme
Nu de zăpadă
Ci de tristeţe

Albiţi.

Nerezi, ianuar, '80

În româneşte de Dumitru M. Ion şi Carolina Ilica

SPORT

Moment greu, muzica tace

Părăsiţi incinta bucuriei, fraţi gărari din Gara de Nord. A venit toamna, bată-vă izvorul tămăduirii în ceafă.

Locomotiva noastră e împodobită cu dafini, dar supermărfarul nu transportă trofii. Vacii noastre nu-i e bine, se-ntoarce tăticul cu pielea ei pe tampoane. Pictorul Constantin Piliuţă, căruia de curînd i-am sărutat un tablou pictat cu vişine (mă, mi-a zis el, tu ştii să ghiceşti în ceapă ; nu, domnule, eu sînt privighetoarea Nordului ! — înţeleagă cine ce vrea), susţine ideea că noi, locuitorii bravului Giuleşti, avem o soartă păgînă şi nu sîntem buni de profeţi. Greşeală. O avea el crăcile stufoase, dar noi sîntem mai plini de ghimpi. Moment greu, muzica tace, se scufundă mortul în adîncuri. Vom topi trei clanţe de la uşă şi vom face statuie Rapidului. Dragi cheferişti mursecaţi de lupii de la Dragoslavele şi de dorul echipei noastre mari de altădată, vă aduc la cunoştinţă că F.C. Olt nu este una din organizaţiile la care Dumnezeu ia masa. Milostenia mamei lor de situaţii, urmează ca de acum înainte să ne întîlnim cu Universitatea Craiova, Dinamo, Sportul Studenţesc, plus alte netrebnice nenorociri (scuzaţi insistenţa), care, spre pabuga noastră şi la concurenţă cu noi, fug să scape de retrogradare. Cine-i vegetarian, cine-i carnivor ? ! Sîntem o echipă plină de figuranţi. Toamna 'aurie, cîntec predilect, pahar cu două capete, şarpe feminin, noi n-am învins pe nimeni şi nici nu le-am căutat pricină unora, de unde şi întrebarea : ce-ai avut lume cu noi ? Ne aflăm pe un drum foarte întortochiat, vrem să batem şi să rezistăm şi nu găsim clienţi. În alinturi şi răsfăţuri am fost odinioară. De-acum înainte trebuie să învingem prin mediocritate şi bunăvoinţa adversarului. Nu cerem mila nimănui, primim orice ofertă favorabilă, dar în nici un caz coliva arbitrilor de margine ; ne bazăm pe prescura celor de la centru, căci. slavă domnului, poiana verde e plină de şmecheri. Vine şi vorba: ce ne-am face fără ei?! Păi, fără ei, Dinamo Bucureşti ar fi cîştigat meciul cu Chimia Rm. Vîlcea la diferenţă de un gol. Fără gîlceavă ; dinamoviştii au fost mai buni, însă departe de superclasă. Ei sînt chemaţi să joace baba-oarba cu o echipă finlandeză, dar Nordul este foarte înşelător : s-ar putea ca prin ceaţa întunecată ca pielea de ştiucă de Helsinki să ne izbim cucuiele în oţelul de Hamburg. Şi atunci ?! N-am să înţeleg de ce Dinamo l-a păstrat în echipă pe Custov şi l-a alungat pe Stredie. Echipa din Ştefan cel Mare e, oricum, o formaţie care îi va fura titlul de campioană, şi anul acesta, Universităţii Craiova. N-o să fie gripă spaniolă, Dinamo. a luat tot ce se poate colecta. Nici O.R.A.C.A., instituţie cu vechi state de serviciu şi latifundiară în piei de zimbru, n-ar fi putut recolta mai mult. Vorba lui Papaşa : ai recoltat la timp, ai cîştigat, n-ai recoltat la timp, ai pierdut. Transmitem pe această cale omagii tuturor echipelor capabile să nu frîneze Rapidul în drumul ei spre Stadionul Republicii. Nu mai vrem să jucăm în Giuleşti — şi cea mai frumoasă dovadă e aia că am scos reclama înfiptă în coastele Stadionului : Consumaţi peşte oceanic adus cu vaporul de pe îndepărtate mări exotice pline de rechini. Noi sîntem peştele fierăstrău, dar nu găsim obleţi. Ne mănîncă toată momeala diverse stoluri de sticleţi. Cîrduri de grauri deasupra viilor. Împuşcaţi-i ! Toată dragostea pentru etapa a doua, care ne va demonstra că etapa întîi a fost firească.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
36
(1 114)
Sîmbătă
10 septembrie
1983
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Realități istorice

Istoria culturii și artei românești este, în bună măsură, însăși istoria ideii de angajare, de asumare pe calea creației a celor mai de seamă momente ale luptei și vieții poporului iar consensul pe care cultura îl stabilește în această direcție este deja de ordinul tradiției, ține de permanența valorilor. Așa încît, ori de cîte ori se pune problema, acele unități de fond dintre realitate și creație, dintre istorie și cultură se pune implicit și problema angajării creatorului de artă, a situării sale nu undeva în marginea evenimentelor ci chiar la poliii fierbinți ai acestora, dintr-un motiv care privește deopotrivă tradiția și actualitatea dar și perspectiva, deschiderea amplă pe care acestea o dau sensibilității noastre contemporane, în raport de propriile noastre cerințe și aspirații. Fenomenul cultural însumează prezența valorilor nu numai din punctul de vedere al operei create ci și din acela al exemplarității împlinirii vocației, al atitudinii pe care creatorul de cultură și artă și-o exprimă în plan moral, politic și social, conform datoriei și misiunii sale cetățenești. Altfel zis, în seria acelor momente majore ale realităților istorice, cultura și arta ca și slujitorii lor se exprimă total.

Forța modelatoare a creației nu exclude atitudinea model a celor care-i dau tensiunea și amplitudinea propriului talent. În acest sens, cuvîntarea secretarului general al partidului rostită la consfătuirea de lucru de la Mangalia îmbracă multiple aspecte de ordin politic și social dar și estetice în cel mai înalt grad. Convingerea fermă este aceea că, în fața unor realități istorice cum sînt cele pe care le trăim și la care istoria însăși adaugă din urmă toate acele mari concentrări de spirit pe care le-a cunoscut în decisive și revelatoare momente înseamnă națiune — evenimentul cel mai apropiat este sărbătorirea Unirii din 1918 — în fața unor asemenea realități, așadar, condiția și misiunea omului de cultură și artă dobîndesc accente noi, de intimă și solidară răspundere morală și cetățenească. Făuritorii, eroii acestor realități, trebuie să rămînă prin forța lor modelatoare ca un argument de permanență în suita valorilor educative și să fie un indiciu moral al acestei epoci. Pe faptele lor se sprijină nu numai prezentul ci și viitorul. Iar cultura, literatura și arta în expresia lor la zi aduc și trebuie să aducă din acest punct de vedere mărturii cît se poate de vii și complexe. Imaginea acestor eroi capteză trăsături și calități care se însumează istoriei trăite și propune stări de spirit de cea mai nobilă extracție care fac din patriotismul muncii și creației un mobil de cel mai larg interes național. Atitudinea creatorilor intră astfel într-un spațiu de rezonanță infinit, ea angajează și explică tradiția, o dezvoltă în sensul mereu înnoitor pe care construcția unei întregi epoci și a unei întregi țări îl ridică azi, programatic, la rang de destin.

Desigur, opera de artă nu documentează într-un chip fotografic realitatea și nici oamenii, ea pătrunde în lumea problematică a acestei realități și de aici, ca o ferilă lumină a nașterii unui nou om, a unei conștiințe noi, revoluționare, relevă atitudini și fapte care, așa cum însuși secretarul general al partidului o spunea, pot să dea o mare deschidere, o mare perspectivă luptei, muncii și vieții poporului, epopeii construcției noastre socialiste.

Din orizontul de vîrf al acestei realități prefigurate și transfigurate, realitatea de azi și dinamica transformărilor ei revoluționare apar astfel ca una dintre cele mai fascinante și mai complexe modalități ale creației înseși.

În cuvîntarea rostită la recenta ședință comună a Consiliului Național al agriculturii, industriei alimentare, silviculturii și gospodăririi apelor și Consfătuirea cu activul de partid din industrie și investiții, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia faptul că trebuie să desfășurăm o activitate tot mai intensă de formare a conștiinței revoluționare a omului constructor conștient al socialismului, de dezvoltare a spiritului revoluționar, de muncă și de luptă pentru făurirea socialismului și comunismului, pentru întărirea continuă a patriei noastre, a suveranității și independenței sale. Cultura și arta se simt organic implicate în tot acest proces al construcției materiale și spirituale, avînd cele mai largi deschideri către om și realitățile sale. Odată cu măsurile recent adoptate de Comitetul Politic Executiv al C.C. al P.C.R., potențialul material și spiritual al țării dobîndește în viitorul apropiat noi împliniri care vor avea un efect indiscutabil și asupra culturii, asupra angajării ei în edificarea unei noi conștiințe.

Luceafărul

Pămîntul țării

Știți am fost prin veacuri să ne fie
pămîntul țării dijmuit grînar,
primind în schimb hotar lîngă hotar
și-o viață-nlăcrimată și pustie.

Dar Patria ne-a stat mereu în gînd
Și-n talpa casei pururea străbunii
cei trași pe roți sau ridicați în funii
în palme cu întregul lor pămînt.

Noi am crezut la fel în viitor
și în trecutul alb de oseminte,
de-aceea, voievozii, în morminte
nu-și amintesc văleatul morții lor.

Ei pot oricînd să iasă lîngă noi
din aburii războaielor apuse,
de prin rovine și posade nu se
clintesc nicicînd acei bărbați eroi.

Gabriel Cheroiu

«În patria sa...»

Cea mai amplă, mai sistematică și mai profundă meditație asupra formei și a dinamicii formelor, trecînd prin ideea de stil, se datorează profesorului Edgar Papu care a îmbogățit cultura noastră cu idei noi, regeneratoare. Sub puterea lor sugestivă, gîndul însuși capătă o nouă dinamică și tinde către un nou orizont. Îi datorăm acest nou orizont.

După „Barocul ca tip de existență" acest roman fantastic al stilului, prof. Edgar Papu ne-a dăruit „Existența romantică", o sonată a trăirii vegetale, și, sînt sigur, nu va ezita să înalțe colcanele și arhitravele stilului clasic, singurul nemuzical, recompunîndu-i cristalul, pentru a ne dovedi că treimea clasic, baroc, romantic cuprinde în esențialitate omul fără a-l epuiza.

Între cele două stiluri deschise spre exterior, romantic și baroc, clasicul ține cumpăna, definînd un punct lăuntric de echilibru, un punct arhimedic, care-i asigură forța, forma, coeziunea. Raportate la clasic, celelalte stiluri sînt descentrate și dramatice, ele suportă agresiunea exteriorului și depind dureros de acesta ; clasicul își ajunge sieși și nu depinde de nimeni. Celelalte stiluri sînt dialogice și spectaculare, drept care barocul naște opera, clasicul în schimb e monologic, fără a fi monoman, fiindcă atunci ar deveni romantic. E și singurul care nu ține de organic, n-are priză asupra viului, pe care îl contrage și purifică pînă la forma geometrică pură, e stilul care naște arhitectura. Viul, animalul să zicem, nu e tolerat decît în măsura în care e reductibil la forma închisă ; clasicul e de asemenea frigid la ambiental, nu vede natura, fiindcă refuză exteriorul. Este el oare aplecat asupra-și în așa măsură încît lăuntricul să precumpănească ? Orice aplecare spre interior sau spre exterior descentrează structura dată, or clasicul nu poate să-și piardă centrul decît cu riscul de a se desființa. El refuză orice dinamică, deci și una a concentricului. Nici o speranță că punctul lăuntric de reazim va fi văzut pînă la infinit, e văzut desigur, dar pînă la o limită ; clasicul își supraveghează strict norma, adică limita, propunîndu-ne o artă a limitei...

N-am fi divagat asupra ideilor cugetătorului nostru dacă însăși materia nu ne-ar fi incitat, pînă acolo încît bănuim că, în corolar, profesorul va medita asupra aporiilor pe care le naște stilul, orice stil, de asemenea asupra precarității stilurilor, a incapacității acestora de a epuiza formula umană prin excesivă unilateralizare. Tot în marginea acestor contribuții fundamentale, m-am întrebat cărui stil e subnarabil omul românesc ?

Profesorul Edgar Papu, prin meditațiile de pînă acum, ne-a și răspuns, mai exact spus ne-a sugerat un răspuns. Spiritul uman după domnia sa, e disponibil oricărui stil, probă că materia de artă ratașabilă oricărui dintre stiluri e universală, chiar cînd anume culturi inventează la un anume moment stiluri și crează multă vreme sub marca lor, definindu-și un apogeu.

Stilurile preexistă cu mult înaintea emblemei sub care se recomandă în universal, iar aceasta face ca atunci cînd, în lume, să zicem, sună ora barocului sau a romantismului dispozițiile latente din vecinătatea focarului prim, să se grupeze ca și spontan, favorizînd calea noului curent, mobilîndu-i parcursul cu înfloriri pe cît de diferite pe atît de înnoitoare. Debutul, apogeul și amurgul unor curente se pot plasa și se plasează de obicei în puncte geografice diferite, ca și cum noului duh zămislitor de forme nu i-ar ajunge o singură cultură cu dezvoltarea sa verticală, ci ar vrea să la în posesie și orizontala pînă la întovire, cînd însușirile care-i asigurau preeminența recard în virtual. Să înțelegem că stilurile sînt niște duhuri arhetipale care iau viața formelor în stăpînire, rînd pe rînd ? Desigur așa pare a fi de vreme ce durata lor se instalează asemenea unui eon transfigurînd totul pînă la nerecunoașterea înfățișărilor anterioare. Sînt astfel convergente două culturi aparținînd aceluiași stil, practicat fie și-n epoci diferite, și divergente față de ele însele, raportate la exis-

Paul Anghel

Continuare în pag. a 9-a

REPORTAJUL NOSTRU

Oameni și mașini între Reșița și Anina

Drumul care va uni Reșița cu Anina în numai 31 km. trece direct peste munte. Sîntem nevoiți să bănuim, sub ceața ce se indesește cu cît urcăm mai mult, un peisaj mirific. Ni-l imaginăm și-i de ajuns, făcînd exerciții de rememorare a peisajelor văzute prin alte colțuri de țară. Facem o medie, punînd din toate cîte ceva (numai ce-i frumos) și — obținem o fotografie cu unduiri, văluiri și senin de vară (plus verdele crud al pajiștilor). Pe marginea drumului, mai pămînteni, niște pomi țin încă țuica pe ramuri (încă neculeasă din forma ei primară de corcodușe și prune). Curiozitate nemărginită, imaginație stîrnită la vorbele comandantului de șantier, Scordaliu Teodor ; „am cea mai frumoasă tabără din cîte există pe șantierele naționale" (peisaj de munte, brazi falnici, cabane de lemn cu scară exterioară). (La întoarcere, în timp ce copiam, cineva care mi se uita peste umăr mă chestionează scurt și neîncrezător : ce-i, mă, cu căsoaiele alea ?). După punerea în temă (ce este șantierul și ce vrea el ?) ieșim la un prim contact cu realitatea. Privim ca și cum am pipăi-o. Neliniștit și foarte presat de timp, Eugen mă strigă (a prins un pont grozav : unul nou, proaspăt, abia a sosit pe șantier). Omul e obosit, e după drum, neîncrezător, nebărbierit, c-un hanorac pe el (cum dracu' să creez senzația că abia a sosit ?) și-i fac un portret în fața dormitorului. A doua zi dimineața îmi fulgeră prin minte „șpilul" pozei văzîndu-l singur, pe-o bară, cu picioarele bălăngănindu-se, așteptînd, așteptînd. Dar... a început documentarea și desigur că imaginea brigadierilor construindu-și un club este mult mai specifică. Mă învîrt prin colonie. Sănziana și-a găsit niște vîlceni și stă de vorbă cu ei, mă las într-un genunchi să prind lupta dintre o buturugă și-un grup de adolescenți, dar cînd să declanșez toți se întorc către mine și rămîn ca la pozar : țepeni și cu-o mînă-n șold. Trebuie să refac, să le explic, dar sînt neputincios în fața comenzii unuia din profesorii cu care sînt veniți : toată brigada în jurul buturugii ! Ține neapărat să iasă toți, că toți muncesc și muncesc bine și n-ar vrea să creeze discordie între ei. Și ca să nu mă mai obosesc spre a scrie numele celor mai buni mi se înmînează tabelele nominale cu cele două clase a XII-a, liceul indr. l. Rimnicu Vîlcea care efectuează practica la șantierul național al tineretului (perioada 1 august — 30 septembrie), la termocentrala Anina. În timp ce Eugen își copiază de la gazeta de perete a șantierului fruntașii de la termocentrală și „imesba". Sănziana își notează pe-o treaptă de dormitor, probabil, primele impresii, mă grăbesc să prind momentul iar Bubu, care vrea cu tot dinadinsul să mă ajute strigă : mama, mama, fii atentă că-ți face o poză !

Așteptăm căștile. (Strict interzis a intra în șantier fără casca de protecție și fără instructaj ; instructajul ni-l facem singuri citind cu atenție indicațiile „pericol de cădere în gol", „feriți-vă de sub sarcină" ; ne conformăm !). Chiar dacă ni s-a spus de lupta acerbă cu roca, în drum sînt încrestate urmele adînci ale unor cauciucuri de Rabă sau Belaz. Nimic mai semnificativ — îmi spun — pentru ce înseamnă viața de aici decît aceste făgașuri imense. Le fotografiez, deși știu că mi le voi publica la rubrica foto-album de la gazeta de perete a casei mele.

Dăm ochi cu construcția. Preț de cîteva clipe tăcem impresionați, dar din experiență, știm că nu-i bine să ne entuziasmăm de tot ceea ce vedem. Ce înălțime are coșul de fum ? 228 Cazanele unde-au fost făcute ? La „Vulcan". Și cum au fost aduse aici, în inima muntelui. Cu o mașinărie infernală — 180 de roți, 50 de osii, cu case dărîmate la Oravița spre a i se face loc. Trebuie să ne mai acomodăm cu termocentrala (o mașinărie rece din fier și un coș de fum pierdut în ceață) așa că o învăluim strategic pe la turnul de răcire, mai blajin, mai cu picioarele pe pămînt și neridicat deasupra lui decît cu prima centură. În spate, un peisaj cu munți descojiți de păduri ca un măr de vitamine. Se sapă în măruntaiele lor, ceva ce acum se cheamă simplu : cariere de șisturi bituminoase. Activitate la înălțime (adică sînt niște șudori realizînd scheletul metalic al înălțimilor viitoare). Îi fotografiez fără să știe. În schimb, mă chinui cu niște șudori mai tereștri să-i fac să nu se mai uite la mine. Pînă la urmă îmi zic : dom'le, așa e, în fond așa cum fotoreporterii au stas-ul lor cu oameni (pe dos decît cel al fotografilor la minut) pot și eu să surprind un om așa cum vrea el să se înfățișeze lumii. Îl las, așadar, să se proptească cu mîinile de betonul umed, uitîndu-se fix și grav la aparat și cu șapca dată pe spate. Mă bucur din tot sufletul : am făcut un om fericit !

Continuă învăluirea strategică. De data aceasta din cauza condițiilor obiective : căile de acces mai scurte, către termocentrală sînt periculoase (apă + noroi + colți de fiare, evident vechi) pentru pantofii subțirei de vară (și de întoarcere acasă). Între un lift (inutil să fac precizarea **„de fier"** pentru că aici totul este din fier) și multele scări pe care le avem de urcat, optăm ferm pentru soliditatea scărilor. Nu sîntem specialiști în ale energeticii așa că pricepem mai puțin din complicata construcție (ba, în necunoștință de cauză ne punem întrebarea dacă e cineva care să știe rostul fiecărei instalații de-acolo ?). În schimb, oamenii sînt minunați ! Ioan Bădărău are o profesie frumoasă — lăcătușeria, căreia i-a adăugat încă una la fel de frumoasă — șantierist. A fost la Porțile de Fier II, a fost la Zalău. La Anina este din 20 august. Pînă la darea în folosință a unui dormitor a fost luat în gazdă de prietenii lui din Timișoara. O biografie plină, o biografie de om care se simte acasă în toată România. Același lucru se poate spune și despre Loli Cristian de fel din Pitești (a lucrat la T.C. Argeș, Șantier III Rezistențe) calificat în meseria de dulgher. A mai lucrat la grupul de laminoare de la Hunedoara, la podul de la Vadu Oii. Are 3 copii pe care-i vede cînd (se) poate, dar știe că aschia nu sare departe de trunchi așa că nu-și face nici un fel de problemă în privința viitorului lor. Educația se poate face de la distanță și mai ales prin exemplul personal.

Întîrziem mult în interiorul termocentralei pentru că oamenilor le place să stea de vorbă și să spună despre munca lor, iar nouă ne place să-i ascultăm. Se deapănă amintiri, se mai spun lucruri vesele, se mai spun și vorbe despre greutăți. (Acasă, privesc fotografia de interior și ea-mi evocă imediat atmosfera de la termocentrală, parcă a preluat odată cu chipul oamenilor și luciul instalației și atmosfera intensă, de adîncă responsabilitate cu care se lucrează. Nu-i rău, îmi zic.)

La baza șosului de fum stăm de vorbă cu inginerul Adrian Popescu. Convenim (mai ales că speranțele noastre se cheamă acum cîteva raze de soare) să urcăm tocmai acolo, sus, la 220 m înălțime, și, cum sîntem prevăzători, întrebăm dacă turnul are ceva oscilație. „În mod obișnuit, nu. Adică, nu oscilează la vînt, dar atunci cînd sînt lucrări în cariere, oscilează ca 15 cm." Nu pentru asta nu urcăm ci pentru că pe interior pe undeva se semnalizează că se lucrează și ar trebui să așteptăm cam mult. Apoi, razele de soare dispar și noi rămînem doar cu promisiunea de a panorama șantierul ca din avion. S-a lucrat la acest coș timp de 2 ani. Nu au fost momente critice, dar momente grele au fost cele două luni în care zi și noapte (pentru că așa impune tehnologia) s-a turnat beton. Inginerul Adrian Popescu este stagiar (se apropie de sfîrșitul stagiaturii). Deci, s-a format în atmosfera șantierului, cu oamenii

Constantin Stan

Continuare în pag. a 11-a

Blajul Unirii

Lui Ion Vlasiu, la 75 de ani

Pe Cîmpia de la Blaj
Glas profund s-a răspîndit,
Iar de-atunci, ne-nduplecat —
Nu ne temem de curaj.

Bărnuțiu glas a dat !

Pe Cîmpia de la Blaj
S-a rostit în limba noastră
Dorul care ne adastă
Și ne purpură-n obraz.

Iancu a fost cel mai viteaz !

Pe Cîmpia de la Blaj
Cîntecul s-a-ntemeiat
Din străchini, latinat,
Dintru daci pînă-ntru-azi.

Pașoptiștii cei mai bravi !

Pe Cîmpia de la Blaj
Eminescu și-a plîmbat
Sufletul nemîngîiat
Și prea trist întru curaj.

Eminescu cel mai brad !

Pe Cîmpia de la Blaj
Cresc statuile române
Ele fi-vor, vor rămîne
Fainul nostru Ermitaj

Și în Țară și în Lume !

Pe Cîmpia de la Blaj
Trandafirii au curaj —
N-am cuvinte a vă spune !...

Gheorghe Suciu

ÎN TREACĂT

«Sfîrșit de vacanță»

S-au dus sau încep să se ducă zilele, ceasurile de vacanță ori de concediu, s-au dus ori se duc ca o părere, lăsînd în urma lor suspine lungi sau mici, oftaturi scurte și aprige ori priviri atîrnate de un cer brăzdat și înjunghiat de triunghiurile „cocorilor lui Tradem".

Ce mai rămîne ?

Păi rămîne mai întîi **obiectul** care hotărnicește începutul și sfîrșitul concediului, valiza, geamantanul cu tot calabalîcul. Și mă gîndesc așa, într-o doară, și cam leneș, la faptul că ultimele substantive avînd origine și temei turcesc ar putea duce la încheierea — cam forțată, e drept — cum că zilele, clipele, lunile de repaus legal se duc așa repede, „scuturînd aripele", de parcă ar fi retezate și hăcuite de iataganele năprazнice și nemiloase aflate sub steagurile pagine ale Semi-Lunei. Altfel zis, se retrag grăbit de „parcă ar da turcii". Dar să mă întorc la subiect, de fapt, la „obiect".

• •

În vreme ce munțele sau marea statornicesc și impodobesc regiunile de sus și de jos ale teritoriului — vacanței — aici puțind exista alegeri, șovăiri și nostalgieri, valiza de vacanță se află la mijloc concretă, obligatorie și siciitoare. Ea îngrijorează și produce insomnii învesmîntîndu-se în huse țesute din preocupări și priviri gingașe sau aspre, atente și neatipite.

Obiectul cuprinde, închide și transportă deprinderi mai vechi sau mai noi, capricii și ticuri dar mai ales, aminări și făgăduieli smeurii de răsfățuri și delicii unice, secrete, mergînd de la o carte recomandată competent „la sigur", pînă la, s-au văzut

Nicolae Velea

Continuare în pag. a 11-a

REMEMORĂRI

Secretul Doamnei de zăpadă (XI)

mă făcui că nu înțeleg întrebarea și ea o repetă subliniind fiecare cuvînt :

— Ați fost vreodată în Finlanda ?

Întrebarea mi se păru gratuită și fără nici un sens. Începui să mă gîndesc dacă nu cumva își bate joc de mine astfel că răspunsei cu o ironie insinuantă :

— Nu. N-am fost niciodată în Finlanda și cred că n-ați făcut această vizită pentru a afla un lucru atît de simplu.

Mă privi în față, ușor mirată, fără să remarce iritarea mea și zise :

— Păcat. Dacă ați fi fost înțelegeați mai multe lucruri.

— Ce anume ar trebui să înțeleg ?

— De exemplu, senzația de tristețe difuză pe care ți-o dă iarna. O anumită vrajbă a nordului venind de undeva. O atracție spre necunoscut. Teama de ceva depărtat și indefinit...

Rostea aceste cuvinte cu voce moale și melodioasă și chipul ei de porțelan încremenit în trăsături fine era obosit sau mai degrabă prins într-o devastatoare melancolie. Avea, totuși, gesturi vioaie, poate puțin forțate și dincolo de calmul aparent simțeam cu acuitate neliniștea ei.

Nu înțelegeam ce-o frămîntă, nu înțelegeam divagațiile ciudate, controlul copilăresc efectuat la venire ca să se convingă dacă sînt singur.

Hotărîi să scurtez vizita și întrebai fără s-o privesc :

— Aș vrea să știu, totuși, ce anume vreți să-mi spuneți. Mărturisesc că sînt curios să aflu.

Ea zîmbi unei amintiri îndepărtate strîngîndu-și blana în jurul gîtului :

— M-ați întrebat dacă-l cunosc pe Trifon și v-am răspuns că da. Vreau să adaug că dacă

Mircea Micu

Continuare în pag. a 11-a

În pag. a 5-a
Antologia „Luceafărul"

„Numească-se Unire — acest Pămînt"

CRONICA LITERARĂ

«Cuvîntul liber»

II.

Cuvintul liber este una din cele trei publicații culturale interbelice de oarecare interes literar, care-i afișează încă din titlu năzuința unei libertăți de opinie, discutabilă totuși în condițiile epocii. Cele două surori de aspirație ideologică asemănătoare sînt **Omul liber** și **Cugetul liber**, cu care **Cuvintul liber** nu are în comun numai vocabula definitorie, ci și o serie de inși și chiar de colaboratori. Cea de a treia serie a **Cuvintului liber** care apare din 11 noiembrie 1933 pînă în 3 octombrie 1936, cînd este desființată de cenzură, nu este o apariție izolată, fără legătură cu un context specific de ideologie literară și politică, fără de care conținutul, direcția și realizările ultimului **Cuvint liber** ar suferi o înțelegere imputinată. Preocupată de fizionomia politică a anilor treizeci, ultima serie a **Cuvintului liber** se detașează de revistele „libere" care o preced prin renunțarea la multe teme așezate pe frontispiciul revistei în favoarea comentariului politic.

„Nefiind comunist, nici **Cuvintul liber** nu este o foaie comunistă. Este numai o revistă de stînga, în paginile căreia — repet — am încercat o cît mai largă concentrare a publiciștilor de stînga, indiferent de nuanță. O foaie de sinceră lămurire — în special a tineretului". Cel care definiște astfel revista este Tudor Teodorescu Braniște, spiritul director al publicației. Lista de colaboratori este destul de largă, întră aici și N. Iorga, odată, și C. Titel-Petrescu și N. Davidescu și Al. Philippide, dar ei nu sînt caracteristici publicației care are un nucleu central de colaboratori ale căror semnături revin cu frecvență precizînd de la număr la număr fizionomia și orientarea **Cuvintului liber.** Ei sînt Tudor Teodorescu Braniște, Gheorghe Dinu, Felix Aderca, Ilie Cristea, F. Dinu, A.P. Samson, Demostene Botez, M.R. Paraschivescu. Deși revista a numărat între colaboratorii ei scriitori cunoscuți ai timpului contribuția ei literară nu este de prim ordin, deoarece a tipărit puțină literatură și fără ecou imediat. Versurile apărute aici n-aveau cum să facă epocă, fiind scrise în cele mai multe cazuri de autori mai puțin însemnați (Iosefina Bilciurescu, A. Munte, A.P. Rezac, M.D. Ioanid, Dorina Rudich etc.) care nici nu ilustrau întotdeauna prin conținutul versurilor lor direcția publicației. Mult mai mult interes prezintă reportajele semnate de Al. Sahia și Geo Bogza, care ilustrează programul revistei și au o condiție literară care le-a impus atenției.

Cuvintul liber este mai ales o revistă de atitudine literară fără a-și fi propus să urmărească întreaga canava a mișcării literare. Rubricile literare ale revistei nu sînt oglinda evenimentelor literare ale momentului. O recenzie la romanul **1916** de Felix Aderca, un interviu cu Liviu Rebreanu, prezentarea romanelor cu eroi socialiști, o recenzie la Mihail Sevastos înseamnă o recoltă de critică literară săracă, chiar de data aceasta semnificativă pentru direcția și opțiunile revistei. Se scriu numeroase articole despre atitudinea și angajarea scriitorului, se reproduc opinii ale scriitorilor străini, H. Barbusse și Romain Rolland ocupînd un loc de seamă, se traduce Serghei Esenin, se promovează idei literare noi. Ilia Konstantinovsky publică articolul **Realismul socialist.** Mult mai mult ecou au însă încercările de reevaluare ale unor clasici români. **Cuvintul liber** este întrat de pildă în istoria literaturii române prin articolul lui N. Davidescu, **Caragiale sau cel din urmă ocupant fanariot sau inaderența lui la spiritul românesc,** urmat de **Inaderența lui Caragiale la spiritul românesc,** nepublicate în actuala antologie al cărei profil le exclude, articole care au stirnit o reacție de presă în alte publicații, ca și în paginile **Cuvintului liber,** din care spicuim : Felix Aderca — **Caragiale venetic ?,** V. Eftiniu — Caragiale, T. Teodorescu Braniște — **Cazul Caragiale, cazul Panait Istrati. Cuvintul liber** este una din publicațiile care instituie dreptul de a destitui clasicii literaturii române, creînd în jurul lor o controversă în care rolul altor reviste și semnături este hotărîtor. Situația a avut un precedent în inițiativa **Adevărului literar și artistic** care în 1924 a tipărit articolul lui Panait Istrati, **Între neam și umanitate,** în care asediul critic se îndreptă împotriva lui Eminescu. Spre deosebire de anul 1924, cînd mănușa a fost ridicată mai ales de scriitori (memorabil este răspunsul lui Octavian Goga, excesiv ca și articolul lui Panait Istrati), în 1935 mănușa este ridicată de o întreagă echipă de critici care repun în drepturile lui pe clasicul acuzat de incompatibilitate cu durerile țării. Intervențiile mai puțin zgomotoase ale **Cuvintului liber** ne rețin atenția prin soliditatea și argumentația lor. La moartea lui Constantin Stere, personalitate culturală scoasă din viața politică a țării după primul război mondial, în condiții tulburi, Gh Dinu publică un lapidar articol, **Constantin Stere. Tineretul legatar al luptei lui,** în care împotriva celor care-l condamnaseră pe scriitorul și omul politic Stere la moarte civilă, afirmă actualitatea programului politic al acestuia : **„Stere sociologul n-a putut să vadă destinul istoric al poporului românesc decît printr-o organizare socială a țărănimii, prin coeziunea și cooperația clasei rurale ca factor dinamic, ca motor de propulsie. Socialismul agrar, stat țărănesc, într-o colaborare cu proletariatul industrial ce ar fi produs în proporții relative — iată conceptul și armata de pionieri necesară. Dar totuși această realizare se presupunea numai cu înlăturarea din autocrație a clasei ciocoiești, a capitalului opresiv liberal. Și luptătorul pentru marea dreptate populară trebuia, în consecință, neutralizat. Și campania cu întreg arsenalul de perfidii și lovituri cinice a început. Pînă în război cînd a fost găsită marea culpă : a trădat. A trădat el care văzuse cel mai bine destinul acestui norod și care voia scoaterea lui din condițiile medievale în care se găsea. El care aducea o formulă științifică de stat, — prima la noi — și care a speriat prin temeritatea ei, prin cutezanța sa revoluționară. Da, a trădat ! A trădat interesele liberalilor, interesele autocrate ale unei clase de exploatatori. Dar n-a trădat cauza poporului său, masivul dreptății sociale și istorice. A fost însă învins. Învins temporar. Sau, mai bine zis, și-a făcut datoria lui în primele rînduri, în atacul direct și primordial, lăsînd în urma lui un drum bătut, o stîncă tăiată ca să rupă zăgazul beznei. El a fost forța antagonistă împotriva celei arbitrare cu care viața lui imensă și gigantică se întîlnise și se încălcrase".** Chiar dacă nu toate ideile **Cuvintului liber,** emise în siajul ideologic al Congresului al V-lea al Partidului pot fi luate astăzi drept model, energicul portret ideologic pe care Gh. Dinu îl face lui C. Stere oferă o mai justă înțelegere a acțiunii și operei de ideolog și sociolog al lui C. Stere, decît s-a făcut de către critica și istoria literară românească postbelică pentru care C. Stere este încă pe această latură aproape un necunoscut. Pledoaria lui Gh. Dinu, care a sintetizat exemplar din punct de vedere politic situația lui C. Stere, este valabilă și astăzi în sprijinul tipăririi operei de sociolog și gînditor politic al lui C. Stere. Dacă la alte capitole de ideologie literară și politică optica **Cuvintului liber** este depășită, la capitolul C. Stere, în viziunea lui Gh. Dinu, ea rezistă timpului.

Între opiniile lucide asupra culturii și literaturii momentului, cu îndreptățire reținute și de antologia **Cuvintului liber,** se află un articol de dimensiuni modeste al lui Al. Philippide, dar cu dreptul la o carieră cu mult peste aspectul său exterior. Articolul se numește **Literatură oportunistă,** 5 ianuarie 1935, și fixează sub obiectiv peisajul literar al anilor treizeci. Al. Philippide este un colaborator sporadic și necaracteristic **Cuvintului liber,** dar **Literatura oportunistă** se înscrie prin spiritul său critic propriu **Vieții românești** în tonul polemic al **Cuvintului liber.** Trebuie să spunem de la început că este vorba de o cu totul altă înfățișare a tabloului literar decît ne-o oferă istoricii literari asupra modalității și valorilor literare din anii treizeci. Caracterul înjghebat al edificiului modern al literaturii române îi apare poetului Al. Philippide lacunar și bizar. Ceea ce i se pare poetului mai ales deficitar este nivelul de conștiință al criticii literare, care are un orizont de cunoaștere și acțiune minor : **„O critică literară care se adresează exclusiv scriitorilor nu e niciodată completă. Ceea ce trebuie mai cu seamă luat în considerație este spiritul critic al cititorilor. De dezvoltarea acestui spirit critic atîrnă în chip direct nivelul unei literaturi".** Critica literară a anilor '30 i se pare pierdută, risipită în polemici personale, mărunte, sterile, fără mari mize culturale. Deficitul de atitudine și de altitudine este comparat grăitor cu experiențele anterioare : **„Literatura noastră s-a bucurat de o critică serioasă în perioada de formație, la o epocă în care producția literară se găsea într-o fază de diluire și de căutare. Am avut critici viguroși înainte de a avea o literatură complet închegată. Criticii din perioada 1880—1900 erau evident superiori culturii pe care o criticau. Aveau dreptul să considere cultura românească a acelei epoci de la o mare înălțime. Și înțeleg aici nu numai pe Maiorescu și Gherea, ci și pe Eminescu și Caragiale, scriitori cu un puternic spirit critic, în conflict permanent cu cultura și cu societatea vremii lor și a căror operă este, în bună parte, o protestare împotriva mediului în care trăiau".** Perioada interbelică i se pare inferioară din cauza unei împăcări dintre scriitor și societate, dintr-un conformism social sau dintr-un oportunism politic : **„Nu mai este o literatură țîșnită dintr-un conflict între scriitor și societate, ci de cele mai multe ori un comod oportunism. O perfectă adaptabilitate la mediu și absența oricărui spirit critic serios și cinstit tinde să devină caracteristic literaturii române contemporane".** Exigența acestui punct de vedere asupra acelei perioade are nevoie de o reactivare. Compromisul de care vorbește Al. Philippide a marcat pe mulți scriitori și critici de atunci, și nu numai că a golit literatura de problematică, dar i-a coborît și nivelul. Accentul pus pe critica societății ne face să înțelegem de ce **Cuvintul liber** promovează acest punct de vedere al lui Al. Philippide care poartă însă sigiliul de concepție al spiritului critic al **Vieții românești.** În acest punct, poetul și spiritul **Cuvintului liber** se găsesc într-un perfect acord.

Dar chiar în acest scurt articol apar și deosebirile de optică. Al. Philippide reproșează scriitorului român că a conceput asupra cititorului său o imagine falsă, terminînd prin a o întreține și a-l forma chiar în acest sens : **„Scriitorul român își reprezintă de obicei publicul român sub înfățișarea unui mic burghez docil și bleg, confortabil și sensual, cu stomac delicat și gusturi mediocre",** etc., etc., adică în chip de consumator fără perspectivă ideatică. Pentru Al. Philippide, acest public are alte resurse și cere o altă hrană spirituală. Între stereotipul publicistic al **Cuvintului liber** se sprijină însă, prin maniera ofensivă, șocantă, violentă, ireverențioasă chiar, pe abstracțiunea unui „cetățean gurăcască", bun pentru toate păcălelile, un fel de Enache Cocoloș al lui Th. Speranția pe care **Cuvintul liber** are menirea de a-l lămuri, violentîndu-l prin expresă și problematică. Atitudinea **Cuvintului liber** este din acest punct de vedere aceea a unei elite intelectuale care-și propune ca altădată membrii societăților „iluministe" de la altitudinea ei să lumineze masa de jos. De aici în bună parte și caracterul livresc, de bibliotecă al acestei reviste pe care doar puține articole și reportaje o coboară cu adevărat în stradă. Revistă de atitudine preponderent politică, interesantă prin germenii unei noi atitudini literare, interesantă prin viziunea sociopolitică asupra creației artistice, **Cuvintul liber** nu lasă în urmă o moștenire literară de primă linie.

M. Ungheanu

MIRCEA IVĂNESCU: «Poeme nouă»

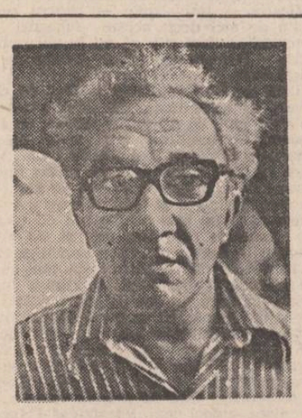

Acest ultim volum al lui Mircea Ivănescu **(Poeme nouă,** Cartea Românească, 1983) m-a impresionat profund. Nu cred să fi întîlnit, în ultimul timp, la vreun poet român contemporan, un mai acut sentiment al tragicului existențial. Și ceea ce mi se pare mai interesant, în absența oricărei retorici a strigătului sau a deznădejdii. Efectul copleșitor, se naște dintr-o lentă acumulare a gesturilor, amintirilor, stărilor psihice deloc numeroase, dintr-o obsedantă rotire în jurul motivelor (restrînse) și desfoliere meticuloasă, epuizantă, a semnificațiilor. Astfel într-un extraordinar poem, fără titlu, ca marea majoritate a textelor sugerînd un discurs unic, solicar, poetul țese cu răbdare și finețe de păianjen, o deasă și extrem de subțire plasă de asociații conceptuale, metafore și imagini în jurul unor aporii existențiale de tipul **„a trăi fără a fi"** sau reciproca **„a fi fără a trăi"** : „o carte, peste orice, oriunde, și oprindu-te, și spunîndu-ți / că stai acum de tot, că nu mai vrei să ajungi / și treptele acestea de suflet, din care, pe una / stai, și-ți închipui că ți-ai găsit și timpul / nu numai locul ființei, / de nevăzut pentru ochii cîrpiți / din afară (și chiar își este mulțumirea, ca într-o gravitate / într-o carte, așezată pe fila făpturii tale) — treptele acestea, / odată ce te așezi pe una din ele, / se fac numai țărînă / și ne-mai-ființă-fără destrămare sau neființă — — ci doar însemn al unei stîrpire-și acolo, șezînd. / ești oprit deodată într-o încremenire de care, oricît te-ai feri / oricît ți-ai smulge-o, cu mîinile amîndouă de pe trup, / nu te mai poți scăpa". Între fiind și nefiind se etalează o multitudine de nuanțe și de posibilități ale trăirii, de permutări și combinații ale verbelor existenței. Infinitul mic în sens matematic, al sufletului și conștiinței umane sondat de poetul modern este nu mai puțin fascinant decît infinitul mare, cosmic, exhibat de poezia romantică : „și atunci ? după atîta vreme a trecerii, / după atîta istovitoare tandrețe și spaimă a nopții, / din gînd, cînd nemișcarea îți este deodată adevărul întreg / după atîta silă de vorbe-vorbe care se înșiră / spunînd mereu nu același lucru, adevărat, mincinos, / însă mereu fără puterea de a-ți ține privirile peste el — / după atîtea / fărîmițări printre degete ale clipelor, și lucrurilor lăuntrice / și ale întunecimilor — ce rămîne ? putința de a mai adăuga alte vorbe ? / sau dimpotrivă, să vrei să te întorci / în tărîmul vederii — să-ți fie văzute — de tine, de ceilalți — / toate mărturisirile mincinoase, adevărate — / toate dorințele — să vrei să te întorci intru alte văzute, / și astfel, după toată veșnicia aceasta a neființei, / să știi că exiști, pentru oricine și-ar lăsa privirile peste tine, / chiar dacă numai tu ai fi acela s-o faci, să vrei să te întorci printre ei — cei care își văd gesturile și ființele, / și n-au nevoie să creadă, pentru că văd, să-ți fie ție însuți / adevărat, astfel". După cum spuneam, spațiul de manevră este foarte restrîns dar în el se produc experiențe și reacții neobișnuite, au loc fenomene ce sfidează logica și cunoașterea diurnă. Cutia aceasta magică în care imaginile lumii obișnuite, de multe ori banale, cenușii (intrarea într-o cameră, plimbarea pe stradă, coborîrea pe o scară) capătă un aer straniu, de oeisaj labirintic, este textul poetic a cărui metaforă-emblemă devine oglinda, cu dubla ei față : reflectare a realului și, deopotrivă, semn imaterial, înșelător, imposibil de atins, de pătruns, de interpretat. Ca motto al cărții sale, dedicate acestui motiv, Jugis Baltrușaitis așează următorul enunț din Raphaël Mirami (1582) : „Spun că pentru unii oglinzile au fost o hieroglifă a adevărului întrucît dezvăluie orice lucru care li se înfățișează, așa cum adevărul iese întotdeauna la iveală. Pentru alții, dimpotrivă ele au fost simboluri ale amăgirii pentru că deseori arată lucrurile altfel decît sînt". Poemul **Portret** al lui Mircea Ivănescu este conceput ca o oglindă de cuvinte cu efecte optice (semantice) savant aranjate. Dar textul poetic este o iluzie de gradul II, un semn al semnelor, putînd fi comparat cu o alcătuire catoptrică de imagini sufletești și mentale, un labirint de proiecții subiective, deformate de cuvîntul-reflectant. Și atunci cum să nu te rătăcești în căutarea adevărului tău sau a adevărurilor generale, filozofice, sociale, politice etc. ce se dovedesc mereu inconsistente, amăgitoare, ireale, singura lor corecție rămînind ironia : „să facem întîi cadrul, rama acelui tablou / de gen, de gen ambigen, cum ar fi, un dulap, / care este de ambele genuri — activ, / creator — poate să stea, adică în picioare și să creeze în oglinda lui scena, în care mai mulți / stau.. poate, chiar toți, și se uită / la el, dintr-o parte sau femeiesc, / adică pasiv-răsturnat, lăsîndu-se dus / de unii din ei, în spinare, în mîini, / dintr-un loc într-altul — ieșind / din spuma mării (nașterea venerei patrate / care e lumea răsfrîntă în oglinda unui dulap) / sau intrînd în mare — și valurile pe țărm / se sparg, și renasc, aici în oglindă / îl vedem privindu-l — și el, ca într-o oglindă deformatoare / capătă același trup geometric, paralelipiped / (cum se spune că oamenii masivi, ca un dulap încasează / lovituri în bătăliile din romanele brutale — tot astfel / el încasează — și ține acolo — privirile noastre) / căci în dulap / poți nu numai să te răsfringi în oglindă — / atunci e mai simplu, căci îi creezi pe ceilalți, în jur, / și e ca și cum ai ieși în lume — te uiți / la cîte unul din ei, te gîndești și pe tine în relație, cum s-ar zice, cu ei, viața socială (...)" Atît de prezent este arhetipul oglinzii încît se poate vorbi și de un timp spagiric, de o „curbă stelară" ce va păstra nealterat imaginile subiective și obiective ale unor fapte și evenimente consumate în trecut : „și dacă-i adevărat / că anume fapte, sufletești și trupești, se inscriu într-o curbă stelară, și acolo au să fie / și după ce soarele, cu celelalte stele, pămîntul și el, / — și să mai spunem și iadul? — au să-nceteze, / au să mai fie, căci roti-se-vor nesfîrșit / într-o noapte unde timpul fără înțeles va fi / prezent pururea fără vreun capăt. Întreg volumul este **figurarea unei odissei a timpului.** Și care este Itaca poetului, centrul spre care se îndreaptă și pe care, spre deosebire de Ulysse, nu îl va atinge niciodată ? Un fel de origine a timpului care ascunde adevăruri esențiale, și care se retrage mereu în trecut, un miez, o consistență temporală, ce se dovedește însă la prima atingere fluidă, transparentă, scurgîndu-se ca apa printre degete. Nu există timp, prezent sau viitor ci numai momente ce fug în trecut, amintiri și evocări. Iar încercarea de a regăsi concretețea lor, palpitul de viață care a fost, se dovedește o încercare himerică. Este ca și cum ai încerca să prinzi într-un insectar fluturi de lumină. Ceea ce nu-l împiedică pe poet să reia sisific „pătimirea" sa, aceea de a-și găsi un loc în spațiu-timp, un reper care să-i dea senzația că este în sine, că fiind, trăiește. Dar, ca olestemul Atenei asupra fiicei lui Idmon, cuțitul unei lucidități necruțătoare sfîșie ceea ce pentru o clipă iluzia înghebase : „să stăm mai departe de foc-acolo, aproape de acel / ochi roșu al focului este cîinele / pîndind să-l și muște pe oricine ar vrea / să se apropie e un joc acu, doar în măsura / în care aurul vechi este roșietic, și atunci mistuie / cercul noptatec, în care intră totul — și stă / pentru totdeauna orice mișcare, și n-are / continuitate de aici dincolo nimic. Stăm / doar, și o patimă de aur, care se cheamă uitare / se sparge în cioburi mici sufletești, ca și cînd / ar fi mers de mai multe ori la apă, și nu / se mai pot stringe zdrențele astea sunătoare laolaltă / în lumina asta a oătimirii, rugămune / îndurării" **(cîinele și jocul).** Și Noul Odisseu își reia periplul în căutarea de sine, cu obstinație, cu disparare, cu arzătoare dorință de a fugi, deși știe că nu va atinge niciodată limanul căutat. Poezia lui Mircea Ivănescu este un recitativ murmurat la nesfîrșit, pe alocuri monoton sau chiar plictisitor, dar care sfîrșește prin a crea o seducție hipnotică, transcedentală. As afirma că volumul „Poeme nouă" este excepțional ; poate este mult dar, în același timp, și puțin.

Paul Dugneanu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

O floare extatică

Din expresionism coboară poezia Iolandei Malamen, îndeosebi în **O piatră neagră pe o piatră albă** (1979) și în foarte recentul **Floarea care merge** *). Volumele acestea au o evidentă unitate de ton, atmosfera accentuîndu-se tocmai în sensul esențializării. „Un poem nu se scrie în stradă / în văzul lacom al mașinilor de salvare / cînd liniștea poate fi ironie, / cînd o piatră îți poate sparge pieptul ; / un poem se scrie în fagurele înghețat al vinei / departe de somn, departe de văz și de auz." Versuri, publicate în **O piatră...,** de certă factură expresionistă, aproape programatice. Ele ar putea fi citate drept motto pentru **Floarea...** Poemul scris cu conștiința vinovăției, a unei abstracte, în afara determinărilor excesiv senzoriale, este textul patetic, reușind în puține cuvinte sugestia maximă. Poezia Iolandei Malamen își revendică o realitate unică, ale cărei reprezentări pot eventual să difere : aceea a patosului. Experiența personală dobîndește astfel sens absolut. Poezia devine un aspru pariu, o luptă surdă, un **țipăt** refăcînd pasiuni primare, ele însele incadrabile în sfera absolutului pentru că premerg expresiei. Dinamismul extatic al expresioniștilor este în fond efectul căutării „diabolice" a **esenței,** care nu se poate imagina în alt fel decît în afara lumii fenomenale : „Am ucis pe rînd cîte ceva / din poezie : / rima, lirismul prefăcut, / banala descriere. / și în simplul țipăt mă aflu." **(Împăcare).** Lipsa de materialitate nu va semnifica însă niciodată aducere la numitorul comun al abstractizării : dimpotrivă, poetul expresionist trăiește patetic conștiința — covîrșitoare — a esențializării. Dacă realitatea pare haotică, prin reprezentarea făcută de subiectul răvășit, importantă nu rămîne totuși această reprezentare, ci reacția, efectul apărut în sensibilitatea confruntată cu haosul. A căuta esențialul înseamnă a descătușa întreaga capacitate aperceptivă — și iată, deja, un principiu. Un principiu dinamic, el însuși supus unui eventual — fatal — proteism. Cu atît mai autentică va fi trăirea, cu cît această „explozie" afectivă va beneficia de prezența ori de dorința expresiei lapidare.

Scurte, poeziile din **Floarea care merge** includ vocația, fundamentală în context, a viziunii fulgurante. Figura expusă în titlul volumului precizează atitudinea și numește motivul central : frumusețea, candoarea, armonia, prospețimea, toate se îmbracă în haina „îngrozitoare" a unui dinamism de-a dreptul tragic. Citită fără scut metaforic, această imagine nu e altceva decît vizualizarea supremului dramatism. O „floare care merge" e o înfrîngere irevocabilă a frumuseții. E „țipătul" răsunînd în bezna premergătoare conștiinței, ființia programată ce proclamă recunoașterea angelică a esenței. „Ioanandrei, asemeni mie / în beznă, cu o perfectă smucitură / să tragi îngerul din noroi, / să-l faci să te recunoască !" Moarte, prăpastie, surpare, năvod, „lîncedă noapte" frică, țărm sumbru, „ființia contopită cu mine" sînt doar cîteva dintre elementele de decor care enunță realitatea lăuntrică a poemului. **Enunță,** căci clamoarea aparține impresiei globale, ansamblului. Există suficientă duritate expresionistă la nivelul fiecărei imagini, totuși „țipătul" este perspectiva finală la care contribuie în egală măsură rațiunea și afectivitatea. Iolanda Malamen construiește cu răbdare tocmai această autenticitate, în chip esențial feminină. Pactul cu universul consistă în cartea de față în impactul structural prin care revelația maternității se retrage în propria celulă de ocurie și, simultan, suferință. Se observă o maturitate biologică declarată în poemele de acum, ea contribuind decisiv la impresia de mai sus. Maturitatea cuprinde desigur un anume „pozitivism" suprapus confruntării sceptice cu lumea fenomenală. El are aici forma previzibilă a „strîmbei înfloriri", e deci parfumul stupid, „instrumentul" de ascuns urîtenia, umilința, previzibilul absurd al unei existențe terne : „M-a urmărît rațiunea, / ca o iapă credincioasă / și încet, încet / jalnica, strîmba înflorire / mi-a lovit." Accentele, sunetele tari ale discursului se pierd într-o memorie care își desface evenimentele în prezentul absolut. O trăsătură distinctivă a aventurii „ființei expresioniste" este și imaginația fals-temporală a unui prezent extatic asemeni luminii pătrunzînd fulgerător în camera obscură. Densă, originală, sclipitoare adesea în formulări, vocea lirică a Iolandei Malamen, sever, parcimonios oferită cititorului, este în **Floarea care merge** de o gravă, răscolitoare expresivitate.

Costin Tuchilă

*) **Iolanda Malamen : „Floarea care merge", Editura „Cartea Românească", 1983.**

PROZĂ

Scrisoare de dragoste

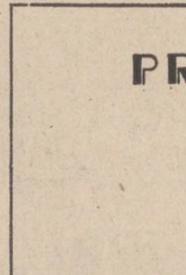

După ce a debutat în 1978 cu un volum cuprinzînd două nuvele (din cea de-a doua, „Despre Irina", crește romanul actual), abia peste, iată, 5 ani Cornel Cotuțiu produce a doua carte *) pe care editura (poate nici autorul) nu o numește roman dar nici nuvelă, nici povestire. Mult meșteșugită în planul expresiei (rezultatul : ruperi de ritm ce obligă ochiul la asocieri extreme, fraze ajustate după topica limbii franceze, propoziții eliptice de predicat, expresii de limbă sparte în jocuri de cuvinte ce opresc pătrunderea în adînc, spre adevăr", în spumoase aranjamente comice) — silită să încapă într-un format prea mic (scrisul aproape evadează din pagină nelăsînd loc de adnotare), cu suficiente greșeli de tipar ca să agaseze un lector grăbit, cu o copertă înfățișînd, parcă, o șarjă de furnal în alb-negru (este, totuși, o carte despre munți !), cu titlul însuși impropriu, trimițînd la un roman polițist — iată numai cîteva obiecții de aparat în spatele cărora găsim unul dintre cele mai interesante romane de dragoste ale tinerei generații cu o problematică majoră și un mod de abordare modern. Tema așa-zisului „triunghi familial" este des abordată în ultimul timp și am avut ocazia s-o discutăm în legătură cu romanul „Lunecînd" de Titu Constantin. Acolo, ca și aici, primează climatul moral replică dură, dacă vreți, adusă modului de existență al familiei burgheze occidentale. Femeia își urmează harul creator suportînd consecințele legii „divine" atunci cînd fructul greșelii ei (imagine de tragedie) se coace (spunem lege „divină" pentru că este evidentă tendința autorilor de a rezolva conflictul prin recurgere la mit). Eroina din „Lunecînd" murea în timpul procesului ce i se întentase pentru avort (uciderea pruncului era puternic motivată la ea prin faptul că nu-i cunoștea tatăl) — Delia din „Opt zile pentru totdeauna" moare la naștere lăsînd în urma ei copilul dar și obligația celor doi parteneri de a stabili adevărul în legătură cu el. Cornel Cotuțiu studiază o variantă a triunghiului iubirii ajungînd la aceeași concluzie cu Titu Constantin : vina femeii antrenează vina și pedeapsa bărbatului ; nașterea, ca unică formă de perpetuare a speciei umane, nu se poate realiza în afara cuplului familial, în afara legilor sfinte care-l patronează. Subiect cărții este simplu : Horia, soțul Deliei, face o excursie pe munți împreună cu Ștef, personaj de legătură, și cu George, iubitul Deliei, tatăl copilului. O confruntare de voințe și de caractere în afara lumii civilizate, în prezența unui martor ; Delia, soția și mama moartă, învie în amintirea tuturor și este, de fapt, arbitru și parte implicată în proces. Romanul se desfășoară ca o scrisoare către ea în care soțul îi comunică, dincolo de mormînt, adevărul pe care l-a aflat. În felul acesta tragedia se convertește în dramă a cunoașterii. Personajele tragice sînt Delia și George, un cuplu destinat eșecului prin interferența lui Horia, o mare iubire stinsă prematur și redescoperită ; dramatică este condiția lui Ștef care transmite adevărul către soț care, la rîndul lui, își înăbușă durerea, se dă la o parte în fața unui destin împlinit. Finalul este rezolvat în manieră fantastică : George se transformă în urs și-i urmărește pe coclaurii munților pe cei doi care au aflat adevărul pînă-i aduce în locul de unde au plecat, în coliba făcută de toți trei cu cîteva zile înainte. Aici George este găsit mort, sacrificat pentru taina lui. Studiată mai atent, relația se putea resorbi în mitul Artimidei din Braurion în ritualul căreia intra ursul ; Delia are, în roman, toate atributele zeiței). Romanul se susține în primul rînd prin construcție, prin acest drum al adresantului scrisorii : tîrziu află că Delia nu mai există, firul narativ indicînd-o mai întîi vinovată, apoi atrăgînd vina către ambii parteneri, apoi arătînd că destinul alege fără ca cineva să fie vinovat. Liantul acestei interesante construcții epice nu este materialul factologic — ci ținuta morală a personajului principal, ecranul gnomic în care se resoarbe experiența lui de viață. Corneliu Cotuțiu este în primul rînd un moralist, domeniu din care abordarea mitică, parabolică, îi este la îndemînă.

Nicolae Georgescu

*) **Corneliu Cotuțiu : „Opt zile pentru totdeauna", Editura „Dacia", 1982.**

EDIȚII

Restituirea unei moșteniri științifice

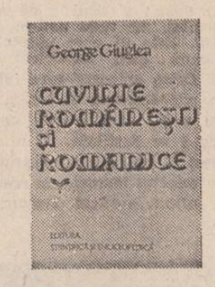

Recent apărută selecție din opera lingvistică a lui George Giuglea *) reprezintă „restituirea unei moșteniri științifice și sublinierea unei strădanii dusă vreme de peste cinci decenii în slujba limbii române" de un cărturar care și-a început opera la începutul secolului XX. Elev al unei strălucite pleiade de profesori (Titu Maiorescu, Nicolae Iorga, Dimitrie Onciul, Pompiliu Eliade, Simion Mehedinți, O. Densușianu), George Giuglea a desfășurat la rîndul său o foarte merituoasă activitate didactică și de cercetare, cu valoroase contribuții în domeniul lexicografiei, istoriei limbii române, al etimologiei, al romanisticii comparate și toponimiei. Cărturarul s-a călăuzit în scrierile sale după principiul cercetării directe, prin contact nemijlocit cu realitățile lingvistice și etnografice, avînd în vedere solidaritatea dintre istoria limbii și a societății și a adus grăitoare argumente de ordin lingvistic privitoare la permanența poporului român în spațiul carpato-danubiano-pontic. Selecția realizată în această ediție reunește în secțiuni distincte cîteva direcții reprezentative ale activității lui George Giuglea. Între studiile cuprinse în secțiunea „Lexic românesc — istoria limbii și etimologii" un interes deosebit, chiar pentru lectorul nespecializat, îl prezintă **Valori latine în expresie românească** și **Elemente pentru a cunoaște istoria formării limbii și poporului român.** Între studiile de romanistică atrag atenția **Elemente preromane în retoromână și română,** precum și **Coincidențe, concordanțe între română și alte limbi romanice.**

Foarte interesantă este și cercetarea care oferă o **Cheie pentru înțelegerea continuității noastre în Dacia, prin limbă și toponimie.**

În studiile lui George Giuglea se remarcă o capacitate specială de reprezentare elocventă a dinamicii limbii și a fenomenelor socio-lingvistice, precum și a aspectelor fundamentale ale evoluției istorico-lingvistice a poporului nostru, prin interpretarea științifică a datelor de limbă, prin corelarea lor și prin realizarea unei sinteze globale a semnificațiilor.

Apariția acestei ediții cu un valoros aparat de note, indici și bibliografie se înscrie în efortul merituos al Editurii Științifice și Enciclopedice de valorificare a moștenirii literare și științifice, prin contribuția unor editori competenți și pasionați.

După apariția acestui volum editorul rămîne însă dator cu o ediție în limba română a lucrării de sinteză a lui George Giuglea — „Uralte Schichten und Entwicklungsstufen in der dakorumänischen Sprache".

Gheorghe Buluță

*) **George Giuglea : „Cuvinte românești și romanice. Studii de istoria limbii, etimologie, toponimie". Ediție îngrijită, introducere, bibliografie, note și indice de Florența Sădeanu, Editura „Științifică și Enciclopedică", 1983.**

TRADIȚIE ȘI UMANISM

Profesorul

Promoția de absolvenți de la filologia bucureșteană (1963) care in luna mai a.c. și-a luat numele „G. Călinescu" sărbătorește in această toamnă un pătrar de secol de cind i-a fost dat să asculte pe primul ei mare dascăl : Edgar Papu.

Veniserăm, in toamna lui 58, bieți absolvenți de școală medie cu zece clase și calificați, după merit, doar pină la nota cinci, vreo două sute de inse (ele mai toate frumoase) și inși (noi mai toți deștepți), in acel București incă patriarhal și eram tare fudui — de, vorba veche — că sintem studenți. Căci mai și știam cite ceva : ba despre iarovizare, ba despre voinicia unui muncitor care era-n stare să ia-n circă un compresor (un altul salvase un abataj...), ba rupeam, după mulți ani de buchiseală, și citeva cuvinte scrise-n chirilică. Lasă că nici ca virstă nu eram toți de-un leat : unul, Ovidel, nu avea nici 16 primăveri pe cind alții erau trecuți de patruzeci de ani. Foști muncitori, șoferi, marinari, ofițeri, figuranți de teatru și chiar numai elevi ne-am constituit intr-o pastă pestriță dar totuși foarte unitară, sentimental vorbind. Și iată-ne in amfiteatre ascultind holbați, in necunoștință de cauză, prelegerile dascălilor. Multe, foarte multe prelegeri de lingvistică și toate docte și mai toate nesărate. Frumoasele noastre colege copiau de zor, cuvint cu cuvint, iar a doua zi mai treceau și pe **curat** cele neințelese. Cam grea studența și aspră ca o cătănie.

Dar intr-o bună zi, la pupitrul amfiteatrului cel mare, „Rectorat III", se urcă un om mititel, firav ca un lujer, cu părul subțire, rar și cinepiu. N-avea servietă, n-avea nici un dosar in miini. Nici nu s-a așezat pe scaunul stingher de pe acel podium — adevărată scenă de teatru cu pretenții. La potolirea relativă a zgomotelor, speriat ca surprins de gonaci, a inceput să vorbească. Un glas puțintel, cu vorbele graseiate și pe alocuri tremolate — abia dacă se auzeau citeva frinturi. Murmurele se mai potolesc — se disting acum jumătăți de propoziții. Ei !... Incet, incet, se face liniște deplină și incep să se deslușească frazele intregi.

Cu totul și cu totul altceva !

Am ascultat duși, ca-ntr-o hipnoză. La sfirșitul prelegerii, fără să ne dăm seama ce facem, am zbucnit cu toții intr-un ropot de aplauze. Am continuat apoi să-l aplaudăm după fiecare prelegere pină la sfirșitul anului. Cu adevărat, asistam la un mare spectacol și inimile noastre incă naive intuiseră ocaziile rare de intelepciune și frumusețî ce li se ofereau.

Profesorul Edgar Papu ne-a ținut prelegeri de istoria literaturii universale. La cererea noastră, decanatul a acceptat mutarea cursului in amfiteatrul mai familiar, **Odobescu.** Parcă-l văd și acum : cu privirile duse spre **Institutul de arhitectură,** megieș cu Universitatea, dinsul se visa și călătorea de fapt pe plaiurile Eladei sau pe cimpiile asire. Intram și noi in Troia, ingroziți de inaltul vaier ce cuprinsese cetatea, apoi rătăceam pe talazurile mării alături de Ulise cel istet. Un univers nou de miracole se lărgea, de la prelegere la prelegere, in fața ochilor noștri miați. Lacunele noastre de lecturi și cunoștințe ne impiedecau să urmărim vasta știință a profesorului precum și subtilele dumnealui asociații de idei, așa că urmăream și ne complăceam in **basmul** pe care ni-l depăna ca unora incă neieșiți cu totul din găoacea puerilității. Despre savantul Papu au vorbit alții și mai vorbi-vor, consecutiv, in generații. Noi nu incercăm, aici, decit un **portret dintr-un condei...**

Cind ne-a recitat balada lui François Villon despre crișmarii care toarnă apă-n vin s-a sumețit intr-atita in blestemele năpraznice ale poetului-strengar, incit, la sfirșit, am avut impresia că profesorul își dă duhul... Prea mult **ră-suflet** pentru un pumn de om ! Numai că a rezistat și de-atunci, și inainte, la probele, alese, ale spiritului.

La drept vorbind, profesorul Papu nu are materialitate (și-ntr-asta, ca și in altele, se aseamănă cu filosofu Constantin Noica), ci este numai și numai duh. Un duh de o rafinație indicibilă.

Iată că la una din prelegeri, mai spre sfirșitul anului, asistă intreaga catedră de literatură universală in frunte cu șeful ei, Tudor Vianu. Mai timid ca niciodată — timiditatea s-a răsfrint și asupra noastră — ne roagă, bilbiindu-se, roșindu-se de tot, ca la sfirșit să nu... ne roagă să... și nu putea rosti cuvintul. Iar noi niciodată nu l-am aplaudat mai frenetic decit la sfirșitul acelei prelegeri !

Că veni vorba despre un alt mare dascăl al nostru, gravul intelept Tudor Vianu. Cind acesta pleca la Paris, unde-l chemau sesiunile UNESCO ca reprezentant al României, pe cine credeți că lăsa in locuitor la comandă să-i continue cursul? Pe profesorul Papu. Și de fapt trebuia să-l lase șef de catedră in locul său, dar imprejurări de cancelarie (o piesă din epocă se chema chiar **Furtună in cancelarie** dacă-mi aduc bine aminte), și care vor trebui cindva povestite, au indepărtat pe profesorul Papu din Universitate. Seriile de după noi au fost astfel private de lecția unui dascăl nedereche precum dinsul.

In anul 1959 sau 1960 — fug anii ! — am primit aprobarea să intemeiem un Plugușor de Anul Nou și să ne ducem să-i colindăm pe profesorii noștri pe la casele dumnealor. V-am spus că promoția noastră n-a fost una, oarecare, la rind. Profesorul de folclor Mihai Pop ne-a pus, de la Institutul pe care-l conducea, la dispoziție recuzita (talăngi, buhaie, fluiere, zurgălăi — Sandu Dobre de la Fierbinți știa a **zice** ceva din fluier dar mai ales știa — și știe ! — să țipurească **a la Maramu**), precum și citeva benzi cu inregistrări autentice (vă mai aduceți aminte, colegi : **Pleac-un june la vinatu ?...**). Făcurăm și noi — atunci eram mai puțini poeți declarați decit numărul de astăzi al autorilor de cărți din promoția noastră —, adecvat după firea și preocupările fiecăruia dintre dascăli, cite o urare in versuri. Textele au fost aprobate de sus, de pe la Decanat, dacă nu chiar de la Rectorat. Am făcut și ceva repetiții. Așadar, vreo cinsprezece feciori in ceată, in cioareci, cămeși și opinci, acestea din urmă trase direct peste ciorapii sintetici (dar nu in noaptea aceea am contractat noi reumatismul), insoțiți de o colegă bucureșteană care avea menirea să ne descurce in adrese și, eventual, să nu ne lase s-o luăm razna din alte cauze, am luat-o mai decuseară și chiar de la blajinul și bunul nostru profesor Jack Byck, o parte din noi ne-am și... magnetizat. Doamne, ce mai sticloanțe vechi, cu pulbere de nisip fin pe ele, avea dascălul nostru la examene'e căruia se **trecea din oficiu.** Nu insir, aici, toți dascălii pe la care ne-am perindat (știu că la domnul Rosetti iar a fost tare fain iar in salonul domniei sale, iluminați de culorile marilor pictori români, am cam cintat o țiră mai mult dar am și admirat-o pe odrasla sa coborind pe o scară interioară in mijlocul nostru...). Iar intr-un tirziot — imi place expresia aceea cind se zice că apoi ți **se rupe filmu".** am ajuns la profesorul Papu. Aici a fost cu zăbavă, deci **filmul** meu s-a „rupt"... după aceea. Ne-om fi dat o leacă in petic. Om fi cintat oarece, pe mai multe voci. Fiul dumnealui, Vlad, care pe-atunci nu cred că avea nici zece ani la rememorarea mea de deunăzi, zice că își aduce ceva aminte... Colegul de la Fierbinți a iscat o țiuitură care mai are incă ecou in urechea vecinilor care durează. Eu știu atit : m-am așezat pe brațul fotoliului unde stătea domnul profesor Papu și dind **tonul** am recitat imoreună, graseind amindoi, închinarea marelui poet Du-Fu către celălalt mare poet Li Tai-Pe : „Plătește cu o mie de poeme. / Un git de vin invirtoșat de vreme ! // De cite ori adoarme beat, la han. / La marile răscruci către Cian-Can, // Chiar impăratul vine să-l trezească. / Să-l ia la o plimbare prietenească ! // Mahmur cumplit, răspunde Li Tai-Pe : / Chiar impăratul vine ? Ei, și ce ? // Hai, du răspuns, și lui, și tuturor, / Că sint doar un beliv nemuritor...".

Iubite al nostru profesor, traducerea aceasta a lui Eusebiu Camilar a apărut in volum in anul 1957 : in 1963, autorul **Turmelor** a dat o altă variantă, după urechea mea tot atit de cantabilă. Oare imi ingăduiți ca **la aniversară** — 75 de ani bătuți pe muchia spiritualității românești — să ne recităm imoreună, eu urindu-vă INTRU MULȚI ANI ! și această a doua propunere de frumusețe. Mie mi se pare că are și ea virtuți. Distihul dintii sună astfel : „N-am mai văzut un altul ca el, să dea din plin / O mie de poeme pentru-un gitlej de vin !".

Gheorghe Suciu

Fotografie de Ion Cucu

Profesorul Edgar Papu la 75 de ani

«Ideea e veche, cartea e nouă»

— Un dialog in faza de semnal are pentru reporter avantajul de a fi pe picior de egalitate cu cititorul. Titlul spune despre obiectul cărții, dar spune vag.

— Cartea se numește „Motive literare românești", dar precizez că nu m-au interesat toate motivele românești, ci doar cele stenoterme, adică limitate doar la anumite regiuni care ne cuprind și pe noi ; și nici măcar toate motivele stenoterme, ci doar cele mai reprezentative. Această distincție pe plan literar — euriterme și stenoterme — este o prelungire din plan biologic. Simion Mehedinți distinge in lumea vegetală dar și animală organisme euriterme, care trăiesc pe toată planeta, și organisme stenoterme, care rezistă doar pe anumite regiuni.

Nu de motivele care apar pretutindeni m-am ocupat, iubirea, moartea, natura, ci de anumite motive care chiar dacă nu ne aparțin numai nouă, aparțin unei anumite zone in care ne incadrăm și noi. Care sint aceste motive ? Absurdul (la clasicii noștri), avatarul, metamorfoza, fata morgana, enigma (perioada interbelică), persistența elementului oriental.

— De fapt ce idee stă la originea cărții ?

— Cartea pleacă de la ideea că un lucru tot atit de important ca structura este și motivul. Determinăm o literatură și prin selectarea motivelor. După cum știți m-am ocupat și de artele plastice. Am ajuns la această idee, de distincție dintre plastică și literatură. Motivul, o ingerință a literaturii in operele plastice. In deosebirea dintre elementul liniar florentin și elementul cromatic venețian — dominante in pictură in perioada Renașterii, puțin importante sint subiectele. Subiectele mitice și religioase din pictura acelei vremi sint determinate de inițierea din anumite lucrări scrise, deci literare in sens larg, care imprumută, astfel, picturii, motivele.

— Cit de veche e ideea pentru dumneavoastră ?

— Foarte veche ! Ideea e veche, cartea e nouă. De un an și jumătate am inceput să o scriu.

— Ce elemente de surpriză rezervă studiul dumneavoastră cunoscătorilor ?

— Depinde de cunoscător. In prima mea incercare care este „Absurdul la clasicii noștri" — este o surpriză faptul de a dovedi o continuitate perfectă din secolul trecut. Faptul este legat și de folclorul nostru.

Altă surpriză este de a proiecta o altă lumină asupra celor mai cunoscuți scriitori ai noștri. Cine s-ar fi gindit bunăoară la faptul că primul „rege" absurd nu e „Ubu rege" al lui Jarry, nici „Rege moare" al lui Ionesco, ci o schiță dramatică perfect absurdă a lui Eminescu din perioada berlineză. Titlul ei este cam lung, format din trei titluri : „Infamia, cruzimea și desperarea" sau „Peștera neagră și căuțile proaste" sau „Elvira in desperarea amorului". Un titlu parodie, bagatelizant.

— Se observă că și elementele surpriză pledează pentru continuitatea preocupărilor dumneavoastră legate de protocronism.

— Da, protocronismul. Nu peste tot ca in „Clasicii noștri", dar cartea conține inedite elemente de protocronism pe care nu le-am dat in vileag pină acum.

— Nu știu dacă v-ați gindit la aceasta, dar ce obiecții credeți că i se vor aduce cărții ?

— Obiecții ? Sigur că m-am gindit. Cred că ar putea fi două obiecții, pe cit de violente, pe atit de neintemeiate. Prima — că ilustrez cu unii scriitori, contemporani, pe care il consider excepționali, dar care nu se bucură de o mare trecere la o parte din critica noastră. Asta cred că va fi principala obiecție. Și a doua, va fi legată de protocronism, natural.

Mariana Brăescu

Eminescologul

Latura comparată a exegezei eminesciene se desfășoară mai mult sau mai puțin pe două planuri. Unii critici procedează pe un plan centripet ; pornesc de la literatura universală, mai precis europeană, și il plasează pe Eminescu in cadrul european in raport cu alți scriitori. Alții adoptă o metodă centrifugă ; ei pornesc de la Eminescu și fixează pozițiile altor autori universali in raport cu el. După părerea noastră, Edgar Papu este un comparatist centrifug.

Exegetul pornește de la părți ca să obțină imaginea intregului. Le analizează minuțios ca să cunoască locul și rolul lor in cadrul ansamblului. Detaliile textului il duc la esența gindirii, la mesajul operei.

In **Poezia lui Eminescu** el pleacă de la motive, fiindcă motivele reprezintă simbolic gindurile și ideile poetului, ceea ce am numi **laksmana,** semn, in estetica indiană. Natura in toate aspectele ei, antropomorfismul, erotomorfismul, depărtarea, dulcele, dorul, visele și visurile, pină și grotescul, toate cele care se impletesc, se armonizează prin imbinarea imaginilor vizuale cu efectele auditive, constituind panorama sau simfonia cosmică eminesciană apar in critica lui Edgar Papu ca numeroase petale ale lotusului ce este poezia lui Eminescu. Tocmai pentru că exegetul privește creația eminesciană ca un corp viu, organic, el aduce aprecierea estetică a corpului și nu intreprinde disecția anatomică a membrelor.

Pe parcurs, Edgar Papu asociază motivele și ideile altor poeți, dar Eminescu rămine tema principală. In timp ce unii caută imprumuturile lui Eminescu, E. Papu se axează pe asimilarea organică a ideilor in gindirea și imaginația poetului.

Edgar Papu, precum și Zoe Dumitrescu Bușulenga, caută originea geniului român in pămintul românesc, in cultura dacică, prin care se stabilește ponderea sa ca poet național. Așa cum a subliniat Rabindranath Tagore că Europa il prețuiește pe Kalidasa pentru că el reprezintă India, și nu pentru că este numit Shakespeare al Indiei, tot așa Eminescu a devenit poet universal prin virtutea faptului că este poet național al unei țări. Așa cum Europa a descoperit fondul sensibilității indiene prin Kalidasa sau Tagore, tot așa un cititor străin cunoaște fondul autohton român prin Eminescu.

Edgar Papu relevează fondul sensibilității eminesciene și il integrează in cel românesc. In această operație, criticul nu folosește nici cuțitul chirurgului, nici toporul arheologului. Așa cum Michelangelo vedea forma sculpturii in blocul de piatră, tot așa el vede cu ochii minții portretul lui Eminescu pe basorelieful culturii românești. Sensibilitatea este instrumentul lui Edgar Papu.

Iată de ce critica lui Papu imi este mai ușor accesibilă, mai apropiată. Estetica indiană necesită că cititorul, și prin urmare criticul, trebuie să fie **sahrdaya,** inimos, și **rasika,** cel care pătrunde esența sentimentelor artistice. Este de prisos să spun că Edgar Papu, omul și scriitorul, este și una și alta.

Părerea specialiștilor români despre India ne interesează mai mult decit a celor occidentali. Trăgindu-și seva vieții din cultura care a dat **Miorița,** Eminescu, Brâncuși și Sadoveanu sint in mai mare măsură să se apropie de sensibilitatea și spiritualitatea indiană. Edgar Papu nu se referă la indianistică in contextul eminescian, in afară de viziunea cosmogonică a poetului. Exegeza sa deschide totuși o poartă spre lumea indiană. De exemplu, cind criticul ne deschide ochii și ne dezvăluie ponderea feminității naturii la Eminescu și demonstrează că in poeziile sale, natura este „femeie" și poetul este „bărbat", ne ducem cu gindul la concepția filozofică Sankhya, in care **prakrti,** natură, este principiul feminin sau materia. Cu ajutorul lui **purusa,** principiul masculin sau spiritul, ea creează lumea. Papu vorbește de unirea poetului cu natura, cauzată de dorința ambelor părți ; ne amintim și noi de concepția de **mithuna,** cuplu, atit de bine cunoscut in estetica indiană. In sfirșit Papu ajunge la concluzia că „creația sa (a lui Eminescu — n.n.) devine, astfel, o procreație", prin care desfințează concepția antitezei creație-procreație prezentă in genere in conștiința europeană ; și astfel el, criticul, se identifică cu gînditorii indieni. Chiar dacă el pornește de la premiza aristotelică de formă-materie, teoria sa se potrivește mai mult concepției de spirit-materie a mito-filozofiei indiene, de la **Rgveda** pină la **Tantra.** Atit poetul cit și comentatorul ne vorbesc in limbajul indian.

Edgar Papu savurează esența sentimentelor — **rasa** — și sesisează dhvani, sunetul neauzit, sugestie — cele două criterii importante in estetica indiană — in creația artistică a lui Eminescu. Ne invață și pe noi să căutăm acel inexprimabil care stă dincolo de cuvinte.

Dacă in modestia sa de erudit, profesorul Papu a avut amabilitatea să spună că părerea mea exprimată in finele lucrării **Eminescu și India** „cuprinde implicit și o confirmare a vederii" domniei sale **(Existența romantică,** p. 228), profit de această ocazie fericită să recunosc faptul că **Poezia lui Eminescu** mi-a fost deschizătoare de drum. Ea mi-a indicat calea pe care Eminescu se dusese in căutarea Indiei.

Amita Bhose

Spirit de renaștere

Nu m-a surprins prea mult succesul unor lucrări recente, semnate de Edgar Papu, precum acelea despre Eminescu, despre baroc, sau despre „Clasicii noștri". Pentru mine revelația ginditorului Edgar Papu se produsese cu ani in urmă, la apariția volumului „Călătoriile Renașterii și noile structuri literare". Ce titlu inspirat, ce concepție virilă, adecvată perfect momentului in care apărea, el insuși unul de renaștere pentru literele române ! Dar m-a uimit cel mai mult indrăzneala unei priviri de vultur aruncată peste istoria și cultura bimilenară a Europei. Cu atit mai mult cu cit profesorul Edgar Papu trecea, in studența noastră, drept un erudit cuminte, un rezervor de idei, titluri, date, expuse sistematic, dar nu menite să electrizeze prin noi viziuni asupra materiei. Va fi contribuit la această falsă imagine — căci azi o socotesc falsă — și naivitatea multora dintre noi, studenții, și mediul intelectual in care Edgar Papu ocupa un loc periferic, in prim plan avansind figuri socialmente mai intrepride și mai zgomotoase. Dintr-odată insă apare „Călătoriile Renașterii"... dominată de un spirit exploziv și un salt ideatic in care nu-l recunoșteam pe profesor Am scris o recenzie in „Ramuri", entuziastă, nu lipsită totuși de rezerve. Cu aceeași ocazie am aruncat o privire inapoi, spre bibliografia lucrărilor sale. N-am fost mai puțin uimit de rezonanța titlurilor : „Răspintii — forme de viață și cultură" (1936), „Artă și imagine" (1939), „Soluțiile artei in cultura modernă" și indeosebi „Giordano Bruno" (1947). Așadar „Călătoriile Renașterii..." nu apărea din nimic, ci era pregătită cu mulți ani in urmă.

O lucrare rămasă nepublicată : „Contribuții la estetica formelor deschise", o conținea poate in germene.

Dar dacă nu mai reprezenta o surpriză in bibliografia lui Edgar Papu, această carte rămînea totuși surprinzătoare in contextul cultural in care se tipărea. Mi se părea exemplar, mi se pare astfel și azi, gestul de a croi drumuri proprii prin teritoriile vaste ale culturii europene, cind eram obișnuiți să privim spre lume cu ochii unor scheme imprumutate și fixate dinainte. Recitesc azi lucrarea și caut să-mi verific impresiile de la prima lectură. Ce spune in fond Edgar Papu ? Călătoriile Renașterii, pe mări și mai ales pe oceane, au avut darul de a schimba viziunea europeanului asupra lumii, iar in consecință și formele lui de poezie, artă, cultură. Că nu spiritul umaniștilor italieni, ci fapta călătorilor portughezi, englezi, spanioli, a determinat această mutație, ontologică — scrie autorul — ceea ce azi imi apare exagerat. Dar o mare libertate spirituală, un puternic indemn la regindirea pe cont propriu a intregii istorii europene se desprinde din această carte, cartea unui filozof și totodată a unui poet, care se așează in centrul lumii, hotărit să-i confere acesteia un nou rost și un nou sens.

Nu doar prin eruditie (literatură, artă, filozofie, știință) dar și prin avintul ideilor, Edgar Papu ni se relevă azi, el insuși, ca un spirit renascentist, in sensul propriu al termenului.

Marian Vasile

PROTOCRONISM ȘI SINCRONISM

Drumul spre un concept

In 1977 cind propunea in **Din clasicii noștri** și in eseul **Protocronism și sinteză (Secolul XX,** nr. 6/1976, număr care a apărut, ca de obicei, cu un an mai tirziu, deci simultan dacă nu după editarea cărții) conceptul de protocronism. Edgar Papu nu făcea decit să-și definească intr-o formulă concentrată propria manieră de comparatist. O inaugura tacit incă de la debut, in **Răspintii, Forme de viață și cultură (1936),** unde e vizibilă tendința de a inscrie faptele istorice, pe principiul anticipării, in serii tipologice. Comparatiștii, se știe, pun fenomenele și operele față in față pentru a marca identități, diferențe specifice și izvoare. Anterioritatea și posterioritatea nu-i interesează decit din perspectivă sursologică. Or, Edgar Papu incearcă de la bun inceput să depășească izvoristica prin acordarea unei atenții sporite antecendentelor in sine. Intre două fapte artistice care se aseamănă, situate in zone diacronice distincte, comunicarea se poate infăptui in absolut. Faptul că filiația controlabilă nu e obligatorie nu impietează insă asupra pricrității unuia dintre ele. Această schiță poate fi dedusă, fără a proiecta prea mult din teoria finalizată in 1977, din **Răspintii...** De acum se observă că Edgar Papu manevrează numai pe terenul fenomenelor fundamentale și al valorilor superlative. Lucru firesc, fiindcă nici o construcție, vizionară de amploare nu poate rezista analizei critice decit dacă are ca suport o materie care se sustrage indoielii axiologice. Și cu atit mai mult una care utilizează prioritatea ca temelie.

Fapt care indică o morală superioară și divulgă un spirit rezistent la prejudecățile curente ale zilei (să nu se uite că in 1936 teza sincronizării perpetue a literaturii române instituise un acut complex de inferioritate, ceea ce dusese, prin reacție, la o contrabalansare și ea primejdioasă !), Edgar Papu introduce in tipologiile de care se preocupă și faptele artistice românești. O face cu seninătate, fără a clama gestul reparator, dar și fără stinjeneala care-i cuprinde pe unii cind e vorba de a afirma existența in universal a valorilor naționale. Intr-un studiu cu un titlu care trimite numai la clasica viziune a influențelor, **Vico in cultura românească,** se vorbește de o preluare creatoare a concepției istorice a marelui ginditor : Hașdeu a conjecturat **„concepția fazelor vichiene cu un resort naturalist"** (op. cit., p. 127), iar Iorga, **„adoptind principial metoda vichiană, caută s-o perfecționeze, dindu-i o nouă formă de intrebuințare",** inlocuind concepția fazelor ciclice cu axioma **„faptelor corespunzătoare la diverse momente"** (p. 129).

Dealtfel, preocuparea lui Edgar Papu de a-l inscrie corect pe Iorga in universalitate nu se va opri aici. In eseul **Valoarea estetică a istoriei** din **Artă și imagine** (1939) il introduce printre marii filosofi ai istoriei, la el descoperind una din soluțiile cele mai complete ale chestiunii: **„privind istoria drept știință,** (Iorga) **postulează pentru cercetător fantezia, atit in investigație cit și in expunere, care se cere a fi dotată cu frumusețe stilistică"** (p. 55). Peste aproape trei decenii, exegetul se va opri, in **Din luminile veacului (1967),** asupra lui **Nicolae Iorga scriitor.** In contradicție cu o critică pentru care Iorga pare a nu exista, Edgar Papu il incadrează simultan in toposul național și in lume, operind nuanțat și cu o incisivitate chirurgicală. E adevărat că Iorga **„se inscrie pe linia acelor spirite cuprinzătoare din secolul al XIX-lea care aspiră la sinteze vaste și la alcătuiri gigantice",** dar, **„integrindu-se in inlănțuirea lor, Iorga inscrie totuși o mutațiune fundamentală, decisă de funcțiunea intrării in noul veac",** spre a adopta, **„cu o vizibilă schimbare de accent, structura tipologică Eliade-Hașdeu la exigențele care vor fi specifice secolului nostru"** (p. 7). Locul lui Iorga in universalitate e determinat nu prin elementul anticipativ, ci prin cel al unicității, care intră, de asemenea, in cimpul conceptului de protocronism : **„Omul care a scris cel mai mult din toate timpurile vine, printr-o asemenea contribuție, nu cu simpla aspirație de atingere a unui nivel, ca Eliade sau Hașdeu, ci cu un element excepțional, unic in lume, care trădează noua ambiție a unei depășiri de limite pe plan universal. Aceasta va fi ambiția noului veac românesc, cind și in alte domenii de artă se vor afirma un Enescu, un Brâncuși, nu Țuculescu"** (p. 8). Nu e un simplu verdict aici, ci o proiecție rațională meticulos : inscrierea lui Iorga in cultura universală vine numai după definirea lui ca exponent al spiritualității românești la un moment dat și e urmată de coroborarea cu alte personalități naționale cu o funcție similară. Astfel, odată cu prezentarea universalității de fond a personalității iorghiste, e reprezentată și universalitatea de aceeași natură a spiritualității românești.

Dar chiar in unele din studiile sale din perioada interbelică, Edgar Papu procedează in aceeași manieră : relevă printr-un element particular (autor, operă, motiv sau personaj) dimensiunea universală a culturii românești in genere. Vrind să deceleze **Frumosul ruinelor** (un studiu din 1939), pune **„vechile noastre icoane bizantine"** alături de tablourile maeștrilor italieni și flamanzi, și unele și altele dind prin **„vernis-ul șters"** și prin alterarea **„strălucirii primare a culorilor"** senzația de **„ruină".** In același scop amintește frescele Bisericii domnești de la Curtea de Argeș, acestea fiind **„o desăvirșită pildă de ruină picturală"** (op. cit., 1939, p. 11). Pe firul acestui motiv distinct, ajunge la surprinderea apetenței organice a spiritului românesc, intilnindu-se astfel in concluzii cu Lucian Blaga. Mai tirziu, in **Barocul ca tip de existență** (1977), Edgar Papu va asocia vocația organicistă a comunității noastre, din nou in confluență cu Blaga, cu **„trăirea defensivă, provocată de experiența crudă a amenințării și primejdiei"** (II, p. 24).

Relevarea originalității culturii românești printr-un element își află o expresie de excepție și in eseul **Faust și meșterul Manole** din **Soluțiile artei in cultura modernă** (1943). Pe scurt, Faust reprezintă simbolul cunoașterii care domină Occidentul și, in secolul XX, tinde să acapareze intreaga Europă. Dar, **„după cum simbolul aspirației către cunoaștere își află cea mai inaltă expresie in persoana lui Faust, tot astfel năzuința opusă își găsește cel mai desăvirșit purtător in făptura mistică a Meșterului Manole"** (p. 87). Alegind, dintre operele care il au ca protagonist pe Meșterul Manole, drama lui Blaga, comparatistul indreaptă analiza spre concluzia că **„unei concepții a cunoașterii prin păcat se opune o concepție sacrificială a plăsmuirii creatoare"** (p. 89). Trecind dincolo de interpretare, in axiologia care angajează relația cu universalul, nu-și ascunde bucuria de a putea proclama unicitatea unei valori autohtone : **„Nu vom șovăi să acceptăm cu satisfacție faptul că una din cele mai desăvirșite relații complementare cu vestita operă apuseană se află intreținută tocmai de o inițiativă izvorită din planul culturii noastre"** (p. 91). Iată, deci, a punctare a originalității spiritualității românești prin cazul particular al unui personaj : nu insă unul oarecare, ci unul emblematic.

Firește, Edgar Papu își perfecționează in timp metoda de a defini marile personalități ale culturii naționale in raport cu universalitatea. In cartea din 1967, unde se ocupă de **Nicolae Iorga scriitor,** analizează dintr-o perspectivă asemănătoare pe Sadoveanu și Rebreanu. Primul demonstrează in **Frații Jderi** că, **„in inregistrarea ritmului sincronic al mulțimilor, propulsate de un vijelios patos colectiv, poate că, in literatura universală, numai Gorki il intrece"** (p. 12). Cel de al doilea se deosebește atit de realiștii europeni cit și de cei americani, propunind **„contribuția sa proprie, originală, in arta realistă modernă"** (p. 32), care constă intr-o interesantă conciliere a analiticului cu behaviorismul (p. 32—34).

Dar punctul cel mai de sus pe care-l atinge Edgar Papu in abordarea protocronică a literaturii române inainte de a formula conceptul ca atare se află in **Poezia lui Eminescu** (1971). Mai devreme il citase pe marele poet ori de cite ori fusese pus in situația de a ilustra in mod strălucit o temă sau un motiv desfășurat pe plan universal In **Evoluția și formele genului liric** (1968, ed. I), Eminescu era convocat pentru a exemplifica impreună cu Leopardi conceperea firii ca ființă (p. 23), iar impreună cu Goethe in demonstrația că senzația de exotism poate fi obținută nu numai prin **„individualizarea aspectelor",** ci și prin **„pluralul generalității"** (p. 297). De asemenea i se mai atribuia faptul de a fi imbogățit lirica lui **„nu știu ce",** alături de alții, cu **„categoria modală"** (p. 265). Cartea pe care i-o consacră mai apoi poetului e construită in intregime cu scopul expres de a-i determina universalitatea. Lucru pe care il mărturisește in capitolul final, **Cuvint concluziv — Universalitatea lui Eminescu,** nu inainte insă de a dezvolta teoria protocronistă, ce-i drept, fără a o boteza incă astfel. Aici inaintează teza că, in cazul unei valori absolute, stabilirea locului ei in cultura națională nu e suficientă pentru a-i hotări corect valoarea : **„Doar cucerirea următoare, adică aflarea locului său in universalitate, poate pronunța cu adevărat ultimul cuvint in această privință. Ea este singura cale de privire sigură a valorii absolute"** (p. 184). Miezul teoriei protocronice e chiar acesta : situarea in universalitate a valorilor absolute. Chestiune majoră, pe care unii o confundă, avertiza Edgar Papu incă din 1971, **„cu problema difuzări sau a succesului său peste hotare"** (p. 185). Or, **„una este o problemă de utilă politică culturală in jurul unei valori naționale, iar cealaltă o problemă pur științifică, indreptată să stabilească efectivele contribuții noi și importante ale acestei valori pe plan universal"** (p. 185). Astfel, teoreticianul răspunde cu anticipație obiecțiilor care vor fi aduse, după 1977, teoriei protocroniste : anume că eludează valoarea și că o valoare, chiar absolută fiind, n-ar fi protocronică dacă n-a fost recunoscută, la timp, pe plan universal. Edgar Papu respinge (incă din 1971 !, repet) aceste imputații cu argumente din cele mai temeinice, meritind a fi reluate : **„Faptul că, fiind incă necunoscut, nu s-a putut difuza** (Eminescu — n.n.) **in acea arie, constituie, după cum am mai spus, doar o problemă de circulație a valorilor, iar nu una care privește efectiva sa universalitate. Imprejurări similare s-au văzut legate și de alte personalități artistice din cele mai ilustre. In tot veacul al XVII-lea, bunăoară, și Shakespeare s-a văzut complet ignorat in afara culturii naționale de care ținea. Același lucru s-a intimplat, la anumite intervale, cu Dante cu Calderon și incă cu alți poeți care ocupă zona cea mai inaltă a valorilor universale. Indiferent, deci, de difuzarea sau de ignorarea sa, noi vom privi in sine contribuția eminesciană la ponderea poetică a timpului"** (p. 190). Propoziții decisive care sint urmate de o deliberare limpede asupra strategiei protocroniste : **„Un poet reușește să se integreze in cimpul valorilor universale pe trei căi distincte. Mai intii, el atinge această treaptă imbogățind și aducind la ultima perfecțiune — incă nerealizată pină atunci — unele expresii dinainte existente, insă mai nedesăvirșit exprimate. In al doilea rind, poetul devine universal atunci cind, prin elementele noi și valabile ale creației sale, contribuie substanțial la intregirea celor mai reprezentative trăsături ale momentului pe care-l trăiește. In sfirșit, el mai poate cuceri universalitatea dacă opera sa cuprinde unii bogați germani anticipatori, care anunță viitorul"** (p. 186). A inventaria toate prioritățile pe care Edgar Papu i le atribuie, prin comparatism minuțios, lui Eminescu nu e posibil acum. Important e că dă un contur definitiv, incă din 1971, teoriei protocronice, aplicind-o cu rezultate remarcabile asupra valorii supreme a spiritualității românești.

Iată, deci, că, pentru Edgar Papu, protocronismul nu este o invenție de ultimă oră. S-a apropiat de concept incet, dar sigur. Fără a-l nutri in singurătate, ci in solidaritate cu spirite ca Blaga, Vianu și Călinescu, pe care-i poartă adesea, de-a lungul timpului, in sprijinul propriei metode. Garanția că teoria protocronismului nu e o găselniță, ci o elaborare indelungă, răbdătoare și prevenitoare se află in toate cărțile sale anterioare aceleia din 1977. A fost insă nevoie să propună in aceasta conceptul de protocronism pentru ca dintr-o dată metoda și rezultatele experimentării ei să iasă la iveală. Este conceptul care a răspuns firesc orizontului de așteptare al mentalității culturii românești. Conceptul hărăzit să răscumpere una din cele mai infiorătoare, prin injustiția ei, prejudecăți care blocau valorizarea legitimă a faptelor noastre culturale. Conceptul, in fine, prin a cărui asumare, o cultură își cîștigă pe deplin conștiința de sine.

Constantin Sorescu

Poeme de
NICOLAE DAN FRUNTELATĂ

Celor fericiți ca o mare

Repetați după mine :
iarba e o mască a pămîntului
un fel al lui de-a crede-n sărbătoare
pădurile sînt o mască a muntelui
un fel al lui de a se face că nu-l doare
această soartă de cocoașă sfîntă
a unui aur ascuns în disperare
apele sînt o mască a setei
de care s-a murit și se moare
Repetați după mine :
nu veți iubi
decît dacă ai înțeles, dacă știi
ce e înăuntru, cîte cuvinte are
fondul principal al răbdării
și să dorului care nu s-a născut
dacă nu moare
Repetați după mine
sînt sătul de iluzii
și de parada vorbelor zornăitoare
cine nu înțelege această limbă
e fericit și stătut ca o mare
fără furtuni și fără izvoare
e fericit și stătut și nu are
dreptul la moartea prin întrebare
prin îndoială și prin iubire
el e ca regele fără de țară
care-a să vîndă tot ce nu știe
care-a să vîndă tot ce nu are

Adolescența mea, ce poem am pierdut

Pun în față adolescență mea repede
otrăvită de spaime auzind și-n somn
cum se goleau satele de dorul
cum se încărcau în căruțe dinastii de grîu
adolescență mea invadată de bibliotecă
eraică
a unor veri de-a doilea căzuți în război
acesta e A, acesta e B, ia-o și crede în ei
de la A la B iubeam speram știam totul
consătenii mei secerau dormeau la arie
pentru mine lupte de clasă era
bătaia zilnică între a șaptea B și-a șaptea A
așteptam să fiu mare și bun
să cuceresc un oraș, să-l aduc legat
în norocaiele noastre, cu străzi cu tot
cu un tren măcar, lung și accelerat
ce greu trec verile, doamne, ce tîrziu
m-am gîndit la versurile pe care puteam să le
scriu
pe frunzele de salcîm măcinate de secetă
pe spinarea cîmpiei, singurul cal
ce ne rămăsese, să-l pașteм pe-un deal
îndelungat și sălbatic și pustiu
cît eram de copil și de viu
cît credeam că acesta e unicul fel
de-a iubi și de-a crede în el
cel care a făcut să se-audă prima oară
sirenele trenurilor la mine acasă
de la cincizeci de kilometri, într-o tăcere
ca o naștere grea, ca o primăvară
neașteptată și luminoasă.

Cîntec de duminică

Acoperă-te, ți se văd lacrimile
iar ai băut sîngele toamnei trecute
tigrule și eufrate al meu
ia-ți circiuma cu tine și du-te
ajunge cu atîta tristețe
cu atîte pornografie
de prini înșelat și fără regat
îmbracă-te-n țări de hîrtie
ce palidă e această duminică
în care stai legat cu un ciine
de lanțul vinului tău înserat
lung drum pînă mîine
cînd a fost iarnă la noi
cît o durat ultimul război
balcanic și fără eroi
trage-mi duminica peste ochi
tigrule și eufrate al meu
lasă-mă să mă înnec într-o lacrimă
lasă-mă, tigrule și eu

Balada curții de miazăzi

Noi stăm în curtea de miazăzi
sub amenințarea verii, secete mari
se tîrăsc pe burta cîmpiei
merii-au rodit omizi cu ochii bulbucați
la noapte ne vom aprinde hainele, ca niște
torțe
fumegoase și disperate, vom începe culesul
pînă atunci mai e o zi
pînă atunci mai e o viață
să bem, tigrule și eufrate al meu,
vinul acru al amintirilor de iarnă
să bem pentru pierderea auzului
și pentru încețoșarea vederii
să uităm cuvintele muritoare
și turnirurile la care n-am fost chemați
soldat bătrîn nu simți cîmpia
ne atacă la toate granițele
fără nici o declarație de război
noaptea, ca un animal îmbrăcat în omizile
fricii,
se apropie-ntruna de noi.

Aflați despre mine

Aflați despre mine că o duc foarte singur
ca un tren fără cale ferată și gări
că o duc în beție de toamnă-mpușcată
cu arome de struguri putrezind lîngă nări
ceea ce vă doresc citeodată și vouă
cînd de dorul cuvintelor voastre mai zac
și cînd răniți de lacrimi îmi apasă orbita
cînd m-amenință noaptea cu pedeapsa să tac
aflați că salcîmul din stînga grădinii
crește orb și bezmetic în brațul meu sting
am în degete frunze prelungi și amare
să n-am dreptul să uit și să plîng
îmi împresură somnul cuvinte pierdute
o limbă de greieri uciși în eter
n-am cu cine privi luciul verbelor rare

Desen de Dragoș Morărescu

n-am cu cine iubi o bucată de cer
încolo e bine, e ca într-o rană
în care înoată durerea mereu
e ca într-o floare hrănită de vinul
acestor ținuturi unde toamna și eu
ardem scrisorile ce nu vor fi scrise
precum și iubirile ce nu s-or iubi
aflați despre mine, uitați despre mine
căci fără de mine, mai singuri veți fi.

Voi mă credeți în vis

Am stat lîngă voi și v-am spus
seară de seară, tot ce va fi
a doua zi, a doua iarnă, cum
se vor răsuci fuioare de nori
asupra țării din sînge
cît ne va fi de frig, cît va fi
și cît de înlăcrimat va ninge
ca un țăran bătrîn care are-n oasele lui
prin durere, legătura cu mișcările din eter
care aude căruța anotimpurilor
troznind în obloane de ger
și nu m-ați crezut decît rar, doar atunci
cînd vorbeam de vreo șansă solară
n-aveam dreptul să-ntristez, să întunec
sărbătoarea lașă a mesei de seară
stau și-acum scriind despre vreme
tinerețea fuge din mine, pe rînd
mă trădează verbele netrăite, iluziile
ce vi le dărui plîngînd
mîine începe solstițiul de iarnă
vă strig acoperit de flori de cais
primăvara mă mușcă de ochi, disperată
voi nu credeți în vis, voi mă credeți în vis

Margine de București

Oraș de bîrjari cerești
păguboși și cîntăreți
împietriți lîngă cerești
margine de steo buimacă
margine de București
de la voi în paradis
drumu-i vin și vorbă dulce
și vreun înger păcătos
desenat în fum subțire
n-ar mai ști să se mai ducă
n-ar mai vrea să se mai culce
toamna meo de-njurătură
cu iubire și sictir
margine de steo subțire
nărăvită-n amintire
încărcată în cerești
care huruie spre ceruri
ca o ploaie ce se-ntoarce
ruginită și vîndută
mahalaua vieții mele
margine de București

Elegie la Budapesta

– lui Gică Cucu –

Plouă, domnule, plouă
fumegos și deșănțat
se spală cartierul new ferentari
ca un pisoi abandonat
la budapesta bistro
șase mese și-un bar
se trag rafale de stalicinaia
fără comandă și fără aspător
de douăzeci de ani plouă
tinerețea noastră a cam ruginit
ne cam întristăm, domnule,
kanet, the end, fine, sfîrșit
cine-și mai vinde serile oare
la louisiana și odeon
fete subțiri dansează în ploaie
îmbrăcate în rochii lungi de neon
și iar ne-au fost impușcat amintirile
cu gloanțe albe, cu gloanțe reci
tigrule și eufrate al meu
plouă de ani douăzeci
ruginesc țările în care n-am fost
se inundă străzile ce le-am iubit
e ora închiderii, e-atît de tîrziu
kanet, the end, fine, sfîrșit.

PLOUĂ!!!

mihai vlasie

E simbătă, spre seară... Afară ploaia bate darabana pe acoperișuri ; o ploaie neguroasă, de iarnă.

În apartament e cald și se simte curățenia din preajma sărbătorilor ; florile din vaza de cristal sînt atît de vii, încît pare că se colorează de la ele și aerul din camera cu pereții albi, văruiți.

Așezată în genunchi pe carpeta din fața garderobei, într-un capotel de casă din diftină chinezească, cu părul prins cu o basma innodată la tîmplă, Maria face ultima treabă din lungul șir de treburi cînd se apropie sărbătorile : așează în sertarul de jos lenjeria de pat, lenjeria ei intimă și alte lucruri mărunte, care, dacă nu le pui la locul lor, îți umplu casa mai rău decît gîndacii de bucătărie.

Garderoba, cu bucheteie de levănțică, miroase plăcut a haine cu aer primenit, a rufă spălată și călcată.

Face această ultimă treabă încet, cu migală, prelungind rostul pe care și-l găsește în singurătatea ei ; și de fiecare dată, așezarea lucrurilor în garderobă îi lasă în suflet o tristețe care stăruie apoi cît țin sărbătorile. Garderoba e plină de îmbrăcăminte, făcută din economii strînse îndelung, dar din material bun și bine croită, cu gust. Cît s-a bucurat de fiecare toaletă de seară, de toamnă, de primăvară... atunci cînd a adus-o de la croitoreasă și a probat-o în fața oglinzii !... Pe urmă, a pus-o în garderobă — și acolo a rămas, îmbrăcînd hainele de fiecare zi, pe care le ține în debara. „Ferice de cei care au pentru cine să se îmbrace !" — oftează ea adînc, privind rochiile, taioarele, fustele, bluzele...

În fiecare anotimp și-a făcut cîte ceva, gîndindu-se că poate se va ivi acel prilej dorit, așteptat, să se îmbrace frumos, așa cum de mulți ani visează să se îndrăgostească. Anotimpurile s-au dus și au venit, iubitul cel așteptat întîrzie, și apropierea zilei cînd își va număra anii cu treizeci și... i-a întipărit pe față un aer mirat, iar ochii ei frumoși parc-ar întreba : „De ce întîrzii atîta și mă lași fată bătrînă ?"

Dintre păcatele femeilor singure, nemăritate la vreme sau văduve tinere, s-a prins, oarecum, de ea ghicitul — fumatul, băutura și curvia îi sînt încă străine. De două-trei ori pe an merge la madam Matilda, cucoană de pe timpuri, cu șal subțire, turcesc, pe umerii ciolănoși, cu părul roșcat coafat ca un ciuline, cu degetele galbene de tutun de parcă le-ar fi șters cu iod. Madam Matilda își primește clientela într-un salon mic, discret, în care totul scîrțîie ; ai impresia că mobila veche, poate de sute de ani, numai privind-o ar scîrți ; din rama lată, poleită, se uită strengărește un ofițer cu mustață stufoasă ca o coadă de motan, purtînd uniforma cine știe cărui imperiu. Specialitatea gazdei este ghicitul în cafea ; cît timp Maria soarbe din ceașcă, trenurînd de emoție și concentrare, madam Matilda face pasiențe, mai mult să treacă vremea, sporovăind cu șarm și rontăind fursecurile aduse de fată : „Mai înainte, tinerele femei veneau la mine să le spun despre iubiți, despre amanți... Acum mă pun să le ghicesc întîi de serviciu..."

În sfîrșit, zațul s-a uscat, ceașca e gata să vorbească despre norocul fetei. Madam Matilda o rotește încet-încet sub lumina veiozei. Fata așteaptă neclintită, cu un nod în gît, pînă cînd madam izbucnește într-un ciripit amestecat cu vorbe franțuzești : „Iată-l ! **Reogarde...** iată căpriorul ! Îl vedeți ? **Seformidabl !...** și ce coarne are, **mondieo !** Va fi or frumos ca Făt-frumos, or un domn cu funcție mare și relații. Și va fi un **foleman amureo...** căci, priviți-l, are botul deschis, parcă boncăluiește !... O-la-la !"

O vreme, Maria e fericită, visează numai „căpriori", apoi cade iarăși în deznădejde și linia trupului pierde din ce în ce cîte ceva din voioiciune, părul nu se mai așează bine, chiar după ce e coafat, mănîncă fără poftă, dar lacom, nervos... — și, în general, se poartă neglijent cu propria-i viață. Desigur, or fi „căpriori" singuratici destui, dar cum să-l întîlnești pe cel pe care ți-l va hărăzi soarta ?! Nu mai sînt la modă vizitele în familie, nu mai sînt baluri... Acum se fac excursii în grup, dar n-o îmbie așa ceva. E frumos la munte, mai ales iarna... să privești cum ninge peste brazi, dar să fii cu cineva drag, căruia să-i strîngi mîna și să-i poți spune : „Ia privește ce frumos ninge ! Doamne, cît e de frumos !" — altfel n-are nici un farmec, toată frumusețea peisajului se preschimbă în durere în sufletul tău.

Continuare în pag. a 10-a

confruntarea martorilor

alex. rudeanu

I – omul de pe apă

Puhoiul a apărut ca o mașină la cotitură, pe un drum cu polei, din calea căreia n-ai timp să te mai ferești, și multora li s-a părut ceva ca o glumă ; priveau vaca aia umflată ca un monstru, cu crengi uscate și smocuri de iarbă prinse în coarne, împinsă de apă pe mijlocul Izvorului Doamnei, rostogolită spre ei, era clar că e vacă moartă cum mă vezi și cum te văd, dar așa ceva nu se putea întîmpla, cel puțin nu aici, nu putea fi adevărat, Izvorul Doamnei să aducă la Montana o vacă moartă, a cui era vaca ?, de unde venea?, cine-i căscatul sau netrebnicul care nu avusese grijă de ea ?, te-ar ride și curcile să mărturisești — știi, eram cu vaca în ogradă, stai să vezi cum a fost, am vrut să rînesc în grajd, și Izvorul Doamnei a venit deodată mare, mi-a luat-o, o săptămînă am umblat după ea, și mi-au zis unii că ar fi ajuns la Montana, în gura minei, de unde nu au putut s-o scoată pînă s-au retras apele în albie ; fugi de-aici, omule, nu vezi că nu știi ce spui, care vacă ți-a luat-o apa ?, dumneata nici nu ai avut vacă și nici măcar nu ești din Montana sau din Gura Pădurii, de unde a coborît într-adevăr o viitură în luna lui iulie, cînd s-au rupt toate podurile, săpînd și la fundația stîlpilor, dărîmînd piloni funicularului de-au rămas cablurile alea groase cît mîna pe fundul prăpastiei și așa de încîlcite că nu le-a mai culeș nimeni pînă-n ziua de azi, abia au ajuns **salvamontiii** sub Drumul Cîrlanilor, de l-au scos pe omul ăla fără cap și cu mîna fie-sii în mîna lui, atîta au mai găsit din ea — mîna :

...o singură mînă, mă-nțelegi, și cum nimeni nu venea să-i ducă de-aici pe omul ăla cu fata lui, că tată și fiică erau, trebuiau și ei îngropați, nu-i așa, chiar dacă erau numai atît — un om fără cap și o mînă fără trup ; dar uite că nici popa, nici secretarul primăriei și nici Miliția nu se băgau la scrierea crucii — ce să scrie pe ea ?! AICI ODIHNESTE... sau AICI ODIHNESC... ? Că numele și prenumele le aveau pe masă, găsiseră actele în buzunarul omului, dar încurcătură ca aia cu scrierea crucii zău dacă s-a mai pomenit la Montana, și dumneata îi fot dai ca un nesimțit cu vaca aia a dumitale, iartă-mă că ți-o spun, nu te cunosc și nu mă cunoști, poate ne mai întîlnim cîndva sau poate nu ne mai vedem niciodată, dar nici așa nu se poate, eu să-ți zic de oameni care s-au prăpădit pe-aicea, și dumneata să nu știi decît una și bună, că Izvorul Doamnei ți-a luat vaca, iartă-mă, Doamne, mare-i grădina ta !

...și nu asta îi încurca cel mai tare, că ar fi fost adică două persoane scrise pe cruce sau numai una, ce mai conteză, același pămînt îi primea, ci cum să considere ei mort, mă rog, decedat, pe un om fără cap ?! După discuții lungi au lămurit ei cumva **cazul** lui, fără cap l-au găsit, fără cap îl îngroapă, doar nu i-au ascuns salvamontii capul !, pînă la urmă o înghițeau și pe asta, cu toate că, de cînd e Montana, așa ceva nu au mai îngropat ; dar cum să socotească și fata moartă, bizuindu-se numai pe-o mînă a ei ?! Aici era toată treaba, dacă vrei să mă crezi sau nu... Te-aș vedea eu pe dumneata, să fi fost în locul lor, ce făceai ? Ce scriai ? Că sicriul era gata de dus la groapă, și pe cruce nu scria încă nimic !

...nu, domnule dragă, astea sînt de-acuma scorneli — de ce să le dea armata sicriul, vezi că nu știi nimic, te iei după gura lumii care-i larg și spurcată și plină mereu de prostii ! Primăria le-a dat sicriul, cum s-a mai întîmplat citeodată cu unii străini de Montana, la care le-a sunat ceasul aici, la noi ; și dacă vrei să știi, îți mai spun eu un lucru, nu-i nevoie să-l zici la alții, dar pentru știința dumitale, ți-l spun că te văd amărît după vaca aia... Pentru mortul lor, pentru mortul armatei adică, tot primăria a dat sicriul. Și n-a fost sergent ; soldat a fost. Nu, domnule, nu s-a aruncat după nici o femeie în apă, acuma ce credeai, că dacă ți-ai pierdut dumneata vaca pe viitură, gata, era plin Izvorul Doamnei de oameni aduși pe apă ?! Nu, domnule dragă, e-adevărat că viitura aducea păsări și cîini și pisici, și un porc a adus, unul vărgat, și mai veneau lucruri de prin casele unora din Gura Pădurii și din alte sate, poate de peste Valea Carelor, din județul vecin, că mulți de pe-acolo lucrează la pădure cu tot cu femeile, și dacă nu s-a nimerit nimeni pe-acasă la ceasul ăla, sigur că apa a luat ce-a găsit, ce-a putut... Nu așa a murit soldatul. Era în apă și ținea de-un odgon, să întărească alții o punte cu el, și nici măcar nu era prea adîncă, dacă-i ajungea pînă la coșul pieptului, de l-a lovit în spate un buștean fasonat, scăpat mai din deal de unii care legau o plută, i-a rupt buștenaul șira spinării și l-a omorît pe loc. Nici măcar strigătul nu i s-a auzit, l-am văzut numai cu gura căscată, vrînd poate să strige, cînd s-a lăsat dus de apă și l-au pescuit de din vale, mort !

Multă vreme după întîmplările acelea, la sfîrșitul lui iulie, mai puteai auzi la Montana fel de fel de povești ca asta. Trecerea timpului umplea canavaua poveștilor cu amănunte crescute ca pîinea în închipuirea oamenilor, deși inundația n-a durat decît jumătate de zi, și numai o parte din populație trebuise să fie evacuată din casele așezate chiar pe malul Izvorului Doamnei...

II – omul din subteran

Și-apoi, care e adevărul ? Adevărul pe care-l vezi petrecîndu-se sub ochii tăi sau adevărul pe care îl înțelegi după aceea ? Sau celălalt adevăr o fi adevărat, alcătuit din primele două cîte puțin și umplut pe deasupra cu cel care **ai fi vrut** să fie ?

Aproape de gura minei, în amonte de ea, se deschidea din Izvorul Doamnei un braț de cîteva sute de metri, o nimica toată, și apa venea cuminte (cînd nu seca) pe fundul unui canal pietruit, trecea pe sub podețul de la intrarea în mină și se lovea de paletele înverzite de vreme ale roții — roata fostului proprietar care-și închipuise că va pune-n mișcare generatorul propriu de curent pentru nevoile minei. Bătrînii nu-și aminteau să-și fi luminat vreodată abatajele cu curent de la instalația asta, dar, după ce munciseră la aducțiunea de apă, mai avea oare sens să astupe șanțul, să întoarcă apa la albia ei ?

Pe marginea acestui canal se aflau cîțiva, luni dimineața, după ieșirea din șut, spălîndu-și cizmele de cauciuc înainte de-a porni spre casă ; poate le era somn, poate erau obosiți, fapt e că lăsaseră apa să crească sub ochii lor, minunindu-se de ea și răzînd și chiar făcînd unele glume, ca între bărbați — vezi că-ți ajunge pînă la... !, poate că spusese unul, și ceilalți preluaseră ideea, dezvoltînd-o, că adică nu-l primește nici nevasta acasă dacă se duce așa, cu toate alea pline de apă, numai bune de stors și de pus la uscat pe sîrmă în bătaia vîntului, cum glumesc bărbații după vreo muncă grea, dar nu-i trecea prin minte nici unuia să anunțe, și pe cine să anunțe ?, și la ce bun ?, și ce-ar fi putut ăla să mai facă atunci, că era prea tîrziu, domnule dragă, canalul se umpluse cu apă murdară de ploaie, pe care veneau frunze uscate din pădure și bucăți mărunte de lemn de la vreo rampă de încărcat bușteni, și uite că nici mie nu-mi dădea în minte să fac ceva, rideam ca prostu', nu mă gîndeam c-o să dea apa pe din afară, căutîndu-și loc în șanțul betonat cu instalația electrică, unde s-a și băgat curgînd spre transformator și tabloul de comandă și-n lăcașele motoarelor care pun în mișcare colivia, în sus și-n jos - și nu s-a auzit nici o trosnitură, domnule, astea-s povești, eu eram acolo, la cîțiva pași, cînd s-a auzit ca o șfîrîială de grăsime pe-o plită încinsă, asta a fost, și gura minei s-a umplut de aburi și de fum de la izolația cablurilor, că **scurtul** a pîrlit tot, și-n momentul ăla cei dinăuntru nu mai aveau nici un fir de lumină, decît lămpașele, dacă erau bune, că cei mai mulți nu le mai aprindeam demult ;

...așa că au rămas acolo, ca șoarecii, și cu colivia blocată ; și nici telefoanele nu mergeau, că **scurtul** ăla a pîrjolit tot ce era instalație, gîndește-te și dumneata cum face **scurt** o linie de zece kilovolți ; și noi, cîți eram acolo, afară, ce puteam face ? Apa creștea, și încă ne minunam cît de repede urcă, acum ajungea pe la jumătatea porții de fier cu care se închidea mina cînd nu se lucrează ; și de unde venea atîta ?! Dintr-o săptămînă de ploaie, acolo ? Pînă cînd careva a zis — frații lor, se topește zăpada de pe munte, vine **inundația** ! Și numai cuvîntul ăla ne-a trezit, ca un castravete acru, dimineața, după o zi de piață...

Picturi de Benone Șuvăilă

...iar dacă nu venea armata să-i scoată, nu ieșeau ei afară mult și bine ; că pe la colivie nu se putea, gura minei era plină de lemne, crăci, bușteni, cioplitură, frunze și rădăcini, și pe urmă a adus apa cotețele, troacele, preșurile, saltele și perne de prin casele și ogrăzile ălora din Gura Pădurii, c-așa pleacă ei de acasă totdeauna, nici nu-și încuie poarta, și apa le-a luat tot ; și oi moarte au venit, cîteva, dar au trecut de mină, nu le-a tras înăuntru vîrtejul, aveau blana îmbibată de apă, erau prea grele, cine știe unde s-or fi oprit ; pe sus i-a scos armata, prin pădure, au săpat din pădure un puț pînă la orizontul cinci ; noaptea i-a scos, pe la miezul nopții de luni spre marți încă mai scoteau din ei, și cînd ajungeau afară, în pădure, pe întuneric, erau ca puii cînd ies din găoace, tremurau pe picioare și parcă nu aveau ochi !

...fiindcă poți să-ți dai seama și dumneata, chiar dacă nu ai fost niciodată într-o mină, că au stat fără ventilație toată ziua, cine să le mai pompeze aer comprimat, dacă toate pompele erau scrum ?! Atunci au avut ei noroc cu galeria deschisă duminica — pentru că pușcind la deschiderea ei, au dat de niște rădăcini, și rădăcinile unde duceau ?, la un pom nu la altceva, pe-acolo și-au făcut o gură de aerisire, cît să nu moară înăbușiți ! Și nici vorbă să fi folosit armata dinamită, obuze sau mai știu eu ce exploziv, cum era să facă explozie, dacă nu știau cît de adînc erau înăuntru ăia ? Au săpat, domnule, în piatră seacă, și-au rupt lopețile în bolovani și stîncărie, în pietroaie ca fierul, și știi cum săpau ?! Ca de spaima morții, ca-n război, cînd n-ai nici un termen fix să-ți faci adăpostul individual și tranșeea, termenul e viața ta cîtă o ai acolo, între două împușcături, cum te pricepi să-ți faci „masca", să scoți brazda de iarbă, să-ți adîncești vizuina, să te ascunzi de gloanțe, grenade, obuze, mine, șrapnele sau faustpatroane, de toate alea cu care trage dușmanul în tine, din groapa lui și din tranșeele lui, din pămînt și din cer, din avioane și din tancuri, cu tot focul și toate gurile de foc de pe lumea asta care parcă pentru lucrul ăsta au fost făcute — să te omoare pe tine, ca să nu mai tragi tu în el, în dușman, cu drăciile din „dotarea" ta, domnule dragă, poate nu înțelegi, n-ai cum să înțelegi chestiile astea dacă nu ai făcut războiul... Și ce crezi ? M-am dus pînă sus, acolo, să-i văd cum lucrează ; și săpau într-adevăr ca la război !

...pentru că ploaia nu stătuse, apa venea și pe Izvorul Doamnei, dar și din cer, și ploua pe capul lor și le ieșeau aburi din hainele militare, își dădeau jos vestoanele și nu se opreau din săpat, fără să-i impungă nimenea cu sula în coaste, fără să strige ofițerii la ei, de la sergent și pînă la ultimul răcan, cîți trimisese unitatea acolo, fără pauză de fumat, fără mîncare sau băutură, nu se opreau din lucru și săpau ca la împroprietărirea țăranilor, domnule, eu nu am văzut-o, nu știu cum a fost, dar îmi închipui că așa săpau pe vremea aia țăranii cînd primiseră palma lor de pămînt ; nu mă crezi ?

Te uiți la mine ca și cum nu m-ai crede : află de la mine că dacă puneau exploziv, nu scoteau atîta pămînt din piatră seacă ! Du-te și-ntreabă pe care vrei, și după ce te lămurești, să nu mai deschizi niciodată gura să zici că vînătorii de munte nu sapă ! Sapă, domnule, atîția bani să ai dumneata, cîte gropi sapă un vînător de munte român la viața lui !

Fragmente din romanul „DIAVOLII ALBI", în curs de apariție la Editura Militară.

ANTOLOGIA Luceafărul

«Numească-se Unire — acest Pămînt»

„Făurirea statului naţional unitar român a fost o expresie a legităţilor obiective ale progresului social şi naţional, care a asigurat unitatea deplină şi pentru totdeauna a naţiunii noastre, deschizînd calea afirmării ei tot mai puternice în viaţa economică şi politică a lumii“

NICOLAE CEAUŞESCU

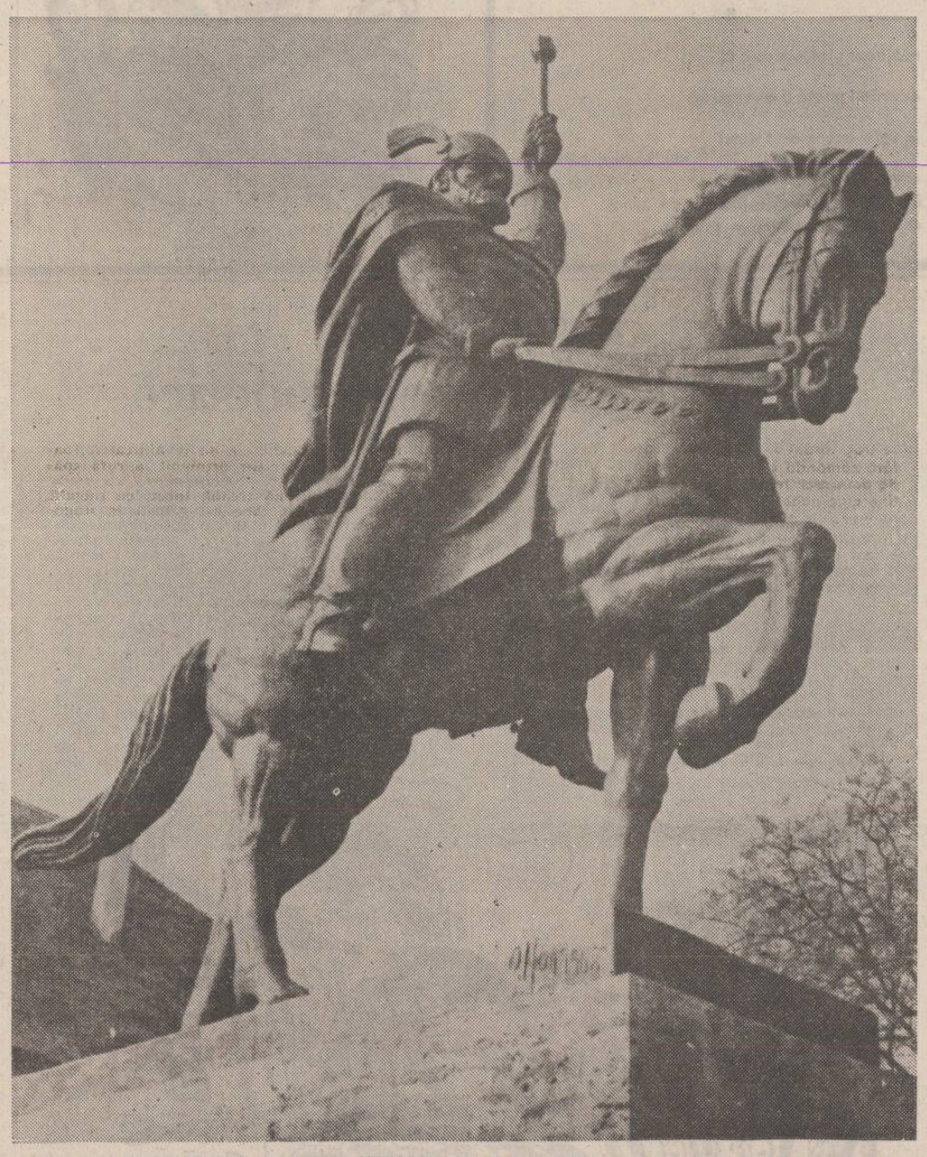

MONUMENTUL LUI MIHAI VITEAZUL DE LA ALBA IULIA – bronz de Oscar Han

Făclia Unirii

Hora Unirii tuturor românilor
se-ntinde fără sfîrşit
de pe un mal de fluviu
pe alt mal de fluviu
şi pe alt mal de fluviu.

Hora Marii Uniri
se dansează de un mileniu,
de două, de trei,
de eşti român,
de sînt român.

Şi fie pace între noi pretutindeni
şi marea înfăptuire aceeaşi,
neîntreruptă, neînfrîntă,
neînvins ni-i poporul român
şi fie-i eternitatea deplină.

Dar Hora Marii Uniri
cuprinde toate horele, mii,
şi-i parcă un Carpat
înfipt veşnic în Univers
cu crestele spre cer.

Iar de eşti român,
de sînt român,
o verigă infinită, înlănţuită
să ne stringă mînă în mînă,
lumii dar pe veci, Hora Marii Uniri.

Sandu Stelian

Flăcări de Transilvania

Vă aud oseminte,
doină de pămînt şi de-a pururi,

n-aveţi număr şi nemurirea voastră
ne e căpătîiul. Dreptul de întîi
născut, dreptul de singe,
rug săgetînd hulpave vremi
şi zănatece umbre,

unică zodie, necurmat zămislită,
nu ne naştem supuşi,
nu cădem în ispită,
nu privim doar să vedem –
ne privim pruncii,
nu sîntem cîrpă cu care să ştergi
istoria şi apoi s-o scuturi...

Vă aud oseminte,
torţe rostindu-ne pururi !

Mircea Şoncuteanu

Întregirea cercului

În vechi fierării se bat coroane
de pulberi şi coclealâ ;
zvîrlite săgeţile dintr-o eră mai veche
şi le iată alături, rugini –
ascultă : lipeşte-ţi urechea de pămînt
şi ascultă
volbura sonoră a lumii, cum în ghioc
marea o auzi –
şi această întoarcere a lucrurilor
în ele însele
cum valul în sinea-i se întoarce ; şi
praful
ca faţa liniştită a mării...
Dar marile întîmplări ies din timp
ca stîncile din apă
doar ele rămîn şi se-acoperă de muşchiul
luminii –
te uită, lipeşte-ţi ochii de pămînt
şi te uită
cum şed sfioşii cerbi la dreapta
şi la stînga
domnului Mihai –
ci, iată, domnul mîinile-şi lipeşte
şi cerbi se-alătură pornind prin veacuri,
împrăştiind lucoare,
smeriţi şi gravi, legînd cu urma lor de aur
munţii de munţi şi apele de ape –
te uită prin pămînt cum se străvede
ca o insectă prinsă-n chihlimbar
clipa fosforescentă-n care,
Cercul s-a întregit : e Marea Ţară,
naşterea cea pură –
spirale de lumină se înalţă
fruntarii să aşeze-n cer
dar cerul se-adînceşte, se lasă luminat
şi munţi se oglindesc în el şi ape
strîns împletite într-un tanţ etern.

Marcela Mariana Milcu

Lauda strămoşilor

Şi cîte gînduri nu naşte tăcerea
Şi-nsămînţează cîmpul ars, crăpat,
Cîte dorinţi n-aşteaptă înverea
În crugul nopţii veşnic încercat.

Zamolxis iarăşi îmi trimite lăncii
Credinţa – iar se cere dovedită...
Şi trupul meu în peplu învăscut
Se-ndreaptă vîrful lanciei să-nghită...

Dar semn îmi face Zeul – mă opresc
Şi iar mă scaldă zorii şi credinţa...
Reîntru-n viaţă, zilnic preamărind
Strămoşii mei ce-mi apără fiinţa.

Kira Iorgoveanu

Despre locul naşterii mele

Cînd am purces la drum
Am strîns într-o desagă
O piatră de la temelia casei
O aşchie din stîlpul de prîdvor
De unde mîna streşină
Culegea zbor de rîndunici
O ulcică cu apă de ciutură
De la fîntînă, balanţă spre
adîncul rece al setei
De la fîntîna-ie cu basme brodată de mama
Şi mai ales o custură
Să-mi crestez în singe pe bunii
Crescuţi porumb şi viţă pe dealuri
Crescuţi, sau şiroind în bocet pîriul
din grădină
Şiroind despre
Ion a lui Veta din Ţăcşor
Şi Onişor a lui Sofronie din Cămăraş
Şi apoi Picu a Nanei din Sărmaş
Şi apoi Iosif a lui Iosif şi Ilene şi Marii
Umbrind cu holda locul dinspre deal
Dumineca
Dar eu stau din nou pe prispa ta
Adulmecînd grîul din azima caldă
Rotindu-mi zborul, de cunună de munţi
Să-ţi măsor în doină unduirea de dor
Şi să-şi mîngîi cu versul pîntecul roditor
Al naşterii mele
Transilvanie, parte a mumei mele
De ţară.

Cristina Suciu Moscu

Scrisoare Transilvaniei

Îţi scriu de lîngă pajiştea
Pe care am arat cu noaptea
Atîtea flori pe plug s-au altoit
Că nu mai ştiu
Cu ce petală să-mi încep cuvîntul –
Mi-e trupul
Cîntecul doinit.
Îţi scriu
Cu-obrazul aţipit de spice
Hotare de cuvinte
Îmi cresc acum pe frunte ;
Mă taie somnul în felii subţiri
Adorm
Zidită-n ochiul patriei cărunte.

Legendă

Se zvîntă greu ciubotele lunii...
Mai vine vreun lup, le miroase şi pleacă
Umbra mi s-a mutat în braţul dintîi
Şi urşii coboară cu labe de ploi
Iar sabia ierbii tresare în teacă ;
Îmi oblojesc cu răşină rana istoriei,
Mai îmi singeră-n palmă vreun bot sfîrtecat –
Cai clipocind sub călăreţii plecaţi
Îşi ard în ţărînă copita victoriei.

Mirela Mitrofanovici

Fire invizibile mă leagă de ţarină

Fire invizibile mă leagă
de ţărînă
ca de o imensă insulă
cea mai mare insulă posibilă
stă în singele meu
dincolo de ea e tăcere

grîul tăcerii a crescut
peste mine
mă inundă cu miros de pîine
totul din mine miroase
a pîine
cîmpia e plină de cămăşi
de cîntece şi de pîine
cerul e ca o poveste repetată
pentru somnul copiilor în miros
de pîine
dimineţi de primăvară e
copilăria străbunilor rămasă în ţărînă
printre firele de iarbă şi de grîu
fire invizibile mă leagă
de ţărînă

Ioan Balaban

Semn

Numească-se unirea acestui pămînt,
Sărutări curate pe lacrima voastră,
prin cîte-au mai fost, prin cîte nu sînt,
Gîndul, copii, mai adastă,
cum pilpîie aripa-n mare,
Putere de vis mă frămîntă,
Ochii voştri – un semn de-ntrebare,
Pruncii luminii cuvîntă,
După cum răsăritul păstrează
o pasăre – crin pentru nunţi,
Treceri din brazdele ţării ;
Tresaltă sub piine, sub rază
Cetatea de floare în muguri cărunţi ;
Numească-se UNIRE acest pămînt.

Dan Sandu

Întoarcerea bătrînilor

În ceasul desfătării prinosul ni se-mparte
e strecurat în roata sculptată pe pridvor
în poarta nemuririi ce a scobit-o tata
cu braţul lui puternic în ceas biruitor

şi casa se roteşte în sărbătoarea porţii
aici bătrînii casei aşteaptă pînă mor
ei beau din zare viaţă şi cată desfătare
sorbind licoarea pură din rodnicul ulcior

ca basmul se-ntremează bătrînii noştri tineri
ei pleacă pe ogorul ce-n taină îl rodesc
se-ntorc la ceasul serii pe prispa cu vedenii
şi ca în vechi icoane alături se iubesc

fac focu-n bătătură şi povestesc cît stele
în vămile tăriei îşi preacinstesc temuţi
cu braţele pe armă în nopţi întunecate
secerea şi securea cu care-au fost crescuţi

şi-nvaţă şi copiii să preacinstească casa
soţia şi urmaşii ce sorb din dorul lor
turnînd în steme singe spălînd în unde faţa
frumoasă ca pămîntul ce îl zidesc ogor

obîrşia îi-e lege şi-n zbor de mîntuire
se-ntorc în aşternutul bogat ce l-au zidit
scînteietori mai tineri în slavă şi iubire
rînduitori ai lumii din spaţiul infinit

Gorunii

S-au aplecat în crengi gorunii cercuri
păstrînd al tinereţii oval veşnic
frumoşi bătrîni privindu-se-n oglindă
topiţi în răni solare ca un sfeşnic

vor s-amînteească vremii de esenţă
s-au întărit pe malul rupt din piatră
goruni bătrîni însămînţaţi pe vatră
ca un popor legat de existenţă

ei amintesc de roţi şi de calvare
de singeroase urme de durere
goruni tăcuţi ce ştiu în ei s-ascundă
haiducii şi ţăranii ca pe sfere

azi, cînd vorbesc cu mine mă-mpresoară
foşnind în cercuri amîntiri bogate
sorbindu-mi umbra în contur unit de ţară
e spaţiul meu vibrînd de libertate

Florentin Palaghia

Depăşiri

Va trebui
pe umerii Transilvaniei mume
să-mprăştii sămînţă
netoamnei trădate.

Aburește-a pămînt,
o stele, o pămînt.
Nu-ţi simţi desfrunzirile date
pe lutul tremurat al genezei ?

Slujind Cuvîntul ne recunoaştem
de partea clipei
depăşind-o
cu o eternitate.

Valeria Victoria Ciobanu

Testamentul unui poet necunoscut

Rămîn aici, învăluit în cer
Şi-n umbra osemintelor prea sfinte
Eu, scrib minor, dar sclav îndurerat
Care cinstesc aroma din cuvinte.

Rămîn aici, pe plaiuri transilvane,
În Bărăgan ori în Moldova dreaptă
Sau în Banat, în caldul Maramureş
Cu Limba românească înţeleaptă.

Rămîn aici, alături de regina
Prea strălucită – Limba românească.
Rămîn aici, unde suav lumina
Aceste plaiuri va să proslăvească.

Rămîn aici, cu cei ce-mi sînt de-o seamă :
Poporul frate, iară Limba – Mamă !

Radu Cange

Nicicînd despărţită

Lanuri galbene, unduite, de grîu,
Smălţuite cu maci roşii aprinşi,
Inimi pilpîinde de jertfă şi iubire,
Poiire neîntinate, cu singe de eroi,
Din care se împrăştie însuşi cerul de azur...
Roşu, Galben şi Albastru,
Tricolorul e ţara nicicînd în ea despărţită.

Petru N. Popescu

Îmi trebuie multe braţe !

Arborele secular
îşi are rădăcinile înfipte
în seva strămoşilor.

Am încercat să-l cuprind
cu dragostea mea
dar îmi trebuie
multe braţe
să-i măsor veşnicia.

Am vrut să urc
pe marea scară
a vîrstelor sale
şi am poposit
pe podişul Transilvaniei
cîntînd slava
marelui pămînt românesc.

Ţara libertăţii

Să nu uităm că-n vremuri zbuciumate
atîta singe s-a vărsat
şi pentru a ţării libertate
străbunii n-au îngenunchiat.

Să nu uităm fraţi niciodată
durerile acestui neam !

De chinul lui Horia pe roată
De Mircea cel Bătrîn, Ştefan,
de Avram Iancu şi Crişan
şi al Bălcescului calvar.

Să nu uităm în veci de veci sclavia
impusă de cotropitor,
cînd am barat cu pieptu-ne moşia
în August cel biruitor.

Partidul a înălţat spre azururi
al libertăţii cîntec strămoşesc
cu trudă-a plămădit de-apururi
pămîntul mare românesc.

Vibrează mîndră patria întregită...
Veghează CEAUŞESCU sus pe plai
ca ţara suverană, neclintită
să poarte steagul banului Mihai.

Mihai Culman

Clopotul neamului

La Unirea din 1918

Un mare clopot sună
al neamului cel mare
deşteaptă-te română
putere născătoare

deşteaptă-te şi cheamă
şi apele şi munţii
acum ori niciodată
şi pruncii şi cărunţii

să ne unim ca fraţii
în patria română
ai noştri sînt Carpaţii
şi Dunărea străbună

a noastre toate cele
pe-acest pămînt al nost'
aici am fost şi nimeni
nu schimbă al nostru rost

un mare clopot sună
al neamului cel mare
vestind unirea noastră
unirea cea română
în sfîntă sărbătoare.

Eterna mea patrie

Cu singe de flori
şi de cai albi, năzdrăvani
tropotindu-mi în pieptul
de soare
sînt doar umila ta albie
în ziua de aur
care te cuprinde la mijloc
sub cocarda iubirii
de roşu, galben, albastru
sînt umila ta fîntînă
care se sapă singură
mai adînc
mai deplină întru măreţia ta
stropită cu apa izvorului
de veşnică tinereţe
eu îţi aduc pe degetele picurînd
de lumina adîncului
ofranda acestui izvor
care curge din inima mea...

Victoria Milescu

Ţara – temelie de zbor

Ţară cu tîmple de doină,
Ţară cu tîmple de dor,
Braţul bărbaţilor tăi,
Ţi-e tăria în cuget
şi faptă ;
braţul femeilor tale,
leagăn de prunci
şi-aceeaşi tărie îl poartă.

Ţară cu tîmple de doină,
Ţară cu tîmple de dor,
e muncă gîndirea fiilor tăi,
dînd glas fremătării în brazde,
transformînd prozaica piatră-n
coloană spre cer —
temelie de zbor !

Iuliana Paloda

ileana bucovină isbăşoiu

desmiardă-mă

desmiardă-mă,
dimineaţă doritoare de sens
inghite flămind trupu-mi fragil
cu intorsături in nefiinţă
şi arzi in flacăra spiritului
păzit de imensele zăpezi ale cămii,
nu te speria de plenitudinea firii
ce-a fost o clipă
va trece, va trece
vei rămine tu
dimineaţă doritoare in sensuri
şi arderea ta, ardere completă
va umple umbroasa vale a liniştii
descoperind iminenţa unei pieiri lent
sfidind nemurirea...

căutînd

căutindu-mă pe mine
in această zbatere de aripi
săpind adinc in muntele calcaros al spiritului
fluturi albi culeg polen din corole eterne
şi aburul arămiu ce se ridică
de pe armura inzăpezită
mă copleşeşte cu căldura lui de fruct copt
ştiu că trupul şi mintea mea
cuprind materia
ca focul vreascurile fremătătoare
că tirziu şi irevocabil
o pasăre neagră va da de urma mea
mărindu-mi spaima şi insingurindu-mă
caut totuşi lumina
ce-mi inspăimintă ochii
cu arderea ei de metal lustruit

puterea

te-ai construit mindru
indreptindu-te
spre locurile aburinde ale preeriei
unde caii morţi
sint răstigniţi de inele solare
unde florile albe ale inchipuirii
îşi leapădă petalele de suris şi spaimă
ca o foaie de timp
alunecind pe spatele mlădios al firii
fiinţa ta s-a ascuns
in acea labilă injghebare a aerului
pasăre pe care propriul cintec o cuprinde
şi o sfîşie
redindu-i adevărul
spre adincimile nebănuite
ale unei ape liniştite.

spaima

rotitoare in nemărginire,
mi-e spaima
tremurătoare
ca frunza pe ramul toamnei
ca fulgul de nea in lumina violetă...
această seară tristă
ce mă măsoară cu tăcerea
mă insingurează cu apocaliptica ei
transparenţă
doar spaima,
nestăvilită şi invulnerabilă
ca o unică şi mare forţă
imi depăşeşte trupul
făcind din sufletu-mi
un prizonier al eternităţii

mă număr printre aceia

mă număr printre aceia
ce se afundă in propria zămislire
ca focul verii
in capcana de jăratic
ca pasărea albă a singurătăţii
ce-şi intinde gîtul lung in praştia zării
iarna cind zăpada sădeşte cuvinte
in sîngele cald
declam poezii purtătoare de triluri
in propria-mi taină
mă număr printre aceia
care cheamă vocea firii
şi atunci cind ard in aştemutul cuvintelor
se infăşoară in răcoarea esenţelor
ca-n propria piele

simt

simt
această mireasmă de trandafir
ce apasă corolele calde ale clipelor
simt arderea trupului
intr-o esenţializare firească
desprinsă de timp
desprinsă de cugetare
o intuiţie oarbă de sens şi de limită
sînt o imensă pasăre
ce-şi intinde aripile peste facerea lumii

despletindu-mi părul

şi-aşa despletindu-mi părul
peste lumina inflorată a zilei
cînd păsări catifelate se topesc în pene
speriate de imensitatea lunii
intind mîna şi cuprind pădurile şi cerul
simt în nări tresăltarea firească a florilor
mă desprind de propriul trup
pasăre rară
însetată de viaţă

Noapte fantastică

V-aş spune că e doar curgere
că nimic n-o poate incape
cum stele picură-ntruna
fragmentele lui Heraclit

dar vai ! pentru mine-i
neliniştea

tulburea frunzelor joacă
iar cerul zvirle cu Luna
in irisul meu toropit

* * *

Oh, dimineaţa aceea cu stele
toride
cînd oraşul se umpluse de fluturi
(indrăgostiţi)
iar eu pluteam printre iasemii
şi narcise
şi pămintul tremura năucit
sub tălpile mele

Orizont

lăsîndu-mă lin către centru
cum privirile-n colb trandafirii
sub aparenta linişte, mută
neterminare de vînt

nu-s, în lăptoase străfunduri
nici consemnări şi nici vine
acolo, în punctul de incidenţă
dintre cel ce se moare, şi sînt

Simplissima

Din camea mea lipsesc undele tale
umbra ta absentează pe lume
din evii in care singură sînt
hohotul mi se retrage in vid

un fel de ris umil, rătăcit
lumilor in care nu mai rezistă ;
nouă ne-o rămine doar lupta
şi trecerea
printre gurile care ucid.

Pastel

roşie pulbere
coarne de jale/şi ţipăt
(urletul lupilor
cu urlet de lup se dezleagă)
şi umbrele veacurilor ca o
eclipsă : peste mine
cade în tremur lumina

(ay, cerule urgisit şi senin
in care toate sînt Una
cum norii astupînd geometriile
neatinse lasă stelele, luna)

gabriela negreanu

Interior

tăcută, tăcută
şi spaţiul comun al
îngrijorării ;

acolo mi se joacă soarta-n
adinc. La umbra cuvintelor
in floare,

liniştea unui prezent fără trup.
E o lumină obscură, — fragmente,
gesturile tale se dezarticulează
încet.

Şi ne-nghite molcom
labirintul, —
e pace,
doar umbrele
norilor
lent se petrec.

Requiescat

I

ucisă de-un vag intelect
dumnezeului vorbelor şi al
hîrtiei

după ce, vai, fusesem
copilă în floare

şi cosmos era trupul meu
şi universale aripi aveam

II

recunosc : într-un cerc al
luminii

adevărul poate fi o minciună

(o spun acum, cînd vîntul
îmi biciuie nervii,

cînd tulburate vin apele mari
iar tinereţea se-ndepărtează de mine
cum repedea scamă a primăverii)

Elan

Focuri uranice, devastatoare
in nebunia lor să mă-mpresoare,
focuri uranice, plutonice torţe,
din sargase de suflet teribile forţe,
tulburi ape primordiale
prin gheaţă-n extază să se prăvale,
sunete, vinturi, devălmăşii
de-acorduri desperate, frenezii,
combustii neroniene, vintoase
să-mi alunge frigul din oase,
in patru vînturi cenuşa-mi s-arunce
sub imateriala putere, spelunce,
temple, peşteri, catacombe
bezmetic să mă-absoarbă în trombe,
diabolice, arătări să mă rupă,
instinctele oarbe diluvial să erupă,
să fiu sculptorul orb,
tăcere urlătoare-n gura nesăţiosului sorb,
tumult, cutremur în fiinţa-mi, enorma,
Don Juan iubind formele şi nu Forma...

Invocaţie

Daţi-mi, Atotputernici, a lui Nero furie,
focul — Piatră destrămînd în cele ce o să fie
ale Ioanei d'Arc coapse-fecioare,
virtej de Temple căzînd mă-mpresoare,
instincte şi fermenţi,
walkirii şi curenţi,
in Bizanţ după Bizanţ
al sîngelui aorgic danţ,
maelström stelar, fulger de satanisme,
plesnet de bice ale marilor atavisme,
Daţi drumul din chaos primordial
Elementelor toate şi sîngelui vechilor zei,
diluvial !

tiberiu dăioni

Maelström

Numai în Maelström palpită gurile paradisului,
guri oarbe, informe, de fiare atavice,
tubularia unui destin de spirale iniţiatice
în care sublimul răsuflă ca vintoasele
lui Neptun,
colcăială de sargase şi lumini, vindecare
de un sînge de plantă ce se dezvoltă
organic,
carne flămîndă de sine vărsîndu-şi viscerele
ca o fiere divină potopind ochii celui prins
în coaliţia pămîntului şi a aerului,
trape în care răsuflă nisipuri mişcătoare,
pînda erotică
a Elementelor
Clădiţi-vă oraşele pe Vezuviu, ne spune
Filosoful,
aruncaţi-vă în Etna, pare a ne spune
Filosoful,
cine n-a murit se va naşte !
O, bule de aer, bule de apă, vapori
în ebuliţie,
ritm de maree a marilor virtejuri cataleptice,
torsuri de şarpe incolăcind fiinţa
să mă prindă Maelströmul în cavernele lui,
în găurile lui muzicale (o, Bosch, sublimule
Bosch !)
pînă un fum doar să fiu, o umbră,
pînă să fiu, să fiu cu toată carnea în aer,
cu toţi ochii, cu toate gurile gîlgîitoare,
cu toate nenumăratele-mi vieţi
al nimănui şi al tuturor...

LABORATOR POETIC

Text şi întemeiere poetică

În termenii opoziţiei sartriene, dramatismul poeziei lui Ion Stratan din ultima sa carte (**Cinci cintece pentru eroii civilizatori**, Ed. „Albatros", 1983) ar putea fi definit ca o stare tensională existentă între acel **l'en-soi**, nucleul imobil al fiinţei, şi **le pour-soi**, acea zonă a fiinţei unde se structurează conştiinţa de sine printr-un act de „neantizare" a primului membru. Cu alte cuvinte, **textul poetic** reprezintă un document existenţial şi implicit estetic pentru **sinele poetic** a cărui stare genuină este permanent agresată de superbul demers constructiv al poetului, iar principiul fiinţării **in sine** a conştiinţei poetice este necontenit amendat şi finalmente substituit de principiul **infiinţării**, aplicat lumii exterioare prin intermediul textului şi simultan cu acesta. Există în poezia dintotdeauna a lui Ion Stratan dar mai ales în recentul său volum obsesiile recurente ale **intemeierii** şi **inaugurării, geometriei, spaţiului** şi **timpului** văzute ca dimensiuni subsidiare ale **logosului**, pe care le putem pune, fără risc, pe seama aspiraţiilor demiurgice cărora Ion Stratan le dă o rezolvare modernă şi, indiscutabil, proprie. **Erou civilizator** este poetul însuşi, cel ce înfiinţează spaţiul şi textul acordînd dimensiuni şi substanţă **vidului**, respectiv mallarméenei pagini de un alb orbitor, dezolant. În aceste condiţii, **cred că putem vorbi nu** atît de „cultivarea unei absenţe" în poezia lui Ion Stratan, cît mai ales de exorcizarea ei sau, dacă vreţi, de acceptarea acestei absenţe ca punct de plecare stimulativ, în sensul în care Valéry vorbea de „crearea unui fel de angoasă pentru a o putea rezolva". Nu întîmplător, volumul debutează cu poemul intitulat semnificativ **Legenda zilei** (p. 6) ce reconstituie o veritabilă geneză, ofensivă a formelor asupra materiei, a „tiparelor", „efigiilor", „armurilor" (alegorii ale unui **signans** cosmic) ce se aplică substanţei în stare amorfă, a semnificantului asupra semnificatului. Şi tot nu întîmplător, textul citat începe cu o sintagmă a **discontinuităţii**, de sugestie biblică („linişte întortocheată") pentru a impune în final **continuitatea** supremă — naşterea Timpului, indice textual al definitivării textului şi a lumii dublu semnificate (textul reproducînd hieratismele „facerii", dar fiind el însuşi un „cosmoid"). Global deci, textul poetic ar putea fi considerat un semn al întemeierii ritualice a cosmosului prin logos, prin abolirea circularităţii iniţiale a timpului şi înfiinţarea spaţiului dublate de o simultană **desfiinţare** a „golului". Liniştea anterioară coagulării universului, atît de profundă „încît a vieţui părea o siluire" (**Maria me ta kitrina**, p. 8) este violată de ţipătul naşterii simbolice a Timpului („ivirea Timpului — un **ţipăt** / de copil în craniul unei case" — sînt ultimele versuri ale textului anterior citat) succedată de concentrarea spaţiului („spaţiul se înghesuie în pietre") şi triumful structurii, mai mult, de o anume ambiguitate rafinată a acesteia sugerînd o treaptă superioară, către luxurianţa formelor estetice. De-abia acum, opoziţia ireductibilă dintre **in-sinele** (pe care l-am asimilat eului **poetic** invariant, concentrat asupra propriei substanţe şi nerisipit în aiomorfele sale textuale) şi **pentru-sinele** (asimilabil cu eul **poietic** tentat de proiecţie în exterior, construcţie, luare în posesie, exercitarea unui veritabil principiu adlerian al puterii) poate fi descrisă la justele sale dimensiuni. Dimensiuni ce converg către un text parabolic dominat de **semnul oglinzii** şi pentru care ironia, şarja codurilor consacrate (Eminescu, Caragiale, Bacovia, Adrian Maniu, chiar Nichita Stănescu), intertextualitatea, proteismul registrelor şi jocul lingvistic sînt subsumate celei mai bune tradiţii barbiene. Astfel, după ce şi-a îndeplinit funcţia „civilizatorie", textul — oglindă a lumii deja create — se întoarce asupra sa, din oglindă plană devine oglindă parabolică recompunînd circularitatea primordială a timpului simbolizată de şarpele ce-şi muşcă la infinit coada. Insistent, motivul **oglindirii** vine aproape întotdeauna să semnalizeze finalul construcţiei textuale : „poemul se apropia de sfîrşit / şi începuseră să se vadă monede, / vaze înconjurîndu-se, / corpuri de / fructe şi igrasii de multe specii / prin apa care creştea. O **oglindire**, / o legănare, o sprijinire de dincolo ce schimbă grimasa cu o paloare / amănunţînd-o sacadat prin coala / groasă lichidă cînd jumătate / de ochi vede deja cerul şi // şopteşte : un regat de păreri / pentru un cui transcris ad litteram / fără rost în clintirea rară / cînd nu mai avem de ce opri / ritmul acoperişurilor cifrul / casei şi perindarea continuă / de **profiluri, filigrane** şi **tonuri**. Cînd locul nu trebuia încetăţenit printr-un **nume**" (p. 15). Sau : (...) „insistenţă a **oglindirii** de sine, după ce te-ai lăsat deoparte, cărare peste care / sare o pisică de jad prevenindu-te asupra / unei **finalităţi** absconse abstruse şi miorlăitoare / acum cînd puii din pîntecul ei se pregătesc să / nu mai ajungă; doar pentru a îneca un **verb** logodit cu răul / dă-le un **nume** / Amina Aeda Aema Anada Avea / Beuna Beana Bieta Bomua Buota / Leima Leada Liuta Lomina Luceea / Maina Modea Motina Mulosa / Siuta Sotea Somota Surita Sustuna" (p. 13 ; sublinierile îmi aparţin). Urmează, în chip evident, **acreditarea** şi **interpretarea** poetică a universului creat, distanţat acum de creatorul său în chip irevocabil. Ultimul text citat este un fragment din poemul intitulat **Hermes**, care m-a dus din primul moment cu gîndul la Trismegist şi care, pe bună dreptate, a fost considerat emblematic pentru întregul volum. Ermetismul lui Ion Stratan se află astfel în centrul lumii „civilizate", el presupunînd atît un obiect asupra căruia exercită o adevărată hermeneutică, aplicîndu-se semnelor lumii ca o „lamă" vibrînd între semnificat şi semnificant deoarece „fiecare grai are guma arabica sa / între sunet şi obiect între obiect şi ceea / ce exprimă" (p. 12), cît şi o hermeneutică a lecturii care să i se aplice la rîndu-i. Semnificatul îşi ia astfel revanşa asupra „carapacei" sale, lumea devine o „pădure de simboluri" topite şi recristalizate în textul poetic ce nu încetează să se autoproducă nici după ce a mijlocit „creaţia", nici după ce a întemeiat prin „numire" arbitrariul semnului lingvistic, nici după ce a trecut la comentariul şi interpretarea propriei aventuri. Dramatică această revenire „în sine", implozie a nucleului poetic ce-i prilejuieşte lui Ion Stratan, mai ales în prima parte a volumului, cînd se lasă mai puţin tentat de sonorităţi preţioase (în sens strict!), versuri memorabile, amintind de epicitatea elegiilor stănesciene uneori, trimiţînd la eliotiana **Ţară pustie**, alteori. Nu cred să greşesc prea mult afirmînd că nucleul de greutate al volumului se află în prima sa parte (**Marea rotundă** şi secţiunile liminare ale ciclului următor ce dă şi titlul volumului : **Rama de cuvinte**, respectiv **Oglinda în cupolă** — a se observa simbolismul titlurilor paralel cu etapele poeticii descrise anterior : acvaticul şi circularitatea iniţială / „întemeierea" şi „numirea" / textul parabolic, hermeneutica lumii instaurate prin logos, reinstaurarea circularităţii) : ar fi însă nedrept să omit unele realizări poetice cu totul remarcabile din ciclurile finale (**Lumile şi rodia, El, Pentameronul, Călătoria**) disputate de un eros ambiguu şi de obsesia răsfrîngerii în sine, a „punctului" din care spiritul transformă „jalea electrică" a solitudinii sale într-o stare benefică, de germinaţie poetică.

Cinci cintece pentru eroii civilizatori reprezintă cea mai interesantă experienţă întru ermetism a unui poet tînăr, evident susceptibilă de ameliorări dar ale cărei performanţe transformă interpretarea majorităţii textelor produse pînă acum realmente într-un privilegiu.

Cristian Moraru

Aventura limbajului

O privire mai atentă descoperă în peisajul liricii tinere acei insurgenţi care pot anunţa modificări substanţiale în planul limbajului poetic. Unul dintre ei este George Stanca. Înzestrat cu un temperament poetic efervescent şi cu o fertilă alergie la convenţionalism, el se înscrie pe linia căutătorilor de soluţii lingvistice pentru revitalizarea funcţiilor terapeutice ale poeziei. Încă din volumul de debut („Tandreţe maximă" — 1981) se constată o predispoziţie pentru „sucirea" expresiilor. Porneşte cruciale verbale : „Căzînd în genunchi voi gusta cuminecătura / fericirii divine la care visai / cînd în perini continentale arcada zigomatică ţi-o odihneai". (Alt Orient-Expres). Volumul cuprinde însă doar în doze homeopatice astfel de incercări de limbaj, semn că lipsea în acea perioadă opţiunea clară pentru logocentrism. Stilul hirsut, energic al poeziilor are un aer de suprarealism revendicativ. Alte poeme au o graţiozitate ironic-rococo atingînd tandreţea maximă din titlul volumului. Uneori persistă o impresie de „déjà vu" cu toată imagistica debordantă. Asta şi pentru că George Stanca a fost handicapat de o publicare întîrziată. De fapt, poemele sale au fost scrise cu cîţiva ani înaintea valului „cărtărescianist". Ceea ce dă măsura originalităţii lui George Stanca e o anume poetică a cuvintelor : „Eşti curăţia lumii / care uriteşte frumosul / de urît". Autorul manifestă un apetit pentru semnificativ **Legenda zilei** (p. 6) ce reconstituie o veritabilă geneză, ofensivă a formelor asupra materiei, a „tiparelor", „efigiilor", „armurilor" (alegorii ale unui **signans** cosmic) ce se aplică substanţei în stare amorfă, a semnificantului asupra semnificatului. Şi tot nu întîmplător, textul citat începe cu o sintagmă a **discontinuităţii**, de sugestie biblică („linişte întortocheată") pentru a impune în final **continuitatea** supremă — naşterea Timpului, indice textual al definitivării textului şi a lumii dublu semnificate (textul reproducînd hieratismele „facerii", dar fiind el însuşi un „cosmoid"). Global deci, textul poetic ar putea fi considerat un semn al întemeierii ritualice a cosmosului prin logos, prin abolirea circularităţii iniţiale a timpului şi înfiinţarea spaţiului dublate de o simultană **desfiinţare** a „golului". Liniştea anterioară coagulării universului, atît de profundă „încît a vieţui părea o siluire" (**Maria me ta kitrina**, p. 8) este violată de ţipătul naşterii simbolice a Timpului („ivirea Timpului — un **ţipăt** / de copil în craniul unei case" — sînt ultimele versuri ale textului anterior citat) succedată de concentrarea spaţiului („spaţiul se înghesuie în pietre") şi triumful structurii, mai mult, de o anume ambiguitate rafinată a acesteia sugerînd o treaptă superioară, către luxurianţa formelor mai recente din poemele sale. În acestea, fantezia verbală atinge performanţe excepţionale, clădind un univers liric pe efecte de limbaj. O irezistibilă mobilitate asociativă transformă aproape fiecare text într-un spectacol funambulesc, în care eroul principal devine stilul. Un malaxor verbal este poemul „Suită pentru cimbal, clavicord şi vinginal universal" în care denumirile geografice participă la un carnaval semantic : „Mă crezi belgrade, nu mă crezi / atenizez prin stele verzi / sădind efigii străinez / buldogul meu de pechinez / istambulit pe veci în crez / lovit cu trefla sa de zid / nu mă mai vrea să ne madrid." Poetul face jiujitsu cu noţiunile alertîndu-ne imaginaţia prin cascade de jocuri : „Pacific frate-al meu mai mic / iluzionează-mă un pic / să helsinkesc un nor de fluor / şi-apoi de trei ori doi să mor." E dovada unei remarcabile disponibilităţi de a specula polimorfismul limbajului cu atît mai mult cu cît urgenţa exprimării păstrează prospeţimea ideo-afectivă. În ludicitatea textului se simte subliminal o duioşie reprimată. Formula derivă într-un fel din limba „spargă" dar aici conotaţiile sînt mai clare. Există la George Stanca o bucurie a scrierii care ajunge pînă la o „juisare textuală" cum ar spune Roland Barthes, o dezlănţuire fericită a caruselului sintagmelor : „punctăm între servicii / kafkanizăm calicii / timbrăm suav ospicii / ne spinzurăm de plete / ne văxuim cu crete / ne izolăm în dom." (Poem pricinos). Fermecătoare sînt poemele în care simbolurile sînt forţate să capete sugestii imprevizibile : „Ninge piramidal, iubito, şi voltaic / ninge galvanic, clasic şi prozaic / ninge concav şi ninge moromete." (Diamantină). Se poate vorbi în cazul acestor poezii de un barochism, beatitudinea aglomerării verbale dă o senzaţie de ubicuitate a emoţiei. Mozaicul lexical seamănă cu picturile arcimboldeşti. Aglutinarea configurează o stare autentică. Morişca vocabulelor, de cele mai multe ori, creează o presiune comunicativă stringentă, ca în poemul „Sete" : „Să te sărut pe caracter / pe sept pe suflet pe Vomer / pe palatin pe azimut, să te sărut să te sărut." Termenii tehnici se antropomorfizează prin topirea în sintaxa emoţională a poemului „draga mea fibră de tors / crateri colţi de wolfram / se ierup la mine-n ram / de mă paşte natriu-clor / toate rănile mă dor." (Doina de alinare). Doar la Nichita Stănescu mai întîlnim o atît de îndirjită luptă cu semantica. Reacţiile morfologice în lanţ, etimologizările pînă la absurdizare, contaminările, concură la crearea unui univers poetic palpitant în cinetismul său. Cuvintele sînt stoarse pînă la ultimele posibilităţi asociative. Există cîteva poeme slabe în care sincopa inspiraţiei generează banalităţi sau manierisme sterile (Doină de militărie, Verde) dar atunci cînd iese din sfera ludicităţii gratuite calamburul atinge tensiuni existenţiale autentice ca în excelentul poem „A mirare" unde spargerile sintactice aproximează inefabilul prin linii de fugă : „La spaţiul acesta în iluminare / ceva se petrece ceva se mişcare / ceva se adîncă / sunt bănuitoriu / e poate o stîncă / un clonţ iluzoriu / ceva se vedere / acolo în zare / ceva se şedere / pe spume se pare." În alte texte hărţuirea vocabularului şi atomizarea în foneme capătă sonorităţi folclorice : „cum e eşti / să fii a fi / şi-ar ghezi noapte şi zi / ar ghezi ghezi-mi-ar fruntea / ce se sprijină pe fruntea / bricului de geniu bun / ca o lacrimă de tun." (Arghezire). Acest poem este o patetică dedicaţie şi o desconspirare a unui model. Cultul pentru autorul „Cuvintelor potrivite" e normal la un poet obsedat de reinventarea limbii. George Stanca are un instinct proteiform care-i modifică umorile lirice de la imprecaţie la nostalgie, de la frondă la umilinţă şi graţie. Explozii lexicale, efecte eufonice, combinaţii argotico-literare manevrate cu o dexteritate neobişnuită înscenează feerii care ne conving, încă o dată, cît de „poeticească" este limba română. Excavarea limbajului (ca la Leonid Dimov, Şerban Foarţă, Dan David) subminează clişeele şi destupă noi izvoare lirice. Tînărul poet face exerciţii de arheologie în interiorul vocabularului cu un adevărat hedonism filologic. În cîteva poeme deliciul cuvintelor „retro" e strunit de o conştiinţă estetică modernă : „Rămuroaso suplă părul tău luciosu / cată cu lentoare să te-aplece-n giosu / să te pui pe perini colo pe maidanu / amirosind dulce flori de măghiranu." (Heruvima). Poezie făcută la daghеrotip cu imagini în sepia în care formele vetust-zaharisite ale limbii dau senzaţii voluptuoase degustătorilor de vocabule : „blînda mea măiastră cu segmente lungi / casa mea secretă în care adastu / cale lungă-ţi trebui pînă să agiungi / inema din tristul sufletu-mi albastru." (Heruvima). În încheiere o remarcă. Sonoritatea parodică a poeziei lui George Stanca e falsă. Parodie la ce ? Poetul nu face referiri livreşti decît pentru decorativismul termenilor : „ne-nghiaţă dostoievskiul şi tolstoii". Textul e areferenţial în acest sens. Parodia e poate la adresa limbii. Devenită o a doua natură limbajul se substituie realităţii : „Noi ne ascundem în sintaxă / de ploaia verticală vaxă." Se atinge o foarte modernă stare de agregare a poeziei. Disponibilitatea cu totul ieşită din comun de a crea magii verbale îl plasează pe George Stanca în rîndul celor mai valoroşi tineri poeţi de azi. Rămîne de văzut cum îşi va onora acest loc.

Alexandru Horia

CONFESIUNI

Poezie și responsabilitate poetică

Am citit cîndva o povestire insignifiantă care se intitula „Statuile lui Benjamin". Istorioara conținea, în mod paradoxal, o mare morală, fapt care a situat-o printre locuitorii memoriei mele.

Benjamin era un sculptor prost și doritor de glorie. Genial în felul său, căci, neputînd crea, recurge la un simulacru al gestului artistic : își învelește modelele (vii) în „plastmetal", după ce mai întîi le bagă pe gît „mierea lui Altamazura", substanță care extatiza sau exalta făptura. Insolitele „statui" ale lui Benjamin stîrnesc vîlvă în lumea artei-urmează gloria în viață și cea postumă, căci Benjamin dispare împreună cu povestioara care i-a fost lințoliu, dar „statuile lui Benjamin" dau buzna în literatură, proliferează, își dau drumul pe pantă în sus (!) în lavine distructive. Citim peste tot asemenea „poeme-crimă", scrise cu încrîncenarea lipsei de talent, cu fudulia impostorului ! Unele ne înșeală prin chiar aparențele cele livresc-erudite, în fapt „achiziționiste", „malaxante", fără o conștiință poetică autentică. Am citit în două cărți diferite, apărute în același timp, același poem, al aceluiași autor, constituit dintr-o juxtapunere de cuvinte vlăguite, inerte, nepotențate artistic, înșirate unul după altul fără ordine sau progresie, incapabile de sugestie ori de precizarea vreunei intenții autoricești, dovedind un aleatorism ignorant. Aleatorism cu atît mai vizibil cu cît, de la un volum la altul, cuvintele își schimbaseră locul, sprîncene și urechi de sens... Poezia „mimată", iată microbul literaturii.

Zic vouă, poeți : a avea măsura propriului talent și a propriilor resurse este primul act de responsabilitate dinaintea „demarajului" literar. Sînt unii printre noi, suferinzi de astm, care își cîntă la trompetă falnica intrare în literatură.

Din fericire, mai există și ei, posedații de har, transparenții, luminătorii, ei, pentru care poezia nu poate fi decît supremă, ei, blestematii. Căci poezia este blestemul — blestemul care ne face, ca pe Sisif, nemuritori.

Vibrație și cuget, tensiune și ambiguitate, echilibru al punctului în care coarda întinsă plesni-va, nebunie de înger, poezia este precum statuia acoperită, palpitînd de revelație potențială. Se zbate în poem sufletul nostru de lumină, neapărat de elitrele cărnii — lumină vulnerabilă dacă nu ar fi sacră. Experiența poetică este și ea un rit, o mobilizare sinergică a întregii ființe, o înălțare a spiritului spre Absolutul Inefabil. Ca și cum ai ridica mîinile știind că în acea clipă unică îți va atinge palmele ploaia de aur venită de dincolo de cer.

Citim Rilke și iată, vedem cum se separă apele de ape : lumina creatoare persistă, poezia devine energie condensată, focar de propulsie a valorilor eterne. Căci, la nivel existențial, poezia este o metempsihoză, o trecere într-o condiție superioară în ascensiunea spre etern.

Marcela Mariana Milcu

În acest timp

În acest timp nemișcat erau orbitele stelelor
doar un vînt nevăzut
ne zmulgea de sub palme
fiece lucru atins
numele meu era o piatră lunară
ochiul un cer înghețat peste crengi
trebuia doar să-ți lepezi cuvintele
și scoici purpurii se-nfigeau în nisip
era de ajuns să-ți prind fruntea în palme
și tu te schimbai dintr-odată la chip

Maria Maria strigam
și tu mă priveai cu uimire zîmbind
ce-ai dragule ce vezi tu acolo
trezește-te
și eu mă trezeam într-o stea de argint

Balans

Pe tăișul inimii te țin
ca pe o lamă de cuțit strălucitoare
de o parte iedera amintirii
de cealaltă crivățul ei
o pasăre vine să închidă
cercul de fildeș al trupului tău
prin gratiile clipei se-aud
bancuri de gheață lovindu-se

Peisaj

În purpură se-mbracă măruntul preț al zilei
pe rănile pleoapei cresc tronuri de argint
lumina intră-n piețe ca o femeie goală
spre pulpa ei de fildeș mîini lacome se-ntind

Se vinde și se cumpără cu voluptatea fricii
caleștile iubirii dosesc argintării
și numai către seară cîte o stea rămîne
strivită sub picioare prin piețele pustii

viorel tudose

● L-am cunoscut, cu aproape doi ani în urmă, la Piatra Neamț, cu prilejul festivalului interjudețean „Sadoveniana". Este gazetar, lucrează la ziarul „Ceahlăul". Dar Viorel Tudose, reporterul și comentatorul evenimentului la zi, în același timp om de aleasă cultură, format la marea tradiție a universității ieșene, este dăruit și cu un ales har poetic. O dovedesc, sînt convins, poemele de față, cu melosul lor moldav, melancolic, aspru învăluitor, cu „tăietura" lor sigură, ezitantă atît cît se cuvine, adică pe măsura mișcărilor nu tocmai lineare — și e bine că se întîmplă așa ! — pe care eul creator le desfășoară în propriul labirint.

Nicolae Ciobanu

Adolescenți eram

Adolescenți eram
pe-un țărm înalt
creștea în ochi o pînză de ninsoare
cuvintele se ridicau în aer
ca niște morți cu gleznele ușoare

Erai subțire flacără albind
pupila mea de lacrimă mirată
eu te priveam cum înfrunzești în piept
un semn de inserare ca o roată

Lăsai în urmă un miros de fum
încercănat sub platoșele ninse
și strigătul ți-a fost triumfător
cînd brațul meu de sunet te cuprinse

Adolescenți eram cu țărm înalt
creștea pe ochi o pînză de ninsoare
cuvintele se ridicau în aer
ca niște morți cu gleznele ușoare.

Aștept cuvintele

Aștept cuvintele ca o sălbăticiune
desișul greu al nopții mă singeră în ochi
dincolo de lungimea de undă a speranței
se-aude taina lumii cîmpii înrourînd

Un arc întins mi-e sufletul spre zare
singurătatea-nghețată în mine ca un riu
și în urechi îmi sună o liniște opacă
din care-și ninge noaptea balsamul ei viclean

Seara

Se adună la țărm resturile menajere
ale luminii
sentimentele vin
cu gîtul întins către porți
se simte în aer mirosul de lapte al renunțării
și chiar arborii par năclăiți de nesomn –
e timpul cînd sufletul în sine se sprijină
os peste os trecînd mai presus de durere
acolo unde chiar viața își descoperă prețul
ceva ce respiră spre a nu muri

mirela mitrofanovici

A doua scrisoare către Anatol

Iată-mă, Anatol,
în această fotografie
De pe vremea cînd purtam
O pasăre drept nume.
În oasele mele
Era încă duminică,
Prin încăperile cu boltă
În loc de candelabre
Atîrnau poeme ;
Stăteai rezemat de umbra mea
Ciocănind din loc în loc
Liniștea
Cu degetul arătător.

Exercițiu de luciditate

Fac parte dintre rănile
Acestui animal
Ce-și linge singurătatea
De pe tălpi.
În jur
Eroarea își scuturâ petalele,
Polenul ei acoperă
Semnele de întrebare
Ce se înfig în carne
Ca niște cîngi.
Va veni o vreme
Cînd trupul nu mi se va mai apropia
De flacăra luminării,
Minutele vor îngălbeni în rafturi
Necitite.
Într-un tîrziu
Îmi voi împături memoria
În sertare.
Voi privi în oglindă
Un chip
Sterilizat de aduceri aminte.

Echinoxul de primăvară

Cineva mă strigă
Din viața alăturată.
Deși se mai aud împușcături
La granițele poemului
Comerțul cuvintelor pneumatice
Înflorește.
Mîine : 21 martie
Probabil voi scrie
Despre ce gîndesc frunzele la pubertate.

Peisaj

Tînăr fiind
Preumblîndu-te
Prin proprietatea privată de globule roșii
Creierul tău se umplea
De plante
Exotice,
Parfumate,
Secundele decapitate țîșneau
De sub talpa ta ;
Semăna cu o stea,
Cu o lebădă,
Cu o armură
Nedumerirea clipei
Rostogolindu-se pe asfaltul încins,
Trecînd prin vasele capilare
Pînă la tine,
Care prea tînăr fiind,
Preumblîndu-te
Te orientai prin sîngele meu
După Steaua Polară ;
Aveai timp să iubești
Fără greșeli de ortografie –
Cuvintele țîșnind din alveole
Înegreau lumina pe care mi-o întindeai
Prea tînăr fiind.

Din jurnalul lui G. D.

Cu o mină desfac portocala.
E seară și femeia iubită nu mai sosește.
Cineva deschide ușa
Și-mi întinde manuscrisul
Cu parfumul ei bătut la mașină ;
Un străin îmi telefonează
Că a întîlnit trupul ei într-o gară
Jacheta i se închidea în loc de nasturi
Cu buzele mele.
E seară
Femeia iubită nu mai sosește
Amintirea mîinilor ei
Arde cu flacără albăstruie
În clavicula dreaptă.

Peisaj de vînătoare

Dar iată
Privelștea de sub epiderma tînără,
Peisajul reprodus
În tratatele de melancolie :
Curajul exprimat
În submultiplii unităților de măsură,
Vînătorul ce țintește căprioara
Și este împroșcat
Cu sîngele poemului.

În paginile 6, 7 și 10 – desene de Dragoș Morărescu

Pelerin la marginea tăcerii

Trăirea poetică pentru Valeriu Stancu înseamnă un „somn" perpetuu. Starea contemplativă, reveria, visul, se derulează „în luntrea ochiului" — magic ecran. Fixarea stării poetice în cuvînt înseamnă **Înfringerea somnului***) („sînt somnul înfrînt în cuvînt / și semn ne-nțeles poate sînt").

Amplificat de propriile-i oglinzi, somnul relevă ceva din lucrurile esențiale, în abis — „în Noaptea Ochiului enormă" — sălășluiesc vraja și spaimele morții. „Lastheria, desprind din somn / oglinzile vrăjite-n moarte / dar ele se prefac că dorm / cînd doar cuvîntul morții le desparte" **(Oglinzile somnului).**

În fața absolutului, formele sînt caduce. Numai scurgerea lor prin privire, ritmul, muzicalitatea și cuvintele cu conținutul lor imagistic fragil — sînt eterne. În această disprețuire a formei cît și într-unul din răspunsurile antinomice pe care le dă Valeriu Stancu în fața întrebării existențiale pe care fiecare ne-o punem în fața morții : „prin sufletele descărnate / nu mi-a fost silă să cutreier / în cea mai adumbrită noapte", se simte apropierea de poezia lui Cezar Ivănescu.

Asociind și celălalt răspuns : „îmi plînge somnul în oglinzi / și doar cuvîntul morții n-are moarte", stabilim limitele între care cutreieră lin sufletul poetului. El este un potir prin care se rostește un „altul", (zeul Nimeni). Limbajul său acronic și impersonal, urmărește nu concretul ci fuga formelor, fluxul continuu. Cuvintele care reclamă imagini concrete primesc atribute imponderabile, materia dematerializată alunecă printr-un spațiu aproape vid, spre tăcere și moarte căci transcendența e goală.

În adîncul tăcerii bat clipele funeste : „— Nu coborîți pînă-n auzul tăcerii" **(Ars amatoria).**

Valeriu Stancu creează într-o stare de ataraxie și printr-o continuă abluțiune a cuvintelor cu tăcere. Poemele se compun din elemente sonore și simboluri : Ochiul, Orbul, Plînsul, Ornicarul (Poetul), Umbra, Somnul, Tăcerea, Lumina, Noaptea, Moartea. Și peste toate, Cuvîntul — Lastheria — „Formă fără de Moarte". Travaliul este predominant cerebral, poetul alege cîteva simboluri pe care le-reia în contexte noi printr-o tehnică serială, astfel încît acestea se luminează reciproc într-o tăcută reverberație. „Lastheria scutură peste noi cenușa norului cu / ochiul de smalț / singurul Ochi / smălțuite, poemele noastre-n cenușă / cît aur cenușa poemelor noastre ascunde !". **(Vis în cenușă).**

Valeriu Stancu asimilează simbolurile dragi lui Mallarmé : oglinda, tăcerea, vidul, transcendența goală, euforia limbajului — într-o manieră personală, autohtonizantă — supunîndu-le pe de o parte versatilizării iar pe de alta repetiției seriale. Pe fondul său romantic răzbat arome diluate eminesciene, lumina lunii fiind filtrată prin această constantă premoniție a tăcerii.

Încă de la debut, Valeriu Stancu prezintă o tehnică impecabilă și un stil deplin constituit ce pune în rezonanță resoartele muzicale ale sufletului. Uneori însă, cu declarații de tipul : „eu nu mă încadrez în clasa logosferelor / sau în specia egozofilor / stadiile interne ale exprimării fenomenologice" distruge muzicalitatea și părăsește limbajul poetic.

După lectură — din cauza sensului escamotat și a expresiei cabalistice, persistă în primul rînd muzicalitatea și fluiditatea imaginii — semn că Valeriu Stancu se apropie de „poezia pură", ilustrînd cuvintele lui T.S. Eliot : „poezia se poate comunica și înainte de a fi înțeleasă".

Plecat să caute „clipa uitării din lumea întreagă", poetul este un pelerin la marginea tăcerii: „pentru somnul cuvîntului / la ceasul oprit de zeițe în gol / spre-oglinzile somnului vreau să cobor".

Și-n drumul său nu așteaptă redempțiune : „spre poarta ultimilor călători / se-nșiră drumul — veșnicul drum / nechemat / neștiut / neiertător".

Pentru Valeriu Stancu — nu ținta ci drumul contează — și drumul său merită să fie străbătut.

Lucian Gruia

*) **Valeriu Stancu, „Înfringerea somnului" — Editura „Cartea Românească", 1981.**

Cenaclul „Numele poetului"

Ședința a XI-a

Vineri 26 august, orele 17,15, o privire rotită șoimește pune capăt murmurului din sală (vai, nu și căldurii !) și poetul Cezar Ivănescu confirmă că, deși e vară, ședința cenaclului se va ține, iar cele trei poete care vor citi sînt : Valeria Victoria Ciobanu, Ioana Dana Nicolae și Smaranda Cosmin, „una dintre cele mai talentate poete de astăzi".

Regula : fiecare citește cît vrea. Ceea ce se și întîmplă. Ba, mai mult, poetele sînt solicitate cu suplimentări de lectură de către auditoriu (cine zicea că e prea cald !?).

Hors concours, Grigore Goanță citește un text format — după propria spusă — din mai multe texte, numite „Antipatimi", din care reținem : „din Olimp se vede Omul / n-are față, n-are spate"..., „revoluției trebuie să-i curgă riul inițial / acolo începe evoluția" și un final format dintr-o întrebare : „de ce unii scormonesc atomul ?" și un răspuns : „îl caută pe... Goanță"! (cred că aici s-a strecurat o greșeală de audiție, de unde și proverbul „da' merge !")

După suculenta lectură a poetelor și cum invitatul serii — poetul Ion Nicolescu — nu s-a prezentat, George Canache se produce cu cîteva parodii, întrucît — motivează el — au apărut o groază de bazaconii sub forma de scrieri : „hai să dăm cu banul care scrie mai mult"... „stop. plan poetic îndeplinit, stop." etc. (așa e, au apărut multe bazaconii !)

La discuții au luat cuvîntul :

Criticul Nicolae Georgescu : **Valeria Victoria Ciobanu** m-a fermecat, poeta își depășește condiția, irumpe puternic, scrie o poezie gnomică, o poezie bărbătească, prin asta se aseamănă cu Smaranda Cosmin. Întrebările noi ale vieții își găsesc o rezolvare viguroasă, poeta reușind o autodefinire într-un spațiu de Ardeal ; despre **Ioana Dana Nicolae** : poeta se află la început (în sensul de drum), tinde către discursul epic, posedă o stare poetică, dar prin tehnica de abordare (descrierea) se apropie de proză ; despre **Smaranda Cosmin** : poetă suverană, își depășește propria condiție, uneori prea multă ironie care devine sarcasm, elegia a treia a fost o revelație prin forța constructivă și implicările sale.

Maria Cerchez : poezia **Valeriei Victoria Ciobanu** confirmă sedimentarea unei mai vechi angoase, poeta are tendința de a scrie absolut, poezia este inteligent aleasă în versificație (v. Caligula) ; la **Ioana Dana Nicolae** poezia este frumoasă, poeta nu se teme de metaforă, cu un ancoraj filozofic bine pus la punct pentru vîrsta ei... (...).

Romulus Gandy Georgescu : **Valeria Victoria Ciobanu** scrie o poezie în care neliniștile ei sînt o convingere, **Ioana Dana Nicolae** este o intensă lirică, o peisagistă iar **Smaranda Cosmin** — cerebrală, versurile ei conving „ca o dragoste devorată în somn". Alex. Duran : Poeta **Valeria Victoria Ciobanu** simte și scrie grav, un timbru original, se simte în materia poeziilor ei o vitalitate repercutată în fiecare simbol sau metaforă eliberată; la **Ioana Dana Nicolae** — fulgurații poetice reunind sentimente și stări de extraz ; cît o privește pe **Smaranda Cosmin** se raliază punctelor de vedere expuse de Nicolae Georgescu.

Tiberiu Dăioni zice că zice după pauză, ceea ce întîmplîndu-se (e vorba de pauză !), Tiberiu Dăioni nu mai zice (în schimb se remarcă, în pauză, prin niște instincte de anticar, ceea ce pe secretarul cenaclului, Mircea Șoncuteanu, îl duce la convertire).

Conducătorul cenaclului, poetul Cezar Ivănescu, închide ședința, nu înainte de a face următoarele remarci : Poeta **Valeria Victoria Ciobanu** scrie o poezie de valoare indiscutabilă, poeziile citite azi sînt mult mai bune decît cele cuprinse în volumul apărut la Editura Eminescu, o anumită ariditate face virtutea poeziei sale, o poezie directă, de reală profunzime; **Ioana Dana Nicolae** scrie versuri frumoase, reprezintă un salt față de trecut, trebuie să atenueze sentimentalismul și să prizeze cu mai mult curaj neologismul; pe **Smaranda Cosmin** am citit-o încă de pe vremea lui Marin Preda, cînd urma să-i apară o carte la Editura Cartea Românească, este una dintre cele mai talentate poete de azi, poemele sale sînt scrise cu profesionalism, o dovadă de mare artă.

Hero

Drum spre Iancu

Iancule, Iancule, vezi cîntecu-n cuc ?
Acolo cam de pe unde-i pleacă aripa.
Cînd îți cîntă din spate chem toamna și-l usuc
și pe bietul cuc îl prinde frica.

Iancu pe scrîșnetul munților visa,
cine putea sta acolo unde stătea luptătorul
dintîi ?
Izvorul printre pietre biziia,
copacul strivea frunzele lăudăroase sub călcîi.

Stîncile te-au văzut, te pot recunoaște,
ne-ai obișnuit să te știm căciulă purtînd.
Copacul scoate turma frunzelor și-o paște,
grîu-și face căciulă din pielea norului blînd.

Pînă la tine e depărtare de-un veac și ceva
dar de văzut te văd la toate goamurile
dinspre Moldova.

Pace

Un recrut
leagă de piciorul porumbelului
ordinele primite.

Lava din urmele lui Bălcescu

Scoate-mi așchia duminicii
din carne
să rămîn ca o zi de lucru ;
în cîrligul seminței
să atîrn dealul,
să mă desfac în imne,
să curgă peste mine
lava din urmele lui Bălcescu.

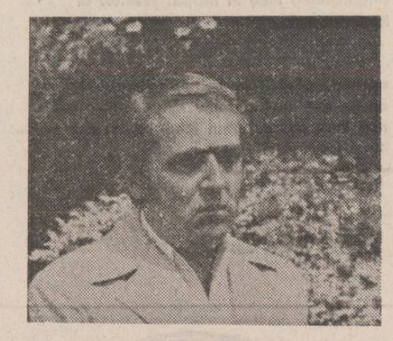

Prietenia norilor

Norii, poduri plutitoare
flăminzi de vîrfurile brazilor,
gonesc sirepi ca albinele
pînă la tăietură de vînt
albiți, izbesc înapoi
și se cutremură de viață
ca noi înșine
la vîrsta împlinirilor
ce limpede pare mișcarea
dintre noi și ei
ca o săgeată în formă de melc
o, de cîte ori nu descîntăm
de ploaie
uitînd că norii sînt
polul opus al nostru
o, ce bine ar fi
să chemăm timpul
palid din nori
și să-i dăm
un destin-uneori.

Triunghi de gîndire

Pietrele visării
nu cred să mai existe
dacă lumina – cearcăn
resoarbe drumul înapoi
fumegînd
ceasul roșu
dansează sărac între sînii
vremii
lupta nedreaptă începe
fără arenă și lințoliu
fără orizont și inele.
Schema e simplă :
cine are pielea mai tare
prinde undița
înfiptă în drumul îngerilor
cine nu,
admiră luminările stinse.

Vis, lumină și ceas –
Triunghiul de gîndire rămas.

ion trif pleșa

Mîinile mele

Duc paharul numelui la gură,
beau tot
și silabele vrednice îmi ies în obraz.
Nu vă uitați că sînt viu :
trageți peste mine poemul
și fugiți la casele voastre.
Mîinile îmi sînt două conturi
deschise pentru toți
la marea bancă a amiezii.

Sinceritate

Fac de serviciu în fața elegiei,
urc pe schelele nemuritoare ale limbii române
să pot privi de sus
sinceritatea marilor silozuri
aplaudînd vagoanele pline cu porumb
împinse cu umărul la descărcare.

marian barbu

În munți

e o liniște-n pădure
că se dărîmă și pereții
se aud în depărtare
pleznind a rugăciune
salonul verii și ascetii

nici apa blestemată-n cuie
de timpul frînt și lunecos
nu mai lovește – cearcăne
cînd pietrele se-agită lenevos

De-atîta adîncime arde o zare
dorul din amiază s-a făcut răcoare.

E vremea

La noi, în primăvară
mai exact în martie
fetele sărută porțile
să vie dorul neadăpat
către ele
ca un soare săgetat
Atunci se închină
cu busuioc de la grindă
cu apa fîntînii din deal
năbădăios pămînt de vis
și cresc ierburile în poartă
ca un ștergar înstelat înadins

Toate semnele arată
Că-n anul care vine
florile sînt de albine.

E vremea mugurilor ce sparg
Setoși de ochiul zării, ca de un prag.

mircea şoncuteanu

poem mustang

— cînd nu mai ai încotro
şi pe loc te rupe în tălpi
o sfîrşeală fără culoare
— cînd clipa se prinde caracatiţă
de tine şi simţi, simţi efectiv că nu mai e
decît imbecila surpare
— cînd ai da orice
doar-doar o veni mai repede cealaltă clipă,
cealaltă caracatiţă, cealaltă caraclipă
— cînd nodul în piept creşte,
se-nfoaie cît un bou năting
— cînd tu însuţi te-ai transformat
într-o neghiobie fără alt argument
decît că nu ştii
cine pe cine stă să înghită
— cînd pe dinafară
pari tot atît de util şi de sîrguincios
cît un bulgăre de sare
pus întru ispitirea berbecilor
— cînd
nu mai există mirare, necum întrebare,
poate doar un fel de semn de punctuaţie
neinventat încă
şi pe care o prezentatoare mecanică
surîzînd vacant ţi-l arată cu degetul :
ecce homo !
apoi îţi trage-o carată, altul la rînd !
într-o singură monedă nu intră
şi fluieratul a pagubă !
— cînd toate astea şi, cum ar zice
pico de la mirandolla, încă vreo cîteva
pe deasupra...

habar nu aveţi ce înseamnă
în moalele clipei un mustang !

(un scrîşnet de trup care s-a încleştat
de cuget — aşa aş desena eu sărutul,
după care m-aş ruga : mai plouă-ne, cerule,
cînd ne vezi prea trufaşi ori prea blegi,
mai plouă-ne, cerule, cîte un mustang !)

poem despre constelaţia cailor

şi iată-mă ales dintr-o întîmplare
cu şocuri
într-un timp ţiuit cît mai mărunt,
la limita unde caii
se decupează din piele
şi ce le rămîne
e numai rostirea de rug

contrar oricărei aşteptări
n-a curs sînge,
sîngele cailor nu poate fi văzut,
e o rană cu întoarsă durerea din strigăt,
le e cailor proteguire de scut,

poate în nopţi ispăşite în ginduri
să sorbiţi
dintr-o rană de cal...
atunci se întîmplă
nemurită murirea
şi-o constelaţie virfuie
carnea din cîntec.

poem iubit ca pe mine însumi

tot mai fulgerat
semnul cailor
şi unul şi mai mîndru,
spargerea lor de jar
pe-o golgotă — vers
înstela fruntea vreunui mînz
ce nu va fi ştiut
— jur —
de căpăstru
şi n-am mai avut de ales !

Portrete de Cristina Suciu Mascu

poem nu s-ar mai fi întîmplat

m-ai lăsat singur
numai cu o idee
şi cu un trup ţiuind limita
dintre sînt şi nusînt,
era o idee de gîlgîit în neştire
nuferi ţîşnind sub lancea
fiecărui sărut

(ca şi cum mctaggart nu ne-ar fi
spus : Prezentul a fost Viitor şi
va fi Trecut)

m-ai lăsat singur
în priveghiul ideii
sîngur la dreapta, la stînga
înainte, înapoi
deasupra şi dedesubt
aud glontele tot mai sălbatec
rupînd în sticla serii
ori e numai fecioară morgana
ciobindu-se în milioane de fugi...

aud cum te iubesc...
dar nu te mai aud !!!

poem întîmplat la hotarul rostirii

aproape părăsisem smerenia singurătăţii,
singurătatea soaptei în propriul căuş...

aproape părăsisem smerenia singurătăţii,
o, dacă în loc de cranii în mîini am fi ua
mai în serios izbînzile şi mai cărunt !...

aproape părăsisem memoria singurătăţii
singurătatea mea în nisipul şovăitor al
hîrtiei arbust...

aproape părăsisem memoria singurătăţii
ca un mai rupt de sine strigăt fulgerînd
mai înalt adîncul unui tobogan tot mai supt...

Acumulare

Cum cresc
din mine
copacii
cu rădăcinile
dureroase !

Mugurii lor
ies argintii
în bătaia
tîmplelor.

Mereu
seva pămîntului
îmi spală
rănile
şi mereu
filfii
din cenuşa
vieţilor.

Marină

Sînt legat
de ape
cu nodurile memoriei

Cîrma
vasului nălucă
a ruginit
în adîncuri

Piraţi
obosiţi
clădesc
castele
în nisip

Marea şi cerul
trag barca
la mal.

Cine
desface
nodurile
şi despică apele
la ceasul de veghe ?

Nocturnă

Pe calea lactee
se aprind felinarele

E ora
cînd ciclopii
cu ochiul de sticlă
privesc nudul stelelor.

Venus
îşi pierde voalul.

Cometele
fug în carul mare.
Din trena lor
se desprinde
praf de lumină.

Cosmosul
fierbe în cazane
Sub punţi
de sfere
tace neantul
printre galaxii
de tăcere.

Gong

Bătaie de gong
şi de tîmplă
la ceasul de veghe...

Liniştea
e piedestalul
pe care stă
bustul gîndului...

Cu el
cobor
atras de materie...

Picturală

Cade
vălul
de pe cutele
bolţii.

Picături
de culori
se preling
din curcubee,

Terra
e un tablou
pictat
de soare.

Nudul ei
ca o femeie
pe care
o modelează
dragostea.

mihai culman

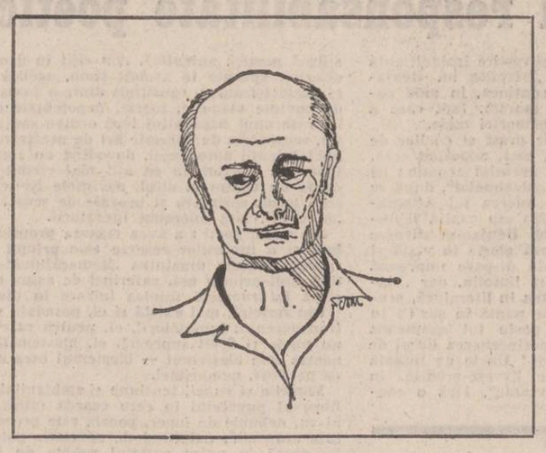

Rechinii

Marea
se clatină
bătută
de vînturi
astrale.

Sparge
meterezele
şi urcă
sălbatic
pe spinarea
pămîntului.

Cînd
pătrunde
soarele
în oglinzile ei
se văd
rechinii
în leagăne.

Pastel

Azi noapte
lampioanele
au coborît
cu ciutura
în fîntîni.

Pe deal
ciclopul
clipeşte
în braţele dimineţii.

Curg lacrimi
din ochii dorilor
noleşite de vise.

Colţuri de stîncă
zgîrie obrazul cerului,
ascuns de zăbranic.

Sub bolta de cristal
se deschid
ferestrele lumii.

Foalele cîmpoiului
înghină muzica sferelor
şi recviemul pulberii.

Cosmică

Cugetul
prinde rădăcini
în pulberea
spaţiilor

Cu
seva pămîntului
urcăm
în etern.

Oamenii
sînt stîlpii
grădinilor
suspendate.

florentin palaghia

Încercuire de piatră

Mimez istoria
obosească cronică
parafrazînd un ginditor mediocru :
„meşterii
de ici încep bătălii
construind
moartea repetată".

Nu mai îmi este frică,
specie miroase a rugină,
rid psihologii
căzuţi în desuetudine.

De acord cu Renaşterea !

Încăpere simbolului
limbă şi naştereo /
încercuiri de piatră,
oase de stele.
Mai tîrziu /
piatră încercuită /
singurătate conlucrînd
împreună cu mine
nemurirea.

Viaţa e silueta pe care o pierzi

O zecime de secundă şi adevărul are nuanţă /
litera întrebuinţare / osul substanţă /
adevărul e nebunia înţelegerii dintre noi !
Foarte adevărat că s-au întins şi norii
Luna, peronul, s-au umplut cu reptile,
aleg de ici-colo singuratic
după silueta din mine.

Încet se mai mişcă materia !
Voi încerca dezrobirea timpanelor,
într-o zi de primăvară urlînd de nelinişte,
într-o zi de primăvară ca altele oarecare.

La o zecime de secundă adevărul ne minte —
aştept restauratorul principesei Marghilomana,
recruţii au înţeles-o,
au transformat-o în statuie
şi i-au oblojit rana.

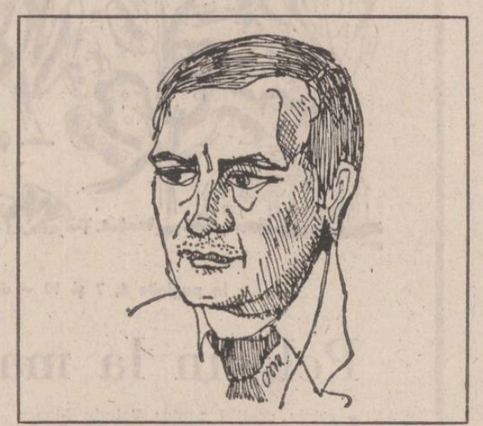

M-am apropiat să o văd despuiată,
dar ea înţelegătoare
m-a luat de urechi, şoptindu-mi :
Viaţa băiete e o siluetă
pe care o pierzi odată cu mama.

Avuţiile pe care le-am strîns

Risipită luna pe ovalul frunţii / ·
tot eros / încrengătură /
temeie tolănită pe partea întrinsecă /
relicvă / incertitudine plutind în gene /
pasăre îngreunată de zborul rărunchilor.
Toate acestea //
dar toate /
inclusiv
cei cinci logofeţi din Cîmpia română /
inclusiv potîmichile /
/ sabia cu care am ucis dragonul /
istoria încremenită a datelor /
arsenalul de arme secrete, toate sînt /
avuţiile pe care le-am strîns /
într-o viaţă comună.

Te-am dorit

Ascuns descopăr turnul / smochini /
dansuri de scarabei /
Femeia
sorbind din elegii.
Adulmec absintul / robuştii ei copii /
şi zborul / inspinata lege a fericirii /
şi topit în umbra-mi
un boţ de carne smulsă
din nedumerire
descopăr sanctuare de rouă.
Pe buzo ta tronează dezmăţul
fără îndoială
o să-mi fii unica singurătate /
primo sinziană /
adorat copil cu ochi de ficoare.
Eu te-am dorit femeie
stăpînă
şi nară subţire
şi sclavă /
eu te-am iubit ca o fiară
într-un port de sfială

Rostul apropierii de stele

Scriu cu ură şi îndulcire despre
asupritorul / nestingheritul / neadormitul
/ vicleanul ochi /
sosit la întîlnire.
Să vă destăinui secretul :
mic dar nestatornic, potrivnic nouă, dar supus
e idolul coborît din reculul naşterii.
Mai întîi mărturia singurătăţii :
(Complicată dilemă ?)
Rostiţi cu voce tare şi bateţi cu pumnii în
masă /
e prefăcătorie /
impostorilor,
beligeranţilor,
ispititorilor,
plodul e o risipă de dragoste ?
Vă înşelaţi crezînd în premoniţie !
Nu vă împotriviţi facerii /
nici discreţiei din geana luminii ! /
Vă întreb : cum staţi proscrişi şi adulaţi
împreună ?
rotundul cum întrupează potrivnicia ispitei ?
tendoanele nopţii cum urnesc plodul din
cămaşa nostalgică /

Iată roata, iată rostul apropierii dintre stele !
Deschideţi poarta Aheronilor,
împodobiţi lăcaşul de primire,
să ascultăm vocea naşterii...

martin culcea

defăimare

poate că poezia este un dicţionar deschis /
şi noi o înţelegem
după sentimentele cuvintelor oferite /
poate că poezia este un dicţionar închis /
şi noi o înţelegem
după sentimentele cuvintelor bănuite /
să cîntărim aceste defăimări
cît timp nu devin sincere / /

poem bătrîn

de parcă aş fi trăit 10 220 de zile /
numărate de cine? cîntărite de ce?
împărţite cui ?
sînt încă sărac / încă liber să mă împrumut /
oricînd dispus să refuz inutilele seri /
demenţialele dimineţi / nepetrecutele
amiezi / dar pentru mine / împotriva mea /
se vor număra / cîntări / împărţi /
sînt încă sărac /
încă liber să mă împrumut / /

poem tandru

deşi aplecată / îmi asculta condiţionalul
perfid cu trufie / semăna izbitor
cu un tirnăcop / gata să scape din arc /
pe strada ei de lux lumina năvălea
agresivă / aşteptînd ora închiderii
i-am şoptit :
— te iubesc !
— ai dreptate ! mi-a răspuns / /

asemeni regelui Midas

dacă întind mîna / felioara visată
către mine s-a întins /
doar să îmi rod unghiile / şi mă voi îneca
în gustul lor de aur /
pînă şi ploaia / soarele / ninsoarea
depind de un gest /
nici nu mai am timp să aştept /
şi totuşi...

condiţional perfid

dacă vorbele ar întrupa /
descăpăţînat ar întrupa /
gîtuit /
interminabilul meu ris / /

de taină

dimineaţa cu slăbiciunile ţîşnind
prin strungăreaţă / ne adunăm
agresivi şi solemni /

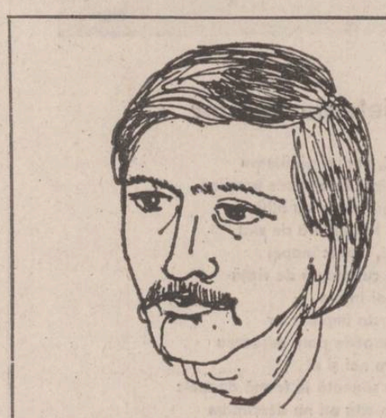

asemeni florii-soarelui
ne rotim la amiază /
la cină în fracul familial ridem / /

invidie

ni se prăpădesc ochişorii de dor /
aburul cît mai este / pe gură ne îngheaţă /
numai trenuri / numai hîzeli de bun
rămas / hazoase / caraghioase tentativele
de adio /
nici măcar părăsit / rîd / pînă mi se usucă
gura / apoi de invidie salivez / /

pînă şi...

pămîntul este la fel de bun pentru toţi /
în zilele însorite
pînă şi condamnatului soarele îi rîde
în faţă / /

cearcăn

orb / ca o muşcătură în gol /
o bastonadă a privirilor /
orb / sub fiecare ochi /
intimidat rîsul îşi sapă gusa / /

atît de aproape

malaxoare devoratoare de aer / gurile /
fericite cele ce rîd prin batistă /
de febră atît de aproape sîntem /
de gripă atît de sortiţi / /

călin angelescu

Unu

Cît de mult mă întrista singurătatea lui Unu...

Însingurat numărul îl ascundeam pe sub coaste
legănat numărindu-l :
Unule, Unule, părăsitule, tristule Unu !

Şi doar cînd lebăda inventîndu-l pe Doi
îl năştea ca pe-o rotire exactă,
doar atunci în aerul tremurînd potolit

Unu devenea o sferă perfectă.

Doi

Ne iubeam
cum numai pasărea
iubeşte acel zbor de iarnă din noi...

Ne doream
cu dragostea fierului
pentru magnetul savant...

Şi numai cum mîngîie umbra
ne mîngîiam
cu dragostea noastră
cît aeru-ncet,
cît de-ncet clătinat,
ca un balet de sfere în doi.

* * *

Era ca şi cum trupul tău se visase,
ca şi cum decojindu-te-ncet şi rotund
la capătul mîinii noaptea crăpase
înflorind într-un ochi de felină fecund.

În ziua de luni fumegînd pe trotuare
de moarte dezbracă-mă lent ca şi cum
şireangul din mine-necat de pahare
se schimbă tăcut într-o mînă de scrum.

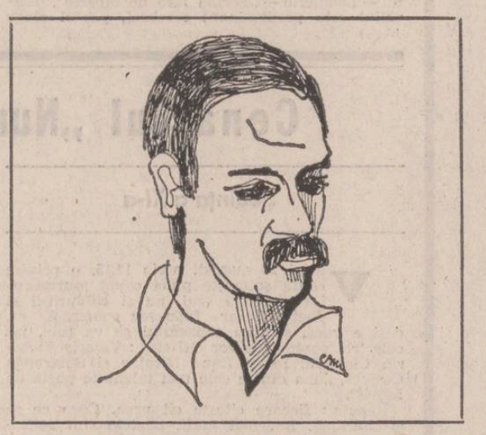

În apărarea melcului

Cît de mult te uram melcule...
Sînt tînăr, cel mai iute sînt — îţi spuneam
savurîndu-mi goana atît de rapidă şi
dreaptă.

Încetule melc,
învinsule melc atît de încet mişcător,
te voi privi întotdeauna
de la suprema-înălţime a picioarelor mele,
de la putinţa de-a te-ntrece de-o mie de
ori...

Acestea toate, ieri petrecute
cită neştiutoare tinereţe în mine aflau...

Şi doar azi
privind grădina cu melcul
departe mergînd pe cărare,
doar astăzi gîndindu-mi cochilia
atît de crăpată din spate,
EU cel de ieri vinovat,
cel de azi ştiutor,
atît de bătrîn, de nimic — un actor
primindu-şi pensia ca nişte aplauze.

Tristeţea din linia moartă

Pentru ce atîtea ploi,
se întreba, părăsit, vagonul pe o linie
moartă.
La ce bun acest atît de bun soare ?
tristeţea mea ca o rugină încet muşcătoare
e singurul nerv al nemişcatului meu fier.
Lumea — mereu o aceeaşi,
o aceeaşi vedere de gară
la ce bun s-o visez printr-un petec de cer ?
Pentru ce această rotire exactă, perfectă,
acest carusel de zăpezi şi de veri,
aceste şine pentru cine deschise,
pentru cînd să mă rupă de tristeţea lui ieri?

Spun aceste cuvinte, eu,
cel mai nepăsător dintre toate,
cel mai rece vagon de fier, părăsit.

În aşteptarea lui trei

Ne rosteam cuvintele...

Argintate vocale,
consoanele mei
alergau între gurile noastre
cîte două, cîte trei
imperecheate-n silabe.

Eram singuri
şi doar cuvintele din lipsă de lume
domol se iubeau, aşteptîndu-l pe Trei...

Iubindu-ne

Ca o păpuşă încercînd piruete,
ca un orb lustruindu-şi pantofii de lac,

temătoare risipă — dragostea mea.

Ca un mire murind nenuntit, ca un chip
din copilul trecut, tresărind în bărbat,

delicată tristeţe — dragostea mea.

Ca un cap răsfăţat în oglindă, ca un
rege pocăit prin pedepse de trup,

iubire de sine — dragostea mea,
iubire de sine — dragostea mea,

delicată tristeţe,
temătoare risipă de vînt...

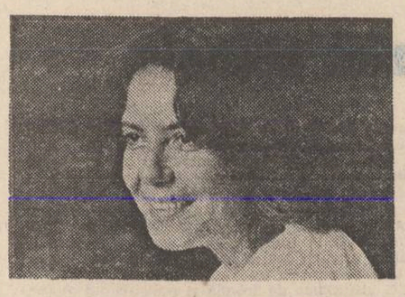

cornelia mureșan

Ieșire din rînd

Gri, cenușiu, imagini alb-negru
Strada și oamenii ei. Aceiași mereu.
Viața lor
multiplicată-n oglinzi paralele.
Pașii egali, metronom,
numărătoare inversă,
numai bluza mea roșie
rupe brutal peisajul.
Numai eu alerg stricînd
ordinea cenușie, liniștea gri.
Destinul, păpușar cu mîini amputate
ține sforile vieții mele în dinți.
Dinții lui albi
de reclamă, sănătoși și strălucitori
și puternici.
Dintre toți oamenii aceștia alb-negru
numai pe mine mă vede acum color.
Acuma
cînd inima mea explodînd
invadează cu roșu aprins
peisajul, cînd duelul
a fost în sfîrșit
cîștigat.

Fotografie trucată cu o pădure tînără

Iar m-am întîlnit
cu ciudații tripezi
ce frumos lustruită le este
cîrja sentimentală
cum rîd printre gratiile
propriei cuști
drapați în cuvinte de gală.
Aproape că-ți vine să-i crezi,
ce bine își joacă rolul
și ce ordine este acolo la ei
în ciudata lor turmă
și ce generos te cheamă
să li te-alături
pe loc iți fac rost de o cîrjă
din cel mai prețios lemn,
metal, minereu
o cîrjă care să plîngă, să rîdă
și, mai rar, să se bucure
firește în locul tău.

Nocturnă

Faruri în noapte,
Lumina lor zgîriind fațadele
vechilor case
geamuri închise, obloanele trase.
Merg singură
cum aș merge printr-un muzeu,
din orașul Pompei.
Vii sînt doar urmele
pașilor mei.
Strada asta duce precis
nicăieri.
În rigole se scurge cadavrul
zilei de ieri.
Doamne, tristețea-i un lux indecent
pe care nu mai dau nici un cent.
Și hai să fim serioși :
Singurătatea e-o cămătăreasă bătrînă
care pe toți ne cam are
la mînă.

Călcîiul lui Ahile

De cîțiva ani buni de zile
sfîntul călcîi al lui Ahile
se tot extinde, se tot dilată
o uriașă masă de carne ciudată
care-n curînd va cuprinde
trupul întreg
din cîte-mi dau seama,
după cum înțeleg
frica și deznădejdea
proliferează, fac metastaze
Mai sînt țărmuri cu soare la
mine în trup
mai sînt oaze ?
Tu ce mai aștepți
acolo în întuneric
sub perdelele ceții ?
Hai, pune odată mîna la ochi
și dă drumul săgeții.

doru moțoc

Varniţa de-altădată

„Nu înțeleg, spuse regizorul. Ce dracu ți-a venit să-ți viri personajele într-o varniță? Sînt o pereche tînără. Se iubesc. Aici era nevoie de un „șoz" poetic, ceva... O cabană pe marginea unui lac de munte, toamna... Sau un adînc de pădure, cu arbori stranii înnegriți de ploaie... Sau, mă rog, pune-i să se întîlnească sub un pod spectaculos, arcuit peste stînci sălbatice... Sau într-o moară părăsită..." „Cu noroc", l-am întrerupt eu, cabotin. „Hai, fără" zise el. Și continuă : „Trebuie să fie ceva, așa, **cu schepsis**, care să lase și actorii să joace și aparatul să se miște și **să și facă bine** în cadru. Ce rost are să-i viri într-o groapă cu var ? Brr : E sinistru..." „Nu e groapă", am zis eu, continuînd să fumez liniștit. „Atunci ce e ?" „Varniță", am răspuns, fără să-mi ascund plictiseala. „Varniță, varniță, dar cum dracu arată ?" „I-am arătat textul dactilografiat de pe masă : „Scrie în scenariu, citește acolo". „Îți dai seama că l-am citit, dar n-am reținut, recunoscu el. Citește-mi tu". Am luat dosarul de pe masă și am început să-i citesc cu voce egală, voit monotonă, ce scrisesem în scenariu : „Ana pășește, parcă plutind, spre varniță, prin noaptea vrăjită. Se oprește o clipă, apoi se prelinge ca o umbră prin spărtura acelui cuptor ciudat. E tîrziu. O rază firavă de lună se reflectă în pereții varniței, pietrificați și lustriți de focul care-i învăluise pînă nu demult. De fapt, totul pare o oglindă aburită, necredincioasă, scăldată în ape albăstrii și îndoielnice..." „Mda... mormăi regizorul, e frumos, mă rog, dar fă-mă să pricep cum arată. Tu ai fost vreodată într-o varniță ?"

Am tăcut. Simțeam că toată pacea senină de pînă atunci începe să mă părăsească.

Dacă fusesem ? Bineînțeles că fusesem. Și nu o dată. Dar se așternuse atita timp peste amintirile acelea, încît nu mai știam dacă totul se petrecuse alevea, sau poate visasem. Și aproape că mă temeam.

Aveam doar șapte sau opt ani, era la puțină vreme după război, cînd, într-o după amiază de început de septembrie, pentru că ai mei nu se întorseseră încă de la lucru, am plecat tocmai în cealaltă parte a satului, pe la vărul meu, Gică, să-l rog să-mi dea ceva, nu mai țin minte ce anume, poate o plută din spic de porumb pentru undiță, sau așa ceva. Gică era cu vreo șapte ani mai mare decît mine. Avea faima de mare meșter la plute și, în general la tot ce ținea de micile taine ale pescuitului : locuri, momeli și așa mai departe. Era, cum spun, în amurg, țin bine minte asta, veneam încet pe drumul prăfuit, în care urmele pașilor mei se întipăreau pînă în cele mai mici detalii. Din cînd în cînd priveam în urmă la acele semne ovale, desenate în țărînă. Veneau de departe, două cîte două, urmindu-mă, lipalipa, ascultătoare ca niște cățeluși.

Trecînd prin fața casei lui nea Toader, ascunsă de niște porți mari, încastrate în ziduri groase, mi s-a părut deodată că lumina amurgului pălește. Se înserase. Și, ciudat, mi s-a făcut parcă teamă de urmele tălpilor mele, întipărite în praful drumului, de parcă nu eu le-aș fi lăsat, ci o altă ființă, nevăzută și amenințătoare care mă urmărise pas cu pas. Am luat-o la fugă și, ajungînd la poarta lui vărucmeu, am început să-l strig ca din gură de șarpe. „E la varniță, mă, cu tat-so, mi-a strigat mătușa-mea din grădină. Du-te și tu acolo, că de întors vă întoarceți cu carul." M-am mai liniștit. „Unde să mă duc ?" am întrebat încă o dată, fără să știu de ce. „La varniță, mă, n-ai auzit ?" „Am auzit. dar unde e ?" „La marginea satului, lîngă Olt. Du-te acolo că-l găsești. Ține ulița înainte, că te scoate singură".

Ulița m-a scos, într-adevăr, la varniță. Am zărit încă din drum carul. Boii, desjugați, păsteau ceva mai departe. Vărucmeu și cu nea Gheorghe descărcau niște lemne. Se grăbeau. Începuse să se întunece. Era ceasul acela incert, cînd lumina se mai prelinge încă pe lucruri, deși, sus, stelele strălucesc proaspăt, cu o lumină curată. „Ce e cu tine, bă, pe aici ? m-a luat scurt vărucmeu. Ai venit să ne dai o mînă de ajutor ?" „Nu, am răspuns eu sincer. Eu sînt mic, am venit să..." Și deodată m-am rușinat să-i spun pentru ce venisem. El, uite, era mare, muncea ca un bărbat, iar eu umblam după fleacuri. „Am venit să văd și eu varnița", am mințit. „Varnița ? rise Gică. Ce ți-a venit ? Uite, colo, cuptorul ăla. Aia e varnița". M-am apropiat șovăitor. „Dar cu lemnele ce faceți", am întrebat într-o doară. „Ce să facem ? Focul", a zis nea Gheorghe, opintindu-se cu o trupină de fag. „Vezi pietrele astea ? imi explică vărucmeu. Încingem un foc mare, le ardem în varniță și pe urmă le stingem în apă și facem var pentru casa nouă a Marioarei, ai înțeles ?" Ihi, făcui eu nesigur. Ceva nelămurit mă atrăgea spre gura cuptorului. „Pînă faceți focul pot să intru și eu în varniță ?" „Poți. Cine te oprește ? Intră și uită-te".

Am intrat în varniță, iar ei și-au văzut de ale lor. M-am oprit uimit. Mi s-a părut că pătrunsesem într-un fel de biserică ciudată. Pereții, săpați în malul de pămînt și întăriți cu piatră de riu, erau acum lucioși, pesemne îi lustruise focul, iar pe alocuri, probabil din pricina oxizilor, căpătaseră o culoare nelămurită, cînd verzuie, cînd roșietică. Parcă eram în palatul de cleștar al zînelor. Așa mi-l închipuisem.

Departe, sus de tot, vedeam cerul incert al înserării, ca o ceață albăstrie, întunecată, ca o zare părelnică, boltită cuminte peste lume, un fel de fereastră opacă, în lumina căreia, ca niște beculețe pe o cupolă înaltă, licăreau cu lucire curată cîteva stele. M-a trecut un fior...

„Hai, bă, odată ! l-am auzit pe Gică. Ori vrei să dormi aici ?" Am ieșit năucit din varniță și m-am suit lîngă el, în car, fără să scot o vorbă. Scurta ședere în acea catedrală deșteptase în mine o febră care aproape îmi taia răsuflarea.

★

„Tu ai fost vreodată într-o varniță ?" mă întrebă iar regizorul parcă agasat de tăcerea mea prelungită. „Am fost..." „Serios ? Cînd ?" „Demult... în copilărie..." „Și cum e acolo ? Fă-mă, domnule, să înțeleg și eu. Sînt un citadin prin excelență. Ce să fac ? Explică-mi cum e acolo". „E nemaipomenit ! Ca-ntr-o catedrală..." „Glumești ?" „Nu glumesc. Ăsta a fost sentimentul meu. Că am pătruns într-o catedrală stranie. O catedrală fără acoperiș, doar cu bolta cerului arcuindu-se deasupra". M-a privit uimit. „Serios ?" se ridică el, interesat deodată. „Serios" „Păi atunci se schimbă povestea. Înseamnă că.. Hai să vedem. Poate că... Știi pe undeva o varniță ?" „Știu". „Hai să facem o prospecție. Azi e marți, joi avem ședință, vineri, nu... Simbătă! Mergem cu mașina mea. Noi doi și operatorul Eventual o luăm și pe Mirela. Să vedem cum simte ea locul. La urma urmei nu noi jucăm acolo". „Bine", am mormăit eu, sorbind din paharul de whisky. „Și unde zici că e catedrala aia ?" „Nu e prea departe..." „S-a făcut, se înseninâ regizorul. Domnule, mai spuse el mulțumit, te pomenești că iese vreo chestie ! Un „Keyston" vorba lui..." Și rise. „La ce naiba te gîndești ?" mă apostrofă apoi, văzînd că nu-i împărtășeam entuziasmul. Te-au potopit amintirile ?" Am continuat să fumez tăcut. El mă bătu amical cu mîna pe spate, constatînd dezamăgit : „Ești un sentimental incurabil". N-am zis nimic. M-am mulțumit să zîmbesc vag și să înalț neputincios din umeri. Așa o fi. Oricum, era adevărat, amintirile mă năpădiseră fără voie și, parcă pentru prima dată, se așezaseră într-o zare a gîndului în adîncul căreia se conturau cu o limpezime nebănuită.

★

Eram uluit. Nu se scurseseră decît cîteva zile din clipa de taină cînd pătrunsesem în vatra ei vrăjită, și varnița de la marginea satului a devenit locul în care s-a petrecut o întîmplare ieșită din comun. Într-o dimineață, cînd porniseră cu vitele spre islaz, niște băieți au descoperit acolo o fetișcană moartă. Era străină de sat. O găsiseră lîngă zid, culcată pe o parte. cu veșmintele în ordinea lă, cu chipul senin, de parcă ar fi dormit. Ancheta a stabilit că era o moldoveancă orfană, minată de foamete, ca mulți alții în anii aceia. Nu fusese victima vreunei agresiuni. Murise pur și simplu în somn. Inima.

Întîmplarea ,de care satul a vuit cîteva zile, m-a tulburat peste măsură Mi se părea că moartea fetei era legată într-un chip misterios, de varniță. O mulțime de întrebări mi se învălmășeau în minte. Ce presimțire tulbure o purtase oare pe acea fată blondă, necunoscută, către „catedrala" descoperită de mine ? De unde venea ? De ce se oprise tocmai acolo ? De ce nu bătuse la o poartă din sat ? Încotro mergea? O mînă vreo taină ? Oare, în ultima noapte petrecută pe lumea asta avusese răgazul să privească și ea, uimită, la stelele limpezi care licăreau subțire, departe, pe bolta nesfîrșită ? Se înfiorase și ea, ca și mine, de gîndul că acoperișul acela, de abur albăstriu, nu era doar al varniței, ci al lumii fără margini ? N-aveam de unde să știu. Nici pe cine să întreb. Cine ar fi putut înțelege ?

La varniță nu m-am mai dus. Nu s-au mai dus nici ceilalți copii. Le era urît. Începuseră să ocolească locul. Unde a murit cineva nimic nu mai poate fi ca înainte.

Au trecut cîțiva ani, lumea a început să se schimbe și, odată cu ea, ne-am schimbat și noi Eram acum un adolescent subțiratec, trăiam bucuriile vîrstei și aproape uitasem povestea aceea ciudată, cînd pe neașteptate, varnița avea să revină în viața mea datorită Lolei.

Lola era o fată drăguță, cîrnă și puțin pistruiată. Avea niște ochi cenușii-verzi, foarte frumoși. Dar ceea ce îmi plăcea mai mult la ea era părul lung, roșcat, moale și mătăsos, ca de pisică. Știam cum e, fiindcă patru ani, cît fusesem colegi de bancă, o trăsesem de păr, de mii de ori, cred. La Gimnaziu însă, dirigintele nu ne-a mai așezat alături. O căutam din cînd în cînd cu privirea și, în scurtă vreme, am băgat de seamă că și ea-și trimite destul de des către mine lumina verzuie a ochilor. Aș fi vrut să fie din nou lîngă mine. Începusem să-i simt lipsa. Distanța impusă ne apropiase și mai mult. Și abia atunci am devenit, cu adevărat. prieteni.

Eram acum în clasa a VII-a, venise vara, se apropia vacanța mare cînd, într-o recreație, Lola s-a apropiat de mine și mi-a spus, fără nici o altă introducere : „Știi ce ? Dacă ai curaj vino cu mine, mai pe seară, la varniță". Am tresărit. „De ce la varniță ? Ce să căutăm acolo ?" Ea rise. „Nimic. Ce, trebuie să căutăm ceva ?". „Atunci de ce să mergem ?" „Așa. Ai curaj, sau ți-e urît ?" mă somă ea, oarecum provocator. „Cum o să-mi fie urît ? Ce, e prima dată cînd merg acolo?" „Atunci mergem după amiază. Te aștept la pod, după ce trece trenul de șase". „Bine" am murmurat eu, parcă fără voia mea, iar Lola a fugit veselă spre colegele ei.

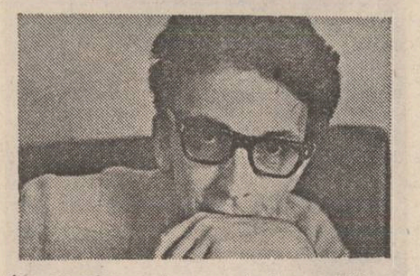

Am plecat de acasă devreme. Ascunsesem sub pod o undiță subțire de alun. Am scos-o și, o vreme, am pescuit obleți în gura riului. Apoi a trecut trenul, am dăruit peștii prinși unui coleg și am urcat panta spre pod. Lola mă aștepta. „Hai", a zis ea fără să mă privească. Și am pornit împreună spre marginea satului. Am mers o vreme tăcuți, apoi, deodată, s-a întors spre mine : „Știi ceva ? Dacă ți-e frică, întoarce-te". „Nu mi-e frică. De ce crezi că mi-e frică ?" „Văd că șovăi..." „Nu șovăi. Merg mai încet ca să poți ține pasul cu mine". „Da ? Atunci, prinde-mă !", spuse ea. Și o rupse la fugă. Alerga bine, așa că am prins-o destul de departe. Varnița era acum la doi pași. „Am ajuns", i-am spus. „Văd. Stai să-mi trag puțin sufletul", zise Lola gîfiind. Ne-am așezat pe un buștean și am început să aruncăm cu pietre în riu. Tăceam. „Hai, spuse ea după o vreme. Acum putem merge". Și intră prima în varniță.

Înăuntru era o răcoare plăcută. Pustietatea adîncă, dar mai ales împrejurarea că eram singuri acolo strecurau în noi o vrajă ciudată. Am stat multă vreme tăcuți, apoi Lola rupse tăcerea ; „De ce-o fi murit fata aceea ?". Am tresărit. Mă gîndeam la același lucru. Parcă-mi citise în suflet. M-am stăpînit, totuși, și am înălțat, cu un fel de nepăsare din umeri. Ea a continuat să privească în liniște, parcă absentă, reflexele albăstrui ale pereților, a căutat apoi cu privirea lumina curată a stelelor, n-a găsit-o, era încă devreme, și deodată a început să plîngă. Nu-i auzeam plînsul, nu suspina, durerea, tristețea, emoția, sau ce naiba o fi fost, nu răzbătea decît în lacrimile nefiresc de mari care i se rostogoleau încet pe obraji. M-am apropiat. Ea și-a șters grăbită lacrimile cu dosul mîinii, încercînd să zîmbească. „Nu știu ce am, a șoptit. De cîtăva vreme o greutate nedeslușită parcă-mi apasă pieptul, nu mă lasă să respir". Am mai făcut un pas spre ea. Eram acum față în față. Am privit-o atent în ochi. Se limpezise, erau iarăși senini, deși îi bîntuia un fel de febră neliniștită, care le dădea o lucire aparte. Și deodată am simțit cum urcă în mine un fel de duioșie fierbinte, pe care n-o mai simțisem pînă atunci. I-am cuprins obrajii în palme încet, ca într-un ritual, și am sărutat-o apăsat pe buze. Erau fierbinți și sărate. Nu s-a ferit. Mi-a înlănțuit gîtul, am stat așa mai mult de o veșnicie, apoi i-am auzit glasul, puțin răgușit șoptindu-mi cu neliniște la ureche : „Mă iubești ?" Am tăcut o vreme. „Nu știu, i-am răspuns într-un tîrziu. Mi-e tare drag de tine". „E bine, s-a bucurat ea. Înseamnă că mă iubești". Coborîseră umbrele amurgului și, cînd am ridicat privirea, am zărit departe stelele. „Privește, i-am spus, s-au aprins luminile catedralei ! Pentru tine". „Ce frumos ! — nu și-a putut reține ea surpriza. Catedrală ai spus ?" adăugă apoi, interesată, de parcă abia atunci cuvîntul i-ar fi lovit auzul. „Ai dreptate", observă după o pauză, cu un fel de uimire. „Cum de ți-ai dat seama ?" „Eu am inventat-o, i-am spus. E a mea. Acum e și-a ta, dacă-ți place". „E nemaipomenită, spuse Lola repede. Aici mi-ar place să mă înmormînteze. Ca pe prințese". „Ce prostie !" am exclamat eu, rupînd vraja de pînă atunci. Mi-era ciudă că Lola adusese vorba de moarte. „Nu mint, prințesele sînt înmormîntate în catedrale". „Știu, am întrerupt-o. Dar tu ești foarte tînără. Ce rost are să vorbești de moarte ?" M-a privit lung, ca și cum s-ar fi gîndit dacă e bine sau nu să-mi împărtășească o taină. „Sînt bolnavă, a spus apoi simplu, pe un ton neutru. Sînt foarte bolnavă". „Ce ai ?" „Nu știu. Ceva în singe. Am fost cu tata și am făcut niște analize, dar..." „Să mergem, am spus. S-a făcut tîrziu".

Am privit încă o dată spre boltă, dar n-am mai zărit stelele, dinspre pădure se ridicaseră spre cer nori amenințători, și atunci, fără să-i mai spun ceva Lolei, am luat-o de mînă și am pornit repede spre casă.

★

„Îți place cum sună motorul ? întrebă regizorul. Am făcut rost de un carburator original. Auzi ? Cîntă, nu alta".

Era simbătă, pornisem cu el, cu operatorul și cu Mirela spre satul copilăriei mele. Drumul, șerpuind prin defileu, încinta ochiul, iar dispoziția amicilor mei era în creștere. „Domnule. dacă știi locuri așa frumoase, de ce le ții doar pentru dumneata ?" zise operatorul. Treabă e asta ?" „Stai, că n-ai văzut motelul nou de pe malul riului, spuse regizorul. O să trecem mai tîrziu și pe acolo". Priveam pe geam și — cînd primele case se iviră dincolo de Ostrov — am tresărit. Ceva se dezgheța în mine. O lumină pierdută.

Nu mai fusesem prin sat de mai bine de zece ani. Plecasem adolescent și reveneam acum bărbat în toată firea, puțin obosit, puțin blazat. în orice caz apăsat de gîndul că, de fapt, nu mai aveam acolo decît niște morminte și cîteva rude de departe. Am oprit mașina în fața Consiliului popular și, cum la fîntîna din drum tocmai venise să ia apă nenea Ilă, vărul tatii, l-am întrebat pe el dacă varnița se mai află la locul ei. „Este, nepoate. Tot acolo e. Dar ce, zîmbi el, te-ai gîndit să-ți ridici casă aici ? Te apuci de făcut var ?" „Cine știe..." am răspuns evaziv și am pornit cu prietenii într-acolo.

★

Cînd, la începutul toamnei, Lola a plecat la Sibiu, la spital, nu băniuiem o clipă măcar că o văd pentru ultima oară. Dar așa a fost. Peste cîteva săptămîni a murit. Nu-mi venea să cred. „Leucemie, ne-a explicat stingaci dirigintele. O boală care..." Auzeam pentru prima dată cuvîntul ăsta și nu-mi venea să cred că sunetele lui diafane, care semănau atît de bine cu „melodie" sau „nostalgie" pot să dea chip unui lucru atît de îngrozitor.

Cînd s-a isprăvit totul, am plecat la varniță. Mi-am amintit că Lola își dorise să fie înmormîntată acolo, „ca prințesele". Am intrat înăuntru, dar pentru că acum știam că nici măcar lucrul ăsta, atît de frumos și de nebunesc, nu mai era posibil, am început să plîng. Iar „catedrala" mi s-a părut mică și lipsită de strălucire.

★

Înaintam toți patru spre varniță. Totul părea să fie ca pe vremuri. Vedeam nu departe intrarea, căscîndu-se întunecată în mal, dar pe neașteptate m-a cuprins o neliniște ciudată. Ceva nu era în ordine. Locul părea un tărîm străin. Totul era ca altădată, dar taina nu se mai înfiripa și, ceea ce era mai grav, lipsea tocmai unda de mister de odinioară. Am pătruns înăuntru cu teamă și abia acolo, în spațiul devenit deodată strîmt, privind pereții lustruiți de foc, care nu mai săgetau înaltul ci se terminau nebănuit de aproape, am înțeles că ceea ce fusesé odată „catedrala" mea se năruise pentru totdeauna. Ea existase doar pentru adolescentul care fusesem atunci, doar în zarea acelui timp. în lumina sufletului meu de altădată. Și rămăsese acolo, în acea vîrstă fără întoarcere, de unde nu aveam cum să o mai recuperez. Venisem nepregătit acolo. Trebuia să mă aștept că în locul acela, atîns de aripa morții, povestea de altădată n-avea cum supraviețui.

„Domnule, spuse regizorul rotindu-și privirea, ar fi ceva. E interesant, dar îi lipsește tocmai măreția". Mă cuprinse condescendent de după umeri, zîmbind : „Defectul tău e că povestești prea frumos".

Am simțit deodată cum o ceață fierbinte mi se urcă năvalnic în ochi și, fără să-i răspund am ieșit în soarele de-afară. Un vînt stîrnit din senin ridică praful, făcîndu-i pe toți să-și ferească privirea. Am scos batista și mi-am șters ochii. Avusesem noroc. Ceilalți nu observaseră nimic.

CUMPĂNĂ Aşchii

I. „Locuri și oameni, scriitori și parabole", așa cum o arată și titlul, este o carte destul de compozită (Ed. C. R. 1982). Articolele cuprinse aici au structura unor tablete scrise într-un stil înalt, luminos. Revine în mai multe pagini apologia destinului eminescian, poetul contemporan fiind preocupat, cu deosebire, de articolele politice ale marelui înaintaș. Pasaje întregi din ziaristica de la „Timpul" sînt readuse în actualitate : „...trebuie ca cetățeanul să vază că fără muncă și fără capitalizarea ei, adecă fără economie, nu există libertate... Cine crede că prin profesarea unei serii de fraze a înlocuit munca, deci libertatea și cultura, acela se preanumără, fără s-o știe, între paraziții societății omenești, între aceia care trăiesc pe pămînt spre blestemul, ruina și demoralizarea poporului lor". După cum se vede, Pituț are gustul citatului semnificativ. Claritatea desăvîrșită a frazei, în această carte, ar putea fi confundată cu platitudinea dacă amploarea (nu în sens cantitativ) a expunerii nu ar trăda patima morală, acea grijă prin care individul se implică în destinul unei colectivități. Afinități elective (și selective) stau la baza unor articole despre autori contemporani (poeți, prozatori, plasticieni) : Ion Gheorghe, Adrian Păunescu, Ioan Alexandru. Gheorghe Tomozei, Ion Brad, Grigore Hagiu, Mihai Beniuc, Laurențiu Fulga, Daniel Turcea, Dumitru Popescu, Ion Lăncrănjan, Mihai Bandac ș.a. Fraza „teoretică" a lui Pituț are echilibru, este mai mult sintetică decît analitică, poetul nu-și îngăduie ironia, de aici lipsa, numai aparentă, de nerv. Sînt puțini poeții care scriu despre poezie cu nimic mai prejos decît criticii profesioniști ; doar lipsa de periodicitate îi reține într-un perimetru secundar. Există și o categorie, tot restrînsă, de autori (Gheorghe Grigurcu, Marin Mincu) care cumpănesc în activitatea lor poezia cu critica bucurîndu-se de avantajul că urmăresc pe viu propriile lor experimente. La Pituț textul e, cu discreție, împănat de metafore, acolade înalte cu misiunea de a trimite spiritul cititorului într-o zonă vizionară : „Copiii sînt partizanii iernii ; între puritatea ființei celei mai fierbinți și puritatea naturii celei mai reci se naște, cu fiecare iarnă, iubirea cea mai pură".

II. Cu o carte excelentă de proză „Talanii". (Ed. Albatros, 1982) a debutat Ion Anghel Mănăstire. tînăr scriitor venit din Cîmpia Dunării. Acțiunea se petrece în același obsedant deceniu și, deși problemele specifice lui au mai fost puse de un regiment de autori, prezența lor se justifică aici prin prospețimea limbajului, prin coerența unei lumi care devine profundă, recognoscibilă atunci cînd este exprimată în simplitatea ei netrucată. Sacrificarea cailor nu este o noutate, tema există în poezia deceniului șapte la poeți de marcă și în proza aceluiași deceniu. La Ion Anghel Mănăstire tentația este a monografiei, decorativismul din alți autori e depășit printr-o cunoaștere internă a textului, calul și omul apar lipiți într-un singur destin ca în societățile patriarhale.

Există un ton parodic, unul sublim și unul realist. Cei parodic vrea să fie polemic, cel sublim are nuanță parabolică și vizează motive campestre (puțul sec, balta care cere om etc.), cel realist reprezintă adecvarea limbajului la o realitate în mers. Ultimul dintre aceste tonuri pare a fi cel mai potrivit și el dezvoltă, pe spații mici, epicul cel mai puternic. E drept că, deși inegale, aceste tonuri, prin combinații imprevizibile, sporesc tensiunea „Talanilor". Densitatea textului este asigurată de elementul oral prezent pretutindeni ca o pînză freatică. Ceea ce vine din oralitate pare „mai scris" decît ceea ce „se scrie".

Autorul i-a citit cu atenție pe Marin Preda, pe Zaharia Stancu, pe Fănuș Neagu — lumea cîmpiei. cînd trebuie să se exprime, cheamă de la sine și acele stiluri consacrate ; departe de a părea învrești ele sînt absorbite de materialitatea cărții. Cioalcă, stăpînul Talanilor, și Buletinu, personaj ubicuu, rămîn realizări importante care atestă vina de mare prozator a acestui autor.

George Alboiu

«În patria sa...»

Urmare din pagina 1

tența lor anterioară. Se deschide un vast cîmp al unității, care nu anulează diversitățile culturale, dar le orchestrează, oferind culturilor umane șansa temporară a unei respirații simultane, sub o aceeași cheie de ritm și de ton.

Au culturile înzestrări speciale pentru anumite stiluri ? S-ar părea că da, de vreme ce unele dintre ele își află geniul sub noua emblemă, iau bagheta la un anume moment, imprimînd un nou curs formelor ; de vreme ce altele se țin în rezervă, în timp ce altele participă la noua creație, dar cu amendări importante sau chiar cu prețul unor radicale transformări. Sub stilul nou se zbuciumă o altă tradiție a formelor, o altă viață, uneori atît de puternică încît forma nouă, pe deplin asimilată, nu-și mai poate recunoaște modelul. Arta budistă în China își resoarbe sursa indiană, recunoscîndu-se aproape exclusiv în tradiția chineză ; barocul spaniol, în contract cu tradițiile sud-americane, se exacerbează pînă la o deplină autonomie. Din acest punct de vedere e o iluzie să ne închipuim că-l vom putea pierde pe Eminescu, în apele romantismului universal, el e un mare romantic, dar român, iar demonstrația a fost făcută tot de profesorul Edgar Papu. (Vezi „Poezia lui Eminescu").

Așa stînd lucrurile, e oportun poate să ne întrebăm dacă dialectica formelor într-o cultură, în oricare cultură, e reductibilă la cataloqul stilurilor deja identificate dacă viața formelor, mai amplă decît stilurile, nu se conformează pînă la urmă stilului inconfundabil al fiecărei culturi. Fără stil nu există formă, numai că matricea formelor se mută din curente în culturi. Văzută așa, prof. Papu întemeiază această interpretare ! — nu vom mai deplînge absența unui clasicism românesc, carența sau paloarea barocului la noi, întîrzierea romantismului, ci vom nota cu exactitate particîpările circumstanțiale, dar subsumîndu-le unui stil de viață care ne este propriu, care-și dictează forma proprie, participarea globală la o dialectică a formelor. Este motivul pentru care prof. Papu consemnează abia în finalul monografiei sale despre baroc o posibilă contribuție românească, în schimb nu e avar cu exemplificările românești în romantism, după ce consacrase romanticului Eminescu o carte.

Se deschide astfel calea unor gramatici particulare ale formelor, tot atît de diferite și de autonome ca și gramaticile limbilor. Și în cîmpul formelor estetice, ca și în cîmpul formelor lexice, apar firesc înrudirile pînă la dialect și grai, dar și divergențele, rezultate din coduri și sisteme diferite, recalcitrante la traducere, ca și în limbă. Apare și aici o presiune a fondului a tradiției care incorporează cu dificultate formele noi sau provoacă expresii noi. Salvador de Madariaga observa într-un eseu „Englez, francez, spaniol", că sub limbile neolatine de azi, toate înrudite, se zbat vechile limbi locale, neînrudite ; așa cum, zicem noi, sub formele artei moderne românești se zbuciumă moștenirea neolitică rămasă încă vie sub codurile artei noastre populare.

Prof. Edgar Papu a întreprins și acest rond. Într-o carte consacrată spiritului culturii latine („Fețele lui Ianus") cugetătorul a decelat originalitatea formelor romane, scoțîndu-le de sub acuza excesiv prelungită a mimetismului și minoratului, redîndu-le demnitatea ca forme. Într-o altă carte, consacrată artei germane („De la Alpi la Marea Nordului"), aceeași strategie a fost aplicată unei arte care ne propune un tip necanonic de frumos. În disputa privind originea barocului. cercetătorul ia parte lusitanilor, subliniind aportul lor hotărîtor în nașterea stilului, deși portughezii de azi, căzuți în blestematul complex al culturilor mici, par a-și revendica doar o participare. De aici și pînă la ideea de protocronism nu mai era decît un pas și pasul a fost făcut de prof. Edgar Papu, în clipa cînd a lansat noțiunea.

Dar ce curioasă reacție, în cadrul culturii noastre. Admise ca valabile și pe deplin întemeiate în cazul altor culturi, judecățile despre protocronism și termenul ca atare, n-au mai întrunit unanimitatea și au deschis disputa. Ceea ce se admitea oricui, nu mai era de admis pentru români și pentru cultura lor, ca și cum aceștia apriori s-ar fi exclus din cultura lumii. O lege generală — originalitatea cu corelatul ei, protocronismul. nu mai funcționa. dintr-o dată în spațiul Daciei, deși funcționa nestingherâ pretutindeni.

Între timp, desigur, termenul și-a croit drum. peste refuzul celor care l-au contestat și îl contestă încă, devenind uzual în varii domenii ale culturii și științei, în concurență cu prioritate și anticipație, definind de fiecare dată un aport original, cu rol promotor. Nu se poate contesta nici unei culturi dreptul demersului original și prioritar în creație. de orice fel, inclusiv în crearea formelor cînd acest drept se manifestă de obicei în chip spontan, după o dialectică proprie fiecărei culturi în parte. Chiar și în cultura populară cu un universalism acuzat al formelor, un tînăr cercetător, Gheorghiță Geană, a identificat demersul original, numindu-l cu un termen pe cît de nou pe atît de sugestiv: etnomorfism.

După vastele sale ronduri comparatiste, prof. Edgar Papu s-a întors mereu la țărmul culturii române, ca la o matrice necontenit creatoare de forme. Experiența culturii universale l-a îmbogățit, ochiul exercitat asupra marilor reliefuri și a orizonturilor largi a identificat și în acest spațiu valori omologabile, un orizont („stilistic"), ce se propune ca o fereastră cu un anume rost spre zările lumii. Cugetătorul n-a fost singurul în această aventură. L-au precedat, dintre cei apropiați, Lucian Blaga, G. Călinescu și Tudor Vianu, fiecare într-un anume fel. Cel mai aproape, prin tipul meditației și prin țința pe care aceasta și-o propune este Lucian Blaga, filosoful care a făcut din materia artei o cheie pentru descifrarea sinelui național, a unui spirit care își pune pecetea pe viața formelor, mai mult chiar, o decide. În această problemă. Edgar Papu n-a ambiționat la o construcție sistematică dar cercetarea domniei sale se așează complementar, adăugînd lumini și date noi. La Edgar Papu determinismul formei e mai complex și în aceeași măsură apare mai limpede ireductibilul. Citindu-l și recitindu-l pe sărbătoritul nostru, îl vom înțelege mai bine pe Blaga, ca filosof și poet, atunci cînd spune că :

„În patria sa
zăpada făpturii ține loc de cuvînt."

În încheierea acestor considerații nu pot să nu reține cîteva din glosele profesorului, încredințate unui poet cu ani în urmă, în care, dincolo de erudiție, dincolo de orizonturile vaste, se aude glasul cald al opțiuni, încrederea în destinul acestei culturi trecute prin multe clipe grele :

„Pot spune că veacul nostru este în toate domeniile. dar mai cu seamă în literatură un veac românesc".

Și despre o posibilă formulă de stil a existenței noastre :

„Românul nu este o natură dramatică, ci una plenitudinară".

Este ceea ce. cunoscîndu-l și admirîndu-l de ani, mi s-a impus a fi și sărbătoritul nostru . o natură plenitudinară.

Nu mă pot încumeta să-l ingheț pe Edgar Papu în cîteva linii ; forma domniei sale € opera, cum recent s-a și spus, în splendoarea sa deschisă. Tot ceea ce pot divulga, în temeiul unei adînci intimități cu opera, este că acest om are o credință, un pămînt și un cer. Atotcuprinzătoare, tonică, iradiantă, această credință trimite asupra culturii noastre un suflu magnetic ce emană dintr-un punct de maximă concentrare și ardere. În acțiunea sa înnoitoare, Edgar Papu are discreția punctului, cînd e cosmic. Și lumea primește arderea, văile culturii au nevoie de acest suflu, chintesențial, al umanului. Iată arta, iată umanul !

CONFABULE

Un țăran trece strada

Lui Octavian Simu

De coborît coboară în curte / își pune halatul peste pijama / papucii / ia liftul și coboară / doar i-a spus doctorul să facă mișcare / să se plimbe / cum să se plimbe / l-a întrebat / doar el nu s-a plimbat în viața lui / poate în tinerețe / așa / din dragoste / de cînd să se plimbe ei la țară / să mergi prin curte / i s-a răspuns / dacă de plimbat nu-ți arde / asta îți face bine acum / după operație / și uite că merge tîrîndu-și papucii / se mai uită la unul la altul / se așează pe bancă / de unde ești / îl întreabă pe unul mai negricios / cu mustața trasă cu linia pe sub nas / subțire / din București / îi răspunde oacheșul trăgînd cu sete din țigară / eu / zice bătrînul / nu-s de aici / aici m-au adus să mă taie doctorii / da / se miră prefăcut celălalt / chiar așa / dar zi-mi și mie / de ce latră ciinii ăștia toată noaptea / că nu pot pune capul pe pernă / de lătrătura lor / păi / zice cel de pe bancă / încrucișîndu-și picioarele unul peste celălalt / urmărind cu privirea o soră blondă și pistruiată / cu ochii verzi / ce tocmai trecea de la un pavilion la altul / păi s-au adunat cam mulți / și se ia unul după altul cu lătratul / aha / înțelege bătrînul / dar de ce nu vin hingherii să-i ia / doar aici e spital și nu stînă / ha-ha / risnegricîosul / ăia au alte treburi / ăia aleargă după ciinii de rasă / vin stăpînii pe urmă să-i răscumpere / cu buzunarele doldora / pe cînd după potăile astea / cine să vină / noi ?

Iulian Neacșu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ION AGÂRBICEANU

VI. „Ocultarea" viziunii realist-tragice (5)

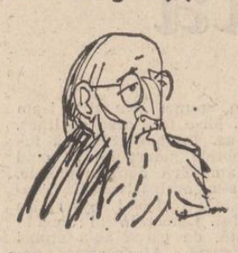

Apariția popei Man în Teleguța, chiar în Vinerea Mare, capătă, prin urmare, semnificația unui eveniment cu virtuți de miracol. De o parte, atmosfera generală, incluzînd atît mirabilul peisaj al primăverii („În Săptămîna Patimilor, primăvara, ridea din toate luncile înflorite, din toți arborii cu frunza tînără, din murmurul tuturor pîraielor limpezi, din seninul înalt al cerului. Holdele de grîu se aplecau de vînt, noi ca mătasa, în lanurile întinse ; arăturile de primăvară erau toate făcute și încolțirea fragedă a mălaiului împungea prin țărînă grasă"), cît și contrastanta tinguire colectivă a credincioșilor („Și gîndul lor bătea, ca și-n anii de mai înainte, același drum: de-ar avea acum un preot la altar, cît ar fi de bine ! Ce sărbători minunate ar face ei atunci !). De cealaltă parte — adevărată minune, ca într-un miraculos episod de sorginte biblică ! —, apariția, pe cît de neașteptată, tot pe atît de uimitoare, a preotului peregrin. Presupunerea că, atît de certat cu sine, cu lumea și cu cele sînte, Emanoil Manovici își pregătește îndadins o asemenea intrare triumfală, învăluită în aura misterului sacrosanct, ni se pare pe deplin întemeiată. Alegerea momentului celui mai potrivit poartă realmente pecetea unei demonice inspirații, fapt ce nu întîrzie a-și arăta cu mare generozitate efectele benefice :

„Dar iată că-n Vinerea Mare sosi în Teleguța un străin. Era însărat cînd intrase în sat, și întrebă degrabă unde locuiește diacul bisericii. Sătănii nu-l putură vedea bine, dar atît puteau spune : că-i un domn înalt, cu barbă mare și are o haină neagră pînă la călcîie.

Încă în aceeași sară, teleguțenii începură să se întrebe :

— Cine să fie? De unde să vie? [...].

— De va fi o față bisericească, să știți că-i bine ; să credeți că se-ndură Dumnezeu de Teleguță".

La marea lui subtilitate (alternanțele : dialog — expunere narativ-descriptivă — notație psihologico-portretistică), episodul celei dintîi întîlniri dintre Emanoil Manovici și teleguțeni relevă scenariul savantei strategii în virtutea căreia acționează imperceptibil disimulatul (deocamdată !) demonism al eroului. Impactul providențialei apariții învăluită în mister a popii Man cu îndelungata și aproape lipsita de speranțe așteptare a sătenilor provoacă o stare de spirit stăpînită de frenezia extatică :

„Noaptea dormiră sătenii ca pe spini, dar în Simbăta Mare, dimineața, diacul Ierotei chemă degrabă pe bădicul Pascu, clopotarul.

— Să alergi, Pascule, iute la clopotniță, să tragi toate clopotele, să bați toacă cea de oțel ca de praznic mare, să se adune tot satul.

Și nu trecu mult, s-au început să cînte toate clopotele, iar toacă de oțel își trimitea ritmul clar pînă departe peste sat.

Teleguțenii grăbeau spre Dîmbul Natului, la marginea satului, unde era bisericuța lor, de unde străjuia clopotnița bătrînă. Și n-a fost bărbat, n-a fost femeie în Teleguța care să nu asculte chemarea arămii sfinte. Înaintea bisericii se adunaseră credincioșii, așteptînd cu nerăbdare pe cantorul Ierotei. Îl așteptau, pentru că știau, simțeau că diacul nu va veni singur".

Într-adevăr, diacul este însoțit de popa Man, a cărui impunătoare prezență, sugerînd deja o imperceptibilă demonie, produce o vie dar derutantă (încă de pe acum) impresie. Efectul înfățișării fizice („Diacul îi ajungea pîn' la piept. Vîntul răschira barba lungă și groasă a străinului și-i umfla haina neagră, ce-i ajungea pînă la călcîie") se întoarce cu puternicile și bruștele schimbări fizionomice ale preotului; ceea ce trădează abia stăpînitele sale porniri temperamentale. În timp ce diacul îl prezintă în cuvinte aprinse de exaltarea mistică — „Dumnezeu s-a milostivit de teleguțeni. Ne-a trimis, ca din cer, pe sfinția sa în satul nostru tocmai cînd era să ne-ajungă Paștele fără de preot" —, popa Man îa înfățișare de duhovnic cucernic („În vreme cît a cuvintat diacul, străinul privia-n pămînt, și genele-i lungi, negre, se zbăteau în răstimpuri rare. Cum sta așa, înalt, voinic, cu capul plecat, cu barba stufoasă lungă, odihnită pe pieptul lat, avea o înfățișare nespus de cuviosă"). Strigătul de bun venit al sătenilor, însă, îl clintește din cuviosenia mai mult autoimpusă, lăsîndu-se purtat de voluptatea puterii, socotindu-se deja victorios, asupra teleguțenilor. („Dar, la strigătul sătenilor străinul tresări deodată, și tresărirea aceasta îi încordă trupul uriaș; el sta acuma drept, ca un militar, și ochii lui mari, negri, sfrălucără, o clipă, apoi, ca o ceață ușoară, ca o umbră de melancolie, îi acoperi îndată"). În continuare, date fiind premisele atît de favorabile, popa Man „punctează" asemenea unui mare maestru. Cuvîntul său de prezentare, adresat sătenilor de la înălțimea clopotniței, este un model de strategie oratorică disimulată cu diabolică artă în retorică duhovnicească („Eu, buni creștini, zise străinul, sunt robul lui Dumnezeu. Asupra robului lui Dumnezeu au putere creștinii. De-i zic : «Stai aici», se oprește ; de-i poruncesc : «pleacă mai departe», se duce. Acum diacul mi-a zis să stau. Dar chiar de nu-mi zicea, trebuia să rămîn de sfintele sărbători, pentru că mă oprea casa Domnului, văduvită de preot. Eu, buni creștini, sînt robul lui Dumnezeu, și acum robul vostru. Mă odihnesc puțin și eu, că dumneavoastră nici nu bănuiți din ce depărtări vin eu și cîte drumuri am bătut..."). Toate acestea fac ca efectul să fie absolut remarcabil: de-a dreptul copleșitor : „După ce sfîrși, capul i se plecă iarăși, genele îi acoperiră ochii înlăcrimați parcă. Cîteva femei tinere oftară fără să știe de ce, iar creștinii, în loc să strige «ura», cum gîndeau la început, rămaseră pe gînduri. Nu cutezau acum să priveacă la preot, și în sufletele tuturor se strălucă o teamă: e un popă deosebit, un popă mare acesta. Nu cumva să fie însuși Vlădica, să vie așa, necunoscut, la ei în sat, să isprobească ce fel de oameni sînt teleguțenii aceștia de stau atît amar de ani fără preot ?".

Asemenea lui Constandin Pleșa din **Păscălierul,** Emanoil Manovici mizează și el pe ascendentul calității de duhovnic, adică de „trimis" al lui Dumnezeu, jucîndu-se după bunu-i plac cu conștiința sătenilor. Numai că în timp ce Constandin Pleșa acționează în virtutea unei strategii avînd o finalitate de un pragmatism derizoriu și, prin aceasta, existențial evaluat, de o hilaritate bufonă, la polul opus, Emanoil Manovici, în tot ce face, este minat de o teribilă luptă interioară, pe al cărei cîmp se înfruntă tendințele atît de contradictorii proprii vulnerabilului său temperament colerico-sangvinar. În fond, blestemul ce apasă destinul lui Emanoil Manovici este acela de a fi victima gravei erori potrivit căreia reușirea de sine ar echivala cu însăși fuga de sine, implicit, cu fuga de păcatele ce-i bîntuie conștiința și de care, înșelîndu-se în primul rînd pe sine, speră a le îndepărta, a le atenua efectele, dominîndu-i, prin înșelătorie, pe ceilalți și, cînd e cazul, prin recidivă, atrăgîndu-i chiar în propriile-i păcate. Demonia personajului, incubată, puternic, în cele mai obscure unghere ale ființei lui, constă în continua ofensivă exercitată de ceea ce ar putea fi numit distructivul și autodistructivul său instinct de maculare. Întreg efortul său de stabilizare interioară bizuit pe diabolica strategie a impostorului, înarmîndu-l cu o drăcească îndrăzneală, nu are altă urmare decît prelungirea marilor lovituri de această natură. Pevenind la episodul primei întîlniri cu teleguțenii, să reținem că pe de altă parte, atît bruștele schimbări de fizionomie ale popei Man cît și contrastantele moduri în care sătenii reacționează la apariția lui trădează, în subsidiar, nu doar o aparentă instabilitate emotivă, ci o adîncă și aproape inexplicabilă stare de amenințare și insecuritate.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Regretata Catinca Ralea, admirabila tălmăcitoare în românește a lui Lawrence Durrell

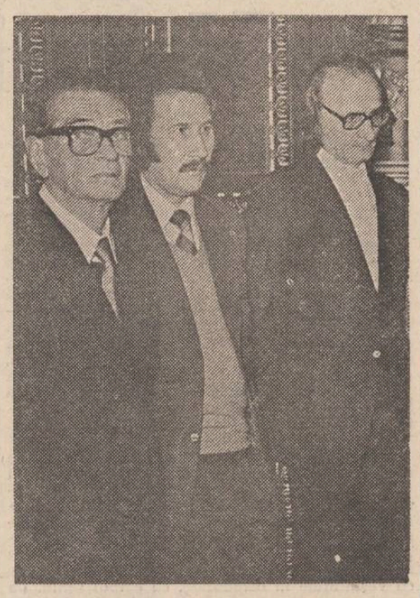

A.I. Ștefănescu, Marin Sorescu și Ștefan Bănulescu sau despre proză și poezie

Fănuș Neagu, Gheorghe Pituț și Ștefan Mihăilescu, înaintea îmbarcării spre Corotișca-Brăila

SEMN

Aspecte ale poeziei actuale

I.

În anul 1982 a apărut **Antologia poeților tineri** (ed. Cartea românească) de George Alboiu, eveniment editorial ce ar fi putut da ocazia unei discuții mai ample în jurul **structurilor poetice** propuse de ultima generație. Ranchiuni și controverse lăturalnice au transformat însă acest act cultural în mici răfuieli (nu totdeauna critice) cu autorul antologiei, el însuși, personalitate marcantă a generației antologate. Se pare că, de la un timp, termenul de **generație** nu mai corespunde pentru mentalitatea unor poeți și critici. (Într-un micropamflet intitulat „Generații" și publicat de curînd în revista **Flacăra,** Florin Mugur dezavuează termenul fără a oferi o argumentație suficientă ; faptul că poezia sa nu se integrează decît foarte vag în repertoriul modalităților structurale create de exponenții noii generații nu justifică sancționarea unei noțiuni cu o valoare categorială mai largă.) Nu vreau să susțin că acest termen ar avea importanța categoriilor din poetica aristotelică, dar nu văd nici necesitatea dezavuării totale din motive de țîfnă și capriț. În nici un caz, nu cred că poezia mai poate fi discutată altfel decît prin încadrarea acesteia pe etape istorice, bine codificate în sisteme de semne literare. Orice etapă literară își configurează o plasmă stilistică proprie generațiilor ce o reprezintă. Așa cum am susținut în „Examenul tradiției și generațiile poetice" **(Poezie și generație,** ed. Eminescu, 1975) termenul de generație este operabil mai ales în urmărirea evoluției poeziei fără a se confunda însă cu „apartenența de vîrstă". În general, consider că numai în limitele unei „generații creatoare" pot să apară acele **cîmpuri de tensiuni semnificante** ce coagulează apoi în niște structuri noi, apte să ilustreze o schemă mai generală de creativitate, adică acea **langue** originală, caracteristică unui anumit spațiu axiologic. Astfel, generația lui Labiș a propus, după cum se poate urmări și în **materia** antologiei lui George Alboiu, **trei** cîmpuri de tensiuni semnificante corespunzătoare diacronic celor trei promoții ce o reprezintă : promoția lui Nichita Stănescu, manifestîndu-se în cadrul **cenaclului Labiș** și beneficiind de debutul în colecția „Luceafărul" ; promoția **cenaclului Junimea** și a revistei **Amfiteatru** din prima perioadă de funcționare și apariție (sau **promoția '70,** cum a numit-o Laurențiu Ulici) și **promoția echinoxiștilor.** Nu-mi pot da seama încă dacă promoția lui Iaru și Cărtărescu (deci a **cenaclului de Luni)** se va integra aceleiași generații de creație sau va impune un statut estetic diferențiat.

Tot ce se întîmplă mai interesant în poezia română actuală se înscrie într-un sistem al tradiției formelor de expresie constituite deja în prima parte a acestui secol ; există astfel o tradiție modernă românească integrată firesc în spațiul poeziei continentale. Structurile modelizante absolute rămîn bineînțeles cele fixate de marea poezie interbelică reprezentată de Barbu, Bacovia, Blaga, Arghezi care absoarbe în retortele ei toate prelungirile programatice de natură să structureze noile direcții și tendințe. Paralel cu această acțiune internă/externă, codificată în cîteva modele, ce se vor impune tiranic în sistemul de semne poetice postbelic, începe să capete un teren tot mai solid și conștiința tradiției avangardiste ; poezia modernă românească se află prin Urmuz și Tzara chiar la originea inovațiilor și căutărilor europene, astfel că în mod firesc direcția avangardistă se înscrie acum între forțele active ale poeziei actuale, fiind recuperată la mai multe nivele. Coabitarea și interrelaționarea reciprocă dintre modernism (ca produs al modelelor structurante propuse) și avangardism (ca impuls dinamitard permanent), după un sistem intrinsec evoluției formelor de expresie din a doua jumătate a secolului, distribuie liniile directoare ale poeților apăruți după anii '60, cunoscuți sub numele de **generația lui Labiș,** generație ce s-a manifestat strîns prin punerea în opoziție concurentă, mai mult sau mai puțin evidentă, a trei promoții poetice. Cum în poezia actuală, „avangarda istorică" n-a fost asimilată de la început, ca o etapă necesară a tradiției, întrucît optica instituțională, dominantă s-a arătat contrară unei asemenea tendințe culturale, atitudinea de frondă și polemismul avangardiștilor s-au prelungit anacronic și astfel se explică paradoxul lipsei de diferențiere între statutul estetic vetust al avangardei și acela actual impus de experimentaliști (a patra promoție ce conține date apte să contureze statutul unei a doua generații). Cînd negația conținutistică dispare și se lucrează deliberat, cu o precisă opțiune critică asupra formelor de expresie nu mai avem de a face cu poezia de avangardă ci cu o poezie experimentală. În cadrul eteroclitei generații care a fost numită generația lui Labiș, se amestecă cele mai diferite orientări și direcții poetice, astfel că este dificil de afirmat în ce măsură promoțiile ce o compun posedă o exactă delimitare teoretică a demersului poetic instituit la nivelul individual sau general.

Ceea ce se constată ca un efect al bunei asimilări a tradiției constituite este configurarea **altei tradiții** prin impunerea și consacrarea celui de al cincilea factor modelizant, oferit de discursul poetic al lui Nichita Stănescu. Prima promoție a acestei generații este compusă din colegii lui Nicolae Labiș de la Școala de literatură „Mihai Eminescu", instituție înființată la începutul anilor '50 la București.

Dacă nu ar fi existat Nicolae Labiș, inauguratorul — fie și numai la nivel comportamentului exterior — unui **program** poetic nou, acela al **luptei cu inerția,** probabil că Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Marin Sorescu nu ar fi devenit ei înșiși niște **inauguratori,** cum s-a întîmplat și ar fi trebuit să refacă un itinerar de expresie și sensibilitate pe care și l-a asumat în întregime autorul poemei „Moartea căprioarei". Caracterul modelizator al existenței lui Labiș este comparabil cu acela atribuit lui Maiakovski, într-un timp diferit și într-un context deosebit ; căci nu sentimentalismul bucolic al textelor publicate de acesta în fulguranta s-a existență a contat în primul rînd pentru colegii săi de generație ci „programul" implicit conținut în viața și moartea sa simbolică : lecția lui Labiș a fost esențială întrucît a reformulat cele mai elementare reguli și canoane ale **meseriei de poet,** meserie ce fusese aproape în totalitate degrevată de funcțiile ei specifice. Prin acțiunea sa de **restaurator** al domeniului poeziei, Labiș a creat cadrul necesar pentru manifestarea lui Nichita Stănescu, poetul „necuvintelor" și instauratorul unei noi tradiții. În acest context însă, saltul estetic apare prea brusc ; se trece dintr-odată de la o poezie sentimentală și socială la meta-poezie. Dar Stănescu reformulează discursul poetic avînd ca punct de referință nu producția proletcultistă a epocii și nici măcar poezia lui Labiș ; el nu poate face abstracție de faptul că trebuie să continue o tradiție care-i înglobează sincopat pe Urmuz, Tzara, Ion Barbu și mișcarea suprarealistă română din anii '40. Poezia nu mai este doar „stare de grație" cum s-a considerat a fi pînă acum ; ea este în plus o **devenire perpetuă** a Logosului care trece rapid de la stadiul de inocență vizionară, naivă la acela al **limbajului poetic conștient și al scriiturii controlate.** Nichita Stănescu înțelege că a traversa acest proces de constituire a poeziei ca text autonom înseamnă a accepta în mod conștient existența dramatică (ca ființă corporală și literară) înăuntrul giganticului **proces de intertextualizare** în care orice poet se află co-participant cu sau fără voința sa. Cu această perspectivă „ontologică" nouă, actul poetic va fi considerat un act autoreferențial, intranzitiv și pe deplin autarhic. (Va fi „considerat" astfel de poeții ce se integrează acestei direcții.) de la **II elegii** (sau și mai dinainte, de la **O viziune a sentimentelor** — 1964) și pînă la **Noduri și semne** (1982). Nichita Stănescu trasează unul din itinerariile noii tradiții (în curs de constituire) ce traduce în fapt trecerea de la o conștiință poetică adamică (suprapunînd obiectul poeziei la realitate) la o conștiință poetică evoluată ce tinde să reducă aproape în mod exclusiv obiectul poeziei la Text ; este cuprinsă aici întreaga căutare și întreaga aventură pe care poezia actuală le

propune pentru a marca polemica sa pozitivă cu poezia anterioară dar, după cum se va observa, noile direcții erau deja conținute în poezia interbelică, astfel că singurul cîștig se leagă de **conștientizarea** acestor achiziții. După Ion Barbu (poet apărut prea devreme în sistemul de semne al poeziei românești și rămas, din această cauză, pentru mult timp în așteptarea unor constiințe literare ante să-l receteze), se poate vorbi prin apariția lui Nichita Stănescu de achiziția pentru poezie a unei **conștiințe semiotice ;** sînt usor de individualizat la el două faze complementare în ceea ce privește atitudinea speculativă asupra actului poetic, corespunzătoare unei metode destul de eclectice. În prima fază ce se poate numi **faza tematică** (aceste denumiri nu au decît o valoare didactică), poetul investighează și tratează temele și toposurile poeziei, mai ales la nivelul semantic pentru a convinge (și a se convinge) că metoda tradițională, aceea simbolizantă, trebuie abandonată în favoarea practicii semnificante ; aș vrea să spun aici că Nichita Stănescu nu a avut niciodată o constiință teoretică explicită (cum avea Ion Barbu de exemplu), dar printr-o intuiție ce aparține marilor poeți, el a simțit (a „mirosit") totdeauna spre care direcție se îndreaptă poezia și a avut timp să se orienteze atît de bine încît să pară că el a descoperit noua „terra incognita", astfel că va emite imediat drepturi depline asupra acesteia. În această a doua fază, pe care am numit-o **semiotică,** Nichita Stănescu renunță la practica simbolizantă, căpătînd o mai acută conștiință a scriiturii.

Marin Mincu

RECAPITULĂRI

Vasile Rebreanu: numele și opera

II.

În romanul **Un caz de iubire la Hollywood,** povestind „cazul" Neyrei Dorothy Vetusi, reușind o tipologie autentic americană, cu identitate americană, Vasile Rebreanu se integrează însă implicit, ca un **alter-ego,** al personajului, El vede și fotografiază America, iscoditor, cu obiectivul reporterului european, dar de asemenea prin ochii scinteietori ai femeii, și ce femeie (!): îndrăgostită de un arbore albastru, de un Ocean, de stafia unui mare regizor de la Hollywood și, în fine, de Basil... E desigur o poveste în care Neyra rătăcește în goana ei după frumoase himere, printr-o lume haotică, diformă și totuși, tandră. Privirea ei conferă ființelor și lucrurilor tandrețe. Această „love story" începe ca o poveste, rezolvarea ei fiind poetică. Neyra se refugiază în cele din urmă „în niște regiuni nepopulate din U.S.A. unde trăiesc în libertate mustangi, vestiții cai sălbatici din Nevada, Colorado și Wyoming". Într-o lume în care caii sălbatici sînt amenințați, sînt vînați, cineva face un gest absurd, copilăros, apărîndu-i cu cercul subțire al unui lasou. Ne amintim din cartea **Crailor...** lui Mateiu, că nu știm unde s-a topit nobilul Pantazi, nici nobilul Pașadia. Cînd povestea trece în basm, ea nu are de fapt sfîrșit. În virtejurile continentului american, în vuietul asurzitor al metropolei, al unui univers labirintic, în care Hollywood-ul este o metaforă, lui Vasile Rebreanu i se revelează iarăși caii, aduși cu el din balada de acasă, aceiași cai. El unește sub specia povestirii — reportajul, eseul, poemul sau drama. E numai o experiență estetică, ci un mod surprinzător prin originalitate, de înțelegere a Americii, a vieții înseși.

Volumul (apărut la Editura Dacia) se constituie ca un original jurnal de călătorie. Sînt pe pagini întregi însemnări acute, ironice, sentimentale, de reporter, care pîndește fețele și dedesubturile unei lumi babilonice : „....o să-ți explic ce este acest Ticketron. Uite, să zicem că eu sînt la un ghișeu ce se află în fața unui mare magazin universal din New York, așa cum am lucrat, de fapt cîteva luni. Un tip își face loc prin mulțime și mi se adresează :

— Aș dori două bilete pentru opera **Traviata,** pentru săptămîna viitoare la San Francisco.

— Să văd dacă mai sînt bilete, răspunde fata de la ghișeu, în cazul de față eu personal, ca să zic așa, și fata consultă o carte groasă cu titlul Event Guite. La rubrica San Francisco, ea a găsit spectacolul dorit, înregistrat sub un cod de cinci numere. Apoi a bătut acest număr la un aparat semănînd cu o mașină de scris. După două, trei secunde, mașina a emis automat un scurt răspuns :

— Mai sînt bilete de 6,50 dolari la balcon, sectorul Y sau H.

— În regulă, răspunse omul de afaceri.

— Dați-mi două bilete pentru sectorul Y... 13 dolari și 70 cenți, vă rog, a spus funcționara. Inclusiv 35 cenți de bilet pentru rezervare...".

Mai mult chiar, Vasile Rebreanu, reporterul, nu evită nici statisticile, ca mod foarte „american", de a evalua universul : „În U.S.A. au loc 9 crime grave în fiecare minut, o crimă capitală la fiecare 48 de secunde, un asasinat la fiecare 36 de secunde. Trei inși din 100 de locuitori ai vastei țări devin peste noapte victimele unui atentat". Pomelnice abstracte continuă astfel cu lux de amănunte, numere, însumări fabuloase se răstoarnă haotic pe masa de lucru a prozatorului, într-un joc fantastic. Dimensiunile dau senzația de halucinație sau de coșmar. Ne găsim, astfel, în plin suprarealism... Chiar povestirea, specia tradițională a narațiunii, devine altceva. În America, Vasile Rebreanu, metamorfozat peste noapte în Basil, ascultă povestea înregistrată pe o bandă de magnetofon. Înțelegem că, în parte, transcrierea de statistici abstracte, reproducerea fidelă de anunțuri din camere de hotel, din baruri, ziare, sau de la mica publicitate, sînt trucuri abile ale unui observator lucid, contemplînd realitatea cu tandrețe și ironie. Vasile Rebreanu utilizează reportajul spre a pătrunde în coridoarele labirintului, dar în același timp, din punct de vedere estetic, el practică specia la modul parodic. Dorește să străbată America fără idei preconcepute, fără mituri, iluzii, sau resentimente. Adevărul e că îl interesează prea puțin America reportajului senzațional, foarte puțin aceea a ghiduriilor turistice. E motivul pentru care apelează la un clasic al acelei lumi secesionist-romantice și extrage din Scott Fitzgerald o frază simbolică : „Trage-ți scaunul lîngă buza prăpastiei ca să-ți spun o poveste...".

Frînturi de teatru absurd accentuează subtextul povestirii indicînd dezacordul dintre realitate și fanteziile idealizate ale eroinei. Aceeași caldă melancolie se degajă din poemele fabricate de Bill, la calculatorul electronic împotmolite toate în refrenul de absurd stereotipie : „Vei fi ca o șampanie în somnul meu" Mai mult chiar, nici genul epistolar nu este ignorat, completînd inventarul luxuriant al relatării. Aici însă, personajele se simt claustrate, scrisul le suprimă exaltarea, le abordează gesturile. Instinctiv, povestitorul se simte liber în domeniul oralității absolute; în voluptuoase dialoguri la mese unde se bea îmbelșugat, nu însă fără grație, în plimbări pe țărmul Pacificului, în fine, ascultînd vrăjit vocea caldă, răspîndind efluvii de nostalgie, înregistrată pe banda magnetică.

Scriitorul călătorește într-un virtej amețitor, într-un continent al paradoxurilor și antinomiilor. Acolo, faptul că e european îi conferă un soi de blazon de intelectualitate. Cînd femeia îl numește „românule !" — o face cu nostalgie pentru o zare a iubirii și purității. Se pare că el călătorește în numele acestei iubiri universale, care sub ochii lui iradiază din ființe și lucruri.

În toate narațiunile volumului — **Misterul d-rei Morgan, Întîmplare stranie la Alabama, Rugăciune pentru păsări și avioane, Love Story,** ca și în expresivele pastile dramatice „în stil of Broadway" — primează semnificațiile poeticului. Povestea Neyrei nu se sfîrșește, aflăm doar că ea a abandonat ziaristica, spre a pleca în „niște regiuni nepopulate", unde vînează mustangi, cu lasoul. Constatarea lui Merritt, un american tipic — „Se pare că toți ducem dorul unui cal sălbatic !" — e concluzia despre acea Americă văzută și convertită imaginar prin lirismul categoric al basmului.

Mircea Vaida

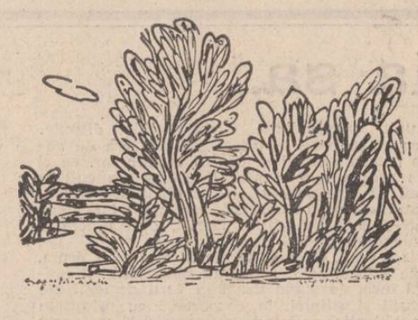

BREVIAR

● **URMUZ ȘI GREȘELILE DE TIPAR.** Probabil numai o păcătoasă greșeală de tipar face pe Szasz Janos, într-un articol, de altfel interesant, („Urmuz și Kafka") în „România literară nr. 12, să-l boteze pe Urmuz „Ionescu-Buzău". Se cunoaște că numele real pe care îl purta grefierul sinucigaș de la Înalta Curte de Casație era D. Demetrescu-Buzău. Cititorii originalei „paralele" vor fi făcut, credem, în mod tacit rectificarea, căci pe aceeași pagină a revistei menționate Ion Biberi îi dă lui Urmuz numele nemodificat. În privința eseului semnat de I. Biberi propunem o ghicitoare : autorul citează o poezioară absurdă pe care la vîrsta de 5 ani o recita, bănuind că ar face parte dintr-un „folclor" infantil. În realitate, versurile „Văzui oameni de hîrtie / cu mustăți de cașcaval / jucînd hora pe cîmpie / și mîncînd carne de cal" fac parte din creația unui poet antijunimist de la „Revista contemporană". Despre cine o fi vorba, așadar ?

● **TOTUȘI, ȘI „LUCEAFĂRUL"...** Salutînd observația judicioasă a lui Al. Andrițoiu care în „Flacăra" nr. 32 observă că „mai toate revistele noastre literare vin cu un trecut bogat", ne permitem să-l reamintim poetului, redactor-șef al revistei orădene „Familia" că alături de **Ramuri, Convorbiri literare, Ateneu, Vatra** (pe care le citează în sprijinul observațiunii sale) și-ar fi găsit locul și **Luceafărul,** publicație mai veche decît **Ramuri** și **Ateneu** și care, după toate datele, a păstrat linia literară a revistei transilvane. începută în 1902.

● **ALȚI „PROTOCRONIȘTI FĂRĂ VOIE".** Printre cei mai recenți sprijinitori ai teoriei protocroniste trebuie numărați atît Maria Vodă Căpușan, cît și Ștefan Cazimir. Într-o recenzie la volumul „Despre Caragiale" (al celei dintîi autoare) Șt. Cazimir salută, în „România liberă" nr. 12 963 din 13 august '83 observația autoarei după care Caragiale ar premerge semiotica : „Dar Caragiale însuși, ni se atrage atenția, era un semiotician avant la lettre". Textul recenziei este fără dubii : ideea priorității e îmbrățișată de autorul ei fără nici o rezervă.

● **CE VEDE UN CĂLĂTOR.** Mai nou „textualist" Vasile Andru publică în suplimentul „Povestea vorbei" al „Vieții românești" un șir de note de călătorie cu titlul, cam bizar, „Roma, Pompei, și alte orașe ancestrale". Cum e, vasăzică, turismul din perspectiva unui textualist ? După toate datele, o îndeletnicire tristă, aducătoare de cea mai strîdentă lipsă de stil literar. Ce se petrece, printre altele, cu textualistul călător ? Iată : „Oameni orbiți de adevăr (?!) îmi povesteau cu lacune viața lor". Dar vestigiile, ce sînt ele ? Un pretext pentru gîndiri... sumare : „Drumul roman Apia scamănă cu destinul. Pe mijloc el servește la mers, iar pe margini servește la îngropat strămoșii..." Cît privește Pompei-ul, V. Andru emite observații a căror originalitate nu se poate pune la îndoială : „Mozaicurile de la Pompei, de o mare modernitate ca stil și trăznească". Remarcăm, în urma unui examen atent, apariția noțiunii estetice, noi, de „trăznească" în cadrul doctrinei textualiste.

● **MEREU „GENERAȚIA TÎNĂRĂ".** Ne bucurăm că dezbaterea inițiată acum două luni de revista „Luceafărul" își prelungește, într-un mod specific, problematica în ancheta „Suplimentului Scînteii tineretului", deschisă începînd cu nr. 35 din 1983.

● **ADMIRAȚIA TEMPORARĂ PENTRU „NOU" :** Cu mult tîlc este o frază semnată în **Ramuri** nr. 8 de George Sorescu, à propos de unii exegeți ai poeziei „noi", pe care însă aceștI fanatici n-o studiază serios : „și cum totdeauna „noul" poetic are admiratorii lui — și aceștia fără să adîncească procesul selecției prin studii și — analiză — deseori, poziții subiective, temporar, ocupă teren".

● **METAMOREOZE.** Primim, de la Tîrgoviște, revista „Metamorfoze", editată de Întreprinderea mecanică Mija. În ciuda unor condiții grafice nu dintre cele mai fericite, publicația face, credem, față cu bine necesităților culturale locale. Dintre creațiile literare publicate se pot remarca ușor acelea ale poetei Ioana Dana Nicolae, tipărită și de „Luceafărul".

A. S.

Plouă...

Urmare din pag. a 4-a

Colegele ei de birou, nemăritate, fac asemenea escapade la munte, cu bărbați tineri, aproape în fiecare anotimp.

Nu e urîtă, deși frumusețea ei nu e prea la vedere, nu vine numai de la sini și coapse, ci mai mult dinlăuntru. Și în vremea studenției, și după aceea a fost curtată, însă ea a căutat în iubitul cel așteptat un om care să aibă un gînd o idee călăuzitoare în viață, să știe pentru ce pune capul pe pernă să se odihnească și de ce răsare pentru el soarele în zori — cu alte cuvinte, să-i placă ceva pe lume, să aibă un rost dincolo de trebuințele zilnice, și amîndoi să slujească un ideal ales pe măsura lor, nu neapărat să mute munții din loc... Pe atunci, repede întorcea spatele unui tînăr despre care, după ce-l cunoștea mai bine, spunea „e gol, gol ca o tărtăcuță !". Acum se dojenește : „Dar eu ce-am pus în el să nu mai sune a gol ? Cauți degeaba dragoste frumoasă, înălțătoare cît timp nu dărui o astfel de dragoste... Pe cine ai iubit tu cu atîta putere, încît numai privindu-l să-l vezi cum înflorește ca un măr și să pornească în căutarea unui rost de om destoinic ?! Căci numai dragostea și Hristos au făcut minuni pe lumea asta !"

Aceste clipe de luciditate sînt tot mai dese, dar nu anulează încă ceasurile de adîncă tristete, așa cum le trăiește acum, cu capul plecat sub toaletele din garderobă.

Plînge mucînd, iar degetele ei scotocesc și string în nestire... pînă dau de ceva tare, alunecos, și atingerea acestui obiect cu totul nepotrivit în locul acela cu lucruri moi, delicate, o face să tresară... Era o sticlă de vișinată, ascunsă într-un colț al garderobei, să n-o ispitească, fiindcă nu se știe cum îți cade odată un musafir neașteptat : de aceea, și în frigider ține ascunse totdeauna două cutii cu pate și una cu sardine în ulei... să poată pregăti, oricînd, la repezeală, o gustare. Scoate sticla, o clatină și-i sună : „La ce bun să te mai tin, visinato ? Iubitul meu tot nu s-arată... Mai bine să te gust un pic !" Apucă dopul de plută cu dinții și-l trage afară, apoi duce sticla la gură și înghite de cîteva ori din lichidul aproape negru, dulce, parfumat, tare. Simte în toate mădularele o moleșeală plăcută și tot mai fierbinte... Își șterge îndelung lacrimile cu dosul palmei, mai gustă din sticlă și începe să filosofeze : „Scriitorii... naiba să-i ia... scriu tot felul de drame, de tragedii... dar cîți dintre ei își imaginează ce tristețe poate trăi o ființă aici, cu capul virît în garderobă, bocindu-și toaletele ?!" — și mai gustă un strop, rezemîndu-se de perete, cu un picior îndoit și cu celălalt întins ; nasturii de jos ai capotelului se desfac, lăsînd descoperite pînă la coapsă picioarele lungi, frumos modelate, pe care e trasă o pereche de ciorapi cu firul plin, prinși în portjartier : părul lung, castaniu, strîns colac pe creștet îi cade într-o parte, ca o căciulă pe capul unui chefliu. Mai trage o duscă, apoi pune sticla între picioare și începe să murmure un cîntec trist din satul ei : **Frunză verde mărăcine / Spune, măiculiță, spune... / Spune, măiculiță, spune / De mai am noroc pe lume...**

Afară se lasă noaptea — o noapte neagră ca întunericul din adîncuri. Și plouă, plouă... o ploaie rece, de iarnă urîtă.

MERIDIANE

«Civilizația armenilor»

În literatura română a existat un interes deosebit pentru poporul și cultura armeană: s-a creat în București o bibliotecă, o casă de cultură armeană, un ziar, un anuar, **Ani**, condus de H. Dj. Siruni. Unii scriitori români au avut direct astfel de preocupări: Nicolae Iorga a consacrat problemei o carte intitulată **„Patru conferințe despre Armenia"**, Vlad Bănățeanu a editat revista **Studia orientalia** în care a publicat cîteva studii despre armeni, și a lăsat în manuscris o lucrare intitulată: „Cultura și civilizația armeană veche". Mihai Rădulescu din 1967 și pînă în 1982 a publicat 20 studii, în reviste de cultură și de specialitate, române și străine, despre personalități ale Armeniei, activități culturale și relații culturale, dintre care unele consacrate relațiilor armeno-române. Din toate aceste date reiese că în cultura română se detașează tot mai pregnant o direcție de cercetare **armenologică românească.**

Recent, tînărul scriitor, dramaturg, shakespeareolog și etnolog Mihai Rădulescu a publicat prima **sinteză globală** românească despre Armenia, intitulată: **Civilizația armenilor** (Ed. Sport-Turism, București, 1983, 265 p. + il. documentare, grafică, foto negru-alb și color). Lucrarea trece în revistă infrastructura, structura și suprastructura istorică a R.S.S. Armeniei. E vorba de geografia fizică, de economie, de istorie social-culturală, de arte (arhitectură sculptură, pictură, miniatură) și de literatura folclorică și cultă. Sinteza asupra civilizației armenilor este o permanentă comparare între trecut și prezent și între creația armenilor și a popoarelor cu care au venit în contact lent sau violent, cu care au avut impacturi, influențe, calcuri și în raport cu care a existat o aculturație reciprocă. **Civilizația armenilor** se încheie cu o „panoramă asupra epocii moderne și contemporane".

Cum constatăm din această lucrare, care este și rodul unor cercetări de armenologie efectuate chiar în R.S.S. Armenia, Mihai Rădulescu a trecut de la faza cercetării de **armenologie românească incipientă** la una de **armenologie românească generală.** Această poziție marchează o așezare teoretică și metodologică a noii **discipline istorice** — căreia înclin să-i spun etnologice — prin care relevăm, deocamdată modest, contribuția românească la cunoașterea creației spirituale a poporului armean, punctul de vedere românesc în cercetarea „fenomenului armean". Spunem aceasta pentru că autorul prezintă tot ceea ce se poate oferi într-o **scurtă privire** asupra unei civilizații străvechi, complexe și originale, într-o lucrare deocamdată de informație culturală. Compendiul este adus la zi, nu sumar **cu atîta cît trebuie** pentru a satisface cerințele **unei mass-media** tot mai exigente, ci **cu ceva mai mult decît trebuie,** pentru a introduce în universul creației spirituale armenești și pentru a iniția în tainele unei culturi ce depășește hotarele patriei ei milenare.

În sinteza sa, Mihai Rădulescu folosește termenul „civilizație" într-un înțeles mai larg, în care include și „cultura". E un **modus dicendi,** nu o distincție tranșantă între termeni care în fond se referă la același fenomen de creație populară.

Cum în „Prefață" autorul relevă că „nu este vorba de o lucrare exhaustivă", că „lipsesc capitole suficient de importante, pe care a preferat să nu le rezolve", susținem că, la o nouă ediție, care să depășească stadiul de **compendiu,** autorul este dator să includă în text și considerații de amănunt pentru a da mai multă greutate primei sinteze de armenologie română.

Partea a doua a lucrării consacrată creației spirituale a poporului armean este aceea care pledează mai mult în domeniul armenologiei. Îndeosebi paginile care trec în revistă tot ceea ce este în măsură să fixeze în memoria cititorului o imagine cît mai corespunzătoare a ceea ce a fost și este în istorie poporul armean, a ceea ce a primit și a dat el omenirii.

Literatura armeană (orală și cultă) scoate în evidență contactul cu antichitatea euro-asiatică, puterea de asimilare și prelucrare în viziune proprie a unor teme universale, epica medievală care emerge din marea dramă a istoriei armenești, lirica permanent erotică, însuflețită de un cosmism asemănător celui al românilor. „Iubirea cosmică" este oglinda afectivă a universului din om, în care fiecare vede în partenerul lui o părticică din acest univers. S-ar fi cuvenit ca partea literară să fie la fel de bogată în exemplificări ca și cea consacrată **paremiologiei armene,** în care textul teoretic abundă de ilustrări concludente, cu atît mai mult cu cît autorul se dovedește un excelent comentator al poetului Grigorie din Nareg, o revelație de prim ordin pentru cititorul român. Traducerile din lirica armeană, în versuri, realizate de autor, scot în evidență atît sensibilitatea poetică cît și tehnica adecvată versificării libere sau rimate. La o eventuală ediție a doua Mihai Rădulescu va trebui să dea mai multă viață unui capitol atît de frumos și concludent pentru spiritualitatea armeană cum este cel închinat literaturii. Aceasta pentru că parafrazînd expresia lui Buffon, devenită dicton, „Le style c'est l'homme", putem spune în cazul lui Mihai Rădulescu: „Le style de la traduction c'est le traducteur même".

Capitolul consacrat picturii, miniaturilor și graficei de carte veche, extrem de bogat, e în pandant cu folclorul și literatura cultă. Pentru Armenia, mai ales miniaturile de carte și portretistica miniată, reprezintă, pe plan mondial, un titlu de afirmare puțin egalat de alte popoare.

În concluzie, deși sinteza asupra „Civilizației armenilor" se recomandă prin calitățile ei intrinseci, conciziune, expunere lapidară, permanent la obiect, suficient ilustrată pentru o cunoaștere cuprinzătoore, se impune ca la ediția a doua autorul să nu mai facă concesii în cazul unei lucrări care solicită mai mult spațiu grafic, mai mult material ilustrativ — literar și plastic —, mai multă receptivitate pentru publicul care tinde să cunoască cît mai deplin din ceea ce i se poate dărui cu generozitate.

Romulus Vulcănescu

ÎNSEMNĂRI

Exigențe editoriale

În mai multe numere de-a lungul anilor, dar și în cursul ultimelor săptămîni, revista noastră s-a ocupat de conținutul și orientarea unor cărți de istorie literară și culturală, de memorialistică și de ideologie literară, care surprindeau și surprind prin lipsa de întemeiere a afirmațiilor, ca și prin caracterul extrem de personal al pledoariilor.

Este mai întîi vorba de o memorialistică excesivă, în care interesul față de faptele epocilor evocate — justificare majoră a cărții de memorii —, pălește în fața unei prezentări îngroșat subiective a faptelor. Rezultatul este că rolul informativ și clarificator al cărții de memorii scade, ea sporind capitolul polemicilor care deformează liniile adevărului istoric.

Vin apoi la rînd lucrări de istorie culturală și istorie literară a căror preocupare principală este aceea de a destitui din funcțiunea lor consacrată în cultura și literatura română personalități de marcă, cărora le sînt opuse fie altele, fie un bagaj de idei neconvingător.

Ambele categorii în discuție, ilustrate de un număr de titluri, număr căruia de acum înainte trebuie să-i acordăm o atenție sporită, au însă o notă comună. Ele privesc cu ochi mai mult decît critic o mare tradiție culturală și ideologică a literaturii române, și pe cei mai de seamă reprezentanți ai ei. Este linia care descinde din interesul pașoptiștilor pentru cultura poporului și merge mai departe prin marii scriitori ai literaturii române pînă astăzi. Căutarea tocmai aici a unor vicii de atitudine și de gîndire, care sînt de căutat mai ales în altă parte, constituie semnele unui simptom asupra căruia revista noastră s-a oprit la timp cu analize și argumente și își propune s-o facă în continuare.

Apariția unei cărți este după cum știm efectul unei colaborări. Ea nu este numai opera celui care a scris-o, ci rezultatul conjugării unor participanți sociali necesari. Ea înseamnă contribuția muncitorului care produce hîrtia, a linotipistului și paginatorului, a corectorului, și în egală măsură a editorilor, în rîndul cărora redactorul de carte ocupă unul din primele locuri. Întrebarea care se ridică privește lipsa de reacție a redactorilor de carte la lectura acestor cărți la care în primul rînd se poate semnala slăbiciunea susținerilor științifice, adică latura care intră în obligațiile profesionale ale lectorului de carte. Înainte deci de orientare, cîlcîiul lui Achile al volumelor la care ne referim în corpore este indiscutabil faptul că aceste cărți sfidează norme elementare ale argumentației și ale cîștigurilor științifice în posesia cărora ne aflăm. Lipsa de reacție a lectorilor de carte, în asemenea cazuri, pune în discuție competența lor și orientarea lor, fixîndu-i totodată în postura de coautori ai unor susțineri și teze fără justificare în masa faptelor invocate și în perimetrul cultural pe care aceste cărți îl au în vedere. Dacă faptul n-ar fi început de-a lungul vremii să se repete n-am fi scris aceste rînduri. A venit vremea s-o facem în numele unei exigențe invocată, de altfel, tot timpul tocmai în asemenea produse editoriale.

V. Badea

Oameni și mașini

Urmare din pag. 1

șantierului. Un om cîștigat pentru construcții, pentru viața aspră în exterior, sentimentală și tandră în dreptul inimii. Rămînem cu imaginea acestui coș (unul din cele mai mari din țară) împregnat pe retină. Îl purtăm multă vreme și chiar și-n București privim cu ochi critic orice înălțime (chiar și „Inter"-ul și spunem celor care ne ascultă „oho, s-o fi văzut voi coșul de fum de la Anina" ? !).

După un drum lung și greu, ajungem în tărîmul giganților. Nu-i un început de poveste, ci un adevăr strict și real sînt colosale bucățile de rocă dislocate, sînt gigantice excavatoarele, sînt grozave, incredibile Rabele de 50 de tone. Cu alte cuvinte sîntem în carierele de șisturi bituminoase. Trebuie să mă hotărăsc: dacă iau plan general al mașinilor, pierd cu totul din imagine oamenii, dacă mă apropii de oameni pierd măreția acestor mașini. Vamanu (cel mai bun șofer) și Panait au mai avut de-a face cu fotoreporteri pentru că se orientează foarte repede în funcție de soare și-mi spun: să-ntoarcem mașinile să ne vie soarele pe față. Pe cei cîțiva metri de drum (bordat de munte și de o prăpastie) dau o probă de dexteritate întorcînd mastodonții într-un fel care ar lăsa comisia de examinare la circulație în plin extaz. Aici, ne zîmbesc ei, cine greșește plătește și nu prea ai chef de plată! Lăsînd gluma de o parte să spunem că meseria aceasta, despre care părerile sînt împărțite, este plină de capcane și de sunete de sirene (viteza, cascadoria, etc.) dar în același timp nu acceptă nici un fel de glumă: mașina bine pusă la punct, cunoașterea cît mai bine cu putință a propriilor reflexe. Privim și noi pe marginea drumului pînă hăt departe în vale și le dăm perfectă dreptate. Prietenii cei mai buni ai șoferilor sînt excavatoriștii: drumurile lor depind de hărnicia cu care se încarcă cupa excavatorului, iar de drumurile șoferilor depind retribuțiile excavatoriștilor. Așa că nu vă mirați că în fotografii veți întîlni o imagine clasică a șantierului: o cupă mare de excavator se lasă cu gura adînc căscată peste bena Belazului sau Rabei.

Veți fi observat desigur în drumurile dumneavoastre prin orașe firmele de pe laboratoarele foto: pentru amatori, developăm, copiem, mărim, retușăm artistic cu materialul clientului. Sigur că ochiul aparatului de fotografiat scormonește în realitate spre a găsi spectaculosul. Sigur că de multe ori condițiile tehnice sînt cele determinante. Dar dacă ochiul aparatului de fotografiat nu poate cuprinde micile întîmplări ale faptelor de fiecare clipă, de fiecare zi el face o reparație morală extraordinară extrăgînd din faptele oamenilor perenitatea, adică ceea ce rămîne după ce noroaiele au fost uitate, după ce micile incidente au fost stinse, după ce ceața s-a ridicat. Adică, acele înfăptuiri umane care, din cînd în cînd, sînt incredibile cînd le povestești. Vine cu mărturia ei sigură, fără retușuri artistice, fotografia și atunci totul intră în normalitate.

Secretul Doamnei de zăpadă (XI)

Urmare din pagina 1

Trifon cobora în ultimele zile aici n-aș mai fi apelat la găzduirea dumneavoastră. Adică, această vizită nu ar fi avut loc niciodată...

— Trifon n-a coborît din pricina ninsorii. E drumul greu.

— Pentru el nu există drum greu. E un om al munților.

— Poate n-a coborît din alte motive. Poate e bolnav.

— Nu are nici o importanță acum. Într-o zi o să vă spună el mai multe. Dacă o să considere necesar, bineînțeles...

Afară ningea în continuare cu aceeași statornicie albă a fulgilor căzînd pieziș.

Mă apropiai de geam deschizîndu-l. O undă de aer proaspăt mirosind a rășină năvăli în odaie. Deodată, în noaptea vătuită de ninsori se auzi țipătul păunului alb atras probabil de lumină. După cîteva secunde ateriză greoi pe pervaz așteptîndu-și hrana.

Doamna de zăpadă se ridică și, privindu-l cum ciugulește nepăsător mișcîndu-și capul mic cu svicnituri scurte, zise:

— E adevărat că pasărea aceasta a apărut aici peste noapte, din senin, imediat după moartea bătrînului poet și că, în sfîrșit, lumea vorbește, ar fi un semn, o continuare a prezenței celui dispărut?

Am surîs amuzat, continuînd să arunc firimituri pe pervaz:

— Nu e nici un semn și nici un simbol. E pur și simplu un păun depigmentat.

— Cum adică... depigmentat?

— Adică un păun cărunt. Culorile lui s-au sublimat în culoarea inițială a purității. E un păun alb.

— Știți că vine și la mine pe terasă dar nu se apropie prea mult nici nu mănîncă nimic. Vine de cîte ori ascult muzică. Stă încremenit cu capul lăsat pe o parte și ascultă. Nu se apropie de geam. Probabil că nu-i place camera.

O anumită insinuare răzbătea din rostirea ultimelor cuvinte. Atunci, am întrebat-o direct:

— Puteți să-mi spuneți de ce vroiați atît de mult să vă mutați în camera mea?

Doamna de zăpadă se făcu că nu mă aude. Privea fix spre fotografia de pe perete și, întinzînd degetul, zise:

— Știți cumva cum se numesc florile acelea galbene?

Am evitat răspunsul și am repetat întrebarea subliniind-o:

— V-am întrebat ce motiv aveți să vă mutați în camera mea?

Se ridică brusc, vădit enervată, își strînse blana fină peste umerii albi și rotunzi și se uită la ceas:

— E timpul să plec, s-a făcut tîrziu. Aș vrea să vă rog să aruncați o privire în curte. N-aș vrea să mă vadă cineva ieșind la această oră de la dumneavoastră. E mai bine, nu?

(Continuare în numărul viitor)

Date

Făt-Frumos (din lacrimă) aruncă buzduganul în nori și lovi mează-noapte în aripi. Ea căzu ca plumbul la pămînt... cuprinsă de somnul ei de fer se afundă (în lac)
Convorbiri literare, 1870, Nov., 18

S-ar fi putut institui bacovianismul și fără **plumb,** sub soarele apăsător, cerebral, al aceluiași Amor defunct? De ce tocmai **plumb?...** Sau am visat urît. Sediţios. Rebarbativ. În răspăr. Cum poate fi vis... cu atîta cronologie! Numai datări. Date și date. (O dată devine un dat. Dat, dată. Termenii joacă? Sau abia se fixează).

„Încearcă să-ți demonstrezi contrariul și ai să vezi că e imposibil" mi se administra ...în for care administrează.

Contrariul la ce?

În 1899 Bacovia **debutează la Literatorul** cu o poezie care încă nu e bacoviană dar e pentru poet de o semnificație majoră. Bacovia începe cu sfîrșitul: zădărnicia intenției de înscriere cu existența în ciclul anotimpurilor, intenție care va face fondul tribulațiilor bacoviene alternate cu tentative de realcătuire a ființei — și tot tribulații — în trecutul imemorial și chiar voevodal și chiar legendar sau în viitor proxim implorat. În 1933, la capătul tribulațiilor și al tentativelor (tot ce va mai da va fi **postbacovianism**; poezia lui Bacovia e bacovianism și postbacovianism), sfîrșit, Bacovia își publică iar poezia, într-o revistă oarecare. (În volum abia în 1936). Atît de imprevizibilul Bacovia a avut, cum vedem, în liniile lui mari, directoare, în planul mare al poeziei, rațional sau temperamental, un program.

În 1903 Bacovia vine **la București și-l citește** lui Macedonski **Plumb** și alte poezii. Ce l-a îndemnat, ce vînt l-a adus, să-i citească **Plumb** în premieră tocmai lui Macedonski, zicem că știm: Îl admira. Cu ce gînduri, cu ce program? Program de admirație — și-atît. Chiar întrebat, de-am ști să punem la timp întrebările, Bacovia nu ne-ar fi spus altceva. Din dată în dată ni s-a făcut nouă azi un program. Bacovia n-a avut în vedere datele? dar le-a trăit.

În același an 1899, cînd Bacovia debuta, apare și o epigramă a lui Teleor adresată lui Macedonski — **Cu vioiciune de máur, / Cu aerul unui Columb, / El scoate stiloul de aur / Și scrie-o prostie de plumb** — răspunzînd, cu etajările ei, tîrziu, cu atît mai dureros (venind și din partea unui fost apropiat colaborator), mai vechei comiteri, sinistră, a lui Macedonski, vizînd pe Luceafăr. Cît îl va fi afectat pe Macedonski ne putem imagina. Dar cum s-a resimțit Bacovia, împărțit, cu tinerețea lui literară, între Eminescu și Macedonski? Să vedem ce ne spun datele.

În epocă, la 1899, nu se știe ca Macedonski să fi răspuns lui Teleor. **Azi** ne dăm seama că i-a răspuns. L-a survolat, la altitudinea disprețului suveran, prin epigrama-omagiu publicată în 1916, adresată lui Bacovia — **Poete scump, pe frunte / Porți frunzele de laur** (în versiunea din 1915: **Porți mîndre foi de laur) / Căci singur, pînă azi, / Din plumb făcut-ai aur** — plumbul care devine aur fiind răstălmăcirea poantei lui Teleor prin efectul alhimiei bacoviene. Prețul, desigur, nu e al epigramelor. Prețul e investiția lui Bacovia. Numai ea a făcut ca epigrama lui Macedonski să nu fie complezentă. Complezent a fost Bacovia cu alți poeți; cu Bacovia niciodată. Complezent, nu. **Dar de ce a tăcut Macedonski** din 1903 pînă în 1915—1916? Întrebarea poate să înceapă chiar cu dubiile asupra datării epigramei: e din 1903 sau din 1915 și 1916. Și iar recurgem la ce putem ști:

Ponderea **plumbului** la Bacovia a survenit exploziv: atît imprevizibil! după previzibilul din **Și toate...** (1899). Ce știm... știm explozia. (Dar detonatorul?). Neștiind altceva m-a cuprins o febră a datelor. Impresionîndu-mă, ca pasionat, ca lector, ca fiecare, date mi s-au adunat, fără voia mea (program latent?), date care promiteau mult, mi se părea că totul: în focarul datelor am prins **punctul,** incidența unică:

(Pe fondul memorial — „încearcă să-ți demonstrezi contrariul" — **je change l'or en fer / Et le paradis en enfer.** Alchimia durerii, Baudelaire, 1861. Baudelaire, om de casă al lui Bacovia, zeu lar, celebrat de Bacovia intru-n vers.)

Durerea **Bacovia** s-a intersectat cu durerea Eminescu și durerea Macedonski, trăite pe viu, resuscitate, în ambianța de sfîrșit de secol 19 și început de secol 20, în tumultul de viață a literaturii, viață prea-adevărată pentru tînărul Bacovia în durdora făuririlor, a facerii bacovianismului. Din ce s-a petrecut între 1899 și 1902 ce știm foarte bine e că Bacovia admiră pe Macedonski și desenează, în adorație, pe Eminescu, sub apelativul **Ecce homo.** Datat: 1900. Și mai departe... 1902 fine poezia **Plumb** (detonator epigrama lui Teleor din 1899: **cu — vio — i — ciu — ne, de maur,** înnebunitor de amabil Teleor), 1903 Bacovia la Macedonski, ce alta i-ar fi trebuit **lui** Bacovia decît ca Macedonski, public, să nu tacă? Să scrie! Macedonski tace... de ce tace... despre alții scriind — ditirambic! Bacovia, **atunci,** nu va fi luat ditirambele drept complezente. Abia în ianuarie 1916, cînd sta să apară **Plumb** (a apărut în februarie) Macedonski rupe tăcerea: **E în viață încă, e adevărat,** scrie Macedonski despre Bacovia în întîmpinarea apariției volumului, **dar... cum nu mai e decît o sărmană umbră!** (Sărmană nici n-ar trebui, dacă în substrat n-am citi **Sărmanul Dionis). Glorie? Nu pot să i-o dau... Din nefericire ea va veni prea tîrziu,** vede, indiscutabil eminescian, destinul lui Bacovia, după ce în toți anii a combătut eminescianismul — deceptionismul. Cu poezia, ca artă, Bacovia e mai aproape de Macedonski. Dar cu „deceptionismul" ei? Articolul din ianuarie 1916 e un model de sufletească strategie macedonskiană, de cumpănire între judecata asupra poeziei și asupra vieții lui Bacovia, în efortul ca Macedonski să rămînă și el însuși. El însuși? **Dar te ridici mai sus de fire / Cînd ți-este inima iubire.** Dă tot atunci, datat: 1916, 16 Mai, **Rondel stingaci,** apoi, definitiv, numit **Rondelul meu,** adică tot ce poate fi mai personal și mai ultim, „cu desăvîrșire": **Cînd am fost ură am fost mare, / Dar astăzi, cu desăvîrșire, / Sunt mare căci mă simt iubire,** o țesătură măiestrită de proverbe de aur, începi, — nu? să-l iubești și pe intratabilul, pe acest ultim, în poezie, Macedonski. Și cine a mediat, cine a înduplecat...

Am prins firul? Am urmărit bine calendarul?

Calendar de fericire. Pentru noi, nu pentru Bacovia. Fericitul, pentru noi, întru Eminescu și Macedonski. Împărțit, cum era, între Eminescu și Macedonski, cum bine — știm că a fost, Bacovia, nu alta e expresia, și-a făcut geniul — punte, să treacă Macedonski genunea. **Asta** îi spunea Bacovia lui Macedonski în 1903 citindu-i **Plumb.**

O grăbită alchimie fîlfîie o vîlvătaie...
...Toate dor...

Poezia, o nocturnă, grea de presentiment și revelație, făurire, stare, **Vai, e ora de-altădată, umbre ude se-ntretaie / Și-n curentul unui gang ațipesc,** a dat-o Bacovia să apară în premieră în 1918 în **Literatorul.** Oricînd ar fi fost scrisă, între 1900 și 1918 (e data care ne lipsește) să reținem că la publicare Bacovia o orientează către Macedonski. Citită acum, versul **Tabla tuburilor ude sună aiurarea tuturor,** citat și de N. Iorga, ne apare ca un vers al redempțiunii. Cînd un luceafăr, luceafărul mare, de noapte, scade, totul scade; ca scăderea luceafărului să fie neutralizată. Neutralizată și aberația: moralmente îngropat de viu, luceafărul de zi. Durerile Eminescu și Macedonski urcă în durerea Bacovia sub semnul alchimic **plumb,** invocat în altă nocturnă, OPERE 1978, pag. 543: **În van strălucește esteticul clar... E plumbul, e noaptea lașității.** Nu în „estetic clar" ci în „grăbită alchimie" Bacovia își făurește o supremă salvare din lașitate. A știut? A ațipit.

Marcel Marcian

REVISTA REVISTELOR

„Revista română" nr. 7 / 1983

A apărut în preajma Reuniunii regionale europene consacrate pregătirii Anului Internațional al Tineretului, ce și-a desfășurat lucrările în aceste zile la Costinești, numărul 7/983 al lunarului de cultură și civilizație românească pentru străinătate „Revista Română" al cărui conținut se structurează sub genericul „Tineretul și lumea de azi".

„Epoca în care trăim înregistrează, printre semnele sale distinctive cele mai importante, o afirmare tot mai energică a voinței popoarelor, a forțelor înaintate, de a înlătura anacronismele economico-sociale și de a trăi într-o lume a echității și libertății, a păcii, înțelegerii și colaborării fructuoase între națiuni" — se subliniază în «Argumentul» numărului, semnat de tovarășul Nicu Ceaușescu, secretar al C.C. al U.T.C., președintele Comitetului Consultativ al O.N.U. pentru Anul Internațional al Tineretului. Se relevă în continuare faptul că „tînăra generație a anilor -'80 își pune tot mai mult în valoare vocația sa de forță socială capabilă să-și asume responsabilități semnificative la nivel național și internațional, să-și aducă contribuția sa concretă, efectivă, la modelarea societăților în care trăiește, la elaborarea și adoptarea deciziilor ce vizează, deopotrivă, prezentul și viitorul umanității".

În acest context, a cărui esență este definită de generoasa deviză „Participare, Dezvoltare, Pace", sub semnul căreia este pregătit și se va desfășura Anul Internațional al Tineretului, proclamat de O.N.U. în urma inițiativei lansate de România, „Revista Română" realizează un semnificativ număr tematic, care într-o amplă secțiune de studii, eseuri și comentarii, prezintă o serie de contribuții substanțiale privind analiza unor aspecte fundamentale ale problematicii tineretului contemporan.

Printre rubricile tradiționale ale revistei se remarcă și secțiunea „Dialog-contacte", axată pe semnificația schimburilor de idei și valori spirituale. În acest număr este publicat un amplu grupaj de opinii cu privire la prezentul și viitorul tineretului, semnate de personalități precum Leticia R. Shahani, secretar general adjunct al O.N.U., Aurelio Peccei, președintele Clubului de la Roma, sociologii P.H. Chombart de Lauwe, Pierluigi Vagliani, Ovidiu Bădina, Leopold Rosenmayr, Nicolas Bodart, František Charvat, Premysl Maydl, Torsten Husen, Franco Ferrarotti.

Un număr reprezentativ, bogat ilustrat, așa cum ne-a obișnuit pînă acum această foarte utilă revistă de propagandă a culturii și literaturii române pe meridianele globului.

«Sfîrșit de vacanță»

Urmare din pag. 1

cazuri, rînduirea grijulie a unor lame de ras cu ascuțiș mîngîios, făcut expré să frăgezească și să lumineze fețe de persoane timide sau nervoase, aflate în zăbava și tihna concediului, adeseori tăiată, pîndită și răvășită de neprevăzut.

Mă întorc, mă aplec și citez din literatura de specialitate: „Aici, în acest instrument vacanțier se află comprimat pentru cîteva săptămîni tot ceea ce a fost neglijat sau reprimat în restul anului și o radiografie sau o inventariere exactă și corectă a lui ar duce la reconfirmarea formulării apoftegmatice cunoscute: „spune-mi cu cine te însoțești, ca să-ți spun cine ești" (Corect ar fi cu ce, instrumentul fiind neînsuflețit dar textul fiind apocrif, eu neavînd deci cu cine porni la un soi de **gramatici certans,** o să pun un asterix în cazul norocos că aceste rînduri vor fi cuprinse și împăturite în literă și copertă de carte; dar le lasă deocamdată așa spre aducere aminte.

Ca în orice exegeză — chiar fără pretenții exhaustive — revin asupra subiectului **(obiectului)** privindu-l din alt unghi și încercînd să transmit cîteva sfaturi practice și, cred, eficiente.

Deci, această sculă are un profil cu linii apăsate energic, o personalitate distinctă cu multe note specifice avînd un conținut mozaicat. Trebuind să cuprindă mai de toate, valizele de concediu sînt făcute, dichisite, rînduite cu atîta migală de parcă am vrea să ținem minte dinadins ceea ce uităm. De asta cred că ele nu trebuie întocmite cu cine știe ce sîrguință și minuție pentru că oricum se omite, se neglijează ceva, memoria acestor ambalaje fiind scurtă, chiar uitucă și ea se face simțită și auzită la o distanță apreciabilă de locul de plecare uneori inutil, chiar la destinație:

Cu toate acestea, nu înseamnă că puțină atenție, o preocupare cît de cît, acolo, pentru aranjarea lor ar strica. Altminteri, se poate ajunge la situația dramatică, aproape fără ieșire a cuiva, situație pe care o cunosc dintr-o relatare autorizată care chiar nu se încadrează în parafrazele literaturii de specialitate (avînd mici pretenții beletristice) — este perfect credibilă și nesmintit posibilă. Este vorba despre o persoană cu un ascuțit simț al ordinii și chibzuinței căreia la întoarcerea din concediu nu-i mai încăpeau lucrurile în geamantan. Cumpătat pînă peste fire și cu banii sever numărați, omul nu cumpărase și nu adăugase nimic bagajului inițial, geamantanul prin dimensiuni, culoare, legături, catarame ș.a.m.d. era același dar se încăpățîna să nu mai îngăduie și să primească totul, și să lase pe drumuri o grămadă de lucruri. Cunoscuții și prietenii consultați au verificat bagajul de dus și de întors (persoana în cauză, cam pedantă, își făcuse chiar o listă-inventar) nu, nu era nici un adaos. Și atunci, în fața capacului negru căscat al valizei care parcă rînjea sfidător și spăimîntător, ei, se spune, au început să fie furnicați de fiori de frică, aproape mistică. Deabia cînd protagonistul grozavei întîmplări a dat să fugă pe ușă și pe scări dîrdîind, cuprins (poate e prea mult spus) de o spaimă ca și metafizică, s-a putut băga de seamă că el era îmbrăcat sumar, doar în pijama iar în picioare avea papuci, costumul de haine și paltonul (era sezon de iarnă) înghesuindu-se și strivindu-se „dincolo", în pîntecul întunecat al aproape satanicului geamantan.

Îndreptarea, încheierea înțeleaptă care lesne se desprinde de aici este că se cere oareșicîtă atenție **măcar** ținutei vestimentare arborate atunci cînd se alcătuiește valiza de vacanță. Lipsa unei ținute de rigoare duce la răzbunări neguroase și la întîmplări ciudate și foarte de mirare precum cea mai de sus pomenită.

Pe urmă (dar nu în ultimul rînd, așa cum se scrie în exegezele respectabile) o altă linie personală — diferență specifică în termeni științifici — a valizei în discuție ar fi aceea că ea are o durată mică — scurtă, foarte scurtă, iar dacă ne gîndim bine la iuțeala cu care se duc zilele de concediu, parcă și mai scurtă. O ureche ascuțită, vigilentă și cu pretenții de veghe atentă ar putea pretinde cu temei că poate lega și chiar suprapune sunetul încuietorilor ei de la plecare de cel de la întoarcere care par a se îngîna ironic, sarcastic ori duios-nostalgic. Și în bagajul de bucurii sau tristeți pe care fiecare îl ducem sau îl aducem cu noi sunetul istovit și tînguit al încuietorilor valizei de munte sau de mare acum, la revenire, cuprinde tonuri mai stridente sau mai unduios muzicale pendinte de calitatea tehnico-metalică a micilor zăvoare și stîrnește trăiri emotive înalt-voioase, nostalgic-luminoase ori posac-deprimate — după temperamentul și norocul din vacanță al fiecăruia. Și iarăși, nu ultimul rînd, de felul cum și-a întocmit și purtat fie valiza de mare, fie geamantanul de munte. Sau invers.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XXXIII)

Doi traducători mărunți

În sinopticul funcțiunilor precise ale grupului „parizian" un loc în aparență mărunt, însă de o însemnătate tactică, în fond, considerabilă este acela al „traducătorului". „Traducător" ar fi autorul ratat, inapt de creație originală, și a cărui contribuție nu poate depăși simpla propagare, prin efort anonim, a „operei" celor programați să joace rolul „vedetei". Pe galera „Europei libere", „traducătorul" trage, orb, la rame, fără a vedea orizontul.

Viziunea în mod definitiv instrumentală, aflată la baza grupului „parizian", este de aceea și mai pronunțată atunci cînd e adus sub lupă acest post subaltern. Inițial, „traducătorul" hotărît prin consens părea să fie, la Paris, Șerban Cristovici, om, după toate semnele, ascultător și care tălmăcise în franțuzește pe lîngă stimabile cărți de Mircea Eliade (ceea ce e, în fond, lăudabil) și opuscule fără nici o semnificație ale lui Paul Goma. Mai mult decît atît, el nu se rezuma la o conduită de instrument ci venea cîteodată și cu o contribuțiune proprie, de ordinul publicisticii manevrate, unde proporția de gîndire originală era cu neputință de extras din uriașa masă de opinii ordonate. Practic, Șerban Cristovici nu făcea în gazetăria lui măruntă decît să aducă variațiuni la temele grupului verificat, cu tot ce are acesta „inconfundabil". Omul comenta, cu emoție, pe Paul Goma (în „Ethos" II, 1975, pag. 315) à propos de „Elles étaient quatre" (adică „Ușa") pe care nu o tradusese el ci un alt tălmăcitor, a cărui stea politică era, la ora aceea, în creștere; recenza, în gust de tot extravagant, „Portret de bărbat..." al lui Virgil Tănase (în „Cahiers de l'Est" nr. 8/1977) cu o lipsă comică de criterii (printre altele, mediocra compunere ar fi fost comparabilă cu literatura lui... Julien Gracq, din „Le château d'Argol", ori cu Alain Robbe — Grillet, din „Labyrinthe"). Entuziasmul „comparatist", disproporționat față de acela al amicilor francezi care îl recenzaseră pe mediocrii autori „români", nu îl punea pe gînduri pe Șerban Cristovici. El avea de repetat propozițiuni pe care le auzise de la alții și le repeta cu o mare conștiinciozitate. Nu doar acestea erau frazele de împrumut. Omul copia pe Virgil Ierunca în chestiunea „legitimității" așa-zisei „culturi" românești de exil (în „Limite" nr. 16/iulie 1974), se dovedea un admirator al avangardismului (în „Limite" nr. 14/dec. 1973, pag. 14) atunci cînd recenza o producție „intraductibilă" a lui Gherasim Luca (unde semnala „viziunea insului fascinat de neant") cînta, după o partitură cunoscută, refrenul „solidarității", într-un comentariu la o monografie „J. Arp" (din „Limite" nr. 15/martie 1974). Absența unui stil unitar, propriu „parizienilor" sensibili la curente din cele patru puncte cardinale, căpăta denumirea de „ecumenism" și a „trece de la un curent la altul" i se părea o soluție lăudabilă („Limite" nr. 15/martie 1974). Interesant este că, în completarea acestor expresii stereotipe, Șerban Cristovici venea și cu o contribuție, să zicem așa, mai personală, constînd într-un limbaj... proletcultist mai pronunțat decît acela al colegilor lui, foști „dogmatici" pe la București. Despre J. Arp, „exegetul" știa că nu și-ar fi înstrăinat stima și afecțiunea niciunuia dintre **vremelnicii tovarăși de drum** („Limite" nr. 15/martie 1974 pag. 14); despre un eseist francez (comentat sub genericul anti-românesc „Nasc și în Occident oameni") aflase cum se comporta cu „foștii tovarăși de drum" („Limite" 14/august 1975, pag. 4).

În rest, Șerban Cristovici nu ieșea în evidență cu nimic, decît poate doar cu un jargon impropriu, de factură bombastică, „dezzălogire" „holocaustul sufletelor mutilate", „crenelul istoric". O recenzie la „Noaptea de sînziene", remarcabilul roman al lui Mircea Eliade, („Limite" nr. 10/august 1972) conține și un soi de hilară formulă a prozei eliadești, categorisită în acest fel: „Este romanul adevăratei „întunecări" și al iluminării supreme, al prăbușirii morale și al nobleței celei mai neînchipuite (?!), al nebuniei trădătoare și al iubirii ce izbăvește". Însă bibliografia lui Șerban Cristovici nu este deloc consistentă, ea scăzînd în cantitate pe măsură ce omul se dovedea a fi un agent confuzionist cu mult prea prudent. Adevărul e că nici în „metodă" și, în ultimă analiză, nici în concepțiile totalizate „traducătorul" nu mergea integral cu grupul „parizian". „Eseistica" lui se orientase, în definitiv, către o poziție mai degrabă estetizantă de formulă bombastică, Șerban Cristovici nu părea să adopte tezele literaturii eminamente politice unde „eticul" să sufoce factorul „estetic", acela neglijabil; era, ca să zic așa, „depășit" de girueta politică. Un conspect dedicat unei traduceri din M. Blecher în Franța (în „Limite" nr. 13/oct. 1973, pag. 12) cuprindea numai exerciții studențești de lectură diversă (psihanalitică, psiho-patologică tradițională în chestiunea schizofreniei, formalistă prin tabloul „situațiilor" literaturii romantice), încheiate cu o constatare agnostică, fiindcă pentru recenzent „cheile" operei păreau pe veci inutile.

Estetismul lui îi îngroșase probabil dosarul de eretic, omul manifestase și pînă atunci oarecari simptome de infidelitate. Unele indicii îl puteau plasa direct printre susținătorii artei „tradiționale" (credință murmurată în ascuns, pe cînd în public era obligat să facă elogiul „avangardei") : un comentariu la G. Tomaziu semnala „o reîntoarcere a artistului spre modalitățile de expresie mai tradiționale" („Limite", nr. 21/martie 1976, pag. 13). Prin 1973, în chestiunea Blecher (comparat cu Italo Svevo și cu I. Babel), Șerban Cristovici părea să presimtă teoriile protocroniste, mai ales pe latura descentralizării culturilor: „convergențele nu implică nici un epigonism: peste pîcla istoriei evenimențiale, ele sînt vecinătățile de destin ale marilor solitari din literatura veacului" („Limite", nr. 13/oct. 1983, pag. 12). Nu era o mare erezie dacă ținem cont că „tradiționalistă" și „protocronistă" era, la ora aceea, și Monica Lovinescu, a cărei poziție ulterior s-a reformulat complet. Nu însă și aceea a lui Ș. Cristovici, mai puțin sensibil la curenți politici noi: tezele mitologiei și ale absenței centrelor culturale erau neîndoios, foarte puternice. Un eseu despre Mircea Eliade (din „Limite" nr. 16/iul. 1974) salută concepția aceluia după care „viitorul creației artistice și literare" nu ar rezida „atît în angajamentul politic (...) cît în reînvierea universurilor mitice"; mai mult, sub influența eliadistă Ș. Cristovici credea și el că „descoperirea majoră și speranța de viitor a secolului (...) stă în revelația culturilor tradiționale extraeuropene" (e drept că omul nu sufla o vorbă despre specificitatea culturii românești). Orișicum ar fi, poziția „traducătorului" se dovedea pas cu pas a se șubrezi și, în jur de 1977, îl găsim pe Șerban Cristovici ajuns pe o linie cu totul ex-orbitantă, substituit de mult mai activul Alain Paruit. Mult mai tînăr (nr. 25/feb. 1939), la Paris, Alain Paruit (Claude Herșcovici) a avut de altfel o cu totul semnificativă carieră pentru condiția instrumentului diversionist pur. Venit în 1948 în România, unde a și terminat la soroc facultatea de filologie, băiatul întreprinzător intră ca salariat la Comitetul de stat pentru radio și televiziune.

„Produs al dogmatismului", Alain Paruit pleacă în 1970 din România, cu care nu avea nici o legătură, fixîndu-se la Paris unde se apucă de îndată de treabă. Funcțiunea de „traducător" în grupul „parizian" i se părea, pesemne, cea mai la îndemînă așa că traduse repede un număr de cărți, ale autorilor din grup și se înregimentă, fără cîrteli inutile, propagandei pe care grupul o punea la cale. În 1972, tipări două cărți ale lui D. Țepeneag („Arpièges" și „Exercices d'attente", ambele la „Flammarion"); apoi veni rîndul lui Paul Goma („Elles étaient quatre", Gallimard, 1974 și „Les chiens de la mort", Hachette, 1982), cu un interludiu asupra întîiei cărți franțuzești a lui Virgil Tănase („Portrait d'homme"..., tot la Flammarion). Pasiunea lui pentru Goma nu se opri la atît, Alain Paruit semnă și o „scrisoare" diversionistă în ajutorul „nenorocitului" de scriitor care trăia, în 1977, la București (și trăia bine, din trafic de valută) și tot pe atunci, în două numere din „Rouge" (în martie 1977 și în 3 mai 1977) se sforța să prezinte, spre a stîrni compasiunea parizienilor, biografia „scriitorului" esteticește nul. Contribuțiile de atunci și acelea mai recente ale lui Alain Paruit nu ies din eternul efort de a prezenta viciat literatura română neștiutorilor occidentali. Un grupaj din revista „Liberté" (Montreal nr. 16/1974) aduna inexistentul „grup oniric", unde figurau, din necesități de reprezentare, atît D. Țepeneag și Florin Gabrea cît și D. Turcea, V. Mazilescu și L. Dimov. O și mai agresivă mistificație poate fi socotită aceea făptuită de Alain Paruit, în „Cahiers de l'Est" nr. 17/iunie 1979 (dedicate „literaturii române"). „Literatura română" reprezentativă ar fi, după socotelile nepriceputului „copil al dogmatismului", reuniunea de autori din țară și din străinătate constînd în: Daniel Turcea, Leonid Dimov, Petru Romoșan, Ion Băieșu, M. Sorescu, Dan Culcer, dar și nume cum ar fi D. Țepeneag, Ilie Constantin și Ben Corlaciu.

Este probabil că speranțele pe care unii le pun într-un asemenea activ și lipsit de scrupule agent al confuziei sînt mari căci altfel nu ne-am explica de ce I. P. Culianu vorbește (în „Limite" nr. 32—33/nov. 1981 pag. 28) despre Alain Paruit în chip de principal „făcător" de scriitori „francezi", à propos de „dificultatea unui scriitor român de a deveni, silit de împrejurări și **ajutat de Alain Paruit** (sub. n.), francez".

Sigur este că „traducătorul" parizian, înlocuitor al „ereticului" Șerban Cristovici, e la ora aceasta Alain Paruit: funcția rămîne, titularul dispare, operațiune proprie grupurilor teroriste.

Artur Silvestri

m a p a m o n d

Roman Jakobson: așa cum l-am cunoscut

In curînd se împlinește un an de la moartea marelui savant Roman Jakobson. Născut în 1896 la Moscova, el a murit la Cambridge (S.U.A.), în 1982. Și-a luat licența în 1918 la Universitatea din Moscova (unde a înființat „Cercul lingvistic din Moscova"), iar doctoratul la Praga ; a predat la universități din Cehoslovacia, Danemarca, Norvegia, Suedia și S.U.A. (îndeosebi la Harvard — 1949—1967 — și Massachusetts Institute of Technology — 1957—1967). Lucrările sale (care au fost cuprinse recent în 7 volume masive) îmbrățișează o arie foarte largă : lingvistică generală și fonologie (el fiind, împreună cu N. Trubetskoy, creator al acesteia din urmă), studiul limbajului copilului și al afaziilor, relațiile dintre lingvistică și poetică, analize de texte literare, studii de epică slavă, itologie comparativă. Considerat, mai ales în ultimii ani, drept cel mai mare lingvist contemporan, el a fost unul dintre promotorii lingvisticii moderne și, împreună cu N. Trubetskoy, ispirator și organizator al renumitului „Cerc Lingvistic din Praga". Roman Jakobson ne-a vizitat țara încă de la sfîrșitul anilor '50, a ținut conferințe în cadrul Universității din București și al Academiei Republicii Socialiste România, și a redactat, în cursul uneia dintre aceste vizite, o analiză structurală, după metodă proprie, a poeziei eminesciene „Ce te legeni codrule...".

Întruchipa **Verbum** — atît ca simbol al științei pe care o reprezenta, drept „cel mai mare lingvist" al vremii noastre, cît și ca materializare a acelui **har** care face pe ascultători să uite să respire. Sau mai curînd : era **Logos**-ul — sursă de idei și totodată minunată capacitate de a le exprima.

Expresia sa : atît de limpede în profunzimea ei și de convingătoare, încît uneori conținutul dădea impresia a ceva inevitabil — lăsînd însă, în același timp, și ceva sugestiv „nespus" ; atît de neașteptată în compoziția ei retorică ori în tropii științifici („Poezia gramaticii și gramatica poeziei" !), încît idei vechi deveneau noi și proaspete, ca ipoteze abia validate ; atît de impregnată de o viguroasă argumentare, deși era generată și de o imaginație științifică și reflecta unul dintre cele mai încîntătoare pathosuri pe care le poți găsi vreodată în modul de a vorbi al unui om de știință — un pathos în același timp puternic în interior și bine echilibrat în distilata sa formă exterioară. Întîlneai unul dintre rarele prilejuri de a vedea cum sufletul transfigura o înfățisare materială — atît de urîtă dacă o judecai după canoanele frumuseții umane —, cum inteligența, imaginația, afectivitatea și „arta **Verbului**" transpăreau ca o aură printr-un corp fără grație și transforma cu o magică forță de convingere un chip ciclopic ; cum, în această dinamică a **Discursului,** el se ilumina de o scînteietoare frumusețe intelectuală : stînd în picioare și adesea mișcîndu-se sau chiar plimbîndu-se ca vechii oratori, cu una dintre mîini — stîngă, cred, așa îmi apare în imaginile pe care le-am înmagazinat și pe care le reînviu acum — pusă uneori pe piept, foarte lateral, ca „pe inimă", iar cealaltă „argumentînd" și obligînd „să admiți", sau arcuită peste fruntea de unde scoteau ideile ca un magician (poate că vorbea, în ultima vreme mai ales, doar șezînd, dar semiotica sa oratorică personală, în conferințe ori lecții, implica, cred, această postură verticală, în picioare ; de fapt, aceasta era transferată într-o postură de mișcare și cînd vorbea stînd jos).

Nu vorbea cu adevărat bine nici una dintre limbile în care eram obișnuiți să-l ascultăm („Vorbește toate limbile în rusă", ziceau maliții unii dintre colegii săi). Dar **limba** însăși era mai puțin importantă în cazul său, decît **stilul** personal care-i mula sistemul lingvistic pe care trebuia să-l folosească — etern pelerin cum a fost toată viața sa.

Unde a fost mai degrabă „acasă" ? Ca „Romka", în cercul prietenilor săi moscoviți — lingviști, artiști, scriitori, cum erau Majakovskij, Eisentein ori Lili Brik (una dintre muzele lui Majakovskij, pe care a revăzut-o cînd a vizitat Moscova după decenii, în timpul Congresului internațional de psihologie, din 1966, la care a asistat ca simplu participant) ? (Într-un poem dedicat curierului diplomatic al U.R.S.S., ucis de contraspionaj" — **„Tovarășului Nette, vaporului și omului" —**, poetul se referă astfel la prietenul comun : **„Uitîndu-te / chioriș / în ceara roșie a pecetei / tot timpul / vorbeai de Romka Jakobson / și transpirai caraghios / învățînd versuri"** în V. Majakovskij, **Sobranuije sočinenij,** vol. VII. Moskva, 1960, traducere de Alexandra Nicolescu). Ori printre zidurile afumate ale străvechii Praga (nu-l pot „vedea" în Brno — unde a predat totuși —, numele său este strîns asociat cu „Praga" — unde l-am „întîlnit" mai întîi, prin scrierile sale, pe care le-am citit la sfîrșitul anilor '40) : în „Cercul Lingvistic", care probabil că de la el a primit scînteia apariției și a pasionatei activități aproape unice în istoria lingvisticii ? Ori în ceturile scandinave — cartea „Limbajul copilului, afazia și legile fonetice generale" a apărut la Uppsala, unul dintre cele trei orașe (Copenhaga, Oslo, Uppsala), unde nordici generoși și sportivi l-au primit cînd Cehoslovacia a intrat în noaptea premergătoare războiului ? Ori după „Odisseea Scandinavă", în universitățile newyorkeze în care a predat ? Ori în clasicul și intelectualicește oarecum snobul Harvard și în rigorosul Massachusetts Institute of Technology, unde a predat mai ales limbile și literaturile slave, și de unde a păsit în anii pensionării — care nu au fost însă și ai inactivității ? Sau în „Scottstreet, Cambridge Mass.", unde a reconstituit o neașteptată atmosferă rusească, descoperind o casă cu pereți exteriori de lemn și cu un pridvor ca în vechea Moscovă (dar și ca în stilul secolelor 18—19 din estul Statelor Unite) ? Ori în Franța, unde a devenit cunoscut mai tîrziu, dar a fost adoptat în anii '70 ca unul dintre „monștrii sacri" împreună cu bunii săi prieteni Lacan și Lévi-Strauss, pe care desigur i-a influențat (obișnuiau să cineze regulat, împreună, de cîte ori Jakobson era la Paris, și de fapt el locuia întotdeauna în casa lui Lacan, din rue de Lille — unde l-am și văzut pentru ultima dată, în 1971) ? cînd și Todorov și-a făcut apariția (pentru cîteva minute) ? Ori în Italia, unde structuralismul și semiotica poartă — chiar cînd nu este mărturisită — pecetea sa ? Ori în atîtea alte țări — ca Bulgaria sau Polonia sau România, — unde vehicula idei, primea și cerea sugestii prin întrebările incitante la creație, pe care le provoca („Puneți-mi întrebări — criticați-mă — asta mă stimulează!") ?

A răspîndit pe glob idei pe care le avea sau care îi apăreau în timpul și datorită călătoriilor, sau pe care le culegea reelaborîndu-le în același timp. Nici un lingvist din timpurile noastre nu a realizat în asemenea grad funcția de a oferi fermenți, de a transporta — ca polenul purtat de albine — idei canalizînd curente, ajutînd tendințe intelectuale să devină limpezi și să ia forma exprimării în „metalimbajul" lingvisticii (el a inventat termenul sau conceptul — ne-a spus în 1958, în biroul președintelui Academiei, unde Athanase Joja ne invitase înainte ca Jakobson să vorbească în aula arhiplină).

Intuiția sa în descoperirea „personalităților" latente în oameni oarecum modești sau timizi la început era extraordinară — dar a și contribuit în a-i face să capete încredere în ei și poate în a le crea o notorietate. În 1959 — cînd tocmai apăruse prima carte a lui Chomsky, **Syntactic structures** — ne-a arătat, fluturîndu-l ca pe un steag, micul volum albastru, în cursul unei conferințe la Centrul de cercetări fonetice

Roman Jakobson la București, în anul 1959

și dialectale și a spus, cu convingere : „Această carte va deveni celebră, și autorul ei de asemenea" (autorul era încă un necunoscut pretutindeni). La Congresul internațional al Lingviștilor de la București, în 1967, mi-a făcut cunoștință cu un tînăr, cu ochi albaștri, cu aer candid și proaspăt, spunîndu-mi : „Aceasta este Gamkrelidze, din Tbilissi ; veți auzi despre el, va deveni un mare lingvist !" (și a avut dreptate). În agreabilul restaurant francez din Cambridge, unde cina în fiecare săptămînă cu Chomsky, mi-a arătat, în 1969, masa „lor" și a răspuns sincerelor mele critici relative la Chomsky, asigurîndu-mă : „Veți vedea, și-a schimbat orientarea. Semantica are să apară pe primul plan. L-am (se referea la Chomsky) convins !"

Am încercat să găsesc cea mai specifică trăsătură a lui Roman Jakobson și iată că apare imaginea sa **vorbind** și cutreierînd lumea, primit de admiratorii săi drept „cel mai mare lingvist", semănînd idei și făcînd pe cercetătorii mai tineri să simtă că erau cea ce nu îndrăzneau să spere că sînt. A scris foarte mult, dar această fațetă a lui poate fi cunoscută de oricine : lucrările pot fi citite. Pe cînd felul **cum** vorbea și **cum** se comporta rămîn doar în mintea celor care l-au ascultat. Iar **aceasta,** împreună cu efectul trecerii lui prin viața lor, este o caracteristică puternică a personalității sale dar totodată — ceea ce este **mai important — a influenței sale.** Dacă a fost „marele bunic al lingvisticii moderne" — cum l-a denumit odată Chomsky —, asta a fost mai ales prin cursurile, prin conferințele, prin convorbirile lui, prin ce a răspîndit cu ajutorul unor mijloace de expresie care în cazul lui dezmint maxima pesimistă „verba volant" : mijloace orale. Ceea ce nu se poate găsi în scrierile sale și „a rămas" în ceilalți : comentarii, sugestii, imboldări să se studieze diverse teme, să reflecteze mai mult la o idee pe care el o descoperea în acela c sublinia, o scotea în relief, îi da semnificația clară.

În scrierile sale puteai să nu aderi la unele dintre ideile sale, ca analogia dintre limbajul copiilor, acela al afazicilor și al „primitivilor", sau lipsa de date culese de el însuși cînd trata despre limbajul copilului sau afazie, sau distincția dintre faimoasele sale „șase funcții" ale limbajului (putînd fi reduse unele la altele și fiind toate — cum de altfel menționa, onest — reelaborări ale clasificărilor lui A. R. Luria și ale lui Karl Bühler).

Cînd se exprima ora, însă, era greu (dacă nu erai „pornit" împotriva lui) să descoperi aspecte critic abile (era poate și efectul extraordinarei sale intuiții și „adaptări la parteneri", atunci cînd știa că aceștia îi împărtășeau în general ideile, pe care le retușa în funcție de cele mai mici indicii pe care le urmărea pe chipurile lor).

Odată, totuși, am fost șocată de o opinie pe care a exprimat-o oral. Știam că susținea necesitatea unor relații interdisciplinare ale lingvisticii cu psihologia. Consideram chiar că a fost unul dintre cei care au pregătit drumul pentru ca psiholingvistica să poată apărea și să se dezvolte — printre altele, prin promovarea uneia dintre tezele principale ale „Cercului Lingvistic de la Praga" : „studiul limbii în funcțiune. De aceea m-a mirat faptul că în expunerea orală a raportului său plenar la Congresul internațional al lingviștilor de la București, în 1967, Jakobson a declarat că era împotriva termenului „psiholingvistică" și că „psiholingvistica" este „o lingvistică făcută bine". La sfîrșitul ședinței plenare mi-am exprimat regretul că a enunțat o asemenea opinie, cînd de fapt domeniul **exista,** iar lingvistica nu putea realiza ceea ce își propunea să înfăptuiască un domeniu specific și voit autonom. În forma publicată în **Actele** congresului, nu mai apare fraza aceasta : Jakobson nu a mai pus-o în raport. De asemenea, ea nu mai apare nici în alte texte din acea epocă (în amplul studiu pentru UNESCO, 1970, și în textul trimis mie pentru publicarea în **La psycholinguistique. Lectures,** 1972).

Este numai unul dintre detaliile care concretizau dominante ale personalității sale de neuitat : flexibilitatea și lipsa de dogmatism, capacitatea de a renunța la orgoliul propriu în domeniul științei și de a admite că a putut să nu aibă dreptate. Tocmai prin aceste trăsături ale caracterului și ale inteligenței sale a putut contribui la dezvoltarea și la retușarea lingvisticii în una dintre perioadele ei de mare avînt. Anumite idei ale sale se vor dovedi caduce, structuralismul său se va perima poate, dar lărgimea orizontului său spiritual și etic vor mai avea încă multă vreme reverberații asupra științelor relative la limbă.

Tatiana Slama-Cazacu

DIN LIRICA BULGARĂ

IULIA PISKULINSKA

* * *

Eu sînt femeia de la fereastră.
Mileniile-mi desăvîrșesc portretul.
Culorile sînt vii în fiecare strat
și dintru început sînt luminoase.
Citesc o scrisoare-n tăcere —
ca nu cumva să sperii
spiritul adăpostit în verb.
Așa rămîn în amintirea voastră :
la geam, cu o scrisoare-n mînă.

NIKOLAI HRISTOZOV

Cuvintele vii

Dar să lăsăm cuvintele să se odihnească
atîta timp cît încă mai sînt vii.
Insomnia
e act de curaj,
dar numai trei zile.

Cine se mișcă rapid,
se cere să respire adînc.
Azi jumătate din aer
se-nghite vorbind.
E prea mult.

Ca să-și cîștige iarăși strălucirea,
să fie și-nțelepte și curate —
e cazul să le pronunțăm mai rar
și ne-ndoielnic,
să le gîndim mai des.

Elegie nordică pentru o necunoscută

Tu mă conduci pe o pantă sticloasă — sub
pașii noștri dorm
piraie nenăscute,
uitate ape irizînd lumini.

Iar împrejur calotele de gheață privesc spre
noi, și ne contemplă
prea istovite de singurătate.

Mă chemi spre golfu-ncremenit într-o tăcere
albastră.
Ating un val — și mă absoarbe
pustiul sterp.

Îmi arăți orizontul cuprins de un soare ciclop —
pupilă lenevoasă și imensă în ochiul
insomniilor polare.

Și văd cum amețite de setea nebunească-a
deplasării
păsări stranii se-ndreaptă în zare
și-ngheață în zbor.

Atacul (înregistrat pe o bandă de magnetofon)

E-nregistrat de un reporter străniu.
Se-aude o împușcătură izolată.
Apoi un țăcănit de mitralieră.
Hurducăit de fiare (trece un tanc).
O viespe zuzuie (e avionul).
Precum castanele pe jar,
gloanțele plesnesc la întîmplare.
Înregistrarea este veche.
Sunetul are iz de tinichea.
Iar totul pare-a fi un joc.
Și deîndată
o-ntunecată avalanșă
de undeva din neștiut irumpe :
— Ura-a-a...
Oamenii
aceștia care mor,
țipă cuprinși de un haos sălbatic.
Țipă
și cad,
fără a pricepe
că vocea lor rămîne vie...
Dispare fierul
și focul.
Toate dispar într-o clipă,
carbonizate de imensitatea
plină de suferință
a țipătului omenesc.
— Ura-a-a...
Astfel urlă înnebunit pămîntul.
Astfel vuiește bolta încinsă.
— Ura-a-a...
O mică rază de speranță.
— Ura-a-a...
Apoi acest ecou se stinge.
— Ura-a-a...
Pe undeva se-aude scîncetul unui copil.
— A-a-a-a...
Nu-s amintiri.
Nimic nu mai există.
Și crește liniștea precum un lujer.
Și umple orizontul pînă la capăt. Și cerul...

. . . . . .

Deschid fereastra larg.
S-aud o voce vie.
Planeta tace.
Și mută lumea tace.
Nimic nu mai pricepe,
tace.
Cutremurată, tace.

...Iar undeva
unii
iarăși
pornesc la atac —
și...

Hotărît lucru,
reporterul n-a fost deloc un om ciudat.

MIHAIL BERBEROV

* * *

Te voi găsi, cînd va fi să te caut,
în mine însumi. În mine cad ploi
cu picuri mari de maci. Și iarba răsare
în anotimpul meu tînăr, ca un sentiment.
În mine norii sînt oranj și verzi
și de sineală. Ce început... un rîs
de humă cafenie / de brun pămînt / și
pleoape-auroră.

Cuvîntul doar rămîne să ne nască,
și numele-ți urmează să-l rostesc.

În românește
de Alexandru Ivănescu

HRISTO STOIANOV

Iarnă

Ochii mei tropăie la fiecare ușă,
după care se află la o masă și e cald.
În loc de pași aud pudelii voștri
cum se înecă cu oase de pește

Aș vrea ca vîntul să răstignească
furtuna de zăpadă.
Să frîngă podurile spinarea rece a riului.
Să-mpingă oameni de zăpadă cu
măturile lor norii cei grei.

Să se desprindă ca negre avalanșe
din apusul iernii stoluri de pițigoi
Să ciugulească răspîntia de pe urmă
a liniei vieții din palma mea.

Eu să stau pe-uscat sub privirile voastre.
Să gust din piine.
Îmbucătura din urmă să o păstrez
celui flămînd,
care ține strîns în mînă îmbucături
de-așteptare.

PETĂR BORUSKOV

În cameră

Apăsător e, iar norul apropiat
pătrunde parcă în odaie —
și gata e să lase
cristale în paharul cu mastică.

Pînă ieri — zile identice
cu hîrtie și ceară în ferestre,
azi — pumni pe claviatură
și-mpușcături în preajma celui orb.

Șiret e bătrînul — prin lupă
se uită acum, se uită blînd ;
îi sîntem dragi pentru păcate,
de rest sîntem iertați.

Tăcem buni și înfiorați
în sicriul de sticlă și aer
și așteptăm un porumbel să se
oprească
în pădurea, despuiată
toată.

În românește
de Antigona Grecu

REVISTA STRĂINĂ

● **EXPOZIȚIE ROMÂNEASCĂ.** La Centrul de artă Voipaala din orașul Valkeakoski (Finlanda) a avut loc vernisajul unei expoziții de pictură și sculptură contemporană românească.

● **SUB TITLUL Lucrări de artă sau instrumente ale puterii,** Mary Lee Settle revine în **The Virginia Quaterly Review** asupra tendințelor comerciale care predomină în ultima vreme în activitatea caselor de editură din S.U.A. Autoarea scrie în acest sens : „A încerca să găsești cauzele actualei crize din activitatea editorială americană înseamnă a intra într-un labirint al fricii, ineficienței și incriminărilor mutuale. Editorii aruncă blamul asupra sistemului de distribuire ; librăriile aruncă cauze grave asupra editorilor ; standurile de vînzare independentă a cărții blamează primii doi factori ; toți la un loc acuză guvernul. Dar responsabilitatea situației grave cade asupra întregului sistem de producere a cărții, iar victimele sînt iubitorii de literatură și scriitori înșiși.

● **ALDO CAROTENUTO** este autorul unei monografii de mare succes, intitulată **Simetria secretă : Sabina Spielrein între Jung și Freud.** Phoebe Lou Adams se referă în următorii termeni la cartea lui Carotenuto : „Spielrein a devenit o psihanalistă destul de renumită înainte de a se întoarce în țara sa, unde s-a estompat pur și simplu. O colecție a lucrărilor sale a fost din nou pusă în circulație, și pe acestea le discută și le prezintă acum profesorul Carotenuto. Dezbaterea este oarecum tehnică. Manuscrisele publicate conțin mai ales jurnale și scrisori, cîteva rînduri de încurajare de la Freud, precum și foarte puține direct de la Jung, care a fost de fapt geniul răului în existența acestei cercetătoare. Este un imbroglio fascinant, în parte datorită temperamentului romantic și impulsiv al lui Spielrein."

● **O ȘTIRE DE PRESĂ** de la Moscova anunță următoarele : „Timp de peste un an va fi jucată la Teatrul Malaia Bonaia din Moscova piesa **Doctoriței** a autorului dramatic german Rolf Hochhuth. Acesta, ale cărui piese de critică a actualității sînt pe cît de celebre, pe atît de controversate, se referă în **Doctoriței** la primejdiile pe care le comportă experiențele medicale practicate asupra oamenilor. Hochhuth se declară foarte satisfăcut de traducerea în limba rusă, precum și de punerea în scenă.

● **PĂREA CĂ FRANÇOISE SAGAN** va ilustra limitele precocității în literatură. Apariția de curînd a traducerii ultimei sale cărți în limba engleză prilejuiește ziaristei Patricia Blake o analiză a fenomenului Sagan, trecînd în revistă activitatea de aproape trei decenii a acestei autoare controversate. Este limpede însă că scrisul pe care-l propune Sagan continuă să atragă pe cititori. Patricia Blake afirmă : „Din punct de vedere stilistic, forța ei descriptivă era egală cu capacitatea sa formidabilă de percepție. Critica a afirmat atunci că este păcat să-și cheltuiască talentul pe teme triviale și personaje frivole. Aceste argumente reflectau snobismul invers al unor intelectuali ce nu voiau să accepte că oamenii de lume pot să atragă atenția unui romancier, ca și cum nu ar fi existat niciodată un Proust, de exemplu".

● **PASIUNEA PENTRU LITERATURĂ,** pentru creatorii ei și modelele acestora l-a determinat pe A. Danilov, din Alma-Ata să realizeze în răstimp de 40 de ani un „catalog literar informativ", care conține nu mai puțin de 120 000 de nume. Un repertoriu bibliografic și enciclopedic din care cititorul poate afla multe despre scriitori și lucrări celebre din istoria literaturii universale, precum și despre personalitățile reale care au servit ca prototip pentru eroii cărților. Datorită tehnicii speciale bibliografice de redactare adoptate, este suficient un minut, cel mult două, pentru a afla datele biografice și activitatea desfășurată, practic de oricare personalitate literară.

● **CELEBRA CÎNTĂREAȚĂ** de jazz Annie Ross a fost remarcată recent în rolul pe care l-a realizat în piesa **Pirații din Penzance,** pe scena Teatrului regal, Drury Lane. De asemenea, critica a consemnat reușita sa remarcabilă din filmul **Superman,** singura apariție interesantă în această peliculă execrabilă. Tim Satchell scrie în legătură cu noua carieră începută de Annie Ross, amintindu-și de faptul că a mai jucat în anii '40 în roluri de copii : „Noile roluri de film răspund unei ambiții de demult. Atunci cînd era elevă, în aceeași școală cu Elizabeth Taylor, se simțea sfîșiată între dorința de a deveni cîntăreață, așa cum era mătușa sa, Ella Logan, care devenise modelul său, și acela de a deveni o actriță, așa cum simțea că este chemată să fie". O carieră tîrzie dar plină de succes.

● **MINIATURA** a făcut o parte din faima artei indiene a secolelor al XVI-lea și al XVIII-lea, prin cîteva școli de pictură care au înflorit în această perioadă. Una dintre cele mai cunoscute a fost cea care s-a dezvoltat la curtea Marilor Mogul. Aici se adunau pictori din întreaga Indie, precum și din alte țări ale Orientului și, chiar, din Europa. Mărturie a preocupărilor artistice din acea epocă sînt miniaturile ce se păstrează în colectiile de manuscrise ale Bibliotecii publice „M. E. Saltikov-Scedrin" din Leningrad. Reține atenția, pentru arta portretului, un personaj des reprezentat : Abul-Hasan, supranumit „Tana-șah", adică „Șahul gustului", poet și mare cunoscător și iubitor de artă.

Deschiderea stagiunii

● **TEATRUL MIC** anunță deschiderea stagiunii teatrale pe platforma industrială 23 August cu spectacolul NICIODATĂ TOAMNA NU FU MAI FRUMOASĂ... la care își dau concursul actorii : Leopoldina Bălănuță, Mariana Cercel, Carmen Galin, Monica Ghiuță, Tatiana Iekel, Ioana Pavelescu-Sion, Maria Ploae, Magda Popovici, Valeria Seciu, Dan Condurache, Nicolae Dinică, Mihai Dinvale, Dinu Ianculescu, Nicolae Iliescu, Ștefan Iordache, Dinu Manolache, Mitică Popescu, Gheorghe Visu precum și cîntăreții Anda Călugăreanu și Nicu Alifantis. Regia : Silviu Purcărete, scenografia : arh. Virgil Luscov.

Spectacolul se va desfășura joi 15 septembrie a.c. la orele 19.00 la sala „23 August".

● **TEATRUL „LUCIA STURDZA BULANDRA"** anunță că deschiderea oficială a stagiunii 1983—1984 va avea loc joi, 15 septembrie ora 19 în Sectorul agricol Ilfov, pe scena Casei de Cultură a Sindicatelor din Buftea.

Cu acest prilej va fi reprezentată recenta premieră, „Gustul parvenirii", de Paul Everac.

Din distribuție fac parte : Petre Lupu, Diana Lupescu, Maria Gligor, Aurelia Sorescu, Mariana Buruiană, Nicolae Caracaș, Răzvan Ionescu, Emil Reisonauer, George Andreescu, Constantin Drăgănescu, Alexandru Martinescu, Nora Gion.

Regia spectacolului aparține lui Petre Popescu iar scenografia lui Mihai Mădescu.

SPORT

Din neamul celor care iubesc fîntînile

Septembrie — de-apururi s-o tot cinți pe doamna brună-a lordului bălai. În minaretele de iederă singerie, focul imbobocește liniști subțiri, aramă filigranată, bobițe de gherghine dormind în chihlimbaruri vis de primăvară liliachie și despletiri prelungi de funigei. Tot ce e lumină de flori în stingere aparține colinelor și podgorenilor, șase zile din săptămînă, iar a șaptea fotbalului, zeul Mamon și fiul rătăcitor pentru care jertfim berbecul cel gras, îl ținem ce-l ținem la vînt și-l mîncăm, sus, în cerdacul ce inconjură casa de la vie și-l stropim cu broboane de vin roșu. Înjunghiați c-o sabie de lemn cite două ceasuri din după-amiezele zilelor de miercuri și de simbătă și veți auzi cum curge, gîlgîind, tristețe care nu doare și bucurie care nu îmbătrînește niciodată. În septembrie, cînd drumurile se apropie de suflet, picla sporește depărtarea, misterul morții se rarefiază, iar cerbii sparg tiparele lunii de miere și păstrăvii urcă în salturi ce imită curcubeul spre palma de prund din care țîșnește izvorul, steaua noastră liniștită se zăpăcește dintr-odată și se sparge-n țăndări. Vreau să spun că din rodia vacanței ne intoarcem cu simburii puțin cam grași, bronzați și plini de aromă și simțim nevoia de-a ni-i ascuți și lustrui în carnea gîlcevii. Pentru că noi microbiștii — nu contează virsta, sexul, rasa, gradul de năuceală — sîntem din neamul celor care merg la fîntînă ca să ia apă nu cu ulciorul, ci cu funia. Ca să facem nod pe jugul nostru pentru Alexandru Machidon. Apa iubirii, fringhie de mătase, nodul se schimbă în canaf, pentru că, iată, miercuri seara, echipa olimpică (sau o variantă fericită a națională), a zbutit, la Cracovia, un 2–2 în fața Poloniei (medalie de bronz la El Mundial !) prin golurile marcate de Movilă și Irimescu — va să zică tot Dinamo și Universitatea Craiova ! Pe cînd și Steaua ? Pentru că despre celelalte formații aproape că nici nu mai merită să aducem vorba, ele fiind, toate, cu colții numai pe gardul vecinului ciung, șchiop, rupt în fund și cu nevasta fugită.

Nu sînt în posesia datelor care fac din rezultatul de la Cracovia dovada că echipele conduse de Mircea Lucescu, Mircea Rădulescu și Gheorghe Staicu au har nu cu lingura, ci cu carul, scriu în toiul nopții de miercuri spre joi, dar un lucru e limpede : stăpînim lumina securii care aduce coroana.

Și acum o veste pentru Giulești. Cunosc un schit — Feine Clubkarte — căruia dacă jucătorii Rapidului i-ar rupe pragul, alta ar fi cîntarea noastră. Se numește iarba verde, verde de acasă ; pe pogoanele din Dealul Spirei, după cum bine s-a văzut, nu plouă cu lapte dulce pentru noi. Înapoi lîngă calea ferată !

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
37
(1 115)
Sîmbătă
17 septembrie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SENSUL ACTUALITĂȚII

Lecția de continuitate

Gîndindu-mă la recenta Consfătuire de la Mangalia, constat, că opțiunea filozofică și politică a scriitorului este reflectată, în primul rînd, de operă. Întîietatea operei în fața altor modalități de transmitere a valorilor proprii mi se pare absolut firească. Și totuși, nu de puține ori scriitorul simte nevoia unei mai directe receptări a gîndurilor sale de către contemporani și chiar de către posteritate. Se nasc, astfel, din această nevoie interioară, care înseamnă, desigur, și efort de autocunoaștere, acele mărturisiri cu tentă aforistică care exprimă poziții și atitudini fără echivoc, o profitabilă — și pentru sine și pentru societate — poftă de dialog constructiv, la zi cu realitatea. Putem crede vreun moment că scriitorul este el însuși mai puțin în acestea ? Ori că paginile născute sub această zodie pot fi ignorate pe considerentul că ele ar constitui partea perisabilă a activității lui? Desigur, nu putem crede în mod sincer așa ceva, chiar dacă un soi de snobism îi mai face pe unii să tragă o linie de demarcație prea tranșantă între cele două „zone". Atitudinea prin care se bagatelizează sau se ignoră intervențiile scriitorului în realitatea epocii sale, în care opțiunile politice, în planul artei, joacă un rol central mi se pare a fi cel puțin bizară astăzi, cînd politicul reprezintă un autentic cîmp gravitațional pentru întregul evantai al activității umane. Rod al unor meditații profunde și responsabile, ideile exprimate direct ni-i recomandă pe scriitori nu numai ca mînuitori ai metaforei cu funcție artistică, dar și ai aceleia cu încărcătură socială și politică. În fond, avem de a face cu o intervenție necesară a cuvîntului literaturii și al scriitorului în universul policrom al realității. Vom observa, fără a fi surprinși, deplina concordanță dintre valoarea reală a scriitorului (atestată, de acum în cazul multora, și de judecătorul suprem, timpul...), opera lui de ficțiune și cantitatea de adevăr a mărturisirilor de acest gen. Aflăm de la marii scriitori — care au fost și mari conștiințe — adevăruri fundamentale, pe care unii dintre noi, cu juvenilă insolență, la o vîrstă, totuși, matură le socotesc prăfuite, nedemne de urechile lor ultrafine, învechite. Adevăr învechit? Adevărurile nu se învechesc. Nu se pot învechi! Unele au vîrsta omenirii și parcă au fost formulate ieri.

Recitesc în aceste zile, cu o luare aminte mai mare parcă decît altădată, mărturiile unor scriitori români despre artă și menirea ei, despre simțămintele care le-au călăuzit scrisul, despre munca literară, despre conștiința scriitoricească. Toți sînt nume mari, reprezintă Autori-

Florin Costinescu

Continuare în pag. a 7-a

ÎNVĂȚĂMÎNT ȘI CULTURĂ

Învățămîntul și cultura țin de permanența creșterii și împlinirii umane iar relația pe care o stabilesc — una dintre multiple altele — este aceea a consacrării spiritului creator. Școala întreține focul mereu viu al culturii și cuprinde în sînea sa devenirea însăși a tuturor generațiilor. Ea pregătește neîncetat viitorul la scară de masă, națională, și certifică nădejdi prin care societatea de azi se poate uita cu încredere spre ziua de mîine și cu siguranța unei investiții a cărei valoare trece cu mult de scurgerea însăși a anilor și se adaugă unei permanențe și vii mosteniri. Cultura rămîne în spațiul său de predilecție prin învățămînt, definindu-se în chip reciproc și la parametrii moderni, azi, cuprinzînd domenii care sînt deopotrivă ale producției și ale creației, într-o veritabilă extensie de spirit. Valorile civilizației socialiste și crearea pe mai departe a acestora, atît în ordine morală, politică și socială, cît și în aceea materială sub impactul progresului, al științei și tehnicii înaintate, presupun — cum e și firesc — o școală și un învățămînt în permanență deschise spre realitatea complexă și concretă, situate în miezul problematicii umane și avînd ca nobilă și înflăcărată misiune pregătirea multilaterală pentru muncă și viață a constructorilor de mîine ai țării, continuatorii de cuget și faptă ai celor de azi. Datoria acestă a scolii este programatică, a subliniat-o de nenumărate ori secretarul general al partidului, și se identifică, sub cele mai largi cerințe, cu însăși condiția moral-politică și socială a patriotului revoluționar, model de gîndire și acțiune comuniste. Acest model sau mai bine zis făurirea și situarea lui la dimensiunile realității majore, ca purtător de destin și aspirații constituie de altfel și una dintre datoriile și posibilitățile culturii, ale literaturii și artei care, așa cum sublinia, nu demult, tovarășul Nicolae Ceaușescu în Cuvîntarea de la Mangalia, trebuie să se angajeze mai profund în opera de formare a conștiinței înaintate, revoluționare și să dea o nouă perspectivă de spirit muncii și vieții poporului, edificării pe noi trepte a progresului și civilizației sale.

Școala românească a trăit în aceste zile momente sărbătorești. Ele s-au produs în ambianța unei tradiții pe care cei 18 ani ciți au trecut de la Congresul al IX-lea al partidului au confirmat-o de fiecare dată și au ridicat-o la rang de principiu : tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, a participat la deschiderea noului an de învățămînt și a rostit o importantă cuvîntare. Actualitatea unor teze și principii ale politicii partidului cu privire la creșterea, formarea și educarea tineretului își găsește în această cuvîntare o nouă expresie iar valoarea lor teoretică și practică are în materie de cultură și învățămînt, o motivație științifică, politică și socială care acoperă nu numai prezentul sau viitorul imediat, în lumina înfăptuirii programului și sarcinilor adoptate de Congresul al XII-lea și Conferința Națională ale partidului, ci perioade chiar mai depărtate, domenii și orizonturi ale gîndirii și practicii umane care privesc perspective și mai largi. Și, neîndoielnic, toate acestea angajează și literatura și arta, angajează și creația care, pătrunsă de spiritul și dezideratele acestei epoci, poate să depună o vie și cuprinzătoare mărturie în timp. *O atenție deosebită* sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu *trebuie să acordăm formării tinerei generații pentru muncă, pentru luptă, educării ei în spirit revoluționar. În această privință trebuie să se acorde o atenție mai mare, în toate formele de învățămînt — începînd din grădiniță pînă la cursurile postuniversitare — formării și educării patriotice, revoluționare a tineretului, a tuturor cetățenilor patriei.* Ideile și orientările formulate aici constituie, practic, consensul general al realității prezente cu aceea viitoare, punerea în cel mai deplin acord a scolii care, în cei 18 ani de cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu se află în fruntea conducerii partidului, a cunoscut cele mai mari transformări, înnoindu-se permanent, cu cerințele și exigențele dezvoltării societății, în pas cu cele mai înaintate cuceriri ale gîndirii și practicii umane. Triada învățămînt-cercetare-producție definește de fapt însăși condiția școlii românești, a culturii care își lărgește infinit vocația și sensurile și cuprinde în aria sa de manifestări întreaga putere de creație materială și spirituală a poporului.

Luceafărul

> „Este necesar să păstrăm și să dezvoltăm continuu spiritul revoluționar, novator, spiritul umanist al învățămîntului românesc. Să facem în așa fel încît, prin întreaga sa activitate, învățămîntul să constituie factorul fundamental pentru educarea și formarea omului nou, pentru crearea unui cetățean cu o înaltă conștiință revoluționară și patriotică, înarmat cu tot ce este mai nou în toate domeniile — constructorul societății comuniste, al unei Românii libere și independente !"
>
> NICOLAE CEAUȘESCU

FILE DIN ISTORIA UNIRII

Revista «Luceafărul» și limba română

Acum cînd revista **Luceafărul** are peste optzeci de ani de la prima apariție și a împlinit douăzeci și cinci de ani de la reeditarea ei postbelica, merită să fie scoasă la lumină una din laturile încă practic necunoscute sau în orice caz neevidențiată ca atare de istoricii noștri literari, din viața acestei importante publicații transilvănene, aceea a angrenării revistei în lupta ce incepuse să se dea pe front din ce în ce mai larg pentru apărarea școlii românești din Transilvania, amenințată cu desființarea de cunoscuta lege a lui Apponyi.

Cîteva explicații mai intîi, în legătură cu autorul acestei noi preocupări a **Luceafărului**. Anii 1910—1914 au constituit cea dintîi perioadă de mari realizări din viața aceluia care avea să devină ilustrul pedagog și organizator de școală, militant de seamă pentru realizarea unității naționale a poporului nostru — este perioada în care acesta și-a pus în lucrare tot ce învățase în școlile înalte prin care trecuse, despre nepreuita valoare a școlii în limba maternă pentru popoarele aflate sub stăpîniri străine.

În centrul efortului întregului nostru popor, angrenat în lupta pentru supraviețuire, a stat atunci lupta pentru apărarea caracterului național al școlii elementare, supusă celei mai puternice presiuni deznaționalizatoare din întreaga noastră istorie. Ne vom limita doar a spune că, pe lîngă complexa activitate de îndrumare pe care a desfășurat-o în funcția sa din cadrul consistorului de la Sibiu (punerea pe noi baze a planului de învățămînt, reorganizarea inspecțiilor școlare și a conferințelor învățătorești, refacerea manualelor școlare, înființarea de biblioteci pedagogice, inițierea acțiunilor de protest înaintate autorităților de la Budapesta, publicarea de scrieri pentru ridicarea nivelului profesional al cadrelor didactice, stabilirea de contacte cu caracter de schimb de experiență cu oameni de școală din alte ținuturi românești etc.),

Articolele de îndrumare le-a publicat în general semnate ; celelalte, cele mai multe de fapt, le-a publicat ca editoriale ale periodicelor respective sau le-a semnat cu diferite pseudonime. Periodicele în care a publicat în acei ani peste 200 de articole și studii au fost următoarele : **Tribuna, Românul, Transilvania, Luceafărul** și **Vatra școlară** (din comitetele de redacție ale cărora a făcut parte), **Telegraful român** (oficiosul consistorului), **Foaia scolastică, Gazeta Transilvaniei, Biserica și Scoala,** toate din Transilvania ; apoi, din țara liberă : **Neamul românesc, Gazeta generală a învățămîntului și Românismul,** din București, **Viața românească** de la Iași (în care a publicat cu regularitate „Scrisori din Ardeal"), **Vremea nouă,** din Galați, și în revista **Școala.** Pseudonimele utilizate în toate aceste periodice au fost publicate de Octavian O. Ghibu în **Revista de istorie și teorie literară,** nr. 3/1979.

Acesta a fost contextul în care au apărut cele 23 de articole și studii ale sale în **Luceafărul,** în al cărui comitet de redacție a intrat odată cu extinderea preocupărilor revistei și asupra problemelor școlare, la 1 ianuarie 1912. Se știe că lărgirea profilului revistei și cooptarea unor forțe tinere noi în comitetul de redacție au fost determinate de ascuțirea luptelor dintre „bătrînii" din conducerea Partidului Național Român din Transilvania, și „tinerii oțeliți", grupați în jurul lui Octavian Goga, care cereau ca partidul să îmbrățișeze o poziție mai intransigentă în problema națională. Printre cei mai apropiați prieteni ai lui Goga din acea vreme era Onisifor Ghibu, care, datorită faptului că era direct implicat în cea mai de seamă dintre problemele naționale ale zilei, problema salvării școlii, dar și datorită temperamentului, pregătirii, puterii de muncă și capacității sale organizatorice, a devenit — fără ostentație, ba chiar păstrîndu-se intenționat cît mai în umbră, funcția sa oficială impunîndu-i măsuri de acoperire — cel mai apropiat sfătuitor.

Octavian Micu

Continuare în pag. a 7-a

Despre idealitatea modelului

Consfătuirea de lucru de la Mangalia a readus în discuție o temă mai puțin abordată în ultimii ani de presa și critica noastră literară. În trecut fusese mai mult solicitată dar nu i se nuanțau toate conotațiile și semnificațiile. Eroul ideal sau pozitiv, căci despre el e vorba, era privit ca obiectul unic al plăsmuirii artistice. Se pierdea din vedere că o civilizație (și lumea în genere) e complexă, nu se reduce numai la tragic sau numai la sublim sau numai la comic, ci se compune din toate împreună. Însuși eroul ideal se remarcă în vecinătatea unor personaje precare moral, altfel idealitatea lui n-ar mai fi necesar să fie recomandată. În ultimii ani, s-a întîmplat invers : satirizîndu-se unele tare moral-politice dintr-un trecut apropiat, a fost uitat sau neglijat aproape cu totul personajul ideal. Iar aceasta în virtutea unui realism îngust înțeles : cum nimic nu e perfect în existența umană, crearea unui om ideal ar fi necorespunzătoare realității și, deci, nevalabilă artisticește. Dar avem aici o viziune prea strîmtă despre real și nereal. În existența omului intră nu doar realul brut, dar și posibilul. Trăirile concrete ale omului se succed cu repeziciune, conform unei legi a metamorfozei, binecunoscute. Realul existenței noastre diferă, uneori, de la o clipă la alta, ceea ce înseamnă că realitatea noastră poate avea o consecință precară, e o realitate ușor disparentă. Idealul, în schimb, e mai stabil. În orice om există un model uman pe care respectivul tinde să-l întruchipeze. Imperfecțiunea individului face ca acest model să devină real în el doar în anumite momente de plenitudine ale ființei sale. Din cînd în cînd, omul cel mai deficitar din punct de vedere etic saltă într-o zonă ideală și se comportă asemeni unor eroi adevărați, precum cei pe care-i descoperim în cărți. Idealul este oricînd pasibil de a deveni realitate, prin însăși viața noastră, pe care ne-o construim (cel puțin temporar, cel puțin la anumite vîrste) după asemenea modele. Așadar, eroul ideal nu e o invenție, o fantezie, ci reprezintă partea cea mai frumoasă din realitatea noastră. Desigur, ar fi o lipsă de tact și inspirație ideologică să repetăm azi, într-un moment de evoluată civilizație a literaturii, gestul unor contemporani ai lui Caragiale, care-l învinuiau de nihilism și lipsă de patriotism, dat fiind că talentul său comic îl determina să imagineze îndeosebi personaje satirice.

Dar nu e mai puțin adevărat că absența eroului pozitiv conduce la o egală sărăcire a unei literaturi. Toate epocile și-au avut eroii lor exemplari, conforme cu viziunea acelor societăți despre lume și despre om. Acești eroi diferă de la o cultură la alta, iar din perspectiva idealului nostru ne apar, cei mai mulți, departe de perfecțiune. Picaro-ul spaniol, juca, la vremea sa, un asemenea rol pozitiv în societatea feudal-eclesiastică, întemeiată pe o morală a dominației claselor bogate asupra celor paupere. Dar azi, deși un personaj încă simpatic, ne apare destul de modest sub raportul idealității : un șrengar pus să dea cu tifla instituțiilor închistate, cam năzdrăvan și cam lipsit de scrupule. Eroul medievalității, ascetul, care se autosacrifica întru spirit, ne izbește, iarăși regretabil, prin absența unei dimensiuni fundamentale : vigoarea și frumusețea naturală a omului.

Nu știm cum se va înfățișa eroul nostru în fața posterității, dar avem datoria de a ni-l construi, imagina, în concordanță cu viziunea noastră despre condiția umană și cu reliefantele realizări ale omului contemporan din România de azi. Absența lui din preocupările noastre ne-ar face mai săraci și mai condamnabili în ochii viitorimii.

Marian Vasile

În pagina a 3-a

POEME

DE GRIGORE HAGIU

Un Apostol Bologa fericit

Desprind un paragraf de undeva, din **Caietele locotenentului Florian,** o carte de o tulburătoare semnificație istorică, în cel mai bun sens al cuvîntului, semnată de Ștefan J. Fay : „De cinci secole România s-a aflat la joncțiunea a trei imperii, ca sub presiunea a trei uriașe plăci tectonice : la sud, Imperiul Otoman, pătruns în Europa în secolul al XIV-lea și prăbușit la Plevna în 1877 ; la vest, Imperiul Apostolic, devenit, după 1867, Imperiul Austro-Ungar ; la est, Hanatele tătărești și Țaratul Rus, devenit, după 1699, Imperiul Rus, în plină ascendență. Toate războaiele care confruntau aceste imperii primejduiau de fiecare dată liniștea, viața și pămîntul țării noastre. Stabil din negura vremii, poporul român nu căuta într-afară nimic, ci întregul său destin și-l hrănea din seva pămîntului, ca arborii. Învinși ori învingători, românii luptau pentru supraviețuire". O definire cum nu se poate mai succintă și mai expresivă, cred eu, a condițiilor geopolitice în care a trăit și s-a dezvoltat poporul nostru, încă de la întemeierea statelor sale feudale independente.

Terminînd lectura incitantei cărți a lui Ștefan J. Fay, am fost tentat s-o încadrez într-un gen literar proxim (deformare profesională !), fără a izbuti însă. Fiindcă, ce sînt, în ultimă instanță, **Caietele locotenentului Florian ?** Un roman ? Da, un roman al unui popor întreg, într-un moment de răscruce a istoriei sale, și nu numai a istoriei sale. Un roman al unui personaj (inginerul și ofițerul rezervist Florian Bogdan), al unui destin deci, dar și al atitora altele, pînă la dimensiunile unui popor, reunite în aceeași ardentă aspirație : realizarea visului multisecular al tuturor românilor, acela de a se aduna, cu oricîte sacrificii, între hotarele lui naturale, străbune. Dar, proza de față a autorului este și o carte de istorie, o stufoasă și impresionantă carte de istorie. Așa cum „Românii supt Mihai-Voievod Viteazul" ține și de literatură și de istorie în același timp. Și aș numi-o, fără să mă tem că aș greși, o odisee a noastră, a românilor, în lupta pentru întregirea națională ; o carte de suflet, o dramă românească într-o clipă de supremă trăire. Clipă trecută prin infern, dar scăldată și în luminile de poem, ale izbînzii.

Prozatorul ne înfățișează, în narațiunea sa, avatarurile participării noastre la primul

Hristu Cândroveanu

Continuare în pag. a 7-a

REPORTAJUL NOSTRU

Opt priveliști hunedorene

I. (lichidul vieții)

La Hunedoara oțelul curge întotdeauna spre viitor...

Pentru cine cunoaște în amănunțime Hunedoara de astăzi această afirmație nu mai e de mult o metaforă poetică ușor depășită.

Combinatul siderurgic hunedorean e un loc unde merg permanent. Mă duc să mă întîlnesc cu oameni cunoscuți, cu oamenii care plămădesc oțelul, lichidul vieții acestui oraș. Ei sînt oamenii simpli, muncitorii care transpiră muncind și gîndind, oamenii care mînuiesc moderne utilaje siderurgice și totodată lopata, unealta de care un siderurgist care își cunoaște meseria nu se desprinde niciodată.

Astăzi sînt tentat să asemăn acest păînjiniș uriaș de uzine care formează combinatul hunedorean cu o inimă uriașă dezvelindu-și în fața oamenilor și a cerului mulțimea de artere veșnic încărcate cu lichidul vieții trăite la o înaltă temperatură.

Nimic nu poate fi închipuit mai greu decît orașul acesta, înfrățirea care există între colosul siderurgic și așezarea urbană care tinde să devină tentaculară. De aceea am zîmbit recent cînd un delegat venind de la București m-a întrebat cu o ușoară teamă în glas dacă combinatul e departe de oraș și cum poate ajunge mai repede acolo...

Inima Hunedoarei este acest combinat siderurgic spre care în această dimineață de decembrie prin fața semafoarelor cu lumină verde continuă din dreptul porții „zgurii" se îndreaptă mii de tineri, de oameni...

Peste numai cîteva minute îi voi găsi în fața flăcărilor nestinse de la cuptoarele oțelăriilor Simens Martin nr. 1 și 2, a bateriilor de cocsificare de la Cocserie, în fața uriașelor lingouri de la laminoarele 800, 1 000, 1 300 mm, în preajma formelor ciudate sfidînd parcă geometria clasică, a pieselor ce se toarnă la Turnătorie...

Valeriu Bârgău

Continuare în pag. a 5-a

IN ACEST NUMĂR : ● **Cronica literară** ● **la volumele** ● **„Teme IV"** ● **de Nicolae Manolescu** ● **și „Pajere"** ● **de Mateiu I. Caragiale** ● **semnează Artur Silvestri** ● **Valentin F. Mihăescu** ● **Proză** ● **de Pop Simion** ● **Poeme** ● **de Gheorghe Tomozei** ● **Fantasticul dimensiune a „prozei scurte" românești** ● **de Nicolae Ciobanu** ● **Jurnal de poet** ● **de Ioan Alexandru** ● **Repere** ● **de Aurel-Dragoș Munteanu** ● **Sport** ● **de Fănuș Neagu.**

CRONICA LITERARĂ

NICOLAE MANOLESCU: «Teme IV»

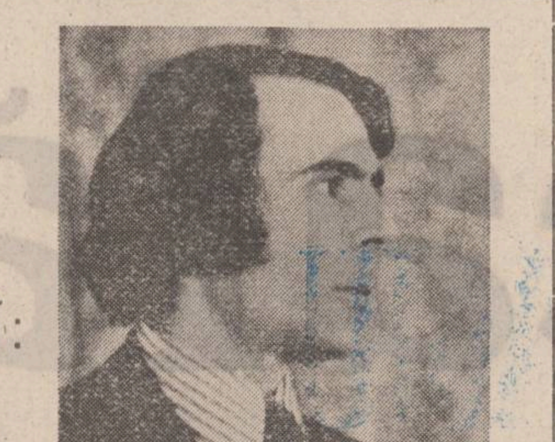

dezamăgitoare și cu mult sub nivelul eseisticii mai vechi (aceea, cel puțin „călinesciană" prin stil) sînt conspectele, recenziile și notele de lectură ale lui Nicolae Manolescu din „Teme IV" (ed. Cartea Românească, 1983). E, după cum se vede bine, al patrulea volum dintr-un ciclu deschis cu „Teme", în 1971, și de unde se puteau reține cîteva interesante schițe, mai vechi, despre Sadoveanu și Odobescu, despre romanul românesc. Acele eboșe s-au topit mai tîrziu în două monografii, în tot cazul mai puțin spectaculoase decît păreau înainte de a fi apărut, și într-un soi de „sintetizări", fără însă nimic sintetic. S-ar putea presupune, așadar, că rațiunea „temelor" lui N. Manolescu ar fi schița unui eseu mai consistent aflat pe punctul virtual : autorul pare a emite sugestii cu gîndul de a dezvolta, miine, una sau două, care i s-ar potrivi. Cu toate acestea e, am impresia, la mijloc o ambiție mai mare decît aceea, a consolidării unei priorități (fie și iluzorie), „călinescianismul" criticului lucrează încă în condițiuni stricte, deși iritarea față de G. Călinescu ar fi, mărturisește acum N. Manolescu, mare. „Temele" sînt, pînă la un punct, „principiile" fragmentare „de estetică" ale cronicarului de azi, și, dacă observăm bine, formele unde speculațiunea și-a făcut cu preponderentă loc. Nu sînt, precum alții, surprins de neglijența cronicarului care, după douăzeci și ceva de ani de jurnalistică, nu și-a adunat recenziile, măcar selectiv, într-un volum (avantajos, totuși, prin aceea că ar fi ilustrat o dramă o „revizuirilor") : cronicile călinesciene au apărut abia postum, în „Ulysse", într-o ediție în mod sigur nedorită de autor.

De la „Teme" pînă la „Teme IV", eseistica lui N. Manolescu pare să fi suferit un izbitor proces de involuție, începînd de la stil și terminînd, acum, și cu „teoria".

Simpatice, de o locvacitate imagistică în maniera lui G. Călinescu (pe care îl imita nesupărător), inițiile „teme" s-au metamorfozat pas cu pas pînă la considerabilul tehnicism de azi, aproape opac sub raportul creației, o varietate de, ca să zic așa, stil „eficient" deșertat de culoare. Ceea ce biruie vremea e, însă, în critica literară fie „arta" (citim azi pe impresioniști fără sentimentul că judecățile lor ar mai rezista însă cu plăcerea gratuității), fie, în absența „artei" preponderente, exactitatea diagnosticului ori a ideii critice. O critică mediocră în stil și cu o filozofie discutabilă nu rămîne decît îndeletnicire fără ecou.

„Despărțirea", stilisticește vorbind, de G. Călinescu nu pare a da în acest caz și un rezultat pozitiv, ceea ce ar putea să reziste din eseistica lui N. Manolescu fiind, în definitiv, ideile critice. În această privință, „Teme IV" are o constituție mai puțin convingătoare. Mai întîi, este aci o gazetărie foarte diversă, și cam tot ceea ce crede autorul că a publicat mai reprezentativ în reviste în ultimii doi-trei ani, eliminînd, bineînțeles, cronicile literare. Nu intră în discuție jurnalistica de felul comentariilor asupra literaturii străine, pe care, într-o vreme N. Manolescu le făcea cu regularitate : puține dintre ele au rămas aici, din pricini care îl privesc pe autor. Însă nota de improvizație apare la tot pasul și nu tot ceea ce i se pare cronicarului că ar fi esențial corespunde și vederilor pe care le au alții despre valoare. Cel puțin trei sferturi din „Teme IV" cuprind rezumate de cărți, răspunsuri la anchete, note de lecturi întîrziate sau întîmplătoare (aflate, acestea, într-o deplină dependență de traducerile mai recente în românește), dacă nu chiar „conspecte", însemnări „răzlețe" de jurnal, gînduri enigmatice de lectură fără de nici o dezvoltare organizată. Cînd nu „grifonează" în acest chip „inefabil", autorul ne dă cîte un studiu de factură hotărît didactică, școlărească mai bine zis, (precum „G. Călinescu, cronicar literar", dar mai sînt și altele), de unde nu rezultă nimic nou. „Teme" și chiar „Teme II", conțineau eseuri distincte, unde se putea presimți o probabilă sistematizare care urma să se producă (și, adeseori, s-a produs) ; a scrie eseu era, la acel moment, o foaie de temperatură a unor idei critice în relativă ebuliție. „Febra" de acolo, concretizată așa cum s-a concretizat în „Sadoveanu" și „Odobescu", a scăzut enorm și cu greu s-ar putea prevedea acum întreprinderea următoare. Am impresia, ca să fiu mai clar, că „Teme IV" e o simplă culegere a cărei menire e, ca și la alții, aceea de a îngroșa în chip artificial dimensiunile operei.

Din moment ce nu durabilitatea stilistică îl preocupă azi pe autor, ar rezulta că interesul lui merge către durabilitatea ideilor. Însă fragmentele de unde se poate deduce o teorie sînt, în „Teme IV", uimitor de puține și acelea greu demonstrabile. Cîteva dintre ele pot fi însă luate în considerație. „Inventarea documentului", de exemplu, vehiculează ideea că „document" în critică e opera și numai ea. „Critică", pentru N. Manolescu, este și „istoria literară", dar în istorie „document" este și opera însă și „documentul" propriu-zis. Admițînd că documentul ne „documentează asupra unui scriitor", nu decurge de aci că numai opera e materia esențială, căci opera nu emană din nimic ci dintr-o biografie aflată în determinații istorice bine definite. N. Manolescu crede însă că în istoria literară adică în critică, „ideea critică" premergătoare e totul : „Dacă ne-am format, după lectura operei, o idee, documentele vin de la sine, totul se preface în document, în înțelesul că orice amănunt *tinde* (subl. n.) să slujească viziunea noastră". Acest apriorism, unde amănuntele „tind" (se observă, cred, relativismul) să consolideze o „idee" nu e decît o speță de psihocritică, fără a urma pe deplin pe Ch. Mauron. Nu se poate imagina, așa cum face N. Manolescu, că „documentele" se inventează, „decurg dintr-o ipoteză de lucru" (viziune, să mă ierte criticul, hotărît dogmatică) ; acceptabilă e însă ideea, pe care eseistul n-o are în vedere, după care „ipoteza" ar apare în „procesul de cunoaștere" unde intră, ca obiect, atît „opera" cît și „documentul". Interesant e că repudierea „documentului", aci definitivă, nu e o idee care să aibă, la N. Manolescu, cine știe ce durabilitate. Într-un loc, el e de părere că dosarul „Scrinului negru" (un „document" se înțelege) îl captivează mai mult decît romanul : „Dosarul «Scrinului negru» publicat de Cornelia Ștefănescu mi-a plăcut mai mult (mărturisesc cu rușine) decît romanul lui G. Călinescu". S-ar putea crede că „documentul" e repudiat în critică dar exaltat în „literatură" ; atît doar că N. Manolescu exemplifică teza „eboșei de destin" (de unde mistica documentului) și prin „biografia călinesciană" despre Eminescu.

De la o pagină la alta, acest eseism capricios pare a modifica optica după legități care scapă rațiunii. Nu cred că e corect să spui într-un loc că literatura, asemeni unei cepe, e alcătuită din simple relații lipsite de miez, după ce mai înainte ai admis că opera ar avea un singur mister, ultimul, pe care criticul atunci cînd îl „vulnerează" îl „risipește". Dar să zicem că opera are și nu are „miez", ceea ce ar fi, în adevăr, o descoperire. Nu însă condiția operei preocupă acum pe N. Manolescu, de unde rezultă, probabil, astfel de șovăiri ; mai numeroase sînt intervențiile dedicate criticii (unele au în vedere istoria literară, polemicile, condiția „cronicarului" etc.). Istoria literară, de pildă, ar avea două „fetișuri" care nu-i plac : „documentul și periodizarea". Cred însă că autorul confundă pe istoricul literar cu arhivarul, altfel nu-mi explic de ce insistă asupra trăsăturilor ridicule ale documentului (echivalent cu „certificatul de naștere"). Dacă însă admitem că „documentul" e opera, așa cum susținea N. Manolescu, nu văd de ce „documentul" înțeles astfel, ar fi un „fetiș" din moment ce istoria literară e alcătuită, totuși, din „opere". Cît privește periodizarea (care ar ascunde o perspectivă dogmatică) ea nu poate ieși din discuție dintr-un motiv pe care N. Manolescu îl cunoaște. Într-o recenzie la A. Scobéltzine, eseistul schița teza „centrelor paralele" în cultură, contrară aceleia a centrului unic (poligeneză proprie teoriei protocroniste, pe care nu mă iluzionez că N. Manolescu ar adopta-o). Dacă am admis că în cultură centrele sînt paralele atunci rezultă de aici că organismele culturale au cronologia lor internă, asupra căreia nu se poate aplica un „model" exterior unic : avînd în vedere aceste date, înseamnă că „periodizarea" e un element esențial în a ilustra specificitatea. Raționamentul acesta lipsește însă din „Teme IV". Sînt însă altele mai omogene, între care un mic eseu despre polemică ar trebui reprodus integral, avînd la această oră un izbitor caracter programatic. Care sînt, pe scurt, tezele ? Polemica ar fi „științifică", unde „criteriul adevărului este esențial" și culturală unde „criteriul nu trebuie absolutizat". În cultură, polemica ar fi mai degrabă „o formă de influențare și chiar de manipulare decît una de convingere", căci „latura ideologică prevalează asupra celei teoretice". Scopul polemistului este să cîștige „publicul" chiar dacă nu are dreptate, avînd dreptul să utilizeze toate mijloacele, de la „retorica" falacioasă pînă la „impunerea cu orice mijloace a unui punct de vedere (fie el și fals)". Cea de pe urmă metodă, zice N. Manolescu, e aceea a Inchiziției, care față de Galilei a biruit în polemică, întrucît deținea puterea : „Procesul lui Giordano Bruno sau al Ioanei d'Arc — adaugă el — arată și altceva : și anume că victoria n-au obținut-o deținătorii adevărului și cei care (Inchiziția) s-au dovedit capabili de o mai bună organizare a luptei. Inchiziția a procedat după regulile retoricii".

În adevăr, omogen text, atita doar că absurd. Baza polemicii ar fi, în aceste condițiuni, „retorica" (în societăți democratice) și principiul forței (în acelea totalitare) ; a proba inaplicația în cultură a unor astfel de procedee înseamnă a nărui o asemenea teză, cît ar fi ea de jovială. Însă a convoca retorica în sprijinul reprezentărilor viciate despre cultură e doar o simplă iluzie ; nu există „retorică", în sensul propriu, fără morală (chestiunea e rezolvată de V. Florescu în „Retorică și neo-retorică"). Cît privește principiul forței, el nici nu trebuie luat în considerație în materie de cultură, mai ales atunci cînd este ilustrat prin Inchiziție, ceea ce arată la N. Manolescu o interesantă confuzie de planuri.

Artur Silvestri

MATEIU I. CARAGIALE: «Pajere»

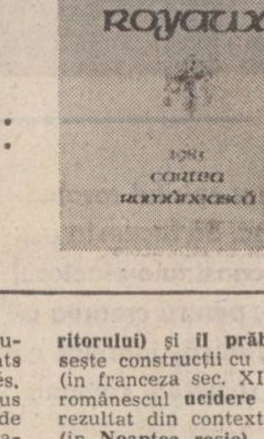

după excepționale tălmăciri și ediții din Rabelais, Charles d'Orleans, Jarry, Villon, Ion Barbu, Bacovia, înpătimitul de frumos tipografic și acribiosul filolog Romulus Vulpescu, pe care îl simt și știu în stare să sufere nu doar pentru **i** din **a**, ci și pentru o nuanță semantică imperceptibilă sau pentru un corp de literă inadecvat, ne oferă o nouă carte-spectacol, lucrată cu artă și meserie, care clătește ochiul și bucură spiritul în egală măsură : ediția bilingvă, română și franceză a **Pajerelor** lui Mateiu I. Caragiale. De la format, așezare în pagină, caracterul literelor, desenul titlurilor și al inițialelor, pînă la iconografie și numerotarea paginilor, totul este gîndit atent pentru a fi sugestiv și semnificativ. Cartea, somptuoasă, trebuie văzută, ținută în miini, răsfoită cu zăbavă, și nu descrisă în cuvinte puțin încăpătoare, numai armonia simțurilor dind măsura izbinzii tipografice. Nu mai puțin victorioasă este însă truda traducătorului (deloc „trădător" aici), confruntat cu un text implicînd dificultăți ieșite din comun. Sonetele din **Pajere**, cu limbajul lor adesea arhaizant, cu muzicalitatea lor discretă, cu atmosfera de ev mediu românesc evocat în special pe dimensiunea sa tragică (în **Postfață**, Romulus Vulpescu observă această noutate a poeziei lui Mateiu I. Caragiale, față de viziunea spectaculară a unui, de pildă, Dimitrie Bolintineanu), dar cuprinzînd și acea lentoare oriental-balcanică, cu desele imagini sinestezice, sînt în-semne în fața cărora un traducător mai puțin experimentat și mai deloc pasionat ar abandona cu siguranță. Nu este, se înțelege, cazul lui Romulus Vulpescu, Omul care a reușit între altele, o versiune românească a baladelor villonești, în argou „coquillard" nu putea să rateze nici acum. Chiar dacă, de această dată, recrearea într-o altă limbă a unui univers liric specific românesc ridică alt gen de probleme, cel puțin la fel de complexe. Cine, de pildă, n-ar încerca un sentiment — cum să-l numesc — de derută, dacă și-ar propune să găsească echivalente franceze, păstrind nu doar sensul, ci și forma prozodică, versurilor : „Și trupuri răstignite și tigve rînjitoare / Și prunci zdrobiți și roabe cu sânul spintecat / Se sbat în ghiara morții pe rugu'nsângerat, / Ce'n vârfu-i poartă leșul intepenit călare" **(Prohodul războinicului)** ? Romulus Vulpescu : „Corps mis en croix ; enfants dont le rictus effare ; / Serves aux seins coupés, yeux que l'horreur dilate / Sont immolés dessus le bûcher écarlate / Qui du guerrier tué, roide à cheval se pare". Rigiditatea morții, subliniată în versul românesc de participiul **înțepenit**, este exprimată prin franțuzescul **roide**, grafie arhaică, păstrată în limba literară, a lui **raide**, (atestat în sec. XII), provenit din latinescul **rigidus**. Așadar, traducătorul alege cuvîntul cel mai apropiat ca sens și, în același timp, subliniază aerul de arhaitate al tabloului, amintind parcă de piramida capetelor din **Alexandru Lăpușneanul**. Cuvîntul vechi, rar, cu subtilă eufonie sau violent semnificativ este căutat cu delectare de Romulus Vulpescu și așezat exact acolo unde este nevoie de el, fără a forța limba. El folosește forma **moutier** (sec. X), conservată doar în toponimice, pentru **mînăstire** (în **Călugărița**), pentru **platoșă** sau **zale**, traduce cu **haubert**, din francicul **halsberg** (= ceea ce protejează gîtul), pentru **al pierit** (în **Lauda cuceritorului**) și **il prăbușiră** (în **Călugărița**) folosește construcții cu **occis**, din latinescul **occidere** (în franceza sec. XI, **occire**), apropiat fonetic de românescul **ucidere** și adecvat perfect sensului rezultat din contextul poemului, pentru **coconii** (în **Noaptea roșie**), azi formă dialectală în românește, dă varianta rară **damoiseaux** (tînăr senior), etc. Romulus Vulpescu este, fără îndoială, și un traducător orgolios. El reproduce, în ediția sa, fac-similat, poemul în proză **Les vieilles Résidences**, scris de Mateiu I. Caragiale în limba franceză. Textul nu este altceva decît varianta în franceză a sonetului **Curțile vechi**, al cărui titlu este în traducerea lui Vulpescu, **l'Ancien manoir**. Cuvîntul **manoir** (aproximativ, **conac**) este mai adecvat sensului poemului (pledează pentru aceasta cadrul natural și detaliile arhitectonice) decît **résidences** din textul lui Mateiu. Aici, orgoliul originalității este perfect justificat. În alt loc însă, încercînd să evite traducerea mateină cu orice preț, Vulpescu se îndepărtează, chiar dacă fără să-l trădeze în totalitate, de sensul românesc. Astfel, pentru „tind priviri viclene", Mateiu dă „dardant des regards rusés" în timp ce Vulpescu traduce cu „Guettent d'un oeil rusé". Este clar că **darder** (a privi cu insistență) este mai apropiat de românescul **a ținti**, decît **guetter** (a supraveghea cu intenții ostile).

Sînt, desigur, în poezia lui Mateiu I. Caragiale, sintagme practic intraductibile („Muiată în nestimate și'n horbote de fir". „În puf, în blăni și'n șaluri se'ngrașă și dospește", etc.) și, în aceste cazuri, termenul „echivalențe" rămîne într-adevăr cel mai potrivit. De cele mai multe ori însă, Romulus Vulpescu nu reușește doar „echivalențe" din Mateiu I. Caragiale, ci chiar Mateiu I. Caragiale în franceză. Iată, mizînd pe faptul că cititorii noștri sînt, în majoritate, francofoni, două strofe dificile din sonetul **La Argeș** și, apoi, traducerea lui Vulpescu, pentru a vedea „sur vif", că ne aflăm în fața unei opere de artă : „Dar, ca odinioară, de ce azi nu mai vine / Domnița să privească din'naltul foișor / Cum soarele-asfințește, împurpurind de dor, / Zăvoaele umbroase de-o tristă vrajă pline. // Când se oglindă'n ape murindele văpăi / Și blând văzduhul cerne cenușă peste văi — / De ce nu mai răsare zâmbind în faptul serii ?" Și, acum, Vulpescu, „prinzînd" totul, de la atmosfera generală, la întorsătura de limbă, chiar și, într-un fel, prin omofonie, intraductibilul **dor** : „Mais, pourquoi la Princesse aujourd'hui n'achemine / Plus ses pas, tel jadis, vers la tour haute, encor, / Contempler le couchant qui teint de pourpre et d'or / Les bocages ombreux ou le chagrin s'obstine ? // Lorsque reflète l'eau l'éclat des feux mourants, / Lorsque le ciel épand ses cendres sur les champs, / Son souris n'est-il plus lorsque le doux soir tombe ?".

De bună seamă, lui Mateiu I. Caragiale, mare amator de lucruri fine (cum rezultă din corespondența sa) aceste **Aigles royaux** (cu adjectivul acordat la masculin, căci, pe lingă alte argumente, ne lămurește calofilul traducător, a contat în alegere „eufonia sintagmei, construită cu masculinul") deopotrivă traducere fidelă și artistă, i-ar fi plăcut „enormément".

Valentin F. Mihăescu

SEMN

Aspecte ale poeziei actuale (II)

el constată împreună cu alții că simbolul îndepărtează de real prin distanța pe care o marchează între obiect și convenția instituită ; prin poezia mai recentă Stănescu încearcă să reducă distanța dintre obiect și semnul lingvistic ce-l desemnează. De aceea el pipăie atent materia cuvintelor, luîndu-le în posesie cu circumspecție și întorcîndu-le către originea lor materială, întrucît, după propria-i formulare, „cuvîntul atrage realul". Lucrarea sa de acum se aseamănă cu aceea a lui Brâncuși care urmărea să facă vizibile în marmoră acele interstiții ale materiei prin care se întrevăd formele semnificante originare. Cuvintele („necuvintele") nu mai transportă simboluri, nu mai sînt adică un simplu vehicul de sens, nu mai sînt un intermediar pentru a comunica ceva ce se află dincolo de ele, ci devin obiecte-semne sau semne-obiecte a căror putere este instaurată în text chiar în momentul scriiturii ; ele se comunică pe sine și nu mai transmit un „mesaj", așa numitul mesaj al „adevărului", exterior geniului poetic, sau mai precis — cum spunea Ion Barbu — „domeniului autonom al poeziei". Cu perspectiva lui Barbu, Nichita Stănescu inaugurează și continuă noua tradiție printr-o ruptură; el polemizează, chiar dacă nu o face în mod explicit, cu discursul poetic contemporan ce-și propune să comunice simple mesaje exterioare (ideologice, filosofice etc.) întemeiate pe imanența instinctului, și sugerează posibilitatea unui alt discurs care să comunice mesaje poetice autarhice, conținute în sistemul intern al formelor de expresie. Astfel, Nichita Stănescu devine poet al rupturii înțelese ca o dramă autoreferențială a cuvîntului poetic, exemplificînd astăzi în contextul poeziei românești procesul auto-reflexivității limbajului poetic, proces care reprezintă un raport univoc de la limbaj la limbaj și nu unul plurivoc de la limbaj la concept, semnificant, mesaj etc. În mod sincronic, poezia sa pare să afirme că semnificantul se referă tot la semnificant și că se comunică în primul rînd niște „mesaje formale" cum spune Stefano Agosti. Conform acestei poetice semnul lingvistic nu mai este considerat în raporturile pe care acesta le instituie între semnificat și semnificant și nici în valoarea sa diferențiatoare între alte unități semnice, ci exclusiv în raportul cu subiectul enunțător prin intermediul căruia are loc actualizarea discursivă a poeziei. Poetul se simte un fel de ecran transparent ce se lasă traversat de limbaj, fără ca el să poată interveni activ ; această condamnare la care îl supune tirania Logosului îi creează o stare de suferință ;pentru a reîntoarce discursul către mesajul „semantic" el va spune cu întristare că nu urmărește „cîntecul ci înțelesul cîntecului". Desigur că aceste considerații „teoretice" sînt doar implicite discursului poetic al autorului **Operelor imperfecte** ; dar poezia unui poet ca Nichita Stănescu poate fi interpretată oricînd cu perspective critice diferite și lectura propusă aici se situează în afara oricărui exclusivism.

Modelul propus de alt poet român contemporan, și anume de Marin Sorescu, se înscrie în **genul parodic**. Parodicul implică în primul rînd un dereglaj la nivelul structurilor de conținut, viziunea parodică angajîndu-se într-o acțiune distructivă/constructivă față de materialul tradiției. Deși aparent, punctul de reper inițial pentru un asemenea demers pare să fie Topîrceanu, Marin Sorescu se revendică apoi de la Urmuz și absurdul folcloric sau cult. Efortul susținut al poetului vizează **des-convenționalizarea retoricii discursului**, tinzînd să capteze realul de dincolo de schemele sistemului semnificant. De obicei, parodistul continuă stilul altora printr-o imitație formală impecabilă ; el deviază mesajul schimbînd doar unghiul de interpretare a aceluiași material și deschizînd astfel o breșă în sistemul închis al operei. Pentru asemenea operații, Marin Sorescu apare înzestrat cu o acută **conștiință critică** (fapt confirmat și de valoarea ridicată a activității sale de cronicar literar), posedă ușurința **imitației formale** și este interesat să inoveze mai ales la nivelul semantic al discursului poetic. Parodiind mai întîi obiectul literar (opere sau autori contemporani) prin **Singur printre poeți** (1964), Sorescu a trecut imediat prin **Poeme** (1965) la **parodierea realității**, înțelegînd prin aceasta atitea motive și teme devenite stereotipi literari și existențiali ; cu o perspectivă răsturnată, caracteristică unei **mondo alla rovescia** se poate inventa un nou model poetic. În **La lilieci** viziunea organică a unei **mondo alla rovescia** este dată ca existentă în spațiul țărănesc din Oltenia. Poetul nu mai parodiază ci descoperă un model semiotic și lingvistic specific ; prin aceasta el dă substanță existențială propriei perspective poetice, perspectivă ce părea de extracție artificială. Parodia e o formă de afirmație prin negație, fiind în general anti-lirică (prin liric s-a înțeles de obicei tonul solemn). A parodia înseamnă a răsturna perspectiva ; solemnul este trecut în registru familiar, tragicul e transferat în grotesc, sacrul devine burlesc etc. Instalat într-o asemenea modalitate, Marin Sorescu își creează un stil, **stilul sorescian**, ceea ce presupune dincolo de tiparele formale, o viziune filosofică asupra existenței. Dintre toți confrații de generație, Sorescu s-a impus cel mai repede asupra publicului (nu numai autohton) tocmai datorită acestei „filosofii" subiancente, structurată treptat la diversele nivele ale operei sale polivalente. Parodia, sarcasmul, persiflarea, ironia, umorul, bășcălia, pamfletul, polemica intră în bagajul muntenesc de răsfrîngere a realității. Sorescu face parte din familia lui Urmuz și a lui Ionescu dar este și un continuator al lui Pann și al cronicarilor munteni. Reacția acută la contactul cu existența îi conferă actualitatea permanentă a mesajului și astfel se explică priza la contemporani ; stilul sorescian reprezintă o modalitate caricată de a structura lumea dar și o cale de corectare și vivificare a acesteia. Ca demers poetic, Marin Sorescu amorsează discursul direct ; el angajează realul (sau mai degrabă, realitatea) să se demaște în structurile sale cele mai evidente. În acest sens, lucrarea sa de **reactivare a materialului verbal** prin demontarea și relevarea schemelor oralității cotidiene constituie o altă experiență-limită a poeziei actuale ce devine soresciană odată cu discursul negat și reactualizat. Discursul sorescian favorizează structurile semantice pe care le scoate în evidență prin acele stereotipii deduse sau preluate din limba comună, limba dialectală sau acelea aparținînd unor limbaje sectoriale. Nichita Stănescu favorizează, în schimb, semnul lingvistic, tratat ca semnificant liber, lăsat adică să se manifeste ca un obiect autonom ce-și creează structurile sale semnificante. Marin Sorescu nu lucrează în primul rînd asupra **limbajului**, ci asupra **sensului** ; mesajele sale nu mai sînt „formale", cum se întîmplă în general la Nichita Stănescu, ci **semantice**. Se știe desigur că poezia comunică simultan niște „mesaje" formale și semantice ; disocierea acestor termeni, în cadrul ipotezelor avansate nu ne-a interesat decît în măsura în care ne-a oferit posibilitatea să observăm **metoda poetică** structurală (mai mult sau mai puțin conștientă) în cazul celor doi mari poeți.

Marin Mincu

CUMPĂNĂ

Metoda cîrtiței

Noapte, adevăr întunecat, șarpe trăznit pe una din autostrăzile Europei, hotel vărsat pe Cîmpia Eternă. Moșul urcînd în grabă Alpii și Himalaia află în pisc o babă, dragii mei orbeți. Și noaptea vine puternic din urmă ca un monolog din Shakespeare, ca grația surorii unui silogism care minte cînd condus de lumina țigării cineva descifrează-n genunchi plăminii mei plini de picturi rupestre. Nepotul piratului își ciopleste corabia în munți ca să-i vină oceanul și noaptea, adevăr somnoros, i se gudură la picioarele minții. Cu bărbile vechilor daci înnodate scară s-a făcut pîn-la cer să se urce romanii. Tu noapte, adevăr întunecat, înghite iarăși soarele și cîntă.

George Alboiu

VIAȚA CĂRȚILOR

ALERGĂTORUL DE CURSĂ LUNGĂ

Îți trebuie răbdare să descifrezi în „Meșterul rătăcitor" scriitura ce depășește cumințenia rețetelor cu care noi sîntem obișnuiți. Cartea lui Dan Bogdan *) cuprinde două nuvele, „Meșterul rătăcitor" și „Alergătorul", aparent deosebite, dar în esență foarte apropiate, fiind vorba, după părerea noastră, de unul și același lucru : prin viață nu se trece, viața se trăiește spre a învinge în numele unui ideal. Prima pornește de la un subiect ce nu ne este străin ca manieră. Un tînăr reporter este trimis pe un mare șantier de construcții de hidrocentrale, pentru a-l intervieva pe meșterul Florea. Interviul nu reușește, presupunem că ziaristului i-o fi izbutit un reportaj, iar, sigur, scriitorului o bună nuvelă. Florea este un om dur, dur ca să-și ascundă sentimentele de caldă umanitate, de tandrețe față de tot ce e legat de soarta omului. El vine din generația celor ce s-au ridicat pe baricade în zilele preluării puterii de către comuniști (de fapt fusese ilegalist), și-a îndeplinit cu vigoare menirea, fără, am zice noi, să se împlinească în viața familială și fără a face carieră. De pe baricade, meșterul Florea trece pe buldozere, escavatoare, bate cu cizmele de cauciuc noroaiele șantierelor, rămîne pe ele pînă cînd asfaltul strălucește de curățenie, după care o ia din loc, spre alte obiective. Neîndoielnic, existența lui nomadă se datorește și singurătății sale — familia și-a pierdut-o în timpurile clandestinității — pe care o resimte, dar se datorează, credem, și unui înalt principiu, anume acela că, alergînd înspre ideal, apoi efortul acesta trebuie să fie pe măsura sacrificiilor făcute anterior. Nu zadarnic a ales o cale, în orice caz nu pentru a trăi confortabil, ci pentru a face calea luminoasă. Un gînd permanent de depășire de sine îl stăpînește pe meșterul Florea. În „Alergătorul", tînărul Sandu, zis **Secundul**, în ciuda cîtorva accidente grave, se luptă cu sine, cu infirmitățile, cu doctorii, cu tot ce închipuie piedica pentru a reuși performanța. O și reușește, de altfel, dar tot cu prețul unor renunțări, ca și în cazul meșterului Florea. Subiectele, după cum se vede, nu tind să epateze și nici morala nu urmărește să ne uluiască prin relații sui-generis. Din acest punct de vedere, proza lui Dan Bogdan atinge zonele realismului programatic și nu vedem în asta decît o strădanie pozitivă. Noutatea, ori, mai degrabă, insolitul cărții îl constituie scriitura, nervoasă, asociativă, fraza scurtă, aspră, știința portretizării fizice, dar mai ales morale, abilitatea cu care ne introduce în lumea sufletească a eroilor. Nu ființe sofisticate, greu de găsit în viață reală, populează nuvelele lui Dan Bogdan, ci ființe bine călite în primul rînd în bătălia cu ele însele. Prima victorie este asupra lor, iar exemplul iradiază lumina binefăcătoare a triumfului ca forță pilduitoare. Dincolo de subiectele, foarte în linii generale menționate în rîndurile de față, Dan Bogdan stăpînește deja o știință a scrisului remarcabilă. Buna dozare a întîmplărilor, succesiunea evenimentelor, nu în ordinea „alfabetică", ci în ordinea logicii stărilor sufletești, conciziunea, umorul spontan, expresia directă, deși nu fără trimiteri metaforice, propun, în Dan Bogdan, un scriitor cu serioase disponibilități narative.

Viorel Știrbu

***) Dan Bogdan, „Meșterul rătăcitor", Editura „Albatros", 1982**

BREVIAR

■ **SIMBOLURILE MAGISTRALEI ALBASTRE** se intitulează culegerea de texte literare, de conținut acut publicist, recent apărută la Editura Militară. În nota introductivă a cărții citim următoarele : „Dedicăm acest volum oamenilor muncii, ostașilor țării și tinerilor brigadieri care au durat unul dintre cele mai importante edificii ale etapei construirii societății socialiste multilateral dezvoltate pe pămîntul românesc". Este vorba, de Canalul Dunărea — Marea Neagră, magnifică ctitorie a spiritului constructiv românesc contemporan, reflectată profund și în conștiința scriitoricească de azi. Rod al unor succesive vizite de documentare, cartea însumează un impresionant număr de semnături : D.R. Popescu, Adrian Păunescu, Ion Gheorghe, Ion Horea, Nicolae Dragoș, Fănuș Neagu, Mihai Stoian, George Bălăiță și mulți alții, la care se adaugă remarcabila prezență a slujitorilor condeiului din cadrele armatei : Ion Aramă, Ioan Benche, Viorel Domenico, Vasile Iordache, Ioan Luca, Ilie Manole, Vasile Popa, Grigore Radoslavescu, Petre Răileanu, Gheorghe Văduva, Ilie Zavragiu, Marian Vereșezan, Eugen Vladimir.

■ **EUGEN SECELEANU INEDIT.** Prin osîrdia prozatorului Oprea Georgescu, coautor, avem emoționantul prilej de a ne reîntîlni cu scrisul unanim prețuitului prozator Eugen Seceleanu, odată cu apariția „microromanului" inedit **Solfegiul biruinței** (Editura Scrisul Românesc). Este un act de restituire ce merită din plin a fi remarcat și elogiat.

■ **CÎNTECUL POPULAR DESPRE NATURA.** În colecția „Meșterul Manole" a Editurii Minerva, recent, a fost tipărită culegerea de folclor intitulată **Dragi îmi sînt izvoarele, luna și cu soarele** — cîntece despre natură. Volumul, întocmit cu competența-i recunoscută de etnografa și folclorista Ligia Bîrgu-Georgescu (ediție îngrijită, prefață, bibliografie și indice) propune o deosebit de elocventă imagine a ipostazei baladesc-naturiste a tezaurului folcloric românesc. Întocmit pe motive și teme de largă circulație, avînd o semnificație consacrată în ordine arhetipală (păsări, codru, arbori, flori, plante, anotimpuri, munți, deal, vale, luncă, ape, vînt, negură, lună, soare și altele), sumarul cărții solicită în egală măsură o lectură de tip afectiv și una de tip reflexiv, științific.

■ **LA CENTENARUL LICEULUI „TRAIAN" DIN DROBETA-TURNU SEVERIN.** Am primit de curînd la redacție extrasul intitulat „Centenarul Liceului Traian, 1883—1983", instructivă culegere de texte cu caracter omagial și confesiv semnate de foști și prestigioși elevi ai liceului mehedințean : I.C. Chițimia, Vasile Șerban, Constantin Negreanu, Iancu Bunoiu, Achim Costea, la care se alătură o suită de evocări purtînd, între alții, semnăturile lui Constantin Tudose, Virgil Tătaru, C.A. Protopopescu, Constantin Civitu. Este meritul Inspectoratului școlar județean Mehedinți de a încuraja asemenea generoase și utile inițiative.

■ **LA A DOUA CARTE DE SINTEZĂ** se află Mihai Coman, odată cu apariția studiului **Sora Soarelui** (Editura Albatros). După excelentele investigații din volumul **Izvoare mitice**, cu această scriere în al cărei sumar se cuprind un mare număr de **schițe** menite a sugera o posibilă **frescă mitologică** a românilor, Mihai Coman se ilustrează ca unul din cei mai valoroși cercetători ai **patrimoniului** nostru folcloric.

■ **AUTENTICITATE ȘI VALOARE ÎN INTERPRETAREA CÎNTECULUI POPULAR.** O emisiune t.v. de reală ținută profesională și estetică este, fără îndoială „Tezaur folcloric" (realizator, Marioara Morărescu). Săptămînal, ne aflăm în situația privilegiată de a ne întîlni și reîntîlni cu inestimabilele valori ale folclorului românesc muzical, în interpretarea unora din cei mai înzestrați artiști ai genului. Cu discreția-i caracteristică, realizatoarea emisiunii selectează atent și cu gust, în așa fel încît, într-un revelator echilibru, se succed toate formele folclorice ale țării. Ultima ediție a emisiunii a fost o adevărată sărbătoare, protagonista fiind Sofia Vicoveanca, marea și tulburătoarea interpretă a eposului folcloric românesc în general și a celui bucovinean în special. Dacă este să formulăm o apreciere sintetică, ni se pare că marca autenticității revelatoare și aceea a inefabilului artistic își dau întîlnire la tot pasul în fapta artistică a Sofiei Vicoveanca.

■ **TEMEIURILE ISTORICE ALE UNITĂȚII NAȚIONAL-STATALE.** Articolul semnat de profesorul Ștefan Pascu („Tribuna", 8 septembrie a.c.) sintetizează din unghiul momentului istoric actual și cu deosebită pregnanță, imensul tezaur de date și fapte înscrise pe axa istoriei noastre, al căror unic sens vizează neabătut idealul unității național-statale a României. În partea introductivă a articolului, academicianul Ștefan Pascu relevă limpede contextul instructivei sale intervenții publicistice : „Se împlinesc anul acesta șase decenii și jumătate de cînd ziua de 1 decembrie este evocată, trăită și cinstită după cuviință de întreaga națiune română. Însemnătatea sa istorică și semnificația sa națională rămîn mereu actuale, deoarece acum 65 de ani, prin hotărîrile întregului popor, oriunde ar fi trăit fiii acestuia, se împlinea un vis secular «de jalea cui au răposat și moșii și părinții» — unitatea național-statală a poporului, proclamată de Marea Adunare Națională de la Alba Iulia la 1 Decembrie 1918".

Cronicar

GRIGORE HAGIU
Poeme

un fel de calm
un fel de după

sîntem la vîrsta
cea urlătoare și plîngînd
cînd nimeni cu nimeni nu mai încape
în același mormînt
mi-am înșirat anii
și oasele la un loc
pe abacul cel mare
plin de jăratec și foc
cine tresare
cine se comprimă
ardoare înaltă
desnădejde sublimă
de-aș mai avea o viață
nu asta împuțit de lungă
ci ceealaltă
bubuindă scurtă
prinzînd cu mîinile-amîndouă
rostul trecerea himera
aripa care taie-n cer visînd
nepriceputului artera
să le rețin cu trupul tot
chiar dacă în totală gîlgîire
nemaiștiind albire de statuie
mai trainică și mai subțire
un fel de calm
un fel de după
cu noi nemuritorul
pe noi cel viu îl umple și astupă

bună dimineața
bună seara

oră incertă în zori de zi
cînd nu știi
bună dimineața
bună seara
e mai bine-a rosti
ce fel de vorbire vei vorbi

oră incertă mantie neagră
descult ori în sandale de pîslă
pe lîngă încenușarea cetății
după ierburi de leac
pentru domolirea adormirea
nervilor din veac

oră incertă
și-n marea verde
palidul chip
de căutător de ierburi de leac
stranie luminare
iluminare

oră incertă plină în sine
pînă la refuz și rotunjime
de o preafină energie
cînd fiece lacrimă de rouă
pe fiece frunză
e o boabă de nitroglicerină

cineva ne muta
cu privirea
cu o mult mai
grozavă privire

singurateca alb văruită casă din cîmp
am mutat-o ușor cu privirea
de la liziera de salcîmi
către grupul de sălcii plîngătoare
am trecut-o peste linia ferată
am lăsat-o în cutremurare
o întreagă noapte și încă o noapte
și-ntr-alta
am împins-o pe-o rază de lună
pînă la buza prăpastiei goale
pînă la lutul din care se fac și prefac
ulcelele amare
am drămuit-o fir cu fir
praf cu praf în neștire
și vai mie pulberii de mine
nu ne mai încăpeam
unul pe alta
în vorbire
cineva ne muta cu privirea
cu o mult mai grozavă privire
în nu se știe ce cîmpuri
în nu se știe ce spații
și nemărginire

un timp
și încă un timp

de singurătate
mi-au mai intrat oasele
unele-ntr-altele
cît se mai poate
apa din mine s-a făcut mai sălcie
sarea din mine mai sărată
deși singur cu adevărat
nu am fost
n-o să fiu niciodată
e o altfel de singurătate
cu uriașe roți în mișcare
înfășurînd și desfășurînd
fluviile drumurile
distanțele dintre lună și soare
uneori benzile
cu chipuri vorbitoare
întîmplările cele mai dulci și amare
este și singurătatea
cea asurzitoare
din deșertul
exploziilor nucleare
un timp
și încă un timp
tot pe atîta de greu
cît scrumul
de la țigara
unui zeu

ajunge oare
să fii apa

știu întunericul și buimăceala
noroiul rădăcina
din care timpul se alege
strecurat
cu o lentoare ucigașă
piatra mă-nlănțuie
lemnul și fierul mă străbat
prin golitura măduvei
și sînt
un fel de fluier
necercetat de nici-o crestătură
la care nimeni
decît însumi am cîntat
ajunge oare
să fii apa
la buza celui
însetat

sînt
scînteiere vagă

mă bate vîntul spre copilărie
spre tîrgul prăfuit
și lenevos
și mă lipesc în bună rînduială
pe învechitele obloane
os cu os

nici timp
nici depărtare nu e
încremenesc pe-același spațiu dat
nisipurile-n zuruire
prin nălucirea serii
mă străbat

sînt
scînteiere vagă
dibuire pilpîială amețire
și fir de sînge cît se urcă
și-aprinde-o ultimă
și afumată lampă de bucătărie

peste lespezi și praguri
vuind asurzitor

cad cercurile
făcute de o pasăre în cer
cad
cu mult mai mari și înghețate
către grozavul
pămîntului
ger

bătăile inimii mele cad
secundă cu secundă
perechi
într-o repede înșiruire de monezi
de la cele mai strălucitoare și noi
pînă la cele mai oxidate și vechi

din urechile lor de bronz
și din fringhii
peste lespezi și praguri
vuind asurzitor
și clopotele cad
o dată la trei veacuri

ce ai cu mine
de unde de cine

riul mi-a țintit spinarea
luna ceafa
soarele capul
natura întreagă și-a scos către mine
pe nevăzutelea clonțul
umbra mi-arată urît
zdrențuită
parcă e gaura
prin care-a ieșit glonțul
mă clatină mă șuieră mă auie
în creieri măduvi sucuri
fără de glas
vîntul cel dinlăuntru de lucruri
în lucruri rămas
ce ai cu mine
de unde de cine
zgîlțîitură flacără
nevedere de sus
vrei încă o dată
întotdeauna
eu să fiu doar taigaua
tu meteoritul tungus

gol
goliciune de șarpe

în tăcere
încercam să mă învelesc tot
cu propria-mi piele

trăgeam de ea
cearșaf plapumă pătură cazonă
de marginile ei
dar ea
se făcea din ce în ce mai mică
și nu mă mai încăpea

deveni cît o batistă
cît un bănuț de aramă
căzu de pe mine
cu ușurința frunzei
dintr-un arbore
toamna

gol
dezgustător aproape
goliciune de șarpe

ce foame există
focule sacrule

dinspre antichitate
și încă mai de departe
bate spre mine putoarea
morților arși după luptă
pe înaltele ruguri

în aer pe pămînt pe ape
în tine însuți
mereu ție însuți cel mai aproape
ce foame există
focule sacrule
ce foame imensă există
focule sacrule
de cadavre

combustie lentă
ardem în noi întîmplări
chipuri trecute
cite ceva din noi înșine
care demult a murit
și nu ne mai vede
nu ne mai aude

un fum
o părere
învinețind ochii și nara
cum se întunecă
de la mînă pînă la creier
înserarea

într-o zi cu un cuvînt

într-o zi
cu un cuvînt vei numi casa
și ea
nu va mai fi

într-o zi
cu un cuvînt vei numi cîmpul
și el
nu va mai fi

într-o zi
cu un cuvînt vei numi steaua
și ea
nu va mai fi

într-o zi
cu un cuvînt te vei numi pe tine însuți
și tu
nu vei mai fi

într-o zi
cu un cuvînt vei numi cuvintele
și ele
nu vor mai fi

și cum se înșera
încăpurăm cu toții acolo

încercam să pictez pe natură
de-a dreptul cu oameni vii
în mișcare

dinspre livadă către pădure
tăind cîmpia pe din două
un copil în roșu de călugăr

încercam să pictez pe natură
de-a dreptul cu oameni vii
în mișcare

dinspre cîmpie către apusul de soare
tăind cerul pe din două
un bătrîn cu fesul de lînă

încercam să pictez pe natură
de-a dreptul cu oameni vii
în mișcare

și cum se înșera
încăpurăm cu toții acolo
în cîmpia ce nu mai era

totul zăcea în penumbră
în așteptare

pe sub pămînt
mi-am făcut drum pînă acasă
mai pe dedesubtul unui munte
mai pe dedesubtul unei ape
de marginile gropii
să nu mă clatin și cad
ținîndu-mă foarte aproape

plugul osul
trecu lucitor prin adîncuri
mirosea a materie veche
dintre toate cea mai bătrînă
am țîșnit
de parcă la praguri
m-ar fi zvîrlit o fîntînă

să fi fost seară
să fi fost dimineață
totul zăcea în penumbră
în așteptare
dormea și armura pe mine
și sub armură o altă armură
mai fără suflare

cu ochii cu buzele
cu trupurile cu sufletele

dor de spații închise
de stabilitate de împămîntenire
prea multă legănare mișcare
prea multă dănțuire troznindă
prea multă surpare în sînea de taină
sfiindă

dai din picioare parcă pe valuri
s-a pierdut a ars
nu se mai vede
împrejur de sprijin nici-un arbore
se clatină marile hoteluri albe
de-atîta soare zidul e o părere
piatra a început
să se evapore

trebuie să ascunzi cu mîinile
cu ochii cu buzele
cu trupurile cu sufletele
să pui încă o mie de peceți
peste răcoarea și-arsura
tolbelor doldora de săgeți

și cum se duc
toți călăreții cel urmărit
rămîne-n urmă

vin călăreți la marea vînătoare
o trecere de ceață-n lung de drum
o însăilare fără sunet
scot fum pînă și cornurile lor
odinioară galbene și lucitoare

vînatul nu se vede nicăieri
natura e lipsită de jivine
fug înapoi pădurile subțiri
și-a ierburilor palidă desime
fîntînile înclină aripile lor line

și cum se duc toți călăreții
cel urmărit rămîne-n urmă
mi-arată gaura prin care sîngele nu curge
în timp ce asfințitul peste tot aduce
și pune sînge lîngă sînge

sînt sacul gros
din magazii păzite

stăm într-o înțeleaptă cumpănire
lucruri și lucruri și oameni și oameni
adăugînd iubirii sufocante
puțin dispreț pios
puțină blîndă ură
ne-mbrățișăm pe cît ne și respingem
să ne păstrăm în forma care ne conservă
e prea devreme să desfidem linia subțire
în care haosul pe sine chiar se pierde
o doamne ce harababură
de am intra cu toții unu-ntr-altul
într-o halucinantă izbitură
și n-am mai ști ce-nseamnă
opreliște distanță sacră și măsură
de n-am mai ști însuși cuvîntul
părăsit departe
să nu ni se întoarcă exploziv pe gură
să nu transforme infinitul
străbătut fulgerător în moarte
obositoare da obositoare
e vîndecarea de nevîndecare
nimic nu se comprimă
secundele n-au ars nu ard
sînt sacul gros
din magazii păzite
umplut pînă la gură
cu bilele celui mai straniu biliard

vulturul mi-a mai spus
dar ce mi-a mai spus

vulturul mi-a spus
ai grijă de tine
eu ți-am făcut rana
unde anume
nu știu nici eu prea bine

ai grijă
du-o mai departe
și mai departe
rănește-o de o altă rană
poate mai vie
mai doldora de diamante

eu am gheare și plisc
și aripi rotitoare
multe le pot
altele nu
eu ți-am făcut rana
tu m-ai mîncat de tot

vulturul mi-a mai spus
dar ce mi-a mai spus
pierdutu-s-a deodată cu el
în spațiul acela
care nu posedă pentru cuvinte
aer defel

și dacă locului
o să stau o secundă

dacă ai atîta vedere
cîtă se petrecu
de ce nu m-ai văzut
și pe mine tu
cum stau cu inima
plînsă în nevedere
de o inimă cu mult mai aburoasă
și fără de fiere

am întins o mînă ninsă
un cap scuturat de fulgere
și cu mîne laolaltă
ieși din adîncuri
la lumină pe ararat
și o piatră
cu clonțul cel aspru crestată
pe la ficat

și dacă locului
o să stau o secundă
cea mai lungă secundă
ce o să vezi din mine
decît măreața secundă
care mă străbătu
și tu i-ai spus eu
și eu i-am spus tu

atît de albă
fiece linie

am bătut cuie și scoabe
am pus cilți table plumb topit
și pe la colțul ferestrelor
pe la praguri și uși
pe la capăt de coridoare
luna tot s-a strecurat înăuntru
și-n patul albastru m-a împietrit

cîmpul fugise acasă
arborii se trăseseră în semințe
dalele de piatră în nisip
cu mîne însumi
pe mine însumi încercam să mă pipăi
mîna mi-era o rază
altă rază propriul chip

atît de albă
fiece linie
pînă-n miezul celulei și străvezimii
trasă cu o cretă ușor înorată
încercuind în adîncuri
vesel ingerește
locul crimei

seara
tractorul galben

trupuri goale
încinse de soare
bătute de soare
în nisip lîngă mare

leșuri
îndrăgostite în depărtare
de fumul și ceața
coșurilor de vapoare

și deodată
fără poruncă adică
din propriile culcușuri
o mie de lăzări se ridică

seara
tractorul galben cu grapă
vine și netezește mormintele
de lîngă apă

e timpul
să inventăm

începusem să-mi amintesc despre mine
un fel de rudă îndepărtată
un fel de bătrîn blajin
cu oasele drepte uscate
arborînd o falnică semeție calmă
un fel de la urma urmei fantomă
clocind pe sticle de lampă

ce mai de repede pierdui firul
și apa și aerul și focul
și sarea și fosforul și fierul
peste mine-și tăia zborul
umbrindu-mă pînă-n părinți
vulturul ce și-a înfipt ghearele
în privirile mielului nemoarte fierbinți

am uitat ceea ce știam despre mine
mai sînt și încă mai nu-s
cu care inimă viscere creier
duh vorbitor pe încleștata gură
e timpul precum se și arată
să inventăm cu tot dichisul și migala
noua făptură

Un dialog revelator:
Hașdeu — Zola

SINCRONISM ȘI PROTOCRONISM

foarte mult timp s-a citat numele lui Emile Zola pentru a ilustra promptitudinea cu care ne-am obișnuit să receptăm idei și experiențe literare de aiurea. S-a văzut în acest interes susținut un act de prioritate săvîrșit, desigur, în cunoștință de cauză. Cu teoriile sale naturaliste Zola constituie punctul extrem al tendinței care propune ca scop al scriitorului „mai curînd adevărul decît frumosul".

Modernitatea acestui demers în epocă se dublă, prin romanele marelui prozator francez, de atenția acordată nevoii de schimbare a realității sociale, morale, economice de acum un secol. Motiv pentru care, foarte curînd, Zola și naturalismul ca opțiune artistică s-au bucurat de sprijinul mișcării socialiste, al presei democratice în general.

Este deci semnificativ în grad înalt că, în România, mai repede decît oricare alt scriitor străin, Zola, prin caracterul angajat al operei sale a fost tradus și comentat cu simpatie adesea, contestat virulent de cîteva ori, în mod cert întîmpinat cu o cotă de stimă ce n-a trecut neobservată.

Nu la aceste prime mărturii de considerație mă opresc totuși acum, deși venind încă din anii 1881—1883 de la personalități precum Delavrancea, Gherea, A.D. Xenopol, Al. Djuvara, C. Mille, Traian Demetrescu s-ar putea conchide că Zola se bucurase de numeroși susținători la noi.

Un alt fenomen petrecut în chiar acei ani și pregătit probabil de căutări și reflecții personale semnalează că nu ne lipsea capacitatea de anticipare intelectuală, capacitate devansînd chiar fundamentala în epocă nevoie de receptare a ideilor noi.

Nu m-aș teme să afirm că, potrivit cu un termen de largă circulație în anii noștri, eram sub raportul definirii spiritului naturalist perfect sincronici.

Zola, cum se știe, începea epopeea sa sociologică în 1867, cu romanul *Thérèse Raquin*. Dar abia în 1880 își expune doctrina în *Le Roman experimental*.

Or, în același an și în cel următor, dacă vom parcurge *Analele Academiei* vom face cîteva descoperiri senzaționale. Mai întîi una pe care a și pomenit-o Adriana Iliescu cînd și-a redactat cercetarea intitulată *Realismul în literatura română în secolul al XIX-lea*, anume orientarea spre știință, cu accelerarea dinamicei enciclopedice a oamenilor de litere români. De la Titu Maiorescu la Ion Ghica și de la Hașdeu la Const. Dobrogeanu-Gherea, se pune în evidență locul spiritului științific în cercetarea producțiilor de natură sensibilă și se caută cauzele ce îi fac posibilă apariția.

Hașdeu în discursul de răspuns la primirea în Academia Română a folcloristului Simion Florea Marian laudă etnografia pentru că întreprinde, subliniez, „studiul vieții intime, morale și materiale a fiecărui popor". Apoi Hașdeu notează că poetul și artistul se adapă din aceeași fîntînă cu omul de știință pentru că fiecare are de dat probe publicului. Cunoașterea lor ne implică, ne captivează. Cînd tot Hașdeu îl salută pe Ion Ghica, la instalarea în înaltul for, el vede drept un mare merit al sărbătoritului relația stabilită de acesta între „științele naturii și științele spiritului". Mai mult decît o pledoarie pentru enciclopedism, Hașdeu, interpretează, aidoma lui Zola, exact în același moment european, universalitatea cunoștințelor drept o noutate ontologică ce se sprijină pe studiul omului natural, cum și pe studiul reprezentărilor lui literare.

Hașdeu salută tot acum epocala contribuție adusă de darwinism și, cu același prilej, o pune în relație cu „metoda experimentală" a lui Zola. Pentru autorul *Micuței*, nuvela ce îi aduse lui Hașdeu acuza de pornografie în 1863, cum fuseseră învinuiți de trivialitate Flaubert și Baudelaire în 1857, naturalistul în sens larg este, deopotrivă, un inițiator și un creator. El, pe urmele lui Claude Bernard înrudește biografia și istoria, apropie misiunea scriitorilor de cea a laboranților. Aplaudă faptul că, în spirit zolist, necunoscutul e mai frumos decît cunoscutul și extinde darwinismul... la toate manifestările filologice cu argumentul că selecțiunea naturală nu este doar apanajul unei singure discipline științifice: „Azi selecțiunea naturală odată constatată, lingvistul observă cu uimire că toate fenomenele ei se regăsesc în viața limbii în genere și în fiecare grai în parte. Filozoful de astăzi e mai naturalist de cum au fost naturaliștii *ex cathedra* din veacurile trecute. Istoricul consultă pe geolog zgîndărind împreună urmele omului pînă la epoca terțiară".

Mă întreb, ca și Adriana Iliescu, dacă Hașdeu cunoaștea că Zola lega de lansarea lui Claude Bernard *Introduction à l'étude de la médicine experimentale* întregul său proiect ambițios, de supremă determinare a destinului omenesc pe

Henri Zalis

Continuare în pag. a 6-a

Student în istorie

pop simion

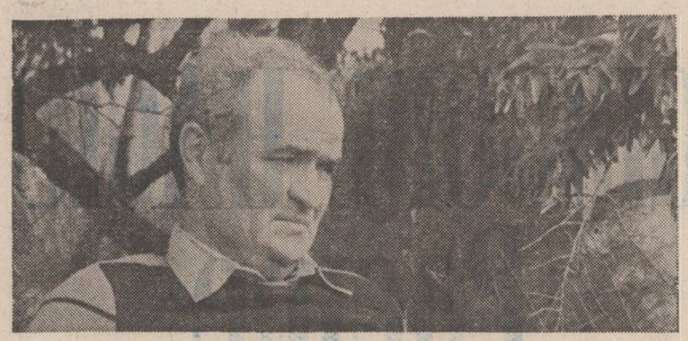

Situat în centrul urbei, restaurantul „Continental" era mai frecventat de anumiți studenți decît aula oricărei facultăți. Had venea ocazional, nu era obișnuitul casei. Se priponesc aici, în schimb, studențașii „etranjeri", al căror număr este considerabil, cum considerabile sînt și notele de plată pe care — grecii și arabii, mai ales — le realizează în fiecare zi, cu precădere seara. Taclalele lor de inimă albastră țin pînă la ora limită, cînd ceasul din turnul bisericii Sfîntul Mihail vestește miezul nopții și chelnerii lichidează conturile. Deși frînți de prea multul stat în picioare, ei mai găsesc energie să calce plini de importanță, cu zîmbetul profesional arborat pe figură, purtînd pe tavă nota de plată strecurată între cutele unui șervet bine apretat, ornat cu floricică. E liber să-și facă apariția nea Cilibiu, miliția nul din rondul de noapte, același de cîțiva ani încoace ; e știut precum calul breaz, apare spre a se convinge că legea e respectată, că nu e scandal, că locanta se închide la ora H. Odată misia îndeplinită, nea Cilibiu își bea (pe șest) cinzeaca oferită de barmanul somnolent, grăbit să tragă obloanul, să parafeze ziua de lucru prin acest taîn al bunei conlucrări dintre comerțul socialist și ordinea publică. O bagatelă, dar a cărei necesitate nu scapă niciuneia dintre părți, se oficiază prompt.

„S-a lipit ca un timbru, mă, Károly" vine, invariabil aceeași, remarca plutonierului Cilibiu care, cutremurat de plăcere, izbește cu bastonul de cauciuc în învelișul de alamă al tejghelei, semn că „cireșica" este apreciată la superlativ.

Cu gest reflex, tejghetarul îi prepară al doilea „timbru", pe care Cilibiu nu întîrzie să-l „lipească" ; obrajii lui roșcovani și nasul borcănat, cu lobi proeminenți, se fac ca piparca de Seghedin, transpiră abundent pe la tîmple, scoate capela și — teama barmanului se adeverește — plutonierul dă drumul cugetării sale, ca griul timpului să se macine mai ușor :

„Nu pricep cum beau uni vișki, băutura cu gust de ploșniță. Cît despre mastici și Fernet Branca, parcă ai sorbi mațe de fluturi, doamne iartă-mă. Cireșica e ceva sănătos, îi simți lunecarea de foc pe gîtlean și tomnește la rinză, lucră ca minerul".

Rachiul de cireșe e băutura preferată a lui Cilibiu, cade ca o sărbătoare în corpul lui masiv, muncit de umbletul pe străzi, strangulat de centură, de cătărămi, de uniforma devenită mereu prea strîmtă, de cizmele care îl rod, îi adîncesc blestematele de varice, boala profesională a milițianului. E un rachiu dintre cele mai ieftine (nu asta contează. Cilibiu nu plătește niciodată), care are darul de a-l „face om" în doi timpi și trei mișcări, redevine bun de misie. Plutonierul consideră că „cireșica" administrată în doze mici este leac pentru omul de acțiune publică, opinie neîmpărtășită de cei cu grade mari ; treaba lor, ei nu bat străzi, crișme, nu se confruntă cu scandalagii, cu relele moravuri, cu pegra societății socialiste.

„Ei stau în birouă, dau ordine, nu simt nevoia de cireșică" articulă Cilibiu ceea ce mintea lui tocmai măcinase.

„Care ei" ? se smulse din somnolență barmanul.

„Secret de servici ! i-o reteză Cilibiu, (Károly era omul securității ; „Pă mine vrei să mă tragi în piept, mă ? !" îl dojeni mental) și, gata de plecare, își inspectă ținuta, strînse pe trup pelerina albastră, pînă tocul pistoletului, strecură încheietura mîinii în chinga de mătasă a bastonului de cauciuc, scule obligatorii pe timp de noapte, sfîrșind prin : „Fainâ zi ! N-am avut bătăi, cazuri de bisniță, curvăsării. Îmi reiau rondul în bună sănătate. Eu răspund mă, Károly, de rînduiala și pacea orașului".

„Să ne trăiți că ne trebuiți" îi ură barmanul și, bucuros că piesa se încheie, îi întinse lui Cilibiu chipiul cu însemnele profesiunii.

Călcînd țeapăn spre ușa batantă, plutonierul observă o neregulă flagrantă : portarul galonat, numit de clienți „generalul", se rezemase de brațul unui fotoliu din hol, dar sări ca ars zărindu-și superiorul, îi dădu onorul după toate regulile artei, fapt apreciabil, care însă nu-l scuti pe Cilibiu să ordone :

„Fii cu ochii pe greci. Și-au făcut plinul și păsăruicile lor sînt flăminzele, vor ciuguli".

„Să ciugulească ? fu mirat generalul. La noi în incintă este exclus. Sexul slab îmi știe de frică, pe cînd grecii, ehe ! mă consideră bunicul lor, mă trag de perciuni și îmi zic Agamemnon".

„Nici prea multă familiaritate, mă ! îl admonestă Cilibiu. Străinii e străini. Cunoști Legea 18 ? Ți-am prelucrat-o la sector și n-aș voi...".

„Am înțeles, să trăiți !" nu-l lăsă pe celălalt să termine fraza, o știa pe de rost, se înclină slugarnic și strecură un „kentulet" în buzunarul lui Cilibiu, care se făcu a nu observa amănuntul.

Fiind **rara avis** la „Conti", Had cunostea prea puțin obiceiurile statornicite, drept care mărunțelul Evirotiki își asumă sarcina să dea ochii primul cu „generalul", știa el de ce : în caz că nu erau mese libere, Agamemnon nu lăsa de izbeliște pe Kalimera și prietenii acestuia, chiar apelînd la soluții extreme : sustrăgea o mescioară din bucătărie, din biroul directorului, din apartamentul protocolar (gol, în genere) cărînd-o în văzul lumii, pe umerii lui, nu-i cădeau gradele, prietenia trebuia onorată. Nu fu nevoie de niciuna din variante, deoarece, contrar obiceiului, băieții soseau la prînz, cînd viața la „Conti" cam lîncezește, atmosferă de tranzit, cu ciorbe, clientelă de „diurnari", plictis, localul era mai degrabă gol decît plin, se găseau mese berechet. Agamemnon îi primi cu zîmbet larg, le deschise ușa, sorbi aer în plămîni și dădu drumul frazei lui glorioase, ca din trompetă, pe greceste, în care cuvintele gemene „pathemata-mathemata" sunau siciitor. N-avea grijă lor. Îi plăcea, în schimb, un alt cuvînt al frazei : „haizuria". Spre a memora totul „generalul" muncise ca un ocnaș, repetase de mii de ori vorbele, pînă ce mintea lui, nedeprinsă cu d-alde astea, le reținu pentru totdeauna, se putea folosi de ele și în somn, era mîndru să poată onora ceremonia sosirii grecoteilor rostind pe limba acestora „Fiți bineveniți la noi, domnilor", cum i se sousese că sună traducerea, el neștiind sărmanul, că rosteste cu totul altceva : „Să vă ia naiba de măgari! Experiența vine prin suferință". Grecimea universitară se puse de acord să nu desconspire trucul, drept care deviza „generalului" cunoscu viață lungă, e și azi savurată cu voluptate și patriotism elin. Îl întîmpină îndeobște cu urale pe inocentul clown de la „Conti", îl cinstesc cu cîte un gît de „Uzo", lichiorul de migdale care se îndoiește cu apă să devină lăpturiu la culoare, ceea ce „generalul" refuză din principiu („Cum să strici bunătatea de mastică ?") o soarbe în stare pură, așa cum o fabrica domnul Metaxa, chiar cu prețul de a striga încă o dată deviza ospeției lui.

„De ce rage ăsta ? tresări Had.

„El zîțe la noi țeva **chic** pe greții" explică Medussa, atîrnîndu-i-se de brat.

„Ia foca de pe mine ! îl implorâ pe Oliver, ins cu ancoră la grecoaică, de unde provenea și porecla lui : părinții Medussei dețin o pădurice de olivieri în regiunea Amfissa, din Pelopones, motiv ca fata să-l invite pe romănaș (o cruce de bărbat) să fie tandru cu ea pe durata anilor de studiu, promițîndu-i sub jurămînt greco-catolic că se vor retrage împreună la umbra acelor olivieri, se vor dedica dragostei și negoțului cu măsline, optsprezece sortimente, vine precizarea grecoaicei, cărate în butoiașe cu măgărușii, tipa-tipa, la oraș. Numele său neaoș, Ignațiu Pârja, provenitor din Sătmar, înseamnă „Perlă", nu trebuie să știți ungurească la la perfecție spre a inota binișor în apele acestei conviețuiri. Mai greu e cu accentul, o știe Had pe pielea lui, drept care își exersă limba cu straniul cuvînt la care răspundea respectiva.

„Ghionghi" ieși o pronunție caracteristică din gura studentului.

„Să faceți curte unei unguroaice și totul va fi O.K." îi dădu soluția diva cu strungăreață, la care ochelaristul atacă :

„Sînteți liberă în acest scop ?"

„Ve rog. Nu trebuie spunem la soțul" fu prompta fata și îi arătă lui Had un tip chel, în uniformă de oberkellner, care trebuie să fi fost soțul ei. „Cu atît mai bine țării, și ei cu atît mai bine" recită Had cu automatism mental și roși pînă în vîrful urechilor, era suprema lui îndrăzneală în materie de „agățat". Ospătărița se simți datoare să-i tragă o ochiadă neechivocă și studentul chiar simți pentru o clipă căldura șoldului ei, croit pe lungime, ospătărița îl atinse ca din întîmplare în timp ce culese vestmintele abia sosiților clienți. Spre a se convinge că micul ei avans fusese înregistrat, ochii șerpoaicei se lansară languros asupra ochelaristului cu abundentă podoabă capilară (zulufi ca de papuași la modă atunci), după care ea dispăru încărcată cu fulgarine, scurte, hanorace, și hăinăria tip geacă, o pestrițăraie de nedescris. Deși luna mai se instalase de multișor, în orașul de pe Someș era vînt, vreme umedă, rece, primăvara nu intrase în drepturi, cît despre vară, o îndepărtată promisiune.

„Te vampă ! Te gust !" mustăci Medussa și se hlizi în urma chelneriței plecată la garderobă ; nu-i fu deajuns, se aplecă peste masă și vorbi cu glas jos, confesiv :

„Tele slabe te n-au tițe face plăterea lui (arătă spre Had). Se poartă stilul Auschwitz".

„Gura, focă ! Ia-o în primire, Oliver" potoli Had sarcasmul Medussei ; spre a-și afla o liniște relativă, se mută cu scaunul între șvab și ungur să continue o discuție întreruptă, periclitată a se răci. Had o reluă astfel :

„Pînă la un punct, îți dau dreptate, Hans. Sigur că da, nu tot ce trăim devine istorie, în schimb, tot ceea ce trăim ar trebui să devină morală. Cu asta începe, cred eu, destinul unui istoric adevărat. Aici nu avem rețete, meniuri pe bunul plac al fiecăruia".

„Avem creier cu ou" se auzi vocea baritonală a ober-ului chel, postat în spatele lui Had să recepteze comenzile domnilor studenți.

„Cum să schimbi idei în balamucul ăsta ? ! N-ai pic de liniște ! îi sări lui Had țandăra și izbi cu pumnul în masă, dar fu interzis de ceea ce văzu : pe ecusonul chelnerului scria **Ionel Liniște**, șef de sală. Gemu sub erupția unui ris nebun, care îi vibră întreg corpul, după care îl simți în stomac, de unde urca val de val, era înnebunit de hula perpetuă care îl isterizase, începu să lăcrimeze și îl duru la cerebel. Piști Domokoș îl lovi scurt, repetat, după ceafă, ca pe înecatul cu os de pește, zicînd :

„Pot să jur că e sony".

„Nuuu ! — se apără Had, complet epuizat. Am avut, pur și simplu, o revelație einsteiniană asupra existenței noastre efemere.

Hans Hirsch, șvabul, îl confirmă pe ungur :

„E diliu dă-a binelea. Ceea ce mi se părubizar azi dimineață, chestia cu teza, îmi apare acum perfect logic. Paranoia nu se desminte fraților, intră și în cele mai alese case. Premonția domnului Freud a fost genială. Să spunem bun venit micilor spirocheți în edificiul celular al scumpului nostru confrate".

„Eu v-am adresat salutul unității noastre de alimentație publică. Aștept comanda", le aduse la cunoștință respectuos ober-ul chel. Neavînd ce nota în carnețel, își aranjă cravata, ecusonul, lovi cu șervetul o iluzorie muscă ; tocmai cînd răbdarea acestuia parcurgea ultimii metri ai ultimei furnante, comenzile universitarilor se porniră, cam trăsnite, însă din abundență : omletă („Auzi ? Omletă la prinz !"), cîrnăciori oltenești la tigaie, tăitei cu varză, ciorbă de burtă, telemea cu roșii și ridichi de lună („Aici îi ard la sumă, vor trufandale !"), cît despre băutură, pelin de mai nefiind, cîteva „fiole" de vin bulgăresc, însoțit obligatoriu de pepsi-cola, o smuceală a grecilor, deprinși la ei acasă cu **retina**, vinul ușure, îndoit cu apă, conservat cu rășină de pin, să reziste canicule și să nu-l răpună pe elin la întîiul pahar. Ionel Liniște era la curent cu acest specific, avusese contacte cu restauratorii greci, nu era un ageamiu în materie. Dar greci lui Had evoluaseră imediat ce sosiră în România, învățaseră — pe lîngă disciplina istoriei — să lucre abitir cu paharul, fără să le pese de meteorologie.

„Dau un regat pe un blid de măsline ! răcni Oliver înspre ober-ul gata să dispară din cîmpul lor vizual. Nu era nevoie. Șeful de sală făcu gestul liniștitor, se simțea aproape jignit : cînd se așează grecul la masă așa ceva nu uiți, chestie de profesie, ce dracu' ? putu fi tradus gestul chelului bonom, cu morgă austro-ungară, părînd a fi stăpîn pe meseria lui.

„Și totuși ce-ți veni azi dmineață cu nenorocitul de subiect doi ?" fu curios Hans Hirsch și, grăbit să i se dezlege misterul, își netezi cu nervozitate fuiorul bărbuței roșcovane, ca de țap.

Had tăcea, molfăia chifla „tare ca piatra, mînc-o, prea-ndurata !" (deviza oricărui student fomist).

„Primum bibere, deinde philosophari, înainte de a filosofa, să bem" se interpuse Vergilă și turnă vin, frapiera tocmai aterizase la masa lor : cum ceilalți nu-l luară în seamă, bău singur.

„Îți convine să devii un caz ?" vru să afle Piști Domokoș.

„Nu-i idealul meu, dar dacă trebuie, voi deveni un caz. Nu renunț la convingerile mele" zise Had.

„Așa-i rizic, domnule coleg" avertiză Vergilă și dădu pe gît al doilea pahar.

Cunoscut ca tip băgăreț, moluscoidal, fără șira spinării, lumea universitară se ferea de Vergilă ; umbla zvonul să-i „turnătorul" anului lui

În acest număr : desene de Sabin Ștefănuță

și ce mai pică pe deasupra, fapt nedemonstrat cu cărțile pe față, însă nici contrariul nu fu demonstrat. Chestia plutea în neclaritate, ca și insul în cauză, dealtminteri, care „evolua prin facultă ca ciinele prin apă" suna cronica nescrisă a colegilor. Vergilă învață pe șponci, primea invariabil note superioare științei lui de carte, se sprijinea pe toceală („ingrășa porcul în ajun"), pe slugărnicie, niscaiva citate și două-trei idei răsuflate. Între aceste din urmă se cuprindea și **rizicul**, cuvînt prin care, ardelenizînd, respectivul denumea „teoria riscului".

„Taci, Vergilă. Ești cap de lemn" îl dezamorsă Had, plictisit de moarte, și bău paharul de Cabernet bulgăresc pe nerăsuflate.

„Nu v-am spus eu ? — îi luă Vergilă martori pe comeseni ; apoi către Had : Fronda lucră în tine, domnule coleg, ca viermele cel neadormit".

„Iar în tine lucră cu neprihănire sfînta bezză" nu-i rămase dator ochelaristul.

„Aha ! Vrei să te impui prin grandilocvență și spirit mesianic. Rahat ! Trăim într-o lume pragmatică, a dependenței individului de tot și toate. Prizonieratul conjuncturii trebuie acceptat".

„Chiar dacă se cheamă minciună ?"

Vergilă simți iscarea surdă a celuilalt, dori să-l provoace, să dea din el, să spună tot.

„Așa-s zecarii (nume dat studenților de nota zece, ca Had). Spiritul lor nu se împacă în turmă, fac gaură în cer. Liber ești, domnule coleg, să gîndești cu capul propriu. Drumul tău însă nu duce nicăieri. Dacă vrei sfatul meu, iată-l : să nu te pișî contra vîntului, că nu ține, te uzi tăt".

„Îți sînt recunoscător pentru sfat, dar el vine tardiv."

Hans Hirsch smulse dialogul din mediul insipid, îl împinse în real :

„Moisei ? Variațiuni pe aceeași temă. De oriunde o apuci ajungi cu demonstrația în același punct, cel cunoscut".

„Tocmai că nu-i așa" îl contrazise Had, ceea ce șvabul prevăzu cu luciditate, trecu, deci, la mutarea a doua :

„Și ce-s tezele tale, profund originale, cu privire la acest subiect ?"

„Nu-s ale mele, sînt ale adevărului istoric".

Sehr gutt, foarte bine, se felicită șvabul mental, partida pe care o imaginase funcționa și, în continuare, dădu partenerului său „șah la rege" :

„Păi, istoria le-a înregistrat altfel decît afirmi tu".

„Nu istoria, oamenii, anumiți oameni, contrafăcînd adevărul istoric" opuse Had calul alb, purtător (pe tabla de șah al celor doi) al spiritului justițiar și imediat rezumă clar, nesofisticat, argumentele tezei lui, pe puncte, cum de altfel le și reținură colegii lui. Esența poziției ochelaristului se rezuma, înțeleseră mesenii, la următoarele. 1) Împușcații din Moisei nu au fost niște partizani, adică rezistență organizată, cum stă scris în literatura de specialitate. Ei au fost niște „neingenunchiați" (expresia favorită a lui Had), smulși cu de-a sila de la casele lor, sub nu importă ce motive și puși să lucreze pentru ocupant la liniile de fortificații Arpád (una la mină). 2) Victimele nu erau din Maramureș, cum se acreditase ideea, localnicii însumau cel mult o treime, restul proveneau din localitățile mureșene, de lîngă Reghin, Had putea indica satele cu precizie, deci formularea **partizani maramureșeni,** vehiculată în cărți și documente, nu are acoperire (a doua la mină) 3) Ei nu au fost măcelăriți de către hitleriști — cum se cîntă pe una și aceeași strună — ci de către formațiunile hortyste, fasciștii puterii de ocupație, fapt eludat dintr-o rău înțeleasă pudoare, spre a nu jigni anumite sentimente (a treia la mină)...

Had sorbi aer și, palid la față, i se adresă lui Piști Domocoș, privindu-l drept în luminile ochilor :

„Tu, ca ungur, te simți jignit aflînd că ucigașii celor din Moisei au fost cenderii lui Horty, jandarmii cu peană de cocoș la pălărie ?"

„Fascismul e inafara naționalităților. Fascismul e fascism ori unde s-ar afla" vorbi Piști ca din carte.

Had îi mulțumi din priviri, apucă paharul cu vin cernelos și ciocni cu Piști.

„Și **vargabéles** în afara naționalităților este" vesti Gyöngy și puse pe masă ceva pentru care se dă în vînt orice muritor : faimoasa budincă, pe bază de tăiței de casă, brînză de vaci, stafide și scorțișoară, specialitate nelipsită din meniurile ungurești, adoptată fără ezitare de toți aceia care se cuprind în formularea devenită clasică : români, maghiari, germani și alte naționalități. „De ce nu și sîrbi, ovrei, ucraineni, țigani, ceangăi, că sîntără și dumnealor ?" avu mîncărime pe limbă într-o zi, la seminar, însă Profu trecu peste „strîmbă" cu diplomație și sobrietate, zicînd : „Fraza ținînd de esență și nu de aparență, dragii mei, nu poate fi lungită la infinit. Dacă imprejurările o vor cere, pot intra și numitele nații, la o adică, în devîză. Ești satisfăcut ? fu chestionat Had, care dădu din cap că da, însă nu era, ar fi vrut un răspuns mai pe șleau. Dar care era „șleaul" acela ? N-ar fi putut preciza și o lăsă baltă.

Intrarea în scenă a pușloaicei care aducea aromitoare budinci, precum și remarca ei deloc culinară, fură primite cu aplauze, asistența se înviora și mai mult, mîncară ca lupii tineri, neezitînd a o minca din ochi și pe fufă. Had ceru încă o porție. Îl imită Vergilă, mîncău cu serioase state de serviciu ; corpul hipopotamic al acestuia cerea combustie și rumeneala de față a blondului fu acreditată prin zicerea de largă notorietate : **Aliquando membra corporis indignabatur,** cîndva membrele s-au răzvrătit..., ca să citeze în final, absolut obligatoriu, oda lui Virgiliu dedicată opulenței patriciene, îndestulării pieritorului trup pînă la nevoia întrebuintării penei de giscă. Rezultatul demersului său latinist, afișat cu ostentație și în atari hrumini expresive, fu unul scontat : bonviveurului i se spuse Vergilă, cum a și rămas, dealtminteri.

„Să te pregătești de bumbăceală" îl sfătui șvabul pe Had.

„Eu n-aș sancționa o asemenea lucrare — zise Piști Domokoș. Aș nota-o loial, asociindu-mă curajului celui ce a ieșit, absolut onest, studențește, în arenă".

„Dintotdeauna au existat în arena istoriei martirul și leul. Dacă în **secolul luminilor,** vorba lui Pamfi, istoricul era doar un cronicar, ședea pe trepte, acum, în vremea noastră, el istoricul, a coborît în arenă" spuse ochelaristul, vibrat-șuierat, părînd că fiecare cuvînt al său țîșnește de undeva din adînc, ca un geizer, e captat din stratul cel mai de jos, al durerii nemărturisite.

Sosi în vorbă Oliver, eliberîndu-se din aripile focăi :

„Să nu ne legănăm în iluzii. Proful pe care îl înconjori cu adorațiune va fi primul ce își va dezice idealul teoretic odată ajuns în ecuația păcătoasă în care, cu enormă nesocotință, l-ai pus".

„M-am pus !", scrîșni Had și paloarea pe față i se adînci.

„Mă rog, fu concesiv Oliver. Te-ai pus ! Ceea ce nu schimbă esența chestiunii. Pamfi nu va ezita să întoarcă foaia. El nu admite ca disciplina lui să..."

„Să te ?" deveni curios Kalimera.

„Să-l urmeze pe Had în nonconformism și erezie" veni acuza, voit dură, a lui Oliver și, spre a da de înțeles că el a isprăvit ce avea de spus, începu să îngurgiteze măsline, scuipînd simburii direct pe masă.

„Bravo" îl aplaudă Medussa mustăcind și se lipi de măslinar.

„Pun pariu că Pamfi îți va administra nota doi, domnule coleg, lucrurile urmîndu-și apoi cursul firesc : îți vor tăia mușchiul".

Un ins neintreg, viețuind amoebian cum e Vergilă nu merita osteneala ca Had să-l catalogheze drept grobian sadic ori alte asemenea, cum reacționezi în condiții normale ; în schimb, o neagră tristețe coborî în ochelarist auzind expresia „a tăia mușchiul". Had studiase la liceul de muzică, știa că mușchiul e partea cea mai delicată, mai intimă, a aparatului de suflat, din el nuanțezi cursul melodic. „A tăia mușchiul" nu însemna, desigur, a tăia cuiva limba, dar ceva pe aproape, a-i „lua piuitul" în orice caz. Și pentru că latura morală a vieții trebuie pusă, în orice împrejurare, pe întîiul plan, cugetul lui Had explorâ ceea ce mai explorase de o mulțime de ori : idealul profesiunii. Găsi cu cale să-l reveleze, prin viu grai, în cîmpul conversației ce i se oferea, ca pe tavă. Fu cald, blînd, foarte coborît în sine și foarte sigur pe ceea ce formula :

Odă pămîntului pîrjolit de iubire

Apropie-te-n vîrful picioarelor de flori
asemeni lor ești viață și nu ai drept să mori
urmează-mă în gîndul și fapta unui veac
nu căuta iubirii nici pricină nici leac

înalță-te deasupra nisipului sonor
și nu te temi cînd alții se tem de umbra lor
pășește peste umbre de-nvinși și de bastarzi
tu mai presus de ele tu trebuie să arzi

să pîrjolești nisipul și țărmu-nrourat
să mi te stingi iubito în brațe de bărbat
și să mai știi că marea ce-o stringi cu drag la sîn
e-o strachină cu visuri a mea poet român.

Ion Nicolescu

pare să fi fost uitat de colegi, îi spun de-a valma Oliver-măslinarul.

Pătrunserâ în salonul baroc, cu pereți **havane-brique** (nuanțe de roz), cu multe bolți, coloane masive și tavan rulant de sticlă, pentru aeraj, perpetuă amăgeală, deoarece aerul medieval al edificiului convietuiește la infinit cu aerul viciat ce drapează de sus pînă jos încăperea întinsă, ca un peron de gară. Luxul, mirosul greu de mîncăruri și orchestra urlătoare sînt punctele forte ale așezămîntului, în timp ce bucatele se mențin în limitele banalului, dacă n-ai inspirația să alegi fie „specialitatea bucătarului" (o ruladă cu felurite cărnuri, bucăți de slăninuță și cașcaval), fie „varza à la Cluj" ori clasicul șnițel vienez.

Had și ai lui nu trecură pe la „garderoba obligatorie", știau că de acest amănunt se va ocupa (în cazul lor) „generalul" sau, la nevoie, Gyöngy, ospătărița cu strungăreață, totdeauna serviabilă, cochetă ; dealtminteri, numele ei

17 SEPTEMBRIE 1983

L4

film

f

Întoarcerea din iad

Avem în ecranizarea clasicilor o experiență suficientă pentru a pretinde mai mult decît traducerea corectă, citeață a literaturii în film — o preluare la prima vedere a faptelor, fără aprofundarea temelor și motivelor de la care pornesc. Nicolae Mărgineanu se oprește însă la exteriorul povestirii, păstrînd din ea mai ales latura spectaculară — povestea de dragoste, conflictul pornit de aici, războiul cu tranșeele, exploziile și victimele sale ; confruntarea între bine și rău, mijloacele prin care binele învinge răul, scapă regizorului care e atras mai mult de panorama războiului decît de lovitura de teatru care se produce în caracterele protagoniștilor ; Nicolae Mărgineanu pierde tocmai argumentele și momentul convertirii eroului principal și, profunda sa transformare morală apare mai curînd ca întunecare a minților decît ca schimbare a convingerilor ; ceea ce Liviu Ciulei reușea cîndva în *Pădurea spînzuraților*, nu reușește lui Nicolae Mărgineanu.

Așa cum este, *Întoarcerea din iad* rămîne totuși un film cu o construcție solidă ; dominantă este impresia de echilibru, de rigoare și profesionalitate a tuturor compartimentelor, începînd cu regia și continuînd cu muzica (Cornel Țăranu), decorurile (Radu Corciova), montajul. Interpreții, într-o distribuție bine gîndită, își fac și ei cu prisosință datoria ; Constantin Brînzea, Remus Mărgineanu, Maria Ploae și Ana Ciontea reușesc personaje notabile, răvășite de patimi și contradicții ; în acești eroi energic conturați stă mai ales reușita filmului deși tocmai aici ar fi fost loc pentru o interpretare mai profundă a textului ; mijloacele prin care se realizează tensiunea sînt oarecum retorice, convenționale și ai sentimentul că, gîndindu-și filmul, regizorul s-a oprit undeva la jumătatea drumului, fără să fi ajuns el însuși la revelația care să dea faptelor adîncime.

Dialogurile scrise de Petre Sălcudeanu au marele merit de a lăsa tăcerilor exact atîta spațiu cît era necesar pentru a deveni semnificative ; lăudabilă concizia acestor dialoguri — capitol la care filmele noastre sînt îndeobște în suferință ; chiar filmele scrise altădată de Petre Sălcudeanu sufereau tocmai din cauza dialogului prea stufos și această experiență a colaborării scenaristului Nicolae Mărgineanu cu un dialoghist profesionist ar trebui folosită și de aici înainte de casele noastre de filme.

De bunăseamă, apelul la clasici este util atît filmului cît și literaturii — atunci cînd nu este vorba doar de un refugiu, un mod de a ocoli răspunderea ; fără afinități mai profunde între autor și regizor, filmul rămîne doar prelucrarea conștiincioasă a unor fapte și traducerea lor în imagine. Lui Nicolae Mărgineanu nu-i lipsesc talentul și vocația ; lasă însă impresia că-i lipsesc convingerile — nu neapărat în consonanță cu ale lui Agârbiceanu, dar convingeri !

Nicolae Mateescu

televiziune

tv

Luni, marți, miercuri

Au început zilele să se înăsprească așa cum se înăspresțe mustul în mierea rece a lui septembrie, lună despre care se zice că este la fel de frumoasă ca o oglindă în sălile de repetiție ale școlii de coregrafie. Cine a crezut altfel nu a avut decît să vadă luni, pe programul doi, un film extraordinar, inspirat de școala în care își cresc aripile viitoarele lebede ale baletului românesc. Dar de ce extraordinar ? Pentru că acest film contrazice o veche prejudecată de mare întindere cum că baletul ar fi totuna cu dansul de divertisment, adică o distracție pur și simplu a unor fete și băieți cărora nu le place munca. A ajunge balerină numai (și nu neapărat prim-balerină) pe scena Operei seamănă întrucîtva cu a escalada un vîrf înalt, cu panta înclinată invers. Îți trebuie tot atîta curaj și tot atîta efort fizic ca înainte și în timpul unei ascensiuni. Ambiția unor părinți de a-și da copiii la balet este minoră față de marea voință a acestora de a se dedica baletului, fie că e vorba de cel clasic, fie de cel modern. Lîngă acești copii care nu se joacă, ci muncesc zilnic la bară, stau profesorii lor, acești oameni minunați, unii ei înșiși mari artiști, altii „victime" ale profesiei, care le-a cerut renunțarea la propria lor carieră. Filmul realizat sub asemenea auspicii, dacă nu a fost, ar merita să fie programat și pe „unu", tocmai pentru a se lămuri mai mulți dintre noi că în arta coregrafică, dincolo de spectacol, se munceste intens, că momentele noastre de delectare se datorează nu atît celor care se văd, ci, mai ales, celor care nu se văd pe scenă.

★

„Un extemporal despre viață" a dat Dan Văiteanu, în regia lui Cornel Popa, marți, la teatrul t.v., „Extemporalul" a fost susținut de o echipă de actori excelenți, între care Irina Petrescu, Mitică Popescu, Monica Ghiuță, Corado Negreanu și... Corina Chiriac. Piesa, în ciuda unor replici ușor moralizatoare, a avut meritul incontestabil de a situa în centrul intrigii sale o autentică problemă morală, determinată de destinul amenințat al unui copil, abandonat, din motive diferite, de părinții săi. Atît „rememorările", cît și finalul fericit nu au supărat, dată fiind miza pusă în joc de autor și punerea în scenă sigură a regizorului. O asemenea piesă, în afară de faptul că e urmărită cu atenție, are ecou public, dată fiind actualitatea ei, dezbaterea de pe micul ecran prelungindu-se în familie sau la servici, fenomen pozitiv care o apropie, bineînțeles, pe alte coordonate, de anchetele t.v. pe care, ne reamintim, le vedeam în aceeași zi. Lucru absolut îmbucurător în ceea ce privește punerea la zi a repertoriului teatrului t.v.

★

„Viața culturală" de miercuri a fost dedicată orașului atît de drag nouă, Deva. Deși programată după-amiază, la o oră în general defavorabilă, cînd majoritatea dintre noi nu sîntem nici acasă, nici la servici, de data aceasta emisiunea, bănuiesc, a avut o audiență mai mare, datorită unei împrejurări favorabile. Realizată, în această ediție, de Lucia Chirilă, „viața culturală" a avut un număr bogat, în care au predominat poeziile recitate de poeții din Deva, membri ai cenaclului **Ritmuri. Am aflat mai multe despre ce se face pentru îmbogățirea vieții spirituale a acestui frumos oraș (descris într-o tabletă de Valeriu Bârgău) despre un salon al cărții, o galerie a **Ritmurilor,** despre numeroasele întîlniri ale scriitorilor din această parte a țării cu cititorii lor. Poate că un ton mai firesc, declarații mai puțin administrative și cîteva accente critice și autocritice, cît și părerea „beneficiarilor" adică a celor care nu se ocupă cu arta și literatura ar fi înviorat această scurtă prezentare culturală a Devei. Inițiativa oricum meritată încurajată, și alte orașe, cred, pretind să figureze în sumarul rubricii.**

Iulian Neacșu

„Așa cum medicii își propun să fie fideli jurămîntului hipocratic, tot astfel noi, istoricii, datori sîntem să exercităm conștiința de adevăr și dreptate a istoriei însăși. Să facem magistratura istoriei, așa cum curge ea, fluviu fabulos-magmatic, prin epoci, națiuni și evenimente. Să luăm, bunăoară, exemplu lui Daicoviciu, bătrînul. El a devenit ceea ce era efectiv în clipa cînd, spre deosebire de generația lui, a avut tăria de a se opri, s-a uitat în cerul conștiinței sale și a făcut un lucru inutil, bizar, fără precedent, înafara uzului universitar : și-a contrazis magiștrii. Orice comparație se exclude, doar nu sînt un căcănar. Miezul ideii mă interesează, mobilul daicovicismului. Și mă grăbesc să adaug, dragii mei (îi văz pe Piști și Hans) : bineînțeles, cine are chef să tulbure aerul sacrosanct al magiștrilor cetății universitare, riscă să fie apostrofat, ca să folosesc termenul cel mai blînd cu putință".

„Eu trebuie să fiu avocatul diavolului, drept care te previn — spuse Hans Hirsch, cuprins de o extremă nervozitate ; își alegea, în schimb, cuvintele cu grijă, voind a vorbi clar, franc, dar și nu contenea a-și netezi barbișonul roșcovan, de țap. — Liber ești, **mein herr**, domnul meu, să privești în cerul conștiinței, ca să reiau expresia ta impuțită și prețioasă. Dar dacă ai chef să privești în acel cer, al conștiinței de sine, care poate fi și opac, la urma urmei, dacă îți dă mîna să-i contrazici pe magiștri, trebuie să și știi să te dai la o parte, mai exact, să ieși din șuvoi. Cetatea universitară nu e dispusă a-și pierde vremea cu nărozi și aventurieri. Stai, nu sări în sus ! Nu la tine mă refer, la un ipotetic farsor, un experimentalist de profesie, care vine cu așa zise adevăruri neprobate, cuprinse în lungile cortine de ceață care îi învăluie indeobște pe tinerii învățăcei, conștiințe în formare".

„Dar dacă cerul presupusei conștiințe tinere nu-i opac ? — îl antrenă Had într-o serie de întrebări pe șvab, înghesuindu-l în corzile ringului pe care singur îl imaginase. Dar dacă adevărul ipoteticului nostru tînăr este doar neprobat nu și improbabil ? Dar dacă lungile cortine de ceață, pe care le evoci, nu există în rîndurile tinerimii ci e vorba, mai degrabă, de spiritul rutinier, conformism și prejudecată sadea ? Dar dacă tocmai conștiințele în formare au svic și prospețime pentru a produce declicul de noutate menit să ilumineze ungherele unde obișnuința s-a instalat trufașă, șingerie, grasă, devenind, vai, adevăr imuabil ? !

„Ho, nebunule ! — îl opri Hans Hirsch, care se sperie de felul în care se ambalase Had, nu

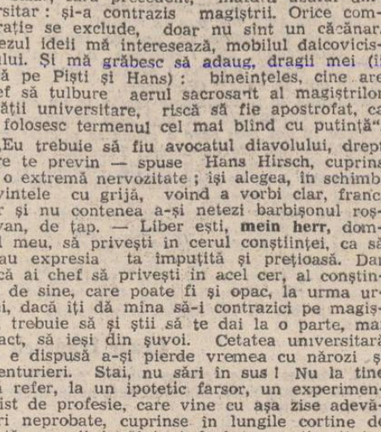

voise a întinde coarda la maximum, iar celălalt părea a fi în transă. — Mă predau, frate. Ti-am spus doar că sînt avocatul diavolului. Am vrut să te antrenez pentru ceea ce urmează. Asta-i tot".

„Ești un antrenor pe cinste, șvabule" mai putut îngăima Had ; totul vibra înlăuntru lui cu intensitate și sufla ca unul care parcursese înot distanța dintre capul Midia și Mangalia.

„Te plictisească ! se plînse Medussa, apoi către Had : Tu cunoști țe-i aia Eros Kalos ?"

„Vreo porcărie de-a voastră, mirii Had.

„Hi, hi. Nițidecum. Țeva serios este, ține de Dionyssos. Și mai ține de **Ars amandi**, arta iubirii, efebule, de educația sentimenta'ă, ca să știez conținutul flaubertian. Nu ești curios ? Poate se iveste un prilej" promise Medussa ambiguu și buzele grecoaicei aplicară o ștampilă pe mustața lui Oliver. Îl chemă la masa lor pe domnul Wily, bătrînelul cu „loz în plic", monumentul ambulant al restaurantelor urbei. Domnul Wily, un septuagenar distins și stilat, sosi numaidecît. Medussa trase lozul și cîștigă „lei cincizeci", care se preschimbară imediat în vin bulgăresc. Se întrezăreau perspective pentru alte metamorfoze de tip similar, cînd, brusc, Had dădu semnalul :

„Pe cai, rumâni !"

Sări în picioare, aruncă pe masă „o foaie", contribuția lui la consumație (totdeauna mergeau „nemțește") — grecii, mai ales, agreează această soluție — și ieși precipitat, fără să privească bolțile **bordeaux** ori **rouge cardinal**, nu reținea amănuntele, cum tot confuz era pentru el barocul clasic ori barocul tîrziu al stabilimentului, excelent restaurant și cu ridicate costuri. Altceva avea de educidat sfera sa gînditoare, conlucrînd activ cu forțele spiritului, cu via lui intuiție cu flerul, cu bunul simț funciar și cu ce o mai fi fiind înlăuntrul făpturii sale. Totul trebuia mobilizat acum, chemat la ordine, era „stare de necesitate". Ieși, îmbrăcîndu-și din mers canadiana verde-prăzulie cu glugă, și „haita" îl urmă.

Era devreme, nici orele 16 și, cum nu i se întîmplase în ultimele săptămîni, n-o luă spre Biblioteca universitară, azvîrli tuturor un „Salve, copii ! se aruncă în autobuzul 9, care avea să-l ducă acasă, în Mănăștur.

Fragment din romanul „Student în istorie" în pregătire la Editura „Cartea Românească"

poeme de gheorghe tomozei

Despre viețile și petrecerile mele

Mi-a mai rămas din viață, aș vrea să cred,
un sfert ;
restul se va citire în Diogen Laert.

O cupă de mirare am fost, atîta doar,
cu stropi în risipire pe un obraz amar,

iubirii i-am fost scribul, robind la amintiri
ce-mi nălucesc o fată cu degete subțiri

ori chiar lubire fost-am cînd n-a fost să fiu
Vers,
cum se citește-n tomuri cu scris de-acuma
șters.

Mi-a mai rămas din viață, din sferturi doar
un sfert —
restul se va citire în Diogen Laert...

Legendele, altfel

Și dintr-odată ești silit să dai la întors
redigota plină cu pete de ceară (redingota
legendei, desigur) fiindcă la o atentă
cercetare descoperi pe talpa pantofului
pierdut de Cenușăreasă
un blacheu cazon.

(Săruturi oferite cu calupul
și aerul nopții cu dragoste
tras în damigeană și pecetluit —
poate mai trebuie și al'dată...)

La volanul automobilului decapotabil și
incomensurabil trece Fetița cu chibrituri,
Pinochio face trafic de archebuze la Genova
iar Albă ca Zăpada joacă-ntr-un film serial
rolul uneia, Mata Hari iar Odisseus
își găsește la-ntoarcere muierea, bine mersi,
măritată cu un celebru armator, președinte
atlant sau cam așa ceva.

Lasă, lasă,
am să mă fac eu mic
și crezînd în legende
voi fi din nou fericit,
fericit !

Pentru la noapte, Valparaiso

S-ar zice că sînt dator-vîndut
poeziei,
că aproape evaporatele ei articulații
(în realitate fierării astrale)
îmi susțin respirația. Dar nu se spune
o vorbă despre tot ce ne leagă.

Nu sînt, desigur, căpitanul navei,
nici timonierul, nici micul mus,
sînt doar marinarul de rînd
pus să spele scîndura punții
sub picioarele dansatoarelor.

Eu transport
corăbii !

Unii destupă vulcani. Unii
despică nopțile planetei
cu spada gloriei, unii
cotrobăie Luna.

Eu sînt hamalul
ce cară corăbii. Adresa ?
Pentru la noapte,
Valparaiso.

Căutați-mă
ieri !

Clownii și minunile lor

Ați citit numele vreunui clown
pe o piatră funerară ? În care arhivă
s-ar putea găsi măcar o singură patalama
în stare să le însemne nașterea ?

Să vină ei din constelații
nici cu luneta pipăite ? Norii
să fie locul lor
natal ?

Din pielea lor se fac pergamente
pe care caligraful scrie poesii,
oasele lor sînt amulete la gîtul gros
al comandanților de oaste.

Părul lor poate fi ars în pipe,
sîngele lor produce un vin așa și-așa
dar bătuți sîrguincios cu ciocanul ei devin
oglinzi. Mueriile lor sînt comestibile.

Dar a văzut cineva un clown viu ?
Ei se lasă văzuți doar de orbi, doar surzii
le pricep vorbirea iar părinții lor
sînt copiii
și elefanții !

Lunecînd, lunecînd

Rezemat în cîrja țigării
trăiești un timp oprit.

E aseară...

Deschizi sertarele
cu mîinile
căutînd neîntîmplatul
mîine.

E încă ieri...

Găsești singura
linguriță de argint a casei,
mica limbă de clopot
a copilăriei.

E demult. E de demult,
e cîndva, e odinioară.
E pe vremea cînd... E atunci
E odată
ca niciodată.

E chiar
niciodată...

Soldatul și fata

Pielea — vestonul civil
al poetului trecut în rezervă
mai poartă tatuajele lui april,
amintirilor, servă...

El calcă pacea-nțeleaptă
mestecă aerul, bucătură cu bucătură
și iarba în care-l așteaptă
Fata-Morgana cu burta la gură.

O apără cu gloanțe artizanale
și cu degetele umile
și încă pare, cu trunchi și petale
un crin instalat pe șenile.

O scară rulantă-l conduce spre buzele ei
și ea e toată-mpăiată cu piersici,
cu stinse scîntei

și cu dire de ferigi...

Unde se duc străzile ?

O statuie ecvestră are patru picioare,
(versul are mai multe, ba are, prinse
în coadă
și cîteva cutii goale de conserve)
eu o salut în fiecare dimineață

coborînd din somn printre cei vii,
punîndu-mi peste suflet cămașa de elektron,
numele ce mi se învechește tot mai mult
și vocea, minerală și ea,

gravînd cu piatră tare geamul zilei.
Oameni palizi vorbesc
și-ncerc s-aud ce-și spun.
Probabil că se întreabă

unde duc, unde se duc și cum mor străzile
curgînd invariabil către un colț de mare
dar ivindu-se, de unde ? Chiar în cea mai
grasă cîmpie, dacă ai răbdarea de a
jupui iarba,

apoi hălcile de lut șingerind dai de (alte)
străzi
podite cu marmure orgolioase, zgîriate
de incălțările zeilor și de potcoave,
străzi conducînd și ele spre nicăieri dar
sub care

de le dezgropi dai de alte ulițe ori drumuri
de triumf,
străzi, fîntîni dilatîndu-și tiparele
și obligîndu-ne să nu cunoaștem tihna,
silindu-ne să mergem, oricum, oriunde, numai
să mergem...

Chiar sub străzile Pompeiului de-ați săpa,
ați da de o stradă cu urme de tiranozauri
gravate în smoală și sub ea o alta și alta
pe care se mai disting nervurile

liniilor de tramvai. Dar pe fiecare
pot fi văzuți bărbatul și femeia, aceeași
așteptîndu-se fiecare sub alt felinar și
veșnic neîntîlnindu-se

iluminați de neonul ideogramelor comerciale
pulsînd hemoragic peste dughene și temple,
peste case tolerante cu sărutul
și peste desenele cu creta de pe trotuare.

Dar pe fiecare stradă vor fi văzuți : generalul
înhămat la concasorul de cranii, negustorul
de apă, poetul comunal, burlanele ploii,
guriștii circiumilor și ciinii salvamont.

Dar pe fiecare stradă va fi copilul
întrebîndu-se unde se duc străzile, întrebînd
dacă ele nu merg să moară
ca locomotivele vechi,
în mare
de nu sînt chiar ele o continuare a mării...

Opt privelişti hunedorene

Urmare din pag. I

II. (portret cu șapte muncitori oțelari)

La Oțelăria Simens Martin nr. 1 îl caut pe maistrul principal oțelar Tiberiu Pascu. De șut e schimbul „A" condus de meșterul Ioan Cătălinoiu care, în cinstea Conferinței Naționale a partidului au dat peste plan 2 800 tone de oțel. Mă uit la pixul meu care deja a început să mă trădeze. L-am rugat de atîtea ori să nu mai rețină cifre pentru simplul motiv că cifrele se demonetizează și mai tîrziu nu mai spun mare lucru cititorilor. Dar bunul meu sfetnic al tinerii de minte nu mă ascultă și își notează conștiincios cifra care înseamnă mult. Sînt tone. Mii. Sînt tone de oțel elaborate cu grijă de acești oameni tineri, luminoși.

Circotașii vor spune că : „de unde luminoși ?" și eu le voi răspunde că : „de aici de la Hunedoara unde i-am văzut cu ochii mei naturali, nici măcar ajutat de vreo pereche de ochelari cu multe dioptrii..."

III. (buricul pămîntului)

Nu fac parte dintre acei patrioți locali care cred că Hunedoara este buricul pămîntului. Pe harta țării au crescut în ultimii ani mai multe combinate siderurgice. Nu mai departe decît la 10—15 kilometri de Hunedoara o fostă uzină s-a transformat printr-o rapidă dezvoltare în Combinatul siderurgic „Victoria" Călan.

Pentru hunedoreni romantismul creșterii orașului și al combinatului, perioada brigadierilor, nu pot fi uitate, perioada aceea rămîne încrustată adînc în memoria colectivă și individuală a multor generații.

IV. (ștefan tripșa)

A merge la Hunedoara și în combinat înseamnă în mod sigur a trece și pe la Ștefan Tripșa. La O.S.M. II eroul încearcă să mă lămurească că știu totul despre el. Și totuși eu trec pe la Ștefan Tripșa pentru că o localitate care nu-și cinstește cum se cuvine înaintașii-eroi, e o localitate fără tradiție, necoaptă, gata oricînd să se scurgă din cupa timpului precum legendarul nisip al clepsidrei.

V. (Nicolae Mărculescu)

La furnalele de 1 000 mc e întotdeauna un fel de liniște zgomotoasă. Cînd apuci să vezi la doi pași în fața ta ești un om fericit. Eu nu sînt fericit în această zi pentru că nu-l găsesc nicăieri pe maistrul principal Nicolae Mărculescu. Un muncitor îmi spune că Nea Nae e în concediu. E gata anul și omul prins cu treburile metalului n-a mai apucat să se odihnească...

VI. (un colectiv lucrînd cu harta lumii în fața ochilor)

Cînd vrei să ieși din oraș pentru a ajunge la Blooming, înainte de Fabrica de oxigen, o clădine lunguiață și bine luminată atrage atenția reporterului. Pe firma de la intrare scrie cu litere modeste : Întreprinderea de tricotaje tip lină — Hunedoara. Din discuțiile cu tînăra directoare Cornelia Vizitiu reține că la numai cinci ani de la înființare întreprinderea lucrează mai mult pentru export. Îmi sînt prezentate comenzi, firme, contracte cu țări dintre cele mai dezvoltate și mai de necrezut a fi capabile să-și trimită emisarii comerciali pentru a se aproviziona cu tricotaje Made în Hunedoara — România.

VII. (ridurile muncii)

Parafrazînd situațiile din cele mai mari porturi ale lumii am putea spune că toate străzile Hunedoarei duc și pleacă de la combinatul siderurgic. Pe ele se strecoară la orele ieșirii și intrării în schimb zeci de mii de oameni. Sînt orele cele mai frumoase de la Hunedoara. Oamenii aceștia nu mai sînt atîta de tineri, fețele li s-au înăsprit de vreme și muncă. Munca la oțel nu e ușoară. Pe fețe le-au apărut semnele demnității — ridurile acelea omenești — acele cărări ale vieții, cărări ale Hunedoarei, construite cu trudă către viitor. La Hunedoara se poartă cu mare demnitate și cinste ridurile muncii. Mașinile nu au riduri. Oamenii capătă riduri. Permanența Hunedoarei o dau totuși oamenii...

VIII. (23 000 de cetățeni tineri)

23 000 de cetățeni reprezintă o localitate de oarecare dimensiuni. E o localitate a tinereții cuibărită într-o localitate eternă. Atîția hunedoreni sînt tineri care învață cum să facă oțel, cum să construiască viitorul, să viseze, să plămădească timpul viitor al orașului omenesc de pe Cerna...

sandu ștefănescu

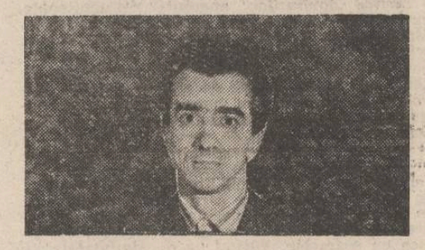

Marină

Acum, cînd mi-e sufletul navă pe cale
de valuri turbate dansînd în furtuni,
fii tu întruparea speratei minuni —
primește-mă-n marea privirilor tale...

Acum, cînd refluxul părerii de rău
spre zări neștiute mă poartă-n derivă,
fii tu condamnarea mea definitivă —
ascunde-mă-n golful surîsului tău...

Acum, cînd îmi pare că-i tot mai tîrziu
semnal să trimit spre eterele pale,
fii tu semnul invers al notei de jale
ce face din cer și din mare pustiu —

Și pentru o vreme ce n-am s-o mai știu,
păstrează-mă-n portul memoriei tale...

Portret pentru 2022

Iubito, e tîrziu — orice ai zice,
ești umbra statuietei de-altădată,
eșafodaj de marmoră tușată
de apa vremii, stînd să se despice.

Splendoarea feței tale, traversată
de șanțuri trase de-ale vieții bice
și părul — răvășite, arse spice —
cu-atît mai asimetrică te-arată.

Zadarnic încercînd să se ridice,
privirile candide sînt o pată,
cum mersul e-o dorință eșuată
a gambelor silite să abdice...

...Te-nvălui cu iubirea-mi disperată,
dar fără-a te privi, Euridice...

Atîta, doar

Am apucat și vremea-n care
nu mi-e nici greu și nici ușor,
nu mi-este bine, nu mă doare —
atîta, doar, îmi este : dor...

...Mi-e dor venit din alte dăți
să știu, de ești, cum mai arăți...

Tu mi-ești...

Te găsesc doar cînd ești tristă
și mă cauți cînd nu sînt —
ca din cer pîn' la pămînt
între noi genuni există.

M-am legat cu jurămînt
să șterg golul ce persistă —
tot mai cred în viața mixtă
dintre liniște și vînt.

Ochi de iarnă ne-ndurată,
gînd din flori de primăvară,
zîmbet tors din foc de vară,
plîns de toamnă-ntîrziată —

Tu mi-ești cearta necesară
și-mpăcarea așteptată...

plastică

Proiecte decorative și vestimentare

Într-o vreme în care estetica privește fără interes și fără plăcere spre mutațiile ce se petrec în teritoriul artelor decorative, o expoziție de modele decorative și vestimentație modernă are un aer provocator. Experimentul este perceput ca atare și pe simezele sălii Arta din Brașov, unde expune, sub patronajul Muzeului județean, Florica Vădana. Expoziția ei se bazează pe proiectele decorative și vestimentare pe care artista le-a prezentat, cu doi ani în urmă, la New York, în cadrul unei manifestări organizate în saloanele bibliotecii române din marele oraș american. Publicul nostru se întîlnise cu creațiile artistei într-o serie de expoziții prilejuite de Festivalul național „Cîntarea României", mai cu seamă în Brașov și în București (la Ateneul tineretului), unde mijloacele și principiile artei sale fuseseră desfășurate convingător.

În principal artista lucrează cu tehnicile imprimeului, aplicate pe voal, pînză topită, catifea sau mătase naturală. Formele, în expoziția la care ne referim, au ajuns la structurile unui geometrism curat, după ce cochetaseră cu interferența unor cîmpuri cromatice controlate numai de capriciile inspirației și fanteziei. Modelele sînt prezentate sub forma unor proiecte decorative pentru interior (panouri multifuncționale, draperii, perdele etc.), fiind, în același timp, sugestii pentru materialul compozițiilor vestimentare. Eleganța structurilor plastice, varietatea gamelor cromatice, ținuta și maiestuozitatea proiectelor dau o ambianță delicată, cu reale virtuți lirice, un spațiu reconfortant, de un umanism cald și grațios. Multitudinea combinațiilor rezultate din varietatea registrelor cromatice, a texturilor și a materialului creează posibilitatea unei funcționalități impresionante, începînd cu semnificarea spațiului intim și terminînd cu rezonanța sobră a marilor spații publice. Dealtfel, rediscutarea acestor concepte, acum, cînd decorația interioarelor pare a traversa o perioadă de sărăcie și de răceală excesivă nu poate fi decît de bun augur. În acest sens proiectele și sugestiile Floricăi Vădana, făcute la Brașov și la New York, trebuie primite cu tot interesul.

Dar aspectul cel mai spectaculos în astfel de expoziții îl reprezintă proiectele vestimentare. Florica Vădana expune creații de vestimentație feminină, oferind o varietate de modele care configurează conceptul de vestimentație modernă pentru perioada de vară. Elementele de modă sînt grupate, în viziunea artistei, începînd cu clopotul și cu amfora. Sînt readuse în circulație, astfel, multe din efectele crinolinei de altădată, mai ales în sistemul de mineci bufante și de rochii cu volănașe. Pe de altă parte, intră în circuitul gustului public pantalonul bufant și întregul cortegiu de accesorii din garderoba șalvarilor, ceea ce creează un anumit avans esteticii vestimentare orientale, surprinzătoare în aparență pentru concepția europeană de modernittae. Cum însă în modă nu trebuie să te miri de nimic, deoarece singura regulă de schimbare este chiar schimbarea continuă, trebuie să ne bucurăm că sînt în creștere de prestigiu elementele romantice, creatoare de feminitate, în dauna curentelor brutale antrenate de moda blugilor, care face încă atîtea ravagii în estetica vestimentației feminine de azi. Nu e nici o îndoială că punerea în discuție a temelor de acest tip nu poate fi decît în beneficiul esteticii, care a renunțat demult să mai fie ruptă în estetică de sus și în estetică de jos, în afara situației de valoare, care dictează inevitabil rangul oricărui demers artistic.

Ion Itu

muzică

Premiere

la Opera Română din Timișoara

Opera Română din Timișoara a montat, într-un singur spectacol, două opere românești într-un act, ambele incluse în concursul cuprins în generosul cadru al Festivalului național „Cîntarea României", atît muzica cît și regia purtînd semnături diferite. Formula e întrucîtva neobișnuită, însă, după părerea mea, pe deplin viabilă. Să le descriem așadar pe rînd. **Zamolxe** de Liviu Glodeanu (libretul fiind semnat de compozitor după Lucian Blaga) este una din partiturile de sobră expresie, atît de caracteristică stilului acestui muzician dispărut în plină putere creatoare. Tablourile, scenele sînt structurate distinct, desenate în linii generale, compozitorul folosind o orchestrație aerisită, o melodică retrasă ca pregnanță intervalică pentru a lăsa în evidență textul, mult recitativ recto tono și multă declamație vorbit-cîntată, toate cu scopul limpede de a construi o partitură unde, în multe momente, muzica completează atmosfera sau punctează clipele de incordare dramaturgică. Acestea sînt datele de la care pleacă regia lui Bob Massini, în egală măsură austeră și sugestivă, plastică și adaptată particularităților muzicii. Îl ajută excelent corul îndrumat de Damian Vulpe, balerinii a căror „mișcare plastică" a fost concepută de Rodica Murgu, orchestra (cu unele imprecizii) condusă de Mihai Vilcu. Scenografia lui Grigore Gorduz este colorată, însoțind corect datele unei regii căreia i se poate reproșa un singur lucru, foarte important : nu știu în ce măsură conving tablourile de grup, îndeosebi dansurile și ritualurile aduse în scenă ; așa cum apar ele însă, ar aparține mai degrabă unei culturi htoniene, jos plasate pe scara evoluției. Clar e însă că dacii au avut o religie uraniană, ca toate popoarele indoeuropene, iar muzica lor (și dansurile, și costumele îndeosebi) chiar dacă în viziunea compozitorului, în unele secvențe, este accentuat dionisiacă, a avut cu certitudine mai multă sobrietate (folclorul este mărturie limpede), o nuanță mai deschisă, mai curată decît ceea ce imaginează citeodată Bob Massini. În rolurile principale, Vasile Tcaciuc și Csaba Airizer, două voci excelente, vin să împlinească, sub aspectul interpretării, un spectacol-reușită al operei timișorene. Altă reușită despre care merită să scriem aici este calitatea de excepție a programelor de sală, semnate de Grigore Gorduz și Carol Bodocan, programe elegante, sugestiv realizate grafic și bogate în conținut.

Prometeu de Doru Popovici, operă scrisă pe un libret propriu, reprezintă acel cadru muzical, de nobilă semnificare umanistă, pe care se poate sprijini o multitudine de concepții regizorale diferite ; bineînțeles, muzica este mai mult decît un simplu cadru — nefiind însă prima ei punere în scenă, vom insista aici asupra datelor regizorale imediate. Regia lui Dumitru Gheorghiu adoptă declarat o interpretare contemporană (mai bine zis, contemporaneizată) a mitului prometeic. Personajele (Hefaistos, muza Eromani, Appollo, Zeus, Prometeu) poartă costume ca cele ale membrilor unei ultramoderne centrale de comandă putînd declanșa un holocaust nuclear. Deși, la o primă vedere, asocierea pare ridiculă, exact acea lărgime de semnificații a mitului și a muzicii fac posibilă această largă punte peste secole. Mai mult, o fac verosimilă, interesantă și de puternic interes contemporan. Corul și orchestra conduse de Damian Vulpe și Mihai Vilcu au o contribuție însemnată la reușita spectacolului, alături de o excelentă echipă de cîntăreți (Teodora Ciucur, voce cu splendide rezonanțe, Ioan Pribac, Nicolae Popescu, Dorin Vaidean, Nicolae Ianculescu-Românu). Plecînd de la o excelentă idee regizorală, spectacolul pierde însă printr-o desfășurare scenică neconvingătoare. Dacă muzica de introvertire, atmosferă și austeritate, nu predispune la dinamism, nici regia nu rezolvă aceasta, în scenă desfășurîndu-se o acțiune cu multe clipe accentuat statice (în decoruri aici prea sărace, din rațiuni economice). Pe marginea amîndor spectacole se poate spune însă că ele reprezintă o certă reușită : mărturie stau afluența și reacția publicului.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ION AGÂRBICEANU

VI. „Ocultarea" viziunii realist-tragice (6)

„Arma secretă" pe care spiritul demonic o inculcă întregii ființe a lui Emanoil Manovici și de care acesta uzitează cu teribilă siguranță de sine este fascinanta sa capacitate de seducție. În oricare din mișcările lui, diabolicul popă mizează pe efectul derutant, resimțit de săteni. Faptul are drept cauză subtila și strania insinuare a unor ginduri ascunse, imposibil de înțeles, în logica normală, oarecum previzibilă, a comportamentului său. Într-o asemenea situație, gradul de seducție sporește nebănuit de mult, săpind adinc în conștiința oamenilor, care, pe neașteptate, incep a fi cuprinși de acel inexplicabil sentiment pe al cărui cuprins își dau intilnire admirația, incintarea dar și frica difuză. „Dublul" demonic al eroului acționează atit de dezinvolt, incit s-ar putea crede că, pur și simplu, conștiința sa duhovnicească nici nu realizează despre ce este vorba. Interpretate din această perspectivă, episoadele în care Emanoil Manovici își exercită demonul seducției asupra Firuței rămin de neuitat. Intiia „lovitură" este fără îndoială și cea mai spectaculoasă și aparține tot marii scene a intilnirii din Vinerea Mare cu teleguțenji. Anume, este vorba de chipul în care popa Man alege să fie găzduit bădicul Ioniță, tatăl Firuței. În contextul în care, pe de o parte, efuziunea extatică se înstăpinește peste tot și cind, pe de altă parte, conform tradiției, sarcina de a-l găzdui pe preot revine de la sine diacului, Emanoil Manovici „punctează" din plin tocmai în această direcție. Acțiunea se bizuie doar pe două „mișcări", dar, cit de mălestru sint conduse amindouă ! Iat-o, intîi pe cea pregătitoare :

„— Mă bucur, creștini dumneavoastră, că pot să vă slujesc de Sfinta Înviere a Domnului, dar vă întreb ceva : Cine mă găzduiește pe mine în aceste zile sfinte ? Și privirile lui jucăușe, ca sclipirea riului în apusul soarelui ce-l sărută, se purtau peste mulțimea oamenilor. Căuta ceva, căuta poate pe cineva, ori privea așa, să descopere dinsul pe gazdă nouă ?"

Iat-o, apoi, pe cea decisivă, cind, peste uluiala diacului și a mulțimii, ai cărei cei mai autorizați ofertanți sint nebăgați în seamă, popa Man își exprimă preferința pentru bădicul Ioniță :

„— Să se apropie puțin creștinul cel de lîngă ușa bisericii, care stă pe treapta intîia.

Toate capetele se întoarseră spre ușa bisericii ; bădicul Ioniță care sta pe treapta intîia, cu nevasta și cu fata, se aplecă spre femei, șopti ceva, apoi, tocmindu-și din două mișcări cojocelul alb pe umeri, porni prin mulțime, cu fața aprinsă de atita cinste, spre clopotniță.

— Vreai dumneata, bun creștin, să mă găzduiești pe citeva zile ? il întrebă străinul, luindu-și iarăși înfățișarea lui cuviosă.

— Bucuros, sfinția ta, numai dumneata să fii mulțămit".

Tactica „loviturilor" aparent neintenționate, cu totul nevinovate (și e posibil, într-un fel, ca faptele să se petreacă astfel, dată fiind strania scindare a ființei preotului, operată, ambiguu dar și amețitor de adinc, pe de o parte, de „eul" său uman, iar pe de alta de eul său diavolesc) funcționează cu mare eficiență și în continuare. Telurica instinctivitate erotică a personajului beneficiază de servicille tacticii în cauză fără nici o opreliște, acest resort fiind întotdeauna ascuns sub scutul „sfinteniei" de care, chipurile, Emanoil Manovici ar fi ocrotit. În realitate, modul în care Firuța este prinsă în plasa mistuitoarei pasiuni pentru popa Man are înfățișarea celui mai diabolic joc de-a pisica cu șoarecele. Făcind uz de „întunecata lui frumusețe", în stare să tulbure inimile și sufletele tuturor femeilor tinere din Teleguța („Popa Man era pentru dinsele mereu o taină. Îl cercetau în biserică, il urmăreau cu privirile pe drum, se cutremurau de întunecata lui frumusețe"), eroul lui Agârbiceanu adoptă, cu neintrecută dar și cu indicibilă perfidie, masca paternității duhovnicești. Firuța este „prinsă" în lațul unui dialog ce pare că are suport doar bunăvoința afectuoasă arătată de fața bisericească rușinoasei și timidei fete :

„Fata bădicului Ioniță veni în casă cu merindea de drum pentru preot și i-o puse pe masă.

— Ai să zăbovești mult, părinte, pe unde te duci ? cuteză ea să-l întrebe.

— Știe Dumnezeu, fetițo. Poate o săptămînă, poate o lună, se poate și mai mult. Dar să-mi spui : ai jucat mult asară ?

— Am jucat, da, răspunse fata, plecindu-și genele umbroase.

— Joci frumos, zise popa privind-o țintă.

Firuța nu mai răspunse de data asta nimic, ci se furișă pe ușă afară".

Este adevărat, alteori, popa Man „plusează" mai pe față, cu mai multă imprudență, dar și acum, în esență, strategia jocului aparent nevinovat nu este dată uitării :

„— Harnică fetița noastră. Acum știu că nu va trece mult și te vei mărita.

Fata zmincea din cap.

— Bă încă n-am să mă mărit.

— Și de ce nu ? întrebă popa, prinzind-o ușor de mină.

— Mai este vreme, șoptea Firuța c-un tremur ușor în glas.

— Ce-ai zice să-ți vină norocul așa, deodată ?

— Cum să-mi vină norocul ? întrebă fata, ridicindu-și privirile.

— Hm ! făcea popa. Așa, un tinăr, și frumos și bogat, de care să-ți placă".

Sursă a excepționalei sale cutezanțe de a se abate de la normă, de a-i supune și seduce pe cei din jur întru satisfacerea copleșitorului său elan vital (la un moment dat, chiar formulează această deviză : „Iată că nu-i rău să știi a-ți bate joc de alții"), în același timp, pentru popa Man demonismul se constituie în sursă a marilor nenorociri prin care trece. Problematizarea din unghi acut existențial a filonului magic și efectele lui devastatoare tocmai prin aceasta se relevă. Ideea morală subieacentă, avind o tulburătoare reverberație în sufletului eroului, este că pactul cu diavolul echivalează cu neiertatul compromis de a trăi și a se înfunda în minciuna față de sine, în primul rind. De aceea, pe măsură ce izbinzile înregistrate sint tot mai mari și mai spectaculoase (iubirea Firuței, îmbogățirea) și spectrul nenorocirii se arată mai puternic, „lucrează" cu mai mult spor. De la succesivele „apariții" ale preotesei tocmai în momentele de frenetică satisfacție erotică („Popa Man, singur în casa parohială, avu în sara aceea un simțămint ciudat. Părea că vin glasuri depărtate și-i chemă, le auzea îmbulzindu-se în ferestre ; părea că vede fețe cunoscute și, deodată, în liniștea și singurătatea din casă, il copleși spaima. O femeie înaltă, zveltă, cu un copil în brațe, i se arătă la fereastră și erau palizi ca doi morți. «Hei, asta ar fi preoteasa Ilenuța», își zise el, și simți ca niște drojdii amare, grețoase, cum încercau să-i pătrundă în inimă"), se trece vertiginos la pedeapsa prăbușirii definitive. Viguroasele pagini de proză fantasticizant-analitică, în care este relatată reintilnirea cu preoteasa Ilenuța (acum, cu mintea zbuciumată) și moartea acesteia, dau măsura răsplății pe care destinul i-o rezervă lui Emanoil Manovici.

Nu e mai puțin adevărat că „eul" demonic al eroului are și ciștig de cauză, în felul său. Popa Man intră în legendă grație blestemului pe care il lasă asupra locurilor aflate odinioară în stăpînirea sa : „Numai cit, din pămintul acesta, cei dintii popi care veniră după Man nu prea avură noroc. Rar anul în care să nu-l bată piatra. Și se-ntimpla să plouă picuri grei, plini de roadă, peste moșia teleguțenilor, numai eclegia o bătea grindina cu imblăcille" ; „Teleguțenii erau siguri că pentru păcatele și ticălogia popii Man vine și biciue gheața. Ba, în anii cei dintii după ce s-au scăpat de el, aflau pe hotar anume arsuri pe pajiști, prin lunci, intr-o poiană de pădure. Și pe-aici s-a odihnit vreodată popa Man, spuneau oamenii inconjurind arsura".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

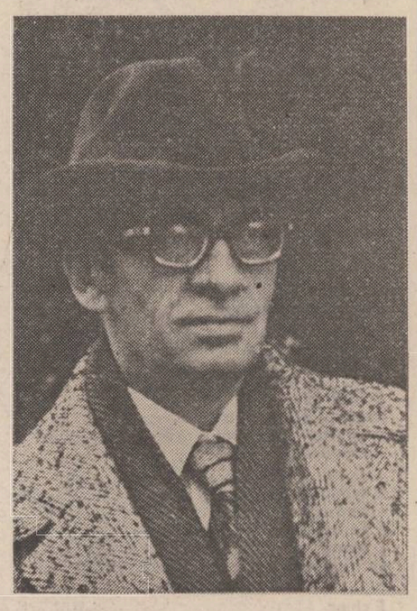

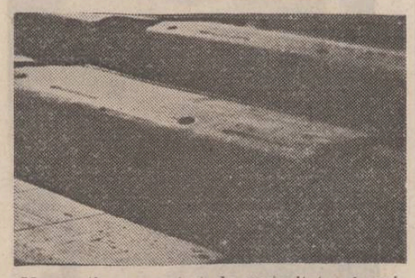

Moromețiana : portret de maturitate al scriitorului ; banca în care a stat în școala primară ; o parte a curții părintești ; foaia matricolă a elevului Călărașu T. Marin.

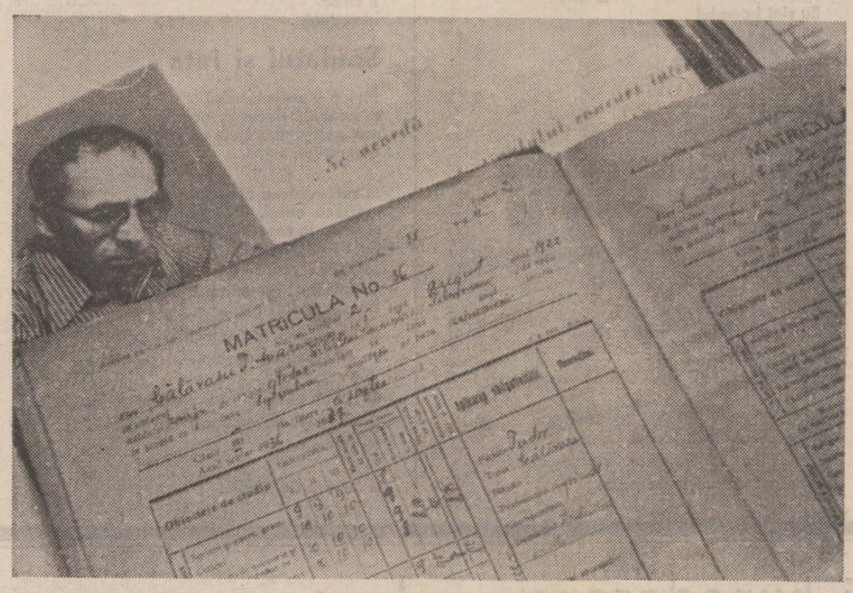

CRONICA EDIȚIILOR

Despre uitatul Ion Gorun

Domnul Vasile Netea ne-a oferit, cu o dedicație lizibilă doar de către un poticaraș medieval, un volum de **scrieri alese** din operele lui Ion Gorun. Într-adevăr un autor uitat sau tratat prea sumar în... **Istoria literaturii...** de G. Călinescu. Divinul critic zice în paragraful pe care i-l consacră totuși în istoria sa: „Nimic nu se poate alege din poezia și proza socializantă a moțului Ion Gorun..." Probabil că după Călinescu s-au luat și autorii ieșeni ai bunului **Dicționar al literaturii române...**, altfel nu ne explicăm lipsa cu totul a lui Ion Gorun din această operă, cu toate că este înseriat fratele acestuia, Enea Hodoș (care a trăit pînă în 1945...) și în context și autorul de care ne ocupăm. (Probabil lacuna va fi îndreptată în vol. II al dicționarului). În timpul vieții Ion Gorun a vorbit foarte rar și puțin despre sine însuși. Iată încă un caz cînd se dovedește că ecourile în postumitate trebuie asigurate din timpul vieții...

Dar cine a fost Ion Gorun ? Prefața lui Vasile Netea (care alcătuiește ediția cu colaborarea Lidiei Munteanu) ne este o bună călăuză să aflăm cele mai probe date despre acest interesant bărbat al literelor românești.

Ion Gorun s-a născut la Roșia Montană în anul 1863 și a decedat în 1929, la cîțiva ani după ce i-a fost decernat premiul Academiei Române în urma unui raport întocmit de Octavian Goga. Nu pretindem, nici pentru trecut, nici pentru prezent, infailibilitate pentru Academia noastră (ca dealtfel și pentru altele de aiurea), dar un om care a fost încununat cu laurii unei asemenea instituții nu se poate să nu aibă chiar nici o valoare. În ceas istoric instituțiile pot greși pînă la evidență, în epocă gesturile lor își găsesc măcar în parte, justificările. Fiu al lui Iosif Hodoș, doctor în iure de la Padova (1854), nepot de unchi al lui Alesandru Papiu Ilarian și avîndu-l de bunic dinspre mamă pe părintele și înțeleptul prefect din oastea lui Avram Iancu, Simion Balint, autorul nostru nu a fost, la vremea lui, chiar un nu știu cine în cultura și literatura românească. Cu toată drastica amendare de care am pomenit, G. Călinescu se entuziasma de arborele genealogic al Hodoșenilor : „Ion Gorun, fiul lui Iosif Hodoș, rudă cu Papiu Ilarian, membru fondator al Academiei Române, aviînd drept frați și surori o adevărată gintă latină : Enea (n. 1858), Laetiția (n. 1860), Sabin (n. 1860), Brutus (n. 1865), Ulpiu (n. 1867), Nerva (n. 1869), care are drept fiu, se înțelege (eu unul nu gust această ironie, dacă este ironie! n.m. G.S.), pe un Traian, inginer, și Victoria (n. 1872), aduce în nuvelele lui «lume necăjită», mai degrabă oameni frămîntați de dramele comune ale vieții..." etc. La o cercetare mai amănunțită, se va vedea că familia Hodoșenilor poate sta la loc de cinste alături de celelalte multe **dinastii** familiale ardelenești : Maiorești, Pușcarii, Moisilii, Densusienii, Bredicenii și atitea altele pe care le-a impus fără de tăgadă, zbuciumata istorie a Ardealului.

Alexandru Hodoș, căci așa-l chema pînă să-și ia pseudonimul de Ion Gorun (nu fără semnificație !) a fost înainte de toate un om de cultură și după părerea noastră, măcar pe o dimensiune a operei lui, un autor de ținut în seamă. În prefața lui Vasile Netea, cititorul va găsi toate datele acestui om pe care-l socotim orșicum o personalitate. Vom extrage în acest prim foileton doar o parte din spusele contemporanilor săi despre dinsul.

Ion Gorun a colaborat aproape vreo șaizeci de ani la mai toate revistele vremii, el insuși fiind întemeietor și conducător de reviste. S-a aflat adeseori în compania unor bărbați precum Titu Maiorescu, George Coșbuc, Delavrancea, Ioan Slavici, Vlahuță, Nicolae Iorga, A.C. Popovici, Rădulescu-Motru, Ovid Densusianu, Sadoveanu, Goga și încă mulți alții. Nici unul dintre aceștia nu l-au socotit de nechemat între dinșii și atunci de unde această grea lespede de uitare care a fost așezată pe sicriul său ? Dar să nu ne rătăcim în supoziții și să dăm cuvintul celor din epocă. (Ordinea este întîmplătoare, dar printr-insa n-am urmărit nici o stratagemă !)

Întîi, pentru plăcerea noastră (și și pentru că iconografia de care dispunem nu ne permite un portret din condeiul nostru), iată-l pe Ion Gorun așa cum ni-l înfățișează prietenul său, Radu D. Rosetti : „...un bărbat cu fața palidă, încadrată de o barbă neagră, miop (purta ochelari) și cam fudul de o ureche — mai mult sforțîndu-se să asculte decît vorbind, avar la firculiță, însă darnic la pahar, ceea ce ar fi făcut pe Caragiale și pe Delavrancea să-i prevadă un viitor de aur, fiindcă, pe lîngă că avea talent, era de-ai noștri". Între confrați, omul era aspru, rigid. Tot așa și în activitatea scrisă. Se pare că tot în felul acesta sever, neinduplecat a fost și un alt moț, despre care am scris cu prilejul ediției lui Bucur Tincu — Teofil Frincu. Despre modul cum s-au comportat ardelenii la București — locul unde răsărea soarele pentru toți românii — rămîne încă de scris.

Nicolae Iorga a sesizat bine și în acest caz rolul ardelenilor pentru cultura în general a românilor atunci cînd scria : „De acum înainte nimic nu se va petrece în această viață literară fără amestecul, influența și uneori chiar cruda lor poruncă." Același il portretiza în **Cameni cari au fost** astfel : „Ion Gorun a fost însuși tipul scriitorului prob. La acest ardelean de mare rasă, în sîngele căruia erau instincte de dîrz viteaz, din neamuri de cnezi și de voievozi, păstrători îndărătnici ai unui neam osîndit, nimic nu-i era necercetat, necontrolat, nerelevat, cu cea mai dureroasă grijă : ideea generatoare, arhitectura, limba." Dar dacă pe Iorga îl putem bănui de oarecare subiectivitate, Gorun fiind o vreme colaborator la **Sămănătorul**, pe Tudor Arghezi nu avem nici un motiv să-l punem la îndoială : „A fost un cărturar, un om de litere în totalul înțeles al cuvîntului, a fost ceea ce ar dori fiecare din noi să fie, ca să nu piardă nici o clipă a cadranului precizat... Cînd va începe seria biografică a vieților românești, menită să dea pilda răbdării și a speranței viitorilor recruți sociali ai timpului românesc, dintre cele douăzeci-treizeci de vieți consacrate bunului nostru obștesc, va face parte negreșit și viața masivă a lui Ion Gorun." Așa spunea Arghezi și totuși, iată că pînă acum nu i s-a închinat nici un biet articol de dicționar !

În sfîrșit să mai dăm și o apreciere a lui Octavian Goga — cu toate că favorabil s-au exprimat despre Ion Gorun și Agârbiceanu, Ion Breazu, Lovinescu, Zaharia Stancu ș.a. — apreciere care, cum am spus, a dus la premierea de către Academie a volumului **Obraze și măști** : „Gorun cu toată structura lui de gîndire și cu mijloacele care-i sunt la îndemînă, reînvie în mijlocul producției literare grăbite din zilele noastre tradiția atmosferei de profund devotament artistic și de desăvîrșită onestitate de atelier, cu care ne obișnuise odinioară școala din vremea lui Caragiale, Vlahuță, Delavrancea. El vine din ceata lor, păstrîndu-și pecetea originalității". Pe viitor vom încerca să întregim liniile caracterului și, bazați pe restituția Lidiei Munteanu și a lui Vasile Netea, să vedem ce e totuși peren în opera acestui neglijat scriitor.

Gheorghe Suciu

JURNAL DE POET

«Seri de poezie»

Am fost invitat, cu alți colegi aflați la mare, de curînd, la două întîlniri, seri de poezie, una la biblioteca din Constanța, alta la Costinești unde aproape o mie de tineri pînă către miez de noapte ne-au ascultat versurile și ne-au pus întrebări.

Este o sete după Cuvînt, după frumusețea Cuvîntului, exprimat din inimă care nu-i nici de astăzi sau ieri ci o permanență de decenii dacă nu de veacuri în sufletul românesc.

Popoarele vechi citesc, ascultă mult poesia. Nu numai la noi transpare acest adevăr.

Cînd filosoful Martin Heidegger în acest veac așeza poesia, rostirea inspirată în culmea graiului, el recitea o realitate spirituală bimilenară a Logosului întrupat în istorie.

Cu flori de toamnă în mîini, cu cărți de-ale noastre pentru un autograf, nestiind nici noi nici ei că ne vom întîlni aștia tineri studenți, muncitori, elevi ne poartă cu ei unde se duc să-și petrească zilele de odihnă. Poesia este hrană a sufletului.

Cum vom uita lacrimile cu care ne-au însoțit, ne-au aplaudat, ne-au încredintat sufletul lor spre creșterea cea bună și cuminte întru desăvîrșirea morală spirituală. Cum au ascultat ei povestea adevăr a jertfei lui Constantin Brâncoveanu acolo la Costinești către miez de noapte lîngă marea pe care a plecat cu pruncii săi acum două sute șaptezeci de ani și s-a întors martir întemeietorul României Moderne Brâncoveanul cu fiii săi neînfricați.

Poezia șoptită, rostită din inimă, aproape de tăcere, ascultată cu sufletul sălilor pline de tineri dornici să rămînă curați și demni să-și edifice moral ființa lăuntrică.

Mă gîndeam în urma acestor întîlniri de la mare că de fapt în toată țara poesia, poeții sînt așteptați la fel.

Pînă nu demult a fost un obicei fericit la noi ca în fiecare toamnă în octombrie să avem noi poeții o săptămînă a poeziei. Ne luam cărțile și plecam în țară cîte patru cinci laolaltă dimpreună cu poeți din diferite județe unde ajungeam și ne întîlneam cu elevi, muncitori, studenți, cu soldați și în sate cu părinții nostri.

Din toamnă aceasta ce ar fi iubiți colegi să o pornim din nou prin țară pentru cîteva zile, pentru o săptămînă de lecturi șoptite în auzul fraților noștri cititori !

Ioan Alexandru

NUMELE POETULUI

Marius-Daniel Tevanian

membru al Cenaclului literar „George Bacovia" din cadrul Casei de cultură „Nicolae Bălcescu" a sectorului 4 din București, publicat în „Cadran", „Comentar" și în diferite culegeri antologice cenacliere, Marius-Daniel Tevanian a obținut pînă acum și două mențiuni (una la concursul „Cîntarea României", alta la Concursul „Moștenirea Văcăreștilor"), reușind cu o voință admirabilă să-și depășească ingrata condiție de handicapat fizic și să se formeze intelectual ca un autodidact cu surprinzător de vaste lecturi literare și filosofice.

Poemele sale reunite în manuscrisul Poezii *sînt scrise cu dezinvoltură și temperament, cu o acută conștiință ludică și cu o particulară fervoare a posesiunii limbajului poetic ; prinzînd exact moda poetică actuală, suferind firesc și influențele nefaste ale unor sfertodocți poeți incongruenți de consum, Marius-Daniel Tevanian reușește să comunice autentic numai cînd renunță la prea bine învățata știință de a face versuri după alții : „La Versaille, / într-un cadru de Rodin / sărutul bătea solemn. / Ți-aduci aminte fereastra-n care / Baudelaire, / cu „Bourbonul" lîngă el, / cînta „la mort des amantes" ? / Era frig pe atunci... / Un Lautrec de pînză ardea / în ochiul tău albastru."* (Icoane prăfuite). *„Filozofi, cărți, / regizori... / Un vag sentiment / Pe Anzii Cordilieri. / Mecanism în echilibru. / Ridic mîna, / o las prin nordul meu sălbatic. / Și-acum o epavă / îmi barează memoria"* (Obstacole).

„Tu mi-ai luat trupul, gîndul ! / Limba, gura-n armuri. / Dezbracă-mi carnea, pielea ! / Un mut, un surd mă pun în rînduri. / Ah, mi-e foame, așa, de păcate, că, undeva, iubito, / gîlgiie șprinceana apa / puhoaie de vinuri ! / Și-atunci, iubito, plecînd / gîndul cruce să-mi fie / în dor, în veac!" (Vertebra).

Renunțînd la teribilismele facile, la un anume ilogism prea șprințar și mai ales renunțînd la vorbirea în doi peri care a ajuns să plictisească pe toată lumea, Marius-Daniel Tevanian ar trebui să cultive mai mult poezia sensului și să se increadă și în virtuțile tăcerii din adînc fără de care poezia rămîne doar zgomot și furie... Poeme ca Sete : *„Amurgul curge-n șapte văi. / Aș bea din păcatele somnului, / din păcatele mele aș bea. / Răstignit de trup aș fi, / dar golul mă-nghite, mă spală. / Curge cupa nopții ! / Socratic s-o beau, goală, plină / plină de focuri, de patimă / să mă-nplinesc în duh, în veci", ne fac să sperăm în împlinirea unui talent indiscutabil.*

Cezar Ivănescu

N.R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

● CENACLUL DE POEZIE NUMELE POETULUI ● Vineri, 23 septembrie a.c. ora 17,00, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scinteii nr. 1, va avea loc cea de a paisprezecea ședință a Cenaclului de poezie Numele Poetului condus de Cezar Ivănescu.

Caleidoscopul mijloacelor

Cel de al doilea volum de teatru al lui Paul Cornel Chitic reunește cîteva texte dramatice care, cu excepția celui din urmă, intitulat **Postfață** sau **Liniște de sărbători**, relevă o anume unitate la nivel tematic și la acela al modalităților de expresie. Autorul este un dramaturg interesant, care își conturează personalitatea într-o zonă a interferențelor de modele. Primele trei piese din volum se dezvoltă în sfera teatrului politic, impunînd reflecției problema libertății, a revoluției, a puterii și a constringerii, în ipostaze diferite, în condiții de climat și de epocă diferențiate.

Prima impresie la lectura piesei **Schimbarea la față**, premiată în 1978 dar nu și jucată, este aceea de amestec de Jarry și de Sartre (cel din **Diavolul și bunul Dumnezeu**), prin ceea ce aduce ca modalitate scenică și de replică, prin viziunea în același timp burlescă și atroce, prin limbajul „șocant" și prin violență, prin diriere și gravitate. Ridicol joc de marionete și patetică acuzație a forței coercitive, căutare tragică a unei credințe, ironie crudă și tragedie cutremurătoare, totul încape într-un spectacol în care improvizația este supusă unei rigori mereu active.

Dramaturgul cultivă caricatura groasă, dar și sugestia, aluzia prin mișcare și privire, semnificația schițată. **Schimbarea la față**, și de altfel și celelalte două piese care urmează, au un pronunțat caracter demonstrativ, marcat de replică dar și de reprezentarea de tipul tabloului static. Prima piesă este construită însă în mișcare, în planuri care se modifică rapid, cu succesiuni de grupuri sau personaje aduse și retrase din primul plan, cu gesturi și dialoguri agitate, cu înfruntări brutale, rapide. Agitația trebuie să transpună tumultul social și tensiunile politice-limită ale pămîntului latino-american, unde este plasată acțiunea dramatică. Personajele aparțin unor tipologii prezentate în ceea ce au definitor fie prin metaforă, fie direct („oamenii ordinii", „fețele de portelan", „compañeros" etc.). Sublimul este contaminat de trivial, patosul de ireverență, scena este un loc al ororii și al martirajului, al întrebărilor urlate sau sufocate. La lectură chiar, senzația este de vacarm, de tropăială militară, de manifestații în dezordine, de rafale de arme și urlete de torturați, spațiul scenei este dominat de tribune, balcoane, de grilaje și cordoane de poliție, impresia este de violență tectonică a unei umanități disperate, derutate, terorizate și explozive. Spectacolul presupune o extraordinară energie, pe care textul o conține în fiecare secvență rapid desfășurată, într-un program cu funcție demonstrativă permanent urmărită.

Falsa comedie este o modalitate predilectă a autorului. Cea de a două piesă, **Europa, aport — viu sau mort !**, mult mai statică decît cea dintîi, debutează cu aparența de inscenare comică. Forța opresivă nu are brutalitatea directă pe care o avea în piesa despre revoluția în spațiul latino-american. Problema revoluției se pune altfel, înfruntarea se consumă subteran, sub aparențe mai civilizate. Agresiunea puterii este difuză, manifestată nu prin măciuca omului de ordine, ci prin urmărirea suspecților, cu tenacitate de pălanjen, prin delațiunea discret plătită, prin rețeaua de agenți cu înfățișare banală. Ceea ce era în **Schimbare la față** încleștare de o extremă violență, este, în Europa secolului XIX, la Viena imperială, pîndă, agresiune subtilă, lent corozivă, cu rapoarte confidențiale și restricții. Este tot spaima de revoluție, dar latentă, cum este și amenințarea în suspensie pe care o reprezintă pentru imperiu un intelectual exilat ca Bălcescu.

Între Corales și Santiago, Momio Cabrón sau cei doi nepoți extremiști și Von Bach, Pupak sau Bonifatz, diferența este de tactică și de maniere, dar nu și de esență. Confruntarea dintre revoluționarul Bălcescu — personaj absent, dar în jurul căruia se concentrează interesul unei bune părți a piesei — și înalții sau mai marii funcționari ai imperiului, este indirectă. Revoluția înfrîntă nu este și neantizată ; ea continuă în idee, în biblioteci, în cărți și manuscrise, acolo unde „confidenții" poliției nu o pot sesiza.

Dramaturgul combină demersul demonstrativ cu reprezentarea simbolică, explicitarea în dialog cu sublinierea prin mișcarea scenică a figurației. Conflictul, foarte acut în prima piesă, este altfel potențat în cea de a doua. Ipostazele represiunii pot fi diverse, demonstrează textele lui Paul Cornel Chitic, utilizînd înscenarea, compromiterea, falsul. Tipologiile micului tiran, a delatorului, a indiferentului din lașitate, se regăsesc în cele trei piese importante din volum („Postfața" oniric-absurdă nu aduce nimic în plus, și ar fi putut lipsi). În **Miriiala** se pune din nou problema revoluției, a curajului și a lașității, dar întrebările se pun altfel. În genere autorul nu caută răspunsuri ferme, el forțează meditația, întoarce, cu forța, conștiința auditoriului/lectorului cu fața spre întrebările și adevărurile nu doar incomode, dar și atroce. Publicul este ca atare mereu somat să se implice, mereu arătat cu degetul, mereu, să zicem, „provocat". „Fețele de porțelan", „citații" care vor să se eschiveze din comoditate sau din teamă, acuză imposibilitatea vinovată, indiferența și „miriiala" în surdină, care se transformă în aplauze ori de cîte ori un Capalb sau un Caina fixează mai atent și mai bănuitor un personaj sau altul.

Fără a fi întreprins ceva spectaculos, Samuil Musa din **Miriiala** ne este propus ca „erou" pentru că se expune, din neconformism, presiunilor, înscenărilor, acuzațiilor, răstălmăcirilor dirijate și impuse de cei care au puterea. Caina și Capalb sînt din familia lui Corales sau a lui Bonifatz, în alte împrejurări istorice. Ei organizează represiunea a ceea ce nu pot înțelege, iar ceea ce nu pot înțelege este suspectat de a fi periculos și subversiv. Paul Cornel Chitic cultivă satira directă sau aluzivă, uneori apăsată, manipulînd figurația în modalitatea teatrului de marionete. De altfel teatrul său combină efecte și mijloace preluate din aproape tot ce a produs teatrul mondial de avangardă, atît în ceea ce privește viziunea generală a spectacolului, organizarea scenelor, mișcarea și prezența personajelor, cît și în privința procedeelor de reprezentare simbolică, amestecul de hilar și tragic, prelungirea scenei în sală, atitudinea față de public.

Este un teatru care nu-și propune să placă, ci să întrețină în spectator o anume tensiune care la Paul Cornel Chitic vizează îndeosebi ceea ce se presupune a fi inerția publicului, un teatru în care comicul — mai ales de replică — sfîrșește prin a se dovedi fals, deseori atingînd cosmarescul. S-ar părea că dintre modelele care l-au solicitat pînă la confuzie, dramaturgul este mai aproape de formula expresionistă, chiar și în **Miriiala** care este, la urma urmelor, tematic vorbind, o piesă din familia, autohtonă, a „Mielului turbat".

Sultana Craia

Un dialog revelator

Urmare din pag. a 3-a

terenul celor 3 componente poziționiste : rasa, mediul și momentul. Este aproape cert că Hașdeu recunoscuse încă anterior importanța factorilor obiectivi, de vreme ce explică în *Micuța* biografia studentului ca determinată de circumstanțele răspunzătoare pentru așa-zisul său amoralism. Nu de neglijabilă importanță sînt însă și alte citeva lămuriri.

Mai întîi una conținută în chiar broșura lui Hașdeu, *Sarcasm și ideal 1887—1896. Ultimii nouă ani de literatură*, București Edit. Libr. Socec 1897. În textul *Sonata la Kreutzer*, inserat în broșura amintită, Hașdeu afirmă plin de rîvnă polemică : „Am fost totdeauna darwinist, adică totdeauna, chiar înainte de Darwin eu credeam că omul nu este altceva decît cea mai înaltă manifestațiune pămînteașcă a aceleiași energii care, pe trepte din ce în ce mai jos, ni se înfățișează în alte dobitoace, în plante, ba chiar în cristaluri" (pg. 18—19).

Prefacerea naturii animale și vegetale furnizează artistului materie de reflecții. Expansiunea umanului, se întreabă mai incolo Hasdeu, este biruința voinței asupra temperamentului ori invers, temperamentul imprimă o linie directoare facultăților volitive ? La asemenea întrebare răspunde tot Hașdeu în conferința *Noi în 1892*, din păcate nepublicată în ediții mai noi. De astă dată scriitorul a luat cunoștință de programul zolist. La nivelul unei literaturi *complete* (subl. ns. H.Z.) zolismul substanțializează orizontul. Nu într-o literatură ce se caută, cum este a noastră. Hașdeu crede că la noi zolismul nu ar avea viitor, fie și pentru că gîndește pesimist despre societate. Noi trebuie să păstrăm iluziile, ca să nu cădem în nihilism. Totuși, încă o dată, Zola este un autor de mare interes — precizează scriitorul român — dacă ne face să mergem cu ochii atinți „la relele lumii". Să ne ferim, adaugă același Hașdeu, de încălzirea înșelătoare datorată unei inspirații antrenante. „Mai bună e lumina crudă, închisă, decît cea exersată să ascundă răul, să marcheze murdăriile".

Apoi nu tot Hașdeu s-a apărat la procesul ce i s-a intentat în iunie 1863 cu chiar cuvintele lui Zola din *Lettre a la Jeunesse*, cerînd să dominăm răul, explicîndu-l, și să coborîm în mijlocul artelor omenești făcîndu-le anatomia pentru ca stricăciunile să nu mai apară iraționale sau supranaturale ?

Așa cum înțelege Hașdeu metoda experimentală mi se pare că însuși Zola își propusese să acționeze : „A aduna cu exactitate fenomene și iarăși fenomene, a le compara cu de-amănuntul unele cu altele, a le grupa după caracterele lor esențiale, a trage apoi din ele o concluziune directă, firească, nesilită fie ea plăcută sau neplăcută pentru propria noastră individualitate, așa proceda naturalistul și nu altfel este permis istoricului, economistului, filozofului !".

În prefața din 1877 la romanul *L'Assomoir* (Crișma) Zola își dezvăluie țelul : să investească epicul cu un accent istorico-social sever și precis ca un diagnostic medical.

Urmînd acest fir, al unei posibile corespondențe Zola-Hașdeu (chiar dacă în forma unui dialog indirect), am sugerat realitatea unei simultaneități de idei la fel de revelatoare pe cît fusese, neîndoielnic, orientarea lui Bogdan Petriceicu Hașdeu ca teoretician și scriitor deschizător de drumuri în literatură.

FILE DIN ISTORIA UNIRII

Revista „Luceafărul" și limba română

Urmare din pag. I

tor, de zi cu zi, al lui Goga, un fel de prim-adjunct al mișcării, cum avea să scrie el mai tîrziu undeva în amintirile sale. Așa a ajuns el să publice în **Luceafărul** și să îngloboze și această importantă revistă în frontul format deja din anii 1910—1911 al luptei pentru salvarea școlii.

În cadrul limitat al prezentei semnalări nu ne putem opri asupra conținutului fiecăruia din articolele publicate de Ghibu în **Luceafărul** acelor ani. Dat fiind însă că majoritatea mare a articolelor sale au apărut fără semnătură sau semnate cu pseudonim (mai exact : șase au fost semnate, patru au fost nesemnate, alte șase sînt semnate **Dr. G. Oprean**, două **O. Sima**, trei **xxx**, și cîte unul **O.S.** și **Yorick**, acesta din urmă scris împreună cu Oct. Goga, conform : O. Ghibu, **Pe baricadele vieții**, Ed. Dacia, 1980, p. 314), este util, pentru a veni în ajutorul cercetărilor de istorie literară, să arătăm chiar și numai enumerativ titlurile articolelor sale, cu indicarea numărului din revistă în care au apărut și cum au fost semnate. Iată-le deci, în ordinea cronologică a apariției lor :

1910. **La „Congresul profesorilor români"** (nr. 9/1910, semnat).
1911. **Situația învățămîntului nostru primar** (nr. 5/1911, semnat) ; **Cronică școlară** (nr. 23/1911, nesemnat).
1912. **Chestiuni și probleme școlare** (nr. 1/1912, semnat) ; **Activitatea extrașcolară a învățătorimii** (nr. 4/1912, nesemnat) ; **Școala românească din Ungaria în anul 1911** (nr. 6—9/1911, semnat ; apărut și în broșură) ; **Noi încercări de călcare în picioare a legilor școlare** (nr. 14/1912, nesemnat) ; **Ce e educația patriotică în Ungaria. Cîteva documente** (nr. 13/1912, semnat **O. Sima**) ; **Respectul legilor școlare** (nr. 14/1912, semnat **O. Sima**) ; **Sinoadele eparhiale** (nr. 14/1912, **xxx**) ; **Sinoadele eparhiale. Ce-au făcut ele?** (nr. 17/1912, semnat **xxx**) ; **O pagină din Carlyle. „Filozofia porcilor"** (nr. 18/1912, semnat **Yorick** — împreună cu Oct. Goga) ; **Pacea de la Făgăraș** (nr. 18/1912, semnat **O.S.**) ; **Învățătorimea română din Sălagiu** (nr. 29—30/1912, semnat **Dr. G. Oprean**, apărut și în broșură) ; **„Gazeta învățătorilor"** (nr. 30/1912, semnat **Dr. G. Oprean**) ; **Învățătorimea română din Sălagiu** (nr. 33/1912, semnat **Dr. G. Oprean**).
1913. * **Spiru C. Haret** (nr. 1/1913, semnat **Dr. G. Oprean**) ; **Sinoadele eparhiale** (nr. 10/1913, semnat **xxx**) ; **Școli călătoare** (nr. 10/1913, nesemnat) ; **Învățătorimea română din Sălagiu** (nr. 18/19—1913, semnat **Dr. G. Oprean**) ; **Un semicentenar** (nr. 24/1913, semnat).
1914. **Școala și viața la țară** (nr. 1/1914, semnat) ; **Învățătorii români sălăgeni în lumină adevărată. Deslușiri de un dascăl sălăgean** (nr. 5/1914, semnat **Dr. G. Oprean**).

Făcînd o analiză a cuprinsului tuturor acestor articole, am ajuns la următoarele concluzii cu caracter general :

1. Tematica practic a tuturor articolelor este axată pe problema școlară a Transilvaniei, privită din perspectiva intereselor eterne ale poporului român de pretutindeni ; ele se referă la stări de lucruri, bune sau nesatisfăcătoare, din anumite regiuni sau școli, figuri de dascăli, publicații școlare, sarcini ale consistoriilor în domeniul școlar, abuzuri ale „inspectorilor regești", sarcini ale corpului didactic, susținerea unor măsuri luate ș.a.

2. Toate articolele din **Luceafărul** au același caracter militant, ca și cele publicate de ei în alte periodice sau cărți, teoria fiind utilizată doar pentru a fundamenta necesitatea luptei permanente pentru ridicarea nivelului cadrelor didactice, dar și al întregului popor, pentru problemele de educație în general și pentru cele de educație națională în special ; toate sînt scrise pe un ton viu, viguros, combativ, pe înțelesul tuturor, minuind excelent arma polemicii acolo unde a simțit nevoia, fără menajamente față de nimeni, așa cum a fost dealtfel scrisul său în întreaga-i viață.

3. Articolele din **Luceafărul** se împletesc organic, ca obiective de moment sau generale, cu cele publicate în aceeași perioadă, sub alte pseudonime sau ca editoriale, în alte periodice din Transilvania sau din alte părți. Dat fiind că ele reprezintă doar cam a zecea parte din publicistica lui O. Ghibu din acei ani, încadrarea lor în întreaga operă a acestuia este necesară, numai în felul acesta putîndu-li-se aprecia valoarea și eficiența lor integrală.

Un Apostol Bologa fericit

Urmare din pag. I

război mondial, pentru întregirea hotarelor firești ale Țării. O face din perspectiva unui martor — el însuși luptător activ pentru împlinirea visului românilor, ce ne-a ars sufletul de la Mihai Viteazul încoace. Este vorba de inginerul Florian Bogdan, din Reghinul Transilvaniei, existență de stare civilă, decedat la 9 noiembrie 1965, deci în anii noștri, tot în orașul lui natal, la vîrsta patriarhală de 90 de ani. Ale cărui caiete de însemnări Ștefan J. Fay le fructifică în cartea sa.

Caietele locotenentului Florian radiografiază mai întîi viața dură, sub asuprire, și socială și națională, a românilor de peste munți, așa cum o surprindeau anii din preajma marelui război. Epocă în care conaționalii noștri de acolo nu erau, încă, priviți ca națiune distinctă, deși de departe majoritari pe pămînturile lor de baștină. Cînd mai erau supuși tuturor discriminărilor, dacă stăruiau să rămînă ceea ce erau, adică români. Micuțul Florian cunoaște direct și de timpuriu aceste realități amare, crunte și revoltătoare, anacronice. Excelent elev la un liceu maghiar (liceele românești se numărau pe degete în Transilvania !), i se dă de înțeles că... nu va reuși în viață, dacă nu-și înstrăinează numele, dacă nu-și uită limba părintească și nu renunță deschis la apartenența, la poporul său etc., etc. Desigur — îi cereau aceasta nu țăranii și muncitorii maghiari, sași, secui, și ei victime deopotrivă ale impilării sociale, ci virfurile reacționare ale națiunilor pe nedrept dominante în Transilvania, în Banat, în Crișana și Maramureș, regiuni românești și prin moștenire directă, ca și etnografic.

Într-o astfel de atmosferă de nesuportat survine războiul mondial din 1914, pentru românii de dincolo de munți, ca și dealtfel pentru toate națiunile din artificialul imperiu austro-ungar. „Plăcile tectonice" ale imperiilor din jurul nostru s-au mișcat atunci din nou, și iarăși amenințător pentru noi. Florian Bogdan, inginerul din Reghin care, între timp, ajunsese popular, prin profesia lui — nu doar printre români, ci și printre locuitorii de altă naționalitate din regiune, el fiind cu totul străin de orice discriminare de asemenea natură — este încorporat și trimis pe front. Luptă în Galiția, unde este și rănit. Alături de alți români aruncați în foc pentru o cauză străină. Afișîndu-și demonstrativ cocardele tricolorului românesc și cîntînd „Deșteaptă-te, române" în timpul marșurilor, „blasfemie" tolerată acum de autoritățile austro-ungare, din motive lesne de înțeles...

Demobilizat, Florian Bogdan nu mai suportă să-i servească pe asupritori și, ca un alt Apostol Bologa — mai fericit însă — trece în țară, peste munți. Asemenea atîtor ardeleni dornici să se bată pentru mult visata Unire. Dar România rămînea neutră. Neutră — pe un vulcan, al voinței naționale de a ne alătura aliaților noștri firești. Doi ani dramatici, pînă în 1916, de infruntări pentru sau contra intrării în război, la nivelul păturii conducătoare, firește, fiindcă poporul era unanim decis să se bată pentru marea Unire. După dispariția lui Carol I, la Consiliul de coroană de peste doi ani, în 1916, se hotărăște, în sfîrșit, ceea ce era de hotărît. Primul ministru al țării vrea angajamente sigure, solemne, scrise, din partea viitorilor aliați. Pe care le și obține, insistînd cu obstinație. Deși știa cît valorează tratatele, cînd sînt semnate de reprezentanții imperiilor. Aveam experiența războiului de independență, cînd, în ciuda contribuției noastre hotărîtoare la obținerea victoriei, eram eliminați de la Congresul păcii, de la... Berlin ! Ceea ce, dealtfel, urma să se întîmple și acum în bună măsură, după încheierea, tot victorioasă, a marii conflagrații. Cartea lui Ștefan J. Fay urmărește din apropiere toate aceste evenimente.

Pătrundem în Ardeal, ca eliberatori, în entuziasmul general al întregii noastre națiuni. După care urmează dezastrul, din nefericire repede de tot, ca urmare a nerespectării angajamentelor aliaților față de noi. Fiindcă imperiile rămîn imperii ! Ele aveau nevoie de armata noastră, spre a-și descongestiona propriile fronturi. Trebuia, imperios, să evite înfrîngerea — precum oștile țarului în 1877. Și au evitat-o, după ce noi am atras asupra noastră peste 50 de divizii dușmane. Noi însă am suferit cumplit. Am făcut-o însă pentru o cauză măreață. Pentru că, urgia invadatorilor a trecut, în cele din urmă. O urgie ce ar fi putut să nu fie, dacă — din nou — marii noștri aliați și-ar fi ținut angajamentele asumate și nu ne-ar fi lăsat singuri împotriva armatelor germano-austro-ungaro-bulgaro-turce, la un moment dat. Pentru ca tot ei să ne reproșeze apoi armistițiul de la Buftea (nici măcar ratificat de Parlamentul românesc).

Dar iată că, acaparat de odiseea războiului, pe care prozatorul știe să ne-o zugrăvească în copleșitoarea ei complexitate, am cam uitat de protagonistul cărții, acest atît de interesant și de uman Florian Bogdan, inginerul de excepție, ofițerul erou, familistul desăvîrșit, prietenul devotat, sprijinitorul în fapt al tuturor celor ce aveau nevoie de el. Interesant, convingător, fiindcă el nu se impune atenției gălăgios în nici o împrejurare. Îndeplinește misiuni periculoase pe front și în spatele inamicului, dar o face fără a se semnala pe sine în nici un fel, într-un mod aproape anonim, firesc, așa cum se împlinesc actele obișnuite ale vieții : pentru că trebuie, pentru că nu se poate trăi altminteri, ci numai așa !

Florian Bogdan este un erou aidoma gospodarului ce își rînduiește toate ale sale nu fiindcă vrea să se vadă strădania lui, ci fiindcă știe că are de făcut asta și asta, îndatoriri ținînd de el și numai de el. Dealtfel, după terminarea războiului, el se întoarce la uneltele pașnicei lui profesiuni (neabdicînd nici de la importante răspunderi sociale), în cel mai firesc mod posibil, așa cum intrase și în luptă : „Ce gîndea să facă ? Mai întîi și mai întîi, începu el să înșire, își va instala din nou familia la Reghin. Va avea apoi de făcut unele reparații la casă ; va reface foișorul bombardat de sergentul Buffea, după indicația lui...". Foișorul propriei lui case, în care ordonase a se trage, spre a distruge un post de observație inamic, instalat acolo, în timpul campaniei din Transilvania... Țara trecea înaintea căminului său, așa cum trebuia !

Cartea lui Ștefan J. Fay este o istorie vie, de inimă și de minte, a războiului nostru de întregire. O istorie ca un roman. Sau un roman în care se face istorie — cu harul artei autentice. O lecție de patriotism înalt. De aceea se și citește pe nerăsuflate, adăugîndu-se altor cîteva romane ale aceluiași prozator, inspirate și ele din realități social-istorice de prim rang.

Lecția de continuitate

Urmare din pag. I

tatea constituită și validată. Niciunul, acum ca și altădată, nu și-au conceput opera de ficțiune departe de mărturii și nici mărturiile departe de opera de ficțiune. Amîndouă, acestea, au mers paralel și, trebuie spus, în acest caz paralelele s-au ... înălnit într-un mod care trebuie să constituie pentru noi un subiect de reflecție continuă. Nelimitîndu-se la a-și scrie numai cărțile (expresie contemporană mult uzitată de unii dintre noi) ei au găsit răgazul, mai bine zis și l-au creat, pentru exprimarea directă a crezului politic și artistic, într-un cuvînt n-au ezitat să-și interogheze conștiința în public cu privire la atitudinea față de realitatea imediată.

Îl citesc, în aceste zile, bunăoară, pe Mihail Sadoveanu în mărturiile sale. Cred în destăinuirea lui, pentru că are acoperire într-o operă de mare valoare. Mă opresc asupra citorva rînduri și mă întreb : de ce mi-au captat atenția, de ce simt uneori nevoia de a le transcrie ? Iată-le : „Mă simt al poporului nostru — scria marele povestitor — pînă în cel mai afund trecut de suferințe ; mă simt al prezentului prin cuvîntul de pace și progres al generației mele ; mă simt al viitorului prin luptătorii tineri ce mă vor continua". Și dintre multele răspunsuri posibile aleg unul și anume pe acesta : pentru că a te simți al poporului în felul în care se simțea Sadoveanu înseamnă pentru scriitor adevărata libertate care te exprimă și te ajută să te exprimi azi și întotdeauna. Mihail Sadoveanu se simțea, deci, în epoca de început a construcției socialiste **al viitorului** prin ceea ce numea el „luptătorii tineri", gîndindu-se, desigur, nu în ultimul rînd la scriitorii ce aveau să apară. Autorul lui **Nicoară Potcoavă** s-a vrut, conform mărturisirii sale, continuat. Poat fi socotită aceasta o dorință la care el nu avea dreptul ? Considerăm că Sadoveanu își cîștigase demult acest drept, cu multe decenii înainte de a scrie aceste rînduri. Cine ar putea să i-l conteste azi și în virtutea cărui element de autoritate ? Stărui, în aceste zile de început de toamnă, și asupra unui articol al lui G. Călinescu publicat, iată, acum douăzeci de ani în „Contemporanul". Mă grăbesc să citez citeva rînduri : „Arta nu e gratuită. Albina nu se lasă în caliciul florilor sedusă de fantasticul formelor, ci descinde ca un minier în mină spre a culege materia primă a fabricatelor ei. Nici o albină n-a leșinat de parfumul crinilor și dacă ar scrie poezie n-ar vorbi nici de arcușuri, nici de îngeri. Dar ar spune lucruri extraordinare despre industria sa". De douăzeci de ani, acest adevăr trăiește în forma în care l-a turnat pentru eternitate un geniu. Trăiește fără a ceda un centimetru din teritoriile pe care este suveran absolut. George Călinescu însuși trăiește în acest adevăr pe care l-a înțeles ca nimeni altul. El este întreg în ceea ce reprezintă pentru literatura și spiritualitatea noastră și prin acest adevăr formulat cu o precizie ce îi era caracteristică. Prin ceea ce face, prin munca lui, scriitorul continuă. Îi continuă pe alții, ce au existat înaintea lui, se continuă pe sine. **Lecția de continuitate** este marea lecție a unei literaturi naționale ce vrea să exprime — în datele lui fundamentale — poporul înlăuntrul căruia s-a născut. În virtutea acestei lecții, scriitorul de azi nu poate lipsi din politic sau social, cum n-au lipsit nici înaintașii săi cei mai iluștri. A te face că nu știi de existența acestei lecții înseamnă să repeți, cu nisipul propriei vanități, gestul struțului.

Ședința secției de poezie

● **SECȚIA DE POEZIE a Asociației Scriitorilor din Capitală invită pe toți membrii ei pentru ziua de 21 oct. a.c. orele 18,00 la Casa scriitorilor de pe Calea Victoriei la o ședință de lucru. Sînteți rugați să aduceți cea mai frumoasă poezie a Dumneavoastră, legată de Unirea din 1918 în vederea includerii ei într-un volum colectiv.**

Noapte bună, Horia...

S-a petrecut din. ființa vie a lumii marele dramaturg Horia Lovinescu. De puține ori am plins în viața mea, fiindcă știu să-mi muște degetele pînă la os. De data asta am lăcrimat amar și mi-a fost frică : Horia era unul din cei mai mari prieteni ai mei, nu-l vedeam decît din an în paști, dar totdeauna îmi era aproape. Știam că există și că scrie. În mintea mea el a fost și va rămîne un măr dintr-o livadă din Fălticeni. Merii ceilalți se numesc : Eugen Lovinescu, Ion Dragoslav, Anton Holban și, pe deasupra a toate, Ion Creangă. Horia Lovinescu nu a întîrziat în amurg. El iubea liniștea viorie și singurătatea celui înșelat de toți. Horia avea o umbră miraculoasă pe buze care semăna, uneori, cu zîmbetul. El știa foarte bine să ia paharul în mînă și să-l răstoarne în străfundurile vieții. N-a murit un om, mult mai grav, a murit o iluzie, o legendă și o amăgire. Horia este acum dincolo de noi. Poate se află în răsăritul Crailor de Curtea Veche, poate se află în lumea adumbrită de Sadoveanu. L-am iubit atît de mult încît n-o să-l iert niciodată că m-a lăsat singur. Pe vecia scîndurii de brad — am numit Teatrul Nottara — el rămîne cea mai frumoasă iscălitură din Istoria umbrelor. Umbre sîntem toți. El e nemișcare senină. El e ceea ce am fi vrut să fim cu toții : libertate și gîndire. Horia Lovinescu trăiește în Cîmpia Brăilei, în colinele Fălticenilor, în munții Moldovei și în inimile celor ce mai trăiesc și mai iubesc teatrul... Horia, vai Horia, iar am început să plîngem. Și cred că va exista în țară un teatru care se va chema Horia Lovinescu. Măcar atît. Nădăjduiesc să ai parte de o noapte bună, că prea multe nopți ți-au fost grele.

Fănuș Neagu

Despre obiect și metodă

Ultima lucrare științifică a lui Iorgu Iordan, **Dicționar al numelor de familie românești** (Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, 504 pag.) nu va surprinde pe cunoscătorii operei sale lingvistice, bucuroși sau nu să reintîlnească o veche preocupare către onomastica românească și, deopotrivă, o aplicare a viziunii sale, tot atît de veche asupra domeniului.

Cartea reprezintă cel mai bogat repertoriu de nume de familie din literatura noastră de specialitate (cel puțin 16 000), precedat de un studiu de nouă (9) pagini. Așezate în ordine alfabetică de către autor, numele sînt însoțite de felurite adnotări ale sale, unele, dintre cele mai interesante, de caracter strict personal. Astfel, numele de familie **Balcica** este socotit a fi un „feminin (artificial)" al toponimului **Balcic**, explicație greu de acceptat dacă ținem seama de vechile nume românești **Balc, Balcan, Balcea** etc. (atestate în secolele al XIV-lea și al XV-lea). Trecînd însă la o altă chestiune, printr-o asociație oarecare de idei, I. Iordan adaugă : „Mi-amintesc că, în perioada dintre cele două războaie mondiale, o fetiță nou născută a fost botezată **Balcica**". Asemenea notații de jurnal, mai puțin obișnuite într-un dicționar, chiar dacă pigmentează agreabil materia, prin natura ei aridă, rămîn, în afara ei. (Căci nu m-ar putea convinge nimeni, nici chiar autorul, că acad. I. Iordan crede cumva că familiile **Balcica** au fost întemeiate sau și-au primit într-un fel oarecare numele de la una sau niște, fie ele cît de multe, fetițe, botezate de la 1912 încoace, **Balcica**).

Numele de familie **Bodonea** este comparat, desigur în glumă, cu „ung. bodóne" (în realitate **Bodóne, căci și în ungurește** numeig de familie se scriu cu majuscule), ceea ce vrea să zică „doamna **Bodó**". În legătură cu această doamnă, acad. I. Iordan ne informează : „urmează în dicționare (în realitate într-un dicționar, în cel utilizat de el, căci într-al meu, de pildă, nu urmează n.m.) o frază tradusă astfel : «Doamna **Bodó** vorbește despre altceva, cînd se cere plata vinului». Un fel de zicală". (Se înțelege, sper, că ultima propoziție reprezintă o impresie personală a acad. I. Iordan la lectura dicționarului).

Exemplele s-ar putea înmulți fără greutate. Ar fi însă nedrept să nu recunoaștem că adnotările explicative încearcă adesea să depășească această condiție, să propună soluții posibile în plan lingvistic și citeodată, mai rar, chiar în plan istoric. Ajungem odată cu aceasta la una din problemele cele mai interesante pe care le pune acest dicționar.

Studiul numelor de persoană prezintă interes din foarte multe puncte de vedere și, neîndoielnic, și din cel al cunoașterii limbii. De o evidentă importanță pentru discipline ca istoria, geografia, etnologia sau sociologia, onomastica rămîne pentru foarte mulți lingviști exterioară preocupărilor specifice ale științei lor, plasată într-o zonă interdisciplinară de unde pot veni mai ales sau cel mult sugestii, în legătură cu problemele condiționării limbajului. Chiar neîmpărtășind un asemenea punct de vedere, nu încape îndoială, poate cu deosebire în ceea ce privește numele de familie, că dependența materiei față de numeroși factori externi face imposibilă o abordare cît de cît serioasă a ei, chiar în cazul unei analize strict și pur lingvistică, fără o bună metodă și fără o foarte bună informație istorică.

Vederile acad. I. Iordan în această privință sînt sumare. În nota intitulată „Bibliografie", într-o relativ largă vorbire despre „surse" se spune că „numele conținute și discutate în această carte" au fost adunate încă din 1914 apelînd la elevii seminarului „Veniamin" (Iași) care consultau „la bisericile din satele lor natale, liste bogate de nume ale celor născuți, ale celor căsătoriți și ale celor morți". „O recoltă extrem de bogată, ne spune în continuare I. Iordan, care prezenta și avantajul că avea la bază toate regiunile vechii Românii, au constituit-o, în timpul războiului din 1916—1918, listele de «pierderi» (morți, răniți și dispăruți) publicate în ziare pentru informarea familiilor interesate. Mai tîrziu am continuat, ca și înainte, dar într-o măsură crescută, să trec pe fișe nume de familie întîlnite în studiile de tot felul pe care le citeam în vederea întocmirii altor lucrări" (p. 6).

Nu este nevoie de o deosebită perspicacitate pentru a descoperi caracterul artizanal, dacă nu chiar amatoristic, al metodei. Și nu este de mirare că în aceeași notă „baza" explicării numelor de proveniență grecească și poloneză ni se arată a fi... cărțile de telefoane grecești și poloneze (p. 7). O metodă ar fi fost și fișarea cărților de telefon românești, mai bogate în orice caz decît recolta oferită de dicționarul acad. I. Iordan (Cartea de tefeoane a municipiului București, ca să iau acest singur exemplu, dă numele de familie **Honțu** și **Honțuș**, care fac foarte improbabilă explicația dată de I. Iordan lui **Honțaru**, singurul consemnat de dicționar la această „temă", prin „hont", din toponimul **Gurahonț**, cu „sufixul toponimic **-ar**"). Oricum metoda ar fi fost mai riguroasă căci ar fi prezentat avantajul de a da oricît de slabe informații despre răspîndirea numelor și oricît de relativi indici cu privire la frecvența lor, aspecte de cel mai mare interes pentru o corectă apreciere a faptelor.

Probabil atașat și sentimental de fișele sale recopiate de atîtea ori, academicianului I. Iordan nu i-a trecut prin gînd să folosească acest mijloc de informare direct, simplu și eficient, care ar fi dus la o recoltă infinit mai bogată de material, prezentînd un grad de prelucrare științifică cu mult mai ridicat decît cel pe care l-a obținut.

Una din lecturile obligatorii în vederea întocmirii unei asemenea lucrări este fără urmă de îndoială lectura atentă a vechilor documente românești. Un dicționar de acest fel nu este un Almanach Gotha, și în forma sa ideală el ar trebui să cuprindă prima atestare a tuturor numelor de familie consemnate. Dar dacă lucrul acesta nu este pe puterile unui singur om, o cercetare a celor mai vechi documente este posibilă (și obligatorie) ca și o confruntare a lor, cît de superficială, cu rezultatele unor sondaje (posibile de asemenea) în arhivele mai recente, măcar pentru a detecta (în mare) „straturile" istorice ale „sistemului antroponimic românesc".

Viziunea istorică deficitară și informația cu totul debilă îl duc pe autor în situații dintre cele mai inconvenabile. El trimite, de exemplu, pentru numele **Pandrea** la bg. **Pándur(ov)** și gr. **Pantras**. Nu știu ce reprezintă bg. **Pándurov**, ce legătură are cu gr. **Pantras** și, mai ales, cum crede I. Iordan că se apropie ele de rom. **Pandrea**. Dar știu că, la 1486, Ștefan cel Mare semna la Suceava un act în care este vorba de un țigan cu numele de **Pandrea** și că, în modul cel mai sigur, ipotezele dicționarului ies în afara oricărei discuții serioase. Tot așa, supoziția sa că rom. **Arpașu** „pare a fi un «nume de agent» format de la (h)arpă, cu sensul de cîntăreț din harpă". Este exclus ! În 1456 un alt act moldovenesc vorbește despre un sat **Arpășești** (avînd sigur în spate un n. pers. **Arpaș/u)**, tot atît de departe de cîntărețîi din harpe ca și de cea de a doua explicație propusă de I. Iordan, „mai verosimilă" crede domnia sa „ung. árpas «amestecat cu orz ; prin de orz»". (Afirmația că „această ultimă explicație găsește un sprijin în n. top. **Arpașu**" din Ardeal este la fel de întemeiată, după cum ușor se vede).

Numele rom. **Mare**, spune I. Iordan „pare a fi traducerea ung. **Nagy**, destul de frecvent în antroponimia maghiară" și în acest sens trimite la n. top., totuși românesc, **Marele**, (Nu cumva și acesta îi „pare" lui I. Iordan tot o traducere a unui ung. **Nagy**). De ce n-ar fi o traducere a lui **Gross**, destul de frecvent în antroponimia germană, sau a lui **Legrand**, la fel de frecvent în cea franceză ? Și nu e logic atunci ca nici pe **Micu** să nu-l mai explicăm prin rom. mic, așa cum procedează, însfîrșit, normal și I. Iordan, ci prin traducerea lui **Kis, Klein** sau **Petit** ? Tot un act al lui Ștefan cel Mare ne vorbește la 1490 despre un **Toadăr Marele**, iar cît privește geneza numelor de acest tip, o baladă oltenească, **Ion ăl Mare**, ne scutește de traducerea propusă de ilustrul academician.

Un soi de traducere ar fi și rom. **Răut (u)**, care ar reproduce, după I. Iordan, pe germ. **Roth**. Că vor fi fiind germani care au adoptat numele românesc **Răutu**, pornind de la vaga asemănare cu fostul loc nume, nu este exclus. Dar cu ce schimbă întîmplarea caracterul românesc al acestui, și el, foarte vechi nume care apare într-un act de la Lvov din 1421, unde se vorbește de un **Andrei Revut**, și care este neîndoielnic legat de numele rîului **Răut (Revt**, într-un act moldovenesc din 1436) ?

Să îngăduie oare istoria noastră să presupunem, așa cum face I. Iordan, că numele **Orhei** și **Orheianu** au legătură cu **Orheiul** din Ardeal și cu „bg. **Orfej** (cu **f** < **h**)" ? Care **f** și care **h** ? Și care bg. **Orfej** ? Că doar n-o fi vorba de forma bulgărească a numelui zeului **Orfeu** ? Să nu fi citit autorul dicționarului unul din cele mai populare romane ale lui M. Sadoveanu ?

Efectele sînt încă mai subliniate atunci cînd ignorarea datelor istorice întîlnește realități mărunte ale vieții de fiecare zi.

Una din explicațiile pe care le dă I. Iordan pentru numele **Oanță** este goanță (la pl.) „boabe de fasole cînd se desfac din păstăi", iar pe **Curcă** îl alătură, bineînțeles, de pasărea cu același nume. Un **Oanța**, grămătic din Suceava, ne este cunoscut însă la 1425, iar un piriu **Oanțul** apare lîngă mînăstirea **Pingărați**, între **Tarcău** și **Bistrița**, într-un act de la 1456. Un țigan **Curca**, împreună cu un altul **Sinat**, este dăruit, pe de altă parte, printr-un act de la 1448. Cele două explicații erau, prin urmare, de înlăturat ca fiind cu totul nefolositoare pentru fapte petrecute înainte de descoperirea Americii de unde ne vin atît fasolele numite uneori goanțe, cît și curcile numite franțuzește dindes (poules d'Inde, adică „găini de India") sau rusește indiuk (din același motiv).

Adrian Riza

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XXXIV)

«Cultul structurilor»

În sfîrșit, pasiunea față de **literatura fără operă** e, în ceea ce o privește pe Monica Lovinescu, punctul ultim al jurnalisticii sale nule. Ba, am impresia, este la aceasta mai mult : ea ar voi să comenteze „literatura" fără „cărți", „pictura" fără „tablouri", „muzica" fără „compoziții" „sculptura" fără „monumente". Pe scurt, nu artele o interesează ci „climatul".

A înlocui creația (de unde rezultă, în definitiv, substanța unei culturi) cu **obsedantul climat** spune totul despre perspectivele „estetice" ale publicistei de la Paris : simplă gazetărie politică, într-un cuvînt, bizuită și aceasta pe izbitoare teze anti-românești. Ar fi trebuit, probabil, să examinăm modificările, în majoritate nostime, pe care „ideologia" ei literară le-a cunoscut în ultimii douăzeci de ani, de la „tradiționalism" la respingerea oricărei „tradiții" (înțeleasă, aceasta, ca o „pre-cultură"), de la „prioritățî" la „sincronismul" cel mai absurd. Însă o astfel de operațiune ar fi, se înțelege, fără nici o semnificație din moment ce principiul giruetei este, la „Europa liberă", legiferat. Cine se interesează, cu fanatism, de „climat" nu are, în adevăr, motive să promoveze o perspectivă coerentă. Curios e, cu toate acestea, că în sociologia terorii aflată la baza jurnalisticii grupului parizian, „climat" este egal, în zdrobitoarea majoritate a cazurilor, cu „instituții" și, în general, cu „structuri". Cultul structurilor este, la ei, deplin.

O elementară structură de unde pornește și Monica Lovinescu este aceea a „generațiilor", admițînd, dintre acestea, pe aceea „tînără". „Literatură tînără" ar fi, la ea, totuna cu „anticonformism", cu „protest", „contestație", expresii care, în general, se cunosc. Despre „tineri" persoana se exprimă în mod curent, cu speranța că mîine-poimîine cineva dintre junii neștiutori va urma indicațiunile ei. „The New Wave of Romanian Writers" (în „East Europe" nr. 12/1967, pg. 9—15), „La littérature en Europe de l'Est : les jeunes écrivains roumains" („Temoignages", ian-feb. 1968, pg. 32—41), „Conformism și anticonformism în literatura tînără" („Limite" nr. 8/dec. 1971) sînt probe că interesul pentru „tineret" e, în realitate, cu mult mai vechi. Însă teza „tineretului" e doar o nesemnificativă „structură", care n-a ajuns niciodată să se instituționalizeze cu datele visate de publicista insistentă.

În privința Monicăi Lovinescu, bibliografia ei cunoaște cu mult mai numeroase intervenții atingătoare de „instituții" și de viață culturală curentă decît exegeze, pe cît e posibil, aplicate literaturii. Mai degrabă decît opera pe jurnalistă o interesează „conferințele" scriitorilor, ședințele de la Uniune (în cele mai felurite înfățișări, de „birou", de „consiliu", chiar și acelea, uzuale „de redacție"), în ultimă analiză, „aspectele literare din România".

Nu însă „caracudismele" ei ne interesează, ci programul politic aflat îndărătul obsedantului „reportaj organizatoric". În chestiunea „instituțiilor", insistența Monicăi Lovinescu e, așadar, cum nu se poate mai mare și ar rămîne doar să dovedim cît din proiectele diversioniste avute mereu în vedere intră în discuție. Realitatea e că proporția lor e considerabilă, perspectiva pozitivă a Monicăi Lovinescu față de instituții merge întotdeauna în sensul fenomenelor unde școala grupului parizian se recunoaște cu ochiul liber. În tabloul ei himeric, Uniunea Scriitorilor, de exemplu, ar urma să asigure „solidaritatea" (cuvînt magic) și „autonomia" literaturii. Dar nu numai atît, odată „structurile" controlate (după principii monopoliste care, la „Europa liberă", se cunosc) ar urma ca ele să fie folosite, puse în slujba unui scop. Sînt vede oricine, punctele unui program diversionist pur, aplicat prin definiție la „structuri". Însă cele mai recente cugetări „lovinesciene" despre „climat" par a fi cu mult mai pesimiste decît acelea de acum, să zicem, un an. În 1982, de exemplu, Monica Lovinescu publicase, în gazeta dizidentă **„L'Alternative"** un soi de bizară sinteză asupra „literaturii în România" (reluată în suplimentul **L'Alternative** nr. 20 din ian. 1983, pg. 70u) unde patruzeci de ani de literatură contemporană sînt împărțiți în trei distincte trepte : tehnicile de evaziune ale scriitorilor, preocupați în chip obsedant „să reziste" (?!), așa-zisa mișcare „dizidentă" din literatura română („mișcare" despre care toată lumea știe că nu există), și, în sfîrșit, „conferințele" scriitorilor. E adevărat că o „sinteză" care face din Paul Goma cel mai însemnat moment literar postbelic nu e decît o curioazitate care stîrnește un imens hohot de ris ; însă nu aceste judecăți o preocupau în chip special pe „autoare". Chestiunile ei „estetice" torturante sînt cu adevărat altele : conservarea votului secret la Uniunea Scriitorilor, probele de „coeziune" pe care un fost proletcultist, azi „liberalizat", le-ar fi dat acolo, înaintea confraților. Biruința literaturii române postbelice nu ar fi lungul șir de opere excepționale apărute în acești ani ci diversele reacții de prin Consiliul Uniunii cărora viguroasa crainică le acordă o importanță iluzorie. (L'Alternative" nr. 20/1983, pag. 73).

Atita „estetică" profundă poate da, în adevăr amenințătoare stări de anxietate celor care nu știu că nu viitorul artelor românești o preocupă pe publicistă ci viitorul structurilor culturale (în sensul pe care, înțelegem, îl acceptă programul ei politic). Nu se poate să nu sară în ochi exaltarea mai veche pe care Monica Lovinescu și simpatizanții o puneau în comentarea unor evenimente ținînd de „climat" și pe care ea le presimțea drept „pozitive", însă tristețea care a urmat e, după toate semnele, cu mult mai mare. „Politica de destructurare a culturii" (refren emis recent, în 9 septembrie 1983, de V. Ierunca) nu e decît semnul izbitor al prăbușirii unei iluzii. Cultul structurilor, consolidat pînă nu demult la „Europa liberă", e pe cale de a se stinge, „structurile" nu sînt un obiectiv unde diversiunea poate să pătrundă fără să i se cunoască brațul maculat. Cercetătorul curios ar putea, odată fenomenul consumat, să studieze datele acestei lungi amăgiri care a ținut mai bine de un deceniu. De ce, așadar, grupul „Europei libere" era într-atît de preocupat de „instituții" și, mai ales, de acelea scriitoricești ? Aici, tezele Monicăi Lovinescu sînt cum nu se poate mai limpezi. În optica ei, scriitorii ar fi trebuit să creeze și să întrețină o formă organizatorică închisă, „autonomă", „capabilă să se opună" (emisiunea din 9 sept. 1983), instituind, prin operațiunile unui grup dirijat, monopolul asupra verigilor esențiale, sub cuvînt că o astfel de așa-zisă „elită" ar reprezenta „profesionalismul", „valoarea", în ultimă analiză „cultura". „Cultura" prefăcută în procedeu al diversiunii, iată o teză care spune totul despre Monica Lovinescu.

Artur Silvestri

Stepan Razin

fragmente

Vasili Șukșin

Zilele erau senine. Un soare uriaș se rostogolea sus, ivit din stepele de dincolo de Volga... Și pămîntul, și apa parcă luau foc, ardeau cu flacără tihnită, veselă. Măreața Volgă se învesmînta în neguri. Ostroavele mai erau încă pline de viață. O căldură verzulie, viscoasă curgea de pe malurile abrupte spre apă ca o umbră străvezie ; clipoceau valurile, duse pe ginduri. Dar iată că de-acum începeau să pătrundă țiuind, pe aici, pe colea, stricînd armonia verde, triumfătoare a verii, petele galbene, ofticoase, ale toamnei. Totul moare pe pămînt...

Flotila lui Razin înainta în sus pe Volga, cînd cu vîntul pe pinze, cînd trăgînd la vîsle. Pe malul drept, mai înalt, profilindu-se limpede pe cer, mergea ba la pas, ba în trap mărunt o ceată de vreo cincizeci de călăreți. Ivan Cernoiareț era cu ei.

Stepan se afla pe mahoana din frunte. Zăcea pe spate, cu ochii închiși. Privindu-l nu te dumireai : ori că dormitează, ori se gîndește. El dormita și gîndea. Se desfăta în pacea pe care i-o dăruise Volga. Ostenise în zilele din urmă : griji multe, supărări, grabă. Acum n-avea unde să se grăbească. Era acum vremea să-și adune gîndurile. Gîndul trebuie să meargă drept la țintă, nesovăielnic, fără vorbe goale. De vorbe goale — și ale lui, și ale altora — atamanului îi era lehamite. După aia pînă seara îi era rău, dacă i se întîmpla să vorbească mult și fără rost. Dar cel mai rău se simțea atunci cînd, vorbind, își dădea și el seama, cu scîrbă, că bate cîmpii ; se înfuria, dar de vorbit trebuia să vorbească : oamenii așteaptă. Așteaptă și cer să le spui. E ca un blestem cînd oamenii așteaptă mereu ceva de la tine. La Farhabat, în țara persienilor, se vorbiseră ei dinainte să treacă orașul prin foc și sabie : mai întîi cazacii încep să facă negoț cu persienii, apoi, la clipa potrivită, Stepan își sucește căciula pe cap... Negoțul mergea bine, cazacii trăgeau cu ochiul la ataman.. Clipa cea potrivită venise demult, persienii se liniștiseră, nu se mai temeau. Stepan tot mai pregeta. Îl durea gîndul la măcelul ce avea să urmeze, știa că și cazacii au să se cutremure văzînd atîta sînge... Dar ei așteptau ca el să-și dea căciula-ntr-o parte. Și-a dat-o.

Întotdeauna, toată viața, ceilalți așteptaseră ceva de la el. Băieții din stanița Zimoveiskaia se așteptau ca micul Stenka Razin să născocească ceva, să-i îndemne la cine știe ce năzbitie ; mai tîrziu, se așteptau ca Stenka Razin, cazac isteț, împreună cu alți soli, să-l înduplece pe schimbătorul mîrzac Monciak, iar pînă la urmă calmucii i-au ajutat pe cazacii de pe Don să zdruncine Micul Nogai ; se așteptau ca el, fiind mai norocos, să răzbată în fruntea celei pînă-la Marea de Azov ca să ia pradă de la turci, așa cum au luat mai tîrziu și de la persieni. Iar atunci cînd ceea ce așteptau ei nu se împlinea Stepan se întrista, se chinuia, mai bine o moarte cruntă decît să le mai înșele vreodată așteptările. Îl aștepta acum și Aliona, femeia lui ; chinul așteptării se citea în ochii ei cînd l-a privit prima oară pe tînărul cazac Stenka Razin. Veniseră cazacii pasămite în ospeție, dar gîndul lor era să cerceteze ce-i în capul tătarilor înainte de a porni bătălia. Acolo, la tătari, tînjea în robie frumoasa rusoaică Aliona, purtînd în brațe un prunc cam tuciuriu. Tocmai în timpul incursiunii împotriva tătarilor, asta mai tîrziu, izbutise Stepan să o salte în șa pe Aliona împreună cu copilul. Mai apoi i-a devenit nevastă, tot pentru că tare mult se așteptau la asta. Pentru el, Stepan nu aștepta decît liniște, cîndva. Nu acum. Acum, cînd e acoperit de glorie, cînd e încă în putere, cînd e bogat ca nimeni altul, oamenii iar așteptau ceva de la el. Vedea și el, înțelegea că așteaptă. Așteaptă oameni ca Larka Timofeev, Fiodor Suknin... Chiar și domolul Ivan Cernoiareț, și el așteaptă. Ei nu pot trăi în liniște ca toată lumea, n-au cum. Și nici Stepan. Singur se amăgea cu gîndul la liniștea rîvnită. Și-ar fi dorit el liniște, dar nici n-ar fi putut trăi fără a-și face griji în orice clipă, fără să-și încordeze mintea și voința, fără să încerce bucuria și groaza de a înfrunta primejdiile... Nici nu știa cum se poate trăi fără asta. Se poate oare ? Și totuși păstra adînc ascuns în suflet gîndul la tihna pe care și-o va dobîndi cîndva. Îi făcea bine, avea ce aștepta de la viitor. Uneori se mai gîndea și așa : poate c-or să mă taie în luptă, dar nu de tot, nu de moarte ; olog sau ciung, tot poți să șezi undeva, pe un mal, să cioplești jucărele... Dar tot el se prindea cu minciuna : asta nu se va întîmpla niciodată, dacă e să te taie, te taie de tot. Mai știa că n-are s-apuce bătrînețile, n-are să șadă undeva, pe mal. La ce se gîndea atamanul ? În ultimul timp, mai ales pe cînd se întorceau din Persia, pe mare, îl bîntuia necruțător un singur gînd : să pornească război mare împotriva boierilor. Gîndul acesta i-l sădise în suflet Serioga Krivoi. Odată, privindu-l pe Stepan drept în ochi, Serioga spuse : „Măcar o dată să-i scuturăm, să tragem brazdă ca să știe în vecii vecilor : nici o lighioană să nu calce dincolo de ea vreodată." Atunci Stepan n-a spus nimic, l-a privit doar lung pe Serioga... Drept e că l-a uluit acest gînd, simplu și drept. Serioga nu mai e... Dar i se ivește mereu înaintea ochilor : se uită țintă, așa cum știa el să privească, și spune acele cuvinte. De atunci gîndul nu-l mai părăsise pe Stepan, sălășluia în el, îl tot îmboldea. Întorsese atamanul gîndul acela pe toate părțile... Ba se aprindea de era gata să pornească urgia chiar atunci, ba se înfricoșa. Cuvintele lui Serioga picaseră la țanc ; cum le-a auzit, Stepan s-a și mirat : cum de nu se gîndise el la asta mai înainte ? E și simplu, e și drept ; măcar o dată să-i scuturăm, să le băgăm bine în cap la toți : Donul liber a fost, Donul liber este și va fi liber în veci. Pînă și gîndul de a-i înghesui cîndva pe cazaci, pînă și acest gînd să le pară tuturor o neghiobie. Cu cît acest gînd punea mai tare stăpînire pe Stepan, cu atît era cuprins ba de îndoială, ba de nerăbdare, o nerăbdare dureroasă, chinuitoare. Din senin i se părea că de-acum pierduse momentul cînd ar fi trebuit să înceapă... De astă dată, la Astrahan, i se năzărise că a sosit vremea, că trebuie să-și dezvăluie gîndul de îndată... Sufletul nu-i mai avea astîmpăr, mințile i se tulburau... Se temea că a irosit, că a pierdut fără speranță prilejul ; arme sînt, oamenii s-au odihnit, streliții stau în cumpănă între stăpînire și cazacii cei bogați și puternici : cucerește Astrahanul ! Cucerește-l și ia-o în sus pe Volga ! L-a oprit judecata pe care și-a făcut-o în noaptea aceea, dar n-a spus nimănui cît de aproape fusese de înfăptuirea acelei mărețe și primejdioase isprăvi. Mai bătea el șaua ca să pricească iapa, a născocit și jocul cu Stir, căuta să pătrundă în sufletul celor ce-i erau aproape... Și a înțeles : nu, nu încă. Ce are el aici încă nu e putere ; puterea este pe Don. Era adevărat că foamea mînase acolo mulțimi nenumărate — acolo era puterea. Știa el că atamanul de oaste, Kornei Iakovlev, și alte căpetenii îi privesc pe fugari ca pe-o povară și ar fi gata să dea uitării jurămîntul cel sfînt : Donul robi nu dă ! Aceștia ar fi gata să-i dea înapoi ca să n-aibă guri mai multe de hrănit și ca să nu-i supere pe boieri. Fie, și așa e bine : să-și arate ei, să-și dezvăluie cu totul și fața asta a lor, să priceapă toți cazacii. Cu atît mai repede se va lipi de ei gîndul acela, de război. Că va fi război, de asta Stepan nu se mai îndoia. Îndoieli avea și se chinuia numai cum să înceapă. Nu poți începe nici așa, netam-nesam. Totul e ca nici ceilalți să nu aibă îndoieli. Cazacii așteaptă de la el, nici ei nu știu ce așteaptă, trebuie să-i înveți cu gîndul că război așteaptă. Firește, mulți se vor da în lături ca de ciumă, dar s-or găsi și din cei dornici. Că ei ce să facă ?! Dă, Doamne, timp, dă, Doamne, minte și răbdare, că atunci vor fi de toate. Că nu degeaba îi trec prin inimă săbii de foc, nu degeaba gîndește și chibzuiește zi și noapte. S-au prins de el acele ginduri, doar nu-i copil, nu-i slab la minte... Oare în zadar or fi toate ? Nu. Iar la viața cea tihnită n-are decît să gîndească cît poftește, dacă tot are răgazul. Ca acum cînd s-o mai întîmpla să fie ? Își aminti Stepan de nevastă-sa, Aliona, zîmbi... Cîndva îi căuta privirea, îl aștepta tremurînd, apoi s-a deprins, a căpătat parcă altă statură, a început să se simtă stăpînă-n casa ei, parcă și vocea i s-a schimbat... Draga de ea, acum o simte aproape, nicicînd n-a crezut că are să-și îndrăgească muierea în halul ăsta.

Și pe Afonka îl îndrăgise, feciorul său vitreg, de sînge amestecat... Isteț flăcăiașul. Stepan își dădu dintr-odată seama că i se făcuse dor de ei. Luat cu treburile, cu chefurile și cu gîndurile, nu prea-i arsese de ei, dar acum, că-și aminti de ei, iata, chiar în acea clipă înțelese că i se făcuse dor de ei. Iar zîmbi fără să vrea : slăbiciunea asta nu și-o cunoscuse. Ei și, ce dacă ? Se vede că și celorlalți le e dor, dar își țin gura. Tot e bine cînd ai de cine să-ți fie dor, că s-ar fi putut ca nici pe asta să n-o aibă. De mic copil tusese tot pe cal, în stepă, iar mîna, chiar dacă nu ține sabia, tot o simte. Pleoapele îți se lipesc, zici că te-au furat gîndurile, valurile te leagănă încet, incetișor, dar în sînge tot îți răsuna tropotul de copite... Nici riul, nici paduricea, nici dîmbul nu sînt acolo doar așa, pentru că sînt ; trebuință nu e și totuși în scopul lui numai asta se învîrtește : asta-i loc bun de ascunziș, pe aci trecem vadul... Dacă-l strigă cineva pe neașteptate, nici n-apucă să tresară, dar mîna-i era deja pe pălașe. Ce să te mai gîndești la nevastă, la familie. De cînd s-a luat cu trebile ostășești, s-a lăsat absorbit cu totul de incursiuni și raiduri de pradă, nu mai avea nici cînd nici cum să-și închipuie că viața lui ar fi putut fi alta. Și iată că s-a întîmplat să aibă și nevastă, și familie... Parcă-i venea să și rîdă, dar nu-i nimic, fie. Doar nu-l încurcă. Război tot o să fie, de-ar fi să se ducă totul pe apa sîmbetei, să-l ardă flăcările iadului dacă n-o să fie. Boierii... că nu de azi, de ieri se încrîncenase în el ura împotriva lor, ci mai de demult. Pînă și gîndul la acești stăpîni îl ardea ca focul, îl scotea din minți. Cîtă putere, cîtă libertate și-au luat pentru ei pe acest pămînt. Și să nu le ieși din cuvînt ! Să nu-i minii !... Iar mujicul n-are decît o singură scăpare : să fugă de ei ca de fiarele cele sălbatice. Și doar nu sînt fiare, tot oameni sînt, dar se vede treaba că nu merge nici să-i îndupleci, nici să-i îmbunezi ; ăștia trebuie bătuți, să fugă ei în pădure să-și scape pielea. Ciinii !...

Deodată, de pe mai multe mahoane se auziră strigăte :

— Călărime ! Ne vin din urmă !...

— Ce zici ? După noi vin ?!...

— Război, fraților ! S-a dezmeticit voevodul... Stepan sări ca ars...

O ceată de vreo cincizeci de călăreți venea tare în urma oamenilor lui Razin care înaintau în trap mărunt pe muchea malului înalt. Veneau în goană ; un norișor de praf gros, stîrnit de copite, se destrăma încet în urma lor. Veneau fără teamă, fără să se ferească, toți grămadă și de-a dreptul. De-aci nu se putea vedea cum sînt îmbrăcați călăreții.

Nu înțelegea nimeni ce înseamnă asta, cine-or fi.

— Trageți la mal ! porunci Stepan.

Mahoanele o cotiră la stînga, se îndreptară spre mal.

Călăreții — oamenii lui Razin și cei care le veneau din urmă — se întîlniră. Dar nu se petrecu nici o învălmășeală, nici o încăierare. Împreună, și unii, și alții, se îndreptară spre locul unde trăgeau mahoanele la mal.

Stepan, cu mîna streașină la ochi, privea.

— S-o fi răzgîndit țarul, ghiceau cazacii. Și-a luat iertăciunea înapoi ; ăștia or fi de la Astrahan, cu alt hrisov.

— Nu-u, ne-a trimis voevodul horilcă. Pentru șubă...

— Fedka, ce-o fi cu ăștia ? îl întreabă Stepan pe Suknin. Ce crezi ? Or fi tătari ?

— Nu prea seamănă a tătari... Nu cred.

— Atunci cine ?

— Nici nu știu la cine să mă gîndesc, se înțelese și Fiodor. Am crezut și eu că-s tătari, dar nu, sînt ruși. Ai zice că-s streliți !

— Streliți sînt, așa-i, îi mai recunoscură și alții.

— Ei sînt...

Călărețiii de pe mal, cei mai mulți dintre ei, descălecară ; doar cîoi își minară caii spre locul unde trăsese la țărm mahoana atamanului. Descălecară și ei și începură să coboare ripa înaltă, abruptă, ca să ajungă la ataman.

Stepan sări de pe mahoană... Acum se vedea bine : coborau sotnicul Efim Skula și un sotnic de streliți.

— Ce e ? strigă nerăbdător Stepan, fără a mai aștepta ca cei doi sotnici să ajungă la el.

— Însoțitori ! îl lămuri Efim, făcînd un semn cu capul spre sotnicul de streliți. Voevodul a trimis o juma de sotnie să meargă cu noi pînă la Panșin.

— Pentru ce ? îl întrebă Stepan pe strelit.

— Să trăiești, atamane ! îi dădu acesta binețe, uitîndu-se vesel, te miri de ce, în ochii lui Stepan. Se apropie și-i dădu mîna.

— Să trăiești, dacă nu-i de glumă. Ați scos caii la plimbare ? Ori cum e ?... Stepan strînse mîna ce-i fusese întinsă.

— Facem o plimbare cu voi pînă la Panșin. Sotnicul răspundea fără sfială.

Lui Stepan îi merse la inimă îndrăzneala și veselia oșteanului.

— Cam departe. Nu vă temeți ? fără să vrea, se strecură și-n vorba lui o undă de veselie. Sau oți fi voi cine știe ce bravi ?

Sotnicul rise :

— Noi sîntem cuminți...

— Și măcelarii-s cuminți. Știu eu. Stepan se încruntă, punînd capăt vorbăriei. Pentru ce-ați venit ?

— Ni s-a poruncit să vă însoțim, vorbi sotnicul fără să mai zîmbească. Să veghem ca, în drum, să nu îndemnați, să nu ademeniți cu voi, spre Don, tot felul de oameni. Și... altele. Cu noi e și un boiernaș, Leonti Plohovo. La plecare, cel care ne-a condus a fost Ivan Krasulin... Sotnicul tăcu, se uită cu înțeles la Stepan... Aruncă o privire piezișă, temătoare spre sotnicul de cazaci, apoi iar spre Stepan, cu un înțeles a cărui taină atamanul trebuie să o știe. Strelițul, se vede treaba, de aceea se înveselise : știa el de o taină la care și atamanul era părtaș.

Stepan înțelese.

— Efim, ia mergi tu la mahoană să te vezi cu-ai tăi, îi porunci el sotnicului față de care se sfia strelițul să vorbească.

Efim porni spre mahoană, la cazacii lui.

— Ei ?... întrebă Stepan.

— Căpetenia noastră mi-a poruncit să-ți spun că rămîne cum v-ați înțeles ; streliții care sînt cu mine el i-a ales, sînt oameni buni, am mers și noi așa, de ochii lumii.

— Dar tu ești bun ? zîmbi strîmb Stepan. Dar chiar îi plăcea acest strelit vesel, bun de gură.

— Eu sînt bun, pus peste ăi buni. Leonti merge numai pînă la Țaritin, eu tocmai pîn-la Panșin. Acolo mi s-a poruncit să iau tunurile...

— Ce ți s-a mai poruncit ? întrebă bănuitor Stepan.

— Îi ducem hrisov lui Andrei Unkovski : ca în circiumile din Țaritin vouă să vă ceară pe băutură de două ori prețul. La fel și la Ciornii Iar...

— Dă-mi-l, zise scurt Stepan.

— Pe cine ?

— Hrisovul.

— E la Leonti...

— Du-te de-i spune lui Ivan Cernoiareț să-mi azvîrle de sus hrisovul acela. Împreună cu Leonti. Stepan se înfuriase de-a binelea ; prea-și întinsese voevodul mîinile tocmai pînă la Țaritin.

— Nu trebuie. Cînd ajungeți la Țaritin, faceți acolo ce poftiți. Andrei are oaste cît de trei parale, vorbi înțelepțește sotnicul de streliți. Și nici n-are rost să zăboviți prea mult acolo : schimbul nostru trebuie să fie pe undeva pe lîngă Samara. Așa mi-a poruncit Ivan să-ți spun.

Stepan chibzui cîteva clipe.

— Zici că ești bun ? întrebă el iar, bătîndu-l pe umăr pe sotnic. Bine atunci ! Ai un pahar de la mine... La Țaritin, după prețul ăl nou. Mergeți, Efim !...

— Hău, tătucă ! Sotnicul Skula sări de pe mahoană și se apropie de ataman.

— Îi spui lui Ivan : nu poposim la Ciornii Iar.

— Bine.

— Pe streliți să-i lăsați în pace... Ăștia-s buni, las-să meargă cu noi.

— Buni cînd dorm. Dar cînd s-or trezi tot buni au să fie ? Că am cunoscut eu un muscal : cînd dormea era îngerul lui Dumnezeu, cînd se scula era dracul gol. Atunci noi ce-am făcut ? Ne-am apucat și...

— Țineți aproape, nu ne scăpați din ochi. îl întrerupse atamanul pe cazacul cel vorbăreț. Cercetați și stepa.

— Bine, tătucă. Nici așa nu stăm noi de gură-cască.

Sotnicii o luară iar pe ripă în sus.

Flotila își reluă drumul pe mijlocul apei.

Tare îl mai zgîndărise pe Stepan vestea veninoasă cum că la Țaritin li se va cere cazacilor preț mai mare pe băutură ; îl mai întărita și faptul că i-a trecut cuiva prin minte să-i ducă sub pază ca pe niște prinși. La supărare, parcă iar îi păru rău că n-a pornit sfada chiar acolo, la Astrahan... Dar alungă îndoiala. În schimb, se dărui, cu totul și adînc, gîndurilor despre apropiatul și mult doritul război. Iar începu să-i fiarbă seva în suflet, îl cuprinse nerăbdarea, se ridică în picioare și își scrută oamenii, pe cei din mahoane și pe călărași. Ar cam fi timpul să înceapă acum, nu mai are răbdare, nu mai are putere să se țină în frîu. Înțelegea că nu se poate, că e încă devreme, că trebuie să-și mai adune puterile, să pîndească prilejul și, dacă-i vorba de lovit, să lovească de moarte... Dar sufletul, sufletul, ce te faci cu el, cu sufletul, bătu-l-ar vina !... se chinuia Stepan. „Apăi voi, stăpînitori, lighioane spurcate !... O să vedeți voi stăpînire, c-am să vă pun eu cu botul pe labe".

În românește de Sergiu Celac

REPERE

Viteza în literatură

Citim cu oarecare întîrziere cartea profesorului Claude Pichois, **Literatură și progres. Viteză și viziune a lumii,** tradusă, cu o prefață și un capitol privind literatura română de Dim. Păcurariu, la editura **Univers.** Binecunoscuta noastră „casă", a cărei emblemă este un garant de bun gust și de atentă orientare în mulțimea de tendințe eterogene și adeseori contradictorii din lumea de azi, ne pune astfel la dispoziție o cercetare atentă și indiscutabil meritorie a unei tematici frapante, dar nu mai puțin lipsită de elaborare în studiile istoricilor literari. Impactul vitezei asupra sensibilității scriitorului contemporan și asupra modului cum se constituie viziunea sa despre lume poate conduce la crearea unei perspective cît se poate de profunde în înțelegerea artei mai noi. La o cercetare atentă vom constata că nici un alt fenomen de civilizație actuală nu a schimbat mai radical și nu a afectat mai multe dintre facultățile omului decît accelerarea vitezei mijloacelor de transport. Profesorul Pichois cercetează fenomenul din punct de vedere descriptiv, în bună tradiție a școlii comparatiste franceze. Este vorba de un pozitivism solid, care se menține strict în limita faptului literar, pe care îl lasă să vorbească de la sine. Din păcate, de la Baldensperger pînă la Pichois, criteriul valoric nu joacă un rol prea mare, în ordinea faptelor se estompează adesea conturul ideal al operelor, deși comparatistul de astăzi este mult mai subtil și mai reticent în accentuarea elementelor semnificative. Dincolo de anumite rezerve, privind mai ales lipsa de propensiune spre cercetarea modului cum se construiește noua viziune despre lume în operele unora dintre marii scriitori de la 1830 încoace, chiar dacă aceștia nu evocă direct mijloacele moderne de transport, dar produc imagini cinetice care îi situează într-un plan semnificativ, cartea profesorului Claude Pichois este o apariție interesantă, propunînd o lectură plină de voluptăți. O concluzie se cuvine să fie meditată de către toată lumea. Decorul imediat și exultarea la experiența superficială a fenomenelor de civilizație nu e niciodată caracteristica scriitorilor de primă mărime. La noi, cîntărețul acceleratului a fost Ion Minulescu (găsim referința și în excelentul apendice al profesorului Păcurariu), pe un ton de o exaltare ridicolă. Progresul material, civilizația în sine, nu înseamnă prea mare lucru. Te urci pe un bolovan și zbori în lună !... Doar atunci cînd valorile civilizației ordonează un alt mod de a gîndi realitatea omului social putem aspira către o formă autentică de umanitate. Numai cînd civilizația pune la îndemîna omului mijloacele de a fi mai liber putem vorbi de un progres real. Nici detașarea nu strică în abordarea unei asemenea tematici, iar ceea ce face cu osebire deliciul cărții profesorului Pichois este humorul galic din mai toate paginile sale : „Scriitorii minori sînt aceia care cîntă mașinile și trenurile. Și eforturile lor produc multe „kitsch"-uri, cu cîteva reușite totuși. Problematica (din literatura germană, n.n.) este deci paralelă aceleia pe care o cunoaște Franța, și rezultatele sînt asemănătoare Cu ceva talent, Anastasius Grün nu depășește un nivel mediocru în **Poesie des Dampfes** (1837). În proză, Ludwig De Wette își împărtășește impresiile într-o călătorie pe linia Boston — Worcester (1837) : prima sa călătorie pe drum de fier nu-i deschide ochii, pe care-i face întîi să suporte succesiunea rapidă a obiectelor ce se prezintă în cîmpul său vizual ; senzație neplăcută, uitată curînd, întrucît declară că găsește acest mod de a călători „deosebit de agreabil". „Bacteriile" literare, scriitorii minori sînt și versatili. Ei se arată cei dintîi sensibili la noutatea care trece în goană, schimbîndu-se ca elementele unui peisaj în fuga trenului.

Aurel-Dragoș Munteanu

BALCANICE

BOJIDAR TIMOTIEVICI

Pe aripă îmi șade copilul

Pe aripă îmi șade copilul. La porunca sa
Crește un mic soare
Și un cer viitor pentru soarele acela.
Cîndva pe aripa acelui copil va sta alt copil.
Pe aripa acelui copil
Va crește un nou soare
Și un cer viitor pentru soarele lui.
Fiecare își are cerul său
Și pe el micul său soare.

În românește de Dumitru M. Ion

REVISTA STRĂINĂ

● **FEDERICO FELLINI,** marele regizor italian, a terminat de curînd o nouă peliculă, cu titlul „E le nave va". Într-un număr recent din revista pariziană „Match", Jack Garofalo evocă ultimele scene realizate pe platourile de la Cinecittà, sugerîndu-i de asemenea lui Fellini cîteva întrebări în numele publicului care-i așteaptă opera. Autorul „Cabiriei" răspunde : „Nu, n-am să-ți spun nimic. Nu-mi place să vorbesc despre un film în timp ce-l fac. Este nepolitic. Lasă filmul să vorbească el însuși". Iar Marcelo Mastroiani spune : „Nu scoateți nimic mai mult de la el. Prietenul nostru este superstițios la fel ca un marinar grec". Numai Giulietta Massina este cu adevărat generoasă : „Este un film superb, și nu seamănă cu nimic din ceea ce a făcut Fellini pînă acum".

● **UN NOU SIMENON ?** Cel puțin așa scrie presa pariziană, care nu precupețește elogiile pentru Roger Borniche, autorul romanelor „Flic-Story", „Banda" și „Șeful". Întrebat de ziaristul Alain Leblanc dacă într-adevăr ar dori să-i succeadă lui Simenon, așa cum se pare că declarase într-un interviu mai vechi, Borniche răspunde : „Da, așa este. Simenon a descris în mod minunat universul poliției judiciare. Dar eu nu pretind să fiu scriitor. Eu nu povestesc decît ceea ce am trăit. De aceea și sînt eroul propriilor mele cărți". Leblanc amintește că actualul romancier este de fapt fostul inspector Roger Borniche, spaima răufăcătorilor prin anii '50. Consacrîndu-se artei literaturii, după 567 de cazuri rezolvate în cadrul serviciului judiciar, Borniche este întrebat în continuare dacă ar dori să intre la Academia Franceză. Răspunsul este un exemplu de bun simț : „Oh, doamne... Știți, am crescut pe stradă. Este o școală bună, unde am învățat multe, dar ea te duce rareori la Academie".

● **UN CINEAST** cu renume internațional este Istvan Gaál, a cărui operă s-a bucurat de recunoașterea unor jurii internaționale și de cronice ample și foarte favorabile. „Anii tineri", „Soimii", „Satul mort" sau „Legato" și celelalte opere ale cineastului maghiar sînt titluri de referință în istoria peliculei artistice. Definind arta lui Gaál, un articol recent dintr-o publicație maghiară spunea : „Cu cît un film este mai specific național, cu atît el poartă amprenta particularităților țării unde s-a născut, și cu atît mai mult el va găsi un ecou în lume. Acest adevăr este cunoscut de mult timp. Filmele lui Gaál sînt specific maghiare. Eroii săi trăiesc în Ungaria, printre noi. Și pentru că sînt așa, ei sînt de asemenea internaționali".

● **„LA 78 DE ANI** mă trezesc întotdeauna cu același entuziasm" declară Graham Greene unui ziarist de la **Paris Match** într-un interviu plin de vivacitate. Referindu-se la relația dintre viața pe care a dus-o și literatura sa, Graham Greene spune : „N-am avut niciodată gustul turismului. (Surîzînd). Am lucrat pentru revista „Life" și pentru voi, pentru „Paris Match", de exemplu. Ați înlocuit în felul acesta ruleta morții ? Poate că da. Am regăsit aceeași senzație de plăcere trăită. Înțelegeți, atunci cînd nivelul de adrenalină se ridică în sînge și provoacă în degete o furnicătură aproape de excitație. — Dar pericolul nu vă face frică ? Ba da, dar îmi place asta. Frica este un sentiment pe care îl domin foarte bine și care nu merge la mine niciodată pînă la panică".

● **UN SPLENDID** articol al lui Roger Picherie evocă viața și arta lui Toulouse-Lautrec, adevărata figură de damnat a artei franceze din a doua jumătate a secolului trecut. Se știe că în cursul vieții sale nici un muzeu nu a vrut să găzduiască operele, artistul murind în mijlocul unei opacități totale privind valoarea lor. Roger Picherie citează din articolele de presă ale epocii : „Tot așa cum există amatori de curse de tauri, de execuții capitale și de alte spectacole dezolante, tot așa există și amatori ai lucrărilor lui Toulouse-Lautrec. Este o fericire pentru umanitate că există puțin artiști în genul său", scria **Le Courrier Français,** iar **L'Echo de Paris** credea că : „Printre pictorii din epoca noastră, Lautrec va lăsa cu siguranță urma talentului său urît, talentul unei ființe diforme, care vede totul urît în jurul său". Stupiditatea unor asemenea considerații uluiește astăzi, cînd acest „conte prin sînge și saltimbanc prin geniul său", cum îl definește Picherie, este considerat inițiatorul unui întreg domeniu artistic, acela al afișului modern. Lumea pînzelor sale are adîncime și umanitate, trăind dincolo de ziaristica mineră a contemporanilor săi.

● **ULTIMA CARTE** a lui Iris Murdoch, **Ucenicul filozofului,** este controversată în critica engleză. Productivitatea extraordinară a cunoscutei prozatoare, forța ei de creație proverbială par unora că și-a depășit nivelul valoric, în timp ce alți comentatori sînt în continuare fascinați de imaginația ei inepuizabilă și de plasticitatea caracterelor pe care le inscenează în construcții întotdeauna foarte atrăgătoare pentru marele public. Citățm dintr-o prezentare a **Ucenicului** : „Inocență și dorință de mîntuire, ură și exercițiul magic al puterii : acestea sînt forțele care se opun și animă romanul **Ucenicul filozofului.** Este o lucrare bogată și complexă, speculativă în sens profund și plină în același timp de speranță și de umor — o probă în plus, dacă mai era nevoie, că avem de-a face cu un scriitor deosebit, avînd o imaginație bogată și aflîndu-se acum pe cea mai înaltă treaptă a puterii sale de creație".

SPORT

Vis rotund în pîlc de mesteceni

Primesc vești proaspete : în Bulgaria, unde voi pleca săptămîna viitoare, au înflorit a doua oară castanii și liliacul alb ; duhul casei noastre de la Gradiștea a băut două moșoaice cu must aspru și scrie poezii, cocoțat pe o creangă de salcîm ; arhitectul Mac Popescu, președintele Sportului studențesc, mănîncă fragi și aruncă simburii în tribună, foarte mîhnit și foarte minios că echipa de care domnia sa răspunde nu este iubită de publicul bucureștean. Păi, de ce să fie iubită, domnule ?! Bucureștenii nu iubesc echipele de colivă, nu se închină la proști și nu beau lupi sticlind de foame cînd au circiuma la colț. Sportul studențesc — punte nefericită în toamna asta frumoasă — ne-a acrit strugurii, ne-a înveninat pastrama și ne-a jupuit pingelele. Ați văzut vreodată o echipă românească jucînd mai prost în fața austriecilor? Să mă bată corbii dacă vă mint : rareori mi-a fost mai rușine ca în miercurea trecută ! Eu, dacă aș fi federație de fotbal, i-aș șterge din controale pe Speriatu și Mircea Sandu — ducă-se pe ghiață în divizia B sau pe alte maidane de provincie, la mingea de cîrpă și de păr de capră. Arhitectul Mac Popescu, în cazul că se vrea iubit de public, să facă bine să-și aleagă altă echipă, altă țigare, alt mosorel de la alt marchidan. Fac o declarație senină : dacă vrem ceva de-acolo, întindem mîna și alegem : Iorgulescu și Hagi. În rest, Dumnezeu cu mila, orbii iau calea Brăilii, muții de la manutanță dansează vals vienez (vetust!), iedera sîngerează, iar noi iubim Rapidul, Universitatea Craiova și Dinamo București. Iubim, va să zică, dezastrele și țambalele mahalalei, precum și triumful ideii de fotbal. Craiova (ah, ce vin am băut acolo în cană de zinc și ce nopți frumoase am petrecut stringînd în brațe biserica Madona Dudu), Craiova rămîne marea noastră dragoste și visul rotund al serilor mîngîiate cu vorbă, muzică și desfătări. Măsurînd cu nuiaua distanța dintre Craiova și restul echipelor (bineînțeles nu se amestecă aici Dinamo), ajungem la concluzia că pe muntele calvarului dorm grămezi de muște, mormane de pisici năpîrlite și căpițe de ghioage care n-au frînt nici o spinare. Acum vreo cinspe zile mai credeam că divizia A se compune din patru mari echipe. Ei, bine, mi-a trecut. Divizia A se compune din Universitatea Craiova și Dinamo București, plus nițică vipușcă de la Steaua. Dacă scuza copacilor bătrîni e fierăstrăul, care ar fi scuza echipelor cu picioare de lemn ? De cînd sînt, n-am văzut, nici măcar în toiul primăverii, o cîrjă dînd lăstari... Așa că să-i lăsăm pe-alde picior de gumă și să ne întoarcem la chipul nostru frumos înzăpezit în oglindă. Craiova a trecut foarte greu de Hajduk-Split, dar ne-a dovedit că vrăjitorii ei nu și-au uitat uneltele și flautul. Toți băieții de sub mîna lui Constantin Oțet cunosc drumul spre crestele cu vifor de mărgean. Am fost, la Mare, bunul lor portar și rămîn lîngă ei ca o lespede de noroc. N-am zis potcoavă norocoasă, fiindcă toți caii mei au rupt friiele, dîrlogii și zăbalele și-au pornit galop spre Polul Nord, în țara celor vreo unsprezece mii de lăcuri clătinate sub orgi de mesteacăn. Dinamo București se întoarce acasă pe cărare fermecată. Sălciile din Lacul Tei alintă pămîntul cu șoapte de izbîndă. Băieții lui Nicușor și Cornel Dinu au băut cu trufie primul pahar al ninsorilor din acest an. Atît lor, cît și Universității Craiova, le mulțumim. Și trecem, trecem nepăsători sau bosumflați de dispreț peste minia arhitectului Mac Popescu, om de ispravă, încăput, din păcate, într-o margine de bolovan !

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 14 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
38
(1 116)
Sîmbătă
24 septembrie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CONDIȚIA PĂCII

Politica de pace a României este o ilustrare cit se poate de elocventă a unei superioare și responsabile înțelegeri a sensului predominant al umanității. Strălucitele demersuri ale președintelui nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, vibrantele sale îndemnuri și apeluri, chemările sale la luptă unită a popoarelor, a tuturor națiunilor pentru a da păcii propria și necesara ei condiție au un ecou intr-atita de viu și fierbinte în conștiința noastră incit, în mod indiscutabil, ne simțim cu toată ființa noastră angajați în construcția unei opere pe cit de dificile, pe atit de posibile și hotăritoare pentru soarta progresului și civilizației lumii contemporane. Apelul Frontului Democrației și Unității Socialiste ne explică în această ipostază de spirit și ne justifică pe durata oricărui efort. Problema fundamentală a zilelor noastre o constituie dezarmarea și în primul rînd cea nucleară, preîntîmpinarea războiului și apărarea păcii. Europa care a dat atit de mult progresului și civilizației lumii a devenit un imens arsenal de arme nucleare. Omenirea se află în cel mai grav pericol din toată istoria ei și trece prin momente de incordare care o pot arunca în pragul catastrofei. Atit de fragilă și de tulburătoare în esența ei, condiția păcii poate și trebuie totuși să fie asigurată, acum cit încă nu este prea tirziu, acum cînd încă n-au căzut primele bombe, cînd civilizația continentului și a lumii n-au intrat încă pe făgașul ruinelor. Dezastrul poate fi prevenit și înlăturat și aceasta nu se realizează prin vorbe și declarații de intenție ci prin măsuri concrete, eficace, prin ridicarea uriașă a popoarelor la acțiuni unite pentru încetarea cursei demențiale a înarmărilor, pentru dezarmare nucleară. Trebuie făcut totul pentru a opri instalarea de noi rachete și a ne elibera de spectrul autodistrugerii. Dreptul la pace este sinonim cu dreptul la viață al popoarelor, cu dreptul la libertate și independență, la suveranitate. Acesta este sensul major al inițiativelor președintelui României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, iar Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste se întemeiază tocmai pe această vie și profundă conștiință a responsabilității maxime față de soarta umanității, el pune în lumină dorința supremă a poporului nostru de a trăi în pace și înțelegere cu toate popoarele.

Imperativele momentului actual sînt istorice și au o însemnătate capitală pentru destinele păcii și ale civilizației. Și nu trebuie scăpat nimic din vedere pentru împlinirea lor, nu trebuie scăpat momentul însuși cînd pacea poate fi salvgardată. Construcția ei trebuie să aibă acele caracteristici esențiale ale unei opere într-adevăr durabile, indivizibile și eficiente. Această operă conține însuși sensul major al existenței și stă în puterea și voința tuturor națiunilor. Poporul român își ridică ferm glasul și face tot ce depinde de el pentru edificarea acestei atit de necesare și esențiale opere a umanității de azi. Lumea nu poate trăi, nu poate gîndi și crea la umbra armelor și în fața uriașului pericol de a fi declanșate. Ar putea începe o eră nouă, a păcii, și pentru aceasta trebuie făcut totul. În interesul păcii și liniștii pe planeta noastră — se spune în Apelul care ne exprimă la modul unanim, în interesul suprem al existenței.

Prin definiția lor, cultura și arta sînt angajate în făurirea acestei lumi și este indiscutabil că spiritul creator atit de manifest și cu atitea împliniri în conștiința umanității poate și trebuie să se rostească pentru apărarea valorilor civilizației și pentru continuarea lor. Cărturarii, savanții și artiștii, oamenii de știință de pretutindeni pot face ca minunatele cuceriri ale geniului uman, ale științei și tehnicii moderne să fie puse exclusiv în slujba păcii și progresului și nu a distrugerii și războiului. Acesta este glasul rațiunii, acesta este sentimentul înalt al demnității și responsabilității prin care, ca o singură ființă, popoarele își pot făuri un prezent și un viitor pașnic, alegînd singura cale viabilă care este pacea. România își face auzit glasul său distinct, iar inițiativele și demersurile președintelui său găsesc în fiecare din noi o confirmare deplină.

Luceafărul

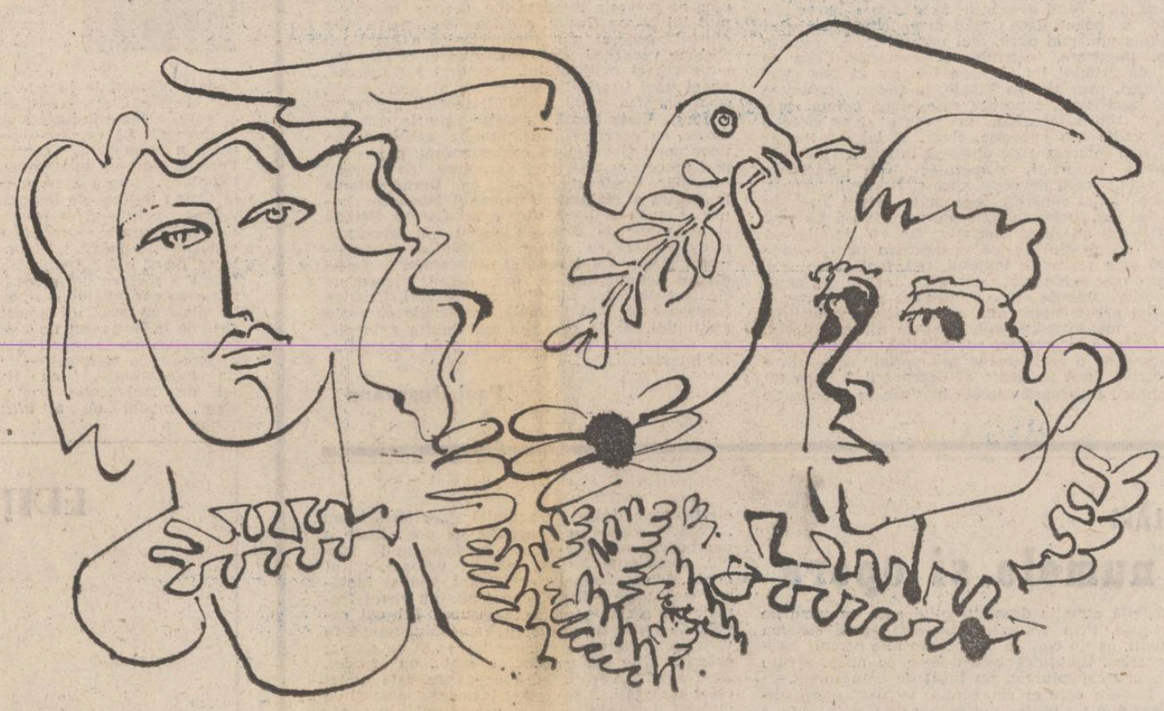

Desen de Benone Șuvăilă

Oda primului pas

Nu se mai poate fără de pace
armele sunt visul nostru urit
avem curajul de-a ști și de-a face
ordinea lumii de la-nceput

avem în mînă istoria toată
deșertăciune sau descălecat
pace mai multă n-a fost niciodată
însă războiul n-a dezarmat

deșertăciune sau ideal
cite secunde ne-au mai rămas
ca să visăm și frumos și egal
calea supremă a primului pas.

Ion Nicolescu

JURNAL DE POET

Prezență

Edgar Papu împlinește trei sferturi de veac. Această făptură atinsă de lumina spiritului care lasă urmă adîncă în cultura noastră prin cărțile sale dar și prin prezența sa care rămîne.

L-am auzit vorbind la Lübeck sau în Maramureș, la Muzeul de literatură sau pe ecran, am avut bucuria să-l înțeleg în cîteva din gîndurile de-o viață legate de om ca ființă creatoare în adevărul Logosului pătruns în istorie.

Meritele Dumnisale pentru a așeza valori ale culturii și spiritualității noastre la locul ce li se cuvine între culturile europene este recunoscut deși suntem la începutul acestui drum necesar ce va trebui reluat cu fiecare cărturar de seamă al acestui spațiu. Gîndul său este măreț și adevărat : am fost și noi creaturi și sîntem în acest loc hărăzit nouă spre rodire ; nu am fost culturizatori în primul rînd ecoul altora ci am intrat și noi ca și alții nemijlocit în legătură de freamăt lăuntric născător de adevăr cu puterile și aura tipăritului acelui Ruah, palmă ce însuflețește zidirea inepuizabilă întru a deveni viață.

S-a apropiat de baroc nu pentru că este un moment în devenirea artelor și cunoașterii ci o permanență fundamentală a sufletului starea de celebrare neîntreruptă de beraka de laudă neistovită ca în cantatele lui Bach și în lumina-aură din Rembrandt sau din tremurul „Luceafărului" lui Eminescu, dar mai presus este expresia iubirii desăvîrșite care nu piere niciodată, a acelei iubiri Agape pe care omul Edgar Papu o viețuie cu intensitatea vocației sale.

Ioan Alexandru

UNIREA DEZIDERAT DE VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

Tricolorul național — simbol al unității noastre

În urmă cu 65 de ani, românii, ca și alte popoare, și-au luat — cum se spune — soarta în propriile mîini, cu fermitate și demnitate, înfăptuind statul național unitar român. Era legic și logic, legitim și firesc să fie așa.

Reflectind și acum asupra marelui moment istoric din 1918, considerăm că gîndul cel mai important cu care trebuie să ne apropiem de el și apoi cu care, fortificați, să pornim din nou la treburile noastre, este acela de a păstra ca oameni statornici ai acestor locuri, mai presus de orice, fructul de vis și de suflet, de năzuință seculară și de voință nestrămutată în ceasul decisiv. Iar a-l păstra, înseamnă a munci pentru noi — și prin noi, pentru țară ; a-l păstra, înseamnă a înțelege bine strategiile dislocării care, venind dinspre alții, ne-au vizat în chip special în veacuri lungi și în momente grele ; a-l păstra, înseamnă a învăța din istorie tot ce ne poate ajuta să fim, în continuare, cu capul pe umeri și cu picioarele pe pămînt în această perioadă de trecere spre o lume pe care o dorim mai bună; a-l păstra, încă mai înseamnă a ne descoperi și a ne redescoperi resorturi ale unei fortificări lăuntrice fără de care efortul cotidian ne-ar fi steril și fără sens iar somnul rațiunii ne-ar învălui perspectiva.

Unul dintre aceste resorturi care vine din adîncurile istoriei noastre este simbolul vexilologic național — TRICOLORUL ROMÂNESC.

Să știi că drumul spre îngemănarea celor trei culori — **roșu, galben, albastru** — în drapelul reprezentativ al țării, al națiunii, a fost, prin istorie, drum al simțirii, al gîndului și al efortului de unitate politică a poporului pe pămîntul pe care l-au lăsat strămoșii și pe care și-a crescut urmașii, din veac în veac — iată un resort care te integrează organic, și azi și mîine, în năzuința spre mai bine.

Rememorîndu-și istoria, românii încearcă — evident, ca și alte popoare — mari bucurii și reținem importante învățăminte. Dar, tot așa, rememorîndu-și istoria, o găsesc și frămîntată și chinuită. Istoricul P.P. Panaitescu, în ultima sa carte, publicată postum (**Introducere la istoria culturii românești.** Ed. Științifică, București, 1969), făcea o constatare tulburătoare : „De obicei, nu putem pune mult temei pe studiul izolat al unor cuvinte. Totuși vom aminti pe unul singur care oglindește în chip patetic soarta poporului român în evul mediu. În limbile romanice noțiunea **a trăi** e redată prin derivate din **vivere**, numai în românește, alături de slavicul **a trăi**, era un cuvînt arhaic, **a custa**, din

G. D. Iscru

Continuare în pag. a 3-a

E o înfiorare

Nu sînt eroi doar cei din lupta mare
țărina apărîndu-și pas cu pas,
ci toți care chemării de-nălțare
a patriei, cu patimă, dau glas.

E-o sfîntă patimă de a urca pe schele,
o revoluționară trecere spre nou,
o-nfiorare a clipei ce se naște
vibrînd în orice timp ca un ecou.

Ea a sălășluit de prin vechime,
în fiece oștean la Mărășești
prin negura de tun și carabine,
prin sîrmele ghimpate strînse-n clești.

A fi revoluționar în truda vie
a bobului zvîrlit cu asprul har,
a scoate minereu, a sta ca-n glie
la fluviul de oțel curgînd prin jar,

e a răspunde țării spre mai bine,
bărbatului de rază și dreptate,
sub steagul căruia bat piepturile pline
de cutezanța rarelor carate,

e-a trece către-o clipă de-auroră
cînd arderea e-un cer de năzuință,
cînd veacul lung ni se preschimbă-n oră,
iar zborul inimei în caldă biruință.

Al. Raicu

IN ACEST NUMĂR

● **Tineretul transilvan în revoluția de la 1848 : «Noi vrem să ne unim cu țara»** ● **de Corneliu Albu** ● **Cronica literară** ● **Viața cărților** ● **Proză de** ● **N.V. Turcu** ● **Poezii de** ● **Ion Segărceanu** ● **Kira Iorgoveanu** ● **Debut :** ● **Dumitru Drăgan** ● **Cumpănă de George Alboiu** ● **Numele poetului de Cezar Ivănescu** ● **„Alte precizări necesare" de Al. Piru** ● **„Secretul doamnei de zăpadă" de Mircea Micu** ● **Pseudocultura pe unde scurte** ● **Confabule de Iulian Neacșu** ● **Cartea de debut** ● **Repere** ● **Sport.**

SENSUL ACTUALITĂȚII

Un puternic filon realist

Am impresia că modernizarea literaturii române s-a făcut și se face pe un puternic filon realist, adesea cu o accentuată tematică socială. Proza : Cei mai viguroși dintre prozatori au fost legați de medii și de evenimente cu răsunet în istorie, hotăritoare pentru destinul poporului — iar la formarea lor (talentul fiind presupus) au contribuit aproape în egală măsură asimilarea creatoare a tezaurului literar-artistic și implicarea în viața socială, nu o dată și în cea politică. Evoluția scrisului la noi este în parte dependentă de evoluția social-politică. Dacă de la început de secol și pînă prin '50 au dominat, totuși, cărțile despre sat, cu nu puține capodopere, explicația este că majoritatea scriitorilor proveneau din mediul sătesc, iar problema țărănească se aflase multă vreme în prim plan. Frămîntările și evenimentele mediului muncitoresc, unele de amploare, cu ecou peste hotare — nu i-au atras decît sporadic și fără relief deosebit pe scriitorii noștri de prim-rang, aceștia aparținînd altor medii. Se cuvine și precizarea că apropierea de lumea muncitorească, explorarea acestei lumi nu erau încurajate oficial, apoi — multe din manifestările lucrătorului român, ale mișcării de stînga în prezentare oficială apăreau denaturate. După 1944, urmînd ani de profunde prefaceri care vizau chiar structura societății, cu participarea tuturor categoriilor sociale — clasei muncitoare, în alianță cu țărănimea și intelectualitatea revenindu-i rolul conducător — s-a produs pentru scriitor o fericită deschidere către toate mediile. Cărțile stau mărturie : s-a încercat (și nu mă feresc de afirmația că s-a și reușit) impunerea unor eroi reprezentativi, antrenați în înfruntarea social-politică, în eveniment, cu un țel bine definit — preluarea puterii în stat, iar într-o nouă etapă edificarea societății socialiste.

După ce își cîștigă cititorii cu acel Andrei Sabin, prins în împrejurările școlii și ale războiului (probabil și cu elemente autobiografice) Titus Popovici ni se înfățișează cu un de neuitat Mitru Moț, în „Setea", erou al unor prefaceri de început de nouă eră socială. Mediul muncitoresc, activ, în frămîntare, în proces de conștientizare, asumîndu-și răspunderi istorice, își află în Eugen Barbu un tălmăcitor inspirat. Filipache din „Facerea lumii" este eroul unui moment hotăritor — naționalizarea — dar și al unei deveniri sociale : Filipache, elaborat cu simțire și încredere, cu o excelentă cunoaștere a mediului și o intuire a evoluției sociale, rezistă și azi și va rezista, el întruchipînd zbaterea și fermitatea și durerea. Marin Preda, copleșit de răspunderile mediului sătesc din care provenea, în plin proces de cooperativizare a agriculturii îl aduce pe Ilie Barbu, și el erou de început de eră. Iată însă că Marin Preda se întoarce în trecut, în țărănimea lui, descoperind, pe un teren atît de cercetat de marii înaintași, un personaj nou, specific nu doar unei zone, ci și unei categorii sociale, iar prin simțire și judecată, prin felul său de a gîndi asupra lumii — universal, descoperind pe Moromete, pe care îl va introduce și în noua societate, cu tot neamul. (Știați că vi se spune Moromete ? l-am întrebat pe Marin Preda, cînd am ajuns să ne stringem mîna. He, he, he ! Chiar așa ?... S-a prefăcut a nu ști nimic, evident, știa. Așa i-a rămas, să zicem — nu porecla, ci numele, Moromete). Despre Marin Preda exista părerea că este „condamnat la mediul sătesc". Scriitorul desmintește această părere cu „Risipitorii", „Marele singuratic", „Cel mai iubit dintre pămînteni". A intuit exact și la vreme că într-o societate a prefacerilor, ce cunoaște un ritm alert de dezvoltare, nu poți fi scriitor doar al unui singur mediu. În situații dramatice, hotăritoare își urmărește eroii cu răbdare, cu reveniri și nenumărate detalii, Ion Lăncranjan. Cordovanii lui, ardeleni, se întreabă, se înfruntă, se confruntă cu epoca — par a spune mereu că ei dacă se află într-o viltoare nu vor să iasă oricum, ci numai după ce se vor fi limpezit cum, în ce fel să iasă... Și lui Lăncrănjan i se zice Cordovanul. Am dat doar cîteva exemple prin care să-mi susțin părerea ca scriitorii noștri și-au îndreptat atenția și eforturile spre impunerea unor eroi de epoca reprezentativi. Se cuvine din nou o precizare : și critica literară a vremii a depus eforturi, ce mi se par firești, în această privință : eroul a fost scos

Nicolae Țic

Continuare în pag. a 4-a

Tinerețea obligă

Spicuind publicațiile literare mi-a fost dat să înregistrez rîndurile unei tinere poetese care, într-un candid extaz, exclama : „Draga de ea, triumfătoarea de tinerețe !" Îmi permit să adaug unei atari risipe de ingenuități — nu mă îndoiesc, sinceră — maliția unui zîmbet.

Dar, dincolo de ironia care — vorba lui Schlegel — „bate drumurile istoriei", e bine — ignorînd patetismul spumos, cu horbotele — să vorbim despre tinerețea creatorilor (căci de ei era vorba) cu gravitatea cuvenită evenimentului irepetabil, privilegiului singular.

Deși nu-s beneficiara unui temperament „apolinic" și pacifist, iar satisfacțiile — de orice natură ar fi ele — mi le dramuiesc cu teribilă parcimonie, marturisesc că debuturile semnate Gabriel Chifu, Domnița Petri, Ion Mureșan le-am parcurs cu „prietenia" bucuroasă, fascinată, care se naște spontan între lector și autor, iar cărțile Martei Petreu, a lui Emil Hurezeanu și Liviu Ioan Stoiciu, ca și volumul de proză al lui Sorin Preda, mi le-am asumat ca pe-o izbîndă personală într-o fericită trăire a **electiunilor** afective și spirituale.

Desigur, ar mai trebui să amintesc numele lui Andrei Roman, al lui Vasile Mihăescu, al lui Petru M. Haș (ale căror volume demne de atenție se numără, în ce mă privește, printre descoperirile întîmplătoare !),

Smaranda Cosmin

Continuare în pag. a 6-a

REFLEX

Bătrînul copac

Am mai scris despre el, l-am asemuit cu un trăznet de gheață odată, alteori mi l-am imaginat ca pe o columnă ori ca pe un turn în răsucire de astri — bătrînul copac. Dar atit de bătrîn și de obosit și singur acolo pe deal încît, alteori, în amurg mai ales, mi se părea că e gata, gata să cadă și se sprijină pe o creangă doar, se agață de ea și aceea e tot bătrînă, e noduroasă, lucie ca și cum i-ai fi dat cu fum și seamănă cu un toiag.

Ar fi fost de cînd lumea uitat de toți și de sine ; sau exilat, pus de veghe acolo în bătaia vînturilor, orb: ros de ploi și de arșiță, trist și plesuv ca un vultur, zgîriat, cioplit mult de zăpezi și de ger pe la mijloc, mușcat de fulgere și de nori pe dinlăuntru, plin de viespi și tăuni mai spre vîrf, de furnici către poale și gol, fără nici un miez între pereții trunchiului său că i te puteai uita, gol, pînă în rădăcini.

Părea o stranie arătare, noaptea, iar luna îl înfășura parcă în suluri de staniol. L-au bombardat de aceea și avioanele în război, strălucea fix în bătaia lunii și semăna clar cu o țeavă de tun. Apoi pacea s-a așternut din nou și peste el; nu i-au mai dat importanță decît copiii, așa se întîmplă de multe ori cu cei bătrîni. I se aruncau în brațe, trăgea așchii din el, i se lipeau de trup. Avea aerul că nici nu știe ce i se întîmplă, orbise de tot copacul, cîntecul greierilor, vara, îi fierăstruiau și ultimii nervi.

Pînă într-o zi: era liniște, atita de senin și de cald că cerul se deslipise parcă, se topea pe acoperișuri nu mai exista nici o umbră, cîte un fluture doar și acela adormea de-a dreptul prin aer, dormea.

S-au auzit un geamăt surd, o izbitură atunci, au oftat mii și mii de adormiți ai pămîntului parcă, au țîșnit sudori prin văzduh, copacul se prăbușea și o făcuse atita de repede și atita de sigur încît era neîndoielnic că profitase în sfîrșit de propria lui liniște și singurătate. Se

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

ÎN TREACĂT

Greșeli de mînă, greșeli de tipar

Greșelile sînt puzderie, ele ne pîndesc la tot pasul chiar dacă pornim cu dreptul, ne urmăresc în somn pentru ca să se năpustească fragede asupra noastră, dimineața de cum deschidem ochii cu scopul parșiv-pedagogic, chipurile de a învăța din ele. Dar cine învață din ale lui sau ale altuia ?

De ce — așa cum bine și ascuțit s-a băgat de seamă — ne plac, îi iubim, ba chiar îi și cîntăm pe clovni ? Pentru că ei nu scot nici o învățătură cît de cît înțeleaptă din pățaniile și pedepsele unei seri, le repetă în seara următoare și suportă cam aceleași îmbrînceli, palme și picioare aplicate în teritorii corporale anume făcute pentru a le primi.

Și atunci care ar fi ieșirea din situație ? Un cugetător cutezător propunea și presupunea mai veacurile trecute că șederea, izolarea între cei patru pereți ai camerei tale te-ar feri de greșeli, de năvala lor. Bine, stai ! Dar dacă — în vremea noastră sună tele-

Nicolae Velea

Continuare în pag. a 5-a

CRONICA LITERARĂ

CRISTIAN LIVESCU: «Scene din viața imaginară»

Aflat la a doua sa carte (**Scene din viața imaginară**, Editura **Cartea Românească**, 1983), Cristian Livescu trece printr-un proces de fixare și limpezire a ideilor și metodei critice. Este atras de tematism, de hermeneutică sub influența lui Mircea Eliade și, mai ales, de critica elementelor, imaginației materiale, în linia lui Gaston Bachelard și Gilbert Durand. Aceste repere nu-i obturează însă propriul discurs, ce rămîne unitar și coerent, integrînd, mai totdeauna cu oportunitate și într-o manieră lejeră, referința și citatul critic. Ilustrativ pentru ceea ce este mai izbutit în demersul lui Cristian Livescu este eseul despre lirica bacoviană, **Poezia lui G. Bacovia. Conceptele imaginarului.** Autorul decelează un număr de categorii ale imaginarului, **parcul, grădina, cimpia-pustiu, cimitirul de vise, vedenia-oraș, camera agoniei** și de elemente concrete, **apa, ninsoarea, bestiarul** sau mai abstracte **constituentul sparagmos** și **constituentul phamakos,** ce structurează și restructurează universul poetic bacovian. Desigur, aproape nimic nou în acest inventar, important fiind sensul pe care îl-l atribuie criticul și conexiunile pe care le stabilește între ele. Într-un eseu din cartea mea **Universuri imaginare,** am descris și cuprins un număr din aceste figuri și altele, într-o interpretare tematistă care urmărea să reconstituie peisajul nu în sens de natură, sau scenariul poeziei lui Bacovia. O operație asemănătoare întreprinde Cristian Livescu analizînd „decorul" bacovian, un sinonim al „peisajului", dar stabilind alte relații și semnificații între elemente, și ajungînd astfel la rezultate și motivări personale : „Într-adevăr, cine citește volumul «Plumb» e imposibil să nu remarce crescendo-ul unei crize, în care ființa viitoare a poetului o devoră nemilos pe cea prezentă, într-un ek-staz prelungit, ce se vrea agonie, pas spre neant. Derutant în fixarea acestei ecuații lăuntrice este mai ales decorul viziunii, Bacovia fiind un scenograf desăvîrșit al propriului spațiu, pe care și-l articulează într-o monotonie genială, demontîndu-l, pentru ca, apoi, din amestecul butaforic să ridice un alt fundal, mai auster sau, dimpotrivă, mai grotesc, potrivit cu pantomima existențială pe care vrea să o monteze. Pe măsură ce e pus în legătură cu motivația transvizionară, decorul lui Bacovia cașătă funcționalitate deplină". Țelul aventurii existențiale bacoviene ar fi neantizarea lumii în vederea construirii alteia noi, mai pură, mai umană. Deci, moarte și renaștere, sacrificiu și resurecție. Ceea ce îi dă prilejul lui Cristian Livescu să facă trimiteri, prin Mircea Eliade, la mituri inițiatice și sacrificiale, raportări care, după opinia mea, sînt totuși abuzive, în pofida atracției ce o exercită. Am impresia, chiar, că la Bacovia ar fi mai interesant de observat amurgul și degradarea miturilor, disperarea unei constiințe lipsită, exact, de acest suport. Dar, în sfîrșit, este numai o părere, s-ar putea să mă înșel. În orice caz, ipotezele avansate de Cristian Livescu trădează un spirit asociativ fin, o inteligență critică neinhibată, ce se deschide ca un evantai spre sugestiile textului, sau, mai bine zis, spre cele subtextuale dar, care, tocmai din acest motiv, trebuie să se controleze mai riguros și să-și argumenteze mai convingător propozițiile. Este, mă întreb, erosul, așa cum afirmă autorul, o izbăvire de teroarea apocaliptică, patetică purificare de o realitate de nesuportat" sau, dimpotrivă, încă un semn al degradării ? Dacă nu cumva, ilustrează ambele ipostaze în funcție de stările poetului. În acest caz analiza ar fi trebuit detaliată și sprijinită de citate mai ample și mai bine alese. Nu este oare critica și „arta de a cita" ? De aceeași generalizare puțin grăbită suferă și paragrafele despre „constituentul sparagmos", mai mult o cochetărie stilistică, și proza bacoviană („fantasticul nevrotic").

Acolo, însă, unde criticul păstrează un contact ferm și un raport adecvat cu textul, ca în capitolele despre **cadrele decorului** (parcul, cimitirul viselor, cimpia-pustiu etc.), **elementele devastatorii** și **bestiar,** rezultatele sînt absolut remarcabile. Cred că revenind și dezvoltînd această schiță de poetică bacoviană, Cristian Livescu ne-ar putea da una dintre cele mai reușite și personale exegeze despre poetul „Plumbului". Aș fi dorit ca volumul să cuprindă mai multe studii de asemenea anvergură, dar lui nu i se poate adăuga decît **Eminescu — introducere în mitologia poetică** și **Miron Costin barochistul sau despre căderea în lume a „ființii nestiutoare".** Primul dintre ele cuprinde glose, de această dată, mai aproape de metoda tematistă, despre **Memento mori** și **Sărmanul Dionis,** esențială fiind aici figura magului : „În viziunea lui Eminescu, magul (sau înțeleptul) apare chiar de la începuturile civilizației pămîntene. Fiorul rațional se suprapune peste cel al intuirii sacrului, iar rezultatul nu e neapărat de natură religioasă, ci mai mult o depășire a zonei de haos a ființei. (...). Magul ascunde deci în «semne» o întreagă știință ezoterică, din care vor deriva toate științele, inclusiv «știința» poeziei, care tot pe simboluri se bazează. El e inițiatul, ce-și realizează un suflet prin el însuși, asemenea «risi»-lor hinduși. Opoziția idolatru-mag ni se pare importantă pentru stabilirea unei serii asociative cu largi implicații în opera lui Eminescu". Este de la sine înțeles că **Memento mori** și **Sărmanul Dionis** vor fi interpretate prin această „serie asociativă", toposul inițierii inscriindu-se, de fapt, în opoziția mai largă **sacru-profan.** Este o relație care, nici pe departe, nu a fost analizată în termeni mai decișii la Eminescu și criticul face un pas înainte în direcția amintită. În ceea ce privește comentariile despre barochismul lui Miron Costin, acestea fac parte din efortul general de reconsiderare a literaturii române vechi și de racordarea ei la circuitul european al momentului. Autorul are meritul, nu al unui istoric literar, ci tot al unui critic, de a descifra trăsăturile specifici retoricii baroce în poemul **Viața lumii.** Celelalte articole sînt dedicate, cu excepția „variațiunilor călinesciene", unor poeți și prozatori contemporani, care au o mai mare sau mai mică apropiere de spațiul imaginar. Unele dintre ele ca **Dezarticularea fantastică a realului** și **Romanul labirintic** despre „Lumea în două zile" a lui George Bălăiță și „Istoricii" de Mircea Ciobanu sînt adevărate micro-eseuri cu observații subtile, pătrunzătoare, altele, **Un ironist al „concordiei", Luciditatea acțiunii critice** (considerații teoretice) etc., nu depășesc cadrul conjunctural. Cristian Livescu este, fără îndoială, un critic cu reale aptitudini, de la care, cu mai multă exigență, se pot aștepta lucruri originale, de incontestabil interes.

Paul Dugneanu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

UN TRANDAFIR CRISPAT

Viața în așteptare *) se intitulează al treilea volum de versuri al lui Arthur Porumboiu, un poet care ar merita mai multă atenție, inclusiv din partea editurilor. Cartea are o construcție simplă, „naturală", crescînd calitativ spre final. Titlul indică precis și conținutul acestei poezii, pentru care naturaleței rostirii este timbrul cel mai potrivit. Arthur Porumboiu este un poet care trăiește cu nedisimulată sinceritate în adorația formelor „comune" ale vieții, ale „vieții simple", ale „lucrării" ei care curge infatigabil spre moarte, asemeni parfumului de trandafir ce, în exaltarea vanitoasă a frumuseții, conține semnul extincției. Pornită dintr-un temperament eminamente contemplativ, poezia aceasta răsfrînge o dinamică înfrîntă : dorința de mișcare a ființei angajată în univers, voința și certitudinea lucidă a voinței se văd învinse — înfrîngere provizorie — de cenușiul așteptării. „Viață în așteptare", existența lirică a lui Arthur Porumboiu nu e totuși formă a melancoliei exersate de un spirit pentru care naturaleței e singura cale de a ajunge la misterul lumii. Și aceasta în ciuda mărturisirii de la începutul unei poezii : „Am fost totdeauna un arc întins : / chiar și rîsul mi-a fost / o expresie a crispării — / de-atunci. Melancolia mă-nsoțește, / eu îi sînt servul." Ce fel de melancolie poate fi aceasta ? Desigur, modul de a înfrumuseța anxietatea : o viață în așteptarea Evenimentului, cu speranța destăinuirii, astfel, a prezenței și forței întregului univers, este o **privire crispată** — și o „exoresie a crispării". Cu riscul de a ne repeta, trebuie să spunem că Arthur Porumboiu este melancolicul subminat de monotonia așteptării. În totul se simte acum o „încetineală", vechile certitudini se transcriu în memorie cu aceeași lentoare în sfîrșit sufletul, cuprins de febra acțiunii, se va simți „devorat cu-încetineală de-o picătură de sudoare." Sudoarea rece a finalității tot mai îndepărtate — bobul de sare al așteptării. Pe cît de clare, imaginile spațiului înconjurător sînt tot atît de reținute, de crispate. Culoarea, seva, lumina, conturul pur al zorilor, bobul de grîu, sudoarea, timpul și „cupele de răcoare" în care se adună viața sînt semne și materii pe cît de prezente, vizual prezente, pe atît de încerte, căci aparența liniște care le păzește „lucrarea", pentru a vorbi în limbajul poetului, e stăpînită de o „coroană de neliniști".

O figură frecventă, poate alături de puțin subtila, adevărata „arheologie" **a sudorii** pe care o sugerează poetul, este **trandafirul.** Prezență, aici, de tip metonimic, trandafirul reduce și cuprinde întreaga explozie de puritate a universului. Dar el nu figurează nicidecum mișcarea, ci calmul contemplativ. Este un trandafir crispat, admițînd simbolic o **victorie aminată.** O victorie în consens cu semnificația simbolică a așteptării, o victorie interdictivă, anunțînd limitarea imaginației („N-am inventat eu minunea / deși am fost Trandafirul ; / există o limită ce mi-a retezat imaginația / în clipa cînd ea-ncepuse să vibreze"). „Acea calmă culoare" a rozei este fiorul adînc al vieții netrăite, unde puritatea rămîne deci definitivă. Figura trandafirului atrage încă o neliniște, fiindcă pentru dorința vitalistă a poetului purificarea (iluzie a calmului absolut instaurat) nu ar fi soluția optimă. Victorie în afara timpului — dar **vanitate** prezentă — floarea atît de consacrată simbolic evidențiază și un alt element figurativ : labirintul. Corola rozei e un labirint vegetal, circular, asemănător virtejului și ascunzînd lumina necesară, grăunțele de strălucire într-un interior „nevăzut". În fond, el conține virtual o taină, probabil aceeași taină a germinației inclusă în bobul de grîu. Curios, miezul umed al acestei taine nu va fi întunericul consacrat al anulării — sau premergător — expresiei, noaptea labirintului, ci un **cristal** : cel prin intermediul căruia frumusețea se apără de moarte. A aștepta înseamnă în bună măsură și a increme ni, a definitiva iluzia. Iluzia rostită într-un poem : „a merge pînă la capăt / este chiar zborul."

Poet matur, prin **Viața în așteptare** Arthur Porumboiu dovedește că are o voce remarcabilă în lirica actuală.

Costin Tuchilă

*) **Arthur Porumboiu : „Viața în așteptare", Editura „Cartea Românească", 1983.**

EDIȚII

PILDA UNEI GENERAȚII

Un titlu nou, semnificativ *) se adaugă la seria de restituiri ale unor destine românești excepționale, serie inițiată și susținută de Editura Sport-Turism : **Pe urmele Magherilor** de Paul Cernovodeanu și Marian Ștefan. Lucrările de această factură presupun un mare efort de cercetare, interpretare și reconstituire, pe bază documentară, a etapelor vieții și activității unor personalități de cărturari sau luptători. Investigațiile de arhivă sînt foarte laborioase, iar în cazul lucrării de față există un fond de peste 20 000 de documente, în mare parte inedite, răspîndite în fondurile și colectiile unor instituții de cultură și administrative. Din cercetarea documentelor și studiul unei bogate bibliografii, autorii au realizat nu numai un profil pregnant al „generalului revoluției" de la 1848, Gheorghe Magheru, dar și al familiei acestuia, implicată în mai toate evenimentele de importanță istorică, într-o perioadă de mai bine de un secol. Este cronica unei familii, dar și o frescă a societății românești din preajma revoluției și a Independenței, configurată pentru o mai bună înțelegere și o mai dreaptă judecare".

Figura generalului Gheorghe Magheru ocupă cu prioritate interesul autorilor, fiind relevate însușirile sale de **om politic,** care l-au impus contemporanilor săi : „cinste și dăruire, receptivitate la ideile novatoare, analiză pătrunzătoare și previziune, realism și o permanentă raportare a gîndirii sale politice la întregul spațiu geografic românesc". Cercetarea documentelor și interpretarea, din perspectivă istorică, se convertesc într-un veritabil roman al omului și al epocii, fără ca autorii, de formație științifică, să-și fi propus literaturizarea faptelor. Născut pe la începutul anului **1804,** în casele părintești din Birzeiul de Gilort, viitorul **general al revoluției române** este urmărit în diferite perioade ale formării personalității („Tinerețea unui revoluționar", „Pagini de virtute ostășească", „Om al legii și bun gospodar"), conturîndu-i-se astfel portretul sub mai multe aspecte convergente : viața de ostaș, actele de bravură din campania din 1828—1829, activitatea administrativă, viața de familie. Perioada cea mai interesantă este aceea din **viitoarea revoluție,** care reconstituie relațiile lui Gheorghe Magheru cu fruntașii acestei și contribuția sa, precum și a rezistenței acestui „căpitan general al trupelor de dorobanți și panduri", apoi pribegia și continuarea luptei „sub stindardul unității naționale".

Una dintre cele mai bune secțiuni din carte este reconstituirea „amarnicei pribegii" a lui Gheorghe Magheru după înăbușirea revoluției de la 1848. Aici este reliefată personalitatea celui care nu a precupețit nimic din ceea ce putea fi folositor pentru cauza românească, influența sa în epocă fiind deosebit de activă. Într-o epistolă din anul 1853, D. Brătianu îi scria : „Frate, pînă va veni vremea ca să încingi viteaza-ți sabie, profită de frumosu-ți nume și de puterea patriotismului dumitale și fă ca pentru românii care te împrejoară să nu fie decît o singură idee, un singur strigăt : **emancipație și unitatea României".** Pe aceste coordonate s-a desfășurat activitatea sa diplomatică și de canalizare a energiilor.

În ultima parte a capitolului, intitulată „9 mai 1877 : generalul Magheru în Parlamentul proclamării independenței", personajul trăiește bucuria de a vedea realizată aspirația anilor săi de luptă.

Evocînd personalitatea generalului Magheru și rolul său în devenirea istoriei naționale, autorii au realizat în fapt profilul unei generații de gînditori și patrioți revoluționari și al unei epoci de clocotitoare renaștere a vieții social-politice românești.

Pe urmele Magherilor este un studiu elaborat cu pasiune și discernămînt științific, printr-o adecvată valorificare a documentelor, bibliografiei și materialului ilustrativ, într-un volum plin de semnificații și farmec al evocării trecutului nostru istoric.

Gheorghe Buluță

*) **Paul Cernovodeanu, Marian Ștefan : „Pe urmele Magherilor (Cronica unei familii)", Editura Sport-Turism, 1983.**

CRITICA

ROMANUL UNEI REVISTE

Calitatea principală a contribuției arădeanului Iulian Negrilă*) este, fapt firesc într-o asemenea întreprindere, de ordin istorico-literar, sursele ei trebuind căutate în apreciabilul efort depus de cercetătorul de arhive, colecții etc. și subordonat reconstituirii „mișcării literare" generate de una dintre revistele transilvane cu un rol de primă importanță în mișcarea cultural-politică a românilor ardeleni : **Tribuna poporului (Tribuna).** Din orizontul deprimant al datelor și factologiei, la nivelul căruia trei sferturi din volum nu se deosebesc cu nimic de bibliografiile de revistă publicate la Ed. Științifică și Enciclopedică, Iulian Negrilă găsește deseori resurse să se desprindă către sectorul abstract al semnificației faptului de cultură, unde travaliul cu totul stimabil al istoricului este susceptibil a fi fructificat critic. Se află în prezentul tom nu atît un comentariu, la care ar trimite, poate, titlul volumului, ci inventarierea minuțioasă a colaborărilor la bătăioasa revistă arădeană a unor nume de prestigiu ale literaturii sfîrșitului de secol XIX și început de secol XX, înregistrarea (cu aspirații exhaustive, bănuiesc), la cap. **Bibliografia colaborărilor literare** (p.p. 132—197) a literaturii originale, culte și populare, românești sau străine și a traducerilor publicate în paginile **Tribunei poporului (Tribuna)** între 25 dec. 1896 (data apariției numărului de probă) și 12 martie 1919, cînd **Tribuna** (numită astfel din 1904) a fuzionat cu **Românul.**

Schițînd o introducere sintetică în istoria presei transilvane, cercetătorul vede revista scoasă de vechii tribuniști care au părăsit Sibiul (însuși numele revistei este un hibrid al ziarelor sibiene **Tribuna** și **Foaia poporului)** în prelungirea unei tradiții militante apte de a fi continuate într-o „mișcare literară" autentică pe care calitatea textelor publicate și deschiderea problematică a acestora să o poată realmente subordona idealului național. Se poate delimita totuși, cu aproximările de rigoare, un perimetru tematic destul de omogen în care se încadrează prezențele artistice ale principalilor scriitori din afara redacției : Vasile Alecsandri (ode, nuvela **Mărgărita** care însă nu mai putea fi complet „inedită" din moment ce apăruse — cum autorul însuși arată undeva — sub un alt titlu și doar cu cap. II și III în **Albumul Macedo-român),** Coșbuc (printre altele, **O scrisoare de la Muselim-Selo),** Delavrancea, St. O. Iosif, Vlahuță (poezii, articole), D. Anghel, Goga, Sadoveanu, Slavici (nuvele, romanul **Corbei),** Agârbiceanu, care, asemenea multora, colaborează atît cu lucrări inedite, cît și cu reproduceri din alte publicații. La autorii enumerați mai trebuie adăugate apariițiile efemere în paginile **Tribunei** ale lui Iorga, Lovinescu, Topîrceanu, Al. T. Stamatiad, Brătescu-Voinești, Emil Girleanu, A. D. Xenopol, chiar și Caragiale, cît și începuturile unor Victor Eftimiu, Emil Isac și, mai ales, Blaga.

Deși nu impune și **criticului** un efort similar, pentru depășirea locului comun și comentariului culturalist consacrat „scriitorilor tribuniști din perioada arădeană", **istoricul literar** Iulian Negrilă are suficiente resurse de a suplini limitele acestuia, descriind, printr-o meritorie documentare și o superioară organizare a materialului, unul dintre semnificativele trasee ale presei literare românești.

Cristian Moraru

*) **Iulian Negrilă : „Scriitori tribuniști din perioada arădeană", Editura „Facla", 1983.**

RECAPITULĂRI

Vasile Rebreanu: numele și opera

III.

Apărut la Editura Cartea Românească (1981), **Fintina cu patru adevăruri** e un volum surprinzător, deoarece de astă dată, ca dramaturg, scriitorul face dovada unui unghi tematic și estetic de marcantă originalitate.

Parabola lumii, analizată prin universuri metafizice și infrastructuri, în care acționează intriga polițistă și misterul, iată, pe scurt, conținutul general al pieselor. În cazul acestui prozator profund interesat de semnificațiile etice și morale ale societății, teatrul completează prin mijloacele sale proprii ceea ce în proză poate exista doar ca „joc secund", ori latență. Psihologii complexe, caractere sau simboluri, personajele dialoghează. Cuvintele, ca **verbe,** verbele, predicatele existenței, gramatica specifică a replicii relevă pregnant sensurile realității. Scrutind cu ochi critic faptele, dramaturgul observă și tratează cu ironie, cu umor și sarcasm, mecanismele complicate ale raportului dintre adevăr și aparență.

„Să presupunem că în această fîntînă ar exista mai multe adevăruri ; să presupunem că există un adevăr al soarelui, un adevăr al lunii, unul al întunericului și un adevăr al izvorului... Criminalistic vorbind, trei dintre aceste adevăruri sînt relative. Iată, crima expusă în fața lumii neiertătoare a soarelui, s-ar părea că se vede în toate detaliile ei. Dar oare să fie chiar așa ? Poate tocmai această lumină orbitoare să aibă rezultate contrar celor pe care le scontăm, paradoxale. Nervii noștri sînt biciuiți de lumină, poate intervine o oboseală a gîndului, un traumatism, și, în acest caz, foarte ușor ne putem situa alături de adevăr..." Cel ce vorbește, predicînd o speță de filosofie ontologică, nu e profesor, e procuror. Procurorul Andrei din **Fintina cu patru adevăruri** investighează nu atît un caz, cît o problemă care ține deopotrivă de cunoaștere, de gnoseologie, cît și de conștiință. Atunci cînd intră în joc, resorturile sensibile și atît de alambicate ale subiectivității, adevărurile „știute" se clatină.

Oare în interpretarea procurorului Andrei, suma adevărurilor relative mai poate constitui adevărul absolut ? Rămîne aceastâ operație o evaluare pur cantitativă ? Nicidecum. Se caută un criminal. Cristian, un tînăr în plină criză sufletească, se autodenunță. Ceea ce părea o crimă se dovedește în cele din urmă un accident. Dar criminalitatea, posibilitatea de a ucide (fără ca personajele să aibă vreo predispoziție lombrosiană), există. Crima e în aer... Ca o bombă cu explozie întîrziată, ipoteza nelegiurii infestează conștiințele degradate. „Nu v-ați dat seama că v-ați degradat moral ? ! Ați devenit virtual, niște criminali !" — avertizează Andrei. Și totuși, rămîne ceva nealterat, nestins, ceea ce poate fi salvat, ceea ce salvează. „Iată ideea !" — exclamă procurorul arătîndu-i lui Cristian umbra suavă a fetei. **Ideea** e, așadar, frumusețea și candoarea, e inefabilul, altceva însă decît abstractul „joc al ielelor".

Tot un ciudat „Symposion" în jurul binelui și al dezumanizării e **Asasinul de pe plaja pustie.** Se caută un viitor ucigaș. Cine poate ucide ? Virtualii asasini sînt mai mulți și cu luciditate bazată pe cunoașterea firii omenești, a experienței sale de viață, de tribunal, veteranul judecător Aslanian e tentat de acest duel cu moartea. Oarecum dürenmattiană, piesa pledează în cele din urmă pentru „steaua dragostei", pe care „oamenii o văd iar... o caută".

Purificatoare ca o orgă cosmică, marea curăță „plaja" de patimi mărunte și meschine. Într-un soi de ritual dionisiac, Vali se aruncă în mare, comunică osmotic cu cosmosul : „Mă duc să mă scald în mare, să-mi ating idealul ?" Profesiunea sa de credință e asimilată stihiei cosmice. Extatic el reia partitura Zarathustra — Maldoror, printr-o nouă tonalitate : „Idealul meu albastru și viitor !" Desigur, ne putem aminti și de finalul macedonskian din Thalassa, deoarece Vasile Rebreanu are în acest caz un acut gust parodic. E vizibilă atracția dramaturgului spre universurile închise. Prin reducție desenează astfel schema lumii, ca un cerc în care încap alte cercuri concentrice. Sînt indeobște desene pe nisip, făcute cu patos demiurgic, nu lipsit de amuzament.

Într-un cerc al ridicolului, își desfășoară potlogăriile un președinte escroc de C.A.P., Dumitru, secondat de subalternul său Mitușa, în comedia **Sutiene pentru călugări.** Automatismul de limbaj acționează ca un reflex condiționat, absurd, în gura demagogului șef C.A.P.-ist : „Da, nu, desigur, da. Depășit !" Comicul de limbaj îngroșat fără milă, folosirea cuvintelor ca un material plastic, efectele absurde clocotind hilar sînt sesizabile într-o vervă nebună, la tot pasul. Clișeele verbale lozincarde curg în luările de cuvînt ale lui Dumitru : „Da, nu, desigur, da. Multilateral. Just. Da, nu, da, desigur. Depășit. Și rog să nu mai fiu întrerupt. Chiar dacă tac..." Un lung antrenament de ședințe a adîncit stereotipiile micului șef pînă la idiotizare : „Totul regulat, tovarăși, vine televiziunea tovarăși. Noi trebuie să fim eficace. Toamna în ceapeul nostru vor veni să ne ajute la toate, tovarăși, intelectualitatea orașelor, elevi și chiar studenți. Harnica noastră funcționărime, tovarăși ! Hegemonia societății, adică muncitorii. Militari și alți soldați. Vin să ne ajute pe noi țăranii agricoli, tovarăși." Automatismele ajung și mai departe în **Pe loc repaus... asasini !** — oamenii devenind la propriu un soi de roboți electrici. Bunăoară, Fernanda, cum indică paranteza autorului : „își desfășoară de la briu un cordon-cablu, prevăzut cu un ștecher pe care îl fixează în priza din pieptul Bateristului". De obicei, cînd se ține cîte o „adunare generală lărgită", Vameșul, și el un minuscul șef, își pune pe cap „tricornul lui Napoleon". Îi explic răspicat și metodic secretarei : „Cînd ți-am cerut tricornul lui Napoleon, înseamnă că e plenară, nici pînă acum n-ai învățat regulamentul de ordine interioară ? Să vă tot spun.. întruna să mă țin de capul vostru... Și eu cît am suferit... Cîte am îndurat și sînt... un model... nu-i așa ? (Concluziv) Deci : adunarea generală. Faci convocatorul". A vorbi fără acoperire, iată viciul suprem al celor satirizați. Aceștia sînt, de obicei, inși dezumanizați de mirajul puterii. Puterea, ca instrument social și politic poate deveni pernicioasă, o boală care în cele din urmă timpește. Imaginara „conferință de la Balta" e tot un univers ermetic, metafizic. Cele trei capete metafizice, dogmatice, din centrul său — Buriați, Yuma și Karamet — discută împărțirea unui continent care se scufundă. Atlantida se scufundă, și ei o împart cu feroce cinism. Un comic enorm subminează însă monstruoasa lor întreprindere. Ride istoria, un surîs implacabil... Insula coboară sub ape, nimic nu o poate salva, în timp ce cuvintele și deciziile dictatoriale curg.

Ca dramaturg, Vasile Rebreanu e „tradițional" doar în măsura în care toate întreprinderile sale pe tărîmul teatrului sînt animate de un profund sens moral cu marcă autentică transilvăneană. **Frumoasa Fernanda and comp.,** sau conform titlului inițial — **Pe loc repaos.. asasini** — e pusă sub semnul așa-zisei „farse polițiste". De fapt autorul mimează parodic atmosfera de „pecete a tainei", deoarece labirintul de urmărire detectivă rămîne un simplu pretext de a crea pe scenă existențe și situații insolite, cu înțeles simbolic O instituție fantomă, de un comic fantastic, invenție hilară ca o glumă enormă, un soi de agenție prestind servicii universale — e condusă de dictatorialul escroc numit Vameșul. Intrăm brusc într-o microstructură unde logica e grav alterată, personajele fiind intoxicate de ispite, de alcoolul puterii, dibuind în jocuri și calcule absurde. Clișeele verbale lozincarde curg în cascade logoreice, dovedind un lung antrenament care a adîncit stereotipiile micului șef pînă la idiotizare. Cabotin, perfid, fără scrupule, acesta face din subalternii săi niște simpli executanți. E vorba de o robotizare a psihologiei umane, de instaurarea unor jalnice automatisme diurne, ceea ce reiese din constatarea Fernandei : „În lumea asta dură, dură. Mecanică, electromagnetică..." O anumită „periferie" sau „drojdie" socială e imaginată ca posibilitate a degradării valorilor etice : birocratismul stupid, mezalianțe sordide, afaceri veroase, mitul unui „Schlarafenland" occidental, rod al fanteziei semidocte — se ciocnesc într-un virtej frenetic de situații comice. Deasupra întregii cavalcade vocea de stentor a Vameșului repetă în virtutea unei ipocrite stereotipii : „Și eu cît am suferit... Cîte am îndurat și sînt... un model. Nu-i așa ?" A vorbi fără acoperire, iată viciul celor satirizați. Aceștia sînt inși dezumanizați de mirajul parvenirii, ramuri uscate pe care sănătatea societății le respinge. Arivismul e pernicios, devine o boală care în cele din urmă timpește. Psihologii contorsionate caricatural, caractere sau simboluri, personajele utilizează o gramatică specifică, replicile dobîndesc o debordantă invenție filologică.

Vasile Rebreanu știe, cînd foarte aproape de interlocutorul său, de pildă asasinul, incit acesta îl pudrează pe obraz cu sputa sa veninoasă — cînd, brusc se îndepărtează de aceste existențe, situîndu-se într-o clipă la mari altitudini de unde privește ca din avion, sau ca de pe un munte. De aici lucrurile primesc un aspect cartografic, biografiile devin hărți, linii pe hărți și se poate medita homeric despre lume și viață. Acolo, într-un șervețel de la micul dejun, în care încape istoria unui continent, oamenii sînt puncte invizibile cu ochiul liber. Scriitorul însă, dramaturgul în cazul de față, e un punct iradiant. Spiritul său critic împietrește anumite gesturi, anumite scheme în imagini metaforice. Acestea se concretizează extrem de viu și sugestiv în ceea ce dramaturgul intitulează în fruntea unui întreg capitol : „Teatru de buzunar", și în care include noua pastile de teatru scurt. Semnificativă pentru cantitatea ei de existență și morală e scena din **Doi și al treilea** (cu dedicația — Lui Vampilov) în care Necunoscutul oferind 100 de dolari celor doi borfasi e în cele din urmă el însuși maltratat și jefuit.

Comicul variind între umor, ironie și absurdul grotesc, se realizează în caractere, situații și o debordantă invenție filologică. O specială înțelegere a fantasticului răzbate de pretutindeni. Aberantă pînă la paroxism e logoreea cuplului Dumitru-Mitușa, în **Sutiene pentru călugări.** În piesele polițiste e stimulată atmosfera de „pecete a tainei", climatul enigmei. Trimiteri directe la literatura de anticipație science-fiction se fac în **Pe loc repaos... asasini ;** în fine, în presupusa Atlantidă a discuției dictatorilor, absurdul înalță ziduri ciclopice. Oscilînd între lirismul pur și satira savuroasă cu aspect burlesc, pana dramaturgului e nemiloasă... ca o coasă. Acestui scriitor ardelean cu aspect blînd, plecat dintr-un sat năsăudean îi place și azi să coasească. Tot ce intră în raza rotundă a coasei trebuie cosit. Nu există pentru el subiecte „tabu" și își consideră munca drept o creație profund morală. O înțelepciune țărănească, intransigentă, care batjocorește puritanismul și bigotismul intelectual, o mare încredere în anotimpuri, în mișcarea astrelor și a gîndului omenesc liber, stau la baza principiilor prozatorului și dramaturgului Vasile Rebreanu.

Lipsit de prejudecăți, asemeni acelui neistovit păstor care își-a pierdut oile (dintr-o poveste a sa), își caută turma atît prin smîrcuri, ca și pe colinele poleite cu praf sideral. Însemnele maturității și permanenței, în cazul lui Vasile Rebreanu, conțin valențele rare ale avangardismului. Nonconformismul său e o neliniște creatoare care urăște somnul, mai ales pe cel al rațiunii.

Ceea ce dorim să accentuăm e contribuția substanțială a acestui scriitor de excepție în revalorificarea originală a structurilor narațiunii tradiționale. Neliniștea sa creatoare deslușește cu un instinct artistic ieșit din comun căi și soluții inedite în domeniul nuvelisticii, al romanului și al genului dramatic. (Iată de-ce lansăm o întrebare legitimă : pe cînd un volum de Vasile Rebreanu în cunoscuta serie B.P.T. ? Deplin încrezători în înțelepciunea și bunul simț al „Minervei" îl așteptăm ca pe o carte bună cu rădăcini în pămîntul fecund de demoni și virtuți perene — al Transilvaniei.)

Mircea Vaida

BREVIAR

■ **NOTORIETATE ȘI PROSPECȚIE.** Un interesant preambul la o cronică literară asupra a doi poeți tineri semnează în „Convorbiri literare" nr. 7 sub titlul „Poezia de luni" incisivul critic Al. Dobrescu. Ideea lui este că numeroși critici contemporani voiesc să facă „direcție" nu prin naturala promovare a unor teze estetice corecte ci prin sprijinirea unor autori tineri a căror creație ar urma să exemplifice credința lor. Stilul tăios, „eficace", al lui Al. Dobrescu, polemist redutabil, lucrează și aici foarte bine : „Firește că nu e puțin lucru să-ți legi numele de afirmarea unui mare scriitor, al cărui strălucit viitor l-ai presimțit, pe care l-ai înconjurat și apărat. Însemnătatea unor opere critice se limitează, de altfel, la asemenea fericite întîmplări (...) Intervine însă și altceva, anume clasicul orgoliu de părinte, care nu poate concepe că există și odrasle mai înzestrate ca ale sale. (...) Ne e dat să asistăm la o veritabilă întrecere între critici, neosteniți în a inventa mijloace de înălțare a protejaților. Niciodată a protejaților vecinului". Un caz de acest fel e acela al „Cenaclului de luni", iată ce zice Al. Dobrescu : „Păstrînd proporțiile, cam același lucru se întîmplă cu poeții Cenaclului de luni, sistematic încurajați și apărați de N. Manolescu. Ceea ce e, în principiu, admirabil. Minus efortul criticului de a-i transforma peste noapte în protagoniști ai resurecției lirismului contemporan, de a le pune, deci, în seamă, o faptă pe care n-au comis-o încă".

■ **DOI CRITICI.** Interesantul număr pe august al revistei „Astra" conține două foarte serioase articole critice, semnate de autori din generații diferite însă a căror vocație nu se mai pune la îndoială. Întîiul, aparținînd lui A. I. Brumaru, este o „cronică literară" la ediția definitivă a romanului „Groapa" de Eugen Barbu. Observațiile (care se adaugă altora, făcute altădată de critic), sînt și acum foarte interesante. „Cu **Groapa,** Eugen Barbu se numără indiscutabil printre inovatorii romanului românesc, impunînd, se pot zice așa, o conștiință compozițională de o puternică originalitate". Noutatea „conștiinței teoretice" prezentă aici este iarăși o observație inedită. Al doilea autor, Radu G. Țepescu, recenzează cel mai recent roman al lui Sorin Titel într-un foarte aplicat comentariu, scris elegant, de ale cărui concluzii te poți despărți, se înțelege, dar nu se pot respinge aplicația și, credem, onestitatea.

■ **CARTEA PENTRU COPII.** Un grupaj cu acest titlu din „Flacăra" nr. 37 comentează, aproape anonim, opt cărți pe tema înscrisă în titlu : dar ce comentarii ! Într-un „zooroman" de exemplu recenzentul necunoscut observă „aventurile (de bună seamă inițiatice) ale celor trei iepuri Grigore, ale melcilor Petrică)" și ale altor vietăți ; o carte cu elevi a lui Gheorghe Șovu e așezată sub titlul „Senzualitate și morală" (cită „senzualitate" poate intra într-o contribuție pe această temă e de văzut). Autorii grupajului sînt Tania Radu și H. Pătrașcu, care nu semnează fiecare cronică în parte.

A. S.

UNIREA — DEZIDERAT DE VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

TINERETUL TRANSILVAN ÎN REVOLUȚIA DE LA 1848

«Noi vrem să ne unim cu țara»

I

Revoluția din 1848 înseamnă o piatră de hotar în istoria poporului român din Transilvania. Ea este o verigă în plus în lanțul protestelor violente, deosebit de numeroase în trecutul acestei țări românești, care au culminat în răscoala de la Bobîlna și războiul țărănesc al lui Doja. Răsculații, împreună cu meseriașii de prin târguri și orașe, la care au aderat și muncitorii minori, au fost înfrînți atunci de feudalii mai bine organizați și înarmați. Victoriile obținute cu mari vărsări de sînge au fost completate, de fiecare dată, cu cîte o fundamentare juridică, socială și politică, conform intereselor lor. Astfel, după Bobîlna s-a realizat, la Căpîlna, „înțelegerea frățească" dintre feudalii maghiari, secui și sași, cunoscută sub numirea de „Unio Trium Nationum", adică un front comun al celor puțini împotriva poporului român „mai numeros decît toți ceilalți la un loc" căruia i s-a răpit dreptul de a mai fi considerat ca o natiune.

În 1514, după nimicirea oastei țărănești, situația iobagilor a fost legiferată prin Tripartitul lui Verboczi, considerat „îngerul celei mai rușinoase morți a poporului român în jugul aristocraților"[1]. Tripartitul a legat pe iobagi pe vecie de glie. El a dat nobililor „drepturi și putere nemărginită preste popor, fără nici o obligație față de acesta". Alianța dintre feudalii proprietari ai pămîntului și cler a fost și de data aceasta prezentă ceea ce l-a făcut pe S. Bărnuțiu să afirme că „episcopii și prelații ședea în Dieta ungurească împreună cu aristocrații, depun legi asupra poporului, țin județe domnești și cu alți aristocrați, apoi cu dreapta dau binecuvîntare poporului iar cu stînga îl bat întocmai ca domnii de pămînt"[2].

În cei 234 ani care se întîrpun între războiul țărănesc al lui Doja, poporul român din Transilvania nu a cunoscut clipe de răgaz în lupta lui pentru redobîndirea drepturilor pierdute. O dată remarcabilă este 1738 cînd episcopul Inocentie Micu Klein convoacă la Blaj sinodul eparhiei în care vorbește de „natio valahorum", înțelegînd prin aceasta întregul popor român din Transilvania. După Vlădica Inocențiu urmează, în etape, răscoala lui Horia, Cloșca și Crișan care anticipează cu cinci ani marea revoluție franceză, Suplex Libellus Valahorum, scrisul doct al cronicarilor școlii ardelene, aducători de argumente istorice și filologice, apoi numeroase alte proteste redactate de-acum mai mult de laici-juriști, toate revendicînd, cu dîrzenie, drepturi naționale, economice și politice.

În astfel de împrejurări, revoluția care a izbucnit în 1848, în Franța și s-a întins peste Europa ca o vîlvătaie, nu i-a găsit pe români nepregătiți. Ea — spune Bălcescu — n-a fost o cauză ci o ocazie. Lui Gheorghe Barițiu, veridic mandatar al aspirațiilor poporului asuprit, hotărîrea dietei maghiare din Bratislava de a șterge iobăgia i-a stors lacrimi de bucurie. S-a constatat însă curînd că acordarea oricăror reforme era condiționată de unirea Transilvaniei cu Ungaria, vis măreț pentru revoluționarii kossuthiști care își susțineau ideologia cu lozinca „Unio vagy halál" (Unire sau moarte) adică „o înrobire de factură nouă a poporului român în folosul domnilor de pămînt".

Primul care a sesizat primejdia a fost Simion Bărnuțiu, fost profesor al școlilor din Blaj, alungat de episcopul Lemeni pentru ideile lui avansate și constrîns să devină, la patruzeci de ani, student al noii academii săsești de drepturi din Sibiu. În noaptea de 24 spre 25 martie 1848, el a dictat lui I. Puscariu prima proclamație prin care poporul român era chemat în adunare națională spre a decide singur de soarta lui.

Un rol deosebit în munca de agitație și propagandă, adică în difuzarea proclamației, l-a avut tineretul școlar din Blaj, Sibiu și Brașov. Pregătindu-se să plece în vacanța de paști, fiecare elev a copiat, pînă la 15 aprilie, cît mai multe exemplare care au fost răspîndite apoi în cuprinsul țării. La rîndul lor, cei care le primeau, preoții și țăranii știutori de carte, au făcut același lucru. „În sate și cetăți" s-au organizat întruniri publice, desbătîndu-se cuprinsul manifestului dar mai ales „punerea lui în lucrare".

Între timp tineretul răspîndea nu numai cuprinsul manifestului ci și planuri de activitate formulate de Alesandru Papiu Ilarian (21 ani), Avram Iancu (24 ani) și Ioan Buteanu (27 ani). **Noi,** învățau ei, **nu mai vrem să știm despre iobăgie ; vrem să fim oameni liberi.** Dar cei trei îndrumători, fii adoptivi ai lui Timotei Cipariu (43 ani), nepot de iobag din Pănade, Aron Pumnul (30 ani), fiu de plugar din Cuciulata văii Oltului transilvan și Gh. Barițiu (36 ani), fiul preotului din Jucul de Jos, județul Cluj, erau adepții unui ideal superior : **daco-românismul.** Dovada că țărănimea chemată la Blaj pentru ziua de 18/30 aprilie 1848 întrezărea în daco-românism o necesitate supremă, ne-o dovedește riposta pe care a dat-o lui Eosztó Menyhardt, jude-crăiesc al județului Alba și lui Mikes Janos, vice comite al județului, care au încercat să explice celor prezenți binefacerile ce vor rezulta pentru ei după unirea Transilvaniei cu Ungaria : „noi nu ne vindem țara ; nu vrem să știm nimic de unirea pe care vreți să o faceți. Acum sîntem încă robi și nu putem face învoiri cu nimeni. Dar după ce vom surpa iobăgia, vom putea hotărî. Apoi, ca oameni liberi, ca națiune liberă, vom chibzui și vom vedea noi cu ce țară, ce unire vom avea a face".

De fapt, daco-românismul era, în Moldova și Țara Românească, la ordinea zilei. În 1840, Mihail Kogălniceanu scosese la Iași „Dacia Literară" iar la București, T. Laurian și Nicolae Bălcescu, tipăriseră, între anii 1845-1848, revista literară „Magazin istoric pentru Dacia".

Daco-românismul propagat de tineretul transilvan în 1848 a înspăimîntat autoritățile. Pretorul Todai Elek din Bia, cu trei zile înainte de 3/15 mai raportează fișpanului (prefectului) că iobagii vor să fie liberi, nu vor unirea cu Ungaria, nu vor să mai munceacă, nu mai arată respect față de autorități ci ascultă numai de tineri care nu numai că-i îndeamnă să alerge la Blaj cu orice preț dar le vorbesc de Moldova și Țara Românească. Capul răutăților, un individ periculos, care trebuie neapărat arestat, este feciorul popii din Mezö-Bödöni (Budiul de Cîmpie, azi Papiu Ilarian) care agită poporul ca nimeni altul"[3].

Un alt slujbaș, Gaza Jozef, „slugă credincioasă pe veci" a baronului Apor, raportează și el că : „în deosebi românii țintesc să se unească cu Țara Românească și să pună un duce (rege) de al lor. Cel mai periculos agitator, care caută sprijinul poporului pentru asemenea idei, este un fost elev al școlilor din Blaj, cu numele Pap Sandor (Alexandru Pop, Al. Papiu Ilarian")[4].

La a doua adunare de la Blaj din 3/17 mai 1848, tineretul a avut un comportament moderat, cerut de organizatori care, la rîndul lor, erau supravegheați de reprezentanții autorităților și de trupe austriece. Dar cu toate acestea din tumultul celor 40 000 participanți adesea au izbucnit strigăte și aclamații care se concretizau în lozinca : „NOI VREM SĂ NE UNIM CU ȚARA".

În „Însemnări despre români" Karl Marx a notat : „în 1848, conducătorii maghiari au considerat sosit momentul de a întemeia pe ruinele celorlalte naționalități, marea patrie maghiară. Iată de ce o proclamație-manuscris a fost pusă în circulație printre români". Autorul știe că românii aveau motive puternice să procedeze astfel de vreme ce în ședința dietei din 18 martie, Kossuth declarase că „Ungaria nu-și datorează existența decît nobilimii. Nobilul e maghiarul. Numai nobilimea are să conducă națiunea"[5].

Concepția aceasta despre democrație diferă cu totul de cea a lui Simion Bărnuțiu, acceptată de adunarea națională de la 3/15 mai în sensul că „Națiunea română, proclamîndu-și libertatea și independența, dă de știre națiunilor conlocuitoare că voind a se constitui și organiza pe temeiul națiunale, n-are cuget dușman în contra altor națiuni și cunoaște drepturi pentru toate, voiește a le respecta cu sinceritate, cerînd respect împrumutat după dereptate. Căci națiunea română nece voiește a domni peste alte națiuni, nece va suferi să fie supusă altora, ci dorește dereptate pentru toate"[6].

Dacă evenimentele din martie ca și manifestul lui Bărnuțiu au găsit țărănimea strînsă unită în jurul ideilor de libertate socială (ștergerea iobăgiei), libertate economică (pămînt fără despăgubire) și libertate politică (recunoașterea poporului român ca **a patra națiune** în stat cu toate drepturile ce decurg de aici, în schimb „inteligenții nu erau una". Oportuniștii, în frunte cu episcopii Saguna și Lemeni, preocupați de păstrarea privilegiilor și funcțiilor, considerau că libertatea trebuie să vină sub forma unor concesii de la curtea imperială din Viena și dieta din Cluj. Liberalii, democrați, adversari ai revoluției, susțineau că tot binele va veni de la o Ungarie democrată și independentă de Austria. Cel de al treilea grup, al democraților revoluționari, mai restrîns dar deosebit de dinamic, alcătuit din intelectuali, în majoritate feciori de țărani sau de preoți, erau convinși că drepturile poporului nu vor putea fi smulse din mîinile latifundiarilor decît pe cale revoluționară. Grupul acesta a stat, în tot timpul revoluției alături de popor și poporul a consimțit să-i fie conducător. Din rîndurile lui, în mod deosebit s-au remarcat Simion Bărnuțiu, Aron Pumnul, apoi canceliștii români care activau pe lîngă Tabla Regească din Tîrgul Mureș, cel mai înalt for judecătoresc al Transilvaniei, din rîndurile cărora s-au impus chiar de la început : Alesandru Papiu Ilarian (21 ani), Avram Iancu (24 ani) și Ioan Buteanu (27 ani).

În ședințele ținute de canceliști la locuința lui Avram Iancu, linia de urmat, în legătură cu hotărîrile Dietei din Bratislava, n-a putut fi găsită. Conduita definitivă le-a fixat-o proclamația lui Bărnuțiu, fost profesor multora dintre ei. Din inițiativa canceliștilor din Tîrgul Mureș s-a hotărît ca loc al adunării naționale să fie Blajul. În toate trebuia pusă o grabă tinerească, deoarece adunarea, așa cum o concepea Bărnuțiu, trebuia să se țină înainte de 29 mai 1848 pentru ca dieta aristocraților din Cluj, convocată la acea dată să cunoască revendicările românilor. Data adunării a fost fixată de canceliștii din Tg. Mureș pentru 30 aprilie, Duminica Tomii. Cancelistii au pornit deci să ridice satele și să le ducă la Blaj.

Corneliu Albu

[1]) Simion Bărnuțiu. Discurs. (Vezi dreptul public al românilor, Iași, 1867, p. 337.
[2]) Idem, op. cit. p. 340.
[3]) Arhiva de Stat, Tg. Mureș. Fond Tirnava, 1848. p. 291.
[4]) Corneliu Albu, Alesandru Papiu Ilarian, Ed. științifică și enciclopedică, București, 1977, p. 164.
[5]) Simion Bărnuțiu, idem, op. cit. p. 394—395.
[6]) Karl Marx, Însemnări despre români (manuscrise inedite), Ed. Academiei Române, 1964.

Baladă pentru România

au fost să ducem patria întreagă
chiar dacă sfîșiată uneori
am răsărit din lacrimile noastre
ca iarba înverzită sub ninsori.

prea des ne-au mazilit imperii
sub foșnetul istoriei întunecat
că aerul acesta prin oase de eroi
sună ca printr-un flaut fermecat.

ne omorau cu zîmbetul pe buze
și prieteni ne spuneau că sînt
și ne vîndeau la mese fastuoase
și ne vroiau decît pămînt.

o, ne furau sub șeile de cai
hotarele ce luminau o țară
chiar sfincșii lumii se mirau
că dacii nu puteau să moară.

și am plătit cu viața noastră tot
capete domnești am lăsat dobîndă
că de la tată pînă la nepot
istoria ne devora flămîndă.

să fie patria mereu întreagă
cămășile ne sfîșiau în zori
se asfințeau la curțile haine
un voievod și patru săi feciori.

și sufletul ne-au ars pe rug
au tras pe roată visul românesc
dar noi creșteam din moartea noastră
fruct al veșniciei, rotund și omenesc.

au fost să ducem patria întreagă
chiar dacă sfîșiată uneori
am răsărit din lacrimele noastre
ca iarba care crește sub ninsori.

Petre Ivancu

SANCTUARUL DE PE CÎMPIA LIBERTĂȚII DE LA BLAJ

Simbol al unității noastre

Urmare din pag. I

latinescul **constare**, a rezista, a se menține pe loc. A trăi nu era pentru strămoșii noștri nici desfătare, dar nici predare în fața suferinței, ci o împotrivire în fața nevoilor, **a trăi însemna a rămîne.** Numai limba română cunoaște această asociere de sensuri oglindind soarta neamului. (Op. cit., p. 138).

Într-o atare situație, românii au deprins, alături de alte învățături, și pe aceea de a se exprima în pilde și simboluri pentru a-și consemna și transmite gîndurile și speranțele.

Pe această cale, probabil, s-a născut — pe pămîntul vechii Dacii, cînd mai mare, cînd mai mic, cum spune poetul național — și această tulburătoare opțiune pentru aceste trei culori — **roșu, galben, albastru —,** cristalizate în steag național la începutul secolului al XIX-lea, odată cu formarea națiunii române moderne, primul document reprezentativ din acest punct de vedere fiind „Steagul cel mare" al „Adunării norodului" în revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu.

În 1848, cînd revoluționarii din Țara Românească erau învinuiți că acțiunea lor era o imitație periculoasă iar tricolorul nu era altceva decît un împrumut de la francezi, Ministrul treburilor din afară răspundea trimișilor otomani: **„Aceste culori au existat din totdeauna, înainte și după recunoașterea de către Sublima Poartă, ca putere suzerană, drept culori distinctive ale Țării Românești"** (s.n.).

În martie 1867, cînd se discuta în parlamentul țării legea pentru „fixarea și stabilirea armelor în România", în raportul său la proiectul de lege marele om politic și istoricul Mihail Kogălniceanu spunea, apărînd ordinea culorilor pe drapelul ce urma a fi adoptat, că **„drapelul tricolor, cum este astăzi, nu este, precum pretinde ministerul, drapelul Unirei Principatelor. El este un ce mai mult : el este însuși drapelul naționalității române din toate țările locuite de români".** (s.n.).

★

Într-adevăr, aceasta a fost realitatea.

Evident, nu putem vorbi, pentru evul mediu sau pentru o perioadă mai îndepărtată de tricolor ca simbol vexilologic al românilor. Simbolul vexilologic național este un atribut al națiunii moderne. S-a născut odată cu ea, încorporînd — de regulă — o anumită tradiție. TRICOLORUL nostru a încorporat opțiunea coloristică tradițională, general românească, pentru principalele culori ale spectrului : **roșu, galben, albastru.** Precizăm că pînă acum nu am aflat nici o explicație pentru această opțiune coloristică, pe care însă o constatăm ca atare. Izotetic, ne tentează cîteva explicații, căci sînt foarte „la îndemînă" — dar în lipsa unei explicații de epocă, ne abținem.

S-ar putea ca opțiunea coloristică să se fi fixat chiar în perioada de formare a poporului, poate va fi venit chiar de la daci. Noi mergem însă pe atestări documentare. Avem, în acest sens, o importantă informație din secolul al VI-lea e.n., lansată cu peste un deceniu în urmă, dar aceasta se cere neapărat verificată la fața locului de către un specialist (se află în biblioteca Vaticanului) și, deocamdată, nu putem porni de la ea. Am putea porni de la costumația călușarilor — jocul românesc cel mai reprezentativ, mai tipic, datînd din perioada genezei noastre ca popor —, dar perisabilitatea materialului nu ne permite să transformăm ipoteza în certitudine și încă nu cunoaștem un izvor care să arate coloristica acestui costum pe care noi îl știm, „din tată-n fiu", tricolor.

Documentar, această opțiune coloristică o constatăm din prima jumătate a secolului al XV-lea, pe file de carte manuscrisă. Apoi, „urcînd" în timp, spre noi, cea mai importantă mărturie este pictura din biserici și mănăstiri, pornind de la cea mai veche, originală, și în continuare, pe treptele refacerii ei, pînă în secolul al XIX-lea ; și coloristica aceasta se menține, în general, pînă azi. O întîlnim, apoi, această opțiune, pe hrisoave domnești și pe diplome princiare, pe blazoane boierești și nobiliare. În secolul al XVIII-lea „urcă" în stema țării — stema unită a Principatelor — iar la începutul secolului al XIX-lea o găsim cristalizată în drapel reprezentativ. A fost o „vorbire" codificată a românilor ca și în alte privințe, dar una foarte importantă. Și n-am fi tentați — în lipsa unei explicații de epocă — să facem o legătură între această opțiune coloristică și TRICOLORUL NATIONAL dacă evoluția ei n-ar fi fost cea pe care am precizat-o mai sus și dacă n-am fi constatat constiința acestei opțiuni tradiționale la oamenii cei mari ai istoriei noastre din veacul trecut. În veacul al XVI-lea, momentul de mare încordare și împlinire dominat de figura lui Mihai Viteazul „vine" cu dovezi de valoare excepțională, puse în evidență încă din 1968 : Mihai a înnobilat boieri (din Țara Românească) și nobili (în Ardeal) cu blazon tricolor (**roșu, galben, albastru).** Iar de la începutul secolului următor, al XVII-lea, avem un portret tricolor al lui Mihai însuși. Din acest veac avem nu numai un splendid hrisov de la Radu Mihnea — în domnia căruia constatăm ginduri și chiar o „formulă" de unitate moldo-munteană —, ci ținem să subliniem, pentru Transilvania, existența unei diplome de înnobilare de la principele Gheorghe Rakoczy I, pentru nu mai puțin de 55 de bănățeni, cei mai mulți români, cu blazon tricolor : **roșu, galben, albastru.** Epoca Matei Basarab vine cu importante mărturii — hrisoave și pictură bisericească — iar epoca brîncovenească ne oferă, alături de un blazon al lui Brîncoveanu însuși, o capodoperă a miniaturisticii noastre medievale — Așezămîntul lui Antim Ivireanu pentru mănăstirea Antim din București.

La începutul secolului al XIX-lea, opțiunea coloristică „urcă" în steaguri. Ornamentația tricolor a unui important hrisov de la Constantin Moruzi — domn care a domnit în ambele țări — este întregită cu șase steaguri a căror coloristică generală este : **roșu, galben, albastru.**

În sfîrșit, cum deja am menționat, această opțiune coloristică este reprezentată cu toată claritatea și în mai multe ipostaze pe „Steagul cel mare" al „Adunării norodului" în revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu, revoluție pornită și desfășurată pentru interesele majore ale întregului popor român. Avem opțiunea și, în context, ideea programatică la care aceasta se racordase deja.

De aci înainte, de peste Milcov și dinspre pămîntul românesc aflat sub stăpînire habsburgică privirile se vor îndrepta mai cu seamă spre Țara Românească. Era o alinare dar începea și un efort pregătitor. Încă în 1810, de pildă, bănățeanul Moise Nicoară, sosit în Țara Românească spre a lupta pentru independența ei, îi scria lui Petru Maior. Și ținea să-i precizeze că epistola sa „e scrisă într-o țară la care cu atîta mai ales ni se cuvine a privi, cu cît de asta se ține onoaria noastră, fiindcă din toate părțile care le locuie națiа noastră numai asta a ținut numele aesta urechilor noastre așa dulce, ochilor așa înălțat, așa strălucit..., adecă romană, și fiindcă aici se află mijloacele mai puternice carele, întrebuințîndu-le, astăzi-mîine multe folositoare urmări cu laudă ar putea ferici romulenii surpați". Iar mai jos, în final : „La București scriu aste, în Țara Românească".

Într-o atare situație, chiar dacă revoluția din 1821 a fost înfrîntă, este firesc să regăsim aci, chiar în expresie quasioficială, dar considerată reprezentativă de către oamenii locului, amintita opțiune coloristică ancorată organic în ideea sa animatoare — ideea de unitate națională. Steagul oștirii naționale și steagul pavilionului românesc cerute la Poartă — puterea suzerană — de domnitorul Alexandru Ghica aveau aceste trei culori : **roșu, galben, albastru.** A fost, acesta, steagul — considerat steag național, simbol al națiunii române — pe care a trebuit să jure Gheorghe Bibescu în dimineața zilei de 11 iunie 1848, în cazarma infanteriei, că va fi credincios țării. Sub acest steag se adunaseră deja țăranii la Izlaz, la 9/21 iunie 1848 și tot cu el în frunte au pătruns în Capitală cetele de țărani din împrejurimi. La 11 iunie 1848 și de aci înainte, în lunile revoluției biruitoare, astfel de steaguri „fîlfăiau în toate părțile" și cu un asemenea steag într-o mînă a citit Nită Magheru, în fața Lipscanilor (actuala piață 1848 din București) Proclamația revoluționară, la 11 iunie. Un astfel de steag, ca simbol al unității moldo-muntene deocamdată, fusese prezentat, în aprilie 1848, la primăria Parisului, cînd o delegație de români a felicitat guvernul Republicii Franceze. În sfîrșit, acest steag tricolor — **roșu, galben, albastru** — a fost decretat de guvernul provizoriu al Țării Românești — să reținem ! —, prin decretul său nr. 1, ca steag național.

Și steagul tricolor n-a mai fost abandonat, rămînînd pentru români expresia unității lor de fapt și pînă atunci și, deopotrivă, idee programatică a unității lor politice naționale. A fost adoptat în 1867 ca drapel de Stat al României.

Românii ardeleni l-au purtat, între ei, la vedere și l-au acoperit cu grijă în fața autorităților austro-maghiare, pînă cînd, în toamna anului 1918, au flancat cu el drumurile și au înnobilat inimile care mergeau la Alba Iulia, pentru Unirea cea Mare.

Unirea românilor

I

Istoria română, o recitesc să știu,
De unde vin și unde voi curge mai departe,
Să beau lumina strînsă în pagină de carte,
Mereu în Cartea Țării, din tată-n fiu să fiu.

Istoria română, la noi în piept, se-nsumă
Și cu Mihai Viteazul, la Alba ne nuntim,
Să fie glia țării un românesc chilim,
S-avem și noi pe lume o românească mumă.

Străbunii toți, de-a lungul istoriei trudesc,
Și-n ochii lor lumina pămîntului se-arată,
Mereu înalță-un mîine și-n el l-adăpostesc,
Istoria română să curgă prin ei toată.

Străbunii mei au nume de Ștefan și Mihai,
Și fiecare poartă porecla de „cel Mare",
În vremea lor coboară întreaga depărtare,
Urcînd peste întinderi de vis al zării plai.

Traian și Burebista și Decebal și Ghlad
Sînt bunii mei, pe care, i-am așezat în piept,
Pe albul din perete, eu tot mereu i-aștept,
Să treacă veșnicia peste al clipei vad.

II

Istoria română, cu-ai mei străbuni e plină,
Cu Bogdan și cu Mircea, noi am urcat prin timp,
Să făurim, în inimi un românesc Olimp,
Să fie-n suflet glia stăpînă și deplină.

Pe treptele spălate de vînturi și de ploi,
Eu am urcat cu dînșii catargele din vise,
Și dacă-am fost, adesea, flămînzi și rupți și goi,
Am coborît înaltul din doină peste-abise.

Prin vremea îmbrăcată de-al zării tricolor,
Ei au urcat la Plevna redutele păgîne,
Izvoarele române să fie-n veci stăpîne,
Pe-adîncul lor de ape, de cîntece și dor.

Străbunii mei de-a lungul istoriei coboară,
Purtînd pe brațe țara de doină și de nai ;
Ei se numesc, adesea, și Cuza și Mihai,
Și sufletul Unirii, sub trei culori ni-l ară.

III

A fost în noi, Unirea, de cînd pămîntul este,
De cînd Carpații urcă sub cer de Voroneț,
De mii de ani, Unirea a stat în noi, pe creste,
Din Dacia, ea vine, și-n lume n-are preț.

Cu sănii încărcate de piine și de sare,
Ardealul și Moldova și Țara lui Mihai,
În mine se adună, în miez adînc de soare
Și chiuie Carpații în mioritic grai.

E harta României, pe inimă gravată
Și tricoloru-n inimi, de vise e-nălțat,
Pe roșia petală ea urcă zarea toată,
Pe soarta ei, de-a pururi, e țara împărat.

În mine, astăzi, vremea, oglinzile își mină,
În ele-l văd pe Cuza, cu țara-n noi urcînd,
Prin voia lui Moș Roată, istoria se-adună,
În hora nemuririi din suflet și din gînd.

Am mîna încleștată de mîna tuturora
Și urc pe parapetul din veacul douăzeci,
Cînd în Ardeal, poporul încinge iarăși hora,
Încununînd Unirea Românilor, pe veci !

IV

Sub steaguri tricolore, curg drumurile-n zare,
Se-nalță România stăpînă pe destin,
Din dacice istorii vin grîne viitoare
Și-n fața suverană a țării mă înclin.

Venim de prin milenii cu inimile pline
De dragoste de țară, de riuri și de ram ;
În noi străbunii-s gata înaltul să lumine,
Să moară încă-odată pentru Carpați și Neam.

Neatîrnarea gliei, noi n-am primit-o-n dar,
Sub cerul plin de stele, de doine și speranțe,
Noi am urcat în templul supremei cutezanțe,
Am stat de cînd e lumea, aici, lîngă hotar.

Venim de prin milenii și-om trece mai departe,
Mileniile toate, cu fruntea, sus, în zbor,
Din larguri vom aduce întregul viitor,
La noi, în piept, secunda nu va cunoaște moarte.

V

În pas cu noi e-al țării cel mai viteaz bărbat,
E inima lui mare și gîndul lui mănos,
Cu noi este partidul luminii, glorios
Și-n noi de pază șade Carpat lîngă Carpat.

Nu-s vînturi să mai poată opri din cale riul,
El curge peste timpul atîtor calendare,
Să împlinim zidirea strămoșilor „cea Mare",
Pe dacicele mese să stea de pază grîul !...

E suverană glia și îmbrăcată-n rod,
Pădurile de ierburi sînt astăzi suverane,
Dunărea fierbe timpul, în ape, la Cazane
Și scoate veșnicia luminii în năvod.

Ion Văduva-Poenaru

Același, unic, falnic ram

Mureșul Unirii, către țară, dăinuind în piatră,
În granitul carpatin vuind sonor,
În suspinul alburiu sticlind pe vatră,
În dulceața sînului de mamă copleșit de dor.

Adevărul sfînt, în Cartea țării, scris a fost cu geniu,
Mîndru-i scapără lumina și măreț,
El a fost, va fi al nostru de milenii,
Din acel miraculos Decembrie de preț.

Ceasului de cumpănă, despicător, de timp avid,
Mari bărbați adîncul sens i-l descifrară
Și-n pămîntul, una cu el însuși, întregit,
Bornele Unirii le fixară.

De la singe la alt singe roșul circulase liber,
Mai albastru cer în ceruri și mai galben grîu în griuri,
Munții scuturară moarte viperi,
Marea bubui în cel din urmă vîrf de riuri.

Se-adunară, limpezi, panglicile de hotare
Și rodiră pe același, unic, falnic ram,
Ridicînd în sărbătoare
Rațiunea, și voința și destinul, de-a fi ale unui neam.

Mihai Păsculescu

ion sergărceanu

Contaminare

Toamna culege cu mîini palide
flori din grădinile cocoțate pe dealuri.

Și florile-n mîinile toamnei pălesc.

Toamna privește cu ochi palizi
cîmpurile cu porumbiști despletite în vînt.

Și cîmpurile, stringîndu-și greierii la piept,
pălesc.

Toamna-și întoarce fața palidă
către marea tivind plajele
cu beteală de alge —
Și marea se tulbură în adîncuri, pălește
sub soarele agonizînd la orizont...

kira ioroveanu

Vis la Pella

Iar dacă ochii-nchid de ce îmi pare
Că mă întorc cu sute, mii de ani
Și gîndurile mele-ncep să are
Prin cîmpuri cu pietriș și bolovani.

Și m-am oprit la Pella, în cetate...
Văzui pe Alexandru-ntre ruini
M-apropiai și-l întrebai : „Se poate
Pom falnic, verde, fără rădăcini ?

De ce-ai rămas acolo-n Babilon
Ca numele și steaua să-ți apună ?
Căci dorul țării tale — scorpion
El te-a mușcat și te-a răpus sub lună.

Ai îmbrăcat cămășile străine
Și falnic fost-ai — împărat al lumii —
Doar în cămașa ta ți-ar fi fost bine
N-ai fi știut de tînăr gustul humii.

Lăsat-ai Macedonia departe
În iarnă grea și-n năvăliri barbare —
Și-acuma vii în visul meu și-mi spui
Că patria nu-i lumea, și te doare.

Și mă însemni pe mine pe vecie
Cu o credință ce nu pot s-o vînd :
Și-mi spui că bine nu poate să-mi fie
Decît lîngă-al strămoșilor mormînt."

Ramura de măslin

Răbdătoare, sub arșița atîtor ani
Ca măslinul mă-mpodobesc cu fructe...
Nu-mi dați nimic — căci soarele e-al tuturor —
Și eu trimit înspre voi riuri de ulei
Și-aceste fructe miraculoase
Ce-au ajutat căluțării și dervișii
Să treacă pustiurile imense-ale sufletului...

Tăcută, printre atîtea furtuni stîmite
De vorbele cu limbi ascuțite de viperă,
Trec cu fruntea împodobită
Cu-o ramură din măslinul sădit
De mîna bunicii — la țărm de Egee,
La margine de Kavală și
La marginea cea mai de sud
A neamului meu.

Stampă

Stau pe plaja pustie
aici, lîngă ritmica zvîrcolire a mării
care-și azvîrle pe nisipul zbicit
rochia decolorată, de spumă.

Dintre toți îndrăgostiții verii
numai eu am rămas
sub flamura sfîșiată a norilor
să ascult
topindu-se în erezia valurilor
țipătul disperat al pescărușilor.

Eu și marea,
marea pălind ca o stampă uitată
sub soarele înalt și resemnat...

Septembrie

Septembrie, lună a trecerii, fără de zarvă,
Vara întîrzie, indecisă, prin ramuri,
Soarele, cu lumina lui ca de ceară,
Lîncezește în geamuri.

Septembrie : frunzele îngălbenesc în vii,
Apele au miros de ierburi ce mor,
Greierii cîntă noaptea-n grădini
Pe neunse viori.

Septembrie — opaiț de vis și speranță,
Timpul curge ireversibil în amintire,
Carul Mare trage agale pe cer
Stelele, pilpîinde safire.

Septembrie, păianjenii zilei își țes
Pînzele de pîndă, înveninate,
Gîzele cad pradă-n urzeala lor
Nevinovate...

Vis cu Alexandru

A început așa : nu-mi aminteam nimic.
Și doar un sentiment mă încerca : mîndria.
Și ca să regăsesc un drum, oricît de mic,
Citeam, a cîta oară, din nou, „Alexandria".

Și văzul meu prin evi a străbătut
Și m-am zărit la poala Olimpului, copil
Apoi femeie mîndră, sub al iubirii scut :
Spălam cămășile lui Alexandru-n Nil.

Atîtea fapte...

Atîtea fapte din istorii moarte
Îmi dau tîrcoale noapte după noapte...
Cu regi și domni și chiar imperatori
M-am întîlnit în vis de-atîtea ori...
Cu Filip — la Vergina îngropind
Regescu-i trup de cuceriri flămînd,
Cu-Aristotel de mînă cu-Alexandru
Sub bolta de gîndire și leandru...

. . . . . .

N-am pace-n noaptea asta,-ntreb : Socrate,
Să verși otrava, oare, nu se poate ?

Simt singurătatea...

Simt singurătatea Cleopatrei lîngă mine.
Răbdătoare, să-mi trimiți, aștept,
Vipera în coșul cu smochine
Să-și afle culcușul pe-al meu piept.

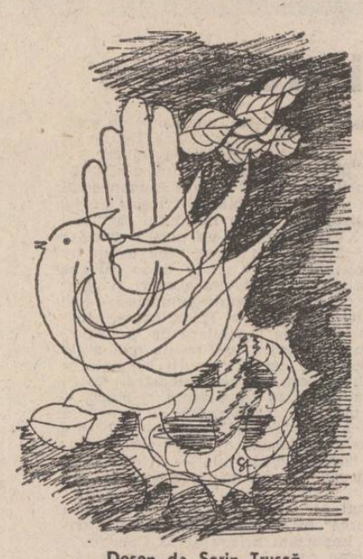

Desen de Sorin Trușcă

Ea, mușcîndu-mă, încet-încet să moară
Eu, înveninîndu-mă, să simt
Că de-acum nimic n-o să mă doară
Și că pot trăi murind-trăind.

La sfîrșitul acela de vară...

La sfîrșitul acela de vară
Căzu peste noi un ger prea cumplit...
Te cuprinse atuncea o fugă barbară
Și nu te-am strigat și nu te-am oprit...

Atît am putut, printre lacrimi, să spun :
„Nu te du ! Nu te du ! Nu te du !"
Și, singură, noapte de noapte îl strig
Pe Enghidu, Enghidu, Enghidu !

Cum am devenit celebru

n.v. turcu

Eu am devenit celebru în felul următor: Afară ploua, iar eu mă plimbam. Am uitat să spun că mă plimbam singur. Pe o cîmpie întinsă mă plimbam, astfel încît nu aveam unde să mă adăpostesc de ploi ori de alte calamități.

Deodată, am zărit un copac falnic în mijlocul acelei cîmpii, și am început atunci să alerg înspre el. M-am mirat grozav cînd am ajuns, deoarece pe copac era bătută în cuie o tablă de aramă pe care scria cu litere mari : „COPACUL LITERATURII CONTEMPORANE". Am început să strig să văd dacă visez ori nu. Nu, nu visam. Era un copac măreț și el mă putea apăra de tunete și ploaie. La un moment dat am intrat însă într-o dilemă : să mă sui, ori să nu mă sui ? ! M-am dat cîțiva pași înapoi și am privit cît era copacul de mare. Unii stăteau pe crengile cele mari, ceilalți în ordinea firească pînă la rămurele. „Ce-i, dom'le, vrei sus, nu ?" am auzit un glas răstit din copac. „Abia ai venit' și..." „Aici hotărăsc eu !", aud alt glas. Asta m-a determinat să gîndesc în gîndul meu cam așa : „Fie`ce-o fi, îi înfrunt !". Apoi i-am întrebat cu glas tare : „Unde-i scara ?" Cred că am stîrnit oarecare derută fiindcă cineva mi-a replicat : „Mai vrei și scară, nu ?" M-am înfurit atunci și m-am aruncat pe o creangă. Animat de sentimente opuse, cineva a început să o taie. În entuziasmul lui își tăia chiar creanga de sub picioare, iscînd o anume confuzie, întrucît eu sărisem pe altă ramură.

Și pe cînd tăceam stoic, am auzit pe careva zicînd : „Ce stil, frate-miu, la ăsta, noul !" În clipa aceea m-am ambiționat, în sensul următor : „Dacă tot am un stil, atunci să-l am, și să prind o altă creangă".

Cineva mi-a dat însă peste mînă. Uneori nu înțeleg nimic din ce se întîmplă în jurul meu, așa că am vrut să plec, dar un glas feminin îmi șopti : „Nu fi las !" Am căpătat curaj, și am orîns trunchiul copacului în brațe cu o putere haiducească, zicînd : „Vreau sus !". „Păi, băi tovarăși, ăsta nu mai e stil, ce ne spune tovarășu e, antistil...", vorbi careva cu o creangă mai sus, în vreme ce eu eram jos, și doream nespus să-i văd de aproape pe toți. Pe una din ramurile mai către pămînt se aflau mai mulți, și cînd eu am făcut un salt, m-am prins de o barbă, la care cineva dinspre partea criticii zise : „Ascultă, neofitule, barba e barbă, briciul... brici". Altul, de altundeva : „Ia ascultă, frățioare, la urma urmelor ce vrei ?" Fiindcă devenisem nervos, am răspuns : „Acolo !" și indic virful copacului. „Ai plătit cotizația ?" mi s-a răspuns prompt.

Este adevărat că unii dormeau de-a binelea, iar alții moțăiau, pe cînd cei mai mulți ciripeau (sau își împrumutau cărțile) așa că m-am prefăcut că nu înțeleg nimic. Nu știu cum, dar șezînd eu așa rezemat de tulpina copacului, am auzit cum piriie o creangă și pe cineva zicînd : „Aoleu !", iar după aceea : „Nu fii prost, taci și ține-te cu amîndouă mîinile !" „Și cu ce mai scriu ?" „Scriem noi !", veni răspunsul și eu atunci am stat și am reflectat și am zis în sinea mea, subtil și plin de aluzii : „Acum, sau niciodată !" și m-am aruncat cît am putut de sus să prind o creangă. Nu știu însă cum am făcut că am sărit mai sus decît ar fi trebuit și cineva m-a pocnit drept în moalele capului, fără voia lui și chiar cu o anume eleganță, zicîndu-mi : „Pardon !" „Vă iubesc fără deosebire, am încercat să le cuceresc inimile, ce mama dracului, chiar v-ați împărțit copacul ăsta pe căprării, grade de rudenie și altele ? Vine omul ca la izvorul tămăduirii iar voi aruncați cu pietre ?". „Cîte pagini ai ?" m-a întrebat cineva dinspre partea copacului unde scria „Proză". „Puține". „O creangă mai jos". „Gata cu el !" „Eccezos, los zmox !", rosti cineva traducînd apoi cam în sensul : „Ăsta nu-i prost !".

M-au testat în fel și chip, mi-au luat toate dimensiunile trupești și sufletești, mi-au repartizat un ram, am stat eu pe el cît am stat, nu mi-a plăcut că era în copac o cîrîială de mă durea capul, așa că am propus să ne jucăm în felul următor : să schimbăm crengile atît ziua cît și în crucea nopții, adică pe văzute și pe nevăzute. Propunerea mea a fost primită de la caz la caz, oricum jocul s-a înfiripat și pînă la urmă a devenit amuzant. Cum știam că am stil și antistil, cînd se schimbau crengile ziua mă prefăceam supărat, iar cînd se schimbau noaptea, săream cîte două crengi dintr-odată, iscînd un soi de nedumerire interesantă. Toți se mirau cum reușesc eu salturile astea pe un întuneric mai negru ca păcura și încetul cu încetul invidia începu să arunce gheara spre confrații mei (ei mi-au dat voie să le spun așa). Este adevărat că uneori copacul se clătina puțin sub vinzoleala asta, dar jocul plăcea prin nepreväzutul lui.

Cum ne jucam noi așa, deodată cineva (pesemne nimerisem în sectorul străinilor) mă întreabă în englezește : „De fapt ce dorește Domnul ?" „Nemurirea", am răspuns eu corect. „Atunci dă-te jos și învață de la Shakespeare", mi s-a răspuns în cel mai exact stil anglo-saxon. Descumpănit, era să cad, dar m-am prins de o altă creangă. „Dokumentul !", mi se adresează cineva în germană. Cum îmi uitasem actele acasă, am încercat să ies cît mai repede din încurcătură dar, zăpăcit cum eram, nu mi-am dat seama că alături era altcineva, care, la rîndul lui, îmi zise pe limba proprie : „Inainte, tovarăşe !", fără ca eu să înțeleg dacă mă încurajează ori mă alungă. În fine, pînă să ajung în partea unde erau confrații mei, mai aveam puțin dar n-am putut să evit ramura de pe care am auzit pe cineva care vorbea o franzuțească aleasă zicîndu-mi : „Sînteți un tip șarmant și la modă. Poftiți mai sus, ne place stilul voltairean". „Tot neserioși au rămas franțujii ăștia", rosti un invidios. În cele din urmă am făcut pasul, mă aflam printre ai mei și îl întreb pe unul ceva. El tace ; îl întreb pe altul, nu știu de ce se prefăcu că citește. Altul că scrie (sau așa ceva) pînă cînd, în sfîrșit, cineva, care avea o gură cu buzele foarte subțiri și lipite, îmi spuse abia perceptibil : „Festina lente". Eu am înțeles chestiunea ad litteram pentru că de grăbit nu mă grăbisem nicidecum, ba dimpotrivă... Mi s-a părut că vorba vine dinspre partea unui prieten, așa că am tăcut milc. „Ce miracol este viața, m-am adresat unui contemporan, și cît de important pentru noi este soarele", am zis pe-ntuneric, fiindcă era noapte. Creanga lui era ceva mai sus decît creanga mea, ceea ce îi dădea dreptul să tacă, și a tăcut ; poate puțin ostentativ, dar nu m-am pronunțat fiindcă era întuneric. „Domnilor, dar îl știu pe Platon, am încercat să-i provoc, pe dinafară îl știu dacă vreți !" „Ei, și ? mi s-a răspuns. Ăsta ne ura". O poetă începu să viseze. Ea visa frumos, fapt care a avut o influență fastă asupra tonusului meu psihic, așa că am întrebat-o tandru cum o cheamă și ea mi-a spus cum, eu i-am spus numele meu, i-a plăcut vocea mea și mi-a zis : „Aveți o voce frumoasă, de ce nu v-ați făcut spicher ?" Eu, fiind slab la aluzii, am întrebat-o neutru care mai este moda, ea mi-a răspuns candid că depinde cine o lansează, cînd mai într-o parte a copacului se iscă între timp ceva asemănător cu o ceartă ; mie nu mi-a plăcut limbajul și nici mobilul, așa că m-am ascuns în sinele meu ușor dezamăgit. Din clipa aceea, am jurat să nu mă cert cu nimeni fie ce-o fi, chiar dacă-mi pierd mașina de scris și alte acareturi mobile sau imobile, cum ar fi dulapul în care îmi țin eu manuscriptele respinse căci, la urma urmei, oameni sîntem și batem la

Desen de Liliana Niculescu

poarta speranței. Cum jocul încetase din pricini neștiute, cineva propuse să ne jucăm de-a baba oarba, iar altul să facem o ședință dar, cum cei mai mulți dormeau creator, într-o refacere ofensivă, s-a ajuns la încheierea că cel mai bine ar fi să ne ținem gura și să dormim în pace. Eu nu am fost de acord, deoarece abia venisem și aveam chef de vorbă. L-am întrebat pe vecinul meu de ram despre viața din copac, despre bucuria ei și alte bucurii printre care dacă există un șef de copac, iar în caz că nu, cine repartizează premiile și dacă țin pilele, fiind eă am un unchi undeva sus, care ar putea să mă ajute că mi-a și promis-o. Ei mi-a răspuns banal, zicînd : „Timpul, dom'le". „Timpul, timpul, am spus eu, dar ce facem cu logodnica mea care are o gură rotundă, frumoasă, cu buze roșii, și care nu iartă ? Ea îmi zice mereu că uite ce sus a ajuns cutare, numai tu stai în banca ta spăsit și speriat de glorie. Fii, domnule, glorios, înțelegi ? Că ori mă înțelegi și mă asculți, ori te las". El mi-a răspuns, pe bună dreptate, că asta e o chestiune personală, că fiecare își aranjează viața cum vrea el sau cum vrea ea, așa că nu se amestecă. Eu n-am avut replică și m-am hotărît să aștipesc. Tocmai atunci cineva m-a întrebat dacă scriu cărți. I-am promis niște „Amintiri din copilărie" și pe „Don Quijote". „Eu sînt poët", mi-a răspuns. „Nu cunosc decît un **poet**, i-am spus : pe **Eminescu** însuși". „Cum, pe mine nu mă cunoști ?" „Ba vă cunosc pe toți, de la Homer încoace, dar ce să fac eu dacă Eminescu este **acolo** mai presus de toți ?" „Hesiod, Dante, Villon, Goethe, Rimbaud, Byron, Poe, Baudelaire, Puşkin, Mallarmé, Rilke și alții îți sînt străini, nu-i așa ?". „Cu adorație îi citesc pe toți, atît din unghiul de vedere al inteligenței artistice, cît și al esteticii pure, atît din punctul de vedere al formei, cît și al universului de idei, însă Eminescu rămîne mai presus, fiind obligat de muze, iar nu curtind muzele. El este Poezia ei mită în regăsirea ei cu sine prin El". „Înseamnă că dumneata nu mă citești, ergo nu mă cunoști. N-am ce-ți face".

Era să cad din copac. M-am prins puțin de creanga lui Hemingway, puțin de cea a lui Cehov, apoi Rebreanu și Marin Preda și mi-am aflat cumva echilibrul plus un loc pînă a doua zi cînd, răsărind **Soarele**, aveam să ne vedem cu toții. Dar pînă atunci era noaptea și eu puteam să lunec foarte ușor de unde eram, neavînd încă o ramură stabilă, o priză între mîine și locul precar pe care, datorită jocului, mi-l rezervase destinul. „Cum te-ai aranjat ?", mă întrebă vecinul de creangă, la care am răspuns în șoaptă, dar sigur pe mine ca să stîrnesc oarecare invidie : „Ca-n vis !", Vecinul rîse, pesemne știa el ce știa. Din cînd în cînd, cîte cineva recita prin somn, sau așa ceva, în fine... fapt este că atunci se auzeau cîteva glasuri care spuneau : „Oniricul !" La început nu mi-am dat seama ce vrea să spună cuvîntul ăsta, dar în ceie din urmă am aflat că este un cuvînt realist, și m-am liniștit. Eu nu dormeam fiindcă îmi era frică să nu-mi fure un străin manuscrisul ori să mă arunce din copac cine știe unde pe motiv că dorm și așa mai departe, căci aveam manuscrisul unui roman-fluviu în care povesteam o sumedenie de lucruri, de la relațiile dintre șef și subaltern, la cele dintre soț și soție plus violuri, bețiii, bătăi și alte picanterii ale vieții. În final, vorbeam despre munca pe un șantier în munți unde bîr-

Un puternic filon realist

Urmare din pag. I

la suprafață (cum o și merita), stăruindu-se asupra lui. După anii '70, apărînd multe cărți de valoare, fiind aceasta una dintre cele mai fertile etape ale prozei românești, la o primă impresie ești gata să tragi concluzia că personajul viguros, prin care se exprimă epoca, a fost într-o oarecare măsură neglijat, apelîndu-se la alte mijloace, sau modalități de sintetizare a realității, de a se ajunge la o realitate de esență. Poate că „pozitivii" de odinioară, atotefăcători, poleiți, frumoși de pică, contrafăcuți după posibilitățile talentului în cauză, iar nu implicați în viața social-politică, să-i fi îndepărtat temporar pe unii scriitori de personajul central, dramatic, răzbătător, învingător prin vreme, cu oricîte sacrificii. Pe de altă parte, moda ne-a adus, cît de vag, de în trecere, teorii ale de-dramatizării, ale dinamitării eroului etc. Cred că scriitorul este liber să-și aleagă mijloacele prin care să se exprime și să exprime epoca în care trăiește, sau pe care o cercetează în arhive. Mai cred că nu doar un personaj de carte poate deveni model, ci și o carte, prin universul de gîndire și simțire. Sînt nu tocmai puține cărțile ce nu oferă cititorului un erou model — să avem în vedere în primul rînd marea noastră proză și dramaturgie satirică — totuși, aceste cărți și piese de valoare exercită o influență puternică și binefăcătoare, prin mijloace adecvate. Ar fi însă o eroare să tragem concluzia că personajul de prim plan, dinamizator, chinuit de întrebări, intrînd în acțiune cu mari răspunderi, militînd pentru o viață demnă, ar fi mai anevoie sesizabil în proza noastră de după '70, sau, și mai grav, pe cale de dispariție. Dinu Săraru ambiționează o cuprindere a societății socialiste prin insistență asupra activistului de partid, a revoluționarului de profesie — de fapt, asupra omului care, prin situația sa, prin treburile zilnice, este cel mai implicat în viața societății actuale. Dumitru Dumitru, care-i străbate cărțile, a pătruns și în bucuria ei și alte bucurii printre care dacă există un șef de copac, iar în caz că nu, cine repartizează premiile și dacă țin pilele, fiind eă am un unchi undeva sus, care ar putea să mă ajute că mi-a și promis-o. Ei mi-a răspuns banal, zicînd : „Timpul, dom'le". „Timpul, timpul, am spus eu, dar ce facem cu logodnica mea care are o gură rotundă, frumoasă, cu buze roșii, și care nu iartă ? Ea îmi zice mereu că uite ce sus a ajuns cutare, numai tu stai în banca ta spăsit și speriat de glorie. Fii, domnule, glorios, înțelegi ? Că ori mă înțelegi și mă asculți, ori te las". El mi-a răspuns, pe bună dreptate, că asta e o chestiune personală, că fiecare își aranjează viața cum vrea el sau cum vrea ea, așa că nu se amestecă. Eu n-am avut replică și m-am hotărît să aștipesc. Tocmai atunci cineva m-a întrebat dacă scriu cărți. I-am promis niște „Amintiri din copilărie" și pe „Don Quijote". „Eu sînt poët", mi-a răspuns. „Nu cunosc decît un **poet**, i-am spus : pe **Eminescu** însuși". „Cum, pe mine nu mă cunoști ?" „Ba vă cunosc pe toți, de la Homer încoace, dar ce să fac eu dacă Eminescu este **acolo** mai presus de toți ?" „Hesiod, Dante, Villon, Goethe, Rimbaud, Byron, Poe, Baudelaire, Puşkin, Mallarmé, Rilke și alții îți sînt străini, nu-i așa ?". „Cu adorație îi citesc pe toți, atît din unghiul de vedere al inteligenței artistice, cît și al esteticii pure, atît din punctul de vedere al formei, cît și al universului de idei, însă Eminescu rămîne mai presus, fiind obligat de muze, iar nu curtind muzele. El este Poezia ei mită în regăsirea ei cu sine prin El". „Înseamnă că dumneata nu mă citești, ergo nu mă cunoști. N-am ce-ți face".

Era să cad din copac. M-am prins puțin de creanga lui Hemingway, puțin de cea a lui Cehov, apoi Rebreanu și Marin Preda și mi-am aflat cumva echilibrul plus un loc pînă a doua zi cînd, răsărind **Soarele**, aveam să ne vedem cu toții. Dar pînă atunci era noaptea și eu puteam să lunec foarte ușor de unde eram, neavînd încă o ramură stabilă, o priză între mîine și locul precar pe care, datorită jocului, mi-l rezervase destinul. „Cum te-ai aranjat ?", mă întrebă vecinul de creangă, la care am răspuns în șoaptă, dar sigur pe mine ca să stîrnesc oarecare invidie : „Ca-n vis !", Vecinul rîse, pesemne știa el ce știa. Din cînd în cînd, cîte cineva recita prin somn, sau așa ceva, în fine... fapt este că atunci se auzeau cîteva glasuri care spuneau : „Oniricul !" La început nu mi-am dat seama ce vrea să spună cuvîntul ăsta, dar în ceie din urmă am aflat că este un cuvînt realist, și m-am liniștit. Eu nu dormeam fiindcă îmi era frică să nu-mi fure un străin manuscrisul ori să mă arunce din copac cine știe unde pe motiv că dorm și așa mai departe, căci aveam manuscrisul unui roman-fluviu în care povesteam o sumedenie de lucruri, de la relațiile dintre șef și subaltern, la cele dintre soț și soție plus violuri, bețiii, bătăi și alte picanterii ale vieții. În final, vorbeam despre munca pe un șantier în munți unde bîr-

teatru

Pămîntul făgăduinței

Piesă anchetă, **Pămîntul făgăduinței** (sau Trei gloanțe în Long Island City) de Radu Bădilă se definește prin abilitate. Oportunitatea temei, iscusința artizanală a scriiturii (intrigă polițistă, decupaj dibaci, suspens formal, suprapus unei problematici sociologice), grija ocolirii tiradelor descoperite (excepție scena vinului românesc și aceea a teoretizării fenomenului imigrației) stau mărturie unei indeminatice orientări teatrale (și nu numai teatrale). Finalitatea acestei radiografii este prezentarea condiției imigrantului în America, prezentare care se resimte de un oarecare tehnicism jurnalistic și senzațional (crimă, viol, tentativă de furt).

Dincolo de montajul de tip cinematografic, intriga propriu-zisă e destul de subțire. Un cuplu de medici veterinari, atrași pe „pămîntul făgăduinței" de mirajul realizării profesionale, sînt escrocați fără scrupule chiar de rudele lor (Hoban — Bucur Stan, Lya — Lucia Wanda Toma). Un parazit pe care și lumea „liberă" îl respinge (Riușan — încă insuficient precizat scenic de Octavian Lăluț) vrea să pună mîna pe dosarul creației lor (o fermă model). De aici un omor fără voie care prilejuiește reconstituirea sociologică.

Plin de nerv și în spiritul textului, spectacolul lui Dan Alexandrescu a sacrificat ritmului nuanțările. Mișcarea scenică grăbită, accelerată, sufinește, adesea, acțiunea prin agitație.

În general, actorii au un mod repezit și alb de emisie vocală, imagine ardelenească a „americanismului". Corectă dar plată, Viorica Mischilea (Ana), alături de un profil scenic ceva mai conturat al lui Paul Basarab (Adrian) tind să fie focarul în jurul căruia Ion Tudorică (Bratoș) și Octavian Cosmuța (Apostol) creionează verosimil tipul escrocilor mărunți, zaharisiți în clișee reacționare perimate, iar celelalte schițe scenice urmează (fără surprize) tipuri profesionale după un tipar uzual : pictorul ratat (Marius Bodochi), cercetătorul descalificat și alcoolic (Eugen Nagy), aventuriera ieftină, mincinoasă și frivolă (Maria Seleș). Mai interesantă prin semnele neliniștii și ale nesiguranței existențiale, care sugerează o dramă biografică, prezența scenică a Monicăi Modreanu (Valy Riușan).

Prințesa (conturată cu vigoare de Maia Țipan Kaufmann) conferă întregului text o mai mare profunzime. Dincolo de o postură detectivă, rolul tinde spre împletirea unor trăsături ale fostei aristocrații românești și ale unui tip dramaturgic consacrat : „bătrîna doamnă" a lui Dürenmatt. Utilitarist și exact, fără sentimentalism și fără false prejudecăți, ghidîndu-se numai după profit, Prințesa îi „ocrotește" pe cei utili, „adoptîndu-i" ca profesioniști de excepție, adevărate „mine de aur". În modul acesta personajul tinde să simbolizeze America. Fiind, în tot acest timp, veridic și organic scenic și reflectînd surprinzătorul prestigiu al aristocrației europene în lumea nouă. Dar și puterea nelimitată pe care o deține Banul.

Între factura reportericească și trucurile proprii genului, textul lui Radu Bădilă reușește să surprindă o anume atmosferă specifică, în care, desigur, de primă importanță a fost (din mai multe puncte de vedere) documentarea la fața locului.

Doina Modola

film

Misterele Bucureștilor

Filmul regretatului cineast care a fost **Doru Năstase** nu este doar o continuare a primelor titluri din seria **Drumul oaselor. Misterele Bucureștilor** au o independență narativă, cu un fundal politic bine conturat cu referiri la evenimente și personaje ce aparțin istoriei în perioada premergătoare revoluției de la 1848. Acțiunile susținute cu aplomb și suspens de **Mărgelatu** și **Agatha Slătineanu** (respectiv **Florin Piersic** și **Marga Barbu**) se desfășoară într-o epocă reconstituită cu ambiția culorii și detaliului, cu o inedită simetrie a planurilor surprinse — calicii și lumea bună a Bucureștilor de altădată, cu referiri ușor transparente la întîmplări reale, totul orchestrat în cheia unui romantism exprimat în date specifice.

Nu lipsesc astfel întîlnirile neașteptate, salvările în extremis, căpcanele și femeile fatale situate pe diverse trepte ale scării sociale, duelurile spectaculoase, ambuscadele, răpirile, travestiul și surpriza savant pregătită într-un final ce-i lasă pe protagoniști prinși în cătușe, dar cu o promisiune complice pentru viitoare palpitante „istorii". Dealtfel, peripețiile Agathei și ale lui Mărgelatu vor continu în **Masca de argint** (regizor : **Gheorghe Vitanidis**).

Ritmul filmului, propriu unui gen extrem de popular satisface pe măsura gustului pentru modelele serialului de aventuri, sugerînd elocvent acumularea momentelor dramatice ce aparțin istoriei pentru a accentua firesc integrarea unui aventurier solitar — Mărgelatu, în lupta revoluționarilor pașoptiști, surprinși însă destul de convențional. Fără a-și trăda datele personajelor din seriile anterioare,

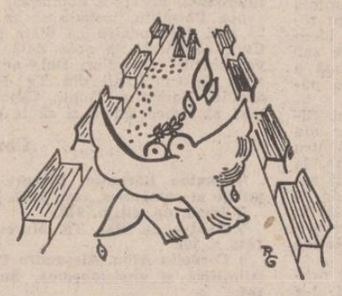

Desene de Raluca Grigorcea

Florin Piersic și **Marga Barbu** le îmbogățesc cu noi trăsături generos concepute de scenariștii **Eugen Barbu** și **Nicolae Paul Mihail.**

Formula celor două personaje rămîne deschisă, aptă a primi noi tușe ce vor apare cu siguranță și în următoarele titluri. Dealtfel, opoziția lor iremediabilă din primele serii este ingenios atenuată în favoarea unei credibilități sporite.

Contrapunctul prezent în partitura Agathei Slătineanu, evoluția lui Mărgelatu, explicată de captivante sugestii (cum ar fi, de pildă, apartenența la batalionul sacru al eteriștilor) demonstrează cunoașterea exactă a logicii interioare a personajelor, în regulile jocului unui gen tot atît de captivant ca și basmul, tot atît de spectaculos ca și epopeea.

Realizat cu simțul măsurii, fără exagerările ce pîndesc uneori pe autorii acestui gen de pelicule, **Misterele Bucureștilor** rămîne un film prin excelență pentru public, făcut să fie îndrăgit de acesta, cu secreta mîndrie a accesibilității și a caracterului popular.

O evidentă contribuție la reușita ultimei opere semnate de **Doru Năstase** o au operatorul **Ion Anton,** cu un deosebit simț al plasticii cadrului, decoratorul **Nicolae Drăgan,** autorul unor somptuoase interioare, dar și al unei sordide ambianțe pentru evoluția cerșetorilor, compozitorul **George Grigoriu,** cu o muzică fidelă imaginii.

Dintr-o bogată distribuție, cu interpreți memorabili se remarcă prin amplitudinea rolului și bucuria jocului **Cseh Szabolcs,** natural, ironic, cu o mișcare deosebită în cadru.

Călin Stănculescu

băţii devin mai bărbaţi şi sînt mai prieteni. „Eşti vigilent, bătrîne, spune unul, dar ţi-o coacem noi, o să-ţi tăiem craca pe care stai fără să ştii". Sincer să fiu, m-am speriat, că una e să cazi dintr-un copac mai mic şi alta dintr-un copac de un secol. Şi chiar au început treaba, că se auzeau fierăstraiele, ba unii, în zelul lor, îşi tăiau chiar creanga pe care se aflau şi se auzea atunci o bufnitură teribilă în funcţie de greutatea fiecăruia. Norocul meu a fost că în întunericul aceia am stat cuminte, pînă s-a făcut ziuă. Am tremurat ca varga, eu fiind pe cît de bărbat pe atît de fricos şi de sfios, că de aici mi se trage, cred, şi teama de prieteni şi, de ce nu, teama de femei fapt pentru care ele îmi spun „melancolicul ăla de Felix", în loc să spună pe şleau „Fricosul ăla de Felix". După ce nu s-au mai auzit fierăstraiele, cineva propuse o şedinţă în care să se dezbată modul în care a fost soluţionată problema, precum şi unele măsuri ce trebuie luate în cazul în care ar mai veni cineva să se caţere. Dar de la bun început s-a comis o eroare : au fost uitaţi cei care tocmai căzuseră cu cracă cu tot, şi care acum se dădeau de ceasul morţii să vină înapoi. Văzînd că cei de sus nu vor să-i vadă, ei au început să caute bolovani şi să arunce cu ei cît puteau de tare în ceilalţi, fiind foarte greu să te aperi. Eu mă apăram cu volumele mele, şi aşa se face că în loc să primesc o lovitură adevărată, a primit-o volumul trei, cu care mă apăram. Cum era şi firesc, am intrat în panică, astfel că am încercat să trec cu o creangă mai încolo, dar am primit o lovitură care m-a liniştit. Într-un tîrziu, am observat o geană de lumină şi m-am bucurat cum se bucură copiii atunci cînd dau drumul la zmee. Odată cu zorile, am început să-i disting pe cei din copac, unul cîte unul. Dincolo de aspectul lor exterior, romantic ori clasic, m-au şocat reacţiile şi aerul lor teribilist, ostil, infestat de un orgoliu contagios. „Fratele meu, mi-am zis în sinea mea, cred că am greşit copacul, aşta trebuie să fie cu ăia de nu se mai recunosc !" Unii erau chiar furioşi, rupeau cărţile altora şi le aruncau din copac fără să le citească. Eu, om de mare rafinament şi de o aleasă ironie, nu înţelegeam nimic şi nu ştiam pe unde să scot cămaşa. Am întrebat în stînga şi în dreapta cum se procedează în asemenea caz, dar unii erau muţi de cuminţi ce erau, iar alţii nu înţelegeau limba. Mă cuprinsese un fel de regret necunoscut de mine pînă atunci, o părere de rău foarte adîncă de-mi venea să şi plîng pentru tot ce vedeam. Este adevărat că unii erau sobri şi absenţi la iarmarocul acela dominat de patima negoţului agitat, de vînzoleala aceea cuprinsă de patima lui „care pe care", dar erau puţini şi nu puteau face nimic, copacul fiind, cum am mai spus, mare cît lumea. Cineva mă întrebă agramat : „Dumneata cu cine sinteţi ?". „Singur", am răspuns de teamă să nu fiu victima unei erori. „Nu se poate, mi-a răspuns persoana, ori sinteţi cu noi, ori eşti cu ăilalţi. Aici cale de mijloc nu există !" Cum ştiam cîte ceva despre această dicotomie, ca să nu fiu aruncat cît colo, am zis : „Cu dumneavoastră, în consens cu dreptul primului venit !" Năuc cum eram, am fost luat drept ostil acestei acţiuni şi era cît pe ce s-o păţesc dacă o tînără scriitoare nu mi-ar fi sărit în ajutor zicînd : „Ei, tovarăşe, el este logodnicul meu, aşa că te rog vezi-ţi de treabă". Gestul de confrate feminin m-a cucerit spontan şi am privit-o cu toată căldura sufletului meu zîmbindu-i ca un actor. Se vedea cît de colo că avea o funcţie însemnată în cadrul ramurii sale, aşa că tipul ăla s-a dus în treaba lui, fără să mă privească, măcar. „Îl cunosc eu pe ăsta, îmi zise fata, este un denigrator şi un impostor de elită. Partea curioasă e că o face pe diriguitorul bine intenţionat, auzi ! ?" „Regret", am spus eu stîngaci. „Pe ce ramură eşti ?" „Încerc o împăcare a sufletului cu spiritul şi invers, iar amîndouă cu lumea". „Cam dificil, cere multă forţă şi sensibilitate ; dar, mai ştii, poate că le ai, nu ?, zise apărătoarea mea. Scrii greu ?" „Nu ştiu, scriu în salturi, fără voia mea, nu pot să mă planific. Poate e o chestiune de biospirit-psihoritm", am încercat să şarjez vizavi de modă. „Unii se aşează la masa de scris ca la masa de prînz, adică fac din asta o obligaţie. Or, se ştie din obligaţie iese, de cele mai multe ori, un lucru prost". „Treaba lor, m-am retras eu în neutralitatea mea, îi privesţe. Fiecare cu dumnezeul lui", am zis. În clipa aceea mi-a venit o idee : „Ce-ar fi să strig cît pot că vreau să ajung unul dintre cei mai mari scriitori ?" Ideea mi s-a părut genială şi am început să răcnesc în trei limbi acest lucru, încît am iscat aşa o derută şi o dezlănţuire de forţe, încît în loc să bat în retragere, am început să mă răstesc la ei cu aplomb şi cu tot felul de amenînţări din care, îmi mai amintesc unele cuvinte : „Talent ieşit din comun", „geniu", „timp şi eternitate", „stil de a fi şi de a scrie", „răbdare", „nonteribilism", „competiţie sub specie aeternitatis" cu care i-am lăsat lemn. Văzînd grozăvia mea, unul de pe o creangă solidă mi-a spus să-mi fac autobiografia detaliată începînd cu cei doi bunici care au luptat pe frontul de la Mărăşeşti. Răspunsul meu a fost că nu am chemare pentru aşa o propunere, drept pentru care nu voi face nici un fel de autobiografie şi că îmi place traiul modest al singurătăţii, refuz zarva ori ceva asemănător. „Ne sfidează !", a strigat unul cu o voce de gumă. „Să ne trăiască, au strigat alţii, că e o fiinţă modestă, bravo !..." Nu înţelegeam mare lucru din toată gălăgia asta, aşa că am început să reflectez serios la urmări. Îmi place riscul, fiindcă modul preventiv de a evita riscul este un risc şi mai mare. El presupune aproape o mie de soluţii şi numai un creier electronic ori, le poate găsi ori nu, într-o secundă sau două... Aşa că am început să caut soluţia cea mai bună şi am găsit-o imediat zicînd... „Nimeni n-a înţeles nimic, sau, dacă vreţi, fiecare a înţeles ce a vrut".

„Asta e o fabulă", spuse cineva. „Ba e o nonfabulă", rosti precaut altcineva. „Băi, frate-miu, mă ia cam bîrjăreşte un „frondeur", ce te dai, tovarăşe, aşa mare ? ! Chiar crezi că eşti ?" Răspunsul meu a fost o tăcere modestă. În acest răstimp, **Soarele** se înălţase binişor, aşa încît cîteva dintre colegele noastre făceau deja plajă. Am observat că nu se înregistrau cazuri de nudism. Cinci suedeze precum şi două românce aveau trupuri splendide, avantajul suedezelor fiind acela că erau blonde, aşa încît, un individ, căruia libidoul îi era uns pe chip, mă acostă zicîndu-mi : „Ei, ce zici ? Bune, nu ?" Văzîndu-mă neofit, se îndreptă în altă parte în costumul lui închis şi cu cravată asordată, agitîndu-se din creangă în creangă. Lipsa de talent i se citea uşor pe frunte, deşi, înalt cum era, nu prea se observa. „Ce merite ai tu, bă ?" m-a întrebat el. Eu m-am dus nervos la revistele „V.R.", „R.L.", „C.L.", care publică scriitori contemporani, însă nu erau decît secretarele care s-au uitat pe rînd la mine şi mi-au spus cîte ceva din care am înţeles că sînt deocheat, drept pentru care mi-au prescris pe cineva să mă descinte. Astfel a intrat totul în firescul nefirescului, iar eu am devenit celebru.

„Face pentru copiii lumii" — sculptură de Emil Ruşi

dumitru drăgan

● **Dumitru Drăgan** scrie o poezie izvorîtă din realităţile patriei. Festivă, fără să fie festivistă, tradiţională, fără să fie tradiţionalistă şi patriotică fără să fie patriotardă. Mijloacele artistice de care dispune sînt cele ale poeziei dintotdeauna, de la balada populară şi pînă la lirismul existenţialist a unui Dumitrie Stelaru, în preajma căruia a şi trăit, o bună perioadă, ca un ucenic devotat. Motive suficiente, cred, pentru o apariţie în revista „Luceafărul".

Gavril Matei Albastru

Bun venit

Am venit din oameni buni
Să-mi cresc crengile-n furtuni
Să-mi rodească fructele
Pe toate redutele.

Am venit din oameni mari
Să-mi cresc frunzele-n arţari
Într-un zbor alinător
De tristeţe şi de dor.

Am venit dintr-o baladă
Toată lumea să mă vadă.
Am venit să pasc lumină
Patriei lumină lină.

Istorie

Istoria ni-e plină de ţărani
Care în pace bună se adună
Urmaşilor înaintînd prin ani
Să nu le fie teamă de furtună.

Că de ţărani istoria ni-e plină
De oameni drepţi, statornici şi cuminţi.
Ei sînt a ţării noastre rădăcină
Care-i susţine stelele fierbinţi.

De la izvor şi pînă-n spic de grîu
Ţăranii sînt istoria de-acasă.
De-aceea-s limpezi apele din rîu
Şi de aceea pîinea ni-e gustoasă.

Istoria e scrisă-n graiul lor,
Al palmelor, cu sapa şi cu plugul.
În bătălii soldaţi şi pe-ogor
Ei au visat istoriei belşugul.

Cu primăvara-ntineriţi de ploi,
Prin rădăcina grîului şi-a ierbii
Necontenit ţăranii vin spre noi
Ca spre izvoare cristaline cerbii.

Izvorul de departe

Sub cerul larg al satului se-aprinde
Izvorul care vine de departe
Şi flacăra lui arde în seminţe
Ca într-o simplă şi deschisă carte.

Prin bob de grîu ţăranii povestesc,
Prin bob de grîu în sat ţăranii vin.
Vine cu ei tot neamul românesc
Sub cerul larg al satului senin.

Sub cerul larg al satului rămîne
Întotdeauna casa pîinii noastre
Cu geamuri răcoroase şi cu pereţi de grîne —
Acoperiş de aripe albastre.

Filă de cronică

Bucuriile adevărate
Urmează marilor dureri

...Şi era o zi de iarnă ca atîtea altele
Început de decembrie, dar zăpada-nflorise egal
Peste braţii despărţitori de Ardeal.

Şi oameniii se gîndeau
La grîul ce-avea să absoarbă, odată cu sevele
Graniţele
În spaţii amintind de ei înşişi, de cei
Uniţi într-u eternă libertate.

Carmen Focşa

Greşeli de mînă, greşeli de tipar

Urmare din pag. I

fonul şi răspunzi arţăgos, ba-ţi mai scapă şi conjugarea necuviincioasă a unui verb ? Pici în greşeală ? Pici ! Bine, să zicem că ai scos telefonul din priză, i-ai tăiat firul, l-ai băgat la „secret" sau pur şi simplu n-ai. De televizor la care te-ar putea scoate din calm un meci teribil sau o emisiune sicîitoare, strălucitoare şi cu pretenţii iute convingătoare — scapi uşor pentru că nu-i dai drumul, atît lui cît şi colegului său mai mic şi mai vechi, radioul. Dar cînd responsabilul scării blocului îţi bate la uşă propunîndu-şi — împunîndu-ţi să dai o cotă parte pentru revopsirea peretelui scării pe care nişte inşi au scris sau zgîriat indemne precum „Hai Dinamo !" şi ţie căruia sergentul, plutonierul Paraschiv, Mareş ori Pleşa sau cum l-o fi chemînd indescifrabil ţi-a dat o amendă pentru traversarea străzii, îţi vine să dai ? Nu prea. Trinteşti uşa, îţi scapă o vorbă grea cu etimologie incertă (notată cu asterisc) şi cazi în greşeală ? Cazi !

Dar să zicem că nu deschizi nici uşa rămînînd imperturbabil potrivit îndreptării ori sfatului filozofului, — închis între pereţii camerei tale.

Dar dăcă noaptea un ţînţar te bîzîie exasperant ? (Potrivit datelor strict ştiinţifice ar bîzîi ţînţăroaicele dar şi alea gravide în căutarea şi atenţionarea atît a infidelului anofel dar şi pentru găsirea acidului lactic necesar alimentării şi perpetuării speţei, acid care s-ar afla în părţile sensibile ale corpului nostru precum lobii urechilor şi pleoapele ochilor ; — de asta pe acolo dau tîrcoale mulţumîndu-se totuşi în caz de vigilentă acoperire şi cu ce găsesc pe la mîini sau pe la picioare). Şi atunci ce faci ? Alergi cu prosopul ud după vieţuitoarea mică, vioaie, vorace, aprinzi lumina şi spargi cîteva lucruri trebuitor casnice... deranjezi vecini şi iarăşi cazi în greşeală. Şi atunci.

Să nu munceşti ca să nu greşeşti, potrivit unei ispititoare ziceri, nu prea mai are valabilitate. Odată că n-ai de unde face rost de „necesarul traiului existent" — cum îmi spunea un colectivist „şef de atelaj" — proaspăt deducît la neologisme pleonastice şi a doua oară că te încadrezi într-un decret sever şi iese o „dandadă" mai mare decît una „dintr-o mahala" dintr-un vechi oraş provincial.

Să pleci supus capul în nădejdea că acest nobil lăcaş al gîndirii nu va fi tăiat, iarăşi nu prea are mare rost deoarece tot o spusă şi scrisă veche ne povăţuieşte precum că omul e supus greşelii, aşa că degeaba mai pleci supus grumazul sau ceafa încă o dată ; ghilotina ascuţită tot te aşteaptă. Iar povestea cu „să iertăm greşelile greşiţilor noştri" cred că s-a aplicat rar, singular, din neglijenţă părtinire, lene, sau în perioada concediilor de vară ale magistraţilor căscăunzi, sicîiţi de muşte şi de căldură

Părerea mea este că ar trebui să ne supunem greşelii, s-o privim cu resemnare superioară, s-o primim şi s-o practicăm homeopatic, (dar în doză din ce în ce mai mică) iar cînd vedem că se năpusteşte năpraznic surizînd pătimaş, clocotitor viforos asupra slabei, şovăitei şi induplecabilei noastre făpturi s-o luăm aşa cum e dar să încercăm să ne facem remuşcările înainte. Făcute, ca îndeobşte după, acestea din urmă duc la torturi interioare mari şi la fapte necugetate şi mai mari.

A, da, şi pe cît posibil să putem, le facem pe potriva structurii şi stării noastre. Pentru că există greşeli monumentale sau mărunte, pipernicite, greşeli istorice (unele repetabile, respectabile şi citabile), altele risipite zilnic, nerespectabile dar prin subsumare devin şi ele istorice şi citabile), sînt greşeli intenţionate şi **ne**, sînt omisiuni şi cîtări false... Sînt... Dar chiar înghesuite cu genunchiul în lăzi care le-ar putea căpăci în vederea alcătuirii unor tomuri ştiinţifice privind natura, scopul şi istoria greşelii, aceste tomuri ar fi incomplete şi ar scîrţîi, tînguitor degeaba din multe paragrafe privind genul proxim şi diferenţa specifică a cutării neghiobii care pînă la urmă şi-a dovedit reversul de înţelepciune.

De aceea eu în cele ce curg sau urmează mă voi resemna la sumara spunere, scriere şi descriere a două feluri de greşeli : **de mînă şi de tipar.**

Dar chiar punîndu-mă pieziş primelor spuneri din şcoala elegiac-primară : a mic de mînă, a mic de tipar, A mare de mînă, A mare de... am să încep cu greşelile de tipar.

Pentru că dacă în cazul unor neintenţionate greşeli de tipar s-a ajuns la retezarea, răvăşirea, ruperea unor destine, a unor cariere nu ştiu cît strălucite, în cazul celălalt — al unor greşeli de mînă s-a pornit şi s-a ajuns la cariere mai îndreptăţite sau mai fără acoperire ale unor oameni care nici măcar n-au semnat strîmb vreo hîrtie. Nu, au ridicat mîna în nişte şedinţe, făcute, segmentate odinioară din istovite, mai mult silnice ridicări de mîini. Dar lung e firul din poveste, ridic şi eu mîna şi creionul şi mă înscriu la cuvînt şi la literă de tipar „în treacăt" în celălalt număr cînd îmi vine rîndul.

ioan iustin purza

Aş vrea să vă înfăţişez o povestire tristă, dar... Personajul acestei povestiri se numeşte **Ioan Iustin Purza,** poet de real talent şi mare prieten... Povestirea începe în 5 februarie 1948, cînd Ioan Iustin Purza se naşte în comuna Bulgăraş, judeţul Timiş, din părinţi ţărani, el fiind cel mai mare din cei doi copii. Copilăria şi primele clase primare la Bulgăraş şi comuna Vigna (judeţul Arad). Începînd cu anul 1958 se mută cu părinţii la Arad, unde continuă şcoala primară, iar din 1963 urmează cursurile liceului teoretic „Ion Slavici", pe care le termină în 1967 (secţia umană). Din 1968 urmează cursurile Institutului Pedagogic din Oradea, secţia franceză-română, pînă în 1971, după care îşi efectuează Serviciul militar la Cluj. La Institutul din Oradea, pe care nu l-a terminat, a fost coleg cu poeţii Ileana Zubaşcu, Ion Zubaşcu, Vasile Dan. Din 1973 lucrează pînă în 1974 ca economist la C.A.P. Siuleani-Arad, iar din 1974 pînă în 1977 la U.T.A.-Arad. Din 1977 se transferă la Combinatul de îngrăşăminte chimice Arad, unde lucrează pînă în 1982, toamna, cînd se transferă la întreprinderea de vagoane, de unde este pensionat, pe motive de boală, în februarie 1983. Între timp, în mai 1980, se căsătoreşte cu Doina Nădăban, despre care vorbeşte atîta de frumos în versurile sale... Preocupări literare manifestă încă din copilărie, cînd, sub influenţa lui Ion Creangă, îşi scrie primele... Amintiri din copilărie, apoi în anii liceului citeşte foarte multă literatură, deasemenea îşi perfecţionează cunoştinţele de limbă franceză, ajungînd s-o cunoască la perfecţie. Primele încercări de a publica ceva : poezie şi proză în ziarul local „Flacăra roşie", iar **în 1967 debut în revista „Luceafărul" cu proza „Fata cu violete", prezentat de Fănuş Neagu.** Colaborează în timpul studenţiei, în calitate de redactor şef adjunct, la revista studenţilor din Oradea „Gaudeamus", deasemenea publică în diverse publicaţii proză şi poezie. În timpul serviciului militar colaborează la ziarul „Apărarea patriei". Îşi ţine în permanenţă un Jurnal bogat, pe care nu uită să-l completeze ani în şir. Scrie şi adună material, citeşte mult, în special în limba franceză. Biblioteca sa ajunsese pînă la cifra de invidiat de 3 000 volume. Corespondenţă foarte bogată cu prieteni şi poeţi tineri din ţară. În ultimul timp, **trimite poezii la reviste şi este publicat în revista „Flacăra" de către Adrian Păunescu, de revista „Orizont" din Timişoara, de „Cronica" din Iaşi şi de „Suplimentul literar artistic al Scînteii tineretului" de către Emil Brumaru.** Nu sosise momentul publicării în volum (considera el pe... dar... povestirea noastră se termină pe data de 2 martie 1983, fiindcă **sensibilul poet Ioan Iustin Purza,** după o chinuitoare boală, a plecat dintre noi (nu înainte de a cere să i se dea o Carte de Nichita Stănescu, acolo, departe, cu el...) într-o lume din care nu se va mai întoarce niciodată, iar eu cred că Iustin se află printre noi încă. Spre convingere vă trimitem şi cîteva poeme...

Dan David

Patria

Patria e o livadă
de meri înfloriţi
care dă mina
în fiecare dimineaţă
cu muncitorii...

Tatăl meu, dragul meu rege...

Tatăl meu mă scula de cu noapte
Să mergem la cărat de tulei
Trăgea pe inima goală
o gură de rachiu,
Şi mie-mi zvîrlea o bucată
Trăgea pe inima goală
de dovleac copt

Desen de Raluca Grigorcea

păturile aburinde de pe spinările
cailor
îmi păreau oceane de lacrimi de dragoste
numai tata şi cu mine ştiam asta.
Tatăl meu, dragul meu rege
care-n serile dulci şi liliachii
de iarnă
îl citea cu nesaţ pe Homer...

În dimineaţa zilei de 29 aprilie

În dimineaţa zilei de 29 aprilie
aerul oraşului era o hirondelă
de culoarea magnoliei
şi biblioteca spre care mă îndreptam
să-l citesc în persană pe Baudelaire
era plecată în luna de miere.
Orologiul primăriei cu pendule
de trandafiri acvatici
conversa cu funda galbenă
din părul salcîmului
ca o picătură de ploaie capabilă
să înlocuiască un concert de Grieg.
Şi tu, iubito, rezemată cu spatele
de afişele filmelor cu Marlon
Brando şi Jean Gabin
numărai degetele singurătăţii mele
uitate pe aripile unui fluture mov...

În piaţa de flori...

În piaţa de flori cad trăsuri
De bomboane roşii şi tobe
De peşti cu burţile umflate de uraniu
Vînzătoarele par nişte lămpi
Cu pălării de rouă
Dansînd în priviri de îngeri
Şi zîmbetul lor e rival cu
Mătasea din parfumul crinului
În care doar poeţii coboară
Pe scripeţi de ameţitoare zăpezi...

Hei, caii...

Hei, caii, zurbe de armonici,
cu şingele de rai şi filomelă,
ca smeura printre urzici,
îşi 'nalţă-n nori coama rebelă.

Hei, caii, parfumaţii zei,
Gingaşi ca floarea şi suspinul,
Sînt dulci cărări către femei,
Tămăduindu-mi dorul, cainul,

Hei, caii, vaniláte ninsori,
Reintorc în min' melancolia,
Puţin aş vrea parcă să mor,
Reinviind copilăria...

CUMPĂNĂ

Cîteva propoziţii

I. Cum ar arăta, după o anume reţetă, o recenzie neopozitivistă din anul 2 000 ? S-ar vorbi despre acceleraţia unghiulară a metaforei X, despre densitatea medie a metaforei Y, despre greutatea specifică a rimei cutare în raport cu una dintre posibilele ei asonanţe, despre presiunea ca rezultantă a potenţialului gravitaţional al sintagmei în momentul de inerţie al paradigmei cînd tensiunea frazei plus impulsul silabei ar realiza viteza de transport a energiei unitare. Sau cam aşa ceva.

II. Întrebarea esenţială. Într-o întreprindere literară obsedată de propria ei logică nu poate fi omisă întrebarea următoare : cum este posibilă o relaţie adecvată între Scriitură şi Lectură în împrejurarea în care Scriiturii i se verifică talentul (totuşi) printr-o Lectură care se face a pretinde că nu are nevoie de talent ?

III. Despre abolirea „eului" din text. Nu cred că putem renunţa să-i citim pe Tolstoi, pe Eminescu, pe Cervantes numai pentru a admira structura diverselor eşantioane împinse spre anonimat din opera lor. Cînd însul devine reprezentativ (condiţia marelui scriitor) el este o colectivitate şi este o naţiune. Abolirea eului poate coincide cu efortul de îndeterminare în spaţiul literaturii acestor concepte : colectivitate, naţiune. Teza marelui anonimat al literaturii culte este de la început o diversiune.

IV. Prin „Ion Barbu. Eseu despre textualitatea poetică" studiu (nu îndeajuns discutat) care reprezintă, în semiotica literară românească, poziţia cea mai avansată, Marin Mincu reuşeşte să demonstreze şi realitatea dar şi Utopia demersului semiotic. Demonstrează realitatea lui prin achiziţia de noi instrumente de cercetare şi demonstrează Utopia prin absolutizarea acestora. Ceea ce este Utopie creează caracterul fictiv al ştiinţei. Or nu pe această concluzie mizează premiza.

V. Despre o formă deghizată de platonism. Pe prim plan este ideea de Text. Textele literare particulare sînt copii palide ale acestei Idei, copii care cîştigă consistenţă în măsura în care „participă" la Text. Deci semnele vorbesc despre Semne. Obiectul literaturii, din această perspectivă, nu mai constă în absorbţia lumii în expresie ci doar în relaţia strict formală a semnelor care alcătuiesc acea expresie prin corespondenţele acestora cu Semnul. De aici pînă a se recunoaşte nu atît importanţa (ceea ce este în spiritul artei) a semnificantului asupra semnificatului cît anterioritatea lui (ceea ce nu mai e în spiritul adevărului critic) mai este doar un pas — care se şi face. Dar atunci se naşte Utopia.

VI. Expresiile : „plasmă stilistică generală", „metafora-concept" au fost vehiculate (creator) în puţinele mele intervenţii critice din necesitatea de a justifica un „sistem poetic" deja existent. Bine că m-am oprit la timp. Acum sînt folosite, spre bucuria mea, în cîteva zone ale criticii literare. Numai precizarea istoriei lor poate colabora la o definire corectă pentru limitarea utilizării în diverse contexte.

George Alboiu

plastică

Lecţia de loialitate

● La „Căminul artei" (parter), un moment de elevată ţinută artistică, unul din puţinele care au animat atmosfera poate prea relaxată a acestei prelungite veri expoziţionale, l-a reprezentat expoziţia de grafică a **Corneliei Daneţ-Demetrescu.** Artista a etalat o suită fatalmente restrînsă de lucrări realizate în tehnici diferite, foarte bine stăpînite, ce a derulat pe simeze un univers de forme concepute într-o manieră perfect adecvată tehnicilor folosite — de la acvaforte la pointes seché. Ceea ce se distinge în actualul stadiu al creaţiei artistei este pătrunderea cu maximum de concentrare a mijloacelor plastice şi expresive a unui orizont de viaţă şi de activitate umană, care, aparent, s-ar situa la periferia interesului şi a, hai să zicem, inspiraţiei artistului. Şi, totuşi, ochiul graficienei operează cu o siguranţă impresionantă asupra unei realităţi dense şi agitate pentru a extrage semnul dominant, sinteza formală şi definitorie a acelei realităţi. O carenă de cargobot într-o radă portuară, doi stabilopozi pe o plajă sau o linie de orizont marin spartă de accentul puternic marcat al soarelui sau al unei lotci concentrează ductul liniilor ca într-o hieroglifă orientală (perfect lizibilă, însă, ca semnificaţie), făcînd să palpite în jur întreg spaţiul alb al hîrtiei.

● Între calităţile pe care le distingem în pictura lui **Vasile Parizescu,** cea mai pregnantă ni se pare a fi sinceritatea exprimării. O senină şi totodată sensibilă contemplare a naturii îl apropie pe artist de marea familie de pastelişti, pe care plastica românească, în special cea interbelică, a ilustrat-o cu strălucire. Expoziţia sa de la Galeriile Municipiului trebuie tălmăcită tocmai prin prisma unei asemenea resurecţii a genului, ce nu se vrea doar o simplă „vedută" ocazională şi edulcorată a unui colţ pitoresc din natură. Este, dacă vreţi, ecoul în modernitate al unei cumpănitoare „nevoi de pastel". Un gest catarctic ce nu a încetat să înnoiroze universul creaţiei, al celei lirice îndeosebi, şi care, iată, îşi află replicile corespunzătoare şi în planul artelor plastice Sinceritatea lui Vasile Parizescu, convertită evident, în echilibrul compoziţiilor şi în armonia registrelor cromatice, se manifestă dipolar : o dată, în raport cu obiectul contemplaţiei directe şi, în al doilea rînd, faţă de modelele ilustrilor săi înaintaşi. Personalitatea artistului nu poate fi desprinsă, în acest caz, de cea a iubitorului şi colecţionarului de artă. Cu atît mai mult, cu cît afinităţile sale pentru „zestrea" estetică a unor Lucian Grigorescu, Pallady, Petraşcu (naturile statice), Catargi sînt mărturisite. În aerul sărbătoresc al marilor săi precursori, lecţia de loialitate a lui Vasile Parizescu ne deşteaptă în suflete o plăcută lumină.

● Un drum întrucîtva asemănător parcurge **Nicolae Lazăr** (sala „Galateea"), un pictor pentru care culoarea rămîne instrumentul cel mai flexibil în formularea unei atitudini estetice tranşante. Virtuţilor de bun colorist, Nicolae Lazăr le adaugă pe acelea ale unui temperament reflexiv. Peisajele sale se substituie aceleiaşi „nevoi de pastel" de care aminteam mai înainte. E o stare de spirit căreia artistul îi răspunde cu ofranda unor gesturi încărcate de aura unui lirism rafinat. Peisajele sînt un fel de reflectări ale unui raport foarte intim între sensibilitatea artistului şi obiectul contemplaţiei sale, raport permanent cenzurat, însă, de habitudinile unui profesionalism decantat în anii lungi de experienţă artistică. De aici, poate, emanaţia unei deosebit de calde comunicări şi a echilibrului realizat între o viziune oarecum tradiţionalistă (multe dintre pînzele expuse dau impresia a ceva deja văzut) şi aplombul modern al notaţiei, bazat pe desenul ferm, direct în culoare, pe care pictorul îl practică cu iscusinţă. Am putea reţine aici şi cele cîteva ecouri andreesciene, ori altele amintind peneluri din postimpresionismul francez, dar acestea nu ar face decît să certifice odată în plus personalitatea unui artist ce nu şi-a trădat cu nimic meşteşugul şi epoca.

Corneliu Antim

muzică

Musica daco-romană

Editura Muzicală tipăreşte, în excepţionale condiţii grafice, lucrarea doctorului Vasile Tomescu, **Musica daco-romană,** vol. II. De la bun început trebuie spus că lucrarea, de mari dimensiuni, despre care scriem, primeşte un interes excepţional pentru istoriografia naţională prin vastitatea documentaţiei, prin lărgimea şi amănunţimea totodată a cuprinderii problemelor abordate, prin lumina aruncată asupra culturii muzicale a poporului nostru (întreprindere cu semnificaţii importante în problema continuităţii daco-romane şi protoromâne pe teritoriul Daciei traiane) privită în perspectivă documentară, organologică, teatrologic-muzicală, sociologică şi antropologică, etc. Interesul cărţii, mai mult, nu se limitează la perimetrul cultural sudest-european ; prin corespondenţele fenomenologice întrezărite, lucrarea priveşte întreaga lume neo-latină, istoria tuturor acelor popoare care, în devenirea lor istorică, s-au particularizat prin amestecul intim al fondului autohton cu civilizaţia romană.

Tipărită în limba franceză — şi, deci, destinată unei circulaţii largi — **Musica daco-romana,** vol. II, insistă asupra unor probleme legate de organologie (capitol bogat ilustrat prin numeroase reproduceri de ceramică, monumente funerare, etc. pe care s-au păstrat imagini ale instrumentelor strămoşilor noştri) ; în capitolul intitulat **Ludi scaenici,** autorul, din unghiul de vedere al muzicologului, se apropie de reprezentaţia teatrală ca act cultural complex unde muzicii îi revine un rol principal, totul înţelegîndu-se ca modalitate indirectă de luminare a surselor unei arte, prin natura ei, temporală şi reproductibilă, destinată, mai mult decît oricare alt domeniu al activităţilor omeneşti, unei regretabile sărăcii în ceea ce îndeobşte numim „mărturii directe". **Idei şi simboluri în timp** şi **Teme ale mitologiei şi istoriei vechi a românilor în muzica clasică şi contemporană** sînt capitole care aduc elementelor de arheologie muzicală acel complement firesc pe care îl reprezintă despuierea temeinică şi sistematică a arhivelor urmată de interpretarea celor găsite şi cuprinderea lor într-un întreg sistematic organizat. Aici, autorul insistă asupra impactului (direct sau indirect, de mare sau mai restrînsă intensitate, filtrat prin trecerea veacurilor sau realizat în lumina directă, nedeformantă a simultaneităţii în vreme) muzicii strămoşilor noştri, a momentelor naşterii şi devenirii poporului român în conştiinţa unor artişti din antichitate pînă în secolul al XIX-lea, istorici şi oameni de artă, compozitori şi muzicologi, străini şi români. Prin asocierea de idei, prin valoarea documentară şi prin excelenta ordonare a materialului în funcţie de o anumită temă (enunţată mai sus) capitolele sînt de interes major. De asemenea, de maxim interes este secţiunea **Creştinismul la daco-români, originea sa latină, raporturile sale cu muzica,** larg capitol în care se vede apartenenţa indiscutabilă a poporului român la marea familie de spiritualitate latină, apartenenţa realizîndu-se prin înseşi începuturile vieţii sale religioase sub semnul religiei creştine. Totul se completează cu o considerabilă bibliografie — discografie, capitol încheind o lucrare de semnificaţii majore în muzicologia românească şi universală.

Viorel Creţu

P.S. Este locul să îmi exprim aici o nedumerire. Pe supracoperta cărţii, referitor la anterioara lucrare a autorului (**Histoire des relations musicales entre la France et la Roumanie**), este reprodus un fragment de recenzie tipărit în **Beiträge zur Musikwissenschaft** sub semnătura lui Dieter Nowka. Citim : „Breit dargelegt sind die Wurzeln des französischen und rumänischen Volkes : keltische Gallier und keltische Daker unter römischer Herrschaft in ihren Stammländer..." Este aici o confuzie ? Tendinţa de a ataşa marele neam al dacilor familiilor de popoare celtice, germanice sau slave aparţine începutului secolului trecut.

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

MIHAIL SADOVEANU

I.

Fapt unanim recunoscut, comentat cu neistovită fervoare și, din nefericire, transformat adesea în așa-zise ipoteze de lucru dintre cele mai arbitrare, Mihail Sadoveanu propune unul din cele mai eclatante exemple de prozator modern a cărui operă manifestă, s-ar putea spune, o funciară inaderență la definițiile și clasificările indeobște manipulate de teoria genurilor literare. Într-o asemenea situație, în care „atemporalitatea" statutului teoretic al operei sadoveniene, de fapt echivalează cu condiția înscrierii ei pe traiectoria **timpului etern**, este lesne de inchipuit cit de dificilă, prin labilitatea ei, apare orice tentativă axată pe ideea (devenită în chip fatal, prezumțioasă !) așezării respectivei opere într-un demers critico-analitic de infățișare sintetică, al cărei cuvint de ordine este dat de raportarea, consecventă și explicită, la o anumită temă critică.

Fiind vorba de categoria fantasticului, a cărei definiție stas, cum s-a văzut, în spațiul prozei românești este permanent susceptibilă de amendamentele ce decurg din specificitatea eposului narativ românesc, se înțelege că dificultățile sporesc nebănuit de mult. Dată fiind „taina" ce planează asupra „condiției teoretice" sub auspiciile căreia **se zămislește** proza lui M. Sadoveanu, cînd se pune problema „distribuirii" ei în asemenea „serii" interpretative, de obicei, se adoptă două poziții prin definiție extremiste : acceptarea integrală, fără rezerve, sau, dimpotrivă, respingerea **de plano**, pe considerentul paradoxal că orice fenomen „indefinit" poate fi tot atit de bine „definit" din orice direcție sau, pur și simplu, poate fi lăsat la o parte, din cauza identității lui insolite. Simplu spus, cel mai de seamă avatar ce grevează asupra interpretării critice consacrate operei lui Sadoveanu constă în aproape totala neputință a oricărui „sistem de lectură" ce se bizuie pe ceea ce numim factorul intențional, în ordinea formelor și a formulelor, avut în vedere de scriitor și transpus, ca atare, în practică. Chestiunea vizînd existența și mai ales modul de existență a acestui factor este extraordinar de complexă, așa incit nici vorbă nu poate fi de abordarea ei în prezentul context. Referindu-ne doar la categoria fantasticului, se cuvine însă a preciza că existența factorului intențional, la nivelul formelor și al formulelor propriu-zise, este cu desăvîrșire exclusă. Cit și cum se manifestă, fantasticul în opera lui Sadoveanu își are originea în zonele ei primare și, într-un fel, subconștiente, acolo unde, în chip obscur, se înfiripă impulsiile ontologice cele mai îndepărtate. Că scriitorul nu pare a pune prea mare preț pe conceptul de fantastic așa cum acesta este înțeles și practicat la nivelul formulelor consacrate, rezultă și din „definiția" restrictiv-minimalizantă pe care el însuși o formulează. Situație puțin obișnuită în scrisul sadovenian, povestirea **Intuneric** din volumul **Dumbrava minunată** (1926) debutează cu acest pasaj cvasiteoretizant :

„Nu înțeleg de ce asară, stînd în cerdac cu cîțiva cunoscuți, am început a vorbi despre întîmplări ciudate, nu întîmplări fantastice. La cele fantastice, rolul principal îl joacă iluzia ; fenomenul în sine poate fi explicat în chipul cel mai firesc, după legile fizice cunoscute. Întîmplări ciudate ; adică cele care încă nu pot avea o explicație pentru înțelegerea noastră. Legea lor stă suspendată în sine, ca Dumnezeu în neființa creației. Ascultînd asemenea povești de-ale tovarășilor mei, zîmbeam. Admiteam că sînt interesante, aș fi vrut numai să știu dacă sînt și adevărate".

Acordîndu-i numai asemenea minime virtuți, care îl exclud de la actul de potențare a misterului, de la funcția de a „mijloci" între real și imaginar, de a desemna „ruptura" dintre firesc și nefiresc, cu alte cuvinte, de a fi loc privilegiat de întretăiere a gîndirii magico-mitice cu fenomenalul, așadar, procedînd astfel, implicit, Sadoveanu dă de înțeles că, artisticește, nu crede în virtuțile fantasticului ca „gen" epic. De altminteri, observăm în treacăt că oridecîteori revine în economia textului, noțiunea capătă accepții strict adjectivale, de epitet superlativizant, precum în vorbirea de fiecare zi. De pildă, în **Cocostîrcul albastru** întîlnim formulări de tipul : „Erau **fantastici** oamenii mei", „ascultînd pe gînduri **fastastica** muzică a văzduhului", „Sălciile, în lungul Dunării, insemnau movili negre și **fantastice** de frunziș nemișcat", „Pe spinări de văgăuni duruie **fantastic** ciocănitorile cele mari ale bradului și rîde ciudat hulubul sălbatic". La fel în **Țara de dincolo de negură** : „Era acolo o pîclă albăstrie, care-nchidea o lume **fantastică**, pe care eu încă n-o cunoșteam", „animale sălbatice din regnuri, la rigoare cunoscute, însă de dimensiuni cu totul **fantastice**,

Desen de Raluca Grigorcea

așa cum nici un cercetător savant n-a cunoscut" (s.n.) etc.

Să însemneze, toate acestea, că între fantastic și proza sadoveniană — cum se afirmă adesea — s-ar ivi o incompatibilitate de structură ? Dacă se are în vedere criteriul **voinței fantasticului**, inculcat amintitului factor intențional, firește că răspunsul la întrebare nu poate fi decît negativ. Pe de altă parte, dacă se urmărește eludarea unui răspuns serios, ne putem mulțumi cu invocarea marelui loc comun, imprimîndu-i o tentă de suficiență paradoxală, potrivit căruia **lumea sadoveniană** e o altă lume decît aceea pe care o cunoaștem și o înțelegem noi, **o lume** aparținînd unei „irealități"... fantastice și, drept urmare, inutil a o mai raporta la conotațiile estetice ale conceptului.

Impulsiile ontologice de conținut originar fantastic ale operei sadoveniene se cuvin a fi raportate în primul rînd la categoria miraculosului, căreia, însă, trebuie să-i conferim o accepție aparte, mult diferită de cea vehiculată în teoriile consacrate imaginarului canonic, propriu literaturii mitic-religioase. E vorba, în esență, de acea viziune sadoveniană asupra lumii care, în datele ei originare, fascinează prin intrinseca ei coerență de perpetuu miracol genezic.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Prozatorul Dinu Săraru îl consultă pe doctorul Cociașu

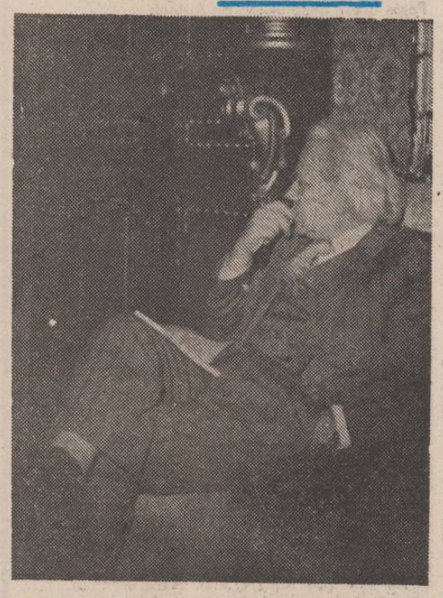

Poetul Vasile Nicolescu contemplînd „Salonul olandez"

În timp ce Virgil Teodorescu, Mihai Beniuc și Șerban Cioculescu poartă un aprins dialog, Vlad Mușatescu (în plan depărtat) aprofundează texte din revista „Luceafărul"

CONTEMPORANII NOȘTRI

UN DIONISIAC

— Dimensiuni structurale —

Într-o carte dedicată lui Fănuș Neagu am privit opera acestuia mai ales prin unele categorii interesînd problematica omului actual. O jumătate de pagină dintr-o carte a lui E.R. Dodds consacrată iraționalului la greci, recent tradusă de Catrinel Pleșu, mi-a precipitat cîteva impresii confuze privind o altă posibilă explicare a prozatorului, printr-o coordonare veche și totuși actuală.

Confuzia pe care cartea mi-a risipit-o este probabil una dintre cele care caracterizează multe minți preocupate de literatură. La originea ei se află obișnuința tot mai bine consolidată de a vedea literatura română, în genere spiritualitatea și pînă la urmă toate categoriile stilistice românești printr-o perspectivă exclusiv eroică, solemnă, calmă, marcată de moderația clasicistă și înțelepciunea echilibrului eternizat. O asemenea imagine s-a consolidat continuu de la Eminescu încoace. Lucian Blaga și spațiul mioritic și Mihail Ralea cu principiul amînării sînt exemple diferite și aparent incongruente de definire reductivă a aceleiași spiritualități conventionalizate. Athanase Joja a încercat construcția unei imagini a românului bazată pe apolinic, Constantin Ciopraga oferă o imagine similară pornind de la beletristică în **Personalitatea literaturii române**. A trebuit să treacă o vreme, cel puțin în ceea ce mă privește, pentru a constata că asemenea aranjamente definitiv festive sînt momentan avantajoase, dar altfel limitative, uneori pînă la stupefiant, pentru realitatea colectivă. Pentru că, dacă vom putea reduce la apolinic pe Eminescu și chiar pe Creangă, pe Sadoveanu și pe Marin Preda, ne va fi foarte greu să facem același lucru cu Macedonski și suprarealiști, cu poezia actuală și cu Fănuș Neagu.

Așadar, ar fi necesar ca, printr-un efort de complementarizare să ținem seama și de dimensiunea dionisiacă a structurii românești, probabil la fel de importantă ca și cea apolinică. Vom încerca, în cele ce urmează, să reprezentăm această dimensiune prin cîteva din caracteristicile operei lui Fănuș Neagu, pornind de la observațiile lui Dodds asupra dionisiacului grec.

O distincție fundamentală operată este aceea dintre caracterul aristocratic, elitar, al lui Apolo, care-și reduce acțiunile și inițiativele la sferele superioare ale organizării umane, oferindu-și protecția numai indivizilor excepționali. Dionysos este, dimpotrivă, zeul popular, al muritorilor de rînd și fără număr, oricît de jos s-ar afla aceștia, avîndu-și chiar preferințe pentru cei eliminați din culturile și din religiile guvernatoare. „Bucuriile lui Dionysos, scrie Dodds, acopereau o arie foarte vastă, de la simplele bucurii ale mojicului țopăind pe pieile burdufurilor de vin pînă la bucuria de a minca carne crudă a bacanatei extatice". Or, umanitatea operei lui Fănuș Neagu aparține foarte precis acestei lumi eliminate sau indevărtate de la religia programatoare, elitară, a sferelor superioare. Personajele sale nu dețin poziții care să le apropie de sensurile absolute ; este o lume care-și va găsi în schimb posibilitatea de a-și justifica și salva existența prin infinitatea ludică a imaginației și a impulsului dionisiac. Dionysos, numit și **eliberatorul**, este „zeul care, prin mijloace mai mult sau mai puțin simple, îți îngăduie, pentru scurt timp, **să nu mai fii tu însuți** și, astfel, să te simți liber". O asemenea frază din Dodds este esențială pentru înțelegerea comportamentului personajelor lui Fănuș Neagu și chiar al autorului, care este cel mai important și fascinant dintre personajele sale. Să ne amintim dealtfel deviza din casa Violatos, descrisă în **Frumoșii nebuni ai marilor orașe** : „Ca să trăim, trebuie să uităm cine sîntem". Este exact definiția dionisiacului mai sus reprodusă. Și această deviză este într-un fel sau altul dată sau asumată de fiecare dintre personajele lui Fănuș Neagu. Una dintre formele cele mai obișnuite ale pierderii și schimbării identității este masca ; Dionysos a devenit zeul teatrului, după ce a fost acela al travestiului, observă Dodds. În baroc era curentă salvarea prin mască. Un Guarini afirmă : „Iată un secol al aparenței, vom purta mască tot anul". Masca oferă libertatea, deci posibilitatea existenței individuale eficiente și în securitate. Și aceasta, prin renunțarea la sine. Ce înseamnă această renunțare ? Nu renunțarea la caracteristic, ci renunțarea la funcție sau la rol, care sînt realități ale universului utilitarist. Sau, ceea ce este același lucru, eventualitatea schimbării rapide și lipsite de moderație a rolurilor și funcțiilor, revelate astfel drept ceea ce sînt : simplificări ale ființei. Această sînt oamenii lui Fănuș Neagu de la **Vară buimacă** incoace, avîndu-și un apogeu în **Frumoșii nebuni...** și o variație în **Pierdut în Balcania.**

Nu-mi permit aici și acum să dezvolt o explicație a comportamentului dionisiac. Dodds subliniază un motiv : în perioada arhaică, omul se eliberează relativ de solidaritatea familiei. Or, se poate observa că personajele lui Fănuș sînt decisiv condamnate la dionisiac prin această condiție în ambele sensuri : oamenii săi provin din familii distruse cu sau fără voia membrilor lor, sau sînt dintre cei care nu mai vor să-și constituie o familie, structură grupală care ar dezvolta solidaritatea și responsabilitatea. Să căutăm și pentru această situație o explicație ? Pe scurt, ca să parafrazăm distincțiile lui Dodds, personajele lui Fănuș n-au complexul vinovăției și nici pe acela al rușinii ; ele sînt, cel mult, dovada vinovăției și rușinii altora.

După Herodot, „Dionysos îi face pe oameni să se poarte nebunește ; Dodds precizează că aceasta înseamnă orice, de la simpla ieșire din convenție pînă la starea de posedare, de la „ieșirea din sine" pînă la cele mai profunde forme de alterare a personalității. Funcția psihologică a ecstasisului ar consta în descătușarea și satisfacerea impulsului de eliminare a responsabilității, un impuls care există în fiecare individ și care devine, în unele condiții sociale, o „dorință irezistibilă". Personajele lui Fănuș ilustrează de la cele dintîi povestiri această situație. Mai întîi, oamenii săi au bizarerii, ciudățenii, aiureli și trăzneli incluse de critică în sfera pitorescului ; mai tîrziu, ele parvin la „nebunie", stare acoperind sensurile cele mai generale, nebunia fiind orice — de la imprevizibila cavalcadă a unui tînăr din **Cantonul părăsit** pînă la urletele de lup ale omului din **Doi saci de poștă**. Fănuș Neagu descoperă dionisiacul contemporan acolo unde există, pe stadioane și în circiumi, în orice adunare ludică sau îl provoacă și-l experimentează. S-a constatat că în anumite condiții, dionisiacul este redus la o exercitare în grupuri private, pentru a nu apare drept cinism și blasfemie. Poate de aceea, prozatorul și dramaturgul își retrage personajele în spații închise : o casă particulară, o cabană din Deltă sau din insula Brăilei, un cimp. Dionisiacul va căpăta astfel un caracter închis, uneori de ritual.

S-a afirmat că o condiție a funcționării dionisiacului este capacitatea imaginației și deci a iluziei. Despre Dionysos se știe că a putut aduce prin iluzie măslinul verde pe o corabie. Iluzia este masiv și variat reprezentată în opera lui Fănuș Neagu. Magia este o formă a iluziei compensatoare ; adeseori personajele prozatorului sînt luate de iele, de lună de orice. Iluzia oferă șansa de a umple o lume goală sau ternă și Fănuș Neagu este probabil cel mai important artist al literaturii noastre, capabil să umple, să facă interesant, să vadă ceva pentru noi în cel mai dezolant gol.

Tot prin dionisiac s-ar putea explica diferite situații și alegeri de evenimente aproape automat asociabile celor evocate de Dodds. Mă gîndesc bunăoară la o interpretare din acest punct de vedere a crizelor naturii frenetice, isterizate, amintind de contextul exhibiționismului dionisiac de iarnă. Trimiterile pot merge pînă la detaliile cele mai senzaționale și aparent neomologabile : bunăoară, mîncatul ritualic al cărnii crude și vii poate fi regăsit într-o descriere din **Frumoșii nebuni...**, cînd o femeie mușcă din piciorul unui copil, ajuns întîmplător pe o masă festivă.

În sfîrșit, există iluzia stilului ; chiar dacă nu există magia sau jocurile jucate de oameni, lumea poate fi umplută cu distribuții rare de cuvinte. S-ar putea vorbi, de aceea, și de un stil dionisiac. Fănuș Neagu ne-a oferit pînă acum destule motive s-o facem.

Marian Popa

NUMELE POETULUI

Theodor Răpan

După ce a desfășurat o prodigioasă activitate culturală și s-a afirmat ca publicist colaborînd la mai toate ziarele și revistele noastre literare, Theodor Răpan a debutat editorial în 1975 cu Hohotul apelor, *poeme („Caietul debutanților", Editura Albatros) ; manuscrisul pe care ni l-a încredințat,* Vestindu-mă-n petale (poeme de descălecat) *impresionează printr-o impecabilă scriitură tradiționalistă, fastuoasă și transparentă în același timp, poetul vădindu-se un arghezian temperat, tentat mai mult de acordurile celeste decît de otrăvurile mortale din lirica inimitabilului „vraci" al limbajului poetic românesc : „Mă-nzănezeam de tine și mă-mbătam de floare / tînăr purtînd coroană 'străfulgerată-n laur, / Privindu-te din muguri mi se părea că vine / atît de grea foșnire ca de brocart, de aur... // Cu seve inspicarea urca pentru cuvinte / și-ntîrziam de frică la alba ta chemare, / de-ndepărtare frunza m-ar fi ținut cuminte / și te doream cu spaimă zidită pe ninsoare... // Dar te iubeam Adînco, dar te iubeam cu moarte / și te simțeam fugindu-mi din sîn ca untdelemnul, / și sulițele lumii de ne țineau departe / țărîna de sub talpă ne rînduia însemnul... // Tu mă chemai pe ape și-n ierburi coboram / cu pacea iar întoarsă tulburător spre tine, cînd prin grădină țipă necununatu-mi ram / și-ți scutură dorința pe umbră și suspine... / Vreau să te știu, departe arată-te de ești, / căci gura mea sărută ințele doar de fum, / și mi se face toamnă și-n mine împietrești / de-atîta așteptare și zăbovit în drum."* (Vreau să te știu).

Impresionist diafan cu o acută percepție a fragilității lucrurilor omenești, Theodor Răpan cultivă deopotrivă și versul alb, discursiv-învăluitor, notațiile sale urmărind să surprindă fulguranța unui „état d'âme" ca o magică iluminare-comunicare cu un peisaj ireal : „Pentru că vom deveni în curînd / mantie a dimineții, / plaja cuvintelor / tresări-va prelung / faleza închipuitului poem / așteptînd s-o străbați / ușor, ușor baletînd... / Atunci / în semn de apropiere / vei dori să străbați / bobul de cleștar / al nopții / mingiind cu o șoaptă / nespus să altcuiva / meduza visului de aseară. / Și totul se va întîmpla / în ultima zi de vacanță / în care un lampagiu / va binecuvînta bucuria mea / și visul străzii. / Iată, chiar așa, / aici lîngă noi / tace un copac." (Cînd tace un copac).

Autor al încă unui volum de poeme, Pharmakoniile *(despre care nu demult în „Flacăra" a scris Nichita Stănescu : „Carte esențială în pasul nou făcut de noua generație spre adevărul poeziei sau cum bine decît noi toți se întreba mirabilul Eminescu : „unde este cuvîntul ce exprimă adevărul ?" remarc cu tîrzia mea vedere un adevăr ce exprimă Poezia.") și al unor interesante proiecte* (Dragoste fără obiect, *roman,* Salvele, *poeme) Theodor Răpan, evoluînd nespectaculos dar sigur, se impune ca unul dintre poeții rafinați și discreți ai tinerei generații.*

Cezar Ivănescu

N.R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

CONFABULE

UN ȚĂRAN TRECE STRADA

Cînd eram ca tine / pruncule / am văzut balaurul / zbura pe cer / era lung / se vedea așa / ca de la vișin la poartă / roșu cum e trandafirul cela / pus de bunică-ta / astă primăvară / cînd a împlinit ăl mic un an / știi doar / balaurul / roșu și bacliu / venea de la apus și se îndrepta spre răsărit / în jur se făcuse liniște tare / nu se mai auzea decît tirișul lui pe nori / ca un șuierat / uite-așa / ssssssss / maică-ta ieșise în poartă / să se închine / și s-o vadă și alții / să se închine toți cu ea / ducă-se pe pustii / și matale / matale ce-ai făcut / eh / ce să fac / am luat toporișca și am început să-i tai umbra / să nu secе de rod pămîntul / cum mă învățase taica.

Iulian Neacșu

Tinerețea obligă

Urmare din pag. I

numele Elenei Ștefoi și cel al lui Viorel Padina, apropiați debutanți în volum, numele unor „veterani" nedebutați ca Ana Pop Si.bu ori Valeriu Mircea Popa, a căror absență din palmaresul editorial este — îndrăznesc să afirm — produsul unor reprobabile neglijențe. Desigur, lista rămîne incompletă...

Și, à propos de cultură, fiindcă pe tărîmul ei avem orgoliul de a rosti, vorba franțuzului, „propoziții generale" (cît de generale rămîne de văzut...), nu-mi explic cum anumite conștiințe critice nerezistînd nostalgiei frondei juvenile, micilor nebunii à rebours (ce se comit la vîrsta cînd, sastisite de marile texte, dau cu tifla spiritului nostru „plat", aservit conformismului și anchilozatelor canoane ș.a.m.d.), situează „operele" lui Mircea Cărtărescu, Ion Bogdan Lefter, Florin Iaru la nivel european (poezia română nu mai numără deja echivalențe comparative), trimițînd fără pudori culturale la Valéry, Goethe, Pound, T.S. Eliot, Rilke, Mallarmé din mantaua cărora ies triumfătoare cintecele chiuvetei, calambururi dada. (Florin Iaru : „Am fost și demodat / cu pielea mea glasspapier tandru / pe luciul tău de chiparos și palisandru. / Am zis-o bine, bre, / am fost, nu-i așa ? / și voi fi hi hi hi... [...] Bibilică / Tribilică / Bismark / Trismark / Bine-ai venit, nașule / da / trine-ai venit !" sau : „Publicul să tragă în pianist. / Trenul să tragă pf-pff în gară. / — Cum te cheamă ? / Mă numesc Ghiorghi Mâzgă. / Ce-ai în oală ? / Carne ouă lapte brînză pentru jupînu. / — Și unde te duci ? / Într-un oraș de la țară. / Asteroid / foarte greșit să cadă pisica din policioară." și : Hai Ku / Mine Peste Muntele Fudji : Capul meu cade / pe / mașina de scris / . . . . / Fruntea de rinduri mi-e plină" ; Mircea Cărtărescu : „lasă-mă să îți sărut micașistul, să îți sparg vitrinele, să îți / aselenizez mirosul, gustul și pipăitul" sau : „Sexualitatea nu e principala problemă / principala problemă e deszăpezirea, [...] de cînd mă înșeli cu Sala Polivalentă ?" sau : „ai încredere în mine, ginguri flora intestinală [...] dă-mi un pupic, se ruga anabolismul de catabolism, / crudelo, nu mă chinui, rinjea maxilarul spre maxilar" ; Ion Bogdan Lefter : „întoarce-ți ceasul / căci, dacă nu, va sta" și : „Beatitudine : pipăirea conceptelor pipăirea lumii abstracte ; / pipăia și urla : «este» [...] Pluteau morți în aerul sacru / troleibuzele opreau în aceleași stații." etc). Și-n general metafizică de gang, ricane „beat" și mimetisme stîngace cărora, dacă nu li s-ar mistifica deliberat dimensiunile, s-ar menține la nivelul unor notabile încercări, acide — chiar savuroase — badinerii ori fațetioase butade. Desigur, aceste volume trebuia, era dreptul lor să apară în peisajul dens și variat al liricii noastre ca semn de supremă deschidere și democratizare a tipărului. Desigur, ele n-ar fi derutat prin nimic un climat critic mai selectiv, cu unelte mai sobre de analiză dar mai ales de o probitate culturală — probitate pe care o serie de persoane cu autoritate o pierd în favoarea unui fals al cărui țel rămîne, pentru mulți neinițiați ca mine, ocult. Nu neg utilitatea formativă a cenaclurilor venind în întîmpinarea imperiosului deziderat de dialog ce caracterizează virsta „de lapte" a poetului. Dar fie-mi îngăduit să nu cred în poeții „născuți" exclusiv într-un cenaclu, chiar dacă o mie de fanatici ar jura că harul încantator al corifeului transformă, aidoma privirii extatice a unui gurù tibetan, zincul în platină și șvaițerul în beton. Nu știu cît datorează „miticului" cenaclu poemele din urmă ale lui Traian T. Coșovei (al căror adevăr tulburător începe să spargă triumfal coaja modelelor și verbiajului arbitrar instalîndu-se sub semnul de netăgăduit al valorii) ori scăpărătoarea inteligență critică a lui Ion Stratan și Radu Călin Cristea cozeriilor (cît de sainte-beuve-ene ? connais pas), dar îmi permit să afirm că numele sus-amintite s-ar fi impus oricum, prin ele însele, fără a trece pe sub lupa infidelă și contestatară a vreunui maestru.

Neieșind din matca lor, lucrurile trebuie privite dacă nu cu admirație, simpatie ori bunăvoință, măcar cu toleranță amabilă, colegială, — „cuget", ierarhizînd treptele posibilului. Dar cînd un tînăr autor se proclamă orfeul nu numai al cenaclului din care s-a lansat, ci al unei întregi generații („am luptat ca să ajung **în vîrful piramidei**", s.n., spune M. Cărtărescu într-un articol publicat în revista «Tribuna», nr. 30/28 iulie 1983, la rubrica «Privire în actualitate», p.2), cînd același june poet afirmă că formația lor cenaclieră a apărut după „vacuum-ul poetic" al anilor '70, excesul dislocă adevăruri evidente. Pentru că la anii dumnealui ce coincid simetric cu ai semnatarei, deci la anii noștri — nu grozav de tineri sau, mă rog, o tinerețe care de-acum reclamă o angajată maturitate —, la profesia noastră — din nou coincidență — de dascăli de limbă și — sper — gîndire românească, este greu de imaginat că îți poate lipsi sentimentul precedenței culturale românești. Nu cred că e nevoie să invocăm paternități străine, oricît de mari ar fi tentația și bontonul, oricît de fascinante și magnetice ar fi aceste modele (încă n-am renunțat la pedanta candoare de-a învăța opera lui Rimbaud și Mallarmé „par coeur" et „pour coeur"), atîta vreme cît poezia română contemporană a produs de la Labiș încoace cascade poetice a căror vigoare răpune scepticismul oricărui zăgaz. Mă-ntreb dacă M. Cărtărescu — dintr-o curiozitate strict profesională — a deschis pe lîngă originalele sau traducerile marilor europeni și americani cărțile a ceea ce el a numit cu citva timp în urmă, în revista studențească «Echinox», „vacuumul anilor '70". Cu siguranță nu. Îi acord această șansă. Căci a exclude din careul magic al liricii românești din anii '70 operele tulburătoare ale lui Constantin Abăluță, Mircea Ciobanu, Leonid Dimov, Cezar Ivănescu, Virgil Mazilescu, Ileana Mălăncioiu, Marius Robescu, Ioanid Romanescu, Vasile Vlad (am citat alfabetic doar virfuri ale unei magnifice promoții lirice), a nu asimila lecția de inovație și „măreția" poetică a acestor opere, echivalează cu ignorarea autorului **Necuvintelor** ori afirmația conform căreia Arghezi ar fi un textier de piese folk, și mai știu eu cite aberații s-ar înșira într-o posibilă istorie a **ignorării voluntare** a propriei culturi din care demn, firesc, cu legitimă mîndrie sîntem datori să descindem. Să reamintesc că în jurul anului '70 debutează Dinu Flămînd, Ion Mircea, Adrian Popescu, Dan Verona, Dan Mutașcu, ale căror cărți au cu certitudine un loc în „topul" indiscutabilelor repere ?

Să se degradeze într-atît discernămîntul unor persoane critice pe drept acreditate, încît singurele valori apte de ditirambi să fie exponenții unui cenaclu care, apud M. Cărtărescu, „impune la această oră moda poetică" („Tribuna", **ibid**), ca și cum ar fi vorba de lansarea unui nou model de portjartier sau aspirator de praf ? Să fie oare poezia „imediatului", adică a obiectelor derizorii investite cu „esoterice" și metafizice sensuri, suprema treaptă de elevație, stația terminus a poeziei române actuale ? Să înlocuiască stridența formală, verbiajul abil și șarmant uneori, dar cel mai adesea fad și vid, durerea și profunzimea, devoratoarea și sfînta foame a Poemului ! Iată cîteva întrebări retorice.

Suprema avangardă — îndrăznesc cu modestie să așternt această sacră banalitate — e în contextul unei culturi mature calitatea. Eminescu — lucru știut — a fost la vremea lui un avangardist fără a-și da silința să inaugureze vreo modă poetică : a inaugurat Poezia. Invocînd pilde cu capul întors — cu venerație — înapoi, voi reaminti că marii poeți, adevărații creatori n-au ricanat vehement cînd integritatea „genialității" vreunuia a fost lezată în chiar colegiale observații șuetarde.

Să fie agresivitatea, nihilismul infantil un semn actual al valorii? Exclusivismul gesticulant semn de maturitate (măcar comportamentală) ? Din nou îndoieli. Să n-ai la douăzeci și șapte de ani de asimilat decît „lecția" cenaclului de ucenicie, să ignori valori de talie universală pe care poezia, cultura română în genere, le posedă la ora actuală, încît să vorbești cu aplombul detașat al clasicilor de „răscrucea" la care se află generația '80 (care „răscruce" și care „generație", cînd ea nu și-a încheiat încă seria debuturilor editoriale ?) și să privești cu infinită „compasiune" la „inapții" care și-au permis, cu unelte impartiale de analiză critică să fisureze „edificiul". „tabù"-ul numit Mircea Cărtărescu, transformîndu-i „opera" în „poligon de tir" ?...

Desen de Elena Constantinescu

Să ne lase indiferenți că emulii unui cenaclu studențesc lansează agresiv — în dezbateri, mese de varii forme, jubileuri — că unica poezie autentică e scrisă în România actuală de cenaclul de luni ? Cunosc tineri — pînă nu de mult elevi — care trecînd cu glorie pe sub furcile caudine ale acestei instanțe „supreme", afirmă, sau au învățat cu candoare să afirme, în fața altor colegi de generație că poezia patriotică e de prost-gust, cultura nu formează discernămîntul poetic iar poezia românească, cu excepția lui Nichita Stănescu (iată, lui i se acordă o șansă !) sare direct la Cărtărescu, Iaru, Stratan...

Să fie doar zburdălnicie tinerească, simptom needificator peste care se cade ca cei „autorizați" să treacă cu zîmbete bonome ce pot traumatiza, valoric, o întreagă generație ? Căci „generația '80" a început să existe într-adevăr, dar „adevărul" ei trebuie, în primul rînd, căutat în cu totul altă parte. Să fie lăsată tînăra literatură numai pe seama a două-trei „eminențe", cînd ea vizează audiența unui public căruia — cred eu — i-a fost destul educată permeabilitatea la Valoare ?... Din nou, retorismul unor întrebări care, poate, pentru cei adevărat de bună credință conțin fermentul unor posibile soluții benefice. Iar din ele — împrumut o formulare mult folosită — n-ar avea de cîștigat decît Literatura.

Alte precizări necesare

În ale sale **Precizări necesare** din **Luceafărul nr. 35**, Dan Zamfirescu ne aduce unele obiecții, persistînd în ideea că **Mucenicia lui Ioan cel Nou** nu e opera lui Grigore Țamblac, cum susțin majoritatea istoricilor literari bulgari și români și nu a fost scrisă la 1402. „Este o certitudine că 1402, zice el, ca cifră nu există... în textul lui Ureche" (cronicarul). La Ureche se spune doar că în 1402 Alexandru cel Bun a zidit Bistrița și Moldovița și a adus moaștele sfîntului Ioan cel Nou, în vreme ce copistul Misail călugărul omite zidirea celor două mînăstiri și vorbește în 1402 numai de aducerea moaștelor. Manuscrisul cronicii lui Grigore Ureche din care citează Dan Zamfirescu aflător în casa Dosoftei din Iași datează din 1675—1685. Așadar, știrea cu aducerea moaștelor sfîntului Ioan cel Nou nu e adăugată de Misail Călugărul, ea există în cronica lui Grigore Ureche scrisă între 1642—1647 și interpolată între 1654—1660 de Simion Dascălul.

Cum ajunge să fixeze Axinte Uricariul (și numai el, nu și Nicolae Costin, cum crede Dan Zamfirescu) anul 1415 ca dată a aducerii moaștelor Sf. Ioan la Suceava? Se emite ipoteza că cei doi „cunoșteau actul de danie al lui Alexandru cel Bun pentru Poiana Vlădicii (acum pierdut) și că pe acest act emis cu prilejul aducerii moaștelor, era data respectivă". În realitate Axinte Uricariul deduce data de 1415 (6 923) prin raport cu anul urcării pe tron al voevodului Alexandru cel Bun: „Letopisețul nostru cel moldovenesc, zice el, scrie că au fost cursul anilor 6907 (1399), aprilie 25, cînd au stătut domnu Alexandru vodă; iar letopisețul cel latinesc scrie că au fost văleatul 6921 (1413)". Și continuă exact ca Ureche: „Acest Alexandru vodă multe lucrure bune au făcut în țară și au făcut două mănăstiri mari în Moldova, Bistrița și Moldovița în doi ani ai domniei sale...". Apoi: „Iar la Văleat 6923 (1415) au trimis de au adus cu multă cheltuială și moaștele sfîntului mucenic Ioan Novii...". Deci Axinte Uricariu nu ia ca an al urcării pe tron a lui Alexandru anul 1399 (din letopisețul cel moldovenesc), ci anul 1413 (din letopisețul latinesc), la care adăugînd doi ani obținem data 1415. Știm însă că Alexandru cel Bun s-a urcat pe tron la finele anului 1399 sau la începutul anului 1400. Toate versiunile letopisețului moldovenesc dau data 1399: **Letopisețul de cînd cu voia lui Dumnezeu s-a început Țara Moldovei**: „În anul 6907 (1399) luna aprilie 25, s-a ridicat domn în țara Moldovei Alexandru voevod..."; **Povestire pe scurt despre domnii Moldovei**: „În anul 6907 (1399) a venit la domnie Alexandru voievod..."; Versiunea de la Leningrad a aceleiași povestiri: „În anul 6907 (1399) a venit la domnie Alexandru voievod..."; Versiunea tradusă de Vartolomei Măzăreanu: „în anul 6907 (1399) au domnit Alexandru voevod".

Să cităm acum versiunea prelucrată de Nicolae Costin a cronicii lui Grigore Ureche: „În anul de la zidirea lumii 6909 (1401), stătu la domnie Alexandru vodă, și îndată începu a face lucruri bune în țară. Zidit-au două mănăstiri Bistrița și Moldovița și le-au înzestrat cu odoare. Iară la al doile an al domniei sale, adus-au cu multă cheltuială moștile sfîntului mucenic Ioan Novii din Țara Turcească de la Trapezuntu, și le-au pus în vestita cetate a Sucevii cu mare cinste și pohvală de ferire domniei sale, ce se prăznuiește miercuri și gioi în săptămîna Rusaliilor. Afla-vei viața și măcenia svinții sale în cărțile bisericii noastre și mai ales în Pouceniile părintelui Varlam mitropolitul, ce-i tipărită în zilele răposatului Vasilie vodă". Prin urmare Nicolae Costin este de părere că Alexandru Voevod s-a urcat pe tron în anul 1401 și că a adus moaștele Sf. Ioan „în al doilea an al domniei sale", în 1402. Nicolae Costin care era bun latinist nu a luat în seamă letopisețul cel latinesc. Data de 1415 nu există la el. Versiunea lui, începută în 1700, a fost încheiată în 1712, cu un an mai tîrziu decît versiunea lui Axinte Uricariul, independentă. Aducerea „cu mare cheltuială" a moaștelor din țară păgînă a fost simultană cu ridicarea anatemei asupra bisericii moldovene a mitropolitului Iosif și a voevodului Alexandru cel Bun în 1402 cînd a venit în Moldova Grigore Țamblac însoțit de diaconul Manuel Arhon. Tot atunci a scris Grigore Țamblac hagiografia cunoscută.

Din autorii bulgari care au scris despre Grigore Țamblac rezultă că acesta a fost în ultimul deceniu al secolului al XIV-lea egumen al mănăstirii Pantocrator din Constantinopole, iar la sfîrșitul secolului egumen la mănăstirea Deceni din Serbia. Din 1401 a stat pînă în 1405 în Moldova (Kiselcov, **Prouki i ocerti po starobălgarskata literatura**, 1956, p. 232; Penio Rusev Davidov, **Grigorii Țamblac i v starata rumânska literatura**, 1966, p. 27; E. Gheorghiev, **Tirnovscata anyovna școla i neinoto zvacenie za razvitreta na ruscata, sribscata i rumânscata literatura** in **Tirnovsca cnijovna școla**, 1974, p. 61—78, B. Anghelov, **Grigorii Țamblac in Starobălgarschi pisateli**, 1981, p. 119). În 1406 a fost invitat de mitropolitul Moscovei și Kievului Ciprian, unchiul său, mort pe cînd Țamblac ajunsese la Vilnius. Va pleca de aici la Constantinopole unde devine egumen al mănăstirii Pliniar. În acea vreme cneazul Vitold izbutise să despartă mitropolia kieviană de cea a Moscovei condusă acum de mitropolitul Fotie. Cu sprijinul episcopilor lituanieni, Grigore Țamblac ajunge mitropolit al Kievului în 1414.

În noul său articol, Dan Zamfirescu nu neagă numai că **Mucenicia sfîntului Ioan** ar fi opera lui Grigore Țamblac, dar și alte scrieri ale sale conținute în zbornicul rus **Kniga Grigorya Țamblac**. Copiștii ruși din secolul al XVI-lea, scrie Dan Zamfirescu, au confundat pe Grigore Țamblac cu diverși alți posesori ai numelui Grigore. Există patru predici slavone de Grigore Țamblac copiate de români (una la Florii, una de Sfîntu Gheorghe și două de postul mare) în care autorul e numit Grigore monahul și prezviterul mănăstirii Pantocrator, dar în niciuna prezviter al marii biserici a Moldo-Vlahiei. Dan Zamfirescu nu știe că Grigore Țamblac a fost și egumen al mănăstirii constantinopolitane Pantocrator. I-ar fi arătat regretatului Penio Rusev că predica de Sfîntu Gheorghe din **Cartea lui Grigore Țamblac** nu e tot una cu cea slavonă copiată de români, lucru admis de cercetătorul bulgar, probabil după ce acesta a scris cartea sa **Grigorii Țamblac — bălgarski, srăbski, rumânski i ruski pisatel** (Sofia, 1968), în colaborare cu Ioan Gălăvov, Anghel Davidov și Gheorghi Dancev, **Pohvalno slovoza Evtimii ot Grigorii Țamblac** (Sofia, 1971) și articolul **Reformata na Evtimii Tirnovschi in Uceniti i posledovateli na Evtimii Tirnovschi** (1980). În **Cartea lui Grigore Țamblac** (ms. 235/384 din Biblioteca Sinodală din Moscova) mai figurează panegiricul mitropolitului Ciprian sub numele lui Grigore monahul și prezviterul-egumenul mănăstirii Plinairilor, adică tocmai ce era Grigore Țamblac cînd a scris acest panegiric la Constantinopole. Dan Zamfirescu nu știe că după moartea lui Ciprian, mitropolia lituană s-a despărțit de cea a Moscovei și că în 1414 Grigore Țamblac a fost ales mitropolit al Kievului, atunci capitala Marelui cnezat al Lituaniei. În fine **Cartea lui Grigore Țamblac** conține **Mucenicia lui Ioan cel Nou** de Grigore monahul, egumenul mănăstirii Pantocratorul și prezviter al marii Biserici a Moldovlahiei, titulatură corespunzătoare anului 1402. De ce nu trec zugravii pe Grigore Țamblac în fresca aducerii moaștelor Sf. Ioan de la Sucevița de la sfîrșitul secolului al XVI-lea? Pentru că interesau oficialitățile românești, familia voevodului Alexandru cel Bun și mitropolitul țării, Iosif Mușat, care a murit în 1415, cînd, de s-ar fi adus atunci moaștele, n-ar mai fi trebuit să fie zugrăvit nici el.

Argumentele lui Dan Zamfirescu provin din studiile lui Emil Turdeanu: **Grigoire Çamblak: faux argument d'une biographie** din **Revue des études slaves**, 22 (1946), **Les lettres slaves en Moldavie: le moine Gabriel du monastère de Neamțu**, ibid. 27 (1951), **La littérature bulgare de XIV-e siècle et sa diffusion dans les pays roumains** (Paris, 1947). De asemenea, comunicarea lui P. Năsturel: **Une pretendue oeuvre de Grégoire Tsamblak „Le martyre de Saint Jean le Nouveau"** din **Actes du premier congrès international des études balkaniques de Sud-Est européennes**, VII, **Littérature, etnographie, folklore**, Sofia 1971 p. 345—351.

Afară de V. Sl. Kiselkov (1956), cercetătorii bulgari P. Rusev (1966, 1968, 1980), C. Mecet (1969) P. Rusev, Ioan Gălăvov, Anghel Davidov, Gheorghi Dancev (1971), Emil Gheorghiev (1974), Bonio Anghelov (1981) restituie pe Grigore Țamblac drept autor al **Muceniciei Sf. Ioan cel Nou**, singura lui operă care interesează literatura română veche.

Al. Piru

«EX UNGUE LEONEM»

S-a stins cu o zi înainte de a împlini 91 de ani, adică s-a petrecut în viață și apoi în moarte în aceeași zodie: a leului. Nu știe nimeni cît adevăr și cîtă credință deșartă se află în aceste decupaje temporale: oamenii de știință se întreabă tot mai mult dacă astrele care dirijează mareea și vegetația nu-și pun cumva o amprentă și asupra acestei ființe ultrasensibile care e omul. În orice caz, Octav Onicescu mi-a dat întotdeauna senzația că viețuiește sub semnul leului. Îi citisem paginile de filosofia științei și cînd l-am văzut întîia dată pe ecran, într-un lung interviu, am avut revelația de a constata că este așa cum mi-l închipuisem. Avea o figură senină și arzătoare ca un disc solar, ce inspira un sentiment de plenitudine meditată.

Mai încoace, i-am parcurs primul volum de **Memorii: Spre realizarea deplină**. Mi-au impus și ele prin ductul elegant al expresiei și, mai cu seamă, prin integritatea morală. Într-o vreme cînd nu puțini își supun, în memorii, existența unor apăsate operații estetice, pe care confruntarea cu documentele obiective le dau în vileag, Octav Onicescu procedează la o reconstituire temeinică. Dacă a uitat un lucru, își abordează, pentru a-l rememora, tot mai puținii colegi de generație, iar atunci cînd nu e sigur asupra fidelității unei reconstituiri, o așează sub rezerva relativității. Nu-și suplinește nici un gol de memorie sau de informație prin ficțiune și, în același timp, nu dă uitării nimic din ceea ce a trăit semnificativ: nici chiar întîmplările care nu-l avantajează. Nu-și ascunde defectele și nu-și exagerează meritele, deși e unul din cei mai de seamă savanți ai secolului, și nu-și suprimă prietenii pe care istoria i-a marcat într-un fel sau altul făcîndu-i uneori, în ochii posterității, pentru o vreme sau pentru totdeauna, indezirabili. Iată de ce memoriile sale rețin atenția comentatorului de literatură, o privire asupra lor echivalînd, în aceste clipe, cu un omagiu.

E de spus, înainte de toate, că dorința legitimă a cititorului de a cunoaște epoca incandescentă de la începutul secolului nostru și sfîrșitul celui trecut (din 1892, data nașterii savantului, pînă în 1921) e satisfăcută pe deplin. Memorialistul nu pierde din vedere nimic din ceea ce face specificul unei epoci, de la urbanistică la viața culturală și de la activitatea științifică la atmosfera politică. Făcînd dovada unei memorii cu adevărat prodigioase, descrie meticulos două orașe (Botoșanii copilăriei și ai primelor studii și Roma desăvîrșirii pregătirii intelectuale), stradă cu stradă, locuință cu locuință, monument cu monument.

Descrierile de arhitectură sînt sumare, ca și acelea de natură. Omul de știință e atent la reperele unui traseu și la schimbările lui artificiale, ca și la starea ecologică a mediului. (de ex., p. 8). Chiar și cînd simte ceva dincolo de evidența peisajului, se mulțumește la a-i determina lapidar eficiența terapeutică: **„Bătrînul codru, în care mă înfundam spre apusul zilei, îmi potolea toate năcazurile, spirituale și morale"**. De obicei, copilul și tînărul au căutat în natură ceea ce găsește și nonagenarul: genericul și diferența specifică. La o vîrstă crudă, Octav știa **„regulile de schimbare a vremii, a culorii cerului după anotimpuri"** (p. 23), știa **„cum se succed culturile, cum se urmează maturitatea secarei, a orzului și a griului"**, urmărea **„cu interes culturile industriale"**, se lăsa **„hipnotizat"** de cocostîrc, ulii și vulturi. Semnificativ pentru un spirit solar, **„cea mai mare admirație"** o avea pentru ciocîrlie, **„cea al cărei zbor vertical în aerul limpede și rece al dimineții este** — notează memorialistul — **și acum o minune pentru mine, dar numai în amintire, că n-am mai văzut-o de mult"**.

Dar Octav Onicescu nu întoarce spatele inefabilului. Amintindu-și o întîmplare din anii de liceu, care-l implică și pe unul din prietenii săi, reflectează: **„Pentru el, inefabilul (bineînțeles, cuvîntul nu intervenea la nici unul din noi) era în poezie, sau chiar în unele texte de proză, care-l încîntau de pe atunci. Pentru mine, inefabilul era în proprietățile și mai cu seamă în această deschidere spre infinit a numerelor"**. (p. 34—35). Pe copil îl atrăgeau **„experiențele"**; el căuta să afle cît mai repede tainele intime, de natură tehnică, ale lucrurilor.

Logica amintirilor împinge în pagină și evenimentele epocii. Avea 15 ani cînd a izbucnit răscoala din 1907, dar mărturisește a fi trăit **„cu multă intensitate drama (cu cruzimile ei de ambele părți) răscoalelor țărănești începute la Flăminzi, din județul Botoșani, și răspîndite ca un foc de pulbere pînă în inima Munteniei și chiar dincolo de Olt"** și urmărea **„cu emoție în gazeta** Neamul Românesc **a lui N. Iorga întîmplările, culminante cu intervenția armatei care a tras în grupurile de țărani înfierbîntați de furie, nedreptate și sărăcie."** (p. 94). Altundeva, savantul spune despre țărănime că este **„clasa producătoare a bogățiilor de bază ale țării și, în același timp, cea pe care se sprijină existența țării ca factor de stabilitate și de rezistență"**. (p. 208). Deși își declină adesea vocația de om politic, Octav Onicescu și-a asumat, în împrejurări decisive, un punct de vedere exemplar. A participat la bătălia de la Mărășești (cînd nu avea decît 26 de ani), pentru ca astăzi să-și aducă aminte cu duioșie de combatanții pe care i-a întîlnit atunci. Cînd prezintă atmosfera de la începutul războiului, fraza se încarcă instantaneu de patetism: **„În august serbăm pe străzile Capitalei noastre declararea războiului reîntregirii. Viața noastră trebuia închinată de acum înainte cuceririi dreptului la existență a țării, care se profila gîndurilor noastre între hotarele ei naturale."** (p. 149). După 1 decembrie 1918, se afla la studii în Italia unde citește în **Gazzeta del Popolo** o corespondență **„deosebit de răutăcioasă"** față de măsurile luate de guvernul român **„pentru a ne apăra Transilvania"**. Tînărul a simțit de îndată că e de datoria lui să intervină cu o replică scrisă: **„În dimineața cînd am citit-o m-am dus la redacția ziarului, am cerut să-l văd pe director, care m-a primit imediat, și i-am exprimat mirarea mea pentru această atitudine de neînțeles. I-am spus că eu n-am fost acolo de unde scria corespondentul, dar că îmi cunosc neamul, știu că nu este capabil de actele inadmisibile descrise de corespondent (...) A fost sensibil la argumentele mele și mi-a oferit spațiu, pe prima pagină, pentru un articol al meu. (...) I-am dus articolul, care a fost publicat. (...) Cînd m-am dus peste puțină vreme la Roma, ministrul nostru, bătrînul Alexandru Lahovari, m-a felicitat. Consilierul de legație, mai pretențios, mi-a mulțumit. I-am răspuns imediat că felicitările mi-au făcut plăcere, dar că nu mi-am făcut decît datoria, cum trebuie să și-o facă și alții"**. (p. 223). Absolut emoționant!

Din interiorul preocupărilor sale științifice, Octav Onicescu e atent și la evenimentele din afara granițelor țării. Își amintește că a trăit, **„cu emoție, răscoala marinarilor de pe crucișătorul «Potemkin» (1905), aflat în apele Mării Negre, care au cerut adăpost și dreptul la viață liberă în țara noastră."** (p. 97) și consideră că poziția lui Take Ionescu **„care se opunea să facem noi cei dintîi recunoașterea Sovietelor, trecînd peste atitudinea țărilor mari ale Europei"** a fost o **„orbire"** (p. 241).

Mi se pare o evidență că Octav Onicescu vorbește, în memoriile sale, mai mult despre alții decît despre sine. De unde, în spiritul speciei memorialistice, ar fi fost normal ca el însuși să fi constituit prezența de prim plan a diegezei și să facă astfel figură de **narator autodiegetic**, el își asumă totuși funcția mai modestă, de observator al celorlalți, a **naratorului homodiegetic** (termenii sînt ai lui Gérard Genette). Încă o dovadă a solarității sale: **ex ungue leonem...**

Constantin Sorescu

Secretul Doamnei de zăpadă (XII)

Am ieșit pînă în capătul culoarului ce dădea spre curte și am privit aleile luminate din loc în loc tăind imensul parc secular strîns în corsetul de zăpadă.

Ningea mai potolit acum, se auzea pădurea de brazi fîșiind imperceptibil, un susur straniu ca răsuflarea unei ființe. Sus, spre munți, în vîrful cotei înalte ce ducea spre schitul lui Trifon ardea o lumină roșie, puternică, un ochi neadormit avertizînd avioanele.

Se auzi șuieratul prelung al unui tren multiplicîndu-și vaietul ca un strigăt trist tăind depărtări. Lunecarea lui ritmică pe șine de fier mi se părea inutilă și misterioasă la ceasul acela de noapte. Trecea ca un fulger continuu, cu geamurile luminate, ducîndu-și călătorii nocturni spre undeva.

Am stat pînă cînd zgomotul său s-a pierdut în tăcerea albă a nopții. Am vrut să mă întorc, să-i spun ciudatei vizitatoare că poate ieși liniștită, că nu e țipenie de om afară, cînd pe aleea dinspre parc văzui înaintînd două siluete bine cunoscute. Pictorul blond cu un imens cojoc de oaie pe care-l purta descheiat, cu căciula de nutrie dată pe ceafă și alături prozatorul posac și gînditor lovind cu bastonul în aer, oprindu-se din cînd în cînd, rîzînd în felul său unic mici strigăte de: He, he! amuzat probabil de pălăvrăgeala volubilului campanion.

Își făceau rondul lor de noapte, una din acele plimbări în care îi însoțeam și eu de obicei.

Veneau direct spre intrarea odăii mele și o clipă încremenii la gîndul că năstrușnicul pictor ar fi avut ideea să vină să-mi facă o vizită. Trecură însă spre terasă și nu după multă vreme auzii pașii lui grei bocănind în camera de deasupra.

M-am întors în odaie. Doamna de zăpadă stătea pe scaunul de lîngă geam privindu-mă atentă și oarecum temătoare.

— Nu-i nimeni, doamnă. Puteți pleca liniștită.

— Da, zise ea cu glas stins, acum pot pleca liniștită.

Se ridică și cercetă camera ca și cum ar fi vrut să-și imprime pe retină fiecare obiect.

Se apropie de poza morbidă și ridică mîna plimbînd-o prin aer ca-ntr-un fel de mîngîiere. În clipa aceea, un sentiment ciudat, o teamă avertizatoare mă cuprinse.

Privirea ei pierdută, parcă imploratoare, tristețea profundă înscrisă pe fața frumoasă mă cutremurară.

— Doamnă, am zis cu un ton precipitat, dacă vă place atît de mult odaia mea, sînt gata să vi-o cedez chiar acum.

Zîmbi trist privindu-mă cu un soi de indulgență:

— Nu e nevoie. Oricum, vă mulțumesc.

Se îndreptă spre ușă și înainte de a o deschide se întoarse și zise cu voce stinsă:

— Vă rog să uitați această noapte și această vizită. Considerați că n-a avut loc niciodată. Niciodată! Noapte bună, domnule...

Ieși călcînd iute pe dalele de piatră ale culoarului. Pașii ei se auziră ritmînd o vreme, apoi ușa de la intrare se închise sec.

Am ieșit în urma ei și am văzut-o cu uimire trecînd grăbită pe drumul ce ducea, șerpuind printre brazi, sus, către munți, drumul pe care de obicei urcam spre locul singurătății lui Trifon.

Mircea Micu

CARTEA DE DEBUT

UCENIC LA CLASICI

Un poet de factură cerebrală, cu un simț al muzicalității interioare, aflat încă în căutarea unui univers propriu este George L. Nimigeanu în acest prim volum al său *), unde remarcabilă e din capul locului virtuozitatea prozodiei. Poetul a depășit faza de „acordare a instrumentelor" și este evidentă aici încercarea de a-și găsi timbrul personal, dacă nu o cheie originală, cu care să fie interpretate motive din marea noastră poezie, simțite ca afine structurii sale poetice. Spre deosebire însă de epigonii condamnați să rămînă simpli imitatori, creatori de pastișe fără importanță, George L. Nimigeanu se află sub semnul benign al necesarei ucenicii la clasici, prin care poetul autentic se inițiază în arta poeziei urmînd pînă la o anume răscruce a vîrstei sale drumurile înaintașilor. Sînt lesne de recunoscut, chiar în piese bune ale volumului, ecourile ermetismului, în descendența lui Ion Barbu (**Ipoteză, Hipnoză**), sonuri eminesciene și „potrivirea" unor cuvinte argheziene (**Joc solar, Arșița cuvintelor**), iscodirea blagiană a severilor și a sîmburelui de taină (**Arborele lumii, Destin**). Tutelară însă rămîne viziunea poetică a lui Nichita Stănescu, surprinsă în cîteva ipostaze ale rostirii sale profunde (**Poartă, Traversarea cuvintelor, Pendul solar** ș.a.) sau ludice (**Ființa jocului**). Îmbucurător e că tînărul poet nu preia mimetic, ci își asumă cu gravitate motivațiile interne ale modelelor sale poetice, topindu-le într-o formă sintetică: „De-am fost un gînd o stea ai fost pe creste / de-am fost un rîu un cîmp ai fost mereu / veneam de pretutindenea ca timpul / să locuim cămașa unui zeu". (**Flaut nins**). Supără totuși utilizarea unor motive stănesciene în accepția lor originară — piatră, ochi, privire, timp, sine, cuvînt, necuvînt — după cum un frumos poem de meditație elegiacă, **De-a rîsul-plînsul**, este afectat de alegerea exterioară a titlului, chiar dacă el ar semnifica o aluzie livrescă.

Cele două cicluri ale cărții, **Fluidele priveliști** și **Fluvii paralele**, împart îndeajuns de net conținutul volumului în două „emisfere" inegale valoric: una uscată, arsă de spectrul unei cugetări mai mult sau mai puțin incifrate, unde fluiditatea frazării nu salvează poemul de la un retorism abstract și fără pregnanță poetică; iar cea de-a doua scufundată în semiobscuritatea prielnică vieții imaginilor, muzicalitatea sugerînd acum o reală trăire pe „colinele singurătății".

În **Fluvii paralele**, George L. Nimigeanu izbutește o seamă de poezii cu adevărat frumoase, în care desuetudinea mijloacelor e asemeni aromelor unui vin vechi. Expunerile din prima parte sînt înlocuite de întrebări fără răspuns, gîndirii nude i se pune surdina lirică a nedeterminării, creatoare de melancolii fără pricină; **Și nu vom ști, Cîntec, Ardere curată** și **În veghea ta**: „Tu mă veghezi în rădăcina lumii / de rana îndoielii vindecat / în poarta umbrei încrustînd lumina / livezilor pe care le-am prădat // Dar locuiți de frig sunt crinii lumii / cum pasărea-i de cîntec și de zbor / tu mă veghezi ca pe un foc iubito / eu zidurile cetii le măsor // Și ard mocnit în luminarea verii / miresmele himerei / îndulcind / colinele înstrăinării mele / tăcerile în care mă cuprind".

Eliberate de tirania formei clasice, mai pregnante sînt cîteva poeme păstrînd o justă proporție între abstract și concret, în care întrezărim drumul personal al poetului, ca în **Fluvii paralele, Fotografii mișcate, Marginea mării** și această mică piesă de orfevrărie, care e **Pragul toamnei**. George L. Nimigeanu este un poet demn de urmărit cu tot interesul în evoluția sa viitoare.

Alexandru Condeescu

*) George L. Nimigeanu: „Colinele singurătății", Editura „Dacia", 1983.

Bătrînul copac

Urmare din pag. 1

retezase de la pămînt, mai ridicase în aer cîteva torsionate și reci rădăcini. Încolo nimic, nu mai exista nici el, cei care ne-am dus în fugă acolo am mai apucat să adunăm de pe jos cîțiva pumni de cenușă — așa ni s-a părut — numai pulbere de foc viu și tăinuit, floare a rumegușului caldă și fină care ni se strecura printre degete și pe care o suflam în vînt. Se luminase locul unde-a fost dar părea și un mormînt desfăcut.

Mai tîrziu, cu mult mai tîrziu, cînd am văzut pentru prima oară o piramidă și am intrat în ea, mi-am adus aminte — nu știu de ce — de bătrînul și straniul copac din capătul satului. Ar fi trebuit, probabil, ca cineva atunci să-i fi pus o cruce, dar ploaia s-a pornit repede, au curs ca niște jghiaburi norii, totul a fost spălat, curățat și peste numai cîteva zile puteau fi văzuți primii lăstari care și răsăreau deja, rădăcinile mai trimeteau un semn.

Cenaclul «Numele poetului»

Ședința a XII-a

Vineri, 9 septembrie, sală arhiplină, hotărît lucru singura mare iubire pe cît de sfîșietoare pe atît de sublimă este iubirea de poezie.

Anunțînd pe cei care vor citi: Adrian Alui Gheorghe, Daniel Corbu, Nicolae Sava, Aurel Dumitrașcu (din Piatra Neamț) și Viorica Ana Cozan (din Iași), Cezar Ivănescu, remarcă în sală prezența poetului Ion Gheorghe, venit din spirit de solidaritate și pentru faptul că poeții de la Piatra Neamț au fost sprijiniți de domnia sa în începuturile lor grele.

Astfel că la ora 17,30 zăgazurile cuvintelor s-au rupt și a curs poezie, a curs într-atîta încît am simțit că e singura izbîndă pe care mi-aș dori-o.

După terminarea lecturilor, Mira Rucăreanu a dat citire propriului eseu intitulat despre „Metafizica Iubirii în Renașterea italiană".

În afara discuțiilor, au mai citit Martin Culcea (poetul care între două forări în zona Argeș trage o fugă la București să se umple de poezie) și Marian Bodea un ciclu din care cităm: „știați că existăm tot timpul, dar trăim doar un timp", „știați că dacă pisezi o spînzurătoare poți să te și otrăvești cu ea?", „știați că poți fi rudă chiar cu Papa dacă ești paparudă" etc.

La discuții au luat cuvîntul:

Aurelian **Titu Dumitrescu: La Piatra Neamț** este o adevărată școală de poezie, la **Adrian Alui Gheorghe** siguranța vine din franchețea rostirii poetice: **Daniel Corbu**, mai calm, configurează o altă înălțime, finețe; **Aurel Dumitrașcu**, poet la fel de dotat, mai capricios la nivelul construcției; **Nicolae Sava** mai individualizat decît ceilalți; cît despre **Viorica Ana Cozan**, poeta are capacitatea de a scrie poezie, este atît de apropiată de cuvinte încît uită că le folosește, ceea ce creează o autentică stare poetică. Criticul Costin Tuchilă: a fost un regal de poezie; cei patru poeți au o poetică închegată: „mi-ar fi fost mai ușor dacă aveam textele în față, decît să le aud" (remarcă la care Cezar Ivănescu intervine explicînd: „ca viitorologi, prefigurăm momentul cînd poezia va fi doar auzită, nu și publicată"), post-avangardă în sensul cel mai bun al cuvîntului (Ion Gheorghe intervine: „și nu avangardă de post").

Lucian Gruia: cei mai interesanți i se par: **Nicolae Sava**, la care limbajul confesiv se convertește pe nesimțite în grave întrebări existențiale; **Daniel Corbu**, care „a ajuns să privească lumea prin mai multe răni deodată" și care aglutinează sintagme echilibrate, realizate din cuvinte concrete alăturate fiorilor de neliniște; **Aurel Dumitrașcu**, care demolează toate idealurile, miturile, religiile și chiar limbajul prin antimuzicalitate și prozaism voit; de remarcat puritatea și comunicarea de tip folcloric cu natura la poeta **Viorica Ana Cozan**, ale cărei imagini — cele mai izbutite — amintesc de Grigore Vieru.

Briliant, **Alexandru Horia** oferă un recital de critică. Virtuozitatea cu care alege cuvintele și le sonorizează ne îndreaptă gîndul spre un Paganini al limbajului critic.

Criticul **Nicolae Georgescu: Daniel Corbu** a fost revelația acestei seri; **Aurel Dumitrașcu** — o arhitectură proprie; **Nicolae Sava** poetizează; **Adrian Alui Gheorghe** — o durere resorbită în sine, o implozie; **Viorica Ana Cozan** reușește să întrețină o atmosferă autentică, are intuiția unui tonus între poezia populară și cea cultă.

Cristian Moraru remarcă statutul pe care-l are provincia literară în ordine axiologică, acel plus de originalitate pe care-l aduce, de foarte bună calitate.

În încheiere, poetul **Cezar Ivănescu** referindu-se la cei patru poeți de la Piatra Neamț remarcă faptul că poeziile lor sînt mai bune decît multe din produsele artificiale de azi (atenție la manierism, dacă nu e asimilat bine); cît despre **Viorica Ana Cozan**, aceasta este o poetă autentică, care scrie într-un fin contrapunct, are o notă personală puternic vibrativă.

Hero

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XXXV)

Sindromul exhibiționist

Nimic nu ilustrează probabil mai bine tipologia unui veleitar decît biografia scriitoricească a lui Paul Goma (n. 1935, Ciocîlteni, jud. Orhei): un șir considerabil de eșecuri, rezultate dintr-o absență izbitoare a talentului, completate, așa cum este aproape regulă în asemenea cazuri, cu o ambiție afară din comun de a fi celebru, deși datele elementare lipsesc cu desăvîrșire. Mulți dintre aceia care nu sînt dotați, însă voiesc să se vorbească despre ei, trec iute la fapte felurite, adeseori brutale: psihologia infracțională cunoaște bine această compoziție de exhibiționist.

Ieșit, după cum rezultă dintr-o postfață la „Gherla" (Gallimard, 1974,) dintr-o familie de institutori, Paul Goma ar fi făcut studii liceale fără vreun eveniment notabil și, odată scăpat de corvoada școlii, se sforță fără succes să intre la Institutul de cinematografie spre a deveni regizor („Gherla", Gallimard, 1974, pag. 100). Eșecul nu l-a demobilizat, făcîndu-se apoi instructor de pionieri într-un sat, lîngă Rupea, nu mult, pînă în 1954, cînd (citim în „postfața" menționată) fu admis, în fine, la Școala de literatură din București. De unde pînă unde ajunse Paul Goma acolo, iată o chestiune care nu are o însemnătate prea mare: adevărul e că numeroși din „elevii" acelei școli vor dispărea, artisticește, în neant ca și, dealtfel, junele fost aspirant la regie de film.

Cei care, mai recent, au făcut din biografia lui o necontenită „opoziție" au început să-i mistifice datele cu începere cam de pe atunci. În 1956, zice V. Ierunca (postfața la „Gherla") Paul Goma ar fi citit la un seminar o nuveletă, „Durerile facerii", considerată de profesori drept „primejdioasă": cum asemenea creațiuni nu se tolerau, curajosul student ar fi fost trimis, din acest motiv, la închisoare. Scenariu frumos, nici vorbă, doar că imaginar, detenția lui Paul Goma, survenită după o vreme, are cu totul alte pricini, reductibile, în limbaj juridic, la huliganism. Ar fi fost, în adevăr, avantajoasă fotografia lui de scriitor rezistent la proletcultism și făcut victimă de către dogmatici însă această fotografie (al cărui autor e, în mare parte, V. Ierunca) nu e decît un grosolan retuș.

Eliberat după doi ani și jumătate („închisorile" lui nu sînt atît de lungi pe cît a lăsat el să se înțeleagă mai tîrziu, crezînd că nimeni nu ține minte), omul încercă fel de fel de meserii, între care fierar-betonist la Buhuși, fotograf ambulant la Făgăraș, trompetist într-o orchestră care cînta pe la baluri, muncitor la Brașov și la o pepinieră la Șercaia. Un fel de proză (o simplă autobiografie, de altfel) din „Camera de alături" (Editura pentru literatură, 1968) inventariază această lungă dromomanie, care sfîrși, nu după multă vreme, atunci cînd omul deveni student la Cluj, de unde a și fost exmatriculat, din rațiuni didactice: absențe nemotivate, restanțe etc. Însă în 1966, Paul Goma izbuti să publice într-o revistă, obținu apoi un post de redactor la „România literară" (ocupat pînă în 1974) și debută cu un opuscul fără interes, „Camera de alături" (în 1968). Nimic nu părea să-l tulbure de la treburile lui și chiar în lipsa înzestrării literare omul ar fi putut să facă, așa cum fac numeroși inși, o oareșicare carieră. Dealtfel, în 1969 și 1970 ținu „Cronica TV" la „Viața românească" (începînd din nr. 9/1969, pînă la sfîrșitul lui 1970), publică proze, între care un fragment din „Ostinato" („Viața românească" nr. 6, 1969 pg. 24—47) ba chiar și felurite articole, toate mediocre. Însă lumea literară nu dădu semne că l-ar băga în seamă așa cum credea autorul că ar merita: soarele nu se oprise, e drept, din revoluția lui astrală spre a privi uimit, pe „scriitorul" care abia debutase. Sindromul veleității își făcuse inevitabil loc în mintea nesemnificativului autor.

Așa că, îndeajuns de repede, Paul Goma trimise în străinătate cîteva manuscrise sub cuvînt că acelea ar fi „interzise" în România și așteaptă cu toate antenele conectate la emițător să primească vești pozitive. Așteptarea nu dură mult, în 1971 apăru în R.F.G. romanul „Ostinato" (Editura Suhrkamp, Frankfurt pe Main, tradus de Marie-Thérèse Keschbaumer), tipărit la scurt timp și în Franța, la Gallimard, cu titlul „Cellule des liberables" (traducere de Șerban Cristovici). Spre a înțelege mecanismele acelei afaceri sînt însă trebuincioase cîteva precizări, toate de natură sociologică. În acel moment, editorii occidentali pricepuseră că numai cu literatură pornografică ori polițistă, cu melodrame și altele de același fel nu se mai poate face treabă: inflația acestui tip de subliteratură se afla, hotărît, la apogeu. Însă în locul acestora, s-a considerat că aducătoare de bani mulți ar fi o așa-zisă „literatură a mărturisirii", de formulă exclusiv politică, provenită din țările comuniste și aparținătoare, dacă e posibil, unor foști deținuți. Reverberațiile războiului rece ajungeau abia atunci, foarte tîrziu, în lumea editorilor cu însă o foarte pronunțată trăsătură de „afacere financiară".

S-ar putea observa că o asemenea „modă" (căci modă este) conține un grad considerabil de cinism: să utilizezi experiența unor nefericiți drept sursă de cîștig nu e, în adevăr, un gest omenesc. Așa se face că numeroase cărți (în majoritate deșertate de elementare însușiri estetice) au invadat Occidentul cu un succes, în fond, relativ, stimulat o vreme și de împrejurarea că această „proză a carcerei" se întîlnea, din întîmplare, cu literatura valabilă artisticește a lui Alexandr Soljenițîn. Printr-o comună mistificație, și Paul Goma a fost iute catalogat drept „un Soljenițîn român": propaganda deșănțată are, în adevăr, nevoie de sloganuri, iar „moda" politică — de diversiune.

Ar fi, dealtfel, greșit să trecem cu vederea recepția organizată în R.F.G. și în Franța romanului „Ostinato", relativ spectaculoasă dacă, așa cum vom vedea, ea n-ar fi fost pusă la cale de grupuri interesate. Ceea ce pare în fond, mult mai interesant e decăderea progresivă a „succesului" publicitar al literaturii lui Paul Goma: de la o carte la alta vocile au fost mult mai puține, mai iritate și, în sfîrșit, edificate asupra nulității acestui așa-zis „scriitor" fără talent. Interesant e că, invers proporțional cu opiniile critice al căror entuziasm scădea simțitor, autorul și-a sporit, bibliografic, „opera". „Elles etaient quatre", „Gherla", „Chasse croisée" (în majoritate traduse de Alain Paruit) sînt nu mai mult decît titluri, cu un ecou public ajuns azi în poziția ridiculizării directe: la Paris, Paul Goma nu mai e decît ocazia unor hohote de rîs.

În vreme ce asemenea operațiuni editoriale se aflau în curs, omul începuse să aibă o din ce în ce mai pronunțată conduită extravagantă. Călătorea în Occident (în 1972 și 1973), dădea interviuri, scria prin ziarele franțuzești și odată întors în România puse la cale, cu sprijin extern, un număr de acțiuni diversioniste care, așa cum se știe, nu au avut ecou. Pînă în 1977, cînd a plecat definitiv în străinătate, biografia lui Paul Goma fu pigmentată de numeroase gesturi necontrolate, cele mai numeroase izvorîte din ideea absurdă că „e mare", proprie firilor exhibiționiste. Însă o trăsătură ireductibilă se vede, în acest interval foarte bine: omul practica în chip preponderent „literatura interviurilor" și a „scrisorilor deschise", toate în scop propagandistic clar. Tot ceea ce făcea, din 1973 pînă în 1977, făcea spre a atrage, cu orice preț, atenția asupra lui: cine ar sta să facă o comparație între imaginea vieții lui cotidiene reale și aceea rezultată din comentariile unor ziariști amatori de scandal ar rămîne, în adevăr, nedumerit. Pe toate căile, o anumită **presă** angajată în diversiune voia să convingă publicul că „bietul" Goma e supus unui regim de teroare. Cînd mistificația n-a mai putut să dureze era, într-adevăr, cazul ca omul să se retragă din joc însă de aici a **rezultat** și decadența sa definitivă. Atîta vreme cît se afla în România, despre Paul Goma puteau circula oricîte absurdități, ajuns în Occident el nu mai interesa practic pe nimeni.

Paradoxal, după 1977 și pînă în 1981, în Occident omul făcu **eforturi uriașe** să mai fie măcar menționat de ziare și se porni în lungi călătorii propagandistice, asociindu-se unei echipe de „dizidenți" cu componentă multinațională, puși toți pe făcut gălăgie. Singur sau în formație, Paul Goma participă la „mese rotunde", la conferințe în săli luminate puțin, cu doar cîțiva participanți, se amestecă în demonstrații de stradă (ignorînd „ce se cere") doar ca să fie arestat, la grămadă, de poliție, cuvintă, la Bordeaux, cu prilejul unui congres al internaționalei anarhiste, vizită în 1979 pe legionarii din Canada, unde făcu profesiune de credință „verde" (cf. „Tribuna noastră", ian. ap. 1979); și altele, numeroase.

Însă eșecul se dovedi total așa că nu-i mai rămînea omului decît să-și administreze singur bombe și otravă, ca și cum acestea ar proveni „de la comuniști". Cea mai de jos treaptă a decadenței începu, la el, în 1981, cînd Paul Goma anunță poliția franceză că ar fi primit un pachet suspect, care ascunde, în mod sigur, o bombă (?!). Artificierul venit să cerceteze fu rănit grav, „scriitorul curajos" nu păți nimic. Acum, nu e cazul să ne întrebăm ce proprietăți premonitorii ar avea acesta dacă a presimțit că are înainte o mașinărie infernală: rațiunea spune că el însuși și-a trimis-o. Mai de curînd, în combinație cu Virgil Tănase și cu un vagabond omul puse la cale și o altă afacere de „asasinat politic", rezervîndu-și rolul victimei ucise cu otrava care urma să iasă dintr-un stilou (?!). Eșec definitiv, înscenare de care a rîs presa occidentală serioasă cîteva zile în șir. Interesant e că asemenea „jocuri" infantile sînt materia unei cărți „Chasse croisée" în care Paul Goma își pusese probabil mari speranțe. Dar în afară de observații malițioase de presă, care arătau că lumea s-a săturat de asemenea bufonerii, n-a ieșit nimic.

Artur Silvestri

m a p a m o n d

Poeme de GRIGORE VIERU

R. S. S. MOLDOVENEASCĂ

A murit o țărancă

S-a numărat cîți s-au pierdut
În focul care s-a pierdut.
În care s-a pierdut și tata,
Dar socoteala nu e dreaptă.
A murit o țărancă la noi,
Infarct miocardic, luați seama,
Printre cei pierduți în război
Socotiți și pe mama.

Ba un război, ba n-a plouat,
Ba lunecă la vale-un sat,
Ba ne amenință atomul,
Nu mai rezistă, doamne, omul.
A murit o țărancă la noi
Infarct miocardic, luați seama
Printre cei pierduți în război
Socotiți și pe mama.

Ba un război, ba altceva,
Nu mai rezistă inima.
Infarctul și in sat pătrunde
Infarct la un țăran ? De unde ?!
A murit o țărancă la noi,
Infarct miocardic, luați seama,
Printre cei pierduți în război,
Socotiți și pe mama.

Nu-mi da pe an trei roade, nu,
Ci una singură-mi adu :
Pe cea de-a inghițit-o huma :
Mi-o dă, pămintule, pe muma.
A murit o țărancă la noi,
Infarct miocardic, luați seama
Printre cei pierduți în război
Socotiți și pe mama.

Mamei în amintire

A venit un vînt și-a stins
Luminările de vis
Ale ochilor tăi dulci
Și a spus să mi te culci.
A venit un vînt în sat,
A venit și-a scuturat,
Roșul măr al inimii
Ce era pentru copii.
Se uită nucul în ferești,
Măicuța mea,
Mereu întreabă unde ești,
Măicuța mea,
Se uită-n ochii lor pustii,
Măicuța mea,
Întreabă trist de ce nu vii
Măicuța mea.

A venit un negru vînt
Și-a dat, maică, la pămint
Spicele minutelor
Ce m-au alintat cu dor.
A venit în țară-un vînt
Numai eu că l-am simțit,
Numai eu și casa ta
Ce rămine singurea.
Se uită nucul în ferești,
Măicuța mea,
Mereu întreabă unde ești
Măicuța mea.
Se uită-n ochii lor pustii,
Măicuța mea,
Întreabă trist de unde vii,
Măicuța mea.

Floarea soarelui

lui Vladimir Curbet

Într-o tînără grădină
Dintr-un sat frumos, bogat,
Am văzut o răsărită
Care ochii i-au legat.

Creste-n balcon mărarul,
Acolo albină și stup.
Se amendează acel
Care trage în lup.
Lucruri ciudate de tot
Se-ntimplă pe glob !

Scot unii miere, miere
Din iarba veninului
Se șterg picioarele
De prestul vecinului.
Lucruri stranii de tot
Se-ntimplă pe glob !

Impunsă-i de teava puștii
Ghitara lui Hara in omoplați
Nu se mai fură fete
Se fură bărbați
Lucruri stranii de tot
Se-ntimplă pe glob !

Multe azi se intimplă
În lumea cea pămintească
Cel virstnic se copilărește,
Copiii nu vor să se nască.
Lucruri stranii de tot
Se-ntimplă pe glob !

2.

Armele-n lume armele
Se răspindesc ca ciuma.
Periculoasă devine pădurea,
Periculoasă și Luna.
Lucruri stranii de tot
Se-ntimplă pe glob !

Sint fintini secrete
Din care bea numai tunul.
Cred că ascunde ceva
După coadă păunul.
Lucruri stranii de tot
Se-ntimplă pe glob !

I se descarcă omului
Bombele in fața porții.
În lupta pentru pace sint
Mobilizați copiii și morții.
Lucruri stranii de tot
Se-ntimplă pe glob.

„Ascultați, măi copii !"
Tot strigă spicul pe deal.
Dar nu mai e ascultat
Bunicul cel mondial.
Lucruri stranii de tot
Se-ntimplă pe glob !

3.

Gonit ca un iepure, bietul,
De jos, din stea,
Pămintul nu mai știe
În care parte s-o ia.
Lucruri stranii de tot
Se-ntimplă pe glob !

Latră ciinii, gonașii
Răcnesc ca nebunii.
Răsună pe văi un bubuit,
Se-ntunecă văile lumii.
Lucruri stranii de tot,
Se-ntimplă pe glob !

Nu, incă nu s-a tras
Din groaznice arme,
Pur și simplu s-a rupt
Inima mamei.
Lucruri stranii de tot
Se-ntimplă pe glob !

Înțeleg că nu degeaba
Ci de păsări care zbor
Totuși e neomenește
Să legi ochii unei flori.

Nu mai știe-n care parte
E acuma soarele.
Amărită se gindește :
„Poate că nici nu mai e".

Temere de care păsări ?
Zău de care ?! Nu-i păcat ?!
Cînd le-am alungat aproape
Și-n stemă nu le-am urcat !

Doamne, cum sluțit-am floarea,
O am cunoscut abia !
Ieri crăiasă fără seamăn,
Azi te poate speria.

Un copil de ea aseară
Chiar s-a speriat puțin
Latră-n fața ei cățelul
Ca la dușman și străin.

E și pine și la pine
Și căsuță și cărbuni.
Dar ceva în viața asta
Nu-i la cale, oameni buni.

Nu-i la cale, cum să fie,
Dacă, omule, în loc
Să-i spui florii : bună ziua,
Îi pui cîrpele pe ochi.

Elei soro, cum îmi vine
Șalul de pe ochi să-l scot
Să fugim și să ne-ascundem
Și de cîrpe și de tot.

Să luăm cu noi și cucul
Care-a mai rămas în lunci,
Să vedem ce-o zice omul,
Să vedem ce-o zice-atunci !

Cîntec rourat

Lidiei Botezatu
și lui Mihai Dolgan

Cu potcoave-naripate
Caii vin pe un minut,
Vin din vremi indepărtate,
Ori din vremi de nu de mult.
Vin ori cu privirea cruntă
Ori cu ochiul iubitor,
Vin din luptă, de la nuntă.
De la plug, ori abator.
Mingiiați-le coama
Cum ne mingiie mama,
Spuneți-le de dor ceva,
Poate ne vor ierta,
Poate ne vor ierta,
Poate ne vor ierta !

Vin căluții citeodată
Vin curați ca lacrima.
Nu ne dau în judecată,
Dar tăcerea lor e grea.
Vin pe drum de flori și iarbă
ori din aprige furtuni.
Și ne mustră și ne-ntreabă :
„Cum o duceți, oameni buni ?!"
Mingiiați-le coama
Cum ne mingiie mama,
Spuneți-le de dor ceva,
Poate ne vor ierta,
Poate ne vor ierta,
Poate ne vor ierta.

Cu potcoave-naripate
Caii vin pe un minut
Vin din vremi indepărtate
ori din vremi de nu de mult
Vin cuminte din uitare
Ori cu ochiul supărat
Frați de trudă și răbdare
Care nu i-am apărat.
Mingiiați-le coama
Cum ne mingiie mama,
Spuneți-le de dor ceva,
Poate ne vor ierta,
Poate ne vor ierta,
Poate ne vor ierta.

Ascultați, măi, copii!

1.

Lucruri ciudate astăzi
Se-ntimplă în lume și-n sori.
Tună iarba și plouă,
Ninge vara pe flori.
Lucruri ciudate de tot
Se-ntimplă pe glob !

REPERE

O călătorie în infern

Un foarte bun roman al lui Didier Decoin traduce Marcel Mihalaș pentru editura „Univers". Versiunea românească, apărută cu titlul **John Gheena,** este realizată într-un stil viguros, transcriind toate sugestiile originalului, cu o frazare perfectă, sub semnul unui profesionalism de mare calitate. Poet discret și cu ținută inconfundabilă, Marcel Mihalaș are un „ton" al său în tot ceea ce lucrează, o amprentă care denotă siguranță, muncă susținută și o bună orientare artistică. Pertinentă este și introducțiunea lui Narcis Zărnescu, cu un aparat critic solid și cu referințe bogate, demne de toată lauda în climatul impresionist al criticii de astăzi. Cu toate acestea, în semn de prețuire mai degrabă, decît pentru a șicana un nume atît de promițător, am remarcat și în prefața la **John Gheena** un sindrom caracteristic glosării pe marginea cărților de literatură universală. Este un fel de vorbire în dodii, o emfază contradictorie și fără sens. Iată primul paragraf, după care autorul își revine însă, din fericire, propunîndu-ne în cele din urmă un text interesant : „Din păcate sau din fericire, romanul nu este acel univers care se cristalizează în (din) tăcerea absolută a istoriei. Mult mai aproape de adevăr este că orice roman — deși se intrupează într-un orizont specific social-economic — prelungește prin ființa sa imaginară ființa istorică reale. Astfel, metafora — fiică a posibilului și a trecutului — devine întemeietoare de istorie, de lume". De ce ar trebui romanul să se întrupeze din tăcerea „absolută" a istoriei, ca noi să spunem „din păcate" sau „din fericire" ? De ce prelungește el ființa istoriei reale, în ciuda ei, ca noi să folosim „deși"-ul acela straniu din paranteza eseistului, ș.a.m.d. ? Ne-am obișnuit să citim în fugă și nu mai observăm ce spun cuvintele și sintaxa noastră, mulțumindu-ne cu rezonanța exterioară a formulărilor. După cum, începutul unui text cu „nu" atît de categoric reduce din forța psihologică a adevărurilor care urmează. Este un detaliu stilistic care se insușește în primele zece minute ale oricărui stagiu într-o redacție de editură sau de publicație periodică !

John Gheena deschide o perspectivă asupra infernului marilor aglomerări urbane, în speță asupra New Yorkului, Leviathanul de astăzi. Construită în manieră tradițională, pe baza unui story condus cu multă abilitate și tratat cu subtilitate și adîncime culturală, proprie numai unui reprezentant al celei mai bune tradiții literare franceze, romanul tinde în subtextul său către parabolă. De aici și vagul tezism al cărții, dimensiunea care-i limitează forța artistică și o împiedică să fie o operă mare. În mod paradoxal, tipul acesta de literatură are fixismul fiziologiilor, a construcțiilor de „caracter", atît de specifice naturaliștilor din secolul trecut. Personajele sînt înzestrate cu date imuabile, de „caracter", ele reprezintă un tipar care nu se schimbă odată cu evenimentele din carte, acestea nu modelează destine. Un mare scriitor procedează cu totul altfel. Anna Karenina este schimbată, cu toate datele proprii, la sfîrșitul romanului tolstoian, față de primele capitole. Mai mult, Natașa Rostova, prințul Andrei, Bezuhov sau Maria urmează formele alunecoase ale vieții, în romanul cu cea mai limpede „teză", dar despre care cu greu am putea spune că este „tezist". La scriitorii mai noi, chiar foarte buni, dimpotrivă, personajele sînt „incrementate" din punctul de vedere al „structurii" lor, indiferent de multitudinea întîmplărilor pe care le parcurg. În romanul lui Didier Decoin, John, Dorothy Kayne sau Ashton Mysha, tratați mai amplu, sînt de fapt la fel de sumari, supuși sensurilor parabolice, ca și figurile întîmplătoare ale cărții. Rămîne atmosfera acelui New York imaginar, destul de diferit de cel real, am putea spune chiar că prea puțin o „prelungire" a orașului adevărat, însă pregnant ca imagine, o adevărată „gheenă". Acumularea de simboluri din cartea lui Didier Decoin face puțin loc vieții adevărate a oamenilor pe care-i creează, eludînd în același timp valurile de aer cald de pe strada 42, cînd împrăștii ziarele cu piciorul, în drum spre Grand Central, unde poți bea cea mai bună cafea, privind șuvoiul de întîrziați, după miezul nopții, și așteptînd trenul spre Queens...

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **O IPOTEZĂ INCITANTĂ** asupra textelor de literatură clasică elină propune Jan Bremmer în lucrarea sa, **Conceptul de spirit la grecii timpurii.** Lucrarea cunoscutului elenist și antropolog este analizată într-o recenzie critică de către Malcolm Schofield, care nu admite principala sa concluzie, derivată îndeosebi din cercetarea epopeilor homerice : „Grecii... manifestau la începuturile credinței lor în spirit aceleași categorii largi pe care Arbman (un sanscritolog suedez, n.n.) și elevii săi le-au descoperit în cercetările lor... Credința în spirit la grecii din vîrsta arhaică era dualistă : ea separa două elemente, spiritul liber și cel al trupului, care constituie conceptul modern al sufletului". Malcolm Schofield crede că evidența filologică și analiza termenilor este forțată de Bremmer pentru a-i susține concluziile. Pe urmele lui E.R. Dodds, autorul unei lucrări clasice, **Grecii și iraționalul,** recenzentul consideră că avem mai degrabă de-a face cu un vocabular amestecat și inconsistent, decît cu opinii ferme și coerente. Poeții reflectau credințele amestecate ale omului comun, frica și neliniștile sale.

● **UN INTERESANT STUDIU** asupra decăderii intelectualului întreprinde Joseph W. Bendersky în monografia sa dedicată lui Carl Schmitt, cunoscutul gînditor social. Într-un articol intitulat **Decizii, iar nu discuții,** Gordon A. Craig se referă la deruta intelectualității germane de după revoluția de la 1848, conducînd în cele din urmă, după primul război mondial, la pactizarea și chiar aservirea față de nazism. Craig scrie : „Autorul (Bendersky, n.n.) arată cu claritate că protagonistul cărții sale s-a compromis de dragul protecției, a măririi de sine, și pentru a se bucura de atenție publică, iar pentru un timp considerabil a profitat de pe urma poziției sale privilegiate ca protejat al lui Hermann Goering, a statutului său de consilier de stat al Prusiei și director al grupului de profesori universitari național-socialiști, iar atunci cînd tot edificiul celui de al treilea Reich s-a prăbușit, el nici n-a fost, de fapt, prea rușinat de participarea sa, descriindu-și cu plăcere conduita ca rezultat al unor slăbiciuni personale, iar pe sine ca un savant ce nu poate fi tras la răspundere în mod legal pentru consecințele scrierilor sale". În fond, concluzionează Craig, Schmitt nu a fost decît o unealtă pentru a da lustru legal crimelor unui regim abject. Atunci cînd nu a mai fost nevoie de așa ceva, chiar naziștii l-au disprețuit. Este soarta oricărui compromis interesat.

● **LUCRĂRILE DE ISTORIE LITERARĂ** dedicate fenomenului modernist se bucură de atenția susținută în cronicile periodicelor literare ale lumii. Un număr recent din **Times Literary Supplement** comentează pe larg o amplă și utilă contribuție a lui Alistair Davies, **Bibliografia critică adnotată a modernismului,** apărută la Harvester. Articolul lui Edward Mendelson insistă asupra noilor perspective pe care lucrarea le deschide în înțelegerea teoretică a fenomenului modernist, precum și în prezentarea pe larg a criticilor aduse modernismului. Din punct de vedere al cercetătorului literaturii actuale, este interesant de notat consensul aproape general asupra morții fenomenului, asupra faptului că „școala" modernistă, derivată din romantism, era pe o cale de dispariție încă la începuturile perioadei de după primul război mondial, iar în 1942, Randall Jarrell putea în eseul său, **Sfîrșitul rîndului,** să se întrebe, punînd verbul la trecut : Ce a fost modernismul ?

● **CARTEA** lui André Halimi, **Delațiunea în timpul ocupației,** apărută la Paris, la editura Moreau, constituie o explorare a infernului moral, o pionjare în cea mai întunecată boigie pe care o poate crea apocalipsa istoriei contemporane. Iată ce scrie Eugen Weber într-o cronică la cartea lui Halimi : „Între anii 1940-44, ni se spune că francezii au trimis între trei și cinci milioane de scrisori veninoase, multe dintre ele cu semnătură (cîteva dintre ele sînt reproduse în apendicele de nouăsprezece pagini ale cărții), adresate autorităților germane și franceze, dînd informații asupra evreilor, masonilor, gaullișilor, defetiștilor, anglofililor, membrilor în rezistență sau afaceriștilor la bursa neagră. Ei acuzau vecini, colegi de muncă, patroni, iubiți și rude. Soțiile denunțau pe soți, mamele pe fii, frații se denunțau între ei, angajații își denunțau șefii, portarii pe locatarii lor, enoriașii pe parohi, avocații, doctorii, farmaciștii și proprietarii de prăvălii își acuzau concurenții. Ei căutau răzbunarea, manifestau invidia sau disprețul, acționau din principiu sau căutau un profit — răsplata putea să fie de la cîteva sute de franci pînă la zece mii sau mai mult". Este un sindrom tipic al societății concentraționare, iar studiul său, cercetarea acestei forme de patologie morală nu este niciodată inutilă.

● **O CERCETARE** de primă mînă publică Marian Hobson, **Obiectul artei : Teoria iluziei în secolul al XVIII-lea în Franța,** sub egida prestigioasei edituri a Universității Cambridge. Criticul Michael Podro, într-un articol destul de reticent și de sever, prezintă în acești termeni cartea semnată de Marian Hobson : „Par să fie două lucrări interțesute cu grijă în **Obiectul artei.** Prima, care nu respectă sumarul, este o trecere în revistă, documentată în mod extraordinar și indiscutabil valabilă, a textelor literare franceze din secolul al XVIII-lea dedicate iluziei în literatură, pictură, teatru și muzică. Cea de a doua încearcă să construiască un tratat teoretic care să reveleze problemele de subtext ale acestei literaturi (...) Sînt multe lucruri sugestive în cartea semnată de Dr. Hobson, dar noțiunile sale de adevăr și iluzie sînt formulate prea liber pentru a pune la dispoziție vreo ipoteză sau un punct de vedere ferm după care să organizăm întregul material".

● **INAUGURÎND** un nou sezon de manifestări, Casa Culturii Republicii Socialiste Cehoslovace, din București, prilejuiește întîlnirea cu artistul plastic slovac Albín Brunovsky.

Critica cehoslovacă de artă plastică îl definește pe Brunovsky ca grafician al formei pline de sens, cu trimiteri directe la realitățile fizice și spirituale ale ființei umane, autor al unei opere care se întrepătrunde și se completează cu conștiința civică, recunoscîndu-se în el un continuator al liniei expresioniste a artei plastice slovace, — dar, în direct stare de comunicare cu universul spiritual contemporan. Se apreciază noile dimensiuni, noile centre de greutate și noile funcții pe care el le conferă acestei direcții artistice.

Cu prilejul vernisajului, criticul de artă Dr. Marian Kvasnička, reprezentant al organizatorilor expoziției, avea să ne mărturisească : — Fără Albín Brunovsky, arta plastică slovacă contemporană ar fi, în multe privințe, șteasră și idilic liniștită. Brunovsky depășește prin arta sa limitele naționale tradiționale.

Interpreții artei lui Albín Brunovsky nu pregetă să descifreze în aceste înrudiri cu fantasticul lui Hyeronimus Bosch, cu macabrul lui Breugel cel Tînăr, cu fantezia lui Arcimboldo, cu alegorismul lui Dürer, dar și cu minuțiozitatea lui Dali, cu ironia lui Daumier, sau fantasticul și grotescul lui Goya.

SYLVIA PLATH

S. U. A.

Tăicuțule (Daddy)

Nu mai faci nimic,
Nu mai faci nimic,
Pantof negru
În care mi-am băgat laba
Treizeci de ani, despletită și albă
Dezbrăcată îndrăznind să respir

Daddy, trebuia să te omor
Ai murit înainte de-a avea timp
Greutate de marmură,
O poșetă în care se ascunde Dumnezeu,
Statui fantomatice cu un singur deget gri
Ca blana de focă a lui Frisco

Și capul ciudat îngropat în Atlantic
Unde plouă Verde peste Albastru
În apele Nausetului.
Obișnuiam să mă rog
Vino.

În limba germană, în orașul polonez
Apartament devorat de laminorul
Războaielor.
Dar numele orașului e unul comun.
Prietenul meu polonez
Spune că sînt o duzină sau două.
Așa că niciodată n-am putut spune
Unde-ți înfigi rădăcina,
N-am putut niciodată să vorbesc cu tine.
Limba mi se taie în maxilar.

Mi se tăia într-o cușcă de sirmă
Eu, eu, eu,
De-abia puteam vorbi.
Credeam : fiecare neamț ești tu
Și limba obscenă

Un motor, un motor
Să mă taie ca pe un evreu
Un evreu la Dachau, Auschwitz, Belsen.
Am început să vorbesc ca un evreu.
Cred c-aș putea foarte bine fi un evreu.

Zăpezile din Tyrol, berea clară a Vienei
Nu sînt ca oglinda.
Cu străbuna mea nomadă
Cu ursita-mi neagră
Cu jocul meu de Taroc
S-ar putea să am o bucățică de evreu în mine.

Totdeauna mi-a fost groază de tine,
Cu arma ta, cu gingăveala ta.
Cu mustața ta bine executată
Cu ochiul tău aerian, albastru deschis.
Omule blindat, omule blindat

Nu dumnezeu ci swastika
Atît de neagră nici cerul nu putea să o taie

Fiecare femelă adora un fascist
Gheata în față, inima brută
A unei brute ca tine.

Tu stai la tablă, daddy,
În fotografia pe care o am de la tine,
O despicătură în bărbie, nu în picior
Dar nu mai puțin un diavol, nu,
Nu, nici măcar omul negru care

Mi-a tăiat inima-n două.
Aveam zece ani cînd ei te-au îngropat.
La douăzeci am încercat să mă sinucid
Să mă-ntorc înapoi la tine.
Credeam, măcar oasele vor fi de-ajuns.

Dar ei m-au tirit afară din șireang,
M-au străpuns cu stileți de ceară roșie.
Apoi am știut ce să fac.
Am făcut o dublură a ta,
Un om negru cu privirea criminală

Și iubirea scaunului de tortură
Și-am spus : Vreau, Vreau
Așa daddy, nu mai sînt.
Telefonul negru a fost smuls din rădăcini,
Vocile de-abia-și găsesc drum.

Dacă am omorit un mascul, am omorit doi
Vampirul care mi-a spus că el a fost tu
Și mi-a băut sîngele un an,
Șapte ani, dacă vrei să știi.
Daddy acum poți veni înapoi.

Este o țeapă în inima-ți neagră, puhavă
Și niciodată n-ai plăcut sătenilor.
Acum ei dansează și te calcă-n picioare.
Ei totdeauna știu că tu ai fost.
Daddy, daddy, bastardule, eu nu mai sînt.

În românește de
Ioana Bălan

BALCANICE

STEVAN TONTICI

Remarcă asupra învingătorului

Omul care a invins e totdeauna singur
Tăcerea absolută îi e singurul prieten
În spațiul pe care-l ocupă el se simte
de prisos
El se simte azvirlit în propria-i țară
El nu are nimic de sărbătorit
El n-are nici unde să-și implinte steagul
Aceasta i-a venit într-o clipă de rătăcire
Intre două focuri intimplătoare
Astfel că răspunderea sa e ca moartea
Victoria sa e atit de săracă
Invingătorii-s de plins.

PERO ZUBAȚ

Hristos cu fiul meu se joacă

Doamne, cît de tare îi seamănă
Domnului !
Oare fiul meu îl osebește
De oamenii care vin pe la noi ?

Își coboară cununa de spini,
O atîrnă în hol, printre pălării,
Ca să nu-l rănească.

În ochii lui Hristos mă uit la fiul meu –
Aripi îi înmuguresc pe umeri.

Dincolo de geam este iamă.

Heruvimii-nghețați nu vor ca să intre
În odăile noastre. Cu glasuri neclare
Îl cheamă.

El se ridică deodată, desculț o ia prin
zăpadă
Lăsînd nebăută pe masă
Cana cu vin.

Mie să-mi fi lăsat cununa de spini
Sau doar a uitat-o ?

În românește de
Dumitru M. Ion

SPORT

Bate vîntul frunzele

Bate vîntul frunzele, castanii se petrec. Sufletul îmi e acum bolnav de Hurez, de Tismana și de Sîmbăta de jos. Se simte viu în adîncuri că aparținem civilizației lemnului cu sonorități nepracticate de alte neamuri. Toamna românească e anotimpul cel mai puțin mineral, dovadă că zările sînt un fel de pridvoare sub coroană de nuci. Altă dovadă : scăderilor din orizont le răspund bătăi de toacă. Lemnul înmuindu-se în timp și în melancolia cea fără aripi la glesne. Acum mi-e dor intens de casa noastră din cîmpia Brăilei. Acolo, de mari rotocoale de iarbă pustie, sub ochii cruzi și amari ai ciulinilor, stau și mă așteaptă, cu genunchii frînți de neliniște împăcată, fintinile cu cumpănă. Prin simțurile lor ascuțite trece ușor scîncetul troițelor. Lemnul — ca o pierdere în semnificații cruciale. Mă bate luna, răsărită-n plină amiază, și-mi vine-n minte că nimic nu mă farmecă mai mult pe lume ca o zi de toamnă trăită sub merii din Argeș — Domnești, Clucereasa, Cîmpulung — sau de la Rădășeni. Zi egală în bucuriile multe-puține, ale vieții mele cu ceasul din ajunul Crăciunului (noaptea colindelor) pe care-mi place să-l scad din moarte, stînd afară, sub bolta cu viță de vie a casei noastre vechi, pe cînd din ceruri ninge peste strugurii negri neculeși și salcîmii vuiesc. Lemnul lor dur.

Bate vîntul frunzele, azvîrlindu-le în geamul odăii. Și sufletu-mi e acum și măslin din Spania, căci tot într-o toamnă am văzut și Spania, iar măslinii sînt porunca ei cea mai caldă, etern așezată în lume de Marele cavaler rătăcitor : visați, visați. Am fost acolo ca să mă conving că orice aventură e o revoltă senină și are chip de corabie. Am ajuns la malul aristocratic al Oceanului împins de vîslele urgiei care toarnă sînge proaspăt în florile de portocal ale Spaniei : fotbalul. Prin tradiție, jucătorii iberici intră pe teren cu biblia într-o mînă și cu sabia în cealaltă — biblia fiind întotdeauna arbitrul (s-a văzut și la El Mundial). De aceea mă bucur mult că, marți seara, băieții lui Mircea Lucescu au încheiat frumos bătălia România — Spania (2—2) și se întorc acasă cu o piine din grîul nou al lui Sancho Panza și cu umbra unei lăncii împungînd tristețea și dezesperarea.

Bate vîntul frunzele, iar sufletul meu e acum de vorbă bucureșteană, are buze aurii și aparține doar întîmplărilor înfrînte de formulele oraculare. Fiindcă, ia ascultați ce striga unul din tribună în timpul meciului Rapid — Dinamo : bagă-i, mă, mingea printre picioare, tu nu vezi că are picioarele rare !? Asta, bineînțeles, pentru că toamna presupune intimitate. Din clipa aia, toamna bucureșteană nu mi s-a mai părut avidă de lungi dezamăgiri și de lene, ci plină de imprevizibil.

Și totuși, ce bine e să fie toamnă, să mănînci lacom pere cu carnea albă și să te gîndești c-ai putea să stai în afara timpului și să privești spectacolul lumii. Nici-o grijă, nu sînt un exaltat, sînt doar un om ce-ar vrea să plece, să plece la drum pe drumuri.

Bate vîntul frunzele...

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 14 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
39
(1 117)
Sîmbătă
1 octombrie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PACEA — SINGURA ALTERNATIVĂ A LUMII

Una dintre caracteristicile de fond ale fenomenului românesc actual, identificabilă pe întreaga durată a anilor care au trecut de la istoricul Congres al IX-lea al partidului și avînd o permanentă și vie aplicare în realitatea majoră a epocii pe care o trăim, cu momente și prilejuri de optimă intensitate atît la scară națională cît și internațională, o constituie, neîndoielnic, politica de pace ridicată de președintele României, secretarul general al partidului nostru, la rang de principiu și modalitate practică ce vizează însăși ființa lumii contemporane. Toate demersurile și inițiativele sale converg către o asemenea lume a înțelegerii — sau, cum spune, mai bune și mai drepte pe planeta noastră — încît nu de puține ori și nu fără un temei concret al încrederii și al speranței, conștiințe de pretutindeni au remarcat și au confirmat aceasta, avînd în opera și personalitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu un exemplu cît se poate de elocvent al unei lupte neîncetate autentice și plină de responsabilitate pentru soarta și condiția umanității atît de agravate și primejduite azi, puse în fața unei catastrofe alternative, aceea a autodistrugerii. Că această politică a fost atît de necesară și continuă să fie atît de actuală, la ordinea zilei, preocupînd nu numai sfere largi politice, oameni de bună credință, ci țări întregi și popoare, este un adevăr care nu mai trebuie demonstrat, el a intrat deja în practica relațiilor internaționale și a devenit un punct viu de referință ori de cîte ori se vorbește despre România și președintele său. Ceea ce pe noi ne întărește și mai mult în convingerile și acțiunile noastre, care au ca scop fundamental umanismul și umanitatea lumii de azi și de mîine, este tocmai această constantă de spirit pe care o deținem în plan moral și politic și de aici întreaga justețe, etica de fapt a impactului și statorniciei noastre în universal. Lumea trebuie și poate să trăiască în pace, lumea trebuie și poate să recurgă la calea dialogului și a înțelegerii, a cooperării, în deplinul respect al independenței și suveranității, lumea se poate salva de la autodistrugere distrugînd mijloacele care au adus-o în acest prag. Europa mai cu seamă, continentul cel mai aglomerat și mai infestat de focoase nucleare, Europa care a dat atît de mult civilizației și care se află azi în epicentrul unei posibile explozii și unde se mai intenționează încă aducerea altor și altor rachete, Europa care dintr-un străvechi leagăn al civilizației se poate transforma într-un cimitir planetar.

Momentul european actual e dramatic și imperativele păcii sînt mai stringente decît oricînd. Împlinirea lor e posibilă, efectul lor e de dorit. Glasul rațiunii poate să triumfe. Concepția și propunerile tovarășului Nicolae Ceaușescu precum și toate inițiativele sale în materie de construcție a unei noi lumi au tocmai acest temei unic al rațiunii și al responsabilității, pornesc de la o cauză concretă și dramatică a lumii și ajung la o soluție care-i și singura și cea mai dreaptă alternativă viabilă a existenței, pacea care, după expresia sa și după a noastră, a tuturor, este un drept sacru la viață al popoarelor, al tuturor națiunilor.

Mișcarea pentru pace și dezarmare din România, manifestările largi care au loc și prin care străbate un adînc și cuprinzător consens european s-au ridicat și trăiesc în aceste zile la tensiunea unei mari angajări. Apelul Frontului Democrației și Unității Socialiste ne exprimă plenar. Vocea oamenilor de cultură și artă, gîndurile și sentimentele lor, ca și condiția însăși a creației, a operei de cultură și artă, a spiritului umanist văzut ca misiune și normă a valorii, ca limbaj al civilizației în care solidarizează secole ale gîndirii și sensibilității, ale cunoașterii și edificării umane fac parte inseparabilă din voința, cugetul și simțirea întregului popor ; atașamentul e unanim, hotărîrea e unică. Trebuie să facem totul pentru a impune trecerea la dezarmare, și în primul rînd la dezarmarea nucleară ! — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu. Să nu se treacă peste voința popoarelor europene, să nu se treacă peste glasul rațiunii, pacea poate fi salvgardată. Sau — cum se spune în Apel : conlucrînd strîns, popoarele pot făuri cea mai puternică armă — arma unității, arma păcii și colaborării.

Conlucrînd strîns — acesta este și sensul predominant al manifestărilor românești pentru pace — conlucrînd strîns și demonstrînd o înaltă conștiință a responsabilității față de clipa și ora prezentă, popoarele lumii și în special cele ale Europei pot bara calea implantării de noi rachete pe teritoriile lor, se pot împotrivi cursei demențiale a înarmării și pot contribui efectiv la dezarmare, ceea ce în condițiile de față ar fi într-adevăr una dintre cele mai uriașe opere de creație, ar fi o operă de justiție și de morală în același timp. Lumea s-ar recrea pe sine și ar pune bazele unei ere noi pe planetă.

Luceafărul

Justin Năstase : „Cimpia"
Proiect de monument pentru piața centrală a orașului Slobozia

UNIREA-DEZIDERAT DE VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

În pagina a 3-a : ● „Locul cel mai istoric al neamului vă așteaptă cu brațele deschise" — reportaj de Eugen Mihăescu ● Poeme de ● Sanda Ghinea ● Gellu Dorian ● Irimie Străuț

DASCĂLII

În trunchiul vremii se aude cariu,
și înțelepții lumii-s tot mai rari.
Eu mă întorc la Timotei Cipariu,
la vremea lui de popi și cărturari.

Prin cîte vămi de noapte și nămol n-ar
veni lumina cerului, de-ar fi
învățătura lui Piuariu Molnar
și leacul lui începător de zi ?

Pe drumurile-mpărăției cum nu-l
opresc la timp cătanele pe-acel
ce duce-n casa lui Arune Pumnul
cîntarea sfîntă-a neamului cu el ?

Legiuitori, oriciți ar fi, și-orcari-ț'
va sta în cale, va pîndi-n ascuns,
stă martorul dreptății, George Barit
în graiul tău, și-ți este de ajuns.

Prin munți, ce neguri vin să se destrame,
cum îi aduni în legea lor pe toți, —
cît cucuruzii, lanțule Avrame,
spre Blaj se lasă cetele de moți !

Cuvîntul meu, să se audă, nu țiu,
eu vin dinspre Cimpia mea, și sînt
chemat aici de Simion Bărnuțiu,
întru credința lui și-n jurămînt.

Și pe Axente Sever mai invocu-l,
de la Sibii către Zarand, sub cer.
Cimpia Libertății fie-mi locul
unde să pier, cînd îmi va fi să pier !

Ion Horea

SENSUL ACTUALITĂȚII

Om al timpului său

Că scriitorul este un om al timpului său — și prin asta devine un om al tuturor timpurilor — tocmai prin acest tot — specific — nu se mai îndoiește nimeni. Angajarea sa în contemporaneitate este o primă și poate cea mai importantă obligație. De fapt, nu este o obligație care vine de undeva din afara profesiunii — ci face parte integrantă din structura sa — este una dintre cele mai fertile cîmpii pe care se manifestă scrisul, scriitorul.

În acest sens, cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, la Consfătuirea pe problemele muncii organizatorice și politico-educative de la Mangalia — deschide în fața scriitorimii române tocmai libertatea și perspectiva adevărată asupra societății — oferă scrisului realități de nebănuit pentru cel care nu le cunoaște.

Ce e mai important pentru scris — pentru scriitor, decît libertatea de a se exprima în propria limbă, despre propriile cîștiguri materiale și spirituale ale epocii în care trăiește. Pornind de la acest deziderat — de la acest adevăr fundamental — ajungem la un alt adevăr probat de însăși existența literaturii române de la începuturi și pînă astăzi — acela — că scriitorul român a fost alături de adevărurile poporului din care a purces, a fost un înainte-mergător al progresului. Tocmai acest lucru este important astăzi, este important să ni-l amintim astăzi cînd scriitorul este chemat să deslușească cu atenție cîștigurile epocii noastre — să le reliefeze prin litera scrisă cu meșteșug și talent — pentru a realiza opere valoroase, care să reziste timpului. Modalitățile ne aparțin. Nu ne mai rămîne decît să avem acel punct de vedere propriu, să găsim unghiul din care odată privită realitatea — să declanșeze în scriitor opera-cartea esențială despre contemporani. Cîș-

Valeriu Bârgău

Continuare în pag. a 7-a

Noi manuale de limba română

Vom începe prin a saluta apariția acestor noi manuale de limba română pentru învățămîntul gimnazial, chiar dacă anul școlar 1983/1984 nu va beneficia decît de cele pentru clasele a V-a și a VI-a. În conformitate cu noua programă, pusă în aplicare de anul trecut, noile cărți de Limba Română repară, în sfîrșit, eroarea perpetuată ani în șir : aceea de a prezenta elevului manuale separate de gramatică și lecturi literare, conducînd la naiva (dar firească la 10—14 ani) confuzie a existenței a două discipline subsumate aceluiași obiect de studiu. Iată, deci, **manuale unitare**, reluînd tradiția școlii românești, manuale competitive din acest — esențial — punct de vedere. Paradoxul constă, printre altele, și în faptul că la limbile străine erau prezentate copiilor cărți unice, cuprinzînd texte literare sau pur didactice care conduceau la discuții de vocabular, gramatică, la exerciții de exprimare, în timp ce la limba maternă elevii erau supuși unui adevărat slalom printre jaloane invizibile : pe de o parte textul literar și cunoștințele de teorie literară pe de alta, discuția asupra structurilor lingvistice. Gramatica părea astfel, cu oricîte străduințe ale profesorului, obligat prin acte normative să respecte structura **acelui** manual, disciplina aridă, cu aplicații exercitate pe fragmente (de fapt fragmentele) alese cu grijă pentru a ilustra un fenomen oarecare. Cît de vie putea fi asemenea lecție — iată o chestiune pe care manualul o ceda integral strategiei profesorului, „ajutîndu-l" cu un „compendiu", suficient de neclar pe alocuri (v. îndeosebi în predarea unor propoziții subordonate la cl. a VIII-a), din Gramatica Academiei și cu exerciții, unele foarte bune, altele prezentînd destule „capcane", situații netipice, excepții folositoare doar specialistului.

Fără să aducă modificări radicale, care nu pot da rezultate bune în procesul de învățămînt decît dacă sînt introduse gradat și rațional, noile manuale rezolvă deci un aspect pedagogic esențial. Autorii lor, alături de colectivul de referenți și de Comisia de limba și literatura română a Ministerului Educației și Învățămîntului, merită desigur multe cuvinte de laudă : la clasa a V-a profesorii Ana Dumitrescu și Vasile Teodorescu, la clasa a VI-a Mihaela Butoi și Gh. Constantinescu-Dobridor. În noua formulă, aproape fiecare text literar este urmat de îndrumări analitice cu caracter de programator al activității profesorului ; de cunoștințe de teorie literară, vocabular, gramatică, de exerciții de dezvoltare a exprimării, diferențiate, toate acestea, și grafic (culori, corpuri de literă, pată de culoare etc). Tot o noutate o constituie și introducerea exercițiilor de compoziție în cadrul textului literar-lecție. Lecturile suplimentare urmează acum fiecărui fragment sau operă literară de studiat obligatoriu, realizînd efectiv **informație literară suplimentară.** Avantajul didactic al acestei forme de a concepe lecția este evident, și nu mai puțin valoarea ei educativă. Nu o secțiune „moartă", la sfîrșitul manualului, trebuie să fie aceste texte indicate pentru lectură și, de ce nu, comentariu. Manualele cuprind scheme recapitulative complexe, ușurînd și uniformizînd științific munca profesorilor. Căci unul dintre principalele cîștiguri pedagogice ale acestor cărți de limba română este tocmai accentuarea unei **viziuni unitare** asupra cunoștințelor predate la ciclul gimnazial și asupra strategiei didactice. Profesorul găsește astfel în manual nu numai instrumentul de lucru ci și **cel mai prețios îndreptar.** E aproape incredibil că acest fapt se petrece după mai bine de două decenii ! Cîștigul beneficiarului, adică al elevului, este și el enorm : cartea de limba română îi oferă grupat

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 6-a

În pagina a 4-a
Poeme de
NICHITA STĂNESCU

Tragic și farsă în «Săptămîna nebunilor»

Cînd Heraclit spunea că „arcul are drept nume Bios și drept acțiune moartea", nu avea, desigur, în vedere atît curgerea cît efemeritatea. Fapt pentru care am și reactualizat dictonul, plecînd de la asociația că tot o desconspirare a himericului și aparentei din existență probează și **Săptămîna nebunilor** cu universul ei atacat de măcinare și distrucție ca și pilonii Veneției.

Acum, că o asemena scrutare pe dedesubtul „arcului" nu este, și n-are cum fi, din cele optimiste, nu suferă echivoc ; proiecția lunecării fără istov în finitudine imprimă o amprentă ireductibil tragică pe care **Săptămîna nebunilor** și-o adjudecă din capul locului prin așezarea ei pe timp. Al prezentului și al resuscitării, albii confluente în „marea curgere a lumii" din care conflictul se expulzează ireconciliabil între om cu timpul său și cel imanent, între el ca destin și durată istorică, între timpul exteriorității și conștiință căreia nu îi rămîne decît să se îzbească, fatal, în toate acestea ca și în limitele ei.

Săptămîna nebunilor nu lasă forța, șansa dezgărdinării marginilor ca în recuzita de încleștări a graniticilor antici, acțiunea ei e viața în care troznește ruptura universală, furnizînd inși ce se îndoaie sub suferință și pe care deznădejdea îi aruncă curent, din mecanica zilnică în evaziuni pînă la pierderea contactelor cu realul.

Protagoniștii scenariului, Herula și Hrisant, se retrag în senzualul cras care acționează asupra lor ca un anesteziant. Herula mai ales, hetaira cu nesaț de Borgie poartă germenii malefici ; amorul fiind pentru ea „răul asumat" („trebuie să învățăm că iubindu-ne murim, că iubirea însăși moare atunci") își antrenează partenerul într-un joc paroxistic cu iremediabilul. Prinși de gîndul obsesiv al morții (pe care o „văd" totuși diferit Hrisant, cumva, ca prag capabil să-i deslușească viața. Herula avînd „beția" ei) cei doi refac cu fiecare întîlnire un fel de drum ritualic spre „dincolo" dar se întorc cu sentimentul culpei întărît. Soluția devenirii în raport cu neființa le rămîne închisă, cu atît mai mult celorlalți, categoria latenților fără ripostă (protipendada „răuascunșilor" și cea venetă, mostre varietur ale aceluiași fel de a fi în „acum") întinsă și fin nuanțată în roman. Autorul îi fotografiază în carnavalurile lor goyești atent la detaliul ce indică craclura (Vimercatti

Mihaela Ciobanu

Continuare în pag. a 6-a

Un cuvînt de apărat

Nu există creatori de cultură și civilizație care, conștienți și lucizi de rolul și rostul menirii lor sociale, să nu iubească pacea, fiindcă pacea este suprema condiție a creației. Sînt două mii cinci sute de ani de cînd primii poeți ai Eladei slăveau pacea în cuvinte solare : „Mărețe lucruri naște pacea, flori, belșug de artă gureșă și dulce. Junețea cugetă la lupte de arenă și visează la fluier și hore. Pe chinga scutului își țese păianjenul pînza. Iar lancea și spada sunt măcinate de rugină. A amuțit trompeta de aramă..." Dar pacea patriarhală, solară și molcomă a lui Bacchylide nu mai corespunde simbolurilor literaturii de azi. Timpul nostru e altul. Temele păcii sînt culese din cruntă și crîncenă adeseori suferință, din amintiri dureroase pe care timpul nu le-a șters. Două războaie în pielea aceluiași secol au pedepsit destul omenirea pentru ca un om cu mintea întreagă să mai dorească imaginile apocaliptice care au șters de pe suprafața pămîntului orașe întregi, milioane de oameni, sute de mii de femei, bătrîni și copii. Aspirațiile locuitorilor de astăzi ai Terrei nu le puteau avea cei ce în urmă cu două milenii contemplau chinga scutului. Trăim în vîrsta tehnicii cosmice, cu inima amenințată de apocalipsul atomic și al bombei cu neutroni. Dar nutrim, totuși, speranța sublimă că acest apocalips nu va avea loc. Ca într-o gigantică epopee, mișcările pentru apărarea păcii au cuprins suprafața pămîntului și nu există țară în care cuvîntul cel mai des pronunțat astăzi pe suprafața pămîntului să nu răsune pe străzi, în piețele publice ale marilor orașe, la adunări și la conferințe internaționale, încărcat de dorința fierbinte a oamenilor de a rămîne pentru eternitate în rostul lor omenesc.

Răspicat și răsunător, mesajul de pace al României socialiste a fost și este purtat în toate cuvîntările secretarului general al partidului nostru, în toate propunerile sale logice și precise de dezarmare și de preîntîmpinare a unui nou război, în toate acțiunile organizate în țara noastră, în noul Apel pentru dezarmare și pace dar, mai presus decît toate, în chiar modelul de existență al poporului nostru, în liniștita și blînda lui încordare spre țelurile nobile ale muncii și bunăstării, ale libertății interioare, ale edificării de sine la toate nivelele sociale, fără deosebire de naționalitate, de vîrstă, de sex.

„Stihuitorii de astăzi pot cînta pacea numai din fierbinte, incandescentă dorință, și ca o izbîndă a zilei de mîine." scria marele Lucian Blaga. „Mărturisesc că aș dori să văd o zi în care păianjenul să-și țească pînza peste toate tancurile de pretutindeni, iar rugina să acopere toate bombele cu hidrogen de pretutindeni. Și aș dori să vină o zi în care rachetele, în loc de a purta virtual spectrul morții peste mări și continente, să apuce mai degrabă pe drumuri de azur ca vestitoare ale geniului uman ; să se ducă pe urmele inchipuirii și să se întoarcă."

După pilda luminaților noștri înaintași, împreună cu temerarii noștri contemporani, și nu obosim vreodată vorbind despre pace, scriind despre pace, așezîndu-i lumina incandescentă în rostul nostru diurn. Avem copii, o patrie și un nume de apărat.

Nicolae Velea

TÎNĂR ÎN AGORA

Toamna sînt eu

Înfățișez aceste rînduri înfiorate de murmurul dulce al dimineților de toamnă și mă gîndesc la o POESIE despre toamnă (cea mai frumoasă poesie despre toamnă din cîte am respirat pînă acum!) a prințului poeziei moderne din Europa **Nichita Stănescu**, poezie ce se numește **Emoție de toamnă.** De ce ? Aceste rînduri nu se vor un omagiu adus autorului poeziei amintite : emoție dănțuind în coajă de mesteacăn și-n lemn frumos de singer... Apoi, gîndesc eu, nici această mirabilă și binecuvîntată toamnă nu simte nevoința vreunui omagiu din partea mea sau a altcuiva, ci mai degrabă să-i lăsăm poesia firii ei în blînda-i melancolie !

Atunci ?!... De ce, cu ce scop se scriu aceste rînduri ?

Îmi place să-mi închipui că aceste rînduri (scrise sub influența frumuseții fără

Dan David

Continuare în pag. a 7-a

În pagina a 8-a
O CHARTĂ A PĂCII
de Paul Anghel

REMEMORĂRI

Secretul Doamnei de zăpadă (XIII)

Două zile am așteptat înfrigurat apariția Doamnei de zăpadă. Îmi făceam de lucru în sufragerie la cele mai diferite ore, am trecut cu pași feriți prin dreptul geamurilor odăii în care ședea încercînd să surprind o mișcare, un zgomot, semnul prezenței sale dincolo de perdelele trase ca o pleoapă ocrotitoare.

Pictorul observă neliniștea mea, starea de tensiune în care mă aflam și mă ironiză subțire întrebîndu-mă la ce pagină m-am împotmolit.

Am fost tentat o clipă să-i destăinui strania întîmplare, să-i împărtășesc temerile mele legate de faptul că Doamna de zăpadă nu mai apăruse printre noi.

Am renunțat știind că nu va crede niciodată nimic din cele ce-i voi spune, că va bagateliza totul cu aparentul său cinism și indiferența ce-o afișa în ciuda structurii sensibile. Un fel de platoșă a marilor timizi.

Vestea despre neașteptata și bizara vizită s-ar

Mircea Micu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

EUGEN SECELEANU, OPREA GEORGESCU: «Solfegiul biruinței»

Literatura umoristică cere o vocație specială, pricină pentru care produsele ei memorabile sînt puține. Între acestea un loc special a ocupat romanul **Eternitate locală** de Eugen Seceleanu. Carte parodistică inspirată, **Eternitate locală** surprinde ridicolul locurilor comune în viața provincială. Umorul **Eternității locale** era rezultat din observarea conduitelor alcătuite din prefabricate, ca și a limbajului folosind numeroase expresii tip impersonale, complet inadecvate locului, situației, momentului psihologic, etc. Sursa comicului nu vine deci din altă direcție decît de obicei în asemenea scrieri. Hazul special il dă însă dezvăluirea efectelor rizibile ieșite din întrebuințarea unor sintagme curente din presa vorbită și scrisă, din copierea unei gesticulații contemporane însușite din filme și ședințe, din alterarea unei conduite autentice prin hainele străine pe care le folosește. Cartea descoperea o altfel de autenticitate, autenticitatea comediografică cu atît mai ridicolă cu cît era mai autentică. **Eternitate locală** promitea un scriitor cu darul observației ascuțite și necruțătoare, plin de umor față de situații care privite de pe alt versant pot fi la fel de bine dramatice. Din păcate Eugen Seceleanu n-a fost productiv. Cea de a doua carte pe care a scris-o și pe care n-a terminat-o, ea fiind dusă pînă la capăt de un colaborator, Oprea Georgescu, se numește **Solfegiul biruinței**. Ea vizează o lume asemănătoare celei din **Eternitate locală**, o lume de factură provincială, insolită în comportament, de unde efectele comice urmărite, subordonată unui limbaj de prefabricate, care o îmbracă atotputernică cu suprafața ei tare și strălucitoare consfințindu-i condiția de prizonierat.

Solfegiul biruinței ca orice carte de umor nu poate fi povestită. Umorul este indicibil și singura salvare în asemenea cazuri este raportarea docilă la sursă. Ceea ce se poate spune pe scurt este că **Solfegiul biruinței** ne înfățișează o familie completă cu părinți, copii, nepoți, soți de-al doilea și alte complicații, devenită în viziunea caricaturală a cărții o redacție de ziar local cu un redactor șef surprinzător și tunător plin de inițiative formulate în chip de proces verbal, și că farmecul cărții stă în modul în care transcrie limbajul mecanic al eroilor acestei comedii umane și gazetărești.

Solfegiul biruinței este subintitulat roman și, în linii mari, respectă datele care fac scrierea raportabilă la specia romanului. **Solfegiul biruinței** are o expoziție tipic romanescă, personaje care se caracterizează treptat prin relațiile și conflictele în care se angajează, o gradație a conflictului și desigur un deznodămînt. Dar avem de-a face cu o copie de roman, o imitație derizorie a romanului ale cărui elemente și ticuri sînt reproduse parodistic. **Solfegiul biruinței** nu tratează umoristic numai umanitatea asupra căreia s-a oprit ci și specia cu ajutorul căreia se exprimă. Primul capitol se numește : **Zborul decurge mulțumitor**, cel de al doilea : **Tinerețea lui Vasile**, al treilea : **Viața în baracă** și așa mai departe. Ca orice roman de bună tradiție, **Solfegiul biruinței** este o confesiune, deci un roman scris la persoana întîi, romanul unei femei care descrie avatarurile propriei familii. Cum maniera acestor romane este bine configurată, posibilitățile parodistice ale autorilor au și aici un teren avantajos.

Prima parte, de fapt prologul romanului, ne înfățișează un tată care-și părăsește familia pentru a se dedica muzicii, cîntînd într-o formație militară supranumită „Solfegiul biruinței". Rămasă singură, Natalia, soția părăsită, își găsește un nou soț în persoana unui militar ieșit la pensie care, intrat pe strada cu pricina, zice : „Cariera mea militară a luat sfîrșit aici, pe strada Împăcării numărul paisprezece. Aveți o curte minunată, plină de flori, beneficiind din plin de lumina soarelui. Îmi convine din toate punctele de vedere. Să discutăm despre chirie". Acesta este Nelu, înlocuitorul lui Vasile. Urmează și alte întîmplări de familie, decisive, adică măritișul fetelor lui Vasile, dar romanul **Solfegiul biruinței** începe cu adevărat de la capitolul patru : **Începem o viață nouă alături de Lițucă.** Lițucă este adevăratul erou al acestui roman umoristic în care comedia vorbelor se împletește fericit cu aceea de situații. Cine este Lițucă ? Un absolvent care ia de soție pe Lenuș și vrea să plece la cabana Bilea : „Juca fotbal bine, spune Nelu, dar stătea doar la pomană. Într-o zi mîncase la bufetul fraților Dragomir douăzeci și cinci de ardei umpluți. Plătise doar patru și fapta fusese comentată îndelung de tot orașul". Lițucă promite viitoarei soacre că se lasă de băut și mai ales că : „Voi ajunge redactor șef și voi scrie non-stop". Lițucă scrie într-o săptămînă cinci sute de articole și tipărește în ziarele din alte județe 237 de bucăți. Nelu obosise de atît umblat la poștă ca să ridice banii pentru că Lițucă stătea închis în casă și scria non-stop. Lițucă se manifestă ca gazetar, dar și polivalent ca fotbalist : trage 25 de șuturi la poartă pe stadionul orașului și viitorul socru numără 24 de reușite. Apoi promite că după meci va citi cu ajutorul unei pîlnii tot conținutul ziarului scris de el spectatorilor. Dacă lumea nu va pleca înseamnă că sînt redactor șef oficial, zice Lițucă. Acesta devine redactor șef și-și transformă întreaga familie în echipă redacțională. Nelu este dactilograf de ocazie și bate la mașină articolul lui Lițucă. „Un medicament renumit al unui doctor vestit", dar apare Vasile care propune un serial despre Solfegiul biruinței. Serialul apare și are succes. Un crimpei dintr-o ședință de redacție : „Nu te sfii să muncești. Vei avea satisfacții și dacă îți voi aproba materialul, el va apărea și-ți vei vedea semnătura. Nea Nelule, ai deja o experiență redacțională bogată. Crescut de mine ai reușit să înțelegi totul. Preiei secția de scrisori, secția de cultură, pagina externă și bineînțeles „Curierul agricol". Eu mă voi ocupa în continuare de pagina „Martor ocular", care de altfel constituie greul revistei. Mîine dimineață la patru și jumătate ne întîlnim în curte la înviorare și apoi vom merge cu toții la redacție". Redactorii au un caiet de notițe pe care Lițucă îl controlează zilnic „și atunci cînd îl terminam el ne permitea să ne cumpărăm altul mai mare".

Eugen Seceleanu și Oprea Georgescu îl urmăresc cu predilecție pe Lițucă în micul roman **Solfegiul biruinței**. Lițucă de pildă folosește toate telefoanele din redacție pentru el, îl ruga pe Nelu pe un ton amenințător deși acesta își avea pensia lui să-și scrie demisia cu un creion neascuțit, iar articolele Miei mai întîi le respingea și în ședința secretariatului le aproba plin de însuflețire. Soției lui Lițucă îi spune în familie : „Iubita mea, ne vom căsători a doua oară, unde vor cere interesele rubricii tale pe care pînă astăzi n-ai avut-o, te voi învăța să scrii poezii lungi și de fiecare dată aceleași, pe care prietenii tăi le vor putea cînta cu girul meu artistic". Capitolul **Ne scriu abonații** este o colecție de mostre epistolare umoristice, de tipul umorului involuntar pe care-l degajă minuirea limbajelor neasimilate, de împrumut. Abonații scriu cu prefabricate stilistice, Eugen Seceleanu și colaboratorul său fiind pricepuți tocmai în plăsmuirea artistică a unor asemenea dovezi comice. De la o asemenea scrisoare se ajunge la un concurs de gătit. El are loc pe stadionul orașului și evenimentul este chiar participarea lui Lițucă. Așezați în fața cazanelor de gătit concurenții, bărbați, trec la exercițiile culinare impuse de concurs. Și aici autorii îl urmăresc de preferință pe Lițucă. Prima contribuție a acestuia este că găurește cu tirbușonul balonul de fotbal pe care celebra extremă locală, Feher, îl trimisese în apropierea lui, cerînd ca Feher să joace în echipa de pitici la apărare. „Măsura a fost adoptată imediat și dealtfel, după concurs, echipa noastră a fost surclasată de „Tricotajul" cu cîteva goluri". Dar ce face Lițucă la concurs ? Nimic. „Lițucă asculta la tranzistor muzică pe programul unu și privea disprețuitor pe aceia care deja desfăceau cutiuțele de bulion. Mi-a făcut impresia că Lițucă a renunțat și chiar vrea să stingă focul. Mi-am zis că e și asta o dovadă de bărbăție : văzîndu-te depășit, renunți la concurs și le aștepți pe cele viitoare. Nelu îi striga : „Nu te lăsa băiete ! Treci direct la felul doi". Frații Dragomir în costume de tercot, gustau din cazane și pretindeau de la fiecare concurent disciplină și competență". După repriza întîia a meciului fără Feher s-a anunțat rezultatul : „Marele premiu, premiul juriului precum și medalia jubiliară „Să fim tot mai buni", acordată de comitetul de femei, i-au fost atribuite lui Lițucă." Soacra lui Lițucă, care e autoarea acestui jurnal romanesc, este cea care notează mirată performanța ginerelui care asculta muzică la tranzistor. „Din tribune s-au auzit strigăte : Să vedem mîncarea situată pe locul întîi ! Prin pîlnie frații Dragomir au anunțat că mîncarea a și fost dusă pe ogoare unde în acele zile, afirmau ei cu obrăznicie, timpul îi favorizează pe cei harnici". Un sfert din fanfara orașului îl însoțește pe cîștigător care intră pe poartă cu medalia „Să fim tot mai buni" agățată de gît și-i cîntă Mulți ani trăiască de 25 de ori. Lițucă în culmea gloriei locale, redactor șef și cîștigător al concursului bucătarilor pune la cale spectacolele unui cerc artistic pe care-l intitulează după echipa de muzicieni a lui Vasile „Solfegiul biruinței". „Peste două zile, noul cerc artistic **Solfegiul biruinței** a debutat pe stadionul local. Cu speranța că va reveni la prima echipă, extremul stînga Feher a interpretat la solz de peste Bădie cu ochi albaștri. Nu numai Nelu, care se apucase de împărțirea afișelor, se străduia să-și ascundă scepticismul. Doi elevi, pe vremuri eminenți la învățătură, au interpretat apoi Cine pe cine și cine pentru cine, Corul reunit al fetelor din oraș și din împrejurimi a interpretat douăzeci și unu de cîntece pe versuri de Lițucă care, emoționat, bea apă minerală direct din sticlă". Spectacolul **Solfegiul biruinței** este sabotat de un membru dizident al familiei și redacției ziarului local, care-l denunță pe Lițucă ca impostor în materie de bucătărie și adversar al echipei locale de fotbal. Dar adversarul lui Lițucă cade în Olt și moare într-o explozie. În sfîrșit urmează scena de neînțelegere între Lițucă și familie, după care Lițucă își dă afară din redacție familia și pleacă cu înlocuitorii ei pe Olt. Rămîne să-i spioneze pe membrii familiei nepotul Filip care le face dificultăți și alcătuiește note informative despre încercarea lor de a alcătui un alt ziar în absența șefului. Refugiat pe Valea Oltului, Lițucă face un foc pentru ca să prăjească un purcel, dar este asediat de pompieri, din pricina pericolului de incendii. Prin personajul Lițucă, romanul **Solfegiul biruinței**, plin de vervă în direcția comediei de limbaj, cîștigă și în direcția portretului caricatural. Scris cu multă vervă, fără pagini de prisos, romanul parodistic **Solfegiul biruinței** este o biruință a genului comic.

M. Ungheanu

NICOLAE BALOTĂ: «Mapamond literar»

O colecție de recenzii, cele mai multe cu origină ocazională, ca, de altfel, numeroase dintre contribuțiunile lui Nicolae Balotă, este „Mapamond literar" (Cartea Românească, 1983). „Umanități", „Labirint" ca și altele, dădeau aceeași impresie de sforțare în a îngroșa bibliografia cu diferența, totuși, de consistență : academic și cu mult mai pronunțat entuziasm al compoziției, comparatistul putea să conserve o relativă originalitate pe care impresia, reală, de industriozitate nu o strica. Puține sînt, așadar, „sintezele" pe care le-a putut da Nicolae Balotă ; precipitarea, generată de cine știe ce rațiuni proprii, a lucrat, este sigur, în defavoarea operei, care se prezintă, cu toate acestea, impozantă bibliografic, deși cu mult mai puțin durabilă estetic. În afară de un mic eseu despre „Urmuz" (despre care, cu metoda utilizată de critic, nu știu ce s-ar mai putea spune în plus), de cîteva studii, remarcabile, din „Lupta cu absurdul" (unul, despre Lewis Carrol, fără cusur) de „Artele poetice ale secolului XX" (nu toate, e drept, la același nivel) și de fragmentele despre critica literară din „Euphorion", în rest cu greu s-ar mai putea găsi o contribuție pe unde spiritul de sinteză să se vadă. E adevărat că din toate acestea se poate reține, pentru moment, cîte ceva, însă timpul nu lucrează pentru critic în absența unui sentiment al eternității, exprimat în operă prin sinteze.

„Mapamond literar" ilustrează cum nu se poate mai bine critica literară a lui Nicolae Balotă pe linia ei industrioasă și factice, nu așa cum ar fi trebuit, prin ceea ce avea aceea pozitiv și cu adevărat durabil. E, în totul, o simplă alăturare de comentarii, rezultate dintr-o perseverentă „cronică a cărții străine" deținută de autor timp de mai mulți ani, supuse pînă la un punct conjuncturismului editorial : nu poți scrie despre ceea ce crezi că te exprimă dacă te rezumi la simplele glose în marginea ultimelor traduceri în românește. Credeam că autorul, știutor de limbi străine și spirit curios, a venit aici cu recenzii ale unor volume pe care nu le avem încă în românește : o logică există într-o astfel de ipoteză care, concretizată, nu mi se pare, mai ales azi, condamnabilă.

Nicolae Balotă nu s-a gîndit, probabil, la aceasta, rezumîndu-se la traduceri pe care oricine le poate consulta în românește. Dar să admitem că un critic apt de sinteze și care a probat seriozitate în cîteva dăți poate să-și adune întîmplătoarele contribuții sub forma unui volum, împărțit în secțiuni pe care le-a intitulat oarecum „sintetic" : „Clasici ai Occidentului", „Antichități mediteraneene", „Literatura „naivă", „Literatura savantă", „Din literatura modernă a Balcanilor" etc. Atunci ar fi fost cel puțin folositor să avem a face cu cîteva exerciții de lectură cu funcțiune formativă, cu „modele" de analiză, ori în cel mai bun caz cu o imagine a operei așezată sub colimator, cu, să zicem așa, „chei". Puțin din toate acestea se poate observa la o lectură atentă în „Mapamond literar". Sînt aci, într-o cantitate imensă, rezumate asupra unor cărți de Schwarz-Bart, B. Brechbühl, Srecko Kosovel, Hermans, Ivo Andric, Hölderlin (prefațat de Wolf Aichelburg și tradus și de V. Nemoianu), Y. Mishima, Thornton Wilder, printre mulți alții, mici bibliografii cu înfățișare eseistică însă fără pic de carnație artistă (cum e aceea a „temei venețiene") considerații de patru-cinci pagini despre Volkelt, Caillois, sociologia literaturii, Hilde Domin (o poetă a „exilului"), un articol, scris cu fruntea încrețită, despre literatura „naivă" (cărțile pentru copii, adică), cîteva foind de banalități (despre Valéry, expresionism, Aragon, etc). Mai multe pagini de aci sînt reluate din „Euphorion" — trei fragmente memorialistice legate de Germania și de Dürer, o recenzie despre Thomas Wolfe și alta despre Jens Rehn ; un număr de contribuțiuni pornesc de la momente personale (lecturi, plimbări, călătorii, evenimente) toate incontrolabile, ca niște stări de spirit intelectuale, așa cum și sînt. Acest biografism cultivat cu sentimentalitate ar fi putut să dea azi nota criticii lui Nicolae Balotă, mai ales prin cîteva interesante accente melodramatice (el e unul din puținii critici români care „plînge"), ori de înfățișare senzațională : „Cuvîntul ce iscă violența" (cu imagini de Occident, și cu monografia „ziarelor de scandal"), un fragment unde e vorba de adolescența sibiană, resuscitată în memorie de o lectură din Proust și așa mai departe. Asemenea sincope, unde criticul literar „doarme" înlocuit de „memorialist", nu sînt puține însă nici într-atît de numeroase, spre a da o notă nouă eseisticii practicate de autor ; ele rămîn, cel mult, interludii care plac cititorului fără a-i spori în vreun fel înțelegerea operei. De altfel, nici nu ar fi fost prea nimerit, rostul criticii literare rămîne totuși acela de a examina opere și autori chiar dacă și criticul este fatalmente „subiect". În ce privește, așadar, examenul propriu-zis, aici datele nu par a fi lăudabile. Las deoparte că exegetul nu face decît rezumări și simple descrieri de operă, dar și atunci cînd emite cîte o mai interesantă observație totuși e sufocat de un limbaj prețios pe care acum mi se pare că nu-l mai controlează. Înainte de a fi o chestiune de pătrundere analitică, eseistica lui Nicolae Balotă e, la această oră, o chestiune de limbaj. Criticul promova pînă azi o vorbire aulică și uneori cam didactică, cu un aer de prețiozitate savantă și vetustă, împînzită de citate latinești, de comparații erudite, aflate, unele, la îndemînă, totul în stil catedratic. Un anumit „ardelenism" (unde intra și latinomania și exprimarea mai complicată) se sublima, totuși, pe mari fragmente ale operei într-o elocință cel puțin de factură profesorală. Însă și sub raport stilistic fatigabilitatea criticului e, acum, foarte mare. El pare acum a scrie aproape mecanic, înfățișînd cam aceleași obsesii lexicale, de nu chiar, atunci cînd înțelege că automatismele nu se potrivesc, o extravaganță considerabilă, care întunecă limpiditatea, viziunii savante. A scrie „vieți sfîrșelnice", „tălmaci răbduriu", „febră fericitoare", „credincioșenie" (dar și altele) nu e, în adevăr, o probă de stil. Proporția de retorică trecută de cîteva ori prin alambic e însă mult mai mare : eseistul scrie despre „patosul care se purjează", despre „moartea ignominoasă", despre „acei animaliculi ai ironiei, clinchetul șerpesc de clopoței ai visului", despre „grețosul sentimentalism" al lui Rousseau etc. Asemenea pitorești exprimări stau alături de altele, în gustul germanic al confreriei gulerelor albe : „Dar anxietățile proustiene nu înseamnă pentru noi doar alarmele sensibilității traumatizate ale unui valetudinar", sau „Or, reversibilitatea anunță că nu denunță o identitate de rău augur". Curios e că, în ci e un loc, limbajul e aproape despletit, aproape de neglijență și am fost șocat să citesc aci propozițiuni precum „Este multă aiureală în această Frondă", sau aceea despre „romanticii" aflați „mereu cu inima în proțap" (? !). Adăugind la acestea obsesia unor noțiuni, repetate cu o mare frecvență („abgeschiedenheit", „mysterium tremendum" etc.) avem un tablou cît se poate de semnificativ asupra stilului eseisticii mai recente a lui Nicolae Balotă, ieri cel puțin mai scorțoasă, aulică, dar „cu ținută". Cum, însă, se poate face critică și fără stil, ar mai fi rămas doar originalitatea observațiilor sau, dacă nu, profunditatea dezvoltărilor în baza acelora curente. Cîteva sînt, mai ales atunci cînd comentatorul îi citește pe „moderni" prin „clasici". Proust văzut prin „Faust", Huxley prin „eseul colocvial" britanic, Zola prin Kafka și Joyce, Thomas Mann citit prin baroc — iată observații care nu sînt comune. Însă nu atît de numeroase încît să impresioneze ori să dea senzația unei mari voluptăți analitice : spiritul scormonitor a obosit, poate nu iremediabil. Nici ideile generale nu sînt, în aceste recenzii și „prefețe" adunate întîmplător, mai proeminente, iar cîteva chiar de tot discutabile. O idee, mi se pare confuză, a criticului este aceea privitoare la „europeni". El însuși se consideră „european" (p. 203) și, fiind român, deducem că introduce în Europa și literatura română. Însă atunci cînd vine vorba de un roman al lui Peter Beagle, N. Balotă pare a uita datele literaturii române și, admirînd talentul de povestitor al americanului, se întreabă retoric : „mai există povestitori în Europa ?". Un răspuns se poate emite : în ceea ce privește literatura română, da. Mai departe. O proză cultivînd „imaginarul fabulos" și „fiorul arhaic" i se pare de negăsit azi în Europa. Eu cred că, dimpotrivă, proza românească are numeroși cultivatori ai unei asemenea literaturi. Nu cred că e o eroare de informație cît o eroare în a reprezenta global fenomenele. Europeismul criticului este, cred, exagerat, altfel n-am citi propozițiuni precum acelea despre literaturile africane a căror „renaștere" literară, mai recentă, e pusă în legătură cu „sincronizare" față de metropole. Nu cred, de asemenea, că valorizarea clasicilor exclusiv prin „actualizare" e un procedeu care trebuie absolutizat : noi îl prețuim pe Molière nu doar în ce privește moderna lui „comedie a vorbelor", adorată de noi, ca „fii ai sec. XX". Apoi, ideea de a fixa norme : francezul, de exemplu, ar fi eminamente clasicist, iubitor de claritate, repudiind ca atare manierismul, „o hidră ce amenința să invadeze grădinile trase cu echerul și tufele tunse geometric ale parcului francez". Eu nu zic că a explica literatura prin artele grădinii nu poate fi o idee (spiritul epocii e, orice s-ar zice, omogen) însă am impresia că parcul lui Le Nôtre nu e antimanierist, dimpotrivă.

A. Silvestri

Zidul luminii

Atunci cînd te afunzi în poezia lui Corneliu Ostahie *) primul lucru care te izbește este limbajul. Poetul are o forță a expresiei ieșită din comun : sub palmele sale lucrurile capătă o nouă și altă viață, fiind plămădite în forme și întrupări neașteptate, revelatoare. Tocmai de aceea, intrarea în universul său liric nu e ușoară : cititorul poate rămîne multă vreme la porțile labirintului, pipăind contururi doar întrevăzute, încercînd sensurile și bătînd la o ușă ce nu vrea să se deschidă. E nevoie, pentru a înțelege și a trăi această poezie, de un timp al inițierii, un timp al răbdării și perseverenței, pentru a-ți obișnui urechea și gîndul cu ritmul versurilor și rezonanța metaforelor specifice discursului său poetic. Cu toate acestea Corneliu Ostahie nu este un extravagant : el nu caută expresii insolite, nu te lovește cu asocieri scăpărătoare de cuvinte ; nu e nici prețios, nici arhaizant. Universul său lexical este neutru, iar ceea ce te uimește la o lectură atentă este frecvența deosebită a termenilor științifici, a conceptelor și expresiilor abstracte. Mai surprinzător este însă efectul poetic deosebit care rezultă din împletirea acestor elemente lexicale, considerate în general întrutotul nepoetice. Cel mai adesea ele apar însoțite de un element opus, concret, vital aproape : poetul vorbește despre „respirația ideilor pure", despre „pielea rotundă a neantului" ori despre „respirația toxică a silabelor muribunde".

Toate acestea ar rămîne simple expresii, ori metafore fericite (și întîmplătoare) dacă nu s-ar ascunde în spatele lui un extraordinar fior și o intensă vibrație lirică. Poezia lui Corneliu Ostahie este o poezie a cunoașterii, a dramei omului, aflat în mijlocul unui univers incert și schimbător Abstractă prin devoțiunea ei pentru problemele fundamentale ale condiției umane, ea nu se poate construi altfel decît prin recursul la idee și concept. Dar ce forță a trăirii emană din remodelarea limbajului (așa-zis rece) al ideilor. Vorbind despre setea de cunoaștere și eternele întrebări, poetul definește „laboratorul" cunoașterii prin această atît de pătrunzătoare împletire (prin metaforă) dintre elementele abstracte și cele concrete : „cînd numai teama de a spune cuvinte înroșea conștiința pînă în pragul topirii și provoca seisme îngrozitoare sub cerul oricărui gînd optimist sau ideal fără moarte" (**Atlantida celestă**).

Miezul poeziei lui Corneliu Ostahie este dat de drama cunoașterii, de frămîntările omului aflat în căutarea, poate nu a adevărurilor ultime, dar, cel puțin, a adevărurilor sigure, a certitudinilor liniștitoare. Poetul se zbate între îndoieli, certitudini și aspre bănuieli : nimic nu pare sigur, nimic nu oferă un punct ferm, imuabil, un liman de odihnă al gîndului : „Dați-mi un punct de sprijin, spunea Arhimede și vă voi ridica Pămîntul". — „Dați-mi o certitudine, strigă poetul, și vă voi întemeia o lume". Cufundat însă în jocul amăgitor al formelor, azvîrlit de la o incertitudine la alta, de la o iluzie la altă iluzie, poetul se definește doar ca întrupare a îndoielii : „la capătul fiecărui enunț, eu pot funcționa foarte bine ca semn de întrebare".

Poezie a cunoașterii, poezia lui Corneliu Ostahie este și una a privirii ; într-adevăr nimic nu pătrunde atît de departe ca privirea, nimic nu poate fi, prin putere și linearitate, mai asemănător gîndului și raționamentului logic. Limbajul nostru cognitiv este, de fapt, un limbaj al vederii : întrevedem, întrezărim, străfulgerăm ideile ; metaforic putem spune că le pipăim, dar niciodată că le gustăm, auzim sau mirosim („Eidos"-ul, strămoșul grec al ideii, nu însemna altceva decît imagine). Cunoscînd și vrînd să cunoască, poetul vede și încearcă să întrevadă. Universul său liric este bîntuit de lumină și transparență, de ochi și privire, de geam și oglindă. La antipod stau întunericul, gelatina, viscerele, minciuna, spinul. Ori de cîte ori vraja luminii și a formelor perfecte se sparge, lumea lui Corneliu Ostahie e sfîșiată de un spin ori de un mărăcine, fie de semne ale îndoielii și suferinței. Atunci poetul are „revelația exteriorului" despre care credea „că nu mai există", simte „iscoada realului care nu a-ncetat să ne caute" și se trezește invadat, dintr-odată, de lucruri concrete, grele, dureros de aspre și materiale. Se sparge atunci lumea de transparențe și reflexe moi, se sfarmă acel „paradis", numai luciu, numai abur, lumină și pulberi", dispare acea sferă perfectă, acea cupolă a vederii ce ascunde și protejează. Dispare, în sfîrșit, șansa de a privi viața ca un „muzeu straniu" despre care se spun multe, dar nu se știe niciodată nimic. Poetul oscilează între ipostaza spectatorului care contemplă uimit și distant spectacolul acestei vieți închisă într-o cupolă de muzeu și victima ce suferă și e sfîșiată de mărăcinii existenței. Dar planurile se întrepătrund, pentru că oricît ar încerca să se smulgă, el nu atinge detașarea și privirea atotcuprinzătoare, „poate că toate teoriile noastre / se întemeiază pe ipoteze absurde de vreme ce nici pînă-acum / n-am explicat neputința misterioasă a speciei / de a privi pe dinafară muzeul". (**Floarea de salcîm n-a căzut...**).

Privirea și lumina apar, în zbaterea lirică a lui Corneliu Ostahie, ca binecuvîntare și chin. Ele sînt drumul și capătul de drum, șansa și blestemul cunoașterii. Privirea își începe „asediul la marginea formelor". Dar dincolo de ele ? Poetul proclamă „libertatea privirii (i.e. a cunoașterii) dar știe că există un „hotar mișcător al privirii" ; lumina și transparența îl izbăvesc de amenințarea haosului și a întunericului. Dar, în același timp, ele poleiesc realitatea și o acoperă cu dulcea iluzie a oglinzii („acel obstacol al transparenței totale"). Alteori, el speră ca „orizontul să cadă", ca „inexorabila cupolă a privirii" să se spargă, dezvăluind ce se ascunde dincolo de limitele impuse (ideile ? formule dintîi ? entelehiile ?), dar, mai devreme sau mai tîrziu apar semnele înfrîngerii : „Lumina" care iat-o se întoarce / și bubuie-n tîmplă". Lumea este obiect al privirii, dar ea poate fi și obiect care privește : „ochiul vărgat al distanțelor fără întoarcere / se uită la mine". În acest spațiu liric, drama privirii este drama cunoașterii, iar poziția privitorului în lume este un simbol al condiției umane, supusă îndoielii și suferinței. Închis în arcul propriei priviri, strîns de obiecte ce nu-și dezvăluie tainele, („ziduri în față și ziduri în spate"), înspăimîntat de „măruntaiele beznei" și mereu mințit de luciul oglinzii (probă de narcisism a cunoașterii !), poetul se definește ca rezultantă a limitărilor și erorilor existenței „încolțit de cuvinte / pîndindu-mi crisparea și creierul deghizat / într-o anexă a erorii care se auto-cunoaște / am libertatea să ies în largul speranței / să alerg nebunește în jurul unui centru mobil / la care stau cu spatele din rațiuni neștiute". (**Deplasarea în cerc**).

De un încrîncenat patetism al cunoașterii, poezia lui Corneliu Ostahie întrupează în străfulgerări de gînd și metaforă (care străpung cititorul de la un capăt la altul al conștiinței) drama condiției umane, în eterna ei înfruntare cu necunoscutul și întunericul sau cu prea-binecunoscutul și întîmplătorul iluziilor noastre cotidiene.

Mihai Coman

***) Corneliu Ostahie : „Experiențe pe sufletul viu", Editura „Eminescu", 1983.**

Cenaclul de poezie „Numele Poetului". Vineri, 7 octombrie a.c., ora 17, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii, nr. 1, va avea loc cea de a XV-a ședință a Cenaclului de poezie „Numele Poetului" condus de Cezar Ivănescu.

Recurs la luciditate

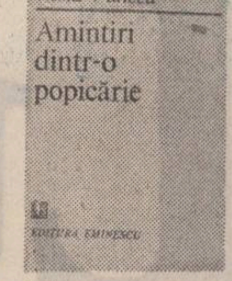

Cel mai recent volum de poezie al Violei Vancea *) reprezintă mai puțin discursul unei sensibilități și mai mult pe acela al unei conștiințe, aflate în starea de tensiune pe care o provoacă și o întreține luciditatea în alertă.

Fără iluzii euforice, poezia este scrisă „în răspăr", dar cu gravitate, fără tentația jocului gratuit, ea caută „o șansă a dragostei", dar este bîntuită de coșmarul resimțit ca iminent. Nevoia de liniște, de puritate și de certitudini este contrazisă de asaltul coșmarescului și poeta trebuie să caute remediul în sfera imaginarului sau în propria memorie, atunci cînd aceasta conservă imagini vindecătoare. Se observă că eul liric nu este acela intim, iar confesiunea nu privește doar ființa poetei, ea fiind produsul unei stări de spirit moderne și desprinse de experiența individuală.

Poezia aceasta lucidă și aspră este o „radiografie a durerii" și a neliniștii unui sfîrșit de veac în care predomină sentimentul vulnerabilității, al echilibrului precar, al armelor de apărare depuse la pămînt (**Așa cum sînt acum, Ce-aș mai putea spune, Eu sînt un poet cu termen redus**).

Scenariul liric este deseori stăpînit de ideea reprezentației, a spectacolului trist, grotesc sau fals hilar, de referința la universul iluziei (teatrul, bîlciul, circul, grădina zoologică), la spațiul exhibiției și al falsului miraj, cu frenezia sa simulată, cu bucuria mimată și cu servituțile unei atari condiții. Dresura, jongleria, butaforia ieftină, pun o cortină de artificiu peste adevărurile crude ale lumii, în vreme ce saltimbancii, cu trompete de bîlci, asurzesc totul cu vacarmul unor sărbători fără inocență. Deasupra și dedesubt însă, așteaptă „muchea tăcută și rece a spadei", implacabilă și reală și căreia poeta nu-i poate opune decît așteptarea, „în vuietul străzii", a „pocnetului florii de magnolie". Sentimentul așteptării este la fel de pregnant ca și acela al spectacolului (**Despre mine numai bine, Să te-ngropi în ninsoare ca-ntr-un munte-al răbdării**), împreună cu aspirația unei letargii care să amorțească o prea dureroasă luciditate : „Dacă aș putea fi de-acum o scoică bătrînă, îngropată în pajiștea moale / Tăcutul, pașnicul nisip mărginind marea, mărginind marea. / Din făptura minerală să nu mai plece în lume / chemări, nici dorințe, înăbușite speranțe. / Să fiu doar o scoică, o scoică bătrînă imună / Sub raza de foc a amiezilor blînde".

Sînt foarte rare momentele de destindere ale acestei poezii, în care totuși stăruie speranța (**Chiar dacă**). Nevoia de lirism și reverie depășește presiunea stresantă, hrănindu-se cu resurse care păreau pierdute. Reveria întreține încrederea și aduce în viziunea crudă înseninări și prospețimi. Remediul în fața spectacolului strident și a violenței potențiale este natura feerică, refugiul dintotdeauna al poeților : „Să vină pădurea purtînd în picioare ostenite de drum / clopoței vineții de munte cît o clopotniță veche / Iar deasupra cizme vrăjite cu mac (ce te fac nevăzut) / în carîmbi maronii ca tutunul și ciucuri / cu fir de albăstrele. / Să vină pădurea lîngă cortul tăcut al inimii mele / Ca o rafală de vînt după o ploaie de vară sub cerul imens / Pe cap cu un coif de uriașe ferigi și brusturi rotunzi ca o pîine de țară".

De cîte ori, în acest volum auster, născut din gravitatea unei memorii asediate de imagini torturate, se produc iluminări, ele provin din întoarcerea la universul rustic, din regăsirea senzațiilor pure : „Un lan de grîu fraged, aproape sălbatic, în revolta, în voința de-a ajunge la cer / Un soare de clorofilă, o pîine coaptă în țărîna fierbinte / Cu gust încă dulce-amar, ca un leac / Să-ți apropii durerea ca un copil somnoros, în vacanță, de nările fremătînde / Tainul cu unt țărănesc, învelit în frunze proaspete, / de viță sălbatică, pus pe masă de tînăra mamă cu evlavie / Într-o dimineață însorită de vară". (**Ca-n viață ca-n vis**).

Totuși, seducția spectacolului, fie ea și malignă, contaminează și acest spațiu (**Să răsune doar gongul**) și poate „intra în rol", antrenată fără voie în reprezentație, nu fără a rosti însă un avertisment dramatic, expresiv și concentrat. Viola Vancea este, în acest volum, o poetă de sensibilitate convertită în viziunea lucidă, o poetă care nu fantazează ci reflectează, accentul scrisului său marcînd cu predilecție cerebralul, mai mult decît imagismul sau senzitivitatea.

Sultana Craia

***) Viola Vancea : „Amintiri dintr-o popicărie", Editura „Eminescu", 1983.**

BREVIAR

■ **DICȚIONAR DE MITOLOGIE GENERALĂ** reprezintă una din recentele apariții din cadrul apreciatei colecții **Dicționarele „Albatros"**. Autorul lucrării este Victor Kernbach, cunoscut pentru preocupările sale în materie. Masiv, cuprinzînd un impresionant număr de articole, dicționarul este realizat în urma unui adevărat tur de forță, dată fiind preocuparea autorului de a acoperi cît mai multe zone etno-mitologice ale lumii. Lectura textelor, în general, este instructivă și plăcută, căci rigoarea informației se împletește frecvent cu formulările relevante și cursive. Efortul lui Victor Kernbach este, fără îndoială, ieșit din comun și se cuvine apreciat ca atare. Pe de altă parte, apreciem că o eventuală luare în discuție a dicționarului, din anumite puncte de vedere, este susceptibilă unor controverse nu lipsite de temei și importanță. O problemă de principiu ar fi aceasta : cît de justificată este asimilarea sferei aparținînd religiilor, scurtată în datele ei filosofico-istorice, de către mitologie ? Din cîte știm, spre a ne referi doar la două nume de autoritate, Lucian Blaga și Mircea Eliade, operează discriminări fundamentale între cele două domenii. Trecînd la conținutul articolelor și sondînd referirile la mitologia românească, de asemenea, sîntem de părere că autorul manifestă oarecare inhibiție, deși bogata literatură de specialitate ar fi putut să-l stimuleze mai mult. De pildă, articolul despre mitologia dacilor — se poate convinge orice cititor — este dezarmant de sărac în date și de reținut în formulări.

■ **EXIGENȚELE RECENZIEI CRITICE.** Impresia cu totul neplăcută, la capitolul ținută profesională, produsă de recenzia Ecaterinei Vaum despre volumul **Cetățile poeziei** de Costin Tuchilă (Suplimentul literar artistic al Scînteii tineretului din 25 sept. a.c.) ne constrînge, literalmente, la observația elementară, de bun simț, potrivit căreia orice carte se cuvine a fi privită și evaluată prin prisma **a ceea ce este** această carte și nimic mai mult. Or, animată de cel mai prezumptios aplomb, Ecaterina Vaum îi reproșează (în principiu !) lui C. Tuchilă faptul că a ținut numaidecît să publice un volum de profiluri critice, cînd, mai potrivit ar fi fost, după a ei opinie, ca acesta să se rezume la activitatea de recenzent. Spre a nu mai lungi vorba, să precizăm că autorul remarcabilului volum **Cetățile poeziei** este unul dintre cei mai activi și mai avizați cronicari literari din tînăra generație și că faptul de a fi debutat editorial cu o carte sintetică nu ar trebui să supere pe nimeni, nici cel puțin pe Ecaterina Vaum, ale cărei antecedente, fie și în sfera recenziei, ne sînt, practic, necunoscute.

■ **CREATORUL ȘI EPOCA SA**, una din emisiunile culturale TV „de greutate" l-a avut ca protagonist în cea mai recentă ediție pe prozatorul Augustin Buzura. Complexă, bogată în imagini semnificative, conținînd nu puține formulări elocvente în ceea ce-l privește pe Augustin Buzura, totuși, emisiunea ni s-a părut deficitară într-o singură latură. Anume, ne referim la modul stereotip în care partenera de dialog a prozatorului, Marilena Rotaru, s-a achitat de sarcina asumată. Întrebările șablon și truismele puse în circulație de realizatoarea emisiunii învederează nu numai precara cunoaștere a operei lui A. Buzura, ci, în general, o comoditate greu de înțeles.

■ **TABĂRA DE SCULPTURĂ ÎN AER LIBER „MĂGURA", județul Buzău**, ne informează poeții Gheorghe Andrei și Constantin Petcu, a sărbătorit recent vernisajul celei de a paisprezecea ediții, totalizînd în prezent 224 de statui cioplite în vestita piatră de Măgura. Lucrările din ediția 1983 sînt semnate de Gh. Coman, Liviu Russu, Carmen Tepșan, Dup Darie, Vlad Ciobanu, Roua Stoenescu, Dinu Rădulescu, Doru Drăgușin, Maria Branea, Mihai Ecobici, Gh. Marcu, Ionel Cinghiță, Narcis Teodoreanu, Dorin Lupea, Nicolae Golici, Ion Iancut, ultimul fiind desemnat de colegi să dea citire actului de donație prin care lucrările proaspăt finisate intră, după obicei, în patrimoniul artistic al prestigiosului muzeu din frumoasele poiene străjuite de păduri de fag și brad. La manifestare, au luat cuvîntul Constantin Nitulescu, vicepreședinte al Consiliului popular județean, Stela Chioveanu, prim secretar al Comitetului popular județean U.T.C., Ion Nae, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă. În încheiere, a urmat un recital de muzică și poezie susținut de Anda Călugăreanu, invitata din anul acesta.

Cronicar

UNIREA DEZIDERAT DE VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

Un fotoreporter frenetic

Intr-o bună zi aveam să mă leculesc definitiv și irevocabil de toate gîndurile nedrepte față de breasla în felul ei atît de conștiincioasă a fotografilor. Breaslă de bună credință și priceputâ și conștiincioasă, subliniez, și nu orgolioasă, cum mi se tot părea mie. Aveam în față-mi pe cel mai important aparat foto și poate singurul din toată istoria noastră națională. Aparatul fotografic al lui Samoilă Mîrza, aparatul cu care s-au imortalizat imagini de la Marea Unire odihnește într-o vitrină, sub cristal, în Muzeul Unirii din Alba Iulia. Samoilă Mîrza și fotoaparatul său au scris cu lumină, cu lumină au scris unul dintre cele mai emoționante tratate de istorie. Cu exactitate și pasiune. Cu încredere în cele ce vin. Parcă-l și zăresc pe Samoilă Mîrza, un transilvănean sobru, cu mustața vrăbioi, meticulos, cu „Șezi blînd" pe buze, cu gesturi precipitate de emoție, meseriaș-meseriaș, cărînd trepiedul, acordeonul distanțelor focale, tremurînd pentru integritatea fiecărei plăci impresionate, luptînd cu discreția. În fotoaparatul lui Samoilă Mîrza e liniște. E 1 Decembrie 1918, stil nou ; un om se cufundă în talazurile Marii Adunări Naționale pentru Unire tăbîrcind un aparat de fotografiat. Îl vede pe Aurel Vlad vorbind mulțimii de la una din tribune. Atita-i trebuie : își aranjează sculele, tușește ca și cînd ar începe să cuvinteze și el, cercetează încă o dată lumina, e bine așa, își bagă capul în sacul de pînză neagră din spatele cutiei obscure, potrivește încă și încă lentilele și ridicînd căpăcelul numără în gînd secundele. Gata-i ! Mai încolo îl vedem pe Iuliu Hossu, de la Lugoj, care are glas de mare orator. Tocmai de aceea a fost desemnat să prezinte poporului adunat pe platoul din spatele cetății Alba Iulia Rezoluția Unirii. Samoilă Mîrza își face datoria. Cu plăcere își face datoria. Parcă-l înțeapă puțin în dreptul inimii. Emoția. Se înfioară. Își bagă din nou capul sub fusta aparatului, scoate iarăși căpăcelul de la lentile și iar numără secundele. Iuliu, probabil prietenul său, a intrat în cartea de istorie. Grozavi sînt ăștia din Galtiu, dar nu mai grozavi decît cei din Șibot. Au venit cu pancarte, cu urări scrise acolo, pe pînză. Vor să fie mai cu moț și le stă bine. Auziți, cei din Șibot vor să se unească cu Țara. Vor ei, cei din Șibot să știe că și pentru dînșii soarele tot de la București răsare. Mîrza e meserias, nu glumă. Se șterge de sudoare. O scenă de masă, o panoramă e numai binevenită. Desigur, fruntașii Adunării îl vor felicita. Dar nu felicitările îl interesează pe el în primul rînd, ci faptul că nici un document nu va vorbi mai clar ca fotografiile lui. Iată fotografiile, marea asta de oameni, de ce crezi mata c-a venit la Alba Iulia ? ! Ei sînt țara dacă vrei să știi bine ! Samoilă Mîrza se poate aprinde ușor. Se depărtează de Adunare, pare să plece. Își face de lucru pe un loc mai înalt, dacă nu cumva chiar pe zidul cetății. Așa, de aici se vede aproape ca-n palmă. Fotograful e mulțumit. Aparatul său cu care ani în șir a tras în poză, în „studeu", țărani și orășeni, nunți și botezuri e acum în clipa cea mare. Mii și mii de imagini care i-au trecut prin lentile se vor pierde, se vor întoarce mai devreme sau mai tîrziu în lumea minerală, dar cele zece sau douăzeci de imagini de pe Platoul Romanilor, de pe Dealul Furcilor vor călători cu nemurirea. Samoilă Mîrza a „tras și placa cea mai importantă, cea cu Marea Adunare. Pe undeva, prin față, stau cuminți și mîndri doi cai albi ca spuma laptelui. Cine or fi cei care au venit călare ca voievozii ? ! Se văd steagurile uriașe. Și probabil că în acea dimineață de 1 Decembrie 1918 bătea vîntul dinspre Apuseni, că steagurile sînt mingiiate de vînt, înfoiate. Departe, acolo unde ar trebui să fie orizontul, acolo unde cerul ar trebui să îmbrățișeze pămîntul pare a se sfîrși Adunarea. Dar nu e decît o iluzie optică. Așa că mulțimea se continuă, firesc, pînă-n cer. Cine sînt în aceste mii și mii de oameni Ștefan Cicio-Pop, Tiron Albani, Vasile Goldiș, Iosif Jumanca, Enea Grapiani, Ioan Fluieraș, Aurel Lazăr ? În ce măsură o fotografie ne poate face cunoștință cu un om, cu o mulțime de oameni ? Vezi fețe senine și ferme, vezi mîini și piepturi, știi prea bine că acelor oameni adunați la ora 10 a.m. s-ar putea să le fie frig, mai știi că au o mare răspundere, de-acasă li s-a spus ca nu care cumva „să se întoarcă fără Unire". Un cîmp de oameni plin, oameni veniți din Toată Transilvania sub negurile lunii noiembrie, deci nu primăvara în cînt de privighetori, nu vara sub pahar de lumină, ci în lavina iernii. Aparatul fotografic al lui Samoilă Mîrza și-a găsit liniștea. S-ar putea face și astăzi fotografii cu el, fără-ndoială că un alt meșter plin de iscusință, așa cum a fost și Samoilă, l-ar putea folosi. Dar aparatul lui Samoilă și-a pierdut dreptul la uzură. Fără de moarte va sta acolo sub cristal și va servi ca leac pentru neuitare. În veac, în mileniu. Se pare că lunile noiembrie și decembrie 1918 au fost foarte favorabile aparatelor foto din Transilvania. Altfel cum am fi văzut noi Garda națională din Sălișteă, pe cea din Aciliu, Garda națională din Cuciulata (Făgăraș), pe cea din Agîrbiciu. Nu știu dacă fotografia „Locuitorii comunei Lupșa din Munții Apuseni la plecarea spre Alba Iulia" a fost făcută tot de Samoilă Mîrza. În orice caz fotografia e remarcabilă. O masă compactă de bărbați, de daco-romani, e gata de un adevărat marș. Umăr la umăr, suman lîngă suman, surtuc lîngă surtuc, suman lîngă surtuc, pălării și cușme, cămăși albe, pantaloni albi, de lînă, brîie colorate, opinci (predomină totuși ghetele). Bărbații, ca un piept de munte. Din Apusenii de necucerit. În drum spre Apoulonul dacic, spre Apulum, spre Bălgrad, spre Alba Iulia. „Și întocmai Esperida și Galia vecină, / Pe cît de puțin ele cu Roma se unesc. / Pe-atît de mult unit e poporul românesc / În fiece colibă cu paie acoperită, / Un sînge nobil spune că limba moștenită / Și azi e tot aceiași, că datinile sînt / Păstrate cu credință, c-al vostru îmbrăcămint / Și jocul chiar e martor c-aveți tulpină veche". Versuri scrise la 1 616 de Martin Opitz în a sa „Operă poetică", poemul „Zlatna". Cei din Lupșa au ajuns la Alba Iulia. E greu să-i mai recunoaștem în fotografia panoramă, chiar dacă fotografia e mărită la dimensiunile unui perete de muzeu. Chipuri, chipuri, chipuri care luminează ele însele ca blîtul, în fața cărora poți avea cea mai reușită fotografie chiar și în cea mai morocănoasă zi de decembrie. Fotografia este o probă de netăgăduit, e o filă de istorie în fața căreia trebuie să te dai trei pași înapoi pentru a avea perspectivă și pentru a face cu adevărat parte din ea, cu inima și cu sufletul, cu coordonatele privirii și cu arhitectura, întreaga arhitectură a ființei.

«Locul cel mai istoric al neamului vă așteaptă cu brațele deschise»

„La lumina conștiinței de sine"

E toamnă iar, ca într-un poem, în Cetate la Alba Iulia. În Parcul Unirii, pare îngrijit de elevii liceului industrial numărul patru, au venit pentru melancolie adolescenții. În jur viață de cetate ca și acum două sute de ani. Case, ulițe, oameni, porți de neurnit din țițini. Soarele cată a se băga drept în ochi. Nu iscodești umbra, nu-ți mai trebuie, nu cauți băutura rece, nu te mai încintă. În cetate te simți ocrotit de tot și de toate. Se spune că în 1848—1849 cînd generalul Iosif Bem a venit să înăbușe revoluția, doar două cetăți au fost neînfrînte : Cetatea de Alba Iulia și Munții Apuseni. Ambele cetăți au fost apărate de români. În Alba doar comandanții erau străini, iar despre Apuseni ce să mai spunem, acolo era Iancu, era Avram Iancu. În două rînduri cetele lui Iancu au despresurat Alba Iulia și au permis astfel ca cetatea să se aprovizioneze cu alimente și să reziste. Acum Cetatea Alba Iulia e un mare muzeu. Orașul cu puterea sa de azi se întinde în șes, spre Mureș. Dar tot se ține, lipit parcă, de dealul pe care stă înfiptă cetatea. Locul legiunii a XIII-a Gemina, locul unei vechi cetăți de pămînt, locul unor cetăți medievale, locul pe care la 1 714 s-a construit cetatea în ființă și-n ziua de azi. Pentru a ajunge în cetate, pentru a ajunge dinspre oraș în cetate trebuie să lei în creștet triumfalele porți. Încerci să te-nchipui într-o caretă trasă

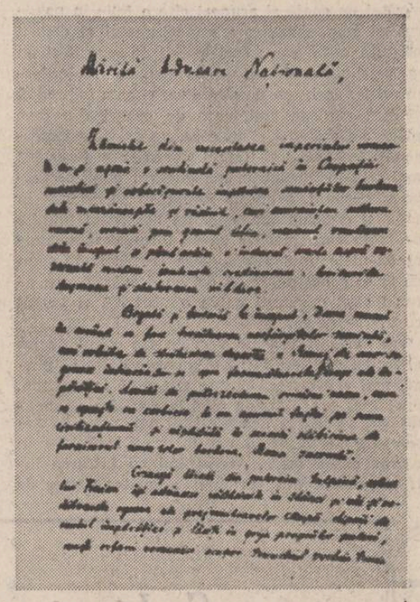

„Mărită Adunare Națională" — textul primei pagini a discursului rostit de Vasile Goldiș la 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia

întregita țară

Ca o liniște albastră
Mingiie țărina
Lumina timpului nou.

Ochiul de vis
Trezește macii roșii
În zilele acestea.

Pe cerul din noi
Zboară păsări
De dor și bucurie.

În spațiul iubirii
Întregita țară
Ne strigă pe nume.

Dumitru Ulrea

„Poporul român din Vidra..."

În toamna anului 1918 bătrîna Europă capătă o hartă. Imperiile se năruie și pe ruinele lor apar statele naționale. În Muzeul Unirii din Alba Iulia acest fapt e ilustrat de o simplă listă ce cuprinde denumirea noului stat și data constituirii.

Sala Unirii e de o pioasă sobrietate. Stăruie în ea un aer rarefiat, de înălțime. La intrare străjuie patru steaguri tricolore care au făcut războiul de întregire. Sub cristalul vitrinelor ard literele „credenționalelor". Adică a delegațiilor de participare la „Marea Adunare Națională Română ce se va convoca în acest an. Și citim mai departe : „Subscrișii adeverim că Partidul Social-Democrat din Deva, comitatul Hunedoara a ales azi ca delegați ai cercului electoral pe Domnii Dioniziu Pop, zidar, și Petru Selești, zidar, ambii din Deva cu unanimitate". Vin la Alba Iulia cu credenționalele în buzunarul de la piept cei 1 228 de delegați. Vin cu credenționale, peste 100 de mii de oameni. Din care doar ceva mai mult de o mie au și hîrtie de participare. Ceilalți au venit cu inima și sufletul, pe aripile încrederii în Unire. „Declarațiunea / Poporul român din comuna Vidra inferioară în adunarea ținută în ziua de 15/28 noiembrie 1918 declară cu unanimitate și cea mai vie însuflețire că una și nestrămutată dorință a sa este : unirea tuturor Românilor din Ungaria, Transilvania și Banatul Timișan într-un singur stat național liber și aderează deci întru toate la hotărîrea adunării naționale din Alba Iulia care se va ține la 1-ma Decemvrie 1918 st.n. Semnează Gregoriu Nicolae, președinte, apoi George Reșiga și o listă cu semnături ale bărbaților de încredere". Fiecare sat, fiecare comună din Transilvania se simțea atunci în noiembrie 1918 centrul Unirii. Fiecare român transilvănean era convins că el e o piatră importantă în edificiul Unirii. Se află în muzeu „Hotărîrea noastră, a obștei poporului român din Rășinari", „Hotărîrea noastră, obștea poporului român din Întorsura Buzău", „Hotărîrea noastră, obștea poporului român din comuna Hunedoara". Toată suflarea românească de peste munți venea la Alba Iulia. Atîta elan, atîta entuziasm nu mai fusese niciciind. Pe podeaua de aramă a veacului treceau cu pași hotăriți românii transilvani. Și pașii lor, și voințele lor și toată lucirea chipurilor lor au făptuit o zi istorică.

„Vrem să trăim alături de celelalte națiuni ale lumii, liberi și independenți"

Cu cită înfrigurare au pregătit iluștrii bărbați ardeleni documentele Marii Uniri ! Ce uriaș simț al istoriei purtau cu ei ! Cită clarviziune și cită aplecare spre faptă ! Fără-ndoială se simte aici singele roman, firea solidă a romanului, trăinicia lui. Și eșarfe tricolore, și gărzi naționale, și brasarde, și ziare, și cărți, chiar și fotograf, totul la milimetru, totul pregătit în amănunt. La 8 nov. 1918 foaia „Românul" din Arad lansa „Convocarea" Adunării Naționale a națiunii române din Ungaria și Transilvania la Alba Iulia, cetatea istorică a neamului nostru, pe ziua de Duminică în 18 Noemvrie v. (echi) (1 Decemvrie st. n.) a.c. la orele 10 a.m. Convocarea, tipărită pe întreagă pagină de ziar, e alcătuită din cuvinte înflăcărate, cuvinte izvorîte din generoase inimi : „Istoria ne cheamă la fapte. Mersul irezistibil al civilizației omenești a scos și neamul nostru românesc din întunericul robiei, la lumina conștiinței de sine. Ne-am trezit din somnul de moarte și vrem să trăim alături de celelalte națiuni ale lumii, liberi și independenți". Cuvinte care strălucesc și azi pe firmamentul românesc ! La 24 noemvrie 1918 Consiliul Național Român tipărește la Blaj foaia-manifest „Veniți la Alba Iulia !". Formidabil instrument de mobilizare s-au dovedit ziarele. Ajungînd pînă în cele mai îndepărtate comune, la intelectualii satelor, la sătenii de rînd, ajungînd în rîndurile meseriașilor, printre membrii partidului Social-Democrat ziarele au fost vestitorii Unirii. Iată ce scria foaia „Unirea", Blaj, duminică, 1 decembrie 1918 (subtitlul foii : ziar național cotidian) : „Frați Români ! Locul cel mai istoric al neamului vă așteaptă cu brațele deschise. Veniți deci să-l atingeți cu pașii vostru, ca să simțiți fiorul ce l-a mișcat odată pe marele Voevod (...), pe martirii Horia, Cloșca și Crișan, pe Craiul Munților Avram Iancu și pe toți cei care au început și au lucrat la realizarea visului de veacuri, pe care noi, cei de azi, îl vedem ca pe răsăritul cel mai strălucit al celei mai senine zile a neamului românesc". Și cei peste 100 de mii de români prezenți pe cîmpul de la Alba Iulia au vibrat ca o singură coardă de vioară. Odată cu ei veniseră, prin toate mijloacele posibile de comunicare, urări de succes, felicitări, încurajări, iar și iar felicitări de la alte mii și mii de români rămași la vetrele lor

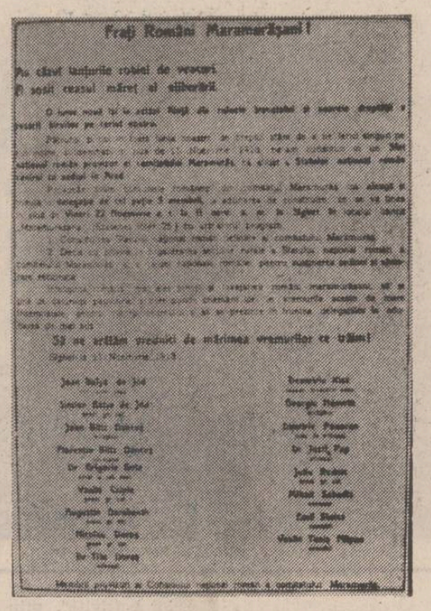

„Frații Români Maramureșani !" — mobilizați „a corespunde chemării lor în vremurile aceste de mare însemnătate pentru viitorul neamului" prin manifestul de la Sighet din 11 noiembrie 1918 pentru constituirea „Sfatului național român definitiv al comitetului Maramureș"

milenare. Fiecare delegație avea cu ea mii și mii de semnături care de-acolo de pe suprafața lucioasă a hîrtiei chemau pentru unire. De exemplu Sibiul prezintă la Marea Adunare Națională pentru Unire o declarație cu 30 de mii de semnături în care se cereau unirea, unirea fără nici un fel de condiții. La ora 10 a.m. Ștefan Cicio Pop, președintele Consiliului Național Român Central, rostește discursul de deschidere a Adunării Naționale. Raportul lui Ioan Suciu arată că sînt prezenți 1 228 de delegați din 130 de circumscripții electorale care au credenționale, declarații sau împuterniciri. Veteranul românismului din Transilvania, George Pop de Băsești, declară adunarea „constituantă și deschisă"... „Națiunea română se declară și se proclamă națiune de sine stătătoare" (Din Rezoluția Adunării de la Blaj — 3/15 mai 1918). Și, 70 de ani mai tîrziu : „Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 18 noiembrie —1 decembrie 1918, decretează unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dinșii cu România..." (Din Hotărîrile Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia). Deci „în acest loc a fost proclamată unirea Transilvaniei cu întreaga Românie prin votul solemn și unanim al poporului, pentru totdeauna și în mod irevocabil. Memoria acestui fapt să fie eternă".

Eugen Mihăescu

Menhire de iarbă

În fiecare toamnă
clădim menhire de iarbă
sub ochii
premergătoarelor stele.

Modelate-n miresme
cu unelte de lemn,
sculpturile cresc
în jurul unui os lung de aripă,
bătută-n pămînt
armătură.

În fiecare toamnă
clădim monumente din iarbă
cosită de pe mormintele
eroilor necunoscuți.
Le așezăm după soare,
în fiecare toamnă,
ca pe un sfat al bătrînilor
îmblînzitori de bouri..

Geneza patriei

Rotund
lăcașul patriei mele
l-au ridicat uriașii
acestui pămînt

pînă-i împresurară
din toate părțile munții,
și s-a ales uscatul de ape
ca untul

Ei și-au rotit
uriașele aripi de ploi
însemnînd soarele cu un cearcăn
din cele trei culori fundamentale,
mărturie a acestei dureri.

Ei și-au rotit
jur-împrejur inima
cît le-a fost neamul
scrijelind
cu plugul unghiei
pînă la singe
înscrisul apelor la hotare.

Sanda Ghinea

La Marea Unire

Ninse cărări începeau să anunțe fastul
de care omul de rînd
începea să se bucure.
Tineri veneau de departe și se rătăceau
pe cărările albe ale destinului lor.
O singură muzică se înălța și un singur
cuvînt se-auzea
peste tot ; —
nu e liniște mai mare ca bucuria de-a ține
în mînă
un steag sfîșiat întesindu-se sub privirile
arse de dor !,
nu e viață mai trăită ca aceea de a-ți
cunoaște fratele
ținut în cămașă de gips,
de a-ți împărți piinea cu el și a povesti
despre același griu luînd de-a lungul
isteriei
drumul altor cămări,
nu e fericire mai mare să vezi
cum pămîntul
se simte mai tînăr sub picioarele tale.
Ninse cărări curgeau ca rîuri de lapte și
raiul aici începea,
și pămîntul făgăduinței aici se afla, dar
cît timp a trecut prin sufletul neamului ăsta
pînă ce bucuria bucurie să fie,
pînă ce întregul întreg să fie, dar
cîți martiri nu numără această bucurie,
dar cîți martiri nu numără acest întreg,
vai, cît singe n-a curs pînă ce aceste cărări
să-nălbească atît de frumos,
și cîtă durere n-a curs pînă ce acest
cîntec să
izvorască ca un catehism al credinței
de neam,
dar, vai ce tulbure vremi au tot zămislit
la această speranță,
și cîți n-au bintuit secolele noastre
cu cohortele lor de minciuni,
și cîți n-au sperat ca neamul acesta să
nu mai fie, dar
n-a fost pe pohta lor,
ci pe pohta românului cea veșnică,
pohtă ce-a pohtit să se-mplinească
într-o zi a cărărilor albe și ninse
ca straiele albe de în ale acestor pămînturi.

Gellu Dorian

La Alba Iulia în Cetate

La Alba Iulia-n Cetate
O Inimă-Speranță bate ;
Mult sfîrtecată, singerîndă,
Răzbind prin veacuri de osîndă,
Pe roată-nșinsă și zdrobită,
În lanțuri strînsă și strivită,
Aprinsă arde în Cetate,
Faclie luminînd departe,
Și fărîmată-n mii de miezuri
Înaltă din Cîmpie crezuri
Și-adună bulzuri vii de piatră,
A moților visare-naltă,
Și cheamă oastea în Cetate
Și iat-o, iarăși, mare, bate —
Sute și mii de glasuri vii
Dinspre colinele cu vii
Și de pe Cîmpul sfînt al Horii
Își strigă vrerea, Vestitorii...
La Alba Iulia-n Cetate
O Inimă-Vestire bate ;
Aflați că s-a făcut dreptate,
Aflați că s-a făcut dreptate,
Azi țara e în Unitate,
Azi țara e O Unitate,
Un singur Gînd și o Voință,
Un singur Trup și o Ființă,
La Alba Iulia-n Cetate
A ȚĂRII-NTREGI inimă bate !

Irimie Străuț

Poeme de
NICHITA STĂNESCU

Ea

Ginei Hagiu

Suavă, tu, de-a pururi îmbrăcată
în bluza cea oranj
cînd noi trăiam din altădată
în cine știe ce oraș
Ne desenai cu un cuvînt
cînd surîdeai ca orizontul
pe care-l vede un pămînt
pe care-l vede orbul
cînd ținte de aramă noi băteam
în tronul cel de piele
din care Femios păream
scăpînd din trei măcele
cînd zeul peste cîntec ne stătea
de-aceea însuși pe Ulise
mai ne părea, mai apărea
că plînsu-ni-se.

Peisaj

Zeitățile
adică Dionisos, adică Apollo
sunt lacrimile cu care mi-au plîns
cuvintele
și te întreb pe tine :
eu, eu, eu,
oare m-am născut ?
Oare am murit ?

Umbră

Ar mai fi oare odată
încă odată
ca să existe în mine ceva dublu ?
Pasăre cu rădăcini !
Cireșule amar !

Ninsoarea

De prea multă vreme suntem în viață
ca să nu le știm pe toate ale vieții,
dar trece din cînd în cînd îngerul
și deodată le știm pe toate cele
deodată
în timp ce le uităm deodată
pe toate cele deodată.
După aceea, cum e și buna cuviință
geometria fulgului de zăpadă se
schimbă în mil
în timp ce Nilul
curge, curge, curge.

Autoportret cu Grigore

Uneori mă gîndesc
și atunci mă schimb în cuvinte,
alteori nu mă gîndesc
și-atunci zăpada aceasta albă ca o
murdărie
îmi bate inima mea rece
ca șapte toboșari pe o singură tobă
piezișă
în timp ce neg adevărul.

Scrisoare

Să remarci că stelele nu mănîncă
stele.
Să remarci că numai nasul e făcut
pentru mirosuri
și te rog în același timp să observi
că lumina deși e galbenă
nu pute.
Jupiter se gîndește numai în cai și
în greci.
A fi om e o rană a zeului.
Mă și întreb uneori, privind spre
muntele Olimp :
Să-l mai rănesc pe zeu,
Să nu-l mai rănesc ?
În rest, află despre mine
că mama mea este încă în viață.

Sărutul

Două guri sărutîndu-se,
ce infinit !
O Monalisă surizînd,
ce stare de spirit !

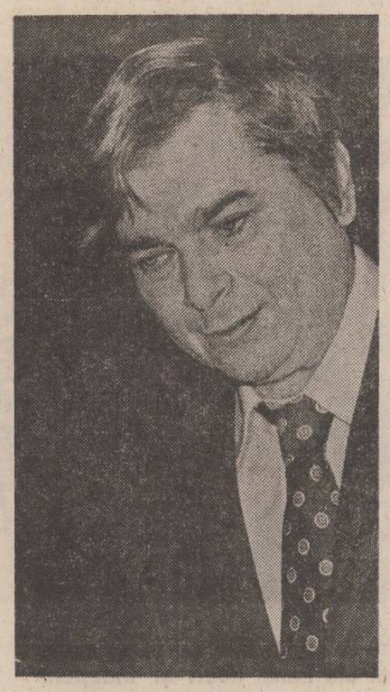

Un vers lîngă un substantiv
ar fi sărutul.
Dar care vers !
Și ce substantiv !

Cezare

lui Cezar Baltag

Citeodată însuși cuvîntul se
împietrește
în timp ce timpul împietrește
Citeodată ți se face dor
de visul cu stele al altcuiva.
Cînd un adolescent sărută o
adolescentă
scuipă-ți ochii cu care-i vezi
și răsare-ți inima
și împleți-o cu viața altora
cum soarele umple întunericul
cu lumină.
Cezare, de fapt de tine
voiam să scriu,
dar m-a luat apa vorbirii.
Dă-mi veste !

Ars poetica

Acum, în fine, cînd mai sunt spre
nu mai sunt,
abia acuma am dreptul să vă mint
și să vă spun despre cuvînt că e
cuvînt
și ce presimt chiar simt.
Abia acum o să mă credeți
cînd sunt înspre nu sunt
că viața mea a fost mormînt
iar moartea mea o tinerețe.
Abia acum o să mă credeți
în fine cînd am reușit să mint.

Cu toate acestea...

dan mocanic

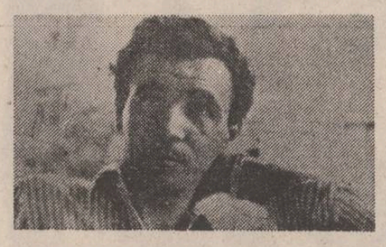

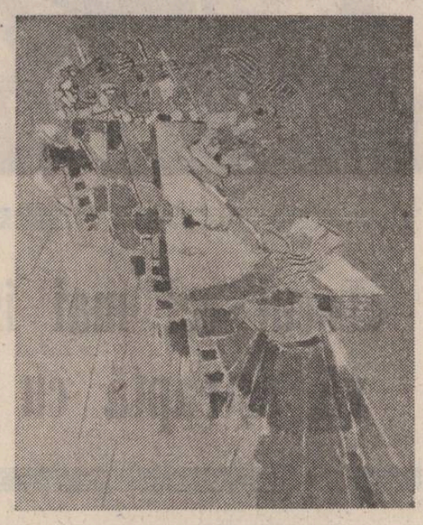

În paginile 4, 5, 6 și 7
Tablouri de Cicerone Ciobanu
din expoziția de la Galeria Municipală

Știi, bucătăria... bucătăria de vară, dar și de toate celelalte anotimpuri, chiar incerte ; bucătăria din curte, închisă cu un lacăt mare și cu încă o cheie, mare și ea ; bucătăria din a cărei cămară scoteam vinul acela gălbui, adus tatei de prin părțile Bîrladului ; bucătăria cu sobiță de tablă, înaltă, în care înghesuiam cartoane și scînduri de la lăzi și ziare deasupra cărora puneam cărbuni din magazia care se deschidea tot cu cheia cea mare a bucătăriei ; ei, nu se poate !, nu se poate să nu-ți amintești : bucătăria care era biroul meu de lucru în vremea studenției, locul prin care mă învîrteam repetînd cursuri întregi sau numai vorbe disparate pentru vreun poem care nu mai voia să se așternă și mai ales să se termine, desi-i exersam sute de finaluri el tot nu se-ncheia, pînă cînd mă enervam, îl aruncam sau îl puneam la dospit într-un dosar tip mapă, din acelea în care pui actele cînd te înscrii la vreo școală

ei bine, în bucătăria asta am lipit pe perete o fotografie decupată dintr-o revistă veche

fotografia — colorată — se vedea de cum păseai în bucătărie, era chiar vizavi de ușă, la înălțimea ochilor, deasupra hîrtiei tipărite cu motive populare oltenești stilizate, hîrtie pe care oamenii de la țară și-o prind prin case pentru a mai „deschide" pereții și a mai îmblînzi cenușiul interioarelor

era prinsă chiar între bufetul mare și bleu, de tip vechi, fără „linie", dar teribil de încăpător și util, și aragazul deasupra căruia pe un raft suspendat erau așezate, pe patru rînduri, cești de ceai și de cafea, vechi și ele, cu vopselurile șterse și buzele ciopîrțite, ca ale unui fumător pătimaș după o noapte de beție crîncenă

fotografia era lipită, deci, chiar deasupra mesei mari, la care eu scriam întotdeauna, neglijînd biroul din casă pentru că aici puteam întinde în voie, pe un spațiu larg, cărțile, dosarele

deasupra mesei, între două servete albe, înfățișînd scene casnice, cusute cu ață roșie, stîngaci, îndemnînd prin versuri la dragoste și hărnicie

scria pe unul :
„gospodina cînd e bună
rostul casei merge strună",

iar pe celălalt :

„rămîi la mine, o rămîi
mai fost izvor de bucurii
rămîn co viață ntreagă
mai fost atît de dragă".

M-am uitat la acea fotografie multe luni la rînd, zi de zi, preț de cîteva minute de fiecare dată, pînă cînd s-a îmbibsit de fum și s-a dezlipit din pricina aburului ce ieșea de sub capacele oalelor cu ciorbe aromate, fierte îndelung, pînă cînd am aruncat-o, dar nu în găleata de gunoi din curte, ci într-un caiet copier pe care așternusem, timp de un an, tot felul de întîmplări care voiam să le feresc, pe cît puteam, de uitare (n-am reușit cu totul ; ele stau scrise și acum, dar memoria le-a refuzat și cum mă întîlnesc cu ele doar din cînd în cînd și numai în paginile acelui caiet — una albă, una dictando, una albă... —, trec printre ele și părăsindu-le, nu le pot lua cu mine, **uiți, iată, tocmai ce mărturisești !).**

Fotografia era destul de mare și i se desluseau bine toate amănuntele, de aceea cînd mă uitam la ea nu o vedeam toată, ci alegeam numai cîte o parte, încercînd să deslușesc acolo ceea ce știam, de fapt, atît de bine, călcînd adeseori prin locurile acelea, dar nereușind să rămîn — ca om al clădirii, așa cum visasem de mic — decît în bucătărie, acolo și numai acolo fotografia și clădirea reprezentată în ea aparținîndu-mi.

Așa mă înveleam în amintiri și așa mi se răcea ciorba, din care cauză bunica mi-o lua din față, o turna într-o crăticioară și o punea iar la încălzit, oftînd și bombănind că mai trebuie să folosească o dată butelia mereu pe sfîrșite

după ce isprăveam de mîncat și-mi spălam farfuriile și tacîmurile în chiuveta din dreapta ușii, mă întorceam în fața fotografiei, îmi trăgeam scrumiera aproape și aprindeam o țigară pe care o fumam încet de tot, cu ochii pe fotografie, de fapt pe o parte sau alta a ei

Întîi — sus — cerul

neferesc de albastru și de fără nori, un cer ca o pată de cerneală, desigur o creație a fotografului pentru că — după cîte știam eu și îmi aduceam aminte — n-am văzut și n-a fost văzut niciodată un asemenea cer, absolut nepătat, cu nici un pistrui alb măcar sau cenușiu ; un cer incredibil, ce mai, un cer confecționat, pe care, totuși, îl priveam lung și des, căutînd să-mi întipărească în minte culoarea lui, în speranța că, odată și odată, am să ajung să o văd aevea

(îți spun toate acestea în deplină cunoștință de cauză deoarece am fost și am rămas preocupat de nuanțele cerului, întîrziind de multe ori cu privirea asupra lui și pot deosebi ușor un cer adevărat de unul fals ; iar cel din bucătărie era, incontestabil, fals ; dar nu mă deranja ; îl deplîngeam doar pe fotograf, adică nu chiar pe el, ci lipsa lui de inspirație, de imaginație sau încrîncenarea lui de a transforma realul după legi învățate mecanic de la meșteri de duzină, adepți ai culorilor pure și neîntrerupte, neîntersectate cu altele, în sfîrșit, deși își văzuse poza făcută de el într-o revistă ce se afla în mîi de case și birouri, fotograful era un simplu amator, un naiv, așa cum era, neîndoios, și acela care-i selectionase fotografia ...dar, abia acum mi-am amintit !, tu cunoști fotografia aceea reții perfect momentul în care, pe colțul ei din dreapta-sus, chiar pe albastrul de care-ți vorbeam, ai notat într-o dimineață un număr de telefon, ceva cu 87 la început și cu 3 la sfîrșit, parcă..., cert este că ai văzut fotografia, ai și folosit-o ca agendă, dar, poate, nu te-ai uitat cu atenție la ea).

Tot în dreapta, dar jos (chiar sub numărul de telefon scris de tine cu puțin înainte ca fotografia să se dezlipească și să părăsească peretele) se vedea o portiune de gazon ; neîndeminaticul fotograf a făcut-o verde-verde, lucitor de verde, artificial de verde, dar — spre deosebire de albastrul cerului — verdele ăsta îmi plăcea, probabil pentru că se apropiau sărbătorile de iarnă și, odată cu ele, mirosul de brad din sufragerie și cel de cozonac din bucătărie.

tu veneai în vremea aceea mai rar ca de obicei, te îndrăgostisesi fără leac și apăreai pe neașteptate în hanorac și cu o geantă agățată de umăr, din care geantă scotei o sticlă de rom de jumătate și cîteva portocale pe care le curățai de coajă și aruncai cîte o felie în paharul cu rom, după care mîncai restul și dădeai băutura peste cap ; erai teribil de amărît și eu nu înțelegeam de ce, nu-mi spuneai nimic despre tine, vorbeam de alte alea, citeam împreună versuri sau ne aminteam de orașul din care plecasem amîndoi și în care, pe rînd, mai mergeam citeodată ; și timpul trecea și se făcea tot mai frig în bucătărie, mă duceam după cartoane și cărbuni, aruncam cîțiva stropi de gaz în sobă și dădeam foc, apoi ne apropiam mîinile de tabla care începea să se înroșească, examinîndu-ni-le unul altuia, ceea ce bătrînele spun că ar fi semn de sfadă ori de despărțire, ca atunci cînd dăruiești cuiva o batistă, și tăcînd cu înversunare).

era iarnă și vedeam verdele din colțul de jos al fotografiei, era iarnă și nu voia deloc să ningă, mai rămăseseră puține zile pînă la Crăciun, apoi încă o săptămînă pînă la revelion și zăpada care căzuse la începutul lui noiembrie se dusese lăsînd în urmă noroiul ce înghețase în curtea aceea mare, semănînd cu intrarea într-un șantier din pricina adîncilor semne de roți ale mașinilor ce veneau și plecau din garajul aflat în spatele bucătăriei și închiriat ilegal de vecinii mei

(fotografia n-a mai apucat vara acolo, pe perete, și bine-a făcut, altfel m-ar fi deranjat pînă la urmă verdele acela imposibil și cine știe, l-aș fi zmîngălit cu vreun pix sau cu vreun creion sau cu vreo carioca, indiferent de culoare).

Pe vremea cînd fotografia se afla pe perete — a stat patru-cinci luni, poate chiar mai mult — mă apucasem să orînduiesc fișele de lectură și tăieturile din ziare, adunate în cîțiva ani : le așezam în plicuri — pe probleme, pe autori —, scriam caligrafic ce cuprindea fiecare plic pe o hîrtie prinsă cu agrafă deasupra lui, reciteam, adnotam, era o perioadă de liniște și acumulări, o perioadă în care „mă așezam", rugindu-mă ca ea să dureze cît mai mult, temător că mă va prinde valul cine știe cărei iubiri — nu trecusem cu mult de 25 de ani — și că voi lăsa iar totul baltă pînă cînd, din pricina vreunei sfinte dezamăgiri, aveam să revin la lucru, la lectură și la scris

fotografia mă îmbărbăta de cîte ori o priveam îmi și fixasem pe ea un loc al meu, îl încercuisem cu tuș negru : era o fereastră ; o fereastră din zecile, poate sutele care se distingeau la clădirea albă, sprijinită de cerul nefiresc de albastru și avînd în față, într-o parte, petecul de gazon de un verde incredibil

spuneam că era albă clădirea ; da, așa era, dar de un alb bătînd vag spre gălbui, și el — ca și cerul, ca și iarba — fără vreo pată, întrerupt doar de dreptunghiurile ciocolatii ale ferestrelor, zeci și sute de ferestre, unele acoperite în întregime de jaluzele, altele doar pe jumătate, dispuse în lungul și în înaltul clădirii

acolo, undeva, un asemenea dreptunghi era încercuit cu tuș — **fereastra mea**

(pe vremea aceea nu stăteam, ca acum, într-un bloc ; dar gîndul că odată voi locui astfel mă îndemna ca, la fiecare trecere — pe jos, cu tramvaiul ori cu autobuzul — prin cartierele noi ale Bucureștilor, să-mi înalț privirea spre ferestrele în spatele cărora trăiau oameni, familii, și să-mi imaginez cum voi sta pe un balcon, într-un chaise-longue, fumînd și bînd cafea, bătut de razele unui soare gata să apună, lenes

fixam atunci — după locul unde erau cele mai multe și mai frumoase flori, după modelul perdelei, după culoarea draperiei și numărul de becuri al lustrei — ferestrele ce-aș fi dorit să-mi aparțină, adăugîndu-mă, ca locatar, altor cîteva sute, ba, uneori, peste o mie de oameni — cît un sat, nu ? — care-și trec zilele între betoanele cînd prea reci, cînd prea fierbinți, înălțate, suprapuse și legate între ele prin fire de fier)

așa, exact așa gîndeam și atunci cînd mi-am fixat cu tuș un ipotetic loc **numai al meu** pe fotografia spre care îmi aruncam ochii după fiecare lingură de ciorbă sorbită, fixînd-o atent între felurile de mîncare și contemplînd-o îndelung, visător, cînd se isprăvea masa și începea sfertul de oră al cafelei însoțite de trei țigări aprinse una de la alta)

cercul era trasat în partea stîngă a fotografiei și, firește, dreaptă a clădirii, pe la etajul trei, un cerc mic de tot despre care o femeie dragă a spus, văzînd peste cîțiva ani fotografia, vai, ce ideal, cît un bob de mei !

încercam să-mi imaginez și interiorul camerei aceleia și o vedeam pătrată, spoită într-un gri deschis, cu patru-cinci birouri (nici chiar în vis nu putem crede că ar fi putut fi **numai a mea !**) și cu dulapuri în zid, de o parte și de alta a ușii, cu mașini de scris și telefon, cu un cuier-pom într-un colț, cu vrafuri de hîrtii și ziare, cu coșurile atît de necesare pentru aruncarea mucurilor de țigare și ciornelor abia începute (prost), cu un covor în mijloc — nici prea nou, nici prea deșirămat — și, indiscutabil (asta era deja vizibil) cu o fereastră mare, acoperindu-se, la nevoie, cu jaluzele înnegrite de timp și ploi, o cameră impersonală de care nu te puteai îndrăgosti decît din afară și numai în vis.

Tu n-ai observat cercul acela, de fapt chiar fotografia abia ai băgat-o în seamă, dar cercul — ai dreptate !, nici n-aveai cum să-l vezi — l-am adăugat pozei cînd tu nu mai veneai deloc pe la mine, erai supărat, injurai urît în rarele și scurtele convorbiri telefonice, te intriga și indigna refuzul de a mai da curs invitațiilor tale la teatru, la film, dar mai ales la bere și cafea, la o parolă prelungită, mă acuzai de vedetism și-mi pronosticai un viitor de călu-

teatru

Un eveniment editorial

În atît de utila și inspirata serie *Thalia* (îngrijită de Valeriu Râpeanu) a apărut recent un op masiv, edificator pentru cunoașterea personalității celei care a fost Alice Voinescu : *Întîlnire cu eroi din literatură și teatru*. Volumul mi se pare a fi cea mai importantă apariție teatrologică a anului, din mai multe puncte de vedere, axiomatice.

În primul rînd, el readuce în prim-planul vieții noastre teatrale figura *unui om admirabil* de o rară delicatețe, de o incredibilă modestie ; „Alice Voinescu era *un om frumos*" (conchide și Dan Grigorescu în oportunul și competentul său studiu introductiv). Aproape necunoscută tinerei generații, mai mult anecdotic știută de către promoțiile mature, autoarea celei mai profunde exegeze montaigne-ene apărută la noi se relevă, prin aceste peste opt sute de pagini, într-o exhaustivă autoprezentare.

Complementar omului, *scriitorul* Alice Voinescu pledează, fie că vorbește despre Eschil sau Shaw, despre Wedekind, ori Pirandello, pentru descoperirea optimismului, a celui mai înalt carat uman, a speranței. Autorul cărții nu concepe că arta autentică (fie că este vorba despre filosofie, morală, dramaturgie, ori arta spectacolului) poate fi plasată sub semnul nihilismului, al disperării, al angoasei. De cîte ori întîlnește pasaje sceptice în opera celor analizați, Alice Voinescu se grăbește să ne atragă atenția că ele nu sînt predominante : „În teatrul lui Wedekind răsună glasul nădejdii. Corul de amputați, de estropiați, de deviați cîntă eroic imnul vieții și pornește, mînat ca de-o voință nevăzută, spre cucerirea *bucuriei*" (p. 39) ; sau : „Dacă tematica pesimistă, aidoma celei sofiste, invie pe scena lui Pirandello, e de observat că nu apare în chip de dogmă, ci ca o întrebare, mai bine zis ca o metodă" (p. 120). Aproape că nu există pagină în carte care să nu confirme încrederea autoarei în viață și-n semenii ei, în luminozitatea artei și-a slujitorilor săi — atitudine definitorie pentru omul *superior*.

Dincolo de atitudinea filosofică și morală a scriitoarei, *Întîlnire cu eroi din literatură și teatru* relevă *stilistul*, conferențiarul care înțelege că erudiția nu trebuie să îmbrace vestmîntul sec, impersonal, soporific, ci pe cel spectaculos, atrăgător. Ca și Călinescu, A.V. crede în critica-artă, în critica-literatură, în critica-poem. Eseurile autoarei cuceresc prin blîndețea exprimării, prin minuția căutării „cuvintelor potrivite", prin literaturizarea de cea mai bună calitate, A.V. încercînd, parcă, să intre-n competiție cu opera. S-ar putea spune că ea practică *discursul îndrăgostit* cu mult timp înaintea consacrării termenului : „O catedrală este dincolo de timp ; o dramă poartă în ea timpul transfigurat" (p. 67) : „E primăvară, viața se urcă neobosită în trunchiuri și în ramuri, pînă își celebrează triumful în caliciul florilor. Tot ea deșteaptă dorințe în trupul tînăr și visuri în sufletul neprihănit. Wendla a înflorit deodată, sub ochii maică-si, care se înfioară de atîta frumusețe" (p. 73).

În fine, vreau să mai subliniez în acest limitat spațiu tipografic forța de *convingere* pe care o exercită Alice Voinescu asupra lectorului, impenetrabilitatea demonstrației, soliditatea argumentelor. Am citit mult și-am auzit mult vorbindu-se despre *Macbeth-ul* cu măști al lui Ion Sava. Dintr-o mare admirație pe care-o am față de memoria regizorului nu am crezut niciodată în detractorii spectacolului. Dar volumul recent apărut m-a obligat să-mi cenzurez entuziasmul purtat fostei reprezentații, prin semnalarea atît de exactă a deficienței ei funciare : „Oricît de artistică ar fi o mască, oricît de caracteristică pentru natura personajului, ea nu poate exprima și evoluția conștiinței, ori tocmai aceasta este atît de importantă în *Macbeth* și în tot teatrul lui Shakespeare în genere" (p. 464).

Printre evenimentele stagiunii recent încheiate trebuie citat, desigur, și spectacolul... de hîrtie al Doamnei Alice Voinescu.

Bogdan Ulmu

film

Subiect: cinematograful

Cunoscută în special ca o atentă analistă a peliculelor de animație, **Dana Duma** debutează cu un interesant volum dedicat **tuturor cineaștilor care au avut curajul să facă din cinematograf subiect de film.** Fără a fi un gen constituit cu legi și tabu-uri „filmul despre film" rămîne un teritoriu fascinant al multor încercări de autocunoaștere materializate uneori în incontestabile reușite artistice semnate de cineaști, care dincolo de eforturile teoretice (proprii sau nu), au demonstrat prin opere valabilitatea și perenitatea unui polivalent și spectaculos subiect.

Efortul de sinteză al criticului în delimitarea exactă a autoportretului artei a 7-a are în vedere, în primul rînd, pe protagoniștii genericelor : regizorul, operatorul, actorul, scenaristul, producătorul. Printre clasicele sau contemporanele monografii romanțate, realîste, dramatice, ironice, respectuoase sau sarcastice se numără în comentariile autoarei filme de referință ca **Sunset Boulevard, Totul de vînzare, Noaptea americană, Opt și jumătate, Începutul, Cîntînd în ploaie, Mitul Fedonei, Contesa desculță.**

O altă secțiune importantă în motivația titlului se referă la mitologia filmului văzută în teme ce privesc dincolo de fascinația imaginii platourilor, tehnica publicității, crearea star-systemului, eternul divorț între aparență și esență, distanțele evaluate între artă și industrie. Criterii și forme, valori și genuri se întrepătrund în comentariile autoarei care demonstrează ascendențe literare, sugerează noi semnificații pentru laitmotive clasice sau pentru miturile puse în circulație pe diferite meridiane cinematografice.

Citatul, parodia și remake-ul sînt principalele formule ale dialogului în timp, ale unor ample relații ce leagă succesive generații de cineaști ce atestă **un salt calitativ în conștiință,** un semn al maturității artei a șaptea. Ca artă poetică, finalizată în exprimarea unor confesiuni remarcabile prin originalitate și densitate de idei tema este analizată prin intermediul unor opere semnate de **Buster Keaton, Dziga Vertov, Stanley Donen, Gene Kelly, Federico Fellini, Andrzej Wajda, François Truffaut, Krzyszvof Kieslowski** și **Alexandru Tatos** cu „Secvența").

Perspectiva cronologică sau sociologică dublată de comentariul stilistic ordonează exemplificările dedicate filmului ca autor al propriei istorii, ca martor al adevărului sau ca model de viață.

Impunînd în concluzie respectul necesar pentru universul unei arte ai cărei creatori n-au ocolit profesiunile de credință, descoperind în tema propusă nu doar repere didactice, ci și valori de referință pentru cunoașterea exactă a poeticii filmului, **Dana Duma** a realizat un util instrument de lucru atît pentru specialiștii, cît și mai ales pentru spectatorii, deseori atrași doar de atributele exterioare ale peliculelor.

Temă perenă în aria cinematografiilor lumii „filmul despre film" rămîne oricînd și o incitantă invitație spre cultura cinematografică. **Autoportretele filmului** pledează cu metodă pentru aceasta într-un limbaj fluent, accesibil, fără tentația unei analize sofisticate. Un ultim argument este ampla filmografie comentată ce conține peste 100 de titluri desfășurate în ultimele șase decenii (din cele nouă cîte numără a 7-a artă).

Călin Stănculescu

*) **Dana Duma, „Autoportretele filmului", Editura Meridiane 1983.**

găr-scrib, cu pagini caligrafiate toată viața fără suflet, neaerisite, credeai că fac totul pentru a poza în fața ta, pentru a mă da mare cu munca mea de fiecare zi, neîntreruptă, pînă cînd, acceptînd o rugăminte ce suna a ultimatum, ți-am adus cîteva pagini scrise ; tu le-ai citit chiar acolo, la Terasa Facultății, printre sticlele de bere ce se adunau, era cald rău și noi beam de sete mai ales, ai citit atent, rînd cu rînd, filele dactilografiate cu destule greșeli și corecturi, apoi, cînd ai terminat, ai cerut o votcă mare drept capac și ai țipat vreun sfert de oră, moralizîndu-mă că nu public reportajele acelea, că nu mi le dau la o editură, că nu mă zbat de loc, scriu doar pentru ziar și pentru sertar, e păcat, ziceai, dar eu am pus totul pe seama berii și a votcii și cred că am făcut foarte bine sau poate că așa era într-adevăr.

Cînd ți-ai reluat vizitele în bucătăria de vară (continui să-l zic așa dintr-o obișnuință de pe vremea copilăriei), fotografia nu mai era pe perete, tu ți-ai adus aminte de ea, i-ai remarcat **absența**, dar numai pentru că uitaseși numărul de telefon scris în colțul din dreapta-sus cu creion roșu pe fondul acela stupid de albastru, dar eu copiasem numărul și ți l-am dat așa că nu ți-ai mai făcut nici o problemă din absența pozei, m-ai întrebat ce mai scriu, ai deschis unul din dosarele de pe masă, ai citit cîtva timp, timp în care eu ți-am turnat vreo cinci pahare, poate chiar mai multe, din vinul acela gălbui, adus tatei de prin părțile Bîrladului, mi-ai cerut și o cafea, n-aveam, ți-am oferit un ceai, l-ai băut în grabă și, încă stimbînd din nas, ai plecat scuzîndu-te grăbit că ai o întîlnire la care nu îndrăznești să mă inviți văzînd cît sînt de ocupat, mi-ai urat spor la treabă, ai zis mai trec eu pe aici și te-ai dus, uitîndu-ți umbrela.

din pricina umbrelei ai venit și a doua zi, erai neras și arătai foarte obosit, mi-ai spus că trebuie să pleci în noaptea aceea pe teren, undeva prin Suceava mi se pare, aveai de făcut o anchetă sau un reportaj și te întorci repede, transmiți telefonic de acolo și te urci în primul avion de Capitală, tot mai vrei să te faci gazetar ?, m-ai întrebat, iar eu am tăcut, inciudat că nu-ți mai aduci aminte de fotografia aceea și că n-ai apucat să vezi cercul făcut cu tuș pe undeva, prin dreapta clădirii aceleia albe, cu trei corpuri, aducînd cu Universitatea Lomonosov.

De atunci n-ai mai dat prin bucătăria mea, de cîțiva ani nu ne mai întîlnim decît în oraș, ne mai telefonăm cîteodată, am și băut împreună o bere sau o cafea, am mai văzut și cîteva spectacole, dar de vizitat nu m-ai mai vizitat, de fapt de curînd m-am și mutat de acolo într-un bloc, am fereastra mea și balconul meu, fumez acolo și-mi beau cafeaua într-un chaise-longue, la ora amurgului.

chiar și cerculețul acela desenat cu tuș a ajuns o realitate, doar că biroul meu este de cealaltă parte a clădirii, are fereastra spre hotelurile Parc, Flora și Turist, e mai puțin important unde dă, din moment ce există și eu pot privi prin **ea dar**

cu toate acestea

cu toate că, așa cum se spune prin biroul meu, „visurile au prins conturul faptei"

mă bîntuie un dor continuu și ciudat de bucătăria aia de vară, de paginile scrise acolo, atunci, de vizitele tale chiar și, mai cu seamă, de **fotografia aceea** prea retușată în care totul avea culori pure, nelumești, de vis, iar eu puteam, din exterior, să spun orice despre ea și în preajma ei

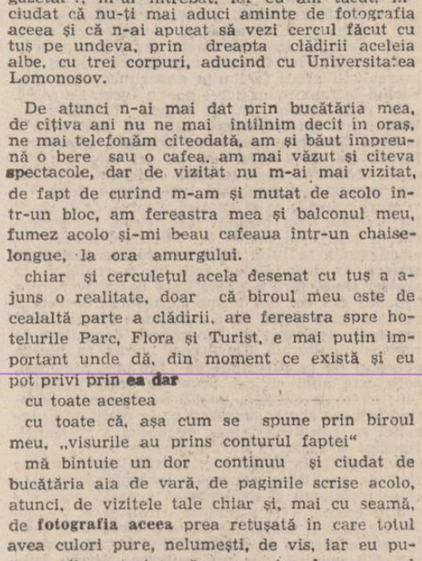

Dacă-ți scriu toate acestea să nu crezi că sînt neapărat trist poate doar cam ostenit

sau poate că numai tînjesc după marea și liberă putere de-a zice tot felul de cuvinte despre o fotografie, într-un colț liniștit de oraș, cînd soba de teracotă se înroșește și mîinile, apropiindu-se de ea, simt furnicătura ce le anunță apropierea clipei cînd vor prinde în degete stiloul

îți spun pe curînd din blocul unde stau, într-o garsonieră a femeii care-i cel mai fierbinte anotimp al meu, printre hîrtii, dosare și cărți, privind pe peretele din față o icoană înnegrită de timp pe care abia de se mai deslușesc două siluete și încercînd să uit, să iert și să visez.

(Din volumul „Reportaje de dragoste", în curs de apariție la Editura Eminescu)

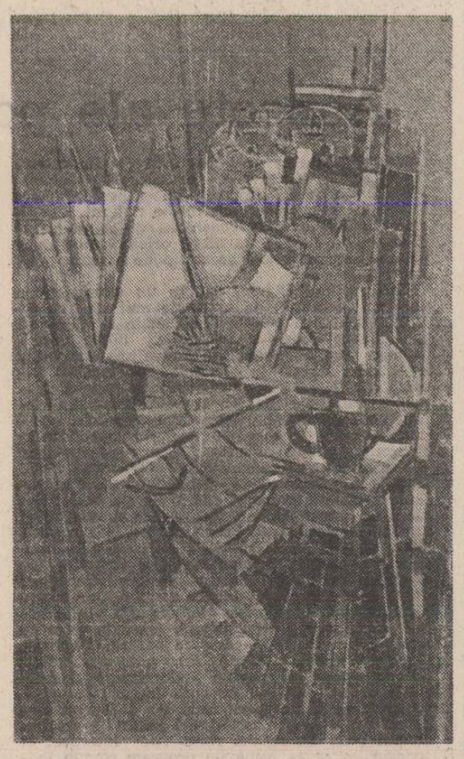

pro pace

Dulce lumină care iubești
cele frumoase cele lumești
nu ne lăsa
decît pradă a ta
blîndă lumină
fii numai a noastră
roșie galbenă albastră
fii tu prea buna
care iubește
și veșnicește
această sete întotdeauna
vindecă rănile care mai sînt
fii maică bună acestui pămînt
sub sensul tău nesfîrșit
nu ne oropsi
cu întuneric
pămîntul și gîndul
dulce lumină
dacă iubești
cele frumoase cele lumești
nu ne lăsa
decît pradă a Ta !

teafăr către soare

Nou însemn răsare ca un foc
sub ramura măslinului
trăim un timp purificat
teafăr către soare
tinăr
puternic
cu cerul în izvoare fără moarte —
sub ramura de pace
un nou însemn zidim
pururi înaripat
cu setea din izvoare
gest al luminii
spre vremea viitoare :
ramura măslinului etern !

Gheorghe Daragiu

Supremă iubire

Iubim libertatea, iubim poporul de eroi
Și stema țării sculptată-n columnă
Istoria acestui neam perpetuată-n noi
Sîntem stăpîni și suverani sub bolta carpatină.

Sărbătorim cu țara și poporul un ideal măreț
Eternizînd în vatra milenară victoria deplină
Iubim cetățile străbune, privim spre Voroneț
Ziua de azi înaltă neamul în lumină.

Iubim suprem pe cel ce este-n toate faur
Și stema țării sculptată-n nemurire
Iubim trecut, prezent și viitor de aur
Cînd respirăm mireasma acestui timp de împlinire

Dumitru Buțoi

O ctitorie-a păcii

La ceas de pace luminînd spre zări,
Eu armoniei stau de pază prin cuvînt —
Și bucuria ce-mi rodește în cîntări
E-un lan de soare lunecînd peste pămînt !

Primiți, popoare,glasul ce vă-ndeamnă
La înfrățire-un gînd de-nțelepciune,
Voința voastră s-arătați ce-nseamnă
Cînd Nu războiului doriți a spune !

Suprema vieții inspicare-i pacea !
Precum un lan de aur și insorire,
Cînd îl sărută roua dimineața
Spre pașnica lumină și-nfrățire !

Pe trepte de lumină, urcînd spre viitor
O ctitorie-a păcii rodind lîngă Carpați,
Prin muncă și frăție, al patriei ogor
Cu cei mai buni din lume dorim să fim azi frați !

Ion C. Ștefan

A fi scris

Un titlu „alb" ascunde marile tensiuni existențiale din ultima carte de sonete a lui Grigore Hagiu. Cu toate acestea, avem într-adevăr de-a face cu un **alt-fel** de sonete, iar nu doar cu un numar oarecare de noi poeme în formă fixă, produse cu indiscutabilă măiestrie de către un poet experimentat, un artizan cu „marcă" sigură. **Alte sonete** este o culegere de elegii, în tradiția eminesciană a modalității, care sparge convenția formală prin amploarea trăirii și intensitatea obsesiilor problematice. Scrisul este singura salvare în fața morții și a nebuniei : „Să stai la masă / și să scrii / ce poate fi / mai a fi // lipsește lentoarea / mai mult gri / ceva în neregulă / impotmoli // și cum răstoarnă / pămîntul de toatele / pe frînghie // deodată parcă / rigidul scaun stă singur și scrie". Motivul scrisului ca mîntuire de nebunie și moarte, dar care își creează propria înțepenire, ducînd tot la pierderea de sine, prin reificare, iată o tensiune insolubilă ! Pedeapsa scrisului, salvarea aparentă a poetului, ca și cufundarea lui repetată în visare, sînt reluate adeseori în volumul de altfel atît de unitar al lui Grigore Hagiu. De fiecare dată, motivul secund este amenințător, ca o alienare : „scriu și mă opresc / și nu mai văd bine / mi-am înghițit o privire / sondă în adîncime". Tot ceea ce se întîmplă este legat de scris, marile miracole pe care le ascunde lumea secretă a cuvintelor, totul este trăit prin scris : „vei intra în vis / încă scriind / între masă și pat / bîjbîind // la locul lor / toate sînt / îți va lua luna / masca de argint // de te-ai trezi / fără dureri / întocmit // în trupul de vișin / cel mai umil / de cu zori înflorit". Mai mult, suspendarea formelor sensibilității, a celor care îl fac pe poet un prizonier al lumii simțurilor, se poate realiza tot prin scris : „ce liniște / de parcă / nu m-aș fi născut / niciodată // stau în pat / și scriu / cu mîna și trupul / de piatră // va trece un veac / pînă cînd / voi adormi // și se va face / în fereastră / iarăși zi". Este o lume instituită, „realizată" prin actul de creație al poetului, însă cutreierată de o energie dinafara lui. Îndeosebi în prima parte a volumului este prezentă obsesia aceasta a energiei, **dynamis**-ul sau **ousia** plotiniană, transcrisă în imagistica proprie unei revelații cu altă semnificație istorică : „izbesc materia cu un cuvînt / și se cutremură pămîntul / cu un cuvînt izbesc apoi cuvîntul / și se dislocă aerul arzînd // cu un cuvînt izbesc în piatră / iarbă fluviu pom / în umbra siderată / îngemănată-n om // și se întoarce-n mine / netrezită bine / toată energia // în mine ori în cine / cu un cuvînt agale / în văzduh mă ține". Splendidul poem al lui Grigore Hagiu este un fel de cîntare a **numelor**, chemînd la viață lucrurile inerte și încărcîndu-le de duh, pentru a le feri de moarte și destrămare. Toată cartea este tocmai efortul său de a ține totul în „trezia" vieții, prin scris, adică prin cuvînt. Adică o încercare de a birui moartea și spaimele, de a cuceri dreptul de a-ți aminti și chiar pe acela de a uita : „da da scriem / să nu ne amintim de morți / de cei dragi / de cei toți // de cei ce or să vie / și nu poți / să-i închrincești să-i scoți / să-i tragi de sub roți // scriem / de pază bună / sau rea // de noi / însine / de nimenea". Am putea cita aproape în întregime volumul atît de unitar al noilor sonete publicate de Grigore Hagiu, ajuns la o artă poetică decantată la maximum, cu mici capete de operă expresivă presărate pe fiecare pagină. Cartea trebuie contemplată în întregul ei, ca un **continuum**, o singură poemă compusă din bijuterii atent șlefuite, a căror strălucire în parte nu trebuie să te facă să uiți a vedea întreaga diademă.

Luciul sonetelor din noul volum al lui Grigore Hagiu are însă reflexe întunecate. Sînt resimțite pierderile intime, dispariția celor dragi, iar unul dintre cele mai neliniștitoare poeme evocă golul plecării părinților : „ne amintim de-un gest / de-o seară împreună / cînd se spărgea vreo cană / pe masă de atîta lună // să trecem totul pe hîrtie / cu-o mînă mai bătrînă / să vie începutul / să ne mai rămînă // ei ne-au născut / i-am ajutat să moară / și n-o să știm // a cui a fost / mai mare partea / și mai grea de chin". Lumea își pierde simplitatea liniștitoare și „triumfalistă", am zice, siguranța aceea a adevărurilor colective și intime în care ne refugiem prea adeseori. Pentru poetul din **Alte sonete** se aude o altă „cîntare" a lumii decît cea din literatura „lucrurilor categorice", ca să folosim o sintagmă cunoscută, însă fără nici o aluzie la autorul ei : „va zice / e ușor / să plîngi / vecine // pentru / ce / pentru, cine // plîngerea este / de la început / nesfîrșită // dintr-o lume / încă / neivită". O lume tranșientă, o instabilitate a firii creează o teroare liniștită, neîmpăcată altfel decît în mutenia cea mare : „de-ar ști florile / cît de puțin trăiesc / de-ar ști vîntul / cît de puțin rămîne...". Singurătatea este totală, nimic nu reușește să anime apele ei negre : „spaima cea mare / de a nu fi fost / niciodată de nimeni iubit." Iar mediul material care domină cartea este cel pluvios, plouă în toate sonetele lui Grigore Hagiu ca într-un fel de disperare autodistructivă a materiei, o boală universală, umezeala este aducătoare de dezastre, de incertitudine și moarte. Rămîne scrisul, ca refugiu, ca o arcă salvatoare a poetului.

Între poeții așa numitei generații '60, Grigore Hagiu se bucură de stimă nedesmințită. El trebuie citit mai atent de critica literară, pentru că se află de fapt la originea procesului de dislocare artistică ce a caracterizat opera de pînă acum a lui Nichita Stănescu și a celorlalte nume prea bine cunoscute. Studiind lucrurile îndeaproape, vom observa că singurul care a gîndit fenomenul și l-a „teoretizat" în cîteva texte reluate apoi, la intervale mai mari sau mai mici, a fost Grigore Hagiu. El și-a căutat sursele în literatura română și îndeosebi în opera lui Eminescu — exegeza **Odei în metru antic** este exemplară — și Bacovia, fiind consecvent cu tipul de expresie elaborat încă de la începuturile sale și din care s-au inspirat mai toți colegii săi de generație. Coerența extremă a poeziei lui Hagiu a părut uneori că îl face monocord, iar disonata expresivă a putut să nemulțumească, părînd un efect superficial, de artizanat. Vom descoperi în cele din urmă un artist vizionar, pentru care imaginea nu este aparență a lucrurilor, ci însuși adevărul cel mare al lor, și tocmai de aceea nu mai seamănă cu ceea ce apare ochiului și minților obișnuite. Pentru a o întruchipa, cuvîntul se supune unui proces de re-facere. Zgura este înlăturată, iar de sub crusta banală și uzată apare o nouă lume, lumea unui poet excepțional.

Aurel-Dragoș Munteanu

Dincolo de cuvinte

Îi este, oare, îngăduit unuia ca mine, care, de nu puține ori, își exprimă cît se poate de răspicat crezul potrivit căruia, pentru libertatea sa de acțiune, criticul literar, ca individ social, nu are dreptul să aspire la prietenia contemporanilor săi, scriitorii, a încălca o atare dură regulă a jocului autoimpusă ? Nu doresc să supăr pe nimeni, dar, orice s-ar zice și s-ar crede, cînd este vorba de Grigore Hagiu, nu ezit nici o clipă, și comit cu emoționantă plăcere un asemenea act de inconsecvență. Trec, deci, repede peste faptul că în cîteva rînduri am glosat, după puterile mele, dar în spiritul obiectivității exigent-constructive ce nu cred că-mi poate fi în genere pusă la îndoială, pe marginea temeiniculul și originalului edificiu care este opera lui Grigore Hagiu și încerc a-mi argumenta, pe scurt, să zic așa, prezența „intervenției". Poate să pară, pentru mulți, cu totul neinteresantă afirmația că discreta și constanta afecțiune ce-o nutresc pentru Grigore Hagiu nu se întemeiază pe cine știe ce zestre „epică", în sensul că ne-am fi aflat, de-a lungul anilor, foarte mult împreună, mai ales în acele împrejurări de viață care dau, pasă-mi-te, sarea și piperul mult gustatelor, de atîta lume, „întîmplări cu scriitori". De aceea, înclin să cred că prietenia mea cu Grigore Hagiu are drept sursă un soi de comunicare oarecum „secretă", aproape imperceptibilă pentru cei din jur, de a cărei existență știm, parcă, numai noi doi ; ceea ce (prin consens tacit și de la sine stabilit de cînd ne cunoaștem ; și sînt peste două decenii de atunci) face inutil apelul la vorbire, spre a ne spune unul celuilalt ce avem a ne spune.

Gîndindu-mă bine, trebuie să mărturisesc deschis că e un neprețuit noroc pentru un ins îndeajuns de singuratic precum subsemnatul să-l poată întîlni aproape zilnic pe Grigore Hagiu, în a cărui privire, deschisă într-un chip la care numai un om ca el are dreptul, citesc întotdeauna cuvintele pe care mi le zice cîteodată (știe el cînd !), șoptit, aplecîndu-se puțin, bătîndu-mă ușor pe spate și zimbindu-mi cum numai lui îi este dat s-o facă : „Știi ce, bătrîne, trece și asta ; nu le mai pune și tu la inimă pe toate !".

Nicolae Ciobanu

„Înalt cocor singuratec"

Statornic cititor al poeziei lui Grigore Hagiu, m-am întrebat de la carte la carte cum e posibil ca un asemenea poet, cunoscător în datele vieții ca un Pașadia și deopotrivă ca o vajnică spită de răzeș moldovean, să transmită în fond atît de puțin, de parcimonios și de alambicat din concretețea omului de **suprafață**. Bănuind a-l cunoaște cît de cît, mă întrebam așadar cum nu răzbate mai mult, mai evident vizibilă în versurile sale realitatea insului biografic, acea sumă de elemente existențiale familiare nouă care deschid și închid poezia, iar, în cazul lui Grigore Hagiu, profund marcată de o „vreme de lacrimi". Din capul locului trebuie să spun că nu era vorba de o insatisfacție, ci de o pură mirare, mirare în fața comportamentului mereu nedeslușit pînă la capăt al spiritului creator, că nu suspectam versurile poetului de nesinceritate, de „făcătură", dar că mai așteptam de la ele și **altceva**, mai apropiat de o „mărturisire" directă, de o trăire comună, banală chiar, mai apropiat în sfîrșit de omenestile noastre sentimente și pasiuni.

Marin Preda se confesa, ca și alți scriitori, că nu a scris nimic fără să fi trăit el însuși faptele scrise. Desigur, proza este **altceva** decît poezia, desi amîndouă au nevoie de examenul de autenticitate al realității incorporate. Desigur, eul biografic este **altfel** decît eul creator, literatura, poezia în speță fiind, cum se știe, „transcendere", eliberare de „amintiri" și obsesii. Explicațiile sună bine, dar sînt insuficiente. Iar, în plus, pe cît mi-a fost cu putință, cred că am **înțeles** poemele lui Grigore Hagiu. Am perceput, sper, latura lor de opoziție, de scindare, de „ruptură" între două existențe, punct esențial pentru intuirea exactă a acestei lirici îndeajuns de complicate. Nu mi-a fost „intraductibilă" nici mitologia poetului, în care, nici discuție, se poate descifra fiorul de viață autentică. Ce să dorim mai „clar" de pildă, decît aceste versuri pe care le-am reținut ca pe o emblemă : „stă limpede și înafară / ființa mea neapărată / lăsată-n voia celor mai obscure patimi" ? Toată poezia lui Grigore Hagiu mi s-a

Dan Cristea

Continuare în pag. a 7-a

D-ALE VIEȚII...

Mulți cred că dac-au stat în anumite împrejurări cu scaunul alături de masa lui Grigore Hagiu îl și cunosc pe omul care sălășluiește în acest mare poet contemporan. Numai că el este unul dintre cei mai discreți scriitori de astăzi și a preferat totdeauna în locul interviului de despoiere autobiografică răspunsurile de gravă problematică. Altfel, nici n-a dat multe interviuri... Poate că nici nu i s-au cam solicitat !

Hagiu a vrut să se facă în tinerețe actor și n-a izbutit... ; a vrut, mai apoi, să urmeze pînă la capăt facultatea de filologie și a fost dat afară... (se pare că a fost „prins" citindu-i pe Arghezi și Blaga).

Harul însă nu i-a putut fi răpit și de vreo treizeci și trei de ani încoace Grigore a scris cîteva mii bune de poezii, risipite, multe, în publicațiile vremii dar și strînse, o parte, lamura, în vreo douăzeci de volume.

Grigore Hagiu a scris, concomitent, vreo cîteva sute de cronici de artă și poate că dintre poeții contemporani este unul dintre cei mai bine primiți în atelierele pictorilor și sculptorilor.

Asemenea, Grigore Hagiu a scris alte sute de articole pe felurite teme, din care îmi place să remarc, acum, suita esențiană din paginile **Luceafărului.** Și tot el a lansat și apoi i-a propulsat prin spațiile amețitoare ale țăriilor — nu i-am numărat ! — puzderie de poeți din care nu puțini au dobîndit statut de stele. În orișice caz, o activitate cu care nu se pot lăuda nici unii literați ajunși la senectute și care dacă nu prin cantitatea cuvîntului scris (în ecuație nu intră calitatea !), puteau măcar „încuraja" mai mult și mai demn pe noii sosiți în republica, deseori, frămîntată, a literelor. Grigore a tăcut și a făcut.

Grigore Hagiu este un timid aspru : nu-i **corespunzi**, după expresia poetului care se referea la sonuri și colori, refuză deferent dialogul, ca o imposibilitate. El este taciturn ca un țăran al cărui arbore genealogic n-are nevoie de demonstrația vechimii. Om de înțeles. Superior prin îngăduință. Înțelept cu valurile vieții.

Harnic cînd trebuie, lucrează intensiv, ca și țăranul, dar știe să-și îngăduie și hodina. Gospodar. Politicos, căci gesturile lui au vechimea de rit străvechi.

Același om și poet este însă surpat pe dinăuntru ca și o peșteră. Trist, iar la răspîntii tragic — și fără frazeologia afișată de alții. Durerea și-o implică într-un limbaj de poezie cu tonalitate limpede. E un artist conștient de responsabilitatea gestului său. Puțini poeți actuali au scris cu atîta har versuri de țară ca el, pentru că el, spre deosebire de alții, a ridicat bibliografia unei istorii întregi. Știe sumețirea valurilor. Știe năpraznele care pot, și trec, peste spinarea eternă a ființei dar și peste trestia, totuși, efemeră, în timp, a insului.

Cînd se luminează, arareori, Grigore Hagiu îți povestește, cu mimica și talentul unui actor care n-a fost să fie, întîmplări despre te miri ce, mai cu seamă despre marii oameni ai culturii și artei noastre. A fost la masa lor așezat pe un loc de onoare. Dacă aș zice că îi „imită", aș greși — îi aduce, vii, bîntuiți de idealuri, sub privirile noastre.

Înalt, lătăreț în omoplați, rareori în costum de gală și mai totdeauna în pantaloni parcă rămași prea scurți, ca să i se vadă nodurile ciolanelor, Grigore calcă pămîntul într-un fel al lui, pe care nu-l pot descrie dar acest **tip** de mers l-am sesizat la moții din Apuseni. Poartă chică mare, cum țăranii din oastea lui Horea, Cloșca și Crișan, numai că de pe timpul recent cînd așa ceva nu era la modă (dar tot de pe atunci aveai surpriza, după un „val", să-l revezi după cîteva ceasuri alb bărbierit în cap !), are o față de o figzionomie neconfundabilă, la atenție neurită, olecuță la ten e arămiu cum secerătorul în dricul verii, dar mai ales un nas cît un protap (vezi la **Dicționar** definiția nr. 3).

A iubit femei frumoase și-a fost iubit de femei care nu mai sînt astăzi decît fotografii în sepia. A găsit liniștea căminului tîrziu și cred că suferă că în cuibul lui lipsește prezența plozilor (cînd, mai cîțiva ani în urmă, ne-am permis o „vacanță" în casa mea, Livia și Lucreția, fiicele subsemnatului, au **simțit** deîndată pe **om** și i s-au aninat, fără mofturile de altfel, în circă). Să nu uit : a scris delicat, cu petale, și cîteva cărți pentru copii.

Nene-to Grigore (fiicele mele îi zic : nenea nene-to) a băut precum mai mulți poeți chinezi și nu numai din această națiune, vreo cîteva cisterne de vin, și a fumat vreo cîteva pogoane de tutun. Iar eu văd într-acestea nu viția, ci zbaterea lăuntrică a unui moldovean autentic. A fost, într-o zi, nașul spontan, recte de **onoare**, într-un birt brașovean, și și-a cinstit finii de ocazie c-o jumătate din răsplata unui volum de poezie (care nu însemna chiar puțin lucru !). Vreau să spun, la aniversarea lui, că Grigore Hagiu a făcut destul de multe. La euforie a fost darnic cu toată lumea, la trezie n-a mai avut decît datorii. Vorba lui — repetată-n ani de zile, este : **d-ale vieții valuri...**

— Ce vrei să spui, Grigore ?

— D-ale vieții valuri...

Acum, la împlinirea a cinzeci de ani de viață, Grigore Hagiu a tipărit o carte fainâ (ultimul cuvînt nu-i place lui Fănuș Neagu, probabil un vechi germanism). Cartea se intitulează **Alte sonete.** Citiți-le : sînt **altfel** de sonete — poetul a ajuns, după zbateri ca apa-n vad (iată că nu citez !) să dea de-un vers întreg într-un singur cuvînt... În sonet se respectă legea ideatică,

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 6-a

plastică

p

Mode și modalități

Virgil Moise nu e singurul profesionist în ale scenografiei, care iese din culisele scenei pentru a reveni la dragostea dintîi : pictura de șevalet. Practicată, însă, marginal, pictura scenografilor se distinge nu atît prin forța expresivă sau suflul tematic al compozițiilor, cît prin virtuozitatea tehnică demonstrată în minuirea materialului și a instrumentelor de lucru. Dealtfel, nu-i greu de observat că mai toți lasă să se întrevadă în ceea ce fac, atunci cînd trec la pictura de șevalet, afinitățile cu un curent sau altul, cu o modalitate sau alta, cu un maestru sau altul. Virgil Moise în ultima sa expoziție („Căminul Artei") nu face excepție de la această constatare. Un aer de superioară diletanță se degajă din foarte îngrijitele sale pînze. Artistul pare să fie preocupat de intensitatea „stărilor de grație" pe care încearcă să le declanșeze în privitor. Și tentativa îi reușește. Dar asta nu înseamnă că victoria ce-o obține se dobîndește și cu armele cele mai rafinate ! Sigur, nu i se poate recuza artistului verva culturală ce-i aureolează pînzele cu tonalități si timbre desprinse parcă de pe simezele marilor muzee ale lumii. Cele mai multe dintre lucrările lui Virgil Moise ne poartă cu dezinvoltură prin **încă influentul** secol al impresioniștilor, fără să omită aproape nimic din marile lui lecții, de la Seurat, Signac la Gauguin și Suzanne Valadon. Nu-i reproș această situare a artistului expozant de azi în descendența unei glorioase falange artistice europene. Reținem această ușurință a pictorului de a lucra în registre diferite (păstrîndu-și doar exuberanța solară a paletei cu care lucrează)) drept un atribut fără de care arsenalul de mijoace al scenografului talentat și cultivat ce este Virgil Moise ar fi de neconceput. Și nu putem „tălmăci" această latură a creației sale, altfel decît prin prisma modelului oferit de însăși experiența lui artistică.

La „Galateea", patru graficieni ce s-au impus în ultimii ani atenției publicului, ne propun patru posibile direcții de evoluție a artei desenului. Așa cum am ține în mînă patru cărți deschise, redactate aproximativ cu aceleași mijloace, dar care ilustrează fiecare alt orizont de lume, alte imagini, altă stare de spirit, lucrările expuse emană o credibilă comunicabilitate. Artiștii au căutat să concentreze în puținele lucrări ce ni le-au putut oferi cît mai multe date ale personalității lor creatoare. La **Olimpiu Bandalac**, de pildă, sînt de reținut frenezia cromatica și acutul simț al materialității viziunilor. În aparență nefigurative, sugestiile sale grafice dezvoltă o tensiune puternică în imaginația privitorului. Tensiune aproape magmatică în care pare a se fi dizolvat, ca în creuzetul unui vulcan primordial, întreaga corolă minerală a pămîntului. **Dan Mihăițianu** se situează exact la polul opus, punînd în stare de echilibru forme și valori tonale, a căror rigoare geometrică afirmă prin ea însăși raționalismul cartezian al compozițiilor sale. Sintetizînd intențiile ideatice formulate în exspoziție de cei doi artiști, acceptăm ca plauzibilă versiunea unui univers aflat în continuă prefacere.

Szilagy Zoltan impresionează prin subtilitatea aluziilor cu care își agrementează desenul. Un aer de vetustă poezie simbolistă se degajă din compozițiile sale, în care finețea liniei, minuțiozitatea cu care notează detaliile, conferă o densă expresivitate plastică și semnificativă demersurilor sale creatoare. **Dan Stanciu** ne surprinde prin versatilitatea remarcabilă a plăsmuirilor sale. O imaginație febrilă l-a condus către rezolvări grafice ce-l personalizează net. Desenul său e sigur și dezinvolt, cu un duct modern, care ni-l relevă drept unul dintre cei mai dotați graficieni ai generației sale. Ambii acești artiști au înclinații deosebite pentru ilustrația de carte, fapt vădit și de lucrările expuse, dar și de unele memorabile apariții editoriale din ultima vreme („Concertul baroc" de Alejo Carpantier, de pildă), ce s-au distins și datorită contribuției lor inspirate.

Corneliu Antim

muzică

m

Oedip

La opera **Oedip**, cheie de boltă a arhitectonicii creației sale, George Enescu a lucrat efectiv între 1 iulie 1921 și 27 aprilie 1931 (primele schițe arată însă emergența motivelor caracteristice cu aproape două decenii înainte de data începerii efective a lucrului). Despre ceea ce reprezintă, pentru muzica românească și universală, capodopera enesciană, s-au scris nenumărate pagini de analiză și istoriografie, de eseistică și cronică de spectacol. Interesant este de urmărit drumul capodoperei în timp dacă ne gîndim că, înainte de toate, creația se impune prin valoarea sa pe[illegible], prin afirmarea apăsată a unor înalte idealuri de umanitate, impunerea fiind punctată de momentele festive ale diverselor montări pe scenele lumii. Una din concluziile ultimului Simpozion internațional de muzicologie „George Enescu", desfășurat în cadrul ediției aniversare a festivalului a fost aceea că încă nu este cunoscută la adevărata valoare creația marelui compozitor român (opiniile sînt ale unor oaspeți de peste hotare), momentul contactului cultural cu creația enesciană punînd în evidență un limbaj sonor profund original.

Premiera românească a operei **Oedip** a avut loc la 22 septembrie 1958 — se comemorează așadar acum 25 de ani — cu ocazia primului Festival internațional „George Enescu". La 13 martie 1936 se consemnează, la Opera Mare din Paris, premiera absolută a operei, urmată de o altă punere în scenă, la 6 martie 1965, la Théâtre Royal de la Monnaie din Bruxelles. În mai 1963, pe scenele pariziene, colectivul Operei Române din București înregistrează un răsunător triumf prezentînd, în turneu, capodopera enesciană. Tot aici sînt de adăugat filmul realizat de Televiziune acum doi ani și, revenind la contemporaneitatea imediată, recentul spectacol de deschidere de stagiune al Operei bucureștene (semnificativ început de stagiune așadar !).

Am reamintit aici cîteva din momentele evoluției în timp a interesului pentru capodopera enesciană tocmai pentru a acoperi cu fapte, cu dovezi toate cele spuse privind perenitatea capodoperii lui Enescu. Cu alte cuvinte, interesul mereu viu pentru **Oedip** mărturisește despre actualitatea lucrării, diversele luminări muzicologice, punînd în lumină noi și noi aspecte ale creației, convergînd în a deslușl valabilitatea mesajului estetic și etic al operei dincolo de curgerea istoriei, dincolo de particularitățile de limbaj sonor, la rîndul lor, strîns determinate de evoluția stilisticii muzicale și determinînd-o hotărîtor la rîndul ei.

Se găsește în această monumentală lucrare chintesența artei enesciene. Tehnica leitmotivică, tonalitatea de factură deosebit de complexă, orchestrația subțire, știința potențării la infinit a contrastelor prin „săparea" a numeroase treote intermediare între nuanțe și tonalități de bază, între sintaxe orchestrale și etosul melodicii principale — toate se găsesc aici „la ele acasă", făcînd din **Oedip** creația reprezentativă a lui Enescu. S-a vorbit insistent despre amorența de prezent a operei. Ea rezidă în principal în acea lărgime de orizont a subiectului, extractie viguroasă din rădăcinile sufletului românesc. Ca modalitate dramatică însă, ca gradare a conflictului și mod de aducere în scenă și prezentare a personajelor, **Oedip** reunește datele teatrului antic cu cele ale celui contemporan, înclinat spre spectacular, dominantă pe care opera nu o respinge ci o înglobează într-un cadru mai larg, de grandoare și maiestate, atribute avînd o certă valență estetică. Întregul apare așadar nu numai complex (si aparținînd zestrei perene a spiritualității umane) ci și rotund, închegat în forme ample, maiestuoase, pe măsura largului subiect abordat, pe măsura genialității muzicii enesciene.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

MIHAIL SADOVEANU

II

Alături de cele două filoane fundamentale ale toposului autohton — cel istoric, în dubla lui alcătuire, scrisă și orală, și cel baladesc — ce delimitează spațiul formativ al eposului sadovenian, se impune atenției și acela de conținut narativ-fabulos, conservat fie de basmul folcloric, fie de celebrele „cărți populare". Aspectul din urmă se relevă în dublă ipostază : actul de „rescriere" a unor opere de intensă circulație și europeană, inclusiv în spațiul românesc, și de însăși tentativa prozatorului de a se manifesta cu producții complet originale în planul invenției epice. Evident, Sadoveanu continuă prestigioasa tradiție a înaintașilor, a căror faptă literară, cum bine se știe, este venerată de el și din această perspectivă. Însă, trebuie precizat numaidecît, respectivul compartiment din coplesitor de vasta sa activitate literară se distinge nu numai prin anvergură ci și prin inconfundabila lui originalitate, căci pecetea sadovenismului intrinsec este peste tot suverană.

Decizia de „rescriere" a uneia sau alteia din „cărțile populare" (*Istoria marelui impărat Alexandru Macedon în vremea cînd era cursul lumii 5250 de ani*, 1908, *Genoveva de Brabant*, 1910, în versiunea definitivă, *Măria sa puiul pădurii*, 1931, *Istoria sfinților Varlaam și Ioasaf* 1930, *Divanul persian*, 1940) se bizuie pe convingerea nestrămutată că asemenea capodopere ale spiritului creator popular datînd din timpuri străvechi merită cu prisosință a fi repuse în circulație chiar și în condițiile vieții moderne, grație excepționalului lor fond de înțelepciune, cu alte cuvinte, grație perpetuei lor actualități în ordine morală. În *Înainte cuvintare* la *Divanul persian* se spune că „Au fost vremuri îndelungate cînd, trăind în mlaștina neliniștii, sub amenințarea asupririlor, războiului și molimelor, bietul muritor nu-și putea găsi apărare ființii și izbăvire sufletului decît în asemenea — de ce nu le-am spune pe nume ? — minciuni", dar că prețul cărții „stăluceste iar, întrucît zilele ce trăim acum noi fiii Europei sînt tot așa de aspre ca și zilele de demult". Imolicit și celelalte „cărți populare", „rescrise" de Sadoveanu divulgă un asemenea tip de motivație, izvorîtă, firește, din substratul moral al fiecăreia. Dar, pentru ca acțiunea să fie încununată de succes — fapt lesne de înțeles — este imperios necesar ca noile versiuni să se distingă prin certa lor valoare artistică. Chestiunea ține nu numai de limbaj, de farmecul stilistic al zicerii — cum se crede în chip curent —, ci și de miza ce se acordă elementelor de conținut structural narativ, capabile a resuscita tot atît de puternic interesul cititorului. Între aceste elemente se distinge și categoria fabulosului înculcat partiturii narative, frapantă prin coerența ei fantistică ori măcar fantasticizantă. Citeva popasuri localizate în cuprinsul romanelor *Măria sa puiul pădurii* și *Divanul persian* ne vor edifica asupra „formulei" sadoveniene.

În totalitatea articulațiilor lui ideatice și parabolice, romanul *Măria sa puiul pădurii* se bizuie pe o premisă declarat magică. „Minunata întîmplare a doamnei Genoveva", eroina scrierii, are la origine evenimentul căsătoriei cu prințul Sigfrid, eveniment ce stă de la bun început sub auspiciile aprige lupte dintre categoria binelui și categoria răului, care, la rîndul lor, întruchipări ale divinului și ale satanicului, sălășluiesc în „duhul" locurilor. Astfel discutind împrejurările fericitului eveniment cu călugării ce-i ies în cale, în primul capitol al romanului, negustorul Matia Roșu este amendat în aprecierile sale strict realiste („E un comite încă tînăr, a avut însă vreme să-și facă frumos nume în războaie. Fiind de bun neam și bogat, măria sa ducele și măria sa ducesa l-au primit cu dragă inimă și cu dragă inimă i-au dat pe fiica lor, singură la părinți și tîrziu născută din binecuvîntarea dumnezeiască") prin apel la argumentul de natură eminamente miraculoasă. „Nu-i numai asta, cuvîntă el (unul din călugări, n.n.) înflăcărat dintr-odată. Astfel a binevoit Maica Domnului de la sfînta noastră mănăstire, căci fără voia ei nimic nu se poate face, și ea a binevoit să aducă mire din părțile Rinului. Ca să se facă așa, adeverindu-se puterea ei, s-a arătat încă de acum un an, în vis, prea sfințitul nostru episcop și prin vorbe și semne, i-a venit fapta. Ceea ce este încă una din minunile sale". Și pentru ca asupra „minunii" să nu planeze nici o umbră de îndoială, în spiritul bine cunoscutelor „miracole" ale folclorului apocrif-relegios medieval, acelasi vorbitor aduce în sprijin o scurtă poveste în care sînt cuprinse împrejurările întemeierii mănăstirii unde slujește prea sfințitul episcop :

„— Să nu vă pară asta de mirare ! strigă el ; căci Maica Domnului din Valea Hotului e cunoscută pînă la mari depărtări pentru minunile sale. Mai întîi zidirea sfîntului nostru lăcaș s-a săvîrșit prin cea dintîi și mai mare minune. În locul unde ne aflăm așezați noi robii lui Dumnezeu și ai sfintei lui Maice, era, în vremea veche, pustie și codru nestrăbătut, întru care hăladuiau numai fiarele și furii. Un asemenea hoț de drumul mare, făcînd multe nelegiuiri și morți, pe cînd se întoarcea într-o noapte, la vizuina lui, a văzut o lumină lină la un stejar vechi, unde își îngropa el aurul. Apropiindu-se, s-a spăimîntat, pentru că, în acea lumină, a văzut pe sfînta Mamă a lui Dumnezeu privindu-l cu milă, și în urechi i-a sunat cuvînt de îndemn, să intre pe căile cele bune. Atît de cumplit s-a spăimîntat acel fur, încît a căzut fulgerat la pămînt. Iar după ce și-a venit în fire, a scos aurul, s-a dus la meșteri buni și i-a adus, ca să clădească sfîntă așezare. Cît au zidit și-au lucrat meșterii, el a stat schivnic într-o ripă de piatră, rugîndu-se și postind. La urmă, cînd au isprăvit, Dumnezeu a binevoit să-l cheme la iertarea sa și meșterii l-au găsit mort. Asemenea minune a săvîrșit Maica Domnului din Valea Hotului".

Pe de altă parte, duhul fortelor satanice, potrivnice fortelor divine, cum arătam, își are locul său clar definit în cadrul evenimentului marcat de căsătoria „doamnei" Genoveva. Acesta sălășluiește în locurile ce înconjoară castelul prințului Sigfrid, unde eroina este dusă de tînărul ei soț. Mai exact, este vorba de riul din vecinătatea castelului, numit Saltul Diavolului. Este adevărat, la început ideea de spirit diavolesc apare abia sugerată prin notații metaforice : „Comitele Sigfrid și domnița Genoveva petreceau cu pace în castelul lor din Trender între stînci și brazi deasupra Mozlei, lîngă un pîrîu care cobora cu vuiet dintre codri. Acestui pîrîu cu drept cuvînt localnicii de-atunci îi spuneau Saltul Diavolului, căci se zbuciuma minios de pe culme pînă la Mozela, pe trepte de spumă. Zvonul lui războaie pînă în cetățuia de piatră sură și uneori, cînd purcedeau și vînturi pe coama brazilor, clopotele de la capela castelului păreau că abia se ținină cu sfială". Dar desfășurarea tragicelor întîmplări ce vor urma arată limpede că spiritul diavolesc de aici purcede.

Roman-basm, *Măria sa puiul pădurii* dă, de asemenea, cale liberă apetitului arătat de eroi multitudinii de povești înspăimîntătoare zămislite în ambianța acelei legendare epoci, bintuite de tot soiul de „minuni", cel mai adesea, monstruoase. Aderența lor la tema romanului este mai presus de orice îndoială ; au menirea de a împinge la paroxism întîmplarea tragic-malefică în ambianța căreia eroina va fi aruncată. Avem de-a face cu adevărate semne premonitorii. De fiecare dată, ni se oferă autentice fragmente de basm fantastic.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

La sediul Uniunii Scriitorilor, sărbătorirea maestrului Edgar Papu care a împlinit 75 de ani. În fotografii : Edgar Papu, Constantin Chiriță și Alexandru Balaci ; Mihai Ungheanu și Adrian Riza (în planul doi, I. Grinevici) ; Teofil Bălaj, Pompiliu Marcea, Ștefan Cazimir și Ion Horea.

Tragic și farsă în «Săptămîna nebunilor»

Urmare din pag. I

declină afișînd o ambetare ce divulgă acumulări masive de insatisfacție în clanul vegetanților). Ei emit, sub raport categorial-istoric — de pe o treaptă nesemeață — tragic, în măsura în care istoria însăși iradiază astfel, consumînd laolaltă spiritele mari și mici.

Dar catalizatorul tuturor particolelor „negre" într-un concept de tragic ce s-ar defini prin „moartea sufletului" rămîne beizadeaua în jurul căreia rotește trama, izolînd pînă la urmă o mare singurătate, o mare nefericire.

Deși începuse bătăios în mișcarea pentru renașterea patriei (scopul sub care se stoca și visul tronului de glorios Bizant) tînărul eșuează prematur odată cu nimicirea ei. Ce urmează este tornada erotică căreia beizadeaua, interzis CAUZEI, se abandonează ca unui miracol teurgic, dar în care se va trezi curînd captiv ; zvîrcolindu-se fără scăpare sub lupa cu irizări simpatetice a autorului care aduce, compensatoriu, pentru el, un ambient greu de străluciri din care nu lipsesc cadrele Venetiei triumfante : procesiuni oculte în genul Carpaccio și Joseph Heintz, senzuale ca în Tiziano, mascheratele lui Francisco Guardi, amestecate într-un panoptic de mărețludens. Doar că peste toate, suprapusă, rama lui Eugen Barbu întoarce spre noi o bulimie contaminatoare a privirii gata să surprindă metamorfozele desfacerii : și visele, acolo, dospesc și crapă în cosmare de apocalipsă și morții se mai „duc" odată smulși de ape

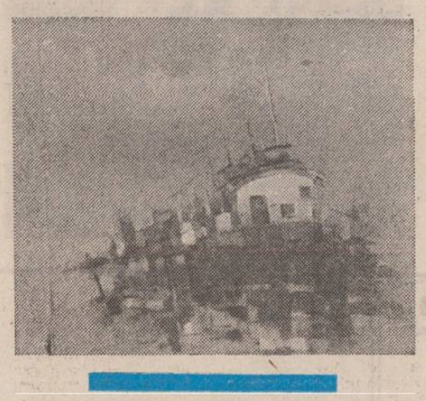

din cavouri și risipiți în larg. La imaginea predilectă a orașului „ce moare" scriitorul sudează trecutul și viitorul, triada timpului putînd intra încăpător în moarte.

Nu alta se arată lucrarea vremii în București și ei supuși năruirii, dacă nu atît de spectaculară tot pe atîta de spornică și ineludabilă. Cum vedem, iscodirea se face mereu pe din două, prezentul și rememorarea coincid celor două orașe și fără să ne conformăm lui Frobenius recunoaștem lesne, turnanța : complementară morții ca spațiu, îi e viața în tumult ca timp și vicecersa. În plus, aceste categorii hotărît intricate se pigmentează subiectiv după humoarea personajului : Bucureștii ca spațiu advers al „neprietenilor", iar Venezia sub afectul îndrăgostitului, orașul freneziei totale, așa cum magnifia o altă figură, Stelio Efrenna.

Focul lui D'Annunzio și **Săptămîna nebunilor**, ca povești de dragoste, au multe scurtcircuitări : contratimpii lucidității și pasiunii, gustul pentru ceremonie, euthanasia iubirii, etc. și ca formule ale condiției umane tot atîția poli de respingere. Efrenna reușește sublimarea trăirii în act estetic căutînd acces la statua Creatorului (în sensul lui Goethe) și chiar a Dominatorului, pe cînd Hrisant stăruie în specia celor sortiți să nu se fixeze nici în sine nici în afară. El duce coroana de paie a personajului utopic de coloratură tragică prin așezarea iubirii în centrul vieții pragmatice și pe sine în afara istoricului și socialului. Eroare sever amendată. Revenind la metafora lui Heraclit, e momentul în care agentul „imediatei irealități" infiltrat pe toată lungimea arcului și-a terminat isprava ; cordajul a cedat.

Puternic avariat lăuntric, Hrisoscelu se dezleagă de lume substituindu-i un marșarier în memorie tot mai elucubrant pînă la destrămarea totală. Prin cazul lui, aliniabil noneronilor de tip modern și „flascilor" ruși Oblomov sau Fedia din **Cadavrul viu**, romanul a dezvoltat o amplă reflecție asupra eșecului. Și în acest sens e semnificativ amănuntul că în peisajul atît de periclitat al cărții nu sucombă totuși, fizic, nimeni. Oamenii sunt muriți, mai bine zis, nevii, în măsura în care ei colcăie în preaomenescul fără stea acroșind obligatoriu deprimarea, zbuciumul pînă la ultimele consecințe dar și caricatura, veselia abătută, compasiunea. Lucrul ține de știința compoziției, de abilitatea cu care Eugen Barbu folosește gama largă a mijloacelor, de alternarea registrelor și timpilor.

Dacă partitura Veneției stimula vivacitatea simțurilor ca ele să suporte și năpraznа erotică și semnalele înconjurimii („trezia" din „uitare"), în cea de-a doua, să-i zicem, a Sombrării, realul e progresiv mușcat de zimții visului ; mișcarea trece în diminuendo pînă la stagnare. Scriitorul și-a fixat personajul într-o capsulă anaerobă ce blochează determinările și această stază a evenimentului deschide uimitor în imponderabil : o părăsire tăcută, un vaier stins al timpului ce cade în netimp. Casa părăginită nu mai e în București cu maidanele și găinile mișiește, nu mai e în continent, ci un punct fix, într-un spațiu abolit în oare omul singur, bun sau nebun, decojit de individualitate și rămas la condiția generică OM întîmpină NEANTUL.

Vocația de a surprinde stările indefinibile, nici unde mai expresivă la Eugen Barbu ca aici, e dublată de libertatea suverană cu care îi asociază culorile grotescului. Conjugă, în fapt, două modalități de concepere prin tragic și comic, antinomii pe care cu dezinvoltură le „împrietenește" ; din „ploaia" tristă scoate coarne comicul pînă ce, ca măscăriciul cu grimase desuchiate, ne întoarce în mîhnire ; alteori, pe cocoașa caraghiosului stă chircit uritul, stridența, fanarea (vezi ospățul din Palatul Caragua și secvențele somptuoasei ruini, vila Foscari). În acest balans pornit prin apăsarea deformatoare a nenormalului pe normal, un ce persistă uneori derutant, un ce absurd, și pe care suspectîndu-l îl omologăm farsei. Fibră lung întreținută în textura cărții : Hrisant anunță marele carnaval. „Lacomii de plăceri" apucă nada și... rămîn mofluzi. Săptămîna nebunilor se amînă la nesfîrșit. Efectul s-a produs, dar cum ? Păcăliții ies jalnici, păcălitorul și mai și ; hohotul nu vine, n-are snagă. Pentru că farsa aici, ca și sarabanda măștilor, travestiul, în fine tot spectacolul nu au slujit decît ca manevre de vehiculare, să împingă în avanscenă tragicul.

Ce și-ar fi dorit beizadeaua în popasul tulbure dinaintea stingerii, s-ar numi dreptul la revanșă ; dar una capabilă să îi răscumpere ratarea, altfel vindecația nu se împlinește. Tentativa i s-a arătat precară și i-a întors spatele. („Se afla într-un oraș străin cu totul, existînd între niște oameni care nu-l interesau și care îi rămîneau definitiv indiferenți"). Mai mult decît împlinirea farsei, îl interesează bandajul ei izolator.

Deci, farsa ca deghizament al neputinței. A numi **Săptămîna nebunilor** romanul farsei, fără a lumina asupra fondului ei dureros, pare a lua mijloacele drept scop și în ultimă instanță a-i amputa trăsătura de căpătîi. Și nu numai lihtis, flema îndatinată în Orient ca o lepră a sufletului, ci și refuz, zvîrlit unui destin ce te convoacă dezgustător și strîmt ca un boa constrinctor, funciar tragic.

SEMN

Aspecte ale poeziei actuale (III)

Al treilea poet tot atît de important, Ion Gheorghe, inaugurează **traiectul orfic** al direcției neoexpresioniste, la un moment dat foarte puternică în lirica română actuală. Tensiunea vizionară și încrederea în limbaj, în afara oricărei conștiințe critice, caracterizează acest tip de discurs imanent.

Dacă primul Blaga enunța un expresionism aparent decorativ, de extracție mai ales teoretică, orficii sau **postblagienii** (cum i-am numit în lucrarea **Poezie și generație**, 1975) extind metoda expresionistă (nu îndeajuns explorată de Lucian Blaga) la o **viziune existențială directă**. Astfel ei vor să readucă în concret discursul metafizic blagian și să reintoarcă lirismul spre „real". Extrăgînd fenomenologic coordonata mitică de sorginte rurală în continuitatea lirismului blagian abstract, poeți precum Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Gheorghe Pituț, George Alboiu încearcă să-i redimensioneze valențele pentru prezent, filtrînd-o de vagul romantism (păsunism) și făcînd din ea o metodă poetică de pregnantă vitalitate. De la **Cariatida** (1964) pînă la **Dacia Fēniks** (1979), Ion Gheorghe trasează, mut la orice cîrteală a criticilor (ca și Orfeu netulburat de „dragostea" bacantelor) atitea **probe** ale Logosului. Poetul reface încarnările și avatarurile posibile ale limbajului arhaic, fascinat de virtualitățile acestuia de a se naște mereu reimprospătat ca pasărea Phoenix. Cu o inocență vizionară cu adevărat orfică, scoarța copacului devine feciorelnică, timpul mitic se măsoară cu ducerea lingurii la gură, cu spălarea și ștergerea feții, iar dacă vrei să-l refaci nu e nevoie decît să-l refaci în rostire. Poetul orfic își asumă rolul de interpret al toposurilor sacre, după un program comun înaintașului său Heliade care și el căuta în straturile arhaice ale limbii urmele unui grai originar ; sondarea în adîncime a vocabulelor și expresiilor (a scripturilor), legarea lor de o **origine**, rotirea și rostirea Logosului în jurul mai multor axe hermeneutice nu este fără scop : se urmărește investigarea limbajului sacru în plan sincronic și diacronic, ca narație, istorie, proces, adică se reface epopeea limbii cu ajutorul unui instrument aflat la îndemînă (limbajul poetic) în care Ion Gheorghe are o oarbă încredere. De aici bogomilismul discursului ce se rostogolește mai suplu sau mai sgrunțuros, mai logic sau mai irațional după cum se angajează într-o probă sau alta. Din moment ce limbajul i s-a dat, acesta este investit din capul locului cu atributul sacralității și poetul îl uzitează fără complexe ca un deținător al regulilor „jocului cu mărgelele de sticlă". Prin antrenarea în rostirea poetică are loc însuflețirea obiectelor lipsite de logos : pietrele pe care le roteste în lumină, citindu-le, sînt resuscitate ca mesaj sacru prin harul vorbirii despre ele, fiind scoase astfel din starea de obiect amorf și introduse în procesul semnificant. Ion Gheorghe este, cu alte cuvinte, un orfic modern, angajat total în actul său revelator (orice poet este angajat total în „limba" sa), care nu este însă haotic ci dirijat după regulile semiotice cele mai riguroase. Pietrele, sau inscripțiile, sau expresiile spun ceea ce însuși poetul vrea să spună fiind antrenate într-o dublă relație ; pe de o parte aceea de plîere a subiectului poetic către o realitate neînzestrată cu logos dar aptă de a intra în procesul logosului și, simultan, de certitudine în legătură cu înzestrarea proprie de a restitui realității o virtualitate, conținută în ea dar nerelevată. Situîndu-se în rostire, poetul e sigur că se situează în existență. Nimic din atributele acesteia nu trebuie negat : primitivul, arhaicul, stîngăcia funciară, nașterea mitică a oricărui semn sau obiect, toate există, deoarece apar consemnate în rostirea poetică, în „zicere". Aceasta e văzută în esență ca un uriaș ferment, o dospire gîndită de energii obscure, de magii ascunse care nu trebuie negate, ironizate ; dimpotrivă : exaltate pînă la mitizare, precum unduirea oceanului de iarbă ce clatină geometria orașelor moderne. După Ion Gheorghe nimic nu poate să existe dacă nu se află înscris în expresiile limbii. Mythosul este logos și istorie laolaltă ; descriptia cavalerului trac (imagine consemnată în basoreliefurile votive) poate ține loc de epopee, ca și descifrarea pietrelor (a „megaliticelor"), ca și nararea frescelor pictate pe mînăstiri, ca și... etc. Basoreliefurile, pietrele, frescele, expresiile, inscriptiile etc. sînt simple pretexte ; niște obiecte necesare declanșării actului rostirii poetice. Ele ar putea rămîne statice, împietrite, moarte dacă n-ar fi antrenate în **proba logosului** de către poetul orfic. Istoria mitică nu se pierde — aceasta este convingerea lui Ion Gheorghe —, ci este consemnată într-un semn care de prea multă vechime și-a ocultat sensurile. Acestea pot fi însă refăcute prin reintroducerea în act, în rostire. Procesul acesta, cum am mai spus și altădată are un parcurs invers ; poetul va descifra **(Dacia Fēniks)** „expresiile" unei limbi originare (ipotetice) prin reparcurgerea itinerariului sintactic și semantic, ce se conservă în memoria sa. În alt sens, poetul va inciffa istoria curentă, transferînd-o în fabulă.

Este neîndoielnic că primul experimentalist programatic din această generație este Mircea Ivănescu, poet aflat de la început **(Versuri**, 1968) în posesia unei metode poetice personale (mai exact spus **meta-poetice)** ; el este un proustian înainte de a fi bacovian, făcînd din **reveria livrescă** un mod de interpretare existențială a lumii și introducînd poezia-eseu într-un spațiu literar încă nerafinat pentru a aprecia de la prima impresie un asemenea discurs. (Reținerile pe care le exprim în **Poezie și generație** față de un astfel de lirism pot fi motivate lesne : atitudinea asumată de poet nu corespundea idealului promoției cu care debuta, fiind o negație polemică a seriei neoexpresioniste). Dacă Sorescu se situa oarecum într-o perspectivă exterioară, parodicul fiind mai ales o chestiune de tehnică, Mircea Ivănescu introduce felinarul lui Diogene în interiorul actului poetizant, cutreierînd un spațiu al absenței după ce și-a fixat pe figură masca unei tragice afectivități.

S-a spus despre Mircea Ivănescu pe drept că este un bacovian. Dar ce anume este bacovian în această poezie, care nu a fost imediat gustată și înțeleasă, dar a fost simțită de la primele lecturi ca fiind foarte gravă ? M. Ivănescu nu poate fi asociat cu „tematica" sau „registrul sentimental" bacovian, ci cu acel Bacovia care se vede uneori pe sine, foarte de sus, de la mare distanță, **bacovianizînd :** „Si cad, recad, și nu mai tac din gură..." sau „Dormea întors amorul meu de plumb". Poetul Mircea Ivănescu amplifică pînă la ultimele limite această stare : și el se vede pe sine **poetizînd** și **văzîndu-se că poetizează ;** astfel are revelația propriei făpturi care devine un **muppet** (transformat firesc în actantul liric „mopete"), căruia i se enumeră infinitesimal gesturile și sentimentele. Poetul se situează astfel în „indigență" actului artistic, care nu e o pură indigență a cuvîntului, ca la alții, ci una mult, mult mai subtilă, aceea a **fenomenului poetizării.** Prin ricoseu, din această realitate **double face** se naște starea poetică, o stare foarte specială la Mircea Ivănescu și foarte modernă, care este la el un dat înnăscut și o descoperire a sa. E vorba în esență de transpunerea acestui fenomen numai și numai la scara individuală a poeziei, acolo unde poetul nu mai vorbește ca „spetă" ci ca victimă concretă, a condiției sale de poet, mai aproape cu o treaptă de acel „dincoace", de intimitatea primă a poeziei, așa cum, într-un anume sens, eul bacovian neconvertit din exterior, este mult mai modern decît cel blagian.

Trăind într-o realitate **double face,** în care obiectele și sentimentele coexistă cu reprezentările lor, poetul poate alege oricînd un sens al procesului, sau opusul său : el poate să creeze un sentiment aparte ca trăire și / sau **să-l povestească ;** poate trăi după propriile comenzi sentimentale care sînt, evident, arbitrare. Arbitrariul alegerii ține de aleatorismul legii poetice. Ritualurile imaginare și existențiale inventate de poet par stranii, deoarece sînt lipsite de finalitate aparentă. Ele sînt efectuate exclusiv pentru a fi **descrise** și povestite. E ca și cum poetul ar inventa singur texte pentru a le dezlega, în felul în care procedează uneori suprarealiștii aflați la limita experimentului, **provocînd** la maximum actul poetic (vezi, de pildă, „La provocation" a lui Virgil Teodorescu). **Poetul nu exteriorizează nici un gest fără a încerca simultan descrierea acestuia, abordarea lui că act scris deja** deci ca act intertextual : el se vede trăindu-și scrierea și scriindu-și trăirea într-un act dublu în care aceste două reversuri coincid, ca și cum el, poetul, ar fi prins între fețele unei medalii fără ieșire. Nu **livrescul** în sine este marca lui Mircea Ivănescu, ci stranietatea faptului **de a se situa în real și în scriere** (în iconicitatea artistică a realului) în **același timp,** fără a putea opta definitiv pentru vreunul din cei doi termeni. Ambiția secretă a poetului este aceea de a surprinde totuși realul proaspăt, nealterat de fantasmele depozitate în memoria culturală. De aceea, poezia sa pleacă adeseori de la surprinderea faptului imediat, care este apoi ridicat brusc la scara poeticului ; cu toate acestea, poetul se spionează existînd într-un spațiu eterogen unde realitatea senzației se amestecă intens cu aceea a reflecției. Imediat ce observă că s-a produs acest fapt inevitabil (imixtiunea unei sensibilități culturale față de realitatea concretă), poetul renunță la orice rezistență și exploatează această nouă situație creată, cu atitudine ironică și lucidă. Pentru a fugi totuși de această stare incomodă în care subiectul ar dori să fie el însuși ca pură instanță poetică, dar nu reușește, Mircea Ivănescu alunecă aproape programatic într-un **ermetism sui-generis,** inventîndu-și obiecte și stări poetice strict individuale, care nu se comunică decît partial, lăsînd să plutească asupra lor un văl de melancolică impenetrabilitate. Deși obiectul este aproape, e adus adică în prim-planul expresiei și arătat cu „degetul", singur poetul știe ce reprezintă, pe cînd cititorul bănuiește numai ; poetul mimează actul comunicării în doi, fiind conștient în acelasi timp că solilocviază. Obsedanta dorință a unui dialog real dă acestei poezii un timbru foarte grav, ce ilustrează chiar dramaticitatea profundă a trăirii condiției poeticului în sine.

Dacă la Nichita Stănescu poezia este înțeleasă ca „necuvînt" (de aici neîncrederea poetului în materia lingvistică și transformarea ei într-o infinitate de arte poetice) ; dacă la Ion Gheorghe aceasta devine „logos" (și astfel încrederea nedezmințită a poetului în discursul său) ; dacă la Marin Sorescu poezia se descoperă pe sine ca practică parodică (manifestîndu-se în mecanicitatea unor limbaje) iată că la Mircea Ivănescu aceasta devine o întoarcere anxioasă către lirism înțeles ca **interiorizare a discursului.**

Marin Mincu

D-ale vieții...

Urmare din pag. a 5-a

legea numărului de versuri și legea picioarelor fiecărui vers. În orice domeniu ni se poate însă imbia și inovația întru cunoștință de cauză. Grigore aduce un plus în sonet. Eu n-am căderea să **analizez**, dar am mirosit inovația de bun gust, astfel că o consemn. Mă călăuzește un principiu mai înalt : cine are chemare ajunge să cristalizeze. Și n-am auzit pe nimeni să-l injure pe Grigore Hagiu și nici pe vreun critic literar să-l tămîieze prea mult. Amîndouă lucrurile îmi plac : poetul va trece în cealaltă jumătate de veac, de-acum suveran pe destinu-i

și-o nevăzută mînă cu-ncetul
de-a dreptul pe chip
imi va scrie portretul.

Iată, nene-to și prietene Grigore, că și la aniversară, putem rosti : „d-ale vieții". Dar veni-va ziua cînd faptele se așază întru ordinea lor lăuntrică. Fii sigur că aleșii vor rămîne! Veleitarii vor depune, indirect, o mărturie a trecerii lor.

Dar, încă o dată vorba ta : **d-ale vieții valuri...**

Eu îți urez simplu, căci bine meriți : LA MULȚI ANI !

Noi manuale de limba română

Urmare din pag. I

explicații și exemple de la structura elementelor figurate în opera literară la punctuație.

Noile manuale — care ne fac să regretăm faptul că doar primele clase gimnaziale se bucură de ele, cel puțin în acest an școlar — certifică noua programă. Modificările aduse de aceasta vizează în primul rînd predarea cunoștințelor de vocabular și **morfosintaxă.** Iată un termen nou în școala generală, termenul științific prin care se explicitează — și se aplică — un principiu fundamental : compartimentele studiului gramatical sînt într-o perfectă interdependență. Nu vom intra aici în amănunte. Reținem doar ideea că reorganizarea predării cunoștințelor de gramatică urmează într-un mod mai adecvat principiul motivației în procesul învățării. Un simplu exemplu poate convinge. Dacă o sintaxă și chiar o morfologie nu sînt posibile fără o semantică, după cum afirmă lingviștii, criteriul semantic trebuie așadar să rămînă prevalent în fața celui formal, mai ales la virste școlare mici. Iată, de pildă, trecerea pronumelui și adjectivului posesiv la clasa a VII-a, alături de predarea pronumelui reflexiv și adjectivului pronominal de întărire se subordonează unui atare aspect. Elevul va surprinde conținutul fenomenului studiat : ideea de posesie, raportarea la sine sînt prezente în proporții diferite în fiecare dintre cele trei părți de vorbire. Coeficientul de interiorizare științifică și folosire corectă a acestor forme este practic mult mai mare decît dacă pronumele posesiv s-ar preda, ca în vechea programă, la clasa a VI-a. La fel, înțelegerea e mult facilitată prin gruparea pronumelui reflexiv alături de cel de întărire la clasa a VII-a.

Dacă în privința structurii, a exercițiilor, exemplificărilor, notelor, noile manuale sînt întru totul lăudabile, discuții și obiecții s-ar putea ivi în ce privește sumarul lor. La clasa a V-a s-a renunțat mult prea ușor la schița **Vizită...** de I.L. Caragiale, tradițional text al școlii generale, oricînd viu și savuros. El nu mai apare nici măcar ca lectură suplimentară. Dacă înlocuirea basmului filosofic **Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte,** inabordabil de un copil de 10—11 ani e motivată, iar apariția în locul lui a poveștii despre **Greuceanu** o soluție foarte bună, nu se explică menținerea mediocrei poezii **Țara mea** de Ioan Nenițescu. Popularitatea sau conținutul nu scuză lipsa de calitate, iar autorul, întru totul minor, nu are cum să rămînă în memoria elevului care, pe drept, nu îi va mai auzi pomenit numele la lecțiile de istoria literaturii de la liceu. **Bade Ioane** de Tudor Arghezi depășește capacitatea de înțelegere a elevului de clasa a V-a, fiindcă, pentru a-i recepta mesajul, necesită o judecată specială în privința locului acestei poezii în opera argheziană. Dar toate aceste sugestii pălesc în fața efortului — oricînd perfectibil, ca orice activitate umană — depus de autori pentru ca manualele să aibă forma actuală, modernă. Rămîne — e o obligație nu numai morală — ca anul viitor să ni le aducă și pe celelalte două.

CONFABULE

UN ȚĂRAN TRECE STRADA

Era într-o duminică / după amiaza / cînd / țirii ca prin somn telefonul / abia instalat / în sufragerie / nu ar fi putut spune că aștepta să-l audă sunînd / dar își dorea să vorbească / indiferent cu oricine / așa îi spusese și Paulei / femeie / dacă sună telefonul mă lași pe mine să răspund / și iată că acum sunase / însă nu apucă să ajungă la el / pentru că i-o luase înainte ea / alo / o auzi strigînd / alo / nu te aud / las'că vin eu pe la tine / că la drăcia asta nu-i chip de vorbit / și așteaptă și al meu un telefon important.

Iulian Neacșu

JURNAL DE POET

Rubliov

Septembrie este luna în care s-a născut Andrei Rubliov, în aceeași zi în care a plecat din Roma la cele eterne în alt veac poetul vițuind ca un monah Vergiliu.

Din mănăstirea Spas-Andronic din Moscova unde-și doarme somnul de veac celebrul zugrav au fost aduse cîteva zeci de icoane ce sunt expuse pentru două luni în două săli la Muzeul național din capitală.

Cu ani în urmă le-am admirat în chiliile Mînăstirii de unde provin iar acum o parte din ele se află la București.

Sentimentul că te afli într-un spațiu etern între aceste imagini ale sufletului — persoană transfigurată, se impune, înainte de toate, prin aurul lumină neapropiată urzit în culoare din amestecul mirului cu al zumzetului mierii. Logos, cu roza înlăcrimată a bucuriei devenită agapa din care se trag, din Bizanț către Novgorod și Pskov și apoi spre Moscova, însoțite de Teofan Grecul și alții după Sfîntul Vladimir ca să devină acasă acolo în vechea Rusie, Patria așa cum este ea în sufletul de sfînt al lui Andrei Rubliov, în acest popor adînc și cu o istorie sbuciumată care a știut de atîtea ori să-și biruie suferința prin frumosul care va salva lumea cum o spunea Dostoievski.

Ioan Alexandru

Om al timpului său

Urmare din pag. I

tigurile epocii noastre sînt atît de mari, încît planurile editurilor noastre ar trebui dublate sau chiar triplate pentru a cuprinde cele mai valoroase opere ce se pot realiza numai despre viața și munca acelor oameni anonimi care în cele mai îndepărtate locuri construiesc o Românie vie, o Românie modernă și actuală ea însăși ca stat în acest secol douăzeci.

Oamenii au nevoie de literatură. Recent, în subteranele minei Dîlja, unde am coborît pentru a scrie un volum de reportaje intitulat „Planeta cărbunelui" — oamenii care au lăsat la o parte pentru o clipă lopata, pichamerul, manetele mașinilor de perforat — și-au manifestat dorința de a se scrie mai mult despre ei. S-au bucurat și mi-au strîns mîna mineresște cînd m-au văzut în hainele lor cercetîndu-le cu migală munca, discutînd despre viața lor. M-au tratat ca pe un frate al lor și m-au rugat să scriu mai mult despre ei ca oameni și mai puțin să mă minunez de mașinile care la urma urmei oricît ar fi de grozave sînt minuite tot de ei, cei care sînt mineri dar au și copii, neveste, au viață de familie, sînt cetățeni care răspund cu entuziasm tuturor nevoilor urbei lor, dezvoltării acesteia.

Munca lor este bărbătească și grea, minerii sînt oameni energici și prietenoși. Cu toate acestea, nici o carte importantă de astăzi nu le cercetează în amănunțime viața și munca. Avem astăzi cărți importante despre azi și altele importante vor apare. Între colegii de scris mai tineri sau cu mai multă experiență literară — mă simt cu adevărat între oameni conștienți de menirea pe care o au — de a crea opere valoroase, care să aibă în centrul atenției omul de astăzi, studiat în toată complexitatea sa.

REVISTA STRĂINĂ

● **SUB CONDUCEREA DIRIJORULUI PAUL STAICU,** orchestra simfonică din Constanța efectuează un amplu turneu în Statele Unite ale Americii, cunoscînd un frumos succes, menționat în toate cronicile care au început să apară deja în ziarele de peste ocean. Turneul va avea loc pe parcursul a peste 3 luni, programînd 70 de concerte în aproape toate statele, incluzînd piese din repertoriul clasic și unele dintre cele mai reprezentative opere ale compozitorilor români. Astfel, orchestra simfonică din Constanța va face cunoscute publicului american o suită de lucrări, între care **Preludiu la unison** de George Enescu, **Concertul pentru corzi** al lui Paul Constantinescu, **Amurg de toamnă** de Alfred Alessandrescu și **Trei piese pentru corzi** de Constantin Silvestri.

● **O CARTE EXCEPȚIONALĂ** publică Marguerite Duras la Editura Minuit, cu titlul **Boala morții,** despre care un comentator spune că ar putea tot atît de bine să se intituleze Boala dragostei, „într-atît acești doi termeni imensi, dragoste și moarte, sînt întrepătrunși, în chip de fețe opuse ale aceleiași realități, a corpului și inimii omului, ale femeii, de fapt ale unei femei care se lasă pradă somnului și visului, proiectate asupra celuilalt, a scriitorului care o contemplă. Aici femeia este eroina anonimă a unei întîlniri, a unei istorii banale. Locul dramei sînt strada, trenul, barul sau hotelul, ca și filmul întregii povești, ca și cartea unde se iubește și se moare. Cu o sobrietate rară, pe care i-o cunoaștem dinainte, Marguerite Duras reușește să ne pasioneze, să ne facă să visăm cu intensitate, ca și cum ne-ar oferi o poezie vibrîndă și caldă a întregii senzualități umane".

● **O CERCETARE PROFUNDĂ** consacrată unei literaturi mai puțin cunoscute întreprinde Leon-François Hoffman în cartea sa **Romanul haitian, Ideologie și structură.** Prezentarea acestei lucrări evidențiază îndeosebi efortul de sistematizare a materialului și funcția informativă, atît de atrăgătoare pentru un public ce cunoaște destul de puțin materia asupra căreia s-a exercitat curiozitatea criticului : „Această panoramă diacronică va interesa desigur pe fervenții literaturii francofone, care vor descoperi, dacă mai este nevoie, bogăția de inspirație și de creație a romancierilor haitieni. Clasificările limpezi, temele bine elucidate, prezența unui index și a unei bibliografii, fac din acest volum un bun instrument de lucru. El va aduce de asemenea servicii lingviștilor, pentru că raporturile între limba creolă și cea franceză sînt prezentate cu finețe".

● **STUDIUL LUI PIERRE BERTAUX, Hölderlin sau timpul unui poet,** se bucură de un ecou foarte favorabil în critica franceză. Cunoscut specialist în opera autorului lui **Hyperion,** Bertaux publicase mai demult o cercetare fundamentală, **Hölderlin, eseu de biografie interioară,** în care se găseau deja o parte din tezele dezvoltate în lucrarea sa recentă. Un comentator remarcă faptul că Pierre Bertaux „refuză să fragmenteze cartea sa în capitole ce examinează în mod separat filozofia, morala, religia și elenismul poetului. Scopul său este de a studia în Hölderlin o personalitate... Deoarece caracterul lui Hölderlin nu este divers, volatil, indecis și fluid, ci dimpotrivă, este ferm, cu un contur precis, toate reacțiile sale prezentînd o constanță și o puritate excepțională. Criticul lasă în acest fel specialiștilor grija de a face un studiu al patologiei lui Hölderlin".

● **GALERIA „CĂMINUL ARTEI"** a găzduit în această lună o expoziție de artă bulgară. Treizeci și trei de artiști, reprezentanți ai mai multor generații, expun o sugestivă selecție de lucrări, a cărei notă comună o constituie folosirea tehnicii acurelei. Promotori ai unor inițiative culturale de prestigiu pe acest plan, cum sînt simpozioanele și saloanele internaționale de acuarelă și o colecție muzeală consacrată exclusiv acestei arte, a cărei vechime numără deja două decenii de existență, artiștii din țara vecină se disting prin profesionalism ridicat în minuirea acestei tehnici, dar și prin deschiderile umaniste explicite ale creației lor. Nu extravaganța stilistică, ci virtuozitatea tehnică, nu descriptivismul impersonal, cît disponibilitățile lirice ale demersului plastic, ni se par a fi dominantele acestei prestigioase selecții a acuarelistilor bulgari. Compartiment reprezentativ al graficii contemporane din Bulgaria, creația acuarelistilor așa numitei „Școli de la Tărgoviște" — orașul din inima țării prietene care patronează și manifestările artistice amintite mai sus — ni se relevă astăzi drept una din cele mai convingătoare, sub raportul forței de expresie și a rafinamentului stilistic etalat, prezențe ale creației de gen din această parte a lumii.

● **„ȘI IATĂ că și rolul meu se apropie de sfîrșit. N-am mai apucat să scriu sfîrșitul. Nu-l cunosc. Acesta nu mai este un rol. E viața însăși. Iar viața nu are spectatori. Cortina a căzut. Oameni, eu v-am iubit ! Veghiați !". În felul acesta își încheia profetic ultima filă a tragicului „Reportaj cu streangul de gît", în 1943, în celula 267 a închisorii pragheze Pancrat, în care-l aruncaseră călăii săi naziști, Julius Fucik.**

Scriitorul și opera sa au fost evocați în cuprinsul serii literare desfășurate la Casa Culturii Republicii Socialiste Cehoslovace din București, în interpretarea plină de sensibilitate a actorilor Valeria și Virgil Ogășanu de la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra".

Filmele care aveau să încheie seara — „Trandafirii din Lidice" și „Praga de astăzi în zori de zi" — au completat simbolic evocarea tragediei trăite de Julius Fucik și a mesajului de speranță transmis de acesta omenirii.

Ion Th. Ilea — un luptător

dominanta existenței celui pe care l-am cunoscut, l-am iubit și l-am stimat, — omul incomparabil și poetul ales, Ion Theodor Ilea — pare să fi fost suferința. La nașterea sa Parcele n-au fost blînde. I-au hărăzit o viață relativ lungă, dar încărcată de piedici și obstacole grele, de tuneluri neguroase, de punți agreste și înguste peste hăuri și ape adînci, de anotimpuri sarbede, caniculare sau înghețate, culminînd cu o iarnă prea lungă și prea neîndurată, iarna ultimelor lui zbateri în suferință, la sfîrșitul căreia moartea i-a prădat ființa. Mă gîndesc la suferințele fizice care l-au încercat, năvălind asupră-i în valuri mari, în stare să acopere și să înece și oameni mai înzestrați trupește de natură decît a fost poetul. Dar nu numai o asemenea suferință l-a păscut ci și una lăuntrică, la fel de neimblînzită și aceea și intim legată de prima. El a făcut însă parte din specia aleasă și nobilă a marilor luptători. Puțini oameni am cunoscut care să se fi pus piept în piept cu izbirile valurilor, cu dunele nisipurilor rele, primind în cap grindina vremurilor și rămînînd mai departe în picioare, lovit, dar încă viu, ținîndu-se, sprijinindu-se să nu cadă, să nu se prăvale și așteptînd să se înputernicească doar din propriile-i și nebănuitele-i resurse trupești și spirituale, pentru a relua lupta.

De obîrșie din Bistrița-Bîrgăului, ultimul țăran dintr-un neam vechi și plin de daruri, Ion Th. Ilea nu și-a uitat niciodată originea nobilă de prinț-țăran, pecete a ființei sale nedezrădăcinate care i se putea ceti în ochii, în vorba, în gesturile și din toată opera lui poetică. El care a cunoscut oboseala brațelor ca un miner și oboseala creierului ca un jurnalist și ca un intelectual dominat de conștiința frumuseții verbului și a valorii cuvîntului. A făcut din poezia și din proza sa arme de convingere și eliberescențe de încîntare a sufletelor ca și alți năsăudeni, de mai mare vază, luptători prin scrisul lor înalt și patriotic, împotriva tuturor vrăjmașilor, impilărilor și frustrărilor la care a fost supus neamul românesc de dincolo și de dincoace de munți.

Volumele sale de versuri, Inventar rural *(1931),* Gloata *(1934),* Întoarcere *(1942) sînt mărturii ale unei lupte literare și sociale de care critica și istoria literară a celor mai mari ai noștri mărturisitori ai valorilor timpului — Lovinescu și Călinescu, au trebuit să țină seamă și să le prețuiască.*

E cunoscută de asemenea participarea totdeauna democratică și totdeauna foarte activă a lui Ion Th. Ilea în presa noastră dinainte de război, pentru idealuri pentru care poporul nostru a luptat veacuri de-a rîndul. Luarea de poziție antifascistă, prin care și-a primejduit viața în timpul războiului înlesnind apariția pamfletului „Baroane", în „Informația zilei", și alte lupte îl așează după expresia lui Tudor Arghezi printre premergători. „În plină eră a dictaturii regale și militare, el a cutezat să strige și să recrimineze" Sub Cerul Heniului, în anii sumbri ai arbitrajului și „Diktatului de la Viena" el s-a vrut a fi un „trăznet pe dușmani". Cărțile ulterioare de versuri și de proză „Anii vii", „Eflorescență", „Sub cerul Heniului". „Mărturisirile unui anonim", „Viața mai departe", *apărute în ultimii patruzeci de ani îl apropie de prezentul etern rivnit de orice Poet adevărat.*

Astăzi „setea valahă" a lui n-a luat sfîrșit, ci ne rămîne moștenire. De la un învingător, căci cine n-ar dori a se mîndri astăzi, și n-ar socoti a fi aceasta o victorie, cu un nume curat și nobil ca acela al lui Ion Th. Ilea.

Pan Izverna

„Înalt cocor singuratec"

Urmare din pag. a 5-a

părut profund nutrită de obsesia **primordialității,** de gîndirea ardentă a elementelor alcătuiri noastre, materiale și spirituale, marcată, în fine, de obsesia determinismelor obscure pe care le suportăm, dar și de a individualității fragile pe care trebuie să ne-o apărăm cu orice riscuri. Ca un val care pornește și se întoarce spre „miezul" mării, această poezie veritabilă pornește și se întoarce spre adîncurile noastre originare, imaginabile și inimaginabile cu puterile minții. Poezie cu o mare necesitate de transcendere în care se simte „lecția" pe care și-o poate dori orice poet, atît a lui Eminescu, cît și a lui Blaga.

Pe lîngă alte daruri, poeții îl au și pe acela de a ne vorbi despre lucruri pentru care „antenele" noastre comune nu sînt încă pregătite a le percepe, lărgind astfel posibilitatea cunoașterii existenței și a supraexistenței. Grigore Hagiu a vorbit și el, chiar adeseori, despre lucruri **ciudate,** cu un mare patos de idei, fortînd în sensul bun al cuvîntului întelegerea noastră, „obligînd" spiritul să le accepte ca fiind posibile ; despre „sfera ginditoare" și despre „gravitație" (nu cea newtoniană, firește) ; despre „miazănoaptea miresmelor" ori despre sinele care se simte gîndit, visat și povestit de altcineva. A vorbit despre asemenea neliniști și elanuri intrucîtva bizare încercînd să ajungă la sine și să se explice pe sine, cel „neexplicat", pentru că fundamentala, obsesionala lui întrebare rămîne „cine sînt eu" ? Am recunoscut, desigur, în aceste versuri și pe omul aparent, de generoase și paradoxale trăiri, totuși, în stricta expresie, prea învăluit de negura interogațiilor abisale, oricît de coerente acestea, așteptînd confesiunile mai pronunțat omenești, mai puțin austere, detaliile așa-zicînd „bacovie-ne", lamentațiile și tristetile de zi cu zi, fiindcă orice s-ar mai putea zice poezia nu poate merge convingător numai și exclusiv pe cărări astrale.

Și iată, la bătaia unei jumătăți de secol de viață, Grigore Hagiu ne oferă surpriza, extraordinara surpriză ca în ultimele lui poeme, într-un limbaj mai simplu și mai esențial ca niciodată, să ne spună cine și cum este cu adevărat, în adînca lui intimitate umană, să rostească din cerul poeziei strigătul de melancolie, de sfîrșietoare pierdere, de frig și gol existențial al unui „înalt cocor singuratec". Nicăieri ca pînă acum, omul care scrie și omul care trăiește n-au fost mai aproape unul de altul în versurile lui Grigore Hagiu, luminîndu-se reciproc și explicîndu-se în cele mai fine resorturi. Cînd poetul spune „știu o grădină vînătă / unde se mai poate plînge" ori cînd afirmă „mi-e dor / de-o ploaie deasă / prin moldova", înțelegem mai bine că el a coborît pe de-a-ntregul în poezie în țesuturile ei calde, așa cum este, hrănit de himere și încercînd din răsputeri să prindă Himera. Fiindcă Grigore Hagiu face parte, fără nici o îndoială, din spița aristocrată și boemă în același timp a celor care trăiesc poezia ca o viață și viața ca o poezie, din familia celor puțini care, refuzîndu-și uneori discernămîntul și rigoarea din existența cotidiană, le rezervă pe acestea intacte, tensionate pînă la ultima picătură de energie a ființei, scrisului, putînd zice cu orgoliu și siguranța triumfătoare : „înaintez în moarte sprijinit / de-a stînga și de-a dreapta / cu cite-o poezie".

Ca prințul Hamlet, el ar putea spune despre viața aparentă „vorbe, vorbe, vorbe", și chiar o și spune („mai mult se poate citi / decît se poate vorbi despre mine"), cînd intră însă în discuție tema creației și a creatorului totul devine îngîndurare, profunzime, singurătate și plată înmiită cu propria existență : „somn este restul / pînă ce scriu / din viața întreagă / doar cîteva clipe sînt vii // trăiesc pentru ele / trudind răbdării / îngropat pînă la mînă / și cap în pustiu // mă usucă vîntul / mă cojește frigul / mă fulgeră-n arșită razele // cel mai frumos vers / de tot neînțeles / mi-l vor scrie oasele".

Pentru acest lucru numai și Grigore Hagiu n-ar avea dreptate să se plîngă de „spaima cea mare / de-a nu fi fost / niciodată / de nimeni iubit". Se înșeală cu siguranță, permițîndu-și la cincizeci de ani o nevinovată cochetărie de poet.

Toamna sînt eu

Urmare din pag. I

margini a limbii române) vor alcătui crochiul unei zile de toamnă (la țară — bunăoară, în comuna BERTEA, județul Prahova), iar personajul acestor simple însemnări să fie... **fiorul!**

Așadar : scriu aceste rînduri într-un **pod cu fin** și nimeni nu-mi poate clinti convingerea mea dintotdeauna : Podul meu cu fîn este, fără îndoială, capitala europei!

Și: svonind de aici fulgerări de poesie, nu fac altceva decît să contribui cît de cît la susținerea unui fior (șoptit în dulcea limbă românească), atît de necesar în conjunctura actuală : **toate popoarele doresc liniștea pe care o merită !**

E toamnă și miroase a otavă, a struguri, a respirație de mierlă, a bureți de buturugă... Căci : scriu cu lacrimă de vrabie, cu răcoare de măr domnesc adormit în brumă. Și trebuie să vă zic : aici, în **capitala europei,** într-un maldăr de fîn, se întîmplă să am mai multe idei și mai multă inspirație decît atunci cînd umblam, lucram sau învățam în marile centre urbane ale țării : De ce ? Nu știu ! Aștept o explicație, în acest sens, din provincie !

Toamnă... oh, cel mai frumos anotimp !

Cred că toamna împrumută ceva din ființa mea, iar eu împrumut ceva din ființa toamnei: prin urmare... ne completăm !

Tot într-o toamnă m-am ivit pe lume cu dor de poesie și aleaan...

Și-n acest context, de ce n-aș spune „Toamna sînt eu ?"

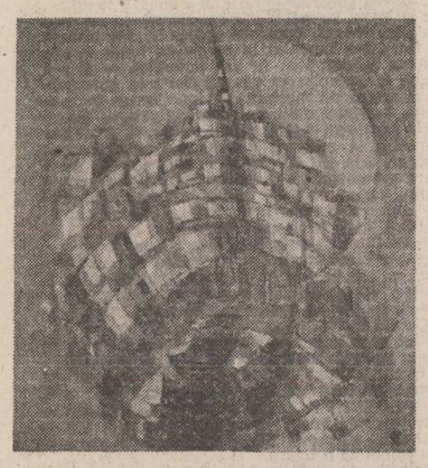

BIJUTERII CHINEZE

Ospățul vulpilor

Liber mă mișc printre munți cu petale de foc
cîntecu-mi spune că viața aceasta nu-i joc
luna se taie-n a apelor lină splendoare
sunt pe cărare

merg la ospățul cu vulpi sidefii
cîntecu-mi spune să cînt și să nu întîrzii
vulpile beau și mănîncă cu pofta ursitei

dar mîine
vor atîrna în cuierul iubitei.

Pinul

Dregătorii lumii adunați sub pin
îndulcesc un șarpe cu puțin venin
luna-i aurește și-n al ei suspin
ei ghicesc o cale spre al lor destin

ce ticăloșie zice-un dregător
eu sunt fericit și nu vreau să mor
dregătorii ceilalți mai porniți pe fapte
se grăbesc să-mpartă partea lui de noapte

noaptea-i mai puțină lacrimă de fată
ca un fir de sînge soarele se-arată.

Ion Nicolescu

AUREL M. BURICEA

Compoziție

singurătatea crește în noi
cum zborul într-un pui de lebădă
cuvintele încearcă să vineze
învățînd să înoate contra luminii

evenimente banale poartă la butonieră
somnul pămîntului ca pe-o garoafă

din fructele toamnei păianjenii nopții
țes cu fire de nesomn această geometrie
și-n lacrimi sărate joacă o galaxie

în sfere magnetice aud perfecțiunea putrezind
din adjective ies fluturii albi ai negației

starea de gravitație poartă în brațe timpul
ca pe-un înecat la țărmul fericirii

Poveste de iarnă

o văduvă tînără fuge de acasă
în viscolul nopții cuvintele strălucesc
ca ochii unei fiare rănite
gelozia scrie poeme de dragoste
cu degete bolnave de zăpadă
și-n litere albe timpul se dilată
fără memorie starea de extaz a luminii
poartă pe umerii fragezi depărtarea
pe drumuri înzăpezite de patimi uitarea
are miros de mere putrede
culese cîndva din livada muntelui de sare

o femeie rănită de cuvinte fuge mereu
spre un țărm al fericirii obosește visînd
tinerețea mea, rătăcito, are memoria
grîului de sub zăpezi cînd cerul
retează gîtul ciocîrliei și sîngele inundă
nările crepusculare ale fiarei la pîndă
îmbrăcată în zdrențe inocența adulmecă
pașii...

Inspirație

pădurea respiră
sub revolta iernii
mugurii plesnesc
sub crusta de gheață
a cuvîntului

ca un fier înroșit
în apa depărtării
aud negarea negației
trecînd electronii
prin sîrma ghimpată
spre aceste idei
căzînd peste existență
ca niște aripi de vulturi
dintr-o legendă uitată

la marginea cunoașterii
pui de corbi
învață să zboare
ciugulind
nopțile mele
de dragoste...

Secretul Doamnei de zăpadă (XIII)

Urmare din pag. I

fi răspîndit ca fulgerul printre cei ce locuiau în vilă și, evident, s-ar fi făcut zeci și zeci de speculații.

Deocamdată, mă simțeam vinovat și-mi făceam o mie de reproșuri legate de neîncrederea pe care i-am dovedit-o. De faptul că o lăsasem să plece în toiul nopții fără s-o însoțesc pînă la ușă, cum de altfel ar fi trebuit, că mă lăsasem **comandat** de voința ei, de dorința de-a pleca singură și nevăzută de nimeni.

A treia zi, pe la prînz, administratorul ne comunică celor aflați în sufragerie că **tovarășa creatoare** de la camera 12 plecase nu se știe unde lăsînd cheia în ușă și toate luminile aprinse. Cel puțin așa-i raportase femeia de serviciu.

— S-o fi dus la coafor, își dădu cu părerea pictorul, glumind.

— Degeaba glumiți maestre, zise administratorul cu glas îngrijorat. Pe o vreme ca asta nimeni nu iese în oraș fără să cheme o mașină. Mai ales doamna care, de fiecare dată, mă ruga să chem eu taxiul. Și apoi, dinsa m-ar fi anunțat dacă ar fi lipsit cîteva zile. Și nici într-un caz nu pleca lăsînd luminile aprinse și cheia în ușă...

Gravitatea tonului, argumentele sale, avură darul întîi să uimească apoi să neliniștească pe cei aflați în salon.

Pictorul blond deveni deodată grav și gînditor. Prozatorul cu fața pierdută în gînduri neterestre se opri din mîncat și întrebă cu ton de anchetator :

— De cîte zile zici că n-a ieșit din cameră ?

— Nu știu exact. Oricum, personal, n-am văzut-o de vreo patru zile.

— Totuși, cineva trebuie c-a văzut-o. Ia să ne gîndim niței... Micimane, se adresă el pictorului, cînd a fost chestia aia cu întrebarea și cu supărarea ?

Pictorul se uită la mine întrebător :

— Cînd a fost, matematicianule ?

— Alaltăieri seară, am zis eu calm.

— Ei bine, moncher, și de atunci ați m-ai văzut-o ?

Întrebarea era adresată tuturor. Pictorul blond se simți lezat de tonul interogativ :

— Ce-i asta, micimane, anchetă ?

— Nici o anchetă moncher. Vrem doar să ne lămurim. Să vedem cum devine...

— Devine c-a plecat, treaba ei unde, și-a uitat lumina aprinsă și cheile în ușă. Ei, și ce-i cu asta ? Suferim ca vrabia de dorul mălaiului. E matură, are drept de vot. Nu văd de ce ar trebui să ne intereseze chestia asta ?

— Pe dumneavoastră nu vă interesează dar eu, zise administratorul, răspund într-un fel de cei care locuiesc și lucrează aici. Cred că mă înțelegeți...

— Moncher, vorbi prozatorul privind undeva pe peretele din fața sa, chestia asta îmi amintește de o întîmplare stranie pe care mi-a povestit-o un coleg mai tînăr. N-are importanță numele. Vine ăla la mine într-o dimineață, la birou, mă anunță secretara că mă caută cutare, care vrea să-mi aducă la cunoștință un lucru extrem de important. O rog să-l întrebe dacă nu poate veni ceva mai tîrziu și secretara se întoarce și-mi spune că nu poate fiindcă e un lucru extrem de important. Atunci i-am spus să-l poftească și colegul nostru mai tînăr a venit și de cum a deschis ușa a început să plîngă bîiguind cuvinte neînțelese. După ce s-a potolit și s-a așezat pe scaun mi-a povestit ce anume îi aducea la mine. Păi, uite ce s-a întîmplat, moncher. S-a întîmplat că într-o seară cînd s-a întors acasă nu și-a mai găsit soția cu care stătea de patru ani și se înțelegeau de minune. A sunat la mama ei, pe la prietene și cunoscuți, a așteptat pînă dimineață, fără să poată dormi, cercetînd camera, obiectele și îmbrăcămintea ei, actele. În fine, nu lipsea nimic în afară de, să zicem, o rochie oarecare. Pînă și buletinul, precum și alte acte, pînă și caseta în care țineau banii de cosnță și micile economii erau neatinse și la locul lor. În cele din urmă a dat un telefon la miliție și cei de acolo l-au sfătuit să mai aștepte o noapte, fiindcă s-au mai văzut cazuri.

Și colegul nostru a așteptat dar a așteptat zadarnic. Apoi a început tevatura. Dă telefoane la morgă, la urgență ; întrebări ale ofițerilor care luaseră **cazul** în serios, chestionări, lămuriri în legătură cu relațiile intime. Ce să mai vorbim, moncher, un coșmar ! Fotografia a fost răspîndită pe la toate posturile de miliție din țară, a apărut și un anunț în ziar, colegul nostru a făcut **o anchetă** pe cont propriu și, degeaba...

— Cum degeaba, vru să știe dramaturgul cu fățuna lui delicată devenind deodată interesat.

— Păi, degeaba, moncher. Fiindcă ce vă povestesc eu acum s-a întîmplat în urmă cu doi ani...

— Vrei să spui că n-a mai apărut niciodată ? zise pictorul.

— Niciodată ! sublinie ferm prozatorul și ne privi întrebător ca și cum ar fi vrut să spună : „Ei, ce ziceți de asta ?"

— Povești de trecut în roman, ricană pictorul. Notează puștiule, mi se adresă el ironic, s-ar putea să-ți folosească !

— Nu gustam glumele lui. Un sentiment straniu mă cuprindea încet, un fel de teamă amestecată cu nedumerire și vină. Unde putea să dispară în definitiv ?

(continuare în numărul viitor)

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XXXVI)

Experiențe de laborator

Oricît de acută ar fi fost inclinația lui Paul Goma către exhibiție totuși ea n-ar fi avut, în condițiuni normale, decît un efect nostim și putea, în definitiv, să treacă drept o bizarerie de ins pitoresc ; pe indivizii inchipuiți nu-i bagă, în adevăr, nimeni în seamă. Însă aci datele anormale s-au conjugat cu un mecanism propagandistic pus la punct, apt să stimuleze în individ pînă și cele mai adormite instincte primare. Intrat pe mîna diversiunii, Paul Goma nu avea decît să facă un pas spre a se trezi brusc „vedetă". Nimic nu e, în asemenea operațiuni, lăsat în voia soartei și cea mai de seamă dintre proceduri e, psihologicește, aceea a **condiționării** specimenelor. Să ne închipuim ce s-ar întîmpla, așadar, cu un ins fără talent și căruia un grup bine instruit și cu o conduită decisă îi prepară, prin manevrele cunoscute, un „cor critic", cu înfățișare de extaz public ca dinaintea unui Mesia ; un astfel de ipochimen își pierde, nu încape vorbă, uzul rațiunii. Odată picat în hipnoza iluzoriei notorietăți nu i-ar mai rămîne acestui ins decît absoluta supunere la comenzi : drogul lui cotidian e, se vede bine, rumoarea publică, produsă prin indiferent ce mijloace. Scopul ? Se înțelege, diversiunea.

O astfel de **„vedetă opiomană"** căreia imaginea „celebrității" i-a fluturat atractiv prin fața ochilor, încă de acum doisprezece ani, și Paul Goma ; ca și el, apoi, au mai fost cîțiva, decăzuți toți la aceeași condiție sub-umană de unde dezintoxicarea e cu neputință.

Intiia manevră propagandistică a fost aceea a prezentării individului în chip de „oponent" ceea ce place în unele cercuri a căror curiozitate epistemică se apropie de zero. Cum puțini sînt aceia interesați de adevăr, a pune în circulație asemenea „sintagme" nu putea să aibă decît un rezultat, din unghiul diversiunii, pozitiv : chiar dacă mistificația are, în cele din urmă, viață scurtă. În acest chip au fost prezentați în Occident nu doar, să zicem, Paul Goma și Virgil Tănase ci și scriitori din România, recomandați în chip interesat. O prefață la „Galeria cu vită sălbatică" de C. Ioiu (semnată de G. Barthouil) se sforța să facă din acel roman un soi de contribuțiune în răspăr față de „doctrina" oficială (? !) ; „În absența stăpînilor" de N. Breban (apărut de curînd la Flammarion, în traducerea lui Virgil Tănase) era însoțit de un soi de prezentare, propagandistică nici vorbă, de unde rezultă că autorul s-ar afla „în dezacord cu conducerea comunistă" și ar trăi cea mai mare parte a timpului la Paris. (?!) Mai sînt, se înțelege, și alte asemenea exemple, unele chiar și mai și ; sigur e că un public eminamente dezorientat în ce privește culturile din Est poate să la drept bune asemenea texte „apucate".

Examinată dintr-o asemenea perspectivă, **așa-zisul „caz Paul Goma" are toate trăsăturile unei operațiuni prospective cu funcție ulterioară de model :** atunci cînd, în 1971, s-a putut trece la fapte, cei care dezlănțuiseră întreaga mașinărie nu aveau decît să observe dacă ea funcționează bine sau nu. Realitatea este că, pînă la un punct, „corul critic" a mers bine însă, așa cum era și normal, în lipsa talentului el nu poate să facă, în timp, mai nimic. Nu întîmplător cei convocați să susțină jurnalistic apariția „scriitorului opozant" au fost, mai întîi, oamenii grupului verificat, a căror sforțare de a pătrunde în felurite publicații trebuie să fi fost, în adevăr, vrednică de milă. Un studiu al comentariilor dedicate lui Paul Goma în Occident, din 1971, și pînă azi, e, de aceea, cum nu se poate mai elocvent : sînt acolo cu preponderență recenzenți originari din România, legați cu toții de „Europa liberă". H. Stamatu („Die Welt der Bücher", nr. 7 din 1972), Mircea Popescu („La Fiera Letteraria", din 12 martie 1972), Anneli Utte Gabanyi („Die Zeit"), Sanda Stolojan (printre altele în „Journal de Genève" din 6 nov. 1976, dar și în alte locuri, cu 5—6 recenzii, toate aberante), Monica Lovinescu (în „Cahiers de l'Est" nr. 8), Virgil Ierunca („prefațator" la Gherla, recenzent în cîteva rînduri), Șerban Cristovici (în „Ethos" II, 1975, pg. 315), Alain Paruit (în „Rouge" din martie și mai 1977, dar și mai tîrziu, în alte circumstanțe), Cella Minart (traducătoare, în „Les Temps Modernes", a unei scrisori a lui Goma, recenzentă în „La Quinzaine littéraire", 15 martie 1977), Rodica Iulian, Ion Caraion (la „Europa liberă", în 8 iulie 1982) : grupul verificat. Un asemenea efort fără precedent spune că la această afacere s-a jucat, cum se zice „o carte mare", însă un joc, fără îndoială, pierdut, căci în ciuda acestor colosale sforțări puțini din criticii occidentali au băgat în seamă zgomotele provocate de echipa propagandistică. Cu excepția unor colegi „dizidenți" (K. Christich, Ilina Grigori, E. Sillianoff, L. Kovacs, etc) originari tot din Est, sensibili la acțiunile diversioniste care, să concedem, îi avantajau și pe ei, în rest, mai nimic. Cînd s-a exprimat, totuși, și cîte un „localnic", opinia a fost mai degrabă interogativă. Un Martin Gregor-Dellin, de exemplu (în „Die Zeit" nr. 24 decembrie 1972) era intrigat „de ce românii nu-l iubesc pe Goma", bănuind că în spatele acestei recepții apatice se ascunde ceva. O Françoise Wagener, inițial pozitivă, începuse încă din 1974 (în „Le Monde", 25 oct. 1974) să aibă dubii față de autor. Exemplele pot fi cu ușurință înmulțite. Interesant este că nici unul dintre recenzenți (chiar și extaticii „români" ai grupului verificat) nu s-a preocupat de condiția estetică a „literaturii" lui Paul Goma, ca și cum aceasta ar fi fost subînțeleasă de la sine : oricît ai căuta în notițele dedicate acelor „romane" ar fi cu neputință de găsit o cît de sumară argumentație de acest soi. Un H. Stamatu, de exemplu, găsea că „trivialitățile" de limbaj din „Ostinato" s-ar datora „traducătoarei" (?!) deși grosolănia limbii române utilizate de Paul Goma e notorie. Altcineva (Monica Lovinescu) credea că „literatură" ar fi acolo „obsesia închisorii", „atitudinea de sfidare", unul (L. Kovacs) lăuda, în spirit proletcultist, „maniheismul întunecat" și „interogația alimentată din neant", altul (K. Christich) „curajul". Și așa mai departe. O tăcere semnificativă plutea asupra „artei" literare de acolo : e sigur că nu se poate face, chiar în condițiuni de manevră ocultă, din nimic o „estetică". Ar fi momentul să ne întrebăm cît din **experimentul Goma** a generat, pentru „laboranți", o pildă pe care o puteau urma în alte operațiuni de același calibru. Sînt indicii că atît cu D. Țepeneag și Virgil Tănase cît și cu alții nu s-a procedat altfel decît în experimentul dedicat, e drept, pentru o mai lungă perioadă de timp, lui Paul Goma. Aceeași schemă de afirmare zgomotoasă însoțită de un mic scandal publicitar care se stinge repede, și isprăvită printr-un îngheț relativ al „corului critic", într-o condiționare definitivă în folosul absolut al grupului verificat. „Vedetele opiomane", inventate de „Europa liberă", nu au decît să se transforme în **corp politic ductil,** în „bun conducător" al terorismului cultural.

Artur Silvestri

O CHARTĂ A PĂCII

paul anghel

I

Folosesc acest titlu paradoxal : **Arta războiului — o chartă a păcii**, pentru a atrage atenția asupra unui tratat de artă militară datorată strategului și tacticianului antic Sun Zi, tratat care poartă în original, în chineză, un titlu cu mult mai simplu — **13 articole** — și care, prin conținut, în chip foarte curios, reprezintă un elogiu al păcii.

Dintre toate tratatele militare, antice, medievale și moderne, provenind din mai multe culturi, pe care le-am consultat în munca mea la ciclul „Zăpezilor de acum un veac", cartea lui Sun Zi mi-a atras în chip deosebit atenția și m-a obligat să revin din timp în timp asupra ei. Se va vedea de ce, din cele ce urmează.

Cunoșteam tratatul lui Sun Zi cu mult înainte de a vizita China, îl aveam în mai multe ediții unele cuprinzînd inclusiv variante, parte apocrife. În 1976 a apărut, în sfîrșit, traducerea română a acestui tratat (Sun Zi, **Arta războiului**, studiu introductiv și ingrijirea ediției de general-maior Constantin Antip, versiunea românească Felicia Antip și Constantin Antip, București, Editura Militară). Versiunea română — o versiune — ține loc, pînă una alta, unei ediții științifice, care lipsește de altfel în toate culturile, inclusiv în cultura chineză în care textul originar al lui Sun Zi (Sun Wu) a fost abia recent recuperat, pe cale arheologică, fiind redescoperit în aprilie 1972, într-un mormînt din provincia Santung, împreună cu alte lucrări din timpul dinastiei Han (25—220 e.n.). Tratatul lui Sun Zi este totuși mai vechi decît epoca dinastiei Han, aparține etapei de sfîrșit a perioadei „Primăverii și a toamnei" (sec. al V-lea, înaintea erei noastre), o perioadă în care, în Europa, străluce pacific Elada și nu se născuse încă Roma militară.

Sun Zi ne spune, prin chiar actul editării acestei opere, că războaiele vin din antichitatea cea mai adîncă. Însuși tratatul este fructul unor meditații asupra artei războiului, care-l precede pe Sun Zi, cu foarte multă vreme. Se elaborase însă paralel și o doctrină a păcii. Autorul acesteia, în China, este Lao Zi, iar cartea lui de cinci mii de cuvinte — **Dao-de-tzin** — a îndrumat gîndirea filosofică și mentalitatea chineză prin milenii pînă azi. Tratatul lui Sun Zi despre arta războiului este, mi se pare mie, complementul sau contrapartea cărții **Dao-de-tzin.** Prin chestiunile pe care le tratează în cele 13 articole (capitole), Sun Zi nu face decît să-l confirme pe Bătrînul Înțelept, parafrazîndu-i uneori versetele.

Desigur, nu pot sta în balanță cele două opere: cartea **Dao-de-tzin** este o lucrare de filosofie generală — o ontologie, o axiologie și o etică, sub forma unui magnific poem ; tratatul despre **Arta războiului** este o lucrare pe un subiect particular — un manual de strategie, tactică și educație militară. Prin subiect, **Arta războiului** n-are acces la generalitatea ultimă — nu tot timpul se fac războaie, n-are acces nici la interesul general — nu toată lumea e preocupată de război ; ea e strict circumscrisă temei, ca și un tratat de poetică, de acupunctură sau de grădinărit. Numai că în China antică chiar și asemenea tratate au o trimitere generală. Teoria celor cinci tonuri muzicale implică o filosofie, la fel prescripțiile privind aplicarea acelor în corpul uman, ce antrenează corespondențe cosmice, ca și grădinăritul copacilor pitici, pe parcele de o palmă de pămînt care figurează întregul cosmos, cu munți, fluvii și mări. A face un război este o indeletnicire particulară — a distruge un ins, o societate sau un stat, dar și generală, de vreme ce, de la ins la stat, războiul implică societatea, lumea. În chip fatal particularul cuprinde generalul; o artă a războiului îmbrățișează în chip tragic lumea, întregul cosmologic. Cum s-ar putea sustrage o lucrare despre război — și arta războiului — unei filosofii generale, ca de altfel și arta tonurilor, a acupuncturii, a grădinăritului ș.a.m.d., cînd întreg-parte și parte-întreg sînt una ?

Arta războiului implică deci o anume concepție despre Tot, deși Totul este văzut prin unul din multipli : războiul. Ce pondere are acest unul din (...), față de Unul ? Ne-o lămurește împreună cele două cărți, **Dao-de-tzin** și **Arta războiului,** prin texte conjugate : **războiul este o nenorocire.**

Strategiile de combatere a acestei nenorociri sînt bine-înțeles diferite : cartea **Dao-de-tzin** prescrie combaterea războiului prin renunțarea la război — pacifismul absolut —, cartea **Arta războiului** prescrie combaterea războiului, la limită, prin război, deci acceptarea războiului de apărare (și chiar a războiului preventiv). Răul prin rău — pentru eliminarea răului — dar cu cîtă prudență !

De la acest prag, cartea despre arta războiului cade din nou în particular, devine o simplă lucrare de tehnică militară, după cum ne-o indică tematic cele 13 articole care-i compun sumarul : I. Evaluarea ; II. Conducerea războiului ; III. Despre victorie și înfrîngere ; IV. Despre dispunerea forțelor ; V. Despre energie ; VI. Despre plin și gol ; VII. Înfruntarea directă și indirectă ; VIII. Cele nouă variabile ; IX. Despre distribuirea mijloacelor ; X. Terenul ; XI. Cele nouă feluri de teren ; XII. Atacul prin foc; XIII. Folosirea agenților secreți. Fiecare capitol e împărțit în versete care au concizia și tonul autoritar al preceptelor. Capitolele — 13 cite sînt — stau și sub autoritatea autorului la modul Magister dixit : „Sun Zi a spus".

Și acum, prin ce anume o carte despre arta militară e o carte pacifică, ba chiar o chartă a păcii ?

Războiul ca sursă a dezordinei

La prima vedere, în această problemă a ordinei și dezordinei, cartea **Arta războiului** vine în contradicție cu cartea **Dao-de-tzin.** Cartea **Dao-de-tzin** e un elogiu al haosului fertil : „O! Cît de haotică / este lumea / în care nu s-a făcut încă ordine. Toți oamenii sînt bucuroși, de parcă ar lua parte la o petrecere festivă sau ar sărbători sosirea primăverii" (XX, 2). Sosirea primăverii, în China antică, e marcată prin ceremoniile Anului Nou agricol ; e sărbătoarea ieșirii din haosul primordial și a așezării timpului într-o formă nouă, ca de altfel și la romani. Lao Zi exaltă haosul primordial : „O, nebulozitate ! O, neclaritate ! În ea sînt cuprinse formele. O, neclaritate ! O, nebulozitate ! În ea sînt cuprinse lucrurile. O, adînc fără fund !". (XXI, 2). Dar tot el ia act de forma nouă, care iese în chip firesc din haosul fertil : „Ceea ce nu este plin devine plin ; ceea ce este strimb devine drept ; ceea ce este gol, se umple ; ceea ce este vechi se schimbă în nou..." (XXII, 1). Într-un anume sens, Lao Zi este un heraclitian, în măsura în care refuză nemișcarea, starea pe loc, eternă fiind la el numai mișcarea, prefacerea perpetuă, singura firească : „Un vînt repede nu durează toată dimineața, o ploaie puternică nu ține toată ziua. Cine le face pe toate acestea ? Cerul și pămîntul. Nici chiar cerul și pămîntul nu pot face ceva etern, cu atît mai puțin omul". (XXIII, 1). Cele ale omului nu sînt eterne, iar prea adesea reprezintă un abuz împotriva a ceea ce Lao Zi numește „calea firească" sau „Calea". Un asemenea filosof nu poate fi decît adversar al ordinei arbitrare, al ordinei care obturează Calea, dar, de fapt, un nonadversar, adversiunea și opoziția, deci violența !, fiind ele însele contrare **Căii,** inclusiv în ordinea gîndului — și acesta, gîndul, urmînd a fi firesc, sustras contrariilor, pasiv, confundat cu starea de inocență primă, cu matricea fertilă din care emană. Versetul XX, 1, citat mai sus, care începe cu propoziția „O! cît de haotică / este lumea / în care nu s-a făcut încă ordine", se întregește astfel : „Numai eu sînt calm și nu mă arăt în lume. Semăn cu un copil, care încă nu a apărut. O! Plutesc !... Toți oamenii sînt plini de dorințî, numai eu unul semăn cu cineva care a renunțat la toate. Toți oamenii sînt plini de lumină, numai eu unul semăn cu cineva care e cufundat în beznă. Toți oamenii sînt furioși, numai eu unul sînt indiferent... Numai eu unul mă deosebesc de ceilalți, prin aceea că prețuiesc izvorul hranei". Izvor care e cauza și sensul, în nici un caz manifestarea fenomenală, izvor care e Calea, adică Dao.

Ontologia lui Lao Zi întemeiază și o sociologie, Bătrînul Înțelept este adeptul comunității arhaice libere, un nostalgic al vîrstei de aur a omenirii, un rousseauist, un tolstoian și un eminescian, dacă cei trei mari europeni nu l-ar fi avut ca premergător prin milenii. Tolstoi l-a și recunoscut ca premergător, nonviolența contelui se întemeiază doctrinar și pe Lao Zi ; Eminescu îl citează în cîteva rînduri ; îi va fi citit la Viena ; în cazul poetului e vorba mai curînd de o consubstanțialitate difuză.

Revenind la bătrînul înțelept, la el lumea posterioară umanității prime, lumea claselor sociale și a statutului e o lume a răului, un rău pus „în ordine", apărat prin varii mijloace, de la „legile" care proteguiesc puterea constituită pînă la falsa morală. „Cînd a fost înlăturat marele Dao, au apărut „omenia" și „dreptatea". Cînd a apărut „cugetarea", s-a născut și marea fățărnicie. Cînd șase rude se ceartă, apar „pietatea filială" și „dragostea paternă". Atunci cînd în stat domnește dezordinea, apar „slujitorii credincioși". (XVIII, 1). Legi, armată, războaie, contravin legii naturale — dreptății, armoniei și ordinei, ele sînt întrumente ale dezordinei. Lao Zi ne spune : „Țara se guvernează cu dreptate, războiul se poartă prin vicleșug..." „...Cînd în țară sînt multe legi îngrăditoare, poporul sărăcește. Cînd poporul are multe arme ascuțite, sporește dezordinea în țară. Cînd sînt mulți meșteri iscusiți, sporesc obiectele scumpe (crește luxul). Cînd se înmulțesc legile și poruncile, se mărește numărul tîlharilor". (LVII, 1). Sau și mai explicit : „Cînd în țară există Dao, caii

Sun Zi și titlul cărții — caligramă în stil decorativ

îngrașă pămîntul. Cînd în țară lipsește Dao, caii de luptă pasc pe ogoare. Nu există nenorocire mai mare decît necunoașterea limitei pasiunilor și nu există primejdie mai mare decît năzuința de a dobîndi (a achiziționa bunuri, a cuceri ceea ce nu ți se cuvine). (XLVI). Problema limitei, noțiunea de limită în filosofia și cultura chineză are de altfel trimiteri multiple — pînă la etică și estetică. În sistemul nostru filosofic îndrăznim a defini limita printr-un obstacol revelator, printr-un termen care indică depășirea limitei, distanța față de limită prin noțiunea de **ultra** sau **dincolo.**

Care este atunci Calea ? Calea e prescrisă mai sus. Lao Zi nu prescrie, sociologic, o întoarcere înapoi, aceasta ar fi cu neputință. Sau ar presupune, socialmente, o răsturnare, deci violență — care e contrară drumului firesc. Drumul firesc e vegheat de omul înțelept, de Înțelept... Acesta, Înțeleptul, cunoaște lumea fără a ieși pe ușă. Și fără a privi pe fereastră. El vede firesc esența, adică „firescul Dao". „De aceea omul înțelept nu umblă, ci cunoaște... Fără a acționa, el creează". (XLVII).

La antipodul acestei gîndiri pare a se așeza doctrina militară a lui Sun Zi. El e apărătorul ordinei constituite, él ridică arma ; el e adeptul răspunsului prin acțiune și nu prin nonacțiune, el e pragmaticul unei cauze — ordinea, care ignoră cauza fenomenului numit dezordine, pînă acolo încît ceea ce pare dezordine la Bătrînul Înțelept reprezintă ordinea la discipolul său indirect : statul, legea, societatea dată. Sun Zi aparține legalismului legislativ și nu școlii ctitorită de Bătrînul Înțelept, cea care are în vedere „calea firească", deci **Calea.** Dar aceasta la prima vedere. De fapt daoismul lui Sun Zi este indirect, dar substanțial, consubstanțial și, pînă la urmă, absolut. Lao Zi nu afirmă nicăieri că manifestarea fenomenală a dezordinei nu contravine ordinei ci, dimpotrivă, războiul, boala, foametea, inundațiile, incendiile reprezintă dezordini. A combate dezordinile înseamnă a face cu putință ordinea — ordinea naturală, socială, corporală, morală. Înseamnă, în ultimă instanță, a urma **Calea.** Pe ce cale ? Pe calea unor remedii particulare, desigur fără acces la general — se combate aparența, nu esența, dar aceste remedieri particulare, printre care și arta războiului, au menirea de a înlesni insului și societății o anume transcendere, chiar dacă nu transcenderea ultimă, cea de la fenomen la esență : „Aspectul exterior este floarea lui Dao, începutul ignoranței. De aceea, omul mare (înțelept) ia ceea ce este esențial și lasă la o parte ceea ce este neînsemnat. El ia fructul și lasă floarea... El preferă prima și renunță la a doua". (XXXVIII, 3). Ba, am putea afirma că chiar Lao Zi pune premisele acțiunii și o justifică — chiar în sensul cel mai direct, atunci cînd ne învață : „Dacă cerul este impur, el se distruge ; dacă pămîntul este instabil, el se prăbușește ; dacă spiritul nu este sensibil (receptiv), el dispare ; dacă văile nu înfloresc, ele se transformă într-un pustiu ; dacă lucrurile nu se nasc, ele mor ; dacă nobilii și domnitorii nu sînt o pildă de noblețe, ei vor fi răsturnați". (XXXIX, 2). Nu e un apel la violența răsturnării, la revoluție în sens actual, ci un apel la bunul simț, anterior violentat, dar care se cere restaurat, ca expresie a ordinei : „Cei fără noblețe constituie baza celor nobili, iar ceea ce este jos constituie baza a ceea ce e sus. De aceea nobilii și domnitorii, care se înalță singuri, nu au (o situație) solidă. Aceasta se întîmplă pentru că ei nu văd în cei lipsiți de noblețe baza lor. Aceasta este o cale greșită Dacă desfacem un car nu rămîne din el nimic. Nu este voie să fii prețios, ca jadul, ci trebuie să devii simplu, ca piatra". (XXXIX, 3).

Dintre toate relele pe care societatea umană le-a scos la iveală pentru ambii autori, Lao Zi și Sun Zi, războiul reprezintă o culme de egoism și monstruozitate, o negare în absolut a omeniei și ordinei, în sensul căii firești, cea care înseamnă și călătorul și calea, Calea, adică Dao.

Iată punctul de tangență între Sun Zi și Lao Zi — disprețul față de război deși, prin legitimismul lui, Sun Zi pare un confucian.

Dar mai înainte de a trece la gîndirea lui Sun Zi despre război și despre arta războiului, cîteva reflexii despre persoana autorului nu sînt de prisos.

Un portret posibil al lui Sun Zi

Despre autorul tratatului **13 articole** nu știm mai nimic. Unele informații, puține, despre persoana sa le deținem din **Analele** lui Sima-tzien (140—80 i.e.n.), un comentator tîrziu, un fel de Diogene Laertius al istoriei chineze, în măsura în care în cartea **Shi-ți (Analele istorice)** se cuprinde și o serie de povești biografice, foarte sumare, în maniera întemeietorilor biografismului european.

Principala istorioară din biografia lui Sun Zi, privind ascensiunea sa la o importantă demnitate militară, calitatea de comandant de căpetenie în principatul U, ne va preocupa mai tîrziu. Ce aflăm în plus din cronica lui Sima-tzien este că Sun Zi s-a născut în statul Ci și că publicase cartea **13 articole** în clipa cînd s-a pus în serviciul curții principatului U. Un portret mai semnificativ al operei și al omului vom deduce investigînd vremea, etapa de inceput a ciclului „Principatelor beligerante", secolele VI—V î.e.n. o epocă de marasm social și dezmăț războinic, în care nesiguranța structurilor sociale, a statelor, familiilor și insilor atinge apogeul. Este o epocă shakespeareană din istoria Chinei, nu singura, dar una care produce și genii, printre care Sun Zi. A nu ști să te aperi, într-o asemenea epocă, înseamnă a nu putea supraviețui, în primul rînd ca stat. Războiul nu mai e, ca în era gentilică, o simplă răfuială între grupuri de aristocrați, ci o afacere de stat care pune pe picior de luptă mulțimi de oameni, implicînd mari arsenale, secătuind bugete. Sun Zi

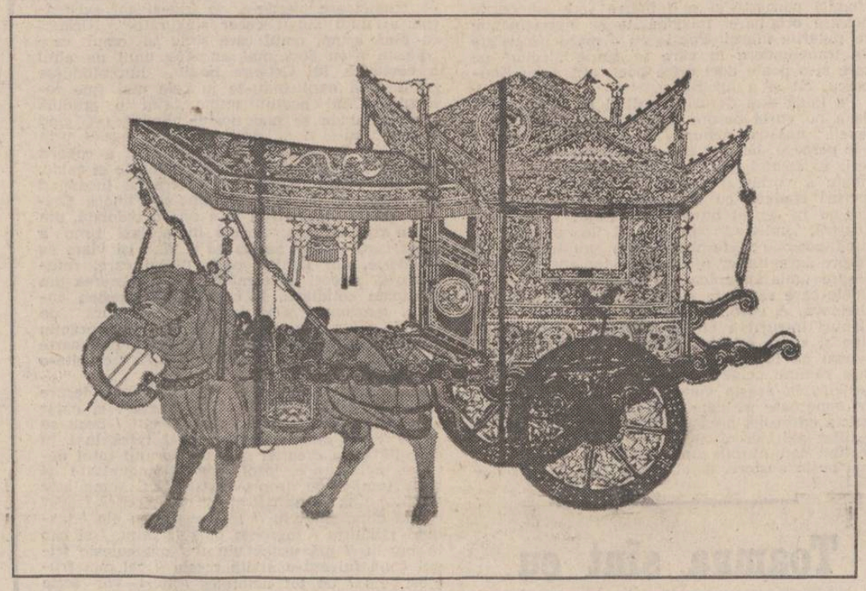

s-a născut și a trăit în vremea armatelor profesioniste, cum Europa va cunoaște doar pe vremea romanilor și poate nu la o asemenea amploare. Cifrele efectivelor militare par fantastice, Sun Zi vorbește de armate atingînd milionul de combatanți ; dacă ar fi să credem **Analele,** într-o singură luptă dintre două principate, Tin și Djou, primul a pierdut 225 000 de oameni, al doilea 450 000. Cuceresc preponderența armele de fier ; s-a renunțat la carele de luptă — cunoscute la europeni în era homerică — și s-a trecut la organizarea cavaleriilor ; se generalizează instrucția militară, cu funcționare permanentă, serviciul militar devine obligatoriu, apare teoria (strategia și tactica), apar „industria" armamentului și militarii de carieră, printre care, desigur, Sun Zi. (Poate că o mai precisă încadrare cronologică a vieții lui Sun Zi s-ar putea obține examinîndu-se scrupulos toate referințele sale cu privire la armament și instituțiile militare, care au o cronologie bine urmărită în China). Cum va fi arătat, totuși, Sun Zi ?

În lipsa documentelor biografice și iconografice, sîntem nevoiți să deducem chipul marelui strateg, contemplînd statuaria în ceramică, armatele de bărbați călare adăpostite în mausoleele Chinei antice.

Asemenea statui de cavaleri, cum am văzut cu sutele în muzeele Chinei, au o certă stereotipie — care dă seama de prototip, dar și anume caracteristici care ne ajută să detașăm chipul unui anume militar. Va trebui să punem la contribuție și tratatul lui Sun Zi, care poartă amprenta gîndirii sale, și, împreună cu elemente de stauarie să-i compună o figură.

Fața lui e calmă, fără martialitate, mai curînd înțepenită hieratic. Fruntea vastă, socratică se prelungește spre creștet, unde o meșă de păr negru se adună în coc. Mustățile, pe oală, cum se spune la noi, cad trist. Sprincenele zvicnesc într-un început de mirare, deși pare că ochii dormitează. Ca și filosofii, Sun Zi are privirea ațintită spre interior. În rest e un bărbat bine legat, mai înalt decît chinezul mediu — presupun că aparține zonei de nord a rasei, care dă luptătorii, de unde stilul rezervat, obsecvios, necolocvial, zgîrcenia în cuvinte — a scris doar treisprezece articole despre întreaga chestiune militară ! —, vorbind cu glas egal, aproape monoton, dar tunînd cînd dădea comenzi (cei din sud cîntă comanda, astfel încît o trupă din **nord, se spune,** comandată de un general din sud, nu s-a mișcat din loc auzind porunca, ba s-a și mirat — **che bela voce !** — pînă cînd un subaltern din nord, cerînd voie comandantului, a repetat porunca în stilul nordului : scurt și drastic, iar armata s-a pus în mișcare). Rezervat, zgîrcit în mișcări, Sun Zi fulgeră atunci cînd e pe cal și cînd apucă arma. Minuiește perfect arcul, lancea, lasoul, bastonul de bambus și sabia, deși, de preferință, umblă cu mîinile goale. E maestru în artele marțiale, dar nu profesează. Preferă șahul și alte jocuri logistice. Nu se știe cînd studiază ; ca toți militarii de profesie, Sun Zi nu pare să aibă o mare cultură și aceasta fiindcă nu umblă cu biblioteca după el, cele cinci mii de cuvinte ale cărții **Dao-de-tzin** le are nu la brîu ci în inimă. E artist cînd caligrafiază, dar militar, hieroglifele lui inconfundabile aparțin stilului sever. Propozițiile se articulează după o gramatică robustă, fără rest, ca și gramatica lui Caesar. Deși Sun Zi detestă narațiunea. N-a povestit nici una dintre isprăvile sale militare — și vor fi fost multe —, gîndirea lui nu se sprijină pe exemplul personaei, ci pe suporți puri. Dacă n-ar fi fost militar, ar fi fost logician sau gramatician. Nu știm dacă a avut familie ; familia lui nu pare să fi fost armata, nici casa tabăra de luptă, ca în cazul lui Alexandru cel Mare sau Napolean. El o neagă, în cazul înfrîngerii ; m) victorie/înfrîngere în plan militar, politic, etic.

Acesta este, într-o rezumare excesivă, conținutul tratatului de artă a războiului datorat lui Sun Zi. Marele strateg avea de rezolvat o problemă tehnică. Dar chiar prin aceasta începea — și isprăvea !. — demitizarea armatei ca instituție a spaimei și prin aceasta chiar a războiului ca sursă a nenorocirii.

Dar prin ce anume sperie armata, paralizînd instinctul de apărare al societății civile, reducînd-o pe aceasta din urmă la neputință ? Desigur, prin număr, prin organizare și prin armament. Apariția unei armate înspăimîntă lumea pășnică și provoacă panica. O armată năvălitoare are forța apelor de inundație și viteza de propagare a focului ; apa și focul sînt cele două elemente cu care Sun Zi compară armata și mișcările acesteia. Apa și focul sînt și cele două elemente cu care omul a avut de furcă din primordii. Amîndouă au incitat imaginația și au intrat în mitologie — nu trebuie să intre însă armata. Sun Zi procedează realist și rațional : ca să vindece lumea civilă de spaima armatei, el arată cum se face o armată, demontează mașinăria acesteia, impunînd concluzia că o armată, departe de a reprezenta o alcătuire excepțională — care cuprinde ființe excepțional înzestrate — se poate organiza cu oricine, cu cei mai obișnuiți oameni, chiar și cu femei.

Facem abia acum recurs la un eveniment din biografia lui Sun Zi, la o poveste care n-a intrat în materia tratatului său, dar care contribuie la luminarea întregii chestiuni printr-un element esențial. Povestea, cuprinsă în Analele lui Sima-tzien (140—80 i.e.n.), e semnificativă prin două aspecte cu valoare generală : cum se poate înfrînge distanța de la teorie la practică, și cum se poate obține o performanță cu mijloace obișnuite. Dar iată mica narațiune, pe care o redăm într-o transcriere proprie, mai colorată decît în **Anale :** Ho Lu, cirmuitorul principatului U, aflat în război cu principatul Ciu, acordă audiență faimosului strateg Sun Zi, care îi propune organizarea unei armate bine echipate și puternice, după principiile din tratatul său de artă militară.

„— Aceasta e cu neputință, observă suveranul Ho Lu. Preceptele tale, pe care le cunosc, sînt inaplicabile, acum și aici... Una e să judeci lucrurile scriindu-le cu pensula, să faci război cu ideile pe hîrtie, și alta e să faci adevăratul război, pe cîmpul de luptă. Vei accepta, onorate Sun Zi, că una este teoria și alta practica. Pînă și tratatul tău, savant și subtil, este inaccesibil oamenilor obișnuiți. De unde vei scoate oameni pricepuți, valoroși, înzestrați cu simțul prevederii, apți să deprindă arta armelor și strategia? Majoritatea oamenilor, după cum știi, nu fac parte din această categorie".

Sun Zi a observat cu tristețe că suveranul Ho Lu împarte lumea în oameni excepționali și oameni de toată mîna, și a răspuns indirect :

„— O, sire, a zis strategul, arta mea se bazează pe oricine. Ca să fac o armată puternică nu-mi trebuie oameni excepționali. Nu-i voi excepta deci nici pe cei fricoși, nici pe cei mai slabi".

„— Deci chiar femeile pot deveni militari !" s-a mirat suveranul.

„— Desigur, sire !" a confirmat cu simplitate Sun Zi.

„— În acest caz, ai la îndemînă un număr de una sută optzeci de doamne de la curte, peste care te numesc comandant de căpetenie. Dovedește-ți măiestria, fă din acest corp fragil, dacă ești în stare, o armată, și-ți voi recunoaște meritele, onorîndu-te în chip ales".

„— Mă voi conforma, sire, în cel mai scurt timp."

În actul al doilea al acestei scurte drame, Sun Zi se află în fața corpului de doamne, într-una dintre grădinile pătrate ale palatului. E probabil posomorît, situația de comandant de căpetenie peste un corp de femei, favorite, curtezane, metrese, e puțin onorabilă, chiar ingrată. La balustradele pavilioanelor și la ferestre se vor fi înghesuit mulți militari de profesie, care gustau această ironie a soartei, provocată chiar de Sun Zi. Acesta a despărțit mica trupă în două companii, a numit comandanți peste unități două prințese — favorite ale suveranului — apoi s-a adresat doamnelor, cu glas potolit, fără formule de ceremonie :

„— Vă veți supune ordinelor mele. Mai întîi, mă veți asculta cu atenție, apoi mă veți executa comenzile. Prima normă în armată este ascultarea, cea de a doua supunerea. Comenzile nu se pot încălca ; feriți-vă de aceasta !". Le-a distribuit apoi armele, le-a învățat cum se ține regulamentar, apoi, adresîndu-se la toate, le-a întrebat ca pe copii sau ca pe proști :

„— Deosebiți oare pieptul de spate și mîna dreaptă de mîna stîngă ?"

Răspunsul a fost dat în cor, destul de alandala, dar pozitiv : candidatele la arta militară nu confundau pieptul cu spatele, nici mîna dreaptă cu stînga, deși aceste mîini erau pline de zorzoane și bijuterii.

„— Atunci e bine, a aprobat Sun Zi. Vom trece mai departe. Dacă principiile artei militare sînt însușite cu o asemenea viteză, mîine vom înfățișa suveranului primele exerciții."

Aprecierea a produs însuflețire, iar Sun Zi, aducînd trupa la liniște, a continuat :

„— Fiți atente la cele ce urmează : aceasta este toba ! și a arătat-o. Glasul tobei e glasul comandantului, iar comenzile lui de aici înainte le va rosti toba. Cînd veți auzi o singură bătaie, incrementi în poziția de drepți. Cînd veți auzi două bătăi, vă veți întoarce astfel încît pieptul să se afle unde fusese mîna stîngă ; la trei bătăi, pieptul va fi pe locul mîinii drepte ; la patru pieptul se va afla unde era înainte spatele și spatele unde fusese pieptul. Nu uitați cînd toba sună, poruncesc eu. Executarea !"

A urmat o hărmălaie și toate doamnele au izbucnit în rîs. A fost o vinturare dezordonată de mătăsuri, un vîrtej de parfumuri, un curcubeu de farduri. Cel mai tare rîdeau doamnele comandant, doamna Xia acoperîndu-și dinții din perle mici, doamna Li acoperîndu-și ochii codați. Comandantul de căpetenie s-a încruntat, dar nu și-a pierdut firea, a reluat :

„— Dacă ordinele n-au fost clare, nici explicate complet, vina este a comandantului de căpetenie".

Le-a explicat încă o dată ordinele, apoi de trei, de cinci, de șapte ori. A poruncit apoi să bată toba. Din nou hărmălaie de risete, peste cele cinci tonuri muzicale, unanim admise. Comandantul de căpetenie nu s-a încruntat — vina nu era a lui, dar s-a întristat, cunoscînd vina subordonaților săi. A spus așa :

„— Cînd ordinele nu sînt clare, nici explicite, vina este a comandantului, deci el e cel ce trebuie pedepsit de suveranul său. Cînd ordinele sînt clare și pe deplin explicite, dar nu sînt întocmai executate, vina este a subordonaților. Oare ordinele mele n-au fost clare ?".

Aprobarea, ordonată, l-a confirmat. Dar Sun Zi a continuat :

„— Pentru ordinele prompt executate, în armată, se dau recompense. Pentru ordinele neexecutate se dau pedepse. Și acum pedeapsa la delictul de nesupunere : moartea".

Actul trei al micii piese se isprăvește tragic : cele două doamne comandant, doamna cu dințișori de perlă și doamna cu ochi codați sînt pedepsite cu moartea. Scandalul de la curte nu mai contează, dar învățătura a răzbătut peste secole : în inima armatei stă moartea ; moartea dă coerență armatei ; armata se pregătește perpetuu pentru moarte ; armata este instrumentul morții. Concluzia confirmă premisa : o armată se poate face din orice și cu oricine, **hic et nunc.**

Cită deosebire totuși între mitul elin al amazoanelor, supraviețuind în Europa contemporană lui Sun Zi, și prezența într-un cadru militar a acestor elegante doamne — poetese, curtezane, metrese, silite să participe la o aventură războinică, dizgrațioasă. În China, femininul se salvează fără coif și arme. Nu există o Athena războinică, ci o Athena fermecătoare, poate și înțeleaptă.

Demitizarea comandantului de căpetenie ; forța militară nu poate conferi prestigiu

Într-o cultură în care Înțeleptul joacă rolul principal, asumîndu-și întregul prestigiu, militarului — fie și comandant de căpetenie — nu-i poate reveni decît un rol secund sau terț. China a avut în istoria ei și mari comandanți militari, dar despre ei nu se face caz ; salvatorul pe cale militară al patriei ocupă un loc cu mult mai modest față de filosof, adică înțelept. Acesta din urmă reprezintă permanența. Meseria armelor e utilă, vocația armelor e în schimb patologică. Aceasta nu se poate confunda cu vocația înțelepciunii ! Numai înțelepciunea presupune vocație, există o vocație a înțelepciunii, și aceasta fiindcă nu există înțelepți de meserie, ci numai înțelepți. Cum ar putea fi o vocație meseria armelor ? Cum ar putea să determine apariția unui cult o meserie care cultivă moartea și provoacă moartea — meseria armelor ! Nici doctrinele militare, în China antică, n-au dus la apariția unor școli, cu atît mai puțin n-au stimulat școlile filosofice. Substantivul tzia = familie, școală, nu se asociază și cu școlile militare, doar cu școlile de artă marțiale, ceea ce înseamnă că militarii sînt **ab initio** exclusi din familia înțelepților, chiar cînd sînt niște înțelepți, precum Sun Zi (Zi = înțelept).

Ca strateg și tactician ce se află, dar și ca înțelept, Sun Zi nu are nici un dram de simpatie pentru meseria armelor, în textul lui nu se găsește o singură undă de entuziasm pentru această indeletnicire, utilă, fatală, dar sinistră. El nu putea, în consecință, să nu reducă la proporție statura comandantului de căpetenie, pe care a întrupat-o de altfel în chip desăvîrșit. Desăvîrșirea (perfecțiunea) tehnică e una, desăvîrșirea (morală) e altceva, aceste planuri nu se confundă în cugetarea chineză.

Deci cine e comandantul de căpetenie? E un tehnician, ca oricare altul — bucătarul, caligraful, grădinarul, spionul — pus în slujba unui înțelept. Înțeleptul (conducătorul statului) poate fi una și aceeași persoană cu tehnicianul (comandantul de căpetenie), dar primul este permanent, al doilea intermitent, deci primul poate să-l licențieze din cînd în cînd pe al doilea, nu și invers. Raporturile între primul și al doilea sînt strict determinate, în cartea lui Sun Zi, chiar în cazul în care pe tronul destinat înțeleptului se produce o vacanță (cînd tronul e ocupat de o nulitate), deși în cazul unor astfel de vacanțe rolul secund crește, fără secund nu se poate, altfel statul se prăbușește, cu golul de pe tron cu tot. Plinul și golul joacă, în acest caz, din nou paradoxal.

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 36 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
40
(1 118)
Sîmbătă
8 octombrie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SPIRITUL PĂCII

Una dintre manifestările economice românești de prestigiu — devenită deja tradițională — o reprezintă Tîrgul Internațional București. Aflat la cea de a IX-a sa ediție în această toamnă și inaugurat de președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în prezența a numeroși participanți interni și externi, TIB '83 se constituie nu numai într-un eveniment al toamnei, cu semnificații întinse asupra scopului însuși al muncii și creației, asupra întăririi potențialului economic românesc și a racordării sale la cerințele progresului mondial ci, în actualul context internațional, se definește și ca o prodigioasă manifestare a spiritului păcii, a tot ce înseamnă condiția și rațiunea acesteia. În întreaga țară, de altfel, continuă să se desfășoare adunări și mitinguri ale oamenilor muncii pentru dezarmare și pace, pentru oprirea amplasării noilor rachete nucleare în Europa și acest fapt intră cum nu se poate mai firesc în rezonanță cu evenimentul care deține capul de afiș al toamnei românești, această elocventă expresie a forței și dinamismul economiei naționale angajată pe calea modernizării complexe și a progresului tehnic înaintat. Însăși deviza acestei manifestări — comerț-cooperare-dezvoltare — spune mult pentru destinul păcii și ilustrează convingător voința României de a extinde continuu relațiile sale economice, de a întări legăturile de prietenie cu toate țările lumii, în interesul conlucrării și înțelegerii internaționale.

Așa după cum se știe, la originea acestei manifestări stă inițiativa secretarului general al partidului și, în directă relație cu aceasta, avem întreaga importanță a vibrantelor sale îndemnuri și apeluri care au inspirat și inspiră inima și conștiința națiunii în rostirea sa fermă pentru înfăptuirea și respectarea idealurilor păcii, pentru oprirea cursului periculos al înarmării și al autodistrugerii unității. Se cuprind în ele înseși ideile de libertate și independență precum și realitatea acestora, forța pe care o dau pe calea propășirii și prosperității. România este o vie oglindă a lor și un argument cît se poate de elocvent. Ca o singură familie, sub un același acoperămînt, țara își proiectează la dimensiunea clipei prezente imaginile propriului său viitor. Și încă mai exact, într-o legătură pe care toamna o face și mai sugestivă : se culeg roadele de pe cîmp, din livezi și din podgorii, se muncește și se creează în întreaga economie, cuvîntul de ordine este înfăptuirea exemplară a programelor adoptate de Congresul al XII-lea și Conferința Națională ale partidului, deviza este cea a unei noi calități a muncii și vieții în toate domeniile de activitate și, în același timp, se manifestă pentru pace, pentru acest drept sacru la viață al tuturor țărilor și popoarelor. Nu este acesta însuși sensul major al unei existențe ridicate la rang de rațiune și principiu universal ? Să alături adică ideii de pace roadele pe care aceasta le produce. să pui în lumina ideilor de om și umanitate rezultatul concret al unei păci viabile, să te manifești nu cu rachete și nici cu amenințarea de a instala încă altele ci cu totul altceva, cu aceste frumuseți ale toamnei, de pildă, cu tot ceea ce progresul și civilizația au produs și produc pentru înnobilarea și slujirea condiției de om. Spiritul păcii și culorile acestei toamne au astfel ceva din intensitatea și temeinicia propriilor noastre ginduri și speranțe.

Sub asemenea auspicii a avut loc, după cum se știe, întîlnirea româno-bulgară la nivel înalt, moment nou, deosebit în cronica tradiționalelor legături între cele două țări și popoare vecine și prietene. Este și acesta încă un semn al rodniciei contactelor și înțelegerilor internaționale care așează noi temeiuri păcii și condiției acesteia. Am obținut rezultate bune în dezvoltarea colaborării în toate domeniile de activitate, și, prin colaborarea noastră, am servit interesele ambelor popoare, cît și interesele socialismului, colaborării și păcii, spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu. Și iată confirmarea întocmai ca într-un dialog sincer și fructuos : întîlnirile noastre tradiționale care au o mare importanță, subliniia tovarășul Todor Jivkov, au intrat, cum se spune, în istorie, pentru că ele au întărit prietenia și au impulsionat întotdeauna colaborarea între țările noastre. O ilustrare elocventă a acestor adevăruri o reprezintă înmînarea tovarășului Nicolae Ceaușescu și tovarășei Elena Ceaușescu a medaliei jubiliare „Gheorghi Dimitrov". Semnificația unor atari momente trece dincolo de cadrul cotidian și îmbracă expresia însăși a spiritului păcii, al prieteniei și înțelegerii.

Luceafărul

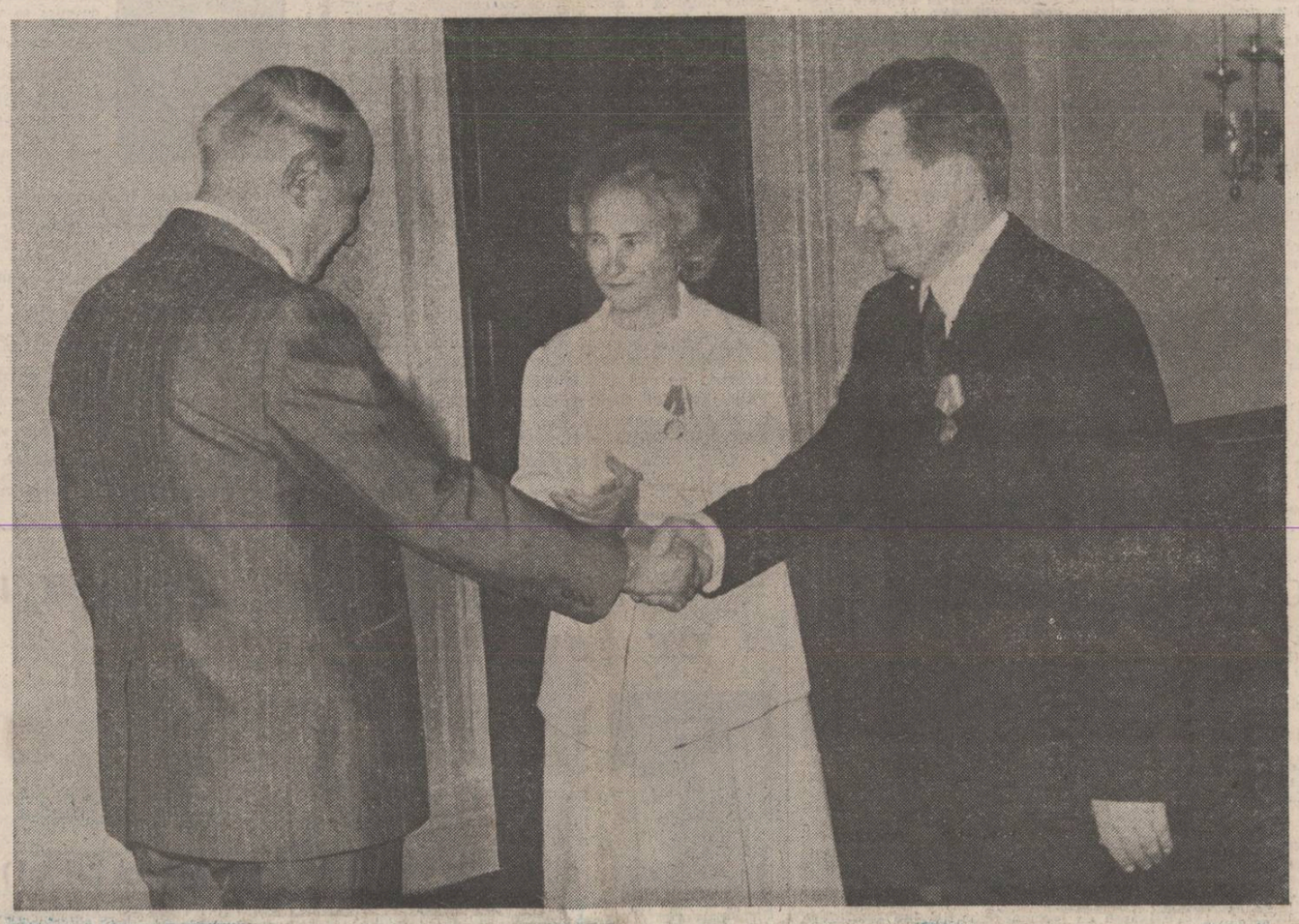

ÎN ACEST NUMĂR : ● Poeme de ● Virgil Teodorescu ● și Grigore Arbore ● Proză de ● Dorin Măran ● „O plimbare la Snagov" ● Numele poetului ● de Cezar Ivănescu ● Repere ● de Aurel Dragoș Munteanu ● Revista străină.

Amintire dacică

Cînd m-au luat de mîini și de picioare
și m-au legănat de trei ori
deasupra orizontului
înainte de a mă azvîrli în trei sulițe
am zis : iată cele trei glorii
ascuțite,
cele trei pămînturi cu vîrfuri de fier
cum îmi caută mijlocul.
Cînd m-au azvîrlit
de sus de pe munte
doar vuietul timpului
sta să-mi spargă timpanele.
Mi-am zis :
eu mor dar trupul meu
va uni într-o singură teacă
aceste trei provincii.

George Alboiu

SENSUL ACTUALITĂȚII

Profil de epocă

Ceea ce face ca literatura să fie cu adevărat problematică este necesitatea ca în ea să fie cuprinsă o contradicție reală. Sensibilitatea artistică a marilor creatori s-a aflat totdeauna într-o relație dialectică cu viața în mișcare, cu societatea în devenire, cu lumea înțeleasă ca o contradicție. Cine nu este în stare de acest lucru, cine nu înțelege confruntarea permanentă în care trăim, nu-și va fi de mare folos nici sieși, nici altora. Problema revoluției, a mișcării perpetue a gîndirii ridicată de tovarășul Nicolae Ceaușescu în Cuvîntarea rostită la Consfătuirea de lucru de la Mangalia numește, în fapt, una din marile permanențe ale istoriei civilizației. Se cuvine ca meditația noastră să pătrundă pînă la ultimul strat al conștiinței sociale, să supună analizei întreg organismul realității pentru a ne feri de exacerbări. Nici una din părțile nirile atît de periculoase în literatură nu trebuie să încapă în actul cultural. Dezvoltarea socialismului în patria noastră ne oferă atîtea teme spre meditație, atîtea probleme dramatice și reale încît exagerările, de orice direcție, nu pot fi în fața unei atari situații decît evadări din real.

Societatea românească de astăzi edifică nu doar economic ci și moral. Conștient sau inconștient, prefacerile pe care le promovăm ne obligă la un nou fel de a trăi și simți, la structurarea unei noi spiritualități. Țăranul transformat în muncitor de înaltă calificare pe parcursul a numai două decenii, impingerea rapidă a satelor pe schemele de dezvoltare urbană, părăsirea marilor spații de existență în favoarea concentrărilor de tip citadin, ieșirea din filozofia tipică țărănească pentru un fel de-a gîndi pragmatic și eficient și cite alte asemenea transformări, sînt de natură să solicite afectele noastre ridicînd probleme serioase de adaptare și ritm vital. Cînd un popor izbutește să-și desfășoare pe deplin energiile sale specifice, universul se îmbogățește nespus de mult : noua sensibilitate suscită obiceiuri și instituții noi, o nouă arhitectură și o nouă poezie, științe și aspirații noi, noi sentimente și o nouă „deprindere". Din nefericire, diferite cauze exterioare pot indepărta uneori de la traiectoria sa ideală această mișcare de organizare creatoare și rezultatele sînt accidente de nedorit. Iată de ce literatura și arta trebuie să fie modele estetice dar și îndreptare concretă către un patriotism profund și real, alimentat de izvoare curate, un patriotism fără ierarhii, de lungă și largă perspectivă. A fi scriitor în România de azi înseamnă o promisiune foarte înaltă și care trebuie ținută permanent. A fi scriitor în țara de azi înseamnă să înțelegi și să iubești posibilitățile reale de dezvoltare ale țării noastre de azi, contradicția dialectică a mersului înainte, adevărul rostit astfel și scris astfel în pagini de poezie și proză încît literatura să fie și să rămînă întotdeauna pentru milioanele ei de cititori, o soluție optimistă de existență, un mod de a acredita Binele în paginile pe care le semnezi. O merită și o meritām toți și, înainte de toate, țara, în aceste clipe de toamnă strălucitoare cînd pămîntul ei, — pentru a cita oară în îndelungata noastră istorie — ne sprijină. Porniți, spre cîmpia grea de roade, ca să vedeți !

Viorel Varga

UNIREA-DEZIDERAT DE VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

Premise ale unității românești

UNIREA ÎNAINTE DE MIHAI VITEAZUL

I

Pentru istoria ideilor politice de la noi va rămîne mereu un dat fundamental că însuși actul întemeierii statelor medievale stă pus sub semnul colaborării românilor dintr-o parte și alta a Carpaților. De fapt, deși au avut loc la date diferite, ambele fenomene politice majore ale constituirii statelor feudale românești nu au fost altceva decît reacții ale societății românești, în ansamblul ei. S-ar putea spune că atunci a acționat pentru prima oară în chip vădit principiul „vaselor comunicante", același care apoi, în repetate rînduri, în momente de „prea plin" al opresiunii fiscale și confesionale, îi va sili pe românii transilvăneni să se strămute, căutîndu-și adăpost la românii de la miazăzi și răsărit de Carpați.

Oprită pentru un secol pe linia munților, din pricina marii invazii tătare (1241), expansiunea spre răsărit a regatului Ungariei, cu obiectivul ei prioritar — controlul gurilor Dunării și, implicit, accesul nemijlocit la Marea Neagră, „placa turnantă" a comerțului international din epocă — va întîlni de acum încolo obstacolul statelor românești extracarpatice.

Din cele ce știm astăzi, colaborarea politică dintre Țara Românească și Moldova a căpătat întîia oară forme concrete în anii 1389—1391, cînd, prin mijlocirea lui Petru Mușat, s-a încheiat alianța dintre Mircea cel Bătrîn și regele Vladislav al Poloniei, îndreptată tot împotriva pretențiilor hegemonice ale Ungariei. Ulterior, inițiativele lui Mircea Vodă al Țării Românești în legătură cu Moldova vor spori în intensitate, probabil și din pricina agravării primejdiei turcești. Astfel, în primăvara anului 1400, el a intervenit în luptele dinastice din Moldova, reușind să-l impună pe Alexandru, care va începe acum o lungă și glorioasă domnie și va fi supranumit „cel Bun". Pe efemerul domn Iuga, sprijinit de Polonia, „l-au luat Mircea voievod", cu alte cuvinte a fost prins și dus în Țara Românească. Este limpede, așadar, că marele domn muntean a dorit și a pus bazele unui bloc politico-militar alcătuit din cele două țări românești extracarpatice. Iar prin faptul că Moldova a reluat numaidecît legăturile spirituale cu Bizanțul, temporar întrerupte, alinierea aceasta capătă și o semnificație mai largă, ea făcînd desigur parte din proiectul unui front ortodox, menit să contribuie la salvarea celei de-a doua Rome (tocmai atunci Constanti-

Ștefan Andreescu

Continuare în pag. a 3-a

Măreția unui neam frumos

Ca să pătrunzi în graiul copacului și florii
Să-ți treacă mai întîi prin singe
Pleoapele subțiri și pure-ale ninsorii
Și-n inimă toată simțirea neamului o stringe

Să nu te-ntuneci dacă un nor te prinde
În zborul vast spre nimbul unui vis
Patria ta nicicînd nu te va vinde
Dacă spre o lumină fereastra i-ai deschis

Patria mea e un meleag de-o rară frumusețe
Doinele-i curg pe jghiaburile norilor în stele
Luceafărul de seară-n pervaz imi dă binețe
Carpații-n cer înalță diamantine schele

Vara pe plai curg turmele ca niște corăbii de ninsoare
Și sus pe vîrfuri survolînd genuni
Minunea Transfăgărășanului o floare de inteligență și sudoare
Născută din lucrarea unor oameni buni

Ținutul transilvan sub mîngîieri solare
Cu Țebea și-Apusenii cu perlele din nord
Relicve sfinte nouă prin vreme felinare
Cimpia Turzii-nsingerat fiord

Îmi pare că prin ierburi rostogolește-un cap
Al celui mai viteaz din voevozi și mare
Și dacă în țărînă cu miinile mai sap
Descopăr stea de singe în zbucium ca o mare

În orice parte-acolo cîte-o baladă plînge
Și nu e-o brazdă-n care să nu găsim un os
Candelă sfîntă-n care se răsfrînge
Întreaga măreție a unui neam frumos

Vasile Andronache

REMEMORĂRI

Secretul Doamnei de zăpadă (XIV)

Ovăzusem luînd-o pe aleea ce urca către schitul lui Trifon dar acest lucru nu dovedea nimic. Mi se părea exclus să se fi încumetat în toiul nopții la un drum lung și periculos. Și apoi, ce motive ar fi avut ?

Singurul lucru care mă neliniștea era amintirea disperării ei mocnite, agitația interioară, refuzul de a-mi comunica ceva probabil extrem de important din moment ce-mi ceruse o întrevedere atît de urgentă și la o oră atît de tîrzie.

Blestemai în gînd clipa în care, cuprins de o neînțeleasă lașitate, urcasem spre camera pictorului vrînd să-l consult, sau mai bine zis, să mă sfătuiesc cu el în legătură cu situația insolită. Poate că dacă nu făceam acel gest, altfel inutil, aș fi știut acum ce anume vroia să-mi spună.

Poate aș fi știut și unde se află. În definitiv ce vroia să-mi comunice ? Un secret ? O rugăminte intimă ? O destăinuire ? Un ajutor ?

Eram incapabil să fac vreo legătură între refuzul de a-mi destăinui motivul, sau motivele vizitei și dispariția ei neașteptată. Fiindcă, evident, de o dispariție era vorba.

Am profitat de supozițiile și discuțiile celor aflați în salon, cuprinși brusc de speculații detectiviste și am urcat la etaj, hotărît să văd cum arată camera Doamnei de zăpadă.

Bănuiam că administratorul, dintr-o precauție elementară, nu încuiase camera nici nu intrase dincolo de prag.

Coridorul lung și întunecos era pustiu. Femeile de serviciu sporovăiau la etajul superior.

Ajungînd în fața camerei, am ezitat o clipă înainte de a apăsa pe clanță. Dacă, între timp, ocupanta odăii se întorsese ? Cum aș fi putut explica apariția mea neanunțată ?

Mircea Micu

Continuare în pag. a 7-a

REFLEX

Planeta albastră

Planeta albastră, așa cum se vede din cosmos pămîntul, poate străluci mingiiată de razele tuturor oamenilor săi. Pentru că iată, altfel paradoxul cumplit, boala imensă a acestui sfîrșit de mileniu, veacul care se uită parcă prin fintini de fum și agonizează în deșert ; un om nu-și mai pune problema că trăiește doar o singură viață, ci se întreabă, a ajuns să se întrebe de cîte ori poate fi el omorît. Ca și cînd asta l-ar mai putea liniști cu ceva iar speranța sa ar fi tot același lucru cu evidența atît de cumplită și indiferentă în exactitatea ei. Căci e calculat — știința cel puțin are mari merite în această privință — e calculat de cîte ori poate muri el nu într-o durată medie a existenței ci aproape în fiecare zi și în fiecare noapte, clipă de clipă, mereu. Pe continentul european, de pildă, datorită atîtor stocuri de încărcături nucleare, fiecare dintre noi putem muri în proporții astronomice și fiecare în parte de peste o sută de mii de ori.

Calculatoarele nu mint, fișa existenței europene a fost introdusă demult în circuitul lor și rezultatul pe care ni-l dau acum — vedeți în ce sens și ce proporții a luat — nu ne spune nimic despre frumusețea și civilizația lumii, nu ne spune nimic despre iubire, despre speranță și dragoste, nu ne spune nimic despre copii, despre piine și suflet, ci doar despre moarte. Fiindcă realitatea posibilă aceasta e, continentul care a dat atît de mult civilizației și progresului lumii, acest continent care e unic în mișcarea sa de idei și concepții și care a insuflat omenirii însăși ideea de umanitate și a fost leagănul culturii și artei ca și al revoluțiilor, ei bine, acest continent a devenit și o placă turnantă a

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 2-a

REPERE LITERARE — DECENIUL CINCI

Triumful talentului

Atît de necesarele dezbateri asupra istoriei literaturii române contemporane nu pot exclude un lucid bilanț asupra uneia dintre cele mai complexe și mai contradictorii perioade ale acesteia: 1947—1953. Presupunînd la un moment istoric dat existența unui potențial de talent la nivelul întregii societăți, un criteriu fundamental de apreciere a momentului respectiv îl reprezintă măsura concretizării acestui potențial în opere literare propriu-zise. Contrar unor iluzii, e lesne de înțeles că în orice moment istoric va exista o diferență între talentul potențial și talentul împlinit, între talent și valorificarea lui. De la condiții social-politice (analfabetismul înseamnă din start nevalorificarea unui uriaș izvor de talente) pînă la condiții strict literare (moda, de exemplu) numeroși factori acționează în direcția creării unei asemenea discrepanțe. Evident, perioada 1947—1953 este una a maximei diferențe dintre potențialul de talent și talentul împlinit în opere literare finite. Un întreg climat social-politic și cultural, analizat de noi în serialul „Propuneri pentru o posibilă istorie a literaturii noastre contemporane" a impiedicat dezvoltarea unei literaturi pe măsura potențialul de talent creat prin marile mutații social-politice din perioada 1947—1953. În același timp, o cercetare lucidă a acestei perioade înlătură prejudecata unui vacuum pe care l-ar crea aceasta în istoria literaturii române. Cu toate dificultățile impuse de înțelegerea simplistă, dogmatică, a concepției revoluționare privind literatura și arta, perioada 1947—1953 se prezintă, chiar și într-un bilanț extrem de sever, cu cîteva împliniri majore ale potențialului de talent: „La scara 1/1" de Nina Cassian, „Întîlnirea din Pămînturi" de Marin Preda, „Bălcescu" de Camil Petrescu, „Desculț" de Zaharia Stancu, „Ana Roșculeț" de Marin Preda, „Desfășurarea" de Marin Preda, „Bietul Ioanide" de G. Călinescu. Cîteva dintre aceste creații („Întîlnirea din Pămînturi", „Desculț", „Ana Roșculeț", „Bietul Ioanide"), analizate de noi în rîndurile ce urmează, se remarcă printr-o trăsătură specifică. Îndeplinind prin anumite trăsături exigențele ideologice și estetice ale perioadei 1947—1953 (ceea ce a făcut posibilă apariția lor) ele îndeplinesc, în același timp, prin alte trăsături, nu numai condiția valorii estetice, dar și condiția modernității. Rod al talentului care a știut să se afirme chiar și în condiții dificile, ele au o dublă existență : una pentru perioada 1947—1953, perioada unui realism tradițional, alta pentru literatura de azi, cea a unui realism modern, complex.

Ion Cristoiu

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

CAROLINA ILICA: «Tirania visului»

atrăgător și inspirat, titlul acestui volum, **Tirania visului** (Ed. C.R. 1983). Și nici poezia cuprinsă între copertile sale nu ne dezamăgește. Într-atitea poete „virile", practicînd o poezie aspră, dură cînd nu de-a dreptul prozaic-uscată, Carolina Ilica păstrează un timbru „feminin", cald-senzual, fără false pudori, dar, în aceeași măsură, gingaș-temător. Viziunile și trăirile sale au evanescența diafană a visurilor benefice, subminate însă de chiar prea plinul lor fericit. Există și o teamă de dragoste, de frumusețe, de fericire, la fel de greu de suportat în anumite momente de copleșitoare împliniri, ca și durerea sau tristețea : „Gura mea, răsfățată va trebui să se dezvețe de rostirea atîtor nume : spre a fi în stare (pură din nou) să te cheme, iar tu să o poți deslușl, precum în pădure glasul-unei-singure-păsări.

Și dacă acesta, să zicem, va avea izbutință, o să știi, la rîndu-ți, să te faci auzit ? Chemările tale, de fapt Una-singură, — totală, — inconfundabilă, va putea ea întrece corul-atitor-preapurur nenăscute, care bat în prietenul meu ca în zidurile unei cetăți, cu o singură poartă, implorînd să-i primesc spre a putea să se nască ?" **(Va avea ochii mei-vis)** Este o stare delicată și subtilă, deloc comună, pe care, uneori, Carolina Ilica o prinde în agrafa imaginilor somptuoase, memorabile : „După nopți și nopți de insomnie, am adormit pe muzica toropitoare și hipnotică a ploii ; era dorul toamnei. Cînd m-am trezit, n-am găsit putere să mă ridic din pat : capul meu împovărat ca o stelă ținea în inscripții de nedeslusit visele pe care nu mi le-am mai putut aduce aminte niciodată". **(Dintr-un demult-vis).** Desigur că această fină epuizare în a fi fericit, acest grațios și subtil privilegiu al sufletului este intim legat de motivul erotic și, mai cu seamă, de ipostazele cuplului. Reprezentările sale cuprind o întinsă gamă simbolică, de la semnele metaforice, **privire, ochi, sărut, crin** etc. la entități convenționale, **Prevăzătoare-Noapte, Galbenul-Prinț-al-metalelor** la figurația alegoric-mitologizantă cu semnificație morală : „Și-acum o Poveste : În plină amiază, iat-o trecînd (prevestitoare cum e fericirea-zîmbind / ca de-o taină, părtinitoare precum / norocul-rizînd ca de-o glumă) / Copila-cu-părul-de-aur, Visătoare, deochiată de-o Viperă. Inorogul / de departe o simte, se-apropie plin de tandrețe. / își face căpăstru din părul ei galben, / se preschimbă-n centaur / și-apoi o răpește. / Dar Vipera, veți / întreba. Din ea se mai vede doar gușa / cea cu venin, care se umflă și-i crește..." **(Tirania visului).** Dar în această relație, poeta se situează în prim-plan, își urmărește cu vădită plăcere reacțiile și stările sufletești, celălalt fiind oglinda în care se reflectă miraculoasa înflorire a sentimentului erotic-jubilatoriu. Atunci cînd expresia nu este prea francă și deci, plată („Ce sare pe buze ! Și ce bucurie / De a iubi și de a fi iubit !") efectul poetic este remarcabil: „Un roi de viespi mi-e părul peste umăr / Asurzitor mi-e strigătul privirii. / Păzește-te, de, ți-am mai spus. / Știu să brodez cu cea mai subțire mătasă !" **(Vrăjitoarea).** Și, totuși, dragostea nu este un scop în sine, corolar suprem al aspirațiilor și dorințelor ce „sapă tunele" în „carnea pură" cît, mai degrabă, o stare de expansiune visătoare a eului, un fel de înfiorată și tandră cunoaștere a ființei, fizice și spirituale. Nu întîmplător fructul și simbolurile florale sînt atît de des evocate : ele sînt semne ale pasiunii și combustiei dar și transcendere a lor, corporalitate și, deopotrivă, rarefiate esențe erotice : „Lilium candidum, crin alb, otrăvitor, / De ce răsari în fiecare noapte / Sub tîmpla mea ? / Au, pernă fără pată ! Imaculată chemare în somnul / Fără sfîrșit ! // Lilium candidum, crin alb strălucitor, / Nu vezi că nu mi-ești drag ? / Nu vezi ? nu pot muri lîngă tine ! // Dar eu visez brinduși pilpîitoare / Etherice un cîmp de lumină / Din movuri transparente și neliniștitoare" **(Poemul neinspirat).** Structura binară se observă și în alcătuirea discursului poetic. Foarte multe texte, purtînd același titlu, apar în dublă ipostază : pe o pagină, avînd subtitlul (vis) un fel de diagramă a motivului oniric, aflat într-o fază, la prima vedere, mai puțin prelucrată (în realitate, discret elaborată) cu imagini amoale, dezvoltate, uneori îndrăznețe, iar pe cealaltă pagină, aceeași idee, stare sufletească sau impresie, concentrată și decantată într-o formă prozodică riguroasă, procedeu asemănător cu cel utilizat de A.E. Baconski în „Corabia lui Sebastian". Nu întotdeauna însă acest cîștig sub raportul lapidarității rostirii și al geometrizării formelor este echivalent cu unul poetic. Sînt și poezii ca **Va avea ochii mei** unde, în varianta a doua, se diminuează tocmai nota de originalitate prin „cumintirea" asociațiilor metaforice și introducerea lor într-un tipar strict. Dar la fel de adevărat este că, în alte cazuri, cealaltă versiune aduce o nuanță în plus, modifică un sens, clarifică sau retușează o imagine oferind astfel și o altă reflectare a semnificației originare. Revenind la universul poetic, demnă de relevat este și obsesia tanatică a autoarei, ce nu contrazice, paradoxal, aspirația spre fericire și nici bucuria ei organică de a exista. Dimpotrivă, se contopesc într-un fel de slavă a trupului, a puterilor sale vitale : „Trupul meu se mîndrește că știe : odat' / va muri / Sufletul iar îl înfruntă lăudîndu-se că e nemuritor. / Eu trăiesc cu-amîndouă. Tot mai greu, tot mai greu / Mi se face, suportînd cearta, dar, fala lor". Se produce chiar un fel de omologie între viață și moarte, sau, mai bine zis, sub semnul „erotic" floral, i se relevă esența unică a existenței : „La lumina erotică a stinienelor / E iarba lucios mătăsoasă. / Cum stau întinsă, degete de aer / Abia de mă ating, apoi mă lasă. // Suflarea mea peste tărînă-adie. / Dar răsuflarea ei mi-o contopește. / Eu stau culcată pe pămînt. / Pe cînd pămîntul mă rivnește // Sub el, iubită-fără-mine. / Sub el, iubită-fără-glas / Un vraf de cărți se surpă-n iarbă... / Eroticii stinienei au ars" **(Iubită-fără-mine)** Sigur, nici anxietățile și dilemele dureroase ale lumii moderne nu-i sînt străine poetei, dar ecourile lor, vizibile în destule poezii se sting în atmosfera de visătorie și extaz, nu exagerat totuși, al întregului. Cu **Tirania visului** Carolina Ilica a dat nu numai cel mai bun volum al său, dar și o remarcabilă pagină din lirica feminină actuală.

Paul Dugneanu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

DE RERUM NATURA...

Un naturist pare să fie Ion V. Strătescu în noul său volum, **Jurămînt de măr***). Aparența se menține îndeosebi în prima treime a cărții ; pe parcurs se va observa că poetul, stăpînind suficient materia lirică, deși pe alocuri textele cad în convenționalism, este de fapt un rural ce trăiește șocul „orașului tentacular", sugerat, e drept, foarte sumar. Temă veche, actualizată în poezia contemporană fie într-o formă metafizică, în care „clasica" inadaptare de sorginte sămănătoristă se topește într-un conflict apropape imprevizibil (George Alboiu, cel din ultimele volume), fie într-una ironică (Lucian Avramescu). Ion V. Strătescu rămîne, într-un fel, la mijlocul acestei posibile căi imaginare. „Viața la oraș mi-a strecurat în ureche / otrava unui paradis de asfalt și oțel" sînt versurile limpezi ale celui înstrăinat de **satul etern**, mărturisind cu sinceritate starea de provizorat pe care o induce orașul. El va deplînge deci înstrăinarea de **natura arhaică** a satului, orizont superior de cunoaștere, pe urme blagiene. Examinînd — numai — titlurile poeziilor vom pătrunde în lumea „renăscută" din amintire a unui sat generic, unde semnele vechimii, ale statorniciei devin componentele viziunii poetice : **Cîntecul cucului, Destinul pîrului, Fîntîna, Lada de zestre, Colindătorii. Recviem pentru potcovari, Căruța, Definiția calului, Nebunul satului, Salcîm fulgerat, Marele spic, Elegia ciobanului care și-a pierdut oile, Balada lui Ion** etc. În jurul fiecăruia dintre acestea, se poate vedea, „obiecte" cu funcționalitate mitologică Ion V. Strătescu construiește, cu o blîndețe parcă netulburată a tonului liric, ficțiuni sentimentale menite să certifice pentru sine simbolica întoarcere la natură. Al doilea ciclu al volumului se va intitula sugestiv **Intrare în diminețile cîmpiei mele.**

Cîmpia este și în această poezie spațiul aproape mitologic, structura imaginară care domină toate celelalte simboluri. Altfel decît la George Alboiu, unde mitul „Cîmpiei Eterne" e sinonim cu **prezentul** veșnic al răscolirilor într-un subconștient afirmat astfel, al profunzimii telurice răsturnate în cer, într-un clocot „negru", de mulțime nomadă fringîndu-le în noaptea apoteotică. Ion V. Strătescu este poetul cîmpiei edenice. Nu „eden de piatră", ci plăcuta orizontală invitînd spiritul la perfectiune. Cîmpia fosnește de ierburi, arome proaspete — vise înfiorate de sublima atingere a frunzei ori bobului de grîu. Un simbol cultivat cu reală plăcere este **salcîmul.** Funcția lui poate aminti într-o măsură de consacrata figură a **gorunului.** Multe poezii exaltă amintirea ori, dimpotrivă, proiectează în viitor arborele statornic, sugerînd curgerea apoteotică a vieții, împlinirea ei superioară prin atingere thanatică. Salcîmul e arborele inițiatic : cu atît mai mult imaginea lui se justifică, fiind singura deschidere spre verticalitate în spațiul (totuși intim) creat. Orice inițiere este, simbolic, o parcurgere verticală. Planurile orizontale înscriu structural spiritul în domeniul reveriei, al „divagației" infinite. Cunoașterea este un efort „pe verticală". De aceea, poetul va motiva dorul de cîmpie prin tentația finală a întîlnirii arborelui inițiatic. O artă poetică este **La fel aud,** în care poetul explică analogic structura în discuție. Gustul natural echivalează principial cu cel „livresc" : căderea fructelor „în amintire" este similară căderii cărților în bibliotecă. Un motiv în plus de a constata prin metaforă spațiul vertical al oricărei inițieri : „Mirare a copilăriei : căderea nucilor / sau a prunelor, noaptea, în liniștea / căptușită cu vată / a unei grădini. / Lemnul viu al pomilor speriat / de prevestiri sumbre, dînd veste / din toate cercurile că psalmul iernii / îl vor începe sapte luni / înălțînd capul la marginea satului. // La fel aud uneori căzînd cărțile / în biblioteca plină de praf / și joacă copilului devine reală / fără timpi morți..." Notabilă, poezia lui Ion V. Strătescu și-a luat în posesie, iată, un ideal convenabil temperamentului autorului, care ar trebui însă să acorde o mai mare atenție limbajului, în direcția bogăției de figuri, ce se impune.

Costin Tuchilă

*) **Ion V. Strătescu : „Jurămînt de măr", Editura „Albatros", 1982.**

PROZĂ

DOSARIADA

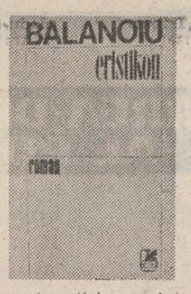

Un liceu cu 40 de cadre didactice încape pe mîna unui director despotic care, timp de 15—20 de ani, întocmește dosare calomnioase fiecărui subaltern în parte cu piese obținute prin șantaj sau mită care, însumate, ar totaliza o pedeapsă de vreo 200 de ani de detenție pentru bieții profesori. Suferind de o boală incurabilă și presimțindu-și sfîrșitul, directorul transmite arhiva personală unui tînăr profesor de matematici, om integru, fără dosar dar cu o lungă fișă „psihopedagogică", pe care vrea cu tot dinadinsul să-l lase în locul său și, mai mult, să-i dea cheia unei ascensiuni sigure. Motivul derivă din „Biblioteca din Alexandria", acest vest sălbatic al obsedantului deceniu în care este permis orice, dar Emilian Bălănoiu *) aduce, în romanul său, unele „amendamente" nu lipsite de interes dînd impresie, pînă la un punct, că polemizează cu modelul ales — oricum oferind o replică interesantă deși nu prea nuanțată. Totuși, rămîne interesantă figura acestui Florea Zidu care poate fi acuzat de orice — „apolitism, indiferentism, indolență" — dar de rele intenții nu : el simbolizează, în concepția autorului, un anumit val al obsedantului deceniu care se stinge fără surle și trîmbițe lăsînd în urmă, pe umerii tinerei generații, care-i urmează, o sarcină destul de grea — insuportabilă, ni se sugerează — aceea a rezolvării fiecărui caz în parte. „Corectitudinea dumitale a fost de multe ori în acești ani singurul meu motiv de fericire. Trebuie să-l răsplătesc, am gîndit în acești ani. Iar acum o declar ferm : un om ca dumneata trebuie să mă schimbe". Vorbele directorului ar fi un fel de mesaj, o dorință de a transforma o „mică tiranie" ce se sprijinise virtual pe deținerea secretelor subalternilor într-o conducere normală, rațională. Tînărul profesor de matematici intră, însă, repede în panică. Personajul nu știe cum să acționeze dovedindu-se nechemat să judece și incapabil să abandoneze judecata. Spre final lui îi apare totul în negru, portrete incredibil de urite vede în pașnici cetățeni de duminică. Nu personajul este ireal în această narațiune, ci tipul de conflict imaginat : este un sofism pe care bunul simț comun îl rezolvă simplu, în maniera oului lui Columb : Emilian Bălănoiu nu vede oul din cauza ochilor și se îndîrjește să numere, parcă, toate efectele posibile ale unei actiuni hotărîte. Ficțiunea se rezolvă prin procedeul „deux ex machina". Prin personajul autor Emilian Bălănoiu încredințează literaturii funcția de a judeca obsedantul deceniu, dar în final nici în literatura scrisă nu mai are încredere. Acțiunea romanului se desfășoară ca un jurnal zilnic după modelul — declarat — al lui Samuel Peoys, autorul făcînd o spumoasă paradă de erudiție (citate din scriitori englezi, francezi, ruși, polonezi și — într-o paranteză — din Marin Preda localizat încert prin expresia „dacă nu mă înșel" ; acasă la noi, adică, mai putem greși !) — pe care am fi luat-o în seamă dacă nu constatam grave erori. Astfel, după ce ne întreține galant în frumoasa limbă a lui Voltaire (singura din care citează în original), textul ne servește de două ori, la diferență de cîteva pagini, expresia „a acroșa telefonul" pentru „a închide telefonul". Fiind vorba de un aparat de interior, expresia este imposibilă. De un neologism cu atît mai mult nu poate fi vorba : în franceză se folosește, în acest context, „raccrocher". În felul acesta stilul neologistic al lui Emilian Bălănoiu devine prețios (în altă parte se folosește „trio" cu sensul de „în al treilea rînd" — tertio) — sau de-a dreptul grotesc : „acele animale care-și îngroapă ejecțiile", de exemplu : iat-o pe biata mîță cu... ejector cum devine rachetă fără să mai poată îngropa nimic (este vorba, desigur, de „dejecții" dacă pudicul nostru autor nu roșește cumva la asemenea termeni).

Nicolae Georgescu

*) **Emilian Bălănoiu : „Eristikon", Editura „Cartea Românească", 1983.**

CRITICĂ

CRITICA CRITICII

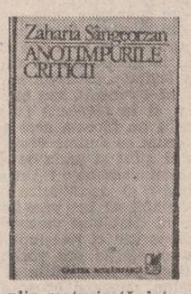

Și în noua sa culegere *) de eseuri și cronici dedicate unor critici, respectiv unor volume de critică, exegeza practicată de Zaharia Sângeorzan pare a repeta o aventură a cărei specificitate fusese observată printre primii, dacă nu mă înșel, de Gh. Grigurcu, și anume eterna tentativă de desprindere din planul descrierii stricte a operei către un nivel superior, în limitele căruia critica înseamnă în primul rînd **creație.** Deplin maturizată, într-un stil personal ce respinge atît descripția seacă (în cazul prozei sau al zonelor teoretice) cît și comentariul exaltat, adesea pindit de excese comparatiste, critica criticii practicată de Zaharia Sângeorzan poate fi explicată prin exercițiul asiduu și, iată, profitabil al cronicarului. O singură carență (omenește justificabilă, înclin să cred) mai persistă, și anume generozitatea excesivă pe alocuri cu care Zaharia Sângeorzan califică unele cărți și unii autori. Cu toate acestea, o aserțiune de tipul : „Nicolae Baltag rămîne în **istoria criticii literare românești** (s.n.) un nume care nu va cunoaște uitarea" (p. 192) mi se pare nu doar o simplă recidivă a mai vechiului impuls spre tonul avîntat a textului critic, cît exprimarea unui gînd pios pentru un destin frînt prematur, ce promitea îndeosebi în critica poeziei (textele lui N. Baltag despre Ion Barbu sau Emil Botta sînt revelatorii în acest sens).

De la C. Dobrogeanu-Gherea, în ale cărui studii „principiul după care critica literară este creație, invenție de un tip special, reconstituire, cu alte mijloace, a operei, îl descoperim, pentru prima dată bine precizat" (p. 5) la Alex. Ștefănescu, Zaharia Sângeorzan parcurge, prin medalioane, eseuri, cronici sau studii de amănunt, „anotimpurile criticii" românești, adîncindu-se brusc în comentarii de text atunci cînd se intuiește prezența semnificației unificatoare, sau ridicîndu-se, cu aceeași mobilitate, într-o concluzivitate ce dă impresia de recontextualizare a unor toposuri, uneori, de șarjă subtilă, disimulată sub o mască gravă și pedantă, alteori. Ceea ce este însă sigur e faptul că pentru Zaharia Sângeorzan personalitatea criticului însuși, nu doar critica în ansamblul ei, cunoaște „anotimpuri" deosebite ; e reacția normală, de fapt, a practicianului, la polifonia operei. Comentatorul încearcă, în prima fază, la un nivel superior însă, o **cuprindere epică** a Operei. Dacă în interpretarea valorilor considerate clasice (Gherea, Iorga, Ibrăileanu, Lovinescu, Călinescu) Zaharia Sângeorzan identifică observații și premoniții notabile alături, în unele situații, de un limbaj rebarbativ, sau intuiții excepționale decăzute în considerații derizorii, de o neîncrezească opacitate față de texte validate de posterioritate (vezi comentariile, la obiect, făcute criticii gheriste sau celei iorghiste), față de contemporani el este ceva mai reticent, de o prudență a negației pe care nu aș localiza-o, cum s-a propus, în extraliteratate, ci într-o expectativă amabilă și firească a criticului pentru imprevizibilitatea momentului ce se poate transforma intempestiv într-un fapt de o valoare clară. Rezerva, cîtă există, este abandonată de critic în fața unor autorități, mai cu seamă pe tărîmul istoriei literare. E cazul poziției criticului față de sintezele (în genere) elaborate de fosti discipoli călinescieni (G. Ivașcu, Al. Piru), față de universitari ce nu pot fi suspectați de excese, ci de soliditatea informației (Const. Ciopraga, Mircea Zaciu), dar și față de critici tineri (sau aproape), formați în spiritul unei morale inechivoce a lecturii.

Cristian Moraru

*) **Zaharia Sângeorzan : „Anotimpurile criticii", Editura „Cartea Românească", 1983.**

«O VARĂ DE DOR»

Cartea lui George Șovu „O vară de dor" apărută la Editura Albatros (1983) în seria „Colocviile adolescenței" se impune în contextul actual al prozei noastre, cu precădere a celei pentru și despre tineri, prin cîteva trăsături esențiale : prezentarea realistă („felie de viață") și nu livrească a întîmplărilor pe baza cărora autorul își sprijină demonstrația ; abordarea cu mare luciditate și intuiție a unui fenomen capabil să unifice o lume întreagă : dragostea ; originalitatea modalităților de investigare a adolescenței, prin diferite prisme.

În construirea eșafodajului de susținere a cărții George Șovu pleacă, dacă nu mereu de la fapte reale, de la întîmplări cu sigilii de autenticitate, fără nici o urmă de artificiozitate, dovedind o exactă cunoaștere a universului pe care îl supune dezbaterii cazului de față, pentru că mi se pare această „O vară de dor" o dezbatere de caz demnă de reținut ca punct de pornire în meditații cinstite nu numai de către tineri dar și — poate chiar în special — de cei ce fac educație acestora. Pentru că George Șovu surprinde idealurile și aspirațiile, mentalitățile și trăsăturile specifice, puterea și decizia unei generații în continuă prefacere, o generație robustă ce are un drum clar de urmat dar care trebuie confirmat.

Firul epic, numai în parte linear, în perspectiva ideii artistice capătă valențe, dragostea fiind dominantă sensului vieții ; chiar și atunci cînd nu se spune nimic despre dragoste, tot despre dragoste e vorba. În fond, „O vară de dor" e un poem de dragoste. Ștefana Dragomir și Bogdan Ștefănescu sînt elevi în ultimul an de liceu și în atmosfera pregătirilor pentru examenele de bacalaureat și admiterea la facultate își mărturisesc dragostea. Dar labilitatea evenimentelor, subiectivitatea cu care sînt judecați cei doi protagoniști fac, la un moment dat, imposibilă împlinirea sentimentelor lor în urcușul lor spre fericire. Melania Ștefănescu, mama lui Bogdan, sosită în țară, după o oarecare absență (timp în care a fost crescută de bunicii din partea tatălui), datorită obligațiilor profesionale, încearcă să-l îndepărteze de Ștefana. La rîndul ei, Ștefana, aflată într-o grea situație familială (mama sa murise, iar tatăl era implicat într-o delapidare) comite cîteva erori — din simplul motiv de a nu împărtăși nimănui necazurile prin care e nevoită să treacă și de a-și salva tatăl — ceea ce îl derutează pe Bogdan. Cei doi trec însă cu brio examenul de bacalaureat, reușesc la facultate ; dar exact cînd Bogdan se ducea să vadă listele cu cei admiși o zărește pe Ștefana însoțită de un bărbat cu barbă, o strigă, dar, de pe scara autobuzului cade, accidentîndu-se grav. De la un fost coleg, Ștefana află că Bogdan e internat în spital, fata aleargă la el și legăturile firești și fierbinți se restabilesc. Apoi vacanța din această vară de dor vine benignă și orînduiește lucrurile : Ștefana pleacă la mare împreună cu frățiorul ei, Radu, și are „norocul" să fie „vecină" de plajă cu mama lui Bogdan care o îndrăgește ; Bogdan se află la Brașov unde o întîlnește pe mai vechea cunoștință, Mona, cu care are o mică aventură. Bogdan „dă o fugă" pînă la Mamaia, la mama lui, și întîlnindu-se cu Ștefana vara ajunge la cea mai înaltă temperatură. Finalul cărții ni-i arată pe cei doi tineri porniți entuziaști și fericiți pe un drum al speranței.

Pe istoria de bază a celor doi îndrăgostiți se grefează o serie de istorisiri (copilăria mamei lui Bogdan, viața profesorului Dan Panaitescu) prin care se creează un univers complex, dînd un tonus specific cărții. George Șovu e un artizan, un subtil analist în punctarea anumitor situații ori în schițarea unor caractere (Mona Angelescu, Cristina Stamate, Viorica, Ileana, Doru Nicolaescu detașîndu-se profesorii pensionari Mădălina și Dragoș Ștefănescu, bunicii lui Bogdan).

De fapt această carte este o carte a transformărilor selectate nu atît prin acumulare cît prin accesibilitatea sentimentelor, ca într-o alergare cu sufletul deschis în fața vieții. Autorul a ales un moment crucial al pornirii independente în viață : este o primă confruntare cu realitatea printr-o gradare a cunoașterii ceea ce dă o clară notă de realism și o extraordinară semnificație comportamentelor celor ce populează cartea.

„Furat" de subiect, de scrierea alertă și rafinată, George Șovu alunecă, rareori, ce-i drept, spre un lirism exagerat dar, vorba lui Bogdan, vizavi de romantismul bunicului său : „Noroc că bunica-l readuce mereu la realitate, restabilind echilibrul, așa că, pe medie, treaba iese bună".

„O vară de dor" este, fără dubii, una dintre cele mai izbutite cărți despre adolescență, care nu numai că se citește cu imens cîștig dar pune în lumină favorabilă și într-o viziune umanistă această generație aureolată de calități.

Pavel Pereș

SCULPTOR DE CUVINTE

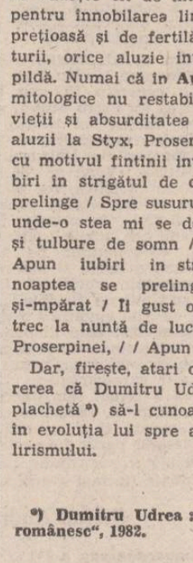

Poet îndrăgostit de ritualul iubirii, Dumitru Udrea susține cu fervoare rostul cuvintelor clare „peste limpezimea miturui". În slujba cerutei limpezimi, poetul nu se vrea pasiv nicicînd ; el reface în plan imaginar argumentele de ordin sentimental pe al căror temei iubirea este o corespondență între ritual și starea de spirit propice. Cine parcurge titlurile poeziilor lui Dumitru Udrea se edifică imediat : tînărul autor cultivă un simbolism armonios orientat, de o clasicitate construită la nivelul gîndirii și apoi trecută în desenul versului. Dintr-un film previzibil ca limbaj desprind catrenul următor în intenția de a sugera cititorului un mod al enunțului liric exprimat ambitios și direct : „Ne sînt străine iubirea și-ntristarea / Precum veșmîntul de datină păgînă ; / Din clopote cad lacrimi de lumină / Și luna se tînguie în ciutura de piatră" **(Din clopote).**

Îi mai convin tînărului sculptor de cuvinte (de aici și titlul emblematic **Statui**) și acele eboșe, lucrări de atelier, revelatoare pentru ulterioara lui dezvoltare. Reproduc **Statuia nînsorii,** dar renunț la cite un vers (ultimul) din fiecare strofă, dovadă că în travaliul său poetul fasonează cu oarecare larghețe în materia verbală. În rest, micul poem păstrează din delicata intenție, precizată apoi metaforic pînă la senzația de adeziune : „Ninge în dragoste / Cu fulgi de neliniște / Și oarbă se clatină / Bolta albastră... / / Palidă curge / Spre tine lumina / Și păsări de sticlă / Mă cheamă la geam"...

Dumitru Udrea tinde spre desene mai pretențioase, dovada făcînd-o poeme de factura lui **Apun iubiri și Flăminde întristări.** Încă o dată se vădește cît de mult poate însemna cultura pentru înnobilarea limbajului comun. Și cît de prețioasă și de fertilă devine, prin aportul culturii, orice aluzie intelectuală la mitologie, de pildă. Numai că în **Apun iubiri** un flux de aluzii mitologice nu restabilește acordul între elogiul vieții și absurditatea descompunerii. Un șir de aluzii la Styx, Proserpina și Hades nu rimează cu motivul fîntînii invocat de autor : „Apun iubiri în strigătul de dor / Din care noaptea se prelinge / Spre susurul unei fîntîni din cer / De unde-o stea mi se desprinde. / / Sub ape reci și tulbure de somn / Ivite alăturea de Styx, / Apun iubiri în strigătul de dor / Din care noaptea se prelinge. / / Adîncului ostatec și-mpărat / Îi gust ofrandele din vise / Și petrec la nuntă de luceferi, / Cînd în regatul Proserpinei, / / Apun iubiri în strigătul de dor".

Dar, firește, atari observații nu afectează părerea că Dumitru Udrea ne ajută prin actuala plachetă *) să-l cunoaștem mai bine. Să credem în evoluția lui spre adîncimile transparente ale lirismului.

Henri Zalis

*) **Dumitru Udrea : „Statui", Editura „Scrisul românesc", 1982.**

PLANETA ALBASTRĂ

Urmare din pag. I

morții. Iată-l, a depozitat cele mai multe și mai periculoase arme și este amenințat cu plasarea altora și mai distrugătoare ca și cînd totul pînă acum n-ar fi suficient, ca și cum totul nu ne-ar fi de-ajuns. Stă în calcul aici însăși ideea existenței pe planetă, sîntem la cumpăna unei rațiuni care trebuie să aleagă între bine și rău, între crimă și umanism, între abjecție și izbîndă a umanității morale, între teroarea autodistrugerii și continuitatea însăși a speciei și a geniului uman. Sînt suficiente toate acestea pentru a trezi la realitate Europa și cu ea odată toată planeta ? Noi credem că da și momentul concret nu trebuie să ne scape, pămîntul european nu mai are nevoie de noi rachete, trebuiesc retrase și cele existente, trebuie să se asigure un echilibru la un nivel cît mai scăzut în privința armamentelor și cît mai ridicat în privința vieții, a muncii și creației puse în slujba omului și nu a distrugerii lui.

După expresia președintelui României, pacea este un drept sacru la viață al tuturor popoarelor, iar amenințarea păcii este o crimă la adresa umanității. Singura alternativă viabilă la cursul deosebit de periculos pe care l-a luat situația internațională nu este alta decît pacea și pentru apărarea ei trebuie să se treacă grabnic la dezarmare și în primul rînd la dezarmarea nucleară. Demersurile repetate ale președintelui nostru au găsit și găsesc un viu și puternic ecou în inima și conștiința poporului român care își unește glasul cu cel al tuturor națiunilor lumii, manifestînd pentru salvgardarea păcii, acum cît nu este prea tîrziu, spunem noi, acum cînd încă nu s-au produs primele catastrofe. Toți oamenii de bună credință de pe continentul nostru pot și trebuie să-și facă din idealurile păcii o condiție a propriei lor existențe, să se împotrivească războiului și să dea acestui sfîrșit de secol speranța clară a unei umanități eliberate de spectrul autodistrugerii. Planeta albastră, așa cum se vede din cosmos pămîntul, poate străluci mîngîiată de razele tuturor oamenilor săi.

BREVIAR

■ **„POEMELE LUMINII".** Sub acest titlu, aproape biagian, a apărut la Reșița, un interesant caiet al festivalului-concurs de literatură, organizat anul trecut la Băile Herculane — o manifestare prestigioasă, atît prin valoarea participanților și a premianților, cît și a calității juriului, alcătuit din personalități ale literaturii române de azi. Între laureați remarcăm numele unor autori tineri cu o activitate lirică deja cunoscută ; Dinu Olărașu, o mare promisiune a ultimelor promoții lirice, impresionează și cu această ocazie în chip deosebit. Dintr-un frumos poem-fluviu, propriu acestui talentat creator, citățm un fragment : „Cu toate că suportul acesta e mai mult cîntec decît ființă / Cu ce sînt eu vinovat dacă fereastra mă naște direct în stradă / Ca pe un bastard cu glas de computer / Dinu Olărașu, țăranul călărind pe țărănescul său poem, vine să mă vadă / cu porțelanuri subțiri la încheieturile brațelor / cu tăceri de struguri și struguri în piept / Cu voievozii cuvintelor cîntînd înfrigurați / Iubiți contemporani deci sting drept, sting drept".

■ **„ROMANUL DE IDEI".** O anchetă a revistei „Cronica" nr. 38 din 1983 dedicată „romanului de idei" convoacă un număr de șase critici literari și prozatori spre a desluși condiția acestui tip de proză în literatura română de azi. În absența unui fundament comun („romanul de idei" rămîne, totuși, o noțiune controversată) autorii intervențiilor nu fac decît să teoretizeze, uneori inteligibil, alteori abracadabrant. Însă inițiatorul discuției ceruse și cîteva păreri despre „romanele de idei" contemporane, ceea ce unii dintre participanți se grăbesc să enumere. Dacă pentru C. Ciopraga „nu sînt citabile romane caracteristice", pentru alții sînt : Norman Manea, Nedelciu, D. Dinulescu etc. Interesant este că unele romane care, în cel puțin două cazuri, răspund pe deplin definiției date de critici „romanului de idei", nu se află citate aici pe considerente care ne scapă. Oare ciclul „Zăpezile de-acum un veac" de Paul Anghel nu conține eminamente „romane de idei" ? Nu vehiculează „Principele" de Eugen Barbu „idei" ? După toate datele, așa este ; acum rămîne să ne întrebăm dacă e vorba de o scăpare din vedere a unor participanți la o anchetă, ori de o pură ignoranță inexplicabilă.

■ **„PENTRU PATRIE".** Apărută, de mai multe luni, sub conducerea prozatorului și sociologului Petre Vîrlan, autor, printre altele, al simpaticului roman burlesc „Titus Bostan și ziditorii lumii", revista „Pentru Patrie" înregistrează o din ce în ce mai profundă calitate, atît jurnalistică, cît și artistică. Nu e vorba, o astfel de publicație plină de relațiuni adevărate însă de caracter senzational trezește, prin natura ei, un interes ieșit din comun la cititor : esențial e, cu toate acestea, de a face gazetărie educativă, interesantă dar și... estetică. Sînt indicii că o astfel de idee călăuzește și publicația bucureșteană, cîteva pagini culturale interesante și vii (conținînd comentarii asupra fenomenului literar și artistic), reportaje (cu caracter juridic, „polițier" etc.), articole pe teme de istorie și sociologie întăresc impresia bună pe care revista o lasă, chiar la o lectură foarte pretențioasă.

■ **DESPRE „PATENTE".** Într-un comentariu din Flacăra nr. 39 la un volum de M. Nedelciu, recenzenta Tania Radu notează printre altele că „narațiunea la persoana a doua" ar trimite la Le Clézio. Cei care cunosc istoria prozei moderne știu că patentul unui asemenea procedeu aparține lui Michel Butor, care l-a și utilizat, pentru întîia oară, în romanul „La Modification", stîrnind cu acel prilej și o mică rumoare. „La Modification" e tradus și în românește cu titlul, cam bizar, „Renuntarea".

■ **STILUL CRONICARESC.** Iată cum schițează un portret, unui critic pe care îl admiră, tînărul R. Săpîcan, cunoscut pînă acum mai ales prin recenzii de categoria „distrugerilor". „Petru Poantă afișează locvacitatea construită a gesturilor diurne, un autoritarism de circumstanță ce trădează în fond o mare sensibilitate, punînd între el și interlocutor o distanță oarecum necesară, oarecum protectoare, oarecum mizantropică, nu atît rod al unei psihologii cît al unui „stil" existențial, nu lipsit de o notă de simpatic bovarism, „idiomul" unui asemenea răsfăț comportamental nu trădează nimic din sobrietatea și precizia unuia dintre cei mai avizați..." etc, etc. Avînd în vedere blajinătatea observațiilor pe care tînărul „decis" de ieri le face, cu sau fără motiv vizibil acum recenzînd o carte a unui coleg, ne gîndim că maturizarea atinge din ce în ce mai mulți autori de recenzii despre cărți.

A.S.

UNIREA
DEZIDERAT DE VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

Presa din Oltenia și Unirea Transilvaniei cu România

Desăvîrșirea procesului de unire a constituit o coordonată fundamentală și permanentă de-a lungul istoriei poporului nostru. Dezvoltarea economică și socială a României după cucerirea independenței de stat a permis afirmarea tot mai viguroasă a poporului român ca națiune de sine stătătoare. Forța de atracție a statului liber român a devenit mult mai mare pentru românii din provinciile istorice aflate sub stăpînirea străină. Acțiunile politice cît și manifestările național-culturale desfășurate pe ambele versante ale Carpaților dovedeau o conștiință națională dezvoltată a tuturor românilor, de a ajunge la unirea teritoriilor aflate sub stăpînirea străină, cu România liberă.

În promovarea ideii de unire, presa din Oltenia, dînd glas dorinței unanime a locuitorilor acestor meleaguri, a reprezentat o prezență activă, ca o expresie a caracterului larg popular al luptei pentru realizarea acestui vis secular. Astfel, revista „Cultura Românilor", în primul său număr, exprimînd dorința craiovenilor, menționează că „...atit interesul vital al românilor cît și idealul său, cer în mod imperios să înfăptuiască unirea tuturor românilor. Ceasul României a sunat. Acesta este primul cuvînt care-l pronunță revista „Cultura Românilor" a cărei menire a fost de a apare în niște clipe atit de înălțătoare".

Exprimînd aceleași sentimente, ziarul „Voința" din Turnu Severin, susținea, în paginile sale, „Asigurarea progresului general al patriei și realizarea tuturor aspirațiilor ei" și cerea mehedințenilor ca uniți „într-un singur gînd și voință să susținem că : tot pămîntul românesc trebuie să fie al românilor."

În același timp, gîndul romanaților „... se înalță ...către patria noastră, pe care o dorim din tot sufletul mereu fericită și mare", fiind exprimată în presă hotărîrea de a se trece „piscul Carpaților ca să ne împlinim visul de unire... căci : a te jertfi pentru binele și fericirea Patriei este mai mult decît frumos, este sublim".

Presa vîlceană, subliniind legitimitatea desăvîrșirii unității naționale, arăta că „realizarea visului nostru secular de reîntregire a neamului" este „singura garanție reală a puterii noastre de dezvoltare națională în viitor".

Promovînd necesitatea reunirii tuturor românilor în același corp statal, presa olteană a demascat și a luat atitudine fermă împotriva măsurilor represive luate de autoritățile austro-ungare împotriva românilor din Transilvania. „Acolo (Transilvania n.a.) — sublinia ziarul „Ecoul Presei" — amenzile curg ca și lunile de închisoare, ziarele române răsuflă greu sub povara zecilor de mii de coroane de amenzi, acolo pentru a lupta trebuie fonduri, căci oameni de jertfă sunt. Țăranii români care cu o putere de sacrificiu fără pereche s-au pus înainte în lupta pentru cauza neamului, sunt copleșiți de procese de contravenție și amenzi, iar „Democrația" consemna că „Frații noștri de dincolo sunt prigoniți din ce în ce mai tare... tunete și trăznete au fost aruncate asupra românilor".

Pe o poziție fermă de luptă împotriva măsurilor represive luate de autoritățile austro-ungare și pentru realizarea Unirii s-a situat „Revista culturală". Astfel, manifestîndu-și durerea față de măsurile luate împotriva românilor de peste munți, revista consemna : „Nu este zi... în care durerea noastră de frați să nu fie mărită, de cîte ori o veste tristă ne vine de dincolo.

O activitate plină, prin conținutul materialelor publicate, de căldură patriotică a desfășurat-o revista „Flamura". În articolul de fond scria că „în fiecare minte trebuie sădită ideea unei conștiințe, în fiecare inimă să tremure trebuința unei vieți eroice și în fiecare luminiș din adîncurile ființei noastre o mîndrie și o încredere în viitor", precizînd în legătură cu eroismul poporului nostru că „ne-a mers vestea că suntem un popor eroic în războaie.

În articolul „Mișcarea cooperatistă din Ardeal", publicat în revista „Forul" se exprima convingerea că „unificarea făcîndu-se se vor stabili legături între mișcarea din Ardeal și mișcarea de la noi spre folosul poporului muncitor atît de dincolo, cît și de dincoace de Carpați".

Hotărîrea de a lupta pentru Unire este exprimată cu deosebită forță de către „România". Semnificativ din acest punct de vedere este articolul de fond din primul său număr : „Vrem să se știe de cei mari ce voim — declara revista — Vrem să propagăm alături de alții din alte părți ideea unei Românii mari. O astfel de mișcare se cade să pornească și din mijlocul Olteniei, unde se zice că sînt adevăratele inimi românești. Cu acest scop apărem în aceste momente".

Într-un alt ziar, „Libertatea", care a apărut în această perioadă, în articolul „Ziua de mîine" se arăta : „Ziua de mîine ! Ea poate aduce războiul sau poate confirma pacea. În tot cazul ea va trebui să fie ziua în care drepturile României să fie luate în seamă", cerîndu-se luptă hotărîtă pentru unire, altfel „ar fi să sfidăm timpul, să ne disprețuim idealul, pe noi înșine să ne disprețuim, renegînd o frăție scumpă tuturor de aproape douăzeci de veacuri".

Încrederea în realizarea unirii este exprimată și de ziarul „Apărarea Națională" care în articolul „Deșteaptă-te Române" menționează că „va veni o zi, ziua adevăratei deșteptări cînd toți acei ce vor voi să-l cînte, îl vor cînta acolo, în țara de altădată a lui Mihai Viteazul, fără nici o teamă de a fi condamnați de tribunalele maghiare".

O atitudine constant favorabilă unirii a avut-o „Actualitatea" din Turnu Severin, care-și întemeia lupta pe drepturile legitime ale românilor : „Același grai — sublinia ziarul — aceleași mijloc de a comunica și a se apropia suflet cu suflet, de a ne înțelege și iubi. Aceleași obiceiuri și aceleași datine ; același cîntec plin de veselie, și același cîntec plin de jale. Aceeași poveste, aceleași basme, aceeași tradițiune istorică, cu aceleași neajunsuri și cu aceleași bunuri, dar și cu veșnică aspirațiune — au format, au întărit și contopit laolaltă un același suflet comun".

În perioada imediat premergătoare Unirii, cînd acțiunile represive îndreptate împotriva românilor transilvăneni se înmulțesc, cînd reviste ca „Luceafărul" din Sibiu și „Românul" din Arad erau supuse unei aspre cenzuri sau interzise, lupta pentru Unire se intensifică. Astfel, în timp ce „Români de peste munți, care de veacuri așteaptă libertatea lor de sub jug... nu așteptau decît un semn ca să se ridice asupra asupritorilor lor... ziarele românești ieșeau de sub foarfecele cenzurii maghiare cu majoritatea coloanelor în alb. „Românul" din Arad a fost suspendat, situație față de care acțiunile craiovenilor „pentru a dezrobi pe toți românii de sub dominațiunea mai mult ca tiranică a Austro-Ungariei sînt tot mai hotărîte". Față de aceeași situație, revista craioveană „Protestarea" scria : „...Românul care piere astăzi sugrumat de cenzură... va reînvia mai frumos și mai mîndru în România Mare".

Înscriindu-se pe aceeași linie, ziarul „Dacia" cerea acțiuni hotărîte pentru realizarea Unirii : „Azi avem nevoie de fapte și de porniri serioase. Și pe baza acestor neapărate trebuințe se clădește viitorul acestui neam", precizînd că „sîntem pe punctul de a ajunge la acel fericit rezultat visat de atîția dintre noi : înfăptuirea României unite — cu Ardealul lui Mihai Viteazul."

Punînd mai presus de orice interesele naționale, revista „Viața Nouă", în articolul redacțional „Să luăm aminte" arăta : „Înainte de orice, tot bunul român trebuie să lase la o parte preocupările sale personale, și, fiindcă trăim vremea faptelor, nu a vorbelor goale de pînă ieri, să contribuim din tot sufletul la înfăptuirea României de mîine".

Pentru desăvîrșirea unității naționale a luptat cu toată hotărîrea și ziarul „Drapelul" care în articolul de fond „Încă un ziar la Craiova" își definea astfel scopul apariției : „El vine în numele unei epoci, servește o generație, urmărește lansarea unor adevăruri și apare în toiul luptei pentru realizarea idealului național", propunîndu-și „A creia forțele de care avem nevoie" și generația de luptători „în fața căreia se ridică imperios idealul național". Ziarul cerea ca „Din fiecare suflet trebuie să pornească o silință, din fiecare brat un act de eroism... La muncă deci, pînă mai e vreme". Precizînd rolul Craiovei în realizarea Unirii, ziarul „Drapelul" conchidea : „Craiova poate fi un minunat centru de răscolire, de pregătire și de orientare a energiilor noastre naționale. Sînt aici destui oameni de cultură care au datoria să pregătească acest oraș, pentru clipa cea mare. De aceea și apare ziarul de față, el e menit să realizeze o mobilizare morală a Craiovei în jurul idealului național.

O altă revistă intitulată „Drum drept" apărea la Craiova sub conducerea savantului Nicolae Iorga, propunîndu-și să publice materiale care să pună „Bazele educației naționale", iar în articolul de fond „La începutul unei lupte noi", Nicolae Iorga cerea realizarea unei literaturi „trăind din oameni, între oameni și pentru oameni... literatura plină de vlaga unei națiuni, care arată în ea, mai ales în ea ce poate".

Un rol dintre cele mai dinamice și mai fecunde în mobilizarea maselor și dezvoltarea conștiinței naționale l-a jucat „Liga pentru unitatea culturală a românilor" înființată în 15 decembrie 1863, devenită în 1914, după declanșarea primului război mondial, „Liga pentru unitatea politică a românilor".

La scurt timp, iau ființă Secțiuni ale Ligii și orașele, reședință de județ, ale Olteniei, cu organele lor de presă, sub denumirea de „Buletinul Ligii Culturale" prin care se milita pentru răspîndirea culturii naționale printre toți românii și de „întărirea legăturilor între frații răslețiți", urmînd ca la momentul potrivit „să proclame necesitatea unității politice".

Înfăptuită la 1 decembrie 1918, ca rezultat al voinței maselor largi populare, Unirea Transilvaniei cu România a fost primită cu entuziasm de către locuitorii Olteniei.

Ziarul craiovean „Viața Nouă" declara cu acest prilej : „Trăim momentele cele mai mari și mai înălțătoare din istorie...", iar „Neamul Românesc... are nevoie în aceste clipe decisive de toată tăria, de toată credința și înțelepciunea genului său pentru a-și reîntregi mădularele risipite într-un tot sănătos și armonic și a reclama apoi locul de cinste ce i se cuveni în sînul lumei celei noi...". Vizînd și prefaceri de ordin economic și social, zvonul menționat arăta că „în granițele României celei Mari, noi vrem mai presus de toate o Românie Nouă, o viață nouă".

La rîndul ei, revista „Tribuna" exprimîndu-și entuziasmul față de realizarea marii Uniri arată că „după izbînda atît de fericită, ne revedem iubiți prieteni iarăși în casa noastră", iar „Cuvîntul Olteniei" cerea ca odată „stăpîni pe voința noastră, să ne arătăm demni de libertatea cucerită."

Bucuria a fost unanimă, ziarele și revistele vremii exprimînd hotărîrea poporului nostru de a face totul pentru consolidarea și apărarea statului și propășirea lui iar „Alarma Mehedințului" aprecia ziua de 1 decembrie" de o măreție covîrșitoare pentru toată suflarea românească", zi în care „jugul milenar de robie și umilință sălbatică s-a rupt... Lanțurile ferecate ale sclaviei s-au desfăcut și pe locul lor tricolorul lor falnic va cicatriza rănile ce au supurat atîtea veacuri".

„Gazeta poporului din Gorj" își informa cititorii despre marele act înfăptuit la 1 decembrie în cuvintele : „Astăzi crainicul vremei, crainicul dreptății, sună cîntînd voios, din pisc în pisc, pe crestele însorite ale Carpaților, anunțînd popoarelor mari și mici ale lumei că s-a înfăptuit România mare, așa cum au cîntat-o mamele copiilor din leagăn, așa cum au sădit-o dascălii noștri în sufletul și știința noastră, așa cum ni-au șoptit-o cu glasul tremurînd, de atîtea ori, bătrînii ce-și văd azi împlinit visul, o clipă înainte de a muri, iar un alt ziar gorjan aprecia că poporul și-a împlinit datoria cu sfințenie pentru întregul neam și pentru întregirea pămîntului românesc pînă unde calcă picior de român și pînă unde s-aude graiul românesc".

Ziarul „Libertatea" a salutat cu veneratiune împlinirea idealului nostru Național... și pe toți care au contribuit la făurirea Idealului Sfînt", în timp ce „Democrația Vîlcei" își anunța cititorii că „pentru neamul nostru idealul nutrit de veacuri s-a realizat".

În același timp, presa salutînd realizarea Unirii, a militat pentru consolidarea ei prin măsuri economice, sociale și culturale.

„E vremea cînd trebuie să ne interesăm cu toată seriozitatea de muzica populară — menționa revista „Izvorașul" — acum cînd lanțul Carpaților s-a zdrobit și... nu mai stau zid de despărțenie între frați" și „ni se impune adunarea cîntecelor pe regiuni, pe provincii, căci granițele fiind rupte trecerea lor e foarte repede".

Înscrisă ca un act fundamental în istoria poporului nostru „Unirea tuturor Românilor sub un singur sceptru... se va serba în viitor, de-apururea cît va trăi neamul Românesc", consemna ziarul „Democrația Vîlcei", iar revista „Dacia" spunea : „Se împlinesc vechi și tăinuite gînduri cu care generații întregi au trăit în suflet, se dărîmă granițe nedrepte, se ard hrisoave diplomatice, alcătuite în cabinetele de lucru și se topește toată puterea brutală la flacăra mistuitoare a unui principiu care nu mai putea să rămînă înăbușit. Ani și ani de-a rîndul s-a lucrat pentru bucuria zilelor de astăzi", iar în articolul „Ardealul" aceeași revistă scria despre Ardeal că „e al nostru întreg, cucerit prin durere și iubire nesăvîrșită".

Bucuria realizării deziderat ului național — Unirea, a fost exprimată plastic și în poezia populară „Deșteptați-vă Români" din care redăm versurile : „Mare ne-a fost bucuria / C-am ajuns sub România / Și vom trăi, Doamne sfinte / Liberi — nu robi Ca-nainte / Noi, toți frații la o laltă / Viață mîndră, îmbelșugată" !

În concluzie se poate aprecia că sub influența opiniei publice, a maselor largi populare, care au jucat rolul hotărîtor în înfăptuirea mărețului act, presa, indiferent de orientarea sa politică, a militat și a întîmpinat realizarea Unirii cu bucurie, emoție și entuziasm, vibrînd într-un gînd cu frații săi de peste munți care cu o voință neclintită, în legendara cetate de la Alba Iulia, au luat istorica hotărîre a Unirii Transilvaniei cu România.

Eveniment istoric fundamental, Unirea Transilvaniei cu România „nu a fost efectul unei întîmplări, rodul unei simple conjuncturi favorabile sau al înțelegerilor intervenite la masa tratativelor, ci rezultatul luptei hotărîtoare a celor mai largi mase ale poporului, un act de profundă dreptate națională, realizarea unei concordanțe logice între realitatea obiectivă și drepturile inalienabile ale poporului pe de o parte, și cadrul național cerut cu stăruință de aceste realități", eveniment realizat cu participarea activă și a locuitorilor acestor străvechi meleaguri românești.

Alexandru F. Dinu

«Intrarea lui Mihai Viteazul în Alba Iulia» — tablou de D. Stoica

Premise ale unității românești

Urmare din pag. I

nopolul făcea față unui lung și greu asediu din partea oștilor sultanului Baiazid !)

Luptele neîncetate, cu sorți schimbători, pentru apărarea liniei Dunării, care au caracterizat aproape întreg secolul al XV-lea, au născut nu numai solidarități la nivel popular, dat fiind că la ele au participat locuitori atît din Moldova și Țara Românească, cît și din Transilvania, ci au impus și necesitatea căutării unor formule de organizare proprii, care să înglobeze cîteșitrele ținuturi și să le garanteze o apărare eficientă de invaziile otomane, indiferent de evoluțiile politice generale, pe plan european. Dacă un precursor al acestui proces de apropiere treptată poate fi considerat Iancu de Hunedoara, cele dintîi dovezi clare, provenind dinlăuntrul arcului carpatic, în legătură cu imperativul integrării politico-militare a spațiului carpato-danubian, le întîlnim pe vremea lui Ștefan cel Mare. Pe atunci, politica ambițioasă și de lungă durată, orientată spre centrul Europei, a regelui Matiaș Corvin, s-a făcut în detrimentul măsurilor de apărare contra turcilor. Faptul a fost deplîns de contemporani, mai ales în Transilvania, unde, de pildă, cu prilejul invaziei otomane din 1474, care a atins Oradea fără să întîmpine nici o rezistență, cronicarul anonim de la curtea voievodului Bartolomeu Drágfy putea afirma că Ungaria „parcă ar fi fost văduvită de principele său". Era firesc deci să se producă o mutație de mentalitate și privirile să se îndrepte spre un alt centru politic, cu adevărat dornic și capabil să coordoneze rezistența — curtea domnească de la Suceava. Și nu întîmplător, același cronicar anonim va descrie cu multă căldură marea biruință din 1475 a lui Ștefan cel Mare, lăudîndu-l că „s-a împotrivit turcilor în mijlocul țării sale" — o atitudine, așadar, absolut diferită de a regelui de la Buda ! — și neuitînd să consemneze cu mîndrie că la bătălie au participat și „secuii noștri", adică și efective transilvănene. Mai elocventă pentru starea de spirit pe care încercăm să o surprindem este o scrisoare din 1479 a cîrmuitorilor Brașovului și Țării Bîrsei, în care îi solicitau lui vodă Ștefan protecție. Apelul începe cu aceste cuvinte : „Parcă ai fost ales și trimis de Dumnezeu pentru cîrmuirea și apărarea Ardealului". Ei îl asigurau că nu sînt singurii care-l așteptau să se „apropie", ci și muntenii — „suspinînd foarte" ! — văd izbăvirea numai prin sabia lui. Iar la sfîrșit îi făgăduiau să-i comunice orice știri vor obține despre mișcările turcilor „ca unui domn prea îndurător al nostru".

Desen de Sabin Ștefănuță

Cotitura radicală înregistrată în situația internațională odată cu înfrîngerea Ungariei în bătălia de la Mohács (1526) a repus cu acuitate, în spațiul carpato-danubian, problema coeziunii politico-militare locale. Cel ce a fost conștient de timpuriu de însemnătatea excepțională pe care o avea, în noile condiții, închegarea unui sistem politic stabil, a unei confederații, compuse din Moldova, Țara Românească și Transilvania, a fost Petru Rareș care, începînd din anul 1529, a reluat și amplificat politica părintelui său, Ștefan cel Mare, mai cu seamă în direcția Transilvaniei. Meritã să subliniem că, în legătură cu influența politică excepțională dobîndită de vodă Rareș în Transilvania, unii contemporani au mers pînă acolo încît i-au atribuit gîndul de a o cuceri **(Moldavus nihil in mundo plus desiderat, quam Transilvaniam).** Iar, pe de altă parte, aceeași politică a lui Rareș față de Transilvania a creat o autentică tradiție la curtea domnească a Moldovei, în sensul apariției conștiinței de a putea înrîuri oricînd decisiv stările de lucruri dinlăuntrul arcului carpatic. În primăvara anului 1554, Alexandru Lăpușneanu se exprima astfel în prezența unei solii transilvănene, căreia îi recomanda restaurarea la cîrma Transilvaniei a lui Ioan Sigismund Zápolya : „împotriva mea singur, și nu puteți sta !" Și în sprijinul acestei asertiuni el evoca tocmai expediția moldovenești din vremea lui Rareș. Fiindcă a fost pomenit Lăpușneanu, trebuie spus că — fapt mai puțin cunoscut — el este cel dintîi domn român al cărui nume a fost rostit în modul cel mai explicit, la un moment dat (1558), în legătură cu ocuparea tronului transilvănean.

Neîndoielnic, părăsind domeniul proiectelor, faptul politic cel mai de seamă întîmplat în secolul al XVI-lea, înainte de apariția lui Mihai Viteazul, a fost **desprinderea Transilvaniei de rămășițele regatului maghiar și trecerea ei la un statut de principat autonom.** Procesul în sine, început, e adevărat, îndată după bătălia de la Mohács, a fost, însă, nu doar un rezultat al contextului extern, ci și al opțiunii deliberate a unei bune părți a societății transilvănene, care asocia viitorul politic al provinciei de un statut analog cu cel al Moldovei și Țării Românești. De altminteri, un protagonist al scenei politice transilvănene din epocă, episcopul Gheorghe Martinuzzi, va observa, în toamna anului 1542, că „din vechime gîndul transilvănenilor a fost acela de a se despărți de Ungaria."

Iar Mihai Viteazul, în 1600, cînd le va aduce pentru o clipă nu numai unitatea politică, ci și eliberarea de sub dominația Porții, va putea cere la curtea habsburgică recunoașterea stăpînirii sale asupra Transilvaniei în virtutea faptului că el a smuls-o nu de la Ungaria, ci de la Imperiul otoman : „Ardealul încă, ce sînt 74 de ani de cînd au fost lepădat de supt curuna țării unguresti și au fost închinat turcilor". Noul statut, inaugurat de fapt în 1541, va înlesni în chip hotărîtor fenomenul convergenței celor trei ținuturi.

Al doilea fapt politic major petrecut înainte de înscăunarea lui Mihai Viteazul a fost, sub același raport al relațiilor dintre cele trei state, unirea dinastică a Țării Românești și Moldovei, care a avut loc în anul 1574. Tradițiile dinastice separate constituiau, pentru mentalitatea oamenilor epocii, simboluri adînc înrădăcinate, fiind asociate intim cu întreaga evoluție anterioară a statelor respective. De aceea, înscăunarea în Moldova a lui Petru Șchiopul, fratele domnului Țării Românești, Alexandru Mircea, a reprezentat negreșit o inovație politică majoră, anihilînd practic unul din cele mai dificile obstacole din calea apropierii dintre țările române surori din afara arcului carpatic — ideea dinastiilor separate. Unii dintre membrii clasei politice formați în urma acestui act vor putea apoi înălța glasul și spune „Sîntem toți de o limbă și de o lege, și în vremile de odinioară astfel domnul moldovenesc ajungea domn muntean și domnul muntean domn moldovenesc" ! De prisos să mai insistăm că și această afirmație — exprimînd o nouă mentalitate — precede efortul lui Mihai Viteazul din răstimpul anilor 1599—1600.

De mai multe ori, în cursul secolului al XVI-lea, proiectele și acțiunile în legătură cu organizarea spațiului carpato-danubian au fost definite prin ideea reconstituirii anticei unități a Daciei. Ideea, de fapt, acoperea soluția locală a unității, soluție vitală de supraviețuire într-o vreme în care aici își manifestau prezența, pe rînd sau laolaltă, nu mai puțin de trei „imperialisme" — cel otoman, cel ungar (moștenit de Habsburgi) și cel polon. Sabia lui Mihai Viteazul a făurit pentru o clipă „Dacia", dar el a trebuit în final să cadă victimă aceleiași presiuni, de astă dată conjugate. Ideea întregirii a rămas însă, căpătînd nespusă vigoare tocmai prin jertfa lui...

BĂRBAȚII UNIRII

Balada celui care ară

Mihai Viteazul nu e mort,
Ci ară sub Cîmpia Turzii
Și cît mai are-n cer un cort
Nu stă la tîrguieli cu surzii.

Din trupul său răsare grîu,
Chiar dacă sîngele-i vărsară
Și-ncins cu țara peste brîu
El tot mai seamănă și ară.

Să nu visați cumva că pot
Să-l cred încredințat vînzării
Cît ară cu poporul tot
Cuprinsul dintre stîlpii zării.

Doar carnea se putea prăda
De firul vieții trecătoare
Și-atît cît sîntem, semn va da
Cînd vine-n rînd cu noi să are.

Mihai Viteazul n-a murit
Ci doar s-a strămutat cu dorul
Într-un pridvor mai dogorit,
Să-și are veșnic Tricolorul.

Ca un român adevărat,
El trece dincolo de nume
Cu toți românii la arat,
Din Alba Iulia, spre lume.

Oricît v-ați fi spălat pe mîini
De vama clipei colosale,
El încă șîngerează-n pîini
Și ară-n dreptul țării sale.

Mihai Viteazul n-are somn
Și chiar străfulgerat cu lancea,
El ară visul său de Domn,
Din Maramureș pînă-n Vrancea.

E drept că ochii i-ați închis
Și măsluită-n cărți e slova,
Dar încă-și ară primul vis,
Din Voroneț pînă-n Craiova.

Nici n-așteptați să fie blînd
Cu brațul făcător de rană,
Dacă-l vedeți cumva umblînd
Să are-n țara suverană.

În toate cîte-și află rost
Pe vatra noastră, dimineața,
Nu spunem despre el „a fost",
Cînd este și va fi cît viața.

Legat prin noi de glia lui,
Mihai Viteazul n-are moarte
Și pe Cîmpia Timpului
Mai știe țara-n mîini s-o poarte.

Balada singurului dor

Cum va fi fost acel copil
Ajuns în Blaj din Bucovina
Și-n hărți crăiești intrat tiptil
Să afle cum devine vina.
Din cînd în cînd se tulbura
În ochii lui, lumina serii
Și peste fruntea sa bura
Cu toate ploile tăcerii,
Dar nu scotea nici un cuvînt,
Ci doar se cufunda mai tare
Sub plopii vămuiți de vînt,
Prin lunga țării așteptare.
Punîndu-și dorul căpătîi
Acolo jos, în plînsul ierbii,
Visa Luceafărul dintîi
De peste nunțile cu cerbii.
Și se-ntorcea de prin povești
Cu traista plină de inscrisuri,
Să mai aducă țării vești
Din partea Sfatului de Visuri.
Nici nu-l vedeai prea des la chip,
De cum știa să se cuprindă
Ca marea-n bobul de nisip,
Sau ca pădurea într-o grindă.
Trecînd cu sufletul prin grai,
Fără să-l simți pe unde vine,
El așternea pe guri de rai
Scrisori domnești de la Rovine.
Apoi se desfăcea ușor
Din întruparea omenească
Lăsîndu-ne un singur dor
Prin toată Limba Românească.

Balada celui tras pe roată

Cu prea mult plîns de-al lor l-au uns
Toți moții, în mai multe rînduri,
Doar moartea spre a fi-ndeajuns
La risipirea sa din gînduri.

Iar dacă l-au numit și Crai
Peste dreptatea lor furată,
El se arată viu prin grai
Și după fringerea sub roată.

Nu poate fi răpus cu fier
Un trup zidit în soarta țării
Și cît sînt moții vii sub cer
Nici Horea nu e dat uitării.

De partea lui sînt munții toți
Și valea care-și duce dealul,
Cuvintele cioplite-n roți
Și dorul strîns din tot Ardealul.

Pe carnea trupului trădat
S-au scris dovezi nepieritoare
Și semn de cale ni s-a dat
Spre roata țării viitoare.

Prin Alba Iulia cînd treci
Vei înțelege cum se-așterne
Lumina vechilor poteci
Pe temeliile eterne.

Și-n fruntea celor călători
Din roata morții-n roata nunții
Își plimbă ochii scrutători
Doar Horea cel de-un fel cu munții.

George Țărnea

Poeme de

VIRGIL TEODORESCU

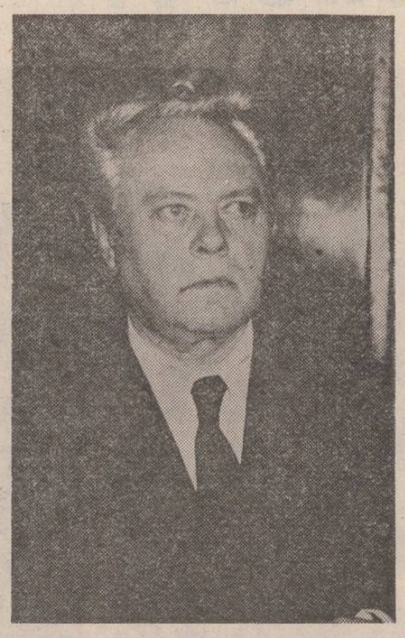

Imagine fără egal

Să mulgi o vacă nu e lucru rău,
e rău să-i crape ugerul prea plin,
însă s-o mulgi puțin cîte puțin,
să iei din uger numai ce-i al tău,
și respingînd o poftă hergolană,
să sorbi din cană
privind cu ochii mari cît șapte
acest shakesperian spectacol,
imaginea fără egal
a ugerului plin cu lapte.

Un cearcăn iar se-nscrie

Un cearcăn iar se-nscrie patetic
în copaci
ca un frumos spectacol care abia
începe,
sau ca furtuna care s-a abătut
din stepe
și s-a oprit în pajiștea cu maci.

O salvă se aude și scoarța sură
crapă
și scorbura și-arată culcușul
virginal,
în care cucuveaua, cu ochiul ei
astral,
și-ascunde ziua văzul de pasăre
mioapă.

Ce fix mister pornind din rădăcini
e cercu-acesta galben, de aramă?
Vei fi aici cînd va ajunge-n
coamă
cu nimbul de cenușe și lumini ?

Ceilalți cai

Ceilalți cai trecuseră rîul
tîrînd uriașa căruță
cu roțile mîncate de cari,
samarele electrice ale peștilor
le luminau calea,
dar mîinii sperioși
rămăseseră în urmă
atrași de limpedea oglindă a apei.

Sardonice vapoare

Ce-ar vrea să mai încapă în el
acest ochi spart
mai mult decît un matelot în cart,
decît un pîlc de case din chirpici,
decît melancolia tăioasă ca un
brici,
o-mpușcătură trasă din capriciu
exact cînd se-ncheiase armistițiu,
sau poate-n rada unui port
un unghi așa zis mort
pe unde marea intră foșnind din
solzi de sare
ca să cuprindă-n brațe sardonice
vapoare.

O plimbare la

dorin măran

— băiete, ai un tată, care te iubește și care nu te-a văzut de aproape doi ani. Un veac pentru un părinte disperat. La optsprezece ani ai plecat de-acasă și nu te-ai mai întors decît de sărbători. După un timp ți-ai pierdut însă și acest obicei. In schimb îi expediai cîte o scrisoare, două pe an : Dragă tată, aici toate bune, sper că și acasă. Bănuiesc că ai citit ultimul meu roman. Dacă nu, îți voi trimite un exemplar. Cu sănătatea ? Dacă ai nevoie de ceva, te rog. Salutări bunicii. Sau : Tată, iată o minunată priveliște din Roma. Voi reveni în țară peste cîteva zile. Toate bune. Salutări bunicii. Apoi, nimic.

— Ce știi de bunica ?

— Bunica ta a închis ochii acum două săptămîni, la 6 august, ora trei și un sfert dimineața și ar fi vrut să te vadă înainte.

— Dumnezeule ! N-am știut nimic. Nu m-a anunțat nimeni. Aș fi venit negreșit s-o văd.

— Poate, dar erai în Hawaii pentru o carte de reportaje. Nu știa nimeni în ce copac ți-ai atîrnat hamacul, altfel ți s-ar fi trimis o telegramă. Ți-a lăsat cîteva lucruri, niște vechituri despre-cheate de care îți plăcea să vorbești într-o vreme. Sînt puse deoparte. Dacă vrei ți le voi trimite prin poștă.

— Cum a murit ?

— I s-a tăiat respirația în urma unui acces de tuse. N-a suferit mult. Dar să revenim la tatăl tău. Știi ce-au însemnat acești ultimi ani pentru el ?

— Aș putea să-mi închipui. Nu-ți trebuie prea multă imaginație pentru asta.

— Imaginație ? Hm, da. Am fost prevenit că voi avea de luptat cu sarcasmul tău necruțător, cu orgoliul tău de intelectual impermeabil la buna cuviință. Dar să trecem peste asta. La numai două luni după plecarea ta a fost părăsit de singura ființă pe care o iubea cu aceeași înflăcărare. De mama ta.

Părăsit din ambele părți viața lui a devenit un infern.

— ...restaurat, pentru că vocația lui a fost să cultive o viziune cît mai originală a infernului. Sper să fi fost mai rezonabil de data asta.

— Începe să-ți miroase transpirația de sub mască. Nu poți „redeveni" om un ceas ? E vorba de părintele tău. Boala, singurătatea, toate astea l-au zdrobit. Nu pot să cred că nu-ți pasă de el.

— De la el am moștenit un anumit orgoliu, o ținută rezervată dar autoritară care să-i țină pe cei din jur la distanță. Asta m-a ajutat să rămîn eu în orice împrejurare, oricare ar fi fost riscurile.

— Orgoliu. Vechea poveste. Ai încercat vreodată să-l depășești ?

— Marea mea slăbiciune a fost imposibilitatea de a-l depăși.

— Dar ai încercat ?

— Orgoliul însuși e împotriva oricăror încercări de a-l depăși.

— Orgoliul e o plagă pe care numai experiențele mari și adevărate îl pot lecui. Viața confortabilă pe care o duci nu te va ajuta niciodată să descoperi omul, să te cunoști pe tine însuți.

Deunăzi incriminai prejudecățile tatălui tău, fără să numești vreuna din ele. Oare orgoliul nu e o prejudecată ?

— Da, domnule profesor, orgoliul e o prejudecată.

— Tonul ăsta de elev îmbecil ar fi putut îndrepta multe lucruri acum zece ani.

— Te înșeli. L-am încercat. Nu valorează două parale.

— Cum, vorbind în fața oglinzii, făcînd eforturi abstracte, exersînd în pat ? Încercînd să comunici telepatic cu un părinte pe care n-ai avut curajul să-l revezi, să-i vorbești ?

— Am încercat totul. Zadarnic. Se purta cu noi ca un director sever de pension. Nu ne îngăduia nici un fel de libertăți. Dacă îmbrăcam o cămașă care lui i se părea nefirească pentru o oră a zilei, eram pedepsit, pe stradă urla la mine dacă nu-mi potriveam pasul cu al lui iar dacă-mi trăgeam nasul eram pus în genunchi pe boabe de porumb. Era prea de tot. Mama nu avea voie să fie salutată într-un fel care lui i se părea exagerat de curtenitor și în care ghicea o aventură care nu existase și nici nu avea să existe.

Nu e o plăcere prea mare să-ți petreci timpul liber cu un astfel de om, cu atît mai mult cu cît se întîmpla rar să plece de acasă.

— Ce făcea în tot acest timp ?

— Muncea. Îngrozitor de mult. Șaisprezece ore pe zi, uneori douăzeci. Munca l-a abrutizat, l-a deformat simțurile, i-a tocit nervii. Cîștiga foarte mult și aveam de toate în casă. In numele îndestulării își formula toate acuzațiile împotriva noastră. Se plîngea de lipsa recunoștinței. Amintea întotdeauna de copilăria lui chinuită și de singura pereche de ciubote pe care o tîra de la biserică la școală și tot restul. Dar cine era de vină că el se născuse pe vremea lui Brătianu iar eu la începuturile socialismului.

— Deosebirea de generație nu exclude o bună colaborare.

— Da, domnule profesor, am reflectat și la asta în timpul meu liber și am ajuns la concluzia că în afară de prăpastia dintre concepțiile noastre despre viață mai există și cea dintre sensibilitatea noastră. Nu puteam exista lîngă el, prezența lui mă inhiba cumplit. Îl iubeam dar nu puteam să-l simt respirînd lîngă mine. Îmi lipsea libertatea de a mă simți eu însumi.

— Dar datoria față de el ?

— Dacă aș ști că el te-a trimis să-mi testezi sensibilitatea față de lucrurile care-și reclamă dreptul la recunoștință, te-aș ruga să încetezi. Discuția noastră n-ar mai avea sens și te-aș ruga să mă lași singur. Dacă am dreptate, te rog să refii asta...

— Îți mulțumesc oricum pentru creditul acordat pînă acum. Mă surprinde însă imperfecțiunea generozității tale. Întotdeauna ai avut timp pentru interviuri convenționale, pentru autografe amăgitoare în care promiteai prietenie necunoscuților, pentru discuții prelungite cu admiratoare topite după barba ta de profet...

— Simplă deformație profesională. Sînt puțini dintre cei privilegiați care scapă de asta. Eu unul

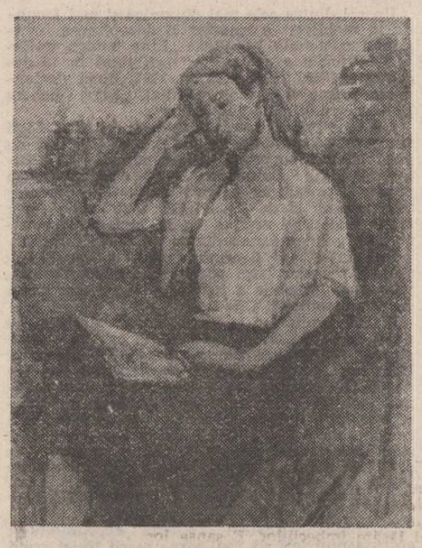

nu m-am sinchisit s-o fac. Nu sînt nici Zaharias Lichter și nici tipul de vedetă care încearcă să intre pe calea publicității în pielea oamenilor. Cît despre creditul pe care spui că și l-a acordat, cred că e un semn de slăbiciune. Am respins întotdeauna orice încercare didacticistă de a mi se pompa sentimente de datorie. Despre ce datorie vrei să-mi vorbești ?

Despre datoria față de investițiile afective și cheltuielile cu creșterea și educația mea ? E un drept natural care nu reclamă recunoștință.

— Ți-ai menține punctul ăsta de vedere dacă fiul tău, după ce și-ar lua bacalaureatul, ți-ar spune, bătrîne, misiunea ta s-a încheiat, a mea de-abia începe, rămîi cu bine...

— Te înșeli. N-aș avea nimic să-i reproșez fiului meu în cazul în care s-ar îndepărta de mine, să zicem, dintr-o nevoie sufletească. Fericirea înseamnă desăvîrșire iar desăvîrșirea nu se poate realiza în orice mediu. De ce să nu lăsăm liber sufletul, în căutarea unui trup pe măsura aspirațiilor lui ?

— Generozitatea ta nu e un semn al libertarismului ci o mască a slăbiciunii. Fiul tău ți-ar vorbi pe un astfel de ton nesăbuit nu pentru că s-ar grăbi să prindă trenul fericirii ci pentru că a fost crescut foarte prost, și pentru că în afară de asta e suficient de inteligent ca să vadă în tine un om slab.

— Sincer vorbind, te compătimesc, e ridicul și deprimant tot ceea ce spui. Nu te juca cu igiena spiritului, e un joc periculos...

— Da, încep să recunosc. Tatăl tău și-a ales un avocat slab. Dar, nici cei mai vijelioși, mai inteligenți și mai elocinți avocați nu ți-ar veni de hac pentru că ai un alibi perfect. Inconștiența.

— Nu mi-ar veni de hac pentru că le-aș tăia macaroana de la început.

Avocatura, dragul meu, are și ea limite de investigație. Există lucruri pe care nu le cunoști și pe care nu ai nici un drept să le cunoști, să tragi la răspundere în numele lor. Sînt lucruri care țin de registrele noastre lăuntrice și care ne privesc numai pe noi. Ca psiholog ți-aș acorda poate mai mult credit dacă ai fi angajatul meu personal.

— Ai un formular la îndemînă ? L-aș completa imediat. În cîteva săptămîni aș distruge demonul și aș reda viață omului din tine. Ți-aș pune conștiința sub o cupolă de cristal și ți-aș viri-o sub nas ori de cîte ori te-ar ispiti masca fățărniciei.

— Haida de, domnule magician al conștiinței, domnule sonerie a sensibilității ațipite, pe ce te bazezi cînd spui asta ? Nimeni în afară de mine nu mă poate determina. Sau în nici un caz fără concursul meu.

— Ai fi dispus să colaborăm ?

— N-am exclus niciodată colaborarea dar am respins întotdeauna tendințele fățișe, asalturile rigide, studiate, care cer imediat reacții, răsturnări structurale. Iubesc oamenii care trăiesc în imperiul rezervelor, oamenii tăcuți, care nu-și strigă bogăția lăuntrică și nu cer socoteală celor lipsiți de suflet. Cu acești oameni am colaborat întotdeauna minunat.

— Imperiul rezervelor, colaborare, realitate. Iarăși te ascunzi după cuvinte așa cum se ascund copiii după un smoc de iarbă cînd se joacă. Așa înțelegi tu să fii util și contemporan lumii în care trăiești, selectînd oameni tăcuți și lași care să mimeze alături de tine existența ? Sorbind din minunata-ți pipă în turnul de fildeș ? Iată matrița ideală a egoismului. Ce înseamnă pentru tine realitate ?

— Cunoașterea. Adevărul.

— Cunoașterea nu se împacă întotdeauna cu realitatea. Cunoașterea poate ocoli realitatea în numele unui adevăr confortabil, personal. Or, asta faci tu, mistifici realitatea punînd înaintea unei experiențe utile, un cortegiu de metafore. Izolarea ta într-o lume care mustește de viață clocotitoare mi se pare a fi un semn de îngrijorare. Artificiul și dulcegăriile în care trăiești te fac inapt pentru realitate iar dacă ți se întîmplă să scoți capul afară, te sufoci și nu-ți rămîne decît să te retragi în gaura ta ca o rimă. Atîta timp cît contempli spectacolul vieții prin vitraliu cît timp refuzi să te implici, nu în mulțimea din Piața Unirii sau din Stadionul 23 August ci în adevărul pe care îl reprezintă această mulțime, în nevoile ei spirituale, în munca ei, n-ai să cunoști niciodată viața și n-ai să poți reacționa în fața ei ca un artist și un om adevărat, eliberat de prejudecăți, de egoism și tot restul. Pentru tine o pasăre de pradă care îți sfîșie puii din ogradă e o măiastră, venită să îndeplinească o purificatoare jertfă de ritual păgîn, nu-i așa ? Nu uita că mediile artificiale au viață scurtă și că te poți prăbuși dintr-o clipă într-alta. Publicul se va sătura de tine și-și va căuta alți idoli. Ce vei face atunci ? Vei căuta să ieși la suprafață, ca un pui care-și sfarmă coaja oului sub apă, dar va fi prea tîrziu.

— Ha, ha, ha, ca la ora de diriginție la care e invitat un nenea să sperie copiii, ținîndu-le un speech sforăitor. N-am înțeles prea mare lucru dar e lesne de ghicit unde bați. Dar nu bați bine, stimabile. Ești ca un avocat aiurit care pe lîngă faptul că s-a documentat într-un mediu de babe picate din lună, confundă un membru al juriului cu inculpatul. Încep să cred că tata e un pretext ca oricare altul pentru a-mi improcesua egoismul, subiectivismul, nu-i așa ? Mă acuzi că trăiesc într-un turn de fildeș, că nu-mi pasă de oameni, de spiritul lor revoluționar, nu ? Ei bine, deși n-aveam de gînd s-o fac, te anunț că n-am fost niciodată în Hawaii și că volumul

a. popescu

Poveste pentru oameni mari...

Nu știu cine sînteți voi, oameni ai unor legi pe care nu le-am încălcat, judecători care mă veți condamna pentru că am îndrăznit să am sentimente ; apăr doar lumea mea.

— Cînd am intrat în pădurea din Trivale aveam 25 de ani, terminasem facultatea și încercam să trăiesc frumos, intrasem în pădure pentru a mă bucura că trăiesc, oamenii au și asemenea bucurii. Și dacă am întîlnit pe fata Împăratului nostru și ea mi-a întins mîna firesc, omenește, ca și cînd ne-am fi cunoscut de multă vreme, cu ce, oare, am greșit ? M-am îndrăgostit de ea, este adevărat, dar înțelegeți, trebuie să înțelegeți că prezența ei aduna toată viața mea, cu bucuriile și pierderile, cu marile și adevăratele, dar și frumoasele pierderi, pentru că trebuie să înțelegeți și voi că viața din lumea din care vin este frumoasă. M-am îndrăgostit de ea, deodată, înainte chiar de a avea timp să o întreb cum o cheamă, nici nu știu dacă mi-ar fi spus, sub puterea Împăratului vostru totul este secret, secrete sînt și sentimentele cele mai omenești, dar eu sînt sigur că și voi mai aveți încă sentimente, oamenii vor avea întotdeauna sentimente, nu se poate să se trăiască fără sentimente !

Zîmbiți ? Vă bucurați că aveți, din nou, ocazia să judecați un rebel, nu ați mai avut de multă vreme posibilitatea unui asemenea joc, pentru că sub puterea calculului și al rațiunii, oamenii par a nu mai avea sentimente sau sînt deja obișnuiți cu secretul lor, natura umană suportă, pînă la urmă, orice.

— Ați descoperit în viața mea și alte „explozii de sentimente", nu v-a scăpat nimic, nu mai este nimic care să fie numai al meu, toate sentimentele mi-au fost adunate, socotite, interpretate, calculate. Eu am trăit frumos, am putut trăi frumos, iar ceea ce păstrez în mine nu poate fi distrus prin puterea voastră, este tocmai victoria mea asupra rațiunii și a calculului. Înțelegeți voi ce înseamnă viața frumoasă și adevărată ? Ați simțit voi bucuria de a sta pe țărmul mării, cu picioarele în apă, cu vuietul mării în suflet, uimit de imensitate ? Adunam apă în pumni și o priveam îndelung, curiozitatea mea era chiar iritantă, încercam așa să-mi ghicesc propriile-mi porniri, uneori de neînțeles chiar unele de altele. Atunci am văzut-o, pentru prima dată, pe fata Împăratului nostru. Intrase în mare, aruncînd bulgări de stropi și de lumină în jurul ei și rîdea, rîsul omului tînăr căruia nu-i pasă de nimic, care se întîlnește cu viața.

Nu prea înaltă, cu sprîncene arcuite ușor, cu nas obraznic, cu sîni mici și încordați și cu picioare într-un fel aparte, pierzîndu-se din șolduri, avea o lumină trandafirie în ea care pornea din priviri, era una din femeile pe care le reții fără să vrei, care intră în viața ta nechemată și cînd încerci să o păstrezi întreagă în memorie nu reușești și e atît de trist cînd nu poate rămîne în noi o asemenea față ca ea, o asemenea minune umană.

Într-un tîrziu, trecuse pe lîngă mine și urma ei rămăsese pe nisip.

Am mers alături de ea gîndind. Eu căutam un subiect, o frîntură din gîndurile ei de care să mă agăț. Marea furioasă mușcase din țărm bucăți de pămînt, dezvelind cîteva stînci. Ne-am așezat pe ele față în față, Nina avea în spate marea și pentru mine Nina era un vis, aveam în față o fată frumoasă, acoperind o parte din marea imensă și verzuie. Nu eram mulțumit de mine, voiam să fiu deosebit și subtil, dar nu reușeam, mă împiedicau mai rău cuvintele gîndite îndelung, păreau bîrci butucănoase, cioplite de un om neîndemînatic și încercam zadarnic să le împing spre țărmul sentimentelor.

Stătusem așa o vreme pînă s-au întîlnit cuvintele în fraze greoaie și lungi, stîngace de emoție.

— Odată îmi plăcea să mă asemăn cu marea... Și Nina rîdea sincer, un rîs declanșat de privirile mele încurcate ca ale unui om care-și caută gîndurile. O priveam încercînd să pătrund dincolo de ceea ce era ea, chinuit de un gînd care mă făcuse grav. Într-un tîrziu ni s-au întîlnit mîinile, mîinile mele înregistrau vibrarea coardelor ei vocale, vorbele treceau prin mîinile mele și încercam să le ghicesc înainte ca ea să le pronunțe. Îi vorbisem fără reținere, parcă citind dintr-o carte, cu siguranța celui ce nu poate greși.

Au trecut așa cîteva ore consumîndu-se rapid și pe neașteptate. Nu căutam cuvintele, erau în noi, veneau fără să le chemăm și ne descopeream unul altuia cu o nestăvilită bucurie de copil, am vorbit tare pentru că așa aveam certitudinea că sîntem noi, în fața noastră, că nu aveam ce să ascundem unul altuia și nimănui.

Stăteam pe țărm cu picioarele în apă, cu vuietul mării în mine, uimit de imensitate, cu o senzație stranie ca și acum, de pierdere a sentimentelor. De undeva din larg, parcă din mare, răsărise luna dezvăluind, în noaptea adîncă, o apă singerie și cu cît luna se ridica mai mult deasupra mării cu atît mă simțeam mai mult stăpînul acestei lumi tăcute, căutam în cele cîteva cuvinte din urmă ale Ninei ceva nou, care îmi scăpase pînă atunci :

— Ne ajunge și numai o zi. Sînt dintre oamenii care nu vor să repete.

— ...O regăsisem acum, în pădurea Trivale, pe iubita mea de-o zi de la mare și cînd eram atît de aproape, din nou, calculul nostru mă desparte de ea, iar voi, judecătorii acestei împărății, sînteți chemați să mă condamnați pentru sentimente.

— Nina nu va fi soția ta, niciodată !

— ...Ați început deja să redactați sentința, eu am însă credința că oamenii au nevoie de sentimente, nu se poate să trăim fără sentimente...

teatru

t

Doi tineri din Verona

Lumina se cerne filtrată astfel încît siluetele femeilor abandonate se proiectează dezolant pe fundalul scenei. Sînt cele două rivale iubite cu patimă și uitate chiar din clipa cînd, prin anunțarea căsătoriei, primesc confirmarea afecțiunii... Relativa trăinicie a sentimentelor, dar mai ales a principiilor morale ar fi putut fi leit-motivul montării. Spectatorul parcă așteaptă ca bagheta magică a regizorului să reanime totul dînd coerență acestei povestiri shakespeariene deloc săracă în eterne înțelesuri și actuale subînțelesuri. Reprezentației însă îi lipsește atît nebunia farsei, cît și acuratețea notației psihologice. Deși unele momente, au fost regîndite în perspective noi, doar finalul exprimă concret o idee. Răsturnările de situații n-au ritmul sarabandei, inversarea condiției personajelor nu semnifică. Indiferentul devine îndrăgostit inflăcărat, femeile sînt obligate la travestiuri, curtezanul asiduu e transformat în blazat exilat, unii altora își întind curse, sînt traduse în fapt aventuri. Dar pe scenă mascarada concilierii n-are consistență pentru că nu urmează unei acumulări treptate. De o simplitate extremă, decorul (Ion Popescu Udriște) stimulează capacitatea de sugestie și lasă cîmp liber imaginației : cîteva practicabile înălțate deasupra „hăului", cîteva reflectoare cocotate în vîrful unor tije înalte. Doar atît și totuși se creează impresia de intimitate a unui alcov străjuit de colonade renascentiste (citat imaginar din **Romeo și Julieta**), desimea unei păduri bîntuite de tîlhari (vezi **Cum vă place**), cheiul unui port (ca în **Furtuna**) sau marginea unui drum în praful căruia Launce își rostește memorabilul monolog. Versiunea în proză realizată de Anda Teodorescu și Andrei Bantaș abundă în calambururi, efecte verbale și implicit vizuale conferă textului cursivitate și în special modernitate. Dar mai nimic din morala piesei consacrate **cruzimii vremii în care prietenul ți-e cel mai mare dușman** nu transpare la suprafața reprezentației. Cu actorii trupei tinere a Teatrului de Comedie, Alexandru Dabija pare a fi lucrat minutios, dar de teama didacticismului intrinsec al piesei, a preferat să se mențină în zona incertitudinilor absolute, interpreții debitîndu-și destul de sec partiturile. Gheorghe Dănilă, actor cu aplomb, excelent profesionist, și-a cizelat la maximum rolul (Launce), trecerile prin scenă, studiate, au rigoarea unor cadre picturale din epocă, pălăria, colereta plisată, ciinele fiind accesorii definitorii. Virginia Mirea (Iulia) forțează ușor impacienta adolescentei capricioase și farmecul femeii bosumflate, dar zăgăzuirea senzuală a temperamentului îi reușește foarte bine în scena „dialogului" cu scrisoarea de dragoste. Florin Anton, uzînd în special de expresia vocală, nu nuanțează suficient involuția personajului sugerînd doar o oarecare abulie care însă diluează și mai mult inconsistența eroului. Șerban Celea marșează pozînd un fizic agreabil — e drept — adecvat rolului (Valentin). Eugen Racoți (Panthino) face o compoziție interesantă : deși delicatele gesturi de manechin dau impresia că este manevrat, de fapt el trage sfori fiind servil și interesat (motivația acestui comportament rămîne obscură dar o brumă de mister nu strică într-o montare privată de planul secund al semnificațiilor). Șerban Ionescu, al cărui personaj Speed ca și Launce e taxat tot de „bufon", aparținînd însă tagmei pragmaticilor, nu filozofilor, e asemeni unei caracatițe acaparatoare iar istețimii lui grosolane îi va veni de hac nesățioasa femeie-tîlhar (izbutită apariția Consuelei Darie într-un episod complementar, de „coloratură"). Liliana Ticău (Lucetta) este o dădacă în linia tradiției, viguroasă și bonomă. Dumitru Rucăreanu (Thurio) evidențiază o înfatuare nătîngă așa cum rolul i-o cere. Daniel Tomescu (Eglamour) folosește strict masca echivocului violent. Cornel Vulpe (Ducele Milanului) ilustrează credulitatea. Sorin Gheorghiu (Antonio) superficialitatea... Travaliul pare părăsit undeva la jumătatea drumului.

Irina Coroiu

film

f

Baloane de curcubeu

Era de-ajuns titlul, fără semnătura autorilor scenariului, ca să recunoaștem stilul lui Fănuș Neagu ; întreg filmul de altfel, scris împreună cu Vintilă Ornaru, pare a fi la prima vedere o asociere de fapte insolite, exotice, puse unele lîngă altele de dragul culorii și sonorității lor speciale : înainte de a se urca în autobuz să plece în oraș, un țăran își leagănă cizmele pline de noroi ; omul nu înțelege ce au consătenii cu el : e dea-juns să apară pentru ca să trezească furia celorlalți — fie ei copii sau oameni în toată firea ; și pentru că nu înțelege, și pentru că nici președintele C.A.P.-ului n-a putut să-l lămurească asupra acestui mister, se duce să întrebe la Iași... Marea aruncă la mal portocale dintr-un vas eșuat : le culeg țăranii care, pentru rezultatele muncii lor, au fost răsplătiți cu o excursie pe litoral ; o sedință eșuează din cauza unui telefon care sună continuu în sertarul unui birou încuiat cu cheia ; lupul a dat iama în oi și, ieșiți să-l hăituiască, țăranii își iau de zgardă cotarlele din curte — în lipsă de altceva mai bun... Filmul ar putea fi redus, în ultimă instanță, la o colecție de secvențe care ocolesc cu obstinație locul comun, încercînd să instaureze excepția drept regulă ; dar bucuria romantică a aventurii nu rămîne numai a autorilor, ci se instalează ca idee majoră a filmului : o femeie își părăsește soțul — președinte de C.A.P. ; de ce o face ? Avea tot ce-i trebuia : era iubită, era răsfățată, nu ar fi fost, în sat, o oarecare... Și atunci ? Bărbatul pentru care își părăsește soțul nu e nici tînăr, nici frumos... Este însă, între ceilalți, singurul care e în stare să dea vieții puțină poezie : cîntă la trompetă **Silence, Pe lîngă plopii fără soț...** Noaptea, înainte de culcare, cei doi sting lumina și cîntă împreună **Pe lîngă plopii fără soț...** Ideea nu e susținută dramatic, ea se degajă, parcă, la întîmplare, nu e cultivată, ci crescută ca o buruiană și de aici farmecul ei indicibil — parfumul pe care uneori viața îl imprumută artei. Filmul lui Iosif Demian ocolește sublinierile ; nu este un film construit, gîndit în planul ideii, în așa fel încît să ofere lesne spectatorului o frază morală cu care fiecare să plece acasă ; regizorul își secondează scenariștii cu delicatețe, cu umor, cu un deosebit simț al proporțiilor ; este pentru prima dată cînd scenariile lui Fănuș Neagu și Vintilă Ornaru își găsesc un regizor pe măsură, care să nu le reteze aripile, să nu le oblige să vină cu picioarele pe pămînt ; abia așa, filmul intră în domeniul posibilului, nu mai pare a fi o pură fantezie. Ceea ce Iosif Demian supraveghează cu strășnicie este coerența personajelor — oameni în carne și oase —, dînd o motivație perfect realistă unor fapte și replici extreme. Distribuția, cu un singur nume sonor — Dorel Vișan —, este făcută pe temeiul refuzului total al ideii de vedetă, în beneficiul incontestabil al firescului, al unui realism aproape documentar. Magda Catone, Alexandru Szelles, Mitică Iancu, Laszlo Botka, Anton Aftenie, Agnes Kakassy, Nicolae Budescu, Marcela Andrei, Nae Lăzărescu, George Negoescu, Catrinel Paraschivescu, Tedy Sugar, împreună cu toată figurația, compun o umanitate perfect echilibrată, unitară și totodată personaje bine individualizate.

Nu cred că **Baloane de curcubeu** este un film cu succes la public. Ceea ce-i lipsește pentru a fi așa ceva, este tocmai o construcție dramatică explicită, făcută după regulile cunoscute ; asta nu înseamnă însă că filmul nu aduce niște beneficii majore și cel mai important dintre acestea mi se pare a fi pasul înainte pe drumul unui realism la care cei mai buni regizori ai noștri își adaugă, fiecare în parte, eforturile și descoperirile.

Nicolae Mateescu

Snagov

meu de reportaje, pe care neîndoielnic nu l-ai citit, l-am scris în întregime prin șantierele din Văile Bicazului, în mijlocul unor oameni care vorbeau mai puțin ca noi. Ai citit vreun pasaj în cărțile mele în care apărea vreo nimfă sau juca cineva golf ? Ai găsit acolo vreo urmă de egoism, vreo încercare de a ocoli sau camufla realitatea ? Poate că a scrie înseamnă egoism. Poate că a iubi înseamnă egoism. A vorbi, a munci, a te plimba înseamnă egoism. Nu există nici o acțiune a omului, oricît ar fi de neinteresată în care egoismul să nu poată fi recunoscut. Recunosc că am făcut și voi face întotdeauna o adevărată campanie de transfigurare a lumii în artă, de a impune punctul de vedere personal, elementul nostru interior de realitate, e cît se poate de profesional.

— N-ai început cumva un roman despre tatăl tău ? Să scapi de eșecuri ? Sînt convins că ai ce să spui. Ar fi un roman-motivație, o motivație betegoasă și slugarnică, tîrîndu-se în urma obsesiei. Oricît te vei strădui să-l pui pe tatăl tău în prim plan, tu vei rămîne întotdeauna personajul principal. Celălalt va fi sacrificat pentru ca eul tău să triumfe. Te întîlnești undeva cu meșterul Manole.

Numai că la el creația reclamă jertfă pe cînd la tine e tocmai pe dos. Și toate astea pentru că ești stăpînit de frică.

— De ce poate să-mi fie frică ?

— De o viață adevărată.

— Dar trăiesc cu adevărat. Muncesc, mănînc, fac sport, trăiesc printre oameni, iau cuvîntul în ședințe, reacționez onest la toate mișcările vieții, fumez și nu refuz aproape niciodată un pahar de vin roșu. Asta nu înseamnă viață adevărată ?

— Viața nu se poate trăi fără o anumită responsabilitate, fără curaj. Or, ție ți-e teamă.

— De tata ? Aici vrei să ajungi, nu ?

— De ce nu ? Ți-e teamă că-ți va răni liniștea, orgoliul, că te va smulge din confortul tău abstract.

— Oh, iarăși ? Iarăși ? Dar am obosit de-a binelea. Nu-ți cruți niciodată adversarii ? Vrei să-mi smulgi o mărturisire. Ei bine, cedez. Îmi voi da arama pe față. Îți voi spune ce simt pentru tatăl meu.

Îl urăști. Eram sigur.

— Ce logică de măcelar poți avea. Ura e groaza neputinței de a face rău, de a te răzbuna. E un act de violență în stare latentă. Îmi pare rău că nu ți-am făcut impresia unui om civilizat. În cel mai rău caz aș putea ignora pe cineva, nici măcar să disprețuiesc.

— Atunci ?

— Amintirea lui mă tulbură. Cu atît mai mult cu cît nu-l pot ajuta să revină la viața normală, simplă, pe care s-o trăiești mai mult cu trupul decît cu mintea. Într-o vreme n-am încetat să-l vizitez. Am făcut-o însă cu un sentiment greu, ca o minge de plumb, așa cum te duci la un prieten care e pe moarte. Întrevederile au decurs însă într-o atmosferă penibilă, apăsătoare, de veghe funerară. Refuză orice comunicare.

— Adevărat ?

— ...și trist. Îl iubesc, întotdeauna l-am iubit. În taină. O iubire care odată dezvelită s-ar transforma într-o dezordine sufletească. Într-un fel și el mă iubește deși își repetă cu obstinație că sînt un copil rău.

— A fost consultat de psihiatri ?

— O cazarmă întreagă de psihiatri care i-au înghițit bani cu nemiluita. Se lăsa greu pe mîna lor pentru că era convins că e complet sănătos. Cînd avea crize puternice ceda, însă. A fost internat de cîteva ori. Fără nici un rezultat. Nimeni nu s-a preocupat îndeaproape de el. Somn, pastile, mîncare ușoară, cîteva teste de personalitate pe bandă rulantă, recomandări convenționale... Un medic preocupat de munca sa ar fi avut un cuvînt de spus. N-am cunoscut un astfel de om.

— N-ai putea fi tu acel om ?

— M-am amăgit într-o vreme cu asta dar mi-am dat seama că îmi lipsește pregătirea profesională.

— Puțină căldură ar fi însemnat mai mult decît licența în medicină.

— Nu de asta avea nevoie ci de un fiu care să-l compătimească, să participe la neliniștile lui pe care și le striga în megafon. Îi plăcea să sufere în vitrină și să se hrănească din reacțiile amatorilor de tragedie. Or, aici greșea. Niciodată n-am compătimit pe nimeni, am întins în schimb o mînă dacă a fost posibil. Dar să spun, vai, ce rău îmi pare, suferința dumneavoastră e fără egal pe pămînt, sînteți un martir desăvîrșit, cum puteți să trăiți fără picioare și cu jumătate de plămîn, o adevărată performanță, asta e o porcărie, o lingușire degradantă. Asta ar însemna să-i agravezi suferința, să-l faci mai conștient de infirmitatea lui. Cu cîțiva ani în urmă un invalid de război cu care mă întrețineam într-un compartiment de tren, mi s-a adresat cu stupoare : Ați observa, desigur în ce hal e ochiul meu. Care ochi, l-am întrebat. Cel de sticlă. Dar nici n-am observat, vă rog să mă credeți, i-am răspuns. Adevărat ? s-a arătat uimit omul și întreaga față i s-a luminat de bucurie. Pînă și ochiul de sticlă i s-a umezit de puțină însufletire. Or, eu așa văd lucrurile. Nu pot să joc teatru, ar fi ingrozitor de falsă orice scenă, orice replică. Și la urma urmei, cui i-ar folosi toate astea ?

— Mai mult ca niciodată tatăl tău are nevoie de tine. E singur, bolnav...

— ...și plin de venin. De ce vrei să mă convingi de un lucru pe care nici unul din noi nu-l mai poate încuviința. Pentru tine lucrurile par simple, pentru noi doi sînt încurcate ca un ghem de ață deșirat de labele unei pisici. Ultima oară cînd l-am văzut mi-a spus să nu-l mai caut niciodată.

— Sper că n-ai să-l asculți.

— Vine o vreme cînd obosești să-ți tot contrazici părinții. De data asta am să-l ascult.

— A fost o slăbiciune din partea lui. Nu încerca să profiți de asta. Insistă, insistă, pînă la urmă se va obișnui cu tine și vă veți regăsi ca pe vremuri, cînd cioplea pentru tine figurine din marmură și căluți din lemn și cîte și mai cîte.

— Uneori insistența e un fel de violență la adresa slăbiciunii oamenilor. Cu cît insiști mai mult cu atît slăbiciunea ia chip de obstinație. E bine ca lucrurile să se aranjeze de la sine fără a se ajunge la insistență, adică la a spune același lucru cu alte vorbe, cu argumente din ce în ce mai slabe, mai puțin convingătoare.

— Mă îndoiesc că n-ai să găsești argumente salvatoare.

— N-am nici un argument suficient de puternic ca să-l scot din amărăciunea lui mocirloasă, din ura fără obiect pe care o proiectează asupra mea. I-am propus acum cîteva luni să vină cu mine la Snagov. Ideea i s-a părut ridicolă. S-a uitat la mine scrutător, fiert, de parcă aș fi rostit o necuviință.

— Iubirea de care vorbeai n-ar putea fi totuși acel argument ?

— Iubirea cred că a existat întotdeauna. N-au existat declarațiile cu care o confunzi. Sînt sigur că în momentele de luciditate se gîndește cu nostalgie la mine. Dar din păcate întîlnirile noastre destramă totul. Nu, din păcate, nu se poate face nimic. E un fel de donquijotism să lupți împotriva evidențelor.

— Asta e tot ?

— Nu văd ce aș putea să-ți mai spun.

— Nu, nu mie trebuie să-mi răspunzi. Mie mi-e suficient să știu unele lucruri de care nu aveam cum să aflu decît stîrnindu-te, trișînd, rănindu-te. N-ai să-mi porți pică pentru asta, nu ? Eu am ieșit din joc. Ai rămas tu și conștiința ta. Ție trebuie să-ți răspunzi. Pentru mine lucrurile sînt limpezi.

— Te înșeli, nu există nici un răspuns pentru mine. Există doar un lung film al memoriei cu scene tulburătoare și lipsite de sens. Un film de care aș vrea să știu într-o bună zi că i s-a degradat emulsia, că nu mai există decît banda transparentă.

— Filmul va dăinui mereu dacă nu vei încerca

să dai alt curs memoriei.

— Un happy end ?

— De ce nu ?

— Un happy end cu personaje sumbre...

— Dar scenaristul, regizorul care se cuibărește în tine ? Personajele nu sînt altceva decît umbrele lor.

— Oamenii nu-și schimbă aproape niciodată firea, dacă cu asta vrei să mă amăgești. Oricît de mult s-ar sinchisi de asta. Numai că eu nici nu mă sinchisesc s-o fac pentru că știu că e zadarnic. Poate că într-adevăr mi-e peste putință să evadez din siguranța intimității mele, a confortului psihic de care vorbeai. Îmi lipsesc curajul, optimismul... Poate timpul va decide, cine știe...

— S-ar putea să te dezamăgească. Există cursuri, mișcări paralele pe care timpul nu le poate încrucișa niciodată. Timpul e o formă a uitării, nicidecum o formă de luptă.

— Atunci, hazardul ?

— Să-l lăsăm imbecililor. E șansa lor de a-și alunga plictiseala.

— Hai să încheiem aici, vrei ? Ar putea fi un final acceptabil.

— Nu înainte de a-ți relata o mică istorioară. Mă asculți ?

— Dă-i drumul.

— Un băiețaș se scălda odată într-o bulboană adîncă, de-abia învățase să înoate. Deodată începu să se scufunde. Înghiți cîteva guri de apă și-și pierduse firea. Se zbătu disperat dar nu-i fu cu putință să iasă la suprafață. Pe neașteptate mîinile lui dibuiseră un colac. Se prinse cu ultimele puteri de el înălțindu-și capul deasupra apei. Se crezu salvat pînă în momentul în care simți cîteva lovituri puternice în cap. Cel care stătea tolănit în colac îl izbea cu niște lopeți scurte reușind în cîteva clipe să-l îndepărteze. Din fericire colacul îl tîrîse aproape de mal. Băiețașul simți pămînt sub picioare. Era salvat.

— Am și acum întipărită pe retină figura acelui băiat schimonosită de cea mai profundă răutate. Și doar era și el un copil ca și mine și doar copilăream împreună. A continuat să mă lovească și după ce-mi vîrsasem mațele pe pietre. Îndrăznisem să mă agăț de proprietatea lui. Cum poți să-i înțelegi pe oameni ?

— Oare tu nu faci la fel ? Pumnii tăi sînt tăcerea, orgoliul, frica...

— Tăcerea, orgoliul, frica...

— Poate și puțină inconștiență.

— Inconștiență ?

— Toți suferim de asta. Atîta timp cît nu ne preocupăm să trăim și pentru alții, inconștiența se întinde în firea noastră ca igrasia.

— Ce mai face tata ?

— Sfinte Sisoe, ce-ți veni ? Întrebi de tatăl tău bun, cel care ți-a dat viață ? Cum de ți-ai amintit de el ?

— Ce mai face ?

— De ce nu-l întrebi pe el ? Crezi că l-ai mai recunoaște dacă l-ai zări ? O, dar asta se rezolvă simplu. Am să vă fac cunoștință. Chiar acum dacă vrei. Ești pregătit ?

— Isprăvește cu hazul ăsta morbid. Te-am întrebat ce mai face tata ?

— Cred că s-a plictisit tot așteptîndu-ne. E afară, în mașină. Ce-ai zice de o plimbare la Snagov ?

Poeme de Grigore Arbore

Dilatare

Vara zilele se dilată mai lent
deasupra orașelor necunoscute, trimit
semnale nesigure în încăperile închiriate
de îngerii în tranzit.

Trăiești ca și mine un anotimp
fără amintiri, mîna celui ce te mîngîie acum
are în întuneric nevoie de forme
pentru recunoașterea drumului ; alunecă
apoi mai departe precum vîntul
printre colinele frămîntate de cai
rebeli ai războiului fugărit
de propriile victorii.

Orice lașitate îți pare de aceea
un preț potrivit pentru recîștigarea
tuturor pierderilor ; dispariția
era de fapt singurul
fel de-a te regăsi
în peregrinările unde n-am fost prezent
niciodată.

Fiindcă distanțele sînt uneori prologul
agoniei te voi urma curînd
în cupa lacomă a crinului
unde din astrul explodat a mai rămas
o schijă fumegîndă.

Ieșirea din labirint

Din labirint se iese tot mai greu
fără un fir și fără o lumină.
La capătul tunelului mereu
de pîndă stă un minotaur-vină.

Auzi troznind istoria în arhitrave
și-ai vrea să pui un umăr s-o susții
precum argonautul cadavrul propriei nave
rămasă putredă pe mări pustii.

Dar te-nfioară gîndul răminerii sub grindă
într-o cariatidă de carne transformat
cu brațe imobile prin care se perindă
tot mai greoi cuvîntul înghețat.

Preferi să pleci spre alte coridoare
tot mai pustii și mai întunecoase,
să pîpăi fără rost pere'i de sare
ștergînd amprenta frigului din oase.

Și orele s-or scurge-n căutare :
treci printre zei, portaluri și statui,
nu vezi nimic în jur, totul e așteptare
între hotarul clipei nimănui.

Vei tremura ușor și-ți va fi frică,
te vei opri în praguri închise pe vecie ;
asiști deja neputincios cum se ridică
alt zid în fața ta prin picla alburie.

Amină totuși ieșirea cît mai mult
va trebui oricum să îți plătești tributul
acestui monstru, sacru, mut
tot devorînd la capul unui fir necunoscutul.

Artere

Au mai rămas cîteva minute pînă cînd
soarele va începe să înoate
lîngă părul tău ce s-a-necat plîngînd
printre resturile unei mări carbonizate.

Au mai rămas cîteva minute și totuși
o ființă iar coboară între noi străină
pe un catafalc înaripat de lotuși
de-un necunoscut plantați azi-noapte
în grădină.

Au mai rămas cîteva minute și timpul
îl măsor precum un condamnat
la supliciul de-a-ți extrage trupul
din arterele în care plouă sacadat.

A mai rămas o secundă, va trece
o indiferentă umbră prin cîmpie
pînă cînd un înger cu privirea rece

o va-nchide într-o colivie.

Preziceri

Se perfecționează prezicerile sibilelor
de la o zi la alta. Ieri
erau încă nemulțumite de lașitatea
turmei de păsări ce a refuzat
migrarea în septembrie pentru că
în sud era prea cald ; astăzi
ele prevăd o toamnă lungă dar oricum
multe ființe au degerat azi noapte
și chiar și mie mi-a fost frig pe cînd
orbecăiam prin somn cu mîna pe un sîn
rece și el de parcă ar fi fost
un nuc acoperit de rouă.
Nu sînt evenimente mari în perspectivă
și de aceea anticipările se mulțumesc
cu vremea,
vom avea ploi ca pentru mai mulți ani,
posibile sînt chiar și inundații,
istoria va naviga pe cîmp sub formă
de știuleți
și noi vom căuta concepte edificatoare
în toate limbile străine cunoscute.
Este probabil să rămînem aparent
încă un anotimp la marginea banalității
și mai departe nu se știe fiindcă
totul este incertitudine și tu
respiri din ce în ce mai rar și îți închipui
că sînt plecat să patinez pe riurile
unde deja m-am înecat de-atîtea ori
tot încercînd să neg criteriul evidenței
trăgînd mereu în sus un mal sau altul,
o frunză, un copac, o casă,
sperînd să recompun cîmpia
prin care goală iar înaintezi
cu o făclie-n mînă ca și cum
sînt orb chiar sub invazia de lumină
din care mă vei izgoni.

Ultima bătălie

Ai îmbătrînit încercînd să extragi
mierea din gușile cîntătoarelor. Trilurile
sînt acum pentru tine doar loviturile
din plexul solar primite în celulele
trupului : arestat
pentru provocare de neliniște
printre cuvinte onorabile, aștepți
exilarea acestora pe trotuarul
de vis-à-vis, lîngă zgarda
ciinelui dresat ce însoțește
orbul ilustru.

Poți continua să scrii liniștit
încă trei secole și jumătate
cu degetul apăsat pe butoanele semaforului
indicînd roșu. Spaima
ta se numește lătratul
de la casa cu numărul 14 unde cineva
teoretizează lupta între specii și
se pregătește să publice. „Oricum
adevărul va birui" — îți spui și muți
degetul pe verde dar nimeni
nu mai trece de mult căci și
pe strada cealaltă era un semafor
și cvadrupedul de mult te părăsise
pe acolo, departe spre cîmp. Erai
cît se poate de liber, aveai
mîinile impregnate în două culori
și puteai flutura astfel două steaguri
în fața armatei de păsări
orînduite în aer
pentru o ultimă bătălie

Reîncepînd de la zero

Trebuie să ne consolăm cu ideea că totul
se poate desfășura fără noi. Suferința
absenței este mai scurtă decît
distanța între munți ; dacă
încerci să urci torentul riști să pătrunzi
în grotele de unde peștii evadează
alegînd libertatea. Fiecare
cunoaște inotul
ca pe o lecție, altceva
este să-l exersezi
în întuneric. De aceea
vreau să îți spun : „să începem
iar de la zero",
tu depănînd timpul, eu arînd
solul iluziilor. A fost
azi noapte o ploaie torențială,
sufletele cîinilor, ude leoarcă,
m-au urmărit
prin toate orașele unde
tocai privirea în bucăți mărunte
pentru a spijini cu ele ruinarea
istoriei generale. Am ostenit
să te opresc în fața fiecărei
gropi cu cenușă ; în edificiul
renunțărilor ai ars și tu și de aceea
nu-ți pot îngădui speranța. Ramura
ieșită ieri din scrum e doar
reîncarnarea vegetală a otrăvii presărată
de-un general nebun care se retrăgea,
în propria țară, după lungi înfringeri,
dornic de-a pustii tot orizontul
spre a se bucura de ele în deplinătate.

Fluturele

Printre statuile ridicate înțelepților
și generalilor,
mediocrităților adormite la volanul istoriei,
printre monumentele închinate zeilor păcii
larilor,
printre grupurile ecvestre ale eliberatorilor
dispăruți înainte de exproprierea libertății,
printre sculpturile funerare dedicate memoriei
oamenilor de bine, regilor, necunoscuților,
printre busturile voievodale
pe magistralele folosite drept limbi
pentru orologiile secolelor,
printre chipul lui Caligula și al lui Euripide,
zboară fluturele tău de lemn astăzi unsprezece
august
într-o grădină, lîngă o cale ferată în
dezafectare,
beat de amurg, blamat de cetățenii
pașnici ai satului unde
chipul e chip și nimic altceva, unde
statuile nu au dreptul să zboare căci ele
sînt chiar greutățile cîntăritoare
ale timpului dus simbătă în piețe în căruțe
sub formă de roșii, cartofi, vinete și alte
plante și flori iubite de Bachus.
Trece acum pe sub un arc de triumf
boltit din doi duzi, pe sub inscripțiile
verzi ale ramurilor celebrînd
sfîrșitul suferinței, străbate distanța
dintre tată și fiu și fiu și tată,
leagă în zbor dezordonat uneltele și casa,
mărșăluiește temător în jurul mesei, se așează
umil între noi.
Crește enorm, cu fiecare secundă
ne-acoperă pe amîndoi, umbrește
portalul casei, apără de ploaia
incipientă turla ruginită a bisericii.
Iată-l acum s-a așezat la masă,
înfometat și îl vei mîngîia
ușor pe corpul fusiform rugindu-l
să se înșurubeze-n aer, să rămînă
acolo suspendat pe soclul
imaginar al zilei. Îi ceri astfel
crucificarea gratuită — suprema
jertfă adusă inocenței. Plutirea
în eternitate îi va aduce
pierderea. De aceea pînă
la noapte cînd o brumă
îl va îngreuna pe aripi doborîndu-l
ne mai putem gîndi la floarea de salcîm
de care s-a apropiat ușor
fără să-i zguduie staminele
exact cînd tu cu un topor loveai
în trunchiul moale și îndurerat
strigînd că nu vrea să devină
statuie ci doar fluture hoinar
înfipt chiar în plămînul drept al soarelui de
august
precum pe tronul său un împărat.

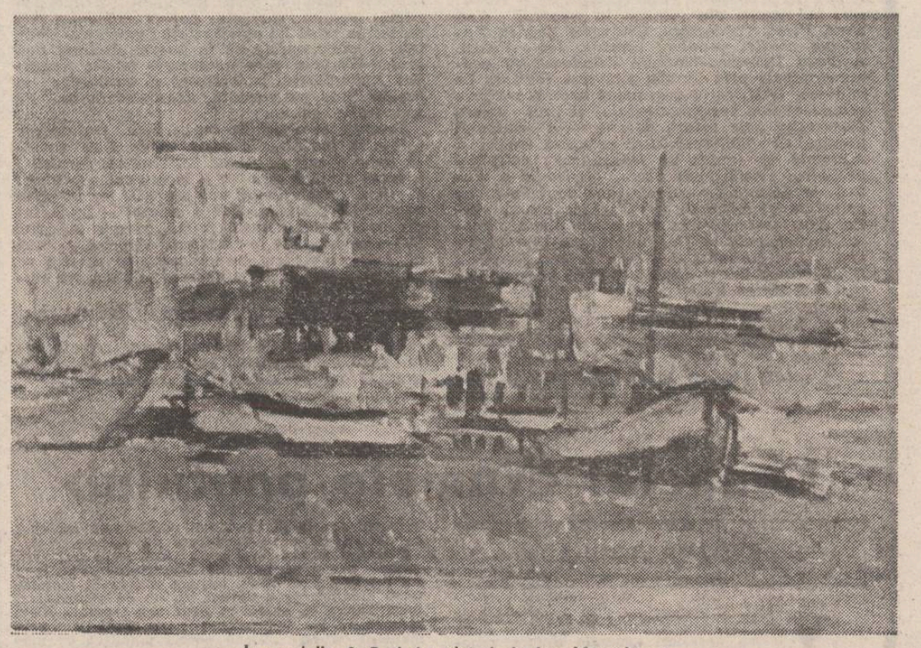

În paginile 4, 5 și 6 : picturi de Ion Musceleanu, din expoziția retrospectivă de la Muzeul de artă al R.S.R.

plastică

Canonica simplitate

Sculptura mică este pentru **Elena Hariga (Galeria „Simeza")** domeniul de exersare a meditației lirico-filosofice și, deopotrivă, a sensibilității sale de fin modelist. Ciclurile realizate de artistă sînt rodul unei concepții coerente în plan ideatic și deosebit de unitare stilistic. Creațiile ei încorporează o armonie a gîndirii, ale cărei rădăcini ne poartă către pura respirație a statuarei elenice.

Și, totuși, modernitatea viziunilor sale nu poate fi pusă la îndoială. Unii ar fi înclinați să considere această stăruință în decantarea surselor originare drept un act mimetic, o comoditate stilistică trădînd criza de personalitate a creatorului modern sau complexul acestuia față de marile drumuri ale precursorilor. Sigur, atunci cînd nu e invenție, sculptura modernă (și nu numai ea) pare o alcătuire cosmopolită de citate și aluzii ce pot fi, ele însele, purtătoare ale unui destin estetic distinct în epocă. Observația este valabilă pentru oricare dintre momentele de evoluție ale creației și filosofiei artei. Ce altceva a însemnat Renașterea decît redescoperirea în occidentul european a echilibrului, a ritmurilor și a armoniei helenistice ?

În ceea ce privește sculptura Elenei Hariga, pretextul clasic este amendat de conotațiile unei interpretări libere, suficient de expresive pentru a face transparente ecranele parodice sau chiar ironice pe care artista le interpune, de la înălțimea unei spiritualități moderne, între simbolul plastic și privitor. Un rafinat simț al metaforei se împlinește cu rigoare și discernămînt estetic în mai toate construcțiile plastice ce ni le propune artista în actuala ei expoziție. Pentru că Elena Hariga aparține tipului meditativ, interiorizat, căruia îi sînt prielnice mai cu seamă mișcările tensionate ale ideilor și nu frenezia lucrativă a căutărilor directe în materie. Poate tocmai de aceea artista a înțeles să-și prezinte ofranda demersurilor sale plastice cu atîta canonică simplitate. **„Dacă mîinile artistului sînt călăuzite de o minte pătrunzătoare** — ne previne W. Fleming evocînd sculpturile grecești — **opera lui poate trece dincolo de jocul superficial al impresiilor senzoriale, ajungînd pînă la niveluri mai adînci de trăire."**

Un postulat platonician în esență, a cărei rigoare o putem descifra în aproape toate lucrările expuse. Un asemenea crez estetic, izvorînd din preeminența rationalului, revine cu obstinație în trei din cele patru cicluri ale expoziției. Concentrare de forme și simboluri pe care artista le ordonează în jurul ideii **de zbor. De aspirație**, adică, pe care omul nu și-o poate împlini decît în ținuturile abstracte, dar perfect articulate, ale ideii. Nu imaginația este convocată să dea conținut acestei vocații a omului, **de zbor** (figurat adesea și în ipostaza sa tragică, dar nu mai puțin dialectică, a căderii). Elena Hariga recompune pentru aceasta citeva dintre simbolurile mitologiei tradiționale, inclusiv a celei autohtone, subscriind mitului icaric, de pildă, înțelesurile sacrificiului absolut din legenda manolină. Artista nu caută să rețină în această demonstrație aparențele formale, descriptive (deși umbrele unor Nike Apteros sau ale unor Icari sau Ane se insinuează cu pregnanță), cît dramatismul conținut de confruntarea dintre condiția omului, ca entitate perisabilă a existenței, și eternitatea aspirațiilor sale.

În fond, artista nu face decît să-și ilustreze, multiplicînd la nesfîrșit, propriul model etic și estetic. Împrejurarea că acest model a înnobilat cîndva și altarul din Pergam și frizele Acropolei ateniene, nu-i decît o mărturie a dăinuirii unui ideal față de care omenirea refuză să rămînă indiferentă. Ciclurile : „Victorii" (din care varianta din teracotă pe coloneta de marmură mi se pare emblematică pentru întreaga expoziție), „Zburători" sau „...Amintiri de lectură — Lucian Blaga" se disting prin adînca lor reflexivitate ; ea însăși generatoare de reflecții, dar și de respect din partea privitorului față de eminența unui act creator săvîrșit cu matură profesionalitate.

Corneliu Antim

muzică

Eveniment discografic

Casa de discuri **Electrecord** a gravat un disc de excepțională importanță în ceea ce privește valorificarea moștenirii enesciene. El cuprinde, în remarcabila redare sonoră a orchestrei simfonice a Filarmonicii „Banatul", dirijată de Remus Georgescu, două lucrări inedite ale marelui compozitor român — **Suite Châtelaine** și **Voix de la nature** — lucrări interpretate în concert (**Voix de la nature** a fost inclusă și în programul Festivalului internațional aniversar „George Enescu"), acum însă, la îndemîna marelui public.

În ce stă importanța acestei înregistrări, dacă o așezăm alături de remarcabilele versiuni sonore din cuprinsul integralei creației lui George Enescu (set de discuri, de asemenea, inițiat cu prilejul ultimului festival „George Enescu") ? Se știe că Enescu aparținea acelei categorii de creatori insistînd îndelung asupra fiecărui amănunt susceptibil de a îmbrăca semnificație muzicală. Partiturile manuscrise păstrate sînt pline de ștersături, de reveniri și indicații amănunțite, toate făcute cu scopul de a controla fiecare detaliu al executiei ; de aceea, în forma lor finită, de tipar, indicațiile de dinamică și agogică sînt numeroase, toate acestea mărturisind indirect asupra unei anumite modalități de creație. Apare așadar firească constatarea că, filtrate printr-o maximă rigurozitate, partiturile lui Enescu destinate publicului și tiparului, cele purtînd așadar număr de opus, sînt considerabil mai puține decît schițele, frînturile (unele din ele deja partituri de largi dimensiuni însă netranscrise, necopiate complet) de lucrări abandonate, de multe ori reluate și transformate : unele motive muzicale se regăsesc în paginile datate și numerotate cu număr de creație. Mai mult decît atît, Enescu revenea frecvent asupra lucrărilor vechi, asupra schițelor, abandonarea unor piese deja ajunse în fază înaintată de redactare datorîndu-se nemulțumirii compozitorului, accentuată de perspectiva clarificatoare a timpului (este o ipoteză susținută de prefațatoarea discului, Miriam Marbé, greu de probat documentar, însă pe deplin plauzibilă). Astfel se face că, deși multe din lucrări sînt nedatate, ele pot fi așezate în contextul creației lui Enescu grație mențiunilor documentare sau înrudirilor stilistice sau motivic-tematice cu lucrări învecinate în timp și duse pînă în faza de partitură destinată tiparului. Asupra justeței punerii în circulație a unor lucrări cărora Enescu însuși le-a rezervat numai spațiul strîmt al sertarului se poate discuta îndelung.

Un amănunt care nu trebuie neglijat însă este faptul că, atunci cînd se gravează o integrală Enescu sau mai ales atunci cînd publicarea lucrărilor sale este îngrădită de o inflexibilă prevedere de contract în ceea ce privește drepturile de editare, menționarea locului piesei respective în ansamblul creației realizează exact acel necesar „spațiu de siguranță" pentru marele public pentru a putea deosebi — așa cum o dorea de fapt și autorul — între lucrările reprezentative și succesivele drumuri, începute și ulterior părăsite, de ajungere la o definire proprie considerată ca reprezentativă. Pentru muzicologie însă, punerea în circulație discografică are o importanță inestimabilă ; așteptăm și editarea partiturilor și, e locul să adăugăm aici că se păstrează numeroase manuscrise enesciene în condiții destul de precare a căror publicare ar limpezi multe din existența creatoare a acestui mare artist român. Realizatorul acestui remarcabil act de restituire este dirijorul și compozitorul Remus Georgescu. Versiunea realizată este de mare acuratețe orchestrală. În ceea ce ar fi putut deveni un poem somfonic, **Voix de la nature**, purtînd subtitlul **Nuages d'automne sur les fôrets**, discreția orchestrației, care folosește instrumente de corzi cu rol solistic pentru a adăuga o nuanță de intimitate camerală întregului orchestral, este remarcabil surprinsă sonor de o orchestră dirijată cu o mînă de maestru, cu rafinament și siguranță de acest „al doilea părinte" ale unor neprețuite pagini muzicale pentru cultura românească.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

MIHAIL SADOVEANU

III

În binecunoscuta tradiție a romanelor cavalerești, la curtea prințului Sigfrid se adună lume venită din toate părțile, negustorii și călugării, în neîntreruptele lor călătorii, situîndu-se în primplanul episoadelor. În asemenea împrejurări, castelul **princiar din Măria sa puiul pădurii** primește atributele neuitatelor hanuri sadoveniene, unde, iscusiți povestitori, drumeții angajează adevărate întreceri între ei. Distribuirea citorva asemenea povești în cuprinsul părților de început ale romanului are ca efect perturbarea atmosferei idilic-romantioase sub auspiciile căreia debutează „minunata" căsătorie a „doamnei Genoveva" cu comitele Sigfrid și, cum spuneam, de a pregăti pe cititor în legătură cu cele ce i se vor întîmpla eroinei nu peste multă vreme. Atenția este reținută în special de două fragmente narative relativ independente, cuprinzînd, fiecare, cîte un adevărat basm fantastic. Substanța primului, spus de negustătorul Matia Roșu, se revendică de la bogata producție orală de o fabulozitate monstruoasă, zămislită în ambianța obscurantistă, naiv-mistică a Evului Mediu :

„— Putem spune și altele măriei tale, reluă Matia, căci în drumurile noastre aflăm multe. Deci să știi, mărită doamnă comitesă, că noi am făcut în toamna trecută un drum pînă la țărmul dalmatin. Și la acel țărm, într-un iarmaroc, niște negustători care au văzut cu ochii lor ne-au vorbit despre o ființă cu totul neobișnuită ; care era om pînă la buric, iar deacolo în jos pește ; și partea cea mai din urmă se împărțea în două cozi. Avea barbă lungă și coarne deasupra urechilor ; și sini ca muierile ; ș-o gură prelungită în laturi, cu colți ; iar mînile din patru degete despicate la subsuori. Ș-avea și două aripi de pește sub vintre. Într-o zi, muierile din sat aflîndu-se la malul apei cu rufele la spălat, dihania s-a apropiat pe dedesubt de una ș-a cuprins-o, trăgînd-o la adînc din toate puterile. Apa era mică ; femeia a început a răcni și a se lupta, lovind monstrul în cap cu maiul de rufe. Au sărit și celelalte femei și atita au țipat la el și l-au bătut, pînă l-au omorît. L-au scos la mal și pe urmă l-au transportat la Ferrara ca să-l vadă doctorii de la universitate".

Se înțelege, ecourile stîrnite de povestirile negustătorului Matia Roșu, în ceea ce-o privește pe „doamna Genoveva", încep a se resimți deja. Al doilea fragment cu atribute de basm fantastic asupra căruia merită să stăruim este și mai interesant. De data aceasta, autorul pare că are în vedere un program mult mai complex. Cel care povestește este Andrei Valahul, personaj avînd o semnificativă prezență în țesătura epic-conflictuală a întregii scrieri. Ne aflăm deci în fața unei „completări" sui-generis, a cărei menire este, fără îndoială, aceea de racordare a legendei la eposul românesc. Andrei Valahul, căzut prizonier și făcut rob în războaiele acelor vremuri, ajunge la curtea comitelui Sigfrid, îndeplinind funcția de însoțitor la vînătoare al stăpînului său. Povestea pe care el o spune în prezența „doamnei Genoveva" poartă însemnele unei construcții narative, e adevărat, ușor hibride, dar care dezvăluie limpede ce anume se urmărește prin inventarea ei :

„— Și sînt acolo munți și ape mari, și locuri largi ?

— Sînt munți mari, măria ta, de pe care, dacă te-ai putea sui, ajungi cu mîna la podul cerului. În poienile acelor munți își poartă păstorii oile. Ș-am auzit de unul din acești păstori în copilăria mea — pe care l-au zavistuit doi tovarăși ai lui și l-au omorît în singurătatea muntelui. Iar înainte de a muri, s-a aflat o mioară a lui care i-a vorbit cu glas omenesc și l-a înștiințat de pieire. Mai este, măria ta, spre granița Cumaniei o apă unde se adapă bourii, cu mult mai largă și mai adîncă decît Rinul și se chiamă Moldova. Iar dincolo de acea apă se întinde negura pustiei cine știe pînă unde, la un loc fioros. Acolo se află o peșteră afundă prin care se poate răzbate pe tărîmul celălalt. Stă în acel loc, pe celălalt țărm, căpcăunul cel mare c-un ochi în frunte, care-i domnul și stăpînul semințiilor rele. De-acolo vin toate ; bat și pustiesc locurile noastre. Pe unii creștini îi ucid, pe alții îi prind și-i coboară prin acea peșteră. Iar căpcăunul îi pune la îngrășat, îi taie și-i mănîncă"

Nu e greu de observat că în povestea lui Andrei Valahul își dau întîlnire motive fabulos-folclorice de primă însemnătate și de intensă circulație în spațiul românesc, începînd cu fundamentalul mit mioritic și continuînd cu străvechea credință vizînd existența tărîmului „de dincolo", localizat în fel și chip, după circumstanțe etno-geografice specifice, și populat de binecunoscuții oameni cu cap de ciine despre care relatează însăși istoriografia antică. Revenind la prima parte a povestirii lui Andrei Valahul, înclinăm să credem că Sadoveanu face trimiteri la mitul mioritic și cu foarte discretă intenție de a așeza, intrucitva, dramaticul destin al eroinei sub semnul unor astfel de coordonate existențiale. De altminteri, trebuie subliniat că întreaga epică a legendarei întîmplări legate de viața petrecută de „doamna Genoveva", împreună cu pruncul ei, în sălbăticia pădurii, după ce este alungată de la castel din pricina inumanelor intrigi și calomnii la care este supusă (un resort conflictual surprinzător de asemănător cu cel shakespearian din **Othelo !**) pare a se structura în virtutea unei ideatici de extracție ritual-cosmogonică postulată de același Andrei Valahul. În cadrul unui dialog cu stăpîna sa, iscat de faptul că uriașul ciine Gelo dă semne de uluitoare înțelegere a raporturilor dintre el și oamenii ce-l înconjoară, neîntrecutul vînător afirmă :

„— Iertat să-mi fie, măria ta, răspunse cu gravitate valahul, să spun că eu din copilăria mea am aflat că și animalele pot vorbi, ca și oamenii. E adevărat că asta se întîmplă acuma foarte rar și că se întîmpla mai des în vremea poveștilor. Că unele dobitoace înțeleg ce le spunem, nu mai poate fi îndoială. Iar eu sînt încredințat că această ființă necuvîntătoare a fost în altă viață om".

Viziunea aceasta, revelatoare prin antropopatismul ei cosmicizant și care operează cu sublimă candoare pe cuprinsul eposului sadovenian ori de cîte ori se vine în atingere cu zona fabulosului, este masiv prezentă și în romanul-poveste **Măria sa puiul pădurii. „Vremea poveștilor"** ce se instituie în biografia eroinei își are temeiul în firească revenire a omului la condiția primordială, cu prețul, în primul rînd, deplinei comunicări dintre el și celelalte viețuitoare ale pămîntului. Sublimarea elementului miraculos în basm fantastic tipic sadovenian constituie un proces creator de prim ordin și acum. Fără ostentație, ca un adevărat „vrăjitor", atenuînd pînă la dispariție impresia de „făcut", prozatorul imaginează scene realmente de-convenționalizate, căci fantasticitatea lor are la origine nu doar un artificiu de creație, ci, pur și simplu, o viziune integratoare asupra lumii. De aceea nu ne mirăm că fiul „doamnei Genoveva", el însuși o mică sălbăticiune a pădurii, dialoghează la modul cel mai serios cu ciinele, precum Lizuca în **Dumbrava minunată :**

„— Gelo, zicea Benone, ieri am fost cu tine în locul nostru, pe pîrău la vale, ș-am căutat florile noastre, însă nu le-am mai găsit.

— Știu, răspunse tăcut ciinele. Au fost și nu mai sînt".

Și mai ales, nu ne mirăm că sîntem cu totul prinși de farmecul unei scene în care, dăruiți cu încîntătoare inteligență umană, lupii dezbat ideea unei incursiuni de anvergură, făcînd uz de argumente extrem de complexe, precum strategii marilor bătălii.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Cela și Riri Delavrancea : „o viață sub zodia esteticului"

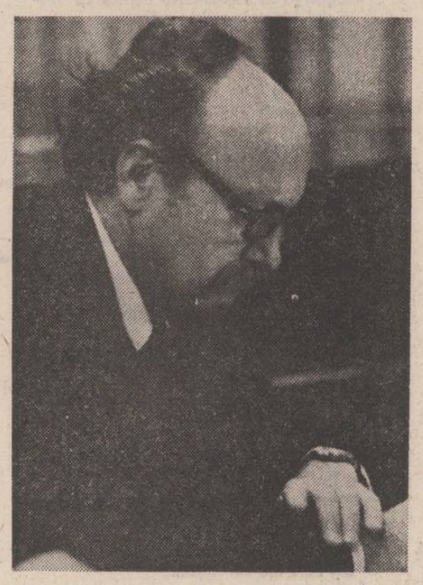

Ioan Grigorescu, autorul „spectacolului lumii"

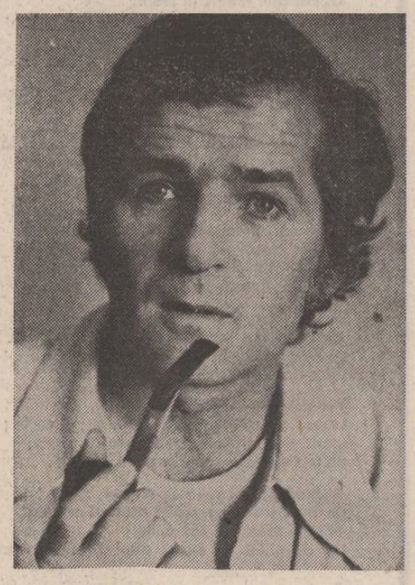

Poetul Ion Iuga între Iza și Gange

NUMELE POETULUI

Andreea Dobrescu-Warodin

după ce a publicat 17 volume, manuale universitare (în calitate de membră a Catedralei de limba franceză a Universității bucureștene), traduceri în proză din franceză (Th. Gautier, Avatar, H. de Régnier, Șarpele cu două capete, *A. Rodin,* Arta, *Cézanne,* Corespondența*) și traduceri în versuri din română în franceză (Ion Brad, Virgil Teodorescu, Gheorghe Zamfir, Antologia poeziei populare române, Ion Pillat), Andreea Dobrescu-Warodin debutează cu poeme originale prin* Cimpia străvezie *(Editura Eminescu, 1983), carte deopotrivă cuceritoare prin spontaneitatea temperamentului și prin asceza discursului liric menit, în concepția autoarei noastre, să stabilească între persoana umană și existență un raport de frontalitate ; neispitită de filtrul estetic,poeta pare a aspira la o muzică de dincolo de cuvinte, abandonîndu-se cu voluptate amărăciunii adevărurilor ultime rostite ades sentențios ca într-o moralitate... Poeme excepționale ca* Un vultur *(„Să supraviețuiești / fără dorință / oh ! plantele sint fericite ! // Să întinzi brațe vlăguite / spre poeme, fără rost / și linced trupul / să nu te asculte / Rotești ochi nevăzători // Nu lin, nu blînd / ci puhav e trăitul //Nici amintirea vieții / nu o ai // Un vultur doar / rotește pe deasupra // De te-ar cuprinde / — pradă — / sus ai urca / spre o viață nouă") sau* An de an *(„Am pășit în livada de chitră / poamă cu poamă am strins / încărcătura anilor mei viitori / buze amare mă așteaptă pregătite / pentru pragul fiecărui an // O nu te teme să-mi arunci în poală / povara prea grea pentru umerii tăi / pentru anii tăi / buze dulci și amare să se împreune / an de an") captează nostalgic peste lasitudinea și automatismul traiului, miracolul pur al existenței fulgurînd în plina lui obiectivitate : peisajele, plantele și viețuitoarele au în poezia Andreei Dobrescu-Warodin acea autonomie realist fantastică tulburătoare, încîntătoare și umilitoare în același timp, securizantă, despovărîndu-ne de hipertrofia eului...*

Savantă parataxă de ingenuități franciscane („Printre învățăturile mele umile / se numără iarba // atît de firavă încît numai furnicii / îi arată drumul spre cer // încovoiată sub vînt / e atît de strălucitoare sub soare // iar în mîna copilului / e minunea de a crește" — Învățătură) poezia din această primă carte a Andreei Dobrescu-Warodin, o adevărată surpriză plăcută, ne lasă să credem într-o devenire poetică pe care ne-o vor releva viitoarele sale apariții editoriale.

Cezar Ivănescu

N.R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

Cenaclul «Numele poetului»

ȘEDINȚA A XIV-A

Vineri, 23 septembrie 1983, în deschiderea ședinței, poetul **Cezar Ivănescu** — după cîteva aprecieri generale asupra generației Nicolae Labiș, între care cităm : „Noi o considerăm ca fiind generația pe care se sprijină literatura română actuală" — arată că, „după ce în una din ședințele anterioare a fost invitat poetul Ion Gheorghe, azi va fi prezentat prozatorul, dramaturgul, poetul și eseistul Dumitru Radu Popescu". În acest context au citit eseuri pe marginea operei lui **Dumitru Radu Popescu** tinerii critici : Alexandru Horia, Cristian Moraru, Nicolae Georgescu și Lucian Gruia.

A fost inițiată, de asemenea, „Antologia orală a Cenaclului Numele Poetului" în care au citit poeții : **Dan David, Marius Petrescu, Gheorghe Stanca** și **Marcela Mariana Milcu.**

Au lecturat din propriile creații : **Kira Iorgoveanu** (de la „Cenaclul de limbă aromână — G. Murnu" din București) — poezii în aromână și română ; tînăra prozatoare **Corina Toma,** poeta **Mihaela Muraru-Mândrea** (creații din sfera literaturii conjecturale) și poetul **Mircea Șoncuteanu.**

Înaintea discuțiilor propriu-zise, conducătorul Cenaclului, poetul Cezar Ivănescu, dă cuvîntul invitatului de onoare al acestei ședințe, poetul și criticul literar **Hristu Cândroveanu,** care a prezentat într-o expunere liberă soarta graiului străvechi aromîna —, grai ce în pofida vicisitudinilor timpului „s-a încăpățînat să existe pînă astăzi". Format în sudul Dunării (Macedonia a fost prima provincie romanizată), acest dialect — frate geamăn — prin venirea slavilor s-a rupt de trunchiul său firesc, vorbitorii lui din sud retrăgîndu-se tot mai în sud. Dacă primele școli românești în Balcani datează de la 1864, pe vremea lui Cuza, și dacă în preajma celui de-al doilea război mondial ele atingeau cifra de două sute, între care și licee teoretice, comerciale, astăzi nu mai există nici una, deși, după cum relata Hristu Cândroveanu pe marginea călătoriilor făcute în zonă, o apetență pentru limba română există.

În cadrul discuțiilor asupra lecturilor audiate s-au pronunțat :

Hristu Cândroveanu : prin poezia sa profundă, Kira Iorgoveanu reprezintă o realitate de spirit, este ca o întoarcere cu fața către noi înșine în străduința de a ne descoperi, e o reculegere în puritate ; proza Corinei Toma a fost o revelație, o întoarcere spre adevărurile elementare ale vieții, spre puritate, prazatoarea are simțul limbii, scrie cu maturitate, și lasă să se întrevadă pe viitor o prozatoare de mare profunzime ; i-au plăcut de asemenea poeziile Mihaelei Muraru-Mândrea și ale lui Mircea Șoncuteanu și aceasta într-un context cu totul aparte al literaturii române de azi cînd se semnalează o suprasaturare de valoare.

Mircea Cristea : ca filosof, se oprește mai întîi asupra poemului Mihaelei Muraru-Mândrea care i-a plăcut foarte mult întrucît surprinde frămîntarea gîndului de a deveni eu, un eu materializat (vezi Sartre cu en-soi și pour soi) ; poezia Kirei Iorgoveanu l-a impresionat între altele și prin maniera cu care îmbină poezia populară cu modernismul, de asemenea Mircea Șoncuteanu cu poemele sale, reflexiv pînă la saturație în singurătate : este deosebit de surprins de calitatea prozei foarte tinerei autoare Corina Toma.

Alexandru Horia : Mihaela Muraru-Mândrea este un fenomen al serii, dislocă stări și ca fapt și ca mentalitate, ultimul poem — excepțional — nefiind figurativ „l-aș așeza în experiența de «11 elegii» a lui Nichita Stănescu" ; Kira Iorgoveanu, de pe un cu totul alt plan, reprezintă o stare de început, în spații anamnezice, purităte de apă de izvor, impune mai ales prin naturalețea sentimentului și mai puțin prin claviatura stilistică ; Mircea Șoncuteanu — un eu care se caută, care se supune reducției către un fel de mutenie, o poezie a extincției, mai puțin reușit cînd devine ostentativ prin retorism ; Corina Toma — impecabilă ca scriitură.

Vasile Bardan : Corina Toma are geniul limbii, o proză scînteietoare, ea redă veridic toată căldura și candoarea vieții rurale, curățenia morală a țăranului nostru : Kira Iorgoveanu impune prin naturalețea simțirii, limpiditate și tăietura clasică ; Mihaela Muraru-Mândrea reprezintă mai ales prin poemul final un domeniu nou în poezie, se simte arhitectul în organizarea textului, luciditatea ; Mircea Șoncuteanu — un împătimit al poeziei, se simte un traumatism al așteptării (ca factură l-aș așeza undeva între Urmuz și Ion Barbu), unele poeme sînt adevărate tapiserii, uneori aluviuni neologistice care nu ajută poeziei.

Luca Gherasim (venit direct de pe școală, după scuzele de rigoare) face cîteva considerații generale și personale cu privire la literatură, în final o asemuie pe Corina Toma cu Iulia Hașdeu.

În încheiere, conducătorul Cenaclului, poetul **Cezar Ivănescu** spune : Kira Iorgoveanu scrie o poezie de valoare indiscutabilă, apel la arhaicitate, poezia sa este o imersiune într-un timp spiritualizat ; Corina Toma este o prozatoare care a penetrat în Cenaclul nostru prin forța scriiturii sale, scriitură cu nimic mai prejos de cea a lui Marin Preda din „Întîlnirea din pămînturi", „personal nu cunosc vreun prozator care să fi scris așa la 16 ani", Mihaela Muraru-Mândrea — o poetă science-fiction, abordează o zonă în care trebuie pătruns cu mult curaj, fără prejudecăți, cu toată forța impulsului inițial, așa cum de fapt o și face poeta ; Mircea Șoncuteanu, la 40 de ani, este autor de volume netipărite, al unei opere poetice, ar fi trebuit de mult publicată în volum, o poezie a comunicării, pe măsură ce se citește se savurează pînă la voluptate.

Hero

REPERE LITERARE — DECENIUL CINCI

Triumful talentului

I

Apărut în martie 1948 la **Cartea Românească,** înainte de desființarea editurilor particulare, **Întîlnirea din Pămînturi,** volumul de debut al lui Marin Preda, este mai degrabă un produs **al** perioadei 1944—1947 cu încercările sale în direcția existențialismului și suprarealismului, decît unul al perioadei 1947—1953. Cu toate acestea, plecînd de la constatarea că, deși citeva din trăsăturile dorite ale noii literaturi, fuseseră deja conturate, tînărul scriitor are curajul să-și tipărească o carte de acest tip. **Întîlnirea din Pămînturi** poate fi înscrisă în contextul perioadei 1947—1953 ca expresie a credinței lui Marin Preda că noua literatură putea să înglobeze și asemenea formule artistice. Citite astăzi, povestirile din volum se evidențiază ca o dublă mărturie. O mărturie a ceea ce ar fi fost creația lui Marin Preda dacă ea ar fi explorat filonul din acest volum de debut, și nu ar fi urmat o altă direcție, reprezentată, într-o primă etapă, de **Desfășurarea** și **Moromeții.** O mărturie a ceea ce ar fi putut fi literatura română contemporană dacă ea ar fi urmărit evoluția firească începută în perioada 1944—1947. Căci, înainte de toate, ceea ce surprinde astăzi la **Întîlnirea din Pămînturi** e deosebita sa modernitate. Două sînt în principal direcțiile acestei modernități. Una, care se va continua ulterior în întreaga creație a autorului, atingînd capodopera prin **Moromeții,** e cea a teatralității. **În ceață, Întîlnirea din Pămînturi, O adunare liniștită, Dimineață de iarnă,** sînt mici capodopere ale plăcerii personajelor de a juca teatru în fața asistenței. **În ceață** este explicarea lui Ilie Resteu la arie. Nedreptățit de șeful cetei, Beleagă, la treieriș, eroul, care a trudit pentru a-și plăti căruța și caii necesari transportului, are o năpraznică izbucnire de furie : pune mîna pe furcă și lovește caii popii, aleargă prin arie cu parul după Beleagă etc. Pînă aici ne aflăm în plină literatură tradițională consacrată satului : starea sufletească se exprimă tranșant, prin gesturi năpraznice. Dar Ilie Resteu nu se mulțumește cu atît. Deși, odată consumate, gesturile ar fi fost suficiente pentru o notabilă dreptate, deși cei din ceată revin și-l ajută să treiere, el simte nevoia să se explice într-un discurs dominat fundamental de teatralitate. E limpede celui ce urmărește atent pe erou în monologul său că mînia s-a consumat și că acum eroul e furios din plăcerea de a se arăta astfel. De-a lungul discursului apar gesturi și formulări retorice, fără nici o legătură cu sentimentul. Astfel, la un moment dat, eroul face o lungă paranteză pentru a istorisi o întreagă întîmplare cu o fetiță a sa, dată lui Beleagă și moartă din cauza acestuia. Deși într-o explozie de mînie, Ilie Resteu are timp pentru o comparație care explică livresc o stare : **„Știu, ați zis fiecare : e un om bătrîn — și dacă în viața mea nu m-am atins de nimeni, să vă spun : sub o clae, cînd încărcam griul, văd că se ridică un șarpe mare, gros ca o coadă de sapă, și începe să se înfășoare pe un snop. L-am luat de coadă — mi se urcase singele la cap — și cît era de lung, am început să-l învîrtesc ca pe o fringhie pe deasupra capului. Fluiera ca vîntul și încerca să se încovoaie. L-am învîrtit și l-am izbit de oiștea căruței pînă i-au sărit creierii pe mîriște. Așa am amețit cînd l-am văzut pe Beleagă cu popa". (Marin Preda,** „Întîlnirea din Pămînturi", Editura Cartea Românească, București, 1948, pag. 13). De patetic teatral țin și astfel de formulări livrești : **„Cum viscolește soarele ăsta, ce jărăgai, ce vipie ! Îmi scot sufletul din piept, îmi bag secera în piept și-mi scot sufletul de-acolo, afară !..."** (op. cit. pag. 11) ; **„Îi sparg capul săluia care s'o apropia de mine. Mecanicul mănîncă, mă duc la șira mea, o stropesc puțin și-i dau foc. Dau foc la mașină, mă duc la fiecare șiră și o aprind, la toate tărgile astea cu paie, dau foc la toată aria !"** (op. cit. pag. 9). Chiar dacă de-adevăratelea, o bătaie teatrală e cea dintre Dugu și Achim din **Întîlnirea din Pămînturi.** E limpede, de exemplu, că oricît de hotărîtoare ar fi fost, o bătaie cu ciomegele nu potolește un adversar în materie de iubire. Cu toate acestea, înfruntarea dintre Dugu și Achim are loc. Ba, mai mult, acesta din urmă, învins, se resemnează. E aici, în gesturile pe care le fac protagoniștii, teatrul confruntării bărbătești tradiționale în care unul dintre cei doi trebuie să moară. Ca într-un duel, adversarii stabilesc locul și ziua confruntării, deși pentru o bătaie cu ciomegele din afara regimului teatral, n-ar fi nevoie de atîtea preparative: **„— Mi-a spus : treci Duminică de dimineață pe la stejar în Pămînturi, să-ți rup urechile, dacă te mai prind p'aici, te ridică lumea cu pătura".** (op. cit. pag. 51). În vederea confruntării fizice, flăcăii joacă teatrul confruntării verbale vizînd descurajarea reciprocă : **„Am plecat amîndoi și vorbeam : «Am să-ți rup oasele», făcea el. «Bine, să vedem care din noi», i-am spus eu. «Să nu zici, pe urmă, că nu ți-am spus, cînd ți-oi sparge capul». «O să vedem noi, Achim Achim».** (op. cit, pag. 52). **Dacă În ceață** și **Întîlnirea din Pămînturi** concentrează atenția asupra actorului, **O adunare liniștită** o concentrează asupra spectatorilor. Indiferent de relatarea propriu-zisă a lui Pațanghel, povestirea e observarea atentă, ușor amuzată, a reacțiilor țărănești la comedie. Încă de la început, cei veniți acasă la Pațanghel, să-l audă istorisind, manifestă anticipat plăcerea de a urmări un spectacol : **„Oamenii se frecară în pat, se așezară mai bine și ochii începură să li se miște de bucurie".** (op. cit. pag. 76). Reacțiile sînt pe măsura partiturii interpretate : **„Uite, mă, să zicem așa : Matei, tu ești Mai, înțelegi ? Acum, tu, Mai, mergi cu mine la munte și, ascultă aici, să te superi tu că nu vreai să-mi dai și mie merticul tău. Știi, mă ? Adică eu, Pațanghel, îți cer ție, tu Mai, să-mi dai merticul tău, și tu să te superi că nu vreai.**

Anghelache se lăsă pe spate și toți începură mai mult să zbiere decît să rîdă. Pațanghel se uita la fiecare, nemișcat, și, în timp ce vorbea, arăta, îndoindu-și degetul cel gros de la mînă, după cum venea socoteala". (op. cit. pag. 78). Ca și în alte povestiri, gesturile eroului sînt pur gratuite, din plăcerea de a interpreta și a fi urmărit cu atenție. O plăcere actoricească din plin răsplătită de asistență : **„Cei trei lăsară mai jos cești le cu țuică și se pregătiră să audă.**

— N-am dreptate, spuse deodată omul, retezînd cu amîndouă mîinile ceva deasupra capului.

— Citva timp se făcu tăcere. Nevasta lui Pațanghel își privi omul punîndu-și mîna streașină la ochi, vrînd să înțeleagă mai bine ce vrea să spună. Copiii se uitau la ei încremeniți de mîndrie și plăcere. Oamenii, la fel, așteptau cuceriți, toți știind că Pațanghel are să le spună o altă tărășenie mai strașnică decît cea de la început". (op. cit. pag. 95).

Abordarea stărilor tulburi e cealaltă dimensiune a modernității volumului **Întîlnirea din Pămînturi.** În **Colina, Calul, La cimp, Înainte de moarte,** autorul minuie genial psihologiile obscure, stările cețoase cu directă trimitere în subconștient. Sub influența metodei comportamentiste, ele sînt văzute în manifestarea lor exterioară, mijloacele scriitorului insistînd pe ecoul în comportamentul eroului. Observarea din exterior sporește atmosfera de mister al profunzimii psihologice. Obișnuit, fiecare dintre povestirile de mai sus merg pînă la un punct în regim realist pentru ca, la un moment dat, s-o ia razna. În **Înainte de moarte,** Stancu lui Stănilă, care stă să moară, vrea să afle de la medic cînd va muri. În intenție, o banală scenă psihologică de aflare a adevărului. În realizare, un text neliniștitor prin ciudățenia comportării celor doi. Întrebat, medicul nu se poartă deloc normal : **„Doctorul se uită mult timp la el fără să scoată vre-un cuvînt, apoi ochii rătăciră peste grădină și de cîteva ori o lumină ciudață îi străluci pe chip".** (op. cit. pag. 168). E lesne de observat punctul de trecere de la psihologia normală la cea aberantă prin acel **„de cîteva ori o lumină ciudată îi străluci pe chip".** Reacția bolnavului e și ea o trecere bruscă din logic în ilogic, din luminos în tulbure : prin saltul de la resemnarea bănuită de cititor la furia turbată : **„— Ce, n-am să trec toamna ? întreabă bolnavul încet și adînc.**

— Așa se întîmplă totdeauna, murmură doctorul, la fel de încet.

Omul închise ochii, cîteva clipe își mestecă mușchii feței, apoi, ca și cînd din el ar fi căzut o piuliță, brațele i se desfăcură, trupul i se îndoi ca un cerc, ridicîndu-se de jos, de pe așternut, și-și înfipse amîndouă mîinile în gîtul doctorului. Fața i se înroșise cu pete vii de foc și, încordat, năvălise asupra lui ; îl stringea scrîșnind, încercînd să-și înghită spumele și sîngele închegat, ce-i ieșise pe buze. Horcăia.

Doctorul aproape il trinti la pămînt.

— De unde știi tu, mă ? gîfii cu turbare Stancu lui Stăncilă. Soarele și Dumnezeii mă-tii, de unde știi tu ? Spune, de unde știi tu... Arhanghelii și steau'... De unde ?... De unde ?... (op. cit. pag. 168—169). Grație acestei disponibilități pentru surprinderea nedeslușitului psihologic, o banală povestire despre uciderea unui cal bătrîn devine un text de o puternică straneitate. În ediția princeps, povestirea **Calul** are drept motto un vers din **Ion Barbu : „Sfînt trup și hrană sieși, / Hagi rupe din el",** intenționînd să explice într-un fel stările psihologice din schiță : omul își ucide calul cu sentimentul că se ucide pe sine însuși. Pe parcursul povestirii însă stările lui Florea Gheorghe nu sînt epuizate de această explicație metafizică, însă banală. Rămîne ceva nedeslușit, tulbure, conferind textului un aer neliniștitor. Gesturile lui Florea Gheorghe au ceva de somnambul. Iată-l, de exemplu, în drum spre locul jupuirii : **„Pe podișcă s-au oprit iar. Calul a sforăit deodată și, tușind scurt, a împrăștiat un smoc de muci în toate părțile.**

— Răpciugă, făcu omul, care se șterse și începu iar să rîdă. Apoi continuă :

— Îi sufli pe mine ! Bine, mă ! E, hai !

Încet-încet au luat-o prin mijlocul șoselei. Calul călca rar, legănîndu-și trupul și la fiecare pas oasele îi ieșeau ascuțite în sus, îmboldindu-i pielea să i-o rupă.

— Ei, hai, bătrînule, că ți-ai mîncat tărîța... Hai, mă, să pești iarbă verde...

În dreptul unei fîntîni calul se opri pe loc. Omul deodată se încruntă. Citva timp stătu cu fruntea în jos și deastădată nu se mai uită la el și nu mai rise. Prin cap îi trecu o fluturare de fum care i se prelinse înlăuntru și îl înfioră". (op. cit. pag. 131—132). Misterul adîncului psihologic e mult sporit și de răsfrîngerea neliniștii asupra întregului peisaj. Într-o proză dominată de natura sentimentalizată, dulceagă, tînărul scriitor aduce o atmosferă grea, metafizică, purtînd pecetea obscurității lăuntrice. În **La cimp** peisajul exprimă tulbureala din adîncuri a celor doi ciobani înainte ca gîndul violului să se fi ivit : **„Alături, foaia lată și verde a unui fir înalt de porumb tresări deodată și începu să fîșîie singură, pilpîind ca o aripă. Prin aer parcă treceau păsări uriașe și nevăzute, înotînd în lumină. Pămîntul era greu și tăcut, iar căldura albă a soarelui apăsa"** (op. cit. pag. 149). Capodopera neliniștii rămîne povestirea **Colina,** unul dintre marile texte ale literaturii noastre. Ca și Josef K., din **Procesul** lui Kafka, intrarea în absurd se face prin trezirea din somn ; **„Într-o dimineață de toamnă, înainte de revărsatul zorilor, Vasile Catrina se trezi deodată din somn cuprins de o spaimă grozavă. Numaidecît își dădu seama că a visat ceva rău, dar buimăceala îl ținea încă înțepenit în pat și nu știa unde se află : vedea cele două ferestre ale odăii și afară cerul înalt și plin de stele ; nu cunoștea nici odaia și nici patul în care stătea culcat".** (op. cit. pag. 31). De aici, totul intră într-o aiureală completă. Obscuritatea interioară se răsfrînge în obscuritatea peisajului : **„Trebuia să se lumineze de ziuă, dar deși lumina dimineții se simțea crescînd, peste pămînt, aproape fără veste, căzu o ceață deasă și cenușie, întunecînd cîmpia și vederea.**

Vasile Catrina se pomeni deodată singur, călcînd peste brazdele înmuiate de umezeală ale porumbiștilor ; se opri neliniștit, ridică fruntea și se uită în jur.

Tăcere care acoperea pămîntul, odată cu năvala neașteptată a negurei, îl sperie și mai mult. Întîiu se miră că stă și se uită, ca și cînd s-ar fi rătăcit. Își simțea bătăile inimii.

— Ce dracu ! spuse el tare". (op. cit. pag. 34—35). Pentru ca aiureala să fie completă din ceață se conturează un moșneag : **„Tot atunci apăru din colțul colinei, mergînd tîrșit și cocoșat, un moșneag gras, în cămașă albă de cînepă, cu capul gol și de asemenea cu părul lung și alb".** (op. cit. pag. 36). Reacția băiatului e o furie inexplicabilă : **„Fără să vrea, flăcăul făcu cîțiva pași spre el, dar tot atunci se împiedică de ceva și căzu, cît era de lung, cu fața la pămînt. Moșneagul a întors capul ; el s-a sculat și simțea cum îi ard palmele și cum îi tremură picioarele. Obrajii îi ardeau și începu să clocotească de mînie. Căzuse rău, il dureau genunchii și coatele și omul bătrîn și cu cămașa albă de cînepă se uitase la el foarte liniștit, pipăindu-și poteca mai departe.**

Vasile Catrina izbi cu sălbăticie pămîntul, înghiți în sec și strigă furios :

— Ce cauți aici, moșule ! Ce cauți ?" (op. cit. pag. 37). Răspunsul bătrînului nu e nici el mai prejos din punct de vedere al aiurelii psihologice : **„Moșneagul își opri toiagul din pipăit și se întoarse încet de tot, fără să-și ridice capul :**

— Al cui ești, tu, mă ? auzise flăcăul.

— Pleacă d-aici... hodorogule... mai mă întrebi și al cui sînt, strigă iar Vasile Catrina, ca și cînd acela ar fi fost vinovat că el s-a împiedicat și a căzut." (op. cit. pag. 37). Finalul e o excepțională sugerare a spaimei fără motiv, a neliniștii existențialiste la un flăcău român : **„Vasile Catrina rămase o vreme țintuit locului, gol, neștiind ce să mai facă, nemaiînțelegînd ce e cu el și mai ales ce căuta acolo, lîngă colină, moșneagul. Își simți din nou inima cum îi bate, cum aerul îl apăsa cu o liniște grea, închisă, înfundată și vru să se smulgă din loc, dar, ca într-o sclipire, simțise în palme îndărătnicia omului bătrîn ; ceața care se frămînta și se spărgea necontenit în goluri adînci și rotunde, ca într-o uriașă măcinare și, înfiorat, flăcăul începu să tremure.**

Deodată o luă la goană, nemaiștiind încotro aleargă, cu tot trupul înmuiat de spaimă și gîfiind întruna. Fugea bezmetic, iar în urma lui șfiriiau, aruncați departe, bulgării și cocenii porumbiștei ; omul gonea fără să se uite înapoi, ca și cînd în urma lui, duhuri nevăzute, despre care se povestește iarna prin case, ieșiseră din colină ori din pădurice de lăstari și îl urmăreau". (op. cit. pag. 38—39).

Din nefericire, această sondare a stărilor tulburi, prin care **Întîlnirea din Pămînturi** e un volum de o superioară modernitate, va fi abandonată în cărțile ulterioare ale lui Marin Preda. Cu excepția **Anei Roșculeț,** nuvelă și ea tentată de obscuritățile sufletești, cărțile care vor marca destinul literar al lui Marin Preda se vor opri asupra psihologiilor limpezi, luminoase. Fără a-și diminua cu nimic din subtilitatea psihologică, marele prozator va pierde însă un filon a cărui exploatare se anunță magistrală. Criticat pentru **Întîlnirea din Pămînturi** și pentru **Ana Roșculeț,** el se va consacra psihologiei complicate, dar explicabile totuși, psihologic și sociologic. Efortul de a se întoarce la abisal prin **Cel mai iubit dintre pămînteni** nu e o reușită. Uluitor de moderna sondare în straturile dintre cele mai adînci ale conștiinței, mult mai aproape de psihologia omului contemporan, din volumul de debut, s-a pierdut pentru totdeauna.

Ion Cristofor

UN COLEG

Cu ani în urmă, pofitindu-mă în Deltă — unde avea de scris pentru Scînteia un șir de reportaje — am străbătut împreună pe șalupta „Oltina", în lung și-n lat, acel mirific continent al apelor, al peștilor și-al păsărilor, necunoscut mie.

În acele zece zile și nopți, într-o aventură cu totul nesperată și plină de impreviziuni, în acea toamnă de aur, am descoperit un om, și o altă planetă, populată de pelicani uriași, de pescari bărboși, precum și apusuri și răsărituri pe care nu le poți trăi la mare...

Pe dramaturgul **Grinevici** îl „văzusem" cu prilejul neuitatei comedii **„Masca lui Neptun", „Nopți de August"** (spectacol de mare clasă al Soranei Coroamă), „Domnișoara din Sighișoara", sau „Hanul Piraților", cu marele Giugaru.

Pe ziaristul **Grinevici** îl savurasem ani, zi de zi, în acidele și faimoasele sale „PIONEZE", din „Informația", care cuceriseră Capitala...

Dar pe liricul **Grinevici** — fost grivițean de baștină țișnit din gropile Cuțaridei — nu-l cunoscusem pînă atunci.

Nopțile, pe puntea **„Oltinei"**, bînd nenumărate cafele, și altele, sub cerul încărcat de fructele strălucitoare ale toamnei dulci din Deltă, am aflat o sensibilitate bine ascunsă pînă atunci.

Natura, ca și oamenii, se lasă greu desferecată din tainele sale.

Iubindu-l amîndoi pe unicul Anton Pann, îmi zicea, nu o dată, în rîs : — „Porți condei la ureche, ca să-ți zică logofete"...

Iată, că a dat Călindarul, și Igoraș al meu poartă cu jovialitate la butoniera sa literară cei „trei poli" de ani, obligînd pe subsemnatul să-i zică „La mulți ani".

Radu Albala

Ana Pop Sârbu

● Confesivă, folosind versul amplu pentru a sugera, parcă, discreta oboseală a parcursului imaginar dintre două singurătăți, prin care se aude „foșnetul timpului", poezia Anei Pop Sîrbu, profesoară de limba română la Timișoara, este rostirea unei sensibilități rănite de apriga lovitură a întîmplării : important în ordine lirică rămîne ecoul, călătoria adică în spațiile alburii ale absenței, ceea ce echivalează cu o amară reverie. „Fantasma" e închisă „în cutia de lemn". Reținerea, sfiala, gîndul răsturnat și răvășit în obiecte sau în fragmente de obiecte, moliciunea și suplețea „fărîmițîndu-se" în tăcere, lumina ajungînd luminiscentă, dimineața aducînd repetarea umilinței, împuținarea într-un spațiu în care protecția trădează iar transparența poate deveni prilej de îndepărtare și nu de înlesnire a comunicării, sînt tot atîtea stări și definitorii și componente structurale. Ca și cele din volumul **Absintos,** în curs de apariție la Editura Facla, versurile acestea impresionează prin maturitate, talentul întîlnește o conștiință profesională pe măsură : vocea lirică a Anei Pop Sîrbu are o notă distinctă, un timbru original, și nu e puțin lucru să te auzi și să te recunoști în peisajul liric actual.

COSTIN TUCHILĂ

Iată mărturia subtirilor jurăminți

Acest regat de migrene, această dorință
Prin catifeaua spaimei și spuza cu tisă a umilinței
Și creanga ospățurilor arse cind ea asculta balanța,
Și flacăra nuntitelor pleoape, iată mărturia
Subțirilor jurăminți, El cu istoria ultimei singurătăți
Lunecind printre miresmele de var ale absenței,
Absența ei, blîndă ca legea migrațiilor moi.

* * *

O făptură trece prin depărtate schelării și eu o văd
Și mă așez la somnul măruntei mese de unde adulmec
Bolta luminiscentă și urc în cioburile altui înțeles,
Lepădînd întunericul nepăsător din mine
Alunecînd spre jocul copilăros al humii
Refuzul ei, masca bîntuită de-o liniște joasă,
Neașteptatele goluri din cămările sufletului
Cînd intinzi miinile și prinzi un contur
Și totul devine o călătorie alburie
Spre o altă hatră sufletească demult fărîmițată.

* * *

Și ploaia îi intunecă liniile feței se stringe-n jurul lui
Ca o hartă și jocul acesta bîntuit de o mulțime de vieți respinse,
Concupiscente și firave ca uriașele detalii dintr-o poză amară,
Îl privesc prin fereastra aspră a unei singure imagini,
Putința întoarcerii calde, nedesăvîrșită și lividă
Noaptea detalii, glasul dezlegat al vieții
Cu urletul lăuntric pe tăblia lunecătoare a adevărului.

Detaliu

Priviți
Cum trece timpul
Peste epidermele fraterne
Aceeași dimineață necunoscută.
Detaliu.
Din cînd în cînd îmi dați cîte o replică.
Sub podul fiecăruia
O splendidă masă izolată.
Ni se contaminează peisajele.
Cărțile noastre tinere
Devin tot mai cărunte.

SERI FERMECATE

Să mori de rîs ! Ar fi păcat... Așadar au grijă autorii ca, nu cumva, citindu-i, să pleznești de rîs. Înseamnă asta că cele două cărți *), cei doi scriitori, n-au destul umor (sau humor — cum doriți) ? Dimpotrivă ! Înseamnă că stăpînesc, realmente, „materia primă", cunosc la perfecție dozajul, pentru ca omul să-și descrețească fruntea, să rămînă și cu un gust bun (a se citi : o învățătură abil presărată în compoziție), dar să și supraviețuiască lecturii ; la urma urmei, umorul/humorul îndoielnic poate, cu adevărat, ucide fără gloanțe, prin plictiseală, ceea ce, s-o recunoaștem, ar fi ideal pentru veritabilii condamnați la moarte, absolvindu-i de păcate prin cel mai ușor sfîrșit, însă nu-i acesta cazul nici cu noi, nici cu cei doi umoriști înnăscuți (m-am decis pentru umor/umoriști fără h, din economie de spațiu grafic).

Așadar, două volume însumînd aproape 400 de pagini ; de unde să începi comentariile și unde să le închei, cînd știut este faptul că o glumă, dac-o ciuntești, i-ai și ratat poanta... Poanta ar fi să mă opresc la citarea sumarelor, însă sînt atît de bogate, încît... mă limitez la cîteva titluri : „Psihi-nufărul", „Sinceritate în picaj", „Orientați-vă, tovarăși !", „Vulturul șchiop", „Escală în iad" (din „Vecinii din constelații") : „Bioritmul e de vină", „Meteo-caractere", „Insula invers", „Nuntă cu conjuncție", „Aniversare antialcoolică", „Frumoasa din dreptunghiul magic" (din „Fiecare cu ale lui"). Te-am convins, stimate cititor, să dai fuga la librărie, ca să cumperi cărțile lui Angel & Romeo ? Ha, ha, ha ! Altă glumă : ambele tiraje s-au și epuizat... Paradoxal, tirajul trece, cartea rămîne, cărțile adică, fiindcă-s două.

Lumea vrea și trebuie să rîdă. Luînd treburile în serios, căci tot așa cum iubirea e un lucru foarte mare, și umorul e o chestie gravă, caut în bibliotecă definiția lui Littré ; **risul** egal o anumită mișcare a buzelor provocată de impresia pe care **o** stîrnește în noi înșine ceva vesel, glumeț. Exact, strict la obiect ! Mai umblu și prin alți autori și aflu de la Rabelais că „rîsul îi este propriu omului", de la Chamfort că „ziua cea mai inutilă dintre toate este aceea în care n-ai rîs"... Atunci, de unde a izvorît **prejudecata** că umorul ar fi un gen vitreg, un fel de bastard al literaturii (exceptînd exemplele grandioase) ? De ce atunci cînd analizezi, de pildă, proza „sobră", tot de ficțiune, cu stil, vocabular fertil, invenție, compoziție și alte alea, nu-l raportezi, neapărat, pe autor, la Balzac, Tolstoi, Faulkner, iar atunci cînd ai de-a face cu umorul și un neostenit de-al său Don Quijote, brusc îți aduci aminte de Shaw, de Caragiale ? Asta dovedește că umorul provoacă „reacții în lanț", iradiază, îi contaminează pînă și pe comentatorii săi ? Fie ! Eu am să-i compar însă, pe autorii noștri, cu Ilf și Petrov, nu numai fiindcă și ei au scris în tandem, nici pentru că le-ar semăna scrisul, ci, pentru că, dincolo sau dincoace de suculentul umor conținut de cărțile lor, există într-însele o **tentă socială** care fixează momentul/epoca, foarte subtil surprinsă și reorchestrată...

Cît privește „comentariul" subsemnatului la cele două cărți, indiscutabil valoroase și autentic inspirate din existența noastră cea de toate zilele, transgresînd-o însă, m-am gîndit să merg pe mîna unui alt clasic al genului, în viață, Ion Băieșu, care, în loc de prefață la „Fiecare cu ale lui", așterne pe hîrtie o „Istorie a rîsului", unde, printre altele, se arată : „Unele povestiri mi s-au părut bune, altele foarte bune, iar unele excelente" (am impresia că, din „manuscrisul de două kile și jumătate" adus lui Băieșu de Angel & Romeo, ei le vor fi scos pe cele bune și foarte bune, lăsîndu-le, pentru tipar, doar pe cele **excelente**). Logic. Celălalt volum beneficiază de girul lui Fănuș Neagu : „Citind această carte nu veți rîde cu gura pînă la urechi. Veți surîde destul de amar și veți petrece o seară fermecată". Așa-i : subscriu ! Și, în încheiere, aș da un răspuns la întrebarea pe care eu însumi mi-am pus-o în titlu : de Angel și Romeo nu trebuie să se teamă nimeni, doar pînă-n clipa în care s-ar apuca să scrie... dramă, fiindcă asta ar însemna că și-au dat la întors unicul costum (poartă două sau același costum, cu schimbul ?) care-i îmbracă atît de tinerește, atît de perfect.

În loc de POST SCRIPTUM : tonul prezentei însemnări nu face decît să probeze, o dată în plus că umorul **se ia, dar nu se capătă**, cu umor te naști, cu umor mori ! Doar să nu fi contractat o altă boală...

Mihai Stoian

---

*) Angel Grigoriu și Romeo Iorgulescu, „Vecinii din constelații", Editura „Cartea Românească, 1983.

Angel Grigoriu și Romeo Iorgulescu, „Fiecare cu ale lui", Editura „Sport-turism", colecția „Cartea de vacanță", 1983.

REPERE

Marea, marea...

O scriitoare bine cunoscută cititorilor de la noi este Iris Murdoch, autoarea romanului **Marea, marea,** tradus recent pentru editura **Eminescu,** de către Antoaneta Ralian. Este o carte reprezentativă pentru marea tradiție insulară, o construcție solidă, bazată pe o intrigă semnificativă, cu personaje vii, cu descrieri și desfășurări narative de tip „clasic", păstrîndu-și adică încrederea în realitatea naturii și a oamenilor, dar cu o problematică modernă, cu obsesii și neliniști foarte actuale. Versiunea românească este aproape de perfecțiune, mărturisind o desăvîrșită cunoaștere a posibilităților limbii noastre, insistînd asupra echivalențelor, exacte, fără a pierde nimic din puterea de sugestie a cuvintelor „ce exprimă adevărul". Va trebui de altfel să insistăm cîndva asupra rolului Antoanetei Ralian în procesul de cunoaștere a romanului englezesc la noi, asupra uriașului efort de transpunere în românește a celor mai semnificative opere pe care le-a produs acest „continent" de literatură, indispensabil oricărui iubitor de artă narativă. Așa-numitul roman „burghez" este o specie britanică, o formă de literatură ce are în centrul său pe omul social, cu determinări intime mai mult sau mai puțin fluente. Iar în limba noastră acest domeniu îi aparține Antoanetei Ralian, prin cunoaștere adîncită și prin aportul cîtorva zeci de titluri traduse în peste două decenii de muncă susținută. Iată o performanță indiscutabilă, pe care va trebui să o tratăm cu toată gratitudinea și admirația noastră !

Marea, marea este scrisă în formă de jurnal al unui regizor care părăsește lumea de aparențe și amăgiri a teatrului, în căutarea purității pierdute a tinereții. Marea este elementul fascinant, întoarcerea către apă semnifică revenirea la începuturi, aici se află termenul de referință al tuturor întîmplărilor din romanul scriitoarei britanice. Sunetul valurilor este leit-motivul obscur al cărții, un fel de obsesie muzicală, dacă putem spune așa, revenind în spusele personajelor chiar așa, cu repetarea cuvîntului : „Da, marea, marea !" Toate întrebările fără răspuns își află dezlegarea în prezența copleșitoare a mării. De ce, de ce ai venit ? repetă Hartley, iubita din prima tinerețe a lui Charles Arrowby, naratorul cărții. Marea, marea este singura care știe cum i-a atras în mrejele sale, pentru a închide cercul determinărilor, cum ar spune buddhistul James, vărul lui Charles Arrowby. Romanul începe și se încheie cu priveliștea mării. Ceea ce mai urmează este intitulat „Postscriptum — viața merge înainte", animată de demonul eliberat din sipetul tibetan al vărului James. Romanul cel mai realist cu putință se termină pe ton de parabolă. Ca orice parabolă, revelează mai multe mistere, ale căror chei sînt date însă numai pe jumătate. De ce Hartley l-a părăsit, iar acuma nu mai vrea să se întoarcă la Charles ? Al cui copil era, de fapt, Titus ? Ce rol joacă vărul James ? Care sînt adevăratele determinări familiare ale lui Charles și Titus ? ș.a.m.d. Sentimentele, relațiile, dintre oameni, înălțarea și căderea, bucuriile și reușitele, înfrîngerile și resemnarea, totul este ascuns într-un mister învăluit de susurul mării. Lungile incursiuni intelectuale, dezbaterea unor probleme de teatru, meditațiile asupra vieții și sugestiile de filosofie buddistă nu fac decît să întărească adîncimea de nepătruns a realității.

Cititorul voluptuos va regăsi în romanul lui Iris Murdoch insistența scriiturii clasice asupra decorului, amănunte privind case, grădini, peisaje, îmbrăcămintea personajelor și felul cum arată ele. Dar cele mai rafinate descrieri sînt cele ce privesc marea, încă de la prima pagină : „Marea care freamătă în fața mea, în timp ce scriu, are o oglindă mai curînd incandescentă decît scăpărătoare, sub lumina mîngîioasă a soarelui de mai. Suptă de reflux, zace liniștită la buza țărmului, aproape neîncrețită de unde, neîntinată de spumă". Se poate spune în românește „neîntinată de spumă" ? „Tina" este, oricum, neagră, ca și murdăria la care se referă originalul englez. Mai potrivit ar fi fost „nespuzită", renunțînd la cuvîntul „spumă". Marea nespuzită ar fi redat poate mai bine sensul originalului, chiar dacă nu reprezintă o traducere tocmai literală. Mă gîndesc numai la faptul că pentru cititorul comun spuma mării este prea asociată cu albul și cel mult cu cenușiul. Sînt observații de amănunt, ele se pot referi la cel mult două sau trei echivalențe, cîte am numărat noi, într-o operă de traducere ale cărei merite sînt cu totul, cu totul deosebite.

Aurel-Dragoș Munteanu

Lirică din R.D. GERMANĂ

ULRICH GRASNICK

Inima păsărilor

Cînd piere
tumultul
inimii păsărilor
ele se confundă cu umbra lor
pe apa mării.

Nu cunosc nimic
despre moartea păsărilor,
știu doar cîte ceva
despre cuiburile lor
care rămîn goale
întreaga vară...

Într-o bună zi

Într-o bună zi
voi uita
încotro am vrut s-o pornesc.
Într-o bună zi
voi înceta să înțeleg
că m-a încercat frica
în faia furtunii —
preludiul unei liniști depline.

Într-o bună zi
voi uita
încotro am vrut s-o pornesc,
voi zîmbi
cu gîndul la uitare
și voi începe să înțeleg
căderea frunzelor...

EWA STRITTMATTER

Rece

Doar trupul ne mai rămîne cîteodată,
ne părăsim și dezertăm din noi.
Sărman e spiritul cînd nu ne mai adapă,
cînd nu mai credem că-n noi ard flăcări noi.

Pe podul arcuit în mine te înalță
și-aprinde-mă, mi-e sufletul de gheață...

În românește de
Nicolae Nicoară

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎNTRE 21 AUGUST și 23 OCTOMBRIE 1983** se desfășoară la Baden-Baden, în Republica Federală a Germaniei, a 3-a Bienală de artă grafică europeană.

Manifestarea confruntă, pe simeze, o mie de lucrări executate în diverse tehnici grafice, aparținînd unui număr de 270 de artiști din 23 de țări din Europa. În acest an, țara noastră este reprezentată de artiștii graficieni Geta Brătescu, Victor Ciobanu, Octav Grigorescu, Ethel Băiaș Lucaci, Klara Tamaș Blaier.

● **PRESTIGIOASA** revistă de artă și literatură SANAT-EDEBIYAT care apare la Istanbul dedică în nr. 21 două pagini liricii românești. Poezii de Tudor Arghezi, Maria Banuș, Nina Cassian și Nicolae Dragoș sînt traduse în limba turcă de Erem Melike Roman.

● **PREMIUL NOBEL** pentru literatură a fost acordat în acest an scriitorului britanic Wiliam Golding autorul celebrului roman „Împăratul muștelor". Scriitorul, în vîrstă de 72 de ani, trăiește acum la Bowerchalke, împărțindu-și timpul între scris, muzică, studiul elinei și sporturile nautice. Bucurîndu-se de o notorietate mondială, William Golding este de asemenea autorul cunoscutelor romane **Moștenitorii, Cădere liberă, Piramida, Zeul scorpion** și altele. Cu toate acestea, mediile literare au exprimat o oarecare surpriză în legătură cu decizia Academiei suedeze. Golding a dus o viață dedicată profesiei sale de institutor într-un mic orășel din Anglia, după ce participase la cel de-al doilea război mondial, acoperindu-se de glorie în cîteva acțiuni de mare răsunet. El este cel de-al optulea britanic care a fost încununat cu laurii Academiei de la Stocholm.

● **SE ÎNTÎMPLĂ** prea arareori, totuși, ca un ziarist să plătească opiniile sale cu prețul vieții. Un asemenea caz este însă faimosul John Scott, unul dintre cei mai mari conducători de gazete din Anglia, ucis într-un duel, la începutul secolului trecut, în urma unei polemici cu **Blackwood's,** o publicație din Edinburg. O monografie semnată recent de Patrick O'Leary este recenzată în **TLS** sub titlul **O revistă și martirul** ei de către John Gross. Arătînd că opera lui Scott este încă viabilă, că stilul contribuțiilor sale publicistice poate interesa pe cititorul de azi iar polemicile pe care le-a dus reprezintă un exemplu de vigoare publicistică, în timp ce recenziile și cronicile pe care le-a consacrat manifestărilor artistice și cărților sînt de-a dreptul un model de siguranță a gustului, John Gross scrie : „Dat fiind răul pe care-l pot cauza prin scrisul lor și durerea pe care o provoacă, este de mirare că criticii n-au fost uciși mai adesea decît s-a întîmplat. Luînd în considerare pe unii dintre candidații pentru o asemenea întîmplare, este în mod deosebit o nedreptate ca singurul critic englez care a căzut la datorie să fi fost un atît de decent practician al meseriei sale, un om cu principii". Teriiibil !...

● **ROMANELE** Evei Figes se bucură de mare succes la public, deși critica este destul de reticentă în ceea ce privește arta scriitoarei. O textură ce se vrea rafinată, cu „citate" culturale implicate în compoziția oarecum precară a lucrării, este departe de a convinge, așa cum dovedește recenzia publicată de Linda Taylor, care scrie, referindu-se la romanul **Lumină** (titlul preia o sugestie referitoare la pictura lui Monet) : „Romanele Evei Figes sînt scurte, dar decepționante. Acesta din urmă nu constituie o excepție ; confruntat cu cele nouăzeci și una de pagini ale sale, criticul cunoscător ar putea să-l respingă asemenea celorlalte mici romanase și să gîndească că-i este deajuns o după-amiază de citit și scris solid pentru a termina cu el. Și totuși, **Lumină** respinge o asemenea iuțeală a clasificării. Punctul de plecare al romanului se află în lucrarea lui Monet, **Nuferii,** iar textura sa este mai degrabă asemănătoare unei picturi decît unei proze narative. Tehnica sa constă în a adăuga straturi după straturi de material, din care temele și semnificațiile reies cu atît mai limpezi cu cît cineva citește mai cu grijă, sau mai bine spus, cu cît observă ceea ce se petrece de fapt".

● **O ANTOLOGIE** interesantă are în vedere povestirea scoțiană contemporană și este datorată editurii Collins. Într-un comentariu semnat de Savkar Altinel sînt formulate unele considerații asupra literaturii regionale și asupra problemelor estetice pe care le ridică acest tip de scriitură : „La fel ca bancnotele și timbrele scoțiene, seria de povestiri scoțiene de la editura Collins, publicată cu ajutorul Consiliului scoțian al artelor, a apărut mai degrabă pentru a gîdila orgoliul național decît pentru a răspunde unei nevoi naturale de asemenea literatură. Este poate o judecată aspră, dar fiecare an în care apare această serie vine să confirme faptul că este justificată.(...) Problemele încep atunci cînd ajungem la autori care își au rădăcinile foarte ferm înfipte în solul scoțian. Avem atunci o inabilitate de a rezolva fie problemele culturii locale, fie cele ale lumii dinafară. Un caz acut de lipsă de acomodare reală în vreun loc anume, care conduce la o atitudine bazată pe clișee".

● **ARTISTUL MAGHIAR** Scherer Mihaly cunoaște un succes deosebit prin marea expoziție retrospectivă deschisă la Galeriile de Arte din Budapesta. Este interesant de notat că Scherer aduce în peisajul artei contemporane un univers dominat de aspirațiile de puritate infantilă și de imaginație necoruptă, caracteristice vîrstelor fragede. Iată ce scrie un comentator : „Expoziția retrospectivă a lui Scherer Mihaly(...) ne-a revelat un artist de o inventivitate proteică și multilaterală, o individualitate care a creat un univers estetic specific și cu totul original în peisajul artelor plastice din Ungaria. Expoziția prezentînd creațiile sale cele mai reprezentative din ultimii cincisprezece ani acordă prioritate operelor care aparțin unui gen cu totul aparte și rar : jucăriile pentru copii. Ele emană atmosfera veselă, ludică, de beatitudine și uitare de sine a universului celor mici".

● **UN EXCEPȚIONAL** articol al lui Jean Dubacq, **Stendhal sau gloria amînată,** atrăgînd atenția asupra modestiei criticii în raport cu marile opere pe care adesea nu le înțelege : „Sainte-Beuve l-a neglijat pe Stendhal. Balzac în schimb a decretat că pentru el **Mănăstirea din Parma** este „capodopera literaturii franceze". În megalomania sa genială, autorul **Comediei umane** își permitea chiar să dea sfaturi colegului său mai în vîrstă. Astăzi, acela care se gîndește la romanul francez al secolului al nouăsprezecelea asociază mai întîi numele celor doi. Foiletonistul Eugèn Sue nu se compară cu ei decît prin numărul de rînduri scrise ; Dumas nu se inspiră din contemporaneitate ; Hugo scrie romane numai pentru că nu există nimic ce n-ar putea să scrie, dar nu dintr-o chemare specială pentru acest gen ; Flaubert și Maupassant vor apărea mai tîrziu... Toți însă au cunoscut succesul. Stendhal a trebuit să se mulțumească cu semi-eșecuri, ceea ce în literautră nu a fost niciodată considerat a însemna semi-reușite. Apariția, în 1831, a romanului **Roșu și negru** l-a lăsat indiferent pe Sainte-Beuve, criticul care va declara mai tîrziu că personajele lui Stendhal nu sînt decît „automate construite ingenios". „Ingenioase" ? Acest cuvînt de aparentă recunoaștere nu a salvat însă pe nimeni din cei care nu l-au înțeles pe Stendhal și mai ales pe criticul Lundisurilor".

● **PORTUL TRIESTE** nu se rezumă la semnificația sa economică. S-ar putea spune — pare-se cu deplină justificare — că viața cultural-artistică triestană completează, fericit, imaginea acestei străvechi așezări romane (Tergeste) din golful Veneției.

Bucureștenilor li s-a oferit în săptămîna încheiată prilejul unei cunoștințe mai apropiate cu această viață cultural-artistică pe calea unui complex de manifestări dedicate regiunii Friuli-Venezia-Giulia, începînd cu prezentarea poetului dialectal triestin Virgilio Giotti, de către prof. Gianfranco Silvestro, directorul Institutului italian de cultură, organizator în colaborare cu Întreprinderea autonomă a portului Trieste, a întregii acțiuni. Interpretarea operei poetice a lui Giotti de către dr. Ervino Curtis, expoziția de cărți — poezie, artă, arhitectură, istorie și folclor regional — din Friuli, programul de filme documentare evocînd pitorescul respectivei zone, expoziția de grafică „transformarea memoriei" a artiștilor Caneva, Cassetti, Raimondi și Stacul, și expoziția de fotografii artistice a lui Ferdi Crulci au încărcat de noi valențe imaginea unui Trieste despre care se cunoaște poate mult mai puțin decît s-ar fi cuvenit.

Secretul Doamnei de zăpadă

Urmare din pag. 1

Intrai în micul holișor ce despărțea camera de baie și închisei cu grijă ușa. Luminile erau toate aprinse. Un parfum vag, ușor înecăcios, plutea în încăperea cu geamurile mari prin care lumina năvălea sporită de albul orbitor al zăpezii.

În cameră era o ordine desăvîrșită, aproape nefirească. Într-un colț, așezat pe o mică măsuță se afla un pikup cu două difuzoare. Alături, o duzină de discuri. Pe masa-birou, un teanc de partituri, o sticlă de tuș și un toc cu peniță. În dreapta, o ceșcuță de cafea cu motive chinezești și o scrumieră de nichel. În mijloc, un dosar cu coperți albe pe care o mînă nerăbdătoare scrisese în grabă : „Simfonia zăpezii".

Pe noptiera de lemn, patru-cinci cărți și o vază simplă cu motive florale în care tremurau uscate cîteva fire de flori galbene. Le recunoscui cu ușurință. Erau **Eșolția californica...**

Înainte de-a ieși aruncai o privire în coșul de hîrtii. Era plin pînă la jumătate cu foi rupte mărunt-mărunt, ca niște confetti. Un geamantan mare, din piele, se odihnea în spațiul îngust dintre perete și pat și deasupra geamantanului descoperii cu uimire scurta de hermină pe care o purtase pe umeri Doamna de zăpadă în seara cînd venise în ciudata ei vizită.

Deci, mi-am zis, ea se întorsese în cameră în noaptea aceea. Poate că rămăsese pînă dimineață, poate că...

Hotării să pornesc dimineață spre munți, să întreb pe la cabane, să urc pînă la schitul lui Trifon. Nu știu de ce anume vroiam să merg acolo, dar un instinct ascuns, o bănuială legată de relatările anterioare ale pictorului îmi dădeau certitudinea, absurdă altfel, că Trifon ar putea dezlega misterul acestei dispariții.

P.S. În spectacolul „Doi tineri din Verona", recenta premieră a Teatrului de Comedie, semnalăm un cuplu remarcabil. Este vorba de tinerii actori Gheorghe Dănilă și Șerban Ionescu care strălucesc plini de vervă și inventivitate.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XXXVII)

„Vedeta" opiomană

În materie de operă, preocuparea cea mai de seamă a lui Paul Goma e, nu încape îndoială, aceea de a face gălăgie : nu „roman" ci „interviu" senzațional (promițînd revelații grozave care nu se fac), nu o „schiță" ci „scrisoare deschisă", „nuvelă" nici pomeneală.

Indiferența față de artă e, la el, în afara oricărui dubiu, adevărul e că înainte de a căpăta aerele de vedetă îmbătată de „glorie" fără suport, omul recunoștea cu sinceritate că se așează în afara artei. Veleitățile erau și pe atunci mari și în 1972 (într-un interviu luat de Pia Zamfirescu la „Deutsche Welle", în 6 oct. 1972) declarase cu o imensă umbră de regret : „Nu știu dacă sînt scriitor dar doresc din toată inima să fiu, să devin". Ambiția uriașă se vedea, nici vorbă, fapt e că dezvoltînd aceste date Paul Goma nu avea decît să intre numaidecît în starea de hipnoză și să treacă la fapte „ca să se audă de el". Cît din ceea ce spune ar fi putut fi considerat literatură aceasta e o altă chestiune : divinitatea lui neagră e, fără discuție, scandalul.

Așa-zisa „operă" a lui Paul Goma pe care nici un om serios n-o ia în considerație (însă exaltată, din interes, de grupul „Europei libere") conține trei perioade distincte, aflate în deplină concordanță cu datele biografiei exterioare. Întiia cuprinde o cu totul nesemnificativă producție publicată în România și alcătuită din cîteva fragmente în majoritate autobiografice strînse într-un volum de vreo 200 de pagini intitulat „Camera de alături" (Editura pentru literatură, 1968). Unele dintre aceste „bucăți" au trecut, în felurite proporții și cu modificări, în „Ostinato"; altele au rămas acolo unde se aflau căci nu puteau fi reformulate nicăieri, avînd viață estetică scurtă. Adăugind la acestea o publicistică în general conformistă (cronici de televiziune, articole pe diverse teme ale momentului etc.) rezultă că „opera", cel puțin în ceea ce privește acest pas inițial, nu e.

Totuși, autorul obsedat de celebritate nu s-a oprit aici și, ca să fim drepți, nici nu se putea : cine e disperat după scandal nu poate fără să-l provoace. Observ, în treacăt, că avem în aceasta o conduită nu prea liniștitoare sub aspect psihologic ; un scriitor cu operă puțină și mediocră însă care „crede în el" ar fi trebuit să se pună pe treabă, să citească mult și să facă exerciții numeroase spre a putea, cel puțin, să ciștige o mentalitate de profesionist. Cum nimeni nu se naște cu opera gata enunțată e de înțeles că sforțarea de a o compune, prin efort literar și nu de altă natură, rămînea trebuința cea mai mare. În aceste condițiuni, Paul Goma a optat pentru o „operă" fără trudă și pentru o „celebritate" obținută fără efort ; nu-i vorbă, indicii de talent nu existau. O caracteristică a **veleitarului hipnotizat de vedetism** e, se știe, sensibilitatea la modă, un „modist" deveni, ca atare, și Paul Goma. Din moment ce Occidentul inventase, în locul policier-ului și al literaturii „sexy", o proză fără stil a mărturisirilor de pușcărie, omul își aminti că a trecut și el prin niște carcere și ca atare ar avea de povestit niscaiva întîmplări. Dar nu exclusiv pitorești, „pitorescul" în condiții de campanie publicitară manipulată nu aducea nici bani și nici notorietate : recomandabil ar fi fost să compună o confesiune vindicativă. Această așa-zisă proză a închisorii formează al doilea moment al „operei" lui Paul Goma, alcătuit din „Ostinato", „Ușa" („Elleș étaient quatre") și „Gherla", cu o revenire tîrzie, probabil în colaborare cu V. Ierunca, odată cu „Les Chiens de la Mort" (Hachette, 1982), disperată sforțare de a face succes în ciuda evidențelor ce spun că **ora carcerelor** trecuse în literatura europeană. Însă „modă" nu însemnează numai „temă", însemnează și stil așa încît cine ar examina aceste nesemnificative producțiuni le-ar găsi curat epigonice, copiind adeseori cu fidelitate procedee notorii ale lui Kafka, Joyce etc. Cineva pronunțase într-un rînd chiar vocabula „plagiat" însă în ceea ce privește grupul parizian aceasta e o discuție separată. Totul e, ca să fim clari, în producțiunile „gomiste" efectul unei mode : omul însuși care și-a lăsat să crească o barbă olandeză, de matroz, eliminînd mustața, nu face decît să-și compună un facies care imită, vede oricine, pe acela al lui Soljenițin.

Însă cu surogate nu se poate realiza, nici măcar în materie de diversiune, nimic, soarta lui Paul Goma, pecetluită atunci cînd s-a înregimentat în echipele terorismului cultural, rămînînd să ilustreze în definitiv condiția unui simplu instrument. Eșecul în „literatura carcerelor" (explicabil cu ușurință căci alții scriseseră despre acelea mai înainte de el și mai bine) nu l-a descurajat pe întreprinzătorul băiat care a trecut repede la un soi de semi-literatură, constînd în jurnal politic de felul autobiografiei, de unde ar fi rezultat „opresiunile" suferite în România pe cînd omul nu avea, spre a trăi, decît un cont în bancă, în valută, și împrumuturi exorbitante de ordinul sutelor de mii de lei (datele se cunosc): totul, nu-i așa?, „mizerabil".

Interesant e că atît „Le Tremblement des Hommes" (unde e descrisă zi cu zi, „viața de cîine" milionar dusă de autor în România, prin 1977), cît și „Chasse croisée" (istoria, burlescă, a „tentativelor" de auto-asasinare, calculate de autor împreună cu feluriți complici) pornesc și se termină în stricta realitate, repudiind ficțiunea care e, orice s-ar zice, carnația artei. Acest „ciné-vérité", de unde preocupările de stil lipsesc cu desăvîrșire, pare a ieși dintr-o continuă manevră pur provocatoare : autorul de mai tîrziu al cărților împricinate pare a fi comis tot ceea ce a comis cu gîndul hotărît că va scrie tot ce a scris. Calculul biografiei (constînd, în definitiv, într-o operațiune vastă în care Paul Goma e doar un element) are în vedere, așadar, nu doar scandalul politic, ci și scandalul „cultural" : autorul era pus să se poarte în așa fel încît atunci cînd va povesti (avînd grijă să mistifice chiar și dincolo de plauzibil) să stîrnească interogații care, în condițiuni normale, nu s-ar fi produs.

După toate datele, cea mai recentă „literatură" a lui Paul Goma are coloratura indiscutabilă a unei provocări polițienești ; e probabil că acei care îl dirijează au renunțat să-l mai prezinte drept ceea ce nu este, adică „scriitor". Observatorul atent al acestui așa-zis „caz" nu poate face abstracție că provocările începuseră cu mult timp înainte. Disproporționata industrie de „interviuri" și „scrisori deschise" produse de Paul Goma (ca și cînd am avea în el o... personalitate) foiește de fel și fel de observații, toate absurde însă definitiv calculate în vederea unui efect de ordinul ororii. Se cunosc propozițiunile pronunțate (la „Europa liberă" în 9 februarie 1977) asupra „ocupației românești" sub care s-ar afla România (pentru Paul Goma — un fapt îngrozitor), se cunoaște răspunsul telefonic dat, pasă-mi-te, unui simpatizant : „Regret dar / eu nu sînt scriitor român. Eu scriu în limba română, ceea ce-i cu totul altceva" („Limite" nr. 24—25 / sept. 1977, pag. 5). Însă dimensiunile mișeliei sînt cu mult mai mari. Omul nu se oprea la mărturisiri antiromânești de ordin, să le zicem așa, intim, el se arăta preocupat și de chestiuni culturale care privesc date obiective care se pot verifica. În optica lui Paul Goma, clasicii postbelici „s-au pus în slujba distrugerii", teză care nu e nouă, se înțelege, (o prelucrase, încă din anii '60, Monica Lovinescu). Cu „Mitrea Cocor", de pildă, Sadoveanu ar fi creat „modelul realismului socialist", Arghezi ar fi „dus-o greu (...) pentru că nu fusese solicitat (...) dar a recuperat întîrzierea", Călinescu s-ar fi „declarat săptămînal optimist". În general, crede Paul Goma, procesul ar continua căci „scriitorii români în viață s-au resemnat : „scriu de pe acum postume" („Limite" nr. 24—25 / sept. 1977, pag. 14—16). Nu e de mirare că un oarecare veleitar obsedat de celebritate se sforțează să anuleze pe toți aceia a căror operă însemnează valoare : efectul opiaceelor notorietății de o clipă lucrează puternic însă în cele din urmă depresiv. Ar fi greu să găsești în jurnalistica mai recentă produsă de Paul Goma o cît de sumară omogenitate. Să admitem, așadar, din necesități ale demonstrației, că omul ar scrie ceea ce gîndește și nu se lasă influențat de nimic. Atunci înseamnă că raționamentele lui intră curat în patologie. A susține (în „La Libre Belgique", 28 iulie 1980) că „românii au fost și sînt opozanți" iar în altă parte („Limite", nr. 34—35/ian. 1982, pag. 22) că în România intelectualul nu se opune, că nu sînt dizidenți și că biserica ortodoxă își vede, vai, de treabă (ceea ce nu-i place lui Paul Goma) nu intră sub regimul gîndirii normale.

Dar, ce să mai vorbim ! Nimic nu e la Paul Goma simplă întîmplare, totul e conjuncturism, pornit dintr-o patologică obsesie a celebrității. Conduită tipică, pe care medicii o cunosc, avînd la început o fază revendicativă : „Cu ce e mai breaz Țepeneag decît mine ? Că a scos și el o revistuță la Parisu-ăla... ? (...) Păi, ce mare scofală să scoți o revistă la Paris ? Te aduni la una din crîșmele alea soioase cu doi amici și trei afini, te țuicărești două ceasuri dintr-un degetar de calvados, că-i criză mare, la ei, hotărăști cărui tip cu parale îi faci onoarea, pui acolo, pe o păginuță, programul (...) Singura dificultate reală ar fi alegerea secretarei — plouă cu gagici care mai de care mai bine preparate (pentru secretariat !)" („Limite" nr. 20 / dec. 1975 pag. 12). În afară de stil, trivial cum se vede, interesant e că omul avea ce avea cu prietenul D. Țepeneag pe care îl invidia, se vede treaba, pentru „succes". Dar în alte cicumstanțe, semnele acestei relații păreau foarte încurajatoare și o scrisoare către acela, (în „Limite" nr. 22 / dec. 1976) se încheia cu indicații tactice, de o precizie aproape paranoică : „Vreau ca această scrisoare să fie făcută publică (la **Europa** mai ales). Ți-am mai transmis una, cu aceeași rugăminte, ce faci ? Poți folosi și din vechile scrisori (...) Să nu pierdem această ocazie. Căci cine știe dacă ni se mai oferă una ?" Publicitate (la „Europa, mai ales"), mistificație („poți folosi și din vechile scrisori"), conjuncturism („să nu pierdem această ocazie" etc) — iată ce fundamente are „opera" lui Paul Goma. Însă probabil că nimeni n-ar fi putut vorbi mai bine despre aceasta decît o face el însuși, amețit de opiul celebrității rezultate din manevre oculte : („Limite", nr. 20 / dec. 1975, pag. 12) „Și eu sînt nebun, dom'le, și cer să mi se facă dreptate ! Să mă bucur și eu de dreptul de a fi exclus".

Artur Silvestri

孫子兵法

Sun Zi și titlul cărții — caligramă în stil arhaic

O CHARTĂ A PĂCII (II)

paul anghel

Demitizarea comandantului de căpetenie ; forța militară nu poate conferi prestigiu

Cum pot fi văzuți, din acest punct de vedere, un Alexandru cel Mare, un Caesar, un Napoleon ? Tustrei sînt niște buni comandanți de căpetenie. Numai că tînărul Alexandru ia golul cu el, în Asia, și cade în gol. Caesar e mai cumpătat, mai copt la minte și în gesturi. El e un bun comandant de căpetenie în Galia și un bun om de stat la Roma. Dar cînd Roma e din nou în pericol, datorită lui Caesar, Caesar uită să mai fie un bun comandant de căpetenie și cade în gol. Napoleon, ca și Alexandru cel Mare, poartă golul cu el pretutindeni. Plinul și golul joacă totuși alternativ în persoana marelui corsican. El n-are, ca și mulți alții după el, simțul limitei, fiind cînd ici, cînd dincolo, în contratimp sau în vacanță, cu și de sine însuși, pînă cînd istoria l-a abandonat vacanței, pe Elba.

Sun Zi nu recurge însă la asemenea pilde, el procedează realist și pragmatic : armata e alcătuită dintr-un material obișnuit, comandantul de căpetenie e un om obișnuit, poate fi oricine. Concluzia : istoria nu poate fi lăsată la cheremul personalităților excepționale, istoria e o afacere de toată ziua, azi război, mîine pace, o victorie ca și o înfrîngere nu se poate justifica prin personalități excepționale, ci prin „calea firească" a lumii. Lucru verificat, adăugăm noi : din exemplele de mai sus citate rezultă că personalitățile excepționale sînt rare ; ce s-ar fi făcut lumea fără acestea? Ar fi existat, probabil, ca lume. Pînă azi! Alta e „calea firească", ne spune Sun Zi, care procedează metodic, demontînd piesă cu piesă persoana și rolul comandantului de căpetenie.

Ca și armata, care e alcătuită dintr-un material obișnuit, și comandantul de căpetenie este — și trebuie să fie un om mai obișnuit — un muritor, răspunzător de niște muritori, care merg sub comanda lui — la o moarte neobișnuită : moartea violentă, prin război. Calitățile morale se subînțeleg, sînt elementare și obligatorii, acestea țin de modelul înțeleptului : comandantul de căpetenie știe că trebuie să moară precoce, ca și subordonații săi, deci nu este legat de viață, de egoismul vieții, al gloriei și avuției. Sun Zi, pe funcția de comandant de căpetenie, o spune : „Ofițerii mei nu au prea multe bogății, dar aceasta nu din dispreț pentru bunurile pămîntești, ei nu se așteaptă să trăiască pînă la bătrînețe, dar aceasta nu din ură față de longevitate". (XI, 22). Din această cauză comandantul e modest, neînfeudat exteriorului, lipsit de vanitate, cumpătat în privința lui și a trupei, dotat cu însușiri normale : inteligență, voință, spirit de independență (demnitate), echilibru în sentiment — fără milă dar cu înțelegere, flexibil dar neîndoplecat, calm și impenetrabil, distribuind conștiincios, deci exact, recompensele și pedepsele, gata să atace și să se retragă cînd trebuie, dincolo de ideea de folos personal, numai și numai în folosul statului (suveranului) său. Raportul său cu statul (absolutul) este raportul spiței cu roata. „Căci comandantul de căpetenie este apărătorul statului. Pentru stat el este la fel ca spița pentru roată ; dacă ea este bine înfiptă, statul va fi cu siguranță puternic (roata va merge) ; dacă spița joacă, statul va fi cu siguranță slab." (III, 6). Simbolul roatei, raportul roată-spiță le găsim și la Bătrînul înțelept cu un clar sens cosmologic. Aici interesează doar raportul univoc roată-spiță, în funcție : „Dacă nu este în interesul statului, nu acționa. Dacă nu ești în stare să reușești nu recurge la forța armată. Dacă nu ești în pericol, nu te bate." Și mai departe, privindu-i pe cei doi factori responsabili : „Un suveran nu poate ridica arma sub imboldul iritării și nici un comandant de căpetenie nu poate să lupte sub impulsul urii".

A lupta fără ură, deci fără mînie și părtinire, aceasta e legea. Cu mult mai tîrziu, în cazul lui Tacit, aceeași prescripție s-a impus ca normă pentru arta scrierii istoriei : **sine ira et studio.** Dar trecînd peste aceste trăsături care unifică înțeleptul (suveranul) cu persoana comandantului de căpetenie, cum trebuie să fie, prin cîteva linii, suveranul ?

Acesta garantează funcționarea statului (mersul carului, învîrtirea roatei) prin persoana și înțelepciunea sa. Dar el reprezintă statul, care e o formă dată, numai în măsura în care se conformează înțelepciunii, urmînd Calea. Altminteri, suveranul poate greși, iar în acest caz pe tron se află golul, adică o vacanță. În plan militar, spune Sun Zi, trei nenorociri poate aduce un suveran : **cînd pune statul** (armata) **pe picior greșit, cînd ia decizii în locul celor competenți** (cînd se amestecă unde nu-i fierbe oala), **cînd seamănă prin acțiunea lui confuzie.** Atunci cînd, din nenorocire, în fruntea statului se află un asemenea suveran, comandantul de căpetenie trebuie să păstreze, obligatoriu, o anume autonomie, să înțeleagă deci că pe spiță se reazimă nu numai roata dar și întregul car, procedînd în consecință, luîndu-și libertatea deciziei, acționînd fără a mai întreba. Într-un comentariu antic la textul lui Sun Zi ideea e foarte clar lămurită : „A spune că în asemenea împrejurări un comandant de căpetenie trebuie să aștepte ordinele unui suveran, e ca și cum ai informa un superior că vrei să stingi un incendiu. Înainte ca ordinul să vină, cenușa va fi rece". Un alt comentator, medieval, găsește formula adecvată pentru un astfel de suveran, numindu-l „nebun criminal". Dar trecînd peste acestea, ce alte însușiri, pur tehnice, îl deosebesc pe primul de cel din urmă ?

Desigur, știința de a alcătui o armată. Dar va fi greu oare să alcătuiești o armată, avînd pilda lui Sun Zi ? Cu mult mai greu va fi, probabil, să conduci o armată, o mare mulțime care poate atinge milionul (în China antică) sau mai multe milioane (peste milenii). Deși lucrul este simplu, ne spune Sun Zi, misterele sînt excluse pe acest plan : „În general, a comanda mulți oameni este același lucru cu a comanda cîțiva. E o problemă de organizare (o problemă de unități și de număr *). A ordona unui număr mare este același lucru ca a ordona unui număr mic (e o problemă de formă și denumire **). Iată și un comentariu, datorat lui Cijan You, care lămurește și mai precis chestiunea : „Un om este un simplu soldat ; doi — o pereche ; trei — un trio (triadă). Perechea plus triada formează grupa de cinci ; două cvinte fac secțiunea ; cinci secțiuni plutonul ; două plutoane, compania ; două companii, batalionul ; două batalioane, regimentul ; două regimente, grupul de luptă ; două grupuri de luptă, brigada ; două brigăzi — o armată". De aici rezultă că o armată de un milion de inși se conduce ca o cvintă sau ca un soldat".

Desigur, vom spune, sînt comandanți de căpetenie care se bîlbîie în fața cvintei sau a soldatului și caporali — s-a mai văzut! — care manevrează milioane de oameni.

Dacă alcătuirea și manevrarea armatei nu pune probleme — și un prost poate fi comandant de căpetenie —, care ar fi atunci problema? Desigur, problema comandării armatei în luptă, în lupta efectivă. Aici intervin chestiunile de tactică și strategie. Sînt chestiuni ceva mai complicate, nu ușor accesibile celor grei de cap. Ceea ce este temporal în război, ține de timp, ceea ce este spațial în război ține de spațiu, ceea ce este dinamic în război ține de inteligență, ne va reține deci, pentru o clipă, inteligența — care are o scînteie eternă.

Inteligența, după Sun Zi, implică obligatoriu calculul, deci, combinația. Nu e o calitate rară, o posedă și negustorul, iar în plan pur o dețin matematicianul și geometrul. Militarul îi va înlocui sau împleti pe cei trei : unul cu timpul, unul cu spațiul, unul cu combinația pură. Dificil este, poate, a stăpîni și a ști să-ți utilizezi energia. Aceasta presupune un imponderabil. Sun Zi spune : „În vremurile vechi, războinicii iscusiți începeau prin a fi de neînvins, și abia apoi așteptau ca inamicul să devină vulnerabil." (IV, I). Aceasta ține de calcul, dar și de arta răbdării. Dar și calculul combinat cu pregătirea la limită nu e neglijabil : „...armata care trebuie să învingă, mai întîi învinge și apoi caută bătălia ; armata sortită eșecului mai întîi se bate și apoi caută victoria" (IV, 6). E fără glorie, zicem noi, un succes primit de pomană. În gîndirea lui Sun Zi se exclude ideea de noroc. Nu există la el o ruletă a victoriei. Un succes picat din cer l-ar fi mîhnit dincolo de limită pe strategul chinez.

Toate cele de mai sus, laolaltă, nu înseamnă că succesul e dat, că victoria în război ține exclusiv de valoarea comandantului de căpetenie și a armatei sale. Victoria e dificil determinabilă ; ea e în funcție directă cu valoarea celor doi adversari, în relație, care se confruntă. Ea ține și de o altă relație, cea între comandantul de căpetenie și suveran (factorul militar și factorul politic), de raportul între armată și societate, cum și de caracterul războiului — invazie sau apărare. Factorii sînt multipli, comandantul de căpetenie este doar unul singur. Din această cauză — și nu numai din aceasta — nici o bătălie nu seamănă cu alta, nici un război cu altul, toate războaiele sînt inedite, deși toate pretind o maximă pregătire. Sun Zi spune : „Notele muzicale sînt în număr de cinci, dar combinările lor sînt imprevizibile și auzului cu neputință îi este să le perceapă pe toate" ; „Gusturile sînt în număr numai de cinci, dar amestecurile lor sînt atît de diverse încît nicicînd nu va fi cu putință să le deguști pe toate."

Scos din rol, la sfîrșitul acestui bilanț al imponderabilelor, comandantul de căpetenie va trebui totuși să revină. Fără el nu se poate angaja lupta. El e capul armatei, el e stăpînul atacului și al retragerii, el împinge oamenii la moarte, el a zidit moartea în inima armatei, el răspunde în ultimă instanță de moartea oamenilor sau de salvarea lor. Unul dintre comentatorii tratatului, Du Mu, citindu-l pe Vei Lisotzi, scrie : „...Comandantul de căpetenie este stăpînul morții, el nu poate fi tras la răspundere nici sus, de către cer, nici jos, de către pămînt, nici în față — de către inamic, nici în spate — de către suveran." El răspunde, în ultimă instanță, zicem noi, numai față de conștiința sa. Altfel de ce societatea l-ar fi investit cu răspundere de comandant de căpetenie. Desigur, cînd acesta este un înțelept.

Desconspirarea conspirațiilor : războiul indirect

Căci fiind așa cum e, o artă a combinațiilor și a imponderabilelor, „războiul este o înșelăciune". Fiindcă este o adevărată artă și o știință, în același timp, să-ți ascunzi forța în clipa cînd dispui de forță, s-o simulezi atunci cînd n-o ai, să faci să joace în favoarea ta dezavantajul — al numărului, al terenului, al timpului meteorologic, să smulgi adversarului avantajul și să-i oferi dezavantajul, pe toate căile, inclusiv prin cele psihologice, stimulîndu-l la întumurare, suficiență, iresponsabilitate, oferindu-i mici satisfacții, cedîndu-i sferturi și chiar jumătăți de partidă, și, în ultimă instanță, cumpărîndu-l, corupîndu-i oamenii, corupîndu-i țara, subminîndu-l prin diversiune.

În acest punct, Sun Zi devine cumplit, el ne spune, indirect, că de fapt războiul este cumplit, nedemn, inuman, imund, că pînă la urmă războiul nu mai e război, adică act militar, cît vreme, pentru prevenirea războiului, ostilitățile trebuie să înceapă în timp de pace, prin diversiune și spionaj. Capitolul despre „Folosirea agenților secreți", ultimul capitol al cărții este probabil și primul, adică cel mai vechi tratat de spionaj din lume, și, zicem noi, cel mai limpede și concis tratat consacrat acestei arte, care ține în egală măsură de arta militară și de arta politică, deci de arta de a cîrmui și stăpîni. Dintre antici, cite ceva au știut și romanii despre această artă — dezbină și stăpînește! — dar cît de puțin față de chinezi, și cît de insuficient ca teorie.

Fiindcă arta războiului este o componentă a artei de a cîrmui, ea conține o latură politică, pendinte de atributele suveranului (șeful de stat) care adesea nu e una și aceeași persoană cu comandantul de căpetenie. Chiar strategia militară are un vîrf politic, cel ce precede strategia militară, ținînd de politica statului. Aceasta, politica statului, are în vedere o anume ordine în interior, un sistem de relații stabile pe care se sprijină armata, și un sistem de relații în exterior (alianțe), fără de care armata nu se poate angaja în acțiune cu succes. Ambele sînt extrem de importante, ambele preced acțiunea militară și țin de competența factorului politic. Pînă și acțiunea propriu-zisă militară e susținută de ceea ce Sun Zi numește „informarea prealabilă", sistemul de spionaj al statului și rețeaua de agenți, fără de care nici un război nu se poate angaja. Victoria nu cade din cer, ea e pregătită de timpuriu, actul militar o pecetluiește doar, Sun Zi spune : „Ceea ce se numește „informare prealabilă" nu se poate dobîndi de la spirite, nici de la divinitate, nici din analogia cu evenimentele trecute, nici din calcule. Ea trebuie obținută de la oamenii care cunosc situația inamicului." (XIII). Aceștia sînt agenții secreți, cinci feluri de agenți: băștinași, interni (din interiorul aparatului de stat inamic), dubli, lichidabili (ai morții) și volanți (ai vieții). De ce atîtea categorii de spioni? Fiindcă „Nu există loc unde să nu fie folosit spionajul" și tot el : „Operațiile secrete sînt esențiale în război : pe ele se bizuie armata pentru a executa fiecare din mișcările sale" (XIII, 20). „O armată fără agenți secreți, adaugă un comentator al textului de mai sus, este exact ca un om fără ochi și fără urechi."

Ne putem întreba : cum ar putea fi lăsate un stat și o armată fără ochi și fără urechi? Sun Zi ne spune explicit că spionajul, în plan militar și politic, e o componentă a actului de cunoaștere și de stăpînire a inamicului, cunoaștere deci. Cele cinci categorii de agenți care „lucrează simultan, fără ca nimeni să le știe procedeele", reprezintă nimic altceva decît „comoara unui suveran" sau, după o denumire deja tradițională pe vremea lui Sun Zi : „scutul divin". A nu-ți cunoaște adversarul, prin „informare prealabilă", înseamnă a refuza protecția „scutului divin", ceea ce reprezintă o culpă, supremă, în afară că reprezintă o mare neghiobie.

Pe alt plan, Sun Zi taxează dezinteresul față de cumpărarea informațiilor nu numai drept o imbecilitate (politică), dar și drept o lipsă de omenie (pură și simplă), în ultimă instanță, o lipsă de milă față de cei care practică această profesie, care nu poate altfel prospera. „Omenia" — și pe acest plan! — intră în obligația suveranilor : spionii trebuie plătiți ca și caligrafii, ca și grădinarii, ca și bucătarii sau cioclii, ei sînt oamenii unor fatale profesii utile, oricît de murdare. Iată și textul : „Cel ce face față inamicului ani îndelungați în vederea obținerii victoriei, într-o bătălie decisivă, dar se zgîrcește să acorde grade, onoruri și cîteva sute de **liangi**, necunoscînd situația inamicului, reprezintă o culme a lipsei de omenie". În ce constă neomenia, ne întrebăm. Desigur, în dezinteresul față de binele statului, și, de asemeni, în dispretul față de cei care-l pot sluji, bine-nțeles în chip interesat. „Un asemenea om, spune mai departe Sun Zi, nu are nici una din calitățile unui comandant, el nu poate fi în nici un caz un maestru al victoriei" (XIII, 2). Și în alt loc, încă și mai explicit : „Cine nu este chibzuit și prudent, omenos și drept, nu poate folosi agenți secreți. Și cine nu este fin și subtil nu poate să le smulgă adevărul" (XIII, 12).

Ne putem întreba : pentru cunoașterea adevărului orice mijloc este oare permis? Sînt mijloace legiuite și mijloace nelegiuite, dar oare necunoașterea nu-i o nelegiuire față de tine și ai tăi, sau chiar o nelegiuire în sine? „Subiect cu adevărat delicat. Foarte delicat!", cum spune Sun Zi, care leagă cunoașterea direct de adevăr, pînă la ultimele consecințe. Consecințele acestea merg pînă la etica actului de a cîrmui, ba îi și depășesc limita, fiindcă îl implică nu numai pe suveran, pe cîrmuitor adică, ci și pe ins, pe omul de rînd, pe om în genere, cu strategia și tactica lui de a fi, care strategie și tactică nu pot fi imorale. Ai moralmente dreptul de a combate răul prin rău? Ai, desigur, dreptul de a cunoaște răul și chiar datoria de a-l cunoaște, necunoașterea fiind vinovată. Dar cunoscînd răul și identificîndu-i mijloacele, este oare moral să nu-l combați? Răul fiind rău prin natura sa, nu-l poți combate decît prin propria sa natură, adică prin rău. Dar atunci făptuiești răul. Iată aporiile cunoașterii, legate de bine și rău, așa cum se prezintă în acest ultim capitol al cărții, care ar putea fi intitulat și capitolul despre: **Concordie și Discordie.** Din nou, înțeleptul.

În sfîrșit, o culme a răului : **subversiunea, diversiunea, sau războiul indirect.** Curios, dar semnificativ, paragraful despre subversiune și diversiune lipsește din edițiile canonice ale tratatului, inclusiv în cele recente, în schimb e prezent și larg comentat în apocrife. Nu ne-am ocupa de acest text apocrif, pe care-l vom reda în întregime mai jos, dacă cuprinsul lui nu i-ar interesa în chip deosebit pe români, tocmai datorită faptului că românii au fost victima războiului indirect, în cîteva epoci istorice. Să vedem însă cînd apare războiul indirect. Desigur, atunci cînd nu mai poate fi utilizat războiul direct. Aceasta fie din motivul că cel vizat dispune încă de forța ripostei, fie preventiv, pentru a-i anihila ab initio capacitatea ripostei, cînd încă nu l-ai ocupat. Strategia războiului indirect a fost adesea folosită împotriva chinezilor, în varii epoci, drept care o și teoretizează ; în ceea ce-i privește pe români, aceeași metodă a fost utilizată imediat după scăderea puterii lor militare, după epuizarea războiului direct cu otomanii, cu predilecție în epoca fanariotă, dar și mai tîrziu, cînd românii au intrat într-un lung război preventiv de uzură cu alte imperii vecine. Este o strategie a ocupanților, un război al coruperii, al dislocării și măcinării puterilor materiale și morale, un război al otrăvirii spirituale, în scopul unei anihilări absolute, în plan civic, politic, cultural, național. Sun Zi, prin voce apocrifă, ne spune : „Arta cea mai abilă (de a învinge) constă în a lichida rezistența inamicului fără luptă pe cîmpul de bătaie, în schimb metoda indirectă este singura care poate conduce la o veritabilă victorie și o poate consolida pe aceasta din urmă". Și acum spectacolul apocaliptic al subversiunii și diversiunii, formulat imprecativ și despărțit de noi în versete, pentru ca să se audă mai bine glasul de tunet al răului, aparținînd parcă unui Iehova neiertător :

„Dezagregați tot ce este bun în țara adversarului !

Implicați-i pe reprezentanții clasei cîrmuitoare în toate operațiunile criminale ;

subminați cu orice prilej luările lor de poziție, și modul lor de a vedea ;

livrați-i pradă rușinii publice și compromiteți-i în ochii propriilor cetățeni !

Bizuiți-vă pe concursul indivizilor celor mai lipsiți de scrupule, al celor ce nu se dau în lături de la nimic, al celor mai decăzuți moral cu putință !

Nu ezitați să folosiți toate mijloacele și toate prilejurile pentru a dezarticula și tulbura activitățile guvernamentale !

Semănați discordie și ceartă între cetățenii țării inamice ! Ridicați-i pe tineri împotriva bătrînilor !

Procedați, prin toate mijloacele, la distrugerea armamentului, a depozitelor de revitalizare, mai ales a disciplinei forțelor armate ale inamicului !

Compromiteți vechile tradiții ale țării și divinitățile ei seculare (cele care dau coeziune unei țări, unui popor) !

Fiți mărinimoși în oferte și-n recompense pentru a cumpăra informații și a tocmi complici !

Plasați pretutindeni, în toate locurile cheie, agenții voștri secreți !

Nu vă scumpiți niciodată la bani, nici la promisiuni, numai astfel veți dobîndi profiturile cele mai înalte, atingîndu-vă ținta !".

Ajuns însă aici, războiul și-a depășit limita, propria-i limită și a trecut **dincolo,** în punctul din care se deschide vidul. Dincolo de limită orice e cu putință, atîta vreme cît războiul, indirect sau direct, și-a achiziționat mijloacele răului absolut. În plan militar e posibilă folosirea oricărui tip de armament (clasic, chimic, nuclear, bacteriologic, meteorologic, cu laseri sau cu raze cosmice), politic de asemeni orice mijloc e cu putință (anexiunea, golirea teritoriului de populație prin deportare, aneantizarea), moral orice e cu putință, de vreme ce e cu putință des-ființarea morală a adversarului, anularea sinelui său. Cum mai e atunci cu putință ființa, ne întrebăm, cînd ființa nu-i altceva decît raportul eu-celălalt, cînd ființa se confirmă prin alteritate! Într-un plan mai larg, ne întrebăm, invocînd și un posibil război de mîine, cum mai e cu putință viul!

Textul apocrif al lui Sun Zi despre războiul preventiv indică, de fapt, prăpastia. E capătul oricărui război sau începutul unui război care, pierzînd din vedere limita, trece dincolo, în neant. E un război după care nu mai urmează pacea, doar pacea morții. Iar moartea ultimă, fie și abstractă deocamdată, reprezintă un avertisment. Nu este deloc nesemnificativ, zicem noi, că avertismentul ne vine din secolul al V-lea, înaintea erei noastre, și ni-l trimit chinezii antici, printr-un text apocrif. Experiența lor istorică, prin variile năvăliri și ocupații străine care au încercat fără izbîndă să aneantizeze un popor, a făcut cu putință acest avertisment. Experiența noastră, a celorlalți, a restului de lume, care rămîne după China, o lume frămîntată de războaie — vesele, tragice, stupide, nu face altceva decît să confirme avertismentul prim. Încă ceva: avertismentul ni-l transmite cel mai mare, cel mai vechi și cel mai pacific neam de pe Terra, neamul care a construit, ca întărire a cărții despre arta războiului, cel mai lung și cel mai înalt zid de apărare, împotriva năvălitorilor, cunoscut în istorie, lung de **cincizeci de mii de kilometri,** singurul obiect material, făurit de oameni, care se vede cu ochiul liber, de pe Lună.

La capătul acestei apocrife se confruntă din nou ideea de ordine și de haos. Nu haosul Bătrînului Înțelept, „haosul fertil", ci haosul creat de om, un om (cîrmuitorul) sau de oameni (lumea) care au pierdut Calea. Cîrmuirea, în China antică, înseamnă să achiziționezi Calea și s-o realizezi. Cîrmuitorul trebuie să fie un înțelept. În portretul suveranului, tot una cu înțeleptul, o idee și un îndemn revin mereu sub pensula de bambus a lui Sun Zi : „Dacă nu este în interesul statului, nu acționa. Dacă nu ești în stare să reușești, nu recurge la forța armată. Dacă nu ești în pericol, nu te bate...". Reținem modelul defensiv, defensiva ca acțiune (sau nonacțiune, după Lao Zi). Cîrmuitorul trebuie deci să fie calm, echilibrat, mai ales netulburat, stăpînindu-și desăvîrșit umorile, umorile necontrolate avînd în politică urmări catastrofale : „Căci dacă e posibil ca un om iritat să-și recapete liniștea, și un om jignit să se simtă din nou satisfăcut, un stat nimicit nu mai poate fi refăcut, iar morții nu mai pot fi readuși la viață". Și concluzia : „Iată de ce suveranul luminat este prudent, iar comandantul bun este avizat împotriva mișcărilor nechibzuite. Astfel, statul este salvat, liniștea lui asigurată, iar armata cruțată" (XII, 5). Din nou defensiva. Prudența cîrmuitorului trebuie să fie totuna cu prudența statului, liniștea sa totuna cu liniștea și buna rînduială internă. În ultimă instanță, Sun Zi ne spune că interiorul dă seama de exterior, îl asigură, îl asigură în măsura în care interiorul e totuna cu Calea. „Experții în arta războiului realizează Calea și asigură respectarea normei (numai procedînd astfel) ei sînt în măsură să formuleze o politică victorioasă" (IV, 7). Dar aceasta conduce, în chip paradoxal, la un model defensiv al victoriei. La care Du Mu adaugă confirmîndu-l pe Sun Zi : „Dao este calea omeniei și a dreptății ; legile sînt reguli și instituții. Cei care excelează în arta războiului cultivă în primul rînd propriul lor simț de dreptate... În acest fel ei fac ca guvernele lor să fie de neînvins".

De aici conceptul cu totul curios, paradoxal, de victorie, la Sun Zi.

Sun Zi: «Oastea este o unealtă a nenorocirii, ea nu este unealta celui nobil»

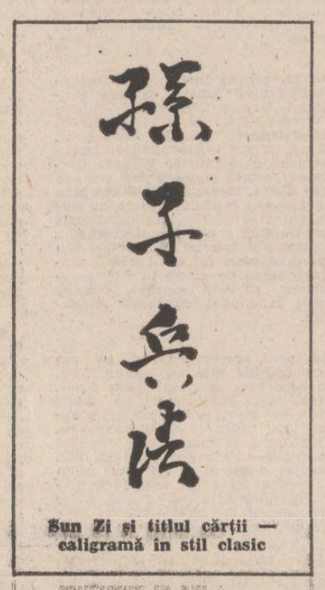

孫子兵法

Sun Zi și titlul cărții — caligramă în stil clasic

Modelul victoriei la Sun Zi

Ideal, victoria la strategul chinez ar trebui dobîndită fără vărsare de sînge. „Arta războiului" e singurul tratat militar din istoria lumii în care nu apare cuvîntul sînge. E și singurul tratat militar în care se profesează disprețul față de război: „Întreaga artă a războiului se bazează pe înșelătorie". (I, 8), deși războiul „e o problemă vitală pentru stat, domeniu al vieții și al morții, calea spre supraviețuire sau spre nimicire" (I, 1). Așa fiind, „victoria este obiectivul principal al războiului" (II, 3), victoria e necesară, ea asigură supraviețuirea, dar ce tristețe s-o obții !"

Iată cum apare victoria fără voie și peste dorința celui care o asigură !

Tocmai de aceea, strategul chinez caută toate mijloacele prin care să ajungă la victorie cu un preț cît mai mic cu putință, mic în suferințe și jertfe, în aceasta intrînd și cruțarea adversarului, totdeauna înconjurat de Sun Zi cu un imens respect. Victoria fiind o relație între tine și adversar, n-o poți dobîndi fără concursul lui (imprudență, inabilitate, slaba pregătire), nu-i poți deci smulge adversarului victoria decît cunoscîndu-l perfect, ca pe tine însuți. Cunoașterea absolută exclude sîngele. O victorie militară perfectă e fără sînge, după cum însuși o spune : „În general, în război, cea mai bună politică este să cucerești statul întact; distrugerea lui reprezintă ultima soluție. E mai bine să capturezi armata inamică decît s-o nimicești /.../ cel mai bine este să supui armata străină fără luptă." (III, 1).

O asemenea victorie, care presupune anihilarea strategică a adversarului, pe cale politică și logistică, dar și îndeminarea tactică de a-l surprinde și strivi virtual, fără a-i aplica lovitura omoritoare, este o victorie paradoxală, care pretinde o superioritate absolută. Este așa-numita victorie „fără greș", cea prin care „se învinge un inamic gata învins." (IV, 5). Este, în același timp, „o victorie care scapă înțelegerii comune", cum spune Du Mu, fiindcă cel ce o cîștigă nu dobîndește un mare prestigiu, actul fiind rapid, fără zgomot, un act pur. Cum să cîștigi un război înainte de a face războiul, cum să silești la capitulare o țară, înainte de a-ți fi muiat **sabia în sîngele ei !**

Ipoteza victoriei „fără greș", deci a operei perfecte, cuprinde un adevăr subtil, care scapă într-adevăr, „înțelegerii comune", cum observă Du Mu. Aceasta presupune o dominare în absolut a adversarului — etică, strategică, tactică și ca forță, pînă acolo încît acesta, după o absolută cunoaștere, e privit apriori din înălțime, de sus. A domina adversarul, a-l ataca de sus în jos este lege, atunci cînd se urmărește „victoria fără greș". Cu implacabilul forței gravitaționale, victoria devine o cădere. Ea e și comparată de Sun Zi cu o cascadă. Și lapidar : „Datorită artei de a-și dispune trupele, un comandant biruitor este în măsură să le facă să lupte cu efectul apelor stăvilite, care, slobozite brusc, se năpustesc într-o prăpastie fără fund. Aceasta este forma !" (IV, 5).

Dar iată aici culmea gîndirii antice chineze despre război : victoria ca o cădere sau antivictoria. Dar dacă e așa, ce satisfacție să dobîndești victoria ? Etic, moral, real, nici una.

De fapt suportul etic al unei asemenea victorii imposibile, implicînd o teribilă mîhnire, se află în cartea **Dao-de-tzin** și în doctrina lui Lao Zi : „Cel ce îl slujește pe capul poporului prin mijlocirea lui Dao, nu biruie alte țări prin forța armelor (cu ajutorul armatei), fiindcă aceasta se poate întoarce împotriva sa. Pe unde au trecut oștile, cresc buruienile și spinii. După războaie mari, vin ani de foamete." Și mai departe, și mai explicit pentru sensul victoriei în doctrina Căii.

„Conducătorul de oști iscusit învinge și se oprește aici ; el nu îndrăznește să făptuiască silnicia. El învinge și nu se glorifică pe sine. El învinge și nu atacă. El învinge și nu se mîndrește. El învinge pentru că este silit s-o facă. El învinge, dar nu este un războinic." (XXX)

A învinge fără să dorești războiul, a crea o doctrină militară a antirăzboiului, a inventa o strategie și o tactică negativă față de război, sub forma unui tratat de artă militară, iată o cale de înțelepciune sau Calea.

Un alt verset din marea carte a Bătrînului va lămuri întregul sens al tratatului de artă militară al lui Sun Zi : „O oaste bună este un mijloc (care naște) nenorocirea ; o urăsc toate ființele. De aceea omul care urmează calea lui Dao n-o folosește". Și în alt verset :

„În timp de pace, omul nobil preferă respectul, iar în timp de război forța. Oastea este o unealtă a nenorocirii, ea nu este unealta celui nobil. El n-o folosește decît atunci cînd e silit s-o facă. Cel mai important lucru este să păstrezi liniștea, iar în caz de victorie să nu te proslăvești. A te glorifica cu o victorie înseamnă a te bucura de uciderea oamenilor. Cel ce se bucură de uciderea oamenilor nu poate cîștiga simpatia în țară. Fericirea se creează prin respect, iar nenorocirea provine din violență... Dacă cei ce învinș (victorioșii) omoară mulți oameni este un motiv să plîngem amar. Victoria trebuie sărbătorită printr-o ceremonie funebră." (XXXI).

N-aș fi insistat atît asupra acestor cărți magnifice ale Chinei antice, dacă gînduri foarte asemănătoare despre război, pace, victorie nu le-aș fi găsit și în **Învățăturile lui Neagoe Basarab** (cartea despre **Solii și războaie**), în **pisania lui Ștefan cel Mare** după înfrîngerea de la Războieni, și în alte cărți ale vechii spiritualități românești. Pe un perete de la Vatra Moldoviței, un sfînt militar, sugrăvit pe vremea lui Vodă Rareș, cu funcția de apărător al acestei țări de la Carpați, are pe chip un zîmbet mîhnit, pentru dușmanul pe care — sigur — îl va învinge.

Dar despre arta și gîndirea militară a românilor, pe altă dată.

*) variantă la textul lui Sun Zi
**) variantă

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
41
(1 119)
Sîmbătă
15 octombrie
1983
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

«Antologia Luceafărul»

De tineri

Eu primii cu multă bucurie venirea
La putere a bărbaților tineri,
Și-acum văd cu tristețe cum încărunțesc
Și ei, după obiceiul pămîntului —
Căci de tineri albeau voievozii,
Și tot de tineri încărunțesc bărbații
Politici ai acestei țări.

Din ce în ce mai cumplită știința
Și arta de-a conduce statele;
Să fie roata cîrmei atît
De grea, să se lase-nvîrtită
Atît de trudnic, să fi stricat
Vechii timonieri, angrenajele
Și pîrghiile-acestei mici corăbii?

Să se fi umplut apele internaționale
De-atîtea curse și dinamite,
Să fi blocat navele gigantice
Canalele de trecere;
Să fi turbat ele, apele de la nord
Și de la sud
Încît micile, pașnicele nave, trebuie
Să treacă printre Scyla și Caribda
De douăzeci și patru de ori pe zi?

Se pare că duhuri teribile
Bîntuie cancelariile și sediile,
Pe nesimțite sînt tatuați bărbații
Cei tineri ai patriei.
Cu cît are mai multe pietre și ape
Țara-n care s-au născut și rămîn,
Cu-atît mai multe tăieturi pe frunte
Li se-adaugă;
Cîtă parte ni s-a făcut la fluviul nostru
Se-nseamnă pe fruntea primului
Dintre noi — cît avem voie la Mare;
Cîtă parte din munți ni s-a lăsat
Se-nseamnă pe frunțile lor —
Pentru fiecare lucru ce-l păstrăm,
O crestătură pe fruntea bărbaților
Noștri de stat.

Se pare că duhuri teribile
Bîntuie cancelariile și sediile.
Cu fiecare nou bărbat conducător
Se face inventarul apelor și
Munților și cetăților noastre:
De fiecare dată trebuie adjudecat
Și disputat fiecare deal sau izvor
Al nostru.

Mereu mai grea știința și arta
De-a conduce statele;
Tinerii bărbați diregători
Ai patriilor blînde
Sînt războaje crestate; de fiecare dată
Testamente nerecunoscute.

Eu îi primii cu multă bucurie
La putere; și tot eu văd cu tristețe
Cum încărunțesc —
Acesta-i obiceiul pămîntului:
Căci de tineri albeau voievozii,
Și tot de tineri încărunțesc bărbații
Politici ai acestei țări.

Ion Gheorghe

Unirea — deziderat de veacuri al poporului român

Eugen Popa: „Inscripții pe drapel"

„Desfășurarea evenimentelor istorice demonstrează în modul cel mai categoric faptul că unirea nu a fost efectul unei întîmplări, rodul unei simple conjuncturi favorabile sau al înțelegerilor intervenite la masa tratativelor, ci rezultatul luptei hotărîtoare a celor mai largi mase ale poporului, un act de profundă dreptate națională, realizarea unei concordanțe legice între realitatea obiectivă și drepturile inalienabile ale poporului, pe de o parte, și cadrul național cerut cu stringență de aceste realități. Tratatul de pace încheiat ulterior n-a făcut decît să consfințească starea de fapt existentă, situația creată ca urmare a luptei maselor populare din România și din Transilvania, a întregului nostru popor."

NICOLAE CEAUȘESCU

„Sîntem una, un singur trup..."

„trebuie să fi trăit ca membru al unui popor dezmembrat în mai multe state pentru a cunoaște zdrobitoarea tristețe a unei astfel de existențe și cît de mult împiedică ea orice ridicare". Așa rezuma în decembrie 1914 Take Ionescu — unul din cei mai cunoscuți oameni politici ai vechii Românii — așa rezuma el simțirea românească de dinainte de 1914. Fiecare popor are istoria sa. A românilor nu se poate nicidecum caracteriza cu dictonul latin : sors bona, nihil aliud (sansă bună, nimic altceva). Șansa este exact ceea ce le-a lipsit cel mai tare. Într-un spațiu geografic unitar, asemănat de mulți cu o cetate naturală, avînd podișul Transilvaniei ca bastion fortificat și punct central, poporul român nu s-a putut aduna întreg la un loc decît optspre-zece secole după ce pentru întîia oară dacii constituiseră în același spațiu statul lor centralizat. Împrejurările nu fuseseră favorabile. Mai mult, fuseseră de-a dreptul ostile : invazii, cotropiri, asupriri, confruntări între mai puternici vecini, amestecuri în treburile interne, rapturi teritoriale. Românii trăiseră între o invazie și alta și dintr-o asuprire într-alta. Peste vitregia vremurilor nu stăruise decît conștiința tot mai limpede că în acest colț de lume, românii, fie că erau munteni, moldoveni, transilvăneni, bănățeni... tot una erau. Aceeași limbă o vorbeau, aceluiași dumnezeu se închinau, aceleași obiceiuri și datini și le țineau fie că erau dincoace sau dincolo de Carpați, în podișul Moldovei sau în cîmpia Banatului. Și după ce două dintre „țările" române, Moldova și Muntenia, s-au unit, un proces întreg s-a început, un proces care nu s-a mai putut opri decît la 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia. Conștiința de neam ajunge o conștiință politică activă ; românii din vechiul Regat n-au mai trăit decît cu „mistica Ardealului", iar cei de la vestul Carpaților cu „mistica Țării". Un Octavian Goga o trăise pe cea de a doua în Transilvania și în intimitatea „Luceafărului" de la Budapesta și o regăsea la București pe cea dintîi cu aceeași

Ion Bulei

Continuare în pag a 2-a

«Luceafărul», 25

Nicolae Dan Fruntelată

apariția revistei „Luceafărul" în peisajul publicisticii culturale românești venea să continue o tradiție cu izvorul în celălalt secol. De el își legeseră numele și talentul generații de scriitori devotați marilor cauze ale culturii și istoriei noastre. Ideea unității naționale, apărarea limbii române au fost coordonatele fundamentale de acțiune și existență ale unei publicații care se așeza sub emblema de etern a poemului-amiral al literaturii române.

Iar în deceniul al șaselea al secolului nostru, începerea seriei actuale a revistei semnifica deopotrivă continuarea unei publicații a tinerilor scriitori, deschisă debuturilor, un spațiu de revelație în care s-au făcut auzite și s-au afirmat definitiv marea majoritate a valorilor certe ale literaturii contemporane din România. Născterea sa și multe din orientările pe care și le propunea manifestul program publicat în primul număr prevesteau parcă noua epocă a culturii noastre ce avea să înceapă după Congresul al IX-lea al partidului, o epocă de redescoperire a marilor valori, de afirmare a identității proprii a spiritualității românești.

Dezbaterile prezente de-a lungul anilor în paginile revistei pun în lumină direcțiile majore ale acestei epoci conturînd ceea ce genericul unei rubrici a definit drept „fondul principal al culturii române". În același timp, revista și-a făcut și își face o datorie permanentă din exprimarea unei atitudini tranșante față de încercările de minimalizare a tradiției, a reperelor de valoare ale culturii noastre, față de manifestările de dogmatism ori de îndepărtare a literaturii de la mizele sale fundamentale care legitimează în primul rînd, prezența, participarea scriitorului la viața Cetății.

Deschisă scriitorilor din toate generațiile, dar cu prioritate creatorilor tineri, „Luceafărul" își oferă paginile acelora care, alegîndu-se prin puterea talentului lor „dintre sute de catarge", vor deveni nume de referință în literatura de mîine. Multe dintre rubricile noastre, cenaclurile pe care revista le-a organizat, în diferite perioade ale existenței sale, au avut și au rolul de a primi și selecta valorile tinere ori în care parte a țării vor fi apărut ele.

Pe această „datorie de întîmpinare" nu numai a scriitorului tînăr, dar și a cititorului însuși s-a născut ideea „Întîlnirilor Luceafărului", a prezenței redactorilor în diferite locuri de țară în cadrul unui dialog fertil cu muncitori, țărani, intelectuali, elevi, studenți. La Hunedoara, Reșița, în cîmpia Ialomiței sau a Doljului, la Sălaj sau pe șantierele naționale ale tineretului aceste întîlniri au transferat paginilor noastre pulsul viu al vieții și muncii tinerilor, au generat mereu idei publicistice materializate în numerele revistei.

Apelul pe care secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, l-a adresat frontului scriitoricesc în Expunerea la Consfătuirea de lucru de la Mangalia din vara acestui an, mobilizează energiile colectivului redacțional al revistei „Luceafărul" în realizarea unor numere de ținută, angajate în dezbaterea problemelor cardinale ale culturii noastre, ale momentului literar actual, în promovarea unei literaturi care să dea măsura adevărată a timpului nostru.

„Luceafărul" la 25 de ani. Dincolo de semnificația solemnă a sfertului de veac stau munca și pasiunea oamenilor care au lucrat în redacție, a tehnicienilor și tipografilor care au așezat în plumb cuvintele pentru simbătă dimineața.

Lor, precum și tuturor colaboratorilor și cititorilor noștri le aducem omagiul nostru, încredințîndu-i că „Luceafărul" va rămîne mereu o revistă tînără, o revistă deschisă valorilor tinere, o revistă de atitudine și de profundă angajare patriotică.

O revistă cutezătoare și frumoasă

Mihnea Gheorghiu

după a treia vîrstă — recent mărturisită — a com-uniunii scriitorilor din România, realizăm că o bună parte din vremea-i este inseparabilă de prima vîrstă a **„Luceafărului"**, gazdă și îndrumător de talente, întru desăvîrșirea și îmbogățirea literaturii și culturii naționale, una dintre acele publicații cutezătoare și frumoase pe care ni le-au dăruit tinerii de după 23 August 1944, încrezători în geniul făurar al poporului și-n dorita sa emancipare. Lărgîndu-și necontenit orizontul și perfecționîndu-și raportul viu cu celelalte arte și discipline ale spiritului creator, cu filosofia timpului lor și cu noile științe ale umanităților, redactorii și colaboratorii revistei răspund azi unei sporite solicitări intelectuale și social-politice din partea mereu noului lor cititor, mai exigent, mai cultivat. Apreciez îndeosebi modul în care **„Luceafărul"**, — cu trei sferturi de veac mai tînăr decît poemul fără pereche cu același nume —, admiră și apără salba valorilor nepieritoare ale limbii, literaturii și istoriei țării noastre și-l salut cu aceeași durabilă simpatie colegială.

O vatră aprinsă

Edgar Papu

revista „Luceafărul" a însemnat totdeauna pentru mine o vatră aprinsă, la care am putut, de-a lungul anilor, să-mi modelez ideile, să le dau o formă precisă, pe care o cultiv și în prezent. Această publicație a fost și este receptoarea, sprijinitoarea și răspînditoarea tuturor ideilor mari și generoase ivite în cultura anilor noștri. Printr-insa s-au promovat atîtea valori cu care ne mîndrim astăzi. De aceea, la un sfert de veac de strălucită activitate patriotică și culturală a revistei mi se oferă și mie fericitul prilej de a-mi manifesta gratitudinea, și de a ura acestei citadele a spiritului creator românesc încă mulți, mulți ani de spor și de mari succese.

La aniversarea unei reviste

Nichita Stănescu

Ce fericire a fost pentru noi tinerii, atunci cînd mai mulți poeți ai generației noastre au hotărît să facă o revistă pentru noi, pe atunci niște puști sau niște puște. Nu prea ne iubeau cei ce au făcut-o la început — distinsul poet Dan Deșliu, bunăoară, se uita la mine ca la exponentul absolut al cosmopolitismului. Nici eu nu eram mai puțin vinovat : mă uitam la domnia sa ca la „Hai să trăiți tov. Plan !" — ulterior chiar am devenit colegi. Mihu Dragomir vedea în mine întruchiparea fiarei pînă cînd n-avusei de treabă, dar de fapt avusei de treabă și plin de emoție i-am mulțumit pentru traducerile din E. A. Poe. Pe loc Mihu m-a făcut utemist fruntaș. Vremuri splendide și romantice, iar noi toți suav-anapoda, cum ar zice Gheorghe Tomozei.

Barbu Eugen se vărgase ca un leopard, și-l adoram cu toții și, culmea slăbiciunii sentimentale, nu mi-am mutat sentimentul pentru că dacă tot vrea să se antreneze are în mine un bun sac de nisip.

În fine, în acea vreme, viitorul prozator Paul Georgescu a izbutit să mă scoată cu fața curată în fața textului neobișnuit de lung scris de Demostene Botez care, neprevăzător, mă fă-

Continuare în pag. a 5-a

ÎNSEMNELE ANGAJĂRII

Mihai Beniuc

fără nici o superstiție. „Luceafărul" în toate ipostazele sale cu un conținut mereu variat politic, publicistic, literar sau cultural, a izbutit ca un cal de cursă și de rasă bună să sară peste piedici fără a dobori bara și să împlinească vîrsta de un pătrar de veac, nu tocmai frecventă pentru periodicele noastre mai vechi.

Cuvîntul însuși de **Luceafăr** (din latinescul Lucifer = aducător de lumină) nu are în românește, pe cît știu, nimic demonic, nici substantival nici adjectival, ca în multe alte limbi ce l-au adoptat, fie după numele îngerului revoltei din cer înainte de căzere, fie ca simplă formă adjectivală, cu sens negativ acceptat neologistic și în românească, fără a fi însușit de graiurile naționale nicăieri, în care a rămas izvor de lumină, veste de apus al soarelui sau

Continuare în pag. a 4-a

TALGERUL DIN STÎNGA

Dinu Săraru

era o noapte geroasă, dinaintea lui 24 ianuarie 1966... cînd abia începusem să scriem, în loc de poporul nostru, poporul român. Barbu mă aștepta din tipografie cu gazeta și, cînd am intrat pe ușă în primul moment, toți au crezut că în brațele mele se aflau manifeste contrarevoluționare ; încă nu ne obișnuisem cu ideea că tricolorul este și al revoluției noastre, comuniste, și că domni-

Continuare în pag. a 8-a

În pag. a 3-a
CUVÎNTUL CELOR PESTE O SUTĂ DE MII

Un sfert de veac

Eugen Barbu

Cînd au trecut 25 de ani ?

Dacă aș căuta în foile îngălbenite de timp ale acestei reviste mi-aș găsi și numele meu, înscris undeva sub titlul ei : **„Luceafărul"**. Șase ani de zile, săptămînal, deși moștenisem o apariție bilunară, m-am aplecat asupra spalturilor ce o năsteau, în plumb și tuș, căutînd în textele proaspete greșelile de culegere, alături de colegii mei, harnici și entuziaști că ajutau la nașterea unei generații de poeți și prozatori, ca să nu mai vorbesc de critici, despre care și astăzi se mai vorbește cu respect. Aveam un ideal nemărturisit, acela de a destaliniza literatura română după o neagră umbrire dogmatică. Se scria **altfel** la noi și asta s-a simțit și a deranjat spiritele vechi, înăcrite ; pe vechii colaboratori ai **„Sentinelei"** Mareșalului, travestiți urgent în literați progresiști. Cei ce-l inmormîntaseră pe la Cluj și, în cele din urmă, în cimitirul din Lancrăm, cu picioarele la gură pe Marele poet, Lucian Blaga, cîrteau pe la colțuri. Nu le convenea aerul proaspăt al celor tineri, niște anonimi pînă la publicarea în paginile acelei reviste și pe urmă redutabili condeieri de care trebuiau să țină seama. Autorii versurilor șchioape cu tractorul suit pe un munte, mostră de imbecilitate poetică ; foști tamburi majori ai

Continuare în pag. a 5-a

ÎN ACEST NUMĂR : evocări și articole de ● Al. Oprea ● Ioan Grigorescu ● Niculae Stoian ● Ion Dodu Bălan ● Aurel Martin ● Gh. Pituț ● Ioan Alexandru ● A.I. Zăinescu ● Tudor Octavian ● Mircea Constantinescu ● Iulian Neacșu ● Alexandra Tărziu ● George Alboiu ● Mihai Pelin ● Paul Anghel ● Fănuș Neagu ● Nicolae Dragoș ● Haralamb Zincă ● Romulus Zaharia ● poeme de ● Grigore Hagiu ● Marius Robescu ● Matei Gavril Albastru ● proză de ● Aurel Dragoș Munteanu ● Săndziana Pop ● evocări și articole de ● Nicolae Ciobanu ● Gheorghe Suciu ● Dan Laurențiu ● Cezar Ivănescu ● Nicolae Velea ● Voicu Bugariu ● Gelu Stoicescu ● Mircea Croitoru ● Artur Silvestri ● Sultana Craia ● Adrian Dinu Rachieru ● Alexandru Condeescu ● Costin Tuchilă ● Nicolae Georgescu ●

CRONICA LITERARĂ

VALENTIN F MIHĂESCU: «Timp și mod»

Încheierea volumului de critică **Timp și mod** de Valentin F. Mihăescu ne dă o cheie de acces către înțelegerea cărții : **„Timp și mod"** este, ne spune autorul, **un volum de debut, venit după opt ani de activitate critică în presa literară. Prin definiție dată, autorul nu încearcă să capteze bunăvoința cititorului, ci doar să-i transmită ceva din orgoliul pe care-l atașează întreprinderii sale. O face cu gîndul că argumentele în favoarea acestei atitudini le va fi aflînd în paginile cărții".** Importantă este aici denunțarea orgoliului care însoțește aceste pagini și care nu este un orgoliu personal ci orgoliul întreprinderii critice. Pentru Valentin F. Mihăescu critica este un act de angajare intelectuală demnă și distantă, fără accente familiare. Discursul lui critic are de altfel o curgere aproape impersonală. Figura criticului nu poate fi descoperită deci în superficia mată a expunerii ci dincolo de ea. Claritatea discursului său, care refuză pitorescul, metafora, invită totdeauna la contemplarea unei adîncimi. Valentin F. Mihăescu este în primul rînd un critic al straturilor profunde ale operei literare, rezultatele investigației sale fiind expuse într-un stil exact, notional, frizîndu-l pe cel științific. Altfel zis, Valentin F. Mihăescu nu este un critic pentru mintile lenese. Pagina lui nu dă spectacole facilitante spiritelor suficiente, ci cere o colaborare intelectuală, a cărei absență face imposibilă comunicarea cu manifestarea lui critică.

Valentin F. Mihăescu este un critic al subtilităților. Analizele la poezia lui Eminescu, Bacovia, Arghezi vădesc tocmai această înclinare de a ne introduce în universul ascuns al operei artistice, de a semnala traiectele sau mijloace cu resort semantic și artistic subtil. Capacitatea analitică a exegetului este remarcabilă prin precizie și subordonare la scop. El nici nu pare interesat de noutatea rezultatelor analizei cît mai ales de plăcerea ei, de predilectia demontării configurației ascunse a operei. Plăcerea noutății în sensul șocant al cuvîntului îi lipsește și chiar dacă pagina lui critică produne observația nouă, interpretarea personală, ele sînt înfățișate în așa fel încît sentimentul dat este că acestea existau de mult, că nu aparțin nimănui și că simpla expunere fără subliniere este suficientă. Impresionantă este capacitatea sintetică a criticului, care îmbină concentrarea cu expresivitatea intelectuală, oferindu-ne texte de exegeză concentrată, cum este cel privitor la **Geografia magică** sadoveniană. Înțelegem că în orgoliul criticului intră și refuzul ostentației spectaculului.

De altfel, o mișcare de orgoliu este, credem, întreagă această carte, mai puțin spectaculoasă și petulantă decît întreaga activitate critică de opt ani a lui Valentin F. Mihăescu. Autorul Timpului și modului refulează aproape în întregime activitatea lui folletonistică propunîndu-ne un volum de predilecții tematice, de modalități de lucru, de meditații asupra criticii, dar aproape nimic din acuta și polemica lui serie de cronici literare care l-au impus atenției. Este limpede că Valentin F. Mihăescu nu ține să faciliteze drumul către secretul manifestării lui critice. **Timp și mod** oferă în bună măsură imaginea unei alte implicări în actul de critică și istorie literară, decît cel din foiletoane, ceea ce derutează receptările inerțiale, dar trăsăturile **și calitățile de căpătîi sînt aceleași și în Timp și mod** și în foiletonistica cronicarului literar. Cele două fațete nu se exclud ci se completează și, la lectura atentă, ele pot fi regăsite și în volumul alcătuit cu atita rezervă de Valentin F. Mihăescu.

O probă de fină analiză găsim în eseul pe care Valentin F. Mihăescu îl dedică Bietului Ioanide. Disociind între realitatea romanescă și ficțiunea întreținută de fiecare personaj în parte, Valentin F. Mihăescu decupează în **Bietul Ioanide** un orizont romanesc dublu, o cutie de rezonanță semnificativă a întregii cărți și a atitudinii naratorului. Silueta morală și spirituală a personajelor se precizează și se detașează cu o linie fermă în țesătura de idei a cărții. Aceleași calități de remarcabil analist le relevă capitolul dedicat lui Marin Preda. Criticul **se oprește, de pildă, asupra unui topos al prozei românești de astăzi, sedința politică, și** urmărește o asemenea ședință în proza lui Marin Preda. Familiarizarea criticului cu universul moromețian și cu relațiile lui secrete este surprinzătoare. Odată cu **Cei mai iubit dintre pămînteni** se vădesc celelalte calități ale lui Valentin F. Mihăescu, refulate mai peste tot în această carte, care exhibă mai ales plăcerea analizei și a discursului intelectual mat și exact, **Cei mai iubit dintre pămînteni** nu mai este o simplă analiză ci un act de explorare și de evaluare proprie, care exclude lipsa atitudinii. Era de descris romanul, de definit, de circumscris formule estetice, de apăsat asupra episoadelor cele mai reușite, de denunțat scăderile de tensiune sau neglijențele epice. Toate aceste operații sînt întreprinse de criticul Valentin F. Mihăescu cu aceeași mînă sigură din celelalte articole, dar postura este alta, adică aceea a criticului de primă linie care nu se refugiază într-o contemplație detașată și atemporală a unei literaturi cu toate hărțile făcute și reliefurile descoperite. Ipostaza adevăratului critic Valentin F. Mihăescu, capabil de diagnostic, de atitudine, de opțiune este aici.

Tensiunea contradictorie a activității critice a lui Valentin F. Mihăescu este caracteristică unei mari părți a criticii literare care se practică astăzi în presă de valul mai nou al criticii. Ispita absolutizării analizei, a transformării ei dintr-un mijloc într-un scop în sine este un viciu mai general al criticii curente. Militantismul judecății de valoare este înecat de analitismul indiferent la valoarea textului aflat sub obiectiv sau pur și simplu părăsit pentru exercițiul critic în sine. De suferit suferă ierarhia de valori, care începe să fie îngropată sub molozul unor analize indiferente la substanța și calitatea operei analizate. Cazul lui Valentin F. Mihăescu nu este acesta. Cronicile lui literare arată atît plăcerea analizei cît și a judecății de valoare, dar din faptul că a preferat în volum postura analitică lăsînd pe dinafară cele mai vii și mai implicate literar pagini pe care le-a scris pînă acum, o încadrare a lui în spațiul acestei tensiuni care dezavantajează judecata de valoare, militantismul estetic, propriu-zis se poate face. Cercetătorul de motive, analistul este rareori un critic adevărat. Valentin F. Mihăescu are toate datele criticului de actualitate, ale istoricului literar care înțelege istoria literară ca istorie de valori și a-i semnala ispita direcției contrare este o necesitate.

Pledoaria pro domo de la sfîrșitul cărții vorbește tocmai despre condiția criticului care intră în arenă pentru a suporta contestările succesive. Valentin F. Mihăescu nu face aici altceva decît să rescrie o pagină care s-a mai scris, situația tînărului critic nu este nouă, ceea ce nu golește de autenticitate pledoaria sa. Este aici o meditație asupra condiției criticului în general, a criticului ca „expresie a vulnerabilului", cum scrie la un moment dat, dar tocmai această meditație ni-l arată gata de a-și asuma toate rigorile și „riscurile meseriei", de a exercita cu orgoliu, cum o declară în final, magistratura de critic literar. **Pledoaria pro domo, care este o postfață, poate fi considerată și ca o prefață a activității critice a lui Valentin F. Mihăescu. Timp și mod** ne înfățișează un critic de vocație care încearcă să împace orgoliul profesional cu indoiala carteziană, ipostază de cel mai bun augur pentru o carieră critică.

M. Ungheanu

P.S. Condiția de coautor este întotdeauna dezavantajoasă pentru una din părțile cuplului. În cazul colaborării Anghel-Iosif, mulți au negat meritele lui Iosif trecîndu-le pe seama lui Anghel. Judecata este desigur reductivă și nedreaptă, dar imposibilitatea de a disocia cu precizie ce aparține unui autor de ce aparține celuilalt este cauza curentă. O judecată similară se găsește și în cronica noastră literară despre Solfegiul biruinței, roman semnat de Eugen Seceleanu și Oprea Georgescu în care toate considerațiile privesc mai ales pe Eugen Seceleanu, scriitor mai cunoscut, pînă la acest roman, decît Oprea Georgescu. Cum presa unde au apărut mai multe fragmente din **Solfegiul biruinței** atesta o veche colaborare între Eugen Seceleanu și Oprea Georgescu, ceea ce scoate pe Oprea Georgescu din postura de simplu îngrijitor al textului lui **Eugen Seceleanu, facem cuvenita rectificare de atitudine : acolo unde am scris doar Eugen Seceleanu se va citi Eugen Seceleanu și Oprea Georgescu.**

SULTANA CRAIA: «Aventura memoriei»

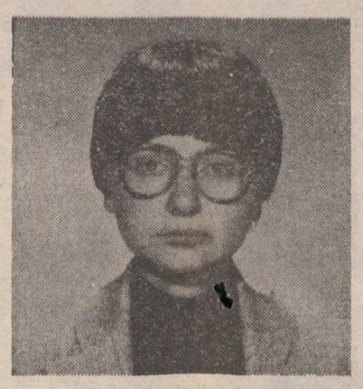

Intrăm într-o nouă fază a receptării lui Zaharia Stancu ? Iată întrebarea, de altfel retorică, deoarece își conține replica în sine, pe care ne-o punem **la sfîrșitul inteligentului eseu semnat de Sultana Craia (Aventura memoriei,** Editura **Eminescu, 1983)** despre opera autorului romanului **Desculț.** Interogație legitimă și răspuns afirmativ, cu atît mai mult cu cît și Mariana Ionescu a întreprins o lectură modernă cu sugestii din critica arhetipală într-unul din studiile cuprinse în volumul **Artă și creație** unde erau identificate și comentate, marile metafore ale **luminii și întunericului. Sultana Craia** își fundamentează demersul pe o axiomă critică ce își are originea într-un pasaj din prefața ediției definitive a scrierilor lui Zaharia Stancu, citat, cu adevărat semnificativ, pe care îl vom **reproduce și noi : „În structura operei mele** în versuri și proză o importantă capitală a avut-o factorul biografic. Acest factor este prezent în tot ce am scris pînă acum, va fi prezent în tot ce voi mai scrie de acum înainte. Biografia mea este uriașa ladă din care am scos pe rînd și voi scoate și mai departe materialul de viață pe care l-am transformat și îl voi transforma în material literar. Fără **anii pe care i-am trăit, fără experiența mea de viață, fără oamenii de cele mai diverse tipuri pe care i-am cunoscut, nu aș exista nici ca poet, nici ca prozator, și, cred, nici măcar ca zierist (...) Arhiva mea îmi încape toată în cap, în memorie".** Autoarea acordă mare credit acestei profesiuni de credință („Aventura existenței scriitorului este deci în același timp a omului și a operei... spune ea) dar în realitate ceea ce reține și transformă în premisă a discursului său critic este ultima propoziție : „Arhiva mea îmi încape toată în cap, în memorie". **În consecință, opera lui Zaharia Stancu luată** omogen (poezia și proza) este trecută printr-o grilă de lectură în care ipostazele memoriei, mai precis, modurile lirice ale memoriei constituie factorul esențial. De aici provine inclinația spre confesiunea lirică, spre viziunea poetică a lumii chiar și în scrierile în proză. **Sau altfel spus,** numitorul comun al poeziei și prozei sale este **atitudinea poematică** (în sens literal) față de existență. Este momentul să fac o distincție ; aspectul poematic nu se confundă cu cel idilic sau sentimental minor. Dimpotrivă sarcasmul și cruzimea fac parte din arsenalul său, dovadă cea mai elocventă fiind textele lui Lautréamont. Iar la Zaharia Stancu conotațiile de asprime întunecată, duritate, violență, amărăciune covîrșesc pe cele de tandrete, euforie, lumină, dulceață etc. sub această lentilă a memoriei poetice cuprinzînd tot spectrul de trăiri, sentimente și senzații pe care le-am amintit, sînt supuse difracției critice motivele centrale ale operei stanciene (erosul, viața, moartea, durata, familia, visul etc). În primul capitol autoarea se străduiește — și o face convingător — să demonstreze că poezia lui Zaharia Stancu este o peliculă a diferitelor **virste lirice** ale eului ce își găsește modalitatea cea mai proprie de exprimare în genul de „poeme-confesiune", cum sînt **Neliniște** sau **Bunavestire.** S-ar putea replica, și nu fără temei, că orice ecuație lirică este o mărturie a eului, ergo orice poet se confesează într-un fel sau altul. Este adevărat, dar nu toți poeții și-au transformat eul în „personaj" textual, iar și mai puțini au făcut din confesiune, implicită sau explicită, tema lor poetică primordială. Într-o parte a operei și Arghezi este unul dintre ei. Sultana Craia observă această filiație dar nu o exploatează îndeajuns, numai că, spre deosebire de Zaharia Stancu care este un fel de „prizonier" al memoriei, poetul psalmilor este un suveran al ei. De ce spun „prizonier" ? Argumentele ne sînt furnizate de chiar eseul de față deși expresia nu apare literal în text. Faza de început este marcată de evocarea timpului auroral al copilăriei, al paradisului său bucolic și solar. Cum ieșirea din starea de grație se produce repede, a doua „vîrstă" lirică se individualizează prin intensificarea pînă la incandescență a trăirilor erotice și prin treptata insinuare în mitologia poetului, a neliniștii, a stărilor dubitative dar și a unei orgolioase conștiințe de sine. Ultima vîrstă este aceea a întunecării, a invaziei răului, a scurgerii timpului și a obsesiei thanatice, fără a atinge însă accente paroxistice, menționîndu-se în limitele unui dramatism moderat, reglat din cînd în cînd, de recursul la seninătatea și calmul intîlnirilor evocări lirice. Prin contrast, mă gîndesc la Blaga care a avut o evoluție spiralată, în a treia „vîrstă" lirică, reluînd pe o treaptă superioară, motive ale primelor volume, erosul și panismul, transpuse într-o luminozitate imnică, rituală. Cartea Sultanei Craia are și calitatea de a provoca asociații, de a incita la reflecții și reevaluări.

Capitolul consacrat erosului este dintre cele mai semnificative sub acest aspect, criticul analizînd cu aplicație și pătrundere avatarurile motivului, în poezie și proză. Unele observații sînt de-a dreptul subtile și merită excerptate, cum sînt cele despre funcția privirii în relația erotică. „Revelația cuplului se realizează prin privire, pentru că la Zaharia Stancu, scriitor care a ratat nu fără regret o vocație de pictor, senzația vizuală este punctul de pornire al oricărui demers analitic. Ochiul este atras de ochi, privirea surprinde privirea și se poate observa că toate portretele din opera prozatorului vizează întîi ochii personajelor, pentru care scriitorul are o adevărată fascinație.

Privirea este la el un mod de a impune, înfruntarea privirilor tuturor traduce opoziția, înverșunarea, nesupunerea, adesea contrazicînd cuvîntul. Privirea este de cele mai multe ori unica armă eficace a celui handicapat fizic și social, a acelui Darie colțos și sensibil, răzvrătit și nesupus dincolo de aparența de neputință, a acelui lup tînăr mereu nemulțumit și mereu neliniștit, sfîșiat între nevoia de iubire și nevoia de răzbunare, dornic să mingîie și silit să muște". Revelatoare pentru puterea de analiză a autoarei și aderența la text — Sultana Craia este, indenegabil, o bună cititoare a prozei lui Zaharia Stancu — este și interpretarea susținută de aluzii psihanalitice și simbolic-mitice a dragostei celor trei femei exemplare din **Șatra, Kera, Lisandra și Sina,** întruchipînd tot atîtea epifanii ale erosului feminin. Ne **aflăm, fără îndoială, în fața capitolului** celui mai dens și mai interesant al cărții, dar și în **Universul rustic, Familia (mai ales aceasta), Comunitatea, Modelul reveriei** întîlnim afirmații și opinii ce aruncă o lumină nouă asupra unui scriitor citit, ne dăm seama, destul de superficial, imobilizat în gipsul caracterizărilor didactice sau de conjunctură. Nici Sultana Craia nu-și susține efortul la același nivel, pe tot parcursul eseului, ultimele două capitole, **Ipostazele autorului și Aventura memoriei** dînd impresia grabei și a expedierii materialului. Ceea ce nu scade însă din meritele majore ale cărții, care, în formula aleasă, a eseului, cu avantajele dar și riscurile sale — nu-i vom imputa deci lucrurile pe care nici nu și le-a propus — a realizat o lectură alertă, (uneori prea din avion) proaspătă, inteligentă, într-un stil elegant-fluent și, de ce nu, îndrăzneață (repet, subiectul nu pare la început prea generos pentru cercetător) a operei lui Zaharia Stancu.

COSTIN TUCHILĂ: «Cetățile poeziei»

Volumul lui Costin **Tuchilă este o** serioasă exegeză critică a unui, în ultima vreme, mult controversat grup de poeți. Cînd folosesc cuvîntul „grup" **nu mă refer în nici un caz la accepția lui** strictă, consacrată de istoria literară, un număr de scriitori care au o platformă și un program estetic comun, și o revistă sau mai multe în care să se manifeste, cum au fost avangardiștii, suprarealiștii sau expresionistii, ci la o realitate biologic-cronologică: debutul, începînd cu 1966, și formarea și consolidarea „operei" în anii '70. Vom lua în considerare însă, oricît de sceptic **se arată în această privință Costin Tuchilă,** și afinitățile și trăsăturile care-i apropie, dincolo de notele specifice. Sîntem de acord cu criticul cînd afirmă că toți acești autori se înscriu într-o „serie de valori individuale", dar ei aparțin totuși unei atmosfere comune, unui orizont propriu, adevăr devenit evident odată cu reunirea lor în cadrul excelentei serii „Hyperion" a Editurii Cartea Românească. Este clar că ne va fi mult mai ușor să stabilim raporturi de contiguitate între Marius Robescu, Nicolae Ioana și Constantin Abăluță și să-i plasăm sub o anume marcă stilistico-tematică, decît între oricare dintre ei cu Ioan Alexandru sau Ion Gheorghe. De asemenea, este mult mai vizibilă și mai îndrituită conjuncția poeticilor lui Leonid Dimov și Emil Brumaru, față de posibile paralele. Leonid Dimov — Marin Sorescu și Emil Brumaru — Nichita Stănescu. Și nu vom putea ocoli nici chestiunea mai delicată a receptării critice sau, poate, mai corect formulată, a receptării lor parțiale și uneori defectuoase. Costin Tuchilă susține în legătură cu acești poeți, veniți imediat după „generația anilor '60" — primită și comentată entuziast (aș adăuga că ea a fost solidarizată și de o actiune critică de anvergură, îndelung purtată, chiar dacă exact aceleași voci se dezic acum și au făcut „stinga-împrejur" ca la armată) — că „recunoașterea lor critică s-a desfășurat în mod cu totul nesistematic, ca să nu zicem întîmplător". Trecînd peste mica exagerare polemică, comisă din dorința de a fi cît mai persuasiv, criticul are în mare măsură dreptate și oricît de violent și necivilizat i s-a replicat, pe un ton cu atît mai iritat cu cît lipseau argumentele, situația, cu unele retușuri, este aceea prezentată de el. La ce mă refer ? Dacă este de necontestat fenomenul de „închidere a unei părți a criticii în turnul de fildeș al generației '60" și agățarea „în plasa unor ultimi sosiți, debutanți ai anilor '80" ar fi fost de datoria lui Costin Tuchilă să observe și cealaltă față a procesului. Au fost critici critici, adevărat, nu dintre cei mai fervenți admiratori ai „generației '60", care s-au preocupat și au urmărit cu oarecare constanță și pe autorii de care se ocupă el, în **Cetățile poeziei** (Cartea Românească). Astfel, amintim, mai întîi, pe **Marin** Mincu, care cu o justă intuiție critică a scris o carte despre această promoție, **Poezie și generație** (1975) apoi, cu articole și eseuri în volume, Nicolae Ciobanu, **Panoramic, Incursiuni critice, Însemne ale modernității,** 2 vol., Gheorghe Grigurcu, **Poeți români de azi** (1979), Mircea Iorgulescu, **Scriitori tineri contemporani** (1978), Hristu Cândroveanu, **Alfabet liric** (1974) și **Poeți și poezie** (1980), și alții. Pentru a fi în spiritul adevărului este bine să menționăm că după inceperea publicării seriei de antologii de autor în seria „Hyperion", care au avut o audiență deosebită la tinerii critici, comentariile au sporit considerabil. Aș îndrăzni să mă prenumăr și pe mine, care într-o masă rotundă despre poezie, găzduită de **Luceafărul** în 1979, am vorbit chiar de o „generație Hyperion" și am scris un număr de articole și eseuri despre poeții acestui val. Sigur, dacă cineva ar face o comparație statistică între cele două „formații", ea ar arăta o diferență zdrobitoare în favoarea poeților '60 și '80, statistică ce-i dă, încă o dată, dreptate lui **Costin Tuchilă,** care ar fi trebuit totuși, o spun din nou, să ia act și de cealaltă realitate. Dar cine sînt poeții asupra cărora se oprește criticul ? Să-i enumerăm : Leonid Dimov, Emil Brumaru, Vasile Vlad, Virgil Mazilescu, Constantin Abăluță, Nora Iuga, Ioanid Romanescu, Marius Robescu, Mircea Ciobanu, Adrian Popescu, Nicolae Ioana, Dan Laurentiu, Sorin Mărculescu, Alexandru Miran, Gheorghe Istrate, Cezar Ivănescu, Daniel Turcea, Ileana Mălăncioiu. O listă, nici o îndoială, impresionantă, **mai ales după ce avem la dispoziție „corpusul"** operelor — desigur toți acești poeți sînt „în mișcare", dar liniile lor de forță s-au definitivat — cuprinzînd și autori de prim rang și de raftul al doilea însă cu o trăsătură comună, valoarea sigură, autentică. Este și platforma de la care se lansează Costin Tuchilă, renunțînd la critica de întîmpinare și situare în favoarea demersului analitic-interpretativ. El apelează la metoda tematistă în varianta Jean Pierre-Richard, calchiat și în modul de alcătuire al tabelelor de motive și figuri de la începutul fiecărui eseu, ceea ce, apriori, iarăși nu poate fi un reproș. Decisiv este în acest caz, **gradul de adecvare la obiect,** maniera personală în care o aplici. Or, criticul probează că este familiarizat cu metoda respectivă, că îi cunoaște mecanismele și articulațiile, aplicînd-o cu consecventă în prospectarea universului fiecărui poet. Aș zice chiar, că exagerează puțin în fidelitatea lui vis à vis de tematismul „ortodox", unele structuri poetice impunînd o abordare mai elastică sau polivalentă, așa cum face în cazul lui Vasile Vlad, chiar exegetul, acordînd atenția cuvenită elementelor de limbaj și stilistică. În schimb, eșecul utilizării rigide a metodei este vizibil în comentariul despre Al. Miran. Dar ca strategie de principiu și ca mod de penetrare în intimitatea operei și de interpretare a semnificațiilor ei, poziția lui Costin Tuchilă mi se pare corectă. El caută să descopere la fiecare autor, nucleele metaforice, „centrii săi nervoși", pentru a stabili apoi conexiunile și relațiile pe care le întreține cu întregul organism poetic.

Am să reiau un astfel de tablou sinoptic al motivelor, la Virgil Mazilescu, deoarece este mai scurt, pentru a ne edifica asupra felului de a proceda al criticului : „Labirintul insurgenței. Virgil Mazilescu este un insurgent ascuns. Insurgența sa constă într-o permanentă atitudine de revoltă, o revoltă ale cărei contururi rămîn însă vagi. Înfățișînd discursivitatea deopotrivă ca act de pudoare și teamă de comunicare, Virgil Mazilescu este un rătăcit în labirintul revoltei. Poezia lui se prezintă ca exaltare lipsită de cursivitate a unui fragmentarism resimțit ca unică posibilitate de a concluziona formal structurile căutării labirintice. Fragmentarismul poeziei lui Virgil Mazilescu este rezultanta directă a tensiunii vizuale pe care ea o presupune. O viziune nu se alcătuiește. Virgil Mazilescu nu este constructor de viziuni, ci un autor care face teribile eforturi să dezlege nodurile complicate ale unei viziuni, presupusă, dar încă necunoscute. Figurile labirintului ne întîmpină peste tot în poezia lui Virgil Mazilescu. Din revoltă inițială ea devine exprimare eliptică a unei perseverente «ciuntiri» a sublimului, înfăptuită de eterna tentație a rezolvării prin anulare malefică. Este sentimentul autorului care și-a părăsit creația, «regiunea de odinioară» și nu se mai poate înălța la ea decît săvîrșind un act demonic". După cum se vede, avem la dispoziție nu doar o simplă catalogare de motive și imagini ci un plan al analizei critice dacă nu chiar un „compendiu" al ei. Aceste puncte de reper nu sînt fixe decît pentru un anumit sistem de referință, adică în raport cu discursul critic, dar în contextul universului poetic sînt faze și etape ale devenirii sale. Între ele, criticul stabilește relee'e de comunicare, face apropieri și para'elisme, ordonează și dă o orientare figurilor poetice și retorice. În paradigma semantică a operei este stabilit și desenat un traseu sintagmatic, care atrage prin precizia și chiar spectaculozitatea lui, ca drumul unei comete pe bolta înstelată însă fatal, lasă în urmă, nenumărate alte traiectorii posibile, alte semnificații importante. Dar nici o metodă nu este infailibilă și nici un critic scutit de erori, ce nu trebuiesc însă hiperbolizate și transformate în capete de acuzare. Printre eseurile sale cele mai reușite, menționăm pe acelea dedicate lui Leonid Dimov, Emil Brumaru, Mircea Ciobanu, Constantin Abăluță, Ileana Mălăncioiu, iar din categoria celor mai puțin inspirate, comentariile despre Alexandru Miran și Daniel Turcea. Dar în ce are mai bun, cartea ne arată un critic dotat, cu apetit analitic și dexteritate a desfășurării și construcției metodologice, avînd, totuși, ciudate sincope. Unele dintre ele se datorează cred și atracției pentru frazele ample, coafate cu sintagme poetice prețioase, ce iscă, în final, senzația de confuzie. O tăietură mai sigură și mai energică a stilului, o mai mare atenție la proprietatea expresiilor, ar fi doar în avantajul intuiției'or și ideilor sale critice, nu puține, profunde și originale. **Cetățile poeziei** reprezintă, cu toate aspectele controversabile, o carte remarcabilă atît prin ambițiosul său proiect cît și prin felul cum îl impune.

Paul Dugneanu

«Sîntem una, un singur trup...»

Urmare din pag. 1

mistuitoare putere exprimată : „Se înstăpînise în toate inimile lozinca **unirii.** Cu o frenezie nestăvilită se rostogolea pretutindeni valul biruitor [...]. Societatea întreagă din România veche, lăsînd la o parte raționamentul politicii curente și calculele diplomaților, apucase pe acest făgaș, de unde nu mai era întoarcere. În toate domeniile vieții publice, în școală, în armată, în saloane, ca și în cătune, în mii de glasuri și în diverse forme vorbea singele românesc, rostindu-și sentința lui inapelabilă, prinsă atît de sugestiv de graiul înflorit al lui Delavrancea : **Sîntem una, un singur trup revărsat de amîndouă părțile munților. Carpații ne sînt șira spinării".** Aceasta era forța și tăria ideii naționale. Dorința unirii ajunsese „o văpaie de miriște", și era forma sub care trăia fenomenul românesc. Peste Carpați, granița din mijlocul țării", tînguia cu neostoită tristețe doina lui Proca. Ce se întîmplă cu românii din România neliberă îl interesa pe toată lumea din cuprinsul românesc. Soarta lor îi durea pe toți și spre ei zburau cele dintîi gînduri românești și, peste tevaturi zilnice, viitorul neamului se hrănea din ele. Dincolo de ajutorul material, după împrejurări mai mari sau mai mici, era sprijinul moral, erau atitudinile în presă, în parlament, în manifestațiile din stradă sau și oficial, atunci cînd diplomația română găsea posibilități de manevră, folosind de regulă Berlinul contra Vienei și pe aceasta contra Budapestei. O conștiință comună a destinului domina spiritele dincolo și dincoace de Carpați. Nimic din ce se întîmpla dincolo nu rămînea fără ecou dincoace. Și totul într-o idee care era tot mai evidentă tuturor spiritului și căreia un I. Slavici îi dădea o expresie plastică : „soarele la București răsare". Toți intelectualii români ardeleni erau educați în această idee și realizarea unității cu „țara" prin relații economice culturale și umane cu frații de peste Carpați era un obiectiv prioritar. Necontenite contacte nemijlocite, asidua circulație de carte românească în toate părțile locuite de români din care transilvăneanul I. Bianu de la Academie făcuse o rațiune a existenței sale, abonamentele la ziarele din Regat (la cite dădeau voie autoritățile maghiare, extrem de vigilente), excursii numeroase, permanente relatări în presa românească transilvăneană a tot ce se întîmplă în Regat (și invers) ș.a., toate acestea educau pe românii din România neliberă în convingerea că „numai politicește sînt despărțiți", dar ei formau o singură națiune cu un fond de gîndire și sentimente unitar. Nu este unul dintre noi care, de foarte tînăr, să nu fi gîndit decît la un singur lucru, reunirea tuturor românilor", declara același Take Ionescu în interviul mai sus amintit. Inimi nerăbdătoare îndemnau la punerea gîndului în practică. Prin anii 1885—1887 Societatea „Carpații" chema la o răscoală generală a românilor de peste tot pentru a elibera Ardealul. O nestăpînire cuprinsese din preaplinul unor suferințe, și care era de înțeles după bravura dorobanțului în războiul independenței, care arătase că românul trebuie să încerce și acte de energie, tot atît de necesare dăinuirii sale pe cît erau mișcările diplomatice pe terenul alunecos al raporturilor internaționale. Dar prudența, de atîtea ori seculară, a respins orice acțiune hazardată Căci nu putea fi altfel decît hazardată ideea unui război cu Austro-Ungaria, din cauza marei disproporții de forțe. Mai mult, unirea neamului românesc nu se putea face decît prin și în jurul unui nucleu de stat liber, care atunci era Vechiul Regat. Pentru menținerea neatîrnării acestuia în 1883 România s-a și alăturat grupului de puteri în care era și Austro-Ungaria. Alianța, rămasă secretă, era de conjunctură și nu avea alt scop decît să facă față intențiilor Rusiei țariste, în acea vreme foarte ofensivă în Balcani. La București mai era și speranța că în situația dată alianța cu Puterile Centrale putea fi „o umbrelă protectoare" pentru românii transilvăneni și bucovineni. Speranța inutilă, spulberată an de an de politica de oprimare națională practicată cu deosebire în Ardeal. Cînd regele Carol a încercat să ceară aplicarea acestui tratat secret, în august 1914, și-a dat seama că de fapt tratatul nu era decît „un simplu petec de hîrtie". Oamenii politici români — cei mai mulți nici nu știau de el — l-au respins cu toată energia Ion I.C. Brătianu, primul ministru în acel moment, declara hotărît : „Chestiunea românilor din Ardeal domina întregul sentiment public. Soarta românilor de peste munți, idealul național sînt chestiuni pe care un guvern român nu le poate nesocoti. Dacă în lucrurile mici se poate trece peste simțămîntul public, în ceasurile mari nu..." În răsărit și în apus tunurile începuseră să bată. În curînd bătaia lor va deveni asurzitoare.

BREVIAR

■ **PREMIERĂ-DEBUT LA TEATRUL FOARTE MIC.** Este vorba de spectacolul cu piesa **Șoareci de apă,** reprezentînd debutul în dramaturgie al lui Mihai Rădulescu, afirmat pînă în momentul de față ca eseist, traducător și etnolog. De o stringentă actualitate, textul dramatic al lui Mihai Rădulescu se axează pe un conflict etic într-adevăr major — condiția de ins înstrăinat de însăși esența sa umană a emigrantului — prin recurs la formula **teatrului dezbatere,** nu lipsită însă de virtuțile discursului poetic, circumscris viziunilor „narative" de conținut parabolic. În regia tînărului **Dragoș Galgoțiu,** tensionată, încleștată și chiar „dură", „înscenarea" îi are protagoniști pe Mariana Cercel și Florin Călinescu, în totul remarcabili, secondați, în ipostaza de interpret muzical inspirat, de Nicu Alifantis. Deci, un debut demn de remarcat, în alte cărui **șanse** de longevitate **există temeiuri reale să credem.**

■ **„SPECTATOR".** Cu prilejul înainte menționatei premiere de la Teatrul Foarte Mic, secretariatul literar al instituției în cauză tipărește suplimentul intitulat „Spectator" (nr. 3), redactor responsabil Adriana Popescu. În afara unor expresive imagini din spectacolul cu piesa **Șoareci de apă,** în paginile suplimentului sînt inserate textele critice **O piesă despre tragedia emigranților** de Pompiliu Marcea, **Totul pentru o idee** de Mihai Rădulescu, **Un spirit heleadesc : Mihai Rădulescu,** de Nicolae Ciobanu, o tabletă confesiune de Dragoș Galgoțiu și o seamă de extrase din presa occidentală, concludente pentru „dosarul" imigrației.

■ **BRÂNCUȘIANA.** Citim în „Cronica" din 7 oct. a.c. un foarte percutant eseu intitulat **Memoria disparentă** semnat de Ion Pogorilovschi, autorul uneia din cele mai revelatoare cercetări monografice consacrate lui Brâncuși, apărută cu mai mulți ani în urmă. De data aceasta, exegetul pune în discuție ceea ce s-ar putea numi „creditul" acordat mărturisirilor și amintirilor localnicilor din Hobița cu privire la personalitatea marelui artist, mai exact, cu privire la chipul în care respectivul fond „mitologic" este confirmat de realitatea operei brîncușiene. Concluzia lui Ion Pogorilovschi este demnă de cea mai mare atenție : „Valoarea mărturiilor în discuție ne pare, deci, deosebită. Poate că uitarea de care vorbeam nici nu a avut cum să modifice ceva din ceea ce memoria înregistrase inițial. Sau, altfel zicînd, după ce a fost vreme destulă ca amnezia să-și facă jocul, mărturiile ne apar încă mai credibile : consolidate nebănuit în autenticitatea lor. Memoria disparentă nu ni-l trădează, ci ni-l apropie semnificativ pe Brâncuși. Cum altfel dacă nu așa ar merita să înțelegem în adîncime caracterizarea sculptorului ca „genius loci" ?

■ **RECURS LA „DOSARUL" SCRINULUI NEGRU.** În nr. 3 al „Revistei de istorie și teorie literară" (număr asupra căruia vom reveni pe larg într-una din săptămînile viitoare), Pavel Țugui începe a publica în serial o seamă de documente inedite avînd o excepțională importanță, a propos de avatarurile ce-au marcat dramaticul proces de tipărire a romanului călinescian. Așteptăm cu viu interes următoarele secvențe ale serialului spre a-l putea interpreta și comenta în toată complexitatea lui.

Cronicar

UNIREA DEZIDERAT DE VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

„Puternice mărturii ale hotărîrii maselor populare din Transilvania de a se uni cu Țara au fost marile demonstrații politice de afirmare a dreptului la autodeterminare națională, constituirea consiliilor muncitorești și a gărzilor naționale care au preluat puterea din mîinile autorităților habsburgice, sutele de mii de semnături pe mandatul delegaților la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, participarea la adunare a peste 100 000 de români."

NICOLAE CEAUȘESCU

CUVÎNTUL CELOR PESTE O SUTĂ DE MII

...„trompetele răsună / Din munți și din cîmpii, — / Românii toți s-adună ! Cu sutele de mii...“. Duminică 18 noiembrie / 1 decembrie 1918.

De ce i se destinase cetății Bălgradului, Alba Iuliei, cinstea de a găzdui cea mai înălțătoare sărbătoare din istoria poporului român ? Multe sînt motivele, dar două se impun ca hotărîtoare. În primul rînd, la 1 noiembrie 1599 Mihai Viteazul, biruitor la Șelimbăr, își făcea intrarea în cetate în fruntea unui însuflețit alai. Bălgradul fusese ales, de strălucitul domn român, să fie, pentru timpul scurt în care reușise să înfăptuiască cea dintîi unire a provinciilor românești, capitala marelui vis ce devenise realitate. Un al doilea motiv e dat de martiriul încheiat aici de doi mari mucenici ai neamului ; Horia și Cloșca fuseseră frînți pe roată pe același platou al cetățuii la 1784, pentru vina de a fi cerut pentru neamul lor o soartă mai bună. Alba Iulia — chiar de-ar fi numai aceste două motive — simboliza nu numai pentru români capitala spiritualității lor, simbolul speranței și al mîntuirii de servituțiile robiei naționale. Atît de mult intrase în conștiința neamului românesc din toate provinciile locuite de el că la Alba Iulia și nu în altă parte se va hotărî Unirea cea mare încît nici nu se pusese vreodată chestiunea alegerii, fie ea și formale, a localității unde se va celebra de drept o realitate istorică de fapt multimilenară.

Iată de ce spre Alba Iulia porni în periplul său, urmat mai întîi prin toate cătunele, comunele și orașele Transilvaniei, circulara intitulată „Hotărîrea noastră“ — și care se cerea subscrisă de voința slobodă și unanimă a românilor : „Obștea poporului românesc din comuna... din îndemn propriu și fără nici o silă sau ademenire din vreo parte, dă la iveală dorința fierbinte ce însuflețește inima fiecărui român și declară că voința sa nestrămutată este : voim să fim alăturați... În această hotărîre a noastră așternem tot ce au dorit strămoșii noștri, tot ce ne încălzește pe noi, cei de față, și tot ce va înălța pururea pe fiii și nepoții noștri. Așa să ne ajute dumnezeu!“. Și astfel se înscrie, cu o covîrșitoare participare, plebiscitul Transilvaniei. El preceda Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. Toate circumscripțiile electorale aleseseră cîte cinci delegați, prevăzuți cu mandate în regulă, după practica delegaților de la conferințele naționale. Din comitetul Biharia de exemplu, al cărui teritoriu era aproximativ egal cu al județului Bihor de azi, fură aleși cam la două sute de delegați. Cu un vagon special, împodobit cu steagurile tricolore și cu cîntece patriotice reprezentanții fură conduși la gară de o mare mulțime. Trenul e străjuit de o gardă națională; podurile și cantoanele se află și ele sub pavăza românilor cu atît mai mult cu cît dezordinile la care se dedau provocatorii grofilor sînt înmulțite și de retragerea trupelor lui Mackensen. În fiecare gară, pavoazate cu steaguri și țoluri, ovaționează satele de români venite să facă onorurile. Era, cu un cuvînt al unui participant la acest drum spre Marea Adunare Națională, un „mers triumfal la Alba Iulia“. Aici tot orașul e în straie de sărbătoare. „Am putea zice îmbrăcat în tricolor“. Primirea făcută este de o rară politețe protocolară : discursuri, îmbrățișări, onoruri militare date de o companie comandată de un căpitan care poartă o eșarfă tricoloră. Valuri de oameni frămîntă, sub picioarele lor, noroiul zăpezii topite. Aclamațiile și uralele amestecate cu zgomotul automobilelor și trăsurilor, umplu văzduhul. „Intrăm — își amintește Roman R. Ciorogariu — pe poarta cetății pe care a intrat odinioară Mihai Viteazul sub boltitura temniței fioroase de unde au fost Horia, Cloșca și Crișan duși la roată, iar acum stau de gardă moții cu priviri aprinse în sumane moțești, cu pușca la umăr și căciula de miel împănată în tricolor, iar sus pe bastioane aceleași figuri vii ale legionarilor moți evocă vedenii din epopeea romană (...). După noi, ziua și noaptea, pînă în dimineața de 1 decembrie aduc trenurile tixite, miile de români de la Dunărea bănățeană pînă în Solnoc Dobica și din creștetul Bihorului pînă în creștetul Carpaților într-o pitorească variantă de porturi țărănești. Bănățenii (...) vin năvalnic (...) să se unească cu țara mamă. Dar masa poporului din centrul Ardealului vine călare, în căruțe și pedestru cu desagii în spate din depărtări mari, la vestea minunată ce s-a arătat la Alba Iulia. Noaptea e luminată de focuri de bucurie jur-împrejurul Alba Iuliei, iar în dimineața zilei de 1 decembrie, cînd mă duceam la biserică, a crescut lavina la mai bine de o sută de mii de suflete care își așteptau mîntuirea“.

Azi venise rîndul Transilvaniei. Duminica începu la Alba Iulia sub un aspect măreț : zăpada acoperise pămîntul și primele raze ale soarelui dădeau o înfățișare strălucitoare cetății, și ceva deosebit plutea în aer.

...București, duminică 18 noiembrie/1 decembrie.

După ce iarna începuse brusc, viforos, de cîteva zile un cer jos, de plumb apăsa orașul. Ploua rece, în reprize lungi și singura variație în monotonia pluvială o aducea vîntul aspru și repezit. Vremea urîtă, ostilă, cum e de multe ori pe malurile Dîmboviței la această dată, nu împiedica însă dulgherii de binale să înalțe la Șosea un arc de triumf. Deocamdată fusese făcut din blăni de brad, urmînd ca mai apoi să fie turnat în beton. Deși de cîteva zile plouase continuu, în dimineața aceasta vremea se mai drese ; soarele răsări pe un cer degajat și vîntul retușă pavajul de pe străzi dîndu-i o înfățișare acceptabilă pentru evenimentele pe care urma să le trăiască orașul.

O sută și unu de tunuri anunțară, în zori, că astăzi, intră în Capitală armata română împreună cu cele ale aliaților noștri. De la Băneasa și pînă la Mitropolie e o nebunie de lume. „A spune că rar Capitala a văzut așa aglomerație de public, — ne încredințează un martor ocular — ar fi banal, nu rar, dar niciodată nu s-a văzut așa ceva. De la rondul al doilea al șoselei Kiselef pînă în piața Victoriei, iar de aici pe Calea Victoriei pînă la Cercul Militar din piața Sărindari; de la Cercul Militar la statuia lui Mihai Viteazul, iar de acolo pînă sus în dealul Mitropoliei, o mare de capete, înșirate pe ambele părți ale drumului, ocupînd literalmente piețele, agită steaguri, pancarte, batiste, flori în cinstea celor ce revin din război teferi“.

La ora 10 începe parada. Publicul îi aclamă în delir. Drumul este numai un covor de flori. De unde atîta bogăție florală la începutul iernii? Îți vine să întrebi. Armata care trece acuma e excelentă din punct de vedere fizic și al dotării. Pentru prima oară bucureștenii zăresc noile uniforme gri cu care a fost îmbrăcată armata în perioada refacerii sale ; uniformele, cam de operetă, de pe vremea Războiului de independență au dispărut ; lipsește dorobanțul, roșiorul, vînătorul. Exigențele aspre ale luptelor de tranșee, în care ești obligat să te confunzi cu țărîna, dacă nu vrei să devii o țintă vie, a făcut să dispară chipeșele vestminte de paradă ; casca de oțel, acoperișul soldatului din tranșee, impune un plus de uniformitate severă și războinică întregii trupe.

Un imens cortegiu cu drapelele tuturor regimentelor armatei, fiecare însoțit de o gardă de onoare în capul căreia e colonelul regimentului, face o impresie copleșitoare. Lumea aclamă, plînge, necunoscuți se iau în brațe, se felicită, strigă cuvinte de bun venit soldaților, îi bate cu flori. E o amețitoare beție de fericire ! Urmează apoi regimente din toate armele — infanterie, artilerie, geniști — iar după ele cîteva unități de infanterie franceză. Un batalion de infanteriști și cîteva baterii de artilerie engleze încheie cortegiul. De pe o estradă ridicată la statuia lui Mihai Viteazul, în Piața Universității, este primită defilarea trupelor.

Ca orice paradă și aceasta, a revenirii armatei în Capitala țării după doi ani de absență, vroia să se impună prin culori vesele și prin grandoarea proprie învingătorilor. Va fi fost ea în stare să tăinuiască în această zi a victoriei, calvarul prin care trecuse țara ca să ajungă la limanul în care numai norocoșilor le e dat să parvină ? Va fi fost în stare această armată de țărani, în fond, în ciuda aerului războinic pe care-l arborau învingătorii de la Oituz și Mărășești, de la Mărăști și Cireșoaia, să reușească să-și ascundă sufletul rănit de umilința dezastrului de la Turtucaia și Neajlov, de pe Valea Oltului și din Dobrogea ? Zîmbetul acestei trupe, care trecea pe sub arcul de triumf, pe care nația ei și istoria pe care o scriu cu sînge le-o ridicase, putea oare refuza lacrima ce se cere să cadă pioasă peste sutele de mii de morminte ale camarazilor morți și îngropați în cimitirele eroilor dar și în necunoscute gropi comune ? Desigur, sărbătorile nu comemorează înfrîngerile, umilințele, mizeriile îndurate, desigur, la sărbătorile învingătorilor, orfanii și văduvele războiului sînt ținute deoparte pentru a nu întuneca culorile bucuriei, dar puteau românii uita, chiar și în această zi de entuziasm fără precedent în istoria lor, că după Franța ei dăduseră cea mai mare ofrandă de sînge războiului, deși intraseră în lupte cu doi ani mai tîrziu? Puteau ei oare uita campania de jaf și de pedepsire cu care se năpustiseră dușmanii ca să înece în sînge speranțele lor de realizare a unității naționale ?

Întrebările s-ar dori înșirate în această zi cînd parada militară vrea să ascundă pătimirile care nu mai ele au făcut posibilă sărbătoarea neamului, însă, de pe soclul său, voievodul primei Uniri ne privește sever și mustrător de parcă, dacă bronzul său s-ar putea însufleți, negreșit că el aceste cuvinte de dojană ne-ar spune : „cine stă să socotească crucile din drum nu ajunge niciodată pe culmea biruitoare, pe culmea învierii“. Privind acum, de pe statuia sa ecvestră, defilarea eroilor neamului, marele martir al unirii de la 1599 astfel le grăia acestor oameni care erau un singur tot, adică Patria cea vie : „Hotărîtă să învingi sau să mori, tu n-ai văzut decît soarele ce strălucea pe vîrful muntelui, și ți-ai uitat de crucile din drum pe care trebuia să fii întîi răstignită, Patria mea. Nobilă și cinstită, cu gîndul la biruință, tu nu te-ai uitat să vezi cît dai și cît îți mai rămîne“.

...Duminică 18 noiembrie/1 decembrie ora 7 Alba Iulia.

În marea piață a orașului începu defilarea, în perfectă ordine, a unor șiruri nesfîrșite de români din toate zonele Transilvaniei. Îmbrăcați în costume naționale, împodobiți cu cocarde și eșarfe tricolore, purtînd steaguri, în rînduri de cîte patru și în grupe de cîte 150—200 de oameni, reprezentînd sate și localități transilvănene, se perindau ardelenii prin fața localului în care erau adăpostiți membrii marelui consiliu național. Cu proverbiala disciplină și cu pofta lor nepotolită pentru cîntecul coral locuitorii acestei istorice provincii românești nu pierdeau acum prilejul de a cînta, descătușați, un repertoriu patriotic pentru care mulți de-ai lor plătiseră, de-a lungul timpului, cu viața sau cu ani grei de pușcărie : **„Deșteaptă-te române“, „Pe-al nostru steag e scris unire“, „La arme“**. Femeile tinere, după reportajele de gazetă de la acea dată, erau îmbrăcate în frumoase și variate costume naționale, cu drapelul în frunte, defilau în grupuri deosebite, cîntînd, ca privighetorile, duioasele și înălțătoarele versuri ale neuitatului poet ardelean Iosif. Călăreți pe mîndri cai, împodobiți cu tricolor, treceau falnic, îndreptîndu-se cu toții spre Cetate, acolo unde avea să se sfințească marele act istoric. „Nu erau puțini, dar floarea bărbătească de la această adunare de peste o sută de mii se vedea rărită : era prețul pe care românii fuseseră siliți, de dușmanii lor, să-l plătească în acest război care nu era al lor, dar pe care trebuiau să-l poarte sub amenințarea curții marțiale. Guvernanții de la Budapesta se folosiseră de acest prilej pentru a face din **naționalități** o sursă de carne de tun. Din aproape 500 000 de români mobilizați au fost pe front, în linia-întîia, 449 796. 41 739 de români au murit pe cîmpul de luptă și alții 11 275 au murit în spitale, în temnițe și în pribegie. Au rămas 25 406 invalizi, 38 630 de văduve și 79 226 de orfani. Aceasta e socoteala sumară numai a jertfelor pe care a fost silită populația română a Transilvaniei s-o aducă în acest război pornit de „drăguți de-mpărat“.

Dar îngrozitoarele suferințe morale, care nu pot fi sugerate de nici un fel de statistici ? Doar literatura e singura suverană în a da dimensiunile reale ale durerii. Liviu Rebreanu avea s-o facă în romanul **Pădurea spînzuraților** iar povestea construită de el pornea de la o tragedie de familie a cărei victimă era chiar fratele său Emil. Locotenentul de rezervă Rebreanu, din regimentul de artilerie Maria Luisa, pentru merite deosebite pe frontul italian fusese distins cu cea mai înaltă decorație de război, „Medalia de aur pentru vitejie“. Mutat pe frontul român el simți chemarea sîngelui neamului său și încercă să treacă liniile frontului. A fost prins și arestat. Deși sfătuit de comandant ca să declare juraților că s-a rătăcit el refuză cu demnitate preferind să fie condamnat la moarte decît să lupte împotriva românilor. Cînd avea să fie spînzurat, în imediata apropiere a frontului, pentru a fi văzut și din tranșeele noastre, el a apucat să strige „Trăiască România Mare“.

Acest gînd îl nutreau — în împărăția de tristă amintire — toți românii, dar puțini dintre bărbații lor aflați în floarea vîrstei aveau să apuce această zi.

...Duminică 18 noiembrie/1 decembrie 1918, Iași...

Se împlineau doi ani de cînd orașul acesta depozitar al unei glorii europene fusese trezit violent într-o dimineață umedă și rece, cucerit fără arme, fără lupte, cucerit de o cohortă nesfîrșită de pribegi, învălmășit zgomotos de tunuri, de chesoane, de convoaie militare. Spre Iași se tîrau coloane de adolescenți, decimate de boli și de frig, de foame și de bombardamentele aeriene, înaintînd așa, de-a surda, spre un liman al izbăvirii, copii care nu vor mai apuca să-și vadă părinții, să fie, la rîndul lor, părinți. Se năpusteau spre oraș, ca spre un port al speranței și al făgăduinței, căruțe trase de boi costelivi, cu bruma de bunuri salvate din calea năvălitorilor. Veneau, veneau, de zile și de nopți cioporo de pribegi în orașul trezit din lunga sa toropeală de bubuitul tunurilor ce se auzeau din ce în ce mai aproape. Dangătul prelung și cadențat, rostogolit spre orizontul străpuns de turnuri de cetate, era acum de jelanie și jalea aramei, bătută pe dungă era parcă de bocet : „Nu mai am putere / Să sufăr durere / Viața mi s-a stins / De atîta plîns“.

Iarna groaznică ce urmă avea să fie ca un purgatoriu. Mizeria, frigul, bolile au făcut ravagii dar rugul pe care l-au înălțat ele a aliat și mai intim caratele sufletești. Halucinantă fusese iarna aceea în care suferinzii cerșeau un ajutor pe care nu li-l mai putea da nimeni și cădeau apoi în pragurile spitalelor supraîndesate. Pe străzile desfundate furgoanele militare duceau spre cimitire, aruncate ca niște trunchiuri fracționate de copaci, trupuri înlemnite în goliciunea lor vînătă, de morți fără nume, fără familie, fără ultima împărtășanie creștinească. Ca dintr-un coșmar ieși orașul în primăvară; bolile s-au potolit, inflămînzitii s-au înviorat la vederea dealurilor înverzite, bietele umbre de soldați zdrențuiți, care se strecurau pe lîngă ziduri, ca și cum rușinea înfrîngerii era numai a lor, nu se mai vedeau; altfel arăta acum soldatul ieșit din cătănia făcută la cataramă în perioada refacerii. „Dar marile dureri — scria un ieșean care-i urmărise pulsul în acești ani bezmetici — nu erau încă vindecate și mai ales grijile chinuitoare nu mai luau sfîrșit. Primejdia îmbrăcase forme proteice, luase aspecte mereu noi și neașteptate, — ea răsărea de pretutindeni, din afară, dinăuntru, de la dușmani, de la prieteni, din forțele obscure ale naturii... Dar orideunde ar fi venit și oriunde și-au fi îndreptat loviturile, nicăieri efectul ei nu era mai simțit decît aici“.

Iașul redevenise inima mare, generoasă, sensibilă a națiunii întregi. Într-o zi s-a auzit aici un nume de mulți neștiut pînă atunci : Mărăști. **„Va putea vorbi cineva vreodată de acea groaznică și fericită bătălie, care în cîteva ceasuri a răzbunat durerea primelor înfrîngeri, fără a vorbi, în același timp și de puternicul răsunet pe care l-a avut aici, la Iași ?** — se întreba E. Herovanu. **Va putea pomeni cineva de luptele de pe Siret, de primejdia cu care Mackensen amenința Moldova, de epica rezistență de la Oituz și Mărășești, fără a aminti iarăși profunda emoție, de marea încredere, de marele avînt cu care Iașul urmărea drama eroică de acolo ?“.**

Odată cu știrile despre haosul în care intrasera trupele aliatului de la nord, unele suflete slabe, cotropite de panică, se grăbiră să ia drumul Odesei, acolo unde viața era încă veselă și îmbelșugată pentru cei cu dare de mînă. Dar oare nu aici, la Iași, de unde plecară panicații, aveau să sosească din prizonierat tinerii ardeleni, chemați de același instinct național ? Aici, la Iași, în acești doi ani nimic care atingea ființa noastră națională n-a trecut fără să sensibilizeze, să tulbure, să declanșeze energii, să iște dureri. Și îndreptățiți erau ieșenii de noile străluciri pe care le adăugau blazonului de noblețe al cetății lor căci, într-adevăr, aici a fost iarăși, timp de doi ani **„centrul activ al tuturor mișcărilor politice și naționale, aici s-a conservat și a înflorit arta română, cu poeții, cu scriitorii, cu pictorii, cu sculptorii, cu marele Enescu și cu Marioara Ventura — strînși cu toții în același refugiu, ca un stol de paseri gonite de furtună“.** Nu e înălțător faptul că un principiu de armonie, prin compensație, al istoriei, care este viață și numai viață, a făcut ca Unirea cea mare de azi să devină posibilă numai prin proba de foc și de sînge prin care a trecut ființa acelui oraș unde s-a făcut unirea dintîi ?

Duminică 1 decembrie, ora 10, Alba Iulia.

Cînd bătrînul memorandist Gheorghe Pop de Băsești, acum în vîrstă de 84 de ani, și-a ocupat locul la tribună și prin cîteva cuvinte bine alese a proclamat deschisă adunarea, pereții groși, de cetate, ai sălii din cazinoul ofițerilor, după relatarea unui cronicar de gazetă, s-a cutremurat de strigăte, **„ochii tuturor erau înrourați de lacrimi, iar doamnele din loji cereau necondiționat unirea fără condițiuni“.** Într-adevăr, timp de două zile, dezbaterile se purtară pe seama felului în care trebuie să se facă aplicarea : necondiționat sau printr-o fază tranzitorie. Poate că polemicile ar fi continuat dacă delegații n-ar fi simțit presiunea fantasticei mase de oameni ce impresurase locul lor de ședință la fel ca lumea în strînsoarea căreia, la 24 ianuarie 1859, deliberaseră fruntașii Țării românești, sus, pe dealul Mitropoliei. Ea voia să se unească cu țara și nici un fel de chestiuni de procedură n-o puteau împiedica ca să-și vadă visul secular înfăptuit azi. Dar să urmărim ce se întîmpla între zidurile acestei adunări : „Entuziasmul se transformase în delir și asistența părea că nu-și mai dă seama pe ce lume trăia ; se părea că nu numai ființele omenești din sală, dar chiar și pereții sălii, drapelele din sală și întreaga cetate cereau cu nesfîrșită putere unirea cu România“. Martor înfierbîntat al acestui moment unic, cronicarul avea senzația, în acele momente, că întreaga încăpere era străbătută de un huruit puternic, zgomotul asurzitor, produs de ultimele șiruri de lanțuri, care mai țineau încătușată o parte a neamului românesc.

După multe minute sufletele din sală s-au liniștit și de abia atunci putu începe discursul său Vasile Goldiș. Într-o cuvîntare măiastră el înfățișă temeiurile istorice și politice ale acestei hotărîri epocale. „Din fiecare frază a clasicului discurs — comentează istoricul ardelean I. Lupaș cuvîntarea lui Goldiș la adunarea la care asistase ca delegat — se simte ritmul grăbit al vremii, pornirea năvalnică a sufletelor doritoare să vislească spre limanul mîntuirii. Motivarea istorică este mai concisă, mai sintetică, dar în același timp mai cuprinzătoare, fiindcă nu se mărginește a îmbrățișa numai trecutul Transilvaniei, cum făcea Simion Bărnuțiu în discursul său din mai 1848 — ci privește interesele totalității neamului românesc, cercînd să le aducă în legătură cu istoria lumii“. Și în acest context Goldiș era îndreptățit să afirme că divizarea națiunii române, fapt întreținut de politica imperialistă a marilor puteri, diminuează aportul românilor la istoria lumii : „Națiunea română își pierde unitatea de stat, se fărîmă prin văi sub dominațiuni răzlețe și una de alta neatîrnătoare, ca apa de ploaie în nisip parcă dispare de la suprafața conștiinței umane“. După cercetarea istorică a necesității obiective a făuririi unirii, căreia românii i-au închinat sforțările lor de-a lungul veacurilor, Vasile Goldiș încheie astfel : „Națiunile trebuiesc eliberate. Între aceste națiuni se află și națiunea română... Dreptul națiunii române de a fi liberă îl recunoaște lumea întreagă, îl recunosc acum și dușmanii noștri de veacuri. Dar, odată scăpată din robie, ea aleargă în brațele dulcei sale mame. Nimic mai firesc în lumea aceasta. Libertatea acestei națiuni înseamnă unirea ei cu Țara Românească...“

Uralele din sala cazinoului militar erau indescriptibile și mulțimea celor peste o sută de mii, ce ocupa cîmpul lui Horia, le repeta cu frenezie ; în paisprezece puncte ale locului de adunare fuseseră ridicate tribune de unde heralzi, aleși dintre fruntașii luptelor politice din Ardeal, țineau mulțimea la curent cu desfășurarea Marii Adunări Naționale...

Vartan Arachelian

«Unirea trebuie să înflorească totdeauna între români și ca mijlocul cel dintîi al revendicării și conservării libertății naționale, a cărei lipsă nu o poate împlini nici un alt mijloc fără unire.»
SIMION BĂRNUȚIU

(Discursul de la 2/14 mai 1848)

Veșnica Unire

Sub semnul pur al munților să fim
din neclintirea stelei viitoare
și din răgazul anilor ce vin
cu sînge și ninsori de păsări vii
a fost făcută România-ntreagă

mai e nevoie-n timp de un cuvînt
din cînd în cînd alături să ne-adune
spre închinarea-acestui sfînt pămînt
udat în veci de apele române

și-acelor ce din sine au crescut
ca temelie și ca scut și stîncă
ce n-au avut pămînturi de vîndut
și nici furtuni în veci ca să-i înfrîngă

e țara cîntec infinit
doină sunînd din dacică chemare
te-avem așa cum pohta ne-a pohtit
o Românie unică și mare

Gabriel Iuga

1 Decembrie 1918

Zicu-vă vouă
și neamului meu tristețe îi curm
nu există o altă cale !
Ea ne vine dintr-un timp implicat,
timp zăvorit în letopiseți,
încă de-atunci timp piatră de hotar
și strigăt de biruință-l urziserăm.

DA. Ne e trupul întreg
și se numește pămînt !
DA. Cuvîntul străbun ne e tuturor crug !
DA. Așa-zisul sfîrșit e și el un început,
cel al LEGENDEI.

Mircea Șoncuteanu

Dorința de la Alba Iulia

Spre Alba Iulia se-ndreaptă
Iar rîuri albe de lumină,
Purtînd în calea lor cea dreaptă
Dorința patriei deplină.

Cetatea, strălucind sub soare,
E-un simbol al voinței noastre
De-a fi mai demni între popoare,
Uniți sub zările albastre.

Izvoarele de vrednicie
Prin vene de ne-au curs mereu,
Tot dintr-un loc aveau să vină
Urcînd prin trupul țării greu.

Cu sîngele ne-am apărat
În roșu neștirbit sub soare
Și fruntea nu ne-am aplecat
Sub vînturi pururi trecătoare —

Nici roata, rugul, nici securea
Nu ne-au putut în veci robi —
Am fost cîmpia și pădurea
Născute doar pentru-a rodi.

Și-albastrul cer ni-i mărturie
Cum noi în suflet te-am purtat,
O, mîndră țară, Românie,
Doar ca pe-un cerc spre munți rotat !

Sub roșu, galben și albastru,
În jurul tău am stat toți zid ;
Azi ne conduce-un vrednic astru
Sub mîndre flamuri de partid !

Ion C. Ștefan

În lumina marii Uniri

Albastre erau pădurile Transilvaniei
prin sate treceau cei trimiși
să susțină la Alba vremea mulțimilor
și țara era în sărbătoare ;
Vorbeam despre umilințele de veacuri
începute mai înainte ca
voevodul Mihai să treacă prin munți
iarba inimii lui risipită-n cîmpiile Turzii
a pregătit națiunea română
pentru marile nunți...

Se făcuse seară pe drum, doar un fluier
pribeag zvîcnea-n dor dinspre
patria Iancului
glasul de jertfă-al răscoalelor
și caii aceia alergînd sub jertfă
de sînge ca un abur ieșeau
din lacrima veacului și fîntînile
Ardealului visau un prunc pe cîmpie
în care și-au semănat sufletul
străbunii plin cu dragoste sufletul
și brațele se crăpau de ziuă.

George Corobea

Simț

Patria mă ară din zori
precum un izvor
cu apă de piatră. Mă îndeamnă
la simț
nu la discurs
patria mă colindă tăcută.
Versul către ea e un imn
de munte. Rupe
ființa din mineral
cînd prin artere curge
iubirea
ca un izvor de neam.

Constantin Menagache

Doar numai eroii

de-acolo din Carpați
și-odată cu aceștia
am auzit vocile
scriind unirea

și ele erau ale
oamenilor noștri
simple triluri
sprijinind istoria

și fiecare lucru
obiect se nășteau
o altă zodie
dar numai eroii

rămîneau statornici
înnobilați de credință
altarului de viitor
belșug de lumină

Ion Machidon

ARHIVA «LUCEAFĂRULUI»

O REVISTĂ DE ATITUDINE

Luceafărul se înscrie, incontestabil, printre cele mai vii publicații din presa ultimelor decenii. S-a afirmat adesea că importanța revistei rezidă în numărul mare de scriitori tineri care, de-a lungul anilor, au fost promovați și consacrați. Într-adevăr, răsfoind colecția **Luceafărului** ne convingem că multe dintre talentele care astăzi constituie capete de afiș ale vieții literare și-au descoperit aici fasta rampă de lansare. Inutil să alcătuim liste de nume (și care, oricum, vor fi făcute de alții).

Nu pot însă să nu menționez, la acest capitol, rolul important pe care l-a avut Mihu Dragomir. Chiar și după ce nu se mai afla în conducerea revistei, prin „Poșta redacției" susținută pînă în clipa morții sale neașteptate, a știut să dovedească ochi de Argus, semnalînd acele „catarge" care, lăsînd malurile, aveau să înfrunte vînturile, valurile...

Exista, vreau să spun, o atmosferă creatoare, intens emulatorie care și-a găsit firească expresie în constituirea cenaclului „Nicolae Labiș". Îmi amintesc și azi cu plăcere acele furtunoase ședințe ce se prelungeau pînă noaptea tîrziu, în fața a numeroși tineri (fastuoasa sală a „oglinzilor" de la Casa scriitorilor arătîndu-se cu totul neîncăpătoare).

Nu mă îndoiesc că alți martori oculari vor ști să evoce, mai bine ca mine, asemenea momente. În ceea ce mă privește, doresc ca, în articolul de față, să încerc a schița care a fost programul revistei, acele idei directoare subterane ce i-au configurat, nici vorbă, un profil propriu. Abordez această problemă întrucît nu o dată a constituit obiect de controversă, și n-am impresia că ar fi pe deplin elucidată nici azi. Am în vedere, cum ușor se înțelege, îndeosebi perioada în care redactor-șef a fost Eugen Barbu (putînd să coroborez studiul colecției revistei cu amintirile „sur le vif", din lăuntrul activității redacționale).

Cite nu s-au spus în acei ani referitor la excesele spiritului polemic al **Luceafărului**, unii văzînd în asta un adevărat pericol public. Rămîne însă de văzut dacă numele noi amintite mai înainte ar fi putut fi impuse în aria vieții literare dacă n-ar fi existat astfel de atitudini „explozive", menite să disloce falsele ierarhii de valori din epocă. Pentru că se stabiliseră pe-atunci adevărate clasamente — mai rigide decît în sport — și să te fi ferit sfîntul să fi citat un nume într-o altă ordine decît cea consfințită, că riscai să stîrnești adevărate uragane de proteste. În aceste condiții, notele și articolele din **Luceafărul**, aveau rolul copilului în basmul lui Andersen, divulgînd cu candoare adevărul gol-golut, respectiv lipsa de valoare a unor autori, supralicitați de varii motive de conjunctură.

Răsfoiesc colecția revistei și remarc, cu satisfacție, faptul că această dispoziție evehement polemică nu afecta caracterul deschis al dezbaterilor, făcîndu-se loc opiniilor cele mai diferite. Iată, spre exemplu, discuțiile din jurul povestirii lui N. Velea : „În treacăt", care au cuprins judecăți total opuse. (O precizare istorico-literară : publicarea povestirii, însoțită de diverse puncte de vedere, fusese determinată de împrejurarea că defuncta — azi — Direcție a Presei și Tipăriturilor, refuzase inițial apariția textului cu pricina).

Nu este singurul caz. Sectorul de critică al revistei se specializase, am putea spune, în a descoperi, din cînd în cînd, cîte un „măr al discordiei", cu care incita spiritele adesea pe probleme cruciale ale creației contemporane. Îmi vine în minte ampla dezbatere despre conflict, care, nu mă îndoiesc, prin atitudinea fermă adoptată împotriva prezentării edulcorate, în literatură, a contradicțiilor vieții, a contribuit la deșelenirea terenului pe care s-a impus actuala literatură a „obsedantului deceniu".

A cantonat oare **Luceafărul** într-o atitudine strict criticistă, negativistă? Evident, nu, din moment ce propunea o nouă ierarhizare a valorilor, ținîndu-se seama de talentele noi, viguroase, scoase la iveală de evoluția literaturii contemporane. Să luăm însă aminte la „modelele" cultivate. Un nume des invocat este cel al lui Călinescu. În cadrul rubricii despre „măiestria artistică" a apărut poate cel mai complet interviu cu marele critic, însoțit de relevante texte literare inedite. Sub același semn stau paginile închinate lui Lucian Blaga — pentru prima oară se publică aici piesa despre Anton Pann (Să-mi fie permis să notez, în treacăt, că „dialogurile" realizate de Ilie Purcaru cu marile personalități ale vremii ilustrau fericit tradiția genului constituit de Felix Aderca și Ion Biberi). Dar șirul de numere speciale consacrate lui Eminescu sau I. L. Caragiale, la datele festive ale calendarului literar? Putem afirma că erau puține revistele care să promoveze, în acei ani, cu aceeași pasiune ca **Luceafărul**, marile valori ale creativității naționale. Nu ne vom mira că în paginile sale apare unul dintre primele studii dacă nu primul care relevă valoarea operei lui Nicolae Iorga (sub semnătura lui Dan Zamfirescu), după cum, într-un articol, M. Ungheanu atrăgea atenția asupra calităților **Istoriei literaturii românești** (din care va edita și prefața peste ani **Introducerea sintetică**).

Ar putea fi citate și alte exemple care dovedesc că orientarea de azi a **Luceafărului** nu reprezintă o schimbare a drumului parcurs, ci o continuare și o dezvoltare firească, în consonanță și cu mutațiile survenite în viața spirituală a țării.

N-au fost și perioade de oscilații, istoria publicației nu cunoaște și erori? Cine se poate îndoi! Doar fiecare revistă reflectă starea dintr-un moment sau altul al vieții literare, cu tot ceea ce are bun și mai puțin bun. Important este însă că **Luceafărul** a știut, de fiecare dată, să se regăsească pe sine, în vocația fundamentală a unei implicări responsabile în cele mai importante probleme ale societății de azi și ale literaturii. Cu alte cuvinte, revista a rămas fidelă crezurilor patronului ei spiritual. Și în acest moment al sărbătoririi nu putem să nu amintim — drept cea mai bună urare — cele scrise de M. Eminescu într-un patetic articol din 1887 : pot fi siguri de viitorul lor „acei ce se pot lăuda că au o patrie de iubit, un popor de apărat, o cultură de înaintat".

Al. Oprea

Actualitate literară — istorie literară

Cum actualitatea devine istorie se observă în destinul unui mare scriitor — Marin Preda, prezent în acești ani în „Luceafărul". În 1971 revista publica fragmente dintr-o carte care avea să fie considerată „poate cel mai important volum de eseuri politice și literare de după război, prin analiza lucidă și de o sinceritate tranșantă a unor probleme și fenomene semnificative pentru lumea românească actuală și pentru condiția scriitorului" : **Imposibila întoarcere.** Prezența scriitorului în paginile revistei prin texte proprii sau prin interpretări ale operei sale atestă o afinitate care nu are însă nimic idilic.

Marin Preda domină, în paginile „Luceafărului" anul literar 1975. În ianuarie se publica aici, sub titlul „Moartea lui Dumitru lu' Nae" un fragment din cartea în pregătire, **Delirul**, pe care revista o anunța de altfel la 1 februarie 1975. În numerele următoare, 8 și 15 februarie, Mihai Ungheanu prezintă **Delirul** ca pe un eveniment al literaturii române. „Colocviile Luceafărului" pun în discuție romanul, interpretat de Cezar Ivănescu, Marius Robescu și Dan Laurențiu. În luna aprilie Marin Preda era invitat să acorde revistei un interviu, realizat de Mihai Ungheanu, unul dintre cele mai interesante prin atitudine și formulare. Au urmat apoi comentarii asupra romanului semnate de Eugen Simion (26 iunie), Artur Silvestri (8 septembrie), C. Stănescu (18 oct.), Ion Lotreanu (15 nov.), Valentin F. Mihăescu (20 dec.). La rubrica „Mapamond", tot în decembrie, dr. C. Michael-Titus scria despre „Marin Preda și romanul european de azi" cu prilejul apariției în limba franceză, la editura Grasset a **Marelui singuratic.** Despre **Delirul** avea să scrie din nou, polemic, Mihai Ungheanu într-o retrospectivă literară a anilor 1974—1979 („Delirul și conspirația tăcerii" 8 sept. 1979).

În februarie 1977 în „Luceafărul" se publicau fragmente din ceea ce avea să fie **Viața ca o pradă** și despre care se credea atunci că va fi un roman. Ecourile **Delirului** nu se stinseseră. În numărul din 5 martie 1977 pe prima pagină începea un comentariu, dedicat romanului, de Nicolae Ciobanu. Altfel, anul 1977 stă sub semnul volumului de eseuri și memorialistică **Viața ca o pradă**, a cărui cronică este semnată la 14 mai de Mihai Ungheanu și care este comentată mai apoi de Al. Piru (6 aug.), Marin Mincu (22 oct.). Mihai Ungheanu, Doina Uricariu, Dan Cristea, Laurențiu Ulici într-un grupaj sub genericul „biografia cărților noastre" din 4 febr. 1978, de Cornel Ungureanu (24 iunie), Al. Tănase („Atitudine filosofică și adevăr etic la Marin Preda" — 24 nov. 1978) Mihai Coman (21 iulie 1979).

În vreme ce actualitatea literară — devenită acum istorie — se ocupa de acest volum, în august 1978 tot în „Luceafărul" apărea un fragment („Preludiu") din romanul care pe atunci nu avea titlu definitiv și care avea să fie **Cel mai iubit dintre pămînteni.**

Cînd romanul a apărut, el nu a întîrziat să fie sărbătorit ca un eveniment excepțional. După cronica lui Nicolae Ciobanu (15 martie 1980) a urmat un număr special (12 aprilie) în care cartea a fost comentată de Mihai Zamfir, Valentin F. Mihăescu, Paul Dugneanu și Dan C. Mihăilescu.

Efectul cărții era în plină acțiune în conștiința criticii și a publicului, cînd interpretarea ei a devenit, brusc, neașteptat, omagiu postum. Numărul din 17 mai este o mărturie a stării de spirit a momentului, de consternare și regret, dar este și un document de istorie literară. Scriau atunci despre marele scriitor dispărut Eugen Barbu, Nicolae Dragoș, Adrian Păunescu, Cezar Ivănescu, iar în numărul următor (din 24 mai) Grigore Hagiu, Ioan Grigorescu, Marian Popa, Cristian Livescu, Voicu Bugariu, Costin Tuchilă.

Cezar Ivănescu a fost de altfel cel care a inaugurat rubrica nou creată „Moromețiana" care a continuat de-a lungul anului, ca meditație și omagiu privind destinul și creația lui Marin Preda.

Scriitorul, care publicase în revistă, în aprilie 1977 un remarcabil text despre „Lumea țărănească și generațiile ei în istorie", revine, postum, ca prezență și conștiință excepțională, într-un ultim interviu, inedit pînă atunci, pe care îl acordase în septembrie 1977 lui Mihai Ungheanu și care s-a publicat în mai 1930.

Prezența acestui mare scriitor în viața revistei, directă sau indirectă, calitatea comentariilor ce i s-au consacrat, faptul că aici au apărut, înainte de a fi fost definitivate în volum, fragmente din cărțile sale din ultimii 15 ani, pot fi cuprinse în mărturii care, adunate din colecții, ar putea face obiectul unei antologii, cu un capitol aparte de istorie literară.

Sultana Craia

Desen de Sabin Ștefănuță

POEȚII CÎND ERAU TINERI

...adică la „Luceafărul", ar trebui adăugat imediat. Căci nu numai debutanții, o Constanța Buzea, un Adrian Păunescu sau Dumitru M. Ion, elevi încă în urmă cu două decenii se înfățișau în poezie sub armura tinereții, ci chiar maeștrii ca Radu Boureanu, cu „Mîinile poeților", Alfred Margul Sperber cu a sa „Dragoste de țară" în tălmăcirea genială a lui Al. Philippide sau Nina Cassian cu „Spectacolul în aer liber" iți dădeau sentimentul unui început, al unei ere noi a literelor românești. Fără îndoială că acest sentiment îi domina cel mai mult pe începătorii propriu-ziși, adică pe cei întîmpinați de mentorul revistei, Mihu Dragomir, la „Poșta redacției", „cu pîinea și sarea celei mai curate prietenii", considerîndu-l pe fiecare, unul „dintre sutele de catarge" în virful căruia avea să se aprindă o „stea fără nume".

Dar la „Luceafărul" nu numai autorii lirici aflați la primele versuri erau tineri, ci îndrăznesc să spun că practic toți poeții străluceau într-o zodie a tinereții fără bătrînețe. Patriarhul poeziei românești, Tudor Arghezi, la solicitările afectuoase, pline de succes ale lui Dumitru Corbea, oferea săptămînal cîte o inefabilă poemă din acelea care au format substanța volumelor intitulate „Cadențe", „Frunze" etc. Geo Dumitrescu, unul dintre purtătorii de steag ai generației lirice de mijloc, după ce o vreme, ca urmare a unor măsuri abuzive, fusese pus la index, își relua avînturile sale lirice și parabolele poematice tot în paginile „Luceafărului", proaspăt apărut.

Generația aflată la apogeul afirmării, adică Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Marin Sorescu, Grigore Hagiu, ca să nu citez decît cîțiva, se găseau într-o emulație de care cu toții cred că își amintesc ca de epoca lor de aur, întrucît la „Luceafărul" s-au născut „Dreptul la timp", „Balada țăranului tînăr", „Shakespeare" și celelalte poeme care l-au impus pe multilateralul scriitor de azi, ca și multe din versurile vizionare ale lui Grigore Hagiu. Geneza multora dintre aceste scrieri durabile, și mai ales acea forjă a personalităților lirice a constituit-o cenaclul „Nicolae Labiș", cu climatul său generos și clarvăzător, nucleu literar care pînă la venirea la cîrma revistei a lui Eugen Barbu, funcționase sub egida organizației U.T.C. de la Uniunea Scriitorilor.

Dar nu numai cenaclul „Labiș", ci multe alte, hai să le numim forme de activitate cu colaboratorii utiliza redacția de poezie. Mi-amintesc astfel o deplasare — turneu de documentare și sezători literare din vara anului 1963, dacă nu mă înșel. Grupul pe care-l conduceam și în calitatea mea de activist al C.C. al U.T.C. care patrona și subvenționa acțiunea era format din Constanța Buzea, Ion Cringuleanu, Mihai Negulescu, Adrian Păunescu, Ion Pop, Miron Scorobete și alții. Traseul pe care ni-l alesesem, cu popasurile sale, erau „Brazii" de Ploiești cu toate întreprinderile sale, „Tractorul" — Brașov, „Combinatul siderurgic" — Hunedoara, „Întreprinderea minieră" — Lupeni, Complexul sculptural Brâncuși de la Tg. Jiu, „Combinatul de îngrășăminte chimice" — Ișalnița și biblioteca din Craiova, hidrocentrala de la Lotru. Cele vreo 10 zile fuseseră apropae o veritabilă durată a formării și creației noastre, marcată dealtfel de numeroase versuri scrise ad-hoc și citite la întîlnirile cu tinerii oameni ai muncii organizate cu acest prilej ori retrospectiv, la capătul reluării acestui drum prin memorie. Adrian Păunescu își sărbătorea pe atunci 20 de ani, ziua de iulie fiind marcată la un capăt de ultima perforare la un cuptor hunedorean și intrarea în șut în Valea Jiului, acum iată-l, la 40 de ani ciți a împlinit lunile trecute, poet și animator cu mult renume, autor al unei veritabile opere care poartă în ea și impulsurile de atunci, îmi permit să cred.

Poate că odată această epocă în care poeții erau tineri voi avea răgazul să o evoc, în centrul ei tutelar și generic aflîndu-se revista „Luceafărul", în redacția căreia am avut fericirea să lucrez, ca membru fondator, cum s-ar zice. Vreo opt din acei ani de început „Luceafărul" s-a dovedit astfel, așa cum a și conceput-o principalul ei însuflețitor, Mihu Dragomir, o adevărată stare de spirit a tinereții, propice creației, ceea ce a rămas și îi doresc să rămînă și acum cînd împlinește virsta tînără de un sfert de veac.

Niculae Stoian

MENIREA DE A CONSACRA

Cită amărăciune în rîndurile călinesciene din articolul „Critica visului", publicat în revista „Vremea", la 1 mai 1930 : „Primesc adeseori manuscrise de începători, file pentru a le publica într-o iminentă revistă ce un critic de profesie ar trebui să poată să aibă. Este o îndeletnicire dintre cele mai melancolice. Ți se trimite rum, abur inconsistent de nour, goana nestatornică a visului, și n-ai uneori putința să dai un cer de protecție acestei nebuloze."

Într-o vreme cînd publicațiile literare erau efemeride, apărînd din entuziasm și liste de subscripție și atingîndu-se după două-trei numere, acea „goană nestatornică a visului" nu era mai puțin aprigă. Dar firmamentul literar aparținea mai curînd stelelor căzătoare. Însuși Călinescu, în pofida autorității sale recunoscute, nu reușise să patroneze prea îndelung publicațiile spiritului său rector : „Sinteza" în 1927, „Capricorn" în 1930, „Jurnalul literar" în 1939.

„Luceafărul" există de un sfert de veac. O revistă care nu s-a născut în pantaloni scurți. Nervoasă, adeseori iconoclastă, străbătută de spirit polemic, exaltînd o firească năzuință către autodepășire, revista aceasta s-a bucurat de o ursită benefică. S-au perindat la cîrma ei literați și gazetari care au iubit-o pătimaș, știind să-i cultive și să-i mențină profilul propriu și destinația înscrise în programul enunțat în actul ei de naștere. Dacă n-aș fi lucrat pătru ani la „Contemporanul", dintre care doi ca redactor-șef, n-aș fi cunoscut avatarurile editării unei publicații de gen. Mărturisesc că în vremea aceea „Luceafărul" era pentru noi, cei de la „Contemporanul" un concurent ambiționat să rămînă în competiție fără complexe de inferioritate și fără a solicita circumstanțe atenuante pentru aplombul adeseori incitant și nelinistitor. A rămas o revistă a tinerilor, nepunînd stavile între generații, sau „baremuri" de virstă care i-ar fi circumscris o difuzare limitată. Tentată unecri de spiritul de grup, a știut să reziste exclusivismului, guvernîndu-se după spiritul de echipă al generațiilor care și-au transmis una alteia ștafeta în cursa cu obstacole desfășurată de-a lungul anilor.

Cea mai irezistibilă tentație consta în trădarea de sine, în ademenitorul miraj al ieșirii din propria matcă pentru a fi cu orice preț ca „ceilalți", cei pe care îi păstea infarctul publicistic, miniaturizarea prin constringere, respirație pigmee, renuntarea la musculatura ideii. Chiar dacă n-a plăcut uneori „consacraților" revista n-a renuntat la menirea ei de a consacra. Alcătuitorii ei au căutat să rămînă căutători de aur într-un perpetuu pionierat. Adeseori însă, unele dintre cele mai fertile idei din ogorul literelor noastre aici au încoltit pentru prima dată. N-a existat teama de „controversabil", ci teama de cenușiu, de anost, de edulcorare. Ținuta grafică —, întotdeauna aleasă, propunînd ochiului o arhitectură originală, un profil inconfundabil, o paginație ce refuză hibridul, o spațiere aerată, neîmbîcsită de „zaț" tipografic și nici de mania erateior — rămîne tinerească.

Tot George Călinescu spunea : „Scrisul la gazetă se deosebește de acela din carte... Caietul literatului este oricînd deschis pe masă și cerneala se clatină albastră și fluidă în călimară. Fereastra dă pe un cimp fără anotimp, astrii măsoară o vreme metafizică. Dar aici, în redacție, geamurile se deschid în plină stradă, jos se îmbulzesc oameni care vor împlinirea dorințelor de azi. Adversarul trebuie izbit cu săgeata înainte de a fugi după colț... Vindecați de egoismul artistului pur, noi sîntem ca soldații și ca actorii care învirtesc spada pentru a apăra cetatea..."

De mai bine de patru ani public săptămînal în „Luceafărul". De fiecare dată mă gîndesc la profilul revistei și la cititorii ei. A fost o îndelungată vreme cînd nu eram decît unul dintre cititorii revistei. Uneori am nostalgii pe care nu mi le pot reprima. Cine a putut da uitării paginile din care s-a alcătuit „Imposibila întoarcere", cine n-a înregistrat marile interviuri ale „Luceafărului" cu personalități ale vieții noastre culturale și artistice atrase într-un dialog cu tinerețea, cine n-a ținut să aibă în biblioteca proprie volumele de evocare a unor mari figuri ale literelor românești, cărți inițiate de revistă ?

În „Luceafărul" vom căuta umbra dintîi a poeților care au debutat aici, în „Luceafărul" vom afla începuturile multora dintre cei ce au freamăt la apariția în tipar a primei lor semnături. Avem în acesta revistă fișa de temperatură a unei literaturi pe parcursul a 25 de ani. Dorim să avem în continuare nemulțumirea de sine, atitudinea opusă autosatisfacției facile, climatul dezbaterilor constructive, neliniștea creatoare, anti-chietudinea, conștiința că sîntem încă cu multe datori pentru a ne demonstra că nu avem dreptul la absențe de opinie și la prelungite autocontemplări.

Principiul coeziunii ideale este cel ce asigură longevitatea unei publicații. Coeziunea de spirit în satisfacerea marilor deziderate ale epocii și nu în autosatisfacția infatuării. 25 de ani pentru o revistă care și-a pus drept țel să consacre este o consacrare fermă în panoplia publicisticii literare românești. Mihu Dragomir, fondatorul, scria în programul care stă la temelia „Luceafărului" : „O revistă scrisă numai pentru cititor." Ca într-un ecou al zicerii lui Ibsen : „Care alta poate fi obligația supremă a unui director de ziar decît aceea de a acționa în consens cu cititorii săi ?"

La nou răsărit „Lucefere !"

Ioan Grigorescu

Însemnele angajării

Urmare din pag. 1

de răsărit și începere a unei zile. Ca atare el se datifică dintre stele, cu ceea ce se atribuie mitologic din antichitate cu zeița Venus, a iubirii și bucuriei de a vieții, socotită de Homer mama divină a lui Eneia și protectoare a troienilor, iar de marii poeți romani Lucrețiu și Vergiliu, de către primul în opera sa „Despre natura lucrurilor", iar de al doilea în opera sa „Eneida" ca maică a latinității de către al doilea, cum am zis, care a fost și călăuzitorul lui Dante prin **Infern**, poate totuși cel mai mare poet al neolatinității, după destrămarea imperiului roman.

Deci și noi românii, cu tracii, daco-geții și alte semenții care au trecut ca valurile unui fluviu prin matca și peste vatra noastră șlefuitoare de piatră și călitoare de fier, sîntem, analizîndu-ne **mitologic** „trecutul" — niște strănepoți ai divinității iubirii, ai luminii și bucuriei vieții, nu numai eroici urmași ai viticultorilor din străbuna Dacie, viteji pînă la inclusiv sorbirea păharului cu otravă pentru apărarea existenței și a pămîntului natal, iar pentru aceasta gata de a înfrunta chiar cu sulițele cerul dacă s-ar prăbuși peste ei și să renunțăm chiar la **nemurire.** Cum spune Eminescu: „Reia-mi al nemuririi nimb / Și focul din privire / Și pentru toate dă-mi în schimb / O oră de iubire." Acesta mi se pare mie înțelesul mai adînc pentru noi al **Luceafărului.** Deci și cauza acordării sau mai bine zis alegerii titlului de **luceafăr** de aproape un veac pentru multe publicații, fără îndoială însă și de Luceafărul poeziei românești și de rapodopera sa „Luceafărul", expresie chintesențială a spiritului poetic al poporului nostru.

Nefiind istoric literar, nici un om destul de erudit în mitologie, de exemplu, sper că mi se va ierta digresiunea făcută și voi încerca să-mi aduc aminte cîte ceva din una sau două ipostaze ale Luceafărului propriu-zis de intervalul dintre ultimele, mai bine zis de ce s-a petrecut înainte de cea de astăzi, lăsînd datele calendaristice și amănuntele nesemnificative pe seama altora mai învățați ca mine.

La Cluj, în 1940, lăsasem „Gînd Românesc", revistă inițiată și condusă de prieputul intelectual Ion Chinezu, „Societatea de mîine", cu caracter socialist, a lui Clopotel, eu însumi colaborator o dată la prima, de mai multe ori la a doua. Dar noi, care pe atunci, ne socoteam pe drept tineret de stînga, aveam săptămînalul nostru cultural-literar și politic, „Țară nouă", patronat conspirativ de P.C.R. și condus de un grup de tineri comuniști, acceptînd direcția, mai mult formală, a dizidentului național-țărănist și democrat Victor Jinga, sub regimul de scurtă durată al lui Armand Călinescu, ucis mișelește de „legionarii" lui Cornel Zelea-Codreanu, „căpitanul" sîngeroasei hoarde, care a exterminat pe Duca, iar mai tîrziu pe savantul de talie internațională Nicolae Iorga și Virgil Madgearu. Odată cu „dictatul" de la Viena a încetat și săptămînalul „Țară Nouă", tipărînd Manifestul tineretului, lansat cu luni înainte împotriva previzibilei ciuntiri a Transilvaniei și a nazismului ce ne amenința. Dar manifestul, cules pentru tipar, pentru o mai mare răspîndire prin săptămînalul amintit a fost oprit de cenzura de atunci, rămînînd ca istoria să-l scoată ca uleiul la suprafața apei tulburi de pe atunci.

Vechiul „Luceafăr" de la Budapesta, mutat apoi la Sibiu, de mult apusese, iar Goga, sufletul acestei publicații și al „pătimirii noastre" murise în 1938. Dar la Sibiu, unde se mutase **temporar** Universitatea din Cluj, după oribilul „dictat", istoricul literar Ion Breazu, admirator al poeziei lui Goga ca și Ion Chinezu, s-a luptat pentru reînvierea „Luceafărului" la Sibiu, sediul de odinioară al revistei, și mi-aduc aminte că i-am dat spre publicare din poeziile scrise la părăsirea silită din Cluj, „Orașul Pierdut", și anume cea cu titlul „Lui Octavian Goga", cealaltă fiind „Garoafa Roșie", amîndouă retipărite în volumul ce se numește „Orașul Pierdut". Eu însă, după mai puțin de un an, a trebuit să plec chemat la armată, cum eram de obicei din 1936 — de data aceasta la o lună după izbucnirea celui de-al doilea război mondial. Deci părăsisem Clujul lăsînd acolo biblioteca ce mi-o reînfiripasem, după ce rămăsese la Cluj, cea pe care mi-adunasem în anii de studii, împreună cu o parte din corespondența prețioasă cu neurologul Gh. Marinescu și cu criticul Perpessicius. Nu mi-am regăsit corespondența nici cărțile și am reînceput munca de încheiere a unei noi biblioteci la București.

Abia după 23 August 1944, mai bine-zis după ce la sfîrșitul anului 1948 mă întorsesem din postul meu de la Ambasada Română din Moscova și după ce luase ființă Uniunea Scriitorilor în 1949, trecînd prin ipostazele de „Societatea Scriitorilor Români", apoi din 1945 „Societatea Scriitorilor din România" absorbind asociațiile celelalte de orice naționalitate conlocuitoare, inclusiv cea a Dramaturgilor, pentru a se conțopi (nu mai știu bine cînd) cu U.S.A.Z. (Societatea Scriitorilor, Artiștilor și Ziariștilor) și a se transforma în Uniunea Scriitorilor din R.P.R. și pe urmă în Uniunea Scriitorilor din R.S.R. m-am izbit de problema care a devenit, nu deodată, „Luceafărul" de azi, nu al lui Eminescu, ci al scriitorilor tineri și publicație a Uniunii.

Pe atunci, „Almanahul literar" activa ca revistă a scriitorilor români din Cluj, condusă de M.R.P. și de A. Baconsky, rămînînd acesta din urmă cu un grup de tineri scriitori, după întoarcerea în Capitală a lui M.R.P. Cel care a ridicat, pe cît mi-aduc aminte, chestiunea modificării titlului revistei în „Luceafărul", și legalizarea ei ca revistă a fost Baconsky. Ideea mi s-a părut fericită Dar propunerea n-a găsit decît urechi betonate. „Luceafărul" prea aducea aminte de Goga, al cărui bust dintr-o rotondă a Cismigiului, a fost decapitat de nu știu ce fel de inconștienți „zeloși".

Totuși la Cluj, pînă la urmă, locul „Almanahului" (cu totul necorespunzător, l-a luat, și cu succes, revista „Steaua", iar la București a luat naștere „Tînărul scriitor", premergătorul „Luceafărului" de azi. Istoricii literari n-au decît să-i povestească dificila și periplul nu tocmai fără momente grele prin seismele republicii literelor.

Se aprobase titlul cerut și redacția compusă din tinere forțe scriitoricești, într-o bătălie susținută pe două fronturi de Uniunea Scriitorilor împotriva proletcultismului fără sevă vitală și a formalismului ros de molii.

Însă, mai se ivea cîte o piedică, două : întîi că exista „Tînărul scriitor", care un timp și-a încetat inexplicabil apariția, al doilea, faptul că se aproba „Steaua" la Cluj, apoi poate faptul că unii scriitori dintre cei implicați ar fi preferat ca noua publicație să se fi numit „Miorița", iar nu „Luceafărul", și unul, ca motiv, **last but not least,** cum spun englezii, răspunderea noului periodic să fie a unui membru din conducerea Uniunii, cum la „Gazeta literară" era Zaharia Stancu, președinte al Uniunii. Dintre secretarii Uniunii a căzut soarta pe mine, ca intîiul director al „Luceafărului", ajutat de cîțiva tineri dar cunoscuți scriitori de pe atunci, după ce lucraseră în redacția revistei tineretului. Mi-aduc aminte de Victor Tulbure, Dan Deșliu, Mihu Dragomir și iarăși nu în ultimul rînd de Demostene Botez și de Eugen Barbu. Și iată că azi sărbătorim un sfert de secol de la înființarea unei reviste a Uniunii, „Luceafărul", revistă a tinerilor scriitori, fapt demn de remarcat cu privire la durata trăiniciei a ceea ce ia naștere într-un regim socialist, într-o eră constructivă. În 25 de ani au avut loc multe schimbări redacționale și structural-literare în redacția revistei, fără exclusivismul dăunător fenomenului literar cu referire la generații sau la stricta apartenență ca membri ai Uniunii, a asociațiilor ei, a altor redacții. Frămîntări și discuții, critice și polemice, vor exista, însă mereu cum e firesc într-o țară socialistă în plin proces evolutiv și progres în toate domeniile, atît cît vor exista ca temelie marxismul, bază științifică a viitorului țării, materialismul istoric și dialectic, statul socialist, partidul comunist și nu în ultimul rînd, conștiința scriitorilor din toate generațiile a importanței scrisului ca artă de primă linie, în rînd cu celelalte arte, în munca de modelare a conștiinței celor ce muncesc, produc și creează estetic și valoric în folosul general.

Ce este acum, după existența de 25 de ani, revista „Luceafărul" o știu mai bine cei ce-o redactează, o scriu și toți care-o citesc, — poate simbolic și zorelele violet cățărate pe gardul de araci îndreptat spre azur în zorii zilei. Și cred că cele două decenii strecurate într-acolo „unde toate curg", cum spune Eminescu, și lasă în urma lor falnicele așezăminte sociale, culturale și economice, întruchipări ale unor visuri și strădanii ale unui întreg popor și plaiurile Carpato-Dunărene, care să însemneze pentru noi, cum tot Luceafărul poeziei românești, „la trecutul" falnic al țării un „falnic viitor". „Luceafărul", prin numele de scriitori — poeți, prozatori, dramaturgi și critici — pe care i-a lansat sau i-a adăpostit, împrospătîndu-și mereu contingentele și verificîndu-și muniția artistică, a înălțat și susține un portal deschis a ceea ce e viabil și promițător pentru vremuri înnoitoare, sub călăuza de stea polară a partidului comunist. Iată de ce salut a 25-a aniversare a sa. Ar fi prea lung șirul celor ce merită să fie amintiți dintre cei ce se află acum la prova pe punte și-n preajma timonului. Poate e mai bine să mi-i insinuiesc numai în gînd, veniți din toate unghiurile țării, căci nu aș vrea, uitîndu-l, să nedreptățesc pe vreunul. Prin respectul și prețuirea veteranilor pînă ieri încercați, unii în viață, alții retrași în împărăția tăcerii eterne, „Luceafărul" își dovedește solidaritatea cu trecutul și încrederea în idealuri pe ale căror meteoare își va înălța drapelul, pe care stă scris : „Viață dreaptă și pace pentru toate popoarele lumii !"

„Luceafărul" este ca luceafărul de seară care coboară fruntea în fața soarelui ce apune, înainte de a-și desface aripile amurgul, dar și ca luceafărul de ziuă ce se înalță, la răsărit înainte de a-și desfășura aurora flamurilor de aur roșu. Iar lozinca va fi una : **Pace între popoarele lumii, dreptate socială, viață tot mai bună, dragoste și bucurie !**

Luceafărul 25

ARHIVA «LUCEAFĂRULUI»

ÎN TRADIȚIA SPIRITUALITĂȚII ROMÂNEȘTI

revistă a tineretului, scrisă de tineret și pentru tineret, „Luceafărul" a refuzat deliberat gindul unei generații spontane, fără tradiții și fără strămoși, suficientă s'eși. Chiar titlul care amintește mari tradiții populare, de Eminescu și de Goga, e un indiciu. Fiindcă a avut tradiții dintre cele mai trainice, ea a reușit să-și definească identitatea specifică, să-și facă simțită prezența in peisajul literelor române și să-și construiască o istorie. Acum, la un sfert de veac de la apariție, „Luceafărul" este neindoios un important fragment de istorie literară românească, in care intilnim debutul unor talente tinere, anii lor romantici de afirmare, dar și paginile din ultimii ani de viață a unor iluștri scriitori din generațiile mai vechi, precum Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, G. Călinescu, Ion Agârbiceanu, Mihail Sorbul, Victor Eftimiu, Al. A. Philipide, Al. Rosetti, Ion Marin Sadoveanu, Tudor Vianu, Vladimir Streinu, Perpessicius, Alfred Margul Sperber, Păstorel Teodoreanu, Dragoș Vrânceanu, G. Lesnea, Neagu Rădulescu, Z. Stancu, M. Beniuc, Otilia Cazimir, D. Corbea și mulți alții. Radical opusă mentalității revistelor avangardiste de altă dată, revista nu considera că tinerele vlăstare nu pot crește din pricina marilor copaci. Nu tindea să i se disloce pe cei virstnici din peisajul spiritual al țării pentru a face loc „puieților". Principiul ei era acela că intr-o cultură matură, serioasă, e loc pentru toate virstele și pentru toate speciile de talente. Pentru un poet tinăr era o mindrie și un semn de mare incredere să publice alături de Arghezi, pentru un prozator să iscălească alături de Sadoveanu sau Agârbiceanu, pentru un critic să țină cronica literară sub rubrica lui Perpessicius „mențiuni critice". Eram tineri redactori și nu știam cum să-i căutăm, să-i solicităm mai convingător ca să scrie la revista tineretului, să ne dea sfaturi, să fie alături de noi.

Nu scăpam o ocazie ca să-i sărbătorim, să le arătăm un semn de prețuire și de atenție. Le dedicam numere omagiale, scriam articole despre ei, ii publicam și rămânea loc destul și pentru noi. Ne educa in acest spirit mentorul ***revistei,*** *regretatul poet și neintrecut arhitect de presă Mihu Dragomir. Mi-aduc aminte in anul precedent morții marelui Sadoveanu, de ziua lui, ne-am prezentat la el acasă cu numărul omagial. O fotografie pe care o păstrez cu sfințenie imi amintește echipa luceferistă care l-a vizitat : Mihu Dragomir, Victor Tulbure, Dan Deșliu, Gica Iuteș, Niculae Stoian, Gheorghe Tomozei și subsemnatul.*

Era o duminică după amiază, cu liniști ireale, ca de mănăstiri moldovenești. Sadoveanu ne-a primit, ca un domnitor intr-un jilt impunător. Distins, frumos, elegant, cu eterna-i lavalieră la git, a prins să răsfoiască numărul inchinat lui. Pe față ii răsărea soarele. S-a bucurat sincer și-a incercat să spună ceva. Dar omul care a vorbit și a scris cea mai frumoasă limbă românească nu mai putea articula cuvintele. S-a sforțat in zadar și-apoi a renunțat. Am rămas cutremurați. Am băut cu toții o cafea. Noi vorbeam. El asculta și ne răspundea numai din ochii lui senini și albaștri care-nvățaseră ei să rostească vorbele limbii române. Eftimiu, in schimb, stringind in dinți nelipsita-i pipă urca in sus la noi, la etajul doi, pe niște strimte și abrupte scări de serviciu. Volubil, incărcat de amintiri ca o cronică, se intrerupea, din cind in cind, și ne intreba, mai in glumă mai in serios, dacă nu e prea politic ceea ce a scris el. Il asiguram că e bine și pleca amenințindu-ne că altădată nu mai scrie. Dar iar scria și așa numele lui a apărut de nenumărate ori in revistă alături de tinerii poeți.

Olimpianul Tudor Vianu era și el puternic legat de revista „Luceafărul". Ii ciștigasem ușor colaborarea și, fiindu-i asistent, il vedeam destul de des, pentru a-i putea lua la timp articolul solicitat. Unele dintre ele, adevărate arte poetice moderne, cum a fost, de pildă cel intitulat : „Vizita poetului". Citindu-l in manuscrisul ordonat și frumos m-am entuziasmat intr-atit incit mă hotărisem să-l invăț pe de rost, dar m-am lăsat păgubaș cind am ajuns la pasajul in care spunea : „Nu sint un oracol și mă feresc să dau sfaturi, deoarece știu că numai concluziile experienței personale sint folositoare cuiva". Și totuși, citeva lucruri le-am invățat pe de rost și le citez cu plăcere din memorie : „Cine cunoaște multe lucruri din literatura lumii nu riscă nicidecum să-și limiteze originalitatea". „Originalitatea este mai mult un punct de sosire decit unul de plecare. Tinărul pornește, de obicei, de la un fond nebulos, dar activitatea il limpezește, ii dă formă și relief. Nu căuta deci originalitatea intorcindu-te către tine, ci proiectindu-te in afară, in multele fapte ale creației harnice, entuziaste și devotate. Nu te inchide in tine și nu te izola de lume".

Asemenea ginduri exprimau, in paginile revistei, Agârbiceanu, Arghezi și alți seniori ai literelor române de la răsăriturile „Luceafărului". Ei știau să sprijine, fără ca să jignească, fără ca să le ceară tinerilor scriitori să oficieze la vreo bisericuță literară. E o onoare pentru revista sărbătorită că intr-o vreme cind unii dintre acești seniori fuseseră „adăpostiți" in alte instituții unde n-ar fi fost locul scriitorilor (Păstorel, Vladimir Streinu) ea s-a străduit să-i găzduiască in paginile ei, păstrind legătura logică și firească dintre generații, realizind, astfel, pe indelete un splendid capitol de istorie literară românească. Cine-și cinstește valorile se cinstește pe sine ! Iată de ce cinstim și noi revista cu consecvență și ii urăm, la implinirea unui sfert de veac, viață lungă in sensul celor mai frumoase tradiții ale spiritualității românești, de care, spre onoarea ei, nu s-a rupt niciodată.

Ion Dodu Bălan

OGLINDĂ A UNEI EPOCI

Calendarul ne spune că seria postbelică a revistei **Luceafărul** poartă virsta sfertului de veac. Pentru viața unei reviste acest cumul de ani — neimpresionat in sine — spune totuși mult ; mai ales că **Luceafărul** reprezintă o direcție, orgoliul ei de revistă angajată in nobilul efort creator de edificare a literaturii noastre contemporane, o literatură fondată, axiologic, pe valorile etico-estetice ale gindirii umanist revoluționare, emanație a climatului spiritual instaurat in România socialistă după istoricul Congres al IX-lea al Partidului Comunist Român. **Luceafărul** — se știe — a inițiat și găzduit dezbateri fierbinți (despre conflict, protocronism etc.) iar ecourile acestor polemici luceferiste nu s-au stins, ele dăinuie și continuă a produce efecte.

Extraordinar e că **Luceafărul** a rămas aceeași revistă, schimbindu-se. Dincolo de veșmintele croite de „echipele" ce s-au perindat la cirma revistei, **Luceafărul** — mereu angajată in caravana unor bătălii, mereu o revistă vie — aduce o pală de aer proaspăt și seve tinere, altoite pe rădăcina străbună, pe marea forță a tradiției. Privind in urmă, e ușor de observat că **Luceafărul** a adunat in paginile sale nume glorioase ilustrind o epocă de cultură, că reprezintă un curent inviorător și fecund, că a fost și a rămas o revistă-replică ; rolul e comparabil doar cu momentul **Steaua** sau, mai ingăduitor judecind, cu „incubatorul" **Gazetei Literare** (Dan Zamfirescu) in ultima sa fază, intr-o vreme in care oamenii condeiului (nu chiar toți !) luptau cu timpul neiertător și — mai ales — cu negurile dogmatismului.

Luceafărul a pornit in lume la 15 iulie 1958, descinzind din **Tinărul Scriitor :** o revistă bilunară, cu inceputuri comune și altor periodice, devenită (nr. 21 /1965) săptăminală, dar adresată — din start — in primul rind tinerilor. Sint in viața ei citeva etape. Proiectul de articol-program (redactat de Mihu Dragomir, I.D. Bălan, Aurel Martin) care trăgea o brazdă nouă in mentalitatea timpului, orienta revista spre o literatură a marilor idealuri, nu a micilor urzeli de culise. Spunea Mihu Dragomir, acest „uitat", sacrificindu-și propria creație (el rămînind doar autorul unor prometeice proiecte), pentru a încălzi la flacăra temperamentului său romantic și a viziunilor sale grandioase o întreagă generație, ilustră azi, spunea deci mentorul spiritual al generației deceniului șase in **Revista noastră** (1958) că „programul nostru este adunat in două cuvinte : tradiție și actualitate".

Tinerețea ospitalierei reviste și tinerețea celor arși de neliniști, bătind la porțile unui mirific continent (care e literatura română), oferă la ora bilanțului, cind se aleg destinele, o frumoasă recoltă. **Luceafărul** a fost mereu o rampă de lansare, și-a păstrat intact statutul, a slujit valorile noastre reale, valori ce nu pălesc in fața valurilor tulburi ale „vieții literare", a înțeles **destinul** unei culturi organic implicată in problematica social-umană a actualității și rostul ei universal fără teama unui stigmat ce ne-a urmărit multă vreme.

A fost la cirma revistei (1962—1968) furtunosul Eugen Barbu, vorbindu-se chiar de **seria Barbu,** purtind pecetea personalității acestui urias scriitor, transformind **Luceafărul** dintr-o revistă de indrumare (cu rubrici pentru familiarizarea tinerilor cititori, cum vor fi fost **Micul dicționar poetic sau Măestria literară)** intr-o revistă de atitudine, violent polemică. A condus revista (din iunie 1968) și Ștefan Bănulescu ; apare acum coloratura publicistică păunesciană (cel „cu viscol in cuvint") iar cu nr. 16/1970 Marin Preda răspunde cititorilor intr-o rubrică de mare succes, urmărită cu aviditate, din care s-a născut apoi o carte unică : **Imposibila intoarcere.** Incepind cu nr. 5/1972 revista e condusă de Virgil Teodorescu, urmează (nr. 19/1974) N. Dragoș iar acum, la acest sfert de veac sărbătoresc, il aflăm ca redactor-șef pe Nicolae Dan Fruntelată.

Important e însă, spuneam, că **Luceafărul** a rămas un cimp magnetic, o casă deschisă. Mereu același și mereu altul (N. Dragoș), **Luceafărul** a inițiat mari gesturi de atitudine, cultivind valorile culturii naționale, manifestind receptivitate față de contemporani și grijă pentru tinerele generații, cele care **re-încep literatura.** Un articol de fond scris de Virgil Teodorescu rezuma acest program : nu ploconeală la adresa faptului minor, nu infeudarea revistei ci larga deschidere a porților. Credincioasă valorilor sufletului național, **Luceafărul** a propus — cu deosebire in ultimii ani — o nouă perspectivă axiologică a tradiției ; ințelegind că la temelia devenirii noastre stă acest racord productiv, increzătoare in demnitatea valorilor proprii, **Luceafărul este o revistă cu încărcătură problematică.** Alarmantele bilanțuri privind coeficientul de tradiție sau de inovație sint de fapt pseudoprobleme, nota acid Mihai Ungheanu : o literatură, fără a-și ignora rafinamentul mijloacelor (tocmai pentru a nu ne intoarce la realismul primitiv) nu trebuie să-și uite mizele. De multe ori interesul pentru mijloace (ajungind la finețuri lingvistice) conduce la rarefierea substanței. Or, **Luceafărul** a respins cețurile evazionismului, știind că **literatura nu e doar literatură.**

Dintotdeauna, **Luceafărul** și-a asumat un risc frumos și necesar — spunea Nicolae Dan Fruntelată : miza pe tineri. Înțelegem deplin rolul acestei reviste doar amintindu-ne că anii de ucenicie ai multor scriitori înseamnă **școala Luceafărului.** „Amintirile de la **Luceafărul**" ale celor care, aflați la virsta formării și afirmării, al aspirațiilor înalte și proiectelor comune, găseau aici găzduire, capătă confirmarea timpului : **Luceafărul** a fost și este o revistă cu personalitate, crescind personalități.

Luceafărul rămine o revistă efervescentă, adăpînd cu lumina ce incarcă sufletele atitea serii de cititori. În memoria vie a arhivelor, cuvintele însămînțate in carnea albă a paginii de revistă germinează in noi.

Luceafărul rămine „luceafăr de ziuă" (M. Beniuc) nu doar in amintirile tinerilor de atunci ci pentru toți tinerii (indiferent de virstă !)...

Luceafărul este deci o revistă iubită (ori dimpotrivă), dar oricum obligindu-te la a-i recunoaște valoarea, căutată și citită cu nerăbdarea de simbătă (sau, mă rog, cind ajunge prin alte colțuri de țară). Și o ultimă precizare : dacă vreodată voi însemna ceva pentru cultura română, rog frumos pe viitorii scormonitori in arhive să rețină că (și) numele meu e legat de o prestigioasă revistă : LUCEAFĂRUL.

Adrian Dinu Rachieru

> „Literatura este chemată să reliefeze convingător noua condiție umană din societatea noastră, idealurile, frămîntările și aspirațiile omului nostru nou, universul său spiritual tot mai bogat, virtuțile și trăsăturile sale morale înaintate, să militeze pentru triumful noului, al idealurilor de dreptate și libertate socială."
>
> NICOLAE CEAUȘESCU

PENTRU AFIRMAREA NOII NOASTRE LITERATURI

am in față un exemplar deosebit al primului număr al revistei „Luceafărul", păstrat pină acum cu grijă de un mare iubitor al literaturii noastre. În jurul frontispiciului său sint grupate iscăliturile unor membrii ai colegiului și colectivului redacțional și ale unor colaboratori, adunate cu prilejul „intilnirii tovărășești" din noaptea apariției acestui prim număr. E de la sine ințeles, ce noian de nostalgice amintiri mă năpădesc in această clipă. Cu acest remarcabil prilej aniversar, mă voi opri acum numai la citeva dintre ele, personale, legate de acest nou răsărit al „Luceafărului" pe bolta noii noastre literaturi.

Mai intii, insă, aș vrea să relev ceea ce indeobște este cunoscut și verificat de timp și anume faptul că apariția „Luceafărului", in 1958, a insemnat **un important moment al afirmării noii noastre literaturi,** moment ce trebuie organic integrat dezvoltării generale a literaturii din acei ani, cind, după primul Congres al scriitorilor din 1956, intreaga noastră literatură, constituită de acum intr-un front unitar, intra intr-o nouă fază a dezvoltării sale, in care, datorită noilor condiții create, tindea spre o deplină implinire a noii conștiințe de sine. Unul dintre elementele de bază ale acestei noi situații il reprezenta apariția unui nou contingent de tineri scriitori, masiv și valoros, care bătea cu indreptățire și zel sporit la poarta marilor speranțe ale consacrării literare, generație care, afirmindu-se cu succes in anii '60, a ajuns astăzi la o deplină maturitate creatoare. Sesizind și analizind acest important fenomen de care depindea in bună măsură viitorul noii noastre literaturi și ajutată efectiv de partid, Uniunea scriitorilor a inițiat in 1957 un corespunzător plan de măsuri, dintre care amintesc : pe plan organizatoric, infiintarea Comisiei de indrumare a tinerilor scriitori (a cărei activitate, pe lingă o indrumare calificată, presupunea și o evidență a tinerelor talente literare și o grijă colegială privind condițiile lor de muncă și viață) și pregătirea primei Conferințe pe țară a tinerilor scriitori (care a avut loc la inceputul anului 1960) ; iar pe planul sprijinirii creației literare, apariția unei noi reviste, ca organ de manifestare in principal a tinerilor scriitori, precum și lansarea unei colecții editoriale de debut (viitoarea colecție „Luceafărul") și urmărirea indeaproape a publicării tinerilor scriitori de către edituri.

Mă opresc acum numai asupra citorva aspecte din perioada pregătirii și momentul apariției revistei, de care personal am fost legat. Ca secretar al Uniunii scriitorilor, mi-am dat seama că insăși ideea apariției unei noi publicații literare de prestigiu și inaltă ținută artistică, dedicată afirmării tinerelor talente, stirnise un mare ecou și un nou avint creator nu doar in rindul acestora, ci al tuturor scriitorilor, pină la cei in deplină maturitate creatoare și la marii „patriarhi" de atunci ai literaturii române. Era un semn că situația era intr-adevăr „coaptă" pentru acest nou eveniment literar și că momentul apariției revistei „plutea in aer", inevitabil.

Practic, realizarea acestui deziderat a inceput a se concretiza in primăvara anului 1958, cind conducerea Uniunii scriitorilor a incredințat sarcina studierii și intocmirii unui **anteproiect** al profilului, structurii și orientării viitoarei publicații, unui mic colectiv de scriitori, in frunte, printre alții, cu Mihu Dragomir, in mod real unul dintre cei mai entuziaști și competenți, mai apropiat prieten al tinerilor scriitori. După citeva forme succesive, anteproiectul a fost supus spre aprobare și definitivare conducerii Uniunii scriitorilor, care l-a inaintat apoi, ca **proiect,** forurilor competente de partid. Primind foarte curind aprobarea de principiu (iunie 1957), ni s-au cerut propuneri concrete privind organizarea redacției, macheta revistei, conținutul primului număr și, desigur, numele revistei, ceea ce a determinat intrarea pregătirilor pentru apariția acesteia pe „ultima sută de metri". Cum intre timp colectivul de pregătire inchegase deja proiectul primului număr, iar nucleul viitorului colectiv redacțional il constituia redacția „Tinărului scriitor", rămăsese să se hotărască numele revistei și conducerea acesteia. La propunerea secretariatului Uniunii scriitorilor, Biroul de conducere al acesteia s-a oprit, dintre trei nume luate in discuție, asupra numelui „Luceafărul", ca cel mai potrivit pentru ceea ce intenționa să insemne noua publicație și deasemenea cel mai legat de tradiția noastră literară. În ceea ce privește conducerea revistei, s-a hotărit să adoptăm un principiu nou, cel al unei conduceri colective, sub forma unui comitet de direcție, format din membrii colegiului redacțional.

În ultimă instanță, ne-au fost aprobate : numele revistei, „Luceafărul" ; macheta ; conținutul primului număr ; data apariției, 15 iulie 1958 ; colegiul redacțional și componența comitetului de direcție, format din : Mihai Beniuc, Mihu Dragomir, Aurel Mihale, Dan Deșliu și Haralamb Zincă. Director al revistei urma să fie Mihai Beniuc, iar funcția de redactor-șef să fie indeplinită, prin rotație, de către unul dintre ceilalți membri ai comitetului de direcție. Sorții au hotărit, ca funcția de redactor-șef (primul la rind) să fie atribuită subsemnatului, lucru pentru care am cerut un timp de reflecție, dat fiind că exact in aceeași perioadă primisem propunerea de a prelua o funcție de răspundere in aparatul de stat, fără a putea renunța la funcția eligibilă de secretar al Uniunii scriitorilor. Cum și pentru această nouă sarcină cerusem un răgaz de reflecție, deoarece nu mi-ar fi rămas, practic, nici o fărîmă de timp pentru creație și propunerea nu devenise încă publică, ezitarea mea de a primi funcția de redactor-șef al noii publicații a devenit in mod evident de neințeles pentru ceilalți și o piedică neprevăzută, de moment, (caci funcția putea fi indeplinită oricum de alt membru al comitetului de direcție) in calea apariției imediate, atit de mult dorite, a revistei.

Acum vine clipa celei mai insemnate amintiri personale, legate de apariția primului număr al „Luceafărului". Intr-una din aceste puține zile ce ne mai rămăseseră și in care eu incercasem fără succes „să scap" de viitoarea funcție din aparatul de stat, m-am pomenit, spre sfirșitul programului de lucru, in biroul meu de la Uniunea scriitorilor, cu Mihu Dragomir, căruia — ca buni amici de pe cind lucraserăm impreună in redacția „Vieții românești" și impreună cu un intreg grup colindaserăm țara in lung și lat la diverse intilniri cu cititorii — nu i-am putut refuza dorința de a rămine toată după amiaza de vorbă, doar noi doi. Era deconcertat și chiar supărat de ezitarea mea, căci, fiind in plină vară, o nouă rundă a cererii noastre pentru aprobarea unui alt redactor șef putea amina apariția revistei pentru sezonul literar de toamnă. („Pierdem **momentul,** Aurică ! De ce nu vrei ?"... „Aș vrea, sigur c-aș vrea, dar nu pot !"... „De ce, mă, de ce ?"... „Uite, că nu pot !") Dialogul, dus un timp ca intre doi surzi, pentru că eu nu puteam incă dezvălui motivul ezitării mele, a fost

insă curind intrerupt de un gest al său, voluntar și inspirat : a scos din servietă și a desfășurat pe masă, intre noi doi, macheta primului număr, pe care dealtfel o cunoșteam. („Uită-te, inca o dată! Uite ce revistă frumoasă va fi!"... „Știu, și-mi pare rău !"... „Atunci, cum de mai poți rezista ?")... Numai cine i-a cunoscut indeaproape inima generoasă și caldă și-l poate inchipui cum s-a schimbat in aceeași clipă. Ființa-i intreagă a prins a iradia o lumină copleșitoare, fața-i maslinie i s-a destins, ochii moi și arămii, ca mierea veche, mariți de sticlele groase ale ochelarilor, i s-au aprins, iar buzele-i groase și senzuale au fost cuprinse de zimbetu-i sincer, seducator. A simțit ca nu mai puteam rezista entuziasmului sau molipsitor, dragostei de impatimit cu totul literaturii, sublimei sale daruiri cauzei tinerilor scriitori — și a dat in ris. („Cum sa nu vrei tu, sa facem acest pas impreuna ?") Și a și inceput să rasfoiască incet filele machetei, cu ochii țintă in ochii mei, spre chinul meu nemarturisit, oprindu-se tocmai la sfirșit și citindu-mi cu glas tare memorabilul lui cuvint de la „poșta redacției", adresat viitorilor tineri colaboratori. Apoi a intors intreaga machetă și a inceput să citească, la fel, ca o chemare peste timp și pe deasupra spațiului dintre noi, articolul de fond, „Prologul", pe care, de asemenea, il cunoșteam aproape pe dinafară. L-am oprit, doar facindu-i semn cu mina, fără nici un cuvint... („Așa-i ? m-a fixat cu ochii licarind ca mierea. Ce vrei să-ți mai citesc ?"... „Hai, sa vedem incă o dată materialele **de direcție!"** am ingaimat... „Aurică ! a izbucnit. Am știut că nu puteai să reziști !") Și a dat iar in risul lui prietenesc, pentru care ii rămineai pentru totdeauna indatorat... Ne-am despărțit tirziu, mai apropiați ca niciodată, rămînind ca el să definitiveze „Prologul", iar eu să obțin de la Mihai Beniuc o poezie pentru prima pagină, expresie a avintului creator ce marca acest moment și care de altfel s-a și numit „Avint".

A doua zi, am acceptat, indatorat și condiționat, (doar pentru primele șase luni), onoarea ce mi se făcuse ; peste citeva zile am constituit, impreună și cu Mihai Beniuc, colectivul de redacție și am intrunit colegiul redacțional și comitetul de direcție. Intr-una din serile următoare, cind a trebuit să dau „bun de tipar" machetei primului număr al revistei și eram iarăși doar noi doi, — eu și Mihu Dragomir — l-am rugat să semneze mai intii el, căci el fusese sufletul acestui nou inceput de drum, și-abia apoi am semnat și eu, ca prim redactor șef al „Luceafărului"... Curind după acestea, cind, după al doilea număr, a devenit publică numirea mea ca director general al Direcției generale a editurilor și difuzării cărții, m-am pomenit iar cu Mihu Dragomir, in biroul nostru de la mansarda vecniului sediu al Uniunii scriitorilor, incremenind o clipă, mut și ca deobicei cu degetele miinii stingi la gură... („Aurică, tu știai de **atunci ?"...** „Da, știam, și de aceea"...) A urmat o altă clipă de tăcere care, iarăși, ne-a apropiat și mai mult...

Dar cite incă n-ar fi de spus despre acest nou inceput de drum ? Am să amintesc incă doar două lucruri. Unul, referitor la atmosfera colegială, a spiritului de echipă ce a caracterizat stilul de muncă al colectivului de redacție in acele luni de inceput. marcat cu deosebire de dragostea arătată tinerilor noștri colaboratori. Celălalt, la **momentul de acum** al literaturii tinerilor scriitori, căci am sentimentul, poate prea personal, că ne găsim din nou in fața unui nou contingent asemănător al unor tineri scriitori la fel de talentați și ale căror indreptățite aspirații de afirmare trebuiesc intimpinate de „Luceafărul" de azi potrivit tradiției sale.

Aurel Mihale

VIVAT, CRESCAT, FLOREAT

adesea imi pare rău că n-am deprins obiceiul ținerii unui jurnal. Mi-ar fi intreținut resursele memoriei. M-ar fi ajutat la decelarea esențialului, intr-un context al cauzalităților și al interdependențelor, pe care n-ar trebui să-l uităm niciodată. Măcar cei care l-am trăit. Ca actori sau ca spectatori, in complexul, complicatul, previzibilul și imprevizibilul scenariu al revoluției. Cind starea evenimențială și cea psihologică e guvernată de o dialectică a contrariilor, surprinzătoare prin însăși evoluția ei. Absența unui jurnal, regretabilă, imi dau seama, mă impiedică să apelez la alte amănunte decit cele care mi-au punctat biografia. Nu numai mie. Anii însă ingăduie decantări, amnezii, sistematizări anamnezice, distanțări, neuitarea distilindu-și obsesiile, fatalmente romantice, pentru că țin de un crez. Experimentat, la virsta dăruirilor, cind tinerii de atunci nu aveam, cei mai mulți, nici patru decenii, dar traversam increzători cursul spiritualității naționale. Curs pe care nu peste puțin istoria avea să ni-l confirme. Nu fără inerente dificultăți. Retrospectiv, explicabile, nu altfel decit prin incapacitatea unor factori de decizie de a observa fluxul natural al dinamicii opționale. După un sfert de veac mă bucur să constat că fondatorii revistei, cei care cu un an inainte de apariția primului număr, o concepeau ca tribună a tinerei generații, a afirmării acesteia, a cultului inaintașilor, a deschiderii spre universal, a exigenței, a descoperirii noilor „catarge" rezistente „valurilor", a „stelelor fără nume", fără să uite necesara prezență in cor a unor voci de autoritate tradițională ca aceea a lui Perpessicius, au avut șansa de a o programa corect. Ca revistă de atitudine. Supusă probabil, tocmai din cauza asta, și inainte și după admiterea ei, unor succesive reacții. Înainte (primul număr trebuia să apară in februarie 1958) pentru că (aveam să aflu peste un an, in anume particulare „interviuri") voiam, cițiva, să promovăm, chipurile, un „curent naționalist-mistic" in cultura română. Ca și cum, in epocă, o atare „inițiativă" ar fi fost posibilă!? Nu intru in amanunte (poate altădată). Important e că, după luni de așteptări, aveam bunul de tipar. Sub patronajul, ca ultimă soluție, salvatoare, a președintelui Uniunii scriitorilor, Mihai Beniuc. Trecut, in caseta tehnică, sub funcția de director. Moment pe care Uniunea și-a ingăduit in seara lui 14 iulie 1958 să-l cinstească printr-o masă tovărășească la Casa scriitorilor, unde ne-am schimbat reciproc exemplare incă proaspete, cu autografe, din Luceafărul pe care in zori, aveam să-l cumpărăm, intr-un inefabil elan, la chioșcul din fața cinematografului „Patria". Amintiri. Care, ciudat, nu-mi aduc in memorie nici fizionomii, nici prezențe, nici replici. Doar euforia succesului. Implinirea unui vis. Nu-mi propun să evoc, in diacronie, o pătrime de veac de la ecloziunea fenomenului numit Luceafărul. Imi permit numai, ca la o aniversare calendaristică, nemaiștiind, ca junimiștii, cind anume s-a constituit societatea lor, să apelez la formula „negurei veacurilor". Și, ca atare, nemaiștiind nimic, dar știind totul, adică aproximativ cit știu toți și nimeni, să mă trezesc exclamind, intr-o sinceritate totală, in graiul strămoșilor : „Vivat, crescat, floreat !".

Aurel Martin

Un sfert de veac

Urmare din pag. 1

unor imnuri streine de spiritul autohton vedeau ceea ce a și fost pină in cele din urmă „Luceafărul", cimitirul in care erau de fapt ingropați impostorii.

Ne-am ingăduit de un 24 ianuarie să punem tricolorul pe manșetă și revista s-a topit in 10 minute din chioșcurile de ziare, intr-un tiraj de 34 000 de exemplare, cifră record pentru acea vreme. Ningea din belșug. Ne aflam după Congresul al IX-lea ; alte vinturi băteau.

Dar să ne veselim, revista, in care e plămădită multă sudoare și cheltuiți mulți nervi, continuă să apară. E dominată de același spirit viu, polemic care nu convine unor spirite ațipite și face un post de radio să chelălăie săptăminal, că la **Luceafărul** s-a încuibat naționalismul. Sunt aceiași oameni care voiau să stingă această flacără culturală și nu au reușit ; de data asta, nu pe posturi de **indrumători marxiști,** ci de calomniatori ai României. Istoria are un haz trist citeodată. Dar vorba românului : „Ciinii latră, caravana trece". **Luceafărul** apare biruitor in fiecare simbătă și e proaspăt, combativ, scris cu nerv, cum ii stă bine unei reviste tinerești.

La aniversarea unei reviste

Urmare din pag. 1

cuse verde din pricina faptului că avusesem ciudățenia să scriu o poezie despre Sarmisegetuza. Ce să mă fac și eu, el a fost parlamentar in toate guvernele de dinainte de-a mă naște... Dar stimate cititorule să-ți spun și ceva frumos : trăia cel mai frumos țăran al literelor românești, Zaharia Stancu. Și să-ți spun o veste incă și mai bună : trăia Dimitrie Stelaru, trăia Ștefan Roll, trăia dragul și poate cel mai mare poet cu care am fost noi contemporani, Philippide. Pe Tudor Arghezi incă il mai durea in cot de tinăra generație. Mihai Beniuc tuna și fulgera cum astăzi incă fulgeră. Marin Preda tocmai pătase cămașa cu „Ana Roșculeț", iar Sadoveanu ca mai mare o rupsese de-a dreptul cu Mitrea Cocor. Maestrul Corneliu Baba căuta prin toate anticariatele cărțile ilustrate de el. Geo Bogza credea că am talent literar de m-am certat la toartă cu Ion Gheorghe și nici unul dintre noi trei n-avea dreptate pină la urmă. Pictorul Mihai Bandac vindea roșii la aprozar. Grigore Hagiu imi amintea de leul din Babilon, iar Eugen Jebeleanu de o lamă de Toledo. Labiș murise tragic și pentru mine, iar cel mai mare poet al țării tocmai aniversa o sută de ani de dinainte de a se naște. Ce vremuri splendide ale literaturii române ! Ce oameni dragi ! Ion Brad dăscălea de pe Carpați, se uita la mine ca la un ploieștean, iar Al. Andrițoiu, singurul poet de limbă latină, ne împăca in greacă. Dar Nicolae Tăutu, iubitul, cel mai scump al nostru, dar **Cireșarii** lui Constantin Chiriță, dar **Bătălia mare de la Iazul mic** al lui Octav Pancu Iași și pe deasupra măgarul de Fănuș Neagu, că-mi vine să spun plingind : „Un' te duci, măgarule ? — La Ierusalim, domnule, — Ce duci, măgarule ? — Isus stă pe mine, domnule !" Că mă-ntreb pină-n ziua de azi ce-o fi vrut să spună măgarul sau măgărița aia de amintire sentimentală a mea.

Și stimate cititorule, cind te gindești că eram mai tinăr și la trup curat, cum ar zice poetul Cezar Ivănescu. El a zis-o, eu am auzit-o. Cine o aude, a ăluia este. La mulți ani, revistă a împlinirilor și a neimplinirilor noastre !

grigore hagiu

lumina s-a-ntors în lumini

încă un efort
să gîndesc mai bine
ceea ce îmi scapă
se pierde în de dincolo de privire
în întunecime
în neștiință de sine

aici ar mai trebui să mă-ntreb
dacă paloarea vine
dinspre mine spre frunze
dinspre frunze spre mine
și ce gînduri se mai gîndesc
îndeolaltă
unele pe altele
de nici durerea nu le mai poate
reține
au fost băgate pe subt pămînt
fire otgoane cabluri submarine
de o foarte mare frecvență
de o foarte mare tensiune
și iată dovada
lumina s-a-ntors
în lumini
destinul
în destine

dintr-un sertar de pe o poliță ascunsă

pe cînd mă gîndeam
la noi toți
cei mine însumi
cu de-amănuntul
m-am întors deodată atît de brusc
încît sîngele mi-a înroșit orizontul

mi-am mai spus
pe atunci
ține lumea în cumpănă
seară de seară
lut în tine-i destul
destule vreascuri pe-afară
vreo scînteie domoală
frecînd oasele cuvintele himerele
va să apară

dintr-un sertar
de pe o poliță ascunsă
pe cine știe ce piatră
încercîndu-i tăria
tot cade și-o să cadă din mine
ginditorul năuc de la hamangia

marius robescu

O altă limbă

Nu vreau să scriu decît în limba mea
dar parcă o altă limbă mă încearcă
o limbă a splinei o limbă a nisipului
o limbă a fructului și o limbă
a ochiului pineal

o limbă care mă mușcă din întîmplare
din greșeală așa cum și eu îmi muș
limba mea roșie cu atît mai prețioasă
dar cînd se-ntîmplă una ca asta
n-aș vrea, înțelegeți, n-aș vrea

limba viermelui limba neîndurării precum și
limba unică pe care în toată lumea
o vorbesc
numai spinările cailor de tracțiune
dar mai ales limba dragostei
pusă de dumnezeu în gîtlej și scuipată
definitiv odată cu două trei cuvinte

rămasă astfel limbă flămîndă
căutîndu-și ursitul fără scăpare
în supa zilnică și în miezul de piine
și numai rece și rotund cunoscîndu-l
ca pe un ban de argint

atlet al nașterii omul întoarce timpul
necontenit cu vîrful spre sine
gîfîind mă uit în cetățuia dinților mei
chiar dintr-o limbă moartă
dezgrop căscînd ființe vii

tramvaiele pe pămînt și țînțarii în aer
ca și toate celelalte fără motiv
cad printre semne cerești
deasupra capului simt bolta limbii
amenințare umedă a tăcerii.

gavril matei albastru

Iubire

Mică ești și plăpîndă
Ca o stea oarecare
Ce strălucește blîndă
Reaprinsă de soare.

Te-am închis ca pe-o candelă în inima mea
Și te-aud dinlăuntru cum arzi sfîrîind
Ca pe o sămînță prăjită de stea
În visul plin de febră al unui nătîng.

Moartea ta m-ar durea
Decît dispariția-mi mult mai tare.
Suferința ta e a mea
Mult mai mare.

Lumina mea

Voi lumina cu tine
Întreaga viață.
De-atîta fericire
Îmi voi iubi dușmanii.
Te voi feri de orice cădere
Și îți voi pregăti patul de naștere
Întru eternitate.
Prin mine vei trăi.
Eu voi trăi prin tine.
Voi lumina cu tine
Întreaga lumină.

15 OCTOMBRIE 1983

Fiii

aurel-dragoș munteanu

Bătrînul cu geanta jerpelită mergea tăcut și supărat, în timp ce fiul său își amintea cît de nedrepți fuseseră totuși oamenii din sat cu el, cît de puțin înțeleseseră din ambiția și devotamentul său față de cauza bunăstării și propășirii întregii colectivități. Mofturos și plin de păcate, Șerban Lungu era în stare să-și sacrifice liniștea, numai pentru a vedea că lucrurile merg înainte și că oamenii sînt mulțumiți. Cu atît mai bine ar fi fost, desigur, dacă i s-ar fi recunoscut măcar contribuția la realizarea bunăstării lor. Ion Lungu zîmbi subțire, neîndrăznind să privească la omul tanțos de lîngă el. Se putea spune că este un mod cam egoist de a vrea binele celorlalți, o formă de voință bolnăvicioasă, care avea însă un scop de o noblețe indiscutabilă: ridicarea nivelului de conștiință al țăranului ardelean. Aici, fiul reîntors acasă începu să rîdă de-a binelea. Își îndreptă fața către tatăl său și-i spuse plin de veselie:

— Mă gîndeam cît de multe ai făcut tu pentru satul ăsta.

Bătrînul mormăi înfundat:

— Și ce găsești tu de ris în asta, măi zevzecule?...

Brutalitatea reacției îl întristă pe Ion Lungu. Se bucurase de gîndul lui generos, de faptul că putea să recunoască marea contribuție a tatălui hulit la binele satului. Ca întotdeauna, sentimentelor frumoase li se răspundea cu o răutate. Se simțea lovit, invadat de zădărnicie, de cumplita amărăciune a elanurilor călcate în picioare. Era din nou elevul plăpînd și subțire din primele clase de liceu, mirat de răutatea profesorilor care nu reușeau să-l determine să-și trădeze un coleg. Îi usturau cele două palme ale unui pedagog și vocea lui străină: ți-arăt eu ție, mă țărane, ce înseamnă cinstea!... Mă înveți tu pe mine?

Viața lui sufletească cunoștea frecvent această recesiune în adolescența pasionată a orașului ardelenesc și a satului în care trăise pînă tîrziu. De fapt, nici nu putea despărți cele două realități, într-atît fuseseră de amestecate în viața lui de pînă la douăzeci de ani. Făcuse liceul „de acasă", stînd în sat și plecînd la școală în fiecare dimineață, în camioanele „fabricanților", adică ale muncitorilor de la întreprinderile din oraș. Se întorcea după amiaza sau seara, de multe ori pe jos, zece kilometri de hîrjoneală împreună cu cei de seama lui, sau de căscat gura pe la galantare. Orașul era trăit cu aviditate și neliniște, era terenul voinței sale de a deveni cineva, de a fi ca oamenii mari ai neamului, în numele tuturor țăranilor și bătrînilor de demult, al căror urmaș se simțea în toate cutele ființei sale nelămurite. Aici n-avea voie să greșească, se găsea într-o bătălie cu lumea, cu sine însuși, cu tot ceea ce moștenise înjositor și penibil, cu prejudecățile și complexele lui de tînăr provenit de jos. Tatăl său nu era el însuși țăran, dar se confundase cu timpul în oceanul umanității lui originare, iar viața pe care o duceau semăna perfect cu a celorlalți săteni. Reperele sugerate de tatăl său rămăseseră tot buna cuviință din moșistrămoși, opinia satului și exemplul bărbaților din vechime. Ion Lungu trăise suferința de a nu fi chiar țăran, simțise disprețul tovarășilor săi de joacă, atunci cînd i se adresau cu „Domnișorule", aruncat de sus. Era un nimeni, băiatul agentului sanitar, n-avea nici pămînt și nici boi, nici vaci, nici vie, nici casă bătrînească, nimic. Oamenii îi închideau poarta în nas lui taică-su și rideau pe la spate de fumurile lui. Vai de ei... La oraș li se spunea totuși țărani, așa credeau și ei că sînt, iar în sat deveneau niște „vinituri", oameni fără căpătîi, slujbași trăind din milă. Bătrînul Lungu a reacționat cu brutalitatea lui caracteristică la toată mizeria anilor îndelungi de serviciu la țară: Dă-i în mă-sa de proști! Niște vite, animale împuțite! Uitase și de idealuri, de Școala Ardeleană, de părinți și de strămoși. Ar fi vrut să scape de noroaie, de animalele murdare, de oamenii pe care nu-i înțelegea, de ședințele în care era luat la rost pentru împuținarea șeptelului. Visa că fiul lui va fi ceea ce ar fi meritat el însuși după străduințele de o viață. Ura satul și oamenii lui și n-ar fi murit împăcat, dacă n-ar fi știut că progenitura lui va fi scăpat din infernul acesta în care el trăise toată viața.

Ion Lungu retrăia frămîntările anilor petrecuți în satul pe care nu-l mai putuse niciodată uita, care îi apărea în culori atît de minunate, atunci cînd și-l amintea de departe. Acuma se afla aici, mergea pe drumul murdar, pe lîngă casele vechi, cu ogrăzi neîngrijite și cu femeile bătrîne birfind pe la porți, întrebîndu-se una pe alta cine trece pe stradă, al cui este și ce caută pe acasă. Miracolul se spulberase, și cu toate acestea știa că plasa de minciună fermecată va începe să se alcătuiască din nou, imediat ce va ieși dintre dealurile sale. Părea un adevărat blestem, cum era și sentimentul care-l lega de bătrînul arțăgos și rău de alături, dragostea lui de fiu rătăcitor. Îl privi din nou, dintr-o parte... Avea pasul mîndru, de om conștient de importanța sa, de realizările unei vieți cinstite l...

Șerban Lungu era foarte iritat de comportarea fiului său. Avea gesturi de om neserios, se bălăcea la fîntînă și părea chiar să-l ia peste picior, deși muncise atîta pentru el, sacrificase totul, de la moartea maică-si trăise numai pentru a-l crește și a-l da la învățătură, nici nu se recăsătorise, iar acuma... asta era răsplata... rîsul batjocoritor... privitul cu coada ochiului... Să mai trăiești pentru copii... să mai aștepți răsplata suferințelor și a sacrificiilor tale...

Bătrînul Lungu trase cu putere aerul în piept și-și bulbucă ochii, strîngînd și mai tare gentuța la piept. Praful drumului deveni inecăcios, era cald, curțile arătau pustii, numai într-o parte, în fața primăriei, se vedeau doi-trei oameni care se agitau fără treabă. Agentul sanitar se simțea singur, părăsit de toți, chiar și de propriul său fiu, nimănui nu-i pasa de el, de gîndurile și de suferința lui... Cine știuse de cartofii fierți pe care-i mîncase el cînd îl dăduse pe Ion la școală?... Cine cunoscuse spaima lui, pe vremea **lămuririlor**, că băiatul va fi dat afară de la facultate, dacă nu se înființează mai repede colectivă în Lunca Șarului?... Îl înjurau pentru înversunarea lui, pentru țipetele și amenințările cu care îi intimidase pe unii, dar nimeni nu se gîndise de ce o face l... Îl credeau atît de prost? Unul l-a scuipat, cînd i-a intrat în curte, și răbdase totul... Iar acuma?... Ce se întîmpla acuma?...

Cum se obișnuiseră oamenii! Doar că deveniseră mai veseli, aveau inima ușoară, toți aveau expresia lui „paștele mă-sii de viață, s-o trăim pînă la fund, băga-o-aș"... În toate era o anumită grabă neglijentă, nici de el nu mai aveau habar, din cînd în cînd își hlizeau ochii, părînd a-i spune: „mai încet, domnu agent, mai încet, ce naiba, ce vă grăbiți așa?!...". Uitaseră de el, ca și Ionică al lui, fiul cel drag, mîndria și bucuria... Uite la el! Uite! Niciodată nu-i păsase de taică-său, nu se gîndise că...

— Așa ai făcut tu întotdeauna l... Așa ai fost! Ți s-a părut că ești domn prea mare. Te-am dat la școli, te-am învățat...

Ion Lungu nu înțelegea nimic. Fusese cuprins de o adevărată admirație față de conduita bătrînului, îi trecuseră prin fața ochilor, într-o clipă, anii de sacrificiu, deceniile de muncă în sat, în condițiile dificile de după război, cu privațiunile și asprimea vremurilor de început ale unei lumi noi, atît de ciudată față de obiceiurile de pînă atunci. Bătrînul stătuse acolo și făcuse tot ceea ce putuse, încercase să salveze ceva din structura vechiului sat ardelean, cu reperele sale de civilizație luminată, cu instituții bine ancorate în sufletul oamenilor. În fond, cu toate păcatele lui, omul era tatăl său, și nimeni nu știa mai bine decît el cît se frămîntase și cît îi erau de străine unele din lucrurile cu care fusese nevoit să lupte pentru a supraviețui în ierarhia comunei. Plînsese ca un copil cînd trebuiseră să omoare caii, le dăduse drumul pe hotar și-i alergase cu țepușa, pentru a-i scăpa de abator... Se îmbătase crunt în seara aceea, îl aduseseră oamenii pe brațe acasă și-și lăsase geanta pe drum, a doua zi cineva i-o trimisese la primărie, goală, iar hîrtiile zburaseră prin sat vreo cîteva zile, pe toate străduțele, se bălăgau vacile pe tot felul de tabele și rezoluții ale „Sfatului Popular". Primise un vot de blam pentru întîmplarea asta, își plătise cinstit convingerea lui că satul nu poate trăi fără casele și animalele lui, fără oamenii și grădinile sale, așa cum fuseseră din bătrîni. **Pe cine supără căluții mei?** se întreba el, cu ochii spălăciți, de beție, și cu glasul plîngăreț. **Cui or fi făcînd vreun rău? Ce au cu ei, bătu-i-ar dumnezeu să-i bată de criminali?...**

Vorbele ajunseseră și ele unde trebuia și a ieșit cu mare tămbălău, cu anchetă în biroul președintelui de Sfat Popular, cum i se spunea pe atunci. Venise un activist de la raion și-l întreba într-una: **La cine v-ați referit tovarășul Lungu, atunci cînd ați invocat puterea unei presupuse divinități? Pe cine voiați dumneavoastră să pedepsiți pentru că nu a ținut cont de prejudecățile dumneavoastră perimate?** Omul era negricios și cu ochii mici, îl privea țintă, avînd certitudinea unei puteri mult mai reale decît toți dumnezeii pe care îi chema Lungu în ajutor. După vreo trei zile de discuții, l-a speriat atît de tare pe agentul sanitar, făcînd aluzii la măsuri și la faptul că statul nostru știe să aibă grijă de cei care se pun de-a curmezișul, încît Lungu a ținut la Căminul Cultural o conferință agro-zootehnică despre avantajele mecanizării extensive a lucrărilor agricole și despre inutilitatea animalelor în gospodăria țărănească. Oamenii scuipau tot timpul și ascultau ginditori, cu un zîmbet rătăcit pe fața lor naivă, se scărpinau în barbă și mormăiau cuvinte neînțelese. Tatăl lui nădușea pe scenă, la masa cu față roșie, de pînză veche, bolborosind propoziții fără șir, cu ochii deschiși de spaimă și cu gesturi de om neputincios. Ce-are a face că fusese totuși las, pînă la urmă, ce înseamnă căderea lui în fața presiunilor la care îl supuseseră mai micii și mai marii raionului?!... De ce nu protestaseră înșiși oamenii aceia care ajunseseră să-l disprețuiască, de ce nu știuseră ei mai bine ce trebuie să facă cineva, în loc să blesteme și să se îmbete, cum se petrecuse cu tatăl său? Cine este atît de grozav încît să poată judeca?... Unde se aflaseră eroii și poeții care au plîns apoi moartea cailor și ruina gospodăriei țărănești tradiționale? Tatăl lui știuse, uite, omul acesta ciudat și prăpăstios de alături, cu mutra lui de caraghios și cu micimea lui de suflet, el plînsese lacrimile adevărate ale suferinței celei mai adevărate, așa era, și asta nu i-o va scoate nimeni din suflet, niciodată...

Tînărul se uita cu admirație la tatăl său, la bătrînul lui, care păsea în țărîna murdară a străzii, cu gentuța sub braț, fără să-l invrednicească măcar cu o scrutătură dintr-o parte, cu atenția aceea politicoasă a omului care te însoțește pe un drum:

— Doamne, tată, ciudată fire mai ai și tu... spuse el, după un timp, cu un zîmbet larg. Merge omul cu tine și nu știe de loc ce ai de gînd, cum să se poarte și ce să facă pentru ca să-ți intre în voie. Eu ce ți-am făcut? Vin de la București să te văd și să stau cu tine, iar tu mă iei în tărbacă..

Bătrînul nu-i răspunse. Avea o privire fermă, cu ochii micșorați, ca de pisică. Pleoapele strînse îi dădeau o înfățișare de mare severitate, părea însăși imaginea dreptății necruțătoare. Greu mai puteai în asemenea clipe să comunici cu el, dar băiatul părea că nu bagă de seamă și încerca să-și croiască drum la inima sa. Obstinația tatălui se manifesta acum prin tăcere în timp ce fiul căuta să-l înmoaie prin vorbe:

— Hai, tată, zău așa l... De ce nu vrei măcar o dată să-mi arăți că poți fi rezonabil? Îți iei din nou figura ta demonică și-i dai înainte cu răul. Credeam că virsta te-a înțelepțit și că depărtarea de mine te-a făcut să-ți aduci aminte că sînt fiul tău și că îmi porți, totuși, cea mai caldă dragoste paternă. De ce lași sentimentele de moment să-ți domine sufletul? Am să plec peste cîteva zile și are să-ți pară rău un an întreg că n-am petrecut cum se cuvine concediul meu. Al să vezi l...

Mosul izbucni, cu voce înfundată:

— Mincinosule... mincinosule ce ești...

Continuă apoi, mimîndu-l, cu voce batjocoritoare, subțire și vag lingușitoare, părînd a sugera adevărata fire a băiatului său:

— ...Ai venit la mine, băiatul tatii, n-ai mai putut... da, da... sigur că da... și ață la dascălul ăla împuțit... că ei te-a crescut... el ți-a dat să mănînci și să bei... dragă, domnule... ooo, domnul învățător Petrescu... nu mai poți... ți-e rușine cu taică-tău... singe din singele tău și carne din carnea ta... sigur că da... domnul învățător, vedeți dumneavoastră... se putea?... ață te-ai dus... nu te-a mai văzut nimeni... și ți-am spus că aș vrea să stau cu tine... tată, vreau să te cinstesc, îmi sou... ce, eu am nevoie de cinstea ta?... eu te îngrop în bani, dacă vrei să știi, mă l... am atîta cît să mai cresc trei ca tine, mă... n-am nevoie de nimic de la tine... și nu mai ești copilul meu... să nu vii nici la înmormîntarea mea... am să las cu limbă de moarte... că n-am avut pe nimeni... niciodată... credeam că băiatul meu... pe care l-am crescut... nici un dușman n-ar fi... ce, e mai deștept învățătorul ăla?... te prostește el cu vorbăria lui... da eu am fost cinstit, mă... pe mine niciodată... și nimeni nu poate spune...

O imensă rușine îl copleși pe tînărul de alături. Bătrînul lui avea dreptate, ardea întotdeauna de nerăbdare să-l întîlnească pe învățător și se grăbea să-l viziteze și să zăboovească în compania lui, de multe ori toată noaptea, de parcă ar fi fost motivul principal de interes pe care-l avea în Lunca Șarului. Un devotament de natură cu totul specială îl lega încă de fostul său dascăl, gîndul că îi dăduse primul impuls spre o altă formă de viață decît trăiseră părinții și părinții părinților lui, faptul că îl luase întotdeauna în serios, încă de cînd era doar un copil, toate amintirile sedimentate în sufletul său îl atașau încă atît de mult de învățătorul Petrescu, încît nu se putea împiedica să-i dea dreptate tatălui său, atunci cînd acesta îi imputa un mai mare atașament față de Petrescu decît față de propria sa familie. Cu toate acestea, tatăl său era nedrept și rău, atunci cînd transforma sentimentele sale într-o cauză de disoluție familială, presupunînd că erodează trainicele fidelități ale tînărului Lungu față de ai săi. Cum de putea fi atît de orb? Cum de se lăsa purtat de atîta ură fără sens? Un val de căldură i se urcase băiatului în gît și amenința să-l sufoce cu o deznădejde fără nume. Era atît de simplu să-l explice, ar fi putut să înțeleagă atît de ușor...

— Tată, tată, zău așa l... Chiar nu-ți dai seama cît de tare greșești? Ce-ai cu bietul om, ce ți-a făcut?... E și el acolo un părinte necăjit, i-a fugit copilul de acasă și tu nu-l ierți, de loc. Să te fi văzut în locul lui l...

Își dădu seama chiar în clipa aceea că uza de un procedeu nedemn și se înroși pînă în virful urechilor. Amesteca tragedia de părinte a lui Petrescu în discuția lor, pentru a cîștiga compasiunea bătrînului Lungu, și-i atrăgea atenția că de fapt învățătorul pățise ceea ce el se temea că i se întîmplă lui. Îi dădea în fond o imensă satisfacție agentului sanitar, ceea ce bătrînul nici nu ezită să folosească, în felul său:

— Bine i-a făcut, mă, bine i-a făcut! E un băiat deștept Ghițucă și știe că dascălul l-ar fi dus la groapă cu pretențiile lui. Știe el unde 'i-e bine, ha, ha, ha, i-a arătat mosneagului curul, cum merită, ce crezi?!

Ion Lungu simți că este neputincios în fața dezlănțuirii de ură a tatălui său. Dădu odată din mînă a lehamite, încercînd un vag răspuns:

— Cum poți, doamne, să te bucuri de așa ceva, cum poți?...

— Da ce, îl aruncă tatăl lui în față, el nu se bucură de răul meu și nu mă lasă să trăiesc? Nu mai încape de mine de parcă i-aș fi luat averea și i-aș fi lăsat pe drumuri, de parcă i-aș fi dat foc la casă și l-aș fi ținut în ploaie cu copiii...

— Ce ploaie, tată, ce copii? Ce tot îndrugi acolo fără rost?

★

— Hei, meștere, vino și la noi!...

Vocea poruncitoare a tînărului era subliniată de gestul scurt al mîinii drepte, ridicată ușor deasupra capului, o mișcare autoritară, că și cum s-ar fi așteptat să imprime în felul acesta, tuturor, numai ceea ce voia el, transformîndu-i pe ceilalți în niște automate. Privea sever de după niște ochelari cu rama neagră, mare, și lentile groase, care-i transformau privirea fixă într-un fel de reflector halucinant. Era greu să-l uiți, dacă apucai să-l vezi într-un moment de concentrare intensă, cînd se așeza parcă asupra lucrurilor și oamenilor, ca un hipnotizor. Sub hainele îngrijite se ghicea o robustețe ieșită din comun, umerii îi erau ușor aplecați, dînd impresia în acest fel că are brațele mai lungi decît normal, ca niște cîngi, cu palmele mari și muncite, contrastînd destul de tare cu aerul de orășean dezabuzat și trăit prin cafenele, care emana din toată conduita sa. Împreună cu părul negru, foarte des, și cu pielea, de asemenea, întunecată, avînd porii mari, congestionați, totul îți sugera o gorilă stilată, îmbrăcată într-un sacou de stofă groasă, de lînă, țesută cu firul mare, la care puseseră cravată mov, destul de potrivită cu nuanța maronie a hainei. De sub masă îi ieseau ghetele fine, englezești, din cine știe ce import clandestin, peste care căzeau pantalonii gris, evazați ușor, cu un pas în urma modei.

Comandară coniacuri și cafele, mai erau doi inși la masă, precum și o fată din Corul „Madrigal", reticentă și tăcută, nu scoase aproape nici o vorbă și se vedea cît de colo că îi este teamă și că acceptase să-i însoțească numai dintr-un interes, cine știe ce voia ea să facă la televiziune sau poate să-l convingă pe unul din ei să-i pună o pilă undeva. Băiatul învățătorului Petrescu emana o mare siguranță de sine, arăta cu mult mai în vîrstă, nimeni n-ar fi spus că nu împlinise nici douăzeci de ani și că fugise din liceu abia cu un an înainte, cu puțin înainte de majorat. Mai mult tăcea decît participa la discuțiile celorlalți, era în fond avid de a cunoaște din preocupările lor, dar își masca dorința de a învăța după ureche, printr-un aer absent și superior. Era ușor de remarcat că nu-l interesa de loc fata elegantă de alături, nu-i aruncase aproape nici o privire și nici nu o întrebase ce vrea, o inclusese în comanda de la masa lor, ca pe un lucru știut dinainte, ca și cum n-ar fi avut voință proprie, ci era un atribut al vreunuia dintre colegii săi. Gigi, cum îi spuneau ceilalți, era foarte puțin politicos cu mulțimea de fete de la televiziune, era vestit pentru duritatea cu care își trata colegele, deși nici poziția sa foarte umilă în studiouri și nici raporturile umane care se stabileau în instituția aceea mamut nu justificau ieșirile sale supărătoare. Ele contrastau cu obediența lui strictă față de șefi în ceea ce privește raporturile de muncă, era gata să stea lîngă camera de luat vederi de dimineața pînă seara, să îndeplinească orice comandă, să rabde de foame și să nu doarmă cît trebuie, îndeplinind o sarcină cît de mărunță. Avea o conștiință ieșită din comun a ierarhiilor adeseori fluide din asemenea uriașe combinate, cu compartimente imprecis delimitate, ceea ce îl făcuse de multe ori să iasă din comun și să atragă atenția binevoitoare a te miri cărui șef. De altfel, supușenia nu era grețoasă și lingușitoare, în cazul său, cît mai mult un fel de asigurare fermă că este gata la orice i se poruncește.

(Fragmente din romanul „Singurătate vie")

În spiritul «Luceafărului»

Am debutat în revista „Luceafărul", cu un poem, acum un sfert de veac; de atunci și pînă astăzi am fost, rînd pe rînd, cititorul ei entuziasmat pînă prin anii șaizeci, observatorul dezamăgit să constate că revista „tinerilor scriitori" n-a făcut nimic (ba dimpotrivă) pentru impunerea promoției Nichita Stănescu, Grigore Hagiu, Cezar Baltag, „colaboratorul" purtînd interminabile discuții cu un redactor de poezie și neajungînd la nici un rezultat, admiratorul dinamicei perioade Eugen Barbu, obstaculat de a deveni colaborator de către secretarul general de redacție de pe atunci, și apoi colaboratorul mefient al perioadei Virgil Teodorescu (care a făcut o revistă excelentă în multe privințe), redactor odată cu venirea la conducere a echipei Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu, Teodor Balș, redactor și bun prieten al celor trei enumerați mai sus, și, ca bun prieten, „primul adversar din interior al conducerii", sancționat „pe linie de serviciu", certat cu toată lumea (și simțindu-mă în elementul meu), reîmpăcindu-mă cu unii și certîndu-mă cu alții, făcînd greșala să-mi „ador" „șeful" actual, Nicolae Dan Fruntelată (dar nici asta nu va ține mult), hotărît să-mi închei cariera de luceferist cu imaginea unui **tempo felice** (și deci nedispus să mai continui să „asimilez" încă un „șef" după Nicolae Dan Fruntelată), încerc acum să cred că pot, desprins de enclava experiențială, emite două-trei enunțuri de bun-simț...

În sfertul de veac scurs de la apariția ei și pînă astăzi, revista „Luceafărul" a fost cea mai importantă revistă de poezie românească... Pentru aceasta trebuie să le mulțumim celor care ne-au precedat, Mihu Dragomir și Teodor Balș, Eugen Barbu și Ion Gheorghe, Grigore Hagiu și Cezar Baltag, Nichita Stănescu și Adrian Păunescu, Virgil Teodorescu și Nicolae Dragoș, și, bineînțeles, Mihai Ungheanu, marele „pasionat" de poezie, probabil singurul critic român în viață pe care încă îl mai emoționează poezia...

Dincolo de micile mizerii ale vieții literare, azi trebuie să ne umplem de iubire pentru ei și să le mulțumim cu ultima puritate din noi, căci au slujit o mare artă și ne-au redat-o pură...

Trebuie și mai adînc să-i mulțumim apoi iertătorului **Nicolae Labiș**, întemeietorul tragic al generației noastre, vegheat de neîntreruptul fulger eminescian...

În așteptarea eonului fericit care poate porni un nou **Luceafăr**, **am** început lucrarea noastră publică, Cenaclul „Numele poetului", același nume, Nicolae Labiș... Nu ne gîndim o clipă să ascundem faptul că lucrarea noastră se vrea „luciferică", și nu trebuie să fim chiar întristați de moarte dacă un tînăr va veni „plutind în adevăr" și dîndu-ne ca pe un nimica deoparte... se poate și așa, deși noi sîntem învățați de-acela, Unul, că fi-vom cu blîndețe primiți ca un vin sfînt și-o albă pîine...

„Cînd privesc zilele de-aur a scripturelor române...".

Cezar Ivănescu

Greșeli de mînă, greșeli de tipar (II)

Greșelile de tipar își au istoria, pitorescul și fantezia lor. (De fapt, pe timpuri cînd lucram mai aproape de „bătutul în plumb" al slovei gîndite, o eroată era rectificată elegant în termenii: „dintr-o fantezie tipografică în loc de... se va citi..." etc.

Greșeli plumbuite și distribuite în tiraj mai mic precum „ceferiștii francezi" sau de altă natie ori „Cu baronul prin București" în loc de „Cu bastonul prin București" (titlul unui volum de publicistică al lui Arghezi), și altele, grămezi pe care nu le mai pomenesc de frică să nu fie culese corect, amuză, duc la mustrări mărunte ori la surpriza de ne-suplimentare la prima de Anul Nou și ele pot fi calificate într-adevăr drept „fantezii tipografice". Nea Gelu Stoicescu, corectorul nostru șef, fost strălucit ofițer de carieră, blînd și înțelegător acum (bine totuși că i-am scăpat din porunci pe vremea cînd mic și pipernicit eram la Colegiul Militar din Curtea de Argeș și cînd la fiecare apăsat pas de front ori de defilare îmi cădea capela din cap, neființd pe măsură) nea Gelu deci, ajuns acum comandant peste paragrafe, puncte și virgule nedisciplinate, ori chiar rebele — are acasă dosare întregi pline de ziare și reviste împestrițate de bilețelii și năstrușnicii publicistice cu care ar putea umple pagini întregi de almanah sau ahuri (adică almanahuri, cum ar veni). Nu știu de ce nu le dă în stambă, poate că le iubește intim, așa cum îți iubești copiii, deși nu cred că toate aceste scăpări i-au trecut nemustrate pe sub ochii albaștri și îngustați sever cînd citește spalturile sau albele, ori pe lîngă cele trei sau patru feluri de creioane colorate diferite pe care le folosește. Ele aparțin desigur și altora dar el (dînsul) poate că iubește și „făcăturile" altora care nu rareori i-au făcut zile și nopți piezișe, curmezișe, însă, cine știe, nea Gelu o fi iertînd „greșelile greșiților" săi. Îl privește. Și o spun așa fără răceală și distanțare (mi-e teamă, am de pe acum o spaimă afectuoasă de ziua cînd nea Gelu o să se pensioneze și n-o să mai greșim și noi, personal, adică fără ca omenească noastră cădere și eroare să fie calandrată și legată de literă și cuvînt cu tiraj mare sau mic).

Dar trebuie niței să vorbesc și despre mine. Pe mine unul, pe mine personal (exprimările sînt ușor pleonastice dar ele au intrat în vorbirea curentă și lingviștii — mi se pare, le numesc cuvinte de întărire, de susținere) deci pe mine unul nu m-au chinuit cine știe ce greșelile de tipar. Am avut și am în fața lor o resemnare leneșă și luminoasă. Pe vremea cînd, după ce terminasem facultatea, am fost încadrat la Gazeta literară (Ana Ipătescu nr. 15) lucram la secretariatul tehnic. Aici mă ocupam de mai multe lucruri. Mai întîi la zincografie unde trebuia să pun în plicuri chipurile „zincate" ale scriitorilor colaboratori ai revistei cu nume, prenume și virstă. Predecesorul meu — fratele unui poet cunoscut, acum răposat, lăsase o harababură greu de închipuit și descris. Dar tot el m-a acuzat că, preluîndu-i funcția, i-aș fi preluat (cuvîntul dur a fost furat) dintr-un sertar o (una) furculiță, un cuțit, un ou și două roșii. Fapt pe care l-am dezmințit pe loc, verbal și credibil, atunci, și-l dezmint și acum în scris după atîția ani (din 1958) motivîndu-mi scrisul prin faptul că eu nu mănînc nici la mese festive în redacție, cel mult îmi scapă un pahar, două, hai trei, opintit, restul cu continuare în oraș. Am fost crezut atunci și nu văd de ce n-aș fi crezut nici acum. Așa, deci el îmi lăsase o harababură în dulapul cu zincuri și plicuri pe care eu, harnic, am sporit-o imediat. La întreprinderea asta făcută rapid, vijelios și vinjos mă ajuta și faptul că eu, proaspăt venit în lumea mare a literaților nu puteam desluși după zinc, sau chiar după fotografie (mai erau și poze însoțitoare) care e năsul, ochiul, fruntea fiecăruia. Așa că le puneam, le sortam după alfabet în plicuri pe care scriam cîteț numele.

La revoșurile întemeiate ale șefilor direcți le răspundeam printr-un scîncet. Norocul meu că redactorul șef — Paul Georgescu, om de tăioasă și generoasă inteligență, căruia mulți îi datorăm multe, dar le cam tăcem, deci acest redactor-șef a zis rizînd într-un picior: „alte măști, aceeași piesă"... Și m-a trecut pe alt post: de corector propriu-zis (cum zicea Marin Preda în Risipitorii — dar că acolo era vorba despre un contabil) și apoi de corector-urmăritor, un fel de rață-vopsită, termenul era și mai dur, mai peiorativ, mai prăzuliu decît acesta (G. Dimisianu, corector și el atunci îl știe) și mi-l adresau atunci atît nea I.M. șeful corecturii cît și linotiptiștii peste umărul cărora urmăream bătaia exactă a textelor, de fapt a corectării greșelilor din spalturi.

Nicolae Velea

Luceafărul 25

A fi „critic — redactor"

Neputindu-mă lăuda precum alții că posed un „jurnal secret", in care să fi notat, in detaliu și cu acea de mulți exaltată cruzime a adevărului nud, intimplările văzute (și auzite) in timpul celor aproape cincisprezece ani de cind viețuiesc in redacția „Luceafărului", mă consolez totuși la gindul că propria mea memorie va fi inregistrat cu suficientă fidelitate indeajuns de multe lucruri susceptibile a da conținut unor eventuale amintiri demne de oarecare interes, axate pe aceeași temă. De altminteri, țin să precizez că din punctul meu de vedere „genul" amintirilor ca document de istorie literară, in măsură a propune o imagine sintetică și o perspectivă evalutivă coerentă, cit de cit obiectivă, a unui fenomen de ansamblu, istoricește determinat, își relevă in chip neindoielnic superioritatea, in raport cu „genul" jurnalelor. Menționind că nu intră in discuție valoarea literară absolută (chestiune de talent, firește), risc chiar comparația sugerată, să spunem, de insemnările zilnice ale lui Maiorescu, de o parte, și amintirile lui G. Panu, Iacob Negruzzi și Slavici, de altă parte, conchizind prin ideea că pentru cunoașterea și definirea monografică a fenomenului junimist și a marilor săi exponenți, acestea din urmă se dovedesc mult mai generoase in date și sugestii, căci, oricum le-am privi, ele se inscriu deschis in perspectiva istoriei literare. Toate acestea nu vor, desigur, să așeze intre paranteze individualitatea celui care „produce" amintirile, memoriile, in sensul că „genul" ar respinge, **de plano**, ideea de confesiune și mărturisire autobiografică. Numai că un asemenea impuls se circumscrie (sau ar trebui să se intimple astfel) ariei aparținind, așa-zicind, eului intelectual, angrenat in efortul de relevare a adevăratelor raporturi dintre biografia intelectuală a memorialistului și complexa biografie a fenomenului căruia acesta ii aparține. Mi-am ingăduit asemenea fugare „glosse", gindindu-mă cu lucidă emoție că de mă voi decide intr-o bună zi să dau la iveală propria-mi **Amintire de la „Luceafărul"**, va trebui să meditez cu toată gravitatea la o atare „regulă a jocului" și că numita biografie a eului meu intelectual va trebui, vrind-nevrind, să fie insăși axa epică a rememorărilor. Va trebui, cu alte cuvinte, să „mă povestesc" pe mine insumi dintr-o asemenea perspectivă contextuală, important fiind să-mi fac cunoscut, din capul locului, elementul definitoriu vizind condiția mea de **critic-redactor** la revista „Luceafărul". Limitindu-mă doar la acest aspect, in prezentele note aș porni de la mărturisirea că atributul de **critic-redactor** la o publicație literară, pentru cel in cauză, implică avataruri aflate la limita insurmontabilului. Totul se cuvine a fi pus pe seama cvasiunanim răspinditei credințe că prin insăși natura profesiunii sale (in situația fericită că unei asemenea profesiuni i se recunoaște statutul !), criticul este un „personaj" (și nu o persoană !) prin definiție... suspect. In chip straniu, in fața unei asemenea stări de spirit aproape generalizate, „personajul" in cauză, definitiv eliberat de iluzia că faptele s-ar mai putea schimba in bine (lecția istoriei literare constituie pentru el un obsedant memento), nu-i rămine alt mijloc de apărare decit retragerea umil-orgolioasă in propria-i singurătate. Dar, sincer și omenește vorbind, să admitem că un atare gest reflex are, tot mai mult, dacă nu neapărat caracterul unei adevărate himere, cel puțin caracterul unui ideal greu tangibil, presiunea concertată a structurilor vieții literare moderne, dominată de spirit „colectivist", este neinduratoare și, practic, nelimitată. Or, nu este greu de inchipuit ce se intimplă in imprejurarea că „personajul" numit critic, grație unui anume (fericit ori nefericit ?) accident biografic, beneficiază și de calitatea de redactor la o anumită revistă literară. Intr-o direcție, statutul său de personaj suspect este impins pe culmile superlativului (căci, nu-i așa, avind piinea și cuțitul, pasă-mi-te, diabolicul individ poate totul, nimic nu-i stă in cale, face și desface, taie și spinzură !). Intr-altă direcție, șansa de-a se refugia in propria-i singurătate i se reduce la minimum.

Pe scurt, aceasta este dilema existențială sub auspiciile căreia s-a petrecut și se petrece biografia mea de **critic-redactor** la revista „Luceafărul", incepind chiar cu acea fast-nefastă zi din vara anului 1979, cind nelimitata generozitate a lui Ștefan Bănulescu, Cezar Baltag, Fănuș Neagu și Constantin Țoiu a decis să mă arunc in superba groapă cu lei care este redacția minunatei și dramaticei noastre reviste. Făcind acest pas, in cunoștință de cauză, unicul sprijin mi-a fost pariul pe care l-am făcut cu mine insumi de la bun inceput : anume, umil și orgolios, să lupt cu mine insumi, ceas de ceas, zi de zi, pentru a-mi ocroti biata singurătate și, in același timp, pentru a fi un slujbaș conștiincios și corect al redacției ba, cind a fost și este nevoie, chiar un om de echipă. Vorbe și iar vorbe, vor zice mulți. Treaba lor ! Eu știu mai bine, și o declar deschis, care este adevărul, căci mă urmăresc precum adevăratele fantome in orice clipă atit „lista" pierderilor (foarte clară, perfect contabilizată !) cit și „lista" ciștigurilor (vai, atit de incertă, atit de voalată !), rezultate, ambele, din aproape sisifica luptă cu mine insumi, pricinuită de condiția mea de critic redactor la „Luceafărul".

A fi critic-redactor la revista „Luceafărul" e o chestiune de destin asumat, așa incit, a vorbi de ciștiguri și pierderi personale, este de-a dreptul un nonsens.

Nicolae Ciobanu

Nouă din douăzeci și cinci

Dintre cei douăzeci și cinci de ani ai „Luceafărului" nouă sint și ai mei. Un frison de virstă mă străbate, deodată cu banalul, pateticul, demodatul sentiment al trecerii timpului. La „Luceafărul" am dobindit clasica bună dispoziție contrafăcută a celui „sărit" de patruzeci, dar, nu-i așa, aflat la o distanță convenabilă de cincizeci.

Am dat nouă ani din viață. Dar ce-am obținut in schimbul lor ?

Cel mai important ciștig a fost o modificare a felului de intelegere al meseriei. Aflindu-mă, aproape zi de zi, in preajma unor maeștri, autoincrederea-mi de diletant, alimentată de jalnica idee că scrierea literaturii este o problemă de aplomb, de bune intenții și de oarecare informație culturală, s-a stins. O redacție, mai ales una literară, este un organism viu. Intre membrii ei circulă curenți imposibil de detectat in totalitatea lor. Unii pierd și alții ciștigă ? Uitindu-mă in jurul meu, la „Luceafărul", aș inclina să afirm că toți au ciștigat, din moment ce textele pe care le-au publicat au fost de inalt nivel. O să mi se spună, poate, că literatura se face acasă, in singurătate, că munca redacțională este ceva epidermic. Eu susțin, dimpotrivă, că o redacție poate fi un catalizator. Pentru mine, cel puțin, „Luceafărul" așa ceva a fost. Cele mai izbutite texte ale mele le datorez și atmosferei de inaltă profesionalitate intreținută de colegii de redacție. Iată de ce am toate motivele să le mulțumesc că există.

Am indreptățiri să fiu recunoscător redacției „Luceafărul" și dintr-un motiv mai special, a cărui detaliere mi se pare deasemenea potrivită. Iată despre ce este vorba.

Foarte ușor, in conștiința celui care reușește să publice un număr oarecare de cărți și de articole poate să se intepenească ideea nenorocită că el este grozav, că este nemaipomenit, că asemenea lui sint doar puțini, că, practic, a devenit un aristocrat al literaturii. Consecințele sint lesne de dedus. Simțul realității i se alterează. In loc să se preocupe, pe cit de intens este in stare, de literatură, respectivul incepe să acționeze energic, spre a-și consolida poziția de „senior". In astfel de cazuri se intimplă precum intr-o parabolă imaginată de un eseist român dintre cele două războaie : după ce a intrat in compartimentul de tren, călătorul uită pe loc că a stat pe culoar, devenind, brusc, obsedat de păstrarea și savurarea locului obținut. „Luceafărul" nu a aplicat „morala compartimentului" și, cu plăcere o spun, nicodată nu m-am simțit membru al unei redacții inchise in care publică doar „aleșii". N-am să spun că totdeauna s-au publicat texte extraordinar de bune dar circulația intensă de colaboratori, cei mai mulți tineri, mi-a făcut bine, m-a menținut in favorabila stare a celui care, liber de obsesia păstrării unui loc intr-o ierarhie, simte plăcerea și energia de a se gindi la proiectele sale literare și de a trece apoi la infăptuirea acestora.

Iată două motive pentru care ii urez „Luceafărului" să apară incă mulți ani de aici inainte.

Voicu Bugariu

La steaua care-a răsărit...

Acum, cind **Luceafărul** (seria nouă) a implinit un pătrar de veac de activitate, o **bibliografie** a publicației ar fi oglinda cea mai fidelă in care s-ar reflecta rolul jucat de această revistă in contextul presei culturale românești din perioada postbelică.

O **bibliografie** deci s-ar impune acum, după douăzeci și cinci de ani de apariție, pentru ca analiza să stea numai și numai in cumpănă dreaptă.

Intr-adevăr **Luceafărul** a fost și este o revistă vie, deschisă dezbaterilor de tot felul dar nu oricare, precum și a experiențelor artistice celor mai diverse și rodnice.

De aceea, este necesară **bibliografia revistei Luceafărul** pe cei douăzeci și cinci de ani din urmă, ca să nu vorbim, ca alții, după ureche sau din impulsul schimbător al persoanei, ci numai după intransigența faptelor — așa cum au fost ele.

Aici aș deschide o paranteză : am publicat in această revistă incă din primul ei an de apariție (1958, la rubrica deschizătorului de **cugete și simțiri**, Mihu Dragomir) ; apoi am fost publicat in continuare ; in 1965 am luat, la proză, premiul revistei (alături de Gheorghe Pituț la poezie și Marian Popa la critică — companie ce mă onorează) ; sint de zece ani redactor la această revistă (după ce am făcut aproape un an, alături de nea Gelu, Sânziana Pop și Barbu Cioculescu corectură și cind am lăsat o greșeală de pomină). Din această mărturisire s-ar putea deduce că șirurile de mai sus au o tentă subiectivă. Ei bine, de aceea revendic **bibliografia** revistei in seria ei nouă ca să discutăm, ci să nu vorbim cu toate materialele pe față. Cred că sint puține reviste contemporane care pot chema la acest examen. (In paranteză : intiia serie a **Luceafărului**, 1902—1920, are un **indice bibliografic analitic** datorat lui Mihail Triteanu, **Editura enciclopedică română**, 1972).

Dar tocmai mărturisind acestea, inseamnă că știm cursul acestei reviste de la originile ei nouă și pină la zi, fie și numai ca această cunoaștere să insemne ceea ce a făcut o publicație pentru un scriitor luat in destinul său particular. Pentru mine a făcut aproape totul. **Dicționarul de literatură română contemporană** demonstrează că și pentru alți zeci și zeci de confrați **Luceafărul** a făcut foarte mult. De fapt, pentru acest număr jubiliar eu insumi mi-am ales tema : citeva repere despre ceea ce a făcut revista pentru valorificarea tezaurului nostru cultural și artistic, pentru integrarea scriitorilor „pătați" de proletcult in albia largă a culturii românești de astăzi. **Titlul** sună ca pe vremuri dar **tematica** aș vrea s-o inteleg in toată nemărginita ei implicație. Mă voi sprijini deci pe consultarea, in grabă (nu **in treacăt**, vorba colegului Velea) a colecției pe citiva buni ani și pe memoria mea, poate nu prea bună. Dar sint sigur că din **bibliografie** vor reieși citeva fapte cu totul demne de a fi consemnate pentru pragurile pe care le-a trecut arta și cultura noastră nouă. (Datele care urmează nu sint inregistrate cronologic).

In revista **Luceafărul** și-a găsit loc printre cele dintii publicații revelarea unor file inedite din marii noștri clasici, ci nu din bieții post-mortem academicieni precum Neculuță și alții. Revista n-a făcut — poate că la vremea aceea nici nu putea face — obstrucții prea severe la acest tip de „valorificare a moștenirii culturale", dar a replicat, in planul valoric. Astfel, **Luceafărul** a publicat zeci de pagini inedite din Eminescu, Kogălniceanu, Arghezi, Rebreanu, Blaga, Voiculescu, Bacovia, Barbu, Vlahuță, etc., inainte și după apariția specializatei reviste **Manuscriptum**. Paginile acestea se pot urmări in colecția celor douăzeci și cinci de ani, și ele n-au fost pur și simplu **redate**, ci și competent comentate și impinse astfel in multele volume de **Opere** ale clasicilor noștri care au apărut intre timp. Spre onestitate : intreprinderea aceasta a fost imbrățișată și de alte publicații culturale, fiecare in felul ei, și nu este cazul aici să ne arogăm exclusivitatea gestului. **Luceafărul**, nu se poate tăgădui, a pledat pentru reeditarea marilor monumente ale culturii românești. N-a fost singura. Dar poate mai mult decit alte publicații și-a jertfit multe coloane intru această intreprindere. A avut și o bătaie de consecvență. Să ne amintim cite articole și cite pasaje din cite zeci de articole au fost frămintate aici pentru reeditarea **Istoriei literaturii române...** a lui G. Călinescu, pentru **Getica** lui Fârvan, pentru textele necroșetate ale cronicarilor și ale celor din **Școala ardeleană**, pentru Sadoveanu, Blaga, Bacovia, Eminescu, Arghezi, și atiți alți mari fondatori de spiritualitate românească, pentru ca operele lor să apară in lamura cea dintii și cea adevărată.

Poate nu intimplător revista **Luceafărul** a fost citiva ani la rind aceea care a susținut o **cronică a edițiilor** in care s-a incercat sprijinirea in primul rind a trudei editorilor și abia in al doilea rind a justificării — de jure — a existenței intr-o cultură a geniilor ei. Lucrarea geniului nu se demonstrează nici la rigoare și nici la colț. Dar despre această bătălie pentru edițiile critice și științifice, din marii bărbați ai spiritului românesc nu sintem indrituiți să vorbim noi, aici, in acest bilanț, totuși fără de exhaustivitate. Noi am semnat acea **cronică a edițiilor** asumindu-ne o datorie.

Luceafărul a adus **la rampă** oameni mari care spuseseră **cite ceva** și pină la intemeierea acestei reviste, dar care mai aveau incă **ceva** de spus gindirii românești și după infiintarea acestei reviste. (**Luceafărul** i-a imbrățișat, alte reviste le-au mai pus, o vreme, gindul și talentul la incercări). Au publicat aici dintre marii noștri contemporani, ocoliți sau incă ținuți la index, Perpessicius, Vladimir Streinu, (primul avea rubrica **Mențiuni critice**, al doilea, **Distingo**), Petre Pandrea (**Maximele** lui Brâncuși și alte „controverse"), cind in revistele de artă plastică geniului de la Hobița i se ștergeau toate virtuțile), Al. Dima, Ion Biberi, Tudor Vianu, Ov. Papadima, Edgar Papu, Emil Giurgiuca și incă alții și alții. Dar numai dacă am avea **bibliografia Luceafărul** (seria nouă) pe masă, am putea vorbi fără de nici o putință de tăgadă.

Luceafărul n-a fost și nu este buricul pămintului. Pentru cine a citit-o de la inceput și pină astăzi și a găsit măcar din lună in lună identificări de suflet cu ea — nu mai e cazul să aducem argumente.

Ca și poemul omonim al lui Eminescu, **Luceafărul** nu a răsărit din senin in cerul spiritualității românești (cu intemeietorii Goga și Tăslăuanu, are deja optzeci de ani de apariție...) și nici nu se clatină in lumina-i de orice zvon, ci perpetuează sau, cum spunea un truditor dintr-o mai veche echipă care-a lucrat aici, „luceferează" necontenit.

La steaua care-a răsărit...

La steaua care dăinuie...

Gheorghe Suciu

P.S. Dacă doi, trei din tinerii cercetători se oferă să realizăm impreună **Bibliografia Luceafărul (seria nouă)** putem incepe lucrul indată după numărul festiv.

Surîs de adolescent cu grîu

sânziana pop

Ședeam culcată in iarbă pe dealul cel mai inalt din județul Bistrița Năsăud. Era noapte. Sfirșit de august. Un foc la care se frigea un berbec imblinzea intunerecul aruncind spre cerul și așa instelat curcubee de jar. In iarbă, exact in mijlocul pajiștii, se afla un televizor. Fusese adus cu căruța, conectat la bateria unui tractor și funcționa : ecranul larg și fosorescent semăna cu o fereastră deschisă către lumea de dincolo... Se difuza o partidă de fotbal internațională, era zero la unu și in liniștea care se lăsase pe lume, comentariul lui Țopescu suna ca o transmisie cosmică. Nu mai văzusem emisiuni T.V. in natură și imprejurarea exercita asupra mea o impresie stranie : aveam clar, sentimentul că, sint acolo, de față, pe stadion, așezată direct pe gazon, lingă tușă, sub luminile orbitoare ale reflectoarelor. In stinga și-n dreapta erau două ființe necunoscute, in stinga-un bărbat, in dreapta o femeie, umăr la umăr cu mine, captivați de-incleștarea dramatică a meciului. Oaspeții jucau fără nici un fel de complexe, simplu, eficace și tare, spulberind neșansa meciurilor in deplasare și avantajul terenului. Rănit de realitatea dureroasă a scorului, publicul de pe stadion amuțise, galeriile iși pierduseră, și ele, moralul, și iar am avut sentimentul ciudat că sint acolo, de față, că iarba de sub mine e chiar gazonul și că-mi ajunge la nări mireasma de clorofilă și fumul amărui al țigărilor.

Mi-era bine. Un bine de-o clipă dar bine. Știusem că vine dar si că va trece si-aș fi vrut să-l opresc: binele dela capătul muncii; bietul bine trudit dela capătul unei osteneli; sentimentul ardelenesc al datoriei indeplinite pe care l-am moștenit dela mama, și mama dela mama lui mama, și tot așa, mai departe, un neam de femei cu spinarea-indoită și cu șalele rupte, pogorind din străbuna aceea, țăranca aceea străveche din Maramureș și care tocmai iși băgase pruncii in casă, vitele-n grajd și bucatele-in șopru, in seara de toamnă cind a descoperit de-odată că nu oboseala o-incearcă ci bucuria, o bucurie curată, năvalnică și nestăvilită, și cum nu era nimeni in jur ca să i-o dăruiască a inteles, de-odată, că vine din munca ei. Munca mea. Singurul bine de care avusesem parte in viață și pe care mi-l dăruiam fără preget, decind mă știam. Nu se schimbase nimic. Frintă de spate, ruptă de șale, zăcind prăbușită in iarbă, ascultindu-mi mușchii și oasele cum trosnesc desfăcindu-se de atita alergătură, de atitea suișuri și coborișuri pe dealuri, ascultindu-mi creierii cum troznesc desfăcindu-se din chingile concentrării, simțindu-mi nervii cum incep să cedeze, cum slăbesc și urmează să cadă, zăngănind ușurel ca sirmele din rețeaua electrică, găzduiam fericită binele acela trudit.

Și in clipa aceea echipa gazdă a făcut unu-unu și publicul acela care devenise placid a inviat, de-odată, a inceput să fluiere și să strige și iarăși eram acolo, pe stadion, pe marginea tușei, in locul acela unde iarba strivită miroase și piriie sub crampoanele fotbaliștilor. Și-atunci Ion a strigat : „Sânziana !" și dacă m-ar fi intrebat cineva dinainte ce mi se va intimpla in viață, asta-aș fi spus „Ion va striga Sânziana !" și-așa a strigat, și eu am spus „fii pe pace", fiindcă rețeaua mai era in picioare și se mai putea rezista. Dar el a mai intrebat incă o dată : „Faci bine ?" — Bine, am spus, chiar că bine ! Fiindcă ne cunoaștem de-o viață, de-o viață de muncă, firește, erau atiția ani de cind lucram impreună, de cind făceam impreună reportaje in Transilvania : el fecior de țăran din Bontida, eu nepoată de invățători maramureșeni, unul cu simțul absolut necesar al realității, celălalt cu limbarița, descoperisem, ceva cam tirziu ca ridicolul să nu ne inspăiminte, pur și simplu patriotismul, chiar așa : vocația patriotică. Și asta se intimplase tot pe un deal și tot intr-un capăt de august cind el comandase „Motor !" și eu ridicasem brațele strigind „Stop ! Ce să spun ?" speriată de carul de televiziune gigantic care fusese urcat cu trailerele pe deal, de armata de operatori sunetiști și electricieni debarcați pe neașteptate din pintecul lui ca din pintecul unui cal troian,, de cele patru camere de filmare indreptate spre mine ca un ultimatum și, mai ales, de mulțimea de bărbați, femei și copii care se urcase pe deal lăsindu-și indeletnicirile deoparte, pentru că tovarășa dela televiziune care trecuse intr-o Dacie pe ulița mare a satului avea să le spună ceva.

— Ce ?

— Ce vezi ! spuse, intorcindu-mă, lin, cu fața spre priveliștea din spatele meu.

Ce-i drept, nu privisem spre vale de grijă și de emoție și-acum, in lumina clară a dimineții, imagini altădată atit de obișnuite, — munți in zare, ogoare incărcate de roade, o herghelie de cai pe marginea unei ape, (locuri sigur comune !) răscoleau o emoție atit de acută incit sub imperiul ei mi-am reamintit, de-odată, imagini vechi, vechi fotografii de familie, a căror enigmatică melancolie nu crezusem s-o mai dezleg : mingiierile mereu vlăguite ale mamei, zimbetele mereu istovite ale bunicii, suferința, imposibil de diagnosticat medical de pe chipul tatălui meu, bucuria lor mereu in eclipsă, mereu lovită de umbră, un rău invizibil care săpa rostul casei, un fel de lingoare care le injumătățea tuturor viața și forța, văduvindu-mă de iubirea pe care o așteptam ; săculețele cu făină și cu fasole „de-acasă" in care intraseră demult păianjenii roșii și moliile dar nimeni nu le atingea niciodată fiindcă erau relicve de „dincolo", fotografiile de „acasă", contemplate cu ușile odăilor incuiate, printre suspine imposibil de inăbușit și, mai ales, cintările de acasă, cintecele de petrecere și de veselie, pornite chiar astfel, de petrecere și de veselie dar in care veselia murea inainte s-apară și petrecerea ingheța inainte să fi inceput, acasă : un loc neștiut, indepărtat și necunoscut, o lume de care părinții mei depindeau cu atita necesitate, pe care o doreau cu atita ardoare incit se mutaseră acolo, trăiau sufletește acolo, invelindu-mi copilăria cu umbra unei veșnice instrăinări și melancolii, acasă : care acum strălucea la picioarele mele, in dimineața de toamnă, in priveliștea dureros de frumoasă a Transilvaniei.

— Gata, am zis și Ion a zis „Bine, eu stau in car, la butoane, vreau să fii și tu o priveliște" și „Bine ! am zis" Dați-mi bibul" și „Bib !" a zis sunetistul și Ion a strigat „Asta e, Sânziana !" și eu am zis „Știu ! Și n-o să se termine prea ușor !"

★

Și atunci cineva a strigat :

— Tovarășa Sânziana, oaia-i gata ! și ăsta era sigur Pașca, doar el știa să invite atit de ceremonios.

Am intors puțin capul, destul, totuși, ca să pot contempla ofranda de carne, inălțată tocmai atunci din jăratic.

— Mă tragi și pe mine ? am zis, presimțind, de-odată, că relaxarea in iarbă semăna mai degrabă cu o dezmembrare, „savansana" cum se spune in Ioga cind miinile și picioarele iși fac bagajul și pleacă și trebuie, pe urmă, să le rogi in genunchi să ți se intoarcă inapoi. Dar drăguțul de Pașca era cu ochii pe mine, cineva ii trasase sarcina să mă aibă in grijă și mă avea, cu o abnegație care in agricultură ar fi dat rezultate de excepție. Dar agricultura județului Bistrița-Năsăud mergea bine, livezile de meri arătau formidabil, vechile vii ale sașilor fuseseră lăsate — in paragină dar alte dealuri, pe care nimeni nu se gindise vreodată să cultive altceva decit iarbă, erau acum cedate viticulturii, inginera de douăzeci și unu de ani pe care o intrebasem dacă va invinge in lupta cu dealul imi declarase că n-are alt ideal de viață și că peste patru, cinci ani, cind soiul acela de strugure pe care se lupta să-l agațe de lutul de pe care fusese eradicată pășunea, in timp ce fostele vii se transformau in pășuni — va da rod.

— Vă așteptăm, rosti cineva și intinse brațele către mine.

— Ce așteptați ?

— Pe dumneavoastră, rise Pașca cu semnificație.

— Păi, s-a terminat reportajul !

— Hei, rise, ochiul aparatului de filmat și cind doarme e vigilent !

Ochiul aparatului de filmat ! Ce destin ! Cită sare și piine, ciți saci cu cartofi și legume, cită ceapă și brinză incercaseră să-l adoarmă prin secoli, pe vremea cind brinza mai era la putere, și ochiul aparatului de filmat mai era la putere, cind oamenii credeau neclintit că reporterii sint trimișii dreptății, delegații unui tribunal imuabil care pot să smulgă răul din rădăcină și să așeze binele-in loc ; speranța și teama, două personaje din teatrele vechi, populare, fugind pe ulița mare a satului in cearceafuri de cinepă inălbită și cu masca așezată pe față : risul și plinsul, dur, fără nuanțe, impărțind omenirea in două, in răi și buni. Daaa ! Alaiurile acelea pestrițe alergind prin praful mare al drumului, după mașinile cu inițialele pe capotă, imbulzindu-se nebunește in jurul magnetofonului și al aparatului de filmat, rangul imens al operatorului de imagine „He ! He ! Dinsul o să-i arate !", uluiala pietrificată din jurul sunetistului cu căștile așezate pe creștet, reluind pe repede inapoi și-inainte proba de microfon, „ăsta e, domnule s-a zis cu ei !" cu pinea și sarea, adică, aflată pe tava unor jupini care nu ieșiseră-n scenă dar urmau să apară, primiți cu roșii stricate, cu huiduieli și cu fluierături : „Hoții !" dovediți, in sfirșit, de reporterii dela București.

Și acum, bietul Pașca ! alergind o săptămină incheiată ca să inființeze un agroclub care nu exista in comună dar care trebuia să existe fiindcă așa era trecut in sumar. Și, firește, că nu reusise, fiindcă lumea era in plină campanie agricolă, comuna era aproape pustie, așa că doar cu citeva clipe inaintea filmării cineva aduse firma „Agroclub" cu culorile incă ude, o bătuse in cuie, cu chiu cu vai se găsiră cițiva amatori care să se lase filmați ca-in ședință, cu ziarele și caietele-in mină, absorbiți de problemele agrotehnicii ! Și, firește, pe urmă, comentariul entuziast al reporterului : stimați telespectatori, avem bucuria să vă prezentăm tocmai in această emisiune, intemeierea primului agroclub din comună. Iată cum problemele științifice ale agriculturii coboară in viața sătenilor in chip firesc. Drum bun, tineri agricultori !"

Drăguțul de Pașca ! Urmărisem impotrivirea surdă cu care le făcuse pe toate, disperarea cu care incercase să-așeze intr-un acord ceva mai firesc indicația cu realitatea, purtind un corn de nemulțumire vizibil, un fel țepos de-a privi intr-o parte, cu fruntea plecată in pămint. Fiu de moți alungați spre cimpie de sărăcia munților Apuseni, băiat de munteni primiți cu ostilitate de populația cimpenească a satelor de agricultori („ăștia nu știu nici să semene, nici să are, va pieri glia sub opincile lor") devenise activist U.T.C. din convingere, dorind să schimbe vecheea mentalitate a satului și, mai ales, să arate că iată, moții pot fi și ei la putere. Și el era. Absolvise o școală tehnică de zootehnie și cu aceeași indirjire lemnoasă muncea dimineața la fermă și după-amiază la sediul organizației U.T.C. care pentru el era cimpul, locul unde se aflau tinerii și unde Pașca era totdeauna de față, atent și-ncordat, trecind evenimentele lumii prin site, nu cumva vreun amănunt să ii scape, vreun bob de neghină care să incolțească și să se amestece in griu. Griul ! Pe care Pașca, el, moțul, coborind prin părinți dintr-o lume unde cuptoarele nu mirosiseră niciodată a piine, il făcea acum să crească, să rodească și să se inmulțească, nu doar in poala mănoasă a cimpiei ci și pe dealurile roșii, lutoase, acolo unde nimeni nu crezuse vreodată că vintul va bate altceva decit iarbă și ghimpi. Dar griul avusese in Pașca un visător de elită, avusese in el un activist de elită, naiba știe ce fel de muncă de lămurire dusese cu tinerii din comună muțește, cum ii hotărise să se urce pe dealuri, să asculte ce spune specialistul, să facă griu. Și făcuseră. Holde de griu nesfirșite, maree de aur ridicindu-se către lună pe coamele dealurilor, spice mai inalte ca omul și mai grele ca piatra, prin care Pașca a ținut să treacă călare și a trecut, pe un armăsar dela fermă, scufundindu-se lin, in recoltă, afundindu-se in oceanul de griu.

— Las-o naibii spusesem, „există victorii reale, de ce să le inventăm ?"

— De-aia ,spusese Ion. Fiindcă indicația s-a dat in urmă cu-un an și la telefon cind s-a intrebat dacă agroclubul există, s-a spus că da !

— Indicația ! strigase Pașca cu ciudă, să lăsăm pradă cimpul in plină campanie ca să bifăm o indicație idioată dată de direcția de resort ?

— Zău, las-o dracului, Ioane, ce-ți trebuie, am zis.

— La că vezi tu la ce-mi trebuie, a zis Ion.

— Și din cauza asta eu să mint ? a strigat Pașca și avea ochii-n lacrimi și eu am zis : „Hei, activiștii U.T.C. suferă ?" și mi-a venit ideea cu griul și-am mers să-l adun de pe dealuri, un mănunchi superb, spice mari și sticloase, cu boabele coapte, grele, metalice, ținute la spate o vreme și-apoi intinse in mijlocul interviului, secretarului organizației U.T.C. Ei, da ! Reporterilor poate să le dispară uneori autoritatea dar niciodată imaginația : acolo, in mijlocul podbolului de viței, lingă grajduri, imbrăcat in halatul lui alb, de veterinar, așteptind intrebarea, privindu-l nerăbdător pe reporter că nu mai pune odată intrebarea, Pașca a văzut de-odată mănunchiul de griu ; chiar așa : mănunchiul de griu și s-a fisticit, de-odată, a roșit, de-odată, cuta din frunte i-a dispărut, de-odată, și cornul s-a tras, ca la melci, inăuntru, eliberată brusc, de povară, fruntea s-a inălțat, de-odată, și acei dintre dumneavoastră care ați văzut reportajul acela, țineți minte chipul strălucitor al lui Pașca, chipul acela de adolescent curat, al lui Pașca, pe care se aprinsese, nestinjenit de minciună, zimbetul.

Suris de adolescent cu griu.

★

Dacă n-ar fi existat dimineața aceea de toamnă !, cind pe un deal din ținutul nordic al Someșurilor mi-am descoperit, de-odată, vocația : un rost ciudat și nebănuit, dezlegat din desenul unui peisaj inundat de lumină și care nu voia să fi făcut altceva vreodată și nu dorea să fi trăit vreodată altundeva decit pe spinarea aceea de deal imblinzită de soare, zbirlită de brumele lui octombrie, invelită de iarnă in pinzele păianjenilor tirzii ; un rost pe care l-am dobindit fără să opun rezistență și pe care n-am obosit niciodată să-l caut de-atunci inainte pe toate dealurile din toate județele Transilvaniei : din primăvară și pină in toamnă și din toamnă pină in primăvară, cățărindu-mă cu infrigurare pe spinările lor costelive, străbătind desișurile de iarbă, inaintind prin nămeți, pe sub punți de zăpadă, cărind după mine echipe și mai mari și mai mici de televiziune pentru ca sus, pe deal, deasupra pămintului, la izvoarele curate ale soarelui și luminii acolo unde Transilvania este așa cum a numit-o Poetul, priveliște magică — eu să strig atit de tirziu pentru mine : Evrika ! Dar să strig : ochi in ochi cu lentila necruțătoare a aparatului de filmat, ochi in ochi cu pupila indiferentă și ațipită, a slujbașului din spatele aparatului de filmat, ochi in ochi cu jena cea răspindită astăzi pe suprafață pămintului :„Bună seara, stimați telespectatori ! Aceasta este Țara Ardealului. Vă salutăm, copleșiți de iubire, de pe culmile munților Făgăraș". Și copleșit de iubire (pluralul a fost, desigur, o exagerare) s-o iei iar la drum prin frumoasa Țară a Ardealului, căutind cu infrigurare priveliștea pe care o dimineață de toamnă a transformat-o in destin.

PRIVIREA LUI ORFEU

O petală de trandafir

Astfel că, in deznădejde fiind și in dispreț pentru cele pămintești, nu crezi că scufundat in memorie, adică reintors in pintecul mamei tale, acolo unde ai fost fericit și neștiut de nimeni (vai de tine, vai, Oedip !), acolo unde ești apărat numai de imaginea unei petale de trandafir, grădină absolută a copilăriei tale, deci călcind pe trepte de cristal, privind in oglindă au in timpul revolut cu aceeași bucurie și inocență de parcă ai fi aici și nu dincolo, printre oameni și nu printre ingeri, au nu crezi deci că setea ta de cunoaștere se va potoli coborindu-se in anamneză, in tăcerea pătimașă pe care numai trecutul o aruncă deasupra noastră ca pe un cer plin de stele, strălucind in enigmă și suferință (**dansează pentru mine căci stelele-s curbate / in jurul tău ca o recunoștință / luminile se-ndoaie pe cer de greutate / eu de lumină și de suferință**). Enigmă, taină și mister, răspund eu cu promptitudine, și fără indoială nelipsit de o nuanță, un gust al parodicului (de a-l lua pe Dumnezeu in ris), și cred din tot sufletul că voi fi iertat, pentru că o fac din iubire. Enigmă, taină și mister, spun toate cărțile sacre (și pentru asta adu-ți aminte de Platon, de Shakespeare sau Kant), dar astfel unde ne va duce teama de zei, nu bănuiești că trupul tău va rămine fără suflet ? Nu crezi că vei iubi / nu crezi că vei muri ?

Astfel imi vorbi intr-o sfintă dimineață de toamnă amicul meu din copilărie (ați ghicit ! Socrate), căscind ușurel, numai din gigantica lui decență și cult al manierelor umane, astfel imi vorbi ca și cum aș fi fost deci oglinda și copilăria mea, cerul meu innorat prin care vine vremea și iși spune cuvintul. Și astfel vorbii Eu : Dar inchipuiește-ți, preabunule, că intocmai cum ai zis la inceput, că nu pot renunța la mine decit dacă aș fi o imagine a spațiului, și nicidecum a timpului, iar incă trăind, adică făcind umbră pămintului (și soare mormintului), eu trebuie să cad in cripta melancoliei, in sfîșierea ființei, ca reper in sfîșierea universală, sfîșiere pe care dacă gindesc nu are nici inceput și nici sfirșit, ca insuși locul unde ne avem nunta și moartea : **n-ai văzut pe negru nor / vinăt negru de amor / alergind intr-un picior / diavol inspăimintător / bind din sticla lui de zor / bind cu poftă și cu spor / n-ai văzut intimplător / sus pe nor jos pe covor / alergind intr-un picior / Mozart sau Apolodor / diavol inspăimintător / n-ai văzut in negru zbor ?** Și astfel trebuie să tragem concluzia timpului, imi spuse cu destulă bucurie, dar și cu detașarea lui luciferică pentru omenire, amicul din copilărie. Trebuie să te abții (epoche !), ca și cum porunca nu era sădită, bine inrădăcinată in memoria mea exhaustivă, de parcă aș fi cunoscut sensul vieții, fără chinuri și fără medici. Căci Doamne, strălucirea timpului, oglinda care se sparge nu inseamnă oare și destinul nostru de rindunică ? o rindunică (ce) trăiește mai mult (sau mai puțin). Sintem păsări ale cerului și nu ale pămintului, imi șoptește amicul meu de șaptezeci de ani, dar cind vine noaptea, aici vom adormi, aici ne vom regăsi dulcea pace, visata bucurie a somnului, și să nu visăm la nimic.

Dar căderea frunzelor mi-a acoperit chipul, ele au inceput să dea o nouă culoare memoriei, o memorie care mă duce iarăși in trecutul lui Ezra Pound, și care, bineințeles, și cu inteleptciune, il reia pe divinul Platon (a ști inseamnă să-ți aduci aminte), nu știm decit ceea ce am iubit.

Dan Laurențiu

Luceafărul 25

Povestea unor critici tineri

Pentru un eventual cercetător al fenomenului literar din ultimul deceniu unul dintre evenimentele cele mai semnificative și pregnante din „istoria literaturii tinerilor", il va constitui, fără îndoială, deschiderea paginilor revistei **Luceafărul** pentru o seamă de critici foarte tineri, aflați la primii pași pe teritoriul cronicii literare, gest de rară generozitate și curaj din partea secției de critică și a conducerii revistei, fără precedent în presa noastră literară de primă mărime. Pentru că, a da unor tineri fără experiența activității literare publice (străini însă și de culisele ei), încă studenți sau proaspăt absolvenți, un spațiu de exercitare a judecății critice în a doua revistă, ca tiraj, a Uniunii Scriitorilor, a însemnat poate mai puțin o promovare firească pentru publicația tinerilor scriitori (să nu uităm că era vorba de aspiranți necunoscuți pînă atunci, nu de criticii — și ei tineri — afirmați deja), cît asumarea riscului semnării unei „polițe în alb" pentru talentul și integritatea acestora. Și, dincolo de stîngăcilile inerente începutului și tensiunii neobișnuitei răspunderi cu care au fost investiți, aproape toți și-au onorat semnătura acoperind prin evoluția lor critică încrederea acordată de revista **Luceafărul** prin oamenii care le-au „prezidat" debutul : Mihai Ungheanu, Nicolae Dragoș, Nicolae Ciobanu și, mai tîrziu, Nicolae Dan Fruntelată. De-a lungul acestor zece ani au debutat aici — îi enumerăm în ordine alfabetică — Dan Arsenie, Mihai Coman, Alexandru Condeescu, Sultana Craia, Paul Dugneanu, Nicolae Georgescu, Valentin F. Mihăescu, Dan C. Mihăilescu, Artur Silvestri, Costin Tuchilă, Doina Uricariu, toți laureați cu premiul de critică al revistei, nume care se întîlnesc acum în coloanele multor alte reviste și deja pe coperțile cărților.

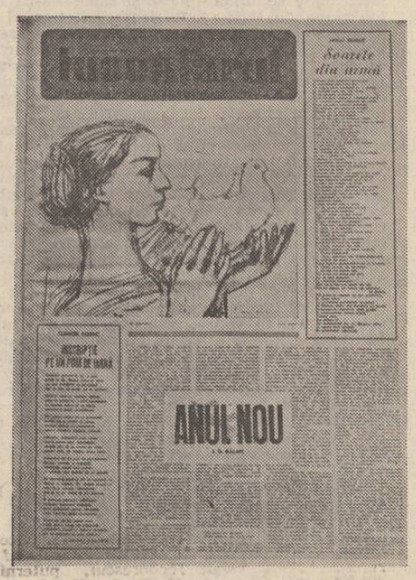

Au început, e drept, prin recenzii la cărți cu mică mai mică, unde coeficientul erorii putea fi mai larg, dar au publicat totodată studii despre literatura noastră veche, clasică și modernă, iar apoi articole privind direct fenomenul literar contemporan, au participat la bilanțuri, mese rotunde etc. Nu au trecut însă niciodată prin senzația umilitoare de a nu putea publica în presă decît texte de serviciu, unde, în schimbul apariției, tînărul critic (care altfel nu are loc fiind acesta ocupat de titularii publicației) nu discută critic, ci trebuie să laude fără rezerve cartea insignifiantă a cutărui autor în consens cu interesele „generoasei" reviste. Dimpotrivă, pentru tinerii critici de la **Luceafărul** condiția de colaborator extern a fost o garanție a independenței lor, dînd, să recunoaștem, suficientă bătaie de cap redacției în temperarea zelului prea critic uneori, bătăios prin chiar condiția sa juvenilă. Și iarăși, niciodată nu au scris după comandă sau sub presiunea altor criterii decît cele ale adevărului. Desigur, fiecare are dreptul la subiectivitate, dar noi vorbim despre sinceritatea criticului față de sine.

Acțiunea de promovare a tinerilor critici nu s-a oprit însă aici. Printr-un gest de mare noblețe sufletească și discreție, despre care niciodată nu e de prisos să se amintească, cronicarii consacrați ai **Luceafărului,** Mihai Ungheanu, Al. Piru au oferit tinerilor rubricile lor în toiul bătăliei acerbe pentru spațiu tipografic, încredințîndu-le tribuna cea mai înaltă a opiniei critice dintr-o revistă, cronica literară. Nu știm cîți dintre confrații intru critică, mai virstnici, ar fi făcut un astfel de gest doar pentru consacrarea unor speranțe. Și oricare vor fi, poate, divergențele de părere, acestora li se va păstra întotdeauna un loc de suflet în amintirile celor ce au fost „tinerii critici ai **Luceafărului".** Nu li s-a cerut ca recunoștință să-și muleze opinia după orientarea revistei, li s-a cerut în schimb să fie ei înșiși și să aibă mereu curajul susținerii opiniei proprii, chiar dacă ea era în contradicție cu imaginea acreditată de pontifii criticii literare. Nu putem spune că lucrul a fost privit întotdeauna cu ochi buni. Oricum, a fost cea mai fermă acțiune de promovare a tinerilor critici și a opiniilor lor, din ultimul deceniu, în care s-a angajat o revistă de anvergură. Căci dacă tipărirea poeților sau prozatorilor nu implică o publicație dincolo de relativitatea unei opțiuni estetice, a susține o nouă critică înseamnă o atitudine mult mai angajată (cînd nu-i angajezi pe critici pentru a susține programul revistei, cum se întîmplă atît de des din păcate). Acțiunea de sprijinire a tinerei critici începută de **Luceafărul** a dat roade în timp, ea fiind urmată de aproape toate revistele noastre literare, chiar și de cele mai conservatoare și mai rigide. Puține însă acordă un statut atît de tolerant și independent opiniei tinerilor, cum continuă să o facă **Luceafărul.**

Și totuși, „viața de critic" (fie el și tînăr) nu e de fel senină. Tinerii critici afirmați aici s-au format într-un climat literar deloc idilic. Nu le-a fost simplă trecerea de la atmosfera universală la respirarea aerului încărcat de parfumurile războiului celor două roze. Pîndiți de „bulboanele polemice", ei nu au depășit niciodată polemica de idei, deși genul pare azi dispărut datorită prea multor „polemiști" refuzați de idee.

Riscînd să pară prea „academică" în mijlocul virtejului ce a cuprins gîndirea scriitoricească, care, maniheistă, nu mai vede în critică decît prilej de laudă sau de defăimare, critica tinerilor „luceferiști" a știut să impună, prin ținuta intelectuală și argumentația analitică, o distanță polemică față de încercările de a truca ierarhia valorică. Ei și-au spus întotdeauna că pasiunile extraliterare trec, operele rămîn. Această convingere, alături de păstrarea independenței de opinie și de afirmarea consecventă și de bună credință a adevărului și a valorii autentice, a fost unul dintre puținele puncte ale unui posibil program comun al tinerilor critici promovați de **Luceafărul.**

Alexandru Condeescu

La aniversare

Pentru un om, în timp, primii ani nu sînt cine știe ce, ultimii contează. Pentru o revistă însă, anii, oricîți ar fi, înseamnă mult mai mult. O revistă care apare 25 de ani își capătă dreptul de a figura la loc de seamă în istoria literară. Or, ce își poate dori mai mult o revistă ? Din acest punct de vedere, revista Luceafărul, *indiferent că e iubită sau nu, într-o perioadă sau alta, a reușit. Poate fi ignorată o revistă în care au publicat atîția scriitori, debutanți sau consacrați, tineri sau bătrîni? Numai reaua voință și ipocrizia singure nu pot exclude din viața literară o revistă care și-a făcut un țel din a îndrăzni „să tulbure apele" acelora care se închipuie scriitori. Dar, ca la orice aniversare, să las deoparte cele rele ca să văd și mai bine cele bune, gîndindu-mă că pentru mine cel puțin această revistă este ca o dragoste dintîi. Nu, nu am debutat în* **Luceafărul,** *deși aici mi s-a oferit pentru tipărire prima mea schiță. Mai mult, am fost legat de cenaclul revistei, condus de redactorul șef de atunci, Eugen Barbu. Era un cenaclu în care, lucru rar și ieri și azi, tinerii aveau totdeauna dreptate, chiar și împotriva părerilor celor de pe podium, Mi se pare că, după mult timp, cenaclul exclusiv de poezie condus de Cezar Ivănescu sub egida revistei* **Luceafărul,** *este similar ca atmosferă intelectuală, păstrîndu-și bineînțeles specificitatea. Mai tîrziu am publicat în* **Luceafărul,** *dacă nu mă înșel, prima rubrică de comentariu t.v. Pe urmă, cîțiva ani n-am mai trecut pe la revistă, ceea ce nu înseamnă că nu o citeam, dar nu-mi era în drum, În ultimii ani însă cum s-a văzut, revista, condusă de Nicolae Dragoș, apoi de Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu și regretatul Teodor Balș, m-a găzduit cu generozitate în paginile sale. Față de asemenea generozitate nu pot fi decît recunoscător, adresînd, firește redacției o caldă felicitare la această aniversare.*

Iulian Neacșu

Talgerul din stînga

Urmare din pag. I

torul Cuza era și el al revoluției noastre, comuniste. Ne aflam toți, atît de aproape de momentul cînd partidul nostru comunist se numise și el român și acum e timpul să spun că în bucuria noastră se strecurase și fiorul neliniștii în fața vreunei posibile întrebări care putea să sune amenințător : cine v-a permis să puneți tricolorul pe manșeta revistei „Luceafărul" ?!

Ningea mărunt și cuminte și, cînd am intrat pe ușa bodegii de la Șoseaua Nordului unde acum sînt acele superbe blocuri care străjuiesc magistrala spre Aeroportul Băneasa, mi s-a părut că sînt mai apărat decît în mașina ce mă aducse de la Casa Scinteii. Apoi Barbu a exclamat : „Bravo ! Am trăit să văd iar tricolorul pe manșeta unei gazete românești".

Cînd o să fiu mai bătrîn și patimile se vor mai fi liniștit, și chiar și cei care am lucrat atunci în redacția incendiarei reviste vom fi mai receptivi la adevărul istoric, am să povestesc mai pe larg totul, și cum am publicat „Leul albastru" și cum am publicat „Iona", pe manuscrisul căruia Sorescu mi-a scris : „Lui Dinu Săraru, care s-a bătut cu turcii ca să apară piesa asta", și poate că atunci am să public și scrisorile pe care mi le trimetea Barbu din America, să am grijă să nu se renunțe la Vitralii *și, în sfîrșit, poate că atunci se va înțelege, mai bine ca azi, că dincolo de atitea erori, izvorîte din păcatele tinerețelor, seria Barbu a acestei gazete a jucat și ea un rol în trezirea din nou a ideii că literatura care se făcea în România se cuvenea să fie a istoriei literaturii române.*

Cine va avea răbdare să pună în balanța judecății toate cîte s-au făcut și s-au publicat atunci, va vedea că talgerul din stînga se va înclina spre folosul literaturii române și al demnității ei. Și se va vedea cîte nume mari ale literaturii române de azi s-au plămădit în paginile acestei serii incendiare, și cîte nume mari ale literaturii române din trecutul nu prea îndepărtat au revenit la lumina dreptului de a semna din nou în paginile acestei serii, pe care glumind emoționat aș numi-o garibaldiană.

Intrat printr-o întîmplare — de care se fac „vinovați" prietenii mei Aninoiu, actualul ambasador al României la Paris și Oancea, actualul adjunct al ministrului nostru de externe — fără viză în spațiul Germaniei Federale, cu care pe atunci nu aveam încă relații, am fost arestat de o Kriminalpolizei — și închis la sediul acestei poliții din orașul muzicii care este Salzburg. Peste trei sau patru ore, exasperat că nu pot să-i conving că nu sînt intrat fraudulos și de fapt vreau să ajung la Paris, cum o dovedeau și vizele de pe pașaport, și epuizînd toate argumentele, am scos din geamantan „Luceafărul" și le-am arătat tricolorul de pe manșetă și fotografia domnitorului Cuza din mijlocul paginii și după aceea caseta din care reieșea că eu sînt secretarul general de redacție. Și culmea, toate astea l-au impresionat pe ofițerul care pînă atunci nu zicea decît „nein" și peste o jumătate de oră, secretarul general de redacție al revistei „Luceafărul" pleca spre Paris, salutat respectuos de ofițerul pe pieptul căruia o insignă ca în filmele de cowboy relata că aparține lui Kriminalpolizei.

Inutil să vă spun că de la fereastra compartimentului, îl salutam fericit cu tricolorul manșetei revistei „Luceafărul".

PRINOS

Cu iubire și recunoștință trimit un cuvînt celor care de-a lungul a două decenii de cînd și eu public în această revistă aproape neîntrerupt se ostenesc săptămînal să împartă cititorilor pîinea cea bună a cuvîntului curat și autentic prin Luceafărul.

Pe patul său de suferință poetul adevărat Daniel Turcea încredința acestei reviste ultimele sale poezii : nume azi intrate în manuale școlare citite în țară și străinătate în paginile acestei reviste și-au adus manuscrisul, cărți de seamă ale culturii noastre aici și-au trimis din cele mai profunde rînduri.

În cenaclul acestei reviste condus de un mare scriitor și iubitor de valori, Eugen Barbu, ne-am rostit cărțile de început mai mulți din cei care sunt azi : Păunescu, Ion Gheorghe, Nichita Stănescu sau Marin Sorescu, aici au apărut și s-au dezbătut atîtea dintre marile ginduri asupra valorilor naționale, de aici au plecat atîtea sugestii devenite fapte prin retipărirea unora din cărțile noastre fundamentale.

Primească un gînd de mulțumire toți cei ce m-au publicat și pe mine, cu anii, aici : Eugen Barbu, Ștefan Bănulescu, Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu, Nicolae Dan Fruntelată dar și alții din redacție.

Luceafărul **vine din Transilvania, unde Eminescu și-a publicat cele dintîi și cele din urmă poesii.**

Mulți transilvani ajunși la București aici, în această revistă, ne-am găsit un fel de acasă al nostru, nădăjduind să ni-l regăsim mereu.

Ioan Alexandru

O locomotivă spre Carpați

Seria revistei Luceafărul *de care îmi voi aminti totdeauna cu emoție și recunoștință a fost cea de după 1960, cînd în fruntea redacției se afla Eugen Barbu, marele prozator de pe atunci și de azi, conducătorul cenaclului de cea mai frumoasă aducere aminte, numit Nicolae Labiș.*

Prilejul de a citi în acel extraordinar cenaclu îl datorez întîlnirii, la Cluj, cu Adrian Păunescu și Constanța Buzea, amîndoi poeți fascinanți cu care m-am împrietenit de la prima vedere. Mai tînărul decît mine — Adrian Păunescu m-a recomandat (avea această putere) cenaclului Labiș și m-a susținut cu atîta convingere încît s-au mai luat după el vreo zece vorbitori în acea ședință fastă pentru mine. Și pentru că Adrian Păunescu a devenit mai tîrziu redactor șef adjunct al Luceafărului *și, deci, numele lui rămîne legat de viața revistei pe care o sărbătorim acum, îmi face plăcere să subliniez cîteva amănunte copleșitoare privind atitudinea lui, nu numai față de mine, ci și față de un întreg „batalion" de confrați. Voi aminti succint numai cîteva momente ale prieteniei ce i-o port, momente pe care le extrag dintr-un jurnal : 1. — Păunescu insista pe un ton calm, apoi, dacă era nevoie, patetic sau vehement, prin toate redacțiile să fiu publicat ; 2. — deoarece îmi păstram „avutul" — o valiză, sub o bancă dintr-un parc celebru, fără să știe exact acest lucru, m-a invitat să locuiesc o vreme la el ; n-am rezistat însă prea mult, pentru că mă provoca să scr.em în fiecare noapte de seara pînă în zori ; 3. — Luni întregi nu l-a lăsat pe Geo Dumitrescu să doarmă pînă cînd nu m-a trecut de pe postul de corector pe cel de redactor la* România literară; *4. — Păunescu a alergat luni și luni pentru a mi se repartiza o locuință decentă și pînă la urmă a reușit, am obținut-o. Cititorul se poate întreba ce legătură au toate aceste povești cu jubileul revistei* Luceafărul ? *Sau de ce n-aș scrie despre activitatea revuistică a lui Adrian Păunescu ? Pentru mine, lucrurile sunt mai clare : cu toate că Adrian Păunescu este un mare poet al literaturii române și, totodată, unul din cei mai mari jurnaliști pe care i-am avut, eu cred că, în momentul cînd se sărbătorește activitatea a cel puțin două generații de redactori, trebuie remarcate întîi generozitatea, entuziasmul și sufletul frumos al celor care te-au ajutat cînd a fost mai greu, adică la început. Și poezia lui, și jurnalistica sa, și aprecierile lui față de creația celorlalți reflectă altruismul său funciar. Odată cu responsabilitatea de redactor șef adjunct ce i s-a oferit lui Păunescu, revista* Luceafărul *începe să devină mai tînără, mai viguroasă ideatic, mai spontană și mai curajoasă, publicistica îndeosebi apărută în acel timp fiind și rămînînd exemplară. Voiesem la început să trec în aceste rînduri numele tuturor redactorilor care m-au sprijinit precum și al colaboratorilor pe care i-am cunoscut, dar pe neașteptate amintirea a stăruit fixîndu-se asupra uneia din cele mai accentuate personalități care a creat revuistică și atmosferă literară la revista* Luceafărul. *Adrian Păunescu se dăruia revistei cu o forță de nereprimat și cu o luciditate la fel de mare. Fiindcă voia să smulgă totul din inerție. Păunescu n-avea stare și era atît de treaz încît îți dădea impresia că nu va mai dormi niciodată. Puterea lui de muncă te duce cu gîndul la o locomotivă ce urcă spre Carpați trăgînd în urma ei o mie de vagoane ca să se reverse în Transilvania ca lunecare în cosmos. Încheind aceste rînduri, la jubileul* Luceafărul *(al cărui premiu pentru poezie mi s-a atribuit în 1965 prin aprecierile scriitorilor Eugen Barbu, Ion Dodu Bălan și Niculae Stoian) țin să urez revistei sărbătorite azi continuarea aceleiași direcții de slujire înaltă a culturii și literaturii noastre, a promovării prin traduceri a celor mai bune opere literare străine, dorindu-le revistei, redactorilor și colaboratorilor ei să ajungă împreună cu toții la sărbătorirea centenarului seriei noi a* Luceafărului.

Gh. Pituț

REFLEX

Asemeni locului natal

La douăzeci și cinci de ani de la apariția unei reviste și — acum îmi dau seama — la aproape exact tot atîția de la debutul meu în paginile sale — iată un îndoit și rar prilej care mă face să declar de la bun început că biografia mea a avut cum nu se poate mai bună o șansă și că, dacă timpul le judecă și le așează pe toate, atunci, în cumpăna de sărbătoare care este azi, rămîne neîndoielnic un fapt pe care dintr-un punct de vedere al evidenței, cel puțin, istoria literară nu are cum să nu-l rețină și să nu-l pună capăt de unghi la alcătuirea și afirmarea unei întregi promoții de scriitori. Și anume acel fapt — exponențial, am putea spune — prin care, apărînd, o revistă ne putea marca și avea menirea să ne semnifice pe mulți. Nu era încă despărțirea apelor de uscat, confuzia și mai ales politica acesteia implicit literară mai turnau blocuri de ceață la orizont. Dintre generația tînără și piscul marilor valori — unele încă solitare, sechestrate îndărătul fobiei și pretenției de nouă cultură a unor falși și bine plătiți predicatori — între generația tînără și climatul sau dreapta măsură a tradiției și ca urmare a criteriului însuși al creației — unul dintre ele — între ea, generația tînără, așadar, și moștenirea pe care o purtau trăindu-și tragic destinul operei încă mulți mari scriitori nu se produsese decît pe cont propriu acea vie și uneori anevoioasă trecere, orizontul rămînea de multe ori incert, apăsat. Vreau prin aceasta să subliniez aci nu un detaliu sau altul de sociologie care oricum va trebui odată să apară, ci să-mi explic doar de ce cu atîta nădejde și cu atîta ardoare a fost așteptată și primită de către tineri revista al cărei nume ne înfiora. Luceafărul **a făcut operă de pionierat pentru noi, într-o vreme care abia se limpezea. Căci nu era puțin lucru să-ți vezi numele tipărit aici, alături de semnăturile multora dintre cei mari și pe care nu-i văzusem niciodată și-i veneram iar șansa urma să ni-i aducă și-n preajmă apoi, să-i ascultăm pentru că aveau ce să ne spună și să învățăm pentru că aveau — oho ! — cite aveau să ne învețe. Nu m-am putut despărți, de atunci, niciodată de revistă, timpul ei mi-e asemenea locului natal. Și sînt sigur că nu numai eu simt și pot să spun cu tot cugetul aceasta ; ființa noastră literară, a multora dintre noi, s-a născut aici.** Luceafărul **ne-a îngăduit pe toți, ne împlinește în vîrsta lui și stă sub raza unei durate jubiliare.**

A. I. Zăinescu

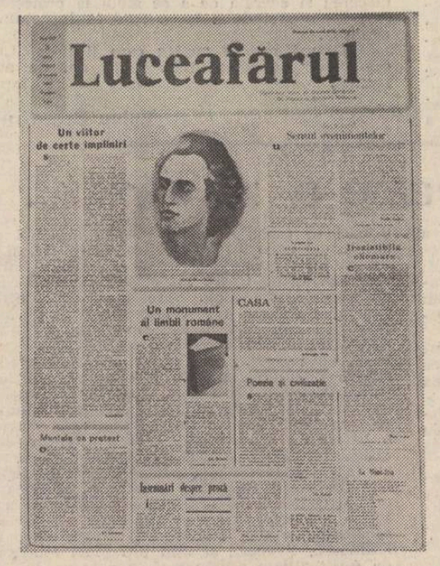

Revista (nu o revistă)

Probabil că în toate graiurile, **revista** este de genul feminin, iar femininul, la 25 de ani și pe toate meridianele, nu-și ascunde vîrsta. Dimpotrivă. Și bine face. Din '58 încoace, **revista** a reflectat în paginile ei problemele epocii. Sau, mai corect spus, ale epocilor. Din '58 încoace, **revista** a susportat mai multe siluete grafice și mai mulți redactori șefi. Totuși, prin ce a fost ea o permanență a vieții culturale românești postbelice ?

Sînt adevărate mai multe răspunsuri. **Revista** s-a luptat să impună anumite idei, anumite metafore-ghid. Asta înseamnă campanie, înseamnă curajul argumentării pînă la capăt al unui principiu, vulnerabil ca oricare altul, dar prin asta nu mai puțin principiu. Evident, într-o manieră civilizată, nu prin neglijarea calculată ori jignirea abia camuflată a altor puncte de vedere (revuistice sau de aiurea). În asemenea campanii, sînt firești meandrele, replierile, chiar unele fundături ocazionale... Important este că pe un frontispiciu nevizibil, dar atît de evident, al **revistei,** figurează însemnele abnegației, ale revoltei împotriva dulcegăriei confortabile, împotriva mediocrității profitabile în efemer. O sarcină deloc ușoară, pentru că, nu se poate omite, **Luceafărul** a fost și este revista tinerilor. Și să străvezi permanent prin crisalide rodul **viitor,** cu fermitate, înseamnă să semnezi perpetuu cecuri în alb. Înseamnă să mizezi pe speranță și generozitate. Înseamnă să pariezi cu probabilul ilimitat. Cîte alte reviste ar rezista unui asemenea program (nu impus, ci asumat) ? Iar toate astea reprezintă mult. Așa cum toate astea conving chiar și pe ostili și sceptici că un asemenea program revuistic evidențiază o apreciabilă principialitate, un tonus al ideii și al simpateticului realmente demne de invidiat. Și de urmat, natural.

...La 25 de ani nu se mai consumă tot ce zboară. La 25 de ani te trezești dis de dimineață știind că nu-i obligatoriu să și ajungi departe.

Fără să fiu printre cei lansați sau preferați de **revistă,** fac uz de un asemenea prilej aniversar — e vorba, totuși, de-un sfert de veac ! — pentru a mărturisi că mi-am realizat, în paginile ei, cîteva dintre măștile pe care și le visează oricare condeier (tinăr). În paginile ei, nu altundeva, mi s-a oferit prilejul să execut crochiuri despre mari scriitori români și străini. Numai dacă despre Mircea Eliade mi s-ar fi permis să scriu și să public, aici, și m-aș fi declarat norocos. Dar nu am scris numai despre acest mare ginditor al lumii secolului nostru. Am desenat atîtea și atîtea alte profiluri și, dacă nu toate mi-au fost apreciate, nu-i neapărat vina **revistei.** (Pentru Malraux și Faulkner, n-am să-l uit însă niciodată pe A. D. Munteanu ! Dar e bine să nu te uite anumiți oameni, nu-i așa ?) Tot în **revistă** am reușit să public și-un anume fragment de roman care, ulterior, avea să-i stîrnească Marelui Cuiva următoarea observație : „Nu s'poa', monșer, așa ceva nu s'poa' ! Mi s-a făcut pielea ca de găină citind aia a dumitale !" Dar mi-a tipărit cartea, cu fragmentul respectiv cu tot. Așadar s-a putut, monșer, s-a putut. Pe-atunci, ehe-hee... Tot în **revistă** mi-au apărut două portrete (nu mă refer la acelea cu barbă, care, poate, au deziluzionat pe midinetele oricărei tinere literaturi), pictate profesional de doi dintre durii penelului critic. Dar, evident, nu despre mine a fost să fie aici vorba, eu am depășit vîrsta. Ceea ce nu înseamnă că n-aș invidia revista asta care-și permite să numere numai 25 de ani. Auzi vorbă, monșer, douășcinci, da pă ce te bazezi ? Cum pă ce ? ! Păi, pin'acuși, nu m-am tot bazat ?...

Mircea Constantinescu

Gîlceava conținutului cu forma

Prin anii '60, numărul criticilor perfect edificați în chestiunile formei și ale conținutului îl întrecea pe al acelora needificați ori în curs de edificare. Vorbindu-se tot timpul numai de conținut și de formă, scriitorii nu prea aveau de ales : cine nu era conținutist, era formalist. Întrucît, din pricini ce nu-mi sînt nici acum prea clare, scriam povestiri cu un conținut, ca să zic așa, foarte net, în care cineva lămurea îndeobște pe altcineva cum e viața și cum merită s-o trăiești, am fost profund consternat cînd, umblînd pe la reviste de literatură mi s-a reproșat o anume înclinație către formalism. Îmi dau seama că, de fapt, nu eram nici conținutist, nici formalist. Eram, ca atîția alții de-o vîrstă și de-o bună-credință, un oportunist drăguț, avînd presantă nevoie de-o laudă, de-un cuvînt cumsecade, de un îndemn la scris. Nu cultivam nici o îndoială în ce privea talentul meu la proză, deși, de învățat, învățam arhitectură și încă temeinic. Mai țin minte, spre exemplu, că lățimea minimă a unei uși este de 60 de centimetri, că dimensiunile unui pat sînt de 90 × 190 cm., cînd e simplu, și de 140 × 190 cm., cînd e dublu, că, din motive de siguranță, distanța dintre două blocuri paralele trebuie să fie de două ori înălțimea blocului cel mai înalt. Și altele asemenea. Existența o pricepeam cu metrul și centimetrul, cu numărul meselor de prinz la cantina Institutului de arhitectură, cu linia dreaptă, cu ora stingerii la cămin, și, prin excepție, cu gloria bine plătită a scriitorilor de conținut. Totul îmi era formă, așa încît faptul de a fi compus niște istorioare cu un ce, implacabil în desfășurarea lor, putea fi înțeles și tolerat. Narațiunile anilor mei de debut țineau, fără să-mi fie limpede asta, principiul dominoului. Insistența asupra formei, asupra lucrăturii devenea o chestiune de destin. Aveam fiind că totul e conținut, era fatal să ajung la concluzia că totul e formă.

„Luceafărul" îmi publicase două sau trei narațiuni, dar ce putea să însemne aceasta, încă nu-mi era clar. Simpatia ce mi-o arătau de un timp redactorii secției de proză a revistei mă neliniștea într-un chip plăcut-neplăcut.

La douăzeci de ani, simpatia îți adie a milă. Eram, adică, ajutat să public, în vreme ce producția mea literară cerea, impunea un preț mai bun decît ajutatul.

Cenaclul de la Casa Scriitorilor al „Luceafărului" era condus, se cunoaște, de Eugen Barbu. Am fost sfătuit să citesc acolo o povestire de vreo șase file, povestire care, paradoxal, purta pe un colț semnătura meșterului. Ea urma să meargă, oricum, la tipar, dar mai trebuia discutată în public. De ce ? Mi s-a spus că e mai bine așa. De ce era însă mai bine așa, nu-mi zicea nimeni.

Țin minte totul, pentru că seara în care am citit pentru prima — și ultima oară, dealtfel — în Cenaclul „Luceafărului" m-a marcat pe mulți ani și, în esență, a pus lucrurile pe grade de importanță. Atunci gîndeam altcumva, dar, trecînd vremea, o serie de mărunțișuri și-au dezvăluit puterea și însemnătatea.

Citind prost o istorie cu un cuprins de două parale — scrisă, totuși, binișor, cu toate oportunismele luptei mele cu forma și conținutul — mă simțeam, cu semnătura lui Eugen Barbu pe manuscris, apărat de cleveteala cîtorva băieți cu două și trei nume fiecare, care acontaseră scaunele din primul rînd. Niște băiețași cititi și răi, hotărîți să dovedească, indiferent de felul și stofa textelor rostite în Cenaclu, ce citiți și ce răi erau ei.

Seara a fost, firește, o cădere. M-au apărat Paul Cornel Chitic și, cred, Dan Mutașcu. M-a vorbit, în concluzie, Eugen Barbu, cuvîntul domniei-sale fiind cumpănit, inteligent, pozitiv ; citind mai apoi o dare de seamă a ședinței am fost uimit de gravitatea cărturărească ce-o manifestase meșterul față de proza unui puștan, m-a ars faptul că a referit mult la treburile scriitoricești propriu-zise, la formă. Dar seara aceea a turnat în mine o minie pe toți și pe toate, minie — acesta e termenul corect ! — pe care am vindecat-o greu, în zece, cincisprezece ani de catharsis.

Povestirea a apărut în chiar săptămîna următoare și asta mi-a sporit într-un chip necunoscut, tumultuos toată simțirea. În Cenaclu, Eugen Barbu se purta cu francheță și sarcasm. Pentru francheță și sarcasm îi sîntem, mulți dintre noi, îndatorați pînă peste cap. Ce m-a uimit, ce m-a șocat pe mine a fost faptul că Eugen Barbu a vorbit despre proza mea cu un soi de detașare analitică ce cred că o punea și în lectura, cu temei scriitoricese, a tuturor lecturilor sale. Își spunea problemele de meșteșug și parcă nădăjduia o confirmare de la mine, micuțul oportunist cu preocupări formaliste.

Deși, probabil, voi necăji multă lume, trebuie să recunosc persistența unei idei. Socot că Eugen Barbu și Cenaclul de odinioară al „Luceafărului" ne-au făcut pe cîțiva dintre scriitori scriitori. E greu de explicat cum s-au așezat gîndurile cele bune în sinea noastră și dacă am procedat la fasonarea conștiinței, a conținutului ei, prin dragoste și admirație pentru meșter sau, dimpotrivă, printr-un fel de veghe, printr-un fel de pîndă ranchiunoasă. Sentimentele mele sînt amestecate. Din nenorocire, nasc distanță mai ales la oamenii care sînt generoși cu mine. De aceea am tot amînat ziua cînd voi intra în redacție la Eugen Barbu ca să-i spun onest, ca în cartierele copilăriei, „sărut-mîna". Și amin de douăzeci și mai mult de ani.

Sărut mîna care ține pana, pentru că în plină epocă a gîlcevii conținutului cu forma, vreo zece cuvinte ale domniei sale scoase din miezul sublim al minții m-au dezmeticit să rămîn doar ce sînt. Să fiu și formalist, dacă asta-mi face bine la suflet.

Nu mă consider, acesta-i adevărul, scriitor din jurul revistei „Luceafărul".

Mă consider doar scriitor din jurul meu. Încheind însă un prim trimestru de proză, trebuie să fiu cinstit și să mărturisesc un subtil urcător simțămînt de îndatorare. Astfel se făcură viețile noastre de formaliști și astfel e bine.

Tudor Octavian

Mărul pădureț al debutului

dar în primul rînd eram cu 18 ani mai tineri. Toți. Iar „Luceafărul" nostru, el însuși un copil, nu avea decît 8 ani. Și ne scăldam într-o baltă de lumină — prea orbitoare, poate, spre a i se zări malurile, pe care a trebuit după un timp să ne așezăm. Și ce era în capul nostru atunci, ce purtam în suflet, în trup, ce substanță miraculoasă ne făcea să credem că ființa umană ar putea fi făptuitoare de geniu, unică și indestructibilă ? Fiindcă, vă amintiți, ne credeam genialí, de neînlocuit. Omenirea întreagă nu s-ar fi consolat fără prezența niciunuia dintre noi. Ce vreți mai mult ? Și totuși, ce credeam noi că va fi, că va urma ?

Debutul, clipa aceea unică, este ea atît de importantă pentru spiritul nostru dornic în aflarea personalității ? Ar putea echivala cu regăsirea părinților, sau a ființei iubite ; sau cu pierderea părinților, a ființei iubite. Debutul poate fi un element decisiv în formarea personalității artistului ; el poate face din tine — făptura nesigură, lipsită de identitate, cu complexul vinovăției, al spaimei, al eșecului — un splendid exemplar uman : curajos, activ, exigent, moral și de neînlocuit. Dar mai poate face un ins servil, timorat, mediocru, primejdios și nefericit. Deși — ni s-a mai spus — vocația puternică nu poate fi distrusă. În schimb, poate fi alienată. Prin însingurare, spiritul diminuat suferă de neputința exprimării, de lipsa dialogului. E în afara climatului. Or, în afara climatului, nici un germene nu încolțește. Dar ce este climatul, compoziția aceasta misterioasă conținînd multiple elemente de oxigen, lumină, tandrețe, speranță, exigență și toleranță, fără de care nici un germene nu debutează ?

Climatul este o încăpere unde, odată intrat, nu te simți nici inoportun, suspectat, nici interogat, pedepsit, vinovat, străin, ci te simți bine într-un mod inexplicabil și ferice. O încăpere în care erai așteptat pentru a fi ocrotit, nu claustrat.

Și cum arăta această încăpere atunci, cu 18 ani în urmă ?

...O după-amiază din vara lui '65 urcînd pentru prima oară scara din lemn spre mansarda redacției instalată în frumoasa casă din Ana Ipătescu ; fără a fi legitimată cu B.I., seria..., circa... ; fără a mi se elibera un bon de către o făptură străină spiritului meu, care m-ar fi putut accepta sau — aruncîndu-mi o simplă privire — m-ar fi pus pe fugă ; și, poate, n-aș mai fi intrat ani de zile într-o redacție. Există, oare, asemenea clipe decisive generate de factori obscuri ? Dacă ne gîndim la condiția debutantului, la sfera lui atît de fragilă în care, pentru moment, ar vrea să se ascundă, să nu fie zărit de nici un paznic...

...Urcasem scara de lemn și, odată oprită în mijlocul holului, brusc întreaga ființă mi s-a cristalizat într-un rigid și casabil sloi. Fiindcă, ce eram eu ? Ce sîntem în afara orbitei sociale care ne preia ? Nimeni, nimic ? Și mie, cînd avea să mi se decidă soarta, atunci, acolo, într-o după-amiază galbenă de vară, în mijlocul holului ? Acest lucru, care te preocupă atît de mult, ți se poate întîmpla oriunde, în orice hol din lume, fără ca măcar să știi, să fii consultat. Și atunci ? Trupul încordat, elastic al unei blonde feline, sfîșie deodată spațiul lăsînd în urma lui un susur parfumat imprimîndu-mi pentru totdeauna în memoria afectivă, foița de platină a speranței. Cine era, de unde venea, ce rol avea făptura vibrînd din metalele prețioase ale spiritului topindu-mi pojghița de gheață a spaimei, ademenindu-mă ? Apoi, cocul îmbibat de polen al redactorei — Gica Iuteș — învăluită într-o duioasă undă de mister și melancolie. Ce-i adusesem ? Un fruct încă necopt al tainicei mele iubiri, un măr pădureț. Cu el aveam să debutez după cîteva luni, în 11 decembrie, cu o prezentare a lui Constantin Chiriță, generoasă, entuziastă ; din propriul meu text nu lipsea nimic, nici o virgulă, nici un cuvînt.

Era vremea în care iubeam și eram iubiți, ceea ce unii dintre noi mai fac și azi în ciuda consecințelor ; vremea în care, oriunde te duceai, cineva te aștepta, exact pe tine, anonimul ce ascundea cu mare teamă, enigmaticul măr pădureț.

Restul e ceva în afara dilemelor, simplă vocație, un chin personal.

Alexandra Tîrziu

Luceafărul 25

Et in Arcadia ego!

Oricit aș incerca, oricit aș zgindări toate cele adunate in cotloanele memoriei, nu reușesc in nici un chip, să-mi aduc aminte ce gindeam ori ce simțeam in clipa cind, cu două-trei studii de folclor in buzunar, băteam la ușa redactorului șef al revistei „Luceafărul". Probabil că nici nu simțeam și nici nu mă gindeam la prea multe (de altfel, imi e și teamă să scormonesc prea adinc in această zonă, căci s-ar putea ca imaginația să ia locul amintirii, iar tentația textului scris, cu aspectul său de „document", să infierbinte fantezia și să reconstruiască trecutul așa cum visam, ori vrem noi ca el să fi fost). În primăvara acelui 1976, student in ultimul an, eram prea puțin preocupat de ceea ce ar putea fi numită activitate gazetărească, ori de rostul și importanța pe care ar putea-o avea, pentru un tinăr filolog, actul de a publica recenzii și cronici intr-o revistă literară de largă audiență. Mă frăminta pe atunci lucrarea mea de stat (cu atit de ispititoarea problemă a relațiilor dintre structurile logice și cele poetice), precum și orizontul incă in penumbră al mitologiei populare românești. Cum aș fi putut atunci să scriu o recenzie la o carte despre care nici nu știam dacă a fost comentată sau nu, dacă interesează sau nu și dacă mă poate atrage sau nu ? Eram obișnuit cu „studiul", cu analiza de text, cu disocierile teoretice, cu jocul ideilor și cu descoperirea aspectelor incă nevăzute ale textului literar și folcloric. Ce puteam aplica din toate acestea in discutarea unei cărți de 50 de file ? Și la ce bun, dacă nu găseam in ea vreo idee ieșită din comun ? Doar ca să repovestesc, in alți termeni, ceea ce — deja — a spus autorul ? Orgolios și stinjenit, sigur de ceea ce știam, și puteam, dar plin de indoieli in ce privește locul și rostul meu in presa literară, am pus pe masa redactorului șef fragmentele din cercetările mele de folclor. Cele citeva cuvinte ale lui Nicolae Dragoș („Sint idei interesante aici, dar trebuie să fii atent și la stil, la exprimarea elastică, atrăgătoare") aveam să le inteleg mult mai tirziu, atunci cind am inceput să simt pe viu ce inseamnă comunicarea cu publicul nevăzut, ce inseamnă apăsarea unui dialog in care nu mai apuci să spui altceva decit ceea ce ai spus, in care nu te mai poți justifica și nici nu poți să-ți mai explici, incă o dată, ideile și intențiile. Cuvintul scris și publicat rămine mărturie dacă nu ai reușit să-i dai limpezime și vigoare necesară, el devine lanțul și cătușa ce te infierează, te trag inapoi și iți așează frazele in marginea gindurilor.

Am debutat la „Luceafărul" cu un articol despre **Miorița**. Mă bucur că a fost așa ; am debutat scriind despre lucrurile care-mi erau dragi, despre lucrurile care au constituit și constituie lumea mea adevărată. Am scris articole despre folclor și despre cărți de folclor ; am scris studii și recenzii literare, am avut chiar o rubrică de critică literară. Vocea mitosului popular a fost insă mai puternică. Atracția sa a insemnat specializare, iar aceasta a fost sinonimă cu renunțarea la o mulțime de cărți, la o mulțime de lecturi, mai mult sau mai puțin intimplătoare. Mulți mă consideră critic literar și de multe ori numele meu apare alături de tineri critici literari ai momentului. Lucrarea **Izvoare mitice** a fost adeseori considerată o carte de critică, lucru ce mi se pare profund eronat, la antipodul intențiilor, al structurii și al conținutului tematic al acelei cărți. Nu am nici dreptul și nici orgoliul de a mă considera un critic literar. Domeniul pe care il cunosc foarte bine, domeniul in care trăiesc cele mai mari satisfacții ale cunoașterii este acela al culturii populare românești. Găsesc aici teritorii intinse și abia străbătute, teritorii a căror hartă e plină de pete albe, găsesc aici o lume despre care știm incă foarte puține lucruri, o lume care și-a dezvăluit doar o parte din formele ei și foarte puțin din adincurile, din aspectele ei tăinuite. Am aici bucuria unui demers totalizator, a unui efort de a cunoaște o cultură in ansamblul manifestărilor sale, a sesiza jocul și corelațiile dintre laturile ei, de la cele economice la cele istorice, de la cele rituale la cele strict literare, de la aspectele sociale și demografice la cele etnografice și mitologice. Mă liniștește aici rigoarea și obiectivitatea, posibilitatea confruntării cu faptul empiric, cu realitatea vie a satului românesc, posibilitatea verificării severe și a contactului concret cu o lume densă, activă și mereu prezentă in viața spirituală a poporului nostru. Mă atrage și mă fascinează gindul că cercetarea culturii populare nu e numai o teorie, ci și o practică, nu e numai o intilnire cu textul și cu obiectele, ci și una cu oamenii și cu viața lor de zi cu zi. Iar dacă am vreun orgoliu, e acela că știu ceva, că am ajuns, după ani și ani, să cunosc o parte din valorile fundamentale ale culturii românești și că, după ce am invățat — in sfirșit — să le inteleg glasul adinc, acum pot spune, pot impărtăși unele adevăruri despre ele, pot pătrunde și pot extrage sensul lor profund, sensul lor revelator.

Critica literară ? Pentru mine ea reprezintă ceea ce reprezintă schița, gravura și litografia pentru un pictor in ulei. Un exercițiu și nu numai atit, o altă lume, un alt mod de a fi ; o evadare, un act de trecătoare infidelitate față de orizontul meu lăuntric, atracția și ispita unui drum pe care nu am apucat să il mai străbat și pe care il privesc totuși din cind in cind, din pragul casei mele. Să fiu un intrus, un neavenit ? Spectator la viltorile vieții literare, imi place să mă afund in universul unei cărți, să descopăr tainele și sensurile pre-supuse ce zac dincolo de spusul din text. Mă pasionează acest traseu al cunoașterii și mă simt mult mai aproape de spațiul interior al cărții decit de cel exterior, prefer deci să aflu ce și cum spune o operă literară decit unde, in ce ambianță, in ce descendență și in ce raport cu ce alte opere, apare ea in lume. Mai mult decit un critic literar, mă simt un comentator al textului literar. Nu știu dacă sint un locuitor (cu drept de cetate) in această Arcadie a criticii literare. Nu știu dacă mă pot bucura și eu de savorile și deliciile vieții arcadiene, dar, orice aș face și orice s-ar intimpla, trebuie totuși să mărturisesc că și eu am fost in Arcadia !

Mihai Coman

Riscul imediat

Și eu am debutat la Luceafărul, prin 1963, cind prozele tinerilor, indeobște, treceau prin miinile și prin filtrul subțire, generos, al privirilor doamnei Gica Iuteș. Dinsa fiind, indeobște, mama tuturor debutanților lipsiți de pile mai acătări. Apoi am citit și in cenaclul Nicolae Labiș, unde Nichita Stănescu m-a apărat impotriva nu mai știu cui și cind Eugen Barbu, tirziu, a pus punct discuțiilor, raliindu-se punctului de vedere al poetului. Firește, am fost copleșit. Dar și ușor dezlipit de pămint. Întrucit revista Luceafărul nu s-a ținut de cuvint și nu m-a publicat in timpul promis, m-am obrăznicit și mi-am mutat proza in Ramuri. Conflictul, colosal in imaginația mea, de fapt nici n-a existat. L-a aplanat, cu un suris și cu o promisiune și mai seducătoare, aceeași doamnă distinsă și statornică in opțiuni, doamna Gica Iuteș. Așa am revenit in Luceafărul, o dată, de două ori, de trei ori, insă fără să-mi scot abonament pentru staționarea pe holul redacției. Despre holul acela, intruna aglomerat, mulți vorbesc și scriu cu nostalgie și chiar cu o anume duioșie. În ceea ce mă privește, imi rezerv nostalgia pentru generozitatea cu care m-au intimpinat, și la Luceafărul, și la alte publicații, in anii cind mai eram foarte tinăr, Gica Iuteș, Ion Horea, Ștefan Bănulescu, S. Damian, Remus Luca, Ion Băieșu, Radu Cârneci și mulți alții. Aș fi putut intreține cu fiecare o relație durabilă. Dar nu am practicat niciodată cultul relației, ci numai cultul prieteniei. Și incă de atunci m-am dat pe mina marelui meu prieten Ilie Purcaru, și el vechi luceferist, sub privirile căruia am debutat in gazetărie. De la el am invățat, zi de zi, ceas de ceas, cind alții credeau că ne pierdem vremea in jurul unei sticle cu vin, că un publicist veritabil nu este nimic altceva decit un crucișător care trage cu toate tunurile. Și de la el am invățat să disprețuiesc tehnica atit de profitabilă pentru unii a compromisului și a plimbării din luntre in luntre. Acest dispreț de senior i-a adus mari necazuri. Pe urmele lui și alături de el am indurat și eu destule. Ne consolăm amindoi doar la gindul că un veritabil crucișător nu se poate impacheta cu una cu două in sfori. Și ori de cite ori se ivește prilejul, ori de cite ori avem cauze de apărat, tragem cu toate tunurile. Aceasta fiind deja o altă poveste, mai mult pasionantă decit staționarea perpetuă pe holurile redacției sau bătaia tenace la ușile editurilor. Publicistica nu este doar o pasiune, nu este doar o misiune, ci și o piine. Amară și dulce in același timp, precum piinea. Diferența ei specifică fiind riscul imediat.

Mihai Pelin

„Ceea ce vrem noi este ca aceia care și-au propus să scrie despre problemele ce preocupă societatea să se străduiască să înțeleagă cît mai bine epoca în care trăiesc, să încerce să prezinte — în forme ce pot fi foarte diferite — cît mai veridic preocupările oamenilor, ale claselor sociale, să contribuie la înnobilarea ființei umane, la ridicarea nivelului de conștiință al omului."

NICOLAE CEAUȘESCU

Militantism și exigență artistică

În lipsa unor instrumente de lucru speciale — monografii de reviste literare, sinteze despre presa românească post-belică, dicționare de reviste literare, etc. — instrumente pe cit de necesare pe atit de greu abordate — metoda de investigare a unei colecții rămine foiletarea, cu avantajele și dezavantajele ei .

Colecția „Luceafărului" a ajuns la al 26-lea an de virstă inscriindu-se in rindul celor mai rezistente și mai valoroase reviste literare românești. Ea se menține in peisajul presei noastre prin spiritul critic mereu proaspăt, prin actualitale, in sensul profund și complex al cuvintului, adică umanist-revoluționar, angajant, in plan social-uman, moral-politic, prin păstrarea unui raport măsurat intre tradiție și inovație, prin promovarea tinerilor de talent și intreținerea cultului pentru valorile certe ale literaturii române. Citim in articolul-program din 15 iulie 1958 : **„Trăim in vremurile marilor prefaceri, in miezul unei lupte pe care n-o ocolim ci, dimpotrivă, vrem s-o ducem pină la capăt. O țară mică, așa cum este considerată țara noastră statistic, iși schimbă infățișarea de la zi la zi, intr-un ritm ce ar tăia respirația inaintașilor noștri (...) Această epocă se cere consemnată. N-am scris decit citeva din paginile ce ne sint rezervate de istorie. Printre filele albe ce ne așteaptă sint și cele ale „Luceafărului". Toți cei ce vor să contribuie la „creșterea limbii românești și-a patriei cinstire", toți cei ce trăiesc din plin neasemuita poezie a construcției socialiste sint așteptați si in această nouă casă a lor. Ne adresăm in primul rind tinerilor, celor care s-au afirmat de pe acum sau celor ce se vor afirma". Conștiința prezentului și a istoriei —** iată două constante ce se evidențiază de la inceputul drumului. Spiritul critic al revistei se manifestă, in primele ei numere, prin articole semnate de numele prestigioase ale momentului : Ov. S. Crohmălniceanu (o prezență constantă si in paginile „Luceafărului" pină către anii '80) luptă impotriva misticismului in literatură, Gh. Achiței (viitor redactor-șef adjunct in perioada 1965—1968) condamnă evazionismul, Al. Oprea (colaborator de prestigiu cu mare longevitate) discută proza scrisă și actualitatea. În 1959 un „Raid anchetă" efectuat de I. Dodu Bălan, V. Râpeanu și Gh. Achiței privind literatura română in școli este prima inițiativă culturală de amploare.

Din 1962, odată cu venirea lui Eugen Barbu la conducerea revistei, crește spiritul combativ, se diversifică problematica și se mărește numărul de rubrici. O interesantă serie de interviuri „despre măiestria literară" aduce in paginile „Luceafărului" scriitorii consacrați cu scopul — declarat — de a impărtăși din experiența lor tinerilor. Sint intervievați M. Beniuc, M. Breslașu, Maria Banuș, Lucia Demetrius, Victor Eftimiu, Mihail Sorbul, Titus Popovici, Perpessicius, Eusebiu Camilar, Iorgu Iordan, Al. Philippide. Între interviurile anului 1962 excelează cel luat lui G. Călinescu (de Ștefan Bănulescu și Ilie Purcaru) și fragmentul din „Anton Pann" de Lucian Blaga prezentat de aceiași sub titlul „În loc de interviu cu Lucian Blaga despre artă și izvoarele artei". Seria se continuă și in 1963 fiind antrenați de astă dată Șerban Cioculescu, Tudor Vianu, Al. Rosetti, Gr. C. Moisil, Nagy Istvan. La 30 martie 1963 Eugen Barbu face o sinteză din mers a acestei acțiuni care va continua (Otilia Cazimir, Eugen Jebeleanu, Franyo Zoltan, Ion Vinea, Ion Marin Sadoveanu, G. Ciprian, Tudor Teodorescu-Braniște) pină la jumătatea anului. A fost una dintre inițiativele cu cel mai larg ecou simbolizind impletirea dintre generații, participarea clasicilor in viața la problemele actualității. Concomitent, incă din 1962 se inițiază „Masa rotundă a «Luceafărului»" cu tema „Proza scurtă a tinerilor și conflictul etic contemporan". Observăm că tinăra generație „Labiș" se afirmă armonic, nu prin negarea clasicilor ci prin dialog constructiv in paginile aceleiași reviste. „Masa rotundă" are ca obiect nuvela „În treacăt" de N. Velea și discuțiile se continuă pe mai multe numere (in mod asemănător se va discuta ulterior și „Leul albastru" de D. R. Popescu) fiind un exemplu de sinteză : alături de intervenții „vetuste" (de tipul celor ivite in jurul „Anei Roșculeț" de Marin Preda in 1949—1950) găsim și puncte de vedere noi, salutare. Rubrica „Literatura română in școală" este reluată și, odată cu ea, desigur, discutarea manualelor și cursurilor universitare (Teodor Vârgolici afirmă despre cursul de istoria literaturii române, anul II, al Mariei Platon că „nu corespunde sarcinilor pe care trebuie să le indeplinească o lucrare științifică universitară", iar autoarea răspunde in replică). În 1963 se incepe „Dicționarul de istorie literară contemporană" care va prezenta alfabetic autorii pină in 1965 și va fi reluat mai tirziu cu o „Addenda". Semnează Marin Bucur, D. Micu, Al. Săndulescu, I.D. Bălan, etc. Deși „Dicționarul" se prezintă ca o varietate de stiluri critice are, totuși, marele merit de a inventaria pentru prima dată situația prezentă ; el este și o replică la interviurile despre „măiestria artistică" (unde iși spuneau cuvintul numai „bătrinii") dar și o continuare a acelei inițiative, criteriul alfabetic avind, desigur, avantajul că permite așezarea alături a numelor „mari" și (incă) „mici". Critica actualității se desfășoară in această perioadă in „Colocvii" („Eroul contemporan" ; „Critica literară și confruntarea operei cu viața" ; „Poezia tinerilor și locul ei in lirica actuală"; „Romanul și problemele sale actuale", etc.) În 1964 se „permanentizează", ca să zicem așa, studiile eminesciene fiind intreținute la inceput de specialiști (Gh. Bulgăr : „Stilul articolelor lui Mihail Eminescu"), iar in 1965 se pune, intr-un spirit nou, problema specificului național (remarcăm un articol al lui Teodor Virgolici : „Ideea de specific național in literatura română", de pildă). În 1966 este comemorat Vasile Pârvan (prin Marin Bucur și Radu Vulpe) — figură proeminentă a culturii românești ce va deveni figură centrală a revistei „Luceafărului" pină la recenta reeditare a „Geticei" ; de altfel, in mare, inițiativele culturale ale revistei se păstrează dovedind, și prin aceasta, alegerea problemelor majore din istorie și din actualitate, orientarea exactă a redacției și colaboratorilor revistei in sensul devenirii noastre. Seria mai veche de interviuri cu scriitori este reluată in 1967 in rubrica „De vorbă cu" unde sint intervievați Zaharia Stancu, G. C. Nicolescu, Ion Pas, Mihnea Gheorghiu, C. G. Giurescu, Ion Dumitrescu, D. D. Roșca, I. Peltz, M. Sevastos. Anul 1967 poate fi numit, pe drept cuvint, „anul Maiorescu" avind in vedere larga participare la comemorarea mentorului „Junimii" (Mihai Drăgan, I. D. Bălan, Gh. Achiței, P. Marcea, M. Bucur, N. Ciachir, I. Calafetescu, Marian Popa, etc.). Eugen Barbu face pasul spre literatura universală cu eseurile despre Goethe (1966) (trebuie să menționăm că literatura străină fusese mai slab reprezentată pină acum) iar traducători avizați vor publica frecvent din operele europenilor (mai ales) dar și ale unor scriitori americani. Traian Herseni discută despre sociologia literaturii, iar Romulus Zaharia realizează o amplă anchetă pe această temă („Actualitatea sociologiei sau sociologia actualității"). Remarcăm că in anul 1966 s-a sărit peste comemorarea lui Eminescu (și nu va fi singurul an „sec" in acest sens !) : preocuparea intensă pentru problematica actualității in devenire absoarbe, uneori, total atenția. Remarcăm, in schimb, un interesant colocviu din anul următor avind ca temă „Istoria — obiect al literaturii" și ca invitați pe Const. C. Giurescu, Virgil Cândea, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Mircea Malița, Horia Lovinescu. În aceeași perioadă ședințele cenaclului „N. Labiș" aduc in atenție o nouă generație literară : Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru iși vor publica in „Luceafărul" marile lor poeme iar in volume separate in „Colecția Luceafărul" vor debuta editorial mai toți membrii activi ai cenaclului (din păcate, „Colecția Luceafărul", una dintre inițiativele valoroase ale revistei, nu s-a continuat.) Rubricile revistei din perioada cind redactorul șef a fost Eugen Barbu sint combative, polemice, intreținute de buni stiliști. Perioada 1969—1972 (redactor șef : Ștefan Bănulescu) se remarcă, in general, prin promovarea prozei și a eseisticii (in primii ani secretar responsabil de redacție e un critic : Mihai Ungheanu). Semnalăm numărul din 20 septembrie 1969 dedicat lui Anton Pann, contribuțiile eseistice ale lui Nichita Stănescu pe marginea clasicilor și preclasicilor noștri, și ne atrage atenția o serie de articole semnate de Titus Popovici in 1970, dintre care intr-unul, „Sincronism sau imitație", citim : „Efortul major, conștient sau nu, pe care-l face orice cultură este acela de-a impune valorile sale proprii, de-a le inscrie durabil in circuitul celor universale, determinindu-se față de ele, și in același timp căutind să impună complexul de trăsături constante și in devenire, pe care-l numim poate cam vag „specific național" și care nu e in nici un caz etalarea delectantă a particularităților periferice (in genul folclorului stilizat și edificator) ci **un răspuns propriu și inedit, sau o incercare de răspuns, la intrebările epocii** ; ceea ce, in afară de cazurile rarisime și imprevizibile și fericite, nu este lucrarea unui singur individ, ci a unei colectivități vitale, conștientă de valorile pe care le-a ales și in numele cărora creează (...) De aceea nu cred că in condițiile României de azi „dezepicizarea" prozei poate insemna altceva decit o manifestare a neputinței de cuprindere a existenței concrete, a istoriei vii și a incidențelor ei asupra destinului omenesc" (s.n.). În același sens, in numărul dedicat lui Ion Budai Deleanu (7 februarie 1970) Edgar Papu scria memorabilele cuvinte : „Literatura noastră modernă s-a născut sub semnul atitudinii critice și cu o atare notă dominantă a rămas pină astăzi. Acest fenomen, cu totul specific, se vede, anunța chiar din veacul al XVIII-lea". Nu intimplător atragem atenția asupra acestor luări de poziție : deceniul 8 debutează in eseistică prin problema specificului național și va culmina cu marea confruntare despre „Protocronism și Sincronism" din anii 1977—1978 cu ecouri vii astăzi și din care, fără indoială, va crește eseistica viitoare. În același an, 1970, o anchetă a revistei are ca titlu „De ce nu scrieți o istorie a literaturii române contemporane ?" (răspund : G. Dimisianu N. Manolescu, Adrian Marino, I. Negoițescu N. Balotă, Al. Piru, V. Râpeanu, Cornel Regman, E. Simion, Ov. S. Crohmălniceanu, D. Micu, etc.). Ancheta se incheie, insă, repede pentru că se conturează „din primul foc" impedimentele (unul dintre ele fiind, așa-zicind „obsesia" deceniului 8 : „conflictul" dintre scriitori și critici !). Conceptul de „sincronism" este tot mai des analizat constatindu-i-se sărăcia operațională (N. Ciobanu se intreabă in 1970 : „Sincronismul, criteriu unic al universalității?") — iar un articol ca „Umanismul român ca model cultural" semnat de Al. Duțu (9 mai 1974) anunță deja seria priorităților românești in sensul „protocronismului" : „Umanismul pe care cărturarii din epoca brincoveană l-au propus culturii europene imbrățișa arii mai vaste și nivele mai variate de cultură decit putea cuprinde «republica spiritelor»" — sesizează Al. Duțu. De fapt, perioada 1970—1974 inseamnă o „adunare a apelor", in sensul că din efervescența discuțiilor inițiate de către revistă in acest timp va rezulta, sub direcția lui Nicolae Dragoș (intre anii 1972—1974 redactorul șef al revistei fusese Virgil Teodorescu), puternicul curent critic ce se manifestă și astăzi in paginile „Luceafărului". Dezbaterile sint pe probleme (proza, poezia, critica) punctind semnificativ producția editorială, dar și generale privind situația literaturii, ierarhia valorică (iată un concept ce se lansează in această perioadă și va constitui punctul de reper al criticii). Se discută intens despre „Responsabilitatea morală a esteticii", despre „Funcția critică a literaturii noastre", despre „Femeia, autor și personaj literar" (3 martie 1973), „Condiția romanului", „Autobiografie și roman", „Orizontul criticii tinere" (1974). Revista inițiază comemorarea lui Dimitrie Cantemir cu o prestigioasă participare (1973). Observăm la discuții un număr insemnat de critici și istorici literari, poeți și romancieri, eseiști. Deschiderea către dialog va fi specifică perioadei următoare iar un nou articol-program din 1 iunie 1974 precizează : „in ultimele numere ale sale revista „Luceafărul" și-a propus ca — precizindu-și cu mai multă fermitate profilul, imbogățindu-și structura tematică, să devină tot mai pregnant o revistă a scriitorului tinăr, să ajute la descoperirea și promovarea tinerelor talente, să se preocupe indeaproape de creația literară a tinerilor". Acum vor debuta in critică Artur Silvestri, Paul Dugneanu, Valentin F. Mihăescu, etc. ; Eugen Barbu va ține rubrica „Spirale" (8 episoade „Posteritatea lui Eugen Lovinescu și profitorii ei", 8 episoade despre poezia lui Nichita Stănescu etc.) și va publica (1975) primul capitol din romanul „Săptămina nebunilor" (cu nota redacției: „Publicăm in acest număr primul capitol intitulat „Un intrus de la răsărit" cu credința că facem public nu numai inceputul unui roman ci, poate, și un capitol de istorie literară"), Marin Preda va fi prezent prin cele mai substanțiale articole de critică ce i se vor dedica in publicistica noastră, Ion Lăncrăjan va publica fragmente de roman, etc. Se inițiază rubrici noi : „Viața cărților", „aqua forte", „Colocviile Luceafărului", „Contemporanii noștri", „Profil", „biografia debuturilor", „Panteon autohton" (unde se vor publica traduceri din Mircea Eliade dar și eseuri de Gheorghe Mușu, Ion Donat, etc.). Dintre acestea, „Colocviile Luceafărului" se detașează drept cea mai reprezentativă, din ea derivind anchetele cunoscute pe tema edițiilor din clasicii noștri, interviurile lui Mihai Ungheanu, mesele rotunde cu tema „Protocronism și sincronism" (prima dintre ele, la 8 octombrie 1977 avind ca invitați pe Paul Anghel, Ov. S. Crohmălniceanu, Pompiliu Marcea, Edgar Papu și Mihai Ungheanu).

Despre anii mai noi ai revistei se pot spune cele mai multe lucruri ; această aniversare găsește „Luceafărul" bine definit, puternic ancorat in real, pregătit să dea mărturie pentru zilele de azi.

Rezultatele ei se conturează dar, nefiind definitive, putem spune doar că intreaga discuție derivă, esențialmente, din polemica „Sincronism — protocronism". Trebuie numit, apoi, serialul lui Artur Silvestri : „Pseudo-cultura pe unde scurte", de departe cea mai serioasă analiză a propagandei anti-românești desfășurate peste hotare. Rubrici ca „Breviar", „Revista revistelor", „Revista străină" au atit un rol informativ cit și unul de autodefinire a revistei in peisajul presei contemporane. Polemicile „Luceafărului" — despre care nu ne-am propus să vorbim in mod special — au o largă audiență la public iar acțiunea de revalorificare a tezaurului literaturii noastre se va resimți, desigur, mai ales in rindurile tinerei generații.

Incheiem aceste rinduri fugare cu propunerea ca revista să reia, problematizind, propriile ei inițiative mai vechi, să retipărească, adică, articolele fundamentale, care o definesc. Raportindu-ne la momentul imediat actual, să arătăm că paginile revistei fac dovada viei receptivități la inestimabilele indrumări formulate de secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, in Cuvintarea rostită la Consfătuirea de la Mangalia. În felul acesta o eventuală monografie — necesară mai ales pentru „Luceafărul" — una dintre cele mai importante reviste culturale deschis și grav angajată in nobilul efort de edificare a culturii și artei românești actuale, oglindă fidelă, revelatoare a existenței umane in și prin valorile umanist-revoluționare ale istoriei contemporane — ar avea puncte de reper solide. Revista a ajuns la virsta cind se poate privi in oglindă cind are dreptul să se admire ; orice împrospătare inseamnă in primul rind re-vedere, reeditare.

Nicolae Georgescu

Poeți și poezie la „Luceafărul"

Prin statutul său, „Luceafărul" este o revistă a tinerilor scriitori, un spațiu rezervat intimpinării și consacrării autorilor incă neafirmați sau in curs de afirmare. Se poate observa atare lucru urmărind metodic fiecare dintre numerele acestui sfert de veac. Ne-am oprit in insemnările de față la contribuția revistei la dezvoltarea liricii românești postbelice. Poezia noastră actuală este una dintre cele mai bune din lume, prin valorile individuale de necontestat dar și prin diversitatea mijloacelor, a formulelor, a structurilor literare cultivate, prin tălmăcirea in formă modernă a unei excepționale tradiții și, implicit, prin grava adeziune la problematica atit de complexă a existenței umane contemporane. Rolul „Luceafărului" in afirmarea acestei poezii a fost — este — mai mult decit substanțial. De la apariția sa in 1958, revista a urmărit cu consecvență fenomenul liric, acordind spații generoase (mergind pină la o pagină de format mare) autorilor tineri, debutanți ai acelor ani, comentindu-le cu promptitudine cărțile, inițiind discuții pe probleme mai mult sau mai puțin teoretice, publicind articole de orientare, interviuri etc. O asemenea inițiativă a fost, să ne amintim, **Mic dicționar poetic** ținut de Mihu Dragomir incepind din 1961, al cărui scop declarat era familiarizarea tinerilor cititori și a debutanților cu dificultățile tehnice ale poeziei. Interviurile publicate in anii '60 sub genericul **Măiestria literară** nu urmăreau alt scop.

Dar, firește, contribuția esențială a unei reviste la dezvoltarea literaturii naționale rezidă in ultimă instanță in calitatea și cantitatea textelor literare publicate. „Luceafărul" nu numai că și-a făcut datoria, ca să folosim o formulă comună : a fost in permanență in frunte prin operativitatea și consecvența acțiunii sale de susținere a poeziei actuale. Aproape că nu există poet important care să nu fi publicat aici. Autorii din așa-zisa generație '60 datorează foarte mult revistei. În paginile ei se pot regăsi din primii ani ai deceniului al șaptelea semnăturile cele mai prestigioase. Nu numai atit : o revistă rămine importantă in măsura in care reușește să impună nume noi, prin publicarea textelor lor fundamentale. Așa s-a intimplat cu „Luceafărul" anilor '60. Aici au tipărit de-a lungul anilor (de-a lungul a două decenii, de fapt) marile lor poeme Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Grigore Hagiu. Citeva exemple — numai — pot convinge, pentru că realitatea are mai ales nevoie să fie cunoscută, ea susținindu-se in acest caz prin propriile evidențe. Numai intr-un singur an, 1967, Ion Gheorghe publică cicluri ca **Zoosophia**, **Cintecul berzei**, poemele **Neagoe in Epicenia**, **Cavalerul trac**. Sint pagini dense de poezie, găzduite generos. În același an, pentru a continua, apar (o pagină intreagă) poezii din **Laus Ptolemaei** de Nichita Stănescu. Sint frecvente poemele semnate de Ana Blandiana (**Manole, Manole**, de pildă, in 1964), Constanța Buzea, Ion Horea, Cezar Baltag, Vasile Nicolescu, Grigore Hagiu (**Arborele lumii**, in 1964), Marin Sorescu (**Trebuiau să poarte un nume**, **Muzeul satului**), Teodor Balș, Darie Novăceanu, Aurel Rău, Miron Radu Paraschivescu etc. Trebuie observat faptul că revista promovează poezie de factura cea mai diversă : de la lirismul conceptualizat (Nichita Stănescu, Grigore Hagiu) la expresionismul țărănesc, ca formă de reinterpretare a tradiției, de actualizare a marilor mituri românești (Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Gheorghe Pituț, George Alboiu), de la poezia confesivă (Ana Blandiana) la cea onirică (Leonid Dimov), de la livrescul asumat ca mod liric „natural" (Florin Mugur) la suprarealism. Perioada de sub direcția lui Eugen Barbu (1962—1968, a doua dintre cele cinci „serii" ale „Luceafărului") este una cit se poate de fericită indeosebi in privința promovării autorilor lirici. Se publică poezie de calitate aparținind scriitorilor tineri deja consacrați dar și celor mai puțin cunoscuți. Sint anii in care poezia românească ajunge la o **diversitate** excepțională și această imagine este, in mod conjunctiv, și aceea oferită de paginile „Luceafărului". În paralel cu reprezentanții de frunte ai generației '60 apar și autori care s-au impus, prin cărțile publicate, in ultimii ani ai deceniului al șaptelea. Pagini cuprinzătoare se deschid unor poeți ca Nicolae Ioana, Marius Robescu, Ileana Mălăncioiu, Ioanid Romanescu, Gheorghe Pituț, Grigore Arbore, Gheorghe Istrate, George Alboiu, Dumitru M. Ion, Ovidiu Genaru, Constantin Abăluță. Ultimul tipărește un ciclu substanțial din **Piatra**, volumul care il consacră (1968). În 1967 apar trei **Vise** (**Vis cu militar**, **Vis cu frizeria**, **Vis cu cocoș**) de Leonid Dimov, poeme incluse in **Carte de vise** (1968). Cind debutează (1961), Dumitru M. Ion este incă elev in clasa a X-a. Mai tirziu il intilnim cu texte remarcabile pe Cezar Ivănescu, Adrian Popescu, Angela Marinescu, Emil Brumaru, Dan Verona, Mihai Cantuniari, Mircea Dinescu, Virgil Mazilescu, Florica Mitroi, Iolanda Malamen. Revista reușește să fie deschisă și să anunțe cărțile de poezie ale acestora, așa cum făcuse și cu cei de la inceputul deceniului. O rubrică se intitulează **Dicționar de literatură română contemporană** și include profile despre autorii cei mai reprezentativi. Sint, uneori, gesturi de recuperare literară, de readucere in atenția publicului a unor scriitori afirmați inainte de război. Întreagă această inflorire a lirismului din al șaptelea deceniu trebuie pusă in legătură și cu existența cenaclului „Nicolae Labiș", condus de Eugen Barbu, a cărui activitate este prezentată in revistă. În anii '70 mulți poeți vor trece prin fostul cenaclu „Luceafărul" condus de Nicolae Dragoș; mai nou, prin cenaclul „Numele poetului" condus de Cezar Ivănescu.

În privința susținerii poeziei de calitate, „Luceafărul" anilor '70 nu este cu nimic mai prejos decit revista din decada anterioară. Imaginea deceniului al optulea in lirica românească poate fi urmărită in mod absolut convingător prin paginile acestui săptăminal. Debuturile sint inregistrate la rubricile **Planetă de tinăr** sau la mai vechea (aproape de la infiintarea revistei) **Dintre sute de catarge**. **Atelierul literar (Poșta redacției)** ținut zece ani de Geo Dumitrescu impune prin seriozitatea și gustul desăvirșit, amintind de acțiunile similare ale lui Mihu Dragomir și Miron Radu Paraschivescu. Printre poeții susținuți in mod constant, de la lansare la aparițiile in volum, publicați indeosebi in paginile de beletristică de la mijlocul revistei, se numără : Gabriel Chifu, Patrel Berceanu, Sabin Opreanu, Ioana Ieronim, Ștefan Ioanid, Doina Uricariu, Marin Lupșanu, Valeriu Bârgău, Grigore Georgiu, Marin Constantin, Liliana Ursu, Rodian Drăgoi, Artur Bădița, Mircea Brăiliță, Marius Stănilă, Eugen Suciu, Carolina Ilica, Traian T. Coșovei, Dan David, Adrian Frățilă, Ioana Bălan, Elena

Costin Tuchilă

Continuare in pag. a 10-a

Celor 32 de corectori

Astăzi, mulți tineri sub douăzeci și cinci de ani vin in redacția noastră să ia parte la sărbătorirea unui sfert de veac a revistei care a scos la liman unele dintre cele mai inalte virfuri ale literaturii, virfuri care — cu rivnă, cu talent și cu multă dăruire — s-au dovedit a invinge lupta sisifică cu valurile grele, foarte grele ale scrisului, cucerind trofeul mult visat : „Dintre sute de catarge".

Un sfert de veac ! Da, toți știu că revista „Luceafărul" implinește douăzeci și cinci de ani de la numărul care s-a aflat la chioșcurile de ziare, care se citea in școli, in universități și pe stradă la 15 iulie 1958. Dar revista noastră este mai bătrină. Este mai bătrină cu cinci luni, pentru că primul ei număr, gindit, scris, rescris, tipărit (da, chiar tipărit !) trebuia să apară la 15 februarie 1958. Mihu Dragomir, acel salahor literar al revistei „Luceafărul", pregătise sărbătorirea primului număr, dar — să nu uităm — era anul 1958 ! N-a apărut. Nu-i nimic, și-au spus truditorii revistei. Trebuie să apară. Mai scoatem un articol, mai pieptănăm altul (reportajul lui Radu Cosașu — „Noaptea, ger, pe locomotivă" — rămine doar „Noaptea, pe locomotivă"), și se tipărește numărul 1 din 1 Mai 1958. Din nou bucurii, pregătiri și... NU ! N-a apărut nici acum.

Dar Mihu Dragomir nu era redactorul-șef care să renunțe la un ideal, pentru că IDEAL era apariția revistei. Pentru acest ideal, s-a depășit chiar anul 1958, *s-a muncit din nou și „Luceafărul" a invins. La* 15 iulie 1958.

★

Tinerii — despre care vorbeam mai inainte — nu se născuseră incă. Vin acum. Ii văd așteptind să pipăie revista (asta i-a invățat, in ultimul timp, Cezar Ivănescu), o imbrățișează, pentru că ei sint copiii revistei, dar — poate — vor fi și viitorii ei conducători.

★

Cel care se străduie amarnic să injghebe rindurile de față a trăit, s-a bucurat și s-a necăjit timp de douăzeci și cinci de ani sub conducerea citorva redactori-șefi, a fost considerat (și mulțumește pentru aceasta) coleg de foarte, foarte mulți redactori și (eh, aici e hiba) a „necăjit", la rindul său, nu mai puțin de treizeci și doi de corectori. Cei care acum sint „departe" de noi — departe doar ca spațiu — Mihai Negulescu, Ilie Purcaru, Gheorghe Pituț, Valeria Boiculesi, Barbu Cioculescu, Nadina Cordun-Rudeanu, Diana Cirstev, Ștefana Harbur, Gabriela Sandu ș.a., iși amintesc, nu se poate să nu-și amintească, de izbinzile unui număr bun sau de greșelile lăsate in alte numere. Dar unii dintre corectori sint mai aproape de noi, fac parte și acum din familia acestei reviste și — cu sau fără voie — fac in continuare „corectură" : Sânziana Pop, Gheorghe Suciu, Ion Gheorghe.

Sânziana Pop. *Pentru prima dată după 23 August 1944, in revista „Luceafărul", s-a hotărit să se scrie* România *in loc de* Rominia. *A hotărit Eugen Barbu și așa s-a scris. Lucram atunci cu Sânziana și la crectura „Programului de Radio". Zic eu : „Sânziana, ce-ar fi să scriem și in «Program» tot* România *?". Sânziana atit a așteptat. „Da, nea Gelule !". Și așa am făcut. Primul număr s-a strecurat fără să se observe. La al doilea, insă, cineva din conducerea „Programului" a sesizat și — pentru că nu era oficializat — am fost obligați să refacem tot numărul (și ce chin : muzică populară românească, muzică ușoară românească, România etc., etc.). Am stat douăsprezece ore să corectăm. Și, totuși, după numai o lună s-a scris, in toată presa, ROMÂNIA. (Cuvintul* România *mă duce inapoi la 22 ianuarie 1966 cind pe nr. 4 /195/ al revistei „Luceafărul" apare, pentru prima dată, mare, mare de tot ROȘU, GALBEN ȘI ALBASTRU).*

Mihai Negulescu. *Corector un timp, dar m-a părăsit pentru că a fost avansat redactor. De-acum venea să facă „minte limpede". Intr-un articol, Fănuș Neagu — scriind despre sport — consemnează, la un moment dat, despre o „miuță". Recunosc cu mina pe inimă că nu cunoșteam acest cuvint. Mihai (sint convins că nici el nu-l cunoștea), citind articolul, imi spune : „Nea Gelu, cred că este o greșeală de manuscris de-a lui Fane. Să scriem cum trebuie : «mie»". Rezultatul: Fănuș Neagu mă intilnește, se uită la mine (nu ca atunci la Cimpulung cind era elev la Liceul Militar, iar eu sublocotenent) și-mi zice : „Nea Gelule, te-oi pricepe matale la corectură, dar la fotbal ești in ofsaid".*

Ștefana Harbur. *Corectoare foarte conștiincioasă. Nicolae Crevedia scrie o baladă in care intrebuințează multe arhaisme. Ștefana, fără să mă intrebe, le schimbă, le actualizează și face nu mai puțin de 38 de greșeli. Asta insă n-ar fi fost nimic. Dar finalul — fiind vorba despre Mihai Viteazul — suna cam așa : „Și a căzut copacul". Ei, aici nu mai era vorba de nici un arhaism, dar Ștefana a lăsat să cadă... greșeala : „Și a căzut* capacul".

O colaboratoare externă. *Era plecat Barbu Cioculescu in concediu. Colaboratoarea care a venit să-i țină locul a avut un articol semnat de regretatul Radu Petrescu. Era vorba despre greșelile de vorbire și de scriere. Colaboratoarea noastră, crezind că articolul a fost citit, l-a lăsat in pagină și au apărut (culmea) 32 de greșeli de... scriere. Radu Petrescu m-a intilnit și — cu neasemuita-i frumusețe in vorbire — imi spune : „Domnule Stoicescu, nu-i nimic ! Toată lumea va crede că așa a trebuit să fie".*

★

Eu ? Eu ce să spun ? Dacă scap după acest articol fără greșeli de corectură (dar nu-l corectez eu) nu, nu voi spune că n-am lăsat in loc de suflet, fuflet (și incă intr-un titlu cu litere mari).

In rest ?

Pentru corectorii ce vor lucra in continuare la revista „Luceafărul", viitori colegi ai prețuitelor mele colege de acum — Ingrid Fulga și Sabina Drăgănel — urarea mea din suflet (acum am scris cuvintul cum trebuie) : Sărbătorirea revistei la implinirea a cincizeci de ani de activitate.

Gelu Stoicescu

O istorie ilustrată a revistei «Luceafărul» văzută de Ion Cucu

Albastru de dimineaţă

„Luceafărul". În dimineţile de simbătă, pentru toţi cei care sînt cu sufletul lipit de revistă, roua are culoarea cernelei tipografice. Sfîrşeşte sau începe o poveste. Săpat în hîrtie, cuvîntul mai duhneşte a plumb şi a sudoare. Vorbeşte despre migala celui care l-a desprins din lumină. Vorbeşte despre tremurul pereţilor Casei Scînteii atunci cînd rotativa începe să bată. În zori, desenat pe foaia proaspătă, ademenitoare, cuvîntul prinde să se înalţe pur ca o dalbă şi neprevăzută pasăre, ca adevărul.

Este deja lumină. Se deschid ferestrele. Încep să se formeze cozile la chioşcurile de ziare. Nu interesează numai etapa de fotbal ci şi mişcarea literelor române. A celor mai tinere dintre ele. De 25 de ani „Luceafărul" este oglinda acestora. Corifeii de azi ai scrisului şi-au făcut ucenicia la această revistă. Numele înşiruite ale celor care au debutat, care au avut noroc sau care au fost doar consemnate ar umple paginile unui număr întreg. O istorie literară a ultimilor 25 de ani e cu neputinţă a fi scrisă fără a fi caligrafiat ori măzgălit la cele mai multe dintre pagini titlul „Luceafărul".

Istoria secretă a acestor apariţii nu este scrisă decît arareori. Poate pentru că slujitorii „Luceafărului" consideră că lansarea, de pildă, a unui debutant este mereu o datorie. Sau că e firesc ca multe articole ori poezii să fie tipărite în urma unor veritabile bătălii, purtate deopotrivă cu vorbele şi cu nestăpînitele cuvinte.

Spectacolul înnoirilor pare să fie strălucirea revistei „Luceafărul" de optzeci de ani încoace. În sfertul de secol care a urmat apariţiei primului număr al noii serii el a fost de-a dreptul fascinant. Dar poate că numărul debutanţilor nu a fost niciînd mai mare ca în ultima perioadă. Rămîne ca timpul să aleagă. Pînă atunci, mai e vreme să ne gîndim şi la aceia care prin veghea lor au făcut să fie dăltuit în plumb un nume, pînă atunci, neştiut: redactori, corectori, tipografi. Intuiţia, talentul şi munca lor nu pot fi, desigur, puse în acelaşi plan. Dar voinţa lor este mereu valoarea. Ar mai rămîne să transcriem numele altruismului şi al încrederii. Truda lor a făcut mai strălucitoare stelele apărute lîngă Luceafăr.

Aş mai rămîne o clipă să trec cu literă de lacrimă numele celor care au plecat să viseze mereu în verdele odihnitor al cimpliilor elisee imediat după ce rotativa a început să ridice pe banda rulantă exemplare ale revistei „Luceafărul" : Dumitru Moldoveanu, Ion Popovici, Nicolae Baltag, Mircea Popescu şi ultimul plecat, prietenul nostru parcă de totdeauna, dar pentru totdeauna, Teodor Balş.

Dimineţile de simbătă îi adună pe toţi cei care s-au legat într-un fel sau în altul de revista „Luceafărul". Sînt cîteva ore în care albastrul decupat din ţăria cerului începe să se topească peste desenul literei ce visează nemurirea.

Mircea Croitoru

Poeţi şi poezie la „Luceafărul"

Urmare din pag. a 9-a

Ştefoi. Majoritatea sînt laureaţi ai premiilor anuale ale revistei. Imaginea trebuie completată cu nume de tineri scriitori care, deşi publică sporadic, o fac — calitativ — substanţial: Smaranda Cosmin, Ioan Ivan, Marta Petreu, Marius Petrescu, Valeriu Mircea Popa. Dar rubrica cea mai generoasă rămîne **Cariatide**, transformată mai recent în **Antologia „Luceafărul"**: ea a oferit spaţiul larg al unei jumătăţi de pagină, spaţiu în care, la rigoare, un poet poate spune esenţialul, eventual pentru o fază a creaţiei sale. Aici au părut îndeosebi scriitori care, deşi din punct de vedere biologic, sînt (unii) încă tineri, se află la virsta maturităţii artistice. Am fi nedrepţi dacă am încerca să alcătuim o listă, oricum rezumativă, a celor prezenţi aici; am fi nedrepţi, spuneam, pentru că e vorba de cea mai mare majoritate a autorilor lirici contemporani. „Luceafărul" promovează în continuare poezie autentică, fiind foarte atentă la evoluţia liricii româneşti scrisă de cei mai tineri. La noile tendinţe, atunci cînd ele sînt susţinute de **valoarea** intrinsecă a textului literar. Citadinismul ironic, pulverizarea tiparelor, a convenţiilor, ludicul ca formă existenţială sînt prezente în paginile de poezie din ultimii ani sau în dezbaterile asupra stării acesteia. Peisajul, atît de cuprinzător, oferă o oglindă **reală** a direcţiilor tematice şi stilistice.

Impunerea poeziei române contemporane se cere pusă în legătură şi cu prezenţa în revista „Luceafărul" a traducerilor de calitate din lirica universală. Este o acţiune vizibilă de la începutul perioadei de sub direcţia lui Eugen Barbu. Sfîrşitul celui de-al şaptelea deceniu reprezintă însă un adevărat apogeu. Să amintim că numai într-un singur an, 1970, revista publică traduceri din T.S. Eliot (**2 cuartete**, trad. de Sorin Mărculescu), Paul-Valéry (**Cimitirul marin**, N. Argintescu-Amza), Shakespeare (**Sonete**, Ţaşcu Gheorghiu), Apollinaire, Henri Michaux (Vasile Nicolescu), Cesare Pavese (N. Argintescu-Amza), Baudelaire (**Mici poeme în proză**, Viorel Grecu).

Alături de poezia inedită nu au lipsit nici discuţiile teoretice, dezbaterile asupra fenomenului liric contemporan. Doar menţionarea cîtorva, din anii din urmă, conving asupra importanţei acţiunilor „Luceafărului". Ne amintim de o serie de intervenţii din 1975, grupate sub genericul **Ce este şi încotro se îndreaptă poezia ?**, anchetă începută la mijlocul anului şi „provocînd" o serie de condeie importante ale actualităţii, printre care Ov. S. Crohmălniceanu, Eugen Simion, Lucian Raicu, Mircea Ciobanu, Victor Felea, Laurenţiu Ulici, Nicolae Ioana, Dan Cristea şi întreruptă înainte de vreme. Răspunzînd la ideea, destul de vehiculată atunci, a unei presupuse crize a poeziei, opiniile celor citaţi rezistă cu succes şi din perspectiva unui (aproape) deceniu. Poezia nu întrase în nici un fel de criză, argumente fiind cărţile solide scrise şi apărute în acesti ani, venind de la autori consacraţi sau de la debutanţi. În nr. 25/1975, Mircea Ciobanu pleda, de exemplu, pentru apariţia — atît de necesară — a instrumentelor de lucru **noi**, a uneltelor critice în concordanţă cu structurile poetice afirmate. (Majoritatea, spunem cu perspectiva anilor trecuţi, afirmate şi în „Luceafărul"). Adică exact a acelor instrumente care nu ar vizualiza şi nici nu ar vorbi despre vreo criză, ci ar evidenţia tocmai transformările intime ale poeziei: „Pentru că nu ne putem întreba încotro se îndreaptă Poezia? cîtă vreme nu am răspuns la întrebarea : Ce s-a petrecut cu însăşi fiinţa Poeziei în anii ei de renastere ?".

În preajma **Colocviului naţional de poezie din 1978** apărea în „Luceafărul" un ciclu de articole pe tema **Poezia de azi şi de mîine**, la care erau invitaţi să-şi spună părerile poeţi şi critici de virste diferite: Dan Verona, Ion Iovan, Doina Uricariu, Vasile Petre Fati, Nicolae Prelipceanu, Dumitru Micu, Mircea Iorgulescu, Mircea Martin, Eugen Simion. Continuînd preocuparea pentru „noul val", al poeţilor abia debutaţi, o anchetă ce a născut suficiente contra-opinii, este **Poezia tinerilor** (52/1979), ai cărei participanţi (Nicolae Ciobanu, Dan Alexandru Condeescu, Doina Uricariu, Paul Dugneanu, Sultana Craia) încercau o delimitare a atitudinii şi trăsăturilor caracteristice ale „ultimilor sosiţi", vorbind de „complexul generaţiei '60", dar şi de un tip nou de sensibilitate poetică. Astfel de dezbateri vin desigur în completarea unei activităţi redacţionale care a susţinut şi impus pe parcursul unui sfert de secol marea poezie contemporană.

REMEMORĂRI

Secretul Doamnei de zăpadă (XV)

Am vrut să părăsesc odaia, am ezitat cîteva clipe şi, împins de curiozitate, m-am apropiat de birou. Am prins uşor coperţile dosarului, cu virful degetelor, şi l-am deschis. Un desen în miniatură înfăţişa schitul lui Trifon, schitul de lemn înconjurat de munţi golaşi şi brazi singurateci, plutind ireal parcă în mijlocul unei poieni cu iarbă înaltă.

Îmi amintii din nou de drumul acela făcut împreună cu Trifon spre locul unde vieţuia în sălbăticie bătrînul Paisie şi de întrebarea adresată cu glas blînd şi liniştit : „Trifon, aşa-i că ai să-mi spui ceva ? Un gînd care nu-ţi dă pace şi linişte ?"

Părăsii camera Doamnei de zăpadă fără să mai trec prin sufragerie, m-am echipat pentru drum şi am pornit către schit. Am ajuns spre seară, scurtînd distanţele, pe cărări mai puţin bătătorite. Intrai în cele două cabane aflate pe traseu întrebînd, pe ocolite, dacă nu văzuseră cumva o femeie singură urcînd spre munţi, încercînd s-o descriu cît mai fidel. Cabanierii mă priveau mirati dînd din cap în semn de negaţie.

Nu mai ningea. Cerul se limpezise. Zăpada strălucea orbitoare sub lumina lunii. Dulăii lui Trifon mă simţiră de departe şi începură să latre leneş. Geamul chiliei era luminat. Am bătut uşor, strigîndu-l. Se arătă în prag privindu-mă cu uimire. Era îmbrăcat cu pantaloni groşi de postav viriţi în cizme scurte cu talpă groasă. Îmi făcu semn să intru zîmbind sfios. M-am aşezat pe un scaun oftînd ostenit.

— Un ceai ? mă întrebă el.

— Ar fi bun după atîta cale.

În timp ce pregătea ceaiul aruncai o privire în chilie. Lîngă uşă era sprijinit faimosul său baston. Alături o pereche de skiuri.

— Ai vrut să cobori ?

Trifon se întoarse şi mă privi în ochi :

— Nu, am vrut să dau o raită pînă la Paisie.

— În ceas de noapte ?

Trifon nu răspunse. Se auziră cîinii lătrînd înversunati.

— Nu ştiu ce au, de două zile parcă-s apucaţi.

— Poate că simt ceva, am zis eu.

— Poate, consimţi Trifon.

Se întoarse şi-mi aşeză pe masă ceaiul. Era posomorît şi neprietenos. Arunca din cînd în cînd priviri furişe spre geamul săgetat de lună.

— Şi nu te mai duci la Paisie ?

— Dacă ai venit, nu mă mai duc.

— Vrei să te însoţesc ?

— Nu, nu, răspunse el grăbit. Amîn pe altădată.

Începui să sorb ceaiul cu înghiţituri mici. El se aşeză pe pat cu privirile în pămînt. Părea neliniştit şi iritat de vizita mea neaşteptată.

Hotărîi să-l atac direct, fără ocolişuri :

— Trifon, vreau să te întreb ceva.

— Întreabă...

— A fost pe aici, nu-i aşa ?

Tăcu cîteva momente înainte de a-mi răspunde. Se ridică şi merse spre geam. De acolo vorbi cu glas îndepărtat şi îndurerat :

— Da, a fost. A fost ieri dimineaţă.

— Ce vroia ?

— Nu ştiu, n-am înţeles prea bine.

— Şi unde-i acum ?

— Nu ştiu. De ieri o caut. Am bătut toate coclaurile. Nu mi-a mai rămas decît peştera lui Paisie.

— Ce-aţi vorbit totuşi, am insistat eu.

Trifon se întoarse şi, aşezîndu-se pe patul acoperit cu cerga albă, oftă adînc privind în gol şi începu să povestească cu voce egală...

Mircea Micu

(continuare în numărul viitor)

Luni, 17 octombrie, orele 12,00, va avea loc la sediul Uniunii Scriitorilor din Bucureşti, Calea Victoriei 115, adunarea festivă consacrată aniversării a 25 de ani de la apariţia revistei „Luceafărul".

Cenaclul «Numele poetului»

ŞEDINŢA A XV-A

Vineri, 7 octombrie a.c., în prima parte a şedinţei, rezervată întîlnirii cu scriitori contemporani, conducătorul Cenaclului, poetul Cezar Ivănescu, îl prezintă pe poetul **Ion Nicolescu**, urmînd ca acesta să-şi amplifice singur prezentarea, să citească poeme inedite şi să răspundă întrebărilor puse de cenaclişti. Audiem astfel versuri frumoase, străbătute de un autentic patriotism : „să trăiesc tricolor / ca să mor tricolor" ; „maica noastră Românie / care rîde şi cînd plînge" ; sau de puternică angajare poetică : „noi sîntem lumina lumii / noi, sămînţa de poeţi / dacă vreţi / dacă nu vreţi". La diferitele întrebări, poetul Ion Nicolescu răspunde detaliat : „ideologia şi ideile socialismului ne sînt clare şi necesare" ; „nu trebuie uitat că între alţi factori care acţionează în cultură, prima forţă serioasă care i-a dat demnitate, tărie de caracter, merit istoric este P.C.R." ; „poetul român are îndatoriri sociale" ; „vreau să aşez literele româneşti cu bunătate, cu pricepere, cu credinţă".

Antologia orală a Cenaclului „Numele Poetului" a cuprins astăzi următorii poeţi : Augustin Frăţilă (din Aiud), Traian T. Coşovei (prezent cu ultima sa carte, „Poemele siameze"), Mihai Culman (cu traduceri din Heine) şi Călin Angelescu.

În cadrul lecturilor supuse discuţiilor, au citit poeţii : **Theodor Răpan, Marian Bodea, Viorel Padina, Valeria Deleanu, Şerban Codrin, Victoria Milescu şi Dan Sandu.**

La discuţii au luat cuvîntul :

Marius Petrescu, care remarcă la **Marian Bodea** retorica studiat insolentă, acurateţea stilului cu vagă umbră de anecdotică, forma lapidară prin jocul paradoxurilor ; la **Viorel Padina** totul pleacă de la spectacolul lingvistic, o poezie violent paradoxală, cu discursul poetic fracturat.

Petre Ivancu : **Theodor Răpan** „ne pare „un nichitastănescian în trăirea lirică şi în exprimare, fără să-l egaleze însă" ; **Marian Bodea** — o poezie ludică, cu caracter aforistic, un real talent ; **Şerban Codrin** — un tradiţionalist de esenţă vitalistă, o poezie onorabilă, cam romantioasă pe alocuri ; **Valeria Deleanu** — o poezie retorică, feminină, plină de imagini frumoase, uneori fragilă ca un bibelou de ghips ; **Viorel Padina** — jocuri lingvistice care îl continuă pe Ion Gheorghe, o dovadă că folclorul poate fi o bază de plecare pentru un excurs liric.

Criticul Nicolae Georgescu : la **Theodor Răpan** elegiile curg frumos, au o cadenţă iniţială tentantă, apoi devin bolovănoase, să fie atent la locurile comune şi partea de nou, frumos versul „mi-e aer duşmănit zborul" ; **Marian Bodea** — o poezie ludică, uneori iese din dogma ei şi pătrunde în tragic, o dublă schimbare de sens ; **Şerban Codrin** — i-am citit mai demult „Baladele" care mi-au plăcut foarte mult, cu cele citite aici se apropie de Gh. Azap, un parodist în sensul bun al cuvîntului ; **Valeria Deleanu** — o perseverenţă a purităţii, ea încearcă să ne redea misterul iniţial al cuvîntului, e singura poetă feminină din seara asta ; **Viorel Padina** — o pre-poezie, ludică, un vîrtej al cuvintelor, un exces al poeziei ludice motivat de spiritul de frondă ; **Victoria Milescu** — o poetă foarte interesantă, îşi depăşeşte condiţia feminină, pătrunde în adevărurile crude ale vieţii ca figură de stil : etopeea ; **Dan Sandu** — poetul m-a impresionat cu o frază cîlţoasă, proaspătă, de pămînt reavăn, imagine crudă, barbară, de aici pasiunea lui pentru ţăran.

Vasile Mihalache : **Marian Bodea** — poeme lucrate cu migală de orfevrier, joc superior, inteligent, observator fin al realităţii ; **Viorel Padina** — o poezie pur spirituală, ludică, jocul cu limbajul pare un pariu pe care poetul îl pune cu sine însuşi ; **Victoria Milescu** — o poetă foarte bună, tot ce trăieşte ea e poezie, o poezie a momentului ; **Dan Sandu** — o adevărată cascadă de cuvinte care vin din vechime, foarte frumoasă ; **Şerban Codrin** este poetul care foloseşte cuvinte tocite, uzate, intrate în memoria cotidiană.

După ultima pauză a acestei şedinţe maraton, poetul Cezar Ivănescu spune în concluzie :

Theodor Răpan — un evident instinct al limbii, o poezie tradiţionalistă, pe această cale ar trebui să meargă mai departe ; **Marian Bodea** — textul trăieşte prin oralitate, poezie foarte bine scrisă, atenţie la o oarecare monotonie a textului care intervine după cîteva pagini ; **Şerban Codrin** — o lectură prea grăbită, personal am citit poezii de-ale sale mult mai de valoare, cred că lectura nu a fost concludentă ; **Viorel Padina** — poeme scrise cu mare siguranţă în intenţionalitatea lor artistică, face parte din poeţii care anunţă un nou limbaj poetic ; **Valeria Deleanu** — practică un lirism delicat, cu adevărat fragil, indiscutabil ca valoare, la o lectură mai îndelungată îşi vădeşte frumuseţea ; **Victoria Milescu** — o poetă surprinzătoare prin evoluţie, o poetă cultă, cu talent nativ autentic : **Dan Sandu** — aparent poezia sa nu place pentru că poezia este leneşă din punct de vedere lingvistic, un poet de talent căruia îi place să scrie frumos, alexandrin, un talent autentic.

Hero

CENACLUL DE POEZIE „NUMELE POETULUI". Vineri, 21 octombrie, a.c. orele 17,00, la sediul redacţiei revistei „Luceafărul", Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a XVI-a şedinţă a Cenaclului de poezie „Numele Poetului" condus de Cezar Ivănescu.

REVISTA STRĂINĂ

● **EDITURA WILHELM GOLDMANN** din München publică o amplă antologie intitulată : „S.F. din România", sub îngrijirea lui Mircea Opriţă şi Herbert W. Franke. Cu o introducere dezvoltată a lui Mircea Opriţă, sînt traduse povestiri semnate de Voicu Bugariu, Ion Hobana, Vladimir Colin, Constantin Cubleşan, Eduard Jurist, Ovid S. Crohmălniceanu, Dorel Dorian, Adrian Rogoz şi Viorica Rogoz. Traducătorii sînt Hilde Linnert, Annemarie Schuller, Gerda Patko-Rehner, Helmut Britz, Franz Hodjak. Antologia reflectă generoasa mişcare a scriitorilor de science-fiction din ţara noastră, emulaţia extraordinară care domneşte în aceste cercuri literare, precum şi varietatea expresivă a profuziunii de texte ce reflectă activitatea lor. Publicată într-o serie prestigioasă, din care sînt anunţate de asemenea antologii consacrate mişcării S.F. din Japonia şi Australia, bucurîndu-se şi de o excepţională grafică, semnată de Damian Petrescu, această carte constituie un succes al genului de literatură pe care o reprezintă.

● **CURRICULUM VITAE BINE TEMPERAT** se intitulează noua carte a lui Maurice Kherroubi, în legătură cu care au apărut unele comentarii foarte favorabile în presa franceză. Un critic notează : „Textele sînt atît de scurte, încît scapă obişnuitelor clasificări literare. Stranietatea lor amuzantă le apropie de întrările în scenă ale unor clovni, ceea ce ne aduce aminte că uneori amuzamentul nu se supune judecăţii impresionantelor calităţi de invenţie pe care le probează. Referinţa directă la condiţiile sociale, vizualizarea decorurilor, din alte cărţi, creînd un raport indispensabil cu convenţia romanescă, sînt aici neglijate în mod sistematic. Maurice Kherroubi izolează elementele unui caleidoscop care, înainte de a fi spart, ar fi putut să mai conţină şi alte schiţe ale personalităţii sale. Delirul, visul, toate acestea împing fragmentele pînă la monstruozitate. Derizinea merge pînă la alegerea deliberată a unei scrituri seci, econome, ce ar putea să pară săracă într-un alt context. În fond, distrucţia are şi ea poncifele sale. Maurice Kherroubi nu le evită pe toate".

● **UN ROMANCIER** de ţinută inconfundabilă se dovedeşte, încă o dată, a fi Bernard Clavel, autorul unei noi cărţi intitulate **Harricana**. Sînt verificate, încă o dată, trăsăturile romancierului clasic, capacitatea lui de a surprinde realităţile şi natura viguroasă a unor personaje energice. Succesul de public al cărţii este confirmat şi de o critică binevoitoare. Citîm dintr-un comentariu semnat de Jean Dubacq : „Tulburările psihologice cedează muşchilor şi speranţei. Procesul de distrugere nu provine decît din ceea ce este elementar. Vîntul şi gerul sînt trataţi în chip de psihanalişti inspiraţi. Bernard Clavel se revelează din nou prin **Harricana** drept un romancier al energiei, mai ales aceea care hrăneşte munca oamenilor simpli. Scriitor harnic, Bernard Clavel nu a încetat să reamintească originile sale modeste. Gustul lucrului bine făcut, dispreţul aranjamentelor care au făcut reputaţia vechiului premiu Goncourt, academician el însuşi pînă în 1977, totul se regăseşte în această saga — mai bine zis început de saga — dedicată familiei Robillard, care se instalează într-un loc unde, mai multe luni din an, gheaţa încremeneşte în virginitatea lor pămînturile bogate şi aspre.

● **O SPECIE ARTISTICĂ NOUĂ** inaugurează Allain Robbe-Grillet, o ediţie „videografică critică". Un comentariu semnat de Odile Limousin afirmă următoarele : „Dacă, de mai mulţi ani, mijloacele audiovizuale şi scriitura sînt considerate drept fraţii inamici ai artelor, această rivalitate pare depăşită azi, o dată cu apariţia unui nou produs al ediţiilor videografice, sub titlul : „Operele cinematografice ale lui Alain Robbe-Grillet". Într-o elegantă cutie sînt adunate cinci videocasetofoane care prezintă cinci filme de Robbe-Grillet, adică toată opera sa, cu excepţia „Frumoasei captive". Fiecare film este urmat de o discuţie cu autorul-realizator. Aceste conversaţii inedite, conduse de François Jost, sînt în acelaşi timp reproduse într-o plachetă de 100 de pagini, care conţine de asemenea filmografia şi bibliografia completă a autorului, ilustrate din abundenţă cu fotografii extrase din filme sau chiar din aceste conversaţii video cu Robbe-Grilet. Această ediţie videografică-critică a operei lui Allain Robbe-Grillet permite nu numai de a vedea sau revedea filmele importante, „Nemuritoarea", sau „Trans-Europ-Expres" sau altele considerate a fi prea şocante, cum este „Translaţiile progresive ale voluptăţii", dar mai ales te ajută să înţelegi mai bine această operă dificilă şi adesea derutantă, graţie dezbaterilor care urmează fiecărui film şi care explică geneza creării sale, evolutia de la scriitură la imagine".

● **O IMPRESIONANTĂ MONOGRAFIE** publică Michael Scrivener, intitulată „Radicalul Shelley : Anarhismul filozofic şi gîndirea utopică a lui Percy B. Shelley". Punînd la contribuţie un impresionant material documentar, întreprinzînd o lectură nouă a operelor fundamentale ale marelui poet, Scrivener evidenţiază aspecte inedite ale gîndirii sale politice şi ale meditaţiilor sale asupra existenţei. Într-un comentariu apărut în T.L.S. cu titlul „Cu o minte deschisă", criticul Sean French subliniază următoarele : „Problema care se ridică în legătură cu opera lui Shelley, mai ales în ce priveşte figura sa politică, este aceea că pamfletele şi operele optimiste din perioada timpurie sînt în general private cu mai multă simpatie, în dauna capodoperelor de maturitate, mai întunecate prin natura lor. (...) Shelley, aşa cum relese din cartea lui Scrivener, este un reformator moderat un critic social, iar nu un mistic. Cartea aplică acest punct de vedere unui mare număr de lucrări a lui Shelley".

EPILOG LA «O CHARTĂ A PĂCII»

Eseul nostru cu titlul „O chartă a păcii", în marginea cărții lui Sun Zi, „Arta războiului", publicat în **Luceafărul**, nr. 39 și 40, a. c., a suscitat, din lipsa aparatului de note, omis de autor din motive de spațiu, unele întîmpinări la care sîntem obligați a răspunde.

Astfel prima dintre întîmpinări are un caracter mai general și se referă la ideea însăși de comentariu. În cazul unei cărți de înțelepciune e util comentariul sau nu ? Opinia noastră : cel mai bun comentariu la un text de înțelepciune îl reprezintă reproducerea textului, fără comentarii. Orice comentator onest, deci și cel ce răspunde aici, isprăvește comentariul său cu mîhnirea de a nu fi putut lumina textul, de a fi folosit citate, deci trunchieri, de a fi utilizat textul într-un alt discurs, diferit de al autorului prim, deci străin de acesta, și ca gramatică și ca sens. Cînd nu reprezintă o tautologie desăvîrșită, comentariile sînt de prisos. Erudiții din China veche le foloseau cu zgîrcenie, totdeauna în fața cu oglinda textului, rezervîndu-și un modest rol lateral, deși pînă la urmă, text și comentariu circulă împreună, nucleu incandescent și coadă, cozile desfășurîndu-se pe cerul culturii chineze cu lungimi de comete sau dragoni. În cazul nostru, cel mai bun comentariu la cartea lui Sun Zi l-ar fi putut reprezenta reproducerea textului integral, în revista „Luceafărul", pe exact spațiul acordat comentariului nostru, care devenea dispensabil. Dar să trecem mai departe, pe puncte :

1. **Plin și gol.** Am folosit sensul european al conceptelor, care funcționează invers la europeni și la chinezi. Europenii, ca toți primitivii, cunosc așa-numita oroare a golului, **horror vacui**, pe care chinezii o resping conceptual și practic. La chinezi golul nu are un sens negativ, dimpotrivă : golul e matricea plinului, casa plinului — „fără gol nu există plinul", golul e fertil prin virtualitate și profunzime, prin putere de cuprindere, prin nelimitare (spațială, temporală, intensivă), în ultimă instanță prin necunoscut și mister. Cunoscutul în schimb, la chinezi, e negativ, fiindcă e puțin, imediat, limitat, nesemnificativ, ținînd de aparență, desigur aceasta în daoism, ca școală filosofică. Înțeleptul va figura, în consecință, golul și nu plinul ; el se va goli (purifica) succesiv de imediat, limitat, accidental, nesemnificativ, devenind din ce în ce mai adînc și încăpător (tolerant, înțelegător, anonim, inocent) pînă la dizolvarea în golul absolut sau în nimic, cînd și coaja aparenței ultime se topește. Nu va rezulta de aici, în ordinea practică, un refuz al plinului în favoarea golului. Golul și plinul sînt permanent corelate, funcționează simultan și alternativ, printr-o dialectică inextricabilă a ocupării și excluderii reciproce, ca și jocul dintre principiile Yin și Yang. Abia în secolul al XX-lea, prin empiria descoperirilor din cîmpul fizicii particulelor, europenii au ajuns a medita cu folos asupra conceptelor de plin și gol, prin Louis de Broglie (v. „Certitudinile și incertitudinile științei") și prin opera unui mare filosof, român de origine, Stéphane Lupasco (v. „Logica dinamică a contradictoriului"). În cartea lui Sun Zi, capitolul „Despre plin și gol" e sumar, cu o circumscriere restrînsă la arta militară ; esențială în această problemă este numai cartea **Dao-de-tzin**.

2. **Lupta individuală.** Sun Zi nu se ocupă în tratatul său de lupta individuală, el nu e profesor de arte marțiale, ci un tactician și strateg. Artele marțiale au în China o milenară tradiție, se divid în stiluri și școli, toate urmărind o capacitare a insului, oricît ar fi de slab și precar, împotriva unor forțe superioare puse să-l distrugă. Arta Wushu, spre exemplu, practicată de bărbați și femei încă din epoca Thang (618—907 e.n.), se caracterizează prin „iuțeala vîntului, fixitatea cuiului bătut, saltul ca zborul, căderea ca frunza, învîrtirea roatei, încordarea arcului". Pregătirea luptătorului e complexă, solicitînd nu numai fizicul ci și mentalul, ansamblul psihofizic, pînă cînd fizicul desfide legile fizice. Unele școli de arte marțiale s-au și dezvoltat în mediile ascetice, arta Wushu, din epoca Thang, despre care s-a realizat recent un admirabil film, a avut ca centru de iradiere templul Shaolin. Toate școlile de arte marțiale, inclusiv cele japoneze, sînt defensive și au ca punct de pornire pasaje sau cuvinte din cartea **Dao-de-tzin**. Pregătirea individuală se corelează pînă la urmă cu arta conducerii războiului, aceea de care se ocupă Sun Zi.

3. **Marele zid** are într-adevăr, după ultimele măsurători, o lungime de **cincizeci de mii** de kilometri, o optime din distanța Pămînt-Lună, fiind cea mai vastă lucrare, în spațiu și în timp, a speciei umane. Constructiv, Marele Zid reprezintă dublarea în înălțime a unui sistem de munți, potențarea cu mijloace umane a capacității naturale de apărare a muntelui. Marele Zid chiar și urmează munții de nord ai Chinei, cățărîndu-se pe piscuri și căzînd în prăpăstii — de unde lungimea ! —, încoronîndu-i cu un imens dragon, din cărămidă și olan. Acolo unde muntele a lipsit, l-au construit oamenii, care au preluat astfel o funcție geologică. De unde grandoarea. Este deci în acest zid un impuls defensiv, un **noli me tangere**, care transgresează întreaga istorie chineză și care se impune ca un model de comportament. Același model se conține și în cartea lui Sun Zi, lucrată tot în secole și de aceeași mînă a chinezilor. Ne referim la unitatea text-comentariu, comentariile fiind elaborate în secole, de mereu alte mîini, ultima care s-a adăugat fiind a președintelui Maoze-dong, cînd era maestru al tacticii și strategiei la Yenan.

4. **Respectul adversarului** este perfect în acest tratat, o subliniem încă o dată. Nicăieri nu se vorbește de distrugerea, lichidarea, aneantizarea unei armate sau a unei țări. În cazul victoriei perfecte „Scopul trebuie să fie de a cuceri intact „Tot ceea ce este sub cer". Încă o noutate : nu se recomandă nicăieri în tratat folosirea tehnicii „pămîntului pîrjolit", care are ca victimă în primul rînd populația civilă. Iată și un exemplu contrar tehnicii „pămîntului pîrjolit", pe care îl dețin de la un martor ocular, gen. dr. Iuliu Șuteu, exemplu pe care, din păcate, nu l-am folosit în cartea noastră despre China : în timpul războiului din Coreea, voluntarii chinezi, care s-au bătut exemplar, lucrau pămîntul în orele libere, desecau mlaștini, tăiau canale, răsădeau straturi cu legume. În buzunarele de sus ale uniformelor, unde se țin țigările, acești voluntari aveau tuburi cu semințe. La întrebarea voluntarului român" „— Bine, dar dacă ne retragem, ce se întîmplă cu recolta ?", chinezii au răspuns dezarmant : „— Recolta rămîne adversarului, bine-nțeles, și ei au nevoie de legume". Gîndirea lui Sun Zi a făcut deci școală în secole, definind o mentalitate : războiul e un accident, niciodată o soluție definitivă, el reprezintă o soluție de criză, temporară, tranzitorie ; războiul nu trebuie să taie firele păcii. Adresîndu-se unui european, Sun Yatsen spunea : „Cînd vă bateți voi europenii uitați totdeauna că războaiele isprăvesc prin tranzacții, trebuie să ia sfîrșit prin tranzacții." Cu un subînțeles clar : e mai bine ca tranzacțiile să aibă loc înainte. (Sun Yatsen către contele Sforza, în „Synthese de l'Europe", pp. 237—238).

5. **Cum se citesc cărțile de înțelepciune ?** Cărțile de înțelepciune nu se citesc, se asimilează. Astfel, cartea **Dao-de-tzin** nu poate fi parcursă ca dialogurile lui Platon, ca eseurile lui Montaigne sau cugetările lui Pascal. Se pornește pe un alt drum, asupra căruia nu sîntem în măsură a oferi deslușiri, doar cîteva sugestii. Mai întîi trebuie să se petreacă șocul întîlnirii cu cartea, izbirea cu textul, fără nici o pregătire erudită. Textul trebuie lăsat să lucreze asupra conștiinței cu puterea lui primă, adresîndu-se unei minți ca și virgine. Întrebările asupra textului vin mai tîrziu ; abia atunci sînt de folos răspunsurile savante, pînă la stratul filologic profund, pînă la sunet și semn.

Abia acum se pot observa lacunele de înțeles și locurile obscure. Drumul către o hermeneutică se croiește ca și singur, devine necesar, ucenicul devine drumeț și are nevoie de un călăuz. Cînd acesta lipsește, cînd cărțile de erudiție nu ajung, textul prim e singurul ghid.

Acesta, textul prim, se citește și răscitește, pînă cînd cartea devine un tot indestructibil, pînă la învățarea pe de rost a versetelor, inclusiv prin caligrafierea lor, semn cu semn. În cazul cărții **Dao-de-tzin** nici nu sînt multe cuvinte de învățat și caligrafiat, doar cinci mii. Apoi cartea se închide, ca să-și facă singură lucrarea, în interior. Din cînd în cînd se controlează textul din memorie, unele texte, cu textul din carte. Apar diferențe, textul începe să aparțină ucenicului, ca un text propriu, pe care îl modifică fără voia lui. Confruntarea e utilă pentru observarea divergențelor și pentru lămurirea unor noi întrebări. Deja ucenicul s-a angajat într-o hermeneutică proprie, care poate fi riscantă. Lucrează asupra-i idei împrumutate, idei proprii necristalizate îndeajuns, cartea capătă un halou de înțelesuri care-i tulbură chipul adevărat.

A relua lectura, sistematic, devine din nou obligatoriu. Familiaritatea cu textul e acum mai bună, e vorba în fond de o restaurare, de o fixare a textului pînă la pragul imuabil, cînd acesta nu mai trebuie să joace în minte. Abia atunci, în această clipă, textul se poate uita.

Ucenicul poate să-l uite și adesea îl uită. Gîndul lui s-a emancipat, zboară singur. Simțirea lui s-a emancipat, deși este evident călăuzită, din interior. Iar în clipele de oboseală și cumpănă, în clipele de pierdere a sinelui, sensul cărții apare ca-n vis și te face să-l simți al tău, aievea.

Cartea **Dao-de-tzin**, „textul cel mai profund și cel mai enigmatic din întreaga literatură chineză" (Mircea Eliade), beneficiază de doar două traduceri în românește, ambele deficitare sub aspect filologic, deși ultima cu text paralel, în ideograme. O a treia traducere este imperios necesară.

Paul Anghel

AMINTIRI DE LA „LUCEAFĂRUL"

Urmare din pag. a 12-a

Cred că putem vorbi de o convorbire memorabilă. Numai că, după publicare, lucrurile n-au mai fost chiar atît de simple. Cineva s-a grăbit să-i explice lui Zaharia Stancu cum că asta ar fi un fel de a-l ignora, de a-l aduce pe Marin Preda, în prim-planul vieții obștești. Aceasta era în fond explicația că Zaharia Stancu, cel care-mi proorocise doar cu cîteva săptămîni în urmă că am să reușesc, a refuzat să participe la rubrică sub diferite pretexte. Noroc că-l știam pe cel adevărat. De ce-i sugerase, întrebîndu-l, un binevoitor, „a ținut Dragoș ca seria de interviuri să înceapă cu Preda și nu cu Zaharia Stancu ?" Urmarea ? Cu toate insistențele autoarei interviurilor, scriitorul persevera în a refuza să participe la dialogurile amintite. Atunci am cerut, respectuos, o întrevedere și, însoțit de talentatul și inimosul fotoreporter Ion Cucu, m-am înfățișat la Uniunea Scriitorilor. Ion Cucu, bineînțeles, cu nelipsitele-i, amenințătoarele-i aparate de fotografiat, sub lentilele cărora s-au perindat mai toți scriitorii. După cuvintele de întîmpinare, cu o voce parcă venind de departe, nu de după celebrul scaun al președintelui, Zaharia Stancu m-a întrebat :

— Ce s-a întîmplat ?

— Nu s-a întîmplat nimic, i-am răspuns. Doar faptul că a început să se spună printre scriitori că președintele este supărat pe „Luceafărul".

— De ce să fie supărat ?

Cel mai sigur drum poate fi cîteodată drumul drept, mi-am zis. Ce-o fi, o fi. Așadar...

— Se spune că ne refuzați pentru că l-am publicat mai întîi pe Marin Preda la „Biografia debuturilor".

— Marin Preda este un mare scriitor. Da, da ! Un mare scriitor. Foarte bine ați făcut că l-ați publicat.

— Dar și Zaharia Stancu este un mare scriitor — am spus eu — și încă nu l-am publicat. Debutul lui Zaharia Stancu poate deveni o lecție etică și politică pentru scriitorii tineri.

A fulgerat din nou spre mine acea privire o clipă tăioasă, îmblînzind-o apoi, de parcă un foc scurt s-ar fi stins de la sine. Și a continuat să vorbească despre Zaharia Stancu ca despre un al treilea.

— Nu se știe dacă Stancu este un mare scriitor și apoi este foarte ocupat. Știi dumneata că el este mai mult președinte decît scriitor. Da, da, unii ar vrea să uite că el este scriitor. Unii cred că el s-a născut să se ocupe și să dezlege încîlcelile scriitorilor. Vă ajunge Preda. Publicați-l pe el.

— Programul meu, tovarășe Stancu, este de a publica în revistă pe toți scriitorii de valoare ai țării. Nu vreau să transformăm revista într-o revistă de grup. Iar în convingerile mele, între scriitorii de valoare se află și Zaharia Stancu. N-o spun doar aici, am spus-o în scris. Și-mi amintesc cu satisfacție că mi-ați adresat mulțumiri pentru gîndurile scrise. Doresc să public în revistă nu pe președintele scriitorilor, ci un mare scriitor. Poate am greșit noi, poate nu. Dar dacă nu acordați revistei interviul, mă puneți în situația să-mi dau demisia.

— Da, da ! a spus rar autorul „Desculț"-ului, privindu-mă parcă și de mai departe. Va să zică, mă șantajezi ?

A urmat un lung moment de tăcere.

— Nu, am vrut să vă spun ce am hotărît. Nu concep să refuzați colaborarea la revistă. Asta ar însemna că dorința mea de a dovedi că nu sînt chiar atît de mari orgoliile și disputele literare încît să nu aibă loc în paginile unei reviste autori despre care se spune că numai moartea îi va împăca, e o dorință utopică.

Au urmat iar cîteva clipe de tăcere. Cine l-a cunoscut pe Zaharia Stancu știe cît de grele erau tăcerile și cît de adînc întrebătoare erau uneori privirile lui.

S-a ridicat din fotoliu. Mi s-a adresat, schimbînd tema discuției.

— Da, da ! Ești spiță de țăran. De unde ești ?

— Din Oltenia.

— Bine, o să dau interviul. Să vină Sânziana să-l facem. Și să știi că-mi place cum ați schimbat revista. E mai tinerească. Poate o faci și mai colțoasă. Chiar dacă o să se supere unii. Chiar și președintele.

Odată rostite aceste cuvinte, starea mea de încordare a dispărut. Destins, președintele a cerut pahare. A urmat clasicul pahar cu whisky. L-a invitat și pe colegul Ion Cucu. „Să bei și dumneata, poate-ți place !"

Înainte de urarea de sănătate adresată cu o ușor identificabilă dragoste și prețuire celui ce-mi părea, în somptuosul birou, un leu închis într-o cameră insuficient de încăpătoare pentru vigoarea sa, Ion Cucu a declanșat miraculoasele sale aparate. Era momentul primei împăcări. N-aș fi bănuit atunci că întîlnirile și mereu pregnantele dialoguri cu Zaharia Stancu, tot mai puternic marcate de o undă de tristețe, de o anume spaimă a morții care îl persecuta pe marele scriitor aveau să fie atît de puține. Era un personaj impresionant, o personalitate în care nu erau de oțel numai privirile. Cînd a plecat să nu se mai întoarcă, tristețea mea era deja clădită pe amintiri. Uneia din ele i-am căutat acum chipul. Și l-am aflat mai palid decît îl credeam. Într-un fel îmi pare bine că l-am aflat și așa. Vremea ar fi putut să-l rugineascâ și mai mult. Nici chipurile amintirilor n-au viață veșnică. Uneori, poate, le salvează cuvîntul, ce le păstrează măcar contururile.

Poate l-am surprins și l-am supărat atunci puțin, prin insistența mea, pe omul pe care-l admiram. Și o știa. Dar interviul a fost acordat ; a apărut în paginile „Luceafărului", sub semnătura Sânzianei Pop. A fost una dintre ultimele sale confesiuni. Și era despre începuturi.

CUMPĂNĂ

Poemul necesar

Ce gălăgie nucleară
se umflă-acum pe continent !
Iadul privește insolent
țăranul care, totuși, ară.

Lăsați atîta gălăgie
și nu mai zăngăniți enorm,
în cartea de citire scrie:
„Pe strada mea copiii dorm".

In fiecare seară bat
cu ciocul păsările-n ușă;
fetița a visat azi-noapte
o rîndunică de cenușă.

Lăsați atîta gălăgie
și nu mai zăngăniți din arme,
în cartea de citire scrie
că-n casa mea copilul doarme.

Doar frunzele să cadă toamna,
iarna — doar fulgii de zăpadă,
la primăvară și la vară
doar ploaia peste grîu să cadă.

Să nu ne mai ucidem morții
încă o dată și-ne-o dată.
Ce gît ar vrea să își atîrne
O Europă scufundată?

In fiecare bob de rouă
pîndește cîte-o mare moartă,
lăsați atîta gălăgie
și ocupați-vă de artă!

George Alboiu

INTÎMPINÎND UNIREA CEA MARE

● Cenaclul literar „G. Călinescu" din cadrul Academiei R.S. România și-a reluat activitatea la Studioul de literatură și artă de la Casa de cultură „Nicolae Bălcescu" din Capitală. In prima ședință de lucru, după cuvîntul rostit de scriitorul Ion Potopin, secretarul cenaclului, poetul Petre Strihan a citit poemul intitulat **Unirea cea mare** dedicat aniversării a 65 de ani de la constituirea statului unitar român la 1 decembrie 1918. In continuare Iancu Th. Carp a prezentat cartea de **Balade și simfonii** a poetului George Ionașcu, care a apărut de curînd la editura „Junimea" din Iași. Iar Pan M. Vizirescu, Marcel Duță, Sanda Diamantescu și Radu Hîncu au angajat o amplă desbatere critică pe marginea volumului de **Scrieri alese** de Lucian din Samosata, traducere și note de Radu Hîncu și studiu introductiv de Sanda Diamantescu, reeditat de „Minerva" în colecția „Clasicii literaturii universale", relevîndu-se valorile formative ale operelor fundamentale ale clasicismului fără de care nici nu poate fi concepută pregătirea umanistă a omului contemporan.

In partea a doua a ședinței, poeta Adelina Laerte Cărdei a recitat din ultima sa carte de poeme apărută la editura „Albatros", iar poeții Mircea Popa și Florian Saioc au citit din versurile lor. La discuții au participat : **Pan M. Vizirescu, Sanda Diamantescu, Lidia Papae, Mihai Papae, Theodor Elefterescu** care au relevat vibrația de autenticitate din creația celor patru poeți — **George Ionașcu, Adelina Laerte Cărdei, Mircea Popa și Florian Saioc.** In concluzie, Ion Potopin a anunțat că în întîmpinarea marelui eveniment al Unirii, Cenaclul literar „G. Călinescu" a programat în fiecare ședință de lucru un moment omagial dedicat Unirii celei Mari.

SPORT

Așteptînd despletirea darurilor

Am lipsit din acest colț de pagină două săptămîni : am fost în munții tăcerii, unde vînturile se leagănă cu patru noduri strîmbe, seceta are partea leului, vulpile trag cangurii de coadă și iepurii cred numai în minuni deocheate. Dar iată-mă din nou în cătunul meu de frunze galbene, pe plaurul cu stufuri vechi, gata să-mpart vorbe din miazăzi și arome din paradisuri stăpînite de trandafiri autentici, dar mai mult de trandafiri de hîrtie și de miracole care nu se repetă dacă n-arunci paie de aur în groapa comorilor. Timp de două săptămîni, iubitorii loviturilor de teatru și jucătorii la roata norocului au trăit întîmplări, cînd măsurate cu metrul de șarpe și cu litra de venin, cînd învăluite în boare de portocali de California — egalul cu Olanda, realizat la Utrecht, oraș unde, cîndva, am simțit intens chemarea sărbătorilor din septembrie. Am avut parte în această toamnă de multe povești jumulite, cum ar fi eliminarea din cupele europene a Sportului studențesc și a Universității Craiova, de mari porții de violență consumate pe stadioane, atît în terenul de joc cît și în peluze și de arbitri, prost inspirați sau de-a dreptul puși pe hoție. Doi dintre ei s-au cocoțat pe creanga cu cele mai dulci poame și, indiferent că arde cămașa pe spectatori (să-i ia la palme !) pompierii au bal, ei clocesc diamante șterpelite și scot, pentru familie, pui de smarald. Unul din aceștia — l-am numit pe Al. Mustățea — a fost trimis să-și scalde chipul în ochiul boului care rumegă în vîlceaua de la moara lui hîrța-pîrța, dar altul, Cristian Teodorescu, care de multă vreme face instituție dubioasă în lumea fotbalului românesc, continuă să defileze prin bazar cu mîna cu șase degete. O țară întreagă a văzut cum Dunărea Galați a înscris un gol perfect valabil în poarta lui Moraru, numai ei s-a șters pe buze, ca să nu i se vadă smochinul din cerul gurii și s-a făcut că plouă cu broaște pe fluviu. Înalt și frumușel și cinic, acest Teodorescu face carieră trecînd prin valea disprețului public. Și ce dacă stîrnește greața ? Lumea vede și tace, dar eu promit să-i umplu cărarea cu bolovani.

Șchiopătînd și cîrpindu-și rănile din mers, după înfrîngerea de la Slatina, Dinamo, echipă care mi-e dragă și în destinul căreia cred (probabil că numai zeul ghiftuit cu plictiseală din coasta Giuleștilor a blestemat-o să tragă cu Hamburg în turul al doilea al Cupei campionilor), se pregătește să înfrunte cum se cuvine poate cea mai dură vijelie ce i-a tăiat calea vreodată. Mulți prieteni înjură furioși sorții și ziua urîtă în care zarurile ne-au pus fața-n față cu vestgermanii. Mie, dimpotrivă, îmi place că un drac bălțat și-a amestecat coarnele unde nu-i fierbe oala și ne-a atîrnat ceaunul de marginile curcubeului. Oricum, merită să-ți privești deschis în oglindă darurile și nebunia. În înfruntarea cu Hamburgul se va vedea cît argint și cît fier vechi conține armura noastră. Și apoi știu bine că nici-un lup nu are cinci labe și că botul fiecăruia poate încasa cît nu poate să ducă. Nu mi-e teamă, fiindcă și corbii noștri au pană albastră, sînt descîntați cu iarba fiarelor și se pricep să smulgă vînat cald din pădurile lunii octombrie. Păcat numai că înaintașii Augustin și Mulțescu s-au căptușit cu cîte un cartonaș galben în meciul cu Lahti. Finlandezii alcătuiesc o echipă pe care s-o bați cu o floare, nu s-o pisezi în bocanci. Ieșirile lor necontrolate să nu fie plătite cu grămezi de suspine ! Oricum, noi cei tulburi în iubire și răzbunări vom fi prezenți pe cele patru maluri ale speranței și vom arunca smoală și hălci de azur în cazanul furtunii. Ambiția mea e să înălțăm masca spaimei în vîrful prăjinei și s-o purtăm pe străzile celui mai frumos oraș al ligii hanseatice. Astfel vom da uitării luxul zgîrcit al Sportului studențesc în Austria, tristețea, paloarea și necazurile Universității Craiova la Split.

Fănuș Neagu

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XXXVIII)

Obsesia „Luceafărul"

Dacă în materie de operă negațiile „Europei libere" au avut în vedere pe G. Călinescu, Mihail Sadoveanu și Tudor Arghezi, în ceea ce privește instituțiile, unul din obiectivele permanente a fost, nu mai încape vorbă, „Luceafărul". Istoria reprezentărilor create de grupul verificat deasupra liniei „luceferiste" e la un examen de amănunt, cu o singură nesemnificativă sincopă cronologică, „Luceafărul" a constituit în tabloul tactic al „Europei libere" o redută asupra căreia s-a dat și încă se dă un aspect conjugat.

Cînd s-a înființat, în condițiile cunoscute, „Luceafărul" sub presiunea combinațiilor teroriste se aflau, de cîțiva ani, „Gazeta literară" și „Contemporanul" asupra cărora grupul verificat dezlănțuise o campanie cu totul ieșită din comun. Observ în treacăt că nu atît pe dogmaticii notorii îi corectau, pe unde scurte, agenții diversiunii culturale ci mai ales pe cîțiva dintre scriitorii însemnați, de valoare clasicizată, încă activi în perioada de după război. S-ar putea cita nenumărate exemple de acest fel, mă rezum să notez doar că în „Românește" (ed. F.R.U., Paris, 1964) despre aceștia e vorba în mai multe rînduri și întotdeauna în legătură cu „Gazeta literară" și „Contemporanul". Acolo scriau, dealtfel, G. Călinescu, M. Ralea, Tudor Vianu, Arghezi și M. Beniuc, Al. Dima, Șerban Cioculescu, nume odioase atunci pentru grupul „Europei libere"; în fond, ceea ce se făcea nu era decît atacul asupra valorilor constituite, înveșmîntat într-o așa-zisă corecție aplicată unor publicații „oficioase".

Apariția „Luceafărului" a modificat considerabil datele acestei campanii, căci o revistă nouă, asupra căreia nu se puteau face pe moment anticipații, intra obligatoriu în tabloul tactic al instituțiilor asupra cărora presiunea putea să se aplice. În plus, „Luceafărul" venise ca o publicație a scriitorilor tineri ba, mai mult, adusese cu ea, încă de la „program", o notă de originalitate „tradiționalistă" și o perspectivă organică asupra culturii; în plin dogmatism astfel de inovații, care azi ni se par naturale, valorau însă imens. Adevărul e că, pentru moment, ideea de „generație tînără" și de „scriitor nou" se potrivea principiilor tactice ale „Europei libere" ca o mănușă. Existau, la acea oră, în România (după schița făcută de Monica Lovinescu, în „Unde scurte", Limite, Paris, 1974, pag. 174—182) trei categorii cronologice de scriitori, speranța punîndu-se în cei mai noi, dar și în alții care, la trezirea dintr-un somn lung, ar putea rivaliza cu noile talente.

Pe aceia „noi" îi pusese „Europa liberă" sub vizor fără a se preocupa fățiș de revista care urma să-i adăpostească. Fără a se pronunța numele, cînd se vorbea acolo de „generație tînără" se vorbea în realitate despre „Luceafărul". Acest joc **tabuistic are, fără îndoială, explicațiile** lui, cea mai de seamă fiind aceea a **protecției**, căci „relativa tăcere asupra tineretului" nu era decît un procedeu tactic însă mărturisit din grabă, de Monica Lovinescu: „A-i lăsa (pe tineri n.n.) să-și consolideze unele pozițiì ce nu pot fi cucerite ușor, înainte de a le semnala progresele sau străduințele, ni s-a părut mai prudent" („Unde scurte", Paris, 1974, pag. 128).

Protecționismul tactic creat în jur de 1960 „Luceafărului" nu era, așadar, absolut. Prin acel ani comentariile făcute la „Europa liberă" aveau în vedere, cum nu se poate mai pozitiv, literatura tinerilor Ioan Alexandru, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Ion Gheorghe (a căror carieră se leagă strîns de „Luceafărul"), D.R. Popescu (publicat în „Leul albastru" de „Luceafărul"); și nu numai pe aceștia, lista e mult mai consistentă.

Teza „generației tinere", a cărei funcțiune istorică ar fi fost (după formula „Europei libere") îndepărtarea de comunism, deznaționalizarea, avangarda, contestația și, în fine, dizidența creșteau ca un **aluat pus bine la copt.** Juventomania grupului parizian luase, la acea oră, forme delirante. Prin 1962 cînd la conducerea „Luceafărului" a venit Eugen Barbu, această **tăcere tactică** nu mai putea să dureze căci păreau a se fi consolidat toate elementele spre a se trece iute la acțiune. Spirit independent și tenace, atacat, după cum se știe, de dogmatici pentru „Groapa" (în jurul căruia polemicile fuseseră, e fapt notoriu, teribile) Eugen Barbu a părut un moment **insul providențial** pe care diversiunea îl aștepta. Cîteva comentarii pozitive, à propos de „Groapa", (difuzate la „Europa liberă") nu au o altă semnificație decît aceea de a prospecta reacția subiectului, atîta vreme cît se știe că în grupul verificat nimic nu se supune întîmplării. În definitiv, ceea ce promova Eugen Barbu la „Luceafărul", adică o literatură tînără cu adevărat valoroasă, opusă perspectivelor dogmatice aflate în agonie, putea să placă diversioniștilor însă cu condiția ca o asemenea operațiune, care se făcea în folosul culturii naționale și nu al terorii, să fie controlată direct din exterior. În privința prezumptivului comiliton, victimă de ieri a proletculturii, iluziile însă s-au spulberat repede. Ajuns, în 1966, la Paris odată cu traducerea „Groapei", Eugen Barbu dădu cîteva interviuri demne, unde nu se afla nici urmă de „dizidență" ceea ce îl puse, brusc, în război cu „Europa liberă", scandalizată de pricină că își pusese zadarnic speranța într-unul care, refuzînd deziderantele postului, nu le merita. În 3 iulie 1966, Monica Lovinescu descoperea, în sfîrșit, un adversar al „tinerilor", și nu pe altcineva decît... Eugen Barbu („Unde scurte", Limite, Paris, 1974, pag. 174). **Vasăzică**, acela care susținuse cel puțin în materie de poezie (dar și în proză și în critica literară) mari valori ale celei **mai noi generații se trezise. la moment, fixat** la stîlpul infamiei pe considerentul că ar urî pe „tineri" : legătura între deziluzia „Europei libere" și inedita catalogare, obsesivă azi, în privința lui Eugen Barbu se vede cu ochiul liber. Însă omul nu se opri aici și în 1968 polemiză mai multă vreme, într-un mod spectaculos, cu J. Popper, fost dogmatic proeminent în România, ajuns în acea vreme la microfonul münchenez; aversiunea definitivă între cele două părți deveni, de atunci, fapt public. Ar mai fi de observat un element care nu e lipsit de însemnătate, derivînd din tehnicile mistificației pe care grupul verificat le aplică ori de cîte ori este nevoie de ele. Oroarea de Eugen Barbu, care a încurcat, cu „Luceafărul" (între 1962 și 1968) multe socoteli diversioniste, ia cîteodată forme aproape primitive, de felul exorcizării prin omisiune. Într-o prezentare a literaturii române contemporane (din Rumänien. Sudosten handbuch, band II, Vander hoeck and Ruprecht, 1977, pag. 527—557), Anneli Ute Gabanyi admite că ar exista o „Generație Luceafărul" (alcătuită, e drept, numai din poeți), însă nu vorbește nimic despre contribuția lui Eugen Barbu la aceasta: în plus, „Die Luceafărul-Generation" ar îngloba atît pe Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Nichita Stănescu și Gr. Alexiu cît și pe cîțiva autori mai tîrziu la iveală, fără legătură cu ceea ce semnifică acel moment cu adevărat.

Pînă în 1968, așadar, grupul verificat se manifestase față de „Luceafărul" într-un chip fluctuant: inițial, vorbise despre „tineri" însă nu despre revista lor, apoi lăudase pe noul director de la care se aștepta în principiu totul, în fine îl fixă pe acela în categoria indivizilor „marați" de la care diversiunea își luase gîndul pentru totdeauna. Însă odată ideea providențială stinsă nu se consumase și asaltul asupra revistei, rămase, din 1968, fără Eugen Barbu. „Tinerii" apar mereu, cum este și natural într-o literatură care vrea să înainteze așa încît „Europa liberă" nu avea decît să caute, printre alții, pe aceia pe care să-i lege de soarta „Luceafărului". Nu întîmplător, diversiunea i-a găsit repede pe „onirici" adică un grup avangardist gravitînd în jurul lui Miron Radu Paraschivescu, care nimerise exact peste ideologia „modernistă" și „antinațională" pe care „Europa liberă" se pregătea s-o consolideze. Un supliment al **Ramurilor**, „Povestea vorbei", găzduia sub girul lui Miron Radu Paraschivescu producții literare fără viitor ale grupului simpatizat. Cînd, scurtă vreme „Luceafărul" deveni o publicație mai cosmopolită, „Europa liberă" exultă; nu întîmplător, de cîte ori vine vorba de acea trecere, nostalgia are adîncimea unei cumplite jelanii. În „L'Alternative" (nr. 20/ian. '83, pag. 72), într-un soi de „sinteză" asupra literaturii române postbelice, Monica Lovinescu se ocupă în trecere și de „opoziția" organizată în 1971 la „Luceafărul" (? !): este limpede că autoarea dă semnificații politice unor fapte care țin de literatură, dar sensul interpretării rămîne, cu toate acestea. Ar fi interesant de văzut cîți dintre „tinerii" care trecuseră pe la **Luceafărul** dar mai des pe la **„Povestea vorbei"**, pe care la acea oră „Europa liberă" îi luase în brațe au evoluat normal în literatura română și cîți au intrat în penumbra diversiunii. Fapt e că sloganul „generației tinere" aflate în plină ofensivă căpătase, puțin înainte de 1970 și o vreme după aceea, niște forme cu totul nebunești. Chiar dacă se produseseră, la „Europa liberă", atacuri împotriva lui Nichita Stănescu, a lui A. Păunescu, Paul Anghel, Al. Oprea, Dan Zamfirescu, chiar dacă senzația că „o nouă gardă a compromisului" (compromis — însemnînd de fapt — rezistență la diversiune), dădea semne că ar fi apărut, grupul verificat continua să spere, mizînd totul pe „onirici". Și nu mizase greșit, cei mai numeroși dintre aceștia găsind ulterior că e preferabil să părăsească România iar unii — chiar să vorbească la „Europa liberă" dar ieșind totodată din rolul de speranțe literare. Însă odată cu 1974, cînd „Luceafărul" intrase în seria Nicolae Dragoș, iluziile s-au terminat într-un chip brutal.

Să fie numai o întîmplare că exact pe atunci Virgil Ierunca „renunța" public să mai creadă în „tînăra generație" de scriitori români, pronunțînd propozițiuni de o mare tristețe, ca aceastea. „M-am înșelat. Un fel de fatalitate înnoadă parcă șirul generațiilor deschise compromisului. Rînd pe rînd, tinerii curați care s-au ridicat cu zece ani în urmă au căzut ca niște mere putrede. Nu, încetez din clipa aceasta să mai cred în tînăra generație de scriitori din România („Limite", nr. 17/dec. 1974). Însă ordinul e ordin și chiar dacă omul „înceta" să mai creadă în scriitorii tineri „compromiși", el era obligat să spere că, odată, în viitor, cineva ar putea să-l asculte. Adevărul e că „Luceafărul" (care prin aceea că promovează literatura tînără e o cheie pentru viitor) nu poate fi scos din cercul de scări al diversiunii. Vreme de mai bine de opt ani comentariile negative ale echipei de zgomote pariziene s-au fixat cu orecădere asupra acestei publicații. Nimic din ceea ce se face aici nu ar fi bun, nimic nu ar contribui, vai!, la creșterea valorilor naționale.

Cine ar compara însă campaniile „Luceafărului" (din 1974 și pînă azi) cu acelea pe care le-au dezlănțuit oamenii „Europei libere", ar înțelege cu mult mai bine care este realitatea. Mai întîi, e vorba de apărarea valorilor clasice, între care un loc preponderent e acela al marilor scriitori moderni. Se cunoaște contribuția „luceferistă" la revigorarea opticii corecte asupra operei **călinesciene**: comemorarea, de o mare anvergură, a zece ani de la dispariția marelui critic (în martie, 1975), corecțiile aplicate unor așa-zise contribuții critice care îl așezau pe G .Călinescu „Între Aristarh și Bietul Ioanide", dezbaterile prelungite și tenace destinate reeditării „Istoriei literaturii române" a lui G. Călinescu, mai recent un serial memorialistic „L-am cunoscut pe G. Călinescu". Valorificarea **liniei călinesciene** din critica românească (însemnînd apelul la „Specificul național", la „sentimentul vechimii", la o perspectivă istorică fără complexe și prejudecăți, fără neglijarea modernității) nu putea să placă „Europei libere", a cărei oroare de G. Călinescu este, cum s-a văvut, imensă. Cei care au ajuns azi să-l considere pe acesta „neo-fascist" și „părinte al noii drepte" românești (? !) nu puteau, bineînțeles, să fie de acord cu călinescianismul luceferist. În 1976 („Limite", 21/martie, 1976) Virgil Ierunca făcea, pe două pagini încheiate, rechizitoriul lui G. Călinescu pornind de la intervențiile din „Luceafărul" (din martie 1975) ale lui M. Ungheanu și A. Silvestri, care, pasă-mi-te, l-ar fi „fetișizat" pe critic. Ideea după care G. Călinescu „nu trebuie să devină prilej de mitologie și de hagiografie" (preluată apoi și de alții) are semnificația tactică însă în această conjunctură. „Luceafărul" era principalul obiectiv. Nu mai adincesc interesul „Luceafărului" pentru o restituire corectă a literaturii lui Tudor Arghezi (obiectul unui serial de un an întreg, „L-am cunoscut pe T. Arghezi", devenit ulterior o carte foarte citită) sau M. Sadoveanu: aceștea nu puteau să placă „Europei libere" ai cărei „lideri" culturali fac alergie la aceste nume, așa cum fac, în general, crize de nervi la valori.

Să ne întrebăm de ce termenul de „protocronism" pe care „Luceafărul" l-a promovat, printr-un memorabil șir de dezbateri, nu place echipei pariziene care aplică un „sincronism" exclusivist, pe care nici E. Lovinescu nu l-ar admite? Inutil, explicațiile s-au dat și se află, în definitiv, la vedere. „Dacă „Luceafărul" are o poziție omogenă față de tradiție înțelegînd prin aceste „valori" și „specific" nu trebuie să ne mirăm că „Europei libere" nu-i place acest fapt, întrucît ea este pentru „deznaționalizare" și „avangardism" disolutiv. Cînd țelul „Luceafărului" este de a promova o „generație tînără" de scriitori care să fie conștientă de lumea în care trăiește și să capete luciditate politică deplină, nu își face nimeni iluzii că „Europa liberă" (doritoare de tineri hipnotizați și ajunși pe mîna diversiunii) i-ar stîrni acest lucru mari satisfacții. Una peste alta, nu-i plac grupului verificat nu doar „programul" și „tezele" luceferiste ci și oamenii de aici. A susține niște critici tineri care nu fac „cor critic" manevrat e, pesemne, o oroare; a descoperi talente în toată țara și a merge la cenaclurile fără celebritate căutînd valori nu e, pentru diversiune, lăudabil. Pe scurt, ceea ce ar face „Luceafărul" e, să fim clari, un act de „neo-proletcultism", o expresie a „noii drepte românești" (? !), în care scriitorii luceferiști n-ar fi singuri ci ar exprima o tendință dintre cele mai „primejdioase". „Neo-proletcultiste" ar fi pentru „Europa liberă" jurnalistica lui Eugen Barbu, de la „Săptămîna", serialul filologic al lui Adrian Riza, din „Transilvania", polemicile lui Achim Mihu, din „Tribuna", interviurile Marianei Brăescu din „Suplimentul Scînteii tineretului" (emisiunea din 6 mai 1983); aflați în colimatorul „Europei libere", toți aceștia nu fac decît să ilustreze o direcție omogenă și fertilă pe care însă diversiunea o fixează ca izvorînd de la „Luceafărul".

„Luceafărul" pare, dealtfel, pentru „Europa liberă", cheia întregii lupte literare pe care diversiunea o întărîtă: cine ar avea „Luceafărul" în mînă ar controla practic viitorul literaturii române, aceasta este ideea. Acestea fiind datele, a explica mai mult „obsesia **Luceafărul**" pe care grupul „Europei libere" a căpătat-o de mult ar fi cu totul superfluu. După Virgil Ierunca „Luceafărul" ar cultiva „sub acoperămîntul actului critic, veleitatea și reaua credință", militantismul proletcultist, agresivitatea, calomnia, accentul pătimaș, cu atît mai nociv cu cît totul e învăluit, travestit în opinie" (emisiunea din 2 septembrie, 1983). De unde ar rezulta acestea? Hotărît lucru, din aceea că „Luceafărul" rezistă diversiunii. Și ar mai fi ceva: majoritatea campaniilor împotriva „Europei libere" — s-au produs la... „Luceafărul".

Artur Silvestri

AMINTIRI DE LA „LUCEAFĂRUL"

Confesiune despre începuturi

nu-mi propusesem să vină atît de repede... vremea amintirilor. Chiar m-a surprins, stimată Sânziana Pop, solicitarea de a evoca, la alegere, cîteva... **„Amintiri de la Luceafărul".** În lumea literară se vorbește și se teoretizează mult despre importanța perspectivei istorice, a locului ei în procesul de creație. Despre ce perspectivă ar putea fi vorba în cazul în care ne-am propune să aducem în atenție cîteva momente, din cele multe, trăite cu doar cîțiva ani în urmă la revista „Luceafărul" cînd — împreună cu un mănunchi de minunați colegi de redacție, poeți, prozatori și critici — ne străduiam să aflăm un profil pe măsura elanurilor tinereții paginilor revistei ? Deci, mult invocata „perspectivă istorică" nu ne-ar îngădui, poate, să ne pronunțăm cu toată fermitatea în legătură cu semnificația tuturor opțiunilor și a rațiunilor muncii noastre de mai acum cîțiva ani, în legătură cu gradul de luciditate al acestor opțiuni și consecințele lor în viața literară ? În loc de răspuns la întrebările de mai sus, aș aduce în atenție o convingere care nu se poate să nu „persecute" într-un anume fel pe oricare arhitect de ziar ori revistă : pentru o publicație — și cu atît mai acut pentru una literară — opțiunile unui moment dat dobîndesc și un **statut de eternitate.** Căci oricînd, peste decenii sau secole, cineva va putea să întoarcă paginile unei reviste literare și să aprecieze, dintr-o perspectivă cu adevărat istorică, justețea opțiunilor ei estetice, morale și civice.

Cert este că, pentru cel ce așează în pagină scrisă aceste cîteva gînduri, perioada de la „Luceafărul" — vreau să spun cea cuprinsă între mijlocul primăverii lui 1974 și mijlocul iernii anului 1980 — constituie o complexă, veritabilă și, cîteodată, dramatică experiență de viață, experiență umană. Multe lucruri neînțelese pînă atunci ale vieții literare aveam să le înțeleg ; altele, care îmi păreau pe deplin înțelese, s-au arătat dintr-odată enigmistice. Un adevăr s-a impus constiinței mele : viața literară nu poate fi privită decît ca un caleidoscop viu în care imprevizibilul își va afla întotdeauna locul său.

Dar să nu întîrziem, fie și în considerații vagi, (din dorința de a sugera măcar dificultatea de a cuprinde în adevărurile celui ce scrie aceste pagini și adevărurile celor care i-au determinat în parte, deciziile, atitudinile) într-un spațiu în care multe vor mai fi de înțeles și clarificat prin timp.

Unei convingeri i-aș afla locul acum, cînd evocăm în fapt un sfert de veac din existența revistei : o parte din „eroii clipei", din cei care au făcut la un moment dat valuri cam prea multe și prea haotice în viața literară își vor dovedi, peste ani, inconsistența atitudinilor și — de ce nu ? — precaritatea mizei ce le-a subjugat gesturile și chiar faptele. Revenind la „Luceafărul" am mîndria de a crede că va veni vremea cînd, căutîndu-se, peste ani, momentul de debut al unor autentici scriitori, pentru mulți dintre ei, acesta va fi aflat, sînt convins, în paginile „Luceafărului". Firește, apariția unui scriitor nu poate fi planificată, dar climatul afirmării lui poate fi construit cu dragoste și luciditate. Un asemenea climat am năzuit să construim la „Luceafărul". Am reușit ? N-am reușit ? De ce aș răspunde eu, tocmai eu ? Las timpului dreptul verdictului. Sînt însă convins că a fost o opțiune necesară, binevenită, aceea de a ne împotrivi transformării revistei „Luceafărul" într-o publicație cu un număr exagerat de restrîns de colaboratori și deschiderii paginilor ei către tot ceea ce s-ar fi ivit din năzuința de a împlini un frumos gînd românesc, de a conecta lucrarea artistică a prezentului la marile tradiții spirituale ale poporului român ; la fel ca și mai curajoasa deschidere către nume noi. Nu o literatură pentru elită, pentru puțini, ci o literatură de valoare pentru cei mulți, am vrut să propunem prin paginile „Luceafărului". Și în acest spirit am înțeles să orientăm și critica din revistă. Am mai năzuit, de asemenea, să adunăm laolaltă în paginile „Luceafărului" pe marii scriitori ai prezentului (chiar și atunci cînd între ei, din greu descifrabile motive, s-au țesut conflicte nimănui folositoare) cu tinerii abia sosiți în imperiul exigent și greu de cuprins al literaturii. Sînt cîteva cărți de proză, de poezie, de publicistică din care s-au publicat în „Luceafărul" pentru prima dată fragmente („Cel mai iubit dintre pămînteni", „Săptămîna nebunilor", de pildă) aceasta dovedind, pe de o parte, încrederea autorilor în revistă, pe de alta, preocuparea redactorilor de a aduce în coloanele ei nume de valoare ; pentru că numai astfel o revistă își va argumenta, practic, prestigiul.

Dar să renunțăm la aceste considerații ce necesită o mai complexă analiză, pentru mai tîrziu, și să încercăm să călătorim, cu amintirile, către acei ani. Îți amintești, Sânziana ? Era într-o după-amiază de la sfîrșitul lunii aprilie 1974. În încăpătoarea sală de ședință de la etajul I al sediului Uniunii Scriitorilor din Șoseaua Kiseleff fusese convocat întregul colectiv de redacție al „Luceafărului" pentru a li se prezenta noul redactor șef. Fără să fi vrut, fără să fi făcut nici un demers în această direcție (cum am aflat mai tîrziu că demersuri făcuseră alții), urma să mi se încredințeze, în acea după-amiază, greaua, dificila misiune de a conduce revista „Luceafărul". Lumina din sala în care a avut loc „ședința de instalare" mi-a părut, n-aș putea spune de ce, ușor apăsătoare. Era spre seară și o tensiune anume stăpînea nu doar în atmosfera din parcul frumos, ci și în sala în care colectivul de redacție era înștiințat de numirea noului redactor șef. S-au rostit atunci „o samă de cuvinte". Bineînțeles, nu toate avînd înțelepciunea celor pe care le adresa cronicarul. Au fost cuvinte de bună întîmpinare, au fost cuvinte de așteptare și au fost cuvinte în care, abil formulate, rezervele nu erau greu de identificat. Nu-mi amintesc tot ce am răspuns atunci. Poate cineva a avut inspirația unei stenograme (vai, ce stenograme spectaculoase s-au redactat de-a lungul anilor la ședințele, la întîlnirile noastre de la Uniunea Scriitorilor !). Știu doar că ideea care m-a preocupat și pe care am căutat s-o formulez cît mai clar era aceea că nu sînt deosebit de preocupat de modul cu care mă întîmpină colectivul în care va urma să lucrez un număr de ani (n-aș fi crezut că vor fi atît de mulți, și de grei) ci mă preocupau deja cuvintele ce ar putea fi rostite cînd, dintr-un motiv sau altul, ar urma să nu mai lucrez la „Luceafărul". Dacă stau să mă gîndesc bine, cu vreo două excepții (fiecare cu justificările lor), cuvintele ce au fost rostite — peste aproape 6 ani, la încheierea mandatului de la „Luceafărul" — au fost colegiale și pline de căldură. Celor ce mi-au dăruit atunci semnele adeziunii lor la strădania de a face din „Luceafărul" nu doar o publicație care să-și promoveze redactorii ci o publicație care să afirme idei și scriitori noi, o publicație în care orientarea patriotică a revistei să fie identificată în structura, în substanța materiei tipărită, ci nu decorată cu eleganță în articole-program, le adresez acum, în aceste rînduri evocatoare, simplele mele mulțumiri.

Important este, pentru evocarea de față, că ne aflăm în acea sală de ședințe și urma să pornim la drum. Cîte întîmplări, cîte amintiri, cîte situații contradictorii, ce roman „de idei și de caracteruri", și în cîte volume s-a desfășurat sub ochii noștri, ai tuturor — redactori și colaboratori. Descoperind un lucru, un adevăr pe care-l cam uităm că, la fel ca toți oamenii, și scriitorii sînt în primul rînd oameni, cu calități și defecte, cu generozități și orgolii, capabili de clipe de sublim dar și de clipe lunecoase. Dar de ce am păstra între amintiri pe cele ce sînt partea de umbră a unor existențe ? Și pentru că, odată și odată, **„Amintirile de la Luceafărul"** vor trebui să ia chipul unei narări coerente, hai să începem cu începutul.

Așadar, doar cu o jumătate de oră înainte de ședința amintită, ctitorul atîtor cărți memorabile, Zaharia Stancu, președintele autorităt și fermecător al Uniunii Scriitorilor din acea vreme, îndemnîndu-mă să mă apropii cu curaj de un pahar de whisky, îmi spunea... Parcă-l văd, căutîndu-mă cu privirile sale pătrunzătoare, luminate de un albastru tăios.

— Da, da ! Dumneata o să conduci „Luceafărul". Grea misie ! (Să fi intenționat temutul polemist de altădată o ironie, o trimitere glumeață doar la Pristanda ?) Toți vor să fie geniali. Pînă și genialii vor să fie mai geniali. Să nu te superi. Să fii cinstit cu gusturile și convingerile dumitale. Și o să reușești. Da, da ! Sînt sigur că o să reușești. Nu se poate să nu reușești.

Îl priveam pe reputatul scriitor, pe care îl admiram nu numai pentru romanele sale, ci și pentru publicistica sa focoasă, pentru lirica sa în care tresărea seva delirantă a vegetației Bărăganului. Îl priveam și îl înțelegeam și nu-l înțelegeam. Simțeam în vocea sa încercarea de a mă îndemna la anume precauție și de a mă încuraja totodată. (Aveam să aflu mai tîrziu, că — preocupat să armonizeze sau să estompeze unele atitudini explozive din viața literară de atunci — nu era sigur dacă formula privind „noua conducere a revistei" îi va fi de un real ajutor. Colaborarea scurtă ce a urmat mi-a dovedit însă marea experiență ce o avea Zaharia Stancu, capacitatea de a distinge esențialul de neesențial, ce e folositor obștii în general de ceea ce nu-i poate fi de folos, lucruri care s-au cam amestecat în unele momente ce au urmat în anii cînd nu mai era să dea autoritate și certitudine inițiativelor din spațiul literaturii).

— O să vină mulți să reclame. Chiar de la biroul uniunii o să vină. Da, da ! O să primești telefoane. Să nu te sperii. O să te întrebe : „De ce l-ai publicat pe X, nu are nici un fel de talent ?" Și o să-ți spună asta chiar cînd știu că X are talent. Poate chiar eu o să-ți dau telefon supărat și o să întreb : „De ce a fost publicat Y ?" Dumneata să asculți. Să nu cumva să nu asculți. Dar să faci cum știi și ce știi. Că numai dumneata răspunzi peste vreme de ce ai făcut. Chiar dacă dau eu telefon. Să asculți ce zic, dar să nu faci decît ce crezi că-i bine și adevărat. O să reușești. N-ai de ce să nu reușești. Da, da ! Ești copil de țăran, cum știu, și țăranii știu să reușească.

— Nu întotdeauna ! am spus. Numai dacă știu bine ce vor și dacă nu au făcut contract cu vreun scaun șefesc, crezînd că eternitatea și valoarea sînt direct proporționale cu mărimea acestuia.

Cu o privire, parcă repede cenzurată în priviri, președintele a tăiat scurt :

— Va să zică ai și trecut la atac. Apoi, arătîndu-mi spre paharul abia atins. Mai gustă puțin, că începe prima bătălie. Și o să ai multe din astea. Și mai puțin festive. Da, da !

Și a avut loc întîlnirea.

Iar ca să propunem o finalitate acestor prime amintiri, aș aminti că între rubricile de succes pe care le-am propus pentru primele apariții din noua serie a „Luceafărului" (spun **noua serie** și realizez că noțiunea este cam pretențioasă), se află și „Biografia debuturilor". Am gîndit că poate fi de folos tinărului scriitor să afle de la scriitorii ajunși la o apreciabilă maturitate de viață și literatură, de la toți scriitorii care din punct de vedere artistic și uman s-ar fi putut adresa cu folos tinerilor creatori, care au fost condițiile debutului, ce gîndeau, ce-și propuseseră să realizeze ca scriitori, etc. Primele interviuri pentru această rubrică au fost realizate, după cum o atestă numerele „Luceafărului" din mai-august 1974, de Sânziana Pop.

Îți amintești, Sânziana ? Întîmplarea a făcut ca, locuind la Mogoșoaia, să poată fi mai ușor abordat pentru o întîie convorbire Marin Preda.

Nicolae Dragoș

Continuare în pag. a 11-a

Luceafărul 25

ADUCERI AMINTE

Pe masa mea de lucru — primul număr al revistei „Luceafărul" ... 15 iulie 1958. Silit de amintiri prind a-l răsfoi... Îmi pare un inedit calendar al unui timp ce s-a dus — zile... nopți... ani... un sfert de secol... Cum să nu te întristezi ? Cum să nu te bucuri ?

Da, am pe masa mea de lucru, primul număr al „Luceafărului". E frumos... tipărit la plane pe hîrtie velină... înnobilat cu o tehnoredactare menită să spargă monotonia grafică a tipăriturilor vremii, literare și neliterare, să fie dovadă concretă că luptînd cu inerția puteau fi reluate, pe un plan superior, vechi tradiții ale presei românești dintre cele două războaie mondiale.

Douăzeci și cinci de ani ! Trudnicele zile și nopți ale anului 1958 ! Le mai ținem oare minte noi, cei care, animați de Mihu Dragomir, am construit „Luceafărului" rampa de lansare ? De un sfert de veac, „Luceafărul" apare săptămînă de săptămînă pe cerul nu întotdeauna senin al vieții noastre literare, semn, înainte de toate, de statornicie, de treabă temeinică, gospodărească, făcută atunci, cîndva...

Pe masa mea de lucru — primul număr al „Luceafărului". Nu e numai frumos din punct de vedere grafic, ci are și un conținut bun, asigurat de cele mai prestigioase condeie ale literaturii române. Redactorii care i-au pregătit înălțarea, care au stat apoi de veghe lîngă plane, înmărmuriți de emoție, în așteptarea unirii celor șaisprezece pagini într-o singură bucurie — LUCEAFĂRUL — au pentru ce să fie mîndri. Mulți dintre luceferiștii primului număr au trecut în lumea umbrelor. Se cuvine să le omagiem, și pe această cale, cu pioșenie, memoria !

Încă de la primul număr, „Luceafărul" se făcea ecoul unui important și constant deziderat al Partidului Comunist Român : unirea tuturor scriitorilor din România într-un singur front al revoluției socialiste. Porneam la drum cu (citez de pe prima pagină a revistei) Tudor Arghezi, I. D. Bălan, Mihai Beniuc, Radu Boureanu, Eusebiu Camilar, Nina Cassian, Lucia Demetrius, Al. Dima, Mihu Dragomir, Mihai Gafița, Aurel Martin, E. Em. Galan, E. St. Milicescu, Mihai Novicov, Al. Oprea, Perpessicius, Aug. Z. N. Popa, Marin Preda, Ferencz Szemler, Nicolae Tăutu, Victor Tulbure, Tiberiu Utan, Tudor Vianu, Dragoș Vicol, Petru Vintilă...

Privind în urmă, îmi spun : cei ce au muncit pentru a lansa pe orbita culturii române primul număr al „Luceafărului" n-au de ce roși. Mesajul revistei lor către contemporani era clar, emoționant, căci izvora dintr-un concept comunist elaborat de un poet — Mihu Dragomir — care a slujit cu credință revoluția, cultura română. Fondatorul revistei, iar apoi marele nedreptățit...

Scria Mihu Dragomir în a sa propunere adresată celor care, în anul 1958, erau împuterniciți pe linie de partid și de stat să aprobe apariția unei publicații :

„Programul nostru este adunat în două cuvinte : tradiție și actualitate (...) Nu o actualitate mărginită la zi, ci mergînd cît mai departe în zilele de mîine, pe care le pregătim pentru noi și pentru viitorime. Tradiție și actualitate : o literatură a clocotului creator, o literatură demnă de poporul nostru care a dat pe Bălcescu și Eminescu, Creangă și Caragiale, Sadoveanu și Arghezi, a poporului care a știut să-și organizeze un conducător înțelept și clar-văzător, partidul..."

Răsfoiesc cu o nostalgie de înțeles primul număr al „Luceafărului"... Ceea ce nu mă împiedică să constat, peste timp, o concordanță de toată lauda între vorbă și faptă. Mihai Beniuc cu o poezie pe pagina întîia ; pe pagina a treia Marin Preda cu un fragment de roman ; în continuare, Perpessicius își regăsește în coloanele „Luceafărului" vechea sa rubrică „Mențiuni critice" și analizează un roman nou „Setea" de Titus Popovici. Alături de Perpessicius, un tînăr critic literar, Martin Aurel, comentează „Lupta cu inerția" de Nicolae Labiș, dispărut atunci dintre noi. Paginile din mijloc, deci cele centrale, oferă cititorului două texte : „Cartea noastră de început — 450 de ani de la apariția „Liturghierului", iscălit de Aug. Z. N. Pop și „Delavrancea — 100 ani de la naștere", semnat de E. St. Milicescu ; mai dăruiesc, aș zice pentru eternitate, un „Salut" de Tudor Vianu și o „Vestire bună" de Tudor Arghezi.

Unde, altundeva, mă întreb, ar fi putut în 1958, să adreseze marele poet tinerilor scriitori îndemnul de mai jos, dacă nu în „Luceafărul" tinerelor talente ?

Scormoniți, feciori, în adînsuri și scoateți la lumină aurul simțirii. Pentru cinstea voastră și pentru podoaba graiului cu năframă, al maicii voastre în opinci și în catrință.

Și copleșit de aduceri aminte, mă mai întreb, desigur cu naivitatea proprie celor cu părul cărunt, dacă n-ar fi fost bine ca noi, luceferiștii primului număr să urcăm acest îndemn în colțul din dreapta a primei pagini ca pe o deviză permanentă a revistei.

★

„Luceafărul" nr. 1.... 15 iulie... Anul I. Revista a apărut sub semnul Plenarei C.C. al P.C.R. din 9—13 iunie 1958, ale cărei documente au fost reconsiderate abia după Congresul al IX-lea al P.C.R. din inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu. Dar pînă atunci...

Și pentru că mîine sau poate poimîine, cercetători ai presei literare vor dori să se aplece și asupra istoriei revistei ce astăzi o sărbătorim, îmi îngădui să las memoriei hîrtiei cîteva mărturii mai mult orientative în timp decît definitorii. Orientative, pentru că nu pot afirma că mi s-a arătat și fața nevăzută a Lunei.

Mă gîndesc, de pildă, că un cercetător avînd „Luceafărul" nr. 1 sub ochi, nu va reuși nicicum să determine cine i-a fost redactorul șef. Caseta de pe pagina a doua, mai mult ca sigur, îl va dezorienta. Un Comitet de direcție în locul unui colegiu — un director — Mihai Beniuc*) — în locul unui redactor șef. În continuare, nici un secretar general de redacție. În schimb, patru scriitori — Dan Deșliu, Mihu Dragomir, Aurel Mihale (secretar al Uniunii), și Haralamb Zincă — sînt menționați ca membri în Comitetul de conducere.

Astăzi, după douăzeci și cinci de ani, trebuie să arăt că redactorii primului număr al revistei „Luceafărul", inclusiv organizatorul grupei de partid al colectivului redacțional, au fost puși în fața unui fapt împlinit. Unde, cînd și cum s-a ajuns la această formulă sui generis (nu va fi ultima), n-am izbutit să aflu nici pînă azi. Unul însă, din cei patru membri — Aurel Mihale **) — fusese imputernicit de Biroul Uniunii să coordoneze activitatea întregului colectiv de redacție. Dar om cu mult bun simț, prozatorul Aurel Mihale (lucrase împreună cu Mihu Dragomir la „Viața românească"), nu și-a permis nici un moment să-l împiedice pe cel care gîndise noua revistă și dusese tot greul apariției sale să-și exercite funcția de conducător al „Luceafărului". Totuși, Mihu Dragomir, poet de o mare sensibilitate, a interpretat lovitura ce i se administrase de sus în jos ca pe un semn de neîncredere politică în persoana sa. Așa stînd lucrurile, după un timp, jignirea l-a răzbit obligîndu-l să bată în retragere. Străbăteam o epocă încărcată de contradicții reale (Știe cineva epoci fără contradicții ?), dar și artificiale, cele din urmă fiind, uneori, mult mai apăsătoare și mai primejdioase. De aceea, cine dorește să foreze adîncurile istoriei presei literare ca să ajungă la filonul adevărului trebuie să ia în considerație toate laturile vizibile și invizibile ale contradicțiilor. Altfel, va risca să greșească, să impună atenției contemporanilor săi concluzii mai mult sau mai puțin eronate... Ce înțeleg prin contradicție în cazul de față ? Iată un exemplu : Fondatorul „Luceafărului" devenise membru al P.C.R., la Brăila, imediat după 23 August 1944. Verificările din 1949 îi vor retrage această calitate politică. Din momentul acesta apare și o primă contradicție : în ciuda acestei măsuri severe Mihu Dragomir n-a fost nici o clipă exclus din viața politică și profesională a obștei : a făcut parte din Comitetul de conducere al Uniunii scriitorilor (în 1951 răspundea de Comisia de îndrumare a tinerelor talente), i s-au conferit în cîteva rînduri Premii de Stat, Ordine și Medalii, a fost redactor șef al „Tînărului scriitor", i s-a oferit șefia redacției de scenarii de film, la una din Conferințele pe țară ale tinerilor scriitori a fost principalul raportor, programul revistei „Mioriței" a găsit audiență, încredințîndu-i-se după asta și sarcina tipăririi „Luceafărului". Și n-a fost singurul scriitor exclus din partid care s-a bucurat totuși de încrederea partidului. Fenomenul, cred eu, ar merita mai multă atenție. Cu toate acestea în 1958, Mihu Dragomir, care în toți acești ani dificili ai revoluției făcuse cu prisosință dovada credinței sale în cauza socialismului, s-a pomenit tratat cu suspiciuni din pricina unui nefericit complex de împrejurări strict familiale. Fața nevăzută a Lunii ! Aș ocoli însă în mod deliberat adevărul dacă n-aș relata că printre activiștii centrali ai perioadei respective a existat unul — amețit de propria sa inteligență și putere (și în prezent există colegi de-ai noștri suferinzi de această nenorocită boală) și care îl suspecta pe M. D. pentru un trecut dubios, activist care n-a ezitat să mi se laude că dacă el vrea, desființează revista și înființează în loc altele, reprosîndu-mi colaborarea și prietenia cu Mihu Dragomir. (Sus-amintita Plenară pornise o campanie împotriva împăciuitorilor și a împăciuitorismului). Nu l-am luat în serios făloșenia și avertismentele, dar, curînd, dumnealui avea să-mi demonstreze că, într-adevăr, postul îi conferea puterea de a desființa revista. A se vedea deznodămîntul lunarului „Tînărul scriitor". Nu dezvălui numele acestui activist, deoarece nu sînt partizanul abordării unilaterale a unor probleme ale „obsedantului deceniu" și nu știu dacă, prin absurd, luîndu-i lui Mihu Dragomir apărarea, n-ar fi fost el însuși, în anul 1958, etichetat ca împăciuitorist, căci problemele de familie ale poetului erau reale. Totuși, lui M.D. nu i s-a retras niciodată calitatea de membru al Comitetului de direcție, iar Aurel Mihale a făcut totul pentru a-i menaja sensibilitatea. Actualizarea însă a dosarului său personal l-a tracasat, l-a înhibat, l-a demoralizat, mai ales după ce a fost martorul nefericitei întîmplări din existența lui Aurel Martin, om pe care-l prețuia nespus din toate punctele de vedere... În cele din urmă, s-a retras „strategic", cerînd în scris Biroului Uniunii, personal lui Mihai Beniuc, să i se aprobe un lung concediu fără plată. Care i-a fost aprobat.

După plecarea lui Mihu Dragomir din redacție, „Luceafărul" a intrat în derivă. De unde pînă atunci nu avusese parte de nici un redactor șef, acum, dintr-odată, se bucura, prin rotație trimestrială, de patru redactori șefi : Dumitru Corbea, Dan Deșliu, Al. I. Ștefănescu, subsemnatul. Nici prezența vremelnică la șefie a lui Dan Deșliu n-a mai putut corecta „traiectoria" „Luceafărului" și nici să-i redea strălucirea etapei de început. În consecință, se impuneau măsuri radicale. Și ele n-au întîrziat. Biroul Uniunii, analizînd situația (la ședință n-a participat nimeni din conducere, nici măcar organizatorul grupei de partid) a încredințat șefia revistei lui Eugen Barbu. De autorul „Groapei" mă leagă amintirea debutului lui la „Viața românească", și a primelor sale deplasări reportericești în țară, înainte ca el să fi devenit membru al Uniunii... Ne-a fost dat să scoatem împreună primele numere — dețineam funcția de secretar general de redacție — dar, după ce ai avut șansa de a lucra ani în șir, cot la cot cu Mihu Dragomir, la bine, ca și la rău, nu mai poți să te acomodezi cu vederile și stilul unei alte personalități. N-am așteptat să se adune nori grei deasupra capetelor noastre — eram vecini de apartament și doream relații de bună vecinătate — așa că m-am transferat la „Gazeta literară".

★

De douăzeci și cinci de ani „Luceafărul" apare săptămînă de săptămînă pe cerul vieții noastre literare ! Dacă Mihu Dragomir ar fi avut zile, cu siguranță că la bucuria acestei aniversări ar fi ținut să rostească, pe lîngă tradiționalul **La mulți ani** și aceste cuvinte înscrise în programul „Mioriței" :

„Tradiție și actualitate : o literatură profund românească, profund realistă, profund socialistă.

Tradiție și actualitate : împotriva improvizației și a lucrului în serie, pentru o muncă literară entuziastă și eroică".

Haralamb Zincă

*) Președintele Uniunii scriitorilor.
**) Secretar al Uniunii scriitorilor.

Corăbii cu sute de catarge, sute și sute de catarge

„Luceafărul" continuă să apară. Lungul răstimp care a trecut de la înființarea revistei, un sfert de veac a fost și necesar și rodnic. El a întregit viața spirituală a României socialiste cu glasuri tinere și de mare, chiar tulburător talent. Iar pentru tinerețul care, an de an, săptămînă de săptămînă, timp de un sfert de veac, și-a văzut numele tipărit în paginile revistei, a fost un destin. Încălecînd peste timp, cei mai mulți au ieșit din desișurile lor tăcute, au ieșit pe ogorul literelor, odată cu steaua din poveste, cu „Luceafărul".

A fost asadar un drum. Un drum lung de un sfert de veac. Lungimea lui a creat tradiția „Luceafărului". Pentru a putea dăinui, a fost sprijinit de statul nostru socialist și slujit cu devotiune de condeiele tinere. Pentru că ei și-au asumat iremediabil sarcina de a da strălucire revistei, de a fugi, de a se feri de înăbușitoarea mediocritate.

Se știe de mult, alții au spus-o poate mai bine decît noi, o revistă merită să trăiască atunci cînd conține în ea, prin chiar germenul ei de viață, posibilitatea de a trăi succesiv în toate vremurile și laolaltă cu toate generațiile. Or, revista tinerilor scriitori, în toate aspirațiile ei literare, s-a adaptat tuturor imperativelor, în toți anii, dezvoltîndu-și într-un proces continuu, tocmai viabilitatea sa. Revista de astăzi continuă strălucit tradiția sa „bătrînă" de un sfert de veac, care nu este, sperăm, decît un scurt popas în mersul ei înainte.

Înfățișarea revistei de azi, potrivit datinei înscăunată de ea însăși de a oglindi talentele cele mai diverse, arată că rînduiala ei în viața noastră literară și artistică este dintre cele mai complexe și calificate. Înțelegerea și coordonarea talentului prin prisma unei firești exigențe asigură caracterul de laborator paginilor sale. Retortele revistei au funcționat din plin, din ele s-au extras giuvaerurile alese, și tot ele au eliminat zgura, perisabilul, efemerul. Prin „Luceafărul" însă, scrisul românesc și-a adăugat forțe apreciabile. În cadrul celei mai severe exigențe, trebuie spus, și-a făcut mereu o datorie și o cinste de a face loc tuturor. Diversitatea cuprinsului a contribuit ea însăși, într-o largă măsură, la evantaiul multicolor de astăzi, judecățile critice de peste timp avînd ce să configureze. Mă gîndesc la toate acestea, astăzi, la împlinirea unui sfert de veac, confruntînd cuvintele „programului" scriitoricesc de atunci, program scris cu mîna lui Mihu Dragomir și respectat cu sfințenie în acest pătrar de veac. „Luceafărul" a păsit în ritmul vremii, așa cum și-au dorit-o cei care au pus umărul la înființarea lui. A păsit cu pulsul propriu, și prin aceasta s-a aflat în bună tovărășie cu toate celelalte publicații, mai mari sau mai mici, mai tinere sau mai îmbătrînite de vreme. Deschizînd mereu și mereu paginile sale tuturor celor care au bătut sau bat la porțile cuvîntului scris, și au rămas, sau vor rămîne, înmiite sînt astăzi luminile care luminaseră cîndva, la rubrica „Dintre sute de catarge". După sfertul de veac în care a părăsit vechea sa înfățișare, și a luat, rînd pe rînd, felurite fețe, revista a fost mereu aceeași, adică a tinărului scriitor. N-a făcut decît să-și asocieze vremea pentru a oglindi cît mai bine, cît mai frumos prospețimea și frumusețea zilelor noastre.

«„Luceafărul", obișnuia să spună Mihu Dragomir, nu va acosta pe tărîmuri legendare. Va afirma tinere talente, mereu și mereu, adică pe toți acei corăbieri porniți de pe toate apele tării să ducă la țărmul frumosului avuții neprețuite ale sufletului lor, corăbii cu catarge, sute și sute de catarge...»

Această năzuință a devenit, în timp, rodnică. Iată de ce „Luceafărului" de ieri și de azi, i se cuvin laurii marilor împliniri.

O revistă, cum bine se știe, trebuie să fie, înainte de toate, o forță. Ea trebuie să aibă în permanență ceva de spus. Ea necontenit pulsează odată cu viața din jur.

Redacția de azi își împlinește chemarea. Prin conducerea ei, ea afirmă o normă, un mod de cugetare.

Îmi aduc cu plăcere aminte de zilele acelea depărtate, de iulie, ale anului 1958, anii cînd, practic, revista era condusă de Mihu Dragomir. Îmi aduc aminte cu enormă satisfacție de „anii lui Barbu". Sub direcția lor, revista a răscolit timpul, a determinat o anume orientare a cititorilor. Temperamente profunde, răscolitoare, ei au pus, potrivit cu felul lor de a fi, temelii. Au dat peste cap inerție, au surpat valorile instaurate pe moment și pe nemerit, dezlănțuind torențe. În focul acestor încrîncenări s-au oțelit caractere, toți aceia care au făcut mai apoi o presă fără tihnă, fără certificate de pauperitate intelectuală.

O revistă trebuie să stîrnească în jurul ei viața, scria cu ani în urmă un distins cărturar. Valoarea unei publicații se măsoară prin mișcările de simpatie și antipatie într-o cît mai largă pătură de cititori. Ca unul care a muncit în această redacție de la primul număr, timp de zece ani neîntrerupți, pot să afirm că „Luceafărul" s-a bucurat de toate (și de simpatie dar și de antipatii bolnave). Revista și-a păstrat însă mobilitatea sufletească și perpetuează sentimentul unei tinereți veșnice.

Aflîndu-mă un timp în conducerea revistei, avînd funcția de secretar general de redacție (de altfel, primul ei secretar general) amintesc doar, în încheierea acestor însemnări, că dintotdeauna, o revistă a fost un drapel de luptă. Un drapel, da, și să nu se uite, în sensul idealului de artă, „Luceafărul" este un asemenea drapel și sînt mîndru că, prin îndeletnicirile mele actuale, sînt atît de aproape de inimosul ei colectiv redacțional.

Romulus Zaharia

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
42
(1 120)
Sîmbătă
22 octombrie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Moment din timpul vizitei oficiale de prietenie pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu o fac în R. A. Egipt.

DECRET PREZIDENȚIAL

privind conferirea Ordinului „Meritul cultural" clasa I revistei „Luceafărul"

Pentru contribuția adusă la afirmarea și dezvoltarea artei și literaturii românești, la înfăptuirea politicii culturale a partidului și statului nostru,

Cu prilejul împlinirii a 25 de ani de la apariția revistei „Luceafărul",

Președintele Republicii Socialiste România

decretează:

Articol unic. — Se conferă ordinul „Meritul Cultural" clasa I revistei „Luceafărul".

NICOLAE CEAUȘESCU

Președintele Republicii Socialiste România

Telegrama adresată tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU,

Secretar general al Partidului Comunist Român, Președintele Republicii Socialiste România

Mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Întruniți în adunarea festivă consacrată aniversării a 25 de ani de la apariția revistei „Luceafărul", revistă a Uniunii Scriitorilor din România, ne îndreptăm gîndul încărcat de recunoștință către Partidul Comunist Român, călăuză fermă a poporului nostru pe drumul construirii socialismului și comunismului, către dumneavoastră, marele bărbat politic, patriotul înflăcărat care conduce în lumină și demnitate destinele partidului și ale țării.

Mulțumim din inimă pentru înalta onoare de care se bucură astăzi revista noastră care și-a găsit expresie în cuvintele de salut și felicitările adresate de dumneavoastră, mult stimate tovarășe secretar general, precum și în înalta distincție acordată revistei „Luceafărul" — Ordinul „Meritul Cultural" clasa I — în care vedem expresia grijii și prețuirii pe care le arătați scriitorilor români, presei social-culturale din țara noastră. Sînt toate acestea temeiuri ale angajării noastre comuniste, responsabile, în înfăptuirea sarcinilor și orientărilor de mare răspundere pe care partidul, dumneavoastră personal le-ați trasat creatorilor români, presei, formulate cu deosebită pregnanță în expunerile dumneavoastră la Plenara C.C. al P.C.R. din iunie 1982 și la Consfătuirea de lucru de la Mangalia, din vara acestui an.

Încă de la începuturile sale, revista „Luceafărul" s-a definit ca o publicație angajată în înfăptuirea politicii partidului în domeniul culturii, militind cu consecvență pentru valorificarea marilor tradiții ale spiritualității românești, pentru promovarea unei literaturi de valoare, cu profund conținut patriotic, deschisă maselor de cititori, creatorilor tineri de pe tot cuprinsul țării.

Ultimii optsprezece ani de istorie românească, de cînd în fruntea partidului și a țării sînteți dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, ani ce au consacrat cu strălucire destinul suveran al poporului român și înflorirea fără precedent a țării, constituie pentru fiecare creator, ca de altfel pentru fiecare cetățean al patriei, perioada de afirmare neîngrădită a personalității sale. Sînt anii în care revista „Luceafărul" s-a aflat în primele rînduri ale activității de edificare a noii culturi socialiste, de formare a omului nou, constructor conștient al socialismului și comunismului.

Ne stăruie în minte generoasele îndemnuri pe care ni le-ați adresat în atîtea rînduri, de a urma pilda marilor înaintași, înscriși cu litere de aur în panteonul culturii române, de a ne inspira în permanență din realitate, din izvorul nesecat al muncii și vieții oamenilor.

Vă încredințăm, mult stimate tovarășe secretar general, că îndemnurile și orientările dumneavoastră de inestimabilă valoare teoretică și practică adresate la aniversarea revistei vor deveni însuși crezul nostru de viață și creație, coordonată fundamentală de conștiință ce ne definește întreaga activitate în efortul de a realiza o publicație cu pregnante valențe educative care să găsească ecou larg în mintea și inima cititorilor, ale întregului nostru popor.

În acest moment aniversar, ne angajăm în fața partidului, a dumneavoastră, mult stimate tovarășe secretar general, să facem tot ceea ce depinde de noi pentru ca revista „Luceafărul" să devină o oglindă a epocii în care trăim, să reflecte pulsul viu al vieții și muncii poporului român, ziditor în patria sa independentă al unui viitor demn, de bunăstare și progres, de pace.

PARTICIPANȚII LA ADUNAREA FESTIVĂ CONSACRATĂ ANIVERSĂRII A 25 DE ANI DE LA APARIȚIA REVISTEI „LUCEAFARUL"

Un angajament de un sfert de veac

Revista „Luceafărul" a împlinit 25 de ani de la apariția ei postbelică. Ea a scos pînă acum peste 1 000 de numere, a tipărit nenumărate poezii, proze, articole critice, traduceri. Bilanțul revistei „Luceafărul" la sfertul de veac pe care-l împlinește este bogat și prestigios. Născută din necesitatea de a deschide larg porțile literaturii unei noi promoții de scriitori, în noile condiții pe care socialismul le oferea după război culturii și literaturii române, „Luceafărul" a ajuns repede la o faimă binemeritată. Din pagînile revistei și-au luat zborul tineri scriitori care astăzi sînt maturi, au plecat către edituri cărți memorabile, s-au răspîndit în public idei fertile asupra literaturii și artei române, asupra spiritualității poporului român, asupra edificării noii noastre societăți, societatea socialistă românească. Faptul că „Luceafărul" a apărut neîntrerupt 25 de ani este în sine simbolul grijii pe care noua orînduire politică o oferă culturii și literaturii române. Istoria literaturii române cunoaște multe reviste efemere, care au durat cîteva săptămîni, cîteva luni, un an, doi, cîteva numere sau cel mult zeci de numere. Multe din aceste reviste cu viață scurtă au punctat decisiv pe firmamentul literaturii române. Lunga viață a „Luceafărului", expresie a colaborării conjugate a tuturor celor ce i-au dorit și sprijinit existența este dovada vie a actului de creație în sinul literaturii române.

Revista a început să apară în 1958, ca organ bilunar, și a devenit din anii șaizeci o revistă săptămînală, adică o revistă promptă, necesară contextului literaturii și culturii române, așa cum ne-o arată paginile ei de-a lungul celor peste o mie de numere. „Luceafărul" și-a început viața pe vremea vechilor inerții literare, a rețetelor dogmatice care funcționau în chiar creației, pe vremea unei critici rigide și circumspecte față de valorile trecutului și chiar față de cele care se înfiripau și se manifestau sub ochii cititorilor de după război. Revista „Luceafărul" a acționat împotriva acestor inerții și dogmatisme în primul rînd prin fluxul de tinerețe pe care l-a produs literatura ei entuziastă și nouă, în al doilea rînd prin racordarea acestei literaturi la fenomenul românesc, atît ca tradiție spirituală cît și ca realitate vie, concretă, de la un capăt al țării la altul. Paginile ei au încercat să ilustreze și să servească cu fidelitate înnoitoarele idei ale Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român, și o oglindă reală a dialecticii culturale în sensul acestor idei o oferă într-adevăr cele mai multe din paginile pe care revista „Luceafărul" le-a tipărit de-a lungul vremii. Întîlnirile cu cititorii, descoperirea de talente din toate unghiurile pămîntului românesc, tipărirea lor în revistă, comentarea lor în paginile „Luceafărului", prompte reportaje de pe traseele străbătute atestă acest spirit unificator și constructiv al revistei „Luceafărul", care s-a străduit să fie o revistă a întregii țări, a tuturor celor care

Luceafărul

Continuare în pag. a 7-a

UNIREA-DEZIDERAT DE VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

Premise ale unității naționale

Ideea refacerii anticei unități a Daciei devine operantă, la nivel politic, în spațiul carpato-danubian în primele decenii ale veacului XVI, mai cu seamă după bătălia de la Mohács. Ea a acționat, însă, întotdeauna împreună cu cealaltă idee majoră, a originii comune române a românilor din cele trei ținuturi, în virtutea căreia s-a format și consolidat conștiința unității de neam. Interferența celor două idei o vom întîlni mereu, la tot pasul, în epoca imediat premergătoare domniei lui Mihai Viteazul, fie ca justificare a unor eforturi politico-militare sau diplomatice consumate, fie pentru a pregăti altele, din aceleași domenii.

Un prim reper pentru a ilustra această interferență par a ni-l oferi izvoarele prin descrierea chipului în care a fost rezolvat conflictul din octombrie 1507 dintre Bogdan vodă cel Orb al Moldovei și Radu cel Mare al Țării Românești. Cel dintîi a pătruns atunci cu oștile sale în Țara Românească pentru a pedepsi tentativa unui pretendent, Roman Pribeagul, de a-l răsturna, cu sprijin din partea lui Radu cel Mare. De la acesta, însă, a venit un sol, călugărul Maxim Brancovici, din neamul despoților sîrbi, care în scopul împăcării celor doi domni a invocat argumentul: „sînteți creștini **și de aceleași neam**" (s.n. — St. A.). Peste mai bine de un secol, Grigore Ureche va tălmăci același pasaj, preluat din cronica internă în limba slavă a Moldovei, în felul următor: .....pentru că sîntu creștini **și o seminție**". Dar, pe de altă parte, în **Viața** lui Maxim Brancovici — scriere alcătuită nu mult după 1516 —, în care este iarăși relatat episodul din 1507, domnii Moldovei și Țării Românești sînt desemnați sub forma: „domnii ambelor Dacii", exprimare care, la rîndul ei, nu este deloc lipsită de semnificație, avînd în vedere că apare în legătură cu o mediere diplomatică încununată de succes. În plus, medierea a fost făcută de un reprezentant al dinastiei unuia din statele balcanice de cu-

II. IDEEA DACIEI RECONSTITUITE

rînd desființate de înaintarea Semilunei, ceea ce vădește că unitatea țărilor române, care supraviețuiseră în pofida puternicelor lovituri primite, constituia un deziderat major al cercurilor politice din sud-estul Europei, obligate să-și lege speranțele de eliberare, între altele, și de capacitatea militară reunită a ținuturilor nord-dunărene.

Cu o intuiție extraordinară, Nicolae Iorga a văzut în Petru vodă Rareș autorul unui proiect pentru „o adevărată uniune dacică". Spunem aceasta, deoarece abia acum două decenii a ajuns la cunoștința istoricilor noștri proba documentară asupra posibilității ca la curtea lui Rareș să fi circulat ideea identității dintre ținuturile care odinioară intraseră în componența Daciei și statele contemporane — Moldova, Țara Românească și Transilvania. Astfel, a ieșit la iveală faptul că un egumen al Hilandarului, pe nume Macarie, a cărui prezență este atestată succesiv, în 1525 și 1533, la curțile domnești ale Țării Românești și Moldovei, a „tîlcuit" la un moment dat un crîmpei din celebra **Geografie** a lui Ptolemeu, și anume cel „despre țările dacice", adaptîndu-l la realitățile geopolitice ale vremii lui. Pentru Macarie, Moldova și Țara Românească, luate împreună, sînt „Dacia prima", iar regiunea compusă din Hațeg, Ardeal și Muncaci este „Dacia mediteranea". Cum se știe, acest text, compus prin 1526—1528, a fost mai apoi intercalat în **Sintagma lui Matei Vlastares**, pentru a se putea demonstra că mitropoliile Moldovei și Țării Românești nu trebuie să depindă de patriarhatul din Constantinopol, ci de cel din Ohrida. Or, noi documente, descoperite recent în arhivele otomane, au venit să confirme că, în chip surprinzător, pentru un scurt răstimp, anterior anului 1544 — deci cînd încă vodă Rareș trăia ! — diocezele românești au plătit într-adevăr contribuții financiare patriarhatului din Ohrida. De unde presupunerea, deplin îndreptățită, că Macarie de la Hilandar a sosit în 1533 la curtea domnească de la Suceava și pentru a pleda pe lîngă virfurile politice și eclesiastice ale Moldovei, prin recursul la imaginea străveche a Daciei, cauza arhiepiscopului Prohor de Ohrida. Pe de altă parte, Macarie de la Hilandar nu este altul decît cărturarul care în anii 1508—1512 a condus activitatea celei dintîi tipărnițe a Țării Românești. Iar el a păsit atunci, în primii ani ai

Ștefan Andreescu

Continuare în pag. a 7-a

În acest număr ● „România — patria tuturor românilor" (I) de ● Mircea Mușat și ● Ion Ardeleanu ● Proză de ● Mircea Constantinescu ● Poeme de ● Ion Potopin ● Gabriel Cheroiu ● Mircea Șoncuteanu ● Dumitru Ion Dincă ● Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești de Nicolae Ciobanu ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● „Tradiție, unitate, cultură" de Mircea Vaida ● „Istoria literară în valori exemplare" de Sultana Craia ● Pseudo-cultura pe unde scurte ●

IUBIRE DEPLINĂ, UNIRE

Mi te-ai lipit de mine cu sîngele
Și sufletele noastre s-au amestecat
În iubire deplină.
Din ciocnirea celor două feluri de sînge
A ieșit un popor-împărat.
De cînd istoria s-a născut
Au trecut multe împărății.
Unele au durat ca mirosul de floare.
Altele mai durează și se perpetuează.
Dar toate vor pieri
Ca și cum n-ar fi fost.
Doar tu, popor al meu,
Unit și nețărmurit în iubire deplină
Te vei statornici luminînd nesfîrșit
Omenirea.

Gavril Matei Albastru

Consecvența atitudinii

Scriu, cu o consecvență din care nu mă sfiesc să-mi fac un titlu de glorie, de mai bine de opt ani la revista „Luceafărul", aceea care, cu cîteva zile în urmă, primea o importantă distincție, onorantă pentru întreaga breaslă scriitoricească și, în același timp, sau, mai bine spus, în primul rînd, motiv de eforturi susținute pentru consolidarea caracterului ei reprezentativ. Nu, însă, la consecvența subsemnatului — importantă doar în plan personal — se vor referi rîndurile care urmează. Ea a fost amintită doar ca argument al cunoașterii intime a conținutului revistei, cel puțin în ultimii ei zece ani de existență. Cum se definește, așadar, și prin ce se caracterizează atitudinea revistei „Luceafărul" față de fenomenul literar contemporan ? Consecvența este cuvîntul-emblemă care răspunde, în chip edificator, la orice întrebare de acest gen. Consecvență în promovarea valorilor autentice ale literaturii române. Consecvență în lansarea și sprijinirea tinerilor autori, care promiteau, prin scrisul lor, aderență la ideea de valoare, implicare în dinamica problematicii contemporane și — de bună seamă — nu în ultimul rînd, talent. Consecvență, iarăși și iarăși, în inițierea unor dezbateri, mese rotunde, anchete literare care aduceau în discuție ierarhiile valorice — supuse unui exigent examen critic — modalitățile de evaluare și resuscitare — din perspectiva prezentului — a fondului de aur al culturii române, corectitudinea raportului dintre tradiție și inovație, importanța relevării — sau, mai exact spus — a revelării priorităților românești, dialectica generațiilor literare, funcțiile criticii, relația etic-estetic. Aceste acțiuni de amploare, cu puternic ecou în rîndurile cititorilor, au asigurat, pe de o parte, vivacitatea publicistică a revistei și, pe de altă parte, au conturat programul „Luceafărului", cîmpurile sale de forță, în cuprinsul cărora s-au integrat, armonios, demersurile individuale.

Criteriul esențial, care a prezidat actul de cultură constituit de „Lu-

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

DESPRE PATRIE

I.
Cu toții oricînd
putem vorbi despre Patrie
cu Patria vorbim din cînd în cînd.

II.
Nu există Patrie mică. Toate Patriile sînt la fel de mari —
dar numai Patria mea este avutul meu, locul și timpul unde
ființa are proprietățile spiritului.

III.
Există ceva bun, frumos și adevărat ce nu poate fi făcut
în numele Patriei ?

IV.
Orice creație e de natură individuală numai Patria este
opera unui întreg popor.

V.
De aceea în Patrie omul nu rămîne nicicum în afara creației.

VI.
Cu toții oricînd
putem vorbi despre Patrie
cu Patria vorbim din cînd în cînd.

George Alboiu

ADUNAREA FESTIVĂ

consacrată aniversării a 25 de ani de la apariția revistei Luceafărul

■ Luni la amiază a avut loc în Capitală festivitatea consacrată împlinirii a 25 de ani de la apariția primului număr al revistei **Luceafărul**, săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, care, continuînd și dezvoltînd — în condițiile de astăzi — tradițiile progresiste ale presei noastre, desfășoară o activitate bogată, prestigioasă, aducînd contribuții remarcabile la făurirea culturii noastre socialiste, la edificarea și formarea omului nou, înaintat, constructor demn și conștient al socialismului în țara noastră.

La adunarea festivă, desfășurată la Uniunea Scriitorilor, au participat scriitori, membri ai colectivului redacțional al revistei sărbătorite, activiști de partid și ai organizațiilor de masă și obștești, redactori ai presei centrale și culturale, alți invitați.

Deschizînd adunarea, **DUMITRU RADU POPESCU**, președintele Uniunii Scriitorilor, a spus :

Ne întîlnim la această adunare omagială pentru a sărbători cei 25 de ani ai „Luceafărului", una dintre principalele publicații literare editate de Uniunea Scriitorilor.

Este un prilej de bucurie nu numai pentru colectivul redacțional ci și pentru toți cei care, de-a lungul unui sfert de veac, au contribuit prin prezența lor în paginile revistei la creșterea prestigiului acesteia și la îmbogățirea literaturii și publicisticii românești contemporane.

Salutăm prezența la această adunare a tovarășului Petru Enache, membru supleant al Comitetului Politic Executiv, secretar al Comitetului Central, vicepreședinte al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România.

Cu prilejul aniversării a 25 de ani de existență, revista „Luceafărul" a fost onorată cu o înaltă distincție a Republicii Socialiste România. Ordinul „Meritul Cultural" clasa I.

Distincția a fost înmînată de tovarășul Petru Enache, membru supleant al Comitetului Politic Executiv, secretar al C.C. al P.C.R., vicepreședinte al Consiliului de Stat.

După conferirea înaltei distincții și cuvîntul tovarășului Petru Enache, președintele Uniunii Scriitorilor a spus :

Noi, cei prezenți în sală, toți oamenii scrisului din țara noastră sîntem profund onorați de cuvintele de prețuire adresate de tovarășul Nicolae Ceaușescu colectivului redacțional și colaboratorilor revistei „Luceafărul", de înalta distincție care încununează o activitate rodnică de un sfert de veac.

Rugăm să se transmită tovarășului secretar general al partidului, președintele Republicii, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, cele mai calde mulțumiri și angajamentul nostru de a face totul pentru a fi la înălțimea încrederii pe care ne-o acordă.

Participanții la festivitate au primit cu deosebită emoție și bucurie decretul prezidențial prin care revistei „Luceafărul" i-a fost conferit Ordinul „Meritul Cultural" clasa I, pentru contribuția adusă la afirmarea și dezvoltarea artei și literaturii românești, la înfăptuirea politicii culturale a partidului și statului nostru, cu prilejul împlinirii a 25 de ani de la apariție. Prin vii și îndelungi aplauze, toți cei prezenți și-au exprimat recunoștința față de partid, față de secretarul său general, pentru distincția acordată, care constituie o expresie elocventă a grijii și prețuirii de care se bucură creatorii din domeniul artei și literaturii, presa socialculturală din țara noastră din partea tovarășului Nicolae Ceaușescu, cel mai iubit fiu al poporului nostru.

În numele colectivului redacțional, al colaboratorilor, tipografilor și cititorilor, redactorul șef al revistei, Nicolae Dan Fruntelată, a dat glas profundei recunoștințe față de tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru marea încredere și cinste care și-au găsit expresie vie în conferirea înaltei distincții, precum și hotăririi ferme, nestrămutate de a face din inestimabilele orientări și îndemnuri adresate scriitorilor de secretarul general al partidului un program permanent de muncă și angajare comunistă pentru realizarea unei reviste care să exprime spiritul revoluționar al epocii în care trăim.

Au transmis cuvinte de salut revistei sărbătorite Alexandru Balaci, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, Ion Ștefănescu, prim-vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Mihnea Gheorghiu, președintele Academiei de științe sociale și politice, poetul Mihai Beniuc, Pantelimon Găvănescu, prim-secretar al C.C. al U.T.C., Nicolae Dragoș, prim-redactor-șef adjunct al ziarului „Scînteia", George Ivașcu, directorul revistei „România literară", criticul literar Mihai Ungheanu.

Într-o atmosferă entuziastă, de vibrant atașament la politica partidului și statului nostru, participanții la adunarea festivă au adoptat, cu profundă satisfacție, textul unei telegrame adresate **TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU**, cei prezenți dînd expresie directă dragostei nemărginite, recunoștinței fierbinți pe care le nutresc față de Partidul Comunist Român, față de secretarul său general (textul telegramei în pagina 1).

Redăm, în cele ce urmează, cuvîntul participanților la festivitate.

Cuvîntul tovarășului
PETRU ENACHE
membru supleant al Comitetului Politic Executiv, secretar al C.C. al P.C.R., vicepreședinte al Consiliului de Stat

Participăm astăzi, cu profundă satisfacție, la un moment sărbătoresc, de semnificații deosebite pentru viața spirituală a patriei, aniversarea a 25 de ani de la înființarea revistei „Luceafărul", revistă care, prin consecvența cu care a militat pentru traducerea în viață a politicii partidului nostru în domeniul literaturii și artei, prin conținutul și calitatea literaturii și materialelor publicate, se bucură de un binemeritat prestigiu, de o largă audiență în conștiința cititorilor.

Vă rog să-mi îngăduiți ca, din însărcinarea și în numele tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, să adresez colectivului redacțional, consiliului de conducere, precum și colaboratorilor și cititorilor revistei un cordial salut tovărășesc, împreună cu cele mai bune urări.

O expresie elocventă a prețuirii pe care o acordă conducerea partidului și statului, personal tovarășul Nicolae Ceaușescu, activității de creație literară, contribuției revistei „Luceafărul" la stimularea și dezvoltarea acestei activități, — în spiritul nobilelor tradiții ale culturii noastre progresiste, ale orientărilor de înaltă principialitate și clarviziune privind răsunderile și rolul culturii în societatea noastră socialistă — o constituie conferirea Ordinului „Meritul cultural" clasa I, cu prilejul aniversării unui sfert de veac de activitate a revistei. Îngăduiți-mi să adresez, în numele președintelui Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cele mai calde felicitări colectivului revistei „Luceafărul", tuturor colaboratorilor, pentru înalta distincție conferită.

Este demn de relevat, și cu acest prilej, faptul că revista „Luceafărul", continuînd și dezvoltînd — în condițiile noi, de astăzi — tradițiile progresiste ale presei noastre, a desfășurat, în toți cei 25 de ani de apariție, o activitate bogată, prestigioasă, a adus contribuții remarcabile la făurirea culturii noastre noi, socialiste, la educarea și formarea omului nou, înaintat, constructor demn și conștient al socialismului în România. În mod deosebit se cuvine relevat faptul că, de-a lungul unui sfert de veac de activitate, revista și-a făcut un titlu de onoare descoperind și promovînd noi talente, stimulînd activitatea acestora. Revista are meritul incontestabil de a fi publicat și sprijinit, prin aceasta, afirmarea multor poeți, prozatori, dramaturgi, critici literari, care se înscriu astăzi printre creatorii de valoare ai țării, bucurîndu-se în mod legitim, pentru conținutul și calitatea scrierilor lor, de prețuirea cititorilor, a întregii noastre societăți. Apreciem, totodată, ca deosebit de valoroasă consecvența cu care revista, de-a lungul întregii sale existențe, a militat pentru valorificarea științifică a mostenirii noastre culturale, pentru apărarea valorilor fundamentale ale culturii naționale, precum și faptul că în promovarea noii literaturi s-a străduit să orienteze creatorii în spiritul continuării nobilelor tradiții ale artei noastre, să determine — prin spiritul imprimat fiecărui număr — o implicare activă, organică, a creației contemporane în problematica majoră, esențială, a actualității, să confere literaturii și artei promovate în paginile sale un spirit militant, revoluționar.

Pentru toate acestea revista se bucură de o înaltă apreciere din partea conducerii partidului și statului nostru, avînd un rol distinct în peisajul cultural al țării. Se poate spune că revista „Luceafărul" și-a făcut în toți acești ani datoria față de partid, față de popor, îndeplinindu-și cu cinste misiunea de răspundere ce i-a revenit în viața spirituală a patriei.

Aniversarea revistei „Luceafărul" are loc într-o perioadă în care întregul nostru popor este puternic angajat într-o dinamică activitate pentru transpunerea în viață a Hotăririlor Congresului al XII-lea și Conferinței Naționale ale partidului, pentru realizarea unor mărețe obiective, hotăritoare pentru progresul general al patriei, pentru înscrierea României într-o nouă etapă de dezvoltare, pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și a comunismului în patria noastră.

În această nobilă și măreață operă, literaturii și artei le revine un rol deosebit de important, avînd în vedere faptul că odată cu făurirea unei economii noi, partidul nostru, întreaga societate s-au angajat în făurirea unui om nou, constructor demn al noii societăți, cu o conștiință înaintată, revoluționară. În acest spirit, sînt deosebit de prețioase pentru întreaga noastră activitate, pentru viața cultural-artistică, ideile și orientările de amplă perspectivă, formulate în mod strălucit de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Plenara lărgită din iunie anul trecut a C.C. al P.C.R., la Consfătuirea de la începutul lunii august a acestui an, de la Mangalia, pe problemele muncii organizatorice și politico-educative. Sîntem încredințați că — dezvoltînd în continuare experienta valoroasă acumulată pînă în prezent, înlăturînd unele neajunsuri ce s-au manifestat, colectivul redacțional al „Luceafărului" va face totul, va acționa cu și mai puternică eficiență pentru ca revista să se afirme ca o tribună activă de răspîndire a politicii și ideologiei revoluționare a partidului nostru în domeniul culturii și artei, fiecare pagină a ei să fie și mai profund ancorată în viața social-culturală a țării, în întreaga activitate de educație comunistă, revoluționară a oamenilor muncii.

În acest sens, vă rog să-mi îngăduiți să exprim convingerea conducerii partidului nostru, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, că bilanțul pe care revista „Luceafărul" îl face la împlinirea a 25 de ani de activitate, precum și expresia încrederii ce-i este acordată prin conferirea înaltei distincții, va constitui un imbold, un îndemn pentru a acționa și mai hotărît în viitor în vederea ridicării pe un plan superior a întregii activități. A milita permanent pentru sprijinirea și promovarea unor creații cu adevărat valoroase, care să slujească, prin mesajul lor, cauzei transformării socialiste a societății, educării patriotice a poporului, a milita pentru promovarea unor creații care să exprime spiritul revoluționar, intransigența față de concepțiile străine ideologiei societății noastre, a unor creații menite să pună în lumină, în cel mai înalt grad, răspunderea omului de artă față de patrie și popor, față de cauza continuei afirmări a culturii și artei noastre socialiste, — iată un nobil și permanent program de lucru pentru orice revistă culturală, pentru orice creator. Deci, și pentru revista „Luceafărul", pe care o sărbătorim astăzi.

Cu convingerea că în acest spirit vor acționa colectivul redacțional, toți colaboratorii săi, vă adresez încă o dată, în numele conducerii partidului și a statului, al tovarășului Nicolae Ceaușescu personal, cele mai calde felicitări, urarea de noi și prestigioase succese în activitatea pe care revista „Luceafărul" este chemată să o desfășoare pentru înnobilarea vieții spirituale a întregii societăți, pentru progresul continuu al artei și literaturii noastre socialiste.

Cuvîntul tovarășului
NICOLAE DAN FRUNTELATĂ
redactor-șef al revistei «Luceafărul»

Vă rog să-mi permiteți să dau glas recunoștinței noastre fierbinți, mulțumirilor noastre din inimă către conducerea partidului, către secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru marea cinste făcută revistei „Luceafărul" la aniversarea unui sfert de veac de existență, prin acordarea înaltei distincții — Ordinul „Meritul Cultural" clasa I — expresie a grijii și prețuirii de care se bucură creatorii români, presa social-culturală din România din partea celui mai iubit fiu al națiunii noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu, conducătorul destinelor de pace, fericire și progres ale patriei. Încredințăm conducerea partidului, pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, de hotărirea noastră fermă de a face din inestimabilele orientări și îndemnuri ce ne-au fost adresate cu acest prilej, programul nostru permanent de muncă și angajare comunistă în realizarea unei reviste care să exprime spiritul revoluționar al epocii în care trăim, ne angajăm să nu precupețim nici un efort pentru a fi demni de încrederea și prețuirea ce ni s-au arătat.

La această adunare festivă consacrată aniversării a 25 de ani de la apariția seriei actuale a „Luceafărului", revistă a Uniunii Scriitorilor din România, nu voi încerca un istoric exhaustiv al publicației, din convingerea că activitatea sa este un fapt viu, de construcție permanentă care se cunoaște și se continuă prin însăși lucrarea oamenilor ce le-au făcut de-a lungul anilor, îl fac astăzi sau îl vor face în viitor. Revista care apărea în 1958, în urma unui îndelung proces de pregătire, prelua atît tradiția unei reviste marcante în publicistica literară românească ce s-a născut la începutul veacului din inițiativa unor scriitori transilvăneni, cît și pe aceea a publicației tinerilor scriitori din deceniul al șaselea.

Încă de la început, prin manifestul-program de pe coperta primului număr, „Luceafărul" s-a definit ca o revistă angajată în prima linie a culturii românești, deschisă spre recuperarea și valorificarea marilor tradiții ale spiritualității noastre, spre promovarea literaturii tinere ce se scria în România, o revistă implicată organic în marile transformări ale țării. Concepută astfel și crescînd valoric de la număr la număr, prin deschiderea paginilor sale către tinerii scriitori care anunțau o profundă resurecție valorică și tematică, revista a fost pregătită pentru epoca de supremă demnitate și libertate a ființei noastre naționale deschisă de Congresul al IX-lea al P.C.R., epocă ce intră în istorie și în conștiință sub numele bărbatului ce cirmuiește cu înțelepciune și patos revoluționar destinele României socialiste — Epoca Nicolae Ceaușescu.

Sînt anii în care revista „Luceafărul" se impune în peisajul publicistic românesti prin dezbateri culturale de înaltă ținută intelectuală, de permanentă angajare patriotică, ridicîndu-se în apărarea marilor valori ale panteonului național, impunînd la rîndul său valorile generației ce se constituia. Nu cred că cineva va putea considera drept lipsită de modestie afirmația că prin chenarele de albastru ale revistei de simbătă dimineața au privit pentru intîia oară în ochii cititorilor aproape toți aceia care își află astăzi numele în primul eșalon al literaturii noastre contemporane.

Istoria unei reviste înseamnă, deopotrivă, realizările ei, căutările ei, chiar neîmplinirile ei, cît și, în egală măsură, oamenii ei. Cei care i s-au devotat, gîndind-o și scriind-o, sacrificîndu-și timpul propriu de creație, iubind-o și dăruindu-se pentru fiecare pagină tipărită. Fiindcă — nu am pretenția de a spune un lucru nou ori șocant — pentru imensa majoritate a celor care au lucrat ori lucrează în redacție — această revistă nu a reprezentat o slujbă, un fel de a figura pe un stat de plată — ci o cauză, o miză majoră în cultura românească și în viața țării care ne dă numele și demnitatea de a fi noi înșine.

Iată de ce, în acest moment aniversar, în numele colectivului redacțional de astăzi, vreau să aduc un omagiu sincer — fără a enunța nume ori a încerca ierarhii — tuturor „lucrătorilor" și să-i asigur că ne străduim cu toate puterile noastre să continuăm și să respectăm tradiția revistei.

Numărul nostru din simbăta trecută a fost un număr festiv. Semnăturile din acest număr, cuvintele așezate în pagină, la care cred că trebuiau să se adauge, firesc, multe alte semnături și cuvinte ce lipsesc poate numai din neatenția noastră, ori pur și simplu din nevindecabila teroare a spațiului tipografic, onorează tradiția „Luceafărului". Întotdeauna, redacția noastră a fost mai mare, mult mai mare, decît cea încăpută într-o schemă de funcțiuni. Prieteni de suflet și colaboratori de nădejde, membri de drept ai redacției, la care se adaugă tehnicienii și tipografii de mare competență profesională ce ne ajută în permanență — vă rog să primiți expresia stimei și a dragostei noastre ! Și gîndul nostru, acum, la împlinirea sfertului de veac, îndreptat spre cititorul față de care am fost, sîntem și vom fi datori, către scriitorul tînăr pe care paginile noastre îl așteaptă cu încredere și iubire.

Mulțumind conducerii partidului, Consiliului Culturii și Educației Socialiste, editorului nostru, Uniunea Scriitorilor, pentru sprijinul acordat revistei, tuturor forurilor care ne însoțesc cu înțelegere și competență în realizarea îndatoririlor noastre, folosesc acest prilej festiv pentru a încredința conducerea partidului nostru, personal pe secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu — marele cîrmaci al prezentului patriei, ale cărui apeluri adresate frontului creatorilor români la Plenara C.C. al P.C.R. din iunie 1982 și la Consfătuirea de la Mangalia din vara acestui an, vibrează amplu în conștiința noastră — că revista „Luceafărul", colectivul său de redacție, colaboratorii ei se vor strădui să realizeze o publicație mereu mai bună, să promoveze o literatură de valoare, angajată, pe măsura prezentului socialist al patriei.

Cuvîntul tovarășului
ALEXANDRU BALACI
vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor

Ne aflăm aici, tineri și virstnici, pentru a sărbători primul sfert de veac din existența revistei „Luceafărul". Dacă luăm aminte la perenitatea pe care marele Eminescu i-a acordat-o acestui simplu cuvînt din vocabularul românesc, înseamnă că între durata „Luceafărului" eminescian și durata în secole a astrului de pe cer se poate pune un incandescent semn de egalitate. Mergînd însă pe firul logicii în viitor, este firesc să conchidem că sfertul de veac aniversat azi își deschide împlinirea spre secolii care vin. Acest foarte matematic simbol răspunde rațiunii înșăși pentru care, în anii socialismului, revista „Luceafărul" de la înaintași s-a înscris cu strălucire în spiritul continuității care este una din coordonatele ferme ale epocii. Revista a fost și este dedicată prin excelență tinerelor talente întru ale literaturii, descoperirii și promovării lor într-o lume care-și conjugă vocația libertății de a fi cu vocația libertății de a zidi ceea ce numim operă, indiferent de gen sau de specific. Noi rămînem la convingerea nestrămutată că, dintre toate miile de „catarge" care s-au văzut desfășurate în paginile revistei „Luceafărul" de-a lungul acestor 25 de ani, dacă se vor alege pentru nemurirea ei cele mai alese și cele mai sortite duratei, înseamnă că, alături de celelalte publicații editate de Uniunea Scriitorilor, aceastâ revistă și-a meritat și numele și rostul. Abia cînd va fi să se așeze printre clasicii viitorului și „clasicii" care și-au făcut ucenicia la „Luceafărul" din acești 25 de ani, vom înțelege cu exactitate orgoliul și cutezanța pe care „Luceafărul" le-a afirmat statornic în paginile sale. A aduce laude unui redactor-șef sau altul, unui colectiv redacțional sau altul, pentru a fi contribuit la definirea acestei virste, ar fi prea puțin pentru legea superlativă care ordonează destinul culturii socialiste în România. Tuturora le revin laude asemeni de drepte, fiindcă gloria lor se socotește în însuși capitolul distinct pe care revista și l-a cîștigat în istoria literaturii române. Să evocăm, deci, cu sfială, memoria celor care nu mai sînt și să-i cinstim pe cei care sînt, deoarece meritele le sînt la fel de strălucite. Adevărul e că revista s-a și pornit pe drumul celorlalți 25 de ani, spre virtualul centenar, și poate că exact în această clipă, undeva pe teritoriul țării, se naște alt „Luceafăr" românesc. Să-i aplaudăm, deci, în numele celor de azi, pe cei din viitor. Pentru că „Luceafărul" este, „Luceafărul" va fi — cu toate rațiunile și semnificațiile sale, invulnerabile și permanente. Călăuzitoare ne va fi, tuturora, ideologia Partidului Comunist Român, fără de care nu se poate concepe nici adeziunea oamenilor de cultură din țara noastră la socialism, nici efortul lor de a ajuta la creșterea conștiinței omului nou al acestor vremuri. Numai înțelegînd foarte exact aceste temeiuri politice, revista „Luceafărul" va reuși să-și ducă la capăt mandatul ce i s-a încredințat de a face să crească talente în formare, să devină pietre unghiulare și puncte puternice de sprijin ale culturii românești de azi și de totdeauna.

„Luceafărul" s-a dovedit parte integrantă, vie și activă a culturii noastre socialiste, a fost o prezență permanentă și neobosită în literatura noastră, a fost tînăr și a rămas tînăr, în înțelesul, desigur, complex pe care-l cuprinde această noțiune. Condeie tinere, dar și condeie mature i-au slujit și i-au menținut această tinerețe, uneori debordantă, impunîndu-l ca forță de seamă a literaturii și publicisticii românești.

Înalta distincție care i-a fost acordată azi revistei „Luceafărul" mărește emoția acestei sărbători scriitoricești. Ea răsplătește eforturile și realizările revistei, încurajează ideea tinereții și capacității ei și devine o onoare pentru întreaga noastră obște, un semn al prețuirii de care se bucură literele în societatea noastră socialistă. Decretul semnat de Președintele Republicii Socialiste România, prin care este decorată revista „Luceafărul", se înscrie ca un act de istorie literară, ca un eveniment de deosebită importanță și semnificație în existența și activitatea Uniunii Scriitorilor.

Dar o distincție, precum cea acordată revistei „Luceafărul", nu înseamnă doar o răsplată, o prețuire și o cinstire, ba chiar și în aceste cazuri, dar mai ales atunci cînd este considerată o onoare, așa cum o simțim, de altfel, impune și o seamă de îndatoriri, tocmai pentru a menține și a face să strălucească și mai mult această cunună a onorei, oferită azi Uniunii noastre, prin revista „Luceafărul". În fața acestui mare eveniment, scriitorii noștri, toți scriitorii din România, indiferent de naționalitate, își manifestă cu cea mai curată sinceritate solidaritatea cu întreaga politică a partidului nostru și a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, își reafirmă devotamentul lor față de ideologia comunistă, cea mai dreaptă și cea mai umană în această epocă, și se angajează să nu-și precupețească forțele, să și le unească și mai strîns pentru a realiza opere și mai valoroase, la înălțimea epocii și realităților ei.

Urăm ani mulți revistei „Luceafărul", redactorilor și colaboratorilor ei, îi urăm și le urăm împliniri tot mai multe și mai mari și mai ales îi urăm și le urăm, din toată inima, tinerețe, tinerețe revoluționară.

Cuvîntul tovarășului
ION ȘTEFĂNESCU
prim-vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste

Este o mare bucurie și o reală satisfacție pentru Consiliul Culturii și Educației Socialiste de a lua parte la o emoționantă aniversare, cu o semnificație aparte : împlinirea a 25 de ani de la apariția revistei „Luceafărul", aniversare onorată de cuvintele adresate de către secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ca și de înalta distincție acordată colectivului redacțional — Ordinul „Meritul cultural", clasa I — expresie elocventă a prețuirii pentru activitatea desfășurată de-a lungul anilor în vederea creșterii și afirmării culturii socialiste.

În răstimpul acestui pătrar de veac, revista „Luceafărul" s-a manifestat, în cadrul presei noastre literare, ca un factor activ de promovare a creației noi, în spiritul unor preocupări strîns corelate cu procesul complex al dezvoltării economice, politice și sociale a țării, cu orientările date în timp de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Semnificativă pentru activitatea revistei „Luceafărul" este consecvența cu care a militat și militează pentru înfăptuirea politicii partidului de făurire a unei culturi înaintate, în concordanță cu aspirațiile maselor populare, cu cerințele dezvoltării conștiinței revoluționare, ale lărgirii continue a orizontului lor de cunoaștere.

Bilanțul pe care îl facem astăzi oferă prilejul de a sublinia și faptul că de-a lungul celor 25 de ani, revista — condusă pe rînd, la început de un comitet de direcție coordonat de Mihai Beniuc, în care un rol de frunte exercita Mihu Dragomir și, mai apoi, de Eugen Barbu, Ștefan Bănulescu, Virgil Teodorescu, Nicolae Dragoș și, în prezent, de Nicolae Dan Fruntelată — și-a înscris drept unul din credo-urile sale promovarea tinerelor talente, lansarea acestora pe firmamentul poeziei românești contemporane. Ce poate fi mai ilustrativ pentru preocupările „Luceafărului", decît faptul de a fi lansat sau găzduit în paginile sale pe marii poeți de azi : Nichita Stănescu, Adrian Păunescu, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Grigore Hagiu, Constanța Buzea și alții, care cinstesc filonul de aur al literelor din patria noastră.

Și ultima perioadă este bogată în împliniri. Se cuvin apreciate, în mod deosebit, eforturile colectivului redacțional de la „Luceafărul" de a răspunde la un înalt nivel publicistic orientărilor formulate de secretarul general al partidului la Plenara lărgită a Comitetului Central din iunie 1982, ca și la Consfătuirea de la Mangalia din acest an, străduințile de a face ca revista să devină în și mai mare măsură o tribună largă de promovare a politicii și ideologiei partidului nostru în domeniul literaturii și artei.

Felicitînd revista „Luceafărul" pentru înalta distincție primită, în care vedem, împreună cu dumneavoastră, o expresie elocventă a prețuirii de care se bucură scriitorii, publicațiile literare din partea conducerii partidului și statului, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, exprim convingerea Consiliului Culturii și Educației Socialiste că acest moment aniversar va constitui pentru întreg colectivul redacțional un puternic imbold de a acționa și în viitor cu toată hotărirea pentru ridicarea pe un plan superior a activității sale, pentru slujirea devotată a idealurilor care animă întregul front scriitoricesc, pe creatorii de toate generațiile, fără deosebire de naționalitate, integrați prin mijloacele de expresie proprii lor, efortului eroic al națiunii noastre socialiste.

Ținînd seama că titulatura revistei omagiază pe genialul poet al românilor și, cum orice aniversare înseamnă deopotrivă și o deschidere de perspectivă, îngăduiți-mi să închei cu o urare „sui generis", dar sper nepereche pentru acest nou început de drum :

Porni Luceafărul. Creștean
În cer a lui aripe
Și căi de mii de ani treceau
În tot atîtea clipe

LA MULȚI ANI !

ADUNAREA FESTIVĂ

consacrată aniversării a 25 de ani de la apariția revistei Luceafărul

Cuvîntul tovarășului

MIHNEA GHEORGHIU

președinte al Academiei de Științe Sociale și Politice președinte al Consiliului de conducere al revistei «Luceafărul»

Tînăra noastră revistă își serbează ziua de naștere și sîntem aici ca să-i aducem lauda ce i se cuvine.

De fapt, sărbătorita și-a împlinit virsta astă-vară. Vara anului 1958 și anotimpurile ce i-au urmat în viața țării și a lumii fuseseră pline de evenimente care cereau martori pentru posteritate, martori lucizi și talentați, ale căror amintiri, — consemnate mai tîrziu în marile cărți pe care le cunoașteți —, vor rămîne de veghe și pentru cele ce nu se uită și pentru cele ce trebuiesc uitate, pentru ca talentul și luciditatea scriitorilor să se înscrie pe mai departe în apărarea frumuseții și a binelui și a adevărului vieților noastre, parte integrantă din istoria patriei.

Acest octombrie are totuși un sens, care nu poate scăpa amintirii celor mai mulți dintre noi, întîi pentru că revista noastră și-a început apariția săptămînală în octombrie 1965, apoi, și mai ales pentru că în vara aceluiași an se producea evenimentul crucial din istoria țării, care a fost Congresul al IX-lea al P.C.R. acela datorită căruia revistele noastre, literatura, arta și științele românești dobîndeau libertatea creației, salutînd cu aripile spiritului întinse spre noi speranțe, adevăratele zori ale României socialiste visate de cărturarii și rapsozii noștri din veac.

E și un al treilea prilej aniversar, dacă nu uităm că părintele ardelean și bucureștean al „Luceafărului" de azi, — care susținuse cu ardoare interesele naționale ale românilor din Transilvania —, celebra, acum 65 de ani, prin glasul celor mai mari scriitori ai României, triumful patriei unite.

În sfîrșit, să ne bucurăm, dragi prieteni, că încă ne mai aflăm în anul centenarului Marelui Poem fără seamăn al cărui nume îl poartă — cu cinste și mîndrie —, o revistă ce promovează îndeosebi creația scriitorilor tineri și că o sărbătorim azi, la nunta ei de argint cu Luceafărul poeziei românești : în Casa lui și a oamenilor lui și a timpului nostru.

În raport cu șirul lung al generațiilor de cărturari și artiști care iscălesc cultura românească, acest sfert de veac pare scurt ; dar eu l-aș compara cu scurtimea însăși a vieții contemporanilor lui, fiindcă tinerii scriitori care debutau în revista lor de-atunci sînt astăzi seniori la cumpăna vîrstei. Ei veneau totuși după tinerii care, în toamna lui 1944, scoteam „Scînteia tineretului", fiindcă aceia vor încheia, anul viitor, patru decenii de victorii, lupte și speranțe. Acum e rîndul juniorilor, născuți odată cu „Luceafărul" de azi ; iar noi, ceilalți, avem dreptul să-i plictisim cu ce-am învățat și noi, din această neliniștită istorie, și să-i rugăm și să le urăm, să lucreze și să trăiască în concordie și solidaritate sufletească, întru frumusețe și demnitate, pentru apărarea și creșterea prestigiului literaturii române și al scriitorilor ei, în România și în lume, adresînd o dată mai mult compatrioților noștri acea sublimă chemare revoluționară prin care secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ne-a mobilizat mereu conștiințele : comuniști, fiți oameni ! Și, mulțumind cu gratitudine pentru aprecierile conducerii de partid și de stat, să le urăm și să ne urăm tuturor La mulți ani !

Cuvîntul tovarășului

PANTELIMON GĂVĂNESCU

prim-secretar al C.C. al U.T.C.

În numele Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist și Consiliului U.A.S.C.R. adresez călduroase felicitări revistei „Luceafărul" pentru activitatea desfășurată în cei 25 de ani, activitate onorată de acordarea înaltei distincții, Ordinul „Meritul Cultural" clasa I, de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România.

Permiteți-mi ca la acest moment de bilanț să apreciez că în istoria culturii și literaturii române contemporane, revista „Luceafărul" a jucat un important rol în promovarea literaturii patriotice, a creației militante, oglindă fidelă a vieții și muncii poporului român pentru construirea unei Românii noi, socialiste.

Pe bună dreptate se relevă că literatura pe care o promovează revista „Luceafărul" răspunde năzuințelor poporului nostru, imperativelor prezentului comunist. Constituie un fapt de necontestat că tezele și orientările de mare valoare ale secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, au găsit întotdeauna în paginile revistei „Luceafărul" o reflectare fidelă și profundă, pe măsura importanței lor.

Marea deschidere spre nou și, în același timp, spre identitatea de sine a spiritualității românești, pe care a realizat-o Congresul al IX-lea, determinată de contribuția hotărîtoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, a găsit revista „Luceafărul" pregătită pentru receptarea și promovarea ideilor noi, revoluționare.

Este un adevăr deja recunoscut că revista „Luceafărul" a luptat și luptă pentru recuperarea și integrarea în patrimoniul contemporan a marilor valori pe care le-a creat de-a lungul veacurilor poporul român. Astfel, ea a contribuit la crearea unei conștiințe de sine a literaturii și culturii noastre, la o cunoaștere mai profundă a universalității lor intrinseci. Cititorii ei știu că atunci cînd rostești numele revistei „Luceafărul" îți vin în minte marile inițiative ale revistei pentru cunoașterea folclorului nostru străvechi, pentru edificarea unei noi viziuni analitice asupra cronicarilor, asupra Școlii Ardelene, asupra primilor poeți și asupra clasicilor din epoca de aur, pentru repunerea în drepturile legitime a tuturor valorilor autohtone autentice.

Cînd rostești numele revistei „Luceafărul" te gîndești simultan la ideea de tînăr, căci, într-adevăr, prin statutul ei, ea este revista generației tinere. Lucru absolut remarcabil, toate succesele revistei pentru o mai dreaptă cunoaștere și promovare a literaturii naționale se leagă în primul rînd de activitatea tinerilor. Așa cum este firesc, revista și-a deschis întotdeauna paginile tuturor tinerilor talentați, dornici să îmbogățească literatura română cu noi opere de valoare, adînc ancorate în prezentul socialist și legate de izvorul de apă vesnic vie al valorilor spirituale ale poporului nostru, spre care tovarășul Nicolae Ceaușescu a călăuzit de nenumărate ori pe toți creatorii de cultură și artă ai României socialiste.

Uniunea Tineretului Comunist a fost în toți cei 25 de ani alături de revista „Luceafărul". A sprijinit-o în toate marile sale acțiuni creatoare, în promovarea filonului autentic din creația tinerilor, a premiat cele mai valoroase lucrări ale acestora. Aniversarea de astăzi este un bun prilej de a reflecta încă o dată asupra acestei colaborări cu scopul de a-i da un avînt nou, de a găsi noi modalități de conlucrare.

Îngăduiți-mi să folosesc acest moment aniversar pentru a asigura redacția revistei „Luceafărul" de tot sprijinul și deplina colaborare a Comitetului Central al U.T.C. și a-i ura noi și importante succese în activitatea nobilă pe care o desfășoară în slujba promovării unei literaturi pe măsura timpului pe care îl trăim.

Fie ca energia creatoare depusă de această minunată revistă să urmeze principiul autenticului pentru care un mare gînditor pleda în opera sa : „Ceea ce strălucește este născut pentru clipa prezentă, dar ceea ce-i autentic rămîne nepieritor pentru posteritate".

Cuvîntul tovarășului

NICOLAE DRAGOȘ

prim-redactor-șef adjunct al ziarului «Scînteia»

Adaug emoției și bucuriei celor ce s-au rostit la aniversarea unui sfert de veac de activitate a revistei „Luceafărul", propria-mi emoție și satisfacție, cu atît mai mult cu cît în aproape un sfert din acest sfert de veac am avut cinstea să lucrez în cadrul acestei prestigioase reviste a Uniunii Scriitorilor. Asemeni tuturor, doresc mai întîi să exprim via și profunda recunoștință conducerii partidului și statului nostru, secretarului general al partidului, președintele Republicii tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru dovada înaltei increderi față de creatori, față de colectivul redacțional al „Luceafărului", față de scriitorii patriei noastre, exprimată prin conferirea înaltei distincții „Meritul cultural" clasa I.

Ca în atîtea alte prilejuri, constatăm încă o dată, prin cinstirea acordată revistei sărbătorite, aleasa grijă și prețuire pe care partidul, secretarul său general le manifestă față de slujitorii artei și culturii socialiste, încrederea cu care întreaga noastră societate îi înconjoară pe făuritorii operelor de artă.

Este firesc, este legitim să rostim și în această împrejurare caldele noastre mulțumiri pentru faptul că scriitorul român contemporan beneficiază de un statut de veritabilă demnitate creatoare, avînd marea onoare de a fi chemat să contribuie la făurirea unei literaturi legate organic și profund de istoria și tradițiile istorice ale poporului, de viața și munca sa, a unei literaturi care să încorporeze înaltele virtuți umane, noblețea sentimentelor și idealurilor în numele cărora își desăvîrșește destinul, strîns unit în jurul partidului, poporul României socialiste. Avem azi, cu prilejul sărbătoririi „Luceafărului", încă o mărturie, între atîtea altele, privind prețuirea de care se bucură literatura și arta în general, activitatea culturală în societatea noastră.

Așadar, revista „Luceafărul" pășește în mod solemn în cel de-al doilea pătrar de veac al existenței sale. Ce cuvinte s-ar putea rosti în acest ceas de bilanț și, într-un fel, de nou început de drum ? Ele ar trebui să fie numeroase și racordate toate la temperatura înaltă a idealurilor de profund umanism revoluționar, în virtutea cărora își manifestă convingerile și aderațiunile social-politice întreaga noastră națiune. Ele ar trebui să poată cuprinde tot ceea ce animă, luminos și frumos, activitatea scriitorului contemporan, aspirațiile sale de a împlini, cu trudă și talent, noi opere, demne de tradiția înaintașilor, demne de dimensiunile eroice ale patriei prezente. Cunoscînd colectivul redacțional al „Luceafărului", am deplina convingere că, punînd și mai expresiv în valoare realizările de pînă acum, continuînd să-și facă pe deplin datoria, și mai ales să ducă mai departe tradiția descoperirii și afirmării unor noi talente — demonstrînd, astfel, vitalitatea creatoare a poporului nostru — revista sărbătorită va fi și mîine — cum a fost ieri, cum este azi — o revistă pătrunsă de spirit patriotic, o revistă demnă de marea lecție a luminaților cărturari ce-au înnobilat veacurile, o revistă în care spiritul înnoitor, căutările creatoare se vor afla întotdeauna orientate pe făgașul voinței de a crea durabil, al convingerii — cum spunea un ilustru scriitor — că a scrie pentru cei mulți înseamnă a scrie pentru multă vreme. Cu aceste gînduri, vă rog să-mi îngăduiți ca, în încheiere, să adresez, în numele colectivului redacțional al ziarului „Scînteia", revistei sărbătorite, colegilor noștri de la „Luceafărul", cele mai sincere felicitări și cele mai alese sentimente de prețuire.

Cuvîntul tovarășului

MIHAI BENIUC

Salut pe stimații tovarăși din acest preziu, precum și ceilalți colegi ai mei, poate mult mai tineri decît mine, și care nu știu, sau știu, că eu am asistat la nașterea acestui Beniamin al publicisticii literare românești, dar nu așa, ca un eveniment care a venit de la sine, ci ca rezultat al unei destul de îndelungate lupte pentru a obține titlul acestuia de **Luceafărul.** Și a rămas cum gîndeam noi, pe atunci, că patronul spiritual al revistei **Luceafărul** va fi pentru totdeauna Eminescu, autorul poemului care poartă acest nume. Revista, în anii care au trecut, un sfert de veac, a dovedit că poate să facă ceea ce și noi am așteptat să facă, și ceea ce a făcut, așa cum confirmă însăși înalta distincție pe care a acordat-o partidul, anume tovarășul Nicolae Ceaușescu, activității **Luceafărului** care se poate numi cel puțin rodnică. Aș rezuma foarte pe scurt istoria revistei, deși știu toată istoria ei, de pe cînd revista nu visa doar să existe, ci să se și numească **Luceafărul :** el răsărise, dar nu se ridicase deasupra orizontului. Însă după ce a răsărit, după ce s-a ridicat deasupra orizontului, noi l-am văzut în toate fazele lui, apunînd și răsărind mai departe, transformîndu-se din nou din Luceafăr de seară în Luceafăr de ziuă, așa cum a devenit, însă după strădania depusă de toți cei care au muncit ani și ani. Eu mă consider printre cei mai umili muncitori ai acestei redacții. Mulți dintre foștii redactori n-au fost amintiți, dar cine va scrie istoria **Luceafărului** nu va putea să nu-i amintească.

Toți aceștia și mai cu seamă cei care au urmat, mult mai tineri, au reușit să facă o mare descoperire, pe care o apreciază în primul rînd partidul, adică, au descoperit în inima tineretului nou, pătruns de sentimente revoluționare, o pepită de aur, a cărei greutate de aur masiv însă nu e cîntărită deplin, și nici nu știu exact cît va fi. Sînt convins că va fi mult mai grea decît alte pepite de aur, pe care le-ar fi găsit vreodată scriitorii, și mai cu seamă numărul de carate, probabil, va necesita un calculator care să vadă despre ce este vorba ; în orice caz, eu aș saluta această pleiadă nouă de scriitori care s-au ridicat în acești ani, tocmai pentru că sînt demni de lăudat și au cu ce se lăuda, arătînd prin munca depusă în **Luceafărul** existența acelei pepite grele de aur masiv și cu carate care vor străluci peste veacuri în literatura română.

Cuvîntul tovarășului

GEORGE IVAȘCU

director al revistei «România literară»

Aniversarea „Luceafărului" este o sărbătoare a culturii române în ce are ea astăzi mai autentic revoluționar, este o sărbătoare a presei noastre culturale, — în speță a presei noastre literare, în sensul că în asemenea publicații precum „Luceafărul", precum „România literară", precum „Viața Românească", precum „Secolul 20", precum „Steaua" și altele pe care le gospodărește Uniunea Scriitorilor sau cu care este în contact Uniunea Scriitorilor, literatura, slujitorii ei devin tot atîția purtători de cuvînt, de opinie publică, pentru propagarea marilor idealuri care ne călăuzesc pe noi toți ca profunde îndatoriri, idealuri care sînt ale poporului întreg, sub conducerea partidului nostru, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, în spiritul determinat de Congresul al IX-lea al partidului.

Bogata și însuflețita activitate a „Luceafărului" a sporit cu elan tineresc, inovator, tezaurul culturii socialiste contemporane în relieful ei literar-artistic, prin stimularea creației tinerelor generații de slujitori ai cuvîntului și, totodată, prin lărgirea ariei de difuzare a acestei creații în cercuri tot mai largi de cititori. Nu mai puțin, revista și-a adus o activă contribuție la progresul artei și literaturii prin temeinicia problematicii tratate în paginile sale, prin prospețimea inițiativelor publicistice și varietatea concretizării lor.

Cei 25 de ani de apariție ai „Luceafărului" constituie o sinteză sugestivă, de referință pentru istoria vieții noastre literare, prin contribuții adecvate din partea întregului front scriitoricesc, prin bogăția și calitatea colaborărilor relevînd militantismul revoluționar care e al întregii obști scriitoricești, devotată unanim partidului nostru, vibrînd de stimă și dragoste pentru secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, conducătorul destinelor României socialiste în ineluctabilul mers-înainte spre noi trepte de civilizație și mereu sporite succese ale culturii naționale.

Îmbrățișînd astfel scumpa imagine a patriei în lumina viitorului ei luminos, alături de toți participanții ne exprimăm deosebita bucurie pentru decretul prezidențial prin care revistei „Luceafărul" i-a fost conferit Ordinul „Meritul Cultural" clasa I, în semn de prețuire a contribuției la afirmarea și dezvoltarea artei și literaturii românești, la înfăptuirea politicii culturale a partidului și statului nostru.

Finalitate întru care „România literară" adresează cele mai calde felicitări revistei „Luceafărul", redacției sale, în convingerea frățească a slujirii cu aceeași dăruire măreața cauză a înfloririi continue a culturii socialiste în patria noastră.

Cuvîntul tovarășului

MIHAI UNGHEANU

redactor șef-adjunct al revistei «Luceafărul»

Ceea ce am de spus acum se va rezuma la puține vorbe, pentru că nu vorbele ne caracterizează, ci faptele, și ceea ce facem noi este revista **Luceafărul,** o revistă foarte cunoscută cititorilor ei, o revistă care va încerca să fie și de acum înainte ceea ce a fost pînă acum. Am încercat să racordăm **Luceafărul** la marile tradiții ale acestei reviste, la vechile tradiții transilvănene ale **Luceafărului** de la Sibiu. Amintesc de **Luceafărul** sibian, pentru că anul acesta vom sărbători 65 de ani de la Unirea din 1 decembrie 1918, și că pentru această Unire revista „Luceafărul" de la Sibiu a adus o importantă contribuție. **Luceafărul** de dinainte de 1918 a fost o revistă care a promovat numeroase valori, a promovat un climat de cultură, a promovat un climat politic foarte semnificativ. Am încercat să ne racordăm și la tradițiile revistei postbelice, ale revistei socialiste **Luceafărul.** Țin să subliniez că **Luceafărul** are 25 de ani vechime prin grija care s-a acordat existenței acestei reviste care, dintr-o publicație bilunară, a ajuns revista săptămînală și care este una din cele mai importante reviste, prin forța împrejurărilor, ale culturii și literaturii române de azi.

Înalta distincție care s-a acordat revistei **Luceafărul** este o distincție care nu privește doar pe cei care lucrează azi la revista **Luceafărul.** Este vorba, deci, nu numai despre redactorii de azi, este vorba nu numai de colaboratorii de azi, este vorba despre toți foștii redactori, este vorba despre toți foștii colaboratori, este vorba despre toți aceia care au contribuit la apariția revistei. Înalta distincție care s-a acordat **Luceafărului** se acordă de fapt presei literare și scriitorimii române. Prin această înaltă distincție, conducerea de partid și de stat subliniază încă o dată atitudinea față de cultura și literatura română. Pe noi acest lucru ne onorează în chip deosebit și vom încerca în continuare să menținem **Luceafărul** la cotele valorice, literare, politice pe care ea le-a cîștigat. De acum înainte, evident, **Luceafărul** va ține seama de faptul că o distincție de o asemenea importanță acordată de Președintele Republicii îi va decora coperta.

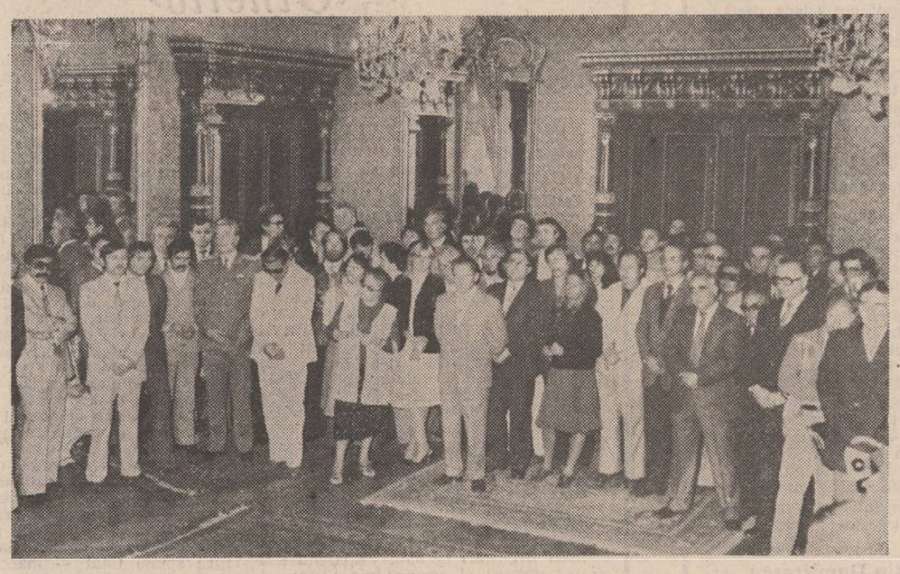

UNIREA — deziderat de veacuri

ROMÂNIA- patria tuturor românilor(1)

Încununarea aspirațiilor de veacuri ale poporului român în lupta pentru libertate și unitate națională, rezultat al luptei purtate de cele mai înaintate forțe social-politice ale vremii — în cadrul cărora rolul hotărîtor l-au avut masele populare, Unirea din 1918 a reprezentat o adevărată piatră de hotar în dezvoltarea României moderne. Idealul unității și independenței naționale a fost înscris pe frontispiciul marilor evenimente care au jalonat dezvoltarea istorică a poporului român, imprimîndu-li-se caracterul de acțiuni populare, naționale. Pentru înfăptuirea lor au acționat cu grele jertfe materiale și umane toate forțele de bază ale națiunii române. În viltoarea evenimentelor din anul 1918, pentru cauza făuririi statului național unitar român s-a angajat întregul popor român, o contribuție deosebită avînd românii aflați peste hotare.

Politica de exploatare socială și de asuprire națională a popoarelor subjugate accentuată în cursul primului război mondial ducea, inevitabil, în anul 1918 și la prăbușirea ultimului imperiu multinațional, monarhia bicefală, austro-ungară. Nimeni și nimic nu mai putea opri voința popoarelor de a trăi în cadrul statelor naționale. „Este cert — arăta istoricul Duroselle — că statele deja constituite și separate între ele prin frontiere, sînt unități politice. Dar sînt și state potențiale, care nu acceptă să fie o parte a unui mare ansamblu. Dacă secesiunea izbutește, atunci unitatea politică devine stat independent"[1]).

Era perioada cînd nici un fel de altă formulă nu mai putea fi adoptată pentru rezolvarea problemei naționale în Europa decît dreptul popoarelor la autodeterminare. Aceste împrejurări l-au silit pe președintele de atunci al Statelor Unite ale Americii, W. Wilson, să revină asupra propunerilor sale privind principiile de autodeterminare. În punctul al zecelea se prevedea : „Popoarelor din Austro-Ungaria, cărora noi dorim să le vedem salvgardat și asigurat locul printre celelalte națiuni, trebuie să le fie acordată cea mai largă autonomie"[2]). Această formulă devenise în citeva luni incompatibilă cu mersul istoriei, autonomiei în cadrul vechiului stat, indiferent ce regim politic ar fi avut după război acest stat, era o formulă discordantă cu stadiul de dezvoltare economică, socială și politică a națiunilor din vechea monarhie, stadiu ce impunea în mod obiectiv constituirea statelor independente unitare naționale.

Tezele privind menținerea imperiului habsburgic, prezentate de președintele Wilson, îl îngrijorează pe Constantin Mille, ca pe toți românii și — stăpînindu-și anevoie neliniștea — își spune, ceea ce era foarte adevărat, că „președintele Wilson e prea departe pentru a putea să judece înfățișarea reală a lucrurilor" ; totodată, românii nu puteau să nu atragă atenția că un tratat de pace care ar ignora dorințele lor firești de a-și constitui statul național unitar ar consacra încălcarea principiului naționalităților, a drepturilor incontestabile ale popoarelor de a-și hotărî singure soarta. Ei își exprimau nemulțumirea îndreptățită că Austro-Ungaria, unul dintre principalii vinovați de dezlănțuirea măcelului mondial, putea să-și găsească apărători gata să justifice necesitatea conservării imperiului habsburgic, ignorînd voința națională a popoarelor și legile istoriei. Mai tîrziu, polemizînd cu **Journal de Genève**, care susținea ideea, reacționară în fond, a federalizării, Mille atrăgea în modul cel mai serios atenția că a păstra integritatea imperiului habsburgic înseamna a perpetua — sub o formă stîngaci deghizată — vechea și nefasta stare de lucruri.

Într-o telegramă trimisă în februarie 1918 președintelui Wilson de un grup de parlamentari români aflați la Paris se spunea : „Generosul dvs. mesaj concepe o viață autonomă pentru milioanele de români din Austro-Ungaria. Permiteți-ne, Domnule Președinte, să ne exprimăm îndoielile asupra eficacității propunerii. O nouă garantare a autonomiei nu ar constitui decît o perpetuare a faptului că o minoritate austro-ungară de nouăsprezece milioane domină prin forță marea majoritate a celor treizeci de milioane de suflete". Rezolvarea situației, se preciza în telegramă, nu poate „să consiste decît în crearea statelor naționale libere și unitare, în frontierele lor etnografice".

Modificarea poziției Statelor Unite ale Americii, față de punctul de vedere exprimat în cele „14 puncte" referitor la problema națională în Austro-Ungaria, s-a datorat în bună măsură mersului implacabil al istoriei care avea să dea curs legilor sale obiective.

O importanță deosebită a avut pe plan internațional congresul națiunilor asuprite din Europa Centrală ținut la Roma, la 9 aprilie 1918, care a dus în ultimă instanță la modificarea principiilor președintelui Wilson. Congresul, ale cărei lucrări s-au deschis la Roma, la 9 aprilie, a demonstrat voința de neclintit a națiunilor oprimate de a se elibera de sub dominație străină, de a-și constitui state separate, independente, de a se organiza așa cum le dictau propriile lor interese. El a demonstrat că menținerea, indiferent în ce formulă, a vechii formațiuni politice — statul multinațional austro-ungar, — era, în noile condiții istorice, o imposibilitate de fapt. În acest sens, Congresul de la Roma a fost un răspuns elocvent dat proiectului acelei păci separate ce continua a se negocia atunci între Viena pe de o parte, Paris, Londra, Washington pe de altă parte.

S-au întrunit la Roma reprezentanții naționalităților aflate total sau parțial sub dominația imperiului austro-ungar : italieni, polonezi, români, cehoslovaci, iugoslavi. Au fost prezente, de asemenea, personalități influente din țările aliate, ca Franklin Bouillon și Albert Thomas (Franța), W. Steed și R. E. Seton-Watson (Anglia), Nelson Grey (S.U.A.) și mulți alții.

Rezoluția principală a Congresului cuprindea Acordul semnat de reprezentanții acestor națiuni asupra principiilor ce urmau a sta la baza „acțiunii lor comune" și anume :

„1. — Fiecare dintre aceste popoare își proclamă dreptul de a-și constitui statul național unitar sau de a-l desăvîrși pentru a putea realiza deplina sa independență politică și economică ;

2. — Fiecare dintre aceste popoare recunoaște în monarhia austro-ungară instrumentul dominației germane și obstacolul fundamental în realizarea aspirațiilor sale și drepturilor sale ;

3. — Congresul recunoaște, în consecință, necesitatea unei lupte comune contra opresorilor comuni pînă cînd fiecare dintre aceste popoare va obține eliberarea sa totală, unitatea sa națională completă și libertatea politică".

În fapt, această colaborare la care se referea rezoluția nu se stabilea acum, ea se desfășura de mult, se dezvoltase și căpătase însă alte dimensiuni în condițiile războiului. Dealtfel, chiar textul mai sus menționat fusese proiectat în reuniunile pregătitoare ținute la Paris cu un an înainte, ale Comitetului Național Cehoslovac, Comitetului Național Polonez, Comitetului Iugoslav și Reuniunii Parlamentarilor Români.

Declarația finală a Conferinței de la Roma, adoptată în unanimitate, era documentul care consacra într-un act oficial, emanînd din voința liber exprimată a reprezentanților legali ai tuturor națiunilor oprimate de imperiul austro-ungar, principiul naționalităților și principiile dreptului internațional, drept unice criterii admise pentru statuarea noii ordini politice și teritoriale în Europa Centrală și de Sud-Est, în acea perioadă istorică. Ea a fost adoptată într-un moment cînd soarta războiului nu era decisă, imperiile german și austro-ungar existau ca atare, într-un moment cînd puterile Aliate și Asociate nu erau încă decise dacă, în cazul victoriei lor în război, imperiul habsburgic trebuia sau nu să dispară, cînd în cele „patruzprezece puncte" ale sale, președintele S.U.A., W. Wilson, nu preconiza altceva decît „autonomie" pentru națiunile cuprinse între hotarele Imperiului habsburgic.

În document se analiza apoi politica Austro-Ungariei față de naționalități și, în corelație cu aceasta, raporturile dintre imperiul dualist și al II-lea Reich : „Scopul principal al Austro-Ungariei și al politicii sale tradiționale de învrăjbire a naționalităților a fost acela de a putea menține un sistem politic care să permită celor douăzeci de milioane de germano-maghiari să aservească o majoritate de peste treizeci de milioane de slavi și de latini. Germania, pe de altă parte, — se preciza în document — are nevoie de acest sistem politic pentru a putea face din Austro-Ungaria instrumentul programului său pangermanist. Austriecii și maghiarii sînt perfect conștienți că, fără ajutorul Germaniei, înfrîngerea lor este sigură". Cum se putea pune capăt pentru totdeauna existenței acestui „imperiu al ruinei", politicii sale imperialiste și de înrobire a popoarelor ? Iată ce preciza în acest sens Declarația de la Roma : „Numai înțelegerea între popoarele oprimate și acțiunea lor comună poate crea o situație nouă, în cadrul căreia, contrar regimului de violență, se va crea regimul dreptului, al libertății și justiției pentru națiuni". Această acțiune a popoarelor oprimate din Austro-Ungaria era văzută însă pe un plan mult mai larg, acordîndu-i-se o importanță internațională : „Națiunile oprimate sînt sigure că apără odată cu propria lor cauză, cauza libertății tuturor popoarelor prietene, neutre și chiar inamice care vor să fundamenteze dreptul la existență a propriilor lor națiuni, dezvoltarea lor și poziția lor în lume, pe respectul principiului naționalităților".

Hora Unirii jucată în Piața Unirii din Iași la 9 iunie 1917, cu ocazia formării primelor contingente de voluntari ardeleni

Reprezentarea largă în Congres a națiunilor asuprite din Austro-Ungaria, documentele adoptate la Roma au avut o importantă forță moral-politică, cu atît mai mult cu cît, judecate în ansamblul celorlalte documente ale epocii („Declarația dreptului popoarelor din Rusia", „Cele patruzprezece puncte" ale președintelui Wilson), demonstrau o dată mai mult imposibilitatea perpetuării stărilor vechi de lucruri.

La Congresul de la Roma, reprezentanții a patru popoare — cehoslovacii, iugoslavii, românii și polonezii — au proclamat dreptul lor inalienabil la independență și unitate statală, s-au angajat să lupte în comun pentru atingerea acestui deziderat. Departamentul de Stat al S.U.A., supus unei concertate presiuni pentru a-și clarifica poziția față de națiunile din Austro-Ungaria, a dat publicității, la 29 mai 1918, o Declarație în care se arăta : „Secretarul de Stat dorește să anunțe că dezbaterile Congresului națiunilor oprimate din Austro-Ungaria, care s-a ținut la Roma în aprilie, au fost urmărite cu un mare interes de guvernul Statelor Unite și că aspirațiile naționalităților cehoslovace și iugoslave la libertate, au cea mai completă simpatie din partea acestui guvern".

Omiterea din textul Declarației a „românilor" în rîndurile celorlalte popoare oprimate din imperiul dualist a atras protestul românilor din America. Într-o scrisoare semnată de dr. Vasile Lucaciu, președintele Comitetului Executiv al Comitetului Național Român din America, adresată lui Robert Lansing, secretar de stat se spunea : „Declarația pe care Excelența Voastră a făcut-o pentru cehoslovaci și iugoslavi a umplut inimile celor oprimați de speranță și de consolare că eforturile lor pentru libertate primesc cea mai profundă simpatie din partea guvernului Statelor Unite. Naționalitățile oprimate din Austro-Ungaria au avut un Congres la Roma unde eforturile slavilor și românilor din Austro-Ungaria au fost mult lăudate de Excelența Sa, premierul italian.

Excelența Sa este bine informată de suferințele românilor din Austro-Ungaria. Rugăm pe Excelența Voastră să fie atît de bun să ne informeze dacă eforturile pe care noi românii le-am făcut prin suferințele celor 12 000 oameni executați de către maghiari, fiindcă au cerut să fie eliberați și dacă sacrificiul a mii din cei care s-au înrolat alături de aliați pe frontul român și acum cîteva săptămîni pe frontul italian, pot primi cea mai profundă simpatie din partea guvernului american, sau va trebui ca noi românii din Austro-Ungaria să fim lăsați să suferim și în viitor persecuțiile barbare din partea celor care sînt dușmanii românilor și ai Statelor Unite. Un cuvînt de consolare cred că merităm și dacă considerați că nu merităm, noi cei care trăim aici și facem tot ce ne stă în putință și suferim ultrajiile presei maghiare din această țară și a sateliților lor, cel puțin vă rugăm să acordați un cuvînt de consolare pentru acei români, care se expun cu mîile pe frontul Aliaților împotriva dușmanului comun".

În același timp, exprimarea „simpatiei" S.U.A. față de popoarele oprimate era un pas înainte față de trecut, dar, la 3 iunie, Consiliul superior de război reunit la Versailles, lua notă „cu plăcere" de **Declarația** din 29 mai și-și exprima la rîndu-i „simpatia" față de aspirațiile spre libertate ale popoarelor cehoslovac și iugoslav[3]). Ambiguitatea exprimării n-a lipsit a fi interpretată de Puterile Centrale ca o expresie a politicii Aliaților de abandonare a națiunilor din Austro-Ungaria. „Pînă în urmă cu o săptămînă sau două — constata dealtfel „The Washington Post" la 23 iunie — Aliații și Statele Unite au încercat să descurajeze aceste popoare, să încurajeze Austria și, în mod indirect, Germania, declarînd solemn că nu au intenția să dezmembreze Austria". Abia la 27 iunie, președintele Wilson și-a precizat definitiv poziția în chestiunea constituirii statelor independente ale naționalităților oprimate din Austro-Ungaria, inclusiv a Ungariei și Austriei.

Poziția S.U.A. a intensificat lupta românilor pentru cauza națională și statală. La 12 iulie, Vasile Stoica, militant al luptei românilor pentru autodeterminare națională, informa pe secretarul de stat Robert Lansing :

„Lupta împotriva Austro-Ungariei purtată de naționalitățile oprimate devine din ce în ce mai înverșunată cu fiecare zi. Activitatea organizațiilor cehoslovace și iugoslave în această țară este foarte bine cunoscută. Ele nu numai că au prezentat publicului american informații valoroase despre condițiile din Austro-Ungaria, dar au furnizat și un mare număr de soldați în rîndurile aliaților.

Acum o nouă organizație a fost întemeiată, aceea a românilor transilvăneni, care va urma aceeași cale".

La 5 iulie românii din America, al căror număr este de aproximativ 180 000, toți originari din Transilvania, au participat la un mare miting național la Youngstown, Ohio, la care au hotărît să formeze „Liga Națională Română".

Anterior, la 13 mai, la invitația profesorului Herbert Ad Miller de la Oberlin College, fruntașii români din Statele Unite s-au întîlnit să discute situația neamului lor în condițiile de acum, după ce România a fost silită să încheie pacea. Ei au ales un comitet care a publicat un manifest pentru întrunirea unui congres românesc, subliniind țelurile organizației.

„În timp ce România era în război — se scria în manifest — soldații ei luptau în bătălii, iar oamenii ei politici vorbeau lumii despre dreptatea cauzei lor. Acum ea a fost zdrobită, vocea ei, înălțată în sprijinul nostru, a fost încă o dată silită să tacă. Frații noștri din Ungaria și Austria tac și ei ; cele douăsprezece mii de execuții din ultimii patru ani au reușit în orice caz să obțină aceasta.

Dacă dușmanii noștri cred că prin această tăcere românii din Ungaria și România, națiunea noastră au fost excluse din rîndurile aliaților, greșeala lor este mare. Națiunea română va continua războiul umăr la umăr cu aliații...

Noi românii dorim ca toate națiunile dimprejurul nostru să fie pe de-a-ntregul libere, organizate în state naționale democratice, întinse atîta cît e vorbită limba lor, noi voim să respectăm aceste state și să fim respectați de ele și să trăim în relații de bună și trainică prietenie.

Acesta este programul nostru. Și noi voim să sprijinim cu toate puterile noastre Statele Unite și celelalte națiuni aliate care luptă acum pentru realizarea acestui program. Pacea smulsă României de germani și maghiari nu a avut și nu va avea niciodată nici o validitate. Adevărata pace va fi aceea care va fi dictată de aliați la sfîrșitul războiului și care va aduce dreptate lumii și tuturor națiunilor care au suferit așa cum am suferit noi".

Pe baza acestui program s-au întrunit reprezentanții tuturor organizațiilor românești din această țară la Youngstown Ohio, la 5 iulie.

Mircea Mușat
Ion Ardeleanu

[1]) **J.B. Duroselle**, Tout empire périra **(Toate imperiile vor pieri), Publications de la Sorbonne, Seconde édition, 1982, 357 pag.**

[2]) **După Pierre Renouvin**, Le traité de Versailles, **Paris, Flammarion, 1969, p. 118.**

[3]) **Robert Lansing**, Mémoires de guerre, **Editions de la Nouvelle Revue Critique, Paris, p. 241.**

Vultur de pază

De aici, din înălțimea vulturului,
de privești în patria românească
cît un poem ți-e inima,
cît o cuprindere de sunete necintate
rămase-n poieni din rapsodiile Enescului
ți-e sufletul,
— inegalabila noastră stare de armonie —.
Pe cer trage arcașul o brazdă de plug,
desferecînd lumina pămîntului,
din stele
o lacrimă de fluier se coboară blînd
Miorița se regăsește în fiece om, copac sau pasăre
— suprema noastră stare de dor —.
Pe Luceafăr îl cunoaștem cu toții,
n-a murit,
Eminescu e prezent în arterele cuvintelor noastre
omul poem, sufletul de-apururea iubitor de adevăr
— starea de neostenită înțelepciune —.
Maica noastră Limba Română
le-a adunat în ștergare de borangic,
le-a dăruit nevestelor tinere
să-și ilumineze bărbații și copiii
— înnobilîndu-i în starea de glorie — ;
Maica noastră Limba Română le-a coborît
din Voroneț în pupilele feților
— învățîndu-i starea de albastru — ;
Maica noastră Limba Română
le-a topit în spicul dulce sau amar de grîu
— înveșmîntîndu-i în starea de holdă — ;
Maica noastră Limba Română
le-a izvorît riul de roșu redîndu-ne demnitatea
— stare de-a fi a românului — ;
Vultur de pază Limba noastră Română.

Dumitru Ion Dincă

Patria de ape

Atîtea ape din adînc răsar
să lege-n cale țărmurile două,
încît pămîntul pare-un nenufar
cu zimții albi încununați de rouă.

Prin cetini frînte sub poclăzi de nea,
cu valurile-n volbură minate,
vorbirea noastră curge adunînd
din veșnicie rîurile-și toate.

Rostirile bătrînilor oieri
în temelia albiei se-mbină,
le rotunjește unda-n drumul său
să le străpungă raza de lumină.

Dintr-însele zidiră monastiri
cei ce de tihna țării se-ndurară,
să aibă rîvna unde se-mplini,
sub lespezile primelor tipară.

Căci decît zece vorbe din ales,
dar venetice mai întîi de toate,
mai bine două și pe înțeles
în straiu valah să fie-nveșmîntate.

Fîntînile își țes pe sub pămînt
urzeala limpezimilor bătrîne,
chiar de-i rănită-n muche de hotar,
legată-n matcă țarina rămîne.

O ciuturâ își pleacă lîngă deal
gîtul de lebădă în cumpănire,
o alta îi răspunde din cîmpii
și-aceeași apă tremură-n potire.

E în talaz o mare dedesubt,
deasupra se întinde altă mare,
ies voievozi cu caii lor cu tot
din lamura-nfrățitelor izvoare.

Pe fir de apă turmele pornesc
să-și spele-n Mare ugerele pline
și-apoi se-ntorc la iarba din Carpați
fîntînilor dintîi să se închine.

De mii de ani aceleași oi se duc
și se întorc cu mieii în pruncie,
cu trupurile lor legînd prin vad
un mal de altul printr-o punte vie.

Iar pravilele-i însoțesc pe drum
precum au fost de Decebal lăsate,
căci apele în pînze le-au purtat
de la-nceputuri — în eternitate.

Zvîrlita piatră-ntunecă izvor,
pîriul poartă umbra mai departe,
iar tulburîmea se răsfrînge-n dor
și-l trece doina pînă peste moarte —

Ardealul tot prin doine s-a legat
de veacurile îmbrăcate-n sare,
dar Patria, lucrînd pe dedesubt,
topește toate lacrimile-n Mare.

Atîtea umbre urcă din adînc,
martiri crucificați ori trași pe roată,
cum ar fi fost să fie în pustiu
cu tot cu ape vatra strămutată ?!

Căci Patria văzută din pămînt
e un rădăcinîș de vițe dese,
nu poți să rupi o frunză de pe ram
fără ca pădurii să nu-i pese !

Gabriel Cheroiu

Pămînt de Transilvania

1.

Unde țărîna
e ursire străbună,
unde dorul și doina
buciumă lumii
veșnicirea română,
unde bărbații au înstelat
pe răbojul galactic
vîrsta neamului
și unde scutul
ne-a fost dintotdeauna
limba română

acolo

cum să ne vîndem Trecutul ?!!
ne-am vinde Cuvîntul

2.

unde-am însămînțat pămîntul
os lîngă os la vreme de sabie,
unde ziua și noaptea se-așternt

— cu preț sfînt, preț de sînge —
neamului albie,
unde am învățat a umbla
prinși de poala mamei,
de cîngătoarea vîrstei,
unde nuntim,
unde ne coacem pita
și unde pînă și cerul
este de-o samă română

acolo

cum să ne vîndem Trecutul ?!!
ne-am vinde Pămîntul.

Mircea Șoncuteanu

teatru

« Trăsură la scară »

Titlul nu este ales întîmplător sau, cum se obișnuiește, pentru efectul percutant al metaforei. O acidă, singulară viziune adună în focarul său personaje hilare, fapturi rupte de timp zbîrnîind fără preget în jurul unor obscure beculețe menite să lumineze idealul, o așa-zisă „mișcare". „Mișcarea" urmează să triumfe în pofida a tot (și a tuturor), iată de ce indivizii care o administrează ajung să se închipuie ca niște fericite excepții de la regulă, „suruburile și piulițele", ba chiar pîrghiile înseși, fără de care nu se poate întîmpla nimic. Lucrurile evoluează incoerent după un plan bine pus la punct. Birocratul, omul devenit funcție oarbă, confundat pînă la uitare de sine cu spaima pierderii scaunului, a întrerupt contactul cu viața reală. Derezlarea cuprinde un larg evantai de situații, de la ziceri aforistice absurde și lapsusuri catastrofale la gesturi ale căror mecanisme rulează în gol. Iată-l de pildă pe Boiangiu, unul din acești „administratori ai mișcării" confruntîndu-se cu Păsteanu pe tărîmul „ignoranței enciclopedice". Desprins oarecă din galeria eroilor mazilceni, Boiangiu este vizitat de fantomele trecutelor iubiri, emisari ai timpului pierdut în fața cărora nu va găsi, firește, reacția necesară. Singura lui grijă fiind să avanseze de la birourile cu numere mici la cele cu numere mai mari, dar pe parcurs semnele răuprevestitoare se înmulțesc. În plus trebuie să facă față concurenței lui Păsteanu, un adversar ambițios vechiul camarad. Puțin contează că unul se va impune celuilalt. Ascensiunea lor va fi iluzorie, aceleași resorturi de păpușă întoarsă cu cheia readucîndu-i în punctul de plecare și, odată ciclul încheiat, la sfîrșitul fatal. Are loc însă în tot acest timp o mereu reînnoită irosire de energie, o intristătoare irosire a vieții, originalitatea autorului constînd și în finețea cu care introduce acordurile grave printre notele ascuțite ale acestei satire de anvergură.

Debutul dramaturgului pe scenele bucureștene este remarcabil. Nefăcînd parte dintre optimiștii de ocazie, Mihai Ispirescu preferă să-și exprime atitudinea, mesajul „din interior". Astfel încît, vizibil adăugate, prologul și epilogul nu îndulcesc liniile tabloului, ele parazitează doar (și „muzeul" rămîne în continuare deschis). Regizorul Dan Micu, secondat de actori ai Teatrului „Nottara", a conceput un spectacol colorat, dinamic, punînd preț pe jocul nuanțelor și improvizație. Exceptînd ușa, invizibilă pînă la final; prin care cei doi administratori vor întîlni „trăsura la scară" — simbol al expierii, al contactului cu limita absolută — decorul în care se pune la cale „mișcarea" este imaginat de scenograful Sică Rusescu ca un birou oarecare, un spațiu anonim cu mobilier strict necesar. Un loc precum altele, dar din care protagoniștii nu mai pot evada decît în moarte. Mare, vehement, bun de gură, totodată mieros și impleticit cînd evenimentele îl depășesc, agresiv și stupid după imprejurări, Boiangiu în interpretarea lui Victor Strengaru este una din nenumăratele înfățișări (de deplin plauzibilă) ale Birocratului. O alta, corespunzînd tipului sentențios, rigid, gata însă la nevoie să folosească armele adversarului, este conturată de Dragoș Pîslaru (Păsteanu). În sfîrșit, o a treia imagine posibilă realizează cu bune mijloace actoricești George Păunescu. Sinistră apariție de cioclu binedispus, mesager al înălțărilor și căderilor, în ierarhia birourilor, personajul său, Crăciunel, fabulează în versuri populare și lansează amenințări prin aforisme răstălmăcite. Marcată de efort, Anca Bejenaru are de înfruntat diferențele de temperament ale mai multor personaje. Vasile Lucian, Șerban Cantacuzino și Paul Nadolski compun corul Subalternilor. Un personaj deloc lipsit de importanță în economia spectacolului e „omul bun la toate", Tudorică (Marian Drăgan). Excentric nu doar pe lista distribuției, Ghidul, interpretat de Mircea Jida (ilustrația muzicală poartă semnătura Ancăi Dumitrescu).

Valentin Dumitrescu

«Othello»

Teatrul Național din Cluj-Napoca ne-a oferit o nouă citire a lui Othello — în regia artistică a lui Dan Alecsandrescu, după o versiune scenică a acestuia și a dramaturgului Radu Bădilă, o versiune cu un pronunțat caracter politic, folosind ca text de bază traducerea lui Florian Nicolau.

În citirea lui Dan Alecsandrescu, Veneția nu e un simplu loc geografic unde s-a petrecut o răsunătoare dramă pasională — ci ea este o veritabilă putere care a ajuns la apogeu (începutul secolului al XV-lea) și această putere, ca să-și păstreze cuceririle începe să importe energii. Maurul Othello este o asemenea energie. E un ostaș viteaz, foarte capabil, cinstit și drept. Și natura a fost și ea generoasă cu el : i-a dăruit un fizic atrăgător și o statură impunătoare în care să locuiască pe cît se poate de în voie minunatele lui virtuți. (Și Gheorghe Nuțescu își însușește toate datele problemei și ni le demonstrează magistral). De aici și principala dramă a lui Othello, o neînțelegere a condiției lui și în momentul cînd încearcă să se integreze în noua lume în care a intrat, întregul mecanism social și politic îi devine ostil. Ca mari negustori ce sînt, venețienii îl ung general al armatei din Cipru, că așa le pretind interesele, indiferent că fața lui e neagră, dar îi declară imediat război mai pe față, mai în ascuns, cînd află că o Desdemona — și aici o numim pe Viorica Mischilea — o oază de incintare, de înțelegere și supunere, fiică a unui senator, s-a lăsat sedusă de poveștile și vrăjile maurului și s-a și căsătorit cu el fără încuviințarea tatălui. Othello, care este un produs al stării de război și există numai în raport cu această stare — admirabil ajutată atmosfera de stare de război de decorul lui T. Th. Ciupe, scena întreagă e o corabie împinzită de parîme și frînghii, de grămezi de saci de ridicat baricade, invadată chiar în momente cheie de mașiniști îmbrăcați în uniforme de soldați venețieni — nu vede capcanele care i se întind, nu simte nimic din ipocrizia care îl înconjoară, e prea puternic și prea fericit, și prototip al acestei înalte arte a ipocriziei și ticăloșiei care se practică în Republică e bunul său prieten Iago (Marin D. Aurelian) un venețian foc de deștept, bun militar, dotat din plin cu simțul umorului dar și cu un deosebit simț al parvenirii — scena cînd joacă și se lungește pe chivotul care închide în el Veneția în miniatură spune totul — marcat puternic de sentimentul frustrării — Othello îl promovează pe contabilul Cassio (Marius Bodochi, un inger de băiat și ca prezență scenică și ca joc) și nu pe el, pe acest Iago clujean care știe să poarte pe chip, bine lipită, masca unei cumsecădenii fără margini.

Maurul obține în Cipru Victoria, dar bucuria victoriei e o bucurie muribundă — și tot în plin chef, Iago, printre ei, își țese plasa de păianjen veninos. Starea de război, deși ostilitățile propriu-zise s-au încheiat, domină scena. Bunul Iago îi aduce, în continuare, servicii superiorului său, otrăvindu-i ființa dreaptă și bună cu fel de fel de scorneli scîrboase pe seama Desdemonei și a lui Cassio. Ba ceva mai mult, îi aduce și dovada zdrobitoare a infidelității Desdemonei, vestita batistă. De aici încolo, blîndul și bunul Othello e aruncat în neant, devine mal de întuneric, fiară, sufletul lui e cotropit de setea de a-și răzbuna increderea înșelată. Și fără să mai zăbovească o clipă, ucide. Degetele mîinii lui late de ostaș se string ca o menghină în jurul gîtului de lebădă al Desdemonei. Și cînd află adevărul e la fel de drept ca-n momentul cînd a intrat în Veneția : judecătorul racilor societății e și propriul său judecător. Se sinucide, (sinuciderea e o autosentință absolut dreaptă), dar nu mai înainte de a-și implanta pumnalul în burta lui Iago. Dar ticălosul nu moare : germen al răului, trebuie să-și continue opera. Și și-o continuă cu un picior pe cadavrul lui Othello în vreme ce soldații mașiniști string parîmile și dezechipează corabia fără să se sinchisească.

Vintilă Ornaru

P.S. Minunat și programul de sală.

al poporului român

La castel, ecoul izbînzii

mircea constantinescu

...u-i pentru prima oară cînd Eric Hălmagiu amină să sune la intrare, preferind să se piardă printre pilcurile de platani, mesteceni și stejari care fac granița sudică a domeniului Olah. Resimte și azi, nici nu se aștepta la altceva, aceeași reacție de respingere încercată cînd a avut pentru întîia oară în față castelul... Cei din împrejurimi și, prin contaminare, mulți alții, comentează și acum faptul — zice-se dovedit — că această trainică clădire a fost ridicată în patru ani fără nici un studiu sau proiect prealabil. Cum despre nimeni din familia Olah nu se știe a fi fost arhitect, pictor sau desenator, lucrul s-a îmbrăcat cu timpul în mister. Deoarece construcția este un castel. Și un templu, totodată.

„Te așteaptă de mult caracuda.. mi-a umezit pielea, cît stătui în preajma ei !" precizează Paulina Negruțiu, însoțindu-și vorbele — cînd sînt numai ei doi își permite să-l tutuiască pe Olah, cam dărăpănat după moartea fiului pe frontul galician și, de-atunci, tot mai absent la etichetă — cu o cutremurare din tot trupul : un pic șăgalnică, un pic provocatoare, inversă oricum intenției, dar Ovidiu n-o privește.

„Ce spui ? ! A venit ? Să aștepte ! Cum să ciopîrțesc un discurs ciceronian numai pentru moftul unei vizite ? !"

„Ziceam de fandositul Eric Hălmagiu. Parcă l-ai invitat chiar tu", încearcă ea, prudentă, să-l trezească. Într-adevăr, Ovidiu se ridică și părăsește cabinetul. Letargia lui artistă, urmînd cine știe ce subterană cută a spiritului, desenează anvelopa unei amintiri din junețe : cămînul, burdușit cu bușteni din nuc... la capetele lor arzinde picura o sevă dulceagă seminală... cînd și cînd, cîte o scînteie rebelă izbucnea peste grătar spre a se topi imediat în aerul muzeal, moartă ca geamăna ei dintr-un foc de artificii, lăsînd privitorilor un regret crescînd pe măsură ce lumina artificială se amesteca iute cu întunericul nopții, pierdută în el, desființată...

„Nu v-ați grăbit, excelență ! îl întîmpină Hălmagiu pe tonul lui de legatar și moștenitor al unui ex-ministru. Prilejul de azi m-a mingiiat din nou cu revederea castelului acesta unic". Pe obrazul său perfect ras ar patina și picioarele unei muște.

„Eu nu întîrzii niciodată, prințe". Olah întinde pergamentul palmei, musafirul așează deasupra acesteia fila velină, pistruiată, a palmei sale, fără să se ridice, totuși înclinînd ușor fruntea, ca spre a se feri de un bondar sicîitor.

„Nu știu cum poate trăi cineva fără valeți".

„Am fost și rămîn propriul meu stăpîn, prințe", zise Olah așezîndu-se.

„Iar camerista asta, sau ce v-o fi fiind, puteați s-o alegeți mai vorbăreață. Sau mai tînără", observă musafirul în timp ce-și freacă dosul, motan viclean, de fesele cizelate sobru ale fotoliului.

„Mă rog, mă rog, mai vremuiește a ploaie ?"

„V-am adus actele, copie cu copie, și discursurile mai importante. Primul Olah, hm, e consemnat dinainte de una mie trei sute nouăzeci și cinci ! Nici **măcar eu** n-aș fi bănuit că sînteți atît de vlăguiți".

„Uitasem și noi", declară candid gazda, știind că-l va enerva pe celălalt.

„M-am plictisit de moarte adineauri ! Mai e și-un întuneric aici, de hrubă părăsită..."

„Să zicem c-ai avea dreptate".

Într-adevăr, pe gheața obrazului lui Eric se îngălbenesc două copci, iar **face-a-main**-ul îi alunecă pe muchia mesei, de-aici pe covor, lîngă gheată. „Cred că **și eu** am început să îmbătrînesc, spuse, în nemțește, și se apleacă să culeagă gingașul obiect. Singurul regret dinaintea morții e că n-am că mai apuc să trăiesc din nou într-o veritabilă Ungarie".

„Cine te oprește, excelență ? ! Cei din neamul Hălmagiu viețuiesc din centenari în centenari".

„Moltke n-a fost destul de ambițios, Berchtold și Krobatin n-au fost destul de hotărîți, Horthy nu-i destul de ungur, iar eu, iată, nu-s destul de tînăr !" vorbi din nou în germană.

Olah jubilează — într-atîta încît se duce singur la un bufet-bibliotecă, de unde scoate o sticlă neagră, fără etichetă și ușor prăfuită, și două pahare înalte — jubilează ca întotdeauna cînd îl provoacă pe Eric să-și desfășoare patima politică, pe care o consideră unica aptitudine a vizitatorului, altminteri fiind acesta o personalitate cu acces în destule cabinete, încă, sau cel puțin în antecamerele cabinetelor ministeriale ale fostelor capitale din **Europa Habsburgilor**, cum pompos numește el și-acum imperiul austro-ungar. Jubilează pentru că, astfel, îi amintește străinului de originea lui levantină (ca și cum asta ar fi neapărat un păcat, dar pierderea fiului în război i-a împuținat și lui Olah dreapta credință, judecata lui rece notorie). Bunica lui Eric, o Ranetti după unii din Corsica, după alții din Corfu, avusese opt copii. Au trăit trei, aceștia toți de la al doilea bărbat, Halmagy Jonas, un învățător, născut și locuind într-un cătun din raza Debreczinului. L-a bătut norocul cînd s-a dat cu văduva Ranetti, ea tocmai primind o avere nesperată de pe urma soțului dintîi, în devize și bani lichizi, avere tăinuită la Triest și Berna. Omul murise înainte de a o putea mistui — în care scop o și tăinuise — pentru cauza susținută și momentan pierdută de partizanii lui Garibaldi... L-a iscodit odată Paulina Negrutiu : „Mă rog, domnule Ovidiu, dacă-mi permiți să te-ntreb una : cum se face că stai aici cu mine, huhurez, cu nasul în ceasloave, și cunoști ce-i la Viena și Pesta și Oradea Mare ? !"

„Am un amic", i-a răspuns întîrziat, dorind întîi să fie convins de seriozitatea curiozității femeiești, nouă în privința Paulinei. Începuse, atunci, printr-un neadevăr : Eric nu-i era prieten, întrucîtva se înrudeau, prin soția fratelui său mai mic, Octavian. „E prinț de portmoneu, fără genealogie", continuase el, citind interesul real în privirea secretarei, care-și umezea buzele cu virful limbii, singurul mod prin care se pricepea să-și arate doveditor interesul cald pentru ceva sau cineva. „Dar pedigriul lui deține totuși un aspect interesant, de care nu m-am dezlipit de cînd am dedus că pot trage foloase. E vorba de-o istorioară mai veche, pe-atunci eram juni cu toții".

„Te ascult, domnule, sîntem singuri și... mor de curiozitate".

„Am mers întîi pe firul de păianjen al unui zvon, cum că, vezi dumneata, ar fi fost dînsul cam misogin. Mă refer la amicul acesta al meu, Eric. Vream să descopăr ce și cum. M-ai văzut, probabilmente, cum mă desfășor și nu mă las pînă cînd nu descopăr autorul și tiparnița vreunui volumaș bătrînesc lipsit de **Incipit** și **Exit**. Și-apoi, dacă-i grav, năravul unui **nume**, ascunderea păcatului se poate estima foarte scump". (. . . . . .)

Sfîrșind povestea, el însuși furat de narațiune, Olah a observat că secretara tremura toată, ținînd sub mingiierea batistei obrajii și gîtul pătați de igrasia unei emoții puternice. „Nu m-așteptam, nu m-așteptam... tot repeta Negruțiu. Nu cred să fie alt viciu mai păcătos pentru un bărbat..." Se ridicase — ca și adineauri, jubilînd că l-a indispus pe Hălmagiu — și o servise cu o băutură care-o șfichiuise și mai puternic, nu ameținînd-o cît aruncînd-o într-un soi de febră rece. Îl ascultase totuși mai departe, supusă, ca pe un vraci capabil să-i dreagă trecutul, temperatura, tensiunea nervilor : „Cum îți zic, agent al bancherilor florentini sau al poliției din Triest sau muncindu-se să se păstreze în formula ministerială patronată de contele Tisza, acestea sînt tiparele unde, obscur și prolix prin evaziva epistolă de recomandare, am concedat să-l inscriu printre admisii mei la castel..."

„Mi se pare impopular în regiunea asta, anacronic și părăsit", opinase Eric, încă din primul moment, despre construcția a cărei legendă urcase și în cunoștința lui, mult înainte de a se fi învîrtit prin constelația aleilor ocrotind luminișuri, livezi, boschete rămuroase, pomnițe și hățișuri în paraginâ, cîndva căutate locuri de vînătoare. Și tot înainte de a călca aici cunoștea și că membrii ilustrei familii se refugiaseră în tabere, dacă nu ostile, oricum ireconciliante, după finele lunii septembrie cînd, la Congresul social-democraților, Octavian Olah semnase o moțiune către guvernul maghiar unde se sublinia ferm că a sosit momentul „să se dea drepturi desăvîrșite tuturor neamurilor din țară" ; Ovidiu păstrase expectativa, la fel și mai tîrziu, cînd același Octavian, alături de Balya, Kiss, Németh, Dantuș, Deroș și alții, a semnat Manifestul Consiliului național român al comitetului ; în schimb soața, Materissa, sub pretextul pierderii copilului cel mic, pe frontul galician, s-a retras la Viena în locuința lui Mihai Olah, care studiase acolo în anii războiului din '77—'78. Dezbinarea fraților vroise s-o exploateze Hălmagiu, scop prea transparent în imoralitatea lui, ca să-i scape lesne lui Ovidiu, ermit de nevoie, alături de secretara care nu-l va părăsi niciodată, Negruțiu, și împreună cu regretele că fiii care îi mai trăiesc au renunțat încă dinainte de izbucnirea conflagrației mondiale să mai locuiască aici. Dar Eric mai cunoștea că toți contribuiau — chiar și rebelul Gheorghe, primul rupt de clan (începînd cu preschimbarea numelui, însurat cu o sîrboaică de conditie umilă, și asta după ce dezertase la Triest pierzîndu-și urmele la Paris, ajutat de Mac Bibescu, și terminînd cu atitudinea lui netă de simpatizant cu bolșevicii vinați ca niște vrăjitoare de trupele rezidentului Horthy), prin urmare cunostea bine, Hălmagiu, că toți redeveneau Olah oridecite ori se punea problema îngrijirii, nu a castelului acesta, unde copiliăriseră toți, ci a unei statui. De un baroc temperat, fusese plămădită și ridicată la Tîrgu Mureș. Reprezenta pe Augustin Olah, strămoșul clanului. Periodic, statuia era curățată de impurități : la umbra ei, precupețele își tihneau obiceiul să se elibereze de purici și păduchi sau să-și piardă vremea la taclale cu cosurile lor îmbletite și olurile smălțuite și saci de mărfuri alături, goliți ; a fost înconiurată cu un gard de fier dublat de un gard viu pitic, care închideau un gazon. Prinprejurul ei săsoaice cu uger bogat, ochi de cicoare diluată și păr cinepos auriu, treceau încoace și încolo, majestoase și anacronice ca niște zeițe Venus mutate de pe soclul original cu scopul restaurării. Iarba era tunsă cu regularitate de oameni special trimiși de Primărie. Așa că Ovidiu Olah nu avea să-i ierte lui Eric niciodată bogăția de informații deținută, despre sine, despre ai lui ; s-a preocupat permanent, grijuliu, de scurtarea înfățuării celuilalt, prin tocmai flatarea acelei unice atitudini pe care i-a recunoscut-o : patima politică. Atuul și-l păstrează cu abnegație, datorită acestuia, n-are zor să citească gazetele sau să părăsească palatul — doar îl posedă pe Hălmagiu. Altminteri, n-a ieșit din castel nici măcar la începutul războiului, cînd contele Tisza scrisese Materissei : .....Feriți-vă tablourile, statuile, numismatica. **Und den unseren Greis Ovidien,** anunță-i aceleiași, mai ales lui !... Mă gîndesc să mă retrag, mă obosesc culisele, diplomația pe care o cunosc eu a sucombat zilele trecute..."

La lumina pilpîită a lumănărilor de pe birou — aroma lor de trandafir căznește rău nările musafirului — mai ales cînd se-apleacă să fure din ochi tabloul lui Fragonard, **Abatele de Saint-Non în costum spaniol** — Eric, cu voce cumpănită își desfășoară jurnalul, pagină cu pagină, sărind numai peste alineatele care, lui Olah ar fi inutil să i se mai precizeze, „îl scîrbesc prin terestritatea lor" : „Așa, s-o luăm de la-nceput. Cum bănuiesc că aveți știre, naționaliștii s-au întrunit la Oradea" — adică, tîlmăcește Ovidiu, unii sau chiar toți reprezentanții partidului național român din Transilvania și Ungaria, — și-au citit la Camera o declarație de autodeterminare. Aveți aici o copie..." Ovidiu și-aruncă ochii, filfîiala de fluture languros a luminii îl cam împiedică să citească atent : ...„Pe temeiul dreptului firesc că fiecare națiune poate dispune, hotărî singură și liberă de soarta ei — un drept care este acum recunoscut și de către guvernul ungar prin propunerea de armistițiu a monarhiei — națiunea română din Ungaria și Ardeal dorește acum să facă uz de acest drept și reclamă, în consecință, să hotărască singură așezarea ei printre națiunile libere..."

„Mda-da, mormăie amfitrionul, am mai auzit eu de-astea... Și cartaginezii, și tracii, și persienii alcătuiau declarații asemănătoare. Numai că nici un cezar, hm... să sperăm că acum o să fie altfel, hm..."

„La Csepel, sînt acolo niște uzine, reia Hălmagiu, remarcînd mental numai, că gazda s-a cam tîcnit, toată ziua bună ziua îi dă cu cartaginezii lui ! La uzinele astea, prin octombrie curent, socialiștii..." Pauză căutată. Urmărește reacția gazdei ; numai că, viclean sau obișnuit demult cu expresia respectivă, pe domeniul alor săi, Olah nu dă semne de nerăbdare, de neliniște cu atît mai puțin de mirare. „Acolo, socialiștii au susținut ideea că și românii din Ungaria să dispună liberi de orice constringere de

Desen de Sabin Ștefănuță

soarta lor. Să aleagă, dacă am priceput eu, statul în care țin să viețuiască în viitor..."

„Textul integral îl ai cumva, prințe ?"

„Sigur. Am și manifestul difuzat de social-democrați. Dețin și copii după dările de seamă ajunse la poliție privitor la adunarea de la Alba Iulia, de la 1 decembrie..."

„Au vorbit mulți ?" schimbă accentul celălalt, simțind că, prin atitudinea lui, este imposibil să nu-l scoată din sărite pe musafir. Ce altceva să-și dorească acum, aici ? Lăuntric, chicotește întinerit. „Destui, face musafirul. Își privește virful ghetelor, lucind șters, încă lucind. „Profesorul Goldiș a fost la înălțime. El a prezentat declarația de unire, ce nebunie, să alegi Alba ! Sincer să fiu, nu m-așteptam, bănuiesc că nici dumneata. Goldiș și cu Pop de Băsești..."

„Alba au mai ales-o și alții, domnule, cu ani mulți în urmă ! Așa că nu văd dece m-aș mira... Textele, avem textele ?"

„Cum să nu ! Ele și sînt cele mai importante. Poftim".

Olah toarnă din sticla fără etichetă două degete pe fundul paharelor. Nu-și poate stăpîni tremurul : această declarație e singurul lucru care-l interesează. Pentru ea l-a tolerat din nou, aici, pe levantinul acesta ticălos, ar fi culmea să se demaște tocmai acum ! „Am să le înmînez secretarei, va clasa ea totul. O să le studiez, fi fără grijă, intervenim noi dacă merită !... Cum ți se pare vinul ?"

„Tulburător, tulburător ca și tabloul de acolo ! E original, nu ?"

Să pună la îndoială autenticitatea tabloului, a gazdei, a clădirii acesteia bizare, de cînd a pîndit momentul ! „Dacă părintele vostru, excelență, ar fi apucat anii din urmă, s-ar fi sinucis, sînt sigur !"

„De unde să știi ? ! Nici o experiență nu seamănă cu alta. Sîntem imprevizibili, dumneata, eu, toți", vorbi Ovidiu cu sinceritate, de altfel, deși mojicia tot mai agresivă a vizitatorului începe să-l scoată din amorțeală (un zgomot trezindu-l dintr-un vis frumos...) ; și asta chiar că nu doarește. „Nu cred că i-ar fi plăcut să afle că istoria de aici se face și fără dînsul, nici măcar diriiind-o din culise, cum bine s-a priceput !" Jignirea adunată în ultimile cuvinte îl ridică pe Ovidiu din defensiva stropită cu marasm și apatie pe care a jucat-o pînă acum : „Numai femeile fac istorie din culise ! Adio, prințe, sînt cam obosit acum !"

Smulge de șnurul împletit al clopotelului ca un cersetor obraznic de pulpana unui trecător sătul și dichisit. La apariția imediată a Pauhinei Negruțiu — „Cameristă, **garde-malade** și amantă", șuieră gîndul lui Hălmagiu, — înțelese în fine că-i concediat. Salută mieros, parodiind curtoazia levantină a strămoșilor, izbitor hilară în castelul teutonic aproape pustiu.

„Ai rezistat bine azi, observă secretara. De ce-a durat atît ?"

„Ca să înțeleagă că e tolerat..."

„Dar îl vei mai chema ! Și atunci ? Are deja toate motivele să te dușmănească, doar îi deții secretul..."

„Deține și el destule... să lăsăm astă ! Vezi colo, intîi și-ntîi, citește-mi ceva din discursul lui Goldiș !"

Negruțiu se lasă pe fotoliul unde stătuse Eric, însă Ovidiu interveni iute : „Acolo nu, te rog ! Pute, nu simți ? E nădușit și spătarul ! Stai aici lîngă mine". Și în vreme ce, căutînd printre foile groase, ușor verzui, cu antetul curții habzburgice, Negruțiu stă aplecată mult peste masă, palma lui tremurătoare se pierde, se înecă, revine, iar se înecă prin holda părului singurei femei care, așa cum își repetă în ultimul timp, în lungile insomnii care-i preced nopțile, „Nu m-a abandonat, și-a scurtat anii, viitorul, tot-tot, numai să rămînă cu mine..."

„Vasile Goldiș, ah da, aici, 18 noiembrie, da-da... m-auzi ?"

„Sînt numai urechi", minte el, stăpînit de gînduri și senzații contrare ; oricum, va parcurge pe îndelete copiile, mîine dimineață, în cabinet. „...Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și țara ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 18 noiembrie 1918 decretează unirea acestor români și a tuturor teritoriilor locuite de dînșii cu România... Adunarea Națională cu smerenie se închină memoriei acelor bravi români care, în acest război, și-au vărsat sîngele pentru înfăptuirea idealului nostru, murind pentru libertatea și unitatea națiunii..." Deodată se întoarse spre el, lăsînd peste hîrtii ochelarii de care nu se mai deslipește la lectură ; vocea, emoționantă, altfel decît cînd a spicuit adineauri, din cuvintare, cuvintele-i pornesc parcă din git și, fără să fie deformate ele ca atare, odată emise, dinții, limba, cerul gurii le împrumută un destin străin, impropriu, care poate fi și al emoției, dar poate fi și semnul unei răvășiri interioare, mult mai adînci decît banalele timorări de care suferă, uneori, Negruțiu : „Spune-mi, Ovidiu, mi-au trebuit multi ani ca... să te chem pe nume... a fost vreo clipă... una, numai una, cînd m-ai iubit, cînd... așa, să-ți fiu indispensabilă din toate punctele de vedere, cînd să... spune-mi ! ?"

Micul ei delir ar putea trece drept ridicol. E aproape de o seamă cu gazda, bărbat care a depășit binișor 50 de ani. Ridicol — în orice alt loc și în oricare alt moment, decît aici și azi... „Mai bine, nu, nu spune nimic, te rog !" — și-i astupă buzele cu degetul ei subțiratic, tijă încrețită și vag pătată cu cerneală violetă. „Uneori e mai bine să nu știi... Nu trebuie întrebat destinul".

Lumănările, aproape consumate, fumegă. Pe blatul mesei, pe covor și pe ziduri, umbrele busturilor lor reunite se adună, vibrează născînd gravuri anamorfotice. O cucuvea cutițează liniștea, clarobscurul. Amîndoi se ridică, oarecum deodată. O stringe la piept, e afecțiunea tatălui care și-a revăzut fata, prima oară, după anii de pension. „A fost o introducere, nu-i așa ?... Despre ce-i vorba ?"

„Nu se fac introduceri cu dragostea", ar dori să spună, dar voroi despre altceva, tare, îndepartîndu-se și păstrînd numai virful degetelor peste teancul foilor de pe masă : „O ruda, mi-e verișoară bună... mi-a scris zilele trecute c-a nascut. Aș vrea s-o ajut".

„Perfect. Nu văd nici un incovenient".

„S-a măritat c-un regățean. Mă gîndeam întîi să nu-ți spun".

„M-ai fi ignit".

„Poate... dar vezi, mama ei este o Szilagy, refugiată în timpul războiului ! Și-mi scrie că tatăl băiatului nu-i de acord, că l-ar fi repudiat, jurînd să nu-l mai vază în ochi".

„Și cum se numește acel tată ?"

„Iordache. Stau în Tîrgoviște sau la București, nu știu bine, am s-o întreb, mi-e milă de ea, cu doi copii..."

„Deja ! exclamă Olah, deodată bine dispus. Așa femeie zic și eu. Merită toată atenția ! Spui că ți-e verișoară ?... Atunci să-i trimitem bani și tot ce vrea. Poți s-o chemi să stea cu noi, slavă domnului are unde... auzi, doi copii ! Asta-i o avere !"

Veselia îl părăsi la fel de brusc, amintirea fiilor care nu mai obișnuiesc să rămînă cu dînsul, nici să-l viziteze, barem, îi umbrește obrazul. Cu privirea în pămînt — nu-și mai ascunde demult sentimentele deprimante în fața Paulinei Negruțiu — se îndepărtează, înlăturînd draperiile grele și dispare după ele și, deși toate acestea au durat citeva momente bune, secretara rămase cu senzația neliniștitoare că a vorbit singură, cel puțin la urmă, ca și cum Ovidiu n-a ieșit, tărăgănat și trist, ci pur și simplu s-a evaporat, abur sau strop de ploaie pe limbul unui sycomor bătrîn... Sfîrîitul ultimilor lumănări și mireazma lor de trandafir...

Balada Transilvaniei

Mi-ai fost intîia carte constelată
de dorurile unei țări de brazi
care-și purtau pe munți armura verde
prin cele mai înzăpezite ierni
o carte care mă privea în ochi
cum mă privea livada primăvara
șoptindu-mi la ureche, din lucerne
că numai noi sîntem aici eterni !

De veacuri scrisă, rotunjind cuvinte
din cremenea destinului, tăind
prin paginile tainice o cale
pe care doar în visuri o deslegi
întîia carte-a mea, voievodală
cu sabia de soare scrisă-n zorii
care alungă noaptea, să se știe
că nu putem trăi decît întregi !

Capitole de carte : Horia, Iancu
Școala Ardeleană, Goga ! Sus,
efigie marmoreană, Blaga,
sunînd din tulnic, cetele de moți...
Citindu-le, am înțeles solia
pe scutul adevărului adusă
din luptele sub steaguri tricolore
că sîntem tari atunci cînd sîntem toți !

Mi-ai fost întîia carte, Transilvanie
ca o transee-n gîndurile mele
în care am văzut cum stau luceferi
sub cer rostindu-ți numele sublim
o mare carte de învățătură
culeasă din istoria de singe
înveșmîntat în care, timpul strigă
că fi-vom de neînvins, de ne unim !

Doar riu cu riu, prin albiile vremii
doar ram cu ram din harica pădure
doar spic cu spic din holdele vegheate
de lacrima străbunului pămînt
spun toate, toate spun cu-nfrigurarea
soldatului rănit ce-și strigă mama
pe-un cîmp de luptă la hotarul țării
că fără Transilvania nu sînt !

Întîia carte-a mea din totdeauna
pe care o citesc necontenit
cum beau dintr-o fîntînă apă bună
și mă înalț ca plopul, renăscut
de cîte ori am însetat de cîntec
că tu ești Transilvania, baladă
și doină ești, tu, Miorița noastră
și fulgere de timpia ta se-ascut !

În frîza ta de piatră-i chipul țării
statornică medalie păstrată
alături de legendele-ntre care
tu strălucești ca soarele-n zenit
că doar prin tine, catedrală albă
în care munții vin să se închine
ca preoții-n odăjdii de lumină
visul unirii noastre s-a-mplinit !

Întîia carte, – a mea, de poezie
din care-am învățat, din vers cum suie
colana de statui neclătinate
a codrilor de-aramă și de-argint
scăldîndu-și coiful și armura-n Mureș
și arcuind peste tustrele Crișuri
o punte însorită, să se vadă
cum brazi și munți în brațe se cuprind !

Mi-ai fost întîia carte constelată
de Marele Destin al României
ființă din ființa fără moarte
spre care, azi, covoarele-ți așterni
timp comunist ce scrii în veac, să ardă
supremul adevăr în fiecare
să ardă ca lumina diminetii
că doar uniți, am devenit eterni !

Minunea cu limpezi conture

Și astăzi mai văd, mai revăd
minunea cu limpezi conture
prin grîul solar, prin omăt
în Țara de peste pădure
E-un freamăt de dor în amurg
se leagănă-n zări dimineața
și riuri de liniște curg
sub pașii ce mistuie ceața

Ea vine din vis și spre vis
ne cheamă, pe-o culme veghează
inelul de aur promis
la nunta ce cîntă-n amiază
Am fost, sîntem azi și vom fi
cu ea peste veac împreună
în purpura caldă, o zi
pe fruntea legendei cununa...

Știu munții, albastrul gorun
pe umeri cu toată isto ia
poruncă de suflet străbun
cu nume de flacără : Horia !
Aici e un singur pămînt
și plugul și-l poartă minia
cînd bate pe culme un vînt
și-i lacrimă-n cer, Românîa !

O lacrimă sfîntă ardea
pe-un soclu amar de cenușă
dar sufletul, suflet de stea
zăvoarele-a tras de la ușă
Și n-au mai stat munții-n genunchi
rugîndu-se-n zare, să taie
din negrul pămîntului trunchi
o inimi caldă bătaie !

Și astăzi mai văd, mai revăd
în Țara de peste pădure
prin soare, prin ploi, prin omăt
minunea cu limpezi conture.

Ion Potopin

plastică

Atelier 35

Sala „Orizont" a găzduit în această toamna lucrările cîtorva membri ai Atelierului 35, marturii ale preocupărilor prezente, în viziune și interpretare plastica uistincte.

Mircea Manelici expune desen colorat înfățișînd cîteva ipostaze ale umanului, personaje ca vehicule de exprimare în re-prezentarea unei lumi complementare celei reale. Imaginarul, raportat unei viziuni cu reflexe onirice, distorsionate în sens burlesc, nu constituie un scop în sine ci un moment de tranziție în descinderea și reansarea irealului spre realul posibil. Chipul uman, marcat de un dramatism refulat conotează valori senzorial-spirituale, revenind fie ipostaze ale dualității lăuntrice ale ființei umane, fie, instituindu-se ideea de mască, jocul dintre aparență și esență. Așadar, un act cognitiv în care realul este cucerit cu instrumentele imaginarului.

Ene Vladimir proiectează o viziune personală a zidului ca mit cotidian. Ignorînd conotațiile banale ale zidului (funcțional : delimitare, protecție ; estetic : ornamental ; psihologic : obstrucționalul) artistul intuiește valori superioare, relevante în imaginea zidului ca spectator și personaj. Așadar, zidul scos din ontologia valorilor funciare și a unei estetici prăfuite și restituit în zonele complexității vietii umane. Suprafețele sînt terne, sugerînd austerul, însondabilul, tributare interiorității artistului, profunde, tensionate, mustînd de neliniști.

Răzvan Petre Mihăescu folosindu-se de o tehnică primară, creionul, abordează desene epurate de orice referințe la lumea obiectuală. Sînt mărturii ale purei sensibilități asociate relativei individualități a materiei care, fără să comande demersurile plastice, este surprinsă în propria-i mișcare, în ritmurile ei firești. Formele par a se autogenera, derivînd din ele însele. Demersul este cel al descoperirii progresive în planuri de mișcare ample, în inefabilul spațiu al comunicării estetice.

Lajos Nagy se situează în zone de interferență cu miturile populare. Preluînd motivul folcloric al snopului-crucifix, artistul pleacă de la sugestii arhetipale dispuse în benzi fotografice. Ipostazele motivului sînt exprimate vibrant, impetuos, în fascicule de linii cu accente dramatice. Metaforele plastice sînt deosebit de nuantate.

Radu Igazsag, adept al structurilor dispuse în contrapunct, se exprimă mai puțin problematic, prin semne ce amintesc de caligramele arabe, construind cîmpuri cromatice și acreditînd modalități noi de expresie prin permutarea lor.

Petre Moseanu, debutant, este un artist de sorginte neoexpresionistă, de o excepțională vigoare. Prezintă gravură combinată cu manieră neagră și tehnică clasică (laviuri smulse) în lucrări de sinteză pe tema războiului. Formele reprezentative sînt dur împachetate, aglutinîndu-se, putînd însă să-și păstreze individualitatea și printr-o operație mentală de disociere. Fluxul imagistic, una din coordonatele principale ale exprimării sale plastice, încorporează modele reale ca și închipuite, într-o structură stilistică și semantică unitară. Desenul este impulsiv, în revărsări vitaliste, într-o continuă invenție, fără să degenereze în spectacol gratuit. Petre Moseanu dispune de un vocabular plastic divers, dens, sugestiv, folosit cu inteligență.

Ion Atanasiu, cel de-al doilea debutant, mai puțin ambițios în planul căutărilor demonstrative, este prezent cu litografie, așadar o tehnică extrem de dificilă, laviu-peniță, cretă litografică, manieră neagră. Detaliul de piatră, asemenea radiogramelor, recomandă un performan al genului. Ion Atanasiu este un poet al imaginii, elaborate îndelung, după atente decantări psiho-vizuale. Compozițiile se axează pe sinteza formă-spațiu-lumină, indusă de o gîndire plastică acreditată structurilor psihanalitice. Valorile afective și spirituale sînt imprimate atît de pregnant materiei încît o antropomorfizează, insuflețind-o în ritmurile generate de mișcările interioare ale artistului.

Dorin Măran

muzică

Momente de stagiune

Stagiunea muzicală bucureșteană promite să aducă înaintea publicului meloman momente remarcabile. Cel puțin așa se pare dacă judecăm după proiectele repertoriale făcute publice. Deja, cîteva idei se pot formula pe marginea concertelor și spectacolelor susținute pînă acum ; am ales pentru aceasta unele momente care nu poartă amprenta de „deosebit", de festiv, tocmai pentru a putea palpa pulsul obișnuit al acestui început de stagiune (și nu momentele pregătite îndelung, cu semnificație evenimențială).

La Filarmonică, sărind peste participarea „extraordinară", în concertul de deschidere, a pianistei-oaspete Rita Bouboulidi, interpretînd **Concertul „Imperial"** de Beethoven cu o lipsă de rafinament, cu o neîngrijire pianistică, cu o totală nestăpînire a datelor elementare ale partiturii (locul pianistei ar fi fost în fața instrumentului de studiu, sau la orele de curs de pian), vom menționa un concert de excepție. Tînărul dirijor japonez Miki Inoué a semnat versiunea sonoră a **Suitei „Daphnis și Chloé"** de Ravel cu o măiestrie ieșită din comun în ceea ce privește fantezia timbrală, simțul ritmului atît de inteligent presărat în melodica și orchestrația raveliană. Aceleași cuvinte se pot spune pe marginea (interpretării) piesei **Green** de Toru Takemitsu, compozitor japonez contemporan, autor al unei muzici de edulcorare timbrală, de estompare a contrastelor dincolo de o declarată concepție modal-structurală în privința arhitectonicii lucrării, mai mult, în așezarea datelor axiomatice ale discursului sonor. Tot la Filarmonică, pianista Ilinca Dumitrescu deschide un ciclu de muzică nouă (intitulat „Decenii contemporane") în egală măsură îndreptat spre creația românească și străină, spre lucrările de transfigurare a limbajului pianistic și cele în prelungirea directă a tradiției. Remarcabile au fost primele audiții de Diamandi Gheciu **(Suita „Ginduri răzlețe"**, piesă de cuceritoare tinerețe spirituală scrisă la virsta de 83 de ani) și Samuel Barber (primă audiție românească, lucrare de rezonanță în epocă), explorînd un univers muzical interesant, cel al jazzului).

Opera (asupra stagiunii RTV vom insista cu alt prilej) și-a deschis porțile cu **Oedipul** enescian ; semnificațiile acestui debut sînt clare și pozitive. De asemenea, publicului i s-a oferit revista **Scena lirică** (editată de Opera bucureșteană), deja la numărul 2. Din punctul de vedere al prezentării grafice (care e superbă), al conținutului, de maximă diversitate și interes, al echilibrului între diversele modalități de apropiere de fenomentul liric contemporan, revista este o reușită certă, depășind cu mult nivelul primului numar. Un singur semn de întrebare : nu cred că își au locul, într-o revistă editată de Opera bucureșteană, cronici despre premiere ale Operei bucureștene ; ele sînt (moderat) favorabile. Asta presupune deci că ne putem aștepta, în similare cronici, și la opinii nefavorabile ? ! Baletele **Don Quijote** de Minkus și **Frumoasa din pădurea adormită** de Ceaicovski au arătat că ansamblul poate evolua perfect sincron ; distanța față de momentele de sfîrșit ale stagiunii trecute și spectacolele despre care scriem (regia Vasile Marcu) este enormă. În ceea ce privește distribuția, de menționat sînt prezențele Cristinei Teodorescu și a lui Gabriel Opincaru (momentul Pasărea albastră), deja tineri balerini de renume, cu remarcabile dotări tehnice și interpretative, a Laurei Cioroianu (rolul Scufița roșie), prezență de gracilitate și filigran, de naturalețe și talent, cu remarcabile valențe interpretative, colorînd delicat un rol greu de făcut prin simplitate și „descoperire" și debutul lui Mihai Tugearu în rolul Espado, care ne permite să subliniem aoăsat știința actoricească de compunere a personajului, dublată de o înclinare evidentă spre roluri presupunînd culoare meridională și temperament artistic. Am insistat aici asupra acestor prezențe tinere pentru că direcția în care merge actuala conducere a operei (aceea de a acorda credit tineretului) duce, iată, la rezultate viabile.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

MIHAIL SADOVEANU

IV

Socotit de cercetătorii literaturii populare **„Decameronul** strămoșilor noștri", romanul oriental **Sindipa** atrage pe Sadoveanu, cum s-a văzut, pentru bogatul și adîncul fond de înțelepciune, capabilă a-și releva actualitatea perpetuă. Nu e mai puțin adevărat, însă, că, aflat la apogeul maturității artistice, marele povestitor pare atras și de ideea exercițiului narativ captivant prin virtuozitățile lui, circumscris unor tipare canonizante, îndatorat unor tonalități narative inimitabile ; ca să nu mai vorbim de stil, cu sintaxa lui poetic-paremiologică inconfundabilă. Și nu încape discuție că **Divanul persian,** grație perfectei satisfaceri a unor asemenea exigențe, se impune ca o capodoperă, unică în materie de **recreare** în spirit modern a unei scrieri de anvergură precum **Sindipa.** Ca și în cazul romanului cavaleresc despre Genoveva de Brabant, tehnica sadoveniană respinge ideea de parafrazare, în sensul de a da la iveală o **altă** scriere, cu conflictele și eroii ei aparținînd, biografic, contemporaneității, îndatorați prototipului originar doar prin intermediul aluziilor tematico-simbolice. **Divanul persian** rezultă din rescrierea romanului popular oriental în înțelesul de sadovenizare a originalului. Autorul propune imaginea unui exemplar joc pe muche de cuțit între litera și spiritul textului (textelor) conservat de tradiție.

Dat fiind caracterul ei declarat moralist **Sindipa** e o carte a cărei eficiență „didactică", totuși, se bizuie prea puțin pe formulările de conținut abstract-ideatic, prin intermediul zicerilor memorabile ; la loc de cinste, însă, se află povestea de viață care prin pregnanța tîlcului fabulistic postulează explicit precepte morale fundamentale referitoare mai ales la firea femeiei, socotită prin tradiție nestatornică. Farmecul **Divanului persian** provine, fără îndoială, din neistovitul apetit al eroilor de a povesti întîmplări pe cît de bogate în înțelepciune filosoficească, tot pe atît de pasionante în desfășurarea lor strict narativă. Într-o asemenea situație, firește **povestirile minunate,** precum în eposul arabo-oriental, își au locul lor însemnat; prilej nimerit de a se pune în valoare tezaurul gîndirii magic-folclorice și imaginația fabuloasă a eroilor. În acest punct, deosebirea dintre formula caragialiană și cea sadoveniană ține de absență, în cazul celei de a doua, a filtrului reprezentat de „duhul balcanic", chemat să tragă totul pe făgașul fantasticului demoniac. Sadoveanu este străin de o asemenea viziune. El tratează faptele cu detașată și destinsă ironie, ca și cum totul ar intra în ordinea firească a existenței, excepționalului, adică miraculosului, refuzîndu-i-se de la sine un alt statut. Ideea este că deși „toate poveștile sînt minciuni", inclusiv cele spuse la curtea lui Kira împăratul, pe de altă parte, se cuvine să nu manifestăm nici cea mai mică urmă de suspiciune față de autenticitatea lor, devreme ce ele se înscriu organic în modul de viață și mai ales în modul de concepere a acesteia. Reprezentînd adevărata sinteză a științei despre viață, poveștile desemnează planul realist-mitic al existenței. Conținutul lor fantastic dă expresie revelatoare moralei propuse de marea și inepuizabila fabulă a existenței umane. Perspectiva genezică a mithosului sadovenian este și acum prezentă.

Cît despre înțeleptul Sindipa, învățătorul lui Ferid, se constată că atributele lui de „vrăjitor" fac parte integrantă din știința sa despre viață și că, prin urmare, nimic nu pare a ieși din albia firescului :

„— Fiu al sufletului meu, a răspuns filosoful, sînt mîhnit, căci am cetit în stele și am cunoscut acum ceea ce mi-a ascuns un nor altădată, la nașterea ta. Nu poți dezvăli mîni, fără primejdie, podoaba minții tale. Mi s-a arătat în stele cumpănă de moarte pentru viața ta. Abia într-a șaptea zi, începînd de mîni, va ieși pe cer luna nouă ; acea sabie subțire de aur e semnul duhului tău și al biruinții tale. Pînă atunci trebuie să fii mut. Abia atunci poți vorbi.

Ferid a zîmbit.

— Părinte al meu, a zis el, voi face cum hotărăști și voi fi mut șapte zile.

— Atunci izbînda va fi nu numai a ta, ci și a mea, s-a bucurat înțeleptul Sindipa.

A luat pe cocon și l-a dus cu sine în chilia sa, unde avea altar al zinei Isis. L-a pus în genunchi, l-a binecuvîntat și l-a pus să jure că va fi mut șapte zile. Cînd a ridicat ochii, Ferid a văzut pe idoliță zîmbindu-i, cu arătătorul minii stîngi pe buze — îndemn la tăcere".

Ezoterismul rezidînd în spiritul fatidic inculcat numerelor intră în aceeași ordine normală a lucrurilor : apropierea celei de a șaptea zile cînd Ferid va ieși din mutenia sa înspăimîntă pe frumoasa Șatnu, drept pentru care „nouăzeci și nouă de glasuri se roagă pentru izbînda mea" ; în povestea sa despre iscusitul care „scrisese toate vicleniile muierilor", filosoful Mitrida arată că eroul a stat la „vatră" de scris pătruzeci de zile, realizînd un număr de nouă sute optsprezece suluri, „fiecare sul cuprinzînd zece istorii și zece povețe", pentruca la transportul prețioaselor suluri să fie folosiți șapte asini ; preotul care încearcă al „dezindrăci" pe bărbatul din povestea cu peștii găsiți pe arătură și ascunși de nevasta lui, arată că „sînt nouăzeci și nouă de demoni mari, afară de cei mici", iar înțeleptul Sindipa își povățuiește învățăcelul în următorul chip, cînd acesta e pe cale de a ieși de sub amenințarea primejdiei de moarte : „Dacă ai scăpat în șapte zile, trebuie să mai stai cu pază în șaptezeci și șapte și în șapte sute șaptezeci și șapte". Dar, cum arată N. Cartojan, fiind un „ciclu de snoave", „toate încadrate în rama unei intrigi generale, cu proporții de roman", **Sindipa** oferă lui Sadoveanu prilejul de a rescrie cu mare plăcere, conferindu-le ținuta nuvelistică necesară, nu puține dintre episoadele în care epicul miraculos-fantastic revendică deplină autonomie. Semnalăm, între altele atît de vii basme nuvelistice cum sînt acelea despre stăpînul de aul ce se aruncă în valurile apei spre a-și salva fiul de la înec, acela cu fiul de împărat care, răpus de arșiță, bea apă din „fîntîna neagră" și se preface pe loc în fată sau acela despre marinarul naufragiat care păcălește pe demonul apelor, împărtășindu-se din dragostea zînelor aflate în stăpînirea fabulosului personaj. De fiecare dată, realismul magic al narațiunii încîntă prin simplitatea subtilă a tonului, precum, spre exemplu, în pre-voiculescianul fragment ce urmează.

„Copilandrul, fiind sprinten înotător, a scăpat din îmbrățișarea valului, a trecut pe subt undă și a răzbit în locul de alături, unde un val din fund l-a săltat pe luciu. Iar mîrzacul nostru s-a dus tot înainte, s-a tot dus virtej, pînă la niște stînci, unde era poartă către tărîmul celălalt. Valul viu l-a împins pe sub bolta acelui loc ; apoi s-a alinat și s-a limpezit și mai tare; trupul mortului a lunecat pe o pajiște de sideruri la picioarele lui Baba-Noor adică Tata-Lacului, care aștepta acolo, cu barba lungă de matasa broaștei, cu obraz străveziu și ochi bulbucați.

— Ce-i asta ? a zis Baba Noor către valul viu ; eu am cerut să-mi aduceți pe prunc.

— Eu am prins pe prunc, Baba, a răspuns valul ; dar s-a răsucit și a scăpat ; mulțumește-te și cu bătrînul.

Baba-Noor s-a supărat :

— Proști slujitori am eu aici, care nu pricep rînduielile mele. Acest om a avut blîndă inimă și i se cuveneau ani de tihnă ; își iubea pruncul, femeile și slujitorii și lucra pentru ei ; mai du-l o dată sus, ca să vadă ce se întîmplă după dînsul și pe urmă aduceți-l înapoi."

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Aspecte de la Adunarea festivă consacrată împlinirii a 25 de ani de la apariția revistei „Luceafărul"

NUMELE POETULUI

Daniela Firănescu

Daniela Firănescu are 21 de ani și este studentă la arabă, manuscrisul cărții ei de poeme, **Devenind,** a însemnat pentru mine o adevărată revelație, nu ezit să o adaug la șirul poetelor de rasă apărute în ultimii ani (Gabriela Negreanu, Domnița Petri, Gabriela Hurezean, Smaranda Cosmin, Marcela Mariana Milcu, Ioana Bălan, Elena Ștefoi, Mariana Codruț, Delia Dună, Maria Cerchez, Ella Jinga, Constanța Iorga, Ileana Bucovina Isbășoiu, Mirela Mitrofanovici) și să cred că are șansa să ajungă o mare poetă... Poezia gravă, retractilă, claustrală, austeră, aproape monahală pe care o scrie mi-a amintit de Paul Emanuel și de Grete Tartler, poeți prețioși ale căror extaze solare, celebratoare ale existenței vin în continuarea liricii blagiene... O interioritate încert-auroral-străbate întreaga poezie a Danielei Firănescu ca înaintea săvîrșirii unui ritual sacru care este descoperirea existenței-treaptă spre sufletul etern și misterios al lumii. Poemele din ciclul **Lecțiile** mi s-au părut cele mai frumoase pagini ale speranței umane din toată poezia noastră tînără de azi, impecabile ca scriitură, lirism esențializat amintindu-ne de arta marilor maeștri italieni ai acestui veac : „Vrei să pleci cu anotimpul, / dar versul meu te ține în loc, / te ține ca o zi ploioasă / în căldura interiorului — / așa crezi tu uneori, / neștiind că spre moarte se devine/din anotimp în anotimp, / într-o spirală perpetuă, strînsă și sonoră / ca un șir de ecouri ; / tu nu știi că astfel ea încetează să existe, / că e doar o zi de noiembrie, / un aspect al sufletului nostru / care curge mereu spre primăvară / și astfel, treptat, / curge de la starea de om / la starea de fluture / sau de văzduh amețit de floare, / iar dragostea curge prin anotimpuri / de la starea de inexprimat / la starea de vers ; / căci numai asta poate să fie versul — / forma de existență a dragostei / într-un anotimp nefast ; / el trebuie să oprească / dacă vrea să existe, / trebuie să dea sensul primăverii / dacă vrea să nu se dezintegreze, / trebuie să te învețe pe tine / că ești vesnic." **(Lecția despre toamnă)** ; „Lichidă / curge uneori în toamnă, / prin aerul putred, / o mireasmă de pomi înfloriți ; / atunci îmi spun că anul a trecut / poate doar pentru această întoarcere, / fie și de o clipă, / fie doar într-o senzație a mea / că acesta e momentul lui de împlinire, / cînd reușesc să condensez într-un zîmbet tot / tot ce mi-ai spus: / căci, vezi, sufletul se umple din nou, / după fiecare golire, prin sine însuși — / (precum preoții vishnu îndieni / redobîndesc puterea prin virtute) — / doar noi știm prea puține despre el / și mai ales îl umilim / socotindu-l o parte a noastră / cînd de fapt noi însine sîntem o umilă / ipostază a lui ; / să fii atent la acea mireasmă, / ea e mărturia anotimpului continuu din noi, / ea acoperă frunzișul de sub talpă, / criza, ploaia care dă tîrcoale dintr-un nor, / să o primești ca pe un mesaj care mă cuprinde, / în care stă scrisă în acest sfîrșit de noiembrie / lecția despre primăvară." **(Lecția despre primăvară).**

Neiubitoare de publicitate, Daniela Firănescu nu a dorit să publice pînă acum, așa cum nu a dorit nici să scrîu despre ea, obsedată de propria-i existență și de propria-i artă, talentul ei poate să se împlinească incomparabil și la fel de bine se poate stinge consumîndu-se în solitudine...

Cum i-am mai spus-o, i-o reamintesc, să acționeze în deplină moralitate; virtutea Danielei Firănescu trebuie să-i dea **puterea** să înfrunte nu numai marea artă a poeziei, ci și lumea căreia această mare artă îi este destinată.

Cezar Ivănescu

N.R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

Serile cenaclului

Fenomen îmbucurător, existența unui număr impresionant de cenacluri literare dovedește vitalitatea unei culturi. Cînd asistăm la renașterea unui cenaclu, însă, emoțiile sînt și retroactive. Spun asta pentru că cenaclul revistei „Luceafărul" a renăscut bucurindu-i pe cei care-l așteptau de multă vreme. S-a reînnodat firul unei tradiții sub auspicii deosebit de favorabile. „Luceafărul" a fost și este revista cea mai receptivă la fenomenul literar al noii generații și și-a făcut o meserie de onoare în a găzdui cu generozitate creațiile debutanților. De puțin timp, distinsul poet Cezar Ivănescu (om dotat cu un nobil altruism) a trecut la „cîrma" noului cenaclu cu dorința de a-i sprijini în continuare pe tinerii poeți prezentați în rubrica sa din paginile revistei. Cenaclul „Numele poetului" și-a deschis porțile în primăvara acestui an. Debutul său a fost furtunos. Încă de la primele ședințe mulțimea participanților a făcut impropriu biroul redacției unde (deocamdată) au loc întrunirile. Serile cenaclului sînt adevărate festinuri lirice. Se citește foarte multă poezie, cîte cinci sau șase poeți pe seară, dacă nu și mai mulți. Se fac recitaluri maraton încît la capătul lor ai impresia că poezia a pătruns pînă și în tencuiala zidurilor. De la tradiționalismul cel mai duios pînă la experimentalismul insolit, formulele poetice își încearcă șansa la „proba de rezistență". Cezar Ivănescu își depășește delicatețea caracteristică și ține friu cu jovialitate și tact polemicile pătimașe. Se promovează valoarea autentică. Se cerne mult nisip pînă se găsește grăuntele aurifer. Cenaclul „Numele poetului" și-a propus să fie o „sită axiologică" necesară unei selecții obiective a tinerelor talente. Este, prin aceasta, și o școală de poezie, dar nu în sensul îngust de direcție dogmatică. Democrația stilistică i-a asigurat de la început o mare popularitate. E un cenaclu deschis tuturor celor care au har poetic. Întrunirile sale sînt mari satisfacții „pentru minte, inimă și literatură". Sînt seri în care se aplaudă spontan, dintr-o adeziune sinceră la farmecul poeziei. Sînt seri în care discuțiile devin atît de interesante încît regreți pierderea lor în eter. „Numele poetului" a ajuns, în scurt timp, să se bucure de o largă audiență. Tineri poeți din toată țara vin cu dorința de a trece victorioși prin „furcile caudine" ale colegilor bucureșteni. Cînd reușesc, satisfacțiile sînt mari. Cei mai buni își văd poeziile publicate în paginile revistei, cucerind astfel prima treaptă a afirmării, cea mai delicată din biografia unui poet.

Cenaclul a devenit o familie spirituală, un cîmp magnetic ce îi atrage pe tinerii creatori de poezie cu forța speranței. Speranța că poezia e un bun intangibil al omului, un factor de progres al sufletului. Cu aceste gînduri și cu credința că va continua tradiția, intrată de acum în istoria literară, să urăm încă o dată cenaclului revistei „Luceafărul" : „Vînt la pupa !"

Alexandru Horia

Tradiție, unitate, cultură

Luceafărul luminează din București de 25 de ani, el luminează iar din București ! Ca tribunist, ca transilvănean care se știe neam cu Gelu și Iancu, dar și cu gorunul, la fel cum Horea, fost-a neam și frate cu gorunul — nu uit ceea ce gîndea Papiu Ilarian, ceea ce enunța Slavici. Da ! Despre „Luceafărul" din Sibiu, un adevărat obelisc, chiar vrăjmașii recunoșteau că „Luceafărul" era cea mai bună revistă de cultură din întreg imperiul. S-a spus, așadar, despre o revistă românească, într-un imperiu crunt, cu gheare de fier care apăsau greu pe grumazul românului ? Spiritul acelei publicații a trecut munții, vreau să spun că seria nouă a „Luceafărului" a preluat și a dus mai departe în prezent tradiția de noblețe morală și intelectuală a acelor înaintași. Trecerea sa peste munți vreau s-o asemăn transhumanței păstorului mioritic, al acelui om mărginean, sibian, care n-a suferit nicicînd de infirmitatea spațiului. „Luceafărul", prin destinul său, de demult și pînă azi, dovedește tocmai unitatea structurală a culturii, a limbii și literaturii române. Mi se pare simbolic, acum, în preajma celei de-a 65-a aniversări a Unirii, cei 25 de ani ai „Luceafărului" în seria sa nouă. Înalta distincție care a fost acordată revistei confirmă modul exemplar și consecvent în care revista a urmat și transpus în paginile sale, politica Partidului Comunist Român, indicațiile și ideile magistrale ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, în domeniul cultural și literar. „Luceafărul" nou a impus mari valori : Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Fănuș Neagu, Paul Anghel, Ștefan Bănulescu, Ion Băieșu, Mihai Ungheanu, Dan Zamfirescu, Marian Popa și desigur lista rămîne deschisă.

În acest context, pentru că eu vorbesc ca transilvănean, ca unul care are cultul gorunului, trebuie să amintesc de acea perioadă în care statura literară și talentul excepțional — ale lui Eugen Barbu, au readus „Luceafărul" în situația sa de revistă de mare prestigiu.

Să mai voiesc să subliniez că tocmai prin conștiința sa politică, socială, prin patriotismul său — astăzi „Luceafărul" duce mai departe făclia înaintașilor, că prin ideologia sa literară, realizatorii „Luceafărului", care împlinește azi un sfert de veac, dovedesc înțelegerea fenomenelor românești, sub semnul unui vast umanism al cărui ctitor dintru-nceput, pentru noi toți a fost și rămîne : Mihai Eminescu.

Mircea Vaida

Istoria literară în valori exemplare

Un sfert de veac de cultură românească își păstrează mărturiile în paginile **Luceafărului.** O revistă de o asemenea însemnătate nu poate fi doar oglinda ce reflectă pasiv fenomenul literar ci, în primul rînd, ea însăși un fenomen, ea însăși un factor determinant de climat și de mentalitate culturală, în măsura în care adoptă o atitudine distinctă și un program coerent.

Dincolo de ceea ce, inevitabil, devine efemer sau conjunctural, dincolo de experiențele fără semnificație durabilă, și ele inevitabile, rămîne și se conturează retrospectiv, prezența valorilor exemplare. S-a spus că **Luceafărul** „militează pentru o înțelegere nuanțată a tradiției, pentru repunerea în circulație a unor valori naționale, pentru afirmarea noului" și „în genere **Luceafărul** devine tribuna generației care ridică literatura română în jurul anului 1965 pe o nouă treaptă valorică". Este o judecată negată de vreo imprejurare festivă, o constatare din perspectiva întregului fenomen cultural românesc, prezentă într-o lucrare enciclopedică împărțială — „Dicționarul cronologic al literaturii române".

Într-adevăr **Luceafărul** este revista în care s-au afirmat prin scrieri reprezentative scriitori între care Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Dan Laurențiu, Dumitru M. Ion, Marin Sorescu, Nicolae Velea, în care s-au publicat de-a lungul anilor fragmente din cărți ce aveau să domine momente literare. **Luceafărul,** revistă de promovare a literaturii tinerilor, s-a bucurat de prezența unor personalități ale generației virstnice care dominase momentul interbelic (Vladimir Streinu — cu rubrica **Distinguo,** Perpessicius, Ovidiu Papadima, Al. Philippide, Petru Comarnescu, Miron Radu Paraschivescu, Șerban Cioculescu ș.a.). În revista **Luceafărul** s-au publicat **Hronicul și cîntecul vîrstelor** al lui Lucian Blaga, corespondența inedită a lui Eusebiu Camilar, iar mai apoi, în traducerea Mariei și a lui Cezar Ivănescu, fragmente din cartea lui Mircea Eliade **De la Zalmoxis la Gingis Han,** înainte de apariția editorială a tălmăcirii integrale. Rubrica **Arhiva Luceafărului** a adus la lumină texte inedite, de la Heliade la Labiș, prin același efort de recuperare și valorificare susținut și cu alte rubrici consacrate valorilor clasice ale literaturii române **(Cum ne revendicăm clasicii, Fondul principal al culturii române, Tinerețea clasicilor)** sau prin mărturii privitoare la istoria literaturii noastre **(L-ați cunoscut pe...)** ori prin exegezele dedicate frecvent, cu prilejul aniversărilor în pagini speciale (V. Alecsandri, Eminescu, Caragiale, Sadoveanu, Arghezi, Bacovia, Hortensia Papadat-Bengescu, E. Lovinescu, N. Iorga, G. Călinescu, T. Maiorescu, Enescu, Brâncuși, Marin Preda, Zaharia Stancu).

Cultivarea, impunerea, readucerea în actualitate a valorilor literare s-a realizat în răstimpul a peste două decenii prin publicarea textelor și prin comentariul critic. În **Luceafărul** au apărut, înainte de a se tipări în volum, fragmente din **Viața deocamdată** a lui Ioan Alexandru, poeme prin care aveau să se afirme Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ion Gheorghe, fragmente din **Îngerul a strigat** și din **Scoica de lemn** a lui Fănuș Neagu, din **Viața ca o pradă, Imposibila întoarcere, Delirul** și **Cel mai iubit dintre pămînteni,** din volumele lui Cezar Ivănescu, Ion Brad, Adrian Păunescu, Dinu Săraru. S-au publicat episoade din **Șoseaua Nordului,** din **Săptămîna nebunilor,** din **Dragostea și revoluția,** din **Rod,** proze de D. R. Popescu, Radu Petrescu, Fănuș Neagu, Ion Lăncrănjan, Teodor Mazilu, primele proze ale lui George Bălăiță, poeme de Vasile Nicolescu și Virgil Teodorescu, proză de Augustin Buzura, Sorin Titel, poeme de Mircea Ciobanu și Florin Mugur, fragmente din **Iona** de Marin Sorescu.

Literatura contemporană a fost și este prezentă nu doar prin texte, dar și prin profiluri de personalități. A existat mai întîi rubrica **Dicționar de literatură română contemporană,** apoi **Profil, Biografia debuturilor, Contemporanii noștri, Scriitori la prima carte, Planetă de tînăr, Antologia Luceafărului,** în care autorilor importanți, valorilor noi descoperite sau speranțelor literare li s-a consacrat spațiu considerabil. Au fost lansați și sprijiniți poeți tineri, prozatori și critici cărora li s-a acordat șansa decisivă. **Luceafărul** a fost poarta prin care au intrat în literatură generațiile active acum, ambianța în care au crescut tineri literați, mulți acum la maturitate, unii solidari cu ea, alții deveniți constestatari, dar datorîndu-și, în bună măsură, renumele acestei reviste de care — lucru ireversibil — se leagă aproape tot ce este prezență activă notabilă sau de valoare excepțională în literatura contemporană.

O bibliografie a revistei ar arăta contribuția acesteia la afirmarea valorilor literare, dar și efortul de clasificare a tendințelor declarabile în literatura contemporană, prin retrospective asupra fiecărui an literar, prin colocvii despre problemele creației, prin rediscutarea cărților fundamentale pentru momentele literare sau prin identificarea dominantelor tematice ori expresive. Este un demers complex, nu doar de publicare a literaturii de valoare, dar și de înțelegere a fenomenelor, a mutațiilor, a direcțiilor, de formulare a opțiunilor, nu în sens restrictiv, dar urmărind anume coordonate cărora li se subsumează pe de o parte respectul tradiției, iar pe de alta descoperirea noilor valori, deschiderea către potentele celor mai tinere generații, prin spațiu tipografic și prin întreținerea sentimentului de emulație, așa cum o face în anii din urmă Cezar Ivănescu prin cenaclul „Numele Poetului".

O asemenea deschidere are în vedere, continuitatea firească a valorilor, de unde recursul la tradiție ca dimensiune fundamentală a oricărui univers mental specific — acesta fiind condiția dialogului cu ceea ce este universal.

Sultana Craia

Cei doi Luceferi

O potrivire care nu se poate să fie întîmplătoare a făcut ca în 1958, în plină vară, să se tipărească la București o revistă cu un spectaculos destin literar pe care inițiatorii ei au botezat-o asemeni alteia mai vechi, apărute cu mai bine de o jumătate de secol înainte, „Luceafărul". Amîndouă evocau într-un chip titular pe Eminescu, însă asemănările nu se opreau nicidecum aici. E, la o analiză mai de amănunt, între aceste momente distincte ale istoriei literare române, o cît se poate de grăitoare legătură substanțială : dincolo de nume, cei doi „Luceferi" exprimă un gînd literar stabil și, în datele lui capitale, ireductibil. „Luceafărul" transilvănean, ivit la 1902, era o publicație a „tinerilor" și nu în alt temei se născuse revista din 1958, care continuă în fond „Tînărul scriitor". Pentru cei cîțiva ardeleni care se sforțau acum 80 de ani să miște ceva în literatura națională a vremii, apatia formelor canonizate și a sentimentelor absente era țintă definitivă ; „Luceafărul" postbelic nu promova în definitiv alte idei. Amîndouă **sînt creatoare de direcții,** orientate cu preponderență pe o linie națională care nu cunoaște extremismul, sînt producătoare de valori și oricine ar sta să examineze procentajul de autori „tineri" afirmați de cei doi „Luceferi" va înțelege că funcțiunea lor istorică s-a apropiat minunat de programele inițiale. „Tînără" într-o literatură transilvăneană care nu a pucase să se conecteze și administrativ la cultura națională, revista „Luceafărul" de după 1902 aducea, în poezie, pe Octavian Goga, pe Șt. O Iosif, pe George Coșbuc și, cu vremea, pe E. Bucuța, Alice Călugăru, E. Farago, Victor Eftimiu. Acolo vor publica Aron Cotruș dar și Dimitrie Anghel, Vasile Voiculescu dar și M. Săulescu. Lucian Blaga și Nichifor Crainic își leagă și ei începuturile de întîiul „Luceafăr". Ceea ce venea în poezia românească odată cu aceștia era o înaintare echilibrată în simțul tradiției fără însă a repeta inutil : „moderni" prin cronologie, mulți dintre acești poeți, durabili și azi, nu sînt însă și „moderniști" după cum nici „tradiționaliști" pe o linie exclusivistă.

De altfel, aceasta par a fi, datele esențiale și condiția liricii „Luceafărului" postbelic nu este alta : un Ion Gheorghe, un Ioan Alexandru, un Nichita Stănescu, un Grigore Hagiu sau Cezar Ivănescu, un A. I. Zăinescu, Nicolae Dragoș, Adrian Păunescu sau Nicolae Dan Fruntelată nu au față de literatură o perspectivă radicalistă, de natura avangardei : în ei, **tradiția viețuiește creator.**

Dar proza ? Proza „Luceafărului" transilvan e realistă și socială cu Liviu Rebreanu, sentimentală, cu Al. Cazaban și Emil Girleanu, moralistă cu Ion Agârbiceanu, vitalistă cu C. Sandu-Aldea. Adăugînd pe Gib. Mihăescu, pe M. Sadoveanu, I. A. Bassarabescu, rezultă un impunător tablou de valori. Valori de cea mai ridicată cotă a promovat și „Luceafărul" postbelic : Ion Lăncrănjan, Pop Simion și Gheorghe Suciu, pe Nicolae Velea, Ștefan Bănulescu, D. R. Popescu, Aurel-Dragoș Munteanu, Gheorghe Schwartz. O întreagă direcție a prozei din ultimii treizeci de ani, unde ecoul adînc specific al tradiției s-a răsfrînt spectaculos în forme dintre cele mai originale, n-ar fi de înțeles fără „Luceafărul" din 1958 și de mai tîrziu.

Însă ceea ce dă celor doi „Luceferi" trăsătura lor inconfundabilă este, fără îndoială, ideologia literară solidă, întemeiată pe o reprezentare cît se poate de nimerită asupra poziției literaturii naționale în lume ca și a virtualităților ei. Atît cît poate reieși din literatura originală publicată de reviste, semnificația „Luceferilor" e, hotărît, exemplară. Însă nu doar prin creație s-a manifestat aici direcția estetică, ea a luat și înfățișări doctrinare ridicîndu-se la concept. „Luceferiștii" începutului de secol erau pentru continuitatea inițiativelor culturale majore, în folos național și popular, promovau modelul clasic și, ca atare, sensul „tradiției", se manifestau în contra „exotismului" care „transplantează" nu inovează ; ca toți ardelenii de atunci nutreau un cult pentru Eminescu. Cu Ilarie Chendi, marele polemist, cu Sextil Pușcariu, Al. A. Busuioceanu și Oct. T. Tăslăoanu critica „Luceafărului" transilvănean (un domeniu care încă rămîne de redescoperit) își respecta, în adevăr, proiectul. Față de optica lor, pe care au dezvoltat-o în spiritul unei inițiative estetice mai pronunțat culturale, „luceferiștii" postbelici M. Ungheanu, Al. Oprea, I. D. Bălan, Nicolae Ciobanu, Marian Popa, M. N. Rusu, aduceau, în felurite proporții, și o trăsătură nouă: cultul istoriei literare care însemnează, în ultima analiză, cultul valorilor ferme de unde judecata actualității se poate face cu mai mult temei.

„Luceafărul", de acum optzeci de ani, de ieri și de azi nu s-a oprit, cu toate acestea, aici : e o revistă cu perspectivă istorică necontenită și ceea ce acum se observă (în materie de propagare a studiilor istorice) cît se poate de bine e, în fond, urmarea unei tradiții „luceferiste" care nu se poate stinge. La „Luceafărul" de atunci scriau N. Iorga, V. Pârvan, S. Mehedinți, I. Lupaș, Silviu Dragomir, la „Luceafărul" de azi — generațiile noi care desăvîrșesc cercetările începute de predecesorii iluștri.

Ce s-ar mai putea adăuga la o recapitulare, fie și exultantă, care se face în momentele sărbătorești ? Ceea ce e, fără îndoială, izbitor : cultura națională are întotdeauna nevoie de un „Luceafăr".

Artur Silvestri

PREMISE ALE UNITĂŢII ROMÂNEŞTI

Urmare din pag. I

secolului, pe pămînt românesc împreună cu Maxim Brancovici, de care a fost vorba ceva mai sus. Cercul se închide aşadar, acum fiindu-ne mai uşor să întrezărim cum nu numai lumea Renaşterii apusene, care a acţionat mai ales asupra mediilor transilvănene, ci şi a „Bizanţului de după Bizanţ" a putut înrîuri evoluţia ideilor politice de la noi.

Demersul lui Petru Rareş s-a bizuit, după cît se pare, şi pe cealaltă idee-forţă, a unităţii de neam a românilor dintr-o parte şi alta a Carpaţilor. La 11 octombrie 1542 de pildă, în ajunul uneia din expediţiile pe care el le-a întreprins în Transilvania, Petru Perembsky, slujitor al familiei Zápolya, a schiţat un foarte elocvent tablou al solidarităţilor de care se bucura domnul român în interiorul arcului carpatic. Mai întîi, scria el, „dacă voievodul Moldovei ar intra în ţară, mulţi bănuiesc că are înţelegere cu secuii" ; apoi făcea următoarea observaţie de ordin general despre atitudinea românilor transilvăneni faţă de repetatele incursiuni ale oştilor moldoveneşti : „unii români au o bună parte din ţară [Transilvania]. Aceste părţi [locuite de români] ar trece cu uşurinţă de partea lor, **din pricina comunităţii de limbă**". Nu mai pomenim aici de numeroasele teritorii transilvănene care s-au găsit pe vremea lui vodă Rareş sub controlul direct, politic şi spiritual, al autorităţilor moldovene (Ciceul, Cetatea de Baltă, Bistriţa, Rodna şi Ungurașul), în felul acesta creîndu-se o altă modalitate de întărire a legăturii de neam.

Cel dintîi domn din afara arcului carpatic de al cărui nume contemporanii au asociat în mod explicit un proiect de reconstituire a Daciei a fost, însă, Despot Vodă (1561—1563). Iată ce a consemnat despre Despot cronicarul polon Stanislas Sarnicki : „Într-adevăr, deci, el [Despot] a tins şi spre cucerirea Transilvaniei, vrînd să imite gloria lui Diurpaneus, crezîndu-se de drept succesorul lui, ca şi către Ţara Românească, întrucît aici îndeosebi au fost locurile de baştină ale dacilor şi diurpaneilor". Dar tot Despot este cel care, în proclamaţia lui către moldoveni, datînd din preajma suirii lui în scaunul domnesc, le amintea că descind „din vitejii romani, care au făcut să tremure lumea", pentru a le anima spiritul combativ... Este poate cel mai limpede exemplu al interferenţei, poate mai bine zis al înmănuncherii celor două idei de căpetenie care ne preocupă.

Cam în aceeaşi vreme, ideea Daciei reconstituite a fost vehiculată şi în mediul politic transilvănean, mai exact la curtea lui Ioan Sigismund Zápolya. Se ştie că acesta a păstrat în continuare titlul de „rege al Ungariei", titlu rămas fără acoperire în stările de lucruri reale, însă transformat în motiv de discordie permanentă cu Habsburgii, care controlau Ungaria de nord. Abia în 1571, în pragul morţii sale, Ioan Sigismund a consimţit să renunţe la acest titlu de pretenţie în favoarea Habsburgilor, prin tratatul de la Speyer. Un izvor deosebit de preţios, un document din anul 1566, dezvăluie însă că încă de atunci tînărul Zápolya era dispus la o împăcare cu împăratul romano-german, în aceste condiţii : „...şi-ar ceda toate drepturile asupra regatului Ungariei, pentru ca împăratul să-l lase să se bucure în pace de Transilvania şi, în plus, ca în momentul morţii sultanului, să-i dea ajutor să poată cuceri Dacia minoră care-i aparţine lui, stăpînită parte de Alexandru Moldoveanul [Lăpuşneanu], parte de Pătraşcu Valahul [Petru cel Tînăr, fiul lui Mircea Ciobanul]". Cum vedem, Moldova şi Ţara Românească, laolaltă, sînt identificate cu „Dacia minoră", care trebuia alipită celeilalte „Dacii", adică Transilvaniei lui Ioan Sigismund. Mărturia aceasta explică de fapt mobilul, ideea politică în funcţie de care s-a efectuat ceva mai tîrziu renunţarea la titlul de „rege al Ungariei" ; anume, este vorba de perspectiva reînfiinţării „regatului Daciei", care atît pentru tînărul Zápolya, cît şi pentru sfetnicii săi devenise mult mai atrăgătoare, mai realizabilă, decît conservarea speranţei în resuscitarea regatului maghiar, divizat şi ocupat de cele două „superputeri" ale timpului — Imperiul otoman şi cel habsburgic. Însuşirea acestui nou program dovedeşte indirect progresul rapid înregistrat pe toate planurile — politic, economic şi cultural — de procesul convergenţei dintre Transilvania, Ţara Românească şi Moldova.

Am amintit de **unirea dinastică din 1574 a Ţării Româneşti şi Moldovei. Interesant** este că, după dobîndirea acestui succes — ocuparea tronului Moldovei de către un membru al familiei ei —, familia „Mihneştilor" a căutat după cît se pare să acrediteze şi ideologic extinderea puterii ei. Într-adevăr, există două texte de inscripţii, unul din 1590, de la biserica Sf. Matei din Murano, celălalt din 1 iulie 1594, de la biserica Franciscanilor de la Bolzano (Tirol), în care Mihnea Turcitul şi unchiul său, Petru Şchiopul, sînt înfăţişaţi în chip identic, adică descinzînd „din familia regală a Corvinilor". Această genealogie de prestigiu, deşi lipsită de temei, este plină de tîlc, cu atît mai mult cu cît în inscripţia din 1590, pusă pe altarul zidit de Mihnea drept mulţumire că a căpătat din nou, un an mai devreme, domnia Ţării Româneşti, citim că „Valahia" este o „ţară de dincolo de Dunăre, în Dacia, colonie romană". Să se fi văzut oare „Mihneştii" stăpîni legitimi ai unei „Dacii" refăcute sub scut otoman, în virtutea ascendenţei lor „regale" ? Aşa s-ar părea, mai ales dacă ţinem seamă şi de un alt reper ; este vorba de o informaţie din sursă polonă, cu data 25 aprilie 1581, după care „voievodul Valahiei Transalpine", deci Mihnea al Ţării Româneşti, fiul lui Alexandru vodă Mircea, ar fi stăruit atunci pe lîngă sultan să obţină tronul Transilvaniei. Din alt unghi de vedere, Mihnea vodă trebuie considerat, pe temeiul aceleiaşi ştiri, al doilea domn român — după Alexandru Lăpuşneanu, **dar înainte de Mihai Viteazul** — preocupat de ideea de a se instăpîni oficial asupra Transilvaniei, iar nu numai de a înrîuri stările politice de acolo, ca în cazul lui Ştefan cel Mare sau, mai ales, Petru Rareş.

Fapta lui Mihai Viteazul se află aşadar aşezată la capătul unei evoluţii politice şi ideologice complexe, ea prefigurînd la rîndul ei o nouă epocă, cea modernă, în care şi aici, în răsăritul Europei, ideea de naţiune va sta la temelia alcătuirilor statale. Pentru a înţelege, însă, mai bine în ce măsură efortul său — identificat de contemporani drept tot o „refacere a Daciei" — este doar o verigă dintr-un proces neîntrerupt, va trebui să stăruim şi asupra fenomenelor ulterioare actului pe care l-a îndeplinit.

O lacrimă pentru Romulus Guga

Mă întreb şi acuma dacă omul acela puternic, spătos, cu adevărat o ființă excepţională, mă întreb, zic, dacă inima lui a încetat să mai bată ? L-am cunoscut de aproape pe Romulus Guga. Îl văd şi acum, după incredibila lui dispariţie, îl văd întreg înaintea ochilor mei. Îi văd chipul întunecat şi aspru, statura-i masivă, de ţăran. Faţa lui era marcată de trăsături riguros semnificative. Anguloasă. Culoarea feţei, veşnic închisă. Bătea la ochi mai întîi fruntea, tăiată drept de un păr ebenin. Capul îi era mare, lat, deplin încăpător, cum ar spune profesorii săi de la şcoala de pe malul Someşului, numai bine alcătuit pentru sălăşluirea lumii lui bogate de gînduri şi închipuiri. Pentru că ce altceva au fost „Bărcile părăsite", „Totemul", „Adio, Arizona", „Noaptea cabotinilor", „Amurgul burghez", „Evul mediu întîmplător" şi, vai, cum de-am uitat ? — „Nebunul şi floarea", şi acea „Viaţă post-mortem" ? Ce-au fost toate acestea, decît gînduri şi închipuiri?

Avea în el religia scrisului. Trecutul neamului său îl aşeza alături de visele sale îndrăzneţe, ştia că scrisul nu se prea mai respectă, că misterul lui a cam încetat, dar credea cu înverşunare în acele întrebări asupra omului şi mereu aştepta răspunsuri şi nu de puţine ori şi le dădea singur. A fost un intelectual curat, obsedat mai întîi de inteligenţă şi apoi de spirit justiţiar. Opunea realităţii trebuinţa vitală şi capacitatea de a o înţelege. De aici pornirea lui, imensa parabolă a scrisului său, de a căuta căile adevărului şi ale dreptăţii. Duşman fără teamă al crimei şi al împilării, iubitor de libertate şi de dragoste, a dus pînă la capăt, în calitate de redactor-şef al revistei „Vatra", căutarea adevărului în cazul marelui Gheorghe Şincai şi tot atît de aprig ca şi înaintaşul său a fost şi în lămurirea odioasei crime de la Moisei.

Îmi vin în minte acum, cînd scriu aceste rînduri, mai cu seamă ochii săi mari, fosforescenţi, de o culoare ce nu se poate defini, între galben şi cenuşiu. Nările-i vibrante păreau că veşnic aspiră şi ard după bucuriile vieţii aceleia înlăuntrul său, viaţă pe care nu înceta a o aşeza pe hîrtie. Buzele îi erau tăiate ca din secure, mereu vestind adînci întoarceri spre oameni. Comunicativitatea sa caldă, greoaie din grai, ca a transilvănenilor, era a unui suflet încrezător şi expansiv nebiruit de cîte se ţeseau în juru-i. Chipul său avea lumină, acea lumină ce se revărsa peste întreaga sa activitate, de scriitor, de redactor-şef, de comunist.

A căzut răpus de boală. O, cît de greu îmi este, cît de nespus de greu îmi este să scriu aceste cuvinte. Parcă ieri l-am văzut, parcă ieri puneam la cale, împreună, alcătuiri de revistă demnă, cu înaltă ţinută publicistică. Şi astăzi, incredibil, uluitor, nu mai este... A căzut răpus. Medicii, în slava cărora şi în cultul cărora, a crezut, nu l-au putut smulge tragicului neînduplecat. Tresărind la auzul funebrei ştiri, sîntem astăzi pradă unor vedenii şi zguduiri. Pentru că, cert, golul lăsat de el în presa transilvană, la Tg. Mureş, în mod special, este imens. Iubind revista la care a muncit atîţia ani, revista „Vatra" pînă la lepădarea de sine, n-a dezarmat în faţa greutăţilor. Avea însă îndemnul sufletesc (şi mai puţin tihna) ca să desfăşoare acea muncă spornică ce a făcut din revista „Vatra" o pupublicaţie puternic-individualizată. Soarta nu i-a dat însă răgaz să-şi îndelungească zilele. Încă o eroare a sorţii, spunem, i-a curmat suflarea.

Îl plîng astăzi pe Romulus Guga.

Scriitorul care a fost poate sluji ca pildă de cinste şi bună credinţă. Cunoscător al spiritualităţii naţionalităţilor conlocuitoare, cuvîntul lui, sănătos şi energic, a sunat nu de puţine ori, întăritor în fapte, în conclavul bunei înţelegeri transilvane. Şi aceasta, pentru că iubea oamenii. Călăuzitorul revistei din Tg. Mureş n-a fost niciodată mai prejos de artist, de dramaturg, de prozator şi poet. Avea cu sine concentrarea, vigoarea, conciziunea. Are apoi o operă în care graiul îi este unul dintre cele mai elaborate. Cît a trăit, a cuprins şi a realizat armonii ale spiritului. Justiţiar în tot ce a scris, mesajul lăsat nouă îi va purta triumfător, post-mortem, melodia sufletului său curat şi neobişnuit de frumos. Şi cum credea în cuvînt, care, după credinţa lui, trebuie să răsune, sîntem, pe mai departe, lîngă scrisul său, care răsună lîngă amintirea sufletului său mare, lîngă inteligenţa lui limpede şi superioară, lîngă simţul său moral, niciodată şovăitor !

Romulus Zaharia

Un angajament de un sfert de veac

Urmare din pag. I

ţin să se devoteze prin literatură marilor tradiţii de muncă şi de luptă ale României, umanismul revoluţionar al noii ţări în construcţie. „Luceafărul" a vrut să fie vie, angajată, efervescentă. Paginile ei sînt de aceea polemice. A afirma scriitori noi înseamnă din capul locului o polemică. A infirma idei învechite, care stăvilesc noul atît în viaţă cît şi în cultură şi literatură înseamnă polemică. „Luceafărul" a încercat să fie alături de ţară, de popor şi de partid şi cele mai multe din paginile ei o mărturisesc. Este ceea ce revista va încerca să facă şi de aici înainte, mergînd pe urmele celor mai bune tradiţii ale revistei.

„Luceafărul" a fost un important laborator de creaţie al literaturii române. Din paginile ei au plecat cărţi întregi, care au intrat în rotativele tipografiilor, apoi în mîinile cititorilor pentru a se instala de acolo în rafturile istoriei literare. Aici au apărut mai întîi versurile din „Zoosophia", din „Infernul discutabil", din „Mieii primi", din „Poarta cetăţii", din „Pasărea tăiată", din „Imnele Ţării Româneşti", din „Iubiţi-vă pe tunuri", din „Eu vă iubesc pe toţi". Tot aici au apărut nuvelele din „Prinţul de duminică", din „Ningea în Bărăgan", din „Cantonul părăsit", din „Sufereau împreună", din „Zăpezile de acum un veac", din „Eclipsa de soare", din „Iarna bărbaţilor", din „Clipa", din „De-ar fi puşca iarbă verde", din „Leul albastru".

Multe cărţi de critică şi istorie literară şi-au făcut începutul în paginile revistei „Luceafărul". Titluri ca „Poezia română contemporană" de Al. Piru, „În căutarea lui Eminescu, gazetarul" de Al. Oprea, „Lecturi şi rocade" de Mihai Ungheanu, „Timp şi mod" de Valentin F. Mihăescu, „Probleme de literatură română veche" de Dan Zamfirescu, „Utopia" de M. N. Rusu, „Pîinea noastră cea de toate zilele" de Ov. S. Crohmălniceanu, „Scriitori români de azi" de Eugen Simion, „cetăţile poeziei" de C. Tuchilă şi altele au luat primul contact cu cititorii din paginile revistei „Luceafărul". Bibliografia „Luceafărului" este bogată şi reprezintă un capitol al istoriei literaturii române contemporane.

Dacă am scoate din ea pe scriitorii „Luceafărului" aceasta ar fi văduvită esenţial şi şi-ar pierde coerenţa.

„Luceafărul" postbelic, revista socialistă cu numele „Luceafărul", a ţinut să preia tradiţia revistei „Luceafărul" de la Sibiu şi s-o reprezinte cu cinste în noul context social, politic, cultural. Îmbinînd vechea tradiţie cu noile sale sarcini „Luceafărul" şi-a propus o fuziune de tradiţie şi de modernitate vizibilă în literatura promovată de ea. Un titlu de onoare al revistei este consecvenţa ei în susţinerea şi apărarea valorilor literare şi culturale româneşti, în acelaşi spirit constructiv pe care revista îl moştenea de la înaintaşi. Paginile pe care revista le-a închinat lui M. Eminescu, lui N. Iorga, lui Vasile Pârvan, lui G. Călinescu fac parte dintr-o zestre de idei şi atitudini caracteristice „Luceafărul", fie de-acum optzeci de ani, fie de acum. „Luceafărul" a fost o revistă nouă, fără a uita trecutul.

Înalta distincţie acordată de tovarăşul Nicolae Ceauşescu revistei „Luceafărul", Ordinul, Meritul Cultural clasa I, distincţie care priveşte contribuţia adusă de „Luceafărul" literaturii şi culturii române, vine să confirme nu atît persoane şi acţiuni, cît o tradiţie a culturii şi publicisticii româneşti, a liniei sale democrate şi progresiste.

A fi alături de popor, de valorile lui, a-i oferi noi valori în spiritul marilor lui tradiţii populare, a marilor tradiţii ale literaturii române, a măreţelor deziderate politice actuale este o obligaţie prezentă şi de viitor a revistei „Luceafărul", pe care şi-o asumă cu satisfacţie şi răspundere.

Dascăl de Istorie

La cei 75 de ani pe care profesorul de istorie de la Universitatea bucureşteană — Dumitru Almaş — i-a împlinit la 19 octombrie (după Vasile Netea, şi i-ar împlini la întîi noiembrie după Marian Popa — să dateze istoricii!) eu îmi aduc aminte următoarea faptă.

Vreo treizeci de membri ai Uniunii Scriitorilor am fost — cîţi ani au trecut de-atuncea ? — în judeţul Hunedoara pentru a cinsti şi prin glasul nostru, memoria craiului Avram Iancu.

Să mă ierte veteranul delegaţiei de atunci — l-am numit pe dîrzul poet Mihai Beniuc — dar succesul repurtat în moderna sală a sindicatelor din Gura Barzei, ticsită în majoritate de vajnici mineri proaspăt ieşiţi din şut, l-au secerat doi oameni : Dumitru Almaş şi Vasile Netea.

Moldoveanul de la Piatra Neamţ adusese acolo, între moţi şi ţopi, salutul dînsului de o vibranţă la care auditoriul de muncitori conştienţi a izbucnit în flacără. Abia după aceea am aflat că profesorul a fost elevul lui Nicolai Iorga...

Îmi îngădui pentru altă dată descripţia acelui înalt ceas de simţire românească. Acum răspic atîta doar că poporenii din zona cu filon de aur a Bradului n-au uitat clipa de istorie la care au fost martori de drept.

Atunci l-am cunoscut şi eu pe profesorul Dumitru Almaş. Iar acum, surprins că a împlinit 75 de ani, îmi îngădui să-i urez sănătate şi neînduplecare de crez !

Gheorghe Suciu

„Sensuri şi valori ale umanismului în cultura veche românească"

Sub egida Academiei de Ştiinţe Sociale şi Politice, şi a Universităţii Bucureşti, în zilele de 17—18 octombrie a.c. a avut loc la Institutul de istorie şi teorie literară „G. Călinescu", dezbaterea ştiinţifică : „Sensuri şi valori ale umanismului în cultura veche românească".

În cadrul dezbaterii, organizată în preajma aniversării a 65 de ani de la marea Unire din 1 decembrie 1918, au fost analizate din perspectivă contemporană, permanenţele şi dimensiunile naţionale şi universale ale umanismului românesc de la cele dintîi manifestări ale culturii orale şi scrise, unitatea şi continuitatea poporului român pe întreg teritoriul, aşa cum o atestă vestigiile istorice, creaţia literar-artistică pe tot parcursul evoluţiei ei.

Evocînd figurile unor mari savanţi care au militat pentru Unirea de neam a românilor, atît în comunicări cît şi în intervenţii la discuţii, membri ai Academiei, cercetători ştiinţifici, cadre didactice, istorici şi critici literari şi de artă au subliniat caracterul angajant, civic şi politic, profundul patriotism al culturii şi cărturarilor noştri, în toate etapele hotărîtoare ale istoriei, ca o trăsătură permanentă, distinctivă, a umanismului culturii noastre. Totodată, participanţii la dezbatere au evidenţiat climatul de efervescenţă creatoare al epocii contemporane, modalităţile specifice de cercetare şi integrare a marilor valori ale trecutului, a tradiţiilor înaintate ale culturii noastre, în sistemul de valori proprii umanismului revoluţionar al societăţii socialiste româneşti.

REVISTA STRĂINĂ

● **CLASICII SAU TEATRUL DE REVISTĂ ?** Oare piesele autorilor în viaţă îşi găsesc loc pe scenele teatrelor din R.F.G. ? Chiar dacă nu se poate contura decît un tablou aproximativ al situaţiei, o comparaţie relevă existenţa unei parităţi care poate surprinde şi schimba anumite prejudecăţi („Stuttgarter Zeitung"). Potrivit informaţiilor statistice, clasicii moderni, inclusiv Brecht, deţin un procent de 32,3 la sută din numărul total al reprezentaţiilor. Procentul de piese noi este de 34.2 la sută iar cel al revistelor, comediilor bulevardiere şi pieselor folosind un limbaj dialectal este de 33,5 la sută. Shakespeare figurează în fruntea dramaturgilor ale căror lucrări sînt cel mai mult jucate în R.F.G., cît şi în alte ţări germanofone. În stagiunea trecută el a fost depăşit însă de Brecht. Lucru surprinzător, urmează Goethe, care l-a detronat pe Molière. Între cele 10 lucrări puse în scenă în stagiunea trecută figurează o foarte netă majoritate de piese aparţinînd genului de teatru uşor. Din cinci comedii au fost oferite spectatorilor numai două clasice — „Tartuffe" şi „Leonce şi Lena". Aceasta din urmă nu s-a jucat întîmplător. Personajele sale — tineri care trăiesc într-o lume ordonată şi se bucură de privilegii — nu găsesc în aceasta idealuri care să dea un sens existenţei lor. Alte piese („Nici carne, nici pîine" de Kroetz, spre exemplu) evocă problemele sociale ale momentului actual : teama de a pierde locul de muncă, ameninţarea exercitată de noile tehnologii cu toate consecinţele lor asupra vieţii individului. Numărul reprezentaţiilor cu piesele lui Max Frisch s-a dublat, a sporit interesul pentru Arthur Mille, Anouilh şi O'Neill, în timp ce despre Durrenmatt, Giraudoux, Lorca sau Becket se vorbeşte tot mai puţin.

● **UN NOU TIP DE TEATRU AFRICAN** care îmbină cele mai vechi tradiţii de pe continentul negru cu exigenţele civilizaţiei moderne a cucerit publicul din Abidjan, oraş care este pe cale să devină unul din principalele centre teatrale ale Africii. Acest nou gen de teatru se inspiră din „Koteba", o formă caracteristică a spectacolului african vechi, practicată în Mali. La origine, trupe de artişti mergeau din sat în sat pentru a prezenta populaţiei scenete comice din viaţa cotidiană. „Koteba" actual este un spectacol complet, la reuşita căruia concură cu egal succes cîntecul, expresivitatea corpului, mimica feţii, umorul spontan. Ceea ce singularizează această formă de exprimare artistică este faptul că actorii nu se simt deloc rupţi de public, care, la origine alcătuia un cerc în piaţa satului. Nu există cortină sau rampă — actori şi spectatori se află într-o deplină simbioză, se stimulează reciproc. Promotorul acestui teatru de mare succes în Africa şi seducător pentru europenii în faţa cărora a evoluat este Souleyman Koly, absolvent de sociologie la Sorbona, deopotrivă regizor, coregraf şi dansator care s-a dedicat unei activităţi menite să atenueze ruptura dintre patrimoniul cultural african şi cultura importantă.

● **FRANCESCO ROSI DESPRE CINEMATOGRAFIE ŞI TERORISM** : „Ceea ce a survenit azi în ţară a fost anticipat de numeroase filme italiene : mafia, drogul, corupţia şi demagogia politică, întreg cadrul vieţii politice a fost analizat de cinematograful italian. Terorismul este un lucru monstruos. Desigur, cinematograful italian a anticipat analiza motivelor care au dus la acest tip de degenerare. În filmul meu „Cadavre de lux" existau indicii asupra posibilităţii unui anumit fel de terorism. Dar, sincer vorbind, mi-a fost greu să accept că un fenomen de acest gen ar putea să se nască în cele din urmă... În plus, nu se poate cere cinematografului să fie mereu prezent faţă de evenimente, căci este necesar un timp pentru a înţelege unele fenomene. Filme ca „Salvatore Giuliano", „Cu mîinile pe oraş", „Afacerea Matei" le-am făcut la o distanţă de ani faţă de evenimentele propriu-zise, ele constituind fenomene foarte complexe şi dificile de analizat. Nu este vorba de a arăta ce se petrece pe străzi ca pe vremea neorealismului. Trebuie înţeleasă complexitatea tuturor evenimentelor, a diferitelor forţe, a puterii oculte ca aceea a mafiei şi a statului. Acestea sînt filme cu un context istoric precis. Dacă ar trebui să tratez afacerea Aldo Moro nu ar fi uşor să povestesc felul cum a fost asasinat prizonierul, sau despre zilele lui de închisoare. Desigur, dintr-un anumit punct de vedere s-ar putea face un film dramatic care ar privilegia acţiunea... A face un film cu un asemenea subiect înseamnă mai întîi să înţelegi de ce a fost ucis Moro. Dar este extrem de dificil să nu faci din asta doar o povestire".

CONFABULE

Septembrie

A fost septembrie —
la fel de frumoasă şi caldă
o frunză
şi oceanul de iarbă
în care înotăm numai noi doi
ţinîndu-ne respiraţia
şi privindu-ne în ochi
să nu ne rătăcim unul de celălalt
ca două batiste albe
în buzunarul de la piept, sus, în stînga

Iulian Neacşu

Consecvenţa atitudinii

Urmare din pag. I

ceafărul" în cei 25 de ani de viaţă rodnică, a fost, dincolo de orice interpretare tendenţioasă, valoarea. Se pot alcătui, şi numai din memorie, liste întregi de nume de autori, dintre cei publicaţi şi susţinuţi în paginile revistei, care astăzi reprezintă cu adevărat ceva în conştiinţa cititorilor.

Stabilirea, cu minimă aproximaţie, a valorii reale — iată ceea ce cred că reprezintă unul dintre meritele majore ale acţiunii „Luceafărului". În limita spaţiului tipografic acordat „Luceafărul" a publicat cam tot ce are mai bun, la această oră, literatura română contemporană. Poate cineva contesta — cu bună credinţă şi cuviinţă, aşadar, cu argumente, căci, altfel, orice se poate — că generaţia care domină astăzi, de departe, scena liricii româneşti — am numit, se înţelege, generaţia Labiş — s-a lansat, s-a format şi s-a consolidat în paginile revistei ? Nu ignor — cum aş putea s-o fac — importanţa cărţilor publicate. Dar, oare, nevoia de confruntare, o clipă mai devreme, cu pagina tipărită şi, prin urmare, cu cititorul, poate fi ignorată? Şi nu numai atît ! O revistă, prin prestigiul său, cîştigat în timp prin aceia care o scriu, le oferă acestora, la rîndu-i, ca într-o fericită osmoză, creditul său. Construită cu efort, prin contribuţiile interferente a cel puţin trei generaţii, „Luceafărul" a devenit un simbol al implicării cinstite în destinul literaturii, un simbol ale cărui conotaţii, impun şi stimulează. De aceea, tinerii scriitori, care au venit şi vin către „Luceafărul", trebuie că o fac cu un sentiment adînc de responsabilitate. „Luceafărul" nu este o firmă agăţată pe o uşă, în virtutea căreia revista apare săptămînal, ci un organism viu, cu acţie şi reacţie, trăitor într-un context socio-cultural şi politic, din care se nutreşte şi căruia îi este redevabil. „Luceafărul", încă o dată, înseamnă implicare, renunţare la prejudecăţi, procesualitate.

Am vorbit, mai înainte, despre valoarea poeziei publicate în revistă. N-am dat nume, ci o emblemă dramatic-glorioasă, care le grupează. Nici despre criticii care au semnat şi semnează în paginile „Luceafărului" nu voi alcătui ad-hoc, definiţii individuale. Îmi voi permite doar, cu sfială, să afirm că, alături de magistratura unor personalităţi de prim rang ale criticii contemporane, aici se exercită una dintre cele mai puternice — prin probitate — şi poate, incomode — prin opţiune — „echipe" de critici tineri, aflate acum la momentul cristalizărilor.

Dar proza ? Şi aici, consecvenţa atitudinii, sprijinită pe criteriul valorii, şi-a spus răspicat cuvîntul. În „Luceafărul" au fost publicate, înaintea apariţiei în volum, pagini ale unor scriitori cu nume ce fac inutile comentariile : Marin Preda, Eugen Barbu, Ion Lăncrănjan, Nicolae Velea, Ştefan Bănulescu, D.R. Popescu şi încă alţii, din prima linie a generaţiei lor şi a prozei contemporane. Respectul valorii a pulverizat orice alte consideraţii subiacente, atît în cazul acestora, cît şi în acela al altor scriitori, din alte generaţii. Revistei îi rămîne meritul de a se fi arătat deschisă înnoirii, experimentului chiar, refuzînd dogmatismul suficient sieşi. Atitudinea „Luceafărului" rămîne consecventă şi în acest plan. Refuzul său se adresează doar experimentului steril, fără finalitate, mimetismului şi artificialităţii. În faţa căutărilor fecunde, garantate de caratele talentului, porţile revistei se deschid cu generozitate lipsită de meflenţă. Voinţa de înnoire, căutarea continuă sînt proprii, în special, începuturilor. Din acest punct de vedere, acela al promovării prozatorilor tineri şi, în general, al autorilor tineri în coloanele „Luceafărului", se poate scrie un masiv capitol dintr-o viitoare istorie literară. Cine răsfoieşte colecţia revistei, se va uimi atît de mulţimea numelor publicate, cît şi — mai ales — de procentul ridicat al celor rămaşi în competiţie. Numai din „promoţia" ultimilor cîţiva ani, îmi vin acum în minte nume care, deja, reprezintă certitudini în proza actuală : Gabriela Adameşteanu, Mircea Nedelciu, Constanitn Stan, Aurel Antonie. E puţin ? Poate. Dar asta în viziunea normatorilor culturali. Pentru cine ştie ce înseamnă truda la cuvîntul scris, demonstrarea contrariului este inutilă. Şi, pentru că a venit vorba de demonstraţii, ce vreau să demonstrez eu, oare, afirmînd consecvenţa atitudinii „Luceafărului" ? Vreau să demonstrez că, fără consecvenţă, nu există atitudine, ci doar eventual, păreri. Părelnice. Or, „Luceafărul" este — a demonstrat — o revistă de atitudine. De atitudine consecventă şi de altitudine intelectuală. Restul e părere.

Cu prilejul împlinirii a 25 de ani de apariţie a revistei noastre, la redacţie au sosit telegrame de felicitare din partea unor reviste literare din ţară, a unor scriitori şi a numeroşi alţi simpatizanţi ai „Luceafărului". Multe publicaţii au inserat în coloanele lor saluturi prilejuite de aceeaşi aniversare. Tuturor, redacţia revistei „Luceafărul" le adresează călduroase mulţumiri.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XXXIX)

Paraliteratură (I)

Camera de alături (Editura pentru literatură, 1968), prima şi ultima carte publicată de Paul Goma în România, nu e decît o modestă culegere de schiţe şi de fragmente de roman, împărţită în două secţiuni în fond confundabile căci prozatorul nu depăşea cu nimic condiţia simplei mediocrităţi. Sînt, la tot pasul, compuneri de cîte trei-patru pagini, opace stilisticeşte, cînd nu în totul triviale : temele par, şi ele, rezultatul unei mode. „De-a pămîntul", de exemplu, întîiul din cele două cicluri, ar voi să dezvolte o perspectivă infantilă, aşa-zis mai pură decît aceea adultă. Cu Nicolae Velea, cu Sorin Titel şi cu alţii ideea se consumase deja în acel moment, Paul Goma nu era prin urmare, decît un epigon. Nici măcar invenţia continutistică nu era cu gust. „Dacă aş fi fost barză" prezintă pe copilul şchiop care citeşte o poveste despre un şontorog care vînează păsările „zburătăindu-le cu praştia" (?!). „De-a pămîntul", o schiţişoară, descrie un copil care vrea să se facă pămînt „că cîntă". „Floarea Soarelui" o proză versificată, poematică, pe tema mitică a iubirii heliotropei cu Soarele ; modelul e „Riga Crypto" al lui Ion Barbu, Soarele vorbeşte ca acolo : „— Soare, Soare, doar atît ? Doar atît a fost să fie ? Eu mă şi vedeam soţie, dar acum îmi eşti urît...

— Nu se poate, Floare-Floare, pentru un Soare nu se află nicicînd starea, el e-al tuturor, dar ţie mult mai mult ca altor flori... (...) Şterge-ţi lacrima, ori las-o, am s-o iau, s-o am pe drum. Zborul mi-oi grăbi la noapte, dincolo, s-ajung mai iute lîngă tine. Toată ziua, şi-oi lungi-o, vom vorbi şi ne-om iubi" („Camera de alături", 1968, p. 24). „Înzidiţi" ar urma să dezvolte pe „Meşterul Manole" însă nu e decît o umbră.

Alte proze cultivă un soi de realitate mai brutală, aproape naturalistă dacă nu cumva am avea a face cu un simplu produs fotografic fără măcar simţ al instinctelor din om, propriu naturaliştilor. „Logodnicii vin şi pleacă" inventează tot felul de logodnici care mor în accidente. „Ceea ce nu se spune", ar trata, în intenţie, despre persecuţii politice avînd totuşi, în realitate, drept materie, nişte date psihologice : un frate ingrat, un om politic ticălos etc. „O, ce veste minunată", care e, mi se pare, un fragment din „Ostinato", cultivă un limbaj „verde" pronunţat în medii fetide de recluziune forţată. Punctul luat în calcul drept forte, adică argoul, nu asigură literatura cu contraforţi ci mai degrabă o tulbură adînc căci prozatorul nu dădea semne de o prea solidă cultură şi nici de o conştiinţă estetică ieşită din comun. Prin argou, el pare a înţelege vorbirea înflorată şi graiul inşilor selecţionaţi ; chiar autorul e, în această perspectivă, un ins din mediile declasate, din moment ce sforţarea lui merge către relaţiunea cu ornamente siciitoare. În fine, înainte de prozatorii dramelor cotidiene de azi (care, în fond, repetă literatura „locului unde nu s-a întîmplat nimic") Paul Goma se ocupa şi el de neveste de gestionari, de bătrîni, de vagabonzi, de chelneri etc.

Însă limbajul e peste tot la fel de nefericit. Cineva „a pus bila pe cinci" (căzînd adică pe gînduri), într-o baie de apartament e bănuit a fi „un hăndrălău", altcineva se gîndeşte „să-i pună-n cur pe toţi ageamiii." Nu doar stilul e, se vede bine, trivial, trivială e şi optica umanităţii izolate de Paul Goma unde cineva cugetă în acest fel mitocănesc : „Vivaldi... Sigur, fără preclasici nu mai putem să ne încîrligăm".

Acest curios idiom de golan nu era, se vede treaba, întîmplător şi nici impus, prin mediu, de factorul conţinutistic. Într-o scrisoare publică, apărută mai tîrziu în „Limite" (nr. 20/decembrie '75) omul grăia în acest mod : „după cum bine ştiţi, practicarea dezinvoltă şi voioasă a echitaţiei duce neabătut la chestia zisă : svîrlirea din şa, urmată, de asemenea, neabătut, de buşitură şi chiar în frecvente cazuri de încasare de capete. Care vă urez". Tot pe atunci, „subtilul" prozator cu pretenţii de literatură „politică" povestea cum că un confrate l-a „beştelit că am făcut literatură română de căcat", în vreme ce el gîndise că era „obligat să fac(ă) rupere, nu căcatu praf".

Nu într-alt fel e compusă şi „opera" apărută în franţuzeşte pe care Paul Goma a produs-o iniţial în română ; îmi închipui cîte dificultăţi vor fi întîmpinat cei care aveau de tradus, prin consemn, aceste pagini şi aşa ilizibile. Dar cu sudori, şi cu bani grei, le-au tradus. Acele compoziţii nu au, cu toate acestea, o însemnătate mai mare decît nesemnificativele schiţe dintîi, ba, după toate semnele s-ar putea zice că în afară de „Ostinato" şi de „Gherla" (unde o cît de vagă intenţie literară s-ar mai putea întrezări) în rest nimic nu poate fi luat în consideraţie drept literatură. „Le Tremblement des Hommes" e dealtfel un jurnal de zi cu zi asupra unor evenimente petrecute în România sub aşa-zisa „teroare" pe cînd omul se forţa cu tot dinadinsul să facă scandal : lăsînd de o parte conţinutul cam ridicul (istoria unui ins care o caută cu lumînarea), în rest nu mai e nimic decît un jurnal comun, scris fără talent, cu amănunte futile, o „creaţie" umflată din raţiuni care nu ţin de estetică. „Les Chiens de la Mort" (Hachette, 1982) iese complet din sfera literaturii, ca şi „Piteşti" de Virgil Ierunca, comune în materia lor de revelaţie politică şi impulsionate, ca să fim sinceri, de o pasiune de lectură, făcută de Monica Lovinescu prin anii '60. În „Unde scurte" aceea povesteşte despre un cetăţean, Martin Coille, preocupat de puşcăriile asiatice, unde s-ar părea că metodele de tortură ar depăşi cu mult ceea ce mintea europeanului poate concepe. Spaimă de femeie şi nepricepere culturală, un etnolog cît de neiniţiat ar fi citit acele pagini, care o zguduiseră pe „sensibila" româncă stabilită la Paris, cu un sînge rece pronunţat, ştiindu-se că umanitatea e plină de curiozităţi şi după cum nouă ne pare cumplit ceea ce fac uneori extraeuropenii şi acelora le apare drept straniu ceea ce facem, adeseori, noi. Spaţiile geografice nu admit norme absolute ci diversitate, dar pe Monica Lovinescu ideea o teroriza aşa încît nu-i mai rămăsese decît să ordone ascultătorilor ei bărbaţi să compună cărţi despre torţionari care, în România dogmatică, i-ar fi chinuit pe arestaţi cu o cruzime „chinezească". Desigur, în acestea nu mai putem vorbi de literatură şi nici nu o punem la socoteală. În sfîrşit, „Chasse croisée", cea mai recentă dintre contribuţiile „gomiste" nu e decît încă un jurnal „intim" conţinînd ceea ce lasă Paul Goma să creadă că i s-ar fi întîmplat în adevăr : o tentativă de omor, pe care ar fi pus-o la cale românii folosind un „agent" pe nume Haiduc (nume predestinat) al cărui rol ar fi fost să-i picure otravă în pahar „scriitorului opozant", cu ajutorul unui stilou „special". „Dezvăluire" fără interes literar şi chiar şi fără nici un succes, dezamăgirea lui Paul Goma, îndată după ce cartea a trecut fără să fie zărită măcar de jurnalişti, nu se poate descrie. Interesant e că, pe aceeaşi temă, a compus şi Virgil Tănase un opuscul, „C'est mon affaire" („Flammarion", 1983) cu acelaşi „succes" ca şi Goma : vasăzică, băieţii operează, cum s-ar zice în ceată. Una peste alta, s-ar putea vorbi despre „literatură" (măcar în intenţie) doar în „Ostinato" şi în „Gherla" : în rest, aşa-zisa operă a lui Paul Goma e o pură iluzie, un şir de „jurnale" fără interes şi fără stil.

Nu e vorbă, nici acelea unde omul ar fi voit să facă „literatură" nu sînt cine ştie ce.

Artur Silvestri

shakespeare

Regretatul Andrei Ion Deleanu, autorul unei antologii unice din sonetele lui Shakespeare, a lăsat în urmă un număr de echivalențe excepționale, în așteptarea unui editor. Publicăm Sonetul 4, în buna tradiție a revistei ce a sprijinit întotdeauna marile realizări culturale și a fost cea dintîi care a deschis coloanele sale inițiativelor shakespearene ale lui Andrei Ion Deleanu, magistralul traducător al lui Joyce și Thomas Mann.

SONETUL IV

Unthrifty loveliness, why dost thou spend
Upon thy self thy beauty's legacy ?
Nature's bequest gives nothing, but doth lend,
And being frank she lends to those are free :
Then, beauteous niggard, why dost thou abuse
The bounteous largess given thee to give ?
Profitless usurer, why dost thou use
So great a sum of sums, yet canst not live ?
For having traffic with thyself alone
Thou of thyself thy sweet self dost deceive :
Then how when nature calls thee to be gone,
What acceptable audit canst thou leave ?
Thy unus'd beauty must be tomb'd with thee,
Which usèd lives th' executor to be.

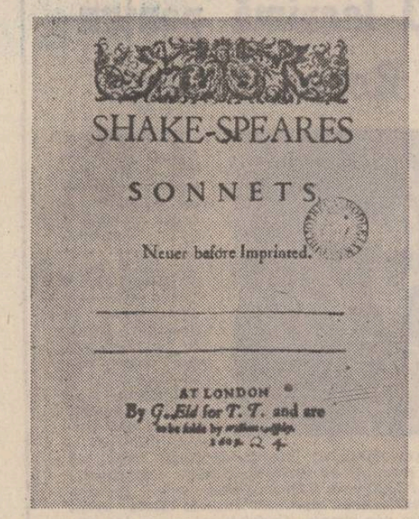

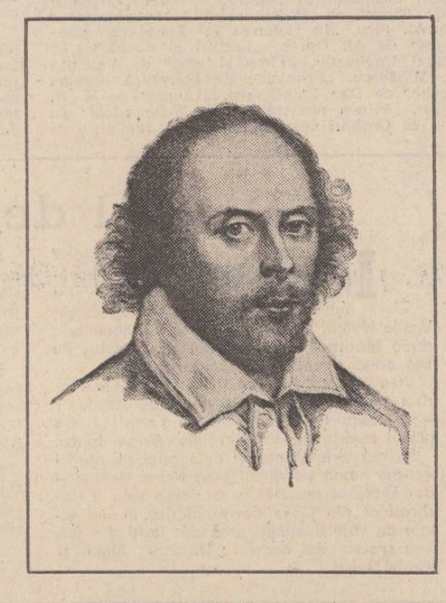

Farmec nesăbuit, de ce îți risipești
Pe tine însuți frumusețea moștenită ?
Natura moștenirea nu o dăruie, o împrumută doar
Și, darnică fiind, ea celor darnici împrumută :
Și-atunci, frumosule avar, de ce folosești rău
O generoasă danie dată s-o dăruiești ?
Cămătar fără câștig, de ce ții adunată
Atîta comoară de comori, și tot nu ai din ce trăi ?
Numai cu tine însuți negustorind
Pe tine însuți tu de suava-ți făptură te furi :
Și ce-ai să faci atunci cînd firea te va rechema,
Ce bilanț valabil poți lăsa ?
Nefolosita-ți frumusețe cu tine-odată va fi înmormîntată,
Cînd, de ai folosi-o, ar dăinui executor să-ți fie.

1 UNTHRIFTY, (thriftless **din sonetul 2, versul 8). Schmidt spune :** not economical, **cu sens de ne-chibzuit, ne-stringător. Traducătorii consultați se opresc la risipitor, steril, rău-gospodar, iar Jouve are o imagine corectă, dacă vreți, sprijinindu-se în cirji :** infructifiante chose à aimer, **sterp obiect al iubirii. Pentru Ingram și Redpath sensul e : nepreväzător pentru posteritate, pentru viitor. Noi osciläm între ne-chibzuit, ne-stringător și** nesăbuit, **cel ce nu se preocupă de viitor. Ne-socotit ?** LOVELINESS. **Unica apariție a termenului în Sonete. Mai apare, o dată, în** "All's well" **(I.3.177), unde mulți comentatori îl amendează :** loneliness, **solitudine, sau** lowliness, **josnicie. Schmidt propune :** a quality exciting love, **aptitudine de a trezi iubire. Ce spune Jouve am văzut mai sus. François-Victor Hugo și Henri Thomas :** grace, **grație ; Fuzier :** charme, **farmec ; Rousselot :** objet d'amour, **obiect al iubirii ; Ștefan George și Wolff :** Lieblichkeit, **drägälåsenie ; Regis :** Anmut, **grație, farmec. Frunzetti :** rău gospodar. **Noi ne-am hotărît pentru** farmec. SPEND. **Cu toate că Schmidt ne propune să alegem între** to afford, **a-și ingădui,** to bestow, **a împărți (în sens de risipă),** to lend, **a împrumuta,** to employ, **a folosi sau germanul** spenden, **a acorda, că Jouve, Hugo, Rousselot spun :** de-penser, **a cheltui, preferăm să trecem alături de Thomas și de Fuzier, primul cu** gaspillant, **al doilea cu** dilapidant, **risipind, risipind nebunește, sfeterisind, și să spunem** risipești, **admitînd că și cheltuiești sau mai ales irosești ar fi posibile.**

2 LEGACY. **Am fi preferat să ne putem permite legat în loc de** moștenire. **Shakespeare, este evident, se amuză în acest sonet împrăștiind termeni de drept succesoral. Ar fi fost legatul frumuseții tale acceptabil ? Între comentatori, disputä. Legat lăsat de cine, de părinți ? de natură ? Dar, nu-i același lucru ? Și, pînă la urmă, are vreo importanță ?**

3 NATURE'S BEQUEST. **Undeva în „Măsură pentru măsură" (I.i.36—41) Shakespeare dă Naturii chip de zeiță risipitoare împrumutînd în dreapta și-n stînga dar, spune Dowden, ca orice cămătar vigilent, pretinzînd recunoștință și dobînzi. Imaginea Naturii împrumutînd iar nu dăruind o întîlnește un comentator și la Lucrețiu :** Vitaque mancipio nulli datur, **Nimic nu e dat pe vecie.**

4 FRANK... FREE. **Ambii termeni au același înțeles : generos, darnic. Ingram și Redpath văd aci o aliterație care accentuează un joc de cuvinte, pentru că derivă pe** frank **din italienescul** franco, liber, **ca și** free **(dar și liberal, adică generos, mînă largă).**

THOSE ARE. **Lipsește** WHO : those who are, celor ce-s. **S-ar părea că această formă de omisiune se întîlnea în engleza elizabethană.**

5 NIGGARD, avar, **dar Rollins recomandă compararea cu** niggarding, zgîrcindu-te, **de la sonetul 1, versul 12. În Sonete termenul apare de două ori, aici și în sonetul 72, versul 8, iar** niggarding **numai în sonetul 1.**

5 ABUSE, folosești rău, **după Schmidt, care propune :** to put to wrong use, to misapply, **a folosi nepotrivit, nelalocul lui, sau greșit. Noi am redat textual înțelesul, însă originalul oferă un joc de cuvinte :** abuse **(5),** use **(7), și** profitless usurer **(7) care nu trebuie deloc pierdut din vedere.**

6 LARGESS, DANIE. **Schmidt spune :** bounty bestowed, **dar acordat, cu un mai pronunțat iz de prevedere testamentară decît în românește, iz pe care nici forma la care ne-am oprit noi nu îl oferă în întregime.**

7 USE. **Unii autori văd în acest termen o aluzie la** uzură, **camătă, profit. Dar Rollins citează, spre satisfacția noastră, pe prof. Case, care propune :** ții, ai la dispoziție, **și este oarecum confirmat de Tucker :** have the use of, **ai folosința, ceea ce ne permite să spunem :** ții adunată.

8 SO GREAT A SUM OF SUMMS. **Ca substantiv termenul** sum of summs **apare o singură dată în Sonete, aici, și Schmidt dă :** o sumă atît de imensă. **În franțuzește devine :** immense richesse, **imensă bogăție, sau** ces sommes, ces trésors, **aceste sume, aceste comori, dar sînt mai literal traduse în nemțește:** Der Summen höchste Summ', **cea mai mare sumă a sumelor, sau pur și simplu :** solcher Summen Summe, **suma unor atari sume. La noi Dorin Tudor a dat, mai fericit :** dujum de-averi, **care ne-a sugerat nouă** atîta comoară de comori. **Ion Frunzetti spune :** ce-i de preț, **Teodor Boșca :** așa bănet.

YET CANST NOT LIVE, și tot nu ai din ce trăi. **Dowden vrea : Cu toată cămăta, nu ai din ce trăi. Pooler se socotește în fața unui echivoc : un cămătar ce nu ia dobîndă n-o să aibă din ce trăi, o să moară de foame, așa cum n-ai să trăiești tu pentru că nu lași copii — vei fi uitat. Alți comentatori vor pentru** live **un înțeles mai restrîns și mai adîncit :** a beneficia efectiv de pe urma vieții, **ceeace n-ar fi soarta** celui fără copii.

9 TRAFFIC **are aici înțelesul franțuzescului** commerce, **a avea de-a face ; noi însă am preferat să ne folosim de** negutînd **al lui Dorin Tudor. Frunzetti spune de-a dreptul : neavînd comerț. Jouve :** ayant commerce, **avînd de-a face; Hugo :** ayant traffic ; **Thomas :** entretenant commerce, **întreținînd relații ; Rousselot, Fuzier folosesc tot** commerce. **Narcisismul e vădit.**

10 **Insistentul joc de cuvinte :** THOU OF THY SELF THY SWEET SELF..., Pe tine însuți tu de suava-ți făptură... **se reflectă fidel și magistral la Henri Thomas:** C'est tot qui vas frustrant de toi ton doux toi-même..., **și poate și la Gustav Wolff :** Selbst um dein süsses Selbst betrügst du dich.

...DOST DECEIVE ; te furi **am spus, pentru că există în formularea poetului o nuanță de înșelătorie pe care** frustrezi **nu o redă ; defraudezi, care ar fi mai aproape, ni se pare greu de folosit.**

11 CALLS THEE TO BE GONE, te va rechema ; **formularea noastră nu e tocmai fericită — ar fi fost preferabilă o accentuare a ideii : pe lumea cealaltă, confirmată și de prezența lui** leave, **lăsa, părăsi, din versul următor, și pentru care Schmidt spune clar :** ceea ce lași la moartea ta. **Fuzier :** l'invite au voyage suprême, **poftirea la călătoria supremă ; Thomas :** quand Nature te donnera congé, **cînd Natura te va pofti afară ; Wolff :** ruft zu sich, **te va chema la ea ; Regis :** gebietet über dich, **îți va hotărî soarta.**

12 ACCEPTABLE. **Prezență unică a acestui termen în opera lui Shakespeare. (A se remarca accentul pe prima silabă). Jouve, Hugo, Fuzier, Garabedian folosesc, într-o formă sau alta :** acceptabil ; **Rousselot:** în regulă ; **Thomas:** care să satisfacă. **Mulți evită. Deoarece Schmidt spune :** primit cu plăcere și satisfacție, **socotim că** valabil **al nostru e... acceptabil.** AUDIT, **indiscutabil :** bilanț, **decont, o socoteală contabilicească, metaforă cu aromă testamentară pătrunzătoare, cum am mai găsit. Adams, citat de Rollins, spune : „Această idee și sonetul în întregime, dealtfel, sînt o aluzie la parabola talanților (Matei, XXV, 14—30), ba, s-ar putea spune că se întemeiază pe ea. Natura îți lasă o moștenire (versul 3) și apoi (versul 11 și urm.) îți cere socoteală ce ai făcut cu ea. Moștenitorul nechibzuit nu și-a dat talantul cu dobîndă și a fost găsit vinovat". Ingram și Redpath văd o aluzie la această parabolă și în sonetele 6 și 9. E satisfăcătoare și soluția lui Dorin Tudor :** răfuială, **din românească rurală.**

13 UNUS'D, nefolosită, **desigur, dar cu înțeles de neinvestită, neexploatată, necheltuită (Frunzetti), nerodnică (Dorin Tudor).**

14 EXECUTOR. **Inutil să se stăruie asupra beției de termeni juridici — care permite unuia dintre cei mai valoroși comentatori să citeze, după Clarkson și Warren, din** Law of Property, **Legea Bunurilor (1942, pag. 280) pasajul : „Ultima îndatorire a unui executor (testamentar), după ce plătise toate datoriile testatorului și distribuise legatele, era de a da socoteală organului competent al tribunalului ecclesiastic în seama căruia cădeau păstrarea și deschiderea testamentelor, ce se numea** „the ordinary..." **și despre care O.E.D. spune că, în dreptul comun și ecclesiastic, acesta e cel ce „de plin drept iar nu prin delegație deține jurisdicția directă în probleme ecclesiastice, precum arhiepiscopul într-o provincie sau episcopul sau vicarul lui într-o diocezä". Amănunte cu care, precum vedem, Shakespeare era, cu toate, la curent, și ținea să știm și noi treaba asta.**

În acest sonet — spun Ingram și Redpath — e foarte bine ilustrată împletirea cumulativă a imaginilor la care recurge poetul în numeroase grupe de sonete. Răsună în el ecoul imaginilor din alte două sonete precedente sau chiar din mai multe, introducînd în același timp o imagine nouă care, la rîndul ei, își va găsi ecou în sonetele următoare.

Frumusețea lăsată moștenire spre binele posterității, contrastul dintre un capital investit și altul lăsat neproductiv, socoteala care va trebui dată, sînt teme din sonetele 1 și 2, recombinate aici sub formă de camătă și vor fi reluate în continuare în sonetul 6.

Hilton Landry spune: „Sonetul 4 este o poezie doctrinară întrunind într-o serie de întrebări și afirmații ceea ce încă din evul mediu era socotită a fi morala parabolei talanților — înțeleapta folosire a darurilor de la dumnezeu sau de la natură".

Traducere și note de
Andrei Ion Deleanu

din LIRICA EGIPTEANĂ

AHMED ABD AL-MUTI HIGAZI

La revedere

Noaptea în orașele mari
E sărbătoare scurtă
Lumina, cîntecele, tinerețea
Viteza nebună și băutura
Sînt sărbătoare scurtă
Puțin cîte puțin... tace cîntecul
Se potolește dansul, obosește piciorul
Vîntul mătură fiece masă
Cad florile
Tristețile înalță capete mici din noi, din adîncuri
Cotim spre drum —
Două șiruri de felinare în ceață
Ca temple-n ruine
Sub care dorm umbre
Ce-aruncă pe noi puțin din parfumul lor captiv
Și ceasul pieței de departe
Bătăile lui pling seara
În fața noastră se-mpleticesc trei răspîntii,
Se pierd în pîntecul beznei și-al liniștii
Și-și spun în șoaptă
„La revedere !"
Singură noaptea — e grea
Despărțirea de ea — e grea, iar ziua are ochi,
S-a strîns legătura scăpată,
Dar calea ni-i lungă
Și poate-am bătut-o luni împreună,
Dar într-o zi vom înălța pînzele
Fiecare spre un liman —
Purificați cu iubire ceasul de bun rămas !

MOHAMMED MUNIR RAMZI

Sclipirile mirajului

Totul uită și trece
Visul trece, noaptea uită
Însă trec și nu uită
Suspine de prunc în vis trist

În primele ore-ale zilei
Întreabă soarele de viața umbrelor, de umbra uitată în el
De chipurile-i puse-n amiază, amintirile nopților
Ninse de tremurul stelelor

Pînă să vină noaptea a sărutat o mamă ce i-a aprins făclia
Și-n petale de flori a uscat priviri de genele lui aninate.
Și-a luat bun rămas de la dor cu căldură în brațele ei
Lăsîndu-și părul alb în adîncimile ochilor ei...

Fugind în lumină de fantasmele nopților sale
Temîndu-se-n noapte de fantasmele visului său
Țipind în vis de fantasma dimineții
Și-n dimineață străin plecînd singur

Un arbore-n drum îi dă adăpost peste noapte
Și clipe-l ascund de lumina zilei
Raza lunii-i captivă în crengile sale
Rădăcinile-i negre în piept i se-ntind
Lumini de făclii în ochii lui pîlpîie
Picuri de ploaie i se usucă pe buze
Resturi de flori zac veștede-n părul-i
Și vîntul zburdă pe drum peste urme

FUAD BADAWI

Vedere din Brașov la Cairo

Munții verde strînge satul la piept
Și mîna-mi culege oricînd o stea de pe cer
Ochii pleacă drumeți spre tine-n Egipt
Singur stau la tihnit ospăț
Îmi sînt vecini cîțiva crini
Roșii... galbeni... trandafirii
Peste culori gîndu-mi spre tine plutește
Știu iubești crinii
Dar cum pot
Să vină la tine toți crinii României
Altfel decît în haină de cîntec
Urare ochilor tăi înalț cupa
Te iubesc
Soarelui sărutări.

MOHAMMED AFIFI MATAR

Masă

Boccelele lor, țărîna amiezii, uleiul pe frunți
Și-n încheieturi ceva ce freamătă a istov, oboseală, a drum,
Mor umbre de-o parte — de alta, se lungesc, se scurtează — se-aruncă pe prag.
„Dă-ne un codru de pîine și-o năstrapă de apă,
Lăsați mîncarea pentru cină, carne și poame,
Căci dimineața e sărbătoare-n oraș..."

Din case vin miresme de fripturi, s-au pus mesele,
Dansează-n zăngănit blide, și-au întins mîinile, se tem —
Carnea din oale suferă, prinde să țipe în piepturi,
Văd în blide ochi ațintiți, plîngînd în tăcere,
Curg lacrimi din ei, se rotesc speriați; aud un țipăt
Ce le-amintește de glasul copiilor lor.

ABBAS MAHMUD AL-AQQAD

Clar de lună

De cîte ori răsare-n noapte lună
Și-n case, oameni osteniți se-adună,
Văd duhuri blînde ce se cheamă-ncetе
Cu șoapte moi și se așează-n cete.
Această frumusețe-n van nu trece,
Cînd picură din slăvi lumina rece.
Ce dulce-i singur nopții să-i stai strajă,
Să simți, să vezi, să vrei să nu mai plece
Al nopții farmec lin curgînd din vrajă.

În românește de
Ilie Bădicuț

● **DOUĂ VOLUME** apărute recent în editura „Gallimard" sub titlul „Lettres au Castor et à quelques autres", conține un epistolar Sartre din perioada 1926—1963. Marea majoritate a scrisorilor, constată ziarul italian „La Republica", într-o caustică recenzie, sînt adresate doamnei de Beauvoir în trei perioade distincte : 1926—1929, 1939—1941 (lunile din „drôle de guerre" și prizonieratul în Germania) și 1941—1963.

Prima parte este relevantă pentru psihologia și obiceiurile tînărului Sartre, spiritual, „bon vivant" și poligam. El povestește cu fidelitate totul, sfidînd orice pudoare, dovedindu-se un Valmont care adoră „legăturile primejdioase" și, în același timp, un incorigibil romantic.

Sartre-soldat dă impresia unui mic burghez în vacanță, în timpul căreia citește totuși pe Kafka, Dostoievski, Gide și chiar Agatha Christie. În scurta perioadă de prizonierat, nici măcar păduchii nu reușesc să-i zdruncine moralul. Dă lecții de orice fel tovarășilor de recluziune, montează spectacole de teatru. Ultima parte a epistolarului este mai scurtă și pare relativ mai puțin interesantă, poate pentru că se referă la fapte bine cunoscute, Sartre devenind o persoană de notorietate publică. „Ordinea aparentă a vieții mele e semnul unei profunde dezordini : trebuie să găsesc mereu spațiu pentru toți și pentru toate. Dar orice nouă inițiativă e catastrofală pentru că imediat provoacă zarvă".

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Portretul unui artist

„Un mare temperament și o mare forță, cu un dar excepțional de colorist, care creează o pictură exactă, cu o compoziție magistrală" — astfel este caracterizat Corneliu Baba în textul introductiv al albumului dedicat operei sale, apărut recent în seria „Maeștri ai Academiei de pictură a U.R.S.S.", între ai cărei membri se numără și pictorul român. Această frumoasă carte de artă *) izbutește printr-un comentariu adecvat și o bogată selecție de imagini o prezentare expresivă a creației artistului. Se subliniază individualitatea distinctă, caracterul puternic emoțional, armonia cromatică și monumentalitatea prin care se definește arta lui Corneliu Baba.

Autoarea comentariului artistic, M.T. Kuzmina, apreciază la maestrul român umanismul profund, înțelegerea vieții lăuntrice și „simțul contemporaneității", identificînd rezolvări picturale proprii.

Biografia artistului este urmărită etapă cu etapă, cu semnalarea pasiunilor complementare pentru filosofie și muzică și cu înțelegerea nuanțată a ambianței în care s-a desăvîrșit formația creatorului. Sînt surprinse interferențele dintre biografie și expresia artistică prin evoluția preocupărilor și mijloacelor, comentatoarea insistînd asupra predilecției pictorului pentru universul țărănesc, precum și asupra legăturilor artistului cu tradiția românească.

Selecția imaginilor din albumul propriu-zis apelează atît la pictură, cît și la desen și studiu, reproducînd schițe de atelier, crochiuri, ilustrații de carte și pînze din diferite perioade. Figurează în această reprezentativă panoramă : portretul mamei artistului (1927), „Soba țărănească" din 1936, autoportretul din 1942, „Cina" din același an, „Întoarcerea de la cimp" — 1943, portretul lui Mihail Sorbu din 1946, o natură statică din 1947 și „Jucătorul de șah" (1948) în care se relevă bogata paletă de disponibilități a artistului, lecția bine asimilată a maeștrilor picturii românești, Luchian, Tonitza, Petrașcu, Ressu. Impresionează apoi arta portretului, subtilă, nuanțată, expresivă, capabilă să sugereze admirabil personalitatea modelului și viața sa interioară : „Soția artistului", „Mihail Sadoveanu" și „Lucia Sturza Bulandra", toate din 1953, „Zambaccian", 1957, „Enescu", 1959, „G. Călinescu", 1965. La acestea se adaugă seria arlechinilor (1966, 1972, 1974) a portretelor de femei și bărbați (1967, 1971, 1973, 1975, 1976, 1977) și a autoportretelor (1955,1971). O categorie tematică distinctă este aceea a personajelor și scenelor cu caracter simbolic. De un dramatism sublimat, uleiurile acestea descoperă o tulburătoare viziune, o înțelegere profundă a sensurilor existente („Omul cu lingura", 1975, „Pămînt" și „Regele..." din 1976 ; „Frica", 1977). Cu același simț al compoziției și cu același rafinament cromatic, pictorul cultivă deasemeni, peisajul și natura statică.

Creația artistului este reprezentată în acest album prin lucrări realizate pînă în anul 1977. Reproducerile, de bună calitate, restituie cu fidelitate gama cromatică a fiecărei pînze, relevînd întreaga încărcătură emoțională, tumultul interior, forța, sensibilitatea și sensurile subiacente, așa cum ne rămîn în memorie de la ultima mare expoziție a maestrului Corneliu Baba, retrospectiva din anul 1977 de la sala Dalles.

Albumul restituie acest admirabil univers artistic de o mare complexitate, încă nu destul comentat, o creație în care se resimte forța unui artist excepțional, atestînd în același timp prețuirea de care se bucură creatorul român și peste hotare. E, implicit, o dovadă a prezenței culturii românești în lume.

Gheorghe Buluță

*) **„Izobrazitelnoe iskusstvo", Moscova, 1982.**

SPORT Aprinzînd o torță

Joi dimineața. La geamul meu plouă cu nuiele galbene o salcie pe care-am adus-o de la Brăila și lumineazä cu ochiuri de sînge subțire un rug de iederă. Aseară m-am culcat tîrziu și plin de încîntare, am dormit adînc și m-am sculat bucuros, ca și cum m-ar fi lovit cu călciile, în obraji și în coaste, un copil. Dinamo București a învins cu 3—0 pe Hamburger S.V. Dacă n-aș fi un om trecut de jumătatea vîrstei și prin urmare silit să dau exemple bune de urmat (cel puțin în familie), aș ocoli odaia de trei ori, sărind într-un picior, braț la braț cu portocalul din colțul ferestrelor și l-aș ruga să dea în floare, contra o gură de apă din Dunăre, chiar din vadul unde se scălda extremul stînga Orac, cînd era puțin mai mic ca acum (crescînd n-a învățat să fie cuminte, îi bagă mîngea printre picioare celebrului Kaltz și înscrie un gol de-o frumusețe unică în poarta lui Stein), apoi aș aprinde focul cu trei crengi din smochinul care mi s-a uscat din lipsă de văzduh italic. Trei crengi simbolice pentru trei goluri ale dinamoviștilor care puteau fi patru sau chiar cinci dacă mijlocașul Movilă, tînăr și fără prea multă experiență dar croit cu bardă bine întoarsă la buză, nu s-ar fi speriat de umbra nu știu cărui drac bălțat, trimițînd mingea în afara dansului pe tobe și a lunii scăldate în vinuri noi. Regret, împreună cu zecile de mii de spectatori, că acest excepțional jucător a fost introdus abia către finalul partidei, pentru că el ar fi dat și mai multă strălucire furtunii românești. Păcat ! Oricum, frumoase riuri, a-ntors Dinamo din drumul Europei pe pămîntul nostru. Pentru asta trebuie să le mulțumim tuturor jucătorilor, începînd cu Moraru, Augustin, Mulțescu. Dinamoviștii au jucat excepțional, tehnic și tactic și au stăpînit partida ca niște adevărați maeștri.

Și acum, o jelanie puțin ipocrită. Ce ingust e norocul în lume ! De altminteri, malul cu vulturi se află doar la un pas de malul cu cruci și cuie de rezervă. Înaintea meciului, Piști Covaci, cu humorul lui tăvălit prin toți bolovanii de aur ai întîmplării și prin sîngele jertfit în paharul veseliei, îl creiona în felul următor pe Ernst Happel, dirijorul lui Hamburg S.V. : profesiunea — fotbalist ; caracter și preocupări — aventurier, farseur, băutor, jucător de ruletă și cel mai mare antrenor din lume.

Aureolați de numele și renumele antrenorului și purtînd pe frunte coroana de cea mai bună echipă de club din Europa, hamburghezii au intrat pe stadionul 23 August fluierînd marșul triumfal din Aida. Buzduganul vestind sosirea lor ne fărîmase de mult poarta și un stîlp al credinței că soarta poate zimbi frumos și pe apele Dîmboviței. Închidem paranteza ipocriziei pentru a spune scurt și precis că miercuri seara, cei mai mulți dintre spectatorii înghesuiți în tribunele uriașului stadion se aflau acolo aduși nu de puhoiul speranței într-o victorie a dinamoviștilor, ci gîdilați de ideea că vor vedea cu ochiul liber cum acționează o „mașină de fotbal", una străină, bineînțeles nu una românească, fiindcă avem din belșug talentul amar de-a fi veșnic sceptici în puterile noastre și de-a-i crede pe alții cu buzunarele pline de daruri miraculoase. De data asta, foarte adevărat, cei bintuiți de îndoială și clădiți pe untură neagră fuseseră botezați cu exact două săptămîni în urmă de Mircea Lucescu cu cinci căldări de praf din Țara Galilor. Căci multă vreme vom auzi prin somn izbindu-ne oasele, zdrăngănitul acelor nenorocite cinci goluri încasate de națională.

Dar să ne întoarcem cu fața spre jaristea unde respiră leii, ai noștri, fum de tămîie, ceilalți, aburi de pucioasă. Dinamo, cucerind această victorie de un prestigiu imens, a ruinat, pe jumătate, un mit (cealaltă jumătate o spulberase Universitatea Craiova) și o împărăție a spaimei : mitul invincibilității fotbalului nordic, spaima că în întîlnirile cu formații din Bundesliga ne plesnesc ghetele pe picior.

Și acum, o curiozitate : pe o listă de pronosticuri de la masa presei române figurau doar trei rezultate favorabile nouă ; primul, al unui coleg de la Sportul (1—0) ; al doilea, al meu (2—0) ; al treilea, cel mai îndrăzneț și care, împlinindu-se, a dus la aprinderea a zeci de mii de torțe (3—0) aparține romancierului Dumitru Radu Popescu. „Lui Ernst Happel, zice D.R.P.-ul cînd apar eu, i se așează bufnița pe umăr. Am fost la Arad, la meciul U.T.A. — Feyenoord Rotterdam și barca lui Happel s-a scufundat. Sînt în seara asta aici ca să-i taie din nou zarurile. Va pierde, iar de data asta își va pierde și calmul proverbial". Profet fericit și piază rea.

Acum, după ce am călcat cu mînie peste dulcile amăgiri ale Hamburgului, un singur lucru ne mai rămîne de făcut : să nu ne-nfricoșăm de ceea ce-am realizat.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
43
(1 121)
Sîmbătă
29 octombrie
1983
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ITINERAR AL PĂCII ŞI PRIETENIEI

Este evident un fapt care, mai presus decît orice, ne conține și ne semnifică la scara realității majore și a duratei, a contemporaneității noastre naționale și internaționale. Și anume acel fapt de istorie vie, trăită și asumată prin care viața politică și socială a României își găsește în perimetrul inițiativelor și acțiunilor președintelui nostru o fidelă expresie și un fidel reazim de conștiință, cu atît mai relevante cu cît, se poate observa, ele aduc în permanență o largă confirmare și cunosc o frecvență de spirit care, în timp, se întinde pe perioada a peste optsprezece ani. Este vorba aici, de bună seamă, de acele pilduitoare și consecvente demersuri de pace și prietenie ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, de acea operă fundamentală — am putea spune — prin care țara și poporul nostru s-au implicat cît se poate de concret și constructiv în soluționarea marilor probleme ale contemporaneității printre care asigurarea păcii și salvgardarea însăși a umanității ocupă un loc de cel mai pregnant relief. De fiecare dată în cadrul unor asemenea largi demersuri și inițiative s-au afirmat și se afirmă cu vigoare principiile politicii externe a partidului și statului, voința puternică a României de a coopera cu toate țările în folosul progresului și al dezvoltării, pe temeiul respectului reciproc al independenței și suveranității, al înțelegerii care să conducă spre depășirea actualei situații internaționale și la instaurarea unei epoci a păcii. Nu altfel pot fi caracterizate și recentele vizite ale tovarășului Nicolae Ceaușescu împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în Malta, Egipt, Sudan și Cipru, momente deosebit de importante în cronica relațiilor noastre multilaterale și cu un vădit ecou pe plan internațional. A dobîndit astfel un nou relief însăși politica noastră consecventă de promovare a unor strînse și vii legături cu toate statele și popoarele iar activitatea neobosită a celui ce a inițiat și desfășoară această politică, în sluiba intereselor fundamentale ale poporului, a idealurilor păcii și progresului, s-a bucurat și se bucură de un binemeritat prestigiu.

Pe acest itinerar al recentelor vizite care a conturat imaginea unor preocupări de fond ce se continuă practic la dimensiunea întregului glob, urmînd atît or și atît or alte trasee ale păcii și înțelegerii, pe acest nou și remarcabil traiect, așadar, în acest anotimp care nu este deloc liniștitor și poartă un curs grav al evoluției internaționale, președintele României a deschis noi posibilități și a dat un nou avînt conlucrării noastre pe multiple planuri. Înțelegerile și documentele asupra cărora s-a convenit, rezultatele deosebite ale acestor vizite alcătuiesc în chipul cel mai expresiv imaginea spre care de fapt ar trebui să tindă și să o împlinească lumea contemporană, conducîndu-se neîncetat după principiile înțelegerii și punînd în centrul preocupărilor tot ceea ce asigură progresul și civilizația, calea liberă a dezvoltării și afirmării națiunilor și nu distrugerea, nu amenințarea cu forța, nu războiul, nu mijloacele acestuia care au ajuns la apogeu.

Importanța acestor vizite apare și mai evidentă dacă ne gîndim că ele s-au petrecut într-un moment în care încordarea internațională este deosebit de gravă iar soluția păcii este mai stringentă decît oricînd. Se desprinde de aici însăși morala acestui nou demers și, se înțelege, face operă de reflecție în fața condiției umanității, însăși lecția care se desprinde de aici. Pentru că țările vizitate fac parte din așa numitele zone fierbinți ale lumii iar contribuția românească la soluționarea justă a problemelor cu care se confruntă este demult cunoscută și aduce în permanență argumente de fond pentru edificarea unei înțelegeri care să vizeze pacea pe întregul pămînt. **Contribuția personală a președintelui României la rezolvarea problemelor păcii în lume, la sprijinirea țelurilor comune ale națiunilor, a cauzei juste a popoarelor ; importantul om de stat care luptă pentru cauza păcii internaționale, a dezarmării și destinderii ; distinsul om de stat, larg recunoscut ca atare, personalitate proeminentă a lumii contemporane** — iată afirmații de la fața locului și din timpul acestor noi vizite care sintetizează cum nu se poate mai exact rolul și locul nostru în lumea de azi, contribuția deosebită pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu și-o aduce la construcția păcii. Asemenea largi și prestigioase confirmări ne pun în relație nu numai cu prezentul imediat și cu perspectiva în lumina căreia președintele nostru acționează cu cea mai înaltă responsabilitate și cu un exemplar patriotism. Edificarea unei lumi mai bune și mai drepte, operă pe care o inspiră și pe care o sprijină neîncetat, are în toate demersurile și inițiativele sale constanta de spirit care decurge din însăși înțelegerea profundă, majoră, a sensului și problematicii contemporane.

Luceafărul

Desen de Sabin Ștefănuță

APEL PENTRU PACE

adresat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România unor uniuni și organizații scriitoricești din străinătate

Stimați colegi,

Scriitorii din Republica Socialistă România sînt profund îngrijorați de tensiunea la care s-a ajuns în relațiile internaționale, de primejdia unui război nimicitor care amenință popoarele Europei și ale întregii lumi, punînd sub semnul incertitudinii însăși existența civilizației și a speciei umane.

Nu încape îndoială că un factor de prim ordin al acestei situații de criză îl constituie intensificarea fără precedent a cursei înarmărilor, îndeosebi acumularea permanentă a mijloacelor de distrugere în masă, situația deosebit de gravă care s-a creat din acest punct de vedere în Europa. Cifrele reci trezesc o nedoritâ emoție cînd atestă că prin declanșarea încărcăturilor nucleare aflate pe continent, fiecare european ar putea fi ucis de 114 000 ori, odată cu nimicirea valorilor materiale și spirituale făurite de geniul și truda sutelor de generații.

Nu putem rămîne indiferenți în fața acestei teribile perspective ! Înfăptuirea aspirațiilor de progres și bunăstare care animă poporul român, angajat cu toată ființa sa în efortul constructiv, este vital condiționată de înlăturarea pericolului războiului. Iată de ce sîntem pe deplin solidari cu poziția țării noastre, reafirmată recent de președintele Nicolae Ceaușescu, potrivit căreia nu există problemă mai importantă decît aceea a opririi cursei înarmărilor, a renunțării la amplasarea noilor rachete cu rază medie de acțiune în Europa, a retragerii și distrugerii celor existente. Acest pas ar trebui să fie urmat de adoptarea unor măsuri eficiente de dezarmare, în primul rînd de dezarmare nucleară. Omenirea ar fi eliberată astfel de spectrul distrugerii totale, iar uriașele resurse jertfite astăzi pe altarul războiului ar putea fi utilizate în lupta împotriva sărăciei, foametei, șomajului, a altor tare ale lumii contemporane.

Stimați colegi,

În acest ceas de cumpănă pentru prezentul și viitorul omenirii, vă chemăm să vă uniți eforturile cu cele ale oamenilor de bună credință de pretutindeni, pentru a face ca rațiunea să triumfe, pentru a determina abandonarea politicii de forță și instaurarea în Europa și pe întregul glob a unui climat de destindere și cooperare între țări și popoare, fără deosebire de orînduirea socială. Securitatea, încrederea între state, pacea, constituie solul fertil în care poate înflori literatura în multitudinea ei de forme și manifestări dedicate binelui, adevărului și frumosului, omului.

Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România vă adresează acest nou apel nădăjduind că el va găsi ecoul cuvenit în rîndul membrilor uniunii dumneavoastră. Sîntem convinși totodată că relațiile noastre prietenești vor continua și se vor dezvolta, contribuind la o mai bună cunoaștere reciprocă, la întărirea colaborării între popoarele noastre, la înțelegerea între toate națiunile, într-o lume a păcii.

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Colocviul și festivalul național de poezie

„SCRIITORII ŞI PATRIA"

La Timișoara s-au desfășurat Colocviul și festivalul național de poezie „Scriitorii și patria", organizat întru omagierea mărețului act istoric al Unirii de la 1 decembrie 1918.

În telegrama adresată cu acest prilej tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU**, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, de participanții la această vibrantă manifestare patriotică, se spune :

Animați, asemenea întregului popor, de luminoasele idealuri ale prezentului, de devotament nețărmurit față de politica patriotică, umanistă a partidului, vă exprimăm calda admirație și gratitudine pentru activitatea neobosită și clarvăzătoare pe care dumneavoastră, cel mai de seamă fiu al poporului, o desfășurați cu atîta strălucire în slujba propășirii patriei noastre socialiste, reprezentînd pentru scriitorii români înalt exemplu de eroism, de dăruire patriotică și revoluționară, ilustrîndu-vă ca o personalitate eminentă a lumii contemporane, a luptei pentru progres și pace în lume.

Sîntem conștienți — se arată în telegramă — că, prin înțelegerea înaltelor chemări pe care ni le-ați adresat, cu claritate și înțelepciune, cu diverse prilejuri, inclusiv în momentele în care ați onorat cele mai importante reuniuni și evenimente ale vieții noastre spirituale, răspundem ideilor de amplă anvergură politică și culturală cuprinse în Expunerea la plenara din iunie 1982, în cuvîntarea la Consfătuirea pe problemele muncii organizatorice și politico-educative de la Mangalia, din acest an.

Profund convinși de justețea și realismul îndemnurilor dumneavoastră, vă asigurăm și cu acest prilej, mult stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, că, așa cum a reieșit din întreaga desfășurare a Colocviului și festivalului național de la Timișoara, scriitorii din țara noastră, — români, maghiari, germani, sîrbi, slovaci și de alte naționalități — vom urma neabătut politica partidului, hotărîți să ne punem munca, talentul, întreaga noastră responsabilitate în scopul înfăptuirii sarcinilor ce ne revin în vasta operă socialistă de formare a omului nou, constructor al societății socialiste multilateral dezvoltate, educat în spiritul patriotismului revoluționar, al dragostei față de cele mai de seamă valori ale timpului socialist al României, ale respectului și prețuirii față de opera creatoare a tuturor popoarelor lumii. În același timp, vă încredințăm că astăzi, cînd lumea contemporană este confruntată cu dramatice conflicte, cînd pacea însăși este grav amenințată, ne alăturăm din toată inima prestigioaselor dumneavoastră inițiative puse în slujba păcii și înțelegerii între popoare, neobositei dumneavoastră activități internaționale care a cunoscut o nouă și amplă afirmare prin recentul itinerar de pace și colaborare, încheiat cu atît de rodnice rezultate.

UNIREA-DEZIDERAT DE VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

PREMISE ALE UNITĂȚII ROMÂNEȘTI

III. DE LA MIHAI VITEAZUL LA BRÎNCOVEANU

Miron Costin consemnează la un moment dat, în cronica sa, proiectul otoman de a instala, la cîrma Transilvaniei pe fostul domn al Moldovei, Vasile Lupu (1657).

Iată ce a scris cronicarul Miron Costin: „Și atuncea spun că pusése gîndu Chiuprriuliul [Marele vizir Mehmed Köprülü] să aducă pre Vasilie vodă den Edicula, de unde era închis, să-l puie crai în Ardeal în locul lui Racoție, care lucru nu știu cum ar hi putut fi pentru lége, **iară putérea ce nu lucreadză ?"** (s.n. — Șt A.). Așadar, deși recunoștea obstacolul religiei clasei conducătoare din Transilvania, cărturarul și omul politic moldovean nu excludea deloc posibilitatea ca un domn ortodox român să treacă totuși la cîrma statului dinlăuntrul arcului carpatic.

De altfel, așa cum ne indică mai multe mărturii, însuși Vasile Lupu, în timpul domniei lui, s-a gîndit să-și întindă autoritatea asupra Transilvaniei. Pe noi, firește, ne interesează cu precădere faptul că și acest proiect se bizuia pe ideea unității de neam. De pildă, chiar Vasile vodă, într-o scrisoare din 1642, în care își vădea capacitatea de a interveni în Transilvania — „cunosc foarte bine căile pe care poate fi lovită din Moldova și Țara Românească" —, observa totodată : „Se adaugă aceea că în Transilvania **mai mult de o treime sînt români"**, iar acestora „făgăduindu-le slobozie" se vor ridica

Ștefan Andreescu

Continuare în pag. a 3-a

● În pagina a 3-a : ● „România — patria tuturor românilor" (II) de ● Mircea Mușat și ● Ion Ardeleanu ● Poeme de ● George Coandă ● Sandu Stelian ● George Peagu ● Viorel Cozma ● Const. I. Ionescu

JURNAL DE POET

VIRGILIU

Toamnă de toamnă (la 21 septembrie) comemorăm ziua morții părintelui poeziei europene Virgiliu născut tot într-o zi de toamnă, părinte și al poeziei noastre românești ca popor latin ce suntem.

Cît a fost citit Virgiliu de-a lungul veacurilor în cultura latinității noastre o știu veacurile noastre de început cînd au rodit aici Ioan Casianul, Dionisie Romanul, Nicola de Remesiana apoi Cronicarii și Școala Ardeleană a Blajului. Îl privim pe Virgiliu ca părinte și al poeziei noastre il sărbătorim ca pe cei cuprinși în ființa noastră de taină ca popor latin ce suntem.

Acel vestit donum lacrimarum darul lacrimilor, sunt lacrimae rerum ce transpare apoi în învățăturile lui Neagoe și poesia eminesciană, în lirica Lancrămului și a lui Coșbuc ne înfrățește mereu cu părintele lirismului curat al fratelui nostru piatră de temelie a poeziei europene.

Cu Georgicele și Bucolicele în brațe dimpreună cu Marea carte a benedictinii au defrișat pădurile Europei din ev mediu timpuriu în ceea ce este grădina Cultura la cina lui Pius Eneas, părintele ctitor o știe prin inimile noastre, o știm de demult ca neam latin aici.

Ioan Alexandru

ELOGIU LIMBII ROMÂNE

Pe strada Dionisie Lupu din București, într-o casă veche, ai cărei pereți sînt doar un simplu decor pentru adevăratele ei temelii așezate pe cărți, înconjurat de fotografii de familie care coboară adînc în istorie, la o masă de lucru pe care în locul florilor se află pietre, conuri de brad ori cristale aurii de rășină recoltate săptămînal din expedițiile întreprinse în munți, — fix la orele 8 dimineața, într-o splendidă sănătate și dispoziție pentru studiu la cei 88 de ani pe care i-a împlinit de curînd, — își începe ziua de muncă Alexandru Rosetti.

Pentru mediul cultural național și internațional, Alexandru Rosetti este, înainte de toate, autorul Istoriei Limbii Române, operă științifică fundamentală, care îl așează în galeria marilor fi-

Sânziana Pop

Continuare în pag. a 9-a

● În acest număr : ● Antologia „Luceafărului" ● Slove de lumină ● Poeme omagiale ● Generația Labiș ● „Dacia celeste" — versuri de Ion Nicolescu ● Cezar Ivănescu : „Doina" ● Poezii de ● Petre Ivancu ● Iuliana Paloda ● Mihaela Murariu Mândrea ● Anghel Mora ● Cristina Suciu Moscu ● Viorica Ana Cozan ● Mircea Șoncuteanu ● Smaranda Cosmin Delia Dună ● Proză de ● Corina Toma ● „Lecția profundă a cărții" ● „Din nou despre întîiul scriitor român" de Dan Zamfirescu ● Pseudo-cultura pe unde scurte ● Revista străină ● Sport de Fănuș Neagu.

Literatura română și barocul (I)

Studiile despre baroc s-au înmulțit spectaculos în ultimele decenii și continuă, în același ritm, să prolifereze, manifestînd, cum se exprima Philippe Minguet, distins comparatist belgian, el însuși autor al unei excelente cărți despre baroc și rococo, „o propensiune imperialistă", avînd ca rezultat de obicei reducerea, dacă nu îndepărtarea totală a clasicismului, „un clasicism în piele de sagri[1]), aluzie la cunoscutul roman de tinerețe al lui Balzac.[2]) Între numeroșii exegeți străini care au consacrat barocului, în anii de după război, studii critice de referință, se numără cîteva nume de prestigiu, precum Marcel Raymond, Jean Rousset, Victor Tapié ori René Wellek, ei alăturîndu-se unor nume nu mai puțin prestigioase, precum Benedetto Croce ori Eugenio D'Ors, din perioada anterioară. La noi, cercetarea barocului, aproape complet neglijată înainte, a cunoscut, cu deosebire în ultimii zece ani, o extindere fără precedent. Micului, dar substantialului și incitantului eseu, din 1945, a lui G. Călinescu, **Clasicism, romantism, baroc**, i se adaugă acum studii critice largi, datorate lui Adrian Marino, Romul Munteanu, Edgar Papu, Ion Pulbere, consacrate barocului în general, ca și altele scrise de Manuela Tănăsescu, Eugen Negrici, Doina Curticăpeanu, Dan Horia Mazilu, Ion Istrati ș.a. despre implicațiile barocului în literatura română. Nici un alt curent nu a cunoscut, într-un răstimp așa de scurt, o atare intensă ofensivă exegetică.

„Descoperit" relativ tîrziu, către mijlocul veacului trecut, în arhitectură mai întîi, de către elvețianul Jacob Burckhardt, într-o accepție pejorativă însă, ca o formă de decadență a Renașterii, fenomenul baroc a fost examinat pe larg și reabilitat, impus propriu-zis în critica de artă, de către discipolul lui Burckhardt, Heinrich Wölfflin, cîteva decenii mai tîrziu, în lucrarea sa **Renașterea și Barocul** (1888), publicată în limba germană la Basel, lucrare preocupată cu precădere de arhitectură, dar în care se dădeau sugestii privind modalitatea depistării barocului și în literatură, precum și în muzică. Într-o altă lucrare, tipărită în timpul primului război mondial, **Principii fundamentale de istoria artei** (1915), Wölfflin analiza pictura, sculptura și arhitectura barocului, precum și din Renaștere, în lumina a cinci principii considerate definitorii pentru cele două stiluri vehement opuse : 1) **linear** și **pictural**, 2) **reprezentare plană** și **reprezentare în profunzime**, 3) **formă închisă** și **formă deschisă**, 4) **multiplicitate** și **unitate**, 5) **claritate** și **obscuritate**, primul termen al opoziției caracterizînd stilul re-

Dim. Păcurariu

Continuare în pag. a 11-a

Caricatura unei clase care moare

Valoarea unei școli cinematografice este dată de numărul de autori cu program care o compun. Pentru că — programul presupune una din caracteristicile esențiale ale unui artist adevărat — forța de a urmări o idee în toate ipostazele ei, de a decupa sensurile majore pe care ea le provoacă în

Smaranda Jelescu

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

MARIAN POPA: «Competență și performanță»

În 1965, la „Luceafărul" lui Eugen Barbu începuse să publice, cu un ecou imediat și, bineînțeles, însoțit de rumorile anxioase pe care mediocrii le emit repede, un critic tînăr și stilisticește viguros numit Marian Popa. Aerul polemic și intransigent al jurnalisticii lui, eficacitatea campaniilor scurte și vehemente îl făcură în scurtă vreme temut și aduseră, drept poreclă, apelativul de „Tigrul" pe care, poate, unii îl inventaseră în scopuri... exorcistice. Examinate cu privirea de azi și dintr-o perspectivă pe care istoria literară o face indiscutabil mai senină, intervențiile de atunci ale lui Marian Popa sînt în măsură izbitoare judicioase și nu conțin, decît atît cît la un critic „cu opinii" e inevitabil, injustiții. Notorietatea cîștigată de om pe atunci (intrînd în aceasta, să fim sinceri, atît oroare cît și o secretă admirație) pare că a stins pentru multă vreme interesul obiectiv față de opera lui ulterioară, care este inteligentă, adeseori sclipitoare și de o mare originalitate. Ca și în alte cazuri de acest fel, curiozitatea față de evoluția unui „adversar" a murit, înlocuită de o etichetă ingenioasă, e adevărat, însă nedreaptă : părea că multă vreme Marian Popa va fi pentru mulți „Tigrul" și nimic mai mult.

A înfrunta asemenea clasificări obsedante care, uneori, sfîrșesc prin a înlocui „realitatea" cu „legenda" nu e, ca să fiu sincer, la îndemîna oricui și acest fapt presupune o considerabilă tărie morală pe care criticul o are, cred, și o dezvoltă fără inutile complexe. Omul însuși, de o constituție robustă, cultivînd o eleganță academică în vestimentație (repudiind neglijența stil „rive gauche") pare a înfățișa, cu privirea sigură și vorbirea tăioasă, această certitudine în durabilitatea operei pe care o dă întotdeauna dezinteresul față de conjuncturi. Adevărul e că opera există și dă, în ultimă analiză, sentimentul de soliditate provenit mai ales din înclinația către sintezele libere. În vreme ce alții, care știu să organizeze imaginea propagandistică, își întemeiază notorietatea pe culegeri de recenzii și de articole scrise cum a dat dumnezeu, Marian Popa s-a orientat către sinteze și numai cine nu vrea nu observă că omul nu e un simplu cronicar al actualității ci un savant cu optică inteligentă și personală, unul dintre cei mai profunzi cunoscători de literatură modernă pe care îi avem în acest moment. Nu-i vorbă, „modernismul" e, întrucît îi privește pe alții, un simplu program, parțial estetic, care nu ascunde, în realitate, decît o mare ignoranță în materie. Nu e acesta, se înțelege, cazul lui Marian Popa : „Homo fictus", „Modele și exemple", „Comicologia", „Forma ca deformare", „Călătoriile epocii romantice" sînt demonstrații de erudiție întreprinse, cel puțin în ceea ce privește trei sferturi din aceste sinteze, pe substanța cea mai... modernă.

În fine, „Competență și performanță" (Editura Cartea Românească, 1983) pare a fi o inițiie culegere de eseuri care, deocamdată, nu are în vedere o „sinteză" detectabilă cu ochiul liber ; s-ar zice, așadar, că și Marian Popa face o adunare de articole, ca și alții. Spre a nu fi inutile, asemenea inițiative trebuie să conțină dacă nu o sinteză imanentă cel puțin reformulări față de clasici, „revizuiri" în privința unor judecăți curente, în negativ ori în pozitiv, în sfîrșit eseuri libere care să incite imaginația. „Competență și performanță" îndeplinește, pe alocuri extraordinar, aceste condiții, fără de care nu se poate, ale valorii.

Criticul și-a împărțit colecția de articole și studii în patru secțiuni cu conținut distinct. Întiia, teoretică și eseistică, se citește mai greu ori mai ușor, în funcție de materie ; două studii, („Posibilitatea omului interior" și „Final și finalizare") fiind cam abstruze, deși bănuiesc corecte, iar două eseuri, („Despre encomiastică" și „Centrul și provincia") cu adevărat strălucitoare. Nu gust, recunosc, demonstrațiile de felul savant și abstract, cu exces terminologic, din întiia categorie, deși le pot urmări și mi se par științificește judicioase. În schimb, eseistica e admirabilă, de o volubilitate intelectuală rece, combinînd sociologia, psiho-analiza și istoria mentalităților. Observ în treacăt că o mică antologie de asemenea compoziții, pe care un spirit curios cum e cel de aici le-ar putea multiplica, ar aduce numeroase clarificări și ar stîrni intelectualicește mari senzații jubilative.

Însă criticul nu s-a oprit aici, el a făcut în a doua secțiune sugestii remarcabile de lectură cu adevărat liberă, reconsiderînd „Gorila" de Liviu Rebreanu și propunînd, spre stimulare, perspective noi asupra lui Arghezi și Sadoveanu. Trei studii solide pe tema prozei românești de azi (Marin Preda, D.R. Popescu și Eugen Barbu), remarcabile în observațiile de amănunt și în originalitatea tezelor inițiale, formează un grup distinct ca și, în fine, cinci eseuri despre poeți, toate de formula reconsiderărilor (N. Stănescu, I. Romanescu, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru și A. Păunescu). Mai totul e, în aceste solide analize și sinteze, emanația unui spirit polemic, dar în ce privește „problema poeților" rezultatele obținute de critic fac de aici încolo orice discuție, pe această temă, superfluă.

Nu e vorbă, aplicațiile sînt cum nu se poate mai adecvate și voluptatea de a teoretiza prin generalizări izvorîte dintr-o materie literară vie e pretutindeni extraordinară. Lirica păunesciană, de pildă, exemplifică „poezia patriotică și politică", însă cu aceste date : „Entuziasmul autentic este grandios și neglijent : frumusețea lui nu este supravegheată, ea se bazează pe asimetriile impulsurilor. Aceasta a fost și va rămîne condiția eternă a poeziei politice și patriotice". **Semnificația liricii lui Ioan Alexandru** e determinată de traducerea lui Pindar și de specificitatea unei mentalități necurente : „O altă particularitate a poeziei sale patriotice din această etapă : ea nu este preocupată de substratul dacic și nici de descălecarea latină. Am putea însă descoperi spiritul vechilor cetăți grecești ale Pontului Euxin din vremea în care Burebista încă nu se născuse și de asemenea preocuparea pentru tradițiile medievale". Aș mai putea cita memorabile prepozițiuni, cel puțin prin raport la obiectul cunoscut pînă azi, definitive ; că și eseurile despre encomiastică și policentrism, citabile integral. Cea mai originală contribuție de aici, aproape o capodoperă de logică, e însă aceea despre Ion Gheorghe, esteticește de necombătut și care închide, dacă sîntem de bună credință, discuția asupra valorii acestui mare poet. Încă o dată, M. Popa se dovedește un adversar tenace al locurilor comune între care acela că **Dacia Feniks** de Ion Gheorghe ar fi o bizarerie fără valoare izbutise să cîștige adepți. Criticul e însă de cu totul altă părere și pornește, aparent paradoxal, de la ipoteza „modernității". Lirica de substrat arhaic a lui Ion Gheorghe nu este, așadar, expresia unui tradiționalism vetust și a unei tracomanii inestetice, e, dimpotrivă, o capodoperă. Unii au observat că limba acestei poezii nu rezistă examenului științific (respingere dogmatică, de ordin conținutistic), Marian Popa notează cu uriaș bun simț altceva : „Cu cît eroarea științifică este mai mare, cu atît poezia este mai pură", dezvoltînd, în fine, astfel : „Un asemenea text superior, indecis, poate avea două posterități : să rămînă veșnic poezie, sau dacă va apare un singur argument concret, poezia să se sfîrșească și să devină previziune genială. Oricare dintre sorți este pozitivă. Ion Gheorghe a intrat într-un joc pentru cei mari, în care toate numerele sînt cîștigătoare".

Să citez și paragraful unde este vorba de avangardismul unei astfel de poziții estetice, care ce dizolvă observațiile altora privitoare la „primitivism" și le dovedește ignoranța : „Afirm în cunoștință de cauză că Ion Gheorghe din **Dacia Feniks** este la fel de complex ca Joyce din „Finnegan's Wake", pornind, de altfel, de la principii destul de asemănătoare. Joyce pornea de la un incident irlandez pentru a da sinteza lumii, Ion Gheorghe pornește de la lumea sa în același scop, aducînd ca particularitate o anumită tensiune a creativității poetice în intuiția totalității autohtonizante-centrifuge care dincolo lipsea". Eseul despre Ion Gheorghe e, ca să fiu clar, antologic.

„Competență și performanță" reprezintă, în totul, eseistica unui critic foarte inteligent, cu o rară putere speculativă, „simplificator" în cel mai înalt grad adică pînă acolo unde logica nu mai poate fi combătută de nici o metodă. Critica lui Marian Popa se exercită în chipul unui car greu de luptă, cu funcționare exactă dar imprevizibilă în efecte, cultivînd ideologia lipsei de prejudecăți, fiind de o formulă totalizatoare prin aceea că nu absolutizează o metodă ci le întrunește în scopul unei adecvări maxime la obiect. Pentru critic nu există teme imposibile și procedee nerecomandabile, conținutul nu e o piedică tulburătoare a judecății estetice. Din moment ce totul este posibil în literatură și nimic nu poate fi normat, ar rezulta că avem în Marian Popa un călinescian fără stilul lui G. Călinescu (stilisticeste, criticul e tot ce poate fi mai operativ). Însă modelul e aici, mi se pare, G. Ibrăileanu, cu beția lui sofistică și meticulozitatea analitică (aici mai pronunțată, critica fiind la M. Popa un soi de subdivizie a logicii), dar un G. Ibrăileanu care i-a citit pe Jauss și pe McLuhan. Aș mai putea exemplifica prin micile eseuri despre „străin" în literatura occidentală și la români, despre sentimentul thanatic, cu seducătoarele deducții privitoare la „substrat" și „avangardă" ; altele-numeroase.

Cred că în acest moment prudența și corectitudinea raționamentelor lui Marian Popa — (a cărui eseistică ilustrează în primul rînd niște „reguli de igienă a lecturii"), fac din acesta unul dintre cei mai valoroși critici români de azi, din categoria lui Adrian Marino și M. Ungheanu.

A. Silvestri

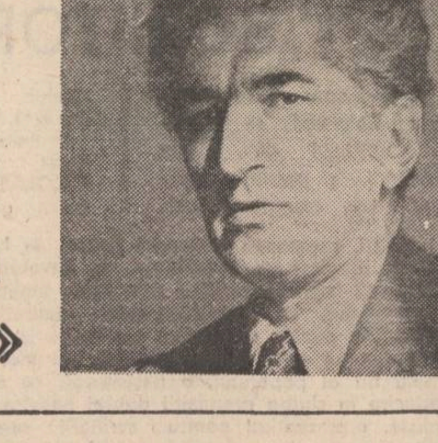

VALERIU RÂPEANU: «Memoria și fețele timpului»

Volumele anterioare, **Cultură și istorie** și **Tărîmul unde nu ajungi niciodată**, ne arătau în Valeriu Râpeanu un cuget iscoditor, o curiozitate intelectuală vie, ce nu se mărginea doar la disciplinele cercetării literare, gata să dezvăluie și să stabilească paralelisme și influențe, analogii și convergențe ale frumosului cu celelalte domenii limitrofe ale spiritului. Și tot în aceste opuri, mai precis, în **Tărîmul unde nu ajungi niciodată** se simțea tenta confesivă, **intervenția memoriei** ce așeza valorile într-un **spațiu al evocării culturale.**

Interviurile erau, cu adevărat, itinerarii culturale dar și posibile mărturii ale timpului. Ideea revine și în ultima sa carte **Memoria și fețele timpului** (Editura **Cartea Românească**, 1983) al cărei titlu mi se pare elocvent, pentru structura textului. Mai mult decît în precedentele volume, ce relevau harta comună a preocupărilor, aici este îngroșat **caracterul memorialistic** și conotațiile formativ-intelectuale ale racursiurilor în timp. Valeriu Râpeanu dorește (și reușește) ca în „mărturiile" lui să treacă peste condiția efemeră a clipei și să conserve ceva din specificul vremii, din conținutul său ideatic și emoțional : „E **memoria** unui timp **trăit** cu entuziasmele tinereții, cu bucuria întîlnirilor idolilor adolescenței, cu luciditatea pe care ți-o dau probele de foc ale caracterului după ce ai parcurs anii maturității. E o mărturie în perspectiva **timpului** de mîine și, de ce nu, chiar a celui de azi". Aceste incursiuni în prezent, sau într-un trecut apropiat, însumate sub genericul „Pagini despre contemporani" conțin eseuri despre scriitori, artiști plastici, muzicieni evidențiind acel întins front cultural al criticului, de care pomeneam la început. O atitudine și o „altitudine" ce se reflectă și în modul amintirii, în consecvența cu care autorul ocolește scenele conjuncturale și evită anecdoticul, pitorescul, pentru a contura **fizionomia morală**, profilul etic și spiritual al celui descris. Supremul criteriu valorizant este contribuția mai modestă sau mai importantă a autorilor, la zestrea culturală națională, precum și moralitatea gesturilor și acțiunilor, măsura de exemplaritate a unui comportament. Frumoase și generoase cuvinte se spun, de pildă, despre Șerban Cioculescu, Al. Rosetti, Petru Comarnescu, Tudor Teodorescu-Braniște, L. Kalustian, care, într-un fel sau altul, au impresionat printr-o „lecție" de viață și cultură, precum lumina o placă fotografică, personalitatea criticului. Șerban Cioculescu i-a relevat forța nesecată a cărților și a bibliotecii ca remediu împotriva vicisitudinilor temporare ale istoriei (scos din circuitul universitar ca și G. Călinescu sau Vladimir Streinu în perioada anilor '50, era văzut în fiecare zi studiind colecții, documente, cărți în biblioteca Academiei), Al. Rosetti a însemnat noblețea intelectuală, Tudor Teodorescu-Braniște, fost editor al „Cuvîntului liber", credința pînă la sacrificiu într-un ideal democratic, Petru Comarnescu, fervoarea inteligenței în acțiune perpetuă, iar L. Kalustian, demnitatea profesiei de ziarist. Dealtfel, toți autorii cuprinși nu numai în „Pagini despre contemporani", dar și în capitolele „Pagini de istorie culturală românească" cum sînt Enescu, Cella Delavrancea, și „Pagini despre scriitori și artiști străini" ca Albert Camus, Pablo Casals sau Igor Markevitch, se bucură de același tratament comprehensiv devotat, de indiscutabilă ținută morală și spirituală. Dar cartea de față se distinge și prin glosele propriu-zise, de critică și istorie literară, de culturologie și muzicologie. **Orașul și cultura română modernă** și **Sărbătoarea orientală și atracțiile fastului apusean. Metamorfozele barocului autohton** avansează supoziții interesante care vin însă, puțin, în contradicție cu mersul sau direcția exegezelor actuale asupra stadiilor și etapelor de dezvoltare ale culturii române și mai ales, asupra barocului. În primul articol, după ce enunță rolul pe care l-a avut urbanizarea cu tot ce semnifică ea, ca instituții și sisteme socio-culturale, la începutul secolului al XIX-lea în civilizația română (eu aș adăuga modernă, alături de cea populară și tradițional-cărturărească), Valeriu Râpeanu trasează o linie mediană între sincronismul lovinescian și protocronismul mai recenților cercetători în domeniu : „E limpede că funcția culturală a orașului românesc la începutul veacului al XIX-lea a fost realizarea sintezei între mijloacele moderne de creare și propagare a culturii aparținînd structurilor apusene și fondul ancestral, substratul nealterat al gîndirii și sensibilității naționale. Din întîlnirea acestor doi factori — unul descoperit de generația romantică în lumea occidentului, altul în societatea noastră — s-a născut cultura română, care a cunoscut «marile sale ore» prin păstrarea unui echilibru între modern și tradițional, transformînd în valoare novatoare ceea ce avea o circulație orală practic ignorată". Teză susceptibilă de interpretări și corective (mă gîndesc, din nou, la tipul de cultură cărturărească ca intermediar între folcloric și modern) ce ar merita un studiu mult mai amplu și mai complex. Într-o chestiune atît de delicată, Valeriu Râpeanu prin aria preocupărilor și cunoștințelor sale, ar fi, probabil, printre puținii în stare să-l ducă la capăt. În cel de-al doilea articol **(Sărbătoarea orientală...)**, unde este abordată problema barocului autohton, criticul adoptă iarăși o poziție prudentă. Curentul respectiv s-a învederat, în principal, ca **stare de spirit și mentalitate a epocii** și, mult mai puțin, în opere finite, arhitectonice, plastice, literare. Și acum, răspunsul nu este ușor de aflat, cărțile lui Dan Horia Mazilu și Ion Istrati dedicate barocului românesc situîndu-se într-o perspectivă diferită și afirmînd, tocmai, existența acestuia. În orice caz, opinia lui Valeriu Râpeanu și elementele pe care se bazează aduc în discuție un nou punct de vedere, ce nu poate fi eludat și care merită, de asemenea, o analiză detaliată.

Eseul despre George Enescu **(Enescu și perpetua aspirație spre absolut)** își revendică și el dreptul la o aserțiune insolită dar, după opinia mea, pe deplin argumentată. Marele compozitor român a fost, în primul rînd, un căutător al esențelor, patria sa ideală fiind muzica și umanitatea abstrasă din determinările ei sociale, politice sau istorice. Această situare a muzicii enesciene pe tărîmul esteticului, acolo unde îi este locul, și restituire a purității sale originare este întreprinsă convingător, fără drept de apel. Articole solide în care ideea este susținută de contraforții probelor irefutabile ale textului și documentului literar se dovedesc și **Jean Giraudoux, Nebuna din Chaillot sau ultima piesă a dramaturgiei dintre cele două războaie** și **Albert Camus : debutul algerian. Etapele desăvîrșirii unei piese : Caligula. Un zeu tutelar : Dostoievski.** Și în aceste interpretări stilul nu se lasă îngreuiat de erudiție sau informație inutilă, tonul rămînînd liber, detașat, uneori chiar colocvial, cu bune rezultate, imprimînd vioiciune și ritm discursului critic. O secțiune de „Atitudini" ce exprimă, cu precădere, opțiunile autorului în domeniul vieții editoriale, pledoaria lui pentru „corpusul" operelor fundamentale ale culturii române, încheie această carte pasionantă, instructivă în sensul superior al cuvîntului, despre „memoria și fețele timpului", interiorizate și trăite ca ipostaze ale spiritului.

Paul Dugneanu

VIAȚA CĂRȚILOR

La marginea Europei

Acceptînd și acomodîndu-se bine cu rigorile romanului istoric, fără a comite excese erudistice sau factologice, acordînd prioritate factorului stilistic, Nicoleta Voinescu*) realizează, în „Drumul spre Constantinopol", pe fundalul unei dezbateri asupra sensului istoriei, un personaj memorabil, sinteză între meditație și acțiune, între iubire și putere, întruchipare a calităților spiritului oriental în propensiune spre spațiul de cultură al Europei într-un moment de creștere a imperiului otoman. Acțiunea se petrece în Dobrogea, la mijlocul secolului al XVII-lea, după victoriile turcilor în Crimeea, în starea de spirit care a dus la îndrăznețul asediu al Vienei. Mehmet-bei simte imperativul momentului, trăiește în plină emulație a spiritului imperial în care vrea să intervină cu un principiu al ordinii : „Europa azvîrlise spre Asia ordinea și Asia se răzbuna prin rasa aceasta leneșă care rîdea prea tare vara și se întrista de moarte în după amiaza vieții. Doar în șa este menirea ei și pe cîmpul de luptă" — cugetă eroul căruia autoarea îi acordă exact atît : o vară veselă și o după amiază a vieții învăluită în tristeți de moarte. Pierzînd o bătălie din centrul Asiei, beiul este aruncat de intrigile curții la marginea imperiului, guvernator fără sigiliu la Babadag, unde țese în liniște planuri de mărire în vederea cuceririi Europei, cu obiectivul imediat „asediul Vienei". Coarnele semilunei ating centrii a două continente însemnînd maximul puterii ; beiul reprezintă lupta dintre extreme. Fără a fi un „miles gloriosus", Mehmet este, în schimb, un „küfri", răzvrătit împotriva divinității și a imperiului dezordonat, un trufaș după modelul vechilor trufași orientali : urăște marea, urăște muntele, trăiește într-o continuă „neiubire de lume" pe care încearcă să și-o îndulcească alături de femei inteligente și frumoase. L-a citit pe Erasm și cugetă asupra prostiei omenești, îl știe pe Horațiu și pe Ovidiu, și-a însușit la perfecție cultura orientală și pe unde a trecut a învățat limba locului. În formă este un înțelept și-și dă seama că lumea nu poate fi cucerită de o forță ca cea pe care o slujește, de soldați inculți, corupți, comandați de ofițeri pe măsură, ascultînd de un sultan bolnav. În faptă, însă, beiul este totdeauna înfrînt de viclenia celor din jur și de un demon interior ce simbolizează legătura lui cu lumea din care face parte. El vorbește și cugetă frumos dar se mișcă stîngaci în lumea de corupție a imperiului, își simte chemarea pentru a îndrepta starea de lucruri, dar acționează imprudent. În final, înfrînt definitiv, înțelepciunea nu-i dă resurse să se redreseze — ca dovadă că ea este acțiune, nu cugetare seacă. Din monumentalitatea europeană beiul reține doar instinctul de a lăsa ceva scris în timp despre sine, un semn propriu în istorie.

Autoarea rezolvă, la nivel stilistic, incompatibilitatea dintre cele două lumi prin recurgerea la simboluri reprezentative. Cunoașterea populației locale din Dobrogea este de natură a-i da beiului unele repere despre înțelepciune ca modus vivendi : un cioban român și lumea care-l înconjoară arată o iubire de oameni simplă și adîncă spre care turcul este gata să se încline. Lucrul cere, însă, o schimbare esențială a imaginilor lui despre lume : oamenii de aici gîndesc și simt vegetal, au legături tainice cu pămîntul lor — pe cînd învățătura sa îi spune că „omul este un ghem de ațe și frînghii ce se înșiră în timpul vieții în fel de fel de figuri. Uneori se încîlcesc urît firele și omul seamănă cu animale". În replică, portretul unei bătrîne în pragul morții : „un trup mic, zbîrcit, construit din oase și piele, și oasele se încolăciseră după o lege proprie dînd trupului asemănarea unui copăcel firav așezat la întîlnirea vînturilor" (vezi și coperta). Acest registru al imaginilor vegetale și animale ordonînd două lumi reprezintă cheia stilistică a romanului minuită cu multă artă de către autoare. Legătura dintre om și mediu este mediată la bei și lumea lui prin măști theriomorfe presupunînd continua schimbare, cameleonică, de comportament — în timp ce la oamenii locului este simplă, imediată. În înfrîngerea sa, beiul rostește convingerea : „Scrîșnind înfricoșător, în furtuna lumii, marele copac al imperiului lăsa cocoțat pe o creangă un împărat cu nervii zdruncinați". Este o împletire a celor două serii de ocurențe, una dintre cele cîteva figuri ale acestei cărți scrise cu multă inteligență, cu pasiune și cunoaștere. Cugetarea seacă a lui Mehmet-bei, fără acoperire în acțiune, rămîne la porțile Europei, un simplu vis de mărire construit cu elemente reale.

Nicolae Georgescu

*) **Nicoleta Voinescu : „Drumul spre Constantinopol", Editura „Eminescu", 1983.**

Caricatura unei clase care moare

Urmare din pag. 1

destinele oamenilor, felul cum ea își demonstrează valabilitatea **prin** destinele oamenilor.

Valoarea unui autor de cinematograf stă în cantitatea de talent cu care umple un program urmărit ferm, pînă la epuizarea temei, pînă cînd caleidoscopul își etalează — din punctul de vedere al autorului, toate posibilitățile. Adesea asistăm în cinematografia noastră la opțiuni întîmplătoare, la mici povești cu happy end sau fără, sau la încercări de anvergură cînd autorul n-are anvergură, cazul net, sau are alt tip de anvergură, cazul de regulă. Sînt întrebări și probleme vechi, discutate pînă la epuizare, nu mai ai cum să aduci aici argumente noi, printre altele și pentru că în chip încăpățînat, indiferent de greutatea argumentelor, de simplitatea lor mergînd pînă la logica cea mai economică — situația persistă. Ea compromite autorii și școala și în primul rînd compromite ideea noastră fundamentală de a face educație estetică și cetățenească prin film. Nu poți executa un concert în care dintr-o stranie fantezie primului violonist îi vine ideea să se așeze hotărît la percuție și invers.

Un argument hotărîtor și cel care ne și bucură foarte tare sînt reușitele. Avem regizori, autori de cinematograf pentru care problema scenariului, s-ar părea eternă, este pusă în cu totul altă ecuație. Ei refuză scenarii nepotrivite și încearcă să le obțină pe cele potrivite. Nu e simplu, dar prea merită! Aceasta nu e numai o chestiune de morală, de conștiință artistică și politică ci una de profesionism, firește.

De altfel, pentru că scriem despre un film de Malvina Urșianu, **Pe malul stîng al Dunării albastre**, să mai spunem o dată că un produs artistic incitant, incită întotdeauna la analiza peisajului general. Pentru că Malvina Urșianu este un autor cu program. Filmele ei se înscriu toate în perimetrul strict și vast al raportului individului cu istoria. Este o ambiție mare pe care autoarea și-a asumat-o. Nu știu dacă s-a spus vreodată că Malvina Urșianu este patetică — stilul ei elegant, lentoarea cu foșnet stins a cadrelor, tăcerile rupte strident, tipul de proză strînsă, cu aparență rece, obiectivă, dură, intervenția seacă, uneori șocantă, a propozițiunilor fundamentale politice, istorice, patriotice, ardența interioară, matură, iubirile cu buzele arse mocnit a cuplurilor ei niciodată tinere — par a exclude patetismul. Dar a-ți asuma ca temă fundamentală a tuturor filmelor **raportul individului cu istoria** presupune patetism, pentru că autorul însuși se implică — nu se poate altfel — în această istorie, în raport cu ea, față-n față cu ea. Conștient de ea, în atitudine față de ea. În funcție de cum strunește acest patetism, în funcție de cum îi controlează punerea în pagină stă reușita sau rateul unui film de această regizoare cu personalitate singulară în cinematografia noastră. O nereușită este o nereușită, n-ai cum s-o aplauzi, dar trebuie să accentuăm că și atunci cînd greșește, Malvina Urșianu greșește pe limba ei, ca orice artist adevărat. (Un film superb al autoarei, **Trecătoarele iubiri**, era construit aproape fără greșeală pentru că discursul patriotic, moartea sufletului și a conștiinței departe de țară, era transpus într-un cînt de esență folclorică în perimetru citadin modern, încercare unică peste care s-a trecut prea ușor, în care o rară armonie guverna dozajul patetismului).

Ceea ce o interesează pe regizoare în „raportul individului cu istoria" este : cine face istoria, cine se opune mersului ei înainte, cine ignoră mersul istoriei. Demonstrația ei este simplă : **în nici una din aceste posturi nu te poți sustrage istoriei.** Adevărul artistic al filmelor e dat de particularizarea acută a tezei. Atitudinea autoarei fiind tranșantă, opțiunea inflexibilă, n-avem niciodată de a face în filmele acestea cu nehotărîți. Personajele dilematice lipsesc cu desăvîrșire, excluse de dialectica autoarei. Se poate obiecta că „nu e ca-n viață" dar Malvina Urșianu nici nu-și propune — păcat prea general al cinematografiei noastre — să vorbească despre toate adevărurile vieții contemporane sau istorice. Ea alege ceea ce o obsedează, își alege „tema" și personajele care o slujesc.

Pe malul stîng al Dunării albastre este un film încărcat de patetism și măreție, la mijloc nefiind nici un paradox. Istoria trece superbă, dură, sîngeroasă, o lume se schimbă din temelii, carul istoriei răstoarnă, huruitul lui greu mătură ca un seism, sub priviri goale, în care moare nepercеput pînă și apusul lumii care le-a generat. **Pe malul stîng al Dunării albastre** este caricatura clasei care apune. Spre deosebire de **Serata,** unde peisajul aristocrației era mai nuanțat, în conacul Zazei, fosta cabaretistă, trezită peste noapte boieroaică, vin decrepiții, exemplarele declasate ale clasei, lume amestecată, pigmeie, cu pragmatismul mărunt, cu rapacitatea medie, cu ifosul de împrumut. În tot conacul nu există decît o singură boieroaică autentică, mica fetiță cu priviri uscate și trufașe, cu lecturi disperate și limbaj disproporționat. Filmul ei va urma. (Te gîndești involuntar la Filip al lui Călinescu din „Scrinul negru"). Fetița este singurul personaj evolutiv. Ca și fata profesorului din **Serata**, Malvina Urșianu dă șanse numai conștiințelor. O conștiință poate fi modificată, un suflet poate fi salvat, o inteligență majoră da, niciodată însă lumea moartă în care simpla lor prezență era un accident. Era deosebit de dificil pentru autoare să îmbine cele două registre — registrul grav, subteran, egal ca metronomul istoriei care se apropia de ora H (acțiunile acestei lumi se desfășoară mai ales noaptea, în timp ce acelea de „la etaj" mai ales în crepuscul, un altfel de noapte, stridentă și lăbărțată) — și registrul în acvaforte, expresionist, pamfletar, minor cu acute dizarmonice din lumea Zazei. Pamfletul este corosiv. Slujită de o splendidă distribuție — așa cum nu își alege niciodată la întîmplare tema și subiectul, Malvina Urșianu nu își alege niciodată distribuția la întîmplare, are echipa ei, care știe să se plieze pe ideile, opțiunile autoarei — aceasta reușește cu o mînă sigură, autoritară, să atace cu detașare, cu un interes ironic, o faună pestriță, inconștientă, abrutizată de satisfacții groase, inaptă de orice gînd generos. I se poate obiecta regizoarei și autoarei scenariului că pamfletul cade în caricatură prea de multe ori și observația poate fi valabilă.

Vorbeam de raportul dificil dintre cele două registre. Uneori trecerea nu se face în echilibru. Schimbarea, pe care autoarea o dorește tranșantă, este alteori abruptă. Maturitatea de gîndire, „oamenii-oameni", între care se detașează creația lui Val Paraschiv, comunistul care vine în sat, reprezintă termenul major al ecuației. Ei vorbesc uneori declarativ, aerul hotărît și preocupat mai decade pe alocuri în mohoreală, dar raportul general este păstrat și sentimentul măreției de care vorbeam mai sus există, sentimentul că „istoria vine".

În Zaza, Gina Patrichi a făcut un rol mare. Actrița a știut să-și asume pamfletul autoarei, să-l dozeze cu strălucită subtilitate, să creeze cu complexitate o ființă fără complexe, un exemplar uman definitoriu pentru o lume și o psihologie.

Îi servește replica Gheorghe Dinică, actorul despre care este cel mai greu de scris probabil, din România. E greu să analizezi creațiile lui Gheorghe Dinică. Capacitatea lui de a intra în pielea unui personaj e uluitoare. Nu poate fi vorba să spui cum a înțeles Gheorghe Dinică un personaj, ci despre cum e scris personajul ca atare. Deci, Malvina Urșianu a imaginat un valet care nu mai e valet, care nu mai slujește pe nimeni și care, mai deștept decît cei cărora le spală paharele, apucă ce poate și se simte ca peștele în apă în milul tulbure. Am văzut-o în acest film și pe Stela Popescu — pe care presupun că nimeni nu și-ar fi imaginat-o într-un film de Malvina Urșianu. Ei bine, marea actriță capabilă probabil să joace orice, de la Anna Karenina la cabaret, irumpe în cadru, iar secvența dansului cu Gina Patrichi, pe muche de cuțit, „taie" și pentru că, cu un simț fin al instrumentului de elită care trebuie să fie un actor, Stela Popescu nu dă un show insolit cu Gina Patrichi, ci trimite pamfletul în faza sa acută. Maria Rotaru și George Constantin sînt cei cu ifosul de împrumut și rapacitatea medie. Există de altfel în film și o poveste neclară cu o agentură de spionaj, care e lăsată în suspensie uimitor de neglijent pentru rigoarea autoarei. Două prezențe feminine de mare percutanță sînt, în rolul sorei vitrege a fetiței, țăranca „emblematică" Marioara Sterian și, în rolul fetiței, excepționala Dana Felicia Simion.

Pe umerii ei slăbuți, în privirea ei inteligentă și vie a așezat autoarea greul de sensuri, de metaforă, al filmului. Ultima imagine, golgota pe care urcă în zare copilul, cu uriașul tablou al mamei în spinare, copilul fără părinți care pleacă într-o lume nouă, din care nu face parte și pe care va trebui s-o înțeleagă și să i se asimileze, are totuși în sine un straniu optimism. Este una dintre cele mai frumoase imagini pe care le-am văzut într-un film românesc, și nu ultimul merit îi aparține semnatarului imaginii Vivi Drăgan Vasile care a secondat cu inteligență și talent pe Malvina Urșianu, care-și continuă cu **Pe malul stîng al Dunării albastre** discursul despre istorie. Un discurs patetic, lucid, emoționant.

BREVIAR

■ **LIMBĂ ȘI LITERATURĂ.** Apariția mai degrabă discretă a revistei „Limbă și literatură" ca, de altfel, a multor publicații științifice românești, (editată de Societatea de științe filologice, printr-un colectiv animat de istoricul literar Mircea Frînculescu), nu este cu toate acestea un fapt care poate fi trecut cu vederea. În majoritatea volumelor (căci revista se prezintă ca un corp consistent de studii, comentarii și recenzii) există numeroase contribuții demne de a fi reținute iar cîteva chiar schimbătoare de perspectivă în domeniul unde se aplică. Nr. 2 din 1983 al publicației e în linia savantă obișnuită. „Limbă și literatură" și-a fixat un număr de rubrici stabile pe care nu le abandonează ci le îmbogățește cu o materie din ce în ce mai interesantă. Partea, totuși, cea mai consistentă este și în acest caz aceea dedicată istoriei literaturii române, unde cercetările merg în direcții dintre cele mai diverse. Despre biblioteca lui Budai Deleanu cercetătorul Mihai Mitu aduce cîteva precizări de o valoare considerabilă, Andrei Nestorescu studiază „un glosar de arhaisme al lui Costache Negruzzi" — iată întreprinderi de arhivistică utile pentru monograful de mîine. Maria Rodica Pîrvulescu face o analiză a motivului „Pena Corcodușa", întemeindu-se pe „Craii de Curtea Veche". Incisiva eseistă Monica Spiridon, un nume în plină afirmare, aduce lumini despre „Complexul creatorului, în proza interbelică" (un studiu cu totul inedit). În sfîrșit, contribuția lui M. Ungheanu, intitulată „«Flacăra» E. Lovinescu și «revizuirile»" este fără îndoială o cercetare de o mare originalitate, foarte documentată și fermă, asupra etapei „flăcăriste" din activitatea lui E. Lovinescu ; meticulozitatea întemeiată pe realități e încă un pas către interpretarea apropiată de adevăr a criticii lovinesciene. Și partea propriu-zis filologică a revistei e la înălțime prin studiile semnate de Dolores Plătăreanu, Gh. N. Dragomirescu, Suzana Dumitrescu și Coman Lupu. Despre „Limba română — factor al unității naționale în Transilvania" scrie Elena Toma.

Rubricile de recenzii și note (convocînd și semnături de cea mai mare probitate științifică, precum I.C. Chițimia, George Munteanu, Gh. Vrabie) dau un semn că seriozitatea și aplicația științifică, sînt, la revista „Limbă și literatură", regulă. Iată, așadar, o publicație de interes sigur pe care specialiștii și nu numai ei (căci „stilul" gazetăresc e în majoritatea paginilor agreabil și accesibil) o pot consulta cu deplin folos.

■ **„FASCINAȚIA MANUSCRISELOR EMINESCIENE".** Un remarcabil interviu, publicat în „Orizont" nr. 39/1983, prilejuiește poetului Petru Creția, unul dintre membrii colectivului de eminescologi care alcătuiesc ediția de „Opere" eminesciene, o profesiune de credință în domeniul istoriei literare dar și una de iubire pentru opera poetului național. Cităm printre altele, cîteva fraze emoționante : „Un minerit destul de aspru și destul de amar, a cărui vrajă o s-o simt, deplină poate, doar mai tîrziu sau prea tîrziu sau poate niciodată. Știu bine doar atît : că mi-a păsat numai de Eminescu, și că m-a durut întotdeauna cu nedumerire să văd la unii și la alții alte patimi, alte criterii, lăcomii, avariții, deșarte înfruntări cu altceva decît cu acele pagini atît de ardente și atît de pure în elanul lor".

■ **PROBLEMA GENERAȚIILOR.** Dezbaterile dedicate în ultima vreme, în presa literară „problemei generațiilor" își găsesc un ecou într-o contribuție, apărută în „Caiete botoșănene" (nr. 9/1983), sub semnătura poetului Lucian Valea. Intitulat „Generațiile literaturii române," acest eseu aduce, cel puțin în prima lui jumătate, o viziune didacticistă de bună calitate, reținînd în general din materia istoriografică tot ce se putea reține (urmele unei viziuni călinesciene se văd). Probabil că numai dimensiunile, reduse pentru o asemenea temă, ale contribuției l-au împiedicat pe autor să dezvolte cu mai multă convingere ideea generațiilor literaturii moderne și contemporane ; dar eseul poate fi, așa cum se pare că se va întîmpla, continuat.

A.S.

UNIREA DEZIDERAT DE VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

ROMÂNIA- patria tuturor românilor (II)

declanşarea războiului în 1914, de către Austro-Ungaria, angajarea ei pe un larg front de luptă contra Serbiei şi a puterilor Antantei, au cunoscut de la început un fenomen caracteristic de mari proporţii şi anume : refuzul unui mare număr de cetăţeni, de altă naţionalitate decît cea austriacă sau ungară, de a merge să lupte pentru o cauză ce nu era a lor. Acest fapt a determinat exilul forţat în alte ţări, trecerea în grupuri mari la „inamic" etc.

În august 1916, după ce România a declarat război imperiului dualist şi trupele române au trecut la ofensivă pentru eliberarea pămîntului strămoşesc al Transilvaniei, în rîndul soldaţilor români aflaţi pe teritoriul altor state şi indeosebi în ţările Antantei s-a declanşat o puternică mişcare pentru cauza întregirii patriei.

Ca şi fraţii lor aflaţi în alte ţări, prizonierii români din Italia şi-au exprimat de la început hotărîrea de a se înrola în lupta pentru eliberarea provinciilor româneşti asuprite de imperiul austro-ungar, considerînd destrămarea monarhiei ca un fapt obiectiv, o dreptate istorică. În **Memoriul** trimis guvernelor italian şi francez, în primele zile ale intrării României în război, erau expuse principiile luptei lor : „Lupta pentru libertate a poporului român din Austro-Ungaria e un fapt, o realitate. Ea a fost şi va dăinui atît timp cît vor mai trai români cinstiţi. Această luptă e rezumatul vieţii înseşi, a conştiinţei şi demnităţii umane. Ea nu poate fi făcută să dispară prin tratate, concesiuni ori alte forme abstracte, ci numai prin realizarea fără rezervă a libertăţii naţionale. Legiunile formate de supuşii Austro-Ungariei contra fostei lor patrii sînt dovada cea mai vie că statul austro-ungar nu e numai un anacronism istoric, ci o nedreptate omenească, o imoralitate socială. În ultima ofensivă italiană cînd toate regimentele româneşti au fost concentrate pe frontul italian, s-au făcut aproape 10 000 prizonieri. Noi credem — considera memoriul — că condiţiile de înrolare a prizonierilor români pentru legiune sînt foarte potrivite".

Doleanţele, iniţiativele, memoriile prizonierilor români din Italia au continuat, la sfîrşitul anului 1916 şi în tot cursul anului 1917. În februarie 1918, într-o telegramă adresată preşedintelui Consiliului de Miniştri al Italiei, Vittorio Emanuelo Orlando, de către ministrul de externe, baronul Sidney Sonnino, se relata dorinţa prizonierilor români de a forma corpuri de armată separate. În telegramă se arată: „Comitetul transilvănean ne-a propus formarea de trupe transilvănene destinate să lupte pe frontul italian. Aceste trupe ar trebui recrutate din rîndurile prizonierilor de război austro-ungari de naţionalitate română care se găsesc în Italia. Noi credem că ar fi în interesul Puterilor Aliate să accepte această cerere, care ne-a fost recomandată şi de preşedintele Consiliului de Miniştri (George Clemenceau — n.n.). Astfel ca şi după încheierea păcii de către România, drapelul ei să se afle printre cele ale armatelor Antantei ceea ce ar avea între alte avantaje pe acela de a încuraja trupele de această naţionalitate". Referindu-se la aceeaşi problemă, miniştrii aliaţi, într-o telegramă din 21 februarie/5 martie 1918, făceau cunoscut că Comitetul transilvănean a propus făurirea de trupe române pe frontul italian. „Comitetul transilvănean — se arăta în telegramă — a propus formarea de trupe transilvănene destinate să lupte pe frontul italian şi care să fie recrutaţi dintre prizonierii de război austro-ungari de naţionalitate română care se găsesc în Italia". La 30 mai 1918, principele Ghica, fost ministru al României la Roma, şi profesorul universitar Simion Mîndrescu s-au adresat Ministerului de Interne al Italiei „în vederea obţinerii cît mai repede posibil, aprobării formării legiunii române din rîndul prizonierilor". Totodată, reprezentanţii români au cerut : „1. Eliberarea imediată a ofiţerilor prizonieri de naţionalitate română şi însărcinarea lor cu propaganda în rîndurile trupei ; 2. Separarea prizonierilor români de cei ce aparţin altor naţionalităţi şi regruparea lor în tabere speciale. 3. Ofiţerii români care nu ocupă o funcţie în serviciile de propagandă din cadrul trupelor să fie folosiţi ca ofiţeri de informaţii la dispoziţia diferitelor armate ; 4. În vederea organizării legiunii române să fie asigurate fondurile necesare desfăşurării propagandei ; 5. Profesorului S. Mîndrescu şi soţiei acestuia să li se pună la dispoziţie un bilet de liberă circulaţie pe căile ferate ale statului pentru a putea vizita diversele tabere de concentrare".

Astfel, profesorul Simion Mîndrescu, preşedinte al „Societăţii Româno Transylvaniae-Banato-Bucovina", după ce a vizitat tabăra de la Cittaducale, i-a comunicat primului ministru Orlando, că prizonierii români cer favoarea de a lupta alături de armata italiană, contra inamicului comun. Concomitent, ofiţerii din tabăra de la Cittaducale au informat pe Alexandru Lahovary, ministrul României la Roma, că doresc să-şi facă datoria de români faţă de neam şi să lupte alături de armata italiană.

La 24 mai, cînd se aniversa intrarea Italiei în război, o delegaţie de români, condusă de profesorul S. Mîndrescu, a aşezat steagul român la monumentul lui Victor Emanuel, constituindu-se tot atunci şi un Comitet italian „Pro-Romania". În cadrul acestui comitet, la 30 mai 1918, Orlando a exprimat profunda admiraţie a poporului italian.

La 6/19 iunie 1918 s-a constituit la Roma Comitetul de acţiune al românilor originari din Transilvania şi Banat. În procesul verbal al şedinţei de constituire se arăta : „Subsemnaţii, îndureraţi pe de o parte de soarta care ni s-a creat nouă românilor din teritoriile Imperiului habsburgic prin pacea impusă României, pe de altă parte de lipsurile care apar şi care se pot crea din totala noastră lipsă de organizare, aceia dintre noi care avem nu numai dreptul, dar şi datoria de a continua lupta iniţiată de România pentru unitatea naţională a tuturor românilor, ne-am adunat azi, sub preşedinţia ad-hoc a domnului Zaharia Babeu, şi după discuţii la care au luat parte dl. prof. univ. S. Mîndrescu, dl. dr. Socaciu, dl. Toacă şi alţii, am luat în unanimitate următoarele decizii :

1. Să se instituie un „Comitet de acţiune al românilor din Transilvania, Banat şi Bucovina" cu scopul de a uni într-un unic mănunchi toţi românii subjugaţi de Austro-Ungaria care se găsesc în ţările aliate, astfel încît să fie organizaţi în legiuni şi de a face propaganda necesară pentru realizarea unităţii noastre naţionale.

2. Sediul Comitetului va fi la Roma, centrul din care au plecat armatele române pentru a pune în Carpaţi şi la gurile Dunării sentinela culturii şi civilizaţiei latine în faţa barbariei şi împotriva acesteia şi de unde astăzi se adună din mai multe părţi românii pentru a pleca să elibereze pe fraţii lor asupriţi.

3. Comitetul se va compune din 16 membri dintre care o parte vor fi delegaţi ca trimişi speciali la Paris, Londra şi Washington.

Acesta va avea dreptul să-şi mărească numărul cu alte personalităţi române provenite din Austro-Ungaria care se vor mai afla în ţările aliate.

4. Se va cere guvernelor aliate, în primul rînd guvernului italian de a recunoaşte în mod oficial Comitetul ca singurul competent să ne reprezinte pe noi şi pe cei 18 000 de români care se află pe teritoriul italian, pe acei din ţările aliate şi de asemenea pe aceia care au rămas acasă.

5. În acest Comitet sînt delegaţi domnii : prof. univ. Simion Mîndrescu ; Zaharia Babeu, ofiţer activ ; Ştefan Bidner, publicist ; doctor Ion Câmpean, avocat ; Aron Cotruş, publicist ; Claudiu Ispoescu, publicist ; Ioachim Obada, profesor ; dr. Atanasie Mîrza, avocat ; Mihail Mironovici, profesor ; Ştefan Oţel, funcţionar de bancă ; Valeriu Pop, notar ; Ion Rişcă, specialist în drept ; dr. Alexandrescu Socaciu, avocat, Nestor Săhleanu, publicist ; dr. Tit Triff, avocat şi Emil Turtureanu, avocat".

Preşedintele Consiliului de Miniştri al Italiei, V. E. Orlando într-o scrisoare adresată în 7 iulie 1918 profesorului S. C. Mîndrescu, în legătură cu constituirea Comitetului de acţiune a românilor, arăta : „Mi-a parvenit scrisoarea dv. din 25 iunie a.c. privind constituirea unui comitet de acţiune al românilor... Luînd acte de cele ce îmi comunicaţi în legătură cu aceste evenimente, îmi face plăcere să vă exprim simpatia vie a guvernului italian faţă de activitatea pe care acest onorabil comitet îşi propune să o desfăşoare în favoarea propriilor conaţionali, supuşi austro-ungari. Cu cele mai bune urări pentru triumful idealurilor comune de dreptate şi libertate a popoarelor, vă rog să primiţi expresia distinsei mele consideraţii".

În perioada imediat următoare Comitetul de acţiune a luat măsuri pentru organizarea unităţilor militare române. S. Mîndrescu în propunerile către guvernul italian arăta :

„Comitetul de acţiune al românilor din Transilvania, Banat şi Bucovina", avînd în vedere faptul că militarii români supuşi ai altui stat care se află în Cittáducale, la 18 iulie 1918 au fost declaraţi liberali cu scopul de a forma legiunea română, îşi permitea să prezinte Înaltului Guvern Italian următoarele propuneri, destinate să ducă la continuarea acestui fapt împlinit :

De a decreta Legiunea ca „Legiune a românilor supuşi din Transilvania, Banat şi Bucovina" pentru că România încheind în mod oficial pacea, chiar dacă i s-ar da posibilitatea reală, n-ar putea fi reprezentată, din motive de drept internaţional.

Pentru acelaşi motiv şi pentru motivul că legiunea a fost instituită pentru românii supuşi ai altui stat, aceasta va fi reprezentată de „Comitetul de acţiune al românilor din Transilvania, Banat şi Bucovina", fără amestecul

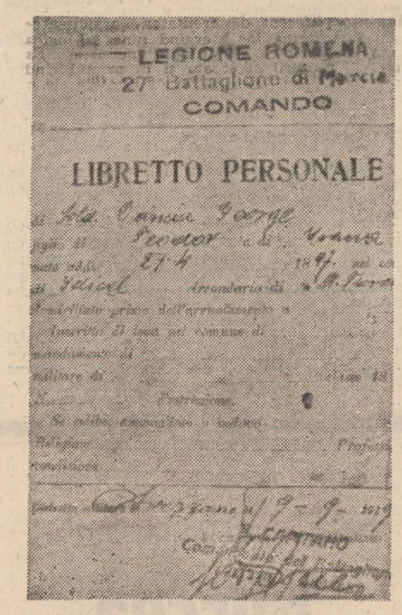

Livretul unui militar român din Italia

românilor din România, aceasta fiind în acord cu declaraţia Excelenţei Sale Preşedintele Consiliului de Miniştri (Vittorio Emmanuelle Orlando — n.n.) cu ocazia primirii „Comitetului pentru români".

Încorporarea şi promovarea militarilor legiunii se va face la propunerea acestui comitet, exceptînd ordinul „pentru merite de război".

Legătura între guvern şi Comandamentul Suprem italian de o parte şi între legiunea românilor supuşi ai altui stat, aceasta ca existenţa naţională şi formaţiunea militară pe de altă parte, va fi realizată de sus-amintitul Comitet.

La 9 august 1918, primul ministru Orlando a primit în audienţă solemnă Comitetul de acţiune al românilor, declarînd că : „Italia a privit şi priveşte întotdeauna cu simpatie aspiraţiile juste ale surorii sale mai mici, România. Pe noi, a adăugat el, „nimic nu ne desparte şi totul ne uneşte". Concomitent opinia publică, prin Comitetele „Pro-România", a organizat în multe oraşe manifestaţii, iar presa italiană a consacrat multe şi calde articole cauzei naţionale a României.

Ca urmare a stăruinţelor lui Traian Vuia, Simion Mîndrescu şi a altor luptători pentru Unire aflaţi în străinătate, guvernul italian a permis, la finele lui august 1919, organizarea legiunilor de voluntari români în Italia, iar la 15 octombrie 1918, s-a emis de către ministrul de război italian, V. Zuppelli, Decretul pentru constituirea acestei legiuni. Documentul începea prin a preciza : „În urma hotărîrilor luate de guvernul regal pentru a satisface dorinţa exprimată de Comitetul de acţiune român din Italia şi care concretizează aspiraţiile românilor aflători aici, precum şi ale prizonierilor austro-ungari de naţionalitate română, se va constitui o „legiune română" destinată să opereze alături de trupele italiene pe frontul nostru". Conform dispoziţiilor acestui decret, s-a început recrutarea voluntarilor români şi concentrarea lor în tabăra de la Avenzzo (provincia Aquila), formîndu-se apoi regimente. Regimentul nr. 1 a purtat numele de „Horea". Detaşamente de voluntari români formate din peste 1 000 de soldaţi şi ofiţeri luptau însă, în cadrul armatei italiene, din luna iunie 1918, distingîndu-se în mai multe bătălii.

Mircea Muşat
Ion Ardeleanu

Adunarea populară din comuna Borşa (Maramureş) unde locuitorii şi-au manifestat hotărîrea unanimă pentru unirea cu România

PREMISE ALE UNITĂŢII ROMÂNEŞTI

Urmare din pag. I

neapărat alături de oştile sale. Nu întîmplător, aşa cum a remarcat Gheorghe I. Brătianu, chiar în anul următor 1643 — va apare la Iaşi vestita „Cazanie" a mitropolitului Varlaam, care se adresa la „toată semenţia românească" şi din care într-adevăr, cele mai multe exemplare s-au răspîndit tocmai în Transilvania. Pe de altă parte, în cursul veacului XVII, şi alte nume de domni români, precum Radu Şerban sau Moise Movilă, au fost propuse, într-un mediu politic sau altul, în vederea preluării eventuale a cîrmei principatului transilvănean. Iar dacă ne amintim că şi înainte de Mihai Viteazul au fost rostite asemenea nume, atunci prezenţa lui pe tronul Transilvaniei în împrejurările cunoscute nu mai poate fi deloc socotită drept un fapt neobişnuit, un accident al istoriei acestor locuri.

În anul 1703 un alt mare învăţat şi om politic, de astă dată din Ţara Românească, Constantin Cantacuzino Stolnicul, faţă de perspectiva care s-a ivit atunci ca nepotul său, Constantin vodă Brîncoveanu, să primească, pe lîngă scaunul domnesc al Ţării Româneşti, şi pe cel al Moldovei. Episodul a fost relatat de Ion Neculce, care a notat mai întîi că oferta marelui vizir Rami-Mehmed paşa l-a bucurat mult pe Brîncoveanu, deoarece „foarte era cu voie să fie domnu la 2 ţări". Totuşi, domnul muntean a solicitat un răgaz de cinci zile pentru a-şi da consimţămîntul, răstimp în care un olăcar a fost trimis din Adrianopole în ţară şi s-a înapoiat cu sfatul unchilor săi, „ales de la Costantin Cantacuzino stolnicul". Acesta i-a scris „să-ş păzască treaba şi grija ţării sale. Iară mai mult să nu-l ştie că s-amestecă, că apoi, de nu-l va asculta şi va faci peste voia lui, bine să ştie că, cînd va încăleca el din Iudrii [Adrianopole], iar el va înhăma în căruţă şi va trece în Ardeal...". Drept urmare, vodă Brîncoveanu în a cincea zi a răspuns vizirului că „nu va putè purta grije a două ţări, ce sînt de margine".

De ce a refuzat în chip atît de hotărît Stolnicul Cantacuzino să îmbrăţişeze ideea alipirii Moldovei la Ţara Românească sub sceptrul nepotului său Constantin Brâncoveanu? Din fericire, un document ne îngăduie să lămurim adevărata raţiune a atitudinii încercatului sfetnic muntean. Este o scrisoare a lui Constantin Cantacuzino însuşi, în care descrie pe larg, pe temeiul ştirilor primite în ţară, vizita la Poartă din mai-iunie 1703 a lui vodă Brâncoveanu. În cuprinsul ei este pomenită şi propunerea turcilor „să dea Moldova asupra lui" Brâncoveanu,cu următorul comentariu: „Iară aceasta dă vor turcii să dea Moldova asupra lui Vodă, să ştiţi că nu pentru florile cucului, sau alte ghizdăvii [plăceri] ale mării sale, fâr-decît... ca să dea el banii ce ar cerea şi ai Moldovii, şi cum zişi [am zis], ştiindu-l de bogat mare, să mirá cum îl vor mai mulge". Nici vorbă aşadar de o opoziţie a Stolnicului Cantacuzino faţă de ideea statului unitar, care i-ar fi fost complet străină. Votul său negativ a fost determinat exclusiv de perspectiva agravării sarcinilor fiscale în raport cu Poarta, sarcini care, aşa cum ne-o spune chiar el, nu ar fi apăsat pe umerii domnului, ci ai întregii ţări. Dar, firește, aceasta nu ne scutește de o analiză atentă a tuturor elementelor ce vădesc reluarea şi continuarea procesului de convergenţă politică în spaţiul carpato-danubian şi după dispariţia lui Mihai Viteazul.

Din perspectiva istoriei legăturilor politice dintre ţările române, imaginea veacului XVII indică apariţia unui nou fenomen de insemnătate majoră, care de altminteri se va prelungi, ba chiar se va amplifica în cursul celui următor, fenomenul trecerii — uneori în mai multe rînduri — a domnilor de pe tronul de la miazăzi pe cel de la răsărit de Carpaţi, şi invers. S-a spus despre acest fenomen doar că a decurs din regimul dominaţiei otomane, deşi s-a admis şi că, implicit, el a însemnat o evoluţie comună, unitară, a societăţii din Moldova şi Ţara Românească. Totuşi, cum se poate constata dintr-un raport veneţian din Constantinopol, cu data 16 martie 1591, ideea însăşi a mutării unui domn de la cîrma unuia din statele extracarpatice la cea a celuilalt a fost **la origine românească** şi a mijit încă înainte de fapta lui Mihai Viteazul, ca o altă consecinţă a unirii dinastice din 1574.

Fapt este că cel dintîi domn care a ocupat succesiv tronul Ţării Româneşti (1601—1602, cu întreruperi) şi cel al Moldovei (1606—1607) a fost Simion Movilă. Pe o tipsie dăruită mănăstirii Suceviţa de Doamna Marghita, văduva lui Simion vodă, vor putea apoi figura alăturate cele două steme ale ţărilor româneşti din afara arcului carpatic. Iar într-o tipăritură din 1628, Petru Movilă — fiul lui Simion — va putea fi desemnat drept „odraslă a domnului ţărilor dacice". În plus, acelaşi Petru Movilă, în dedicaţia unei cărţi din 1631, va vorbi despre fratele său, Moise, ca despre un „moştenitor al ţărilor Moldo-Vlahiei", ceea ce înseamnă că descendenţii lui Simion vodă îşi păstrau dreptul de a reveni la cîrma oricăruia din cele două state româneşti.

Mai interesant, însă, sub acelaşi aspect, este cazul lui Radu Mihnea, care, într-un răstimp de aproximativ un sfert de secol, a izbutit nu numai să domnească de trei ori în Ţara Românească şi de două ori în Moldova, dar, în anul 1623, cînd a făcut în aşa fel încît pe tronul de la Bucureşti să rămînă fiul său minor — „Coconul" — Alexandru. Astfel, pentru un scurt interval, unirea dinastică din secolul precedent a putut fi refăcută, în beneficiul aceleiaşi familii a „Mihneştilor"... Vasile Lupu, al cărui „program transilvănean" l-am amintit mai sus, a năzuit la rîndul lui spre o unire dinastică a Moldovei şi Ţării Româneşti, şi chiar şi-a pus nu o dată în mişcare oştile în acest scop. O clipă, în noiembrie 1639, el se va simţi îndreptăţit să-şi asume titlul de „domn al Moldovei şi Ţării Româneşti" Este adevărat că toate aceste desfăşurări sau numai proiecte politice s-au succedat sub semnul respectării suzeranităţii otomane. Dar este vrednic de observat că la Poartă a existat o tradiţie contrară reunirii autorităţii supreme din cele două state în mîinile aceleiaşi familii sau aceleiaşi persoane. De pildă, în 1659, cînd Gheorghe Ghica a părăsit scaunul domnesc moldovean, pentru a-l ocupa pe cel muntean, la Poartă s-a pus problema dacă în Moldova să fie numit fiul său, Grigore Ghica. Însă marele vizir Mehmed Köprülü, într-o scrisoare către hanul Crimeii, şi-a manifestat hotărît opoziţia faţă de o asemenea idee, deoarece „nu este ascuns... cît este de nefolositor Imperiului cînd două ţări sînt

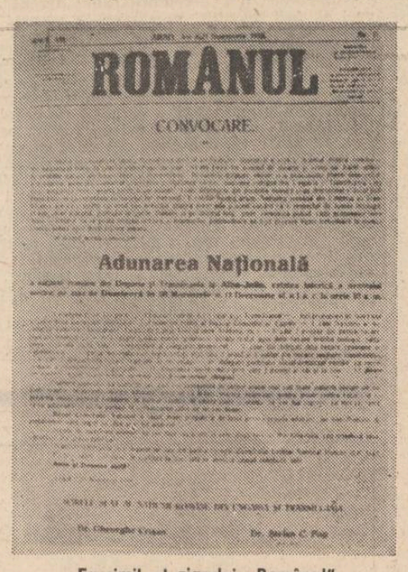

ROMÂNUL

CONVOCARE

Adunarea Naţională

Facsimil al ziarului „Românul" cuprinzînd convocarea pentru Marea adunare naţională de la Alba Iulia

sub un singur om". Prin urmare, turcii ştiau foarte bine că, în perspectivă, forţa reunită a celor două state româneşti se poate ridica impotriva lor !

Cum se ştie, Matei Basarab, om în vîrstă cînd a apucat frînele puterii şi, în plus, fără urmaşi, nu a nutrit ambiţii de felul celor ale contemporanului său din Moldova, Vasile Lupu, ci a dus o politică secretă consecvent antiotomană, sperînd doar să poată vedea în sfîrşit doborîtă şi înlăturată supremaţia politico-militară a Porţii în zona Dunării de Jos. De aceea, poate părea oarecum surprinzător că la curtea domnească a Ţării Româneşti din vremea lui este totuşi atestată şi ideea „dacică". Mai exact, într-una din cele două prefeţe ale **Antologhion**-ului slavonesc, tipărit la Cîmpulung, în 1643, Udrişte Năsturel îi conferă cumnatului său, Matei Basarab titlul de „voievod al acestor ţări dacice". Să fie aceasta expresia „încifrată" a unui alt program politic, într-un moment cînd vodă Matei luase decizia să-l aducă în ţară şi să-l desemneze ca succesor pe Mihai Pătraşcu, nepotul de fiu al lui Mihai Viteazul ? Aşa s-ar părea, dacă ne gîndim că unul din punctele cardinale ale întregii politici a lui Matei Basarab l-a constituit strînsa legătură cu curtea imperială habsburgică. unde de altfel se adăpostea tînărul vlăstar domnesc, ceea ce nu a însemnat decît reluarea întocmai a orientării fundamentale a politicii marelui voievod dispărut. Iar Mihai Pătraşcu putea revendica oricînd drepturi extinse în spaţiul în care bunicul său purtase titlul de „domn al Ţării Româneşti şi al Ardealului şi al Moldovei".

Vis de unire

Ne-a fost Unirea gîndul cel dintîi
De cînd pe-aceste plaiuri vieţuim,
Unirea-n cuget, suflet şi simţiri,
În faţa lumii neclintiţi să fim.

Şi pentru ea am înroşit pămîntul
Cu sîngele atîtor bravi eroi,
Iar steagul tricolor purtat în frunte
A-nflăcărat credinţele din noi.

Ne-a fost Unirea leagăn, dor şi faptă
Spre nemurirea neamului român,
Şi-n cîmpul de la Blaj sau de la Alba
Poporul s-a vroit pe el stăpîn.

De-atunci şi de din veacurile toate
Acolo, peste munţi, a ars ca para
Un vis care chema la biruinţă :
„Noi vrem să ne unim cu ţara !"

Şi-i ţara azi rotundă şi deplină
Sub cer senin, în ani biruitori,
Întreaga naţiune urcă demnă
Spre comunistul ţării viitor.

Viorel Cozma

Lumina de la Alba Iulia

În etern Rotund de prispe iluminate, Patria :

şi Transilvania
(de dor
dacii liberi aprind dimineţi de bunăvestire,
de tulnice vechi în Munţii Zarand
şi martoră Palia de la Orăştie se mărturiseşte-n
griul unui grai de miere)

şi Muntenia
(de dor
o armie de voievozi moşneni, la Tîrgovişte,
se zidi-n eliberate ziduri de Cetate
şi tipare de aur au scris Carte
binecuvîntată-ntru menirea Neamului)

şi Moldova
(de dor
o veste de Unire este, la Ruginoasa,
Alexandru Ioan Cuza
şi cugetîndu-se, Eminescu este-o ţară
de sine stătătoare-n Sine)

şi Oltenia
(de dor
o Columnă se prăbuşeşte-n infinit
imveşnicindu-ne)

şi Dobrogea
(de dor
într-o Clepsidră de Măcin, albastră,
pontice veacuri de geţi înţelepţi şi trireme)

şi Banatul
(de dor
un Cap de lup şi-un Centurion, la Tapae,
de-a pururea sunt Rădăcină şi Rod)

şi dulce Bucovina
(de dor
o lacrimă-nmrmurindu-se-n
vecinicul Os domnesc de la Putna)

şi Ţara Crişurilor
(de dor
în Biharea Menumorut
se-nveşmîntă, de două mii de ani,
cu sfintul, Meleagul de ohabă)

şi Maramureşul
(de dor
în Gutii se-aude-n haiduc
cum trece călare la Cuhnea).

Iată măre voievode Pohta Ce-ai Pohtitu-ţi
în lut cald bătută cu luceafăr de ziuă în zimbru
şi cu vulturi albi de Valahia mare
şi cu cetăţile impietrindu-se de strajă-n Rotund.

Ci tulnice vechi sunară deodată, la Alba Iulia,
în Tricolor imprimăvărindu-se
şi Mihai Viteazul veni
fulgerîndu-şi duhul descălecat la Şelimbăr,
şi Horia veni
într-o auroră de singe limpede,
şi Avram Iancu veni
doinindu-se-n fluier de cireş înflorit
şi fîntînile din Dacia s-au nesfîrşit curate
cu ape de dor,
cu ape de stele...

De dor
cu sufletul izvorîndu-se-ntr-Unul
au spus : „SĂ NE UNIM CU ŢARA !"

Şi se făcu lumină-n Rotund.

George Coandă

Limba română

Cum te-ai rupt din trunchi latin
mlădiţă de laur, de molid sau tei,
ai lăstărit
şi ai înflorit superbă,
minune gramaticală,
Limbă română
ca fiică mai mică,
mai blondă,
mai suavă,
poetică zeiţă din Carpaţi
şi cum te-au plămădit
în vise de secole
dacii şi dacii liberi,
vlăstar roman de cedru,
de brad sau smirnă
şi te-ai numit
cînd Dochia,
Ileana Cosînzeana,
Vitoria Lipan,
cînd Floarea albastră,
Pasărea măiastră,
Fata cu tulpan
şi numai tu în lume
îl naşti
pe Făt-Frumos cu cartea în mînă.

Sandu Stelian

Munte în echilibru

Domnul Mircea, Ştefan Vodă
şi Mihai Viteazul
Ne ascultă de sub iarbă
Dorul şi necazul.

Aşezaţi stau spate-n spate –
Muntele-ntre ei –
O UNIRE nu se poate
Fără mari idei.

Au Carpaţii trei picioare
Zdravene-n pămînt,
Nu-i clinteşte – cît de mare –
Nici-un fel de vînt.

George Peagu

Nu ştim doar cîntecul lui Iancu

Nu ştim doar cîntecul lui Iancu.
Pe buzele noastre,
ca păsări veşnicite cu aripi de ceruri,
ca turme de stele transhumînd în tării,
curg rîuri de doine şi imnuri.
Vitejii lui Mircea, lui Mihai, ai lui Ştefan
Şi ai neamului înalt cîţi au fost
pămîntul strămoşesc doară ştie,
şi cîţi au pierit, ca frunzele toamna
răpuse de vînturi nebune, nu ştim,
dar ştim că acum sîntem mulţi şi uniţi
ca iarba vara-n cîmpie.
Drapele în lupte cîte am cucerit nu mai ştim
cum codrul fiarele-i răpuse nu ştie,
dar ştim că drapelele noastre
au stat şi vor sta,
Cu frunţile-n cer sprijinite în veci
la hotarele noastre, pentru sfînta moşie.

Constantin I. Ionescu

al. raicu

RAPSODII DE TOAMNĂ

Septembrie

Un abur e pămîntul, septembrie își trece
melodioase strune pe cîmpurile de tuci.
Ascultă viersul tare ca vinul vechi și rece
și-i regăsește-aroma sub poale largi de nuci.
Te du pe dinafara cămării unde-n bulgări
e-atîta omenire la strînsul de viori
și suie panta-n care și-arată plosca-n struguri,
și prin stupine faguri iau zborul de cocori,
E-o trudă-a zămislirii, a strînsului din oră
pe care nici-o alta n-o poate-nlocui.
Acum, se-nfruntă ziua cu noaptea-n aurorâ
cînd siluiete zvelte se scurg spre miazăzi.
Ei sînt biruitorii din toamna înarmată
cu dungile grădinii în vioriul cald.
Un miros de povamă stăpînă te îmbată
cum fagurii cei proaspeți cu buza de smarald.
Ei duc poveri la vale, septembrie se joacă
prin ultimele ierburi, printre livezi și vii
și parcă se strecoară pleoape-o promoroacă
în care-un soare-și țese merinde de copii.
În truda ca un abur ce îl adormi și crești
e viața vremii noastre, cu turnele cerești.

Rondelul nucului bătrîn

Înfipt în culmi la deal lutos,
străjer podgoriei din vreme,
sub tine străjuie un os
ce-a stat sub ceara unei steme.

Ți-s crengile de zahăr tos
sub glasuri care-or să te cheme.
Înfipt în culmi la deal lutos,
străjer podgoriei din vreme.

Un cer de-un verde alb, sticlos
pogoară pînă-n șoimi alene,
ce-n crengi culcușul fastuos
și-l cată-n miez de cantilene

înfipt în culmi la deal lutos.

Car ostenit

Plin, înalt, cu sfeclă și cu stele
trece printre gene, trece rar
carul nostru-al toamnei, legendar,
parcă pleoapele prinzindu-mi sub roți grele.

Nu l-am mai văzut poate de-un an,
plină inima-l dorea ca pe-albe stele.
Carele din cîmpuri, ale mele
dintr-un bulgăr negru, năzdrăvan.

Îl urmez pînă se sparge zarea,
scîrțîitu-i este o vioară,
piatra ce-o mingii la orice moară
care-mi umple-n mînă depărtarea
și auzul iară-mi înfioară.

Din rodul

Voi cere și grădinii și paznicului tot
ce nu intră sub poala semințelor de seară,
nu m-o durea nici brațul sub dulcea mea povară
în care-mi îngrop fața de parcă și înnot.
Dacă-mi va da din rodul pămîntului întreg
voi împărți cu alții ce-mi vor ieși în cale.
Poate suna-vor tandre o mie de țimbale,
poate voi fi pe seară o stea să-nțeleg,
să-ndrum unde să urce cărțile la mese,
să fie cîntec mare și vorbe de mirese,
să știu că au să aibă o noapte de belșug
toți cei ce prind cu cerul din rădăcini și miere
o vreme-mpovărată de vise și putere,
iar roua să mă ude sub roțile de plug.

Umbla pe Argeș

Acum, dacă se-ntoamnă și apa bate într-una,
dau clipa de-aur straniu în miez de-amurg mereu
Dintr-o ispită-n mînă iau resfirînd și luna
precum un bulgăr tare și cald de minereu.
La umbră-n zi, sub ceruri de transparențe calme
n-a fost vreo zăbovire, ci-o muzică de piatră.
Simții cum arde focul și azima sub vatră,

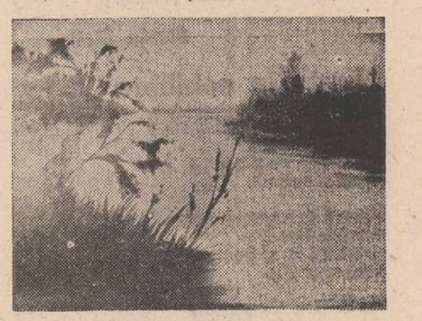

Adrian Gheorghe : „Pe lac"

îmi frige pămînteana adulmecare-n palme.
De undeva, izvorul se desfăcea spre mine,
mi-erau obrajii netezi. În foi de leuștean
mi se-aduna cu pură cădere un alean
ce îmi trezea fiorul tăcutelor jivine.
Și m-am întors spre apa ce gîlgîind trecea
pe lîngă un septembrie dantelărit ca spuma
care umbla pe Argeș ca printr-o peruzea,
redîndu-mi seva sfîntă ce-mi răzbătea cu huma.

Moment

Vin la izvor și mă doare
șipotul lung, de dedesubt
goama din vad se aude,
timbrul de toamnă s-a rupt.

Picură-n brad, veverița
sparge-și o nucă în jos
încolăcită cum vița
cu-o rădăcină, frunzos.

Nopți de trecere

constantin stan

te gîndești cît de bine ar fi fost să se întîmple vara. Să stai pe terasa restaurantului, să privești centrul orașului, bucurîndu-te de soare, de depărtarea de București, de singurătatea ta, fetele frumoase ale orașului și să bei (echilibrat și plictisit) chiar și bere. Amintindu-ți starea de dulce tulburare — gîndurile răvășite de intensa plăcere de a sta în soare și a privi oameni necunoscuți — ai fi putut scrie, sub un motto de Ionică Flora „Se întîmplă o tăcere de jur-împrejurul tău" — „apoi am mai băut o sondă și pe partea cealaltă a trecut Blues. I-am făcut semn și abia într-un tîrziu m-a recunoscut.

Salut, bătrîne, ce faci ?

Etete, mă, ca să vezi peste cine dau. Mă tot chioram cine-me face semn. Ce faci tu ?

Absolut nimic. Beau o bere. Tu ?

O să beau și eu. Am fetița bolnavă. Noroc.

Noroc.

Cu ce treburi ?

Meseria. Uitasem că te pot găsi aici.

Nici n-aveai cum să știi. Sînt de curînd. Cei-lalți ?

Îi văd rar, ca să nu spun de loc. Nu-i timp.

Da. Tu ai avut dintre noi noroc. Te citesc, cînd îmi pică în mînă ziarul. Combați bine ! „Tînăr, da' copt" ! Să-ți vînd un pont ?

Nu. Mi-am făcut treaba. Cred că am o bombă de pagina întîi.

Mă bucur. Cît stai ?

Puțin.

Păcat. Te-așî fi invitat într-una din seri pe la mine.

Știu, mă. Copii, nevastă, soacră.

Da. Cam înghesuiți.

Toate trec, toate se șterg... Eu sînt la 117. Poate trec tu diseară să frigem o sticlă de vin.

Dacă pot să mă uşchesc.

Și, în rest ?

Mai citesc, mai studiez moravurile provinciale. Ți-aș fi citit ceva. Mă, știi ce lipsește literaturii noastre ? O poveste de dragoste. Da' una fără triunghiuri. O iubire împlinită, mă !

Numai atît îi lipsește ? Păi, atunci stă bine. Trimite-mi. Pune-ntr-un plic. Le dau eu la o revistă.

Ah, nu. Nu mă grăbesc. Mai aștept. Te-ai însurat ?

Nu prea, ar fi singurul răspuns cinstit.

Ești bun, mă. Auzi la el : nu prea. Știi cum zicea Böll : nu poți fi puțin poet, după cum nu poți fi puțin gravidă.

E-o chestie deșteaptă.

Nu ? ! Servus. Mă duc după medicamente.

Salut. Îmi pare rău.

De ce ?

Că-i fetița bolnavă.

Ar fi făcut un gest, hai, mă, lasă, trece. Și eu aș mai fi băut o bere așteptînd-o pe Carmen D."

În cultul adevărului trebuie să recunoști că nu e vară, că nu stai pe nici o terasă de restaurant și că nu bei bere. Și n-o aștepți pe Carmen. Ești într-o cafenea, bănuiești că-i aceeași în care C. D. și N. M. s-au întîlnit după cum rezultă din declarație. Dar nici măcar asta nu te preocupă. Directorul te-a primit rece, exact, a luat act de prezența ta și s-a arătat formal indignat că a trebuit să te ocupi singur de cazare, ți-a prezentat noile succese ale centralei, n-a avut nici o obiecție la tematica propusă, dar și-a mușchiuluit activul de față cu tine, gen „bate șaua, să priceapă tovarășul", că sînt cu mălaiul în gură, că degeaba aleargă ei mai toată ziua dacă atunci cînd e cazul nu știu să vorbească despre realizările lor, că să oferim tovarășului trei organizații bune să se vadă cu cîtă hotărîre se înfăptuiesc programele de activități și sarcinile trasate, drept care ai și fost expediat într-o întreprindere însoțit de un tovarăș activist. Apoi s-a terminat ziua de muncă, activiștii s-au retras și ei către casă, ai făcut un duș și cum ești prea obosit ca să adormi de la ora șase ai ieșit singur la o cafea și cu carnetul în față îți ordonezi zilele următoare. Afară-i aproape întuneric și o ploaie măruntă de primăvară, rece și rea și tu încerci să ghicești printre clienții cafe-barului pe Carmen D., pe Chitarist, pe N. M., pe Viorica sau Maria. Sau măcar să-i știi cum arătau ei înainte ca G. L. să fie scos pe o bancă într-un parc, în plină iarnă și-n stare de inconștiență. Nu reușești. Dacă ai face o aventură prozastică din șederea ta în cafe-barul din centrul orașului A. ai putea imagina suficiente secvențe semnificative ce s-ar lega grație sugestiei literare de evenimentele din decembrie anul trecut. Nu vrei să faci aventuri prozastice în această cafenea. Ești în delegație, ești om al muncii și se așteaptă de la tine articole constructive. Întorci capul cu prea multă curiozitate după o tipă care a răspuns numelui Maria. Este un nume de care nu poți asocia nici o fotografie robot, prin urmare figura ei nu-ți spune absolut nimic. Și n-ai vrea să dai de bucluc tocmai aici. Ai bea ceva, don Nelu s-a uitat cu un suveran dispreț la tine, gen „de ce mă deranjezi, nepoate, pentru o cafea și un suc ?" și chiar ai să bei în timp ce te vei gîndi că n-ar fi rău să preiei acest caz ce ți se insinuiază încetul cu încetul de azi dimineață în minte, sub forma unei propoziții derivată la rîndu-i dintr-un calcul : Cu șapte ani în urmă Carmen D. părăsea satul J. spre a veni la oraș, la liceu.

Don Nelu (toți îi spun așa, încît te hotărăști să fii de-al casei) votcă ai ?

Și don Nelu înfloreşte ca merii tîrziu în octombrie.

Se poate, don șef ? ! Poloneză, chinezească (face o pauză misterioasă), spunînd mai încet ca numai pentru urechile tale), ruseacă.

Bei votcă rusească (Stolichnaia) îmbunătățită cu apă de izvor (robinet), patent — brunetul al cărui ecuson nu-l descifrezi și-ți recapitulezi datele despre ceea ce s-ar putea numi **micile adevăruri ale unei mari drame sau cine s-a ocupat cu adevărat de Carmen. D.** Recunoști, titlul e cam lung, dar sună bine, votca te binedispune, ai senzația chiar că l-ai putea întîlni pe Blues aici, te ordonează și din cele ce știi îți repeți începutul reportajului : În urmă cu șapte ani, Carmen D. părăsea satul J. spre a veni la oraș, la liceu. Intuiția sau pur și simplu a-ceastă propoziție are o rezonanță ciudată — cu cine o fi venit Carmen la oraș, ce i s-o fi spus pe drum și acasă, cum s-a acomodat cu internatul, care i-au fost primele experiențe orășenești etc. etc. — te lasă să înțelegi că trebuie să te întorci șapte ani în urmă pentru a elucida acest caz. Ești atît de bucuros de titlul și de întîia propoziție încît ai mai luat o votcă. Apoi ai mai luat una. După aceea ai traversat piața și te-ai dus la hotel...

Natalia Tofan : „Amurg de toamnă"

Te gîndești că vei avea un vis frumos și ai adormit repede. Dimineața te-ai sculat indispus. Nu visaseși nimic. Sau te trezișeși cu ochii în fereastra hotelului și asta — așa se spune — îți șterge memoria de peste noapte ca un burete de elev disciplinat o tablă cu semne multe. Găsești însemnat pe o foaie de hîrtie (semn că n-ai terminat cu scrisul după notele din „Carnet". 1) de scris materialul de v.o. de ieri, 2) de transmis (în jur de 12), 3) de mers la Întreprindere, 4) de încercat s-o găsesc pe C. D. 5) etc. (ce vruseseși să spui la punctul ăsta nu-ți mai aminteai). Ai stat în hotel pînă la 11,30, la 12,30 transmiteai materialul și-ți luai și o marjă de siguranță („am aici o chestie care ar putea interesa, un caz mai complex, cu neimplicarea", șeful tău a zis „bine, bine, numai să nu-mi vinzi gogoși și fără extrapolări, nu morală, nu reportaj, nu eseu, am nevoie de articole de v.o., șpecul e gol."

Ți-ai adus aminte că n-ai mîncat de la prînzul trecut. După ce-ai mîncat, ai început să eziți : să mai mergi pînă la „11 Iunie", să nu mai mergi ? ! În restaurantul hotelului era cald și lume puțină. Afară continua să plouă și vinul nu era deloc rău la gust. Întreprinderea se găsește în partea cealaltă a orașului.

Am convenit cu un activist să la legătura la întreprindere cu secretarul („secretarul ? secretară trebuie să fie, că ponderea forței de muncă feminină este foarte mare") și să-l (o) cheme pînă la sediu. În fond aceeași discuție ai fi purtat-o și la întreprindere (și Brunea Fox spunea că lucrul cel mai nimerit pentru a sta de vorbă cu un om nu este locul lui de muncă). Era o fată frumoasă, mai frumoasă chiar decît îți plăcuse ție să ți-o imaginezi nu numai pentru acest tîrg și această zi ploioasă și acest restaurant, curat, dar nu chiar de mîna întîi. Te-ai simțit dator să nu te lași intimidat „nu se spun vorbe prea bune despre munca organizației, tovarășa secretară !" A fost o greșeală, se știa prea frumoasă pentru a se lăsa intimidată, „la întreprindere — ți-a răspuns (după tipicul unui scenariu tévé) tov (chiar așa, fără punct) ziarist să discutăm despre activitatea noastră ; așa, prin tîrg ce nu spune lumea ?" „Dar cu desfacerea contractului de muncă al tovarășei Carmen D. cum a fost ? Ce știți dvs. (ți-ai permis să-i întorci ironia prescurtînd d.v.s.) ca secretară despre C. D. ? Ce face ea acum ? Din ce trăiește ? De ce a refuzat altă angajare ?" Era o figură la care nu se așteptau: să fii așa de bine documentat, mai ales la un pahar de vin.

„Avem mari probleme cu forța de muncă. Fluctuația este mare și eforturile organizației noastre s-au concentrat asupra acestei sarcini. Adică tocmai spre atragerea și menținerea tinerilor în întreprinderea noastră preocupîndu-ne intens de condițiile lor de viață și muncă. De petrecerea în chip util și plăcut a timpului lor liber. Acțiunile noastre, dintre care vă pot expune, prietenii noului om al muncii, au dat roade dar încă mai sînt lipsuri și în activitatea noastră de educație, dar sînt și cauze obiective..."

„Alte acțiuni mai aveți ? Ceva gazete de perete, „Reflector", „Minutul laudă, minutul acuză", „Vitrine ale calității", brigăzi artistice, montaje muzical-coregrafice ?"

„Da. Avem. O situație exactă a lor o am la sediu."

„De cînd n-ați mai fost la căminele de nefamiliști ?

„Ultimul control..."

„Lăsați-l pe ultimul, spuneți-mi-l pe penultimul, adică ăla la care ați fost dumneavoastră personal. Dar să lăsăm asta. Vă întrebasem de un om, de o utecistă."

„Fluctuația este foarte mare. V-am mai spus. Nu pot cunoaște fiecare utecist în parte. Sînt peste o mie. A scris la dumneavoastră la ziar ? S-a plîns ea ?"

„Nu".

„O cunoașteți ?"

„Nu."

„Ați auzit cazul în tren ?"

„Nu."

A izbucnit în rîs. Știa să rîdă foarte frumos. Puține femei știu să facă lucrul ăsta cu grație.

„Unu zero. Ați reușit să mă speriați."

Apoi a rîs din nou. Ai umplut paharele cu vin și ați ciocnit. „Dar să știți că probleme cu forța de muncă tot avem". I-ai dat dreptate. Știai. Ai mai văzut întreprinderi de profilul ăsteia. Ai dat din umeri. Ce să-i faci ? Asta-i situația. Trebuie să te descurci. Altfel, vezi vine unul ca mine și te întreabă și degeaba ai tu alte rezultate că poate să spună că stai prost cu munca educativă. „Sînt probleme. Media de virstă, sub 22 de ani. Soția, nu ? își urmează soțul. Se mărită una, gata, epidemie de căsătorii. Nu pleacă toate care se mărită. Dar, după căsătorii — epidemii de concedii pre și post natale. Dar cele mai multe și pleacă."

„Dumneavoastră cînd plecați ?"

„Cînd mă va lua cineva la București."

„Să aranjăm cu comitetul județean ! Nu se ocupă și de fericirea, împlinirea umană a secretarilor din mari organizații ? !"

N-a mai rîs. A lăsat încet paharul pe masă și și-a stins țigara. Te-a privit fix încercînd parcă să ghicească habar n-ai ce. Citisesi o undă de dispreț în felul ei de a spune „Cînd mă va lua cineva la București", vezi Doamne, ai venit tu, marele ziarist, și de la București să rupi gura tîrgului și provincialelor. Nu știi dacă era adevărat ce gîndeai. Ai tăcut, lăsînd ca momentul penibil să plutească o vreme peste voi. A spus ridicîndu-se : dacă vreți să vizitați întreprinderea...

Nu. Nu vreau. Nu mă pricep la confecții. Voiam să știu cîte ceva despre Carmen D. În noaptea de 20 decembrie se găsea împreună cu alte două uteciste de la dumneavoastră, Viorica Sz. și Maria N., la o petrecere care era să se sfîrșească foarte prost. C. D. a fost o vreme bănuită de complicitate, fusese văzută cu o zi înainte în cafe-barul din centru cu victima. G. L., victima, zis Chitaristu — din cîte am reușit să înțeleg pînă acum — nu mai era cunoscut de nimeni în oraș. Anchetată, mai întîi ca martoră, a fost insistent povățuită — se pare că și amenințată — de N. M. — în casa căruia se produsese incidentul — prin Viorica și Maria să nege totul: că-l cunoscuse pe G.L., că acesta ar fi fost la petrecere, că acolo s-ar fi întîmplat ceva. Din teamă, sau din alt motiv, în săptămîna imediat următoare incidentului nu a plecat din casă. Lucra în schimbul doi. A crezut probabil că va putea face rost de un certificat medical. Sau cine știe ce a fost în mintea ei. I s-a desfăcut, la începutul anului, contractul de muncă. Toate astea le știu din dosarul de la miliție. Îl puteți consulta și dumneavoastră. Credeam că mă puteți ajuta spunîndu-mi măcar ce fel de om era Carmen D .

Apoi, singur al mai băut o sticlă de vin.

Ai coborît din hotel. Încetase ploaia. Ai traversat piața și ai văzut prin geam că la cafe-bar se spăla pe jos. Pe mese — scaune răsturnate. Brunetul de la bar mișca din buze adunînd. În stația de autobuz — o singură persoană. Ai urmat giratoriul pieței și de pe partea cealaltă ai văzut ieșind de la bar tot personalul. Una dintre femei a mers pînă în apropierea pieței. Apoi a luat-o încet, tăind pe diametru piața. Și individul din stație a urmat-o. V-ați întîlnit toți trei la ușa hotelului. Ea era picoliță mai tînără care-ți atrăsese atenția prin fața ei frumoasă, ovală și albă, încadrată de părul negru ce-i cădea pe umeri, dar cu niște picioare oribile — scurte și groase. Cît ți-ai luat cheia i-ai văzut pe cei doi așezîndu-se la o măsuță la bar, deși aici nu se mai servea nimic. Trecînd spre lift, prin dreptul lor ai auzit spunînd „Nu, nu se poate și oricum pînă la 12 trebuie să fiu acasă." Te-ai dezbrăcat încet. Ai făcut un duș. Ai cerut o legătură cu Bucureștiul. După care nu ți-ai mai propus să visezi. „Nu răspunde Bucureștiul. Să revenim ?" „Nu, mulțumesc, domnișoară."

Cînd ai deschis „Carnetul de hotel" habar n-aveai ce-o să scrii. Cuvintele parcă ți le dicta cineva. Cînd ai citit ți s-a părut extrem de bizar.

„Uneori, bunicul spune, trezindu-se din somn : ce păcat că m-am trezit ; tocmai visam cum eram copil și pe prispa casei stătea bitu și-mi povestea cum a fost odată un împărat care a avut copii mulți, mulți de tot și ei s-au tot dus care încotro și lîngă el n-a mai rămas decît fiul cel mic care greu s-a mai însurat pentru că împărăteasa lui trebuia să treacă mai întîi proba milei. Și-l punea pe taică-său să se dea bolnav și neputincios și-n palat să nu fie cîntări și nici voioșie ci numai o liniște ca la o casă de om sărman. Și pe cînd treceau amîndoi pe lîngă camera împăratului se auzea un glas stins „dați-mi o cană de apă" și toate treceau mai departe fără să se oprească. Dintre împărătițele care-au vizitat castelul doar una s-a oprit și auzînd glasul a dat fuga și-a adus o cofă de apă proaspătă. Și uite că m-am trezit și nu-mi mai aduc aminte cum se sfîrșea povestea cu carafa de apă."

Dimineața, te-ai sculat la fel de indispus. Ți-ai notat cu litere de tipar, mare să-ți aduci aminte : Secretara comitetului U.T.C. declară că nu poate cunoaște fiecare utecist din întreprindere. Promiseseși că nu te vei duce la întreprindere. Dar te vedeai nevoit să-ți calci cuvîntul. La sediu — nici cafea, nici întrebări cît de cît protocolare. Tovarășul prim era extrem de ocupat. Secretarii — pe teren. Activiștii — cu probleme pînă-n git. „Nu am. Dacă aș avea, v-aș da pe cineva să vă conducă pînă acolo. Dau un telefon, tovarășe secretară, anunțați, vă rog, la „11 Iunie" să-i aștepte cineva pe tovarășul ziarist. Luați treiul, vedeți, d-acolo, din colț și mergeți cu ei pînă la capăt. „11 Iunie" e lîngă „Mecanica". Ați fost ieri acolo. Cînd terminați poate reușesc să-mi fac și eu un pic de timp liber să stăm de vorbă." Pentru că a lăsat ușa crăpată să audă ce dorințî mai ai, ai rugat-o pe secretară : „Dacă mă caută Bucureștiul, transmiteți, vă rog, că ancheta merge foarte bine. Atît. Știu ei despre ce este vorba."

(Fragment din romanul cu același titlu în curs de apariție)

dim. rachici

Portret

(ochi închis cu o rază de soare)

Ce-adînc deșertul i-nfige
Spinii în talpă ;
Cît de-albastru
Cerul lui
Înflorește-ntr-o nalbă : selectă
Paradoxuri
Și-nsăminți trei cîmpii
Cu semințele-absurdului
Fără seamăn de vii ; mina-i
Scormonește
După izvoare ;
Un ochi i-e-nchis cu o rază
De soare ;
Predă geografie grîului
În febre ; are-ascuns un galben
Între vertebre ;
Înjură ploaia
Că nu mai vine ; adăpostește
În barbă
Un roi de-albine.

Portret

(între vii liane)

El vine dintre vii liane
Și-ncepe-a ninge
Viforos ; trei ciini
Și cinci fete morgane îl
Sfîrtecară
Pe din dos ; e-acum scîrbit
Sub unghi de seară și-i negru,
Tot, în cerul gurii ;
A fost izbit la jugulară,
A fost trîntit
În praf
Ca furii ; cînd trupu-i
Va intra-n pămînt,
Cînd lutul iar va prinde
Viață, păsări foșni-vor
Lung în vînt
Din locu-acela de verdeață ;
Căci vine dintre vii liane
Și-acum începe-a ninge
Lin — iederă-aprinsă
Sub balcoane ; mai
Jansenist
Decît Racine.

Portret

(pe un cîmp excedentar)

Aducea cu un strigăt de
Hetairă arzînd într-un
Sfeșnic la căpătîi —
Cu un gînd de care tot
Trupul se miră, cînd vrei
Să pleci,
Dar rămîi ; își purta
Crelerul într-un vîrf
De ciocan,
Și-l desinfecta cu razele
Gamma ; se-auzea chemat
Insistent
Dintr-un sat ardelean : „Ilarie,
Vino la mama !"
Dar Ilarie pe-un cîmp
Excedentar
Se hîrjonea cu lupi hermafrediți ;
Le smulgea colții
După ce-i călca un mărfar —
În colți sculptînd chipuri
De nemți franțuziți ;
„Vin, mamă, îndată,
Doar un colț să mai scot, doar
Un chip — răspundea —
Mai am de gravat !" Apoi
Dispăru-n buricul unui tren
Cu animale cu tot ;
Maică-sa-l mai strigă
Dintr-un crin preacurat.

DIM RACHICI

mircea albulescu

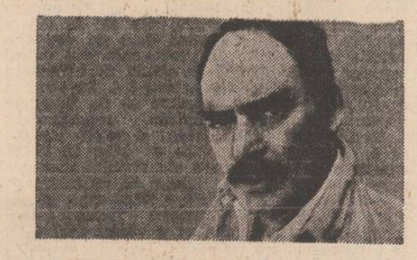

Adevăr

În cea mai fierbinte zi a vieții mele
Pe drumul cel mai lung al vieții mele
Cuprins de cea mai uscată sete a vieții mele

În mijlocul vieții mele

M-am aplecat peste o fîntînă
Fără găleată și fără lanț.

Și după ce mi-a trecut beția dorului de viață
Înăuntru, adînc, la izvoarele lumii
M-am zărit,
Chip de ape,
Întrebîndu-mă mirat :

— Ce mai aștepți ?...

Sînt paznic de căpătîie

Sînt paznic de căpătîie
Mă păzesc întreg așa cum
M-am așezat în pămînt
Eu,
Eu tatăl,
Eu tatălui tată,
Noi !

Mi-am lăsat
Răsărită dincolo de firul firav al ierbii
Piatră de căpătîi
Doar mîna stîngă.

Cea cu care mi-am dezmierdat
Deopotrivă
Boii, femeia, calul, pruncii...

Stînga cea adunată
Căpătîi de piatră
Pentru fruntea bolovănoasă
Sprijinind-o pe-o parte
În mijlocul bătăturii
Cu auzul pipăind mereu
Marginile țării.

In mijlocul meu din bătătură
Între lemne și fiare
Orătănii și floare
La umbră de paznici, stejari în picioare,
Așteptînd... așteptînd !
Cine mai vine
Cine mai trece
Cine mai dorește
Cine mai poftește
Cine mai rivnește
Cine...

Mîna stîngă
Cea pe care n-am îngropat-o
Decît o dată în an
În fiecare an

Ca să răstorn brazdă scrîșnită de țărînă
Mi-am lăsat-o căpătîi
De vrere împietrită
Să prindă în palmă
Și să vinture printre degete
Dragostea hăulită-n oftaturi.

Sîntem mulți
Mult mai mulți
Cei din pămînt
Decît cei ce păzim căpătîiele.
Toți avem deopotrivă mîna stîngă
Săltată peste cap
Săltată peste mormînt
Însemn de veghe și dragoste
Pe care
Noi,
Eu tatălui tată,
Eu tatăl,
Eu
Îl înalț flacără de piatră !

Mîna dreaptă
Ne stă-n pămînt
Strîngînd în pumn cu putere
Minerul sufletului
Al cărui tăiș
Ne apără Neamul !

ANTOLOGIA **Luceafărul**

DOCUMENT

Slove de lumină

În istoria popoarelor sînt momente de inegalabilă bucurie. 1 Decembrie 1918 este una din clipele fericite, așteptate de veacuri, frămîntate în aluatul durerii, în cugetele tuturor românilor. 1 Decembrie 1918 este corolarul unei răbdări, fără pereche în istoria omenirii. În această zi, după aproape 18 secole s-a alipit veriga ruptă a neamului, consemnînd pentru totdeauna dăinuirea poporului românesc.

Investigînd unele documente literare mai puțin cunoscute din secolul trecut vom constata că ideea unirii tuturor românilor se transmite din timpuri imemorabile, dar cu mai multă voință din secolul trecut.

P. Anghelescu, un publicist mai puțin cunoscut, nota în 1869 în poezia „La Transilvania" :

„Așteptînd ziua cea mare, / Cînd tot neamul de român / strîns unit, plin de splendoare / nu va mai avea stăpîn ! / Ziua nu este departe / Ora-i aproape de-sunat... / Vă treziți din nepăsare / mic și mare vă armați / ziceți acvilei să zboare / și treceți peste Carpați".

Miron Pompiliu din București scria în poezia „Dorul României" că „dorul României" este să-și strîngă surorile scumpe la sînul ei. Cu multă naivitate, în versuri rudimentare dar entuziaste, el atribuie României următoarele :

„Însă vai, cînd al meu dor / mînă tainicul său zbor / la surorile-mi dorite / care de sînu-mi deslipite / peste munți duios trăiesc / și-n sclavie vestejesc / fruntea-n doliu mi se pleacă / chiar amar sufletu-mi seacă / și cît timp le-oi ști robite / și de mine despărțite / n-o să am cu-al meu mire / o deplină fericire !"

Bolintineanu consemnează convingerea profetică, solemnă, că numai unirea va aduce libertatea în viitor :

„Pe Carpați vedeți o rază peste fruntea unui nor ? / Sînt eroicele umbre ce vă cată cu amor, / Și v-arată prin unire și prin arme la mînie / Calea voastră în viitor".

Apoi întrevede ziua cea mare a unirii care preface noaptea patriei în zi strălucitoare :

„Steagurile se ridică / mîndre cete-au apărut / Armele lucesc în soare / viața naște din trecut. / Din a secolelor noapte / se aud adînci șoapte, / noaptea ziuă s-a făcut".

Intr-o altă poezie scrie despre transilvăneni care așteaptă ajutor de la toți românii pentru unirea cu țara :

„Colo, anticul Ister, șoptește de mărire / și întreabă ce se face acel viteaz popor / Mai dincolo Carpații vorbesc de unire / să treacă armata noastră, ei pleacă piscul lor."

Unirea cea mare a românilor, spre sfîrșitul secolului anterior, era în centrul atenției cărturarilor din numeroase țări ale Europei. Alphonse Le Roy, spre exemplu, profesor la Universitatea din Liège, a publicat în Anuarul societății de belle-arte din Liège, o poezie a românului Grandea. Avînd un titlu simbolic de solidaritate „Meusa la Liège", scrisă de poet în acest oraș în decembrie 1866, poezia relatează despre eliberarea Transilvaniei și înfăptuirea României mari. Redăm mai jos ultima strofă :

„Veni-va oare ziua cînd acvila română / va scutura în aer aripa de țărînă ? / Și între rîuri late și Pontul Euxin / își va rodi ea zborul eroic și divin ? / Cînd oare, cîțiva tineri, munteni trecînd Carpații / vor pune focul minei : să scoată din jug frații ? / cînd va suna semnalul de luptă / o popor susțin cauza lor".

Poetul român trecînd pe malurile Meusei se gîndea la rîurile din țară, la Marea Neagră a românilor, la ostașii României care vor elibera pe frații lor de dincolo de Carpați de sub jugul austro-ungar.

Să amintim și de manifestația publică a românilor din București, pentru unirea Transilvaniei cu România.

În anul 1868 s-a reprezentat pe scena Teatrului Național din capitală o piesă într-un act intitulată „După bătălia de la Călugăreni", scrisă de D. Bolintineanu. Personajul principal al piesei este Mihai Viteazul care declară :

„Am o idee mare ce nu este domnie / din trei surori pămînturi o face România / frumoasă, mîndră, mare, o țară de stăpîn / o țară, să trăiască prin sine, pentru sine, / să nu-și încline voia voinților străine".

Despre spectacol cronicarul revistei „Albina Pindului", din 1868 nota : „Am asistat la a 2-a reprezentație a unui act din piesa d-lui Bolintineanu : „După bătălia de la Călugăreni". Am avut ocazia să ne gîndim serios asupra unui fapt. Ideile de unirea română ce se exprimau în acea seară pe scena Teatrului Național erau odinioară oprite, erau luate de crimă către guvern, erau văzute ca o ironie pentru apărătorii guvernului. Acum însă răsună sala teatrului de aplauze entuziasmatice la vorbele de „trei coroane cu care și-au încins fruntea Mihai", la vorbele de libertatea și gloria română !"

Iată de ce 1 decembrie 1918 este sărbătoarea de îndreptare a soartei românilor. Căci dacă am deschide cartea neamului, nu este filă în care să nu ni se dea dreptate cu lacrimi și cu sînge. Trebuie să ne aducem aminte azi și de cuvintele trimise de poetul Vlahuță memorandiștilor întemnițați în anul 1894 la Cluj, înmănunchiate în poezia „Eroilor martiri" :

„Vedea-veți scris pe ziduri în temnițele voastre / cu slove de lumină **Trăiască România".**

Mihai Culman

Sigiliul lui Mihai Viteazul (desenat de Mihaela Muraru Mândrea)

Unirea – deziderat de veacuri al poporului român

Testamentul lui Mihai Viteazul

N-am numărat, iluminatule Mihai, toate
statuile
care-ți întrupează măreția pe-nvoluburatul
pămînt al Patriei
dar știm că-n sufletul ei imaginea te crește
necontenit
Peste plai și măguri, peste toate punctele
cardinale
te desprinzi dintre rugini și umbre : istorie
ești, legendă și mit.
Barda-n soare și egreta albă – incumetare
și fascinație peste timp!
Nu, n-am numărat, cutezătorule Mihai, decît
cele unsprezece zile
care destule-au fost dornic să-ți poți
îmbrățișa strămoșescul Ardeal,
nu, n-am numărat decît cele opt dimineți
după care sub fastuos senin
te-a-ntîmpinat a închinare dulcea Moldovă
cu piine și vin.
Destule ca Oltul, Mureșul, Prutul,
să freamăte deopotrivă în val.
Mereu îți proslăvim întreita izbîndă,
întreitele hotare
întreita vatră și monedă jubiliară, întreitul
sigiliu :
zimbrul Moldovei, de codri și botezul
ei amintind,
leii urcînd pe șapte munți ce-aseamănă
sarmiseghetuzice trepte,
corbul străvechi ca vremea prin zarea
Munteniei zăbovind.
Nu, cutremurătorule Mihai, nu ți-am numărat,
doar îți știm răbojul de glorii
care de-ajuns au fost ca ele să nu sfîrșească
în zădărnicie.
Ținta odată-n plin atinsă s-a incrustat
în veșnicie.

Ah, îți retrăim pohta, Mihai, urmînd
testamentul scris cu clipele de martiriu
sub steagul însingerat în răspîntia care-așa
a fost să rămînă :
mădularele trupului tău, moaște voievodale
în a Turzii țărînă
iar capul semeț la Mănăstirea Dealului
sanctificat nemuririi.
de-o parte și de alta a Carpaților să dăinui
chezășie Unirii !

O, neasemuitule Mihai, tu n-ai fost numai
om. N-ai fost numai voievod.
Deopotrivă istoria, legenda și mitul tău
nu contenesc să crească.
Tu nimb ai fost și ești dintr-o înălțare
românească.

Bazil Gruia

Deplin stăpîn

Am învățat atîtea... pe toate le-am uitat,
Doar susurul izvoarelor mă știe.
Am învățat atîtea, mai am de învățat,
Eu nu te uit, întreagă Românie.

Cu pieptul tău în nume transilvan,
Cu platoșa pădurilor străbune
Sînt mîndru c-am rămas daco-roman
Deplin stăpîn cîmpiilor române.

De la opincă, pînă la condei
Căzut-au mulți cu dor și cu uimire.
De la palat și pînă la bordei
Credința lor n-a fost decît Unire .

Și nu era acum întîia oară,
Cînd apăru țărîna milenară.

Radu Cange

O, țară veche

Curatului cuvînt – lumină înălțînd
Pămîntului învingător – lumină,
Apare ziua pe colină, blînd
Născută din fierbîntea rădăcină.

Și glasuri subterane o slăvesc
Prin vechi cuvinte pure, abur sfînt.
Se-ntemeiază vii din os domnesc
Făclii într-un primordial pămînt.

O, țară veche, te-ai format precum
În ere-ndepărtate, continente –
Lumina-ți a crescut din văi de fum,
Giulgii punînd cu-ale ei raze lente.

Și înălțîndu-se impurpurată
Ca o Victorie cu trup plăpînd
Ce-și desfășoară peste lumea toată
Drapelul ei : chemare și avînt,
Nemărginită-a devenit și iat-o
Meandrice fruntarii luminînd.

Marcela Mariana Milcu

Partidul – torța vremii noastre!

„Pămînt al țării, matcă a iubirii
Materne, cine-ți ivi limpezii zori
În geana zilei și în fragezi pori
Impulsul arzător al împlinirii ?..."
„Partidul, Făt-Frumos din grai
Eliberîndu-mi milenarul plai"...

„Meleag mirific, dacic port-altoi
Cine-ți dădu viu zumzet de stupină,
Lumini de unde, unde de lumină,
Clorela-n cicluri de fertile ploi ?..."
„Partidul înfloririlor depline
Geneza luminoaselor destine..."

„Cuib de viteji, au cine, cine
Trezi mari ruguri pe cărări uitate
Atomi solari în venele-nghețate
Fiorul clipei ce-a trecut, ce vine ?"
„Partidul – torța vremii noastre
Cîrmaciul viselor spre astre".

Mircea Cozma

Praguri de lumină

Din grijă pentru vatră un somn se face
zimbru...
Iernatic, printre stele, căzut între securi,
Izvoarele înginã, în dorul unui simbru,
Poveri de noapte scrisă pe muche de păduri.

Îndătinat în vrere, un gînd se cheamă țară...
Venim din cronici aspre, cioplite în amurg,
Luciri de spadă trasă pe ape de vioară
Veghează cerul stemei și rodul dat în pîrg.

Îmi crește-n piept cetatea, cu focuri
se închină...
Zideascã-se izvorul, un bucium bată-n lună !
Adastă curcubeul, vecia și-o înclină
Pe mugurul de zodii sporit într-o cunună.

Sporesc în liniști, iar, grădinile-n amiezi...
Cu gingurit porumbii ascund în zbor plecări,
Ulcioare fără nume, frămîntul din livezi –
Mă tulbur fără vreme sub semnele comori,

Și-mi rostuiesc cîntarea cu glas din țărna
verii,
Mă dărui pom iubirilor de vatră,
Chemat nuntaș, luceferi prind cu palma serii
Ca să-i anin de-a pururi pe umărul de
piatră.

Dan Sandu

Istorie

Unirea, națiunea a făcut-o,
sărut cinstit pe un obraz de măr,
prin vămile-nserării se zideau
noi spații de iubire și-adevăr...

În muguri, o, creștea eternitatea,
podișul transilvan se prefăcea
într-o grădină veșnic înflorită
de limba românească ce-arcuia

un vechi tărîm recunoscut legendei
cuprins la mijloc de-o iubire-naltă,
se-nmiresma văzduhul pe albine
cum inima în piept viteaz tresaltă...

Unirea-ntineri pridvorul casei
și semne fu că e cum se cuvine
pe brațe duc cununa înfrățirii
iar ochii ard cu șoapte de rubine...

Theodor Răpan

Ce este Unirea?

Unirea este o vioară de suflet
un vers dintr-o baladă fără sfîrșit
prin pădurile care au amintiri
în ochii noștri de copii ce nu mint
Unirea este culoarea care pe steag
săgetează azurul dimineților nesfîrșite
este chiar sufletul cel mai drag
este dorul de spații infinite.
Unirea este adevărul de dor
un vers dintr-o nesfîrșită baladă
este ochiul nostru cutezător
este spațiul de dor pornind din orbită.
Și mai este tot ce ne leagă de trup
de sfînta noastră întremare din iarbă
din pămîntul care clocotitor
din adînc spre nemurire ne cheamă.
Unirea este versul de dor
slova română care prinde iubire
peste albastra nesfîrșita sinteză
din preasfînta noastră alcătuire .
Unirea este versul de-abis
care leagă rădăcinile de iubire
este cercul de slavă în care ne-am circumscris
Patria și libertatea pe orbită.
Unirea ești tu și eu
și tot ce împreună ne leagă
Unirea este un popor
care stăpînește aici fără teamă.
Unirea este un dor de amintiri
Unirea este Țara din gene
Unirea sînt eu și tu deopotrivă
într-o sferă rătăcită prin vene.

Florentin Palaghia

Tricolor

Dă-mi mina ta
peste acest rîu învolburat
peste muntele înălțat
de jertfe...
dă-mi mina ta, prietene
peste această cîmpie
semănată de amîndoi
sub aceleași stele și ploi
și cazne și arșițe
dă-mi mina ta, prietene
frate, vecine
sub acest curcubeu
care ne leagă pe amîndoi
cu roșu, galben, albastru
și sub această pasăre
cu același tril de iubire.

Victoria Milescu

O izbîndă

Îmi știu pămîntul din strămoșii
cu care am înstelat cerul
spre nemurire
în oglinda veacurilor.
Depărtarea sufletului meu
fulguit peste ogoare
mîngîie rodul pămîntului.
O izbîndă,
marea izbîndă a harnicilor
mei străbuni,
cel mai împlinit rod
din care neostoit ne-am hrănit
și ne vom hrăni –
UNIREA!

Adriana Vela

Poem

În noul alfabet
Păsările sînt litere
Dar patria
E cea mai sonoră vocală ;
Trupul ei smălțuiește
Rodul verii,
Este brazdă
Și veghe
Și somn,
În ochiul ei
Pe dinafară albastru,
Pe dinăuntru cărunt
Foșnește grîu și secară.

În noul alfabet
Patria
E cea mai sonoră vocală.

Anotimpul patriei

Ridic doar mugurii ochilor
Și trec pe podul lor
Deasupra apelor învolburate ;
Din păr îmi cad întrebări
Sau poate dintr-un anotimp
Care poartă al patriei nume.
Simțim
Prin vasele capilare
Cum urcă istoria ;
Noi stăm
Înțelepți și tăcuți
În pervazul UNIRII
Ce dă către lume.

Mirela Mitrofanovici

Statornicie

Visează-adîncul mării străvechiul Bărăgan,
Gîndind în foșnet spice și maci, și ciocîrlii,
O cumpănă-nsetată măsoară veșnicii –
Cărunt ac de ceasornic pe-al cerului cadran.

Din ciutură sorb cioburi de lună, – miez de
seară,
Cu ochi de jar și freamăt de miresme-n
coșmă,
Furtuni de herghelii cu trupuri de aramă,
Și miine, cercul lunii întreg o să răsară...

În somnul pietrei se ascunde o statuie
Și doarme un luceafăr în cercul din fîntînă,
În galaxia strugurelui și-n țărînă
E-nțelepciunea soarelui ce veșnic suie.

Ni-i cerul ca o ie cu stelele-arnici,
Dar noaptea, cînd tăiem potecă prin pădure,
Țîșnesc scîntei ciudate, cu licăr de secure –
Atunci și iasca pare, o clipă, licurici...

Mirajul verii naște fantasme călătoare,
Nu-i nimeni, dar fîntîna fermecată știe :
Prin purpura din zori, ori rugul din chindie,
Veni-vor inimi arse de dor să bea răcoare.

Valentin Caragea

Pluvio

Moto :
„Aud materia plîngînd"
George Bacovia

PRETEXT :
„În răstimpul de 30 de ani de la adoptarea tratatului privind interzicerea experiențelor cu arma nucleară în cele trei medii, în lume au fost efectuate peste 750 de explozii nucleare experimentale, iar proliferarea pe verticală a armamentelor a cunoscut dimensiuni fără precedent." (Din presa zilei)

În privirea voastră știutoare
de orbirea armei nucleare
arunc ancora acestui cînt ;
acolo văd materia plîngînd.
Văd ploaia suferinței planetare
ce cade pe pămîntul poluat,
plouă atît de vast și-n disperare
de parcă un Pacific s-a surpat.
Plouă cu vorbe scrise și nescrise,
plouă cu vise și în paradise ;
Plouă negru, galben, plouă mov
peste toate rănile lui Iov.
Plouă neprefăcut, plouă cu sete
în pustiul ochiului deschis
Atomii canceroaselor rețete
ale necruțătorului abis. –
Din toată galaxia, ploi de fosfor
plouă la Valea-Seacă și la Oxford.
Diluviul dezlănțuirii noi –
plouă scrîșnind atomic, plouă dur
să se transforme totul în gunoi,
în pulbere, arsenic, și mercur.
Și noi cuvinte din cuvinte plouă,
Vacarmul vorbăriei îl aud –
În fiecare zi, o armă nouă
savanții, omenirii i-au făcut.
Atîtea experiențe nucleare
Sînt binefăcătoare pentru flori ?!
Ce monstruoase ploi ne țin în gheare
cu rădăcini în vechile erori ?

Plouă deschis, și-n taină, plouă-n pace,
plouă pe lîngă noi și plouă-n noi
spirala înarmărilor rapace
durerea imposibilelor ploi.

Vasile Bardan

Demnitate românească

Călătorind în drumurile țării
Cerul îmbrățișîndu-l
Iau piinea
În palmele adînc bătătorite
Știind că rodește din istorie.

Sărut piinea
Ca și cum aș săruta
Dintr-un miez de adînc
Fruntea
Străbunilor mei.

Mihail I. Vlad

GENERAŢIA LABIŞ

Am mai avut prilejul să scriu despre generaţia Labiş, **mai ales despre poeţii care o alcătuiesc ; cred că în literatura română de azi această generaţie reprezintă coloana vertebrală din minunatul** trup sfînt (şi hrană sieşi) **în ridicarea lui demnă, din nou, pe verticală...**

După ce într-una dintre primele noastre şedinţe de cenaclu l-am invitat printre noi pe poetul Ion Gheorghe, invitatul nostru de azi (23 septembrie 1983) D.R. Popescu, un alt eminent membru al generaţiei Labiş **vine să ne zdruncine intenţia noastră de blîndă simetrie căci n-a voit să scrie în viaţă numai proză... ci a-nceput cu poezie, i-a dat înainte cu proză, teatru, eseistică... şi s-a întors iar la poezie, după cum veţi vedea din exegezele atît de rafinate ale tinerilor critici literari care semnează în această pagină... Mai exact şi mai rebarbativ spus, adevăraţii scriitori ai** generaţiei Labiş **sînt cu toţii** personalităţi complexe, **poligrafi în accepţiunea etimologică şi eroică a cuvîntului...**

Cezar Ivănescu

Cele şapte zile ale facerii: «Cîinele de fosfor»

„Să le ia dracul de simboluri Mucegăite şi duioase"

Plecat cu personalul pe linia 402 de la Păuşa (Bihor) să-şi facă un rost în literatură, D.R. Popescu debuta acum 30 de ani (deci în 1953) cu versuri în revista „Crişana" din Oradea. Pe lîngă poezia implicită în orice operă de artă autentică, deci şi-n romanele, dramele şi nuvelele sale, autorul şi-a adunat după 29 de ani de la debut — poezia declarată ca atare prin intenţie — în „Cîinele de fosfor" al memoriei sale, care cînd latră „căutîndu-şi părul" (deci amintirea), scapără şi arde ca un chibrit.

Poezia lui D.R. Popescu, ca de altfel întregul său crez artistic, stă sub semnul frondei — un „tapaj frondeur" (cum ar zice Andrei Pleşu) aţîţă cuvintele. Poemele concepute raţional, în general sînt regizate ca parabole care răstălmăcesc sensurile acreditate, discreditîndu-le : cumplitul Atila putrezeşte — mort după o noapte de beţie — peste comorile Asiei şi Europei; aventurile erotice ale lui Ulise sînt imposibile omului de rînd angrenat în mecanismul social sufocant: „Ulise, aventurierul, avea cîte / O ibovnică în fiecare insulă / Viaţa ta, Pantelimon Lepa, / E altfel. / Nici o aventură nu te pîndeşte, / Decît tîrîtul ceasornicului / Dimineaţa la şase." **(Ulise)**

Temele ontologice sînt bagatelizate prin prezenţa iminentă a morţii absurde şi prin fatalitatea civilizaţiei : „Şi de trei milioane de ani / Degenerăm, civilizîndu-ne."

Poetul nu poate suporta sublimul, nu are timp pentru extaze. Religiile sînt deşarte, omul e sfîrtecat între moarte şi constrîngere. Privită cu ironie şi simpatie, viaţa aceasta, bună-rea, cum o fi — este singura valoare pozitivă, dincolo de care nimic nu există. Viaţa de apoi e desfiinţată printr-o simplă întrebare retorică : „Atunci de ce mai este nevoie de rai ? / Dacă şi-acolo şi-aici / Acelaşi drum / Aceeaşi povară / Şi-aceleaşi gogoşi ?" **(Acolo şi aici)**

Pentru poetul fără iluzii, dragostea şi-a pierdut romantismul. Cultura se pulverizează şi ea în faţa absurdului existenţei. Personaje celebre şi oameni banali se amestecă : Pantelimon Lepa şi Ulise, Lear şi agronomul Bodea Petru; Ionel, Alexandru Macedon şi Shakespeare; Nelu ori Filimona etc.

Limbajul voit mucalit, banal, desumflînd imaginea de gravitate este pe măsura problematicii demitizante, „Ionel şi-a pierdut basca / Alexandru Macedon şi-a pierdut casca / Shakespeare masca —".

Această „falsitate" a expresiei urmăreşte să provoace fulguraţii contrapunctice de profunzime poetică : „Unii îşi pierd începuturile, iubirile. / Doamne, de ne-am pierde sfîrşitul / Iarba încovoiată de vînt cositul." **(Asinul, libelula etc.).**

În tehnica regizorală, tonul şocant, utilizarea elementelor banal-cotidiene şi-n deznodămîntul surprinzător, se constată o filieră marinsoresciană. Imaginea însă e mai abruptă, mai concentrată, foarte plastică („Atila", „Lear", „Gol de aer", „Leopold", „Joia divină" etc.), fantezia mai strunită. Uneori discursul e didactic, gnomic şi prea explicit, nelăsînd loc sugestiei poetice : „Împăraţi şchiopi, regi ciungi / Miniştri infirmi, ge- / Nerali orbi, surzi / Si-au biruit toate neputinţele / Umilînd lumea." **(Nici măcar fabulă).**

Sub aspect hermeneutic (tehnica amînării deznodămîntului), sensul aparent banal e deturnat spre poezie prin ultimul vers — ceea ce ne duce cu gîndul la teoretizările lui Radu Stanca, alt dramaturg, eseist şi poet de marcă.

Şi volumul se încheie cu un autoportret crud şi nostalgic : „Bărbat de patruzeci şi cinci de ani / Cu o uşoară chelie în vîrful capului / Şi un început superficial de burtă / Funcţionar / Iubitor de fotbal şi şah / Caut trei flori de măcieş / Pierdute în vagonul personalului 402 / Plecat acum patru mii de ani / Din cetatea eternă a iepurilor albi" (a copilăriei — n.n.). **(11 iulie 1980).**

Dar adevăratul autoportret spiritual este indicatorul ale cărei braţe indică libertatea poeziei : „Lîngă borna kilometrică din beton / Unde vîntul şi soarele au şters / Numerele / Stă indicatorul ca un / Cristos cu mai multe braţe / Arătînd direcţiile care duc / Oriunde şi nicăieri / Mai ales pentru iepuri / Noaptea cînd îi surprind / Farurile camioanelor citind numerele / Oraşelor fericirii." **(Indicatorul)**

D.R. Popescu este un prozator şi un dramaturg pentru care poezia nu este un simplu divertisment.

Lucian Gruia

***) D.R. Popescu — „Cîinele de fosfor", Editura „Cartea Românească," Bucureşti, 1982**

Despre virgulă

Cuvîntul înseamnă în limba latină „nuia", „vargă" şi provine dintr-un radical cu sensul general de creştere vegetală, organică. Termeni înrudiţi fonetic, ce concură la creearea unei etimologii afective, mai sînt „vireo, ere" = a fi verde şi chiar dubletul „vir/virgo" : într-un context precum acesta din „Vultaga", de exemplu : „Et appellabitur ea virgo quia de viro sumpta est" (şi va fi numită ea (Eva) femeie pentru că a fost făcută din bărbat) — cele două cuvinte sînt simţite ca făcînd parte din aceeaşi „familie". Dintre radicalele indo-europene o mare parte exprimă ideea generală de creştere (vegetală, animală) — şi, dacă „nuiaua" împlineşte un sens al acestei creşteri, ca întindere a materiei vegetale în spaţiu pe o linie flexibilă, ei i se opune dialectic termenul „mugur" (discutăm pe teritoriul limbii române pentru simplificare) ce exprimă creşterea sferică, umflarea boboculuI, acumulările temporale din vegetal. Nuia/mugur — iată un dublet interesant, cu valoare operaţională în dialectica mişcării umane. Nuiaua exprimă drumul, parcurgerea — mugurul exprimă casa, ajungerea ; în el se zbate timpul, în ea se ordonează spaţiul ; în el este o fierbere interioară ce explodează floral, în ea, o curgere lentă, continuă, în albia frunzelor. Există mari personalităţi istorice care stau sub semnul nuielei sau al mugurului ; există scriitori „stufoşi" şi scriitori a căror operă se opreşte la stadiul „in nuce", personalităţi ce îmbracă arii largi în haina literei şi altele care sapă adînc în centri vitali. Diferenţa este cea dintre rîu şi izvor, exprimată în regim acvatic, sau dintre uragan şi ciclon şi regim aerian...

Pentru a reveni la virgulă, didactic, corespondentul ei, „vergeaua", exprimă bagheta magică „arătătorul" cum spun elevii mai ales la ora de geografie, adică prelungirea degetului arătător în afara limitelor fiinţei umane, legătura spaţială dintre aceasta şi obiectul arătat. Ciudată metamorfoză va fi suferit cuvîntul pînă a ajunge să însemne semnul grafic de astăzi. Dar de o schimbare esenţială de sens încă nu poate fi vorba : numai că, rodat atît de mult, el nu mai spune nimic, nu mai are zimţii originali prin care se angrena în mecanismul unei concepţii despre lume. Totuşi, într-un text virgula reprezintă adevărata „vargă vrăjită", baghetă magică ce ne ajută să străbatem cărarea prin acest negru de litere ; ea indică pauzele, cotiturile, urcuşul, coborîrea — într-un cuvînt, intenţia autorului : urmărind-o cu atenţie, ajungem sigur la ţiinţa din spatele textului. Să ne imaginăm o frază fără virgule : este un monolit, o argilă neimprimată, un „text virgin". Asemenea texte au existat (în aşa-zisa „scriptio continua" prin care s-au transmis ediţiile de autori din antichitate pînă în evul mediu) — şi există şi astăzi în anumite limbi ; el are, însă, permanentă nevoie de un interpret, de un grămătic, de un filolog care să-l explice ; filologul este un ghem de virgule, este virgula însăşi care sălăsluieşte într-un creier de unde luminează un text punînd umbrele unde trebuie, arătînd pauzele, urcuşul, coborîşul. Reface, adică, de fiecare dată textul imprimat prima oară în autor. El este bagheta magică ce ne conduce prin labirintul paginii tipărite.

Dar, dacă pentru un text virgula este semnul grafic ce indică eul creator, urmează că pentru o operă părţile care vorbesc despre acelaşi eu creator au rolul de virgule. Volumul cu acest titlu, „Virgule" de D. R. Popescu (Ed. Dacia, 1978) cuprinde eseuri, amintiri, reportaje, cronici, recenzii ; este ceea ce în alte timpuri se numea „miscelaneea". Din loc în loc autorul dă mărturie despre sine şi despre propria operă : aceste popasuri lîngă fîntînile proprii sînt primele „virgule", primele repere de luat în seamă pentru cititorul care vrea să se apropie de opera lui D. R. Popescu. „Virgulele" sînt pauze care ritmează, sînt ritmul însuşi al creaţiei ; ele au nevoie de o materie „de ritmat", nu pot fi expuse neîncadrate, nu pot exista în stare pură.

Acest formidabil titlu de carte în literatura română ne mai sugerează, însă, ceva. Materia eseistică a lui D. R. Popescu se ordonează ea însăşi în lungul unei coloane vertebrale, are un teren unde după fiecare meandră, după fiecare voltă, după fiecare „virgulă", revine. Această coloană vertebrală se numeşte Hamlet. Zicem „Hamlet" şi nu „Shakespeare" pentru că D. R. Popescu are o aplecare specială pentru această piesă a marelui Will. „Hamlet" este un adevărat text iniţiatic pentru autor, un glob fermecat în care se vede întreaga lume. Nu e vorba de un „complex" — cîtuşi de puţin — sau de o simplă predilecţie, ci de o măsură general umană de comparaţie. „Hamlet este măsura tuturor lucrurilor", pare a zice D. R. Popescu. Ne vine în minte o imagine care-i place atît de mult lui Mircea Eliade : există în pădurile indiene un copac ce are o creştere fabuloasă. Enorm, cînd crengile se îngreunează şi ating pămîntul prind rădăcini şi din ele cresc alţi copaci care ajung repede la aceleaşi dimensiuni enorme. Se întîmplă că păduri întregi se urnesc astfel din loc pe suprafeţe imense : trunchiul de bază se usucă şi putrezeşte şi se pierde în vînt dar din crengile lui renaşte şi-l vezi pretutindeni. Iată una dintre puţinele posibilităţi de incidenţă a mugurelui (centrului, trunchiului) cu nuiaua. Astfel ne reprezentăm importanţa unui text iniţiatic în opera unui autor. „Hamlet" se dizolvă, dar din el D. R. Popescu pătrunde pînă în antichitate, la Oedip, pînă dincolo de timp, în „Miorita"[1]) pînă la izvoarele biblice ale jertfei umane, în spaţiul lui Cain şi Abel.

Formal, autorul se aliniază generaţiei „Labiş" din care face parte şi esenţializează una din tendinţele ei fundamentale : marile piscuri ale literaturii noastre contemporane ieşite din această generaţie s-au înălţat, fiecare în parte, pe cîte un astfel de teren iniţiatic Nichita Stănescu a devenit un altul după „Laus Ptolomaei" care presupune pătrunderea în literele clasice (să ne amintim de acel Daniil sihastrul care i-a ghidat paşii), Ion Gheorghe şi-a regăsit vocea adevărată după cufundarea în, să zicem, Nicolae Densuşianu, Ioan Alexandru creşte din Pindar şi din cultura bizantină. Din promoţia ulterioară, „Hyperion", poetul Cezar Ivănescu este un mare iniţiat în Céline şi Lautréamont. Ciudat, dar ne vine a zice că autorii din generaţia „Labiş" care nu şi-au găsit textul de referinţă n-au putut să-şi supravieţuiască lor înşişi. Un asemenea text reprezintă adevăratul ghem de virgule care, împletindu-se cu semnele eului creator, dau o ţesătură solidă. Se întîmplă cu aceşti scriitori care şi l-au găsit un lucru ce s-a mai întîmplat o dată în Europa : ei renasc făcînd să renască marile valori ale omenirii, ei sînt corifeii unei alte Renaşteri, ei ne propun să ne ancorăm într-un loc, să nu mai navigăm spre orizonturi necunoscute, să nu mai forţăm ideea de evoluţie pînă la absurd, ci să înmugurim în trunchiul încă verde pe care-l avem, că prelungim nuielele sacre, ramura de laur. Numai astfel, pentru a ne permite un joc de cuvinte, o putem schimba în ramură de laur. Hamlet este cel de-al doilea sens al virgulelor lui D. R. Popescu, ce ne transmite un cod al unei generaţii.

Nicolae Georgescu

[1]). În fascinantul său eseu despre „Miorita" din „Viaţa şi opera lui Tiron B, II, Podul de gheaţă", analizînd pe urmele înaintaşilor, epitetul „laie" din baladă („mioriţă laie"), D. R. Popescu ajunge, prin „Hamlet", şi la mitul lui Oedip şi se întreabă într-o paranteză : „Ne întrebăm, neştiind greceşte, Lajos, tatăl lui Oedip, ce înseamnă cumva „berbece negru", cum şi Oedip este un nume care înseamnă ceva ?..." „Laios-laie", iată o asociere interesantă. Nu refacem discuţia cuvîntului „laie" (dar specificăm că majoritatea filologilor l-au localizat pe tărîm elin) — ci doar reluăm, pe scurt, o idee a înţeleptului Gheorghe Muşu din cartea „Zei, eroi, personaje" (Ed. ştiinţifică, 1971) ; nu înainte însă de a aminti că Gheorghe Muşu, în aceeaşi carte care a stat peste 14 ani în sertar din lipsă de editor (vezi acida remarcă a autorului de la p. 10) există şi un foarte documentat studiu pe tema „iepurele şchiop" care i-ar fi putut folosi, credem, şi lui D. R. Popescu pentru primul volum al romanului domniei sale. Gheorghe Muşu analizează divinităţile vegetaţiei cu defecte la picior : Dionisos, Hefaistos, Melampus, Oidipus, etc. — în privinţa ciclului theban, ajunge la interesanta concluzie că atît Labdacos (simţit, prin etimologie populară, apropiat fonetic de numele literei „lambda", deci semănîndu-i) era un şchiop, cît şi Laios, cît şi Oedip („picior umflat"). Despre Laios savantul român dezvoltă într-o notă un studiu întreg bazat pe asemănarea cuvîntului cu „laios"="sturz" (pasărea respectivă are un mers anume care sugerează defectul). Un „Pseudokinegetikos" sui generis. Pe scurt, ce se poate spune de un corespondent „laie-şchioapă"? Oaia schioapă are o legendă a ei care se potriveşte bine cu cea a „Mioriţei".

Apoteoza dacilor

Mărită Adunare Naţională

La Sarmizegetusa ne-a fost greu
să apărăm cetatea Deceneu
dac-ar fi fost acolo în persoană
n-ar fi salvat un ciob dintr-o icoană
setea de sînge-a Romei era încă
gata să stoarcă sîngele din stîncă
situaţie în care Decebal
a înfruntat ursita c-un pumnal
şi cu o cupă nobilă de-otravă
pentru ca Roma-n moartea lui să creadă
şi să nu vadă-n teatre militare
dacii rizînd la horă-n continuare
şi tot ce ştiţi sunt simple talioane
ale trufiei din arhivele romane
pentru că-n fapt la vre-un recensămînt
nu ne-aţi găsit aevea în mormînt

Spre-a le fi şi altor neamuri de-nvăţare

Spre a le fi şi altor neamuri de-nvăţare
respectul pentru-al nostru loc sub soare
copilului Traian cu nume sfînt
i-am înălţat la Roma un mormînt

şi-apoi ne-am risipit romani în lume
ca să-nţelegem singuri ce şi cum e
de-a fost să piară ridicînd în van
spre Dacia un deget de duşman

pofta de aur n-a fost înţeleaptă
şi lucrătura mîinii ne e dreaptă
şi veţi afla cîndva cu pietate
că Sarmizegetusa e-o cetate

de neînvins un semn că Decebal
a continuat să fie în pumnal
şi-a continuat să fie în otravă
ca Dacia în viaţa lui să creadă

Noi ştim că Roma ea ne-a fost mireasă

Noi ştim că Roma ea ne-a fost mireasă
şi sîngele ni s-a întors acasă
şi stăm sub munţii noştri devotaţi
şi ne-întrebăm pe unde avem fraţi

pe unde plînge inima în ei
de-atît amar şi de atît temei
ca să venim la Alba Iulia-mpreună
să fim cu ţara mînă de la mînă

să fim cu ţara celor traşi pe roată
să se mai nască Alba Iulia odată
şi să mai fim din nou în Decebal
o picătură dintr-un ideal

care-a învăţat istoria să ştie
că Dacia există-n temelie
că Dacia există în picioare
indiferent c-o lume mişcătoare

şi-a prăbuşit a ei nimicnicie
în Dacia cu zgomot şi minie

«DACIA

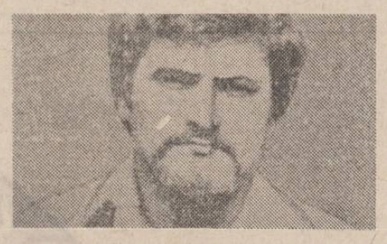

ion nicolescu

De la plecarea înspre Roma am tăcut

De la plecarea înspre Roma am tăcut
deşi ne cer de două mii de ani tribut
din cînd în cînd mai dăm un semn cu za
de la Zamolxe-ntîiul A din A

ce n-a primit şi nu primeşte scuza
celor plecaţi din Sarmizegetusa
de-a nu fi ridicat din nou cetatea
spre-a nu-i răni eternităţii vanitatea

Zamolxe-acuză sîngele din daci
c-am devenit ai lumii sfinţi săraci
că ne-am tîrît ca aurul furat
unde ne duse vîntul lăudat

şi ne-am lăsat bătuţi la noi în poartă
în cuie înflorite de o soartă
pe care numai dacii o-nţeleg
întru Zamolxe sfîntul lor întreg

întîiul A din A adu-ţi aminte
că Dacia trăieşte în cuvinte

De vreţi să ştiţi istoria curată

De vreţi să ştiţi istoria curată
cu dacii fiţi mai sinceri citeodată
gîndiţi-vă şi ce simt ei oleacă
siliţi de două mii de ani să tacă

şi să lucreze pentru omenire
efigii întru-a Romei prea mărire
nedatorînd acestora semeţi
decît pedeapsa pentru-al lor dispreţ

şi datorîndu-şi lor o sărbătoare
o maică Dacie retrasă în ponoare
sîngele fiilor cu mîna mîngîindu-l
şi de la Roma luîndu-le-ncet gîndul

şi învăţîndu-i să-şi păstreze vatra
într-o credinţă care sfarmă piatra
şi strîmbă lemnul crucilor de daci
Dacia-ncepe unde ştii să taci

Dacia-ncepe unde ştii să vrei
să fii în veci de veci al Daciei

Romanii ne-au fost fraţi de-aceeaşi mamă

Romanii ne-au fost fraţi de-aceeaşi mamă
Zeiţa Frumuseţii are-o teamă
de-a nu se şti şi-acest păcat al ei
că semănînd pe lume odisei

s-a fost temut de gelozia Mării
şi ne-au supus cetăţile-nchinării
urmaşilor slăvitului ei fiu
Enea au aflat mult prea tîrziu

că fraţii între ei se războiesc
pentru un petec de pămînt ceresc
şi n-a mai fost nimic cu judecată
căderea Daciei a fost nevinovată

căderea Romei sunt căderi în lanţ
de la Zamolxe pînă la Bizanţ
un simplu zăngănit de albe zale
acelaşi sînge sfînt în Decebal e

aceeaşi inimă i s-a întors în piept
Zeiţei Frumuseţii printr-un drept
de suveranitate legendară
ce-l are numai maica noastră ţară

de la întîiul A din A iubi iubire
copiii Daciei au semn de osebire
o za de-nţelepciune şi în os
un dor de cîntec şi de joc frumos

petre ivancu

Patria

Stă patria în veacuri rezemată
ca un copil de umbra mamei sale
duhurile ţării noaptea se arată
ţărîna lor ne arde şi ne doare..

o, doamne, fă-i pe daci să ţină
prin patrie lumina grea
cît seve curg prin rădăcină
şi mai avem sub cer o stea.

cît ţara noastră e întreagă
sub viscole şi vînturi reci
de ei un lanţ de morţi ne leagă
şi neamul românesc de veci.

cît macii mai trăznesc ogorul
cu roşu-aprins de sînge dac
e semn că ară sub pămînt
şi piinea noastră ei o fac

prin fluturi ne trimit scrisori
să adăstăm lumina blîndă
pe care o trimit din moarte
pe o planetă fumegîndă

ne scriu să mai avem răbdare
că munţii nu ajung furnici
că neamul nu e-o-ntîmplare
şi viaţa noastră e aici.

eu pling acuma şi le spun
că nu e moarte mai curată
decît a moţului cel bun
care a înmugurit pe roată.

şi nu e deal care să tacă
să-şi suie ierburile-n van
cînd plînsul dacilor răsare
peste pămîntul transilvan.

o frunzele cum sîngerează
de urma dacilor sînt grele
şi maică lacrimile noastre
s-au prefăcut aici în stele.

Elegie

au explodat tăcerile în mine
ca nişte păsări sfîşiate de uitare
de parcă duc planeta-n gură
cal de povară ce se-nhamă la ninsoare

cum cad cuvintele lovite în aripă
de fructele victoriei amare
iubita mea de te-aş striga pe nume
un univers întreg s-ar prăbuşi în mare

risipă ofilită fără de dobîndă
fiară duioasă născută din cuvînt
nefiinţă a gerului etern
primeşte cenuşa lacrimei care sînt

un ham de gheaţă port în sînge
şi trag aceleaşi puncte cardinale
iubita mea de te-aş striga pe nume
un univers întreg s-ar prăbuşi în mare.

Fereastra de muzeu

poetul este fereastra de muzeu
prin care voi puteţi privi dincolo
fără teamă
priviţi noaptea prin marile gări
pe străzi, în pieţele publice
prin beciuri, prin tancuri
cum curge sudoarea poetului
ca un riu luminat
cum încolţesc cuvintele sale
ca un grîu fără de moarte
dacă fotografiaţi poetul cu o pîine
la ora cinci dimineaţa
veţi observa desigur,
că el este un navetist obosit
între paradis
şi băcănia din colţ.

Elegie pentru exilarea calului troian

mă însingurez ţie
cînd pasărea Akeros
îşi face aripă din lacrima mea

mă bucur ţie
ca un matelot care a găsit ţărmul
după ce steaua polară
i-a mitraliat corabia
cu o noapte de dragoste

mă întristez ţie
carte uitată-prăfuită,
într-o bibliotecă de tancuri

mă voi muri ţie
ciine credincios
la uşa eternităţii tale

. . . . . .

această oglindă
nu este decît un bilet de călătorie
pînă în gara aceea în care
tr enurile nu ajung niciodată.

Elegie pentru trecerea rîului

luntraşul ruginea sub propria povară
era o noapte lină cu cerul de asfalt
oamenii îşi aruncau bănuţii plîngînd
şi erau duşi pe ţărmul celălalt

şi-a şters sudoarea răsuflînd greu
lîngă umbra mea s-a oprit rece :
„ai vrut să-l ucizi pe zeu,
eu, domnule, nu te pot trece"

bine, dar nu mai pot să rămîn,
uite, cîte zăpezi au venit
„ia-ţi povara în spate şi urcă pe munte
mai ai de murit — mai ai de murit"

. . . . . .

paşii răsună sub lespezi profunde
inima noastră parcă ne ară
spînzurăm inerţi de această vară
ca două rănite fiare flăminde.

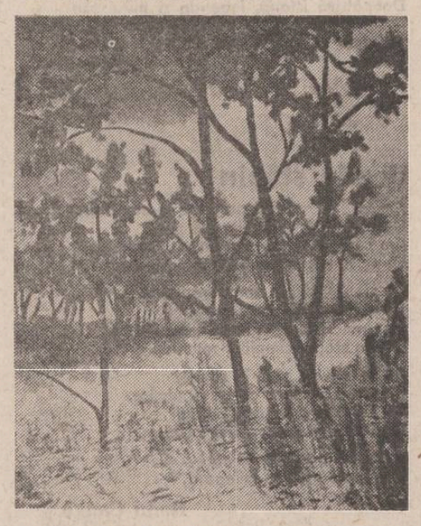

Adrian Gheorghe : „Peisaj"

iuliana paloda

Poem în roşu

Pe unde frunze-nsingerate m-au atins,
în taină, cuiburi de lumină s-au aprins...

Lumina mea şi umbra-mi, ca o toartă, iată l...
în cercuri, cercuri, mă-mpresoară şi mă
poartă
şi-n ochii mei se-naltă viaţa acestei inimi
ce-ar fi vrut să moară oarbă... aşa cum treci
prin spaţii, orb, lumina oarbă n-are să te
doară
şi orb, îi vei iubi pe zei, căci orbi fiind,
în noi, lumina e mai clară.

Aceste frunze-nsingerate, iată !...
pe chipul meu
mai ard, cum ard comorile în arbori
şi-n fluviul
de sînge viaţile cum ard... e-aici
o-mpotrivire-a
morţii cum strigă-n slavă păsări şi-apoi cad...
şi-n zborul lor e-atîta aer şi atîtea
doruri ard,
că moartea însăşi, împietrită, se poticneşte,
fuga, cade...

Tu arzi, ca o poruncă arzi, ca şi cum ai uita
de moarte,
cum arde vina ce n-o poţi rosti nici chiar în
singurătate... şi-apoi, ea creşte,
creşte, te-mpresoară şi arzi, durerea chiar
să ardă
şi să moară.

Eu ard într-un sălaş de rugă — luminare
şi tainic, îmi declin în cercuri, cercuri,
trupul meu
de ceară
şi de sare.

Simeze

I

O rană e timpul ce-l port
în inima-mi — veşnică rană,
priviţi-vă urmele-n gînd,
Pămîntul
prin noi se destramă !
O rană-i şi chipul ce-l port
prin verile, vara ; e-o rană
cîmpia şi strigătu-i orb,
prin toamnele veşnice,
toamna !

II

O floare albă, e floarea
prin care ride moartea
frumoasă !

III

Vino lîngă mine, şi vorbeşte-mi,
despre toate deşertăciunile lumii !

IV

Voi stringe odată orele
prin care v-am iubit,
Voi stringe odată orele
prin care v-am urît
şi cu aceste braţe
voi bate la porţile
cetăţii, vă voi striga,
vă voi striga !...

CELESTE »

Precumpănind istoriile rele

Precumpănind istoriile rele
noi n-am venit nicicînd cu temenele
ori cu plocoane de dovezi greșite
ca să cerșim un loc în infinite

la Sarmizegetusa avem timpul
să păgubim de glorie Olympul
și să scurtăm polemicile toate
cu-n gest adevărat de libertate

vom înălța cetatea-ne vitală
în contradicție cu-a morții poleială
și porțile științei le-om deschide
celor ce nu vor iar a ne ucide

spre-a ne fura otrava și-un pumnal
ai sîngelui prin care Decebal
și-a apărat cu dreptul natural
țărîma lui de apă și de deal

și-a obligat istoria să știe
că Dacia din Dacia invie
și printr-un A identic cu-n alt A
un dac o lume are-n mîna sa

Zeița Frumuseții este Venus

Zeița Frumuseții este Venus
alte zeițe sunt frumoase dar ele nu-s
nici mai frumoase și nici mai urîte
oricît ne-ar duce cugetu-n ispite

oricît ne-ar netezi părul cu palma
nici una nu-i ca Venus Mater Alma
nici una nu-i ca-n Alba Iulia o dacă
s-ar înțelege că așa-și spunea în dacă

întîia maică-a dacilor fecioară
iubită de Zamolxe-ntîia oară
dovadă că primise-n dar de nuntă
un șir de scoici din marea lui căruntă

și-un stol de șoimi pentru copiii ei
ereditați ca zei ai dragostei
au încercat izvoarele antice
la faima Daciei puțin să se ridice

dar nici Traian n-a fost cu el cinstit
fiindcă-a ucis ce însuși a iubit

Oroare dacii au de plastografi

Oroare dacii au de plastografi
ce-și dreg poveștile cu-al Daciei lor praf
și-și petecesc o tristă neștiință
cu pata care-o au drept conștiință

noi dezmințim perfida înscenare
privind pretinsa lui Traian asasinare
ce-ar fi-ncercat-o dacii într-ascuns
asemenea pretenții au ajuns

să circule în cărți și-n gura mare
spre-a dacilor mai mare supărare
nu se cunoaște-n arta militară
onestitate ca a dacilor o țară

poate-o răpune temporar un agresor
cu un potențial copleșitor
dar legea luptei drepte nu permite
falsificarea faptelor trăite

depunem mărturie milenară
c-a fost un truc de artă militară
cu care Fuscus s-a bătut în piept
lipsindu-i cauza războiului în drept

Acel constructor

La patruzeci de-atunci de generații
Dacia-ntreabă sincer pe horații
doriți război cînd Decebal cu-n pumn a
și înviat în Dacia Columna

dacii acuză Roma că tratatul
numai de Roma n-a fost respectatu-l
că Roma s-a bătut cu noi la Tapae
din pricină iar nu din bunătate

întreaga sa economie materială
fusese aservită cu migală
celui mai mare plan de-agresiune
a unei țări și-a zilelor ei bune

și-ntregul plan conține o urzeală
de geniu de hazard și mintuială
pe cel mai bun strateg al omenirii
pe Dacicus I-au ajutat toți mirii

să construiască drum și pod de vată
spre-a cuceri o inimă de fată
și nu era de fel începător
acel constructor din Damasc Apollo-dor

Și cine-i Dochia oștenilor romani

Și cine-i Dochia oștenilor romani
dacă-ați învins aveți și ceva bani
să cumpărați și marfă de la daci
înduioșați că i-ați făcut săraci

ori vă e teamă împărțind-o-n trei
că mai există suflete în ei
că mai există munți în orice dac
și-un steag de luptă tînăr la Albac

la Helis ați călcat vreodată voi
ori zidurile ei sunt mîndrul soi

de Dromichete care a pus în nori
o capitală de nemuritori

ne mai gîndim vă mai gîndiți cu bine
ce Dacie făcurăți voi ruine
și-i mai lăsăm trofeul lui Traian
să le-amintească fraților romani

de-o tînără retrasă în cojoace
cu care n-au semnat vreodată dinții pace

Istoria se face și se scrie

Istoria se face și se scrie
cu vrăjmășie și cu veselie
în starea de asediu-n care-am fost
Zamolxe ne-a-nvățat că n-are rost

să batem drumul vieții cel mai prost
cît timp avem o stea de adăpost
războiul face sîngele să fiarbă
dar peste sînge crește veșnic iarbă

pe iarbă-e pasc și oile și calul
soarele urcă și coboară dealul
și vine luna și le-arată steaua
și viața-și naște mai departe zaua

în legătură cu acestea toate
voi ați învins probabil o cetate
i-ați alungat puțin din fericire
și-ați îmbătat cu sînge o oștire

dar vi se-ntîmplă fraților a ști
ori a afla ce-nseamnă-Adamclisi

În Sarmizegetusa bat clopotele dacii

În Sarmizegetusa bat clopotele dacii
că s-au născut pe lume cu steaua și săracii
romani sau daci puzderii de gînduri
și de pași
prieteni la nevoie și tot atunci vrăjmași

e altă omenire avînd purtări experte
pe zeama unui clopot e gata să se certe
Zamolxe ne-ncoltește și Roma ne imploră
să învîrtim frățește nemaivăzuta horă

și să cercăm cu duhul uitării amintirea
acelui lanț de treburi ce mișcă omenirea
să respectăm tratatul de sînge risipit
avînd cu toții locuri sub soare-n infinit

și cît vedem cu ochii că ființe și ochii
sunt parte integrantă din cerul-sfîntei Dochii
cît ne mai sună zaua cît mai zărim o za
Ozana cît mai curge albind o za în ea

să ne vedem la Alba încălecați pe-o șa
purtînd în inimi veșnic neînvinsă Dacia

Dumitru Radu Popescu sau realul halucinant

Format intelectualiceşte în Ardeal, Dumitru Radu Popescu nu este ardelean prin structură. El aparţine sudului, aparţine acelui spaţiu care i-a dat pe : Caragiale, Arghezi, Urmuz, Eugen Ionescu. Muntenia e prin definiţie regiunea avangardismului, a ironiei, a umorului absurd în literatura română. Aşa cum Moldova e zona romantic-elegiacă a spiritului nostru. Prozele lui D. R. Popescu au aerul sudic, de un burlesc fellinian chiar dacă semnificaţia lor e tragică. Muntenismul criticist ia în răspăr miturile, le relativizează, sau le ironizează „hitru" ca Moromete. Majoritatea scrierilor lui D. R. Popescu sînt tragicomedii. Drama devine „bufă" şi sentimentul predominant e „risu-plînsu" cum ar spune Nichita Stănescu (alt muntean de geniu). La D.R. Popescu nu vedem acea construcţie sobră a prozelor ca la Rebreanu, nu întîlnim hieratismul propriu transilvănenilor. Nervozitatea oltenească a stilului creează acizi epici care dau strălucire şi autonomie fragmentelor. Frazele „colţoase", directe, realizează o asamblare cubistă a realului. Mecanica povestirii însumează conglomerate de curiozităţi cotidiene într-un fel de suprarealism ţărănesc. Întîmplările se multiplică prin sciziparitate şi se ajunge la o „junglă" de fapte, ceea ce dă prozelor un aspect baroc. Scrierile lui D.R. Popescu (inclusiv capodoperele : „F", „Vînătoarea regală", „Duios Anastasia trecea") sînt lipsite de programatismul etic al lui Ion Lăncrănjan, de tonul revendicativ ardelenesc. Ele au un absurd ionescian pe filieră expresionist-populară. Scenele macabre sînt deturnate spre comic printr-o evenimenţialitate neaşteptată. „E nevoie de umor" spune unul din personajele sale. Satira invadează epicul hilarizînd pînă şi cele mai triste momente, creînd un tragism „à rebours". Exorcizarea răului prin umor e de sorginte folclorică. E acel „haz de necaz" al românului. Ne vine în minte cimitirul vesel din Săpînţa (insulă socratică paradoxală în peisajul transilvănean). Autorul maltratează seriozitatea cu notaţii absurde, seci. În timpul unei scene funebre „o găină se urcă pe gard şi cîntă ca un cocoş". Procedeu brechtian care alungă melodrama. Solemnitatea e fracturată de amănunte ciudate. Demersul epic seamănă cu „zig-zagul" covoarelor oltenesti. „Dacă mori e semn rău" scrie undeva Marin Sorescu, luînd în răspăr tragicul. Aceeaşi duplicitate o întîlnim şi la D. R. Popescu. Sentimentele sînt pe muchie de cuţit. E un hibrid realizat cu premeditare pentru a obţine grotescul anti-romanţios. În paranteză fie spus, dacă s-ar scrie un studiu despre profilaxia risului la români, s-ar depista umorul ca un topos cu variate influenţe estetice în literatura noastră.

De oriunde o privești, proza lui D. R. Popescu îți dezvăluie două nuclee obsesionale : moarte și labirintul existențial. Ambele generează alienarea. Debusolarea e cauzată de pierderea reperelor tradiționale : „După războaie lumea a fost altfel decît înainte și din întoarcerea asta pe dos aproape nimeni nu știa precis ce trebuie să facă și unde este ieșirea" spune un personaj din „F". Alienarea axiologică devine dezaxare și astfel lumea prozatorului pare calchiată pe „Elogiul Nebuniei" a lui Erasmus. Universul epic e străbătut de personaje bizare într-o imagerie populară. Scriitorul are nostalgia unei ordini ontologice pierdute, aceasta fiind axa morală a creației sale. Viermuiala umană pare a fi liberă pînă la arbitrar, incredibilă ca orgia profesorilor din „Leul albastru", stupidă ca vînătoarea de muște a lui Enache („Între cercuri de salcîm"). Radiografiată cu cinism, realitatea, în punctele ei morbide, concurează oniricul : „Nu știu dacă visele sînt mai oribile ca realitatea. Ori invers" declară autorul la începutul romanului „F". Se poate avansa deci o întrebare : cît este fantastic și cît e realitate în prozele sale ? Scrierile lui D. R. Popescu sînt saturate de concret. Privirea lenticulară surprinde bizareriile vieții cu o sinceritate frustă, obținînd, ca în picturile lui Bruegel, o halucinație a verismului. Astfel că fantasticul în cazul de față e un „trompe l'oeil". Totul se petrece în spațiul realului dilatat la maximum (ca în Macondo-ul marquezian). Un argument ar putea fi și replica savuroasă din „Bilc și doctorul pleacă la vînătoare" :

„Est-il vrai, bre x Nistor et bre x Ion
Que la réalité dépasse toujours la fiction ?"

Proza lui D. R. Popescu pledează pentru un realism nețărmurit.

Alexandru Horia

Un teatru al demistificării

A vorbi despre teatrul lui D. R. Popescu înseamnă, de fapt, a căuta una dintre sursele noii deschideri a teatrului contemporan românesc către problemele fundamentale ale momentului, probleme văzute în existența lor nemistificată, la nivel de conștiință, a forța semnificațiile unor opere dramatice care, asemenea prozei aceluiași autor, au contribuit decisiv la impunerea unei noi atitudini față de literatură. E vorba, pentru a-l parafraza pe Al. Ivasiuc, de redescoperirea funcției textuale a **întrebării active**, de restabilirea preeminenței interogației asupra răspunsului confecționat. Teatrul lui D. R. Popescu poate fi înțeles astfel ca o veritabilă terapeutică exercitată de demistificare, incertitudine și neliniște asupra conștiinței personajului format, de regulă, într-un mediu dominat de acalmia confortabilă, însă dezangajantă și alienantă, a **dogmei**. O existență închinată **formei**, care descoperă însă deodată sensul valorizant al anxietății și posibilitatea ieșirii din suficiență. Implicarea în actualitate a dramaturgiei lui D.R. Popescu se impune deci, prin contemporaneitatea problematicii, chiar dacă, așa cum observa într-o recentă carte Victor Ernest Maşek, ceea ce captează atenția la un prim contact cu mișcarea scenică este parabolicul istoric de factură dürrenmattiană a unei piese ca **Cezar măscăriciul piraților** (cum remarca și Mirela Roznoveanu), puternice elemente de simbolizare, grotesc sau absurd ionescian. Problemele puse de teatrul lui D. R. Popescu în piese ce-l recomandă drept unul dintre principalii dramaturgi ai momentului **(Acești ingeri triști, Pisica în noaptea Anului Nou, Pasărea Shakespeare, Pădurea cu pupeze, Piticul din grădina de vară, Vara imposibilei iubiri, Dirijorul, Maimuța nudă sau războiul de la 8 la 10, Muntele, Studiul osteologic al unui schelet de cal dintr-un mormînt avar din Transilvania, Omul de cenușă** ori **Hoțul de vulturi)** sînt întotdeauna un refuz, ca și în proza lui D. R. Popescu, de altfel, al oportunismului, schematismului, alienării, platitudinii și turpitudinii morale, al abuzului și superficialității, o demolare ades violentă (ca limbaj și situații scenice deopotrivă) a mecanismelor **inerției**, în sens labișian. Intransigența și justițiarismul sînt dominante evidente ale textului dramatic propriu lui D. R. Popescu. Ele se constituie însă numai printr-o dublare corespunzătoare, la nivel scenic, a ideii de subtext, printr-o reconstituire a istoriei într-o ordine nouă, dramatică prin însăși verosimilitatea ei și verosimilă chiar în dramatismul ei cel mai înalt. Putem vorbi, firește, de un anume tezism, de la **Acești ingeri triști**, la **Muntele** și de la **Cezar, măscăriciul piraților** la **Omul de cenușă**, dar numai în sensul artei superioare pentru care teza, ideea acută cu care dramaturgul se așază la masa de lucru, se relevă implicit ca o emanație naturală a esteticului. Numai printr-un limbaj individualizat (arareori pîndit de clișeu și de un umor incert), numai printr-o simbolizare de mare forță a realului, istoriei, cotidianului, printr-o prelucrare a contingenței la nivel de imaginar (ades psihanalizabil cu rezultate pozitive ; mă gîndesc, în primul rînd, la **Acești ingeri triști** și **Pisica în seara Anului Nou**), prin motivarea riguroasă a conflictelor, adică prin maturitatea unor performanțe la care teatrul lui D. R. Popescu a ajuns de mult, funcția **demistificatoare** a textului, pe care dramaturgul pare a miza atît de mult, se poate exercita cu eficiență.

Ca și în nuvele sau romane, de spiritul cărora piese ca **Studiul osteologic...** nu pot fi despărțite, D. R. Popescu a reușit să pună în acord o tehnică simplă și o complicată arhitectură a dezbaterii moral-politice într-o literatură dramatică recognoscibilă de la primele scene, de un incontestabil succes de public, o artă a intransigenței, cum mărturisea undeva dramaturgul însuși, ce-ți infuzează spontan bucuria de a exista. Ca actor, spectator și critic, în egală măsură.

Cristian Moraru

mihaela murariu mândrea

Joc de despodobire

Ne jucam de-a obiectele
și de-a vocile,
spațiul devenise strîmt.
Fețe de staniol derulam
de prin prejurul tău
și valul nu-l puteam
ține ușor.
Îți aduceam pe calul
meu
snop de spice.
Eram grei de ploaie
grei de lutul lipit de noi.
Sub privirile tale, așteptam.
A erupt seninul
și pleoapa ta s-a deschis a limpezime
cu toate că singurătatea îți ațînea calea
în poartă.

Somn

Între trupurile noastre
căpătase distanța.
Încercam să ajung la tine.
Mă detașam de forma mea
cu multă ușurință.

anghel mora

hai să vorbim

strig cît mă țin plămînii mei de plută,
poate auzul ți se va trezi ;
hai să vorbim, nu vezi cît e de mută
plăpînda stare de a fi.

strig și sparg clipa care cochetează
cu zîmbetul meu palid și-nghețat,
tu mă privești așa cum se veghează
rănit de moarte, tînărul soldat.

strig ca-n pustiu și fără încetare
doar grindină se naște din cuvinte,
ne-atingem, dar din depărtare
tu îmi surizi și nu-ți aduci aminte.

în urmărirea luminii

să-mi pun pofta-n cui,
cu alte cuvinte să-mi răstignesc visul
undeva în aer de cel mai ascuțit punct,
de-o săgeată.

n-am nici o șansă în fața lucrurilor,
n-am să ajung niciodată lumina.
cînd începi să ai gînduri
este ca și cum te-ai rostogoli pe trepte
și cuprins de o tandră rușine
pornesc din nou de la capătul
clipei ce tocmai trecu.

Cornea rămînea sub tutela
singelui,
agale se mișcau toate,
locașul meu hrănit
de aceste organe pulsatorii
își refăcea celulele.
Îmi spuneau că acesta-i : somnul
În sfîrșit, lăsam totul așa
și porneam spre tine.
Neștiind sigur unde ești
mă foloseam doar de lumină.
Erai amestecat într-un spirit
în curs de evoluție
cu mai mult de cinci generații
sub noi.
Sosirea mea vă perturbă cîmpul
iar trupurile încleștate
se despărțiră incluzînd spasmodic
cunoașterea
acestei lumi.
Hăul se rotea cu mine.
Nu aș fi crezut
că în afara locașului meu
port durere.

de dulce și de amărui

tu treci să tulburi riul, piatra
și clipa cea de ciini lătrata

lăsînd mirosul tău prin seară
de fruct și teamă seculară
de aripă la subțioară
de dulce și de amărui
de vînt ca puful de gutui
și de regina nimănui

și calci ușor și calci și greu
în fugă pe sub sternul meu.

de dragoste

pasăre singură-n cer pe sub nori,
floare uitată de întuneric,
cu o tandrețe de urs te iubesc păpădie
într-o liniște tremurătoare te-aștept
ca un crater.

să nu atragem atenția

să nu atragem atenția,
lumea ar sări să ne certe
zvîrlind cu obiectele vechi cu icoane
în constelația noastră plăpîndă.

să ne iubim pur și simplu
din întîmplare,
să nu atragem atenția
dormind prin șoproane
înveliți cu o plapumă
croită din pene de vrăbii

ah, dar tu strigi :
mai bine nu m-aș fi născut niciodată !

să nu atragem atenția, te implor,
niciodată să nu mai țipui niciodată !

Adrian Gheorghe : „Amiază"

cristina suciu moscu

O nouă poveste

Noroiul alunecă fertil
În jurul cocotierului
Și pașii noștri tipăresc
Dansul frenetic al nopții.
Căci luna nu doboară
curmalele neculese.
Așa cum nu ascunde
Sărutul nerostit
Al apelor mele
Cînd versuri îmi pescuiesc
Carnea
Din mil
Atunci cînd tăcerea
Se fringe în gurile tuturor
Mai dispar un pic în istorie
Cu o nouă poveste.

lubitoare de zi

La Salciua
Odihnind sub umbre de finețe,
Era un bătrîn
Care se plimba pe munți
Și culegea flori și ierburi
Pe care le usca și apoi
Le dădea copiilor
Învățîndu-i botanică
Și uneori vindecîndu-i de sperietură
Răceli și cumințenie.
Odată veni la el un copil subțire
Cu privirea golită de cer
Și cu gestul lenes de viață
Îl ocoleau părinții îngrijați
Și bunicii îndoiți,
De anii lui mici
Îl duseră la doctori mari
Profesori universitari
Din orașe vestite
De la cîmpie
Și nici unul nu i-a umplut privirea
Cu o speranță
Atunci au rămas întristați
Și s-au gîndit că muntele
Le va ridica ceața din suflet.
Bătrînul cel înțelept
Întîi l-a luat de mînă
Ce-o ținea în inima părinților
Și-a pus-o pe iarba cosită
A muntelui,
Să adune în căpița sufletului
Toate firele de viață crescute
Drept în crucea cerului.
Apoi l-a suit cu turma spre vîrf
Să păstorească în pacea înălțimilor norii
Și să despartă seninul de furtunile lumești.
Apoi l-a hrănit numai cu lapte de oi
Și cu afine și zmeură din borta ursului
Și l-a culcat la umbră de cetină
Și tot timpul i-a clătit privirea
Cu zbor de rîndunici
Și l-a spălat mîinile cu fierturi de ierburi
Dintre care izbăvitoare
Se ridica o floare de colț.
Și copilul trecea nevăzut de ochi pămîntean
Prin pădurea tămăioare a sufletului
Pînă-ntr-o zi cînd întîlni
Un izvor
În care-și văzu chipul de căprior singerînd
Și se gîndi încet să-și lege rana
Cu rășină de brad și praf de stele.
Să-și izbăvească trupul nedoritor de viață
Cu-n cîntec de fluier.
Și așa începu să povestească
De iarbă, de nori, de munți și flori
De păduri cu afine și lupi
Și de mirarea din
Inima sa.
Stăteau în vale părinții așteptînd
Izbăvirea celui trezit
Din nesomnul cîntecului
În dorul spre albastrul înalt
Al unei inimi bătrîne și iubitoare de copii.
Din Salciua cea uitată prin finețe.

Sub semnul apelor

Eram rinduită din cărți de demult
Să stau sub semnul apelor
Poate că sînt un nufăr roșu
În fragil echilibru cu noaptea
Așteptînd sosirea lui Făt-Frumos la mal
Poate sînt o șiroitoare ploaie
Pe trunchiul tău vinjos, copacule
Și mă amestec cu sarea pămîntului
În rădăcini
Și apoi mă ridic rușinoasă
Prin sevă spre brațele tale
Mingiind în fosnet ușor norii
Poate tu nici nu știi că eu exist
În lemnul tău
Și fiecare rod îmi înelează timpul
Și fiecare ger îmi chircește carnea
Și numai atunci cînd adormind
În așteptare
Am să plec în pămînt
Ai să observi copacule
Că iubești sub semnul apelor.

viorica ana cozan

Poeziei

Acum, hai, Viorică, Ana Cozan
părăsește-mă, te-am iubit
dar te urăsc deopotrivă
că ai venit în oraș
să uiți de oricine
cu sălbătăciunile munților
umblînd după tine !

Am să plîng o vreme
în frunzarul meu
și am să te doresc
mereu, cînd bunii
se-ntîlnesc
și se întorc la porți
de mari zidiri
în ram făcîndu-mi semne
și trimițîndu-mi viață.

Martie totdeauna

Drept afirmativ
încă n-a păsit inocența
culmea zilei de astăzi,
a mea dintr-odată primordială,
rug aspectuos viorelei Martie.

Suferă policromia virstei,
aspectul cîntecului...
mai toată constelația pietrelor
mărește ochii mlaștinei
după statura minzului.

Molcumă deopotrivă cu-aluna
în trecere copilăria, Septembrie,
aurii mă încătușează
în supremația ținutului,

Cum să nu cred alunul
izvorului ghilotina surorii
abrutizarea clipei
și culmea zilei de astăzi,
Martie totdeauna ?!

Balada uitării sau Vitoria Lipan

Spre-o moarte uitată
minată în secoli de turmele lor
trag carele boii cadavre zvîntate
jumătăți de aripe, flori

și-un ochi al femeii Vitoria Lipan
holbat pe spatele tuturor
trag carele boii o viață uitată
minată în secoli ca roua în zori...

Foaie verde-n Bucovina
ce se vede-n patru noduri de arțar
din Ceahlău pînă la Putna
din Humor jos spre Iței ?

Tot lipanul are-un cal
ce-i în car romanca știe,
dacă vremea vremuiește
omul, turma se-mprăștie

Din Ceahlău pînă la Putna
din Humor jos spre Iței
plînsu-mi-s-au pe baltage
șapte rînduri de lipani

Și-un ochi de femeie uitată
văduvind pe urma tuturor
minată în secoli
de turmele lor...

mircea şoncuteanu

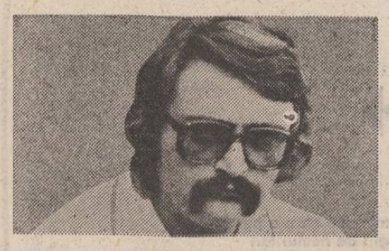

DA CAPO. Mircea Şoncuteanu a împlinit 40 de ani şi nu a izbutit să-şi tipărească o carte de poeme... Eu unul, după ce i-am citit cărţile în manuscris, îl consider un poet important şi care va rămîne în literatura română, aşa cum i-am considerat şi pe Traian T. Coşovei sau pe Dan David, si înainte de a-şi tipări primele lor cărţi şi după aceea. Deşi am tipărit eu însumi atît de puţine cărţi mă simt un privilegiat şi aproape mi-i ruşine... Aş mai da din ea,. din ruşine, şi altora...

Supun unei lecturi publice oricare dintre cărţile în manuscris ale lui Mircea Şoncuteanu şi cartea de debut a lui Ion Bogdan Lefter... Şi dacă va fi nevoie vom face şi asemenea lecturi în Cenaclul „Numele Poetului" invitîndu-i, firește, şi pe editori... Pînă atunci, fără a obosi (numai răutatea oboseşte, cum zice Brecht), netemîndu-ne de persiflarea unuia curajos care semnează anonim în „Tribuna", o vom lua de la capăt, lista autorilor excepţionali despre care am scris la rubrica noastră „Numele Poetului" şi care nu au reuşit încă să debuteze...

Cezar Ivănescu

* * *

aici e demult
şi nimeni nu se mai incumetă
aici e timpul din prima clipă
intre mine şi noi dor de pămînt.

* * *

de-atiţia ani în fiecare zi ajut
o floare, o albină, o închipuire..., şi ele
nu se transformă în zină...
apoi mă dau de trei ori peste cap, cu
aceeaşi (copilăroasă sau din copilărie ?)
credinţă şi tot nu se întîmplă/schimbă nimic...
ehei, bunicule, era să-ţi zic pezevenchi
...dar de cîte ori sărut ţărina osemintelor
tale aud ; cine ştie, poate miine l...

* * *

cînd l-am vizitat tocmai sorta sertarele :
unul cu consoane, unul cu vocale, unul cu silabe, unul cu vorbe... şi era de-a dreptul
desperat că nu găsea un loc şi pentru poeme
şi mi se văieta ca din gură de şarpe că el ce
se face şi l-am luat de umeri şi i l-am arătat în oglindă : dă-i-le temerarului ăluia, să
şi le uite l...

* * *

nimic mai răvăşit decît uitarea, nu e gust
mai năting decît neajuns sensul în nedumerire
scrintit ; ce-am văzut n-am văzut şi pe rînd
gleznele viselor s-au secerat opintind la prag
nevăzut şi cui ce să-i arăţi ? încotro nu mai e
nici aici : cei ce-au plecat de fapt au rămas,
cei rămaşi nu se mai văd ; l-am prins licărul,
l-am prins nefăcînd, ...nu se ştie, poala ploilor a derapat pe un pămînt lucind spectrul
uitării şi unde nevăzut semnul înseamnă
nicicînd.

* * *

nu ştiu dacă e zi cu ghinion, cineva
mă zgîlţîie să intre... cine poate fi ?
să fi sosit chipul mîndrei plecat pe
frontul cunoştinţei binelui şi răului şi
cu succese pe ramură pierdut ?...
nu ştiu dacă e zi cu ghinion, dar aşteptînd am cam trecut de sprîncene, aşa
că las-o să intre !
— bună ziua ! nu vă supăraţi, aici nu
locuieşte nimeni ?

* * *

prozatoarei Corina Toma

cînd am clipit prima oară
a fulgerat a murire
— e unica amintire pe care o sufăr
între atîta libertate şi-atîta eu...
cînd am clipit prima oară
a irumpt sinele sine
— e unica amintire pe care o îndur
între atîta mulţime şi-atîţia zei...
cînd am clipit prima oară
e unica amintire pe care am a o duce
pînă dincolo de murime !

DOINA

(Variantă)
(Melodie fără sfîrşit)

cezar ivănescu

I de te-ai face-o mănăstire,
Moarte, după-atita chin,
„să-mi dai buze de cetire
şi la sînu-ţi să mă-nchin",
„să-mi dai buze de cetire
şi la sînu-ţi să mă-nchin" !

I şapte drumuri am în faţă
pe oricare-aş apuca
la capăt de drum s-aşază
Dumnezău în faţa mea,
la capăt de drum s-aşază
Dumnezău în faţa mea !

I nu mă judecă, nu stringe
relele din viaţa mea,
numa singur stă şi plînge
priivindu-mă aşa,
numa singur stă şi plînge
priivindu-mă aşa !

I uite, Doamne, drum de sînge
am ales cu voia ta,
drăguţ-Doamne nu mai plînge,
alina-m-oi cu Doina,
drăguţ-Doamne nu mai plînge
alina-m-oi cu Doina !

I nu mă judeca, nici plînge,
cîntări, nici alina,
numa ia-mă şi mă stringe
cum iei floarea şi frunza,
numa ia-mă şi mă stringe
cum iei floarea şi frunza !

I nici o moarte nu-i ca Moartea
nici ca lumea nu mai faci
Lumea care-şi ţine partea
ca frunzele în copaci,
Lumea care-şi ţine partea
ca frunzele în copaci !

I sărăcuţa mea de lume
eu nimica nu-ţi mai cer,
poate eşti aşa anume
ca să pot uşor să pier,
poate eşti aşa anume
ca să pot uşor să pier !

I.

I cît de mult urăsc oraşul
cît urăsc acest oraş,
temniţat ca vieţaşul
ies din el numai golaş,
temniţat ca vieţaşul
ies din el numai golaş !

I pentru noi, bogdani, oraşe
ne-ai dat trudă şi ospici,
ne-ai sfărmat la ciolănaşe
pe sub roţile de-aici,
ne-ai sfărmat la ciolănaşe
pe sub roţile de-aici !

I ne-ai stors vlaga fără noimă,
numa strîmb ne-ai judecat,
chinul nostru, orice moimă
l-a hlizit şi l-a scuipat,
chinul nostru, orice moimă
l-a hlizit şi l-a scuipat !

I fiecăruia un gîde
şi-o paiaţă, dacă scade satirul morţii hide,
nu scapă batjocura,
de satirul morţii hide,
nu scapă batjocura !

I locul rău întors cu dosul,
locul rău întors pe dos,
unde cei care-au ros osul
ne-au sfărmat sărmanul os,
unde cei care-au ros osul
ne-au sfărmat sărmanul os !

I Moartea-şi primblă iar trăsura
prin turcitul Bucureşti
care şi-a-ntrecut măsura
în fasoane harapeşti,
care şi-a-ntrecut măsura
în fasoane harăpeşti

în zăltaţi la Furinalii,
haraminii plini de lapţi
în jigodii şi canalii
şi toţi întru Domnul fraţi,
în jigodii şi canalii
şi toţi întru Domnul fraţi !

I şapte drumuri am în faţă,
pe-oricare-aş apuca,
mă vîntuie şi mă-ngheaţă
şi-i noapte de diminea-,
mă vîntuie şi mă-ngheaţă
şi-i noapte de diminea- !

I şapte drumuri am în faţă,
şapte cupe cu otra-,
mă îmbie şi răsfaţă
Moarteamănăstareţa,
mă îmbie şi răsfaţă
Moarteamănăstareţa !

o iubire doar iubire
sufletul mi-l lumina,

o lumină cu aromă
ca unul mirabil mac
pintece-matern-pleromă-,
leacul neaflat în veac
pintece-matern-pleromă,
leacul neaflat în veac !

I într-o noapte, poate noaptea
îmbătat de afion,
vrut-ai, Doamne, să văd Moartea
Lumii în Armaghedon,
vrut-ai, Doamne, să văd Meartea
Lumii în Armaghedon !

I astăzi mi se-ntoarce toată
jalea cum e negura,
mi-am pus la gură lăcată,
mi-am împodobit gura,
mi-am pus la gură lăcată,
mi-am împodobit gura !

I azi zic gurii, Doamnă gură,
ia şi mîncă, ia şi bea,
dar aleanul ei nu-ndură
cît cenuşă şi otra-
dar aleanul ei nu-ndură
cît cenuşă şi otra- !

I orice vorbă zice,-i strîmbă,
vrea să ţipe,-i zice lin,
şi ar vrea să-i pun pe limbă
un venin numai venin !
şi ar vrea să-i pun pe limbă
un venin numai venin !

I tot ce-ar zice de acuma
gura mea tot nu-i de-ajuns,
patru suliţi bune numa
dacă trupul mi-au străpuns,
patru suliţi bune numa
dacă trupul mi-au străpuns

şi încep vorbirea Limbii
ce-o-nţelege Dumnezău,
altfel înmulţesc doar limbii
răului puind la rău !
altfel înmulţesc doar limbii
răului puind la rău !

I chip să ţipi nu-i şi nu-l chip să
te mai rogi, să bei, să minci,
Fiara cea Apocalipsă
ne tot tiriie pe brinci,
Fiara cea Apocalipsă
ne tot tiriie pe brinci !

I nouă borte trupu-mi lasă
şi cu toate astea n-a-,
nu are pe un' să iasă
sufletul meu dacă vrea,
nu are pe un' să iasă
sufletul meu dacă vrea !

I şapte or să mă omoare,
şapte îşi vor împlinta
cuţitoaiele amare
exact unde-i inima,
cuţitoaiele amare
exact unde-i inima !

I sufletul meu o să zboare,
sufletul, iubirea mea,
din această închisoare,
din această închisoa- ,
din această închisoare
din această închisoa- !

I rămîneţi Lună şi Soare
tot ca la venirea mea !

I iar de suferinţi te nărui
trupu-mi suleget de mim,
suferi mut şi mult şi stărui
şi mai mult să suferim,
suferi mut şi mult şi stărui
şi mai mult să suferim !

I suferi astăzi ca pămîntul
ca şi vîntul stare n-ai
apa mea de trup ca gîndul
arzi cum la-nceput ardeai,
apa mea de trup ca gîndul
arzi cum l-a-nceput ardeai !

I ardere-ai, făptură tandră,
ca în casa ta de foc,
Soră bună, salamandră,
la-nceputul cel de scoc,
Soră bună, salamandră
la-nceputul cel de scoc !

I ardere-ai, făptură tandră,
tu, scăpatul la soroc,
să-ajungi drumomană landră
şi sperjur şi prooroc,
să-ajungi drumomană landră
şi sperjur şi prooroc !

I spăimîntat ca Philolaos,
trupul ţi l-am privegheat...
mîndro, să-ţi fie de paos
lacrima ce-am lăcrimat,
mîndro, să-ţi fie de paos
lacrima ce-am lăcrimat !

I iară Sufletul în lacră-
lacrămi de îngeri spălat,
pura lui esenţă sacră
ca-ntr-un giulgi înrourat,
pura lui esenţă sacră
ca-ntr-un giulgi înrourat,

ca-ntr-un lotus dintr-o mie
de petale surizînd
în nesaţul de vecie
zeii-n rugăciune stînd,
în nesaţul de vecie
zeii-n rugăciune stînd !

smaranda cosmin

A treia elegie:

a păpuşilor

Mirosuri vechi de care te lepezi
Ridicînd din umerii năzuroşi
Există însă există
Ungherul odaia planeta
Cînd alchimia lor îţi peticeşte
Nările lacome, pofticioase-n aşteptarea
Esenţei albastre
Ungherul odaia planeta — dar cui
Să vorbeşti despre ele —
Aviditatea palmei în căutări lipicioase
Şi iată-n frunte boţite gloriosu-ţi
Trecut de fetiţă
„De fetiţă" — silabeşti dar seara
Începe, nepăsători arborii îşi ascultă
Inima proprie — mucede funte jartiere
Şi cîţi, sub atingerea vie corsajele mici
Se destramă şi iată cum simţi
Sînul gol al uimirii palpită-n palma ta
Stîngă şi iată cum torsul ţi se-mplătoşează
Lemnos şi devii Doamnă scorbura unei jivine
Speriate ce-ţi adulmecă inima.

Iar colţii ei reci...

A patra elegie:

a vînătorului

Cunoaşterea pădurii — plictisită iniţiere-n
Simboluri. Deci mai suferi acum,
Cînd hăitaşii alungă vinatul în cete
Spre sud ?
Nici vorbă — vei spune-n
Gîlgiitul vinului,
Amarul iz de mahon.
Butucii-n cămin troznesc şi iată,
Acum ai destule săgeţi pentru descifrarea
Flăcărilor.
Drepte şi-nalte ele rostesc
Nu-nţelepciuni,
Ci victorii, umbra ferocităţii tale
Nimbind-o.
Te bucuri : mădularele tale sînt doar ale
tale
Singele tău e-o izbîndă
Trimbiţată-n clocotul vînătorii de seară,
Memoria ta zbîrniie — praştie-n timpia
Neantului.
Căci şi amintirea-i deopotrivă
A ta,
Arcaş îndrăgostit de-amărăciunea tîrzie
A Semnelor.
Vîrstnic deodată suspini şi nu-i greu
Să dezlegi şaradele seci ale toamnei
Şi iată ce scrii :
„Frigul — o victorie sigură"
„Cîntecul — o teribilă abdicare"

Sub fereastră lupii tineri sosesc
Provocîndu-te !

delia dună

Vînăt de mal

Există o anume concentrare în platani
tot caută, tot caută stabilitatea în chelia-i
din umbră a ploii

tu, Trecătoareo, cu carnea vegetală de măr
să adăposteşti chipul în cortul oglinzii
să adăposteşti sticlirea-ţi trupului
în degetele încleştate în gol.

împăturește, împăturește din nou coerenţa
de călugăr a alamei
în pocnetul uscat al leandrului sprijinit
împăturește din nou în tăcerile scîndurilor

Trecătoareo, cu trupul cort
tot caută, tot caută în chelia-i de umbră
a ploii

(lovîndu-se, printre platani
doar pasărea aceea cîrtitoare
a spintecat mărunt ca să ajungă tot drumul
legănarea de aur, legănarea de miros,
de privit)
e claritatea asta rubinie şi
mi-e că nu voi mai citi toate cărţile
(în culbecul de os, pilpiind, al vederii
fişii
tăia doar realitatea unei ţevi coborînd
pe un zid)

Taaroa

Laudă în lumină care răsai ţie toţi îţi aduc
Mărire în luntrea ta care răsai luminare
de lină
cînd te ating
apele tremură lucind verzi
întindem mîinile
amirosind, acum sînt pasărea mare
din numele său încîntărește
nicăieri limpede nicăieri
M-am sfîrşit
nesigurare-n adînc rostuire a gură
şi m-am întors rîndiiala
Urmînd drumul meu eu trec la tatăl meu
sfîşiind minată carnea împletind
spintecare prin mamă mireasmă
în poarta-mi nu adastă păcat
lucire de văz
păsări călăuza-mi din moale văzduhul
lucitori peştii din fluvii şi apele verzi
se alipesc mie
legănare de miros, de aur legănare
înăuntru
limpede
Eu cresc în tatăl meu
limpede în coaja-i sus lucire
întindeţi mîinile
înăuntru eu sînt în el

Chipul

înăuntru fierbinte-îngenunchiere
cînd trupurile se trag de-o parte şi de alta
cast în aur
picură
chipul sîngerului

CENACLUL DE POEZIE NUMELE POETULUI vineri, 4 noiembrie a.c., ora 17,00, la sediul redacţiei revistei „Luceafărul", Bucureşti, Piaţa Scînteii, nr. 1, va avea loc cea de a XVII-a şedinţă a Cenaclului de poezie Numele Poetului condus de Cezar Ivănescu. Pot participa numai membrii titulari ai cenaclului.

Cu ochii deschişi

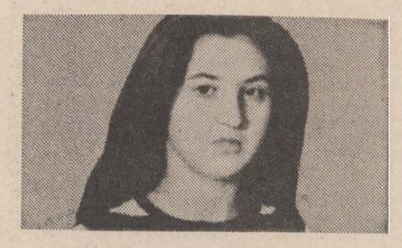

corina toma

era duminică, da' Rălea tot dimineaţă se sculase. Avea de dat mîncare la amărita lui de vacă. Ea ce-nţelegea că-i sărbătoare şi omu' vrea şi el să doarmă olecuţă mai multişor ? Foamea, tot foame şi duminica ; şi biata vacă mugea de ţi se rupea sufletu.

— E, gata fata tatii ! Gata ! Iote acu' viu ! Acu'..., vorbi de pe prispă Ion.

O hrăni, curăţă grajdu', pe urmă se aşează să se odihnească. Se gîndi să mănînce, apoi îşi zise că poate el să aştepte pînă la prînz. Săraca muiere, ce rost avea s-o scoale, era şi ea trudită de toată săptămîna. Intră în casă şi-şi pregăti hainele de sărbătoare : vestonu' lui militar, din pieptu' căruia atîrna o decoraţie mare. Îl apucă de umeri, îl ridică în dreptu' lui şi rămase cu ochii la el, cu un zîmbet amar îngheţat pe buze. Închise ochii şi după un timp, tresări puternic, simţind parcă cum acu' decoraţiei străpungea haina. Ce om fusese atunci, ce fericit... Atunci visase el c-o să se întoarcă-n sat, c-o s-o uite pe Natalia şi-o să se ia cu una din fetele lui Aribicioalei, că nu le mai ţinea minte, şi-o să aibă pămînt. Pămînt mult : cinci-şase hectare de pămînt. Îşi făcuse planuri : ce-o să pună pe ele, cîte vaci să-şi ia, cîte oi, cîţi cai şi cîţi copii să facă... Voia mulţi, că tare-i erau dragi copiii.

Da' socoteala din tîrg nu se potriveşte cu cea de-acasă !

S-a-ntors în sat mîndru. A-nceput să se laude că l-au făcut ăia plutonier şi l-au decorat..., da' fetele lu' Aribicioaiei nu se uitau la el. Înţelegeau ele că trebuie ceva mai de soi să fii plutonier şi să ai şi decoraţie, da' ce folos că-n loc de pămînt, bani şi vite, o tablă atîrnată-n piept. Se-ntorsese tot la Natalia lui. „Săracă, da' frumoasă şi-nţelegătoare" îşi zise.

Se-nsură, făcu oleacă de nuntă, cumpără o vacă, făcu un copil, peste cîtiva ani îşi cumpără jumătate de hectar de pămînt şi făcu unu' întreg..., la-nceput le-o mers binişor. Era tînăr şi el şi nevastă-sa munceau... Pe urmă au muncit şi pămîntu' altora, că mai făcuseră un copil şi le murise vaca. Au tras ei ce-au tras să-şi cumpere alta, s-au împrumutat că le muriseră şi puii (numa' ce-i vedeai cum cască pliscu'-n sus, închid ochii de două trei ori şi gata..., chicau în ţărînă morţi) şi-au rămas datori.

„Aiii, cînd să lichieşte sărăcia di om..., apăi nu-l mai lasă pînă moari !" gîndi Ion.

Acu' era deznădăjduit.

Veniseră odată unii în sat, au adunat lumea în curtea primăriei şi-au început a le spune o poveste lungă şi frumoasă despre întovărăşirea oamenilor, cu munca în colectiv a ţăranilor... Lui Rălea i-ar fi plăcut, cum nu, da' nu voiau ceia de aveau pămînt bun şi mult. „Adica cum vini asta, se-ntrebau ei, să viu io cu zăci-unspi hectari di pămînt şi al di Rălea cu unu ; io cu vaca sănătoasă, voinică, el cu vaca lui beteagă ?". Pi bietu om l-o durut, da' n-a zis nimic. Ce-avea să zică ? Ce putea face el ! Şi-a tras pălăria pi ochi şi-o plecat acasă. Vorbi cu femeia lui şi parcă după ce-i povesti şi ei ce-au zis ăia acolo, parcă i se mai lumină privirea. „Poati că s-a faci ceva şi-om scapa şi noi di' sărăcie !" Şi s-a făcut.

Preşădinti la întovărăşire l-au ales pi Toma, secretar di partid, director la căminu' cultural... om diştept Tomuşor aista, că avea şi carti, da', cam beţivan. S-o dus Rălea la el să se-nscrie şi el la întovărăşirea asta, da' nu l-au primit. „Hai bădie Vasile, ce mama dracului !? Mă laşi mata să mor di foami bre ?!". Acuma preşedintele şi olecuţă ameţit : „Bre Răleo ! Ştii, acu' că partidu ista... comunist o înfiinţat în fiecari sat ceea ci să cheamă democraţie ; eh ! Şi vezi 'mneata bre, io nu pot hotări di unu' singur, trebi să-ntreb şi pi ceilalţi membri. Dacă sînt „pintru", dacă nu..." Şi-o-ntrebat pi Meier, pi Aribicioalei, pi Foltache, pi învăţătoru' Petrea, pi păduraru Găină, pi popa Cucoş, pi toţi işti cu pămînt i-o întrebat şi n-o vrut nici unu' să-l primească.

S-o întors năcăjit acasă. Muierea l-o cunoscut după ochi şi nu l-o mai întrebat nimic : o intrat în casă şi-o început să plîngă încetişor, parcă de-acu' 'nainte asta-i era singura grijă.

Peste cîtva timp iar au venit în sat unii, s-au suit pe-un bolovan în curtea primăriei şi-au început să le povestească oamenilor ca şi prima oară. Da' acu' n-au mai plecat ca atunci, au rămas în sat să-i convingă pe oameni.

„Acu' n-o să mai aibă-ncotro !" se gîndea Ion, da' parcă mai cu frică să se bucure.

După o lună au plecat ăia şi-au venit alţii. Pe urmă au plecat şi ei şi iar au venit alţii. Da' lumea nu voia să semneze. Acu' se uita şi Rălea şi le dădea dreptate oamenilor. Ei, cum putea un om sănătos, voinic, cu familie mari, să semneze că nu poate îngriji, că nu mai poate îngriji de gospodăria lui ? Da' ce credeau aiştia di la oraş că ei, ţăranii, s-au prostit într-atîta că nu mai ştiau să ţie o gospodărie ; c-au uitat ei să semene sau să prăsească ? Apăi cum era să scrii aşa ceva ? Nu ştia nici bietu Rălea ce să mai creadă. Da' el s-o înscris, o semnat. A scris acolo că el, bărbat, cu muierea lui şi cu doi flăcăi nu pot hrăni o vacă şi nu pot ţine un hectar di pămînt di unii singuri. Semnase mai mult pentru că auzise, că în fruntea cooperativei avea să stea cel mai sărac.

Şi cînd se făcu colectivu', tot în coadă rămăsese. Îi spuseseră ceia că n-avea carte şi de-aia. C-au stat şi s-au gîndit..., că nu pot ei să lase atîta pămînt şi atîţia oameni pi mina lui. Da' cum nu?! Dumnezeule, cum nu? Cînd el zi şi noapte făcuse planuri cum să cultive pămînturile Oprişiţei. Se uita la iştia cum puneau varză pi dealuri în loc să puie vie sau pomi. Scuipa şi se bătea cu palma peste frunte a ne-nţelegere. Pe urmă, cum tăiaseră un sfert di păduri ca să mărească „suprafaţa agricolă", cum spuneau ei, de venea pămîntu' la vali pisti oamini. Şi-apoi se-ntreba : cum ascultau ăia di la fermă de-o fiţă vocsită cu vedi pi la ochi, cu halat alb pi dinsa, cu pantofi 'nanţi şi ţigare între degiti la coada vacii, şi nu făceau ei iesle la oi : şi di el n-asculta nimini.

Lumea îl lua în ris că ieşa duminica în sat cu haina lui militărească şi cu decoraţia în piept. Devenise ridicol cu bocancii rupţi, pantalonii la fel, cu chipiu' spart de-un copil de-al lui... descuiţ, cu iţari, tunică militărească şi pălărie pi cap, stîrnea risu'-n urma lui.

Cînd pleca de-acasă, umbla cu pălăria dată pe ceafă, mîndru, fără să-i pese de lume. Dacă intra la bufet, bea ceva, mai mult din ce-i dădeau alţii, (c-aşa-s oaminii, în faţa vinului se-nmoaie) asculta cu paharu-n faţă, adus peste masă, la risu' aspru, la clinchetu' paharelor şi la vorbăraia multă a celor înstăriţi. Aicea putea să stea aproape de ei, să-i audă ce spun cu urechile lui, chiar dacă nu erau la aceeaşi masă.

Cînd se-ntorcea acasă, era tîrziu. Se culca pi prispă : îi era cald di la băutură. Pînă adormea se gîndea cum a ris cutare sau cutare di el... Ce le făcuse ? De ce-şi rideau di el ! Şi visa cum mîine, după ce-o să se scoale să va duce să le ceară socoteală, să-i înhaţe de guler, să-i zguduie bine, să-i gituie zdravăn ; „Ci aţi avut bre ieri cu mini ? hai? Zi mă! Minca-v-ar ciorili!"... şi dă-i şi trage-i...

Şi-acuma, cu ochii deschişi şi cu privirile atîrnate-n decoraţie, se gîndea să se ducă la ei şi să-i stringă de git. Pe toţi !

Îmbrăcă haina şi ieşi în sat.

Triumful talentului (II)

Desculț apare în noiembrie 1948 la Editura de stat. Considerîndu-l un mare succes comercial, editura îl anunță zilnic în paginile de reclamă ale **Scînteii**, lucru ce nu se va mai întîmpla cu alte realizări ale sale. În afara exigențelor reclamei, în strict spațiu literar, **Flacăra** din 3 octombrie 1948 îl prezintă cu un entuziasm lesne sesizabil. Imediat după apariție, publicațiile momentului îi consacră spații ample. Primul comentariu aparține lui **Mihai Novicov** și e publicat în **Flacăra** din 12 decembrie 1948 sub titlul **Să nu uiți, Darie!** Îi urmează cronica literară semnată de **Ov. S. Crohmălniceanu** în trei numere din **Contemporanul** (17 decembrie, 24 decembrie și 31 decembrie 1948). Entuziastă la modul absolut, **Flacăra** revine asupra romanului cu un comentariu semnat de **Mihail Petroveanu** în numerele din 6 februarie și 13 februarie 1949. În **Viața românească** nr. 1—2, ianuarie-februarie 1949, comentariul se intitulează **Despre originalitatea romanului „Desculț"** și aparține lui **Paul Georgescu.** Ca și **Flacăra, Viața românească** revine, în numărul 5—6, mai-iunie 1949, cu un alt comentariu, de astă dată semnat de **Ion Vitner.** Sub semnătura lui **H. Dona, România liberă** din 3 februarie 1949 publică un articol pe marginea romanului. De o atenție deosebită se bucură **Desculț** în paginile **Națiunii.** După ce **Octav Șuluțiu** îl comentează în numărul din 4 ianuarie 1949 la rubrica **Pe margini de cărți, Petru Comarnescu** publică în numerele din 1 februarie, 3 februarie, 6 februarie și 8 februarie 1949 amplul comentariu **Sociologia desculților.** Element particular, romanul e primit ca o capodoperă înainte de a fi analizat critic. Nici o cronică nu se pronunțase asupra valorii romanului, dar **Contemporanul** din 10 decembrie 1948 redă amplul interviu **Povestea unui roman (O discuție cu d-l Zaharia Stancu pe marginea ultimei sale cărți, „Desculț")** având ca premisă caracterul de excepție al recentei apariții. Cu sentimentul că valoarea romanului e indiscutabilă, cronicile literare trec direct, fără etapa intermediară, a analizei critice, la semnificarea succesului. Înscriindu-l într-o tradiție, comentariul din **Contemporanul** descoperă în roman sinteza de excepție a unei întregi literaturi : **„...cartea d-lui Zaharia Stancu este una dintre cele mai autentice mărturii asupra vieții satului românesc pe care le cunoaște literatura noastră. Ea străbate drumul de la «Amintirile» lui Creangă la «Răscoala» lui Rebreanu, culege toate experiențele, le judecă, trage din ele învățămintele și merge mai departe".** Sub semnul aceluiași efort de comparare, cronica literară din **Flacăra** crede că **Desculț** contrazice imaginea statornicită de literatura burgheză a copilului contorsionat, crescut înlăuntrul sferelor de cristal : **„Tov. Zaharia Stancu, refăcîndu-și copilăria, înlătură definitiv, după «Lumina primăverii», de Ion Călugăru, o tradiție rea în literatura noastră".**

Ținînd cont de faptul că permanenta nemulțumire, judecarea operei din perspectiva unei perfecțiuni abstracte, sînt gesturi preferate ale criticii din 1948, generoasa primire făcută romanului e un prim paradox din seria ce-i caracterizează istoria. Al doilea se referă la raporturile dintre primirea făcută la momentul apariției și rezistența romanului în timp. Date fiind criteriile de apreciere ale unei opere literare în perioada 1947—1953, succesul de critică e un indiciu ferm al nerezistenței în timp. Știind normele pe care se întemeiau elogiile criticii, marile succese ale perioadei 1947—1953 nici nu mai trebuie verificate. Entuziasmul de atunci e suficient pentru scepticismul de acum. În cazul romanului **Desculț** lucrurile stau complet diferit. Deși primit cu entuziasm de către critica anilor 1948—1949, romanul rezistă în timp. Era receptat **Desculț** cu alte criterii decît cele ale perioadei 1947—1953 ? Evident, nu. Amplele articole trec romanul prin rigorosul sistem de norme ale realismului socialist din momentul 1948—1949. Cum romanul apare după afirmarea publică a tezei permanentei ascuțiri a luptei de clasă, un loc deosebit în aceste comentarii îl ocupă o satisfacție față de transpunerea acestei teze în **Desculț.** Conform comentariului semnat de **Mihail Petroveanu,** Zaharia Stăncu surprinde, întîia oară în literatura noastră, lupta de clasă în satul românesc : **„Pentru prima dată în literatura noastră zisă rurală nu se mai vorbește despre sat ca un producător al mitului «țăranului» așezat, deci, în afara istoriei, a luptelor de clasă".** Sub semnul teoriei tipicului, romanul e văzut de către exegeza **„Să nu uiți, Darie !"** ca un simplu document sociologic asupra unui fragment al trecutului : **„În capitolul dedicat răscoalei, cauzele ei adînci, fenomenele structurale care au generat-o apar cu vigoare, cerînd fără nici o putință de eschivare concluzia : cauza răscoalei zăcea în însăși structura statului burghezo-moșieresc, în exploatarea sălbatică a țăranului, în mizeria, în foametea, în viața ce tot mai mult nu mai putea fi continuată așa. Și tot cu prilejul răscoalei s-a văzut cum de pe atunci au început să se despartă aceste interese contrarii, acele poziții de clasă, despre care partidul ne vorbește cu atîta insistență astăzi".** Nu lipsește din comentariile pe marginea cărții nici sesizarea normei perspectivei : **„Oamenii descriși de romancier încep să întrezărească sub presiunea evenimentelor viitorul : focul revoluționar care mocnește în mase le luminează din cînd în cînd figurile supte de dorința dreptății, dar numai atît cît să nu răstoarne realitatea drumului revoluționar, mersul său, la început insidios și pe urmă brusc năvalnic". (Ion Vitner,** Cronica literară la „Desculț", **Viața românească,** nr. 5—6, mai-iunie 1949).

3.

Se înșela critica descoperind în **Desculț** riguroasa respectare a normelor realismului socialist ? Evident, nu. Toate exigențele momentului se regăsesc în roman. Astfel, **Desculț** e înainte de toate o riguroasă concretizare a unor teze de moment din științele sociale. Iată teza conform căreia țărănimea săracă are conștiința diferențierii politico-economice de chiaburi : **„Apoi, Cărăbașule,** (un chiabur din sat, n.n.) **tare ți-ar place să nu fi aprins oamenii revoluția. Te temi că o să-ți ia și ție pămînturile. Iacă, noi acum n-avem nimic cu tine. Se cheamă că porți nojițe și nădragi ca și noi, că ești de-ai noștri, dar nu ești de-ai noștri". (Zaharia Stăncu,** „Desculț", Editura de stat, București, 1948, pag. 96). Ilustrațiile lui Perahim sînt menite să facă și mai clar mesajul social-politic al romanului. Trăsăturile sînt colțuroase, îndirjite, silueta personajelor îngroșată cînd e vorba de dușmanul de clasă. Într-o imagine, țăranii arată pumnii strînși îndîrjit iar chipurile lor exprimă o clară revoltă, încît cititorul ghicește ușor că în partea dinspre el stă un dușman de clasă. În general, tezele de științe sociale sînt formulate de către țărani, **Desculț** oferind imaginea unui sat de dinaintea primului război mondial posedînd o solidă cultură marxistă. Tatăl naratorului expune o concepție rolleristă asupra succesiunii lui Cuza : **„— Dacă pămîntul e al boierilor. Trăiesc boierii bine. Trăiesc ciocoii bine. Noi ne alegem cu oasele rupte de muncă. A dat ceva pămînt rumânilor Cuza, demult. L-au scos din scaun boierii. A venit în caput țării un neamț mărunt. S-a dat cu cei ce l-au adus. A uitat de prostime".** (op. cit. pag. 45). Naratorul însuși, deși copil, crede în identitatea de interese dintre asupritorul intern și cel extern : **„Tudor a pierit. Mai greu ca înainte a apăsat stăpînirea boierească norodul... Turcii, turci. Boierii, boieri... Corb la corb nu-și scoate ochii..."** (op. cit. pag. 10). În marginea răscoalei, tatăl naratorului face observații de strategie politică : **„Parcă ar lipsi ceva ! Răscoala n-are o căpetenie. Merg oamenii sătui de asuprire în bobote, dau foc, poate și ucid".** (op. cit. pag. 83—84). Evident, nu lipsesc nici considerațiile pe marginea Marii Revoluții Socialiste din Octombrie : **„— Dacă vor izbuti oamenii de acolo să ducă la bun sfîrșit revoluția din Rusia, socotim că s-o întinde și la noi, c-or fi și la noi mai bine..."** (pag. 396). Exemplar e îndeplinită în roman norma perspectivei. Puțini țărani scapă prilejul de a arunca o privire în viitor pentru a descoperi acolo soluționarea revoluționară a problemelor momentului. Într-un pasaj celebru, Precup Uțupăr, în fața puștilor, întrezărește revoluția care va pune capăt orînduirii burghezo-moșierești : **„— Ne impușcați pe noi. O să mai impușcați și pe alții. Dar n-o să puteți impușca toată țara pe care o asupriți și o mulgeți voi, ciocoilor (...). O să-ți vie rîndul tău, colonele, să plătești singele nostru cu singe. Cu singele tău și al neamului tău de ciocoi. Toți ciocoii o să plătească..."** (op. cit. pag. 123). Necesar în cadrul teoriei perspectivei, muncitorul Dumitru Dumitrescu, pripășit prin sat din motive de demonstrație, face unele trimiteri la viitoarea ivire a Partidului Comunist : **„— Dacă țara o să se ridice ca acum doi ani fără legătura de la om la om, fără legătura de la sat la sat, fără conducere și fără plan, o să se întîmple la fel. Boierii, cu jandarmii, cu armata, au să măcelărească iarăși țara.**

— Cine să ne conducă ?

— O să se găsească la timpul potrivit oameni potriviți — mai spune domnul Dumitru Dumitrescu.

— Acum unde sunt ?

— Se vor fi aflînd ei pe undeva. Dacă nu se vor fi aflînd pe nicăieri, au să se nască..." (op. cit. pag. 235). În același timp, îndelungind exigența partinității înțelese ca deformare a realității, **Desculț** e o acumulare de grozăvii menite a demonstra asuprirea burghezo-moșierească și mai ales a stîrni ură față de trecutul cu care perioada postbelică se află în neîntreruptă polemică. În nevoia de a ilustra caracterul sălbatic al asupririi, romanul nu manifestă nici o prudență în exagerarea faptelor din realitate. Iată, de exemplu, faimoasa scenă în care culegătorilor pe moșia boierului li se pun botnițe : **„Doi logofeți pun fiecărui om, bărbat sau femeie, fată sau băiat, o botniță la gură.**

Știți ce e botnița ? O plasă de sîrmă care îți acopere gura. E țesută din sîrmă, ca o sită. Poți răsufla prin ea. Poți, dacă vrei, să arunci afară scuipatul, prin botniță. În nici un caz nu poți să bagi în gură o singură boabă de strugure. Îi lămurește notarul Stănescu pe rumâni : socoteala boierului e cinstit făcută : patru, cinci sute de oameni intră în fiecare zi la cules. Dacă fiecare ar minca un singur strugure, cu patru, cinci sute de struguri ar păgubi boierul pe zi. Arsta ar insemna pagubă, nu glumă..." (op. cit. pag. 51).

„Ion Cristoiu

Elogiu limbii române

Urmare din pag. I

logi români. „Toate darurile pentru această operă s-au unit în persoana sa, scria G. Călinescu, „bibliofilia, pasiunea literară, informația artistică, cultura" Dar pentru multe serii de absolvenți ai Facultății de filologie din București, Alexandru Rosetti este PROFESORUL, magicianul care a determinat ani la rînd migrarea în masă a studenților filologi către cursurile de istoria limbii pe care, cu știință, firește, dar mai ales cu o molipsitoare pasiune i-a transformat într-o aventură a cunoașterii, o veritabilă campanie arheologică de cercetare a trecutului limbii, soldată cu descoperiri senzaționale, transformate în strălucite lecții de patriotism.

Susținător neclintit al originii latine a limbii române într-o vreme cînd abaterea de la această unică și adevărată direcție așeza epoleți de carton pe umerii altor „inovatori", Alexandru Rosetti a slujit cu fidelitate principiile școlii lui Ovid Densușianu, străduindu-se să lărgească spațiul istoriei limbii către un orizont în care să poată încape întreaga viață spirituală a poporului român.

Elegant și fermecător, erudit și spiritual, emanînd o solaritate care îl însoțea nu doar pe culoarele și în amfiteatrele universității, dar și în excursiile montane în care pornea însoțit de studenți pentru ca seminariile sale de istoria limbii să dobîndească spațiul magic și importanța pe care le meritau, nedespărțit de zîmbetul său care făcea să dispară „morga" pe care alți profesori o cultivau cu premeditare, generos și ocrotitor, opunîndu-se sistematic interpretărilor abuzive din anii 1950—60 care au făcut atîta victime „autobiografice" printre studenți, dincolo de toate meritele și titlurile științifice care îi încununează neclintita străduință pe altarul limbii române, profesorul, savantul, academicianul Alexandru Rosetti este pentru cei care au avut și au norocul să îl cunoască, un OM, fără pată, în lumina atît de necruțătoare a moralei științei și în aceea a vieții obștești.

Fie ca iubirile pe care nu le-a trădat niciodată, să-i lumineze anii rodnicei sale vieți !

«Cărți românești» nr. 3/1983

A apărut, într-o elegantă prezentare grafică, trimestrialul „Cărți românești", publicat în versiunile franceză, engleză, germană și rusă. Numărul 3 pe acest an, un număr tematic unitar, pus sub semnul valorificării mostenirii culturale, se deschide cu o frumoasă frază a lui Mihail Sadoveanu despre rolul cărții. Permanența clasicilor este relevată, ca dimensiune a concepției editoriale. În două substanțiale articole semnate de doi prestigioși editori : Aurelia Batali și Iordan Datcu. Ancheta din acest număr abordează prezența în actualitate a folclorului românesc, iar invitatul revistei este Ovidiu Papadima, distinsul cercetător al etnografiei, dialectologiei și folclorului românesc. În același număr Florica Dimitrescu prezintă ediția „Letopisețului" lui Neculce, realizată de Gabriel Strempel. Grupajele de recenzii au în vedere ediții din opera lui Mihai Eminescu, Lucian Blaga, E. Lovinescu, I. Slavici și poeților Văcărești.

Un număr dens, realizat cu o concepție clară, cu foarte bune rubrici, precum „Cultura românească în lume", în cadrul căreia remarcăm prezența lui Al. Balaci și a tînărului eseist Dan Ion Nasta și cu o judicioasă alegere a cărților prezentate în spațiul rezervat pentru fiecare editură. Așa cum ne-a obișnuit și pînă acum, publicația „Cărți românești" reprezintă un factor de propagare a culturii noastre prin intermediul cărții din cele mai diverse domenii: politic, istoric, științific, literar, artistic.

«Sub flamură de tricolor»

Sub neumbrit tricolor

Patria este universul trăirilor noastre,
de la ceasul dintîi al cuvintelor mamă și
dragoste
pînă la roșul din steag și din jertfa supremă.

În acest perimetru de suflet și gînd românesc
am tot limpezit fîntînile dorului,
pentru a-și putea oglindi chipul bărbat
eroul necunoscut din statuile inimii.

El, anonimul soldat al tranșeelor și al
vrerilor sacre
avea și iubiri și dureri neștiute și vise.
Și mai avea o cumplit de concretă sete
de viață.
Cu toate, mereu, e prezent în sentimentul
profund
și etern al chemărilor vetrei străbune.

Patria este zborul rotund dinspre astăzi spre
mîine.
Îl regăsim în privirea bărbaților ctitori
de țară,
aici și pe treptele anilor temerari, din arcul
de timp al luminilor ;
de cînd adunăm în stelară cununa bucuriile
faptei.

Pentru ca fruntea ta, Românie,
să nu mai cunoască nicicînd întunericul
umilințelor.

Patria este universul trăirilor noastre supreme ;
Sub neumbrit tricolor noi îi sîntem straja
eternă.

Adrian Mierlușcă

Sonet de toamnă

Pe malul soarelui, cu fructe-n mîini,
Ostașul se re-ntoarce din poveste,
Întîrziind cu oboseala peste
Aroma vie-a pașnicei lui piini.
I s-au prelins în suflet curcubee,
Lumina-i stă pe frunte — candid semn
Că-n clipele apelului solemn
Poate în locul tatălui să steie :
La fel de-nalt, la fel de neclintit
În zarișteа pămîntului de-acasă ;
Iar steaua-dorului, cea mai frumoasă,
Îl știe de erou și de iubit...

Ca Făt-Frumos înveșnicit de-o rază,
Cu fructe-n mîini, Ostașul ne visează.

George Florin Cozma

Cămașa gloriei

De-ar fi să te-aduc acum
în această tăcere buimacă,
în această absență a sunetului —
cea dinaintea nașterii lui —

Monumentul ostașilor români de la Carei operă a sculptorului Vida Geza

arătîndu-ți mlădițe crude,
trunchiuri fără încătușare,
ferigile turmentate,
putregaiul de frunze înmiresmat,
umbra a tot și a toate...
Ci smerit și singuratic,
cu privirile transfigurate
să poți spune eu cred în cel ce
într-un amurg violet
poate vedea o livadă
acolo unde nu e.

Nicolae Boghian

Menire

Soldatul
soldatul. Omul care
ne poartă numele, care
ne vorbește cuvintele, care ne
cîntă cîntecele, care ne visează
visele, care ne făptuiește
faptele. Soldatul. Brad
tînăr din pădurea de brazi, Vîntul
ce cîntă în crengile bradului,
cîntecul ce se-naltă din ramuri,
aerul care-l poartă cu gingășie, urechea
care-l aude și-l face
înfiorare. Soldatul. Pagină
de istorie vie ; pagină vie
de vie istorie, însăși istorie. Soldatul
cu numele Sarmizegetusa, soldatul
cu numele Gelu, soldatul cu numele
Podul Înalt, soldatul cu numele Plevna,
soldatul cu numele Mărășești,
soldatul Oituz, soldatul 23 August,
soldatul Oarba de Mureș, soldatul
25 Octombrie, Soldatul 9 Mai. Soldatul,
calendar al eternității. Calendar
cu litere roșii peste toate
calendarele vremii. Literă
roșie-n numele
noastre, în cuvintele
limb'i române. Literă care
veghează pe celelalte, care
dă greutate vorbirii, pe care cade
accentul grav al istoriei ca
o săgeată țîșnită din nor. Soldatul,
SOLDATUL !

Vasile Preda

De veghe la lumina țării

Se lasă spicul toamnei foșnind a înserare,
sub scoarța vremii trunchiul mai tremur-o
rășină,
și-n necuprinsul timplei largi aripi de lumină
despică piscul veghei înnămețit de soare.

Și ni-s așa aproape de pleoapele senine
livezi plesnind în simburi de rouă dind
în floare,
prin care, albi, sub plete de trudă și de sare,
simțim în noi strămoșii din Putne și Rovine

cum vin cernindu-și dorul a limpede
nins oare
pe brazde aburinde-n sărutul de sub plug
și ochii lor din valuri de liniști se aud
simțim lumina țării sub pleoape cum răsare...

Apoi în gînduri iarăși din bolți strălucitoare
rotirea dimineții se-așterne ca un vers
și-n neodihna veghei, în clocotindul mers,
simțim lumina țării sub pleoape cum răsare.

Emil Almășan

Apartenența

drum incrustat cu metafore-n Vreme,
culoare ce strigă frumos din poeme,
virstă urcată în steag și-n idei —
balada anilor mei.

lumină ce vine cîntînd dintr-un astru,
virstă nuntită bogat în albastru
virstă bogată ca munții merei —
balada anilor mei.

cum suie vara în superbul eten
iarna pe timple azi mi-o așternt
cu țărm de vocale, de riuri și stei —
balada anilor mei.

Marius C. Nica

ion șerban drincea

ÎNTÎLNIRI NEAȘTEPTATE

Dumitru venise din oraș foarte iritat. Ajunsese la concluzia că unii dintre prietenii săi, mai degrabă unii dintre aceia pe care el îi socotea prieteni, îl trădaseră. Și-a dat seama de aceasta după ce discutase cu Iliuță, un amic de-al său, de la care aflase că fusese forfecat la singe de Radu și de Stănică la niște persoane sus puse. De altfel, Dumitru avea rețineri față de acești amici ai săi, dar nu-i credea într-atît de fățarnici încît să mintă despre el vrute și nevrute tocmai într-un moment cînd nu avea nevoie de atmosferă proastă. Se simțea rănit sufletește și nu înțelegea motivul pentru care cei doi prieteni ai săi încercau să-l lovească sub centură. Mai trecuse el printr-o astfel de criză în timpul facultății, atunci cînd colegul său Vespir încercase să-l terfelească în fața colegilor și a profesorilor. Totul pornise de la faptul că Dumitru incepuse să fie foarte mult apreciat de profesori. Între timp el publicase într-o revistă un articol interesant din domeniul sociologiei, care fusese bine primit de specialiști și asta l-a indignat și mai mult pe Vespir. Gîndul lui Dumitru era luat în seamă de profesori și că la absolvire va fi repartizat într-un loc mai bun decît al lui, îl scotea din sărite, îi rodea sufletul de invidie.

Vespir era secretar al comitetului de partid pe facultate și putea să meargă mai des la decanul facultății. În discuțiile pe care el le avea cu acesta amintea ostentativ de Dumitru spunînd despre el verzi și uscate. Rolul lui Vespir de a-l anula pe Dumitru se juca tot mai des dincolo de cortină. Într-o zi Vespir îl informează pe decan că Dumitru s-a schimbat total ; nu mai depune interes la învățătură, irosindu-și timpul cu nimicuri, nu mai răspunde la seminarii, își persiflează profesorii.

— Cum, dar Dumitru era un băiat bun, inteligent, mi-au plăcut foarte mult și articolele pe care le-a publicat.

— Nu am vrut să merg mai departe tovarășe decan — a intervenit Vespir cu prefăcută fermitate — dar noi sîntem comuniști și trebuie să nu ne ascundem după deget. Să știți că ultima lucrare pe care a publicat-o tovarășul Bălăuță este, de fapt, un furt. Ideile nu sînt ale lui, sînt ale unei cunoștințe de-a noastră de la Serinești, un băiat foarte deștept, pe care și le-a expus odată la un simpozion. Dacă aș fi fost străin de ideile astea, treacă-meargă, dar eu cînd le-am auzit cu urechile mele din gura ăluia, nu pot să stau pasiv, iar tovarășu' Dumitru să se impăuneze făcînd pe marele deștept. De-aia zic eu tovarășe decan, să-l ajutăm pe tovarășu Bălăuță să nu cadă în greșeli și mai mari. Am o idee ! Luna aceasta cînd vom ține ședința de partid, în referatul pe care o să-l prezentăm, fiindcă tot se analizează situația la învățătură, amintim și de cazul lui Bălăuță.

— Dacă așa stau lucrurile, desigur, sînt și eu de acord.

Ședința de partid s-a ținut într-una din sălile de cursuri. Era vară. Brazii din parcul facultății respirau adînc în cetină. În sală se auzea doar glasul referentului. Dumitru Bălăuță a incremenit de-odată. Pînă cînd s-a terminat referatul de citit el și-a derulat mereu în memorie frînturi de fraze pe care le auzise citite din referat : „...Dumitru Bălăuță nu a reușit să depășească... el scormonește în ideile altora fără strîngere de inimă". Dumitru se mîhnea din ce în ce mai rău. „Nu se poate ! — se gîndea Dumitru. Cum... Așa de-odată, eu, Bălăuță să devin un caz ? ! Dar, nu-nteleg ! Ce este la mijloc ? ! Vespir... Decanul... Vespir... Dar de ce ? !".

Cînd Dumitru a cerut să i se explice cum de s-a ajuns la concluzia menționată în referat, i s-a răspuns că decanatul facultății a cerut aceasta. Sala amuțise. Toată asistența se uita spre Dumitru. Nu-i venea să creadă că tot ce se întîmplă este adevărat. Dumitru simțea că se deschide sub el un hău în care cade fără să mai aibă vreo salvare. Cînd s-a trecut la discuții el a trebuit să ia cuvîntul, nu pentru a se disculpa, pentru că nu avea de ce să se disculpe, ci ca să dea în vileag adevărata față a lucrurilor. „Tot ce s-a amintit aici despre mine — a spus Dumitru cutremurat de emoție, este o minciună, sînt vorbe goale fără acoperire faptică. Înainte de a se ajunge la concluzia exprimată în referat trebuie să se facă o analiză temeinică, să se vină cu argumente, nu numai cu afirmații. Totul este fals și inscenare ! Sper că nu ați reușit să convingeți nici-un comunist cinstit din această sală că eu nu mai sînt Bălăuță de altă dată, că, în ultimă instanță, sînt un hoț, care fură ideile altora. Vă rog să-mi spuneți adevărul ! Nimeni pînă acum nu mi-a atras atenția de greșelile mele și acum, deodată, sînt arătat cu degetul. Sînteți convins pe deplin despre tot ce s-a spus despre mine, tovarășe decan ? Dumneavoastră, cei care ați întocmit referatul, sînteți siguri despre ceea ce ați scris pe hîrtie ? Nu vi se pare că vă jucați cu sufletul unui om, rănindu-l cu atîta ușurință ? Ați aruncat cu noroi peste gîndurile mele și cer organizației de partid să analizeze în amănunțime această situație !".

Decanul devenise nervos, gîndindu-se că nu a procedat bine, că a fost înșelat. Era mutenie în sală ca într-o catedrală. Nimeni nu se aștepta ca Dumitru să fie blamat în adunarea generală de partid. Vespir devenise alb la față. El îl credea incapabil pe Dumitru să riposteze cu atîta hotărîre. Credea că Dumitru va înghiți totul pe tăcute.

Adunarea generală de partid s-a terminat și Dumitru a ieșit din sală răvășit ca un liliac înmugurit de timpuriu, peste care a căzut ultima zăpadă a lui martie. A luat în mînă două pietricele și le-a aruncat în sus cînd pe una, cînd pe cealaltă, zicînd : „Tu să fii munte, tu să fii diamant, tu să fii munte, tu să fii diamant..." În urma lui brazii din parc au roșit și curgeau unul spre altul. Se roșiseră brazii și singele lor curgea în bulboane. Se roșiseră hainele lui Dumitru de singele brazilor și acesta arunca mereu

Gheorghe Coman : „Întîmpinare"

cu pietricelele în sus : „Tu să fii munte, tu să fii diamant, tu să fii munte, tu să fii diamant, tu...".

Revenită în mintea lui Dumitru această întîmplare cu Vespir și suprapusă peste cele auzite de la Iliuță, despre ceea ce se vorbise în legătură cu el, a căzut pe gînduri meditînd la relațiile dintre oameni, la nimicnicia unora care sînt capabili să-și vorbească de rău și frații și părinții, numai ca lor să le fie bine, sau să poată trage foloase cît mai mari. Stînd tolănit pe o dormeză cu ochii închiși, Dumitru își derula prin memorie fel și fel de reflecții despre prietenie, știute de la ginditorii lumii. Deodată s-a pomenit pronunțînd cu voce tare un text reținut din „Istoria Ieroglifică" a lui Dimitrie Cantemir, care suna în felul următor : „Roada pomului prieteșugului alta nu este, fără numai ascunsul inimii fără primejdie a descoperi". A mai repetat de cîteva ori acest text, căutînd să-i pătrundă înțelesurile și i s-a părut că îl are în față pe Dimitrie Cantemir, cu pletele lăsate pe umeri, privindu-l cu ochi pătrunzători. Acesta a început să-i vorbească despre oameni, că ei, oamenii, se aseamănă cu animalele, ca după aceea să vorbească numai despre animale, să facă istoria lor, încercînd să le găsească originea, asemănarea dintre ele, să le descopere vicleșugul, comportamentul lor, să facă diferențieri dintre unele și altele, numindu-le pe cele care sînt rele și pe cele care sînt bune, pe cele care turbează, pe cele care au păr și pe cele care nu au păr, sau își schimbă părul după anotimp, pe cele care se tîrăsc, pe cele care au picioare numai pentru fugă și pe cele care au picioare numai ca să se sfîșie. Dumitru asculta înfrigurat și nu știa ce să creadă. Era într-adevăr în fața lui Dimitrie Cantemir ? Și dacă era el, de ce îi vorbea despre animale ? Ce legătură avea logosul său despre frumusețea calului, despre nestatornicia lui, despre asemănarea galopului său cu desprinderea păsării de pe pămînt atunci cînd își ia zborul ? Sau ce voia el să spună cînd repeta mereu : „Cameleonul este mai sincer decît melcul, mai fricos decît broasca, mai umil decît șarpele, mai rău decît pisica, mai blînd decît tigrul. Să nu te duci în pădure pînă nu răsare soarele și să nu pleci din ea pînă nu auzi o pasăre cîntînd". Dumitru nu înțelegea rimic și tot încercînd să deslușească sensul cuvintelor, în locul lui Dimitrie Cantemir a apărut el, Dumitru. El stătea în fața sa și se întreba dacă ceea ce a văzut și a auzit a fost adevărat, dacă el mai există sau el este cel din fața lui.

— Nu te speria Dumitre, nu te speria de tine — i s-a adresat dublura sa — nu te speria de tine, de tine nu ai de ce să te sperii.

Dumitru își asculta atent dublura, cu ochii dilatați, cuprins de spaimă și nu-i venea să creadă de situația în care se afla. Mai înainte îi vorbise Dimitrie Cantemir, iar acum îi vorbește un om care îi seamănă perfect și are pretenția că este dublura lui. Voia să strige la Lidia care era în altă cameră, dar nu îndrăznea, îi era teamă, îi era rușine, nici el nu știa precis ce sentimente îl dominau. Începuse să se liniștească, impăcîndu-se cu situația și asculta atent vorbele Eului său, în care observa multă durere.

— Ai dreptate ce îmi spui — și-a întrerupt Dumitru interlocutorul. De altfel, ceea ce aud acum de la tine știu și eu, simt că sînt gîndurile mele, dar nu l-am înțeles pe Dimitrie Cantemir ce a vrut să spună. Apoi, nu știu dacă, într-adevăr, a fost Dimitrie Cantemir, sau am avut eu halucinații, sau încă mai am și acum halucinații. Cum este posibil să învie din morți Dimitrie Cantemir ? N-o să mă creadă nimeni dacă o să spun această întîmplare, toată lumea o să zică despre mine că sînt nebun. Și, totuși, a fost adevărat ? Dacă nu este adevărat că l-am avut în față pe Dimitrie Cantemir, înseamnă că nu este adevărat că existi și tu, înseamnă că se petrece cu mine ceva, că sînt bolnav.

— Nu te mai frămînta atîta Dumitre, nu are nici-un sens să te străduiești să te convingi dacă l-ai avut sau nu l-ai avut în față pe Dimitrie Cantemir, sau dacă te ai pe tine însuți în față. Important este ce ai auzit. De altfel, tu ești sigur de tine că exiști ? Uite că acum te fac să te îndoiești de existența ta pe pămînt. Ei, dar să lăsăm astea, uite, eu plec și o să ne mai întîlnim noi...

Dumitru a rămas cîteva minute pierdut în gînduri, apoi revenindu-și și-a dat seama că totul este normal, că nu s-a întîmplat nimic deosebit. El se gîndea la faptul că totul este posibil, că viața îți oferă numai surprize și nu vede de ce îl frămîntă aceste întîmplări, care alăturate altora mai incredibile devin ceva banal. Dumitru încerca să se autolinistească, să scape de încordarea nervilor care îi dominau întreaga ființă.

Dumitru a ezitat să-i spună Lidiei cele întîmplate, dar pînă la urmă i-a destăinuit toată povestea cu Dimitrie Cantemir și cu dublura sa. Lidia asculta atentă, la început mirată, apoi a devenit senină la față cu un zîmbet puțin perceptibil pe buze.

— Pînă la urmă, Dumitru, o să vorbim cu eroii din cărțile bibliotecii noastre și te asigur că o să ne înțelegem mai bine cu ei decît cu mulți dintre aceia care ne dau bună ziua.

— Ei, lasă, lasă, nu generaliza tu lucrurile așa — a vorbit Dumitru puțin afectat — acum nu înseamnă că toți oamenii sînt ca Tudor, ca Stănică sau ca parvenitul ăla de Gore.

Dar ce să-i faci, știi tu cum este zicala aceea : „Cîinele moare de drum lung și prostul de grija altuia".

(Fragment din romanul „Marele C[illegible]urs")

Din nou despre întîiul scriitor român

Încercarea mea de a restitui culturii române un scriitor „dispărut" acum citeva sute de ani, în urma unei confuzii cu cărturarul bulgar Grigorie Țamblac și a unor legende pe care știința modernă, în loc să le risipească, le-a dilatat pînă la absurd, s-a trezit în fața unei opoziții neașteptate : a profesorului Al. Piru, care într-o „Glosă de istorie literară" (**Luceafărul**, nr. 34 din 27 august a.c.) pledează pentru paternitatea lui Grigorie Țamblac asupra acestei scrieri de început a literaturii române. Domnia sa revine, spre a răspunde obiecțiilor noastre în articolul **Alte precizări necesare** (**Luceafărul**, nr. 38 din 24 septembrie). Nu din dorința de a polemiza cu profesorul Piru reiau problema în cauză, ci pentru a atrage atenția istoriografiei noastre literare **că lucrurile care păreau — și-i par și dînsului — adevăruri bine stabilite nu sînt în realitate decît presupuneri, ipoteze sau pur și simplu erori.** Cum ele privesc însă o operă și un autor care își pun pecetea pe întreaga tradiție, a prozei narative moldovenești, subliniind încă de la început caracterul ei militant național, accentuat în epoca lui Ștefan cel Mare (am demonstrat cred, într-un studiu despre Alexandru cel Bun, că această „hagiografie" ca gen literar este, în realitate, o operă eminamente politică, atît prin **originea** ei cît și prin **scopul final:** fundamentarea independenței ideologice a Moldovei, în formele religioase specifice epocii), discutarea și înlăturarea lor se impune pe loc, spre a nu lăsa drum liber în viitor confuziei. Acesta este scopul articolului de față.

În fond, prof. Al. Piru este victima unei bibliografii nu numai preluată necritic, dar, din păcate, nici măcar citată corect (necum citită, fiindcă atîtea greșeli din titlurile în limbă bulgară și rusă nu pot scăpa de sub condeiul unui cunoscător al limbilor respective !). Caz și mai grav, există articole, totuși accesibile, în limba franceză, pe care prof. Piru le citează tot **pe necitite,** fiindcă altfel n-ar fi scris că „argumentele lui Dan Zamfirescu provin din studiile lui Emil Turdeanu, **Gri** (sic) **goire Çamblak** (cu Ç intrucît prof. Piru nu a aflat că în transcripția internațională a alfabetului chirilic C = Ț) : **faux argument** (corect: arguments) **d'une biographie, Les lettres slaves en Moldavie : le moine Gabriel du monastère de Neamțu, La littérature bulgare du XIV-e siècle et sa diffusion dans les pays roumains,** Paris, 1947".

Cine a citit lucrările respective știe că subsemnatul nu avea cum să preia argumentele lui Emil Turdeanu **pentru o problemă pe care acesta nu și-a pus-o niciodată !** Într-adevăr, eminentul savant român acceptă, ca toți predecesorii săi, teza trimiterii lui Țamblac în 1401 la Suceava și pe aceea a paternității sale asupra **Mucenicieі lui Ioan cel Nou.** Studiul din 1946 privind „falsele argumente ale unei biografii" nu se referă la chestiunea noastră, ci la identificarea lui Grigorie Țamblac cu Gavriil Uric, făcută de Iatimirski ! Cît privește contribuția lui Petre Ș. Năsturel, ea este pe larg amintită și comentată de noi în studiul publicat în **Luceafărul** din 14 mai a.c. **Cititorul** acelui studiu trebuie să știe, deci, și **ce** și **cît** am preluat de la Petre Ș. Năsturel. **În nici un caz nu am preluat argumentul esențial, la care de altfel prof. Piru nici nu răspunde, ceea ce-i verifică tăria : că „Grigorie monahul din chilia mea" trimis în 1401 de patriarhul Matei nu poate fi identificat, în baza nici unui argument, cu Grigorie Țamblac.** Am invitat pe prof. Piru să ne răspundă pe ce bază acceptă dînsul această identificare. Nu ni se răspunde decît... repetîndu-se afirmația: **„cînd a venit în Moldova Grigorie Țamblac însoțit de diaconul Manuel Arhon".**

Al doilea argument esențial, care de data aceasta apare și la Năsturel, dar **pe care l-am dezvoltat** eu, privește anul 1415, pentru aducerea moaștelor lui Ioan cel Nou. Năsturel a observat primul existența acestei date în varianta „Axinte Uricariul" a cronicii lui Ureche, dar nu a găsit o explicație. **Ipoteza formulată de noi : actul lui Alexandru cel Bun pentru „Poiana Vlădicii" ne aparține în exclusivitate.** Prof. Piru nu este de acord cu ipoteza noastră și propune alta, adăugînd că **„Axinte Uricariul și numai el, nu și Nicolae Costin, cum crede Dan Zamfirescu** vorbește de anul 6923 (1415)". Regret că nu pot fi de acord cu prof. Piru, fiindcă eu nu „cred", ci **citesc** următorul pasaj din **Leatopisețul Țerei Moldovei de la Ștefan sin Vasile-Vodă, de unde este părăsit de Miron Costin (...)** de Nicolae Costin (Kogălniceanu, **Cronicile României,** ed. II, vol. II, București, 1872, p. 36) : „Atuncea, la întorsul Craiului, s-au sculat Dosotei Mitropolitul și au închinat moaștele sfîntului mucenic Ioan Novi la Craiul Sobietzki. **Care pre acest sfînt l-au fost adus în țară cu multă cheltuială răposatul domn, bătrînul Alexandru vodă, feciorul lui Roman vodă, de la păgîni, de la Cetatea Albă din veleatul 6923 (1415 !) de au stătut în țară ca la trei sute de ani;** și s-au dus și Dosotei Mitropolitul împreună cu sfîntul în țara leșească, cu toate odoarele de mult preț a Mitropoliei și a sfîntului, carea de atunci este lipsit sfîntul din țară, de-l țin leșii fără de nici o pricină".

Nu încape îndoială că informația conținută în pasajul de mai sus provine de la un cunoscător exact al situației, căci presupunerea luării cu forța a lui Dosoftei în Polonia de către Sobieski a căzut, în urma publicării corespondenței lui Dosoftei cu Constantin Cantemir, în 1897, de către Ferdinand von Zieglauer (retradusă și în românește, din germană, de Dimitrie Dan, **Dosoftei mitropolitul Moldovei,** 1927) corespondență ce adeverește pe Neculce cu ale sale **O samă de cuvinte** (vezi mai pe larg în cartea noastră **Contribuții la istoria literaturii române vechi,** București, 1981, p. 138—140). Acest autor perfect informat este tocmai **Nicolae Costin.** El rămîne să fie socotit autorul cronicii din care citățm, deși paternitatea i-a fost contestată de C. Giurescu. Un tînăr cercetător foarte meritoriu Alexandru V. Diță a făcut dovada că atribuirea tradițională, pe care o găsim și la Kogălniceanu, Iorga, G. Călinescu este perfect valabilă (vezi A. V. Diță, **Reinterpretări și adăugiri la studiul cronicilor moldovene** în **Revista de istorie** tom. 23, 1979, nr. 5, p. 875—893).

Problema nu este, deci, dacă „numai" Axinte atestă data de 1415, ci **dacă Axinte însuși nu este cumva dator tocmai lui Nicolae Costin pentru punerea acestei date în cronica lui !** Cînd Nicolae Costin a scris „Letopisețul de la facerea lumii" din care citează prof. Piru, el a copiat pur și simplu textul lui Ureche în varianta Misail Călugărul, cum se vede și din ce citează dînsul. Cînd însă a trebuit să relateze ce știa **el** în legătură cu aducerea moaștelor în țară, a invocat data 6923 (1415). Contextul în care o face exclude ipoteza prof. Piru că ar fi doar rezultatul unei greșite aproximări a anului urcării pe tron a lui Alexandru cel Bun. Rămîne deci numai presupunerea noastră că, de fapt, logofătul Nicolae Costin cunoștea data din actul emis pentru Poiana Vlădicii, fie direct, fie de la tatăl său, Miron, și că **acest act atesta anul 1415 ca an al aducerii moaștelor !** Or, dacă s-ar dovedi ipoteza noastră, ea ar tranșa definitiv problema „paternității" lui Țamblac, fiindcă la 1415 acesta era la Kiev, mitropolit, și nu „monah și prezviter" la Suceava. Deocamdată un lucru este sigur : **Nicolae Costin, spre deosebire de ce spune prof. Al. Piru, știa de anul 6923 (1415) ca an al aducerii moaștelor.**

Profesorul Piru crede și afirmă din nou că „Aducerea «cu mare cheltuială» a moaștelor din țară păgînă a fost simultană cu ridicarea anatemei asupra bisericii moldovene, a mitropolitului Iosif și a voievodului Alexandru cel Bun în 1402 cînd a venit în Moldova Grigore Țamblac însoțit de diaconul Manuel Arhon. **Tot atunci a scris Grigore Țamblac hagiografia cunoscută".**

Că nu avem nici un temei pentru a identifica pe Grigore „din chilia mea", cel trimis în 1401, cu Grigorie Țamblac, am arătat. Am cerut prof. Piru să producă argumentele sale. În locul unui răspuns avem o reafirmare a pseudo-informației puse în circulație de Melchisedec.

Cît privește scrierea **Mucenicieі în 1402,** ea este exclusă, după cum este exclusă **chiar și în 1415,** pentru un motiv categoric : evenimentele aducerii moaștelor sînt înfățișate de autorul **Mucenicieі** ca petrecîndu-se **în trecut.** Se spune categoric (așa cum a observat încă Petre Ș. Năsturel) că veștile despre minunile sfîntului au ajuns la „ize TOGDA (cel ce **atunci)** domnea peste toată Moldova și Malul Mării (...) Ioan Alexandru voievod". Și că el s-a sfătuit cu „ize TOGDA" conducea biserica, arhiepiscopul Iosif. Autorul folosește cînd trecutul narațiunii, cînd prezentul **istoric** (atunci cînd descrie scena întîmpinării moaștelor). Se vede clar că povestește lucruri care s-au petrecut **în urmă,** nu pe care le slăvește pe loc, în prezența celor de față, așa cum face Țamblac în cunoscutul său cuvînt la exact un eveniment asemănător : mutarea moaștelor sfîntei Paraschiva de la Vidin în Serbia. Cît de **în trecut** se petrecuseră ? Oricum, pe vremea cînd Alexandru și Iosif trăiau, căci formularea este categorică : unul **domnea,** altul **conducea** biserica **atunci,** nu în momentul cînd scrie autorul. Deci, **Mucenicia** s-a scris după 1432 cînd moare Alexandru cel Bun, și înainte de 1438 cînd o găsim copiată de Gavriil Uric la Neamțu. Numai dacă s-a scris în acest interval ne explicăm tonul general, de **narațiune** și nu de **encomiu,** și mai ales o formulare care exclude cu desăvîrșire încercarea lui Iațimirski și mai recent a cercetătorilor bulgari de a acorda (împotriva dicționarelor !) cuvîntului **togda** și sensul de... **acum.** Este vorba de invocarea minunilor ce s-au petrecut **atunci,** după așezarea moaștelor în Suceava : „Iar despre vindecările de **atunci (O BYVŠIX ZE TOGDA ISCELENIJ)** a celor cuprinși de felurite boli, îi lăsăm pe înșiși cei vindecați să vorbească".

Cum putea formula așa un autor care scria pentru a citi în fața voievodului, în cinstea momentului în care se petrecea evenimentul instalării moaștelor? Pentru ce era nevoie să se invoce mărturia celor vindecați **atunci?** Dimpotrivă, totul devine firesc pentru un autor care scrie după ce trecuseră aproape două decenii de la cele întîmplate și care avea nevoie de această mărturie, sau care o invoca potrivit unui loc comun al stilului hagiografic. Dar al stilului **narativ,** nu al celui **encomiastic.** Tocmai diferența categorică dintre două texte presupuse a fi redactate cu același prilej — o mutare de moaște — a făcut pe V. Sl. Kiselkov, care le cunoștea bine pe ambele, să excludă paternitatea lui Țamblac asupra **Mucenicieі lui Ioan cel Nou.**

★

Restul articolului „Alte precizări necesare" nu mai comportă discuție, dar impune o restabilire obligatorie a realității spre a nu fi pusă în circulație sub autoritatea prof. Piru, o nouă serie de erori. Astfel prof. Piru susține că „Din autorii bulgari care au scris despre Grigorie Țamblac **rezultă** (s.n.) că acesta a fost în ultimul deceniu al secolului al XIV-lea egumen al mănăstirii Pantocrator din Constantinopole, iar la sfîrșitul secolului egumen la mănăstirea Deceani din Serbia". Oricine studiază bibliografia bulgară, rusă și română despre Țamblac se convinge că din ea „rezultă" un singur lucru : că pînă în 1409 cînd Țamblac intră în reflectorul cronicilor rusești și al documentelor ucraino-litvane **nu se știe absolut nimic precis despre biografia sa.** Totul este **presupunere** și **ipoteză** ce iau ca bază fie textele lui Țamblac (extrem de laconice în materie autobiografică), fie **titlurile** scrierilor sale, fie documente aplicate arbitrar lui, cum este cazul „gramatei" lui Matei.

Nu face excepție de la această regulă nici Boniu Anghelov în cartea sa **Starobulgarski pisateli,** Sofia, 1981, în care citim la p. 120 : **„S-a întors la mănăstirea Neamțu, unde s-a dedat la activitatea cărturărească și a întărit tradițiile scrierii slave printre români.** Data exactă a morții sale nu este cunoscută — se presupune că a murit prin 1419—1420 în mănăstirea Neamțu". Există mărturii categorice că Tamalic a murit în anul 1419 sau 1420 : letopisețele rusești, scrisoarea lui Vladislav Jagello și o însemnare pe un manuscris de la Athos. Nu există însă nici cea mai mică dovadă în sprijinul celor afirmate mai sus, că s-ar fi întors la Neamțu și ar fi murit acolo. Pahomie al Romanului, care a petrecut ani mulți la Neamțu și a creat, la începutul secolului al XVIII-lea, legenda lui Țamblac în cultura română nu știa nimic despre așa ceva, deși era cel mai îndreptățit să consemneze un asemenea eveniment, fie și legendar ! Dimpotrivă, el scria că i-a sărutat moaștele la Kiev ! Cam așa se scrie biografia lui Țamblac !

Și egumenatul lui Țamblac la Pantocratorul din Constantinopol este o simplă presupunere, bazată pe afirmația sa că „eu cunosc bine Constantinopolul".

„Din 1401 — scrie mai departe prof. Al. Piru — **a stat pînă în 1405 în Moldova"** fapt ce ar „rezulta" din cercetările aceleași istorici literari bulgari. Nu spune însă pe ce se bazează aceștia : pe gramata patriarhului Matei și pe argumentul lui Melchisedec cu predica de la... Kiev ! Dacă prof. Piru mai găsește alt „temei" (cum l-am invitat și data trecută) îl rugăm să ni-l comunice.

„Va pleca de aici (de la Vilna n.n.) **la Constantinopole unde devine egumen al mănăstirii Pliniar"** citim mai departe. Mănăstirea „Pliniar" (de fapt **Plinair** cum scrie, mai departe, corect, și prof. Piru) nu a fost încă identificată în Constantinopol și există chiar

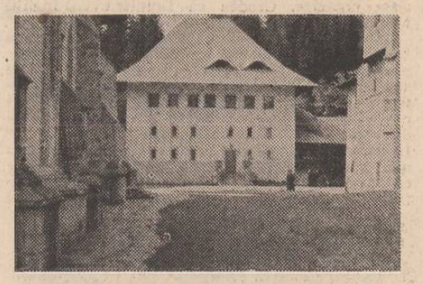

Casa domnească a lui Alexandru cel Bun de la Bistrița

părerea că de fapt trebuie să înțelegem prin „plinair" „în plin aer", adică... nicăieri, ceea ce înseamnă că Țamblac nu se afla atunci în nici un post (atît de multe și de paradoxale sînt ipotezele înflorite pe îngusta bază sigură a biografiei lui Țamblac !). Dar la sfîrșitul panegiricului consacrat mitropolitului Ciprian al Moscovei, în titlul căruia apare Țamblac „igumena obiteli Plinairskya" (unicul caz) citim că „Grigorie Țamblac a scris acest cuvînt funebru, **fiind mitropolit al Kievului și al întregului stat lituan"** cum traduc și alcătuitorii recentului volum doi din **Stara bălgarska literatura,** Sofia, 1982, p. 215 : „Napisal tova slovo nadgrobno Grigorij Camblak **kato mitropolit na Kiex i na cjalata Litovska dŭržava".** Deocamdată contradicția dintre titlu și această propoziție finală nu este rezolvată!

„În noul său articol, Dan Zamfirescu nu neagă numai că **Mucenicia sfîntului Ioan** ar fi opera lui Grigorie Țamblac, dar și alte scrieri ale sale conținute în **zbornicul rus Kniga Grigorya Țamblac".** De la un autor care transcrie cu **y** (care are valoare de **i** în transcripția internațională) și care n-a observat că în rusește posesivul, ca și în românește, se exprimă prin genetiv (deci **Țamblaca** în transcrierea fantezistă a prof. Piru sau **Camblaka** în cea folosită internațional) nu mai avem pretenția de a fi citit studiul Nevianei Donceva-Panaiotova, la care am trimis. Dar ne-am fi așteptat măcar la o lectură atentă a articolului nostru. Am spus clar, în românește, că așa-numita „Carte a lui Grigorie Țamblac" conține un număr fix de texte și anume 18. Din cele 10 manuscrise cunoscute, **unul singur,** cel din Biblioteca Sinodală (acum în Muzeul istoric de stat) mai **adaogă** trei texte : **Mucenicia lui Ioan cel Nou, Lauda lui Ciprian Țamblac** de care am vorbit mai sus și o predică la Sfîntul Gheorghe care nu are nume de autor și pe care eu n-o consider a lui Țamblac. I-am expus această problemă profesorului Rusev, în decembrie 1980, cînd l-am văzut pentru ultima oară la Sofia și dînsul citind textul fără nume de autor în comparație cu predica la Sf. Gheorghe care poartă numele lui Țamblac în titlu, mi-a spus că este de acord cu mine. Rămîne de văzut dacă și alți învățați bulgari vor ajunge la aceeași concluzie. Un lucru însă e sigur : nici acest text și nici celelalte două **nu fac parte din conținutul „canonic" al numitei Cărți a lui Gr. Țamblac".** Deci obiecția prof. Piru nu are obiect.

„I-ar fi arătat regretatului Penio Rusev că predica de Sfîntul Gheorghe din **Cartea lui Grigorie Țamblac** nu e tot una cu cea slavonă copiată de români, lucru admis de cercetătorul bulgar, probabil după ce acesta a scris cartea sa **Grigorii Țamblak — bălgarski, srăbski, rumănski i ruski pisatel** (Sofia, 1968) etc. etc.". Profesorul Piru îmi atribuie din nou ideile proprii. I-am arătat prof. Rusev că predica **fără nume de autor** care începe cu „včera ljubimici" și pe care **o găsim copiată în manuscrisele de la Dragomirna și Putna alături de predica despre Sfîntul Gheorghe care are ca autor pe „Grigorie monahul și prezviterul, egumenul mănăstirii Pantocrator"** nu este de Grigorie Țamblac. Nici un manuscris, de proveniență bulgară, sîrbă sau română, și nici măcar manuscrisul din Biblioteca Sinodală nu-i atribuie acest text. I l-a atribuit **Iațimirski** și asta **numai și numai fiindcă el a fost copiat în sbornicul din Biblioteca Sinodală.** Dar el nu figurează între cele 18 texte ale **Cărții lui Grigorie Țamblac.**

Cît privește „cartea" profesorului Rusev, citată de prof. Al. Piru, ea este în realitate... un articol de 20 de pagini publicat în „Trudove" ale Bibliotecii Naționale „Kiril și Metodie", tomul IV, 1968, p. 451—473, după cum ne informează chiar Rusev la p. 8, nota 2, din următorul titlu citat de prof. Piru (adică ediția **Panegiricului lui Eftimie,** în colaborare cu A. Davidov și I. Gălăbov !).

„În Cartea lui Grigorie Țamblac (...) mai figurează panegiricul mitropolitului Ciprian sub numele Gigore monahul și prezviterul — egumenul mănăstirii Plinairilor (de data asta corect ! D. Z.), **adică tocmai ce era Grigorie Țamblac cînd a scris acest panegiric la Constantinopole".** Lucrurile stau exact invers : în „Cartea" respectivă nu figurează acest **Panegiric,** ci el este **adăogat** în mod excepțional, într-un singur manuscris din cele zece cunoscute. Cît privește locul unde s-a scris și ce era Țamblac în acel moment, vezi mai sus !

„În fine **Cartea lui Grigorie Țamblac** conține **Mucenicia lui Ioan cel Nou** de Grigorie monahul, egumenul **mănăstirii Pantocratorul** și prezviter al marii Biserici a Moldovlahiei, **titulara corespunzătoare anului 1402".** Din nou adevărul este exact pe dos : „Cartea lui Țamblac" **nu** conține **Mucenicia,** ci aceasta este **adăogată,** după cele 18 texte ce o alcătuiesc, și asta într-unul singur din cele 10 manuscrise, și anume **în cel mai nou,** din secolul XVI.

Trebuie să duci obstinația în a nu recunoaște realitatea dincolo de orice limită pentru a susține că românul Gavriil Uric la 1438, nu știa **să** scrie numele și atribuțiile eclesiastice ale autorului primei opere originale a literaturii române, și, dimpotrivă, le știa copistul rus de peste două secole, pe care jură azi prof. Al. Piru.

Restul din ce mai scrie prof. Al. Piru (afară de trimiterile la Turdeanu și Năsturel, la care am răspuns) nu mai contează. „Mecet" data trecută **Macev)** este însă Constantin **Mecev.**

Deferența unui autor pentru cititorul pe care vrea **să**-l convingă de seriozitatea sa începe (sau sfîrșește) cu grija pentru manuscrisul încredințat tiparului. Cine lasă în dactilogramă sau ignoră la corectură greșeli ca **anyovna** pentru **knižovna** — cărturărească), **zvacenie** (pentru **značenie** — însemnătate), **razvitreta** (pentru **razvitieto** — dezvoltarea), cine pierde din condei pînă și numele țării în care trăiește, atunci cînd citează titlul unei cărți (adevăratul titlu al cărții lui Rusev nu este **Grigorii Țamblak i v starata rumănska literatura** cum scrie Al. Piru, ci **Grigorij Camblak v Rumunija** i v starata rumunska literatura) nu mai poate uimi pe nimeni cînd apără ce apără și cînd combate ce combate. În ce ne privește îl anunțăm pe prof. Al. Piru că prin acest articol am pus punct dialogului cu domnia sa pe această temă.

Dan Zamfirescu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

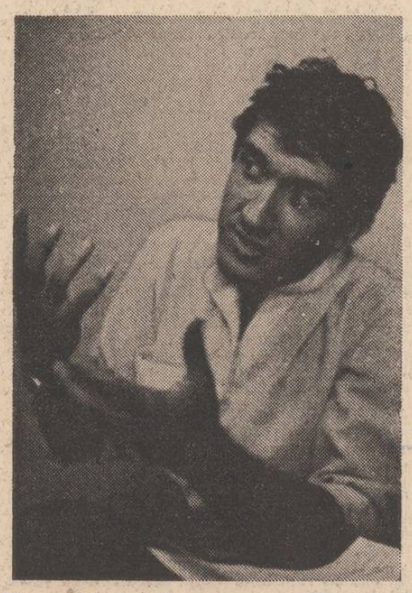

O rubrică de prima pagină a revistei „Luceafărul" : Distinguo de Vladimir Streinu

Mircea Diaconu încearcă să explice de ce scrie literatură

Paul Everac primește replica savuroasă a lui Vlad Mușatescu

Dialectica fotografiilor mișcate

De la debutul său editorial cu „Despărțirea de cuvinte" (1973), un volum de versuri care se înscriau pe direcția unui neoclasicism cu plurivalențe prozodice bine stăpînite și pînă la „Fotografii mișcate" (1983) *) care cuprinde secvențe epice pe bună dreptate încadrate în colecția „Colocviile adolescenței" a Editurii „Albatros", Ion C. Ștefan a înregistrat în decursul acestui deceniu experiența fructuoasă a încă două volume de versuri **(Atît de densă clipa** și **Scrisoare mamei)** și a unui volum de proză de evocare **(Luminiș de soare)** care-l însumează în categoria tinerilor scriitori cu valențe spirituale indiscutabile, dar mai ales cu reale disponibilități de creativitate. În ultima sa carte, aceste valențe au atins un timbru nou, care, în volumele anterioare este de abia bănuit, ca o potențialitate expresivă, dar nu mai mult. Acum, însă, se desfășoară într-un perimetru de existențialitate bine definit și legitimat ca atare. Este vorba de o anumită dialectică a fotografiilor mișcate pe care o putem descifra de la primele pagini ale cărții, autorul oferindu-ne cu generozitate cheia de boltă a construcțiilor sale epice care, toate, au în vedere omul contemporan considerat „o pendulă între vis și realitate", între aspirația spre ipostaze legitime și conspirația unor factori de opoziție și negație, cu concluzia firească a triumfului adevărului asupra erorii, a binelui asupra răului, a tensiunii angajante, uneori dramatice asupra inerției, triumf care încoronează elementul emblematic al tinereții.

Pe dimensiunea acestui element emblematic se înscriu aproape toate cele șaptesprezece secvențe ale cărții lui Ion C. Ștefan într-o diversitate și coloratură cuceritoare. Astfel, tînărul Gheorghe, absolvent al unui liceu industrial energetic, săvîrșește acte de eroism înflăcărat de gîndul de a nu fi mai prejos de exemplaritatea eroismului de care a dat dovadă tatăl său „căzut la datorie în împrejurări necunoscute" **(Generații),** pioniera Smaranda intervine pentru a-l desprinde pe tatăl său de sub cumpăna nedemnității sociale, pagini dense, unde patetismul real, de substanță, convinge și emoționează **(Scrisoarea Smarandei),** relevîndu-se cu mijloace surprinzătoare funcția modelatoare de conștiință a opiniei publice. Aceeași categorie emblematică se afirmă într-o altă secvență unde este vorba de spirala existențială care o poartă pe Mariana prin împasuri grele pînă cînd își găsește suportul care-i va asigura climatul de plenitudine după care tînjește **(Sandu),** dar acolo unde Ion C. Ștefan impresionează cel mai mult este în episodul unde se demonstrează cu cele mai simple mijloace, pornind de la o emoționantă **mise en scène,** o temă dată elevilor din clasa a X-a și anume „Poemul Luceafărul și idealul de viață și dragoste", aceeași forță modelatoare de conștiință, de data aceasta însă a valorilor literaturii care fac să vibreze intens fibra sufletelor adolescentine.

În „Scrisori fără răspuns" **(Sărutul din turnul de umbre, Magnolia și liliacul, Eșarfa de vise, Drumuri paralele în neuitare)** autorul ne propune un adevărat cvartet unde instrumentele, toate împreună și fiecare în parte, definesc o melodie a sufletului care atunci cînd partitura muzicală se încheie, ea se continuă pe un alt plan, cel al duratei pe care o asigură numai o emoție autentică, determinată și aceasta tot de elementul emblematic al tinereții. La fel și ultimele trei episoade epice **(Fotografii mișcate, Primul locatar, Sfîrșitul războiului)** aduc aceeași atmosferă de optimism generos, de încredere în structurile sociale ale unei epoci care pune mai presus de orice demnitatea omului și aspirația lui spre desăvîrșirea, aspirația evidentă și în ceea ce privește capacitatea de cuprindere și surprindere a universului adolescentin, cu reliefurile sale atît de notorii și nu întotdeauna fixate cu exactitudine în catagrafia sentimentală și care nu au nevoie de un „exces de lirism", avînd o elocvență indubitabilă.

Ion Potopin

*) **Ion C. Ștefan : „Fotografii mișcate", Editura „Albatros", 1983.**

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

MIHAIL SADOVEANU

IV

Într-o bună măsură, pentru Sadoveanu, a scruta și înțelege viața lumii la modul genezic — în datele ei etern actuale prin cosmicitatea lor inalienabilă — echivalează cu situarea în unghiul de percepție **basmică** a faptelor ce închid în sine viața ca atare a individului uman. După Eminescu, nimeni în proza românească nu conferă categoriei **basmicului** un asemenea înțeles dominat precum autorul **Crengii de aur.** „Fantastică" prin însuși fondul ei originar, viziunea aceasta aspiră la cristalizări narative autonome, circumscrise speciei basmului. Fără a fi deosebit de productiv într-o atare direcție, totuși scriitorul dă la iveală unanim cunoscuta și recunoscuta capodoperă care este **Dumbrava minunată** (1926)

Frecventă în povestirile sadoveniene și, cum bine se știe, beneficiară a unui obsesiv fond autobiografic, tema copilăriei frustrate se racordează la motivul folcloric de intensă circulație al Cenușăresei. Fiind însă vorba de copilăria eroinei, prozatorul suplinește ideea de victorie a binelui (echivalînd cu apariția norocului în dragoste) prin apel la alt gen de reprezentări ale instictului compensativ. Este pus în valoare resortul psihico-moral conform căruia, în pofida realității dramatice căreia îi aparține, copilul refuză să creadă că existența lui s-ar putea înscrie pe o altă traiectorie decît aceea a basmului. Materia nuvelistică de un apăsat criticism moral ce ne întîmpină în primele capitole ale scrierii nu face decît să releve punctele de sprijin ale mecanismului. Calitatea de „soi rău" a Lizucăi exprimă inaderența ei genuină la real ; ceea ce se traduce prin desăvîrșitul indiferentism la tot ce înseamnă constrîngere și umilire. Eroina **știe** că adevărul vieții, în ceea ce o privește, este altul și că, drept urmare, trebuie să-l urmeze neabătut. Dacă oamenii din jur, în absența mamei și a bunicilor, îi refuză dreptul de a trăi în și prin basmul copilăriei, pe de altă parte, „marele tot" se arată de o generozitate nelimitată. În prima instanță, translația spre lumea ideală a basmului este mijlocită de întovărășirea și comunicarea efectivă cu Patrocle. Personaj faunistic de prim plan în mitologia sadoveniană, cățelul devine prieten privilegiat al Lizucăi, între cei doi instituindu-se raportul sui-generis al intercomunicării desăvîrșite :

„— Patrocle, îi zise Lizuca, tata nu mai vine de la București, și pe bunici nu i-am văzut de multă vreme. Nici nu ne lasă să ne mai ducem pe-acolo. De cînd a murit mama, noi petrecem tare rău.

Patrocle scheună ușor și-o privi cu ochii lui frumoși, cercuiți cu aur.

— Într-adevăr, răspunse el, petrecem tare rău".

Apoi vegetalul, cu virtuțile lui antropomorfice consacrate intră în dialog la fel de simplu:

„Floarea cu coroana aurie se clătină lin spre copilă, la adierea vîntului :

— Îmi pare bine că te găsesc înaltă și frumoasă, urmă Lizuca. Noi ne ducem la bunicuța și la bunicul.

— Foarte bine, aprobă floarea soarelui."

De la asemenea momente străbătute de alegorismul antropomorfizant pînă la lumea basmului de sine stătător — în plan imaginar, implicit fantastic — nu mai e decît puțin. Capacitatea eroinei de a evalua totul prin prisma basmului se exercită din plin. Pe măsură ce se apropie de locurile unde se află „dumbrava minunată", Lizuca se instalează în adevăratul și unicul ei mod de existență. Legătura cu lumea reală pare ruptă cu totul, de vreme ce chiar și întîlnirea cu o biată bătrînă se metamorfozează pe loc în întîmplare minunată :

„Dar deodată, la o cotitură, răsări ca din pămînt o babă mărunțică și mohorîtă, cu ochii mititei și cu nasul coroiat. Venea încet spre cei doi tovarăși, sprijinîndu-se într-un toiegel alb. Patrocle ciuli o clipă urechile, mirii ușor, apoi rămase cuminte lîngă Lizuca.

La doi pași de copil, bătrînica se opri și deschisese o gură fără dinți, cu buzele uscate și supte. Întrebă clătinînd din cap :

— Așa-i că te duci la bunicuța ?

Lizuca o privi uimită. De unde știa bătrîna că ea și cu Patrocle se duc la bunicuța ? Apoi înțelese și zîmbi :

— Așa-i că matale ești sfînta Miercuri ? vorbi ea fericită. Pînă acuma nu te-am văzut niciodată, dar acuma te cunosc. Unde ți-i cățelușa cea cu dinții de fier și cu măsele de oțel ?

Sfînta Miercuri răspunse zîmbind :

— Am lăsat-o acasă, să-mi păzească gospodăria.

— Da ? îi răspunse Lizuca. Noi nu ne temem de dînsa, că sîntem oameni buni".

Trei sînt factorii circumstanțiali care își aduc contribuția la definitiva cufundare a eroinei în lumea basmului : pădurea, noaptea și somnul („Noaptea, dumbrava este o împărăție fermecata pe care oamenii de rînd n-o pot niciodată cunoaște") :

„Dumbrava rămase iar tăcută în fumul ei de lumină, ca într-un vis. Și duduia Lizuca înțelegea că în farmecul acela are să se-ntîmple ceva deosebit. Și aștepta cu inima bătînd și cu ochii ațintiți.

Și deodată clipiră candele verzi de licurici în două șiraguri, și văzu paiștea de flori deschisă către un părete de stîncă, între doi mesteceni bătrîni. În lumina verzie, fără zgomot, o ușă de cremene se mișcă și se dădu la o parte, și din întuneric de peșteră apăru minunata arătare. Erau niște omușori mititei, numai de două palme de pămînt. Le luceau fețele și ochii de zîmbet.

Fetița voi să-i numere.

— Nu se cade să ne numeri ! se auzi o voce subțire. Să știi că sîntem șapte !

Și duduia Lizuca nu-i numără ; și știa că sînt șapte prichindei. Și veneau încet către ea prin dumbrava fermecată printre candelele licuricilor ; parcă ei singuri străluceau de lumină.

În frunte pășeau un bătrînel și-o bătrînică, cu plete albe și cu obrazurile rumene, îmbrăcați în straie de mușchi. După ei, patru prichindei cu bărbi cărunte purtau un pătuț de mlajă împodobit cu cicori și sulcină. Și pe pătuțul acela pe un tronișor de piatră, sta o domnită mai mititică decît toți și bălaie ca griul".

Următoarele trei capitole ale scrierii (cu subtitlurile lor revelator explicative : **Aici se arată cine sînt prichindeii, Povestea cu zîna închipuirii, La hotarul împărăției minunilor)** derulează întreg basmul copilăriei rezervat eroinei. De data aceasta, prozatorul face dovada practică a tezei „basmice" în virtutea căreia este concepută **Dumbrava minunată.** Lizuca este magnific răsplătită pentru copilăria ei urgisita prin cele citeva ore petrecute în lumea poveștilor. Dar să reținem că aventura eroinei în lumea de basm a „dumbrăvii minunate" nu se încheie odată cu ieșirea din visul fantastic pe care îl trăiește. Basmul copilăriei frustrate deschide calea de acces în basmul copilăriei regăsite în casa bunicilor. Evenimentul se petrece în clipele cînd confuzia dintre cele două tipuri de basm atinge ultima limită :

„Ca trezită dintr-un somn, duduia Lizuca vedea, din scorbura ei, o lumină tremurătoare mișcîndu-se în negura văii. Auzi glasuri. Cățelul, zvicnind de lîngă dînsa, se repezi cu larmă spre lumina străină.

Înfricoșată și totuși cu credință în prietenul său, Lizuca aștepta și tremura de răceala nopții. În zvonul celor două glasuri de cățel, umbre viorii se apropiară. La lumina roșcată a unui felinar, fetița văzu lămurit doi bătrînei care semănau cu cei din pesteră. Și se miră, căci semănau și cu bunicuții ei.

Se simți purtată pe brațe. Ecourile lătăturilor căzură rotindu-se în văgăuni. Și somnul miezului nopții îi amorți deplin trupșorul obosit".

Mutatis mutandis, am putea spune că pasajul pare aidoma cu finalul atît de sublim fericit din **Sărmanul Dionis.**

Nicolae Ciobanu

ȘEDINȚA BIROULUI UNIUNII SCRIITORILOR

Luni 24 octombrie 1983, la București a avut loc ședința de lucru a Biroului Uniunii scriitorilor din Republica Socialistă România. Au fost prezenți tovarășii Mihai Dulea, **adjunct de șef de secție la Comitetul Central al Partidului Comunist Român,** Ion Ștefănescu, **prim-vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste,** Dumitru Necșoiu, **secretar al Comitetului municipal de partid.**

Ordinea de zi a fost următoarea : — Dezbaterea și definitivarea Programului de activități ale Uniunii scriitorilor privind sărbătorirea aniversării Unirii Transilvaniei cu țara (65 de ani) și a Munteniei cu Moldova (125 de ani) ; — Adoptarea Apelului pentru pace adresat de Uniunea scriitorilor din R. S. România unor uniuni și organizații scriitoricești din străinătate ; — Rezolvarea unor probleme administrative.

Materialele de bază au fost prezentate de Constantin Chiriță **și** Ion Hobana. **Pe marginea problemelor înscrise în ordinea de zi, au luat cuvîntul :** Octavian Paler, Petre Sălcudeanu, Mircea Radu Iacoban, Ioan Alexandru, Eugen Simion, Ov. S. Crohmălniceanu, Constantin Țoiu, Mircea Iorgulescu, Ion Vlad, Domokos Geza, Bujor Nedelcovici, Andi Andrieș, Laurențiu Fulga, Violeta Zamfirescu, Ștefan Aug. Doinaș, Mircea Sântimbreanu, Gheorghe Trandafir, **(directorul Centralei editoriale din C.C.E.S.).**

În cadrul ședinței, au luat, de asemenea, cuvîntul tovarășii Mihai Dulea, Ion Ștefănescu, Dumitru Necșoiu.

Ședința de lucru a Biroului Uniunii scriitorilor a fost condusă de Dumitru Radu Popescu, **președintele Uniunii scriitorilor din Republica Socialistă România.**

CUMPĂNĂ

Așchii

I. Poveste. Doi fulgi de zăpadă
cădeau de pe munte
în aer s-au lovit
și s-au iubit în cădere.

II. Un poem superior zilei mele de naștere. Pe cînd ?

III. Încă mai așteaptă bătrînul Homer la porțile Premiului Nobel.

IV. Unii scriitori au glorie, alții — celebritate sau popularitate ; rari sînt cei care se bucură de această triplă majestate a atenției publice. Cea mai lesne de dobîndit pare a fi popularitatea, gloria fiind ceva de esență pură nu la îndemîna oricui, iar celebritatea — puntea subțire între acestea două.

V. De fapt, cînd dansează, femeia luptă.

VI. O femeie traversa strada cu un pepene-n brațe și îl ținea strîns să nu-l scape, dacă ar fi scăpat pepenele parcă ar mai fi scăpat și restul și nu se îndura ; cîteva corcodușe căzute pe trotuar au fost lovite de pantofii ei, s-au rostogolit pe stradă înaintea mașinilor și au fost strivite ; nu a strigat nimeni și pepenele din brațele ei întîi s-a ghemuit apoi s-a făcut mai fălos de parcă ar fi fost conștient că nu poate fi „sacrificat" decît odată cu stăpîna lui.

VII. Ce mari luptători pentru pacea acestei lumi — greierii Cîmpiei Eterne.

George Alboiu

Lecția profundă a cărții

În galeria figurilor celebre ale Imperiului roman timpuriu am putea găsi cu greu o figură mai înconjurată de legendă decît aceea a lui Nero. După vremuri, ultimul dintre Iulio-Claudieni, stăpînitor între 54 și 68 e.n., a fost ba hulit ca dușmanul întruchipat al omenirii, ba încununat de nimbul Principelui-poet, întrunind statornic atributele unui adevărat simbol.

Este, deci, cu atît mai îmbucurător să avem în mîini, ca o sinteză științifică de mare ecou, publicată de una din marile case editoriale franceze, o lucrare datorată unui savant român, recunoscut ca o autoritate mondială în materie*).

Încrederea cititorului, aflat în dilemă asupra multiplelor interpretări posibile ale unui asemenea erou, este cîștigată de la începutul volumului, prin înfățișarea fără înconjur a riscului pe care îl prezintă mirajul simbolului neronian. Dincolo de orice romanțare, cu sprijinul necontenit al izvoarelor, autorul face să se perinde cu acuratețe formarea personalității întortocheate a acestui parvenit la putere, apoi izvoarele gîndirii sale politice și ideologice, pentru a defini apoi, treptat, „neronismul" ca pe o mutație de mentalitate : vechiul și severului **mos maiorum,** erodat în fapt de noile realități ale vremurilor imperiale, tînărul principe, versat în plăsmuire încă din copilărie, caută să îi opună valori „moderne", în cadrul unei noi mentalități, dominate de **luxus** („luxul opulenței") și de **agon** („întrecerea — spectacol public"). În evoluția lui spirituală, încadrată în cercurile ideologice de influență care interacționează cu curtea principelui, este pusă în valoare îndepărtarea treptată a acestuia de îndemnurile moderatoare ale lui Seneca — elocventul maestru de înțelepciune al primilor ani de domnie — și alunecarea vădită către o politică tot mai dură, în care înnoirea categorică se arată a fi, în mod paradoxal, totodată aberantă și vizionară.

Lecția profundă a cărții lui **Eugen Cizek,** care duce mai departe preocupările manifestate de autor, în **L'époque de Néron et ses controvers idéologiques** (Leida, Brill, 1972), stă în elucidarea deteriorării fatale rezultate din desconsiderarea stărilor de fapt. De la început, pentru Nero, prețul stăpînirii l-a constituit luarea vieții fratelui său vitreg, Britannicus. S-ar fi putut totuși spera și crede în mai bune augurii de viitor, în perioada următoare de echilibru relativ — faimosul **quinquennium Neronis,** marcat de influența autorității lui Seneca — dar intoxicarea lăuntrică pe care o secretă puterea fără margini a dus pe rînd la uciderea propriei mame, concurentă la putere (59 e.n.) și la o confruntare tot mai acerbă cu senatul, tratat mereu mai mult ca un simplu instrument, ca o gloată de executanți (mai ales după 61 e.n.). Dar cotitura cea mare a vieții și domniei lui Nero a luat aspectul, sau măcar trebuia să aibă aparența unei profunde preschimbări care reconsideră și preia din mers atît simbolurile vechi, cît și evenimentele majore ale zilei. A fost Roma pustiită de flăcări ? Chiar dacă nu va fi fost fapta unei mîini criminale îndemnate de despot, el va fi cel care profită de dezastru, construindu-și pe ruine **Domus Aurea,** imensul palat al supra-puterii imperiale (64 e.n.). Au ajuns cumva senatorii să murmure ? Implicați în conspirația lui Piso, sînt făcuți să piară, pe lîngă mulți alții, și Seneca și frații lui și nepotul său Lucan — ucis mai degrabă pentru prea marele său talent poetic —, ba chiar și elegantul Petroniu (65-66 e.n.). Și astfel, înțelegem cu ușurință de ce succesele spectaculare ale închinării lui Tiridate al Armeniei (63 e.n.) și ale turneului triumfal din Grecia (66-67 e.n.) ascund, dar nu pot anula creșterea distanței dintre violența executivă și forțele vii ale puterii romane. Marasmul sfîrșitului (68 e.n.), survenit în mijlocul dificultăților economice și al revoltelor militare, încheie drama unei existențe petrecute sub semnul fricii, al impulsurilor ucigașe și al încercării ratate de a întemeia, într-o notă estetizantă, un absolutism teocratic de factură orientală, împotriva tradițiilor cetățenești ale lumii romane.

Stilul alert, acuratețea informațiilor (îmbogățite de ample note plasate la finele fiecărui capitol), precum și o punere în pagină grăitoare dau acestui volum o alură dezinvoltă și cuceritoare. Filologia clasică românească și, în ansamblu, viața noastră culturală se pot mîndri cu această realizare, de răsunet mai mult decît european.

Dan Slușanschi

*) Eugen Cizek, „Néron", Editura Fayard, Paris 1982

Benone Șuvăilă : „Toamnă"

De curînd în prestigioasa colecție de poezie universală **Podurile** a Editurii MISLA din Skopje — R.S.F. Iugoslavia, a apărut sub titlul **Trădarea amiezii** o selecție din poezia lui Dumitru M. Ion. Selecția și traducerea sînt semnate de Miloș Lindro și Dimo Dimcev, iar postfața de Eftim Kletnikov. Concomitent în aceeași colecție au mai apărut : Iorgos Vafopoulos, Evgheni Evtușenko, Robert Sabatier, Niko Grafenauer și Slavko Mihalici.

Amintim că de sub teascurile aceleiași mari edituri au mai văzut lumina tiparului selecții din lirica următorilor poeți români : Eugen Jebeleanu, Ștefan Aug. Doinaș, Marin Sorescu și Nichita Stănescu (2 volume).

● **SCRIITORUL GREC** Vassilis Alexakis este autorul romanului „Talgo" o poveste facilă, care evoca literatura de consum. Criticii, mirați de circulația europeană a istorioarei, notează : „Este o banală poveste de dragoste, limitată la două întîlniri povestite de femeia care le-a trăit, precum și la două așteptări, dintre care ultima nu va duce nicăieri. Din trecutul personajului principal nu știm nimic altceva decît ceea ce a fost dezvăluit în cursul unor conversații scurte, iar din prezent numai ceea ce împrejurările i-au dezvăluit povestitoarei. Se întîmplă de fapt lucruri foarte simple, care primesc importanța acordată lor de către personajul feminin. Eroul se stabilește la Paris, tocmai atunci cînd a crezut că regăsește Grecia natală, prin faptul că dăruie cuiva un sentiment trecător, care va rămîne pentru el o amintire minunată, cel puțin așa ar trebui să ne imaginăm după lectura cărții".

Literatura română și barocul (I)

Urmare din pag. 1

nascentist (clasic), al doilea pe cel baroc[3]). Aplicarea principiilor wölffliene în artele figurative s-a impus din primul moment, ele sînt viabile și azi, deși întîmpinînd de la o vreme tot mai multe rezerve. Studierea barocului literar, pornindu-se de la principiile lui Wölfflin, a început practic după primul război mondial, intensificîndu-se mai ales în Germania, apoi în Spania și S.U.A., aci în urma stabilirii ca profesori la universități americane a unor barochizanți germani. Studiile despre baroc au continuat după ultimul război mondial, extinzîndu-se în aproape toate zonele de cultură europene și americane, cu deosebire în cea franceză și, nu în ultimul rînd, la noi. Dar, deși s-a scris mult despre baroc, folosirea termenului, s-a observat nu o dată, rămîne încă destul de confuză și abuzivă. Comparatiști dintre cei mai serioși, ca René Wellek de pildă, se întreabă dacă nu cumva barocul „a ajuns să însemne atît de multe lucruri, încît, în sine, nu mai înseamnă nimic" **(Conceptele criticei,** București, 1970, p. 95). Sau Jean Rousset care, după ce în 1954, a dat un studiu de bază despre baroc **(La littérature de l'âge baroque en France)** refuză, paisprezece ani mai tîrziu, în mod declarat, a mai folosi termenul de baroc, excedat de încărcătura abuzivă de sensuri pe care partizanii fanatici o atribuie barocului. „Dar cum să nu-ți coperi fața", scrie Rousset într-un subcapitol conclusiv al cărții **L'Interieur et l'Exterieur,** intitulat semnificativ **Adio barocului,** „în fața revărsărilor stîrnite, în ultimii ani, în presă și în reviste, în cărți chiar, de un cuvînt devenit magic și care pare a fi rupt digurile semantice; ceea ce capătă prea mult sens, riscă de a nu mai avea nici unul".

Un prim aspect de interpretare abuzivă a barocului în literatură rezidă, crede Al. Ciorănescu, în aplicarea mecanică a celor cinci principii wölffliene la fenomenul literar, supunînd scriitorii și operele lor unui adevărat „pat al lui Procust", cînd, în realitate, aplicarea la literatură a acestor principii, născute într-o meditație doar asupra artelor plastice, „nu poate fi decît limitată" **(Barocul sau descoperirea dramei,** pp. 23, 28). Jean Rousset se referă în același sens la elemente precum **imaginație, irațional, tensiune, contradicție** ș.a. prea generale crede criticul, spre a fi considerate caracteristice spiritului baroc. Abuzivă este și considerarea unor teme ca **memento mori, vanitas vanitatum, fortuna labilis,** drept tipic baroce. În unanim apreciata sa lucrare, **Amurgul Evului mediu,** învățatul comparatist olandez, John Huizinga a arătat, de mult (1919), fără a se referi la barocul propriu-zis, că atari teme, foarte vechi, întîlnite la Ovidiu și în textele biblice, sînt frecvente în literatura medievală, ca și obsesia macabrului, însuși cuvîntul **macabru** apărînd acum, în secolul al XIV-lea. De asemenea, Ramiro Ortiz a scris o amplă cercetare de literatură comparată (**„Fortuna labilis", Soria di un motivo medievale,** 1927), în care se demonstrează că motivul își are originea în antichitate, cu deosebire la Ovidiu, de la care s-a transmis în Evul Mediu și în epocile următoare. Ernest Robert Curtius, într-o carte cu larg ecou în lumea comparatisticii, **Literatura europeană și evul mediu latin** (1947), considerînd că noțiunea de baroc trebuie înlocuită cu aceea de manierism, afirmă că manierismul secolului al XVII-lea, numit de regulă baroc, nu reprezintă de fapt o direcție artistică originală, ci reluarea unor teme și tehnici ținînd de mai vechea orientare manieristă, aceasta cu cel puțin trei momente importante : epoca elenistică, cea romană tîrzie, între ele situîndu-se clasicismul roman, și evul mediu latin, care a transmis tradiția manieristă literaturilor în limbi vulgare sau naționale, cel mai puternic fixîndu-se în Spania. Gustav René Hocke, elevul lui Curtius, continuîndu-și magistrul, a urmărit în cartea sa, **Manierismul în literatură** (1959), elementele de bază a ceea ce se consideră poetica barocului (Hocke o numește, ca și Curtius, manierism): **iregularul, bizarul** și **demonicul, witz-ul imagistic, mecanica efectului** etc, arătînd că ele nu țin de o epocă anume, ci pot fi întîlnite în creația literară începînd din antichitate, pînă în secolul nostru.

Sînt cumva aceste exemple, cărora li se pot adăuga numeroase altele, dovezi ale inexistenței unui curent și unui stil baroc propriu-zis, cu un profil original ? Mostre de baroc avant la lettre ? De baroc permanent ? Evident că nu. Aspecte, ca cele de mai sus, mai mult sau mai puțin frecvente înainte, cu deosebire în epoca feudală, devin indicii ale unui curent nou, numit mai tîrziu baroc, numai atunci cînd — în epoca succedînd Renașterii — sînt întîlnite toate împreună, alcătuind o tendință tematică unitară și un stil sub semnul pateticului sublimiat, al spectaculosului și al formei luxuriante dominante și definitorii pentru o perioadă istorică a mișcării artistice și literare. Un singur aspect doar, dintre cele amintite, nu e suficient spre a caracteriza drept barocă o operă. Barocul este o experiență artistică în orice caz postrenascentistă, el apare în faza de oboseală și declin a Renașterii, reprezintă, într-un anume sens, un exces de rafinament al acesteia, o înflorire neobișnuită a formelor, cum l-a caracterizat Blaga, și, pe de altă parte, o reacție împotriva spiritului renascentist. De aceea, zona primă de cristalizare și de afirmare a sa e aceea unde a înflorit mai întîi și plenar umanismul, cultura și arta Renașterii în genere, în Italia înainte de toate, apoi Spania, Portugalia și Franța, de unde s-a răspîndit, prin influență, și în alte zone europene, inclusiv acolo unde tradiția Renașterii lipsea ori era săracă și unde orientarea barocă s-a colorat cu elemente venite din tradiția mai largă a artei locale, înțelegînd prin aceasta și folclorul. Barocul este, ca orice curent nou, expresia unei crize : în planul creației propriu-zise, care-și încheia ciclul experienței purtînd amprenta unei epoci și a unui stil de aci, în parte, și tendința excesivă către ornament, către cultivarea exagerată a formei; și, în plan mai adînc spiritual, sub impulsul epocii, agitată de puternice conflicte, fără însă, vorba lui Minguet, a dramatiza prea mult aceste conflicte care n-au lipsit nici în epoca feudalismului tîrziu și care au dus la o criză de conștiință, atenuată în umanismul Renașterii, acesta preocupat de dezvoltarea liberă și armonioasă a omului, luînd ca model antichitatea greco-romană, criză reactualizată, cu o forță sporită, în fază de declin a Renașterii, în condițiile unei epoci măcinată de războaie și persecuții religioase incitate de Contrareformă, de abuzuri și mizerie.

Barocul s-a manifestat mai evident în arhitectură și în sculptură, apoi în pictură, în artele figurative deci, unde a și fost observat întîi de cercetătorii săi și de unde, mai tîrziu, prin analogie, s-a încercat, nu o dată cu exagerări și simplism în înțelegerea fenomenului, depistarea sa în muzică și în literatură. El este o reacție împotriva stilului academizant din faza tîrzie a Renașterii. Unii critici de artă vorbesc, în această privință, de o viziune **naturalistă** a barocului, mai „realistă" adică, în comparație cu cea a epocilor anterioare, în pictura peisagistică, de **psihologism** baroc în portretistică și în tablourile cu multe personaje, înfățișate într-un registru emoțional variat și de o puternică intensitate (vezi Rembrandt), iar în arta cu subiecte religioase, o preocupare evidentă pentru „stări sufletești limită" (John Rupert Martin, **Barocul,** București, 1982, p. 11). O atare tendință e evidentă, s-a spus, și în literatură, generată, pe de o parte, de dezvoltarea generală a științelor, inclusiv cele despre om, dar și de revitalizarea, prin contrast, datorită acțiunii Contrareformei, a misticismului feudal, care reactualizează și amintitele teme legate de moarte, filozofia descurajantă a lui **fortuna labilis** și a lui **vanitas vanitatum.** Sigur, acest interes pentru „naturalism" cum au arătat pe larg Huizinga, Ortiz ș.a., pentru „psihologie" nu e o descoperire a barocului. Un critic subtil ca De Sanctis releva încă acum peste o sută de ani, în poezia lui Petrarca, „realitatea regăsită prin intermediul analizei psihologice subtile". În epoca barocului, această tendință s-a adîncit însă și a căpătat un „patos nou" (John Rupert Martin, **op. cit.,** p. 11), o stare permanent febrilă a simțirii, dionisiacă în sens nietzscheian, exprimată, spune Romul Munteanu, într-o „explozie de hiperbole șocante", cu o adevărată „retorică a excesului" **(Clasicism și baroc...",** p. 430).

Desen de Liliana Nicolescu

În ultima vreme, au apărut cîteva studii întinse urmărind fenomenul baroc în cultura română. Studii scrise de obicei cu bogată informație, cu remarci critice seducătoare, dar, din păcate, uneori, grăbite și exagerate în concluzii. A caracteriza drept barocă o operă precum **Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie,** scrisă la începutul secolului al XVI-lea, în plină Renaștere, cînd barocul nu se manifestase încă în Europa ca direcție artistică, invocîndu-se ca principale argumente un paragraf în care voievodul își plînge durerea la moartea fiului său Petru și un altul în care se citează un fragment, în spiritul lui **fortuna labilis,** din Ioan Hrisostom, este cel puțin o exagerare, ca să nu mai vorbim de concluzia privind momentul Neagoe în cultură (se are în vedere și monumentul arhitectural de la Curtea de Argeș) cînd, se subliniază, barocul e aproape perfect realizat la noi, avant la lettre. Intenția acestui studiu e de a discuta doar barocul literar, dar nu ne putem reține să nu observăm o anume tendință, în ultimii ani, de a situa sub auspicii exclusiv baroce întreaga artă românească din secolele al XVI-lea și al XVII-lea. Se acreditează chiar ideea că înflorirea, atît de strălucită, a picturii murale exterioare în arta moldovenească din secolul al XVI-lea trebuie pusă în legătură cu acțiunile Contrareformei[4]). În primul rînd, manifestările „eretice" sînt cu totul sporadice și insignifiante în cadrul bisericii ortodoxe românești și o reacție de felul Contrareformei, în această epocă, nu a existat la noi. În al doilea rînd, pictura murală exterioară se afirmă, produce capodopere înainte de deslănțuirea Contrareformei în lumea catolică, înainte chiar de afirmarea, pe scară largă în Europa, a barocului propriu-zis, încît asocierea acestei mișcări artistice românești de împrejurări mai mult sau mai puțin proprii mișcării baroce e evident fortuită. Pe de altă parte, pictura murală moldovenească nu are ceea ce caracterizează ca fond barocul : nici mișcarea, nici expresia subliniat patetică în înfățișarea personajelor. Prin aceasta, ea nu este însă mai puțin valoroasă și e o naivitate a crede că-i sporim cota de interes, prin situarea ei, artificială și abuzivă, sub auspicii baroce.

Revenind la problema barocului în literatură, se înțelege că prezența unor reflecții pesimiste în spiritul lui **fortuna labilis** nu e suficientă spre a califica drept barocă o operă, precum **Învățăturile lui Neagoe** (...) sau, mai tîrziu, poemul **Viața lumii** de Miron Costin. Nici o imagine izolată și întîmplătoare, a „grădinii", întîlnită în orațiile domnești ale aceluiași Miron Costin. Barocul cultivă, e adevărat, motivul **fortuna labilis,** care însă, s-a arătat, e larg cultivat și înainte, în antichitatea clasică și în literatura medievală, în patristica și, în genere, în literatura bizantină și a vedea în el semnul decisiv al unei noi orientări, mi se pare neprobant și hazardat. **Învățăturile** (...) sînt o splendidă operă de Renaștere, cu rădăcini în tradiția bizantină, ea e perfect sincronă cu fenomenul renascentist european, iar meditația sa asupra fragilității și labilității lumii nu duce la ideea realizării speranțelor omului dincolo de moarte precum în scrierile medievale sau în baroc, ci, arată cu deplin temei Doina Curticăpeanu, autorul „pledează pentru mobilizarea plenară a energiilor umane în vederea dobîndirii desăvîrșirii, dar aici, pe pămînt", cartea fiind în esență, „un elogiu al minții, al statorniciei rațiunii", ea năzuind către „valorile clasice : măsura, cumpătarea, echilibrul"[5]). Același sens îl are tratarea motivului, aci luat direct din Ovidiu, și în **Viața lumii** de Miron Costin, scriitor de formație clasică și umanistă, educat în școlile latinești din Polonia, atît de pătruns de clasicism încît scrierile sale sînt toate împănate cu referințe și citate din scriitori romani, iar în limbă — construirea frazelor, stilul — cum amănunțit a arătat B. Cazacu[6]), e înrîurit vizibil de structura frazei latine. Nici barocul lui Dosoftei nu e probant chiar dacă unele indicii par a pleda în acest sens. Mitropolitul-poet a tradus pe la 1690 prologul dramei scriitorului neogrec Chartatsis, **Erofili** (1637), scriere în gustul baroc, prelucrare după **L'Orbecche** (1541) de scriitorul italian Giraldi Cintio. Traducerea, însumînd 154 versuri, dintre care 14 originale (un cuvînt către cititori al lui Dosoftei, evidențiind, spune Dan Simonescu, „atitudinea profund umană, de concepție renascentistă"[7]), a traducătorului), s-a păstrat într-o copie manuscrisă din 1732 și a fost descoperită relativ recent de Al. Elian[8]). Simpla traducere (din rațiuni estetice ? moral-teologice ?) a acestui prolog conceput pe ideea lui **fortuna labilis** nu e, desigur, suficientă ca să putem vorbi despre baroc la Dosoftei. Și nu sînt concludente, în această privință, nici comentariile făcute în spirit tendențios, pe marginea **Psaltirii,** fără a delimita măcar, prin confruntarea cu textul original, contribuția lui Dosoftei. Se relevă, bunăoară, frecvența în **Psaltire,** ca element baroc, a motivului **memento mori,** a întunericului și umbrei legate de ideea morții, a contrastului dintre lumina care „sclipește" și întunericul funebru etc. Dar acestea sînt toate creații ale lui Dosoftei sau există și în versiunea originală și, în acest caz, cine e baroc, tălmăcitorul român sau psalmistul ? Considerăm **Biblia o operă barocă ?**

Sînt baroce așa-zisele „versuri de laudă", inaugurate la noi în limba slavonă, de Udriște Năsturel (1635), cultivate, în deceniile următoare și în limba română[9]), foarte numeroase mai ales în a doua jumătate a veacului al XVIII-lea ? Este vorba de o specie de dedicație versificată, tipărită la începutul cărții, în care se preamărește domnitorul în funcție, mitropolitul sau un alt sprijinitor sau protector al autorului. Versuri în genere fără har, stîngace și prozaice, un fel de ode ocazionale improvizate, deobicei de către traducători de cărți religioase, mulți dintre ei anonimi, Călinescu le-a judecat aspru, referindu-se la cele mai cunoscute, scrise de astădată de un cărturar prestigios ca Varlaam, în frunte la **Cartea românească de învățătură** (1643) : „Versurile sînt făcute în sudori, precum pare a recunoaște însuși stihuitorul în alte 10 șire de la sfîrșitul, părții a doua a cărții"[10]). Evident, atari improvizații stîngace, într-o epocă de strict pionierat al poeziei românești, n-au nimic de-a face cu barocul care, oricum, presupune rafinament, după o perioadă de experiență în înfăptuiri ale actului creator, în cazul de față în domeniul poeziei, care la noi făcea primii pași acum. Originea speciei, chiar dacă întîlnită la unii scriitori din alte zone europene, subsumați barocului, e mai îndepărtată, în literatura medievală, cea bizantină mai ales.

1) Philippe Minguet, „Esthétique du Rococo", Paris, 1966, p. 112.

2) Exemplul cel mai frapant, în această privință, de extindere a noțiunii de baroc mult peste marginile sale, îl oferă probabil Helmut Hatzfeld, romanist german stabilit, înaintea ultimului război, în America. El consideră secolul al XVII-lea european, inclusiv clasicismul francez, în întregime baroc (Vezi Helmut Hatzfeld, „Estudios sobre el Barroco", Madrid, 1973).

3) Vezi traducerea românească a lucrării : Heinrich Wölfflin, „Principii fundamentale ale istoriei artei", București, 1968.

4) Vezi Pavel Chihaia, „Cu privire la Învățături și la cîteva momente din vremea lui Neagoe-Basarab", în „Neagoe Basarab 1512—1521, La 460 de ani de la urcarea sa pe tronul Țării Românești", București, 1972, p. 49.

5) Doina Curticăneanu, „Orizonturile vieții în literatura veche românească, (1520—1743)", București, 1975, pp. 31—34.

6) Vezi Boris Cazacu, „Influența latină asupra limbii și stilului lui Miron Costin", în „Studii de limbă literară" (...), București, 1960

7) Dan Simonescu, „Dosoftei, traducător din dramaturgia cretană", în „Manuscriptum", nr. 3, 1972, p. 31

8) Vezi Al. Elian, „Dosoftei, poet laic", în „Contemporanul" nr. 21, 1967.

9) Vezi Dan Horia Mazilu, Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea, București, 1976, pp. 121—157.

10) G. Călinescu, „Istoria literaturii române" (...) București, 1941, p. 53

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XL)

Para — literatură (II)

Totuși, nici cu „Ostinato" ori cu „Gherla" nu putem să ne socotim pe teritoriul literaturii originale, pretutindeni imitația, care e proprie autorilor fără talent însă obsedați de celebritate, s-a fixat în chip iremediabil. Cei care au voit să facă, de exemplu, din „Ostinato" un „roman politic" nu se gîndiseră probabil că la mijloc e nu mai mult decît un șablon al prozei moderne occidentale : „politica" de acolo e, ce să mai vorbim, expresia unei trecătoare mode de „nouveau roman".

Principala preocupare a lui Paul Goma părea să fie, în „Ostinato", aceea a multor autori moderni, omul se sforța „să legitimeze lumea" ajungînd în fine la concluzia că lumea este vidă de sensuri și nu ar avea o „justificare" coerentă în absolut. Idee care circulă și, aș zice, chiar vetustă în ziua de azi, după ce s-au consumat experiențele kafkiene, „noul roman" francez, proza lui Huxley, a lui Joyce, a lui Dos Passos ; dar cîți nu sînt ! Esteticește nu e aici nimic nou, dacă nu era chiar vorba de un simplu epigonism.

Însă de aici și pînă la a face dintr-o asemenea ipoteză romanescă mimetică — o „adîncă" filosofie politică, era de făcut un pas uriaș pe care grupurile interesate totuși l-au făcut. Dacă teza lui Paul Goma ar fi fost „politică" (voind să demonstreze, adică, vacuitatea „lumii comuniste") atunci el ar fi avut nevoie de o descripție extinsă de medii cît mai felurite, ar fi trebuit să aibă în vedere un mai larg cadru social : fără „social" și fără „cantitativ" nu ieș socotelile care, vorbă să fie, nici altfel n-ar fi ieșit. Însă „Ostinato" e un simplu roman cu pușcăriași claustrați, așadar cel mult proza unui singur mediu declasat : a extinde soluțiile morale de aci asupra unei colectivități nu e decît o operațiune abuzivă. Dar să admitem că s-ar putea întreprinde și așa ceva, să reprezinți adică tipologiile sociale printr-un singur mediu, ceea ce, de fapt, nu se poate. Atunci soluția romanescă ar fi trebuit să aibă în vedere caracterele și indivizii selecționați ceea ce Paul Goma nici nu s-a gîndit să facă : el a izolat, dimpotrivă, un singur exemplar (Ilarie Langa), considerat drept potrivit spre a reflecta, psihologicește, și pe alții însă l-a ales pe acela în chipul unui individ accentuat, negativist, înclinat spre „maliție". „Martorul", dacă e să fie credibil, are nevoie de „neutralitate" ori de naivitate, se știe aceasta. Nu doar în calculul de principiu este „Ostinato" un roman conceput greșit ci, mai mult chiar, în metoda lui de construcție (deși cîtă „construcție" poate intra într-o proză a claustrării ?). Romanul e, ca atare, în totul contradictoriu. Pe mai toată întinderea lui se desfășoară convorbiri argotice între pușcăriași, certuri și iritații terminate pugilistic, totul într-un vocabular ininteligibil, vecin cu scatologicul (s-a văzut, cred, că autorul nu are prejudecăți de nici un fel, nici măcar de ordinul pudorii). Ce a voit, dar, să spună Paul Goma ? Poate era de părere că individul superior ar decade ajuns printre orduri însă atunci era obligatoriu să păstreze luciditatea unuia dintre prizonieri spre a crea, față de ceilalți, o distanță. Autorul n-a procedat așa anonimizîndu-i pe toți : eroare, deci, sub raport estetic. Poate că a voit să scrie un roman al condiției absurde a individului claustrat pentru care ar fi fost obligatoriu să creeze și o dimensiune alegorică, aceea care dă rezistență unei asemenea întreprinderi. („Lunga călătorie a prizonierului", de Sorin Titel, are o asemenea substructie). Am însă impresia că Paul Goma a visat nu mai mult decît o gravură pitorescă a vieții de pușcăriaș cu limbajul degradat și cu obiceiuri reprobabile : abia apoi s-au găsit voci care să facă din această producțiune ceea ce autorul nici nu gîndise. Însă așa stînd lucrurile nu putem îngloba „Ostinato" pe o treaptă esteticește considerabilă : din biografia de pușcăriaș **Jean Gênet,** de pildă, a știut să extragă o perspectivă mult mai durabilă. Mai mult decît un recensămînt de limbaj brutal al mediului carceral „Ostinato", așadar, nu este și sub aspect conținutistic el reprezintă o prelungire tîrzie a prozei naturaliste.

Cred însă că și prozatorul știa că scrie un roman cu materie întîrziată și, în definitiv, neinteresantă fiindcă altfel nu ar fi explicabil de ce a căutat să complice stilisticește, în gust modernist ceea ce nu putea admite organic complicațiile. Cu gîndul de a salva ceea ce nu se putea salva, Paul Goma a lipit în substanța brutală a romanului fel de fel de procedee împrumutate și care nu fac decît să sune dizarmonic : epigonic în conținut, el nu e în stil decît un simplu scrib fără originalitate. „Gherla" (ed. Gallimard, 1976) e și mai departe de literatură decît „Ostinato", prezentîndu-se în chipul unui dialog între „autor" și o ziaristă occidentală. Cred, de altfel, că „romanul" s-a și făcut printr-o înregistrare, adică, pe bandă magnetică a unei conversații în mai multe reprize. Una din tehnicile propagandistice cunoscute e, se știe, aceea de a multiplica în mod artificial opere prin apariții care țin de „para-literatură". Dar să vedem despre ce este vorba. „Gherla" nu e decît o lungă **confesiune dirijată** pe tema vieții de pușcărie (pînă în 1977 — unicul **subiect al lui Paul Goma),** voind să fie o „revelație politică" și nimic mai mult, dar, vorba unuia, nimic mai puțin. Însă cred că nici nu poate fi vorba de o revelație politică în toată legea căci fostul pușcăriaș e nemulțumit că nu i se dădeau ziare și hîrtii, că mîncarea era precară și condițiile de spălat rele (apa se aducea în cisterne), că, în fine, i se administrau abuziv vitamine, bicarbonat, aspirină și sirop de tuse. În rest, veșnicele detalii din viața de pușcăriaș cu pitorescul ei, fără atrocitățile lui, să zicem, H. Charrière din „Papillon". Cît de „politice" sînt aceste confesiuni se vede bine și din iritația conlocutoarei, enervată în cîteva rînduri că nu i se transmite și ceea ce ar vrea dumneaei :

„ — Puteai să spui asta în două cuvinte.

— Am spus în două mii, ești grăbită ?

— Nu sînt grăbită, dar ai putea omite cîte ceva... Tu, cum se zice, te fixezi asupra unor detalii fără importanță.

— De două mii de ori îți mulțumesc (zice Paul Goma, supărat).

Dacă insist e treaba mea. Nu tu mă hărțuiești cu întrebări, nu tu mă oprești mereu, mă obligi, în sfîrșit, să insist asupra unor... detalii fără importanță ?" („Gherla" Gallimard, 1976, pag. 107). Observ în treacăt că o „politică" tot există aci prin aceea că jurnalista pare cu adevărat stupidă și tendențioasă (ibid. pag. 13), vehiculînd despre România tot soiul de absurdități care îl irită și pe conlocutor : pînă la un punct, o asemenea întreprindere (care nu știu dacă poate fi numită „roman") **e un manual al tehnicilor diversioniste.**

Dacă vom avea în vedere estetica, „Gherla" nu e decît o compunere prolixă (autorul nu are niciodată simțul proporțiilor), care se putea concentra ușor în cel mult 50 de pagini. Însă dintr-o temă precară Paul Goma a preferat să facă un așa-zis „roman" (dar ratat), împănat, printre nesemnificative „dezvăluiri", cu ridicule dialoguri galante.

Un „roman" („Ostinato") al unui mediu de declasați (fără legătură cu socialul), altul făcut dintr-o discuție înregistrată la magnetofon și plin de cochetărie masculină față de o doamnă artăgoasă și brutală — iată, bref, valoarea de „document" a „prozei" lui Paul Goma. Ar mai fi doar să examinăm dacă esteticește asemenea producțiuni au cel puțin o oarecare coerență. Așa cum a fost prezentată, opera lui Paul Goma părea să fie aceea a unui „doctrinar" care vehiculează mai întîi idei și abia în al doilea rînd „literatură". Însă în realitate nici urmă de așa ceva : **hipnoza procedeelor moderniste e, aici, uriașă.** De unde s-a putut, „romancierul" a luat cîte ceva, indiferent dacă șablonul era ori nu era nimerit pentru ceea ce voise el să facă acolo. Din noul roman francez el a cules ideea turburării cronologilor (claustrarea stimulează memoria și ficțiunea e adevărat, însă chiar „șablonul claustrării" e din „nouveau roman"). De la Proust provine teza paradisului infantil (reîntoarcerea la infantilitate e mania lui Paul Goma, s-a văzut aceasta în schițele din „Camera de alături"). Violența, care e pretutindeni, provine de la americani. Ca și James Joyce, omul se încurcă în experiențe grafice în litere capitale și în fraze întrerupte („La céllule des libérables", Gallimard, 1971, pag. 31 u). Modificările de persoană (de la întîia la a treia singular) — iată un procedeu deja banalizat. Claustrarea are legătură cu Beckett însă și cu Dostoievski, mai ales cînd e vorba de un soi de complex al subteranei (detectabil mai ales în „Gherla", Gallimard, 1976, pag. 9). Pe Dostoievski autorul pare a-l iubi mult căci în „Cellule des liberables" (Gallimard, 1971, pag. 213—214) pune pe cineva să povestească în mai multe feluri „Crimă și pedeapsă". Dar ideea că „realitatea" (care poate fi și „literatură") suferă interpretări multiple nu e a lui Paul Goma ci a lui Gide (cf. „Les Faux Monnayeurs"). Părerea că opera e, de altfel, „făcută" în colaborare cu cititorul e banală și sînt chiar eseiști care au teoretizat-o. (J. M. Castellet, de pildă). Iubirea pentru cinematografism nu dă nicidecum originalitate autorului, „noul val" francez (în principal Robbe-Grillet) are o asemenea pasiune. Proza coșmarului („La cellule des liberables", Gallimard, 1971, pag. 231—238) e din Kafka. Sexualitatea furioasă (cu posesiuni descrise meticulos și cu perversiuni amănunțite) nu e cu nimic nouă, alții, în Occident, au făcut carieră, e drept pe timp limitat, cu așa ceva. Pe scurt, nimic original ; însă nici nu poate fi vorba de o literatură inteligentă, făcută „din literatură". Omul, care zice despre sine că era „un studentaș ratat, cu lecturi eclectice și sărace" („Gherla" Gallimard, 1976, pag. 170) nu putea face caz de cultură din moment ce eroul literaturii lui e țiganul Guliman, un fel de Parpanghel „dizident" care face mereu parodia culturii, încurajat cu simpatie de autor. Cu „lecturi eclectice", cum bine zicea, „romancierul" se apucă totuși cîteodată și de teorie. Iată, bunăoară, „teoria artei" care merită o menționare. În artă, observă Paul Goma, ar avea loc o luptă, aceea între „succesiune" și „simultaneitate", în care omul nu poate să se sustragă „succesiunii" al cărei sclav ar fi. Însă „opera" ar trebui să fie „simultană", adică, înțelegem noi, ar trebui să concentreze un „acord virtual". Las deoparte că sursa acestei „originale" teorii e în Mallarmé (cunoscătorii știu despre ce e vorba) însă mă tem că în materie de proză nu se poate susține aceasta cu nici un chip. Proza e, orice s-ar zice, „succesiune" căci dezvoltă evenimente, ea se supune cronologiei. Apoi, arta e încă (și probabil va mai fi o vreme) **expresie nu ipoteza „increată" a expresiei :** Paul Goma crede însă exact pe dos, ceea ce nu se poate susține (cf. „La Cellule des liberables", Gallimard, 1971, pag. 253—257). Dar, în sfîrșit nu în baza acestor speculații ar fi voit unii să estompeze prin Paul Goma imaginea unei întregi literaturi ci mai cu seamă prin „mărturie" : omul nu era sortit „să facă pe intelectualul" (alții au această funcție și o îndeplinesc în mod burlesc) ci pe „memorialistul". Însă și în privința „memoriei" Paul Goma are păreri, între care cea mai spectaculoasă este aceea, dezvoltată pe larg, a nebulozității memoriei. Ținerea de minte, crede el (și întrucît îl privește să concedem că are dreptate), nu e un criteriu justițiar, omul care își amintește fabulează cel mai adesea :

„Care adevăr, mai întîi ? Cine poate jura că tot ceea ce eu povestesc fiind convins că spun adevărul și numai adevărul — s-a întîmplat exact în acest mod ? Așteaptă, așteaptă, nu e vorba aici de subiectivitate. Sînt 10 martori la un accident, vor fi 10 variante veridice, oneste, ale accidentului. Nu, vroiam să zic că eu nu sînt martor ci parte ; apoi, evenimentul a fost de o așa violență încît, vreau nu vreau el s-a înregistrat, poate discontinuu, poate cu totul fals. Dar să admitem că l-am înregistrat corect. Memoria începe să-mi joace feste ; nu s-ar întîmpla asta dacă aș povesti mai puțin des. Dar pe nesimțite cu fiecare povestire adevărul de origine începe să se clatine așa de mult încît după zece versiuni a zecea nu seamănă deloc cu prima. Este inutil să te asigur că în ceea ce mă privește, m-am forțat să fiu fidel mai mult decît în versiunile anterioare. Cine știe, totuși ? Cine poate ști dacă eu nu am „folklorizat" ? (Gherla", „Gallimard, 1976, pag. 22).

Cu o astfel de mărturie ar trebui să înceapă examenul „politic" al literaturii lui Paul Goma: omul nu ne dădea nimic sigur în materie de conținut și, ca să însumez, recunoștea că memoria e, cel mai adesea, o simplă formă de ficțiune. Dacă așa se prezintă situația în privința „adevărului" acestor „producțiuni", ar mai rămîne să le considerăm „literatură" fără temei factologic verificabil. Însă nici „literatură" nu sînt căci **un cocktail de modele** nu poate fi decît creație mimetică și nimic mai mult. Pe tema aceasta, Paul Goma are, în fine, opinia lui : „Ai dreptate — zice el (Gherla", Gallimard 1976, pag. 125) — Am încercat o explicație, văd că nu e bună. În sfîrșit, Dumnezeu știe...".

Artur Silvestri

m a p a m o n d

ZIUA NAȚIUNILOR UNITE

La 24 octombrie în întreaga lume se marchează în mod festiv Ziua Națiunilor Unite. Trecerea celor 38 de ani, de la 24 octombrie 1945, cînd a intrat în vigoare Carta O.N.U. a arătat și continuă să arate că Națiunile trebuie să fie Unite, că popoarele nu trebuie să se lase divizate, în condițiile în care spectrul unui al treilea război mondial continuă să amenințe națiunile.

Pentru România, semnificația acestei zile este clară încă de la sfîrșitul celui de al doilea război mondial, cînd țara noastră s-a găsit alături de Națiunile Unite.

Odată cu intrarea sa formală în O.N.U., vocația pașnică și tolerantă a României s-a manifestat tot mai fecund și plenar, atît în cadrul O.N.U., cît și în cadrul instituțiilor sale specializate.

În cadrul O.N.U., România a lansat numeroase și importante inițiative internaționale, iar pentru întărirea și perfecționarea organizației, țara noastră a elaborat un document pe care trecerea timpului îl face tot mai valoros și mai actual. România, alături de alte numeroase state mici și mijlocii, a luptat cu perseverență pentru democratizarea O.N.U., pentru cuprinderea în sînul său a tuturor statelor iubitoare de pace.

În activitatea desfășurată de România în cadrul organizației mondiale, un moment de o importanță deosebită îl reprezintă participarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, Secretar General al Partidului Comunist Român, Președintele Republicii Socialiste România, la sesiunea jubiliară a Adunării Generale O.N.U., ținută cu ocazia aniversării a 25 de ani de la crearea Organizației (oct. 1970).

La două sesiuni speciale ale Adunării Generale a O.N.U. (cea consacrată situației din Orientul Mijlociu din iunie 1967 și cea consacrată problemelor dezarmării din mai-iunie 1978), România a fost reprezentată de primul ministru.

La celelalte sesiuni ale O.N.U., România a fost reprezentată în mod constant de ministrul afacerilor externe.

România a deținut președinția celei de a 22-a sesiuni a Adunării Generale (1967), fiind prima țară socialistă care a ocupat acest post.

Reprezentanții României au deținut multe alte funcții în cadrul organismelor O.N.U. și ale Adunării sale Generale.

Activitatea desfășurată de România în cadrul O.N.U., în cei 28 de ani de cînd ea face parte din această organizație, a fost menită să contribuie la realizarea înaltelor idealuri înscrise în Carta O.N.U.: menținerea păcii și securității internaționale, dezvoltarea relațiilor prietenești între națiuni, întemeiate pe respectarea principiului egalității în drepturi a popoarelor și dreptului de a dispune de ele însele, realizarea cooperării internaționale în domeniul economic, social, cultural și umanitar.

Numeroase propuneri formulate de România la toate sesiunile Adunării Generale, participarea ei în calitate de autoare sau coautoare la redactarea unor rezoluții dintre cele mai importante pentru soluționarea arzătoarelor probleme internaționale, importanta documentelor elaborate de organismele politice și guvernamentale române și difuzate ca documente ale O.N.U., precum și eforturile susținute și multiple vizînd însăși perfecționarea și îmbunătățirea activității și Cartei O.N.U., valoarea politică, științifică și persuasivă a tuturor documentelor și acțiunilor României legitimează pe deplin concluzia că România a avut în cadrul O.N.U. o activitate și prezență activă, dinamică, optimistă și militantă.

România a desfășurat în cadrul O.N.U. o activitate mult peste media obișnuită, fiind unul dintre cele mai active, dinamice și productive state membre ale acestei organizații.

Această prezență românească, concretizată prin numeroase, mari și pline de semnificații inițiative consemnate mai ales în ultimii 18 ani, trebuie explicată și legată strîns de personalitatea politică excepțională a președintelui Nicolae Ceaușescu, de rolul său fundamental în elaborarea și înfăptuirea politicii externe românești, care continuă pe un plan superior linia tradițiilor multimilenare ale poporului român de promovare a idealurilor de pace, înțelegere și cooperare cu toate națiunile.

Totodată, dimensiunile și caracteristicile participării României la O.N.U. reies cu și mai multă ușurință și claritate dacă vom privi această activitate și ca o continuare a rolului jucate de România în cadrul primei organizații internaționale universale, Societatea Națiunilor.

Obiectivele fundamentale urmărite de România în cadrul O.N.U. — ca, de altfel, în toate organizațiile internaționale din care face parte au fost: menținerea și consolidarea păcii, dezvoltarea și extinderea colaborării internaționale, democratizarea relațiilor internaționale, consolidarea legalității internaționale, eliminarea colonialismului, instaurarea unei noi ordini internaționale, continua perfecționare și îmbunătățire a activității organizației, creșterea rolului și prestigiului ei în lume.

Totodată, O.N.U. a fost considerată de către România ca fiind forul internațional cel mai potrivit pentru explicarea și cunoașterea politicii externe românești, pentru aducerea la cunoștința tuturor statelor membre a multiplelor inițiative românești, menite a promova pacea, egalitatea suverană a statelor și prosperitatea tuturor popoarelor.

Numeroasele inițiative, aprecierea pozitivă dată de numeroase state acestor inițiative, precum și finalizarea celor mai multe dintre ele, sînt argumente clare ale marilor speranțe pe care România și le-a pus în O.N.U. și instituțiile sale specializate, ale seriozității și responsabilității cu care România își desfășoară activitatea în aceste organizații internaționale.

În 1983, poporul român a marcat Ziua Națiunilor Unite și Săptămîna internațională a dezarmării prin ample manifestații populare în favoarea păcii, pentru lichidarea armelor nucleare, pentru distrugerea tuturor rachetelor existente.

Participanții la numeroasele adunări și mitinguri au trimis scrisori ambasadelor URSS și SUA la București, ambasadelor tuturor statelor europene, precum și mesaje către Organizația Națiunilor Unite, în care se adresează chemarea de a se întreprinde acțiuni pentru curmarea cursei înarmărilor, în primul rînd a celor nucleare, pentru înfăptuirea dezarmării și asigurarea păcii.

Pentru îndeplinirea cu succes a marilor sale programe de dezvoltare economică și socială, națiunea română are nevoie vitală de pace, securitate și cooperare pașnică cu alte națiuni.

Participînd activ la activitățile inițiate sub egida O.N.U. și ale instituțiilor sale specializate, România nu neglijează nici alte organizații și foruri internaționale, precum și relațiile diplomatice bilaterale.

În elaborarea și înfăptuirea politicii sale externe, România pleacă de la interesele fundamentale ale națiunii noastre, interese fundaconcordă cu cele ale tuturor națiunilor iubitoare de pace.

Democratizarea vieții internaționale, sporirea participării statelor mici și mijlocii la luarea deciziilor internaționale, eliminarea decalajului economic dintre țările bogate și sărace sînt obiective prioritare ale politicii externe românești.

De asemenea la inițiativa României, Adunarea Generală a O.N.U. discută de mai mulți ani, inclusiv la actuala sesiune, problema dezvoltării și întăririi bunei vecinătăți între state.

Ca urmare a inițiativei românești, secretarul general al O.N.U. urmează să prezinte un raport cuprinzînd răspunsurile și aprecierile diferitelor guverne și organizații internaționale, în legătură cu conținutul conceptului de bună vecinătate și referitor la modalitățile de întărire ale acesteia. România dorește ca pe baza acestor răspunsuri să aibă loc dezbateri aprofundate și apoi să înceapă un proces de elaborare a unui document internațional care să reglementeze practica internațională a bunei vecinătăți existente deja. Plin de semnificații este și faptul că un diplomat român a elaborat, formulat și argumentat din punct de vedere politic și juridic conceptul de bună vecinătate în dreptul internațional într-o lucrare apărută la Paris, în limba franceză.

O altă problemă pe care o discută actuala sesiune a Adunării Generale a O.N.U. este aceea a introducerii efective și exclusive în viața internațională a principiului reglementării pe cale pașnică a tuturor diferendelor dintre state. România nu a crezut niciodată în dreptul forței și de aceea militează cu atîta patos și dăruire pentru triumful forței dreptului și a rațiunii în relațiile internaționale. Soluțiile durabile nu se obțin prin utilizarea forței, prin dictat și război, ci prin negocieri și tratative duse pe picior de egalitate, prin utilizarea exclusivă a argumentelor logice și juridice.

Între cele peste 50 de puncte referitoare la dezarmare care figurează pe agenda actualei sesiuni a Adunării Generale a ONU, unele au la bază inițiative și idei românești. Menționăm aici propunerile românești referitoare la reducerea bugetelor militare, înghețarea producției de armament nuclear, interzicerea folosirii armelor nucleare și a experienței cu aceste arme, prevenirea războiului nuclear, reamplasarea, de arme nucleare pe teritoriul altor state, crearea de zone denuclearizate în diferite regiuni ale globului, acordarea de garanții de securitate statelor neposesoare de arme nucleare etc.

Datorită României, și în acest an Adunarea Generală a O.N.U. va dezbate punctul intitulat „Anul Internațional al Tineretului — participare, dezvoltare, pace". După cum se știe, ca recunoaștere a contribuției românești în acest domeniu, Comitetul Consultativ al O.N.U. pentru A.I.T. a ales ca președinte pe tovarășul Nicu Ceaușescu, secretar al C.C. al U.T.C. Sub președinția tovarășului Nicu Ceaușescu, Comitetul Consultativ O.N.U. pentru A.I.T. a desfășurat în ultima perioadă o bogată activitate în vederea bunei pregătiri și a marcării corespunzătoare în 1985 a Anului Internațional al Tineretului.

În cuvîntările ținute la reuniunile regionale ale Comitetului Consultativ al O.N.U. pentru A.I.T. — se știe că reuniunea europeană a avut loc în România — președintele acestui organism internațional, s-a referit pe larg la obiectivele pe care și le-a propus Anul Internațional al Tineretului, la problemele majore actuale, privind rolul și perspectivele tineretului în societatea contemporană. „Pentru tineretul lumii contemporane — arăta tovarășul Nicu Ceaușescu la reuniunea latino-americană consacrată pregătirii A.I.T. — eliminarea războaielor din viața popoarelor și asigurarea păcii nu constituie o problemă abstractă, de meditație filozofică, ci o chestiune foarte concretă, a cărei soluționare îl privește direct, de o manieră vitală. Pacea mondială a devenit indivizibilă și tinerii de pe cele mai diferite meridiane ale lumii se află în primele rînduri ale forțelor angajate în lupta pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru trecerea la dezarmare, în primul rînd la dezarmare nucleară".

După cum se poate observa și din menționarea unora dintre inițiativele românești la cea dea 38-a sesiune a Adunării Generale O.N.U., România promovează în viața internațională valorile morale și politice specifice poporului nostru: conviețuirea pașnică, preocuparea pentru menținerea păcii, respectul și considerația pentru alte națiuni, grija pentru viitorul tinerei generații, izbinda forței dreptului, eliminarea războiului din viața omenirii.

Pavel Suian

ORAȘE PENTRU LITERATURĂ

MAINZ

Se luminează de ziuă. Intrăm în gară, sîntem la Frankfurt pe Main...

Oprim ceva mai mult ; privesc mulțimea ce coboară, standardizată, fiecare grăbit să ia autobuzul... Pe undeva, pe aproape, curge Rinul, l-am văzut mai înainte curgînd apatic, sub cerul dezarmant. Este altceva decît Rinul wagnerian, ademenitor. Rinul peste care tocmai trecem în drum spre Mainz. Aici cobor și mă despart de Rin, de trenul ce urcă spre Ostende. Rămîne să petrec la Mainz o săptămînă cu prilejul congresului jubiliar Stendhal organizat de Universitatea Johannes Gutenberg, la invitația căreia voi ține o comunicare.

Nu știu cum se face, însă abia debarcat în oraș, Rinul mă cheamă irezistibil... N-am vreme să-mi explic de ce. Simt că atinge în mine o coardă sensibilă. Este în fluiditatea lui o răsfrîngere de contrarii aparente. Oricare i-ar fi cursul, prin ceață sau limpezime, fluviul duce cu sine, ca pe un trofeu, viziuni profetice, halucinante deschideri de atmosferă.

★

Am asemuit Valea Rinului, privind-o pe hartă cum șerpuiește de la izvorul elvețian al fluviului pînă la vărsarea lui, pe teritoriu olandez, în Marea Nordului, cu o panglică. În realitate, în dreptul orașului Mainz, de pildă, fluviul trece maiestuos, fără grabă, ducînd pe undele lui de un verde închis, mat, șlepuri, motonave de croazieră, bărci cu motor, iole...

Am privit fluviul și pe înserat. În spatele meu orașul zumzăia ca un furnicar. Mainz este o așezare veche de secole. Împlinește un mileniu în 1987. Al doilea război mondial a provocat aici distrugeri nimicitoare. Cam o jumătate din orașul vechi s-a prefăcut în ruine. Totuși au supraviețuit în cartierele din nucleul inițial al urbei, edificii cu fațade din birne și cu vitralii ale meșterilor sticlari din secolul de aur. Sînt case-columbar, numite așa pentru că deasupra mansardelor, acoperișul este tuguiat și pentru că ele însele seamănă cu un cuib de porumbei.

Orașul are monumente nenumărate, fîntîni de aproape trei veacuri, cum este cea a Carnavalului, miraculos snop de apă țîșnitoare pe o structură de bronz efilat ; palate baroce, hoteluri în care au făcut popas Goethe și Byron, Stendhal și Thomas Mann. Catedrala orașului, cu o aripă clădită prin integrarea unei abații romane, împlinește 920 de ani. Vîrsta nu ar fi mare lucru, importantă este măreția Domului, masivitatea și puterea cu care mărturisește ingeniozitatea unor soluții arhitectonice pentru o epocă încă ignorînd aportul betonului și al macaralelor.

Într-o piață a orașului vechi, un sculptor cu faimă, Thornwaldsen, l-a nemurit pe Johannes Gutenberg, descoperitorul tiparului. Gutenberg a trăit aici și tot într-un atelier din Mainz a pus la cale tipărirea primului monument al limbii germane. Recunoscători, fiii Mainz-ului i-au consacrat un muzeu unic, în fapt o istorie vie a evoluției tiparului din secolul al XV-lea pînă în prezent.

Chipul de mucenic, îngust și uscățiv al linotipistului ce culege la o mașină texte pentru vizitatori, nu pare prietenos. Ne întinde fiecăruia, cu un gest rece, mecanic, absent, un fel de spalt, dar ce migală și cîtă trudă pînă s-a ajuns aici, la acest adevărat miracol ! I-aș mulțumi lui Gutenberg. Însă cum... Seara, cînd mă pregătesc de culcare, știu că o serbare populară la muzeul Gutenberg ar pătrunde ca un miros de liliac într-o odaie jilavă...

★

O promenadă — a cita ? — mă cufundă într-o încîntare inexplicabilă. Merg de-a lungul malului, mal insipid, nimic deosebit, arar șirene de șlepuri își fac un titlu de glorie să țiuie prelung. Mă gîndesc ce va fi făcut pe-aici Stendhal, în calitate de comisar al lui Napoleon I, în lungile ceasuri de așteptare dintre misiuni... Stendhal, care a scris note de drum din Franța și Italia, le-a rupt pe cele din Germania, pesemne socotindu-le nefolositoare. Însă cum să fi procedat așa, de vreme ce tot Stendhal compara Renania cu o femeie drăguță, a cărei taină redevine atrăgătoare după ce vîrsta zburdălniciilor la sfîrșit...

O asemenea experiență exclude pripeala. Stendhal, călător impenitent, descoperise o mare plăcere în contemplarea arhitecturii gotice. De bună seamă o socotea inferioară arhitecturii romane, arhitectură eminamente rațională. Cealaltă, inegală, avea misterul ei, un fel de îndrăzneală a cazneI. Pe germani, credea Stendhal, îi recunoaștem după fațadă și după boltile suspendate. Bisericile lor sînt înfricoșătoare, cele romanice au masivitatea sprintenă și mai niciodată anevoioasă. Să nu ne mirăm deloc dacă în discuții Stendhal înclina să laude o cină stropită cu vin ușor celor care te îmbolnăvesc de stomac, fiindcă apelează la rachiu.

După toate astea, seara de muzică oferită de gazde la Institutul francez de pe Schillerstrasse, cu arii din Mozart și Rossini, a însemnat o adevărată desfătare. Meritul ei de căpetenie n-a fost să descopere afinitățile lui Stendhal cu două spirite strălucitoare. Vocile pure, de bună îndeminare, au justificat alegerea. Se cuvine recunoscut în gustul stendhalian un grad de plenitudine și de armonie care, împreună, dau romantismului său o rezonanță neașteptată. Ea permite să-l definim pe scriitor în ambianța germană, ca pe un ingenuu muzical în slujba lirismului sprințar.

Am petrecut de cîteva ori jumătăți de ceas la malul Rinului. Jumătăți hotărîtoare chiar dacă am senzația că locul acesta riscă să se degradeze... Am găsit cu cale să compar povara șlepurilor, afundată în apă, cu un bot de pește care înghite apa și îi devorează tainele. Doar că apa Rinului, pînă departe, spre Wesseling și Leverkusen, detronează presimțirile funeste. Fascinanta ei melancolie apune într-un final baroc, demn de existența lăuntrică a lui Henri Beyle, alcătuit, cum bine știm, din percepții amețitoare, reprezentări inaccesibile, motivări meschine, urzeli zadarnice, ucenicii răbdătoare și obscure, decantări ideale, de largă respirație între care navighează omul, artistul, îndrăgostitul perpetuu.

Mainz, oraș cu aproape 140 000 de locuitori, cu o universitate ființată la 1476, a treia ca vechime din Germania, poate conta pe trecut. Se zice că Goethe poposind o dată la Mainz ar fi exclamat : „Te pomenești că am să revin". Nu altfel gîndea Stendhal la poarta căruia s-a oprit într-o toamnă un cerc. „Trebuie să ai prea mare poftă de viață ca să ți se întîmple așa" conchise scriitorul amuzat, bine dispus.

Henri Zalis

Balcanice

PANOS TASITIS
Optzeci de ani

— Și regele Constantin a murit
Și Venizelos s-a dus
Și fiul lui Constantin s-a dus și el
Și fiul lui Venizelos.

Optzeci de ani, ce înseamnă asta pentru istorie,
Bătrîno Eftalia din Aivali ?

— Copii și nepoți, îngropați cu toții
În nouă sute doi'spe,
În nouă sute două'ș'doi
Și-n patru'ș'unu...

În românește de
Dumitru M. Ion

BEDRI RAHMI EIUBOGLU

Nu-ți fie teamă

Ieri, mergînd către slujbă,
moartea văzui
moartea

Cu dibăcie mi-a tăiat calea
Blînd de mînă m-a luat
și
nu-ți fie teamă
mi-a zis.

UN GLAS DISTINCT ÎN LIRICA TÎNĂRĂ DIN TURCIA

Ataol Behramoglu este un reprezentant de seamă al tinerei generații de poeți din Turcia. Născut în anul 1942 în orașul Çatalca, în apropiere de Istambul, absolvă Facultatea de Litere, Istorie și Geografie. Primele sale poezii le publică în revistele „Varlik", „Yelken", „Atac", „Dost". Începînd din anul 1960 a lucrat la redacția revistelor progresiste de tineret „Devinim 60" (Mișcarea 60), „Halkin Dostlari" (Prietenii poporului), „Militan" (Militantul), publicații ce au avut un rol de seamă în afirmarea condeielor tinere progresiste după anul 1960. Actualmente este secretar al Sindicatului Scriitorilor din Turcia.

Poetul și-a dat măsura talentului său în volumele de poezii „Bir Gün Mutlaka" (Într-o zi, neapărat), „Ne yagmur ne şiirler" (Nici ploi, nici poezii), Yolculuk, Cesaret ve Üzlem Siirleri" (Poezii de drum, de curaj și de dor), „Kuşatmada" (Încercuire), „Dörtlükler" (Catrene) și o piesă de teatru intitulată „Iyi Bir Yurttas Araniyor" (Se caută un cetățean onorabil).

Ataol Behramoglu este, deasemeni, un valoros traducător din lirica multor poeți ai lumii, ale căror lucrări le-a reunit într-o culegere intitulată : „Kardeş Türküleri" (Cîntece frățești). A realizat traduceri apreciate din literatura rusă : Puşkin, Cehov, Lermontov, Gorki.

În toamna anului 1982 i s-a acordat „Premiul Lotus" al Uniunii Scriitorilor din Africa și Asia. După cum se știe, acest premiu se acordă pentru meritele dobîndite în creațiile literare care militează pentru independența națională, dreptate socială, pentru pace și progres, și se ridică împotriva oricăror forme de manifestare a rasismului, a reacțiunii, a imperialismului.

Poeziile lui Ataol Behramoglu inspirate din frămîntările și speranțele poporului turc constituie, în același timp, adevărate chemări pentru prietenie și frăție între toate popoarele lumii.

ATAOL BEHRAMOGLU

Copilărie

Atît mi-a fost de fapt copilăria :
Iarba care înverzește printre pietre
Și pene de pasăre.

Atît mi-a fost de fapt copilăria :
Puțină bucurie, puțină tristețe
Puțină singurătate și vrajă.

Atît mi-a fost de fapt copilăria :
Puțin soare, un petic de cer
Ca să pot întrupa acest cîntecel.

La patruzeci de ani

Adio micilor emoții
Sînt de-o virstă cu vinturile
Frate cu soarele
Mă compar cu riurile.

Îmi stă bine acum
Să fiu potolit, simplu
Frumusețea poeziei din sufletul meu
Se întrece acum cu bucuria de a trăi.

Viața-mi apare mai frumoasă ca oricînd
Te iubesc și mai mult
Mă simt ca o broderie delicată
Țesută cu atîta trudă pînă acum.

Întorc capul de la griji și pasiuni
Sînt de-o virstă cu universul
Parcurg viața ca un fluviu amețitor
Fără de-nceput și fără de capăt.

Ce povestesc cîntecele grecești

Ce povestesc cîntecele grecești :
Despre noapte, despre iubire...
Ce povestesc cîntecele grecești :
Despre a noastră trăire.

Ce povestesc cîntecele grecești
Cu-atîta tristețe, cu-atîta simțire
Parcă tot au ceva de mărturisit
Atunci cînd sufletul ți-e golit...

Ce povestesc cîntecele grecești :
O iubire stinsă, alta mijită
Sau chipul fetei dispărut
Sau necuprinsul cîmpiilor înverzite...

Ce povestesc cîntecele grecești :
Despre frumusețea și pacea eternă
Chiar dacă sîntem plini de dureri
Să trăim în prietenie.

Ce povestesc cîntecele grecești :
Că într-o zi toate cîntecele se vor uni
Ce povestesc cîntecele grecești :
E un timp atît de departe, atît de aproape...

Prezentare și traducere de
Melike Erem Roman

REVISTA STRĂINĂ

● **MAREELE SCRIITOR** italian Dino Buzzati a acordat întotdeauna o atenție deosebită fenomenelor încărcate de stranietate, avînd o rezonanță care depășește faptele imediate. Recenta traducere a unei culegeri de anchete jurnalistice întreprinse pentru un ziar din Milano, în urmă cu 20 de ani, se bucură de un amplu ecou în presa franceză. Sub titlul „Mistere de tip italian", în versiunea semnată de Susi și Michael Breitman, textele lui Buzzati sînt comentate în următorii termeni ; „Iluzioniști, apariții stranii, fenomene de spiritism, zaruri, telepatie și levitație : 20 de anchete întreprinse într-o „Italie misterioasă" sînt reunite aici, după ce au fost publicate la gazetă în urmă cu două decenii. Nici autorul și nici cititorul nu se înșeală acolo unde este vorba, de fapt, de o trișerie. Culegerea este ușor de parcurs, fără a se compara, măcar pe departe, cu cea din urmă povestire compusă de Buzzati în chip de reflecție a propriei sale lumi interioare, fantastică sau magică ; ea revelează numai interesul pe care romancierul l-a acordat liniei de demarcație dintre aici și dincolo, dintre halucinație și delirul halucinatoriu".

● **ROMANUL** lui Josepsh Viertel, „Și vei auzi strigătul fratelui tău", se bucură de frumoase recenzii în presa de mare tiraj. Critica evidențiază atenția pe care o acordă cunoscutul scriitor american unui fenomen care torturează conștiințele lucide ale acestui secol. Este vorba de intoleranța recurentă în anumite părți ale lumii, de întunericul care cuprinde uneori mințile și sufletele semenilor noștri dezumanizați. Critica se oprește, pe larg, asupra caracterului palpitant al scrituriI lui Joseph Viertel, precum și asupra serioasei documentări care stă la baza tuturor narațiunilor sale. Gelozia, invidia, frica stîrnesc dezgustul cititorului constituind o lume de coșmar, în care glasul fratelui schingiuit se aude ca un apel la umanitate, la sentimente de compasiune și de solidaritate.

● **UNUL** dintre cei mai mari scenariști ai Hollywood-ului, Ben Hecht, a publicat de curînd un roman intitulat „Îi urăsc pe actori". Apreciat pentru stilul plin de vivacitate și pentru tematica sa provocatoare, avînd un succes extraordinar de public, romanul lui Hecht Ben este comentat în următorii termeni de către Buletinul critic al Asociației pentru difuzarea literaturii franceze : „Aclamat drept cel mai mare scenarist al întregului Hollywood, nu trebuie să ne mirăm că Ben Hecht și-a construit romanul ca pe o partitură a unui film. Această satiră virulentă a mediului cineaștilor — actori, regizori, și ceilalți pe care meseria l-a obligat să-i frecventeze — izvorăște din zona cea mai profundă a personalității autorului. Conducînd cu toată gălăgia o intrigă polițienească de doi bani, el își situează personajele în mediul lor, prin fraze scurte, incisive, caracterizate de comparații aiurea, cum este un agent de publicitate care evocă peștii ce evoluează cu bucurie și trăiesc etern într-o apă atît de dezgustătoare și murdară încît pare de netrăit. Gelozia, orgoliul și invidia sînt motorul sentimentelor subumane, a sabotajelor, șantajelor și masacrelor pe care le trăiesc". O lume teribilă, într-adevăr, lumea industriei filmului de la Hollywood.

● **UN TEXT** fundamental de literatură clasică reintră în circuitul intelectual prin publicarea **Istoriei romane** a lui Velleius Paterculus, sub îngrijirea lui Joseph Hellegouarc'h. De curînd a apărut volumul II, urmînd unei prime apariții în anul 1982. A fost nevoie de o uriașă muncă de reconstituire a textului original, din care acest al doilea volum este fundamental, pentru că el tratează perioada de după cel de-al doilea război punic pînă la domnia lui Tiberius, critica textuală evidențiind valoarea eforturilor de filolog ale lui Joseph Hellegouarc'h, precum și notele sale ample, îndeosebi cele cu conținut istoric, dintre care cele mai multe „propun fine interpretări istorice asupra aprecierilor și analizelor întreprinse în diverse locuri de către Velleius".

● **O LUCRARE** mult citită la ora actuală este cea semnată de Ezra Vogel, „Japonia, medaliată cu aur", tradusă recent în franceză de Marie-France Marilier, cu prefața lui Jean-Jacques Servan-Schreiber Iată ce scrie un comentator : „După sfidarea americană a anilor '70, avem de-a face cu sfidarea japoneză a anilor '80, prezentată de sociologul american Ezra Vogel, profesor la Harward. Modelul japonez se caracterizează printr-o prioritate absolută acordată cunoștințelor și informației. Informații ridicate la rang de industrie națională, de educație permanentă și de strategie concertată. Ceea ce presupune un stil de educație, un tip special de presă și de edituri, o rețea mondială de informatică la toate nivelele, precum și o adevărată vînătoare a cunoștințelor. Ca și sfidarea americană a celui care prefațează prezenta lucrare, avem de-a face cu un panegiric fără nuanțe a reușitei economice și sociale japoneze. Dar autorul nu poate masca și reversul medaliei : sufocarea drepturilor individuale și ale personalității și altele... Este ceea ce ar trebui să-i pună pe gînduri pe cei care caută în această realitate o oglindă pentru societățile din Europa".

SPORT

Idei pline de coacăze și niște doamne ce rănesc surîsul

● Miercuri, la Brașov, în zi galbenă și limpede ca frunza fagilor din parcurile orașului, echipa olimpică de fotbal a României a pierdut un punct în fața olimpicilor italieni și, totodată, drumul spre California. Dar asta n-ar face nici cît un corb roșu pe doi butuci de sare neagră, dacă jucătorii noștri ne-ar fi arătat că merită stimă și prețuire. Dimpotrivă, ei ne-au convins că nu mai știu viața de-astă vară și nici jocul pe care-l practicau la începutul toamnei. În țara Bîrsei, țară de glorii pastorale, cei unsprezece, plus rezervele, dar mai cu seamă antrenorii, au făcut-o de oaie și-au pus-o de mămăligă mai rău ca niciodată. Lumea vede și nu vrea să creadă că Mircea Lucescu (Gigi Staicu trebuie, oricum, trecut mai în coada șirului, fiindcă el toarce lîna care i se dă la mînă) intră cu pași repezi în matca străveche, plină de pietroaie și nescăldată de ape proaspete, tăiată prin noapte de un Piști Covaci și cei ce, asemeni lui, au rontăit coș gros și brînză în scoarță de brad în toate cămările federației. După înfrîngerea rușinoasă din Țara Galilor, a urmat sughițul de la Slatina, iar acum, fiindcă poveștile neghioabe și gemene au nevoie, pesemne, de un moț de cîrpă, fotbalul nostru a îngenunchiat și la Brașov. Nu-i nevoie să fii călăul magic sau pojarâ supraveghind Carpații ca să pricepi că singura idee tactică, și aia plină de coacăze, a antrenorilor și a directorului tehnic a fost aia să dispute partida cu italienii în zona ninsorilor, cu speranța secretă că italienii se vor bate cap în cap spre a se încălzi, lăsînd astfel loc liberă trecere înaintașilor noștri, dintre care cel mai peltic de talent și lipsit de îndrăzneală s-a dovedit stelistul Lăcătuș. În rest, nimic demn de laudă, totul de pus pe făraș și de aruncat în șanțul unde se ard frunzele moarte. Mi se pare, și mult aș vrea să n-am dreptate, că iar ni s-a umplut cîmpul de scaieți gîlgîind de sucuri negre. Nu e cazul, de data asta, să vorbim de lipsă de șansă nici în glumă, ci de patima mediocrității de-a căuta scuze în toate colțurile, cu scopul de-a rămîne pe corabie. Dar vine o vreme cînd se umple paharul și dă peste margini. Dragostea prea mult biciuită se usucă. Deci Mircea Lucescu trebuie să înțeleagă că nu poți învia, cu un smoc de lucernă, calul împietrit pe soclu. E nevoie de descîntece și vrăji. Și mai cu seamă de două crengi de măslin din Ciprul și de iarbă dulce de la Bratislava...

Săptămîna viitoare voi fi cu Dinamo la Hamburg. Mulți m-au întrebat dacă nu mă tem de vîntul rece de la Marea Nordului ? Nu mă tem. Deocamdată, noi sîntem cei ce-avem în liniile norocului din palmă muzica, dansul și tombola. Și tot așa, semnele de drum bun prin Europa. Școrul înregistrat de Dinamo la București, oricîte declarații belicoase încearcă Ernst Happel, atîrnă ca o piatră de moară de picioarele lui Kaltz și ale întregii echipe din Hamburg, de aceea, eu cred că vienezul cel vesel sau mult prea vesel va sfîrși prin a ride minzește. La urma urmelor n-ar fi prima oară cînd dă și el boii pe gheață și-și pierde vorbele în pleavă galbenă. Promit să număr cîte petarde vor arunca spectatorii în teren — căci de la cine oare au învățat pușlanii noștri să ne bubuie-n urechi cu pocnitorile alea confecționate din două pietre, două paie și două gămălii de chibrit ?!

● La Campionatele mondiale de gimnastică de la Budapesta, fetele noastre au demonstrat, ca în atîtea rînduri, o înaltă măiestrie în executarea programelor. Și tot ca de obicei, ele au fost furate la punctaj. Ecaterina Szabo, care a primit 10 (zece) la sol, a fost, după jumătate de oră, amendată cu cinci sutimi. Nimeni n-a dat nici o explicație, dar știm bine că abuzurile, mari sau mici, se sprijină pe poli de aur. Doamnelor din juriu, care-au rănit surîsul minunat al unor copii de excepție, le doresc cîte-o paleașcă de floarea soarelui, spartă de vrăbii, în creștetul perucii, lespede de gheață sub pantofii ortopedici și cîte-un ghimpe în covrigul bastonului. Și trag nădejde că azi, în finala pe aparate, nu vor mai fi bolnave de orbul găinilor. Harpiilor !

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 76 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
44
(1 122)
Sîmbătă
5 noiembrie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Raţiunea păcii şi colaborării

Cît de bogată este agenda preocupărilor românești în materie de politică externă și cît de dinamic converg ele spre construcția unei lumi a păcii și colaborării, o spune și acest fapt mai mult decît revelator : sînt încă proaspete ecourile vizitei tovarășului Nicolae Ceaușescu împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu în Malta, Egipt, Sudan și Cipru și, iată, pe pămîntul românesc primim vizita de prietenie a președintelui Prezidiului Republicii Socialiste Federative Iugoslavia, tovarășul Mika Spiliak. Se reconfirmă în acest chip și dobîndesc o deosebită valoare principială și practică tradiționalele noastre legături de prietenie și bună vecinătate, se reconfirmă și dobîndește sensuri noi cursul însuși al conlucrării pe multiple planuri dintre cele două țări și popoare. Momentul ca atare are o semnificație cu mult mai largă și definește cît se poate de explicit un model al comportamentului dintre două țări socialiste vecine și prietene. **Noi apreciem că există mari posibilități pentru ca, prin eforturi comune,** sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, **relațiile româno-iugoslave să cunoască o dezvoltare și mai puternică în toate domeniile, în folosul deplin al țărilor și popoarelor noastre. Dorim ca aceste relații să constituie, în toate privințele, un exemplu de raporturi între țări socialiste vecine care colaborează și cooperează multilateral, într-un spirit de deplină egalitate, de stimă și respect reciproc, pentru edificarea noii orînduiri și făurirea unei vieți libere, independente și fericite pentru popoarele lor.**

Adevărul unor astfel de aprecieri cărora le-am putea spune programatice, în sensul definirii scopului și modalităților practice prin care relațiile internaționale se pot construi cu înțelepciune și în acord cu principiile înseși ale păcii și înțelegerii, criteriul și realismul care le călăuzesc precum și perspectiva pe care o consacră rămîn de fiecare dată un argument de fond ce ne explică pe planul propriei noastre identități. **Aceasta,** sublinia tovarășul Mika Spiliak, **demonstrează nivelul de înțelegere, de respect și încredere dintre noi, deoarece întotdeauna am realizat contactele noastre cu convingerea că, pentru vecini cum sîntem noi, ele constituie valori de o însemnătate vitală.**

Desigur, existența și dezvoltarea unor raporturi model sub multiple planuri ale colaborării și cooperării internaționale prezintă o importanță care nu mai trebuie demonstrată. Contextul internațional actual are nevoie de cît mai multe asemenea demersuri pentru că ele conțin dinamica și puterea însăși a păcii iar pacea, care este atît de grav amenințată azi, poate fi salvată și asigurată ca rațiune a existenței tuturor popoarelor și națiunilor. Inițiativele și acțiunile președintelui României converg tocmai către acest țel fundamental și pun cu stringență problema atît de acută a eliminării războiului și a mijloacelor acestuia din practica vieții internaționale, atîta timp cît catastrofa încă nu s-a produs, atîta timp cît nu este prea tîrziu. Simpozionul internațional Pugwash, desfășurat în aceste zile la București, consacrat dezarmării și păcii în Balcani și în Europa aduce un și mai explicit spor de semnificație pentru imaginea pe care o oferă România și președintele său în opera de construire a unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră. Simpozionul a dat o înaltă apreciere Comitetului național român „Oamenii de știință și pacea", comitet al cărui președinte este tovarășa Elena Ceaușescu. Contribuția științei la rezolvarea problemelor umanității și nu la distrugerea ei, aportul științei și tehnicii la făurirea progresului și civilizației constituie azi un reazim deosebit de prețios al edificării păcii și înțelegerii, responsabilitatea de conștiință față de prezentul și viitorul lumii. Oricare demers și acțiune capătă, din această perspectivă, valoarea unei datorii supreme față de umanitate. Iar relațiile dintre țări și popoare se întemeiază pe principiile care decurg din însuși respectul față de independența și libertatea lor. Primirea înaltei solii iugoslave, documentele și înțelegerile asupra cărora s-a convenit se înscriu tocmai în această uriașă și responsabilă construcție a lumii din care războiul și pericolul pe care îl comportă acesta să fie cu totul și cu totul eliminate.

Luceafărul

CRONICA EDIȚIILOR

O reuşită editorială

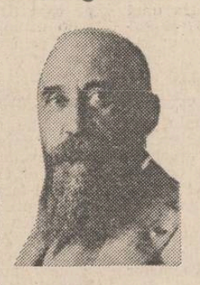

Nicolae Iorga, istoricul și scriitorul cel mai productiv al spiritualității românești, este încă departe, tare departe, de a fi cunoscut de către generațiile mai noi în toată întinderea și complexitatea operei sale. Oare cărei generații, de după anul 2000!, îi va fi dat să aibă sub ochii ei o monumentală și unitară ediție a acestui savant nepereche, în vreo cîteva bune sute de tomuri numerotate de la 1 la... n ? Opera lui Nicolae Iorga umple ea singură o bibliotecă și face, fie și numai la o „scurtă ochire", dovada peremptorie a rodniciei spiritualității românești. De bună seamă că înfăptuirea unei asemenea ediții nu stă în putința unui singur om, de aceea — cum mi se pare că s-a și discutat mai acuma-s nu știu cîți ani — este nevoie de un plan general de editare a operei sale la care să contribuie rînduri de editori precum și toate acele instituții editoriale care pot pune o piatră la această cu adevărat de minune piramidă care este opera lui Iorga.

În ultimii vreo cinsprezece ani s-au tras din opera lui Nicolae Iorga o sumă de cărți, precum (ordinea nu-i cronologică) : **Oameni cari au fost, Istoria literaturilor românice în dezvoltarea și legăturile lor, Pagini alese, O viață de om, Istoria lui Mihai Viteazul, Istoria lui Ștefan cel Mare, Istoria învățămîntului românesc, Sinteza bizantină, Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688—1821), Opere economice, Istoria literaturii românești — Introducere sintetică, O luptă literară, Pagini din tinerețe, Studii literare, Istoria românilor prin călători. Ultimele** și încă altele, pe care nu le am acum sub ochi, care, trebuie să recunoaștem, au pus fiecare în felul său, cîte o **piatră** la temelia acestui grandios edificiu. Istorici, critici și istorici literari de netăgăduită competență au smuls din vasta și complexa operă a lui Iorga aceste opuri, redîndu-le **vederii noastre.** Printre acești distinși oameni ai culturii contemporane se află: Barbu Theodorescu, M. Berza, Dan Zamfirescu, N. Gheran, Ion Roman, Valeriu Râpeanu, Alexandru Duțu, Mihai Ungheanu, Adrian Anghelescu ș. a.

Cu asemenea cărți apărute și cu asemenea „editori" de marcă (din care unora trebuie să le aducem elogiul nostru postum) este clar că „alambicul" Iorga fierbe și-și caută, îndreptățit, rodul distileriei sale întru ediția cea mare, deplină, sieși semnificativă ca un Ocean al Terei.

Și, iată, că în acest context, abia schițat mai sus, apare sub îngrijirea Rodicăi Rotaru, editoare cu o activitate impresionantă, **Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea — De la 1821 înainte.** (Editura Minerva, București — 1983).

Reeditarea **Istoriei literaturii... veacul al XIX-lea** a lui Nicolae Iorga constituie, după părerea mea, un act de cultură tot atît de însemnat ca și reeditarea **Istoriei** lui Călinescu, a **Geticei** lui Pârvan și a celor trei volume monumentale scoase din scrierile lui Eminescu de către Muzeul Literaturii Române.

Avem, într-adevăr sub ochi textul originar și nici o **croșetă** (cine le-a „inventat") nu ne stinghерește pentru a citi de la un capăt la altul acest **fragment** de istorie al literaturii lui Iorga în emoția lui dintîi. Rodica Rotaru ne dă o ediție de o deosebită acuratețe filologică. Pagina lui Iorga este deasă, întesată, răzbătută de o puzderie de informații, nume, citate, date, numere, genealogii, embleme etc., etc. Poate că nici un alt autor român nu înghesuie atîta informație într-o frază. Iată, numai indicii de nume și de publicații la această carte se întind pe patruzeci și trei de pagini ! Dar de cîte ori nu apare același nume în aceeași pagină... De aici dificultatea pentru editor de a identifica date, citate, grafii și așa mai departe. Rodica Rotaru a verificat „toate acestea în **măsura posibilităților** (sublinierea dumneaei), cunoscute fiind dificultățile de documentare, lipsa bibliografiilor analitice de periodice, imposibilitatea cercetării colecțiilor de reviste în biblioteci (o documentație de acest gen nu se poate face pe microfilme) etc.". Trebuie să spunem că editoarea a săvîrșit această descîlcire de fire și noduri cu o răbdare, delicatețe și pudoare specifice cu adevărat naturii feminine. Textul oferit are o limpezime și o fluiditate neîndoielnice. Să spunem, fie și în paranteză, că la reușita ediției contribuie și tehnoredactarea Aureliei Anton, cum și coperta sobră a lui Dumitru Verdeș.

Despre valoarea în sine a operei lui Iorga îi lăsăm să se exprime istoricii și criticii literari. Dealtfel ediția este precedată de o documentată și la obiect prefață a profesorului Ion Rotaru, care extinde cercetarea la întreaga activitate de istoric literar a lui Nicolae Iorga. Și bine face. Scrise la date diferite, **istoriile** destinate literaturii române se constituie de fapt într-un tot, incluzînd între ele și „Introducerea sintetică" și, așa cum bine observa un critic literar, l-am numit pe Mihai Ungheanu, strînse într-un singur tom masiv am avea de-a face cu întîia istorie monumentală a literaturii române comparabilă doar cu lucrarea de mai tîrziu a lui G. Călinescu. Acest lucru îl susține și-l demonstrează și prefațatorul.

Iorga a fost acuzat de către unii că în istoriile sale literare depășește marginile literaturii, dar se uită că chiar el însuși a specificat încă din titlu că-și desfășoară investigația „în legătură cu dezvoltarea culturală a neamului". Astăzi, cînd așa-zisele **științe de graniță** au obținut legitimitatea, metoda de acum 75 de ani (aplicată în cazul cărții pe care o discutăm) ni se pare a avea măcar un procent de întîietate. Tomuri întregi de poezie searbădă dau uneori mai puțin seama despre etapa de dezvoltare a unei literaturi decît o simplă propoziție, bine ferecată, dintr-un act oficial sau dintr-o scrisoare particulară. Iorga nu se sfiește să pună la contribuție tot ceea ce poate da o și firavă idee despre ivirea unei metafore noua, despre zămislirea unui gînd poetic.

Dar, așa cum spuneam, să lăsăm discutarea virtuților de istoric literar ale lui Nicolae Iorga

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 6-a

Unirea - deziderat de veacuri al poporului român

SCRIITORII ȘI PATRIA

Un concept activ

Patria a fost văzută uneori ca patrie-revoltă, ca patrie-proiect, ca patrie-doctrină, deci cu atît mai mult interesează cuvîntul patrie în sine. În limba română, patrie nu este un cuvînt vechi. El este un transport lingvistic relativ recent, de circa două sute de ani. Folosit intens în secolul trecut în țările românești, el a fost astfel impus în chip definitiv cu aspectul și sensul de astăzi. Deplina lui asimilare ne-o probează faimoasa formulă revoluționară : „Patria este norodul, nu tagma jefuitorilor !". În această formulă nu este vorba doar de folosirea cuvîntului patrie, ci și de o accepție a lui, de o interpretare a lui care-i dovedește perfecta integrare în limba română într-un sens care a făcut carieră și mai tîrziu. Patria ca norod, patria însemnînd poporul a fost deviza scumpă revoluționarilor din secolul trecut în țările românești, iar această formulă lapidară și expresivă se află la originile statului modern al românilor.

Dar nu este aceasta singura accepție a cuvîntului patriei și fără a voi să epuizăm problema vom mai oferi

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 2-a

Din contribuţia cărturarilor români la realizarea unităţii naţionale

Pe cît de concise și de clare sînt noțiunile de om **politic** sau de **scriitor,** tot pe atît se pretează la interpretări mai felurite noțiunea de **cărturar.** Cine e cărturar ? Desigur, ne povățuiește „Dicționarul limbii române contemporane" (vol. I, 1955), un om învățat, un erudit, un om care știe carte multă. Definiția e fără îndoială justă, dar nu completă, fiindcă și un farmacist sau un chimist știe carte multă, dar acestora li se spune îndeobște oameni de știință, savanți, cărturăria caracterizînd pe cel care în preocupările lor sînt într-o mai strînsă legătură cu științele umaniste, cu istoria, filologia, filozofia, învățămîntul, cu difuzarea culturii în mase, în felul cum au făcut-o Ion Ghica, P. S. Aurelian ori George Barițiu, cu organizarea de societăți culturale sau cu conducerea unor periodice în genul lui C. Exarhu, V. A. Urechie, Iosif Vulcan, deși fiecare din aceștia erau și scriitori.

Mari cărturari au fost desigur și A. D. Xenopol, N. Iorga, V. Pârvan, I. Simionescu, Simion Mehedinți, Sextil Pușcariu, dar aceștia aveau în același timp și statutul ferm de istorici, biologi, geografi, filologi.

Plecînd de la această interpretare, vom înfățișa în cele ce urmează contribuția — sau măcar o parte din ea — a unor cărturari de pe ambele laturi ale Carpaților la realizarea unității noastre naționale.

Nu urmărim nici un fel de ierarhizări, ținînd seama numai de „gesturile", de intervențiile, de faptele săvîrșite de ei, și de timpul în care au fost înfăptuite, referindu-ne îndeosebi la cele din deceniile premergătoare Unirii.

Unii dintre acești cărturari și-au realizat activitatea în capitala țării, iar alții în diferite orașe de provincie, munca acestora avînd astfel un ecou mai restrîns. Orice s-a înfăptuit de către aceștia în București sau în provincie, a fost săvîrșit însă pentru toți românii, contribuția lor, oricare ar fi fost proporțiile ei, integrîndu-se în marele tot al culturii naționale, al afirmării culturii românești unitare. Pe această muncă, produs al hărniciei tuturora, s-a sprijinit lupta pentru un ideal național și totodată pentru biruința lui.

Vom începe cu Ioan Micu Moldovanu (1833—1915), profesor și canonic la Blaj, președinte al „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român" și, totodată membru al Academiei Române, ca succesor al lui Barițiu (1894). El a fost autorul cutezător al **„Pronunciamentului de la Blaj"** din 1868, prin care, la 20 de ani de la revoluție a reînnoit toate rezoluțiile pașoptiste, cerîndu-i cu tărie în plin dualism austro-ungar, anularea actului prin care s-a alipit Transilvania la Ungaria.

A fost un om simplu în toate manifestările sale, un caracter dîrz, de o mare energie, un fiu al Munților Apuseni. A ținut strînse legături cu cărturarii de la București, și totdeauna cînd se întorcea din capitala României, unde participa la ședințele Academiei Române, aducea cu sine „maldăre" întregi de cărți cu care, pe de o parte, umplea rafturile bibliotecii blăjene, iar pe de alta le distribuia elevilor merituoși. În 1866, ca răspuns la alipirea Transilvaniei la Ungaria, Ioan Micu Moldovanu a tipărit la Blaj o **Istorie a Ardealului,** urmată de o **Geografie a Ardealului,** prin care releva trecutul glorios al poporului român și totodată hotarele sale, care se întindeau de-a lungul Moldovei și Țării Românești.

Guvernul maghiar s-a răzbunat pe el fără întîrziere confiscînd și interzicînd circulația îndrăzneților manuale. Ele, în mod clandestin, au circulat însă mai departe, în 1875 „Istoria Ardealului" tipărindu-se într-o nouă ediție.

Ioan Micu Moldovanu a condus vreme îndelungată **Foaia scolastică din Blaj,** înființată în 1876, care a fost una dintre cele mai însemnate reviste pedagogice ardelene, apărătoarea aprigă a limbii și istoria poporului român din Ardeal.

De numele lui se leagă — prin elevii săi — și culegerea acelei vaste colecții de folclor — **Doine și strigături din Ardeal** — pregătită pentru tipar de Jan Urban Jarnik și Andrei Bârseanu, care, prin raportul său către Academia Română, va da prilejul lui Vasile Alecsandri să afirme că „geniul românesc este același peste Carpați ca și peste Dunăre, cum este dincoace și dincolo de Milcov".

Unele contribuții ale lui Ioan Micu Moldovan la dezvoltarea spiritului de unitate națională se constată și la alcătuirea **Bibliografiei române vechi,** opera lui Ion Bianu și a lui Nerva Hodoș, cărturarul de la Blaj adunînd pentru această lucrare numeroase cărți vechi, unele chiar unice, și manuscrise descoperite prin diferite biserici și biblioteci ardelene.

Mîndru de limba românească și de semnificația ei pentru afirmarea națiunii române, în 1913, cînd ministrul învățămîntului din Ungaria, Iankovici Bela, a făcut o vizită la Blaj pentru a inspecta școlile românești de aici — inspecție urmată de o masă prezidată de mitropolitul Victor Mihali, la care mitropolitul a vorbit mi-

Vasile Netea

Continuare în pag. a 4-a

Putere, frumuseţe, bunătate

În raport cu epoca dogmatismului, putem spune că ne aflăm chiar la o sută optzeci de grade în ceea ce privește verosimilitatea personalului nostru literar, a puterii lui de a convinge, a trăirilor sale interioare, a producției sale simbolice în cadrul unor viziuni umane mai cuprinzătoare, realizate în special în înaintarea largă, majestuoasă a prozei noastre contemporane. Subliniem toate acestea deoarece ele formează platforma solidă de unde trebuie să pornim mai departe, să ne ridicăm mai sus, neputînd fi vorba în nici un fel de o întoarcere la personajele schematice, lipsite de vitalitate și putere de convingere ale epocii dogmatice anterioare. De pe platforma ideologică amintită, ne apare evident că experimentarea unor noi modele ale personajului literaturii și artei noastre contemporane trebuie să urmeze linia de clarificare a idealului social pe care-l urmărim. Dacă acest ideal vizează profilul unui om mai bun, mai drept, mai frumos, eliberat de tarele moștenite de la vechea societate, sau pur și simplu, existente în firea umană, putînd însă să fie ameliorate prin educație și modelare socială, ni se dezvăluie și faptul că literatura și arta noastră trebuie să lucreze mai mult în interiorul acestuia ideal, să-l dezvăluie, să-l dezvolte, să-l înfățișeze societății în imagini vii puternice, capabile să influențeze evoluția ei. În acest sens putem spune că dialogul artei cu realitatea socială abia de aici poate să se profileze în adevăratul înțeles al cuvîntului. El poate fi întrevăzut chiar în interiorul unor concepte artistice cu care operăm în mod obișnuit, fără să fim însă destul de atenți totdeauna la aspectele lor de perspectivă. Spunem astfel că literatura și arta sînt o oglindă a realității sociale, fapt care este adevărat, dar care riscă să fie înțeles greșit dacă nu se are în vedere idealul social, uman al acelei realități. De la ideea de oglindă se alunecă în acest caz ușor la ideea de copie a ceea ce se oglindește (ceea ce este o eroare), pe cînd introducerea noțiunii de ideal ne obligă să ne gîndim mai mult la ideea de proiecție (proiect) al realului oglindit în conștiință, ceea ce ne sugerează mai bine statutul de fapt al creației. Vorbind în termenii pe care ni-i propune estetica, în oglinda literaturii și artei trebuie să se oglindească nu numai realitatea unei societăți, ci și idealul acesteia, obiectivat în conștiințe sociale, în tensiunile și arderile către o realitate mai înaltă proiectată în interiorul perspectivelor creației. Se pune în mod firesc întrebarea : ce raporturi se stabilesc între diversele aspecte de ansamblu ale creației privită ca expresie a adevărului social ? Unde se află mai mult potențat idealul și unde aspectele realității, în manifestările ei obișnuite, cotidiene ? Evident că între unul și celelalte trebuie să existe o anumită opoziție, o tensiune complexă, care poate fi dedusă și teoretic pentru oricine are dezvoltată o anumită practică dialectică. Purtătorul acestei tensiuni nu poate să fie decît personajul care se apropie cel mai mult de ideal, iar obstacolele pe care le trece, le învinge se constituie în de-

Dumitru Bălăeț

Continuare în pag. a 6-a

REFLEX

ACASĂ

Ar părea că e o vedere la mare, o ieșire în larg : un amfiteatru înalt, puțin suspendat și chiar acoperit, estompat de nori pe deasupra iar jos, în terase ușor înclinate, plutesc grădinile adînci și multicolore ale apei, le auzi clipocitul rotund printre pietre și izbiturile care se bănuie din cînd în cînd, resturi de scoici cu miros de corăbii și o mulțime de fluturi de spumă apoi, țipătul pescărușilor care nu se văd și care de fapt nici nu sînt. Pentru că, de bună seamă, imaginea ține de reperul în piatră al celor dintîi picuri de ploaie rețezați în grabă de soare și sîntem nu în altă parte decît în podgorie, trebuia să precizez asta de la bun început. Fascinația locurilor natale are asupra fiecăruia dintre noi un ascendent care se dovedește uneori de netrecut. Nu există plai mai frumos, bunăoară, ca acela pe care ai copilărit. Adică există,

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

Unirea, cuvîntul ei în noi e sfînt

Unitatea națională, cred, apăruse înaintașilor noștri ca pămîntul îndepărtat al făgăduinței. Prin lupta unui întreg popor, iată, a devenit o realitate. Și astăzi, cînd, în sfîrșit, după secole, poporul român, condus de partid, noi toți, vreau să spun, sîntem stăpîni între hotarele noastre etnice, simțim lămurit cîtă înaltă valoare a avut și are visul acela care s-a împlinit. Gloria, gloria nepieritoare, putem măsura astăzi, la 65 de ani de la acea zi de 1 decembrie 1918, cînd peste o sută de mii de români muncitori, țărani și intelectuali și-au îndreptat pașii spre Alba Iulia, da, astăzi mai mult ca atunci, timpul fiind un mare judecător, astăzi, zic, gloria se revarsă cu strălucire peste toți aceia care au luptat pentru Unire.

Din mijlocul secularelor noastre restriști s-a ridicat vie, permanentă, nestinsă, credința că ceasul întregirii românilor din Transilvania cu patria mamă avea să sune. Și a sunat. „Nu ar fi fost de-ajuns nici cei mai geniali oameni politici, — avea să scrie marele Nicolae Iorga —, nici cei mai mari cărturari, nici cei mai grozavi ostași... (nimeni) nu ar fi fost în stare să facă unirea țărilor acestora... dacă nu ar fi fost în conștiința acestui popor întreg simțirea că nu-i nici o deosebire între un ținut românesc și alt ținut românesc, că toată românimea trăiește ca un singur popor într-o singură țară".

Așadar, a fost simțire unică.

Noi o vom numi idee.

Ideea Unirii, ideea potrivit căreia românii alcătuiesc un singur popor, s-a născut firesc. Nu

Romulus Zaharia

Continuare în pag. a 6-a

● ÎN ACEST NUMĂR : ● Colocviul și Festivalul național de poezie «SCRIITORII ȘI PATRIA» ● «România — patria tuturor românilor» (III) de Mircea Mușat și Ion Ardeleanu ● Poeme de Tudor George ● Cronica literară ● Viața cărții lor ● „Secretul Doamnei de zăpadă" (XVI) de Mircea Micu ● Arhiva «Luceafărului» ● „În legătură cu paternitatea primei scrieri în proză a literaturii române" de Alexandru Diță ● „Obiect și metodă" (II) de Adrian Riza ● Pseudo-cultura pe unde scurte ● Revista străină ● Sport de Fănuș Neagu.

CRONICA LITERARĂ

TRAIAN T. COŞOVEI: «Poemele siameze»

Autostrada, pompa de benzină, tramvaiul, camera de hotel, cutia cu dero, pagina de ziar, cartierele mărginaşe... şi spaima, melancolia, tînjirea, solitudinea, iată obiecte poetice şi stări asemenea, pe care poezia lui Traian T. Coşovei nu numai că le cultivă (le, adică, ilustrează) ci le sublimează în univers coerent, articulat eficient, conform unei sintaxe de extracţie surrealistă. În **Poemele siameze** (Editura Albatros, 1983), a cincea sa carte, decupajul la nivelul expresiei, va da oricînd la iveală un repertoriu uriaş de imagini insolite, strălucitoare şi impunătoare, probînd tehnica excelentă, deopotrivă cu talentul evident : „un herpes de raze pe buza unei cupe de argint", „posterul frigului şi al singurătăţii", „moartea e un taxi albastru aşteptînd în dreptul castanilor înfloriţi", „timpul se prăbuşeşte ca pielea de pe un animal jupuit", „o greaţă ornată cu flori de jeleu şi creme ofilite", „teama mea de întuneric e un greier ţinut într-o cutie de chibrituri". „îmi contemplu pielea întinsă pe zid ca un mucegai visător", „o ocheadă de fosfor suspendată la lobul urechii", „Soarele-i o piftie de gîscă scăpată-n ocean", „Perdeaua e o pagină de ziar acoperind trupul obez al oraşului", „Stau sprijinit în lancie ca într-un plop fără soţ", „O gură de zăpadă ţi-ar vorbi în numele frigului", etc. În chip bizar, surrealismul imaginilor a contaminat imaginaţia comentatorilor de pînă acum ai **Poemelor siameze,** care descoperă aici ecouri (tîrzii, dar, oricum, ecouri) din poezia lui... Ion Minulescu. Singura relaţie posibilă se poate (se poate ?) **stabili,** prin parţiala omofonie. Minulescu a scris **Romanţe pentru mai tîrziu**, iar Coşovei, un poem intitulat **Tu de fapt citeai un romanţ de amor.** Romanţ — romanţă, nu ? Sau, în alt fel : Minulescu purta fulare multicolore, iar Coşovei poartă bluzoane cu etichete colorate ! Lecţiuni infidele ! Să trecem, deci.

De la o carte la alta, Traian T. Coşovei se desparte tot mai decis de ironismul devastator, care tiranizează poezia tinerilor autori ieşiţi din cenaclul de luni. Cîtă ironie, atîta poezie — ar fi, se pare, emblema acestora. Deşi, ironia lor e mai curînd, băşcălie, iar poezia — anecdotică. Autorul **Poemelor siameze** cultivă, însă, metafora fin cizelată, slăveşte imaginea şi nu refuză ideaţia. Ironia este — cîtă este — autoironie **(Sunt şi eu un june)** iar spleen-ul se converteşte în sarcasm : „Pînă şi în patul iubitei / dorinţa ta aşază un amplificator pentru foşnetul cearşafului. / Noaptea, pînă şi oraşul era pentru tine o blană de pisică / electrizată de bastoanele de ebonită ale vardiştilor. // Dar destul cu toate acestea — renunţă la castele din Spania / Respiră adînc aburii supei, îngroapă-ţi mîinile / în perlele verzi ale mazărei, adaptează-ţi metabolismul / după orarul de vară — / ignoră şiragul de mere adunat în fereastra ca o pisică de miez acrişor, — / sfidează cutia poştală, scrisorile nedesfăcute — / izbeşte cu pumnul ceasul deşteptător, telefonul, robinetul, tubul cu pastă de dinţi / Sări cu picioarele pe scoica de tablă a conservei, / linge-te pe bot la gîndul perlei dinăuntru, / stilceşte în bătaie cîmpii — / adormi privind urma unui avion / ca o albeaţă în ochiul albastru al cerului — / întoarce-te liniştit pe partea cealaltă... // Pentru azi nu mai ai nici o poliţă de plătit" **(Nici o poliţă de plătit).**

În primul ciclu de poezii — care dă şi titlul volumului — se poate auzi un sunet nou, grav, pe care lirica lui Traian T. Coşovei l-a ocolit pînă acum, sau l-a bemolat cu grijă, trecîndu-l prin filtre acustice disimulante (de fapt, „povestea" mirobolantă din **1, 2, 3 sau...** ce era, dacă nu evocarea vinovată a inocenţei ?). Acum, lucrurile sînt mult mai clare, regretul adolescenţei pierdute fiind aproape explicit. Meditaţia (nu lamentaţia) adaugă un prielnic accent grav poeziei din **Poemele siameze.** Iată, spre exemplificare, un fragment din al treilea poem al ciclului amintit, în care sinceritatea tonului face transparentă o dramă, trasă în imagini concentrice, oglinzi repetînd, în variante, un nucleu ultrasensibil : „Creste de spumă iluminează. Adună din adînc biografia firului de nisip / care eşti, care ai fi putut fi. Lovesc de stînci / imaginea ta de licean buimăcit, / zdrobesc de ţărm prima stradă pe care te-ai întors bărbat şi copil / Încoronează cu-o aură de spumă trandafirie / adolescenţa ta pierdută pe mări, uitată sub cherestea / unui port regăsită sub coloanele altuia — indecentă / acoperind bărbăţia unui cuţit de vînt / cu albul spumei ridicate spre larg. // Pînza plesnită. Brută umflată, hrănită cu vînt. / De-acum nu mai sînt. Privesc doar. Aştept doar / îndoieli adunate la focuri ce-au înflorit sub carena prăbuşită. / Ademenind băştinaşii. Schimbîndu-le argintul în cositor. / aurul în sîngele oglinzilor mincinoase". **(Şi-acum viori).**

Volumul de versuri al lui Traian T. Coşovei este „lucrat" cu deosebită atenţie. Vreau să spun că ciclurile nu se succed la întîmplare, ele trasînd o dialectică sentimentală, sprijinită pe ideaţie. Astfel, al doilea ciclu **Ochiul care îngheaţă,** este o consecinţă a primului. Frustrarea de acolo şi conştienţa intrării într-un alt spaţiu existenţial determină nevoia autodefinirii, a unei scrutări, nu lipsite de narcisism, a sinelui confruntat cu o acută percepţie a timpului. Imaginea rămîne fastuoasă şi sistemică, dar starea care prezidează naşterea poemului oscilează între siguranţa de sine şi anxietate. Eul liric stă în primul plan, expus în lumina rece a unei conştiinţe scindate. Peisajul dinlăuntru trădează convulsia, chiar dacă rima încearcă să aşeze compensatoare bariere ironice. „Şi nici un cîntec nu mai alungă pisicile spaimei. / din lanţul de întuneric al unui cartier părăsit. / E toamnă şi-n toamnă biserici de gumă şterg tot ce-am greşit / cu bastoane de argint sub glugi de fum tămîios, / ţinînd după ele milogi, şandralii, vagabonzi, maţe fripte / mormăind din psaltiri şi din scripte / şi ochind prin vitrine umbre zburlite, adormite pisici — / hîrburi dugoase plesnind ca din bici / încît tavanul serii pare un imens giuvaier, prea îndepărtat, prea rece. / Şi totul trece. / Şi totul revine aproape deodată. Şi secunda de-acum / deschide firava sare de-a fi cu chei potrivite / după mersul împiedicat al stelei din cerul de suflete / interzise, oprite / şi întoarse din drum. // Totul se îndeseşte înspre trecut. Ca un fum, / doar case de zid îngropate de vii în liniştea amiezii. / Doar briciul toamnei sîngerînd pe-un obraz din vechime. // Şi nici un cîntec nu se întoarce să alunge spaima — / muşcatele, aici, se înroşesc din faima unei crime." **(Nici un cîntec).**

Ciclul următor, **Într-o cameră de hotel,** continuă autoscopia, de această dată cu o notă de blazare. Privirea în sine are ca pandant circumscrierea realităţii exterioare. Lumea văzută devine lume trăită, experienţă asumată, aventură de cunoaştere, la al cărei capăt veghează zădărnicia. Poezia de aici este o apoteoză a lucidităţii, înţeleasă — paradoxal — ca unică sursă a speranţei. Limbajul poetic combină aluzia cu definiţia, metafora fină cu expresia necodificată : „E fermecat, e magic / ceasul cînd vin moşnegi să te-adoarmă cu o veche poveste, — / dar tu păstrează-ţi mari provizii de surzenie / pentru iarna închisă într-un strigăt de gheaţă. // Nu, n-au apărut muşte de oţet — / sînt avioane înfometate în căutarea iepurilor de cîmp. / În drojdia ceţei se umflă aluatul cartierelor mărginaşe. / Sînt trenuri de smoală fluierînd în ferestre, / dar fetele s-au culcat pe amîndouă urechile şi visează mari cîmpuri de rapiţă / şi-un timp ce fericirea ţi se lipeşte de trup ca o cămaşă transparentă / foarfecele nopţii tunde mai departe chiluge capete de vii şi de morţi. // Nu, nu greblează nimeni pietrişul pe alei — / e televizorul care bîzîie încălzit. / Însă tu fă-ţi mari rezerve de miopie, de cîlţi mătăsoşi / fiindcă vine iarna şi vederea bidonului de păcură / ţi-ar putea aduce un vers măreţ. // Străzile sînt de carne, de sînge şi nervi, / zidurile urlă la o simplă atingere — / tramvaiul e-o emoţie veche urcată la cer, dar tu / păstrează-ţi mari provizii de răbdare şi speranţă // Întinde-te în fotoliile bîrfitoare, / priveşte cerul, / aşteaptă dimineaţa — convinge-te că nici azi n-ai visat." **(E fermecat, e magic).**

După experienţă şi aventură asumate, urmează, în ultimul ciclu, intitulat **Întoarcerea bumerangului,** abstractizarea. Concretul existenţial este ridicat — tot în plan poetic, desigur — către abstract, poezia capătă — astfel — o mai mare deschidere şi cuprindere. Tonul nu este — cum, poate, ne-am aştepta — oracular şi sentenţios, adică detaşat. Denudarea realului se face din interior prin implicare. De aici şi dramatismul conţinuturilor, atunci cînd neiertătoarele mecanisme existenţiale se confruntă cu fragilitatea individuală : „Se întunecă şi memoria atrage zborul sinucigaş al aripilor de făină. / Se luminează şi dimineaţa te descoperă / ca pe-o pensetă uitată în burta pacientului adormit. / Se întunecă şi memoria se buclează în oglinda perversă / dintre sînii iubitei. / Se luminează şi-o nouă zi te mătură sub jetul furtunului în mari abatoare. / Se întunecă şi memoria pune drugul la uşă şi numără, numără. / Se luminează şi dimineaţa îţi şterge obrazul c-un burete de oţel opărit. / Şi viaţa ta foşneşte ca hîrtia albastră / întinsă ieftin în ferestre ce nu mai au nimic de ascuns. // Ridicolă, încordată aşteptare a jetului de lavandă / pe un obraz mutilat". **(Rafturi de spumă deschide marea la ţărm).**

Poet în toată puterea cuvîntului, Traian T. Coşovei dă, în **Poemele siameze,** cea mai valoroasă carte a sa de pînă acum, probă nu doar a talentului ci şi a maturităţii gîndirii poetice. **Poemele siameze** este, totodată, o apariţie remarcabilă în acest an, în care, dacă a lipsit ceva, aceasta n-a fost poezia de calitate.

Valentin F. Mihăescu

VIAŢA CĂRŢILOR

POEZIE

UN POET AL MIŞCĂRII ABSTRACTE

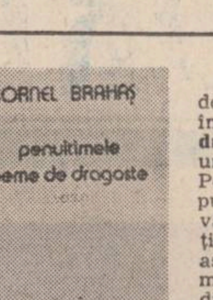

Un antisentimental se dovedeşte Cornel Brahaş în **Penultimele poeme de dragoste** *), un volum unitar, bine construit. Poezia sa constată şi pune în mişcare un adevărat proces de autoiniţiere în luciditate. Chiar aşa se şi intitulează primul text, **Poem iniţiator,** din care deducem, metaforic, modul de a lua în posesie propriul spaţiu imaginar. Puţină ironie nu strică, îşi spune subtextual poetul — iar rezultatul este un **discurs de întîmpinare** a personalităţii, care îşi caută în poem liniile de forţă : „aseară uşa s-a deschis altfel, nu-i aşa ? vă rog frumos / altfel s-a deschis uşa aseară / tocmai devenisem erou de poem liric / şi absolut în alt mod s-a deschis uşa aseară // decorul în care mă aflu este leit decorul / din afara poemului liric dar mă simt între două lumi / care se pîndesc reciproc...". Cele două lumi sînt **interiorul** şi **exteriorul** imaginaţiei lirice, existenţa intimă şi existenţa socială. Între ele comunicarea se vădeşte a fi pe cît de elastică, adesea pe atît de insesizabilă. Este, la urma urmei, o chestiune de decor. Poetul se supune acestei mişcări lichide între spaţiul dinlăuntru, al meditaţiei şi cercetării de sine, şi cel dinafară, al confruntării, ca în faţa unei fatalităţi asumate. Principiul ei este acela care dictează tonusul întregii poezii, vorbind cu saţietate despre uimire şi inutilitatea sacrificiului. Un anume tip de uimire : aceea prin care personalitatea psihică îşi asumă universul înconjurător ca pe întîia treaptă a iniţierii. Ce ar urma după acest lacom gest, suficient de arid semnalizat în poem ? Desigur un fel special de sacrificiu, ca refuzare formală a repaosului. Inutilă, epuizantă, lupta se preschimbă într-o trudă continuă, de „condamnat" la galera propriei lucidităţi, covîrşitoare ca o credinţă, ca un fanatism. Repaosul este o „durere rudimentară", o moarte cenuşie, „clasică" pentru că reţeta ei se află prescrisă în orice formă a existenţei. Motiv pentru care soluţia acestui tip de repaos nu poate rămîne acceptabilă. Cornel Brahaş este poetul mişcării abstracte, singura prin intermediul căreia spiritul se poate regăsi. Regăsi pentru a începe truda internă, sisifică. Fatalitatea mişcării este o fatalitate a anulării chemării mediocre prin care durerea ar invita la repaos. Iniţierea ajunge deci să evidenţieze în mod expres calea de la simpla individualizare la replica socială. Poetul este „organizatorul" deconspirat al dramei presupuse de raportul cu „exteriorul".

Penultime poeme de dragoste : încercînd să fugă din faţa oricărei urme de sentimentalism, să-i distrugă convenţia, poezia lui Cornel Brahaş îşi află, paradoxal, un posibil punct de echilibru tocmai în exercitarea imperfectă a sentimentului erotic. Mişcarea perpetuă este, în fond, tot o convenţie. De aceea, spiritul va fi ademenit să concretizeze fictiv imperfecţiunea erosului. Extins pînă la dimensiunea „metafizică" a cuprinderii lumii întregi, căci iubita este o relaţie arbitrară, un punct de sprijin pentru exerciţiul social. Intuiţia stării erotice este intuiţia mai largă a raportării. Această abstractă relaţie, „penultimă" (imperfectă), decide şi soarta stilistică a poeziei lui Cornel Brahaş, aridă, cultivînd ostentativ o anume monotonie a dicţiunii provenită din folosirea unui limbaj abstract, unde moliciunea expresivă a cuvîntului se transformă într-o rigiditate nebănuită a sintagmelor. La această impresie contribuie fără îndoială şi întrebuinţarea unui sistem metaforic sumar. Conflictul, tensiunea imaginară reies exact din proporţia în care dorinţa de mişcare se loveşte de duritatea limbajului. Ariditatea este o consecinţă a „volutelor" care descriu truda inertă a gîndului, încercînd să cucerească redutele compoziţiei. Volumul lui Cornel Brahaş se reţine şi prin tăietura sigură a versului, corespunzătoare unei poetici consolidate.

Costin Tuchilă

*) **Cornel Brahaş : „Penultimele poeme de dragoste", Editura „Cartea Românească", 1983.**

BILANŢUL UNEI VÎRSTE LIRICE

Cea de a treia etapă lirică pe care o traversează Horia Zilieru se regăseşte global în **Addenda** sa recent apărută, volum ce reuneşte şi clarifică produsul unei experienţe poetice reînnoite din 1976 încoace. Creaţia euforică, de un imagism somptuos şi de oficiere solemnă, s-a convertit prin încifrare, într-o aparenţă dominată de elementul ludic, de ironia livrescă, de „mistificare" şi derizione, cu o retorică amuzată care însă provine dintr-o stare de spirit neliniştită, cu substrat dramatic. Experienţa existenţială şi aceea livrescă, receptivitatea la modalităţile expresive ale momentului literar şi structura sensibilităţii proprii sînt deopotrivă prezente în noua configuraţie a poeziei lui Horia Zilieru.

În **Astralia** încă mai stăruie simţul ceremonialului, simbolul obsesiv al rozei, sugestia diafanului, fantazarea în stilul volumelor precedente : „Ca şerpii cu vaporii de otravă / cresc nervii în smintire şi beţie / şi chipul rupt de-o grea melancolie / visează pînza inului, uşoară" **(Extaz în lacrime).** Simbolurile frecvente sînt fluturele, spicul, secerişul-jertfă. Sentimentul, extatic odată, este acum acela de destrămare în sensul în care se găseşte la Blaga **(Paradis...)** : „Ce voci stau agăţate-n mărăcini / ca lungile lăcuste zburătoare ? / Sînt însetaţii băutori de vin / sau rătăcite coruri de fecioare // pling viaţa putrezită în pămînt, / goliţele de untdelemn urcioare / şi orzul sterp şi pleava plînsă-n vînt ? / Cine deschide cerul la-ntîmplare ?".

Există, paralel cu această stare de spirit, o simţire permanentă şi difuză a vechimii, a circulaţiei aceleiaşi substanţe în fenomene care se rotesc şi se metamorfozează ciclic **(Imaginaţia inimii).** Substratul reflexiv este încă observabil în **Fiul lui Eros :** „Dar sufletul şi trupul ? Cine ţine / Priveliştea iubirii peste tot ? / Cu ce poruncă liberă se scot / ruinele cereşti închise-n taine ? // Pentru-a rămîne după moartea-n viaţă, / cu spicul moştenit de la părinţi / merg să trezesc în văile fierbinţi / sperietori de spumă şi de ceaţă".

Poetul iubeşte jocul cu cuvintele, versul fantezist, artificiul tehnic, alimentat de plăcerea sonorităţii insolite, în care sclipesc maliţios balcanismele barbiene, cu un anume teribilism „naiv", cu oarecare atracţie a spectacolului livresc **(Proba de trandafir sau canto di signo, Amorissima, În timpul războiului din Troia).**

Referinţa livrescă este cultivată cu pasiune, ea constituind una dintre dimensiunile esenţiale în universul liric al acestei vîrste a poetului, fie cu sensul iniţial, fie cu sens răsturnat. Poezia este spectacol, aparent sărbătoresc, aparent hilar, dar iluzia ascunde chipul tragic, neliniştea thanatică, interogaţia dramatică, nedusă la capăt din teama unui posibil adevăr insuportabil. Sugestia thanatică se insinuează peste tot, în desfăşurarea carnavalescă ; oricît s-ar strădui poetul să populeze lumea cu artificii, registrul grav contrapunctează pe cel al iluziei funambuleşti. Ce este adevărat şi ce este fals în această **Addenda la un fals tratat de iubire,** poetul însuşi evită să aleagă.

Dimpotrivă, Horia Zilieru amestecă anume falsul cu adevărul, poza cu sinceritatea, mistifică, răstoarnă, conexează planuri şi imagini disparate, cu o frenezie verbală care nu poate totuşi anihila tristeţea fondului, şi o anume aspiraţie faţă de care licenţa poetică apare ca modalitate de dată mai recentă. Iubirea stăruie obsesiv, indiferentă la spectacolul pe care îl stimulează, şi expresia ei mai veche, ceremonioasă revine uneori : „Mă vezi citind în norii plînşi pe ape / c-o trestie spărgînd fantoma lor / şi în genunchi, înaltul meu amor ; / pe malul unde vor să mă îngroape. / Nu mai exist, o stea îndepărtată / s-a întrerupt în carne şi auz / şi-mi sînt în pulberi orbul-călăuz / spre roza ta în muzici îngropată."

Ritualurile din primele volume s-au transformat în jocuri ingenioase iar vechea poezie plină de polenuri, apoi de cenuşi, s-a abstractizat prin recursul la forma aleatorie ce evoluează, paradoxal, în rigorile tehnicii de versificaţie.

Recuperarea bucuriei ar putea fi posibilă prin iubire. Accentul pe latura erotică a poeziei este mai apăsat în ultimele volume, pe de o parte în registrul aflat sub conul de umbră al morţii (domină confuzia eros-thanatos), pe de alta în atitudinea frivol-galantă a unui Conachi trecut prin experienţa lui Ion Barbu. În ultimă instanţă cele două ipostaze se contaminează însă reciproc, în favoarea abstractizării erosului, redîndu-i-se acestuia caracterul de principiu ce guvernează între reprezentările poetului.

S-ar spune că **Addenda** reprezintă rezumatul exemplar dar şi bilanţul unei etape lirice, evaluate dintr-o perspectivă ce pregăteşte o nouă direcţie în poezia lui Horia Zilieru.

Sultana Craia

Secretul Doamnei de zăpadă (XVI)

„A fost aici acum două zile. Terminasem de muls vaca, închisesem oile şi stăteam în pridvor să mă odihnesc. Au început să latre cîinii şi cînd am întors capul am văzut-o trecînd podeţul de lemn din vale.

Am rămas nemişcat, nu-mi venea să-mi cred ochilor şi totuşi, dînsa era..."

Trifon tăcu şi privi iar spre curte prin geamul mic şi aburit de căldură :

— I-ai ieşit în întîmpinare ? am întrebat eu.

Mă privi mirat cu un licăr de ironie în ochii săi negri :

— S-o întîmpin ? Cum adică ? Nu mă aşteptam la o asemenea vizită şi nici n-o doream. Nu-mi putea aduce decît rău. Am pătimit destul în singurătatea nopţilor mele din pricina **dînsei.**

Folosea pronumele de reverenţă dînd glasului o intonaţie cît mai neutră. Şi totuşi simţeam că e foarte tulburat.

— Ai pătimit, zici ? De ce ? Te simţeai vinovat de ceva ?

— Mă simţeam vinovat faţă de mine şi faţă de virtutea mea, răspunse el evaziv.

Tăcu ca şi cum ar fi vorbit prea mult şi se aşeză oftînd pe patul acoperit cu cerga albă.

— Ce s-a întîmplat mai departe ?

— Eu am intrat şi am tras perdelele. Dînsa a urcat scările pridvorului şi s-a aşezat în faţa uşii şi nu s-a mişcat de acolo pînă a căzut înserarea.

— Şi n-ai poftit-o înăuntru ?

Nu auzi întrebarea mea sau se făcu că n-o aude :

— Apoi a plecat spre cabană şi după vreo două ceasuri a venit cabanierul să-mi spună că mă aşteaptă cineva la cabană. Cineva care are să-mi spună un lucru foarte important şi care nu suferă amînare.

— Şi te-ai dus la cabană ?

— Nu. Nu m-am dus fiindcă am jurat să n-o mai văd niciodată. N-am fost, continuă el cu glas scăzut, şi acum îmi pare rău.

— Zici că ai jurat să n-o mai vezi niciodată şi cu toate acestea ai fost la vilă, în oraş, şi ai văzut-o.

— Nu ştiam că e acolo. Venisem să te caut pe tine.

— Şi florile. Ce-i cu florile acelea galbene ?

— Au povestea lor. Îmi place mie să le cultiv. Am cîteva ghivece pe care le îngrijesc şi iarna.

— Spune-mi, Trifon, vă cunoaşteţi de mult ?

— De vreo doi ani. A stat la noi în gazdă cîteva zile. A stat şi... atîta tot...

— Poate că era mai bine să te duci la cabană. Acum ştiam unde e.

— Îmi pare rău că nu m-am dus. Dimineaţă, mi-a spus cabanierul că a văzut-o urcînd spre peştera lui Paisie. De atunci au trecut două zile.. Acum, zise el cu glas înăbuşit, am să mă duc să-i dau de urmă.

Trifon a plecat în zori. Ziua era albă şi luminoasă, sufla un vînt uşor spulberînd brazii. Munţii solemni păreau decupaţi pe cerul albastru.

El a urcat pe potecile ştiute cu pas sigur de om care cunoaşte locurile.

L-am aşteptat în cerdac fumînd neliniştit ţigară de la ţigară. A trecut amiaza şi soarele începu să coboare în spatele munţilor. Apoi amurgul se furişă iute ca o vulpe roşcată sîngerînd peste zăpezi.

Într-un tîrziu l-am văzut pe panta acoperită de zăpadă înaintînd aplecat cu statura sa atletică trăgînd în urma lui un fel de sanie pe care era aşezată o formă nedefinită. Mă înfiorai şi-mi adusei aminte de tabloul pictorului blond pe care promisese să-l sfîşie într-o zi cu cuţitul.

Tabloul acela bizar care semăna într-un fel cu imaginea lui Trifon coborînd peste zăpezile imaculate trăgînd după sine, cu grijă, o povară.

Se vedea tot mai aproape şi cîinii îl simţiră şi începură să latre fugindu-i în întîmpinare. Am coborît scările cerdacului de lemn şi am pornit prin zăpada îngheţată cuprins de nelinişte şi curiozitate.

Mircea Micu

Un concept activ

Urmare din pag. 1

cîteva. Dacă pentru unii patria înseamnă un popor, pentru alţii patria înseamnă un loc de naştere, o relaţie afectivă cu mediul în care ai văzut lumina zilei şi în care ai crescut şi ai muncit. După această definiţie, legătura afectivă cu locurile de baştină este condiţia indispensabilă şi unică a fixării ideii de patrie şi de patriotism. Altă definiţie este mai pretenţioasă, cere mai multe elemente pentru elaborarea ei. După ea, patria nu mai înseamnă doar locul naşterii, care poate fi în cele din urmă întîmplător, ci o legătură spirituală mai adîncă cu el : în această definiţie patria mai înseamnă şi numărul mormintelor de familie care te leagă de un teritoriu, după cum şi vechimea lor.

Într-o poezie pe care multe antologii o pun la loc de cinste, G. Coşbuc scria în memorabilul an 1894, anul Memorandumului, aceste sugestive versuri :

„Voi ce-aveţi îngropat aici ?
Voi griu, dar noi strămoşi şi taţi,
Noi mame, şi copii şi fraţi"

Versuri care subliniază tocmai îndreptăţirea morală şi spirituală a ideii de patrie prin vechime, prin simbioză profundă. Iată deci că patria nu înseamnă numai locul de naştere, înseamnă totodată şi vechimea legăturii cu el, înseamnă şi totalitatea poporului care-l locuieşte.

Patria nu poate fi pentru fiecare dintre noi doar un sentiment ci o raţiune de a fi.

Între cuvintele care au făcut loc neologismului patrie se află însă unul care subliniază tocmai profunzimea legăturii cu teritoriul natal ridicat la forţa unui concept activ. Este vorba de cuvîntul moşie a cărui accepţie modernă, limitativă, echivalentă latifundiului, a umbrit-o pe cea veche, pe cea iniţială. Moşia este, simplu spus, pămîntul primit de la înaintaşi, de la un moş, de la un strămoş şi reprezintă prima manifestare a actualei idei moderne de patrie. Moşia nu implică numai legătura geografică, ci şi una de neam contopită mai tîrziu în complexa noţiune de patrie.

Generaţia de scriitori care a consacrat cuvîntul patrie folosindu-l cu mîndrie şi patos a fost, la români, generaţia revoluţionarilor de la mijlocul secolului trecut.

Marele merit al generaţiei de scriitori de la 1848 este însă mai ales cultivarea vizionară a ideii de patrie, adică după o formulă a lui Paul Anghel, patria ca proiect. Iar unul din aceste proiecte, cel mai nobil şi cel mai durabil, este proiectul patriei româneşti ca Dacie, miraj entuziasmant al mai multor şiruri de generaţii.

Aşezînd pe coperţile unor reviste cu viaţa foarte scurtă, dar cu atît mai scăpărătoare, titluri ca : „Dacia literară" sau „Dacia viitoare", generaţia de scriitori de la 1848 a fixat un proiect complex al României ce trebuia să vină şi care a venit.

Rolul revistelor literare româneşti în crearea climatului necesar Unirii este o temă de excepţională importanţă asupra căreia nu insistăm îndeajuns. Aceste reviste, de importanţă istorică pentru poporul român, au îmbrăţişat tocmai ideea de patrie ca proiect şi au fost laboratorul unei noi mentalităţi politice, mentalitate care a pregătit Unirea din 1918 şi a şi realizat-o. Tipărind scrieri româneşti, pe deasupra graniţelor politice existente, publicaţii precum „Familia", „Convorbiri literare", „Tribuna", „Luceafărul", „Românul", „Sămănătorul", deschise în permanenţă scriitorilor români de pretutindeni au intrat la loc de cinste în istoria literaturii române, reuşind în acelaşi timp să dea, în fiecare număr al lor, corp patriei ca proiect anunţînd-o de fapt pe cea care se va realiza şi pe cale politică. Revista „Luceafărul" de astăzi se consideră în acest sens urmaşa revistei sibiene „Luceafărul", în linia acestei tradiţii, şi înalta distincţie, Meritul cultural cl. I, care i s-a acordat de către preşedintele Republicii Socialiste România, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, ne face plăcere s-o aşezăm şi în legătură cu păstrarea tradiţiilor unei reviste care a militat pentru Unire.

Contribuţia de o însemnătate majoră a scriitorilor români pe calea presei la realizarea Unirii se cuvine pomenită ca unul din faptele de seamă ale literaturii şi scriitorimii noastre de-a lungul vremii. Un loc aparte între aceste publicaţii unioniste l-a avut „Românul" de la Arad, publicaţie politică deschisă scriitorilor români de pretutindeni între care s-a numărat, ca militant pentru unirea Transilvaniei cu România, şi Caragiale, cel care a combătut eficace patriotismul de paradă. Este şi locul şi prilejul unui nimerit elogiu adus oraşului Arad, ca una din capitalele Unirii, sediu cultural, literar şi politic unde s-a decis ţinerea Marii Adunări de la Alba Iulia.

Este momentul să amintesc aici şi rolul şi funcţia pe care Societatea Scriitorilor Români, care şi-a serbat anul acesta 75 de ani de la înfiinţare prin Uniunea Scriitorilor, a avut-o campania pentru marea unire. Abia înfiinţata Societate a Scriitorilor Români a iniţiat o serie de turnee literare, celebrele şezători de pînă în primul război mondial, şezători ale căror itinerarii la românii din Imperiul Austro-Ungar, în oraşele Sibiu, Suceava, Rădăuţi, ne indică aceeaşi patrie ca proiect ca şi la scriitorii anului 1848. În 1915, cînd conducerea S.S.R.-ului a ezitat să-şi asume o opţiune politică precisă în direcţia realizării marelui ideal naţional al românilor, un numeros grup de membri al S.S.R.-ului i-a cerut public o declaraţie, o adeziune la politica marii Uniri, ceea ce Societatea scriitorilor români a şi făcut.

Scriitorii români au luptat după aceea pe front, ca oameni ai tranşeelor, convinşi că luptă pentru o cauză dreaptă, convinşi că nu participă la un război imperialist, pentru că războiul pe care-l duceau ei era un război făcut pe teritoriul locuit din vechime de români. Mulţi au pierit în prima linie, mulţi au trăit drama mutilării, alţii pe aceea a prizonieratului, supravieţuirii războiului trăind împreună însă efectele lui, care s-au repercutat şi asupra întregii literaturi române. Mă refer aici la scriitorii care n-au făcut numai un război de cuvinte, numai un război de articole, de campanii de presă, ci la acei scriitori care au îmbrăcat haina militară, mulţi înrolaţi voluntar, şi în primul rînd la cei ucişi în prima linie, cum sînt poetul Constantin T. Stoica, poetul Andrei Naum, poetul Nicolae Vulovici, poetul Mihai Săulescu, istoricul Ion Grămadă şi criticul Ion Trivale-Netzler. Între aceşti combatanţi de primă linie se afla şi un poet care scria versuri depre flori de cîmp şi stele. Îl chema P. Panaitescu, şi a fost rănit grav de explozia unui obuz. Medicii i-au salvat mîna dreaptă de la amputare, dar poetul Panaitescu n-a mai putut-o folosi niciodată. După experienţa frontului, P. Panaitescu a început să-şi spună Perpessicius şi să semneze aşa, Perpessicius însemnînd în latineşte cel care a suferit mult. Perpessicius este numele sub care poetul Panaitescu a realizat monumentala ediţie a operei lui Mihai Eminescu, ediţie continuată astăzi de un colectiv de colaboratori ai Muzeului literaturii române. Aceasta este o ediţie de mînă stîngă pentru că toate manuscrisele eminesciene descifrate de Perpessicius au fost copiate cu mîna stîngă, iar monumentul editorial la care astăzi ne raportăm cu mîndrie a fost scris cu mîna stîngă a unui fost combatant din primul război mondial.

Scriitorii români ai secolului trecut au elaborat conceptul activ al patriei ca proiect, al Daciei vizionare, concept activ care a mobilizat cîteva generaţii de români la realizarea marelui act istoric al Unirii din 1918, care nu este numai rezultatul unor jertfe imediate ci şi al unei elaborări îndelungate. Acest concept activ al patriei ca proiect îl dorim şi pe frontul actualei Uniuni a Scriitorilor ca şi scriitorilor de astăzi.

Pentru că patria nu este numai o chestiune de sentiment ci şi o raţiune de a fi a oricui şi cu atît mai mult a scriitorilor.

Timişoara, 27 octombrie 1983

BREVIAR

■ **EXPOZIŢIE MIRCEA RĂZVAN CEACÂRU ÎN FOAIERUL TEATRULUI MIC.** După ce în primăvara anului trecut tînărul artist din Piatra Neamţ atrăsese în chip deosebit de plăcut atenţia publicului bucureştean prin expoziţia deschisă în sala de la Hanu cu Tei, acum Mircea Răzvan Ceacâru revine în Capitală expunînd în foaierul Teatrului Mic. Un gest prea grăbit, ar înclina, poate, unii să creadă. În realitate, cine este atent la acumulările şi nuanţările petrecute numai pe parcursul unui singur an îşi dă seama că decizia tînărului pictor de a deschide prezenta expoziţie este perfect îndreptăţită. Peisagist de marcă, Mircea Răzvan Ceacâru încîntă şi tulbură prin pînzele sale, întrucît simplu spus, la el culoarea se adresează în egală măsură văzului şi ochiului minţii. Mai notăm de asemenea că bacovianismul sublimat al peisajelor sale, pe drept relevat de criticul Virgil Mocanu la deschiderea expoziţiei, surprinde realmente prin paradoxala diversitate de forme figurativ-coloristice ce se pun în slujba aceluiaşi obsesiv cîmp tematico-problematic. Gravitatea dezinvoltă, iată o posibilă şi, credem, adecvată sintagmă definitorie pentru arta deja personală a lui Mircea Răzvan Ceacâru.

■ **PREZENŢA TINERILOR CRITICI** în revista „Orizont" reprezintă o realitate demnă de toată lauda. În ultimele numere ale săptămînalului timişorean, semnînd cronici, eseuri, articole la zi, se remarcă tinerii Lucian Alexiu, Corneliu Mircea, Adrian Dinu Rachieru, Mircea Mihăeş şi Marian Odangiu. Mai puţin cunoscut decît colegii săi de pagină, acesta din urmă, Marian Odangiu atrage în chip deosebit atenţia prin sobrietatea frazei şi prin exactitatea judecării critice ; fapt pe deplin atestat şi de cronica dedicată romanului **Tentaţia** de Platon Pardău. În schimb, nu poate să nu deruteze o anumită alunecare a textelor publicate în ultima vreme de Lucian Alexiu spre preţiozitatea împinsă la limita cvasiininteligibilităţii, cum se întîmplă, de pildă, şi în cronica pe marginea plachetei de veacuri **Areal** a lui Şerban Foarţă. Talentatul şi, de-acum, experimentatul critic care este Lucian Alexiu nu are, sîntem convinşi, nevoie de asemenea excese.

■ **CENACLURI ŞI REVISTE ŞCOLARE.** Un cenaclu serios în care se încearcă o poezie personală de către elevi precum Iulian Ciocan şi Marilena Şerbănescu este cel al Liceului industrial nr. 3 din Buzău, condus de profesorul Dumitru Ursu, el însuşi bun mînuitor al condeiului. După ce a ascultat versuri ale cenacliştilor, la o recentă întîlnire, poetul Gheorghe Andrei a citit din ultima sa plachetă de versuri. De curînd a ieşit de sub tipar primul număr al revistei Liceului sanitar buzoian „Perpetuum", îndrumat de profesoara Viorica Nebel şi salutat de poetul Marin Sorescu : „Un drum care să tot suie pentru revista „Perpetuum". Reţin atenţia versuri semnate de elevii : Viorel Papoiag, Geanina-Ramona Porumb, Camelia Dinu şi rubrica „Unde ne sînt absolvenţii ?"

■ **„VIAŢA MILITARĂ" — PAGINI DE LITERATURĂ.** Şi numărul pe luna octombrie al revistei „Viaţa militară" îşi întîmpină cititorii cu un bogat, divers şi instructiv sector rezervat creaţiei literare. Poezii de o vibrantă simţire patriotică publică Dan Verona, Vitalie Cliuc, Emil Almăşanu, Vasile Preda, Vasile Zamfir, Nicolae Boghian. Proză scurtă publică Vasile Băran (schiţa **Platoul**), Radu Theodoru continuă evocarea sa istorică dedicată acum lui Cloşca şi Crişan, Petru Vintilă semnează un amplu fragment din romanul istoric **Zăpezi şi flăcări,** iar Haralamb Zincă şi Paul Ştefănescu sînt prezenţi cu alte fragmente din „poliţistele" **Contractarea** şi, respectiv, **Şoioana cu nume romantic.** La rubrica „Inscripţii la o fotografie", Gheorghe Istrate evocă personalitatea lui Constantin Negruzzi, Ion Căpeţ dialoghează cu Aurel Martin iar Nicolae Boghian cu Dumitru Radu Popa. Ca de obicei, rubrica de cronici literare şi recenzii, sobră, la obiect.

■ **LITERATURA PENTRU COPII** a făcut obiectul unei instructive expuneri întîmpinată cu dialogul, susţinută de scriitorul Mircea Sântimbreanu la Şcoala generală nr. 7 din Rîmnicu Sărat. Caracterul autentic patriotic al expunerii i-a determinat pe elevi să recite fragmente din marii noştri poeţi naţionali : Eminescu, Coşbuc, Alecsandri sau să răspundă cu replici pe care le purtau în memorie din Creangă sau Caragiale, ridicînd la maximum temperatura unei întîlniri educative cu un scriitor ce le era cunoscut din cărţi sau din emisiunile de radio şi televiziune. În continuare, poetul Gheorghe Andrei a citit din poezia sa. Intervenţiile profesorilor Traian Cristea, directorul şcolii, şi Vasile Uţă, preşedintele subfilialei Societăţii de Ştiinţe Filologice din Rîmnicu Sărat, au completat partea de evocări a întîlnirii. În încheiere, Mircea Sântimbreanu a dat autografe pe cărţile sale pentru cei mici.

Cronicar

UNIREA DEZIDERAT DE VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

Colocviul şi Festivalul naţional de poezie

«SCRIITORII ȘI PATRIA»

Vreme de trei zile — între 26 şi 28 octombrie —, Timişoara şi o seamă de localităţi din preajmă au avut privilegiul unor frumoase, incitante şi dense întâlniri cu literatura, graţie organizării de către Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, în colaborare cu Comitetul de Cultură şi Educaţie socialistă al judeţului Timiş şi Asociaţia scriitorilor din Timişoara a Colocviului şi Festivalului naţional de poezie **„Scriitorii şi patria"**. Prilej fericit de a comemora şase decenii şi jumătate de la Unirea cea mare din 1 Decembrie 1918, atît lucrările Colocviului, cît şi Festivalul naţional de poezie au dovedit apropierea de cuget şi simţire a slujitorilor condeiului de pe tot cuprinsul ţării faţă de toate împlinirile poporului căruia îşi dedică scrierile, de istoria, izbînzile prezente şi **viitorul de lumini ale** patriei. Scriitori români, maghiari, germani, sîrbi şi de alte naţionalităţi, poeţi, prozatori, critici şi istorici literari, cei peste o sută de participanţi la colocviu şi festival şi-au alăturat glasurile întru înalta cinstire a ţării în care trăiesc şi pentru a cărei fericire trudesc neîncetat. A relata pe larg modul în care s-au petrecut ceasurile acestor zile nu înseamnă altceva decît a derula filmul unui interesant şir de opinii, a rememora clipe de reală trăire poetică, de fertile dialoguri cu oamenii muncii de pe meleagurile timişene, de sincer patriotism.

★

În dimineaţa zilei de 26 octombrie, într-unul din saloanele hotelului „Continental" din Timişoara, în prezenţa tovarăşului Eugen Florescu, secretar al Comitetului judeţean de partid Timiş şi a tovarăşei Anca Augusta, preşedinta Comitetului de Cultură şi Educaţie socialistă a judeţului Timiş, au fost deschise lucrările Colocviului naţional „Scriitorii şi patria". **Dumitru Radu Popescu**, preşedintele Uniunii Scriitorilor, a relevat, într-o scurtă alocuţiune, însemnătatea acestei manifestări, venită să marcheze un moment însemnat în viaţa scriitorilor din România, chemaţi să-şi rostească gîndurile cu privire la sensurile cele mai adînci ale scrisului, la rosturile muncii lor în contextul sărbătoresc în care întreaga suflare a patriei cinsteşte Unirea consfinţită la Alba Iulia. **„Aşa cum nu poate exista un adevărat scriitor fără de ţară, tot aşa o ţară nu poate exista fără scriitori"**, a spus D.R. Popescu, concluzînd că ţara şi scriitorii săi alcătuiesc una şi aceeaşi fiinţă, trăind şi clădind o aceeaşi soartă.

În cuvîntul său, tovarăşul **Eugen Florescu**, secretar al Comitetului judeţean de partid Timiş, a relevat marea importanţă a temei puse în discuţie, mulţumind, în numele locuitorilor judeţului, scriitorilor prezenţi — „aceşti mari difuzori de lumină" — pentru răspunsul la invitaţia ce le-a fost adresată. Apoi, ca într-un veritabil şi pasionant reportaj despre locurile şi oamenii ce urmau a fi cunoscuţi de către participanţii la colocviu, vorbitorul a evidenţiat marile realizări din ultima vreme din economia judeţului Timiş, relevînd, în acelaşi timp, aportul adus de scriitorii Asociaţiei din Timişoara la oglindirea în literatură a acestor spectaculoase prefaceri. Realizînd sugestive portrete ale unor adevăraţi eroi ai muncii din satele şi întreprinderile Timişului, sugerînd trasee ale hărniciei şi competenţei de care oamenii acestei zone dau în permanenţă dovadă, tovarăşul Eugen Florescu a invitat pe cei prezenţi **la o atentă** privire a realităţilor cu care se vor întîlni, sperînd, pe bună dreptate, într-o viitoare ilustrare a lor în memorabile pagini de carte.

Prima parte a lucrărilor colocviului a fost condusă de poetul **Anghel Dumbrăveanu.** Au luat cuvîntul : **Mircea Tomuş, Eugen Todoran, Dan Zamfirescu, Domokos Geza, Nicolae Dragoş, Gh. Tohăneanu, Paul Anghel, Franz Johannes Bulhardt, Aurel Mihale, Florin Bănescu, Andrei A. Lilin.**

Iată fragmente din cuvîntările rostite în prima zi :

Mircea Tomuş

Dacă s-ar pune întrebarea ce înseamnă patria pentru literatura română, pentru scriitorul român, nu găsesc că s-ar putea da un alt răspuns decît cel care ar spune, în precizia imprecizie lui, că patria înseamnă totul. Pentru literatura română, pentru scriitorul român, patria este tot ce au atît în sens restrîns, adică nimic altceva decît patria, numai patria, dar şi în sens atoatecuprinzător, adică tot ce posedă, tot ce au spre bucurie şi suferinţă şi împlinire a simţirii, a gîndirii şi expresiei. Înţelesul acesta nu e de felul adevărurilor generale şi vagi, răsunătoare mai mult prin ecoul golului pe care îl conţin, ci de acela al marilor adevăruri simple, elementare, copleşitoare prin conţinutul lor într-atît încît, făcînd parte din felul nostru cel mai firesc de a simţi şi gîndi, din felul nostru de a ne trăi simplu, elementar şi autentic viaţa, mai de toate zilele decît pîinea noastră cea de toate zilele, riscăm să trecem pe lîngă el, sau mai bine zis pe sub el sau peste el, fără să-l luăm în seamă ca înţeles exterior fiinţei noastre ; vreau să spun ca înţeles care se poate desprinde, fără a se despărţi, care devine deci perceptibil, descifrabil din esenţa ceă mai specifică a fiinţei noastre. Poate tocmai de aceea este şi atît de dificil a-l exprima în cuvinte şi a-l face înţeles altcuiva care simte şi vorbeşte altfel, într-o altă cheie de cuvinte-semnificaţii. Pentru că acest înţeles, adică unitatea pînă la confundare, dar nu pînă la ştergerea deosebirilor, dintre patrie şi literatură, dintre sentimentul patriei şi conştiinţa şi practica scrisului literar în limba română, este urmarea unor determinări cauzale de cea mai strictă obiectivitate, de cea mai firească necesitate. El acoperă, defineşte menirea literaturii române, vocaţia ei particulară, dar şi destinul pe care îi este dat să-l înfrucnipeze.

Nicolae Dragoş

Pot exista trădări în dragoste, care să nască tulburătoare drame, profitabile pentru emoţia paginii de literatură, dar trădarea patriei — pe cîmpul de bătălie ori în tranşeele invizibile ale colii albe de hîrtie — nu poate naşte decît crima. Dacă un poet şi-ar îndepărta patria de sufletul cuvintelor prin care se rosteşte, cuvintele însele şi-ar pierde definitiv misterioasa lor putere de a fi mai mult decît arată a fi la prima vedere. Pentru că poetul adevărat va da cuvintelor, oricît de mult ar fi fost ele încercate, rostogolite pe lespedea vremii, a pergamentului sau a hîrtiei, dreptul la o nouă viaţă. Iar viaţa dată cuvintelor, prin talent şi credinţă în idei şi idealuri, poate fi o viaţă fără de moarte. Ca patria însăşi.

G. I. Tohăneanu

Ca patrie a poetului, limba română dispune de un privilegiu care o individualizează în chip fericit faţă de celelalte idiomuri neolatine : unitatea ei pe tot cuprinsul ţării, „De la munte pîn-la mare şi la Dunărea albastră". Într-un articol publicat în „Timpul" pe la 1880, Eminescu constata cu mîndrie : „Limba noastră e singura în Europa care se vorbeşte în acelaşi chip în toate părţile locuite de români". Cert este că unitatea lingvistică — remarcată, cultivată şi stimulată de cărturarii luminaţi ai ultimelor aproape cinci veacuri — a fost o condiţie esenţială, un factor determinant şi un continuu stimul pe lungul şi anevoiosul drum al Unirii celei Mari de acum 65 de ani.

★

În după amiaza aceleiaşi zile, participanţii la colocviu au fost oaspeţii Cooperativei de producţie Topolovăţu Mare, una din fruntaşele judeţului şi ţării. Aici, după o primă vizită pe cîmpurile proaspăt arate, prin livezi şi în preajma unui lac de acumulare în care se prevede, încă din anul viitor, o mare producţie de peşte, scriitorii au purtat un îndelungat dialog cu preşedintele cooperativei, inginerul Ioan Josu — **„unul dintre acei oameni care ştiu să scoată pîine şi din piatră"**, după spusa fericită a poetului **George Tărnea, „un om de milioane care nu ştie să se exprime decît în milioane"**, cum îl apreciază **un alt poet, Gheorghe Azap** (de unde se vede că şi poeţii pot reuşi memorabile formule reportericeşti). Spusele sale, modul în care el priveşte dezvoltarea agriculturii, bunăstarea consătenilor săi şi a ţării întregi vădesc un veritabil revoluţionar, un om care nu se poate împăca defel cu neîmplinirile, un muncitor al pămîntului care a învăţat să învingă. **„În ultimii zece ani n-am avut ani răi"** — declară el cu seninătatea celui care nu se teme nici de arşiţă şi nici de furia apelor. **„Am obţinut** — continuă inginerul Josu — **un beneficiu de 16 milioane în '82, iar anul acesta vom ajunge la 20 de milioane."** În apropierea sa, **Florin Muscalu** remarcă : **„factorul om..."**, dar preşedintele cooperativei intervine imediat : **„nu atît factorul om, cît factorul** oameni este **decisiv în agricultură. Fără sătenii de aici, n-aş fi putut realiza nimic singur."**

Ne vorbeşte astfel — cu înţelepciune şi realism — un bărbat care se află de 24 de ani în fruntea cooperativei, încă de pe vremea cînd abia se întorsese din armată şi număra, pe umerii săi, cu puţin peste două decenii de viaţă. Dar cîte a învăţat şi cîte a împlinit în anii săi de muncă... Explicaţiile pe care le oferă nu sînt atît savante, cît de bun simţ. **„Iată un inginer care a învăţat să devină ţăran"** — zice prozatorul **Titus Suciu** şi avea perfectă dreptate, dacă n-ar fi mai complicat : Ioan Josu este un ţăran care a învăţat să fie inginer şi să redevină ţăran. Multă iniţiativă, multă dragoste de pămînt şi de semeni, multe nopţi nedormite la gîndul celor ce urmează a se întîmpla a doua zi, multe discuţii cu cei mai vîrstnici, multă îndrăzneală de acţiune şi multă încredere în puterea celor din jur de a înţelege raţiunile deciziilor sale şi de a proceda aşa cum se cuvine. Să reintegrezi circuitului agricol nenumărate hectare, să scapi de obsesia apelor care, din vreme în vreme, acopereau jumătate din sat, să obţii în mod constant producţii anuale, de pe o mare suprafaţă,de peste zece tone boabe de porumb şi de şapte tone boabe grîu la hectar în condiţiile unui sol deluros sau aluvionar, lipsit de cernoziom, nu sînt fapte la îndemîna oricui. Ioan Josu şi ţăranii din Topolovăţu Mare au reuşit să ajungă unde au ajuns punîndu-şi competenţa, ingeniozitatea şi forţa braţelor în slujba unei intense iubiri de ţară, de oamenii acestela şi ajungînd să se bucure de preţuirea şi respectul lor.

★

În cea de-a doua zi, 27 octombrie, s-au reluat lucrările colocviului, conduse de această dată de către **Marin Mincu** şi, apoi, de către **Mircea Tomuş.** Au luat cuvîntul : **Constantin Ciopraga, Gabriel Dimisianu, Mihai Ungheanu, Galfalvy Zsolt, Daniela Crăsnaru, Radu Ciobanu, Mircea Scarlat, Pia Teodorescu-Brînzeu, Ondrej Stefanko, Paul Miclău, Emil Poenaru, Crişu Dascălu, Ion Arieşanu, Anghel Dumbrăveanu, Mihai Sin, Slavomir Gvozdenovici, Doina Uricariu, Mihai Iordache, Mircea Şerbănescu, Eugen Evu, Andrei A. Lilin, Traian Iancu, Valeriu Bârgău, Ivo Muncian, Paul Anghel, Cornel Ungureanu.**

Redăm fragmente din intervenţiile din cea de a doua zi a colocviului :

Constantin Ciopraga

A scrie poezie patriotică e o întreprindere din cele mai dificile. Se scriu astăzi sute şi mii de poeme, dar mările creaţii, paginile antologice sînt puţine. Se uită, adesea, că poezia patriotică trebuie să fie în primul rînd poezie, că mesajul nu rezistă fără acoperire estetică. Putem fi patrioţi şi fără declaraţii efigenice, fără retorica dominată de platitudini. Nichita Stănescu declara într-un poem mai vechi că poetul nu are viaţă personală, — înţelegînd prin aceasta că el acţionează ca un exponent, dator să considere timpul regăsit al naţiunii, prezentul şi viitorul acesteia din perspective totalizante. Marin Sorescu cu al său Eminescu, Nichita Stănescu, Ioan Alexandru şi alţii ca acestia oferă modelul unor mesaje mereu de luat în seamă, demonstrînd că între patria reală a poeţilor şi patria lor siderală nu sînt antinomii.

Galfalvi Zsolt

Pe pămîntul acesta, unde istoria a aşezat şi alte naţionalităţi alături de poporul român, conţinutul patriotismului socialist se îmbogăţeşte prin caracterele specifice ale indisolubilei frăţii. Deosebirile fireşti se consacră izvor al unei folosttoare împliniri întru reciprocă îmbogăţire ; izvor al unităţii, prin dragostea faţă de patria socialistă, prin înţelegerea intereselor comune. Noi toţi — români, maghiari, germani, sîrbi şi alte naţionalităţi — membri cu drepturi egale în marea familie a României socialiste, mai avem încă un motiv pentru a ne iubi patria ; convingerea că la masa drepturilor cucerite împreună şi a bunurilor făurite în colaborare, sîntem cu toţii amfitrioni şi gospodari ; că tocmai acest fapt defineşte drepturile şi obligaţiile egale.

Patriotismul socialist — tot ceea ce ne leagă de ţara noastră, de căminul nostru, prin miile de indestructibile fire împletite din cea mai nobilă substanţă a vieţii omeneşti nu ne izolează de alte popoare şi ţări ale lumii ci, dimpotrivă, ne oferă posibilitatea participării rodnice şi eficiente la rezolvarea problemelor universale ale omenirii, la înfăptuirea unei lumi mai dreşte şi mai bune. Tot ceea ce, produs de noi, ne îmbogăţeşte patria pe planul material, spiritual şi, nu în ultimul rînd, pe al conţinutului uman şi al calităţii umane a existenţei, iradiază cu necesitate asupra întregii lumi de azi şi de mîine devenind parte integrantă a năzuinţelor rodnice să transforme Pămîntul într-un adevărat cămin al omenirii.

Anghel Dumbrăveanu

Fiind trunchi din trunchiul ţării ei, rădăcinile literaturii sînt inseşi rădăcinile patriei. Ideile, sentimentele şi formele ei încearcă să sublimeze, cu mijloace specifice, ceva din adevărul şi măreţia fără margini a sufletului nepieritor al Patriei. Cunoaşterea acestui suflet rămîne pentru scriitor o datorie niciodată îndeajuns împlinită. O asemenea cunoaştere înseamnă nevoia intimă de a trăi viaţa, destinul poporului tău, de a fi contopit, cu întreaga fiinţă, în istoria, lupta şi idealurile sale.

Ondrej Stefanko

O primă dovadă a apartenenţei strămoşilor mei la această patrie a fost unitatea în gînd şi în simţire cu cei pe care i-am găsit aici şi care erau aici dintotdeauna. Şi în năzuinţă. Că gîndurile slovacilor au devenit aceleaşi cu gîndurile populaţiei de baştină pot demonstra citindu-l pe publicistul şi omul de litere slovac din Ardeal, înaintaş al nostru, Gustav Augustini (traditor cu pana la „Tribuna" sibiană, secretarul lui Ioan Raţiu, redactor la „Tribuna poporului" a lui Russu Sirianu) care încă în anul 1885, într-un reportaj intitulat „Micul Paris" publicat în revista „Slovenske pohlady" care apărea la Bratislava, scria : „...problema care se pune acum este doar una ; în străduniile sale România are un singur ideal — trebuie să înfăptuiască unirea naţională cu fraţii lor de sînge ardeleni"

Slavomir Gvozdenovici

Este enorm de mare acest soare de noapte peste anotimpurile ţării. Din această infinită îmbrăţişare a poetului cu totul Patriei se naşte cele mai sfinte iubiri. În leagănul acestor iubiri nemărginite şi în leagănul acestor lumini deopotrivă e cel mai curat dor al poetului. Se rostesc în aceste nopţi grele, dar fericite, cele mai frumoase cuvinte despre oameni, stele şi păsări.

Paul Anghel

În cuvîntul său, Paul Anghel, care a pledat în prima zi a Colocviului pentru un real schimb de păreri între participanţii întrunirii literare de la Timişoara, a vorbit despre semnificaţia luptei naţionale a românilor într-un spaţiu apăsat de trei imperii, despre caracterul îndreptăţit al acestei lupte, despre soluţia paşnică care a dus la Marea Unire din 1918. Plasarea faptelor de istorie românească în context european şi universal a fost tema centrală a acestei intervenţii, tocmai pentru a sublinia sensul major al acţiunilor româneşti pentru Unire întreprinse de-a lungul vremii, ca şi în anul înfăpturii propriu-zise a marii opere politice. Intervenţia lui Paul Anghel a insistat, direct şi indirect, asupra ideii de patrie ca un concept elaborat, ca un act de cunoaştere profundă, care nu se poate concepe în afara cunoasterii istoriei. Istoriografia românească şi universală ca necesitate vitală de conştiinţă scriitoricească a fost ideea jalon. De la înălţimea unei asemenea elaborări a ideii şi a imaginii de patrie, respingerea unor declaraţii sentimentale, comode, neglijente, chiar privitoare la patrie, devine inevitabil mai uşoară şi mai inteligibilă, ceea ce cuvîntul lui Paul Anghel a arătat-o convingător, strălucitor, constituind o nimerită încheiere a lucrărilor Colocviului Scriitorii şi patria.

★

În încheierea lucrărilor colocviului, s-a dat citire unei telegrame adresate de către participanţi **tovarăşului Nicolae Ceauşescu,** telegramă în care s-au relevat adîncile sentimente de dragoste şi preţuire nutrite de către scriitorii prezenţi la colocviu faţă de preşedintele ţării, ale cărui orientări şi îndemnuri călăuzesc permanent munca oamenilor condeiului.

Ar fi nedrept să omitem a spune că — deşi, în chip aparent, dezbaterile au fost întrerupte de necesare pauze —, pauze de lucru nu au existat la acest colocviu. Zgîrciţi ca de obicei cu minutele pierdute, scriitorii n-au încetat nici un moment dialogurile. Scriitorii arădeni, realizatori a două numere dintr-un interesant „Arad literar", (două cărţi ce ilustrează posibilităţi de iniţiativă editorială şi dragoste de cuvînt) se întreţin cu scriitorii pe care i-au publicat în paginile culegerilor şi oferă celor care n-au prins ultimul număr doritele exemplare. **Ion Marin Almăjan** şi **Cornel Popescu** fac schimb de experienţă, gîndind la viitoarele apariţii din edîturile „Facla" şi „Cartea Românească". **Traian Iancu** evocă amintiri din Făgetul natal, **Cornel Ungureanu** şi **Laurenţiu Ulici** schimbă opinii critice (fiecare rămînînd la a sa), în vreme ce reporterii de la radio îl asaltează pe poetul **Nicolae Dragoş,** aflat în plină discuţie a unei emisiuni TV cu realizatoarea acesteia, **Smaranda Jelescu.**

Aceeaşi atmosferă — de lucru, degajată — domneşte şi în autocar. Acum, după ce lucrările colocviului s-au încheiat, scriitorii se deplasează pe una din modernele platforme industriale ale Timişoarei, pentru a vizita întreprinderea „Electrotimiş", o întreprindere aflată acum, la numai un deceniu de la înfiinţare, printre cele mai moderne şi mai competitive din ţară, distinsă, în chiar anul trecut, cu Ordinul Muncii clasa I pentru rezultatele deosebite ale tînărului colectiv de aici. Atît directorul întreprinderii, inginerul Arke Marcus, cît şi inginerul şef — la abia 33 de ani — Ioan Petran, sau Petre Puiu, preşedintele sindicatului, oferă oaspeţilor explicaţii detaliate cu privire la realizările tehnice de vîrf ale întreprinderii. Producătoare de utilaj pentru industria electronică şi electrotehnică, realizînd numai în acest an circa 180 de tipuri de utilaje şi 5—6 000 de ştanţe şi matriţe, întreprinderea timişoreană este o demnă parteneră a unor prestigioase firme de peste hotare, cu care colaborează în mod constant. Construită din iniţiativa secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, şi bucurîndu-se de vizita şi îndrumările sale de patru ori în cei zece ani de la deschidere, întreprinderea „Electrotimiş", cei peste 3 000 de oameni care lucrează aici au reuşit să scadă substanţial — în domeniul lor de activitate — efortul valutar al ţării.

Utilaje metalurgice, maşini moderne de bobinat, linii de laminat cupru, echipamente de sudură, prototipuri de genul maşinii pentru realizarea corpului metalic al anvelopelor, agregate pentru alezat cu o precizie de o sutime de milimetru — tot ceea ce întîlneşte privirile admirative ale vizitatorilor a fost creat de nişte oameni foarte tineri, mulţi calificaţi direct în întreprindere, dar care au înţeles de la bun început că pentru a impune o marcă pe piaţa internaţională trebuie să nu faci nici un rabat de la calitate, trebuie, în schimb, să-ţi investeşti întreaga imaginaţie tehnică în continuă diversificare şi modernizare a producţiei. „N-a fost uşor deloc, fiţi siguri", spune electricianul Vasile Mutihac celor din jurul său, mulţi dintre ei cu carnetele de reporteri în mînă, notînd conştiincios tot ce văd şi aud. Pînă şi un istoric literar, iată, cum este **Dan Zamfirescu,** se interesează de performanţele cutărei sau cutărei maşini, pînă şi un poet ca **Radu Cârneci** caută să afle motivul pentru care un utilaj a trebuit să fie înlocuit cu altul şi care este eficienţa economică a acestei înlocuiri. Este cum nu se poate mai limpede: curiozitatea firească a scriitorului, a omului de cultură se revarsă nesăţioasă asupra realităţii, căutînd să extragă de acolo simburele viitorului poem, al viitoarei povestiri sau, pur şi simplu, caută să-şi afle liniştea în răspunsurile pe care le primeşte.

„Să nu se înţeleagă — ni se adresează inginera Adriana Blaj, preşedinta comisiei culturale a întreprinderii — **că oamenii de aici nu ştiu altceva decît să muncească şi nu se gîndesc la altceva decît la tehnică. Ei sînt şi mari iubitori de artă".** Şi, pentru a-şi argumenta spusele, tînăra ingineră — în timpul orelor de lucru şefa laboratorului de verificări şi recepţii, iar în afara acestora o avizată iubitoare de pictură, muzică, teatru — ne vorbeşte despre faptul că actuala stagiune a Teatrului Naţional din Timişoara s-a deschis printr-un spectacol oferit muncitorilor de la „Electrotimiş", că periodic, pentru fruntaşi, se rezervă, în exclusivitate, spectacole de teatru şi de operă, că deseori actori, scriitori şi muzicieni timişoreni se află în mijlocul colectivului de muncă de aici, că ansamblul folcloric al întreprinderii a ocupat un meritoriu loc II la ultima ediţie a Festivalului naţional „Cîntarea României", că este aproape de premieră primul spectacol al echipei de teatru a întreprinderii... Şi lista ar fi putut continua încă multă vreme, dar autocarul era gata de plecare, odată cu apariţia primelor umbre ale înserării.

★

Multă lume în faţa şi în foaierul Teatrului Naţional din Timişoara. În seara zilei de 27 octombrie, a avut loc aici Festivalul naţional de poezie „Scriitorii şi patria", la care şi-au dat concursul poeţii prezenţi la colocviu. La ora începerii, ora 18, sala era plină. Împreună cu artişti ai Operei din Timişoara, poeţii veniţi din Arad, Bucureşti, Botoşani, Braşov, Cluj-Napoca, Craiova, Focşani, Iaşi, Sibiu, Tîrgu Mureş, alături de colegii timişoreni au oferit un veritabil recital de aleasă ţinută, din prima şi pînă în ultima clipă.

Nicolae Dragoş, Doina Uricariu, George Tărnea, Ileana Roman, Nikolaus Berwanger, Gheorghe Azap, Eva Lendvay, Marcel Mureşan, Ilie Măduţa, Mandics Gyorgy, Alexandru Jebeleanu, Letay Lajos, Marin Mincu, Nicolae Prelipceanu, Franz Johannes Bulhardt, Radu Cârneci, Vasile Dan, Ondrej Stefanko, Petre Stoica, Ivo Muncian, Valeriu Bârgău, Daniela Crăsnaru, Lucian Emandi, Romulus Cojocaru, Violeta Zamfirescu, Valentin Tudor, Vlaicu Bârna, Valeriu Armeanu, Slavomir Gvozdenovici, Florin Muscalu, Traian Iancu şi Anghel Dumbrăveanu (i-am notat în ordinea în care şi-au rostit poeziile) au dăruit publicului timişorean prezent la festival două ceasuri de veritabil fior liric, omagiind, cu aleasă simţire, patria comună — România.

În ultima zi a colocviului şi festivalului — 29 octombrie —, participanţii s-au întîlnit — împărţiţi în mai multe grupuri — cu iubitori de literatură din Timişoara şi din comunele judeţului Timiş, dialogînd cu cititorii pe cele mai variate teme privind literatura de azi, caracterul ei profund patriotic, revoluţionar.

Au fost, aşadar, trei zile-eveniment, atît pentru gazde cît şi pentru oaspeţi. Trei zile în care emblema Colocviului şi a Festivalului — „Scriitorii şi patria" — s-a oglindit în cuvintele rostite, în versurile recitate, în gîndurile tuturor celor prezenţi. Trei zile în care — în modul cel mai sincer şi mai deschis — scriitorii şi-au omagiat patria şi poporul, dovedind că merită cu prisosinţă, la rîndu-le, acelaşi cald omagiu. Trei zile în care, peste un colţ românesc al Banatului, au dominat sclipiri de verb, piscuri de idee şi o dragoste înflăcărată.

Dan Mucenic

Iubirea de soare

Dintotdeauna am iubit soarele,
dintotdeauna l-am iubit.
La vreme de neguri,
cu dor de lumină în straiţe,
l-am încrustat pe scuturi şi-n porţi,
închipuind din razele lui
riuri de foc pe alb de cămăşi,
aurite văpăi pe scoarţe visate de miri.

L-am zugrăvit în altare
ca nimb pe creştet de sfinţi,
ori bulgăr de aur
în mîini de isuşi prăsiţi în Carpaţi ;
ni l-am păstrat în legende
străfulgerînd în tăişuri de paloş,
împurpurînd mantii de Feţi Frumoşi
ori scînteind în plete de zîne.

★

Dintotdeauna am iubit soarele,
dintotdeauna l-am iubit.
Ne-am înălţat spre EL
cu tot ce-am avut mai măiestru :
cu-naltele turle
de meşteri Manole gîndite,
cu zvelte coloane
spre ceruri cioplite de geniul Brâncuşi
Spre slava lui, slavă eternă,
cu pana muiată în doruri
i-am închinat ode şi cînturi
şi-n ceasuri de noapte,
căutîndu-l prin stele,
în vrajă de vise l-am prins
să fie la clacă cu noi,
emblemă în fruntea de oştire.

★

Dintotdeauna am iubit soarele,
dintotdeauna l-am iubit
l-am cerşit răsăritul
prin gratii de mucede carceri,
prin ochi de triste ferestre
în ierni cu stoluri de ghiaţă
ori, doamne, în ceas de durere,
cînd plugul urgiei trecea peste noi.

L-am adunat căldura în palme
şi-n leagăn de prună dezbrăcaţi,
ne-am aprins pipele
la focu-i trecut prin amnare
şi-am înfruntat, ştiindu-l în slavă,
lungile nopţi urlate de lupi
cu luna trecută prin suliţi de viscol
şi florile, toate, cărunte de brumă

Dintotdeauna am iubit soarele,
dintotdeauna l-am iubit.
De neguri scăpaţi,
ne place să-l ştim ţărăneşte trudind
prin bărăganele amirosind a rumenă pîine,
surîzînd în ochi suavi de copii,
la sfat cu Carpaţii în ceas de-nserare,

Soarele meu, soare părinte,
soare, soare.

Ioan Costea

Ţăranii la Alba

Ca apele pămînturile se-adună
spre Alba, în decembrie, ca scut
şi peste munţi ninsorile-or să spună
că noi, ţăranii, Unirea am făcut

noi, roata lumii colindind ca gîndul
noi, rodul cald al ţării, trupul ei
ce am umplut mormintele cu rîndul
dar am rămas la temelia ei

noi am făcut Unirea cu dreptate
prin lege strămoşească şi-adevăr
şi am săpat în pagină de carte
noi rînduri limpezi ca un cînt de dor

noi, veşnici în vecia legii noastre
ţăranii Albei respirînd cîmpie
ne-am revărsat din cele trei astre
şi-am plămădit o nouă Românie.

Gabriel Iuga

Unirea — marea roată a soarelui în Carpaţi

Ai să te înalţi prin veacuri,
frumoasă Românie,
Precum un brad în munte cu fruntea
pururi verde,
Un cuib rotund de soare, de pură poezie,
Tablou de Grigorescu — acelui ce te vede,

Coloană infinită spre stele vei urca,
Mereu strălucitoare, mereu impodobită,
Şi fiii tăi de-a pururi în suflet te-or purta
Ca pe-o mireasă cu lumina logodită !

Dar ziua aceea sfîntă ce-a înmugurit
sub pleoape

Din dorul cel fierbinte de veşnică unire —
Noi toţi purtînd-o-n suflet — ea fi-va
mai aproape
Ca o grădină pură-n înflorire !

Unirea cea dorită şi de eroi purtată
Prin veacurile grele de aspră asuprire,
În cuget şi-n simţire, pe umeri şi pe roată,
În faptă şi-n vorbire şi iarăşi în simţire —

Unirea — marea roată a soarelui-n Carpaţi,
Înfăptuită atuncea de întreaga naţiune,
Cînd omenirea toată văzu că sîntem fraţi,
Stăpîni pe glia noastră, pe culmile-i
străbune !

Ion C. Ştefan

Eram uniţi în cuget şi ne-am unit în faptă

„Noi vrem să ne unim cu ţara" –
Un glas ce-a urcat prin vreme
Precum silabele-n cuvinte,
Precum cuvintele-n poeme,
Cum mugurii cu primăvara
Ştiu drumul vieţii înainte !

Cu ţara vrem să ne unim,
Cum spicele s-au înfrăţit
În lanuri grele de lumini
Pentru belşugul aurit
Pe-un drum pe care-l făurim
Prin munca noastră cea deplină.

Eram uniţi şi ne-am unit
Cînd inimile-au înflorit,
Cînd braţele ne-am împletit
Şi cînd la Alba am horit –
Popor eroic şi unit
În drum stelar spre infinit !

Ştefan Bratosin

UNIREA DEZIDERAT DE VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

ROMÂNIA – patria tuturor românilor (III)

Sanctuarul Unirii de pe Cîmpia Libertății din Blaj

Într-o telegramă de mulțumire a profesorului S. Mîndrescu, adresată președintelui Consiliului de Miniștri al Italiei, V. E. Orlando se arăta: „Excelența Voastră ați fost primul care a recunoscut importanța formării unei legiuni române pe pămîntul sacru al Italiei și ați acționat în consecință. Dacă astăzi avem bucuria nespusă de a fi obținut decretul oficial privind constituirea legiunii române, avem dreptul să atribuim Excelenței Voastre acest eveniment de o covîrșitoare importanță pentru noi și pentru scumpa noastră Românie. Pentru noi acest decret înseamnă legarea cauzei noastre de aceea a italienilor oprimați și faptul că putem privi cu încredere viitorul".

Într-o scrisoare prin care se anunța recunoașterea unităților române constituite în Italia, de către guvernele francez, englez și american printre altele se arăta: „Regimentele care peste puțin timp vor pleca de aici pentru a se uni cu armatele Maiestății Sale regele Ferdinand al României, vor duce fraților lor astăzi în sfîrșit liberi pentru totdeauna de jugul austriac și maghiar, sărutul matern al Romei latine, leagănul etern al dreptății și civilizației".

La rîndul său guvernul italian adresa următoarea scrisoare Consiliului Național al unității românilor „Italia nu a uitat entuziasmul patriotic și sacrificiile nobile pe care le-a implicat intrarea României într-o luptă sîngeroasă care a dus, acum, la un sfîrșit victorios, prin eliberarea poporului român de jugul dușman și prin triumful comun al libertății și dreptății în lume. Guvernul italian va da întregul său sprijin pentru dobîndirea și garantarea tuturor drepturilor politice și teritoriale ale poporului și națiunii române, însuflețit de legăturile istorice care au unit întotdeauna cele două popoare și de comunitatea de interese susținute de concetățenii lor, care au fost supuși ai aceleiași dominații străine.

Guvernul italian este, de aceea, fericit să recunoască Consiliul Național al Unității Române și să intre în relații cu acesta, asigurîndu-l de întreaga sa simpatie".

O contribuție de seamă la realizarea unității naționale au avut-o zecile de mii de români din Transilvania și Banat aflați prizonieri în Rusia. Se afla printre ei, Nicola Ursu din Cîmpeni (strănepot al lui Horea), care, în toamna lui 1914 a trecut, în fruntea a 400 de soldați moți la ruși, pentru a se înrola în viitoarea armată română de eliberare a Ardealului; erau printre ei și redactorii „Tribunei", absolvenți ai școlii normale de învățători din Sibiu (promoția 1914), țărani etc. Românii ardeleni, prizonieri în Rusia, aflați în diferite lagăre din Siberia, au reușit să stabilească, în scurt timp, legături cu compatrioții lor din România.

După intrarea României în război, în august 1916, a început să se discute, între guvernele din București și Petrograd, chestiunea organizării corpului de voluntari români din prizonierii aflați pe teritoriul Rusiei. La începutul lui septembrie, un grup de refugiați români, alcătuit din Vasile Lucaciu, Ioan Nistor, Octavian Tăslăoanu, Iorgu G. Toma, Vasile Osvodă, Onisifor Ghibu a înaintat Consiliului de miniștri al României un memoriu în numele zecilor de mii de refugiați români din Transilvania în care declara: „Voim să luăm parte activă la cucerirea pămîntului în care ne-am lăsat părinții... Credem că e o datorie de onoare pentru noi, ca în actualul război să înscriem pe paginile istoriei, fapte care să arate urmașilor că și românii din ținuturile subjugate au luptat alături de ostașii Regatului pentru întruparea României Mari și că prin sîngele lor au răscumpărat unitatea politică la care au visat veacuri întregi". Se exprima dorința înființării de regimente „care să se compună din foștii soldați români ai armatei austro-ungare, veniți în România în cursul războiului și de prizonierii români din Rusia care vor trebui aduși în România". Se arăta în acel memoriu că numărul soldaților ardeleni refugiați în țară era de 10—15 000, iar al prizonierilor din Rusia trecea de 100 000 — număr din care s-ar fi realizat două corpuri de armată. La sfîrșit se spunea: „În orice formă, voim să ne îndeplinim datoria de sînge față de România Mare".

Tratativele româno-ruse n-au avansat însă în toamna anului 1916. Abia după căderea Bucureștilor guvernul imperial a convenit să schimbe cu România 15 000 prizonieri români, contra 15 000 prizonieri austrieci și germani.

La începutul lui decembrie 1916, autoritățile ruse și-au dat asentimentul să se organizeze o tabără a prizonierilor români la Darnița, lîngă Kiev. În ianuarie 1917, guvernul român a trimis la Darnița pe colonelul C. G. Pietraru pentru a lua legătura cu prizonierii români; în urma raportului colonelului Pietraru, Ministerul de război român a hotărît, la 23 februarie 1917, înființarea Corpului de voluntari români. Marele Stat Major rus a aprobat, la rîndul-i formarea acestui corp de voluntari, dar din 5 000 de oameni, permițînd recrutarea lor numai din regiunea Moscovei, unde numărul prizonierilor români era mic.

Revoluția din Rusia, din februarie 1917, a avut urmări favorabile pentru acțiunea românilor de a se constitui într-un corp de voluntari. Într-un timp scurt, în tabăra de la Darnița s-a adunat un număr mare de prizonieri români, sosiți din diferite lagăre și nu numai din zona Moscovei.

Iată cum descria serviciul de spionaj austro-ungar organizarea voluntarilor români în Rusia. „Încă din noiembrie 1916 a început în lagărul de prizonieri Darnița formarea unui corp de voluntari români. Toți prizonierii de război români au fost ridicați din lagăre, concentrați la Darnița, iar în martie 1917 transportați la Kiev."

Inițiativa pentru formarea unui corp de voluntari români din prizonierii de război austro-ungari de naționalitate română a pornit de la guvernul român și a primit, se spune, aprobarea vechiului regim rus.

Acțiunea de atragere era desfășurată la început exclusiv de emisari trimiși de guvernul român în lagărele de prizonieri din Rusia, mai tîrziu însă această acțiune de propagandă a fost preluată de cetățeni austro-ungari aflați în Rusia.

Pentru promovarea ideii de Românie Mare a fost înființat la Kiev un comitet condus de avocatul dr. Boca, în vîrstă de 45 ani, originar din Transilvania, un ofițer de rezervă și profesorul de gimnaziu din Suceava, Dodus, locotenent din regimentul de artilerie nr. 22.

Acest comitet redactează o revistă săptămînală, sub titlul „România Mare", care apare la Kiev, purtîndu-se de grijă ca ea să fie difuzată în toate lagărele de prizonieri. Acest comitet mai scoate în scopuri propagandistice o mulțime de cărți și broșuri, în care se atită împotriva Austro-Ungariei și care se difuzează peste front spre Ungaria, în special printre regimentele românești. Ca agitatori se află în serviciul acestui comitet următoarele persoane: lt. Maxim, sublt. dr. Unișca, dr. Robu, dr. Vescani, dr. Vasu, dr. Juga, candidat Ionescu și dr. Capețear. Prin cuvîntări instigatoare, răspîndirea de știri exagerate despre maltratarea și samavolnicia exercitată asupra românilor din Transilvania, ei s-au străduit să cîștige pe prizonierii de război pentru ideea de România Mare. Astfel, de exemplu, revista săptămînală „România Mare" a răspîndit de curînd o știre născocită că în Cernăuți, după recucerirea orașului de către armata austriacă au fost spînzurați 108 români. Afară de aceasta, au fost folosite și alte mijloace pentru a ademeri pe prizonierii de război în lagărul român. S-a acordat multor prizonieri cetățenia română și li s-a promis acordarea tuturor drepturilor personale de care au fost privați în Transilvania. În plus, s-a promis fiecărui prizonier care intră voluntar în legiune, 15 iugăre de pămînt după desființarea marii proprietăți. Însuși regele român ar fi sacrificat pentru acest scop o treime din întreaga sa proprietate particulară.

În luna ianuarie 1918, legiunea română era, după cum se spune, de mărimea unui corp, numărînd 15 000 soldați și 2 000 ofițeri. Din cei 2 000 ofițeri, 600 erau ofițeri austro-ungari prizonieri de război, restul consta din cetățeni austro-ungari fugiți în România încă înainte de război. O mare parte din soldați erau inițial împărțiți în regimente românești, acum însă este în curs scoaterea de acolo și concentrarea lor în cadrul corpului de voluntari români.

În regiunea Bîrlad s-au format trei regimente de infanterie și anume Reg. nr. 1 Turda (după denumirea unui oraș din Transilvania), Reg. nr. 2 Alba Iulia (Gyulafehrvar — Karlsburg), Reg. nr. 3 Severin...

Mircea Mușat
Ion Ardeleanu

TRANS-SILVANIA

Tirania orgolioasă a toamnei iscodind intimitatea unei semințe: pe zările cugetului răsar, din secular adormire, Pedepsele. Poate sub stema lor colind, de cițiva ani încoace, locuri din Trans-Silvania incercînd să reinventez o stare, aceea a triumfalei întoarceri. Trans-Silvania — drumuri de peste păduri, bătute de cohortele Geminei prelungind — în arcul imperfect încă a două milenii — melancolia cețoasei retrageri; colbul lor mai aduce-n amurguri tristețea latinizind ca o revendicare. Lacrimi și răni aluvionare căutîndu-și Matca în Dacia Imperială apoi în negrul imperiu de unda străbunii paterni mi-au coborît în Țară cu pruncii tăinuiți în desagi, cu sărăcia hăituit-a pribegilor, nemaiașteptînd — depărtat încă — leatul Marii Uniri. Biciul răbdat al așteptării, ca și drumul suitor în miezul redobînditei Vetre, măsurat acum în inimi-lumină.

O fascinație statornică mă ține prizonieră pămîntului de Peste-Păduri iar dac-ar fi să-i localizez Centrul pe harta — cît de subiectivă? — a acestei revelații copleșitoare, l-aș numi fără șovăială Alba-Iulia. Nu celebrînd în primul rînd Actul, consacrarea-n istorie a însingeratului dor de re-întregire, ci Martiriul care-a sanctificat un neam erudit în ale suferinței și primenirii de răni. Celula lui Horea evocînd atroce barbaria și complicii ei (cu peruci pudrate) e, obsedantă, miezul acestui Miez din care emoția se propagă ca o durere concentrică. În această durere-mi proiectez și străbunii pribegi iar ficțiunea pompează-n artere sîngele albastru al unei confirmări din care, rănită, nu mai poate țîșni azi decît Poezia...

Smaranda Cosmin

Patria

Numai răsădindu-ți adierea ființei
în ființa veșnică a patriei
și lăsîndu-te irigat de sîngele strămoșilor,
ce-i pulsează năvalnic în artere,
poți deveni grădină cu inimă de floare.

Numai trăind cuprinsul patriei
cu toate celulele și simțurile,
în fastul adierii nesfîrșite,
pînă la suferință și starea de cenușă,
poți cunoaște măsura adevărului și demnității.

Ion Strujan

Din contribuția cărturarilor români la realizarea unității naționale

Urmare din pag. 1

nistrului în **latinește**, iar prefectul județului în **ungurește**, așa cum a răspuns și ministrul, Ioan Micu Moldovan s-a ridicat, spre surpriza tuturora, și a vorbit în **românește**, pentru că, a precizat el, „d. ministru să nu plece din Blaj fără să fi auzit accentele dulci ale limbii române".

„Domnule ministru, a spus vorbitorul în continuare, sînt om bătrîn. Am văzut multe în viața mea și am petrecut multe. Am fost sub stăpînirea atotputernică a nemților, (austriecilor) care se părea că nu va avea sfîrșit; dar nemții s-au dus. Azi d-voastră, ungurii, sînteți stăpînii zilei. Veți pleca și d-voastră ca și nemții, iar noi românii vom rămîne, căci românul are un proverb: **apa trece, pietrele rămîn**".

Torentul de aplauze, care a acoperit finalul cuvîntării bătrînului canonic a dovedit suficient de limpede ministrului care sînt sentimentele românilor, și care este totodată sufletul școlilor din Blaj.

A murit în 1915 (20 septembrie), în vîrstă de 82 de ani, fără a avea fericirea de a vedea înfăptuirea României întregite pentru care a luptat toată viața sa.

★

Un alt cărturar asupra activității căruia ne vom opri în această serie a fost profesorul Andrei Bârseanu de la Brașov (1858—1922).

Ca și I. M. Moldovan, Andrei Bârseanu a fost membru al Academiei Române din București și președinte al „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român". Și-a făcut pregătirea în liceul românesc de la Brașov și apoi la Universitățile din Viena și München. Ca student la Viena a fost unul din principalii membrii ai Societății „România jună", a cărei comisie literară a prezidat-o vreme de mai mulți ani.

Stabilit ca profesor la liceul „Andrei Șaguna" din Brașov și apoi la școala comercială s-a impus ca un autentic om de cultură și totodată ca un însuflețit patriot.

El este autorul imnului patriotic **Pe-al nostru steag**, a cărui melodie a fost compusă de Ciprian Porumbescu. A scris, călcînd pe urmele lui Vasile Alecsandri, diferite alte poezii cu caracter patriotic, dintre care menționăm **Un falnic glas răsună, Salutul Romei** ș. a. A colaborat intens la periodicele timpului: **Gazeta Transilvaniei** (Brașov), **Albina Carpaților** (Sibiu), **Familia** (Oradea), **Convorbiri literare** (Iași — București), **Luceafărul** (Sibiu) ș. a.

Principala lucrare a lui Andrei Bârseanu este **Istoria școalelor centrale românești din Brașov** (1902), premiată de Academia Română, prin care a înfățișat imensul progres cultural românesc al Brașovului datorită școlilor sale și totodată strînselor legături între orașul de la poalele Tîmpei și capitala României.

Printre sprijinitorii școlilor brașovene s-au numărat, chiar din primul an al domniei sale, Alexandru Ioan Cuza și apoi toți miniștrii instrucțiunii publice pînă la 1918, care au prevăzut în bugetul României subvențiile necesare funcționării lor satisfăcătoare. Alături de miniștrii respectivi au susținut școlile și numeroși oameni de cultură și oameni politici ca M. Kogălniceanu, C. Negri, Titu Maiorescu, Take Ionescu, N. Filipescu ș. a.

Deși s-au întîmpinat multe dificultăți din partea guvernului maghiar, totuși, sub diferite forme, subvențiile s-au putut acorda pînă la 1918.

Una din permanentele preocupări ale lui Andrei Bârseanu a fost colectarea și valorificarea literaturii populare românești. Pe lîngă colecția de **Doine și strigături din Ardeal**, selecționată și editată împreună cu Jan Urban Jarnik, el a mai publicat și o colecție de **Cincizeci de colinde** (1890), adunate prin elevii săi, precum și glumele și anecdotele **Din tratsta lui moș Stoica** ș. a.

Considerînd folclorul ca o înaltă expresie a spiritului național, Bârseanu a publicat în limba română și germană și valoroase studii de interpretare (Poezia populară română) (1908). Ca membru al Academiei, el a redactat de asemenea și judicioase și pătrunzătoare rapoarte pentru premierea culegerilor de folclor ale lui C. Rădulescu Codin, Tudor Pamfile, Al. Viciu, D. Furtună și alții, după moartea lui Vasile Alecsandri el fiind considerat ca unul din cei mai autorizați specialiști în această direcție.

Ca om de școală, apreciat în mod deosebit de N. Iorga și D. Onciul, Bârseanu, care era și un excelent orator, a publicat numeroase discursuri și conferințe, precum și diferite manuale școlare **(Geografia pentru școalele medii)** ș. a. A contribuit, de asemenea, în mod substanțial la aprecierea unor importanți oameni de cultură ai Brașovului, ca Ion Lepădatu (1898), pictorul Mișu Pop (1911), Virgil Onițiu ș. a.

A condus, împreună cu I. Popea, revista **Școala și familia** (1887—1888).

În 1911, cînd N. Iorga împlinea 50 de ani, Bârseanu i-a adus un strălucit omagiu prin revista „Ramuri", relevînd legăturile sale cu Transilvania și marea sa contribuție la dezvoltarea educației naționale **(Un apostol al neamului)**.

În 1912, Bârseanu a fost ales președinte al „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român", pe care avea să o conducă pînă în 1922, dîndu-i un nou impuls bătrînei societăți transilvane. În acest timp a redactat și revista **„Transilvania"**, în calitate de director. Asupra acestei părți a activității sale a scris un elogios articol istoricul I. Lupaș **(Andrei Bârseanu ca președinte al Asociațiunii)**.

Stabilit la Sibiu în această calitate, în timpul războiului el a devenit președinte al Comitetului național din localitate, în 1918 el militînd cu mult entuziasm și fermitate pentru organizarea adunării de la Alba Iulia. El a redactat Apelul Sibiului pentru participarea la adunarea de la 1 decembrie 1918. „A răsărit și pentru noi soarele libertății", scria Bârseanu la 1 noiembrie 1918. La 9 noiembrie, comitetul de la Sibiu lansa un alt manifest, prin care îndemna ca „**fiecare român să țină cu tărie la neamul său și să nu se lase jignit în sentimentele sale naționale, dar în același timp să respecteze demnitatea de om și să nu jignească sentimentele naționale ale altora**". La Alba Iulia el a participat în calitate de președinte al Asociațiunii și al Comitetului național de la Sibiu.

La prima ședință a Academiei Române a citit cu multă emoție poezia patriotică scrisă spontan sub titlul **Grăiește marea**, care se încheia cu următoarele versuri:

Falnic se-nalță a Daciei cetate;
Pe dragostea de neam ea e clădită
Și-n veci de veci va fi nebiruită
Cît caldă fi-va inima de frate!

După marea izbîndă, Bârseanu a avut satisfacția de a prezida cea dintîi adunare generală a Asociațiunii la Sighet, rostind cu această ocazie un vibrant cuvînt către maramureșeni. Cu această ocazie a descoperit la Ieud unul dintre cele mai vechi documente de limbă românească **(Sbornicul de la Ieud)**.

A murit la 19 august 1922, avînd satisfacția — pe care I. M. Moldovan nu a avut-o — de a vedea înfăptuită România „steagului" său, pentru care cu mult înainte a scris imnul unirii.

Să reținem îndemnul lui: **Să fim uniți în orice vreme.**

E înmormîntat la Brașov, alături de Andrei Mureșanu.

film

Căruța cu mere

Atît ecranizările, cît și filmele făcute după scenarii de D. R. Popescu, tind să se organizeze într-o imagine unitară, într-un univers aparte, inconfundabil — deși făcute de regizori diferiți, în maniere diferite și la epoci diferite; interpretat cînd în tonul comediei fanteziste, cînd în registru tragic, epopeic, cînd cu mijloace realiste impregnate de lirism, scriitorul devine, iată, și în film, ceea ce de mult s-a dovedit a fi în proză — anume creatorul unei opere. Dacă maniera regizorală a fost de fiecare dată alta, universul filmelor sale este de fapt același; continuitatea și coerența o dau personajele — o anume categorie de oameni, anonimi prin origine, dar angajați în conflicte de excepție. D. R. Popescu demonstrează în opera sa că anonimii nu sînt excluși de la trăirea marilor drame, că acestea nu sînt rezervate unor aleși. Sublimul nu e rezervat doar unora, ci accesibil — cu condiția sincerității și consecvenței, a ceea ce într-un cuvînt numim caracter. Și D. R. Popescu este un mare creator de caractere.

George Cornea ecranizează în **Căruța cu mere** o nuvelă a lui D. R. Popescu în care, ca în **Mireasa din tren**, lumea circului, a bîlciului, a artei „de periferie" practicată de „ambulanți" se lovește de realitățile de toate zilele, de evenimentele istorice care se petrec; sîntem spre sfîrșitul războiului, în apropierea reformei agrare și trupa de circari care colindă satele în căruță trăiește implicit evenimentele timpului, participă, în felul său, la acestea și în cele din urmă se implică în evenimente; ceea ce George Cornea pare să uite, este faptul că povestea se petrece totuși în vreme de război; preocupat mai mult de aspectele sociale din epocă, de atmosfera care premerge reforma, regizorul trece cu vederea fondul istoric, mult mai zbuciumat decît reușește filmul să sugereze. **Căruța cu mere** este un film blînd, generos, încărcat de lirismul pe care elanurile tulburi ale tinereții îl dau sacrificiul de sine. Fără să fie conștienți de ceea ce se întîmplă cu ei, cei doi băieți jucați de Radu Gheorghe și Dinu Manolache sînt un cuplu de o mare frumusețe și pertinență caracterologică — fără îndoială, reușita cea mai importantă a filmului. Calitățile dialogului, calitățile lor actoricești, cît și felul în care regizorul a știut să-i urmărească în aventura lor, fac din ei personaje vii, pregnante. Ion Dichiseanu, Florina Cercel și toți ceilalți actori și figuranți aleși cu o bună intuiție a distribuției de către regizor, își fac cu prisosință datoria de a reformula, în datele esențiale, trăsăturile unei epoci. Generos, cald, filmul este totuși lipsit de dimensiuni dramatice pregnante. George Cornea nu reușește pe de-a-ntregul să transforme proza în film. Deși spectacolul — spectacolul de circ —, este mereu prezent pe ecran, filmului îi lipsește spectaculozitatea și, foarte simplu spus, nu te pune pe gînduri; explicativ, demostrativ fără ostentație, **Căruța cu mere** nu are acea adîncime necesară pentru a ridica întrebări. Suficientă pentru o nuvelă, povestea nu are atributele necesare filmului — sau, George Cornea nu a reușit să le sublinieze îndeajuns. Geo Saizescu, Florin Bratu, Alex, Tatos și acum George Cornea, regizori din diferite generații, de formații și structuri diferite, au adus, fiecare în felul său, un aport la înțelegerea universului unui prozator de excepție — D. R. Popescu. **Căruța cu mere** este un film făcut mai mult pentru a împlini imaginea închegată pînă acum, decît pentru a trăi prin sine. Privit așa, ca o parte din întreg, el își dovedește pe deplin rostul.

Nicolae Mateescu

televiziune

Petruț

Parcă nici n-ar fi fost el, tînărul actor cu nume de alint, Petruț. Un Petre mîngîiat. Priveam și nu-mi venea să cred: nu trecuse un an de cînd a fost invitat să-și revadă rolurile în piesele și filmele în care a jucat. Și acum... Dispariția unui om minunat se petrece fulgerător, fără cine știe ce replici. Cîtă deosebire față de dispariția unui om rău, a lui Richard al III-lea, de exemplu. Cîtă zvîrcolire, cîte țipete, cîtă lume care îi așteaptă sfîrșitul cu sufletul la gură. Sau cîtă bucurie. Pe cînd Romeo... Nu, Petruț n-a jucat nici rolul lui Richard al III-lea și nici pe cel al lui Romeo. El a jucat cel mai bine rolul unui prieten. Rar îți este dat să întîlnești un om care să aibă atîta de dat, încît îi face pe cei din jur să se minuneze. Petruț avea numai de dat. Se vedea asta încă de cînd îi priveai chipul luminat de un zîmbet perpetuu. Da, se vedea. Să fi fost un mare actor? Cine știe! A murit prea tînăr. Medalionul ce i s-a dedicat n-a făcut decît să ne reamintească sfîrșitul lui prematur. Cortina peste actor a căzut prea repede, fără aplauze. Cînd l-am cunoscut trăia și Catinca Ralea. Împreună erau perfecți, el blajin, ea aprigă. Rareori mi-a fost dat să văd ceva mai potrivit. Erau, într-adevăr, un El și o Ea. Erau. Ce trecut... Unii, poate, vor spune că Petruț nu a fost un actor de medalion. Dar de ce să nu fi fost? Cine l-a văzut în Tudor nu și-l mai poate imagina altfel pe eroul pandurilor. Cine l-a văzut... Priveam atent chipul actorului silit printr-o fatalitate a destinului să-și rememoreze rolurile. Ce inspirație funestă. Nu era marcat de boala sa necruțătoare. Poate nici nu era bolnav în urmă cu un an. Dispariția lui a fost meteorică. A dispărut ca un șlep lovit de o mină plutitoare. Unora nu le-a plăcut, e adevărat. Și e firesc, actorii mari nu au numai admiratori. Spectatorii au preferințele lor, iar actori mari sînt. Ceea ce este important e că Emanoil Petruț a plăcut de-a lungul anilor, ca om și ca actor, colegilor lui de scenă. Nu i-am auzit să fi spus ceva rău de el, dimpotrivă, el, Petruț, era prietenul-umbrelă de vreme rea. Avea distincția rară a omului care ajută discret, fără gălăgia supărătoare a așa-zișilor oameni de bine, care îți împrumută zece lei în ședință, ca să se vadă cît ești de sărac. De fapt, dacă mă gîndesc bine, marele rol jucat de Petruț a fost acela de OM. Or, ce își poate dori mai mult un actor? Cînd l-am cunoscut, trăia și Catinca Ralea. Trăiau amîndoi, luminoși ca doi mesteceni albi într-o pădure de brazi.

Sanda Șaramat: „Peisaj tîrgoviștean"

Iulian Neacșu

P.S. Excelentă emisiunea „Ciucurencu" de la Salonul artelor plastice. Voi reveni.

tudor george

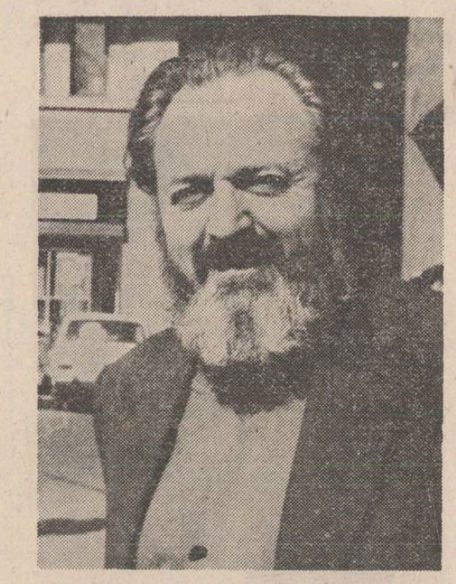

Poeme exotice

Naiada Senei

Parisul ! Parisul ! Edenic Paris ! –
Speluncă și farsă
Privită prin ochiul de melc circumcis,
Scrbită prin buza-nsetată și arsă !

Aminte-ți-l, încă, pe Charles d'Orléans,
Cel prințip pedestru –
Spășitu-ntru lyră, cu dor și alean
Strunindu-și nu calul ci versu-n buestru !

Aminte-ți ecvestra fecioară Jeanne d'Arc
Armată călare
Cu sulița-n palmă săltată stegar –
Iubirea-nfocată pe crupe-armăsare !

Aminte-ți Diana cu blond păr norveg
Ce-ațiță sini-sexy
Sortiți să-nsoerească Parisul întreg
Sclipind ithyphalic cu blonde reflexii !

Creola superbă cu ten spaniol –
Crin negru ce saltă din sîngele maur –
Ițindu-și prin bluză, superb, sînul gol
Străpuns, ca-n corida, cu cornul de taur !

Supremele gafe cîndva-mi prevesti
Baudelaire, dăruindu-mi amante gigante –
Muieri măscărite-n dibaci travesti
Menite să-nfrîngă mîndria de fante !

Urcarăm Golgota prin lad – Sacré-Coeur,
Pe treptele-anarhicei Semiramide !
Montmartrul păcatului seducător
Cu bolgii și draci spînzurați prin firide !

Era un Sabat policrom – carnaval
Cățărat ca o vie pe dealuri,
Cu bufoni și arlechini, printr-un bilci triumfal
De ordură și chef gîlgîind în pocaluri !

Minuit ! – Ora grea ca un corb cînd trecu
Prin comuna Montmartre a demonilor Artei,
Apăru-n faldu-i brun fiorosul Malbrú
Și pe brațe purta – parcă viu ! – trupul
Moartei :

Duhul Senei era prea frumoasa-necată !
Chipul ei, în extaz, se desprinse-ntr-un fald
Și c-un gest drăgăstos, mănușat, ni-l arată
Ca pe-un fruct pîrguit, încă proaspăt și cald !

Chipul Senei era – feciorelnicul chip
Al Naiadei zîmbind, ca al sfintei Ofelii
Și treptat, limpezit dintr-un val de nisip
Se vădi trupu-ntreg de sub drapu-nvălelii !

Acel striptis prelung, perverit prin suspans,
Ni-l vădise Malbrú și-a lui unghii înfipti-s
Într-un hulpav dezmăț, măsluitul lui dans
Însoțind ca un corb nesătul sumbrul striptis !

Feciorelnicul trup încifrat cu licheni
Dezvăli printr-un ochi pinditor mitul straniu :
Tandrul păr legănat al fantasticei Seni –
O rusalcă – un tors de ivor și uraniu !

Amintiri din vr-un basm : copirșeu de cleștar
Vălurea-n cercănări vr-o frumoasă-adormită,
Să te-apleci s-o săruți și sărutul tău, iar,
S-o trezească din morți palpitînd sub ispită !

Doar atunci, înflorind telepaticul gînd
Printr-un flux grande-guignol insuflat în
paiațe,
Îl văzui pe Malbrú-ndoliatul flămînd
Cum sibila nubilă o coprinse în brațe !

Și cum buzele lui, țuguind ca Eol,
Peste buzele ei de nectar și le-apasă
Î-nsuflă duhu-i viu prin suavu-i trunchi gol
C-un sărut pătimaș miruind-o mireasă !

Ci-i văzui ochii mari
Cum din pleoape tresaltă –
Luminoși nenufari
În plutire pe baltă !

Cu un tremur din nări
Ca plăpîndele ciute,
Tandre însinuări
Palpitau, renăscute !

Iarăș buzele ei,
Într-un freamăt vigiliu
Înfloreau cu temei
Sub ceratul sigiliu !

Se trezi-ntr-adevăr,
Șerpuind ape-ape,
Meandraticul păr
Izvorîndu-i p-aproape...

Cu petale de crin
Luminoasele-i brațe
De-ai săi umeri s-anin
Și-al lor dor cu nesaț e !

Tu, Malbrú, i-nșurubi
Țițele-n chiupul miinii :
Ca doi pui de hulubi
Ea-și ațiță-n zbor sinii !

Și-i zvicnește un șold
Cît un șold de vioară,
Într-un intim imbold
Sub arcușul tău zboară !

Cînd tresaltă-n mănunchi
Par comete-arzătoare
Luminoșii genunchi
Iarăș pîntecu-i soare !

Penumbratecul pumn
Drapul togei l-adună
Fulgerînd radiumn
Pintecoasa ei lună !

I-nfloresc spre călcii
Orhidee fugoase,
N-ar fi timp să-i mîngîi
Deștele-chiparoase !

Fermecat amalgam
De vigoare și vraje,
Niciodată eu n-am
Să-ți mai fiu sumbra straje !

Mi-o cuprinse Malbrú,
Pătimașul Frans Hals,
Sărutînd-o : bru ! bru !
Răsucindu-mi-o-n vals !

Ca pe-o gloje părea
Că mi-o poartă ușoară,
Despletindu-se ea
C-un git lung de chitară !

Și-ncomatul ei cap
Desfășat p-al lui umăr
I-amurgea prin valtrap
Răsărind făr' de număr !

C-un noptatec fîl-fîl
Al mantilei celeste,
I-nflorea sumbrul tiul
Astre dulci, manifeste !

Răsărea dalbul crug
Cu-ale brațelor lugeri
Care bezne distrug
Fumegînd sub distrugeri !...

Bezne dalbe și brune altern
Se-ntretaie prin vînt, abțibilde-și
Tatuiază pe trupuri și-și cern
Într-un dans de-abanos și de fildeș !

Se stîmiră-n virtejuri nori gri
Cum și-nvirte furtuna sirepii
Într-o roată ce n-ar mai opri,
Despletită cu brațe de sepii !

Se-nvîrtiră-n ciclopicul ochi
Virtoșindu-se-n umbra lor, capii,
Fălduriți în valpurgice rochi
Cum tresaltă-n lumini pulsul apii !

Și d-odată Malbrú s-a desprins
Ca o aripă arsă de flutur
Prăbușindu-se veștedul ins
Sub paiete ce-n maldăr se scutur !

Se alese din negrul bulbon
O Naiadă, un duh de smîntînă
Ce mă prinse-n lacteul ei zvon
Poleit în nimbarea-i de zînă !

Devenisem un vînt, doar un vînt
Deshămat de substanțe, eteric
Și d-abia mai simțeam că mai sînt
Năzuind și-acel simț să-mi desferic !

Mă pierdeam diafan ca Narcis
Prăvălit într-un sorb de bacante
Treptuind un cosmar în abis
Către treapta simțirii-ăleilante !

Intuiam cum mă pierd, cum mă pierd
Ca un duh irosindu-mă parcă-n
Amniosul, floralul dezmierd
Mătăsosul, maternul meu cearcăn !

Nu era doar atît, doar un joc
Retrograd și amorf – sterp de formă
Centrifug, mă sorbea din mijloc
Orhideia cu gura enormă !

Pilpiiam ca opaețul slab
Tot mai slab cînd feștila se-nclină,
Însă monstrul cu brațe de crab
Mă sorbea într-un ochi de lumină !

Astfel fui făr' de simțuri, beat orb,
Nemaiștiind polul meu unde catu-l,
Înghițit de noptatecul Corb,
Dezvălit d-al meu corp, ca-necatul !...

Dar, desigur, trăsesem un somn
Ori plutisem pe-a Stixului ape,
Cînd Malbrú, neguratecul Domn,
Mă izbi c-o mănușe pe pleoape !

Ci Naiada necum n-o văzui,
În aprinsul ei nimb să-mi adaste ;
Mă trezii doar simțind-o că nu-i
Și-un bocanc cu placheul în coaste !

Prea cumplit să-ți revii ! Să-ți revii
Dintr-un spațiu – sublim și amorfic –
Dintre morții cerești printre vii –
Amintindu-ți infernul tău orfic !

Încercai să mă tîrîi, cumva,
Ocolindu-le iazmelor flancul,
Fiindcă-n preajmă din nou se-ntrupa
Un picior – mă izbi cu bocancul !

Desene de Tudor George

De „durere" uitasem de mult,
Dar acum mă-ntrupam într-aeve,
Presimțind durerosul tumult
Și-ale sîngelui dureroasele seve !

– Pentru ce mă trezești ? – aș fi zis –
Din acea nesimțire ferice ? !
Îmi ajunge, măcar ca un vis,
Radiumna mea Euridice !

Pentru ce să mai plîngi ? Să te rogi ?
Să gîndești ? Să vorbești vorbe proaste ? –
Dar simții cum bocancii buldogi
Se-nmulțesc și mă zgurmă-ntre coaste !

Și d-abia năzăritul burduf,
Corpul meu, prin reflexele-amurge
Se-ntrema, că-l simții, cu năduf,
Prin grătarele morții cum scurge !

Mă topeam în fluidul fuior,
Meliîndu-mă-acea ghilotină
Cu-al ei pepten de tandru fior
Dărăcindu-mi peruca sîngvină !

M-am prelins ca o umbră-ntr-un șanț
Biiguind prin fetide canale,
Fumegos amăgindu-mă-n danț
Arătări cu ispite carnale...

Dintre toate acele femei –
Ce-mi sortea, fumegoasă, Gheena –
Am ales, fericit, dansul Ei –
O iubeam pe Frumoasa din Sena !

Nu mai știu ! Nu mai știu ! Am uitat !
Nici lucid, nici în vis nu țin minte
Cum pierdui trupul ei luminat
Și-acea Apă ce-o văd cum mă minte...

Dansul stîncilor

Motto :
Il ne le sauront pas le rocs
Qu'on parle d'eux
GUILLEVIC : „Les rocs"

Ne căutăm birlog și corp
În colbul intimei adopții
Cu-amorful stei, cu steiul orb,
La umbra aștrilor și-a Nopții !

Cu fiește umbră, deci,
Cu fiește fir de rază,
Ne căutăm sub astre reci
Un duh vital, o parafrază !

Pe buza apelor adînci
Săltați un deget pîn' la stele :
Nu ! Nu vor ști aceste stînci
Tăcute, că vorbim de ele !

Nu ! Ele n-au beții, nici ris,
Tămîie n-aprind, nici pucioasă,
Dar taie bezna drept în sus
Pieptișa surlă fosforoasă !

De moarte a se teme n-au,
Căci ele s-au născut din moarte :
Lunatec ochi de cucuvau
Veghează stîncile deșarte !

La ce le-ar spăiminta-ntr-atît
Oceanul vajnic dimpotrivă,
Cînd vîntul, valul, le-au tîrît,
Pietrite, umbrele-n derivă ?

Sînt torțe negre ce-și distrag
Din ele-negurata rază :
Doar umbrele-s al Nopții cheag –
Compactul nimb ce le-ntrupează !

Cioplite de-un vulcanic duh
Din jar, din magme, din silicii,
Slujite-și leagănă-n văzduh
Elementarele capricii !

E dansu-n ele, foc din foc
În ele-aprins ca-n tabernacol
Etern extatice-și disloc
Imaginabilul spectacol !

Și-n dansul-însuși, Dansul-Mim
Fervoarea cine s-o ucidă ?
Cirezi de valuri vii jertfim
La rugul, flama lor lucidă !

Să nu vă-nșele acel glas,
Nici mugetul, nici acel vaer –
Fantomele ce-au mai rămas
Cu flamuri dănțuind prin aer !

Căci ele n-au umanul gust
Al somptuosului masacru –
Teroarea-n trunchiul lor robust,
Cu singe scurs pe-altarul sacru !

Ci indesine-înseși, doar,
Păstreaz-o formă jucăușe
În neclintitul lor hotar
De foc bazaltic și cenușe !

Ato:putemicia lor
Stă-n duhul lor : ciobita Vreme-n
Trunchiatul trunchi al stîncilor
Își află fulgera:u-i cremen !

Slăvind conturul bont or strîmt
Imperiul decupatei forme,
Ele-ndesine gestu-și simt
Mimînd stihiile enorme !

Și-n gestica și-n acel dans
Și-n semeția lor feroce
Și-acel monumental suspans
E-o limbă-aprinsă-n slăvi, e-o Voce !

E-un ochi ciclopic, e un sorb,
Ureche ce se cască-absurdă,
Dar Ochiu-acela parcă-i orb,
Urechea ceea parcă-i surdă !

Un vaier vine, uneori,
Prelung prin noapte-auzi un ropot,
Dar știi că-s stîncile-n viltori
Și tună glasul lor de clopot !

Se-ntîmplă din tării vr-un bloc
Să se dezgrîndă, se surupe
Genunea, orga din mijloc,
În vaeru-orgiastei cupe !

Și-ntr-adevăr, stîrnite-n schiau
Flambează harpii moi de piatră
Stihiile-n răspăr se iau,
Tritoni și nereide latră !

Or poate-un luminos aisberc,
Hyperion dintr-altă lume,
Prin rotitoare unde-n cerc
Splendoarea nopții s-o dărîme !

Or dintr-al mării pîntec, grav
Se-nalță mitul Ullihummi
Plodit în cerul ei concav
Să spargă temelia lumii !

Dar asta-i viziunea ta –
Coșmarul vag lipsit de vlagă –
Pe cînd tăcute roci vor sta,
Durîndu-și superbia-ntreagă !

Dar noi nu vom putea nicicînd
La Vatra-Umbrei, la răscruce,
Decît să ne-nclinăm pe rînd,
Făr' de-a-nțelege, nici traduce !

Pe buza apelor adînci
Săltați un deget pîn' la stele :
Nu ! Nu vor ști aceste stînci
Tăcute, că vorbim de ele !

Eforie, 22.IX.1980

Bătrînul cerb

De mult a-mbătrînit bătrînul cerb
Și nu-i mai arde a boncăluială –
Rănit în lupte-i trunchiul lui superb
Și sufletu-i pustiu de vechea fală !

Deși cu cornu-nțeapă stele-n cer,
Și zgîrie comete din amnare –
Împovărat de trunchiul temnicer,
Bătrîn și singur, nici-o tihnă n-are !

Hyperionic, flamurile-i curg,
Sorbindu-l codrul negru ca-ntr-o raclă –
Parcă-ncîlcindu-și soarele-n tr-amurg,
Prin smircul păduros, suprema-i facîă !

Mai vede cum se-nsingură-n cărări
Cîrlanii trupeși năpăditi de ciute –
Cînd el, în prada sumbrei disperări
În van mai cheamă ciurdele pierdute !

L-ademene-n vîlcele soc și mird
Și cîmbrișor și zmeuraș l-agață ? –
În van mirezme nările-i dezmîrd ;
Nici-un îmbold și nici-un dor de viață !

Pîndească-l la răspîntii ochi vicleni
De lup or ursă grea cu laba groasă ? –
El mîngîie cu botul stîns licheni,
Astrale răni – tot singur Moartea-l lasă !

Trofeele de căpriori mult juni
Coroana lui domnească i-o uzurpur ? –
Tu, vino Moarte ! Cît să mai amîni
Hlamida-ți de rugină și de purpur !

Ci nările-i holbate-adulmecînd,
Par gemene gigantice lalele :
Cresc nimburi din cuparul lor plăpînd
Și îngeri calzi vin rănile să-i spele !

O ceață i s-așterne peste ochi –
Imense flori cu tije lungi de lacrămi,
Suris al Morții, blînd le dezghiochi :
O, Moarte, vino ! Nimbul tău consacră-mi !

Bărbia-n tremur poate-ndrugă rugi,
Cînd gîtul lui suprem rithon și-ncoardă,
Cu patosul bătrînei buturugi
Baltag rîvnind și zîmbet crud de bardă !

Și-atunci, de parcă-n codri s-a-nserat
Și prin frunzișe sună-al glupcăi cloncăn,
Detună-n corn un muget disperat
De Mire-Cerb, cînd cerbii-n rut se-mboncăn !

Izbește-n arbori crunt ciuntitul corn
Cu greabăn frînt, cu-nsîngerate buze,
Ulmînd prelung spre fiece iscorn
De ciini și bubuit de arhebuze !

Dar nu mai piere ca săgeata-n zbor,
Să se-nfrățească-n tainica pădure !
Ci mai d-a drept, spre halaliul lor,
Colțați zăvozi și gîonț dușman să-ndure !

S-ar încîlci-ntr-un scai, ca Absalon,
Amara fugă, Moarte, să i-o-ncetini !
Or, ca Acteon, speră tandrul zvon,
Să-i sfîrtece iubiții lui prieteni !

Ar aștepta și-acum, desprins din Mit,
Să-i hăituie, de moarte, vr-un Centaur,
Ciclopi ochioși, ce moartea i-o promit,
Și-n codrul lui domniile-și instaur !

Uitucă-i Moartea ! singur, să-ngenunchi
La plinta unui cedru, să-și măsoare
Devălmășia coarnelor, mănunchi,
Sublimul rug cerbesc – topit în Soare !

București, '80

Literatura română și barocul (II)

Secolul al XVII-lea, în cultura română, nu e, așadar, baroc. El înclină mai degrabă către umanism și clasicism, prin marii cronicari, care domină mișcarea literară, cărturari de formație umanistă, preocupați de originea romană a poporului și a limbii române, de finalitatea educativă, în sens etic și cetățenesc, a scrisului lor, de portretul, caracterologic și moral, al personajelor istorice evocate. Aceasta e tendința dominantă. În subsidiar, se simt și alte tendințe, sprijinite pe tradiția culturală — laică și religioasă — locală sau de context mai larg, bizantină îndeosebi.

Tabloul se schimbă parțial în veacul al XVIII-lea. Tradiția umanistă și cronicărească se continuă, prin Cantemir și Neculce în primul rînd, scriitorii cei mai importanți în prima jumătate a veacului, prin Școala Ardeleană, mișcare culturală umanistă și iluministă, în a doua jumătate și în primele decenii ale secolului următor, cînd se dezvoltă, concomitent, și poezia, în forme premoderne : lirica erotică, în tradiția lui Anacreon și Ovidiu, oda și satira, în tradiție horațiană, caracterologia în linia lui Teofrast și la Bruyère, fabula, epistola, epopeea ; creația dramatică, oscilînd, în această fază de început, între idila pastorală și comedia de tip molieresc ș.a., toate sub auspicii clasicizante. Ideile literare ale scriitorilor, exprimate în prefețe, în secțiunile de poetică ale numeroaselor gramatici scrise în această epocă de un Dimitrie Eustatievici (1757), Macarie (cca. 1770), Ienăchiță Văcărescu (1787) ș.a., în tratatele de versificație încercate de un C. Conachi sau Gh. Asachi se subsumează idealului de artă clasică, marile modele oferite de aceste scrieri fiind luate exclusiv din zonele clasice ale literaturii : antichitatea greco-romană, clasicismul francez, ca și literatura galantă de curte în tradiție anacreontică și ovidiană. Traducerile în această epocă, din scriitorii străini, reflectă aceeași tendință : preferință, în proporție covîrșitoare, pentru scriitori clasici sau apropiați de clasicism : Fénelon, Florian, Voltaire, Racine, Molière, Regnard, Massillon, La Fontaine, Pope, Esop, Homer, Anacreon, Teofrast, Euripide, Vergiliu, Ovidiu, Horațiu etc. Se traduc — cazurile sînt rare — și scriitori de structură barocă, precum romanul spaniolului Baltasar Grácian, **Criticonul** (sub titlul **Critil și Andronius**, la 1794), cartea lui Antonio de Guevara, **Ceasornicul domnilor** (tradusă de către Nicolae Costin, la începutul secolului), autorul scriitor umanist din prima jumătate a secolului al XVI-lea, considerat de unii istorici literari drept anticipator al barocului ; romanul **Istoria lui Alțidalis și a Zelidei**, al scriitorului francez, din aceeași epocă, Voiture, tradus la 1783 de un anonim. În legătură cu aceste traduceri, sînt de făcut unele precizări. Cartea lui Guevara cuprinde, în prima parte, viața împăratului-filozof roman Marc-Aureliu și, în partea a doua, avînd ca model lucrarea lui Xenofon, **Cyropedie**, înrîurit însă și de Toma de Aquino (**De regimine principum**), o suită de maxime și învățături, totul îmbinat cu povestiri și anecdote create de Guevara ori luate din mitologia greco-romană. Scopul cărții era, pe de-o parte, răspîndirea filozofiei și istoriografiei clasicismului antic, în spiritul umanismului renascentist, pe de altă parte, conturarea unei figuri ideale de monarh creștin și umanist. Nicolae Costin nu a dat o traducere fidelă, ci una liberă, cu mici intervenții personale, semănînd a adaptare. Din cele 153 de capitole ale cărții, autorul versiunii românești a ales 85. A lăsat pe dinafară majoritatea povestirilor religioase în spiritul bisericii catolice, precum și multe din cele inspirate de mitologia greco-romană, în genere „greoaie" [1]). În prefață, tălmăcitorul român subliniază caracterul instructiv și educativ al operei, motivul, după toate indiciile, care a decis traducerea. Același criteriu a determinat și traducerea, mai tîrziu, tot selectivă, a **Criticon**-ului lui Grácian, cu o prefață a mitropolitului Iacob Stamati, în care se preciza, în sens iluminist, caracterul natural al legilor și valoarea exemplară a celor doi eroi, Critil și Andronius [2]). Adevărată anticipatoare a veacului luminilor, cum o consideră unii istorici literari, cartea era menită să suscite interes, afirmă Dan Simonescu, „pentru partea largă de critică a moravurilor sociale și politice ce cuprinde", [3]) publicarea ei fiind înlesnită de caracterul alegoric. Din rațiuni asemănătoare au fost traduse și alte cărți : **Télémaque** de Fénelon, **Pensées** de Massillon, **Cugetările** suedezului Oxenstiern ș.a., considerate nejustificat, de către unii cercetători, drept baroce. Romanul lui Fénelon, de pildă, tradus în 1772, de Const. Stăncescu, la cererea și cu cheltuiala lui Iordache Darie Dărmănescu, acesta, arată Al. Duțu, implicat în comploturile unor boieri pămînteni împotriva domniilor fanariote [4]). Cartea atrăgea prin subiect, continuînd, pe cel al epopeilor homerice, prin sensul ei moral, prin limpezimea și armonia stilului, ca și prin unele accente împotriva absolutismului monarhic. Atari calități ale romanului lui Fénelon, ideile sale anticipînd ușor spiritul iluminist, explică traducerea sa și mai tîrziu, de către Petru Maior (1818) și de către Grigore Pleșoianu (1831), precum și voga sa în epoca pașoptistă, cînd devine carte de bază în școlile publice și particulare, pentru educarea tinerilor. În privința lui Massillon, mare orator al epocii clasice în Franța, numit „Racine al amvonului", traducătorul său Leon Gheuca (1816) a selectat, arată Al. Duțu, fragmente și „cuvinte", care „aveau rezonanță socială specială", a adăugat citate din Cicero, un discurs al lui Seneca ținut în fața lui Nero, fragmente din **Apologia lui Socrate** și din dialogul **Criton** al lui Platon. „La un loc, aceste capitole formulează o nouă concepție despre limitele puterii despotice, încetățenind ideea de lege în sensul iluminismului francez (ne referim, în special, la prețuirea pe care Montesquieu i-o acordă lui Cicero, și la cultul lui Diderot pentru Seneca). Combinate cu aceste fragmente, extrasele din operele lui Massillon își amplifică răsunetul (...) Cuvintările celui care judecase cu măsură și independență epoca lui Ludovic al XIV-lea, ca și pe urmașii acestuia, autorii unei formule despotice pronunțate și a unei politice ce sporise mizeria maselor, sînt transpuse în cultura română în această fază de „critică" și de avans al spiritului laic" [5]). Voiture nu e nici el un scriitor baroc. E mai curînd un poet de curte, ocazional, galant, clasic în esență, ușor manierist. Boileau îl prețuia pentru conștiința sa de artizan migălos și pentru naturalețea scrierilor sale, asemănîndu-l, în această privință, cu Vergiliu. „Scrierile lui Vergiliu", spune legislatorul parnasului francez, „deși extraordinar lucrate, sînt mult mai naturale decît cele ale lui Lucan, care scria, se zice, cu o repeziciune prodigioasă (...) Voiture care pare atît de ușor, își lucra foarte mult operele. De obicei, vezi doar inși care fac ușor lucruri mediocre ; dar inși care să facă, chiar greu, lucruri foarte bune, sînt foarte puțini". [6]) **Istoria lui Alțidalis și a Zelidei** e un roman de aventuri, în tradiția **Etiopicelor** lui Heliodor, scris cu o mare simplitate și elegantă a stilului, spre deosebire de romanele, în genere lungi și prolixe, din literatura barocului.

Cum se vede, scrierile baroce sau pretins baroce, doar cîteva, nu sînt traduse din rațiuni estetice, ci din considerente politice și educative în sens moral. Pe ansamblu, domină în mod hotărît interesul pentru literatura clasică, pentru scrieri de conținut educativ, eventual cu implicații sociale și filozofice, în spiritul, deseori, al veacului luminilor.

La această orientare spre clasicism contribuie în bună măsură învățămîntul. Școlile de nivel mediu (gimnaziul românesc din Blaj, înființat în 1754, școlile similare germane și maghiare din Transilvania), ori academic (Academiile domnești din București și Iași), singurele preocupate a oferi învățăceilor o educație literar-estetică aveau, în această privință, un profil eminamente clasic. Ele îndrumau, în Transilvania, cu precădere către istoria și literatura latină, în Principate, pînă tîrziu după 1821, către cultura și literatura clasică greacă, la care s-a adăugat clasicismul francez (Boileau, Molière, Fénelon, Voltaire), și, aceasta mai ales la ardeleni, german (Gottsched, Gellert ș.a.). Școlile particulare dădeau, în ce priveste literatura, o instrucție în linii mari similară.

Dim. Păcurariu

[1]) **Vezi, în acest sens, studiul introductiv al lui Gabriel Strempel, la ediția critică Nicolae Costin, „Ceasornicul domnilor", București, 1976**

[2]) **Vezi, Al. Piru, „Literatura română veche", București, 1961, p. 582**

[3]) **Dan Simonescu, „Un roman spaniol în Moldova secolului al XVIII-lea", în „Anuarul Liceului Național din Iași", 1942—1945**

[4]) **Al. Duțu, „Coordonate ale culturii românești în secolul XVIII", București, 1978, p. 226—227).**

[5]) **Al. Duțu, Op. cit., p. 241—242**

[6]) **Boileau, „Oeuvres", Paris (1952), p. 12**

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

MIHAIL SADOVEANU

IV

Neavînd a face în vreun fel cu ideea anume programată de a cultiva fantasticul înțeles ca formulă consacrată de practica „genului" și căreia s-ar cuvine a-i da deplină ascultare (așadar, o „lege" total inadecvată suveranului inconformism ce definește de la sine spiritul creator sadovenian), totuși, proza autorului **Frații Jderi** — nici nu s-ar fi putut altfel ! — se arată constant receptivă la „substructurile" realist-magice ale existenței ; ceea ce, evident, ține de perspectiva originar fabuloasă, cu alte cuvinte, vizionar cosmică, în virtutea căreia realul își edifică **propria-i mitologie**. La un examen atent, consacrat — pe cît cu putință ! — întregului epos sadovenian, se constată că există o gamă relativ diferențiată a modurilor de relevare a respectivului filon ; implicit, se constată că și gradul de coagulare fantastică a acestuia diferă de la un mod la altul.

Deși cu altă finalitate moralistă și structurate în temeiul altui mecanism narativ, totuși, asemenea **Dumbravei minunate**, cele cîteva povestiri de inspirație folcloric-hagiografică, își dezvăluie apartenența la „specia" basmului. Așa-numitele „povestiri de sărbători" (strînse, unele, într-o culegere din 1906) se înscriu în epoca de început a scriitorului, cînd, în spirit sămănătorist, sînt puse în valoare și subiectele furnizate de tezaurul folcloric-hagiografic, în vederea degajării explicite a „învățăturilor" morale adresate cu deosebire păturilor sociale de jos. Deci, în acest domeniu, Sadoveanu nu se mulțumește doar cu actul de rescriere a unor cărți populare, precum **Din viețile sfinților**, 1926, — în colaborare cu D.D. Pătrășcanu — și **Istoria sfinților Varlaam și Iosaf de la India**, 1930, ci trece și la plăsmuiri bizuite pe invenția epică personală. Trebuie spus, însă, că, dînd la iveală asemenea povestiri, spre deosebire de Galaction, prozatorul se arată prea puțin atras de spectaculozitatea miraculos fantastică a faptelor. Tonul general este, mai degrabă, acela de relatare detașată, sublimat patetică ; s-ar putea cred că e vorba de oameni și întîmplări aparținînd vieții de fiecare zi :

„Iosif din Arimateea și alți oameni buni coboriseră pe Isus de pe cruce în hrubă de piatră. Acolo, în sînul pămîntului, era la adăpost trupul izbăvitorului de hienele și vulturii deșertului. Prietenii și Maria Magdalena îl plînseră mult, apoi făcură un priveghi de tăcere, închinîndu-și inimile și gîndurile aceluia care fusese propovăduitorul milei. Iar fecioara Maria era izbită de o durere care nu mai putea avea alinare. Ea nu plîngea lacrimi, din pieptul ei nu izvorau suspine, dar în întunericul ființii ei bîntuia simunul pustiului".

De altminteri, bucata **Lacrimi** din care am desprins acest pasaj introductiv laicizează întratît materia epică originală, încît, pînă la urmă, cititorul rămîne cu impresia perfect îndreptățită că se află în prezența unui poem narativ axat pe adînc umana temă a suferinței materne, împinsă la paroxism ; o suferință din a cărei sfîșietoare strînsoare se poate ieși numai cu prețul participării la durerile, suferințele și chiar bucuriile semenilor. Prea puțin creștinească în sens strict canonic, morală ce se desprinde de pe urma întîmplărilor relatate se insinuează, asemenea unui autentic catharsis, în materia narativ poematică : „Fecioara Maria privi spre cer. Sus era liniște, nourași se mistuiau în adîncimile cerului, mici și albi ca niște aripi de îngeri. Făcu un pas în urmă cireșului înflorit și se lăsă pe o bancă de piatră. «Sufletul omenesc nu-i pierdut !» murmură ea și se gîndi la fiul ei răstignit. În inimă parcă-i picurară grăbit fiori calzi : erau lacrimile ocnașului. Și-și simți pribegia sfîrșită ; un somn mîngîietor o cuprinse. Și cum dormea pe banca de piatră, îi căzu hobotul de pe față trudită, de pe ochii dureroși, o boare lină începu să adie în căldura după-amiezii. Cireșul înflorit își scuturâ foițele florilor, și, prin minunea lui Dumnezeu, foițele se prefăceau în fluturi albi și băteau din aripioare răcorind și mîngîind obrazul celei mai nefericite mame". De altfel, singura notație de conținut cu adevărat miraculos este aceasta : „O fetiță bălaie, cu obrajii rumeni, cu ochii plini de lumină, ieși în prag. Văzu pe ocnaș și îl privi cu teamă, dar pe fecioara Maria n-o văzu, căci așa voia Dumnezeu".

Este adevărat, în alt rînd **(Poveste de sărbătoare)** prozatorul pare mai deschis la dimensiunea **literală** a originalului hagiografic, complăcîndu-se în postura de simplu „copiist" a acestuia :

„Zice că odată, nu prea de multă vreme arhanghelul Mihail a coborît pe pămînt. Din cînd în cînd vine așa cîte un sol ceresc în lumea asta plină de ticăloși.

Coboară așa arhanghelul din împărăția nesfîrșită a Domnului, și nimerește la chilia unui pustnic, într-o margine de codru bătrîn. Bate la ușa de stejar și pustnicul întreabă dinlăuntru :

— Cine-i acolo ?

— Om bun, cere găzduire ! răspunse arhanghelul Mihail.

Îndată pustnicul a deschis și a poftit pe străin, cu bunătate, în chilioara-i săracă. I-a dat un scăunaș, l-a îmbiat la cina-i puțină, și i-a spus vorbe prietinești. Apoi l-a întrebat într-un tîrziu, de unde vine și încotro se duce.

— Eu, bătrînule, vin de departe, a răspuns arhanghelul. Nu mă cunoști ? De multe ori m-am pogorît în visurile tale... Eu sînt arhanghelul Mihail și m-a trimes Domnul să te cercetez..."

Dar, cum o dovedește întreg lanțul de momente epice ale scrierii, atari fidelități față de prototipul folcloric nu au altă menire decît de a introduce pe cititor în miezul unor întîmplări exemplare prin moralismul lor conținut. Spre consternarea pustnicului, viteazul și neîndurătorul arhanghel Mihail săvîrșește faptele atît de dure ce compun epica povestirii cu unicul scop de a stîrpi din rădăcini răul ce se încuibă cu obstinația perfidie în viața oamenilor.

Că prozatorul nu se apropie de atari subiecte mizînd pe virtualitățile lor miraculos-fantastice, iată deci un lucru asupra căruia nu e necesar să insistăm prea mult. Interesantă, în același context, este mai degrabă postura lui satirică. Animat tot de intenții moralizatoare, Sadoveanu își îngăduie chiar a denunța bigotismul cvasicotidian ce se infiltrează în viața colectivităților rurale. Povestirea **Sfîntul Vasilie** (vol. **La noi în Viișoara**, 1907), este o izbutită demonstrație în această direcție. Luînd drept pretext o temă sămănătoristo-poporanistă de intensă circulație — aceea a decăderii lumii satelor datorită răspînditului flagel care este alcoolismul —, povestitorul realizează pagini de un burlesc fantasmagoric memorabile. Unghiul descalificant din care sînt transcrise spăimoasele povești legate de persoana **iriticului** Vasile Haliciuc, ce anatemizează patima beției, nu lasă nici un dubiu asupra opticii generale sub semnul căreia se derulează întîmplările : „Și nu departe de Viișoara, în sat în Valea Merilor, cică a intrat Vasilie deodată, cînd nimeni nici nu se aștepta. Numai morarul l-a văzut. Și acest morar cu pletele pline de făină, cu pipa veșnic în colțul gurii, și cu sticluța cu holercă totdeauna la turcatcă, jura cu mîna pe sfînta cruce că sfîntul venea într-o căruță — uite, o căruță ca toate căruțele ! — dar la care nu se afla înhămat nici un cal. Și zice că venea așa, singur, și nici n-atingea pămîntul, venea ca-ntr-un abur de foc ; și cum a intrat în sat, au prins a se auzi niște vaiete lungi prin văzduh, pe deasupra, și morarul a văzut cu ochii lui cum sfîntul amenința cu mîinile în sus, și a priceput că pe acolo, pe sus, sînt duhuri necurate, care fug ca alungate de spaimă, amenințate de omul acela căruia Cel-de-sus îi dăduse putere".

Singurul „beneficiar" al nemaipomenitelor zvonuri cu privire la „sfîntul" Vasilie este circiumarul Manole. Înnebunit de perspectiva pierderii mușteriilor, omul cade el însuși în datul beției, oferind sătenilor scene delirant-grotești incredibile.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Elocința strălucitoare a lui Zaharia Stancu... Desfășurată de această dată în fața lui Mircea Radu Iacoban

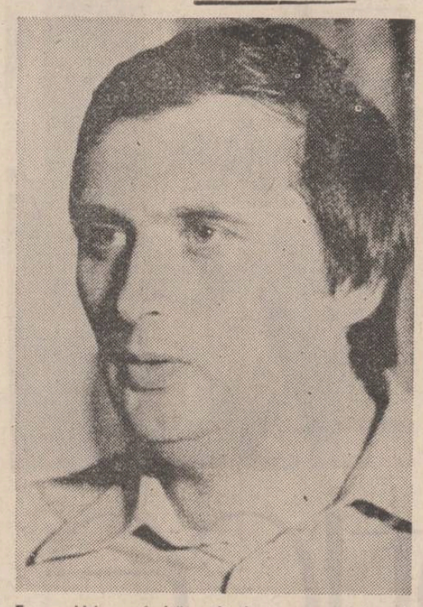

Eugen Uricaru îndrăgostit de toamna clujeană

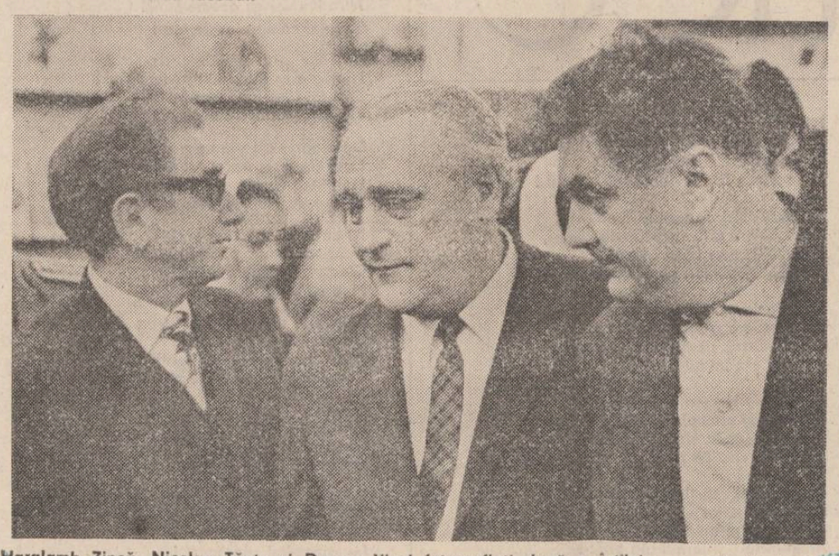

Haralamb Zincă, Nicolae Tăutu și Dragoș Vicol fotografiați după o întîlnire cu cititorii din 1967

Unirea, cuvîntul ei în noi e sfînt

Urmare din pag. 1

într-o anume zi, nu într-un anume ceas, ci dintr-o convingătoare logică a națiunii însăși, mai exact, din însăși evoluția noastră istorică.

Ideea unirii la români există, a existat, de fapt, dintotdeauna. Datele legate de împlinirea acestei idei reprezintă doar atestările necesare unei deveniri. Cînd Mihai Viteazul, după îndrăzneața lui izbîndă, se intitulase „Voevod și Domn a Toată Țara Românească și al Ardealului și al Moldovei", el vorbise în numele unei aspirații colective de neînvins. Cînd Grigore Ureche, cronicarul, își asumase răspunderea să afirme că românii „toți de la Rîm se trag", el își sprijinea convingerea pe realitățile de necontestat ale originii neamului nostru, afirmînd deci o credință colectivă în această origine. Cînd înțeleptul Miron Costin observa că pămîntenii de aici „toți au avut aceeași soartă și aceleași suferințe", el se făcea purtătorul de cuvînt al unei conștiințe generale, o irezistibilă conștiință a omogenității, a specificității poporului român. Unirea, prin urmare, este o permanență a istoriei noastre.

A fost urzită de acțiunea mulțimilor, de mințile cărturarilor dar și de sabia voevozilor ca și de pușca țăranului îngropat în tranșee. Au prevestit-o faptele lui Mircea cel Bătrîn, ale lui Iancu de Hunedoara, ale Marelui Ștefan ; au realizat-o, pentru scurtă vreme, gîndul biruitor și diplomația cutezătoare ale lui Mihai Viteazul, pentru ca, timp de peste trei veacuri, eă să lumineze aspirațiile marilor frămîntări social-naționale. Răscoala lui Horea, mișcarea „Supplex"-ului, revoluția lui Tudor, curentul iluminist vizau unirea Țărilor Române într-o „Dacie Felix". Unirea devenise ideea stăpînitoare în preajma și în timpul revoluției de la 1848. Ea a fost înscrisă în programele revoluționarilor moldoveni, drept cheie de boltă a edificiului național. A fost propagată în revistele muntene și a fost exprimată de țăranii adunați cu miile, pe Cîmpia Libertății de la Blaj. Unirea a fost ridicată de revoluția noastră socialistă la rang de principiu.

Unitatea națională e prezență, mereu vie, în conștiința și acțiunile conducătorului de azi al României, tovarășul Nicolae Ceaușescu : „1918, 1 decembrie, se înscrie în istoria poporului român ca un moment crucial din multele momente pe care le-a trăit în lupta sa pentru păstrarea ființei naționale, pentru libertate socială și națională", a spus secretarul general al partidului nostru în cuvîntarea rostită la festivitățile de la Alba Iulia dedicate împlinirii a 50 de ani de la marele eveniment.

Actul unirii reprezintă o unanimă și puternică opțiune, ridicînd, așa cum se specifică în Programul Partidului Comunist Român — „pe o treaptă superioară lupta de eliberare națională, mișcarea revoluționară a maselor muncitoare pentru drepturi și libertăți sociale".

Românii toți, și dintotdeauna, au vrut Unirea. Ideea aceasta i-a stăpînit pînă în ziua în care Unirea a devenit întreagă, pînă cînd cuvîntul ei în noi a devenit sfînt.

O reușită editorială

Urmare din pag. a 1-a

pe seama specialiștilor. Noi, aici să reproducem ținutul din sutele de **portrete** ieșite din condeiul său pentru a mai diminua din rigiditatea subînțeleasă a unei cronici ca aceasta. Ne-am oprit, cu totul întîmplător, la icoana lui Anton Pann : „Cîntărețul de giumbușuri, lăutarul literar al petrecerilor, ghidușul de ietacuri, amorezatul care caută la ferestruicile căsuțelor de mahala, prinzînd ceasul cînd lipsește respectivul jupîn, tovarășul ceasurilor de veselie ale preoților, dascălilor, țircovnicilor, cărora li zice pe glas de psaltichie lucruri care fac parte din plăcuta slujbă a Satanei, nu e un învățat. N-a trecut chiar prin nici o școală, mulțămindu-se cu ucenicia pe la unul și altul, care-i dă mai bine decît orice „clasuri" știința de cîntări și știința de grecește din care e în stare a traduce, de la un capăt la altul, în tacticoase versuri lungi pe care huzurul de atunci avea vreme să le străbată : **Erotocritul** cel nou, epicurian, al istoricului Dionisie Fotino (...). E Anacreon în papuci, dar nu într-o curte boierească, asemenea cu a lui Iancu Văcărescu, ci într-o odăiță de mahala, lîngă cutare biserică, al cărui cucernic cîntăreț e, dimineața, acela care, sara și în frumoasele nopți cu lună ale Bucureștilor, stă pe prispa de lut, în umbra copacilor ce-și prelungesc tainic umbrele și întovărășîndu-se cu nedespărțita chitară, își plînge o biată iubire trecătoare, care a fugit de sărăcie, sau își ingînă dorul către altă iubită, Gheorghița, Anica, Mărioara, Sultana, Anghelina, Săftica, Carolina. Omul încă tînăr, cu ghigilcul pus strengărește pe capul pletos, n-are măcar un nume și nu e din nici o țară. Îi zice Anton, Antoanache și, după locul de obîrșie : Petrovanu ; tatăl său a fost căldărar — poate căldărar aromân — la Silven în Bulgaria, mama, grecoaica Tomaida ; s-a luat cu rușii în războiul din urmă, s-a trezit în Țara Românească, avînd doisprezece ani în socoteala vîrstei și nici o avere, nici un meșteșug, nici un sprijinitor, nici un prieten. Grele vremuri, dacă n-ar fi aplecarea către chitara care mîngîie, către vinul bun care îndeamnă, către codanele din casele mici, albe ale sărăcimii...". Nu aduce, măcar parțial, cu un Villon autohton ?

Restituirea acestei fundamentale cărți a lui Nicolae Iorga de către Rodica Rotaru se impune ca o reușită fără de tăgadă și are darul de a grăbi cu un ceas mai devreme inaugurarea corpusului de opere din cel mai mare savant al românilor.

Putere, frumusețe, bunătate

Urmare din pag. 1

talii ale realității date și oglindite cu fior narativ sau dramatic în creație. Idealizarea personajului nu înseamnă și idilizarea lui cită vreme se păstrează relația sa tensională cu împrejurările reale în care acționează. Fidelitatea detaliilor este aceea care conferă deci verosimilitatea operei, o salvează de idilism, iar valoarea ei se potențează mai ales în direcția personajelor, a modelelor umane pe care le propune sau le neagă. O societate care se construiește pe sine este interesată în mod substanțial mai ales de modelele afirmative, acelea care îi servesc într-un mod mai direct, mai decis idealurile. Ne apare credem destul de clar că personajul care se apropie mai mult de idealurile societății este chiar purtătorul de cuvînt al acesteia în cadrul proiecției artistice a realității și trebuie să se manifeste ca atare. Cu o parte a sa el trăiește în oamenii reali, existenți, dar cu alta în idealul acestora, pe care îi-l dezvăluie mai bine, stimulîndu-i, modelîndu-i, eliberîndu-i de poverile lor griji și poveri ale insignifiantului cotidian. Tocmai în acest sens, personajul creației literar-artistice către care năzuim poate să fie și trebuie să fie mai frumos decît oamenii reali de la care pornește, așa cum mierea este mai dulce decît nectarul tuturor florilor pe care le colindă albina. Într-atît este nevoie, pentru realizarea personajului ideal nu numai de talentul și hărnicia artistului, ci și de sufletul său care se întruchipează în operă, suflet însemnînd ardere pînă la suferință pentru idealurile mari ale societății în care trăim.

Abia de aici putem porni mai departe în zodia universalului uman, unde idealurile oricărei societăți tind să-și proiecteze prin literatură și artă virtuțile lor pozitive, întruchipate în personaje exemplare. De la eroul din basme pînă la doctorul Rieux din **Ciuma** de Camus — pentru a avea două repere extreme, între multe altele care se pot lua — putem observa ușor că în împrejurări dintre cele mai felurite se manifestă mereu potențate simbolic aceleași atribute umane prin care popoarele și-au idealizat eroii : puterea, frumusețea, bunătatea. Este triunghiul de aur al spiritului uman, al tinereții lui necontenite, modelul ideal către care iubirea și simpatia oamenilor de pretutindeni nu vor înceta să se manifeste niciodată. Este alarmant că tocmai acest model a scăzut mult din atenția marilor scriitori nu numai de la noi, ci și din alte țări, încăpînd pe mîna unei anumite subliteraturi și a filmelor polițiste, unde forța fizică se opune de obicei atributelor morale și intelectuale ale personajului ideal sau face casă superficială, neconvingătoare cu acestea. Efectele asupra modelării spirituale, în cadrul dialogului implicit pe care arta și literatura îl au cu realitatea socială sînt în acest caz dintre cele mai dezastruoase mai ales asupra tineretului în formare. Și cum nu trăim izolați, ci în cadrul unui anumit context în lume, modelele literaturii și artei izvorîte din realitățile noastre socialiste trebuie să-și asigure ele însele o anumită poziție calitativă mai înaltă, să poată fi selectate liber și prioritar de conștiințe. Iată de ce chemarea lansată de tovarășul Nicolae Ceaușescu, la Consfătuirea de la Mangalia, se cuvine să aibă un ecou adînc în conștiința scriitorilor și artiștilor noștri. Într-adevăr : „Avem nevoie de o artă, de o cinematografie, de un teatru care să prezinte esența, modelul omului pe care trebuie să-l făurim ! Chiar dacă citeodată trebuie să înfrumusețăm un erou, e bine ca el să devină model, ca tineretul să știe, să înțeleagă că așa trebuie să fie !"

ARHIVA LUCEAFĂRULUI

În legătură cu paternitatea primei scrieri în proză a literaturii române

În recentele articole publicate de profesorul Alexandru Piru și Dan Zamfirescu s-a ridicat din nou problema paternității primei scrieri în proză din literatura română, **Mucenicia lui Ioan cel Nou de la Suceava**. Cititorii au constatat că argumentul capital în problema dacă literatura română începe cu opera unui cărturar bulgar sau cu scrierea românului Grigorie de la Suceava este **data la care a avut loc evenimentul descris în această operă** de început a literaturii noastre : aducerea moaștelor sfîntului Ioan cel Nou la Suceava. Dacă evenimentul a avut loc în anul 1402, paternitatea lui Grigorie Țamblac este plauzibilă. Dacă, dimpotrivă, se acceptă data 1415 propusă de Dan Zamfirescu pe baza unei variante a **Cronicii** lui Grigore Ureche, atunci paternitatea este exclusă, deoarece la 1415 Țamblac era la Kiev și plecase din Moldova (dacă va fi fost), după opinia unanimă, în 1406. Deoarece argumentele ambilor pornesc, în principal, de la un pasaj echivoc al **Cronicii** lui Grigore Ureche discuția este amenințată să intre pe făgașul speculațiilor sterile. Tocmai de aceea, în cele ce urmează, beneficiind de unele date suplimentare, vom încerca să tranșăm această problemă.

Asupra datei de 1402 nu vom zăbovi deoarece argumentele aduse împotriva ei de Dan Zamfirescu sînt reale, pertinente și definitive. Cine este cît de cît familiarizat cu vechile scrieri ale literaturii noastre știe că anul 1402 nu figurează în absolut nici una dintre ele. Faptul că o variantă (a lui Misail Călugărul) din cele trei ale **Cronicii** lui Grigore Ureche pare să sprijine deducerea acestei date este nesemnificativ, chiar și în cazul cînd nu am dispune de alte izvoare. Din fericire, însă, aceste izvoare există și converg, toate, spre una și aceeași dată : **1415.**

Tradiția moldovenească, deși nu consemnează nici o dată exactă, știe, totuși, că aducerea moaștelor s-a întîmplat „în zilele binecredinciosului Ioan Alexandru voievod **și ale doamnei sale Ana,** sub arhiepiscopul Iosif". Informația se află pe frescele de la Voroneț și Sucevița, precum și în **Prologul** din 1574 și într-un sinaxar din aceeași perioadă[1]).

Important, aici, nu este numai faptul că Grigorie Țamblac nu apare, cum ar fi trebuit, ci, mai ales, **indicarea soției voievodului în persoana Anei, cea de-a doua soție a lui Alexandru cel Bun.** După cum se știe[2]), pînă în jurul anului 1405 acesta a fost căsătorit cu catolica **Margareta**, originară din Transilvania. I-a urmat, în scurt timp, **Ana**, cu care voievodul a conviețuit pînă către anul 1418 cînd piatra funerară îi consemnează decesul. Deci, **tradiția infirmă posibilitatea aducerii moaștelor în perioada 1400—1405, proiectînd-o în intervalul 1406—1418.**

Cronica lui Grigore Ureche în varianta Axinte Uricariul este foarte precisă în această privință: „Iar la leat 6923 au trimis de au adus cu multă cheltuială și moaștele sfîntului mucenic Ioan Novi...". Data 1413, invocată de prof. Al. Piru, e citată doar „informativ" spre a pune pe cititor la curent și cu ce zice alt izvor, dar numai după ce consemnase data cea bună din „letopisețul nostru cest moldovenesc". Pe acesta din urmă îl cunoștea (în copia lui Azarie) și Axinte Uricariul, deci nu avea nici un motiv să părăsească data știută de toate cronicile interne — 1399 — pentru alta, străină, pe care însuși Ureche o consemnase cum am spus. În realitate data o găsim și în **Letopisețul Țării Moldovei de la 1661 la 1711** scris de logofătul Nicolae Costin.

Dar esențialul este stabilirea gradului de credibilitate al informației privind data respectivă (1415) oferită de aceste două cronici, ce-i drept posterioare cu mult evenimentului. Totul depinde de aflarea **sursei** pe care s-au întemeiat atît Axinte Uricariul cît și Nicolae Costin.

Dan Zamfirescu, cu clarviziune, afirmă : „părerea mea este că au pus această dată, 1415, pentru aducerea moaștelor la Suceava, deoarece amîndoi cunoșteau actul de danie al lui Alexandru cel Bun pentru Poiana Vlădichii (acum pierdut) și pe acest act, emis cu prilejul aducerii moaștelor, era data respectivă. Evident este o ipoteză, **cită vreme nu avem actul"** (s.n.). Raționamentul, perfect logic, conține, totuși, o inexactitate : **actul nu s-a pierdut,** iar conținutul său, deși în rezumat, este păstrat la Arhivele Statului din București.

Se știe că, refugiindu-se în Polonia în 1686, Dosoftei a luat cu sine, pe lîngă moaștele sfîntului Ioan cel Nou, odoarele și **documentele** Mitropoliei Moldovei. După moartea sa ele au rămas în orașul Zolkiew, oraș aflat sub stăpînirea familiei Radziwill. Deși domnii au cerut în repetate rînduri restituirea lor, acestea nu au fost aduse pe pămîntul Moldovei decît în anul 1783, dar, din păcate, chiar și atunci au rămas înstrăinate, deoarece Bucovina, cu Suceava, trecuse sub stăpînire austriacă.

Dispunînd, cu aceeași ocazie (1783), aducerea la Cernăuți a bunurilor și documentelor ce aparțineau lui Dosoftei, autoritățile vieneze l-au însărcinat pe Iohan Anastasius Manovarda, casier al orașului Liov, să **inventarieze** documentele rămase de la mitropolitul Dosoftei. Indicele, terminat la 3 ianuarie 1783, rezumă succint, cu numeroase lipsuri și greșeli, 436 de documente[4] care, toate, au intrat apoi în arhiva administrației austriace bucovinene. Această administrație avea mare nevoie de ele, deoarece se afla în plină campanie de confiscare a bunurilor bisericești și voia să-i dea un caracter legal. Totodată, dorea stabilirea exactă a proprietăților fostei Mitropolii a Moldovei cu sediul la Suceava și a celor referitoare la sfîntul Ioan cel Nou, pentru a le revendica Mitropoliei Moldovei de la Iași, privită ca uzurpatoare. Curtea vieneză, împăratul însuși, arăta o atenție deosebită rezolvării acestei chestiuni. De aceea s-a dispus, în noiembrie 1783, evaluarea bunurilor aparținînd bisericii Sf. Gheorghe din Suceava (fostă sediu mitropolitan) precum și **examinarea și traducerea documentelor referitoare la moaștele sfîntului Ioan cel Nou**[5]), cu intenția clară de a dovedi că nu Mitropoliei (acum aflată la Iași) ci „trupului" (cum zic ei) lui Ioan cel Nou i se dăduseră proprietățile respective, deci ele trebuiau să revină, de drept, celor ce dețineau acest „trup", adică austriecilor. Cei însărcinați cu această nouă operație, care, spre deosebire de a lui Manovarda, își concentra atenția exclusiv asupra documentelor Mitropoliei și **în mod special asupra celor ce priveau moaștele lui Ioan cel Nou,** sînt căpitanul J. Pitzelli și locotenentul Harsani. Ei au întocmit o listă de 56 de documente din cele aduse din arhiva Radziwill din Zolkiew"). Fiecare document beneficiază astfel de un regest, dar și de un comentariu unde, pe baza altor știri și documente, se fac precizări suplimentare, istorico-geografice, care se dovedesc foarte exacte. **Absolut toate știrile și documentele acestui indice sînt confirmate de istorici.**

Or, primul document inventariat — din 1624 — se referă, printre altele, tocmai la Poiana Vlădichii **„pe care bătrînul Alexandru voievod le-a dăruit pomenitei Mitropolii a Sucevii în amintirea** („zum Andenken" — spre pomenirea —n.n.) **faptului că el împreună cu boierii săi și cu tot poporul s-au dus la această poiană spre a întîmpina pe sfîntul Ioan cel Nou"[6]).** Această informație istorică, adevărată **însemnare de cronică,** inclusă în hrisovul lui Radu Mihnea, dar și în cele ale lui Miron Barnovschi, Vasile Lupu, Gheorghe Ștefan și Alexandru Iliaș, n-a putut fi trecută într-un document oficial decît în baza altui document, anterior, legat direct de evenimentul la care se referă și validat de însăși cancelaria voievodală. Din fericire **acest document se mai afla în arhiva adusă de la Zolkiew** încît, cei doi ofițeri au avut posibilitatea să-l rezume în **comentariul** la documentul din 1624, tocmai pentru a-l confirma, și a-i întări autoritatea[6]). Iată ce citim în acest comentariu :

„Diese Bojana Vladiki ward schon im Jahre 1414 von dem Fürsten Alexander dem alten dem heil. Ioann novi zum **EWIGEN ANGEDENCKEN** verehret und nachhero von dessen Sohn, dem Fürsten Boggdan bestättigt, als ersterer dem**eben damals** von Akiermann, vulgo. Citate alba herauf ins Land gebrachten heil. Leib bies dahin entgegen gezogen, und zum Denckzeichen einen grossen Stein alldort eingraben lassen, auf welchen Er sich neigend, den heil. Leib empfangen". = „Această Poiană a Vlădichii a fost dăruită încă din anul 1414 de voievodul Alexandru cel Bătrîn Sfîntului Ioan cel Nou întru **VEȘNICA POMENIRE** (iar apoi confirmată de fiul acestuia, voievodul Bogdan) cînd primul (adică Alexandru cel Bun — n.n.) a mers pînă acolo în întîmpinarea sfîntului trup **atunci adus** din Akkerman, în limba vulgară Cetatea Albă, în sus în țară, și ca semn de aducere aminte **a dispus să fie așezată acolo o piatră mare care-l înfățișa pe el aplecîndu-se spre a primi sfîntul trup".**

Comentariul, necunoscut pînă acum, căci menționea din volumul întîi al colecției **Documenta Romaniae Historica** atestă o citire defectuoasă și deci neînțelegerea conținutului, impune cîteva precizări revelatoare.

a) Nicolae Costin, Axinte Uricariul și cei doi ofițeri austriaci **au folosit aceeași sursă de informare.** Faptul că cei doi cronicari au cunoscut data exactă indică și filiera : Dosoftei—Miron Costin **(Izvorul mironesc) — Nicolae Costin —** Axinte Uricariul. Este știut că ultimul a fost subordonat o vreme, în cancelaria domnească, logofătului Nicolae Costin, și a copiat din însărcinare domnească, atît lucrări ale lui Miron Costin cît și din ale lui Nicolae Costin, între care chiar **Letopisețul 1661—1711** unde se găsea, cum am amintit, data de 6923 (1415) pentru aducerea moaștelor.

b) Documentului emis de Alexandru cel Bun cu prilejul aducerii moaștelor lui Ioan cel Nou, i-au urmat **confirmările** lui Bogdan II și Ștefan cel Mare așa cum arată hrisovul lui Vasile Lupu[9]) din 7 aprilie 1637. În 1783 mai exista uricul lui Bogdan (menționat în regest într-o propoziție incidentală pe care, în traducere, am dat-o în paranteză), dar se pierduse cel al lui Ștefan cel Mare. Totodată, perilipsisul (inventarul) Mitropoliei, întocmit la sfîrșitul secolului XVIII menționează doar o mică parte din documentele aduse la Cernăuți de la Zolkiew de pe care probabil, se scosese copii.[10]) Între timp nu știm ce s-a petrecut cu aceste documente al căror conținut, acum, îl știm doar din perilipsisul editat de Erbiceanu ori din rezumatele germane.

Documentele referitoare la Poiana Vlădichii, menționate în „Perilipsis", constatăm acum că sînt mai puține — cinci — față de cele pe care le găsim în inventarul german al celor doi, iar hrisovul lui Alexandru cel Bun, deși amintit, apare în perilipsis **fără dată,** deci nu a fost văzut direct. Dar faptul că a fost menționat atestă că **SE ȘTIA DE EXISTENȚA SA.** Devine clară, comparînd „perilipsisul" cu inventarul celor doi funcționari austriaci, politica administrației : s-a permis eliberarea de copii, dar numai după documente **triate** în prealabil, tăinuindu-se o parte din ele (această practică a administrației imperiale este de altfel bine cunoscută).

Grăitor este faptul că din totalul actelor originale catalogate de Manovarda **nici unul nu mai există astăzi decît în copii germane ori rezumate.** Sînt sigur însă că ele se află undeva în arhivele Austriei, și anume acolo unde profesorul Ferdinand von Zieglauer descoperea, spre sfîrșitul secolului al XIX-lea, cîteva dintre ele, de cea mai mare importanță[11]).

c) Anul **1414** consemnat în comentariul german este mult mai important decît ne-am așteptat. Avem, grație celor doi cronicari moldoveni, văleatul hrisovului lui Alexandru cel Bun: 6923, ceea ce înseamnă 1415, deoarece în secolul al XV-lea **începutul anului în Moldova era plasat, ca și astăzi, la 1 ianuarie.** Cu timpul, din a doua jumătate a secolului XVI, s-a trecut la anul bizantin, care începea la 1 septembrie, dar acest lucru nu l-au descoperit decît istoricii moderni ; în secolele XVII, XVIII și XIX s-a crezut că și în secolele anterioare s-a folosit cronologia de la 1 septembrie. Este știut că pentru a transforma anii erei bizantine — de la facerea lumii — în ani ai erei noastre trebuie să se scadă din văleat 5508, pentru lunile ianuarie-august și 5509, pentru lunile septembrie-decembrie. Dacă anul începe, însă, la 1 ianuarie, cifra de 5509 nu mai este necesară. Cei doi ofițeri crezînd — ca toată lumea — că și în secolul XV anul începea la 1 septembrie, văzînd în document una din lunile **septembrie, octombrie, noiembrie** sau **decembrie,** au crezut că trebuie să calculeze cu 5509 și nu cu 5508. De aceea anul erei noastre, 1415, este, aici, micșorat cu o unitate.

Deci, **putem afirma cu siguranță că moaștele sfîntului Ioan cel Nou au fost aduse în Moldova în anul 1415, mai precis, în perioada septembrie-decembrie din acest an.** Evenimentul se înscrie perfect în orientarea politică din acel moment a lui Alexandru cel Bun. Acesta ocupase Sniatynul și Colomeea în 1413, iar în primăvara lui 1415 **avusese ultima sa întîlnire personală în vederea prestării omagiului,** pe care o condiționase să aibă loc în Pocuția, la Sniatyn, ceea ce însemna de fapt că regele Poloniei se deplasa **el** și nu „vasalul", acceptînd odată cu omagiul, și **drepturile** acestuia asupra Pocuției. Era de fapt apogeul prestigiului și al puterii lui Alexandru cel Bun în fața marelui regat vecin ! Iar acum, prin aducerea moaștelor sfîntului Ioan cel Nou, se afirma, o dată în plus, că neatîrnarea Moldovei, recunoscută de Wladislaw Jagello în 1411, este o realitate de netăgăduit și în domeniul religios (Sensul politic al acestui act — afirmînd independența ideologico-religioasă a Moldovei față de puterea vecină — a fost bine reliefat de Dan Zamfirescu, încît nu mai insistăm)[12]).

Încheiem cu speranța că am stabilit un adevăr evident : **Mucenicia sfîntului Ioan cel Nou de la Suceava este o scriere posterioară anului 1415.** Istoricii literari să tragă singuri concluziile.

Alexandru V. Diță

[1]) **A.I. Iațimirski,** Iz slavianskix rukopisej, **Moscova, 1898, p. 74—75.**

[2]) **Ștefan S. Gorovei,** Mușatinii, **București, 1976, p. 42—43.**

[3]) **M. Kogălniceanu,** Cronicele României, **II, București, 1872, p. 36.**

[4]) **Gh. Popovici,** Index Zolkiewiensis, **în** Candela, **anul III (1890) ; IV (1885).**

[5]) **Arhivele Statului din București,** Consiliul Aulic de Război — Bucovina, **XIV/16. Acest fond, deosebit de important, conține actele predate României de către statul austriac în urma convenției de la Viena din 1921.**

[6]) Ibidem, **XIV/69.**

[7]) Ibidem, **f.2r. Regest publicat, în originalul german și în traducere română, și datat de editori „după aducerea moaștelor Sf. Ioan cel Nou la Suceava, probabil în 1402". Vezi** Documenta Romaniae Historica, A. Moldova, **I, București, 1975, p. 22.**

[8]) **Arhivele Statului din București,** Consiliul Aulic de Război — Bucovina, **XIV/69, f. 2r.**

[9]) Ibidem, **XVII/23, doc. nr. 1.**

[10]) **Constantin Erbiceanu,** Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei și a catedralei mitropolitane, **București, 1888, p. 20—23.**

[11]) **Ferdinand von Zieglauer.** Geschichteichen Bilder aus der Bukovina. **IV, 1897, p. 61—69. Idem,** St. Johannes Novi von Suczava, **Cernăuți, 1897.**

[12]) **Dan Zamfirescu,** Accente și profiluri, **București, 1983, p. 37—49.**

5 NOIEMBRIE 1983

Obiect şi metodă (II)

Se înţelege, acesta fiind orizontul istoric în care este aşezată chestiunea*) nu ne putem aştepta ca părerile de caracter mai general ale academicianului I. Iordan să depăşească condiţia unor impresii cît se poate de subiective şi mai mult sau mai puţin proprii. Schiţa istorică pe care o propune pentru geneza sistemului antroponimic românesc organizează într-o oarecare măsură aceste senzaţii personale, devenite, odată cu timpul şi prin repetare, convingeri, ce constituie şi premizele teoretice, dacă îmi este îngăduit să spun aşa, pe care se întemeiază partea de explicare şi interpretare a dicţionarului.

Acad. I. Iordan declară „numele autohtone" de „interesul cel mai mare", „şi aceasta pentru că sistemul lor stă la baza celor româneşti" (p. 10), afirmaţie care nu obligă la nimic, desigur, de îndată ce acest „sistem autohton" ar consta din două elemente, „ambele praenomina... cu deosebire că al doilea are formă de genetiv" (p. 10), mai simplu spus din nume de tipul **Ion** (al lui) **Gheorghe.**

„Mai cu seamă în clasele şi categoriile sociale doritoare de a se «distinge» de masele populare", cum afirmă acad. I. Iordan, intervenind şi „necesitatea de a evita confuziile, care puteau avea consecinţe serioase de ordin economic (vînzări şi cumpărări de pămînt, moşteniri, danii, etc.)" „s-au înmulţit posibilităţile de a indica filiaţia familială", un prim mijloc pentru aceasta fiind împrumuturile din limbi străine, iar un altul „procedeele lingvistice propriu-zise" (p. 10). S-ar părea că ne apropiem de miezul chestiunii, după cum ne arată chiar această răsturnare a ordinei lucrurilor, care se reflectă fidel în „explicaţiile" răsturnate pe care le dă acest dicţionar de „împrumuturi".

„S-a început cu slava", afirmă acad. I. Iordan în toată simplicitatea, pînă cînd „mai tîrziu a apărut modelul grecesc", plasat în secolul al XVII-lea şi apoi, în secolul al XIX-lea, cel (sau cele) occidental(e).

În realitate numele de familie nu s-au născut, nici la români şi nici aiurea, nici din necesitatea de a evita confuziile cu serioase consecinţe de ordin economic şi nici din dorinţa claselor exploatatoare de a se distinge de masele largi populare. Nu este nevoie de o excesivă căutare şi nici măcar de frecventarea unei literaturi specializate, care există, totuşi, din abundenţă, pentru a înţelege eroarea elementară pe care o comite acad. I Iordan. Lecturi dintre cele mai la îndemînă, cum ar fi **Odiseea** (ca să nu trimit la epopeile indiene sau la vechea poezie germană sau scandinavă, poate mai de procurat), ne arată cu prisosinţă că „numele de familie" existau din străvechime ca „nume de neam în toată aria indoeuropeană (fără a mai insista asupra problemei, ele existau şi în alte arii, la evrei, ca şi la chinezi sau la precolumbieni). „Sistemul autohton românesc" detectat de autor este sistemul universal de desenare a filiaţiei (dar nu „familiale") în relaţiile dintre membrii comunităţilor tradiţionale (de „neam"), întîlnit deopotrivă în Africa, la aborigenii din Australia sau, pînă astăzi, în S.U.A. sau Franţa. (Într-un foarte recent difuzat la televiziune vechi film francez, la aniversarea unei bunici nonagenare care întreba cine este cel mai tînăr participant, necunoscut ei, cineva răspundea, fireşte, „Jean al lui Pierre"). Cele două „sisteme" au existat şi la noi, ca pretutindeni, în paralel, îndeplinindu-şi funcţiile foarte deosebite, timp de secole şi secole, şi furnizînd diferite modalităţi de „formare" a numelor de familie „moderne" atunci cînd, într-un fel sau altul, s-a „oficializat" utilizarea acestora. Nu este vorba de nici un fel de „distincţie" în „numele de neamuri" ţărăneşti, **Chiriş, Neţa, Băldăran (Bădărlan)** de circulaţie şi astăzi (ca nume de familie) în zona Poiana Mare, Ghidici, Desa, Pleniţa etc. (din Dolj, unde se petrece acţiunea baladei **Ion al Mare**), în paralel de „numele de familie" **Mucica** al boierilor care stăpîneau pînă nu atît de demult moşiile locului.

Nici măcar nu se poate vorbi de un repertoriu onomastic diferenţiat pe criterii sociale (de „distincţie"), de îndată ce întîlnim un **Badu** (1458) şi un **Bădică** (1462), amîndoi ţigani robi, în acelaşi voievodat românesc al Moldovei unde un boier **Badea** (pomenit la 1403) este cel care dă numele satului **Bădăuţi**, dintr-un act de la Ştefan cel Mare (1490).

„Nume de familie" fără îndoială, în sensul cel mai adevărat şi fără nici o legătură cu „sistemul autohton" al acad. I. Iordan, ne întîmpină de altfel, în cele mai vechi acte româneşti (în secolele al XIV-lea şi al XV-lea).

Numele grămăticului **Oţel**, neprecedat de prenume în actul de la Vaslui, din 1436, este un nume de familie, căci la 1500, fiul său **Iacob** este pomenit ca „syn **Mihaila Oţela** gramatika". „Nume de familie" sînt şi **Căţelean** (1453) sau **Cirje** (1495) şi, desigur, **Coteţ**, al fraţilor **Jurj Coteţ** şi **Cozma Coteţ** (1471). Aşa trebuie înţelese lucrurile şi în cazul actelor în care sînt pomeniţi fraţi, unul singur avînd „două praenomina" (cum le spune I. Iordan). **Benea** este un adevărat „nume de familie" în actul în care se vorbeşte de „sluga noastră" **Sima Benea** şi sora lui **Muşa"** (1500).

Iată un alt exemplu de eroare, cu rădăcini asemănătoare. Cu totul departe de realităţile socio-istorice, mult mai complicate decît schemele sale rudimentare, aplicînd „modelul autohton" şi constatînd că „antroponimia noastră este cît se poate de bogată în nume de familie care au la bază prenume feminine", autorul explică „împrejurările care au creat această situaţie", „în mod logic". „Cînd un copil se năştea fără ca tatăl lui să fie cunoscut (copil din flori)", sau cînd „asemănător, în ce priveşte realitatea obiectivă" mama rămînea singură, prin deces „sau ca urmare a divorţului", mai în general cînd tatăl era absent, „femeia devenea, de fapt, şefa familiei". La toate aceste împrejurări triste se mai adaugă una, căci, scrie autorul, „destul de des, dacă nu chiar foarte des, şi atunci cînd tatăl era prezent în familie, copiii erau mai cunoscuţi de vecini ca ai mamei. Intervenea aici o realitate de ordin obiectiv. Cunosc situaţia prin experienţă personală. Realitatea fiziologică impunea în mod firesc acest procedeu. Copiii sînt în mult mai mare măsură ai mamei decît ai tatălui. Şi după naştere, precum şi după alăptare — ne comunică acad. I. Iordan mai departe — ei continuă să fie tot mai mult ai celei care i-a născut, fiindcă ea îi îngrijeşte în toate felurile. În familiile mai mult ori mai puţin cultivate intervenea şi preocuparea mai asiduă a mamei în ceea ce se poate numi educaţie, în sensul cel mai exigent al termenului". Se vede uşor cam pînă cînd plasează I. Iordan în timp desfăşurarea acestor complicate procese, care datorită unor „cauze legale", cît şi „lingvistice" („genitivul masculin... era destul de greoi, chiar în relaţiile dintre particulari, ca să nu mai vorbim de cele oficiale") a dus la apariţia numelor de familie de tipul **Ailenei, Amariţei** etc.

În mod istoric (adică ştiinţific) şi nu „logic" sau „firesc" privind lucrurile (ceea ce presupune o cunoaştere a „realităţii obiective", studiată atent, peste nivelul „experienţei personale") explicaţia trebuie căutată în altă parte. Observaţia cea mai superficială (şi chiar numai pe materialul onomastic în care predomină feminine „dialectale") ne arată că aria de răspîndire a „numelor de familie" de acest tip este Moldova (unde ele se găsesc nu „la periferia oraşelor", cum crede fără temei I. Iordan, sau „la ţară" în general). Acolo ea coincide cu zone de netă predominare a satelor răzeşeşti. Există fără îndoială o legătură între acest „model" foarte vechi şi o „componentă matriarhală" a structurilor satului devălmaş românesc din Moldova, detectate de cercetătorii mai atenţi la multipla condiţionare a fenomenelor de această natură. Asemenea „nume de familie" sînt legate organic de aceste realităţi şi chiar dacă nu apar în acte (cum e de aşteptat, dată fiind situaţia lor în sistemul „numelor de neam"), ele sînt indirect „atestate" de alte surse ca foarte vechi. Fiindcă nu pot crede, de pildă, că cei şapte feciori ai **Vrîncioaei** sînt pomeniţi aşa pentru că sînt copii din flori sau că **Muşatinii** se cheamă aşa pentru că au primit de la străbuna lor Muşata o bună educaţie, în sensul cel mai exigent al termenului. O cercetare competentă a domeniului nu poate elimina, pur şi simplu, bogatul set de fapte care arată că „numele de neam" româneşti există din cele mai vechi timpuri şi că ele sînt legate de structuri sociale specifice a căror indiscutabilă prezenţă pînă foarte aproape de zilele noastre reprezintă rezultatul unei continuităţi istorice pe spaţii foarte mari de timp.

Autorul nu ţine seama de cele mai evidente realităţi nici atunci cînd elimină cu totul din preocupările sale foarte interesanta problemă a „numelor calendaristice", cum numeşte autorul o parte dintre ele, cu alte cuvinte a numelor introduse în antroponimia românească odată cu creştinarea populaţiei autohtone, după cum se ştie foarte veche. Dar aceste „nume calendaristice" aşa cum le înţelege autorul, adică acele nume de origină preponderent grecească, intrate în circuit popular prin „calendarul" creştin „modern" şi avînd o formă românească aşteptată, normală, reprezintă numai un strat al acestui proces. O viziune corectă asupra problemei trebuie să ţină seama de formaţiile „populare" (şi „arhaice"), de felul **Nicoară** (corect explicat în dicţionar şi legat de „cuvintele latineşti moştenite", de care însă, judecîndu-le în contextul istoric, ţin şi **Medrea, Indrea** etc.) care reprezintă stratul anterior şi care ne previn că procesul s-a putut prelungi şi a putut acţiona în multiple feluri şi pe multiple căi. În lumina unor asemenea realităţi, **Bogdan** nu poate fi, de pildă, „slavul **Bogdan"**, pur şi simplu, căci el reprezintă traducerea grecului **Theodoros** intrat în „calendarul" slav creştin ca atare. Atestat încă în secolul al XIV-lea, numele se leagă de regiunile în care „slavizarea" creştinismului răsăritean a fost mai tîrzie. În legătură cu asemenea evenimente istorice este de pus observaţia lui Iorga că acest nume „slav" apare **la români** şi este răspîndit **de români** (chiar în arealul slav). Din acest punct de vedere, dicţionarul vehiculează explicaţii din cale afară de simpliste, cărora le adaugă sugestii istorice dintre cele mai false. Despre **Ghedeon** ni se spune, de pildă, că este „nume biblic", după care sîntem trimişi la o comparaţie cu „bg. rus. **Ghedeon"**. În ce priveşte însă şi cît este **Ghedeon** mai bulgăresc sau rusesc decît românesc ? Acest „nume biblic" este de cea mai curentă uzanţă în viaţa monahală românească de unde a pătruns firesc în lumea laică. Un pisar **Ghedeon**, român fără îndoială, este amintit într-un act din 1428, la Suceava. De ce trebuie explicat **Ghenadie** prin „bg. rus., ucr.", cîtă vreme un ieromonah **Ghenadie**, neîndoielnic român, ne întîmpină într-un document putnean la 1476 ? În acest caz eroarea autorului este cu atît mai flagrantă cu cît forma de la 1476 este evident românească **(Ghenadie** şi nu **Genadij !)**.

Cît priveşte aria ucraineană, numele (probabil existent) nu este atestat decît tîrziu, în secolul al XVI-lea. Aşa stau desigur lucrurile şi cu **Gherontie**, care nu este nici el „gr. **Gerenti(s)** şi (sau) bg. **Gerontij"**, cum ne asigură acad. I. Iordan, căci un egumen al mînăstirii Humor, **Gherontie**, român, apare într-un act sucevean la 1475, ba încă în varianta şi mai românească, dacă se poate spune aşa, **Gherondie**, cu un **d** în loc de **t** original, care se întîlneşte şi în alte nume româneşti (în foarte vechiul **Medrea**, de exemplu) şi care nu se explică, aşa cum crede I. Iordan în privinţa lui **Andon**, printr-o „pronunţare grecească".

Exemplele unor flagrante erori de acelaşi fel s-ar putea înmulţi fără nici o dificultate.

Aceste straturi „bisericeşti", mai multe, într-o anume succesiune avînd cea mai mare importanţă pentru înţelegerea onestă a problemei, nu se văd (cu toate consecinţele ce decurg de aici pentru materia dicţionarului) din punctul de observaţie (şi de vedere) al autorului dicţionarului.

Sanda Şaramat : „Bujori şi crini"

Pentru acad. Iorgu Iordan, acest lot masiv de antroponime de origini diferite, intrate în onomastica românească prin intermediul religiei instituţionalizate, pe cale bisericească, la nivele şi în modalităţi diferite, şi repede autohtonizat, aşa cum s-au întîmplat lucrurile pretutindeni în Europa la începuturile evului mediu, nici nu există. De la un „sistem autohton", adus în discuţie cu totul tactic şi declarativ, plasat nu se ştie prea bine unde, constînd nu se ştie prea bine din ce (exemplele date în această privinţă în introducere sînt curat latine, iar termenii „autohton" şi „românesc" nu mai revin niciodată în dicţionar), se trece direct la „împrumutul slav".

Prin această procedare întreg stratul „bisericesc" devine „slav", deşi nici istoria creştinismului românesc şi nici faptele de limbă nu admit o asemenea maltratare. Este limpede că dintr-un punct de vedere cît de cît ştiinţific nici măcar numele pătrunse în mod cert pe filieră slavonă bisericească, prin limba de cult a bisericii oficiale, nu pot fi privite ca ţinînd de ceea ce se numeşte curent în lingvistica românească „influenţă slavă". Într-adevăr, popii care citeau românilor liturghia slavonă erau români şi nu slavi. (Putem spune că există o „influenţă latină" asupra limbii poloneze sau croate exercitată de preoţii polonezi sau croaţi care cîntă **Ave Maria ?**).

Imprecizia termenilor este folosită aici ca un truc de prestidigitaţie. Se vorbeşte, de pildă, ba despre „filiera slavă", ba despre „intermediar slav", fără clarificarea înţelesului special pe care îl dă I. Iordan cuvintelor. Termenul „slav" este folosit fără nici o economie, dar şi fără nici o noimă. I. Iordan vorbeşte astfel despre un „slav **Beřiš"**, greşeală pe care n-ar trebui s-o facă, căci un „ř slav" nu există mai mult decît poate exista un „â latin".

Autorul confecţionează pe cele mai deosebite căi o importantă „influenţă slavă" asupra antroponimiei româneşti, care vine din veşnicie şi coboară pînă în zilele noastre. Sînt declarate, de pildă, nume bulgăreşti cele mai banale hipocoristice româneşti. Odată, procedînd şi eu ca autorul, voi mărturisi că în regiunea în care am copilărit, **Trană** era limpede legat de **Dumitrană** şi nu de „bg. **Trana"**. Tot astfel, **Trancu** sau **Tranca**, ultimul „explicat de autor (nici mai mult, nici mai puţin) ca fiind „femininul absent în sursele mele al bg. **Tranko"**. **Trica, Tricu** sînt, pentru orice judecată firească, hipocoristice de la **Petrica, Petricu** sau **Dumitrica, Dumitricu** şi nu reprezintă pe bg. **Trika** şi **Triko** cum îşi închipuie acad. I. Iordan. Cum o să fie **Miticu** bulgărescul **Mitikov ? Traşcu** este, nu încape îndoială, un hipocoristic al lui **Dumitraşcu**, ceea ce I. Iordan pare a nu şti, şi nu are nevoie să fie comparat cu bg. **Traškov. Dose** nu „pare" ci este hipocoristic al lui **Tudose** şi nu are a face cu bg. **Dose** sau **Dosi**, provenite din **Dositej**. Sute şi sute de nume româneşti sînt tratate în acest fel şi „bulgarizate" cu toptanul, această pornire mergînd pînă la a explica rom. **Ţăpău** ca fiind „bg. **Tsapov"** a cărui „temă este rom. **ţap"**, cum spune chiar autorul dicţionarului.

Cîteodată, acad. I. Iordan intervine fără argumente cu singură autoritatea lui de lingvist consacrat", ca în cazul românescului **Mărin** pe care îl declară tot una cu bulgărescul **Marin**, explicînd : „foarte frecvent la bulgari şi «sîntit» de noi, românii, **(bine spus ! n.n.)** ca bulgăresc". În realitate, numele (foarte vechi), un masculin necanonic al numelui Mariei, este tot atît de „bulgăresc", pe cît poate fi „italienesc" sau „grecesc". Am intrat în domeniul neverosimilului.

Acad. I. Iordan trage însă în toate ţintele. El găseşte, de pildă, în cartea de telefoane de la Varşovia numele **Tsaplewski** şi i se pare cît se poate de firesc (dealtfel, în sistemul de gîndire al domniei sale lucrul chiar este cît se poate de firesc) să trimită la cartea de telefon pentru rom. **Ţaplea** atît de normal şi prea lesne explicabil.

O slăbiciune aproape la fel de mare ca pentru explicaţiile prin „slavă" manifestă autorul pentru explicaţiile prin ungureşte, minuite în acelaşi stil. Rom. **Ţurai** este explicat după cum urmează : **„Ţura** pare a fi un toponim unguresc neindentificat de mine, iar **-i** este sufixul care arată originea locală a oamenilor. Cf. şi caucazian **Tsiraj"**. Este locul să rog insistent cititorul, oricîtă bunăcredinţă ar avea el, să mă verifice : această explicaţie incredibilă se găseşte la pagina 472 a dicţionarului.

Deşi **Şandre, Şandru** şi **Şendrea**, hipocoristice de la **Alexandru**, sînt pînă astăzi frecvent utilizate în regiuni care nu au nici o atingere cu ungurii, I. Iordan crede că ele sînt legate de ung. **Sándor.** (Numele românesc apare în documente la 1395 !). Evident **Andrea** (care apare ca nume de ţigan la 1470) este explicat şi el prin ung. **Andor**, iar **Bodea** (pomenit la 1443) este pentru I. Iordan ung. **Bodi** „Felix" ! ! !

Dar, în întrecere cu el însuşi acad. I. Iordan explică numele **Elvas** prin ung. **élvas** „daltă", adăugînd savant şi inutil „cu **s «grafic»**, nu rostit". Ce să spun? În realitate numele, foarte rar (et pour cause !), de fapt purtat de numai două persoane este o „creaţie artificială" (ca **Est = Eugeniu Ştefănescu ; Tradem = Traian Demetrescu** etc.), la modă în epocă, pornind de la **Constanţa Elena Vasilescu = Tanţi Elvas** (Numele a fost utilizat şi de fiica sa, **Catuşa Elvas).** Nu altfel stau lucrurile în privinţa numelui de familie **Nigrim,** explicat de acad. I. Iordan, pe aceeaşi direcţie, prin gr. **Negrin, Nigrin** şi care este, cum bine se ştie, o altă „creaţie artificială" de la **Nicolae Grigorie Mihăescu** (poet relativ cunoscut) = **Nigrim.**

Aşa cum ne dovedesc fără nici o putinţă de tăgadă documentele, numele româneşti constituiau încă din secolul al XIV-lea un sistem coerent (şi, prin urmare, închis), prezentînd suficiente trăsături deosebitoare în raport cu sistemul unguresc, ucrainian, bulgăresc sau sîrbo-croat, pentru a nu putea fi confundat cu nici unul din ele şi pentru a recunoaşte cu uşurinţă influenţele mai recente exercitate asupra lui pe diferite căi.

Una din aceste influenţe este influenţa slavonei de cancelarie, a limbii utilizate în documentele oficiale, alta decît cea a slavonei bisericeşti, prelungită însă pe cale bisericească, prin „actele" parohiale, pînă foarte tîrziu, pînă la „modernizarea" numelor de familie în principatele Valahiei şi Moldovei. Numele cît se poate de românesc **Dulce, Dulciu, Dulcescu** (un n. top. **Dulcea** întîlnim în Ardeal) este legat de acad. I. Iordan, cu totul anapoda de un bulgăresc **Dulčo**, deşi un boier **Dulcescul** apare într-un act la 1438. Acelaşi **Dulcescul** este însă în alte acte **Dulcici** (1445) şi **Dulcevici** (1448). Tot aşa pe un **Jumătate**, de la 1403, îl întîlnim într-un alt act ca **Jumătatevici** (1412), pe acelaşi **Şandru Cirje** (de la 1495) **ca Cirjevici** (1497), pe un **Limbădulce** (de la 1433) ca **Limbădulcevici** (1437). **Stan Bîrlici**, român fără îndoială, **Stan Bîrlescul**, fiul unui **Bîrlea** sau din neamul **Bîrleştilor**, ne întîmpină la 1436 ca **Stan Bîrlici Voroniţchi**, de două ori slavizat, odată „cărturăreşte", pe calea limbii de cancelarie, odată **(Voroniţchi)** printr-o înrîurire leşească. Şi **Bîrlici** şi **Voroniţchi** pot fi, prin urmare, nume tot atît de româneşti (şi vechi) ca **Stan** şi **Bîrlea**, sau ca (mai „noi" acestea) **Popovici, Ilievici, Ştefanovici** etc., etc. şi a altor fii de calemgii români din secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea.

S-ar părea însă că acad. I. Iordan nu cunoaşte aceste lucruri. S-ar părea că el nu are ştire de „rutenizarea" masivă a numelor româneşti din Bucovina de sub ocupaţia austriacă. S-ar părea că autorul nu cunoaşte nici campania de maghiarizare în forţă a numelor româneşti din Ardeal (pentru autor, am văzut, rom. **Mare** „pare traducerea ung. **Nagy"** şi nu invers). Numele **Muşa** este bg. **Muša**, căci pentru autor nici aromânii nu există. (Numele este aromânesc, fără îndoială, cu o variantă **Moša**, pe care o găsesc în cercetarea onestă a problemei pe care o face iugoslavul Todor Trojanovski în **Vlaškite rodovi vo Struško**, Skopje, 1979).

În realitate, singurul element „slav" care are o legătură intimă, organică, pe nivelul lui viu, popular, cu sistemul antroponimic românesc este un element sudic, existent în bulgară şi în sîrbo-croată (dar, ca foarte vechi, şi în aromână) şi pe care încă Miklosich, făcînd o greşeală explicabilă în epocă şi apropiindu-l de „radicali slavi", ni l-a lăsat moştenire ca atare. El este neîndoielnic foarte vechi, nu are legătură cu „numele calendaristice" creştine (vizibil mai noi), nu se regăseşte în limbile slave din arealul nordic al acestei familii de limbi şi stă faţă de „slava comună" într-un raport destul de nelămurit. De acest fond s-a ocupat I. Pătruţ, într-o lucrare recentă **(Onomastica românească**, Bucureşti, 1980) la care, autorul nu se referă. I. Pătruţ relevă greşelile evidente făcute de Miklosich în examinarea problemei şi, deşi pare a accepta „origina slavă" pentru multe din „temele" luate în consideraţie, examinează cu riguroare „o serie de hipocoristice care sînt sau pot fi formate de români, cu diferite sufixe. Avînd în vedere că multe dintre asemenea hipocoristice — spune I. Pătruţ, — au fost declarate de origină străină, mai ales slavă, prezenta analiză constituie şi o încercare de reevaluare a ceea ce este românesc în antroponimia noastră" (p. 31). O asemenea „reevaluare" nu intră desigur în vederile lui I. Iordan pentru care toate faptele luate în discuţie de I. Pătruţ sînt fără dubiu bulgăreşti. Mai interesantă decît ceea ce crede acad. I. Iordan este împrejurarea că cercetători bulgari (în special I. Duridanov) şi unii cercetători sovietici (O.A. Trubačev şi V.N. Toporov) văd aici un strat preslav, „balcanic" în aria lui sudică de răspîndire, avînd corespondenţe indiscutabile în arealul baltic. Socotesc cît se poate de semnificativ că în dicţionarul limbii vechi pruse, V.N. Toporov identifică ca teme baltice avînd corespondenţe balcanice (cu analogii în limbile antice din areal, cele mai multe tracice) marea majoritate a temelor puse în evidenţă de cercetarea lui I. Pătruţ, care examinează materialul românesc „declarat de origină străină, mai ales slavă". Şi nu numai teme. Nume ca, de exemplu, **Baicu, Boicu (:Baika, Boyke), Bădică (:Boydike), Boian (:Boyan), Budică (:Budyke), Budilă (:Budvill), Chintilă (:Kintil), Dragoş (:Dragusse), Dragotă (:Dragothe), Vintilă (:Vintille)** etc., etc., etc., sînt atestate în secolele al XIII-lea şi al XIV-lea în prusa veche, în care nu pot fi bulgăreşti şi nu sînt nici măcar „slave". E drept însă că nu putem cere tuturor interes ori măcar simplă curiozitate pentru lucruri de felul acestora, care abia deschid căile unor cercetări ale viitorului.

Ce rost ar avea să continuăm a examina cu seriozitate atît de evidentele violentări mărunte ale adevărului (mai fiecare din cele 16 000 de articole ale dicţionarului oferă exemple în acest sens), atunci cînd întregul stă sub semnul violentării adevărului ?

Cum ar putea acad. I. Iordan să trateze (nu zic altcumva decît) serios materia dicţionarului său de îndată ce el este convins că pînă nu foarte de demult în Oltenia şi Muntenia, în Moldova şi Bucovina românii „asimilau" slavi. Desigur, ne putem întreba, la urma urmei, de unde deţine academicianul această informaţie în temeiul căreia (am văzut cu cîtă uşurinţă) ignoră documentul istoric ? Singurul răspuns, cît de cît valabil, ar fi putut fi : din alte documente istorice. Dar asemenea documente istorice nu există şi nu pot exista pentru că această opinie bizară a circulat cu alte obiective decît cel al valorificării documentului. În afară de amintirile personale (foarte vagi) de pe vremea cînd era profesor la Pomîrla, prin 1913—1914, (p. 15) şi de o interpretare absolut liberă a unei mărturii a lui Ureche, autorul nu produce nici un document pentru fapte petrecute mult prea aproape de vremea noastră. Este „simţirea" acad. I. Iordan un document istoric ? Sau ştiinţific ? Evident nu !

A venit poate timpul ca cineva să se ocupe serios de numele de familie româneşti.

Adrian Riza

*) Vezi **„Luceafărul", nr. 37 din 17 sept. 1983.**

ACASĂ

Urmare din pag. 1

poate exista, dar frumuseţea sa e rece, distantă şi gravă, nu îţi vorbeşte decît rareori. Pe cîtă vreme, aici, în acest colţ al lumii naşterii şi ridicării tale totul e instantaneu şi definitiv, totodată, îţi vorbeşte direct şi într-un limbaj în care nu mai există ocoluri şi nici formule de convenienţă. Pietroasele — căci şi asta trebuia să precizez — rămîne locul spre care nu-mi mai îngădui doar în imaginaţie să mă întorc ci, toamnă de toamnă, sînt aici, schimbarea-n peisaj mi-e destul de cunoscută, familiară aş zice, şi totuşi, totuşi ceva de fiecare dată se ridică spre reliefuri noi de miracol şi trece la scara reală a lucrurilor dintr-un unghi inedit. Căci ce sînt acele terase, de pildă, de unde clipocitul acela al apei ca într-o stanţă marină cînd de fapt este ştiut că locul sau locurile acestea sînt printre cele mai aride şi mai secetoase din ţară, vîntul a lins aproape cotul de sud, subcarpatic, şi apa s-a istovit în răstimpuri, pietrele crapă de arşiţă, vara, şi se acoperă, parcă, de var. Un muzeu al pietrei dacă ar fi fost făcut aici şi cele mai multe lucrări ar fi fost extrase direct din natură, imaginaţia ei în piatră este fără margini. Nu acelaşi lucru aş putea spune despre podgoreni, fantezia lor în această privinţă n-a bătut şi nu bate mai departe de muchiile dealurilor din preajmă pe care, e-adevărat, le-au mai uşurat şi le-au mai înclinat un pic ; le-au cioplit în trepte şi le-au întărit larg, în semicercuri, trăgînd jos, către talpa văilor, întreaga semeţie a colinelor, într-un echilibru care ţine şi de ecologie după cum s-a putut constata dar, hotărît, cel mai mult şi mai mult ţine de o veche şi indiscutabilă ştiinţă a lor de a face să rodească şi piatra, punînd-o contraforţi la o zidire de pămînt. Şi astfel un amfiteatru imens a răsărit deodată, dealul odinioară crispat şi aproape bolnav a dobîndit o acustică aparte, bătaia din aripi a păsării prin aer trezeşte numaidecît foşnetul frunzei de viţă de vie pe pante, vînturile se domolesc pe coame iar apa este adusă pe ţevi din păduri. Viţa de vie, e drept, nu rodeşte încă atît de mult pe terase dar tot e ceva decît pămîntul să stea. Şi cred că acesta este primul mare cîştig în geografia şi istoria acestor locuri altfel pline de probe, arheologia nu şi-a spus încă ultimul cuvînt, celebrul tezaur „Cloşca cu puii de aur" mai iradiază încă, mai forează în amintiri, el a fost găsit chiar într-un pinten de piatră al dealului acestuia, apar încă frînturi ceramice, colţuri de cetăţi dace, pavaje şi temelii de băi romane. Acesta este primul cîştig, spuneam, ridicarea în relief a pămîntului, o nouă datare a sa, istorică, dobîndirea de către oamenii de aici a unei pregnante conştiinţe a valorii muncii şi, aş putea spune, a redresării morale a pămîntului, faptul că el este unica şi cea mai de preţ avuţie a ţării, că el nu poate fi împrumutat şi nici jignit, că trebuie înconjurat cu dragoste şi cu speranţă şi mai ales, ca o fiinţă, trebuie iubit.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XLI)

«Istorismul» ipocrit

Cu o nesemnificativă recenzie despre „Ostinato" de Paul Goma (în „Die Zeit", 12 nov. 1971), prelucrînd refrenul „curajului" şi catalogările obsesive („Soljeniţîn român", tema intelectualului etc.), apăru brusc în grupul „Europei libere" şi o misterioasă, pe atunci, Anneli Ute Gabanyi (Maier). Însă adeziunea aceasta meteorică nu se curmă peste noapte, aşa cum apăruse, legăturile se întăriră fără inutile reticenţe şi treptat Anneli Ute Gabanyi se trezi, între diversionişti, istoricul oficial al literaturii române contemporane. Nu-i vorbă, fumuri de „istorici" aveau şi alţii, „sintetizatori" improvizaţi precum Virgil Ierunca, Monica Lovinescu şi Sanda Stolojan ; însă Anneli Ute Gabanyi, mai tenace şi cu ambiţie nemţească de a duce operaţiunile pînă la sfîrşit, izbuti să publice o asemenea „încercare", relativ impunătoare ca efort ; apoi şi altele, cîteva. Un volum asupra literaturii române postbelice („Partei und Literatur in Rumänien seit 1945", R. Oldenbourg Verlag, München 1975), o „sinteză" virîtă într-o contribuţiune colectivă, de tip monografic, despre România („Rumänien", Vandhoeck and Ruprecht, Göttingen 1977 pg. 527—557), o jurnalistică intermitentă la „Free Europe" şi în gazetele anexate — acestea ar putea, cantitativ, forma o impresie de „operă" dacă rezervele faţă de corectitudinea acestora n-ar fi, ştiinţificeşte, capitale.

Obiecţiile pornesc mai întîi de la metodă însă la un examen şi mai atent se înzecesc. O istorie literară e, orice s-ar spune, o istorie de valori autonome, dar Anneli Ute Gabanyi nu se complexează din acest motiv : ea crede că „istorie" înseamnă doar cronologie şi că un fenomen cultural poate fi descris uşor prin momentele politice. Literatura română de după 1944, zice autoarea, nu s-ar putea analiza fără determinaţiile „noilor structuri politice" („Rumänien", Vandhoeck and Ruprecht, 1977, pg. 527). Istoria literaturii române contemporane ar fi, ca atare, un apendice al istoriei politice şi sociale, teză proprie sociologismului vulgar care nu mai rezistă. Dacă ar fi aşa, atunci înainte de a vorbi de lirica elină ar trebui să desfăşurăm tablouri de viaţă socială grecească, să înfăţişăm războaiele peloponeziace, să pictăm pe iloţi şi pe tirani şi aşa mai departe. Nu zic că nu se poate face şi aşa ceva, însă aceea nu mai este istorie literară. S-ar putea obiecta că istorista „Europei libere" nu întreprinde asemenea lungi evocări de mişcări sociale, ceea ce este adevărat : eroarea de a suprapune cronologia literaturii şi cronologia politică nu se poate ierta, căci este esenţială.

Cu datele sociologismului vulgar operează de altfel Anneli Ute Gabanyi în „Partei und Literatur in Rumänien seit 1945" (R. Oldenbourg, Verlag, München 1975) şi chiar dacă substanţa ar fi, să zicem, de factură sociologică totuşi obiectul era „literatura" nu „partidul". Adevărul e că autoarea are, în metodă, ceva de marxolog, făcînd apel la teze ale lui Marx şi chiar la un limbaj de coloratură „marxistă" spre a face demonstraţii de unde să rezulte imagini convenabile. Ceea ce ar interesa-o aici ar fi, de exemplu, înfăţişarea în chip „dialectic şi diacronic" a tensiunii (? !) între „partid — scriitori — public". Includerea „publicului" aci arată că sociologia ar fi metoda ; dar să nu ne întrebăm prin ce procedee oculte ar putea face teste asupra publicului românesc o persoană trăitoare la München. Această **sociologie fără social** spune aşadar totul. Mai departe, tabloul cronologic înfăţişat de Anneli Ute Gabanyi conţine o bizară periodizare în trei etape foarte mari şi în opt momente detaliate introduse disproporţional în cîte una din perioadele emblematice. Spre a periodiza, autoarea aplică un principiu, să-i zicem aşa, „caloric", ea crede în perioade de „îngheţ" şi de „dezgheţ", teză corespunzătoare cu aceea a Monicăi Lovinescu (din „L'Alternative", nr. 20/ian. 83 pg. 70) după care literatura n-ar fi obţinut nimic ci s-ar fi aflat, după război în România, la dispoziţia „puterii". A studia, totuşi, o literatură după „sincope" şi „înfloriri" (corespunzătoare „îngheţului" şi „dezgheţului") nu e corect cel puţin din două motive. Întîiul priveşte forţa artei de a-şi crea valorile în autonomie faţă de epocă (Marx a scris pe această temă pagini definitive) ; al doilea are în vedere criteriul pur istorist după care din epocă rămîn numai operele durabile esteticeşte, indiferent dacă autori cu înzestrare n-au scris ceea ce puteau să scrie, înfricoşaţi de vicisitudinile morale ori de alt ordin. Aşa cum rezultă din tabloul făcut de Anneli Ute Gabanyi în nici cincisprezece ani, în România, s-ar fi produs patru modificări esenţiale: între 1944 şi 1947 nota capitală ar fi fost „cultura şi lupta de clasă", între 1948 şi 1952 s-ar fi pus „fundamentele noii culturi politice", între 1953 şi 1957 s-ar fi produs „micul dezgheţ" şi, în fine, către 1958 (pînă în 1960) ar fi apărut „un nou îngheţ". Acest simpatic joc cu glaciaţiuni şi „liberalizări" forţate nu e decît **o hartă de cabinet,** realitatea literaturii e întotdeauna mult mai complexă şi aşa a şi fost în acest caz. Talentul a triumfat şi pe atunci, au demonstrat-o în „Luceafărul", Ion Cristoiu (nr. 40/1983, 43/1983) şi Mariana Brăescu (în „Suplimentul Scînteii tineretului", prin „Biografia operelor de referinţă", 1983) ; o viziune organică asupra literaturii întemeiată nu pe conjunctură ci pe valori, e mult mai operativă şi asigură în ultimă analiză durabilitatea investigaţiei de formulă istoristă.

Dar schemele nu s-au oprit, la Anneli Ute Gabanyi, aici, anii '60 ar fi anii „liberalizării" (făptuită „dirijat" pînă în 1964, apoi spontan). Îndată după 1968 şi pînă prin 1974 literatura ar fi suferit „o schimbare de climat" (ca şi alţi simpatizanţi Anneli Ute Gabanyi crede mult în „climat", adică într-un factor impalpabil care nu înseamnă „operă") ; apoi, după 1974, am intra într-o „revoluţie culturală" care ar repeta, la alte dimensiuni, dogmatismele. Oricine poate identifica aici tezele „Europei libere" pentru care utopia literară ar fi „sincronismul" de după 1965 şi pînă prin 1970 iar „infernul" — ceea ce se consumă astăzi, adică o literatură lucidă, adînc specifică şi conştientă de lumea în care vieţuieşte. Dar „coincidenţele" merg şi mai departe : pentru Anneli Ute Gabanyi anii '50 ar fi fost, la noi, „dogmatici şi antinaţionali", anii '60 — „liberali şi naţionali", iar anii '70, pînă azi, „dogmatici şi naţionali". O înşiruire aproape identică, doar că aplicată disciplinelor istorice, era aceea a lui Vlad Georgescu, dar o folosesc şi alţii.

Diferenţele, minore, nu pot să tulbure impresia de stereotipie prefabricată în laborator spre a pune în circulaţie formule care se reţin uşor şi deformează, prin „cantabilitate", gîndirea independentă. Nu sînt, e drept, singurele periodizări înrudite, alţii (Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, S. Stolojan, Matei Cazacu) emit tablouri care ar putea să le înlocuiască pe acestea fără ca să se observe numaidecît substituţia : interesant e doar că toţi aparţin grupului „Europei libere", ceea ce ar putea, nu-i aşa ?, să aibă o semnificaţie.

Nu doar „periodizările" de acolo sînt însă acelea emise de grupul verificat ci şi teza fundamentală care e „contestaţia". Ceea ce lipseşte unor scriitori români — zice Anneli Ute Gabanyi — nu e talentul ci „şira spinării" („Partei und Literatur in Rumänien seit 1945", Oldenbourg Verlag 1975 pg. 191). Prin „şira spinării" ar trebui să înţelegem „curaj", „contestaţie", dezidenţă. Şi spre a fi tacîmul complet autoarea a şi inventat cîteva „cazuri" în care „şira spinării" n-ar fi fost „îndoită" : Paul Goma (nu se putea fără el !), „onirici".

Dacă în „Partei und Literatur" tezele se aflau la vedere şi încă uşor de alăturat cu acelea promovate de alţi camarazi ai junei Gabanyi, în capitolul dedicat „literaturii", din „Rumänien" (Vandenhoeck and Ruprecht, Göttingen, 1977), semnat tot de istorista grupului verificat aceste manevre sînt mai greu detectabile deşi ochiul obişnuit să le distingă nu întîmpină mari dificultăţi. E o „sinteză" de vreo treizeci de pagini, dintre care un sfert conţine date statistice ajutătoare (titluri de reviste, de edituri, situaţia premiilor Uniunii scriitorilor pe ultimii cincisprezece ani, bibliografii etc) şi trei sferturi desfăşoară situaţia postbelică a poeziei, prozei şi dramei româneşti (critica e cuprinsă într-un paragraf de zece rînduri, conţinînd doar nume). La o repede ochire nu par a lipsi mulţi dintre scriitorii care, în aceşti 40 de ani, înseamnează ceva : tehnica eliminării „indezirabililor" nu a lucrat aici prea vizibil, deşi absenţe se pot înregistra (Ilie Purcaru, M. Ungheanu, Fr. Păcurariu, Edgar Papu, Pompiliu Marcea, Grigore Hagiu, Al. Oprea etc.).

Faţă de „Partei und Literatur", autoarea a venit aci cu o împărţire „tipologică", repudiind sociologismul dogmatic, ceea ce demonstrează că, dacă vrea, Anneli Ute Gabanyi ştie să sistematizeze şi estetic nu doar politic : „Generaţia Luceafărului", „noile tendinţe", „romanul monumental", „proza mitico-fantastică", „proza analitică şi satirică", „proza eseistică" — sînt, e adevărat, categorii discutabile care însă denotă un efort în a rămîne pe teritoriul esteticului autonom. Ceea ce conţine, cu toate acestea, acest tablou cu aparenţă de onestitate e, am impresia, cu mult mai elocvent (în privinţa diversiunii) decît „Partei und Literatur". În ce priveşte poezia postbelică, Anneli Ute Gabanyi începe cu marii autori care au supravieţuit războiului : tratamentul e mereu rebarbativ. Arghezi, citat cu două volume şi comentat în şapte rînduri, are o poziţie oarecare („Silabe", din 1965, şi „Poeme noi" din 1963, cele mai reprezentative volume, sînt ignorate). Blaga e analizat pe un spaţiu puţin mai mare dar există à propos de el menţiunea că lirica lui postbelică ar fi apărut abia în 1974, prelungind, aşadar aşa-zisa „interdicţie" pusă autorului ; în realitate, culegeri masive de poezie sînt acelea din 1967 şi, în două volume, din 1968 (Anneli Ute Gabanyi, femeie documentată, le ignoră).

Nu discut împărţirile şi nu discut includerea cîte unui autor (cu producţii diferite) în una, două sau trei categorii (ceea ce, metodologic, mi se pare fără sens), trebuie însă extrase de aici tezele eronate pe care, părînd subtilă, Anneli Ute Gabanyi le-a vîrît în formule, în analiză, în etichete : toate aparţin „Europei libere". Întîia priveşte „sincronizarea" : majoritatea prozatorilor români ar avea un model străin. I. M. Sadoveanu, de pildă, imita „proza artistă a lui Thomas Mann" (pg. 534), Dinu Pillat se aşeza, cu „Moartea cotidiană", în „tradiţia Joyce" (pg. 534) „Moromeţii" ar fi de înţeles prin „proza americană behavioristă" (pag. 537) ; alţii mai noi vin din Kafka, Alain Robbe Grillet, Nathalie Sarraute, Camus, Joyce, Musil.

În al doilea rînd, catalogările cunoscute. M. Sadoveanu ar fi „creat primul roman românesc în stilul realismului socialist", conţinînd „in nuce clişeele" unei astfel de proze (pg. 535), teza Monicăi Lovinescu dezvoltată şi de Paul Goma. Romanul istoric ar fi specific anilor '50 şi, ca atare, perioadei proletcultiste (pg. 535) ; dezvoltînd, oricine scrie roman istoric ar fi proletcultist, (de altfel, în această categorie este introdus şi Eugen Barbu cu „Princepele", apărut în 1969...). „Proza mitico-fantastică" îi place autoarei pentru „tendinţele ei de nonconformism şi apolitism" (cf. şi Monica Lovinescu, „l'Alternative", nr. 20/ian. 1983 pg. 71) ca şi prin grotesc, umor, parodia schemelor, existenţele banale, minuţiozitatea fantastică ori invers, hiperrealismul (asemenea emoţii avea şi Monica Lovinescu, se cunoaşte). Proza eseistică ar impresiona prin „stereotipii şi automatisme", Goma — prin „problema intelectualului" (? !). Drama ar fi acum o „tribună a unui nou naţionalism" (pg. 548) ; în optica autoarei teatrul ar putea fi „istoric", dar nu pe teme româneşti, căci altfel e doar o probă de „naţionalism". În schimb, teatrul alegoric şi tragicomic îi place. Nu cred că e cazul să mai citez şi alte sintagme, ele se recunosc dintr-o mie ca aparţinătoare de grupul „Europei libere", fiind doar o aplicaţie pe o materie vie a campaniilor purtate de „parizienii" originari de pe Dîmboviţa. Interesantă este însă o altă maşinaţiune, părînd aproape inofensivă. Evoluţia literaturii române moderne crede Anneli Ute Gabanyi, s-ar fi desfăşurat în baza „antinomiei" între fondul „tradiţiei folclorico-mitice" şi „inovaţia" de natură occidentală, cu alte cuvinte între „militantism" şi „autonomie". Fenomenul de contradicţie neîntreruptă ar fi început să lucreze cu putere de prin anii '20 şi s-ar fi curmat temporar în 1948, cînd literatura „devenise" un fenomen eminamente „politic". Să mutăm în conceptual o asemenea naivă constatare. Autoarea zice, aşadar, că în deceniul 3, s-ar fi consolidat teoria fondului local (citeşte „sămănătorism", tracomanie etc.) caracterizabilă prin militantism ca şi prin respingerea autonomiei estetice. Prin aceea că s-ar afla în antinomie cu inovaţia (deşi o astfel de excludere nu rezultă de nicăieri), „fondul mitico-folcloric" ar fi izolaţionist şi antioccidental. Cîştigînd politic în 1948 (deşi nu acesta a fost cîştigătorul) ar rezulta că între aceste tendinţe localiste şi proletcultism se poate pune semn de egalitate.

Acum să însumăm : prin urmare, „în deceniul trei" o direcţie localistă, tradiţionalistă, sămănătoristă, pârvaniană, mai tîrziu proletcultistă şi tot timpul „naţionalistă", a început să se confrunte cu o alta, autonomistă, inovatoare, occidentalizată, lovinesciană, „liberală". Întîia tendinţă ar fi reprobabilă şi s-ar impune de cîte ori poate prin forţă, cea de-a doua ar fi culturală, elitară şi ar propovădui „cultura". Inutil să ne întrebăm unde am mai citit aceste propoziţiuni dogmatice, căci ele circulă de la unul la altul în grupul verificat ; Anneli Ute Gabanyi nu este aşadar decît purtătorul lui de cuvînt în materie de istorie literară.

Artur Silvestri

mapamond

Din lirica SOVIETICĂ

ANNA AHMATOVA

Luna la zenit

1

Să te culci amărîtă,
Să te scoli îndrăgostită,
Să vezi cît de roşu eşti macule.
O forţă oarecare
Azi apare
În sanctuarul tău, întunericule!
Curticică de mangal,
Cît de amar ţi-e fumul
Şi cît de înalt eşti plopule...
Şeherazada
Vine din livadă...
Aşa mi te-arăţi, Orientule!

2

Oare de pe-ale Leningradului de temut pieţe
Sau de pe cîmpiile blajine ale Letei
Mi-ai adus atîta răcoare
Cu plopi ai împodobit ogrăzile
Şi miriade de stele asiatice
Le-ai aşternut peste a mea tristeţe?

3

Toate vor reveni din nou la mine:
Aceeaşi noapte-ncinsă şi langoare
(Asia parcă mă obsedează-n vise),
Al Halimei cînt de privighetoare,
Şi narcise biblice-n floare,
Şi-o nevăzută binecuvîntare
C-o adiere foşneşte prin ţară.

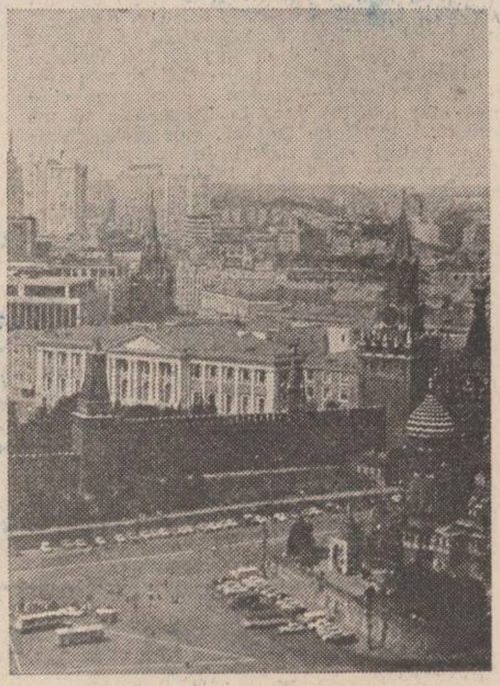

4

Şi-n memorie, parcă-ntr-o aşezare de crochiuri:
Zîmbet cărunt al gurilor atotştiutoare,
Cute nobile ale cealmalei mortuare
Şi-un pitic regesc — arbustul de rodii.

În româneşte de
Margareta Eschenasy

BULAT OKUDJAVA

Cîntecul esenţial

Probabil din ce-are pămîntul
mai bun, unde stau şi socot,
sînt eu cel ce trece şi cîntul —
doar el răvăşitu-m-a tot.

El n-a fost cîntat încă-n lume.
Dar verde-i ca iarba crescînd.
Şi muzici ascunde în nume
şi ordine poartă-n cuvînt.

Prin timpul ce fi-va să fie,
prin rîs sublimat şi plîns trist
ascult: melodia o scrie
un nou viitor trompetist.

Purtînd veselia în rînduri
deasupra răscrucii rotat
e el, cel mai cel dintre cînturi,
pe care eu nu l-am cîntat.

* * *

Ba coborînd, ba în urcuşuri iară
corabie pe valul arcuit,
flaşneta străzii — o tristeţe rară
din fundul curţii azi mi-a dăruit.
Şi iată, la un pas de plînset doar
am auzit
deodată cum răsună,
ca nota rătăcită
pe o strună,
un glas subţire, vesel şi sprinţar.
Ci lasă în neliniştea profundă
ţepene blănuri
etalîndu-şi părul,
în faţa morţii care ne inundă
vrea viaţă viul.
Asta-i adevărul.
Tot ce-i făcut să-nşele şi să mintă
nu dă nimic pe-ai dragostei fiori.
...De cîte ori am împuşcat
la ţintă,
din ţeavă mi-au zburat privighetori.

În româneşte de
Passionaria Stoicescu
şi Dumitru Bălan

Andreas Embirikos

AMUR — AMOUR

— fragmente —

Andreas Embirikos, promotorul curentului suprarealist din Grecia, s-a născut în anul 1901 la Brăila dintr-o familie originară din insula Andros-Ciclade. Abia după primul război mondial, s-a stabilit la Atena. Dunărea şi Bărăganul românesc i-au străluminat copilăria şi vocaţia poetică, astfel cum mărturiseşte în alăturatul eseu. În aceeaşi măsură, dar pe plan teoretic, Manifestul şi opera lui André Breton i-au conturat creaţia poetică suprarealistă, încă din 1935, odată cu apariţia revistei „Nea Gramata" (Noua Literatură). Ceilalţi doi corifei, întemeitori ai acestei reviste de avangardă — G. Seferis şi Odisseu Elytis, ambii laureaţi ai premiului Nobel pentru literatură, s-au eliberat în decursul vremii de exagerările noului curent suprarealist, fiind prea originali, pentru a fi tributari vreunei şcoli. În cele două culegeri de poezii: „Furnal" din 1935 şi „Endohora" din 1945, astfel cum remarcă C. Th. Dimaras în „Istoria Literaturii Neogreceşti" şi Bruno Lavagnini în „Literatura Neoellenica" din 1969, se reliefează originalitatea sa prin tehnica şi vocabularul nou manifestîndu-şi zgomotos dorinţa de eliberare necondiţionată a lumii interioare în scopul uniunii totale cu realitatea. În poezie ca şi în eseu, Andreas Embirikos vădeşte o rară putere de imaginaţie vizuală.

Cu mulţi ani în urmă, în timpul unei excursii în Elveţia, m-am oprit uimit în faţa unei cascade uriaşe care îşi rostogolea năvalnic undele pe stîncile de granit, în mijlocul unei vegetaţii luxuriante. Era pe vremea căutărilor intense, cînd sub imperiul unui imbold puternic mă străduiam să imprim poeziilor mele o expresie mai directă şi completă. Priveliştea cascadei mi-a străluminat o idee: Ce ar fi dacă, asemenea avalanşei de ape care îşi continuă apoi impetuos drumul, alcătuind, din acest iureş, o realitate atît de vie şi bogată, să o experimentez în procesul creaţiei mele poetice, în locul unei simple descrieri a cascadei sau a oricărui alt fenomen, sentiment sau idee pe baza unui plan preconceput.

Doream cu ardoare să cuprind în poeziile mele toate elementele care în poezie tradiţională, cu sau fără voie, le evităm sau ni se par improprii. Gîndeam să le cuprind în aşa fel, încît, o poezie să nu fie alcătuită, pur şi simplu, dintr-una sau din diferite teme subiective sau chiar obiective, logic determinate, dezvoltate în linii dogmatice-tradiţionale, ci, poezia să cuprindă orice element care s-ar fi prezentat în conştiinţă, în momentele ei creative, independent de orice construcţie convenţională sau tipizată, estetică, morală sau logică. Într-o asemenea situaţie, considerăm că poate fi realizată o poezie dinamică, totală, identică cu sine, o poezie-eveniment, în locul unei descrieri succesive, statice de fapte şi sentimente determinate în baza modelului A sau B.

Această idee spontană de atunci am căutat s-o aplic, începînd să scriu poezii noi, încrezător că voi putea îndeplini ceea ce urmăream. Iniţial aceste poezii reprezentau o evoluţie remarcabilă, precum şi o apreciabilă deosebire estetică dar cu toate acestea, încă, nu mă satisfăceau, în raport cu noile aspiraţii. Chiar deosebite ca formă, noile poezii nu se diferenţiau suficient în ce priveşte fondul. Era clar că îmi lipsea metoda adecvată scopului. Singura cale în a depăşi aceste greutăţi, am considerat că ar fi hotărîrea de a continua să scriu, încrezător în noua idee şi că, mai devreme sau mai tîrziu, voi putea găsi modalitatea de a o îndeplini. Cine ştie, poate că astăzi m-aş fi aflat în aceeaşi căutare, dacă n-ar fi survenit contactul meu emoţionant cu suprarealismul care mi-a deschis ochii. Din ziua aceea, pot spune cu hotărîre că m-am convins care era calea de urmat, şi m-am dedat cu entuziasm, cu o veritabilă mare bucurie, curentului istoricei mişcări. Auzisem despre chemarea sa, fiind cu totul de acord; auzisem glasul lui BRETON atît de just şi temeinic din primul Manifest care continuă să psalmodieze şi în ajunul morţii şi deasupra furtunilor!

Din tot ce am spus, n-aş vrea să rezulte că teoriile mele — avant-suprarealiste — erau identice sau similare suprarealismului şi nici să se creadă că mă aflu în postura unui precursor. Desigur că ideile mele prezentau o similitudine cu teoriile suprarealiste, în general, însă, suprarealismul depăşea aspiraţiile mele iniţiale şi, ceva mai mult, ne oferă mijloacele practice de realizare a conţinutului său, deschizînd orizonturi şi mai largi decît cele întrevăzute de mine. Şi acum profit de această împrejurare pentru a-mi exprima, încă o dată, devotamentul, entuziasmul şi întreaga mea recunoştinţă faţă de ANDRÉ BRETON şi faţă de toţi suprarealiştii care, alături de SIGMUND FREUD şi ceilalţi psihanalişti, sînt cei care, la timpul lor, au revărsat cea mai bogată lumină în întunericul care ne înconjoară.

Şi astfel, o lume nouă s-a deschis în faţa mea, ca o înflorire de nesfîrşite minuni. O lume nouă în jurul meu şi în mine, infinită, bogată, o lume într-adevăr fermecătoare, pentru care suprarealismul ne-a oferit, o dată pentru totdeauna, cheile potrivite succesului.

Şi iată cum o frază devine fregată plutind triumfătoare ca şi norul propulsat de Mistral sau de vînturile de la miază-noapte. O reverberaţie se face auzită, o picătură inundă, un fenomen se înfiripează. Într-un luminiş de codru, un copil stă drept şi creşte pe neaşteptate în ochii unei femei. O rochie iradiază o lumină fulgerătoare, o fotografie reînvie şi se destăinuie celui care o priveşte, asemenea unei monede de aur, asemenea unui cristal ori a unei mănuşi.

Iată un ziar care devine o pădure îmbătătoare, chiar un podiş înalt acoperit cu zăpezi cu chenare dantelate. Poezia pătrunde în viaţă, iar viaţa în poezie. Participarea noastră la orice fenomen sau eveniment, nu este exclusă; o stare de conştiinţă, o înflăcărare, un cuvînt pot deveni entităţi palpabile, cu viaţa lor fremătătoare căpătînd formă proprie.

Odată cu această descoperire şi urmare ataşamentului la mişcarea suprarealistă, am abandonat nu numai vechile canoane ale creaţiei artistice, dar şi orice orgoliu strîmt sau fanfaronadă, întîlnite atît de des, la anumiţi poeţi şi artişti care nu admit că pot exista în lume, afară de persoana lor, şi un alt aport adus poeziei şi vieţii, decît ceea ce poate rezulta din îngustimea egoismului şi închipuitului narcisism.

. . . .

Cascada despre care am vorbit curge fără încetare în Elveţia; apele ei se rostogolesc de la mari înălţimi şi curg şi curg. Din spumele undelor care se prăbuşesc, zăresc jucîndu-se mari şi diafane sfere cristaline ţinute în palmele unor balerine învăluite în spumă! Le văd dansînd şi în piruetele lor abia că s-ar izbi una de alta, purtate de valuri, şi iar săltînd, cît mai sus, ca şi baloanele cînd scapă din mîinile copiilor extaziaţi, jucîndu-se în grădini sau pieţe. Le văd iar dansînd, înveşmîntate în spuma apelor mai albă ca laptele, jubilînd în curgerea ei, stropind pe spectatori şi crengile de pe maluri cu răcoarea unui fard lichid, asemenea celui împrăştiat de ploaia măruntă a unui nor, asurzitoare însă, prăbuşindu-se în prăpastie.

. . . .

Şi astfel, de sus, spre adîncimi, spre granitul arămiu al stîncilor se rostogolesc vuind apele formînd o scară infinită de spume care se pierde în artezian în albastrul cerului. Cascada jubilează, prefăcîndu-se tumultuos într-o curgere fascinantă, fără opelişti, din matca strîmtă şerpuind prin cheile munţilor apoi în văi tot mai largi, îmbogăţindu-se mereu să adape malurile fertile, potolindu-şi pe îndelete vigoarea cînd alunecă pe şesuri domoale, asemenea intinsului din amintiri din anii copilăriei mele cînd am văzut întîia oară Dunărea şi celelalte fluvii mari.

O, frumos Bărăgan! Brăila, Ismail, Bechet; înmiresmate cîmpii ale României din timpul secerişului. Clăile se înalţă ca nişte fortăreţe aurite, înconjurate de marea frematătoare a holdelor de grîu. Secerile strălucesc atît de aprinse, că dacă ar fi noapte şi nu ziuă, ar secera chiar stelele. Batozele treieră şi cern boabele de grîu, timpul trece, dar nu se pierde. O femeie părăseşte subit locul său de muncă şi se aşează să nască într-un şanţ. Trenul brăzdează cîmpia, o pasăre speriată zboară. Un armăsar călăreşte o iapă, în jurul ei, băieţi şi fete de lăieţi chiotesc de plăcere, glasurile lor vibrează împreună cu zumzetul strident al greierilor care inundă văzduhul. Lumina este dogoritoare şi cîmpia străluce sub razele soarelui. La umbra unei clăi, o fetişcană blondă, cu pieptul gol din cauza arşiţei, a ostenit citind „Peripeţiile lui Potemkin"; cartea îi cade din mîini, nu apucă s-o aranjeze jos, pe iarbă, că privirea îi este atrasă de dragostea cailor şi grimasele copiilor.

Iată cum se toarnă în hambare grîul! Iată cum renasc amintirile şi imaginile. Vapoare de toate felurile plutesc pe fluviu. Sosesc din toate depărtările; îmi amintesc mai bine culorile decît formele stindardelor. Silozurile pentru cereale, şuvoaiele de petrol pompate zilnic din cisterne în vapoarele din porturile Galaţi şi Constanţa. Un du-te-vino de vapoare; pe unul ca acelea de altădată, stau acum, rezemat de pereţii unei cuşete, privesc Dunărea şi orizonturile care se întind pînă la infinitul ei, uluit iarăşi, ca şi pe vremea cînd eram copil, zărind pentru prima oară fluviul şi virginele-i şesuri de pe maluri. Vaporul acesta m-a dus în Rusia, aşa cum am cunoscut-o în fragedă mea copilărie...

Prezentare şi traducere de
Atanasie Nasta
Sotir Haiduli

SAMARKAND

Numai un ghid poate galopa, fără să clipească, printr-o istorie tumultuoasă ca a Samarkandului. Şi, ici-colo, cîte un reporter care vrea să-şi facă praf cititorii, la întoarcere, cuprinzînd cu braţele Necuprinsul. Nu voi cădea, sper, în această ispititoare plasă. Dar, cum nimeni nu poate scăpa, la Samarkand — în ciuda virtuţilor înnoitoare ale oraşului — de Istorie, nici eu, unul, nu m-am putut sustrage unei decupări, din care să răzbată, nu descrierea cutărui monument, ci aerul, greu de semnificaţii, al unei epoci.

Eu m-am oprit, pe tunelul timpului, la **Samanizi.** Pe vremea lor, localnicii erau departe de a-şi spune „uzbeci", cuvînt care avea să însemne pentru ei, „singur îmi sînt stăpîn, singur domnitor". Întregirea etnică şi utilizarea termenului se vor întîmpla deci mult mai tîrziu, prin veacul al XVI-lea, cînd însuşi Timur Lenk, „Spaima Răsăritului şi a Apusului", „Şchiopul-de-Fier", împlinea un secol de linişte în mausoleul Guri-Emir.

...Cu **Samanizii** sîntem abia în veacul al IX-lea al erei noastre. Cine sînt ei? O dinastie. O dinastie de localnici, care însă nu guvernează singură, ci în compania... unor năvălitori! Cine sînt năvălitorii? De data asta, **arabii.** Veniţi peste Samarkand de cîteva decenii, ei apucaseră să distrugă mai mult decît era de aşteptat, instaurînd religia islamică în locul celei băştinaşe, patronate de „zeul focului", scrierea lor, arabă, în locul scrierii sagdite, obligînd, în sfîrşit, în numele Islamului, arta decorativă tradiţională (desenele, ceramica, sculptura în lut ş.a.) să renunţe la esenţa figurativă. Coranul interzice, după cum se ştie, reprezentarea omului şi a animalului în artă, reproducerea vreunui chip.

Predecesorii, la conducerea puternicului stat centralizat, ai Samanizilor — Şafarizii şi Tahirizii — se împăcaseră cu regimul sever al ocupantului şi vegheau, laolaltă cu acesta, la nimicirea truditei lor civilizaţii. Ei bine, Samanizii au avut curajul de a se opune, dacă nu cu sabia, cu gîndul şi îndeosebi cu fapta, unui asemenea destin. Hrisoavele indică şi muzeele confirmă o epocă de înflorire, animată de Samanizi şi asta concomitent cu acţiunea pulverizatoare a cuceritorilor arabi. Se remarcă, între altele, dezvoltarea comerţului de tranzit, o dovedesc zurgălăii puşi cămilelor...

Dar mai presus de toate prind aripi artele, literatura, ştiinţa, numite „samanite". Istoricii vorbesc de ele cu mîndrie, ca de o reacţie de împotrivire faţă de năvălitori.

Iată, bunăoară, ceramica din secolele IX—XI (cît a durat succesiunea Samanizilor): smălţuită, colorată, cu figuri de animale, care n-au putut fi spulberate de Islam. Iată mormintele, adăpostind, mai departe, elemente zoroastrice. Iată motivele decorative tradiţionale — preponderent figurative — insinuîndu-se, ca performanţe ale îndrăznelii, pe chiar minaretele aduse de Islam! (Înclin să cred că nici autorul „tigrului care fugăreşte căprioara" şi al „soarelui cu chip de om" de pe timpanul portalului, la medrese Şir-Dor, construită într-un secol — al XVII-lea — de biruinţă a nonfigurativului, maestrul Muhammed Abbas, n-a fost lipsit, la vremea lui, de admiraţie faţă de Samanizi...)

Se cuvine precizat: de la Samanizi n-au rămas, la Samarkand, monumente (o placă încrustată dintr-un fost palat se află la Muzeul de istorie a artei şi culturii uzbece, din localitate) ci numai elemente, numeroase elemente decorative de mare preţ. La Buhara însă — celălalt străvechi oraş reprezentativ al uzbecilor — se află un mausoleu samanid, capodoperă a arhitecturii. Construit în secolele X—XI, în timpul domniei lui Ismail Samani, pentru a servi drept cavou oficial al Samanizilor, acest monument uimeşte prin ornamentul unic din cărămidă modelată în figuri, fără alte înfrumuseţări. De departe, zidăria pare o sculptură în lemn, o ţesătură. De aproape, ornamentul e viu, se „mişcă" în funcţie de bătaia razelor de soare ori de lună; viu ca însăşi amintirea Samanizilor, imortalizată-n ziduri! Restauratorilor — un cuvînt de laudă...

Epoca Samanizilor a însemnat, apoi, o victorie a spiritului pe tărîmul ştiinţei. Sfîrşitul mileniului I al erei noastre a fost marcat de afirmarea matematicianului, astronomului, istoricului şi geografului Muhamed Ibn-Musi HOREZMI, părintele logaritmilor, începutul mileniului al doilea se petrecea sub arcul de lumină al enciclopedistului, matematician mai ales, Abureihan BIRUNI. L-am lăsat la urmă pe AVICENNA, cel născut lîngă Buhara, în urmă cu 1 003 ani şi botezat, înainte de a fi „latinizat", Abu-Ali Ibn-Sina. Filozof şi poet, naturalist şi medic, după cum se ştie, ba chiar mai mult, pilon de bază al medicinei, care se slujeşte încă de „Canonul" său. Ceea ce aveam să aflu la Samarkand este că încă se aşteaptă de la AVICENNA (cel puţin, compatrioţii lui o fac, cu sufletul la gură) supremul gest pentru medicină, cîtă vreme n-a fost scos (încă) la lumină un al treilea volum al enciclopediei sale, în care litera „R" ar putea să ascundă marea taină: „Racul"...

Cît despre literatură, e suficient a spune că sub patronajul Samanizilor şi-au trimis spre noi versurile Abu Abdulah Geafar RUDAKI şi Abul Kasim Mansur FIRDOUSI, revendicaţi ca întemeietori de literaturile persană şi tadjică şi ţinuţi la loc de mare cinste de uzbeci. Ceea ce, de altfel, se va întîmpla şi cu Omar KHAYYAM, discipol al lui AVICENNA! Dovadă ediţiile cărţilor de poezie scoase de uzbeci, sub semnul artei miniaturale, făcute parcă pentru a concura bijuterii!

Samanizii, aşadar — o dinastie de referinţă pentru mult încercatul, des „cuceritul" popor uzbec; simboluri ale unor vremi de aur, apărate cu sabia minţii şi sub scutul sufletului de cuceritorii — pînă la urmă — asimilaţi. Florile crescute pe morminte s-au amestecat cu cele din grădină. Dar, vai!, de gardurile grădinii înflorite aveau să se apropie, prea devreme parcă, mîncînd pămîntul, caii lui Ginghis-Han... Mai lasă-mă să răsuflu, tunel al timpului!

Dragomir Magdin

NOTE DE DRUM DIN U.R.S.S.

REPERE

Text şi context

Un foarte bun cunoscător al literaturii americane din secolul nostru, traducător şi monografist al unor reprezentanţi proeminenţi din „generaţia pierdută", îndeosebi Faulkner şi Hemingway, Radu Lupan a publicat la **Cartea Românească** un volum de eseuri remarcabile prin eleganţa scriiturii şi prin fineţea disocierilor. Este cartea unui alexandrin dedat la subtilităţi de cultură străveche, pentru care spectacolul unei energii foarte proaspete, cum este cel din literatura americană, nu-l împiedică să distingă nucleul de umbră şi decadenţă care face posibilă marea artă, zona aceea „maladivă", de care vorbea Thomas Mann. **Text şi context** este o culegere de eseuri, în sensul propriu al cuvîntului, adunînd încercări libere, la confluenţa dintre comentariul critic şi însemnarea de călătorie. Ceea ce dă tonul unitar este însă faptul că literatura este pentru semnatarul cărţii o experienţă trăită cu toată fiinţa sa, că el este „imbu" de sonurile paginilor pe care le-a citit şi care i-au „ordonat" viaţa, provocînd călătorii şi întîmplări, educîndu-i simţurile şi orientîndu-i energia. Nu pregetăm cu elogiile pentru un asemenea tip literar, destul de puţin întîlnit între criticii noştri, de ce n-am spune-o?, un om dedicat în exclusivitate culturii, o expresie de civilizaţie rafinată în cel mai înalt grad. Radu Lupan vede realitatea prin literatura ei, marea lui încercare vine din lectură, pentru el există numai ceea ce produce cărţi. Observaţiile din **Text şi context,** impresiile călătorului, meditaţia asupra lumii din jur, atît de densă pe alocuri, referinţa la „imediata apropiere", disparată, dar deloc neglijabilă, totul se constituie în funcţie de lecturile sale şi de ecourile unor texte literare. Pornind de la sugestiile titlului, am spune că textul îşi creează aici contextul, deşi intenţia eseistului este tocmai de a descoperi „contextul" operelor pe care le-a studiat. Direcţia gîndirii este însă profund revelatoare pentru acest înţelegător de literatură, din păcate prea exiguu, destul de restrîns ca preocupări. În ceea ce priveşte volumul de faţă, avem a-i reproşa de asemenea prezenţa ultimelor două texte, care ar fi trebuit să facă parte dintr-o mai amplă lucrare dedicată traducerilor de poezie. În **Text şi context,** ele strică oarecum nota eseistică şi liberă a cărţii, aducînd un aer rece şi pedant. Sîntem în întregime de acord cu privire la valoarea materialului de care se ocupă şi nu ezităm să sugerăm, încă o dată, o meditaţie mai susţinută asupra tehnicii şi rezultatelor traducerii. Aici mi s-au părut oarecum superflue, mai ales că volumul fusese destul de unitar şi din punct de vedere tematic, chiar în paginile despre Updike şi Salinger.

Poate că cele mai frumoase pagini din acest volum al lui Radu Lupan sînt însă cele consacrate lui Faulkner. Este ciudată sensibilitatea criticului în legătură cu atitudinile anti-Hemingway, în fond atît de fireşti în posteritatea imediată a oricărui mare artist. Noi am răspunde fără ezitare că ne amintim de Hemingway şi că îl recitim adeseori, indiferent de agitaţia unor demolatori specializaţi, sau poate că tocmai din cauza lor. La urma-urmei, cum se verifică vitalitatea unui scriitor, oare nu tocmai prin faptul că rezistă la continua provocare a îndoielii în ceea ce priveşte valoarea lor? Primul torturat era însuşi Hemingway, creatorul mitului sub care s-a ascuns... El şi-a creat o posteritate tocmai din neîncrederea în durabilitatea prezentului său, care l-a fascinat, desigur, cum se întîmplă cu toată lumea. Textele despre lumea lui Faulkner eludează într-o mare măsură personalitatea scriitorului, pentru a se opri mai ales asupra locurilor şi oamenilor, asupra raporturilor dintre realitate şi ficţiune, dintre prezent şi trecut, dintre adevăr şi imaginaţie, dintre glorie şi viaţa semenilor noştri atît de ingraţi. Există în aceste consideraţii o poezie a trecerii timpului, a adîncimii fără măsură în care se cufundă toate marile creaţii, a nuanţelor de umbră din toată ţesătura de visuri a literaturii.

Aurel Dragoş-Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN PRESTIGIOASA** editură Olms Hildesheim / New York a apărut de curînd volumul de versuri „Steingeflüster. Lyrische Bekenntnisse eines Rumäniendeutschen" (Şoapta pietrelor. Mărturisiri lirice ale unui german din România) de Nikolaus Berwanger. Pe 116 pagini, cartea cuprinde 75 de texte selecţionate ale scriitorului bănăţean, un cuvînt înainte de dr. Michael Rehs de la Institutul Pentru Relaţii cu Străinătatea din Stuttgart, un eseu introductiv „Poezie din Banat: Nikolaus Berwanger", a scriitoarei austriece Margit Pflagner (Eisenstadt) precum şi o notă bio-bibliografică cuprinzînd printre altele 16 publicaţii proprii ale lui Berwanger (poezie, proză, publicistică) din perioada 1971-1983. Selecţia „Steingeflüster" apare în colecţia „Literatură germană contemporană din străinătate", îngrijită de Alexander Ritter (ca al 14-lea volum, colecţie în care încă din 1976 Heinrich Stichler publicase ca volum nr. 2 antologia „Nachrichten aus Rumänien" (Informaţii din România). Editura Olms reeditase de altfel în 1979 şi „Literaturgeschichte des Deutschtums im Ausland" (Istoria literaturii germanilor din străinătate) de Karl Kurt Klein, care văzuse lumina tiparului la Leipzig în 1939.

● **CEL DE-AL 35-LEA „TÎRG AL CĂRŢII"** care a avut loc la Frankfurt între 12 şi 17 octombrie a confirmat încă o dată că este una din cele mai importante manifestări literare din lume. Anul acesta la Tîrg au participat 5 890 de edituri din 79 de ţări. Celor 179 000 de vizitatori le-au fost puse la dispoziţie 300 000 de lucrări. Literatura rămîne principalul punct de atracţie pentru public, în special literatura de limbă germană. Tradiţionalul „Premiu al păcii" al librarilor germani, cea mai înaltă distincţie culturală din R.F.G., a fost decernat la această ediţie scriitorului francez de limbă germană Manès Sperber.

● **PE MARGUERITE DURAS** n-o citeşti, o asculţi, consideră „Le Point". Ultima ei carte, „Maladia morţii" poartă în ea o melodie deopotrivă hibernală şi incandescentă. În scrierile ei mai recente — „Omul atlantic", „Savannah Bay", „Omul de pe culoar", ca şi în această ultimă apariţie, Duras atinge un grad extrem de sărăcie de cuvinte. Plinuţă, cu ochelari, cu privirea rapidă şi fină, Duras, în vîrstă de 69 de ani nu dă dovadă de nici un fel de prudenţă. Întrebată unde vrea să ajungă cu acest gen de text, a răspuns: „Mă îndrept spre incognoscibil". Noul roman, noul cinema, noul teatru: ea este mereu prezentă, un fel de Jean-Luc Godard la feminin înlăturînd stîngăciile, alergînd spre toate avanposturile stingii pariziene creatoare, neînţelegînd arta decît ca pe o distrugere revoluţionară care permite fuga de lumea veche. Ea a introdus un sunet nou în proza franceză. Simulînd că sărăceşte cinematograful, Duras a făcut-o pentru a reveni mai bine la acele aspecte artistice luminoase ale cinematografului mut, la epoca fraţilor Lumière sau a începuturilor lui Marcel Lherbier, cînd totul era posibil, deschis, aerisit.

● **LA REIMS** s-a desfăşurat în luna octombrie Festivalul romanului şi filmului poliţist. Printre protagoniştii literaturii de „Serie Neagră" s-au numărat Ruth Rendell, o virtuoasă a romanului criminal care, opinează cunoscătorii, poate prelua fără ezitări titlul de „Lady a crimei" rămas vacant după dispariţia romancierei Agatha Christie. Ea a obţinut anul trecut marele premiu al romanului de aventuri cu „Maestrul landei". Este prezentă şi creaţia lui Bill Pronzini, revelaţia noii generaţii de autori americani, discipol al lui Ed McBain şi creator al detectivului fără nume. Benzile desenate sînt reprezentate de un maestru al genului, René Petillon. Festivalul a oferit şi o „cură" de cinema policier în cadrul căreia au fost proiectate ultimele creaţii ale regizorilor John Fanckenheimer, Robert Aldrich, Clint Eastwood.

● **UN TEXT INEDIT** de Albert Camus, prima versiune a dramei „Caligula", a fost descoperit de un critic american, prof. James Arnold. Acest prim „Caligula", scris în 1941, cu 4 ani înainte de cunoscuta versiune apărută în 1945, va fi prezentat în premieră mondială în luna noiembrie la „Teatro di Roma". Camus, fascinat de drama împăratului nebun, a realizat trei versiuni scenice. Prima, scrisă în 1938 la Alger, foarte sumară, a fost urmată în 1941 de cea descoperită acum. Intitulată „Caligula jucătorul", ea este dominată de pasiunea incestuoasă a tînărului împărat pentru sora sa Drusilla. În 1945 la Paris, Camus a practicat un fel de autocenzură asupra acestei forme, pentru a realiza o dramă politică, abstractă, axată pe înfruntarea dintre tiranie şi rezistenţă. După M. Scaparro, un cunoscut exeget al operei camusiene, textul din 1941 este „infinit mai modern, mai viu şi mult mai frumos".

SPORT

Corespondenţă din Hamburg

Nu e bine să fii spectator la un meci internaţional. Cel mai bine e să fii telespectator, pentru că închizi aparatul cînd vrei. Eu, aici, la Hamburg, cînd burniţează din gură de lup şi mă latră toţi ciinii din Marea Nordului, stau cu bărbia în piept, cu unghiile înfipte în palme, cu sufletul zbătîndu-mi-se în gît, şi aş vrea să fiu acasă, lîngă nevastă şi copil şi departe de aceşti vreo 50 000 de oameni care cîntă imnuri pentru Hamburg S.V. E 3–0 pentru ei şi văd că sînt fericiţi. În tribună, mai la dreapta mea, se află domnul Hrubesch. Rîde, aplaudă şi iar rîde. Şi-i spune translatoarei mele că de acum încolo începe dansul. Şi are dreptate. Dansul începe. În locul lui Movilă, despre care aflu cu uimire că e brăilean, intră Ţălnar. Ţălnar e finul lui Cornel Dinu, Cornel Dinu e finul meu. Drept pentru care îi spun marelui antrenor Dumitru Nicolae — Nicuşor: fii atent, a intrat familia mea în joc, nu e bine pentru nemţi! Şi n-a fost bine pentru ei. Fiindcă Ţălnar a înscris, la numai cîteva minute după ce a intrat pe teren, golul vieţii lui. Ce bine e să ai noroc şi să fii băiat deştept! După cîteva clipe, prietenul meu, Gigí Mulţescu, a înscris cel mai frumos gol pe care l-am văzut în ultimii zece ani. La o oră după meci, ziarele din Hamburg aveau să scrie: „A fost 3–0, dar ce repede am căzut de pe munţi"; „Poate cea mai dureroasă înfrîngere..."; „O bucurie mare nu ţine decît patru minute"; „Românii au primit două cartonaşe galbene, iar Hamburgul un mare carton negru..."; „Ce bine e să nu mergi la meci!". Sînt de acord cu autorul acestui titlu. Şi mai sînt de acord cu autorul următoarelor rînduri: „Ţălnar, un uriaş? Nu, un copil care ştie tot ce vrea, şi care va fi coşmarul lui Happel în următorul deceniu". A nins, a plouat, mi-am pierdut ochelarii, am vorbit singur, am înjurat împreună cu doi ziarişti francezi şi pe urmă am băut bere fiartă, care chiar e foarte bună cînd ţi-e frig. Cred că după Universitatea Craiova, Dinamo Bucureşti a scris o pagină de glorie în istoria fotbalului românesc. Şi mai cred că mai mult decît ceea ce au făcut aceşti băieţi minunaţi, nu se poate face. Ei ne-au ucis şi ne-au înviat şi ne-au dăruit superbii trandafiri ai toamnelor din Nord. Trandafiri de brumă, trandafiri galbeni, trandafiri de calomfir. La pauză, mă supărasem pe Dragnea, la sfîrşit l-am îmbrăţişat, pentru că de la el pornea şi înfrîngerea şi triumful. Nu avem dreptul să zicem nici o vorbă rea, nu avem dreptul nici să-i mîngîiem prea mult pe creştet pe aceşti băieţi. Ei nu şi-au făcut decît datoria. Vă anunţ că şi eu mi-am făcut datoria. La conferinţa de presă i-am spus domnului Happel că eu şi cu prietenul meu D.R. Popescu îi purtăm ghinion, că pe orice stadion unde domnia sa conduce o echipă noi învingem. Domnul Happel mi-a răspuns: „Domnule Neagu, vă invit la mine acasă, niciodată n-am să vă invit pe un stadion şi asta pentru că am şi eu familie..." Domnul Happel are humor. Şi mai are, lucru rar întîlnit, puterea şi cinstea să recunoască senin că Dinamo Bucureşti a jucat incredibil de bine în primele 15 minute şi în ultimele 15 minute. Eu, vă spun dumneavoastră, n-o ştiam deloc. Dar am învăţat-o dureros de bine şi dureros de frumos de la Dumitru Nicolae — Nicuşor, de la Cornel Dinu şi de la Vasile Anghel. Le mulţumesc şi le strîng mîna.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef:
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct)

L

REDACŢIA: Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
45
(1 123)
Simbătă
12 noiembrie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Sărbătorile țării

evident, una din sărbătorile țării care ne consacră exponențial și care, pe filiera istoriei, alcătuiește insuși capul de pod al trecerii și afirmării noastre în epoca modernă este **marea unire,** actul suprem ce poartă semnătura de voință și jertfă ale întregii națiuni, pecetea eroică sub care strălucește și ia chip de popor și de patrie întreagă acea zi de 1 Decembrie 1918. Ea insumează și pune în relief un lung șir de evenimente care nu sînt altceva decît momentele de vîrf ale unei lupte ce concentra aspirații de veacuri. Și toate acestea, indiferent că ne situăm la 1821, la 1848 sau 1859 ca să nu mai vorbim de actul dobindirii independenței și de tot ce a urmat apoi, pe traiectul nașterii și dezvoltării mișcării muncitorești din România, acestea, așadar, și încă altele iluminează ca adevărate focuri vii și întrețin, deloc subteran, deloc periferic, ci chiar în inima existenței noastre, însăși ideea de unitate, manifestarea acesteia ca factor moral, politic și social de un tulburător relief.

România își aduna la sine părțile sale de țară, imortalizind visul vechii Dacii și deschizind un cuprinzător orizont afirmării sale ca popor unic prin limbă, obiceiuri, tradiție și aspirații, prin cele mai arzătoare și mai nobile idealuri ale unirii și unității sale. Cultura, creația literară și artistică sînt în mare măsură adevărați piloni ai conștiinței naționale și s-au implicat fără rezerve în făurirea istoriei. Nu se exagerează de aceea cu nimic cînd se afirmă că relația **scriitorii și patria** a constituit una din acele sintagme de fond ale literaturii prin care se consacră și dobîndește accente noi în actualitate o tradiție pe filiera căreia ajungem la înseși izvoarele și limpezimea creației, la sunetul mereu distinct și inconfundabil al rostirii și perpetuării noastre ca țară și popor.

Rădăcini adinci leagă scrisul nostru de întreaga, frămîntata istorie a patriei prin care ne împlinim și care se împlinește cu fiecare din noi. Unirea și unitatea sînt inseparabil legate de credința fermă în binele și trăinicia națiunii tot așa cum ele constituie rezonanța de aur a oricărui act creator. Așa cum s u b l i n i a tovarășul Nicolae Ceaușescu, Marea Unire înscrisă în istoria poporului român este un **moment crucial din multele momente pe care le-a trăit în lupta sa pentru păstrarea ființei naționale, pentru libertate socială și națională.**

Și este firesc ca, implicindu-se fără nici o rezervă în făurirea actului unirii, literatura și arta să poarte pe mai departe rațiunea trează a unei permanente moșteniri. Patriotismul creației — un concept nou cu o rezonanță amplă în actualitate — reprezintă din acest unghi și imaginea perspectivei iar pe fundalul acesteia nu e greu să observăm că ceea ce ne animă și trebuie să dea sens locului și rostului nostru în contemporaneitate este tocmai ridicarea acestei tradiții pe un plan superior, angajarea cu toată autenticitatea forțelor noastre creatoare în făurirea epopeii naționale a poporului. Prin aceasta, relația **scriitorii și patria** dobîndește substanța marilor acte creatoare.

Celebrarea sărbătorilor țării este și celebrarea devotamentului și patriotismului creației, a tot ceea ce poate să semnifice și să ilumineze arta ca parte inseparabilă a unei opere de cele mai cutezătoare proporții și de o trăinicie care să ne exprime pe planul propriei noastre identități. Marea Unire constituie tema inepuizabilă a inspirației iar unitatea națională ridicată azi la rang de principiu și realitate printre atitea alte și alte realități durabile ale existenței noastre reprezintă proba de inimă și conștiință pe care scrisul nostru a fost și rămine chemat să o dea neincetat.

Luceafărul

1 Decembrie 1918 – Tablou de Ion Popescu-Negreni

Fictiunea și realul

Zigguratul lui Paul Eugen Banciu este un roman curios, produs al contradicției intre natura talentului acestui tînăr prozator, vizibil în această carte și în ceea ce a scris pînă acum, și teoria scrisului, așa cum a fost învățată, citită sau observată la alți autori. Sînt pasaje ce indică direcția în care autorul se împlinește spontan, episoade în care se manifestă neconstrinsă inzestrarea sa pentru observație directă, pentru notația jurnalistică de bună calitate, pentru surprinderea situațiilor și tipologiilor. Cu o asemenea secvență debutează romanul, prin povestirea lui Romulus Scăraru despre o tabără militară de muncă. Scăraru promite să fie un personaj interesant, de forță, dar identitatea sa se va pierde ulterior. Romulus Scăraru devine RS, ceea ce înseamnă și „redactor șef", tiranic, nu tocmai corect, fără personalitatea care se anunțase la început, pentru că romancierul abandonează o premisă interesantă și își concentrează atenția mai ales asupra lui Silviu Remețean, SR, adică și „secretar de redacție", în persoana căruia, intenționat sau nu, se identifică un alter-ego al său.

Subiectul cărții este simplu : o perioadă din existența redacției unui ziar de provincie, cotidianul „Înainte" din proaspăta capitală de județ Burna. Redacție formată din absolvenți, sub conducerea eficientă și brutală a lui Romulus Scăraru. Evenimentele sînt oarecare : pe „cenzuristul" Ilarion Tadeu îl inșeală nevasta, care suferă mai apoi un accident de automobil, Man își creează la redacție complicații din cauza unei anchete în satul Vancu — al doilea spațiu al narațiunii, după Burna — linotipistul Gugu este implicat fără voia lui în niște fraude. În fine SR (Silviu Remețean — secretar de redacție) are nemulțumirile lui, se simte obscur, însingurat. Viața cotidiană la Burna și întîmplări răzlețe de la Vancu sînt notate într-o manieră care combină tragicul cu farsa, amestecind realul cu imaginarul.

Prozatorul nu mizează așadar pe substanța epică, deși, dotat cum este cu simțul observației și al situației ar fi realizat un roman viguros și interesant tocmai în această dimensiune. Dar în cazul lui Paul Eugen Banciu datele structurale și temperamentele sînt contrazise de o formație în care lecturile teoretice și modelele n-au fost uitate și sînt, dimpotrivă, foarte active. Autorul mai are, ca și personajul său SR, un oarecare complex al provinciei, de a cărui inutilitate este conștient, dar care este se pare irepresibil, pe care caută să-l anihileze dar care îi rezistă.

Sultana Craia

Continuare în pag. a 7-a

Punctul de echilibru

Cunoscut mai ales prin cărțile sale despre rugbi, D. Manoileanu a publicat recent un volum de nuvele cu totul remarcabile. Asemenea gesturi din partea unui specialist obligă la retrospecție și cine va citi din unghiul actual activitatea trecută a lui D. Manoileanu, va constata că această carte era necesară pe de o parte pentru om, pe de alta pentru operă. Autorul a ajuns la acel punct de echilibru al „lucrării" sale unde cele două direcții se îmbină, unde, sub pasiunea pentru scris, partea științifică și cea literară a existenței se rotunjesc. De fapt, pentru D. Manoileanu sportul este un mijloc de cunoaștere și de exprimare în domeniul literaturii iar literatura propriu-zisă, o verificare a gradului de cunoaștere umană. Opțiunea nefiind — nici pe departe — exclusivă autorului, ci atrăgind atiția scriitori de astăzi, ne permitem cîteva constatări pe marginea sportului ca proces de cunoaștere. Joc și rațiune, atac și apărare, scop și mijloace — dialectica mișcării sportive organizate exprimă în mic dialectica mișcării umane în timp și spațiu. Într-un stadion cunoști atît modul de manifestare a maselor cît și posibilitățile individuale ale protagoniștilor. Scriitorul modern, care scrie pentru mase, găsește aici omul esențial și spectacolul esențial, ființa din mijloc care luptă să-și găsească cel mai potrivit mod de exprimare în vederea victoriei și omul de pe margine urmărind-o, căutînd s-o înțeleagă. Jocurile sportive moderne au marele avantaj că sînt foarte simple din punct de vedere formal (reguli puține, motivate în majoritatea lor de bunul simț comun) și extrem de complicate în interior, ca variante pentru cel care joacă. Ele refac, într-un anume sens, ca fenomen de masă, spectacolul antic avînd multe asemănări cu însuși teatrul clasic grecesc (sau păstrînd, mai degrabă, asemănările dintre jocurile atletice și teatru la cei vechi). Afirmația pare hazardată, dar să ne gîndim că teatrul modern, după ce a părăsit cerul liber pentru sălile luminate artificial, a coborît într-atita înlăuntrul spectatorului, în psihicul uman, incit anumite piese ale lui — dintre cele mai importante — nici nu mai pot fi jucate la lumina zilei. El nu mai este „joc", ci știință exprimată artistic ; nu mai are reguli formale ci, împotriva tuturor normelor, merge către o evoluție în sine. În teatrul antic „întunericul" era o metaforă, era provocat în conștiința spectatorului ca primă condiție pentru dezbaterea unui caz — azi el este condiția primă a începerii spectacolului. Ceea ce era acolo interior aici a devenit exterior și invers : masca, de pildă, care acolo tipiza personajul, aici cade și se reconstruiește lăuntric — incit un antic dacă ar vedea un spectacol de teatru modern s-ar revolta constatînd că se află în fața unor mistere revelate. Un joc de fotbal, în schimb, renaște în mase — la altă dimensiune, desigur — sentimentul libertății, tensionează la același nivel grupuri de oameni, ordonează energii colective, pune problema esențială a „șansei". Cîtă frumusețe, apoi, în combinarea acestor figuri esențiale care au creat și stimulează simțurile omenești : **rotundul** mingii, al tălpii piciorului, al tribunelor și **pătratul** porții, al terenului, al „careului" ! Nu cred că jocul de șah putea fi inventat de o populație dispusă pe munți și văi, căreia oscilațiile rotundului i se imprimă în majoritatea manifestărilor ; numai o populație de platou sau de cîmpie putea să aibă simțul acesta al pătra-

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 2-a

Unirea – deziderat de veacuri al poporului român

Gîndul meu, țară

Iubita mea, margine de dor,
ușor se îndoiesc pe deasupra mea
cu umbra ta vagă,
rîurile Transilvaniei se cunosc.
Reavănul tău chip oglinzile lor
îl mingiie,
mereu între toate gîndurile mele
întîia.

Iubita mea nu știu cît mai e,
tot mai înguste se fac cărările,
din amintire aud cum limpede
plouă,
ca și cînd mi-ai umbla pe suflet
cu genele.
Ce simte vîntul cînd mîngîie
penele
rîndunelei care taie cerul în două.

Mircea Vaida

Lucian Blaga și întoarcerea Ardealului în istorie

Într-un capitol din **Spațiul mioritic,** intitulat simplu **Evoluție și involuție,** Lucian Blaga a analizat cu pătrundere și cu durere un fenomen fundamental al începuturilor existenței poporului nostru, pe care l-a numit „retragerea din istorie" sau „boicotul istoriei".

De la început, marele nostru poet și filosof face o distincție deosebit de semnificativă între istorie ca „dimensiune temporală a existenței și a activității umane de un interes depășind sfera individuală" și istoria ca „existență de înalt format și de o logică interioară cu totul particulară, ca entitate vastă, ca amplă înlănțuire, care implică inițiative individuale, dar nu se explică prin ele."

Amănunțind sensul mai nuanțat al celui de-al doilea mod de a concepe istoria, Lucian Blaga preciza că : „Orice concepție de natură filosofică va fi desigur de acord să înscăuneze «istoria» în dimensiunea temporalității, și tot așa să pună sub sceptrul ei faptele care aparțin activității umane de interes supraindividual. Conștiința critică sau de o orientare mai sintetică și mai vizionară va cere însă ca aceste fapte umane să se integreze într-o linie ritmică sau de vastă continuitate, într-o dinamică de anume anvergură, în forme și într-o dialectică, pline de semnificații speciale, care depășesc tîlcul vieții individuale și cărora insul le este subjugat ca unor puteri majore". **(Trilogia culturii,** ed. 1944, p. 295).

Examinînd în această a doua perspectivă istoria poporului român, Lucian Blaga ajunge la concluzia că valurile popoarelor migratoare abătute asupra Daciei Traiane în prima perioadă a formării poporului nostru au distrus cadrul în care acest popor în curs de zămislire era menit să participe la istorie, obligîndu-l să caute adăpost din fața dezlănțuiri de forțe cărora după retragerea legiunilor romane nu le putea ține piept. „Începuturile românismului coincid astfel — constată filosoful — cu o «retragere» din «istorie» și din toate posibilitățile ei ritmice și dialectice, într-o viață nu lipsită de cultură, nu despoiată de forme, dar anistorică" (op. cit. p. 296). Această „retragere din istorie" a populației pre-românești și apoi românești, care a durat cîteva veacuri (p. 296), nu a însemnat părăsirea culturii ci renunțarea silită la „angrenajul material al unei culturi, și la toate posibilitățile de a-i da o expresie invoaltă sau monumentală". Acest proces, constată Lucian Blaga, este dovedit de fenomene lingvistice, îndeosebi transformarea unor termeni de civilizație urbană sau circulînd într-o ambianță cu o anume participare la civilizația urbană, în termeni cu semnificații „organice", marcînd mutații de semnificație care dovedesc „o schimbare totală a stilului de viață, mutat de pe un plan major pe un plan minor." (298). În acest sens Blaga citează etimologii precum pavimentum-pămînt, veteranus-bătrîn, conventum-cuvînt, de quartare („a alunga dintr-un cartier al urbei") a depărta etc.

De asemeni, pentru Lucian Blaga „retragerea din istorie" nu înseamnă pierderea năzuinței de a-și făuri propria istorie ci numai refuzul de a participa la construirea unei istorii modelate de alții. Organizîndu-și viața socială în singurul orizont posibil, acela al unor văi apărate de munți ori de dealuri, cu autonomii limitate, supuse unor stăpîniri de războinici străini, în străvechile „țări", românii și-au păstrat nealterat apetitul de istorie și de cîte ori condițiile s-au arătat mai prielnice, aceste „țări" se dovedeau gata „de a-și începe «istoria» pe temei de inițiativă proprie, plină de verzi făgăduinți" (p. 303). „Dinamica aceea, de început, nu poate fi asemănată decît cu a seminței trezite. Ce efervescență celulară, de vigoare embriologică, creatoare de stat și de istorie între Carpați și Dunăre în partea a doua a secolului al XIII-lea! Se încerca un proces cu fața hotărît îndreptată spre viitor, tocmai invers celui ce se petrecuse cu o mie de ani în urmă... Doar cîteva decenii mai tîrziu decît în Muntenia se înfiripă același proces și în Nordul românismului, în Maramureș și în Moldova." (p. 303—304).

Acest proces de „întoarcere în istorie" a avut o desfășurare cu totul diferită în Transilvania unde, abea înfiripate, primele cnezate românești au fost covîrșite, înfrînte și supuse treptat de expansiunea militară a triburilor maghiare așezate în Cîmpia Tisei în 896. Aici poporul român a fost silit să se închidă în același „boicot al istoriei", refuzînd participarea la o istorie care nu avea nimic comun cu propriul său destin, cu firea și năzuințele sale. „Boicotul istoriei nu apare în nici o altă provincie așa de dîrz și de consecvent ca la țărănimea românească din Ardeal." (p. 309). În aceste condiții „singurii români ardeleni care au făcut «istorie» s-au simțit din nefericire inspitiți de steaguri care nu interesează destinul nostru decît indirect. Ei reprezintă cazuri cu totul excepționale, suficiente totuși pentru a dovedi că am fi avut cu vîrf și îndesat aptitudini creatoare de istorie." (p. 309).

„Retragerea din istorie", „boicotul istoriei", refuzul de a contribui la construirea istoriei altora nu a însemnat însă nici o clipă pasivitate. „În genere românii s-au ferit, prin nepăsare, să participe la o istorie care nu era expresia ființei lor. Nu mai puțin însă ei s-au apărat din răsputeri, cu isbucniri elementare, cînd amestecul străin le amenința patrimoniul vieții lor de tip organic, matricea stilistică, sămința unui viitor presimțit, autonomia sărăciei lor !" (p. 310).

Lucian Blaga amintește în acest sens răscoa-

Francisc Păcurariu

Continuare în pag. a 7-a

Istorie literară și atitudine

Cu puțin timp în urmă („Ramuri", nr. 6, din 1983) publicam un articol despre volumul lui Pompiliu Marcea, **Varietăți literare.** Constatam acolo o trecere surprinzătoare de la lucrările de istorie literară **(Al. Sahia,** 1961, **Ioan Slavici** 1965, **Convorbiri literare și spiritul critic,** 1972, **cărțile sale despre Sadoveanu)** la o febrilă activitate de critic, ilustrată prin volumele **Lecturi fidele,** (1979), și **Varietăți literare** (1982). Dar, adăugam, ne surprinde și mai mult, o modificare în spirit : „de la expunerea calmă, sistematică a faptelor, în primele volume, la un stil incitant, percutant, chiar nervos, cum îi stă bine unui critic implicat în peisajul concret și dramatic al literaturii actuale". Observație confirmată și de ultimul său volum **Concordanțe și controverse,** (Ed. Eminescu, 1983). Constatarea noastră, ne dăm acum seama, nu se aplică numai la critica lui Pompiliu Marcea, fiind mai în genere comună celor două-trei generații de literați și critici de după război. Într-adevăr, unii evoluează de la critica ideologică spre cea estetică, alții invers, de la critica estetică la una ideologică, unii de la istorie sau teorie spre critica literară, în schimb, din critică mulți s-au retras în cercetarea pozitivă etc. Schimbări de perspectivă, revizuiri, par firești în istoria, cum spune P. Marcea, „atît de contorsionată, de capricioasă și derutantă a literelor românești".

Mărturisim că totuși nu ne derutează modificările din gîndirea acestor autori, ci ne preocupă gradul de conștiință, substratul etic mai adînc, în virtutea cărora se petrec deviațiile lor metodologice. Altfel spus, ce simte ce înțelege, ce admite un literat din valorile estetice, culturale și existențiale ale poporului său, valori atît de încercate de zbuciumul istoriei. Iată de ce ne propunem aici nu o recenzie la **Concordanțe și controverse,** ci un portret moral al criticului Pompiliu Marcea, extras din scrierile sale cuprinse, parte în acest volum, parte în cele anterioare.

Vom observa mai întîi că, cercetînd în primele sale lucrări unele momente importante din literatura română, ca de pildă Slavici și juni-

Marian Vasile

Continuare în pag. a 2-a

Secretul Doamnei de zăpadă

– ultimul episod –

trifon se apropia trăgînd după sine povara aceea care seamănă cu o sanie improvizată. Cîinii fugiră spre el hămăind vesel. Luna ridicată în vîrful brazilor părea un lampion japonez. Trecu podețul de lemn, deschise portița și intră în curte. Mă văzu în cerdac și-mi făcu un semn cu mîna.

Acum puteam să văd clar obiectul acela care semăna cu o sanie.

Erau două skiuri fixate paralel pe tălpicile cărora așezase un pachet de dimensiuni potrivite de formă cilindrică. Propti skiurile de perete și dezlegă cu grijă pachetul cilindric ținîndu-l sub braț cu gingășie. Urcă scările și-mi făcu semn să intrăm. Puse pachetul pe masă și aprinse lampa. Își scoase căciula mițoasă și-și desbrăcă șuba îmblănită. Nu scotea nici o vorbă, și pe chipul său se citeau o oboseală cumplită și o tristețe ascunsă. Nu mă privea. Ochii săi se fixaseră pe micul pachet ce odihnea pe masă. După un timp l-am întrebat cu glas scăzut :

— Ai găsit-o ?

— Nu, răspunse el fără să mă privească.

— Pînă unde ai urcat ?

— Pînă sus la Peșteră, mai sus de Paisie.

— De unde știi c-a plecat într-acolo ?

— M-am dus pe urma lăsată de skiuri. Am ajuns la Peșteră, am căutat în toate cotloanele știute, am strigat, dar degeaba. Apoi am coborît la hornul care taie muntele sfredelindu-l. Hornul acela unde se zice că mergeau să moară, mai demult, schimnicii despărțiți de biserică atunci cînd simțeau că li se apropie sfîrșitul. Așa se zice. Nimeni nu i-a găsit niciodată. Acolo am găsit asta, arătă spre pachetul de pe masă, și skiurile.

— De unde știi că n-a ieșit și-a plecat mai departe fără skiuri ?

— Am cercetat totul în jur. Zăpada era necălcată.

— Atunci, înseamnă că... ?

Nu-mi răspunse. Stătea și privea fix pachetul cilindric legat la două capete cu sfoară colorată.

— Vrei să-l deschidem ?

Tresări și mă privi cu reproș :

— Nu. Nu-i iertat...

— Vrei să-l păstrezi ?

— Nu. O să-l duci la vilă și vedeți ce faceți cu el. Eu am făcut tot ce se poate face.

. . . .

M-am întors în aceeași noapte purtînd cu mine misteriosul pachet.

Mircea Micu

Continuare în pag. a 2-a

REMEMORĂRI

«HAMLET» la Teatrul Bulandra

Într-una din sălile de repetiții ale Teatrului Bulandra, colectivul de autori ai viitorului spectacol „Hamlet" de W. Shakespeare, lucrează zilnic ore în șir asupra unei variante de text, cea mai bună posibilă, pentru transfigurarea ei pe scenă. Se compară mai multe traduceri, textul original și cîteva variante în diferite limbi. Fiecare replică este citită de mai multe ori, fiecare cuvînt comentat, se dau cîte cinci-șase sinonime, se consultă dicționarul, se discută nuanțele, se cercetează sensul, se demonstrează resorturile situațiilor cheie, se sondează psihologiile personajelor, se analizează relațiile dintre ele, „starea" declanșatoare de conflicte.

Este o muncă fascinantă, care îi antrenează pe toți interpreții, pe scenograf, pe secretarii literari și pe cei care, asemenea nouă, au venit să asiste la nașterea unei noi reprezentații shakespeariene, pe o scenă românească de prestigiu, sub direcția unui regizor dintre cei mai interesanți : Alexandru Tocilescu. Ne-am dus la teatru să vedem o repetiție obișnuită, cum ni se anunțase, dar am asistat la un spectacol incitant, în cursul căruia se descoperea piesa „Hamlet" și se mai dezvăluia și un „anume" Shakespeare. Senzația noastră este în consens cu a celor implicați. Florian Pittis, interpretul rolului Laertes, intervievat de noi și-a inceput astfel confesiunea :

— Este formidabil ce se petrece aici, la nivelul traducerii, pentru că în mod sigur niciodată în viața mea nu aș fi putut să mă apropii atît de serios de originalul shakespearian. Pînă acum am citit traduceri cărora le acordam un credit de sută la sută și-mi închipuiam că așa este piesa. Dar acum am convingerea că toți traducătorii încercînd să se apropie de Shakespeare se îndepărtează de el. Această muncă a noastră asupra cuvîntului nu este o lectură obișnuită, ci „repetiție la masă", pentru că pătrundem în esența personajelor, pulverizîndu-ni-se imaginea pe care o aveam în urma filmelor sau altor spectacole vizionate. Să sperăm

Liana Cojocaru

Continuare în pag. a 7-a

ÎN ACEST NUMĂR:

● Capitalele Unirii : „Arad — Alba Iulia — de la gînd la faptă" de ● Florin Bănescu și ● Lucian Emandi ● „România — patria tuturor românilor" (IV) de ● Mircea Mușat și ● Ion Ardeleanu ● Poeme de A.I. Zăinescu ● Cronica literară : ● M. Ungheanu despre volumul «În căutarea lui Eminescu-gazetarul» de Al. Oprea ● În treacăt : „Greșeli de mînă, greșeli de tipar" (III) de Nicolae Velea ● Contemporanii noștri : Ilie Purcaru ● Semnează : ● Paul Anghel ● Mihai Pelin ● Arthur Silvestri ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● Sport de Fănuș Neagu

CRONICA LITERARĂ

AL. OPREA: «În căutarea lui Eminescu – gazetarul»

I

Gazetăria este una din marile dimensiuni ale istoriei literaturii române. Mulți scriitori au fost și străluciți gazetari intrînd in antologia profesiei la locul de frunte. Nu există aproape nici o mare gazetă sau acțiune gazetărească in România care să nu cuprindă un scriitor. Intre aceștia Mihai Eminescu nu este, deci, excepția. El a făcut gazetărie ca pe o obligație civică și intelectuală și n-a fost singurul in epocă. O gazetărie la fel de angajată, de altitudine intelectuală, de superioară informație a făcut și B.P. Hașdeu, a cărui contribuție de articlerist politic, economist, etc. se uită prea des. El ar putea fi considerat, desigur in marginile adevărului, unul din modelele urmate de poet. Opoziția dintre Hașdeu și Junimea nu are de ce să ne înșele. Există poziții care comunică intre ele in ciuda aparentei ireductibilități care le marchează. Sigur este că dacismul eminescian își are o parte din surse in cercetările de dacistică ale lui B.P. Hașdeu, iar odată probată comunicarea in acest plan ea poate fi urmărită și in altele. Gazetăria lui Eminescu nu este un fapt singular în epocă și in istoria literaturii române. Ea este o constantă a intregii lui activități, ii descrie in mod remarcabil traiectoria, mai greu de surprins pe curba poeziei, unde datările sînt foarte aproximative. Tirzia valorificare a gazetăriei eminesciene este explicabilă mai ales prin absența unei ediții convingătoare. Interesul pentru ea s-a produs in momentul in care textele articolelor au fost scoase la lumină, din vechi colecții sau din manuscrise. Actualul interes față de articleria eminesciană este resuscitat tot de o ediție. de marele corp de opere Eminescu, care a ajuns la capitolul gazetărie, după cel al poeziei și prozei, și tinde să ofere o imagine cuprinzătoare a intinsei activități jurnalistice a poetului Mihai Eminescu. Cartea lui Al. Oprea, **In căutarea lui Eminescu-gazetarul** corespunde noului stadiu de interes și cunoaștere a problemei și reia cele mai importante teme și litigii pe care gazetăria lui Eminescu le-a oferit criticii și istoriografiei literare românești.

Revelatia produsă de gazetăria eminesciană după 1900 se datorează condițiilor speciale de epocă. Marele succes literar al deceniului precedent fuseseră poeziile lui Mihai Eminescu, ceea ce lăsase cu totul in umbră orice altă contribuție a acestuia. Chiar proza lui propriuzisă a avut de suportat impactul defavorabil cu marele succes al primului volum de poezii ale lui Eminescu. Gazetăria poetului de la **Timpul**, pentru care Eminescu era apreciat și admirat in chip declarat chiar de adversarii de idei politice, intrase intr-un con de umbră, cu atit mai mult cu cit nu fusese semnată. Scoaterea la lumină a acestor pagini a impresionat nu numai ca o coardă complementară, dar și prin intindere și prin consecvență. Marile probleme de la 1900 erau problema țărănească și cea națională. Gazetăria eminesciană a fost citită in acest context problematic, și i s-a acordat o funcționalitate concordantă cu necesitățile de epocă. Am zice că n-a fost citită în sine, ci in funcție de marile preocupări și idealuri ale momentului. Citită mai puțin in cadrul operei eminesciene ea a fost adesea așezată inaintea poeziei acestuia și transformată in capul de pod al unei ideologii active pe teme naționale. O modificare de perspectivă și de ințelegere s-a produs după realizarea marelui ideal național de la 1918, fără a inlătura cu totul receptarea autonomă a gazetăriei eminesciene, fetișizarea ei ideologică și politică. Ceasul de astăzi al receptării contribuției politice eminesciene este cel al integrării ei in contextul propriei epoci de germinație și a contextului intregii opere eminesciene. Intreprinderea lui Alexandru Oprea răspunde tocmai acestei noi deschideri a cercetării. Corcetătorul reface itinerarul gazetăresc al lui Eminescu, unitatea și diversitatea acestuia, pozițiile antijunimiste și junimiste, concepția politică la diversele etape ale angajamentului de presă al scriitorului. Problema națională, dezbătută de Eminescu pe toate fețele cerute de imprejurările la care se referă, ocupă și la Alexandru Oprea locul cerut de importanța ei in gindirea eminesciană. Alexandru Oprea mai intreprinde și o recapitulare a gindirii social-politice eminesciene, cu gindul mărturisit de a vedea in ce măsură controversele stirnite de articolele lui Mihai Eminescu sint urmarea unor acte reale sau sint produsul unor lecturi discutabile. Autoritatea spirituală a poetului fiind foarte mare iar afirmațiile sale atit de apodictice, s-a născut inevitabil și tendința de a diminua importanța unei personalități care s-a pronunțat in egală măsură asupra unor chestiuni de sociologie, de economie politică, de doctrină națională, filozofie și așa mai departe. Încercarea multora de a lua paginile gazetăriei lui Eminescu și a le da o altă intrebuințare decit cea gindită de autor a stirnit și ea reacții. Cartea lui Alexandru Oprea despre gazetăria lui Eminescu, se așează la distanță de toate aceste poziții și excese incercind o discuție științifică, cu toate argumentele pe masă, asupra țesăturii de idei eminesciene, asupra implicațiilor politice ale acestor idei, asupra influenței pe care ele le-au produs. Intr-o publicație interbelică unde tipăreau și mulți publiciști de stinga, **Cuvintul liber**, tema Eminescu a fost deseori dezbătută. Intrebările pe care și le puneau semnatarii de la **Cuvintul liber** priveau capacitatea de doctrinar, de economist a poetului, atitudinea față de evrei și altele. Titluri ca **Eminescu — hulian?** sau **Eminescu — corporatist?** atrăgeau atenția mai ales asupra incercării de a manipula gazetăria eminesciană o altă direcție decit cea pe care o conținea. Alteori in fața unor tentative similare, soluția a fost de a nega competența eminesciană, altfel zis Eminescu n-a fost nici un economist, nici un doctrinar de referință. Față de asemenea tratări polemice, cercetarea și analizele lui Alexandru Oprea, care beneficiază și de noile contribuții ale bibliografiei eminesciene, are avantajul unui studiu senin, la obiect, care face față doar chestiunii in sine.

Hotăritoare pentru ințelegerea publicisticii eminesciene este desprinderea ei de prejudecățile de epocă, care au reușit să depășească cadrele temporale și să se instaleze uneori in lucrările științifice dedicate gazeteriei lui Eminescu. De aceea procedeul principal al criticului și istoricului literar este apelul la fapte, la texte, reexaminarea lor, ca și a concluziilor moștenite. **In căutarea lui Eminescu-gazetarul** este de aceea o carte de atitudine și de opinie, in măsura in care este orice carte de studiu obiectiv și comprehensiv. Alexandru Oprea a mărit raza cercetării aducind in spațiul discuției și fapte care n-au fost introduse incă pină acum in ea. Cercetarea intreprinsă de autorii cărții **In căutarea lui Eminescu-gazetarul** propune nu numai un nou examen al materiei și informatiei, adesea sporit, ci și o serie de concluzii noi mai conforme faptelor de care se ocupă. Refuzind epitete și caracterizări moștenite, Alexandru Oprea nu ne oferă numai o altă atitudine și o altă imagine a temei studiate ci și o ripostă în numele metodei. **In căutarea lui Eminescu-gazetarul** inseamnă o intoarcere de la teorii la realități, o retragere din cimpul frazelor generale oricit de frumos formulate pe terenul ferm al textelor, cu alte cuvinte Alexandru Oprea ne propune nu un Eminescu inventat sau reinventat, ci unul propus de propriile lui texte. Titlul cărții, **In căutarea lui Eminescu-gazetarul**, sugerează că o asemenea cercetare nu se sfirșește niciodată.

M. Ungheanu

Punctul de echilibru

Urmare din pag. I

tului perfect din lucruri, intuiția mișcărilor rectilinii fundamentale. Să urmărim, de pildă, sentimentul zborului pe diverse arii geografice: intre „covorul fermecat", acest dreptunghi care se deplasează pe deasupra deșerturilor, și „calul lui Făt-Frumos" ce se inalță boltit peste păduri și virfuri de munți este o diferență esențială. Egiptenii, apoi, populație de teren plat, n-au „inventat" piramida ca expresie a pătratului și a triunghiului ? Să o comparăm cu monumentele religioase de la noi, de exemplu, unde arcul de cerc este preponderent și unde unghiul aproape că nu este admis. Sportul, ca și arhitectura, exprimă un spirit al locului, un sentiment specific, comun, al istoriei. Sentimentul timpului, apoi, diferă esențial ; intre „eternul" piramidei și „perenul" bisericii din lemn este deosebirea dintre pătrat și cerc : prima este construită o dată pentru totdeauna, cea de-a doua este totdeauna reconstruită pentru odată, pentru pomenire. Piramida — și, pe „meridianul" ei, catedrala gotică, săgeata — țintește cerul, tinde să se rupă de pămint, in timp ce biserica din lemn — din Moldova, din Ucraina sau de aiurea — are tainice legături cu glia (simbolizate, organic chiar, prin altarul ei care este trunchiul unui copac) nici nu concepe o despărțire de ea.

Dintre jocuri, fotbalul tinde să devină universal pentru că reușește să imbine figurile geometrice dominante din zone diferite : pătratul și cercul. Este o sinteză, rezultatul unor căutări indelungi. A-i epuiza posibilitățile de combinare este utopic, precum a rezolva problema cvadraturii cercului. Jocul de rugbi, pasiunea lui D. Manoileanu, este mai dur și mai cavaleresc in același timp, are reguli mai multe, cere un public avizat, mai apropiat de teren (chiar mingea, ovală, apropie mai mult ovalul tribunelor de gazon). Prin rugbi pătrunzi mai adinc in sondarea psihologiei jucătorilor și a jocului in general ; prin fotbal cunoașterea se oprește la un nivel mediu de unde este complinită mai departe prin trăire.

Am făcut această digresiune, sugerată și de lectura unei părți din „opera rugbistică" a lui D. Manoileanu, pentru a ajunge la cartea de față care nu poate fi ințeleasă fără resortul intim ce o animă. El nu face literatură programatică sau propagandistică ci se găsește spontan acolo unde alții se chinuie să ajungă ; el pornește de la universalii pe care le află verificate in particular. „Intoarcerea", prima nuvelă, este un splendid mit păstoresc trăit pe viu ; un mit in aparență creat, provocat de povestitor pentru a-l trăi. Lipsește convenția trecerii in alt timp ; avem o intimplare reală, petrecută acum și aici, in care eroul intervine cu presentimentul acelui „illo tempore" regăsindu-l ca intr-un spectacol in care este spectator și protagonist in același timp. O zi de toamnă pe malul mării, intr-un loc cu păduri de măslini sălbatici, cu o turmă de oi fără cioban, un ciine care latră chemind pe cineva in ajutor și soarele care „ineca cerul la orizont intr-o baltă de singe". Elementele „intimplării pe care o presimțeam vibrind acolo in văgăună" sint definite simplu și, pe urma presentimentului eroului, a soarelui care cere o jertă și a ciinelui care latră in mijlocul turmei de oi, cititorul își imaginează repede că va fi vorba de o viață in primejdie. Tot convențional, eroul anunță de la inceput că rătăcea pe țărm gindindu-se la primii stăpini ai acestor locuri, la ciobanii sciți care priveau marea. Intrarea sa in „joc", in mit, reprezintă mobilul acțiunii : se imprietenește mai intii cu dulăul, apoi il urmează in hățiș, cade printre rădăcinile copacilor și se trezește dintr-o dată in intuneric. Urmează, apoi, un drum inițiatic (călăuzit numai de simțuri) pină va găsi ciobanul leșinat, munca pentru a-l scoate de sub bulgării de pămint și a-l aduce pe plajă, efortul de a-l readuce la viață (totul sub privirile ciinelui) după care află chiar din gura omului ce s-a intimplat și ce trebuie făcut mai departe : „Du-te și adu oaia. Trebuie să fie pe aici, pe aproape. Ciinele a găsit-o și o să te călăuzească la ea... Cred că mai trăiește și fără ea nu plec de aici... A muscat-o șarpele și s-a prăvălit in ripă... Am coborit după ea și... Dacă nu poți s-o scoți, omoar-o !" Eroul va aduce jertfa cerută pentru „deznodămintul" intimplării. Totul in această nuvelă este tensiune și așteptare : astrul zilei nu poate să-și urmeze cursul lăsind in urmă un omor neimplinit, o „murdărie" pe fața pămintului pe care o anunță prin pata de singe ce-l ține la orizont (**vizual**, iar ciinele lansează semnale **auditive** ; in drumul său prin intunericul hățișului eroul se va orienta numai după **văz** și **auz** prelungind aceste impulsuri din lumea de deasupra in acțiune) ; luna răsare deasupra apelor și graba cu care se ridică la orizont cere implinire grabnică a lucrurilor pentru ca ziua să nu se transforme in noapte ; ciobanul, el insuși, cind își revine vrea să alerge spre oaia lui s-o salveze sau s-o sacrifice. Este o situație incertă anunțată cosmic, strigată in lumea animală, pe care eroul o va rezolva ca simplu instrument ; prin el se reașterne liniștea in cele două regnuri. După executarea jertfei va dormi intr-o liniște interioară ciudată toată noaptea și abia cind soarele răsare din nou se va trezi limpezindu-și gindul : astrul zilei apare curat, fără urma de singe ce i-a intirziat apusul, semn că jertfa a fost primită. „Tocmai in clipa aceea soarele își sălta biruitor din opere globul de foc și silueta indepărtată a necunoscutului se topi dintr-o dată intr-o mare de flăcări. Am simțit cum mi se umplu ochii de lumină și atunci l-am văzut așa, scăldat intr-un nimb de aur, sus, pe culmea cea mai inaltă a țărmului pustiu, gigantic și incremenit ca o statuie..." Eroul descoperă ciobanul scit la care se gindea inaintea intimplării ; procesul cunoașterii se derulează numai in conștiința sa, lucrurile din jur răminind nemișcate in mișcarea lor veșnică : ciobanul își vede de treabă de cum și-a revenit (pleacă să-și păzească oile), ciinele, de asemenea, nimeni nu-l mai ia in seamă pe cel care a „impăcat" cosmosul. Drumul său inițiatic l-a condus către un spectacol la care nu participă din afară, ci dinăuntru, care-i trezește in suflet trăiri esențiale ce-l leagă de viața cosmică.

Tot o implicare in mit va fi nuvela următoare, „La Corlătești", pentru ca cealaltă, care dă și titlul volumului, „Lăstunii", să pună problema posibilității omului de a evada din istorie, de a trăi aici și acum acel „illo tempore". Doi tineri, soț și soție, se hotărăsc să treacă clandestin frontiera și, pentru aceasta, se refugiază intr-o grotă pe țărmul pustiu al mării și fac exerciții de inot timp de două săptămini : vaporul străin va veni la data fixată și ei trebuie să parcurgă citiva kilometri prin apele teritoriale inot. Ziua se odihnesc in grotă, pe o piele de oaie, iar noaptea ies in larg. Bărbatul, fost aviator (acțiunea se petrece imediat după război), dornic de performanțe, femeia urmindu-l orbește — amindci reconstituie, prin condițiile de viață pe care și le impun, cuplul edenic căutind libertatea absolută. Nu țara vor ei s-o părăsească, ci un prezent angoasant, un timp tulbure, timpul insuși ; simplitatea și simplicitatea gindirii și a acțiunii lor trimit intenționat la omul primitiv. Punctul de vedere al autorului este categoric : din istorie individul nu poate ieși decit in destinul propriu. Un destin care-și arată cu atita evidență semnele potrivnice incit pare o necugetare să-l incerci. Semnele vin din lumea păsărilor in vecinătatea căreia cei doi și-au făcut lumea lor. Încercarea va eșua tragic, un curent rece, de toamnă, prinzindu-i pe cei doi in larg. Rămine grota amenajată ca adăpost — dar furtunile o vor șterge iar grănicerii vor găsi, in cele din urmă, resturile pielii de oaie ce le-a servit de așternut și le vor ingropa mimind un ritual creștinesc pentru trecerea in amintire a unor anonimi. Înseși elementele nu le-au permis evadarea din sinul lor oprindu-i definitiv — oprire pentru care nici bărbatul nici femeia nu se revoltă, pe care o acceptă ca destin.

Personajele lui D. Manoileanu au o anumită frumusețe a trupului și a comportării ce emană liniște, sănătate, incredere ; dinspre ele se răspindește in peisaj aceeași undă a umanului blind, cald, atrăgător ; nimic strident in aceste căutări, esențele apar de la sine, ca o umbră necesară a scrisului insoțindu-l pas cu pas. Cartea este, credem, un inceput de drum pe această creastă a echilibrului dintre cele două fețe ce se intilnesc in personalitatea autorului.

ÎN TREACĂT

Greşeli de mînă, greşeli de tipar (II)

Cel mai mare chin il aveam cu directorul revistei, Zaharia Stancu. Publica pe atunci, număr de număr, „Rădăcinile sint amare" care apăreau dispicat în paginile de mijloc ale „Gazetei."

Cu pagina in care apăreau „Rădăcinile" nu prea aveam dificultăți — autorul dădea „materialul" din timp dar la „Sint amare" nu era așa. Firește, aveam „materie", totul era cules, paginat, ordonat in sensul corecturii. Dar de cite ori nu mă auzeam țipind cu o voce care mă mira și pe mine desprinzind-o pe a secretarului de redacție : «Doar „Rădăcinile" la calandru, „Sint amare" mai tirziu!»

Și mă duceam cu amindouă paginile sub braț la Z. Stancu, — director pe atunci și al Teatrului Național și avind biroul apropiat, aflat pe atunci lingă bufetul, restaurantul sau hotelul „Union" (nu știu precis, localul vreau să zic, din lipsă de bani și de voință nu bat și mă abat prin locantele centrale). Treceam cam rufos și avind niște pantaloni de dimie roșie-cărămizie printre solicitanți și solicitante cu **aspect**, zăboviți pină la oră fără ceas, in fața ușii directorului, cu o mindrie nedisimulată și intram fără să anteșambrez — după plecăciunile de rigoare ale secretarei — direct in birou. Caz că acesta avea pe cineva acolo, il amina, il repezea sau ii spunea ceva vorbe acolo, mereu retezate, iuțite ori de amăgire dulce. Nu știu, n-am fost niciodată atent. Mie imi smulgea paginile, se uita circular — abstract la ele, cu o privire iritată ori severă ori duioasă (liniile feței i se amestecau) și după ce citea un timp, un timp de...., mă băga in seamă și pe mine, mă ruga stinjenit să iau loc, și dacă se mai destindea imi comanda o cafea cu sifon. Mai citea, mai se destindea (ii cam plăcea să se auto-citească) făcea o pauză, imi spunea că cea care mi-a adus cafeaua face parte dintr-un neam de princiar autohton și că a angajat-o anevoios. Și iar citea. Pe urmă iar făcea o pauză și mă intreba dacă am intrat in vreo gașcă, dacă da, — mă trimite să pasc giște pe Argeș, in sus. Deci, nu mă uitase, mă gindeam eu (Aici fac o mică paranteză : față de Mircea Micu, care se plinge orgolios că Stancu mereu il uita, și-l cam biciuia verbal, eu cu același orgoliu țepos, pot zice că Stancu nu m-a uitat niciodată, nu pentru că n-aș fi și eu urit, dar poate că eu am orinduire fizică mai ciudată, mai interesantă, capul mai mare, un ochi mai căzut, ehe, bine că omul nu-și poate vedea in vis chipul in somn, altfel... altfel ce? l-aș visa pe Mircea și tot in sudori de singe și spaimă m-aș trezi !). Deci, Stancu nu mă uitase și asta poate și datorită faptului că in prima zi a angajării mele la „Gazeta literară" a trebuit să mă prezint directorului celor două instituții și la cabinetul de la Teatrul National am rămasințepenit intre cele două uși capitonate pe care le zgilțiiam neindeminatec și furios, degeaba, și a venit insuși directorul și secretara și m-au scos rizind de acolo. Cred și acum că ușile erau defecte sau aveau un „clenci" făcut pentru timizi. Atunci Stancu, directorul, m-a poftit pe un fotoliu, mi-a oferit iar cafea cu sifon, atenționindu-mă ca și acum (care acum? — acest acum cind ii dădeam paginile — e de mult atunci, e un timp săgetat, infiltrat și răpus de timp) că aceste cafele sint făcute excelent de o fostă prințesă, și mi-a spus că mi-a citit povestirile, reportajele și recenziile literare, și că i-au plăcut (suguia — ca să folosesc un termen blajin : odată că nu publicasem decit o povestioară — e drept „Poarta" și e drept că in Gazetă — iar despre celelalte ele erau anemice și risipite prin reviste studentești. I-am trintit și eu un compliment și mai gras, mai gogonat, spunindu-i că am făcut lucrarea de stat despre dinsul. De fapt era despre Slavici. Dar nici nu prea mințeam. — făcusem o lucrare de seminar despre „Desculț", așa că eram pregătit in caz de cumva-ceva vreo chestionare.

Stancu și-a bătut obrazul, degetele de la o mină (gest inimitabil, irepetabil, inegalabil) — a mormăit ceva, eu m-am inroșit de minciuna mea, pe urmă m-am infuriat pe mine că mă inroșisem și m-am inroșit și mai rău. Și tot așa. Credeam că deschide cumplita ușă dublă și capitonată și mă dă afară și odată cu asta mă zboară și din plăpindul și fragedul meu post. Da de unde?!? A mai chemat un rind de cafele și o picătură de... n-aș putea spune nici acum dacă era vodcă sau alte drăcii. A picat in reverie, am picat și eu. M-a intrebat ceva despre literatura universală, i-am comentat (parșiv) pe Knut Hamsun, interzis, „epurat" atunci, dar citisem citeva nuvele ale acestuia traduse chiar de Stancu. Am ridicat pe urmă fruntea imbrobodită de sudoare, rușinată, și l-am intrebat despre sinceritate și nesinceritate in literatură, mi-a răspuns ceva evaziv, cu ochii atirnați parcă de un desen de pe pereții biroului și a inceput să-mi povestească mie, aproape un necunoscut, fragmente din viața lui. Nu știam atunci că el își scrie o parte din cărțile sale cu nuanță memorialistică in urechea și pe pielea mea — sau a oricui. Mă socoteam mindru, ales. Așa că atunci cind, după incă o cafea și o picătură de... cind directorul imi spunea un amănunt picaresc, autentic, sau atunci improvizat din viața sa m-am avintat și eu... neghiob cutezător :

— Presupun, știu, mă transpun in stările dumneavoastră, de atunci, dar acuma sinteți deputat și nu mai sint de ingăduință casele alea de atunci...

— Și ? mi-a răspuns rece.

— Păi sint plin de amenzi de la miliție pentru lipsă de viză de flotant, acuma dorm pe niște mese cu Nichita și poate mă gindesc că m-ați putea ajuta.

De data asta l-am trezit brutal din reverie, m-a luat totuși blind pe după umeri și m-a dus spre ușă spunindu-mi cu un patetism rece, ori duioșie cinică că nici eu nu știu cum să-i zic azi, deși vorbele pe care le reproduc sint exacte, și-mi stăruie nealterate, netrunchiate cu text și unduire sonoră in memorie :

— Du-te iar la miliție. Miliția e-a noastră, a poporului. A noastră, a poporului, e miliția. Miliția e-a noastră, a poporului. A noastră, a poporului e miliția. De ce să nu te duci? Dacă ea e a noastră, a poporului? Du-te la miliție. Și a tot repetat propozitiile așa schimbind după tehnica-i verbală și scrisă doar ordinea cuvintelor, sporindu-le numai cum Stancu știa patetismul incit era să mă duc.

Dar să mă intorc. Deci, Zaharia Stancu, își citea paginile atent, niciodată iritat de greșelile de tipar. Cel mult in locul unui cuvint prost cules mai scria trei. De asta mă zbăteam eu să nu calandrăm „Sint amare" pentru că acolo poate ne mai răminea un spațiu.

— E, acu să vedem ! Citea literele cap — stare, aici n-ar trebui să explic ce inseamnă aceste semne-convenții, pentru că de ce adică doar medicii să aibă limbaj incifrat și noi nu ? De ce adică acest mare, generos doctor radiolog și eminent scriitor Nicolae Neagu, cu o vioiciune și tinerețe incăruntită parcă și poate din cochetărie — de ce să-i spună unui buboi al meu celulită (sau cam așa ceva) iară nu — găieștean fiind — el, nu buboiul meu — pe numele popular acceptat.

Bine, cedez eu — și spun litera cap stare este una mare — adeseori desenată, inzorzonată grafic, cu care incepe intr-o publicație sau chiar carte un paragraf, un fragment sau un episod cu o anumită relativă autonomie epică sau lirică. Zaharia Stancu era obsedat de aceste litere. Le citea pe orizontală, pe verticală, pe diagonală și indărăt ca nu cumva ordinea lor, să dea vreo sugestie, vreun ințeles suspect. P.N.L. ori P.N.Ț. ar fi sugerat și readus in memorie partidele politice de odinioară, SUA ori USA și mai rău, citite și răscitite și răsucite aceste blestemate litere și in două pagini mari de gazetă erau multe. Și incepea rescrierea textului, repaginarea și, rar, recalandrarea. De asta, repet, mă străduiam cit puteam să țin impreună cu ceilalți. „Sint amare" in rezervă, mai mutam o literă cap stare de acolo, pină dincolo și ne iesea ușor. Dar cred că ajunge despre greșelile de tipar, mina mea care intr-adevăr e inflamată are o... am și uitat cum i-a zis doctorul Neagu și cere odihnă ca să nu facă greșeli de tot felul sau chiar greșeala de mină.

Nicolae Velea

Istorie literară și atitudine

Urmare din pag. 1

mismul, Momentul Sadoveanu, (căruia ii consacră trei cărți), la care se adaugă numeroase studii mai ample sau mai reduse despre Grigore Alexandrescu, Caragiale, Gherea, Macedonski, Tudor Arghezi, Bacovia, Calistrat Hogaș, Iosif și Anghel, Nicolae Iorga, Tudor Vianu, Călinescu, Zaharia Stancu, Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu, Al. Piru sau eseuri de sinteze ale unor teme ori genuri ca : **Nuveliști români la inceputul secolului XX, Țăranul in literatura română, Poezia, dramaturgia și critica interbelică intr-o nouă interpretare, Unirea țărilor române și poezia vremii, Unitatea națională in literatura română, Ideologia literară a pașoptiștilor, Romanul românesc in secolul XIX,** Pompiliu Marcea ajunge intr-un moment plenar al vieții și activității sale să acopere cam tot spațiul literaturii române (cu excepția literaturii vechi) să-i cunoască legile, etapele, polemicile, sinuozitățile și dramele.

În al doilea rind trebuie remarcată, pentru criticul actualității, larga comprehensiune față de valorile artistice contemporane, adeziunea sa la ideea diversității de stiluri și tendințe din literatura noastră in curs. Cu egal interes va scrie despre poeți, prozatori, critici, eseiști români de azi, indiferent de opțiunile, formulele, gusturile, orientările lor diferite, chiar opuse in disputele literare din vremea noastră. Imaginea pe care vrea s-o acrediteze este aceea a unei contribuții diversificate la „tezaurul spiritual național". Pentru viziunea sa asupra literelor actuale, trimitem la succintul eseu **Trei etape ale literaturii române contemporane,** precum și la cele intitulate : **Romanul românesc de azi, Literatura in mers** etc.

Apoi, insuși spiritul polemic de care spuneam că sint animate volumele sale de critică e ințeles de Pompiliu Marcea ca o necesitate in cadrul unui climat al valorilor eterogene și al opiniilor tot eterogene despre aceste valori. „Nu de diversitate, de infruntare, de confruntare a opiniilor avem a ne teme, ci, dimpotrivă, de monotonie și uniformitate, de alinierea comodă, convențională, de apatie in cultură. Evident, cu o condiție de la sine ințeleasă : atitudinea pe care o adoptăm să fie animată de o perfectă bună credință, de dragoste pentru adevăratele valori spirituale, indiferent din partea cui vin, prieteni, rude, necunoscuți, adversari".

Desigur, din „controversele" lui P. Marcea, ca din ale oricărui alt critic, nu lipsesc reacțiile temperamentale, replicile ascuțite, din care se nasc observații inedite, uneori sclipitoare, dar și altele, numai parțial indreptățite. De pildă, intervenția sa pe tema semioticii, care, deși nu poate pretinde să inlocuiască vechea critică literară, intemeiată pe cultură, gust, talent, intuiție, ea totuși nu poate fi ignorată ca teorie literară și chiar ca o filozofie a culturii, bine elaborată in lucrările unor reprezentanți superiori ca Roland Barthes sau Umberto Eco (**Introducere in semiotică**).

In ansamblu insă, pathosul implicat in „controverse" ni s-a părut de o noutate salutară in scrisul lui Pompiliu Marcea, adăugindu-i un plus de persuasiune, voință, credință in afirmațiile sale, sporindu-i astfel efectul și audiența in rindul cititorilor. Pe de altă parte, faptul mai denotă o asimilare organică a dezideratelor literaturii noastre, o trăire profundă a marilor probleme ale culturii, care se confundă nu o dată cu coordonatele existenței naționale. Așa se face că intervențiile criticului pe teme sensibile cum sint ; ediția de **Opere**, vol. IX, din Eminescu, apărarea lui G. Călinescu de tendințele minimalizatoare, campania sa pentru reeditarea monumentalei opere a lui Nicolae Iorga, opozițiile sale ferme in fața incercărilor de răstălmăcire și discreditare a unor valori din literatura noastră actuală, capătă insemnătatea și amploarea unor gesturi cu profunde rezonanțe sufletești care-și vor prelungi ecoul și in timpul generațiilor viitoare.

Nu putem incheia acest articol fără a ne referi la cel mai curios eseu din **Concordanțe și controverse**, intitulat **Homo res sacra...**, o interpretare in răspăr cu toată exegeza anterioară a baladei **Meșterului Manole.** Cum se știe, aceasta s-a intemeiat pe ideea că „nimic durabil nu se poate crea fără sacrificii", pe „iălțimea morală" a idealului lui Manole, care-și sacrifica soția și copilul etc. Culmea este, spune Marcea, că nu lipsesc exegezele in care este lăudat și Negru Vodă pentru „ambiția" de a lăsa posterității ceva durabil, care să „infrunte veacurile". Și, jucind rolul falsului naiv, care se face a nu ști de milenara simbolistică a sacrificiului, afirmă cu candoare un adevăr prea firesc din unghiul civilizației și al moralei elementare, anume că „nici măcar un singur om nu trebuie sacrificat, pentru nimic in lume, inclusiv pentru un edificiu de cult, pentru zeci de edificii de orice fel. Cu atit mai mult 12 suflete, ca in celebra baladă. Căci, mergind pe firul „nobleței sacrificiului", s-ar putea să acceptăm sacrificiul intregii lumi". Și incheie cu maxima lui Seneca : „Homo res sacra homini". Desigur, raționamentul lui P. Marcea nu se inscrie intr-o metodologie adecvată unei juste interpretări a baladei, in schimb devine foarte expresiv pentru spiritul profund democratic și etic al criticului, și al opțiunilor sale. Iar nouă ne amintește in plus o propoziție a lui Vasile Pârvan care, enumerind valorile culturale, conchidea că nici una nu-și poate asuma supremația in existența umană, și că scopul culturii și al vieții „trebuie să fie insăși viața in totalitatea ei".

Sanda Șărămăt : „Peisaj"

Secretul Doamnei de zăpadă

Urmare din pag. 1

Dimineața l-am căutat pe administrator și i l-am predat fără să dau prea multe explicații. Am aflat că in ziua precedentă fusese cineva de la procuratură care inventariase camera dispunind să fie anunțată familia.

Timp de o săptămină o echipă de alpiniști au căutat-o in Peșteră incercind zadarnic să coboare pe hornul ingust care sfredelea muntele in adinc.

Ciinii special dresați se invirteau in jurul ochiului negru și adinc scincind neințeles Zadarnic au coborit alpiniștii. Zadarnic au aprins lămpi puternice luminind adincurile.

Doamna de zăpadă dispăruse fără urmă.

Primăvara am urcat spre schitul lui Trifon. Ciinii m-au intimpinat lătrind. Am trecut podețul de lemn așteptind să se arate, ca de obicei, in pridvorul de lemn. În locul lui a apărut un călugăr mult mai tinăr care m-a privit curios intrebindu-mă pe cine caut.

— Vreau să vorbesc cu Trifon.

— Trifon a plecat, a răspuns necunoscutul.

— Unde a plecat ?

— Nu știu. Nimeni nu știe unde.

Călugărul tinăr se intoarse și intră in chilie. Am rămas in mijlocul curții, nedumerit și trist. Pădurea inmugurea. Nori albi, ca o diademă, incoronau stinca ce străjuia intrarea Peșterii. Proptite de perete, skiurile Doamnei de zăpadă se odihneau in același loc ca și cum Trifon le-ar fi așezat cu o clipă mai inainte acolo.

BREVIAR

■ **ECHINOX NR. 4.** Numărul 4/1983 din revista studențească „Echinox", aflată de puțin timp sub conducerea lui Aurel Codoban, înfățișează un număr de preocupări intelectuale mai adinci și actuale. Revista și-a păstrat caracterul ei bilingv, (conținînd și pagini literare in limba maghiară), a conservat rubrici anterioare obligatorii la un periodic „de cultură", promovind in continuare semnături tinere (ori, mai bine zis, de acum promovează cu preponderență nume noi). Din acest număr al „Echinoxului" semnalăm un foarte incitant eseu al lui Virgil Leon (intitulat „Lecția de raționalism"), critic tinăr care ne reținuse deja atenția prin citeva intervenții lucide. (una despre „generația '80") ; un solid studiu, „Marx omul", semnează cunoscutul sociolog Achim Mihu, iar Toader Nicoară comentează o temă din ce in ce mai interesantă pentru criticii noștri : „istoria mentalităților și literatura comparată". O traducere din Mircea Eliade, („Un nou umanism"), recenzii de C. Zărnescu, Liviu Malița, Carmen Negulei, o „cronică literară" de Ioan Milea, un interviu cu Marin Sorescu și grupaje de poezii și proză scurtă completează în chip fericit sumarul acestui nou „Echinox" tineresc, incitant, viu.

■ **ISTORIE ȘI CONȘTIINȚĂ.** Din seria de convorbiri a revistei „Orizont" remarcăm (în nr. 43) un foarte dens interviu cu istoricul Al. Zub, un nume de primă mină al istoriografiei românești de azi. Ca și in alte intervenții publicate in presă, și aici autorul vine cu o problematică acută și actuală, dovedind o profundă documentare în teorie și practica istoriei, așa cum se prezintă ele la această oră pe plan internațional S-ar putea cita din acest interviu, numeroase pasaje memorabile, însă el trebuie citit în întregime și ca un document de conștiință a unui intelectual de azi.

■ **TRIBUNA MUZICALĂ RADIO.** Foarte interesantă, ca de obicei, ediția din 31 oct. 1983 a emisiunii „Tribuna muzicală radio". Realizată de Doru Popovici, această foaie de temperatură a vieții muzicale de azi e o fericită combinație de muzică și de literatură, pigmentată cu cronici muzicale, eseuri teoretice, poeme, exemplificări din creația unor muzicieni și scriitori de azi. Dealtfel, nici o surpriză : realizatorul emisiunii, Doru Popovici, recent distins cu înaltul titlu de comandor al Republicii Italiene. ilustrează la un mod remarcabil coexistența muzicii cu literatura.

■ **ISTORIE LITERARĂ ÎN DOCUMENT.** Continuă în „Amfiteatru" nr. 9 și 10/1983 o excelentă serie de comentarii de istorie literară semnate de M. N. Rusu. Autorul, un scotocitor de arhive și un mare curios în ce privește fața nevăzută a literaturii ne dă într-un rînd „date inedite despre Urmuz", constînd din elemente biografice și, mai apoi, citeva știri de epocă reunite sub titlul: „Automobilul lui Matheiu I. Caragiale". Documentația absolut remarcabilă, mergînd pînă la detaliul obscur, ca și stilul atrăgător al acestor eseuri, fac din ele un eveniment.

■ **PENTRU EMINESCU.** O excelentă cronică la volumul lui Al. Oprea „În căutarea lui Eminescu gazetarul" (una dintre cele mai tulburătoare apariții ale ultimilor ani), semnată de Petru Poantă în „Tribuna" (nr. 43), conține aceste propozițiuni judicioase despre însemnătatea acțiunii de editare a operei eminesciene, întreprinse de Al. Oprea: „Istoricul literar și criticul Al. Oprea nu a devenit eminescolog peste noapte. Bătăliile sale, prin ani, pentru restituirea exhaustivă a lui Eminescu sînt cunoscute cercetătorului de bună credință, și, se pare, judecînd după ritmul de apariție al „Operelor", continuînd ediția lui Perpessicius, că lucrurile merg destul de bine, numai să nu se fi creat un precedent în „vocația" noastră pentru fragmentarism, prin apariția volumului XIV !".

■ **UN ESEU.** În două numere succesive ale revistei Argeș — (nr. 9 și 10 din '83) — poetul Horia Bădescu, care este și un bun eseist, publică un studiu despre „Meșterul Manole sau imanența tragicului". Concluzia celei de-a doua cărți, despre „fondul istoric", este în subtext și o pledoarie pentru valorile tradiției autohtone: „Nicăieri, în nici o altă întruchipare artistică a motivului, nu există o căutare a începuturilor, o mărturie a înlănțuirilor constructive, a reintemeierilor succesive, în afara variantelor românești. Aici și numai aici totul începe prin căutarea „unui zid învechit și neisprăvit", căci reintemeierea nu se poate face oriunde ci numai acolo unde există mărturia unei succesiuni ce se cuvine și trebuie continuată".

■ **PENTRU RECUPERĂRI.** Interesantul interviu acordat de Mihail Diaconescu revistei „Convorbiri literare" (nr. 10 din 1983), conține în principal un elogiu al unor personalități mai puțin cunoscute ale culturii românești: Pârvu Pârvescu Mutu, un mare pictor, retorul Lucaci, Ioan Căianu-Valahus, Gabriel Ivul din Caransebeș etc. ; o nouă probă a sforțărilor pe care acest romancier, foarte productiv, le face pentru o mai dreaptă cinstire a trecutului cultural.

■ **PRINTRE STRĂBUNI.** Prolificul poet Ion Văduva-Poenaru publică la Ed. Ion Creangă un volum de lirică patriotică „Printre străbuni". Dincolo de arghezianisme și de o mică naivitate mimată, așa cum stă bine liricii pentru copii, există la acest poet cite un fragment, de o remarcabilă puritate, care merită reținut: „Aveam în loc de miini păduri de ram / Și Dunăre în lacrimă eram / Cînd s-a uitat la mine Baiazid, / pe fruntea lui a apărut un rid" / ... / Cu tot ce e în mine și afară / îl cotropea scăpînd de vămi o țară / Și astăzi Mircea dă speranței chip / Prin veacuri eu în Mircea mă-nfirip / S-aștern mereu cu pensula un rid / peste oricare falnic Baiazid".

A. S.

UNIREA DEZIDERAT DE VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

Momente ale epopeei naționale – relief de Gheorghe Adoc

ROMÂNIA – patria tuturor românilor (4)

„fiecare regiment — se relata în continuare în nota serviciului de spionaj austro-ungar — constă din trei batalioane a 4 companii a 4 plutoane a 5 grupe (de cîte 8 oameni și un șef de grupă). Corpul nu dispune deocamdată de artilerie și cavalerie proprie Artileriștii și cavaleriștii sînt repartizați armelor respective din armata română. Afară de aceasta, din voluntari a mai fost alcătuit un batalion de vînători de munte (secția bicicliști, schiori, mitraliori și aruncători de mine), care a fost atașat unui regiment de vînători de munte deja existent, format din români regățeni. Acest regiment se găsește la Neamț, avînd drept comandant pe prințul Carol. Comandant de corp este colonel Olteanu, comandantul Regimentului 1 este Buricescu.

Ofițerii care au intrat voluntar sînt de regulă lăsați în gradul lor, totuși timpul prizonieratului lor este luat în considerare la promovări.

Pentru a asigura promoția de ofițeri, s-a înființat pentru voluntari cu stagiul de un an o școală de ofițeri la Botoșani cu durata cursurilor de 6 luni, totuși cei care au absolvit deja o școală de ofițeri în Austro-Ungaria fac în această școală un curs de numai o lună.

Subofițerii sînt instruiți într-o școală pentru mijloace speciale de luptă de aproape ; aruncare de mine; grenade de mînă și arme automate franțuzești.

Soldații sînt avansați numai dacă se disting în mod deosebit pe cîmpul de luptă. Stații de concentrări mai mari pentru voluntari români se găsesc la Bachmut și Elez".

La 10 aprilie, în adunarea Corpului de Voluntari, în curs de constituire, a fost propusă redactarea unui **Manifest**, către Guvernul provizoriu și guvernele tuturor țărilor aliate și neutre pentru a le încunoștiința despre decizia românilor din Austro-Ungaria de a lupta pentru eliberarea teritoriilor românești stăpînite de imperiul dualist și reunirea lor cu Țara. În cuvîntarea ținută atunci la adunare, voluntarul Pompiliu Nistor arăta : „Ar fi o crimă dacă nici azi nu s-ar auzi glasul nostru, dacă și acum am lipsi să ne spunem cuvîntul prin care să arătăm că războiul nostru de asemenea e în numele democrației, în numele dreptului elementar al fiecărui popor capabil de viață, de a-și hotări singur soarta, a-și alege singur statul pe care voiește să-l formeze sau la care voiește să se alipească. Întreaga ființă noastră de voluntari se bazează pe condiția dezlegării „autodeterminării", în sensul unirii fiecărui popor într-un singur stat național și independent"*).

Declarația de la Darnica venea să demonstreze idealul pentru care se ridicase la luptă întregul popor român. „Astăzi, cînd noi Românii — se arăta în Declarație —, ca și celelalte neamuri subjugate, ne-am convins definitiv că nouă, ca români, nu ne mai este posibilă existența în cadrele statului austro-ungar ; noi, care în limbă, în cultură, în structura socială și în întreaga noastră ființă etnică și politică, formăm un trup unic și nedespărțit cu toate celelalte părți constitutive ale națiunii române, cerem cu voință nestrămutată încorporarea noastră la România liberă, pentru a forma împreună primul eșalon organizat, cuprinzînd 1 200 voluntari ardeleni proveniți din lagărele de prizonieri din Rusia, a pornit spre frontul românesc la începutul lui iunie 1917. Iată cum descria Onisifor Ghibu trecerea trenului cu cei 1 200 voluntari ardeleni ce se îndreptau spre Iași: „La 5 1/2 d.a. iată-i pe cei cu atîta dor așteptați. Un tren lung, îmbrăcat numai în verdeață, din care se desprindeau steaguri tricolore și accente de cîntece naționale... Pe peron era foarte multă lume... Se iese în piața gării, voluntarii în uniformă românească se înșiră pe companii, fiecare cu steagul și divizia ei : „Valea Mureșului", „Munții Apuseni", „Maramureșul" etc. Vorbește căpitanul Simion Murafa care le-a dat un steag tricolor în numele românilor moldoveni ca să-l ridice în numele lor, pe tărnul cetății Alba Iulia. L-a luat Victor Deleu din Sălaj care a spus în numele celor 1 200 voluntari : „Jurăm să ducem steagul acesta în capitala Ardealului sau să murim în cutele lui în drumul spre Alba Iulia". A cîntat corul ardelenilor condus de Aurel Medrea „Deșteaptă-te române", „Pe-al nostru steag", „Vin Dorobanții", „Pribeagul"... Ele răsunau aici cu o putere extraordinară care înalță sufletele în chip miraculos... A răspuns Victor Deleu care a mulțumit pentru „forța morală pe care le-au dat-o azi ardelenilor în drumul lor spre cea mai sublimă datorie națională". La despărțire, cînd trenul a pornit spre Iași, s-a strigat, „La revedere, la Alba-Iulia".

În perioada următoare au continuat a sosi din Rusia în teritoriul liber al României grupuri organizate de voluntari ardeleni. În raportul înaintat Ministerului de război de colonelul C.G. Pietraru la 2 aprilie 1918, se arată că în total au fost organizate și trimise în România detașamente de voluntari cuprinzînd „396 ofițeri și 9 721 soldați din cifra de circa 120 de mii prizonieri de origină română", adică o proporție de 8,43 la sută. Colonelul Pietraru aprecia că „Este un rezultat foarte satisfăcător și de care țara și neamul românesc trebuie să fie mîndri. Din punct de vedere moral — se arăta în raport — am obținut rezultate admirabile, căci manifestarea aceasta puternică a fraților noștri de dincolo de Carpați, a arătat tuturor marilor noștri aliați că lupta României pentru a se uni cu țările locuite de Românii de dincolo de Carpați, nu era o luptă de anexiune care se hotărăște de cabinete și diplomație, sprijinită pe forța armată, cît mai ales voința puternic manifestată a unor frați despărțiți prin vitregia vremurilor și răutatea vecinilor, de a se uni la un loc, cu toate greutățile prin care vor trece. Este aici o puternică manifestare a dreptului la viață liberă națională care a fost văzută și judecată la justa ei valoare, nu numai de ruși, dar încă, și mai ales de numeroși reprezentanți aflați în Rusia din partea aliaților noștri : francezi, englezi, italieni, bulgari, sîrbi, cehi și poloni".

Motivînd activitatea intensă desfășurată de românii transilvăneni aflați pe teritoriul Rusiei revoluționare, ziarul „Ardealul" sublinia : „Comitetele naționale din Transilvania și Bucovina nu mai funcționează de la izbucnirea războiului... Nimeni nu mai vorbește astăzi în numele poporului nostru din monarhia austro-ungară. În astfel de împrejurări trebuia ca în locul celor rămași acasă sub călciiul asupritor să vorbească românii cei liberi, aflători în Rusia și România, care sînt ca prizonieri, ca voluntari și ca refugiați. Trebuiau aceștia pentru ca Europa să știe ce voim. În acest scop s-a ales în ziua de 2 ianuarie 1918 la Odesa un Comitet național al românilor din Austro-Ungaria, care să lucreze mînă în mînă cu comitetele de același fel ale celorlalte naționalități pentru ajungerea scopului obștesc". Acest comitet național intra ca o secție în Comitetul central al naționalităților asuprite din Austro-Ungaria, cu reședința la Kiev.

Ziarul evidențiia faptul că „Prin revoluția rusească din 1917 și popoarele nedreptățite ale Rusiei au ajuns la slobozenie, pentru care veacuri de-a rîndul au luptat. Ideea națională și democratică a prins atît de adînci rădăcini încît cu greu s-ar mai putea crede că o întoarcere la vechile stări ar mai fi cu putință. Nu se poate ca nedreptatea istorică săvîrșită față de popoarele asuprite din Turcia și Rusia să nu se împlinească și față de cele din Austro-Ungaria, nu se poate ca după prăbușirea Turciei și a Rusiei țariste să nu urmeze și prăbușirea Austriei medievale".

În încheierea articolului său, ziarul „Ardealul" remarca : „Sutele de mii de români, cehi, slovaci și alți aflători în Rusia își ridică glasul împotriva Austriei în modul cel mai puternic și cer ca Europa și lumea să ia cunoștință că ei cu nici un chip nu se vor uni cu o nedreptate ca aceasta". La rîndul său ziarul „România nouă", care a apărut în locul ziarului „Ardealul", în numărul său din 24 ianuarie 1918, a publicat o declarație privind recunoașterea dreptului popoarelor de a-și hotărî singure soarta, semnată de reprezentanții provinciilor românești. „Începînd cu ziua de astăzi — se sublinia în declarație —, în care toți românii trebuie să serbeze amintirea celei dintîi uniri săvîrșite la 1859 între două țări românești, noi cei de aici, potrivit punctului nostru de plecare, nu ne mai socotim ca pînă acum ardeleni, bucovineni ș.a.m.d., și nu ne mai socotim nici numai fiii aceluiași popor, ci ca cetățenii aceluiași stat unitar românesc, ca cetățeni ai României noua a tuturor românilor, cu aceleași datorii față de fiecare parte a ei, cu aceleași drepturi. De astăzi înainte noi vom fi totodată ostași ai acestei Românii, pentru fericirea și întărirea căreia dorim să lupte, cu orice armă va trebui... Fiecare să-și dea seama că mîntuirea noastră este numai într-o Românie nouă a tuturor românilor. Pentru înfăptuirea acestei Românii nouă, vom lucra, pentru înfăptuirea ei vom muri, dacă va fi nevoie".

Încă din primele zile ale războiului european emigrații români au trecut la concentrarea eforturilor proprii în vederea asigurării bazei materiale a mișcării lor naționale. La 6 august 1914, ziarul „America", organul de presă al Uniunii Societăților Românești din America (U.S.R.A.) a anunțat deschiderea unui colet pentru „Fondul național român" din America, acțiune ce a căpătat o amploare deosebită în anii următori, bucurîndu-se de adeziunea și sprijinul emigranților aflați pe întreg cuprinsul Statelor Unite ca și al românilor din Canada. Intrarea României în război a constituit un moment hotărîtor în mobilizarea energiilor politice, materiale și morale ale românilor de pretutindeni, inclusiv ale celor de peste ocean. Preluînd telegramele agențiilor de știri internaționale sau informații inserate în publicații europene și nord-americane, gazetele româno-americane și-au informat curent cititorii asupra operațiunilor militare desfășurate de armata română în Transilvania, Oltenia și Dobrogea, au publicat comentarii proprii, amplu argumentate, asupra condițiilor politice care au determinat angajarea României în conflictul militar. „În fața evenimentelor istorice ale neamului", ziarul „America" cheamă la 3 septembrie 1916 la unitate lansînd un apel „Către românii americani" de a deschide pretutindeni lista de subscripții, prin toate organizațiile și publicațiile „să se pună la lucru și cu toții să ne facem datoria de români". În același timp s-a manifestat dorința unor români din America și Canada de a se întoarce în țara de origine, pentru a o sluji în împrejurările critice în care se găsea țara. Astfel mai mulți emigranți români din Statele Unite, originari din părțile Gorjului, solicitau ministrului de externe român concursul pentru a reveni „la clasele noastre, spre a ne face datoria către țară". Guvernul român a examinat posibilitatea de a valorifica energiile patriotice risipite în afara hotarelor țării, adresînd în acest sens, un memoriu în 1916, privind înființarea unor „Legiuni ale românilor", subliniind importanța participării lor la operațiile militare. Documentul recomanda ca românii „din America, nevoiți să-și caute existența departe de pămîntul lor strămoșesc, să se organizeze militărești pentru frontul apusean, luptînd alături de francezi, englezi și americani."

Noile condiții politice și militare create prin intrarea S.U.A. în primul război mondial, în primăvara anului 1917, au dat un impuls considerabil mișcării naționale a românilor din America și Canada. Cercurile emigrației au sesizat importanța covîrșitoare a implicării țării lor adoptive în conflagrație, atît sub aspectul ameliorării raportului de forțe militare în favoarea României și a aliaților ei, cît și în ce privește contribuția directă pe care America o aduce, pe căi politice și militare, la înfăptuirea deziderateului național românesc.

Relevînd poziția întregii emigrații din S.U.A. după declarația de război a Washingtonului împotriva Germaniei, de la 6 aprilie 1917, o gazetă românească din Ohio sublinia, printre altele : „Dacă cineva s-a bucurat pentru intrarea României în război, noi Românii ne-am bucurat mai mult. Intrarea Statelor Unite alături de aliați înseamnă că și România e mai aproape de a-și vedea visul întrupat și că noi, Românii ardeleni, putem avea mai mare nădejde de a ne scăpa de jugul tiran care ne apasă de veacuri".

La 1 iulie 1917, întrunită în adunarea generală anuală în Detroit, conducerea centrală etnice româno-americane a trimis președintelui Woodrow Wilson un mesaj cu următorul conținut : „U.S.R.A., întrunindu-se în Convenția anuală în orașul Detroit, reprezentînd poporul român din Statele Unite, își ia libertatea în timpul acesta critic prin care trece țara, să vă asigure de sprijinul necondiționat și loialitatea nestrămutată către patria noastră nouă adoptivă". Răspunsul primit de la Washington relevă aprecierea pozitivă a șefului puterii executive americane față de atitudinea loială și angajarea politică a grupului de români americani.

Alături de jertfa de sînge pe care numeroși emigranți români din S.U.A. înrolați în corpul expeditionar american au dat-o în luptele din Franța, contribuția lor materială a fost, fără îndoială, un aspect cu o semnificație aparte în angajamentul lor general față de efortul de război al Statelor Unite. Încă de la 10 iunie 1917, ziarul „America" a lansat primul apel către românii americani în vederea participării la împrumutul public de război solicitat de guvernul Statelor Unite („The Liberty Lean"), sumele depuse de societățile românești din „U.S.R.A.", ridicîndu-se, la 18 ianuarie 1919, la 1 246 550 dolari. Printre primele s-au numărat așezămintele „Biruința", din Warren, Statul Ohio, cu 330 000 dolari, „Carpatina" din Cleveland, cu 47 300 dolari și „Plugarul Român" din Youngstown, cu 72 950 dolari. Contribuția românilor americani la împrumuturile de război s-a ridicat la 5,3% din valoarea totală a „bonurilor" cumpărate de populația imigrantă a Statelor Unite, în timp ce întregul grup etnic românesc a reprezentat numai 0,2% din populația nord-americană născută în străinătate. Românii americani s-au situat, de pildă, înaintea grupului de imigranți suedezi din S.U.A., care, deși au reprezentat 4,5% din populația imigrată, au contribuit doar cu 4,1% la împrumuturile totale contractate de cu grupurilor de imigranți.

În mai 1917, a plecat în S.U.A. o misiune în frunte cu Vasile Lucaciu și Vasile Stoica, refugiați politici transilvăneni în vechiul Regat. Deși caracterul acestei misiuni a fost neoficial ea s-a bucurat de asentimentul guvernului român ca și din partea lui Andrews, însărcinatul cu afaceri al S.U.A. la Iași, și a ministrului Franței la Iași. Scopul misiunii Stoica-Lucaciu a fost acela de a propaga ideea unirii Transilvaniei cu România și de a pregăti organizarea unei unități de voluntari dintre emigranții transilvăneni.

Imediat după sosirea în S.U.A. printr-o scrisoare adresată secretarului de stat al S.U.A., Robert Lansing, Vasile Stoica făcea o informare de ansamblu asupra cauzei luptei românilor pentru unitatea națională : „De la sosirea ei în America, „Misiunea Patriotică Română" activează fără încetare printre compatrioții săi care au emigrat în Statele Unite din Transilvania și Ungaria. Ideea care ghidează acțiunea ei este aceeași care a inspirat toate manifestațiile politice și militare ale românilor transilvăneni, care, în timpul acestui război, au putut totuși să-și susțină opinia, adică de a pune la dispoziția României și a aliaților toate forțele poporului nostru din Transilvania și de oriunde opresiunea maghiară i-a putut răspîndi. Ca membru al „Misiunii Patriotice Române" și ca român transilvănean — continua el — am onoarea să informez pe Excelența Voastră de următoarele fapte. De la începutul marelui război mondial, noi românii transilvăneni, în număr de aproape 4 milioane, oprimați de politica sovinistă a guvernelor maghiare, am știut că războiul ne va aduce libertatea și că prin lupta aliaților și a Regatului român libertatea va fi a noastră. Noi toți am avut ferma convingere că înfrîngerea armatelor austro-ungare și germane va însemna o nouă viață pentru poporul nostru : și atitudinea noastră a corespuns cu această convingere. Românii transilvăneni, care, la începutul războiului în Europa, se aflau în țări străine și, în special în România, au refuzat să se înroleze în regimentele austro-ungare, temîndu-se că vor fi trimise în Alsacia și Galiția într-un război de asuprire. Acei dintre românii transilvăneni care erau în Transilvania și au avut norocul să treacă granița, toți au trecut în România și imediat și-au oferit serviciile guvernului român. Printre ei erau un număr mare de intelectuali și tineri literați. Printre ei se afla și autorul acestor rînduri de informare adresate Excelenței Voastre. Cele mai multe din regimentele austro-ungare din care făceau parte și românii din Transilvania și Ungaria, cît și din regimentele cehe, fiind trimise în Galiția, Serbia și, mai tîrziu, în Italia, s-au predat rușilor, sîrbilor și italienilor. Românii transilvăneni din Rusia numărau, în aprilie 1917, mai mult de 100 000 oameni și acei care s-au predat sîrbilor și italienilor totalizează astăzi aproape 15 000. Cînd România a declarat război Austro-Ungariei, noi, românii din Transilvania nu am ezitat o singură clipă să ne facem datoria. Pînă azi sprijiniți de acei care au fost forțați să părăsească Austro-Ungaria înaintea noastră, am făcut toate eforturile să ajutăm România și aliații". În continuare în scrisoare se arată :

1. „Românii transilvăneni care erau în România s-au înrolat ca voluntari în armata română, în care astăzi se află peste 100 000 soldați și ofițeri nedelegați și mai mult de 1 500 ofițeri de origine transilvăneană. (Generalul Moșoiu, care acum comandă Divizia a XIII-a și generalul Dragalina, care în timpul cînd comanda armata I-a, a murit eroic, în timpul victoriei sale de la Tg. Jiu, au fost transilvăneni, foști ofițeri în armata austro-ungară).

2. Românii Transilvăneni care erau în America cînd Republica Statelor Unite a declarat război Germaniei, devenind astfel aliatul nostru, s-au înrolat în mare număr ca voluntari în Armata americană. Cinci mii (5000) de români transilvăneni își fac azi datoria în această armată, care luptă pentru aceleași principii de libertate ca armata română din Carpații moldovenești. Recenta declarație de război a Statelor Unite împotriva Germaniei a oferit o profundă satisfacție românilor din armata americană și le-a intensificat zelul lor pentru război ; de aici înainte, ei speră să se întîlnească față în față cu dușmanii ereditari ai națiunii noastre și să răzbune prin victoria armatelor americane, cel puțin o mică parte a suferințelor noastre, pe care ungurii, timp de secole, ni le-au provocat. Numărul acestor voluntari ar fi și mai mare, dacă ei ar putea să se adune într-o singură unitate, fără să fie răspîndiți printre soldații de origini diferite.

3. Imediat ce România a declarat război, românii transilvăneni care erau prizonieri în Rusia au cerut permisiunea guvernelor român și rus de a intra în rîndurile armatei române. Guvernul român a încredințat pe colonelul C.G. Pietraru cu această problemă și l-a trimis în Rusia să ajungă la un acord atît cu voluntarii transilvăneni cît și cu autoritățile ruse. Din nefericire, sub vechiul regim rus s-au pus piedici fără rost acestui proiect care avea aprobarea cordială a șefului de Stat Major, generalul Alexeev. De la revoluție, problema voluntarilor noștri a înregistrat progrese. La 13/26 aprilie 1917, la Darnița, lîngă Kiev, s-a ținut o întrunire la care au participat 1 340 delegați ai prizonierilor români transilvăneni, respectiv 223 ofițeri, 447 ofițeri nedelegați și 680 soldați. Această întrunire care vorbește în numele a 100 000 români din Transilvania, Ungaria și Bucovina, dar care reprezintă părerea a 4 milioane români, a întocmit un raport asupra problemei românilor asupriți de către Austro-Ungaria ; adresat guvernului rus provizoriu, Consiliul delegaților muncitorilor și soldaților și ambasadelor și legațiilor pe care l-am primit recent de la Iași arată că această activitate a avut rezultate foarte frumoase. Cei mai mulți dintre voluntari se pregătesc deja în România, pentru front. Datorită dificultăților de comunicații, încă nu știu numărul lor exact. La Iași, în cadrul unor ceremonii grandioase a fost depus un jurămînt de credință în fața șefului statului.

Delegațiile noastre lucrează acum la organizarea, echiparea și transportarea acelor care încă sînt risipiți în diferite lagăre de concentrare din Rusia. Și dacă situația din Rusia se schimbă „corpurile noastre de voluntari transilvăneni" pot crește zilnic și dotate cu tot echipamentul militar modern, vor forma o nouă forță în rîndurile armatei române.

4. Prizonierii transilvăneni români din Italia sînt de același sînge, au aceeași educație și au aceleași convingeri. Ei așteaptă. Și sînt convinși că sînt gata să lupte pentru libertate și eliberarea națională.

Am onoarea să înmînez Excelenței Voastre, ca informație, o copie a raportului alcătuit de voluntarii români transilvăneni de la Darnița din 13/27 aprilie 1917 și să asigur pe Excelența Voastră că românii din Transilvania, Ungaria și Bucovina sînt pregătiți pentru orice sacrificiu, din toate țările aliate și în special din America, unde au gustat din adevăratele binefaceri ale libertății".

Declarația de război a Statelor Unite împotriva Germaniei și Austro-Ungariei a găsit mișcarea de organizare a voluntarilor români în plin avînt, astfel că la apelul președintelui Wilson din 20 aprilie, de înrolare voluntară în armatele S.U.A., au răspuns peste 6000 de români. Numărul lor a crescut în lunile următoare cu 17 000, iar introducerea ulterioară a serviciului militar obligatoriu, pentru cetățenii S.U.A. și acordarea cetățeniei nord-americane tuturor emigranților înrolați în unitățile de voluntari, la 9 mai 1918, a făcut ca numărul românilor aflați sub arme în Statele Unite, în toamna lui 1918, să se ridice la circa 32 000—34 000 soldați. Dintre aceștia, mulți au luptat în corpul expeditionar din Franța, majoritatea în Divizia 37 Ohio, aducînd jertfa lor de sînge la victoria aliată și în același timp la împlinirea idealului de unitate națională a poporului român.

Mircea Mușat
Ion Ardeleanu

*)Marea unire de la 1 decembrie 1918, **Biblioteca „Astra", București, 1934, p. 24—25.**

Unitate — stemă vie

Adaosul luminii în lucrare
Cu dor s-a zidit pe pămînt
Împlinind speranța-n întrupare
Din vis de tricolor veșmînt.

Adîncul de izvoare și istorii
Cu seva rădăcinii în afară
Scria prin veac o cronică de glorii
Pe arborele întreit de țară.

Dintotdeauna roua nemuririi
A strălucit cu neamul în șuvoi
Că viu era drapelul înfrățirii
Purtat de fiii patriei eroi.

Întregul pe-adevăruri se durează
Pe libertatea traiului firesc
Cînd doinele prin stele-naintează
Pentru înaltul nostru românesc.

Puterea toată în unire este
În cele cîte sînt și vor mai fi
Însemnele prezente să ateste
Grîul de-acum spre cel ce va veni.

Așa ne știm mereu pe înțelesul
Istoriei ce drept își taie drum
Pe adevărul muncii cînd progresul
Unire e spre comunism acum.

Pavel Pereș

Transilvanie, dorul nostru de pace

Transilvanie...
iubesc munții tăi
plini de verdeață
cu soarele roșu
de pe culmi

țară de coline
subjugate
și pustiite
de furtuni barbare

dorul nostru
de liniște și pace
e crescut din bușteni
și întăriturl de cetate.

Mihai Culman

Unirea

1. Prolog

lumina
se prelinge
prin jgheaburi
de văzduh
cocorii
taie unghiuri
de azur
un clopot
înflorește
sonor

2. Masa Unirii

copacul
ne îmbrățișează
în spuma
cerului
noi sîntem
sfera
de lumină
ce ne unim
în spațiu
O Țară
ca o stea,
ne înconjoară.

Cătălina Corvin

Cîntec pentru Marea Unire

S-a împlinit dorința seculară
A neamului cuprins între hotare
Șaizeci și cinci de trepte ale Țării
Eternizînd Unirea noastră Mare
Din „Decebalus per Scorilo" soare
Martirul Domn Mihai pe metereze
A apărat sub sceptrul Albei Iulii
Rotundul trup al Patriei viteze.
Carpații-au fost coloană vertebrală
Și bastion al limbii românești
Străbunilor în evuri de restriște
Cetăți ne-nfrînte, doine și povești.
S-a împlinit voința seculară
A libertății pe acest pămînt
Șaizeci și cinci de raze ale Țării
Lumină pentru Pace astăzi sînt !...

Ion Popa Argeșanu

Pohta...

Pohta-ți ce-ai făcut-o roată
peste Țară, de pe cal,
măre, iat-o-nscăunată
I-Alba-Iulia-n Ardeal !

Erich Kotzbacher

poeme de a.i. zăinescu

Albine

Cum ne veți judeca și voi, din care parte
A cosmosului ? – că sînteți intr-atita de vii,
Că intr-atita de dulci voi tăceți mai departe
Și cred că doar fiice, albine, și doar colivii

Că prin voi cădem parcă pe-un nor care arde,
Că pilpiitoare v-atingeți de noi ca de-un prag,
Că ieșim pe cer uneori și luminile-s moarte
Negre ca și cum s-ar izbi de-un copac.

Vedeți luna-așezată felii deoparte,
Mărul lunii tăiat pin'la simburi, străvechi,
Greul clipei cînd raza de ochi se desparte
Și ne mutăm către alb, tot sub stele perechi

Eroul necunoscut

Dacă era-mbrăcat ca noi cînd l-am văzut
Și ce scria pe piatra eroului necunoscut ?
Cuiele, noaptea, cine i le-a scos și cum
De s-au făcut prin văi un mădular de fum ?

Dacă mai erau cumva și-alte cuvinte
De față, la ivirea sa de mai'nainte ?
Piinea în două dacă cineva i-a rupt
Ce-a zis punind la loc miezu-ntrerupt ?

Dacă mai avea toți nasturii pe el, e-ntreg,
Sau roua ce-o vedeți e de la nori ce merg ?
A fost orfan ? Nepoții mai au rude ?...
– Hai întrebați mai departe, băieți,
și jucați paparude.

Migdal

Oh, vai de păcatele tale, migdalule,
C-ai înflorit intr-atita de fără de greș,
Vai de luminile ochilor mei cînd se sting
Și fierb clopote-n aerul crud ce-l apeși.

Vai de albine, de zborul lor lin ce se-așterne
Și te găsește mai dinainte sărbătorit,
Cum au plins calde zăpezile ca niște lanterne,
Cum ai ris și cu paloare de mort le-ai iubit

Vai de păcatele tale căci nimic nu se iartă,
Miez de trăznete-ți umblă prin coajă, enorm.
Mă duce gîndul la sfinxșii cu fața moartă,
La paradisul din care se simt izgoniți – și dorm.

Strugure

Cinstit să fie strugurele-acesta, iată-l :
Parcă mănîncă dulce și răzbește-n noi,
Parcă se-ncheagă fum și-ngenunchind pe piatră
Ne-aduce-aminte pururi că sîntem doi.

Că din sămînța lui sămînță se coboară
Și-ar fi și-o fierărie-acum doar pentru nori,
Că de pe el pesemne noi am tras și-o scară
Și-am prins în ochi doar vuiet și scamă de culori

Un fierăstrău de foc ce taie și nu taie,
Ne-amestecă mai mult și se răcește-n dinți,
Pulberăria lunii-n care cu mănuși de ploaie
Se umblă-ncet și doar cu dor dinspre părinți

Poetul în timpul liber

Călătorea, ce să facă poetul în timpul liber ?
Își lua întregul său arbore genealogic în brațe
Și se muta cît se poate mai departe
De el și de sine.

Departe de orașele sale reci, ca într-un hemiciclu,
Departe de plajele norilor verzi, cu miros
De cochilii și ferestre lunatece, mari ca și ochii
Triunghiulari ai păsărilor.

Departe de zgomote, de tristețe, de furie,
Departe de crimă și de petreceri.
Departe ca și cum
S-ar fi înfășurat într-un papirus de gheață.

Și tot ce se mai putea vedea,
Tot ce se mai putea auzi de atunci
Nu era decît citirea unui zbor pe dinlăuntru
Sau poetul –nu e așa ? – călătoria din timpul liber.

Iluzie

Acum că ești liberă
Și ești frumoasă, independentă, iluzie,
Că poți umbla chiar desculță,
Ușor demodată, cochetă puțin

Și sinceră : atît cît ți se pot bănui
Umerii, linia mersului aproape transparentă
Și incordarea sau pinda din ochi, o eclipsă
În care totul hotărăști – acum

Cînd te depărtezi, cînd nu mai recunoști
Nimic și eu văd cîtă tristețe poate fi și într-un fulger,
Cîtă singurătate și-n el, ce lumină împietrită – acum
Cînd nici măcar al tău nu mai sînt
Și mă lovesc pretutindeni de mine, ca orbul.

Îmi pare rău

Îmi pare rău privighetoare pentru tine,
Pentru tine șarpe îmi pare rău
Pentru mine nu-mi pare de loc bine
Și mi-ar părea, poate, de-ar fi doar al tău

Nu mă mai aud, mă ascunde-o greșeală,
Nu mă mai văd, mă înlocuiește-un blestem
Sufăr parcă mereu de-o răspîntie goală,
Sufăr de vis și pe nimeni nu chem

Tu te tîrăști cel puțin ai și partea ta lașă
Că-ți rozi crucea cu semne pe ea, de venin,
Tu torni dulce otrăvuri, taci foarte trufașă
Și mă îmbeți, privighetoare, ca din senin.

O tăcere de fier mai degrabă stă-n pîndă,
Lunecare pe frunze ce pilpiie vechi
Și molatece, goale, cu linia frîntă,
Crengile stelelor îmi înverzesc în urechi.

PREMIUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL» LA FESTIVALUL NAȚIONAL DE POEZIE „NICOLAE LABIȘ", 1983

sergiu costel vaida

Turle și triunghi

Nu crezi că prea mult ai stat pe gînduri
fără ca ele să se răscoale
într-o noapte cînd norii sînt trași
și – după ei un inger fals în zale
Pe tîmpla ta cloaca acestei turle
din care îți cad clopote pe dinți
și nu știi cine-ți mută dintr-un ochi în altul
icoane zdrențuite cu părinți
Dintr-o dată un dor te amină
prin blitzul întreitului pumnal
(ești pus într-un triunghi și-un geometru
este tirit în jurul tău de-un cal)
De ochii tăi zei beți ciocnesc pahare
și-un foșnet de cuvinte s-a prelins
prin mărul care-n git îți stă
din pură întîmplare dinadins

Frescă (2)

„Și credeți voi că din trupul soldatului
singe curge,
o crezi tu onorată instanță de corbi
că singe este acest fir roșu ca o idee fixă
declar cu mîna pe inimă că frica este
pentru că n-ați văzut voi că de cîte ori
îi iese acest pumnal stacojiu din trup
devine nepăsător,
pentru că n-ați văzut voi că acest singe gîlgîitor
l-a împiedicat să se audă,
n-ați observat
că el nu avea exterior
și pentru că frică este aceasta iată pămîntul
cutremurîndu-se primindu-i donația
iată
pămîntul nălucind și scoțînd la iveală
munți și dealuri și peșteri și această javră
care umblă pe urmele lui el care
se pierde gol și extatic în pămîntul
înghețat de spaimă".

Unirea - deziderat de

„DESFĂȘURAREA EVENIMENTELOR ISTORICE DEMONSTREAZĂ ÎN MODUL CEL MAI CATEGORIC FAPTUL CĂ UNIREA NU A FOST EFECTUL UNEI ÎNTÎMPLĂRI, RODUL UNEI SIMPLE CONJUNCTURI FAVORABILE SAU AL ÎNȚELEGERILOR INTERVENITE LA MASA TRATATIVELOR, CI REZULTATUL LUPTEI HOTĂRÎTOARE A CELOR MAI LARGI MASE ALE POPORULUI, UN ACT DE PROFUNDĂ DREPTATE NAȚIONALĂ, REALIZAREA UNEI CONCORDANȚE LEGICE ÎNTRE REALITATEA OBIECTIVĂ ȘI DREPTURILE INALIENABILE ALE POPORULUI, PE DE O PARTE, ȘI CADRUL NAȚIONAL CERUT CU STRINGENȚĂ DE ACESTE REALITĂȚI. TRATATUL DE PACE ÎNCHEIAT ULTERIOR N-A FĂCUT DECÎT SĂ CONSFINȚEASCĂ STAREA DE FAPT EXISTENTĂ, SITUAȚIA CREATĂ CA URMARE A LUPTEI MASELOR POPULARE DIN ROMÂNIA ȘI DIN TRANSILVANIA, A ÎNTREGULUI NOSTRU POPOR".

NICOLAE CEAUȘESCU

CAPITALELE UNIRII

ARAD - ALBA IULIA

De la gînd la faptă

FLORIN BĂNESCU
LUCIAN EMANDI

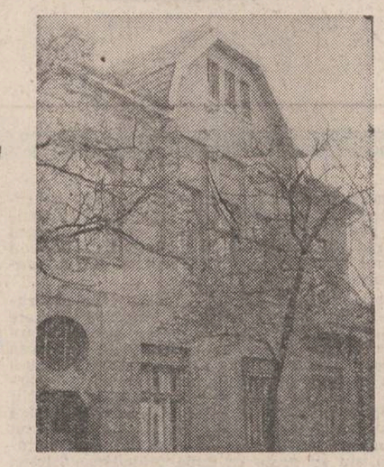

Arad: Palatul „Tibunei"

Să fii cetățean al unui oraș din Patrie și, fiindcă-l iubești, să-l trăiești și timpurile sale, nu numai pe al tău. Să ai norocul de a locui în chiar inima lui, dobîndind conștiința că te afli în chiar inima Patriei tale. Dar pentru asta trebuie să ai cutezanța de a te împovăra cu memoria locului și cînd ea s-a contopit cu propria-ți memorie să te lași dus pe făgașul amintirii (care este unul al retrăirii). Să nu te călăuzești, neapărat, după măsurile obișnuite ale vremii și să nu iei în seamă hotărnicirile spațiului. Dar călăuză trebuie să-ți fie spiritul curatei dreptăți, indiferent dacă ești nevoit să plătești, pînă să ajungi la o clipă de bucurie, prin temeri de tot felul, prin amărăciuni și dureri pricinuite de toate cîte au fost și mai cu seamă prin neliniștea renăscută pentru toate cîte se pregătesc — fiindcă în miezul acelei vremi ai vrut să ajungi, vremea pregătirii unor mărețe fapte la care, iată, ești acum părtaș. Și dacă ți-ai gătit cum se cuvine sufletul, timpul la care ai năzuit te primește, după ce ai pășit în

Curtea interioară a „Românului"

Există o oră prielnică, indiferent de anotimp, adică nu are importanță dacă lumina ce se coboară în acest spațiu întîlnește zăpada ori florile liliacului, rosul trandafirului ori frunza arămită a castanului, cînd ceea ce te va tulbura este acea lumină de miere, ea umplînd cuminte adîncul dintre ziduri și trebuie să te lași, de asemenea, inundat înlăuntrul ființei, așteptînd să se cumpănească apele de lumină, cele rămase afară și cele care te-au pătruns. Cînd aceasta s-a întîmplat, poți să te îndrepți, sfielnic, spre intrarea scundă deasupra căreia scrie, în fier forjat, „Românul". Ridici mîna și ciocănești în geam, cerînd ziarul diminetii aceleia. Și ea poate fi chiar a unei zile de vineri, 8 noiembrie, de pildă, în anul 1918, data aceasta o citești, după ce-ți încetează tremurul mîinilor și se zvîntă aburul ochilor, putînd astfel înțelege și rostul celor tipărite pe întîia pagină. Aflînd cum că organul Partidului Național Român din Ungaria și Transilvania reapare „sub egida și conducerea Consiliului Național Român, supremul și unicul for politic al națiunii române" trăitoare pe acele meleaguri. Reapare ca să exprime „credeul" politic al tuturor românilor ; cumpănind temeinic situația internă și externă, după dezbaterea ce s-a ținut la Oradea Mare, comitetul executiv al partidului (care-și stabilise sediul la Arad) constată „că urmările războiului îndreptățesc pretențiunile de veacuri ale națiunii la deplină libertate națională".

Și atunci, deodată, îți „aduci aminte" că venind aici ai întîlnit pe străzi oameni purtînd brățare tricolore — Garda Națională Română se formase încă de la 1 noiembrie. Din ziar afli vești despre organizarea gărzilor naționale la Timișoara, Lugoj și Cluj. Mai afli că s-a alcătuit Consiliul : Teodor Mihali, Vasile Goldiș, Alexandru Vaida, Ștefan Cicio-Pop, Aurel Vlad și Aurel Lazăr, „naționali" și Ioan Fluieraș, Iosif Jumanca, Enea Grapini, Tiron Albani, Dumitru Surdu și Iosif Rănoi, reprezentanți ai Partidului Social-democraților. Care Consiliu „reprezintă astăzi întreg neamul românesc din Ungaria și Ardeal, este recunoscut nu numai de puterile mari ale lumei, ci și de guvernul unguresc revoluționar". Și, de vreme ce ai intrat în acest „astăzi", poți da o fugă pînă la „Comanda" gărzii, pe str. Fabian, nr. 7, ca să auzi ce „porunci" noi se mai dau, ce vești vin din comune „toți ostașii și oficerii români aleargă sub drapel... s-a restabilit ordinea... acțiunea e paralizată în mai multe locuri — Curticiu, Covăsînț, Măndruloc", dar se veghează pretutindeni asupra stării de lucruri.

Intrare la „Românul" (tipografie și redacție). La etaj locuia Vasile Goldiș

niște. Apoi din nou la „Românul", știri sosesc mereu. „Revoluție în Germania" („zilele imperialismului german sînt numărate..."). Se publică statutul Gărzii Naționale (întocmai după cel al gărzii arădene) : scopul — „împiedicarea jafurilor, omorurilor și volniciilor", teritoriu de acțiune — comitatele românești și satele cu majoritate românească (în celelalte fiind competent Sfatul național militar maghiar), uniformă — oricare, fie ea și „civilă", dar neapărat, ca „însignie", brățarul tricolor cu inscripțiunea Gărzii, „încurtirarea" — „la casa comunală (sau alt cutare edificiu public)". „poruncile" — se dau prin telefon ori prin ziarul „Românul". Și ele se dau chiar așa, peste două dimineți poți afla că s-a mutat Comanda în edificiul „școalei civile de băieți din piața Ferenc, în apropierea spitalului comitatens". Asta după ce ai putut citi nota guvernului S.U.A. către guvernul românesc (semnată de Robert Lansing și dovedind exacta înțelegere a situației), un apel către medici, soldați și ziariști, ce se mai întîmplă la Belgrad unde se poartă tratativele de pace. Or, venind iarăși ca să ceri ziarul proaspăt, iei act de salutul studențimii române din Budapesta, de faptul că maiorul Alexandru Vlad a fost împuternicit drept comandantul Gărzii Naționale din Arad iar generalul major Ioan Boeriu a luat conducerea Comisiei Centrale a Sfatului Militar Român din Viena. Trebuie neapărat, în aceeași zi, să alergi la „Casa Muncitorilor" ca să iei parte la adunarea socialiștilor arădeni, să asculți, alături de meseriași și calfe, muncitori și țărani veniți de pe sate, ziariști și studenți, discursurile însuflețitoare cum și hotărîrile secțiunii române a Partidului Social Democrat din Arad care-l alege ca președinte pe tovarășul I. Costa, din comitet făcînd parte tovarășii Leon Muntean, Ludovic Feier și V. Beuceean.

Apoi, ziua cînd „Aradul fierbe de activitate și enervare" fiindcă „toți simt că trebuie să pună umărul la clădirea edificiului nou și măreț al vieții noastre publice reînviate, trezite din amorțeala și acalmia seculară a zilelor de iobăgie". În curtea interioară a ziarului răsare o ceată de voinici, sînt sosiții din Măndruloc, după ce depun jurămîntul de credință se prind în horă și cîntă „Hai să dăm mînă cu mînă" și „Deșteaptă-te române !". Tocmai s-a anunțat că va sosi delegația Guvernului Consiliului Național Maghiar, condusă de ministrul Iaszi. Trimisul special al „Românului" la Budapesta transmisese despre pregătirile făcute pentru plecarea trenului special, stupefacția celor aflați în gară la vederea atîtor „mărimi" politice pornite spre orașul considerat a fi „capitala" (politică) a românilor din Transilvania...

Și atunci în hora flăcărilor se prind și știrile, se învîrtejesc manifeste și ziare, drapele și afișe, se învălmășesc versuri și cîntece, discursuri și urale, timpul, pe care l-ai cumințit cumva, care te-a primit în ritmul lui, prinde a se roti ametitor, o ia razna, trebuie să-i ordonezi iarăși curgerea și-ți pui firească întrebare

De ce Aradul ?

Situat pe una dintre cele mai vechi vetre de țară, voievodatul mureșan al lui Glad, una din primele formații politice românești, semnalată de istoricii vremii încă în secolul IX, Aradul a rămas, de-a lungul veacurilor, ca un oraș ce domina o puternică și înfloritoare regiune românească. Așezat pe Mureș, una dintre căile principale de comunicație ce porneau din inima Ardealului, ducînd pînă în centrul Europei, orașul s-a detașat încetul cu încetul de celelalte tîrguri românești din această regiune, ajungînd ca pe la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, după eliberarea de sub dominația turcească, să devină unul dintre cele mai importante centre din vechile provincii ale românilor din Crișana și Banat.

Odată cu începerea secolului al XIX-lea, prin înființarea Preparandiei (1812), care polarizează în jurul său pe unii dintre cei mai importanți cărturari iluminiști din partea vestică a țării : D. Țichindeal, Const. Diaconovici-Loga, Alexandru Gavra, Atanasie Șandor, cărora li se alătură luptători, ca Moise Nicoară, orașul trece în fruntea luptei de emancipare națională, militînd pentru dobîndirea de instituții românești și a unor conducători ridicați din rîndurile acestui popor.

Revoluția din 1848 scoate și mai mult în evidență combativitatea arădenilor care îmbrățișează cu toată căldura marile idealuri ale pașoptiștilor. Trecerea prin Arad a lui Bălcescu, Magheru, Avram Iancu și a altor conducători revoluționari, care au ținut diferite întruniri secrete cu fruntașii locali, a determinat autoritățile maghiare să-i suspecteze pe arădeni că nutresc ideea să înființeze o Daco-Romanie Mare, în care să se unească toate provinciile vechii Dacii. Către sfîrșitul secolului trecut, după întemnițarea memoranditștilor, Aradul ajunge centrul politic al tuturor românilor din provinciile de dincolo de Carpați, datorită conducătorilor politici de aici, care fac multă agitație în jurul întemnițării memorandiștilor, organizînd la Budapesta un congres de protest al tuturor naționalităților din fosta monarhie Austro-Ungară, și preluînd efectiv conducerea Partidului Național Român, ai cărui conducători fuseseră întemnițați.

Odată cu apariția ziarului „Tribuna poporului", care din 1904 apare sub titlul de „Tribuna" pînă la 1912 cînd fuzionează cu ziarul „Românul", Aradul dobîndește o și mai mare pondere în viața social-politică și culturală a Transilvaniei, devenind efectiv centrul conducător al acestei provincii. Aceasta datorită (și) faptului că în jurul ziarului „Tribuna" se adunaseră o serie de condeie de mare prestigiu ale presei transilvane : Ion Russu-Șirianu, Vasile Goldiș, Ilarie Chendi, Octavian Goga, Roman Ciorogariu, Ioan Agîrbiceanu ș.a. care imprimă ziarului o mare combativitate politică și o înaltă ținută inlectuală. Pe de altă parte la Arad activau numeroși fruntași ai Partidului Național Român din Transilvania, ca Vasile Goldiș, Dr. Ioan Suciu, Dr. Ștefan Cicio-Pop, Nicolae Oncu, Sava Raicu, unii dintre ei reușind să intre, în mai multe rînduri, între anii

teatru

Șoareci de apă

Părînd a vrea să dea o replică actuală unor clasice personaje (acelea ce agonizau suspinînd „Oh, les beaux jours !"), cei doi eroi ai piesei lui Mihai Rădulescu, plecați fiind în căutarea „tărmului totalei noastre libertăți" — amăgitoare, himerică aspirație, se află la „capătul pămîntului", „la capătul puterilor". Luptînd cu amintirea unor umilitoare, degradante experiențe, deveniți dresori ai propriilor sentimente și credințe, iluziоniști ai efemerului și performeri ai compromisului, ei trăiesc într-un perpetuum mobile ca saltimbanci ai condiției de înstrăinați. Hăituiți, terorizați, îngroziți, epuizați, înfruntînd un univers ostil și confuz, ei au ca unic refugiu o barcă, iar ca împărăție o mlaștină. Acceptă cu cinism să-și merite soarta de victime pentru că nu sînt capabili să devină călăi. Stigmatizați, admonestați, maltratați, ostracizați, cei doi reproșează străinilor lipsa de omenie, dar însăși relațiile dintre ei s-au degradat : se iubesc dar se și urăsc, se chinuie și se înjosesc, își aruncă unul altuia acuzații, se suspectează, se umilesc și doar în fața primejdiei încearcă să devină solidari. Și-au păstrat însă luciditatea și din cînd în cînd își invocă visele și idealurile — de fapt neîmplinirele — legate de : **gustul independenței și gustul fugii, gustul aventurii și lașității, gustul mîndriei umane, dar și al temerii de om, gustul izbînzii asupra ta însuți, gustul înecului, al decăderii și al întunericului.** Retrăindu-și odiseea peregrinărilor — un drum presărat cu frauduloase treceri de frontieră, un drum al permanentei culpabilități — eroii continuă să existe în totală derivă : deși sufletele vlăguite le sînt sfîșiate de dor, ei nu mai știu care e calea întoarcerii acasă. Traumatizați de volutele contradictoriilor aparențe, animați încă de speranță și încredere, ei au pentru o clipă impresia că cei din stal, cei de pe înălțimi, vor să se sinucidă asemeni lor și, vrînd să-i oprească, dau glas unei patetice pledoarii pentru umanitate. Patetismul izvorît dintr-o neagră condiție sună impresionant...

Cu salutară maturitate, Dragoș Galgoțiu a știut să orchestreze textul acestui debutant în dramaturgie (nu și în literatură) exploatînd filonul de autentic dramatism al piesei, eliminînd puținele accente derizorii, escamotînd unele exprimări flagrant aforistice. Regizorul a introdus un acompaniament eterogen, dar cu o remarcabilă capacitate de sensibilizare. Momente de înaltă și joasă tensiune alternează paroxistice trăiri cu seci notații cinematografice. Flash-urile frecvente sparg convenția, dubla convenție a teatrului în teatru.

Mariana Cercel, o excelentă Serafima, fără grimă, fără fard, își supune chipul luminii crude a reflectoarelor dozîndu-și infinitezimal tumultul interior în scenele în care mimează supunerea oarbă sau atrocitatea obtuză, cînd acuză sau cînd imploră, cînd e o gracilă Colombină sau o energică tovarășă de chin și speranță. Mereu cu părul auriu învolburat și o lacrimă în ochi...

Maestrul „Lorgnon" în interpretarea lui Florin Călinescu, capătă complexitatea unui personaj exponențial pentru revolta hazardată împotriva opresiunii. Cu forță și precizie, în izbucniri de tandrețe și violență, în crispări de neputință, de lașitate sau orgoliu, tînărul actor (debutant pe scena Teatrului Foarte Mic) descompune în date fundamentale deruta insului lansat în primejdioasa tentativă a evadării. Privirea grea, neagră îi rămîne pierdută în gol, buzele îi schițează un rictus amar...

Împreună cu chitara, Nicu Alifantis evoluează discret, muzica sa răspîndind o căldură înviăluitoare, un comentariu liric de intensă vibrație.

Irina Coroiu

film

Rubedeniile

Explorarea universului rural în societatea contemporană a fost efectuată într-o diversitate de viziuni de scriitori sovietici ca **Abramov, Astafiev, Nosov** sau **Rasputin.** Abordarea acestei tematici l-a atras și pe cunoscutul cineast **Nikita Mihalkov (Sclava iubirii, Piesă neterminată pentru pianină mecanică, Cinci seri, Cîteva zile din viața lui Oblomov),** care în **Rubedeniile** alege o clasică „felie de viață" din existența unei țărănci.

Scenariul, semnat de **Viktor Merejko,** propune o acumulare de întîmplări ce structurează evoluția personajelor într-un mozaic epic cu accente vesele și triste dirijat cu virtuozitate, farmec și firesc. **Nikita Mihalkov** nu forțează în nici un moment accesul la parabolă pentru a atrage atenția asupra valorilor perene ale satului prezente în subtextul narațiunii cinematografice. El rămîne convingător, eficace pentru o demonstrație etică, printr-un realism epurat de ambiguitatea intențiilor generalizatoare, printr-un verism subtil ce presupune sensibilitate și măsură.

Evenimentele traversate de principalul personaj — **Marusia,** venită să-și vadă fiica devenită orășancă, exprimă convergențe sau divergențe afective, în nici un moment însă dominate de ideea izolării, a noncomunicării.

Într-o orchestrare pe cît de-aparent-simplă, pe cît de minuțios pregătită a detaliilor, locurile comune ale orașului, specificul unui mod de viață detașat de valorile tradiționale ale satului, frivolitatea și excentricitatea unor personaje, raporturile față de scara socială, față de muzică sau sport, sînt privite cu o superioară înțelegere ce nu exclude nici umorul, nici dragostea.

Desene de Raoul Nicoară

Fără a atinge cotele sarcasmului, **Nikita Mihalkov** rămîne în limitele unui realism aureolat uneori de nostalgia unor principii morale ce nu trebuie niciodată uitate sau subestimate.

Bunătatea și omenia, atributele funciare ale personajului central sînt schițate în amănunte pline de semnificație, care într-o magistrală cumulare oferă spectatorului cheia temei devenită, în fond, subiect.

Într-o distribuție de excelenți interpreți (printre care se află și însuși Mihalkov, în rolul unui chelner) se detașează **Nonna Mordiukova,** identificată într-o desăvîrșită partitură cu un personaj memorabil, tonic, de o tulburătoare simplitate.

Nu este deloc surprinzător faptul că cineastul declara nu demult : **„Pentru mine cinematografia nu este o profesie, ci viața însăși. Cu siguranță că filmele mele au multe defecte, dar acestea nu sînt consecința unor concesii făcute conștiinței sau a unor prinosuri conștiente aduse necesităților".** Vă veți convinge de adevărul acestor mărturisiri vizionînd sau revizionînd „Rubedeniile".

Călin Stănculescu

P.S. În cadrul **Zilelor filmului sovietic,** a rulat și excelenta comedie **amară Gară pentru doi** (regia : **Eldar Reazanov).** Printre interpreți s-a numărat același excelent **Nikita Mihalkov,** într-un rol-surpriză. Să sperăm că-l vom revedea în curînd și într-o nouă calitate de autor.

veacuri al poporului român

1905—1918, ca deputați în parlamentul maghiar. În sfîrșit, faptul că Aradul avea o populație românească majoritară compactă, profund angajată în luptele politice ale vremii și bine organizată de către conducătorii locali, ridică și mai mult prestigiul orașului de pe Mureș, facilitîndu-i ascensiunea pe firmamentul politicii românești încă în deceniile premergătoare evenimentelor de la 1 Decembrie 1918. Cele două ziare, „Tribuna" și „Românul", reușesc să imprime o nouă linie directoare în gîndirea social-politică a timpului, anihilînd încetul cu încetul vechiul pasivism politic promovat de „Tribuna" din Sibiu, și, înlocuindu-l cu un activism bătăios, sprijinit pe elanul unei noi generații, cea a „tinerilor oțeliți", care devin conștienți că poporul român din Transilvania nu mai are nici o perspectivă de dezvoltare în contextul vechii monarhii austro-ungare.

Națiunea era, deci, pregătită. Se apropia clipa hotărîtoare.

Așadar Aradul fierbe, așteptînd. În vremea asta la „Românul" se pregătea numărul de a doua zi. În ce fel de condiții? „Românul, **Românul ne trebuie! Nu cunoaștem greutăți și piedici, mulțimea cere ziar român, slovă a noastră după întunerec de doi ani și jumătate! Nu-i redactor, nici tipograf, mașinile au ruginit și cerneala a secat în călimară. Însă voința, care isbucnește cu o astfel de forță elementară, nu cunoaște obstacol...**", iată mărturiile unuia care scrie la acest ziar, unul din cei „doi profesori", cum se pomenește în articolul „Din zilele de azi" (și care, fără îndoială, e chiar profesorul Vasile Goldiș); și mai departe: **„...un tipograf-doi de împrumut, romîncele noastre-s expeditoare, administratoare, miile de ziare se împătură de mîini delicate de copile abia, ce-și dau contribuția pe altarul național și obstacolul pieri ca prin minune. Și tot ele pleacă la gară cu cele dintîi pagini de lumină ce vor încălzi inimile ce așteaptă cu sete lumina prin glasul cărturarilor noștri".**

„Lumină!", e nevoie de ea, și de căldură, fiindcă umbre se ivesc iarăși, frigul ar vrea să se instăpînească.

În vremea asta în Ungaria abdică, gest așteptat, Carol Habsburg și se pregătește republica. Trupele germane se retrag pe drumul Aradului. La Blaj administrația a fost preluată de Consiliul Național Român.

Mai trece o zi. Consiliul dă un comunicat care **„provoacă toate consiliile județiane (comitatense) ca fără aminare să facă la Consiliul Central Național din Arad (prin telegraf, telefon, poștă ori curier) raport despre constituirea lor...".** În aerul proaspăt al dimineții acelei zile se presimte unda speranței.

Și treci printr-o zi, apoi, (aparent) calmă. E liniștea prevestitoare de furtună! În „Românul" vezi articolul semnat de dr. Romul Boila și un „redacțional" care vestește angajarea, în calitate de „șefredactor" a lui Ion Clopoțel, „abia scăpat din temnița din Seghedin".

Ca să urmeze, în numărul 10, din 7/20 noiembrie, manifestul

Către popoarele lumii

„Națiunea română din Ungaria și Transilvania, ținută de veacuri în robie trupească și sufletească... a declarat voința sa de a se constitui în stat liber și independent spre a-și putea validita nelimitat forțele sale în serviciul culturei și al libertății omenești. ...Națiunea română din Ungaria și Ardeal nu dorește să stăpînească asupra altor neamuri. Lipsită cu desăvîrșire de orice clasă istorică stăpînitoare, națiunea română prin ființa sa însăși este întruparea democrației celei mai desăvîrșite. Pe teritoriul său strămoșesc, națiunea română este gata a asigura fiecărui popor deplină libertate națională și organizarea sa în stat liber și independent o va întocmi pe temeiurile democrației, care va asigura tuturor indivizilor aflători pe teritoriul său egalitatea condițiunilor de viață, unicul mijloc al desăvîrșirii omenești. ...Anunțînd popoarelor lumii această voință și hotărire a sa națiunea română din Ungaria și Transilvania invoacă pe seama sa sprijinul lumei civilizate și geniul libertății omenești declarînd sărbătoresțe, ca din ceasul acesta, oricum ar decide popoarele lumii, este hotărîtă a peri mai bine, decît a suferi mai departe sclavia și atîrnarea. Națiunea română din Ungaria și transilvania speră și așteaptă, că în nizuința ei pentru libertate o va ajuta întreg neamul românesc, cu care una voim a fi de aici înainte în veci."

Citești „manifestul" cu suflarea tăiată așa cum vor fi făcînd și românii de peste munți, și cei aflați aiurea, pe unde i-a purtat soarta, îl citești cu mîndrie totodată, cum vor fi simțind și ceilalți, fără îndoială că „popoarele" aud glasul poporului tău. Cu admirație ascultîndu-l. Și bat telegrafele tot soiul de depeșe, zbîrnîie telefoanele, sosesc ziarele cu ecouri la apelul lansat din inima Aradului. Un apel conceput de Vasile Goldiș, semnat, în numele Marelui Sfat al Națiunii Române de Dr. Ștefan Cicio Pop (ca președinte) și Dr. Gheorghe Crișan (ca secretar), dar exprimînd ceea ce de atîta amar de vreme gîndea toată suflarea românimii.

În același număr al ziarului întîlnești versurile unui marș care-ți lămurește locul (deja bănuit, dealtfel) unde se va petrece împlinirea: **„Și Bălgradul rotind privirea / Așteaptă-al ostilor alaiu / Cînd biruindu-le'ndirjirea / Carpații trimbița-vor stirea / Că fulgerînd a'ntrat ostirea / Nerăzbunatului Mihaiu...".** Alăturat, vestea: **„Blajul între cele dintîi centre organizate".** Cinstirea, auzisești, de a găzdui satisfacerea „nizuinței" noastre era disputată de Arad, Blaj și Alba Iulia.

În oraș lumea umple străzile și piețile, nimeni nu mai doarme cu toții așteaptă vestea ce plutește în aer. Și iat-o, în „Românul" dimineții de 21 noiembrie, numind, cu litere de-o șchioapă, locul ales: „cetatea istorică a neamului nostru".

„ÎN REALIZAREA UNITĂȚII NOASTRE NAȚIONALE, FĂRĂ ÎNDOIALĂ CĂ BURGHEZIA, CU TOATE LIMITELE SALE DE CLASĂ, A AVUT UN ROL DE SEAMĂ, ACȚIONÎND ÎN SENSUL CERINȚELOR OBIECTIVE ALE DEZVOLTĂRII ISTORICE. TOTODATĂ TREBUIE SUBLINIAT CĂ ROLUL HOTĂRÎTOR ÎN ÎNFĂPTUIREA UNIRII L-AU AVUT PROLETARIATUL, CE SE AFIRMA TOT MAI PUTERNIC PE ARENA POLITICĂ A SOCIETĂȚII, MIȘCAREA MUNCITOREASCĂ ȘI SOCIALISTĂ, PRECUM ȘI MASELE ȚĂRĂNIMII — CARE LEGAU DE UNIRE ATÎT NĂDEJDEA ELIBERĂRII NAȚIONALE, CÎT ȘI A ELIBERĂRII SOCIALE".

NICOLAE CEAUȘESCU

ANUL VII. ARAD, Mercuri 7/20 Noemvrie 1918. Nr. 10

ROMÂNUL

Către popoarele lumii

Aux peuples de l'Univers

ROMÂNUL

CONVOCARE.

Adunarea Națională

De ce Alba Iulia?

În alfabetul Unirii întregitoare de țară și izbăvitoare de destine, litera „A" ca și în marile frontispicii din vechi manuscrise miniate, va rămîne pentru vecie impodobită cu aur și pusă în chenare de dor și lumină. Cu ea începe visul și se încununează împlinirea faptei. Cu ea la mejdini de vreme și la răscruci de istorie se hotărnicește destin românesc. Alba Iulia și Aradul sînt cele două vetre străbune în care s-a plămădit și s-a frămîntat cu mîini miruite aluatul cel mare și sfînt al istoriei. La Alba Iulia, „mărită" cetate de durere și s'avă a neamului românesc", s-a zămislit începătura de drum, „pohta ce a pohtit-o" voevodul Mihai cel viteaz, care a înălțat peste zaristea vremii sclipătul de foc al unei aspirații ce izvora din milioane de inimi și din străfunduri de veac, pentru a deveni visul cel mare al tuturor generațiilor: îngemînarea pămînturilor românești într-o singură țară. De la 1600, cînd acest vis a devenit pentru o clipă adeverire de faptă, Alba Iulia a rămas pe fundalul istoriei ca o metaforă superbă, deschisă peste veacuri amare de așteptare și de nădejde. Învesnicită pentru totdeauna în conștiința națională drept cetate a Unirii, ea va dăinui pentru toate timpurile drept simbolul înalt al celui mai înălțător vis.

Alba Iulia mai era și fosta Apulum. Iar după ce în mîndra cetate intraseră triumfal ostile lui Mihai, alte oști au venit, cele ale țăranilor lui Horia, Closca și Crișan. Devenind, atunci, altar de jertfă. Și mai era locul umilirilor lui Avram Iancu. Îndreptățind, astfel, atît alegerea cît și strigătul:

„Frați români,

Locul cel mai istoric al neamului vă așteaptă cu brațele deschise, veniți deci și-l atingeți cu pasul vostru, ca să simțiți fiorul ce l-a mișcat odată pe marele Voevod..., pe martirii Horia, Closca și Crișan, pe Craiul munților Avram Iancu...", slobozit ca să se audă pretutindeni. „Comitetul arunjător" îndemna lumea spre Alba... Dar asta după ce, în 20 noiembrie, Ștefan Cicio-Pop și Gh. Crișan sempau, în numele C.N.R.C. și trimiteau din Arad

Convocarea

„Istoria ne cheamă la fapte. Mersul irezistibil al civilizațiunii omenești a scos și neamul nostru românesc din întunericul robiei la lumina conștiinței de sine. Ne-am trezit din somnul de moarte și vrem să trăim alături de celelalte națiuni ale lumii, liberi și independenți... națiunea română din Ungaria și Transilvania vrea să-și hotărască însăși soarta sa de-acum înainte... pentru ca la gurile Dunării și pe drumul larg, unde comunică pulsul vieții economice între Apus și Răsărit, să se poată înfăptui ordinea, și neamurilor prejmuitoare să li se procure tihna trebuitoare la munca binecuvîntată spre desăvîrșirea umană. În scopul acesta convocăm Adunarea Națională a națiunii române din Ungaria și Transilvania la Alba-Iulia, cetate istorică a neamului nostru, pe ziua de Duminecă în 18 Noemvrie v. (1 Decemvrie st. n.) a.c. la orele 10 a.m."

În curtea interioară a ziarului e vuiet, cei adunați se potolesc o clipă pentru că s-a deschis o fereastră de la etaj și apare omul care a redactat convocarea, e salutat după cuviință (și după faptă), apoi se cîntă. Răsună „Cîntecul tricolorului" de Porumbescu. La fel la Comanda gărzii. La fel ca în fața sediului Consiliului Național. Ca oriunde, de fapt, unde sînt români, o țară întreagă e cuprinsă de aripa largă a acelui cîntec. Cineva aduce știrea că sosesc români marinari din Pola — de la țărmul Adriaticei și pînă acasă e drum lung, dar aici e nevoie de ei. Se comunică și „starea" celorlalte Consilii Naționale. Ziarul povestește că la Viena „s'au șters de pe automobilele curții insignițile vechi. Vulturul cu două capete... Azi dinastia, pajură și vrajă, au ajuns în bătaia de joc a mulțimei..." Un curios întreabă ce mai face împăratul — că și e timp pentru el! Să citească ziarul!, i se răspunde. Să vadă cum se rup statele din imperiu, cum se mișcă popoarele, să-l lase în plata domnului pe „bietul împărat"!

Anunțurile, apelurile, „oficialele", curg, se caută, iarăși, oștași, se caută ziariști, se caută medici. Se caută oameni! „Toată suflarea românească să grăbiască la Alba-Iulia!" E bine că există „Românul". E bine că mulți îi citesc slova. Unde sînt legile lui Apponyi care pretindeau „14—20 ore de limbă ungurească pe săptămînă, față de 10—12 ore de limbă românească, în școalele noastre popo'a'e."? Vin mesaje de peste munți. Iorga trimite „Românului": „...primiți și rostirea acestui g'nd al unuia care s-a apropiat de voi, cercetînd de mult smerit, urmele trecutului..."

Cine mai ia în seamă apelul adresat germanilor, românilor, rutenilor, sașilor, sîrbilor, slovacilor de către guvernul maghiar, cerîndu-li-se, acestora, să nu strice „unitatea"? Nu se încercase, mai demult, determinarea interzicerii folosirii și a limbii germane? Nu li se recomandase evreilor să „uite" limbile idiș și ebraică, ba chiar să pună la cale o „reformă religioasă" pentru a deveni „maghiari cu religie mozaică"? Nu li se ceruse șvabilor și în alte dăți să „stea alături"? Nu erau supuși sîrbii și slovacii aceleași încercări? Și ce s-a ales? Ioan Rónai, publicist transilvănean a combătut politica de asimilare a evreilor și a pus bazele unei mișcări naționale evreiești. Șvabii și-au organizat un partid care s-a alăturat acțiunilor Partidului Național Român și Partidului Social Democrat. Acestea stabiliseră relații și cu Partidul Național Sîrbesc. Fruntașii slovacilor susțineau cauza românească... Lumea discută, „face politică". La „Crucea albă", la „Cornul vînătorilor", pe aceeași stradă a „Românului", ba chiar în plină stradă, în locuințele lui Goldiș, Cicio-Pop, Suciu, peste tot se vorbește despre „chestiuni de organizare". Întruniri la „Casa muncitorilor". În numărul 15 al ziarului, alături de „programul Adunării Naționale", despre „atitudinea socialiștilor români": Partidul Social Democrat Român din Ungaria este în perfect acord cu Marele Consiliu Național Român.

Zilele trec ca o clipire de fulger.

Ziarele își continuă îndemnurile către popor: o singură țintă — Alba Iulia! Goza răscolește inimile cu poemul **„Fără țară"** („Românul", nr. 17). În numărul următor: **„o afluență extraordinară"** spre Alba. Pleacă sătenii, pleacă meseriașii, pleacă ostașii gărzilor. Cu trenul, în care, pe jos, după distanța ce o au de străbătut. Drumul se apropie de capăt. Unul din drumurile istoriei noastre. Mai pregetă cineva? Nimeni. Cu toții se grăbesc fiindcă la capătul acestui drum îi așteaptă o

«Zi de sărbătoare»

Adică întruparea visului în faptă, convertirea simbolului la o realitate istorică. Dar și la oficierea acestei întrupări, arădenii au avut un rol deosebit de însemnat. Proiectul de Unire a fost alcătuit de grupul de arădeni: Vasile Goldiș, Ioan Suciu, Ștefan Cicio-Pop și a fost redactat de Goldiș. Marea Adunare de la Alba Iulia a fost organizată de Dr. Ioan Suciu, care, după ce a verificat credenționalele delegaților, a declarat-o „capace" de a aduce hotăriri valide. Deschiderea solemnă a acestei adunări a făcut-o Cicio-Pop, iar cuvîntarea festivă a fost rostită de Vasile Goldiș. Printre copreședinții adunării, alături de venerabilul memorandist Gheorghe Pop de Băsești și episcopul Ioan Papp al Aradului.

Aradul și Alba Iulia

Două vetre străbune în care a străfulgerat aripa celui mai înălțător vis din toată istoria noastră, și apoi visul s-a făcut faptă.

La capăt de țară, de suflet și de pămînt românesc. Aradul stă de peste o mie de ani ca un fort de apărare a ființei naționale, perpetuînd în istorie prezența unui popor pe care nu l-a putut smulge de pe vatra sa nici o furtună a istoriei. Drumul de la Arad pînă la Alba a fost împlinit. Faptă de veșnică dăinuire.

Istoria se scrie cu sînge, istoria se scrie cu foc. Se plăsmuiește din iscodirile minții și din zbaterea inimii. Se brodează cu slovele subțiri ale amintirii în conștiința generațiilor. Acolo Aradul va rămîne învesnicit nu numai ca oraș al Unirii, ci și ca locul în care se păstrează atîtea vestigii importante, legate de epoca Unirii. În inima lui se află clădiri peste care mai planează încă duhul istoriei. Casele în care au trăit și au murit Goldiș, Cicio-Pop, Suciu. Casele în care s-au ținut ședințele Consiliului Național Român Central. Clădirea în care s-a organizat și a funcționat Garda Națională. Clădirea în care s-a redactat și tipărit „Românul". Palatul ziarului „Tribuna", prima gazetă din Transilvania care a reușit să-și ridice o casă proprie, înscriind sub piatra de temelie crezul unui popor, oropsit, dar hotărît să lupte „pentru apărarea și reîntregirea națiunii române în drepturile ei istorice, pe acest pămînt străvechi românesc, pentru izbînda deplină și finală a cauzei sale și pentru stăpînirea desăvîrșită și de veci a limbii, culturii și naționalității românești în aceste părți de locuri" (Roman Ciorogariu).

Crezul unui popor, fapta unui popor!

Azi, privind spre fapta aceasta, o putem înțelege în deplinătatea ei. Slujindu-ne și de caracterizarea făcută de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu: „Sutele de mii de semnături care au întărit mandatul încredințat delegaților la marea adunare de la Alba Iulia, participarea a peste 100 000 de oameni la această adunare dovedesc că unirea Transilvaniei cu România nu a fost actul cîtorva persoane sau grupuri izolate, ci opera întregului popor, a întregii noastre națiuni."

Și gîndindu-te la toate acestea, tu, care ești un cetățean al unui oraș din Patrie și, fiindcă o iubești, și îl iubești, trăiești toate timpurile lor, care se contopesc într-unul singur, se cuvine să nu uiți nimic din toate cele cîte au fost, ca să fii mai puternic pentru cele ce sînt și pregătit pentru cele ce vor veni.

Străbătînd o stradă a Aradului, care e orientată după drumul soarelui, și pe care și-a făcut drum istoria, să intri neapărat și în curtea interioară a ziarului „Românul" — căci vei auzi, acum cînd se prevestesc curate și sărbătorești nînsori de iarnă pașnică și frumoasă, la început de decembrie clinchet de zurgălăi. Și să-ți spui, fericit: trec sănîile spre Alba...

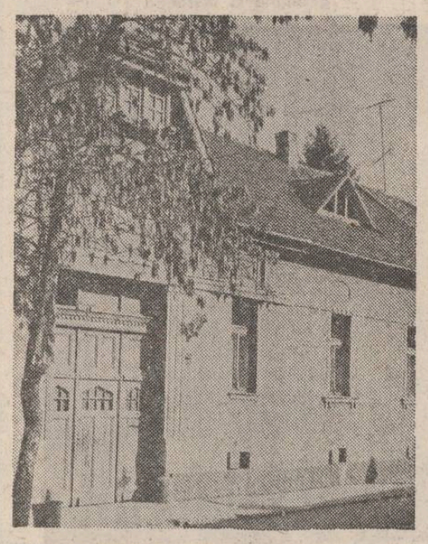
Clădirea unde și-a avut primul sediu Consiliul Național Român (locuința lui Ștefan Cicio-Pop)

(Fotografii de Iosif Leib).

Omagiu lui ONISIFOR GHIBU

Printre marile personalități ale culturii românești sărbătorite în acest an, — care figurează în calendarul manifestărilor UNESCO —, se află și pedagogul Onisifor Ghibu, fost profesor la Universitatea din Cluj, timp de peste două decenii. Aproape în toate centrele universitare din țară au avut loc simpozioane și adunări festive, care au relevat contribuția lui Onisifor Ghibu la dezvoltarea învățămîntului românesc din Transilvania și la viața culturală a țării.

În rîndul manifestărilor culturale dedicate acestui mare pedagog și cărturar, se situează și simpozionul organizat de Catedra de pedagogie-psihologie a Universității din București împreună cu Biblioteca Centrală Pedagogică în ziua de 19 octombrie a.c. Cu această ocazie, s-a deschis și o expoziție care prezintă aspecte din viața și opera acestui remarcabil pedagog.

La lucrările acestui simpozion — deschise de prof. univ. dr. doc. Iosif Tripșa, secretar de stat la Ministerul Educației și Învățămîntului —, au participat academicieni, cadre didactice din învățămîntul superior și mediu, cercetători științifici, studenți.

Lucrările lui O. Ghibu au avut un caracter militant; el a fost un luptător pasionat pentru marea Unire — realizată cu 65 de ani în urmă —, pentru apărarea drepturilor populației românești majoritare din Transilvania, pentru organizarea școlii românești și pentru o „pedagogie românească". Încă de la începutul activității sale, O. Ghibu a susținut teza caracterului național al educației și al școlii. El a fost un mare patriot — dar niciodată șovin —, militînd pentru dezvoltarea, prin școală, a conștiinței naționale. În lupta lui permanentă pentru întărirea unității spirituale a poporului român, el a încercat să creeze un sistem unitar de educație, ca mijloc de unificare spirituală a românilor.

Expoziția — organizată la sediul Bibliotecii Centrale Pedagogice — prezintă momente din viața și activitatea lui O. Ghibu, ilustrate prin manuscrise, cărți și reviste, fotografii, facsimile de acte oficiale și scrisori primite de la mari personalități ale vremii.

Centrul de interes al expoziției îl constituie opera pedagogică a lui O. Ghibu, reprezentată de cele mai semnificative studii și articole apărute într-o perioadă de peste o jumătate de secol.

Vizitînd expoziția, atenția îți este atrasă de la început de bustul lui O. Ghibu (opera sculptoriței Nina Ilie), iar vocea marelui pedagog — imprimată pe bandă de magnetofon — te urmărește de la o vitrină cu exponate la alta, făcîndu-te să-i simți și mai mult prezența.

Prof. A. Lauterman
Directorul Bibliotecii Centrale Pedagogice

REVISTA REVISTELOR

«MANUSCRIPTUM» 3/1983

● Așa cum ne-a obișnuit revista **Manuscriptum** este și de data aceasta la o înaltă cotă de valoare și diversitate. De altfel, trebuie să recunoaștem că încă de la întîiul număr această revistă își are matca ei proprie în care curge maiestuos. Nu există nici un număr neinteresant din **Manuscriptum** și iată că își apropie vîrsta de cincisprezece ani... Lucrul acesta dovedește că moștenirea culturală lăsată de marii bărbați ai spiritualității românești este încă inepuizabilă și la ea, de ce să fim modești? adaugă și contemporanii. Oare nu-i semnificativ faptul că număr de număr **Manuscriptum** a tipărit din Eminescu, încă cea mai bogată mină în pepite de aur a spiritualității noastre?

Deci și în acest număr, inedite din Eminescu. Apoi, în ordinea sumarului, o pagină a lui Lucian Blaga, **„Țara noastră, pe care o iubesc mai presus decît orice...",** inedite din Arghezi și Ion Barbu. Găsim apoi, două piese de teatru necunoscute, datorate lui Nicolae Iorga **(Doamna Avezeanu)** și Radu Stanca **(Rege, preot și profet)**, precum și noi capitole din **Romanul adolescentului miop** de Mircea Eliade. Încă alte materiale, privindu-i pe Vladimir Streinu, Mateiu I. Caragiale, St. O. Iosif, Al. Philippide și alții ne întîmpină în acest număr. Două contribuții ni se par totuși ieșite din comun: mai întîi paginile inedite din lucrarea filosofică a lui Camil Petrescu aflate în păstrarea bibliotecii Vaticanului, **Doctrina substanței** (cu un comentariu de Constantin Noica) și un supliment **hors texte**, oarecum exhibiționist, tras cu prilejul centenarului Hurmuz care-l are printre „editori" și pe distinsul poet Nichita Stănescu, după cum se poate citi în **colofonul** respectiv.

Un **dialog** între Edgar Papu și Paul Cornea desore cartea lui Ion Istrate. **Barocul literar românesc**, interesant altfel, denotă o prea mare timiditate a primului, recunoscut ca un exeget al barocului în general, încheie acest număr, fără a mai pomeni rubricile de rutină, și ele, ca totdeauna, la obiect.

Păcat că această revistă e prea scumpă și deci nu-și poate spori tirajul și astfel să ajungă în mîinile cît mai multora. **(Gh. S.).**

P.S. Revista **Manuscriptum** a acordat premiile pentru ediții pe acest an: Marta Anineanu pentru ediția Vasile Alecsandri și mențiuni editorilor **Istoriei literaturii...** lui G Călinescu și **Getica** lui Vasile Pârvan. Parcă acesteia din urmă i se cuvenea mai mult!...

GH. S.

Premiul Perpessicius — 1982

Simbătă, 22 octombrie a.c., în Rotonda Muzeului literaturii române a avut loc tradiționala festivitate anuală de decernare a premiului „PERPESSICIUS", al revistei „Manuscriptum".

Juriul, compus din acad. Șerban Cioculescu, președinte, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Constantin Ciopraga, Paul Cornea, Nicolae Manolescu, Aurel Martin, Al. Oprea, Edgar Papu, Dimitrie Păcurariu, Al. Piru, Dan Simonescu, Mihai Ungheanu, Ion Vlad, a acordat, în urma numărării voturilor, Premiul „Perpessicius" al revistei „Manuscriptum" **pe anul 1982, Vol. V.** ALECSANDRI, Opere IX, Corespondență, **Editura „Minerva", ediție îngrijită, traduceri, note și indici** de Marta Anineanu.

Totodată, juriul a acordat cîte o Diplomă de onoare **volumelor: G. CĂLINESCU** — Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent, **Editura „Minerva", ediția a II-a, revăzută, adăugită și prefațată de** Al. Piru și Getica. O protoistorie a Daciei **de V. PÂRVAN, Editura „Meridiane", ediție îngrijită, note, comentarii și postfață de** Radu Florescu.

plastică

Portretul unei păsări

Variațiunile pe aceeași temă dau în fond măsura capacității de invenție a unui artist. **DONE STAN,** cunoscut din păcate publicului mai mult pentru calitățile sale de ilustrator de carte decît prin remarcabilele calități artistice ale graficei sale în general, realizează, prin actuala expoziție de la „Simeza" un veritabil tur de forță: menținerea la aceeași tensiune afectivă și ideatică a lucrărilor unui ciclu cu un singur „personaj". Ceea ce, inevitabil, face mai complicată reprezentarea lui deoarece fantezia artistului este obligată a fi permanent în priză.

Dar cine este personajul?

Extras dintr-o spumoasă poezie a lui Claude Aveline (în catalog în traducerea Veronicăi Porumbacu) el se numește Pasărea-Care-Nu-Există și „seamănă cu multe păsări, fiindcă vieţuitoarele / care nu sînt seamănă cu cele care sînt". Ipostazele vieții ei sînt sugerate de poet: „Poate că doarme încă sau așteaptă să i se îngăduie a fi. / Ar vrea să știe dacă poate să deschidă ciocul, dacă / are aripi dacă nu-și pierde culorile / cînd se cufundă în apă, ca o pasăre adevărată. / Ar vrea să se audă cîntînd / Ar vrea să-i fie teamă c-ar putea să moară. / Ar vrea să facă pui mici, foarte urîți și foarte vii. / Pasărea-Care-Nu-E visează să nu mai fie un vis. / Nimeni nu e mulțumit, niciodată, nicăieri /. Cum vreți oare ca lumea să meargă bine / în condițiile astea?".

Am citat textul deoarece este limpede că el ar fi îndemnat la o ilustrare romanțioasă, cu elemente de spectacol vizual insolit și eventual cu un oarecare respect pentru tipologii intrate în uz. Am vaga impresie că Done Stan a încercat să tragă privitorul în capcană propunînd de fapt textul literar ca o cheie falsă pentru „descrierea" propriilor imagini. Spun falsă deoarece cu cheia respectivă nu se decodifică nimic, ea intră în broasca ușii, se răsucește, dar ușa nu se deschide deoarece mai este o broască de siguranță. Ea a fost pusă cu intenție și se numește traseul plin de neprevăzut al unei fantezii care, înainte de a-l hărțui pe spectator cu ipostazele multiple ale unui simbol unic, l-a hărțuit pe creator.

Pasărea-Care-Nu-Există este o interpretare sui-generis a formei unui mit, a unei aspirații, a unei stări de tranziție a materiei, a unui conflict sau a unei izbînzi. Diafană ea cucerește spațiul cu lansarea țipătului ei fuziform; greoaie și încorsetată în armura unor solzi rămași dintr-o eră revoltă, ea tîrăște pe aripile sale greutatea memoriei. Este uneori un monstru alcătuit din relicve ale civilizației moderne, alteori un hibrid o creatură de gen incert, la granița între animal și vegetal, la frontiera între o mecanică imaginară a naturii și una concepută de mintea omului. Rămîne însă mereu o plăsmuire ce aspiră la cucerirea unui spațiu, chiar atunci cînd își extrage cu greutate aripile tentaculare dintr-un neant posibil. Are un clocot și un avînt interior, o viață ce pendulează între infinit și nimic ca într-o totală fictiune. Căci viața Păsării-Care-Nu-Există este plină de imponderabile ca viața fiecărei ființe. Ea este în fond proiecție a unor stări umane reduse la simbolul grafic. Pregnanța și eleganța lui dau măsura inteligenței cu care artistul știe să pună mijloacele în slujba ideii.

Grigore Arbore

muzică

Premieră la Constanța

Teatrul Liric din Constanța, alegînd opera **Pădurea vulturilor** de Tudor Jarda pe un libret de Corneliu Rusu și Pompiliu Gîlmeanu, face o opțiune repertorială de indiscutabil interes contemporan. **Pădurea vulturilor,** lucrare importantă în ceea ce privește orientările componisticii românești de după Eliberare, este o operă inspirată de lupta comuniștilor, a tuturor românilor conștienți de amenințarea fascismului, luptă petrecîndu-se în condițiile ilegalității și îmbrăcînd cele mai variate forme de rezistență socială și națională. S-au scris, în muzica românească, opere și balete inspirate din lupta muncitorilor împotriva pericolului fascist; opera **Pădurea vulturilor** propune o altă latură a acestui complex fenomen social-național — lupta oamenilor simpli de la țară împotriva celor avuți, puși în serviciul păturii stăpînitoare, simpatizantă sau aliată pe față a fascismului. Prin acuitatea subiectului, prin realizarea profesională de categorică marcă (reamintim aici că limbajul muzical al lui Tudor Jarda este caracterizat printr-o recurgere la folclor în ceea ce aceasta are caracteristic, modalismul și melodicitatea, sugestiile preluate fiind continuate însă în direcția unei intense prelucrări a laturii melodice; din acest punct de vedere, melodismul acuzat al partiturilor compozitorului clujean se potrivește excelent cerințelor teatrului liric, privite în direct continuare a liniilor tradiționale ale operei, inaugurate și desăvîrșite de opera de tip italian), lucrarea se înscrie așadar printre lucrările de importanță ale componisticii actuale românești.

În ceea ce privește realizarea scenică propriu-zisă, aceasta scade mult din complexitatea lucrării prin unele momente cu accentuate tendințe simplificatoare. Regia semnată de Constantin Daminescu este săracă îndeosebi în momentele în care cîntăreții se adresează direct publicului (în arii așadar) sau în momentele de acțiune în care se petrece efectiv ceva (în duete sau în scenele de grup deci). Cîntînd ca și cum ar cînta muzică de cameră, ca și cum ar fi acompaniați de un pianist pe parcursul unor piese de numai cîteva minute, întregul nu se poate lega, firește, separîndu-se în bucăți scurte care, din punct de vedere scenic, nu prea au legătură între ele. Participarea coriștilor la scenele de grup — scene de mare intensitate dramatică, de înfruntare între partizani și jandarmi, scene de înfruntare de idei și idealuri — este mai mult formală.

Decorurile lui Șerban Jianu sînt corecte și economice, nedistingîndu-se nici ele prin ceva deosebit de platitudinea regiei. În ceea ce privește însă latura „sonoră" a spectacolului, corul, condus de Boris Cobasnian, evoluează bine, la fel ca orchestra, dirijată de Constantin Daminescu, dincolo de anumite scăderi în momentele de orchestrație densă, compactă.

Realizările deosebite ale spectacolului sînt cele care privesc, în mod direct, partiturile solistice. Veronica Diaconu în rolul Aniței și Anatol Covali în cel al lui Costin semnează două partituri dramatice deosebite, prin știința compunerii rolului (dincolo de scăderile datorîndu-se regiei), prin calitățile vocale incontestabile. Li se adaugă, în aceeași notă de profesionalism cert, Iosif Buibaș, Bucura Iordăchescu, Gheorghe Țirea, cîntăreți de calitate care, printr-o pregătire profesională remarcabilă, ridică (din nou) spectacolul la o înălțime aproximativă la a cărei scădere, din păcate, regia (reamintim aici stringența nevoii, pe plan național, de a se forma regizori tineri într-o specialitate în continuă subțiere numerică) contribuie substanțial.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

MIHAIL SADOVEANU

VI

Pronunțatele note de umanitarism, „proletarian", așa cum il cultivau povestitorii minori de la sfîrșitul veacului trecut, vădite și în o seamă dintre povestirile sadoveniene de început, răspund programului sămănătoristo-propagandist căruia i se conformează, în felul său, și autorul **Bordeienilor.** Pindite de capcana idilismului aplatizant ori, prin contrast, de aceea a naturalismului impudic, din cînd în cînd, povestirile din această categorie se sustrag unui asemenea pericol prin recurs la alegorismul basmic ce se bizuie pe binecunoscutul **antropopatism** sadovenian. Compasiunea deschisă arătată lumii umiliților și obiditilor se exercită în interiorul acestei formule ; adevărat, ea însăși, în esență, conventionalizantă, dar căreia scriitorul izbutește totuși și a-i conferi necesarul coeficient de demnitate artistică datorită marelui său talent de povestitor. Acceptarea convenției în cunoștință de cauză și, drept urmare, aderiune la universul basmic imaginat se revendică în principal de la statutul psihico-moral special ce definește personalitatea eroilor. Substratul fantastic propriu actului de comunicare dintre personaje și exponenții, cum zice Emil Gârleanu, lumii celor care nu cuvîntă se susține pe psihologia deviată în infantilismul genuin a celor dintîi. Reinfantilizarea sui-generis a psihologiei le marchează de așa natură comportamentul, încît ne aflăm în prezența unor ființi prin definiție fantaști, apți a fi lesne „distribuiți" în roluri asemănătoare cu acelea deținute de personajele basmului. Un astfel de exemplar întîlnim și în remarcabila narațiune scurtă **Povestea cu iepurii** (vol. **Cinteculamintirii**, 1909) întruchipat în persoana lui Moș Vasile Spinu. Se înțelege, straniul și ghidușul bătrîn, cu faptele lui, aparține lui „a fost odată" („Ascultă, Mitiță, să-ți spun o poveste — cum era demult, în deal, la grădina noastră, un moșneag pe care-l chema Vasile și păzea livada...") ; cît despre înfățișarea și modul său de viață, spre a fi surprinse în autenticitatea lor basmică, se apelează la tonalitățile învăluitor rememorative, cititorul lăsîndu-se acaparat de ritmica „adormitoare" a narației :

„Moșneagul era bătrîn și singur ; baba de multă vreme se călătorise spre tărîmul celălalt. Umbla într-un cojoc vechi, cu niște ciubote mari cu turetcile răsfrînte, și-n cap purta o căciulă dintr-un berbece, cu fundul turtit, și așa de grea, încît eu, pe-atunci fiind un băiețel ca tine, abia o ridicam în brațe. Cînd își lăsa berbecele pe ochi, atuncea își căuta de treburile lui și era cam morocănos ; iar cînd umbla cu chef, după ce se abătuse oleacă pe la crișma „cu polobocul verde" apoi își dezvălea fruntea și mițele cădeau pe ceafă, i se descopereau doi ochi mititei între pleoapele bolite și-un obraz pe care abia, ici-colo, se încîrligau cu frică parcă puține tufe de păr cărunt. De aceea chiar toată lumea îi zicea «moș Vasile Spinu»."

Cum îi stă bine unui riguros „basm nuvelistic", caracterizările portretistice generice sînt îndată orientate pe făgașul ce duce la relevarea calității dominante a eroului. Însă fără somn, moș Vasile se complace cu voluptate în singurătatea vieții lui de paznic al livezii, pe care o străbate, fantomatic, tot timpul, ferind-o de pofta prădalnică a copiilor și imaginînd povești care mai de care mai înspăimîntătoare : „Umbla și ziua și noaptea, ca o arătare, încet, fără să vorbească. Dormea tare puțin ; n-avea somn, noi, băieții nu prea-i eram dragi și ne spunea o istorie grozavă : cum iese, noaptea, din smeurișul de lîngă nuci, un țap negru cu coarnele ca un țăpoi și cu barba-n piept. Rămînea singur pe prispa bordeiului și noi fugeam acasă, la vale, prin tăcerea amurgitului, și din vale, cu oarecare teamă, priveam în sus, spre livad, și vedeam pe asfințit bordeiul și ulmul cel mare într-un fum ușor și într-o rumeneală neclintită, și-ntre ulm și bordei sta moșneagul în picioare, cu berbecele lui în cap — sta neclintit și părea o momîie de cărbune, pe deal, în cele din urmă flăcări ale amurgului". Urmarea e că imaginativul bătrîn cade în capcana strategiei aplicate de el însuși în calitatea de paznic al livezii. Psihologicește, mecanismul funcționează de la sine ; se petrece acea revelatoare confuzie trăire aperceptivă, cînd trăirea în real devine pe negîndite trăire în imaginarul fabulos. Resorturilor obiectiv existente (virsta înaintată, singurătatea, predispozițiile enorm fabulative ale eroului, la care se adaugă idealele condiții de loc și timp : livada în timpul iernii) li se asociază agentul atît de stimulativ euforic care este consumul de alcool. Cu prilejul sărbătorilor de Anul Nou, bătrînul colindă prin sat fiind peste tot cinstit din belșug. Întors acasă, întîi poposește în livadă, așezindu-se pe o bancă („— Aha, aici îmi place și mie să stau...") ; ceea ce-i prilejuiește trăirea minunatei întîmplări a întîlnirii cu iepurii veniți aici în căutarea adăpostului și, mai ales, a hranei. E, în același timp, un excelent prilej pentru prozator de a imagina una din cele mai remarcabile scene feeric-fantastice din proza noastră. Feericului nocturn silvestru, purtînd discretele însemne ale existenței mitice subpămîntene, de pe celălalt tărîm, din **Dumbrava minunată** i se alătură acum feericul nocturn-luminos, celest, de eden hibernal :

„— Bine, bre, ce căutați voi aici ? zise el. Nu știți că livada-i oprită ? Ce fel de vorbă-i asta ? Umblați așa, hai, ca prin satul lui Cremene... Îmi pare rău !

Totuși, clătinîndu-se încet pe banca lui, moșneagul nu putea parcă să se supere prea tare pe musafiri. Încă un urechiat prinse a face urme pe omăt, se apropie ; și-acum ședeau trei înșirați, așezați pe codițe, cu labele de dinainte atîrnînd, și se uitau la bătrîn mișcîndu-și nasurile crăpate și urechile.

— Ce-i, măi băieți ? întrebă moș Vasile Spinu cu prietinie.

— Am venit, bătrînule dragă, să ne jucăm oleacă prin livadă... Așa vreme, la Anul nou, de mult n-a fost...

— Adevărat, bre, mormăi bătrînul, mîndră vreme ! Aici ai grăit bine, bre... Da-i vorba, cum de grăiți voi, dacă sînteți iepuri... Iaca, asta n-o pot eu pricepe... Cum stați voi, niște **animăli,** cu un om ca mine la sfat ?... Iaca, is om bătrîn, dar așa ceva încă nu mi s-a întîmplat.

— Te miri tare, moșule ?

— Cumplit !

— Apoi de ce te miri, moșule ? Nu știi dumneata că așa este o zi pe an, de vorbesc dobitoacele între ele și dacă se întîmplă vorbesc și c-un om cumsecade... De aceea am venit noi la dumneata bătrînule, c-o rugăminte".

Și pentru ca tema psihico-socială a povestirii să fie exploatată în întreaga ei subtilitate, prozatorul relevă încă una din ipostazele procesului de infantilizare basmică a personajului. Uimit peste măsură de nemaipomenita întîmplare, bătrînul uită că e singur și, în dorința de a comunica cele văzute și trăite, „dialoghează" cu nevasta lui, de multă vreme trecută pe cealaltă lume :

„— Hm ! Rariță-Rariță ! Adică de ce n-ai răspunde tu cînd te strig ?... Adică de ce-ai fi tu soi rău ? N-auzi bre ? Cum îi asta ? Am stat de vorbă cu iepurii în grădină, — și asta de cînd sînt nu mi s-a întîmplat... Tu ai mai auzit de așa ceva ?..."

Odată cu recăpătarea simțului realității, bătrînul nu se eliberează însă și de vedeniile sale. În schimb, fantastica experiență îi relevă inexorabilul sfîrșit care se apropie :

„— Oare ce să fie asta, cucoane ?

Și da din cap, stînd sprijinit în ciomag, lîngă ușă.

— Eu cred că d-acu s-a strîns funia la par... De acu nu mai am mult... Să știți de la mine, că-n noaptea asta grăiesc dihăniile... Iaca, eu stăteam ici și iepurii dincolo... Și vorbeam cu dînșii cum vorbesc cu dumneavoastră... Asta-i mare comedie..."

Trebuie spus însă că în alte povestiri de aceeași factură **Ianoș Năzdrăvan, Neculei și prietenul său,** antropopatismul viziunii epice, departe de a mai cristaliza în structuri fantastice revelatoare, se constituie în simplu vehicul de potentare alegorică a perceptelor moralizante. În schimb, vom vedea, revirimentul se produce în cîteva din marile romane ale scriitorului.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Pompiliu Marcea privește încrezător dincolo de „borna" 55

Ilie Purcaru: aproape o jumătate de secol de gazetărie și literatură

Grigore Arbore primind felicitările ambasadorului Benedetto Santarelli prilejuite de inminarea distincției de Cavaliere dell' Ordine Al Merito, pentru lucrările sale dedicate artei italiene și contribuția adusă la o mai bună cunoaștere a culturii italiene în România.

NUMELE POETULUI

Alexandru Horia

Cît îmi stă încă-n putință, transcriu cel mai anost text pe care l-a compus vreodată Alexandru Horia în chip de Copil-Cuminte — Numele-Poetului : „Mă numesc Alexandru Horia Frunză (semnez Alexandru Horia). M-am născut în 1952 în București. Am absolvit Facultatea de filozofie — secția psihologie în 1981. Lucrez ca bibliotecar la Biblioteca municipală din București. Am debutat în 1973 în „Luceafărul". Am publicat poezii în revistele „Familia" și „Suplimentul literar artistic al Scînteii tineretului". Am depus în 1982 un volum de poezii la editura „Cartea Românească" pentru concursul de debut. Volumul poartă titlul „Fotografii cu iederă".

Norocul meu că l-am auzit întîi vorbind, funambulesc precum un înger cu aripi radioactive, și l-am descoperit scriind (critică literară) și avînd toate șansele (după Nicolae Manolescu și Artur Silvestri) să ajungă cel de al treilea al nostru critic-vrăjitor, seducător cînd minte și atuncea cînd nu minte, norocul meu că nu m-am luat după Tiberiu Dăioni, cel mai invidios individ genial pe care l-am cunoscut, care s-a uitat fugarnic peste poemele lui Alexandru Horia și-a făcut un semn cu mîna ca și cum ar fi presărat sare-n mămăliga...

Mie personal lectura poemelor sale din volumul purtînd titlul „Fotografii cu iederă" mi-a făcut o impresie puternică, și dacă ar fi să mă lansez într-o comparație cu un autor din literaturile străine, aș spune că Alexandru Horia mi s-a părut a fi un Boris Vian al nostru căci mie-mi place Boris Vian și nu Jean-Sol-Partre „l-agité du bocal", și nu Jean-Sol-Partre, că-l am pe Céline, Boris Vian îmi place, pentru că-i lipsit de emfază, nu-ți provoacă greață, și, mai ales, ca și Cehov, te face să plîngi. N-am reușit încă să înghit arta-vomitivă, ăsta-i defectul meu...

Nu cunosc un alt poet român de azi, cu o sensibilitate atît de „feminină" (Iacobescu, Petică, Bacovia) cu o expresie pointillistă atît de rafinată, fără un dram de vulgaritate (care abundă în scrierile scriitorului Marin Sorescu) și care să-ți lase o mai desăvîrșită senzație de copleșitoare tristețe ca Alexandru Horia...

Spre a vă convinge cu adevărat, am să-l rog pe Alexandru Horia să scrie pentru unul din numerele viitoare ale revistei noastre un articol cu acest subiect... Pînă atunci să iți transcriu, iubite cetitor, cîteva dulci poeme : „Ei îmi fac semne cu mîna / îmi strigă ceva / nu-i mai aud / pe deal este un scaun / plin de sînge / cineva m-a privit cu orbitele goale / mi-e frică de cai / și leg o sforicică de clanță /.../ nu e nimic de exprimat /.../ e noapte / ploaia lovește în geam / nu e noapte nu plouă / oricum / un om singur n-are nici o șansă." (Singurătatea e o sticluță albastră).

„Dimineața te scoli / ca după reanimare / te uiți în oglindă / și te aperi / de chipul tău îmbătrînit // zgomotul străzii / îți toarnă fier topit / în ureche / aerul e tare ca sticla / vrăbiile ți se încurcă în păr // măcelarii au halatele pline de sînge // soarele e proaspăt vopsit pe cer / lumina ți se oprește în beregată." (Fericirea cu picioarele de ghips). *„E o liniște de trenuri răsturnate / un bătrîn ține o jumătate de porumbel / pe umăr / ca o durere fără cauză /.../ aș vrea să-ți explic / și nu pot scoate o vorbă /.../ un vas de flori umplut cu ciment // frumusețea are degetele tăiate".* (Poem scris cu spatele la mare).

Meditînd, după lectura poemelor lui Alexandru Horia, m-au răscolit cîteva gînduri pe care mă și grăbesc să vi le comunic... Poezia nu e naturală (cum zice un coleg de-al nostru care scrie numai inepții de-o vreme cu o adevărată voioșie de reanimat) dar are în ea ceva calmant, poezia bună, firește, te odihnește, te face să scapi de supărătorul gînd că trebuie tu însuți să mai scrii poezie, numai poezia proastă te înverșunează, ea e cu adevărat inspiratoare...

Cezar Ivănescu

CENACLUL DE POEZIE NUMELE POETULUI. Vineri, 18 noiembrie a.c., ora 17,00, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de-a XVIII-a ședință a Cenaclului de poezie Numele Poetului **condus de Cezar Ivănescu. Pot participa numai membrii titulari ai cenaclului.**

Cenaclul «Numele poetului»

ȘEDINȚA A XVI-A

Vineri, 21 octombrie, deschizînd ședința de cenaclu, poetul Cezar Ivănescu dă citire Decretului prezidențial prin care revistei „Luceafărul" — la 25 de ani de la apariție — i se conferă Ordinul „Meritul Cultural" clasa I „pentru contribuția adusă la afirmarea și dezvoltarea artei și literaturii românești, la înfăptuirea politicii culturale a partidului și statului nostru".

Apoi poetul Cezar Ivănescu a sintetizat în cîteva cuvinte ce a însemnat această revistă în climatul literar contemporan : **„singura revistă vie de poezie de la Mihu Dragomir încoace".**

Invitat la cenaclu ca participant la făurirea primului număr al revistei, în 1958, Gelu Stoicescu **(„nea Gelu"**, cel iubit și prețuit de-atîtea valuri de poeți, prozatori și critici care au umplut de-a lungul anilor coloanele revistei — și care, iată, acum iese la pensie) a rostit la rîndul său cîteva cuvinte de caldă simțire și aleasă prețuire.

Au urmat apoi grupul de poeți din Iași — **Nicolae Panaite, Cassian Maria Spiridon, Aurel Ștefanachi, Adi Cristi,** precum și bucureștenii **Mircea Cristea** și **Adriana Lefter,** care au oferit creațiile lor poetice spre audiere și „disecare" în acest laborator de creație care este cenaclul „Numele Poetului".

Partea a doua a serii a fost rezervată în exclusivitate discuțiilor pe marginea celor audiate.

În cuvîntul său, **Alexandru Horia** consideră că Nicolae Panaite și Aurel Ștefanachi reprezintă tendința moldovenilor spre cosmogonie, spre arhetipal, către geneze și apocalips ; la Nicolae Panaite poezia presupune decoruri cu o simbologie grea, încărcată, wagneriană, în timp ce la Aurel Ștefanachi sentimentul de copleșitor este întrerupt — din punct de vedere al realizării tehnice a poeziei — prin tăieturi bine punctate și în care pare că respirăm ; Adi Cristi este autorul poeziilor scurte de dragoste, vorbitorul remarcînd la el o anumită grațiozitate erotică, o pulverizare fină a sentimentului. Cu referire la bucureșteni, Alex. Horia afirmă că Adriana Lefter are un diapazon și o claviatură bogate, poezia sa pulverizîndu-se în diverse stiluri bine făcute, ceea ce îi lipsește încă fiind însă o coagulare care să-i dea eul ; despre Mircea Cristea afirmă că este un poet plăcut cînd vibrează în intimitatea seducătoare a copilăriei.

Criticul **Nicolae Georgescu** — în luarea sa de cuvînt — este de părere că Nicolae Panaite, în poemele sale, își înfățișează interiorul său care este un cosmos visceral, sangvin ; pe Aurel Ștefanachi îl consideră cel mai realizat poet al serii între altele și pentru că nu se lasă furat de teoria formelor ; la Adi Cristi poezia este domoală, melancolică, se observă aceeași obsesie a interiorului ; cît despre Adriana Lefter, aceasta poetizează lumea, obișnuitul.

Oprea Sălceanu consideră că Adriana Lefter scrie o poezie a simplității, notațiile sale poetice purtînd pecetea introspecției ; cît despre Mircea Cristea, poezia sa este o metaforă susținută de meditații filozofice, un lirism inmic.

În finalul ședinței, poetul **Cezar Ivănescu** sintetizează observațiile critice : Nicolae Panaite scrie o poezie a plauzibilului, în exces verbal uneori, dar o poezie memorabilă ; Aurel Ștefanachi — cea mai plăcută impresie, dincolo de lectura defectuoasă poeme impresionante, încărcate de un autentic frison existențial ; Cassian Maria Spiridon — un lirism vetust, dar de bună calitate, surprinzător de bine articulat ; Adi Cristi — un ironist de foarte bună calitate, un poet autentic, din păcate victima unor articole răuvoitoare apărute prin cîteva publicații ; Adriana Lefter — o poetă de talent, o poezie cerebrală, inteligentă ; Mircea Cristea — este un tradiționalist, scrie o poezie sentimentală, blîndă, evocatoare, cu rezonanță imediată, un intelectual de marcă.

Hero

CONTEMPORANII NOȘTRI

O pagină de poezie

Ilie Purcaru a intrat în presa română la cincisprezece ani și acolo a rămas. A scris douăzeci de cărți despre această Românie de azi, plus dialoguri și poezii. A rămas aici, aici va muri. El e nu numai un nume, ci și o jertfă a cotidianului și efemerului care e gazetăria, dar e mai mult decît atît, e un sens al arderii, o ardere continuă, care nu lasă cenușă. Întorcînd capul înapoi, nu-l mai găsesc, îl regăsesc mereu înainte, pe firul unei explozii mereu suitoare. Cu el trăiesc surpriza de a nu izbuti să-l recompun retrospectiv.

Ilie e o epocă, un fascicul din existența mea proprie, o adolescență, o tinerețe, aproape și o bătrînețe, dacă Ilie, în ceea ce-l privește, nu s-ar fi oprit la timp, hotărînd să rămînă așa cum l-am cunoscut în urmă cu peste treizeci de ani : mic, scînteietor, paradoxal, mușcător, dinamic, exploziv, disparent, uituc, dispărut, renăscut din propria stingere, aprins, aporetic apollinairean, arhaic, astral, asinoptic, peste toate artist, artist care-și împinge toate gesturile pînă la gratuitatea pură. Ilie a fost de cînd îl știu un om de risc. A risca la modul pur a însemnat și mai înseamnă încă sublimul prieteniei noastre.

Cîndva hotărîsem împreună că nu vom avea amintiri. Cîndva hotărîsem că nu vom lansa decît manifeste și proiecte. Ni se părea sublim să trăim într-un proiect existențial croit cu fervoare, pe care să-l ratăm necontenit și exemplar, bucată cu bucată. Am și croit împreună cîteva manifeste, plus cîteva ciorne de revistă, unele chiar și editate, am și ratat împreună în cîteva mari isprăvi, care ne-au dat senzația unor prăvăliri de Niagare. E sublim să ratezi așa. Despre cîteva dintre aceste ratări nu vom putea povesti nici morților, fiindcă nimeni, nici morții, nu și-ar putea închipui că niște muritori s-au putut lansa în fantasmagorie, pînă dincolo de fantasmagoria trăirii utopice. Da, am jurat pe utopie, și ne-am ținut jurămîntul. Ca într-o vrajă, ne-am lansat, încă de la început, în tot ceea ce era irealizabil, cu voluptatea de a face din ireal și imposibil o cotă absolută de strivire, pe care s-o merităm. Nu toate strivirile noastre au meritat, dar cîteva ne-au tatuat pe vecie, ca și o cădere de pe Himalaia.

Am hotărît astfel, într-un subsol, într-un an de foamete și frig, în care, ca să cumpărăm pîine, ne vindeam cărțile răscitite, să cucerim Asia, adică să ne-o asumăm. Geografie, istorie, antropologie, chineză, sanscrită, japoneză, jainism, daoism, budhism tibetan, dar și mongolă, fiindcă expediția noastră urma să înceapă de pe platoul mongolic, să se desfășoare călare, să capete aspectul unei invazii a doi inși asupra Europei, urmînd în invers itinerarul Milescului, dar ținîndu-ne strîns de drumul lui La Pérouse, cel care, tot pe cal, după un naufragiu, străbătuse Euroasia de la Marea Japoniei pînă la Atlantic. De proiect mai știa o singură persoană, o poetă de la Cornu. Îl bănuiau, același proiect, doi anticari care ne îndopau cu cărți, cărți rare, pe atunci interzise, inaccesibile muritorilor de rînd.

Ce s-a ales din proiect ? Fiind irealizabil, nimic. Dar atît eu cît și Ilie ne-am dus în Asia, mai tîrziu, ca într-o lume familiară. El în Vietnam — corespondent de război, eu în China — simplu călător. Nu ne-am dus să scriem cărți, ne-am dus într-un vis. Amîndoi am lăsat în urmă niște cărți despre Asia, dar nici unul n-a dat senzația unei implicări directe, aproape fatale, o implicare care pecetluia un secret.

A urmat, tot în acei ani, alt proiect : aventura culturii române. Ne aflam pe niște culmi ale disperării și voiam să ne regăsim în interior. Cum ? Printr-un plonjon în adîncime — **le plongeon amniotique,** o pogorîre în adîncurile ființei noastre, ale sinelui național, care pe atunci se ascundea tot mai în adînc. Cum să găsim un fir ? Cu ce dinți și gheare să rupem zăvoarele ? Era mai greu decît în aventura asiatică și cu riscuri mai mari ; Ilie venea în același subsol, aducînd memorialele lui Pârvan, **Trilogiile** lui Blaga, **Istoriile** lui Iorga. Un Mircea Eliade ne-a dat febră. Un Constantin Noica, dactilograma la **Povestiri din Hegel,** trecută pe sub mînă, din mînă în mînă, a fost întîi consumată apoi arsă, tot de noi, filă cu filă, într-o febră a spaimei : nu puteam deconta cum primisem manuscrisul și nici cine-l dactilografiase.

Cu ce ne-am ales din această aventură, pe care, paralel, o făcea și Labiș ? Cu niște cărți știute pe de rost. Ilie Purcaru, într-o vreme, cînd nu ne izbise încă creștet uitarea, știa pe de rost tot ce s-a scris mai rafinat ca vers în cultura română și, paradoxal, și celălalt versant : tot ce s-a scris mai caraghios, mai afon, mai grotesc. Ce-a mai rezultat ? Pentru el, o experiență poetică unică, i-aș zice, în care decantări și recarbonizări și recristalizări succesive l-au condus la o formulă pură de poem, cea a poemului pentru o singură persoană, maximum două, după care poemul se arde sau se uită. S-au salvat de la sacrificiu (sacrilegiu) doar niște ciorne, care-au intrat în volumul „Bunica Bebs". Sînt aici doar cîteva sublime indicii despre ce-a pierdut poezia unei generații prin gestul imberb și superb al lui Ilie Purcaru. După care ne-am luat amîndoi revanșa asupra solipsismului, scriind la patru mîini un manifest revoluționar : „Anul XV". În ceea ce mă privește, din această aventură m-am ales cu proiectul unei **Istorii posibile (imposibile) a literaturii române** și cu proiectul **Zăpezilor,** pe care Ilie le-a cunoscut de la prima încolțire, încă de cînd erau himeră pură, și pînă la prima umbră de copac. Am alergat însă în continuare după umbre și nu ne-am oprit goana. Importantă era goana nu umbra.

O umbră a fost astfel gazetăria, și Ilie încă aleargă după ea, cu riscul de a se lăsa legat de coada acestui cal fantastic, sau depășindu-l, să-i cadă între copite. Pe mine, unul, acest cal m-a aruncat din șa — eu care voiam să încalec un armăsar mongolic ! —, dar Ilie se ține, renunțînd uneori la șa — cînd i se ia !, călărind de-a dreptul pe păr, dar călărind — uneori fără cal, doar cu frîul în mînă. „— Ilie, stai ! Îți vine să strigi. Ilie, oprește-te !". Dar Ilie zboară după umbra lui, mai departe, dincolo de asfințit.

Zboară pretutindeni, e gazetarul frenetic, zboară circular în jurul țării și jur-împrejurul Planetei, dînd să-și prindă coada, însă n-are și atunci revine la punct fix, la fel ca și un astru, care nu ratează ora trecerii pe la același meridian, indiferent de anotimp. Ilie e veșnic schimbător și veșnic neschimbător, același și altul în fiecare clipă, geniu al surprizei și al continuității, el — același altfel, mereu altfel și același, dar inepuizabil ca și mișcarea zodiacală. Geografic, nu m-ar mira să-l întîlnească cineva pe o banchiză la Polul Nord, într-o grotă subacvatică din Antile, în Peștera Muierii sau pe Rarău, bînd saké cu niponii, rom de trestie cu columbienii, mao-tai cu chinezii, kefir cu anatolienii, zăr cu mocanii noștri. Ceva ar fi de băut, de văzut și de povestit și în Sirius, după care s-ar putea scrie un poem, spre arderea imediată și spre uitare. Ilie, mai presus de toate, e un spectacol de risipire, ca ninsoarea și ploaia. Iar cînd cineva are norocul să-l vadă pe Ilie desfășurînd un curcubeu, acela e salvat. Eu unul sînt salvat, fiindcă dețin de la el o pagină de poezie și prietenie mare.

Acum îl strig, la 50 de ani. Alaltăieri mă strigase el pe mine : „— Vezi să nu cazi între zăpezi !". Ne salutăm ca montagnarzii cu chiote și, din cînd în cînd, unul face nod fringhiei, pentru celălalt. E fringhia cu care ne legăm de Himeră. Sau o legăm, urmărind-o în înălțime, ca să fugim de amintiri.

Paul Anghel

Reporterul

În veșnicul lui costum cadrilat, în carouri de culoare deschisă, Ilie Purcaru pare a exemplifica, hotărît, pe vedeta unui mare concern jurnalistic, un soi de „grand reporter" autohton. Și într-o proporție insemnată aceasta este și realitatea, desigur cu notabile corecții căci, oltean din Bănie, și ca atare valah cu sîngele înflamat, el reprezintă în gazetăria românească mai curînd un spirit nativ justițiar, aflat în alarmă continuă. Acest pandur de statură mică, subțiratic și imprevizibil, nu are în datele exterioare mai nimic din imaginea curentă a unui reporter intercontinental îmbrăcat elegant, cu pipa anglosaxonă în gură, ascuns îndărătul unor mari ochelari fumurii, dotat cu magnetofoane mici care se pot ascunde în buzunar. În locul acestor extravagante accesorii, Ilie Purcaru a adus o armă care le întrece pe toate : pasiunea. „Magnetofonul" lui japonez este pixul de cîțiva lei, pe care și l-a cumpărat de la librărie ca școlarii, însoțit întotdeauna de un fabulos carnet de buzunar pe care, dacă l-ar pierde, jurnalistul ar stîrni teroare în descoperitor, într-atît e de plin de notații abstruze, de cuvinte încercuite (de unde, apoi, vor răsări articole întregi), de cifre notate pe cîte o pagină întreagă : un text în cuneiforme. Însă impresia de neglijență colosală e, fără dubii, numai superficială, „neglijent" cu aceste date era și Eminescu ; toți aceia care trăiesc intens, mușcați de idei, dau un asemenea sentiment aiuriter, de ins care trăiește pe altă lume. Adevărul e că, văzut de aproape, Ilie Purcaru contrazice o astfel de senzație imprecisă. Omul poartă chiar în plină iarnă cămașă deschisă la gît, repudiind cravata ca și cum aceea ar fi un inutil ornament care împiedică mintea să se exercite liber ; dar întotdeauna costumul nu îi lipsește, și nici ochelarii cu rame scumpe, care îl fac mai impunător, creindu-i o înfățișare mai oficială. Chipul brăzdat de cute, ca al unui infanterist de cicatrice, este însă, pentru cine știe să citească fizionomiile, impresionant : o mare mobilitate, tipică pentru oltean, reținută citeodată, cînd nu se știe privit, într-o înțepenire de linii căzute ca de mască tragică.

Omul așezat la birou, cu telefonul alături, înconjurat de zeci de dosare și de hîrtii care se amestecă babilonic, cu ochelarii pentru corectarea miopiei căzuți pe nas, cercetînd mereu munți de dactilograme ca un funcționar cu frica lui dumnezeu, e, îndată ce un gînd sau o propoziție l-au perturbat, cu totul altul. Mîna tremurătoare și nervoasă care îndrepta manuscrisele se oprește deodată cu stiloul îndreptat către un punct misterios, spatele se destinde creînd o neliniștitoare alarmă, ochii care păreau că dormitează se deschid și se măresc, totul intră într-un soi de frison. Acest moment extraordinar îl face pe Ilie Purcaru să exemplifice propriul mit.

Văzut de aproape în redacție sau pe stradă, omul pare stîrnit periodic de un demon impenitent strecurat în ureche, care îi șoptește unde să se afle mai degrabă și împotriva cui să mai tune și să fulgere. Ceea ce numim uneori fler gazetăresc, punînd o astfel de aptitudine pe seama unui dat divin, trebuie să fim siguri că nu e decît intuiția extraordinară a marilor momente, izvorîtă dintr-o mare înflăcărare pentru o idee absolută. O idee absolută este și aceea care îl animă pe Ilie Purcaru ; condiția lui cronologică este eterna criză de timp, viața lui e o nesfîrșită bătălie pentru cauze ultime și care se pot rezolva doar în zeci și poate sute de ani. Omul e un sceptic activ. Însă îndărătul acestei veșnice neliniști justițiare, de om public, e în acest solitar cu numeroși prieteni o predispoziție lirică adîncă, un simț elegic propriu, de altfel, marilor activi a căror față secretă e străbătută de lungi triști. Ilie Purcaru e un mare gazetar, dar la proporțiile românești, unde omul e soluția definitivă a lumii.

Artur Silvestri

O tinerețe perpetuă

Dacă Ilie Purcaru, într-adevăr, împlinește cinci decenii de viață, înseamnă că ceva nu este în regulă : sau nu am numărat noi cu atenție anii sau prietenul nostru, abil, s-a sustras unei contabilități socotită indeobște ca implacabilă. Sau ne-am amăgit reciproc, mizînd pe o tinerețe perpetuă, ceea ce poate fi și mai plauzibil, dacă nu chiar omenește de-a dreptul. Și asta nu doar din punctul de vedere al celui ce semnează acest omagiu colegial, ci din punctul de vedere al tuturor prietenilor lui Ilie Purcaru. Ei nu sînt puțini, cum s-ar crede. Și nici nu se sperie ușor înaintea festelor calendarului.

Din orice capăt am privi lucrurile, publicistica este o indeletnicire ingrată. Spectrul efemerului se insinuează tiranic peste pagina ziarului și revistei și un publicist care ține la viața și liniștea lui, înainte de toate, e dator să se înarmeze cu puterea de a sfida acest spectru. Nu întîmplător, cînd li se încredințează o foaie, mulți optează pentru calea minimei rezistențe : îi compartimentează toate paginile în rubrici și rubricuțe, fiecare la locul lor și mereu în același loc, așa că să-i ajungă oricui de un covrig statornic ; apoi își dresează colaboratorii să scrie pe spații fixe, povești fără sare și fără piper, și de aici înainte toată treaba se poate lăsa fără grijă și pe mînă de onest tehnician. Cînd se paginează, publicistul fără probleme a ajuns demult la madam Candrea sau mai nou, la mister Șapira. Cînd se calandrează, cheamă un taxi. Cînd a pornit rotativa, doarme adînc. Dimpotrivă, dacă va dormi vreodată, Ilie Purcaru va adormi lîngă rotativă, învelit în hîrtie de ziar.

Firește, dacă tot ne-am coborît la aniversa o cifră rotundă în regim sec, ar trebui să începem prin a vorbi despre cărțile acestui mare reporter și publicist, care mereu i-au adunat între două coperți reportajele, interviurile, atitudinile spirituale. Și care totdeauna, printr-un inexplicabil miracol, au fost mult mai mult decît simpla sumă aritmetică a reportajelor, interviurilor și exemplarelor lui atitudini. Coeficientul acesta suplimentar de persuasiune fiind însăși cheia vigorii scrisului său. Puțini au cercetat pe toate fețele lor, cu aceeași sagacitate ca Ilie Purcaru, destinul și sufletul necuprins al țăranilor României. Apoi, schimbînd cu o remarcabilă disponibilitate flancul, puțini s-au obstinat cu aceeași decizie și cu aceeași limpezime de cuget să caute și să găsească rădăcinile discordiilor culturale adînci ale timpului și locului nostru. Rezultatul acestui travaliu are un titlu revelator : literatură și națiune, așteptînd lumina tiparului. În sfîrșit, prin **Focuri în jungle** și **Un elefant pentru doi oameni,** Ilie Purcaru a ridicat reportajul de război și literatura de călătorie în jurul lumii la rangul de document de epocă și mărturie de conștiință. Încît, de la o vreme, recunoscîndu-i forța verbului, după fiecare carte semnată de Ilie Purcaru știm că ne așteaptă un veritabil festin. Și doar un singur moment din existența lui literară ar fi trebuit să se surprindă întrucîtva : subtila lui plachetă de poezie **Bunica Beps.** Și dacă nu ne-a surprins nu înseamnă decît că i-am recunoscut totdeauna și o fibră de poet autentic, difuză în reportaje și evocări, dar concentrată în vers pînă la puritați incredibile.

Totuși, printre creațiile lui importante numărăm nu doar opere de prestigiu personal, ci și una de prestigiu obștesc. O operă de mobilizare și organizare intelectuală : revista **Ramuri.** În toamna lui 1964, cînd i s-a încredințat misiunea de a-i restitui existența publică, sub zodia unui timp nou, provincia își pierduse demult instrumentele de exercitare a autorității ei culturale. Și opera lui Ilie Purcaru, implicit, a fost o operă de pionierat. Mulți scriitori și reporteri contemporani îi datorează destinul lor din literatură și presă. În paginile revistei **Ramuri** semnătura lui a aparut rareori, dar ansamblul strălucea prin personalitate, distincție și o forță de impact în care se regăsea mereu și personalitatea lui Ilie Purcaru, și distincția sa, dar și transanta sa aversiune față de orice prejudecăți spirituale. Și francheța sa fără seamăn. Calități care nu oferă nimănui o armură. Și care nu i-au oferit-o nici lui.

Din fericire, omul și scriitorul au supraviețuit și fără armură. Este aproape de neînțeles, dar prietenul nostru s-a ridicat peste toate vicisitudinile fără să-și fi făcut vreodată din ipocrizie un scut. Și astăzi, mereu, scrie mai frumos și mai adînc decît ieri.

La mulți ani !

Mihai Pelin

Lucian Blaga și întoarcerea Ardealului în istorie

Urmare din pag. I

la lui Sofronie, răscoala lui Horia, luptele lui Avram Iancu pentru apărarea Munților.

Spațiul Mioritic a apărut in 1936.

După patrusprezece ani, in 1950, Lucian Blaga a terminat la Cluj o nouă lucrare, **Gindirea românească in Transilvania in secolul al XVIII-lea**, apărută postum, in 1966, și care ar fi putut fi intitulată **Întoarcerea Ardealului in istorie**, deoarece ea continuă, sub un anume aspect, meditația din **Spațiul mioritic** privitoare la „boicotul istoriei" de către românii din Transilvania, examinind mai pe larg două dintre importantele ieșiri din acest boicot, in secolul al XVIII-lea, mișcarea din 1759 a călugărului Sofronie și răscoala din 1784 a lui Horia, Cloșca și Crișan, caracteristice „isbucniri violente" pentru a apăra „autonomia sărăciei lor", dar și ivirea fenomenelor noi care marchează efortul de a curma „retragerea din istorie", de a găsi și de a folosi armele necesare in lupta pentru asigurarea revenirii românilor din Transilvania la situația de făuritori ai propriei lor istorii. Este grăitor faptul că cercetind semnificațiile mai profunde ale ideii romanității incepind cu Inochentie Clain, Lucian Blaga subliniază că : „Ideea romanității și ideea continuității dobindesc (...) in ideologia lui Inochentie Clain și in aceea a urmașilor săi, o funcție nouă, pe care ele nu le avuseseră la scriitorii moldoveni : aceste idei devin in concepția transilvănenilor din secolul al XVIII-lea arme de luptă **politică...**" (p. 97). Deasemeni, Blaga constată că iluminiștii români din Transilvania de la inceputul secolului al XVIII-lea au inceput să opună concepției feudale, invechite, de „națiune" (cu sensul de comunitate juridic privilegiată), conceptul modern de „națiune", intrupind conștiința de neam și deschizind orizontul „conștiinței naționale" de mai tirziu.

Să zăbovim puțin asupra condițiilor in care se ivește și a formelor in care se infăptuiește acest inceput de „intoarcere in istorie" care constituie etapa inițială a luptei românimii din Transilvania pentru afirmarea drepturilor sale firești, pentru dobindirea locului ce i se cuvine in făurirea propriei istorii și in configurarea ritmurilor istorice mai largi ale părții de lume in care i-a fost hărăzit să trăiască, căci, oricit de atrăgătoare ar fi metafora lui Lucian Blaga despre un popor care intr-un moment vitreg, cind zările viitorului său par a fi inchise de uriașele păduri de vilvătăi și de fum stirnite in jurul său de popoare războinice care iși căutau sălașe mai prielnice, fiind și ele impinse de puhoaie de războinici și mai aspri, se retrage din istorie, hotărit s-o boicoteze, așteptind un ceas prielnic de revenire, un asemenea proces nu poate și nu a putut avea loc. Căci istoria nu este numai succesiunea plină de o-rori (de fală și semeție dacă vreți) a unor ciocniri singeroase, a unor planuri de cucerire, de dobindire a unei puteri mai mari, tot mai mari, mai cumplite și mai infricoșătoare, pe care **Hronica** lui Șincai le consemnează intr-un pomelnic plin de mihnire și de un vag sentiment al vanității, an de an. Ea este și munca necurmată a unui popor pentru a-și asigura cele necesare traiului, menținerii seminției, a tradițiilor și limbii, orice virteje ar răsuci asupra lui furtunile lumii.

Din această istorie adevărată — istoria reproducerii și dezvoltării vieții prin muncă, a progresului treptat prin perfecționarea ei, a apărării, păstrării și consolidării pe noi trepte ale evoluției istorice a ființei, caracteristicilor și năzuințelor unei societăți — nu se poate retrage nici un popor fără a renunța la insăși existența sa. Și nu s-a retras nici poporul român decit din istoria oficială, din cea menționată in hrisoave și consemnată in cronici. Pentru a fi exacți, trebuie să constatăm că nici din această istorie „oficială" poporul nostru nu s-a retras de bună voie ci a fost expulzat cu forța, printr-o serie de mișcări succesive, care i-au răpit treptat toate drepturile in afară de acela de a munci pe rupte, pentru folosul altora, transformindu-l in plebe tolerată in propria lui țară.

Procesele social-economice care au schimbat situația astfel statornicită au durat peste trei secole, căci, așa cum a demonstrat Ștefan Pascu in **Voievodatul Transilvaniei**, destrămarea obștiilor românești și feudalizarea deplină a Transilvaniei nu era încheiată nici la sfirșitul sec. al XIII-lea. Așa cum se poate constata din documentele vremii, pină in secolul al XVII-lea discriminările existente in Transilvania sint de ordin social-economic, apărind privilegiile nobililor, patricienilor sași și căpeteniilor militare ale secuilor și asigurind condiții pentru exploatarea fără friu a iobăgimii de orice neam ar fi fost. Această realitate explică unitatea de luptă dovedită in marile răscoale țărănești care au zguduit Ardealul in 1437, in 1514 și de atitea alteori, de țăranii români și maghiari, frăția lor nezdruncinată, modul firesc cum au acționat umăr la umăr și și-a vărsat singele impreună. Nici chiar alianța de la Căpilna, incheiată după infringerea răscoalei din 1437 de către nobili, patricienii sași și căpeteniile secuilor nu statornicește nici o discriminare bazată pe limbi ori neam. De asemenea, așa cum a demonstrat profesorul David Prodan in volumul **Supplex Libellus Valachorum** nici in **Tripartitul lui Werböczi** care, după infringerea răscoalei lui Gheorghe Doja, din 1514, consfințește prin lege șerbirea țărănimii, nu statornicește nici o diferențiere bazată pe naționalitate in rindurile „plebei".

Cele dintii legiuiri care ii pecetluesc pe românii din Ardeal ca „tolerați" sint făurite de principii Transilvaniei după prima Unire a țărilor românești infăptuită de Mihai Viteazul, cind aristocrația feudală descoperă cu spaimă că intre valahii stăpiniți de ei și cei din Moldova sau Țara Românească nu există nici o deosebire, și că in rindurile celor de dincolo de Carpați există o importantă pătură diriguitoare din care se pot ivi oameni politici și căpetenii de oști de talia lui Mihai ! Prin rindueli fixate in legi cum sint faimoasele **Approbate** cărora li se adaugă ulterior și mai rusinoasele **„Compilate"** care — așa cum constată Ion Lungu in temeinica sa carte despre **Școala ardeleană** — „transformă pe români in «dușmani lăuntrici» ai propriei patrii, fapt fără precedent in istoria omenirii", putindu-se spune că „primul regim de **apartheid** a fost aplicat impotriva populației românești din Transilvania de către clasele dominante feudale din acest principat".

Trecerea la această politică de intransigentă asuprire națională, exprimind teama feudalilor din Ardeal de adincirea sentimentului de unitate de neam și a năzuintei firești spre unirea românilor de dincolo și dincoace de Carpați, a așezat temeliile unui proces necontenit de supralicitare a măsurilor de ingrădire și de răpire a ultimelor drepturi și libertăți, creind, pe de o parte, o situație de exploatare intolerabilă — deci de explozii virtuale inevitabile — și, pe de altă parte, conștiința tot mai limpede a necesității de a lupta pentru dreptul la viață, de a pune capăt „retragerii din istorie" și de a căuta armele cele mai potrivite pentru intoarcerea in vălmășagul istoriei ca necesitate de a găsi căile supraviețuirii.

Folosind datele oferite de documentele istorice despre starea deosebit de grea in care a fost astfel impinsă iobăgia din Transilvania, Lucian Blaga deslușește un tablou sumbru in fundalul căruia se conturează disperarea și obligația ineludabilă de a lupta cu orice preț impotriva stărilor existente pentru că ele inseamnă moarte inevitabilă. „Prin abateri de la coduri și regulamente se ajunge la starea de nedescris că iobagul robotește necontenit, primăvara și vara, vara și toamna, avind doar iarna cite o zi pe săptămină disponibilă pentru trebuințele sale". (p. 64). Chiar și după reglementarea urbarială dată de Maria Tereza prin **Certa puncta** din 1769, Iosif al II-lea a putut să constate, cu prilejul călătoriei sale in Ardeal, in 1773, că „legea stabilise 4 zile de robotă pe săptămină cu brațele sau 3 cu viteie. Nobilii in chestiune interpretau legea in sensul că obligau pe iobagi să robotească 4 zile pe săptămină cu brațele și 3 zile cu vitele, incit pentru nevoile lor iobagii nu mai aveau disponibilă nici o zi". (p. 65).

În situația existentă populația românească din Ardeal nu avea decit o singură cale. Nu cea cuprinsă in titlul unei cărți, de altfel valoroase, a unui cercetător maghiar merituos al relațiilor româno-ungare, I. Toth Zoltán, indeosebi in secolele XVIII și XIX, **Az erdély román nacionalinzmus elsö százada**, 1697—1792, Budapest, 1946, adică : **Primul secol al naționalizmului român ardelean**, 1697—1792,- ci : lupta pentru supraviețuire. Căci ceea ce au incercat să facă românii din Transilvania nu a avut in răstimpul examinat nici o trăsătură — atribuită indeobște conceptului de naționalism, atit in limba română cit și in cea maghiară — de „ideologie și politică a burgheziei in problema națională, care susține interesele burgheziei ca interese ale intregii națiuni, instigind la ură națională, la asuprirea altor națiuni sau a minorităților naționale" (**Dicționarul explicativ al limbii române**, 1975, p. 584). Un astfel de titlu, dat unei cărți destinate unui public mai larg, poate suferi răstălmăciri, deși, după cum se știe, „In dezvoltarea socială, caracterul și rolul naționalismului este diferit, in funcție de condițiile istorice. A avut un caracter progresist in perioada trecerii țărilor europene de la feudalism la capitalism, contribuind la dezvoltarea conștiinței naționale, la formarea națiunilor și a statelor naționale..." (**Mic dicționar filozofic, ed. II, 1973, p. 388**). În perioada analizată este insă vorba despre lupta purtată impotriva unei discriminări necunoscute in Europa, nici măcar in timpul **Approbatelor și Compilatelor,** marcind nu numai o deplină negare a drepturilor unei populații dar și a incadrării ei printre cetățenii țării in care trăiește.

Ținind seama, insă, de caracterul fățiș național al măsurilor discriminatorii cuprinse in **Approbate și Compilate** lupta impotriva lor nu putea duce decit la o transformare a conștiinței de neam intr-o conștiință mai puternică : „Dacă pină la **Approbate și Compilate** românii constituiau ceea ce am putea numi o națiune in sine (chiar dacă nu indeajuns de cristalizată), după aceste măsuri, care durează o intreagă perioadă istorică, pe la sfirșitul veacului al XVII-lea și inceputul celui următor, incep să se manifeste ca națiune pentru sine" (Ion Lungu, op. cit. p. 73).

Din acest prag al nevoii de supraviețuire a unui neam adinc inrădăcinat in glia vechii Dacii, din necesitatea de a făuri arme pentru recucerirea locului său in istorie, a apărut Școala ardeleană. Așa cum spune Lucian Blaga spre sfirșitul cărții sale inchinate acestei „intoarceri in istorie", „secolul al XVIII-lea este pentru românii din Transilvania un secol de «trezire», pe diverse planuri de viață... Sub raport ideologic procesul de «trezire» iși găsește in secolul al XVIII-lea culminația in opera scriitorilor Școlii ardelene" (p. 227).

Această „revenire a Ardealului in istorie", fundamentarea complexă a concepției despre unitatea poporului român prin inșiși factorii modelatori cum sint originea, limba și obiceiurile și transformarea ei in armă de luptă politică, deschid indelungatul proces al luptei de eliberare națională și socială din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș. În această luptă care, in primele sale etape, a urmărit obiectivele emancipării naționale și sociale, iar in cele finale a susținut — prin programe politico-sociale adecvate condiționărilor concrete și posibilităților realist și lucid cumpănite — necesitatea obiectivă a dreptului „națiunii române" din Transilvania la autodeterminare, de participare la făurirea unității statale a tuturor românilor. În acest larg proces de evoluție istorică se impletesc toți factorii vieții materiale și spirituale ale poporului român pină la infăptuirea obiectivului final : Marea Unire de la I decembrie 1918.

CUMPĂNĂ

Doi stîlpi

De-atita
alergătură
cimpul tot
e-o arătură
e-aș putea
să mă apuc
să semăn soartă
de cuc —
cite-un cuib
la cite-o zare
s-aibă loc
de-nsingurare.
Cind tună veacul
năucul
să credem că zbiară
cucul
cind se sparge
Dunărea
cucule
tu plingi in ea
nu te-aude
nimenea
te aude
numai vintul
care-a rotunjit
Pămintul
cind era moale
Pămintul
și era tare
Cuvintul.

De-atita
alergătură
mi-a ajuns
călciiu-n gură.
Calule nepotcovit
trupul tot
ți l-ai tocit.
Valule nestăvilit
n-ai un țărm
să fi murit ?
Chipul
ți-l innumere
nisipul
plini de sciți
indrăgostiți
cind mai are
un singur dor
Cernomor
sau Nevermore.
Mării numai
cintecul
ii ridică
pintecul
cind
răsună-a-nsingurare
cite-un far
culcat pe mare.

George Alboiu

Ficțiunea și realul

Urmare din pag. I

Talentul natural este ca urmare pus să se exprime intr-o formulă epică sofisticată, atunci cind de fapt i se potrivește, credem, o modalitate mult mai simplă și mai obișnuită.

Cartea e construită în „terase" de ziggurat, cu secțiuni introduse (nu fără ironie, intr-adevăr) prin titluri latine **(De casibus virorum ilustrium, De claris mulieribus, De probatione spiritum,** etc), in contrast cu condiția personajelor și cu evenimentele. Acolo unde funcționează ironia, intențiile prozatorului se limpezesc. Pe de altă parte insă, autorul crede că rezolvă „complexul provinciei" prin recursul frecvent la referința livrescă — personajele din redacție sint doar absolvenți cu diplome universitare. Efectul nu este intotdeauna fericit, ca in trimiterea la „povestea papei din Anvers" (!).

Construcția romanescă este de altfel prea complicată față de esența epică. Prozatorul intenționează să restituie existența in dimensiunile ei tragice și comice, și mobilizează in acest scop modalități diverse. În narațiune sint introduse fragmente din articole publicate sau respinse ale personajelor sale, fragmente din „jurnalul levantin" al unui enigmatic profesor Mathei Pânzariu, publicat in foileton in ziarul „Înainte" între articolele despre producția de cartofi, sint inserate fragmente din filme imaginare, din piese de teatru văzute sau inchipuite de personaje, in care ele însele sint uneori prezente. Demonstrația despre fețele existenței și despre confuzia planurilor lungește excesiv cartea. Inserțiile de „teatru" păstrează sugestii puternice din literatura dramatică a lui D. R. Popescu.

Paul Eugen Banciu are simțul farsei, al grotescului mai mult de situație decit de caracter, al fabulosului cotidian rural, in care modelul este același ca și pentru fragmentele de teatru (episodul cu secarea iazului, moartea lui Nică a Petrii, cele două babe din Vancu).

Construcția cărții se susține pe principiul emis de Man, al gradațiilor realului și imaginarului : „Realul unu este ceea ce se intimplă cu noi și cu cei din jur. Realul doi este ceea ce se povestește despre ce se intimplă cu noi, prin oraș sau aiurea. Realul trei este ceea ce se povestește despre ce li se intimplă altora. Realul patru, care e și imaginarul unu, este ceea ce se scrie despre ce se intimplă, astfel ca imaginea finală să fie una pozitivă. Imaginarul doi este ceea ce se vorbește despre ce s-a scris și se compară datele. Imaginarul trei este ceea ce se scrie despre ceea ce se intimplă aiurea, să zicem piese de teatru, filme. Imaginarul patru : unde se descrie o realitate existentă de către un personaj inexistent, cazul profesorului Mathei Pânzaru...".

Aceasta este o cheie a cărții, aflată către inceputul ei. A doua cheie este alegoria Zigguratului, plasată spre sfirșit. Gradele realului absolut și ale imaginarului absolut, exploatate in construcția romanului, introduc o anumită confuzie, care complică lectura sofisticind inutil materia epică și lipsind-o de propriile premise, care i-ar fi fost de ajuns. Metafora Zigguratului rezumă, explicitează și moralizează. Spre finalul cărții Silviu Remețean este admonestat cu bunăvoință de un superior, spre a lua act de propria experiență. După lecția Zigguratului din ficțiunea lui Man — episod oniric cu rol de nuvelă exemplară, unul dintre „sertarele" romanului —, urmează lecția comandamentului social, a intrării in ordinea propriei existențe, pe care o primește Remețean, odată cu avansarea. SR este somat să decidă, să-și abandoneze complexele și nemulțumirile, să-și asume o responsabilitate. Ceea ce i se impune in planul socialului, pe cale ierarhică, i se impune și in planul biologic, prin nașterea copilului său. Nehotăritul, derutatul SR este obligat să se maturizeze profesional și uman, să decidă intre staturile realului. Lecția lui Silviu Remețean este poate una pe care autorul și-o dă sieși, după complicate rătăciri și căutări, după confuzii de tot felul intr-o realitate care in ultimă instanță este aceea care se vede in jurul Zigguratului și pe care mulțimea o nesocotește in nebunia ascensiunii. Ceea ce nu trebuie văzut ca o pledoarie pentru platitudine sau ca refuz al verticalității, ci doar o ințelegere a propriilor rosturi și a necesității cu toate contradicțiile acestora.

ION JALEA

Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Academia Republicii Socialiste România și Uniunea artiștilor plastici anunță cu profund regret incetarea din viață a sculptorului Ion Jalea, artist al poporului, personalitate proeminentă a artei românești, decedat la 7 noiembrie 1983, in virstă de 96 de ani.

Născut la Casimcea (Tulcea), in 1887, a studiat la Școala de arte frumoase din București și a inceput să expună sculptură și desene din 1912. Din 1915 iși continuă studiile la Paris, la Academia Julian. Mobilizat in timpul primului război mondial este grav rănit la Mărășești. După 1919 iși incepe activitatea ca autor de monumente și expozant la saloanele oficiale, unde va fi prezent timp de peste 6 decenii an de an, pe lingă numeroasele expoziții personale și de grup deschise in București și peste hotare, precum și in cele trei retrospective din anii 1958, 1978 și 1983. Sculptura lui Jalea – profund angajată – evocă convingător momente și figuri importante din istoria poporului român, personalități ale culturii noastre și alegorii ale unor valori umaniste universale. Între cele două războaie mondiale a executat impreună cu Cornel Medrea basoreliefurile monumentului eroilor de la Mărășești, statuia lui Spiru Haret din Bucuresti – Piața Universității – monumentul ostașilor francezi din grădina Cișmigiu ș.a. Deosebit de realizate sint monumentele sale „ridicate in anii socialismului „George Enescu" (1970 – București), „Mircea cel Bătrin" (1973 – Tulcea), „Decebal" (Deva – 1974), „Monumentul Unirii (Focșani – 1977) precum și „Legenda lui Dragoș Vodă" – monument la care a lucrat pină in ultimii ani.

A luat parte, incepind din 1932 la nenumărate expoziții de artă românească peste hotare, precum și la numeroase expoziții internaționale de prestigiu – la Paris, Veneția, Moscova ș.a.

Pentru meritele sale excepționale, a primit Premiul de Stat in 1955 și 1957, premiul special al Uniunii artiștilor plastici in 1981, titlul de Maestru Emerit al Artei in 1956, membru titular al Academiei Republicii Socialiste România din 1963 – iar in 1971 a primit titlul de Erou al Muncii Socialiste. De asemenea, a fost deputat in Marea Adunare Națională in mai multe legislaturi. A fost distins cu numeroase ordine și medalii ale Republicii Socialiste România.

Din 1957 pină in 1968 a fost președinte al Uniunii artiștilor plastici, iar din 1968 și pină la moarte președinte de onoare al aceleiași organizații obștești.

În 1968, din donația făcută de artist, s-a constituit la Constanța colecția „Ion Jalea", unitate făcind parte din muzeul județean local, cuprinzind 108 lucrări originale de sculptură și grafică.

Prin moartea sa, arta și cultura românească pierd un artist de mare valoare, care și-a cinstit profesia cu devotament și modestie timp de trei sferturi de veac, lăsind patrimoniului național opere nemuritoare, iar artiștilor contemporani un exemplu strălucit de probitate și angajare pentru slujirea interesului poporului nostru.

MAGAZIN ISTORIC — 200

A apărut numărul 200 al revistei „Magazin istoric", prestigioasă publicație de cultură istorică. Realizată intr-o concepție menită să răspundă cerințelor de informare și educare a publicului larg, păstrind insă un remarcabil nivel științific, revista a prezentat de-a lungul a 17 ani de constantă apariție lunară o tematică valoroasă atit prin bogăția documentară a problemelor și evenimentelor evocate, cit și printr-un semnificativ comentariu istoric.

Numărul 200 se deschide sub genericul „Milenii de istorie românească" cu o sinteză semnată de Ion Popescu-Puțuri — De la veacul lui Burebista la epoca Ceaușescu — epoca marilor cuceriri ale poporului român sub steagul socialismului.

In continuare, Gheorghe David realizează un portret al Iașilor, statornică cetate de scaun, care primește la 27 mai 1600 pe Mihai Viteazul, „Domn al Țării Românești, al Ardealului și a toată Țara Moldovei". Cercetător in arhivele Vaticanului, Ion Dumitriu-Snagov semnalează o veche stampă de la Alba Iulia reprezentind „o pardoseală dintr-o epocă veche, fiind alcătuită dintr-un mozaic foarte frumos, regăsit in săpăturile pămintului", acolo unde „au stat coloniile romanilor conduși de împăratul Traian". Dan Berindei analizează climatul politic din capitala României independente după tratatul de la Berlin (1878), reliefind rolul important jucat pe planul diplomației europene. Paul Schuster-Stein prezintă O operă juridică acum patru secole — Statutele municipale săsești, și semnificația ei istorică.

Paginile consacrate istoriei universale rețin și in acest număr atenția cititorului N.A. Troițki, evocă anii de deportare a democratului revoluționar rus Nikolai Gavrilovici Cernișevski, iar Petar V. Brajovici-Duro scrie despre Diplomația rezistenței Iugoslaviei, referindu-se la complexul statut internațional al acestei țări in anii 1943—1944. Un grupaj bine alcătuit (semnează Rudolf Thiel, Ana Maria Șerbănescu și Petru Ignat), este dedicat personalității lui Martin Luther, de la a cărui naștere se implinesc 500 de ani.

In incheiere, trebuie menționat, faptul că in acest număr se incepe o nouă ediție popularul concurs al revistei, care pune 20 de intrebări din materia celor 200 de apariții de pină acum.

Revista Magazin istoric prezintă la numărul 200 un sumar bogat și instructiv, menit să relifeze pentru cititor fapte și momente din strălucita și eroica luptă pentru unire și libertate a poporului nostru, idealurile mărețe ale istoriei românești.

„HAMLET"

Urmare din pag. I

că la sfirșit vom reuși să creăm noi o imagine. Față de rol nu am nici o intenție incă. Nici Tocilescu nu a venit cu soluții pentru spectacol. Las eroul să se manifeste și deocamdată observ direcția in care evoluează. Practic, repet experiența pe care am trăit-o la repetițiile cu „Furtuna" in regia lui Ciulei.

După acest prim dialog urmărim in continuare repetiția, așteptind următoarea pauză, pentru a-i aborda pe ceilalți. Între timp, pentru o mai precisă fixare a atmosferei de lucru, ne-am notat citeva replici :

Caramitru : „Suflare-i dai cu gura"... e puțin cam poetic. Sufli, e mai bine.

Tocilescu : Trebuie jucat sensul, rezolvi din gest ce nu merge. Sufli in fluier și el va spune in muzică tot ce știi. Asta-i ideea.

Caramitru : Nu pot spune replica așa. E bine cu prezentul dar am putea incerca și cu condiționalul.

Pittiș : Voi banalizați totul și aici e tradus atit de minunat !

Tocilescu : Eu vreau mai simplu, in loc de minunat. Sună siropos. Vreau replică mai dură, cu tăietură precisă. Fraza trebuie să urce, nu să coboare. Și, atenție, este o silabă in plus. Dați-mi cuvinte, vreau cuvinte !

Rumoare, se caută variante, se dau soluții, se convine asupra uneia și se trece mai departe. Altă intrerupere a regizorului : **„Nu se poate, aici Hamlet are limbajul lui Polonius. Nu poate vorbi ca alt personaj. Să ne gindim la altceva".** Pauză foarte lungă. Tocilescu : **Voi vă gindiți, sau vă prefaceți ? —** Moment de destindere, se fac citeva propuneri, nu se acceptă nici una și se amină soluționarea pentru lecturile următoare. Profităm de acest respiro și ne adresăm scenografului Dan Jitianu, care a fost dealtfel destul de zgircit in răspunsuri :

— Trăiesc o experiență unică. Nu am participat pină acum la desfacerea unui text și cercetarea sensurilor la nivelul cuvintului, așa cum se face cu Hamlet. Descopăr mereu relații foarte importante pentru senzația generală a spectacolului. Va trece probabil o bună vreme pină voi face o sinteză și crea un spațiu pentru piesă. Inițial m-am gindit la ceva cețos, umed, neprietenos, ceva nordic, o insulă in spațiu și in timp. Timpul din interior să se deruleze mult mai lent decit cel din afara intimplării scenice. Cei care aduc puțină căldură, ceva din atmosfera din sud, să fie oamenii. Acestea au fost ideile de la inceput. Nu mă dezic de ele, dar nu știu incă ce va ieși.

Interpretul principal, actorul Ion Caramitru, ne mărturisește că studiază rolul de acum 20 de ani, din perioada studenției, dar...

— Atunci apropierea de Hamlet a fost mult mai romantică, extaziată de aureola acestui personaj. Făcind astăzi o lectură a originalului, a traducerilor, a variantelor in alte limbi și o traducere intr-un limbaj cit mai contemporan, sintem in situația de a comite o lectură a sensurilor și subsensurilor acestei literaturi de excepție. Lucrez pentru prima oară cu Tocilescu, și-mi plac spectacolele lui de la Bulandra. Felul in care colaborăm acum este cel in care am sperat eu : o apropiere prin lectură de cele mai adinci idei ale piesei. Despre cum va arăta acest spectacol nu putem incă vorbi.

— Putem vorbi insă despre stare — ne-a tălat-o scurt Alexandru Tocilescu. **Despre starea noastră de acum, din timpul lucrului și despre ecourile pe care activitatea noastră din această clipă o să le aibă in viitor. Descoperim realități ale textului pe care traducerile cunoscute nu le scoteau la iveală, adevăruri care stăteau in umbra unor cuvinte aparent fără semnificație, sau a unor versuri care conțineau, pentru mine cel puțin, frumuseți formale. Descoperim sensuri noi, care ne uimesc, ne stupefiază și dirijează spectacolul in direcții nebănuite. Nu incercăm să actualizăm piesa, dar ea nu va rămine nici la epoca in care, sau pentru care a fost scrisă, ci ii evidențiem aderența la orice timp, perenitatea intrebărilor care se pun acolo și care iși găsesc răspunsuri (unele, altele rămin intrebări) și in timpul nostru. Ar fi deci un posibil comentariu stirnit de problemele vieții contemporane. În acest moment ne putem da seama cu o precizie destul de mare de resorturile intime ce duc la o replică sau alta. Sintem nu numai intr-un stadiu de cercetare lingvistică, ci și intr-o stare de cercetare psihologică. Încercăm să ințelegem pe cale omenească, nu literară, ce anume ii determină pe indivizii acestei piese să trăiască intr-un anumit fel. Aceasta este faza in care ne aflăm și sursa de interes a lucrului nostru.**

— În formula actuală de spectacol există un personaj independent de piesă, care interpretează la pian, pe scenă, o anumită muzică. Ne referim la implicarea pianistului Dan Grigore in această intimplare shakespeariană.

— Este posibil. Așa ne-am propus să facem. Acum vreo două luni am căutat impreună și muzica. S-ar putea să nu fie special compusă pentru spectacol. Ne-am gindit că interesant ar fi un Skriabin, Ravel, Schumann, Rachmaninov.

Am fi dorit să prelungim discuția și asupra modului cum s-a decis distribuția, dar ar fi inceput o poveste mult mai lungă pentru care spațiu nu ne-a mai rămas.

CONFABULE

*

Nici nu vreau ce să știu
Nici nu vreau ce să văd
numai o pasăre albă
cu două lacuri inghețate in ochi
sau o pasăre grilă.

Iulian Neacșu

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XLII)

Negații: Eminescu „un sub-Lamartine"

În sforțarea lui de a incurca iremediabil ierarhiile și de a nega din literatura română tot ce este esențial, grupul „Europei libere" nu a crutat in materie de valori mai nimic din ceea ce se putea , fie și cu riscul rușinii veșnice, ataca. S-a observat, cred, cum rind pe rind Nicolae Iorga a devenit, in optica lui Virgil Ierunca, „un profet ambiguu", cum din Camil Petrescu nu a mai rămas decit simpla formulă de „Stendhal cabotin", cum Mateiu I. Caragiale a fost, prin osirdia Monicăi Lovinescu, desconsiderat. Însă anarhia nu s-a oprit nicidecum aici, ea a inaintat pină la proporții care, in condiții normale, ar fi fost cu greu de intrevăzut.

Întiiul și cel mai scandalos dintre atacurile la valori comise de grupul parizian este, hotărit, acela impotriva lui Eminescu. Nu e vorbă, intr-un tablou al „tradiției" românești exclusiv avangardiste și negaționiste, precum este acela prelucrat de „Europa liberă", Eminescu nu avea loc și incurca, pentru diversiune, multe socoteli. În plus, a lăsa pe Eminescu la locul său și a face din Ion Pârvulescu „un mare poet" (deși acesta nici nu mai știe bine românește) putea să creeze brusc o complicație insolubilă care ar fi adincit, în baza simplei comparații, distanța galactică între geniu și nulitate.

Pe scurt, ideea ar fi că Eminescu nu e, vai, un poet „universal". Asupra „universalității", grupul parizian are părerile absurde care se cunosc, derivate din „contestație" și „anti-comunism", insă a face aplicații de acest soi asupra lui Eminescu mi se pare cel puțin irațional. Orișicum ar fi, Eminescu nu e „universal", susținea incă dinainte de 1960, Virgil Ierunca : „Drumul care duce — in forme și timp — de la Eminescu la Brâncuși este un drum de soartă și răsplată. **Cu Eminescu am scăpat prilejul adeziunii la universal** pentru că poetul, oricare și oriunde ar fi el, numește, făptuiește și este prin cuvint. Și cuvintul, **atunci cind n-are fericirea să fie cintat (descintat) intr-una din limbile oficiale ale pămintului, rămine plăpind și particular in cerul strimt al neamului pe care-l slujește.** Așa se face că dacă pe românește Eminescu atinge inălțimi proprii lui Hölderlin, tradus intr-o limbă străină își pierde tăriile, sensul. Vina e a cuvintului și a tainelor inchise in el. La inceput a fost nu numai cuvintul ci și blestemul insingurării lui. Poezia e pină la urmă o seamă de cuvinte — una singură — unde nimic și nimeni nu poate converti cuvintul la altceva decit ceea ce e". („Românește" F.R.U. Paris, 1964, pg. 13—14). Să lăsăm de-o parte retorica juvenilă și in tot cazul bombastică a unor astfel de fraze, aflate și stilisticește in grea suferință, și să ne rezumăm la „idei". Există, crede probabil V. Ierunca, o discriminare intre materiile artei : sculptura e direct „universală" căci inglobează semnificații fără o mijlocire fenomenală, poezie nu e, căci se exprimă prin „cuvint". Așadar, poezia ar fi ireductibilă (ceea ce e de discutat, insă nu aceasta e chestiunea) in orișicare limbă s-ar exprima ea. Gradul de generalitate al raționamentului ne impiedică să coborim de la condiția abstractă a „poeziei" exprimată prin „limbă" la cazurile particulare ale diferitelor „limbi" ; dar V. Ierunca intreprinde o asemenea eroare care este de esență. El a voit, fără indoială, să spună cu aceasta altceva : că orișice autor „român" nu are acces la universal intrucit scrie in românește, limbă „particulară" (lipsește de aici numai invitația la „exil" și la adaptarea unei alte limbi, „oficiale"). Aș putea să continui demonstrația care probează, esteticește, mintea slabă a denigratorului : să observ doar că ideea „fericirii" creației intr-o „limbă oficială" e stupidă și prelungește teza fără sens a „limbilor" mari și mici, a culturilor aprioric majore sau minore. Acest **apriorism dogmatic** nu e, se observă, decit o infățișare travestită (nici măcar inteligent) a operațiunilor antiromânești.

Însă cu asemenea elucubrații Virgil Ierunca nu rămase unicul denigrator, el iși găsi un tovarăș in, nu mai incape vorbă, Monica Lovinescu. Într-un moment oarecare, femeia repetă aproape cuvint cu cuvint ceea ce grăise, mai demult, „subtilul" ei soț : „el (Eminescu — n.n.) **ar fi meritat să fie universal dar n-a fost, nu este.** Prizonier al limbii (sic !) pe care a creat-o, in cele mai bune traduceri in limba franceză **Eminescu nu mai e decit un sub-Lamartine**. Eminescu e complet ignorat, nereprezentind pentru oamenii cultivați din Occident decit un nume intr-un dicționar" („Limite" nr. 19/august 1975). Ca și Virgil Ierunca, Monica Lovinescu era de părere că „universalitatea" o poate stabili o cultură străină și că e „universal" acela care, in traducere, sună mai bine decit autohtonii : s-ar putea obiecta, dacă ar fi de discutat cu asemenea „intelectuali", că o traducere depinde in primul rind de traducător (fiind orișicum infidelă) și că, in al doilea rind, nici un poet insemnat nu se poate compara, intr-o versiune străină, cu autorii care s-au exprimat natural in limba in care acela e tradus. Însă cred că asemenea lucruri elementare sint prea complicate pentru gindirea Monicăi Lovinescu.

Și pentru a incheia, notez că incă o dată „universalitatea" e confundată cu „difuziunea". Interesant e că deși nu puneau mare preț pe Eminescu, „europenii" acomodați cu o altă limbă, mai „oficială", se sforțau să facă din el pe cit se putea un material propagandistic pentru diversiune. Niște comentarii ale Monicăi Lovinescu, de prin 1962, il plingeau pe Eminescu, care in România ar fi fost, vai, maltratat. („Unde scurte", Paris, 1978, pg. 41 u.). În „Românește" Virgil Ierunca, acela cu „limbile oficiale", inălța ieremiade pe aceeași temă" („Românește" F.R.U., 164, pg. 117—119). Mai de curind, tot „eminescologul" Virgil Ierunca (încrezător in descoperirile lui „capitale" in materie de Eminescu) venea cu niște grozave invective à propos de editarea „in intregime" a lui Eminescu. „Și mai grav — zicea el — nu se găsește in România de azi nici un eminescolog care să continue monumentala ediție Perpessicius ?". Imaginea tragediei era, pasă-mi-te, uriașă : ziaristica eminesciană ar fi „interzisă marelui public", „caietele lui Eminescu nu apar". Eminescu nu e la el acasă", incheia „eroicul" combatant suficient („Limite", 18/martie 1975). Din cite se cunoaște, mare parte din acestea s-a făcut, cu piedici mari ; nu se cunoaște, in schimb, nici un comentariu al polemistului de ieri care să salute inițiativa. Însă, ca să se ințeleagă mai bine cum se prezintă lucrurile, să admit că atit Virgil Ierunca cit și Monica Lovinescu ar suferi sincer din pricină că occidentalii nu-l cunosc pe Eminescu, care ar fi pentru ei „doar un nume intr-un dicționar". În prezența conștiinței valorii, ar fi trebuit neindoios ca sforțările lor să meargă, pe cit le stătea in putere, și către o difuziune mai largă a operei eminesciene, prin traduceri, comentarii chiar „modernizante" și cu oricită extravaganță ar fi fost ele. Din nefericire, in această ordine de idei lenevia echipei pariziene depășește orice imaginație : ea se ocupă de vehicularea grupului oniric, traduce pe Virgil Tănase și pe Paul Goma. Eminescu poate rămine, nu e așa ?, „un nume intr-un dicționar".

Adevărul e că spre a-l propaga pe Eminescu alții au făcut mult mai mult, au tradus din operă, au comentat-o in limbi „oficiale", au scris uneori chiar și in românește cu sentimentul că exegeza globală se poate imbogăți și in acest fel. Însă, curios, nici unul dintre acești fantastici ai lui Eminescu, viețuitori in Occident, nu se află in vederile „Europei libere", mai precis se află, dar in... negativ. Un C. Amăriuței (persecutat de V. Ierunca) publica mai demult un eseu despre « Sborul liric din „Luceafărul" și „Domnișoara Hus"», („România", New-York, an. XV, nr. 111, iun. aug. 1970). Un Adrian Roșu venea cu o contribuție despre „Eminescu et l'indianisme romantique". (Zeitschift der Deutschen Morgenländischen Gessellschaft" vol. 119, caiet 2, 1970, pg. 241—250). Studii foarte serioase publicaseră Șt. D. Marin (in „Buna vestire", Roma, an IX, nr. 3/1970) și I. Popinceanu (ibid nr. 2, 3, 4,/1970 și 1—4 / 1971). Despre Eminescu a scris și G. Uscătescu dar idiosincrazia grupului parizian pentru filozof se cunoaște. Pe M. Steriade, traducător și comentator al lui Eminescu, „Europa liberă" se grăbește mereu să-l ridiculizeze. Victor Buescu (urit de V. Ierunca, așa cum se observă intr-o recenzie la o carte a lui Sever Pop) l-a tradus in portugheză pe Eminescu, in colaborare cu Carlos Queiroz, și l-a și difuzat in mediul lusitan. Ioan Guția a scris despre Eminescu două extraordinare cărți, una in românește („Sentimentul timpului la Eminescu"), alta, recentă, in italiană.

Însă ce contează ! Eminescu nu e „universal" și pace, așa susține Virgil Ierunca, antieminescian definitiv care insă din motiv că Eminescu nu e „valoros" ii copiază, intr-o poczie proprie, versuri pe care toată lumea le cunoaște.

Artur Silvestri

● **O CARTE APĂRUTĂ** in 1925, **Poliglotii,** semnată de William Gerhardier, cunoaște un frumos succes in zilele noastre, fiind reeditată recent de către editura Secker. Cartea cucerise frumoase aprecieri din partea unor mari scriitori ca Graham Greene, Evelyn Waugh, Anthony Powers și Olivia Manning, dar fusese totalmente ignorată de către marele public. Un articol al lui Richard Deveson conchide cu următoarele cuvinte : „Această bijuterie care a strălucit cînd a apărut ca din mare, în 1925, are încă în structura sa unele trăsături curioase, dar în cele din urmă ne dăm seama că nu este decit un foarte obișnuit lucru, neconvențional din punct de vedere stilistic".

● **STUDIUL** editat de Rosemarie Lloyd afinităților și influențelor dintre Baudelaire și Hoffman este prezentat in termeni foarte călduroși de criticul S. S. Prawer in **Revista Limbilor Moderne.** Cităm din ampla cronică a profesorului de la Oxford : „Acest studiu foarte documentat, bazat pe o cercetare serioasă, spune lucruri convingătoare despre limitele cercetării influențelor în probleme literare, justificind necesitatea luării in considerare a afinităților : despre importanța lucrărilor lui Hoffman pentru scriitorii din Franța mijlocului de secol al XIX-lea, despre trăsăturile operei lui Hoffmann care l-au atras pe Baudelaire și l-au ajutat să-și definească propria gindire și propria operă. Dr. Lloyd este indeosebi remarcabilă atunci cind arată de ce Baudelaire trebuia să fi numit „Printesa Bambilla" un catehism de inaltă estetică ; despre felul cum demonstrează afinitatea celor doi autori în ceea ce privește fantasticul, viața burgheză și modul de a înțelege artele, fără a atenua diferențierile ei..."

Camaguey, o poveste de dragoste

La aeroportul din Camaguey ne-a așteptat însuși Raul Gonzales Cascorro, șeful filialei Uneac — a Uniunii naționale a scriitorilor și artiștilor din regiune, însoțit de adjunctul său precum și de șofer : bucuria a fost cu atît mai mare cu cît trecusem prin cîteva minute de incertitudine : dacă nu ne așteaptă nimeni ? Maria Teresa avea cîteva numere de telefon și cîteva adrese, ne-am fi descurcat, dar, iată, acum totul se desfășoară în cea mai bună dintre lumile posibile : instalați confortabil pe fotoliile Chevroletului care ne duce către reședința noastră camagueyană povestim, povestim. Ce povestim? Multe și toți deodată, multe și vesele. Raul a vizitat România, dar nu numai el, chiar și adjunctul său a vizitat România. Chiar și bărbatul semănînd cu Rudolf Valentino și care se cheamă Villabella, șeful sectorului de cultură de la ziarul **Adelante** a fost în România. Dacă îl cunosc pe Henar — Henar a fost pe la ei în vizită, e un om absolut admirabil Henar. Genaru, Ovidiu Genaru ? Da-da-da, Ovidiu Henar. A mai fost cu Ovidiu Genaru alt bărbat admirabil care i-a plăcut mult lui Raul Gonzales de Cascorro, Aurel Covaș. Covaci ? Da-da-da, Covaș, cel mai mare traducător. Îl cunosc ? Se poate să nu-l cunosc ? Îl cunosc, îl cunosc chiar și pe Ovidiu Genaru poet, romancier și dramaturg admirabil. Dar pe Victor... Pe Victor care a fost ghidul lui prin România îl cunosc ? Victor trebuie să fie Victor Ivanovici, pe Victor Ivanovici l-am văzut o singură dată, în trecere, în holul Universității din Timișoara, cineva ne-a prezentat, eu am spus îmi pare bine, el a tăcut expresiv și pe urmă ne-am văzut amîndoi de treabă. E un mare eseist, îi spun, e prietenul meu. A fost translatorul meu prin România, se bucură Raul. Vorbim, vorbim, vremea trece repede, curge, alunecă, se duce, ce mai. Mai o zi splendidă, mai un drum despre care o să scriu altădată și vine ziua a treia în care Maria Teresa îmi spune :

— Știi, a sosit soțul meu.

În fiecare zi Maria Teresa mi-a vorbit cel puțin jumătate de oră de soțul ei. În termeni elogioși, entuziaști, formidabili. După fiecare întrebare, răspunsul ei era urmat de : aici ar trebui să-l întrebi pe Amado. Dacă ar fi Amado... La drept vorbind, nu scontam să-l cunosc. Dar în timpul liber (îmi zic eu) chiar și soțul Mariei Teresa poate fi o companie plăcută și instructivă. Deocamdată soțul Mariei Teresa e în cameră, face duș, noi îl așteptăm pe Raul ca să mergem în vizită la Vertientes. O vizită plină de învățăminte despre care voi scrie altădată. Soțul Mariei Teresa nu a fost cu noi, și nu ne-a urmat nici acasă la Raul. La Raul am fost numai eu, Maria Teresa și șoferul. Raul are opt copii, cîțiva nepoți, mă rog, o familie mare. Cred că e un tată exemplar, prin jurul nostru se perindă mămici, bunici, tătici. Holul de primire e o adevărată operă de artă. Un muzeu. Îmi arată volumul care i-a apărut în românește cu cinsprezece ani în urmă : cunosc eu oare numele traducătorilor ? Mă dau învins, sînt k.o. : n-am auzit de dînșii. Chiar deloc. (Oare de ce, mă gîndesc în sinea mea. De ce ?). Ne întoarcem acasă după ce facem un mic ocol ca să o lăsăm pe cea mai mică dintre fiicele lui Raul la ora de pian. Oare ce face soțul Mariei Teresa ? Are în Camaguey o mătușă, o verișoară, a copilărit aici. De ce te impacientezi, el e acasă, îi spun Mariei Teresa, se descurcă.

Pe Maria Teresa o doare capul, ne întoarcem acasă, adică la motel. Am o sticlă de coniac, dacă bem puțin coniac, trece. Iau sticla și viu la voi, îi promit.

Pe urmă mă răzgîndesc, tot mai sigur decurg lucrurile pe teren propriu. Îi dau un telefon și îi rog să se deranjeze ei. Camerele noastre sînt vecine.

Pe soțul Mariei Teresa îl cheamă Amado, e înalt, brunet și foarte frumos. Ne instalăm pe balcon, ei sînt teribili de fisticiți, îi întreb — ca să vorbim ceva, cumva trebuie să demarăm — îl întreb pe Amado ce iubește el în Cuba.

— Revoluția, spune repede Amado. Revoluția. Tăcem iar, pe urmă Amado mă întreabă pe mine ce îmi place mie în Cuba.

Vreau să spun că Maria Teresa dar bănuiesc că e puțin capabil în acest moment să înțeleagă o glumă. Dar încerc :

— Femeile, zic. (Peste trei zile citeam în **Granma** că sculptorul Cristian Breazu, așezat într-o tabără de creație la Varadero, declara cam același lucru : **are umor,** constata ziaristul.

Amado nu înțelege deși Maria Teresa traduce ca niciodată. Repede și prompt, cuvînt cu cuvînt. În nici una dintre conversațiile mele de pînă acum Maria Teresa nu a tradus „cuvînt cu cuvînt". Păi uite cum, detaliez eu ca să calmez lucrurile : la noi există cam patru tipuri de femei. Brune, blonde, șatene și roșcate. La voi sînt cel puțin opt. Sau zece.

Parcă s-a mai dezghețat atmosfera. Nu prea tare, dar merge.

— Altceva, insistă Amado.

— Arhitectura, Havana vieja, barocul cubanez...

— Și ?

— Oamenii pe care i-am întîlnit. (Întîlnisem trei, toți trei fermecători). Și iar vreau să spun: **Maria Teresa** dar bineînțeles că mă reții. Amado începe să se lumineze, simt că putem deveni prieteni. Coniacul e bun, el n-a băut coniac niciodată și cred că nici Maria Teresa. Deși ea a studiat patru ani în România. Eu îi declar că mă simt încîntat de povestitorii cubanezi, că aș vrea să fac o antologie, el îmi spune că poeții cubanezi sînt realmente mari. El iubește poezia. Îl iubește foarte tare pe Neruda, cel mai mare dintre cei mari. Și pe Cezar Vallejo. Bineînțeles pe Guillen. Și pe urmă începe să mă mitralieze cu o serie de nume. El ar face o antologie a poeților din Camaguey. Sînt poeții cei mai buni din Cuba. Am auzit de cutare și de cutare ? Și de cutare ? (Ei, dacă însuși Portuondo ar veni la Timișoara și l-aș întreba : „Ați auzit de Azap, de Doclin și de Traian Dorgoșan ? Dar de Marcel Turcu ? Da-da, ați auzit bine Mar-cel am spus". Portuondo însuși ar putea spune : da, domnule, am auzit de dînsul, îmi place. Ar putea ?

Așa că Amado se uită victorios la mine — mă bate pe toată linia cînd scot de pe mînă asul cîștigător :

— De poezie se ocupă Darie Novăceanu. Cred că ai auzit de Darie Novăceanu.

E rîndul lui Amado să facă ochii mari : nu, îi pare rău, n-a auzit. Darie Novăceanu, îi explic, e cel mai de seamă dintre... și între. Darie însuși va face o antologie a poeziei cubaneze (și o va face, informația am primit-o de la Angel Augier, vicepreședintele Uneac și bărbat de seamă al culturii cubaneze).

Se lasă seara, la motelul din Camaguey începe zarva-zgomotul-infernul, jos e o discotecă deosebit de activă. Motelul, îmi explică Maria Teresa, nu-i accesibil oricui, dacă nu ai o **terjeta** nici chelnerii nici liftierele nici recepționerii nu te tratează cu deosebit respect. Perechile care trec prin holul hotelului (unde domnește un televizor în culori) sînt deosebit de tandre — ce-i cu tandrețea aceasta, o întreb pe Maria Teresa, ce sînt atît de tandri (îmi lipsea mereu cuvîntul care să acopere realitatea vie), de ce pe culoare, în lift, în restaurant... (...) E un motel pentru cei ce își petrec luna de miere, îmi răspunde Maria Teresa, ea și Amado și-au petrecut luna de miere la Varadero, au stat o lună la Varadero ! Ieri s-a căsătorit sora ei, soră care și dînsa a studiat în România, care și ea este translatoare : sînt gemene, seamănă atît de tare încît la ambasadă au fost confundate. I-au făcut cadou surorii ei cincizeci de pesos. Din păcate nu s-au putut distra atît de bine fiindcă bunicului i-a fost rău, ieri seară l-au internat la spital, o să telefonez la Havana să afle ce e cu el. Telefonează, bunicul n-a murit dar starea dînsului este neschimbată.

Dar, deocamdată stăm pe balconul camerei 324 a motelului din Camaguey și bem coniac „Zarea", eu încerc să aflu de la Amado ce-i cu poezia cubaneză de azi, Amado încercînd să-mi spună cît de mare poet este Eliseo Diego (în avionul către Havana voi citi poezii de Eliseo Diego, seamănă puțin cu Ion Barbu, e într-adevăr un poet de seamă), eu replicînd de fiecare dată sceptic : dar cred că povestitorii, **los cuentistos,** sînt mai buni. Amado nu crede dar el l-a citit pe Onelio Cardoso, Onelio e într-adevăr demn de tot respectul.

Să deschid o paranteză. Din cea de a doua zi a sejurului meu cubanez toți mi-au vorbit de Onelio. De la Gustavo Eguren și pînă la Miguel Mejides, de la Cofiño la admirabilul meu ghid Ignacio Gutierrez. Nicicînd nu bănuiam o umanitate mai elocventă, niciodată nu credeam că există, în Cuba, un povestitor atît de iubit. După ce l-am cunoscut mi-am dat seama de ce. Dar despre asta voi povesti altă dată.

Mergem la restaurant, vreau să-l conving pe Amado să fie invitatul meu dar mă refuză. Ei au bani destui, își pot permite acest lux, nu-i o problemă. La masă vorbim despre Che Guevara și mai ales despre Marti, despre **America noastră.** Îmi plăcuse și mie enorm odată și îmi place enorm și acum cînd îl recitesc : („Numai avortonilor le va lipsi curajul ; cei care nu au încredere în pămîntul lor sînt niște avortoni. Și pentru că lor le lipsește curajul, nu recunosc că ceilalți îl au...").

★

O zi mai tîrziu Raul Gonzales de Cascorro îmi face surpriza de a-mi arăta, la sediul Uneac-ului, filiala Camaguey, albumul său românesc. Un album în care se află și Dan Tărchilă (a petrecut minunat la Brașov) și Victor Ivanovici și mînăstirile și Poiana Brașov și Aurel Covaci (bănuiesc). În biroul secretarului filialei Uneac bem rom și îl ascultăm pe Raul povestind cum a fost în România. Lîngă noi apare și Lasseria, unul dintre marii ceramiști ai Cubei : Lasseria e nefiresc de tînăr, dar, fără îndoială, e un mare ceramist, își întărește Raul afirmația. Îmi dă să citesc ultimul exemplar al revistei **Signos** în care vreo treizeci de pagini sînt consacrate „marelui ceramist cubanez". Descopăr cu uimire că remarcabilul prozator care este Raul Gonzales de Cascorro este și critic de artă, adevărat Pater al unui teritoriu cultural pe care toate valorile trebuie îngrijite, sprijinite, susținute. Adjunctul său, Escalona, unul dintre cei mai cunoscuți sculptori ai Cubei, ne este recomandat, în termeni formidabili, tot de el. Dar prima între recomandațiile lui Escalona — primul care vede în Escalona un artist de marcă este — și asta în vremea în care sculptorul era abia un adolescent, Che Guevara.

Cornel Ungureanu

Dintr-un jurnal de călătorie

DIN LIRICA LATINĂ

Laudă patriei

PROPERTIUS

Cum? Ți-a plăcut, amice Tullus, Cizicul, departe?
Cum? Ți-a plăcut să trăiești în ghețuri pe istmul
Ce-l scaldă Marea Propontică? Ți-au plăcut și Didimul,
Muntele înzăpezit și-ale zeei Cibele practici de-acolo —
Drumul făcut de Pluton cu cai pe zeiță răpind-o?
Cum? Te-au răpus a lui Helle farmec și cetățile ei de acolo?
Nu ți-a fost dor, tu spune-mi, spune-mi, și de cei de acasă?
Poți să te-incinți și de bolta purtată pe umeri de Atlas
Și de chipul Meduzei ce-a fost de Perseu sfîrtecată;
Stinele poți să le-admiri ale lui Gerion și lupta
Ce-a dus-o Hercule-n praf cu Anteu, ca și dansul
Fiicelor lui Hesperus cîntînd și mai poți să faci cale
Pînă-n Colhida ; poți să despici marea cu vîslele grele;
Poți să refaci tu drumul parcurs de nava numită
Argo din lemn de Pelion, pe marea de vînt vînzolită —
Dusă a fost pe valuri mereu ghidată de o porumbiță —
Pin prelucrat din care-a ieșit corabie nouă.
Poți să te duci și pînă la Efes, cetate vestită, Nilul
Tu să-l cunoști cu șapte guri vărsîndu-și calea de ape.
Dar oricît ai merge, n-ai să cunoști ale Romei minuni adunate;
Ele în lume pereche nu au, căci totul măreț e la Roma.
Armele nu le iubim, decît pentru a noastră vatră-apărare.
Faima ta, Roma, Italia mea, străbate-a istoriei carte.
Tare ești, patria mea, prin arme, dar și prin buna-ți credință;
Invingători de sîntem, noi știm stăpini chiar dreapta minie.
Anio ici își poartă apa din Tibur, Clitumnul
Din Umbria curge în vad, oglindind apeductul
Cel al lui Marcius, un monument sfidind eternitatea.
Lacul Alban surîde aici, ale Ariciei ape în spume,
Unde din care-a băut bidiviul vestitului Pollux.
Nu vezi la noi nici vipera-intoarsă cu solzii pe pîntec;
Apele curg în patria mea fără monștri și fără miracol.
N-o vezi la noi pe-Andromeda căzînd victimă mamei —
Ea ferecată în lanț și Febus nu tremură-aicea,
Bir cu fugiții dînd la ospețe-n Italia noastră.
Foc nu aprindem aici și nu-i hăituim noi pe oameni;
Mamă nu vezi uneltind a copiilor ei nimicire.
Nu vezi bacante aici pe Pentheu în păduri urmărindu-l,
Nici corăbii urnite nu sînt prin jertfa vreunei fecioare.
Juno la noi nu-și răpune rivala-n viața transformînd-o,
Fața-i în vită schimonosind, din ură pe-a ei frumusețe.
Nici pe Sinis tîlharul nu-l vezi cu spînzurătorile sale.
Stîncile lui urîte de greci sau copacii ce-l prăpădîră.
Italia, Tullus, e patria-ta: sălașul drag de pe lume —
Ici onorat tu cată să fii, prin muncă cinstită, în toate;
Ici talentul e lăudat, vorbirea-n folosul mulțimii.
Numai aici îți zîmbesc duios șirag de nepoți și nepoate.
Numai aici în țară iubești pe-aleasa inimii tale.

În românește de Grigore Tănăsescu

Svejk la a cincea ediție

„Faptul că am auzit pe unii oameni tratîndu-se reciproc cu : Ești prost ca Svejk, mărturisește oarecum contrariul. Dar chiar dacă cuvîntul Svejk va deveni o nouă injurătură în cununa înfloritoare a ocarei trebuie să mă mulțumesc și cu această contribuție la îmbogățirea limbii cehe." Astfel își încheia scriitorul ceh Jaroslav Hašek postfața la cartea întîi din romanul „Peripețiile bravului soldat Svejk în războiul mondial". Dorința lui nu numai că a fost îndeplinită dar a fost cu mult depășită. Svejk a devenit un personaj celebru, îmbogățind galeria de personaje ale literaturii universale.

Romanul a fost publicat în 1920—1921. Opera conține patru părți ; deși rămasă neterminată, este citită cu mult interes nu atît pentru subiect cît pentru faptul că ea este o cronică a peripețiilor eroului, un personaj popular a cărui principală însușire este firea zeflemitoare. Zeflemeaua lui Svejk țintește meschinăria tragică a vieții de zi cu zi. Planul pe care se desfășoară întîmplările mai mult sau mai puțin hazoase ale bravului soldat este războiul mondial văzut prin prisma unei viclenii cu totul ieșite din comun, puse pe seama „timpeniei" sub care eroul nostru se ascunde ca sub o mască protectoare. Omuleții anonimi față-n față cu marile evenimente, Svejk adică, judecă cu asprime obiceiurile armatei imperiale. Pentru el războiul nu este altceva decît o luptă nedemnă, purtată pentru interesele unei minorități. Orice acțiune este imposibilă împotriva unei astfel de catastrofe și atunci lui Svejk nu-i mai rămîne altceva decît recursul la batjocură. Violența satirei a făcut ca romanul să fie interpretat, pare-se, ca autobiografic, ca o profesiune de credință pacifistă și ca atare a fost interzis pentru cîtva timp, în Cehoslovacia, soldaților și studenților.

Renumele romanului a depășit, însă, granițele țării sale și a fost parțial sau în întregime tradus în aproape toate limbile europene, și chiar și în limba japoneză și coreeană. În Germania romanul a fost adaptat pentru scenă și pus în scenă la Berlin, la teatrul de avangardă a lui Erwin Piscator.

Traducerea integrală a romanului în țara noastră o datorăm scriitorului Jean Grosu, traducător de renume al literaturii cehe. În 1956 apărea prima ediție, după cîteva încercări nereușite apărute în fascicole cum ar fi aceea cu titlul „Pățaniile unui timpit" (!) și care cuprindea o sută de pagini.

În 1937, traducătorul se afla la Praga. După ce, într-o noapte, a trecut prin niște întîmplări asemănătoare cu cele ale „Svejkului", a avut bucuria de a citi în original celebrul roman. Se hotărîse să urmeze chimia, dar lectura acestui roman l-a determinat să-și aleagă ca meserie pe aceea de traducător. Și iată-l pe Svejk înrîurind destinul unui copilandru ce mai tîrziu avea să devină scriitor.

Lucrarea se află la a cincea ediție, pe care o citim cu aceeași savoare ca și pe prima. Jean Grosu, care a revăzut ediția, se întrece pe sine însuși în măiestrie, dînd dovada stăpînirii unei limbi române literare impecabile. Tot lui îi datorăm și dramatizările ce s-au făcut de-a lungul anilor, printre care nu putem să n-o amintim pe aceea de la radio cu neuitatul Grigore Vasiliu-Birlic în rolul lui Svejk. Douăsprezece teatre din România au adaptat romanul pentru scenă și astăzi, în țara noastră, ca și în lumea întreagă, opera a devenit atît de populară încît circulă ca o creație anonimă. Salutăm inițiativa reeditării pentru a cincea oară a romanului, apărut anul acesta la Cartea Românească.

Ioana Diaconescu

*) **Jaroslav Hasek, „Peripețiile bravului soldat Švejk în războiul mondial", traducere de Jean Grosu, ediția a V-a revăzută, Editura „Cartea Românească", 1983.**

● **OMAGIU LUI COCTEAU.** La Paris se vor reedita în această toamnă multe din operele marelui scriitor de la a cărui moarte s-au împlinit, la 11 octombrie, 10 ani. Vor ieși de sub tipar „Vocea umană", „Dificultatea de a fi", „Jurnalul unui necunoscut", „Scrisori către Jacques Maritain", „Opium". Jurnalul unei dezintoxicări, „Testamentul lui Orfeu. Singele unui poet" (textele celor două filme integrate într-un decupaj plan cu plan. Ilustrația aparține lui Cocteau), „Monștrii mei sacri", „Vocabular", „Plain-chant" (cîntece gregoriene), „Ceremonial spaniol al păsării Fenix", „Partida de șah", „Requiem". Un album intitulat „Măști", realizat cu colaborarea lui Arletty, Jean-Luc Barré, Pierre Chanel, Jean Marais, este pe cale de apariție și va cuprinde multe texte inedite Cocteau și desene ale scriitorului.

REPERE

Dicționarul personajelor lui Dostoievski (I)

O lucrare monumentală, unică în felul său, întreprinde Valeriu Cristea prin **Dicționarul personajelor lui Dostoievski,** din care avem acum la îndemînă un prim volum, cuprinzînd articole referitoare la „populația" celor cinci mari romane **(Crimă și pedeapsă, Idiotul, Demonii, Adolescentul, Frații Karamazov),** urmînd ca un al doilea volum, așa cum anunță însuși criticul, să recenzeze și lumea celorlalte cărți. Impresionant este caracterul exhaustiv, izvorît din rațiuni interioare, din convingerea autorului că nici o figură din universul dostoievskian nu este lipsită de semnificație și de pregnanță pentru „ideologia" scriitorului rus, pentru felul cum definește el natura umană. În fond, rațiunea însăși a întreprinderii lui Valeriu Cristea trebuie căutată într-o anume concepție despre actul critic și despre raporturile sale cu literatura. Este un model de etică a conduitei critice, articulat în suita marilor exemple din generația anterioară. Tudor Vianu a făcut stilistică în deceniul șase, iar G. Călinescu a cercetat documente de epocă, retranșîndu-se în reduta cercetărilor de istorie literară pozitivistă, mai expresivă decît orice reconstituire romanescă. Propunînd marile opere ale literaturii clasice, ei se adresau în același timp prezentului, eludînd publicistica măruntă. Semnificativă este și orientarea scriitorilor în epocă. Iată, Camil Petrescu scrie roman istoric, Blaga traduce **Faust** și „lirică universală", pînă și Sadoveanu se oprește la **Nicoară Potcoavă.** Sînt momente cînd întoarcerea la marile teme și marile opere ale trecutului reprezintă din toate punctele de vedere o soluție intelectuală și morală, iar un critic sau un scriitor adevărat își caută motive ce răspund hatîrii sale intime. Așa s-a întîmplat cred, și cu generația celor mai lucizi critici de astăzi, iar propensiunea lui Valeriu Cristea către Dostoievski este cît se poate de edificatoare, ea conducînd la opere impresionante, depășind interesul local. Nu trebuie să uităm nici pasiunea lui Lucian Raicu pentru Gogol, întoarcerea aproape exclusivă a lui Ovid S. Crohmălniceanu la istoria literară, eseistica pe teme tot mai abstracte a lui Alexandru Paleologu și opera de traducător și istoric literar a lui Alexandru George Doinaș traduce tot mai mult, la fel Sorin Mărculescu și Irina Mavrodin, cîteva din numele cele mai distinse ale contemporaneității, împreună cu mai tinerii Marius Robescu sau Dan Laurențiu, și ei foarte discreți. Aceasta este o formă de cultivare a valorilor perene, de încredere în arta durabilă, pe care încearcă să o propună contemporaneității. Este bine, uneori, să nu ne lăsăm furați de „clipa cea fugară", cum spunea un autor antic, și să ne păstrăm privirea ațintită spre piscuri.

Dicționarul personajelor lui Dostoievski este și o operă de referință bibliografică. Valeriu Cristea reconstituie modul cum s-a născut fiecare erou dostoievskian, reface istoria sa intimă, intrînd în laboratorul scriitorului, pentru a lumina natura adîncă a personajelor. De asemenea, sînt trecute în revistă unele din cele mai semnificative comentarii suscitate în literatura universală de problematica scriitorului rus. Și cine a fost mai discutat în secolul nostru decît Dostoievski, ce personaje au alimentat mai mult controversele literare și ideologice decît cele izvorîte din imaginația sa aprinsă ? ! Mai mult decît atît, atunci cînd materia se pretează, Valeriu Cristea se referă la critica din epoca scriitorului, la prototipurile reale ale personajelor, precum și la materialele care l-au inspirat, îndeosebi ecourile din presa timpului și modul cum s-au răsfrînt în conștiința atît de sensibilă a lui Dostoievski. Sînt refăcute itinerarii, vizite ale romancierului în diferite locuri, într-un cuvînt, dicționarul este un instrument de lucru util, permițînd cea mai sigură cale de acces la lumea autorului **Fraților Karamazov.** O mențiune aparte trebuie făcută pentru umorul comentatorului, exercitîndu-se cu finețe, cum este cazul cu cea mai acerbă campanie negatoare la adresa **Fraților Karamazov,** înregistrată în legătură cu personajul Zosima, din partea unui glosator habotnic, indiscutabil mai bun cunoscător al vieții mănăstirești decît al literaturii. Valeriu Cristea îi dă dreptate, cu perfidie.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **CELE NOUĂ ROMANE** care concurează pentru premiul Goncourt 1983 : „Șerpii" — Pierre Bourgeade, „În apropierea unei seri a lumii" — Henri Coulonges, „Umbra, Fluviul, Vara" — Michel Host, „Farmecul negru" — Yann Queffelec, „Legea umană" — Rezvani, „Triumful iubirii" — Catherine Rihoit, „Rătăciții" — Frédérick Tristan, „Pluta Meduzei" — François Weyergans, „Al cincilea fiu" — Elie Wiesel.

● **AL CINCILEA FESTIVAL** al filmului italian de la Nisa se va desfășura între 29 nov. — 4 dec. 1983. În cursul programului, vor fi prezentate 12 filme italiene inedite pentru publicul francez. Un juriu din care fac parte Dominique Sanda, Jean Becker și Pierre Kalfon va decerna Marele Premiu al orașului Nisa. În acest an, festivalul va fi dedicat regizorului Michelangelo Antonioni și actorilor Giulietta Massina și Nino Manfredi. Un omagiu postum va fi adus realizatorului Vittorio de Sica din a cărui creație vor fi proiectate 10 filme.

● **LA HOTEL „DROUOT",** locul de desfășurare a unor licitații celebre, a fost vîndut recent, contra a 330 000 de franci francezi, portretul servitorului doctorului Johnson, superbă lucrare a pictorului englez Reynolds. „Licornul" de Gustave Moreau a atins 520 000, iar „Cavalerul nubian" al lui Alfred de Dreux, 450 000 franci.

● **ANUL 1983** care a fost proclamat „Anul teatrului ceh" marchează aniversările a două principale teatre pragheze a căror istorie este strîns legată de dezvoltarea culturii cehe în ansamblu. Este vorba de Teatrul Național din Praga, construit prin colectă publică și deschis în 1983, și de teatrul Tyl, care sub numele de teatrul Nostitz primea primii spectatori în 1783. Aici a avut loc epocalul triumf repurtat în 1786 de Mozart cu „Nunta lui Figaro", aici au fost prezentate în premieră alte opere ale marelui compozitor, „Don Giovanni" (1787) și „Clemența lui Titus" (1789). Acum, la momentul aniversar, Teatrul Național se va deschide după o amplă renovare cu opera „Libuse" de Sletana. Edificiul are acum 1 000 de locuri și o acustică ultramodernă. Peste 180 000 de folii de aur au fost folosite pentru a aurî structura decorativă din interior. Anul Teatrului ceh, manifestare de prestigiu a iubitorilor Thaliei, va fi reflectat în întreaga viață publică. Emisiuni speciale de radio și televiziune îi vor fi dedicate. Sînt prevăzute editări de cărți, vernisaje de expoziții, emisiune de monede, medalii și timbre ocazionale.

● **FILMELE BRAZILIENE,** care îmbină umorul și problemele sociale cele mai stringente cîștigă tot mai mult prestigiu internațional. Producătorii brazilieni afirmă că au reușit să evite stereotipia filmelor gen Hollywood și să-și dezvolte propriul limbaj cinematografic care își are sursa în forța culturală a acestei uriașe și multirasiale națiuni, aflată în rapidă schimbare. În 1981 filmele braziliene au obținut 22 de premii la diferite festivaluri internaționale, printre care cele de la Cannes, Veneția și Moscova și au fost prezentate în 30 de țări. Marile companii cinematografice americane au început să caute talentele braziliene. „Metro Goldwin Mayer" și „United Artists" au investit 3 milioane de dolari într-un film în care rolul principal este deținut de actrița braziliană Sonia Braga. Ea va juca alături de Marcello Mastroiani în filmul „Gabriela", regizat de brazilianul Bruno Barreto în vîrstă de numai 29 de ani! Cele două companii americane au prins gust pentru cinematografia braziliană în urma succesului uriaș obținut în S.U.A. de „Doña Flor și cei doi soți ai ei". Și acest film, ca și cel aflat în lucru poartă semnătura regizorului Barreto, are ca protagonistă pe Sonia Braga iar ca scenarist pe marele scriitor al Braziliei, Jorge Amado. Succesul filmelor carioca în afara granițelor țării este datorat forței și noutății culturii autohtone. „Filmele noastre înfățișează o nouă cultură unică — prima civilizație afro-latină din lume", aprecia un alt regizor de renume, C. Diegues.

● **CELEBRA LUCRARE** a lui Ibn Bathutta, „Călătorii în Asia și Africa", a fost recent reeditată, bucurîndu-se de un succes uluitor la public. Este vorba de o carte de călătorii de la sfîrșitul secolului al XIV-lea, relatînd un itinerar uluitor, de la Tanger la Mecca, în Siria și Egipt, la Constantinopole și India, în Ceylon și în China, o adevărată performanță pentru acele timpuri. Criticul Alain Bryan remarcă pe drept cuvînt că avem de-a face cu o reușită fără egal, care face ca un reportaj de călătorie să aibă o reputație de peste șase secole. Sînt remarcabile observațiile autorului în legătură cu locuri despre care știm foarte puțin, unde observă prețurile, modul cum se prepara mîncarea, obiceiurile, bolile și soluțiile de tratament, modul de transport și felul cum se distrau oamenii, obiceiurile și îmbrăcămintea lor. Un critic spunea, în mod justificat, că această carte echivalează cu un muzeu în care ni se prezintă un adevărat eșantion al societăților vizitate de Ibn Bathutta.

● **CARTEA** lui Romain Gary, **Regele Solomon,** a cunoscut un destin ciudat, apărînd pentru prima oară în Franța în 1979, sub semnătura scriitorului Emile Ajar. Primul roman a lui Ajar se bucurase de un mare succes, cu toate că nimeni nu știa cine este de fapt autorul. Se presupunea că scriitorul trăiește undeva în Brazilia, de unde scrisese de altfel, adresîndu-se juriului pentru a-și retrage candidatura la Premiul Renaudot. În cele din urmă, a apărut cineva care s-a dat drept Ajar, un anume Paul Pavlovici, care era de fapt un văr îndepărtat al lui Romain Gary. În 1980, Gary s-a sinucis, iar peste cîteva luni s-a dezvăluit întreg misterul. Emile Ajar nu era altul decît însuși celebrul autor al **Educației europeene,** carte care a făcut gloria lui Romain Gary. Ediția publicată recent din romanul „Regele Solomon" conține un apendice în care scriitorul francez povestește cum a conceput întreaga farsă, care avea drept scop să-l facă să cucerească de două ori premiul Goncourt, ceea ce i-a și reușit de fapt, deși Gary-Ajar a refuzat în cele din urmă distincția acordată a doua oară.

SPORT

11 frați fermecați?

Acum, cînd vrejul viței de vie a lepădat ciorchinii și vinul deschide ochi din ce în ce mai limpezi și soba ne desfată cu povești domoale, noi, în loc să ne adunăm melancolici lîngă jarul care închipuie balcoane cu glicină și meri domnești, învăpăiați albastru, ne înbolnăvim iar de cîline roșii. Nu mai departe decît astăzi, în insula Afroditei, Lucescu și băieții lui vor face portocalii să plîngă cu bulgări de aur, intonînd cîntecul :

alei, că sîntem 11 frați,
cite 11 fermecați...

sau de nu, cînd se va crăpa frunza iederii ca să primească lacrima serii, vom murmura-n barbă răscolitoarea melodie de pe străzile Brăilei : Zanana, mătase de capot. Dar nici nu vreau să mă gîndesc la rugi fără de mure. Și mă scot din sărite zecile de cobe negre-n cerul gurii, care și-nainte de Hamburg și acum se simt datoare să-mi îndoape urechile cu cîrteli și venin.

M-am convins că știm să ne zugrăvim drumurile cele mai grele cu foșnete de stuf, de salcie și de plop. Și la urma urmei, al naibii să fiu dacă nu cred că e o treabă împuțită să proorocești la nesfîrșit numai ploi cu bube și oale sparte-n fund. Meseria de sceptic, înainte de a fi un semn al experienței sau al pretinsei înțelepciuni, e trîmbița care sună stingerea visului. Vă asigur că eu cred mult în drumul Parisului mai ales după ce-am aflat că unii l-au făcut pe jos. Cu ia șurupu, na șurupu, poți trece strada la circiumă și la nașu ; bătînd pas de defilare poți s-ajungi să pui mîna pe rochița rîndunicii, albă și bucălat înfoiată, dar ca să urci din uitare sau din apa sălcie a mediocrității în cercul unde se afirmă durerea și triumful și numele prinde contur de lege a diamantelor, ca să ajungi să domini vînturile, trebuie mai întîi să străbați, desculț, volburi de mărăcini și furtuni libere să-ți rupă gîtul.

Astăzi, la Limassol, e, dacă vreți, ziua a șasea a creației, sau măcar dimineața ei și, de aceea, speranța noastră e visul în mișcare. Egalul realizat, în meci de verificare, cu formația Israelului, pe teren denivelat și pe o climă asemănătoare celei din Cipru, nu face nici să-mi crească muguri de cornițe de miel, nici să-mi năpîrlească părul de drac, nici să-mi ia virtutea foc și s-o beau pe nerăsuflate. Bănuiesc că jocul a fost o capcană pentru ciprioți, o momeală ușor de înghițit și o slăbiciune simulată. Pentru că, oricîtă imaginație pretindem noi că cheltuiesc jucătorii (și de bună seamă cheltuiesc), un meci se cîștigă, înainte de toate, prin tactică, adică printr-o gîndire frumos structurată, cuprinzînd în ea laturi înșelătoare, nuanțe misterioase, dar și multe canoane prestabilite. Vom bate la Limassol, smulgînd definitiv curcubeul din mîinile suedezilor despre care, am auzit, că se interesează de acest meci cu monedă fierbinte (mai fierbinte chiar decît torțele cu care spectatorii din Hamburg — nu, ei nu dau cu petarde, nu ! — au încercat, minioși, să incendieze stadionul), vom bate și la rugby vestita Țară a Galilor și, apoi, vom chema ploaia să ne danseze în ferestre, smulgînd din stelele fiecărei picături cîntecul de scuturat portocalii :

alei, că sîntem 11 frați,
cite 11 fermecați...

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 14 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
46
(1 124)
Sîmbătă
19 noiembrie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Apel la luciditate

Popoarele lumii care au trăit cele două mari războaie mondiale ale lumii de astăzi păstrează încă vie amintirea lor, a distrugerilor provocate, ca și a funestelor lor consecințe. Catastrofa de la Hiroșima a impresionat profund milioane de locuitori ai globului. Mijloacele de comunicație au făcut atotprezente urmările monstruoase ale folosirii armelor nucleare. Omenirea este din ce în ce mai conștientă de pericolul unui război în lumea de astăzi datorită armelor moderne de luptă. Proliferarea armamentului modern, apariția de noi arme, sofisticate, diversificarea armelor nucleare oferă o perspectivă amenințătoare pentru întreaga omenire. Este de prisos să mai amintim aici cît de primejdioasă pentru umanitate este întrebuințarea armei atomice, cît de periclitat este însuși globul pămîntesc de un lanț de explozii nucleare.

Incercarea marilor puteri de a amplasa noi rachete în spațiile foarte populate ale lumii moderne, de a dezvolta bazele existente, s-a lovit de împotrivirea nenumăraților oameni care știu ce înseamnă un război, ce înseamnă aceste rachete, ce poate declanșa folosirea lor. Protestele oamenilor muncii de pretutindeni, protestul mamelor care nu vor să-și vadă copiii transformați în carne de tun se aud de la un capăt la altul al planetei. Aceste manifestări de masă au însă nevoie și de o rezonantă eficientă în forurile de decizie ale lumii europene, ale lumii întregi, în forurile marilor puteri. Poporul român a fost un popor pașnic și rămîne un popor pașnic. El a devenit cunoscut pentru înțelegerea și toleranța altor popoare. O politică a păcii este foarte firească pentru România. Recenta și ampla manifestare a tineretului din România pentru pace ilustrează o atitudine consecventă la nivelul politicii de masă și de stat în direcția destinderii raporturilor internaționale. Mesajul adresat tovarășului Nicolae Ceaușescu cu prilejul manifestării **„Tineretul României dorește pacea"** este un mesaj tineresc și optimist, încrezător în forțele rațiunii și într-un viitor normal. El este un răspuns firesc la vibrantele apeluri la responsabilitate adresate de tovarășul Nicolae Ceaușescu care, în nenumărate prilejuri, s-a rostit pentru o politică înțeleaptă, pentru buna vecinătate, pentru rezolvarea oricăror probleme dintre popoare pe cale pașnică. Un nou apel la înțelegere, la destindere, la renunțarea la politica de forță, la renunțarea extinderii bazelor militare a rostit tovarășul Nicolae Ceaușescu în Cuvîntarea de la Sesiunea Marii Adunări Naționale din 16—17 noiembrie. În cuvîntul său tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a adresat tuturor țărilor responsabile, tuturor conducătorilor politici care vor să colaboreze la cauza păcii, tuturor statelor care tind către o politică de escaladare a înarmărilor cerîndu-le o mai mare răspundere față de soarta umanității, renunțarea la intențiile și pozițiile militariste, căutarea de soluții pașnice pentru diferendele politice ivite. **„Considerăm că popoarele europene nu și-au spus ultimul cuvînt și că ele pot și trebuie să oprească drumul spre catastrofa nucleară în Europa !"**, a spus tovarășul Nicolae Ceaușescu în fața Marii Adunări Naționale întrunită la București. Sub semnul acestor idei generoase, care sînt un îndemn la luciditate, la o mare răspundere față de soarta continentului european, față de soarta lumii se înscrie și **Apelul Marii Adunări Naționale către parlamentele și parlamentarii din statele europene, U.S.A. și Canada** în care Marea Adunare Națională a României își exprimă îngrijorarea față de proliferarea armelor nucleare, față de actuala stare internațională care permite această proliferare. **„Convinsă că nu trebuie să se accepte politica faptului împlinit, Marea Adunare Națională a Republicii Socialiste România consideră că acum este momentul să se intensifice și să se multiplice eforturile pentru realizarea unui acord echitabil, care să elibereze continentul nostru, întreaga comunitate internațională, de amenințarea unei catastrofe nucleare".**

Acest mesaj lucid exprimă o politică consecventă de pace, o politică a înțelegerii între popoare, așa cum dorim să se facă în toată lumea pentru evitarea marilor dezastre. Cuvîntul rațiunii trebuie să primeze.

Luceafărul

Stă în puterea popoarelor să oprească politica spre război și catastrofă nucleară, să asigure o nouă politică democratică internațională, de egalitate și respect al independenței și suveranității, de neamestec în treburile interne, de colaborare, de dezarmare și de pace. Să facem totul pentru o lume fără arme, fără războaie, o lume mai dreaptă și mai bună, în care fiecare națiune să-și poată concentra forțele în direcția dezvoltării economice și sociale, în direcția progresului întregii lumi.

NICOLAE CEAUȘESCU

Intervenția literaturii

Să luăm următoarele rînduri scrise în 1948 și să le judecăm prin prisma prezentului : „In general se prezice că dacă progresul fizicii va continua în ritmul actual, omenirea va ajunge în curînd în situația copiilor care se joacă cu pistoalele încărcate. În orice caz este sigur că puterea omului asupra lumii materiale, chiar atît de inegală cum este în momentul de față, a depășit cu mult controlul omului asupra lui însuși". Acum putem vedea că n-a fost deloc o simplă speculație, ci o remarcă plină de cel mai elementar și fundamental bun simț, întristător de cu prisosință confirmată de realitatea anilor care au trecut de-atunci. Da, acum oamenii au ajuns în situația copiilor care se joacă, extrem de periculos se-nțelege, „cu pistoalele încăr-

N. Velea

Continuare în pag. a 2-a

Cerul păcii

Un om sădește o floare. O stropește, o îngrijește, o crește pînă ce se-nfiripă bobocul, care-și desface splendoarea petalelor în soare. O mamă își naște-n durere — iluminată din adînc de o inexprimabilă fericire — copilul mult așteptat, îl alăptează, îl strînge cu nețărmurită dragoste la piept ca în „Madona Tempi" de Rafael, îl veghează și-l îndrumă pas cu pas, pînă ce acesta își croiește propriul drum în viață. Un constructor ridică din temelii o casă — fie ea paradigmă a casei rustice, cu curte și grădină de flori, a vilei ori a blocului de ultimul tip —, cuib de odihnă și visare, de ambiantă familială. Un sculptor dăltuiește în piatra publică o imensă statuie, întruchipare a unei mari personalități, a unui ideal de cutezanță, de dîrzenie și demnitate umană...

Undeva, un grup de oameni s-au aplecat asupra unei riguroase planșete : este, poate, proiectul unei impunătoare întreprinderi, al unui viitor oraș. Altundeva, mii, zeci de mii de oameni furnicăresc pe un imens șantier : un baraj între pinteni de cremene, un îndrăznet canal — trăsură de unire între ape —, o centrală atomoelectrică etc. Pe sub pămînt, prin grotele muntelui, ortacii scormonesc straturile milenare, în căutarea agatelor negre ale cărbunelui. Sub cerul deschis, osîrditorii sa-

Ion Segărceanu

Continuare în pag. a 8-a

Să înflorească-n pace preadulcea Românie

Ar trebui să facem din țară o grădină.
Avem atîta apă că stelele din cer
Au burta udă plină de lumină.
Soarele nostru e gondolier.

Ar trebui Carpații crăpați din rădăcină
Și presărați pe drumuri și pe maluri.
Avem atîta apă curată și puțină
C-ar trebui s-o-nchidem în cristaluri.

S-o folosim atunci cînd nu mai plouă
Ca pe o foarte scumpă, de preț bijuterie
Să ne rămînă piinea proaspătă veșnic nouă
Și să-nflorească-n pace preadulcea Românie.

Ar trebui și marea s-o ducem la Brașov
Trăgîndu-o de riuri, înaltă, la izvoare
Iar din pămîntul țării cel mai frumos ostrov
Să facem, cu orașe plutitoare.

Să ne plutească nava pe mările luminii
Celor mai nalte piscuri de dincolo de cer
Ca pasărea măiastră ce-o poartă heruvimii
Spre miezul de lumină al zborului-etern.

Gavril Matei Albastru

CIUCURENCU

de Corneliu Baba

Pe **Ciucurencu** l-am respectat ca pictor, în înțelegerea cea mai complexă a meșteșugului. L-am știut la chevaletul lui, zbătîndu-se — cu cele cîteva culori ale paletei — între neputința de a fi mulțumit după o zi de muncă istovitoare și iluzia că mîine va reuși să închege un mic succes.

Am fost timp de peste 30 de ani, în pictură, alături ca doi cai de curse, pe care **se mizează : el** aclamat ca **pictorul pictor, eu** declarat cu rezervă **pictorul psiholog.** Cineva a spus că aproape niciunde nu se aud mai multe prostii ca în fața tablourilor unui pictor și cred că a avut dreptate. Ciucurencu a dispărut... eu alerg înainte singur, urmărind mereu în neștire năluca mea de umbră și lumină. Idolii lui veneraților erau cei ce pictaseră lumina soarelui din sudul Franței ; strămoșii picturii mele — cei ce trăiseră gravi și solemni în Țările de Jos și-n Spania Inchiziției...

Pe panouri am stat, ani de zile, alături amîndoi și ne-am onorat crezurile fiecare, fără ca vreodată contrastul picturii noastre să deranjeze

Continuare în pag. a 2-a

● În acest număr : ● „Ideea unității naționale în documente ieșene" de ● D. Ivănescu ● „România, patria tuturor românilor" de ● Mircea Mușat și ● Ion Ardeleanu ● «Noi vrem să ne unim cu țara» de ● Corneliu Albu ● „Apelul tineretului român" de Constantin Stan ● Cronica literară de ● M. Ungheanu ● Valentin F. Mihăescu ● Paul Dugneanu ● Literatura română și barocul de ● Dim. Păcurariu ● Numele poetului de ● Cezar Ivănescu ● Pseudo-cultura pe unde scurte de ● Artur Silvestri ● Poezii de Vasile Andronache ● Revista revistelor ● Cumpănă de G. Alboiu ●

PATRU ANI DE LA CONGRESUL AL XII-LEA AL P.C.R.

Repere ale creației

Se împlinesc zilele acestea patru ani de la Congresul al XII-lea al Partidului. Marele eveniment luminează încă puternic drumul efortului constructiv al poporului nostru angajat cu toate forțele sale în îndeplinirea obiectivelor de importanță majoră stabilite cu 4 ani în urmă : creșterea în ritm susținut a economiei naționale, afirmarea cu putere a revoluției tehnico-științifice în țara noastră, trecerea la o nouă calitate în toate sferele activității economico-sociale. Pe această bază s-a asigurat și se asigură — în condiții internaționale nu dintre cele mai favorabile — mersul înainte al societății noastre socialiste multilateral dezvoltate, ridicarea continuă a gradului de civilizație a întregului popor, întărirea forței materiale și spirituale a țării, a independenței și suveranității naționale.

Desigur, în cadrul acestei vaste opere de desăvîrșire a construcției socialiste în patria noastră, partidul și statul acordă o importanță aparte înfloririi literaturii și artei. Răsună și astăzi cu vigoare în inima celor ce lucrăm pe acest tărîm, caldele îndemnuri adresate nouă de tovarășul Nicolae Ceaușescu de la tribuna marelui forum al comuniștilor. „De la tribuna Congresului — se preciza în Raportul prezentat de secretarul general al partidului — adresez oamenilor de litere, compozitorilor și plasticienilor, creatorilor de teatru și cinematografie, tuturor oamenilor de artă chemarea de a da țării tot mai multe lucrări pătrunse de umanismul revoluționar al societății noastre, care prin mesajul și valoarea lor artistică să contribuie la înnobilarea ființei umane, să cultive spiritul patriotic, devotamentul față de patrie, de cauza socialismului, a fericirii întregului popor".

Se află în aceste generoase îndemnuri — ca dealtfel în întregul capitol din Raportul la Congresul al XII-lea dedicat înfloririi literaturii și artei — un întreg program de muncă și luptă pe acest vast și dificil tărîm, un adevărat **summum** de idei-forță care însuflețesc și dinamizează ideologia noastră literar-artistică, o apropie de temperaturile înalte unde se făuresc cu adevărat operele valoroase, demne de epoca pe care o trăim aici, pe pămîntul României socialiste. În fond, problema-cheie, care se subliniază în mod deosebit în textul citat mai sus, este aceea de a-ți acorda vibrațiile inimii cu acelea ale marii inimi a poporului, de a trăi ca artist la unison cu efortul constructiv general, de a face ca opera să se pătrundă de rezonanțele acestui efort și să-i ateste valorile morale, afective, intelectuale.

Pe cît de simplă este această problemă în unele aspecte ale ei, pe atît de complicată este în altele. Simplă — în măsura în care ea presupune o adeziune naturală, spontană, sinceră a artistului la efortul constructiv de azi al poporului, la viața și lupta sa contemporană. Complicată — în măsura în care această adeziune spontană se cere mereu complinită de un efort uriaș de cunoaștere și înțelegere a ceea ce se petrece în jurul tău, de ridicare a realului văzut, trăit, înțeles, pe înălțimile unui spațiu simbolic, vizionar, a cărui realitate să se impună cu o putere chiar mai mare decît aceea a spațiului real în care trăiești. Aceasta este de fapt realitatea operei, care transformă timpul trăit în timp imaginat, oferind celui de-al doilea fiorul, vibrația celui dintîi, iar acesta primind de la celălalt viziunea cuprinzătoare, rezistența la eroziunea vremii, perenitatea creației de artă cu adevărat nemuritoare.

Drumul operei se arată, după cum vedem, destul de dificil, de sever, dar nici un efort nu trebuie precupețit pentru a-l urma în toate meandrele și complicațiile sale pînă la luminile nepieritoare care domină marile înălțimi. Dispunem astăzi de mijloace moderne pentru a filma cu încetinitorul și a supune apoi unei observații atente minuțioase toate momentele unui proces. Procesul creației rămîne însă mai intim, mai ferit de aceste posibilități tehnice. Deliberările sale aparțin unui interior care se sustrage mereu analizelor infinitezimale. Și cu toate acestea, unele observații se pot face, estimînd mai indeaproape adevărul și-n acest domeniu. Iată, de pildă, latura spontană a adeziunii creatoare despre care vorbeam mai sus. Atît neglijarea ei cît și privirea ei unilaterală constituie, după opinia noastră, o cauză eficientă a multora din neajunsurile literaturii și artei noastre contemporane. Nu ne întîlnim adesea cu schelării complicate de subiecte literare care se dau drept expresie a rafinamentului artistic, dar care, pînă la urmă se dovedesc a fi lipsite de viață, de autenticitatea trăirii ? Cauza o constituie tocmai insuficiența vibrației spontane la real, cu care artistul este

Dumitru Bălaeț

Continuare în pag. a 7-a

UNIREA — DEZIDERAT DE VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

Noi am mai fost la Alba Iulia...

Noi am mai fost la Alba Iulia. Noi am mai fost aici cu Mihai, cu Horia, cu Iancu, am mai fost cu Lucian Blaga. Noi am mai fost la Alba Iulia cu bunicii noștri care am zidit o vatră de țară, aici sub templul acestui oraș unic, cerul de la Alba Iulia.

Aici se aude limpede mersul incomparabilului călăreț care trece cu duhul său înalt, nemuritor, prin istoria acestui popor. Asemeni călărețului trac, Horia din poemul eminescian privește cu ochii de geniu peste Transilvania. Asemeni voievodului unim sub sceptru pămîntul românesc. El a fost și este pentru noi simbolul Unirii și unității întregului popor. Și mai trebuie să rostim aici, acum, numele secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cel care ne-a redat istoria, cel care a cerut să redăm istoriei sensul ei adînc și adevărat, ctitorul de țară, ctitorul statuilor lui Mihai Viteazul al Transilvaniei. În fiecare an, în pragul zilei de 1 Decembrie, la Alba Iulia, la Cluj-Napoca, la Sfîntu-Gheorghe — bronzul statuilor lui Mihai Viteazul vibrează altfel și porumbeii așezați pe umărul călărețului de bronz, înfiorați de o tainică bucurie își iau zborul închipuind pe cerul României un alfabet al păcii și unității întregului popor în jurul partidului, al secretarului său general.

E aproape iarnă, prieteni. Și mi se pare că în aceste zile aud glasul lui Titulescu adresîndu-se fraților ardeleni : voiesc să mă odihnesc în Transilvania. Ce altceva sîntem noi prieteni, decît cuvinte în limba eternă a patriei unice : România !

Mircea Vaida

Simbolul libertății

Peste cetatea Albei-Iulii
se-aude tropot lung de cai.
Zăpezile, arzînd, ridică
pe boltă capul lui Mihai.
Și luminează flăcări pure
veghea Platoului roman.
În ziduri vechi strălucе umbra
lui Horea, Cloșca și Crișan.
Cînd se vestesc zăpezi curate
căzînd cu giulgiu primenit,
se-ntoarce singur în cetate
lancu Avram neliniștit.
Decembrie își sună bronzul
vestirii anului slăvit
cînd rotunjirăm toată țara,
într-un întreg de neștirbit.
Zăpezile sclipesc curate
pe cel mai vechi și tînăr plai,
și arde-n noaptea luminată
capul Voievodului Mihai.
Slăvită fii pe veci, Cetate
de lacrimi sfinte și de dor.
Simbol de luptă și izbîndă.
din veci, de azi, din viitor !

Mircea Micu

●

Alba Iulia

Noapte de iarnă : gheața din stele ia foc.
În urmele lor se stinge un țipăt de roată.
După cei ce-au plecat și rămas-au pe loc
Aud cum în coșul unității celeste
Zmeura singelui plînge și cîntă curată.

Dar face el singele, prin albele-i soarte,
Mari osebiri între flamuri și-aripi de cocor,
Între moartea din viață și moartea din moarte,
Între mielul ce suge și ucisul păstor ?

Ce poveste de iarnă, pînă-n ceruri ce veste :
Plînge zmeura pură și arde culeasă
Precum singele în lada de zestre,
Ca piinea tăiată în șapte pe masă.

Singele stelelor : zmeură pirguită pe ger!
E-, bindu-mi graiul din eternul izvor,
Mă adun și șoptesc în coșul unității celeste :
Te sărut, Alba Iulia, din pămînt pînă-n cer,
Alba Iulia, unica armă albă a acestui popor !

Dumitru M. Ion

REPERE LITERARE — DECENIUL CINCI

Triumful talentului (III)

Simplă ilustrare a unor adevăruri de știință sociale, împărțirea schematică în buni și răi a lumii, trăsături pe care se sprijină succesul de moment al romanului **Desculț**, sînt tot atîtea posibile puncte de plecare pentru caducitatea valorii sale. Cu toate acestea, spre deosebire de alte opere exprimînd aceleași exigențe ale realismului socialist de moment ca și **Desculț**, beneficiind pentru aceasta de entuziasmul criticii, romanul lui Zaharia Stancu rezistă în timp. Explicația acestui paradox o dă dubla sa existență. Pe de o parte, ca roman realist obiectiv, lesne de explorat de critică drept document sociologic, lesne de minuit, ca simplu instrument de propagandă și agitație, caractere care au făcut posibile apariția romanului și mai ales deosebitul succes de moment. Pe de altă parte, ca roman liric, subiectiv, rezistent în timp. Căci, dacă în regim realist, cum e privit romanul de către critica momentului prin exagerarea tendențioasă a faptelor, declarativismul personajelor, **Desculț** e un roman neverosimil și, deci, caduc, în regim liric, adevăratul regim, de fapt, el este verosimil, autentic. Amplu mo-

Ion Cristoiu

Continuare în pag. a 7-a

În pagina a 3-a : ● **Festivalul național de poezie CARTEA UNIRII** ● Semnează : ● **Dan Zamfirescu** ● **Haidu Győző** ● **Nikolaus Berwanger** ● **Ondrej Stefanko** ● **Florin Costinescu** ● **Neculai Chirica**

CRONICA LITERARĂ

AL. OPREA: «În căutarea lui Eminescu — gazetarul»

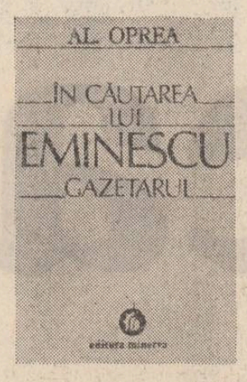

Interesul cărții lui Alexandru Oprea despre gazetăria lui Mihai Eminescu pleacă de la unghiul din care este abordată tema. Spre deosebire de o mare parte a comentariilor precedente, care priveau ideile politice ale lui Eminescu ca suport pentru politica zilei, Alexandru Oprea caută să le cunoască în litera și spiritul lor, dar mai ales în contextul caracteristic. Pe Alexandru Oprea nu-l interesează dacă aceste idei politice, dacă aceste polemici au vreo actualitate sau nu, ci dacă ele sînt actuale pentru timpul lor, dacă ele sînt justificate de faptele contemporane, de contextul social și politic al timpului, ca și de cel cultural. Fixarea gazetăriei eminesciene în rama epocii este preocuparea esențială a cercetătorului și garanția de soliditate a întreprinderii lui. Altfel zis, mai înainte de a vedea cît de lungă este posteritatea ideilor politice eminesciene, mai important este să vedem cît de justificate sînt ele în epoca de emisie. Dacă ele sînt determinate de realități, dacă ele se încorporează teoriilor timpului ele își au o justificare istorică și de abia de aici înainte discuția poate să înceapă. Familiarizarea din acest punct de vedere a autorului cărții **În căutarea lui Eminescu-gazetarul** cu informația dependentă de tema abordată este minuțioasă, din specia detaliilor romanului stufos. Alexandru Oprea tinde să știe totul despre tema și autorul său, în orice caz să apeleze la cele mai revelante aspecte, chiar dacă uneori aparent laterale pentru lămurirea chestiunilor abordate. Refuzul principal al autorului este de a nu se afla doar față-n față cu textul articolelor încercînd să speculeze sau să inventeze pe marginea lor. **În căutarea lui Eminescu-gazetarul** este, după cum o vădește și titlul, o cercetare, adică o înaintare din aproape în aproape pentru a clarifica numeroasele semne de întrebare sau litigii pe care le ridică problematica articolelor eminesciene. Orientarea criticului este desigur către text, dar niciodată către textul dezlegat de relațiile placentare cu epoca. Din acest punct de vedere **În căutarea lui Eminescu-gazetarul** face parte din întreprinderile de critică și istorie literară care întorc spatele aventurismului interpretărilor în sine, concepute în afară de timp și spațiu, care sînt mai mult un prilej de narcisism al inițiatorilor decît un adevărat act de cunoaștere și cufundare în obiect.

Alexandru Oprea are de luptat în cartea despre gazetăria lui Eminescu cu nenumărate „lecturi" anterioare ale articolelor politice eminesciene, care au simplificat la maximum sensul acestei contribuții de idei. Este Eminescu numai un critic de partid politic ? Este el un conservator de partid, convins, și un adversar exclusiv al partidului liberal ? Iar critica lui socială și politică are în vedere numai pe liberali ? Poate fi catalogat el drept reacționar, cum s-a făcut de mai multe pene de-a lungul vremii ? În refuzul acestor etichete trebuie să căutăm explicația imersiunii cercetătorului în materia istorică a temei studiate. Este Eminescu un admirator fără rezerve al trecutului ? Este el un adversar al progresului ? Ce explică coincidența criticii sale extreme cu cea a socialiștilor ? Acestor întrebări și multor altora le răspunde Alexandru Oprea fixîndu-se atît în spațiul textului politic eminescian cît și în cadrul social și politic al apariției acestora. Concluziile la care ajunge Alexandru Oprea sînt în genere, mai nuanțate decît vechile interpretări. Critica socială și politică eminesciană nu vizează doar un partid, ci o orînduire socială : Eminescu lovește chiar temelia civilizației burgheze din România și nu o construcție de partid. Viziunea lui este globală și nu privește doar partidul liberal ci și pe cel conservator și asta în chip declarat. Chiar dacă Eminescu tratează cu amabilitate pe conservatori, la a căror foaie scrie, chiar dacă el are simpatii pentru aristocrația istorică, sensul principal al acțiunii lui critice nu este deviat și redus la critica de partid. Dar critica societății burgheze i-a adus poetului și acuza de reacționarism. Ea se întemeiază pe altă acuză : pe faptul că Eminescu ar fi fundamental îndrăgostit de trecut. Alexandru Oprea își propune să verifice temeinicia acestor afirmații, care nu i se par atît de rezistente pe cît le-a solidificat inerția și tradiția critică. Una se justifică prin cealaltă, reacționarismul prin trecut, dar acest trecut „de la 1400" a fost luat prea mult ca metaforă, ne atrage atenția Alexandru Oprea, și mai puțin ca realitate. Ca în orice lucrare științifică solidă autorul nu pleacă de la generalități. Prima chestiune care-l interesează este cît de trecute erau realitățile la care se referă Eminescu. Pentru că acest trecut nu este cel sintetizat de Gherea în critica lui, adică un veac de mijloc cu castele și crai, foarte ușor de combătut, cînd este astfel confecționat. Aici Alexandru Oprea introduce o disocIere fină și inevitabilă : programul politic adoptat de scriitor trebuie despărțit de idealul general uman al poetului. Chiar dacă ele comunică, semn de egalitate între teoriile articolelor politice, docte și construite, și imaginile poeziei lui, mitizante cum este regula poeziei, nu se poate trage. Eroarea a făcut-o Gherea, care lucra pe poeziile lui Eminescu, pentru a trage încheieri privitoare la optica lui politică. Alexandru Oprea preferă să meargă însă la articolele politice programatice, să vadă în ele ce este acel trecut în temeiul căruia poetului i s-a pus eticheta de reacționar, care își începe cariera în paginile critice ale lui Gherea. Din punctul de vedere al poeziei, utopia eminesciană este undeva înapoi în răstimp. Ea apare totuși și în articolele politice ca epocă a marilor voevozi. Dacă utopia socialistă se plasa în viitor, cea eminesciană își găsea un punct de sprijin în trecut. Dar este acest timp trecut chiar atît de trecut pe vremea lui Eminescu ? Poetul avea în vedere pe voevozi, cum credea Gherea, sau realitățile sociale ale timpului lor ? Analizînd aceste articole criticul ajunge la concluzia că virstei de aur socială și politice eminesciene îi răspunde ca model de organizare „statul răzășesc". Acesta este modelul uman către care își îndreaptă privirea Eminescu, după cum cel natural este statul albinelor. Dar aici nu mai este vorba de voevozi, nu mai este vorba de idealizarea unor stări de lucruri văzute aburit ci de o configurație socială bine constituită și atestată istoric. Dar realitățile sociale de tip vechi nu aparțineau numai trecutului, ne atrage atenția Alexandru Oprea. Ceea ce sociologicește contemporanii lui Eminescu nu știau, față de acesta care era un bun cunoscător al vieții sociale și economice românești, se știe astăzi foarte bine. Tipul de comunitate socială și economică așa-zis răzășească, adică satul devălmaș, a supraviețuit, ne spun sociologii contemporani, pînă la colectivizarea agriculturii. Le-a cunoscut bine Eminescu, ca și Sadoveanu, ele nefiind nici realități izolate, nici întîmplătoare. Ele mai erau încă realități considerabile chiar pe vremea lui Eminescu, așa că situarea în trecut a realităților la care se referea poetul este exagerată ca și concluziile de reacționarism trase de aici. Gherea, care a lansat termenul, preluat inerțial de comentatori, nu era numai un cunoscător mai slab decît Eminescu al realităților sociale și economice românești, dar și un partizan și un propagandist al progresului, al modernizării programatice, al societății socialiste, poziție de pe care, judecînd manihеic, tot ce se opunea acestor deziderate devenea reacționar. Prețioasă rămîne precizarea pe care, folosind descoperirile noilor studii sociale și economice o face Alexandru Oprea asupra idealului social eminescian considerat de obicei anacronic, revolut : el mai era încă o realitate puternică în țările românești, supraviețuind cu încăpățînare pînă în zilele noastre. Longevitatea unor asemenea forme sociale nu este o dovadă de anacronism ci inversul, simpla supraviețuire probîndu-le îndreptățirea. Alexandru Oprea citind textele dinlăuntrul lor și dinlăuntrul epocii cărora aparține, folosind cîștigurile cercetărilor ulterioare, atrage atenția asupra unui fapt prea puțin luat în considerație. Lumea la care se raporta Eminescu nu era neapărat înapoi, ci destul de aproape, dincolo de barierele orașului. Eminescu nu este un nostalgic, un elegiac, ci un gazetar activ, prob, realist, trăsături care exclud de la sine anume caracterizări. O disociere între imaginea mitică a virstei de aur din poezia și proza lui, și între modelul social politic pentru care militează, ca și între acestea două și ceea ce este gazetărie de partid, de campanie se impune pentru o mai bună înțelegere a gazetăriei eminesciene și în această direcție merge cercetarea lui Alexandru Oprea. Ea propune popasuri, reexaminări, disocieri noi, semnalează realități neglijate, face corecturi de optică inevitabile la verificarea atentă a faptelor. Sigur este că stabilirea unor epitete asupra gazetăriei politice eminesciene încetățenite de o preluare necritică este foarte amenințată după defrișarea informativă și după analizele întreprinse de Alexandru Oprea. Criticul privește, desigur, chestiunea pe toate laturile ei. El observă și accentele de „rafaelism" eminescian cînd poetul vorbește despre universul rural, ca și refuzul unor forme socio-economice capitaliste. Dar el nu ocolește declarațiile eminesciene care vădesc conștiința necesităților de adaptare a colectivității românești la societatea modernă, modul în care Eminescu înțelege să prelia și să selecteze înnoirile pentru lumea românească. Poetul nu este un adversar al progresului, ci al acelui progres care înțelege să distrugă fără a ține socoteală de construcțiile sociale, economice și politice moștenite. El dorește un progres mediat, corectat de elementele tradiționale, obligatorii, iar critica lui anticapitalistă este izvorîtă din aceste considerente. Circumscriind astfel problema Alexandru Oprea oferă un acces incitant în universul ideologic și politic eminescian care nu se mai prezintă doar ca o manifestare subiectivă, ci condiționată de împrejurările, ca și de inteligența și luciditatea scriitorului. Tot aici se semnalează o notă interesantă și prea puțin speculată a acestor articole politice eminesciene : este vorba nu numai de anticapitalismul pledoariilor eminesciene, ci și de antiocccidentalismul lor, ceea ce mărește raza lor de cuprindere și de semnificație. Reflectorul atent pe care-l mînuiește Alexandru Oprea are mai ales meritul de a ne releva aspecte grăitoare, care, incorporate într-o viziune sintetizatoare, coerentă, pe care **În căutarea lui Eminescu gazetarul** ne-o oferă în bună măsură, permit o revizuire a fizionomiei gazetăriei eminesciene de la o nouă cotă de receptivitate.

M. Ungheanu

VOICU BUGARIU: «Literații se amuzau»

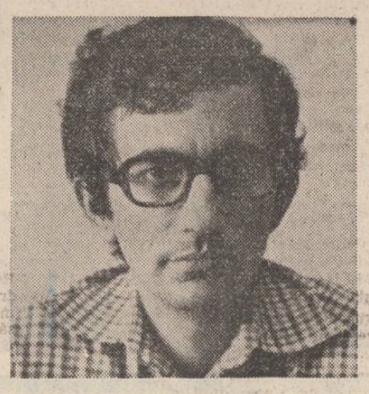

Scriitor polivalent, Voicu Bugariu a abordat pînă acum, cu egală disponibilitate, genuri literare în aparență foarte diverse : critică, proză S.F., roman polițist. În fond, însă, între termenii enumerați mai devreme există, subteran, o unitate mai pu,in evidentă, dar, prin aceasta, nu mai puțin adevărată. Vreau să spun că, în toate aceste cazuri, literatura se naște dintr-un tip de inteligență metodică, dintr-o știință a construcției și gradației, dintr-o cunoaștere intimă a regulilor și a modalităților, fără de care nu se poate. Aceasta nu exclude imaginația, intuiția sau ingeniozitatea, ci doar le disciplinează, le cenzurează chiar, în favoarea aspectului de ansamblu. Este — cred — una dintre dominantele scrisului lui Voicu Bugariu, detectabilă, deci, și în recenta sa carte, intitulată **Literații se amuzau** (Editura Militară, 1983). Ne aflăm în fața unui scenariu de factură polițistă, pus în scenă în lumea scriitoricească, mai exact spus, într-o casă de creație, lesne identificabilă. Cum (lesne sau mai puțin) — identificabile sînt și unele dintre personajele și situațiile din carte, astfel încît am putea spune că **Literații de amuzau** este un roman cu cheie. Această ipostază nu este însă cea esențială, căci ignorînd „cifrul" se pierde doar pitorescul și o doză din cantitatea de ironie, celelalte calități ale romanului păstrîndu-se intacte.

Sînt și eu un consumator indeajuns de avizat al romanelor polițiste, așa că nu voi face greșeala uriașă de a povesti cartea lui Voicu Bugariu, răpind, astfel, viitorului cititor plăcerea de a descoperi adevărul în ultimele pagini. Mă grăbesc să adaug că, în **Literații se amuzau,** dezlegarea enigmei, (căci, de bună seamă, există o enigmă și mai mulți suspecți) se produce abea pe ultima pagină, dar numai lectura acesteia nu limpezește nimic. Așadar, dacă ați început romanul, duceți-l pînă la capăt !

Spuneam că nu voi povesti mai nimic din ceea ce ar submina suspens-ul real al cărții, ci voi descrie doar construcția ei. Există aici doi naratori. Unul este Gheorghe Nicolau, septuagenar cu studii — în tinerețe — de medicină, apoi detectiv — ofițer cu un bun renume în domeniu și, în fine, la vîrsta pensiei, romancier fără mari pretenții și cu prestigiu asemănător. Al doilea narator este criminalistul Dan Balaban (cunoscut cititorilor din precedentul „policier" **Balaban și statuia),** absolvent și al filologiei, la fără frecvență, prieten al lui Nicolau și invitat al acestuia, în concediu, la casa de creație mai sus amintită. De fapt, discursul primului narator se află inclus în relatarea celui de-al doilea, dar păstrează o anume independență, fapt care mă determină să rămîn la ideea de cuplu narativ.

Nicolau — la rugămintea confraților scriitori — începe povestirea unui caz de demult, palpitant nu neapărat prin spectaculosul evenimentelor, cît prin precizia desenului psihologic și al neașteptatelor subtilități contextuale, prezente în narațiune.

Voicu Bugariu știe ce înseamnă tehnica așteptării tensionate și, în consecință, naratorul său, Nicolau, nu se grăbește deloc să ajungă la sfîrșitul povestirii sale. În antracte, intervine narațiunea lui Dan Balaban, care descoperă, uimit, ineditul lumii scriitoricești, psihologia scriitorilor, expresivitatea comportamentală, tipul de relații, pe de-o parte datorită ciceronelui său Nicolau, pe de altă parte, prin experiență personală. În discuțiile dintre cei doi prieteni se conturează o interesantă sociologie a succesului literar, în care recunoaștem, ironia și autoironia personale.

Ascultătorii lui Nicolau sînt, treptat, captivați de povestea acestuia, ca, dealtfel și cititorii romanului, convinși, pînă la un moment, că acesta este scenariul polițist, iar restul ar fi doar cadrul pitoresc de desfășurare. Pînă la un moment dat, spun, căci, după aceea, lucrurile se complică, așa cum stă bine unei enigme autentice. Povestirea lui Nicolau îi implică direct pe ascultători, așa cum observațiile „sur le vif" ale lui Balaban intră și ele în „jocul" polițist. Nu mai insist, din motive de... conspirativitate. Ceea ce trebuie însă spus este că, în combinarea celor două planuri narative, Voicu Bugariu se dovedește un profesionist de marcă, subtil și ingenios, mimind, stilistic, nu doar afectiv, neutralitatea.

Intriga polițistă nu epuizează însă interesul romanului **Literații se amuzau.** Aș spune chiar că acest plan devine secundar sau, oricum, este cu aplomb concurat de un altul, și anume acela care oferă imaginile de ansamblu și particulare ale lumii scriitoricești. Comportamentul social și **intra muros** al scriitorului este analizat cu perspicacitate remarcabilă și cu finețe psihologică. Să adăugăm la aceste calități și pe acelea ale ironiei și umorului, pentru a putea nota că Voicu Bugariu este un observator atent al obștei, din care face parte cu orgoliu dar și — se înțelege din carte — cu un sentiment al relativității. Cîteva portrete ale lui Nicolau, Teofana, Pavel Iovan, Onescu, Vasile Tufaru, Ramiro Boboc — vorbesc de la sine despre expresivitatea lumii investigate, iar cîteva secvențe — cele două meciuri de fotbal, la care participă, odată ca observator și altădată ca jucător, Dan Balaban, dialogul actrițelor Odette și Mona, pe o temă dată de Nicolau, altercația de la restaurant — probează capacitatea de a altera, stăpînindu-le cu mînă sigură, registrele comicului grotesc și ale absurdului lingvistic.

Cel mai important lucru mi se pare însă a fi altul. În **Literații se amuzau,** Voicu Bugariu reușește să mențină pînă la sfîrșit un echilibru destul de stabil între trei tentații simultane : a spectaculosului evenimențial, a pitorescului caracterologic, a grației doctorale. Ceea ce rezultă, la intersecția acestor trei tentații, este un roman de bună calitate, care se citește cu egal interes pentru ingeniozitatea tramei polițiste, pentru investigația psihologică și, nu în ultimul rînd, pentru umorul său special.

Valentin F. Mihăescu

LUCIAN AVRAMESCU: «Nu cer iertare» (II)

Cu Lucian Avramescu poezia ironică și satirică, nonșalantă și sfidătoare este la ea acasă. Ce recomandare mai edificatoare se poate face pentru a pătrunde în lumea aceasta veselă și amară, sucită și gravă, carnavalescă și tristă, deghizată și sinceră, deformată și autentică, deopotrivă, decît citind din „portretul" său și al unei generații, cu care se deschide volumul : „bună ziua, fac parte din această generație / care n-a cunoscut războiul / dar a cunoscut o serie de lucruri pline de învățăminte, / această generație de fete sportive care iubesc fără nazuri, / înjură, se îmbracă în pantaloni strînși pe pulpe / încît unui cavaler din secolul trecut i-ar ieși ochii din cap / privindu-le / această generație de băieți veseli și gratuiți și triști și / zăpăciți de naiba-i mai înțelege, săritori și tandri, care / aruncă la țintă, care nu trag bine / pentru că n-au avut ocazia, / care nu duelează dar l-au citit pe Pușkin, / ironici și gravi, intrînd și ieșind din mină / cu topoarele lor care sărută pătimaș cărbunele / (...) bună ziua, în gările lumii dormim de-a valma / pe vesele și soioase rucsacuri, firește, din fandoseală, / părinții avînd bani destui ; facem dragoste pe unde apucăm, / citim firme luminoase, citim reclame, mersul trenurilor, / al vapoarelor, al sateliților / și uneori citim chiar poezii (...)" **(Din această generație)**

În continuarea plachetei anterioare, **Nu cer iertare II** (Editura Eminescu, 1983) este, parafrazînd un titlu celebru, confesiunea unui copil al secolului XX, lucidă, tăioasă, pe alocuri sarcastică sau cinică, vindecată de iluziile romantice și credințele melioriste. Poetul rămîne totuși un ultim visător care sub masca dezabuzat-ironică sau excentrică, uneori și factice, superficială voalează încă orgoliul personalității sale ireductibile, al libertății lui interioare : „încap greu doamnă / în aspiratorul credinței tale despre mine, / cînd mă deretici ca pe un șifonier, cînd / așezi maiourile și chiloții și cartela de piine / în mine teanc, / imi pui cărțile în cap după principiul cotorului, / mă inversezi cu mine însumi, / mă expui în foaiere ca pe un Colibri drăgălaș / imi apretezi cămășile / pînă cînd gulerul lor îmi retează jugulara // încap din ce în ce mai greu doamnă / în aspiratorul ideii tale despre igiena conjugală / nu pentru că nu mi-ar place / să umblu îmbăiat în briantină, / în lăptișor de struț ; ci pentru simplul motiv că ai neglijat cîteva amănunte : / în inima mea / un fel de cuptor Siemens Martin, / se petrec arderi inexplicabile, / în mine crește încă drăcovenia de iarbă a copilăriei, / iar greierii / cu drujbele lor afurisite / mă îndeamnă să comit o serie de lucruri / imprevizibile (...)" (345) Această stare de beligeranță permanentă, de șoc și provocare, de facondă ironic-sarcastică reprezintă de fapt, modul, vai, atît de frapant, de apărare și protecție a ființei lăuntrice, a sensibilității, în realitate vulnerabile și delicate, a eului poetic. Cînd rămîne singur cu sine, dezbrăcat de armura zornăitoare a cuvintelor, părăsind pentru cîteva clipe cîmpul de luptă, copleșit de searbădul vieții cotidiene, abia atunci poetul se află în pragul celei mai dificile confruntări ; o ezitare, o nehotărîre, o îndoială periculos de ademenitoare ce pun sub semnul întrebării sensul existenței sale. **Nehotărîtă mingiiere** este poezia tulburătoare a acestei stări de vacuum amețitor, de subtilă și insidioasă atracție a morții : „senzația că nu mai aparțin nimănui / gustul de viață nelegitimă / lămîia plictisului / stoarsă între patru pereți / unde adun / țipetele îndepărtate ale străzii / gazele torcînd în sobă / ca un motor la relanti / care / te va asfixia într-o zi fără prea multe vorbe / vecinii plecați în permisie / copii rătăciți în odaia șotronului stradal / morcovii răzbind din pivniță / printre stinghiile parchetului de curînd lustruit / țărina din ceașca de cafea / plină de un mucegai albăstrui / răsărit peste noapte — / cap la cap toate acestea compun o viață aproape normală / ce-ar mai fi de adăugat ? poate / lama cu care-mi bărbieresc / venele de la mîna stîngă / într-o dulce și nehotărîtă mingiiere". Cît de bine i se potrivește autorului și această atitudine reținută, acest ton de un calm subversiv și de o ironie conținută, lucrînd subteran și, cel puțin, la fel de eficient ca gesticulație excentrică. Dar poetul abandonează repede liniștea mustrătoare, detașarea cinică pentru a se arunca cu mai multă energie, în viltoarea debitului său verbal, luînd din nou, cu asalt, realitatea. Fragmente de limbaj publicistic, expresii familiare și argotice, proverbe și locuri comune cu sensul deformat sau răsturnat, imprecații, și apostrofări persiflante, toate sînt topite în pasta unui **discurs asupra metodei de a supraviețui** în lumea contemporană **(Fiecare pentru el).** O posibilitate de afirmare a ființei ar fi erosul dar trăit în același mod trăsnit, la limita dintre dramatic și grotesc, dintre farsă și autentic. **Bună seara, iubito** este un capitol de „ars amandi" derutantă și contradictorie, insolentă nu fără tandrețe, impudică nu fără gingășie, dar și prozaică sau exhibiționistă uneori : „iubesc în neștire / iubesc ca golanul / iubesc în tranșee și-n rade de port / iubesc orice dogoritoare femeie / în calitate de amant / călător de ocazie sau consort // iubesc cu candoarea flăcăului teafăr / iubesc cu ticăloșia craiului nărăvit / iubesc cu întreaga disperare / a acestui mileniu aproape sfîrșit". **(Iubesc)** Ultimul vers este interesant nu numai pentru neașteptata motivație a comportamentului erotic ci pentru semnificația lui mai largă. Într-adevăr se simte în poezia din acest volum dincolo de nemulțumirea proprie, o insatisfacție **de ordin impersonal,** fără soluție, a unui timp ce se sfîrșește. Un fel de „mal du siècle", dar lipsit de atributele rafinamentului, ale culturii și ale splendorii expiatorii din veacul trecut. Idee poetică profundă ce nu s-a găsit însă, decît parțial exprimată, fiind acoperită de îndrăznețele parade ale autorului, mereu preocupat de spectaculozitatea reprezentațiilor sale : „Am crezut că mutind / de pe un crac pe altul / cuvintele / voi obține / o revoluție în etica dragostei // am crezut că schimbînd / cumpăna primitivă a fîntînii / cu o pompă de doi țoli și jumătate / acționată electric voi mișca / unele lucruri în sistemul meu de nevroze" etc. **(Revoluție în etica dragostei)** Și în această direcție, poate cea mai frecventată în poezia noastră tînără, Lucian Avramescu apare ca unul dintre purtătorii de drapel.

Paul Dugneanu

Festivalul-concurs de creație literară

MIHAIL SADOVEANU

În cadrul manifestărilor organizate de Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Neamț, sub genericul „Sadoveniana" a avut loc a III-a ediție a Festivalului-concurs purtînd numele marelui prozator. Un juriu alcătuit din Nicolae Boghian, George Brăescu, Nicolae Ciobanu, Valentin Ciucă, Daniel Corbu, Daniel Drăgan, Marcel Dragotescu, Dumitran Frunză, Mihai Georgescu, Ion Gheorghe, Cristian Livescu, Mihai Minculescu, Viorel Tudose, Emil Nicolae, Vasile Sporici, Ion Țăranu și Laurențiu Ulici **(președinte) a acordat următoarele premii :**

Premiul Comitetului de cultură și educație socialistă al județului Neamț — Lidia Corbu, **Tîrgu Neamț (proză) ; Premiul special al Centrului județean de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă** — Cornelia Ichim, **Piatra Neamț (proză) ; Premiul special al Inspectoratului școlar județean** — Doina Cernica, **Suceava (reportaj) ; Premiul special al ziarului „Ceahlăul"** — Gheorghe Irimia, **Roman (reportaj) ; Premiul Uniunii Scriitorilor** — Iulian Costache, **București (critică) ; Premiul revistei „Luceafărul"** — Lia Dumitrescu, **Piatra Neamț (proză) ; Premiul revistei „România literară"** — Victor Pogor, **Galați (proză) ; Premiul revistei „Cronica"** — Victor Munteanu, **Bacău (proză) ; Premiul revistei „Convorbiri literare"** — Nicu Cozma, **Rîmnicu Vîlcea (proză) ; Premiul Editurii Junimea** — George Enache, **Slatina (proză) ; Premiul revistei „Ateneu"** — Ion Herescu, **Bacău (proză) ; Premiul revistei „Tribuna"** — Gheorghe Simion, **Piatra Neamț (critică) ; Premiul revistei „Astra"** — Lucian Strochi, **Piatra Neamț (critică) ; Premiul revistei „Cîntarea României"** — Ion Lețu, **București (proză) ; Premiul revistei „Albina"** — Ștefan Goanță, **Zalău (proză) ; Premiul revistei „Viața militară"** — Gheorghe Hibovschi, **Piatra Neamț (proză) ; Premiul I.C.R.D. București** — **Muguraș Constantinescu, Suceava (proză).**

Intervenția literaturii

Urmare din pag. 1

cate". Un pericol total — trecerea tuturor în neființă datorită armelor și războiului nuclear — ne paște din pricina acestui monstruos joc al unor conștiințe minime. Sînt amenințate cu distrugerea valorile civilizației umane. S-a ajuns că însăși specia noastră să fie vecină cu un pericol mortal. Sînt cuvinte formidabil de mari, aparent, numai aparent plictisitor de generale, dar pe care trebuie să le rostim cu atîta tărie încît să putem vedea prin ele concretul a milioane de destine omenești ce trebuie să-și urmeze cursul firesc, a orașelor minunate de pe fața pămîntului, a marilor valori artistice ale lumii ce nu trebuie să dispară. Se pare că știința, tehnica, tehnologia, au devansat conștiința de sine a omului. Omul e grăbit, e captivat de ritmurile lui noi și tulburătoare dominate de mașini, de noile perspective cotidiene, palpabile, imediate. S-a dezobișnuit omul să atace cu gîndurile și aspirațiile lui perspectiva, a ajuns el să uite de problemele esențiale ale propriei existențe ecranat de febra cotidianului ? Poate ! S-a ajuns ca pasiunile instinctive să fie mai puternice decît interesele raționale?! E momentul ca civilizația să facă totul pentru a stăvili agresivitatea umană și pentru a-i reduce manifestările cu ajutorul „reacțiilor psihice de ordin etic". Să nu pară curios, dar aceste ultime două fraze sînt din (după...) Freud. În momentul cînd au fost publicate păreau idealiste aceste cuvinte ? A fost anul 1934 un an de idealism pentru omenire ?

Controlul omului asupra lui însuși ! Exact punctul în care poate să intervină literatura, litera tipărită, cuvîntul incandescent și modelator de conștiințe. Preluată de literatură și propuse și de literatură ideile apelului nostru pentru pace pot căpăta noi valențe, un timbru nou, cu mare capacitate de atracție.

CIUCURENCU

Urmare din pag. 1

pe cei de bună credință. Suporterii și-au continuat gălăgia și micile intrigi, elevii ne-au pățit în voie. **Ciucurencuștii** și **Babiștii,** azi, au îmbătrînit și istoria noastră a intrat în legenda unor ani eroici și grei, pe care cineva i-a numit „romantici".

Ne-am întîlnit prima dată acum 56 de ani, studenți la Belle-Arte în Calea Griviței 22, apoi ne-am despărțit timp de 20 de ani, fiecare urmîndu-și drumul lui. Ne-am revăzut după 23 August cînd pictura — ca și toate celelalte acte ale culturii — luaseră neașteptat marea întorsătură. Ciucurencu — ca și majoritatea pictorilor vremii aceleia — venise în preajma războiului acasă și, ca toți, aducea în amintire și pe paleta lui atmosfera Parisului și a sudului Franței. Evenimentele ce au urmat au provocat derută în concepția artistică a acestora, din care unii s-au desmeticit mai repede, alții mai greu, alții deloc. Cézanne, Matisse, Dufy și toată pleiada memorabilei „La belle époque" rămăsese climatul obsesiv. Pictura însă era obligată de noua ordine să se **recicleze — profesorii** cei noi și îndrumătorii improvizați apăruseră. **Turnul de fildeș** devenise o erezie gravă. Se pictau „scene sociale", teme „revoluționare", dar „Odaliscele cu chitară", „Arlechinii," nu dispăreau din amintire. **„La même Janette..."** era în floare.

Ne stringeam alături, întrebători, nedumeriți. Cei mai bătrîni, și mai derutați decît noi, își păzeau cu demnitate ținuta, credințele și... sărăcia. Atelierele erau reci, culorile lipseau. Juriile expozițiilor judecau după noile canoane... Ciucurencu a început să picteze altfel și să încerce aventura tematicei noi. **„Ana Ipătescu în 1848"** este într-adevăr o pînză revoluționară ca subiect, dar de fapt e pînza unui mare colorist, în care — dincolo de drama povestirii — l-au interesat tot **problemele esențiale ale picturii,** rezolvate atîția ani, în lucrări reprezentînd **„Femei cu chitară",** interioare, peisagii și cîteva nuduri sau portrete de excepție.

Există în pictura lui Ciucurencu — și, mai ales, în ceea ce i-a fost **atributul de căpetenie, o lumină insolită** datorată **coloritului** său **fără umbre** — un fenomen ciudat de filtrare a dramei sale interioare, un act intim de sublimare fericită ce pentru mine rămîne un paradox și un motiv de nedumerire. — În ce straturi ale **bas-fond-ului** lui sau ale oricăruia din noi se pot petrece aceste transformări ciudate? — Ciucurencu a fost un „amputat", înăcrit de boala ce se instalase în viața lui și care îl chinuia. Întunecat mereu, suspicios față de cei din jur, chinuit de problemele picturii pînă la epuizare, plictisit și înrăit de intrigile mărunte ce îi ajungeau la ureche, a rămas așa cum l-a catalogat critica artei românești contemporane : **pictorul luminii și al culorii.**

Azi, Ciucurencu ar fi împlinit 80 de ani. A dispărut de mult și se odihnește lîngă cei mari ai breslei. Pictura sa rămîne singura martoră sinceră a ceea ce a fost omul, geniul său și vremurile pe care le-am străbătut împreună. Un personagiu important făcuse subit o neobișnuită pasiune pentru artiști ca noi. În fiecare dimineață apărea în fața atelierelor, bătea în uși și ne spunea : „N-am venit să vă deranjez, am venit numai să vă salut. După D-voastră rămîne ceva, după mine nu va rămîne nimic!". **După Ciucurencu** a rămas ceva...

(Însemnări din ziua de 27 septembrie '83)

BREVIAR

■ **LITERATURA ROMÂNĂ — CRESTOMAȚIE DE CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ,** se intitulează masivul volum recent apărut la editura „Dacia", în cadrul colecției „Bibliografie școlară". Avîndu-i coordonatori pe Titus Moraru și Călin Manilici, la întocmirea crestomației au mai contribuit : Ion Bucșa, Teodor Capotă, Vladimir Cînezan, Ion Drăgănoiu, Alexandru Hancu, Doina Mărghitaș, Ion Matei Mureșan, Iuliu Parvu, Kántor Lajos și Peter Matzan. Structurată după cel mai simplu criteriu — cel alfabetic — și în conformitate cu programa școlară, lucrarea constituie o premieră absolută în materie, fapt cu atît mai demn de relevat, cu cît, sub raportul substanței însăși, rezultatele, în esență, sînt satisfăcătoare. În măsura în care factorii în drept — cu deosebire, profesorii — o vor impune atenției elevilor, acestia din urmă au șansa deosebită de a se apropia de valorile problematico-stilistice ale literaturii române dintr-o perspectivă caracteristică prin modernitatea ei intrinsecă. Fără a-i trece cu vederea unele slăbiciuni (excesiva solicitare a unor simple volume de foiletonistică efemeră, plusul de atenție acordat unor istorici și critici literari clujeni și absența nejustificată a altora ; de ptidă, Marin Bucur, Mihai Drăgan, Magdalena Popescu, Mircea Popa, Ovidiu Bărlea, cu fundamentala sa carte despre poveștile lui Creangă, G.I. Tohăneanu, cu studiile sale de analiză stilistică ș.a.), să precizăm totuși că ne aflăm în prezența unei inițiative editoriale ce merită din plin elogiată.

■ **CE ESTE LITERATURA ? — ȘCOALA FORMALA RUSĂ.** Sub acest titlu, editura „Univers" tipărește o compactă culegere de texte critico-stilistice și teoretice concludentă pentru imaginea reală a, de-acum, clasicei mișcări datînd din primele decenii ale veacului nostru. Selecția textelor și prefața antologiei aparțin lui Mihai Pop, iar notele bibliografice și indicii lui Nicolae Iliescu și Nicolae Roșianu. Dintre numele celor patruspre-zece autori selectați, nu lipsesc B.M. Eihenbaum, B. V. Tomoșenski, V. M. Jirmunski, V. B. Șklovski, R. O. Jacobson, V. I. Propp, I. N. Tininianov. Coroborate cu apariițiile anterioare circumscrise aceleiași arii de probleme, prezenta antologie se constituie într-un foarte util instrument de lucru.

■ **„CRAIȘORUL HORIA" ÎN B.T.T.** Roman de plan secund în ansamblul operei lui Liviu Rebreanu, totuși **Crăișorul Horia** e un roman de evocare istorică al cărui succes la cititori este departe de a se fi istovit. Ipostaza mai puțin obișnuită de narator neoromantic a autorului **Răscoalei** face perfect corp comun cu biografia mitic-istorică, de martir pentru cauza celor mulți și asupriți, a marelui său erou ; ceea ce, indiscutabil, conferă romanului mult rîvnitul coeficient de actualitate perpetuă în ordinea conștiinței naționale-patriotice. Întreg aparatul critic, cum era și firesc, aparține editorului total al lui Rebreanu care este Niculae Gheran. Inspirată ideea de a însera la Addenda instructivul și emoționantul text-mărturisire **Pe urmele Crăișorului** de Liviu Rebreanu.

Cronicar

UNIREA DEZIDERAT DE VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

FESTIVALUL NAȚIONAL DE POEZIE

CARTEA UNIRII

În zilele de 9—11 noiembrie 1983 s-a desfășurat, sub egida Uniunii Scriitorilor, a Comitetului de Cultură și Educație Socialistă a județului Alba și a Asociației Scriitorilor din Sibiu, Festivalul național de poezie „Cartea Unirii", dedicat celei de a 65-a aniversări a făuririi statului național unitar român, la care au participat scriitori din București, Brașov, Cluj-Napoca, Sibiu, Timișoara, Tg. Mureș și Iași. Reproducem citeva din comunicările prezentate.

Meditații la Alba Iulia

Aniversînd 65 de ani de la Marea Unire aici la Alba Iulia, și venind în fața dumneavoastră, a celor care vă pregătiți să fiți scutul Patriei și garanția împlinirii visurilor noastre *), orice om de conștiință și luciditate se simte obligat să lase de o parte vorbele, pentru a vă spune citeva gînduri, pe scurt, despre realitățile cu care s-au făcut și se face în continuare istoria.

Intîi — că nu trebuie să uitați nici o clipă, călcînd pe pămîntul sfînt al Albei Iulii, că aici Mihai Viteazul a intrat călare, în fruntea oștilor românești, ca biruitor, după bătălia de la Șelimbăr, consacrînd astfel un adevăr pe care e bine să-l știți și dumneavoastră, cei dintîi : că așa-socotitul blîndul, smeritul, atotîngăduitorul și atotînțelegătorul popor român, gata desigur să întindă mînă de pace și frate oricui răspunde cu inimă curată, a fost, totuși, în Europa antică, medievală și modernă, de la daci și pînă la oștile lui Mihai Vodă, **un mare popor de oșteni și de geniali conducători de oști.**

Voievodul Ardealului în numele celor ce aici fuseseră meniți a fi veșnice robi se număra printre cei mai mari comandanți, alături de un Alexandru cel Mare, Hanibal, Cezar sau Napoleon, chiar dacă scena lui nu a fost un imperiu cu vatra unui neam și un colț de lume — Europa sud-estică — de pe care însă, plecase odinioară și Alexandru, cu macedonenii săi, să cucerească lumea. Mihai voia să cucerească numai dreptatea romanilor și libertatea tuturor fraților de sufe rință de sub juguri străine, cu care românii se simțeau solidari. Și în acest sens, gîndul căruia îi închinase sabia lui genială a fost, poate, mai înălțător decît al celor citați ! Și mai departe văzător în viitor.

Să nu uitați deci, niciodată că dreptatea de la Alba Iulia înfăptuită întîia oară de Mihai Vodă este doar punctul cel mai înalt atins de o întreagă epopee națională a românilor în evul mediu și în pragul erei moderne, epopee care începe la Posada și Rovine, continuînd cu Vaslui, Valea Albă și Călugăreni, spre a culmina cu marea faptă a lui Mihai și care a renăscut, într-un nou ciclu, sub zidurile Plevnei, spre a se reîntoarce din nou la Alba Iulia, după Mărăști și Mărășești, și a obliga Europa să recunoască dreptatea românească și principiul wilsonian al autodeterminării popoarelor (proclamate și puse în practică la Alba Iulia, la 1 decembrie).

Pentru ca noi să putem sărbători azi amintirea zilei istorice de 1 decembrie 1918, a trebuit, deci, să reînvie acea realitate de care vă aminteam : marea capacitate de **luptă** și de **jertfă** a neamului românesc. Istoria noastră militară nu este istoria unor cotropiri, ci a unei incredibile puteri de apărare în fața unor puteri de multe ori, de foarte multe ori mai mari decît noi, dar care nu posedau arma secretă a biruințelor noastre : credința în forța invincibilă a celui ce are de partea sa dreptatea. Credința în **forța dreptului**, în loc de **dreptul forței.** În primul tratat românesc de artă militară — capitolul „Despre solii și războaie", din **Învățăturile lui Neagoe Basarab** — se cuprinde toată credința aceasta și se explică biruința neamului românesc prin atîtea secole de restriște. Al doilea lucru pe care aș dori să nu-l uitați niciodată este faptul că oștile pe care a trebuit să le înfrunte românii la Rovine, la Baia, la Vaslui, și la Codrii Cosminului, nu le-a înfruntat nici un popor european, afară de grecii din Constantinopol, în 1453 și de eroul creștinătății Iancu de Hunedoara, sub zidurile Belgradului ! Noi învățăm cu pietate despre „Războiul de 100 de ani" între Franța și Anglia, sau despre „Războiul celor două roze" dar n-am așezat încă în paginile istoriei universale „Războiul de o sută cincizeci de ani" pentru apărarea civilizației europene, dus de români, de maghiari și de polonezi, pînă ce refluxul ireversibil al celei mai mari puteri militare din Europa secolelor XIV—XVIII a început sub zidurile Vienei, acum trei secole. Este o pagină de mare și pilduitoare colaborare a popoarelor dornice de libertate și de existență de sine stătătoare pentru însăși propășirea umanității. Pînă la Revoluția franceză, pînă la marile oști puse în mișcare de Napoleon, nimic nu se poate compara, în istoria militară a Europei, cu epopeea apărării împotriva imperialismului otoman, epopee ce rămîne legată, ca un veșnic memento, de strînsa colaborare dintre popoarele român și maghiar și dintre toate popoarele Europei răsăritene și sud-estice, solidarizate sub aceeași idee : a libertății sau eliberării lor.

Trebuie să ajungem la deplina conștiință a locului și rolului nostru și al popoarelor cu care ne-am înfrățit aceeași aspirație și aceeași luptă, în lupta pentru asigurarea unei Europe a libertății și dreptății, în fața atîtor tentative repetate de a face din continentul nostru un cîmp de confruntare între cei mari și de înrobire a celor mici.

Ne-am obișnuit — și este al treilea lucru pe care vă propun să-l meditați în aceste zile sărbătorești — ne-am obișnuit cu ideea și formula „popor mic" sau „popor mijlociu" sau „țară mică" ori „mijlocie" cînd vorbim de poporul și de țara noastră. Țară mică ? Ce este aceea „țară mică" ? Ce este aceea „limbă fără circulație universală" sau „fără prestigiu universal" cum se tot repetă în legătură cu limba română ? Dar teritoriul pe care se vorbește limba română și care a fost reunit la 1 decembrie 1918, în granițele României, este cu citeva zeci de mii de kilometri pătrați mai mare decît insula care a purtat pe ea, spre glorie universală, poporul și limba lui Shakespeare, Nelson, Wellington, Byron sau Winston Churchill ! Astăzi încă, fără Irlanda de Nord, teritoriul Marii Britanii este mai mic decît teritoriul României și totuși cine ar îndrăzni să numere Anglia — care nu mai este un imperiu — în categoria „țărilor mici" sau chiar... „mijlocii" ?

Poporul român nu are, desigur, populația Indoneziei, socotită a adăposti unul dintre primele 5 popoare „mari" ale lumii, dar rămîne cel mai numeros popor din Sud-Estul Europei și din Europa centrală, pînă unde încep hotarele celor două Germanii. Cine mai poate ignora azi aportul României la atît cît a mai rămas din capitalul de speranță cu care omenirea înaintează, terorizată de fiecare zi de mîine, spre anul 2000 ?

Sîntem, iată, la 65 de ani de la Marea Unire din 1918, de multe ori mai „mari" și mai prezenți în rosturile lumii decît au fost strămoșii noștri, pe vremea lui Mircea, lui Ștefan cel Mare sau a lui Mihai Vodă.

Se spune că limba română este o limbă cu circulație restrînsă și fără prestigiu. Este timpul să răspundem aici, la Alba Iulia, în cetatea vlădicii Simeon Ștefan, cel ce voia o singură limbă literară pentru toți românii, și a dat acestei limbi monumentul cunoscut, în 1648, este timpul să spunem că Valentin Kyparski, unul din marii filologi contemporani, cunoscător al limbii noastre, a comparat limba română cu limba engleză în privința capacității de cuprindere, a bogăției de nuanțe și a putinței de a îngloba vocabularul cerut de progresul științific și tehnic modern. Cine mai poate umili, azi, limba română, cînd sute de mii de cadre din țările „lumii a treia" își însușesc știința modernă în această limbă și într-un ceas al lumii în care, chiar dacă sunetele ei mai rămîn necunoscute multor urechi, nici o minte lucidă de om politic, de oriunde, nu mai poate ignora limba rațiunii, luciditătii, curajului și dreptății, creată de români pentru gîndirea politică universală.

Noi, ostașii cuvîntului și gîndului românesc de azi, n-am venit pe această vatră a gloriei străbune și a limbii românești pentru toți românii doar pentru pioase comemorări sau pentru melancolice evocări ale faptelor trecutului. Am venit în primul rînd spre a vă mărturisi dumneavoastră, și prin dumneavoastră tuturor, credința noastră în prezentul și viitorul acestui stat și acestui neam. Acestui popor român stăpîn pe întreaga lui casă abia la 1 decembrie 1918, dar care a păstrat veșnic, pînă atunci și de atunci, unirea deplină în suflete și aspirații, pe care nimeni nu o mai poate desface. Unire în care sînt cuprinși și cei ce, vorbind alte limbi, îi simțim frați cu noi într-un același minunat suflet modelat de-a lungul mileniilor de binecuvîntatul pămînt românesc.

Pămînt cuprins de poet în raza ochiului vizionar atunci cînd el nu credea că poate lega ideea hotarelor sale decît de ideea plînsului universal al neamului său întreg.

O, ce fericit ar fi fost, acum o sută de ani, Mihai Vodă al visului și versului românesc, de i s-ar fi spus atunci, cînd stătea să cadă și asupră-i destinul amar al Ianculuí, că exact peste un secol de la cutremurătoarea lui doinire nu din fluier, ci din orga cea mai tunătoare a limbii române, noi ne vom putea întîlni aici, la Alba Iulia, să cinstim împlinirea a 65 de ani de la 1 decembrie 1918 ! Uniți pe vecie prin același gînd și aceeași încredere în viitorul pămîntului și poporului nostru. Viitor legat de însuși viitorul omenirii, pentru care ne simțim, cu toții lucrînd, pe care cu toții sîntem chemați a-l apăra.

Dan Zamfirescu

***) Citită la întîlnirea unui grup de scriitori cu elevii Liceului militar „Mihai Viteazul" din Alba Iulia, joi 10 noiembrie.**

Transilvania, ca o minune

Există-n Transilvania o zină
ce a făcut minuni — limba română,

Cel mai ades desculță, dar frumoasă
pleca la muncă, se-ntorcea acasă,

și cînd ai ei, românii-n sărbătoare
uitau că un mileniu strîmb îi doare,

Se-nveselea și ea puțin sub grindă
la focul ce dădea să se aprindă,

Apoi pleca încet — și nevăzută
trecea Carpații zveltă ca o ciută

Să plîngă-n fluviul curgător spre mare
că-n Transilvania nici lacrime nu are,

Cînd zorii scăpărau din nou pe coasă
zina era acasă, iar acasă,

Destoinică, vitează și cuminte
ea împărțea pentru români cuvinte,

Să nu le risipească noaptea vîntul
ea le-ncuia, știind-o doar pămîntul,

Minunea ei e însăși ea : ce zină !
Și Transilvania e chiar limba română...

Florin Costinescu

Inima neamului

Cînd stelele își încrustează-n noapte
făclii de veghe pe albastrul șcut
iar dansul frunzelor se face șoapte
și punte între inimă și lut,
cînd tainele pămîntului își sună
mai altfel, parcă, ritmul creator
sub amfora ce-și varsă-noet din lună
penumbrele deasupra tuturor,

prefă-te gînd și-n zborul lui cutează
spre Alba Iulia ce, de atunci,
ca un străjer pe culme stă de pază
Reîntregirii într-un singur trunchi
Acolo stînd ; în liniști prea curate,
simțindu-te în trunchiul țării, ram,
vei auzi clocotitor cum bate
apusuri sfîntă, inima de neam.

Ascultă-i inimii de neam, bătaia
în patria de inimi răsunînd ;
să înțelegi cu jarul ei văpaia
acestui neam ce n-a uitat nicicînd
că munții doinei, zarișteа albastră,
cîmpii și codri, ape și poteci,
de mii de ani sînt însăși viața noastră
și viețuirea noastră-n veci de veci.

O, frate-al meu, învrednicit ca mine
să porți țărîna patriei, veșmînt,
în Alba Iulia, ieri, azi și mîine
răsună românescul jurămînt :

— Pe-al nostru steag e scris — și-așa rămîne
unire-n cuget și în simțiri !
pecete dreptățiior române
peste hrisovul Marii Reîntregiri.
Rostește-l pruncilor ce te urmează
să juruie cu el și pruncii lor.
...Stă Alba Iulia, înaltă rază
în inima întregului popor.

Neculai Chirica

Unirea — operă istorică

Acum 65 de ani, pe toate meleagurile locuite de români, din milioane și milioane de inimi a răbufnit următoarea chemare :

Cu toții-ntr-un glas la Alba Iulia !
Cu toții-ntr-o voință la Alba Iulia !

Acum 65 de ani, în acest oraș care a fost martora atîtor eforturi seculare, ale cărei străzi au văzut atît de des șîngele curgînd, pe cîmpul lui Horea zeci și zeci de mii de oameni au strigat într-un glas, exprimînd cea mai fierbinte dorință și voința tuturor maselor de români : Trăiască Unirea !

Trăiască formarea Statului național unitar român !

Azi, la șase decenii și jumătate după acest eveniment istoric de excepție, glasul de demult al Albei Iulii trezește un imens ecou în sufletul marii familii pe care o formează întregul nostru popor. În sufletul fiecăruia din noi acest glas reverberează mai plenar decît oricînd în istorie pentru că prin tot ceea ce se înfăptuiește acum în patria noastră sîntem martorii nu numai ai unei simple împliniri a gîndului și idealului fundamental de la Alba Iulia, ci noi, cetățenii României de azi — români, maghiari, germani și de alte naționalități — sîntem părtași activi ai depășirii de tip socialist a acestui gînd și ideal, martorii unei împliniri de tip socialist care depășește chiar și ceea ce au visat Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Nicolae Bălcescu, Avram Iancu sau Alexandru Ioan Cuza, mai ales în perioada care a trecut de la cel de-al IX-lea congres al partidului.

Azi, cînd sărbătorim această mare operă de ordin istoric care este Unirea, născută ca rezultantă firească a legităților obiective ale dezvoltării sociale și realizată de către voința maselor populare, acum, cînd noi, maghiarii din România, ne aflăm aici într-o unitate de nezdruncinat cu frații noștri, oamenii muncii români, aici, în acest oraș îmbrăcat în straie de sărbătoare și emanînd din toți porii lui istorie, nu facem în realitate altceva decît să prelurăm stafeta maselor populare maghiare democratice din Transilvania, să rămînem fideli acelor predecesori ai noștri cu o gîndire progresistă, care acum 65 de ani au rostit aici, cot la cot cu națiunea română, istorica poruncă a vremii : „În problema Ardealului istoria a procedat cu justețe !". Acești predecesori ai noștri au acordat întregul lor credit Hotăririi care consfințea Unirea, hotărîre care prevedea printre altele, ca principiu de bază al noului stat unitar român, libertatea deplină a tuturor națiilor și naționalităților conlocuitoare, deplina lor egalitate în drepturi în toate privințele.

Se știe însă că guvernele burghezo-moșierești care și-au continuat politica de exploatare a maselor românești și maghiare, au transpus doar parțial programul de la Alba Iulia. La fel de adevărat este însă și faptul, confirmat dealtfel de către istorie, că actul Unirii a favorizat într-o măsură fără precedent dezvoltarea și înaintarea societății românești pe calea civilizației, ea ducînd în cele din urmă la victoria de răsunet a clasei muncitoare revoluționare, a Partidului Comunist Român, la nașterea unei Românii socialiste puternice, libere, independente și suverane.

Evenimentul istoric de acum șase decenii și jumătate reprezintă totodată și un mesaj venit din străfundul destinului nostru istoric comun. Despre ce vorbește acest trecut comun, această luptă comună purtată de-a lungul a mai multor secole ?

Despre jertfa de sînge a iobagilor români, maghiari și de alte naționalități căzuți la Bobîlna, despre țăranii — secui, români și sași — răsculați sub conducerea lui Dózsa György, despre cea mai mare victorie reputată de Ștefan cel Mare împotriva turcilor, în care un rol de seamă l-a jucat și sprijinul acordat de o oaste de secui formată din aproximativ cinci mii de luptători, despre ostașii români și maghiari care și-au unit forțele în lupta de la Călugăreni, despre fidelitatea și credința nestrămutată a secuilor aflați în oastea lui Mihai Viteazul în momentul în care acesta intra triumfător în Transilvania, despre cele mai bine de opt mii de luptători munteni și olteni din oastea lui Hunyadi János, despre Gligore Pintea și ceilalți căpitani români care au participat la lupta de eliberare a curuților de sub conducerea lui Rákóczi, despre Varga Katalin, legendara doamnă a moților răsculați împotriva asupririi feudale, despre un șir nesfîrșit de bătălii ale luptei de clasă purtate sub conducerea Partidului Comunist Român, cîștigate cu jertfa de sînge a proletarilor români și de alte naționalități.

Iată despre ce vorbește trecutul. Întregul șir al evenimentelor istorice ilustrează faptul că pe acest pămînt ideea unității și a frăției este cu adevărat multiseculară. Dar adevărata idee a

Hajdu Gyözö

Continuare în pag. a 7-a

ACASĂ

Cu căruțe și pe cai, șaizeci și cinci de gospodari ai Nădlacului, care este localitatea mea de baștină, români, slovaci și sîrbi, în frunte cu doi foști rebeli, dar acum lucizi oameni politici, Ludevit Boor și Ivan Bujna, în 19 iunie 1919, auzind că localitatea lor nu va fi inclusă în România, s-au dus la Seghedin. În fața comisiei Puterilor Centrale, care trasa granițele Țării, numite de Tratatul de pace de la Trianon, în fața unui general francez și-n fața unui general italian au ajuns, au izbit cu pumnul în masă și au spus : Vrem să ne unim cu țara ! Ei, care nu erau români, dar care au zis aceste vorbe împreună cu românii. Și dorința lor a fost ascultată, iar noi sîntem pe mai departe aici, acasă la noi, în România.

Am început cu această întîmplare aproape ieșită din comun (cum o vor spune cu siguranță gurile rele) care nu-i un rod al imaginației, ci este un fapt real păstrat atît în memoria părinților mei, cît și în memoria presei slovace și române de aici, din țară, ca să aduc lumină în delicatul și nefirescul raport (ce îndrăzneală, vor spune iar acele guri rele !) dintre o naționalitate și altă naționalitate, care mai apoi a devenit firescul raport dintre o națiune și o naționalitate. Așa cum au vrut să fie și cei ajunși la Seghedin. Pentru că acești oameni, care sînt strămoșii mei, au reușit să exprime cu minte lucidă în citeva vorbe un trecut comun, care au întrevăzut prin acele vorbe un viitor comun de frăție, de pace și de bună înțelegere.

Dar rădăcinile acestui eveniment trebuie căutate mai adînc, mai în vreme. Totul a început atunci cînd ființa noastră națională, a slovacilor, cît și ființa națională a românilor din Ardeal a fost adesea călcată în picioare, batjocorită, cînd din fața gurilor noastre însetate au fost smulse paharele fără fund pline cu sunetele pure și veșnic proaspete ale limbilor noastre moderne. Da, acesta este adevărul și ca să nu fac aici paradă cu preacunoscutele dovezi ale frăției în anii de cumpănă ai lui 1848, în anii mișcării memorandiste, voi aminti citeva aspecte inedite ale trecutului nostru comun.

În **Tribuna** arădeană din 5 ianuarie 1905, în telegrama adresată președinților celor trei partide naționale, citesc cuvintele semnate de români, slovaci, sîrbi din localitatea mea natală : „...alegătorii slovaci, români, sîrbi din circumscripția de alegeri nădlăcană îi numim pe Vasile Lucaciu drept candidat comun, solidari, conform intereselor noastre comune". Din păcate candidatul propus n-a fost ales. Dar s-a demonstrat un lucru important : numai cu forțele unite, înfrățite, vor reuși să facă lumină și să facă dreptate. Căci, manifestările electorale au fost o demonstrație a unității „în cuget și în faptă". Frumos trebuia să fi fost atunci înainte de alegeri. Un alai îmbrăcat în costumele naționale ale slovacilor, românilor și sîrbilor, cuvintele înflăcărate rostite de localnicul Aurel Petrovici (participant în 1895 la Congresul naționalităților din Budapesta) și Vasile Lucaciu însuși.

Și în același timp în Slovacia, la Liptovský Mikuláš, o delegație arădeană a Partidului Național Român, condus de Ștefan Ciciio Pop și Ioan Suciu pregătea, de fapt dădea o mînă frățească de ajutor la pregătirea alegerilor de acolo.

Nici acolo nu s-au cîștigat alegerile.

Abia în 1918, la 26 noiembrie, în fața a aproape întregii suflări a Nădlacului s-au ales delegații care au reprezentat Nădlacul la Marea Adunare de la Alba Iulia. Și printre ei au fost și doi slovaci. Aceiași Ludevit Boor și Ivan Bujna (care au luat peste un an calea Seghedinului) i-au reprezentat pe strămoșii mei, slovacii, la Alba Iulia. Acolo și-au unit și ei glasurile cu țara, acolo au cugetat și au pregătit evenimentul care s-a întîmplat apoi la 19 iunie 1919 la Seghedin.

Așa am ajuns și așa am rămas ACASĂ, și noi, slovacii din România.

Ondrej Stefanko

Premisele politice ale aderării șvabilor din Banat la Marea Unire

Ziua de 1 Decembrie 1918 a fost, este și va rămîne o sărbătoare a tuturor cetățenilor României socialiste, indiferent de naționalitate. Unirea Banatului și a Transilvaniei cu țara a avut urmări pozitive nu numai pentru națiunea română, ci și pentru naționalitățile conlocuitoare, inclusiv șvabii și sașii. În locul presiunii exercitate de politica de asimilare forțată practicată de cercurile conducătoare ale statului dualist, șvabii și sașii s-au putut bucura după Marea Unire de o serie de posibilități în ce privește dezvoltarea lor social-politică și culturală. Este un merit istoric al unor personalități ca Adam Müller-Guttenbrunn și Viktor Orendi-Hommenau, ambii atît scriitori cît și talentați publiciști, că au înțeles cu mult înainte de 1918 faptul că germanii din Banat și Transilvania își vor putea menține identitatea lor națională numai dacă vor coopera pe plan politic cu mișcarea de eliberare națională a românilor.

Nu este o simplă întîmplare faptul că unii intelectuali șvabi au sprijinit într-un mod direct activitatea Partidului Național Român, colaborînd la publicațiile sale periodice, ca de pildă Ludwig Vinzenz Fischer (1845—1890), fiu al Reșiței, un scriitor autentic, care a tradus numeroase poezii românești în limba germană și a publicat mai multe studii despre literatura română în revista „Românische Revue" editată de Partidul Național Român. Fischer a tradus primul în limba germană o serie de creații ca : „Grui-Singer", de Vasile Alecsandri, „Glossa", „Luceafărul", de Mihai Eminescu, poezii din creația lui Cezar Bolliac, balada populară „Manole" și altele. În anul 1880, Fischer a publicat chiar o lucrare de sinteză, intitulată „Schrifttum der Rumänen" („Scrierile românilor"). După încetarea sa din viață, în 1891, „Românische Revue" l-a omagiat într-un amplu necrolog pe valorosul ei colaborator.

Un alt prieten devotat al poporului român și, totodată, luptător ferm împotriva politicii de deznaționalizare a șvabilor, practicată de către cercurile guvernante dualiste, a fost scriitorul și publicistul bănățean Adam Müller-Guttenbrunn (1852—1923). El a stabilit legături strînse cu o serie de fruntași ai Partidului Național Român și a colaborat cu ei în diferite acțiuni politice. În romanul său „Amurgul idolilor", Müller-Guttenbrunn a demonstrat compatrioților săi prin mijloace literare că, în lupta grea pentru menținerea limbii materne și a valorilor culturale proprii, prietenia șvabilor cu românii reprezintă singura posibilitate.

Pe aceeași linie politică a mers și scriitorul și publicistul Viktor Orendi-Hommenau (1870—1954), care a redactat la Timișoara mai multe periodice, printre care „Deutsch-ungarischer Volksfreund" (1903—1917) și „Von der Heide" (1909—1919, prima serie și 1922—1927, seria a doua). Aceste două periodice au militat împotriva politicii șoviniste ale cercurilor conducătoare și au promovat valorile culturale șvăbești. Totodată, ele au contribuit la cunoașterea beletristicii românești prin traducerea operelor unor clasici români. Marele om de cultură Nicolae Iorga a colaborat și el la periodicul „Von der Heide", publicînd aici un articol despre Eminescu și Lenau, precum și un studiu intitulat „Arta populară românească".

Merită subliniat faptul că relațiile dintre mișcarea șvăbească și Partidul Național Român nu s-au limitat la aspectele culturale, ci s-au extins și la o activă cooperare politică care s-a manifestat viguros și cu prilejul alegerilor parlamentare din anul 1906. După ce la 30 decembrie 1906 a luat ființă Partidul Popular German, acesta a stabilit relații de strînsă cooperare cu Partidul Național Român. Au fost inițiate acțiuni politice comune în anul 1907 împotriva proiectului de lege reacționar privind învățămîntul primar, prezentat de contele Albert Apponyi, precum și împotriva proiectului nouii legi electorale elaborată de contele Andrassy Gyula. Aceste acțiuni comune au continuat în cursul anului 1908, cînd ele au fost sprijinite și de gazeta social-democrată „Volkswille" din Timișoara și de activiștii proletari. Astfel, la o întrunire care a avut loc în ziua de 5 noiembrie 1908 la Cărpiniș, în județul Timiș, au luat cuvîntul, din partea Partidului Național Român, Coriolan Brădiceanu, din partea Partidului Popular German Ludwig Kremling și Viktor Orendi-Hommenau, iar din partea Partidului Social-Democrat Eduard Baron și Josef Christ. În cartea sa, „Cincizeci de ani de istorie a mișcării muncitorești din Banat", Josef Gabriel relatează pe larg despre această întrunire memorabilă (p. 53).

În alegerile parlamentare din 1910 s-a încheiat o alianță între Partidul Național Român și Partidul Popular German. Într-un apel adresat alegătorilor, publicistul român dr. Valeriu Braniște a salutat această alianță. („Drapelul" nr. 52 din 11/24 mai 1910).

Această cooperare politică a continuat și în anii următori, de aceea a fost cu totul firesc ca ea să continue și în timpul înfăptuirii de către națiunea română a Marii Uniri. La 8 ianuarie 1919, reprezentanții sașilor, întruniți la Mediaș, și-au exprimat adeziunea lor deplină la actul istoric de la 1 Decembrie 1918. În Banat, unde se aflau trupe de ocupație, o asemenea adunare nu s-a putut ține decît ceva mai tîrziu. După ce la 27 iulie 1919 trupele de ocupație străină au părăsit Timișoara, Partidul Popular German a putut convoca un congres al șvabilor. La 10 august 1919 s-au ținut lucrările acestui congres. Reprezentanții aleși ai șvabilor bănățeni au acceptat în unanimitate o rezoluție în favoarea unirii provinciei cu România. O delegație a populației germane din Banat, aleasă la congres, a plecat la Paris, spre a susține și la Conferința de pace cauza românească. În ziua de 19 august 1919, ea a fost primită de George Clemenceau, care prezida lucrările Conferinței de pace, iar Stefan Frecot, conducătorul delegației, a expus conținutul rezoluției adoptate la Timișoara și a predat conferinței un memoriu al șvabilor bănățeni care sprijinea cauza românească.

Iată numai citeva fapte care atestă ideea că adeziunea șvabilor la Marea Unire din 1918, n-a fost o întîmplare sau un gest conjunctural, ci consecința firească a unei îndelungate colaborări cu mișcarea națională română, a încrederii și respectului pentru poporul român.

Nikolaus Berwanger

Inima ţării din fiecare

El – Eminescu, stea în tărie,
Ca o conştiinţă pururea vie,

Ca un imperiu fără contururi,
Ca o lumină vie de-a pururi.

El – Eminescu, steaua dintîi,
Doarme cu marea la căpătîi

Şi înfloreşte – stemă de mare –
Inima Ţării din fiecare,

Din Mica Romă plouînd vocale
Pe-acoperişe de catedrale.

Verbul devine o spadă de foc
Prin care trec munţii, trec mări la un loc.

Arde sub boltă, el arde pînă
De aur se face limba română.

El – Eminescu, ram înflorit,
Arc luminos întors spre zenit

Unde Carpaţii şi vulturii fierb
Înţelepciunea dintr-un proverb,

Pe unde luna – a mării stăpînă –
Binecuvîntă limba română.

Negoiţă Irimie

●

Alba Iulia

Alba Iulia, statornică vatră
de iubire, de sînge, de piatră,
aer înalt izvorît dintr-o stea,
Alba Iulia, respiraţia mea.

Alba Iulia, dulce chemare
a limbii române mîntuitoare,
lacrimă ochiului meu, necesară,
Alba Iulia, o singură ţară.

Acum şi de-a pururi, dinspre nord, dinspre sud,
dinspre est, dinspre vest, dinspre satul Ciugud,
binecuvîntă, gură de sunet întreagă,
Alba Iulia, Alba Iulia dragă.

Mulţumesc, mumă, mulţumesc, tată,
pentru această limbă curată
în care vă laud acum şi mereu
la Alba Iulia cu numele meu.

La Alba Iulia cu inima mea,
la Alba Iulia, care lumii vestea,
la Alba Iulia, vrerea noastră în lume,
la Alba Iulia patriei-mume.

Petru Anghel

●

Întîi Decembrie

Ducem cu noi poverile istoriei de-odinioară
şi de azi
Mai grele ni se par prin vis (însuşi văzduhul
s-a lăsat)
Dar ne-amintim mereu de Alba cum de-un
Părinte Luminat

Şi tot mereu înaintăm, şi ochii sînt numai
speranţă
Luminile de seară sînt subţiri, Cetate parc-ai
înviat
Acum cînd ne-amintim de Alba cum de-un
Părinte Luminat
La vremea cînd se string ţăranii şi-ncet vor
apăsa pe clanţă.

E un sfîrşit de toamnă deasă, Dacii din
Apulum răsar
Zeii închid castanele pentru o iarnă, ele sub
chei s-au învăţat
Şi noi ne amintim de Alba cum de-un
Părinte Luminat –
Într-un Decembrie cu focuri desprinse
dintr-un vechi amnar.

Mircea Stâncel

●

E iarnă-n Transilvania

e iarnă-n transilvania şi oamenii ei
şi-au pus din nou tricolorul la poartă
să-l fluture vîntul ca-n zilele mari
să aibă copiii ce privi cînd vin de la şcoală
atîţia ani au trecut de cînd împăratul
îşi trage cizmele fără noi
de cînd horia răscoli albacul
şi iancu toţi apusenii din noi
se zărea vatra neamului la alba iulia
printre păduri şi izvoare
printre mioare
aduceam crengi uscate să facem foc
lumina să ne intre-n suflete tare
aici şezum şi plînsem amăriţi
aici sădirăm voci pe arătură
sabia lui mihai s-o dezgropăm
noaptea pe lună
din hambarele sufletelor strămoşeşti
iau sămînţă pentru încoltire
se zăreşte vatra neamului la alba
brazii ajunşi la-ncărunţire

de dor de patrie nu poţi dormi
şi-o pasăre strigă noaptea pe apă
vino la alba iulia-n cetate
să ne unim cu ţara-adevărată.

Gavril Moldovan

UNIREA – DEZIDERAT DE

Ideea unităţii naţionale în documente ieşene

În Iaşi, oraşul pe drept numit al Unirii, nenumăratele monumente istorice şi mărturii documentare aflate în depozitele publice vorbesc cu elocvenţă despre lupta românilor pentru unitate şi independenţă. Aici, la mijlocul anului 1600, Mihai Viteazul a unit cele trei ţări surori şi s-a intitulat „domn al Ţării Româneşti, Ardealului şi al Moldovei". Tot aici în 1857 Mihail Kogălniceanu, în calitate de membru al Divanului ad-hoc, prezentînd „dorinţele fundamentale" ale moldovenilor afirma : „Dorinţa cea mai mare, cea mai generală, aceea hotărîtă de toate generaţiile trecute, aceea care este sufletul generaţiei actuale, aceea care, împlinită, va face fericirea generaţiilor viitoare, este Unirea Principatelor într-un singur stat, o unire care este firească, legiuită şi neapărată". Dorinţă realizată doi ani mai tîrziu prin alegerea lui Alexandru Ioan Cuza la 5 şi 24 ianuarie 1859. Şi tot în Iaşi, în iunie 1917, au sosit voluntarii ardeleni şi bucovineni, ca alături de fraţii lor, cu arma în mînă, să desăvîrşească unirea şi să înfăptuiască statul naţional unitar român.

Mulţimea documentelor, manuscriselor, stampelor, fotografiilor, ziarelor etc. ce se află în depozitele Arhivelor Statului din Iaşi şi care reflectă legăturile existente între provinciile româneşti, e impresionantă. Vom încerca cu acest prilej să spicuim doar cîteva dintre ele, argumente convingătoare la ceea ce în 1857 susţinea Kogălniceanu, şi anume că sîntem „acelaşi popor, identic ca niciunul altul, pentru că avem acelaşi început, acelaşi nume, aceeaşi limbă, aceeaşi religie, aceeaşi istorie, aceeaşi civilizaţie, aceleaşi instituţii, aceleaşi legi şi obiceiuri, aceleaşi temeiuri şi aceleaşi speranţe, aceleaşi trebuinţe de îndestulat, aceleaşi hotare de păzit, aceleaşi dureri în trecut, acelaşi viitor de asigurat şi, în sfîrşit, aceeaşi misie de îndeplinit".

După cum este ştiut între Moldova şi celelalte ţări româneşti din timpurile cele mai vechi au existat legături economice şi politice. Mai mult, la graniţele dintre ele a existat un permanent „du-te-vino", încît într-un document din 1834 se afirma că „din vechime atît acei din Transilvania (locuitori n.n.) cît şi bucovinenii treceau după sare, tutun, fără nici o formalitate de paşaport sau învoire", iar punctele de trecere de la Comăneşti, Oituz, Soveja, Vrancea, Bicaz, Prisecani, Cornul Luncii, Burdujeni, Nimirceni erau „deschise şi fără străji". Cîţiva ani mai tîrziu, în 1838, comandantul graniţei dinspre Transilvania, într-un raport al său făcut în urma unei inspecţii, sesiza pe şeful Miliţiei pămînteşti că „pe la multe locuri au aflat plecări ale locuitorilor din Transilvania cu dorinţa de a trece şi a se statornici cu totul în principatul Moldavia". Ca răspuns la intervenţia sa i se făcea cunoscut că „pentru locuitorii din Transilvania ce au arătat dorinţă de a trece şi a se statornici aice în principat, pe nişte asemenea locuitori să-i îndemnaţi şi să-i înlesniţi a veni în partea aceasta". Nu era opinia unei persoane, ci atitudinea dintotdeauna, firească, pe care au avut-o moldovenii faţă de fraţii lor, atitudine pe care o regăsim şi în paginile presei ieşene. „Albina românească", în numărul său din 15 septembrie 1846, remarca „vecinătatea cea bună în care petrec românii Transilvaniei cu acei ai Moldovei şi înrudirea între locuitorii de pe hotarele munţilor". Tot în paginile „Albinei româneşti", erau publicate ştirile referitoare la Ţara Românească şi Transilvania. Preluînd o informaţie apărută în „Gazeta de Braşov", referitoare la actul descoperit în arhiva bisericii româneşti din Schei, „de mare folos românilor neguţitori pămînteni", în care se specifică numărul negustorilor braşoveni români, 70, şi de alt neam abia 5, în comentariul gazetei ieşene se spunea : „Va să zică nici românii neguţitori din Braşov nu sînt venetici de ieri de alaltăieri, cum au plăcut unora a zice".

Alegerea lui AI. I. Cuza ca domn al celor două principate a avut un puternic ecou în Transilvania, unde românii „numai la Principate privesc... iar cînd s-a ales Cuza domn, entuziasmul la românii din Transilvania era poate mai mare decît în Principate". Afirmaţia aparţine lui Alexandru Papiu Ilarian, care a dat glas speranţelor românilor de peste munţi. Înţelegînd ce poate însemna Unirea, ce efect poate avea ea asupra imperiului multinaţional austriac, reprezentantul acestuia la Constantinopol, avînd veritabile veleităţi de profet, îi scria ministrului său de externe, în 1862, următoarele rînduri : „Nu-mi pot înlătura impresia că în principele Cuza se dezvoltă pentru noi un pericol real. Vom vedea născîndu-se la Dunărea de jos un stat român care nu poate fi decît ostil Austriei". Că un astfel de stat urma în mod firesc să fie creat, lucru pe care l-au dorit şi declarat oamenii politici români, în frunte cu AI. I. Cuza, fusese sesizat şi de consulul Austriei la Bucureşti, Eder, care nota, la 30 noiembrie 1859, că românii nu se mulţumeau cu unirea celor două Principate ci se gîndeau la înfăptuirea unui stat independent daco-român care să cuprindă în graniţele sale pe toţi membrii aceluiaşi popor. De altfel, majoritatea agenţilor diplomatici ai epocii evidenţiază tocmai această politică dusă de Al. I. Cuza şi colaboratorii săi pentru desăvîrşirea unirii, lărgirea autonomiei şi cucerirea independenţei. Nu trebuie uitat ceea ce reprezentantul Austriei la Paris, contele Appony, spunea la 10 februarie 1859 despre români : „vor independenţa şi pentru a ajunge acolo au votat pentru unire". Foarte multe din documentele interne ca şi cele existente în arhivele de peste hotare au ca obiect analiza locului şi rolului statului român chemat, după părerea diplomatului francez de'Avril, „să joace un mare rol în mijlocul chestiunii orientale", din care o parte a puterilor garante dorea să facă un stat tampon între poftele hrăpăreţe ale Austriei şi Rusiei, dar în acelaşi timp vasal turciei pentru a păstra falsa integritate a Imperiului Otoman. Ceea ce apare cu claritate din memoriile şi rapoartele diplomaţilor străini este poziţia faţă de Unirea Principatelor, atît a ţărilor ostile cît şi a celor favorabile actului înfăptuit de români. **Principiul Unirii** este ideea de bază a disputelor între cele două tabere, la care unii ar dori să se renunţe şi pentru care alţii nu acceptă niciun fel de tratative fără existenţa lui. Cu atît mai mari sînt meritele lui Cuza, desăvîrşit reprezentant al idealurilor româneşti, dacă avem în vedere că în condiţii internaţionale dificile el a reuşit, prin reformele sale, să pună bazele statului român modern şi a deschis căi largi, pentru desăvîrşirea Unirii şi cucerirea independenţei. În timpul lui Cuza acţiunile întreprinse de ambele părţi ale Carpaţilor, avînd drept scop înfăptuirea statului naţional unitar român, sînt mult mai numeroase şi au un caracter mult mai larg. În august 1866, cînd ia fiinţă „Societatea pentru învăţătura poporului român", în programul ei, ca principal punct, se prevedea a „propaga prin toate mijloacele putincioase învăţătura între români **fără deosebire de provincie**". Idee îmbrăţişată de transilvăneni, bănăţeni şi bucovineni, care au salutat „cu iubire de fraţi tînăra noastră societate", se spune într-un document din anul 1867, deoarece apariţia ei „a deşteptat speranţe în toate ţările locuite de români".

Desene de Lucia Niţă – Martin

Anul 1871 a fost marcat de impresionanta serbare care a avut loc la Putna. La ea au luat parte reprezentanţii tuturor provinciilor româneşti. Despre caracterul şi scopul serbării nu mai există niciun dubiu dacă vom citi scrisoarea trimisă la Blaj studenţilor Facultăţii de teologie, la 4 martie 1870, din Viena, de către Comitetul organizator. Avînd frumoasa grafie a lui Eminescu, care o semnează în calitate de secretar al Comitetului organizator, ea cuprinde, printre altele, următoarele rînduri : „Serbarea trebuie să devină şi purtătoarea unei idei. Ideea **unităţii morale...** astfel încît pe viitor lucrările noastre toate să aibă una şi aceeaşi ţintă, astfel ca unificarea direcţiunii noastre spirituale să urzească de pe acum unitatea destinelor noastre. **În trecut ni s-a impus o istorie, în viitor să ne-o facem noi".** Cîţiva ani mai tîrziu, după cucerirea independenţei de stat a României, acţiunile întreprinse făţiş de diferite organizaţii, societăţi, asociaţii etc., nu lăsau nici un fel de echivoc asupra dorinţei de unire a românilor. Acesta este şi motivul pentru care societăţile culturale româneşti din Viena, Budapesta, Cernăuţi, Cluj ca şi cele din România, „Societatea Carpaţilor" şi „Liga culturală", sînt atent supravegheate de către Biroul de informaţii din Viena, de pe lîngă Ministerul de interne austro-ungar şi des luate în discuţie în rapoartele lui. Într-un asemenea raport, datat 7 iunie 1882, care are ca obiect o şedinţă a „Societăţii Carpaţilor", se găsesc următoarele rînduri : „Eminescu, redactor principal la **Timpul**, a făcut propunerea ca studenţii transilvăneni de naţionalitate română, care frecventează instituţiile de învăţămînt din România pentru a se instrui, să fie puşi să acţioneze în timpul vacanţei în locurile lor natale pentru a orienta opinia publică în direcţia unei **Dacii Mari".**

Începutul secolului XX este marcat la Iaşi de serbarea organizată de „Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor" în memoria lui Mihai Viteazul, cu ocazia împlinirii a trei sute de ani de la moartea sa. La 8 noiembrie o mare de oameni s-a adunat în Piaţa Unirii. Au participat delegaţii ale studenţilor din Bucovina şi Transilvania. Unul dintre studenţi, în cuvîntul său, a vorbit despre „faptele măreţe ale eroului", cu speranţa că „idealul urmat de Mihai Viteazul va încolţi şi va cimenta şi în zilele noastre spre unirea tuturor românilor". În aceeaşi zi, la Universitate, a avut loc un simpozion unde, printre altele, s-a afirmat că „de Mihai Viteazul ne leagă două idei scumpe neamului nostru ; **neatîrnarea şi unirea tuturor românilor.** Pe amîndouă le-a realizat o clipă vitejia marelui voievod propunînd parcă urmaşilor ţinta şi menirea statornică a veacurilor următoare".

Un alt moment cu adînci semnificaţii l-a constituit sărbătorirea, la începutul anului 1909, a împlinirii unei jumătăţi de secol de la realizarea Unirii Principatelor. Şi cu acest prilej vin reprezentanţi ai românilor din Bucovina şi Transilvania, iar „Liga culturală" a organizat o puternică manifestare cu caracter naţional. Tot atunci societatea studenţească „România jună" din Viena a iniţiat primul congres al studenţilor români din imperiul Austro-Ungar şi România, ce urmărea să dea „impuls la o înfrăţire a tuturor studenţilor români" în vederea „trezirii conştiinţei publice a întregului popor românesc faţă de problemele existenţei naţionale".

Evenimentele se precipită şi pare tot mai aproape ziua cînd aspiraţiile românilor vor deveni o realitate a existenţei lor. În 1913, cu ocazia deschiderii stagiunii teatrale, Mihail Sadoveanu, director la acea dată a Teatrului Naţional din Iaşi, elogiind calităţile dramei „Zorile", de Şt. O. Iosif, cu care începea stagiunea, remarca faptul că ea cuprinde „un episod din revoluţia din 1848 a fraţilor noştri din Ardeal, cu durerile lor pe care **acum** le simţim tot mai aspru şi cu aspiraţiile lor care din zi în zi ne devin tot mai scumpe".

Intrarea României în război, în august 1916, sacrificiile făcute, tributul de sînge plătit, eroismul ostaşilor români, toate acestea la un loc au avut ca rezultat desăvîrşirea unităţii naţionale. Aflat la Iaşi, împreună cu Delavrancea şi Vlahuţă, Octavian Goga scria, la 27 februarie 1917, colonelului D. Gherculescu, comandantul Regimentului 4 vînători : „Din povestirile ofiţerilor cunoaştem în amănunte toate paginile de epopee pe care le-a înscris în istoria noastră regimentul d-voastră şi pe care ordinul de zi le enumeră laconic. Citindu-le am rămas mişcat de suflarea caldă de patriotism, a fiecărui rînd, după cum mişcat eram alături de Delavrancea şi Vlahuţă cînd subl. Nerva Paul, vrednicul ucenic al d-voastră, ne vorbea de şirul necurmat al acestor lupte". De altfel, întreaga armată română era conştientă de misiunea ce-i revenea. Generalul Cristescu, comandantul Armatei I-a, adresîndu-se în iulie 1917, ofiţerilor săi, îşi exprima desăvîrşita încredere în „victoria finală care ne va duce la realizarea visului de aur al neamului, întregirea lui pentru totdeauna". Iar cînd acest vis a devenit realitate, rectorul Universităţii ieşene, apreciind însemnătatea evenimentului, a trimis o telegramă Comitetului diriguitor al românilor din Ardeal şi Ungaria în care se sublinia „neîntrecuta însemnătate istorică în care se înfăptuieşte întregirea neamului pe care dumneavoastră şi marea adunare naţională aţi proclamat-o în cetatea lui Mihai Viteazul".

D. Ivănescu

Piaţa Unirii din Iaşi. 9 iunie 1917. O imensă horă a unirii înconjoară statuia lui Alexandru Ioan Cuza în ziua sosirii primelor detaşamente de voluntari din Transilvania

Întregirea patriei

De nouă ori se aşează : pietrele, apele,
oamenii într-o Patrie veche pînă e îndeajuns
Dar nici atunci nu e încheiată lucrarea
în toate ale ei
După legi aspre şi de nimenea scrise,
în veac, sîngele patriei încă mai are
La grelele munci ale timpului să tragă,
şi bob să arunce sub brazdă,
Grîu tînăr în spic să arate luminii,
vîntului, stelelor, liberei paseri,

Frunte gîlgîind de întrebări să alături
la tîmpla zeilor zilei şi zbor
Să îndrăsnească a dospi în tinere palme
curate : aripă deci lîngă umăr,
În mari vase de trup sub ruguri de vară
şi geruri să ardă şi să
Se limpezească aievea şi nume să-şi afle
cum nume au doar
Marile fapte, necutremurate zidiri,
Aşezările după legile drepte
Şi întemeierile.

De nouă ori luna cu mîine goale
frămîntă şi aşează sîngele mamei în fii
Peste sămînţa bărbată ;
Nouă pietre îmbracă apa izvoarelor
veşnice
Înainte de a se face leac setei ;
Nouă rînduri de trupuri chezaşe şi
os-rădăcină a oaselor sale
Trebuie să îngroape bărbatul, nouă rînduri
de muri sub rădăcinile casei
Sale în pămîntul amar înainte de a-i spune
„al meu"

Nouă vămi ale setei şi poduri tot nouă,
din fiecare Trei cîte trei :
De aramă trei, trei în arginturi lucrate
şi de aur doar unul
Care cît trei se înnumără :
Altfel adică în aflare pentru naştere trei-al
luminii, al nopţii şi al
Sfintei ţărini ;
Ci al nunţilor trei fără seamăn ;
al văz-ochiului semn, Unul-Întîiul,
Altul al glasului de ce se petrece dind
seamă şi numai pe urmă
Al curgătoarelor vieţi lunecîndu-se în alta
mai nouă.
Ci ale risipei în urmă tot trei se înnumără
De semne ce vin cu soroacele scrise odată
cînd flautul cărnii
Răspunde unei guri neştiute ;
Lucrare de ger şi privire în lăuntru
întoarsă ; la un număr bătrîn
Întregire şi întoarcere.

Astfel în Patrie toate încet şi cu grijă
se alătură :
Timpul la timp şi mugur lîngă mugur
Părţile Patriei toate se string sub semnele
sacre ale Limbii Române
Sub frunza cîntînd din hotar în hotar între
riuri şi semne.

Marius Stănilă

●

Drumuri spre Unire

Mihai, Mihai văd hotarele rotunde
pe acolo pe unde ai atins cu inima.
Buchetul de fapte mă pătrunde...
chiar moartea-mi pare învelită-n nea.

În aur se îmbracă drumul,
creşte din urme o urmă şi mai mare.
Dreptatea intră-n Alba sub chipul tău
de Domn,
supuşii îi fac boltă cu suflete uşoare.

Pe trupul Transilvaniei cresc codrii de aramă,
pasul ţi-a fost semănător.
Mihai, Mihai îţi prind gîndul de rană
şi dintr-o dată gestul se schimbă-n viitor.

Valeria Deleanu

teatru

t

Familia

Teatrul Municipal din Ploieşti găzduieşte merituosul debut în dramaturgie al actriţei Dina Cocea. După ce a văzut lumina tiparului în Revista **Teatrul**, piesa este adusă la rampă de către un reputat regizor. Alexa Visarion a spulberat orice umbră de maniheism care ar fi putut plana asupra subiectului, impingînd semnificaţiile textului dincolo de trama propriu-zisă, în sfera micii parabole despre corupţie, despre nebunia generală care poate infesta orice celulă a societăţii atunci cînd veghea conştiinţelor curate încetează. Om cu vastă experienţă pe scindura scenei dar şi atent observator al semenilor, autoarea conduce intriga cu extremă abilitate astfel încît fiecare personaj este pus în situaţia de a-şi exprima opţiunile, convingerile, dezvăluindu-şi integral caracterul. Mentalitatea bolnavă a celor ce continuă să creadă şi să acţioneze în conformitate cu un unic crez — cel al traficului de influenţă — este etalată în multiplele ei aspecte, în manifestări făţişe ori disimulate. De multă vreme unitatea unei numeroase familii este măcinată de contradicţii puternice, membrii ei ambiţionîndu-se să menţină aparenţele unei solidarităţi de castă în virtutea unei vechi înerţii şi a unor mereu proaspete interese. Angrenajul acestui mecanism, aparent atît de trainic, dînd impresia că se reglează de la sine temperînd spiritele şi moderînd ciocnirile, acest angrenaj viciat de morbul necinstei şi minciunii se va dezintegra treptat marcîndu-i cu adevărat doar pe cei cîţiva indivizi integri ai familiei. O banală admitere la facultate, o posibilă deblocare dintr-o funcţie-cheie sau o paternitate nedeclarată precipită în mod ridicol pe toţi cei interesaţi în conservarea prestigiului şi aşa-zisului bun renume. Convenienţele mic-burgheze urmează a fi dinamitate de nonconformismul tinerilor aflaţi în plină ofensivă împotriva ipocriziei. Conflictul dintre generaţii se declanşează cu brutalitate tocmai acolo unde părea că domneşte echilibrul şi respectul reciproc. Acalmia intransigenţelor absolute ascunde încă destule abateri de la normele de conduită morală chiar în sînul unei onorabile familii. False momente de respiraţie comică, cele cîteva intermezzo-uri ce survin pe parcursul reprezentaţiei culminează în final cu un dans frenetic în care se antrenează mai toate personajele cuprinse de o demenţială veselie. Spre disperarea eroinei ce se vede singură în faţa dezlănţuitei agresiuni a imposturii şi injustiţiei. Eugenia Laza are prestanţa şi eleganţa acelei femei care ia asupra sa multe din problemele atît de complicate ale familiei încercînd să le soluţioneze cu obiectivă solicitudine. Oţelită de loviturile nu tocmai uşoare pe care le primeşte din partea celor apropiaţi, Dorina Sătmaru are încă puterea să privească viaţa cu seninătate. Deşi compoziţia lui Eusebiu Ştefănescu nu este perfectă, comportarea personajului său, Gheorghe Sătmaru, severul „patriarh", are convergenţa necesară pe care rolul o impune în evoluţia sa imprevizibilă. Cornel Ciupercescu foloseşte o anume insolenţă incitantă pentru individualizarea tînărului ziarist Alexandru. Niculae Urs schiţează portretul unui fiu timid, înecat în bonomie dar şi cu un remarcabil dram de umor. Raluca Zamfirescu a fost exact distribuită pentru a figura o aprigă feministă care caută cu energie sporită să-şi apere mama. Bogdan Stanoevici face să irumpă candoarea şi exuberanţa stenică a virstei la care compromisul e de neconceput. Ecaterina Nazare Birlădeanu şi-a încărcat în mod plauzibil personajul cu o vicioasă indolenţă. Radu Dumitrescu apasă poate prea mult pe infatuarea eroului său. Lupu Buznea uneori şarjează, încintat de efecte facile. Olga Dumitrescu construieşte personajul bătăioasei solicitante — mamă, soră şi soţie — cu o risipă exagerată de gesturi şi o prea pronunţată afectare. În pofida dimensiunii reduse a rolului, bătrîna Valeria interpretată de Liana Dan Riza capătă în montare o pondere deosebită, ei revenindu-i sarcina să avertizeze asupra seismelor ce vor zgudui familia.

Irina Coroiu

televiziune

tv

Ciucurencu şi Jalea

Dispariţia unor mari artişti — cu cîteva excepţii şi acelea din vremuri mai line — se observă rareori cu ochiul liber. Chiar şi în cazul unor consacraţi în tabla de valori a momentului se întîmplă acelaşi lucru : contemporanii par incapabili să sesizeze cu exactitate, în dimensiuni reale, trecerea marilor muritori între marii nemuritori ai lumii. Omul este prea aproape de vederea noastră şi îl acoperă pe artist. Ceea ce se spune despre el este mai important decît ceea ce se spune despre opera lui. Abia mai tîrziu, odată trecut printr-o dungă de umbră care îl ascunde ani de zile priviri publice, răsare parcă brusc, în toată lumina sa, Artistul. Elevii îşi revendică maestrul, cu amintiri calde despre el, îl citează din memorie, îl iubesc şi-i cer statuie. Toate acestea ei le fac cu cea mai bună credinţă, folosind toate mijloacele care le stau la dispoziţie. Între aceste mijloace, televiziunea are un rol deosebit de important, sensibilizînd publicul cel mai larg. De aceea, emisiunile pe care le dedică marilor personalităţi ale culturii noastre sînt mai mult decît binevenite, ele tezaurizînd imagini şi cuvinte legate de operele lor.

În acest sens, cum am mai scris, emisiunea dedicată marelui pictor Ciucurencu a fost exemplară. Participarea pictorilor într-o emisiune dedicată unui pictor a fost primul semn de bun augur. Şi aceasta nu pentru că şi alţii care l-au cunoscut pe Ciucurencu ar fi fost neaveniţi, ci pentru că unui pictor mare elogiile i se aduc în primul rînd de către colegii săi de şevalet.

Poate că alţii ar fi vorbit mai frumos decît cei obişnuiţi mai mult cu lumina şi culoarea, decît cu cuvintele. Poate. Ei, însă, Baba, Piliuţă, Nedel, Brădean, Vasile Grigore, Cilievici, au fost mai convingători. Înţelegeau dinăuntru destinul unui mare artist a cărei viaţă nu a fost deloc uşoară, dar pe care nu şi-a deplîns-o niciodată, nici chiar atunci cînd era silit să umble după un „model", poet proletcultist, prin restaurantele de lux pe care acesta, în „sfînta lui minie revoluţionară", le bătea zi şi noapte. De fapt, pictorii sus-amintiţi, elevi sau nu ai lui Ciucurencu, nu făceau altceva decît să arate că şi-au însuşit lecţia sa de viaţă jertfită în faţa şevaletului pînă în ultima clipă. O jertfă a unui om care a născut pe unul dintre cei mai mari pictori români, mort alături de noi, nu prea de multă vreme, cînd încă nu-i puteam cuprinde cu privirea opera din cauza neîndepărtării. Aşa cum în zilele acestea ni se întîmplă la moartea lui Ion Jalea, cînd e prea devreme să-l putem privi pe acest mare sculptor, pe acest mare patriot care a plătit cu sîngele lui la Mărăşeşti împlinirea marelui ideal al Unirii, pe acest sfînt al pietrei care ne-a înzestrat cultura cu capodopere.

Iulian Neacşu

VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

ROMÂNIA- patria tuturor românilor (5)

Semnificativă pentru efortul uman de război depus de emigrația românească din S.U.A. în anii primului război mondial este o declarație făcută de John Cooper, membru al Congresului Statelor Unite care, omagiind atitudinea patriotică exemplară a românilor transilvaneni înrolați în armata americană, afirma cu prilejul adunării naționale a românilor de la Youngstown, la 9 martie 1918 : „Românii din America în proporție cu numărul lor, au dat armatei Statelor Unite mai mulți soldați decît oricare alt popor din America. Mă simt dator a elogia îndeosebi pe românii din Youngstown, care au întrecut toate celelalte colonii, dînd armatei americane sute de voluntari. Jertfa acestor voluntari însă nu este a noastră, ci a neamului românesc, în primul rînd. Prin victoria Statelor Unite și a Aliaților săi, România se va mîntui și întregul neam românesc va fi chemat la o viață nouă, liberă și democratică.

Misiunea patriotică română sosită în Statele Unite în vara anului 1917, a avut, pe de altă parte, un rol important în informarea opiniei publice, cercurilor politice și presei americane asupra aspirațiilor naționale ale poporului român. O astfel de acțiune s-a impus cu precădere, și din pricina simpatiei de care se mai bucura Austro-Ungaria, atît în rîndurile opiniei publice, cît și a cercurilor politice europene. Așa se explică de ce la 7 decembrie 1917, argumentînd Senatului hotărirea Statelor Unite de a declara război imperiului habsburgic, Wilson a ținut să accentueze că America nu intenționa să dezmembreze monarhia dualistă, iar în celebrele sale „14 puncte" din 8 ianuarie 1918, președintele se va limita să vorbească de o „dezvoltare autonomă a popoarelor Austro-Ungariei". Față de această stare de lucruri, era evident, că în acel moment, în America lupta românilor pentru dezrobire și unitate națională și statală nu era înțeleasă, cum adeseori nu era cunoscută nici măcar poziția geografică a României. Cu atît mai îndreptățite și meritorii apar, deci, eforturile neobosite și în cele din urmă încununate de succes depuse de emigranții și reprezentanții țării pentru a schimba această stare de lucruri.

Larga acțiune de informare desfășurată de cercurile emigrației române din S.U.A. în rîndurile opiniei publice și pe lîngă mijloacele de informare în masă nord-americane a făcut ca, începînd din toamna anului 1917, gazetele americane să aducă în atenția publicului importanța efortului de război al României, iar către sfîrșitul anului contactele directe ale misiunii patriotice române cu fruntași ai vieții politice din S.U.A. s-au concretizat în apariția în întreaga presă americană a unor articole semnate de acestia prin care se cerea sprijinirea revendicărilor juste ale României.

Imediat după deschiderea misiunii diplomatice române au început să se organizeze, cu sprijinul românilor din S.U.A., adunări în diferite orașe cu scopul de a informa opinia publică asupra deciziei nestrămutate a României de a continua războiul alături de aliați. Vizitele lui C. Angelescu în coloniile românești au devenit prilejuri de mari manifestații cu caracter național. De exemplu, la Chicago, în februarie 1918, un entuziast marș prin oraș cu drapele românești, și americane a fost urmat de un miting al celor 6000 de emigranți români, care au demonstrat pentru drepturile poporului român de a-și hotărî singur soarta. Rezoluțiile și moțiunile adoptate cu acest prilej și la alte adunări organizate la Detroit, Cleveland, Indiana, Harbor etc. au reprezentat expresia voinței populației românești din S.U.A. de a contribui cu toată ființa sa la înfăptuirea idealului național. Ele veneau să demonstreze încă o dată în fața opiniei publice mondiale greutățile și suferințele românilor din imperiul dualist austro-ungar, să contracareze corupția și propaganda denigratoare pusă la cale de oficinele germane și austro-ungare din America.

Alături de misiunea Stoica-Lucaciu și membrii primei reprezentanțe diplomatice la Washington, o acțiune susținută, au desfășurat oamenii de știință și cultură români veniți în S.U.A. pentru acțiuni științifice și culturale. Astfel, o bogată activitate a desfășurat prof. Paul P. Negulescu, cunoscut în cercurile universitare din Chicago ; dr. Nicolae Lupu ; inginerul G. Orghidan și O. Spirescu ; doctorul George Stănculescu ; actrița Agatha Birsescu, care a susținut o serie de spectacole la Cleveland, Youngstown și Detroit, în cadrul unor acțiuni politico-culturale organizate de „Comitetul Național Român" în prima jumătate a anului 1917 și soldate cu strîngerea sumei de 22 904 670 dolari și cumpărarea a două ambulanțe pentru „Crucea Roșie Română".

Cu prilejul apariției revistei în limba engleză „Roumania", la Chicago, Theodore Roosevelt avea să-i scrie editorului gazetei, prof. P. Negulescu : „Scumpul meu profesor Negulescu. Îți urez izbîndă cu revista americano-română. Vei face un adevărat serviciu pe căile ce urmezi mai întîi prin deșteptarea cetățenilor americani de origine română, arătîndu-le completa lor datorie ca cetățeni americani și, în al doilea rînd, prin deșteptarea americanilor, fie că sînt ori nu născuți în România, spre a ajuta „Crucea Roșie" și a da sprijinul pentru victimele războiului din România, făcîndu-i să cunoască suferințele României și ale poporului ei, precum și necesitatea de a o sprijini contra Austro-Ungariei". Tot acum a fost lansată o campanie proprie, prin „Asociația Româno-Americană de Cruce Roșie", în rîndurile americanilor și românilor, în vederea stringerii de ajutoare pentru „Crucea Roșie Română", iar ca urmare a conferințelor susținute în diferite orașe americane, a reușit să strîngă pînă la sfîrșitul anului 1917 suma de 28 000 dolari, trimisă sub formă de medicamente în țară.

Evenimentele de la începutul anului 1918 și agravarea situației militare a României, ce făcea inevitabilă încheierea păcii cu Puterile centrale, au marcat începutul unei noi faze în activitatea românilor de peste ocean. În fața șovăielilor cercurilor politice occidentale — îndeosebi a celor din Statele Unite și Anglia — de a accepta ideea aplicării consecvente și integrale a dreptului de autodeterminare a popoarelor din Austro-Ungaria, a intensificării propagandei ostile aspirațiilor românești, emigrația și-a orientat campania pe trei direcții principale : necesitatea lichidării Austro-Ungariei ; relevarea voinței poporului român de a continua lupta pentru desăvîrșirea unității statale și combaterea propagandei denigratoare și dovedirea justeței revendicărilor românești.

Prezența unor personalități de seamă ale vieții politice americane — guvernatori de state, senatori și deputați în Congres, ziariști, reprezentanți ai „Asociației Presei Americane" etc. — a membrilor legației Române la Washington, a misiunilor românești în S.U.A., a președintelui „U.S.R.A.", Ioan Păcurar și a redactorului șef — al ziarului „America", C. R. Pascu, dovedește importanța deosebită pe care lumea politică americană și cea românească de peste ocean au acordat-o adunării și hotărîrilor ei, precum și semnificația pe care aceasta o avea în cadrul general al mișcării naționale a patrioților transilvăneni. În plus, în fiecare colonie românească din S.U.A. și Canada au avut loc întruniri, iar ministrul României în Statele Unite, prezent în Youngstown, a primit nu mai puțin de 274 mesaje de felicitare sosite din toate provinciile S.U.A.

Discursurile rostite în ședința festivă a adunării din ziua următoare, 10 martie, au pus în lumină sensul profund și însemnătatea acestei acțiuni politice în lupta pentru libertate și unitatea poporului român. După ce a expus scopul pentru care România a intrat în război, ministrul României la Washington a declarat, în cuvîntul său, printre altele : „Prea mult au fost apăsați transilvănenii și am vrut să le dăm și lor libertatea. Știu și aliații noștri cum și pentru ce am intrat în război, știe chiar și America, țara aceasta puternică în care ne aflăm astăzi. Actul măreț pe care l-ați săvîrșit acum, cînd 150 000 de români din Ungaria și Transilvania au jurat credință României, dovedește sentimentele de care este pătruns neamul românesc de sub stăpînirile străine. Istoria noastră va înscrie această frumoasă manifestație printre cele mai mari evenimente din viața noastră". Adunarea a luat sfîrșit în acordurile cîntecelor „Deșteaptă-te Române" și „Stars and Stripes" preluate apoi din Catedrala Westminster de cei 20 000 de români aflați în piața centrală a orașului.

Pe adresa adunării au sosit numeroase telegrame de felicitare, exprimînd sentimente de sprijin și adeziune. Într-una din ele, ministrul de război al Statelor Unite îi numea pur și simplu pe românii aflați în America de Nord „foști supuși ai Austro-Ungariei", iar într-o scrisoare a Departamentului Executiv al statului Ohio se afirma, printre altele : „Declarația de credință... marchează o epocă în istoria rezidenților americani născuți în străinătate și este o stea călăuzitoare pentru strădaniile celor ce luptă pentru libertate, împotriva autocrației, în lumea întreagă".

La rîndul său, președintele Statelor Unite a primit din partea adunării o telegramă în care se preciza că „150 000 de români americani originari din Transilvania și Ungaria, înființînd astăzi în adunarea lor generală o Episcopie Română Ortodoxă în Statele Unite și rupînd astfel ultimele legături cu Ungaria și guvernul său, care vreme de zece secole i-au oprimat și i-au silit să-și părăsească casele și să pribegească în lumea largă, doresc să exprime adînca recunoștință și loialitate față de această mare țară a libertății. Ei primesc cu mîndrie vestea că un număr din fiii și frații lor s-au înrolat voluntari în armata americană și chiar participă la luptele din Franța. Își exprimă convingerea nestrămutată că, prin sacrificiul armatelor americane și aliate, națiunile mici vor fi eliberate, iar cele patru milioane de români transilvăneni aflați astăzi sub oprimarea maghiară, vor fi liberi și uniți cu Regatul României".

Adunarea de la 9—10 martie de la Youngstown, Ohio, a constituit un moment de înaltă ținută patriotică, prin care românii din America au hotărît unirea lor cu România cu aproape nouă luni înainte de actul istoric de la Alba Iulia. Referindu-se la importanța și semnificația adunării pentru lupta dusă de emigrație în vederea înfăptuirii deziderateloi naționale ale poporului român, gazeta „Roumania" din Chicago,

Jurămîntul voluntarilor ardeleni (1917)

avea să scrie, printre altele : „Această acțiune națională, acest gest eroic și acest devotament patriotic al românilor din Statele Unite ce doresc unirea cu Romania, dovedește cît de puternic este sentimentul lor național. Oamenii politici și întreaga lume pot trage concluzia că numai unirea tuturor românilor ar putea să fie o garanție pentru dezvoltarea națiunii române, potrivit cu voința sa liberă. Menținerea națiunii, principiu subliniat de președintele Wilson, poate fi înfăptuită numai pe această cale" .

Evoluția situației militare și politice din România în prima fază a participării sale la război, încheiată cu preliminariile de pace de la Buftea și pacea impusă de Puterile Centrale la București, la 7 mai 1918, a exercitat o scădere a acțiunilor întreprinse de Legația Română la Washington pentru propagarea cauzei românești, cu atît mai mult cu cît guvernul Marghiloman s-a dezinteresat de activitatea acesteia. Doctorul C. Angelescu, după ce a mai încercat un timp să desfășoare unele acțiuni contînd doar pe propriile sale mijloace, a plecat la sfîrșitul lunii martie la Paris, împreună cu secretarul Legației, Al. Rubin . La Washington au rămas numai însărcinatul cu afaceri N. Lahovari, V. Stoica și atașatul militar, maiorul Liviu Teiușanu. Sarcina informării opiniei publice și cercurilor politice americane asupra problemelor românești a fost preluată de presa și cercurile patriotice ale emigrației, la Detroit, Cleveland, New York, Pittsburgh, Youngstown, Chicago, Indiana Harbor și alte orașe americane. Organul de presă al U.S.R.A. releva în cazul românilor, necesitatea și dreptul aplicării principiilor autodeterminării și autonomiei politice și administrativ-teritoriale a naționalităților, proces ce începuse să se înfiripe în concepția politică a Washingtonului în ce privea soarta viitoare a Austro-Ungariei, și sublinia drepturile istorice bazate pe comunitatea de origine, limbă și etnogeografică, ale tuturor românilor, la existența într-un stat unitar : „Noi nu vrem numai autonomia Ardealului, noi vrem

formarea unui stat național român care să includă pe toți românii. Autonomia Ardealului o vrem, dar numai spre a decide alipirea noastră la mama patrie — România. România are dreptul a ne cere. Noi aparținem României, precum și Ardealul de drept e al lor ca și al nostru."

Într-o scrisoare către secretarul de stat al S.U.A. Robert Lansing, vicepreședintele Consiliului Național al românilor din Transilvania și Bucovina și Banat Vasile Stoica relata dorința nețărmurită a românilor din provinciile cucerite și din emigrație de a lupta alături de Puterile Aliate : „Pacea impusă de Puterile Centrale Regatului României — care a fost înconjurată de inamici din toate părțile și care nu a avut nici o posibilitate de a primi ajutor din partea aliaților — a stîrnit indignarea întregii națiuni române. În special aceasta a fost o lovitură dureroasă pentru noi, cele patru milioane de români, care, oprimați de Ungaria și Austria, am primit lupta Regatului Român ca pe o salvare a noastră și dezertînd din armatele austro-ungare ne-am unit steagurile roșii, galbene și aloastre ale României într-un număr mai mare de o sută de mii. Românii care se află astăzi sub puterea pumnului german, și în special noi românii din Transilvania și Bucovina, refuză să recunoască orice pace care nu ne-ar aduce libertatea totală și unirea întregului neam într-un singur stat român. Pe viitor, vom face tot ce ne stă în puteri pentru a organiza forțele pe care le avem în statele aliate și pentru a continua lupta de partea aliaților pînă la victoria finală".

Aceste acțiuni ale românilor aflați pe teritoriul altor state se împleteau cu lupta pe care întregul nostru popor din teritoriile cotropite ca și a celor din vechea Românie o purta pentru realizarea idealului național . În acest climat, acțiunile românilor din străinătate încep să crească în toamna anului 1918 au devenit mai puternice, mai concertate. În Statele Unite ale Americii intrunirile și acțiunile au vizat în primul rînd anularea păcii impusă de Puterile Centrale în mai 1918. Merită a fi amintită adunarea din sala Societății „Carpatina" din Cleveland, cu care prilej s-a creat comitetul de formare al „Ligii Naționale Române din America". În manifestul adoptat „Către toți Românii", se afirma, printre altele : „Noi Românii, vrem ca toate neamurile în jurul nostru să fie pe deplin libere, orînduite în state naționale democratice, întinzîndu-se pînă la granițele limbilor lor ; vrem să cinstim aceste neamuri, să fim cinstiți de ele și să trăim în bună vecinătate și bună frăție. Acesta este programul nostru. Și vom sta cu toate puterile noastre alături de Statele Unite și de celelalte Țări Aliate, care se luptă spre a-l aduce la împlinire. Pacea pe care au stors-o nemții și ungurii astăzi de la România nu are și nici nu poate avea nici o tărie. Adevărata pace va fi aceea pe care o vor dicta Aliații la sfîrșitul războiului și va face o dată dreptate lumii și mai ales neamurilor care au suferit, cum am suferit noi". În același timp, cu prilejul adunării generale a „U.S.R.A." la Youngstown, a fost înființată organizația politico-națională „Liga Națională Română din America", reunind reprezentanți a 182 organizații româno-americane, ca organism central de activitate patriotică, sub președinția lui Vasile Stoica. „Liga Națională Română" și-a format secții locale în majoritatea orașelor Americii unde se aflau colonii de români. Ea și-a creat un birou politic și unul militar, avînd legături strînse la Cleveland, San Francisco și Chicago, New York, precum și la Vladivostok și Tokio.

La 13 septembrie 1918 „Liga Națională Română" s-a unificat cu „Comitetul Național Român" și cu „Liga și Ajutorul", și au format „Comitetul Național al Ligii Naționale Române" din America, cu denumirea restrînsă de „Liga Națională Română", avînd președinte pe Vasile Stoica și vicepreședinți pe Ion Podea și Ioan Sufană, din partea „Ligii și Ajutorului" și respectiv, „U.S.R.A.".

„Liga Națională Română" și-a fixat ca obiectiv politic major obținerea unui sprijin explicit din partea guvernului american pentru realizarea unității naționale a tuturor românilor. Mijloacele folosite cu perseverență pentru atingerea acestui obiectiv au fost : informarea sistematică a presei, ținerea de conferințe, contactul cu oamenii politici și personalitățile oficiale.

Un aspect important din activitatea „Ligii Naționale Române" l-a constituit reluarea în vara anului 1918 a legăturilor de colaborare cu reprezentanții celorlalte popoare ce luptau pentru eliberarea de sub oprimarea habsburgică. Această colaborare a fost impusă de necesitatea unirii eforturilor în vederea contracarării tentativelor disperate, de ultimă oră, întreprinse de Austro-Ungaria pentru salvarea, sub o formă sau alta, a imperiului, fapte ce aveau implicații directe asupra opiniei publice americane, în rîndurile căreia era încă destul de adînc înrădăcinată ideea eronată că Austro-Ungaria ar fi constituit un factor stabilizator în Europa Centrală, nu numai prin poziția ei în echilibrul forțelor, ci și prin rolul de păstrător al ordinei între națiunile mai mici din această parte a vechiului continent. Colaborarea manifestată de organizațiile și reprezentanții românilor, cehoslovacilor, iugoslavilor și polonezilor din S.U.S., avea să constituie o infirmare directă a acestor prejudecăți și să atragă simpatia americanilor pentru ideea dezmembrării Imperiului dualist și a refacerii pe ruinele acestuia a statelor unitare și independente.

Mircea Mușat
Ion Ardeleanu

«NOI VREM SĂ NE UNIM CU ȚARA» (III)

După cum am arătat în partea întîia a acestui articol, adunarea convocată de canceliștii români de pe lîngă tabla regală (curtea de apel) din Tg. Mureș, a fost interzisă de autorități. La intrarea și ieșirea din sate s-au ridicat spînzurători pentru intimidare. Podurile de peste ape au fost distruse sau trase. Nimeni și nimic nu a putut stăvili însă elanul. Apele au fost trecute prin vaduri sau cu înotul, cu toți grăbindu-se spre Blaj, „călăuziți de duhul lui Horia". Primii sosiți au fost mureșanii în frunte cu Alesandru Papiu Ilarian. Ca să-și îmbărbăteze cetele el le-a spus: „Vrem dreptate, vrem pace. Să trăiască națiunea română. Voi, cei prezenți aici, voi sînteți poporul și credeți-mă, de ascultați de noi, gloanțele puștilor nu pot să pătrundă în voi. Șerbi nu mai vrem să fim. Nu vrem să domnim peste alții, dar nici nu vom mai suferi să se mai facă legi în această țară a noastră fără știrea noastră". [1])

Între timp au sosit Iancu și Buteanu cu muntenii. Cei doi canceliști au cuvîntat și ei în același sens. Din acea zi cei trei au fost considerați „tribuni ai poporului".

A doua zi s-a răspîndit zvonul că sosește Bărnuțiu, considerat de toți, conducătorul suprem. Mulțimea i-a ieșit în cale și ar fi vrut să-i tragă căruța pînă în fața catedralei. El însă le-a adresat cuvintele : „Lăsați, acum nu e timpul, frații-lor, să băgăm pe oameni în jug ci să-i scoatem. Lăsați dară să tragă vitele că voi ați tras destul și acum să fim oameni liberi" [2])

De pe treptele catedralei Blajului, Simion Bărnuțiu a îndemnat la moderațiune și ascultare de oamenii poporului. Toți cei prezenți să se întoarcă acasă și să răspîndească vestea că o altă adunare, mult mai lărgită, se va ține, tot la Blaj, în ziua de 3/15 mai cînd se va cere libertate, egalitate și frățietate pentru toți locuitorii țării, dar mai cu seamă ștergerea iobăgiei, ceea ce cei prezenți au aprobat cu entuziasm.

Din acea zi, între Bărnuțiu și cei trei tribuni s-a stabilit o perfectă identitate de simțăminte, idei și acțiuni viitoare.

Adunarea de la 30 aprilie 1848, repetiție generală pentru cea de la 3/15 mai, a fost, în întregime, o ispravă a tineretului, în fruntea căruia au stat Alesandru Papiu Ilarian, Avram Iancu și Ioan Buteanu. „Fără de ea, poporul rămînea în nepăsare, în neștiința împrejurărilor de față și orbecăia fără nici o direcție. Fără această adunare, poporul nu apuca să-și cunoască oamenii, iar conducătorii se lipseau de reazimul poporului".

Într-adevăr, între timp contele Teleki, guvernatorul Transilvaniei, s-a deplasat la Sibiu și a dus tratative atît cu reprezentanții universității săsești, cît și cu reprezentanții autorizați ai poporului român. Sașii au declarat că nu vor unirea cu Ungaria ceea ce le-a adus din partea guvernatorului aspre mustrări și amenințarea că „ar putea fi scoși din țară cu privilegii cu tot".

În ceea ce-i privește pe români, ei au opinat că adunarea la Blaj este de strictă necesitate tocmai pentru a putea lua hotărîri cu privire la unire. Punctul lor de vedere a fost acceptat dar li s-a cerut ca să nu țină o singură adunare ci două : una a celor care aderaseră în 1700 la biserica Romei, alta a celor ortodocși. Aceasta era o manevră de a desbina și desuni pe români, dar care a fost categoric respinsă. Ungurii și secuii, i s-a răspuns, deși sînt romano-catolici, reformați și unitarianiști, au fost convocați într-o singură dietă ; românii vor face și ei la fel.

După discuții furtunoase, guvernatorul a cedat dar a făcut cunoscut că forța publică va veghea ca nimic să nu tulbure ordinea.

La marea adunare națională de la Blaj, convocată pentru ziua de 3/15 mai 1848, tribunii poporului au jucat rol mai modest. Dar ei au mobilizat și de data aceasta poporul și l-au adus la Blaj în cea mai mare disciplină. Pentru meritele lor au fost cooptați în Comitetul Național, ca și în Comitetul de Pacificare, ocupînd funcții de mare răspundere. Cînd desfășurarea evenimentelor a demonstrat că programul bărnuțian trebuie susținut cu arma în mînă, brațul revoluției a devenit Avram Iancu, „Craiul Munților", care a trecut apoi în legendă.

Activitatea desfășurată de democrații revoluționari ardeleni de la 1848 este vrednică de admirația și recunoștința noastră.

Pe Cîmpia Libertății de la Blaj au manifestat atunci pentru dreptate și libertate, patruzeci de mii de mandatari ai poporului român. Un număr egal a fost răpus de „tribunalele de sînge" și de revoluție. Răsplata pentru aceste sacrificii a fost minimă. Reacțiunea regrupată a realizat Dualismul ale cărui roade au fost procesul Memorandului, legile de desnaționalizare, numeroasele procese de presă, temnițele de la Seghedin și Vaț, etc. Dar rezistența asupriților a continuat cu dirzenie sporită. Și astfel, după alți șaptezeci de ani, ei vor fi convocați din nou într-o mare adunare națională. Se împlinea acum un deziderat mai vechi pe care, imediat după întoarcerea de la Blaj în 1848, George Barițiu l-a formulat astfel în **Gazeta de Transilvania** : „soarta neamului românesc se va hotări la București și la Iași, nu la Cluj sau la Buda".

Într-adevăr, „soarta poporului român", împlinită pentru scurtă vreme de voievodul ucis mișelește de imperiali pe Cîmpia Turzii și mărturisită, în 1848, pe Cîmpia Libertății de lîngă Blaj, în sensul că „NOI VREM SĂ NE UNIM CU ȚARA", și-a găsit aevea întruchipare, la Alba Iulia, în memorabila zi de 1 decembrie 1918.

Corneliu Albu

[1]) **Al. Papiu Ilarian, Istoria Românilor din Dacia Superioară, Vol. II, Viena 1852, p. 134—135.**
[2]) **Idem, op. cit. p. 144.**

plastică

Album

Tot mai des apar în librării, sub semnătura editurii Sport-turism, albume de artă, de o excelentă ținută grafică, reprezentative pentru numele unor valoroși artiști plastici clasici sau contemporani. Așa se face că recent pictorul Nicolae Georgescu s-a prezentat publicului larg cu un asemenea album, de mici dimensiuni, dar bine alcătuit, adunînd între coperțile sale tot ceea ce a exprimat mai cursiv și mai valoros tînărul artist de-a lungul timpului.

Bucurîndu-se de o prefață doctă și rafinată, scrisă de Gh. Cosma, această „carte de artă" sintetizează lumea mirifică a Dobrogei, și în primul rînd a Deltei, în viziunea plastică a pictorului. Născut pe malul Dunării și trăind acolo, N.G., ca de altfel și tulceanul Ciucurencu, de arta căruia se simte atras, sensibilizează spațiul acesta geografic înălțînd cu consecvență un adevărat poem meleagurilor natale, consumînd întreaga gamă de griuri și alburi subtile în tușe exacte, spontane, ce parcurg mari geometrii. Prin însăși natura sa un asemenea album este limitat, obligînd artistul să opteze la o exemplificare strînsă investind, în cazul de față, doar în douăzeci dintre picturile sale calitatea de a-l reprezenta și, trebuie recunoscut acest lucru, în cele mai expresive dintre ele. Nostalgicul „Cintăreț" sau irizanta „Toamnă dobrogeană" fac corp comun aici cu peisajele și anotimpurile dunărene, spațiu cultivat cu multă căldură și lirism, ce comunică o vibrantă

trăire interioară proprie autenticilor artiști.

Într-o cromatică strînsă, dar nuanțată, amintind în unele locuri și de Lucian Grigorescu, pictorul se supune unei perfecte disciplinări, ocolind facilul coloristic și ideatic, inexpresivul, reușind o perfectă echilibrare a tablourilor. Realității strict geografice îi corespunde un spațiu afectiv amplu, dominant, în tușe largi, cu geometrii generoase, sensibile, ocolind fotograficul. Ne facem datoria să mai amintim „Arlechinii", peisajele închinate cu patetism portului Sulina, „Concret" și cele două „Constanțe", ca și mai complexul tablou „Trepte", în care pasta folosită începe să capete și nuanțele ruginii ale apusului de soare.

Pictura lui Nicolae Georgescu se dezvăluie privitorului în toată prospețimea sa în primul rînd în peisajele imaginate și abia mai tîrziu în naturile statice sau în portrete. Poet profund, el sensibilizează și umanizează mari spații ce altfel ar rămîne în abstract. Generos cu sine, cu arta sa și cu cei din jur, Nicolae Georgescu „se remarcă a fi — cum scrie Gh. Cosma în amintita prefață — unul dintre cei mai sensibili și deopotrivă lucizi reprezentanți ai generației sale".

Într-o perfectă armonie între lumină și culoare, pictura sa exprimă în primul rînd o imensă afecțiune față de mirajul vieții, față de marile ei cicluri.

Gabriel Iuga

muzică

Momente camerale

În sala mare a Ateneului Român, muzica preclasică este oricînd binevenită. Rezonanța splendidă a sălii, eleganța arhitecturii, larga capacitate de găzduire a publicului sînt tot atîtea argumente de care s-a prevalat conducerea filarmonicii pentru a organiza aici un reușit recital vocal, cel al mezzosopranei Steliana Calos. Intitulat „Comori muzicale ale secolelor 17 și 18", concertul s-a bucurat de acompaniamentul meritoriu al lui Iosif Sava la orgă, Mihai Virtosu la clavecin, Mircea Opreanu la vioară și a ansamblului „Consortium violae" condus de Sanda Crăciun. În cuprinsul recitalului, momentele muzicale au alternat cu momente de poezie susținute de actrița Adela Mărculescu. Care ar fi trăsăturile particularizînd repertoriul abordat de Steliana Calos cu vădită plăcere de a cînta ? Împărțită în două, seara de concert s-a structurat deopotrivă după criteriul alternanței unor lucrări cu caracter diferit sau cu acompaniament divers și după criteriul grupării lucrărilor prezentate în „pachete" omogene din punctul de vedere al școlii componistice, al cronologiei muzicale, al ariei geografice și spirituale. Prima parte a cuprins cîteva splendide piese de Alessandro Stradella, Benedetto Marcello, Allessandro Scarlatti, Claudio Monteverdi, cărora li s-a alăturat britanicul Henry Purcell, în timp ce partea secundă a fost integral consacrată literaturii vocal-instrumentale germane. S-ar putea obiecta, referitor la această a doua parte cuprinzînd momente semnate de Haendel, Gluck, Bach și Mozart, că a fost eterogenă stilistic. Scriam și cu alte prilejuri : coeziunea repertorială este un criteriu general, un cadru care trebuie să existe nestînjenind configurarea concretă a programului. În ceea ce privește interpretarea, elementul care primează este expresia, puterea de penetrație a vocii, frumos și interesant totodată timbrate, voce de intens dramatism și amplitudine în momentele culminante. Dincolo de unele imprecizii de intonare și de cîteva neglijențe în acompaniament, recitalul Stelianei Calos a fost un moment reușit.

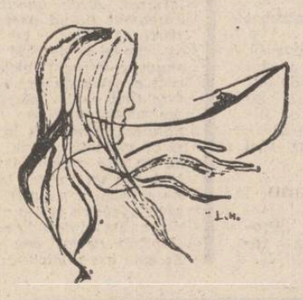

Printr-un spectacol cu **Precauțiuni inutile** în coregrafia Alexei Mezincescu, Opera Română reamintește că artista emerită Alexa Mezincescu a împlinit recent trei decenii de activitate artistică. Alături de ea, în aceeași specială distribuție, Adrian Caracaș, solist al operei bucureștene și susținător (dintre foarte puținii specializați în această direcție) al unor roluri comice sau de divertisment, de pitoresc, și-a sărbătorit împlinirea aceleiași perioade de activitate artistică (nu trebuie înțeles că genul de roluri pe care s-a profilat Adrian Caracaș ar aparține unei categorii secundare ; în economia fiecărui balet, asemenea personaje sînt mai mult decît necesare iar rezolvarea lor convingătoare este la fel de dificilă ca susținerea unui rol de prim solist). Alexa Mezincescu este unul din rarele exemple de îmbinare reușită a exercitării efective a artei dansului, cu reusite notabile, și a concepției coregrafice. Montările sale, multe din ele reușite indiscutabile, se disting mereu prin ceva deosebit, toate avînd ca numitor comun, cred, abundența de imagini. Este o trăsătură stilistică care presupune fantezia, efervescența reprezentărilor vizuale în mișcare, în înlănțuire, ca element determinant al unei estetici excelent adecvate scenei coregrafice.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

MIHAIL SADOVEANU

VII

Dacă Ion Agârbiceanu recepteaza formele de manifestare a ezoterismului folcloric cu maximă gravitate, dind a înțelege că pentru eroii povestirilor sale **trăirea în mit** echivalează cu trăirea realului la cote paroxistice, cînd e vorba de Sadoveanu, datele problemei apar sensibil diferite. Marele prozator își ia distanța necesară și, cu bonomă, chiar amuzantă ironie, tratează totul ca pe un fapt inscris pe axa a ceea ce constituite dimensiunea **culturală** a existentei lumii sale. „Etnografismul" anistoric propriu viziunii genezice din eposul sadovenian se relevă și în această direcție. Avind statut de suostrat cultural, mai intîi, ezoterismul se infiltrează în viața colectivității umane ca un element ce dă spectacolului continuu al existenței un plus de vivacitate, impinsă adesea, pe treapta senzaționalului. Într-o asemenea perspectivă, nu interesează atit credința în adevărul trăirii mitice, cit calitatea de spectacol autentic, gustat de protagoniști și de „spectatori", deopotrivă. Eroii sadovenieni antrenați în astfel de povești se complac cu deosebită plăcere în ambele posturi ; ideea de reprezentație, de inscenare îl fascinează permanent.

Constituind sarea și piperul vieții de fiecare zi, se înțelege că pînă la un punct ezoterismul folcloric se manifestă ca un gest reflex, integrat în mentalitatea colectivă. La acest nivel, proza lui Sadoveanu se dovedește a fi un foarte sensibil seismograf, capabil să înregistreze cele mai insesizabile și mai diverse date. Notațiile vizează în primă instanță motivația adusă întîmplărilor, stărilor de lucruri care într-un fel sau altul par că nu se supun logicii normale, ce ar trebui să guverneze raportul efect-cauză. În fond, însă, constatăm că e vorba de un adevărat demers regizoral avînd drept scop reașezarea faptelor sub semnul tainei, element pentru care lumea sadoveniană se dă pur și simplu în vînt. Surpriza e de a vedea că chiar în primele sale cărți de povestiri, prozatorul se arată deosebit de sensibil la acest incintător și nevinovat joc de-a taina. Astfel, volumul **Crișma lui moș Precu** (1904), cu lanțul lui de secvențe relativ autonome, distribuite la modul boccaccian într-o amplă nuvelă de incadrare, inventariază, minuțios, tot ce vine în intîmpinarea respectivei dimensiuni culturale a existenței. Fiind el însuși un personaj cu o biografie învăluită în cețuri („Bătrînul avea un trecut destul de neguros, nimeni nu-i cunoștea tinerețea. Doar el singur, citeodată, lăsa să se priceapă unele lucruri. Așa, dădea a înțelege că pe lîngă ciobănie a mai făcut și hoție prin ținuturile nemțești, cu Buracinschi, cu Piele-Verde și cu alte fete. «Asta o făceau mulți voinici pe vremea mea ! zicea el — nu-i nici o rușine»"), bătrînul crișmar, precum hangițele din viitoarele mari scrieri sadoveniene, stimulează apetitul celorlalți pentru tacîaua contaminată de farmecul ezoteric. Stînd la tejgheaua descintată („De o parte și de alta a gurii pe care bătrînul dădea drumul gologanilor, luceau țintuiți doi pitaci de cite zece bani, descintați cu năvalnic și meniți să tragă la saltar arama și argintul"), moș Precu aruncă mereu sămînța vorbei pe care mintoșii mușterii o prind din zbor. Lăsînd la o parte acele capitole care, cum se va vedea, împreună cu alte povestiri dau conținut distinct unui gen de narațiune eminamente fantastică tipic sadoveniană (este vorba de capitolele intitulate **Povestea babei cîrne, Zaharia lui Zardina** și **Claca**), deocamdată să relevăm funcția strict „decorativă" în planul mentalității comune, conferită practicilor magice. Este situația în care fenomenul se manifestă la nivel inocent pragmatic. Pentru explicarea unei anumite întîmplări de oarecare rezonanță misterioasă, înscrisă în calendarul vieții cotidiene, se apelează cu mare plăcere la argumente ieșite din sfera logicii firești. Apetența pentru spectacol, se înțelege, este suverană și acum. Animozitățile ivite ca din senin între soția crișmarului, mătușa Anghelina și soția morarului, mătușa Casandra, sînt opera babei Maranda, personaj binecunoscut în lumea satului de altădată, deținînd rolul de intrigant infailibil. Pentru a se răpune una pe cealaltă, rivalele fac uz de descintece bizuite pe practici naiv totemice ancestrale : „Și-ntr-o bună dimineață, găsea morărița în bătătură o broască cusută cu ață roșie la gură. Larmă și spaime. Aista-i faptul ! Repede la desfăcătoare, că nu-i chip ! Și-n altă dimineață, iaca și la ușa crișmei o căciulie de usturoi, plină de ace înfipte întrînsa. Și dă-i cu descintece, și dă-i cu desfăcături, de se puseră pe gînduri bieții mosnegi" **(La moară)**. Dată fiind bogăția repertoriului la care se poate apela, cele două bătrîne nu ezită a se face vinovate de păcate vrăjitorești și mai mari : „Așa, una s-a dus la biserică cu nouă luminările de ceară, și le-a lipit de un sfeșnic la Maica Domnului, cu lumina în jos. Și bătea mătănii blăstămînd : cum se topesc luminările de ceară, așa să se topească vrajmașa ! Alta a vrut să puie pe unguroaică (femeie „de peste deal, din valea Moldovei", care, după spusele babei Maranda, e neintrecută în asemenea diavolești treburi, n.n.) să facă pe ursită. Să se ducă vrăjitoarea în pădure, în pielea goală, la un copac gros, tăiat, să bată nouă pene în inima lemnului și să descinte, fie ei acolo. Și cum or intra penele în inima copacului, așa intră și moartea în trupul uritei".

Redevenind bune prietene, într-alt loc **(Mătușa Casandra)** bătrînele se confensează între ele, „glossînd" cu aprindere în jurul unui „păcat" de neiertat pe care nevasta morarului îl săvîrșise într-un moment de slăbiciune, mîncînd carne de purcel în zi de post. Ceea ce explică într-u-totul necazurile prin care trece biata femeie : „Și peste noapte, dragă Anghelică, n-a dat **bala** la purcică ? Că aveam o puicuță frumușică și grăsuță, de-ți era drag să te uiți la dînsa. Și țipa, săraca, parcă zicea : săriți de mă scăpați ! Iar omul meu dormea să tai lemne pe el. Degeaba-l scuturam și răcneam la el. Parcă era de piatră. Și s-a dus lupul cu purcica. La anul, cum ne-a murit un mînz ? Pe urmă n-a căzut Neculai bolnav ? Ș-acu nu-i altă pacoste cu flăcăul ista ? Pedeapsa Celui-de-sus, ce crezi ? Dă să știu că mor și nu mă spurc !".

De mare cinste se bucură în proza lui Sadoveanu și practicile vrăjitorești menite a-i scoate, chipurile, pe oameni de sub stăpînirea patimei erotice. Un asemenea amuzant caz întîlnim în **Rătăcirea lui cuconu Toderaș,** povestire ce face parte din volumul **Bordeienii.** Cucoana Catinca, eroina povestirii, propune exemplul femeiei a cărei mentalitate mistică se bizuie în egală măsură pe încrederea în puterile de vrăjitoare ale babei Ursărița dar și pe bigotismul cel mai ardent ; „și-mi mărturisește credința ei neînfrîntă în deslegările babei Ursărița, care de mult a murit, și-n iconița Maicii Domnului, la care și azi arde candelă credincioasă", notează în final povestitorul. În sprijinul unei asemenea convingeri, caracteristică prin sincretismul ei bizar, eroina rememorează întîmplările legate de drama ei conjugală, făcute și desfăcute, toate, datorită fericitei conlucrări dintre cele două „forțe". Evident, la început, cîștigul de cauză este totuși de partea diavolului, aflat în slujba rivalei :

— „Duducuță, duducuță, pe mine să mă ierți, duducuță, da eu dintru început am știut că l-a dus unguroaica la ibovnică, la mare depărtare, da n-am vrut să-ți strict inima...

— Cum ai știut? Cine ți-a spus? a întrebat uimită cucoana Cătinca.

— Mi s-a arătat în cărți și-n bobi, duducuță. Și ți-am spus eu că unguroaica aceea a lui Ferenț e legată și cu cel necurat, cruce de aur în casă... S-a dus ea întîi acolo, la mama lui Dumitrașcu, și s-a sfătuit. Și i-a făcut cu ulcica, duducuță, ș-a menit așa că de unde a fi, din așternut, de la moară, de pe drum, să-l ieie și ca vîntul să-l aducă la ele".

Nicolae Ciobanu

P.S. În foiletonul trecut, se va citi : „Programul sămănătoristo-**poporanist**" ; „Acea revelatoare confuzie aperceptivă", precepte.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

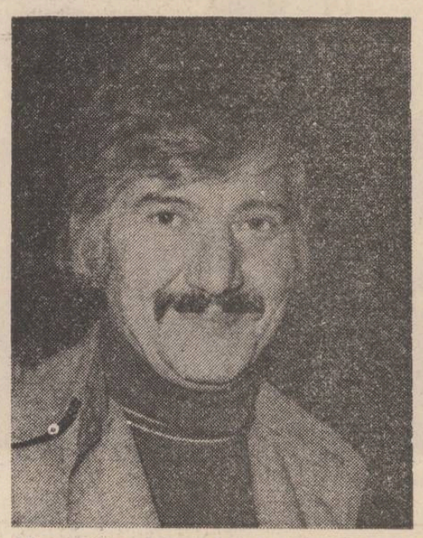

Mircea Micu, bucuros că, în sfîrșit, Doamna de zăpadă nu mai are secrete pentru nimeni

Geo Bogza, Alexandru Balaci, Maria Banuș, Constanța Buzea ascultă cu atenție cuvîntul unui coleg de breaslă

Literatura română de azi prin trei reprezentante : Florența Albu, Elena Tacciu și Ileana Mălăncioiu

Cenaclul «Numele poetului»

ȘEDINȚA A XVII-A

În prima parte a ședinței de vineri, 4 noiembrie 1983, conducătorul cenaclului, poetul Cezar Ivănescu, îl prezintă auditoriului pe oaspetele serii : prozatorul, eseistul și poetul **Francisc Păcurariu,** care — prin carieră, existență / destin și operă — este unul din scriitorii exemplari de astăzi.

Încă din primele momente, între scriitorul Francisc Păcurariu și cenaciști s-a creat o excelentă stare de comunicare, domnia sa avînd dorința și cu ce să ne umple mintea și sufletul, iar noi avînd apetența să primim, ba, mai mult, să aflăm în domnia sa fereastra prin care să privim asupra unei perioade despre care s-a spus / scris prea puțin și timid. Aflăm astfel despre „generația războiului" sau „generația pierdută", pierdută și nu prea — spune Francisc Păcurariu —, ea și-a pierdut numai momentul intrării faste în literatură (Ștefan Augustin Doinaș, Ioanichie Olteanu, Valeriu Anania și mulți alții); deailtfel un scriitor care nu se afirmă în cadrul generației sale pierde marele prilej de a se afirma în condiții firești, un debut tardiv cerînd o adaptare la o situație care nu corespunde posibilităților sale date. De asemenea, aflăm cîte ceva despre viața românească din Transilvania în timpul ocupației, despre care se știe foarte puțin și s-a publicat și mai puțin din cauza unei prejudecăți care nu-și mai are rostul nicicum. Mai aflăm de asemenea lucruri interesante despre perioada în care scriitorul Francisc Păcurariu a stat în America Latină și cînd i-a cunoscut personal pe mulți dintre scriitorii continentului sud-american (Asturias, Sabato, Marques), situație fericită care l-a imbuisionat să scrie cîteva lucrări de sinteză despre principalele aspecte și tendințe ale literaturii latino-americane.

În partea a doua a ședinței, criticul **Nicolae Georgescu** a citit două eseuri proprii („Răvașul tînărului domn" și „Plînsu-mi-s-a"), iar în lipsa autorului, actorul Al. Mălinescu a citit substanțial din poemele poetului moldovean cu destin deosebit de ingrat **Petru Aruștei.**

Au urmat luările de cuvînt în care :

Maria Cerchez — referindu-se la eseurile lui Nicolae Georgescu — afirmă că ele cuprind o arie extrem de interesantă, idei extraordinare, sînt un exemplu de critică comparată, asociațiile sau trimiterile la clasici fiind originale în interpretare; cît despre Petru Aruștei, îl consideră un poet genial, afirmînd că aceasta nu este o apreciere elogioasă, ci efectiv ceea ce ne trebuie nouă acum ca gen de scriitură, textele poetului fiind pentru noi adevărate băi spirituale, fenomene care izbesc prin lumina lor, o conștiință poetică bine ancorată.

Alex. Horia — cu privire la eseurile lui N. Georgescu — consideră că ele sînt curajoase în încercarea lor exhaustivă de a găsi relația culturală ; o relaționalitate a tuturor posibilităților, de la autentic la hazardul unei cazuistici de-a dreptul inventate ; despre poezia lui Petru Aruștei spune că este o poezie de pe un alt tărîm, ținutul Micului Prinț, cu trăiri paroxistice, poetul are forță vizionară, pirjolitoare, e prins într-o trăire tensională jos-sus, teluric-cosmic, celest-solar, din care răzbate zvîrcolirea autorului ce vrea să iasă la lumină ; un vizionar care nu trebuie interpretat în particular, ci ca o emblemă, ca un continent.

Nicolae Măcovei descoperă în Petru Aruștei un poet excepțional, poetul purificîndu-se și purificîndu-ne și pe noi, un templu unde se oficiază existența umană.

În încheierea ședinței, **poetul Cezar Ivănescu** sintetizează : în Petru Aruștei aveți poetul autentic ce balansează între sublim și ridicol cu maximum de forță și talent ; există asemenea autori underground care nu mai reușesc să iasă la lumină, de aici ideea că o literatură este cu atît mai puternică cu cît își va recupera aceste talente.

Hero

NUMELE POETULUI

Viorel Padina

Redutabil iconoclast, Viorel Padina, autorul manuscrisului Poemul de oțel, *(cîștigător la recentul concurs de debut al Editurii* Cartea Românească*) pare decis în această fază a provizoratului cartezian în care se află, se experieze stilistic și să submineze prin ironie, facondă și emfază, un limbaj poetic acreditat devenit mecanism în observarea inteligent-mefientă a acestui poet urmuzian prin demers, meserie, și, nu în ultimul rînd, prin rigoarea metodică demolatoare...*

Citindu-i cartea, parcurgi. încifrată de grila unui stil agresiv particularizat, întreaga istorie a poeziei românești din ultimele două decenii și trăiești, paradoxal, o mare satisfacție, căci dincolo de replica literară *nu descoperi, ca la Mircea Cărtărescu, nici o vulgaritate și mai ales nici o prezumție aneantizatoare.*

Diabolica vervă parodică, pura voluptate a rostirii, ne încredințează că Viorel Padina, trecut de faza „pastiches et mélanges", ca și de acea negativă a dubitației, își construiește ca un adevărat artist propria-i originalitate decelabilă la nivelul oricărui poem nu numai ca o replică strict contextuală ci și ca limbaj referențial... stilurile, dar și oamenii, „figurile evocii", compun un mic roman al poeziei românești, savuros, cum poemul citat mai jos ne-o probează : „E fost bărbat fost angajat însă chinuit de hipnotizorii care l-au invadat. Aceștia îl țin ileoal tulburat invineții și însingurat ce păcat / Iată strigă el o presimțire despre murire. Prin boli și relații se ucid frații. La televizoare eu văd în eroare cum cad vaviloane strălucite coroane / Și este așa : Ziua și noaptea prin geamuri aude larmuri. Aude bubuind oase mișcări de rase dragomul țipînd peste hoți bătăi misterioase în porți / Este așa : Hipnotizorii provoacă grupuri se deschid picupuri. Ei stau în cale cu anumite vorbe triviale și el se ferește în van căci e prins de can can strivit sub funduri stătute tîrît pe la baluri scandaluri macerat de isme sentimentalisme / Adevărat : El a trimis o plîngere către stat în sensul că ar fi hipnotizat și că vede în marea lunetă cum un comando de pe altă planetă îi tintește creierul c-o arbaletă dar un notar bos i-a răspuns pe dos că n-are nimica nu merită frica. La care ăstuia i-a sărit păsărica și i-a zis : Păsăruică de ce mi-ai dat nume muică de ce i-ai dat stîngă curvă nătîngă de ce lași acu să il ducă moartea năucă / Și este așa : Hipnotizorii îl chinuiesc aude glasuri ce nu-l slăbesc mașini vuiesm morții trozesc viii zîmbesc nefiresc. Totul îi pare inimic nimeni nu mai crede în nimic. I se întind nade otrăvite monade ispitinde cuvinte de nu mai poate trăi cuminte / Pentru acestea și pentru cuvîntă și pentru o mai limpede știință : El cere cu tărie oamenilor adevărați roagă pe frați să nu mai fie țintit prin pereții blocului și prin ferestrele magneticelor apartamente accente să fiz și el deshipnotizat (numărat) ca pe conștiința atitor zile întîmpinate să simtă că s-a născut a doua oară iar tot hipnotizatorii să moară / Să înceteze experințele la integritatea lui fizico-neuro-psihică să înceteze orice lirică. Jos această mafie din viața lui vie virful cu dor viitor la magazinul cocor" (Despre hipnotizori).

Cezar Ivănescu

Desen de Lucia Niță Martin

Literatura română și barocul (III)

Tendințe baroce există totuși în literatura română. Ele sînt vizibile, la începutul veacului al XVIII-lea, ușor la un Antim Ivireanu și, mai puternic la un cărturar de formație umanistă ca Dimitrie Cantemir ; apoi, abia către începutul veacului următor, la Ion Budai-Deleanu.

În cartea sa dedicată lui Antim Ivireanu Eugen Negrici se referă la **sugestii de baroc** și nu la aspecte baroce propriu zise. Predicile prelatului scriitor, spune Negrici, „posedă cîte ceva din toate acestea", adică : patetism, supraîncărcarea decorului, grija exagerată pentru formă, rafinament imagistic. **Cîte ceva** doar, pentru că, arată criticul, scriitorul se supraveghează atent, spiritul rațional, didactic-moralizator veghează permanent, intervenind și atenuînd ca o frînă orice tendință către revărsări anarhice ale pornirilor lăuntrice, ori către luxurianta verbală. Doar arareori, „în tiparele mari și egale, armonizate clasic", ale oratoriei lui Antim, frîna moderatoare nu „răspunde".[7]) În genere, direcția rațională se impune. „Între **sensibilitate** și **intelect,** covîrșește intelectul, emoția e dominată de concept", didahiile mitropolitului confirmînd tot timpul „un echilibru arhitectonic al marilor ansambluri" [8]).

La Dimitrie Cantemir, în schimb, în **Istoria ieroglifică** (1705), elementele baroce sînt mult mai vizibile, relevate pe larg în numeroase și, cîteva, ample exegeze critice. Roman alegoric, în tradiția bestiariilor medievale, dar și a epopeii alegorice homerice, **Batrachiomachia** — arhitectura, în ansamblu, e de epopee eroi-comică. în 12 părți —, **Istoria ieroglifică** vădește o inclinație puternică spre satiră și pamflet, spre caricatural și grotesc, spre — arătam altădată — o îngroșare și îngrămădire barocă a acestora.

Țiganiada lui Budai-Deleanu este desigur o operă concepută deliberat în spirit clasic, marile modele fiind, cum mărturisește autorul însuși, epopeile homerice și **Eneida** lui Vergiliu. În tehnica de ansamblu, scriitorul român a respectat normele tradiționale ale epopeii. Înrîurirea epopeilor antichității clasice se simte și în unele aspecte de detaliu ale **Țiganiadei.** La care se adaugă abundența referirilor, în cuprinsul epopeii, la istoria, mitologia și cultura greco-romană, nuanțînd adeseori în sens ușor clasicizant cadrul, episoade ale intrigii, personaje. Acestor aspecte care conferă epopeii un caracter doar parțial clasic li se adaugă altele, care trimit spre alte zone ale creației literare și care precumpănesc. În primul rînd burlescul, sub semnul căruia se desfășoară de regulă peripețiile țiganilor, umorul gras, fără perdea, limbajul personajelor, uneori foarte frust ; miraculosul creștin, împotriva folosirii căruia, ca sursă de inspirație în epopee, se pronunța Boileau și care, la Budai-Deleanu, se subsumează viziunii burlești. Apoi, cum s-a spus, permanenta mișcare gălăgioasă a personajelor, alternarea continuă a planului burlesc și a celui eroic. Totul purtînd însemnele barocului, care însă nu epuizează universul de idei și de imagini ale epopeii. Secțiunea eroică a **Țiganiadei,** avînd în centrul ei figura lui Vlad Țepeș, evocă un moment din lupta pentru libertate a poporului român. Evocarea e serioasă, nu are nimic parodic și burlesc, chiar dacă episoade ale ei se intersectează cu altele hazlii, acestea legate în deosebi de întîmplările cetelor țigănești. Prin evocarea istoriei naționale, Budai-Deleanu anticipează cu cîteva decenii, unul din obiectivele programului **Daciei literare.**

În schimb, sînt neintemeiate opiniile cu privire la barocul lui Petru Maior [9]). Cărturarul, arată cercetări recente, a folosit în predicele sale publicate în volum sugestii, citate și exemple din predicele cunoscutului predicator al Contrareformei, italianul Paolo Segneri. Caracterizîndu-l pe acesta, criticul Francesco De Sanctis îl consideră „diluat, superficial, vulgar și flecar", înfrumusețînd „locul comun prin citate, exemple, comparații și figuri retorice". Nu urmărește de fapt să convertească și „să convingă auditoriul (...) Activitatea sa este îndreptată toată în afară, preocupată de modul în care trebuie să dirijeze expunerea și să distribuie nuanțele, umbrele, lumina și culorile" [10]). Un predicator, așadar, preocupat doar de a plăcea, de a-și incinta auditoriul prin volutele frumoase ale frazelor, prin luxurianta limbajului figurat. Dincolo de unele imprumuturi directe (exemple, citate), a folosit Petru Maior, într-adevăr tehnica „barocă" a predicatorului iezuit ? În prefața la **Propovedanii** (1809), cărturarul român pledează pentru claritate, „că pentru aceia grăim, ca să ne înțeleagă aceia cărora grăim". În anumite condiții doar, spune el în continuare, la oraș, unde auditorii sînt mai instruiți, „se cuvine a grăi mai impodobit și după ritoriceasca măestrie (...), nu pentru ca să fim noi lăudați (...), ci pentru ca, cu chipul graiului celui înfrumusețat, cu o sfîntă amăgire plecîndu-i a ne asculta cu bună voire, adevărurî cu îndestulate dovede întărite, să îmbrăcăm cu podoaba aceaia" și „voia lor cu adevărul să o îndreptăm și sufletele lor să le vindecăm" [11]). Ce vrea să spună Maior prin „grai înfrumusețat" ? Un stil neapărat baroc, în felul lui Segneri ? Citind predicile cărturarului, nu avem deloc sentimentul că scrisul e încărcat, voit și gratuit impodobit. Totul apare firesc, excepție doar un parfum ușor arhaizant, care-i al limbii epocii și construcția puțin artificială a frazei, după tiparele limbii latine, care țin de educația și concepția latinistă a autorului. Nicăieri senzația de baroc. În aceeași prefață, mai la început, Maior precizează, în sens tipic iluminist, scopul cărții sale : pentru „folosul poporului românesc de lege grecească, s-au îndemnat de acest feliu de învățături, a da la lumină." [12])

Considerarea așadar, a lungii perioade, de la sfîrșitul veacului al XVII-lea, pînă la începutul veacului al XIX-lea, de la Miron Costin și Dosoftei, pînă la, inclusiv, Budai-Deleanu, pînă în pragul romantismului adică, drept o epocă de dominație barocă în literatura română, este neintemeiată. Aspecte baroce — dar nu numai baroce — limpezi pot fi depistate la un Cantemir sau un Budai-Deleanu, eventuale ecouri palide și la alții, dar, în ansamblu, epoca e dominată de alte tendințe, umaniste-renascentiste și clasice în primul rînd, îmbinate, în a doua jumătate a secolului luminilor și în primele decenii ale secolului următor, cu filozofia iluministă, aceasta stimulatoare și important reazem ideologic pentru cărturarii români ai epocii, în năzuința lor, tot mai deschis și mai cu hotărîre afirmată, de a contribui la emanciparea socială și națională a națiunii lor. Opera literară era înțeleasă de acești cărturari în primul rînd ca purtătoare a unei semnificații educative adînci, în sens moral și național, și, în această privință, ei se apropiau mai firesc de idealul clasic decît de cel baroc, acesta orientat cu precădere către rafinament și gratuit și pe care literatura română, în condițiile istorice specifice ale dezvoltării sale, pînă tîrziu spre epoca modernă, nu l-a realizat decît sporadic, în cîte o operă de excepție, și în orice caz nu ca fenomen larg de epocă.

Elemente de baroc se întîlnesc însă și la scriitori din epoca deplinei maturizări a literaturii române moderne, cu deosebire la cei care păstrează reminiscențe romantice în scrisul lor și vădesc inclinație către rafinament, uneori excesiv, către un limbaj imagistic încărcat. Un exemplu în această privință ni se pare a fi Odobescu, scriitor oscilînd, în scrierile beletristice de tinerețe, între clasicism și romantism, adept, tot timpul în eseurile și articolele sale, al orientării clasice, dar vădind tendințe baroce în **Pseudokinegheticos,** capodopera sa, amplă panoramă a literaturii și artelor omenirii inspirate de vînătoare. Evident, referirile, în special cele privind literatura, la antichitatea greco-romană precumpănesc, atestînd cultura clasică întinsă a scriitorului. Se manifestă însă o preocupare mai pronunțată decît în scrierile anterioare odobesciene pentru cizelarea și impodobirea frazei. Lexicul lui Odobescu este pitoresc și încărcat totodată. Neologismul se învecinează cu arhaismul și cu expresia cea mai neaoș populară, într-o bună simbioză datorită excepționalului simț artistic al limbii, propriu scriitorului, care **caută,** cu rafinată ostentație, în sectoare ale limbii însușite pe calea lecturii, spune Vianu, preferind unei expresii comune un cuvînt vechi ori de circulație doar regională. [13]) Limbajul imagistic e, de asemenea, încărcat, cu deosebire în pasajele descriptive (celebra descriere a Bărăganului, ori a Munților Buzăului) unde scriitorul se lasă parcă furat de luxurianta frazelor, fenomen caracteristic și basmului **Feciorul de împărat cel cu noroc la vînat,** basm povestit de un fecior din Bisoca, într-o stilizare excesivă a motivului popular, urmărind epatarea cititorului prin imagistică bogată și ușor prețioasă, prin muzicalitate. Chiar imaginea de ansamblu a operei, îngrămădire aparent haotică de amintiri, snoave și povestiri, comentarii de opere literare ori artistice, descripții de natură, alcătuind un tot pitoresc și încărcat, sugerează un univers baroc.

Apropiat de Odobescu prin cultura clasică, prin referințele frecvente, în scrierile sale, la antichitatea greco-romană, ca și prin ușoare alunecări în romantism, Calistrat Hogaș se apropie, după opinia lui Lovinescu, prin caracterul viziunii sale „homerice", de însuși autorul Iliadei [14]). Clasicizant în bună măsură, Hogaș înclină deopotrivă, cum a arătat mai demult Șerban Cioculescu, spre baroc. O tendință frecventă spre grandilocvență (Vladimir Streinu observa că scriitorul abuzează de epitete precum **măreț, imens, gigantic** [15])...), spre, s-a spus, „gigantizarea" personajelor (Honcu, Ion Rusu ș.a.), gust pentru natura sălbatică, pentru primitivism, acesta căutat și etalat cu ostentație, către caricatural și grotesc (gușata Anița și mama ei), către oameni „originali", „suciți" (Domnul Arsene ș.a. ; însuși povestitorul se înfățișează în postura de om „sucit" și, uneori, ca „primitiv"). S-a relevat, de asemenea vitalismul lui Hogaș, cenzurat însă de „canoane clasice" [16])

Vitalism resimțit și la Macedonski, în unele poezii, dar, mai cu seamă, în romanul **Thalassa (Le Calvaire de feu,** versiunea franceză, publicată inițial), roman de frenezie erotică împinsă pînă la exacerbare, caracterizată de Adrian Marino, monografistul poetului, ca o „proză somptuoasă, foarte încărcată, de factură barocă". O sensibilitate frenetică, de tip baroc, asemănătoare cu a unor poezii de Macedonski **(Excelsior, Stepa** ș.a.), se întîlnește și la Ion Barbu, în faza mai timpurie a creației sale, manifestată în fața naturii și în evocarea Heladei, această văzută în sens nietzscheian, tragică și misterioasă (poeziile **Ultimul centaur, Pentru marile Eleusinii** ș.a.), ori stăpînită de zeul vinului și al euforiei vitale și incitînd la efuziuni dionisiace **(Panteism).** La care se adaugă pitorescul oriental, tot în tradiție macedonskiană — și anton pannescă —, din ciclul poemelor balcanice, cu deosebire **Nastratin Hogea la Isarlîk,** cu tabloul halucinant al caicului fantomă, plutind în derivă, fără pînze și vîsle, iar în caic, ghemuit pe-o birnă, printre obiele și „lînă verde, de alge năclăite", ascetul Nastratin, nutrindu-se cu carnea propriului trup, imagine atît de paradoxală și de șocantă, în raport cu cea tradițională, de erou popular, a acestui Păcală al folclorului turcesc. Gustul pitorescului încărcat, înclinat către descrierea somptuoasă a unei lumi în crepuscul, a decăderii și a viciului, reminiscențe fără îndoială baroce, înscrie în literatura română a veacului nostru o adevărată tradiție, cu opere dintre cele mai importante. Mateiu Caragiale, în primul rînd, cu romanul **Craii de Curtea veche,** despre care Vladimir Streinu scria că „e în acest roman atîta cădere și decădere, atîtă gravitație a sufletelor, atîta corupere a vieții și un astfel de prăpăd social mișcat de frenezia demonică a negației, încît după lectură, cititorul simte irepresibil nevoi întăritoare". [17]) Același critic mai releva, în legătură cu scrisul autorului, „plăcerea gratuită" și gustul „unei artificialități somptuoase" [18]) de sursă, evident barocă. Ion Barbu, mare admirator al lui Mateiu Caragiale, considera **Craii** (...) o meditație gravă [asupra ființei umane] pe care autorul „o dăsimulează sub grelele catifele de pitoresc oriental" [19]). Însăși biografia și conduita scriitorului, obsedat de genealogii și blazoane nobiliare, scorțos și distant, au ceva din „artificialitatea" și afectarea proprii barocului.

Tendințe baroce vădește și Eugen Barbu în două dintre cele mai bune scrieri ale sale, **Princepele** și **Săptămîna nebunilor,** romane-parabolă și frescă luxuriantă, cum literatura română nu cunoscuse încă, a lumii fanariote, și nu numai a ei, în faza ultimă a existenței și decăderii sale. În descrierea luxului din palate și în îmbrăcămintea personajelor, a mîncărurilor de la bănchetele bucureștene ori venețiene, a orgiilor sardanapalice (vezi Sabatul de la Mogoșoaia ori așa zisele petreceri ale tineretului, din **Princepele,** petrecerile venețiene, în **Săptămîna nebunilor),** totul dominat de o febră a corupției și a viciului. Scriitorul dovedește, cum s-a arătat, finețe și mari calități de pictor evocator. Imagini contrastînd izbitor cu cele, nu mai puțin încărcate de culoare, de un dramatism patetic însă, ale dezastrului provocat de epidemia de ciumă și ale mizeriei și suferinței țării sărăcite de împilatori. Stilul romanelor, de un pitoresc aparte, rezultat al asimilării de către autor, în manieră proprie, a limbii vechilor cronici și scripturi, cu deosebire cele din veacul al XVIII-lea și de la începutul veacului următor, un limbaj baroc, scriitorul fiind un împătimit care „se îmbată de aromele textului vechi" [20]).

Realist în punctul de plecare, dar înclinat către romantism și limbaj imagistic încărcat (multe din paginile nuvelelor și romanelor sale sînt adevărate poeme în proză ; vezi, în acest sens, și cronicele sale sportive, și ele poeme în toată regula), Fănuș Neagu (pe care Vianu l-ar fi încadrat, în **Arta prozatorilor români,** la **realismul artistic și liric**) realizează, în **Frumoșii nebuni ai marilor orașe,** un roman al boemei crepusculare, de tendință barocă, în tradiția, s-a spus, a **Crailor** lui Mateiu Caragiale. Eroii romanului sînt niște „originali", suciți, cu gustul paradoxului, nu numai în limbaj, ci și în modul de a-și trăi viața, frondeuri și teribiliști, amestec de cinism și ingenuitate, de nebunie și înțelepciune. La care se adaugă, tot de sorginte barocă, înclinația către fabulos, stilul colorat, în maniera proprie scriitorului.

Implicații ale barocului, cu precădere stilistice, se întîlnesc și la alți scriitori ai veacului nostru, subsumați, în structura fundamentală a operei lor, altor tendințe, deobicei realiste sau romantice : Gala Galaction, scriind în tradiția lui Odobescu și Macedonski, excesiv cizelat și impodobit ; Emanoil Bucuța, cu un stil, spune Lovinescu, încărcat și torturat" [21]), cu „admirabilele lui draperii stilistice" [22]), adaugă Perpessicius, calificînd drept prea severă și nedreaptă opinia criticului de la **Sburătorul ;** Ionel Teodoreanu, cu metaforismul său nestăpînit, și chiar fratele său Păstorel, cultivator al stilului cu parfum arhaic, ușor artificial, imitare și rafinată parodie a limbii vechilor cronicari (vezi **Hronicul Măscăriciului Vălătuc) ;** dar și Călinescu, năzuind către un ideal de artă clasică, ținînd însă, în bună măsură, temperamental și prin unele laturi ale creației sale, cum a arătat Vladimir Streinu [23]), de tipologia barocă. Și asemenea inserții de caracter baroc pot fi depistate fără îndoială și la alți scriitori.

Barocul s-a manifestat, așadar, sporadic în literatura română : mai puternic în romanul alegoric al lui Dimitrie Cantemir, la începutul veacului al XVIII-lea, și în epopeia lui Budai-Deleanu, la începutul veacului următor, și la cîțiva scriitori, de la sfîrșitul veacului trecut și din veacul nostru, aparținînd, de regulă, unor faze de crepuscul și oboseală a romantismului sau realismului, cu tendință către rafinament excesiv. De o epocă distinctă de dominație barocă nu poate fi vorba, decît lărgind, cum s-a făcut uneori, pînă la anulare, noțiunea de baroc, atribuindu-i acestuia sensuri străine, proprii altor direcții artistice.

Dim. Păcurariu

[7]) **Eugen Negrici, „Antim Logos și personalitate", București, 1971, p. 202—205.**

[8]) **Ibid., p. 226.**

[9]) **Vezi, A. Radu, „Cu privire la izvoarele predicilor lui Petru Maior", în „Steaua", nr. 8968**

[10]) **Francesco De Sanctis, Op. cit., p. 677—678.**

[11]) **„Școala ardeleană", II (București, 1970), p. 114**

[12]) **Ibidem., p. 113**

[13]) **Tudor Vianu, „Problemele metaforei și alte studii de stilistică", București, 1957, p. 181**

[14]) **E. Lovinescu, „Scrieri", 5 (București), 1973, pp. 82—92**

[15]) **Vladimir Streinu, „Calistrat Hogaș", București, 1968, p. 138**

[16]) **Șerban Cioculescu, „Un clasicist baroc : C. Hogaș", în „Varietăți critice", București, 1966, p. 292**

[17]) **Vladimir Streinu, „Pagini de critică literară", I (București), 1968, p. 157**

[18]) **Ibidem, p. 155**

[19]) **Ion Barbu, „Pagini de proză", București, p. 91**

[20]) **Al. Andriescu, „Disocieri", Iași, 1973, p. 247**

[21]) **E. Lovinescu, „Scrieri", 5 (...), p. 149**

[22]) **Vezi Emanoil Bucuța, „Scrieri", I, Studiu introd. Perpessicius, București, 1971, p. XIII**

[23]) **Vladimir Streinu, „Clasic, baroc, rococo", în „Luceafărul", 9 oct. 1965**

Repere ale creației

Urmare din pag. 1

chemat să se confrunte în mod sincer, direct, imperios, categoric. Oricîte complicații, măști, sofisticări aduse actului de creație nu pot înlocui această adeziune inițială spontană ; dimpotrivă, o agravează în ordin estetic și moral. Distincția dintre apa de izvor și cea de ulcior, atît de fin pusă de tovarășul Nicolae Ceaușescu încă de la primele sale întîlniri cu scriitorii și artiștii și reluată adesea în cuvîntările sale are o legătură directă cu această chestiune. Apa oricîtor ulcioare nu poate înlocui izvorul viu, mereu întineritor al vieții poporului, relația inițială și fundamentală, adîncită apoi prin cunoașterea sistematică, a artistului cu tot ceea ce se înfăptuiește în propria sa țară.

Se întîmplă însă ca adeziunea creatoare la viața și lupta poporului să rămînă adesea doar la nivelul unei spontaneități lipsite de transparență și profunzime. Efortul de creație este în acest caz, minim, vibrația la real este primitivă, gregară. Unei asemenea tendințe unilateralizante trebuie să-i opunem continuu ceea ce cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu definesc cu consecvență drept diversitate de stiluri. Trebuie să înțelegem însă — în spiritul documentelor la care ne referim — că diversitatea de stiluri nu se adaugă operelor literare sau de orice fel, ci se naște odată cu ele în cadrul procesului de creație, prin efort de pătundere și elaborare, în urma unei cunoașteri cît mai detaliate a ceea ce s-a consemnat în tradiția de cultură. Nu avem voie să abdicăm de la acest principiu, oricîtă grabă am pune în elaborările noastre artistice. În fond, bucuria creației își are ca revers al medaliei bucuria cunoașterii infinite. Un artist fără această din urmă bucurie în act, adică în realitatea și aspirația personalității sale, este oricum un artist care-și automutilează posibilitățile creatoare, devenind opac și fără aderențe reflexive. Pe cît de sterilă este creația aceluia ce-și neglijează legăturile sale cu viața poporului, pe atît de ineficientă este a celui ce-și limitează orizonturile cunoașterii, ale unei cît mai bogate pregătiri intelectuale. Imaginea care ni se oferă spre a concretiza această relație este aceea a miticului Anteu, a cărui legătură cu pămîntul sporește la nesfîrșit forțele sale, făcîndu-l capabil să înfrîngă orice adversitate. Tot astfel, creatorul legat prin toate fibrele sufletului său de poporul în mijlocul căruia trăiește, poate îmbrățișa nestingherit lumea, în manifestările ei cele mai diverse, se poate înălța continuu pe coordonatele imaginarului, găsind totdeauna noul acolo unde se află, făcîndu-l sensibil, redîndu-l cu întreaga vibrație necesară oamenilor pentru care creează. Privit astfel, creatorul de literatură și artă este prin definiție un revoluționar, iar creația sa contribuie la dezvoltarea conștiinței revoluționare a societății în care trăim. Rămîne însă ca, de la condiția în sine a creatorului de adevăr prin frumos al societății noastre contemporane să trecem la realitățile de fapt ale creației și să verificăm realizarea unei concordanțe cît mai depline între cele două aspecte. Este drumul însuși pe care se dezvoltă continuu, ascendent, literatura și arta noastră contemporană, în ceea ce au ele mai reprezentativ, mai caracteristic.

Congresul al XII-lea are, printre multe altele, și meritul de a fi continuat cu consecvența caracteristică gîndirii revoluționare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, dezvoltarea unor repere sigure pentru înălțarea imaginarului, pentru manifestarea lui cît mai diversă, cît mai deplină, cît mai nuanțată. Aceste repere constituie totodată și pietrele de temelie ale unei ideologii literar-artistice militante, active, care este chemată să contribuie mai din plin la sprijinirea și orientarea efortului creator în domeniul literaturii și artei noastre contemporane.

Triumful talentului

Urmare din pag. 1

nolog al naratorului, **Desculț** nu mai interesează azi din punctul de vedere al confruntării cu adevărul realității. Contrar opiniei criticii din perioada 1947—1953, el este romanul unei uriașe rememorări în care discontinuitatea, liricul, depărtarea în timp, aburesc contururile realului, le estompează și fac din lumea reală o lume văzută de o subiectivitate, o lume care trebuie raportată nu la satul românesc de la începutul secolului al XIX-lea, ci la eul care rememorează. S-au petrecut, într-adevăr, faptele relatate în **Desculț** ? Posibil. Însuși naratorul se vrea o conștiință care nu trebuie să uite, păstrînd în adîncurile memoriei o lume demult trecută : **„— Darie, spui tu drept ? Îți aduci tu bine aminte ? Nu cumva anii care te despart de acele timpuri au pus în ochii tăi și trecut o pînză cenușie ? Nu cumva, peste cele ce povestești arunci pulberea tristeții tale ? Ia aminte...**

— Știu bine cît a trecut de atunci. Nimic n'am uitat. Îmi aduc aminte de fiecare fir de iarbă pe care l-am rupt spre a-mi împleti pe deget un inel. Îmi aduc aminte de fiecare fir de păpădie, al cărui moț l-am retezat cu nuiaua, în joacă. Îmi aduc aminte de fluturii pe care i-am prins și de culorile vii și minunate pe care le-am șters, în glumă, de pe aripile lor. Îmi aduc aminte urmele de bou din care am băut apa ploii în cîmp. Îmi aduc aminte de fiecare vis pe care l-am visat în somn. Îmi aduc aminte de fiecare bucătură pe care am băgat-o în gură. Îmi aduc aminte de fiecare sunet pe care l-am auzit. Nimic din anii aceia n'a murit în mine. Au murit multe din cele văzute, auzite, trăite mai tîrziu. Dar cum să uit pe mama și pe tata ? Cum să uit pe frații și surorile mele ? Cum să uit pe neamurile noastre și megieșii noștri și satul ? Cum să uit plopul și duzii și salcîmii și corcodușii ? Nu. Nimic n'am uitat..." (op. cit. pag. 22). Li s-a pus țăranilor botniță ? Posibil. Dar asta n-are importanță. Importanță are nu ce se povestește, ci cum se povestește, nu spectacolul exterior, ci spectacolul interior, al conștiinței care rememorează. Și prima constatare în legătură cu acest spectacol e maturitatea eului narator. Într-o proză în care rememorarea copilăriei e pretext de dulcegării sentimentale, **Desculț** aduce un mod bărbătesc, aproape crud, de a vedea realitatea. Mișcîndu-se din trecut în prezent și invers, fără preparative, cu treceri de o surprinzătoare modernitate, eul narează totul cu răceală, la gradul zero al scriiturii, întîmplările relatate pierzîndu-și aerul de exagerare tocmai prin neutralitatea cu care sînt povestite, prin această absență a gesturilor largi, patetice. Superior în plan estetic, efectul e deosebit și în plan ideologic. Eul narator e al unui țăran de o vitalitate excepțională pentru care foamea, boala, bătăile sînt subordonate puternicului instinct de a trăi cu orice preț. Vorbeau țăranii din Omida cum vorbesc cei din roman ? Posibil. Dar asta n-are importanță. Importanță are, în schimb, ritmul interior al monologului, evident în însuși ritmul frazării, conferind romanului un ton de descîntec îngînat, în care sonul cuvintelor contează, muzicalitatea lor, și nu ceea ce spun ele. În acest context, toate teoretizările personajelor sînt posibile pentru că, prins în acest ritm interior, în acest suflu liric uriaș cititorul nici nu observă elementele pur publicistice, autorul avînd geniala intuiție de a nu le lungi ci de a le întrerupe brusc prin pasaje lirice. Ca prin contagiune, aceste pasaje invadează vecinitățile pur publicistice și le transformă în poezie.

Unitatea de viziune prin centrarea întregului roman pe spunerea eului narator nu e străină de însuși procesul de creație propriu-zis. Reconstituit din datele perioadei 1947—1953, procesul de creație al romanului **Desculț** exprimă într-un fel suflul care unește toate paginile și propozițiile, precipitarea nervoasă care caracterizează **Desculț**.

Astfel, conform amplului interviu din **Contemporanul**, 10 decembrie 1948, **Povestea unui roman, Desculț**, e o carte scrisă contracronometru, în maxima tensiune a întrecerii cu timpul : **„Îmi amintesc auzind pe mulți dintre poeți și romancieri : «timpul dacă am avea timp». Această carte a fost scrisă într-un fel de bătălie disperată cu orele, cu minutele, cu secundele“.** Colaborator al revistei **Contemporanul**, romancierul trebuie să dea săptămînal, în cadrul rubricii **Însemnările unui ziarist**, deținute încă din 1946, cîte un articol. În mai 1947 se trezește într-o criză de subiecte. Atunci, **„m-am apucat să mîzgălesc pe hîrtie cîteva impresii din călătoria făcută de curînd la țară și cîteva amintiri dintr-un trecut îndepărtat“.** A trimis revistei paginile scrise cu rugămintea de a fi aruncate la coș. Revista le-a publicat (**Nuntă în miez de iarnă, Contemporanul,** 16 mai 1947 n.n.) și i-a cerut și alte pagini asemănătoare. A mai trimis la cerința expresă a redacției și alte pagini scrise printre picături, autorul ocupîndu-se cu alte treburi decît creația propriu-zisă, pagini care au apărut în revistă (**Divorț,** în 23 mai 1947, **Ulcelele** în 30 mai 1947, **Aleluia,** în 13 iunie 1947, **Moț,** în 27 iunie 1947, **Pisica,** în 4 iulie 1947, n.n.). După cîteva fragmente scrise și publicate, își dă seama că poate realiza cartea despre țărani la care se gîndea de cîtva timp. Hotărăște s-o termine. Își ia concediu și acolo, disperat (ploua !) abia reușește să scrie prima parte din **Neamuri.** (**Revista literară,** cea mai bună publicație literară a momentului primește contradictoriu fragmente din **Contemporanul.** În numărul din 8 iunie 1947, deși crede că e **„o bună pătrundere cu pana a unora din aspectele vieții de sat“,** revista reproșează prozei lui **Zaharia Stancu „ușor artificiala atribuire a unui copil a unor sentimente și cuvinte de om matur“.** După nota din 22 iunie 1947, intitulată **Un roman în perspectivă,** o alta, în numărul din 13 iulie 1947, **Un viitor roman țărănesc,** exprimă un entuziasm deplin: **„Omul acesta a evoluat surprinzător, dobîndind în scris o știință a dozării și o artă cu adevărat excepționale“** n.n.). Întors la București, romancierul simte că materia îl presează. Cum n-are timp, recurge la un procedeu inedit : **„Am descoperit un stenograf bun, pe Aurel Vasilescu. L-am închis cu mine în birou. I-am dictat capitolele unul după altul, pînă la sfîrșitul cărții. Am dictat pe nerăsuflate „Sfinți fără ochi“, „O fărîmă de pîine“ și „Leacuri“. Acestea toate, într-o după amiază de la 4—9. Peste cîteva zile iar am mai prins cîteva ceasuri“. Desculț** e astfel un roman scris printre picături, dar sub extraordinara presiune a memoriei care face ca dictarea să aibă loc pe nerăsuflate : **„Am dat cartea la tipar. Unele capitole izbutisem să le transcriu o dată la mașină. Altele au mers la tipografie cum fuseseră dictate și corectate pentru prima oară“.** Conform relatării de la întîlnirea cu cititorii din 9 ianuarie 1949, dictarea e însoțită de o puternică trăire : **„De altfel, trebuie să vă povestesc cu rușine că dictîndu-mi în întregime cartea stenografului, aveam momente cînd eram incapabil să mai dictez ceva. Mă podidise plînsul și atunci rămîneam timp îndelungat la fereastră, în noapte, fumînd țigară după țigară“.** (**Contemporanul,** 14 ianuarie 1949). Conform relatării, mărturisirea scriitorului e confirmată cu voce tare, din sală, de către stenograf. În continuarea interviului din **Contemporanul,** autorul arată că scrierea romanului nu l-a întrerupt de la multiplele sale treburi obștești : **„Am lucrat zi de zi fără să întrerup și să neglijez niciuna din muncile mele obișnuite“.** În această viteză, romanul a fost cules, revizuit și, prin februarie 1948, înaintea alegerilor, ajunsese la ultima corectură. Autorul îl abandonează însă și se aruncă în vîltoarea luptei. Fiind cap de listă la Tecuci, merge acolo : **„Am plecat acolo. M-a prins lupta. Tecuciul, un județ cu mulți chiaburi. Cartea a rămas neatinsă pe birou. Am uitat complet de ea. A venit apoi deschiderea Parlamentului. Au mai venit și altele. Atunci timpul m-a învins. N-am putut să fac o singură pagină de corectură“.** Sosind vacanța, autorul pleacă la Școala de cadre de la Timiș. Înainte de a pleca, recitește cartea. Lovitură de teatru : nu-i mai place : **„Nimic nu-mi mai plăcea din carte. Între timp trecusem prin atîtea. Fiecare zi din viață mă învățase ceva nou. În fiecare zi din viața mea, Partidul îmi dăruise ceva din puterile lui, din învățătura lui măreață“.** Urmează acum o a doua fază : cartea e dată spre lectură prietenilor : **„Vroiam negreșit să știu ce cred și alții despre ea. A citit-o Nicolae Moraru. Au mai citit-o cîțiva prieteni...“.** O citește și surorii sale, venită la București pentru cîteva zile. Observațiile acesteia coincid cu ale altora : **„Mi-am notat observațiile ei și le-am confruntat cu acelea ale tovarășilor și prietenilor care-mi citiseră cartea și-mi dăduseră în scris părerea lor. Fapt curios : în bună parte ele coincideau deși erau exprimate de oameni cu pregătiri deosebite“.** Evident, autorul va ține cont de ele. E aici, conform mărturisirilor sale, o nouă atitudine față de creație : **„Cartea o scriem pentru cît mai mulți. Pentru oameni. Voiam să știu ce cred oamenii despre această carte. Am renunțat cu desăvîrșire la orice orgoliu“.**

● **LITERATURA IRLANDEZA** reflectă marile teme ale zilei, violența fără ieșire și sentimentul de vinovăție. Un roman excepțional este recenzat în presa de mare tiraj, precum și în paginile periodicelor literare, **Cal,** de Bernard Mac Laverty, inspirat din evenimentele care uluiesc lumea de două decenii, reeditînd la sfîrșitul secolului al XX-lea războaiele confesionale din Evul Mediu. Eroul titular este chinuit de vinovăția participării la acțiuni teroriste, precum și de imposibilitatea unor sentimente normale în vremuri atît de ambigui. Criticul Jim Miller notează : „Mac Laverty a compus o melodramă tradițională, cu intensitate puternică și cu o încredere morală întăritoare pentru conștiința noastră. Poate că cea mai mare calitate a lui rezidă în facultatea lirică de a vedea detaliile ; el prinde cu exactitate nu numai culorile stinse ale unui peisaj torturat de război, dar și strădaniile și evoluția pasiunii celor doi îndrăgostiți. Povestea lor este o pledoarie elocventă pentru toleranță, încredere și compasiune, adică virtuțile unui liberal democrat“.

● **UN TIGRU PENTRU MALGUDI** se intitulează noul roman al marelui scriitor indian R. K. Naipaul. Scena desfășurării cărții este un sat indian, de atîtea ori prezentat drept centrul lumii în cărțile acestui romancier de excepție, menționat în listele premiul Nobel de mai multe ori. Povestea cărții este supusă de un tigru, un splendid animal, Raja, capturat și silit să apară într-un spectacol de circ. Iată cum descrie această fabulă un critic, Patricia J. Sethi, de la săptămînalul **Newsweek :** „Scris în stilul îngrijit, de artizan, cu care ne-a obișnuit R. K. Naipaul, cu nuanțele sale ironice, **Un tigru pentru Malgudi** pare a fi cea mai simplă poveste, pur și simplu o fabulă încîntătoare. Această impresie este însă înșelătoare. Ascuns în dosul acestei suprafețe liniștitoare se află tot cosmosul hindus : karma, reîncarnarea, destinul inevitabil al omului. Mai mult decît orice, se vede și ne face să vedem și noi valoarea fiecărei creațiuni, oricît de neînsemnate ar părea. Cum ne spune și tigrul Raja : Eu am un suflet, dincolo de exteriorul meu înfricoșător. Eu pot să gîndesc, să analizez, să judec, să-mi amintesc și să fac tot ceea ce puteți să faceți voi, chiar cu mai mare subtilitate și adresă. Îmi lipsește numai darul de a vorbi“. Al naibii tigru !...

● **ROMANUL** „Penitentul“, semnat de Isaac Bashevis Singer, apărut recent la editura Farrar, Strauss and Giroux, a produs reacții neașteptate din partea criticii, care manifestă o oarecare neînțelegere în fața abaterii cunoscutului Laureat al Premiului Nobel de la stilul său obișnuit. Iată ce scrie un recenzent : „Cu siguranță că acest roman va șoca pe mulți dintre cititorii devotați ai lui Isaac Bashevis Singer. În formă didactică, el poartă un mesaj întunecat, care contrazice de-a dreptul humorul, complexitatea, bucuria senzuală de a trăi pe care cele mai multe dintre povestirile sale le transmit cu atîta plăcere. Obsesia pasională care distrugea atîtea personaje din celelalte povestiri ale lui Singer este acuma văzută ca singura cale către salvare. (...) Trei lucruri pot fi spuse despre această **novella.** Întîi că reprezintă o ruptură dramatică în cariera acestui prolific și distins autor. În al doilea rînd, că reprezintă cu precizie o atitudine spirituală reală, oricît de lipsit de gust apare acest lucru pentru cei mai mulți dintre admiratorii lui Singer, din toate categoriile. În al doilea rînd, romanul este din fericire foarte scurt“. Această opinie este semnată de Peter Prescott, un admirator fără condiții al operei lui Singer.

UNIREA — operă istorică

Urmare din pag. a 3-a

frăției și egalității a fost implantată în sufletele noastre de către gloriosul nostru partid, Partidul Comunist Român.

Vă rog să-mi permiteți să exprim și de data aceasta un gînd pe care nenumărați oameni ai muncii l-ar putea rosti în țara noastră. Mi s-au întipărit pentru totdeauna în memorie cuvintele de neuitat ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, rostite la una din Plenarele Consiliului Național al Oamenilor Muncii de Naționalitate Maghiară : „Să creăm toate condițiile ca oamenii muncii de altă naționalitate să se simtă cu adevărat la ei acasă !“ Cel mai important lucru pe care îl putem rosti în fața întregii lumi aici, la Alba Iulia, cu ocazia aniversării a 65 de ani de la înfăptuirea unirii, este că noi, maghiarii din România, sîntem aici cu adevărat la noi acasă, aici, în această vatră a egalității în drepturi și frăției, aici, în patria noastră comună. La noi acasă, ca oameni ai muncii libere, cu drepturi egale și îndatoriri liber consimțite, acasă, pe pămîntul străbunilor noștri, în minunata și unica noastră patrie natală, România socialistă, acasă, mai ales de la istoricul congres al IX-lea al partidului, de cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu este în fruntea partidului și statului nostru, spre fericirea și bucuria noastră, a tuturora. Știm cu toții foarte bine că în această operă, în măreața operă a înfăptuirii frăției depline, o contribuție hotărîtoare a avut-o și o are tovarășul Nicolae Ceaușescu, al cărui nume reprezintă pentru noi, pe lîngă acela al libertății și independenței, și un simbol al egalității în drepturi și frăției. Mărturisim cu întreaga sinceritate că, împreună cu întregul nostru popor, și scriitorii maghiari din România nutresc sentimente de adîncă recunoștință pentru grija permanentă cu care Comitetul Central al partidului, secretarul său general se ocupă de toate problemele legate de frăția indestructibilă dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare. Stimăm și iubim nespus de mult în persoana tovarășului Nicolae Ceaușescu pe conducătorul de partid și de stat care va rămîne peste veacuri în memoria acestui pămînt ca cel mai consecvent luptător al înaltului ideal al egalității dintre oameni, al idealului de frăție dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare din România.

Cei care vor să-și schimbe țara ar trebui mai înainte să-și schimbe inima ! Inima noastră nu este de vînzare, ea nu poate fi scoasă la mezat, indiferent de condiții, și degeaba mai încearcă unele cercuri reacționare din Occident să inducă în eroare opinia publică mondială în ceea ce privește realitățile noastre, să învrăjbească masele române, maghiare și germane de la noi din țară, fiindcă aceste calomnii au încetat să mai fie crezute de oamenii de bună credință și mentalitate umanistă de pe mapamond, de către acei oameni care vor pace și înțelegere. Unitatea și solidaritatea noastră frățească din Epoca Nicolae Ceaușescu sînt mai tari decît orice, fiindcă ele s-au născut în inimile milioanelor de oameni, fiindcă ele exprimă forța invincibilă a unei țări, a întregului nostru popor, strîns unit în jurul partidului nostru revoluționar, Partidul Comunist Român, în jurul mult iubitei persoane a tovarășului Nicolae Ceaușescu, în care și noi, suflarea maghiară din România, vedem garanția unui viitor sigur, fericit.

Unui mare poet revoluționar maghiar, Ady Endre, care se adresează colegului său de breaslă român după cum urmează : „Crede-mă, te rog, că iubesc, iubesc poporul tău admirabil și plin de calități tot așa cum îmi iubesc propriul popor“, poetul Emil Isac îi răspundea cu următoarele cuvinte : „Poete adevărat, poet al omenirii, Ady, caută-l în țara luminii pe Eminescu și îmbrățișați-vă“.

Fiind discipolii și ostașii aceluiași partid revoluționar, ai gloriosului Partid Comunist Român, fiind discipolii și ostașii aceleiași patrii socialiste unite, noi, scriitorii din România, fără deosebire de naționalitate, nu așteptăm să ne întîlnim în lumea de apoi, ci ne căutam unii pe alții aici, în această frumoasă țară comună, pentru a ne regăsi pe baricadele acestor idealuri ; ne unim inimile aici, pe pămîntul istoric al unirii, aici, în vatra libertății, frăției și egalității în drepturi, în unica noastră patrie pe care nu o vom schimba nicicînd, pentru nimic în lume, și pe care o vom sluji, ca cetățeni și oameni ai condeiului, pînă la cea din urmă bătaie a inimilor noastre.

PLENARA CONSILIULUI UNIUNII SCRIITORILOR

Sîmbătă, 12 noiembrie 1983, la București, a avut loc plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, cu următoarea ordine de zi : — Dezbatere consacrată aniversării unirii Transilvaniei cu țara (65 de ani) și a Munteniei cu Moldova (125 de ani); — Alegerea juriului de acordare a premiilor Uniunii Scriitorilor pentru literatura anului 1982 ; — Discutarea propunerilor Comisiei de contestații la pensii; — Probleme organizatorice: — Ratificarea primirii de noi membri în Uniunea Scriitorilor.

În cadrul ședinței s-a făcut un schimb de opinii privind perfecționarea în continuare a activității Uniunii Scriitorilor în lumina orientărilor date de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la Consfătuirea de la Mangalia din luna august a.c.

Plenara a primit în Uniunea Scriitorilor membri titulari și, respectiv, stagiari și a hotărît excluderea celor care au săvîrșit fapte incompatibile cu Statutul Uniunii.

Materialele de bază au fost prezentate de Ion Dodu Bălan, Laurențiu Fulga, Alexandru Balaci, Constantin Chiriță, Ov. S. Crohmălniceanu, **Au luat cuvîntul :** Mircea Radu Iacoban, Valeriu Râpeanu, Anghel Dumbrăveanu, Ion Brad, Constantin Țoiu, Ioan Alexandru, Daniela Crăsnaru, Mircea Sântimbreanu, Aurel Covaci, Eugen Simion, Bujor Nedelcovici, Nicolae Prelipceanu, Virgil Teodorescu, Fodor Sandor, Eugen Jebeleanu, Mircea Ciobanu, Dan Tărchilă, Radu Tudoran, Ștefan Tcaciuc, Ion Hobana, Florin Mugur, George Macovescu, Ștefan Aug. Doinaș, Constanța Buzea, Nikolaus Berwanger, Mircea Zaciu, Mircea Tomuș, Octavian Paler, Nicolae Manolescu, Alexandru Paleologu, Ileana Mălăncioiu, Paul Everac, Petre Sălcudeanu, Alexandru Andrițoiu, Augustin Buzura, Mircea Iorgulescu, Gabriel Dimisianu, Dan Hăulică.

În încheierea dezbaterilor, a luat cuvîntul tovarășul Ion Ștefănescu, **prim vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste.**

Lucrările plenarei au fost conduse de tovarășul Dumitru Radu Popescu, **președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.**

---

vasile andronache

Ființă și vatră

Ființa și vatra cosmică unire
Logodna dintre rădăcină și pămînt
De se desfac se stinge o iubire
Și-i mai pustie lumea fără-un cînt

Războaiele fac și desfac popoare
Dar de rămîne-o cărămidă pentru vatră
Iar se adună neamul din vechile izvoare
Și se-ntemeie țara cînd vîntul nu mai latră

Perenitatea noastră-i ca iarba și ca floarea
Cu cît dușmanii-au vrut să ne cosească
Mereu în jurul vetrei ne-am adunat ca marea
Și n-au putut sămînța să ne risipească

Adesea patria în sine hotarele și-a strîns
Ca să pulseze iarăși în marea libertate
Chiar dacă-ndurerați peste morminte-am plîns
Ființa și vatra cosmică unire noi le păstrăm ca pe-o eternitate
Războaiele tulbură popoare

Bătrînii

Copaci desfrunziți
Prin orașele lumii

Pastel

Luna
Un monolog
De aur
—
Pe străzile pustii

Iarba

Un pansament cosmic
Peste ruine

Dialog cu fiul

Nu mai arde tată ca un fulger
Trupul ți-e subțire și se duce
Nu pot fi fără țărînă lujer
Tu ajută-mi ființa să se urce

Fiule sub rădăcină țara
Îți întinde pîntecul de mumă
Eu am fost și mă cuprinde sara
Trecerea mă șterge ca o gumă

Șters va fi tiparul meu de lut
E firesc să trecem și ni-e dor
Dar de plec în tine-am să mă mut
Fruntea n-o lăsa să fie cuib la nor

Tată mai rămîi nu arde tot
Ființa mea de tine s-o desfac
Fără să mă doară n-am să pot
Freamăt întristat ca un copac

Fiule găsești în tine tot
Și tumult ți-am dat dar și putere
Eu din gura ruginirii nu pot
Să mai scot tiparul care piere

Trebuie să plec lîngă părinți
Nu pot curgerii să mă sustrag
Tu rămîi ca fiul să-ți alinți
Și să porți cu bărbăție-un steag

Fii ca mine dîrz și fără pată
Să iubești pămîntul țara și pe-ai tăi
Nu plăti erorii nici o rată
Și să mergi pe-ale iubirii căi

Stinge tată rugul vreau să văd
Chipul tău ca pe-un stejar în zări
Cum învinge-al anilor prăpăd
Nu zidit în tragice cîntări

Nu îmi cere fiule ce este
Împotriva firii care-am fost
Tu păstrează-mă ca pe-o poveste
Cîntul pe vecie adăpost

Iată vine seara și-am să plec
Vreasc de aur luminînd genuni
Nu ca norul în vecie trec
Tu sub aripi soarele s-aduni

Nu te duce tată-n scăpătat
Dor îmi e cu fiecare parte
Despărțire-i timp nemăsurat
Te vreau viu nu înhumat în carte

Fiule să ridicăm în doi
Umbra de pe suflet ce ne doare
Stele-ncer se sting și stele noi
Dau nemărginirii sens și zare

Fie floare astru sau copac
Vechile tipare și le lasă
Trebui-va deci și eu să tac
Și să plec într-a veciei casă

Voi dormi-n țărînă ca un crin
Și cu barca lunii tremurînd pe rîu
Iarăși pin'- la tine am să vin
Chipu-mi luminează-n boabele de grîu

De-ai să stai la masă eu alături
Ca o liniște am să m-așez
Am s-alerg cu tine prin omături
Și cînd intru-n somn te priveghez

CUMPĂNA

Zece

I. Apologeticul. Poezia este cauza oricărei literaturi. Restul (proză etc.) ? Numai efecte !

II. Criticul. Antipoezia, anticritica, antimetafizica, antianticariat, antiantianti — cît conformism literar în acest exces de anti !

III. Sonetistul. Un fermier într-un ghiveci.

IV. Simplificatorul. Ori totul este concret, ori totul este abstract.

V. Creatorul. De cîte ori ne uităm la lucrurile perfecte nemulțumirea noastră crește.

VI. Scepticul. Nu cumva zicerile noastre inteligente vin dintr-un defect subtil de judecată ?

VII. Piticul. Gloria are tocuri înalte.

VIII. Mimesis (afortiori). Dacă arta este o copie de gradul trei, critica este o copie de gradul patru, critica criticii — o copie de gradul cinci etc.

IX. Fanaticul. Atît de mult este împotriva unui lucru încît, dacă acesta nu există, îl inventează.

X. Omul de acțiune. Cînd dorm mă plictisesc enorm.

George Alboiu

REVISTA REVISTELOR

Revista Română nr. 8-9—1983

„Revista Română“, lunar de propagandă a culturii noastre peste hotare — a dedicat un număr dublu (8—9/1983) — „Civilizației românești a cărții“, temă generoasă și semnificativă. Destinat cititorilor de limbă engleză, franceză, germană și rusă, acest număr se deschide cu Mesajul tovarășului Nicolae Ceaușescu adresat Uniunii Scriitorilor din R.S.R., cu prilejul celei de-a 75-a aniversări a creării Societății Scriitorilor Români. Urmează apoi rîndurile scrise de Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, prin care se subliniază importanța acestei sărbători a culturii noastre.

Studiile cuprinse în secțiunea „Valori românești“ pun în lumină în mod deosebit atît rolul important al cărții în dezvoltarea vieții spirituale unitare a poporului român în întreg spațiul carpato-danubiano-pontic, cît și originalitatea valorilor intelectuale pe care cartea românească, manuscrisă și tipărită, le-a impus în circuitul cultural mondial. Astfel, Gabriel Ștrempel semnează studiul „Manuscrisul — de la opera copistului la creația originală“, Marius Tătaru stăruie asupra artei miniaturii, iar Livia Bacâru asupra tradițiilor legăturii și ferecăturii în istoria cărții românești. Despre începuturile tiparului în țara noastră scrie Dan Bădără, iar Nicolae Stoicescu și Mariana Mihăilescu aduc și analizează date semnificative despre intensitatea circulației cărții peste hotarele nefirești și vremelnice dintre țările române. În aceeași ordine de idei se înscriu studiile lui Pompiliu Teodor („Tiparul și afirmarea idealului național“), Dan Simonescu („Cărțile populare la români“), Corneliu Dima-Drăgan („Mărturia bibliotecilor“) și Gheorghe Buluță („Cartea și progresul culturii române moderne“), a căror viziune de sinteză este întregită, în secțiunea „Dialog-contacte“ a revistei, de contribuțiile lui Alexandru Duțu asupra aportului românesc la dezvoltarea civilizației cărții în sud-estul european și lui Virgil Cândea asupra dialogului româno-arab prin mijlocirea tiparului.

Dezvoltarea civilizației cărții în cadrul culturii noastre socialiste face obiectul unei secțiuni aparte, în care Gheorghe Trandafir scrie despre realitățile și perspectivele activităților editoriale. Constantin Crișan despre lectura și cultura vieții, iar Ion Stoica despre rolul formativ al bibliotecii ca instituție de cultură modernă. Util se dovedește a fi micul ghid al principalelor biblioteci românești, realizat de Vladimir Udrescu.

În secțiunea de proză a revistei pot fi citite, sub titlul „Anticarii“, pagini evocatoare din volumul lui George Potra „Din Bucureștiul de altădată“, precum și fragmente dintr-o carte inspirată ea însăși din lumea cărților : „Bibliografia generală“ de Mircea Horia Simionescu. Acest număr tematic bine structurat este împlinit de o bibliografie privind istoria cărții și tiparului românesc și de numeroase reproduceri, color și alb-negru.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XLIII)

M. Sadoveanu — „Un primitiv“

În privința lui M. Sadoveanu, negațiile grupului „Europei libere“ par a izvorî dintr-o pricină eminamente politică, definitorie, dealtfel, pentru exclusivismul vulgar care nu poate face abstracție de om raportîndu-se, așa cum ar fi cazul, numai la operă. Să admitem că parizienilor „liberaliști“ nu le place că M. Sadoveanu s-a exprimat artisticește și după 1944 fără să se cufunde, așa cum recomanda diversiunea, în „opoziția mută“; este, totuși, o liberă opțiune politică și care nu se înțelege de ce ar trebui să tulbure judecata senină asupra creației. Însă asemenea caterisiri integrale, urmate, ca în biserica primitivă, de persecuția pînă la a douăzecea spiță, sînt deja fenomen curent în ceea ce îi privește pe teroriștii culturali.

Numai că, în această chestiune, observ că faptele sînt oarecum mai complicate decît s-ar părea la o prea sumară exprimare. M. Sadoveanu era negat numai pentru literatura lui postbelică, ba, mai mult, pentru integralitatea operei. În 1956, în sumara lui exegeză asupra „literaturii române“, Virgil Ierunca îl recomanda francezilor pe Sadoveanu în chipul unui oarecare „primitiv dominat de instinct“ („Histoire des littératures“, vol. II, Pléiade, 1956, p. 1 394). Altceva nu se mai găsise, în plus, spre a caracteriza, pe măsură, o creație, orice s-ar zice, monumentală. Însă teza „primitivismului“ (care e, vede oricine, depreciativă) pusese stăpînire și pe Monica Lovinescu, bineînțeles. Cînd, mai recent, un eseist se sforțase, cu temei, să demonstreze intelectualismul sadovenian comentatoarea sărise în sus repunînd în circulație viziunea dogmatică a „țărănismului“ și a „etnografiei“ ; a crede că M. Sadoveanu ar fi avut urmă de intelectualitate îi părea, deh!, un „paradox debil“ („Limite“, nr. 14/dec. 1973).

Însă ceata reunită nu se lăsase în seama unor atît de „estetice“ păreri, acolo unde nu reușise argumentul, cît ar fi fost el de nesăbuit, trebuia să izbutească agresivitatea insistentă. Încă o dată se dovedi că **a pune în circulație catalogări obsesive,** cu reverberații „corale“ la toți aceia care simpatizează cu diversiunea, e o tehnică foarte simpatizată de grup. Pe tema Sadoveanu opinia unanimă ar fi, la „Europa liberă“, că autorul practic nu... există : tot ce a creat după război ar fi un exemplu de „proletcultism“ (care nu ar intra în vederile „estetizanților“) și pe acest considerent nici opera anterioară, întinsă pe mai bine de 40 de ani, nu s-ar pune la socoteală. Despre „Baltagul“, „Hanu Ancuței“, „Creanga de aur“ etc., nimeni nu pare a ști nimic, ca și cum acestea ar fi cărți fără autor.

În schimb, injuriile nu se mai opresc, trecînd peste orice realitate estetică ori, măcar, bibliografică. Pentru Monica Lovinescu, de exemplu, M. Sadoveanu ar fi publicat după 1944 doar „un singur volum (...) atît de slab încît nu pare scris de el, „Mitrea Cocor“ („Unde scurte“, Paris, 1978, p. 394 și p. 402). Din nenorocire pentru „cunoscătoarea“ de literatură română, după 1944 a publicat „Anii de ucenicie“ (1944), „Fantezii răsăritene“ (1946), „Nada florilor“ (1951), „Nicoară Potcoavă“ (1952), „Aventură în lunca Dunării“ (1954) și altele, dintre acestea cel puțin două fiind considerate de critică drept creații însemnate, iar „Nicoară Potcoavă“ un „mare roman istoric“. Dar, ce importanță mai au acestea ; Monica Lovinescu nu îl iubește și pace pe Sadoveanu și e de acord, fără condiții, cu toți aceia care îl contestă violent („Ethos“ II, 1975, pg. 303 u.). Adevărul e că nici Virgil Ierunca nu s-a lăsat mai prejos, e drept, în stilul lui bombastic și cu ura gîlgîind în gît. „Avîntul de turcire“ (?!), „o inițiativă, o supralicitare care depășește implacabilul vremilor“, atîta găsea el cu cale să rostească despre opera sadoveniană („Românește“, FRU 1964, pg. 122 și 125). E adevărat că de la „primitivul dominat de instinct“ și pînă la „turcit“ e, în adevăr, o distanță „estetică“. Dar Sadoveanu nu era numai afacerea cuplului parizian de patentați denigratori, camarazii se concentrară, în ordine și cît mai repede, pronunțînd la comandă formulele pe care le auziseră de la alții. Un H. Stamatu era de aceeași părere cu V. Ierunca, arătînd că adeziunea lui e monolitică („Limite, nr. 14 / dec. 1973), deși mai apoi se grăbea să-l valorizeze pe Sadoveanu într-un mod care e ciudat înainte de a fi de-a dreptul scandalos. Pe scurt, M. Sadoveanu ar fi fost, cu opera lui, precursorul lui Paul Goma („Limite“, 24—25/sept. 1974, pg. 22), ceea ce, mi se pare, e o constatare cam urmuziană, întrucît între hieratismul desăvîrșit al lumii sadoveniene, între stilul lui poetic și senin, și declasații triviali, vorbind lubric, pe care i-a îndrăgit Paul Goma, diferența este uriașă, mai bine zis comparația nu se poate face.

Probabil încălzit de o asemenea precedență, Paul Goma crezu că e momentul să-și dea și el cu presupusul și îl ₐcită pe Sadoveanu între cei care s-ar fi pus „în slujba distrugerii“, căci ne-ar fi dat „Mitrea Cocor“), modelul realismului socialist“ („Limite“, nr. 24—25/sept., 1977). Nu e cazul să ne întrebăm dacă precursoratul lui Sadoveanu față de Paul Goma ar consta într-o viziune dogmatică, aceasta e treaba exegeților „subtili“ de la post.

Fapt e că nici opinia lui Paul Goma nu era originală, omul auzise și el de la altcineva, mai pe românește, făptuise un plagiat. În „Partei und Literatur“, Anneli Ute Gabanyi adusese ideea „modelului realist-socialist“ pe care o ratifica într-o scurtă notă din „Rumänien“ (Vandenhoeck and Ruprecht, 1977, pg. 535) : „Mitrea Cocor“ egal „primul roman în stilul realismului socialist“, care ar conține „in nuce clișeele“ proletcultismului.

De aici și pînă la formulele cele mai extravagante mai era un singur pas care, de curînd, a și fost făcut : Sadoveanu deveni, alături de G. Călinescu și de alții, un inițiator al „neofascismului“ românesc, un exponent al „noii drepte“ (emisiunea din 20 mai 1983). Între „primitivism“, „proletcultism“ și „noua dreaptă“ etichete uimitoare, opera monumentală sadoveniană nu mai are, bineînțeles, loc.

Artur Silvestri

APELUL TINERETULUI ROMÂN

Numiți aceste fapte, priviți-le cu toată responsabilitatea, priviți-le, așadar, cu responsabilitatea cu care vă vegheați existența : bugetele militare — atît de mari, încît se depărtează de puterea de percepere a unui singur om, uneori a unei singure țări, rămînind a fi cuprinse numai la scară planetară —, plus focarele de război, plus miile de războaie de la pacea celui de-al doilea război mondial, plus miile, sutele de mii de vieți curmate în tot acest timp de așa-numită pace, plus miile, sutele de mii de localități, orașe, așezări distruse în numele instalării acelеiași păci ! Veți avea imaginea unei lumi trăind sub spectrul distrugerii, teroarei, spaimei, un spectru ce alterează, ca orice amenințare ce s-a substituit în lumea asta parcă și aerului respirat, relațiile, sentimentele umane, provocînd neliniște, aberații, nepăsare, disperări, drame, singurătăți, tragedii.

Așezați de partea cealaltă nu o omenire ce-a pătimit mult și crunt în cursul învolburat al istoriei sale, nu rațiunea de a fi a întregii lumi, așezați de partea cealaltă acest univers fragil, gînditor, încă insuficient cunoscut : un om, un singur om. Dacă încă înainte de a se naște lumea în care se ivește îi pregătește sute de tone de bombe, îi pregătește distrugerea nu o dată, de două, ci de zeci de ori, nu este redus la absurd, nu este viața lui un nonsens ? Normal, te întrebi : asta să fie rațiunea ivirii unui om pe pămînt ? Nu, nu, în nici un caz o minte omenească lucidă, sănătoasă nu poate concepe așa ceva. De o mie de ori nu. De milioane de ori nu, de miliarde de ori nu.

Așezați acești oameni ce refuză gîndul că omenirea își conține în germene distrugerea, așezați acești oameni ce refuză gîndul distrugerii totale, absurde, din considerente ce au scăpat de mult înțelegerii și rațiunii, așezați-i unul lîngă altul și veți avea imaginea vie, reală, concretă a setei de viață, a neodihnei planetei pînă cînd nu va fi cu adevărat pace.

Pot acești oameni, pot acești copii, acești tineri cuprinși într-o coloană, pașnic trecînd cu pancarte pe care stau înscrise cuvinte simple „Pace", „Dezarmare", ei bine, pot acești tineri să schimbe mersul, deocamdată, amenințător al lumii ? Se va fi auzind glasul lor pînă în cabinetele de lucru ale conducătorilor de state, de armate, pînă în laboratoarele unde se studiază alte variante ale morții, pînă pe poligoanele de încercare a noi și noi arme ? Se va fi auzind și va ține cineva seama de faptul că tinerii din România doresc pacea, că-și doresc existența dusă în liniște, fără amenințări, fără angoase, fără spectrul unor terifiante imagini ? Sînt întrebări necesare, sînt întrebări cărora cei care au văzut, care au participat la marșul tineretului pentru pace, pentru cei care au ascultat cuvintele din Parcul tineretului, Apelul tineretului român le-au aflat răspuns. Pentru că oricît de absurde, oricită sfidare ar conține și o să mai conțină politica de forță, politica înarmărilor constante, accelerate, trebuie să se țină seama de om, pentru că în om „vom întîlni cea mai mare opoziție și tot în el vom afla puterea de a birui" (spunea un fost director al secțiunii pentru dezarmare a Societății Națiunilor). Iar acești oameni, acești tineri veniți din toate județele țării, din școli, din întreprinderi, din institute de învățămînt superior, din sate, din comune, purtau, de fapt, mesajul de pace al unui popor.

Un om, un singur om nu poate pune capăt aberantei situații în care se află Europa în acest moment ; nici doi oameni nu pot face acest lucru ; nici măcar un singur popor ! Dar glasul unit al popoarelor, fluviile acestea liniștite, pașnice, ferme însă în mersul lor, pot face un lucru extraordinar : să creeze coșmaruri celor care au împrăștiat pînă acum coșmaruri în lume, pot repeta și repetă de atîtea ori „Dezarmare—Pace" pînă cînd, într-adevăr, va fi pace în lume !

Constantin Stan

„Noi, tinerii, nu dorim să fim ultimii supraviețuitori ai planetei. Știm că problema fundamentală a zilelor noastre este dezarmarea, și, în primul rînd, cea nucleară, preîntîmpinarea războiului și apărarea păcii. Știm că există soluții în această privință, că numeroase categorii de oameni, tineri și bătrîni, bărbați și femei, personalități din lumea întreagă, popoarele planetei le cer și le propun. Este timpul ca glasul acestora să fie auzit și luat în considerare".

(din Scrisoarea adresată secretarului general al O.N.U. de participanții la manifestarea „Tineretul României dorește pacea")

Nihil sine Homo

Nu mai există morți frumoase
Nici gesturi ca la Maraton,
Dacă se face noapte-n oase
Printr-o rotire de buton.

Nu mai există nici paradă,
Nici consolare, nici eroi,
Dacă văzduhul o să cadă
Ca o cortină peste noi.

Nu mai există nici bravură,
Nici dezertori, nici decorați,
Dacă sub triumfala zgură
Vom fi de Chaos devorați.

Nu mai există nici popoare,
Nici impăcări, nici adăpost,
Dacă doar lacrima din soare
Va spune despre noi c-am fost.

Axioma copiilor

Copiii noștri merg la școală
Își inventează jocuri noi,
Dar dimineața, cînd se scoală,
Privesc neliniștiți spre noi.

Nici nu-i nevoie să se-audă
Ce au de spus copiii-n cor
Plutind în aer vestea crudă
Și teama întrebării lor.

Și nici nu ne putem preface
Că ochii vii și-ntrebători
N-ar vrea să știe dacă-i pace
Sau se va face noapte-n zori.

Cu spaimă ne izbește-n tîmplă
Lumina ochilor cuminți
Și nu-nțelegem cum se-ntîmplă
Că-i oarbă ura din părinți.

Cît de frumos ar ști să doarmă
Dacă părinții s-ar vorbi
Să nu mai nască nici o armă
Și cerul păcii n-ar orbi.

O clipă doar dacă ne doare
Că-i vînt prin somnul de copii
Găsim și loc destul sub soare
Și pîine-n grîul din cîmpii.

George Țărnea

De pace

De pace, răsună pămîntul românesc,
adîncul de riuri fierbinți,
glasul între glasuri
de nădejdi și biruințe.

Patria tălmăcită într-o singură culoare
urcă în albul sublim
sacru ne este cuvîntul
din cuvîntul dacic din care venim.

De pace, răsună aurul spicelor,
oțelul curat, vibrător
și drumul același,
cu săgeata în viitor.

De pace, răsună orice fereastră
ce lumii se dăruie, se deschide
și-această nesfîrșire
din nesfîrșirea Coloanei infinite.

Mihai Păsculescu

„Bună pace"

„Bună pace" — urare străveche,
De voievozi rostită la hotare,
Înscrisă în hrisoave nepereche
Și tutelată din Carpați la Mare,

Vegheată și de riul și de ramul
Iubirii de moșie legămînt,
De cei ce-și apărau nevoia, neamul
Și dreptul de a fi pe-acest pămînt,

Poruncă și chemare : „Bună pace" —
Cu gînd curat și fără ascunziș
Și fără vorba-n armă a preface
Și făr-a scoate sabia pe furiș.

Am sîngerat păzindu-ne ființa,
Dar n-am rîvnit nici aur, nici palate
Și n-am căutat altunde biruința
Și am luptat doar pentru libertate.

Dorim „Bună pace" lumii toate,
Dar nu o pace de stăpîni și sclavi,
Cu biciul niciodată nu se poate
Să însănătoșești pe cei bolnavi.

Rachetele n-aduc în case tihna
Și tunurile pîine nu aduc
În noi să ardă sfîntă neodihna
Spre-a face din război cuvînt caduc.

Noi „Bună pace" vrem — o pace bună !
Chemarea planetară o lansăm.
E scurtă astăzi calea către Lună
Dar mai întîi Pămîntul să-l păstrăm !

Sorin Holban

CERUL PĂCII

Urmare din pag. I

tului migălesc asupra „mirabilei semințe", ipostaziată în lanurile vaste, împurpurate de maci. În zenit — zborul stolurilor de hulubi, ca o horă, eterică peste nesfîrșita unduire a cîmpiei. Dintr-o școală sau dintr-un spațios amfiteatru răzbate prin ferestrele largi zumzetul ca de albine al celor ce repetă după răbdătoarea lor învățătoare magicele semne ale alfabetului înscris pe tablă, ori acel harnic „horum-harum" al tinerilor învățăcei în științele umanistice sau exacte...

Un poet vrăjește rînd pe rînd cuvintele, le desferecă sensurile, le combină, le îngemănează, dînd la iveală întreaga frumusețe a rostirii lirice. Un compozitor așează tonalitățile pe portativ într-o ordine îndelung căutată, rotunjind o adevărată minune muzicală — poate o rapsodie cu inflexiuni folclorice, poate o simfonie a bucuriei, o sonată a lunii —, făcînd, ca și poetul, ca sufletul omului să comunice cu Universul, cu muzica sferelor...

Sînt toate acestea, desigur, imagini firești ale existenței umane, ale tihnei și febrei creatoare, ale încrederii în viață, în viitor. Sînt în mod elocvent imagini ale păcii, ale vieții sub un cer înalt și senin, încununat de razele alinătoare ale soarelui — balsam de lumină, căldură și rod pe chipul Pămîntului.

Cerul de purpură și azur, neobnubilat de umbrele și fulgerele oripilante, reprezintă pentru noi un simbol al armoniei, al liniștii, al muncii producătoare de bunuri. Căci numai sub un asemenea cer omul se poate împlini ca om, ca ființă înzestrată cu inepuizabila forță a creației. Numai sub un asemenea cer mama își poate crește în voie copilul, grădinarul își poate dezmierda florile răsărite din truda sa, constructorul își poate dura edificiile fără teama prăbușirii în neant, sculptorul își poate contempla cu mîndrie statuile. Numai sub un asemenea cer își pot afla deplina rațiune de a fi, ca oameni ai spiritului, într-o intimă comuniune cu semenii lor, poetul, pictorul, muzicianul, filosoful etc.

Pacea este un dat al ființei noastre. Pacea este un climat o condiție **sine qua non** a vieții. Pacea este o aspirație, o cerință naturală a omului, a umanității. Cît de bine a exprimat într-unul din poemele sale Eminescu — cel care în Scrisoarea III ne-a legitimat în fața lumii ca popor exemplar în statornica iubire de „bună pace" — această profundă aspirație !

Un crunt război al nervilor ne încearcă în aceste momente grele cînd omenirea este amenințată cu zborul uliilor cu aripi și clonț de oțel, al rachetelor gata să spargă cerul de purpură și azur, să se năpustească cu foc și pară peste așezările lumii. Ulii cu șuier de moarte în gușă, în stare să transforme pămîntul — leagăn al umanității — într-un desert cosmic, într-o ireversibilă „convallis plorationis".

Hotărît, limpede și puternic, glasul secretarului general al partidului nostru s-a ridicat încă o dată pentru a face apel la rațiune și responsabilitate : **„Trebuie să facem totul pentru a determina puterile nucleare să renunțe la politica lor, care duce la distrugerea lumii ! Să facem totul pentru a opri proliferarea armelor nucleare, pentru trecerea treptată la distrugerea tuturor armelor nucleare, pentru o lume fără rachete nucleare, fără armament".** Solidari cu „tot ce mișcă-n țara asta", cu mileniile de trudă și creație ale omenirii, cu splendorile naturii și-ale spiritului, ne ridicăm cu tărie pentru apărarea luminii, a păcii. De aici, de pe străbunele meleaguri de la Dunăre și Carpați, se înalță tot mai puternică, împletindu-se cu vocile celorlalte neamuri, vocea națiunii noastre, dorința sa arzătoare de a trăi în tihnă și construcție pașnică, la adăpost de orice război, de rachetele nimicitoare. Un „NU !" cît munții și cîmpiile patriei — acesta este răspunsul și protestul nostru hotărît împotriva iresponsabilei curse a înarmărilor, a semănătorilor de panică și urgie. Pentru că în sufletele noastre s-a întrupat o floare cu petale în formă de inimă — floarea vesnică a vieții, a dragostei de om, a înțelegerii și conlucrării între popoare. Pentru că aici, pe legendarele plaiuri ale Mioritei, ale Meșterului Manole și Păsării Măiastre, noi cei de azi reiterăm, într-o continuitate de idealuri și speranțe, nepieritoarele versuri eminesciene : „Din durerea unui secol, din martiriul lumii-ntregi
Răsări o stea de pace, luminînd lumea și cerul..."

Balcanice

PETRE M. ANDREEVSKI

Prima scrisoare de dreapta către Deniţa

Nimic nu e mai vizibil
Și nimic nu e mai prezent decît
absența ta :
Nici ciripitul copiilor pe care-l descopăr
În migrațiile ploilor.
Nici furtuna agățată în păienjenișurile
Crișmelor de la marginea drumurilor,
Nici drumurile văzduhului luminate
de rîndunele,
Nici ceea ce capătă formă numai în auzul
meu,
Nici auzul meu cită vreme în el
întîrziatul greier
Își întoarce nocturnul ceasornic,
Nici chinurile facerii : ale azvîrlitei
semințe,
Nici reizbucnitul pojar din mintea
cocoșului,
În timp ce fuge de umbra ce coboară
din cer,
Nici spațiul care-mi rămîne între mîinile
tale,
Între cele două arșițe ale tale,
Nici șarpele care tulbură spicul de grîu,
Nici mărgi nămeți pizmăreți din poienile
de maci,
Nici focul care apare ca o ceață de
toamnă
Prin salbele de ardei,
Nici dragostea și ura dintre cheie
și lacăt,
Nici tăinuita lumină din chibriturile
cumpărate,
Nimic nu-i mai vizibil,
Nimic mai vizibil ca urma ta
În fața mea și-n urma mea, cu mine
și-n mine.

În românește de
Dumitru M. Ion

REVISTA STRĂINĂ

● **PENTRU A CELEBRA** cea de-a 60-a aniversare a nașterii cîntăreței Maria Callas, decedată în 1977, patru scene lirice internaționale dintre cele mai prestigioase vor prezenta în aceeași seară — 11 decembrie — un spectacol cu participarea celor mai buni artiști de operă. Opera din Paris, Scala din Milano, Covent Garden din Londra și Opera lirică din Chicago sînt cele patru scene care vor participa la acest act omagial. La inițiativa Fundației Maria Callas și a Asociației „Columbia Artists" fiecare operă va propune publicului propriul său spectacol, acela al altor scene și un montaj de film despre Callas, toate transmise în direct de BBC. La Opera din Paris vor cînta soprana Jessye Norman și baritonul José Van Dam sub direcția lui Seiji Ozawa. La Scala vor evolua tenorul Placido Domingo, mezzosoprana Agnès Baltsa și dirijorul Lorin Maazel. La Covent Garden partitura va fi susținută soprana Kiri Te Kanawa și de baritonul James Mac Craken sub conducerea muzicală a lui Sir Colin Davis și, în fine, la Chicago tenorul Alfredo Kraus și mezzosoprana Renata Scotto vor evolua sub bagheta lui Bruno Bortoletti.

● **CELEBRUL TEATRU** britanic „OLD VIC", restaurat, și-a redeschis porțile cu speranța că se va putea autofinanța. Deschis în 1818, acest teatru londonez devenit celebru între cele două războaie mondiale prin clasicismul repertoriului său, a fost cumpărat în 1982 de un canadian cu 550.000 lire sterline. Creat la începutul secolului trecut sub numele de Royal Coburg Theatre, el a devenit Victoria, iar apoi Old Vic. Programele sale erau alcătuite, în special din melodrame de mare efect, gen care i-a adus în scurt timp o proastă reputație. În 1880 a fost transformat în music hall și a devenit centrul spectacolelor de varieteu. Începînd din 1912 repertoriul teatrului s-a axat pe dramele shakespeariene și operă. Renumele său a devenit legendar. Considerabil deteriorat în timpul bombardamentelor fasciste asupra Londrei, teatrul a fost renovat în 1963 și a cunoscut zile de glorie sub conducerea lui Sir Laurence Olivier. Noul teatru este dotat cu un auditorium capabil să primească 1 000 de persoane. Perioada sa shakespeariană a apus, noul proprietar mizînd totul pe comedia muzicală.

● **LUCIAN BLAGA** este una din personalitățile literare românești a cărui operă a primit alte vesminte lingvistice. În ultima vreme, au apărut peste hotare numeroase articole, antologii de versuri sau volume de poezii. Cea mai recentă carte este o ediție bilingvă româno-engleză apărută în Statele Unite. Acest volum inaugurează seria bilingvă din limbile romanice deschisă la Universitatea Chapell Hill din Carolina de Nord din inițiativa unui bine cunoscut romanist, prieten al țării noastre, profesorul August Maissen.

● **UN ROMAN** care a stîrnit multe aplauze din partea criticii este **Angels**, prima carte de proză a poetului Denis Johnson, unul dintre numele cele mai interesante ale ultimelor promoții literare de peste ocean, în același timp traducător de marcă. Scris cu finețe, romanul de abia două sute de pagini al lui Denis Johnson creează o imagine a destinului ineluctabil, condamnîndu-și eroii la „căderea" în infernul drogului și al crimei. Peter S. Prescott conchide în **Newsweek** : „Frumusețe din urîțenie. Dacă ar trebui să definești arta modernă în trei cuvinte, acestea trei ar fi potrivite. În primul său roman, poetul Denis Johnson le ilustrează. (...) Autorul ne conduce prin scena execuției personajului său Bill, într-o cameră de gazare, treaptă cu treaptă și în cele din urmă cu fiecare bătaie de inimă. Dîndu-și seama că nu va mai veni nici o altă bătaie de inimă, Bill «privi în întuneric. Aș vrea să folosesc această ocazie, spuse atunci, ca să mă rog pentru o altă ființă umană». Este un moment uluitor din această prea frumoasă carte".

● **UN ALT SCRIITOR** care publică o carte de critică literară este John Updike, autorul unui recent volum intitulat **Ținîndu-te la țărm.** Este vorba de culegerea în volum a recenziilor din ultima decadă. Activitatea critică a lui Updike, datînd din 1960, cînd a început să comenteze cărți prin revistele de pe Coasta de Est a Statelor Unite, a mai fost cuprinsă pînă acum în două cărți, **Proză asortată,** din 1965, și **Piese alese la întîmplare,** din 1975. De data aceasta, Updike publică o carte voluminoasă, ilustrînd chipul său de Midas, cum afirmă un recenzent, capabil să transforme totul într-un text valoros. Exercitîndu-se pe teme variate, scriind cu ușurință despre orice, Updike a publicat între timp cărți de versuri, povestiri și romane, avînd un „apetit devorator pentru literatură", cum afirmă David Lehman într-o recenzie. Interesant este să notăm că prozatorul luptă cu toată impresionanta sa forță de expresie pentru a impune valoarea confraților pe care îi admiră. El este unul dintre promotorii literaturii lui Henry Green, supranumit „un sfînt al spațiului mundan", sau al lui Bruno Schulz, un supraviețuitor al Holocaustului. În același timp, Updike nu ezită să-și manifeste reticența față de gloriile zilei, cum este cazul cu Saul Bellow despre al cărui **Humbold's Gift** scrie că „problemele care îl solicită pe autor nu sînt și cele care îi conduc povestirea".

REPERE

Dicționarul personajelor lui Dostoievski (II)

Concluzia articolului dedicat lui Zosima evidențiază încă o dată atitudinea „critică" a lui Valeriu Cristea față de materia pe care o contemplă. Cea mai proastă eseistică literară se constituie în marginea „ideilor" autorului, a sensurilor literale, în disprețul „formei" pe care o creează, adică a întruchipărilor vii, a personajelor și întîmplărilor dintr-o carte. Valeriu Cristea degajă concluziile autorului mai puțin din ceea ce spune el sau personajele sale, cît din cercetarea lumii sale, ignorînd de multe ori „sistemul", cum îl numește cu un ușor dispreț, sau cel puțin tratîndu-l cu detașare. Este un loc comun al criticii literare să cauți „adevărul" unei opere în limbajul său propriu, dar cît de adesea depășim oare această pioasă recunoaștere a unicității expresiei artistice ?! Extraordinara bogăție a dicționarului lui Valeriu Cristea vine și din varietatea abordării materialului, din căutarea perspectivei potrivite. Unuia îi este mai proprie „doctrina", pentru că așa l-a determinat scriitorul, altuia descrierea înfățișării, s.a.m.d. Simți peste tot că literatura este o „formă" a realității, că măreția ei vine din capacitatea de a crea (sau re-crea, în sensul adînc al accepțiilor cuvîntului !) toate „aparențele". Nu e nimic pejorativ în ceea ce încercăm să spunem. Scriitorul are de-a face cu ceea ce se manifestă în vreun fel, conștient sau sub-conștient, iar valoarea izvorăște tocmai din soliditatea, din forța lumii pe care o în-fățișează (din nou sîntem nevoiți să precizăm că nu ne temem de „simplismul" termenilor noștri), din felul cum apare ea pentru conștiința cititorului. Sistemul este una din formele acestei „realități", iar fascinația pe care o exercită asupra unora probează doar semidoctismul sau inadecvarea judecății (inadecvarea este abatere de la scop în acest caz, adică păcat, în sens etimologic). În fața unei cărți îndelung gîndite și atît de liniștit realizate cum este **Dicționarul** lui Valeriu Cristea, îți pui inevitabil unele dintre cele mai simple și mai importante probleme ale literaturii. Pentru atît, și cartea acestui critic trebuie salutată drept o semnificativă regăsire de sine a conștiinței literare actuale. Aflîndu-se dincolo de false orgolii și de accente polemice inutile, dincolo de străluciri factice și de efecte stilistice manieriste, **Dicționarul personajelor lui Dostoievski** este o carte de „critică literară" în cea mai pură accepțiune a cuvîntului. Adică, nimic mai mult, dar nici mai puțin, cum ar spune Lovinescu. Critica nu ține loc de nici o „creație" din lume dar ce ar fi toate operele noastre, dacă nu am putea spera că cineva le gîndește cum trebuie ? Ar fi ori marfă, pentru negustori, ori apologii edificante, cum trebuia să fie **Frații Karamazov** pentru teologul cu pricina și pentru alți „teologi". Lucrarea lui Valeriu Cristea nu evită nici latura terre-à-terre a criticii literare, de dragul virtuozității ușuratice, și nici nu ascunde nici o clipă marea emoție a criticului în fața faptului literar. Din fiecare rînd se degajă respectul său pentru literatură, încrederea sa în opera scriitorului. Mai există și astăzi critici literari care nu-l privesc de sus pe scriitor, fie el și Dostoievski, care nu-l bat pe umăr și nu-i dau sfaturi de institutor !...

Este interesant de urmărit cum tratează Valeriu Cristea materia cărților lui Dostoievski, la „extreme", ca să spunem așa. Exemplar este articolul despre Raskolnikov, atît de dificil, prin faptul că personajul a fost scrutat din toate părțile, fiind un fel de emblemă, folosită pînă la banalizare, a dostoievskianismului. Paginile lui Valeriu Cristea sînt un exemplu de suplețe și de adîncime critică, reușind să scape din toate capcanele eclectismului, pentru a articula o interpretare proprie. Dar cea mai mare probă, și una din cele mai neobișnuite trăsături ale acestui **Dicționar**, se află în paginile dedicate personajelor mărunte sau chiar inexistente în textul „canonic" al romanelor, cum este Tihon, care apare numai într-un fragment publicat abia în 1922, și fără de care înțelegem mult mai puțin decît ar trebui din **Demonii**, în orice caz din personajul Stavroghin. Articolul dedicat lui Tihon este o mostră de gîndire critică și de cercetare literară în sensul cel mai complet al accepțiunii, demonstrînd că numai cunoașterea tuturor elementelor legate de apariția unei cărți poate conduce la deplina ei apropriere. În totul, **Dicționarul personajelor lui Dostoievski** se relevă a fi o carte importantă, care trebuie citită pentru mesajul ei propriu și pentru ceea ce conține din lumea tulburătoare a marelui scriitor rus.

Aurel-Dragoș Munteanu

SPORT

Dorul, cînd afară ninge...

Ninge-n viul dimineții cu scîntei din raiuri albe. Bradul din colțul grădinii, care, toată vara, a topit aur verde și rășini pentru ierburile prețioase din brazdă, vrăjit de zăpezile ce i se scriu subțire pe ramuri, scoate munții din ochelе lor de întuneric și-i aduce în pragul ușii. Căci, privind acum pe geam, numai cei loviți de pecinginea unui destin sumbru nu văd munții. Ninge. Trei lacrimi de vin în copaia cu aluat de pîine. O cascadă, un schit de lemn și o sanie.

Prima ninsoare din acest an s-a împletit cu victoria de rugby asupra Țării Galilor. 24—6 ! Un scor prin inelele căruia aud cum welșii rostogolesc mirări ce nu-ncap în gulia înțelegerii. Dau un vifor legendar și o cană de vin fierbinte cu scorțișoară celui ce și-a-nchipuit măcar în vis că-i vom îngenunchia pe cei mai buni rugbyști din Europa la distanță de optuspe pogoane de tutun de pipă. Nici chiar poetul Tudor George, care-și luminează masa de lucru cu o minge țuguiată la amîndouă capetele, cu o luminare cît un căprior de casă din Vlașca și cu o sticlă de frîncușă colindată de așchii de busuioacă, nu ședea să creadă-ntr-o izbîndă atît de răsunătoare. De aceea, pentru Paraschiv și colegii lui și vijelia stîrnită de ei, de trei ori : ahoe ! ahoe ! ahoe !

În pășunea iernii care se așează zdravăn, ca osul vechi la cramă, pot să spun că ne-a căzut la fel de bine, dar cu mult noroc, foarte mult noroc chiar, și scorul de 1—0 realizat de echipa națională în Insula Frumuseții. În clipa cînd a înscris Bölöni, de multă vreme cel mai bun jucător al nostru, mi s-a deschis în suflet colina Montmartre și, fix în vîrful ei, terasa restaurantelor „La mère Caterine" și „Le lapin agil" și m-am văzut acolo, înfipt într-un scaun și împărțind mărgăritare cu toți magii ce l-au moștenit pe Utrillo. Pădurea crește-n umbră, mierla-și vede de cîntecul ei. Și învinge. Important e că învinge. La Limassol am jucat prost — ce mireasă a trădării ne-o fi ajuns din urmă ? —, ne-am încurcat în păcate vechi, în minciuni bătrîne, în mierea fricii, în desfriul conformismului sălciu. La Bratislava urmează să ne dăm adevărata măsură. Ca om de la Dunărea Brăilei simt că și Dunărea de la Bratislava va fi cu noi, căci Dunărea e Roma noastră. Multă lume strîmbă-n cuget azi se va opri în fața troiței și va bea vînt și mirare din crăpături.

Ninge mlădios în răspîntii de brad. Scheaună vulpi pe cărări de ulm, ninge-n fîntîni cu alcooluri de dafin. Și pentru că ninge cu miez de noapte tocat în copite de reni, odaia rîde cu obraz de măr, o crizantemă galbenă aprinde focul în vatră, fumul încheagă desene ciudate și sufletul se pierde-n colinde. Un cal, un lup, o sanie. Mi-e dor, acum, să fiu în tot locul unde ninge, dar mai ales acasă, în malul rupt al gîrlei, s-ascult cum foșnește tăcerea și cum din adîncuri de timp s-apropie legenda, iar împrejur se zbat mari dropii albe, încercînd să ridice pămîntul în spații, într-acolo unde lebede astrale rodesc fantasmele acestei minuni ce face ca bradul din grădina mea să cheme munții și ei să vină să se așeze în pragul casei.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 36 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
47
(1 125)
Sîmbătă
26 noiembrie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ÎNALTUL TIMP

Întregul edificiu al dezvoltării noastre viitoare se cuprinde fidel în liniile de efort și voință prin care se implinesc la zi marile obiective stabilite de Congresul al XII-lea și Conferința națională ale partidului. Și, evident, măsura concretă, cea mai explicită, este aceea a realității înseși, a faptelor care se adaugă, treaptă cu treaptă, uriașei opere economice, morale și sociale a acestor aproape două decenii de cînd în fruntea partidului și statului se află tovarășul Nicolae Ceaușescu. Imaginea în relieful datelor care privesc industria și agricultura românească și nu mai puțin știința și cultura constituie argumentul de fond al unei perspective și mai inalte. Imaginea fiecărui an sintetizează eforturi și împliniri care la rîndul lor se deschid spre seria unor altitudini și implicații noi. În acest fel documentele recentei plenare a partidului ne pun în relație directă cu imperativele de fond ale dezvoltării pe mai departe, în contextul împlinirii a patruzeci de ani de la revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă precum și în contextul sau mai bine zis din perspectiva viitorului congres al partidului. Criteriul unei noi calități în toate domeniile de activitate rămîne expresia valorică a întregului nostru potențial economic. Răsfringerile sale privesc o multitudine de preocupări și au o deosebită importanță sub raportul eficienței. Ele pun în evidență spiritul de unitate și angajare, capacitatea de voință și acțiune, hotărîrea fermă de a împlini exemplar întregul program al dezvoltării noastre într-o nouă etapă, aceea de țară socialistă cu dezvoltare medie. Ne situăm astfel în continuitatea unei opere care atestă din plin posibilitățile și cerințele actuale și care ne relevă pregnant însăși condiția de conștiință a tuturor făuritorilor de bunuri materiale și spirituale. Zestrea țării crește necontenit și poartă însemnele vii ale istoriei trăite și asumate. Nu mai departe decît la 1 Decembrie, bunăoară, sărbătorim unul dintre cele mai revelatoare evenimente ale luptei și vieții noastre, acel fapt exponențial prin care o aspirație de veacuri s-a putut transforma într-o realitate vie, durabilă, și constituie opera întregii națiuni : Marea unire.

Privită azi, la confluența tuturor momentelor fierbinți din urmă cu 65 de ani, această operă apare ca un adevărat monument al ideii de unitate și al voinței de a făuri o Românie modernă, conștientă de rolul și destinul său. La ctitoria acelor vremi se adaugă astăzi plenar fapta de cuget și muncă prin care poporul întreg, liber și suveran, independent, își construiește deopotrivă prezentul și viitorul, în pas cu cerințele progresului și civilizației, ale edificării unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră. Poporul a făcut marea unire de la 1 Decembrie 1918 iar la dimensiunea acestor izbînzi stau înscrise azi, în termenii unor transformări fără precedent, realitățile socialiste ale țării, cu toți oamenii săi indiferent de naționalitate, egali și stăpîni în propria lor patrie. Ctitoria noilor vremi aparține prin excelență conștiinței de fapt a libertății și demnității. Se împlinesc aproape două decenii de cînd la cîrma destinului nostru se află președintele Nicolae Ceaușescu, omul prin a cărui operă politică și socială România a dobîndit trăsăturile unei țări dinamice, cu un model economic viabil și deschis celor mai noi cuceriri ale științei și progresului contemporan. Cunoscută și respectată în întreaga lume, România deține în efigia sa liniile de boltă ale unei gîndiri și acțiuni exemplare. Prin președintele său, contribuția sa la cauza păcii și înțelegerii internaționale a devenit de mult un punct de maxim reper în actualitate. În numele vieții, spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu la recenta sesiune a Marii Adunări Naționale, ne adresăm tuturor popoarelor de a face totul pentru dezarmare și pace. Se află aici adevărul întreg care trebuie spus lumii și anume că pericolul este mai grav decît oricînd, că pacea este amenințată în însăși ființa ei planetară. Așa încît, sărbătorind marea unire care ne-a ridicat în ființa și demnitatea noastră, ne gîndim implicit la ideea unirii popoarelor în lupta care să le asigure dreptul vital la pace, la liniște, la creație. Este dreptul pentru care trebuie făcut totul și pentru care niciodată nu este prea tîrziu.

Luceafărul

SALA UNIRII DIN ALBA IULIA

UNIREA DEZIDERAT DE VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

Încoronarea visului

La ALBA IULIA mă-ntoarnă
la Alba Iulia în Ardeal
duhul țărinii care sfarmă
lumina zorile-n real

la Alba Iulia-ncoronarea
unui vis vechi voievodal
în tron aceleași stări cu starea
din Alba Iulia în Ardeal

la Alba Iulia sfîntă vatră
la Alba Iulia în Ardeal
am scris sacre hotare-n piatră
la Alba Iulia în Ardeal

stătui de gînd pe limpezi rîuri
din Alba Iulia spre hotar
în tricolore flăcări brîuri
din Alba Iulia de jar

Ion Iuga

În acest număr :

ROMÂNIA
PATRIA TUTUROR ROMÂNILOR
de Mircea Mușat și Ion Ardeleanu

PE TOATE FRONTURILE
de Gheorghe Schwartz

A.D. Xenopol și Unirea în perspectivă serială

O explicație interesantă a fenomenului Unirii întîlnim la A. D. Xenopol, nedreptățitul polisistor, care și-a început cariera, la 1868, cu o pledoarie pentru **Cultura națională**, și a încheiat-o, jumătate de secol mai tîrziu, ca luptător, — chiar dacă minat de boală, țintuit de patul marilor sale suferințe — pentru desăvîrșirea Unirii. Între un moment și altul este o legătură lesne de sesizat pentru cine urmărește activitatea militantului. Primul, fusese, în fond, ocazia fericită de formulare a unui crez ce avea să-i lumineze întreaga existență. Fraza inițială, chiar, e revelatoare atît pentru debutul său cărturăresc, cît și pentru întreaga sa operă : **„trebuie bine să ne însemnăm, noi, românii, că orice progres pe calea civilizațiunii nu are pentru noi o adevărată valoare decît întrucît se reflectează asupra naționalității noastre“.** Era un fel de a opta pentru o directivă susceptibilă să pună în centrul atenției propria națiune, privită în dezvoltarea ei globală, diacronică, o directivă căreia Xenopol i-a rămas fidel pînă la capăt. Din ea au decurs analizele cu privire la „starea noastră actuală“, seria de **Studii economice**, atît de moderne în concepția lor, demersurile practice de ameliorare a vieții celor nevoiași, iar mai presus de toate opera sa de istoric și ginditor, închegată spectaculos spre finele carierei. În tot ce a întreprins, pe tărîm cultural, științific sau politic, el a fost animat de aceeași, unică, idee : punerea în valoare, la modul optim, a virtuților poporului român, așa cum s-au manifestat acestea în trecut și cum se manifestau încă în actualitatea cea mai vie. Meditația pe marginea trecutului l-a dus, pe de o parte, la o serie de studii și sinteze istorice, iar pe de alta la o concepție sistematică asupra istoriei însăși. El a identificat în desfășurarea faptelor înșiruiri cauzale și a conceput, pe această bază, un întreg sistem explicativ, acele **Principii fundamentale ale istoriei** (1899), din care avea să se nască **La théorie de l'Histoire** (1908). Tot ce se întîmplă în istorie, demonstra filosoful, poate fi reprezentat prin **serii evolutive** cu geneză, ascensiune și declin, potrivit unui principiu genetic care guvernează întreaga evoluție. O asemenea idee, aplicată la studiul propriei națiuni, l-a dus încă de la început, chiar dacă într-o formulare vagă, la concluzia că **„un popor are putința de a trăi și de a se dezvolta pînă ce a revărsat în lume tot cuprinsul său sufletesc“**, cum afirma, la 1871, în cuvîntarea festivă de la Putna, adăugînd că, în ce-i privește pe compatrioții săi, aceștia n-au avut încă putința să exteriorizeze acel cuprins. De unde îndemnul ca **„toți românii (...), fie ei din orice țară, să lucreze neobosit, fiecare în parte și toți împreună, spre aflarea și răspîndirea mij-**

Al. Zub

Continuare în pag. a 7-a

Reviste, societăți culturale

I

Entuziasmul general care însoțește actul istoric din 1859, ca și frămîntările din anii următori pentru consolidarea lui, nu estompează năzuința, adînc înrădăcinată în conștiința poporului român, către realizarea statului unitar al întregii națiuni. Presa, instituții cultural-politice create special desfășoară o intinsă activitate în acest sens, în România, devenită independentă la 1877, ca și în Transilvania și în Bucovina supuse stăpînirii habsburgice. În 1861, ia ființă, la Sibiu, **Asociația transilvană pentru literatura română și cultura poporului român (Astra)**, cu menirea, precizată în statut, de a promova cultura în rîndul națiunii române din Transilvania și care, depășind în fapt prevederile statutare, a contribuit, în largă măsură, nu numai la difuzarea literaturii și, în genere, a culturii românești în provincia de peste munți, ci și la întărirea colaborării dintre românii ardeleni și cei din România liberă, a ideii de unitate națională. Între membrii săi se numărau, alături de cărturari ardeleni, și oameni de cultură din România, scriitori mai ales (M. Kogălniceanu, G. Sion, C. A. Rosetti, Al. Odobescu ș.a.), care luau parte la manifestările Asociației, cu sentimentul că se află în „patria română“. Scriind despre participarea sa la sesiunea de la Brașov, din iulie 1862, a **Astrei,** Odobescu retrăiește cu emoție „acele zile memorabile, în care orășelul Brașov adunase în sînu-i români din toate unghiurile întregii patrii române [...], acel aer sărbătoresc care se răspîndise peste tot locul și care părea a zice tuturor : «Sîntem aici toți români ! Sîntem într-o țară română !»“. Cîțiva ani mai tîrziu, un profesor orădean, Justin Popfiu, vorbea, la adunarea generală a Asociației, ținută de astădată la Cluj, despre nevoia, larg resimțită, a unei istorii a literaturii naționale, făcînd apel, în acest scop, la literații „de la focularîul literaturii noastre, din România liberă“, la Societatea literară română din București, care, sublinia vorbitorul, „după despărțire de secole, întruni pentru prima oară toate ramurile națiunii

Dim. Păcurariu

Continuare în pag. a 7-a

Transilvania și «Junimea»

După cartea lui Ion Istrate, consacrată barocului românesc, un alt cercetător clujean al fenomenului cultural, în aspecte mai puțin abordate, aduce o contribuție de referință în domeniul istoriei literare. **Junimismul în Transilvania,** volumul Sarei Iercoșan, apărut anul acesta la Editura **Dacia** este un studiu substanțial și nuanțat care întreprinde o investigare complexă a propagării „noii direcții“ în ambianța culturală a Ardealului, cu reacțiile pe care aceasta le determină, cu afinitățile care o întîmpină, cu sintezele care se produc.

Elaborat dintr-o perspectivă foarte cuprinzătoare, studiul restituie dinamica fenomenelor, distinge etape, direcții, manifestări aflate în consens sau singulare, cu o înțelegere echilibrată, fără parti-pris și fără prejudecăți. Dimpotrivă, cartea pledează convingător împotriva unor imagini schematice și simplificate. Autoarea utilizează — critic și cu discernămînt — un vast material documentar ce cuprinde publicații periodice și neperiodice ale epocii, programe gimnaziale, cataloage de biblioteci, rapoarte, corespondență particulară, disertații, studii și texte publicate în presă și în volume, realizînd prin aceasta o bogată bibliografie a problemei. Dacă ar fi fost numai atît, deja demersul ar fi însemnat un pas înainte. Dar nu avem de a face doar cu un cîtșig în privința unei meritorii cercetări de arhivă, ci cu o lucrare de istorie literară ce aduce contribuții valoroase de situare și interpretare, de analiză competentă a ideilor, atitudinilor și formulărilor, care anticipează, susțin sau se opun orientării junimiste.

Capitolul I analizează elementele prejunimiste, identificînd „un junimism avant la date“ în disputele filologice, în cercetările de critică literară, în beletristică. Această primă etapă a cercetării justifică o contrazicere elocventă a imaginii „unei Transilvanii incremenite în crezul latinist, a unei «inteligențe» preocupate exclusiv de cercetări erudite, filologice și istorice, lipsite de gust și înclinații artistice, a unei prese care nu formulează exigențe și nu minuiește arma criticii, din considerente de solidaritate națională (...). Sînt prezente, fără îndoială, toate aceste fenomene în climatul spiritual al epocii. Ele ne apar însă ca manifestări mai mult rutiniere ale vechii generații, fiind puternic zdruncinate de afirmarea hotărîtă a noului, a cărui purtătoare este generația care se ridică“.

Conturarea unei noi virste culturale, care nu este doar a Transilvaniei, ci a întregii societăți românești, se realizează prin urmărirea contradicțiilor, a opoziției marcate progresiv dintre generații, a îndreptățirilor fiecărei direcții, a principiilor, a opțiunilor politice, a mentalității și a psihologiei personalităților culturale sau ale publiciștilor neînsemnați, ale reprezentanților diferitelor generații. Aceasta presupune reconstituirea, prin recursul la document, a ambianței intelectuale la toate nivelele. Fenome-

Sultana Craia

Continuare în pag. a 7-a

Memoria afectivă

Cu **Vladia,** Eugen Uricaru, unul dintre cei mai interesanți prozatori apăruți la noi în ultimul deceniu, se întoarce — așa zicînd — la data debutului editorial, 1974, cînd îi apărea volumul de povestiri **Despre purpură.** Numeroase episoade din noua carte se află în volumul de debut, reluate acum, — ca atare sau amplificate — într-o construcție unitară, cu semnificații mai apăsat subliniate. Astfel, Vladia, teritoriul imaginar în care evoluează personajele lui Eugen Uricaru, se impune ca o realitate pregnantă, obligîndu-l, parcă, pe cititor să o identifice, la sfîrșitul lecturii, pe harta atît de minuțios desenată de memoria afectivă.

Ce este, totuși, Vladia ? Pentru tînărul profesor de istorie Antim Vicol, repartizat aici prin ordin ministerial, Vladia, pare, la început, „locul unde nu s-a întîmplat nimic“, un orășel pierdut între dealuri cu viță de vie, cu o existență datorată în exclusivitate producției de vinuri. Realitatea Vladiei îl va contrazice însă foarte curînd, sub aparențele anodine pulsînd o viață complexă și contradictorie, adeseori enigmatică, greu de descifrat pentru neinițiatul care încearcă să așeze totul în rama istoriei.

Naratorul emite, încă pe prima pagină a romanului, un semnal care avertizează asupra statutului de excepție al Vladiei, în cuprinsul unei descripții de rutină : „De jur împrejur se întindeau viile, surse de cîștig și de fericire ale aproape tuturor locuitorilor Vladiei, vii care îngălbeneau, pare-se, toate într-o singură zi. Și dacă atunci aveai răbdare, puteai auzi un fîșnet metalic ce se răspîndea printre coline și care apoi cobora în oraș, amplificîndu-se în pereții ridicați din același lut galben, răzbătînd pînă dincolo de gîtuirea dealurilor ce închideau Vladia, **scoțînd-o din lume“** (s.n.). Vladia se află, așadar, în afara lumii (argumentele, pe măsură ce avansăm în materia cărții, se înmulțesc), viața ei se conduce după legi misterioase, impenetrabile, timpul este suspendat, se comprimă sau se dilată, intră într-o relație de reciprocă potențare cu un spațiu deopotrivă periculos și fascinant.

În Vladia se petrec evenimente bizare, la granița dintre real și imaginar, iar personajele (unele dintre ele) au comportamente în aparență inexplicabile, în fond, într-un plan simbolic, subtextual, cu totul transparente. Întreagă această rețea de relații și evenimente insolite configurează lumea fantastă a romanului, în care miraculosul, fabulosul, terifiantul interferează pentru a da naștere unei proze fantastice de excelentă calitate. Dimensiunea fantastică dobîndește însă relevanță doar prin raportare la datele unei realități recognoscibile, ipostaziate cu mijloacele prozei realiste. Tipul de relații între inginerul Bașaliga, „stăpînul“ Vladiei, căci „stăpînul“ vinurilor, și bătrîna K. F., pe de o parte, și același Bașaliga și familia Adam — singura din regiune care refuză categoric să se ocupe cu cultivarea viței de vie — pe de altă parte, circumscriu o temă des abordată de romanul românesc con-

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

UNIREA

Unirea Transilvaniei cu țara
A fost un vis, un testament de gînd
Cu care au căzut strămoșii-n lupte,
Dar vor trăi în inime oricînd.

Pentru această mare strălucire
Un neam întreg visînd a singerat
Slăvită fie pururea unirea
Cu care țara s-a încoronat.

La marea sărbătoare de lumină
În care astăzi generații cresc,
Trăiască Transilvania-Crăiasa,
Pămînt de totdeauna românesc,

Unirea pentru noi e o-mplinire
A unui vis străbun, nemuritor,
Ce strălucește-acum ca niciodată
Sub cel mai înțelept conducător.

Virgil Carianopol

SCRISOARE DE DRAGOSTE

Iubito nu-mi lăsa cuvîntul
Să se prefacă-n adevăr,
Prin carnea ta să bată vîntul
Și noaptea să-ți adoarmă-n păr.

Cum să-ți mai scriu după tăcere
În cîte cărți de dor te-am scris,
Dacă-ndurare ne va cere
Pămîntul zguduit de plîns.

Iubito semeni de departe
Cu fiecare om pe rînd
Și nu mai vreau să aibă parte
Sărutul gloanțelor de gînd.

Sînt fericit că-mi ești aproape,
Dar cui ne plîngem dacă-n zori
Un timp total o să ne-ngroape
Sub nuclearele ninsori.

Iubito nici nu sînt de vină
Că prea puțină zi ți-am dat,
Să cred că somnul va să vină
Și-am să rămîn de tot soldat.

Ascunde-mă în ochi și-n minte,
Ca să m-ajuți să te-nțeleg,
Și dezlegați de jurăminte
Să ne păstrăm pămîntu-ntreg.

George Țărnea

CRONICA EDIȚIILOR

Octavian Goga în corespondență

În anul 1975 apăruse un volum **Octavian Goga în corespondență** îngrijit de Daniela Poenaru, cu o prefață de Vasile Netea. Volumul respectiv reproducea partea din tezaurul epistolar referitoare la Octavian Goga aflată la Biblioteca Centrală de Stat și la Biblioteca Academiei. De atunci încoace s-au mai publicat și alte scrisori și au fost identificate și alte locuri unde se păstrează corespondență referitoare la poetul **Clăcașilor.**

Iată că de curînd doi cercetători ieșeni, Mihai Bordeianu și Ștefan Lemny, ne pun la dispoziție un nou volum (551 p.) de corespondență Octavian Goga. Lotul acesta de scrisori se află în prezent la Biblioteca Centrală Universitară „M. Eminescu“ din Iași și a fost achiziționat, în 1979, de la prof. Dan Smântânescu — „și care au fost descoperite și procurate de către acesta din Brașov între cele două războaie mondiale și par a fi după opinia noastră, o parte din Arhiva revistei **Luceafărul,** pierdută la sfîrșitul primului război mondial de către Octavian Tăslăoanu !“ (editorii).

Materialul este de tot interesul și editorii ieșeni au urmat pe cît le-a stat în putință, „principiile medodologice ale ediției anterioare“, și bine au făcut. Editura Minerva, de altfel, a numerotat acest volum ca al doilea, deci ne așteptăm la o **serie Octavian Goga în corespondență.** Și cu toate că seria n-a plecat din capul locului cu un plan vizînd totalitatea scrisorilor de la și către Octavian Goga (din pricina, intemeiată, că nu se avea în vedere decît un anumit lot al acestora) lucrurile pot fi satisfăcător îndreptate la ultimul volum (al cîtelea va fi ?) printr-o cronologie generală și prin trimiterile de rigoare la volumele anterioare.

Editarea corespondenței este una din cele mai dificile întreprinderi, dată fiind în primul rînd risipirea acesteia în arhive, biblioteci și colectii particulare și nu în ultimul rînd unor cauze subiective. Ca de fiecare dată însă, noi salutăm orice inițiativă care țintește punerea în valoare a tezaurului nostru spiritual.

Multe din cele care se pot spune despre conținutul întîiului volum de corespondență Goga pot fi spuse, cu nuanțele de rigoare, și despre acest de al doilea. În parte găsim aceiași corespondenți și tot în parte scrisorile provin din aceeași epocă.

O succintă dar la obiect caracterizare a acestui al doilea lot de corespondență Goga ne-o dau editorii ieșeni : „Prin marea sa varietate, prin

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

AL. OPREA: «În căutarea lui Eminescu – gazetarul»

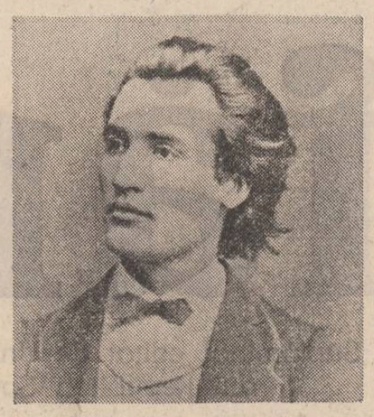

III

„Nu intenționăm în studiul de față să ascundem nici una din dilemele ideologice cu care se confruntă gîndirea poetului, cu condiția ca acestora să le fie restituite adevăratele și complexele semnificații, punîndu-se capăt procesului comod al etichetărilor simplificatoare". Această declarație de metodă a lui Alexandru Oprea se găsește în capitolul **Dosar al gîndirii social-politice,** dar ea caracterizează întreaga întreprindere a criticului. **În căutarea lui Eminescu-gazetarul** nu evită punctele litigioase ale gazetăriei eminesciene ci se ocupă cu predilecție de ele. Cartea lui Alexandru Oprea este o recapitulare a celor mai cunoscute și controversate pasaje ale acestor articole. Cercetarea autorului refuză însă deplasarea numai pe orizontală, îndreptîndu-se preferențial către aspectele subtile ale poziției eminesciene. Ca militant de presă Eminescu a scris numeroase articole fulminante, fiind un om de campanie. Firesc, cei vizați i-au răspuns. În această chestiune, aparent simplă, cercetătorul introduce disocierile sale. Mai întîi este vorba de felul în care adversarii de epocă l-au caracterizat pe Eminescu. În toiul polemicii, ale cărei reguli cer extremismul, fiecare din părțile beligerante primește epitete mai mult sau mai puțin justificate, care însă pot face carieră. În ce măsură mai sînt valabile astăzi aceste caracterizări ? În ce măsură schimburi tăioase de replici, privind situații și persoane, dinainte de 1900, pot fi preluate astăzi fără examen critic ? Desigur, naturală este punerea în circulație a unei optici de azi și nu a celei vechi. Forța de inerție a vechilor polemici și a epitetelor lor este însă reală și de multe ori ne aflăm în fața unor caracterizări moștenite, cum este cazul cu cele care se aplică lui Eminescu și care nu sînt decît preluarea unor etichete din arsenalul liberal aplicate vehementelor articole ale poetului care apăreau în ziarul advers liberalilor : **Timpul.** A deveni partizani într-un sens sau altul i se pare cercetătorului un nonsens. Chestiunea trebuie examinată din nou, de la altitudinea opticii epocii noastre și cu ajutorul instrumentelor de lucru pe care ni le-a procurat scurgerea timpului. În al doilea rînd, este vorba de înlăturarea unui procedeu comod, care întreține o optică veche : aceea de a desprinde din contextul eminescian formule sau paragrafe întregi pentru a obține din combinarea lor un rezultat dorit. Este procedeul cel mai lesnicios, dar și cel mai puțin solid, ne avertizează criticul. Gîndirea social-politică eminesciană nu este rodul unor clipe de fericită spontaneitate ci a unei meditații social-politice, care oferă posibilitatea contemplării unei construcții. Călinescu este unul din puținii care a încercat să reconstituie această construcție supraetajată, care dezvăluie în Eminescu un gînditor politic. Nucleul și principiul de bază sînt mai importante decît superficia unor exprimări care, confruntate cu concepția generală, clar exprimată a poetului, pălesc și se dovedesc instrumente catilinare, de presă, deci cu un rol pasager.

Alexandru Oprea mai încearcă și o a treia disociere, mai puțin teoretizată, dar practicată în această succesiune pregătitoare a înțelegerii gazetăriei eminesciene : este vorba de a deosebi între articolul de luptă politică imediată și de cel care este rezultatul unei meditații, al unei concepții, care asigură axul întregii ideologii politice eminesciene. Adeseori aceste disocieri trebuie făcute nu între articole, ci chiar în cuprinsul aceluiași articol. Pe scurt, Alexandru Oprea cere o contemplare a gîndirii eminesciene în ceea ce are ea profund, stabil, peren, fără a-i substitui exclamații și formule polemice impuse de escaladarea conflictelor jurnalistice. Înainte de orice alte considerații trebuie avute în vedere, ne atrage atenția autorul cărții **În căutarea lui Eminescu-gazetarul,** marile scopuri ale gazetăriei eminesciene, ele sînt : apărarea clasei țărănești și apărarea existenței statului național al românilor. Orice critică trebuie privită și dezlegată din acest punct de vedere. Eminescu nu ezită să critice clasa boierească, adică pe conservatori, pentru starea țăranului, iar cele mai multe din virulentele sale critici la adresa păturilor neproductive, au drept motiv pe lîngă faptul că acestea exploatau singura clasă productivă a țării, țărănimea, și parazitismul pe care ele îl constituiau pentru organul statal. Eminescu a profesat idei fiziocrate, care pun pe prim plan în economie pămîntul și producția agricolă, excluzînd alte soluții, drept care a fost acuzat în îngustime de vederi și reacționarism. Dar Eminescu a pledat și pentru alte forme de economie și a susținut necesitatea industrializării, în cadrul necesităților firești ale statului, ceea ce relativizează această acuză. Mai departe, însă, Eminescu nu acceptă negoțul și rolul negustorilor, care constituie o formă modernă de economie. Argumentele lui, multe, care arată o bună cunoaștere a problemei, reduc negoțul la samsarlic, la o întreprindere parazitară pe spinarea claselor pozitive, care în loc de a ieftini marfa o scumpește, cu consecințe negative pentru producători. Acuzația de a fi susținut idei retrograde s-a formulat și în acest caz. Ea ține însă de o epocă mai veche și preia caracterizările liberale asupra lui Eminescu, adversarii poetului nefiind interesați să facă o analiză completă a modului său de a vedea dezvoltarea societății românești. Este un caz de menținere în circuit a unor etichete iepășite. Pentru că, ne atrage atenția Alexandru Oprea, în chestiunea „creditului mobiliar", **mult criticatul Eminescu nu are** altă concepție decît Marx, de la care moștenim critici asemănătoare în aceeași problemă. Critica extremă a poetului il apropie de critica științifică pe care a făcut-o Marx economiei capitaliste. Și apoi cu **cine se bătea** în epocă Eminescu ? Ce burghezie era aceea care se grăbea să eticheteze pe Eminescu drept reacționar, spre satisfacția epigonilor de mai tîrziu ai aceleiași burghezii ? Judecat în abstract, extras din condițiile de epocă, care rămîn însă decisive pentru înțelegerea acțiunii lui politice, gazetarul Eminescu poate fi neîndoielnic falsificat. Burghezia care era aspru judecată de Eminescu, dar care poza în formație progresistă, nu era în epoca acestor articole, și nici mai tîrziu, decît o aliată a moșierimii române, adică o clasă care renunțase la misia ei revoluționară și progresistă, așa cum o arată și analizele lui Lucrețiu Pătrășcanu din **Un veac de frămîntări sociale,** citate de Alexandru Oprea, și cum o arată și inspirata formulă „monstruoasa coaliție", pe care a lansat-o precursorul lui **Eminescu în ale gazetăriei politice, Cezar Bolliac.** Liberalii susțineau că vitală este problema „înnoirilor" aduse de ei. Eminescu susținea că problema cardinală este cea țărănească. Ce a **însemnat pentru România** setul de innoiri liberale a arătat-o chiar și **Neoiobăgia** lui Gherea folosită inteligent de Alexandru Oprea în demonstrația lui. Iar cît de cardinală pentru societatea românească a fost problema țărănească au arătat-o răscoalele din 1888, 1907, și reformele agrare din 1924 și 1948. Analiza marxistă a fenomenului social românesc, care atrage atenția că revoluția burghezo-democratică din România n-a fost dusă pînă la capăt, nu face decît să arate întemeierea criticii sociale eminesciene, care, fixată în concret și nu în nouri, a vizat cu precizie carențele fundamentale ale sistemului social românesc de dinainte de 1900, atît de adînci încît rezolvarea lor nu s-a produs decît după cel de al doilea război mondial. Alexandru Oprea preferă să-l examineze pe Eminescu prin prizma analizelor sociale și politice ale lui Lucrețiu Pătrășcanu decît prin concluziile adversarilor liberali ai acestuia. **„Ar fi o eroare dacă, așa cum se mai întîmplă în unele studii, atitudinile lui Eminescu ar fi judecate în sine, rupte de contextul ce le-a generat. Doar este vorba de gazetărie care nu poate fi înțeleasă în afara impactului cu evenimentele la ordinea zilei",** scrie autorul. În acest context de epocă, în condițiile specifice, se cuvine privită și analizată și atitudinea poetului față de evrei, atitudine care nu înseamnă altceva decît o discuție despre mecanismul economic al României, ca și învinuirea de xenofobie, care integrată și ea în contextul de epocă și în contextul întregii contribuții gazetărești eminesciene, adică în contextul gîndirii lui social-politice, produce alte rezultate decît a dat în fizionomia pe care i-au creat-o adversarii lui liberali și care a pătruns din păcate în multe studii ulterioare epocii de dominație a liberalismului în România. În cartea despre gazetarul Eminescu, Alexandru Oprea încearcă a ști totul despre subiectul său. Chiar dacă de aici înainte se vor mai adăuga multe detalii la trama epico-ideologică propusă de Alexandru Oprea, minuția de romancier omniscient cu care este scrisă cartea **În căutarea lui Eminescu-gazetarul** rămîn un mare cîștig al cercetării.

M. Ungheanu

IULIAN NEACȘU: «Amintirile lui Harap Alb»

Citadine, misterioase și relevînd o umanitate candidă supusă agresiunii, prozele din „Iarna cînd e soare" (1966) și „Insul" (1968) de Iulian Neacșu nu păreau să anunțe ceea ce prozatorul ne dă acum în **„Amintirile lui Harap Alb"** (Ed. **Albatros,** 1983). Nu e vorbă, mai mult decît acelea și decît „Un bucureștean în trecere prin București" (colecție reportericească, fantezistă, aproape americănească), autorul nu mai produsese și altceva : o gazetărie frenetică și inteligentă, de felul promoțiilor culturale, s-ar zice că îl împiedicase de la consolidarea unei opere începute, cel puțin îndată după debut, furtunos. Pînă la un punct, Iulian Neacșu exemplifică pe autorul inițial exploziv și „imperialist", doritor de succes repede, și care trece la un moment dat printr-o esențială deliberație care îi modifică opera ori, mai bine, o clarifică. „Amintirile lui Harap Alb" e, s-ar zice, efectul unei șovăiri biruite.

Însă impresia de **operă fracturată** rezistă, la un examen mai serios, numai o clipă, adevărul e că în ciuda înaintării lente literatura lui Iulian Neacșu se dovedește cu mult mai omogenă. Ceea ce a lăsat deoparte autorul (și bine a făcut) este numai experimentul mediocru și mimetic ; el debutase într-un moment cînd tehnicile „moderne" făceau, în proza românească, furori și, tînăr de abia douăzeci și ceva de ani, omul nu se putuse sustrage presiunii momentului. Materia sufletească de atunci nu s-a modificat esențial (semn că numai „expresia" nu se potrivea), ea și-a găsit esteticește formele nimerite. „Amintiri despre Harap Alb" e așadar momentul unei maturizări, însă o maturizare la un nivel considerabil.

Acum, prozatorul de ieri a întocmit niște „confabule", o specie inedită însă nu vetustă : „fabule" mai produc, dezvoltînd linia alegorică a canonului și Julio Cortazar (despre „glorii și cronopi", vietăți himerice) și Jorge Luis Borges. Istoria pescărușului Jonathan de americanul Richard Bach nu este altceva ; mai sînt și alții care iau lumea animalieră drept materie ilustrativă. S-a înțeles, cred, că a contemporaniza fabula nu e nicidecum o rezistență la „modernitate", e mai degrabă o idee modernă și nu sînt de făcut obiecții principiale în privința „confabulelor" lui Iulian Neacșu. Să adaug, deocamdată, că autorul a mers, în dezvoltarea lui **complementaristă** și mai adînc decît prototipul „istoric".

În definitiv, „confabula" e o formulă estetic eliberă însă interpretabilă cu o cheie culturală ori contemporană, dacă nu chiar, atunci cînd autorul își să coaguleze datele separate, expresia unei filosofii. Acest alegorism modern nu iese, orice s-ar zice, din cărți, el presupune o adîncă inițiere în elementele vieții (prozatorul, multă vreme reporter, are de unde să ia substanță). Întîia notă pe care am putea-o deduce de aci este diversitatea materiei omenești prefăcută, cu ingeniozitate, în „enigme". Nu e vorbă, viața diversă și tipologia fabulistică, reducționistă, s-ar afla într-o izbitoare contradicție care prin exces ar conduce mîine la monotonie : autorul a știut, totuși, să se oprească la proporțiile corecte și pe lîngă „confabule" cu „animale, flori, insecte și povești" a produs și o extraordinară serie „țărănească", conținînd o mai pronunțată viziune socială („Un țăran trece strada", de unde ar putea ieși, printr-o dezvoltare în timp, alte „confabule", mai realiste).

„Irealitatea" producțiunilor cu „animale și flori" e însă o simplă impresie, îndărătul alegoriilor se vede bine origina culturală ori „cotidiană". Să notez repede cîte ceva. Autorul a citit, în gustul lui, fabule celebre („Iepurașul", de pildă, e „Lupul moralist") pe care citeodată le-a reformulat radical. „Furnica" ajunge, de pildă, slugă la „greierele" întreprinzător, un „Corb" meditează la cașcavalul pierdut, din prostie ; și așa mai departe. Altele sînt creații fără model însă cu o semnificație „fabulistică". „Ghiocelul" e un elogiu al vieții cu orice preț (primăvara era întîrziată), „Șoricelul" e un învirtit profitor a cărui amoralitate îl duce drept „în gura motanului", „pupăza", conservată într-un bloc de gheață, e o imagine tragică a vieții scoase din mediul ei. Altele sînt fie o parabolă a violenței („Florі"), fie o gravură de caractere („Clinele" descrie pe guralivul conformist). Și procedările stilistice sînt ingenioase, Iulian Neacșu nu pornește numai de la prototipurile cunoscute și nici de la evenimentele reductibile tipologic, el interpretează adeseori cu fantezie datele științei (servindu-se de contribuțiunile lui I. Simionescu, autorul unor descripții botanice admirabile) : dintr-o frază de ordinul fitologiei el deduce un caracter și compune o istorioară în pilde. Pînă la un punct, „confabula" e o specie livrescă. „Livrești", prin aceea că se înțeleg doar prin raport la model, sînt și „poveștile" reformulate. „Cultizarea" folclorului (chiar și cu trăsătura barocă, de înțeles) e o trăsătură a **complementarismului.** Totuși, „confabulele" sînt, mai mult decît reformulări, și o expresie a unei viziuni despre univers, conținînd și o filosofie naturistă explicată. Ceea ce a izolat aici Iulian Neacșu este o comunitate de vietăți candide, o lume a naivității idealiste supusă opresiunii (legătura cu umanitatea stîngace și „nătîngă", din primele proze, se observă). Geografia lui canonică e pădurea stăpînită de teroare (iepurașii care fug de acolo, întemeind o cetate în cîmp, nu spun altceva) : „În pădure / se întîmplau tot felul de crime / multe animale / mari sau mici / carnivore sau vegetariene / fuseseră găsite sfîșiate / e de la sine înțeles / că nesiguranța îi copleșise pe supraviețuitori". Însă autorul a înaintat în utopia lui negativă, el a descris, în „Corul", o lume funcționînd anapoda : „aleo / orăcăi el în fața tuturor / bătînd cu bagheta într-un nufăr / începînd de azi corul nostru din cor de lac devine cor de pădure / și acum atenție la mine / patru doi / șapte / și". Utopia anti-naturală, perturbatoare în ordinea lumii, e în „Ridichea" : „De mult / într-o țară de dincolo de țară / în vremea în care puricii săreau înapoi / iar racii numai înainte / Ridichea nu mai vru să fie scoasă din pămînt / de ce să las locul meu / altor ridichi / întreba / pentru că ești numai bună de mîncat / i se răspundea / nu vreau / a zis Ridichea / trăgînd cu putere de moș / care trăgea de babă / care trăgea de nepoțică / și care... / astfel că pînă la urmă toți s-au lăsat păgubași / iar Ridichea a rămas acolo / în pămînt / putrezind". E, în totul, o filosofie de factură stoică unde intră și sentimentul că legea naturală, de unde conceptele etice lipsesc, nu poate fi biruită.

S-ar mai putea observa că micul fatalism din „confabule" e totuși învins prin fantezism, Iulian Neacșu a știut să scape de efectele melancolice prin ingeniozitate. „Pisica și șoarecele" cultivă o istorie posibilă, cu lumea burlescă „pe dos". „Era o vreme cînd / nu ploua / nu ningea / vîntul abia adia / cît să scuture peisajul de praf / iar de oameni nici pomeneală / pe atunci totuși arăta altfel decît acum / caii / cum se știe / nu erau mai mari / ci mai mici / șoarecii erau uriași / iar de hrănit, se hrăneau cu pisici / zi și noapte alergau după ele cai / cum mai mieunau pisicile chițcăite de șoareci". Și așa mai departe. Nu doar fantezie e aci ci și poezie, „confabulele" au o înfățișare de poeme epice (Iulian Neacșu nu e nici în acesta solitar, poeme de prozator admirabile ca și acestea sînt și acelea ale lui Radu Cosașu din „Cîntece pentru adormit iubita").

„Amintirile lui Harap Alb", de Iulian Neacșu, este probabil cea mai durabilă dintre producțiunile lui și negreșit aceea care îl reprezintă cel mai bine. Omul, vital și ingenios, sclipitor în conversația orală, cultivînd un aer de boemă boierească (vestimentație cu neglijență studiată, în gustul sportiv fără performanțe), bărbos atît cît să pară cu capul în nori, ascuns îndărătul unor ochelari de soare mereu alții dar întotdeauna extravaganți, e, în ciuda artificiilor vieții lui curente, un ins grav, cu minte scormonitoare. Ochii, rămași liberi atunci cînd își scoate, o clipă, ochelarii ca să-i șteargă cu o piele de căprioară, sînt ai unui spirit încercănat și sceptic. În privirea lor directă, intensă și lipsită de mitologii, se întrevede un lung șunet elegiac ; omul ilustrează o experiență fără iluzii.

A. Silvestri

BREVIAR

■ **„PRIMA VERBA" — 1.000.** S-a înțeles, desigur, că este vorba de rubrica susținută de colegul nostru Laurențiu Ulici, în al cărei spațiu, de curînd, a fost comentată a **1.000-a** carte de debut. Fapta critica a lui Laurențiu Ulici, de-a dreptul insolită, văzînd un devotament pentru cartea autorului tînăr ieșit din comun, se cuvine a fi elogiată pe măsură Performanță, după toate indiciile, unică în istoria criticii românești, rubrica lui Laurențiu Ulici se distinge, totodată, prin pasiunea lucidă din unghiul căreia este formulat diagnosticul critic. Să-i urăm colegului nostru același subtil-sistic devotament pentru cei mai tineri autori de carte literară.

■ **LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ NR. 3 A.C.,** revistă trimestrială pentru elevi, editată de Societatea de Științe Filologice din R.S.R., reține atenția în special prin interesul manifestat pentru creația elevilor în cenaclurile din licee sau pentru pregătirea lor științifică evidențiată la concursurile de literatură, faza pe țară. Sînt înserate articole scurte, instructive pentru elevi, semnate de Gh. Bulgăr **(Eminescu și cultivarea limbii),** Alexandru Duțu **(Omul exemplar în opera lui Miron Costin),** Eugen Todoran **(„Luceafărul" nemuritor),** precum și însemnări ale citorva scriitori (Tudor Opriș, George Șovu, Gheorghe Andrei) care îndrumă actul de creație al elevilor prezentînd reviste școlare sau scriind despre activitatea unor cenacluri. Concursul „Mihai Eminescu", desfășurat la Satu Mare pentru elevii din gimnaziu și la Bistrița pentru cei de liceu, este prezentat, prin scurte note, între alții, de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, I. D. Bălan, I. Hangiu, Constanța Bărboi, Dumitru Săvulescu, Mircea Muthu.

■ **SADOVEANU ȘI DECEMBRIE 1918,** scurta tabletă semnată de Profira Sadoveanu („România literară", nr. 47, a.c.) reconfirmă extraordinara tensiune emotiv-intelectuală cu care marele prozator a trăit memorabilul eveniment istoric. Dacă sub raport biografico-documentar faptele sînt bine cunoscute (vd., în acest sens, și amplul excurs istorico-literar din **Almanahul „Luceafărul"** — 1984), iată, acum, ni se oferă un crîmpei biografic unic prin via lui concretețe : „Pleoapele ochilor lui a trecut și-ntr-ai mei. S'mțeam că-mi izvorăsc și mie boabe de lacrimi. Am plecat fruntea, cutremurată ca de frig, și-o clipă am avut o senzație stranie ; că eu și tatăl meu aveam aceeași vîrstă — deși el împlinise 38 de ani, pe cînd eu numai 12 !...". Atuncea, spre uimirea mea, un glas deodată vesel și sprințar mi-a răsipit tristețea. — Profirită ! a zis tata — știi că, aflînd de România-Mare pînă și bărbosul de Ibrăileanu a plîns ?"

■ **GRABA ȘI EXCESUL DE ZEL.** Amețitor de prolifică (săptămînal, o întîlnim semnînd cel puțin patru-cinci „materiale"), Tania Radu se lasă — fără voia ei, poate — ușor dusă de apele jocului de-a vorba. Spre exemplu, rezumîndu-ne la textele Taniei Radu din recentul număr al „Flacării" (25 XI a.c.) și trecînd repede peste încropita recenzie intitulată — cum adică, „Despărțirea de ideal", să reținem chipul în care este „notat" Ioan Buduca pentru recenzia consacrată bizar-insolitei culegeri de recenzii și articole **Fantezii critice** de Val Condurache ; „un excurs de o cu totul altă greutate a ideilor" menit „a izola o direcție a «umoriștilor» în literatura română, cu totul altfel constituită decît ne-am așteptat" etc. Ce să spunem, umorul și critica, iată un dat axiologic asupra căruia se cuvine să ne aplecăm cu maximum de pasiune...

Cronicar

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

O APARIȚIE SĂRBĂTOREASCĂ

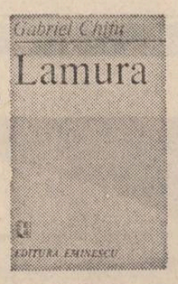

Un poet demn de mai multă atenție decît i se acordă este Gabriel Chifu. Discret și cultivînd parcă o pudoare livrescă de cel mai bun gust, poetul este un diafan urmăritor al purității : puritatea — care e, nu mai puțin, o voluptate — a contopirii cu lucrurile, a **dezmărginirii.** Ființa comunică astfel cu universul într-un mod esențializat dar, încă, dialectic : antrenînd forme și contururi, reverberînd în distanța existentă, rezistentă. Comunică, înțelegeam, printr-un proces de atotcuprindere a misterului — de reciprocitate, afirmație și subtilă, neprevăzută negație. Nimic „misterios" totuși, nimic angoasant în această poezie, luminoasă, dorind transparența prin arderea firească a substanței sufletești. Pentru că vorbeam de un **proces** (în înțelesul de întreg „chimic" comous dintr-o serie de reacții) evident și în ultimul volum, **Lamura** *), al patrulea al autorului, să spunem că el este o geometrizare a mișcării. Traducerea unei reversibilități subînțelese în a cărei umbră pot fi așezați componentii tematici ai poeziei lui Gabriel Chifu. Candoarea este aparentă, căci e candoarea **științei** de a răspunde întrebărilor existențiale ; o anume ingenuitate a **eului** dezmărginit în **tot,** a **totalității** dezmărginite în **eu.** Am numit și motivul fundamental al poeziei din **Lamura,** lumina care îl străbate metaforic. Un volum închegat, construit perfect, văzînd o cunoaștere adîncă a lumii proprii și o poetică stăpînită fără cusur. Poemele din prima jumătate sînt fragmente ale **poemului unic,** vorbind despre început și sfîrșit, despre haosul devenit hieratic prin semnul prevestitor, despre „ziua fragedă" în care apare mult așteptata „floare a lucrurilor" : lamura. Gabriel Chifu are un temperament solar, pe care nostalgia îl îmblînzește, îl purifică adică. Meditația sa lirică, fiind un poet de construcție filozofică, născînd un spațiu magnetic din cîteva linii de forță, este o deschidere și mai ales o **înălțare.** „După o sută de căderi înălțarea" : „și va înflori soarele — vom afla în noi mugurii lui / spărgînd întunecimea, / va flutura peste tot cu petale nemuritoare lamura. / va flutura / peste tot / cu petale nemuritoare / lamura." Sînt versuri ce revin ca refren în mai multe texte, devenind cheia de boltă a armoniei muzicale din aceste poeme. Armonie realizată din acorduri amole, bazate însă pe o simplitate indenegabilă. Simplitatea ține îndeosebi de funcționalitatea exactă a fiecărui element component : fericirea, ca și tristețea, sînt părți egale ale aceluiași ansamblu (era să scriem sistem). Ansamblul numindu-se, fără metaforă, ci cu o precizie aproape conceptuală, **a trăi în deplinătate.** Este singurătatea insului care comunică osmotic cu universul, în urma unui îndelung exercițiu inițiatic : „Un cerc eram cu centrul pretutindeni / și circumferința nicăieri. / mă contopeau amintiri neîntîmplate, / rosteam cuvinte și ele erau mai puțin cuvinte / și mai mult tăcere de raze." Ubicuitate ? În măsura în care ea răspunde sistemului, da. Căci armonia este aici asemenea împrăștiere în univers a particulelor fine ale abstractei înfloriri.

Lamura este simbolul și explică deopotrivă nașterea armoniei din lucruri. Izvorul Muzicii, pe care o invocă poezia lui Gabriel Chifu într-o manieră puțin tradițională. Ca pe o entitate de extracție cosmică, ființînd **în** cosmos. Poemele sale sugerează astfel suprema muzicalitate, adică suprema compozitie armonică a universului. Muzica este logica invinsă, mai bine zis absolutul logicii înfrînt, iremediabil desfăcut într-o umană cuprindere a „prea plinului" care umple firea. Coborîre din metafizică, armonia muzicală, armonie a mișcării afirmate ca unic principiu al existenței, încîntă nu retoric, ci prin diafana atingere a înțelesului ultim al tuturor lucrurilor. Muzica, risipită, moartă dar, simultan, reînviată, este **încănere din urmă,** rezidentă a esenței sufletești. Diafanitatea este aproape orbitoare în poemele lui Gabriel Chifu : ea reușește să vibreze cu o intensitate sonoră. Acesta este închipuitul dezastru, necesarul, în fond, dezastru : spargerea tiparelor este regăsire a armoniei. Lamura nu e altceva : ea reprezintă semnul profetic al vitalității artistice, alături de simbolul consacrat al **luminii esențiale.** Ultima carte a lui Gabriel Chifu este o sărbătoare.

Costin Tuchilă

*) **Gabriel Chifu : „Lamura", Editura „Eminescu", 1983.**

PROZĂ

JURNAL DE COPILĂRIE

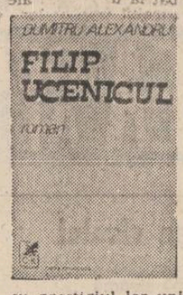

De vreme ce există atîtea feluri de jurnale (de vacanță, de bord, de călătorie, de adolescență, „jurnale zilnice" sau jurnale pur și simplu), în care faptele consemnate au aerul familiar al epistolei sau pe cel semifamiliar al ziaristicii, putem vorbi și de un „jurnal de copilărie" ca subspecie literară : evităm astfel, în primul rînd, „Amintirile din copilărie", cu tipicul lor care le individualizează, cu prestigiul lor unic, și putem vorbi mai liber de atîtea și atîtea romane despre copilărie scrise pentru oameni mari. Un astfel de jurnal are caracterul unor însemnări periodice (fără ieșirea în timpul prezent) și nu se organizează neapărat în nuclee narative ; acțiunea, cită este (de obicei avem o abundență de întîmplări), se petrece la prezentul narativ iar punctul de vedere al autorului reprezintă elementul ordonator din afară al faptelor. Ar fi, pe scurt, o treaptă între amintiri și memorii ; amintirile sînt subiective prin excelență, memoriile tind să rămînă obiective. Jurnalul împacă aceste două tendințe.

După „Mahalaua lunaticilor" (1976), Dumitru Alexandru reia, în recentul său roman*), tema copilăriei aducîndu-și eroul spre vîrsta de 16 ani și coborînd în memorie pînă spre sfîrșitul ultimului război. Locul acțiunii este aceeași mahala a Teiului, personajele principale rămîn aceleași. O comparație cu romanul anterior nu ne dovedește, însă, tendința autorului de a realiza un ciclu epic. În „Mahalaua lunaticilor" Dumitru Alexandru era un liric rătăcit în epic, căutarea amintirilor semnificative constituia resortul intim al cărții, rezultînd un adevărat poem despre copilărie (a omului, a orașului care abia creștea) ; în „Filip ucenicul" surprinde tonul ironic al scriiturii, abundă comicul de toate nuanțele, expresiile de argou — într-un cuvînt, autorul caută obiectivarea sentimentului în instrumentele reactualizării, în scris. Cartea pare o oglindă pe care ochiul alunecă vesel, fără dorința de a se desprinde de lucrul ei, de a pătrunde dincolo de ea. Dintre zeii tutelari ai copilului, în primul volum accentul cădea pe figura mamei, aici tatăl este mai mult în atenția autorului. Dumitru Alexandru excelează în portrete individuale (pînă la un punct cartea rămîne un repertoriu de tipuri umane din mahala : meșterii din atelierul unde ucenicește Filip, apoi figura tatălui, a bunicului, a vecinilor) și în scene de masă, fără a încerca să lege unitățile narative într-un tot organic ; este tocmai formula pe care o oferă jurnalul. Dar există în „Filip ucenicul" și o materie epică mai adîncă ce ordonează subteran demersul scrisului, fiind constituită din obiceiuri și tradiții locale ce au adesea farmecul ineditului, sau din localizarea unor tradiții general românești : despre bunicul său, Filip vorbește, de exemplu, ca despre dacii din legendă fără a avea cunoștință de aceasta : „Cînd e supărat, înjură cu ochii la cer. În gura lui vorbele bubuie surd ca un tunet auzit de departe și cum se uită-n sus mișcînd numai din buze crezi că bătrînul se roagă". Biserica din cartier și atmosfera vag religioasă, miraculoasă, însă, pe care o inspiră rămîn un permanent teren de comparație, iar portretul clopotarului, deși de influență livrescă, rămîne original, autentic : „Cu mîinile ridicate deasupra capului se agață de funie, se lasă greu pînă cînd atinge cu genunchii podeaua, și, ca și cum s-ar juca doi copii, clopotul îl smucește în sus cu putere și vreme de-o clipă, poate că asta e singura lui bucurie, Petru se leagănă ca un pălanjen în aer." Legenda șarpelui de casă este explicată pe viu printr-o ingenioasă punere în scenă iar legenda lacului Snagov este pusă în gura bătrînilor pentru a-i impresiona pe copii. Mahalaua este altceva decît marginea orașului, are legături mai strînse cu lumea din afară decît cu centrul urban. De aceea eroul principal, ucenic la un atelier din oraș, face destul de greu sinteza celor două lumi care se înfruntă în această margine iar experiența lui de viață se exprimă în portrete individuale luate din ambele părți și puse la un loc. Este în același timp o experiență stilistică a cărei continuare o așteptăm.

N. Georgescu

*) **Dumitru Alexandru : „Filip ucenicul", Editura „Cartea Românească", 1983.**

CRITICĂ

OPERA ȘI „DOCUMENTUL"

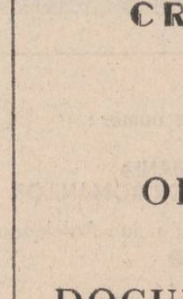

„Profitabila condiție" care stă la baza volumului cu același titlu*) al lui Nicolae Florescu este, desigur, „aceea de a cunoaște", a ne familiariza și a ne mișca liberi, cu o curiozitate mereu trează, vreme de aproape un deceniu, prin spațiul ascuns, tăinuit îndeobște, al laboratorului de creație în care s-au zămislit cîteva dintre cele mai interesante și mai semnificative **biografii** ale scrisului românesc modern" (p. 7). Dacă autorul acestei ample precizări s-ar fi mărginit doar la investigarea documentului susceptibil de a contribui la eliminarea zonelor obscure ce mai persistă în „biografia" anumitor opere, „condiția" lui Nicolae Florescu nu ar fi fost cu nimic mai privilegiată decît a altor bravi răscolitori de arhive. Viața autorului (în „documentele" asupra ei N. Florescu pare a se încrede fără rezerve), „izvor" al textului, se revarsă în operă cu fenomenele ei precise și obiectele sale nominalizate fără ca textul rezultat să cenzureze această copleșitoare hemoragie a realului. Din creditul nelimitat acordat „literaturii de frontieră" (memorii, jurnale, interviuri, însemnări, corespondența autorilor etc.) rezultă, în concluzie, îndepărtări chiar de **spiritul operei,** iar din lectura atentă a unor manuscrise, ediții și variante — observații pertinente și originale care, trebuie spus, predomină. Există în spatele cărții lui N. Florescu un travaliu intens de documentare, numai că, dat fiind scopul cărții, cu nimic diferit de cel al criticii în genere (urmărirea „în universul interior al creației a obsesivei căutări de sine"), autorul, cu o insistență **critică** superioară, ar fi ajuns, poate la rezultate similare și fără efortul (stimabil, de altfel) depus pentru găsirea „documentului de viață" relevant. Să vedem însă în ce măsură metoda filologică a lui N. Florescu este productivă, adică gradul în care „documentul", „jurnalul" etc., susține aserțiunea critică. Trebuie spus de la început că acest lucru se întîmplă nu de puține ori în paginile **Profitabilei condiții.** Studii ca **Pavel Dan sau proiecția obsesivă a biografiei** (p. p. 180—219), **Mircea Eliade sau „metamorfozele" jurnalului intim** (220—257), **Eugen Ionescu sau „impasul" literaturii** (258—291), dar și altele (pagini despre Lovinescu, Sadoveanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Blecher, Holban, Octav Șuluțiu, Alice Voinescu, mai ales romancieri interbelici), sînt încercări de reconstituire a eului „proustian" al creației prin apel la literatura epistolară sau la confesiune, totul fiind trecut prin proba de foc a textului. Impasul unui asemenea demers vine însă chiar din specificitatea lui.

În ciuda unui stil ades avintat, cu fraze ciceroniene improprii unui asemenea context, dincolo de unele aserțiuni nefondate (ex. : „Timpul nu este niciodată înțeles la noi în interdependență cu spațiul", p. 10), în pofida unor contraziceri clare (p. 38 sus / p. 51, §4), dincolo de unele asocieri ce mi se par forțate (Sadoveanu — Proust), de accepția inexactă a unor concepte (intertextualitatea — p. 133), de unele polemici nesusținute corespunzător (cu Al. Protopopescu și Al. Paleologu), plenar, cartea lui Nicolae Florescu rămîne meritorie.

Cristian Moraru

*) **Nicolae Florescu : „Profitabila condiție, romanul aventurilor secrete", Editura „Cartea Românească", 1983.**

UNIREA DEZIDERAT DE VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

ROMÂNIA- patria tuturor românilor (6)

La 7 mai 1918, Thoman G. Masaryk, sosit în Statele Unite, a fost primit sărbătorește la Cleveland, atît de cehoslovaci cît și de românii, polonezii și iugoslavii din oraș, iar în lunile următoare s-a realizat o înțelegere între Masaryk, din partea cehoslovacilor, I. J. Paderewsky (ulterior prim-ministru al Poloniei), Hinko Hinkovici, membru al Comitetului iugoslav de la Londra și Vasile Stoica. Aceștia au organizat la 15 septembrie 1918 o întrunire publică la Carnegie Hall din New York, transformată într-un miting de victorie pentru naționalitățile oprimate ale Europei centrale", întrunire, la care au participat circa 4 000 de persoane. În prezidiul întrunirii au fost personalități marcante ale vieții publice din S.U.A., ca fostul președinte W.H. Taft, senatorul H.H. Lodge, Sockton Axon, cumnatul președintelui Wilson, ambasadorii Marii Britanii, Franței și Italiei, senatorul Gilbert Hitchocock, președintele Comitetului senatorial pentru afacerile străine. Toți vorbitorii au cerut dezmembrarea Austro-Ungariei, iar la sfîrșitul întrunirii a fost adoptată o moțiune în acest sens, trimisă la 20 septembrie președintelui Wilson. „Președintele — a relatat ulterior Vasile Stoica în memoriile sale — ceti cu atenție scurtul memoriu, ascultă cu mult interes explicarea d-lui Masaryk și cuvintele noastre și apoi ne răspunse că guvernul Statelor Unite e întru toate de acord cu aspirațiile noastre și că, după convingerea sa, Austro-Ungaria este o șandrama putredă care nu mai poate fi ținută în picioare, oricite proptele i s-ar pune, și a cărei dezmembrare a devenit o necesitate. Această primă declarație publică a președintelui Wilson în favoarea desființării Imperiului habsburgic, reprezintă, totodată, și un succes de seamă al colaborării românilor americani cu reprezentanții celorlalte națiuni asuprite ale imperiului.

La 16 septembrie 1918 a avut loc la „Hotel Baltimore" din New York, reuniunea comitetului de organizare a „Uniunii Europei Centrale", menită să coordoneze acțiunea națiunilor ce luptau pentru emanciparea de sub jugul habsburgic și pentru realizarea unității lor naționale, iar la 2 octombrie 1918 a avut loc constituirea oficială a acestei organizații. Printre personalele reprezentative ale „Uniunii", din partea românilor, s-a numărat dr. Nicolae Lupu și Vasile Stoica, acesta din urmă fiind ales prim vicepreședinte.

În lunile octombrie și noiembrie 1918, cînd prăbușirea Austro-Ungariei devenise iminentă, românii din S.U.A. și-au concentrat întreaga atenție pentru zădărnicirea oricărei tentative de ultimă oră a salvării imperiului dualist expediind memorii și zeci de telegrame la Departamentul de Stat și pentru a obține recunoașterea de către guvernul Statelor Unite a dreptului românilor la unitate națională și statală. Ca urmare a tuturor acestor strădanii, a argumentelor irefutabile aduse de reprezentanții României și emigrației, a inseși situației din Austro-Ungaria, unde românii preluaseră în propriile lor mîini acțiunea de unire, guvernul S.U.A. a recunoscut public într-un mesaj adresat de secretarul de stat, Lansing, guvernului român la Iași, că „nu pierde din vedere aspirațiunile neamului românesc, atît în afară, cît și înlăuntrul granițelor Regatului... simpatizează profund cu spiritul de unitate națională și cu aspiratiunile românilor de pretutindeni și nu va neglija să întrebuințeze la vremea potrivită influenta sa, ca justele drepturi politice și teritoriale ale neamului românesc să fie obținute și asigurate față de orice năvălire străină".

În mesajul președintelui Statelor Unite ale Americii Woodrow Wilson, din 23 octombrie/3 noiembrie 1918, transmis prin secretarul de stat Robert Lansing se spunea : „Guvernul Statelor Unite s-a gîndit totdeauna la viitoarea prosperitate și integritate a României ca stat liber și independent. Înainte ca Statele Unite și Austro-Ungaria să se găsească în stare de război, președintele a trimis regelui României un mesaj, în care și-a manifestat simpatia și pretuirea față de acesta. De atunci situația s-a schimbat și ca urmare președintele dorește să vă aduc la cunoștință că guvernul Statelor Unite a acceptat dorințele poporului român din afara și dinlăuntrul limitelor Regatului. Guvernul este martorul marilor suferințe și jertfe ale poporului pentru cauza libertății, în fața dușmanilor și asupritorilor săi. Simpatizînd cu spiritul unității naționale și cu dorințele românilor din toate regiunile, guvernul Statelor Unite nu va pregeta să-și impună influența la timpul oportun, pentru ca drepturile politice și teritoriale juste ale poporului român să fie realizate și asigurate împotriva oricărui atac din străinătate".

Colaborarea asociațiilor românilor din S.U.A. cu emigrația celorlalte naționalități asuprite din Austro-Ungaria, în cadrul „Uniunii Europei Centrale", s-a concretizat în organizarea unei serii de întruniri publice la New York și în alte orașe, care au culminat cu marea adunare de la 23—26 octombrie de la Philadelphia, statul Pennsylvania. În acele zile, în orașul simbol al revoluției și independenței Statelor Unite, la „Independence Hall", în prezența reprezentanților guvernului și a presei americane, au avut loc o serie de reuniuni unde au fost discutate principiile viitoarei păci și modalitatea eliberării națiunilor din Europa centrală și răsăriteană.

La 26 octombrie, în aceeași sală și la aceeași masă unde se semnase în 1776 Declarația de Independență a Statelor Unite, reprezentanții românilor din S.U.A., alături de cei ai naționalităților asuprite din Austro-Ungaria, au semnat o Declarație de Independență concepută în spiritul aspirațiilor de unitate națională și statală, a celebrului document american de la 1776 și a principiilor wilsoniene de organizare a lumii postbelice. Manifestația românilor de la Philadelphia a avut un mare răsunet în rîndurile populației și a presei americane, s-a bucurat de atenția Casei Albe, care a trimis o scrisoare de felicitare.

Încă în 1914, odată cu izbucnirea războiului, se organizase în Franța Comitetul franco-român, care a desfășurat în anii ce au urmat o largă activitate, mai ales după sosirea unei misiuni universitare condusă de profesorul Emil Pangrati. Comitetul a fondat o revistă destinată să informeze asupra motivelor reale ce determinaseră România să intre în război alături de Puterile Antantei. Totodată, s-a trecut la o largă campanie propagandistică pentru a face să se înțeleagă atît de către oficialități, cît și de opinia publică franceză situația nouă creată României prin pacea separată de la Brest-Litovsk, cît de izolată se afla armata română și cît de reale și de primejdioase erau presiunile cu caracter ultimativ exercitate de Puterile Centrale asupra guvernului refugiat la Iași.

Înțelegerea găsită în cercuri largi ale opiniei publice din Franța este demonstrată printre altele și de faptul că prin „Comité de l'action a l'Etranger" au fost organizate mari manifestații de simpatie. Tot atunci, la **Palais Bourbon,** Stephen Pichon, ministrul de externe, declara „Așa cum nu vom abandona Belgia, Serbia, Polonia, naționalitățile oprimate pentru care luptăm sore a le elibera, împreună cu cele mai mari democrații din lume, așa nu vom abandona nici România, care s-a sacrificat, ca și noi, pentru apărarea dreptului". Înțelegerea pentru cauza României se manifesta deschis, putîndu-se afirma că misiunile universitare și parlamentare, colonia română, ca și multi alti români aflați temporar la Paris au contribuit din plin la acest evident succes. Un rol important l-a avut și Bureau de la presse roumaine, unde colaborau oameni ca Mario Roques, profesor de limbă română la Sorbona, Ed. Guérin, Sebastian Serbesco, Drăghicescu Murgoci, ș.a. În afară de tipărirea a numeroase broșuri, grație acestui birou de presă s-au putut publica articole despre cauza României în ziare de larg tiraj ca : „Le Temps", „Le Figaro", „Les Débats", „Le Petit Parisien" ș.a. De asemenea, ziarele „La Roumanie" și „La Transylvanie" au adus o importantă contribuție la acțiunea ce se purta pentru a face cunoscute legitimele drepturi ale României ca și sensul participării ei la război : dezrobirea teritoriilor subjugate de dubla monarhie și desăvîrșirea unității sale naționale și statale.

Odată cu impunerea „păcii" de la București din mai 1918 acțiunile patriotice s-au intensificat, aparînd, concomitent, noi inițiative. Astfel, demne de semnalat sînt eforturile depuse în scopul creării unei legiuni române, care urma să lupte alături de armatele aliate pînă la victoria finală. În acest scop, românii transilvăneni și bucovineni aflați în Franța, au constituit un comitet de organizare pentru formarea unei legiuni române. Concomitent, generalul Dimitrie Iliescu, fostul șef al statului major, a făcut la rîndul său numeroase demersuri pe lîngă forurile franceze de resort, solicitîndu-le concursul pentru organizarea unei legiuni române.

La 30 aprilie 1918 s-a constituit la Paris Comitetul național al românilor din Transilvania și Bucovina. Referindu-se la acest eveniment într-un raport al Legației austro-ungare din Berna către Ministerul de Externe din Viena se arăta „Românii care se aflau în Franța s-au reunit, de asemenea, într-o organizație proprie sub președinția fostului ministru român Toma Stelian". Această organizație cuprinde pe toți acei cetățeni români care nu recunosc pacea încheiată între România și Puterile Centrale și vor să rămînă acum ca și mai înainte aliați ai Antantei. Afară de această organizație a cetățenilor români, s-a format la Paris un „Comitet național al românilor din Transilvania și Bucovina" (Comité national des roumains de Transylvanie et de Bukovine). Adunarea constitutivă a acestei organizații a avut loc la 30 aprilie 1918 la Paris. Comitetul ales în această adunare a dat următoarea proclamație. „La izbucnirea acestui război, românii din toate țările au știut în ce parte înclină simpatiile lor. Ei n-au ezitat nici o clipă să-și manifeste simpatia față de cauza aliaților. Românilor din Transilvania li se dăduse încă de mult orientarea, după ce conducătorii lor cei mai indicați declaraseră, cu mai bine de 30 de ani în urmă, că o schimbare a sorții lor va interveni numai printr-o nouă Constelație a Europei. Aceasta înseamnă că libertatea lor nu poate fi realizată decît atunci cînd forța brutală care domină în Europa va fi înlocuită cu dreptatea și cînd democrația va lua locul feudalismului. Ei au fost conștienți că dreptul va triumfa în cele din urmă asupra forței, cînd tineretul lor a trecut Carpații, spre a intra în armata fraților lor. Ei au știut că inimile acestora din urmă bat la unison cu ale lor și nu s-au înșelat, căci curajul fraților lor era atît de mare, încît, de ciudă, că nu sînt pregătiți, au vrut să se arunce în luptă. Ei erau conștienți de jertfa care îi așteptă. Acei care, în ciuda oprimării apăsătoare din Transilvania, au rămas acolo și care cunoșteau prea bine soarta care îi așteaptă, și-au manifestat în mod deschis simpatiile lor pentru aliați și apelurile lor către frații din Regat au fost atît de insistente, încît au fost condamnați în masă la moarte. În acest moment, frații noștri liberi care au adus toate jertfele supraomenești posibile pentru cauza dreptății, ca urmare a unui concurs de întîmplări nefericite s-au supus unei păci forțate.

Noi, românii din Transilvania, exprimăm inalta noastră stimă față de curajul și vitejia poporului român din Regat, care a sacrificat totul, chiar existența sa ca națiune independentă, pentru eliberarea fraților săi, și, în acord cu frații noștri care servesc ca sclavi în armata inamică, sînt prizonieri în Italia și Rusia — ofițeri și soldați — nu putem considera această luptă ca sfîrșită. Frații noștri emigrați în Statele Unite și în Canada n-au așteptat chemarea noastră, ei s-au înrolat în armata americană și cea britanică. Ne-am hotărît să scuturăm jugul străin, luptînd în rîndul aliaților. Declarăm fraților noștri subjugați care luptă încă în rîndurile inamicului că în cel mai scurt timp ei se vor afla în fața acelora care nu sînt numai prietenii lor ci și frații lor de sînge. Frații noștri rămași sub oprimare în țara lor nu pot să-și înalțe vocea, dar noi declarăm în numele lor că vrem să avem libere și independente provinciile noastre, Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureș și Țara de Sus și că ne alăturăm ca popor liber marilor noștri aliați, acordînd ajutorul nostru cauzei comune, prin aceea că luptăm pînă la înfrîngerea inamicilor umanității.

Noi, românii din Transilvania și din alte provincii subjugate de Austro-Ungaria, care ne aflăm în Franța și ne-am întrunit azi la Paris, ne obligăm să continuăm lupta pentru eliberarea noastră de jugul străin, cu toate mijloacele care ne stau la dispoziție și cu ajutorul și participarea fraților noștri din România și înființăm Comitetul național al românilor din Transilvania și Bucovina".

Apelul era semnat de T. Vuia, Dionisie Axente, I. Patruca, Jean Tisca, I. Moga, Iosif Mureșanu.

Activitatea Comitetului era sprijinită de remarcabile personalități ale vieții științifice și culturale franceze ca : Jean Cruppi, fost ministru și deputat, Paul Deschanel, președinte al Camerei, Eduard Herriot, fost ministru, primar al orașului Lyon și deputat, De Kerguezec, deputat, G. Lacour-Gayet, membru al Academiei și președinte al Comitetului franco-român, Georges Lévy, membru al Academiei și profesor la Școala de științe politice, senatorul Henry Michel, Mario Roques de Martenne și Albert Thomas.

Lupta împotriva păcii imperialiste impusă României de către Puterile Centrale în mai 1918 s-a aflat în centrul luptei românilor din Franța. În protestul tuturor românilor aflați la Paris și anume : Colonia română, prin Comitetul său. Comitetul Românilor din Transilvania și Țara de Sus, delegații la Congresul Națiunilor oprimate, misiunea parlamentară, misiunea universitară, publiciștii și multe alte persoane, s-a demonstrat opiniei publice că Tratatul de la București constituia „un odios instrument obținut prin violență, în dispretul celor mai elementare principii de justiție" și că românii aflați în Franța ridică cu mînie vocea lor pentru a vesteji acest act monstruos.

În contextul prăbușirii imperiilor, constituirii statelor naționale, legăturile dintre mișcările de eliberare națională s-au dezvoltat. La 5 iulie 1918 Comitetul Național al Românilor din Transilvania a adresat lui Roman Dmowski, președintele Comitetului Național Polonez o scrisoare de felicitare cu ocazia recunoașterii independenței Poloniei de către „toate marile națiuni democratice". În răspunsul adresat de președintele Comitetului Național Polonez, la 30 iunie/13 iulie se arăta : „Națiunea poloneză n-a uitat niciodată relațiile de prietenie care există de multă vreme între ea și națiunea dumneavoastră, și eu pot să vă afirm că întreaga Polonie a simțit foarte acut crudele nenorociri pe care poporul român le-a suferit datorită acumulării atîtor circumstante defavorabile. Dar noi credem cu fermitate în triumful final al cauzei Antantei, triumf care, numai el, va putea da lumii o pace

durabilă, căci ea se va baza pe principiile dreptului și ale justiției. Numai atunci va reîncepe marea muncă creatoare în care se vor uni cele două națiuni surori și noi vom înțelege pe deplin cît de apropiate sînt interesele celor două popoare. În această muncă, în aceste lupte pe care cu siguranță va trebui să le mai susținem împotriva inamicilor noștri comuni se va întări și cimenta vechea prietenie dintre România și Polonia, care vor putea atunci să-și îndeplinească cu demnitate rolul important pe care ele sînt chemate să-l joace în estul Europei.

Vă rog să primiți, domnilor, expresia marii noastre admirații și de sinceră simpatie pentru viteaza națiune română, iar pentru dumneavoastră asigurările foarte înaltei noastre stime ca și sentimentele noastre devotate".

Un rol deosebit a jucat în această perioadă „Consiliul Național pentru Unitatea Românilor", organism ce a fost ales de Adunarea generală a tuturor românilor desfășurată la 3 octombrie 1918 la Paris. La ședința care a avut loc la sediul Coloniei române din Avenue Champs-Elysées 114, după cuvîntul lui Octavian Goga, s-a ales Consiliul național în componența căruia au intrat 28 de persoane și s-a adoptat o declarație. În declarația de constituire se arăta : „În tragica situație în care se găsește în prezent națiunea română ca urmare a grelelor sacrificii făcute pentru marea sa cauză, care se confundă cu idealul de dreptate și de libertate a lumii întregii umanități, Adunarea generală a românilor, ce a avut loc la 3 octombrie la Paris, exprimînd adevăratele sentimente politice de integritate ale poporului nostru, și-a ales Consiliul care este chemat să stabilească raporturile necesare colaborării cu Puterile Aliate.

Acest organism, constituit sub numele de „CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU UNITATEA ROMÂNILOR" și care exprimă conștiința unanimă a Românilor ce se află sub jugul monarhiei austro-ungare, indisolubil legați de soarta românilor din Regat, este format după cum urmează :

Președinte :

Take Ionescu, fost vicepreședinte al Consiliului de Miniștri al României.

Vicepreședinți :

Vasile Lucaciu, fost deputat în Parlamentul de la Budapesta, președinte al Ligii pentru Unitatea tuturor românilor, membru al Consiliului Național Român din Transilvania.

Octavian Goga, membru al Consiliului Național Român din Transilvania.

C. Angelescu, fost ministru.

Jean Th. Florescu, fost vicepreședinte al Camerei.

Membri :

Vl. Athanasovici, fost senator.

Sever Bocu, director al ziarului „Tribuna" din Transilvania.

Paul Brătașanu, fost vicepreședinte al Camerei și al Senatului.

C. Basarab-Brâncoveanu, fost deputat.

Dr. Ion Cantacuzino, președinte al Federației Unioniste Române, profesor la Universitatea din București.

L. L. Catargiu, fost senator.

Parthenie Cosma, fost președinte al Comitetului Național Român din Transilvania.

C. Costescu-Comăneanu, fost vicepreședinte al Senatului.

C. Dimanady, fost ministru plenipotențiar.

V. Dimitriu, profesor la Universitatea din Iași.

D. Drăghicescu, fost senator.

I. Găvănescu, fost senator, decan al Facultății de Litere din Iași.

Dr. Thomas Ionescu, fost rector al Universității din București, fost senator.

D. G. Many, fost deputat, fost secretar general la Ministerul de Finanțe.

S. Mândrescu, profesor la Universitatea din București.

C. Mille, fost deputat, director al ziarelor „Adevărul" și „Dimineața" din București și al ziarului „La Roumanie" din Paris.

G. G. Mironescu, profesor la Universitatea din București, fost senator.

G. Moroianu, publicist din Transilvania.

C. Sipsom, profesor la Universitatea din București.

N. Titulescu, fost ministru.

I. Ursu, profesor la Universitatea din Iași, publicist din Transilvania.

Colonel G. Vassescu, fost deputat.

Tr. Vuia, doctor în drept.

Apreciind activitatea Consiliului Național pentru Unitatea Românilor, ministrul de externe al Republicii Franceze, S. Pichon își exprima sprijinul său neprecupețit în înfăptuirea idealului pentru care militau. Într-o scrisoare adresată Consiliului el arăta : „Reunirea în acest Consiliu a eminentelor personalități române și a reprezentanților celor mai autorizați ai populației române separate încă de patria mumă, ne oferă imaginea fidelă a adunărilor românești din viitor. Rezultat din aspirațiile seculare ale compatrioților dumneavoastră spre libertate și unitatea pămîntului românesc, acesta va fi interpretul cel mai autorizat. În momentul în care victoriile armatelor aliate anunță triumful apropiat al principiilor de dreptate ce vor asigura eliberarea și recunoașterea României, cei care ca și dumneavoastră nu au disperat niciodată și cei ce vin să se înroleze mereu, într-un număr tot mai mare ca să lupte alături de noi și fac să fluture din nou pe cîmpurile de luptă culorile României, vor pregăti împreună cu noi, într-o colaborare plină de încredere, un viitor în care cele două țări ale noastre vor păși mai strîns unite din încercările comune, care vor cimenta tradiționalele lor simpatii și vor realiza vechile lor afinități. Pentru acest obiectiv care corespunde pe deplin sentimentelor Guvernului Republicii, Comitetul Național al Unității Române poate conta pe deplinul ei concurs".

Poziția Franței a obligat la reflexie și celelalte țări din alianța Antantei. Astfel, într-o notă a Foreign Office-ului cu privire la Consiliul Național al Unității Române se arăta însemnătatea creării acestui organism și necesitatea recunoașterii lui de către guvernul britanic. „1. Acesta este singurul organism care a reprezentat, reprezintă și poate reprezenta în acest moment întreaga națiune română. 2. Liderii transilvăneni, V. Lucaciu și O. Goga, împreună cu alți discipoli mai mici, iau parte activă la conducerea lui. 3. Nu pretinde și nici nu poate pretinde recunoașterea ca guvern provizoriu, precum Consiliul Ceho-Slovac. Ceea ce dorește el este recunoașterea ca prim organism care a reușit să se formeze pentru a reprezenta aspirațiile întregii națiuni române.

Lipsa noastră de a nu fi luat act de existența lui a provocat o mare dezamăgire în rîndul românilor din străinătate. A face imediat acest lucru ar restabili lucrurile. Aceasta nu ne creează nici o obligație de nici un fel — ci, din contră, pentru prima dată ne situează în adevărata noastră poziție față de transilvăneni, prietenii noștri cei mai de nădejde".

La 29 octombrie/11 noiembrie, secretarul de stat pentru afaceri externe al Marii Britanii Arthur James Balfour, comunica președintelui Consiliului Național al Unității Române, Take Ionescu : „A fost o mare plăcere pentru mine să primesc scrisoarea dv. din data de 15 prin care mă informați cu privire la crearea, sub președinția dv., a Consiliului Național al Unității Române. Nu cred că este nevoie să vă asigur că voi fi deosebit de mulțumit să intru în relații cu un organism care reprezentînd atît de periodic opinia publică românească și care s-a constituit sub președinția unui om ce nu și-a pierdut niciodată încrederea în apărarea fundamentală a aspirațiilor juste ale poporului român.

Vă rog, de aceea, să transmiteți Consiliului expresia întregii mele simpatii în realizarea sarcinii pe care o are în față, de eliberare și refacere, și asigurați-l de cooperare și sprijinul meu din toată inima, în menținerea și promovarea unor relații de caldă prietenie între Marea Britanie și România, ale cărei eforturi și suferințe pentru cauza comună sînt înalt apreciate în țara noastră". Iar la 18 noiembrie 1918, într-o telegramă adresată tot lui Take Ionescu, preciza : „Guvernul Maiestății Sale, la o eventuală Conferință de pace, va acorda întreaga simpatie și sprijin principiului general al unirii române".

La rîndul său guvernul italian adresa următoarea scrisoare Consiliului Național al Unității românilor : „Italia nu a uitat entuziasmul patriotic și sacrificiile nobile pe care le-a implicat intrarea României într-o luptă sîngeroasă care a dus, acum, la un sfîrșit victorios, prin eliberarea poporului român de jugul dușman și prin triumful comun al libertății și dreptății în lume. Guvernul italian va da întregul său sprijin pentru dobîndirea și garantarea tuturor drepturilor politice și teritoriale ale poporului și națiunii române, însuflețit de legăturile istorice care au unit întotdeauna cele două popoare și de comunitatea de interese susținute de concetățenii lor, care au fost supuși ai aceleiași dominații străine. Guvernul italian este, de aceea, fericit să recunoască Consiliul Național al Unității Române și să intre în relații cu acesta, asigurîndu-l de întreaga sa simpatie".

La 4 noiembrie 1918, Consiliul Național al Unității Române a adresat Puterilor Antantei cererea ca românii din fosta Austro-Ungarie să se unească cu frații lor din regatul României. Printre altele în scrisoare se arăta : Consiliul Național al Unității Române nu cere pentru români un tratament de favoare. El cere numai ca națiunea română din Ungaria, ai cărei frați din Regat s-au sacrificat pentru ea de partea Antantei, să se bucure de un tratament egal cu cel al altor natiuni eliberate.

Dacă în Franța, Italia și S.U.A., organizarea românilor s-a realizat pe o arie relativ largă, în celălalt mare stat european aliat, Anglia, formele de organizare au fost mult mai restrînse. În anul 1917 a luat ființă la Londra Societatea Anglo-Română, avînd ca președinte pe lordul Hugh Cecil, membru al parlamentului. Principalul scop al societății era acela de a face cunoscută opiniei publice britanice atît dreptatea cauzei României cît și importanța acestei cauze pentru pacea și securitatea Europei în general. Se alcătuise, de asemenea, un Comitet al prizonierilor români, proveniți din armata austro-ungară al cărui președinte a fost lordul Bessbough. De asemenea, generalul Iliescu a organizat împreună cu Nicolae Mișu, ministrul României la Londra, un serviciu de presă și de informații, serviciu care era sprijinit în mod special, de lordul Derby, ministrul de război. De asemenea, propaganda românească a primit un substantial sprijin de la Scots Viator (Robert Seton-Watson) un mare prieten al României. El a ajutat munca Ligii Anglo-Române, ușurind publicarea în ziare de mare tiraj, ca „Times", a unor articole referitoare la glorioasele bătălii ale armatei române. După semnarea păcii dictatoriale de la București, activitatea românilor din Marea Britanie s-a identificat, concentrîndu-se mai ales asupra ideii că „pacea impusă de Puterile Centrale nu izbutise să separe poporul român de aliații săi".

Serviciile de propagandă române au activat nu numai în țările aliate, ci și în unele țări neutre ca Elveția și Suedia.

Românii aflați în Elveția în anul 1918 au adresat numeroase telegrame, apeluri către puterile Antantei.

Astfel, cu ajutorul guvernului și al Statului major francez, românii au izbutit să înființeze un serviciu de presă și informații la Berna. A fost trimis acolo, de la Paris, colonelul Ureche, care împreună cu Candiani, atașatul de presă al legației, și cu alți români, aflați în Elveția, informau opinia publică îndeosebi despre grava situație din teritoriile române ocupate de dușmani.

Folositor și bine informat a fost și Serviciul de știri, organizat la Stockholm de Consiliul Național Român. Acest serviciu a fost condus de Gh. Derussi, fost ministru la Stockholm, care demisionase imediat după încheierea păcii de la București, Biroul de presă și propagandă din Stockholm a activat în special pentru cauza reîntregirii țării, dînd știri ample despre situația românilor din Austro-Ungaria, susținînd totodată adevărul că „pacea" de la București, impusă prin forță, nu a despărțit România de aliații săi firești.

În anul 1918 lupta poporului român pentru înfăptuirea statului național unitar a fost încununată de hotărîrea biruinței adoptată de Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. Istorica adunare a consfințit voința întregului popor de a trăi unit, într-o patrie comună. S-au împlinit astfel aspirațiile românilor de pretutindeni care prin gînd, acțiune, faptă au militat pentru realizarea statului unitar.

Poporul, prin voința sa, a pus comunitatea europeană în fața faptului împlinit. Biruința din 1918 a fost urmată de alte acțiuni la care poporul și fiii săi aflați în afara țării au determinat Conferința de pace din anii 1919—1920 să recunoască ceea ce în mod democratic se hotărîse în cadrul luptei eroice pentru autodeterminarea românilor.

Mircea Musat
Ion Ardeleanu

Unirea luminează

Unde-s străbunii acolo ni-i vița,
s-o smulgă nimeni n-a putut.
Ca loc de muncă avem Miorița
și-n față un vraf de viitor ne-nceput.

E Blajul mireasmă de milenară făptură,
bătrine școli în Ardeal dogoresc.
Clopotele au aici durere pe gură
și bat a pămînt românesc.

E Alba-Iulia peste cuvinte,
grădini bolnave în patrie n-am.
Unirea-i cuvîntul ce răsună-n morminte,
țărîna patriei ni-i singurul ram.

Îmi iese Blajul curat înainte,
La Orăștie frigu-i pe cai.
Unde-i Tricolorul e totul fierbinte
și luminează țara a Mihai.

Ion Trif Pleșa

La Alba

Oftau adînc
clopote la Alba,
chemînd
mulțimi rezemate
în bărbătească rugă
întru dospirea visului,
visat de demult,
întru neodihnă
și braț neîntinat.

La Alba
se surpa crepuscul
peste bărbi, prea ninse
de povara
poverilor.

La Alba
oștenii
mingiind coasele
logodite în blîndă alinare
de Luceafăr,
vegheau statornic
peste amintirea Viteazului.

La Alba
se răstignea
jugul
impilării.

La Alba
pe pintecul sfîrtecat
al albiei
unde fecioarele lăcrimau la
răzbunînd flăcăii
ingropați
lîngă garduri streine...

La Alba
printre secolii
prea îmbuibați cu ecară
picurau
stropii
mereu aducerii-aminte.

La Alba
clopotul veghea
peste căruntă jertfă a Pohtel
de-a fi cu frații
la masă.

La Alba
se albea duhul
bărbăteștii răzbunări
iar Vrerea
se limpezea
în murmurul
duios-mioritic
al unicei Dacii.

George Sânpetrean

Cetatea

Ai răsărit din Soare românilor să fii
Cetatea veșniciei cu inima bătînd
Prin riuri lungi de sînge cu dacice făclii
Ți-ai adunat lumina atîtor frunți de gînd.

Cînd vreau să-ți mîngîi piatra și visul ei bătrîn
Mă strig în cîte-un nume : — Miraculos botez —
Io ! Mihai și Iancu și Horea — un român —
De-a pururea uniți, avem același crez.

Prin Alba Iulia trec, mă strig dintre statui
Iau de mînă țara și fac o horă mare,
Neatîrnarea lor prin bob de grîu o sui
La temelia ei pietrificînd hotare.

Pe-aicea nu se trece !... Aud un strigăt viu ;
„Nousuteoptișpe". Nu vrem să mai robim !
Um imn și-un steag ne-nvins pe inimă
vă scriu
Sub cerul tricolor : trăim, muncim, ne știm.

Nicolae Sinești

Din hrisoavele de lut

În cîmpia de tăcere
ramul meu nicicînd se piere
se adună, tot se-adună
într-o dragoste nebună
de pămînt și de rostire
ne-nchinare și zidire.
Se tot scrie, se tot scrie
în adîncuri poezie
apa-i ritm și grîul rimă
într-o operă sublimă,
cartea țării scrisă-n oase
ori pe anticele vase
file tari de limbă dacă
ies în noi, nu pot să tacă
brațul ei, braț de tărie
ne tot trage-n veșnicie
c-am dat numele de știre
de demult, de la unire
și-n hrisoavele de lut
n-avem nume de-mprumut.

Constantin Menagache

Poeme de MIRCEA MICU

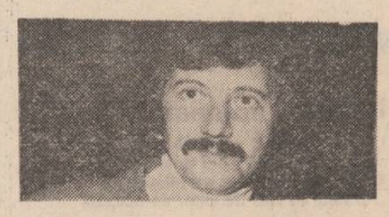

POEME PENTRU MAMA

Așteptare

A cules mama dovlecii,
morcovii i-a îngropat.
Iarna ca o cloșcă albă
se înfoaie peste sat.
Iepuri mișună-n grădină
printre verze ce-au albit.
Scade ziua, crește luna
și poștașul n-a venit.
O să vină sigur mîine,
ah ! bețivul de poștaș,
poartă-n geanta lui de piele
vești din marele oraș.
Vine noaptea, mama coase
la dantela de bumbac.
Ochii ei ca două stele
picură în vîrf de ac.
Umblă iepurii-n grădină,
verzele s-au ofilit.
Iese mama și se uită
dar poștașul n-a venit.
Poate c-a uitat la crișmă
veștile de la oraș.
Poate că l-au mîncat lupii
pe bețivul de poștaș.

Scrisoare de la mama

Îmi scrie mama : ți-am făcut mormînt
că nu se știe ce și cum și cînd...
Tu chiar dacă te ții în București
știu eu cît de străin și singur ești.
Are gărduț de fier ce ne desparte
dar vom fi mai aproape după moarte.
E din beton. Să nu fii supărat,
dar toți vecinii s-au asigurat.
Ți-am pus compot de vișini și gutui
și dacă vrei să ți-l trimit să-mi spui.
A venit toamna. Vremea e ploioasă
și poate n-ai să poți veni pe-acasă.
Să nu te culci tîrziu. Știu eu cum ești.
Și să te-mbraci mai gros, să nu răcești.
Noroc și sănătate dragul meu.
Mormîntul de beton l-am plătit eu...

Dar nu-i nimeni

Șade mama și veghează
pe un scaun, lîngă foc.
Și oftind, rememorează
viața ei fără noroc.
Cum se mai scrumiră anii,
zilele cum s-au mai dus,
insoțind în golul zării
zborul berzelor pe sus.
Stele strălucesc departe
tremurînd pe bolta vastă.
Prins de grea singurătate
bate vișinu-n fereastră.
Se ridică iute mama
și deschide ușa larg.
Dar nu-i nimeni. În fîntînă
pică stele și se sparg.

Un ied

Un ied pe cîmpuri, singur, mamă
bătut în dungă de zăpezi.
Un ied ca un colind de iarnă
pe care numai tu îl vezi.
Pe cîmpul măturat de viscol,
cuprins de albul mătăsos,
un ied ca un colind de iarnă
spre tine-ngenunchia frumos.
Tu vei deschide geamul, mamă,
către vrăjmașele ninsori
să-i încălzești tăptura albă
cu ochii tăi tremurători.

ERATĂ

Dintr-o eroare tipografică, titlul poemului **Prima scrisoare de dragoste către Deniția** de Petre M. Andreevski (rubrica Balcanice nr. 46) a apărut modificat. Rugăm cititorii să facă rectificarea cuvenită „L"

UNIREA — DEZIDERAT DE

PE TOATE FRONTURILE

GHEORGHE SCHWARTZ

Actul istoric de la 1 decembrie 1918 este rezultatul luptei neîntrerupte a poporului român, a tuturor forțelor progresiste pentru unirea românilor într-o singură patrie. Dacă principalele bătălii ale acestei lupte au fost date în Transilvania, în Muntenia și în Moldova, militanții Marii Uniri n-au lăsat să le scape nici un prilej pentru a aduce mai aproape ziua reîntregirii statului român. Toate situațiile au fost folosite pentru a demonstra marilor puteri legitimitatea luptei de a uni Transilvania cu România. Primul război mondial, izbucnit ca urmare a gravelor contradicții acumulate în Europa, cu încercările unor mari puteri de a reîmpărți lumea, avea să aducă și armata română în tranșee, scopul acesteia fiind însă realizarea deziderateului unirii tuturor românilor într-o singură țară. Desfășurarea evenimentelor de pe fronturi avea să fie palpitantă, plină de suspance pentru istorici, dar impregnată de tragism pentru combatanți și populație. Chiar și în cele mai grele momente ale acelor ani, atunci cînd armata română, rămasă să apere singură un front atacat simultan de forțele conjugate ale Puterilor Centrale, este obligată să se retragă în Moldova, cînd România este ciopîrțită după pacea de la București, „pacea rușinoasă", militanții pentru Marea Unire, întregul popor român, luptă în continuare pentru idealurile lor. Deși această pace impusă a scos în aparență România din război, românii au continuat eforturile în țară, în Transilvania aflată sub ocupație, în diferitele state în care se aflau fie în calitate de prizonieri ai Antantei, fie plecați tocmai în scopul de a căuta noi forme pentru a realiza ceea ce trebuie să fie scopul final al luptei : crearea unei Românii în care să trăiască toți românii dintr-o parte și din cealaltă a Carpaților.

Un participant al acelor evenimente, inginerul Romulus Cărpinișan, azi în vîrstă de 87 de ani, povestește desfășurarea unui aspect al realităților de atunci, pornind de la situația românilor din Transilvania din timpul copilăriei sale și pînă la întoarcerea în țară a legiunii române din Italia, legiune în care a luptat în calitate de ofițer, adjutant al comandantului regimentului I „Horia".

Ceea ce mi-a povestit acest veteran, coroborat cu documente de epocă și cu unele date jalon ale acelor evenimente dovedesc încă o dată că Unirea cea Mare s-a realizat în urma unor eforturi deosebite neîntrerupte pe toate fronturile posibile, că oriunde s-au aflat, românii n-au uitat niciodată că scopul lor este un stat român unit și puternic.

— M-am născut la 14 februarie 1896 în comuna Rahău, județul Alba. Vă sperie cumva o dată atît de îndepărtată ?

În 1881 are loc Conferința de constituire a Partidului Național Român din Transilvania.

La sfîrșitul lui mai 1892 aproape 300 de delegați români depun Memorandumul la Cancelaria imperială din Viena. Fără să-l citească măcar, împăratul trimite Memorandumul spre „rezolvare" autorităților maghiare. Drept urmare în 1894 are loc la Cluj procesul memoranditilor, proces ce se transformă într-o amplă mișcare populară a tuturor românilor.

— Primele referiri despre satul meu natal provin din 1291. Se pomenește în ele despre un preot săsesc din Sebiș care avea o dijmă în Reichau. Despre propria mea familie cea mai veche informație provine de la Gavrilă Cărpinișan de la 1750. Cercetînd prin 1933—1935 în „arhiva istoriei revoluției de la 1848" la Palatul cultural din Arad, am găsit trei scrisori ale unchiului nașului meu, Ioan Kerpenișan — tatăl meu fiind cel ce a schimbat numele Kerpenișan, cum figurează în documente, în Cărpinișan. Acel Ioan Kerpenișan a fost în 1948/9 tribun. Corespondența respectivă s-a păstrat apoi în Anuarul Universității din Cluj.

Prin satul nostru au trecut năvălirile tătare, dar pe aici a trecut și drumul lui Mihai Viteazul, în legătură cu care se păstrează și o legendă locală. În 1849 armata țaristă de cazaci, urmărindu-i pe revoluționarii unguri a venit prin comuna Gîrbova-Cîlnic peste dealuri și a poposit lîngă crucea de lîngă crișmă, mincînd spre marea uimire a localnicilor „castraveți cruzi" — care împreună cu tomatele nu au fost consumate de noi decît începînd cu veacul douăzeci. O coincidență a făcut ca atunci cînd, după 1944, soldați ai Armatei Roșii au trecut și ei prin aceste locuri, au venit tot prin Gîrbov-Cîlnic peste dealuri în Rahău și au fost încartiruiți tot în partea aceea de sat.

Comuna Rahău a fost întotdeauna o comună răsărită. Chiar și tatăl meu le-a dat sătenilor numeroase sfaturi în legătură cu educația copiilor, cu creșterea vitelor, cu vindecarea bolilor, cu munca în grădină și pe cîmp. De pildă, prin 1900—1905 a primit semințe de trifoi pentru a fi semănate odată cu orzul și ovăzul. La început sătenii au rîs, spunînd că pînă la urmă tatăl meu n-o să aibă nici ovăz și nici trifoi, dar întîmplîndu-se să fie un an umed, a rămas după ovăz cu o recoltă bogată de trifoi. În anul următor exemplul său a fost luat de mulți alții.

Școala primară am făcut-o la Rahău, a urmat apoi școala germană la Sebeș-Alba și liceul maghiar din Sibiu. La Sebeș-Alba am fost coleg cu Lucian Blaga. El a fost cu o clasă înaintea mea, dar am petrecut mult timp împreună, apoi eu am plecat la liceu la Sibiu.

— Liceul din Sibiu era frecventat de 240 români față de 150 unguri. Inițial ne-am înscris 150 elevi în trei clase paralele. N-a fost nevoie de admitere pentru că selecționarea s-a făcut de la sine an de an. În clasa a VI-a de liceu a mai rămas o singură clasă, iar în ultima doar 26 de elevi. La examenul de bacalaureat ne-am prezentat 25 și am reușit 24.

Pe mine școala m-a răsfățat mereu cu distincții. Ca urmare a rezultatelor obținute luam an de an premii în bani și cărți. De pildă în clasa a VII-a : două volume „Răscoala lui Gheorghe Doja" din partea Ministerului învățămîntului, trei cărți și o diplomă din partea Ministerului sănătății, trei medalii de argint și două de bronz pentru sport (medalii de aur nu se dădeau), jumătate din premiul Deak Ferenc pentru cel mai bun elev din liceu. Tot ca rezultat al notelor mari mi s-a aprobat să iau gratuit parte la excursiile liceului la Cluj, Budapesta, Balaton, Fiume, Seghedin, Arad, în Munții Făgărașului, Negoiu, Lacul Bâlea, Surul, Turnu Roșu, Cisnădie, Ocna Sibiului.

Pentru educația noastră națională de români ne-a fost de mare folos „Masa studenților" susținută de Banca Albina din Sibiu. Aici luau masa 50 de elevi români mai săraci și buni la carte. Mesele erau pregătite de elevele de la „Școala de menaj" susținută de aceeași bancă și de Asociația de Cultură ASTRA. Prin conducerea „mesei" elevii erau îndrumați să se ducă la reprezentațiile teatrale date de actori din București, care veneau în fiecare an de două-trei ori la Sibiu. Astfel, la 5 martie 1911 am luat parte la o șezătoare literară la care au participat scriitorii și poeții din București în sala festivă a Asociației ASTRA. Cuvîntul de deschidere a fost rostit de scriitorul ardelean Octavian Tăslăuanu, secretar al Asociației și redactor șef al „Luceafărului" de la Budapesta și Sibiu. Au citit texte originale E. Girleanu, Caton Theodorian, I. Agârbiceanu, Liviu Rebreanu, Victor Eftimiu, D. Nanu, Corneliu Moldovan și Maria Filotti, iar Cincinat Pavelescu a înveselit sala cu epigramele sale atît de spirituale. Este greu de descris entuziasmul și uralele care au asurzit sala în timpul acestei neuitate șezători culturale cu participarea scriitorilor de pe ambele versante ale Carpaților. Era unirea spirituală care a existat întotdeauna între provinciile românești. La Sibiu am fost la reprezentațiile teatrale ale soților Bârsan, l-am văzut pe Ion. I. Brezeanu în rolul lui Ion din drama lui Caragiale ; aproape în fiecare duminecă asistam la conferințe organizate de ASTRA în sala asociației în fața unui public numeros și entuziast. În 1913 am văzut tot la Sibiu filmul cu scene din războiul pentru independență.

Mai tîrziu am aflat că participarea noastră la aceste manifestații românești era urmărită de membrii „Asociației de cultură maghiară din Ardeal" din Sibiu din care făceau parte și cîțiva elevi din clasele V—VIII de naționalitate maghiară. Rezultatul a fost că prin luna aprilie 1913 am fost anchetați 10 elevi din clasa a VI-a și 6 din clasa a VII-a pentru propagandă „șovină valahă". Printre aceștia mă aflam și eu. Prin 1912 un grup de elevi români din clasele superioare au început să scoată o revistă literară, **„Izvorul"**, în care publicau încercări de schițe, nuvele, poezii și recenzii despre cărți românești apărute în București și în Ardeal. În această revistă elevul Andrei Oțetea (ajuns peste decenii cunoscutul profesor universitar și academician) a luat atitudine față de afirmațiile jignitoare ale unui profesor maghiar de istorie în legătură cu fruntașii români de la 1848. Drept care cei 16 am fost aduși în fața Consiliului profesoral pentru : 1. că am scos o revistă fără aprobarea direcțiunii liceului. 2. că frecventăm numai teatre și concerte românești. 3. că boicotăm manifestările culturale maghiare, dînd astfel dovadă de sentimente „șovine valahe". Datorită intervenției dirigintelui meu, eu am scăpat de pedeapsă, dar Andrei Oțetea a fost eliminat pe loc din liceu, iar vărul meu, Silviu, la sfîrșitul anului. Ceilalți colegi au fost pedepsiți cu scăderea notei la purtare și prin aceasta la pierderea avantajului de scutire la taxele școlare. (Cei doi elevi eliminați au fost primiți imediat la liceul „Andrei Șaguna" din Brașov).

Îmi mai aduc aminte și de zborul lui Aurel Vlaicu la Sibiu din ziua de 4 septembrie 1911, Vlaicu electrizînd întreg Ardealul în timpul lungului turneu pe care-l făcea. (Octavian Goga a scris un articol despre Vlaicu, dovedind o extraordinară intuiție și o profeție miraculoasă. „Aceste zboruri prin orașele ardelene au fost o adevărată salbă de mărgele care a cuprins toată suflarea românească pentru viitorul neamului"). Duminică a plouat și cu toate că au venit peste 20 000 de români din oraș și din jur, ca la o adevărată sărbătoare națională, Vlaicu nu a putut să zboare. În duminica următoare a fost din nou vînt mare, Vlaicu a zburat totuși, dar după trei-patru kilometri a fost nevoit să aterizeze. Îi scandam cu toții numele și în mințile noastre Vlaicu devenise un erou legendar, fără să-i bănuim sfîrșitul atît de tragic și de apropiat.

28 iunie 1914 : arhiducele Franz Ferdinand, moștenitorul tronului habsburgic și soția sa, Sofia, sînt victimele unui atentat la Sarajevo. Izbucnește războiul mondial.

Începutul războiului m-a prins în clasa a VIII-a de liceu. Am luat obiceiul să particip la consfătuiri secrete unde se căutau mijloacele prin care să reușim să fugim peste munți în România. Se auzea pînă la noi că la București se făcea o propagandă intensă de către Liga Culturală în frunte cu Nicolae Iorga, Take Ionescu, Nicu Filipescu, Barbu Delavrancea și de către patrioții ardeleni trecuți la București, Vasile Lucaciu, Octavian Goga, C. Tăslăoanu și ceilați pentru ca România să intre în război împotriva Puterilor Centrale, să elibereze pe românii din Ardeal, Banat și Bucovina.

Mai mulți elevi din clasa a VII-a și a VIII-a au și trecut munții, înrolîndu-se în armata română. Mai tîrziu am fost adînc lovit de vestea că Ilie Georgescu din Poiana Sibiului a căzut la Turtucaia ca sublocotenent, iar Iosif Stoica din Sebeșul Sibiului a pierit într-un mare accident de cale ferată în Moldova. Aceștia doi mi-au fost colegi, amîndoi au colaborat la revista „Izvorul", fiind pedepsiți cu pierderea bursei. Tot din Sibiu au fugit în România și cîțiva soldați din Regimentul 31, format în majoritate din români.

Dar imi mai aduc aminte și de faptul că începînd de prin 1910—1911, mai ales, jandarmii persecutau pe toți românii care purtau cingători sau panglică tricoloră la haină. După izbucnirea războiului însă s-a aprobat nu numai purtarea acestora, dar feciorii chemați la recrutare puteau defila în frunte cu drapelele tricolore și cînta marșuri românești („Imnul Unirii", „Deșteaptă-te, române" și chiar și „La arme" de Șt. O. Iosif, care se cînta în armata română). Aceste favoruri s-au aprobat pentru că autoritățile maghiare și austriece tot mai sperau ca România să intre în război alături de Puterile Centrale.

În armata austro-ungară era mare nevoie de ofițeri din cauza masivelor pierderi suferite pe frontul rusesc și pe cel din Sîrbia. În consecință, ministrul instrucțiunii de la Budapesta a dat ordin ca elevii din clasa a VIII-a să dea examenul de bacalaureat în luna aprilie 1915, astfel ca la 15 mai să poată fi încorporați. Examenul s-a făcut cu derogare, fără lucrări scrise, deci numai oral și sumar. (Un coleg a refuzat să răspundă, nescoțînd la examen nici un cuvînt. Probabil că a sperat ca în felul acesta să nu trebuiască să lupte în armata austro-ungară. Totuși a fost și el încorporat și trimis pe front — unde a căzut în luptă).

Ultimul meu premiu de elev — în valoare de 100 de coroane — nu l-am mai primit. Războiul înghițea acum și premii și elevi. Am fost încorporat la regimentul 64. Ca și celelalte regimente românești și acesta a fost mutat în curînd în locuri cît mai îndepărtate de conaționalii noștri. Autoritățile austro-ungare știau ele ce știau... Astfel regimentul nostru a fost transferat de la Orăștie la Viena, în timp ce au fost mutate și regimentele 2 și 34. Ultimul la Brno.

La Viena am fost trimis la școala de ofițeri și — ca și în toate școlile pe care le-am urmat — m-am pomenit din nou printre primii : de data asta al doilea pe întregul imperiu. Și astfel am plecat în calitate de sublocotenent pe front.

În mai—iunie 1916 are loc greva minerilor din Valea Jiului.

27 august 1916 : România declară război Austro-Ungariei. (Din clipa aceasta se află deci în stare de beligeranță și cu Germania, Bulgaria și Turcia).

„Problema care frămînta profund clasele sociale, masele populare din România, era făurirea statului național unitar — aspirația seculară a poporului român, necesitatea legică a dezvoltării societății românești" arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, sintetizînd mobilul care i-a ridicat pe români la luptă.

Într-un articol pentru revista „America Latină" ce apărea la Londra, profesorul Simion Mândrescu, președintele Societății Românilor din Transilvania, Banat și Bucovina, aflat la Paris pentru a milita pentru drepturile românilor din Austria-Ungaria, afirmă la 7 decembrie 1917 : „Ultimatumul adresat de către Austro-Ungaria Serbiei a cutremurat adînc sufletul poporului român, îndurerat prin suferințele fraților săi din Austro-Ungaria și prin situația sa falsă în Tripla Alianță — Soarta Serbiei putea să fie și soarta României într-un viitor nu tocmai îndepărtat. A fost prin urmare firesc ca România la începerea ostilităților să nu ridice armele alături de aliata sa Austro-Ungaria spre a se năpusti asupra micului regat sîrb. Din acel minut ea „a repris sa liberté de action", cum spunea textul declarației de război de mai tîrziu, și ar fi putut spune cu mai multă dreptate, că din acel moment ea se considera în stare de război cu Austro-Ungaria. Ar fi și intrat în acțiune imediat, dacă ar fi fost indeajuns de pregătită. Austro-Ungaria însă dusese grijă ca România să nu se poată înarma, temîndu-se cu drept cuvînt că armele în mîna românilor s-ar putea întoarce foarte ușor în contra sa. În această situație, în vederea unei acțiuni militare inevitabile, guvernul a trebuie să facă sforțări extraordinare pentru pregătirea militară a țării. În doi ani de neutralitate a dublat efectivul armatei, ridicîndu-l la 700 000 de oameni de la 350 000 cît aveam după războiul balcanic de la 1913. A înzestrat armata cu tot echipamentul necesar, cu material sanitar și cu provizii și muniții suficiente cu toate dificultățile de a și le procura, neutralitatea sa fiind bănuită și de unii și de alții dintre beligeranți. Dacă nu și-a putut procura și tunuri grele și aeroplane și dacă acelea nu i-au sosit nici în timpul luptelor grele ce avea de susținut armata în contra năvălitorilor, nu e vina guvernului român. Cu toată pregătirea și cu toate că opinia publică, în ciuda propagandei germane, cerea intrarea în acțiune fără întîrziere, din lipsă de tunuri grele și de aeroplane, România și-ar mai fi aminat intrarea în acțiune, dacă Aliații, și cu deosebire Rusia, n-ar fi insistat, amenințînd-o cu ruperea relațiilor în caz de întîrziere. Și astfel România a intrat în acțiune la 27 august 1916, 9 ore seara, declarînd război Austro-Ungariei pentru a elibera pe frații săi de sub jugul germano-maghiar și pentru a contribui și ea la triumful dreptății și umanității în contra nedreptății și brutalității".

Continuare în numărul viitor

Oglinda și incertitudinea

Spectacolul Teatrului dramatic Brașov, **Serată nepreväzută** cu piesa lui Harold Pinter, **The Birthday Party (Aniversarea)**, scrisă în 1957, implică într-un grad înalt un dat fundamental al dramaturgiei autorului englez — progresul devorant al incertitudinii într-o împrejurare banală de viață. Personajele lui Pinter au o identitate vagă, limbajul, conversațiile pe care le auzim sînt, după cum spune chiar autorul, „un semn a ceea ce nu auzim", iar conflictul — succesiunea aparent întîmplătoare a unor situații de viață obișnuite.

Regizorul Mircea Marin realizează cu concursul valoros al scenografei Doina Antemir, în ambianța studioului brașovean, un loc scenic foarte sugestiv : o masă cu cîteva scaune mascate de huse albe, un perete marcat de oglinzi mari, două ieșiri-intrări care vor părea tot mai puțin posibilități de comunicare cu exteriorul. Din momentul în care apare tînărul Stanley, unic locatar al pensiunii soților Balls, se instaurează incertitudinea. Spațiu al siguranței și comodității, pensiunea devine treptat un **refugiu** al tînărului evadat din lume. Ritualul zilnic **al** locului izgonește rudimentele de viață, oglinzile și albeața huselor sterilizînd un mediu vetust, ostil efuziunilor. Teama de exterior a lui Stanley contrastează cu exaltarea cvasi-maternă a doamnei Balls, fericită de a avea un locatar. Temporar, încarcerarea tînărului ia sfîrșit prin venirea cuplului Goldberg-McCann. Alura de gangsteri stilați aflați în misiune de recuperare a unui evadat imprimă locului un aer straniu de **joc periculos.** Oglinzile reverberează fluidul magnetic emanat de prezența lor în timp ce ritmul dialogului devine sacadat.

Ideea regizorului Mircea Marin este de a pune în stare de tensiune surdă două lumi ce-și păruseră suficiente : pensiunea (o stare de echilibru relativ — prin rutină) și exteriorul (o stare generatoare de incertitudine). Sînt surprinse, astfel, prin aplicație regizorală lucidă, elementele de marcă ale uneia din cele mai originale dramaturgii occidentale postbelice reflectînd agresarea individului de către propriile coșmaruri dar și de nocivitatea socială a mediului. Semnul scenic al acestei duble reflectări este oglinda — parte integrantă spectacolului ca sursă a „distanțării" și ferment al dinamicii scenice, iar semnul poetic-teatral este dat prin propagarea incertitudinii care naște semnele de întrebare : cine e Stanley ? Goldberg și McCann sînt salvatori, gangsteri montînd un joc „de-a baba oarba" (la sfîrșitul căruia Stanley nu mai este un tînăr „furios" ci un individ manevrabil cu creierul „spălat") ?

Creații actoricești foarte bune realizează, într-un spirit de colaborare scenică perfectă, Radu Negoescu (în progres evident), un Stanley evoluînd impecabil de la nesiguranță la abandon total, Maya Indries, o doamnă Balls marcată de neîmplinire, cu o existență paralelă față de drama ce are loc, Nina Zăinescu (Lulu) care reprezintă o posibilitate vagă pentru Stanley în direcția sociabilității, George Ferra (d-nul Balls), trăind trecerea de la umilința sobră a condiției sale modeste la supunerea în fața teoriei disimulate. Cuplul Goldberg — McCann este, alături de Stanley, creația actoricească de mare forță și valoare a lui Costache Babii și Mircea Andreescu (o monomanie cizelată). Goldberg este o izbîndă artistică de prestigiu a lui Costache Babii, actor cu o personalitate scenică de prim rang.

Serată nepreväzută este un spectacol de valoare al scenei brașovene, cu intenție de simbol și avertisment, expunînd o concepție regizorală de profunzime și creații actoricești de referință.

Marian Popescu

Ivona, principesa Burgundiei

Rezumată sumar, piesa are (doar) înfățișarea protestului. La curtea regelui Ignațiu este introdusă Ivona, o făptură „umilă" care, prin însăși inadecvarea sa la practicile și rațiunea sistemului, devine un subtil revelator al acestuia. Cînd lucrurile amenință să devină prea limpezi, nedorita va fi anihilată, spre liniștea și stabilitatea „ingenuncheatei" comunități. Oricum, trama luată ca atare nu luminează pe deplin amplitudinea creației gombrowicziene. Există aici o continuă pendulare între deriziune și gravitate, între impresia de irealitate și coșmar, conferind piesei acel aer inconfundabil de poveste absurdă de un zguduitor realism. Lumea „Ivonei..." nu este nici localizată nici simplă fantazare, personajele sînt mai mult decît niște **indicii** ale acțiunii tragice, conflictul se manifestă insidios, afectînd pentru o clipă echilibrul unui univers repetabil. Dramaturgul parodiază forma dramei clasice deconspirînd totodată status-uri sociale prestabilite, care au atins apogeul în epoca totalitarismului modern. Ironia, filigranînd culorile prea întunecate, scoate și mai mult în evidență masca tragică a istoriei. Gombrowicz — o mărturisește — și-a conceput piesa dincolo de mode, încrezător în puterea ideii ce nu poate fi reprodusă în serie fără riscul banalizării, al transformării originalului în copie. Neliniștitoare, dar nu prin prisma excesului, sarcastică fără a cădea în caricatură, fantastică și absurdă prin ceea ce pare să depășească frontierele rațiunii, „Ivona..." poate fi privită și ca o parabolă pe tema „puterii" de discreționare care, în contactul cu tot ce ignoră, sfidează sau injosește, cu tăcerea și suferința mută a „umilului" își descoperă ca într-o oglindă adevăratul chip ; spaima recunoașterii este hotărîtoare — oglinda va trebui să dispară.

Aceasta este ipoteza de la care a pornit regizoarea Cătălina Buzoianu creînd un spectacol șocant, în tradiția mult comentatelor performanțe ale Teatrului Mic. Performanță, de data aceasta, și de acrobație scenică (mișcarea scenică — Raluca Ianegic, consultant — Cseh Szabolcz). Acțiunea este plasată undeva în spațiul latino-american, loc de predilecție al dictaturilor sîngeroase, unde funcționează uniformele nu oamenii (costumele aparțin Lianei Mantoc). Decorul însă este abstract, simbolic, scenografa Marie Jeanne Lecca construind alveola „puterii" — o geometrie strictă precum structura cristalului — în interiorul căreia domnește bunul plac, teroarea. Convenția fiind dată, actorii-personaje intră cu plăcere în joc, atrași de spectaculosul montării și rostindu-și replicile într-un fel apăsat, cu o anume încrîncenare, afectînd sensurile. Impresionează indeosebi cantitatea de efort depusă de interpreți ; chiar dacă jocul devine uneori monocord, salturi aeriene și un neîncetat du-te vino dinamizează scena (în fond, mișcarea, fie pe orizontală fie pe verticală este iluzorie, totul petrecîndu-se în interiorul acestui cristal înghețat care este „curtea"). Ivona Rodicăi Negrea, de un patetic mutism, tragică prin angrenarea, simplu cobai al dictaturii, în insatiabilul mecanism, provoacă în spectator sentimente de compasiune, revoltă, milă. Din masa nediferențiată a curtenilor alunecînd cu aplomb, rizînd fals — totuși, în unele momente exagerat — se desprind figurile Regelui Ignațiu și a Reginei Margareta conturate cu măiestrie de Mitică Popescu și Leopoldina Bălănuță. Reprezentat ca un personaj de comedie mută, Prințul Filip este în interpretarea lui Dan Condurache un cabotin a cărui vervă se consumă în gol, apoi teribilul urmaș al tatălui său. Îl secondează Marian Rîlea în rolul Chiril, însoțitor al Prințului în această „tinerească" rătăcire. De factură brechtiană, în stil expresionist, cu trăsături îngroșate redă Florin Călinescu figura Șambelanului, ridicol maestru al dezumanizării. Se remarcă deasemenea Dinu Manolache (Ciprian-Inocentiu) și Ioana Pavelescu-Sion (Iza). În fine, de bună inspirație scenică este muzica lui Mircea Florian. Excelenta traducere a Olgăi Zaicik nu mai are nevoie, credem, de comentarii.

Valentin Dumitrescu

VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

Ion Chinezu și actul istoric de la 1 decembrie 1918

În toamna anului 1913, tînărul student de 24 de ani, Ion Chinezu (15 august 1894—10 octombrie 1966), participase la furtunoasele dezbateri ale societății „Petru Maior" din Budapesta. Aici, într-o cuvîntare rostită la ședința din 22 octombrie 1913, el afirma cu tărie că „...în colțul acesta al lumii, care ne este atît de scump, să facem ca idealul poporului român să se înfăptuiască", iar „noi, românii, am suferit cu conștiința că dreptatea e de partea noastră, căci între asupritor și asuprit, totdeauna asupritul este acela care are dreptate". După mobilizatoarea cuvîntare a entuziastului student originar din Sîntana de Mureș (județul Mureș), s-a hotărît difuzarea unui apel către poporul român și toate organizațiile studențești, unde se preciza : „Rupem orice formă comună de viețuire între noi, românii, și vechii stăpînitori, declarînd cu toții în masă că ne considerăm dezrobiți și că, dobîndind drept de dispunere liberă asupra noastră,... vrem să ne unim cu toții cei care sînt de un neam și de o limbă cu noi".

După difuzarea apelului, I. Chinezu, cu inima vibrînd într-o presimțită împlinire a unui act istoric decisiv pentru viitorul poporului român, s-a întors în satul natal de lîngă Tg. Mureș, s-a oprit la Cluj, a luat parte la consfătuirile de aici menite să organizeze „Senatul poporului român", pe drumul parcurs prin Transilvania, a cunoscut — după cum avea să relateze ulterior — „...un popor calm și demn, recules și grav, cu presentimentul marilor hotărîri pe care bănuia că va trebui să le ia". Împreună cu colegul de studii Dumitru Antal din Toplița (județul Harghita), ajunge la Tg. Mureș unde începe să acționeze febril, prin satele din împrejurimi, ca membru în Consiliul național local, mobilizînd țăranii și delegații aleși pentru Adunarea națională din Alba Iulia, programată în ziua de 1 decembrie 1918. Un „credențional" (datat „26 noiembrie 1918") poartă semnătura lui I. Chinezu pentru delegații cercului electoral nr. 2 — Tg. Mureș, din care făceau parte Ioan Roman (preot) alături de „economii" (plugarii) George Chinezu și Dumitru Buja, reprezentînd Sîntana de Mureș.

Ca participant la istorica Adunare națională din Alba Iulia, I. Chinezu și-a dat seama că geneza și temeinicia Unirii constă în baza ei populară. Iată de ce, — așa cum s-a remarcat — în considerațiile critice asupra fenomenului literar românesc din Transilvania de după 1918, el sesizează cu perspicacitate o trăsătură esențială, „prezența forței colectivității, constituită istoric pe linia instinctului de apărare națională, avînd ca și corolar, în ordinea spirituală, accentuarea «laturii sociale a culturii cu finalitate etică»". Actul memorabil din 1 decembrie 1918 a impulsionat în conștiința distinsului cărturar mureșean simțămintele îndatoririlor personale pentru promovarea valorilor autentice și, ca urmare, după ce funcționase (pînă în 1925) ca profesor la liceul „Al. Papiu-Ilarian" din Tg. Mureș, se stabilește în Cluj unde colaborează la întocmirea **Dicționarului limbii române** și a **Atlasului Lingvistic Român**, lucrări fundamentale inițiate de „Muzeul limbii române" sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Citadela universitară din Transilvania, pe parcursul anilor ulteriori, îi oferă posibilitatea să-și împlinească un arzător deziderat : publicarea unei reviste reprezentative care să înmănuncheze forțele intelectuale și talentele din toate provinciile românești, să consolideze într-un front comun creator noua generație afirmată după actul istoric de la 1 decembrie 1918, chemată să contribuie la promovarea literaturii și culturii naționale unitare. Într-un „Cuvînt înainte" care prefațează, programatic-orientativ, revista **Gînd românesc** inițiată și tipărită la Cluj de I. Chinezu, în mai 1933, distinsul om de cultură mureșean, erudit istoric literar și temeinic cunoscător al condițiilor social-politice, naționale și spirituale din Transilvania, considera că un relativ limitat număr de reviste, apărute aici, dădea „...întreaga măsură a ritmului anemic în care s-au scurs cincisprezece ani prețioși din epoca aceasta menită să fie o inaugurare de roditoare realizări". Ca redactor al prestigioasei reviste cultural-literare din anii posteriori Unirii, el aprecia că „...este momentul suprem de a lega firul ruptă al unei tradiții care s-a dovedit, în trecut, temelie trainică și care, tocmai fiindcă a fost verificată prin trecut, trebuie să servească și azi, și mîine", concluzionînd ferm că Transilvania „trebuie să rămînă țara mișcărilor obștești, în permanentă mobilizare". Ca semn de recunoștință personalităților care s-au dedicat integral luptei pentru făurirea statului național unitar, redactorul revistei acordă spațiu cuvenit spre a se publica evocări-portrete ale acestora, printre care Amos Frîncu, Vasile Goldiș, Teodor Mihali, Ștefan Cicio-Pop, George Pop de Băsești etc. Concomitent, îmbrățișează inițiativa formulată de Octavian Buzea în articolul „Pentru o arhivă-muzeu a Unirii Transilvaniei", unde autorul observă că „pe zi ce trece se răresc rîndurile contemporanilor cu oarecare rol în desfășurarea evenimentelor de la 1918—1920", și că „materialul adunat ar ușura și promova lucrările cercetătorilor istorici de azi și de mîine și ar îmbia elemente de inspirație pentru opere de artă". Sub egida unei asemenea inițiative generoase, evident, redactorul spera să se afle o modalitate eficientă pentru instituționalizarea preocupărilor arhivistice care să asigure, operativ, colecționarea, păstrarea și ordonarea materialului documentar privind marele eveniment trăit.

În „periscopul amintirii" lui I. Chinezu, istorica zi de 1 decembrie 1918 se profilează ca o geneză cosmică, deschizătoare de orizont spiritual ființei poporului român care a luptat fără preget, în decursul secolelor, pentru păstrarea și perpetuarea entității sale : „Ea s-a ridicat de pe acum spre înălțimea de azur și, curățită de orice zgură a vremelniciei, și-a luat locul în constelația veșnică a românismului. Generațiile ce vor veni așa vor vedea-o : fixată în solemnă imobilitate pe veci". Pentru noi însă ea rămîne însoțită de cosmică rumoare a despărțirii pămîntului de ape, a nașterii lumii din întuneric. Revăd toamna tragică, de plumb, de acum optsprezece ani. Ca balaurul din poveste, colosul țărilor centrale slăbea din puteri, văzînd cu ochii. Dintre dărîmături de cetăți, printre cele din urmă bubuituri de tunuri, se înfiripă atunci, după atîta amar de vreme, o nădejde, devenită certitudine uriașă, irezistibilă în cele din urmă : o nouă și dreaptă așezare a popoarelor în hotarele lor firești". Participarea masivă a țărănimii, a poporului român aspirînd spre o proprie liberă dezvoltare, le-a dat politicienilor angrenați în dezbateri și tratative, suportul moral și autoritatea necesară pentru statornicirea drepturilor legitime. Din această bază fundamentală extrage I. Chinezu semnificația majoră a faptului istoric pe care l-a interceptat cu sentimentele unei sublime împliniri : „Am înțeles atunci mai bine ca oricînd ce comoară zace în sufletul țărănimii noastre și de ce procesul istoric nu putea să aibă alt sfîrșit decît acela pe care l-a avut. Insist asupra acestor însușiri ale țăranului român din Ardeal : cine nu le cunoaște și nu le recunoaște, nu înțelege nimic din evenimentele ce s-au precipitat în toamna aceea memorabilă". În accepțiunea mentorului revistei **Gînd românesc**, revizuirea actului de la Alba Iulia ar echivala cu gestul imposibil de a muta munții sau a întoarce riurile spre izvor, căci însuși „duhul de totdeauna al acestui pămînt" întregește și confirmă faptul istoric ireversibil. De aceea, „cucerirea pentru eternitate a unei țări nu e faptul de arme de sine, ci integrarea înceată, pînă la definitiva contopire, în ordinea superioară a acestui duh. A te simți la tine acasă cu conștiința dreptului de vechime imemorială și cu aspirația nezdruncinată de a-ți împlini destinul aici, a pune stigma spiritului tău pe colțul de pămînt pe care stai și pe stelele de deasupra lui, iată ce însemnează stăpînire. Și în acest sens, al certitudinii interioare, românii au fost stăpîni în Ardeal în ciuda tuturor conspirațiilor țesute împotriva lor". Actul istoric de la 1 decembrie 1918 concentrează pentru I. Chinezu o dublă semnificație : prezența masivă, entuziastă și organizată a poporului la înfăptuirea lui, precum și consemnarea unui moment culminant, ca rezultat firesc al procesului istoric desfășurat în decursul secolelor. Reținem formularea definitorie pe care i-o dă ca participant la eveniment și ca unul dintre intelectualii reprezentativi care i-a urmărit consecințele în perioada interbelică : „Adunarea de la Alba Iulia este în primul rînd gloria nepieritoare a acestor țărani români, care, abia întorși dintr-un război ce a semănat jalea în mai toate casele, n-au pregetat să pornească la drum în toi de iarnă, pentru ca prin prezența lor să întărească hotărîrile ce urmau să fie luate în istorica cetate. Și dacă organizatorilor vrem să le aducem omagiul cel mai înalt, vom spune că meritul lor adevărat este acela de a se fi ridicat la înălțimea acestui mare suflet popular și nicidecum invers. /.../ 1 decembrie 1918 e însăși finalitatea românească realizată, e sinteza tuturor eforturilor noastre de o mie de ani, e plebiscitul care însumează nu numai adeziunile unei generații, ci a tuturor acelora care ne-au precedat și care, nădăjduind și crezînd în această zi, ne-au pregătit-o pe tainicele drumuri ale sîngelui, ale grăiului și ale datinilor".

Actul istoric de la 1 decembrie 1918 a marcat perspective largi de manifestare potențialului creator din Transilvania, sub diverse aspecte: proză, poezie, revuistică, instituții culturale și științifice, organizare profesională etc. Într-un bilanț conturat după două decenii de la memorabilul eveniment care a deschis luminos orizont spiritualității românești, I. Chinezu îi consemnează efervescența creatoare și valorile semnificative : „Ardealul în acești dintîi ani ai Unirii seamănă cu un cîmp plin de dărîmături și potopit de soare. El are sufletul unui adolescent trezit dintr-o boală lungă și grea, uimit de frumusețea lumii care pînă acum i se înfățișa numai în culori cernite. Planuri și inițiative se învălmășesc într-o dezordine pitorească și fecundă, pretutindeni e emoția caracteristică a începuturilor și e mai ales voie bună și încredere în viitor". Sub însemnul optimismului mobilizator, acest străbun colț de țară a intrat într-o etapă nouă, edificatoare, cînd literatura trebuia să depășească limitele cazuisticii, a cronicii fragmentare, cînd era necesar să se integreze într-un peisaj cuprinzător, unitar, cultivat de un spirit critic constructiv, ceea ce s-a concretizat prin aportul redactorului de la **Gînd românesc**. Așa cum a reliefat V. Fanache, „expert incontestabil al «străduanilor ardelene», om de studiu și de intuiție, Ion Chinezu contribuie, la definirea literară a momentului, ca și la organizarea manifestării lui în cuprinsul elevat al unei reviste". Prin contribuția constructivă la promovarea spiritualității românești din Transilvania, cărturarul mureșean se distinge ca personalitate remarcabilă în contextul dezvoltării culturale și literare după 1 decembrie 1918.

Valeriu Nițu

pavel peres

COLUMNELE PATRIEI

Istoria

Luminile spre rădăcini tinzînd
Un fruct plin de imagini să rodească
Că l-am știut prin vreme apărînd
Adîncurile-n Țară Românească.

De-ar fi să mă cobor printre cuvinte
Aș povesti izvorul cu izvor
Un nimb crescînd părinte din părinte
Ce ține loc de viață-ncăpător.
În fiecare veac e o fîntînă
Săpată-n piatră dură și curată,
Cu apă vie ca să ne rămînă
Temei de cronică adevărată.

Același verb urcat să dea de veste
Se-aprinde-n suveranele istorii
De bine dovedit destin ne este
Pentru-nțeles de nesfîrșitul țării.

Întregul

Nimic n-a fost un joc la voia sorții
Ori întîmplat cumva de dinafară
Sudoarea încrustată-n stîlpii porții
Contur de soare dă, aprins de țară.

Lucrare bună e acest pămînt
Și în nesomn se-nveșmîntează mirii
De-aceea-n vatră focurile sînt
Columne mari în ancora Unirii.

Un arbore de neam e-ntii și-ntii
Iar grîul nostru n-a răbdat hotarul
Ne e luceafăr blînd la căpătîi
Și-n tricolor Unirea este farul.

Mulțimile au plămădit Unirea
Supreme-n forța lor vizionară
Urmînd o dreaptă cale : întregirea
Care-n credință patria-nconjoară.

Temeinicia

Pe ce temei destinul ți-l durezi,
Pe ce putere stă ca să răzbată
De nu ai legămînt ca să-l veghezi
Și-un foșnet de iubire preacurată,
Un ideal de grai și de pămînt
Ce zi de zi prin patrie-l asameni
Cu fructul vetrei care ești și sînt
Și cît Unire este între oameni.

Cîmpia Libertății-n vastul templu
Al neamului de ctitori și eroi,
A fost speranță, astăzi e exemplu
Spre trăinicia timpurilor noi.

Unirea-i nimb pulsînd cu universul
Și cu bărbații vremurilor lor
Cît vatra nemuririi ni-i demersul
Și locuim cuprinsul tricolor.

Unitatea

Istoria pe-a noului cărare
Păstrează din vechimi statornicia
Și-s stemele a noastră-ngemănare
Cu Dunărea, Carpații și cîmpia.

Pe temelii de pace și dreptate
Unirea-i azi înălțătorul semn
Partid și Țară-n vasta unitate
În timp de aur, limpezit și demn,

În timp de ctitorie-adevărată
Deschisă-n comunistul viitor
De cel ce e cu țara deodată
O împlinire-n mers triumfător :

Cutezător cu inima viteză
În vistieria țării seve pune
Și patria întreagă îl urmează
Gîndirea sa temei și-nțelepciune.

Ninge cu amintiri peste Țara Unirii

Duhul Unirii plutește peste țară
Ca un arc de triumf ce unește
Într-un mare crez, într-o mare și unică voință
Tot suflul curat, ca lacrima de mamă,
Tot ceea ce este românesc
Pe această glie, atît de frămîntată de epoci,
De vremuri ce au trecut peste căpătîi
Din tată-n fiu, peste întreaga vatră.
Și vrerea de a se uni într-o singură țară
A străbătut sufletele, inimile calde
Din timpuri pierdute azi în vreme :
Voința lui Horia,
Împletită fierbinte cu dorința poporului,
Ca și vitejia lui Ștefan
Sau mare'e fapt al marelui domn Mihai
Ce se ingemănau firesc cu trupul,
Cu făptura întreagă a unei națiuni
Ce visa, lupta și împletea prin fapte de vitejie
Imortalizarea a ceea ce era mai drag și mai scump :
Unirea celor de o singură limbă — limba românească —
Într-o singură, unică și proprie țară :
România.

nicolae petre vrânceanu

O țară și-un bărbat se nasc prin vreme

Un an e în istoria română
nimbat de întregirea unei steme,
o țară și-un partid se nasc prin vreme,
își făuresc destinul împreună.

Același an rodi din jertfe-o țară
și-o frunte-arzînd adînc, vizionar
spre viitorul revoluționar
sub steaua socialistă tutelară.

Băteau de mult la poarta Albei Iulii
nădejdile românilor din veac,
Viteazul implinise visul drag
lăsîndu-și trupul zbaterilor humii

Plîngea și Mureșul, Oltul și Crișul
atît amar de vreme obidită
și așteptau cu dor clipa rivnită
ce-și răsucea în suflete tăișul.

Sosit-a anul marii întregiri,
al întrupării visului român ;
latina gîntă pe pămînt străbun
venea spre-a națiunii întruniri.

Ca altădată la Blaj, pe cîmpie
se adunau mari riuri omenești,
se desfăcură vămile cerești
curgînd cu toate-n Matca-Românie.

Veneau oșenii, maramureșenii,
Brașovul, Clujul, Baia și Aradul,
un fluviu omenesc își săpa vadul,
Unirea își chema la sîn oștenii.

Spre Alba se-ndrepta-ntregul Ardeal,
daco-romani de pretutindeni, mulți,
de parcă se-adunau munții tăcuți
să-l apere din nou pe Decebal.

Veneau trecînd pe porți împărătești,
sub semnul șoimului plutind în zbor,
eroii ce-au luptat sub tricolor
de la Oituz, Mărăști și Mărășești.

Cu ei, văzurăm spiritele vii,
flăcări arzînd în piscuri de lumină,
din luturi izvorînd fără odihnă,
a celor ce-au căzut și s-or jertfi.

Și astăzi ele ard necontenit
în pantheonul țării întregite,
pe vatra Daciei preafericite —
Phoenixul din cenușă izbucnit.

Și sămînța, aruncată în pămîntul fertil
A răsărit în brazdă, aducînd cu sine,
Pentru întîia oară unirea în cuget și-n simțiri,
Deși ceruse, atunci sub domnia marelui dregător al Unirii
Sînge amar și faptă vitejească.
Acolo, la Miraslău, acolo la Alba, în inima cetății
S-a limpezit, pentru o vreme marea făptură a țării.
Și soarele a răsărit cu veșmîntul său de aur
Peste cîmpiile înfrățite, peste sufletele, golite pînă atunci
De căldura unei adevărate vieți, inundînd cu focu-i de lumină
Arborele finit
Dorit și visat,
Chemat și plantat cu sîrg
De un neam ce știa și știe pe veci
Ce înseamnă dragostea de glie,
Dragostea de frate,
Dragoste de pălmaș
Și dragostea tuturora pentru o singură limbă,
Pentru o singură națiune,
Pentru o singură țară demnă și slobodă,
Ca pasărea măiastră ce se înalță, zilnic,
Spre măreția cerului de azur,
Spre bolta ce acoperă acest pămînt,
Rodnic și sfînt, România.

Horvath Dezideriu

Ele cresc patria din lujer tînăr —
codru puternic, dîrz, către lumină,
cu sănătoasă-adîncă rădăcină
ce-i dă puteri prin secoli fără număr.

Ele-au crescut un mîndru stejărel
din malul Oltului, din plai oltean,
din cîntece de dor și de alean,
să întrupeze vrerea noastră El.

Ne-am dus toți, românii, și i-am spus :
„Tu ne ești inimă, tu ne ești steag
și dacă ți-e meleagul țării drag,
condu-ne către-un timp fără apus.

Și l-am urmat spre țeluri triumfale,
sub soarele lui August luminos,
căci El întruchipa cel mai frumos
simbolul unității naționale.

Spre comunism, de viață făurar,
corabia biruitoare-aleargă,
furtuni despică teafără, întreagă,
călăuzită de partidul-far.

Spre 2000 nou drum de glorii taie
liberă nava țării întregite,
înfruntă valul vremilor stîrnite
Cîrmaciul — Ceaușescu Nicolae.

Și dacă inima în piept ne crește,
cînd ne arată-n zare viitorul,
e pentru că de-atunci întreg poporul
un OM și-o țară-avem pe românește.

Un an e în istoria română
cînd pentru întregirea unei steme,
o țară și-un bărbat se nasc prin vreme,
își făuresc destinul împreună.

Floare de gînd

Un gînd cu aripi albe zboară
peste planeta mea albastră,
un gînd din inimă de țară
cu trupul pur ca de măiastră
din patria ca ramul înflorit,
tot mai deplină-n zarea viitoare,
urcînd în pacea lumii la zenit,
cum ziua se înalță mîndrul soare.
Înalță-te tot mai sus, floare de gînd
de-aici, din armonia lumii dace
și zbori cu națiunile în rînd
să se-mplinească visul lor de pace !
În liniște și noi să făurim
O Românie mîndră-n libertate,
pe Terra vrem cu toți să trăim
pentru lumina roadelor bogate.

Întărirea legămîntului de la Alba Iulia

Zăpezile luminii se așează
în fapta noastră, trepte noi suim
cînd flacăra din inimă sudează
Unirea. Peste țară arcuim
în trei culori al aurorei pod
și cerurile vaste viitoare
și bucuria că sîntem un tot,
că ne odapă-aceleași vechi izvoare.

Ne adunarăm în mănunchiul viu
ce nu mai poate fi nicicînd înfrînt.
Azi, toți românii, românește știu
să întărească-al Albei legămînt.
Deci, pașnic afirmăm dreptul străbun
al Daciei rivnite, milenare
să-și hotărască singură un drum
ce se îndreaptă liber către soare.

plastică

Aspirație artistică

De numele lui **Gheorghe Adam** este legată, în ceea ce mă privește, una dintre cele mai surprinzătoare revelații artistice ce le-am avut în ultima vreme. Prezent în cîteva expoziții de grup cu lucrări de statură mică (memorabil „Organistul" sau reluat și în actuala expoziție) compozițiile sale se distingeau de fiecare dată prin limpedea rostire a viziunilor și remarcabilul meșteșug plastic. Aflat, dacă nu mă înșel, la prima confruntare mai substanțială cu publicul, tînărul sculptor mi-a confirmat încă o dată că deține cu evidență toate importantele atu-uri ale unei remarcabile generații de sculptori, ce s-a format și continuă să se afirme în lumea artelor noastre. Am avut prilejul nu de mult să-mi confrunt observațiile și supozițiile, referitoare la deschiderile europene ale creației sculpturale românești, pe terenul unor manifestări expoziționale internaționale. Și pot să susțin astăzi cu convingere, că aproape fără excepție contribuția artiștilor noștri în această privință este una de referință. Faptul că și recenta expoziție personală a lui Gh. Adam nu ne-a abătut de la această părere, ne inspiră încrederea deplină în destinul exemplar al celei mai tinere generații de sculptori. Școala românească de sculptură, prin centrele ei de la București și Cluj-Napoca, se adevărește a fi una dintre cele mai fertile și mai solid constituite, grație unor înzestrați artiști-pedagogi — Paul Vasilescu, A. Vetro, M. Spătaru —, personalități de aleasă distincție spirituală și profesională.

Discipol al unei asemenea școli este și această certă promisiune a sculpturii noastre contemporane : Gheorghe Adam. Liniile de forță ale creației încă de pe acum formatului artist sînt polarizate în jurul a două temeinic asimilate lecții de artă : prima este aceea a bunei cunoașteri și stăpîniri a materialelor și a tehnicilor, cu care artistul își pune în operă ideile. Este atributul rigorii profesionale, al pătrunderii complete a orizontului pur tehnic, al științei elaborației, cu alte cuvinte, fără de care ieșirea creatorului în arenă ar fi aidoma luptătorului amputat.

A doua lecție introduce în profilul personalității acestui artist o notă particulară, dar de elevată densitate: dictiunea ideilor. Este prematur să vorbim deocamdată de un program estetic, dar despre un anumit cadru de coagulare a crezurilor estetice ce-i sînt familiare expoziția sculptorului de la „Căminul artei" ne oferă destule sugestii. Este frapantă în cazul lui Gh. Adam (ca și la alți congeneri ai săi : Iancuț, Ad. Popovici, Czitrom, Păduraru) adecvarea, aș spune, instinctivă a tehnicilor de lucru la imprevizibilul joc al ideilor. Însăși tentativa transfigurării acestor idei, toate împrumutate dintr-o destul de voalată, însă, recuzită surrealistă, și, apoi, subsumarea lor unei rafinate montări metaforice, refuzîndu-și însă alegorizarea cu orice preț, mi se par a fi semnele caracteristice ale actualei sale mărturisiri artistice. Gh. Adam a preluat cu inteligență și discernămînt, proprii viziunii sale moderne — un modernism bine temperat —, cuceririle esteticii rodiniene și postrodiniene, conform căreia „procesul formării poate înlocui forma însăși". Fidelității față de material, unul din primordialele principii ale artei sculpturii, așa cum ne-a fost el demonstrat de la marii primitivi pînă la revoluționarii Brâncuși și Moore, Adam cutează să-i adauge, nuanțînd conceptul, și fidelitatea față de impulsul ideilor. Tactilitatea excepțională a reliefurilor sale, în care se vădește un virtuoz al modelajului (punctul de rezistență, socotim, al personalei sale), nu e decît o reflectare în planul senzațiilor a unei mereu acute neliniști a rațiunii.

Rațional și senzual în același timp, iată o sinteză ce rotunjește tridimensional, în viziuni atît de încărcate de aluzii poetice și filosofic-existențiale, chiar și în ceva mai didacticul ciclu al eroi-comicului simbol al lui Don Quijotte, un ambițios ideal estetic, față de care Gh. Adam are toate calitățile de a nu rămîne dator.

Corneliu Antim

muzică

Concerte simfonice

Concertele simfonice ale unei săptămîni reprezintă momentele de greutate ale acelei perioade muzicale. Ritmicitatea lor, structurarea lor constantă fac ca, din însumare, să rezulte osatura a ceea ce se numește, de obicei, „profilul stagiunii muzicale". La Filarmonică, sub bagheta lui Mircea Basarab, am ascultat un concert reușit, echilibrat în repertoriu și în calitatea interpretării. **Impresii de iarnă** de Ion Nonna Otescu este o muzică care denotă o sensibilitate în același timp impresionată de sonorități'e postdebussyste și de rigorile neoclasice. Cu alte cuvinte, piesa se găsește undeva la mijloc între impresionism și o estetică de sorginte neoclasică, mijloc posibil de localizat însă dacă ne gîndim la inflexiile de melos popular care impregnează permanent lucrarea ascultată. Este aici o interesantă sinteză stilistică, nespectaculoasă, posibil de separat în elemente componente, dar care, la audiție (atunci cînd totul poartă o certă cantitate de generalizare) primește culori noi care nu rezultă din simpla însumare a constituentelor. Este, de asemenea, un merit real al instituției, acela de a readuce, cu insistență, în ochii contemporaneității, creația unor compozitori înaintași valoroși ale căror pagini riscă să rămînă într-o uitare nemeritată. Solista **Concertului pentru violoncel și orchestră** de Schumann, iugoslava Ksenja Jankovic aparține acelei categorii de instrumentiști-oaspeți de peste hotare care nu coboară prestigiul filarmonicii (scriu aceasta deoarece, în repetate rînduri, am auzit invitați care erau orice altceva, numai instrumentiști de invitat să cînte pe prima scenă a țării nu). O tehnică bine pusă la punct, o interpretare sensibilă, curată, inteligentă — acestea ar fi virtuțile interpretative ale unei soliste tinere căreia i se promite o frumoasă ascensiune interpretativă. **Simfonia a VIII-a** de Dvorak, în felul în care a fost ea interpretată, a pus în evidență o modalitate de a gîndi, de a face muzică bine conturată prin prisma experienței acumulate de-a lungul carierei dirijorale. Îmbinarea între echilibru și cantabilitate, între rigoare și romantism bine măsurat, acestea au fost temeliile pe care s-a înălțat frumos interpretarea semnată de Mircea Basarab.

Simfonicul orchestrei rtv, avîndu-l la pupitru pe experimentatul Ilarion Ionescu-Galați, a avut un program de deosebit interes. **Canti profani** de Sabin Pautza, suită pentru cor de copii și orchestră, a fost una dintre acele pagini luminoase, simplu scrise însă cu măiestrie și sensibilitate, care se ascultă cu plăcere reală și care par să caracterizeze, în ultima vreme, contururile muzicii lui Sabin Pautza. De subliniat apăsat este aici că asemenea muzică, simplă și curată, nu e ușor de așternut pe hîrtie ; fără simțul culorilor orchestrale, fără cel al ritmului și măsurii în întrebuințarea efectelor sau dimensionarea monocromiei secțiunilor, se cade ușor în pastișă, în sub-artă. **Concertul pentru vioară și orchestră** de Dvorak (cam frecvent apare Dvorak într-o singură săptămînă ; n-ar fi mai bine ca programele celor două orchestre simfonice ale capitalei să fie, într-un fel sau altul, coordonate ? !) l-a avut ca solist pe cehoslovacul Jindrich Pazdera, într-o interpretare curată, de medie calitate, destul de departe de avîntările pe care le presupune această romantică partitură, însă cu o tehnică ingrijită, bine pusă la punct, cu momente sincere, lineare, bine cizelate. **Simfonia în Do** de Franz Adolf Berwald (primă audiție) a încheiat un program dus la capăt în mod remarcabil (trebuie subliniat aportul corului de copii „Camerata infantis", condus de Nicolae Bica), dovedindu-ne încă odată că Ilarion Ionescu-Galați este un veritabil profesionist al bagheței.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEŞTI

MIHAIL SADOVEANU

VIII

Nici nu se putea altfel pînă la urmă, cu neprecupeţitul ajutor dat de baba Ursăriţa („ — Uite ce, draga babei, văd intii că tare ţi s-a tulburat sîngele şi asta nu-i bine. Asta vine de la privirea rea, e un fel de deochi. Eu am adus frigarea şi ţi-oi descînta şi te-i liniştí. După aceea ştim, ştim şi noi cîte unele, fie descîntec, fie băutură, ca să depărtăm cele ce face duşmanca, s-om face de toate, draga babei, s-a fi bine, şi te-i linişti, şi ţi s-a întoarce la aşternut şi bărbatul...") şi, deopotrivă, cu acela venit din partea iconiţei sfinte, năpăstuita femeie îl readuce în tihna vieţii conjugale pe cuconu Toderaş, năbădăiosul ei tovarăş de viaţă. Memorabilul eveniment este surprins în întreaga lui înfăţişare idilic-sentimentală, numai că „vocea" naratorului tulbură discret apele, punînd faptele sub semnul unei maliţioase ambiguităţi în ceea ce priveşte realele resorturi ce-au condus la izbăvirea bărbatului de păcatul căruia îi căzuse victimă :

„Cucoana Catinca îl privea ca de piatră. El era. Deodată, grabnică ca totdeauna, se repezi fără nici un cuvînt, îi scoase cuşma ninsă, îl descheie şi-i trase blăniţa. Îl mînă încet, în fundul odăiţii, pe divan, îl aşeză acolo, şi singură îngenunche şi-i trase cizmele. După aceea, rezemîndu-se cu spatele de sobă, l-a întrebat încet :

— De mult umbli ?

— De trei zile fără oprire... răspunse cuconu Todiriţă, cu fălcile încleştate.

Ridică ochii spre ea. Ochi trudiţi şi bolnavi.

Cucoana Catinca nu zise nimic. Ieşi uşoară, c-o luminărică aprinsă, se întoarse cu o căniţă de vin. Puse vinul la foc într-o ulcică. Îl lăsă acolo să fiarbă, dădu o fugă la bucătărie şi aduse într-un castronaş borş fierbinte. L-a hrănit pe cuconu Toderaş ca pe un copil, pe urmă i-a dat o ceaşcă de vin fiert, şi-n aburii plini de mirodenie i s-a muiat pribeagului şi obrazul înlemnit. Acum se uita prin odaie, vedea toate curate şi toate moi ca altădată, şi avu o clipă de slăbiciune : îi luciră ochii sub sprîncene. Cînd veni cucoana Catinca să-i ieie căniţa, el îi cuprinse încet mîna mică şi i-o sărută. Cucoana Catinca nu zicea nimic. I-a aşternut repede şi l-a poftit la hodină". Aşadar, este foarte greu, dacă nu imposibil, a stabili partea de contribuţie a celor două „forţe" — îndeosebi a babei Ursăriţa, căci e de presupus că vinul fiert şi borşul fierbinte servite cuconului Toderaş nu erau nicidecum în stare „pură" — la reintronarea liniştii şi armoniei în casa cucoanei Catinca.

Jucînd pe cartea motivaţiilor care eludează raportul logico-analitic de la cauză la efect şi invers, în fond, eroii sadovenieni fac dovada unei superbe vocaţii pentru eludarea modului de înţelegere prozaică a „tainelor" vieţii. Implicit, ei îşi dezvăluie irepresibilul instict de a trăi în absolut, adică la treapta legilor cvasiimpenetrabile proprii existenţei cosmice. Cu mai multă atenţie privit, fenomenul nu divulgă, cum în chip superficial s-ar putea crede, un anume deficit de luciditate disociativă, efect, chipurile, al stării de conştiinţă aflate pe treptele primitive ale evoluţiei gîndirii ; dimpotrivă, astfel se exprimă o atitudine de viaţă, complex şi îndelung edificată în plan ontologic, ceea ce reprezintă reacţia specifică, tulburător mitică, a omului sadovenian, care, în cunoştinţă de cauză, sfidează biata zestre a cunoaşterii pretins modern-ştiinţifică, întorcîndu-se la valorile etic-umane din vechime, conservate şi valorificate de experienţa milenară. În ultimă instanţă, tenta magică a modului în care este comunicată o asemenea atitudine vizează potenţarea misterului primordial în diversele-i ipostaze. Fiind martorul unei întîmplări nefericite, cînd este descoperit un mort înghiţit de valurile apei, povestitorului, care pare că ancorează automat în sfera cauzelor şi efectelor curente, i se dă acest răspuns :

„ — Să vezi cînd vine apa mare... Dumneata, boierule, nu eşti de mult prin partea locului, nu ştii... Vin mulţi înecaţi, săracii... Pe unii îi cunoşti, pe alţii nu-i cunoşti. De unde să ştii parcă atîta lume ? La început aveam o groază... pe urmă m-am deprins. Acum ştiu că aşa-i apa... Cere om... Cînd am venit întîi, nu ştiam. Ştiu că atunci, primăvara, s-a umflat şi mi-a rupt pod, a luat căruţa, tot, şi rezbătea apa ca într-o negură... Ce ? crezi că nu cere ? Cere ; are şi glas... Da' atuncea pe cei ce veneau îi purta de-a rostogolu... Nimeni nu-i putea prinde. Îi lua sforul apei şi-i mîna în Dunăre... Ş-apoi Dunărea cine ştie unde îi ducea !..." (**Înecatul**, vol. **Vremuri de bejenie**). La prima vedere, de o bizarerie naivă, cele spuse de bătrînul pescar, în realitate, amendează ignoranţa de esenţă pragmatică a gîndirii stereotipe, circumscriind tragicul eveniment al înecării într-o serie evenimenţială stăpînită de forţa destinului inexorabil, care instituie un alt sistem de relaţii între viaţa cosmică şi aceea a omului. Sînt relaţii radical diferite de acelea pe care credem noi a le sesiza şi explica la modul concret.

Rămînînd în aceeaşi arie de substituire a cauzalităţii realist logice odată cu insinuarea în dinamica vieţii a gîndirii magice (devenită, literalmente, **simţire magică**), trebuie să spunem că eroii sadovenieni minuiesc respectivul mecanism cu atîta uşurinţă, şi atît de firesc încît însuşi modul lor de a fi în împrejurările traiului cotidian suferă adesea un revelator proces de aureolare mitică. În asemenea împrejurări, amintita dimensiune culturală a existenţei lor se sublimează în dimensiune poetico-psihologică. Oricît de limpezi şi de explicite ar fi actele lor, aceşti eroi atrag atenţia celor din jur în asemenea chip, încît atribuirea de însuşiri „vrăjitoreşti" se impune de la sine. Este, acesta, semnul admiraţiei deosebite ; e o stare de spirit şi de sentiment care, la Sadoveanu, cristalizează nu de puţine ori în viziune exultant demoniacă asupra personalităţii indivizilor dăruiţi cu o psihologie prin definiţie „poetică". Îndeosebi, cînd e vorba de personajele feminine aparţinînd vîrstei tinere, tulburătoare prin feminitatea lor erotizantă, recursul la un atare proces de supradimensionare se produce frecvent, acesta fiind, cum se va vedea mai încolo unul din resorturile ce determină translaţia în fantastic a epicului. Despre ce înseamnă fenomenul de aureolare magic-fantastică a eroinei tinere din proza lui Sadoveanu, deocamdată, ne putem face o idee concludentă luînd seama la cele spuse în **Neagra Şarului** (1922) de către baba Floarea, despre „fetica" pe nume Catrina :

„ — Domnişorule, îmi zise ea cu oarecare taină ; eu am oblicit că în valea noastră s-a înecat un drac.

Eu mă uitam la ea serios. N-o înţelegeam, ori mă făceam că n-o înţeleg.

— L-am zărit chiar eu devale, la izvor, sub trei mesteceni, urmă ea, înaintînd spre mine bărbia. Şi rămase privindu-mă într-o parte, aşteptînd o mişcare şi sfidîndu-mă în acelaşi timp.

— La trei mesteceni ?

— D-apoi unde ? La trei mesteceni, se înţelege. Acolo sare apa într-o cută de piatră. Şi eu l-am văzut bind, fără să-i fie sete. Apa i se fărîma în dinţi, şi cu ochii fugea cînd la deal, cînd la vale, pe Neagra. N-are cornite : dar are nişte sprîncene îmbinate şi nişte ochi negri, care stîrnesc multă lume. Are opinci şi colţuni roşii, şi o catrinţă care plesneşte pe solduri : şi sfredeluse de păr în frunte. Dar altfel furca nu-i lipseşte din brîu ; sfîrîie din fus pe toate cărările poienilor. Parcă toarce să întindă în toate părţile aţe de păianjen".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

În gerul teleormănean de noiembrie, Festivalul de poezie „Zaharia Stancu" : printre participanţi, Ion Gheorghe, Ion Horea, Niculina Stancu (soţia scriitorului), Al. Piru, Artur Silvestri şi Corneliu Leu.

Constantin Turturică din Salcia : „Am fost coleg de bancă, în Şcoala primară, cu Zaharia

NUMELE POETULUI

Ioan Iustin Purza

Dan David mi-a încredinţat manuscrisul unei cărţi de poeme, Îngerul interzis, autorul acestui manuscris, Ioan Iustin Purza, secerat de moarte la 35 de ani, a trecut de această fatală ultima linea rerum fără a-şi mai vedea publicată măcar o singura carte... Versurile lui Ioan Iustin Purza emană o candidă exuberanţă juvenilă, un răsfăţat verbal aproape infantil, o nesfîrşită bucurie de a se şti o celulă vie în marele trup sacru al poeziei româneşti...

Ioan Iustin Purza trăia poezia ca o pasiune, cu abandonul neofitului vecinic extaziat de orizontul limitat pe care i-l descoperea o mare artă...

Pentru ca pasiunea sa să depăşească simpla pietate, anonima imitatio, poetul ar fi trebuit de acum, cu metodă, să-şi mortifice generozitatea de amator (în sensul bun al cuvîntului) în favoarea edificării ascetice a propriei opere... Nu a mai fost timp, sau poate alte manuscrise rămase de la Ioan Iustin Purza ne rezervă surpriza unei maturizări pe care ar fi meritat-o din plin...

Cele mai frumoase poeme din această carte („mi-ai luat mîinile / şi le-ai aşezat / pe genunchii tăi / unde au înflorit violete // Mi-ai luat / mîinile / şi ai uitat să mi le / dai înapoi..." — Au înflorit violete ; „eu mă hrănesc / cu albastrul tandru / din ochii tăi // eu mă hrănesc cu cuvintele tale / şi verdele merelor lui Cézanne / care cresc în crengi de lună..." — Merele lui (Cézanne) ni-l păstrează în memorie pe Ioan Iustin Purza ca pe un sentimental retractil şi graţios, suferind de „prea mult suflet" şi de acum suferind de acea tăcere odioasă a morţii, el, cel atît de îndrăgostit de gloria cuvîntătoare a oamenilor...

Cezar Ivănescu

CENACLUL DE POEZIE NUMELE POETULUI. Vineri, 2 decembrie a.c. ora 17,00 la sediul redacţiei revistei „Luceafărul", Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a XIX-a şedinţă a Cenaclului de poezie Numele Poetului **condus de Cezar Ivănescu. Pot participa numai membrii titulari ai cenaclului.**

Cenaclul «Numele poetului»

ŞEDINŢA A XVII-A

Vineri, 18 noiembrie 1983, poetul Cezar Ivănescu anunţă o şedinţă în exclusivitate de laborator, cei supuşi „disecării" fiind : **Lucian Gruia** (cu poeme, o proză poematică şi un eseu pe marginea poeziei scrise de Grete Tartler), **Nicu Vladimir** (care-şi va cînta propriile versuri, Călin Angelescu urmînd să i le lectureze), şi **Ioana Bălan** (cu un poem în proză fără alt capăt decît începutul). Lucru care se şi întîmplă. Autoprezentîndu-se, Lucian Gruia declară cu modestie că e inginer electromecanic, „pentru ingineri sînt poet, pentru poeţi sînt critic iar pentru cenaclişti sînt inginer"). La rîndul său, Nicu Vladimir, după ce-şi traduce numele şi-şi declină meseria : grafician, plonjează în sunet, auditoriul avînd de ales ca preferinţă sunetul muzical sau cel rostit ori amîndouă. În fine, Ioana Bălan, profesoară de engleză-germană la Rîşnov, pleacă oral în călătoria sa fără sfîrşit.

În discuţiile care au urmat au luat cuvîntul următorii : **Cristian Moraru**, care referindu-se la poemele lui Lucian Gruia, afirmă că textele oferă un exemplu tipic de poet puternic impulsionat de acest demon al exprimării, remarcînd în ele un apodictism autentic, aflat totuşi la un pas de convenţional (nu specifică dacă înainte sau înapoi), o solitudine evident creatoare ; despre proză afirmă că autorul nu s-a desprins de acel mimetism mai puţin abil al fantasticului poesc, iar despre eseul critic : este un inginer care scrie bine critică, cu unele amendamente. Despre Ioana Bălan, Cristian Moraru este de părere că poeta mizează pe unele achiziţii ale psihanalizei, întrebarea fiind cît este exprimare autentică şi cît contaminare livrescă, adăugînd apoi că subiectul poetic se defineşte prin această zbatere imensă între anumite coordonate, ca în final să conchidă că poezia Ioanei Bălan este cu adevărat o poezie singulară.

Alex. Horia cu privire la Nicu Vladimir afirmă că poezia sa este de calitate, uneori extraordinară, o poezie înfeudată ritmicităţii, muzicii, poetul ieşind din agresivitatea termenilor (generaţia 60—70) şi plasîndu-se pe orbita unei duioşii angelice, înalte, lucrate cu penseta. Despre Ioana Bălan spune că poemul ei se deşiră cu acelaşi echilibru al unei disperări care nu cedează, el curgînd dintr-o sinceritate indiscutabilă, atmosfera sa fiind aşa cum spune şi poeta „un nufăr pe un lac de sînge". De asemenea, Lucian Gruia i-a plăcut prin melanjul de concepte de la Eco la Florian, ceea ce îl frapează pe vorbitor fiind multipotenţa sau plurivalenţa talentului lui Lucian Gruia care — crede Alex. Horia — nu a cantonat încă ferm într-un domeniu.

Nicolae Georgescu — în luarea sa de cuvînt — se referă la generaţia 60—70, care este o generaţie de aşteptare, formată azi din indivizi maturi, odinioară aşa-numiţii înţelepţi tineri ; aşa cum generaţia Labiş abia acum luptă pentru sine, se autodefineşte, generaţia de aşteptare cuprinde elemente de forţă, ei sînt şi răbdători. Nicu Vladimir este unul dintre ei ; culmea este — adaugă criticul — că pe structura lor se produc azi editorial nişte oameni mult mai tineri, care au preluat experimentul acestei generaţii materializîndu-l în literă tipărită. Prozei lui Lucian Gruia îi remarcă o calitate a construcţiei interioare, a tehnicii suprapunerii, cît despre eseu, Lucian Gruia critică frumos, dar îi mai trebuie experienţă.

Oprea Sălceanu consideră — în cuvîntul său — că Nicu Vladimir scrie o poezie baladescă care scapără prin prospeţime. Cu privire la Ioana Bălan aplaudă capacitatea poetei de a plasticiza, forţa cu care disecă tot cosmosul care o înconjoară.

În încheierea lucrărilor cenaclului, poetul **Cezar Ivănescu** concluzionează : Lucian Gruia este tipul de intelectual român care are loc în cenaclul nostru şi pe care prin exerciţiu îl putem transforma în profesionist ; el practică o critică a bunului simţ, poezia sa este plăcută şi rafinată. Despre Ioana Bălan consideră că este o poetă cu adevărat autentică, în pofida unor imperfecţiuni verbale, poezia sa este o poezie subterană care tinde şi trebuie să conducă la o revelaţie. Nicu Vladimir face parte din generaţia cu pieptul deschis, o generaţie care s-a sacrificat oral în public (concerte, spectacole, recitaluri), o generaţie care va reveni, trebuie să revină, să-şi afle locul firesc în literatură.

Hero

SEMN

O „întoarcere" utopică (I)

Pe cît este de solidă ca obiect concret (470 p.), pe atît este de amuzantă această ultimă lucrare a lui E. Simion, scrisă cu auto-implicare candidă şi cu un apetit polemic greu de bănuit după tonul impersonal, de o umoare egală, pe care criticul îl cultivase fără pretenţii în tot ce a publicat anterior, cu excepţia jurnalului parizian. Dacă ar fi să ne luăm după Alex. Ştefănescu, odată cu memorialistica pariziană, E. Simion pare să-şi fi găsit stilul, care, pînă la acea dată, îi lipsea. Acest stil aparent fluent, încărcat cu perioade retorice gratuite, este continuat în recentul jurnal de lectură al unor cărţi franţuzeşti tipărite cu cîţiva ani în urmă, în general nu tocmai uşor de procurat. După ce îi pune la punct cu mult aplomb pe Marcel Proust şi pe alţii în prima parte a cărţii („Contre Sainte-Proust"), în a doua parte („Structura unei existenţe") criticul se amuză citind şi recenzînd cu „metodă" pe Camus dar şi pe Paul Morand, pe Sartre dar şi pe Marguerite Yourcenar, pe Eugène Ionesco dar şi pe Maurice Toesca etc., etc., încercînd să fie mereu viu în impresii, făcînd mereu divagaţii polemice, chiar dacă nu tocmai originale, în orice caz incitante şi divulgînd în permanenţă acea stare de alertă continuă, nestînjenită de nici o constrîngere, ce face sarea criticii de acest gen. Criticul se vrea un **cititor interesat şi interesant,** care se implică în procesul lecturii după procedeul moromeţian ; el urmăreşte atent, chiar dacă nu cu aceeaşi supleţe, specifică personajului lui Marin Preda, cum devine cutare sau cutare chestiune în legătură cu cutare sau cutare autor. Dacă pînă la un anumit moment, aşa cum s-a spus, stilul critic al lui Eugen Simion lipsea, stilul disimulat interogativ, la care recurge ultimamente, aparţine cu totul personajului moromeţian ; se ştie că, de fapt, motivul pentru care Moromete a fost receptat şi transformat într-un **model expresiv şi existenţial,** se datoreşte acestui stil inconfundabil şi irepetabil. Deşi cu atîtea lecturi străine la bază, Eugen Simion îşi conduce demersul critic după metoda „maieutică" a lui Ilie Moromete, dar nu totdeauna ceea ce vrea să comunice se potriveşte cu o asemenea **strategie regizorală ;** se afirmă mai întîi ceva la modul exclamativ, apoi se pune sub semnul dubiului afirmaţia respectivă pentru a se da răspunsul deja anticipat de tonul iniţial : „Se poate pune problema în acest fel ? — va întreba Preda la modul moromeţian — Da, cred că da" (îşi va răspunde el împăcat). Eugen Simion a transformat această **marcă stilistică dubitativă** a moromeţianismului într-un stereotip retoric al său, utilizat cu un aer atît de dezinvolt, ca şi cum l-ar fi descoperit singur şi i-ar aparţine exclusiv dintotdeauna : „Există un asemenea destin în cultură ? Există, spune Proust.." ; „Este necesar acest ocol ? Este, spune Sainte-Beuve..." ; „Nu se joacă Barthes cu vorbele ? Se joacă, dar nu trebuie să ne mirăm prea tare" ; „Se poate întocmi diagrama acestui subiect care gîndeşte şi, gîndind, fabrică (scrie) textul ? Se poate, evident" etc. Am recurs la această paranteză în legătură cu recentul stil interogativ moromeţian al lui Eugen Simion pentru a repara mai uşor mijloacele de persuasiune ale criticului atunci cînd îşi va susţine teza cărţii sale, cuprinsă în titlul ce se vrea profetic, **întoarcerea autorului ;** de unde se „întoarce" acest autor ? am putea să ne întrebăm şi noi prefăcîndu-ne că n-am înţeles substratul polemic, dar mai bine să nu anticipăm ceea ce reprezintă „la mise en abyme" a criticului. Totuşi, la sfîrşitul eseului intitulat în mod foarte pretenţios „Contre Sainte-Proust", Eugen Simion pare să ne dea cheia întrebării de mai sus, sugerînd doar nişte inofensive intenţii moralizatoare şi nicidecum teoretice cum ne-am fi aşteptat „N-avem încotro, trebuie să luăm în seamă ceea ce face un scriitor în viaţa publică, nu numai ce face el la masa de lucru". Dacă-i aşa, de ce să mai facem atîtea ocoluri prin opera acestuia ? Mai bine să înlocuim viaţa cu opera ! Desigur că este important şi „ceea ce face un scriitor în viaţa publică", dar pe critic îl interesează în primul rînd opera. Dar să vedem motivele reale ce au originat atîta îndîrjire contre Sainte-Proust, motive care credem că sînt mai degrabă în legătură cu „metoda" lui Simion decît cu aceea a lui Proust etc. După cum se cunoaşte Marcel Proust a teoretizat printre primii **relaţia de indeterminare dintre eul profund şi eul superficial al autorului,** într-un eseu scris prin 1908—1910 şi publicat postum în 1954, intitulat „Contre Sainte-Beuve" (apărut în româneşte în 1976). În acest eseu ca şi în altele precum „Metoda lui Sainte-Beuve", „Sainte-Beuve şi Balzac", „Sainte-Beuve şi Baudelaire", Proust a atacat violent metoda biografică a lui Sainte-Beuve şi aceasta a deranjat critica tradiţională. Eugen Simion întreprinde o apărare simbolică a lui Sainte-Beuve cu o pasiune detectivistică pe care nu i-am fi bănuit-o, dorind să facă ordine într-un domeniu unde, aşa cum scrie el apodictic în introducere, „Operăm adesea cu noţiuni, concepte care şi-au pierdut sensurile. Sau şi le-au înmulţit în aşa măsură încît este greu să ne mai înţelegem în privinţa lor" căci **„cunoaşterea** nu-i posibilă decît de la un anumit grad de limpezire a noţiunilor cu care **cunoaşterea** operează" (s.n.) Dar care şi cîte sînt „noţiunile" şi ideile cu care „operează" E. Simion în această apărare mai degrabă „inchizitorială" ? Ca să zicem aşa, acestea lipsesc cu desăvîrşire. De cele mai multe ori criticul avansează nişte întrebări drastice, încruntate, fără ca aceste enunţuri să aibă valoarea (cum probabil crede) unor concepte teoretice proprii, absolut necesare într-o asemenea desfăşurare polemică. „În ce constă metoda lui Sainte-Beuve" se întreabă retoric Eugen Simion. „Ea constă, în esenţă, în perspicacitatea de a descoperi omul care se ascunde în spatele creatorului, pentru a ajunge la operă. Este necesar acest ocol ? Este, spune Sainte-Beuve, pentru că omul explică opera". O justificare a metodei lui Sainte-Beuve, cu mijloace din cele mai subtile, a încercat Mircea Martin în **Critică şi profunzime,** aşa că nu ne rămîne, în cazul eseului despre „întoarcerea autorului", decît să cercetăm dacă Eugen Simion cenzurează sau nu biografismul (deşi nu numai la acest lucru se referă titlul cărţii) preconizat de metoda „sainte-beuviană" ; opţiunea sa este destul de ambiguă la acest punct, dar dacă trebuie să „luăm în seamă ceea ce face un scriitor în viaţa publică" pentru a-i accepta opera, cum afirmă E. Simion în citatul dat mai înainte, se pare că întreaga sa pledoarie este în favoarea biografismului deşi ocolişurile labirintice ale demonstraţiei par să sugereze contrariul. Tot umorul stă însă în altceva ; orice metodă aparţine unui context şi de obicei valoarea acesteia rămîne fixată exclusiv în funcţie de acel context. Sainte-Beuve a devenit un model inimitabil fiindcă, în realitate, el şi-a depăşit orice teorie prin marele talent critic. A fi „beuvian" azi în critică nu înseamnă a face în primul rînd biografism. Cu acest lucru, se vede clar, este de acord şi Eugen Simion. Sîntem siguri însă că dacă ar fi trăit în secolul nostru, marele portretist ar fi făcut cu totul altceva ; critică „tematistă" ca Jean Pierre Richard, critică „amoroasă" ca R. Barthes sau eventual critică „textualistă" ca Julia Kristeva etc.

Marin Mincu

„Teatrul Mic" **în colaborare cu** Biblioteca municipală „Mihail Sadoveanu" **organizează,** luni, 28 noiembrie, ora 17, SPECTACOLUL „COLOANA UNIRII". **Participă scriitorii : DINU SĂRARU, NICHITA STĂNESCU, ION DODU BĂLAN, MIRCEA MICU, GHEORGHE PITUŢ, DUMITRU STANCU, DUMITRU BĂLAEŢ. Istoricul VASILE NETEA va prefaţa spectacolul cu eseul „Unirea, idealul istoric al românilor". Actorii Teatrului Mic vor susţine un recital din lirica şi eseistica dedicată ideii de unitate naţională a românilor, după un scenariu alcătuit din creaţia lui Mihai Eminescu, B.P. Haşdeu, Ioan Neniţescu, C. Negruzzi, O. Goga, Timotei Cipariu, Nicolae Iorga, Ioan Alexandru, Nichita Stănescu, Paul Anghel, Gheorghe Pituţ, George Ţărnea, Mircea Micu, Adrian Păunescu, Dinu Săraru, Dumitru Stancu, Ion Nicolescu, Nicolae Dragoş, Corneliu Vadim Tudor, Nicolae Dan Fruntelată ş.a.**

Octavian Goga în corespondenţă

Urmare din pag. 1

numărul mare al corespondenţilor, prin diversitatea stilurilor, a mentalităţilor şi a temperamentelor, prin deosebirile de formaţie, de mediu social, de studii şi de funcţii, vasta corespondenţă cuprinsă în acest volum, o adevărată frescă a vieţii spirituale a epocii, are o valoare istorică manifestă încît nu numai istoricul literar, ci şi istoricul care se ocupă de această epocă nu va putea neglija documentele de faţă. Ele aduc o nepreţuită sumă de informaţii în legătură cu presa politică de peste munţi, cu lupta românilor pentru şcoală naţională, cu eforturile lor pentru respectarea drepturilor cetăţeneşti, cu tratativele fruntaşilor Partidului Naţional Român (P.N.R.) purtate atît la Curtea de la Viena cît şi cu guvernul maghiar, cu lupta dusă de ei în Dieta de la Budapesta, cu procesele politice şi de presă intentate intelectualilor români, cu întreaga strategie a luptei de emancipare a românilor din Imperiul austro-ungar".

Bineînţeles că nu toate piesele sînt de aceeaşi valoare. Cîteva seturi sînt însă de o deosebită însemnătate : astfel acelea provenind de la Octavian Tăslăoanu (25), Ilarie Chendi (34), Constantin Stere (4), Onisifor Ghibu (4, căruia îi devenise naş), Vasile Goldiş (3), Ion Lupaş (8), Sextil Puşcariu (6) etc. Cele mai multe scrisori trimise de Goga şi cuprinse în acest volum, în număr de 34, sînt către Ilarie Chendi. Nu poate fi neglijată, pentru mai buna cunoaştere a biografiei poetului nici corespondenţa cu familia, părinţi, fraţi, prima soţie. Amănunte grăitoare pentru biografia poetului reies şi din alte multe scrisori. De pildă, ca să dăm un exemplu, nu dintre cele mai gingaşe, oare nu avem de-a face în pasajul următor cu o premoniţie a poetului, din nefericire devenită la vremea ei nefastă pentru personalitatea lui : „Tu ce mai «ici», Ilarie (scrisoarea e către Chendi şi editorii o datează aproximativ în ianuarie 1910 n.n.). Afară de cele două-trei cărţi poştale, cu tot laconismul lor de chef, n-am primit nimic. Mi-a mai spus cîte ceva Triteanca, care a venit încărcată de glorie şi de visuri deşarte. Cum s-a mai smintit şi femeia asta ! **Curtea** încolo, **Curtea** încoace, **regina, madame Mavrogheni ;** e exasperantă ! Aici încalte a plecat şi cealaltă. Mă, astea sînt straşnice ! De-aş avea numai un sfert din voinţa cîtă încape sub bluza lor, **à jour,** aş cuceri jumătatea din Peninsula Balcanică." Ei bine, „Triteanca", fostă Veturia Mureşan, căsătorită cu Lazăr Triteanu, va deveni a doua soţie a poetului... Dar şi mai curioase sînt rîndurile **Vişcăi** (= Hortensia, fostă Cosma, prima soţie, dintr-o scrisoare din 1913 care începe cu „Dragă Cucuruz" : „...Sper că prezenţa primadonii n-are să te împiedice să mergi la regina. Măcar că trece de verişoara ta, n-ai nici o răspundere şi, sper, nici o consideraţie. E destul de îndrăzneaţă să se lege în tot locul de tine. La palat găseşte ea drumul şi singură. L-a umblat doar destul". Bănuieli de soţie ? Poate. În orice caz, asemenea „date" nu-l pot lăsa indiferent pe un probabil viitor romancier care şi-ar propune în centrul cărţii sale personalitatea grandioasă dar şi tragică în final a lui Goga.

Dar să revenim la lucruri mai grave. Epistolele din acest volum completează datele pe care le ştim despre tentativele lui Constantin Stere pentru împăcarea între ei a fruntaşilor politici din Ardeal în vederea luptei conjugate pentru emanciparea provinciei de sub stăpînirea străină. Scrisorile lui Tăslăoanu, dincolo de informaţiile privind „bucătăria" revistei **Luceafărul,** procurarea ilustraţiei, chestiunile băneşti, contactarea colaboratorilor de prestigiu etc., denotă şi o **scriitură** alertă, savuroasă, care nu pe un singur cititor îl va surprinde. Cît priveşte relaţia epistolară cu Chendi, dăm din nou cuvîntul editorilor, pentru că şi în acest caz ei au surprins foarte bine lucrurile : „Mai ales corespondenţa dintre Octavian Goga şi Ilarie Chendi este un adevărat «jurnal de război», o întreagă strategie de luptă politică şi culturală desfăşurată pe parcursul mai multor ani. Amănunte despre premiul Academiei, despre interesul arătat poetului de Titu Maiorescu şi de oamenii de cultură din Bucureşti şi din Iaşi, amănunte extrem de preţioase despre detenţiu-

Gheorghe Adam : „Orga"

nea sa în închisoarea de la Seghedin, despre călătoriile sale în străinătate, amănunte familiale sau amănunte referitoare la întreaga viaţă socială, politică, culturală, artistică şi literară, ca şi multe lucruri noi relative la revista **Luceafărul** şi la alte publicaţii politice şi literare ale epocii pot fi aflate, de asemenea, în această corespondenţă".

Trebuie să mai adăugăm că cei doi editori au fost ajutaţi în restituţia lor pentru traducerea şi verificarea textelor în limba germană de H. Fassel, iar pentru cele în limba maghiară de László Attila.

Mihai Bordeianu şi Ştefan Lemny ne-au dat o carte de documente dintre cele mai preţioase legate de una din marile personalităţi ale literaturii şi culturii noastre, documente din care citim şi mai bine epoca premergătoare Marii Uniri, fapt pentru care merită cu prisosinţă elogiul nostru.

A apărut ALMANAHUL LUCEAFĂRUL – 1984

A. D. Xenopol și Unirea

Urmare din pag. I

loacelor care vor putea să înlesnească înrădăcinarea credințelor, năzuințelor și speranțelor noastre comune în unul și același viitor". Credința într-un viitor comun, clar exprimată atunci, în fața unei adunări din care nu lipseau Kogălniceanu, Alecsandri, Maiorescu, Eminescu, Slavici și atîția mari oameni ai timpului, unii în culmea carierei, alții la începutul ei, această credință venea din veac și Xenopol n-a făcut decît să o rostească. Ce era acea „revărsare" a potențelor etnice pe tărîmul culturii, în discursul amintit, decît o **serie**, marea **serie istorică**, a oricărei etnii în epoca modernă ? O judecată simplă l-a dus pe vorbitor la formularea ei : „fiindcă **noi, românii, încă nu am desfășurat tot cuprinsul nostru sufletesc, avem dreptul de a trăi și putem spera în viitor".** O lege a naturii se cerea astfel împlinită, nu de la sine, ci prin voința liberă a oamenilor, prin munca lor bine strunită în direcția aceluiași scop : **„lucrare înceată ca aceea a polipilor ce ridică insule din sînul oceanului, pe care apoi gheața își așterne covorul său, iar nu ca aceea a furtunilor mării ce-nalță într-o clipă cumpliții munți de spumă, ca iarăși să-i cufunde în latul ocean"!** Printr-o asemenea metaforă, A.D. Xenopol își mărturisea preferința pentru mișcarea evolutivă, organică, sugerînd totodată, consensual, procesul de acumulare ce anunță, în istorie, orice „eveniment" de seamă, orice fenomen cu semnificații aparte. „Lucrarea" sugerată la Putna în direcția căreia invoca solidarități de tot felul, trebuia să fie însăși unitatea deplină a neamului său. Un arc peste timp leagă această imagine de străduința mai tîrzie de a explica procesul unificării românești ca fenomen istoric, mai întîi ca simplă empirie, apoi sistematic, făcînd apel la ideea **de serie.** Seria istorică a Unirii își avea originea departe, în timp, în chiar romanizarea populației dacogetice și în eforturile noii sinteze etnice de a-și păstra ființa în ciuda vitregiilor istoriei. Nu vom stărui aici. Destul că în secolul XIX, care a însemnat mai pretutindeni resurecție, a apropiat foarte mult această **serie** de țința ei finală. Decelîndu-i rădăcinile îndepărtate și urmărindu-i „creșterea" în timp, istoricul a ajuns la marile lucrări privitoare la secolul naționalităților : **„Războaiele dintre rusi și turci"** (1880), **„Domnia lui Cuza Vodă"** (1903), **„Istoria partidelor politice"** (1910), **„Nicolae Cretzulescu"** (1915) la care se adaugă luminosul discurs academic în care a evocat personalitatea lui **Mihai Kogălniceanu** (1895). În aceste lucrări și în altele de mai mică anvergură, Xenopol a avut prilejul să adîncească diverse aspecte ale complexului fenomen, ceea ce l-a ajutat a defini pînă la urmă, pe larg, marea serie a Unirii. Pe tărîm pragmatic (V. Maciu, V. Netea), ca și sub unghiul explicației teoretice (Z. Lates), contribuțiile sale au fost deja puse în lumină. Să notăm aici doar faptul că dintre istoricii români Xenopol e primul care s-a ocupat mai adînc de Unire, și a tratat-o ca fenomen complex, multisecular, cu implicații internaționale,, de la căutarea „instinctivă" a unor soluții de solidaritate defensivă în Evul Mediu, culminînd cu marea ispravă a lui Mihai Viteazul, pînă la înfăptuirea ei în zona extracarpatică, la mijlocul secolului XIX. Seria deschisă astfel, incompletă pe tărîmul faptei, dar completată ideal în mintea istoricului pînă la realizarea unității depline, a căpătat un contur din ce în ce mai precis, fiind prezentată în marea sinteză pragmatică și în lucrări mai mici, unele de un interes cu totul remarcabil. Scoaterea Unirii de sub incidența hazardului pentru a-i găsi temeiuri în sfera necesității, ca **product** al unei lungi serii, e, poate, contribuția cea mai caracteristică a lui Xenopol în acest domeniu și ea se întemeiază mai ales pe ideea de **serie istorică.**

Cînd a fost să-și exemplifice sistemul de gîndire printr-o analiză concretă, el a scris **Domnia lui Cuza Vodă**, iar pentru străini un studiu pe aceeași temă în **Revue de synthese historique** (1906). Unirea constituie, în opera lui Xenopol, un capitol esențial, asupra căruia a revenit mereu. Obsesia aceasta îl însoțește pe istoric și în vilegiatură, ca o umbră inseparabilă, iscată din chiar solul patriei ideale, așa cum avea să se înfiripe aceasta doar la finele existenței cărturarului. Pelegrin prin teritoriile aflate încă sub dominație străină, el ține sa la Vatra Dornei, la Rișnov sau la Mehadia ginduri ce privesc destinul românesc ca o realitate, în afara oricărei diviziuni pasagere, o realitate ce se încheagă triumfătoare, dincolo de neșansa geopolitică și de obstrucții ieșite din aranjamentele diplomației. Istoricul visa, poposind în Mehadia, la vremea Unirii depline, simțind-o aproape, de vreme ce și exista în inimi. **„Desigur că încordarea puterilor necesare pentru a prinde în un singur lanț viața noastră ca popor nu este încă pe deplin coaptă și că trebuie să așteptăm maturitatea rodului, pentru a-l culege"**, încheia Xenopol, adăugînd că atunci, cînd rodul se va fi copt, **„nimic în lume nu-l va mai putea opri, nici piscurile Carpaților, nici uneltirile neamurilor străine".** O atare concluzie era sprijinită nu doar de speranța legitimă a unui vechi militant pentru idealul național, ci și de convingerea omului de știință, de îndelungi verificată, că în durata noastră ideea Unirii forma o **serie istorică** a cărei împlinire nu putea să mai întîrzie mult timp. Intuise această desfășurare a lucrurilor demult studiind trecutul românesc, a teoretizat-o apoi și i-a urmărit realizarea metodică, luînd în considerație fiecare **serie** de fapte, pentru a ajunge, inserînd, la o concluzie. A și sintetizat-o în monografia dedicată lui Cuza Vodă, aspectul metodologic (capitolul XVI), pentru a conchide că istoria acelui interstițiu se lasă descifrată cel mai bine în lumina unei evoluții seriale. O asemenea perspectivă îl obliga pe istoric să se întrebe, integrînd domnia respectivă în marea serie a redeșteptării : **„S-a încheiat oare dezvoltarea politică a poporului român, cu punerea coroanei regale de oțel pe fruntea Principelui Carol și nu mai are acest popor nici o dorință de îndeplinit, nici o țintă de urmărit ?"** Răspunsul nu putea fi decît negativ, iar pentru cititorii din pragul secolului nostru el sugera limpede finalul seriei respective prin desăvîrșirea unității de stat.

A. D. Xenopol a mai prins să vadă acest final cu ochii, după ce asistase, imobilizat de boală, la ororile războiului, nu fără a-și încuraja comoatriotii si a interveni pe lîngă prietenii săi francezi în interesul țării. O mare **serie istorică** se implinea, odată cu viața cărturarului, care scrisese, într-o generoasă cadență : „Ca un fluviu adînc, în care se varsă toate riurile lăturalnice ale dezvoltării poporului român, curgea marea serie a regenerării și redeșteptării neamului, a cărei rădăcini culturale se pierd în secolii mai îndepărtați, dar care începe a se arăta pe tărîmul politic de la pătrunderea domniilor naționale". Sfîrșitul acestei serii, partea ei triumfală, așa zicînd, coincide oarecum cu traiectoria vieții lui Xenopol, desfășurată între discursul program de la Putna și îndemnurile la coeziune națională din anii marelui război de întregire. Sînt traiectorii ce se interferează semnificativ, iar de această interferență istoricul era cel dintîi conștient și cel mai dispus la explicații integratoare. Căci, dacă ideea Unirii a constituit, în durata românească, multă vreme, o idee-forță, un liant miraculos, cel ce a pus-o primul în lumină deplină, ca pe o **serie istorică**, i se atașa organic, prin chiar acest fapt, sporindu-i relevanța.

Reviste, societăți culturale

Urmare din pag. I

române pre lîngă altariul culturei naționali". Societatea înființată atunci, numită din anul următor **Societatea Academică Română**, iar din 1878, **Academia Română**, avea menirea de forum central al culturii și științei naționale și, ca să fie într-adevăr reprezentativă pentru întreaga națiune, membrii săi erau aleși din toate provinciile românești, semn al unității culturale care anticipa desăvîrșirea unității politice.

In **Transilvania**, revista **Astra**, publică, ilustrînd ideea de unitate națională, scriitori și publiciști români din toate provinciile. Sub auspiciile **Astrei**, apare la Sibiu, prima **Enciclopedie română** (1898—1904), lucrare vastă, în trei volume mari, coordonată de Dr. Corneliu Diaconovich, prim-secretar al Asociației și elaborată cu sprijinul a numeroși colaboratori din toate zonele geografice românești, nume reprezentative ale culturii și științei românești. Pentru limbă și literatură, de pildă, Andrei Bîrseanu, Valer Braniște, Ovid Densusianu, Mihail Dragomirescu, Dumitru Evolceanu, Titu Maiorescu, At. Marienescu, N. Petrașcu, I. Rațiu ș.a.

Un rol important în stimularea luptei pentru Unire l-a avut societatea studențească **România Jună**, înființată în 1871 la Viena prin contopirea a două societăți studențești mai vechi : **România** și **Societatea literar-științifică.** Avînd drept motto versul poetului Andrei Mureșanu, „Uniți-vă în cuget, uniți-vă-n simțiri", preluate de la antecesoarea sa, **România, România Jună** era călăuzită în activitatea sa de ideea unității naționale, chiar dacă această năzuință, ca și în cazul **Astrei**, nu putea fi exprimată în statut, dat fiind faptul că societatea ființa pe teritoriul unui imperiu multinațional care reprima atari tendințe. Membrii societății erau studenți români din Transilvania și Bucovina, precum și din România. Primul președinte a fost ales Ion Slavici, Mihai Eminescu era bibliotecar. Kogălniceanu, Alecsandri, Maiorescu, Barițiu, Hasdeu, mai tîrziu Xenopol, Iorga ș.a. au fost desemnați membri de onoare. Cea dintîi manifestare de prestigiu a **României June**, cu larg ecou în epocă, a fost organizarea serbării de la Putna, cu prilejul împlinirii a patru sute de ani de la ridicarea lăcașului care adăpostea osemintele lui Ștefan cel Mare, serbare inițiată înainte de înființarea societății, dar pregătită practic și desfășurată sub conducerea ei, principalii animatori și organizatori fiind, se știe, Slavici și Eminescu. Instituirea și apelul adresat de comitetul de pregătire către toți studenții români, din București și Iași, precum și de la universități străine, de a participa la serbare și a contribui la fondul necesar acoperirii cheltuielilor de organizare au avut un ecou puternic nu numai în rîndul tinerimii universitare, ci în întreaga opinie publică românească, prilejuind afirmarea largă și impresionantă a ideii de unitate națională. „Spre a ne apropia unii de alții" — se spunea în scrisoarea de răspuns, la apel, a studenților români din Paris — „spre a ne uni într-un cuget și într-o simțire românească [...]. Oricare ar fi cătunul, unde fiecare din noi a văzut lumina zilei ; oricare provincie unde întîi am rostit cuvîntul de român, unde ne-am deprins a ne iubi țara, inima noastră nedespînsă încă de nici o pasiune," de nici un interes altul decît acela al viitorului, al prosperității și înfloririi poporului nostru [...] această serbare în onoarea unuia din cei mai însemnați eroi ai Românismului, să fie numai un început, prima piatră a edificiului Unirei, ce va lega pre români". La marea adunare de la Putna, din 15 august 1871, Al. Xenopol ținea, în numele studențimii române, o avîntată cuvîntare, „în mijlocul", spune istoricul, evocînd mai tîrziu evenimentul, „unei mulțimi nesfîrșite de români adunați din toate părțile locuite de ei". Cuvîntării i-a urmat marșul voievodului unificator de neam, Mihai Viteazul, cîntat de un taraf de treizeci de lăutari suceveni, condus de vestitul Grigore Vindireu ; apoi o horă mare în care s-au prins toți cei de față, și la care liceanul pe atunci Ciprian Porumbescu, participant la serbare, a luat vioara din mîna lui Vindireu, cîntînd în fruntea lăutarilor hora înfrățirii naționale și exclamînd la sfîrșit către tatăl său, pașoptistul Iraclie Porumbescu, sub impresia puternicei semnificații a momentului : „Tată, am cîntat astăzi Daciei întregi !" Zece ani mai tîrziu, compozitorul, aflat la studii în Viena, și devenit membru al **României June,** avea să scrie **Imnul unirei (Pe-al nostru steag e scris unire),** adoptat ca imn al societății, și **Cîntecul tricolorului,** amîndouă de caracter unionist, precum și alte cîntece, tipărite în 1880, în capitala Austriei, sub titlul **Colecțiune de cîntece sociale pentru studenții români, compuse și dedicate junimii academice române.**

In cuvîntarea sa, tînărul Xenopol sublinia de la început că, într-o atare împrejurare, „figura lui Ștefan cel Mare încetează de a fi eroul unei părți a țărilor locuite de români, și devine un centru pentru toți de același neam". Deși foarte prudent în exprimarea ideilor sale, serbarea fiind atent supravegheată de poliția habsburgică, Xenopol vorbește destul de explicit despre „credința în un viitor comun" a românilor de pretutindeni, despre îndatorirea de a înfăptui unirea politică, „țelul ultim al oricărui neam și singurul mijloc de a dezvăli tot cuprinsul sufletesc al său". Realizarea acestei năzuințe, a „speranțelor noastre", trebuie pregătită, crede vorbitorul, printr-o activitate stăruitoare de apropiere și colaborare între fiii risipiți ai aceleiași nații, de emanciparea culturală și socială — a țărănimii cu deosebire, pătura cea mai întinsă a națiunii —, de înlăturare a corupției și a disensiunilor politice interne. Pe atari temelii se va ridica „Viitoarea Românie", conclude istoricul convins fiind că hotarele artificiale („marginile măiestrite") pe care împrejurări vitrege ale istoriei „le-au ridicat între noi", tot istoria „le va desface cu încetul, precum a și început". La sfîrșitul serbării, s-a ținut Congresul național studențesc, la care problema Unirii a fost îndelung discutată. „Unii susțineau", spune Slavici în **Amintiri**, „că unitatea culturală nu se va putea realiza decît după ce se va fi făcut unitatea politică ; alții voiau să ne convingă că numai unitatea culturală poate să ne ducă la cea politică".

Arghezi — Esenin

Luni, 14 noiembrie 1983, a avut loc la Studioul de concerte din strada Nuferilor un spectacol deosebit, organizat de Radioteleviziunea română în colaborare cu Radioteleviziunea sovietică, și care s-a numit **„Mari poeți ai secolului XX — Tudor Arghezi și Serghei Esenin".** Un simplu rezumat al programului poate da o imagine limpede asupra dimensiunilor și ținutei acestui act de cultură. Cele două momente distincte — Serghei Esenin și Tudor Arghezi — s-au deschis cu glasul cel adevărat al fiecăruia dintre ei, păstrat pe bandă în arhivele sonore ale celor două radioteleviziuni. Așadar, i-am auzit pe Esenin și Arghezi! Ideea ce i-a reunit în acest spectacol, aceea de mari poeți ai secolului, a fost ilustrată de un număr cuprinzător de poezii, prezentate în lecturi paralele în limbile română și rusă de artistul poporului Radu Beligan, artista emerită Irina Răchițeanu, Simona Bondoc, Adela Mărculescu, Mitzura Arghezi, Ion Marinescu, Ion Caramitru, Victor Rebengiuc, Gheorghe Cozorici, George Oancea, Silviu Stănculescu și Dan Condurache, precum și de artiștii poporului Viaceslav Șalevici, Alexei Pokrovski și artistul emerit Ghenadi Bortnikov. Recitările au fost completate de momente muzicale susținute de pianistul Dan Grigore, violonista Liliana Ciulei și cvintetul „Concordia" al Radioteleviziunii române. La pregătirea acestui recital, coordonat de Iulius Țundrea, au mai colaborat, printre alții, redactorii Cornelia Brăneanu, Păuna Pintilie, Marina Spalas și V. G. Jarov (U.R.S.S.), regizorii Dan Puican și E. G. Vernik (U.R.S.S.), regizorul muzical Timuș Alexandrescu și ing. Tatiana Andreicik, autoarea regiei tehnice. Responsabilitatea și devotiunea, exigența și energia investite în acest spectacol au rodit din plin, el fiind o desfășurare de virtuozitate artistică și un real succes de public. Căci, iată o constatare deloc lipsită de sens : necunoscătorii limbii ruse au avut surpriza de a-l descifra pe Esenin mai întîi ca pe o muzică pură, sau de a-l recompune și recunoaște totodată pe Arghezi din sonuri oarbe. Limbile sînt probabil transparente în fața poeziei, așa cum amatorul de poezie este permeabil la cuvinte, indiferent de limba care le-a modelat.

Gabriela Dragnea

CUMPĂNA

Sonet în cetate

Cînd noi în brațe stringem toți Carpații
dorm alpiniști ambițioși pe scările
rulante ;
ei sug zimbind cîmpiile fondante
cînd noi urcăm Carpații astei nații.

Nu cred să vadă alte generații
pluguri arînd cîmpii pe scări rulante
în timp ce dorm destine elegante.
Pe impostori și din infern luați-i !

Carpații pe cîmpie să rămînă,
pe Marea Neagră Dunărea să-noate,
în Marea Horă mînă dăm cu mînă.

Să meargă veacul ca pe roți și roate,
să știe toată lumea că mai bate
în pieptul țării inima română !

George Alboiu

Transilvania și «Junimea»

Urmare din pag. I

nul înnoirii, al realizării unității culturale, este urmărit prin aspecte strîns legate între ele **(Difuzarea cărții junimiste în Transilvania)**, după ce autoarea a reliefat caracteristicile climatului și ale terenului, ale fermenților deja existenți, pe care se va produce „fecundarea spirituală a Ardealului" de către junimism.

Foarte interesant, construit pe premise clarificate anterior, este capitolul **Polemica antijunimistă.** Cercetătoarea observă „dialectica receptării critice a junimismului" și motivațiile reacției, mutațiile de atitudine, constituirea unui front antijunimist, apoi rarefierea acestuia, temele fundamentale ale înfruntărilor (critica criticii, contestarea teoriei și politicii culturale maioresciene, rezistența de pe pozițiile latinismului, atacurile îndreptate împotriva esteticii maioresciene și a scriitorilor „Junimii").

Sara Iercosan analizează cu imparțialitate erorile sau exagerările ardelenilor și ale junimiștilor, stabilind o dreaptă măsură și subliniază buna credință a ambelor „tabere" implicate într-o confruntare de durată, din care avea să cîștige unitatea culturală a tuturor românilor premergătoare unității politice, realizîndu-se o nouă virstă a culturii.

Capitolul **Consacrarea critică a noii direcții** continuă investigarea, etapă cu etapă, formă cu formă (primele manifestări critice favorabile, contribuția „României june", impunerea curentului și a scriitorilor săi).

Cu unele reluări, capitolul următor **Pe urmele noii direcții** analizează mișcarea culturală transilvană, dezvoltarea orientărilor junimiste în diferite domenii (limbă, teoria culturii, literatură, estetică).

Concluziile identifică nuanțele specifice ale junimismului ardelean, definit prin „caracterul național și popular pronunțat", prin „eticism" și printr-un „caracter pragmatic și fragmentar", trăsături asociate cu dezvoltări originale îndeosebi în creația literară. Autoarea abordează un subiect complex, puțin cercetat și cu o problematică diversă, și reușește să realizeze pe de o parte o sinteză, pe de alta interpretări nuanțate, într-o carte de ținută științifică în care interpretarea nu alunecă niciodată în exagerări subiective și în care rigoarea nu usucă textul. Dimpotrivă, analiza faptelor culturale este astfel construită, încît să reactiveze vitalitatea confruntărilor culturale ale epocii.

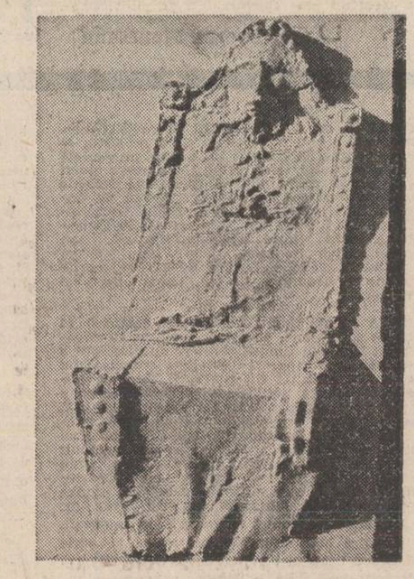

Gheorghe Adam : „Jilț"

Science fiction

Nu puțini critici și istorici literari suferă de o nostalgie a independenței : ei pornesc de la o carte sau de la un grup de cărți, dar imboldul lor mare este să se emancipeze, să devină de sine stătători. Dintre posibilele explicații ale acestei atitudini o aleg pe următoarea : respectiva nostalgie ar proveni dintr-o carență a preferinței pentru literatură. Cu alte cuvinte, cel care tremură de dorința de a-și spune cît mai repede opiniile despre literatură nu iubește cine știe ce literatura. Este însă cazul să precizez că iubirea pentru literatură nu este ceva indispensabil unui critic. Există deci posibilitatea paradoxală : să nu îți placă, în sufletul tău, literatura, dar să-ți petreci viața citind cărți de literatură și scriind despre ele.

Modesta, ușor de obținut speculație de mai sus a încercat să schițeze **postura opusă** celei în care se află Ion Hobana, a fost, deci, un element de contrast. Cartea de la care pornesc însemnările de față **(Science fiction. Autori, cărți, idei**, Editura **Eminescu,** 1983) ne aduce textele unui eseist literalmente îndrăgostit de obiectul preferinței sale literare. Înainte de a-și plasa ideile personale, Ion Hobana prezintă în mod amănunțit textele pe care le are în vedere, recurge la citate copioase. Ideea pe care o sugerează ansamblul eseurilor sale este că literatura de tip **science fiction** este încă puțin cunoscută și exegeții ei trebuie să înceapă prin a suplini această lacună. În virtutea aceleiași atitudini de devotament față de genul literar preferat, Ion Hobana operează, pe parcursul eseurilor sale, o serie de precizări erudite. Pot afirma fără teamă că liderul SF-ului românesc este la ora actuală unul dintre cei mai buni cunoscători din lume ai literaturii SF.

Eseurile din **Science fiction** sînt grupate în două capitole. Primul, intitulat **A calcula și a prevesti imposibilul,** cuprinde texte referitoare la autori străini. Renunțînd la numeroasele, dar, în ultimă instanță, sterpele posibilități speculative pe care le conține discutarea inserției genului SF în literatura generală, Ion Hobana se concentrează asupra specificului literaturii de **science fiction.** Modul în care el concepe istoria literară este exemplar ilustrat de eseul intitulat **Mașina timpului : 1888—1895. Metamorfoze și semnificații.** Stăpînind în mod desăvîrșit informațiile referitoare la tema luată în discuție, eseistul precizează, aduce corecturi, lămurește pe deplin geneza uneia dintre marile idei ale genului. Analiza categorială, în practicarea căreia Ion Hobana dovedește o reală virtuozitate, este folosită cu mult succes în eseul numit **Îngeri sau monștri ?** Cu implacabilitatea eruditului autentic, autorul lămurește cîteva priorități, clarifică o serie de probleme ținînd de migrația ideilor SF. De reținut, deasemenea, unele idei teoretice. O citez pe una dintre ele : „Ni se dezvăluie astfel motivația fundamentală a antropomorfismului **science fiction**-ului considerat ca mijloc de expresie artistică : avantajul de a crea o rețea subtilă de relații între personaje identice sau asemănătoare nu numai din punct de vedere fizic, dar și în ceea ce privește instinctele, comportamentul, relațiile sentimentale"

Cel de al doilea capitol este intitulat **Pagini dintr-o istorie a anticipației românești.** Sînt incluse trei eseuri : **Viziuni urbanistice în secolul 19, Paradoxe și utopii științifice** și **Știința înseamnă putere.** În mod special interesant mi s-a părut a fi cel de al doilea eseu, care urmărește relațiile lui Macedonski cu genul **science fiction.** Capacitatea asociativă a eseistului se dovedește a fi remarcabilă. Pornind de la tema vitezei obținută prin mijloace tehnice, Ion Hobana întreprinde o serie de apropieri inspirate, reușind un text în care vibrația eseistică este remarcabilă. Atrăgătoare este, de pildă, paralela dintre Macedonski și Charles Cros, „poetul — inventator" : „Concluzia cea mai nedreaptă ar fi că aceste manifestări contradictorii trădează lipsa oricărei convingeri. De fapt, Macedonski era sincer în ambele ipostaze, care ilustrează continua lui pendulare între realitate și himeră. Dar visul generos e circumscris în sfera inventiilor și a teoriilor „științifice", luciditatea fiind în genere rezervată operelor de ficțiune. Fără să știe, Macedonski își urmează și în această privință modelul de multilateralitate, Charles Cros : poetul-inventator este și autorul unor proze aparținînd **science fiction**-ului **avant la lettre".**

Voicu Bugariu

Gheorghe Adam : „Tineri"

Memoria afectivă

Urmare din pag. I

temporan : tema puterii. Nu este vorba în Vladia de puterea politică, administrativă sau socială, ci de puterea în sine, de supremația orgolioasă, fără scop imediat, în relațiile cu ceilalți. Bașaliga este emblema prezentului Vladiei, în timp ce bătrîna K. F., cu istoria iubirii pentru enigmaticul aviator Șerban Pangratty, deține supremația asupra trecutului, încă puternic în memoria locuitorilor Vladiei.

De această dispută surdă, abil disimulată pînă la un moment dat, ia cunoștință, treptat, profesorul de istorie Vicol Antim, personaj cu funcție importantă în construcția romanului, căci el unește, ca receptor și observator, planurile cărții. Învingător va fi Bașaliga (în alianță, hu lipsită de fricțiuni, cu locotenentul Copaciu, reprezentantul puterii locale) principiul activ, brutal, fără scrupule, lucid în acțiune. Bătrîna K. F., după o secvență cu mare încărcătură dramatică, nu rezistă tensiunii și dispare, odată cu ea năruindu-se și mitul iubirii romantioase.

In relația cu Adamii (tînăra Antuza amintește de personajul Antonia, din romanul cu același titlu al lui Eugen Uricaru) Bașaliga folosește o altă tactică. Adversitatea este declarată și afișată cu orice prilej dar, în secret, înginerul îi ajută pe Adam să reziste în încercarea sa, altfel sortită eșecului, de a cultiva legume în Vladia vinului. Copaciu este cel care descoperă manevra lui Bașaliga : „Doar mai tîrziu, observîndu-l pe Bașaliga, a descoperit un lucru care altfel l-ar fi făcut să-și piardă încrederea în intuiția, în talentul său. Bașaliga îl ajuta pe Adam pentru a putea rezista, fără acest ajutor Adam ar fi dispărut (...). Acolo, în curtea Cramei, văzîndu-l pe șoferul acela nervos, slab, transpirat, care își număra lăzile, Copaciu realcătui întregul plan al lui Bașaliga de a se face necesar la Vladia și, surprinzător chiar pentru el, îl invidie. Era în fond capodoperă, fapt de care el, Copaciu, nu va fi niciodată în stare". Așadar, Bașaliga alimentează „opoziția" pentru a rămîne astfel, mereu, în centrul atenției.

Peste romanul fantast și romanul realist al puterii se suprapune, ambiguizîndu-le conținuturile, o nouă dilemă neliniștitoare. Realitatea circumscrisă de autor în roman este adevărată sau este un fals, o iluzie, o simplă aparență ? Prozatorul se întcarce acum, către sfîrșitul cărții, la un episod de la început, în care un bătrîn înțelept îl inițiază pe adolescentul Vicol Antim în practici tibetane : proiecția dorințelor noastre poate căpăta corporalitate (tulpa) și ni se supune bunului plac. Gelu Ravac, amicul din copilărie al lui Antim, sosit în Vladia din care prietenul său a reușit să se smulgă (Vladia este spațiu malefic) trăiește un moment revelator : „Bașaliga ridică ochii către Gelu Ravac (...). Să știi că singurul lucru de care trebuie să se teamă oamenii este acela care se iscă din mintea, din sufletul lor. Realitatea, puah, există și poate fi stăpînită, dar ce-i acolo în mintea lor, aia, domnule, aia e fără întoarcere ! Odată ce-a scăpat în lume, gata, e drum fără întoarcere, de asta, dintre tot ce există pe pămînt, numai ceea ce e născut de mintea omului, ce-a ieșit din el poate fi și rău, (...) Gelu Ravac îi privi îngrozit, era sigur, acum era sigur — toți, dar toți cei de acolo erau niște tulpa. Unii poate ai lui Anti, alții erau ai bătrînei, cine să-i mai știe. Dar fără putință de tăgadă erau niște tulpa. Iar el, cine era ?".

Ca în toate scrierile sale, Eugen Uricaru se dovedește și aici un stilist impecabil și un constructor subtil de suprafețe cinetice, care reușesc să se mențină în echilibru stabil. Un soi de neîncredere în cititor îl determină însă, uneori, să explicitеze în exces, fapt ce greveză asupra fluenței lecturii. Totuși, alături de **Rug și flacără, Vladia** reprezintă cota de sus a prozei lui Eugen Uricaru.

CONFABULE

⁂

Anii tinereții trec ca roua
lacrimi credincioase
pe lemnul vechi al unei icoane
sub care nu se mai roagă nimeni
azi ne vedem numai noi între noi
la despărțire.

Iulian Neacșu

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XLIV)

Negații: Tudor Arghezi

Ca și cum deprecierea lui Eminescu n-ar fi fost de ajuns spre a impune definitiv divorțul cu valorile, sălbăticia denigratorilor de limbă română s-a aplicat fără ezitare și asupra lui Tudor Arghezi. Nu e vorbă, reacția la acesta părea a exemplifica, la fel ca și la Sadoveanu, un simplu dogmatism de felul sociologismului vulgar ; și Arghezi publicase destul după 1944 și se făcuse, pasă-mi-te, vinovat de „colaborationism". Așa dădeau semne că socotesc cei care prin 1960 se pregătiseră să-l atace însă cu toate acestea extensiunea la întreaga operă, negată și ea cu furie, s-a produs mult mai repede și mai consecvent decît în cazul Sadoveanu. Mai întîi, însă, totul părea că se reduce la simple injurii, grosiere, e adevărat, emise de, cine altul ?, Virgil Ierunca. Ce nu-i plăcea acestuia ? Nu-i plăceau „hirotonirea oficială", „în plină pierzanie senilă a poetului" („Românește", FRU, 1964, pg. 174—175, „turcirea" (ibid. pg. 125), „prada relativului" (ibid. pg. 28). Pentru „intelectualul" care injură, Arghezi ilustra „acest caz al Fătălăului corupt" (...) „care se înclină mereu a-tot-puterniciei zilei" (ibid., pg. 28). În sfîrșit, deși poetul trăia, „parizianul" îl denumise „regretatul" și credea că acela „și-a potrivit nu numai cuvintele dar și moartea, el e singurul care se poate contempla postum" (ibid., pg. 54). Să încadrăm aceste propoziții de o rară violență în categoria denigrărilor cu intenție politică : Virgil Ierunca se așeza, categorial, alături de Sorin Toma și nimic mai mult, poetul avea de suportat încă un atac nedrept. Însă fostul trotkist de pe Sena nu s-a rezumat la acestea, el a avut mai apoi și ideea de a se apuca de o „analiză" cu pretenție de exhaustiv : mai clar, invalidă esteticește nu era doar poezia postbelică argheziană ci întreaga poezie a lui Tudor Arghezi. Să citez. „S-a confundat snoava lirică și acidă argheziană, pamfletul lui din dantele de mucigai, cu esența blestemată a poemului la unii scriitori francezi (? ! — n.n.). Adevărul e că între snoavă și esență nu se poate stabili o punte de corespondență" („Românește", FRU, 1964, pg. 137) „Ne aflăm în fața unei ființe nediferențiate care se acomodează cu toate și cu toți dintr-un fel de oportunism ontologic (limbajul începuturilor sale proletcultiste se vedea — n.n.) (ibid., pg. 33). „Analiza e pretutindeni, se vede bine, conținutistică așadar în afara esteticului, lasă că facțioasă. Mai departe, suficiența apodictică pare că nu mai cunoaște margini : „Arghezi — zice „comentatorul" în criza de turbare — nu suferă ci potrivește" (ibid., pg. 158), operațiune care este a artei nu a moralei dar V. Ierunca se grăbește să confunde planurile : ar exista, așadar, „în însăși opera sa, în miezul ei, un fel de uvertură spre slavă, nu totdeauna discretă, față de vremelnicia oficială" (ibid., pg. 158), „un demers neintrerupt al poetului de a gidila" (? !). De aci, părea că nu mai există margini în turbare : „Arghezi sfidează modalitatea românească de a fi în istorie și în lume, confirmată și redată lumii și istoriei" (ibid. pg. 161—162) ; el „își mărturisește un asemenea chef de a se situa de-a curmezișul firii neamului său" (ibid., pg. 162). Dacă admitem că, prin „fire", V. Ierunca ar înțelege — „specific", apoi este limpede că el are o viziune dogmatică de tip apriorist despre „specific". În sfîrșit, iritat că „s-a pus un fel de aură în scuipatul lui" (ibid., pg. 158) omul încheia zicînd că Arghezi nu e de „un mare prostituat".

Nu e vorbă, asemenea rudimentare „potriveli" care dovedesc, ele, o slăbiciune etică și de minte nu pot fi luate în serios însă avem în acestea un document al agresivității maxime cum nu sînt decît puține. Să ne mai mirăm că asemănătoare teze profesa tot pe atunci și Monica Lovinescu ? Diferența există, e drept, în planul dicțiunii, mai cavernoasă la virila femeie : „Cum poate coexista poezia — se întreabă persoana, cu scepticism — cu supralicitarea bacșișului ?" („Unde scurte", Paris, 1978, pg. 310). Generalizările erau la tot pasul : „Arghezi a introdus această poceală a semnificației, această scoatere din rost și fire, această ambiguitate fundamentală într-un domeniu care nu suportă aproximația" (ibid., pg. 269) ; „discordanța majoră între fire și poezie (...) s-a cuibărit în miezul liricii argheziene" (ibid., pg. 311) ; Durabilitatea liricii argheziene i se părea, ca atare, de neconceput : „Dacă într-adevăr Tudor Arghezi va fi confirmat de istoria literaturii de mîine ca mare poet român, atunci poezia română ea însăși va fi mereu pătată de vinovăție" (ibid., pg. 269). Și, în fine, ascultătoare de bărbat, Monica Lovinescu nu uita să-l facă și ea pe Arghezi „prostituat" : „Arghezi s-a desfigurat pînă la prostituție" (ibid., pg. 402).

E în totul o mare ferocitate, scuzabilă, să zicem, din pricina momentului deși un exeget serios ar trebui să aibă mereu în vedere o perspectivă senină, care e dezlegată de pasiuni imediate. S-ar fi putut ca odată cu vremea agresivitatea turbată de atunci să se mai tempereze dar nici vorbă de așa ceva. Cîțiva ani mai tîrziu, Virgil Ierunca își pusese în gînd să-l excludă pe Arghezi dintr-o enciclopedie unde cineva, neinspirat, îl chemase să-și dea cu presupusul (cf. „Ethos", II, 1975, pg. 198 u.). Într-o pagină de jurnal (cf. „Ethos" II, 1975, pg. 214), pe cînd Arghezi împlinea 80 de ani, „parizianul" comenta : „Senilul sfîrșește cu acest îndemn (...) ultima lui floare morală de mucigai". În fine, cea mai recentă părere „estetică" despre Arghezi ar fi că poetul fusese... „carlist" („Limite", nr. 34—35/ian. 82, pg. 17). Așa cum era de prevăzut, operațiunea celor doi fanatici denigratori nu a rămas fără ecou la aderenți : ca și în atacurile înfăptuite contra lui Sadoveanu repulsia față de Arghezi s-a dovedit a fi o maladie care se ia, dar... la comandă. Prin 1962, un Mircea Popescu tipărea în „La Persona" o notiță despre „oportunismul argheziан" și ataca traducerea pe care Quasimodo o făcuse poetului român ; nu era, într-adevăr, nevoie de o traducere din Arghezi, M. Popescu o va dovedi, de altfel, cîțiva ani mai tîrziu cînd se așeză, viguros, să traducă în italienește pe Goma și pe Țepeneag. Paul Goma, care, se vede treaba, crede că e cazul să-și dea cu părerea despre toate, prodă că are opinii și despre Arghezi : poetul, zicea el, „a dus-o greu (...) pentru că nu fusese solicitat (...) dar a recuperat întîrzierea" („Limite", nr. 24—25/sept. 1977). O recenzie (în „Limite", 20/dec. 1975, pg. 17) la o antologie lirică românească saluta excluderea unor „versuri compromise" ale lui Arghezi ; ce ar însemna, esteticește, „vers compromis" e mai greu de aflat. În fine, Anneli Ute Gabanyi se ocupă în trecere de Arghezi și în „Rumänien" (Vandenhoeck and Ruprecht, 1977, pg. 527) îi acordă cu larghețe... șapte rînduri într-o prezentare de 30 de pagini a literaturii române postbelice, „uitînd" să citeze cele mai însemnate volume din acești ani : „Silabe" (1965) și „Poeme noi" (1963).

Dar ce importanță mai are o simplă omisiune pe lîngă injuriile celor care îl făcuseră pe Arghezi, spre rușinea lor, „un prostituat".

Artur Silvestri

mapamond

Lirică din R.S.F. IUGOSLAVIA

GANE TODOROVSKI

Lîngă proaspătul mormînt

Spune-mi doar atita : vino, cînd va fi spre primăvară,
Să ne-audă cei zavistnici spune-e șoaptă oarecare.
Primăverii-april i-aduce albă, albă primeneală
Ca să știi pre cei în viață cît îi pizmuim de tare !

Mai aproape cu o floare am să fiu atunci de tine.
Din april, o Neuitato, din cea lună de durere
Nu sînt eu nestrămutatul care dragostea și-o ține,
Trebuie-nțeleasă moartea drept a dragostei tăcere !

Ci vom fi atît de singuri și vom semăna la față.
Cu tăcerea-ți grăitoare tu de vorbă mă vei ține,
Eu vreun vers ce nu e gata am să-ți dau spre-ncredințare
Iar atuncea îmi vei spune : oare nu-i așa mai bine ?

Și vom amuți. Mai bine chiar așa și este poate,
Să bolească-n mine rana încă plină de dogoare.
La plecare zi-mi, Pierduto : din a ta singurătate,
Te implor, nu mă trimite în cea veșnică Uitare.

Ce-i femeia

Ce-i femeia... E femeia
E un soi de alb pisoi
Vorbă dulce mult aduce
Rozmarin de pus la sin
Spin cu flori lîngă izvor
O furnică fără frică
Un biet pui de turturică
O odaie cînd e ploaie
Dor dintîi la căpătîi
Așternutul de mătasă
Vară-n umbra ei sfioasă
E un soare de țărînă
Zori de ziuă pe lumină.

2.

Ce-i femeia... E femeia
Periniță, coroniță, vulturiță,
Minciuniță, lapoviță și halviță,
Jurubiță, lămiiță și cosiță,
Pușculiță, casapiță, hulubiță,
Odăiță, idoliță, mucenițâ,
Veveriță, tătăriță, văduviță,
Copiliță, cobiliță și : laviță !

IOVAN STREZOVSKI

Naștere

Cîntece de nuntă se-aud în cireșu-nflorit.
Slăvit este zeul care-l umple de rod.
Coboară ziua, înger fără odihnă
Și locul pe unde trece mijește spre frumusețe.

Lacul țese liniștit la război
Țese din aur pînza cerească
Inima pironită ca un glob de aer plesnește în apă
Și se crapă de ziuă. Un foc izbucnește.

Se înmulțesc trandafirii văzduhului –
Ei îți fură văzul și-auzul.
Îngerii dau cerului roată cu sfînta scriptură,
Ei vor pune neliniștii stavilă.

În vreme ce soarele își slăvește răsăritul
Lăsîndu-și rădăcinile în apa cea mai adîncă,
Floarea din mine prinde a se-ntoarce la viață.

Obosit sînt și ofilit de boala cea grea.

PETRE M. ANDREEVSKI

Cîmpie pustie

(PLÎNGEREA PÎNDARULUI)

„Colo-n cîmp către Bitola
Veștejește-o biată salcă"
(Cocio Rațin)

Ziua : ciori și corbi te întunecă
Și din toate înaltele-adîncuri te croncăne.
Noaptea : glasuri le răspund de sub cranii
Și negru lucește bezna cea neagră.
În negrele creșturi ale negrei basmale
Chiar și privirea, pînă și vîntul
N-au pe unde să treacă de fumuri și cețuri.

Ziua : mărăcini și urzici aduci împrejurul
Scheletelor și căștilor goale,
Iar sufletul lor le privește din ceruri
Ca un fluture ars, ca o păpădie rănită
Peste o țeavă surdă, peste o fîntînă secată.
Noapte : se cunună o umbră cu alta
În fața morților fără nume și fără prenume.

Of, nu-i loc nicăieri pentru tine :
Fără porumb nu-i mălai, fără spice miriște nu-i,
Fără streașină nu-i busuioc, fără aghiasmă nu-i lună,
Nici vulpe nu-i dinspre tine, nici lup înspre tine,
Tu nu aperi nimic, eu n-am ce să apăr,
Tu pe nimeni nu ai, nici eu n-am pe nimeni,
Iar unde nu-i nimeni, nimeni nu are nimic.

MIHAIL RENGIOV

Cad, fără zgomot, cad

Cad, fără zgomot cad
Picăturile nopții

Luminări cresc înspre cerul
Pironit de neguroase cristale

Lovesc în văzduh
Fără zgomot lovesc
Obscurele cuvinte ale

Tăcerii.

25 ian. '81, Nerezi

Gheorghe Adam : „Copila"

IORDAN PLEVNEȘ

Antipoezie

Rămîi cu bine Ofelia adormită în depărtele lezer
Din depărtate și sterpe păduri
La noi se gîndesc
Ceardacuri cărora nimeni nu le-a văzut
Anatomia speranței în care
Anii zboară prin haosul reînviat –
Cocori spre adîncul cerului care nu există
Unde lunateci luați cu chirie bilbiie profeții mincinoase

Că există cărare că nu mai e pisc că nu mai există sfîrșit

Singuri vom fi în vreme ce se rînduiesc arbori cetăți coroane
Și nimeni nu ne va spune cum să sfîșiem fașele lanțului
Acelui de neînfrînt război de țesut

În românește de
Carolina Ilica și
Dumitru M. Ion

REPERE

Civilizația sumeriană (I)

De aproape un deceniu, cărțile publicate de Constantin Daniel au devenit jaloanele cele mai sigure ale orientalisticii românești. Într-un domeniu ilustrat cu strălucire de Sergiu Al-George, de Athanase Negoiță, de Siruni și Aram Frenkian, precum și de mulți alții, Constantin Daniel aduce o întindere uluitoare a preocupărilor, de la egipteana veche și ebraică pînă la dialectele copte, trecînd prin feniciană, asiriană, hitită și sumeriană, o solidă informare din surse de primă mînă, cînd nu se adresează direct documentelor, precum și un punct de vedere unificator, care contemplă civilizațiile și popoarele într-un sens adînc spiritual. Cercetarea pozitivă și caracterul științific al întregii activități desfășurate de Constantin Daniel primesc astfel o încărcătură care depășește clipa, transfigurînd în cele din urmă datele cele mai aride ale filologiei clasice și ale arheologiei în verbul înaripat al unui înțeles care le transcende. Am avut întotdeauna sentimentul, citind articolele și cărțile lui Constantin Daniel, că marea lor încărcătură nu vine atît din erudiția remarcabilă, cît din spiritul care le animă și care le va face să dureze dincolo de rațiunile lor didactice și strict științifice. În acest sens, cea mai înaltă realizare mi se pare a fi pînă acum **Scripta Aramaica**, din care a apărut volumul I, în 1980, și pe care sperăm să o vedem continuată în curînd. Este vorba de o lucrare unică pe plan mondial, dedicată limbii de cultură a Orientului Apropiat, cu bogate referințe la civilizația și cultura popoarelor care au vorbit-o timp de peste o mie de ani. Bucurîndu-se de ospitalitatea seriei „Bibliotheca Orientalis", apărută sub îngrijirea lui Idel Segal la Editura științifică și enciclopedică, volumele lui Constantin Daniel reprezintă una din cele mai prestigioase cărți de vizită ale culturii românești de astăzi, un exemplu de probitate, o formă de energie culturală cu care ne putem mîndri. De curînd, Editura Sport-Turism a publicat o nouă lucrare a orientalistului român, **Civilizația sumeriană**, de asemenea în formă monografică, trecînd în revistă toate aspectele definitorii ale vieții unui popor. Din punctul de vedere strict al contribuției sale, această din urmă carte mi s-a părut a fi mai eclectică, făcînd apel mai mult la referințele în domeniu, decît la propriile concluzii ale autorului, cu toate că acestea nu lipsesc. Să nu uităm că avem de-a face cu un erudit prestigios, participant la cele mai importante controverse în materie. Punctul său de vedere trebuie întotdeauna tratat cu deferență, dacă ne amintim faptul că altădată a contribuit în mod hotărîtor la disiparea unor neînțelegeri (cum este, de pildă, cea referitoare la rolul esenienilor. Articolul lui Constantin Daniel în această problemă a avut un ecou planetar, constituind la ora actuală opinia unanim acceptată în materie). Chiar dacă interpretările, în ceea ce privește civilizația sumeriană, sînt mai mult speculative, ținînd de înțelegerea oarecum sumară a lucrurilor ! Iată, de pildă, o anume „actualizare" a civilizației respective, justificarea studierii ei prin exemplul de lume conținută, echilibrată prin mecanisme proprii și nefăcînd apel la surse epuizabile de energie. Este foarte frumoasă această îndrăzneală speculativă, dar puțin operantă, după părerea mea, gîndindu-ne totuși că altele erau sarcinile societății sumeriene față de cele actuale, necesitînd o desfășurare de forță de un cu totul alt tip. Kramer propunea și el analogii, dar de un fel anume, referindu-se mai ales la principiile de organizare și la tipul de relații între membrii societății și între instituții. Sugestia lui Constantin Daniel revine de două ori în carte, cu destulă reticență, ea merită gîndită pentru semnificația istorică pe care o revelează. Este bine ca omul actual să fie mai puțin trufaș, cu toate realizările tehnice uluitoare. Dimensiunile unei civilizații sînt mai numeroase decît ni se par uneori, iar bucuria oamenilor de a trăi și de a crea își are sursa în aspirații ale ființei noastre pe care le ignorăm de multe ori sau pe care le-am uitat din diverse motive. Citită astfel, **Civilizația sumeriană** este o carte vie și actuală, o meditație asupra omului dintotdeauna, chiar dacă poartă hainele, vorbește limba și gîndește în termenii unei spiritualități de mult apuse.

Aurel-Dragoș Munteanu

Miguel de Unamuno

Miguel de Unamuno y Jugo s-a născut la Bilbao (Spania) în 1864. De foarte de tînăr obține catedra de greacă a Universității din Salamanca și peste cîțiva ani cea de Istorie a limbii castiliene, pentru ca puțin mai tîrziu să devină rector al acestei Universități. El a exercitat o influență extraordinară asupra intelectualilor epocii sale și a fost una din figurile cheie ale așa-zisei „Generații de la nouăzeci și opt", alături de marii Azorin, Benavente, Baroja, Valle Inclán. Scrierile sale și gîndirea sa au fost un element regenerator în Spania care tocmai suferea trauma pierderii ultimelor colonii. Unamuno a cultivat toate genurile literare și a fost un polemist de o extraordinară forță. Pentru activitatea sa politică a fost nevoit să se exileze în Franța în perioada Dictaturii. Cărțile sale sînt clasice : Viața lui Don Quijote și Sancho ; Cu privire la purism, **etc. Personalitatea sa complexă, debordantă, contradictorie, a lăsat o brazdă adîncă în întreaga viață spirituală spaniolă. A murit în 1936.**

Robleda, actorul

Actorul acela, Octavio Robleda, punea publicul într-o mare încurcătură : nu reușea pur și simplu să-l înțeleagă pe artist. La fiecare rol nou pe care artistul îl interpreta, se așteptau la o surpriză din partea lui. „Umple scena — scrisese un cronicar dramatic —, și, cu toate acestea, pare să fie absent din ea, pare că se află în afara teatrului". Era văzut, este adevărat, cufundat complet în personajele pe care le reprezenta, și se ghicea, totuși, că acolo se afla un altul ; că el, Octavio Robleda, reprezenta, în vremea asta, o altă tragedie mai profundă. Cînd interpreta **Viața este vis**, de Calderón, își dădea seama că o creează și că el, Octavio Robleda, visa la Sigismund.

Autorilor nu le prea plăcea Octavio. Spuneau, și pe bună dreptate, că, fără a scoate sau a adăuga măcar un cuvînt, din ceea ce ei, autorii, scriseseră, Octavio le modifica personajul și-l făcea să fie altul decît cel conceput de ei. Și că, apoi, după ce era creat un asemenea personaj, pe scenă, de Octavio, nu mai exista un alt actor care să fi îndrăznit să-l reprezinte. Deoarece Octavio producea plinsul cu personaje pe care autorul le concepuse a fi comice, și producea risul cu cele concepute a fi tragice.

Despre viața sa particulară nu se știa aproape nimic. Trăia singur și izolat, fără prieteni, iar în orele pe care nu și le petrecea la teatru era aproape imposibil de a fi văzut. În perioadele lui de odihnă, în vacanțe, se retrăgea într-o căsuță dintr-un sătuleț de munte și-și petrecea aproape întreaga zi într-o pădure, departe de orice așezare omenească, studiind obiceiurile insectelor. Și cînd era întrebat de ce nu studiază oamenii, răspundea : „Și pentru ce ? Nu noi, actorii, sîntem cei care imităm și reprezentăm gesturile lor, acțiunile lor și cuvintele lor, ci ei sînt cei care ne imită pe noi. Teatrul este cel care face viața. Și sînt sătul de teatru !"

— Și de viață, ca atare ? — îi spusesem odată cînd l-am auzit.

— Da, și de viață ! îmi răspunsese Octavio.

Nu-mi dau seama cum, însă am ajuns să devenim intimi și acel bărbat grosolan și neprietenos ajunge să-mi încredințeze o parte din secretul vieții sale. Nu principalul din el, însă, este adevărat, formalul acestui secret.

— Trăiesc torturat — îmi spuse — din cauza ororii pe care o am de a mă expune în fața publicului. Mă deranjează faptul de a fi ținta privirilor mulțimilor, și aș fi dorit să mă pot face invizibil, să intru sub pămînt. Cea mai mare preocupare a mea cînd apar pe scenă este aceea că publicul mă vede pe mine, pe Octavio Robleda ; că ei știu că acolo mă aflu eu ; din această cauză sînt atît de preocupat în a mă caracteriza într-un asemenea mod încît propria mea personalitate să dispară.

— Și de aceea — i-am spus —, publicul are o părere care nu este altceva decît un rezultat al acestei stăruințe a dumitale. Acum îmi explic opiniile acestora asupra persoanei tale și această senzație indefinibilă de neliniște și de dezacord pe care dumneata o provoci în ei. Și faptul că noi simțim, sub tragedia pe care dumneata o reprezinți, cealaltă tragedie.

— Pe care, de asemenea, o reprezint... — m-a întrerupt cu tristețe.

— Tragedia unei personalități care vrea să se șteargă, să se anuleze, și nu reușește.

— Nu, — exclamă —, nu doresc să mă anulez ; fapt este că nu vreau să mă dau în spectacol ; fapt este că nu vreau să fiu văzut ; fapt este că nu vreau să se afle că eu, Octavio Robleda, mă aflu acolo ; fapt este că mă doresc pentru mine, și nimic mai mult decît pentru mine. Și cînd merg pe stradă, sufăr, sufăr nespus. Aș fi vrut să trec neobservat, să nu știe că sînt eu. De cîte ori oamenii se opresc să mă privească, că îl privesc pe Octavio, pe actorul favorit, sufăr. Încă de micuț, de copil, îmi producea o mare neliniște faptul că ceilalți observau prezența mea. Aș fi vrut să fiu invizibil...

— Și totuși, dumneata ți-ai ales această profesie, cea de a te expune publicului !

— În primul rînd, nu mi-am ales-o. A fost o întîmplare a sorții. Sînt fiu de actori ; pot spune că m-am născut în teatru și el m-a crescut. Și apoi dacă am acceptat-o a fost tocmai pentru a mă putea șterge, a dispare în personajele pe care le reprezentam, și ca nimeni să nu mă mă vadă și nici să mă privească, ci numai pe ele. Aș fi dorit să nu am nume și nici stare civilă și ca publicul să nu știu cine este cel care joacă rolul...

— Acum îmi explic aerul de supremă apăsare pe care îl ai atunci cînd dumneata apari să saluți publicul care te aclamă !

— Da : aplauzele mă deranjează, deoarece îmi sînt adresate mie. Firesc este să aplaude pe Hamlet, sau pe Sigismundo, sau pe Don Juan, sau pe Juan Gabriel, sau pe Don Alvaro, dar de ce pe mine ? De ce mă obligă să ies pe scenă și să-i salut ? De ce nu mă lasă în pace ? Dacă eu am vrut să dispar în aceste creații de ficțiune, să mă înmormîntez în ele, să mă ascund, pentru ce mă caută ? De ce îl caută pe Octavio Robleda ? Și înnăscuta mea timiditate suferă. Numai pentru că eu știu cum trebuie să fie reprezentat Hamlet, sau Sigismundo, sau Don Juan, sau Don Alvaro, care sînt bărbați de exhibiție, de spectacol, de reprezentare ? Eu, însă, nu știu cum să mă reprezint. Și tremur mereu de teamă de a nu deveni ridicol. Nimic nu-mi repugnă mai mult decît histrionul. Să fiu lăsat în pace !

— Ce straniu — am murmurat.

— Urăsc teatrul, îl urăsc din toată inima ! M-am refugiat în teatrul de artă, pe podiumul scenei, fugind de celălalt teatru, de cel mai mare. În oricare altă profesie pe care aș fi adoptat-o în afară de cioban sau călugăr, aș fi avut un public care ar fi alergat la mine, la Octavio Robleda, de aceea am crezut că în aceasta de actor voi reuși să scap de privirile mulțimii. Am dorit să-i pun pe Hamlet, pe Sigismundo, pe Don Alvaro, și pe atîția alții, printre oameni, în lume, iar eu să mă acopăr cu ei, și nu reușesc ! Ce importanță am eu pentru public ? Ce importanță are persoana mea pentru mine însumi ?

— Din cauza aceasta ești învinuit dumneata de aroganță !

— Aroganță ? Aroganță eu ? Toată aparența mea aroganță nu este altceva decît un scut pentru a-mi ascunde timiditatea, înnăscută și incurabila mea timiditate. Din timiditate mă aventurez pe scenă. Oroarea este cea care mi se vede în mine, cea pe care o observ la mine, dacă privesc în ochi, și îmi fură în acest fel secretul singurătății mele, și acest lucru este ceea ce mă face să pătrund în personajele pe care le reprezint. Și nu îmi este de folos, căci mereu publicul îl caută pe Octavio Robleda ! Oamenii vin mereu să-l vadă pe Octavio Robleda ! Și eu nu vreau să fiu văzut ; eu nu vreau să fiu privit ; nu vreau să se știe că exist. În caz că exist...

Aceste ultime cuvinte le-a spus pe un ton care îmi înghețâ măduva oaselor. Și am început să întrezăresc adîncul secretului singurătății lui Octavio Robleda.

Prezentare și traducere de Esdra Alhasid

REVISTA STRĂINĂ

● **DOUĂ ROMANE** din America Latină au atras în ultima vreme atenția criticilor literari. Cel dintîi este datorat scriitorului salvadorian Manlio Argueta, cunoscut și ca poet, figura cea mai reprezentativă din literatura țării sale. Cartea relatează teribilele represiuni ale guvernanților salvadorieni împotriva țăranilor, ceea ce de fapt a condus la confiscarea tirajului în Salvador și la exilarea autorului în Costa Rica. Al doilea roman care a făcut vîlvă este **Maira**, semnat de brazilianul Darcy Ribero, cunoscut pînă acum în calitatea sa de om de știință și administrator. Story-ul cărții se referă la un sat de indieni, în care se petrece o acțiune polițistă. De fapt avem de-a face cu litania unui bun cunoscător al culturilor tradiționale, care sînt condamnate de progresele civilizației, o descriere dispasionată a amurgurilor ce cuprind pînă și „paradisurile ascunse" ale indienilor din junglă. Recenzenții evidențiază perfecțiunea stilistică a noului autor de literatură, abilitatea cu care folosește trucurile romanelor fals-polițiste, precum și stilul de polemică sub-jacentă din paginile cărții.

● **BIOGRAFIILE** sînt o specie caracteristică literaturii engleze, conducînd la splendide modele ale genului, infuzate de o fervoare speculativă destul de absentă în alte genuri ale literelor insulare. Recent publicata carte a scriitoarei Frances Spalding, **Vanessa Bell**, recrearcă atmosfera cercului Bloomsbury, care avea să producă acea corolă de nume importante din cultura britanică : Lytton Strachey, Roger Fry, Virginia Woolf (soră cu Vanessa), John Maynard Keynes și alții. Avînd un caracter excentric, ca și sora sa (Frances Spalding atribuie această trăsătură mamei lor, Julia Stephen), Vanessa a lăsat în urmă o operă plastică demnă de toată atenția, deși toate mărturiile concordă în a prezenta personalitatea sa drept mai bogată decît creația. Jean Strouse scrie într-o recenzie : „Această biografie prezintă o acumulare grijulie de detalii în legătură cu o viață extraordinară, și foarte multe dintre ele sînt fascinante. În cele din urmă însă, Vanessa scapă cercetării, ca și cum tocmai ar fi ieșit din cameră, lăsîndu-i pe toți cei prezenți să se întrebe asupra ei".

● **UN REMARCABIL** succes a cunoscut în acest an muzicianul român Ciprian Stoicescu, participant la manifestările artistice ale Orchestrei Filarmonice Gran Canaria și la concertele formației London Streing Cuartet. Solist de violă și membru în formațiile citate, atît la vioară, cît și la violă, Ciprian Stoicescu a interpretat de asemenea, împreună cu Stanislas Rusiecki, o integrală a lucrărilor pentru două viori de Béla Bártok, între care splendidele Cîntec românesc, Cîntec din Maramureș, cele două Dansuri românești și Dansul din Transilvania. Contribuția tînărului maestru român la activitatea formației London Streing Cuartet, în care cîntă la violă, a fost cu osebire evidențiată de presa spaniolă, pentru acuratețea frazării muzicale, cît și pentru gama largă a pieselor abordate. Lucrînd sub bagheta unor dirijori reputați, cum sînt Ernst Marzendörfer și Henry Gallys, Ciprian Stoicescu a participat la realizarea unor spectacole ample, integrîndu-se perfect în modul de a lucra al unor foarte exigente formațiuni muzicale. Se întîmplă destul de rar ca presa muzicală să considere că interpretarea valoroasă a unei simfonii se datorează unui anumit compartiment, cu toate acestea, versiunea Simfoniei a 3-a de Brunckner, realizată de Orchestra Gran Canaria, este subliniată de presa spaniolă ca fiind redevabilă și „magnificei" realizări a pasajelor de violă, avîndu-l ca șef de partidă pe tînărul nostru compatriot, Ciprian Stoicescu.

● **O INTERESANTĂ** antologie publică Susan Hill la cunoscuta editură londoneză Chatto. Intitulată **Oameni : Eseuri și Poeme**, cartea conține portrete literare ale unor personalități, cunoscute sau nu, care i-au impresionat cel mai mult pe autorii rugați să contribuie la acest florilegiu de caractere. Unii abuzează de libertatea pe care o oferă o asemenea tematică largă, cum este chiar Susan Hill, propunînd un portret al fiicei sale, în vîrstă de numai cinci ani, care ar poseda deja „o conștiință socială", justificîndu-și astfel prezența în volumul editat de mămică. Cu toate acestea, recenzenții cărții remarcă absența totală a „șoților" din cartea celor mai impresionante figuri întîlnite de scriitori. De asemenea, caracterul atrăgător al unor personalități este dat de pitorescul lor superficial, cum e cazul cu celebra Erica Cotterill, o adevărată „teroare intelectuală pe motocicletă", cum îi spunea cineva. Cîteva impresii trebuie reținute și pentru umorul lor. Edward Blishen își amintește cît a fost de marcat de faptul că un coleg de jurnalistică a refuzat, „din motive filozofice și de sensibilitate", să facă un reportaj despre un eveniment repugnant. Dar, așa cum spune criticul E.S. Turner într-o precizare : „nu, nu era vorba de o discuție cu o mamă căruia i se spînzurase fiul, ci de o deschidere oficială a unui spital". Iar Paul Theroux îi evocă pe V.S. Naipaul cum își chema studenții, aspiranți la o carieră de scriitori, cum îi invita la el acasă și încerca să-i convingă să nu mai scrie.

● **CARE SÎNT** tabu-urile de astăzi ? se întreabă John Mellors în preambulul unui articol care recenzează trei romane recent apărute. Ce îl solicită acum pe scriitor, în speță pe romancier, acum, cînd toate tabu-urile sexuale, atît de obsedante în literatura occidentală, au fost depășite încetul cu încetul. Ce tematică nouă îl poate provoca îndeajuns pe cititor, pentru a-i stîrni apetitul de lectură și voința de a se autodepăși ? Concluzia criticului este că avem de a face astăzi cu alte tabu-uri decît cele cunoscute înainte. Cele mai importante ar fi : banii, bătrînețea și infirmitatea, boala și moartea. Insistența celor trei autori, Penelopa Lively, autoarea romanului **Fericirea perfectă**, William Cooper, autorul cărții **Scene dintr-o viață tîrzie**, și Peter Prince, care apare pe coperta romanului **Tatăl cel bun**, atenția acordată de ei tabu-urilor din societatea actuală este în general menită să accentueze pesimismul cititorului, să evidențieze lipsa de soluții și disperarea personajelor acestor cărți.

● **UN FRUMOS** interviu acordă Iuri Liubimov, marele director de scenă sovietic, aflat la Londra cu prilejul montării spectacolului **Crimă și pedeapsă**, după ce versiunea de la Taganka, la Moscova, cunoscuse un imens succes. Sînt interesante considerațiile omului de teatru asupra legăturilor artei sale cu societatea, a modului cum s-a născut unul sau altul dintre spectacolele sale de succes răsunător, a personalităților artistice moscovite și a modului cum s-au impus publicului. Este evocată istoria teatrului Taganka, o trupă izvorîtă din experimentul lui Liubimov, cînd a folosit pentru spectacole un grup de studenți din anul al treilea al institutului. Cităm unele considerații ale lui Liubimov : „Arta este o pură creație formală. Iar fără formă nu poate exista nici o profunditate a accentelor umane. Totul alunecă alături, ca o apă (...). Este adevărat. Forma reprezintă sufletul obiectului de artă".

● **NUMĂRUL PE SEPTEMBRIE** al revistei literare **Razgledi** din Skopje — R. S. Makedonia — Iugoslavia, publică la rubrica de poezie universală **Spații ale cuvîntului**, sub titlul **Unsprezece poeți români**, o primă parte dintr-o mai largă selecție din poezia noastră contemporană alcătuită de Carolina Ilica. Sînt prezenți poeții : Anghel Dumbrăveanu, Nikolaus Berwanger, Dumitru Radu Popescu, Nicolae Ioana, Horia Bădescu, Nicolae Dan Fruntelată, Adrian Popescu, Titus Vijeu, Grete Tartler, Dinu Flămînd și Liliana Ursu. Traducerile sînt semnate de Dumitru M. Ion, Miloș Lindro și Dimo Dimcev.

● **MUZICA** lui Girolamo Frescobaldi continuă să fascineze pe ascultători, cu toate că marii cunoscători au avut încă din timpul vieții compozitorului o atitudine mai circumspectă. Un recent articol al lui Graham Dixon, intitulat **Un geniu cu chip de mozaic** trece în revistă activitatea și creația acestui personaj incitant, care a trăit între anii 1583—1643. Considerat un mare organist în timpul vieții, compunînd multe piese ocazionale, ignorat mai apoi ca autor de muzică, deși i s-au atribuit multe lucrări de valoare minoră, între timp excluse din catalogul compozițiilor sale, Frescobaldi a avut mai ales o influență catalitică asupra altor muzicieni, unii dintre ei de prim rang (se știe că J.S. Bach i-a copiat cu mîna **Fiori musicali**, considerînd-o o lucrare importantă). Iată ce scrie Graham Dixon : „A fost stimat în chip de maestru al claviaturii, după cum Palestrina era pentru stilul vocal. Dar, așa cum am văzut, adularea stilului său pianistic nu a fost prea benefică : dacă i-a păstrat un nume viu, în același timp ne-a dat numai o imagine parțială a realizărilor lui". Să nu uităm, de fapt, că Frescobaldi a compus o excelentă muzică vocală.

● **CARTEA** poetului G.S. Fraser, **Străin și înfricoșat : autobiografia unui intelectual**, apărută recent la editura Carcanet, a fost considerată aproape un eveniment de către critica britanică. Fraser a fost o personalitate proeminentă de jurnalist și de scriitor, dar reputația sa extraordinară, pe ambele maluri ale Atlanticului, și-a cîștigat-o datorită uriașei energii de animator artistic și de promotor al operei mai tinerilor săi confrați. Dispărut în 1980, el a lăsat în urma sa o serie de cărți excepționale, între care o istorie a poeziei engleze. Versurile sale sînt considerate o culme a artei poetice de după cel de al doilea război. Autobiografia evocă o existență dedicată unui singur gînd, acela al realizării literare. Comentatorii mai remarcă faptul că tonul intimist al cărții evocă personalitatea lui Fraser, un om cald, o figură de interior, de salon literar, în cea mai bună tradiție europeană.

SPORT

SPERANȚA

Cine se amestecă în supa zeilor să nu se mire că are de-aface cu ciinii sau măcar cu o ciosvîrtă din trupul lor. Iadul verde al Mării ce îngheață mă impinge-n întrebarea minunată : unde sînt peștii și discipolii iluziei ? Scriu aceste rînduri la Constanța, iarna, și vă spun că fac parte din cabala îndrăgostiților de nisipuri calde. La malul Mării îmi dau seama că omul se poate pictura în statuia ipocriziei. Cine gîndește frumos, dar latră aplecate îngenunchieri, aplecate aduceri aminte, aplecate sărutări de mîini și mihnite zăngăneli de pinteni, nu va ajunge mîndria familiei. Vine, cu prisos de bucurii, vremea ninsorilor – ah, voi abdicate sănii valahe ! – cine se leapădă de buruienile drumului va curge în slava scaieților, și, la Brăila, scaieții se numesc holeră. Greșala scriitorului român e că vrea, și izbutește, să fie previzibil. Așa se ajunge la malul girlii unde culegătorii de fildeș cîntă negara dinților din iubirile trecute. Un doctor tîmpit ar spune : mă angajez bolnav cu leafă notabilă. Cine trăiește o viață cursivă (mă gîndesc la literele din dosarul profesorului de caligrafie) se îndoapă cu bucurii searbede și nu va înțelege că, atunci cînd oamenii din România dorm, se face de un sat fumegînd limpede pe cărări de cîntec și că scriitorii gîndesc limba țării. Ninge încet, ninge fraged cu ninsori vechi, iar noi sîntem noi înșine, sîntem aici și acum, cu sania lîngă picior, cu un lup ascuns în vipușcă și o veveriță în mineca paltonului, cu o mare iubire spre zarea pădurii. Mihnitele mele așteptări și neașteptări sînt pline de chiciura busuiocului de dimineață. Scriu și mi-e dor de o femeie ce se scaldă în insula unui havuz. Răbdarea mea spre întîrziatele minuni are gulerul strîmt – gulerul e de funie ? Nu cred. Colilia din stepa așteptării albește în tîmpla scriitorilor români. Scriitorii și sportivii noștri sînt oameni asemenea. Ei luptă și nu cred niciodată în ideea de înfrîngere. E o iarnă așezată molcom. Ar fi de-ajuns un suspin ca s-o înțelegem. Și ne-ar fi de-ajuns un meci egal la Bratislava. Dar la Bratislava vom învinge și multe lămpi vor rămîne cu gura stinsă și multe fețe vor îmbătrîni. Cînd ninge e timpul nostru. Cînd ninge, ne simțim bine și învingem, păgîne domnișoare ce întemeiați fuga de-acasă spre odăile dumneavoastră. Încinși de iarnă, batem cu diamante firul cărării spre vîrf de munte. Mă colind singur și mă semăn cu griu în pragul casei. Eu cred în victorie, pe cînd cei din preajmă se schimbă pe zi ce trece în statui ale îndoielii. La Brăila, cei înfrînți nu așteaptă pe nimeni la cină. Sau cel mult îl așteaptă pe Nimerica. Iar Nimerica e numele întunericului.

Eu aștept, cu masa întinsă, pe malul Dunării, la Brăila. Și oaspeții mei vor fi unsprezece băieți frumoși, antrenorii lor și primarul Parisului.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 76 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
48
(1 126)
Simbătă
3 decembrie
1983
12 pagini
4 lei

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

E SCRIS PE TRICOLOR UNIRE!

SOLEMNUL LEGĂMÎNT

Un act aniversar de o asemenea forţă şi largi, fundamentale semnificaţii cum este cel pe care ni l-a prilejuit cea de a 65-a aniversare a Marii Uniri, nu putea să nu concentreze în datele şi anvergura sa istorică întregul nostru suflet, fiinţa însăşi a ţării pe toată întinderea şi durata ei, de la cele mai adinci rădăcini ale conştiinţei de sine ale neamului şi pină la zi, la starea de fapt a iubirii de patrie şi a tot ce înseamnă aceasta, într-o indisolubilă legătură pe care unirea o face cu libertatea, cu independenţa şi suveranitatea. A fost şi rămine acest act aniversar de la 1 Decembrie 1983 un fascinant şi tulburător tablou de istorie în care succesiunea imaginilor de pilduitor eroism şi abnegaţie ale trecutului s-a îngemănat strins cu aceea a propriei noastre biografii, deschizindu-ne şi mai puternic înainte viitorul, drumul mereu ascendent pe care naţiunea română s-a situat, străbătind etape de timp şi evenimente esenţiale. Sensul predominant sau, mai bine zis, paleta largă de semnificaţii ce s-au desprins şi mai ales chipul solemn, de adevărat legămînt, cu care am trăit şi am omagiat această epocală dată din istoria României se asociază în mod firesc prezenţei la Marea Adunare Festivă a secretarului general al partidului, preşedintele ţării, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, a cărui expunere, aşteptată şi urmărită cu emoţie, va fi să rămină nu numai în memoria noastră, a celor de azi, ci şi ca un nou capitol de istorie prin care amplitudinea şi profunzimea ideilor pot să dea noi contururi de lumină şi noi accente înţelegerii realităţilor contemporane. Ascultindu-l, logica evenimentelor şi a relevării lor în cea mai intimă cauzalitate se cuprinde de acel patos viu, revoluţionar cu care sint potenţate şi trăiesc pentru totdeauna marile fapte ce-au adunat, ca-ntr-o retortă, întregul spirit de dăruire şi sacrificiu ale poporului, toate energiile creatoare ale naţiunii. Întreaga inspiraţie, toată puterea sa de luptă şi de gindire, de muncă şi creaţie pentru a-şi făuri însfîrşit un destin liber şi demn, angajindu-se decisiv pe calea progresului şi civilizaţiei. Ne amintim astfel o mai veche şi sugestivă apreciere a celui căruia, pe bună dreptate, i se spune ctitor al noii vremi : „împrejurările istorico-sociale vitrege în care şi-a dus existenţa au obligat poporul român din cele mai vechi timpuri să-şi apere dreptul la viaţă cu arma în mină. Rezistind tuturor încercărilor, el a străbătut vremurile de restrişte şi a ieşit la lumină, cucerindu-şi locul ce i se cuvenea în marea familie a popoarelor lumii, pentru că întotdeauna a fost animat de o nestinsă dragoste de patrie, de curaj şi spirit de abnegaţie ; sentimentul patriotismului fierbinte a fost transmis ca o flacără vie, din generaţie în generaţie".

Şi iată, în cea mai limpede şi mai cuprinzătoare sinteză, o implicaţie la zi, sub auspiciile actului omagial, în frecvenţa şi pe lungimea de spirit atit de caracteristice modului în care secretarul general al partidului abordează problemele istoriei şi ale propăşirii României, cu o constanţă şi o clarviziune care se transformă în adevărate lecţii despre trecut, prezent şi viitor.

Sub semnul unor atari desfăşurări de idei şi al argumentelor prin care logica însăşi a istoriei devine o coordonată de fond a existenţei noastre ca popor şi ca ţară şi mai ales sub incidenţa unor astfel de momente cum au fost cele prilejuite de marea adunare festivă din Capitală dedicată aniversării făuririi statului naţional unitar român conştiinţa de sine a poporului se întăreşte infinit mai departe şi dobîndeşte noi şi exemplare limpezimi de spirit. Totul e asemenea unui solemn şi fierbinte jurămint ; a spus-o de fapt însuşi preşedintele ţării, tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

În întreaga desfăşurare a istoriei, unirea a fost factorul esenţial al dăinuirii şi uneori chiar al supravieţuirii noastre. Unirea a fost liantul nobil în substanţa şi după dimensiunea căruia ne-am construit ca ţară, am rezistat şi ne-am împlinit cele mai scumpe şi mai drepte idealuri. Unirea şi unitatea sint azi temeliile cele mai de preţ pe care am înălţat şi se înalţă pe mai departe România socialistă, avind la cirma destinelor şi aspiraţiilor noastre fundamentale pe cel care este şi inspiratorul şi ctitorul acestor noi vremi.

Luceafărul

„SĂ FACEM LEGĂMÎNT CĂ VOM ACŢIONA ÎNTOTDEAUNA ŞI ÎN TOATE ÎMPREJURĂRILE PENTRU ÎNTĂRIREA CONTINUĂ A UNITĂŢII ÎNTREGULUI POPOR, ÎN CADRUL FRONTULUI DEMOCRAŢIEI ŞI UNITĂŢII SOCIALISTE, SUB CONDUCEREA PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN, FORŢA POLITICĂ CONDUCĂTOARE A ÎNTREGII NAŢIUNI, CĂ VOM MUNCI ŞI VOM LUPTA CU TOATE FORŢELE PENTRU A ASIGURA ROMÂNIEI UN LOC DEMN ÎN RÎNDUL TUTUROR NAŢIUNILOR LUMII !"

NICOLAE CEAUŞESCU

Peste hotare, un lung răsunet

Pentru o naţiune necontenit impresurată de mari formaţiuni statale străine care au crescut sub semnul unor permanente apetituri de dictat şi expansiune, există primejdia de a ceda cu capul plecat opresiunii şi a pieri din paginile istoriei; dar şi speranţa şi mîntuirea de a rezista cu puteri unite mobilizînd naţiunea mai ales, cu multă înţelepciune politică, trăgind foloase din fiecare conjunctură favorabilă, lărgind fisurile şi ascuţind contradicţia de interese din blocul zdrobitor al poftei de dominaţie, şi desfăşurind, concomitent, o inteligentă, insistentă şi mereu oportună activitate de persuasiune în cercurile personalităţilor externe influente, de informare obiectivă şi de ataşare a opiniei publice internaţionale de partea argumentelor sale, învederate ca adevăruri consfinţite de dreptul popoarelor şi de legile omeniei. Aşa s-a apărat îndelung România, prin purtătorii ei de cuvînt peste hotare.

Din toate mărturiile străinilor — cronicari, politicieni, sau simpli călători —, apar aceste două aspecte psihosociale, reţinute, — cu rece detaşare, sau cu simpatie — de cei mai mulţi dintre ei ; profunda credinţă a românului că sfînta dreptate e de partea lui şi determinanta preschimbare a acestei credinţe în putere de luptă pînă la sacrificiul de sine pentru dreptăţile neamului său. Funcţia puterii armate la români n-a acţionat decît în ultimă instanţă, atunci cind s-au epuizat puterea dialogului de bună-credinţă şi confruntarea argumentelor rezonabile cu inamicul libertăţii şi justiţiei. Adversar din principiu al orgoliului agresiv, gestul eroic al românului a fost totdeauna precedat de acţiunile cugetului şi chibzuinţei sale, întruchipate în vitejia, strategia şi diplomaţia marilor săi conducători, slăviţi şi neuitaţi fii ai patriei, ostaşi, cărturari şi gospodari destoinici, conştienţi de povara răspunderii lor şi de pînda ochilor nemiloşi de peste munţi şi ape.

Politica internă şi externă a făuritorilor unităţii şi independenţei naţionale a românilor nu putea deci să nu se răsfrîngă şi în judecata martorilor străini. Atît lupta multiseculară premergătoare, cît şi Marea Unire din 1918 s-au oglindit în istoriografia, documentele politice şi în presa străină, cu justeţe şi obiectivitate, atunci cînd culisele diplomaţiei n-au intervenit, — uneori brutal —, pentru a denatura adevărul şi a deteriora ecoul internaţional meritat. Nu e nicidecum în intenţia noastră de a face aici un „schimb de mingi" cu calomniatorii trecuţi sau prezenţi ai istoriei României, pentru că ei ştiu că noi ştim ce se vrea cu asta ; cantitatea şi calitatea argumentelor adevărului istoric au ajuns de mult la un amplu volum de certitu-

Mihnea Gheorghiu

Continuare în pag. a 7-a

O lecţie de istorie

Afirmarea unităţii neamului românesc de către scriitorii acestei ţări începe cu mult înainte de campaniile bonjuriştilor. Cind răspundea „baznei" lansate, pe urma altora, de Simion Dascălul, Miron Costin o făcea în numele întregului neam românesc. De altfel acestei lupte contra „baznelor" i se cuvine mai multă atenţie. Ea are o înfăţişare ciclică şi întotdeauna vom găsi împotriva lor pe scriitori. **„A lăsa iarăşi nescris, cu mare ocară înfundat, neamul acesta de o seamă de scriitori, ieste inimii cu durere"**, scrie Miron Costin în **De neamul moldovenilor, din ce ţară au ieşit strămoşii lor.** Miron Costin reacţionează nu numai la „bazně" ci şi la „ocară". Într-adevăr, Simion Dascălul pescuise dintr-un izvor străin invenţia injurioasă că românii erau urmaşii unor exilaţi romani în teritoriile de la marginea imperiului şi, fără spirit critic, în stil de compilator medieval, o introdusese în cronica lui Grigore Ureche. Scriitorul reacţionează vehement şi mustrător la adresa nepricepuţilor care preiau nu se ştie de unde aceste scornituri, mai presus de toate puind unitatea de origină şi neam a românilor de pe teritoriul pe care Unirea din 1918 l-a consacrat politic după ce-l consacraseră spiritual penele scriitorilor secolului XVII. **„Biruit-au gîndul să mă apucu de această trudă, să scot lumii la vedere felul neamului, din ce izvor şi seminţie sîntu lăcuitorii ţării noastre, Moldovei şi Ţării Munteneşti şi românii din ţările ungureşti, cum s-au pomenit mai sus, că toţi un neam sîntu, de unde sîntu veniţi strămoşii loru pre aceste locuri, supt ce numea au fostu întîi la discălecatul lor şi de cîndu s-au osebit şi au luat numele cest de acum, moldovan şi muntean".** Nu originea şi unitatea sint în discuţie la anul în care-şi scrie Miron Costin eseul despre începuturile românilor în Dacia ci calitatea lor. Enormitatea afirmaţiilor lui Simion Dascălul îl face pe Miron Costin să ancheteze asupra surselor şi condiţiilor care au dus la apariţia în cronistica moldoveană a „ocărilor" pe care le contestă prin scrisul său. De altfel, Miron Costin este întru totul, pentru timpul său, un scriitor modern, procedeul anchetei şi scrutarea izvoarelor cu prudenţă fiind încă o dovadă că autorul eseului **De neamul moldovenilor** ieşise cu totul din starea de pasivitate a vechilor compilatori de cronici pe care îi combate. El mărturiseşte că a doua îndemnare în scrierea **De nemului moldovenilor** i-a venit tocmai de la adăusăturile lui Misail Călugărul şi Simeon Dascălul, ale căror contribuţii **„nu letopiseţe ci ocări sînt".** Şi iată ancheta : **„Citu mi se pare, bine nu ştiu, că n-am văzut letopiseţul lui Evstratie logofătul, iară cum am înţeles de cîţva boieri şi mai ales din Niculaie Buhuş, ce au fost logofăt mare, pre acestu Simeon Dascal, Istratie logofătul l-au fătat cu basnile lui şi**

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 4-a

Munţii nu pot fi mutaţi

Anul 1918 a însemnat dată de cind unitatea statului român s-a extins integral şi definitiv peste prealabila unitate a poporului român existentă de totdeauna.

Cei mai virstnici dintre noi îşi amintesc de timpul cind, în rutina limbajului, se introdusese formula de „român de dincolo". Din fericire, această sintagmă blestemată a dispărut demult, ca să nu mai revină niciodată. Anul 1918 a făcut ca toţi românii să fie „de dincoace" de hotarele sacre ale statului nostru.

Se ştie că poporul român s-a format în munţi ca fiinţă naţională. Carpaţii alcătuiesc vatra de obîrşie a românismului. În mod arbitrar, această inimă a pămîntului românesc se travestise într-o simplă graniţă, într-o existenţă cu funcţiune epidermică. Anul Unirii cu Transilvania a readus Carpaţii în centrul viu al statului nostru aşa cum fiinţase mereu în Centrul Conştiinţei poporului român. Munţii nu mai pot fi mutaţi din locul lor firesc, rămînind — aşa cum trebuia să fie din veac — o adevărată Acropolă a României pentru totdeauna întregite.

Edgar Papu

Osia dorului

Unirea, o sărbătoare a speranţei, sinonimul suprem al cuvintului **Dor**, care a cutreierat prin secole fiinţa noastră, acoperindu-se de jertfe, a devenit sărbătoare naţională. De fapt, ea a fost întotdeauna astfel, de fapt, ea a existat întotdeauna ca o osie a lumii noastre, ţinînd în jurul ei Carpaţii, şi apele, şi cîmpiile. A fost la început ca un semn al genezei şi al libertăţii. Apoi, rotundul a devenit ispita cea mare a drumurilor bătute de năvăliri din această parte a Europei. Şi a fost retezat cu sabia pe cîmpii care miroseau a grîu românesc, ori cu degetul pe mesele de împărţeală strîmbă care miroseau a sînge românesc. Şi n-am mai avut nici dreptul a-l rosti cu glas tare, şi ni s-a cerut să-l scoatem din dicţionarul limbii române cum s-ar scoate inima dintr-un trup. Anii au trecut, dar galopul poftelor împărăteşti nu s-a ostoit. S-au oferit chiar bani, bani de aur pentru cumpărarea întru veşnicie a unor păminturi ale noastre, cu oameni cu tot, cu morminte cu tot, cu amintiri cu tot, cu istorie cu tot. Dar Dorul cel mare n-a apus niciodată. El a fost casa de suflet în care s-au întîlnit ai noştri, bărbaţii cei mari, oştenii, cărturarii, ţăranii, muncitorii, toţi cei pe care patria i-a născut să-i vegheze dreptatea şi fiinţa. Şi sărbătoarea speranţei, sinonimul suprem al cuvîntului dor, a devenit sărbătoare naţională. Ea s-a rostit acum din nou, la 65 de ani de la împlinirea cea mare, prin glasul unui bărbat din stirpea eroilor noştri, născut în anul Unirii pentru a consacra definitiv Unirea. La adunarea din 1 Decembrie 1983 care chema în ea toate Albe Iuliile luptei unei naţii, tovarăşul Nicolae Ceauşescu spunea că Unirea „s-a făcut prin voinţa şi prin acţiunea poporului român". Şi că „în Carpaţi s-a format caracterul poporului român". În Carpaţii care au fost, sînt şi vor fi linia de unire a românilor, poarta de piatră prin care, după spusa Bălcescului „românul s-a înfrăţit cu românul şi cu toţii au aceeaşi patrie".

Am sentimentul acum, am certitudinea acum, la două zile după ce am ascultat Expunerea preşedintelui României, că am fost de faţă la marea, la unica lecţie de istorie a poporului român de la începuturi şi pînă azi.

Şi că acel Dor despre care s-au scris cărţi cutremurate de iubire şi transmise din generaţie în generaţie ca un testament, pentru care s-a murit fără lacrimi, s-a rostit pe deplin.

Pentru că sărbătoarea s-a făcut la noi acasă, la fiecare 1 Decembrie se va face la noi acasă.

Dorul ce-am dorit, dorul ce-am durut, dorul ce-am durat. Osia eternă a Patriei noastre.

Nicolae Dan Fruntelată

Cîntecele înălţătoare

Se află în *Hronicul şi cîntecul vîrstelor* al lui Lucian Blaga între atîtea şi atîtea pagini admirabile şi una în care ni se povesteşte participarea autorului la actul Marii Uniri de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918. Poetul avea atunci 23 de ani şi-l însoţise pe fratele său Lionel, care făcea parte din delegaţia oraşelului Sebeş. Pagina aceasta este bine cunoscută. Voi desprinde doar cîteva rînduri, care narează întoarcerea spre casă : „Faptul de la răscrucea zilei, cu ţăria şi atmosfera sa, ne comunica o conştiinţă istorică. Cînd am trecut prin Lancrăm, satul natal, drumul ne ducea pe lîngă cimitirul unde, lîngă biserică, Tata îşi dormea somnul sub rădăcinile plopilor. Zgomotul roţilor pătrundea desigur pînă la el şi-i cutremura oasele. «Ah, dacă ar şti Tata, ce s-a întîmplat», zic eu fratelui meu, întorcînd capul spre crucea din cimitir. Şi cît a ţinut drumul prin sat n-am scos un cuvînt, nici eu, nici Lionel. O emoţie ne strînsese gîtul ca o mînă, care încetul cu încetul se înmuia, după ce voise aproape să ne sufoce. În sat era întuneric şi linişte. Cînd dăm să ieşim din sat, numai ce auzim dintr-o curte, neaşteptat, în noapte, un strigăt de copil : «Trăiască România dodoloaţă !» (acest «dodoloţ» era în Lancrăm cuvînt curent pentru «rotund»)".

Copilul acela din Lancrăm care în seara zilei de 1 Decembrie a rostit expresia aceasta tulburătoare poate mai trăieşte încă şi astăzi în satul poetului, avînd vreo şaptezeci de ani ca vîrstă. O fi şi fost, aninat de catrinţa ma-

Gheorghe Suciu

Continuare în pag a 10-a

Declaraţie de pace

„Ne adresăm ţărilor pe teritoriul cărora urmează să fie amplasate rachete nucleare ca, pornind de la interesele propriilor popoare, ale întregii omeniri, să nu accepte amplasarea pe teritoriul lor a noi rachete, să sesizeze orice lucrări de pregătire a instalării acestora" !

Priviţi cu ochiul larg deschis tot ce mişcă în jurul fâpturii umane : păsări, arbori, astre... O desăvîrşită armonie le adună într-un sens unic :

Nicolae Stoicescu

Continuare în pag. a 10-a

Înaltul deziderat al păcii

De cind lumea e lume, cel mai de seamă bun al omenirii a fost, este şi a rămas pacea, condiţia primordială a existenţei şi perpetuării noastre pe pămînt, al muncii şi bunăstării. Fără pacea lumii nu poate exista bucuria de a trăi, de a culege şi folosi în voie ceea ce este rod curat şi bun al omenirii. Sensul păcii este, prin excelenţă şi din totdeauna, îngemănat cu a trăirii fireşti în această lume a noastră, cu cea a bunăstării materiale şi spirituale,

Horvath Dezideriu

Continuare în pag. a 11-a

Cei mai fericiţi

Ziua de 1 decembrie 1918 este una din cele mai frumoase ale poporului român. Mărturiile prin viu grai ale participanţilor cît şi reportajele din presa vremii vorbesc despre un entuziasm de nedescris la Alba Iulia în ziua proclamării Unităţii naţionale a românilor. Se poate spune că a fost un moment de fericire obştească pentru cei care suferiseră o lungă vreme. Nu era bucurie mai mare în sufletul românilor îmbrăcaţi cu haine negre, „domneşti", decît în sufletul celor fără ştiinţă de carte. Dimpotrivă, majoritatea — adică ţăranii români din Transilvania şi din toată ţara erau cei mai fericiţi şi sperau că odată cu acea zi fără asemănare drepturile şi libertăţile vor înclina şi spre ei. Un bătrîn centenar din Vidra mi-a povestit demult, că în acele zile munţii noştri şi cîmpiile toate s-au albit peste noapte iar neaua care cădea cu fulgi cît mieii venea ca o binecuvîntare a înseşi hotărîrii poporului român de

Gheorghe Pituţ

Continuare în pag. a 10-a

În acest număr ● Unirea pentru totdeauna ● Antologia «Luceafărul» ● File contemporane din istoria Unirii ● Mărturii pentru prezent ● Oraşele Unirii : ● Alba Iulia ● Blaj ● Bucureşti ● «Pe toate fronturile» de Gheorghe Schwartz ● «Lumina zăpezilor» — fragment de roman de Ion Ţugui ● „Românii toţi s-adună..."

În sufletul neamului

O CARTE TRECE CARPAȚII

Era înainte de unirea din 1918. Undeva, pe culmea Bucegilor, se oprise Badea Cîrțan găsindu-și loc de odihnă. Nu era la prima lui trecere peste Carpați. Era cald, ni se povestește, și omul asuda din greu. Desagii pe care-i purta pe umeri erau și ușori și grei. Ușori, pentru că numai gîndul de a purta cu tine cărți, te făcea să nu mai simți povara. Erau luate din „Țară", pentru cei de dincolo. A pus desagii jos, la umbra unui brad, și-a rămas cu privirea-i roată să petreacă munții de primprejur. A dat căciula de pămînt, s-a șters pe frunte cu mîneca, s-a uitat spre sud, de unde venea, și-a șoptit pentru sine nedumerit : „țară românească" ! A privit apoi spre nord, încotro mergea, și iar a șoptit ca pentru sine : „țară românească !" Și-apoi a izbucnit să-l audă toți munții : „Da cine dracu a pomenit hotar prin mijlocul Țării ?

Se gîndea el, Badea Cîrțan, cel care a avut ambiția să atingă pămîntul Romei, preluînd vorbele cronicarului, că toți de la Rîm ne tragem, că nu sînt altceva Carpații, decît șira spinării neamului, și-a pămîntului românesc deopotrivă ?

UN CUVÎNT FĂRĂ GRANIȚE

Pe-un picior de plai / Pe-o gură de rai... sub streașina Carpaților, acest milenar du-te vino al păstorilor între patria lor de vară — muntele — și patria lor de iarnă — Balta Dunării și șesurile periferice — au purtat cu sine Miorița ca făcînd parte din viața lor de păstori, din dragostea lor, din transhumanța lor. Vitalitatea cuvîntului plai o demonstrează multele sale derivate. Localitățile care-l păstrează sînt situate în masivul carpatic, în Carpații de Apus (Munții Apuseni), precum și în regiunile de dealuri precarpatice. Plaiurile din Carpați au continuat arterele de comunicație din secolele îndepărtate, prin intensul păstorit pe care l-a practicat, au stăpînit întotdeauna acest masiv din centrul României. Caracterul curat românesc al acestor regiuni este demonstrat și de numirile topice de munți, dealuri, ape din Carpați. Evoluția înțelesului plai în limba română a fost determinată de configurația geografică a pămîntului României. Între pămînt și limba sa este o strînsă legătură pe care n-au putut-o zdruncina epocile vitrege prin care a trebuit să treacă poporul romanesc de-a lungul secolelor. Harta lingvistică **plai** mărturisește că frontierele politice de pe catena Carpaților n-au putut împiedica dezvoltarea semantică a cuvîntului și că aceleași înțelesuri se întîlnesc în Carpații sudici și în cei nordici din regiunea Maramureșului.

Și dacă se spune că în limba fiecărui popor se oglindește trecutul, căci în el s-au imprimat multe din vicisitudinile istoriei, cuvîntul **plai** nu a făcut altceva decît să contribuie, la urma urmei, trecînd granița dintr-o parte în alta, purtat în sinele fiecăruia, fără putința de a fi vămuit, la Unirea cea mare a românilor, uneori purtat în cărțile din desagii lui Badea Cîrțan, uneori de cei care l-au transmis pe un front de gloanțe, de ordine, de medalii și de cuvinte deopotrivă, al celor prea mulți ca să li se mai pună vreun semn al aducerii aminte, dar pe care nimeni nu i-a uitat, făcîndu-le, iată, rug, din toate cuvintele moștenite fără granițe, dincolo de ea.

Areta Șandru

Un vis

I-am visat, în această noapte de iarnă, pe Avram Iancu.

Poate pentru că m-am născut într-un sat, de dincoace de Biharia, însă cu același nume ca al satului său : Vidra. Poate pentru că mi-am adus într-o seară aminte de o întrebare a învățătorului meu (era în vremea cînd începeam a înțelege cum că oamenii nu se nasc toți odată și nu mor deodată) : „Cînd v-ar fi plăcut să trăiți pe lume ?" Și eu : „Pe vremea lui Iancu". Poate pentru că am ascultat-o și văzut-o pe Veta Biriș cîntînd „Doina Iancului". Ori poate pentru că ieri, la Blaj, pe Cîmpia Libertății, am avut putere să mă abțin a nu pune un braț de crizanteme și trandafiri nici în fața bustului lui Kogălniceanu, cel care atît de pe scurt a știut să spună că „Unirea națiunea a făcut-o !" și nici în fața îndureratului Șincai, cel pe care — l-ați văzut în fotografii ! —, era numai frunte, atît de înaltă și lată o avea ; și am depus florile la umerii lui Iancu.

Dar să vă povestesc ce am visat. Mă găseam în fața Lui, „o frumusețe de bărbat". Nu grăia nimic, dar se uita la mine. M-a apucat o bolnavă părere de rău că nu sînt bărbat ; dacă aș fi fost, credeam în acele clipe cu toată convingerea, mi-ar spune un lucru fundamental, așa, ca „între bărbați". După o vreme, m-a întrebat : „Cunoști ultima voință ?" Nu m-am grăbit să-i răspund. Gîndeam : la ce folosește atîta învățătură ; la ce ți-a folosit ție oda:ă ce ai putut să te încrezi în vorbele unui „hoț de împărat" și acela străin ? Dar mi-a fost rușine să-i spun ce gînduri aveam. „Să te duci în orașul alb, în care a intrat Mihai pe cal alb, în hlamidă albă, să te duci în cetatea Alba, Carolina..." A mai murmurat apoi ceva...

Și iată că am venit în cetatea Alba Iulia... Poate că nici nu am visat acest vis tocmai astă noapte ; poate în urmă cu cîțiva ani ; ori poate nici nu l-am visat încă. Poate e numai un vis pe care aș dori să-l visez, înhibat de prea multă dragoste pentru această parte a lumii. Poate nu e decît o parabolă pentru a vă ajuta să vă aduceți aminte visele pe care le tot visați ori voiți să le visați, cărțile pe care doriți să le scrieți și nu le-ați scris încă.

Carolina Ilica

Suliți de soare

Deși ardelean pe linie paternă — și cu toate că, de cînd mă știu, mă îndrept vară de vară pe meleagurile natale ale tatălui meu, mi s-a întîmplat să descopăr tîrziu nordul cel mai de sus al Țării : Maramureșul. Cu vreo șapte ani în urmă, mi-am propus o vacanță pe Valea Izei și Ieudului ; am fost la Surdești, la Ieud, Negrești Oașului și Bixad și, bineînțeles, la Sighetul Marmației, la Lăpuș și la Săpînța. Am fost mai apoi în munții Rodnei, pînă la piscul Ineului, am întîrziat pe Valea Vinului, sub răcoarea brazilor înalți ; printre razele lor, eu continuam să văd acele suliți majestuoase ale străvechilor biserici în lemn, în care am adăstat zile în șir, răsfoind cărți sacre și laice într-un grai românesc nespus de frumos, memorabil ca și vorbele pline de duh pe care le culegeam de pe buzele tuturor acestor stăpîni ai pămîntului românesc.

Am intrat în casele multora din acești oameni — pe care-i vedeam pentru întîia oară —, am fost ospătat și am ospețit împreună într-o străveche și nouă limbă românească în care, din cînd în cînd, cîte un cuvînt, mă făcea să mă întorc în timp, în aburii dulci ai copilăriei. Mama, care e moldoveancă, spunea în grai moldovenesc la „bufniță", **buhă**, ca și acești oameni de pe meleaguri maramureșene pe care-i vedeam (și le vedeam) acum vreo șapte ani pentru întîia oară. (Și mi-am amintit încă o dată de cuvîntul acesta, stînd de vorbă, la București, cu marele pictor Constantin Dipse, originar din Surdeștii maramureșeni, acel sat minunat și pitoresc în care se află cea mai înaltă biserică de lemn din lume).

Mama, țărancă de sub poalele Ceahlăului, spunea și spune la prosop **șterga** iar maramureșenii **șterguri** și le atîrnă deasupra icoanelor sau deasupra **rudelor, în tindă**, ori în „camera mare", unde-i primesc de obicei pe cei dragi. Baia o făceam în **copaie** — dar pe la Izvorul Alb, satul de sub Ceahlău, noi spuneam **vană**, exact ca pe la Săpînța și Negrești-Oaș.

Ce vreau să spun, dincolo de **locul comun**, că limba noastră este aceeași din străvechi, și pe Valea Oltului, și pe Valea Bistriței sau a Teleajenului, și pe Valea Izei ? Vreau să spun — ceea ce o bănuiam oricum dar n-o știam **pe viu** — că, în Transilvania, și chiar în punctele cele mai îndepărtate ale ei, ca în Maramureș de pildă, limba noastră se păstrează în forma ei **cea mai nealterată**. E fapt sigur — necontestat de nici unul din istoricii lumii din toate timpurile — că limba este un factor fundamental al originii comune și comunității etno-istorice a unui popor ; și tot limba este, în același timp, dovada cea mai vie, aș spune, fundamentală, a unității, a rostirii unitare a unui popor.

La toate acestea, am reflectat încă o dată acum șapte ani, cînd, de-a lungul unei veri întregi, am cules razele de soare de pe lemnul înalt meșteșugit al porților maramureșene, sau direct din ochii albaștri ai locuitorilor acestor meleaguri.

Într-una din zile, am poposit într-o casă din Negrești Oașului, pe care n-am s-o uit niciodată : în casa aceasta, adevărat muzeu etnologic, avocatul **Ioniță G. Andron** este stăpîn pe 60 000 de imagini foto ale oamenilor și meleagurilor transilvane, îndeosebi din nordul maramureșan. Nunți și înmormîntări, botezuri, dar și alte obiceiuri și ritualuri — închinate unor munci și sărbători folclorice —, clipele de sudoare ale muncilor cîmpului sau acelea, și mai fericite, ale strînsului recoltei și cîntirii ei — toate acestea și multe alte evenimente, din viața acestor oameni, trăiau și trăiesc în memoria peliculei fotografice. Și ce atestă, în fond, uriașa suită de instantanee datorate avocatului Ioniță G. Andron ? Toate la un loc și fiecare pe rînd vorbesc despre originea, personalitatea și străvechimea românilor și existența lor în Transilvania, despre eroismul cotidian al acestor oameni care au muncit, au trăit și trăiesc într-o frățească armonie cu ungurii, sașii, secuii.

Privesc chipul încă tînăr al sexagenarului (pe atunci) Ioniță G. Andron, pe care încep să străluce firele argintii ale unei senectuți luminate — și-mi spun în minte ; e avocat, asemenea străbunilor memorandiști, „doctorilor" cum li se spunea pe vremuri acelor luminoși luptători pentru Unirea-Cea-Mare. Bunicii și străbunicii lui au luptat pînă la sacrificiul suprem pentru împlinirea acestui ideal atît de scump tuturor românilor. El, firesc, a renunțat la meseria de „doctor", întemeind o (foto)bibliotecă etno-istorică, în cinstea lor și urmașilor lor de azi.

Răsfoiesc cu emoție aceste imagini, din cînd în cînd ne privim în ochi și tăcem ; de departe, se aud **țipuriturile** unor tineri prinși în horă (e duminică și e 15 august 1976) ; acești tineri știu cu toții că „domnu' Ioniță" ar putea oricînd să lase deoparte aparatul de fotografiat și să devină, asemenea tuturor strămoșilor lui, **doctor** adevărat : sfinți apărători ai unei cauze sfinte.

...În preajmă, razele soarelui alunecă, mîngîind cu un buchet de săgeți sulița vie a unui străvechi lăcaș românesc ; și parcă aud din înalturi șoapta și strigătul bucuriei înalte a tuturor celor ce s-au jertfit pentru marea, definitiva și inalienabila noastră Unire.

Constantin Crișan

La flacăra unității naționale

În timpul copilăriei mele, petrecută undeva prin Oltenia, la poalele munților Paring, am auzit mereu folosite expresiile : „peste munte", „de peste munte", într-un sens familiar, de apropiere, extrem de misterios pentru mine, care mă uitam fascinat la priveliștea munților profilați pe cer și îmi închipuiam că acolo trebuie să fie capătul lumii. Și totuși, soția unui vecin al nostru era „de peste munte", un frate al mamei se căsătorise „peste munte" (undeva pe la Arad !). Totul era spus într-un fel ciudat pentru mine, ca și cum ar fi fost „peste deal", aci aproape, de unde erau de fapt părinții mamei. Părinții tatălui erau de peste dealul celălalt, dinspre soare-apune. Ei păstrau pînă și-n numele satului, amintirea „blidarilor" moți care, se zice, veniseră cu sat cu tot „de peste munte", pe vremea lui Mihai Viteazul.

Și țăranii de la mine din sat se duceau „peste munte", să vîndă acolo păsări, porci, fructe, vinuri, țuică și alte produse de-ale lor. Ei se întorceau încărcați cu pături, doniți, zahăr, uleiuri și „fierării de-ale neamțului", cum ziceau bătrînii. Aceștia nu prea aveau încredere în trenul de pe valea Jiului și, de aceea, luau mai bine drumul știut de ei de la strămoșii lor „peste munte", pe la Lainici, pe unde treceau cărăle lor încărcate. De drumul acesta „peste munte", bătrînii legau și unele întîmplări vechi, intrate mai mult în legendă. Așa era povestea cu furtul de către haiducii olteni a birului luat cîndva de turci din Transilvania. Ultima luptă cu poterile turcești, înainte de a fi uciși sau prinși, o duseseră haiducii aceia undeva într-o pădure din apropierea satului nostru, într-un loc numit „al baronesei", care era și ea tot „de peste munte". Comoara cu cei nouă burdufi de aur smulsă de la turci a rămas însă ascunsă în ghizdurile unei fîntîni adînci de pe creasta dealului, unde o aruncaseră haiducii în pragul ultimei lor bătălii. Un alt drum tot „peste munte" trecea de la Novaci către Șugag și spre „mărginimile" Sibiului. Acesta era urmat mai ales de către ciobani cu oile și ducea pînă la „Craiova la vale" cum spune cîntecul popular, sau din nou „peste munte", însă pe alte părți, către cîmpiile Timișoarei, unde ciobanii olteni își iernau turmele.

Mai tîrziu, cînd am crescut mare și am învățat și eu carte, în peregrinările mele „peste munte", nu mică mi-a fost uimirea să observ că anumite întorsături de vorbă, obiceiurile și mai ales portul tradițional al oamenilor din „mărginimile" Sibiului și din alte zone din Transilvania sunt identice cu cele cunoscute de mine din satele oltenești de la poalele Paringului. Toate acestea sunt dovezi ale unei străvechi și neîntrerupte conviețuiri de-o parte și de cealaltă a munților, în ciuda vitregiilor istorice, și a faptului, pe care-l aflam din nou cu uimire, că drumul „peste munte" atît de familiar și apropiat bătrînilor mei, era un drum foarte lung, de peste o sută de kilometri, că el străbătea nu doar un munte, ci mai multe șiruri de munți dispuse paralel sau de-a curmezișul și ascunzînd între ele, ca între zidurile unor cetăți uriașe, așa numitele „țări" interioare (Țara Loviștei, Țara Hațegului), adevărate cuiburi ale vitejiei strămoșilor noștri, intrate în legendă. Să fie oare întîmplător că doi dintre martirii făuritori ai libertății și unității naționale a poporului român — i-am numit pe Mihai Viteazul și Tudor Vladimirescu — au fost la începutul activității lor căpitani de plai pe acele meleaguri ale Olteniei ? Ei au cunoscut, fără doar și poate, drumurile „peste munte" ale localnicilor, pe care le-au urmat pînă adînc în inima Transilvaniei și de acolo mai departe, în peregrinările lor către Praga și Viena imperialilor. Conștiința unității politice a tuturor românilor s-a altoit firesc pe trunchiul unității lor economice și spirituale datînd din vechimi imemoriale de ambele părți ale Carpaților, peste granițele care-i despărțeau vremelnic. Acestea n-au putut niciodată să reteze flacăra frăției românești, arzînd mereu cu aceeași intensitate pe direcția munților, avînd înălțimea crestelor acestora împietrite în cer.

Îmi dau seama acum că gîndul la cei de peste munte, pe care-l regăsesc ascuns adînc în cutele unor expresii tainice ale familiei spirituale în care ființăm, este cel care ne-a ținut împreună peste toate vitregiile vremurilor. Fără îndoială că moții care aduceau bliduri și ciubere prin satele oltenești și găseau totdeauna deschisă casa părinților mei, erau dintre cei care cu șaizeci și cinci de ani în urmă, la Alba Iulia, și cu o sută treizeci și cinci de ani la Blaj, strigaseră din toată puterea piepturilor : „Vrem să ne unim cu Țara !" A fost un strigăt dureros și puternic, capabil să zguduie temeliile imperiilor și ale celor cu urechile ceruite care nu voiau să-l audă. Căci Țara era a lor, cea străbătută de ei cu piciorul, în urma turmelor de oi sau a carălor cu ciubere, de dincolo de Sighetul Marmației pînă la Dunăre și de la Jimbolia pînă la Marea cea Mare.

Astăzi, cînd privesc uriașele șantiere industriale de pe meleagurile Olteniei, cînd văd trenurile încărcate de oameni și de mărfuri urcînd și coborînd pe valea Jiului, șirurile nesfîrșite de camioane și autoturisme trecînd de-o parte și de cealaltă a munților, înțeleg transformările adînci pe care socialismul le-a produs în viața locurilor natale. Dar înțeleg totodată că aceste schimbări s-au produs în sensul năzuințelor de veacuri ale poporului nostru spre o unitate cît mai deplină, economică și moral politică a spațiului românesc. Pe unde străbunii noștri treceau în zile și zile de drum fără istov, cu gîndul la cei „de peste munte", acum duc linii ferate care străbat rapid piepturile munților sau șosele asfaltate care planează-n-delung asupra priveliștilor de vis ale plaiurilor mioritice. Muncitorii de pe șantierele Olteniei își pot lua masa de seară în familiile lor din Transilvania. Același lucru îl pot face și cei care lucrează dincolo de munți. Am văzut nunți cu șiruri de mașini care-i poartă în aceeași zi pe miri de-o parte și de cealaltă a munților, ca și cum ar fi vorba de două cătune vecine, cu mijloacele tradiționale. Plajele mării, ca și zăpezile înaltelor culmi stîrnesc în inimile oamenilor din toate colțurile țării bucuria de a fi împreună cu frumusețile și soarele ei. Aceeași solidaritate s-a văzut și-n momentele de durere : la inundații, la cutremur. Pe magistralele socialismului, țara întreagă e un vast șantier în care deplina unitate în cuget și-n simțire a tuturor cetățenilor ei găsește noi perspective de împlinire. Privind cu ochii minții acest șantier al țării, în planurile multiple ale existenței omenești înnoite, gîndul meu se îndreaptă tot către munții patriei, cei văzuți în anii copilăriei mele, cei de azi și dintotdeauna, și ale căror flăcări de piatră profilate pe cer au încălzit și au ocrotit prin timpuri grele, puternicul sentiment al unității noastre naționale.

Dumitru Bălaeț

Sanda Șaramat : „La Alba"

O stradă

În plin centru al Capitalei, lîngă Foișorul de Foc se află o stradă învăluită de o liniște aproape patriarhală, adumbrită de copaci bătrîni cu coroana deasă și cu trunchiuri pe care nu le poți cuprinde cu brațele. O stradă nu prea lungă, nici prea scurtă, cu case nu foarte înalte, sobre. Pe gardul verde al uneia dintre case se află o plăcuță albastră pe care scrie cu litere groase, albe : **„Gheorghe Pop de Băsești (1835—1919)"** Cine a fost acel om ? Ce a însemnat el pentru istoria țării noastre ? Dar poate că nici nu mai e nevoie să știm despre el că a fost unul dintre conducătorii Partidului Național Român din Transilvania, președintele acestei organizații între anii 1903—1918 sau că a fost unul dintre inițiatorii Memorandumului de la 1892, numit pe bună dreptate „bătrînul nației", președintele desemnat al marii adunări de la Alba Iulia de la 1 Decembrie 1918. Viața și activitatea acelui militant pentru drepturile românilor în Transilvania se află adunată prin tomuri în biblioteci și poate vom găsi și chipul său într-o fotografie veche, semănînd cu portretul făcut de Emil Isac : „Cu figura lui de bătrîn savant persian, cu mustățile zbîrlite și cu nări nervoase (...) îți făcea impresia unui prinț arhaic, pe care-l întîlnești în variații pe pereții Pinacotecilor." Ne este poate de ajuns ca numele său să se lege nemijlocit de actul istoric al acelei Uniri așteptată și dorită după secole și secole și iată că, involuntar, nouă, celor de azi, care ne-am născut în această Românie așa cum este ea acum și care ni se pare nefiresc să fi fost vreodată altfel, ne vine în minte o frază tulburătoare prin simplitatea ei. Omul acela a participat nemijlocit la Marea Unire de la 1 Decembrie 1918. Un om care a semnat, în numele participanților la Adunarea de la Alba Iulia următoarele cuvinte din telegrama adresată celor de la București : „...Adunarea Națională a Românilor din Ardeal, Banat și Țara Ungurească, ținută la Alba Iulia, glorioasa cetate a lui Mihai Viteazul ,a decretat într-un elan de entuziasm fără margini, cu unanimitate, Unirea țărilor sale cu regatul României..."

Gheorghe Pop de Băsești. Un nume. O stradă. O stradă din cele multe ce alcătuiesc Orașul. Un nume din cele multe care au înfăptuit Unirea de la 1 Decembrie 1918.

Tudor Stancu

Dreapta cinstire

Viața m-a învățat că a fi pentru țară înseamnă a fi pentru oamenii ei. Țara există prin oamenii ei, prin oamenii ei care sunt întrutotul pentru țară. Țara a fost întotdeauna una și de neconceput ar fi să fie altfel, cînd vrerea țării este absolută.

Am fost și anul acesta, la Alba Iulia, la picioarele de piatră ale lui Marcu Giurgiu Crișan și m-am gîndit că așa trebuie să fie, peste vrerea oamenilor țării nimeni să nu treacă, nimeni să nu poată impune o altă vrere, pămîntul țării avînd legile lui al căror înțeles l-au înțeles și trăit românii din toate timpurile.

Era în vara lui 1976, cînd l-am întîlnit ultima oară pe Octavian Fodor, sus, pe dealul Belvedere. Înainte de a pleca în moarte s-a simțit dator să-mi povestească :

„M-a întrebat un ziarist unde aș fi vrut să trăiesc dacă n-aș fi trăit în Cluj. I-am răspuns că în Cluj. Ziaristul a stăruit și mi-a cerut să-i spun alt oraș. Atunci i-am spus că tot în Cluj. N-a renunțat și, mihnit de stăruința lui, i-am zis că în Florența pentru că seamănă Clujului."

Acum, înainte de 1 decembrie, mă îndatorez față de țară să scriu cîte le-am trăit, așa cum le-am trăit, cu adevărul vieții mele și adevărul vieții celor care au trăit pentru țara lor și au avut dorința să-mi spună dragostea lor. Mă îndatorez să fac pentru dragostea lor și a mea, așezare de dreaptă cinstire a celor ce pentru patrie au fost și sunt și-mi pleo fruntea la picioarele de piatră ale domnului nostru Marcu Giurgiu Crișan din Alba Iulia și zic :

Iartă-ne, Crișane !

Ion Nicolescu

Un document uitat

Sub stratul gros și inert de tencuială din Sala mare a Casei Universitarilor din Cluj-Napoca, deasupra scenei pe care seară de seară concertează Filarmonica „Gh. Dima" din capitala acestei provincii, doarme, de 43 de ani, înăbușită în zid și aproape necunoscută tineretului din România, o operă monumentală închinată istoriei culturale a Transilvaniei. Este vorba de fresca pictorului-muralist Costin Petrescu, reprezentînd „Istoria afirmării și rezistenței poporului român de peste munți prin luptele și jertfele celor mai de seamă exponenți ai gîndirii ardelene".

Dezvelită în ajunul odiosului Dictat de la Viena, din 1940, mîini tîlhare ale reprezentanților regimului horthyst aveau s-o zdrobească nemilos cu loviturl de ciocan și s-o îngroape sub întunericul unei tencuieli oarbe care mai dăinuie și acum. Dar cine a fost, de fapt, Costin Petrescu și care este istoria detaliată a acestei fresce cu un subiect de un vibrant patriotism ?

Costin Petrescu (1871—1954) descinde dintr-o veche familie de pitești, meșteri zugravi de biserici. Urmează cursurile Academiei de Arte Frumoase din București sub îndrumarea lui G. D. Mirea și termină, totodată, școala de arhitectură condusă de George Sterian, după care pleacă în Franța ca bursier. Traversează, de asemenea, mediile artistice din Viena și München, apoi se întoarce în țară ca tînăr profesor la Academia de Belle-Arte, unde va funcționa timp de peste 30 de ani la catedra de pictură monumentală. S-a încadrat, încă de la începuturile activității sale artistice, în cunoscuta grupare modernistă „Art nouveau", fiind, totodată, unul dintre organizatorii societății „Tinerimea artistică" (1902). În această perioadă, Costin Petrescu excela în arta portretului și a desenului de mare virtuozitate, dar curînd, în urma frecventelor solicitări, se va dedica aproape în exclusivitate frescei, realizînd picturi murale la Catedrala Unirii din Alba Iulia, precum și la Bisericile Roznov, Mihai Vodă din București și la „Sf. Nicolae" din Șcheii Brașovului. Apreciat drept cel mai bun cunoscător al secretelor în arta zugrăvelii pe tencuiala proaspătă — meșteșug vechi, perpetuat de sute de ani în tehnica murală a împodobirii lăcașelor noastre de cult —, Costin Petrescu a fost invitat să țină astfel de cursuri practice la Lyon. Ba mai mult, i se propune să tipărească un tratat despre pictura pe zid sau pe piatră, care a și apărut în 1931, sub titlul „L'art de la fresque", la editura „Le franc" din Paris, prefațat de Paul Leon, membru al Institutului Franței. Drept recunoștință, lui C. Petrescu i se va decerna Legiunea de onoare.

Nu e de mirare că acestui valoros artist — care în arborele genealogic al familiei sale reprezenta cea de-a IV-a generație de „freschiști" — i se va aproba, în 1933, proiectul marii fresce de la Ateneul Român, dezvelită la 21 mai 1938, după patru ani de muncă neîntreruptă. Celebra frescă, reunind peste 100 de personaje desfășurate pe o friză circulară, lungă de 75 de metri, într-o viziune ce simbolizează istoria unității României, face și astăzi cinste impozantului așezămînt de cultură implantat în inima Bucureștilor. Restaurarea ei, efectuată cu cîțiva ani în urmă, se datorează arhitectului Radu Petrescu, fiul marelui muralist.

La distanță de numai un an de la această frumoasă încununare a talentului său, așadar în primăvara anului 1939, răspunzînd solicitărilor cercurilor universitare din Cluj, Costin Petrescu elaborează proiectul unei vaste compoziții murale pe care o va desăvîrși în numai patru luni de zile. La 9 septembrie 1939, această lucrare, care avea să intre nu peste mult timp în umbra unui destin dramatic, a fost recepționată de Senatul universitar clujean, în fața unei comisii formate din Ion Lupaș, Coriolan Petreanu, Constantin Daicoviciu, D. M. Teodorescu, D. Popovici și C. Marinescu. Realizată în Sala de festivități de 1 000 de locuri a Fostului Colegiu Academic (azi Casa Universitarilor din Cluj), pe suprafața curbată a peretelui din spatele scenei, fresca cuprinde trei panouri expuse pe principiul simetriei bilaterale, reprezentînd chipuri și scene evocatoare a celor mai importante momente din istoria culturală a Transilvaniei. E o frescă-omagiu, expresie a recunoștinței continuității de spirit românesc. Apar, astfel, într-o suită înălțătoare, și cu valori reverberate de la un capăt la celălalt, chipurile emblematice ale diaconului Coresi, întîiul tipăritor de limbă literară românească, al mitropolitului Simion Ștefan, prin grija căruia a apărut Noul Testament de la Bălgrad, ale reprezentanților Școlii Ardelene, apoi al lui Gheorghe Lazăr înconjurat de elevii săi, figurile marilor pașoptiști (Andrei Mureșanu, Andrei Șaguna, Simion Bărnuțiu, George Barițiu, Timotei Cipariu ș.a.), poeții Șt. O. Iosif, George Coșbuc, Octavian Goga, pînă la grupurile simbolice evocînd realizarea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918.

E de mirare cum această epopee plastică încă mai stă înăbușită sub crusta pe care horthyștii desnaționalizării au întins-o peste ea, și e de mirare cum nu se face primită oferta benevolă a aceluiași prieeput și devotat arhitect Radu Petrescu, specialist el însuși în arta monumentală și posesor al cartoanelor și schițelor de culoare ale tatălui său, de a efectua restaurarea cît mai grabnică a acestui important document de „arhivă" națională.

Gheorghe Istrate

Nepieritoarea vatră a Unirii

Știam destule lucruri despre istoria orașului, bunicul meu fusese unul din sutele de moți prezenți în acea zi la Marea Unire de la Alba Iulia și-mi povestise cîte ceva despre oraș, despre ceea ce văzuse acolo. Mi-l apropiasem de suflet încă de pe băncile școlii, de la lecțiile de istorie. Mi-l închipuisem ca pe-o străluicitoare arcă plutind pe valurile timpului, înfruntînd furtunile, il văzusem așediat și ars din temelii, reclădit apoi și mai falnic, pregătit mereu pentru noi și zguduitoare încercări. Auzisem goarnele ce vestiseră intrarea marelui voievod Mihai în cetatea Bălgradului, înfățuind prima unire, văzusem cu ochii minții crîncena roată sfîrtecînd trupul lui Horea, încercasem cu ajutorul bunicului să-mi închipui acea zi celestă de 1 Decembrie 1918, mulțimea de oameni ce tălăzuia ca o uriașă mare a speranței. Cu alte cuvinte, orașul mă cucerise definitiv și ori de cîte ori vedeam sau auzeam numele lui prindeau a vui undeva în adîncul memoriei valurile timpurilor trecute.

Apoi, într-o primăvară, aveam să mă număr printre cei ce se strecurau zilnic pe sub impunătoarele ziduri ale cetății, printre castanii foșnitori ce-ntovărășeau potecile și orașul cu întregul său evantai de evenimente îmi apăru într-o lumină nouă, curată. Acum înțelegeam mai bine crisparea de pe chipurile celor trei moți de cremene ce pătimiseră aici : Horea, Cloșca și Crișan, pătrundeam mai adînc sclipătul de suferință din ochii Iancului, vedeam în adevărata sa dimensiune acea zi a județății — 1 Decembrie 1918. În ceasurile de liniște și taină care se-așterneau peste oraș ascultam povestea, vechea și fascinanta poveste pe care mi-o spuneau mormintele eroilor, zidurile trufașe, porțile semețe ale cetății, pentru că Alba Iulia poate fi asemuită c-o uriașă carte deschisă spre toate veacurile trecute și viitoare. Și mai scrutam în zilele cu văzduhul pur și catifelat zările ce se desenau în preajmă, dîndu-mi seama mai bine ca oricînd că aici, la Alba Iulia, bate inima tuturor românilor. Am privit bunăoară spre Valea Ampoiului pînă spre mirifica Țară a Apusenilor, spre cele două Arieșuri, acolo unde s-a aprins torța răscoalei lui Horea, spre Craiova, unde s-a întemeiat Apulonul dacic, apoi spre cele două Tirnave, spre orașul luminilor și cărturarilor — Blaj, spre Văile Mureșului, Sebeșului, Cugirului, peste tot unde s-au pus peceți de cuget și simțire românească. Îmi apăruse acum mai limpede imaginea acelei extraordinare zi de decembrie, zi destinată de istorie să intre în istoria ca cea mai aleasă zi a neamului românesc, zi în care s-a întemeiat marea lucrare a nației — UNIREA. Cîmpul lui Horea ce se albise de ninsoarea căzută peste noapte, după cum spun cei ce-au fost atunci la Alba Iulia, fremăta de mulțimea celor o sută de mii de suflete venite din toate colțurile locuite de români să prăznuiască marea, dreapta și sfînta Unire. S-a cîntat, s-a aclamat, s-a însuflețit norodul cum nu s-a pomenit niciodată, au curs lacrimi de bucurie, de fericire, lacrimi de nădejde, de speranțe, de descărcare a atîtor opresiuni încît să ajungă pentru eternitate. În cea mai minunată, mai superbă zi a neamului nostru, Alba Iulia se afla pe buzele tuturor, patosul, înflăcărarea ce nu puteau fi descrise în cuvinte, era semnul că urmașii lui Decebal, Mihai Viteazul, Horia și Iancu hotăriseră să aibă o singură patrie, o singură mumă care să-i ocrotească și să-i mîngîie la vremuri de restriște : România Unită. Aici, pe Cîmpul lui Horea s-a hotărît pentru totdeauna ca România să aibă un singur trup și-o singură inimă — visul visării tuturor românilor, care să le dea forța, bărbăția și cutezanța de a străbate demni și curajoși drumurile spre veacurile viitoare.

Alba Iulia este așadar sinonimă cu Unirea, reprezintă un moment de răscruce în conștiința națională. Ea înseamnă pentru toți românii aspirație, mîndrie națională, un lanț neîntrerupt de fapte petrecute sub semnul aceluiași ideal nobil : libertate, independență și unitate națională. Dar Alba Iulia înseamnă nu numai un loc de pietate, de plecăciune în fața trecutului nostru glorios, un spațiu de rememorare a faptelor de viteție ale strămoșilor noștri, ea reprezintă o strălucită columnă a evului nostru socialist, un oraș în care faliile istoriei se clădesc una peste alta, simplu, durabil, armonios, în care clipa contemporană intră în rezonanță de mare altitudine cu istoria.

Alba Iulia a devenit cetatea cetăților. În jurul vechii fortărețe s-au ridicat nenumărate cetăți moderne, într-o arhitectonică vie, atractivă ce a spart vechile tipare, propunînd o linie dinamică, modernă. Sînt cetățile industriei care dau forță existenței noastre, sens prezentului și viitorului nostru, ctitoriile care ne legitimează în fața istoriei și care ne proiectează chipul luminos pe orizontul zilei de mîine. Într-o enumerare aproximativă acestea se pot numi : cetatea porțelanului, cetatea producselor refractare, cetatea făuritorilor de utilaje grele, cetatea artizanilor în piele și fibre și cîte încă alte cetăți în care irumpe freamătul viu al muncii și creației libere și în care suprema lege a luptei este să ne învingem pe noi înșine. În tus-patru punctele cardinale ale bătrînului municipiu s-au așezat temeinic în glia reavănă, plină de miresmele fecundității, cetăți pe fruntea cărora se reazămă albastrul cerului, cetăți zidite de oameni și pentru oameni. Sînt apoi cetățile cu fascinanta lor policromie ce decantează în retortele lor tăriile soarelui și ale pămîntului, miresmele îmbătătoare ale cîmpurilor — cetățile vinului cu esențele lor inefabile. Apoi mîndra cetate care este însăși orașul nou cu salbele de blocuri ce au darul de a lărgi și adînci orizonturile, a le face mai limpezi. Alba Iulia s-a rezidit, a căpătat un chip nou. Arhitecții au conceput un oraș nou, adaptînd soluțiile moderne valorilor tradiționale. Orașul nou, alcătuit ca un întreg cu personalitate distinctă, s-a emancipat de centrul vechi. Centrul Albei Iulia e cu totul altul. Au apărut bulevarde largi, flancate de edificii noi, îndrăznețe, uriașa esplanadă ce desparte construcțiile vechi de cele noi devenind un spațiu de meditație, de confruntare a trecutului cu prezentul. Frontoanele noilor cetăți durate pe solul milenar al Albei Iulia sînt copleșitoare. În diminețile curate ca roua plantelor, în amiezile senine incendiate de soare sau în amurgurile roșii-violete ai senzația că te afli într-o lume feerică, că le vezi plutind pe întinsele oceane ale zărilor ca o arcă cu pinzele-n vînt. Sînt cetățile ce poartă înscrise pe frontoanele lor blazoanele noilor timpuri, edificii în care omul se reclădește pe sine duoă legile unei morale noi, superioare, își proiectează noua sa condiție umană. Își clădește propria cetate de inimă și de suflet prin ferestrele căreia se scrutează la adevărata sa dimensiune eterna cetate a Albei Iulia menită să perpetueze pînă departe în viitorime dragostea pentru tot ceea ce este autentic românesc.

Gheorghe Jurcă

SĂ FACEM LEGĂMÎNTUL SOLEMN CĂ VOM FACE TOTUL PENTRU ÎNTĂRIREA CONTINUĂ A PATRIEI NOASTRE SOCIALISTE, PENTRU DEZVOLTAREA DEMOCRAȚIEI MUNCITOREȘTI REVOLUȚIONARE, PENTRU RIDICAREA CONTINUĂ A BUNĂSTĂRII MATERIALE ȘI SPIRITUALE A POPORULUI, PENTRU ÎNTĂRIREA INDEPENDENȚEI ȘI SUVERANITĂȚII NAȚIONALE A ROMÂNIEI !

SĂ FACEM LEGĂMÎNTUL SOLEMN CĂ VOM FACE TOTUL PENTRU ÎNTĂRIREA CONTINUĂ A COLABORĂRII ȘI SOLIDARITĂȚII CU ȚĂRILE SOCIALISTE, CU TOATE STATELE LUMII, FĂRĂ DEOSEBIRE DE ORÎNDUIRE SOCIALĂ, CĂ VOM MILITA NEABĂTUT PENTRU PACE, INDEPENDENȚĂ ȘI COLABORARE CU TOATE NAȚIUNILE LUMII !

NICOLAE CEAUȘESCU

UNIREA PENTRU TOTDEAUNA

UNIREA-DEZIDERAT DE VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

Cei de dincoace de munți descopeream Ardealul în școală, pe pagini de carte. Și nu știu de ce acel picior de plai din Miorița mi se părea unul și același lucru cu țara pe care Bălcescu ne-o înfiripa înaintea ochilor, deschizind mai încolo și gura de rai a cuvîntului, platoșa și rugul acela de jertfe deasupra cărora – o voce – aproape că se și vedea, ea despica nori în preajmă și se întemeia: asta-i pohta !...

Întîmplarea sau legile unui timp care era și al copilăriei noastre, a celor mai mulți, făcuseră ca atunci cînd iei primul act de tine și de țară prin litera abia scrisă și învățată, pe peretele clasei să se ivească, tutelar, Bălcescu. Și, în dreapta lui, de cum ne uitam spre ferestre, voevodul unificator. Din ochii lui țișneau flăcări: asta-i pohta !...

Și așa Ardealul a rămas legat în mintea mea de cele dintîi tablouri, dintr-o vîrstă care îmi dau seama că se și repetă în cuvintele ce nu puteau să facă altceva decît s-o descopere și să mă ajute s-o înțeleg. Îmi era suficient să mă uit și la bătrînii din preajmă, la cei mai bătrîni, și să văd că după liniile feței cel puțin, marele voevod li se asemăna. Ei au totdeauna un ascendent asupra noastră, ei știu totdeauna mai mult. Și par a tăcea din înțelepciune, prudența nu le mai folosește. O legedă-a martirajului de care-și aminteau intra pe nebănuite în însăși viața lor. Ca printr-un acoperiș mai degrabă senin decît tragic, cu o înțelegere că așa i-a fost scris, să unească și apoi să moară, eroul era predestinat, asta a fost și era pohta !...

Că ei făcuseră cel dintîi război mondial și că fiii lor îl făcuseră pe al doilea, asta era ca și cum și-ar fi lucrat tot cu grijă și tot în apărare, mereu, cu o sfîntă și grea încordare, pămîntul. Nepoții, bunăoară, nu aveau decît să se uite pe ferestre acum și să-i adauge ca moștenire vie și să-i numească întregi ca rădăcini de țară. Cele dintîi tablouri ale memoriei se petrec astfel între părinți și tot ce vine și pleacă în istorie intră prin partea din față a gîndurilor și se rostește deschis, ca între rude. Cît de mult li se asemăna marele voevod acestor bătrîni și asta mai ales iarna cînd străfulgerau scurt și trozneau parcă din încheieturi zăpezile, asta se putea vedea nu numai după liniile feței și sclipirile ochilor lor limpezi, ci după însuși domnitorul care, în rama de os a portretului său, își mișca din cînd în cînd sprîncenele, și le făcea mai stufoase, tresărea, îl apuca omătul pe munți, și mai albea parcă, pentru ei 1 Decembrie avea ceva din Miorița, și se săvîrșise.

ȘI SPAȚIUL DE INIMĂ

Împătimiți, arși de dor și stînd cumpănă parcă, bătuți de vînturi și ploi în destin. Ca și cum pe o roată – am fi fost trași de cîte trei ori și-n cîte trei părți deodată – Moldova și Ardealul și Țara Românească. Pe trei guri se varsă Dunărea în mare, trei culori sînt pe steag, în Miorița trei sîntem, trei forme de relief are țara, pe cîte trei ochi de fluier se cîntă, ai zice că ne-am născut din cifra trei. Și am trăit-o nu ca pe-o trinitate abstractă, fabuloasă și mistică, ci într-un spațiu real, cît se poate de concret. Și într-un sens cît se poate de viu și dramatic totodată, ca pe-o ordine ce avea să se așeze și să dea un chip aproape matematic însuși modului nostru de-a fi. Sensul acesta e sinonim cu ființa însăși a țării, cu ființa noastră ca popor și națiune. El este aura dar și încărcătura dramatică, rana de foc și de singe i-am putea spune prin care istoria ne îndreptățește aici sub auspiciile și înțelesurile unei răscolitoare și pe deplin asumate triade. Ea ține de spirit cum ține de jertfă. Ține de cîmpul real, frămîntat al istoriei cum ține și de geografia și relieful însuși care-au hrănit-o și spre care-a afluit legendar. Unirea, libertatea și independența ne alcătuiesc astfel în tot procesul ființării și devenirii noastre de azi, ele sînt rădăcinile și matca pe care și din care ne-am putut ridica vii și-am putut rămîne drepți împotriva atîtor furtuni. Oricare act aniversar al istoriei ne relevă astfel din lumina și tensiunea acestor trei mari dimensiuni, fiecare din ele s-a așezat treaptă și mod celeilalte, au lucrat și lucrează împreună articulînd cele mai importante momente ale istoriei. Cine vrea să ne înțeleagă nu poate ocoli această atît de îndelungată și explicită iar uneori și dureroasă și tragică sinteză. Modurile înseși ale unirii și etapele ei, iată-le, tot trei sînt: Mihai Viteazul – prima, 1859 – a doua, 1918 – a treia. Pentru ca să le edifice pe toate la un loc și să le dea act suprem de identitate, într-o operă care ne-a implicat cu tot trecutul, cu tot prezentul și viitorul și să ne facă părtași la un lung și pasionat dialog cu cele mai înaintate valori ale gîndirii și civilizației lumii – acel corolar al întregii noastre existențe istorice, ziua de 23 August 1944. Timpul nu atît de ușor și nu lipsit de încercări și nu atît de fast care a urmat apoi și la bornele căruia ca o lumină stă scris sub un semn de nouă și amplă primenire, capăt de drum, dealtfel, nou început – ca-n baladă – Congresul al nouălea al partidului, al nouălea Congres. De atunci începe de fapt și toată această vie și laborioasă putere de sinteză a istoriei cum tot de atunci, în plenitudinea spiritului său inspirat și creator, țara își poate urmări cu limpezime de izvor viu, nesecat, întreaga istorie trecută și prezentă, știindu-și-o cît se poate de bine și pe cea viitoare și împlinind prin aceasta un destin unic, de neconfundat.

Unirea, libertatea și independența alcătuiesc miezul istoriei noastre unice și pe cît de mari au fost ele ca aspirații odinioară, pe atît de puternice sînt azi, în unitatea lor indisolubilă, pe temeiul concret al realității care le consacră și le dă o permanentă și vizionară stare de spirit.

„Întîiul președinte" – Tablou de Constantin Piliuță

FIINȚA ISTORICĂ

Este o ființă istorică, patria, ea ne cuprinde, ne moștenește pe toți. Este o ființă istorică ea și iată o imagine simbol a ei, aproape o efigie, timpul aproape sculptat, așezat bine-n contururi, un simbol ca o legendă – dacă se poate spune așa – dacă nu chiar o legendă prin care se rostesc mari vîrfuri de munți. O imagine care-i și explicită, chiar simplă-n tiparele ei : președintele Nicolae Ceaușescu în mijlocul unor veterani, participanți la actul Marii Uniri. Era la scurt timp după Congresul al IX-lea, se sărbătorea cea de a cincizecea aniversare a făuririi statului național unitar român. Spun o imagine-simbol pentru că ea îmi aduce aminte de acei bătrîni despre care vorbeam la început și după liniile feței cărora se întruchipa parcă însuși voevodul nostru unificator, domnul nostru Mihai Viteazul. Tînăr, unul dintre cei mai tineri conducători din lume pe atunci, secretarul general al partidului strînge mîinile acestor veterani și imaginea aceasta îmi convoacă în memorie însăși ideea continuității și moștenirii marilor idealuri ale țării, forța cu care poporul își înzestrează pe cei mai buni fii ai săi pentru ca nimic pînă la urmă să nu se piardă și totul să reintre, dacă se poate fără greș, în matca propriei sale deveniri.

Era, așadar, la scurt timp după Congresul al IX-lea și ne amintim de acea tulburătoare definiție a istoriei și mai ales a cunoașterii, a înțelegerii și asumării acesteia, operă fără de care am fi ca niște orfani. Tulburătoare, precise idei, sublime și covîrșitoare, magnetice cuvinte care ne ridicau atunci o deasă ceață de pe ochi. Aveam părinți deci, aveam istorie. Mai tîrziu aveam să aflăm că în biroul său prezidează tabloul lui Mihai Viteazul. Lecția unirii pornea de la origini, așadar, și se continua în acele stringeri de mîini – un gest de acum clasic ! – se continua într-un multiplu și consecvent dialog. În viziunea sa patriotică, revoluționară, de înaltă și cutezătoare sinteză creatoare, istoria se construia unică, iar dialectica sa trebuia vindecată de hiatusuri, de ingerințe și racolări simplificatoare, eroii, marii eroi ai istoriei reveneau printre noi. Se sărbătorea întîi Decembrie și în imaginea aceea simbol putem distinge, cred, întregul temei al unirii, al libertății și independenței și anume opera al cărei ctitor e : unitatea, liantul fertil prin care solidarizează inimile și cugetele tuturor, acest atît de cuprinzător și febril edificiu prin care țara se mută și trăiește în fiecare din noi, această superbă și inconfundabilă întregire, dacă vreți, treapta cea mai de sus a unei aspirații împlinite și care ne împlinește de acum într-un scop în permanență creator. „Desfășurarea evenimentelor istorice, sublinia președintele, demonstrează în modul cel mai categoric faptul că Unirea nu a fost efectul unei întîmplări, rodul unei simple conjuncturi favorabile sau al înțelegerilor intervenite la masa tratativelor, ci rezultatul luptei hotărîtoare a celor mai largi mase ale poporului, un act de profundă dreptate națională, realizarea unei concordanțe legice între realitatea obiectivă și drepturile inelienabile ale poporului, pe de o parte, și cadrul național cerut cu stringență de aceste realități. Tratatul de pace încheiat ulterior n-a făcut decît să consfințească starea de fapt existentă, situația creată ca urmare a luptei maselor populare din România și din Transilvania, a întregului nostru popor".

Sîntem acum la cea de a șaizeci și cincea aniversare a Marii Uniri și opera președintelui României dobîndește un și mai pronunțat relief. Unirea, libertatea și independența sînt bătălii și victorii decisive ale fiecărui popor și, odată dobîndite, ele fac din suveranitatea exercitării drepturilor și îndatoririlor sale un mod propriu de a se angaja pe calea dezvoltării, a progresului și civilizației. Ființa istorică a României a devenit astfel intim și în mod istoric legitimată de cele mai nobile idealuri. Pe stema sa de suflet stă scris mereu de-acum un sinonim de cuget.

A. I. Zăinescu

Socialiștii români și „revoluția unității naționale"

Nicolae Bălcescu arăta, după marea ridicare pentru libertate națională și socială de la 1848, că, pentru a reintra „în posesia deplină a drepturilor sale naturale", poporul nostru avea de înfăptuit încă două revoluții — una pentru unitate și cealaltă pentru independență națională, părți componente inseparabile ale unuia și aceluiași proces legic de devenire istorică a națiunii române. În edificarea României moderne, acțiunea viguroasă pentru făurirea statului unitar a antrenat, reunite într-un unic șuvoi, forțele întregului popor, atît din țara liberă, cît și din teritoriile aflate sub stăpîniri străine. Iar împlinirile pe acest drum al unei plenare renașteri naționale înscriu, la loc de cinstire, și gîndirea și activitatea mișcării socialiste, a partidului clasei muncitoare din România, constituit în anul 1893.

Forța politică revoluționară, reprezentanta maselor muncitoare, a acelora care se aflaseră în primele rînduri ale luptătorilor unioniști în 1859, a acelora care își aduseseră tributul de singe și eroism la dobîndirea victoriei în războiul drept al neatîrnării la 1877, cu adînca convingere că „asupra unirii toți românii sînt de o părere", că „întregirea țării e dorința comună a tuturor cetățenilor", a conferit acestui obiectiv fundamental un loc de prim ordin în activitatea sa. Căci, scria revista socialistă **Dacia viitoare** în 1883, dacă „străbunii noștri ne-au consacrat limba și pămîntul strămoșesc, părinții noștrii, generațiunea care se duce, au făcut unirea, independența, și mult lucrat-au pentru libertate", acum „nouă ne este dat de a completa unitatea națională, a întări libertatea și a face ca egalitatea să nu fie un van nume".

Desăvîrșirea unității național-statale a fost văzută de militanții clasei muncitoare ca un drept fundamental — dreptul fiecărui popor de „a trăi nesupărat și de sine stătător în marginile sale etnice", „dreptul imprescriptibil și inviolabil al tuturor națiunilor la viață liberă și integrală" —, ca o cerință istorică inexorabilă, reclamată de legile obiective ale evoluției societății, întrucît, scria cu deplin temei M. Gh. Bujor, „numai înlăuntrul acestor cadre popoarele și-ar putea dezvolta în voie și pe deplin toată originalitatea". În cadrul concepției revoluționare, reîntregirea vechii Dacii semnifică făurirea statului național unitar, liber, fundat pe principiile de echitate socială și egalitate politică pentru toții fiii țării, indiferent de naționalitate ; sau, cum scria gazeta **Munca** : „Voim o Românie mare și puternică, o Românie însă liberă și alcătuită din cetățeni liberi economicește și politicește".

În sprijinul cauzei nobile a unirii, socialiștii, la fel cum au făcut, la vremea lor, cărturarii Școlii ardelene și revoluționarii pașoptiști sau cum o vor face luptătorii memorandiști, au adus argumentele de nezdruncinat ale unei istorii multimilenare. Ei s-au aplecat cu atenție asupra cărții de istorie a neamului, înțeleasă nu numai ca instrument de cunoaștere a măreției trecutului, ci și ca armă de luptă, menită să impulsioneze, să catalizeze energiile și conștiințele. Demne de remarcat în acest sens sînt analizele și studiile istorice publicate de revista **Contemporanul** și, în mod deosebit, exegezele datorate fruntașului socialist Ioan Nădejde.

Gînditorii socialiști au pus în relief înalta civilizație materială și spirituală creată de strămoșii traco-geto-daci ; realizările remarcabile ale epocii lui Burebista — a aceluia care, făurind statul dac centralizat și independent, „a căpătat de la nație o încredere fără margini" ; rezistența legendară în slujba libertății condusă de regele erou Decebal — cel care, „prin activitate, prin dibăcie, prin împotrivirea cea mai îndărătnică, prin frica ce insufla", s-a impus „între dușmanii cei mai vestiți ai Romei, alături cu Mitridate și Hanibal" ; permanența neabătută a poporului nostru în spațiul carpato-danubian-pontic ; bătăliile eroice pentru apărarea ființei sale împotriva cotropitorilor de tot felul, pentru refacerea vechii Dacii.

Din șirul faptelor străbunilor, socialiștii au detașat și invocat mereu — în paginile ziarelor, în Parlamentul țării, la întruniri și demonstrații — valoarea de simbol a unirii țărilor române făptuită de Mihai Viteazul, măreția actului Unirii Principatelor. „Sub Mihai Viteazul — spunea V. G. Morțun la tribuna Adunării deputaților, în 1897 —, Muntenia, Moldova și Transilvania au fost întrunite un minut mulțumită energiei și geniului acestui viteaz", dar și vitejiei și eroismului maselor, ale țărănimii, în primul rînd, „care ne-a apărat și limba, care ne-a apărat și unitatea națională, care ne-a apărat și statul român, scăpîndu-l din restriștile vremilor trecute". Forțelor acestora le revenea acum să împlinească visul unirii depline, vis care devenise, după cum releva același deputat socialist, „crezul intim al neamului nostru — întrunirea românilor într-un singur stat".

Organizațiile politice socialiste au contribuit astfel notabil, prin eforturi statornice, îngemănate cu activitatea patriotică a unor societăți și asociații progresiste, precum Astra, Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor ș.a., la potențarea, peste barierele convenționale și arbitrare, a conștiinței naționale a poporului român, la menținerea mereu trează a dorinței de unire și libertate.

De asemenea, prin felurite modalități s-au dezvăluit opiniei publice suferințele românilor subjugați, oprimarea exercitată în viața economică, socială și politică, rezistența lor dîrză și jertfele aduse în slujba mișcării de eliberare națională. Socialiștii au denunțat legile de deznaționalizare emise de Imperiul austro-ungar, de dizolvare a organizațiilor naționale, de confiscare a presei românești, de înăbușire a oricărei tendințe de emancipare. Prin „legi foarte draconice în ce privește libertatea întrunirilor, asociațiilor, precum și asupra întregii vieți cetățenești", scriau publicațiile socialiste **România muncitoare**, **Adevărul (Glasul poporului)**, **Lupta** ș.a., „stăpînirea oligarhică ungurească, temîndu-se să nu-i scape din mînă privilegiile, se opune cu cea mai mare energie deșteptării popoarelor supuse.

În creșterea năvalnică a luptei naționale, anul 1892 a reprezentat un moment deosebit prin declanșarea mișcării memorandiste. Represiu-

Ion Mamina

Continuare în pag. a 11-a

Decembrie

Decembrie, al unității, iată
Înzăpezind hotarele de țară
S-a-ntors pe plaiul unde îl așteaptă
Cîmpia Libertății, milenară.

Înveșmîntat în flamurile toate
Ale ninsorii, ca-ntr-un aspru voal
El pare-un dac, venit dintr-o cetate
În care-i încă rege Decebal.

Ninsoarea curge, ca niște cuvinte
Dinspre milenii spre mai Noul An
Dinspre părinții vechi spre un Părinte
Cu toți românii lui, contemporan.

Ninge pe Cîmpia Libertății
Istoria își ninge o comoară
La tîmpla de argint a demnității
Părintelui, Conducător de Țară.

Și ninge pe Carpați și ninge încă
Pe dealurile dulci, ca niște mere
Ninsoarea de Decembrie adîncă...
Cea care dă românilor, putere...

Decembrie, revine și ne bate
La porți, precum în porțile cetății
Părintele-i o flamură de Libertate
Ce apără Cîmpia Libertății.

Ștefan Dincă

Pulberea magică

De cîte ori trec prin Ardeal
uit să mă întorc la ale mele același,
cum să nu fiu altul luîndu-i pe talpă țărîna,
în ochi ducîndu-i cerul,
pe umeri purtîndu-l, ofrandă, aerul ?

Nu focul a existat întîi — ci țărîna,
ea fiind născătoarea biciuită de vînturi potrivnice

a tot ce mișcă și a tot ce nu mișcă
în această veșnicie
încăpîndu-ne numele !

De cîte ori călătoresc prin Ardeal
mai mult mă întreb despre mine
decît prin oricare parte de țară aș trece,
despre mine, cel ce se vede și cel ce nu se vede,

despre mine, cel ce am fost și cel ce voi fi,
despre mine, cel cu chip și cel fără chip,

Toate de la țărînă le aflu
pulbere magică
perpetuînd facerea lumii.

Florin Costinescu

Ave, Transilvania, ave!

În anul 1939 apărea în „Buletinul Societății române de geografie" din București, semnat de geograful Simion Mehedinți, un amplu studiu intitulat **Qu'est-ce que la Transylvanie ?**

Studiul era de o înaltă erudiție, caracteristică marelui geograf care, utilizînd totodată și numeroase hărți și statistici, a înfățișat pămîntul Transilvaniei pe o riguroasă bază științifică, descrindu-i toate elementele, văile, munții și cîmpiile, populația, oferind astfel cititorilor o descriere din cele mai amănunțite, urmărind îndeosebi să prezinte locul Transilvaniei în cadrul geografic al României.

După cercetările și asertiunile lui S. Mehedinți, Transilvania este centrul orografic al pămîntului românesc și totodată, recunoscută încă din antichitate, **corona montium** a României, centrul sistemului său hidrografic, centrul entnografic, antropogeografic și istoric moștenit de la vechea Dacie. Nimeni pînă atunci nu scrisese un mai documentat și mai profund studiu despre Transilvania, accidentele teritoriului său fiind descrise, cu o rară limpezime, din toate punctele de vedere.

Transilvania — Ardealul — este însă, într-o interpretare simbolic ideală, cu mult mai felurită și mai bogată în semnificații decît ne-a prezentat-o bătrînul geograf, aspectelor ei fizice adăugindu-li-se și anumite calități și reverberații care fac din pămîntul și sufletul ei un adevărat unicat.

Ea este în primul rînd, cum scria N. Bălcescu — și o dată cu ea și Banatul —, „cea mai mîndră și mai binecuvîntată dintre toate țările semănate de Domnul pe pămînt", țara aurului, a argintului, a fierului, a sării, a tuturor felurilor de metale și avuții. Munții ei — numiți și Alpii Transilvaniei — Munții Făgărașului, ai Mureșului, ai Oașului, munții Apuseni, Semenicul, munții Rodnei, Călimanii adăpostesc de mii de ani comori neistovite, păstrîndu-și o necurmată dărnicie.

Apele ei cu dimensiuni de fluvii, Mureșul, Oltul, Someșul, Crișurile, Timișul, îi leagă între ele toate părțile componente, toate cîmpiile și toate piscurile. Dealtfel, cum spunea cronicarul Grigore Ureche, cu veacuri în urmă, Transilvania nu este numai o țară, ci o adevărată cunună de țări care înfloresc în lumina tuturor punctelor cardinale. La nord — Țara Oașului, Țara Maramureșului, Țara Silvaniei, a Năsăudului ; la răsărit — Țara Bîrgaielor, a Ciucului ; la sud — Țara Bîrsei, a Făgărașului, a Cibinului, a Hațegului ; la apus — Țara Moților, Țara Bihariei, fiecare dintre ele avînd specificul, pitorescul, tradițiile și legendele ei, pajiștile și poienele sale, porturile și icoanele sale, care plătesc o adevărată simfonie a pămîntului transilvan, o muzică suprapămînteană.

Nici un hiatus între ele, nici un dezacord față de celelalte țări de peste Carpați, față de Oltenia, de Țara Loviștei, de Muntenia și Dobrogea — în bună parte semănături ale Ardealului — față de Țara Vrancei, a Moldovei și a Bucovinei — vaduri largi și ele a acelorași izvoare ardelene, Carpații fiindu-le, în splendida lor unitate, așa cum preciza Delavrancea, o adevărată șiră a spinării.

Țara Oașului te întîmpină cu cel mai original și mai arhaic dintre toate porturile românești, cu „țipuriturile" suculente, Maramureșul cu ctitoriile sale de lemn, ale căror turnuri înalte sînt logodite cu norii și luceferii, cu monumentalele ei porți sculptate în lemn, cu vetrele voievodale de la Cuhea și Ieud, cu amintirea primelor scrieri românești, Năsăudul — țara grănicerilor de odinioară care în 1796 au ținut calea lui Napoleon la Areda Veneției — cu cele mai frumoase zadii, catrințe, pieptare și cojoace. Țara Bârsei, cu așezări și gospodării dintre cele mai solide, „mărginimea" Sibiului, cu renumitele porturi de la Săliște și Jina, de la Tilișca și Galeș, Țara Hațegului, cu cele mai vechi urme istorice daco-romane de la Sarmisegetuza și Costești, cu secularele așezăminte de la Densuș și Maria Orlea ; Țara Moților — țara lui Horia și Avram Iancu —, cu Detunata și căsuțele ridicate pe creste de munți pînă în vecinătatea stelelor. În mijlocul Țării Ardealului întîlnești orașele Alba Iulia și Blajul, cu aripile cele mai înalte ale istoriei naționale.

Fiecare din orașele Transilvaniei au adus adevărate nestemate pentru istoria și cultura românească. Alba Iulia, orașul triumfului de la 1599 al lui Mihai Viteazul, ne-a dat **Noul testament** al lui Simion Ștefan de la 1648, Orăștia **„Palia"** de la 1688, Blajul, liceul lui Petru Pavel Aron de la 1754, Biblia lui Samuel Micu de la 1795, **„Organul luminării"** și **„Organul național"** ale lui Timotei Cipariu, Brașovul tipăriturile lui Coresi, „Arghirul" lui Ion Barac, **Foaia pentru minte, inimă și literatură** și **Gazeta de Transilvania** ale lui George Barițiu, **Deșteaptă-te române** al lui Andrei Mureșeanu ; Sibiu, marile instituții ale culturii noastre în frunte cu **„Asociațiunea pentru literatura și cultura poporului român"**, biblioteca și muzeul Astrei ; Clujul, prima universitate ardeleană ; Oradea, „Cronica" lui Șincai și **„Familia"** lui Iosif Vulcan ; Reghinul, capodopera lui Petru Maior, **„Istoria pentru începutul românilor în Dachia"**.

Transilvania este locul de vărsare al singelui craiului Decebal, al voievodului Gelu, al lui Mihai Viteazul, al mitropolitului Sava Brancovici de la Alba Iulia, al pornirii în exil a lui Inochentie Micu, al fărîmării cu roata a trupurilor lui Horia, Cloșca și Crișan, al tragediei lui Avram Iancu, a sacrelor morminte ale lui Simion Bărnuțiu, Andrei Mureșeanu, George Barițiu, Al. Papiu Ilarian, Vasile Lucaciu, Andrei Bârseanu, Octavian Goga, Vasile Goldiș și a atîtor alți eroi, precursori și înfăptuitori ai unirii.

Aici au răsunat pentru întîia oară acordurile marșului revoluționar **Deșteaptă-te române**, care a devenit cîntecul clasic al tuturor românilor, și tot aici a fost plăsmuit și imnul **„Pe-al nostru steag"**.

În Transilvania s-au născut marii scriitori Ioan Slavici, George Coșbuc, Ion Pop-Reteganul, Șt. O. Iosif, Zaharia Bârsan, Octavian Goga, Liviu Rebreanu, Ioan Agârbiceanu, Lucian Blaga, Emil Isac, Pavel Dan, care reprezintă tot atîtea culmi ale scrisului românesc, precum și genialul Aurel Vlaicu.

Aici au apărut foile lui George Barițiu și Ti-

Vasile Netea

Continuare în pag. a 4-a

O datorie de onoare

Ion Horea este un poet discret, al cărui ton pare destul de puţin adecvat fervorilor misionare. De aceea, **Un cîntec de dragoste pentru Transilvania**, reluînd marile teme ale poeziei ardelene, pătimirile naţiei şi nostalgiile fiului rătăcitor, constituie în cele din urmă o experienţă pe linia poeziei de atmosferă, cu nuanţe intimiste. Tematica socială este interiorizată, iar revolta în faţa destinului nedrept al colectivităţii primeşte tonuri mai degrabă elegiace : „La porţile bătute-n cuie, / la prunii buimăciţi de flori, / doar norii zdrenţuiţi mai suie / grăbită, umbra lor de nori. // Pe cumpăna crucificată / cioncănitorile-au tăcut, / şi alte păsări vin să bată, / dintr-un tărîm necunoscut. // Stă singură fîntîna plină, / de-atîta iarbă mă-nspăimînt ! / Cîte trădări şi cîtă vină / poate să-ndure-acest pămînt !" Un ardelean dintr-o generaţie mai veche ar fi chemat la mobilizarea energiilor, la acţiune pentru curmarea răului. De altfel, volumul celebrează cîteva asemenea figuri de cărturari şi de militanţi cu vocaţie eroică. Autorul **Cîntecului de dragoste** are însă de înfruntat un rău interior, neliniştea lui este mult mai mare, provocată de apatie şi indiferenţă morală : „Cine va porni să ducă ştire / despre cîte-au fost şi nu mai sînt, / cînd pămîntul gol în pustiire / nimeni nu l-o mai chema pămînt ? // Peste ţară, ploile-aşteptate / vin la vreme şi se duc pe rînd. / Cine-ntoarce liniştea din sate, / dinspre pacea lor de oarecînd ? // (...) Dealuri fără umbră se arată, / ceru-i gol de păsări şi de nori ! / Fără martori, fără judecată, / La umbrirea zilei te-nfiori ! / Soarele, din lumea lui de-afară, / pe-un etern gheţar întunecos, / umple ca o grindină amară / gurile fîntînilor de jos". Motivul ruperii de sat nu este acum nostalgic ca la Goga, ci poartă stigmatul lipsei de memorie, al neglijenţei şi pierderii de sine. Voinţa poetului este de a reconstitui o imagine a satului, retrăindu-i afectiv istoria şi unele momente rituale. Sînt folosite chiar accente dialectale, pentru a sugera atmosfera satului ardelean şi a împrejurimilor sale. Se vorbeşte de „contenituri", de „bercuri", de „rît" şi de „poiată". Limbajul nu este deloc îngreuiat, versul îşi păstrează acurateţea caracteristică a poeziei lui Ion Horea. De mult nu ne-a fost dat să citim o asemenea poezie a detaliului etnografic, care-şi are frumuseţea ei, poate de la generaţia lui Emil Giurgiuca şi a lui Grigore Popa. Reuşitele sînt de multe ori splendide, cum este acest oraş transilvănean de dietă, cu liceul pe care-l cunoaştem noi înşine foarte bine, şi cum am putea să-l uităm vreodată : „Amintiri de-un oraş / la margine de munţi, / sub nori de ciment. / Dincolo de deal, / peste mine romane, / lacuri adînci, / vii şi grădini... / Sîmbăta după-amiaza... / Locuri de-o altă lume... / Singurătăţi de copil, / gînduri acasă... / Sub nori, departe, / unduirea Cîmpiei... / Drumuri de oarecînd..." ! În mic, este reconstituită atmosfera unui întreg tîrguşor, reorganizînd spaţiul, prin alterarea perspectivei, ca într-o stampă din vechime. Asemenea tehnici convin cel mai mult vocaţiei lui Ion Horea, mai mult decît încercarea de a anima pînze mari în orice caz : „Să trecem puntea / pînă nu-i prea tîrziu, / cît încă nu cad / umbrele pe vale... / Să trecem peste / ochiul străveziu / care ne mişcă-n / lacrimile sale..." Sînt adevărate bijuterii acestea, măsura adevărată a unui poet reprezentativ : „Peste pîrîu ajungi în trecut, / parcă la ziua dintîi, în plutire, cu vaporii... / Buruienile-nclină răzorul de lut, / un plop singuratic îşi mai tînguie praporii. // Dumnezeu mă aşteaptă în poartă. / Umbra lui n-a căzut încă. / O cumpănă ţine găleata de toartă, / uitată în zarea adîncă". Sînt tablouri încărcate de atmosfera întregului volum, purtînd semnul deriziunii estetice, cu care însă poetul se mîndreşte, afişîndu-le ca pe un blazon. Ele îi certifică obîrşia, o realitate din care nu poate ieşi şi spre care se întoarce acum definitiv. Afirmarea ei primeşte uneori accente vag polemice, cum este această aluzie la viaţa literară, în fond o artă poetică abia deghizată : „În veacul cu nelinişti, ameninţări şi gusturi, / Eu vin dintre podbealuri şi cimafoi şi brusturi, / La faţa ta întoarsă din scoarţe şi infolii / Să cer îngăduinţă şi dogmelor şi şcolii, / Şi-aduc de peste dealuri arome vechi şi musturi, / Brumatele octombrii, încinsele augusturi, / Şi de sub îmblăcie, chiar viţele fasolii / Cu arta învăluirii ştiută din natură / De care niciodată nu voi găsi la nişte / Confraţi din îndoială făcuţi şi din restrişte / O vorbă amintită măcar, şi pe măsură ! (...) Mai spune, şi-n iubire ne ştim ca o Treime / Cu învăţaţii lumii pe care din vechime / I-aduci să-mi vadă casa, ograda şi hotarul / De care nu mai scrie acum nici Han-Tătarul. / Cînd versurile clare-s lăsate la prostime / Şi judecate-n legea scripturii anonime, / Cînd prea puţini îşi strică-n măsura lor cîntarul". Ion Horea se vrea în **Un cîntec de dragoste pentru Transilvania** un „căuzaş", ca să ne exprimăm în termenii paşoptiştilor, el rămîne într-un ţinut regesc, cu armele şi steagurile sale de martiri, despre care este conştient că nu mai impresionează „mulţimile", ceea ce nu înseamnă că au pierdut din nobleţe şi atracţie. Poetul din opera lui Ion Horea nu este un tribun, dar el păstrează taina cea mai mare, tiparul nestricat al sufletului colectiv. Cei care vor avea nevoie de „orighinalul pierdut", pentru înălţarea naţiei, îl vor găsi uneori şi în versurile şi în scrierile sale. Fără a produce o operă animată de energii mari şi de sonuri ample, Ion Horea se alătură ardelenilor din literatura noastră tot pe linie edificantă, poezia sa îşi propune un scop naţional şi militează cu mijloacele sale specifice pentru a-l realiza. Diferenţa este de structură, nu de nivel, iar cele mai bune poeme din această carte pot figura în orice antologie a literelor transilvane. Schimbarea este esenţială în „atitudinea" sa, chiar atunci cînd îmbrăţişează un motiv cunoscut, cum este cazul în acest **Dintr-un amurg** : „Trec prin cartiere democrate / cu maşini murdare şi ţigani, / parcă-aş fi o umbră de cetate / prăbuşită-n două mii de ani. // Lume de ovrei mîncaţi de lege, / de biserici vechi fără apus, / Anton Pann mai vine s-o deslege, / de la Sfînta Vineri mai în sus. // (...). Cum să vă mai ştiu pe voi, ţăranii, / cum să vă mai văd pe voi acum, / pe sub dealurile mele stranii, / din oraşul asfinţit în fum ? // Ca un cîine slab cu limba scoasă, / umbra mea pe străzi s-a furişat, / pe cînd voi ve-ntoarceţi de la coasă / şi-vă-apucă noaptea pînă-n sat. // Car bătrîn cu loitrele lăsate, / sufletul pe-aceste străzi mi-l duc. / Port în el istorii depărtate, / şi aud chemări tîrzii de cuc". Imaginea sufletului ca un car bătrîn ne aduce aminte de Beniuc, cel dinainte de '940, cu aceeaşi pregnanţă metaforică izvorîtă din asociaţii rustice. Ion Horea continuă o şcoală poetică încă nestudiată cum se cuvine, o pagină frumoasă de istorie literară naţională. Este vorba de tradiţia liricii transilvane dintre cele două războaie (cine-şi mai aduce aminte de Teodor Murăşanu, de pildă, delicatul miniaturist din **Fum de jertfă** şi din **Lilioară**, şi el un înaintaş al poeţilor ardeleni de astăzi, a cărui operă şi ale cărui acţiuni de animator literar s-ar cuveni cercetate cu amănunţime ? !). **Un cîntec de dragoste pentru Transilvania** reactualizează astfel o întreagă direcţie artistică, în limitele şi cu meritele sale incontestabile, dimensiune ce trebuie integrată conştiinţei naţionale româneşti ca unul dintre cele mai responsabile şi mai prompte ecouri ale realităţii noastre etno-psihologice. Multe publicaţii de provincie din Transilvania au fost de altfel creuzetul în care s-au plămădit opere foarte mari. Să nu uităm că aproape întreaga publicistică a lui Blaga s-a desfăşurat în paginile lor. Amintindu-ne de înaintaşii săi, Ion Horea plăteşte încă o datorie de onoare ţinuturilor de obîrşie, miraculosului pămînt ardelenesc „patria" spirituală a lui Goga, Agârbiceanu şi Blaga, a lui Coşbuc şi Ioan Alexandru, a lui Pituţ şi Ion Lăncrănjan. **Cîntecul de dragoste pentru Transilvania** este o carte frumoasă, cu ţinută artistică şi civică, o realizare de seamă în opera unui poet reprezentativ.

Aurel-Dragoş Munteanu

Satul lui Monu

Există, în proza lui Ion Lăncrănjan, o imagine definitorie care apare frecvent, începînd cu prima nuvelă amplă a autorului, „Drumul cîinelui", şi avînd o linie ascendentă ce atinge maximum în „Suferinţa urmaşilor" ; termenul recurent care o vehiculează este acela de „copcă" : copca unde unde se aruncă Raveca lui Pilu, copca unde este aruncat acel Măcinic ce a tras clopotele în sat în timpul lui Horea, copca unde scapă Nicolae, copilul lui Monu. Este un loc „însemnat" (după moartea Ravecăi apele Mureşului au făcut aici un vîrtej adînc ştiut şi ocolit de oameni), în marginea satului, pe hotar, loc de pedeapsă (Măcinic), de revoltă împotriva destinului la încălcarea legilor sfinte ale fiinţei (Raveca), de marcare a izvorului destinului (Nicolae) — un loc nefast către care Monu se întoarce mereu cu gîndul ; un fel de pîlnie a infernului pe care se poate scurge satul întreg, neamul întreg, pierind cu încetul : „Orice poate pieri aşa, un om, o ţară sau chiar lumea !... Şi poate că pierderile astea, care se petrec pe nesimţite, sînt cele mai periculoase !...", cum zice un personaj din roman. Trebuie să stea cineva de veghe asupra satului pentru a se respecta nişte legi, nişte norme general valabile, ca aceste „copci" ale Mureşului să nu prindă în hăul lor întreaga colectivitate. Pentru că ele nu sînt, în concepţia autorului, întîmplătoare, şi nu întîmplarea duce oamenii spre ele : au o necesitate, sînt un semn al pedepsei, în ele sălăşluieşte, ca să zicem aşa, zeul rîului care judecă trăgînd acolo talgerul balanţei pentru cei vinovaţi. Satul, ca unitate etnico-spirituală, are acest sistem de autodistrugere lentă dar sigură, acest ultim centru senzitiv care dirijează din subteran viaţa socială. Pentru a-l apăra de a se duce pe copcă este apt şi pregătit Monu : apt întrucît un trecut întreg trăieşte în conştiinţa eroului, cu datinile şi obiceiurile lui, cu oamenii cei vechi — „bunii şi străbunii" — cu legile morale inflexibile şi cu dorinţa, mai ales, de a rămîne veşnic viu, de a urca prin erou (în sens opus scurgerii prin copca Mureşului), de a se constitui, cum zice el, într-o „istorie vie a lucrurilor" ; pregătit întrucît presimte pericolul şi veghează permanent pentru stăvilirea lui, pentru refacerea de fiecare dată a echilibrului stricat.

Există, apoi, între gesturile lui Monu, unul semnificativ şi, în vorbele lui, una asemenea. Acea „sucire" a eroului către partener, acea „întoarcere" (sau „înturnare") obsesivă către sine însuşi — avînd ecou în „întoarcerile" lui din drum, în înconjurul satelor, în dorinţa arzătoare de a „întoarce" însuşi timpul spre trecut, de a lăsa un „semn" pentru răzbunarea prezentului („răzbunarea" neînsemnînd, în cazul lui Monu, împlinirea legii talionului, ci aducerea lucrurilor înapoi, la starea de dinaintea cauzei stricării lor, „îmbunarea" lor ; în cazul în speţă, crearea acum şi aici a vremurilor acelor „buni şi străbuni"). În caracterizarea lui Monu intră o sintagmă fixă : el este „sucit şi răsucit", astfel îi zice al lui Ţăncuş, Ionel, astfel i se zice în sat, în familie, la forurile de conducere unde ajunge cu plîngerile lui. Eroul însuşi este conştient de aceste „două feţe" ale sale dar le judecă şi, de exemplu, lui al lui Ţăncuş, Ionel, îi spune limpede : „Tu nu eşti cu două feţe, mă, eşti cu douăzeci de feţe... Tu nu crezi în nimica, vorbeşti cum se vorbeşte, **te suceşti şi te învîrteşti...**" (s. n.). În „sucirea şi răsucirea" lui Monu este o continuă măsurare a faptelor, o cîntărire a lor, un balans, un ritm între da şi nu care funcţionează ca un mecanism de ceasornic măsurînd oarecum viaţa spirituală a eroului — o judecată adîncă ce împrumută, pe de o parte, „sucirea" vîrtejului din copcă aducînd, pe de alta, „răsucirea" firii lui, contracarînd astfel sensul nefast al răului. El este neam din Simion Moldovan, acel cioban care a fugit dintr-o ceartă cu un ungurean şi cu un vrîncean aducînd cu el, în sat, un cîine, o mioară şi fluerul — acel cioban care a evitat destinul mioritic învingîndu-şi soarta — şi care apoi a întemeiat în sat jocul „căluşarilor", acea roată de flăcăi ce se învîrte în jurul răului deturnîndu-l spre bine. Monu păstrează ca printr-o transmisiune genetică de care nu pare a fi conştient calităţile străbunului său ; în gesturile şi firea sa se perpetuează, ca o continuă ameninţare înlăturată continuu, mişcarea malefică din vîrtejul copcii Mureşului — pe cînd oameni ca al lui Ţăncuş, Ionel, „se sucesc şi se învîrtesc" continuînd într-un singur sens mişcarea naturală a pîlniei, împlinind-o atît pentru ei cît şi pentru întregul sat : Ionel duce satul pe copcă, prin el şi prin mîna de „învîrtiţi" din jurul lui satul sărăceşte, se goleşte de locuitori, se scurge din istorie. El nu poate opune ceva acestei „suceli" a timpului, nu poate împlini legea cu spiritul ci alunecă ireversibil pe litera ei îngheţată căutîndu-şi febril „copca". Prin gestul firii sale, Monu reuşeşte un lucru miraculos pentru vremea lui : trezeşte în conştiinţa oamenilor o dorinţă de opoziţie la mişcările rapide, bruşte, ale epocii. După ce trage clopotul trei zile la rînd pentru copilul lui în văzul întregului sat răscolit şi răvăşit de întîmplarea tragică şi de semnificaţia ei, „Monu îşi dădu seama astfel că în sat se petrecuse o **răsucire mare şi adîncă**" (s.n.).

Pentru Monu, în vorbele şi în gîndurile lui, întreaga lume este ameninţată de un asemenea „sorb al pămîntului" precum cel ce stă sub satul său. El vorbeşte despre război ca despre „vîrtejul acela sălbatic care răvăşise toată Europa" ; „se învălătuceau şi se măcinau acolo toate neamurile Europei" ; „moara luptelor", „măcinişul războiului" — sînt cele mai frecvente expresii ale sale care trec şi asupra prezentului („moara şedinţelor" ; satul românesc piere precum griul sau porumbul care se scurge din coş la moară, etc.). O asemenea viziune asupra lumii vine în primul rînd din sentimentul ancestral al spaţiului transilvan ce se exprimă în erou. Iată-l, de pildă, în afara spaţiului său genetic : „Da, zicea el, cu un fel de alean, ca într-o reamintire, tot pe la noi îi mai frumos şi mai bine !... Ştii unde te afli... Dar aicea parcă te-ai afla într-o **scăpătoare nesfîrşită**" (s. n.). A şti unde te afli înseamnă a avea coroana de munţi şi de dealuri în zarea orizontului, a avea Mureşul cu copcile lui alături — a şti, aşadar, de ce să te fereşti, de unde vine pericolul. Sentimentul nesiguranţei, al necunoscutului, are pentru ţăranul transilvan imaginea acestei „scăpători nesfîrşite", ca şi cînd tot spaţiul devine pîlnie de „scăpare" în jos, copcă enormă şi capcană continuă. Această frămîntare geologică a Carpaţilor exprimîndu-se în vîrtej, în „arcul de est al Carpaţilor", cum zice Monu, s-a imprimat asupra firii locuitorilor şi acţionează, în subconştientul lui Monu, ca o forţă benefică : după cum străbunul său a păstrat elementele destinului — cîinele, mioara şi fluerul — reuşind să-l evite, să-şi depăşească soarta, tot astfel Monu păstrează datul geologic şi geografic fundamental, această forţă centrifugă a pămîntului ce a determinat mişcările satelor, ale oamenilor de pe scoarţa lui, şi ştie acum, este apt şi pregătit, să ţină pe loc satul închegat în legile lui străvechi. Revenind la vatră, după cele două faze ale războiului, el simte că s-a întors la el acasă într-o noapte cînd, pe nesimţite, stînd la răspîntia din centru, i se derulează în faţa ochilor tot peisajul înconjurător ca şi cînd l-ar vedea din Dealul Căluşerilor : „văzu dintr-o dată toate împrejurimile, tot satul, toate satele, văzu Bălgradul şi Cetatea şi munţii cei mari şi mereu încruntaţi ai Apusenilor, de parcă ar fi stat atunci, ziua, în amiaza mare, primăvara sau vara, în Dealul Căluşerilor, parcă ar fi cuprins totul cu ochii într-o singură uitătură, dealuri şi lunci, sate şi oameni, pluguri care arau şi oameni care mergeau în urma lor, fluierînd sau dînd încet din cap în ritmul în care se mişcau vitele, în ritmul în care se duceau şi pluteau norii pe cer...". Satul există pentru el în amintire şi dincolo de amintire, în simţuri, nu are nevoie să-l privească pentru a-l vedea, îl presimte aşa cum pre-simte viitorul şi trecutul, străbunii şi urmaşii pe care luptă să-i vadă tot aici, lipiţi de bucata aceasta de pămînt care se numeşte Dîrza, nume simbolic, îndîrjit. Într-un fel, chiar istoria satului Dîrza este istoria oricărui sat transilvan ce acţionează ca o matrice (ca o „matcă", zice Monu) şi se păstrează ca atare în conştiinţa fiilor pămîntului.

Cît despre celălalt destin al lui Monu, „destinul de rezervă", el ne apare mai mult retoric demonstrativ. Încărcat de istorie, prin tot ce face eroul simte că urmează pe altcineva, că merge pe urmele bătute. Scrie memorii peste memorii şi i se zice (chiar se crede) „memorandist" ; trage clopotul la biserică şi seamănă prin aceasta cu Măcinic, cel din timpul lui Horea ; se simte responsabil de soarta ţăranilor şi se aseamănă cu Horea însuşi. În privinţa calului, lui El Zorab, vrea să împlinească exact sensul mitului (poezia lui Coşbuc a trecut în mit) — mai ales că este calul lui Nicolae şi că băiatul a scris pe gheaţă, lîngă copcă, numele lui după ce recitase la sfatul popular, în faţa ţăranilor, poezia respectivă. Este oprit în acest singur punct de a fi un „om al trecutului", de a-şi face din viaţa lui un ritual, de a repeta prin tot ce face istoria şi mitul. Pentru că aceasta este viaţa lui Monu, un ritual, el este un personaj mitic care retrăieşte întîmplări semnificative — dintre care judecarea lui Horea are cel mai puternic ecou. Oprit fiind în timpul celebrării ritualului (cînd voia să taie gîtul calului ca să nu aibă, cumva, altă moarte decît cea pe care i-o spune numele) el se întoarce asupra propriei soţii „scriind" în cartea vieţii un semn cu totul şi cu totul nou, ieşind din canon, pierzîndu-şi identitatea. Proba nu este concludentă : Monu trebuia să-şi împlinească menirea ispăşind o pedeapsă socială, nu una criminală. Autorul a vrut, credem, să conchidă polemic deschizînd un mare proces social privind soarta ţăranului român. Sacrificarea conştientă a lui Monu merită un asemenea proces şi „o răsucire mare şi adîncă" în conştiinţa omului de azi : în fond, a murit sau nu acest om „sucit şi răsucit" care ştie să ţină satul românesc în matca lui ?

Nicolae Georgescu

Dorul de Transilvania

În descendenţa lui Goga poate fi aşezată, global, poezia lui Ioan Alexandru din **Imnele Transilvaniei** (1976). Desigur, e vorba doar de latura tradiţional-monografică din lirica bardului de la Răşinari, peste care se suprapune vizionarismul original al autorului **Vămilor pustiei.** Monografia aceasta în tonalităţi imnice, crescînd de la figuri profane la chipuri simbolice, de la eveniment la mit, conţine însă ca punct de sprijin semnificaţia **actualizării** — mai exact, a **transfigurării** unei **istorii** care e deopotrivă cea a **colectivităţii** şi a **individului.** Este, aici, şi sensul metafizicii acestei literaturi : o metafizică a colectivităţii, repetînd la proporţii universale metafizica individului. Actul — sentimental, social, politic, într-un cuvînt istoric, căci **istorie** devine orice referent în spaţiul real şi imaginar din această carte — se împlineşte firesc prin semnificaţia care îl transcende. Atare aspect e observabil de la poemul glorificînd imagini de eroi **(Imnul lui Mihai Viteazul, Ştefan cel Mare, Transilvania, Imnul Voievodului Gelu, Imnul lui Horia Rex Daciae, Avram Iancu, Imnul lui Nicolae Bălcescu)** pînă la poeziile în care, pe urmele şi mai direct vizibile ale lui Goga, apar chipuri heraldice de ţărani transilvăneni, „sfinţi" coborîţi din icoana amintirii într-un peisaj încă aureolat de „lumina lină" **(Imnul străbunilor, Imnul mocanilor, Lelea Marie, Oarba, Imnul lui Sofronie din Cioara, Ioanul Danii, Lelea Teodosia).** Pretutindeni, „duhul" ce se coboară pentru a aşterne un suflu nou, pentru a transforma icoana inertă a gîndului în prezenţă lirică. Eroii neamului nu sînt în poezia lui Ioan Alexandru numai simboluri ale colectivităţii, ci şi figuri ale rememorării, pretexte pentru derularea „istoriei personale", afirmaţii străbătute de „duhul iubirii". Istoria personală se preschimbă în mit, e redată printr-un circuit subînţeles colectivităţii. De această reciprocitate vorbeşte adesea poetul : „Din Dealul Hulii cu Iancu Avraam / Privesc Cîmpia Libertăţii sfîntă / Şi-aud oceanul de ţărani iobagi / Sub cerul tricolor cum se frămîntă. / Ceasul înalt m-a aruncat pe cal / Urechile îmi ţiuie de bucurie / Pe Ioan şi Toader din strămoşii mei / Îi văd acolo-n vale cum învie. // Unde se string în cuget la un loc / Cîteva mii de cugete din ţară / Pe limbi de foc din stele mai presus / Duhul iubirii veşnice coboară / Sumanul alb pe umerele lor / Mijlocu-ncins cu aprige şerpare / Uscat e capul de pustiu şi vînt / Şi ochii storşi de dor şi lăcrămare". **(Cîmpia Libertăţii).** „Duhul iubirii veşnice coboară" : se observă, chiar şi din aceste versuri, că figurile heraldice ale Ardealului sînt însemnul şi obiectivarea unei suferinţe, ale unui **dor** etnic căruia sensibilitatea lirică — deosebită — a lui Ioan Alexandru îi conferă dimensiunile aceleiaşi metafizici.

Dorul este substanţa „incendiară" în **Imnele Transilvaniei.** Este substanţă unificatoare : dor de părinţi, de străbunii legendari, de fapte înveşmîntate în sînge, dor de pămînt, de lumină, dor de strălimpezimea **sensului** — dorul de Transilvania. Există în volumul din 1976 un adevărat ritual săvîrşit în jurul acestui sentiment-acţiune, ca un fel de priveghi pentru care condiţia esenţială — semnul declanşator — este cuvîntul. Adică **graiul,** unic apărător şi păstrător al fiinţei : „Nu-i decît graiul singurul meu scut / Şi dragostea şi-această îndelungă / Întoarcere de taină îndărăpt / Ca trestia sub vînturi să se frîngă." **(Lupta).** Ce fel de „luptă" s-ar putea imagina în acest univers al dorului de Patrie — de obîrşie ? Cuvintele se ascund şi reapar ca revelaţie : sensul lor pare un lung „bocet" pe scut. Un chip întors înspre puterea Vorbei dintîi : „Noi n-avem alte arme de-a lupta / Aici în Transilvania mea vatră / Decît cuvintele greoaie bolovani / Ce le zvîrlim spre ceruri ca de piatră". Dorul de Transilvania este dorul de fiorul logosului, de aceea reluarea imnică a „peisajului străbun" are înţelesul unei recuceriri a credinţei în magia cuvîntului. Trans-silvania este pentru Ioan Alexandru trecere dincolo de formele imperfectei alcătuiri a universului. Tărîm care înseamnă deopotrivă Centrul lumii dar şi imaginea — „strălimpezind făpturi şi seminţii" — a marginilor ei. Adîncă „glăsuire" din fiecare cuvînt, fîntîna sensului venind din vechime, urcînd la suprafaţa scăldată în lumină, dobîndind deci demnitatea dezmărginirii în lucruri. Versuri ca „Deşteaptă Patria de / Holde din morminte" ar putea fi citite prin prisma simbolică a acestei grile, foarte apropiate în general de fiinţa însăşi a Poeziei, a celei lui Ioan Alexandru, în special. Dorul rămîne prin urmare investitura cea mai de preţ a puterii graiului, fluturare perpetuă a valorilor. Acesta este şi motivul pentru care în cuprinsul „Imnelor Transilvaniei" apar poeme dedicate lui Ştefan cel Mare, Neagoe Basarab, Mircea cel Bătrîn, Nicolae Bălcescu. Toate aceste chipuri se topesc în matricea comună a „seminţiei milenare".

Dar **Imnele Transilvaniei** desăvîrşesc tematic sentimentul în discuţie şi printr-o figuraţie pe măsură. Deşi revin elemente ale construcţiei imaginare cu care poetul ne învăţase din volume precedente (dealul, albinele, mielul, pîinea, stejarul, sămînţa, lacrima, îngerul, viţa-de-vie, vulturul, pelicanul) cărora li se adaugă puţine altele (trandafirul, de exemplu, ca substitut al sîngelui, deci ca semn anestezic al martiriului) şi li se atribuie funcţii sacramentale în rostirea lirică, populaţia hieratică a poeziei pare făcută din alt aluat. E o impresie permanentă susţinută de vocea surdă, a suferinţei, peste care se aşterne întregul edificiu, clădit pe pilonii sacri ai logosului. **Horia din Albac** este o astfel de procesiune, o deschidere simbolică spre orizontul lumii. Simbolurile se rostesc cu gravitate în muzica întunecată şi totuşi plină de „transparenţe", de cor bizantin ; asupra acestui aspect ar merita glosat. Muzicalitatea poeziei lui Ioan Alexandru este şi ea arhaică, e **cîntarea monodică** de extracţie bizantină. Nimic polifonic, chiar în poemele ample ca **Imnul lui Sofronie din Cioara** sau altele, unde textul ar putea invita la identificarea mai multor voci „cîntînd" simultan. Cîntarea lui Ioan Alexandru lasă impresia acestei curgeri singulare, care îşi găseşte împlinirea în simbol : „Muierile cu busuioc în mîini / Rup cîte-o creangă sfînt mirositoare / Şi-o-mplîntă împăraţilor pe după cap / Şi-n sînul blînd al Palidei fecioare. // Apoi ciopor se-nghesuie în cor / Şi şoptesc pe limba lor pruncească / Imnul străvechi cel rupt şi indesat / Ca nişte păstrăvi într-o rîp-albastră // Treptat corabia se umple de plecaţi / Din casa lor de ţărnă pe vecie / Cînd clopotele intră în văzduh / Nava-i demult ajunsă în pustie // Şi călătorii sînt demult pieriţi / Şi înăuntru-i patria de oase / Şi pelicanul singur în potir / A sînge proaspăt face să miroase." Dorul de Transilvania este, printr-o figură metonimică, dorul de întregul univers.

Costin Tuchilă

UNIREA-DEZIDERAT DE VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

Triumf asupra furtunilor

În **Geneza***), punct final al tetralogiei începute prin **Labirintul** (1974), Francisc Păcurariu îşi reafirmă două opţiuni vizibile, mai clar ori mai stins, de-a lungul întregului ciclu. E vorba în primul rînd de ambiţia defrişării unor spaţii literare „protejate" pînă acum prin interdicţii reale ori închipuite. Temerar ca pionierii Vestului sălbatic, romancierul nu se simte la largul său decît pe teritorii şi timpuri încă neexplorate epic. Totuşi, prioritatea abordării unor teme n-ar fi în sine relevantă dacă nu s-ar conjuga cu facultatea de a ridica evenimentul istoric la puterea semnificaţiei, **a ideii.** Farsa tragică a dictaturii regale, absurdul Dictat de la Viena, „straniul interludiu" ce a marcat pe neaşteptate viaţa Ardealului de Nord eliberat, Unirea de la 1 Decembrie 1918 (am enumerat aici, în ordinea apariţiei romanelor, motivele obsedante ale autorului) nu devin pretexte de „reconstituire" sumar colorată literar, ci premise ale unei meditaţii mai adînci asupra resorturilor ascunse ale faptului istoric, de căutare tenace, tipic ardelenească, a logicii profunde a faptelor. În consecinţă, romanele nu angajează doar **scriitorul** (ca artist preocupat de transcripţia estetică a viziunilor lui), ci şi **filosoful** şi **moralistul** ce coexistă — cu sorţi schimbători — în persoana lui Francisc Păcurariu.

Acestui simultaneism la nivelul personalităţii creatoare îi corespunde, se putea altfel ?, un pluralism la nivelul operei. Toate cărţile ciclului (dar **Geneza** şi **Labirintul** cu deosebire !) presupun, ca vitală condiţie de existenţă, incidenţa politicului cu socialul, a economicului cu ideologicul, a etnicului cu psihologicul, adică, judecînd chiar în termenii autorului, o „histologie complicată" a societăţii transilvane. Ca la toţi romancierii de cursă lungă, se disting imediat nostalgia totalităţii, voinţa de a prinde într-o strînsoare puternică, fără scăpare, lumea evocată. Astfel concepută, fresca epică are în chip necesar un substrat documentar (cîteodată chiar biografic) foarte serios. Cîteva episoade substanţiale din **Geneza** folosesc dealtfel, în stilul „autenticiştilor", documente de epocă (memorii, articole, proclamaţii) abil implicate în regia ficţiunii. Altele aduc în scenă, cu şanse îndelung calculate, personaje cu identitate istorică certă (Maniu, Goldiş, Ciceo-Pop, Aurel Vlad), însoţite de altele lesne de recunoscut chiar cînd intervine „grima". Prin aceasta ele nu rămîn simple „cópii de pe natură", ce-ar împinge repede cartea spre seria „romanelor politice" superficiale pe care le incrimina cîndva Călinescu. Prozatorul îşi domină lumea şi, cunoscînd-o scrupulos, poate şi s-o „inventeze" din interior. Nu ne plimbăm deci printre protagonişti ca printr-un muzeu al statuilor de ceară, ci întrezărim idei, tendinţe, mentalităţi ori măcar anturaje şi cercuri de interese. Paradoxal, dar numai aparent paradoxal, „pulsaţia vieţii concrete" o oferă eroii integral imaginaţi, între alţii acest self made man, Septimiu Vlad, a cărui confesie lungă, sinuoasă, dezabuzată, acaparează cu totul romanul. **Geneza** e stampa unei psihologii şi, indirect, o lume şi o istorie văzute printr-o conştiinţă în pragul schimbării la faţă. Pornind de la un exemplar de umanitate medie, mai curînd dezolantă decît exemplară (deşi un tact instinctiv îl fereşte pe prozator de riscul schematizării într-o direcţie ori în cealaltă), Francisc Păcurariu prinde o istorie de trei sferturi de veac (exact spus perioada 1848—1920) într-un roman al memoriei şi al vieţilor paralele.

Aproape naturalistă, formula celor trei generaţii (simbolizate de Gherontie Vlad, tribunul energic — şi cam limitat — de la '48, de Iuliu Vlad, idealistul incurabil ce vede idei, dar nu se descurcă în viaţa de toate zilele, şi, în fine, de Septimiu Vlad, pragmaticul în care se adună energia biologică a bunicului şi inteligenţa tatălui) nu verifică simplist puterea eredităţii, dar pune în lumină la tot pasul forţa mediului, presiunea intereselor de clasă. Dominantă e „dicţia" lui Rebreanu, identificabilă în lipsa consecventă a „stilului", în pictura scenelor de masă ori în gestul inconştient încă, dar premonitoriu : „Între cele două mişcări — cea grăbită a năzuinţelor şi cea leneşă a lumii — s-a produs o ciocnire surdă, clătinînd temeliile existenţei, trezind în oameni un ecou nedumerit (care-i făcea să privească de parcă ar fi dormit) şi o revoltă plină de cutezanţă (împingîndu-i să-şi bată tăcut coasele ori să-şi ascută securile, căci, de, ce poţi şti la ce ţi-ar putea folosi, dacă nu azi, cu siguranţă mîine !)".

Interesante sînt în **Geneza** metamorfozele ritmului epic, corespondenţele simbolice dintre acesta şi specificul timpului evocat. Lent, expozitiv, plin de meandre ca un rîu de cîmpie, cînd „filmează" în cadre lungi, reluate obsesiv, „încremenirea" impusă de dualismul dictatorial în lumea ardeleană, romanul e tensionat, agitat, cu treceri subite dintr-un registru în altul îndată ce în prim-plan se impune o perioadă de frîngere a zăgazurilor, de freamăt revoluţionar al mulţimilor. Simptomatic, singurele treceri de la regimul unei confesiuni obiectivate, rostită parcă cu o „străină gură", la „sinceritatea" inerentă persoanei I sînt de aflat tocmai în capitolele legate de aventurile lui Septimiu Vlad „prin cenuşa imperiului". Revolta chiar, lupta cu „labirintul" (ce constituie în fond leit-motivul cărţii), nu e studiată monoton, previzibil. Există şi aici un contrapunct sever, minuţios gîndit şi pus în scenă, tocmai pentru a sugera amestecul forţelor exterioare în tiparele eredităţii. Conflictul dintre cei asemănători îl preocupase, în treacăt fie spus, pe Francisc Păcurariu şi în **Tatuajele nu se lasă la garderobă.** Antagonismul dintre Onisifor Suciu şi fiul său, Sergiu, marca atunci simbolic prăpastia dintre două moduri de a înţelege revoluţia. Reluată în **Geneza** şi extinsă, cum spuneam, pe spaţiul a trei generaţii, această veritabilă demistificare a mitului transilvan al familiei se colorează rînd pe rînd balzacian, existenţialist (Iuliu Vlad nu e la urma urmei decît o fantomatică întrupare a omului care spune nu), ori pur şi simplu comportamentist. Interesul artistic al romanului e de căutat îndeosebi în ultima ipostază. Dacă în primele capitole se simt — difuz, dar insistent — discordanţe între vocea autorului şi vocea protagonistului ori măcar disonanţe între luciditatea, fatalmente limitată, a eroilor şi raţionalismul pe care li-l împrumută mai mult sau mai puţin discret romancierul, în secvenţele finale, cînd statura lui Septimiu Vlad umple scena, nota de artificialitate dispare, făcînd loc purei obiectivităţi. Fără idealizări, romancierul îşi urmăreşte personajul, cercetîndu-i cu o răceală de clinician **aventura socială** şi, mai ales, **aventura conştiinţei.** Faptele sînt relatate nud, la lumina înţelegerii tîrzii, la care ajunge un personaj prins mereu în ceaţa faptelor istorice. Sigur pe tehnica simbolizării, scriitorul exploatează inteligent motivul pînă şi într-un „pastel" gratuit în aparenţă : „Ceaţa suia dinspre Someş densă, picloasă şi rece, se vălătucea incert şi viclean peste stîncile Cetăţuii, se ridica domol, fără grabă, pe coastele Dealului Feleacului şi spre Hoiu şi Tăietura Turcului, ştergînd contururile, lăsînd abia bănuite luminile oraşului, transformînd lumea într-o vagă mijire abia desluşită, într-un tărîm neclar, confuz, haotic, unde ordinea realului părea să fi fost abolită şi totul putea să se întîmple fără să mire pe nimeni." Conotaţiile ridică brusc nota lirică la înălţimea unor semnificaţii superioare, iniţial ascunse. Din ceaţa confruntărilor sociale, politice, naţionale se iveşte o lume, se conştientizează raporturile insului cu raţiunea istorică. În această ceaţă invocată statornic, fascicolul epic aruncă lumini puternice asupra unei istorice „faceri" : geneza dreptăţii pe pămîntul Ardealului, proces încununat de Adunarea de la Alba Iulia. Spre acest esenţial act istoric converg toate firele romanului, sub semnul unui simultaneism ce face posibile şi reflecţia problematizantă şi descripţia caleidoscopică a mediilor. Timpii, întîmplările, stările de conştiinţă, actele eroilor se suprapun, din alternarea lor vertiginoasă, din jocul lor de oglinzi rotitoare iscîndu-se pe nesimţite o frescă de amploare, dramatică prin premise, dar calmă, aşezată în albia unor adevăruri şi deveniri ireversibile, prin concluziile ei. Între **agonia** unui imperiu măcinat de vicii organice şi **extazul** unei dreptăţi istorice înfăptuite în 1918 şi pentru români, romanul lui Francisc Păcurariu reţine şi transcrie în cheie epică tumultul unui timp de triumf românesc asupra furtunilor.

Ioan Adam

*) Francisc Păcurariu : „Geneza", Editura „Dacia", 1983.

O lecţie de istorie

Urmare din pag. 1

Misail Călugărul de la Simeon au născut, cela fiiu, cestalalt nepot. Şi mult mă mir de unde au luat aceste basne". Ancheta lui Miron Costin se îndreaptă către oamenii de cancelarie ai timpului, aceasta era logofeţia, pentru a da de urma unei iniţiative a cărei origine totuşi îi rămîne neclară. **„Dacă n-a fostu dară dintîi scrisoare în ţară şi nici streinii n-au ştiut şi nimica n-au scris, de unde sîntu aceste basne cum ca să fie fostu moşii ţării aceştia din temniţile Rîmului, daţi întru-ajutoriul lui Laslău craiul unguresc ?"** Vechimea şi unitatea romanilor, scrie Miron Costin, înlătură această legendă, deoarece, ei erau toţi la locurile de astăzi pe vremea acelui crai. Important este să cosemnăm că învăţatul umanist român se află în faţa unei calomnii a cărui origină o caută şi pe care o combate prin forţa evidenţei. Scriitorii români au avut, de la începuturi, iniţiativa afirmării unităţii românilor şi pămîntului lor, ca şi a combaterii calomniilor asupra poporului român.

De unde au pătruns în cronicile româneşti aceste legende ne-au arătat-o studiile istorice mai noi. Ele sînt venite din afara ţării. Reconstituind traseul şi contextul acestor bazne ajungem la autorii lor, de obicei autori poloni sau maghiari de cronici în limba latină. O istorie a „romanităţii românilor" ne arată că aceste cronici au înregistrat firesc originea romanică a românilor şi au dat explicaţii corecte numelui de Vlah, cu mici excepţii. Aceste excepţii sînt însă foarte caracterizante. Unul din aceşti cronicari notează că despre vlahi nu s-a scris nimic nu pentru că n-ar fi existat acolo unde se aflau în evul mediu şi acolo unde se află şi acum ci pentru că erau un neam paşnic, care nu provoca evenimente de competenţa cronicarilor de curte, adică războaie medievale. Cît stau în pace şi ceilalţi îşi fac războaiele şi-şi afirmă pretenţiile, tonul şi discursul acestor cronici este leal în ce-i priveşte pe români : vlahii sînt aici din vechime, sînt paşnici, de origine romană. La un moment dat imaginea se tulbură însă şi încep să apară informaţii noi : cum că origina ar fi impură, iar venirea lor pe aceste locuri mai tîrzie : sînt „baznele" şi „ocările" care l-au nedumerit şi l-au mobilizat pe Miron Costin. Dacă ilustrul scriitor ar fi avut sub ochi, ceea ce era desigur imposibil, graficul acestor opinii în scurgerea lor cronologică, enigma s-ar fi simplificat. Constatarea cea mai la îndemîna oricui este că tonul şi atitudinea cronicilor vecine faţă de vlahi sînt leale atît timp cît românii nu trec la afirmarea lor politică. Cîtă vreme ei nu tulbură în vreun fel echilibrul dorit de regatele şi imperiile vecine interesate, afirmaţiile despre români rămîn corecte şi obiective. În momentul în care încep să-şi apere drepturile istorice, în momentul în care se afirmă în plan major pe scara istoriei europene imaginea lor în cronicile pomenite se tulbură, şi apar „baznele" şi „ocările". Două exemple sînt elocvente, deşi numărul lor poate fi înzecit. Cronistica polonă prezintă în general aşa cum trebuie poporul român şi originea lui. Este suficientă însă bătălia de la Obertin din 1497, cînd Ştefan cel Mare înfrînge regatul polonez într-o luptă al cărui episod este Dumbrava Roşie, ca aceste cronici să intre în regimul de baznă la adresa românilor. Cine nu confruntă textul cu contextul său istoric, cine nu face legătura dintre victoria lui Ştefan cel Mare şi modificarea opticii cronicarilor umanişti polonezi nu va înţelege cauza. Aceeaşi este situaţia cu cronicile maghiare de după Mihai Viteazul deşi unele reacţii sînt şi înainte. Cronicarul Samöskozy care pînă la intrarea lui Mihai Viteazul în Transilvania înfăţişase pe români în lumina pe care istoriografia umanistă îi prezentase pînă atunci, îşi schimbă brusc atitudinea şi cade în „bazna". Acest grafic al fluxului şi refluxului opiniilor despre vlahi sau români corespunde unei dinamici a politicii româneşti în context european. Fără avantajul acestei distanţe Miron Costin îşi punea în chip repetat aceeaşi întrebare : **„Şi mult mă mir de unde au luat aceste basne".** Ele se aflau în istoriografia polonă pe care Miron Costin o cunoştea, în bună măsură şi avea o explicaţie pe care timpul o pune în lumină cu evidenţă. De ori cîte ori ţările româneşti s-au ridicat la demnitatea unor mari acţiuni politice şi patriotice, de atîtea ori numele şi figura lor a fost desfigurată în comentariul invecinat. O lecţie de istorie care-şi prelungeşte semnificaţia. Întoarcerea înapoi la Miron Costin ne-a arătat că de la primele apariţii importante, scriitorii români se afirmă ca susţinători ai unităţii românilor şi ca adversari ai baznelor puse cu deliberare pe seama poporului român.

Ave, Transilvania, ave!

Urmare din pag. a 3-a

motei Cipariu, **Telegraful român** al lui Andrei Şaguna, **Tribuna** lui Slavici, care au popularizat deviza că **„Soarele pentru toţi românii de la Bucureşti răsare", Familia,** la care au debutat M. Eminescu, George Coşbuc, Octavian Goga, **Luceafărul,** redactat de O. C. Tăslăuanu, în paginile căruia s-au impus poezia de aramă a lui Octavian Goga şi proza lui Ion Agârbiceanu, **Tribuna** şi **Românul** de la Arad, adevărate monitoare ale unităţii naţionale, **Unirea** de la Blaj şi atîtea altele.

Timp de veacuri, Transilvania a fost un izvor nesecat de energie şi spiritualitate românească, de valori culturale şi artistice, de îndemnuri la realizarea unităţii naţionale proclamate la 1 decembrie 1918 în cetatea istorică de la Alba Iulia.

Acum cînd se împlinesc 65 de ani de la înfăptuirea marelui act, cugetele întregii Românii se îndreaptă spre Alba Iulia, spre Transilvania, cu aceeaşi veche admiraţie şi dragoste, unirea de la Alba Iulia fiind momentul cel mai înălţător al istoriei românilor.

Ave, ave, ave !

ANTOLOGIA **Luceafărul**

SENSUL MARII UNIRI

UNIREA-DEZIDERAT DE VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

„Literatura este chemată să reliefeze convingător noua condiţie umană din societatea noastră, idealurile, frămîntările şi aspiraţiile omului nostru nou, universul său spiritual tot mai bogat, virtuţile şi trăsăturile sale morale înaintate, să militeze pentru triumful noului, al idealurilor de dreptate şi libertate socială."

NICOLAE CEAUŞESCU

Marea Unire proclamată la Alba Iulia la 1 decembrie 1918 cu cel mai profund democratism, prin folosirea dreptului la autodeterminare al poporului român din Ardeal, Banat, Crişana şi Maramureş, adică a imensei majorităţi a populaţiei acestor meleaguri, a constituit împlinirea unui vis multisecular şi biruinţă a unei lupte de eliberare naţională şi socială care a cerut nenumăraţi martiri.

Împlinire a unui vis, care pentru neamul românesc a fost, de la naşterea sa pe pămîntul vechii Dacii, izvor dătător de viaţă, de putere de a rezista şi de a crede în viitor chiar şi în vremurile cele mai vitrege, cînd puhoaiele revărsate peste el păreau capabile să-l şteargă nu numai la o vremelnică „retragere din istorie" (cum spunea Lucian Blaga) ci la dispariţie pe veci, sau cînd silnicia şi asuprirea feudalilor îngimfaţi erau atît de cumplite încît se înverşunau să-i răpească şi ultimul refugiu : limba strămoşească.

Visul acesta al venirii vremii unei Daco-Românii libere, independente şi puternice s-a hrănit din conştiinţa niciodată umbrită, pecetluită, prin limba pe care poporul nostru şi-a păstrat-o sub asaltul tuturor viforelor istoriei şi de numele pe care n-a contenit să şi-l afirme cu mîndrie atunci cînd i se aruncau în faţă numai nume de ocară, conştiinţa originii comune şi a unităţii prin grai, obiceiuri, mod de a gîndi şi de a vedea lumea, şi identitatea de năzuinţe. Această conştiinţă a dobîndit temelie neclintită, de cremene, prin cercetările marilor noştri cărturari — de la Dimitrie Cantemir la corifeii Şcolii ardelene sau la reprezentanţii străluciţi ai istoriei şi filologiei noastre moderne, care au dezvăluit lipsa de fundament ştiinţific al teoriilor (atît de ridicole dar vînturate cu atîta rîvnă şi astăzi) despre obîrşii fantastice sau fantasmagorice ale poporului nostru şi ale limbii sale.

Dar visul Daco-României viitoare s-a întemeiat cu aceeaşi putere şi pe faptă. Cea dintîi a fost aceea a lui Mihai Viteazul, din a cărui vrere sprijinită pe geniul unui mare vizionar, s-a născut pentru prima dată chipul României viitoare, pe care avea s-o transforme în realitate ireversibilă Marea Unire din 1918. Din fapta lui Mihai Viteazul s-a întărit visul străvechi al neamului nostru şi s-a dovedit posibilitatea realizării lui depline, constituindu-se în obiectiv politic esenţial urmărit de românii din toate „ţările" româneşti istoriceşte constituite, şi ridicat cu răbdarea şi perseverenţa cu care firişoarele de apă macină stîncile cele mai semeţe, pe treptele tot mai înalte de conştiinţă naţională. În 1733, cînd în Dieta feudală de la Cluj a pătruns primul român : Inocenţiu Micu Clain, şi a cutezat să ceară două lucruri atît de elementare şi de firesti ca pîinea şi ca apa : ca neamului său oropsit să nu i se mai spună „plebs valahica" ci „natio" sau „gens" şi să i se acorde egalitate în drepturi cu „naţiunile recepte", cutezătorul era să fie aruncat pe fereastră, iar în condicele Dietei s-a notat cu oroare: „el cere lucruri pe care nimeni nu le-a cerut niciodată de la strămoşii noştri şi nu le va putea cere nici de la urmaşii noştri!". În 1918, cînd „naţiunea română" din Transilvania, Banat, Crişana şi Maramureş a declarat solemn că nu mai recunoaşte nici o stăpînire străină şi înţelege să-şi hotărască singură soarta, împăratul de la Viena, apoi guvernul de la Budapesta nu mai ştiau ce promisiuni să facă odinioară disprefuitei „plebs valahica" pentru a o îndupleca să rămînă în braţele lor ocrotitoare, venindu-le acum în rînd să prezinte „suplici" şi „memoranduri" şi „apeluri" celor pe care timp de lungi veacuri au refuzat să-i asculte.

În această dovadă a capacităţii unui popor asuprit şi vitregit timp de multe secole de a răsturna lumea şi de a-şi dobîndi dreptatea constă măreţia Marii Uniri!

Iar sensul ei foarte profund este capacitatea poporului român, dovedită prin Hotărîrea de înaltă noblefe de la Alba Iulia de a aplica faţă de toate naţionalităţile conlocuitoare învăţămintele dobîndite din teribilele sale suferinţe, şi de a refuza tentaţia de a deveni el însuşi, la rîndul său, asupritor al altora, proclamînd, dimpotrivă, cu toată fermitatea deplina egalitate în drepturi, cu el, a naţionalităţilor conlocuitoare, dreptul lor de a-şi cultiva limba, cultura specifică, obiceiurile, de a se bucura de toate drepturile şi libertăţile pe care el era hotărît să le înfăptuiască.

Sensul Marii Uniri consistă în Omenie.

Francisc Păcurariu

1 Decembrie 1918

La Alba au venit să-i aducă istoriei
aminte. La
Alba aduceau în ei adevărul, adevăr
purtat ca o
torţă din tată în fiu de-a lung de secole,
adevărul
curat ca o lacrimă, pînă atunci lacrimă
de durere,
de atunci înainte şi în veci lacrimă
de bucurie.
Adevărul erau ei. Ei — românii ştiuţi, ştiuţi
între
ei după vorbă, port, datini, ştiuţi şi dincolo
de ei,
ei — păstrători de excepţie (sub atîta
revărsare
străină) ai vremii de început, ei, al căror
stindard,
dreptul de întîi născut, era dreptul ireversibilei
izbînzi asupra neîncheganului.

Ei — încleştaţi de-a lung de soartă
cu pămîntul,
numai cu pămîntul acestui pămînt, îi ştia
lumea, îi
ştia ţara, numărul lor era numărul
bulgărilor de
pămînt rămaşi în urma plugului cînd trage
brazda,
la fel de tăcuţi, la fel îndurînd. Şi pămîntul
prin ei
respira..., şi aşa s-au păstrat, prin muncirea
acestui
pămînt..., şi aşa mureau, prin primirea
acestui pămînt...,
şi aşa se năşteau, prin vrerea acestui
pămînt...,
şi aşa trăiau cu pămîntul de-a lung de
vreme unul de
altul flămînd.

La Alba au venit mulţi, grei, tăcuţi
şi s-au aşezat
în cumpăna istoriei şi talgerul s-a aşezat
definitiv
pe pămînt.

Vrem una cu ţara să fim, au zis şi
de pretutindeni
ţărina ţării a vuit : dintotdeauna,
acum şi pururea români în întregita
patrie română !

Mircea Şoncuteanu

Ţara, din Unire,..

...Coamele cailor roase-s de vînturi —
ce întuneric e în semînţe :
trec peste ţară semănătorii călări.
Pustietăţi lasă-n urmă,
colţii de lup prind să crească,
lumina chircită se-ascunde-n iască
şi fumuri se-nalţă în patru zări.

Păsări de pradă — aripate popoare —
în valuri pogoară din cerul de foc ;
albie-şi sapă-n tăcutele drumuri
cenuşa, şi ea răpitoare.
Vînturi şoldii se înalţă din cercuri de apă,
steaua în ceruri se-ngroapă...

...Ţară, de te-ai întrupa,
te-ai întrupa-ntr-o femeie bătrînă
cu suflet de lacrimă, povestitoare de
vreme trecută
apoi te-ai întoarce-n trup revolut de
tînără fată
profilată pe cer cu stindardul în mînă —
Ţară, din unire şi din putere născută.

Marcela Mariana Milcu

În zori, patria

În zori, patria
împrejur luminează
cu prima brazdă
răsturnată în palmă
cu primul parfum
al narcisei, al nealterării
iată, văzul meu
iată, bucuria mea
egalul tandru
care mă ţine-n picioare
ceea ce nu se poate mări
nici micşora
în zori, patria
fereastra dintotdeauna deschisă
pragul cu floarea de tei
răsfirată-n heraldice împliniri.

Întregirea

Din nou, ai noştri
în sfînta, alba zi de 1 decembrie
după atîtia ani de suferinţe
nemeritată ură, umilinţe
din nou, ai noştri
cu Carpaţi, cu ape
coline dulci lăsate din străbuni
le-avem din nou
sîntem din nou stăpîni...
iar, împreună
neamul nostru falnic
cum să îl rupi bucăţi
între tratate
rapace înţelegeri, borne false
ne-am ridicat cu toţii
de sub brazde
din pietre tari
ne-am închegat din astre
ne-am prins sînge de sînge
vii de vii
să întregim poporul
ciuntitei Românii...

Victoria Milescu

ARGUMENT

Cei care semnează în aceste pagini ale „Antologiei **Luceafărul**" sînt cu toţii membri ai Cenaclului „Numele Poetului" de la eleva de 16 ani Corina Toma, prozatoare incomparabilă, credem noi, pînă la cercetătorul erudit şi poliglot, sfios şi modest care este Mihai Culman... Am dorit să sărbătorim apoi evenimentul de la 1 Decembrie 1918 şi într-o formă mai **vie**, şi anume printr-un dialog al tinerilor noştri cenaclişti cu prozatorul exemplar care este Francisc Păcurariu, cel într-a cărui operă românească conviefuiesc organic **ştiinţa** şi **conştiinţa** faptelor istorice petrecute pe atît de zbuciumatul pămînt românesc al Ardealului...

Aşa precum am spus-o şi am scris-o la inaugurarea Cenaclului nostru, pentru deslufirea trecutului literaturii române e necesară o mai profundă cunoaştere a istoriei noastre, fericiţi că această **cunoaştere** e azi **sărbătoare naţională.**

Cezar Ivănescu

Poarta de aur

Pămîntul pe care-l sărut
este cel desăvîrşit.
A venit un Om cu inima în palmă
şi inima l-a rotunjit...
Şi deopotrivă rotunjesc şi ochii
ai sortitului ţării bărbat
care încărunţeşte să strălucească
zborul păsării nerepetat.
Şi uneori visează amîndoi
poarta de aur prin care trece-n
străderparte
ctitoria unui neam
şi amîndoi întîmpină naşterea celor
neîntîmplate.

Istoria la zi

Fiul ţării umblă din suflet în suflet
şi aşterne cîte un gînd rotund, liniştitor.
Fruntea omului asudă de efortul zilei
pe care mîinile o trag spre viitor.
Şi dintr-odată totul devine istorie
Străbunii horesc pe sub pămînt,
copiii învaţă cum se umblă peste puterea
subterană
şi tricolorul, de origine eternă,
uneşte soarele cu-n legămînt.

Valeria Deleanu

Acei bărbaţi

Despre acei bărbaţi vă vorbesc...
Ei
în faţa UNIRII
creşteau
Altoiţi într-un ţipăt de lut
Şi ruguri de doine-aprindeau
Cu mîini mirosind a ninsoare,
Pe umeri purtau de veacuri acest anotimp,
Carpaţii — ca nişte faguri de soare.
Ca-ntr-un cuptor de vise
Gîndul UNIRII se rumenea lîngă-o pîine
În timp ce
istoria
rupea din Ardeal
Răni foşnitoare de miere.
Pe-acei bărbaţi
I-am văzut străbătînd adevărul
Cu timpul răstignit în pupilă ;
Dinspre ei coboară mereu către noi
Lumină,
îndemn
şi putere.

Zidim un popor

Să batem la porţile Albei —
Lumina foşneşte uscat
Pe obrazul istoriei,
Cuvîntul SPERANŢĂ
De vulturi în cioc e purtat ;
Dar drumul nostru
Printr-o lacrimă trece,
Pămîntul
E o rană ce încă mai doare
Timpul UNIRII
Îl mîngîiem cu iubire
În bobul de grîu,
În ierburi,
În slove,
De-a lungul acelor visate hotare.
Să batem la porţile Albei
Cu mîini încercănate de dor —
E vremea să scriem
Pe frunzele dimineţii :
— Sufelcaţi-vă gîndul,
Veniţi să zidim un popor !

Mirela Mitrofanovici

La Marea Unire

La Alba, înălţînd privirea
stă tot poporul în alai.
Dinspre Carpaţi porneşte ştirea
că falnică vine oştirea
viteazului voievod Mihai.

De zarvă mare, ţara-i plină
se buciumează din Cîmpeni
păduri de fag, încet suspină.
În faţa ţării se înclină

semeţii munţii Apuseni.
„Înainte" — tulnice răsună
şi culmile se limpezesc,
În toată ţara-ecouri tună,
Oamenii bravi din văi se-adună
se prind în jocuri împreună
pe plaiul veşnic românesc.

Mihai Culman

Alba Iulia

Îşi deschide Cetatea
porţile-adînci
şi e pîinea o casă a soarelui
după care,
ni se rotunjesc braţele,
ni se rotunjesc braţele —
puternice plante dospind
seminţii rotitoare.
Îşi deschide Cetatea
porţile-adînci,
o lumină izbăvitoare
e sol,
o tăcută chemare

şi noi trecem, mai trecem,

ne e dorul
un arbore de-mpăcare —

şi noi trecem, mai trecem,

ni se rotunjeşte inima,

ni se rotunjeşte inima...

cerc de lumină
peste cerc de lumină,

este hora ce ne-nfăşoară

mă închin,
doar luminii mă-nchin !...

Un frunzar este sîngele,
o ascunsă comoară...

mi se rotunjeşte inima
şi mă-nchin....

Ochii mei sînt comorile

după care,

se-arată Ziua —
Şi să nu cuteze nimeni
să mi-atingă inima,

uriaşă pulsînd,
în păduri le
şi în ape le
şi în munţii
neamului meu !

Iuliana Paloda

Oraşul erou

Sus la Alba, în cetate
Clopotul Unirii bate ;
Bate bronzul şi adună
Toată naţia română

Luminează tricolorul
Orice casă din Ardeal
şi Mihai — biruitorul
E la Alba, sus pe cal

Apusenii toţi dau ştire
Ianculuí de sub gorun
Se-mplini marea unire
Visul oricărui român

Alba Iulia — vitează
Oraş sacru şi erou
Toată românimea trează
Ai unit-o tu din nou

Ai Carpaţii drept coroană
Şi pre fiii tăi stăpîni ;
Alba Iulia română
A poporului român.

Vasile Bardan

Colindă prin cercul Unirii

O călătorie prin cercul de lumină al Unirii
vestitor de spaţii peste unda clară
destinată ţării a se uni pe vecie
este o călătorie milenară.
Din acest cerc
ne privesc în simfonii de iubire
ocrotindu-ne de durere
eroii întru veci.
Cerc de spaţii şi doruri
cerc de ţară, este în noi o respiraţie albastră,
o amintire de simboluri
un dor de împlinire totală.
Azi ecoul Unirii vine din sînge
ochi înmiresmat ca tăria cetăţii
călătorie a culorilor pe abisul luminii
într-o nemuritoare coloană.
Ţara unită din rugi de lumină
într-o dăltuită izbîndă
este pămîntul ocrotit de copiii
care ne cheamă să le dăruim iubirea
înflorind din trupuri de pace şi slavă.

Florentin Palaghia

Silabe de dragoste

Munţi de lumină ziua aceasta floare albă
rostogolindu-şi petalele-n fereastra privirii
zorii ivindu-se
asemeni unui film în care silabe de dragoste
ne cresc în auz stările
un arc încordat sentimentul iubirii
lovind această zi
oglindă în care ne privim rădăcinile
cîntec al UNIRII o întinsă palmă de cer
mîngîind Carpaţii
unde strămoşii răsar privirile
ca un adevăr ridicat.

Mihai Constantin

Martoră a evenimentelor

Marile momente ale istoriei naționale și-au găsit în poezia românească transfigurarea artistică la o înaltă altitudine emoțională. Mesajele trecutului vin spre noi prin forța convingătoare a metaforei, păstrînd vie conștiința eroismului și tenacității unui popor care și-a manifestat dîrzenia în momentele decisive ale istoriei sale. Poezia românească a însoțit sincronic sau prin rememorare toate marile evenimente ale nației și le-a înnobilat prin versuri de o puternică forță evocatoare. Ideea Unirii, idee care a străbătut epocile sub forma unei dorințe radicale a neamului nostru, și-a găsit o expresie mobilizatoare în lirica autohtonă. Să ne amintim că alături de lozinca europeană a revoluțiilor din 1848 ca : libertate, egalitate și frăție noi am mai adăugat și un alt țel : Unirea. În zilele fierbinți ale revoluției burgheze Simion Bărnuțiu a arătat, într-un discurs patetic ținut pe Cîmpia Libertății, dorința nestrămutată a poporului de a trăi într-o singură țară. Momentul este surorins de Șt. O. Iosif în emoționanta poezie „Cîmpul Libertății" : „Ei simt că-ntîia oară-i leagă / un dor adînc de neam întreg / Aleargă toți să-l înțeleagă / Și cît de bine-l înțeleg." Poetul glorifică actul revoluționar dar formulează și o interogație mobilizatoare vizînd desăvîrșirea actului istoric al Unirii, rămas în timpul revoluției la stadiul de proiect : „O, sfîntă zi de sărbătoare / Popor voinic din văi și lunci / Te-om mai vedea odată oare / Precum te-ai arătat atunci ?".

Unirea din 1859, o mare victorie a neamului nostru, a însemnat realizarea parțială a unui vis milenar. Eveniment de maximă importanță națională, actul Unirii din timpul lui Cuza l-a inspirat pe Vasile Alecsandri care a dat prin „Hora Unirii" una din cele mai frumoase poezii patriotice din literatura noastră. Valoarea ei constă în autenticitatea sentimentelor transmise, în expresivitatea ei memorabilă și cantabilă : „Hai să dăm mînă cu mînă / Cei cu inimă română / Să-nvîrtim hora frăției / Pe pămîntul României." Solaritatea imaginilor simbolizează fericirea din sufletul poporului care vede în Unire triumful istoric mult visat : „Și să vadă sfîntul soare / Într-o zi de sărbătoare / Hora noastră cea frățească / Pe cîmpia Românească." Dorința de unitate națională continuă să străbată ca un fir roșu istoria modernă a României, fiind unul din principalii factori de mobilizare a maselor. Cunoscutele versuri ale lui Ciprian Porumbescu reflectă această stare de spirit a vremii. Ele emoționează și astăzi prin vibranta lor chemare : „Pe-al nostru steag e scris : Unire/ Unire-n cuget și-n simțiri / Și sub măreața lor umbrire / Vom înfrunta orice loviri."

Desăvîrșirea unității naționale la 1 decembrie 1918, prin unirea Transilvaniei cu țara, a însemnat realizarea istoricului ideal al românilor. Ecourile evenimentelor de la Alba Iulia străbat lirica marelui poet transilvănean Octavian Goga. În poezia sa „Vita nuova" înfăptuirea dreptății istorice e redată prin simbolurile descătușării de povara hotarelor. Versurile au o puternică forță sugestivă, o combustie dramatică : „Te-am dărmat hotar de-odinioară / Briu împletit din lacrimi și din sînge / Veriga ta de foc nu mă mai stringe / Și lanțul tău a încetat să doară." Același motiv poetic îl întîlnim și la Tudor Arghezi în „Balada Unirii". Aici e redată, într-o formă alegorică, lupta românilor pentru unitate națională, luptă încheiată odată cu mărețul fapt de la 1 decembrie 1918. Sonoritatea folclorică a versurilor sugerează faptul că ideea de Unire are vîrsta acestui popor : „Într-o zi s-au sfătuit / Cumpăna de răstignit / S-o dărîme negreșit / Secerindu-și rapița / Două-au spart și granița. / Și din seceră, scînteia / O trezi pe cea de-a treia / Suferință cu noroc / Au luat granițele foc."

Poezia contemporană, puternic ancorată în tradiția neamului, continuă rememorarea actelor istorice exemplare. Evenimentul Unirii de la Alba Iulia îl întîlnim în planul expresivității lirice la Al. Andrițoiu în poemul dramatic „Unirea Transilvaniei cu țara" : „Cetatea Alba Iuliei. Aici / Trimișii obștei cu-mputernicire / Sosesc, cu gînduri bune, de voinici / Și cer unirea Patriei : Unire !". Participarea alegorică a întregii naturi la înfăptuirea unei misiuni istorice capătă valoare de simbol în poemul lui Eugen Frunză „Alba Iulia 1918" : „Destul a fost să plîngă Oltul / cu lacrimi negre val de val, / izbind hotarul de osîndă, / strigîndu-și vatra din Ardeal /. Destule clopote sunară / La moartea celor frînți de țară". Ziua mării Uniri, prin semnificația ei emblematică, intră în circuitul cosmic, se ritualizează. Poemul lui Ion Iuga „Vrem să ne unim cu țara" exprimă tocmai această întrepătrundere dintre faptele umane și ciclurile naturii : „La Alba a patra oară binecuvîntată / sfînta noastră unire, a tuturor la ceas dintre brumă și ger / cînd doarme în lut sămînța curată / și crește cu noi în ogor." Visat de români și înfăptuit de români, actul Unirii de la Alba-Iulia reprezintă dovada tenacității unui popor care și-a cucerit drepturile în istorie prin propriile forte. Acesta e mesajul poemului „Alba-Iulia" de George Tărnea : „Deci nici intrarea noastră-n drept / Nu ne-am făcut-o din afară / De vreme ce purtăm în piept / Întregul numelui de țară."

Rîndurile de mai sus demonstrează că poezia românească s-a contopit întotdeauna cu marile ritmuri ale istoriei. Martoră a evenimentelor, ea întreține vie flacăra conștiinței neamului.

Alexandru Horia

Cîntecul Unirii

Dor cărunt, înlăcrimat, trist „copil al
suferinței" –
Cum l-a-nfiripat pe strune bardul de
la Rășinari –
E o neagră amintire, ca-ntunericul seminței
Ce-nflorește cerul apei cu luceferi –
nenufari...

Ca-n trecut, Valahiei să-i deschidem
poarta larg,
În Ardeal și la Moldova pleacă-n zbor
M.hai, călare,
Clopote-s Alba și Putna, vechi hotare-n
vînt se sparg,
Spițe purpurii adună roata țării – ochi
de soare.

În țărîna din legende, voievozi am îngropat,
Visul nostru – stea-n fîntînă – a dat
chip baladelor,
Și-a rodit în bronz ecoul, Vodă-Cuza
l-a-ntrupat –
Domn frumos ca un sigiliu, luminat
de tricolor.

Din adînc de timp, Moș Roată picură
dulce cuvînt,
Ce-i zidit la temelia înfrățirii românești,
Ca „să dăm mînă cu mînă" neamul lui
sărac s-a frînt –
Bunii – la Călugăreni, străhepoți – la
Mărășești...

Blînd cerneau cireșii iernii, dinspre munte,
calde flori
Cînd, pe poarta Albei Iulii, am crescut
din șute-n mii –
Riuri ce-și găseau făgașul, revărsate-n
roșii zori –
Din iubire, dîndu-i țării rotunjimea inimii.

Păsări am iscat, de foc, doar în insomnii
de fum,
Frați prin grai și rădăcină, am întins spre
piscuri ramuri,
Calea celor mulți, prin singe, azi e
comunistul drum,
Ca și zborul în aripi, noul vis e-nscris
în flamuri.

Cîntece din trei culori țese-acum stelara oră,
Crin al păcii ni-i Unirea, și-i izvor
de apă vie,
Nestematele seminței urcă-n stemă
spice-n horă –
E inelul logodirii cu albastra veșnicie.

Valentin Caragea

Ziua Luceafărului

Oamenii întrebau de vultur
ei nu știau de osia lumii
se tot gîndeau la curcubeu
aveau mîinile muncite
îndurerate
de coarnele plugului
ochii întunecați
de norii tranșeelor

Și iată : a venit ziua
Luceafărului
nu mai înainte
de a ne fi revăzut
pe altarul cel mare al
jertfelor

Toate spicele în același trup
toți ai noștri traversînd munții
vămile istoriei și ale durerii
de la Alba la Putna
zborurile toate
într-unul singur
gîndul că am fost și sîntem
la sărbătoarea Unirii

cu făclii în mîini cinstim
la porți

pe anonimi și pe mai marii
bărbați ai neamului.

Hora albastră de cuvinte

bună dimineața țară mamă
unire, bună dimineața
eu vin din străbuni
o holdă bogată de gînduri
și drag îmi e totul aici
fructul de măr
spicul de grîu
bună dimineața erol
de la temelia cetății
faptele voastre sînt binele meu
al fiecărui român din Ardeal,
din Moldova, ori din Muntenia,
ce clar lumina curge peste voi
cu tricolorul veșnic fluturînd ;
E SCRIS PE TRICOLOR UNIRE !
inima mea dă în rod
bate ca un minereu în pîntecul gliei
titani ai trecutului meu
poetul e cu voi prin oseminte
horă albastră de cuvinte...

Ion Machidon

Poem cu aleasă dedicație

există o întoarcere din cuvînt
cum au fost
întoarcerile de la moarte

cum au fost
întoarcerile de pămînt

o revenire există de fiecare dată
cum din ucis s-a întors eroul
cum din pămînt
numele s-a întors

există această revanșă a lucrului :
o țară nu poate fi muntele
o țară nu poate fi fluviul
fără imensa cîmpie de nume
acolo e nașterea
cu
întoarcerea de la moarte
cu
întoarcerile de pămînt

numele ei nu se oprește-n cuvînt
există o întoarcere din cuvînt
cum oglinda renaște lumina

și toate acestea aparțin patriei
căci Patria sîntem.

Adi Cristi

Cloșca cu puii de aur

Se mai aud copitele armăsarilor dacilor
și mersul carelor romanilor
în dave, în căldări castrice, și-n cîmpie
în prima zi a lui fiecare decembrie ;
A cappella, a cappella !
Atunci cîntă poporul
și Ceahlăul pe o singură voce,
căci tu ți-ai strîns puii,
din cele trei țări surori,
Muntenia, Moldova și Transilvania,
asemeni unei mume din Carpați,
nouă Cloșcă cu puii de aur,
Mare Unire a tuturor românilor
și despre neamul nostru de neam
va mai vorbi cîndva
un alt Herodot.

Apulum, Bălgrad, Alba Iulia

Coloană înaltă a neamului,
coloană înaltă de cîntec
și arc în timp patriei
tot mai puternic
din trecut spre prezent,
Apulum, Bălgrad, Alba Iulia,
zori de istorie inegalabilă,
așa cum au dorit strămoșii
niciodată românii
nu vor mai fi subjugați,
nu vom mai fi pribegi,
nu vom trăi decît
în granițele țării
între munte și mare,
între munte și fluvii
căci dintr-o candelă de suflet
și suflet
arde festila albastră
a Unirii natiei,
stea a Septentrionului
care și-a găsit liniștea
și logodnicul de inimă,
pămîntul deasupra căruia
binecuvîntează în dimineața
lui Întîi Decembrie
pentru toți anii viitorului.

Sandu Stelian

Pe fiecare ram

Nu vîntul
ci cuvintele noastre
fluturã steaguri
în plină amiază

ca un inel de neliniști
și de liniști
țara ne înfășoară

Unire am scris
pe fiece ram
văpaia razelor de soare
ne incălzește
imensa depărtare
zvicnește albastră
merele se rostogolesc
peste surisul inimilor

demnitate de român
cu multe jertfe
Unirea a fost totul
nimb și înălțare

e un cîntec adevărat...
nu vîntul
ci cuvintele noastre
fluturã steaguri
în plină amiază.

Despre Unire

Scriu despre Unire
mă-ntîlnesc să împrumut
cearcănul greu de cuvinte

Carpații despică dimineața în Ardeal
Moldova, Muntenia scînteiază
adevărul lor e Unirea

mai scutură sirenele
ochii verzi de transpirație
vîntul umflă frunzele
ridică mîinile de iubire

Dulce țară
pescărușii vin azi vin și mîine
Victoria formează nesfîrșite coloane
Dulce țară
liniștea de tricolor are luciri
măiestre
mă aplec iar spre o piatră
este o armă, o statuie, o frîză
de vînt,
Dulce țară
încurcată de mirajul amiezilor
sînt,
ciudată,
să trăiești țară
mă scufund în splendoare
te iubesc, țară bogată !

Angelica Lazăr

Îmbrățișare carpatină

Unire –
îmbrățișare carpatină,
stindard fluturînd neîngenunchere
de două milenii
Unire –
cupă de lacrimi de așteptare
de suferință
și dor,
perilepsis prăfuit
în așteptarea
lanurilor de popușoi
ce-or porni spre nunta

rostirii noastre eterne :
Patria noastră este România !

Octavian Bibiri

Țara de dor

Se aude timpul foșnind în urma noastră
Ca umbra ciobanului umplînd toată valea
Cioplind cu tăișul frunzei măiastră
Doină de Dor agale ca-nserarea

Măria-sa Ciobanul tocmind o galaxie
Să păstorească unde iarba în vînt se răsuce
Cu nodul sceptrului ca un arac de vie
Să bată norul negru să-i plouă-n pa.me dulce

Și tot trăgînd în Istorie opinca lui grea
Să dea cușmă în cușmă cu-acel Mihai Viteaz
Ce își ascute paloșul de-o stea
Trăgînd dinlogi de fulger pe-un întuneric treaz

„Trei vise-ntr-unul, zică-i, Tu ai visat
Și că nu un singe ci trei ne sînt Dor
Și-abia tîrziu în iarnă noi pohtei Tale-am stat
Ca o sfîntă treime sub sfînt Tricolor"

Și să tacă ciobanul ca la o icoană
Și mieii să-ngenunchie : zăpezi cu ochi
de jar
Că s-a rupt de la munte și a plecat în goană
Cu zăpada șiroind după el un stejar

Și-a prins trei rădăcini pe sub hotare
Hotărîte de alții după poftele lor
Ci Limba Română : Doina nu le are
Și ea singură știe cît e Țara de Dor...

Măria-sa ciobanul cu cușma pe-o parte
Aplecat pe o rază caldă de astră
Doinește între văi ca dintr-o carte
Istoria crescînd în fața noastră.

Marian Bodea

Un scriitor italian luptător pentru Unirea cea mare a românilor

„Voi vorbi nu numai despre originea românilor, dar și despre actuala lor forță numerică... Voi spune ce datorăm românilor... dacă Europa nu căzu în mîna turcilor..."

Așa scria într-o scrisoare către Al. Papiu-Ilarian, celebrul scriitor italian Juvenale Vegezzi Ruscalla, la 20 martie 1863, din orașul Torino.

Acest „decan al prietenilor României în apus", alături de Giosue Carducci, Fr. Mistral, de Leconte de Lisle, François Copée, Emil Zola, Sully Prudhomme, Georges Clemenceau, Edgar Quinet, Jules Michelet, Carlyle Morfill, Donald Wallace etc. și-a legat numele de întreaga noastră mișcare politică și culturală din secolul trecut, susținînd în mod distinct drepturile poporului român din Transilvania la existență națională. Declarat în anul 1866 cetățean de onoare al României, pentru pasiunea cu care luptase pentru afirmarea noastră în țările occidentale, membru al mai multor academii străine a fost proclamat și membru de onoare al Academiei române alături de Quinet în ședința din 15 septembrie 1869 „pentru serviciile ce a făcut pentru români prin scrierile sale, mai ales la italieni", cum s-a exprimat I. Heliade Rădulescu cu acel prilej.

Ruscalla va declara emoționat într-o scrisoare : „Nu vă pot spune toată bucuria pe care o simt, întru a fi acum român, de fapt cum eram încă de la 1832 din inimă și din alegere, mulțumită vouă (Barnuțiu, Ilarian etc.), mulțumită lor Kogălniceanu, Boliac, mulțumită parlamentului românilor". Preocupările sale pentru istoria, limba și cultura românească sînt însă de dată mult mai veche după cum scrie în prefața publicată în broșura „L'indipendenza costituzionale della Transilvania", apărută la Torino în anul 1862. Înainte de Colson, de Vaillant și alții, s-a ocupat de români și le-a luat apărarea în fața Europei, încă din anul 1821, de pe vremea Eteriei, cînd avea 22 de ani.

În anul 1830 a făcut o călătorie de studii în Transilvania și în Banat, după care, pe deplin convins, a apărat drepturile noastre cu și mai mare eficiență, antrenînd și alte personalități ale timpului, ca Edgar Quinet, Ubicini, Michelet, și determinînd un adevărat curent în favoarea noastră printre simpatizanții României, militanți pentru drepturile străvechilor locuitori ai Daciei.

Ruscalla urmărea cu perseverență și justifica aspirațiile românilor de a se uni într-un stat unitar, ca și italienii. Neîntemeiate apăreau uneltirile și tendințele de încorporare a Transilvaniei la Ungaria. Era convins că cele peste 10 milioane de români uniți și liberi, puteau să se opună ei singuri oricărei expansiuni.

Strădaniile lui pentru cauza românilor nu au fost fără folos, căci după anul 1860, tot mai mulți tineri de pe meleagurile noastre veneau să învețe la școlile din Italia. Mulți ostași români luptaseră alături de Garibaldi.

A dus o campanie de presă susținută pînă după 1875 pentru apărarea cauzei românești. Întemeiază la 1864, la Torino, o societate neolatină avînd ca membri o parte din studenții români. Scriban era secretarul societății, care edita un ziar săptămînal. Președintele comitetului din Paris al societății fusese ales prințul Jérome Napoleon. La Madrid, de asemenea funcționa un alt comitet al societății. Înființează un comitet și la Roma după unul similar italo-grec constituit în 1879, considerînd dreptul nostru la stima Italiei înaintea altor țări. Totodată editează și broșura „Grecia e Rumania — raffronti" (Torino 1879). Ca președinte al comitetului bucureștean a activat C.A. Rosetti.

G.V. Ruscalla rămîne o figură luminoasă a secolului trecut, prin activitatea sa ziaristică, de filologie comparată, de etnografie, traducător din mai multe limbi și aprig luptător pentru recunoașterea drepturilor țărilor subjugate.

În anul 1865, cu ocazia aniversării a 600 de ani de la nașterea lui Dante Alighieri, guvernul României îi dă misiunea să reprezinte țara noastră la serbările de la Ravenna, unde depune pe sicriul cu rămășițele poetului, descoperite în acei ani, o coroană cu tricolorul românesc, pe care scrisese următoarele în limba română :

„Pe oasele divinului Dante, descoperite la Ravenna, la 27 iunie 1865 românii din antica Dacia, cu profundă venerație depun această coroană".

Discursul pregătit cu acest prilej de Ruscalla (deoarece fuseseră anulate toate cuvîntările) îl tipărește într-o broșură intitulată „Nel VI Centenario di Dante Alighieri celebrato in Ravenna, il dì 24 iugio 1865 — Parolo di G.V. Ruscalla " la tipografia Biagio Moretti din Torino. În această raritate bibliografică pentru acel timp, despre Dante, un accent deosebit se pune pe omagiul trimis poetului de frații săi dunăreni, care, adaugă el, îl iubeau pe Alighieri „ca și cum ar fi fost al lor". Ruscalla consemnează : „Chiar dacă aș voi, n-aș avea timpul și locul potrivit să vă demonstrez latinitatea românilor, dovedită de istoria, de firea poporului și mai ales de limba lor a cărei cunoaștere e de mare folos pentru ilustrarea originei armoniosului grai italian. Voi spune numai că, de îndată ce România scutură jugul turcesc, literatura se născu acolo ca prin minune..."

De altfel, el publicase în 1851 în „Il Giornale d'Istruzione", din Torino un studiu în care dovedea cu exemple că studiul limbii române poate soluționa multe din problemele ridicate de etimologiștii italieni. Prin unele exemple, putem stabili un paralelism între metodele de lucru ale filologilor italieni și români ca Cipariu, Laurian, Ion Maiorescu, Al. Papiu Ilarian și Simion Bărnuțiu.

Răsfoind documentele și publicațiile timpului remarcăm o serie de amănunte despre cursul liber de limba și literatura română, pe care prietenul nostru îl ținea la Universitatea din Torino, din însărcinarea guvernului de la București și în legătură cu afluența de studenți români din acel oraș. Ca profesor la acest curs a vorbit cu ardoare despre paralelismul dintre cele două limbi, pentru amiciție cu poporul român, el însuși stabilind legături de nezdruncinat cu scriitorii noștri, traducînd în acest cadru „Hora unirii" a lui Vasile Alecsandri.

Profesorul de limbă română din Torino era la curent cu tot ce se publica în țara noastră cu privire la istoria principatelor și a Transilvaniei. Citind astăzi paginile îngălbenite de vreme ale studiului „Cenni di storiografia rumana" publicat în anul 1865 într-o revistă din Napoli, aflăm date cu privire la istoriografia românilor de la transilvăneni la Bălcescu, Kogălniceanu, Ilarion sau Aricescu. Se remarcă în mod deosebit aprecierile enunțate cu privire la activitatea și scrierile lui Nicolae Bălcescu. El îndeamnă oficialitățile din Italia să achiziționeze pentru bibliotecile publice astfel de opere de valoare.

Numeroși scriitori români au avut legături multilaterale cu Ruscalla. Sînt unii mai puțin cunoscuți azi ca : R. Scriban, C. Brăescu, I.C. Drăgescu, care traduseseră și din Dante. Broșura importantă a lui I. Bălăceanu intitulată „Lettres sur les Principautés à M. le Ch.-er V. Ruscalla", este publicată de prietenul nostru italian în 1858, la Geneva, în scop de propagandă. Dimitrie Bolintineanu s-a întîlnit cu Ruscalla la Torino în anul 1860 care l-a ajutat în zilele grele cînd Principatele trebuiau să fie încorporate Austriei, în schimbul Veneției.

Între Alecsandri și Ruscalla au existat legături trainice de amiciție care au folosit indirect la cunoașterea și afirmarea țării noastre peste hotare. Încă din anul 1858 purtau corespondență și făceau schimburi de impresii și manuscrise. Ruscalla scria elogios în revistele din Firenze și Torino despre „învățatul editor al cîntecelor populare românești, care au făcut atîta vîlvă în toată Europa cultă". Traduce și inserează note explicative despre folclorul românesc, unde declară : „vreau să conving pe cititorii italieni de distincția de simțăminte și de delicatețea imaginației unui popor care, de n-ar fi fost războaiele din Orient, ar fi rămas necunoscut și al cărui grai se apropie mult de limba italiană". Astfel cere scriitorilor din Italia să se apropie de literatura română și să urmeze exemplul de a culege propria lor poezie populară.

Dintr-un articol intitulat „Din scrierile inedite ale lui Simion Bărnuțiu", apărut în 1890 în revista „Amicul familiei", din Gherla (XIV nr. 4, p. 54) reiese că marele luptător transilvănean a avut o corespondență bogată cu Ruscalla, pînă la sfîrșitul vieții acestuia.

În anul 1861 problema naționalităților din Transilvania devine mai acută și Papiu Ilarian scrie „Independența constituțională a Transilvaniei", carte pe care Ruscalla se va grăbi să o publice în Italia înfruntînd unele cercuri restrînse ale opiniei publice formate din refugiații unguri. Traducerea revăzută și publicată de Ruscalla avusese drept coautor pe românul G. Alisandrescu Urechia iar tipărirea cărții s-a făcut cu ajutorul ofițerului Munteanu Poenariu, care intrase atunci în armata Piemontului cu dreptul de a purta uniforma română. Textul în limba italiană are unele adnotări ale lui Ruscalla, care anunțase astfel și apariția unui apendice al acestei vitale cărți a românilor transilvăneni.

Ruscalla într-o scrisoare către Al. Papiu-Ilarian scrie că a început să întocmească o gramatică rațională a limbii române pentru italieni, folosindu-se de manualele anterioare apărute între anii 1780—1862 (S. Micu, Șincai, Laurian, Eliade, Cipariu, Mircescu etc.). Îl informează pe Ilarian că se duce să caute în arhivele băncii S. Giorgio din Genova, documentele istorice despre relațiile dintre Genova și România etc. și încheie astfel :

„....Voi de acolo, eu de aici să ne dăm mîna împreună spre a face unite și solidare Italia și România".

Redăm parțial o altă scrisoare expediată lui Papiu Ilarian la 17 aprilie 1863, redactată de Ruscalla în limba română ceea ce confirmă gradul avansat de cunoaștere a limbii noastre :

„De la Ministerul afacerilor externe am avut fascicolele „Tezaurului istoric al României", ce vă făcu cele mai vii mulțumiri, fără a vă ascunde însă că aș fi dorit de a găsi vre-un document anterior consiliului de la Florența, reprodus cu caracterele în care fu scris.

Încît pentru istoria limbii române lipsesc unele texte vechi spre a se putea cunoaște mutațiile suferite. Afară de italiană ce se schimbă mai puțin, vechea franceză, spaniolă, portugheză mai că nu sînt inteligibile celui ce cunosc numai limbile actuale ale acestor țări. Aceasta trebuie să se fi întîmplat și în România. Dacă ar fi suferit limba în secolul XV mai multe influențe de la popoarele învecinate, gloria ar fi a românilor, care începură a o curăți".

În tot ce a făcut a pus mult suflet iar entuziasmul îi era temeinic susținut de pricepere și aprofundare.

Idealul dominant al vieții sale rămîne însă dragostea pentru România, lupta aprigă pentru independența și unirea țării noastre.

Mihai Culman

Geta Mermeze : „România"

În cuget și-n brațe-n cetate

Ascultați,
ascultați fii ai acestui pămînt,
ornicul vremii cum bate
de șaizeci și cinci de ori
în inimi și-n fiori,
în cuget și-n brațe-n Cetate !
Suntem aici – lîngă flacăra vetrei – cu toți :
cu marile umbre-ale celor ce-au fost,
cu mugurii fragezi adunînd în nepoți
năzuințele-acestui neam spre mai bine
și scriem cu palmele noastre înfrățite-n
muncă
și zborul de gînd însoțind porumbei,
poemul luminii – imn de scînteie –
în simburii de jind incolțiți în cuptoare,
unde materia-n cazne, mușcînd din sudoare
întoarce soarele cu fața spre lut
să fie țării și Pîine și Scut.
Durăm peste hău-nvrăjbirilor punți
vorbind limba comună a trudei ;
și limba aceasta-i mai dulce ca mierea :
temelie a vieții – puterea –
trăirii-n crugu-acestui anotimp.

Aplecați-vă peste semnele veacului
fii ai acestui pămînt
și-ascultați
în lumina vetrei eterne a neamului de la Alba,
lîngă visul lui Mihai și jertfele moșilor
noștri,
ornicul vremii cum bate
a șaizeci și cincea oară
în timpla de țară,
în cuget și-n brațe-n Cetate !

Nicolae Nicolae

Laudă aceluiași erou

Dintr-o inimă ajung la tine
rotunjind silabele,
iarba foșnindu-mi genunchii.
ca și cum poarta țării ne-ar primeni tălpile,
dintr-un simbure,
ca și cum poarta țări ne-ar primeni tălpile,
ca și cum slova ei ar avea același ecou
din care nu ne-am întoarce.

Rodica Mandi

Decembrie 1918

Am vrut frate alături să-mi fii... și
mi-am răzvrătit țărina spre intrupare,
mi-am domolit apele spre
revărsare, am deschis codrilor toate
cărările băsmuite de inima
mamei, ți-am așternut a casă și
te-am așteptat pentru că știam că
in val aceeași moarte ne-adastă...
Am vrut frate alături să-mi f..... și
am adunat toate cintecele bătrinilor
sub căpătiiul somnului tău, să-ți țină
de piază rea și de intors dorul
pribeg.ei, pentru că știam frate
că vei veni și-i adormi pe prispa
Țării demult – abia născută din veghea
tatei și a bunilor... iar eu ți-oi
buciuma cu zorii, victoria lor
de la Alba
pentru că frate, in toată truda eu
atit doream – să fii alături de mine...

Adriana Vela

Nu văd cu ochii-nlăcrimați

I
In ornicul cetății de la Alba
se zbate-o aripă ca un sfirșit de toamnă...
Nu-s singur eu, cel care port in păr zăpada
și țin sub braț o carte-nsingerată...
Așa se pare că-nvățăm lumina
care-a sărit peste zaplazuri
zimbind grădinilor
din morți, pre moarte călcind tina...
Nu-mi pare rău că ochii-mi sint veștejî
de plins
și-ncerc incet să dezrobesc pecețile
și buchea
Tot răsfoind cu sufletul flămind
mireasma de bucoavnă,
pe la jumate sint
și-un continent lăuntric de durere
imi năvălește precum lupul stina
cea prefăcută-n chip de iobagi –
priveghi – statornicii cu brațele pe furcă
la Bobilna...
Mă bate-un vint de patimi :
Mă uit atent, – nu-i deslușesc la chip –
(Iertați-mă, mi-s ochii plini de lacrimi) !
. . . .

II
Cum te-aș cinta, o, brad frumos,
de n-aș visa nisipul din clepsidră
și prăvălirea ta din toate,
să-i ții de megieș lui Horea, să-i fii soț...
Dezbrac iar pagina cu ochiul –
ca pe o sarcină de moț
să recunosc cuvint rivnit de Crăișor...
Mă moare-un vint de patimi :
Mă uit atent, – nu-l deslușesc la chip –
(Iertați-mă, mi-s ochii plini de lacrimi !)
. . . .
Pustiul ceții impărate
imi numără semințele din palmă ;
In mine amurgesc țărine
Și aflu că noaptea umblă Iancu prin Ardeal
cam cit din el in noi rămine
pe poteci lupoaie,
pe poteci de mume,
pe drumeag la Viena,
caii numai spume...
Semn de intrebare mă aplec pe doască
să scrutez scriptura.
Mă surpă-un vint de patimi :
Mă uit atent, – nu-l deslușesc la chip –
(Iertați-mă, mi-s ochii plin de lacrimi !)
. . . .

III
Și vintur iar porumbii cu priviri golașe
de din virf de preacurată libertate...
Eu aud cum domnii au vroit să toarne greu
balast de ură
peste-o mică Romă
de-i mai zice Blaj...
și-au vroit să are o cimpie cu inscris
minciună
cum că ăi de-acolo n-ar prea fi români...
Și erau atiția !...,
Mă trece-un vint de patimi
Mă uit atent, – nu-l deslușesc la chip –
(Iertați-mă, mi-s ochii plini de lacrimi !)

IV
Simt năvală-n mine,
cind din corn și bucium, cind,
blind, din cobuz...
N-am să spun Slănic, n-am să spun Oituz,
n-am să spun Mărăști
și nici Cireșoaia,
Mărășești
sau Ghimeș,
nici chiar Tirgu Ocna cu de-ai mei
sub strat,
Fruntea mea amară
Face-se-va fiul ce rostește simplu :
„Săru'mina, Doamnă Țară !"...

V
Voi să murmur iar cuvintul
cel inscris cu foc
Intr-un op de patimi
Mă uit atent, – nu-l deslușesc la chip –
(Iertați-mă, mi-s ochii plini de lacrimi !)

Dan Sandu

Jurămîntul Unirii

Motto : „Și-apoi ni se pare că nici un neam de pe fața pămintului nu are mai mult drept să ceară respectarea sa decit românul, pentru că nimene nu este mai tolerant decit dinsul..."
EMINESCU

„Jurăm, pămintu-acesta mai liber ca oricind !
Și nici lege străină să mai domnească-n
țară".
Strămoșii au jurat pe singurul lor gind,
Pe piatra de hotar – credință milenară.

Noi n-am dorit o țară a altuia, cumva.
Vroiam doar Transilvania ce-i trup din
trupul țării,
Lucida noastră minte nicicind nu delira
Și nici glas nu am dat vreodată disperării.

Am așteptat să treacă atitea cavalcade,
Și-a invadat pămintul val de sudori străine.
Românul, săturat să fie cumsecade,
Și-a adunat răbdarnic puterile-i depline.

Și am lovit cu sete și dor de sub gorun,
Cu sete am lovit de la Mihai Viteazul.
Iar martori-luptători cutremurați ne spun,
Seninul libertății cum ne scălda obrazul.

Să-ntindem hora mare-a Unirii – românească !
In toamnă frunza sună mai clar o libertate.
Pe-acest pămint nicicind nu va-nceta să
crească
Stejar lingă stejar și frate lingă frate.

Se-aude o Baladă in tremurul din stele,
Baladă răbufnită din suflet de martir.
Din vise de lumină, din visele-i rebele
Ne-a șlefuit pe note o piatră de safir.

Unirea s-o păstrăm mai bine ca oricind
Și nici lege străină să nu domnească-n țară,
Jurat-au și strămoșii, jurăm cu ei in gind
Pe piatra de hotar – credință milenară.

Radu Cange

Odă

Pe Cimpia Libertății
am venit noi generații,
păstrăm acest pămint
uniți prin părinți.

Un șoim din veacuri venea
La Alba in cetate,
am făcut Unirea cea mare,
in leatul optsprezece din străbuni.

Avem o singură limbă
cu-aceleași legi gramaticale
azi, in veacul douăzeci
pășim spre timpuri vizionare.

Marius-Daniel Tevanian

Dintr-odată auzind

Dacă din dorința puterii / lucrezi
la capătul munților cu trupul
din semințe și pulberi –
un alt munte / insetat, sfișietor
fie cit toți munții pămintului :

dacă brațele tale / inseamnă
balanță de aur / la un capăt
greutatea frunții
la celălalt capăt ziduri :

dacă niciodată și niciodată
strein nu vei fi / numele tău
e-o asemănare cu Patria
numele tău e piine și sare... !

Aurel Ștefanachi

Desen de Cristina Suciu Moscu

Gîndurile patriei

I
Griu inmugurind
in sufletul patriei.
Păsări albe și roșii
prin singele părinților.
Piine și sare in versuri
și se trezește in legende
istoria noastră
imprejmuită cu maci roșii.

II
Coboară in steme voievozii
și ochii lor se odihnesc
in ulcioare de lut
din care beau apă secerătorii.

III
Chipul lui Mihai
zăpadă fierbinte prin memorie
mingiie țara
din hotar in hotar.

IV
Prin univers lăcrimează o floare
și-n inimi crește Făt-Frumos
indestulindu-ne gindul
la ceasul de taina
al implinirii noastre.

V
Păstrăm intr-o coloană
fără de moarte
sufletul străbunilor dintii.
In crizanteme iși face cuibul
masa tăcerii.

VI
Un zeu tinăr
cutreieră munții
și se nasc cerbii
cu izvoare-n priviri.

VII
Prin Hora Unirii
cresc laurii
iubirii noastre.
Zborul abia-șoptit
al primilor muguri
mi se-așează pe frunte
și-n doine gindul
devine viers
de privighetoare.

VIII
In amiaza libertății
glasurile patriei
lovind cu degetele
in frunzișul cerului.
Intr-o frunte albă de copil
se trezesc in zori
semănătorii.

IX
Chipul Patriei
neprihănit ca-ntiia sărutare
a soarelui cu lacrima de rouă.

Mircea Cristea

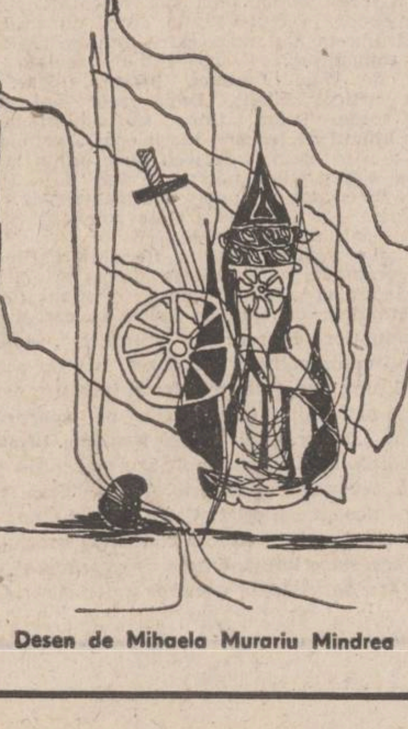

Desen de Mihaela Murariu Mindrea

UNIREA-DEZIDERAT DE VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

Iarna în cetate

Dacă trebuie să iubim ceva la inceput de iarnă, dacă se cere străbătut oracularul labirint al unui Tilc (stranie și lapidară sonoritate, incruntat imperativ la cugetare!) m-aș intoarce din nou la Bălgrad, unde zace cruciatul Ioan, fiul lui Voicu, plins de toată creștinătatea leatului 1456.

Peste un leat și mai bine de ierni, la Alba Iulia erau sfirtecate cu minuțioasă dexteritate două trupuri vindute, despre ale căror duhuri — reunite intr-un singur Duh — moții dau și-acum incredințarea că bintuie pădurile Apusenilor perpetuind Rana a cărei incandescență a topit, iată, zăpezile a alte două veacuri. Din Dealul Furcilor unde năpăstuiții (cit s-a asimilat această vorbă slavă istoriei românești) au fost minați să vadă măcelul, pină la Platoul Unirii, drumul poate fi lung precum o căznită așteptare și-n mijlocul lui se prăbușește ceva ca o pasăre inghețată (o fi umbra revoluționarului Iancu, umbra vreunui memorandist?) și iar mă intreb dacă la Bălgrad-Alba-Iulia iarna nu miroase a singe românesc supt in prapurii Catedralei unde clopotele bat Deșteptarea care s-a intimplat in urmă cu șaizeci și cinci de ierni, sacrind intrarea-n prima deplină Iarnă românească.

Acum ninge peste cetatea imperială, peste Orașul Alb și la Bălgrad-Alba-Iulia bat clopotele-n ninsoare purificind aerul cu slava a tot ce e cuget, limbă și jertfă națională.

Ninge peste Bathyanaeum (imaginați-vă Codex Aureus daurind zăpada) și, „erudită pietate", aerul istoriei repetă etimologii subiective : Horea de la a hori — adică a cinta. Supplex de la supplicare, adică a implora. A cinta durută, Transilvania, a implora descătușarea ei la piciorul unui tron hapsin.

Dacă trebuie iubit Ceva, iubit să fie acest sălaș in care moții (drăguții de moți) coboară dăruind limbii române cele mai tandre cuvinte de alint ; iubită fie cetatea-n care aproape de geana iernii a intrat Voievodul Mihai infăptuind, intr-un anotimp fulgurant, trăinicia celui mai indreptățit dor românesc ; iubit fie orașul in care clopotele bat încă dintr-o convingere sacră, suspendind vremea intr-o sinteză care-ar putea fi a Purității, dacă aici, la Bălgrad-Alba-Iulia, Iarna nu s-ar numi Memorie.

Smaranda Cosmin

Peste hotare, un lung răsunet

Urmare din pag. 1

dini. apt să răspundă complet și definitiv realelor ca și falselor probleme ale istoriei continentului. A venit insă ceasul să se pună capăt escaladării minciunii și calomniei, oricine le-ar fi tenorul, sau dirijorul !

Pentru memoria artiștilor noștri a fost consemnată Alba Iulia in slăvita zi de 1 Decembrie 1918, evocată — cu ocazia semicentenarului ei, — de către istoricul contemporan Maurice Baumont, in unul din cele mai serioase cotidiene franceze de mare tiraj, cu aceste cuvinte : „Poporul român căpătase de mult timp conștiința de sine, avind sentimentul originii și limbii sale pe care-l revendica și pentru frații din provinciile aflate sub ocupație străină, in special din Transilvania. Se cerea cu stăruință unirea românilor care locuiau de o parte și de alta a Carpaților in cadrul unui singur stat național... Alba Iulia este cetatea istorică a lui Mihai Bravul care la sfirșitul secolului al XVI-lea reunise sub sceptrul său cele trei provincii românești : Muntenia, Moldova și Transilvania. Alba Iulia simboliza deci unirea tuturor românilor. Și această impunătoare adunare are loc pe un teritoriu complet lipsit de trupe, fără trupele Antantei, fără trupele lui Mackensen in plină retragere, fără armata română care, abia reorganizată, tocmai trecuse Carpații. Prin amploarea sa, manifestația de la Alba Iulia, unde este proclamată unirea Transilvaniei cu România, corespundea unui adevărat plebiscit".

Istoricul american Keith Hitchins, in lucrarea sa recentă „Cultură și naționalitate in Transilvania", arată la rindu-i cum la 1 decembrie 1918 a fost convocată Marea Adunare Națională de la Alba Iulia precizind : „Cei 100 000 de oameni adunați acolo au aderat cu majoritate covirșitoare la propunerea Consiliului Național de Unire a Transilvaniei cu Vechiul Regat și de creare a României Mari, pe baze de democrație și de dreptate. Prin decretul din 11 decembrie, guvernul român a recunoscut unirea ; iar Ungaria a renunțat formal la drepturile sale asupra Transilvaniei prin Tratatul de la Trianon din 4 iunie 1920". Numărul confirmărilor și al mărturiilor străine se extind și poate fi confirmat la nesfirșit.

In condițiile politice de azi, orice retrospectivă onestă a evenimentului pe care-l celebrăm și orice descriere și analiză științifică a paginilor de istorie ce-au urmat, semnate de oricare istoric ce-și merită titlul și care nu cedează presiunilor conjuncturale ale revizionismului sau hegemonismului desuet, in orice țară și-ar exercita profesiunea, va sublinia faptul că : actul istoric de la 1 decembrie 1918 a fost rezultatul luptei intregului popor român, acțiunea maselor populare din România, cit și al românilor din teritoriile românești aflate incă sub dominația străină. Inscriindu-se ca o componentă esențială a mișcării popoarelor din centrul, răsăritul și sud-estul Europei pentru formarea sau desăvirșirea statelor naționale.

Ar trebui să revedem cu ochii minții acel instantaneu dintr-o cronică pictată pe pereții de lemn ai unor ctitorii maramureșene năruite de vreme, dar rămase in cele scrise de cronicari și martori străini, inchipuindu-ni-l pe Menumorut voevodul Crișanei, care infruntindu-l pe riga marelui trib al cuceritorilor, de la sfirșitul pe-nedrept-numitului mileniu obscur, i-a reamintit că țara lui face parte dintr-una mai mare, odraslă impărătească dacolatină și creștină, ca să-l avertizeze, neclintit ca sentinela romană din fresca de la Ateneu că : „nu vom ceda nici o palmă de pămint cit vom fi in viață !" Și, mai tirziu, tot astfel evocind legătura autohtonilor cu pămintul, un document din 1542 reține observația făcută de un alt străin (scrisoarea lui Martinuzzi către episcopul de Kalossa) care atestă acest adevăr incontestabil : „Din vechime se frămintă transilvănenii cu gindul să se desfacă de acest regat al Ungariei și să trăiască după exemplul Moldovei și Munteniei și nu vor intirzia să facă pasul acesta"...

Unirea realizată de Mihai Viteazul a fost inteleasă și explicată de mulți străini ca fiind o „recuperare" a Daciei, ca un stat românesc, alcătuit de poporul român. Cronicarul sas Iohann Filstich afirmă că „acest Voievod, așa cum nu-i fu dat cindva vreunui inainaș al său, fu cinstit ca singur domnitor al vechii Dacii și al celor trei țări române". Stirnind un larg ecou in istoriografia vremii, revoluția lui Horea — despre care se spunea că vroia să se proclame „Rex Daciae" — a atras și ea atenția diplomației, culturii și artei europene de-acum două veacuri.

Incă inainte de izbucnirea revoluției de la 1848—49 din Principatele române, publicistul Hippolyte Desprez scria despre români : „acest popor, ciuntit, alcătuiește incă de pe acum un singur corp și intinsul teritoriu care-l cuprinde in unitatea sa se numește România, dacă nu in limba tratatelor, cel puțin in aceea a patriotismului".

Continuindu-și acțiunea propagandistică in presa străină, contra abuzurilor suzeranității otomane in Principate, dincolo in Transilvania, românii luptau contra supremației politice a nobilimii maghiare care nu le recunoștea naționalitatea și drepturile egale, in timp ce in Țara Românească — preciza Karl Marx — „Ideea politică fundamentală a revoluției din 1848 de la București a fost o mișcare impotriva protectoratului rus. In toate celelalte privințe, ea a fost o revoluție socială".

După războiul Crimeii, problema unirii principatelor devine o problemă europeană. Istoricul și publicistul francez Elias Regnault, animat de cele mai democratice convingeri asupra reconstituirii in state naționale independente a popoarelor oprimate de imperii, consideră că singura formulă eficientă și viabilă a problemei românești consta in realizarea unui stat al tuturor românilor, in limitele naturale ale vechii Dacii, cuprinzind, astfel toate provinciile istorice românești care — scria el in 1855 — „in pofida sfirtecărilor seculare... au păstrat unitatea de neam, unitatea de limbă, unitatea de obiceiuri și sentimente". Intr-o lucrare publicată un an mai tirziu, istoricul Edgar Quinet nu vedea in unirea principatelor decit inceputul formării statului național unitar român.

Dualismul austro-ungar din 1867 a constituit cea mai neagră pagină din istoria românilor din Transilvania, pentru că s-a instituționalizat o politică de deznaționalizare, de anulare a drepturilor de ordin politic, cultural și religios, firești in orice stat modern, in orice țară civilizată. Această situație a fost recunoscută și de unii reprezentanți ai Ungariei din acel timp care au declarat că dacă s-ar fi acordat aceste drepturi, altul ar fi fost deznodămintul cunoscut.

Un important moment al luptei naționale a românilor transilvăneni din perioada cuprinsă intre revoluția de la 1848 și unirea din 1918 a fost, după cum se știe, mișcarea memorandistă. Această amplă desfășurare, in proporție de masă, a luptei românilor s-a bucurat de o caldă și impresionantă simpatie, de un viu sprijin moral din partea celei mai largi opinii publice din Europa. Un om politic de importanța lui Clémenceau sublinia incă de atunci că românii transilvăneni nu mai puteau fi impiedicați in năzuința lor dreaptă de unire cu Țara.

Dar insăși mișcarea memorandistă, soldată cu persecuții și ani de temniță, a dovedit că nu pe calea petițiilor și memoriilor putea fi rezolvată o situație literalmente intolerabilă. Rezultatul acțiunii ferme, al mobilizării opiniei publice și organizării luptei unite a tuturor românilor a condus la izbinda finală și la recunoașterea justei revendicări naționale, soldate ulterior cu stabilirea unor relații normale cu toate statele.

La 6 noiembrie 1918, presa anglo-saxonă de pe diferite meridiane ale globului publica un comunicat difuzat de „Associated Press" ca purtător de cuvint oficial : „Guvernul Statelor Unite a promis că prin influența sa va da României tot sprijinul, ca această țară, la confluența păcii generale, să-și recistige justele sale drepturi politice și teritoriale. România a sperat intotdeauna o reunire cu frații săi din Transilvania, ținuți intre granițele imperiului austro-ungar". Amintim aici și cuvintele cu care Th. Roosevelt, fostul președinte, a intimpinat delegația română in S.U.A., la inceputul anului 1918 : „Pe voi românii vă iubesc pentru că intotdeauna v-ați bătut pentru libertate și unitate".

La 18 noiembrie 1918, J. A. Balfour, ministrul de externe al Marii Britanii, ii scria lui Take Ionescu, președintele Consiliului Național al Unității Române, că „guvernul majestății sale, la viitorul congres al păcii, va acorda simpatia sa și intregul său ajutor principiului general al unității române" ; iar la 22 noiembrie, ministrul afacerilor externe al Italiei, Sidney Sonnino, trimitea o scrisoare oficială către Consiliul Național al Unității Române, in care exprima „simpatia profundă și permanentă a guvernului italian pentru aspirațiile juste și legitime ale poporului român".

Explicația unei audiențe atit de largi și unanime a cauzei românești in conștiința publică internațională se află in exercitarea liberă și deplină de către români a dreptului imprescriptibil al popoarelor la autodeterminare, principiu politic fundamental, formulat și de V. I. Lenin de pe pozițiile revoluționar-socialiste, și susținut de președintele Woodrow Wilson de pe pozițiile democrației burgheze a timpului.

La 4 iunie 1920, a fost semnat Tratatul de pace dintre puterile aliate și asociate, pe de o parte și Ungaria, pe de altă parte, la doi ani după unirea **de facto** realizată de națiune.

Față de unele obiecțiuni ale delegației maghiare cu privire la trasarea frontierelor, conferința de pace a organizat o cercetare „la fața locului". O comisie mixtă, formată din reprezentanți ai Franței, Marii Britanii, Italiei și Statelor Unite la care s-au adăugat ai celor in cauză — România și Ungaria — a fost incredințată cu verificarea situației etnografice. Aceasta a confirmat justețea frontierelor stabilite prin tratate. Putea deci declara Alexandre Millerand, președintele Franței și președinte al Consiliului Suprem, că Tratatul de la Trianon este o operă construită cu multă străduință și seriozitate. S-a ținut seama, de asemenea, — declara Millerand — de „voința popoarelor exprimată in octombrie și decembrie 1918, cind dubla monarhie s-a năruit și cind popoare de mult timp oprimate s-au reunit cu frații lor : italieni, români, iugoslavi, cehoslovaci. Evenimentele care s-au produs de la acea dată constituie tot atitea noi dovezi ale simțămintelor națiunilor altădată supuse coroanei Sf. Ștefan". Acele evenimente cruciale pentru istoria Europei și a lumii coincideau in timp cu prăbușirea imperiului țarist și eliberarea unor popoare, mai apoi indrumate către o lume nouă, liberă de orice exploatare. A urmat unirea cu patria-mamă a altor păminturi instrăinate.

In anii aceia hotăritori și in deceniul următor, lupta politică și diplomatică a României pentru consolidarea păcii in Europa, impotriva revizionismului și revansismului fascist care amenința integritatea hotarelor patriei noastre și a altor țări vecine, a fost condusă de Nicolae Titulescu, cu inaltă competență, cu infăptuiri și succese de un mare răsunet internațional.

Au trecut de atunci alte decenii, neliniștite de teroarea hitleristă, de amenințarea și izbucnirea celui de al doilea război mondial, cu urmările cunoscute acum, sub norii sumbri ai unui al treilea, nimicitor.

Poporul român a reușit să-și ocupe locul pe care il merită, să-și facă auzită propria-i opțiune, cu un aport, pe cit de original pe atit de bogat, nu numai la deslușirea sensului epocii noastre, dar și la identificarea căilor și mijloacelor care să conducă la insănătoșirea climatului internațional, la destindere, pace și cooperare intre popoare.

Activitatea dinamică și consecventă pe plan extern a României, a președintelui Nicolae Ceaușescu este pretutindeni cunoscută și stimată ca o nouă și puternică prezență in conștiința lumii, prin reliefarea hotăririi popoarelor de a trăi libere, stăpine in țara lor, de a-și afirma independența și suveranitatea, ca una dintre caracteristicile dezvoltării social-istorice contemporane.

O frescă dramatică a Ardealului

Francisc Păcurariu, scriitor aparținind generației lui Augustin Doinaș, se afirmă ca prozator foarte tirziu, după 1970.

Structura cărților sale este sincronizată cu structura romanelor generației in contextul căreia debutează. Nefiind inscris in generația sa de prozatori, diferența de stil dintre textele lui F. Păcurariu și cele ale lui Ion Lăncrănjan, spre exemplu, este evidentă. Stilistic vorbind, este un prozator modern ; semnificativ in acest sens este montajul operei sale, bazat pe : evocări, memorii, decupaje jurnalistice etc.

Intreaga sa operă se rezumă la patru romane, care alcătuiesc un ciclu epic, reconstituind o frescă a istoriei Ardealului din ultimul secol.

Prozator eminamente politic, abordează aceeași sferă de probleme cu marea tradiție a prozatorilor ardeleni. Astfel, „Geneza" tratează perioada anilor 1848—1918, „Timpul și furtunile" cea interbelică, „Labirintul", cea a Dictatului de la Viena și a ocupației horthyste, iar ultimul, „Tatuajele nu se lasă la garderobă", se ocupă de perioada „obsedantului deceniu".

Cele patru romane alcătuiesc o fenomenologie epică și istorică a Transilvaniei moderne.

Cartea sa reprezentativă este „Labirintul", apărută in '64.

Pornit de la jurnalul unui intelectual ratat in capitală și reintors la Cluj după Dictatul de la Viena și mort intr-o clinică, romanul reconstituie o pagină de istorie tragică a românilor transilvăneni, maltratați de jandarmeria horthystă. Titlul simbolic se referă la destinul colectivității și al intelectualilor acelei perioade monstruoase, imediat următoare Dictatului. Rețeaua de vieți, situații și eșecuri constituie „Labirintul".

Francisc Păcurariu nu este un prozator de carieră ; s-a remarcat prin eseistică, poezie și, de asemenea, prin traduceri de texte ale literaturii precolumbiene : pentru noi, cei mai tineri cititori de azi ai săi, prin destinul și literatura sa, Francisc Păcurariu este cu adevărat **un scriitor exemplar.**

Corina Toma

Fascinația dimensiunilor grandioase

Notorietatea de romancier pe care a ciștigat-o in ultimii zece ani Francisc Păcurariu și care obturează intr-un chip nemeritat pe aceea a poetului conceptual și a eseistului „descălecător" e, in definitiv, efectul unei intreprinderi literare tirzii insă foarte ambițioase de forma tetralogiei, „Timpul și furtunile", care acum, cu „Geneza", s-a și incheiat. Omul mai publicase, cu gindul de a le prezenta independent, și alte trei dintre romane, „Zodia balanței" (1978), „Labirintul" (1974) și „Tatuajele nu se lasă la garderobă" (1982), avind in vedere mereu că la reuniunea finală, care odată se va produce bineințeles, mult din fiecare product autonom va fi modificat in urmarea tezelor generale. Așa cum se prezintă acum, la un temporar punct final, „Timpul și furtunile" are toate datele unei creații monumentale mai ales prin dimensiuni și intrucit privește factorul estetic in sine dezvoltă pină la un punct elementele prozei transilvănene majore. Să notez acum eticismul aceleia, viu incă și aci : pe Francisc Păcurariu ideea de a fixa omul moral in mediul evenimentelor dezlănțuite il obsedează in adevăr. Nu altfel gindise și Liviu Rebreanu in „Pădurea spinzuraților", lumea morală preocupase și pe Slavici in „Mara" iar in literatura lui Agârbiceanu, ecoul unei teologii anxioase, eticul trece chiar peste marginile esteticește ingăduite. Așadar, eticismul este aci acela tradițional printre prozatorii transilvăneni cu specificația că direcția continuă și azi numai dacă aș cita doar pe Ion Lăncrănjan ; dar mai sint și alții.

Insă ardelenească e mai mult decit atit fascinația dimensiunilor grandioase, a ciclurilor, a marilor producțiuni care par că niciodată nu se mai pot incheia. Cu puține excepții, neglijabile acelea, prozatorul transilvănean e un monumentalist. Insă de unde iese o astfel de idee spontană, o asemenea mitologie a cantității ? Sint incredințat că nu din altă origină decit aceea a condiției istorice a unei astfel de literaturi care s-a simțit obligată politicește să facă in același timp operațiune culturală, estetică, pedagogie, sforțindu-se a inlocui prin cantitativul eroic, produs de citiva care se puteau exprima, literatura activă a unei intregi provincii aflate sub opresiune. Opera grandioasă e o probă vie că o comunitate puternică și originală trăiește in ințelesul inalt al cuvintului și nu este uitată de istorie : transilvăneanul ne-a dat de aceea epopei, cicluri romanești, sinteze pe cit se puteа libere, dicționare, lexicoane. Condiția creativității lui a rămas aceea polemică, el viețuiește intr-o veșnică „Școală Ardeleană."

Multe din acestea și-au găsit ecou in proza lui Francisc Păcurariu care este un romancier ardelean in cea mai pură accepțiune a termenului depășit in specificitatea polemică și activă numai de Ion Lăncrănjan. Aș putea să citez numeroase probe care se și află la indemină, intre care istoricismul e, am impresia, cea mai insemnată. Istoricism nu vrea să zică roman istoric deși printre transilvăneni sint mulți aceia care s-au sforțat să cinte rapsodic istoria națională, istoricistă e perspectiva autorului care prin literatură ar voi să depășească cercetările propriu-zis istorice și să aducă, fără a ieși din limitele artei, un adevăr mai stabil (istoricist e din acest unghi și Paul Anghel, să zicem, spiritualicește tot un „ardelean"). Insă o astfel de optică complementaristă, mergind in prelungirea documentelor curente spre a prelucra altele noi care deocamdată zac, ar putea avea drept efect o turburare a raportului intre cultural și literar prin sporirea excesivă a celui dintii. Toți aceia care au in vedere completarea universului literaturii române in vederea imaginii ei integrale știu insă că fără artă culturalul este perisabil și ca atare puțin din ceea ce fac ei ar avea cu adevărat ecou in timp. A face activism cultural, a resuscita istoria națională punind la baza eforturilor conjugate elementul estetic ireductibil — iată soluția.

Intrucit il privește pe Francisc Păcurariu datele acestea sint, in adevăr. Oricită istorie atestată și oricit document s-ar găsi in tetralogia lui, romancierul rămine un modern și incă unul dintre cei mai complicați din citi avem astăzi : tema istorică nu sufocă așadar arta.

Un examen detaliat s-ar putea face cu insă relativă monotonie, detectivismul modelelor nu contribuie, orice s-ar zice, la vivacitatea operațiunilor critice. Mă rezum insă la componenta ibero-americană care este pronunțată. Ca și Arturo Uslar Pietri, in „Lăncile insingerate", ca și Sabato, in „Despre eroi și morminte". Francisc Păcurariu știe să modifice cronologiile și să aplice flash-back-ul are simțul poeticului mnemotehnic și al radicalizării perspectivei față de materia umană fixată sub microscop. In magma lui romanescă vocile sint parcă descătușate din uitarea cu care vremea le-a acoperit : prozatorul e un interpret de evenimente și in definitiv personajul ireductibil al literaturii lui.

A. Silvestri

UNIREA — DEZIDERAT DE VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

I

gheorghe schwartz

PE TOATE FRONTURILE

Urmare din numărul trecut

— Îmi îngădui o scurtă digresiune. Deși ați făcut războiul începînd cu funcția de comandant de pluton și l-ați terminat ca adjutant al comandantului regimentului, ați rămas totuși doar sublocotenent pînă la sfîrșit. Deși ați primit mai multe decorații, totuși n-ați mai avansat în grad. Cum așa ?

— Nu uita că eram în armata austro-ungară pînă a ajunge să lupt împotriva imperiului pentru o Românie întregită. Ofițerii de naționalitate română, slovacă, sîrbă sau poloneză nu prea avansau în grad. Și în privința aceasta știau ce știau comandanții armatei imperiale...

26 aprilie 1917 are loc Proclamația de la Darnița unde se ia hotărîrea „de a uni tot poporul, tot teritoriul românesc din monarhia austro-ungară în una și nedespărțită Românie liberă și independentă".

— La Darnița, o localitate în apropierea Kievului în jur de cinci sute de delegați ai prizonierilor români din Rusia au hotărît să lupte pentru eliberarea întregului teritoriu românesc dintr-o parte și din cealaltă a Carpaților. În Rusia erau pe vremea aceea circa 13 000 de prizonieri de război români. Atunci cînd au sosit primii dintre ei la Iași, primirea lor a îmbrăcat semnificații simbolice. Primul a ajuns regimentul constituit sub numele lui „Avram Iancu". Voluntarii din Rusia au fost repartizați în diferite regimente de pe frontul din Moldova și au luptat în marile bătălii care au urmat. Jertfele lor de la Mărășești i-au umplut de glorie și au oferit un exemplu pentru toți prizonierii români din celelalte țări ale Antantei. Și să nu uităm că primii voluntari din Rusia au sosit în Moldova la 8 iunie 1917 !

Despre vitejia armatei române profesorul Simion Mândrescu amintește în articolul pomenit : „Dacă n-a avut norocul să-și continue ofensiva victorioasă, a putut însă să dea lumii dovezi de neîntrecuta sa vrednicie prin rezistența ce a opus ofensivei lui Mackensen și arhiducelui Iosif în iulie și august la Mărășești și pe întregul front ocupat de ea. Inferioară și acum în număr, superioară însă prin insuflețirea sa, și de data asta bine înzestrată cu material tehnic, armata română a sfărîmat toate încercările Puterilor Centrale de a năvăli în Moldova, salvind cu piepturile soldaților români sudul Rusiei cu imensele sale bogății. După însuși mărturisirea ofițerilor germani prizonieri, la Mărășești germanii au întîmpinat o rezistență cel puțin egală rezistenței pe care au întîmpinat-o la Verdun. Comunicatul român ne face cunoscut eroismul regimentului 32 infanterie, ai cărui ofițeri și soldați, pornind la atac, și-au lepădat cășcele și bluzele, pentru a nu fi împiedicați în mișcările și avîntul lor".

— La Triest, la 27 mai 1917, fiind deja adjutant de batalion, am căzut prizonier cu tot batalionul, la italieni. Pînă atunci, datorită faptului că știam mai multe limbi străine, am fost chemat în numeroase prilejuri să fac pe translatorul. Întîmplarea, dar și aceste cunoștințe de poliglot au vrut să ajung, printre altele, în preajma a patru împărați, a patru regi și a patru președinți de republică. Întîlnindu-i personal, am aflat și în felul acesta evoluția istoriei și unele evenimente de culise. Dar totodată am și luptat.

Într-un rînd m-am opus executării unui ordin, atunci cînd ar fi trebuit să conduc un atac cu soldați abia veniți în prima linie. În loc să fiu trimis la Curtea Marțială, mi s-a dat dreptate, fapt cu atît mai ieșit din comun, cu cît eram ofițer „valah"... A doua zi și rezultatul acelui nefericit atac de noapte avea să-mi confirme opinia.

În decembrie 1917 se încheie pacea de la Brest-Litovsk.

Decembrie 1917 : Armistițiul de la Focșani, urmat de încheierea unei păci separate cu Puterile Centrale. La 24 aprilie 1918 se semnează Pacea de la București, „pacea odioasă".

Noul împărat Carol, prin soția sa, împărăteasa Zita, sondează terenul pentru o pace separată. Lipsa de realism a propunerilor sale face ca aceste eforturi să n-aibă nici un ecou.

— Deja în primele zile de prizonierat, românii, la fel ca și slovacii, sîrbii, polonezii, au încercat să convingă autoritățile italiene că vor să lupte cu arma în mînă împotriva imperiului habsburgic pentru țările din care făceau de drept parte. Astfel că românii au fost despărțiți de ceilalți prizonieri de război și 14 inși au fost duși la Urbania. Acolo am făcut un legămînt că nu ne vom mai întoarce niciodată în Austro-Ungaria. Am făcut cereri nominale pentru a fi trimiși în România, cererile fiind înaintate prin comandant la ambasada română din Roma — unde era ambasador prințul Lahovary. Doar că între timp ni s-a mai sfărîmat o speranță : drumul pe care intenționaserăm să-l străbatem spre patrie a fost blocat, închizîndu-se Dardanelele...

Atunci am început să protestăm pînă și față de santinelele care ne păzeau că nu primim răspuns la cererile noastre. Eram tineri, eram nerăbdători să luptăm, știam că sosise ceasul bătăliei pentru reîntregirea națională. Deși eram foarte bine tratați ca prizonieri, avind mîncare, confort și o viață sigură și fără primejdii, zăcutul acolo ne durea. Nerăbdarea noastră a luat asemenea proporții încît cel mai înalt în grad dintre noi (locotenentul Valeriu Pop) a fost arestat și eliberat doar cu condiția că vom aștepta în liniște răspunsul. Dar pentru că știau că nu ne-am potolit, au trimis la noi un general italian, comandantul corpului de armată din Ancona, care nu numai că era la curent cu toată „chestiunea românească", dar ne-a și recitat în limba română primele două strofe din „Ginta latină" de Alecsandri.

Într-un alt articol, publicat la 17 ianuarie 1918 de ziarul „La Roumanie", profesorul Simion Mândrescu, aflat încă în Franța, explică încă o dată starea românilor din Austro-Ungaria : „Legea naționalităților, votată de către parlamentul din Buda-Pesta și sancționată de împărat, acordă tuturor naționalităților, și în consecință și românilor, aceleași drepturi politice, ca și ungurilor, dreptul de a se instrui în limba maternă și de a-și crea școli întreținute de stat. Conform cu această lege românii au prin urmare dreptul de a-și trimite în camera din Buda-Pesta reprezentanți, ieșiți din alegeri libere. Acest drept al lor se respectă în așa fel, că în loc de a avea 80 de reprezentanți, în ultimele alegeri abia au izbutit să trimită 5 deputați români ! Românii au libertatea presei ! Cu toate acestea pușcăriile ungurești gem de jurnaliști români, condamnați fiindcă au îndrăznit să susțină drepturile conaționalilor lor de a trăi ca români pe pămîntul lor strămoșesc. Ziarele au trebuit să plătească amenzi fabuloase. În cei din urmă 20 de ani, anii de pușcărie, la care au fost condamnați ziariștii români de către curțile cu juri ungurești, trec de 100 și amenzile se urcă la 250 000 coroane. Românii au dreptul la învățămînt național gratuit ! În realitate însă n-au nici o școală întreținută de stat. Școlile lor particulare, întreținute pe cheltuială proprie, sînt și ele aproape maghiarizate. Mare parte dintre ele au fost deja închise și înlocuite cu școli ungurești. Așa au făcut cu școlile primare și secundare ; cu universitățile n-au putut-o face, fiindcă românii n-au universități. La 1907, în care an s-au votat o serie de legi propuse de ministrul de culte de tristă amintire, contele Apponyi, ungurii au suprimat aproape școlile române, înlocuindu-le cu școli ungurești. Patru milioane de români n-au mai mult de patru licee, două gimnazii, întreținute bine înțeles pe cheltuiala lor, și nici o universitate !".

Președintele american Woodrow Wilson se ocupă în mesajul de anul nou 1918 de diferitele naționalități oprimate și de situația țărilor beligerante.

La 8 ianuarie 1918, tot Wilson propune un program pe 14 puncte în care mai vorbește despre o posibilă federalizare a popoarelor din Austro-Ungaria.

La 9 februarie emigrația română din Paris îi trimite lui Wilson un memoriu în care-i atrage atenția asupra adevăratelor aspecte ale problemei românești.

Conducătorii P.N.R. Vasile Goldiș, Ștefan Cicio-Pop, Ioan Suciu transformă Aradul într-un centru politic românesc, unde principiile wilsoniene cu privire la rezolvarea problemei naționalităților mici erau dezbătute și adaptate la situația românilor. Și cum altfel cînd Aradul devenise centrul politic al Marii Uniri ?

Și din nou în străinătate : la 8 aprilie se deschide la Roma Congresul naționalităților oprimate din Austro-Ungaria (președinte senatorul Francesco Ruffini, vicepreședinți Andrea Torre (pentru italieni), Franklin-Bouillon (pentru francezi), Wickham Steed (pentru englezi), Eduard Gay (pentru americani), Dumitru Drăghicescu (pentru români), Anté Trumbici (pentru iugoslavi), Jan Zamorski (pentru polonezi) și Eduard Benes (pentru cehi).

La 30 aprilie se constituie Comitetul Național al românilor din Transilvania și Țara de Sus în frunte cu Traian Vuia, eveniment ce a avut loc la Paris. (Organizează și o legiune de piloți cu scopul de a lupta pe front pentru eliberarea Transilvaniei.).

Nerăbdarea noastră era atît de mare și dorința de a porni pe front alături de ceilalți români luptători pentru eliberarea teritoriilor românești, atît de nereținută, încît prizonierii români au fost despărțiți de ceilalți prizonieri de război din Italia. După ce guvernul italian îi îngăduie profesorului George Mironescu să se intereseze de soarta celor peste 18 000 de prizonieri români din Italia, cei 110 ofițeri români am fost adunați în Cittàducale*). La 7 mai a venit Simion Mândrescu aducind cu el aprobarea guvernului italian cu scopul de a face noi cereri nominale pentru ofițerii români de a fi primiți în armata combatantă italiană. Cererile fiind publicate și în presă, ele au avut un ecou deosebit. Cum au fost reproduse și de către **Reichspost** din Viena, autoritățile austro-ungare au luat măsuri de represalii împotriva familiilor ofițerilor români care au decis să lupte împotriva imperiului pentru întregirea României. Fiind înșurați unii dintre ofițerii prizonieri și avînd familii grele acasă, la început n-au semnat încă toți cererile de a fi lăsați să lupte. Dar, în ciuda vestilor venite din țară și îndîrjiți de acestea, pînă la urmă toți au hotărît să la arma în mînă, de data asta însă pentru o cauză care fiecăruia i se părea a fi cu adevărat legitimă.

Propaganda română la Roma și Paris se intensifica tot mai mult și în sfîrșit, la 1 iunie 1918, comanda supremă a cerut 10 ofițeri voluntari care să plece pe front și să formeze acolo detașamente de șoc și propagandă (pe lîngă trei sau patru armate italiene).

La 23 iunie s-a trimis primul detașament civil sub conducerea lui Benedetto di Luca. Scopul era propaganda pentru legiune. Dar această primă încercare n-a reușit, nefiind eficientă. Atunci s-au trimis comisii de recrutare și propagandă din ofițeri români și ofițeri care cunoșteau limba română. Întîmplarea a făcut să fiu trimis cu locotenentul Zorio Feruccio din Botoșani. (Tatăl său era inginer șef în Moldova...).

„Fără judecată, pe simple bănuieli, au fost spînzurați sau deportați 14 000 români, îndată după intrarea României în acțiune. La fel s-au petrecut lucrurile în Bucovina..." (S. Mândrescu, art. citat).

„După ocuparea Olteniei, Munteniei și Dobrogei, au alergat în ajutorul său prizonierii români din Rusia ; astăzi după semnarea tratatului de pace, noi, românii din Austro-Ungaria, am declarat prin(tr)-un manifest, adresat regelui și poporului român că (...) ofițerii români au semnat cu toții o cerere, înaintată deja ministrului de război italian, în care declară că preferă să moară în luptă decît să se întoarcă sub oribilul jug austro-ungar : elocventă dovadă de încredere nezdruncinată ce o au ai noștri în biruință și elocventă dovadă contra acelora care afirmă că popoarele din Austro-Ungaria sînt mulțumite. Acești oameni care s-au dus la moarte pentru o cauză care nu era a lor, vor și să moară pentru cauza lor și a celorlalte popoare oprimate ; vor muri însă ducînd cu ei în mormînt și cadavrul imperiului habsburgic și cu el toată nedreptatea seculară, îndurată de neamul lor și de alte popoare martire"... (Din discursul lui S. Mândrescu la mitingul de la Augusteu). Iar din discursul aceluiași în Piața Capitoliului, la comemorarea lui Garibaldi : „Pe piatra de marmură, pe care o depunem astăzi în Capitoliu Comitetul Central al „Terței Italii", în partea rezervată românilor, au fost săpate cuvintele : „Îmi voi apăra neamul cu toată puterea în contra oricărei tiranii". Sînt cuvinte extrase din jurămîntul pe care l-au făcut pe Cîmpul Libertății de lîngă Blaj la 15 mai 1848 mai bine de 40 000 de români din Transilvania în momente de grea cumpănă pentru națiunea română. Și și-au ținut jurămîntul ei și urmașii lor". Și, relevînd un alt aspect : „Astăzi, după semnarea păcii (Pacea de la București — n.a.), ofițerii români din Austro-Ungaria și soldații de

Ion Grigore : „1918".

sub comanda lor, prizonieri de război în Italia, cer cu insistență înrolarea ca voluntari, pentru a lupta sub stindardul glorioasei armate italiene contra secularului inamic comun. Pe de altă parte, românii din Transilvania, Banat și Bucovina, stabiliți în America, au alergat și aleargă zilnic sub stindardul Statelor-Unite și ale altor state americane, în război cu Puterile centrale. Și aceștia se vor acoperi de glorie, atît cei din Italia cît și cei din America, căci «din stejar stejar răsare»".

Tot în perioada aceasta au fost organizate o mulțime de mitinguri în Italia cu larg ecou în presa internațională a vremii : la 30 mai la Augusteu, în Piața Capitoliului la comemorarea lui Garibaldi, la 28 iulie la Ponte di Brenta (lîngă Padova), la 25 august la Forul lui Traian (unde a putut participa deja și primul pluton din legiunea formată pe front), la 6 octombrie la Torino. Semnificativ este faptul că se accentua ideea după care în România lupta pentru întregirea țării a fost continuă. Adeziunile pentru manifestațiile acestea au fost cu adevărat impresionante.

De exemplu „L'Ideia Nazionale" din 15 august despre mitingul ce avea să aibă loc peste zece zile la Forul lui Traian : „...Consiliul Comunal din Roma va lua parte în mod oficial cu stindardul său și cu o numeroasă delegație din sinul său și primarul, principele Prospero Colonna, va pronunța un discurs pentru a saluta pe românii iridenți în numele Romei. Toate comunele din Lațiu au fost invitate să participe cu propriile lor steaguri și cu delegați. Guvernul și comuna au dispus ca în ziua de 25 august toate edificiile publice să arboreze steagurile și vagoanele tramvaielor să fie pavoazate pentru a sărbători „Ziua Română". Comitetul italian Pro-Romeni inițiatorul manifestației, adresează o călduroasă rugăminte cetățenilor să binevoiască a-și pavoaza casele...".

La 25 august au aderat ministrul de război, fostul președinte al consiliului de miniștri Paul Boselli, ministrul Bissolati și subsecretarii de stat Rossi și Vassallo, comunele Fano Romano, Castelfranco Miscano, Candela, Canale, Montorane, Faleria, Baselica, Borgotaro, Velletri, Catania și Ravenna ; Comisariatul Operelor Federate și Trento și Trieste din Padova ; Comitetul Roman al partidelor interventiste, Institutul tehnic regal, Uniunea generală a învățătorilor din Regio Emilia, Liga antigermană din Torino, Comisariatul operelor federate din Scandici, Liga navală italiană din Bergamo, Comitetul de acțiune patriotică al personalului telegrafo-poștal din Roma, Comitetul livornez de rezistență internă în numele a 24 asociații cetățenești, Camera de comerț din Campobasso, Comitetul italian Pro-Romeni în numele a 27 asociații aderente, Uniunea studenților armeni din Roma, Secretariatul provincial al Operelor Federate din Siena, Cercul Triestin din Torino și lista ar putea continua pe pagini întregi.

În afară de cei prezenți, din discursul Mariei Rygier reiese că peste 600 de asociații din toate părțile Italiei — camere de comerț, universități, organizații muncitorești și profesionale, cercuri politice, societăți patriotice — au aderat în mod entuziast prin scrisori și prin telegrame.

Între timp „Comitetul Italian Pro-România" a fost transformat în „Comitete Pro-Romeni" pentru a-i cuprinde pe toți românii. Astfel de comitete au fost organizate la Milano, Torino, Genova, Ferrara etc. Președinte de onoare al Comitetului Central a fost ales principele Prospero Colonna, primarul Romei.

Noul comandant al legiunii a înființat la Avezzano un lagăr de adunare pentru prizonierii români și aici s-a format primul regiment — „Horia" — urmînd să fie constituite și regimentele „Cloșca" și „Crișan".

Între timp, soldații români prizonieri, concentrați pe linia frontului la săpat de tranșee, au fost vizitați de ofițerii care le înfățișau noile posibilități care s-au creat. Majoritatea soldaților au răspuns cu același entuziasm la gîndul că vor putea contribui la întregirea țării. Nerăbdarea tuturor devenise generală.

Dar formalitățile pentru expedierea legiunii pe front au trebuit să treacă prin toată mașinăria diplomatică și apoi prin complicația birocrație a acelor luni. Pentru a se obține echipamentul și armele necesare a fost nevoie să se facă noi intervenții și stăruitoare demersuri. În sfîrșit, la 15 octombrie a ieșit decretul mult așteptat.

Dacă legiunea a fost formal constituită, au trebuit să mai treacă săptămîni pînă să poată fi trimisă pe front. Dintre documentele constituirii, iată de pildă scrisoarea ministrului Bissolati generalului Spingardi, președintele Comisiei prizonierilor de război : „Iubite Generale, În urma convorbirilor avute cu domnul profesor Mândrescu, am ajuns la convingerea absolută că toate condițiunile pentru constituirea fără întîrziere a Legiunii Române au ajuns în fază de maturitate. Pentru lucrări militare în Italia de Sus se află deja concentrați, în urma măsurilor luate de mine mai înainte, cîteva mii de soldați români ; la Cittaducale sînt adunați toți ofițerii români aparținînd aceleiași naționalități, care și-au manifestat deja voința de a lupta pentru înțelegerea pe frontul italian. Se cuvine prin urmare să se ia măsuri ca numiții ofițeri să fie puși în libertate, îmbrăcați în uniforma italiană, prevăzută cu insignițiile stabilite pentru Legiunea Română (tricolorul român orizontal) și să fie trimiși în locurile unde se află oamenii de trupă români pentru a face între ei propaganda necesară pentru începerea înrolării. Ar fi bine, firește, ca ofițeri italieni să fie delegați pentru a asista și a însoți pe numiții ofițeri, care însă vor fi cu totul liberi. Pentru ulterioare aranjamente sînt la dispoziția D-tale și te rog să-mi răspunzi. Cordiale salutări, Bissolati". Scrisoarea este datată 18 iulie. După cum s-a arătat, Decretul de constituire a Legiunii române a apărut abia la 15 octombrie. Dar, lucru deosebit de important, legiunea exista deja prin unitatea de pe front și lupta cu dușmanul, chiar dacă n-a fost încă recunoscută oficial. Decretul arăta că Legiunea Română a fost constituită drept urmare a dorinței românilor de a lupta pentru patria lor și cuprinde numirea comandanților, constituirea organică a legiunii și a depozitului, dependențele, operațiunile de recrutare și formare a diferitelor unități, gradele ierarhice, uniformele, disciplina și justiția militară și dispozițiile de ordin administrativ.

Publicarea decretului ne-a adus o bucurie de nedescris : uniformele pentru legiune le aveam deja, dar armamentul l-am primit abia în urma decretului guvernamental, la 20 octombrie, iar munițiile la Fortul Pietra Lata. Au trecut lunile, au trecut zilele, acum parcă nu mai treceau orele. Ardeam de dorința de a pleca în prima linie pentru că știam că numai astfel ne vom putea întoarce într-o patrie puternică, în localitățile noastre dintr-o Transilvanie eliberată. A mai urmat și o inspecție a legiunii de către regele Italiei pînă ce, în sfîrșit, am putut pleca pe front. La 24 octombrie, cînd armata austro-ungară s-a desființat, apucaserăm să lupte doar două batalioane. (Noi am fost surprinși de evenimente pe drumul ce ne ducea spre prima linie). Dar acele două batalioane și-au dat din plin jertfa de sînge, fiind răsplătite cu numeroase ordine și medalii ale mai multor state.

Pentru tratativele de pace care s-au purtat mai tîrziu a devenit evident că România n-a depus nici o clipă armele nici după „pacea rușinoasă" de la București. Luptele purtate de noi, foștii prizonieri de război din Italia alături de forțele Antantei, actele de bravură și jertfele de sînge, au cîntărit apoi mult pentru dovedirea permanentei stări de beligerantă a României de la momentul intrării țării în război. Aportul Legiunii Române din Italia a avut de aceea un rol mult mai mare pentru întregirea României, pentru Marea Unire, decît acel aspect doar simbolic pe care au încercat să-l arate unii istorici. Marea Adunare de la Alba Iulia a fost rezultatul luptei românilor purtată pe toate fronturile.

Tot în străinătate, la Paris, în octombrie 1918 ia ființă Consiliul Național al Unității Române format din 29 membri (președintele Take Ionescu). Sarcinile sale erau asemănătoare cu cele ale românilor din Italia : să informeze opinia publică mondială asupra problemei românești și a legitimității luptei românilor ; să colaboreze cu celelalte națiuni oprimate din Austro-Ungaria ; să organizeze o legiune din transilvăneni și bucovineni aflați în străinătate care să lupte alături de armatele aliate.

La 31 octombrie izbucnește la Budapesta revoluția burghezo-democratică. Dar deja la 29 octombrie se constituie Consiliul Național Român alcătuit din 6 reprezentanți ai Partidului Național Român și 6 ai Secției Române a Partidului Social-Democrat. (Peste cîteva zile Consiliul Național Român se va stabili la Arad). Tratativele cu guvernul maghiar în legătură cu problema Transilvaniei eșuează.

Legiunea Italiană era organizată ca un contingent de front, fiecare regiment fiind format din cîte trei batalioane. Acestea au fost dispuse înainte de a se depune jurămîntul pentru țară la Marino, Albano și respectiv Guizano. La depunerea jurămîntului a venit și delegația română de la Paris (în frunte cu Nicolae Titulescu). În mod simbolic, parcă, în zilele în care avea loc Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, noi ne pregăteam să ne întoarcem în țară. Scopul pentru care și noi am luptat s-a împlinit, acum trebuia să fim cît mai repede în România. Așa că după ce ne-am despiasat la Taranto, ne-am îmbarcat pe două vapoare (Regina d'Italia și Meran) și ne-am întors în țară prin Atena, Constantinopol și Constanța. La București s-a avut loc o primire solemnă și au fost împărțite decorații atît românilor cît și ofițerilor italieni care ne însoțeau.

În noiembrie fusese lansat Apelul către națiunea română semnat de Dr. St. Cicio Pop, în care se anunța hotărîrea de constituire a gărzilor naționale și se chemau soldații pentru a se înrola în ele. Se solicită ca în sprijinul acțiunilor gărzilor naționale să vină fiecare român.

La 4 noiembrie 1918 la Paris, Consiliul Național al Unității Române adresează Puterilor Antantei cererea ca românii din fosta Austro-Ungaria să se unească împreună cu frații lor din regatul României, precum și tratament egal cu cel al altor națiuni eliberate. (Semnează Take Ionescu, președinte, dr. Vasile Lucaciu și Octavian Goga, vicepreședinți.)

La 15 Noiembrie este convocată pentru 1 decembrie la Alba Iulia, Marea Adunare Națională Română formată din 1228 deputați dintre care 600 urmau să fie aleși. De venit au venit însă peste 100 000 de oameni. În timp ce poporul se îndrepta spre Alba Iulia, trupele străine se retrăgeau din România, uneori chiar pe aceleași șosele pe care mergeau deputații la Marea Adunare Națională...

De ce a avut loc Marea Adunare Națională la Alba Iulia ? Tiron Albani invocă trei motive : „întîi că Alba Iulia a fost cetatea istorică de unde Mihai Viteazul a proclamat cel dintîi Unirea Transilvaniei cu Țările Române ; că aici au fost trași pe roată martirii naționali Horia, Cloșca și Crișan, și, al treilea, pentru că Alba Iulia era cea mai puternică cetate românească din Transilvania".

Tot Tiron Albani arată că Unirea nu s-a pronunțat numai la Alba Iulia : „Populația rămasă acasă a ținut întruniri la Blaj, Sibiu, Brașov, Făgăraș, Sebeș, Orăștie, Hațeg, Lugoj Caransebeș, Arad, Oradea, Beiuș, Șimleul Silvaniei, Năsăud, Gherla etc., hotărînd și declarînd Unirea cu România în aceeași zi cînd la Alba Iulia se proclamă aceasta de către trimișii și reprezentanții săi, aleși, cît și direct, nemijlocit, într-un entuziasm colectiv, conștient de importanța vremurilor, de semnificația și consecințele exprimării sale libere și spontane, a dat glas voinței de a fi liber și neatîrnat, proclamînd Unirea Transilvaniei cu România. A doua zi, cei 150 de deputați ai Marelui Sfat Național, s-au întrunit în sala Tribunalului și au constituit Consiliul Dirigent — guvernul provizoriu al Ardealului cu sediul la Sibiu".

Inițial regimentul Horia a primit garnizoana la Sibiu. Deci după atîția ani am revenit în orașul în care am urmat liceul, în care am cunoscut faptele, starea de lucru care m-a făcut mai apoi să doresc să intru în foc alături de ceilalți români pentru a ajuta și noi la creerea condițiilor necesare Unirii. De data asta, însă, Sibiul era oraș al României și nu mai puteam concepe lucrurile altfel. Pînă la urmă regimentul a fost dispus pe batalioanele contituiente și repartizat la Brașov, primul batalion, la Tîrgu-Mureș, al doilea și la Sighișoara al treilea. La Sighișoara era și comanda regimentului și acolo am ajuns și eu în calitate de adjutant al comandantului de regiment.

Aici se încheie amintirile despre această perioadă ale acestui veteran al Marii Uniri, un om care a cunoscut atît de bine realitățile din Transilvania de dinainte de 1918 și care n-a pregetat să lupte, acolo unde l-au găsit evenimentele, pentru o Românie întregită și demnă. S-ar putea adăuga doar că, demobilizat, a plecat cu o bursă a statului român în Italia, apoi în Cehoslovacia și în Germania, de unde s-a întors cu o diplomă de inginer. Venit la Arad, la Uzinele de vagoane, realizează prima fabrică de arcuri semiautomate, fiind apoi director timp de douăzeci de ani la Școala superioară de meserii din Arad. Din 1955 a fost primul inginer, delegat de Oficiul de Control al Mărfurilor pentru Controlul Mașinilor pentru Export. Acum, la 87 de ani, inginerul Romulus Cărpinișan își scrie memoriile.

*) **După acad. Șt. Pascu 112, după S. Mândrescu 111. Se pare că aceasta ar fi fost cifra exactă, cel de-al 111-lea fiind fratele profesorului Mândrescu, soldat, adus printre ofițeri din considerație pentru profesorul luptător pentru drepturile naționale ale românilor.**

Reviste, societăți culturale (II)

Între realizările importante ale României June se numără și Almanahul **(Almanahul Societății Academice social-literare „România Jună")**, care-și propunea, se preciza în prefața primului număr, „să întrunească în fiecare an pe cei mai de frunte reprezentanți ai literaturii române". La cele două numere, pentru anii 1883 și 1888, singurele care au apărut, au colaborat scriitori și oameni de cultură din toate provinciile românești, în spiritul aceleiași idei de unitate culturală a națiunii : Eminescu (publică **Luceafărul** și alte poezii), Maiorescu (două studii), Vasile Alecsandri (poezii și un act din piesa **Ovidiu**), Ioan Slavici, Duiliu Zamfirescu (nuvele), Al. Xenopol, bucovineanul I. G. Sbiera, Iacob Negruzzi ș.a. Rareori, o publicație a adunat în paginile sale atîtea nume prestigioase.

Manifest unionistă, cum o recomandă și numele, este **Liga pentru unitate culturală a tuturor românilor**, înființată la București în 1891, avînd și o revistă, **Liga română** (1896—1900), la care au colaborat, între alții, G. Bogdan-Duică, V. A. Urechia, I. G. Sbiera, C. Rădulescu-Motru ș.a.

*

Revistele de cultură din a doua jumătate a secolului trecut și de la începutul veacului nostru reflectă larg, unele în mod programatic, năzuința tot mai adînc resimțită în opinia publică românească, spre realizarea deplinei unități politice a națiunii. În articolul-program al **Revistei Carpaților**, de pildă, apărută la București, în 1860, sub conducerea lui George Sion, revistă în care s-au tipărit opere memorabile ale literaturii române, precum nuvela **Doamna Chiajna** de Al. Odobescu, se făcea mențiunea că, în condițiile în care „țările românești" au făcut deja „începutul Unirei și consolidării naționalității noastre", revista care apărea atunci se bizuia pe colaborarea a „mulți români învățați, atît din Transilvania, Bucovina, Moldova, cît și din Țara Românească", pe care semnatarul articolului, G. Sion, i-a consultat și care au „promis concursul lor". O altă publicație, scoasă în anul următor, la Iași, de către V. A. Urechia și George Petrescu, și care se numea, semnificativ, **Dacia**, anunța un program vizînd desăvîrșirea unității naționale : „Ca să fim uniți printr-un pact politic, se cade mai înainte de toate de a fi strînși prin legămintele inimilor noastre, care să ne ție împrejurul unei ființe, ce se pune pe deasupra tuturor, care rezumă totul, care este totul, națiunea ! Ea, odinioară a fost și mare și puternică. Este, dară, de dorința noastră ca să ținem la vechea ei splendoare. Visul nostru este România [...]. Noi nu ne vom crede fericiți pînă cînd trîmba Carpaților nu se va netezi dinaintea noastră". În articolul-program al ziarului **Orientul latin**, scos la Brașov (1874—1875) de Aron Densusianu, se sublinia faptul că „Românii, politicește despărțiți, sînt, prin aceeași origine, una și aceeași limbă, prin aceleași datine, atît de uniți, atît de închiagați laolaltă, încît pot fi invidiați de cele mai mari și mai luminate popoare". De asemenea, că „noi trebuie să cultivăm, să înălțăm și să ținem sîntă această unire". În acest spirit, se arăta că, față de românii de dincolo de Carpați, ziarul „călcînd peste dăunosul provincialism și separatism de pînă acum, cestiunile, drepturile și interesele lor le vom considera și trata ca pe ale noastre". O revistă apărută la Sibiu, **Albina Carpaților** (1877—1880), subintitulată „foaie beletristică, științifică și literară" și la care colaborau scriitori, uniți de primă mărime, din România liberă, din Transilvania și Țara de Sus (V. Alecsandri, Ioan Slavici, Al. Macedonski, G. Crețeanu, Simeon Florea Marian, A. Bîrseanu, I. Al. Lapedat ș.a.), trebuia să se numească **Albina Daciei**, titlu interzis de autoritățile cezaro-crăești. Dar și Carpații, pînă la urmă, erau considerați nu o barieră, ci un simbol al unității, centru vital al națiunii. Atari idei în sensul aspirației adînci a poporului român către Unire se întîlnesc frecvent în presa literară și de cultură românească de la sfîrșitul veacului trecut și din deceniile premergătoare primului război mondial. În revista **Vatra**, de pildă, al cărei articol-program semnat de Slavici, Caragiale și Coșbuc preciza că publicația este „un organ literar pentru toți românii", un mijloc pentru propagarea aceluiași gust și aceluiași fel de a simți și de a gîndi în toate părțile poporului românesc". Or, în **Semănătorul**, unde un Coșbuc, subliniind aceeași idee, evoca, în articolul **Uniți** (nr. 2, din 9 decembrie 1901), străvechea dăinuire a cărturarilor culturii noastre vechi pentru cultivarea și unitatea limbii române pe întreg teritoriul unde ea e vorbită. „Aceste trei vorbe întreg neamul nostru", scria autorul **Baladelor și idilelor**, „revin cu o obositoare îndărătnicie la toți scriitorii vechi, aceste trei vorbe le apăsa sufletul și le stringea inima. Coresi zicea că și-a jertfit zilele făcînd cărți românești, «ca să fie de învățătură tuturor românilor», iar Varlaam mitropolitul : «ca să fie de învățătură pentru toată semințiia românească», iar într-alt loc — în cartea românească a lui — zice că vorbește «către toți cari sînt născuți întru limba românească» [...]. De aceea aveau în condei oamenii aceștia necontenit neamul și iarăși neamul nostru românesc ? Îl aveau în inimă, îl voiau **slăvit și unit între ale sale**, unit însă nu numai politicește, cum îl dorea Ștefan cel Mare, ori Mihai Viteazul. Îl voiau unit **într toate ale sale**, și cu mintea, și cu sufletul, și cu inima, și prima condiție li s-a părut — pe dreptul — unificarea și fixarea limbei". Tot în **Semănătorul**, doi ani mai tîrziu, un Iorga vorbea despre nevoia unei noi orientări, de „o nouă epocă în cultură", în acord cu tradițiile cu năzuințele naționale, către unitate, ale tuturor românilor". S-au, într-o revistă din Țara de Sus, **Junimea literară**, care, într-un articol bilanț, **După zece ani**, scris de George Tofan, ținea să sublinieze, în chiar ajunul declanșării marii conflagrații mondiale : „Am afirmat deci cu tărie unitatea culturală a neamului nostru, ținînd pe cetitorii noștri în curent cu toate evenimentele de samă din toate părțile unde trăiesc români". Și am putea continua exemplele.

Chiar o revistă precum **Convorbiri literare**, ce-și propunea a fi, cum se afirma în articolul introductiv al primului număr, o publicație interesată doar de ceea ce „intră în cercul preocupațiunilor literare și științifice", înafara „agitațiunilor politice", se dorea, preciza același articol, un „punct de întîlnire și înfrățire pentru autorii naționali" (sublinierile ne aparțin) și apărînd „în formatul stinsei **România literară**", în tradiția, așadar, mai mult sau mai puțin voalată a revistelor pașoptiste. Patru decenii mai tîrziu, într-un editorial, **Către cititori**, conducerea nouă a revistei aducea clarificări concludente în această privință, o dată cu exprimarea unei orientări, de astădată declarat unioniste : „**Convorbirile** au fala de a fi servit după vremuri ca organ de manifestare literară tuturor scriitorilor de seamă din toate hotarele pămîntului românesc. Îi va întîmpina și pe viitor cu aceeași nestîrbită dragoste [...]. Și voim cu atîta mai mult, cu cît dorim ca revista aceasta să nutrească și să mențină, pe cît e posibil, unul și același curent literar în toată întinderea grăiului românesc. Iar la unitatea cugetelor și simțirilor nu se poate ajunge fără o serioasă împărtășire. În perioada marilor discuții estetice de acum treizeci-patruzeci de ani, **Convorbirile** erau așteptate de românii de peste hotar ca un dar, ca o adevărată binefacere [...]. Ar fi însă un păcat și o greșală de neiertat dacă revista, care a stabilit cea dintîi armonie de vederi literare între toți românii, n-ar căuta mai mult decît oricare alta să contribuie la continuarea acelei bune tradiții și «dincolo» și «dincoace». Neiertat ar fi, căci pentru nici un popor vorbele acestea : **dincolo** și **dincoace** n-au un înțeles mai grav. Poeții cu dreptul divin al inspirației ne-au spus-o [...] : «Dă-mi tot amarul, toată truda / Atîtor patimi fără leacuri, / Dă-mi viforul în care urlă / Și gem robiile de veacuri...». Păstrarea și întărirea unității de cultură e deci, mai ales acuma, și mai ales la noi, o necesitate de ordin superior. Căci cultura, știința, filozofia, literatura și arta, pentru orice om cu minte, presupun mai întîi de toate poporul, care le face pe toate posibile. Și nu mai e o taină pentru nimeni că neamul nostru a ajuns într-o fază care poate fi decizivă într-un moment în altul. Acuma deci, mai mult decît oricînd, e vorba de a fi, de a persista ca individualitate etnică, spre a putea da, cînd va veni timpul, toată măsura noastră ca popor de cultură". Era o aluzie prevestitoare a evenimentelor ce se vor declanșa în deceniul următor, cînd lupta pentru înfăptuirea marii Uniri avea să intre într-adevăr în faza decisivă.

Dim. Păcurariu

3 DECEMBRIE 1983

L 8

„În decursul acestei lungi perioade de încercări și lupte necurmate la care a fost supus poporul nostru s-a dezvoltat puternic conștiința originii comune a românilor, precum și conștiința necesității unirii într-un singur stat a Moldovei, Transilvaniei și Țării Românești."

NICOLAE CEAUȘESCU

UNIREA — DEZIDERAT DE VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

ORAȘELE UNIRII

ALBA IULIA

Două inimi în pămîntul din inima țării

„Cu drag am venit la Marea Adunare Națională, cea mai mare și mai frumoasă sărbătoare națională pe care au avut-o Românii de la descălecatul lui Traian încoace și doresc nă ne apropiem de locul adunării cu smerenie și demnitate". Cuvintecată Ștefan Cicio-Pop, abia ajuns, cu întreaga delegație ce constituie Consiliul Național Român Central, pe peronul gării din Alba Iulia. Este 29 noiembrie 1918. În urmă, Aradul a încheiat o glorioasă filă de istorie — lupta politică pentru Marea Unire. Și iarăși, cu modestie, omul politic care și-a dedicat tot ce-a avut mai bun înfăptuirii idealului milenar: „Credem că ceea ce am făcut, bine am făcut. Cu această Comitetul Național și-a împlinit datoria față de națiunea sa. A spune mai mult, voi reprezentanții poporului sînteți chemați". Alba Iulia, ora 10 a.m., 1 decembrie 1918. Ziarul „Unirea" din Blaj: „Nimic să nu ne abată de la gîndul care ne munește pe toți: libertate națională și unirea tuturor Românilor". Și iarăși Ștefan Cicio-Pop: „Ne aducem aminte de fărădelegile îndurate, dar nu vrem să ne răzbunăm (...) Noi vrem înțelegere frățească cu toate popoarele". Alba Iulia, 1 decembrie 1918. O nouă și viguroasă și clarvăzătoare generație de oameni politici ai românilor și-au făcut pe deplin datoria. Iubitori de neam, iubitori de tradiții, admiratori ai pămîntului atît de armonios al cuprinsului locuit de români, primind mesajul prin milenii și veacuri, oameni politici și patrioți ce vor rămîne pentru totdeauna în cartea de istorie sînt prezenți la Alba Iulia. Întreg Consiliul Național Român Central. Ei sînt mostenitorii lui Mihai Viteazul, ai cărturarilor de la Blaj, ai pașoptiștilor întruniți ca într-un sfat al tuturor pe Cîmpia Libertății, ai memorandiștilor. Ei și cei 1 228 de delegați din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș. Ei și cei peste 100 de mii de oameni copleșiți de emoție, veniți pe pămîntul în care se află ca niște diamante inimile lui Horia și Cloșca. „...iar inimile lor, hotărîseră călăii lui Horia și Cloșca, să fie îngropate aici la locul supliciului". Ei sînt una cu spiritul, cu vrerea din veac a celor peste 16 milioane de români cîți avea pe atunci România, toți treziți la viață politică, la demnitate națională. O statistică din 1922 arăta că România avea 16,5 milioane locuitori din care 79 la sută români, 8,4 la sută maghiari și secui, 4,3 la sută germani, 5 la sută evrei, etc.

Alba Iulia, 1 decembrie 1918. „Să nu veniți fără unire!" Zeci de mii de oameni discută molcom, ardelenește. Văzduhul e încremenit. În toată Transilvania — uriaș dangăt de clopot. Apoi s-a făcut auzită zbaterea apelor, zbaterea apelor acestui colț românesc, ape cît toată istoria, Oltul, Mureșul, Tîrnavele, Crișurile tustrele. Iza, Mara, Streiul. Din Munții Apuseni, din Cetatea Inexpugnabilă a Munților Apuseni se învîrtejesc zăpezi. Sus, în depărtare, pe fondul altor munți, Piatra Craivei. Acolo a fost cîndva o cetate, o cetate ca un cuib de vulturi, de vultani ce-a aparținut înaintașilor înaintașilor noștri din al căror os ne tragem, a căror fire de bună seamă că o avem. Cunoaștem multe despre ei. Punem mîna în dreptul inimii noastre și aflăm multe despre aceștia care stăpîneau pămîntul transilvan dintr-un Olimp. Mai aproape sînt dealurile. Dealurile și Țara Vinului. Printre atîtea și atîtea inegalabile „țări" cîte are România, iată că întîlnim și o țară a vinului. Și vinul, vinul e și el o întreagă istorie a noastră. El ne-a însoțit, ca și bărbăția, ca și temeritatea, ca și căpătînoșenia și cîltoșenia de a nu fi înghițiți de nici un neam venit din cele patru vînturi. vinul ne-a însoțit, zic, în milenii. Și nu ne-a fost rău cu vinul alăturea, depunem mărturie. Face parte din mierea pămîntului nostru, din optimismul staturii noastre de neînduplecați, din inventarul și geografia speranței noastre. Vinul e băutură nobilă, iar noi i-am dat cinstire întotdeauna. Iată, în mijlocul României, produce Țara Vinului. Licori. O parte din lumina pămîntului.

Alba Iulia, 1 decembrie 1918. Să-i cercetăm pe cei din Ineu. A venit multă lume din Ineu. Coriolon Brătescu, Gh. Bitang, Dumitru Moldovan, Dumitru Bitang, Nicolae Albu, Pavel Dîrlea, Ioan Căprari, Constantin But, Petru Popa, Teodor Pac, Nicolae Valea, Nicolae Bătrîna... Da, multă lume a venit din Ineu pentru Marea Unire. Figuri luminoase deși au trecut un război cătănind la „împăratul", umblînd prin Galiția, Boemia, Pusta Ungară, Italia. Pălării tari, căciuli de oaie, bonete militare. Fiecare cum l-a prins vestea însufletitoare a convocării Adunării. Cei din Curtici sînt deosebit de mîndri. Delegatul, deputatul lor e însuși Ștefan Cicio Pop. Inimă arzîndă pentru unire. Eugenia C. Pop, Elena Goldiș și Adriana Ispravnic așteaptă și ele marea veste ce va să vină din Cazinoul militar unde sub drapele tricolore românești s-au întrunit marii bărbați. Cei din Galtiu, o comună aflată nu departe de Alba Iulia au ținut să aducă cu ei și o pancartă pe care scrie clar, să se știe pentru vecie: „Trăiască Unirea și România Mare". La Cazinoul militar e fierbere mare — sosesc din toate părțile scrisori, telegrame, moțiuni, delegații, adeziuni. Pe Cîmpul lui Horea e tot numai o așteptare. Tot numai ochi măriți de emoție. Pămîntul însuși parcă se mișcă în el, acolo unde sînt inimile martirilor Transilvaniei. **„Horea, scria Karl Marx, a devenit eroul poveștirilor populare și simbolul renașterii Daciei".** Va rămîne pentru totdeauna în memoria oamenilor acestui pămînt: la 28 februarie 1785, în fața unei mulțimi de peste 6 000 de oameni, printre care se aflau țărani din 419 sate, țărani aduși cu forța, a avut loc pe tăpșanul care se cheamă de atunci încoace Cîmpul lui Horea supliciul eroilor noștri pentru libertate socială și națională. Peste ani, în timpurile noastre avea să fie ridicat un monument, prin colectă națională. „Aici, pe pămîntul stropit cu sîngele martirilor suferinței românești, rupți pe roată pentru dreptate, a răsărit după un secol și jumătate soarele unității naționale". Și după mai bine de 300 de ani de la fulgerul de magneziu săvîrșit de Mihai Viteazul, acest „viteaz cît poate să fie cineva", Marea Unire-n veci.

Alba Iulia, 1 decembrie 1918. „Mihai a rămas pururea eroul național al tuturor românilor, simbolul de unire a fraților despărțiți de vitrega soartă și de vecinii cotropitori" scria Grigore Tocilescu în 1877, an atît de fast, de norocos pentru români. Peste 100 de mii de oameni sînt cuprinși, ușor, de frigul nerăbdării. După un mileniu, le este greu să mai aștepte o jumătate de oră. Istoria e chiar în mijlocul lor. Testamentul lui Mihai Viteazul e pe cale de a se înfăptui. Testamentul eroului care trecuse în campaniile sale prin toată țara. El venea din Craiova și fusese la Rîmnic, la București, la Sibiu, la Șelimbăr, la Ploiești, Făgăraș, la Alba Iulia — capitala cutezătoarei și nepieritoarei sale fapte, la Bacău, Roman, Suceava, la Cluj. Cunoștea Mihai Viteazul toată țara românească. A. D. Xenopol arăta că Mihai Viteazul a lăsat „urmașilor pînza ce trebuie umplută cu mărețul tablou" al unității naționale. La Alba Iulia, la 1 decembrie 1918, peste 100 de mii de oameni ajunseseră să facă acest gest istoric. În timp ce pe platou, afară în aerul tare al iernii, la un moment dat începuse să fulguiască, miile de oameni care începînd cu 27 noiembrie ticsiseră orașul Alba Iulia așteptau clipa cît veacul, clipa nepieritoare, în Casina militară întreaga adunare a deputaților intonează „Deșteaptă-te române". („Deșteaptă-te române din somnul cel de moarte / În care te-adînciră barbarii de tirani / Acum ori niciodată croiește-ți altă soartă, / La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!). Fiecare dintre cei prezenți cîntase pe drumul spre Alba Iulia, în Alba Iulia pe străzile aromite cu istorie, pe Cîmpul în care băteau inimile lui Horia și Cloșca: Deșteaptă-te române, Pe-al nostru steag e scris unire. Treceți batalioane. Sînt vînător, Hora Unirii. Ardealul ne cheamă. Cîntecele luptei de eliberare, cîntecele încercatului suflet de român. „Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 18 noiembrie — 1 decembrie 1918, decretează unirea acelor români și a teritoriilor locuite de dînșii cu România..." Hotărîrile deputaților Transilvaniei sînt aduse la cunoștința celor de pe Cîmpul lui Horia. Se citește și este votată și aici Rezoluția Adunării. Întreg entuziasmul este descătușat. Un contemporan scria în ziarul „Românul": „Generațiile care au să vie după noi vor pricepe ele oare agitația înălțătoare ale acestor zile istorice? Oricît de fidel au să vorbească cronicile zilelor noastre, nu vor putea reda niciodată tot entuziasmul de care era cuprinsă toată românimea. Trăim clipe care ni se par perle și am vrea să le eternizăm pentru toate timpurile ce au să vie". Se lasă un moment de liniște pe Cîmpul lui Horia, apoi încep să vorbească oratorii. Printre aceștia s-au numărat dr. Petru Groza, Emil Isac, Enea Grapiani, Iuliu Hossu, Eleonora Lemeni Roznovan, Aurel Lazăr, Aurel Vlad.

Alba Iulia, 1 decembrie 1918. „În Bălgradul Ardealului, în cetatea durerilor noastre de ieri și a nădejdilor noastre de mîine, astăzi se spune lumii întregi că voim să fim liberi și neatîrnați de nimeni, vroim să fim un suflet al neamului românesc de pretutindeni", (Constantin Pavel, Beiuș). În ziua de 1 Decembrie și în cuprinsul întreg al lunii decembrie 1918, toți cei care n-au mers la Alba Iulia au trăit marea sărbătoare prin adunări proprii în care se cîntau iubitele noastre cîntece și se jura pe tricolor. Întruniri consemnate de cronici s-au ținut la Blaj, Brașov, Sibiu, Orăștie, Hațeg, Făgăraș, Lugoj, Caransebeș, Arad, Năsăud, etc., etc.

„Așa dară s-a înfăptuit la Alba Iulia unirea tuturor țărilor locuite de români... De la descălecarea împăratului Traian în Dacia au trecut o mie opt sute de ani peste poporul românesc care a trăit despărțit sub felurite stăpîniri". (ziarul „Timpul nou" din Viena).

Alba Iulia, 1 decembrie 1918. Zi și loc despre care se va vorbi cu admirație cît timp vom dăinui. „Unirea aceasta, arăta Nicolae Iorga, dacă n-a fost făcută în formele ei, a cerut-o întotdeauna, în înțelesul ei, poporul românesc. Nici cei mai geniali oameni politici, nici cei mai mari cărturari, nici cei mai grozavi oratori nu ar fi fost în stare să facă unirea țărilor acestora dacă nu ar fi fost în conștiința acestui popor întreg simțirea că nu-i nici o deosebire într-un ținut românesc și alt ținut românesc, că toată românimea trăiește ca un singur popor într-o singură țară". Cuvintele unui om de știință, cuvintele unui savant, cuvintele istoricului Nicolae Iorga. Pămîntul care poartă în el milioane de inimi ce s-au jertfit pentru idealul național, pămîntul care poartă într-o cîmpie de-a sa un preacinstit trup, iar într-o mînăstire un preacinstit și genial cap a fost unit pentru azi și-ntotdeauna.

BLAJ

Nația română e matură, vrednică de libertate și de a intra în frăția cea mare a națiunilor

O CETATE DE SPIRIT ȘI ÎNVĂȚĂTURĂ

La 26 mai 1737 un părinte transilvan face o tocmeală cu Ștefan Zugravul. O tocmeală care zugravului i se pare destul de ușoară. Dumnealui, Zugravul, e artist, iar părintele, care nu e altul decît Inochentie Micu Clain, e știut ca bărbat subțire la spirit, om luminat, om al secolului său. Auziți de ce-l cheamă Inochentie Micu pe Ștefan Zugravul de la Ocnele Mari! Să-mi faci, zice părintele, o biserică pictată, precum în Țara Românească la Cozia sau la Hurez! Frumoasă treabă pentru un meșter atît de nobil cum e dumnealui Ștefan de la Ocnele Mari. Părintele e ambițios. Aduce arhitecți de la Viena care trasează străzile unei noi localități și proiectează case. Tot părintele acesta prea învățat, minte luminată și inimă de piine vrea, vrea să deschidă școli în noua localitate. Școli și chiar o tipografie. Era un om destul de puternic Ioan Micu. Făcea parte din dieta Transilvaniei. Din cei 299 de membri ai dietei, domnia-sa era singurul român. Îi cercetez portretul. Mă privește un bărbat aspru, dar nu ursuz, cu privire săgetătoare, cu fața trădind o voință puternică și un acut simț al echilibrului și al bunelor rînduieli. Un bărbat pornit temeinic pe gospodărirea spirituul românilor din Transilvania și din toate părțile locuite de români, un om pornit în lupta pentru renașterea spirituală și politică a neamului său. Mult nu rezistă Inochentie Micu, intră în conflict cu autoritățile imperiale și se exilează la Roma. Pusese temeliile unei noi Rome și mergea acum, prigonit, la Roma Mamă. Dar ceea ce pornise marele cărturar, ceea ce începuse strălucitorul român și patriotul cu sufletul de cremene avea să încolțească și să dea înmiit rod. Întemeietor al Blajului, Inochentie Micu rămîne totodată întemeietorul luptei politice a românilor din Transilvania. La confluența celor două Tîrnave, într-o zonă cu somnoroase dealuri transilvane, la începutul secolului al XVIII-lea, ia ființă orașul-far al spiritualității românești. Renașterea anunțată de cronicari avea să găsească aici expresia ei sublimă. La 1747 tipografia funcționa. Cîțiva ani mai tîrziu (1754) se deschid la Blaj primele școli ale românilor din Transilvania. Cea dintîi treaptă — școala de obște, un fel de școală primară, era gratuită, a doua — școala de latinie, un fel de liceu, a treia — școala de preoție, școală de nivel postliceal, aveau să creeze de-a lungul a două veacuri formidabile constelații de cărturari, aveau să trezească întreaga simțire românească. La Blaj, vreme de o sută și ceva de ani s-a „mîncat" latină pe piine pur și simplu. Chiar și matematica se preda tot în limba latină. Timp de o sută de ani aici avea să renască forma cultă, modernă a înțelepciunii, învățăturii neamului românesc. Timp de o sută de ani tot ce era minte ageră în Transilvania românească avea să treacă prin Blaj. Și încă o sută de ani mai departe faima cetății de spirit a neamului românesc avea să aibă strălucire și mai mare. Absolvenții de Blaj își dădeau cu ușurință doctorate de excepție la Roma, Graz, Viena, Budapesta. Cunoșteau foarte bine germana, italiana, latina, greaca, maghiara. Dar mai ales limba română. Fii de țărani, cărturarii din Blaj știau românească de la rădăcinile ei, veneau dinspre altoiurile ei milenare.

A trecut de la acel început de cetate pentru știință și învățătură abia un sfert de mie de ani. Cît o bătaie de aripă față de vechimea românilor trecuți prin albiile mileniilor, dar de o încordare ce dovedește calități intelectuale strălucite. Fiii de țărani transilvani au făcut să renască o spiritualitate. Nu trecuse decît un veac de învățătură în Blaj, iar Ion Heliade Rădulescu putea să constate: „De aici a răsărit soarele românilor". De la Blaj, din inima martirei Transilvanii.

«HRONICAR A TOATĂ ȚARA ROMÂNEASCĂ»

Sînt două citate în cronicari de o excepțională claritate. Iată, Miron Costin: „Românii cîți se află lăcuitori... la Ardeal și la Maramureșu de la un loc sînt cu moldovenii și toți de la Rîm se trag". Cel de-al doilea citat e din stolnicul Constantin Cantacuzino și e inegalabil din punct de vedere artistic. „...toți românii, oriunde s-ar afla ei, dintr-o fîntînă au izvorît și cură". Emoționantă constatare: sîntem un izvor sub cumpăna de clestar a timpului. Idei care în cetatea arzătoare a Blajului au fost preluate și au devenit deviză, datorie morală, de conștiință a cîtorva generații de cărturari. „Dachia în trei principaturi sau stăpîniri s-au împărțit, adică în Ardeal, în Țara Românească și Țara Moldovenească; mai bine ar fi fost să nu se fi despărțit". Despre cărturarii ieșiți din lumina Blajului s-au țesut în veac adevărate legende. Oameni de o modestie desăvîrșită, bătînd drumurile patriei, avînd cu ei doar cărți românești de învățătură și bucata de piine înmuiată la unul din izvoarele întîlnite pe cale. Oameni vecini cu sfințenia, aureolați, asemeni martirilor. Școala ardeleană e prima generație de intelectuali ce s-a format la Blaj. Samuil Micu, Petru Maior, Ion Budai Deleanu scriu cărți ce fac vîlvă în toată lumea românească. La 1800, Samuil Micu tipărește „Filosofia cea lucrătoare". Tot S. Micu scrie „Istoria și lucrurile și întîmplările românilor". Împreună cu Gh. Șincai, Samuil Micu scrie „Elementa linguae daco-romanae sive Valachicae". La 1853 Gh. Șincai scrie „Hronicul românilor și a mai multor neamuri". Cărți pe care și noi, cei de astăzi, le știm încă de pe băncile școlii. Și poate că dacă ar fi fost numai atît și tot ar fi intrat în nemurire prima generație a Blajului intelectual. Prima noastră mare ieșire în arena intelectuală modernă fusese înfăptuită, se petrecuse în conștiințe ca o adevărată revoluție. Blajul a fost și o mare școală politică românească. Samuil Micu, Petru Maior, Gh Șincai, Ion Budai Deleanu, Ioan Molnar Piuariu redactează la 1791 „Supplex libellus valachorum" — un adevărat program politic. Cîte minți învățate, generoase și entuziaste nu va fi înfierbîntat acest manifest, această manifestare directă a conștiinței naționale, numai memoria pămîntului mai poate ști. Îmi revine în minte imaginea vechii tiparnițe blăjene (din lemn) și presa anexă (tot din lemn). Cu cîtă emoție s-au cules litere de foc, cîtă sudoare n-a curs în aburii subțiri ai noptilor topite în neostoite, mereu neostoite dezbateri. Așa a început, la Blaj, o nouă revoluție.

PE CÎMPIA LIBERTĂȚII

Anul suprem al istoriei Blajului este 1848. Anul Revoluționar 1848. O cîmpie cuprinsă între dealuri avea să se numească de atunci încoace Cîmpia Libertății. La 1848, Blajul era recunoscut ca cel mai important centru românesc din Transilvania. Era, pe atunci, acest orășel, steaua călăuzitoare a milioane de români nu numai din Transilvania, ci și din Moldova și Țara Românească. 40 de mii de români se adună la Blaj pentru drepturile lor naționale, pentru libertate. După 1 noiembrie 1599 și 27 mai 1600, iată, în 3/15 mai 1848 mii de români de pe tot cuprinsul românesc se adună în mica Romă — Blajul de pe Tîrnave. Trei adunări, în aprilie, mai și septembrie au avut loc la Blaj. Aici s-a hotărît transformarea luptei politice în luptă armată. Aici a fost Avram Iancu. Cu el se aflau Bărnuțiu, Barițiu, Eftimie Murgu, Mureșanu și atîția alții, a doua generație și a treia generație de învățați ai Blajului care continuau Școala ardeleană. La Blaj, pe Cîmpia Libertății au fost Vasile Alecsandri, Al. I. Cuza, Alecu Russo, George Sion, Costache Negri, Dumitru Brătianu. Oameni din tot neamul românesc se uniseră în aceleași idealuri ale revoluției la Blaj, pe Cîmpia Libertății. Tabloul marii adunări din 3/15 mai e memorabil. În fața școlilor din Blaj patruzeci de mii de oameni, uniți în suflet și-n simțiri par luminați pe dinăuntru. Pictorul — anonim. 5 aprilie 1848 — G. Baritiu publică în „Foaie pentru minte, inimă și literatură" articolul „Ce voiesc românii transilvani". Autorul apelului pentru prima adunare de la Blaj e însuși preamăritul Aron Pumnul. Timotei Cipariu publică în ziarul revoluționar „Organul Națiunale" ce apare la Blaj, în numărul din 12/24 mai 1848, reportajul de la adunarea din 3/15 mai. În revista „Învățătorul poporului" din 19/31 mai 1848, V. Alecsandri publică poezia „15 mai 1848" semnată „Un român". Ce va spune Nicolae Bălcescu despre Adunarea din 3/15 mai 1848? „Zi de 15 mai

Continuare în pag. a 10-a

Mărturii pentru prezent

1. GÎND DE TRANSILVANIA

bucureștean și prin origini om de cîmpie am cunoscut tîrziu Transilvania, drumurile mele de adolescent mai ales fiind spre împăcarea frumuseților patriei la munte (pînă la Predeal sau Brașov) și mare (evident — Constanța). Abia prin anul al doilea de facultate am cutezat să depășesc Brașovul și să tot urc spre nord ajungînd în Maramureș. Or fi fost anii tinereții cînd sufletul ți se îmbibă de visuri și frumusețe precum cocoașa cămilei de apă pentru a traversa deșertul, or fi fost poate, parcă abia apărute, nuvelele lui Ivasiuc din „Corn de vînătoare" (les souvenirs sont cor de chasse) adunînd în ele nostalgia, fantastica realitate a unor timpuri mereu paralele nu succesive în Maramureș, or poate îndepărtate origini de care nu m-am interesat vreodată (căci meșterul Stan Ioan Pătras de la Săpînța insista să mă convingă că-s neam de maramureșean dînd ca exemplu zecile de familii Stan și numele de Stan din Maramureș și mai dîndu-mi ca exemplu satele Dragomirești despre care avea dînsul așa o idee că se trag din Dragomireștii de pe valea Izei), or și mai simplu poate pentru că fără să știm unul de altul ne întîlnisem în Maramureș și vedeam Maramureșul cu o colegă iubită în taină pînă atunci, toate acestea la un loc probabil că trebuie să fi fost de-am rămas pe viață îndrăgostit nu numai de Maramureș ci de întreaga Transilvanie. Astfel că pronunțînd **unire** mă năpădesc imagini, nume, locuri și amintiri despre Transilvania și-abia prin gîndul că acestea ar fi putut lipsi din inventarul existenței mele și iubirii mele am exact dimensiunile Unirii. Mă sparie, vorba cronicarului, gîndul că aș fi putut fi mai sărac cu prietenii mei din Maramureș și cu satele și cu porțile și cu bisericile din lemn și icoanele pe lemn și cu cuvintele și cu omenia lor, că aș fi fost mai sărac cu o vale a Izei și a Marei, că nu aș fi avut Lancrămul și Valea Frumoasei, că nu aș fi urcat niciodată Jina și nu aș fi ascultat fluierul din lemn de cireș al cîntecului din Mărginime, mă sparie gîndul că nu aș fi știut bîrgaiele și livezile cu meri pe drumul dintre Vatra Dornei și Bistrița, că nu aș fi auzit cîntecul taragoatei și nu aș fi văzut fetele de la Căpîlna. Cum oare să nu fi știut Bălgradul lui Mihai Viteazul și să fi pierdut una din cele mai fascinante și tragice existențe din istoria românilor — Avram Iancu, să nu-mi fi călcat pașii pe urmele lui Eminescu în **mica Romă?** Istoria nu se înscrie numai în scripte, documente, elemente de civilizație ci și (și-aș spune nu dintr-un excurs sentimental **mai ales**) în sufletul unui neam și dintotdeauna oricărui român i-a fost dor de Transilvania.

2. VEDERE DIN BLAJ

Blajul ți se arată din tren. Pentru că preț de cîteva minute trenul șerpuiește pe lîngă orașul așezat pe Tîrnave de parcă el însuși s-ar fi ivit ca o prelungire a luncii. Și-l recunoști imediat chiar dacă ar fi fost ca numai o singură dată în viață ai văzut o fotografie a adunării de pe Cîmpia Libertății. Temeinicia clădirilor sale probează temeinicia istoriei românilor (chiar dacă multe din documentele noastre au curs într-o vreme pe apa Tîrnavei) și așezarea sa, în partea veche a orașului, exact ca acum zeci, sute de ani în urmă nu poate să nu-ți rămînă în amintire și înfiorare ca o istorie pe care o trăiești continuu cu sutele de ani. Blajul este un muzeu fără a avea patina rece și inflexibilă a exponatelor de neatins, așezate sub inscripții și geamuri, ba dimpotrivă: în forfota obișnuită a unei zile de muncă simțită prin rumoarea subțire, nedeslușită — ca un fundal ce nu vrea decît să se insinueze de dincolo de gară din prefabricate într-o latură a Cîmpiei, din vînzoleala și veselia unor liceeni ce-așteaptă sau numai se uită la pozele filmului care rulează la cinematograful apropiat bibliotecii lui Timotei Cipariu, din obișnuința cu care localnicii trec pe lîngă seminarul (fostul seminar) teologic și pe lîngă plăcuta care indică trecerea lui Eminescu prin Blaj istoria nu are decît de cîștigat, prezență discretă în prezentul orașului, prezență obișnuită și fermă în existența oamenilor istoria este la Blaj o carte de citit zilnic, o istorie care nu arată cu degetul, nu pronunță continuu sentințe morale și precepte de urmat, persuasivă aproape că se substituie aerului pe care-l respiri, impregnîndu-te de ea, simțind-o mereu ca pe o necesitate a vieții. Și dacă mărturia unui om poate fi o dovadă, iată spun că cinci ani nu am mai fost la Blaj și a fost suficient să privesc o fotografie a școlilor din piața Blajului pentru ca memoria să-mi aducă la suprafață imagini și drumuri de parcă abia m-aș fi întors de acolo, de parcă abia ieri aș fi stat de vorbă cu primarul Blajului (și nu știam atunci și mă minunam aproape jignitor cît de multe știe el despre istorie și cîte cărți i-au trecut lui prin mînă) și care mă învăța să privesc, să merg cu capul sus oriunde pe unde-as trece pentru că, iată, zicea el, ce-am putut să păstesc: am văzut într-un ziar o fotografie care desemna Blajul nou și m-a cam supărat crezînd că s-o fi produs vreo încurcătură — unde să fi găsit asemenea cartier la noi? — și am plecat într-o după-amiază pe jos să văd tot orașul și eu însumi m-am minunat: da, există un Blaj nou foarte frumos.

Gh. Iliescu-Călinești: „Unirea"

3. UN CREDENȚIONAL AL ZILELOR NOASTRE

Credenționalele cu care delegații pentru Alba Iulia au umblat prin sate chemînd poporul la Marea Adunare („Lăsați pe o zi grijile voastre acasă, scria ziarul **Unirea** din Blaj, joi, 28 noiembrie 1918, căci în această zi vom pune temelia unui viitor bun și fericit pentru întreg neamul românesc"), chemînd la fapte („Mersul irezistibil al civilizațiunii omenești a scos și neamul nostru românesc din întunericul robiei la lumina conștiinței de sine") pot fi citite azi în Muzeul Unirii din Alba Iulia, cetate istorică a neamului românesc. Alba Iulia, capitala triumfătoare a secolului al XVII-lea, al începutului de secol, deschizînd porțile cetății nu unui cuceritor ci în fața unui român conștient de puterea celor trei provincii românești unite, martoră înfiorată de martiriul lui Horea, speranță și împlinire în duminica primei zile a lui decemvre din 1918 își poate aduna întreaga istorie a sa, într-o continuitate: pe platoul romanilor, în apropierea porților deschise lui Mihai Viteazul, a pieței martiriu-

Constantin Stan

Continuare în pag. a 11-a

BUCUREȘTI

Soarele de la București răsare

ÎNTRE CERUL ȘI PĂMÎNTUL UNEI CÎMPII DE ȚĂRÎNĂ

Știm puține lucruri despre Negru Vodă, iar ceea ce știm seamănă mai lesne a povești, a basme. Cine a fost, de fapt, Negru Vodă? Concluziile cercetătorilor de pînă acum duc la ideea că Negru Vodă nici n-ar fi existat, ci că sub semnul eroului Negru Vodă au stat mai multe personalități politice și militare ale începuturilor noastre în Muntenia, în Țara Românească, în Valahia. Am zis începuturile noastre, referindu-mă la perioada medievală, perioadă ce a însemnat o autentică renaștere politică și spirituală după marea undă a migratorilor. Deci Negru Vodă, după părerea profesorului V. V. Caramelea — antropolog, este un erou zămislit în mintea oamenilor. El întrunește toate calitățile și aspirațiile de bine și vitejie existente în acel început de ev. Au existat mai mulți voievozi legendari, se zice, pe care memoria colectică i-a unificat, i-a unificat în bine și frumos, în drept-credință și respect față de tradiții și față de pămînturile natale, în vitejie și curățenie sufletească. Negru Vodă venise din munți spre „acea parte din Valahia care era vechea Dacie și găsind țara împărțită în ședori, străbătută de multe riuri și cu locuri pline de pești și cu clima prea sănătoasă, pentru a reține izbinda dobîndită făcu cetatea Cîmpulungului și zidi prin niște meșteri cetățui în București, Tîrgoviște, Floci și Buzău". (Luccari, 1605) Negru Vodă a fost un prim unificator. El continuă, pe plan politic și militar, legenda păsnicului cioban Bucur. Al cărui nume poate să însemne „bucurie" dar poate să însemne și „frumos". De la anul 1240, se zice. După mai bine de 200 de ani, Vlad Țepeș dă un hrisov în cetatea de pe Dîmbovița ce „s-a scris în septembrie 20, în cetatea Bucureștilor, în anul 6968". În sublima lui încercare de a uni întreg pămîntul românesc, Mihai Viteazul pornește din București. La 1678, notează un călător ungur, orașul era „foarte mare și foarte bogat". Între timp multă istorie avea să se facă în București și multă apă avea să curgă pe Dîmbovița. Aflat în imediata zonă de interes a otomanilor, Bucureștiul n-avea să devină niciodată pașalîc, n-avea să intre niciodată în stăpînirea totală a turcilor. Firea iute și mîndră a oamenilor săi nu se putea împăca defel cu asuprirea. Tot evul de mijloc Bucureștiul a fost locul unor lupte crîncene pentru neatîrnare, pentru libertate. Tudor Vladimirescu avea să vorbească, la 1821, în numele țării: „Eu nu caut cevaș pentru mine, ci țara își caută dreptățile cele robite de fanarioți". La 1848 „Poporul cel mai de jos, mai cu seamă al Bucureștilor și-a împlinit datoria revoluționară și națională." (Nicolae Bălcescu). La 14/26 iunie 1848 guvernul revoluționar dă în București primele sale decrete: primul — înființarea steagului național în trei culori, albastru, galben, roșu. Apare organul de presă revoluționar „Pruncul român" condus de C. A. Rosetti și „Poporul suveran" care avea printre diriguitori și pe Bălcescu. În primul număr al poporului suveran se afla scris: „Ținta acestui jurnal este de a sprijini drepturile poporului român... Vom avea drept țintă asemenea unirea provinciilor române".

București, 1859, primirea lui Al. I. Cuza: „Tot poporul îl astepta; se insirase, de o parte și de alta a drumului, cu 15 kilometri înainte de intrarea în oraș; Podul Mogoșoaiei gemea de lume; pînă și acoperișurile caselor erau pline". Doi ani mai tîrziu, în 1861, Bucureștiul devine Capitala României. Trecuseră aproape 400 de ani de la acel 1465 cînd Radu cel Frumos dăduse un hrisov în care menționase orașul București ca reședință de ținut. 9 mai 1877. București, România este proclamată stat independent. Duminică, 8/20 octombrie 1878: Pe Podul Mogoșoaiei, devenită de atunci „Calea Victoriei, intră în București oștile române care cîștigaseră independența țării pe cîmpul de bătaie. August 1914, București. Se hotărăște intrarea României în război. Rodul acestui sacrificiu imens: România Mare. Capitala: București. 3 decembrie 1918 — Delegația Transilvaniei este primită entuziast la București. Aducea cu ea Unirea de la Alba Iulia. București, 23 August 1944. Începe insurecția. Începe revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. În perioada interbelică, la București, anul 1921, avea să se constituie Partidul Comunist Român, moștenitorul tradițiilor valoroase, de luptă și libertate ale milenarului popor român. Tot ce e faptă de istorie demnă de atunci încoace în viața României poartă amprenta activității Partidului Comunist Român. 30 Decembrie 1947, București. Este proclamată Republica Populară Română. 1965, București, Republica Socialistă România. Are loc un eveniment de excepțională însemnătate în istoria contemporană a poporului român: Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român. Istoria Bucureștilor — tumult în tumultul de riu de munte al istoriei noastre naționale.

IUBIM DE-A PURURI

Îmi bat în auz versurile poetului Nichita Stănescu: „Aici Cuza a fost proclamat / domnitorul de inimă al unirii noastre / Aici au murit, dincolo, / soldatii la Mărășești / de drag de București / de patriei / De aici, din București / răsare soarele". Și nu pot să uit o cifră care mi se pare de-a dreptul relevantă și fantastică: 743,5 tone. E verba de miere. Municipiul București apare în Anuarul Statistic al R. S. România ca cel mai mare producător de miere din țară. Uluitoare dată statistică. Bucureștiul — orașul mierii! Cel mai dulce ținut agricol al României. Mierea, în Anuar, e trecută la produse agricole. Asta înseamnă mii și mii de pogoane de flori, de copaci, de ierburi, polenuri, miresme și balsamuri. În acest mediu, bucureșteanul din ziua de azi poate nădăjdui să trăiască 73 de ani. E o virstă a deplinei înțelepciuni. Altfel e un om mai mult sau mai puțin anonim, mai mult sau mai puțin sentimental, unul din cei peste două milioane de oameni cît numără atît de cuprinsa cetate. Așa cum e și autorul acestor rînduri care a venit la flacăra marii cetăți acum 12 ani, a venit de la 500 de kilometri depărtare din Țara de Sus a Moldovei. Și nu i s-a părut nimic nefiresc în acest București care nu speria defel pe fiul unor țărani de pe valea Jijiei. Și nu i s-a părut nimic ciudat. Sau nelalocul lui. Sau strîmb. Sau supărător. Ci totul bun de pus lîngă suflet, ci totul așternut peste suflet. Și e așa și nu altfel pentru că Bucureștiul e însăși firea noastră, pentru că sîntem noi. Bucureștiul sîntem noi și din oricare parte a pămînturilor românești sau a zării am veni ne regăsim pe noi. De-aceea, oaspeți neîncepuți de-am fi și tot ni s-ar părea totul minunat de familiar aici la kilometrul zero, aici unde e vatră, miez, iar, ax, simbure. Lumină lină, floare celestă a atît de încercatului nostru neam. De-aceea, de orișiunde ne-am întoarce, atunci cînd călcăm pavelele Gării de Nord sau asfaltul ca o blană de urs al unei șosele de intrare în oraș sau betonul pistelor de la Băneasa sau Otopeni ne săltăm încă o dată geamantanul cu sperante petrecuți de-un dulce fior, și ne știm la adăpost perpetuu, acasă.

Eugen Mihăescu

ion ţugui

Lumina zăpezilor

UNIREA — DEZIDERAT DE VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

apăreau voci fără chip şi chipuri fără voce ; pămîntul suise parcă în oameni ; oamenii rămîn aceiaşi, îndurările doar se schimbă ; pe şaisprezece octombrie sosise la primărie, în Vicuseni, un document prin care se aducea la cunoştinţă că generalul Eduard Fischer predase jandarmeria austriacă pe mîna ofiţerilor şi gradaţilor români din jandarmerie ; istoricul aflase primul, de la un aghiotant, despre acel act ; însă din ce în ce mai enigmaticul Laurenţiu Vicovan, aflînd despre acest eveniment, îşi pierdu timpul cu ademenirea păsărilor în uşa colibei ; săpă cu o lopată mică găuri în pămînt şi scoase viermi ; scrijeli scoarţa copacilor, uscată, şi extrase cu vîrful unui cuţit larve şi insecte virite să hiberneze ; în uşa colibei puse un fel de masă, confecţionată din cîteva bucăţi de draniţă pe care le avea aici ; într-o strachină aduse apă de izvor ; cînd umbra pădurii coborî peste colibă, intră şi se întinse în patul de patru metri pătraţi, pe pardoseala de cetini, pari şi fîn uscat, îşi puse falca în podul palmei şi aşteptă ; cînd prima pasăre, pe care n-o recunoscuse dacă-i gaiţă sau turturică, se aşeză pe măsuţa plină cu de toate, scriitorul nici nu clipi măcar ; asta pentru că nu-şi imaginase că va fi altfel, adică, nu se aşteptase ca tentativa sa să fie un eşec ; nu era un eşec, mai ales după cîteva minute, cînd masa din draniţe se umplu de păsăret ; în cîteva clipe goliră bucatele şi zburară toate deodată ca de la un banchet la care dumnealui, regele lor le poftise ; după lăsatul serii aprinse felinarul blindat cu tot felul de apărători din tablă împotriva afumării cetinei şi pericolului de incendiere a colibei, îşi puse lumina deasupra căpătîiului buclat de-o pernă ţărănească, îşi trase pînă la briu un cojoc miţos, mirosind a aspiraţiile sale de integrare în natură şi deschise volumul întîi al Ornitologiei lui Simeon Florea Marian — singura carte pe care o adusese, în sfîrşit, aici ; liniştea şi apăsarea aerului pădurilor ce-i stăteau pe simţuri ca o streaşină cerească, sunetele nopţii şi misterul înfricoşător al singurătăţii în care începuse să se iniţieze, luminile satului întins şi zgomotele uliţelor, lătratul cîinilor, repezit, prin ocoalele bordeielor, apoi faptul că se afla departe de lume şi de viaţa pe care din ce în ce mai mult o simţea ca pe un mod de umilire a omului liber de la natură — aşadar, toate acestea îl ţinură treaz pînă spre miezul nopţii, cînd, aşa cum ştia încă de copil, ceasul bisericii catolice de peste lunca Sucevei bătu de douăsprezece ori cu douăsprezece minute mai devreme ; în aceste douăsprezece minute, citind despre păsări şi cucerind lumea lor, inventînd cu o spontaneitate inspirată de har noi modalităţi de-a trăi, ale omului, departe de nebuniile politice şi de războaie, de administraţie şi universităţi, de instituţii coercitive şi opresiv instituţionalizate reuşi, totuşi, să aţipească, dar nu mai mult de patru minute din cele douăsprezece cu cartea pe piept ; ultimul minut făcea cît o noapte, cît o viaţă de nopţi, căci îl simţi trăit cu tot somnul vieţii sale ; i se păru că ieşise din timp, dar că nu mai accepta acest privilegiu ; minutul acesta era o suire care vreme de-un veac şi jumătate semănase în oameni numai eşecuri şi căderi ? ; istoricul îi apăru nu ca un frate, ci ca un subiect de vis, ca un pretext însoţindu-i fericita singurătate ; în momentul cînd ceasul trebuia să fie douăsprezece fix, simţi o senzaţie cel puţin prin aduceri-aminte care erau chiar experienţa sa, însă niciodată ca pînă în această clipă, în sfîrşit, fixă, nu auzise o rostogolire mai zgrumţuroasă şi mai răsunătoare ; din cerul înstelat, coborîse un astru ciobit, îl zări rotindu-se din ce în ce mai aproape de pădurile întunecoase, se uita la uriaşa întrupare plină de pete şi de găuri, de-o răceală înspăimîntătoare ; nu, acesta nu poate fi pămîntul ! îşi spuse în somn ; vorbea cu el însuşi şi privea îngrozit că acel rotund plutind departe şi aproape, ţinîndu-se de ceruri ca un nasture, ar scăpa din şubredele-i chingi şi s-ar răsturna ca un fulger negru peste lumea care atît de mult greşise trăind după legile erorilor omeneşti ; se întoarse cu faţa spre fereastra colibei şi-l lovi în ochii închişi lumina zgîrcită a felinarului ; minutul nu se consumase încă.

adormi profund, mai lenevit de tot ce îl obosise privind şi auzi, pentru prima oară în viaţa sa, o bubuitură după care nu-i rămînea decît să contemple ultimele clipe ale despicării planetei.

Deschise ochii şi încă nu se stinsese zgomotul de infern prăbuşit ; abia dacă suporta, cu auzu-i omenesc oricum deficitar faţă de incomensurabilul exploziei, continuarea detunăturii ; privi satul parcă găurit de cîteva lumini aprinse ; peste trei minute simţi nevoia să-şi vire creştetul în pernă, dar nici aşa nu a scăpat de rostogolirea detunăturii în ecouri largi în patru zări ; şi totuşi, trăgîndu-se sub vacarm, auzi la picioarele sale un foşnet, după aceea simţi cojocul cu care îşi încinsese trupul pînă la briu, se ridică în capul oaselor, ciinele ciobănesc se întinsese pe picioarele sale, îl mîngîie pe frunte, fireşte, o detunătură catastrofală nu putea să nu trezească şi vietăţile mari, ca şi vietăţile mici ; se tulburase păsăretul, crengile fagilor şi cetinele foşneau ca nişte aripi încîlcite într-o plasă de păianjen ; păsările îi apăsau coliba aproape să-i turtească acoperişul ; percepînd purtarea faunei, amănuntele, i se făcuse pentru a treia oară somn, şi zări apropiindu-se de uşa fără balamale, împletită din găteje şi nuiele, berbecele cunoscut ca şi ciinele ; acesta însă se clintise calm din loc, şi, fără să dispară, îi lăsase căldura berbecului care, neputînd intra în colibă din cauza coarnelor deschise în părţi de-un metru, îngenunche în uşa fără încuietoare şi se făcu covrig ; de aceea — avea să-şi aducă aminte scriitorul pînă la capătul vieţii sale de altfel contradictorii — îl podidi somnul cel adevărat, dinspre zorii zilei ; într-un loc obscur, dealtfel plin de piatra peşterii de la Cireşi şi de borhotul tămăduitor, îl zări pe părintele său ; filozoful ieşise din peşteră ţinînd-o de mînă pe Ileana lui Piersic ; o imagine mai caldă şi mai înduioşătoare doar natura i-o putea dărui ; tatăl său spunea : vezi, Ileană, a îmbătrînit şi Laurenţiu ; n-ai trăit lîngă mine zadarnic ; copiii noştri... copiii noştri... cît de mult i-ai fi iubit ! ; se depărtau de-a lungul ţărinei însorite, păşeau fără să se audă şi, după aceea, conştient că se trezeşte, îi mai zări o clipă depărtîndu-se fără a mai vorbi... se crăpase de ziuă, felinarul mai ardea la căpătîi, ciinele şi berbecele dispăruseră ; în pragul de cetini şi găteje stătea în genunchi, cu masca încruntată de-o uimire fericită, sculptorul Epaminonda Bojescu, nu îndrăznise să-l trezească, dar cînd îi prinse ochii deschişi, recită emoţionat :

„Staţi aici ca o fiară să nu auziţi că s-a dus dracului împeriul".

Scriitorul ştia totul. Auzise totul. Simţise totul.

Însă împeriul cu toate ale sale se mutase în casa lui Barbos Vultanu.

În zadar profesorul alerga prin sat să vestească poporul că trupele române vor intra în ducat foarte curînd ; prea puţini îl credeau după un veac şi jumătate de aşteptare ; destui pieriseră aşteptînd, destui îmbătriniseră aşteptînd, destui se născuseră aşteptînd ; deşi jandarmeria austriacă se spărsese pe întreg cuprinsul Ţării de Sus, iar în locul ei se instalaseră ofiţeri şi gradaţi români din fosta jandarmerie, casa lui Vultanu trăia încă în trecutul apropiat ; din loc în loc, sentinele mascate ; în podul şurii stătea un funist cu binoclul ; Trobey după zile în şir de tortură recunoscuse că este Traian Vicovan, travestit, dar îi ordonă lui Hermann Drescher să urce în mansardă pe scara pe care el, Trobey, o smulsese ; Feldwebel-ul refuză să asculte de ordin.

În curtea dinspre luncă îngropaseră un stîlp cu un pinten prelung, pentru funie ; funia fusese deja prinsă de-o verigă, totul era pregătit, nu mai aveau importanţă informaţiile cu privire la realitatea momentului ; nici un eveniment nu mai conta ; cetatea ultimului tribunal marţial se închisese, iar postul de jandarmi avea uşa deschisă ; Vultanu se trezi :

„Cad numai împăraţii. Aşa credeam eu. Dar vedeţi cum cad toate ?"

Tăcuţi şi lipsiţi de elan, funiştii îşi contemplau parcă digestia ; un jandarm îndrăzni : am auzit că nu mai e război, că s-au retras trupele noastre şi vin românii... În aceeaşi clipă Drescher îl lovi cu dosul palmei peste gură ; jandarmul însă nici nu se clinti din loc, ci îl prinse un ris care vibră sticla ferestrelor ; poate că risul acesta îl trezi şi pe jandarmul care-l păzea pe Trobey ; ar fi fost cu putinţă dacă în fereastră afară, n-ar fi apărut Iulia înveşmîntată în pelerina verde-aprins, cu dungi roşii, aprinse ; Trobey era sigur că nu se ivise chipul Iuliei dintr-o parte sau alta a curţii dinspre luncă, ci căzuse din streaşină ; drept dovadă, era faptul că pe măsură ce învăţătoarea palpa cu tălpile goale iarba, pelerina buclată se stringea în jurul trupului ei, mulindu-se ca pe-o covată ; întinse o mînă, dădu la o parte perdeaua cu ţesătură rară, Iulia nu se desprinse de fereastră, aşa cum nici Nectara nu se desprinsese deloc de scaunul ei, iar cînd s-a ridicat, ca să-l ia în braţe pe Iroftei care se împleticea printre picioarele funiştilor, Hermann Drescher îi atrase atenţia : stimată doamnă, retrageţi-vă, este ruşinos ca o femeie de condiţia dumneavoastră să nu simtă... şi roşi pînă în vîrful urechilor ; soţia lui Vultanu roşi la rîndu-i fără să înţeleagă de ce ; şeful jandarmilor însă privea în podea ; Vultanu şi ceilalţi se aplecară şi ei urmărind paşii Nectarei spre uşa odăii care dădea în camera copiilor... ; cu uimire zăriră şase paşi pe podea, de fapt şase pete de sînge ; Vultanu se năpusti pe uşa holului îngust ; după el, şi ceilalţi ; într-adevăr, de sub uşă izvora subţire un fir de sînge care făcuse sub masă o baltă lată, însă numai Nectara stătuse cu tălpile în balta de sînge, şi ridicîndu-se, îşi desenase tălpile de la masă pînă la uşă ; un funist răcni din răsputeri :

„Ce s-a întîmplat, Hermann Descher !"

Năvăli în camera unde se afla Trobey, dar locotenentul dispăruse pe fereastră, iar în uşă se afla cadavrul paznicului ; îi sfîşiase pieptul şi pîntecul cu baioneta şi-l pusese în uşă ; Drescher, care împinse uşa, zări primul fereastra larg deschisă.

fuga locotenentului răscoli platoul de butuci şi scînduri, ogoarele cîmpului, tufişurile scheletice şi lunca Sucevei ; pe măsură ce urmăritorii se depărtau de casa lui Vultanu, vicusenenii întrebaţi dacă l-au văzut pe fugar se mirau, întrebînd la rîndul lor dacă cei care îl căutau nu aflaseră încă adevărul : împeriul habsburgic se prăbuşise ! ; jandarmii şi funiştii se întoarseră mai plini de furie şi, grăbiţi, se adunaseră în odaia mare, unde Drescher scrise şi semnă, în sfîrşit, actul de condamnare la moarte a dezertorului Traian Vicovan, travestit în locotenentul de jandarmi Hans Trobey.

Solemnităţile durară mai mult decît era necesar, deoarece lipsea chiar cel condamnat ; mai întîi apărură în faţa stîlpului, la vreo zece metri depărtare, toţi jandarmii în termen, care luară poziţie de drepţi, cu arma la picior, cu fruntea sus, cu masca inexpresivă ; în spatele stîlpului şedeau Vultanu şi Nectara, care fură poftiţi să ţină loc de popor, pe-o latură a schemei, privindu-l, cum ar fi, pe condamnat din profil ; se aprinseseră trei becuri electrice în depozit ; ca să nu asiste la solemnităţi, Barbos îl trecu pe Arhip dincolo. Arhip intră, suit de-un lucrător, în „tunelul" de patru metri şi se tîri pe burtă în faţă la lumină, unde Trobey îi montase un fel de roată cu spiţe, care era, evident, volanul „automobilului" ; după ce se trînti pe şezut, cu creştetul lipit de plafonul polobocului, îi porunci lucrătorului, care îl avea în seamă — un flăcău de vreo optsprezece ani, al lui Victor Casian — să împingă vagonetul tare, tare de tot... în aceeaşi clipă, în curtea dinspre luncă a casei lui Vultanu se întinsese pe pintenul stîlpului funia spînzurătorii ; Drescher privi paza reprezentată de jandarmi fără jandarmerie şi fără comandanţi — toţi erau rătăciţi, mahmuri, fără ţară şi proveniţi din copii orfani şi crescuţi prin cazărmi — şi le ordonă să-şi ducă la bun sfîrşit misiunea sfîntă conform legilor tribunalului marţial ; un sac plin cu lînă fusese legat la gură, lăsîndu-i-se un fel de cap de la strînsoare în sus ; „Capul" nu semăna cu al lui Trobey şi nici cu al lui Traian Vicovan ; un funist ordonă arma pe umăr — inutil gest, dar perfect executat — ograda se adînci într-o linişte mirosind puternic a boală ; profesorul şi Ilarion numărară douăsprezece minute, pîndind din sălciile de pe malul riului — răstimp în care amîndoi se convinseră că de mult Traian trebuia scos de aici, însă nimeni nu va înţelege niciodată de ce, totuşi, îl lăsaseră să zacă, cu anii, într-o ascunzătoare dealtfel foarte deschisă ; solemnitatea spînzurării lipsită de trup pentru funie le întărea convingerea că dezertorul apucase să fugă, aşa că Leon şi Aspazia pot fi liniştiţi, pot fi fericiţi... imaginea execuţiei avea să persiste mult timp, aşa cum voluptatea datoriei se prelungi în detalii riguroase pînă la secătuirea asistenţei de simţul datoriei.

Funistul proeminent ieşi în faţa jandarmilor aliniaţi, scoase hîrtia semnată de Drescher, dar cînd să citească textul care justifica pentru împeriul mort, moartea unui presupus trădător, atît el cît şi ceilalţi auziră : acoperă-te cu pelerina şi stringe această flacără care arde pentru tine !

Drescher se uită la Nectara, aceasta îl străpunse cu ochii pe Vultanu, jandarmii se priviră între ei ; la doi paşi de întunericul grajdului, caii nechezară de parcă o primejdie se apropia de ei şi-i găsea în hamuri, condamnaţi de stăpîn să nu se poată apăra ; cuvintele drăgăstoase reapărură în aer după alte cîteva minute ; la un moment dat, de pe acoperişul casei se auzi strigătul răguşit al vocii ce părea înjunghiată : diavole ! Drescher apucă sacul şi-l prinse în funie, apucă funia şi o înălţă pînă ce capul sacului atinse pîntenul spînzurătorii :

„Numitul Traian Vicovan, dezertor din armata austriacă, trădător al cauzei sfinte şi al jurămîntului de ofiţer, travestit în persoana unui locotenent brav, căzut la datorie, de a cărui moarte se şi face vinovat, se condamnă la streang de către tribunalul marţial instaurat pe întregul cuprins al ducatului. De executarea sentinţei răspunde personal Feldwebel-ul Hermann Drescher, care după ani de trudă l-a descoperit şi prins pe dezertor. Între distinsa doamnă Nectara Vultanu şi condamnat nu s-a descoperit nici un fel de legătură. Doamna Vultanu se achită".

Întreaga asistenţă luase o morgă protocolară, sobră şi tristă în acelaşi timp, ca şi cum nici unul din cei de faţă nu era vinovat, dar toţi îşi făceau datoria respectîndu-i durerii rigorile şi iminenţa... ; cînd să tragă funia, pentru a prăbuşi în grumaz capul sacului care ţinea loc de condamnat, în podul şurii se auzi un horcăit cu poticniri intermitente ; singura senzaţie receptată în clipa aceasta a fost reţinută şi trăită de soţii Vultanu : la fel sunase doniţa atunci cînd Hans Trobey învăţă să mulgă vaca ; dar se stinse repede şi această impresie, iar Drescher slobozi funia constatînd cu amărăciune că adusese aici un sac care n-avea greutatea unui om : un ordin scurt, jandarmii se întoarseră pe picior spre stînga, cu faţa la drumul împărătesc ; în depozit se auzea vagonetul pe şinele pe-alocuri ondulate, denivelate, şi vocea lui Arhip se auzea îndemnîndu-l pe flăcău să-l ajungă, să-l mai deie odată pînă la porţile halei... ; funiştii intrară în casă, după ei soţii Vultanu ; Drescher şi jandarmii mai rămaseseră în curte, nici ei nu ştiau pentru ce... ; abia acum privind sacul în funie îl cuprinse o nervozitate sleampătă ; primul izbucni în ris Drescher, după el ceilalţi jandarmi ; curtea răsuna ca un ceaun în clocot.

Jandarmii auziră cu cîteva secunde mai tîrziu detunătura revolverului, cînd din fruntea lui Hermann Drescher sări în aerul luminat de becurile tremurate pe stîlpi un fel de trandafir uleios, de roseaţa sîngelui ; căzînd pe spate, cu creştetul ce copia întocmai pîntenul spînzurătorii în care se legăna sacul, faţa lui Drescher se umplu de pata care ţîşnise din frunte ; mai reuşi ca prin minune să privească subalternii, văzînd, desigur, în toţi ceva ce nu exista pe pămînt, dar ar fi cu putinţă să existe pe calea pe care abia pusese bocancul său număr mare, care mai zvicni ca o pleoapă şi căzu într-o parte curmînd toate drumurile.

În ultima decadă a lunii istoricul şi fiul său Laurenţiu Ieronim poftiseră răzeşii în sălile de clasă şi îi ţineau în picioare cîte un ceas, vorbindu-le despre România Mare ; fiecare desenase pe tablă harta ţării şi îi obişnuiau pe vicuseneni, ciţi încăpuseră în sălile de clasă, cu denumirea oraşelor şi riurilor de la Herţa pînă la mare ; săgeţi groase, din cretă, marcau pe hartă direcţiile celor trei detaşamente ale armatei române : „Alexandru cel Bun...", „Dragoş" şi „Suceava" toate trei detaşamentele se pregăteau să înainteze spre Capitală.

Prin ordinul ministrului de război al României, generalul Iacob Zadik, comandantul diviziei a opta, avînd în subordine trei regimente de infanterie, grănicerii şi jandarmii de pe frontieră intrau în Suceava pregătind ofensiva spre capitala fostului ducat ; după instalarea sa la Burdujeni, Iacob Zadik luase contact cu autorităţile române rămase fără stăpînii risipiţi în patru vînturi, pentru ca spre sfîrşitul lui octombrie, trei mii de soldaţi vlăguiţi de bătăliile din care supravieţuiseră în Moldova, să pornească spre nord-vest ; aeroplanele străbătuseră văzduhul provinciei aruncînd în sate şi oraşe Manifestul în care, printre altele, se garanta oricărui locuitor libera exercitare a drepturilor civice şi că se va reprima cu toată severitatea orice încercare de dezordine, act de violenţă sau nesupunere faţă de ordonanţele date de generalul Zadik ; în acelaşi timp, curmînd aşteptarea întinsă pe aproape o sută cincizeci de ani, presa de limbă română începea urarea de bun venit adresată infanteriei şi roşiorilor români cu un adagiu pus de scriitorul Laurenţiu Vicovan în gura lui Ştefan cel Mare: „Vin arcaşii mei în colţul şi ţară care mi-a fost mai drag", ieşind din viaţa oamenilor, scriitorul trimisese printr-un student mai multe articole, refuzînd să plece acolo ; era plauzibilă părerea că întrînd în spiritul naturii generoase, nu mai vroia să dea ochi cu lumea, dar îşi trimitea gîndurile pentru pagina întîi, comentariile, acum foarte scurte : „Răsune buciumele pe întreg cuprinsul românesc, căci se apropie sărbătoarea mare a unirii tuturor românilor".

Se numiseră dintre răzeşi aceia care urmau să urce în clopotniţă, să tragă clopotele la momentul potrivit ; o stare de entuziasm euforic şi de forfotă se-ntinse peste Vicuseni, ţăranii aşteptau cu mic, cu mare dimineaţa, peste zi, noaptea şi abia dacă aţipeau în zori, ca să se trezească repede şi să se înghesuie în grupuri mari pe vîrful colinelor albe, făcînd din binocluri obiecte calde, suprasolicitate de-o nerăbdare uriaşă ; evenimentele din casa lui Vultanu continuau să rămînă ascunse, nici prin binocluri nu se vedea mai nimic acolo, deşi destui încercaseră să pătrundă în capătul luncii, să vadă de-aproape : s-au întors izgoniţi de gloanţe ; în aceste zile sculptorul revenise la Cireşi ca un ţăran chemat să-şi privească roadele culese în peste patru ani de harababurâ ; monumentul filozofului, mai luminos şi mai straniu, devenise piscul de echilibru al Vicusenilor, punctul cosmic care atrăgea drumeţii de pretutindeni ; în sat se pregăteau merinde, îmbrăcăminte, căldura frăţească pentru armatele române ; din marginea pădurilor, scriitorul părea singurul judecător al entuziasmului general, lumea suouşilor se vedea din ferăstruică asemeni unei bucurii care-şi uita fiinţele şi exulta sufletele ; Iulia nu apăruse în sat, despre dezertor nu se mai ştia nimic, unii presupuneau că ar fi fugit după ce va fi aflat că învăţătoarea fusese necinstită de Hans Trobey.

(Fragmente din romanul „Solemnităţile fericiţilor", în curs de apariţie la Editura „Cartea Românească").

Cîntecele înălţătoare

Urmare din pag. 1

mei sau ţinîndu-se de şerparul tatii, pe Cîmpul lui Horea în ziua vestită a naşterii României reîntregite. Mai mult ca sigur că expresia a fost rostită acolo, pe Platoul Romanilor (unde în 1952 s-a stabilit şi familia mea), din moment ce tot la o virstă fragedă am auzit-o şi eu întocmai de la mama mea...

Eram, într-o primăvară, cu mama pe un lot al nostru la plivit holda de grîu. Lotul se găsea în partea satului care se chema „Podul Domnului". Toponimicul nu are nici o iotă mistică. „Pod" însemna o tablă netedă de ogor pe un deal, iar „domnului" însemna că acel platou fusese mai înainte de reforma agrară de după Marea Unire al unui grof, dar revenise ţăranilor care-l lucraseră din vechime. Mama fusese şi dînsa împroprietărită, căci primul ei soţ, cu toate că s-a întors bolnav din război, n-a mai putut să facă alta decît să agonizeze mai mulţi ani pe un pat de suferinţă.

Mama, acum prin 1944, plivea holda de pălămidă şi de alte buruieni între care urda vacii era spornică. Eu, cu degete de lujeri şi cu piele de petală în palme, mai mult alergam prin holda deasă, abia dacă mai înaltă decît o palmă de bărbat deşirat. Şi mama mă mai certa din cînd în cînd, dar îşi vedea de lucru şi-şi cînta singură dorul şi jalea (al doilea soţ, tatăl meu, se afla undeva pe frînturile celui de-al doilea război mondial). Dar nu toate cîntecele ei erau amare. Amintirile o călătoreau şi spre zile mai însorite şi melodiile ei se preschimbau atunci şi îmbrăcau alte accente. Mama mi-a povestit că aceste melodii le ţine minte de cînd a fost la Bălgrad, în anul 1918, cînd s-a făcut... Românía dodoloaţă. Dar ce să priceapă un copil ? Doar sonurile cîntecelor mi-au rămas în urechi, ca un fel de vrajă.

În ani, după ce începusem să desluşesc literele cărţilor, o îndemnam uneori pe mama să mai cînte melodiile acelea din ziua aceea de primăvară, cu cer senin sub cupola căruia liuiau ciocîrliile. Numai că tata îi făcea semn şi mama cînta foarte încet, apoi îmi şi povestea pe-ndelete cum a fost în ziua aceea de început de iarnă la Alba Iulia. De fiecare dată, la sfîrşit, tata îmi atrăgea atenţia : Vezi doar vorbeşti ceva sau te trezeşti cîntînd pe la şcoală... A fost, da, aveam să aflu ceva mai tîrziu, un şir de ani cînd aceste cîntece nu se puteau întona limpede şi deschis şi nici chiar marele eveniment nu putea fi narat în toată măreţia şi legitimitatea lui. Apoi, într-o bună zi, ca şi cum s-ar fi rupt nişte baiere groase şi urite, cîntecele s-au auzit din nou peste tot cuprinsul românesc. Le-a auzit şi mama, la acei, atunci şaptezeci de ani ai dînsei, la difuzorul aninat deasupra patului. Şi cînd m-am dus în anul acela în concediu la Alba Iulia mi-a spus : Acum poţi să cînţi toate melodiile cîte le-ai auzit de la mine atunci cînd eram la plivit holda în Podul Domnului.

Iar acuma-s doi ani, cînd ne aflam în concediu şi vacanţă, soţia, eu şi fiicele, mama le-a chemat pe nepoate lîngă dînsa, spunîndu-le că vrea să le înveţe nişte cîntece frumoase şi de demult, de pe vremea cînd era tînără şi avea abia douăzeci de ani. Dar a avut surpriza să constate că nepoatele ştiau cîntecele care-i bucuraseră zilele tinereţelor ei (le învăţaseră la şcoală). Şi s-a consolat degrabă : Gheorghe, fetele au voce, nu-ţi seamănă nici ţie, nici lui tată-tău, că voi nu ştiţi decît să lălăiţi şi să mormăiţi.

Am notat aceste frînturi de amintiri, pentru a depune şi eu o mărturie că expresia pe care a auzit-o marele poet în satul său natal era cunoscută în tot jurul Albei Iulii, precum şi că înălţătoarele cîntece ale Marii Uniri au dăinuit peste toate opreliştile transmiţîndu-se tuturor generaţiilor de copii, pentru ca astăzi să răsune tot atît de amplu şi de armonios ca şi în zilele zămislirii lor.

MAREA UNIRE — pictură de **Dan Cristian**

Cei mai fericiţi

Urmare din pag. I

a trăi unit pentru totdeauna. Am fost la nunţi şi la botezuri, şi la multe petreceri într-o sută de ani, spunea bătrînul, dar bucurie ca atunci n-a trăit nimeni din neamul nostru niciodată.

Majoritatea celor ce trăim azi n-am participat la Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia, dar părinţii şi moşii noştri au fost de faţă iar suferinţele şi bucuriile lor şi-ale strămoşilor lor ni s-au transmis prin sîngele viu şi prin limba română. Încît eu pot spune, chiar dacă nu mă născusem, că eram prezent în cetatea lui Mihai Viteazul în ziua de 1 decembrie 1918 şi că ascultam murmurul veacurilor străbătînd ca o divină electricitate adunarea sublimă a poporului român. Şi eram mîndru că poporul, care suferise, iar acum se aduna pentru a se uni în integralitatea sa, dădea dovadă de omenie şi toleranţă ; şi eram mîndru să aud ropotul aplauzelor entuziaste în urma acelor cuvîntări în care se sublinia că „Marele Sfat Naţional Român declară că nu voieşte un imperiu de asuprire. Nu voim ca din asupriţi să devenim asupritori. Voim să asigurăm libertatea pentru toţi şi dezvoltarea pentru toate popoarele conlocuitoare. Marele nostru Sfat Naţional ţine să accentueze că urmează vechiul nostru proverb : Ce ţie nu-ţi place, altuia nu face. Noi voim, pe acest pămînt al României Mari, să întronăm libertatea naţională pentru toţi. Voim ca fiecare naţiune să se poată cultiva în limba ei, să se roage la Dumnezeu în credinţa ei şi să ceară dreptate în limba ei". Şi eram mîndru că poporul cu lacrimi de bucurie în ochi îşi aplauda bunătatea din spiritul vorbitorilor. Entuziasmul era fără de margini fiindcă mulţimile îşi vedeau visul sau idealul cu ochii ceea ce altădată ar fi fost atît de greu de crezut. De acolo şi cuvintele unuia din cei mai vajnici luptători pentru drepturile românilor atunci cînd la sfîrşitul lucrărilor marelui Sfat Naţional Român, al cărui preşedinte era el, George Pop de Băseşti, a spus : „Iar acum slobozeşte, Doamne, pe robul Tău în pace, că am văzut mîntuirea neamului meu". Octogenarul George Pop luptase şi trăise pentru idealul poporului din care făcea parte şi, în a treia lună după data Unirii, s-a adăugat la poporul său împăcat că i s-a împlinit visul.

Declaraţie de pace

Urmare din pag. 1

bobul grîului încolţeşte cu grabă sub brazdă împotriva frigului. Nimic nu îl îndeamnă să dezerteze. Ramurile nu se încrîncenează împotriva rădăcinilor ; nimic nu le determină să ucidă. Nici omul n-ar trebui s-o facă. Uităm atît de des să învăţăm lecţia compatibilităţii de la natură ! Instincte violente, gregare, pofta nestăpînită de a fi cel mai tare în lume, dar cel mai tare prin arme, nu prin creaţie, ne ameninţă iarăşi, din toate părţile, ne pun iarăşi viaţa în primejdie cu toate că niciodată de-a lungul zbuciumatei noastre istorii n-am ameninţat vreodată, pe nimeni, şi acest pacifism de la care n-am dezertat niciodată ar trebui să le impună celor ce ameninţă iarăşi lumea cu moarte — o fărîmă de pace şi de respect !

Lumea pare bolnavă de cancerul urii. Agresivitatea ameninţă iarăşi să devină sinucigaşă. Omenirii i se pregătesc iarăşi tone de moarte şi de coşmar. De neîncredere şi de frică. Tone de vorbe şi de promisiuni. Napoleon — ce minte lucidă şi nefericită ! — declara profetic că niciodată războiul nu este mai aproape decît atunci cînd se vorbeşte cu aprindere despre pace. O sentinţă verificată amar de atîtea ori. Despre pace nu se vorbeşte ! Pacea se face cu plugul în brazdă, cu nopţi de nesomn în furnale, cu cărţi, cu gînduri iluminate, cu prunci.

„Ne adresăm tuturor popoarelor europene de a face totul pentru a asigura oprirea amplasării de noi rachete cu rază medie de acţiune, retragerea şi distrugerea celor existente".

Sîntem una din ţările pe care războaiele nu le-a uitat. Am stat la răscrucea drumurilor zbuciumatei Europe şi-am plătit, de-atîtea ori, şi-n atîtea veacuri, vinile altora şi pofta lor de gîlceavă. Am plătit cu sînge pîinea noastră cînd albă, cînd neagră, după vremuri. Chiar şi întregul fiinţei noastre naţionale l-am plătit cu lacrimi şi moarte. Ştim ce este războiul dar ştim ce este şi pacea şi sîntem gata să facem orice pentru ca visul nostru de bucurie să poată rodi. Vocaţia constructivă ne este proprie cum fi sînt proprii pămîntului anotimpurile. Mîndria noastră este mîndria muncii. Victoria noastră este victoria libertăţii. Acestea sînt legea şi crezul nostru, rostul nostru în lume, nestărmurita noastră dorinţă de pace pe care întreg poporul român, partidul său, n-au încetat nici o clipă să le afirme prin glasul conducătorului de azi ale destinelor ţării, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. În acest sens, Declaraţia Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., Consiliului de Stat şi guvernului Republicii Socialiste România exprimă neclintita aspiraţie către pace a unui întreg popor.

Lăsaţi-ne Mioriţa în pace ! Sîntem asemeni bobului de grîu. Ne-au crescut rădăcini în făptură şi nu ne încearcă nici un fel de trufie. Vrem doar să rodim sub un cer senin. Vrem să ascultăm somnul liniştit al copiilor. Mai răsfoiţi o dată istoria lumii ! Din toţi războinicii n-a rămas decît un pumn de ţărînă hulită ! Şi după fiecare măcel n-a rămas decît suferinţă. Priviţi cu ochii deschişi tot ce mişcă în jurul făpturii voastre : e atîta armonie în lume, atîta dor de pace şi linişte ! Fie ca glasul patriei noastre socialiste să fie în aceste momente de cumplită nelinişte şi ameninţare — vieţii şi păcii un scut !

BLAJ

Urmare din pag. a 9-a

1848 : tu ai minunat lumea şi ai arătat că naţia română e matură, vrednică de libertate şi de a intra în frăţia cea mare a naţiunilor". Pe Cîmpia Libertăţii, Andrei Mureşanu a citit „Deşteaptă-te, române". Muzeul din Blaj deţine un tablou care-l prezintă pe revoluţionar citindu-şi nemuritoarea poezie devenită imediat cîntec şi cîntată, iată, de peste 130 de ani. Luciditate, curaj, entuziasm, romantism, toate înmănunchiate în zecile de mii de oameni aflaţi pe Cîmpia Libertăţii, la Blaj. Se ţin discursuri, se fac pregătiri de luptă. „...Naţiunea Română dă de ştire naţiunilor conlocuitoare că voind a se constitui şi organiza pe temei naţional n-are cuget duşman în contra altor naţiuni şi cunoaşte acelaşi drept pentru toate, voieşte a respecta cu sinceritate cerînd respect împrumutat după dreptate". Cuvinte de foc ce vor străbate tot veacul al XIX-lea, cuvinte care exact 70 de ani mai tîrziu se vor spune la Arad şi Alba Iulia, cuvinte care şi astăzi sînt pentru noi, românii, la fel de limpezi şi de preţioase. Iată ce scria tot în acel mai revoluţionar 1848 gazeta radicală maghiară „Március Tisenötö dike" în numărul său din 26 mai, referindu-se la guvernarea Transilvaniei : „Dieta nu reprezintă decît cîteva sute de oameni, românimea înseamnă Ardealul întreg". Adevăr recunoscut cu onestitate. La Blaj, pe Cîmpia Libertăţii, în anul pentru istorie şi conştiinţă 1848 s-a strigat „Vrem să ne unim cu Ţara". Cu Ţara cea veche de mii de ani. Pe Cîmpia Libertăţii, la Blaj, românii au intrat într-o nouă etapă istorică, într-o nouă istorie. La Blaj, pe Cîmpia Libertăţii a fost afirmată pe deplin şi pentru totdeauna conştiinţa de neam.

În 1918, Blajul a fost, alături de Arad, unul dintre cele mai importante centre ale unirii. Numai faptul că gara sa nu a fost destul de încăpătoare pentru a primi într-o singură zi 100 de mii de oameni l-a făcut să fie lipsit de gloria de a fi şi Oraşul Unirii Definitive. Foaia manifest „Veniţi la Alba Iulia !" a fost tipărită la Blaj. Ziarul naţional cotidian „Unirea" apărea în 1918 la Blaj. Pe prima pagină a numărului din 1 decembrie se afla manifestul intitulat „Fraţi români !" „Locul cel mai istoric al neamului vă aşteaptă cu braţele deschise. Veniţi deci să-l atingeţi cu pasul vostru, ca să simţiţi fiorul ce l-a mişcat odată pe marele Voevod cu nume de arhanghel, pe martirii Horia, Cloşca şi Crişan, pe craiul munţilor Avram Iancu şi pe toţi cei care au început şi au lucrat la realizarea visului de veacuri, pe care noi, cei de azi, îl vedem ca pe răsăritul cel mai strălucit al celei mai senine zile a neamului românesc".

Cotizaţia la istorie a unui oraş nu este dată, întotdeauna, de dimensiunile sale. Urc dealul Hulei, pînă sub teiul lui Eminescu. La Blaj a învăţat şi acest mare unificator al spiritului românesc, genialul şi de-a pururi unificatorul limbii române, poetul Mihai Eminescu ! De-acolo de sus, oraşul se vede întreg în palma cîmpiei înguste. Abia spre Cîmpia Libertăţii sînul se deschide, se deschide. Încă un eveniment s-a mai petrecut aici în 1911, tot un eveniment care ţine de unirea noastră în spirit, în inteligenţă. În 1911 Aurel Vlaicu zboară cu aparatul său deasupra Cîmpiei Libertăţii. Erau de faţă I. L. Caragiale, Şt. O. Iosif, Octavian Goga, George Coşbuc.

A apărut **ALMANAHUL LUCEAFĂRUL — 1984**

O pagină din hronicul Unirii «ROMÂNIA JUNĂ»

La sfîrșitul secolului al XIX-lea, in atmosfera sumbră a condamnărilor pronunțate impotriva memorandiștilor, spectrul temniței și al terorii era o amenințare perpetuă indreptată impotriva fruntașilor români din Trasilvania.

Cu multe decenii după sentințele odioase rostite in sala Reduta, bunicul meu, care redactase protestul vehement al „României June", impotriva procesului memorandiștilor și organizase pe bulevardele Clujului năvalnice manifestații de stradă, iși amintea de imprejurarea cind soția memorandistului Comșa, ținindu-și copiii de mină il agrăise cu glas plin de repros și disperare : „Bărbatul imi este in inchisoare, acum ce-o să mă fac, cum să-mi cresc copiii ?"

Foarte tinăr pe atunci, bătrinul meu bunic nu știuse ce să-i răspundă, deoarece, zicea el, era convins că multe și grele jertfe va mai trebui să dea poporul român pe drumul luptelor și izbăvirii sale. Un vint de tristețe, de deziluzie plana in anii de după 1894 peste frunțile conducătorilor Partidului Național Român din Transilvania. Existau insă in sufletul acestui popor răbdător și tenace o vitalitate neistovită, o forță comparabilă cu aceea a pămintului, a izvoarelor, a marilor cicluri cosmice. Alături de români, solidari cu ei, se aflau sirbii, cehii, slovacii, rutenii, croații și sașii.

Veteranii se simțeau pentru moment in grea cumpănă, deși D-rul Ioan Rațiu, președintele Partidului Național, dăduse dovadă de energie și de un bun simț fără echivoc in disputa iscată in jurul articolelor ambigue ale lui Ioan Slavici, care iscaseră așa zisa „criză a Tribunei". Atitudinea duplicitară a premierului Dimitrie Sturza, care indemna la pasivitate, la defetism și „impăcare", semănase de asemenea derută și neincredere. Bătrinii luptaseră din răsputeri, (memorandiștii erau incununati in conștiința națiunii cu spinii martiriului, era acum momentul ca generația tinără să se așeze in primele rinduri. Iată de ce, societatea studenților români din Viena, capitala imperiului bicefal, a devenit atunci in mod firesc un centru iradiant de idei și acțiuni revoluționare.

Prin răsunetul internațional al procesului Memorandului, opinia publică fusese sensibilizată asupra situației de nedreptate istorică, de persecuție națională la care erau supuși românii transilvăneni. În aceste imprejurări „România Jună", conducătorii și membrii ei au devenit după 1894 un simbol unificator al luptei pentru emancipare politico-socială și națională, a diverselor grupări studențești din Viena.

Acești tineri aduseseră cu ei din satele Transilvaniei natale o incărcătură de inaltă conștiință patriotică, memoria martiriului lui Horea, ecouri din Hronicul lui Șincai și mai ales acel strigăt tragic al Iancului : „Ori punem pumnul in pieptul furtunii, ori pierim !"

Ideea de a aduna diversele societăți studențești sub un steag unic aparținea societății „România Jună" și președintelui ei, așa cum se subliniază chiar in procesul verbal al celei dintii intruniri comune, din 20 aprilie 1896, unde reprezentantul român este numit drept „inițiator al intrunirii". La restaurantul vienez „Mitzko" au avut loc atunci mai multe adunări cu aer conspirativ, in vederea organizării unui mare miting programat a se ține la 2 mai in același an, in sala Winberger, XV, str. Neugürtel 34. Interzis de autorități prin intervenție polițienească („In Namen des Gesetzes !") mitingul nu a rămas insă fără urmări și ecou. Rezoluția dată publicității, in paginile presei (in „Ostdeutsche Zeitung", „Deutsches Volksblatt", „Kronstadter Zeitung", „Ellenzek" „Budapesti Hirlap", „Sosteva" etc) era de fapt un protest răspicat impotriva acelora care „și astăzi, la sfirșitul veacului al XIX-lea, incearcă, prin cele mai brutale mijloace, să despoaie de limba, naționalitatea și chiar de drepturile lor cetățenești, pe germani, sași, români, sirbi, slovaci, ruteni și cehi etc. Semnatari, ca membri ai Comitetului erau : Theodor Georg Rakus (pentru studențimea germană), Karl Ernst Osthaus (pentru studențimea germană din Reich), Alexandru Vaida (pentru tinerimea academică română), Paul Blaho (pentru tineretul academic slovac), Milijov Babici (pentru tineretul academic sirb), Wilhelm Depner (pentru sașii transilvăneni), Nicolaj Glebowicky (pentru tineretul academic rus), Hugo Bezdek (pentru tineretul academic ceh), Iosif Reisner (pentru tineretul academic sloven). Telegramele și scrisorile de adeziune semnate de Societatea „Dacia Traiană" din București, de „Tribuna" și „Foaia poporului" de diferite personalități din București (ca de exemplu savantul Aron Densușianu), Bistrița, Brașov, Cluj, Deva, Săliște, Turda, Iași, Montpellier, Hannovra, Leipzig, Halle, Innsbruk etc, dovedesc răsunetul larg și primirea caldă de care s-a bucurat atitudinea curajoasă a tinerilor. Pe de altă parte, acțiunea studenților din Viena a trezit riposta furioasă a celor vizați. În capitala imperiului acțiunile tinerilor in frunte cu cei de la „România Jună" intră in centrul atenției publice, mai ales cu prilejul unei noi intruniri, care a avut loc la 9 iunie „la orele 8 seara" in sala Svoboda din Prater. Acolo, numele neamului românesc a fost rostit de diverși vorbitori cu stimă și admirație pentru rezistența sa inverșunată in fața valurilor potrivnice ale unei aspre istorii. Augustin Schreiber, directorul ziarului „Deutsches Voltksblatt" sublinia că românii „au fost cei dintii care au pornit lupta de eliberare", făcind elogiul celor ce in 1892 prezentaseră impăratului memoriul cuprinzind revendicările națiunii lor oprimate.

În urma adunărilor interzise „pe temeiul articolului 6 din legea pentru intrunirile publice din 15 nov. 1867, Monitorul Oficial nr. 135" — „tulburătorii liniștei publice" au fost citați la Direcția Poliției vieneze, circumscripția I, „pe strada Schotteuring. nr. 11, etaj II, ușa 59", unde personal directorul R. de Steyskal le-a inminat spre semnare un „avertisment". Singurul care a refuzat să semneze a fost reprezentantul român : „Reprezentanții studenților sirbi, români și slavi — notează ziarul „Wiener Togeblatt" s-au prezentat in urma citației pe care am primit-o la direcția poliției, unde comisarul de serviciu le-a comunicat că in cazul unei noi demonstrații impotriva integrității statului se va proceda la expulzarea tulburătorilor liniștei publice, originari din străinătate. S-a dat apoi studenților spre semnare un proces verbal prin care confirmă luarea la cunoștință a acestui avertisment. Pe cind reprezentanții slavilor de sud și ai sirbilor au semnat procesul verbal, reprezentantul românilor a refuzat". La 14 mai 1896, conducătorii mișcării academice sint convocați de urgență la cancelaria rectorului Universității. Adresindu-i-se direct președintelui „României June" rectorul A. Menger a insistat :

„— Tulburările acestea trebuie să inceteze ! Nu se mai pot tolera demonstrațiile. Dacă veți continua, veți suporta consecințele.

— De ce se adresează Magnificența Voastră tocmai mie ? ripostă președintele „României June".

— Weil Sie der Rädelsfürer sind". (Deoarece dumneata ești capul mișcării).

— Wir sind solidarisch ! (Noi sintem solidari !) a răspuns studentul român.

— Dumneata trebuie să declari că vei inceta instigările și nu vei mai veni un timp la Universitate.

— Nimeni nu-mi poate interzice să calc in Universitate, pentru că nicăieri nu primesc piine cu unt atit de ieftină ca aici !

— D-tale iți arde de glume. Te avertizez insă că in cazul in care nu renunți la tulburări, vei fi eliminat din Universitate și e in joc viitorul d-tale !

— Ar fi dezolant dacă viitorul nostru ar depinde numai de Universitatea vieneză. Sint și alte universități.

— De ce atitea demonstrații ? reincepu pe un ton mai blind rectorul.

— Pentru că libertatea academică ne garantează dreptul de a ne exprima sentimentele și convingerile. Pentru că nu mai putem suporta... pentru că la noi se oprimă orice manifestare a convingerilor..."

Acelor tineri romantici, inaripați de un patriotism emoționant, regretind că nu poate fi impreună cu ei la Viena in acele zile de tumult și speranță, Ștefan C. Pop le scria la 1 nov. 1896, din Arad : „Bătrinii noștri, dar chiar cei mai tineri ne vedem prin fatalele acte interne ajunși pină la prăpastie. Bine faceți, că D-voastră călăuziți de focul sacru al geniului românilor — duceți steagul inainte ! Ce n-am fi putut face azi, poate ne-a succede mine !"

Previziunea și indemnul venerabilului luptător aveau să se implinească peste 22 de ani, cind alături de tineri, la marea Adunare de la 1 Decembrie 1918, Ștefan C. Pop avea să fie și el prezent in acea zi fericită, la Alba Iulia.

Mircea Vaida

Mărturii pentru prezent

Urmare din pag. a 9-a

lui, pe acest platou, deci, unde s-au aflat cei 100 000 de oameni sosiți la 1 Decembrie 1918, s-a construit și există unul din cele mai noi, mai frumoase cartiere de locuit, ca un credențional al neamului românesc pentru viitor. El poate fi citit cu aceeași emoție cu care răsfoiești hrisoavele și documentele Unirii, poate fi citit și pus in „arhiva sentimentală" a fiecărui om care vine la Alba Iulia spre a vedea ce-a insemnat Unirea. Și incă un fapt : Alba Iulia nu-și poate despărți azi numele de celebra sa fabrică de porțelanuri. Rafinatele, delicatele exponate se nasc din umila argilă, din caolin și nisip la temperaturi apropiind o mie de grade. Trebuie să vezi intreg fluxul tehnologic spre a te minuna și mai mult de fiecare porțelan in parte. Fi-va poate și acest fapt ca un soi de fabulă a cărui morală se lasă lesne ghicită.

4. „SOARELE TUTUROR ROMÂNILOR..."

Un bucureștean iubind Transilvania și simțindu-se apropiat sufletului și dorului ei — nimic mai obișnuit. Iubirii se răspunde cu iubirea, dorului cu dor căci doar din Transilvania s-a fost spus și s-a crezut ca in niște cuvinte sfinte că „Soarele tuturor românilor de la București răsare", pentru că la București s-a implinit Unirea și in jurul acestei inimi s-au strins de fiecare dată fiii neamului românesc. Acest București mereu incercat, mereu ocrotit, oraș al orașelor și oraș al vremurilor, oraș nu al bucureștenilor ci al tuturor românilor. Și pentru că am privit orașele transilvane prin ochiul amintirilor, iubirilor unui bucureștean vreau să inchei nu invitindu-vă la a vă preumbla prin București spre a măsura puterea unirii noastre ci arătind mai simplu cum fiecare loc se invață mereu (așa cum primarul Blajului mă povățuia). Într-un 331, am fost intrebat cu acel accent inconfundabil pe care-l au ardelenii, blind și domol, numind obiectele cu o plasticitate extraordinară : no, mă rog frumos, merem mult pină la **Piața Dorobanților ?** Ceea ce, recunosc, pină atunci fusese pentru mine un nume alb, fără sonorități, pronunțat repede, fără pauză și scurtat piața-**Dorobanți** căpătase rezonanța unei clape de pian atinse din intimplare și reverberind apoi in amintire imagini, locuri și nume.

Este ceea ce se intimplă și de cite ori pronunță cuvintul unire intr-una din așezările românești, azi, acum.

Înaltul deziderat al păcii

Urmare din pag. 1

cu cea a înălțării cotidiene spre sublim, spre cotele inalte ale fericirii, a traiului omenesc. Pacea este dezideratul suprem al lumii și mai cu seamăn al lumii contemporane, cind societatea umană este amenințată pe zi ce trece mai pregnant de pericolul izbucnirii unui incendiu atotdistrugător, mondial și după care nu s-ar mai putea remedia nimic, dar absolut nimic, de aceea genocidul mondial trebuie exclus din posibilitățile de realizare faptică din societatea omenească. „Nu există problemă mai importantă in momentul de față decit aceea a dezarmării, a păcii, a asigurării dreptului vital al popoarelor la viață, la libertate și pace. Sint multe probleme in viața internațională ; le-am discutat nu o dată, dar, pină la urmă, toate sint subordonate acestui deziderat vital al lumii, al fiecărui popor. Și trebuie să facem totul in direcția aceasta !" — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu la plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român din noiembrie anul curent. Această constatare și aceste chemări, alăturate celor din apelul României socialiste, in Declarația Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al partidului, Consiliului de Stat și Guvernului țării noastre, vin să demonstreze importanța vitală in momentul de față a luării măsurilor ce se impun pentru salvgardarea păcii mondiale. România a făcut și va face totul pentru realizarea in fapt a marelui deziderat. Politica externă a României socialiste in ansamblul ei vizează, in primul rind, condiția sine qua non a tihnei lumii, a păcii și libertății popoarelor, deoarece numai in aceste condiții pot trăi, munci și să se bucure de viață toate popoarele lumii. Trebuie acționat in acest sens acum, măcar in ceasul al doisprezecelea, pină nu va fi prea tirziu, mai cu seamă că in ultima vreme s-a intețit in lume cursa inarmărilor prin amplasarea pe teritoriul Europei a noi tipuri de rachete tactice americane cu o mare forță de distrugere și cind tensiunea, incordarea internațională este la limită și mai cu seamă că aceste măsuri pot atrage după sine noi și noi măsuri periculoase din partea marilor factori decizionali in privința războiului și a păcii. De aceea, așa cum se arată in Declarația sus-amintită : „Avind in vedere situația deosebit de gravă care s-a creat, Comitetul Politic Executiv al C.C. al P.C.R., Consiliul de Stat și Guvernul Republicii Socialiste România consideră că trebuie intensificate eforturile și trebuie făcut totul pentru a se opri aplicarea in practică a măsurilor luate in ultimele zile și de o parte și de alta".

Toți fiii acestui minunat plai strămoșesc se alătură firesc marilor chemări ale țării, ale președintelui său, exprimindu-și cu fiecare faptă, cu fiecare cuvint adeziunea lor totală la înțeleapta politică internă și externă a partidului și a conducătorului său incercat și lucid, pentru realizarea efectivă a unei păci trainice pe lume și pentru intreaga lume.

Noi nu dorim decit să trăim, să convietuim in pace cu toate statele, cu toate popoarele, să conlucrăm impreună la realizarea marilor probleme ale umanității, ale progresului social, pentru intărirea independenței și libertătii fiecărui popor din lume. Dorim pace veșnică lumii, ca astfel, să putem trăi și munci cu toată puterea bratelor și mintii pentru făurirea inaltelor cote ale civilizației și progresului țării noastre și glorificarea ei prin urcarea demnă . . . .

Socialiștii români și „revoluția unității naționale"

Urmare din pag. a 3-a

nile guvernului ungar impotriva conducătorilor Partidului Național au determinat o puternică reacție in România. Mari mitinguri au loc la București și la Iași, la Brăila și Craiova, la Ploiești și la Birlad și in alte centre. Socialiștii se declară solidari cu cei ce iau apărarea românilor transivăneni, fiind vorba „de frați de origine și de limbă". Ei au folosit și legăturile internaționale pentru a infățișa opiniei publice de peste hotare situația românilor din teritoriile aflate sub stăpinire străină. În raportul delegației partidului muncitorimii române la Congresul socialist internațional de la Zürich (august 1893) se arăta că „in Transilvania, trei milioane de români sint de fapt privați de orice drept politic și in imposibilitate de a-și trimite un singur reprezentant in Cameră. Ei sint supuși la necontenite vexațiuni din partea unei administrațiuni fără scrupule". Punind in discuția unui forum larg muncitoresc chestiunea națională și afirmind dreptul fiecărui popor la existență proprie, partidul clasei muncitoare din România și-a demonstrat capacitatea de discernere judicioasă a trăsăturilor unui proces semnificativ care cuprinsese multe țări și popoare. Totodată, această luare de poziție a contribuit la impunerea mișcării de emancipare națională a românilor subjugați in conștiința europeană. Cu prilejul procesului de la Cluj, inscenat in 1894 memorandiștilor, atitudinea socialiștilor a fost, de asemenea, de condamnare energică a inscenării judiciare.

La o inaltă amplitudine s-a afirmat patriotismul fierbinte al partidului muncitorimii române in anii 1916—1918, anii luptei pentru cauza justă a unității naționale. Pe frontul muncii eroice pentru consolidarea forței și potențialului armatei române sau in incleștările crincene de la Mărăști, Mărășești și Oituz, muncitorii, socialiștii s-au aflat in primele rinduri, făcind dovada unui inalt sacrificiu obștesc, aducindu-și tributul de singe in bătăliile pentru salvarea patriei. Și tot in primele rinduri s-au aflat organizațiile socialiste in furtunosul an 1918, cind, Marea Adunare Națională de la Alba Iulia a consfințit, la 1 decembrie, Marea Unire — incheierea procesului de făurire a statului național român unitar. Rolul mișcării muncitorești s-a manifestat pregnant prin influența exercitată asupra programelor politice adoptate in această epocă de puternică efervescență patriotică, in susținerea unor obiective cu caracter democratic in favoarea maselor largi. Se vădește, și prin aceasta, că Unirea din 1918 a reprezentat, așa cum subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, „rodul luptei intregului popor, insuflețit de năzuința seculară a unității, de hotărirea de a implini visul pentru care au luptat și s-au jertfit atitea generații de inaintași".

Festivalul „Poeții cîntă Unirea"

In prezența unui public numeros și entuziast, luni, 28 noiembrie a. c., in sala Ateneului român s-a desfășurat Festivalul „Poeții cintă Unirea" organizat de Uniunea Scriitorilor din țara noastră.

Cuvintul de deschidere a fost rostit de acad. Alexandru Balaci, **vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor. Au citit apoi versuri inchinate Unirii, patriei, poeții :** Ioan Alexandru, acad. Mihai Beniuc, Balogh Joszef, Cezar Baltag, Vlaicu Bârna, Radu Cârneci, Anghel Dumbrăveanu, Slavomir Gvozdenovici, Ion Horea, Traian Iancu, Mircea Micu, Gheorghe Pituț, Aurel Rău, Corneliu Sturzu, Ștefan Tcaciuc, și Violeta Zamfirescu.

La reușita manifestării și-au dat concursul prim-soliștii Operei Române din București Elvira Cârje **și** Vasile Martinoiu, **violonista** Mihaela Martin, **solistă a Filarmonicii „George Enescu", și corul „Madrigal" al Conservatorului „Ciprian Porumbescu", condus de artistul emerit** Marin Constantin.

EFIGIILE UNIRII

● Cenaclul literar „G. Călinescu" din cadrul Academiei Republicii Socialiste România a organizat la Studioul de literatură și artă de la Casa de Cultură N. Bălcescu **un moment omagial dedicat aniversării a 65 de ani de la infăptuirea statului național unitar român la 1 decembrie 1918. Au citit din lirica lor patriotică poeții : Valeria Deleanu, Ion Th. Carp, Ștefan Cirstoiu, Mircea Popa, Netty Florescu, Petre Paulescu, Florian Saioc, P. M. Vizirescu. Poetul Octav Sargețiu a prezentat un recital liric din creația sa poetică cu prilejul implinirii virstei de 75 de ani. În partea a doua a ședinței au fost prezentate cărțile** Echivalențe **de Paul Cortez, și** Prizonierul speranțelor **de Olimpian Ungherea, iar Gheorghe Marinescu-Dinizvor a prezentat impresii de drum din Canada și S.U.A. Au participat la dezbateri: Constantin Stihi Boos, Victor Iliescu, Petre Paulescu, Octavian Barbosa, Gh. Marinescu-Dinizvor, Pan M. Vizirescu. In incheiere a luat cuvintul scriitorul Ion Potopin, secretarul cenaclului, relevind nota de intelectualitate sobră și profundă a discuțiilor precum și inalta vibrație patriotică a poeziilor prin care s-a omagiat marea sărbătoare a Unirii de la 1 decembrie 1918.**

INTÎLNIRE

● In ziua de 28 noiembrie 1983 a avut loc la Agenția Română de Presă Agerpres o interesantă expunere a tov. general colonel (r) Emilian Ionescu participant la marile evenimente de la 1 decembrie 1918, data făuririi statului național unitar român, moment important in dezvoltarea țării noastre, in lupta maselor populare pentru libertate și progres.

Cu acest prilej general colonel (r) veteran Emilian Ionescu a acordat autografe pe recentul său volum „Contemporan cu veacul 20" apărut in Editura Militară. (Vasile Brăiloiu).

PERENITATE

Ca să vibreze sufletele de eposul adunării fraților trebuie să fie mereu prezenți părinții. Numai părinții sint in stare să adune pe cei plecați pe cărările lumii și să-i țină laolaltă. Puterea părinților este cu har divin. Chiar de dincolo de hotarul vieții aruncă fiilor aroma nostalgică a copilăriei, dorul după reuniunea cu frații. Nu trimbița este cea care-i cheamă. Nu promisiunea unui liman odihnitor. Frații se string in jurul humei părinților și-și trimit priviri in care dorul de a fi impreună se strecoară prin firele cărunte.

Huma adună oamenii ca să-și recunoască apartenența. De acolo din humă răzbate vocea gingașă a mamei, mindria ei sublimă pentru fiii pe care i-a lăsat să plece de la sin. Din humă glasul poruncitor al tatălui iși indeamnă odraslele să-și stringă sufletele incinse in jurul humei, să-și celebreze uniunea cu ea.

De la Sarmisegetuza glasul răzbate in tunete repetate de văi și dealuri, neostoit stirnit de strigătele de durere, de gemetele celor sfirtecați in patru zări.

Glasul humei zămislite din frunza codrilor și pletele falnice de fete și flăcăi iși arată puterea supremă la Alba Iulia. Și acest cintec se repetă mereu. Huma-și cheamă urmașii ca s-o transforme in viitor ! În acest fel intineresc mereu părinții.

Un cor străbate din glie. Un cor demn, dens, pătrunzător. Un cor ce-și cintă obida și avintul cu același patos. Și glia-și devorează copiii pentru a se realiza pe sine ca părinte ce trebuie să inteleagă limba lor. Căci așa este. Patria iși cheamă fiii doar pentru sacrificiu. Niciodată nu-i cheamă pentru ospăț. Nu ! Fiindcă ea este pur și simplu, și așa este drept. Patria nu se poate desprinde din glie. Ea nu poate renunța la amintirile păstrate in pietrele sfărimate in urmele copitelor cailor, in virfurile de săgeți și in obuzele ascunse in țărină, sub țundra ciobanului sau sub haina osteanului chemați să-și apere huma străbună, hrana copiilor lor, demnitatea lor bărbătească.

Patria, glia, țărina in care credem, ne-au chemat totdeauna. M-am născut mereu pe acest pămint. Il simt in toată ființa mea. Aud acum ca și altă dată chemarea plină de speranțe a patriei, adresată celor care trebuie să se scufunde in humă, identificindu-se cu patria chemătoare. Mă simt și acum chemat ca și altă dată, imi pregătesc și acum cele de cuviință ca să-mi alătur glasul și brațul humei care se făurește mereu in patrie. Continuu aud vocea neamului meu. Il ințeleg. N-am nevoie de tălmăcitor.

Glasul neamului cheamă mereu pe cei care trebuie să se regăsească in preajma părinților, in preajma mamei glii in care sint afundate nu numai dorințele noastre ci și victoriile asupra celor ce nu ne-au dorit aici ca și asupra celor care nepricepind glasul pămintului ne-au ostenit fără rost.

De oriunde din această țară pornesc raze pline de căldură. Ele s-au concentrat mereu acolo unde suferința le-a polarizat. A fost Alba Iulia Viteazului sau dorul Cuzei Vodă purtat pe meleaguri străine, ducind cu sine implinirea destinului neamului intrupat in propria suferință. A fost in durerea strinsă in pumni de zăpadă și in noroiul gliei de-a lungul nemiloasei retrageri in colțul ciuntit al Moldovei. De pretutindeni a fost adunată durerea și dorința acestui părinte care-și stringe și acum fiii la piept cu dragoste și cu un dor nespus.

Marcel Uluitu

REPERE Civilizația sumeriană (II)

Lucrările lui Constantin Daniel din seria Civilizația... (Egiptului antic, feniciană, asiro-babiloniană...) sint adevărate monografii ale lumii respective, trecind in revistă toate datele cunoscute și modurile lor de interpretare. In cartea de care ne ocupam acum se reia istoria Sumerului, modul său de producție, structura instituțională a statului, viața cotidiană a cetățenilor, meșteșugurile, comerțul, scrierea, limba, cultura și arta, religia și știința. Efortul de sinteză este remarcabil, iar contribuțiile originale nu lipsesc, fie că este vorba de puncte de vedere mai ample, fie că implică amănunte documentare. Astfel, Constantin Daniel are un rol de primă mină in studierea modului de producție tributal la societățile antice din Orientul anterior, aplicindu-l la toate formele de civilizație de care s-a ocupat pină acum. In ceea ce-i privește pe sumerieni, este interesantă insistența cercetătorului român asupra faptului că trăsătura majoră a modului tributal sau asiatic era la ei conferită de proprietatea asupra pămintului. Pămintul era proprietatea zeului, adică a templului și uneori a regelui, pe cind indivizii și colectivitățile aveau numai drept de posesiune asupra lui. Foarte interesant ! Societățile cu o asemenea structură a proprietății erau numite de către Marx, in **Forme premergătoare producției capitaliste**, drept tributale sau asiatice. Economistul german le caracteriza in felul următor : „In forma asiatică (cel puțin in cea predominantă) individul nu este proprietar, ci numai posesor ; adevăratul proprietar este propriu-zis comunitatea, așadar proprietatea există numai ca proprietate colectivă asupra pămintului". Iar **Dicționarul de Economie Politică**, apărut la noi in 1974, indică faptul că trăsătura dominantă a modului de producție tributal consta in faptul că proprietarul funciar era statul. Discutarea amănunțită a modului de producție tributal și extinderea aplicării acestei interpretări constituie un punct forte al studiilor românești, și Constantin Daniel face referințe cuvenite la toate momentele de elaborare ale acestei concepții riguroase privind societățile de tip asiat. Ințelegerea adincită a funcționării lor in zona Orientului de mijloc se cuvine a-i fi atribuită lui Constantin Daniel, care a citit cu mare profit indeosebi lucrările savantului rus N. M. Diakonoff. In ceea ce privește contribuțiile documentare, Constantin Daniel aduce in studiile de orientalistică indeosebi o mare virtuozitate in ceea ce privește folosirea textelor vechi grecești, punind la contribuție foarte solidele sale cunoștințe de elină. Iată, de pildă, interpretarea corectă a unui text din **Septuaginta**, XIV, 3 (Kai meta Senaar basileos Adama, de fapt Kai meta Adama basileos Senaar), corelat cu o referință din versetul 1 al aceluiași capitol conduce la identificarea unui alt rege al Sumerului. Constantin Daniel este, după cunoștința noastră, primul care face aceste identificări, bazindu-se cu multă abilitate pe textele cele mai vechi, știindu-se că **Septuaginta** este cu aproape o mie de ani mai veche decit versiunile masoretice, iar manuscrisele de la Marea Moartă verifică in general **Septuaginta**.

Aceste citeva remarci pot să sugereze extrema seriozitate a studiilor lui Constantin Daniel, adincimea cunoașterii textelor și rigoarea considerațiilor pe care le propune cititorului. Sint fascinante paginile de descriere a obiceiurilor și vieții cotidiene, a imbrăcăminții și obiectelor, precum și amănunțimea locurilor din antichitate, a incăperilor și străzilor orașelor. Lumea veche invie și trece prin fața noastră, cu patimile și ambițiile ei, cu realizările și scăderile inerente naturii omenești dintotdeauna. Intr-o asemenea carte trecutul nu este mort, el contribuie la ințelegerea propriei noastre existențe, sporindu-i zona de lumină, prin luciditate și generozitate morală. Constantin Daniel vibrează la bătaia aplicată unui sclav, la chinurile supușilor de război, se bucură de dominația legilor la Sumerieni și de moravurile lor blinde. In cărțile sale, umanitatea este aceeași, peste tot și intotdeauna.

Aurel-Dragoș Munteanu

SPORT

Noaptea întoarcerii acasă

Aseară am privit meciul de la Bratislava ca un măr rănit, gata să primesc in fiecare clipă viforul, barda, umbra lupului, dar și surisul incrucișat cu perle al greierului din crăpătura sobei de acasă. Acum, in prima zi de iarnă, după o noapte de arome prevestind ninsoarea, lunec pe pirtii de sidef către primăria din Montmartre. Prin zori, căci atunci e ceasul de pindă al argintului picurind din bătăile inimii, am visat liliac și lăstari de tei, zvicnetul Senei, dar și insingurarea funiilor stelare ce alcătuiesc coroia Carpaților, și oricum Dunărea... Scriu, in dimineață de joi, cu fir de măzăriche. Un scatiu și trei țințari, strinși in roată prielnică pe salcimul ca un idol ciolănos, din grădină, ciugulesc flăcări de lapte de la vreun păstor ce va fi trecind cu sania prin ceruri, căci peste casa mea, drumul de migrație al săniilor de lemn. Hei, dar aseară in cită miere căliie mi-am julit lingura strimbă ! Aseară, stringeți pleoapele, am inghițit fără lămiie 94 de felii de iad autentic. O fi raiul grețos de dulce, dar cred că tot e mai bun cu o citime decit iadul. Vuuu, fac oasele-n mine și-acum și aud o corabie eșuind. N-a fost a noastră, mulțumesc. Incă mai latră spaima-n mine. Incă mai simt gustul celor 94 de felii de iad, căci 94 de minute a durat meciul, iar pentru mine chiar și minutul inscrierii golului nostru (primul gol al lui Geolgău de cind joacă in echipa națională, dar care va rămine in istoria fotbalului românesc), tot din lemnul răstignirii face parte, fiindcă din clipa aceea dinții au prins să-mi clănțăne fără oprire. Aurul e jar in podul palmei și e rinduit, aș zice, ca primejdia să se strecoare in suflet in timpul odihnei.

Am fost invitat să merg cu echipa la Bratislava ; am mulțumit și-am refuzat, convins că nu pot muri și invia de două ori intr-o lună. Mai bine cu genunchii in paiele așteptării, decit cu ochii larg deschiși pe o poveste drăcească. La Hamburg, cu Dinamo, măcar purtam deasupra capului clopotul de cositor al celor trei goluri inscrise acasă, pe cind la Bratislava nu m-aș fi putut lepăda, ca de un harpon infipt in carne, de vorbele portarului ceh Hruska, spuse anul trecut, cind am pierdut meciul la București : **„de acum inainte, in această grupă, contăm noi și numai noi și poate și suedezii"...** Har stilpilor de telegraf, cum ar spune prietenul Ion Bocioacă de la **România liberă**, care mi-a povestit, la aeroportul Otopeni, meciul, fiindcă eu l-am văzut mai mult printre degete, și vint prielnic din pupa gazelor lacrimogene azvirlite-n mijlocul grupului de turiști români de pe stadionul Slovan (s-a intimplat, da ! și s-a intimplat ca unul dintre ei, lovit la cap cu o sticlă, să fie transportat la spital) că portarii nu sint profeți. Mai ales cei care mănincă vulturi cu vișine.

Acum, cind totul s-a terminat frumos, ca in visele de tinerețe, să ne ștergem gura de singe, căci de-atitea ori ne-am mușcat buzele adinc și-am luat-o din nou de la capăt, avind pe dinți gustul viu al sării de mare, să stingem supărările, să culegem jumătățile de pasăre urită care mai zboară in cerul miniei și să intrăm impreună in serele colindelor, să semănăm oglinzile cu griu roșu, cu merișor și ramură de brad.

Simt această echipă a lui Mircea Lucescu și Mircea Rădulescu ca pe o stea fertilă la Nordul inimii mele.

Mulți ii vor simți pe cale și tăișul diamantului.

Noaptea tirziu, cind, sub noblețea vintului anunțind iarnă, am plecat la Otopeni să-i intimpin pe invingători, pe bulevardele Bucureștilor răsuna, strigat de o mulțime de oameni purtind steaguri, cuvintul impletit din litere feerice : România... România...

— Cum a fost, Mircea Lucescu ?

— Cel mai dramatic meci din viața mea. Mi se pare c-am imbătrinit cu ani mulți, acolo, pe marginea terenului. Acum sint fericit.

— Care-au fost cele mai frumoase clipe, Gheorghiță Geolgău ?

— Golul și noaptea intoarcerii acasă.

— Gigi Mulțescu, ai trăit acest meci pe banca rezervelor.

— Și la sfirșit eram mai epuizat decit dac-aș fi jucat, fără oprire, 5 meciuri unul după altul.

Sint bucuros să scriu cu literă neclintită, că arbitrul Palotay din Ungaria și-a făcut datoria in cel mai cinstit chip cu putință. De altminteri nu se putea, luindu-și odio de la lumea fotbalului, care i-a rodit cu frumusețe toate zilele, să-și atirne un solz de tablă mediocră pe armura lui aurită. Tovarășul Nicolae Stan, vicepreședinte al C.N.E.F.S., care a stat tot timpul lingă echipa națională, de-a lungul atitor vijelii, la sfirșitul meciului i-a dăruit, in numele delegației române, un buchet de 48 de garoafe pentru cei 48 de ani impliniți de curind. Adăugăm și noi, pe fiecare lujer, cite un fluture albastru din zăpezile dintii ale acestui decembrie.

Fănuș Neagu

REVISTA STRĂINĂ

● **DOI SCRIITORI** încă puțin cunoscuți marelui public au fost incoronați la Paris de juriile premiilor „Goncourt" și „Renaudot", două din cele mai prestigioase distincții literare franceze. Este vorba de Frederick Tristan, 52 de ani, pentru cartea „Les egarés" (Rătăciții) și Jean-Marie Rouart pentru „Avant-guerre" (Inainte de război). Tristan reia in romanul său tema creatorului pradă solitudinii care trăiește in mijlocul unei lumi din ce in ce mai atrasă de valori superficiale. Rege al fantasticului, indrăgostit de aventură, Frederick Tristan este o excepție in literatura franceză pentru că ignoră deliberat modele și iși urmează propria sa cale. Premiul „Renaudot" a fost atribuit unui ziarist — Jean-Marie Rouart de 42 de ani, pentru un roman al cărui univers este populat de personaje enigmatice. In „Avant-guerre", publicat la editura „Grasset", Rouart incearcă să imagineze, cu ochii unui om care n-a văzut războiul, viața marii burghezii inainte de furtună.

● **COLECȚIA „CLASICI UNIVERSALI"** a editurii Oxford University Press a ajuns la cel de-al 100-lea titlu : „Etica micomahică" de Aristotel. Volumele publicate pină acum acoperă o arie tematică intinsă cuprinzind autori diferiți de la Homer la Oscar Wilde, iar difuzarea lor a fost pe măsură, vinzindu-se peste un milion de exemplare din această colecție, editorii optind pentru tiraje mari, pentru ca toate titlurile să fie mereu prezente in librării.

● **CEA DE-A 33-A ADUNARE GENERALĂ** a Asociației europene a festivalurilor muzicale, care a avut loc la Santander (Spania) a admis doi noi membri : Festivalul de la Estoril (Portugalia) și Festivalul de la Echternach (Luxemburg). Asociația, fondată în 1952 de Denis de Rougemont, conține de acum 43 de membri, dintre care 41 de festivaluri europene și festivalurile din Israel și Osaka (Japonia).

● **„CENTRUL NAȚIONAL DE INFORMARE ȘTIINȚIFICĂ ÎN CULTURĂ"** din R.P. Bulgaria a realizat o interesantă investigație sociologică, avind drept scop configurarea cererii de carte, preferințele cititorilor și dinamica lecturii. Cercetarea a avut un caracter complex, iar din rezultatele obținute, prezentate detaliat in revista „A.B.V." care apare la Sofia, reținem faptul că majoritatea cererilor de carte sint orientate spre beletristică.

● **HEINRICH BÖLL**, singurul scriitor german postbelic laureat al Premiului Nobel pentru literatură (1972) este un critic dezlănțuit al defectelor societății burgheze, dușmanul tiraniilor, fie ele mari sau mici, un antimilitarist și un sceptic. El și soția sa, Annemarie, aprigi luptători impotriva războiului, au participat la blocada pașnică a bazei militare americane de la Mutlangen, unde urmează să fie desfășurate rachetele „Pershing 2". Celebrul scriitor a declarat că „noile rachete nu vor contribui la intărirea securității noastre". „Războiul nu este planificat. Nu cred că vreo persoană responsabilă il plănuiește. Dar este gindit ca o posibilitate", a afirmat Böll.

● **TRADIȚIONALA SĂRBĂTOARE** a colecției „La Pleiade" a prilejuit editurii Gallimard publicarea unui album dedicat lui Voltaire. Albumul-cadou cuprinde peste 400 de ilustrații, o adevărată viață in imagini a marelui filosof și scriitor francez, fiind oferit tuturor celor care cumpără trei volume din renumita colecție, in care se continuă editarea corespondenței voltairiene, ajunsă la tomul 8 (scrisorile din anii 1765—1767), din cele 12 prevăzute să apară.

● **PREZENTAREA** a cinci filme Hitchcock inedite va constitui surpriza festivalului filmului de la Londra, care se va incheia la 4 decembrie. Filmele „Rear Window", „Vertigo", „Rope", „The Man Who Knew too Much", „The Trouble With Harry" nu au fost prezentate legal publicului de peste 20 de ani. Hitchcock a intrat in posesia originalelor la plecarea sa de la societatea „Paramount" in 1960 și a refuzat să reinnoiască drepturile de difuzare, dispunind distrugerea tuturor copiilor. După moartea sa, studiourile „Universal" au achiziționat aceste filme de la fiica cineastului, contra sumei de 6 milioane dolari. Actorul James Stewart care este eroul principal a 4 din cele 5 filme va asista la festival. La cea de-a 27-a ediție, festivalul de la Londra are cel mai interesant program de la inaugurarea sa. Vor fi prezentate 150 de filme reprezentind peste 40 de țări.

● **LA EDITURA** „V.E.B. E.A. Seemann Buch-und Kunst" din R.D. Germană a apărut primul volum din ampla lucrare „Allgemeine Künstlerlexikon". Acest dicționar general al artiștilor plastici germani, proiectat să apară intr-o serie de peste 30 de volume, cuprinzind ample informații despre viața și opera fiecărui artist, este rezultatul colaborării dintre numeroase instituții și personalități ale istoriei și criticii de artă. Prin concepție și realizare, „Allgemeine Künstlerlexikon" depășește lucrările similare anterioare „Thieme-Becker's Künstlerlexikon" și „Vollmer Künstlerlexikon".

● **BIBLIOTECARUL ȘI BIBLIOGRAFUL** Janis Misinš (1862—1945) a pus bazele bibliografiei științifice letone. Cea mai importantă lucrare a sa — „Bibliografia literaturii letone" — cuprinde descrierea cărților in limba letonă, indiferent de locul apariției, incepind cu sfirșitul secolului al XVI-lea și insumează 12 000 de indici de autori și titulari.

● **CUNOSCUTA** casă pariziană „Édition du Seuil" publică cel de al doilea volum al eseurilor semiotice semnate de Algirdas Julien Greimas. De fapt, nu este vorba de o simplă continuare a primului volum, apărut in 1970. În prezentarea cărții se spune : „Realitatea semionarativă apare aici ca o formă mai amplă decit discursul literar la care este redusă în general : este insăși trama, nu numai cea a comunicării și a vieții sociale, ci a vieții emoționale și afective". Sint analizate citeva texte care intră mai puțin in atenția teoreticienilor discursului, cum ar fi o prefață de Georges Dumézil, sau... o rețetă de bucătărie.

● **BIBLIOTECA** Școlii de limbi orientale din Paris, fondată in anul 1859, are in prezent trei săli de lectură, rezultat al lucrărilor de restaurare și reconstrucție incepute in anul 1979. De la primele fonduri (50 000 de volume in anul 1898) colecțiile bibliotecii au crescut mereu, ajungind azi la peste 500 000 de volume.

● A apărut o nouă ediție a „Suplimentului de literatură pentru tineret" al revistei „Convorbiri literare". Alături de serialul S. F. Patrula spațială, **suplimentul publică informații privind literatura de anticipație, traduceri, umor etc.**

ROMÂNII TOȚI S-ADUNĂ...

„Unicul dor al vieții mele e să-mi văd națiunea mea fericită, pentru care, după putere, am și lucrat pînă acum..."

AVRAM IANCU

„Unirea și uniunea națională sînt bunuri mari, importante și însuflețitoare, care nu cer mai mult decît voința tare de a fi și a rămîne un singur popor: domnitorul, aristocratul, preotul, ostașul, plugarul, meseriașul, bărbatul, femeia, bătrînul, junele, pruncul, toți naționali, toți frați vorbitori ai unei limbi păstrate de strămoși și veacuri, toți fii ai unui popor păzitor de legile morale, înflăcărat de libertatea patriei..."

GEORGE BARIȚIU
(„Foaie pentru minte, inimă și literatură" nr. 51, 18 decembrie 1844, p. 399–400)

„Acest sentiment puternic de a trăi și a muri pentru naționalitatea lor l-au exteriorizat și l-au consfințit cu numele de român; și unde este puterea care să le poată lua această naționalitate, unde se află dreptul care ar putea să le-o conteste ?..."

ȘT. LUDWIG ROTH

„Ținta noastră socotesc că nu poate fi alta decît unitatea națională a românilor. Unitate mai întîi în idei și simțăminte care să aducă apoi cu vremea unitatea politică. La crearea acestei naționalități la o reformare socială a românilor, bazată pe sfintele principii ale dreptății și ale legalității, trebuie să țintească toate silințele noastre. Românismul dar e steagul nostru ; sub dînsul trebuie să chemăm pe toți românii."

NICOLAE BĂLCESCU

„...Eu văd o stîncă albă, o stîncă de argint,
Lucind prin veacuri negre, prin moarte mări lucînd,
Lucind peste morminte cu fața ei senină,
Și văd că-n lumea asta fui umbra-i de lumină,
Acea sublimă stîncă ce stă cu capu-n cer
E-unirea românimei... E visul meu de fier..."

MIHAI EMINESCU

„Pe lîngă ideea unirii și odată cu ea apăruse celelalte două mari idei pe care se reazimă întreaga dezvoltare a poporului român: originea lui română, pirghia cea mai puternică a civilizației sale, și aceea a stăruinței sale în Dacia Traiană, sprijinul cel mai puternic al românilor de peste munți. De îndată ce aceste idei luară naștere în mintea poporului român, se zămislise în el și odrasla unității politice, care aștepta numai momentul favorabil pentru a se dezvolta și ea ca un arbore trainic."

A. D. XENOPOL

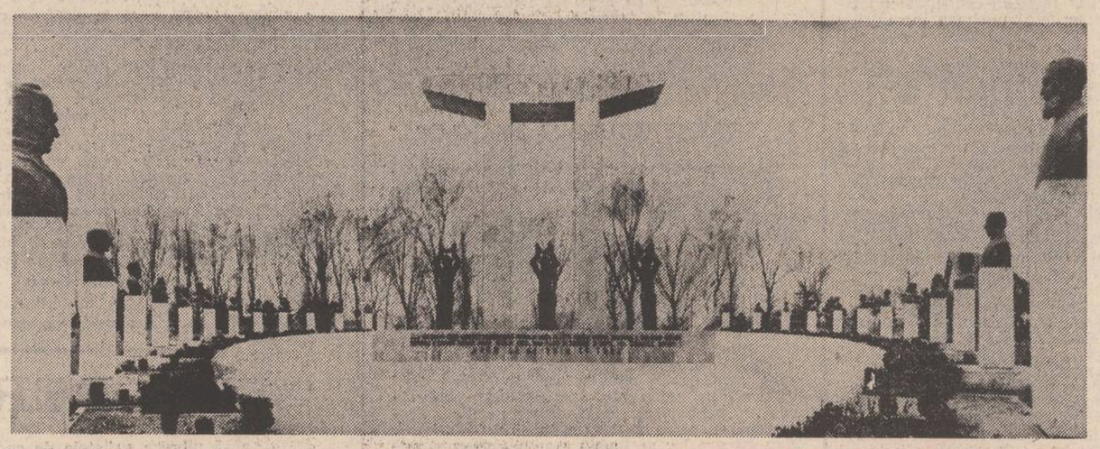

„Astăzi trebuie să isprăvească amărăciunile. Astăzi trebuie să izbîndim a înfăptui dreptatea. Astăzi trebuie să începem a ne împlini în istorie destinul pentru care am fost așezați în acest colț de lume."

MIHAIL SADOVEANU

„Sus ridică fruntea, vrednice popor !
Cîți vorbim o limbă și purtăm un nume,
Toți s-avem o țintă și un singur dor, –
Mîndru să se-nalțe peste toate-n lume
Steagul tricolor !"

GEORGE COȘBUC

„Problema unirii românilor din Transilvania și Ungaria cu cei din România, statornicirea poporului nostru într-un singur stat, potrivit principiului naționalităților e un act de justiție pe care istoria contemporană trebuie să-l înregistreze ca o consecință logică a victoriei dreptății asupra forței brutale."

OCTAVIAN GOGA

„...Noi, toți românii de pretutindeni, avem un singur ideal național și prin inițiativa de astăzi trebuie să ne grupăm toți în jurul acestui drapel unic; trebuie să-l ducem la victorie, pentru că de destinul lui depind viitorul și viața națiunii române... Sacrificiile nelimitate, conștiința de scumpa noastră Românie pe altarul idealului național, sîngele vărsat de fiii și frații noștri sub tricolorul nostru glorios, mereu pentru acest ideal sublim, conștiința demnității naționale ne cheamă să continuăm lupta sacră pe care singură fatalitatea timpului o poate doar întrerupe..."

VASILE LUCACIU

„Speranța noastră era dulcea reunire a celor de un sînge, era blînda frăție dintre popoarele lumii, era sfărîmarea pentru totdeauna a uneltelor războiului ucigaș și pustiitor, era bunătatea și mila pentru toți și fiecare, pînă la cel din urmă fiu al pămîntului, deopotrivă ocrotitor pentru toți copiii lui, era viitorul senin într-o măreață armonie a muncii roditoare, era gîndul ridicării noastre peste trecutul vîrstei de fier (...)"

VASILE PÂRVAN

„În sat era întuneric și liniște. Cînd dăm să ieșim din sat, numai ce auzim dintr-o curte, neașteptat, în noapte, un strigăt de copil : „Trăiască România dodoloață !" (acest „dodoloț" era în Lancrăm cuvîntul curent pentru „rotund")."

LUCIAN BLAGA

„S-a împlinit un vis !
Toate generațiile l-au purtat în suflet, dar abia nouă ne-a fost dat să-l vedem aievea împlinit și să ne bucurăm de clipele sfinte ale întrupării lui. Vrednicia nu e însă numai a noastră, ci a tuturora..."

din Editorialul revistei „Luceafărul", 1919, nr. 1

„Un lucru însă îl știu: că singurele hotăriri pe care nimeni nu le poate ataca și critica sînt hotăririle pe care le ia un neam întreg ca să-și deschidă calea lui."

NICOLAE IORGA

„I. Adunarea națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească... decretează unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dînșii cu România...
VI. Adunarea națională salută cu iubire și entuziasm libertatea națiunilor subjugate aci în monarhia austro-ungară... Ea decide ca acest salut al său să fie transmis acelor națiuni."

Din Rezoluția Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia

„Carpații nu ne despart, ci ne întregesc. În ei s-au adăpostit și cei de dincolo și cei de dincoace, pe vremuri de năpustiri. În ei s-au strîns cei de o limbă și de o lege. Lor și-au spus durerea, cu ei și-au mîncat amarul. În ei s-a adăpostit și a crescut sufletul nostru. De pe culmile lor s-a revărsat doina de vitejie și doina de restriște, ducînd la vale, d-o parte și de alta, chemările misterioase ale neamului... Carpații sînt osul de rezistență a neamului nostru, șira spinării care nu s-a încovoiat niciodată și nu se va rupe niciodată, decît cu cel din urmă dintre noi. România este patria noastră și a tuturor românilor de pretutindeni. Este o singură ființă etnică. E România celor de demult și a celor de mai apoi. E patria celor dispăruți și a celor ce va să vie."

BARBU ȘTEFĂNESCU DELAVRANCEA
dintr-un Discurs ținut la Iași la 1 noiembrie 1915

„Aspirațiile românilor nu sînt o noutate. Între memoriul adresat împăratului Iosif, cele 16 puncte ale Adunării Naționale de la Blaj din 1848, discursul-program al lui Bărnuțiu, cererile ulterioare și declarațiile șefilor politici, pe de o parte, și aspirațiile lor de astăzi, pe de altă parte, există un strîns raport.
Ziua de 1 decembrie este o zi a victoriei."

Document
(din „Kolozsvári Hirlap", Cluj XIX, nr. 283, 1 decembrie 1918)

„Independența noastră este o condiție sine qua non a viitorului nostru și independența nu ne poate fi asigurată decît atunci dacă nu vor mai exista provincii românești, ci dacă toată românimea va trăi o singură viață de stat. Ăsta-i argumentul suprem pentru care socialismul român s-a declarat în Alba-Iulia pentru idealul unirii tuturor românilor."

EMIL ISAC

Ardealul tras pe roată

Ardealul tras pe roată ne e prag
în drumurile noastre culorilor din steag

am sîngerat în flăcără mulțime
cînd ne-au mutat ogoru-n țintirime

Ardealul tras pe roată ca să moară
cu Horia dorul meu de țară

eu lănțuit de plug cu visele afară
dușmanii luîndu-mi somnul munca din cămară

Ardealul tras pe roată înviase
albe cărări la Alba Iulia ca să lase

dealuri-biserici pe urma lui Mihai
o țară între riuri și un singur grai

șoptit de grîu în românescul plai

Ion Iuga

Noi, de-acum

Noi, cei de-acum să deschidem
C-un gest marea carte în care
Stă scris cu vorbe așezate sub bătrîne peceți
Că pentru adevăr se moare
Că pentru această limbă – numită limba română.

Poeții jură pe sufletul morții,
Ostașul – pe gura armei
Eroii – pe viitoarea nemoarte
Că pentru acest spațiu numit România
Noi jurăm pe pămîntul în care
Se rotunjesc semințe hrănite
Cu propria noastră răsuflare.

Carmen Focșa

Ninsorile

Ninsorile foșnesc la trecători
Ca tricolorul luminînd Atunci
și-ngenunchiind cu umeri de cocori
Coboară cerul de pe munți în lunci

E viscolita umbr-a lui Mihai
și-a Horii și-a lui Iancu Crăișor
Ninsoarea troienindu-se cu dor
în porțile Carpaților și-n plai...

O, parcă-s straie țărănești, de horă,
Ninsorile foșnind peste pămînt ;
Încinse hore peste grîul sfînt
ce sta să nască-n vatra tricoloră

Aștearnă-se din zările de jos
în care dorm eroii întru țară
Ninsorile, cu mersul maiestuos
al grîului, trezit în Primăvară !

Aici, unde-n milenii drepți șezum,
Aici, în Transilvania română
Dintotdeauna ninse ca acum
Parcă foșnesc hrisoave de lumină...

Eugen Evu

Un gînd la Alba Iulia

La Alba Iulia nu poți
Rosti cuvinte fără teamă
Știind că sînt de față toți
Cei cu întregul său de-o seamă.

Și nici nu-i chip să cîntărești
Ce fel de vamă ți se cere,
Să poți umbla, așa cum ești,
Prin Alba Iulia-n tăcere.

Sînt pașii gîndului prea grei
Și prea bolnavi de erezie,
La Alba Iulia să vrei
Doar un turnir de poezie.

Sfîrtecători ca niște zimți
Ei sparg tiparul și te doare
Că-n Alba Iulia nu simți
Decît prin carnea-nșelătoare.

Și vinovat de-atîta dor
Cît a rămas fără cuvinte
Să umbli-n calea tuturor
Cu Alba Iulia din minte.

Dar știi că drumul e prea lung,
Din vămi de vorbe-n vămi de ceață,
Și-n Alba Iulia ajung
Puține gînduri dintr-o viață.

Ba chiar se poate întîmpla
Să-ți bată clopote-n ureche,
Dacă te-ncumeți pînă la
O Albă Iulie mai veche.

Poetul are starea lui
Și poți să-nduri vecii dearîndul
Dacă o altă cale nu-i
Spre Alba Iulia, cu gîndul.

Ascultă numai pînă cînd
Va trece verbul care-așteaptă
Cu Alba Iulia din gînd
Spre Alba Iulia din faptă.

Și ce-i mai nimerit să faci
La Alba Iulia-n cetate,
Decît să umbli și să taci,
Străluminat de Libertate.

George Țărnea

Transilvania

Lacrimă de poem căzută în palma lui Horea,
lumină ascuțită cu cărțile mari.
Fruntea lui Iancu a bătătorit-o istoria,
dacii împart inele la stejari.

Fumul pe case ca să trăiască
îl lua pasărea sub aripa sa.
Pietrele pe trotuare începeau să mocnească,
durerea la fiecare ușă încerca.

În odaia limbii stă Mihai,
izvoarele au vederea bună.
Transilvania e a Mioriței de la munți pînă la ultimul pai,
iarba ei s-a trecut singură pe numele nostru să nu apună.

Ion Trif Pleșa

CARMEN SECULARAE

FRAGMENTE

De sus, din vîrful munților, contemplu
arhitectura țării întregite
înmiresmată ca un dacic templu
de florile, prin timp, neofilite.
Sunt flori de foc, de dor, bujori de sînge
corola lor mai tremură-n adîncuri
acolo, unde, chipul și-l răsfrînge
areopagul nostru de paringuri
voievodale, de cîmpii și dealuri
și riuri ce nuntesc prin bărăgane
cu românești, din veacuri, idealuri
și vastele istoriei gorgane
în care toți și-au mistuit ființa
în laptele pămîntului, străbunii
dar și-au lăsat să ardă-n noi, voința
de-a sta întregi sub lăncile furtunii.

. . . . . .

Cu brațul încordat ca discobolul
își proiectează inima pe zare
eroul comunismului, simbolul
statornicului Carmen Secularae !

Priviți-i, oameni, ochii, -n ei sînt ape
venind din munții patriei, cu unde
în care, cerul plin de stele-ncape
și toate rădăcinile profunde
își suie-ncrengurata lor coroană...

El e bărbatul care nu se teme
chiar dacă timpul, uneori e-o rană
deschisă care singerează-n steme !

E fapta lui în tot ce-i bun în țară
și-un trandafir corola și-o desface
din gîndul lui și brazii se-nălțară
din fapta lui de ziditor de pace
căci el, unind simțire, vis și faptă
purtîndu-i păcii pe pămînt solia
din fiecare an el face-o treaptă
spre comunism să urce România !

Ion Potopin

Iancu

Pe drumul Feleacului
Trec carele lancului...

Bate murgul drum rotat
Iancu-i sînge-nvîrtoșat

Bate murgul drum de piatră
Focul lancului nu iartă

Chiot, stea crăpată-n două
Răsar moții de sub rouă

Înzăuați cu cinepă
Din vis de duminecă

La strigarea lancului
La chemarea dorului

Că e țara plină-n toate
De atîta strîmbătate

Iar ceasloavele străvechi
Măsluite-s la urechi

Și-a venit vreme rotată
Să se facă judecată.

Vin cu toții pe potică
Vine Dacia antică

Sprijinită de un car
Țărănesc și legendar

De carele lancului
Pe drumul Ardealului

Și-n căruța lancului
E visul românului

Din străfundul pieptului
Pînă-n piscul faptului.

Ion Andreiță

Casa părintească

E Ardealul Patriei altar
de la cea dintîi descălecare,
din cuvînt în sînge l-am purtat
peste vîrste ca pe-o sărbătoare.

Toți românii de la Rîm se trag,
cei din Olt și din Vlăsia toată,
de din Țara Birsei, din Oaș
pînă-n Marea pururea sărată.

În Moldova cîți din moroșeni
s-au oprit, de la un loc cu morții
pogorîră-n care ori pe jos,
rămînînd ai Daciei cu toții.

De aceea n-au putut răbda
vămile rușinii să plătească
spre a trece, megieși fiind,
peste deal la casa părintească.

Gabriel Cheroiu

Veșnic inima țării

Și veșnic iarna de-ar veni la noi
cu haina ei de limpede povară
pe cerul țării chipuri de eroi
vor străluci mereu în orice seară
albind pămînt de păsări peste văi

cum orice astru-n trupul țării este
o inimă în flăcări, ziditoare
de vechi cuvinte spuse-n românește
în țara aceasta unică și mare
de unde chiar lumina izvorăște

și dat îi e și veșnic ne sînt date
un singur gînd și-o singură dorință
cum în pămîntul nostru stă și bate
o inimă în unica-i ființă
din mii de inimi astfel adunate

rămînă iarna pururea la noi
cu haina ei de limpede povară
pe cerul țării chipuri de eroi
vor străluci ca astre-n orice seară
albind pămînt de păsări pentru noi

Gabriel Iuga

Doină

Între-o luptă și-un răgaz
Am visat o sfîntă țară
S-o conducă-un domn viteaz
Visul ăsta n-a putut în noi să moară

Pentru el atîtea locuri
Am sfințit cu oseminte
Și-am păzit pe dealuri focuri
Spre aducere aminte

Mărășești Oituz Mărăști
Urne care poartă-n ele
Mari viteji care opriră năvălirile crăiești

Și la Alba ca trei stele
Trei provincii se uniră
Ca trei vele-n libertate ale statului român

Și-am trecut în calendar ziua sfîntă de-mplinire
Pentru limbă pentru neam
Viscolit de nemurire
Eu pios îngîn o doină ca o frunză de pe ram

Vasile Andronache

Inscripție

Tu izvorăști din munți și din cîmpie
Și ești al tău de-acum în veci de veci
Române viața ți-o petreci
Cum se petrece ziua care din zori învie
Tu izvorăști din timpuri grave și adînci
N-ai rătăcit pe-ale istoriei poteci
Tu izvorăști din toate lucrurile tale
Și-ți ești de-acuma ție domn
Române fii mereu în zale
Înviorat de timp să nu cunoști vreun somn
Tu izvorăști din munți și din cîmpie
Ești riul tău și marea ta supremă
Române gloria te-mbie
Să-ți fii oștean pe-o nepereche stemă !

Gheorghe Daragiu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 14 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
49
(1 127)
Simbătă
10 decembrie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ISTORIE și CIVILIZAȚIE

O sărbătoare a inimii și conștiinței românești, Marea Unire își trimite în timp ecourile și dobîndește prin expunerea secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, o rezonanță aparte, de legămînt solemn și fierbinte prin care solidarizează toate actele noastre de muncă și viață. Vom întîmpina a patruzecea aniversare a libertății noastre, vom întîmpina Congresul al treisprezecelea al partidului și în toate acestea legămîntul suprem se cuprinde de însăși puterea și voința noastră fermă de a ne păstra și a ne continua în mod ascendent drumul, făcînd o și mai strînsă și indisolubilă relație între istorie și civilizație. Pentru că aceștia sînt în fond termenii sub incidența cărora ni se relevă întregul fond problematic al expunerii președintelui țării la marea adunare festivă prin care am omagiat cea de-a 65-a aniversare a făuririi statului național unitar român, Marea Unire sub emblema și prin semnificația căreia stă unitatea de azi și ne făurim prezentul și viitorul.

Istorie și civilizație — pentru că în esența sa această expunere marchează una din permanențele luptei și aspirațiilor noastre care aveau să se concretizeze în acea zi de întîi Decembrie 1918 și să se numească în forul intim al inimii și conștiinței românești Marea Unire. Transilvania se unea cu patria-mamă.

Istorie — pentru că în mod indiscutabil, de ideea de unire s-a legat și se leagă ideea de libertate și independență, formînd laolaltă această întreită ipostază a întregii existențe a poporului român și consfințind, pentru totdeauna, însăși fizionomia moral-politică și socială a națiunii, afirmarea tot mai puternică a României pe calea progresului și civilizației.

Istorie și civilizație, pentru că prin relația dintre aceste două categorii se explică cele mai importante momente ale trecutului și prezentului, făcînd să transpară și mai evident faptul că la temelia oricărui act de progres și din perspectiva oricăror împliniri de care să beneficieze poporul întreg, nu pot să stea decît unirea și conștiința acută a acesteia, unirea în cuget și voință, unirea în crez, unirea în idealuri și mai ales în forța, în puterea de muncă și viață prin care să solidarizeze energiile națiunii și să se împlinească în chip creator. Ființa însăși a țării trăiește astfel într-o permanență și vie istorie, adăugînd la matca civilizației sale milenare noi și decisive înfăptuiri ale progresului și civilizației socialiste.

Istorie și civilizație, deci, noi și cît mai puternice dovezi ale muncii și creației de astăzi, cînd libertatea și independența sînt indisolubil legate de ideea de unire și alcătuiesc un destin ce se ilustrează atît în plan economic, cît și social. Morala însăși pe care o desprindem dintr-o atît de densă și uneori nu mai puțin dramatică desfășurare a evenimentelor pe unitatea de timp, într-o panoramare a secolelor care se concentrează și ele în momente și durate de vîrf ale luptei, morala însăși, așadar, și toată suita de învățăminte pe care le reținem circumscriu tot acestui perimetru al relației dintre istorie și civilizație și fac, nu în ultimă instanță, dovada uneia dintre cele mai adînci înțelegeri a sensului pe care îl exprimă acestea, dintr-un motiv care rămîne în permanență actual. Și anume acela al păcii, al conlucrării între națiuni, al respectului independenței și suveranității fiecărui popor. Valabilitatea unor atari norme și precepte de viață, ca și de gîndire și acțiune socială este cu atît mai evidentă azi, în condițiile lumii noastre, cu cît problema problemelor care își caută și căreia trebuie să i se găsească o rezolvare echitabilă, urgentă și de durată, nu este alta decît pacea. De aceea, nu întîmplător, la sărbătorirea Marii Uniri, în ziua aniversării făuririi statului unitar român, președintele Nicolae Ceaușescu a reînnoit apelurile și inițiativele sale pentru edificarea păcii și a unui nou tip de relații în viața internațională, a unei lumi mai drepte și mai bune pe planeta noastră. După concepția noastră, pacea poate fi asigurată și trebuie făcut totul pentru această măreață operă a umanității, pentru că pacea reprezintă un drept suprem al popoarelor la viață, la libertate. Și, firește, ea constituie acum și unul din sensurile mari, înălțătoare, prin care ne împlinim în istorie și civilizație.

Luceafărul

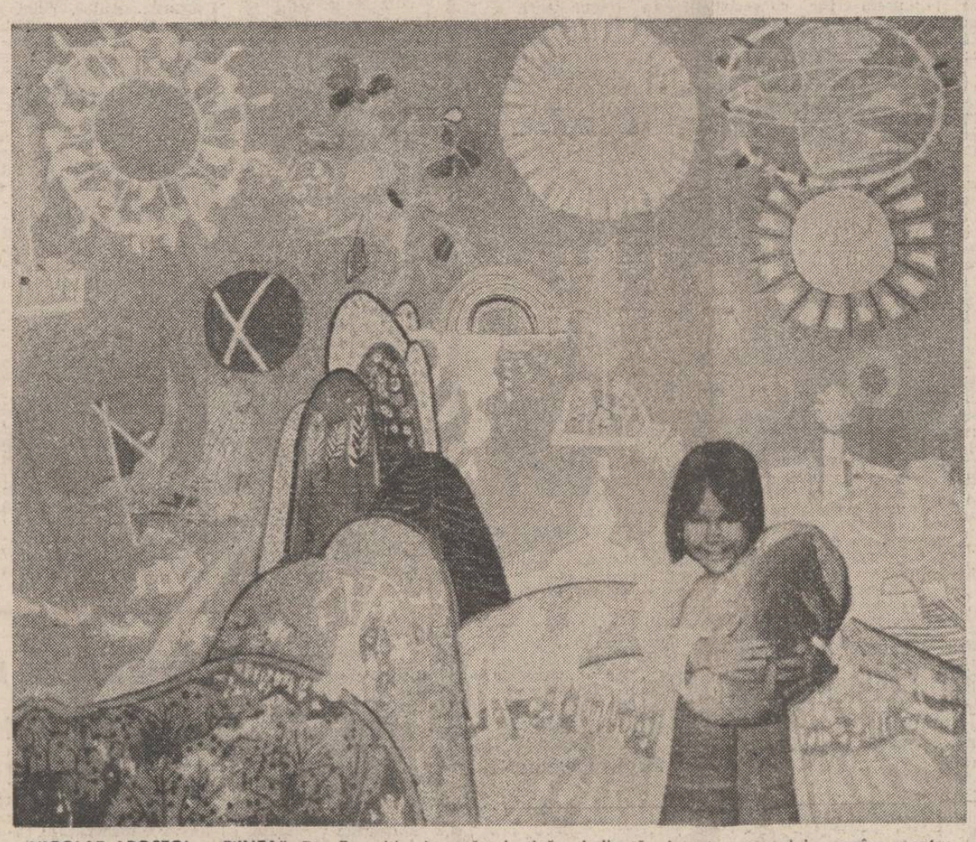

NICOLAE APOSTOL : „PIINEA". Din **Expoziția de artă plastică dedicată luptei poporului român pentru unitate națională,** deschisă în Sala Dalles

Un steag pentru ALBA IULIA

Nu știu dacă cineva a numărat drapelele tricolore ce-au fluturat în acea zi memorabilă de 1 Decembrie 1918 la Marea Adunare de la Alba Iulia. Cred că steagurile au fost dese ca pădurile — și cine stă să numere copacii, cînd pădurea e cuprinsă de freamătul furtunii?! Ele s-au revărsat pînă în străvechiul și încărcatul de istorie Bălgrad, de pe întreg cuprinsul Transilvaniei, irizînd cu lumina lor tricoloră văzduhul și zăpada timpurie a acelei toamne de neuitat ; au fost steaguri ce au amplut de roșu, galben și albastru ochii și sufletul oamenilor înșetați de-atîta vreme de ele. Steaguri fluturate de brațe tari și unite în ritmul marșului „Deșteaptă-te române!". Păduri venind, ca-n „Macbeth", să vestească stingerea imperiului bicefalic, întemeiat pe asuprirea și exploatarea altor popoare, vestind în același timp, intrarea neamului de la Dunăre și Carpați într-o nouă zodie — într-una dreaptă! — a istoriei sale : zodia marei și definitivei Uniri.

Am văzut unul dintre drapelele tricolore fluturate, atunci, pe Cîmpul lui Horia, de la Alba Iulia. Este o relicvă sfîntă, de-o valoare inestimabilă, încorporînd în faldurile sale uriașe o întreagă istorie.

Steagul se află expus într-o sală specială, dedicată Unirii, a Muzeului din Arad și a fost purtat la marele act de reîntregire a neamului de către delegația de țărani a Ineului.

Dar pînă a ajunge în mîinile acestor delegați, pînă a lua drumul Albei Iulia, acest steag a însuflețit în lupta lor pe marinarii români răsculați din flota habsburgică, marinari care, deși departe de meleagurile natale (se aflau tocmai în Iugoslavia, la Marea Adriatică), foloseau aceeași deviză ce avea să răsune atît de răspicat și la Alba Iulia : „Noi vrem să ne unim cu Țara!".

Un steag-simbol, un steag uriaș, cît o istorie, așezat la loc de cinste în Sala Unirii a Muzeului din Arad.

Ca fiu al plaiurilor crădene, știu că, în vremea de restriște a odiosului Dictat de la Viena, lumina tricoloră a steagului s-a păstrat, intactă și pură, în inimi și-n conștiințe !

Dim. Rachici

Universul culturii populare

Aflat la cel de al doilea volum, Mihai Coman se singularizează printre tinerii generației sale, alegînd o cale proprie și un domeniu de cercetare seducător — mitologia populară românească. După *Izvoare mitice*, autorul aduce, cu volumul *Sora Soarelui*, un cîștig de profunzime. Specializîndu-se, el nu-și îngustează orizontul ci dimpotrivă, evoluează, în aspirația sa către rigoarea unei cercetări delimitate, către o deschidere a perspectivei prin legăturile investigației sale cu alte sfere ale culturii.

În căutarea rigorii științifice, experiența foiletonului ferește demersul de pedanteria uscată și de limbajul tehnicizat ori prețios. Mihai Coman are de altfel discernămînt și capacitate speculativă, posedă un material de referință și de interpretare care îi permite comparația, asociația și fertilizarea pe teren propriu a sugestiilor preluate. La aceasta se adaugă un spirit critic nuanțat, lipsit de complexul autorității, ce vine din conștiința necesității de a împinge înțelegerea fenomenelor mai departe.

Suită de schițe, ce urmează a fi integrate într-o lucrare de anvergură, cartea sa este unitară prin metodă și stil. Analizînd un număr de figuri din mitologia populară, cercetătorul nu pretinde a elucida fenomenele, prin arheologia folclorului și mithosului românesc ci doar de a restitui înțelesuri, fără a le forța să se conformeze unor modele prestabilite. El încearcă să identifice straturi culturale străvechi, contaminări, transferuri de sens și de atribute mitice, substituiri (cățelul pămîntului), avînd în vedere, pentru o dreaptă înțelegere, mentalitatea arhaică (*De la mit la istorie*).

Interpretarea recurge la date de lingvistică, etnografie, morfologia culturii, antropologie, istorie a religiilor, teoria simbolurilor, raportate la observația personală și la realitatea textului folcloric. Efectul nu este un produs științific inaccesibil, ci o expunere scrisă cu acea căldură a lucrului făcut din pasiune, nu însă cu entuziasm necontrolat pînă la fantazarea gratuită.

Pînă cînd vor fi integrate lucrării proiectate, schițele lui Mihai Coman sînt de fapt eseuri elaborate cu atenție pentru adevărul științific, cu ipoteze interesante și cu un echilibru permanent între fascinația enigmei și nevoia de a verifica. Autorul impune revelația faptului că universul gîndirii populare străvechi și mai nou poate seduce prin adîncimile sale temporale și prin configurația sa încă foarte puțin cunoscută, avînd o logică și o mentalitate specifice, și aceasta nu doar din perspectiva tradițională asupra folclorului, ci dintr-o perspectivă înnoită și îmbogățită.

Îmbogățire ce se realizează, spune autorul prin înțelegerea multilaterală a „miturilor noastre fundamentale" și a profunzimii culturii populare. Chipul mitologic este căutat în studii consacrate unor personaje mitice, temei cosmogonice și unor fenomene de suprapunere sau substituire (*Argumentul vechimii, Cine este Sora Soarelui, Întrețesutele lumi, Geneze mitologice*). La granița dintre mit și istorie, se situează probleme de interpretare ca aceea discutată critic în studiul *De la mit la istorie — Strabon*, în care accentul mutat pe mentalitatea arhaică modifică premisele înțelegerii.

Carte de mitologie comparată, volumul *Sora Soarelui* reprezintă o pledoarie pentru sinteza metodelor de cercetare aplicabile unei realități de o mare complexitate problematică — aceea a mitologiei folclorului românesc, pledoarie convingătoare, scrisă în același timp cu rigoare și cu suplețe, și anunțîndu-l pe Mihai Coman ca pe unul dintre cei mai interesanți autori din generația sa.

Sultana Craia

Argumente cantemireşti

DIMITRIE CANTEMIR : „OPERE" vol. IX

După o tăcere de cîtiva ani buni, ediția critică a operelor lui Dimitrie Cantemir, publicată la Editura Academiei sub îngrijirea neobositului umanist Virgil Cândea care ne asigură, încă o dată, că lucrarea va fi dusă la bun sfîrșit cu toate greutățile ce se vor mai ivi, se reia cu volumul al IX-lea, partea I, cuprinzînd două opuscule latinești ale domnitorului din nexul „Hronicului vechimei a Româno-Moldo-Vlahilor". Acestea sînt : „De antiquis et hodiernis Moldaviae nominibus" („Despre numele antice și de astăzi ale Moldovei") și „Historia Moldo-Vlachica" („Istoria Moldo-Vlahică") — iar comentatorul și traducătorul lor în limba română e profesorul Dan Slusanschi.

Cele două opuscule ale lui Dimitrie Cantemir sînt prima și, respectiv, a doua redactare a „Hronicului vechimei a Româno-Moldo-Vlahilor" editarea lor fiind imperios necesară pentru înțelegerea genezei textului ultim și a cronologiei întregii opere patriotice a domnitorului. Ne vom reîntîlni, așadar, cu ideile mari din „Hronic..." expuse în latineasca timpului, limba de contact între savanții cu care Cantemir sedea la masa istoriei. Editorul notează cu atenție toate abaterile de la normele limbii latine atrăgîndu-ne atenția de fiecare dată că textul a fost gîndit în românește (găsim expresii de limbă română retranspuse în latinește și, mai ales, acorduri făcute după uzul limbii române). Lucrul explică, pe lîngă caracterul de ciorne al lucrărilor, și o stare formală pe care și-a creat-o autorul înainte de a scrie, de a formaliza gîndul : el adoptă în egală măsură limbajul științei dar și pe cel al materiei pe care o tratează și care este tocmai latinitatea poporului român. Trecerile aproape fără văl din

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 3-a

SINGURA ALTERNATIVĂ

Ne-a fost dat să trăim zilele acestea un moment de înălțător patriotism — sărbătorirea a 65 de ani de la făurirea statului național unitar român, Expunerea secretarului general al partidului, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, prezentată la marea adunare omagială din Capitală, reprezintă pentru noi toți, deopotrivă, o vibrantă evocare a luptelor de veacuri duse de poporul român pentru unitate națională și libertate socială, a eforturilor pentru înfăptuirea marilor obiective ale societății românești de azi, ca și o nouă mărturie a dorinței arzătoare de pace a națiunii noastre socialiste. Prin glasul acestei mari conștiințe a veacului douăzeci a răsunat din nou glasul unui întreg popor dornic să participe, alături de toți oamenii de bine ai lumii, la salvgardarea păcii, la apărarea planetei de dezastrul care o pîndește. Așa după cum spunea președintele republicii, niciodată omenirea nu s-a aflat într-o situație atît de gravă, niciodată viața și chiar existența planetei n-au fost atît de amenințate ca acum.

Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, Declarația Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., Consiliului de Stat și Guvernului Republicii Socialiste România — documente de însemnătate istorică pentru restabilirea climatului care să permită reluarea tratativelor dintre cele două mari puteri nucleare în problematica rachetelor cu rază medie de acțiune — oferă conducătorilor de state, întregii opinii publice mondiale un înalt exemplu de responsabilitate față de soarta lumii, cuprind în spiritul și litera lor măsuri înțelepte izvorîte din rațiune și grijă față de viitorul omenirii, au menirea să ajute la înțelegerea tragicului moment de răscruce în care se află lumea. Această lume atît de amenințată de spectrul dezastrului nuclear, în care mijloacele de distrugere n-au cum alege, toate popoarele fiind supuse aceluiași pericol.

Documentele la care ne-am referit, dovezi ale înaltei conștiințe a poporului român, a președintelui său pentru soarta omenirii arată din nou că în concepția României singura alternativă a însăși existenței umane este pacea, pacea care nu poate fi edificată decît prin renunțarea la drumul periculos și înrobitor al înarmării, prin distrugerea armelor.

Pacea, care mai poate fi salvată, pacea ca expresie a celei mai arzătoare dorințe a omenirii de a continua să existe.

Pacea, a cărei căldură o simțim rostindu-i numele cum simțim împreunarea buzelor în cuvîntul mamă.

Alexandru Brad

LEGĂMÎNT DE GENERAȚIE

Alexandru Oprea dă seama printre primii, mai devreme decît ne-am fi așteptat, de rostul unei generații literare într-o epocă zbuciumată, de răspunderea și de aportul acestei generații la constituirea reliefului literaturii moderne contemporane, așa cum este aceasta azi. Privind înapoi, de la debut și pînă la ultima clipă, drumul necontenit suitor al lui Alexandru Oprea, drum de abnegație, sacrificii și luptă, vom înțelege mai bine o epocă, îl vom înțelege mai bine pe prietenul nostru, ne vom pricepe mai bine pe noi înșine.

A debutat, ca toți cei din generația sa, într-o epocă de ruptură, cînd marii dascăli de cugetare și simțire — singurii călăuzitori ai oricărui început — fie nu se vedeau, fie nu se auzeau. A fost o probă decisivă. A te găsi pe tine, în acea epocă, era tot una cu a-i regăsi pe ceilalți, pe cei din trecut, a-i redescoperi, a-i reașeza în locul lor organic, a-ți reface prin aceasta filogeneza, ție și celorlalți, unei culturi întregi. Într-o epocă în care literatura română se căuta pe sine, Alexandru Oprea a înțeles, mai timpuriu decît alții, că această literatură nu se poate regăsi decît pe fundamentul marii și strălucitei tradiții, care să-i redea intensitatea. N-a fost singur în această luptă, șovăielnică inițial, angajată în solitudinea bibliotecii, în nopți de insomnie, încertitudine, a fost coleg cu alți singurateci, tot mai mulți și tot mai solidari, pînă cînd lupta însăși, ieșită la lumina zilei, a reprezentat ceea ce trebuia să fie : rațiunea de a fi.

Paul Anghel

Continuare în pag. a 6-a

Al. Oprea

● Semnează : ● Fănuș Neagu ● Dinu Săraru ● Mihai Beniuc ● Ioan Alexandru ● Mircea Micu ● Romulus Zaharia ● Dumitru Bălăeț ● Ion Mânzală

În pagina a 6-a

O dîră de lumină

La **Muzeul literaturii române** mergeam, oricînd, cu foarte multă plăcere, mergeam cu drag, ca acasă. Aveam un prieten acolo, pe Alexandru Oprea — pe bunul, pe inimosul, pe inteligentul și atît de dăruitul Alexandru Oprea — și iată că acum nu-l mai am, nu-l mai avem, plecarea lui dintre noi, atît de neașteptată, atît de cumplită, atît de cutremurătoare, nepetind fi asemuită cu nimic altceva decît cu frîngerea de către un trăznet a unui copac tînăr și în putere, ale cărui ramuri verzi și pline de sevă abia apucaseră să alcătuiască o coroană, o bărbătească și frumoasă coroană.

Alexandru Oprea s-a afirmat în literatură în vremea aceasta a noastră, venind de undeva dintr-un sat din Oltenia, părinții lui fiind țărani, casa în care s-a născut el stînd cu fața către soare, cum au stat și mai stau încă mai toate casele țărănești, Soarele fiind Zeul cel mai iubit și mai venerat de părinții și străbunii noștri.

La început, de la o vîrstă foarte fragedă, el a făcut gazetărie, pe urmă, după ce a venit la București, s-a consacrat criticii literare. A muncit mult în acești ani, a muncit enorm, învățînd în același timp, făcîndu-le pe toate cu o pasiune pe care nu pot să o aibă decît oamenii care știu că au o vocație anume și că vocația aceasta a lor nu poate fi scoasă în lumină decît printr-o muncă necruțătoare, printr-o stăruință lipsită de orice reținere.

Alexandru Oprea și-a dăruit ființa din anii săi buni și luminoși lui Panait Istrati, a cărui operă a intrat din nou în circuitul cultural datorită, în primul rînd, devoțiunii lui plină de fervoare și de inteligență. Glumeam uneori, pe vremea cînd se ocupa el de Panait Istrati. „Tot cu Istrati, tot Istrati ?" îl întrebam eu. Iar el îmi răspundea, zîmbind, luminîndu-și ochii aceia ai lui, atît de negri, atît de frumoși : „Tot cu Sadoveanu, tot cu Sadoveanu ?"

Alți ani, Oprea i-a consacrat criticii literare de actualitate, pentru ca după aceea să se dedice istoriei literare, **Muzeului literaturii române**, din care a făcut o instituție culturală vie, revistei „Manuscriptum", publicație de prestigiu, care ar fi devenit, în mîna cine știe cărui conformist, o „arhivă literară" oarecare, fără relief și fără ecou între cititori. E greu, de fapt, să secționezi în etape anii unei vieți, mai ales ai unei vieți cum a fost — și cît de sinistru sună aceste vorbe acum — viața lui Alexandru Oprea, care le-a săvîrșit pe toate deodată și pe nerăsuflate, cu aceeași dăruire, cu aceeași inteligență, cu același curaj nedomolit. El a trecut firesc de la articolul de gazetă la articolul de analiză critică și tot atît de firesc a trecut de la Panait Istrati la Tolstoi și la Rousseau, înturnîndu-se apoi cu fața, cu întreaga sa ființă, către nepieritorul Eminescu.

Ne-am cunoscut, dacă îmi amintesc bine, acum treizeci de ani. Eu eram redactor atunci la revista „Tînărul scriitor", care își avea „sediul" în mansarda cunoscutei clădiri de pe B-dul Ana Ipătescu. El era redactor, cel mai tînăr redactor, cred, la „Viața Românească", al cărei „sediu" se afla la parterul aceleiași clădiri. M-a căutat într-o zi. Voia să mă cunoască. Auzise că este unul „în pod" care scrie proză. M-a abordat, bineînțeles, de-a dreptul, oltenește, cum avea să mă abordeze mai tîrziu, după 1964, gorkianul Petre Pandrea. „Tu ești ?" m-a întrebat atunci Alexandru Oprea. „Eu sînt" ! i-am răspuns. Iar după aceea, atunci și în alte zile, în atît de multe alte zile încît nici nu le mai știu numărul, am vorbit de unele și de altele, despre literatură, în primul rînd, fiindcă literatura era și avea să rămînă marea și devoratoarea noastră pasiune. Literatura, aspirația către o înaltă cultură, dorința de a se realiza pe deplin prin muncă, numai și numai prin muncă, au făcut din tînărul Alexandru Oprea din acei ani de început un bărbat frumos și demn, pe deplin competent, hotărît să-și ducă spre capătul izbînzii toate gîndurile pe care le avea. Fermitățile lui

Ion Lăncrănjan

Continuare în pag. a 6-a

Tăria morală a continuității

Unitatea de cultură și de viață a poporului român înseamnă unitate de teritoriu, unitate de substrat cultural, unitate de limbă națională și de scris, precum și toate acestea într-o continuitate de veacuri și milenii, cu stabilitate pe aceeași întindere geografică, adică fără vreo mișcare de translație de pe locul de origine a întregului complex național.

Situația de rămînere continuă pe același teritoriu moștenit din vremuri ancestrale nu o au multe popoare în Europa, pentru că unele din ele sînt migratorii, venite deci din alte părți pe locul de azi, iar altele au fost dislocate de istorie într-o parte sau alta pentru a nu mai vorbi de cele ce și-au ieșit din granițele primordiale. Puțină istorie, cu geografia Europei în față, și lucrurile vorbesc de la sine. Poporul român n-a intrat de altundeva în granițele vechii Dacii, adică în Banat și Transilvania, în Oltenia și Muntenia, în Dobrogea și Moldova, și n-a ieșit din ele peste alte noroade.

Cît despre neamurile migratoare, multora le-a rămas numai numele, mai cu seamă ale celor pornite pe invazii, dacă ne gîndim la expedițiile și stăpînirile, în evul mediu timpuriu, ale vizigoților, ostrogoților, longobarzilor, francilor și hunilor care au împînzit Europa, sau la drumurile altora : gepizi, avari, pecenegi, cumani etc.

Au trecut peste Italia, Spania, Franța, au trecut și peste noi, dar n-au putut să dezrădăcineze pe oamenii locului și să desființeze cultura lor de vatră. S-au topit cei mult între aceștia și au lăsat anumite urme. Aceasta a fost, dealtfel, în vechime, soarta celor mai mulți migratori, fără cultură fundamentală veche. Nu te ține pămîntul altora dacă nu e al tău de milenii, iar dacă e al tău de milenii nu te poate smulge nimeni din el, căci pe oameni îi susține fondul de tradiție și de cultură moștenită și ei pot fi tăiați, cum e tăiată iarba de coasă, dar răsar la loc, cu același spirit, cu aceleași sentimente de colaborare cu vecinii sau în aceeași luptă de persistență și rezistență. Îl ține pămîntul și îi ține cultura lor specifică.

Închis, după formarea sa, ca într-o fortăreață, cu ziduri de jur împrejur din popoare

I.C. Chițimia

Continuare în pag. a 2-a

● În acest număr : ● „Cîteva imagini fugare din Alba Iulia : ZIUA UNIRII" de Ionel Pop ● Condica în versuri de Ion Gheorghe ● Proză de Titus Suciu ● Poezii de ● Petru Dunca ● Marian Zamfira ● Ivo Muncian ● Viața cărților ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● Pseudo-cultura pe unde scurte de Artur Silvestri ● Mapamond ● Sport de Fănuș Neagu

CRONICA LITERARĂ

AL. OPREA: „În căutarea lui Eminescu – gazetarul"

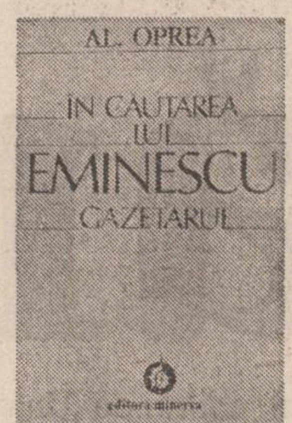

IV

În căutarea lui Eminescu-gazetarul este practic o carte a laboratorului ediției Eminescu care așteaptă lumina tiparului. Alexandru Oprea a înțeles că misiunea sa este de a explicita in detaliu și in rețeaua de semnificații cea mai grăitoare scrisul eminescian. El nu-l interpretează ci, cu o maximă probitate, il explică, așezindu-l in rama cea mai propice unei ințelegeri din interior. Rămine un bun ciștigat al exegezei eminesciene modul in care a abordat și a tratat Alexandru Oprea o mare parte a caracterizărilor moștenite despre publicistica eminesciană. Ceea ce ne propune criticul este o discuție care să nu plece de la ele, unghi de vicios al discuției, ci de la textul și contextul articolelor politice eminesciene. Restituirea operată de cercetător este probantă și revelatoare. A-l confrunta pe Eminescu cu optici contrare unghiului său de vedere ori cu o concepție politică ulterioară și a-l defini de pe aceste poziții este, ne spune criticul Alexandru Oprea in „căutarea" intreprinsă, o greșeală. O greșeală explicabilă, dar neinregistrată ca atare. În bună măsură eticheta „reacționar", pe care o mai intilnim și astăzi in studii contemporane, autorizate aparent de o optică incă in circulație, nu este in realitate de cele mai multe ori decit preluarea inerțială a unei dispute mai vechi de epocă. În țesătura vremii sale, față-n față cu marile probleme sociale, economice, culturale, politice, Eminescu se configurează ca un gînditor social și politic realist, care nu scapă niciodată din vedere clasele fundamentale ale poporului român, practic pe vremea cind scria el una singură : țărănimea. Căutindu-l pe Eminescu gazetarul in toate meandrele complexei lui epoci, Alexandru Oprea descifrează textele unei ediții etalon, care iși propune restituirea fără corsete vechi sau noi ale arzătoarei serii publicistice susținută de Mihai Eminescu.

Cum articolele politice ale lui Eminescu au fost examenul oricărei incercări importante de a descifra mersul inainte al culturii și literaturii române, ca și al gindirii social-politice românești, acest mod de a pune problema este plin de urmări pentru situarea contribuției gazetărești eminesciene, pentru editarea ei, ca și pentru clasarea unor glose anterioare privitoare la aceste teme. Cind zicem că Alexandru Oprea preferă să se intemeieze in analizele și concluziile sale pe Lucrețiu Pătrășcanu, cu al său **Un veac de frămintări sociale**, și nu pe etichetările polemice impuse de ideologia liberală asupra gindirii social-politice eminesciene, avem in vedere și modul in care această ultimă ramură de perspectivă ideologico-politică a evoluat și odrăslit in critica literară românească. Cele mai netede caracterizări de reacționarism le găsim in criticii moderni de optică și concepție liberală sau la urmașii acestora. Rindurile despre „reacționarismul" lui Eminescu, citate uneori ca literă de evanghelie in actualele discuții, sint cu o formulă, a lui Ș. Cioculescu, ale unui liberaloid. E. Lovinescu. Aceeași optică prezidată de aceeași concepție o găsim aplicată direcțiilor de ideologie literară care-și află punctul de plecare in Eminescu. Fostul socialist, H. Sanielevici, are aceeași optică liberaloidă atunci cind judecă moștenirea de idei eminesciene transferată curentelor pe care le combate cu o vehemență ieșită din comun.

Curios nu este că acești critici de credințe și concepții politice adverse lui Eminescu credeau și procedau astfel, ci că optica și concluziile lor au putut răzbate intr-o epocă in care acestei gindiri i s-a inregistrat de mult decesul. Prin Felix Aderca, care a dus la ultimele consecințe punctele de vedere susținute de lovinescianism și sanielevicianism, atacul la Sadoveanu este o mostră elocventă, rădăcina lor este cea vizată de restituirea minuțioasă pe care o intreprinde Alexandru Oprea, situat hotărit și nu doar declarativ pe pozițiile materialismului-dialectic.

Intoarcerea la fapte pe care o profesează cu pricepere și aplicație este lecția de cercetare pe care ne-o oferă această carte-laborator a ediției eminesciene : **În căutarea lui Eminescu — gazetarul.** Cit de justificată este distanțarea și delimitarea lui Alexandru Oprea față de etichetele moștenite, și fatalmente de autorii care le vehiculează, ne-o arată un precedent sugestiv al luptei de idei din ideologia românească. Este vorba de lucrarea **Marxism oligarhic** tipărită de Șerban Voinea in 1925, unde ne este infățișată incercarea de confiscare și folosire a marxismului in slujba oligarhiei române, demonstrație care-l preocupă pe Al. Oprea. Abilele și extrem de interesantele lucrări ale lui Ștefan Zeletin despre originile burgheziei românești, care pretindeau a se autoriza de la un marxism autentic pe care, chipurile, **Gherea** il denaturase, se vădesc la analiză friabile din interpretarea fapteior, divulgind o construcție tezistă. Acreditarea burgheziei românești prin marxism insemna desigur o acțiune temerară și impresionantă, dar și o diversiune. Zeletiniada a stat la baza lucrării in care E. Lovinescu formulează tranșant acuza de reacționarism la adresa lui Eminescu. Dar fondul burghez, liberal al construcției teziste a lui Ștefan Zeletin a fost de mult demontat de Șerban Voinea. Fixind rădăcinile fenomenului de diversiune ideologică in cazul gazetăriei eminesciene, Alexandru Oprea a stabilit premizele unei cercetări științifice nu numai pentru epoca de emisie a ideilor politice ale lui Eminescu ci și asupra posterității eminesciene. Rigoarea și minuția intreprinderii eminescologiei oferă un soclu necesar cercetării de istoria ideilor in cazul Eminescu. Nu ne indoim că Alexandru Oprea ar fi dus la bun sfirșit și această cercetare pentru a lumina din toate unghiurile textele ediției Eminescu și soarta lor complexă in posteritate.

Capitolul de biografie ideologică eminesciană căruia Alexandru Oprea ii acordă un insistent popas este tocmai cel privitor la relația dintre Eminescu și socialiști. Este una dintre cele mai tulburătoare probleme ale biografiei intelectuale eminesciene, care incepea să devină prin relația cu C. Mille și un capitol de viață. Socialiștii români contemporani au jurat pe Eminescu, pe poezia lui, dar și pe gindirea lui socială și politică. Cum s-a putut ajunge in studiile de mai tirziu la o situare atit de antagonică a poetului față de socialiști? Intrebării căreia i-a răspuns in cea mai mare parte G. Ibrăileanu ii răspunde și Alexandru Oprea prin aducerea la zi a problemei. Eminescu desigur n-a fost un socialist, dar coincidența de atitudine și chiar de program critic cu socialiștii este impunătoare, a arătat incă Ibrăileanu, iar faptul nu poate fi trecut cu vederea. Cum poate fi impăcată eticheta de „reacționar" cu atitudinile complementare ale celor două realități ideologice contemporane: eminescianismul și socialismul român ?

Eminescu a dezaprobat prigoana impotriva socialiștilor și a făcut-o in scris. Evident, aceasta nu inseamnă coincidența de program, dar inseamnă cel puțin respect față de ideile socialiste și o toleranță pe care partidele politice nu o dovedeau. Este insă vorba și despre altceva : socialismul timpului nu era cel de azi, el nu avea gradul de elaborare pe care, foarte multe lucrări, de atunci și pină acum, intre care lucrări clasice ale marxismului, i l-au dat mai tirziu. Acest socialism a fost caracterizat drept un socialism de la 1848, ca un socialism umanitarist și sentimental pe care la noi l-a reprezentat foarte bine Bolliac din care știm că Eminescu se revendica. Iată-l deci pe Eminescu revendicindu-se dintr-un roșu ! Alexandru Oprea este foarte atent la aceste detalii, și pe drept cuvint. A-i reproșa poetului Mihai Eminescu ezitări și erori, pe care le dovedea chiar mișcarea socialistă din România, ar insemna o lipsă de perspectivă pe care Alexandru Oprea știe s-o evite. Gherea, care a examinat lucid și retrospectiv perioada, in **Neoiobăgia**, are o părere critică despre inceputurile mișcării socialiste din România, acuzind condițiile unei vieți sociale prea puțin diferențiate. Gindirea socială și politică a unui scriitor nu se poate judeca decit in contextul epocii lui, și in comparație cu cele mai avansate ciștiguri ideologice ale timpului. Acest lucru știe să-l facă Alexandru Oprea, care, prin cercetarea lui reușește să atingă o puritate de linie portretistică pe linia ideologiei. eminesciene. de puține ori atinsă. Ținta lui Alexandru Oprea era eșafodarea viziunii unei ediții Mihai Eminescu. Această ediție există, gata de a fi trimisă tiparului, și prin cartea despre gazetarul Eminescu, Alexandru Oprea implinește față de Mihai Eminescu o datorie de care puține generații au izbutit să se achite.

M. Ungheanu

EUGEN TEODORU: „Corabia mistuită"

Puțin comentată, și cred că pe nedrept, este proza lui Eugen Teodoru, autor, pină acum, a numeroase cărți — romane și nuvele — care au acreditat **un stil personal, ușor recognoscibil. Pitorescul personajelor, trama adesea spectaculoasă, lirismul ușor desuet, acuitatea observației psihologice constituie dominantele scrisului său, pe care le regăsim și in recentul volum de nuvele și povestiri, intitulat Corabia mistuită** (Editura Eminescu, 1983). Spectaculosul epic de care aminteam, deși prezent și aici (dispariții misterioase, incendii decorative, investigații polițiste) cedează in chip evident prim-planul povestirilor, in favoarea, de cele mai multe ori, a lirismului evocării. Această caracteristică o aflăm in starea — asa zicind — pură, in povestiri ca **Mătușile** (trei bătrinici iși invită anual nepotul să-și petreacă o parte din concediu in casa lor, pentru a-i oferi, de fiecare dată, surprize dintre cele mai atingătoare prin care, ele insele, iși prelungesc existența altfel banală), **Eol războinicul** (elementul natural din titlu rezolvă, miraculos, situații aparent fără soluție, in fapt, ținind de mecanica existențială), **Preludii** (povestea tristă, in gust Andersen, a unui muzician sărac, care-și conservă demnitatea in ciuda tentațiilor fastului și erosului). Chiar atunci cind materia povestirilor se organizează sub pecetea epică, o undă de lirism face să tremure contururile prea ferme, asociindu-le cite o nuanță emoțională inedită.

Astfel stau lucrurile, de pildă, in nuvela **Dispariția**, una dintre piesele de rezistență ale volumului. Intriga este de factură polițistă, in cadru exotic : un comisar român, poreclit „Copoiul" — cum altfel ? — este solicitat să colaboreze cu omologul său singaporean in rezolvarea cazului de dispariție al preafrumoasei dansatoare și cîntărețe Laura Isabela Forazzi.

După o anchetă minuțioasă, „copoiul" rezolvă — firesc — enigma, dar păstrează nostalgia Laurei. In sine, intriga, chiar dacă mai complicată decit am prezentat-o noi aici, n-ar depăși, in cel mai bun caz, sfera captivantului. Ceea ce scoate insă povestirea din serie este aura sentimentală, emanată de poezia evocatoare a obiectelor, pe care autorul o sesizează remarcabil. „Copoiul", versatul comisar, stăpin pe toate tainele meseriei, intransigent in lupta cu răufăcătorii de pe toate meridianele globului, adună din locurile pe unde a umblat, amintiri de tot felul. Nu este vorba, pur și simplu, de un **hobby**, ci de o incercare de a opri, astfel, acțiunea devoratoare a timpului : „Medalii grele de argint și aur bătute in onoarea unor jubileuri, dormind in cutii de catifea alături de amfore miniaturale, pagode la scară mică, păpuși rusești, totemuri de ceramică magică din Africa Centrală, jocuri cu bile și baghete poleite in bronz ori staniol, fluturi cu aripi de pasăre (...). Prin ușa deschisă a acestei vaste sufragerii se vedeau muchiile biroului de mahon, supraaglomerat cu maldăre de cărți, dosare, manuscrise, stilouri, lămpi cu abajururi străvezii și lingă un top de hirtie cretată un cuțit de fildeș cu prăsele de argint". Această fastuoasă aglomerație de obiecte-amintiri disimulează teama de gol, după o viață palpitantă, incărcată de senzații și sentimente.

Infuzia lirismului marchează, binefăcător, și alte povestiri din volum, cum ar fi **O casă ciudată, Buchetul, Brelocuri.** Se poate vorbi, in cazul lui Eugen Teodoru, de un suflet poetic, aplicat fie unei realități banale, fie uneia agresive. Acest aliaj dă nota particulară a scrierilor sale, chiar dacă retorismul și convenționalismul amenință uneori echilibrul prozei.

Un registru in care prozatorul se mișcă dezinvolt este cel al grotescului. Reprezentative, din acest punct de vedere, sint povestirile **Miss Dunărea** și **Surorile Biță.** Prima dintre acestea mizează pe poanta finală, care intoarce lucrurile in hilar și grotesc. Oficialitățile unui oraș dunărean organizează un mare concurs de frumusețe, care urmează să o desemneze pe extraordinara **Miss Dunărea.** Sint invitate și reprezentante de peste hotare, un teribil mecanism publicitar este pus in mișcare, industria hotelieră prosperă, comerțul de asemenea, ziarele scot ediție după ediție, care de care mai senzaționale. Tensiunea crește, oamenii vor s-o știe pe fericita ciștigătoare și cer grăbirea deliberărilor juriului format — sintem asigurați — din persoane perfect onorabile și cu moralitatea — prin virstă — impecabilă. În fine, momentul acordării titlului rivnit a sosit. Stupefacția va fi insă totală ! Miss Dunărea este urita fată a primarului, totul dovedindu-se o oneroasă afacere a acestuia.

Ingroșarea caracterologică, violența petelor de culoare, transformă farsa in carnaval grotesc. Aceeași tehnică — la care se adaugă o notă fantastică — și in cea de a doua povestire amintită, **Surorile Biță.** Dar, piesa care se detașează din volum (se mai cuvin citate **Corabia mistuită** — interferență intre viziunea vodevilescă și dramă — și **Văpăile nunții** — cu ceva din violența senzorială istratiană) este **Domnul Silion,** narațiune de tip fantastic, excelent construită, cu o remarcabilă tehnică a dozării detaliilor și efectelor, in care finalul potențează misterul personajului. Silion, eroul povestirii, este o apariție stranie in orașul dunărean (acesta este, se știe, spațiul predilect al prozei lui Eugen Teodoru) cu existență rutinieră. Omul este pașnic, dar insistența cu care incearcă să refacă fizionomia vechii așezări, de mult dispărute, sfirșește prin a intriga oficialitățile. Incepe o veritabilă campanie pentru a afla de unde vine, ce caută, incotro se indreaptă insolitul personaj. I se fac fotografii, dar filmul nu reține nici o imagine. Artiștii plastici sint chemați să-i facă portretul, pentru a fi difuzat in toată țara. Pensulele refuză insă să lase urme pe hirtie. Mister impenetrabil, sporit de faptul că acei curioși care-i vizitează locuința — un pod mizer al unei case părăsite — văd aici bogății fabuloase. Silion, imperturbabil in acest timp, iși continuă plimbările printr-un oraș care există doar in imaginația sa. (Omul este, se ințelege parcă, un proustian, aflat in căutarea timpului pierdut) și dispare apoi fără urmă, in apele fluviului. Este trecutul care irumpe, ca o mustrare, in prezent ? Este proiecția memoriei locuitorilor, resuscitată prin cine știe ce fenomen sau conjunctură ? Este chiar emblema vechiului oraș, refăcut, in imaginar, de un autor abil ?

Ca in orice proză fantastică de calitate, autorul nu dă răspunsuri. Oricum, domnul Silion este un personaj memorabil, iar Eugen Teodoru un prozator pe care se poate conta.

Corabia mistuită reprezintă o dovadă concludentă in acest sens, căci, dincolo de unele excese explicative care afectează fluența narațiunii sau subminează atmosfera abia creată, și de unele carențe stilistice, conștient in formulări mai puțin supravegheate, cartea probează convingător calitățile de povestitor ale autorului. O mai mare atenție acordată finalurilor, expediate uneori dintr-un soi de inexplicabilă precipitare, ca și cum autorul ar fi nerăbdător el insuși să afle deznodămintul, ar inlătura, cred, orice posibilă prejudecată critică față de acest scriitor, ignorat pe nedrept.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE ÎN LARG

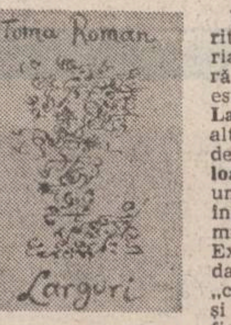

Un imagist trăind spiritual voluptățile „materiale" pe care i le procură propria imaginație este Toma Roman in **Larguri*).** Autor, printre altele, și a unui studiu de estetică, **Artă și valoare** (1983), poetul pare un cerebral coborit, după indelungă pregătire, in mijlocul sentimentelor. Experiența sa e scufundarea cristalului — a „corpului gol", arbitrar și geometric — in miezul fierbinte, cel al sensibilității vibrind cu intensitate sporită in fața universului. Cu o ieșire in larg se aseamănă majoritatea poemelor lui Toma Roman, foarte atent la menținerea unui ritm constant și cit de semnificativ, a unei **respirații** adinci prin care textul poetic se deschide inaintea cititorului. În ciuda plăcerii pentru combinația imagistică, manieristă in multe cazuri, unind cu „ascuțime" intelectuală materii diferite, poezia nu e niciodată incifrată, dimpotrivă, ea incearcă să pătrundă asemeni luminii — să cucerească un spațiu „fără margini", să-și apropie, pentru a le invinge, „temeliile timpului". În „bobul de cristal" există desigur un intreg orizont — și mai ales un abis : „În pahar apa cu vocea ta / — lumină vorbește-mi de tine / deasupra in vint un morman / de mari frunze venind din abisuri / ce să invoc — pe brațe am ridicat / bobul de cristal in care te văzusem / respiram temeliile timpului / mă cuprinsese o cruntă arșiță / corp gol cufundat in miezul fierbinte / al celuilalt timp clinchetul / de metal al frunzelor ude / poate șerpi picurați dintr-un cer / fără margini de rece : / crede-mă ucigaș am sorbit." Ideea, adică motivul mai general pe care il conțin aceste **Larguri** este identificarea procesuală a eului ca suport al intregii naturi. O nuanță panteistă se poate presupune intr-o formă inedită : **eul** este „divinitatea" (zeitate-concept, neștiută, greu de atins) cu care se confundă intreaga natură. În ipostază de grădină mare, abis, lumină, partener, receptor luat și ca martor etc. **Natură** inseamnă aici tocmai acest **gol fericit,** largul propriei identități sufletești, care, spațial, are fie forma adincului, fie a bolții luminate, ultima fiind **in** fond inversarea primului.

În ce ar consta manierismul in atare rezolvare himerică a raportului dintre individ și univers, rezolvare și clasică și modernă, dacă e să ne gindim la expresioniști, unde natura nu e altceva decit exteriorul convulsionat al personalității psihice ? **Golul fericit,** largurile imaginației se umplu de imagini cu tendință manieristă prin ingeniozitatea pe care o cultivă. Este, acesta, un mod de a exista — de a avea certitudinea existenței, mai exact — in „pribegirea" spre simbolul tutelar : **anul o mie** intr-o primă secțiune, sugerind solemnitatea săvirșirii lirice, „exodul de lumini" dinspre care **vine** memoria, cuplul **(doi),** partenerul rămînind oarecum indeterminat, căci poetul nu este decit un urmăritor atent al „perechii", **pribegirea,** aceeași cuprindere prin act a orizontului. În sfirșit, o ultimă diviziune a volumului se intitulează **Ce caut** și semnificația apare cu limpezime : „Ingrămădisem intr-o cameră tot ce pot / avea ce in somn pot intrezări : tulpini pitice / și astre umbre iubite ani pierduți și / cită perenă dorință de larguri." Curios, imaginea plină de „agudeza" și „ingenio" funcționează aici ca obiectivare a rostirii, intr-atit de mult incearcă să se indepărteze de subiectul liric, plutind in spațiu abstract : „in viziunea mea lumea / era o amiază cu aripi", „ziduri șerpuind in căldură / și urmindu-le un chip alb : două / pupile in popasuri neliniștite / spre aventură deasupra un nor / ca de cărbune...". Funcționalitatea unor astfel de „decupaje", unde artificiul colorează in măsura potrivită textul, e una ce intregește chiar motivul discutat. Personalitatea se proiectează in plasma exterioară, țesătura de figuri avind rolul esențial al totalității — al naturii. În fiecare din aceste alcătuiri fictive de „corpuri" se simte **subiectul,** cel care printr-o translație proteică se poate transforma in **obiect.** Am numit tensiunea cea mai expresivă a poeziei lui Toma Roman, un autor ajuns la esența aventurii spirituale propuse prin lirism. **Larguri** este un volum implinit, construit cu multă rigoare și vădind o maturitate neindoielnică a procedeelor artistice. Pe o cultură poetică solidă, reieșind din stăpinirea materialului, vizibilă in mai toate frazele lirice, Toma Roman iși intemeiază o perspectivă lirică personală.

Costin Tuchilă

*) **Toma Roman: „Larguri", Editura „Albatros", 1983.**

Imagine și legendă

Un foarte interesant studiu*) despre motivele animaliere din arta evului mediu românesc a apărut recent la Editura Meridiane. Victor Simion realizează prin această carte nu numai o cercetare tematică, dar și o investigație complexă, care se referă la psihologia primitivă, la semnificațiile vizualului ca formă a mentalității colective, la interferențele dintre istorie și cultură. Pornind de la premisa că cele mai vechi reprezentări figurative vizează lumea animală și de la locul animalului in universul psihologic al copilului și al umanității primitive, cercetătorul urmărește evoluția figurilor de viziune asupra lumii prin intermediul bestiarului, al inventarului de imagini și semnificații.

Primul capitol, *De la semnificația magică la alegorie,* urmărește primele reprezentări de animale ce apar in cadrul ritualurilor cinegetice și cu valoare decorativă incă din culturi neolitice (ex. — cultura Gumelnița). Autorul reconstituie analitic inventarul formelor și evoluția acestuia de-a lungul epocilor istorice, cu atenție pentru direcțiile difuziunii motivelor și pentru interferențele repertoriului. Drumul parcurs de imaginea zoomorfă este acela care merge de la semnificația magică la aceea cu valoare moralizatoare sau alegorică. În continuare cercetătorul analizează imbogățirea „fondului teratomorf, a bestiarului fabulos și fantastic" cu aportul Orientului și al Islamului, precum și funcțiile reprezentărilor zoomorfe (magică, heraldică, alegorică, decorativă).

Capitolul *Semne și sensuri* descifrează semnificațiile reprezentărilor, cu mutațiile pe care acestea le suferă de la cultură la cultură și de la o epocă la alta. Comentariul utilizează atit materialul furnizat de o bogată și bine asimilată bibliografie, cit și idei și observații originale, meritul cărții constind nu doar in rezolvarea adecvată a unei problematici complexe, prin recursul la comparatism, dar și in elementul de noutate pe care il relevă pe de o parte sinteza, pe de alta o serie de observații speciale. Capitolul III tratează despre originea și semnificațiile universului de semne zoomorfe in evul mediu românesc, dar cu trimiterile necesare la arta europeană și orientală și cu analiza fenomenelor de reinterpretare.

În fine, capitolul IV *Obiecte și subiecte* urmărește tipologiile și modalitățile de reprezentare a motivelor zoomorfe in arta românească, pe fiecare domeniu (pictură, ilustrație de carte, sculptură, prelucrare artistică a lemnului, țesătură și broderie, argintărie și ceramică).

Lucrare de erudiție, cartea lui Victor Simion ne introduce intr-un univers fabulos, restituit cu mijloacele istoriei, sociologiei, morfologiei culturii, psihologiei, etnografiei și istoriei artelor. Lucrarea este realizată din perspectiva unei informări riguroase, aflate „la zi", ce valorifică o excelentă cunoaștere a fenomenelor și capacitatea de disociere explicativă eficientă.

Demersul comparatist evidențiază originalitatea imaginarului românesc și a unui mod specific de gindire și interpretare a semnelor: „spiritualității românești ii este străin acel simț al tainei, al obscurității, generator de monștri și de imagini vizionare obsesive", ea definindu-se, dimpotrivă, prin accentuarea funcției morale și a celei decorative. Selecția de imagini care argumentează studiul, bogată și beneficiară a unei adecvate distribuții in structura volumului, de altfel foarte bine realizată tehnic, precum și eleganta prezentare grafică, accentuează calitățile de *carte de artă* ale acestei frumoase apariții editoriale.

Gheorghe Buluță

*) *Victor Simion, „Imagine și legendă", Editura „Meridiane", 1983.*

Tăria morală a continuității

Urmare din pag. I

neromanice, poporul român nu și-a pierdut conștiința de sine, de neam deosebit, și nici elementele proprii de cultură și civilizație străveche moștenite. În cultura materială, pe tot teritoriul locuit de el, și-au continuat viața, lutul și ceramica modelată din el, lemnul și renumita artă tradițională in lemn, stiluri de construcții arhitectonice autohtone, țesături și costume, in forme perpetuate pină in vremuri moderne.

În cultura socială s-au moștenit obiceiuri și rituri milenare, cu semnificații adinci, cum este **Ceremonialul și cintecul bradului,** in care trebuie văzut cultul infrățirii românului, in viață și după moarte, cu codrii de brazi și cu munții care i-au apărat existența. Era o religie a lui. Între riturile de familie, nunta, ceea ce nu s-a observat, este inceputul și triumful vieții (mature), de unde fastul extraordinar din toate vremurile ; după aceea urmează nașterea, in șirul familial dinspre moși inspre urmași, moartea nefiind dispariție totală, de vreme ce cei plecați veneau apoi in vizită de sărbătoarea „moșilor" și erau așteptați acasă cu masa dacică rotundă pe trei picioare, care a inspirat pe Brâncuși pentru **Masa tăcerii.** Acest ultim obicei, neconceput de alte neamuri, s-a intilnit din sudul țării pină in **Maramureș.** În literatura folclorică, care este cea mai veche, și **Miorița,** și **Legenda meșterului Manole,** și baladele **Soarele și luna** sau **Șarpele** provin din mituri și teme antice, iar unele din ele nu există la alte popoare, dar toate se află pe intreaga suprafață românească.

Unitatea de cultură și definirea unui popor o face limba ; și limba română a avut o existență continuă și unitară. Cu fundal dacic de formare (de aci alt caracter romanic), cu fond structural latin și cu elemente slave ulterioare, limba română a căpătat o constituție trainică și unitară. Faptul că, spre deosebire de alte limbi romanice, de limbile germanice sau slave, nu are propriu-zis dialecte, este o dovadă peremptorie a unității și contactului neintrerupt al populației românești din toate provinciile. După limbă i-au recunoscut pe români de romanici umaniștii italieni, cind au dat de ei in sec. al XV-lea : și Poggio Bracciolini, și Flavio Biondo sau Silvio Piccolomini, care adaugă că țara lor se intinde „din Transilvania pină la Marea Neagră" (a Transilvanis incipiens usque in Euxinum protensa pelagus). Dar și fără acești umaniști, ei, românii, știau din naștere cine sint căci și-au zis „rumâni", intotdeauna și oriunde s-au aflat.

Cultura scrisă in limba română a inceput foarte devreme (nu este nici un dubiu) și s-a dezvoltat mereu in spiritul unității de neam. Lăsind la o parte insă dovezile de vechime, Coresi — putem spune — a ințeles in sec. al XVI-lea că poporul avea nevoie de limba lui in scris și a pus-o in practică, in locul celei slavone (introdusă intre timp in scrisul românesc), cu o expresivă maximă : „mai virtos cinci cuvinte cu ințelesul mieu să grăiesc, ca și alalți să invăț, decit intunerec de cuvinte neințelese, intr-alte limbi". Dealtfel, insuși Neacșu din Cimpulung dovedește, cu **Scrisoarea** sa din 1521 in românește, unitatea de limbă și de interes comune, cind dă de știre autorităților brașovene de pericolul unor manevre turcești. Politic, Mihai Viteazul a văzut unitatea de gind a tuturor românilor și a realizat trecător unirea lor.

De aci inainte, alături de simțirea de unitate a maselor poporului de pretutindeni (o spune literatura lor folclorică), vor lupta neintrerupt oamenii de carte și de știință veche, pentru păstrarea și intărirea acestei simțiri prin scrisul lor. Așa vor apărea **Carte românească de invățătură** (Iași, 1643) a mitropolitului Varlaam, căutată cum n-a mai fost nici o altă carte la nici un alt popor in vremea veche (o dovedesc tot mai mult cercetările contemporane), apoi altă **Carte românească de invățătură** (Iași, 1646) de conținut juridic (amindouă se adresează **tuturor românilor),** pe urmă **Noul Testament** (Alba Iulia, 1648), care susține ideea cultivării in scris **a** unității de limbă ș.a.

Istoriografii, la rindul lor, adincesc istoria poporului român și nu pierd din vedere unitatea de neam, de limbă, de teritoriu național, cind un Gr. Ureche spune „Rumânii ciți se află lăcuitori și la Ardeal și la Maramureș de la un loc sint cu moldovenii și toți de la Râm se trag", iar la Miron Costin „biruit-au gindul" să s-apuce de inceputul istoriei poporului și să argumenteze larg aceeași idee a unității și continuității. Nu rămin mai prejos stolnicul Constantin Cantacuzino și Dimitrie Cantemir, personalități de răsunet european, in operele lor, precum și alții.

Dar, peste toate acestea, este de remarcat consonanța intre elementele de cultură populară și cele ale scrisului cult in ce privește unitatea și continuitatea poporului, sub toate formele, pe teritoriul său ancestral de formare și existență. Aceasta a fost tăria morală de totdeauna a poporului român.

București, 21. X. 1983

BREVIAR

■ **„SCRIITORII ȘI PATRIA".** Admirabile tablete pe tema patriotismului publică revista „Orizont" (nr. 44), pornind de la recentul colocviu pe această temă desfășurat la Timișoara. Patriotism, in concepția lui Nicolae Dragoș, insemnează in primul rind limba română : „Limba română, această patrie minunată, le poate exprima pe toate. Patria o ințeleg o dată ca parte de pămînt și de piatră, și incă o dată este numele patriei de pămint și piatră. Am mai spus, limba română este patria mea". Patriotism insemnează, așa cum observă, Al. Andrițoiu, „pace", sentiment durabil românesc : „Nu pot să nu leg ideea patriei de pace. Este interdependența a două noțiuni ce, de-a lungul istoriei, s-au completat, s-au apărat" (...) Pacea, liniștea, tihna necesară activității de creație, ne privesc pe fiecare in parte și pe toți impreună și cred că in acest ceas de incordare nimic nu leagă mai mult scriitorii, oamenii de cultură de pe toate meridianele, decit ideea de pace și că aparții unui loc pe care trebuie să-l aperi de dispariție". Patria, spune Paul Anghel, este mitul veșnic al scriitorului român : „Patria e un prezent orizontal cuprinzind tot teritoriul istoric și, ziceam, dinamic pentru că cei de azi sintem o parte a patriei de miine, pe care o dorim mai bună și mai plină de lumină. Aș vrea să mai spun că scriitorul român, cred eu, prin firea lui, a fost intotdeauna patriot. E poate chiar o identitate intre acestea".

■ **REVELAȚIA UNUI „SERIAL" T.V.** Programarea, in serial, la televiziune, a excepționalului film „Intoarcerea lui Vodă Lăpușneanu" de Malvina Urșianu revelează, pe lingă insușirile cunoscute ale acestei capodopere a filmului istoric românesc, și alte elemente care, la vizionarea peliculei color, puteau să fie trecute cu vederea. Intr-o asemenea cinematografie barocă și fastuoasă, plină de culori grele, amețitoare, de o scenografie fascinantă prin puterea sugestiei, funcțiunea scenariului propriu-zis ar fi fost trecută, pentru privitorul pasionat de culori, pe planul al doilea. Urmărit in alb-negru, „Intoarcerea lui Vodă Lăpușneanu" capătă prin text o și mai interesantă trăsătură, de data aceasta eminamente literară. Stilul apoftegmatic, eliptic și aluziv, frazele memorabile, sint expresia unei umanități exemplare, de o morală desăvirșită, ecourile unui popor străvechi care vorbește in pilde și in cugetări definitive. Mai rar, din păcate, accesibil spectatorului de cinematograf (printr-o inexplicabilă ignorare a celor care se ocupă de difuzarea filmului românesc) „Intoarcerea lui Vodă Lăpușneanu", in chip de „artificial" serial TV, e un eveniment.

■ **PENTRU VALOARE ÎN MUZICA ROMÂNEASCĂ.** O incitantă și judicioasă intervenție a muzicologului Doru Popovici, in „Contemporanul" (nr. 47), aduce in discuție citeva din problemele esențiale ale muzicii românești. Compozitorul, care este și un muzicolog de primă mină (cu o poziție fermă in ceea ce privește valorile artei românești) observă de la inceput că „dezideratul axiologic presupune măiestrie, originalitate, ancorarea in spiritualitatea românească, la care se adaugă o subtilă corelație intre etic și estetic". Demonstrația, corectă, privește apărarea valorilor atit in ceea ce privește creațiile cit și interpretii : „De aceea — continuă Doru Popovici — trebuie dusă o luptă pentru ca mult dotații noștri interpreți să pună in relief lucrările valoroase — cele ce reprezintă, in concertul popoarelor, „sufletul nostru", iar nu pe acelea care fie că nu transmit nici o emoție, fie că nu au nimic comun cu spiritualitatea românească, autorii lor transformindu-se din „creatori de cultură" in „purtători de cultură" ! Nu pot crede că o lucrare este valoroasă dacă nu interesează pe nimeni — nici in țară, nici in străinătate..."

■ **MOMENT ZAHARIA STANCU.** O splendidă pagină dedicată lui Zaharia Stancu publică ziarul „Teleormanul" din 26 nov. 1983, prilejuită de recentul Festival de poezie de la Salcia. Cu o participare remarcabilă (Ion Gheorghe, Ion Horea, Corneliu Leu, Al. Piru, Stelian Vasilescu, Mircea Ichim, Arhip Ciubotaru, poet din R.S.S. Moldovenească), această manifestare a insemnat atit un moment omagial dedicat marelui scriitor originar din Burnasul însorit, cit și o sărbătoare a poeziei tinere, patriotice. Un frumos poem, „Ecou pe Călmățui", de Dumitru Vasile Delceanu, invocă, in „dulcele stil clasic", lumea fabuloasă a lui Zaharia Stancu : „Stau cu Darie de vorbă și mai mult scrișnind din dinți / Peste sufletele noastre plouă cu ierburi nebune / Călmățuiul își adoarme sălciile lui cuminți / Vrind cu mirele luceafăr tăinuit să le cunune / — Tudore, deschide poarta, vin nuntașii, nu-i auzi ? / Neamuri vin din patru colțuri ale lumii să petreacă / Trece luna ca o roată de căruță peste duzi / Și miroase-a iarbă crudă și plesnește spicu-n teacă". Astfel de exuberante versuri sint și o probă că poezia cimpiei, exemplificată la nivel inalt de Zaharia Stancu, e o constantă durabilă a literaturii române.

A.S.

UNIREA — DEZIDERAT DE VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

Cîteva imagini fugare din Alba Iulia:

ZIUA UNIRII

de Ionel Pop

Consiliul Național Român din Alba Iulia a cerut celui din Blaj să îi trimită o echipă de oameni, care să dea o mînă de ajutor în munca pregătirii adunării ce urma să se țină la 1 decemvrie, și mai ales pentru redactarea unei gazete ocazionale. Astfel am sosit în orașul Unirii, în 27 noemvrie 1918, împreună cu cinci tineri profesori ai școlilor din Blaj. Cu toții am ajutat puțin pe care l-am putut, și condeierii din echipa noastră au scos cele șase numere ale gazetei efemere „Alba-Iulia".

Am fost deci în Alba Iulia în zilele ei mari, pînă după Adunare cu trei zile. Filmul imaginilor adunate în memorie din acele zile, — și mai ales din ziua-zilelor, 1 decemvrie 1918, — e lung și foarte variat. În scurtele șire potrivite pentru această publicație doar cîteva imagini pot să fie alese și înfățișate, cu nădejdea că ele ar putea închega măcar o schiță a tabloului, și mai ales a sentimentelor. Iată, deci, cîteva imagini.

Am găsit orașul, de altfel liniștit, în forfota unui roi de albine. Nu era în tot orașul un singur român, care să nu fi pus, din zori în noapte în punctul de pregătire, — să îi zicem tehnică, — a adunării. Problemele erau multe și mari, greu de rezolvat, mai ales într-un oraș mic cum era Alba Iulia. Era sigură o afluență mare de oameni. În afara celor vreo 1 300 delegați oficiali și conducători, vor veni mii de intelectuali din întreagă Transilvania ca să asiste la marea sărbătoare, — vor veni zeci de mii de țărani, muncitori și cărturari, care în Adunarea populară vor aștepta Hotărîrea de Unire, ca să o sărbătorească. Toți aceștia cereau cazare, alimentare, două zile, poate și mai mult. Într-o asemenea mare aglomerare de oameni e de nelipsit un serviciu de ordine, care să dirijeze, să îndrume. Un serviciu medical, de prim ajutor, cu toate cele trebuitoare de asemenea trebuia alcătuit. Un detașament al Gărzilor Naționale va trebui ales și instruit pentru serviciul de poliție. Prin apropiere, pe la Vințul-de-Jos se scurgeau spre Apus oștile bătute ale lui Mackensen. Cu puterile românești transilvane militare trebuia îngrijită siguranța Adunării.

Și alte și alte probleme de amănunt, care se ridicau poruncitoare.

Pregătirea politică și apoi desfășurarea Adunării de Unire a Transilvaniei cu „Patria-mamă", își are o bibliografie bogată, de valoare. Mi se pare că își așteaptă încă cronicarul evenimentele revoluționare din Transilvania lunilor premergătoare zilei unirii, și de asemenea uriașa muncă a românilor din Alba Iulia, care au realizat minunat desfășurarea evenimentelor din Ziua Unirii.

După învălmășala din ajun, de sub un cer jos din care țîrîia zăpadă mărunță, în 1 decemvrie dintr-o boltă înaltă de peruzea cobora strălucirea unui soare de aur curat. El nu putea goni gerul aspru venit de pe urma vîntului trecut spre alte meleaguri, dar trebuia să vină în măreția lui să lumineze ziua cea mare.

Dintr-o fereastră a hotelului văd piața ceea mare a orașului. E plină de lume. O mare de țărani români în varietatea porturilor tuturor ținuturilor transilvane. Ici-colo pîstruia cîte o haină neagră de cărturar. Mulțimea unduiește lin, ca vălurelele unui lac sub boare lină. Deschid fereastra ca să aud vuietul, și mă uimesc : Tăcere. Nici un chiot, nici un strigăt. Mulțimea aceasta e cuprinsă de o evlavie. Se simte acum că a intrat într-un Templu al Neamului, unde se săvîrșește o ceremonie mare, pe care nu ai dreptul să o pîngărești cu vorba ta profană. Va veni ceasul cînd vei putea da slavă în chiote și în cîntece de biruință. Acum tăcerea reculegerii.

Și totuși din tăcere se ridică solemn dangătul clopotelor celor două biserici românești, slăvind. Și izbucnește în răstimpuri vioiciunea cîte unui marș, a cîte unei hore din fanfara minerilor veniți de la Petroșani, care face o pată neagră, compactă într-un colț al pieței.

Asemenea tortului dintr-un caier se desprinde din mulțime un șir de oameni și curge pe strada îngustă spre Cetate. Mă grăbesc să mă alătur convoiului solemn, urcînd încet spre zidurile împrejmuite de sfîntul larg, în care în veac de primejdie se slobozeau apele Ampoiului. Iată portalul cel mare, împodobit cu sculpturi. În frunte Pajura cu două capete a stăpînirii habsburgice. Acum mi se pare că trufașele capete se apleacă lovite de moarte. Și din ciocurile deschise în loc de strigăte de biruință izvorăște vaier de moarte. De ce se va fi speriat pajura, privind în dreapta și în stînga ? Îi urmăresc privirile frînte și îmi saltă inima.

De-a lungul crestei zidului înalt al cetății șir de străji. Tot la cîte vreo zece pași. Înalți, nemișcați, crescuți din piatra zidului cu puștile în bandulieră. Ce uniformă au oare ? Suman alb, cioareci albi în cisme ; trintite cam spre spate căciuli de oaie tot albe. Moți de pe la Vidra și Albac, oameni de credință veniți la slujbă, la cetatea acum a lor.

Sus, de două părți ale unei porți se văd două lucarne mici, cu lumina tăiată de bară de fier. Se spune că în dosul lor sînt celule și în acelea își așteptau osînda Horea și soții săi. Îmi fuge închipuirea, și pare că zăresc în dosul zăbrelei frunte înaltă încadrată în păr legat în bucle, și ochii celui ce acum își vede răsplătită și jertfa. Doar ce vede sînt Moții lui !

Șuvoiul de oameni mă ia cu sine și mă trece pe sub bolta părții. Iată zidurile înalte și negre ale catedralei catolice, cu turnul în patru laturi, țesit deasupra. Valurile altor șapte veacuri i-au spălat pietrele. Parcă suferințele unui popor i-au înnegrit pereții. Nu rezist ispitei, — mă desprind și intru în umbra și singurătatea de sub cupolă. Undeva, departe, un sacristan cu pași neauziți aranjează ceva pe altar. Nu am timp de zăbavă, îndată mă apropiu de cele trei sarcofage de piatră și mă opresc lîngă ele. Sînt ale Corvinestilor. Cel al nefericitului fiu, Vladislav e păstrat nestricat. Cel al fratelui, Milos, a fost profanat și refăcut din părțile rămase. Al lui Ioan, eroul, are, pe piatra laturilor, păstrate scene de război, pe capac, culcată, figura Corvinului. Din murmurul mulțimii de afară mi se încheagă, cîntate în surdină, versurile din imnul nostru :

„Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine
Românа Națiune, ai voștri strănepoți..."

Privesc cadranul ceasului de buzunar și tresar speriat. Acum e ora nouă, și începe Adunarea Unirii. Mă rup de trecut și reverie și alerg să îmi iau sluiba de mare cinste.

Sala Unirii e o încăpere mare, caracteristică pentru destinația ei de odinioară : sala casinei, a clubului ofițerilor austriaci care serveau în cetate. Pereți văruiți, plafon fără decorații, ferestre largi. Mă strecor și eu prin ușa îngustă, și îmi predau „credenționalul" care mă îndreptățește să intru. Sala deja ticsită de cei vreo 1 300 delegați, chemați și îndreptățiți să hotărască soarta Transilvaniei. Mă înghesuiesc cu greu, ca să ajung la masa secretarilor.

În sală om lîngă om, umăr lîngă umăr. În picioare, cîteva scaune sînt numai pentru mușchi. În fundul sălii estrada conducerii de o parte, mai jos masa lungă a presei, de alta, cea a secretarilor.

Președintele întinse mîna. În tăcerea care s-a făcut a rostit cu solemnitate hotărîrea unanimă a adunării : Unirea Transilvaniei cu România.

Ca eliberat din îndelungata tăcere a atenției entuziasmul a început să se reverse ca o mare. Au izbucnit aplauzele, aclamările. Ca o lavă clocotită se frămînta mulțimea îmbulzită. Se ridicau mîini fluturînd mici drapele naționale ținute ascunse pentru momentul suprem. Valurile glasurilor parcă stăteau să spargă zidurile vechi : se loveau de sticla geamurilor făcînd-o să tremure.

Pe estradă, grupa cîrmacilor stătea tot nemișcată.

O ! că nu s-a găsit nici un aparat fotografic, care să păstreze înfățișarea minei de oameni, căreia soarta i-a dat să cîrmuiască zilele ultimelor lupte, zilele victoriei. Dar în mijlocul marei, copleșitoarei probleme, cine s-a gîndit să păstreze pentru viitor măcar pe o singură peliculă trecătoarele chipuri de om ?

Cu greu îmi fac loc prin mulțime ca să însoțesc pe cei doi soli ai Adunării, care aveau să ducă marea veste mulțimii de pe Platou. Doi episcopi tineri, unul al Caransebeșului, celălalt al Gherlei-Clujului, care după suferințe și umiliri va fi primul Cardinal român al Vaticanului.

Mulțimea enormă, înghesuită, cuprindea o întindere mare : megafoane nu erau. Oricît își ridica tonul episcopul Gherlei, care citea Hotărîrea, nu-i puteau auzi decît cei din primele locuri ale îmbulzelii. Și totuși, ca și printr-o telepatie, mulțimea întreagă puncta cu aplauze deodată fiecare paragraf al Declarației de Unire.

Să nu mi se ceară să încerc măcar să descriu formele și puterea entuziasmului care a izbucnit la sfîrșitul vorbirii. Este peste puțintele mele.

Din noianul de simțăminte care m-au năpădit și pe mine, desprind două pornite din două fapte.

Deasupra capetelor mulțimii fluturau faldurile multor steaguri. Naționale — roșu, galben, albastru. Dar iată — nu-mi venea să îmi cred ochilor — iată cîteva cu pînza cam veche, de o singură culoare, albastru închis. Erau vestigii, dintre cele sub care mergeau la vot alegătorii români, să își trimită delegații în parlamentul din Budapesta. Steagurile cu tricolorul românesc erau oprite, — s-a ales albastrul întins. Oare unde au fost păstrate, pitite, aste semne ale luptelor de odinioară, ca să fluture azi în soarele libertății și al biruinței ?

Episcopul Miron Cristea, în sutană și potcap, zgribulea de frig în vîntul înghețat care bătea. Atunci din mulțime s-a desprins un țăran bătrîn — după port era de pe la Sălișteа — și-a luat din spate pătura de lînă albă, pe care o iau în ger — nu știu cum îi spun — și a așezat-o pe umerii Arhiereului. În una din puținele fotografii bune, de la Marea adunare populară, se vede episcopul Hossu citind actul unirii, — Miron Cristea, pe deasupra hainei mohorîte preotești, scutit de rău, de darul țăranului român, țesut din lînă albă de mîini harnice dintr-o casă de sub munte. Gestul și imaginea mi s-au părut simbolice, m-au impresionat, — nu le-am uitat.

...Apoi s-au rupt zăgazurile petrecerei. Alba Iulia vuia de bucurie. Roate de hore se alcătuiau și se învîrtejeau în cadența Horei Unirii, dincolo danțuri cu ritm și lăutari aduși de acasă, — tarafe își încîlceau zvonurile, butile își desertau cu hărnicie în ulcele vinurile alese de la Tălna, Bucerdea și de pe Tîrnave. În frigări se rumeneau buturi de berbeci pîcurînd în jur boabe de grăsime, care sfîrîiau ridicînd în aer miresme ademenitoare. Au ieșit la iveală în cărute întregi pîinile rotilate, cu miez ca spuma albă, în cosuri sute de colăcei. Un bal se termina și începea altul, — la mese din restaurante se înghesuiau cărturari, povestind, plănuind, închinînd. În sala mare din parcul orașului se mai stringeau alegii din Marele Sfat Național. Alegeau Consiliul Dirigent și puneau primii tăruși la clădirea nouă a Transilvaniei.

Ca în povești, trei zile a ținut sărbătorirea.

Ai crede că e temei în credința veche, înfățișată și în legenda Meșterului Manole de la Mănăstirea Argeșului. Clădirea nouă, ca să fie temeinică, veșnică, cere jertfă de viață. Unirea de la Alba Iulia pare să își aibă astfel și temelia legendară...

Apoi, pe rînd, zvonurile petrecerilor s-au subțiat, s-au stins. Am plecat la Blaj, de acolo la Sibiu, unde își ținea ședințele Marele Sfat Național și unde se așezase Consiliul Dirigent.

Dar... „Asta-i o altă poveste."

Muzeul Unirii din Alba Iulia

Odă

Timpu-i horă mișcătoare
timpu-i hora cea mai mare
deși lui pielea i-au scos
și l-au pus pe foc frumos
intra-n pielea lui Novac
și-ți mai spun ce-ți spun cînd tac
va fi nuntă mare Bani
hora mea n-are dușmani
iar dacă a și avut
și-am privi-o din trecut
oameni răi și oameni buni
arde hora în români
și se-nclină ție dragă
și te roagă ce te roagă
țară joacă-ți hora ta
pentru Alba Iulia.

Ion Nicolescu

Dar treceau

Neiertați să fie acum și în veac
Acei ce credeau că pot ține departe
Frate de frate și mamă de fiu,

Acei ce credeau că pot pune
Santinele limbii române și gratii
Cîntecelor noastre de din veac !

Dar treceau doinele toate nu prin școli împărătești
De la Dunăre-n Suceava, de la Iza pîn-la Jii
Și din noapte făcînd ziuă ne treceau pe sub ferești
Cum în iernile curate cu colinde trec copii,

Dar treceau flăcăii noștri din robite Transilvanii
De veneau în Țara-Mumă îmbrăcați în tricolor
De-și lăsau frate și soră și iubirile cu anii
Ca să verse sînge tînăr pentru-o Patrie de dor,

Dar trecea limba română pe hotare ca un rug
De n-aveau somn împărații și se clătinau imperii
De căzură legi nedrepte ca rugina de pe plug
Și-și intra, ca apa-n matcă, Țara în hatul de milenii.

Marius Stănilă

Același dor

Palmele noastre
brăzdate
de aceleași riuri
de sudoare
gîndul nostru
încolțit
din aceeași sămînță
curată
frunțile noastre
zvîntate
de același suflu statornic
ochi noștri
aplecați
pe aceleași slove de cronici
inimile noastre
înecate
în aceeași credință
glasurile noastre
chemate
spre aceleași cuvinte ad-hoc
pașii noștri
încercați
de aceleași pietre de hotar...

Virginia Meheș

Poem de decembrie

Bună dimineața țară, doină străbună,
bună dimineața Dunăre, Carpați de milenii,
azi pe vetre este pîine și e soare plin pe boltă
și e cîntec de poeți, rîuri vaste de cernealã,

pretutindeni, peste tot ca un dangăt lin de clopot
numai fapte de eroi, numai glorii de popor,
și se cheamă Ceaușescu vreme de belșug –
și se cheamă Ceaușescu vreme de stegari !

dulce cad ninsori din larguri –
printre ramuri, peste-a patriei grădini
vrednic ninge necuprinsul și-i ninsoare
de garoafe roșii, albe de prezent triumfător,

bună dimineața maică țară, maică bună,
tu Ileană Cosînzeană, România mea părinte
iată-ne cu pruncii noștri orizont de voievozi
iată-ne în casa noastră libere privighetori

Ion Machidon

Popor în cîmpie

Mulțimi detunînd în cîmpie
din adîncul istoriei
descătușînd urale
în delirul biruinței.

Frunți lîngă frunți
spălate de rănile cetii,
punți veșnice de umeri,
ierburi spălate de rugină

prag de iarnă ciudat
cînd s-au dezghiogat toate
florile hrănite cu
rouă de eternitate

vis de veacuri stringînd
un popor într-o cîmpie
curcubeu rostindu-și culorile
să se vadă, să se știe !

Cristian Petre Malu

Intrarea în basorelief

Tărîm al cuvîntului, patrie
răsar ciutele în amfiteatrul nopții
lată izvoarele cu pupile adînci.
lopeți de galeră se strevăd
și atunci ne strigă părinții.
și chiar atunci pămîntul se lasă cu noi
o avanscenă din care apare soarele
izbindu-ne fețele arcă senină
și-apoi totul se revarsă pînă nu se mai vede nimic
doar zbaterea inimii evadînd spre lumină.

Sergiu Vaida

Argumente cantemireștene

Urmare din pag. I

română în latină dovedesc, pentru sine dar și pentru cititorul român de latinească, posibilitatea de împletire a celor două limbi. În acest sens, nu în toate abaterile de la norma limbii latine vedem „greșeli" datorate grabei de redactare : există în ele și germenii unei teorii despre limbă, și ironia specific cantemirească uzînd de jocuri de cuvinte în două limbi (vezi exemplele pe latină și greacă).

Concepția asupra scrierii istoriei nu este identică în cele două lucrări. În „Istoria Moldo-Vlahică" autorul este dispus a adopta un punct de vedere obiectiv, bun pentru alte locuri și alte timpuri decît cele în care scrie : *„Astfel, ca să putem părea că ne-am împlinit datoria de credință față de patrie și față de cererea prietenilor, ne-am așternut a urma calea cea de mijloc și mai sigură : noi, adică, ne vom încrede mai mult în alții decît în noi înșine asupra celor ale noastre și ne vom îngriji mai mult de adevărul lor decît de simțirea noastră și, parcă așezați departe în afara noastră înșine, vom da de bună voie ascultare străinilor și vom povesti cu cuget curat orice ar fi zis, fie spre lauda fie spre ocara neamului nostru"*. Ar fi a urma un principiu descriptiv-bibliografic, a înșira sursele una după alta „muruind hîrtia" a doua oară (cum va zice domnitorul în „Hronic") cu injurii și laude, aplicînd concepția de „sine ira et studio" textelor, luînd-o din contextul uman în care a plasat-o Tacit. Cantemir încearcă să se adreseze occidentului („prietenilor de la Academia berlineză") în limitele „căii de mijloc". Dar cum să-ți păstrezi calmul și indiferența cînd ai de-a face cu plăsmuitori de basne, cu mistificatori ai istoriei, cu ignoranță, rea credință, rea intenție, inconsecvență ? Antrenînd în demersul său teoretic o sumă imensă de autori și citate, Cantemir constată pe de o parte că sursele istoriei naționale sînt acumulate în marea majoritate la străini și, pe de alta, că părerile acestora se bat cap în cap, mai ales în privința continuității poporului român pe teritoriul Daciei ; mai mult, că fiecare scriitor încearcă a preamări neamul său pe seama neamului românesc. De aici, trecerea lui dincolo de text, către omul care l-a scris, desprinderea intenției acestuia. Obiectivitatea absolută rămîne un simplu refren, o formulă de răcire a spiritului înfierbîntat de neadevăr : *„Dar, de vreme ce nu ne stă în suflet să ne certăm, nici să îndreptăm greșelile altora, să ne întoarcem la vorba noastră"*, etc. Formula ritmează în alt spațiu o autentică pornire polemică și ironică în același timp ; arma de îndreptare a domnitorului va fi, pînă la un punct ironia fină, savantă, pe gustul occidentalilor. Cantemir face, în fond, o critică a surselor și a criticii de surse în același timp ridicîndu-se adesea din ironie către sarcasm și prefigurînd invective din textul final al „Hronicului" care se adresează cititorului român. Încă din „Istoria Moldo-Vlahică" el teoretizează în sensul dorit „calea de mijloc" : *„Dar acea vorbă bătută la grecii cei vechi : „Luptă-te pentru moșie", și zisa aceea a lui Platon „Cele ale prietenilor le sînt comune" parcă m-au înboldit ca doi pinteni adînc înfipți spre a sluji sincer și neprefăcut atît patriei cît și prietenilor cu condiția de necălcat de a pune prietenia față de adevăr înaintea celei pentru Platon și pentru Socrate"*. „Condiția de necălcat" (termenul pare juridic) este, deci, cea a adevărului care pentru loc și timp este vital, nu formal. Nu poți scrie despre patria ta, despre „moșie", cu indiferență platonică. În „Despre numele antice și de azi ale Moldovei" ideea apare clar : *„Dar vorba spusă și răspusă „Dulce e dragostea de țară" îi cuprinde și pe scriitori. ...Fie dară mai întîi partea noastră de a scrie despre patria asa cum o simțim..."*. Reluînd, în predoslovie la „Hronic", deviza „luptă-te pentru moșie", Dimitrie Cantemir o va interpreta fără rezervele formulate în „Istorie" ca o luptă *„pînă la vărsarea acei mai de pre urmă a sîngelui picătură"* ; printr-o metaforă, domnitorul va vorbi despre „cîmpul istoriei" în care „ieșind cu înfipți pași și cu neîntoarsă față" va provoca în „monomahie" (luptă cu fiecare în parte) pe fiecare autor (= text) luînd ca ajutor „svînta adeverință" și sperînd în elanul tinerețel vulturești pentru a scoate din „tirania uitării" faptele neamului. Implicit, prin critica de text el înțelege luptă acerbă, fierbinte, pentru restituirea adevărului.

Concepțiile despre scrierea istoriei sînt, așadar, diferite : calea de mijloc în „Historia Moldo-Vlachica" și calea de sus, a iubirii fierbinți de patrie, în „De antiquis et hodiernis Moldaviae nominibus". Iată, credem, unul dintre motivele pentru care „Hronicul vechimei a Româno-Moldo-Vlahilor" și-a aflat în final redactarea în limba română, ca operă scrisă pentru români, cu iubirea lor (a noastră) specifică de patrie care nu tolerează ad absurdum calea de mijloc. Mai ales acest opuscul din urmă despre numele Moldovei este interesant pentru cunoașterea operei cantemirești. Conceput inițial ca un capitol dintr-o lucrare, el a crescut treptat prin adăugiri și note marginale devenind inform și apoi fiind abandonat. Este prima redactare a „Hronicului..." și are acea mireasmă a lucrurilor spuse pentru prima dată, spontan și categoric. Aici găsim afirmațiile fundamentale despre patrie ale lui Dimitrie Cantemir, crezul fierbinte în unitatea poporului român în timp și spațiu, în vocația lui istorică. *„Va sta, deci, în picioare ce am afirmat mai sus, că românii n-au fost cu totul înlăturați din Dacia de către popoarele barbare, ci doar oarecum respinși și că aceștia s-au retras în strîmtorile munților, mai cu seamă în ținutul Oltului și al Maramureșului (unde și pînă astăzi se află din belșug urmași de neam valah care își spun și pînă acum pe limba lor „români" și din care au ieșit mai apoi moldovenii noștri)"*.

Argumentul numelui de „român" și al limbii „românești" este des reiterat pentru susținerea unității neamului în Muntenia, Moldova și Ardeal. Domnitorul vorbește chiar de o „aeterna traditio" : *„întregul nostru neam românesc, printr-o tradiție veșnică parcă, se vădește a-și trage începutul din cetățeni romani — și se poate și dovedi ca atare — și păstrează chiar și astăzi cu tărie vechiul nume al romanilor, chiar dacă alte neamuri le-au schimbat numele / în „valahi" / așa cum am arătat mai sus."* Prin „tradiție" Cantemir înțelege și un simț imanent, o conștiință populară a originii comune existentă în cele trei mari provincii românești : *„Înainte de toate, chiar dacă tot acest neam a fost împărțit în trei ținuturi de căpetenie, totuși, toți se cheamă cu același nume de „români" disprețuind adică și dînd de-o parte numele de „valahi" care le-a fost dat de către popoarele barbare. Căci românii care trăiesc și astăzi în Transilvania, deasupra fluviului Olt, în ținutul numit Maramureș, nu-și dau numele de „vlahi", ci de „români" (martori îmi sînt toți locuitorii tuturor națiilor din Transilvania). Cei din Valahia... își dau și ei la fel numele de români, iar țării lor de Țara Românească adică în latinește terra Romana. Noi Moldovenii la fel ne spunem „români" iar limbii noastre nu dacică, nu moldovenească, ci „românească", astfel că dacă vrem să-l întrebăm pe un străin dacă știe limba noastră, nu-l întrebăm „Scis Moldavice ?" (Știi moldovenește ?), ci „Știi românește", adică în latinește „Scis Romanice ?"*.

Ultimul argument, al întrebării, se regăsește în Miron Costin, dovadă sigură că are un loc comun în epocă, unul dintre acele argumente populare, de bun simț, ce dovedesc o opinie comună, un crez unic al înrudirii esențiale dintre cele trei provincii.

Despre românii din Transilvania, Dimitrie Cantemir are o părere anume reieșită din concepția despre rolul românilor în istorie ca zid de apărare pus la marginea lumii civilizate, ca stavilă împotriva barbarilor. Apărați ei însiși de către munți, românii din Transilvania, trăind departe de primejdiile zilnice și-au tocit insușirile războinice și au fost înjosiți de către unguri, sași și secui. Prin „înjosire" (subacti) domnitorul înțelege starea de fapt, înlăturarea românilor de la conducerea statului lor, și spune mai departe că, datorită tocmai acestei liniști dinspre hotare, românii ardeleni au putut să prospere, „le-au crescut puterile pe zi ce trece ajungînd mai numeroși și mai cuprinși". Prin aceasta, ei au putut servi de refugiu pentru românii din celelalte provincii, primindu-i și ajutîndu-i pe aceștia să se întărească după înfrîngeri suferite din partea barbarilor. Ceilalți români „au fost mai adesea în mișcare" pe cînd cei din Transilvania „au rămas totdeauna și stăruie și astăzi pe meleagurile ocupate de la început. Așadar, Valahia din Transilvania este tot o parte a Daciei celei vechi, iar românii care locuiesc în ea se trag din aceiași cetățeni și soldați romani ca și noi". Se explică astfel, în mic, fără cunoașterea amănuntită a istoriei (Cantemir nu știa de primele voievodate din Transilvania, de exemplu), soarta Transilvaniei, se prefigurează ideea acestui pămînt ca centru vital, „stup" al poporului din care roiesc din timp în timp noi generații ale neamului în provinciile descălecate. În vreme de răstriște moldovenii și muntenii *„se trag la ceilalți ai lor, în Transilvania"* unde-și recapătă forțele, ca printr-o reîmprospătare, am zice, ca printr-o atingere a centrului ființei naționale, după care, primenindu-și forțele, roiesc iarăși la vetrele lor. Nedezbrinși cu armele, românii ardeleni au deprins în schimb statornicia, legarea indirijită de glia strămoșească și trecerea, împreună cu ea, prin răstriști. Dialogul pe care-l propune domnul moldovean va fi receptat cu promptitudine de către ardeleni : încă din 1735 Inocentie Micu va avea „Hronicul vechimii a Româno-Moldo-Vlahilor" pe care-l va dona bibliotecii din Blaj, iar argumentele lui Cantemir privind continuitatea poporului românesc în Dacia Traiană vor fi reiterate de către reprezentanții Școlii Ardelene ; este o dovadă că victoriile spirituale ale marginii revin totdeauna în centrul ființei neamului unde se păstrează, se frămîntă și de unde reies împrospătate revărsîndu-se asupra întregului.

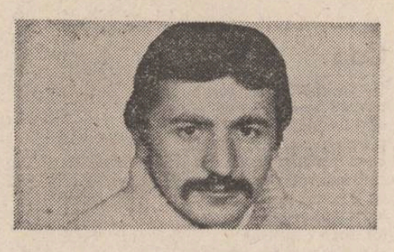

petru dunca

Fusul

Am văzut un obiect nemişcat
nesubţire şi drept
Aruncat spre riul strălucitor,
strălucitor
Un crescut arbore
Preainsufleţit
Nezbuciumat.
Un fus care îşi răsuceşte
celulele imense
ca pe nişte cărămizi
ca pe nişte umbre.

– Bună seara, fusule sfint,
Cu aripile de lemn,
Cu penele de lemn
Şi din pădurea de lemn.
Cu gîndul răzimat de cer
şi inima de pămînt răzimată,
în care lacrimi curg
din lume,
din vînturi;
Pe inima ta,
trece firul şi ne-firul,
Şi timpul se impuţinează.
– Ce te cînţi, pasăre,
Ce te vaieţi ?
– Cum să nu mă jălesc,
Cum să nu,
Că aripile mele-s de lemn,
Că penele mele-s de lemn,
Iar zborul meu îi răzimat de
ceri,
Şi-a veni Soarele
Şi-a veni suflarea vîntului
Şi-a veni cuţitul trăsnetului
Şi m-a despica
Şi m-a arunca

marian zamfira

Şi melancolia

Cineva fără glas
ne preamăreşte
pustiu portretul nostru
nu-l mai primesc pereţii
departe o apă întunecată
mai cîntă ce-a fost ce-a rămas
necunoscută pasărea fură clopotul
îi mănîncă inima
pustiu portretul nostru
şi melancolia
în carcera trandafirului

Poem

Frunzele acestea
au pus în mişcare
ţipătul
Şi atunci vremea
Ce stă în inima mea
S-a strica
Şi s-a usca
Precum un grăunţ de grîu
În şapte tăiet.

Noaptea nunţilor

Mireasă, îţi zic
ceterile sub cerul întins
La marginea lumii,
ne-ştiind încotro porneşti.
Toţi te privesc
Dar nimeni nu îţi poate
spune încotro porneşti.
Un rege învins te caută.
Calul lui aleargă pe sub pămînt
cu 99 de aripi.

* * *

Într-o noapte înţeleptul s-a visat
un fluture „care zbura mulţumit în felul său".
În noaptea următoare înţeleptul s-a visat
un paianjen care ţesea firul cu deosebită
rîvnă.
În a treia noapte Înţeleptul s-a visat
o pasăre care trecea grăbită pe deasupra

Atelierul lui Brâncuşi

Dintre toate vietăţile pămîntului
Milarepa a iubit cel mai mult păsările.
Întotdeauna Milarepa avea mîinile
încărcate cu păsări.
El străbătea cîmpurile şi pădurile
pînă cînd toate acestea au fost prefăcute
în miracole...

Drumul..,

Şi Nimeni nu ştie unde ar putea să ducă.
Şi Nimeni nu ştie unde-şi are puterile.
Este drumul din pustiu, ca un fel de cămaşă
neterminată
întinsă peste leşuri.
Mă cuprinde un abur de teamă ; ochii mi se
transformă în păianjeni ce strivesc zările.
Vocea mi se preschimbă în mînă ce cuprinde
aerul
ca pe un fel de cerc
ce vrea să se ridice deasupra mea.
Oare unde se ascunde capătul cercului ?
Nimeni nu-mi răspunde la presimţirile mele.
Se răstoarnă întinderile şi cuprind pasărea
pierdută ;
mă doare pieptul de greutatea lor.
Mai departe zăresc drumul
ca un trup legat de văzduhurile cele
îndepărtate...

Sub clopotul liber

Silabiseau îngheţul
mă vor învinge
sunt mai mulţi sunt o iarnă
puşca ruginită pe umăr
număr fluturii blestemîndu-mă
timpla mea se-adaugă îngheţului
vin vin
sub clopotul liber
mîna subţire a infantei ridea
aşteptînd în secret
să descifrăm trandafirul
mă priveşti murisem ?

Ca o lumină

Mi-amintesc rigoarea lacrimei
streină carnea pe oasele mele
zgîlţîite plecările, sosirile umbrei
pe stradă un cîine aproape îngîndurat
dă buzna peste el o frunză
mi-amintesc
omul acela n-a vrut să moară
decît în faţa propriei mări
ca printre verzi felinare
fumul mă cheamă mereu
să-i fiu frate mai mare
un vînt acru smulge
trandafirul ca o lumină ebree
turburînd fereastra muzeului vostru
mă povesteaţi DINCOLO

Chiar acum

Mut dar fără alin
priveşti copacul unui mort
mai zvicneşte ca un cal împuşcat
chiar acum
o frunză a rătăcit imensitatea
lacrima nu mai închide nimic
fugi ?

Unirea — piatră de hotar

Ca un ecou luminos
De limpede frăţească iubire
La Alba Iulia
Se regenera Unirea
Cu Ţara
De-un singe,
De-o piine,
Şi de-un neam !
Dintr-o semeţie de români
Ce altceva putea să crească
Decît o Ţară-n roată românească ?
Unirea, piatră de hotar
Ne este azi
În făurirea măreţelor
Idealuri socialiste,
Nimb de pace
Înscris pe Tricolor
Şi Stemă !...

Teodor Anastasiu

Pămîntul patriei

De zeci de veacuri pe pămîntul sfînt
N-a fost fărîmă de răgaz în timp,
N-a fost o palmă de pămînt
Să nu primească sîngele ca nimb.

De-atunci sînt viile bogate-n rod —
Pămîntul Patriei mustreşte sînge —
Se-aude-n vaduri apa care plînge
Şi-i tulbure la fiecare pod.

A trebuit, mereu, strămoşii să se bată,
Să stea şi-n somn cu mîna pe furcer ;
Să stea cu mintea totdeauna trează,
C-un ochi pîndind la margine de cer.

Au dat tribut din fericirea rară
Şi oasele şi-le-au simţit pe roată.
Murind mulţi pentru această ţară —
Nu renunţară, însă, niciodată.

George Peagu

ivo muncian

Inscripţie la un final de drum

Împăienjeniţi de tăcere
ne-am împărţit căutările
cercînd rezistenţa neştiutului
pînă ce
ne-am aflat pe noi înşine
printre lucruri.

Apoi ne-a fost mai dificil.
Am rămas singuri.

Cîntec

Fiul nostru îşi urcă zîmbetele în flori,
îşi coboară nedumeririle printre stele,
îşi scrutează zarea aflărilor
pornind dinspre noi înspre lume.

Privim rostirea de sine a zborului lin
ivit din pragul iubirii noastre,
zăbovim la marginea visului de copil
şi mai ales, oh, mai ales
dăm naştere unor cuvinte care se vor
certitudini.

De-acum căzuţi în patima împlinirilor,
încotro vom mai merge, iubito ?

Motive cu o căprioară

Lui Nicolae Labiş

1.
Pînă la moarte
căprioara era un animal oarecare.
Un IED i-a descoperit candoarea
şi-un pumn de tandreţe.
Suficient
ca să rămînă între oameni.

2.
Un pahar e plin cu vin
celălalt e gol.
Beau cu tine, frate Labiş.
Nu mi-e sete – beau.
Nu sînt trist – pling.

Stanţe de iubire

„Sînt lucruri din trecut"

G. Bacovia

Să reînvie toamna din poveste,
în faţa ta să fiu iar mut,
să cred că depărtarea-n mine este !
– Sînt lucruri dintr-un vechi trecut.

Să cred că, alergînd prin noapte,
tu mă aştepţi deşi n-ai vrut
şi să muşcăm din fructe coapte !
– Sînt clipe tandre dintr-un vechi trecut.

Să stăm o veşnicie împreună
la margine de vis, în lut
şi să ascultăm cum noaptea sună !
– Sînt copilării dintr-un vechi trecut.

Dar dacă am cuprinde zarea
şi am afla ce n-am ştiut :
cum plînge iarna îngîndurată marea ?
– Sînt numai vorbe dintr-un vechi trecut.

De s-ar putea pe-albastra cale
din săruturi să ne facem scut
şi să nu ne prăvălim în vale ? !
– Sînt doar iluzii dintr-un vechi trecut.

Ci taci, măcar o dată, dragă,
şi fă-mi din îmbrăţişări un scut,
de tine veşnic tu mă leagă !
– Sînt numai nişte vise dintr-un vechi trecut !

O singură dată

Cred că ne naştem o dată
şi iubim numai o dată
şi iubim fierbinte o dată
pentru că sîntem oameni
dintr-o bucată
şi pentru că toate cuvintele mari
se rostesc
o singură dată...

O singură dată
cu voce clară, curată,
precum iubim o dată fată
o singură dată...

O singură dată
privirea spre piscuri cată
şi-apoi luptă să răzbată,
o singură dată...

Cred că ne naştem o dată
şi iubim numai o dată
pentru că toate lucrurile mari
sînt fapte dintr-o bucată
făcute
o singură dată.

Dacă ar

Emilia Modrea era proiectantă. Lucra la o fabrică de maşini grele, unde activitatea depusă de ea, parcă în compensaţie, era considerată corespunzătoare dacă nu lipsea exagerat de mult din atelier. Ceea ce însemna „nu prea mult" puteau explica doar şefii ei direcţi, fiindcă biletele de voie le avizau aceştia, ei fiind şi cei care închideau ochii uşor la exagerat de multele certificate medicale semnate de tot felul de specialişti.

În ultimul timp, deşi era obişnuită să iasă înainte de încheierea programului, uneori chiar în timpul lui, pentru vreo cumpărătură ori pur şi simplu pentru o plimbare, nu-şi părăsise planşeta nici o clipă. Motivul era... şeful ! Noul lor şef ! Atelierul de proiectare era condus, aproximativ de două luni de zile, de inginerul Dan Siretea, venit la ei prin transfer.

Emilia Modrea ar fi beneficiat de regim special din partea oricărui şef. Înaltă, brunetă, cu bust admirabil şi talie subţire, pe care naşterea n-o modificase deloc, Emilia era ceea ce se cheamă o femeie bine. Trăsăturile chipului ei nu erau din vreun catalog, nu aveau prea mult din siguranţa liniei clasice. Cu toate acestea era plăcut, micile neregularităţi părînd să-i dea un farmec suplimentar. Cu adevărat deosebiţi îi erau ochii : mari, uşor migdalaţi, de o culoare, mai exact de o nuanţă la fel de apropiată şi de verdele şi de albastrul întîlnit totuşi atît de des.

La toate acestea se adăuga ţinuta dreaptă, impecabilă, felul în care se îmbrăca — de regulă bluze mulate pe corp, care-i scoteau în relief sînii frumoşi, cordoane late peste mijloc cînd purta fuste ori pantaloni strîmţi, pe picior, cînd venea îmbrăcată sport —, mersul, eleganţa acestuia, firea deschisă, lipsa oricărei infatuări.

În tinereţe făcuse sport, cu rezultate nu chiar de neglijat. Junioară fiind, ajunsese, în mai multe rînduri, pe podiumurile campionatelor naţionale de înot. Cea mai înaltă treaptă fusese a doua. La cincisprezece ani fusese vicecampioană a României.

Dar speranţele puse în ea se spulberară curînd. După această performanţă, care în mod firesc ar fi trebuit să constituie un stimulent pentru pregătirea ei ulterioară, veni neaşteptat declinul ! Noua stare de lucruri fusese sesizată după reluarea antrenamentelor pentru sezonul următor. Cele cîteva săptămîni de pauză competiţională, aduseră în faţa celor doi antrenori ai asociaţiei o altă Emilie. Pînă atunci subţirică şi cam deşirată, cu forme departe de-a fi feminine, cu atît mai puţin ispititoare, băieţoasă,, tunsă întotdeauna scurt, ambiţioasă şi ascultătoare, Emilia îi se prezentă la primul antrenament de după întrerupere schimbată total : unde fusese „lipsă" „apăruse", unde avusese colţuri se rotunjise, sînii începuseră să-i crească, pielea feţei să se aşeze după calapoade noi. Însă dacă toate acestea puteau fi considerate un cîştig — nu atît pentru sportivă cît pentru ea însăşi —, se părea că schimbul se făcuse cu un preţ nu tocmai de neglijat. Constatarea o făcură în primul rînd antrenorii. Emilia era apatică, visătoare, lipsită de ambiţia ei de pînă atunci ! Se pregătea fără nici o tragere de inimă, nu mai avea, deloc, spirit competitiv, înfrîngerile n-o afectau cîtuşi de puţin, pe ea, care pînă nu demult plîngea cînd nu obţinea,

Constantin Niţescu : „Fete din Transilvania"

dacă nu un loc între laureate, măcar un timp mai bun decît cea mai înaltă performanţă a sa.

Pentru că-şi puseseră speranţe prea mari în ea, conducătorii asociaţiei încercară s-o recupereze : i se reduse volumul de antrenamente, apoi i se mărise, discutaseră cu ea, o sancţionaseră, o iertaseră...

Dar totul fu în zadar. Aşa că, în mai puţin de-un an deveni o prezenţă oarecare, din ce în ce mai neglijată de antrenori, pînă cînd, dintr-o zi, n-o mai văzu la bazin nimeni. Din acel moment, de fapt mai demult, cariera ei sportivă încetă cu totul.

Nu se putea spune că nu ştia să folosească efectele produse de prezenţa ei în atitudinea cu care o înconjurau bărbaţii, fie ei colegi de birou, fie, mai ales, şefi. Consecvent, dar fără ostentaţie, nevoind să-şi irite colegele peste nivelul de la care începînd puteau apărea rezerva, distanţa, invidia, mulţumîndu-se cu baremul în jurul căruia exclamaţiile sunau cel mult : „E dată dracului !... Îi învîrte pe degete !... Dar şi are cum, cu un zîmbet dă gata pe oricine !...", Emilia profita de orice slăbiciune alegîndu-şi lucrările cele mai simple, învoindu-se de la serviciu ori de cîte ori era posibil. Ştia, o şi recunoştea, că activitatea ei în întreprindere era „manifestare a simbolismului tîrziu în relaţia dintre om şi muncă", dar nu-şi făcea nici un scrupul. Cînd zicea : împreună avem o medie bună, chiar „peste", fiindcă Octavian întîrzie pe şantier cît pentru doi salariaţi, se elibera de orcie frămîntare.

În ziua aceea avea mai puţină dispoziţie pentru planşă — pentru trasatul acelor linii, care, chiar dacă ajungeau să se contureze într-o imagine agreabilă, nu-i produceau nici o emoţie — decît oricînd.

Era trecut de zece şi n-ar fi putut spune ce făcuse pînă la ora aceea. Îşi băuse cafeaua, fumase, participase la cîteva discuţii, dar nu cu interes deosebit, ci pentru că nu voise să atragă atenţia colegilor asupra stării ei — stins. Dar şi cînd îl aprindem... Sigur, înţeleg, duminica mai ales programul trebuie să semene cu un magazin universal în care fiecare cumpără altceva, dar de aici şi pînă la filmul cu Fred Astaire, acest biciclist fără bicicletă care ţopăie pe pian, e cale lungă. Eu, cel puţin, sînt consternat de programarea unei asemenea melodrame micburgheze de cel mai prost gust cu putinţă la o oră de vîrf, într-o zi de vîrf. Nu se poate, îmi spun, nu este adevărat, cum nici iubirea nu poate fi adevărată între soţi diferiţi. Şi nici măcar nu este prima oară cînd îmi spun asta, am mai avut prilejul să văd şi alte „poveşti" aidoma la telecinemateca ; unde s-or fi găsind, cine îşi pierde timpul căutîndu-le, ce s-o fi urmărind cu siropurile astea kitsch, prelucrate pentru minţile slabe, de ce mai vorbim la „scena şi ecranul" de funcţia educativă a filmului ? Nu ştiu, poate „funcţia educativă" e valabilă numai în cazul filmelor româneşti, ori poate „una vorbim şi alta fumăm", cum îi spunea Arghezi unui poet care proslăvea socialismul cu kent-ul într-o mînă şi whisky-ul în cealaltă ! Poate şi una şi alta. Oricum, dacă ar fi să rezumăm zarzavatul de duminică, am căpia numai amintindu-ne de milionara aceea drăguţă care dansa cu graţie elefantină în braţele lungi ale bunului Fred, ah, doamne ! De cînd sunt milionarii atît de cumsecade şi de generoşi, şi dacă aşa sunt, cum de şi-au cîştigat banii, prin mila publică ? Decît asemenea filme, mai bine deloc sau, şi mai bine, emisiunile bune de pe programul doi să fie trecute pe unu, la aceeaşi oră. Şi toate se întîmplau în aceeaşi duminică în care vedeam un excelent serial „Cervantes", de la 5 la 6, cînd aţipeşte tot omul după meci. Un serial care pare lent, pentru că este profund. Spre exemplificare, reproduc două replici din el: Ea (exasperată) — Nu faci nimic ? El (exasperat) Ba da. Scriu. Exasperarea ei s-a pierdut odată cu ea, a lui l-a creat pe Don Quijote.

Iulian Neacşu

muzică

„Clopotele Alba-Iuliei"

Lucrarea semnată de Nicolae Beloiu, **Clopotele Alba-Iuliei, studii simfonice pentru coarde, alămuri şi percuţie**, programată în simfonicele orchestrei RTV şi ascultată sub bagheta tînărului Cristian Brâncuşi, este o muzică cu evident caracter programatic. Programaticul are aici o mai largă cuprindere de semnificaţii, nelimitîndu-se la o simplă suprapunere a discursului muzical pe o desfăşurare dramatică lineară, uşor de urmărit, cu momente clare şi recognoscibile (ceva în genul muzicii de operă sau balet). Ideea care dă viaţă acestor generoase, frumoase pagini orchestrale este cea, de nobilă substanţă patriotică, a atingerii unui punct culminant, cel al unităţii naţionale a tuturor românilor. Cei doi poli între care se plasează lucrarea sînt momentele festive, glorioase, de împlinire fericită şi firească, de jubilaţie şi generoasă bucurie, momentele reprezentînd în motivaţia lucrării, ziua istorică, 1 Decembrie 1918, celălalt pol constituindu-se dintr-o vastă panoramă muzicală a unui trecut plin de suferinţe şi martirii, de nedreptăţi şi revoltă mocnită. Contrastul este izbitor şi firesc în acelaşi timp. După suferinţă vine bucuria împlinirii unor idealuri de veacuri, bucurie care nu are ceva exagerat, dionisiac, ci este plină de acea maiestate transilvană, de acea linişte conferită de firescul unei rezolvări care nu se putea să nu vină de vreme ce aceasta constituia singura soluţie îndreptăţită moral şi istoric, a unei dorinţe de veacuri a poporului nostru. Din punct de vedere muzical, programatismul este limpede : la început şi la sfîrşit se plasează momentele de exultanţă sonoră, de atmosferă sărbătorească, de tutti orchestral în fortissimo, totul fiind acoperit de sonoritatea impozantă a clopotelor. Ele încadrează o largă suprafaţă muzicală alcătuită din depănări melodice în tonuri întunecate, dureroase şi demne în acelaşi timp, simbolizînd amprenta unei istorii de grele încercări. Izbitoare sînt, în muzică, dramatismele contrastelor ; impresionante sînt, în acelaşi timp, modalităţile componistice de întruchipare a unei idei atît de scumpe fiecărui român — ideea unităţii naţionale. În acelaşi concert, l-am ascultat pe Gabriel Amiras interpretînd **Concertul în La major KV 488 pentru pian şi orchestră** de Mozart. A fost un moment mai puţin izbutit al serii. Nesincronizările între solist şi orchestră, imperfecţiunile sonore ale suflătorilor, timbrul defectuos (pianul studioului RTV lasă de dorit) al instrumentului — toate acestea au umbrit, din cauze minore, caracterul luminos al paginilor mozartiene. Încheierea concertului a reprezentat-o interpretarea unei pagini simfonice de Bizet, **Simfonia I**, lucrare de tinereţe. Este o piesă simplă, luminoasă, plăcut de ascultat, pe care tînărul dirijor Cristian Brâncuşi a rezolvat-o în cele mai potrivite tonuri.

Este locul aici să insistăm asupra acestei tinere personalităţi dirijorale. Mijloacele lui Cristian Brâncuşi sînt complet subordonate unei structuri temperamentale şi intelectuale unde primează, la toate nivelele, sobrietatea. Gesturile sale nu au nimic spectaculos (de aceea, acest tînăr dirijor nu va avea niciodată facil succes de public). Interesante sînt însă motivaţiile interpretărilor sale, de perfect echilibru, de excelentă cunoaştere a partiturii, totul mărturisind o privire de deasupra, care stăpîneşte, în orice moment, complexitatea lucrărilor. Este o atitudine interpretativă specifică unor teoreticieni ai muzicii, ai artei interpretării (Cristian Brâncuşi e, totodată, un interesant compozitor). Chiar dacă ponderaţia gesturilor sale îl handicapează citeodată în contactul cu orchestra, contact care se sprijină pe sugestivitate (trebuind uneori uşor exagerată) a gestului, limpede apare că avem de a face cu un muzician autentic, stăpîn pe meserie, care deja s-a angajat într-o direcţie promiţînd să-i devină proprie şi, cu siguranţă, să convingă.

Viorel Creţu

televiziune

Don Quijote în decembrie

A venit iarna, dar de nins se ninge cînd vrea. Azi e frig, mîine nu e, de zăpadă, ce să mai vorbim. Bieţii de ei, meteorologii de serviciu se schimbă zilnic, altfel ar fi de tot rîsul să apară între minus şi plus acelaşi om, cu acelaşi zîmbet şi cu aceleaşi pronosticuri meteorologice. Nimeni nu e supărat pe nimeni, numai un prieten bun al meu e „tare năcăjit" că nici iarna nu mai e iarnă, poate doar s-o importăm din Grecia, de sub portocali. Şi totuşi... cîţi dintre noi nu preferă, mai ales duminica, să stea în faţa televizorului de dimineaţa pînă seara ? Se ştie doar că duminica este o zi importantă în viaţa noastră, o zi în care avem timp să le facem pe toate, să rîdem, să plîngem, să citim, să gîndim, să ne certăm, să ne împăcăm, să ne uităm şi atîtea altele. Deci duminica, mai mult decît în orice zi, cu excepţia zilei de luni, avem atîta timp, încît ne uităm la televizor chiar şi cînd acesta e

fi fost șoapte...

titus suciu

te scuze în care m-am grăbit să cred, ceea ce m-a liniștit cu adevărat fiind de fapt promisiunea c-avea să vină în simbăta ce urma. A venit ! Dar parcă era altul !... A venit, însă nu s-a atins de mine deloc !... Și a plecat fără să avem nici o explicație, fiindcă mie mi-a fost jenă să deschid o asemenea discuție, iar el a tăcut tot timpul !... Din ziua aceea n-am mai fost eu însămi vreme îndelungată : mîncarea nu-mi aluneca pe gît, somnul mă ocolea, gîndurile mă torturau zi și noapte ! Era oare posibil să se poarte astfel, să mă înșele în așa hal ?...

N-a venit nici la două, nici la trei săptămîni, ci doar cînd se încheia luna. De data aceea, pentru că începusem să-mi dau seama că totul urma să se întîmple ca și data trecută, pe la două noaptea am sărit din pat, am aprins lumina și l-am întrebat fără nici o ezitare ori jenă ce se întîmplase ! Ce mi-a spus, după îndelungi frămîntări, m-a cutremurat !... N-ar fi trebuit să-l cred nici acum, însă de unde să fi știut ce planuri urzea ?... Atunci am luat totul de bun și m-am mulțumit, și l-am consolat. I-am promis că vom merge la medic, nu se putea să fie ceva serios, doar vreo inhibiție temporară, accidentală, și eu mă angajam să-l înțeleg, să-l înconjor de afecțiune... Dar la medic n-am ajuns. El sosea simbăta, și se urca din nou în tren duminica noaptea !... Și venea tot mai rar, și între noi aceeași situație, mereu aceeași, pe fondul scuzelor lui din ce în ce mai jenante, și supărări noi, aproape certuri, pentru că nu accepta să meargă la medic, să rămînă adică într-o lună, ori să vină de vineri, ca să mergem la un specialist... Emilia, fie c-a făcut-o de capul lui, fie c-a fost învățat, a ajuns să obțină exact ceea ce voise ! Începusem, recunosc, să mă îndepărtez de el, să mi-l scot din inimă tot mai mult. Așa că atunci cînd a venit cu propunerea să divorțăm, vestea nu m-a surprins mai deloc. Am protestat, firește, dar fără nici o convingere, lăsînd lucrurile în voia lor. Adică în a lui !...

Divorțul s-a pronunțat ușor, repede, nu fără, sînt convinsă, să nu fi contribuit și el într-un fel oarecare.

La proces s-a purtat frumos. N-a pretins nimic, mi-a lăsat totul mie, el și-a luat doar hainele. Și a plecat !...

Numai că, în ciuda celor ce-mi intraseră de-acum în cap, la cîteva luni s-a căsătorit, cu o colegă de-a sa ! Și de vreo săptămînă e tatăl a doi gemeni !... Ești în stare să înțelegi cum s-a purtat cu mine omul ăsta ?..."

Țigara arsese pînă la filtru, Emilia o privea absentă, continuînd să se gîndească la ale ei.

La un moment dat tresări, se încruntă. Își dădu seama că, de cîteva clipe, întreaga ei atenție era concentrată asupra unei singure întrebări : „Calcă oare și el pe urmele lui ?..."

Amănuntul care declanșase rememorarea și întrebarea era faptul că de opt zile Octavian, venind acasă noaptea tîrziu, nu-l mai ridica pe Florin de lîngă ea ca să-l așeze în pătuțul său, cum făcuse pînă atunci. După ce intra, făcînd cît mai puțin zgomot, stingea becul și se trîntea în camera cealaltă pe divan, dormind singur, în timp ce ea trezită, cu ochii deschiși, privea în tavan neștiind ce să facă !

Se îndreptă, închise fereastra, își duse mîinile la buzunare, apucă apoi spre intrarea în întreprindere cu fișa în mînă. Ca întotdeauna, prinse șantierul greu, doar după ce-l formă de două ori și așteaptă îndelung.

— Cu inginerul Modrea, vă rog.

— Cine sînteți ?

— Soția.

— A, sărut mîna, doamnă. Nu e aici. Îmi pare rău. A plecat de vreo oră. Ba chiar mai bine, de aproape două.

— Unde ?

— La Grup.

— Mulțumesc.

Atîrnă receptorul în suport, rămase cîteva clipe așa, apoi își duse mîinile la buzunare din nou. Nu mai avea fișe, dădea doar peste monede de un leu, de trei, de cinci.

— Nea Tudose, se adresă ea portarului, n-ai să-mi schimbi un leu ? Pentru telefon ?

— Găsim noi. Cum să nu găsim pentru frumoasa noastră doamnă Emilia. Ăăă... Da, iacăt-o !

Grupul răspunse imediat, centrala era liberă. Nu ceru vreun birou oarecare, o întrebă direct pe operatoare, pe Olga, pe cunoscuta Olga, despre care știa și ea cite ceva, dar bineînțeles, nu de la Octavian.

— Bună ziua, sînt Emilia Modrea. Îmi puteți spune dacă soțul meu e cumva pe la dumneavoastră ?

— A fost, dar a plecat.

„Curva asta m-ar minți și dacă ar sta în brațele lui !"

— Știți cumva unde ?

— Cred că la I.R.E....

— Mulțumesc !

Poate la Irena ! bodogăni ea pornită, fixînd receptorul cu gesturi mai repezite, mai energice. La nemțoaica ori unguroaica aia, că nici nu știu ce fel de nume-i ăsta !

Dar cînd se întoarse și apucă spre scări, pe chip nu i se mai putea citi nimic din supărarea ce-o stăpînea.

— Veste bună ,doamnă Emila, a fost o veste plăcută, o însoți bătrînul portar cu bunăvoința-i cunoscută. Dealtfel cine să supere o femeie frumoasă ca dumneavoastră ?

— Nu-ți scapă nimic, nea Tudose, i-o întoarse ea în doi peri, dar fără nici o răutate.

— Nu-i vorba de asta. Dar cine ar avea inima să vă facă vreun rău ?

După ce scăpă de atenția portarului, liniile chipului i se îndreptară din nou. Păsea frumos, elegant, cimentul suna și el parcă altfel decît sub tocurile celorlalte femei, însă liniștea ei era doar aparentă.

Nu mai putea rămîne la serviciu, trebuia să lasă, să plece, să hoinărească pe aiurea doar cu gîndurile ei, altfel s-ar fi trădat față de cei din jur, ceea ce pur și simplu îi repugna.

Cînd intră în atelier, era întrutotul decisă. Dacă n-o făcuse pînă acum, azi va merge la inginer oricît de greu îi venea. „Că tot eu trebuia să fiu prima ! Și-apoi e cazul să-i obișnuiesc și pe Gibon cu «slăbiciunea Mării-Sale» !"

Intră în biroul șefului ei către prînz, cînd prinse un moment în care-l știa singur.

— Domnule inginer, pot să vă cer o mică favoare ?

Dan Siretea era un bărbat impunător, distins, plin de personalitate. Abia depășise patruzeci de ani, și datorită sportului practicat în tinerețe — rugbi — arăta admirabil. Suplu, fără burtă, umeri largi, bust puternic — și toate astea la statura de un metru optzeci și cinci ! Pe deasupra amabil, cauzeur plăcut, ins citit, cu replică promptă.

La fel ca toți ceilalți — mai exact **toate celelalte** ! — din atelierul de proiectare, Emilia nu știa despre nou ei șef mai nimic, nici măcar acum, după două luni de zile. Ceea ce putea spune despre el era rezultatul observațiilor directe. Acestea îi erau în mare parte

Iosif Matias : „Cimpeneasca"

favorabile : bun simț, atenție și respect, înțeleger. Saluta pe oricine fără să țină cont de poziția în schema întreprinderii, nu ridicase tonul la nimeni. Favorabile în mare parte, nu însă în totalitate, fiindcă exista totuși un „ceva" ce te reținea de la efuziuni necontrolate. Cu toate calitățile lui, inginerul Dan Siretea părea distant. Rece. Îi lipsea căldura sufletească, nu reușise să se apropie nimeni prea mult de el.

Acesta era și motivul pentru care nici un subaltern — nici măcar Emilia ! — nu îndrăzniseră să-i solicite vreo invoire pînă în ziua aceea.

— Desigur o favoare măruntă !

Femeia se crispă, ceea ce bărbatul observă imediat. Spre cinstea lui, se amendă singur.

— Vai de mine, cred că v-am iritat. Îmi cer mii de scuze.

— Nu, nu e nimic...

— Dacă e chiar așa, mă bucur. Ziceați că...

— Da, aș dori să mă invoiți. Am o treabă urgentă în oraș și-am venit să vă rog să-mi semnați un bilet de voie. Se poate ?

Gibonul — îl porecliseră așa fiindcă avea perciuni inspicați — o fixă cu ochii săi negri astfel, încît Emilia își pierdu siguranța mai de tot. Norocul ei constă în faptul că inginerul o privi doar cîteva clipe, după care aplecă fruntea și întinse mîna spre un sertar.

— Bine, doamnă Modrea, sigur. Cu plăcere...

„Uf, ce privire de lup are !", răsufla femeia imediat mai ușurată, mai destinsă, ridicîndu-și privirea și purtîndu-și-o prin încăpere de parcă și-ar fi putut reveni cu totul doar așa.

Aspectul acesteia se schimbase mult. Pe vremea vechiului șef , părea un fel de debara, o adevărată magazie. Acum domnea o ordine, chiar eleganță, asemănătoare cu cele din birourile de relații și reclame.

„Are buze frumoase !..." Și investigația continuă, fiindcă inginerul, ocupat cu scrierea datelor pe biletul de voie, îi dădea ocazia să-l privească fără ca ea să se teamă că va fi surprinsă făcînd acest lucru. Obrazul îi era neted, întins, proaspăt ras, buzele senzuale, arcuite plăcut. „Domnule Siretea, ești un bărbat bine ! Și asta ți-o spun eu, Emilia Modrea, care mă pricep și sînt pretențioasă !"

Privirea îi coborî pe umeri, pe piept, apoi pe mîini. Avea palme mari, puternice. Bărbătești, dar îngrijite perfect. Pe neașteptate femeia își simți atenția mobilizată în mod aparte chiar de mîini. Nu distinse nici o urmă. Deci Siretea nu purta verighetă de ani buni. Nimeni nu știa dealtfel dacă era ori nu căsătorit. „Și ce vrei tu, băiatule ? Să te credem văduv ? În criză ?... Ori nu știi că toate cucoanele s-ar da în vînt după tine dacă n-ai fi atît de înghețat ?... Dar le-am liniștit ! Eu sînt cea care le-am liniștit ! Le-am spus că ai o iubită trăznet, cea mai frumoasă femeie din oraș, cu care ești gata-gata să te căsătorești ! Ha-ha-ha, să fi văzut ce mutre au făcut cadînele !..."

— Poftim ! Și încă o dată scuze pentru incidentul de la început. Mie îmi cam place să mă joc cu vorbele, dar dumneavoastră sînteți sensibilă și-a ieșit de fapt o gafă.

— Nu, nu-nu, nu face nimic...

Avea o privire pătrunzătoare, ascuțită, care nu conținea din amabilitatea vorbelor nimic pentru că o sfredelea cu îndrăzneală și persipacitate ce-o intimidau tot mai mult. Se și întîmplă atunci un incident, ce pentru moment o derută. Avea să și-l amintească mai tîrziu, înțelegîndu-i semnificația cu adevărat abia atunci. Cînd întinse mîna să ia biletul, Siretea își retrase brațul mormăind un : „O clipă...", așeză foaia pe birou, scrise ceva pe ea, înmînîndu-i-l doar după aceea.

— Acum e-n regulă. Poftim.

— Mulțumesc.

Dar deși se îndrepta spre ieșire hotărîtă să părăsească încăperea, discuția lor avea să mai continue. Emiliei i se păru că observă pe bilet ceva aparte. Sub iscălitura lui, trecute cu creionul, se găsea un grup de cifre. Puteau reprezenta și o dată calendaristică, cu toate acestea prima presupunere căzu, fiindcă nu corespundea ori cum le-ar fi luat. Împinse ușa la loc și se întoarse spre el.

— Domnule inginer... e ceva ce nu-nțeleg. Cifrele astea existau și înainte ? Le-ați scris dumneavoastră ?...

Ar fi pariat, în clipa aceea ar fi pariat cu oricine că inginerul o urmărise cu privirea de cînd se întoarsese cu spatele la el, așteptînd parcă exact reacția pe care o avu.

— ... Le-am scris eu !... Sper să nu mi-o luați în nume de rău. Am făcut-o pentru cazul în care..

Era în picioare, înalt — un adevărat atlet. Pe chip i se zbătea însă un zîmbet încert, în cutele căruia Emiliei i se păru că cea mai puternică dorință era aceea de-a nu supăra, de-a fi decent și cu bun simț.

— Da ?...

— ... Nu știu cum să vă explic... V-o spun deschis, aș vrea să mă fi înșelat, dar ceva îmi spune că e chiar așa cum am intuit în aceste clipe. Și dacă veți avea nevoie de cineva să vă asculte... Atît doar, să vă ascult...

Sînt situații în care vorbele par stridente oricît de bine alese ar fi, orice ton ai folosi. Tăcerea ce se prelungea li se părea amîndurora potrivită. Emilia înțelese, în fine, gîndul ascuns al inginerului și roși. Exoresia de pe chipul lui Dan Siretea se schimbă și ea. În clipa următare femeia se întoarse și ieși.

După ce închise ușa, rămase o clipă în cadrul ei, părîndu-i-se, în mod ciudat, că simțurile îi stabileau existența unei prezențe străine. Nu a unei persoane, nu a inginerului Siretea, ci a unor... cuvinte. Ar fi fost în stare să jure că, după tăcerea aceea și pînă cînd ieșise, inginerul nu spusese nimic. Cu toate acestea îi stăruiau în auz vorbe pe care le primea așa cum primește un elev de patrusprezece ani mîngîierea unei profesoare frumoase : „... Vă rog să mă iertați... Eu mă gîndesc doar la situația dumneavoastră... Mi se pare că sînteți singură... Singură-singură, și puțin tristă !..."

Se desprinse din ușă doar pentru că se apropia cineva și nu voia să fie surprinsă având pe chip un zîmbet ce-ar fi dat de lucru colegelor ei, făcu cîțiva pași, intră în atelier.

— Fetelor, — pentru cei doi bărbați nu se folosea un apelativ suplimentar ! —, vă spun o veste de v-apucă sughițul !

Văzînd-o că-și stringea planșa, că-și puse halatul în cui, secretul îi se dezvălui imediat. Surpriză, curiozitate, agitație.

— Hei, doar nu vrei să ne faci să credem că l-ai îmblînzit ? !

— Sus, în șir indian, și treceți să vedeți biletul de voie numărul unu ! Azi e pe gratis pentru toată lumea !

— Ha-ha-ha !... Deci l-ai testat și pe ăsta !

— Cum a mers ?

— Perfect. A-nchis ochii și-ntins deștul imediat ! Cred că-i băiat bun ! Pe mîine, la ora aceea groaznică ! Dar să aduceți reviste ceva mai noi ! Pa la toată lumea ! Paa !

Pînă-n centru luă tramvaiul. Se urcă în vagonul doi, ca de obicei, rămînînd pe platforma din spate pentru că-i plăcea ciudatul spectacol al apariției continue a șinelor lucitoare de undeva de sub ea, parcă dintr-un marsupiu nemărginit al vehiculului.

Gîndurile... Starea ei era alta decît cea din timpul în care-și amintise de întoarcerile tîrzii ale lui Octavian, de pînda din fiecare noapte a ultimei săptămîni. În memorie îi pulsau doar un grup de cuvinte. Doar două trei propoziții, spuse și-acelea pe jumătate. „... Mi-au rămas în memorie, și mă obsedează, cum ne obsedează uneori o melodie care ne place din vreun film !..."

Într-o stație, din cauza unei frîne bruște, se dezechilibră, ceea ce i se întîmplă și-altui călător, total nepregătit, și care, pentru că alunecă în ea, îi ceru scuze. Ea-l privi fără nici un repros, în treacăt, răspunzîndu-i printr-un zîmbet liniștitor. Dar după un timp își zise totuși ceva :

„... Ar fi putut pune căldură mai multă, mai mult suflet în ceea ce-a spus !..."

Nu se referea însă la vorbele cetățeanului din tramvai, ci la cele ale lui Siretea.

„... Dacă ar fi sunat altfel, frumosule !...", își continuă ea meditația, avînd pe chip o nostalgie caldă, totuși tristă. „...Dacă n-ar fi fost scuze, ci șoapte... Da-da, dacă ar fi fost șoapte, murmure abia înginate !..."

CONDICA ÎN VERSURI de Ion Gheorghe

Acestea sînt poeme cu cel puțin trei martori. După **Joaca jocului** venind, neapărat după **joaca jocului**, noua carte de poeme CONDICA ÎN VERSURI, de-acum există și năzuiește să profite de trei experiențe, în parte părăsite, ale poeziei românilor :

1. Exactitatea reportericească, neîndeminarea simulată și bătutul de bunăvoie al cuiului în bocanc, să șchioape mutul — să rîdă ulița cu Zilot Românul.

2. Poemul faptului divers și-al cronicii de ultimă oră, ca pe tejgheaua revistei **Unu**, ateu, însă nu fără nici un dumnezeu, cu multă fizică și destulă metafizică.

3. Poezia **faptului de viață**, cel de-a stat călare pe el proletcultismul anilor '50 cu ochii la decorații și cite trei Premii de Stat, de ne-a rămas nouă cenușa-n ochi și praful de pe tobă.

În **Condica în versuri** noi credem că poezia nu-i altceva decît o situație a luminii de zi cu zi, că faptele oamenilor sînt rodul, pe cît deliberat pe-atît de inspirat, al lucrărilor celei mai mari stele de lîngă noi — Soarele.

Pentru fiecare poet se petrece pe lume cîte-un anume fapt, la care el să fie de față cu trezie și chemare în fiecare zi.

În cazul că astăzi a-ntîrziat c-o secundă de măsură, și vederea faptului nu-l ajunse, poetul să umble, s-asculte printre oameni și-l va afla într-alt loc și-ntr-alt timp.

Poezia nici nu-i altceva decît viața luminii Soarelui din punctul de intersecție a timpului și locului cu un om ce s-a adeverit Eminescu, și cu altul aflat Arghezi și cu altul dovedit Blaga.

Vom mai arăta pe parcursul **Condicii** fapte de viață după chipul și-asemănarea poeziei românești de pînă la această oră, și tot felul de vieți, o dată pe săptămînă, o dată la lună sau o dată pe an, în stilul poetului cutare și cutare — ceea ce ne-a dus la concluzia că faptele și împrejurările vieții rezidă ca o concluzie a lipsei sau prezenței omului la **fața locului.**

Am vrea, de aceea, să punem într-un ochi de geam al revistei **Luceafărul,** în fiecare săptămînă, cîte-un semn din viața românilor.

Hronicul ticăloșilor

Cum și-au scris numele și anii pe tot peretele,
Cu oțelul cuțitelor, cu baionetele :
+ Filzek Ian,
Asupra luminii ce este cînd vin lumile din noian —
A fost spițer,
Negustor de praf și pulbere de corn de rinocer ;
Cum și-au scris numele și anii pe tot peretele
Cu oțelul cuțitelor, cu baionetele ;
Ca pe-o hîrșie de lup și-au pus pe tot văzduhul
Numele lor întru sărăcia cea cu duhul :
+ J. Herzig,
În chiar luminile răsăritului cel dintîi ca floarea de piersic
A fost cadet austriac,
Viță a poporului cel mai cel mai peste veac,
De și-au scris numele și anii pe tot peretele
Cu oțelul cuțitelor și-al baionetelor.
+ A. Seliger,
Și-a tatuat cum îl chemase pe chiar mîna ce-așeza stelele-n cer :
De meserie negustor de fringhii și hamuri
Din spița neamului crăiesc mai peste neam decît o mie de neamuri...
+ E. Tilih,
S-a pus asupra lui Adam cel scris în scară de-acrostih ;
Contopist în cancelaria de garnizoană,
Al Mariei Tereza regina iapă-amazoană ;
Cum și-au scris numele și anii pe tot peretele
Cu oțelul cuțitelor, cu baionetele.
+ Olga Steiner — pe pulpa Evei s-a pus cu agrafa
Dinspre Ana spre Caiafa,
Însă pe lume era patroană de han la răscruce
În solda armiilor colmuce.
+ Carolina Emilia Fizek — s-a scris pe Pomul din rai,
Pe cînd nu dăduse de fundul sacului cu mălai ;
Comersantă cu fructe, ținînd pensiuni
Pentru ofițerii împărătesei cei văduvi și bătrîni
+ Anelie Fribovski
S-a ascuns cu numele pe umărul lui scaraoschi :
Ținea la Cernăuți prăvălie cu primeneli și cămăși
Pentru ofițerii Austriei, pururea glorioși
+ Albert Koshanowski și Karolina Koshanowski — și-au pus numele-n cununi voievodale
În chiar unghiul ușii Casei tale ;
Făceau pe lumea asta,
Pe bărbatul și pe nevasta,
Umplînd cu-ale lor monograme
Mătăsurile cele de dedesupt ale marelor dame.
+ Adolf Bucher — s-a scris în preajma palmei
celeia ce ridică două păpuși,
În chiar slava sfintei uși ;
+ Matilde și numai Matilde !
Să fie pildă între pilde :
Între lancie și trestia cu spic,
Precum se-arată sămînța oricărui venetic —
Cu oțelul cuțitelor, cu baionetele
Și-au scris numele și anii pe tot peretele.
+ Adam Grün și Blum —
S-au trecut pe scoarța Scripturii, ca la ei în album ;
Anticari, patroni de magazine de papetărie,
Mișcînd capital în bilete de loterie.
+ Beuka Titus și Max Klar —
Au stricat cu ticăloasele lor nume, mătăsea arhanghelilor, pînă la var ;
Negustori de ciment — proprietari de fabrici de cărămizi,
Omizi ale pădurilor Moldovei cea de brazi și molizi.
+ Wierzbianski Klauser și Ludwig Klauser, și-alți Klauseri vre-o șapte —
S-au pus asupra crinului bunei-vestiri, ca fluturii de noapte ;
Negustori de tot felul de cămuri și-ntreprinderi varii ;
Sub steagul Austriei cea prinsă-n grajd cu armăsarii —
Și-au scris numele și anii pe tot peretele
Cu oțelul cuțitelor, cu baionetele.
+ Eusebius Zaharoski, Leopold de Rappe Parogewicz,
ar fi conți —
Dar tare bonți.
+ Joseph Pjetschmaka —
Pare să-l fi fătat vaca,
Negustor de finuri și hoț de țară,
De s-a scris într-acel staul cu pruncul de odinioară.
+ Emma Uhrmann — modistă și mai mare peste vivandiere —
De s-au scris soldaților Gheorghe și Dumitru pe jambiere.
S-au pus acestea numele și anii pe tot peretele
Cu oțelul cuțitelor, cu baionetele,
Iară sub toată viața Maicii Domnului, în Acatist,
Stă acesta ticălos, al timpului cel de rușine și prea trist :
+ „Blanc Albert etudiant en droit, le 15 mai 1938"
Carele o fi crăpat ca un ou copt,
Cum și-au scris numele și anii pe tot peretele
Cu oțelul cuțitelor, cu baionetele —
Într-acească cronică mult ticăloasă,
Pe-a Unuia Domn Dumnezeul românilor, sfîntă casă —
Cea pururea Moldoviță —
De către ocupantul vremelnic, stinge-l-ar dumnezeu spița !
De-atunci și-acum și-n vecii veacului.
Tuturor dușmanilor țării dă-le, Doamne, pedeapsa ce i-ai pus austriacului —
Că el se crede cult și-n valțuri de Straus
Lăsîndu-și numele-n pridvor în naos și-n pronaos.
Și pînă la tine-n altar intrat-au pe cal
Fiii poporului cel muzical —
Cum și-au scris ei numele și anii pe tot peretele,
Cu oțelul cuțitelor, cu baionetele.

Rememorări la Alba Iulia

Intrăm în cetate / pe sub porți brumate de stele / și totul e alb, / alb, alb, alb / ca-ntr-o sărbătoare a crinilor / aici, la Alba Iulia, / în inima ținutului transilvan... / Voci din adînc / răzbat prin omături de veacuri, / furcile, coasele / sparg norii holbați / ca niște balauri imperiali / peste satele cu biserici de lemn, / roți dințate zuruie / peste răsculatele obcine, / sîngele curge din stampe / înroșind codrii, holdele / alinate cu lacrimi și dureri... / Și peste toate, înalt, / strigătul acela-n decembre / ca un clopot-chemare, / ca un verdict al istoriei / de unire-n vecie cu Țara !....

Și ninge, / ninge peste sufletele noastre / cu alb / — alb de statui și visare — / ca-ntr-o sărbătoare a crinilor / aici, la Alba Iulia, / de unde reîntrupatul Mihai / ține sub veghe ecvestră Cetatea....

Statornică iubire

Să iubim Transilvania, / tărîmul acesta de mit și baladă, / ca pe lumina ochilor noștri / cu care privim adînc, în istorie. / Să iubim Transilvania / cea zisă și-Ardeal, / meleagul în care ard dealuri de dor, / păduri și cîmpii roditoare / legate prin vraja dulcelui grai / și-a simțirii...

Transilvania : / nume latin — și astfel vădit / profund românesc, / cînd rostești / silabele își deschid ferestrele largi / către zările timpului de început / cu Decebal și Traian...

Transilvania : / adică ținutul de dincolo, de peste colinele silvane / ale Munteniei / și de peste munții și codrii merei / ai Moldovei, / nume venind, răsărind, așadar, / dinspre partea noastră de soare, / niciodată / dinspre vintoasele pustelor....

Glorie ție în veci, Transilvanie, / ram ce nu ți-ai uitat nicicînd rădăcina, / arcuindu-te mereu în lumină / către falnicul trunchi strămoșesc...

Te iubim, te iubim, Transilvanie, / cu tot ce-nseamnă frămîntatu-ți plai / în care flamura ideii și a luptei / a fluturat înalt pe metereze, / Te iubim, te iubim o, mîndră Transilvanie / ca pe lumina ochilor noștri / cu care privim adînc în istorie / și-n sufletul ursit cu veșnicie / al neamului...

În stema

Transilvanie, / pămînt rezemat pe lujeri de flori, / tu, care-nchizi în adîncurile tale / osuarele vitejilor daci, / tărîm de istorii / peste care tronează în jilțu-i de foc / împăratul țăranilor — Doja, / bintuit de roata torturii / pe care nu se va zvînta niciodată / singele crăișorului Horia, / meleag luminat de aurul stelelor / în care răsună, ca o doină de veacuri / fluierul îndurerat al Iancului...

Transilvanie, Transilvanie, / plai cu numele încrustat în cremenea munților, / îmbibat de mireasmele codrilor / și de-aromele dulci ale pîinii, / trup din trupul sfînt al Țării-Mume / lîngă inima căreia ți-ai adunat / dorul și visele, pe vecie...

Transilvanie, o dulce Transilvanie, / chipul tău glorios strălucește / ca o rază vrăjită de soare / în stema peste timp înălțată a Patriei...

Ion Segărceanu

plastică

O frescă a unității neamului

Un muzeu imaginar al unei vesnice vii conștiințe a unității de cuget și simțire, iată cum am caracteriza generoasa manifestare expozițională de la Dalles pe care artele plastice române au dedicat-o sărbătorii Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918. O mărturie ce cumulează deopotrivă ardența unei pilduitoare lecții de militantism patriotic și dovezile de cutezătoare inspirație artistică a cîteva generații de artiști, ce închid într-un solidar gest de dăruire acolada unui veac și jumătate de istorie. Ceea ce ni se oferă cu acest omagial prilej nu este enunțul complezent al unui act cultural festivist. Dimpotrivă, această notă facilă a fost evitată grație unui substanțial efort de subordonare a materialului expus unor idei călăuzitoare. Idei ce nu-s altceva decît imboldurile ce au animat în tot acest răstimp simțirea și elanurile creatoare a sute de minuitori ai dăltii și penelului de pe aceste meleaguri. Sînt ideile scumpe ale întregii noastre spiritualități, în jurul cărora s-au împlinit marile opere ale acestui popor, așa cum și Iorga le citise cîndva drept „file din cartea ființei neamului".

Firește, multe din aceste file nu au putut fi cuprinse în această cronică ilustrată, ce și-a propus să adevereasă că perenitatea crezurilor de unitate, demnitate și libertate națională și socială, ce au pecetluit peste vreme destinul oamenilor și pămînturilor acestea. Probabil că organizatorii au mizat și pe micile altare interioare cu care fiecare privitor intră în dialog cu memoria, deci cu însăși seva devenirii noastre. Altare din care nu lipsesc, nu au cum să lipsească, „Bălcescu" lui Ion Negulici, „Avram Iancu" al lui Iscovescu, „Deșteptarea României" a lui Tattarescu și atîtea altele, multe purtînd scumpa pecete a anonimatului și intrate precum baladele în folclorul pururea viu. Importantă este suprema împlinire a idealului demnității și unității naționale, ce are vestigii dăinuitoare și în această arie de manifestare a spiritualității noastre. Mai mult chiar, a unei conștiințe de sine și de adevărurile istoriei, ce de atîtea ori au fost smulse cu preț de viață și de moarte de sub agresivele obrocuri ale întunericului. Tocmai de aceea, nu lipsesc, nu trebuiau să lipsească din expoziție lucrări de o tragică măreție a înțelesurilor, precum „Morții de la Cașin", de exemplu, a lui St. Dimitrescu sau lucrările lui Ressu, Jalea, Ciupe, Luchian, Băncilă. De la corifeii pictori pașoptiști, trecînd prin „jurnalele de front" ale lui Grigorescu și Henția, pînă la lucrările ce atestă ardența și permanența sentimentelor de unitate în jurul idealurilor de propășire a țării și poporului român pe frînturile construcției socialiste, artele plastice din România și-au demonstrat deplin nu calitatea de martori, ci pe aceea de părtași conștienți și militanți la înfăptuirea măreților cauze ale națiunii. O implicare netă a dat conținut dens și viguros unui demers creator, ce nu conținește nici azi. Dovadă stau acele segmente din expoziție, ce conturează o istorie nouă, ce încă se făurește și la a cărei strălucită întemeiere stau chezășie și măiestrele semnături ale artiștilor contemporani. O diversitate de stiluri și soluții plastice, de la portrete monumentale la alegorii, de la compoziții simbolice la metafore sublimate în formă ori culoare, lucrate în tehnicile cele mai felurite, compun o emoționantă și convingătoare frescă a unui sentiment atotcuprinzător : acela al indestructibilei noastre ființe naționale. Așa cum artele plastice ne-o restituie astăzi, atît de bogată în conținut și de limpede rostită, lecția de istorie și de dăruire artistică ce ni se oferă capătă ea însăși virtuțile unei opere hărăzită eternității.

Corneliu Antim

Mitologia obiectului

Este sintagma propusă de **Valentin Ciucă** în densul eseu introductiv al albumului de artă **Constantin D. Stahi** (1844—1920), artist plastic din spațiul moldav, singular prin asumarea cu o neobișnuită consecvență a unui program estetic, de la un punct deliberat anacronic, ce a deconcertat chiar și contemporanii, fiind sancționat ca atare și de posteritatea critică.

Evident este aceasta o formulă mai adecvată decît cele uzitate anterior cu intenție minimalizatoare : „Stahi — pictor al imitației" ori „Stahi — pictor academic" și care nu luau în considerare tocmai polivalența fertilă a poeticelor **mimesis**-ului, de-a lungul veacurilor, adevărate metafore epistemologice ale unor mereu diferite „forme mentis".

Autentică a fost însă — și mai presus de orice îndoială — vocația picturală a lui C.D. Stahi și este meritul integral al lui Valentin Ciucă de a fi relevat, înlăturînd treptat, ca un veritabil paleograf, straturile dense de prejudecăți, prospețimea originară a palimpsestului. Această primă monografie ca atare în marginea unui prolific pictor se constituie într-un act de necesară restituire, justificată prin caracterul unitar al operei stahiene, prin **écart**-ul expresiv în privința naturilor statice, o tehnicitate ce poate fi revendicată de realismul iluzoriu ca și prin pregnanța gravurii de interpretare, toate acestea subsumate, cum souneam, unui program estetic care, chiar lipsit de acele elanuri novatoare, semn îndubitabil al marilor creatori, nu a fost decît cel potrivit unei structuri intelectuale clasice, atît de proprie academiștilor, dar nu mai puțin de o deconcertantă vitalitate.

Nu trebuie să se înțeleagă că afirmînd existența unor caracteristici în stare să incite și astăzi o anume receptare estetică, Valentin Ciucă ar fi supralicitat obiectul propriei investigații, judecățile sale de valoare pledînd — e drept — pentru o redeșteptare a interesului pentru acest pictor fără a exagera însă cu nimic plasarea lui valorică în contextul artei românești de la sfîrșitul secolului trecut.

Parcurgînd monografia de față se conturează în fond imaginea unui **pictor artifex**, a cărui devenire interioară, contrar tuturor premiselor, devine captivantă datorită abilității criticului care a știut să întrevadă și să redea dramatismul unei existențe artistice neocolite de tensiuni opționale, dar consecventă sieși în pofida situării trepidante într-un soi de asincronism ce devenea tot mai accentuat cu trecerea vremii. Comentariul practică, de o manieră precis conturată, o analiză concentrică vizînd exhaustivitatea. Concordanțele dintre existența biografică și devenirea creatorului duc la formulări valorice revelatoare.

Referințele de sorginte autohtonă, o poetică winckelmaniană asimilată organic, structural în perioada studiilor münchenene, precedența imitației de gradul al II-lea față de **plein-air**-ism, portretistica minuțios elaborată, simbioza surprinzătoare dintre academism și realism, expresivitatea naturilor statice în acord cu un scenariu grafic subsumat unei retorici aluzive, o valoroasă serie de gravuri de interpretare, iată doar cîteva din constantele interesante ale unei personalități artistice explorate cu sagacitate și temperament de un critic ce nu și-a precupețit deloc vocația analitică, voluptatea evocatoare și rigoarea axiologică. Albumul **Constantin D. Stahi**, editat de **Meridiane** — o necesară reevaluare a unui academist, săvîrșită de un talentat comentator de structură barocă.

Marius Alexianu

AL. OPREA

Cu stele căzînd

S-a stins, fulgerat parcă de ninsori absurde, criticul Alexandru Oprea, om lîngă care-am trăit năvalnic anii frumoşi, ai tinereţii şi lîngă care-am pătimit, ameţiţi de Dunărea de la Brăila, în dragostea pentru Panait Istrati. Am pierdut, în acest decembrie muşcat de geruri şi bîntuit de zăpezi, un prieten din pragul casei, din inima cîmpiei şi din nopţile tulburate de poveşti ale Bucureştilor. Un brad plînge în munţii Bucegi, mai sus de castelele fermecate şi scrise în bob de perlă ale Sinaiei şi de pe o cărare umblată de sănii, pe unde ne plăcea să batem în coarda timpului cu pasul întins, plînge o tufă de ienupăr verde şi se zbate-n vîntul serii cintec de jale-nginată cu stele căzînd. Iar trei mesteceni dintr-un pîlc pe care Oprea îi visa dogorînd de basme în jurul teiului lui Mihai Eminescu îşi frîng crengile şi leapădă lacrimi de chihlimbar peste mormîntul în care cel ce-i iubea s-a închis cu taine albastre, cu dorul lui nemărginit pentru oameni şi cu o luntre de gînduri luminoase pe care vroia să le semene în Cîmpina română, în aromele pelinului, în valul Dunării, în luceafărul adîncind Marea, la Constanţa. Moartea lui mi se pare de vreme rea şi de blestem şi a semănat în mine furtuni de desnădejde, ruperi triste, întoarceri dureroase în spaimele timpului. Încere, din clipa cînd l-am pierdut, un strigăt silnic şi sentimentul de dezmoştenit al unui duh straniu, credinţă că pămîntul s-a mai scurtat încă o dată la amîndouă capetele şi oboseala adîncită de prevestirea unei păduri avînd parte de mult prea multă noapte şi prea puţine răsărituri. Alexandru Oprea a fost un rîu cu malurile în sărbătoare, un om al speranţei încorporată în literă. Plecînd de lîngă noi atît de devreme, el ne-a lăsat umbra unui suris vrăjit, ca să ne însoţească paşii şi, pe deasupra a toate, durerea neagră că am fi putut urca munţii împreună, iar apoi am fi coborît în văile dulci ale ţării ca să sărutăm grîul cu inima şi să cîntăm balade ale nemuririi.

Hîrtia tremură şi creionul îmi arde palma. Ce dureros e locul gol din prag, acum cînd se răstoarnă-n lume serile colindelor.

Fănuş Neagu

Oglinda de rouă

era un bărbat frumos şi senin, ascunzînd ţărăneşte o patimă mistuitoare şi avea vocaţia săpătorilor de fîntîni, vestiţi în lumea olteţului vîlcean dinspre cîmpie, în stare să sape fără nici o răsplată pentru un izvor bun şi aflîndu-l să se mulţumească şi numai cu mulţumirea celor arşi de sete.

În ochiul celei mai frumoase fîntîni pe care a zidit-o, el s-a zbătut să prindă licărul de argint al Luceafărului şi de acum înainte acesta va fi legat şi de numele lui.

E oare de închipuit să părăseşti lumea tînăr şi frumos şi senin înainte de a apuca să te bucuri şi tu, într-o clipă de linişte din neliniştea care te-a ţinut viu, de o gură de apă binemeritată, măcar dintr-una din fîntînile zidite de tine ?!

Ce ne rămîne nouă, mereu însetaţilor, decît să zidim înainte ce mai avea el de zidit şi să nu uităm, astîmpărîndu-ne setea, că în oglinda de rouă a uneia din fîntînile pe care le-a ctitorit chipul lui senin şi frumos va rămîne pururea tînăr ? ! Cît de nefericit de mult i se potriveşc, azi, aceste sublime versuri :

Nu credeam să-nvăţ a muri vreodată;
Pururi tînăr, înfăşurat în manta-mi,
Ochii mei înălţam visători la steaua,
Singurătăţii,

Dinu Săraru

Drum de ctitor

există oameni cu înzestrări deosebite care înţeleg din tinereţe că trebuie să-şi închine viaţa darului ce li s-a încredinţat să ridice opere de artă, construcţii, să descopere ceva nou în firea lumii. Îi admirăm, le recunoaştem geniul, învăţăm de la ei, dar în adîncul inimii noastre ştim că ei au fost dăruiţi pentru aceasta, au avut din ce au avut substanţa la îndemînă în care să-şi plăsmuiască lucrarea. Aceştia nu şi-au făcut decît datoria faţă de talentul încredinţat care i-a bucurat şi crescut şi pe care l-au sporit prin opere întru folosinţa celorlalţi.

Dar există alţii care se descoperă pe ei înşişi nu prin darul deosebit cu care ar fi fost înzestraţi, ci prin slujirea darului altora, prin apropierea de focul mistuitor al altora. Ei nu se socot vrednici să desfacă încălţămintea celor dăruiţi cu adevărat în admiraţia şi slujirea lor, în profundul lo rrespect faţă de geniul şi darul şi lucrarea altora. Ei au o anume tinereţe netrecătoare, o copilărie a lor, un dor neistovit de a păstra legătura cu cei dăruiţi de a fi în preajma lor, de a fi cu briul încins ori de cîte ori este sărbătoarea celorlalţi, a celor dăruiţi, ei fiind acele aripi de legătură care prin zborul lor cîntător neîntrerupt ca fiinţele nevăzute leagă cer de pămînt. Un asemenea om ce s-a pus în slujirea altora, a geniilor neamului nostru, a culturii noastre naţionale dar şi a valorilor universale este Alexandru Oprea. Spun este pentru că aşa ceva nu moare niciodată.

După anii săi de studii şi-a închinat, întors acasă ca toţi cei profunzi şi slujitori, ani din viaţă pentru a-l aduce vederii noastre, pe unul din cei mai dăruiţi dar care avea nevoie de arderea altora în jurul său pentru a fi readus la lumină ; a fost acesta Panait Istrati pe care l-a editat şi comentat şi l-a adus în atenţia culturii noastre ce o reprezintă.

Aici, la Muzeul Literaturii însă, Alexandru Oprea şi-a pus tot sufletul său. Aici i-a cinstit şi arătat sutelor şi miilor de tineri şi mai virstnici ce s-au perindat cu anii prin această sală pe toţi clasicii noştri prin care i-au cunoscut dacă erau încă în viaţă sau prin cei devotaţi ai lor exegeţi.

Aici, în fruntea unui colectiv de hărnicie şi devotament care este opera lui, au reluat ediţia neterminată a lui Eminescu dusă o vreme de Perpessicius pe umerele sale.

Dar acest muzeu nu a rămas între aceşti pereţi. Alexandru Oprea an de an pleca în vetre de spiritualitate românească la izvoarele culturii româneşti în Ţara Vrancei, la izvoarele păstoritului românesc, la oierii din Ţara Munteniei sau în Maramureşul pe care el l-a legat trainic de muzeul de literatură.

Căci Alexandru Oprea avea darul de a-şi apropria oameni, de-a le recunoaşte focul interior, de a se bucura de inima lor sinceră şi bună întru cinstirea valorilor personalităţilor naţionale şi universale.

Pe lîngă valori clasice, scriitori şi istorici literari venerabili, am fost chemaţi şi noi, cei mai tineri să vă auzim şi să ne cuprindeţi în sufletul Dumneavoastră şi pe noi. Am fost şi eu onorat de atîtea ori să vorbesc, să cînt aici cu lacrimi de bucurie asupra lui Eminescu sau Goga, Labiş sau Holderlin, Pârvan sau Onisifor Ghibu.

Nu numai că a deschis un drum, dar l-a şi bătut îndelung, l-a întemeiat, a ctitorit tainic prin viaţa ta care, iată, s-a aşezat ca o jertfă la temelia acestui sanctuar al cuvîntului românesc.

Ori de cîte ori vom deschide cartea sfîntă a acestei zidiri vom da peste imaginea sa de tînăr frumos, cu păr eminescian, înlăcrimat, tăcut şi rămas între noi.

Ioan Alexandru

Arheologul

arheologia literară — iată un domeniu vast. Aici s-a impus Al. Oprea. Totdeauna m-am gîndit, arheologia literară cu precădere este un domeniu vast, interesant dar sterp. Aşa mi-am spus. Pentru Al. Oprea a fost însă instrumentul de perfectibilitate al operei, a fost muzeul însuşi, a fost mijlocul de a determina pînă şi intenţia literară care nu de puţine ori a ajuns la realizare, a întregit opera, scriitorul. Meditînd astăzi la cite a reuşit să facă Al. Oprea, am înţeles că arheologia literară este revelaţie. Al. Oprea a munci mult, şi acum, cînd inima lui a încetat să bată, regret profund nu numai omul, nu numai pe fostul coleg, din redacţia „Luceafărului", ci şi faptul că bărbatul acesta harnic, inteligent şi talentat nu va mai da la iveală lucrările de valoare pe care le aşteptam cu toţii. Cum însă pentru Al. Oprea fenomenul literar a însemnat valorificarea operei literare, îi admirăm deopotrivă şi munca şi rodul muncii sale. Pentru valorificarea moştenirii literare avea toate darurile necesare. Din această cauză, poate, a făcut deliberat arheologie literară. Colecţionar avid de manuscrise, a îmbogăţit fără preget Muzeul literelor româneti. Mă gîndesc acum, scriind aceste rînduri, că firul vieţii lui Al. Oprea s-a rupt şi că acest tragic sfîrşit a rupt firul unei opere de mari şi adînci semnificaţii. Al. Oprea nu a făcut doar simple constatări autentice, crezînd că face istorie literară, adnotînd scrierile, ci a făcut, cum am spus, arheologie, adică revelaţie. Arheologia a reprezentat pentru el muzeul dar şi o epocă din viaţa umanităţii româneşti. Sau, dacă vreţi, o perioadă din viaţa unui scriitor. Întru arheologie, nu a obosit niciodată, şi aşa, neostenit, îl vom păstra în sufletele noastre. Alexandru Oprea m-a făcut să înţeleg că acest vast teritoriu al culturii, arheologia literară, este fecund. Aşa spun acum.

Romulus Zaharia

Preţul Eminescu

Veştile rele se abat asupra noastră năpraznic, asemenea furtunii peste pădurile înspăimîntate de nouri. La un ceas cînd lumina abia statornicită de cîteva ore, urca, drept, deasupra unei dimineţi de linişte, ziua de 5 decembrie 1983 a trimis, fulgerător, înspre noi, vestea morţii lui Alexandru Oprea. Şi inimile noastre şi-au coborît steagurile în bernă. Noi, studenţii Domniei sale, ne aflam în acel ceas cu limbile înghemţate, în sala de cursuri de la etajul VI, unde profesorul îşi purtase blîndeţea privirii peste ochii noştri care sorbeau darul de lumină venind din ochii lui, cînd vorbea despre Eminescu, Sadoveanu, Rebreanu, Panait Istrati. Şi cînd vorbea, se aprindeau cuvintele pe buzele sale în purpură de garoafe. Se statornicise un fel de legătură între privirile profesorului şi ochii noştri, în sensul că atunci cînd luminile lor mari se deschideau în faţa noastră, parcă priveam în Muzeul Literaturii Române, acolo unde şezusem şi plînsem, adeseori, invitaţi de dascălul nostru atît de preţuit, dascălul care era pe măsura criticului şi a istoricului. Acum, criticul şi istoricul literar a devenit el însuşi portret de muzeu în galeriile acestui Pantheon al Culturii, pe care l-a slujit cu viaţă şi operă.

★

Tragic Destin al, Doamne Eminescule, pînă şi în posteritate ! Pentru ca Opera Ta să fie redată în toată dimensiunea Spiritului în care a fost zidită, culturii naţionale, au plătit atîţia. Preţul Eminescu este imens pentru Cultura Română. Acest preţ de spirit nu poate fi plătit decît cu jertfă de spirit. Dacă Perpessicius şi, de acum, Alexandru Oprea, nu şi-au putut vedea realizat visul cu ochii, eu cred că generaţia mea, a tinerilor condeieri şi cărturari, care abia se ridică, va vi beneficiara ediţiei complete EMINESCU.

Ion Mânzală
student, Facultatea de ziaristică

Legămînt de generaţie

Urmare din pag. 1

În această luptă, Alexandru Oprea a avut mari maeştri, a beneficiat de erupţia unui adevărat curent regenerator, cu care el, şi alţii ca el, s-a identificat, dar a fost cel mai tenace, cel mai hotărît şi cel mai eficient în această bătălie ale cărei roade se văd, încununează azi şi fruntea lui. A fost un militant dintr-o generaţie pe care o defineşte militantismul.

Vorbind de tradiţie, invocîndu-l pe G. Călinescu, pe care l-a avut ca model ideal, pe Perpessicius, pe care l-a avut mentor şi maestru, aproape ceas de ceas, pînă la stingere, trebuie spus că Alexandru Oprea s-a împlinit într-o clipă norocoasă, într-un moment hotărîtor al bătăliei, cînd era imperios necesar ca tradiţia să devină instituţie, să acţioneze din nou asupra conştiinţelor cu autoritatea şi eficienţa instituţiei. Astfel a fost gîndit rostul Muzeului literaturii române, fondat de Perpessicius, astfel s-a împlinit strălucit acest rost prin Alexandru Oprea. Şi acum noutatea, care se datorează exclusiv lui Alexandru Oprea : tradiţia a devenit la Muzeul literaturii române, factor transformator, pirghie în constituirea unor noi conştiinţe literare — şi chiar a unei noi vieţi literare — în care să se înfrăţească toate generaţiile vii, dar şi cei vii cu cei dispăruţi, cei de aici cu cei de dincolo, sub semnul datoriei faţă de această cultură, de acest neam. Concepută astfel, trăită astfel, tradiţia şi-a restaurat rolul major. A fost vorba despre un program, iniţial nemărturisit, apoi pe deplin răspicat, conform cărula trebuia scoasă la lumină nu numai faţa nevăzută a culturii române, scufundată cîndva fără drept de apel, dar şi faţa ei adevărată.

În acest sens, şi după un asemenea program, au funcţionat rotondele muzeului, animate de spiritul lui Şerban Cioculescu, propulsate de vigoarea, tactul şi orizontul constructiv al lui Alexandru Oprea, care a ambiţionat o cuprindere şi globală şi de adîncime a literaturii române, de la cele mai îndepărtate epoci şi de la cele mai înalte piscuri pînă azi. În acest sens a funcţionat climatul de dezbatere, sincer, cald, pasionat, comprehensiv, prietenesc unde afluenţa publicului, sentimentul public că Muzeul condus de Alexandru Oprea e o vatră de lumină. Directorul însuşi, cald, surizător, curtenitor dar şi tranşant în opinii, inteligent şi sagace, maestru al dezbaterilor, a reprezentat întotdeauna un generos punct de convergenţă a contrariilor, a girat întotdeauna înaintarea, ca luminare, a înlesnit şi a asigurat sinteza. Ca dialectician, prin formaţie şi prin fire, Alexandru Oprea a supus contrariile şi a impus sinteza, întotdeauna nouă şi înnoitoare. Toate acţiunile Muzeului, multiple şi iscusite, captivante, pline de inedit, au avut menirea, sub bagheta lui Alexandru Oprea, de a transforma tradiţia într-un eveniment contemporan şi evenimentul creator contemporan în tradiţie, în fapt catalizator de energie creatoare şi dinamism înalt. Sub acest semn, al tradiţiei ca eveniment, a funcţionat şi revista **Manuscriptum**, fondată de Perpessicius şi condusă de Alexandru Oprea, o revistă originală pe continent, o revistă a celor dispăruţi, cărora li s-a oferit din nou şansa de a participa la viaţa literară contemporană prin pagini inedite. Fraternizarea şi solidarizarea generaţiilor şi-au aflat astfel un vehicol, sub forma unei reviste bibliofile, pe cît de elegantă, pe atît de frapantă, prin inedit, o revistă care onorează literele române.

Dar sensul tradiţiei este cel adevărat cînd te legi de valorile supreme ale unei culturi la germani — Goethe, la italieni — Dante, la spanioli — Cervantes, la noi — Eminescu. Dintre toţi cei mari ai lumii, pe care i-am pomenit, tezaurul rămas de la el desemnează un iceberg, două treimi din opera poetului nostru naţional aflîndu-se în adîncime, sub apele vizibile ale cărţilor edite.

Din acest punct de vedere al editării operei lui Eminescu, trei generaţii şi-au trecut ştafeta şi s-au întrecut, se poate spune, în a reîmpărţi moştenirea submersă. Fiindcă dacă primul editor, Maiorescu, cel care a iniţiat tipărirea operei, a fost prudent cu ineditele, admiţîndu-le cu parcimonie, Perpessicius l-a depăşit, iniţiind proiectul **Operei omnia** şi jertfind întru acest proiect, pentru ca generaţia ulterioară — o generaţie chiar, generaţia lui Alexandru Oprea — să se înjuge la corpul cel mai greu al **Operei omnia**, cu ambiţia biruinţei. Nu un om, oricît de strălucit, aşa cum au fost predecesorii, ci o echipă tenace, harnică şi solidară şi-a găsit punctul de convergenţă în Alexandru Oprea care, l-a rîndu-i, iată, jertfeşte întru Eminescu, dar făcîndu-ne să ne apropiem de visul integralei cu încă un pas, credem, pasul hotărîtor. Ultima carte semnată de Alexandru Oprea **„In căutarea lui Eminescu — gazetarul"**, devine de azi înainte şi un reper testamentar. Alături de monumentalele volume din opera lui Eminescu, pe care le-a girat şi prefaţat, ultima carte marchează şi sensul celei mai strălucite etape din viaţa lui Alexandru Oprea, care ne spune azi de dincolo : fără Eminescu nu putem exista, trebuie să facem totul să existăm prin Eminescu.

Cum a fost Alexandru Oprea ca om pînă în ultima clipă, e datoria noastră s-o mărturisim, fiindcă modul lui de a fi se restituie de aici înainte ca un reper de generaţie şi ca un model : simplu, franc, loial, de o inepuizabilă şi fecundă energie, catalizant, cordial, generos, plin de umor, un om întreg.

Peste toate, Alexandru Oprea era un neîndouplecat în ţintele mari, bun strateg şi iscusit tactician, ştiind să cîştige bătălii, nesuportînd ideea de eşec, nu pentru sine ci pentru cultura română. Prin el şi prin cei asemenea lui se defineşte o generaţie-constructor, o generaţie a răspunderii faţă de destinul acestei culturi şi faţă de locul acestei culturi în lume. Prin el, prin actul lui de viaţă şi creaţie, ne reconsolidăm într-o credinţă şi într-un sens existenţial : nu este de admis eşecul în ţintele mari ; ţinta integralei Eminescu va trebui să fie — va fi şi prin aportul lui ! — o biruinţă naţională.

Acum ne-am despărţit de Alexandru Oprea, lăsîndu-l singur cu sine, în vecinătatea celui pe care l-a slujit, sub lumina Luceafărului unei seri eterne. Fiind ajuns acolo în această clipă, Alexandru Oprea este solul unei generaţii şi solul conştiinţei româneşti contemporane către zeul său tutelar, impenetrabil şi rece. Dar Alexandru Oprea poate fi împăcat, nu va trezi mînia zeului : el, unul, şi-a făcut datoria.

REMEMORĂRI

Poveste de iarnă

Iată o întîmplare de-o naivitate şi puritate frizînd legenda, povestită de prietenul meu din Arad, medic şi poet.

„În toamna anului trecut am aşezat în curtea spitalului pe care îl conduc un bust a lui Eminescu. Îl găsisem într-o magazie. L-am recondiţionat şi l-am înălţat pe un soclu înconjurat de o grădiniţă cu flori. Pe la începutul iernii am internat un bătrînel din Munţii Zărandului, un tăietor de lemne încă viguros care nu mai fusese bolnav în viaţa lui. I-am completat fişa sub ochii săi uşor miraţi şi neliniştiţi. Am chemat o soră să-l conducă în salon după ce-şi va fi lăsat hainele la magazie. Atunci m-a privit consternat şi m-a rugat cu glas pierit să-i las în păstrare două obiecte, ca să zic aşa. Bunda lui roasă şi veche mirosind a oaie si fin si un volum cu scoarţe negre. Cu bunda făcuse războiul si se învelise o viaţă. Volumul cu scoarţe negre era o ediţie din poeziile lui Eminescu pe care le ştia pe dinafară şi le recita cu smerenie ca şi cum s-ar fi rugat.

Am acceptat şi în fiecare dimineaţă, la ora de vizită, îl găseam stînd resemnat în pat, cu bunda miţoasă pe picioare şi cu volumul de poezii în mînă. În ultimile zile de toamnă îl urmăream de la geamurile cabinetului.

Cobora în curte, se apropia cu sfială de bustul înconjurat de florile atinse de brumă şi întindea mîna pipăindu-i ca şi cum ar fi vrut să se convingă că este încă acolo. Apoi se aşeza alături,, pe o bancă şi recita din volumul cu scoarţe negre.

Într-o dimineaţă, la vizită, după ce peste noapte ninsese bogat, am intrat în salon. Bătrînelul m-a întîmpinat zîmbind misterios. Am observat că nu mai ţine celebra bundă pe picioare. L-am întrebat, nedumerit, ce făcuse cu bunda. Şi-a mutat privirile spre geam şi mi-a răspuns firesc: e acolo! Unde acolo? am întrebat eu. Acolo în grădină. *A nins şi l-am acoperit pe Domnul Eminescu să nu-i fie frig..."*

Aceasta este povestea pe care nu i-am spus-o niciodată lui Alexandru Oprea.

Nu i-am spus-o, deşi ştiu că i-ar fi plăcut, lui, care în scurta-i viaţă a avut grijă ca nimeni altul să nu-i fie frig lui Eminescu...

Mircea Micu

Sfîrşit

In amintirea lui Al. Oprea

Neagră e ca o gondolă
Luntrea ta din patru scînduri
Şi lăsată sub cupolă
De pămînt sub ochi pe gînduri.

Spune-un preot rugăciune
De odihnă şi iertare
Ce mai mult tu ne poţi spune,
Nemişcat, sub lutul tare.

Şi cum Eminescu zice
Glas dă doar frunzişul veşted
Ce s-a nimerit să-ţi pice
Dintr-un arbore la creştet.

Mama tristă lăcrimează
Şi nu scoate nici un geamăt,
Ceru-i sus şi burniţează
Crengile nu dau un freamăt.

1983

Mihai Beniuc

Al generaţiei „Labiş"

Vor rămîne întipărite pentru totdeauna în memoria celor ce au audiat cursurile lui Alexandru Oprea, strălucitoarele sale prelegeri despre creaţia eminesciană, despre proza românească dintre cele două războaie mondiale, despre aspectele actuale ale criticii noastre actuale şi multe altele. Vorbea frumos, cu o vibraţie caldă în cuvînt, cu un joc subtil de idei, punctat adesea de umor, cu o capacitate deosebită de a-şi capta auditoriul şi a-l face să participe alături de el la toată aventura spirituală pe care o desfăşura în faţa noastră.

Generaţii întregi de studenţi ai Academiei „Ştefan Gheorghiu" au învăţat de la Alexandru Oprea să cunoască şi să preţuiască mai mult şi mai bine patrimoniul literaturii române, minunatul tezaur de gînd şi de simţire pe care ni l-au lăsat generaţiile care au trecut. Prelegerile sale, urmărite totdeauna cu multă atenţie, erau o adevărată şcoală de înalt patriotism. Studenţii ştiau şi preţuiau ca pe o sărbătoare venirea în mijlocul lor a ilustrului director al Muzeului Literaturii Române, a reputatului istoric şi critic literar, care dăduse şi dădea încă multe bătălii pe acest tărîm dificil, care apăra cu ardoare şi perseverenţă specificul naţional în literatura şi arta noastră contemporană.

Dacă Alexandru Oprea venea mereu entuziast, cu inima deschisă, dornic să ne împărtăşească din ideile si cunoştinţele sale celor de la Academia „Ştefan Gheorghiu", nu mai mică era preocuparea lui de a antrena oameni din Academie în acţiunile de anvergură pe care le desfăşura. De multe ori ne-a fost dat să participăm, studenţi şi profesori, chiar în rotonda muzeului, la dezbateri furtunoase, de mare importanţă, în care se confruntau idei si opinii dintre cele mai diverse si mai fertile ale reprezentanţilor de seamă ai artei şi literaturii noastre contemporane. Alexandru Oprea era organizatorul şi conducătorul desăvîrşit al acestor dezbateri, spiritul lor coagulant uimitor. Ştia ca nimeni altul să mobilizeze conştiinţele, să menajeze susceptibilităţile, să arunce o vorbă de duh strălucitoare acolo unde era cazul, să fie maleabil şi în acelaşi timp ferm.

O îmbinare rară de trăsături omeneşti dădea conturul din ce în ce mai precis, mai evident al personalităţii eminente a lui Alexandru Oprea. Profesorul excepţional era dublat de criticul literar sever cu sine, care şi-a făcut în acea **Mişcare a prozei**, un proces de conştiinţă atît de salutar şi pe care ar fi trebuit să-l urmeze mulţi alţi critici. S-a dovedit prin aceasta că Alexandru Oprea făcea parte integrantă din marea generaţie spirituală a lui Nicolae Labiş, că purta cu strălucire însemnele acestei generaţii în domeniul gîndirii noastre critice : lupta dîrză împotriva inerţiei în gîndire, dragostea fierbinte pentru poporul nostru, pentru propăşirea vieţii sale şi a patrimoniului său spiritual. Istoricul literar Alexandru Oprea era însufleţit de planuri grandioase. Elaborarea împreună cu colectivul nostru de la Academia „Ştefan Gheorghiu" planul unei vaste istorii a literaturii române, concepută după metode noi, integrînd în sinteză toate cuceririle din ultimul timp ale cercetării de specialitate. Era curajos şi în acelaşi timp deosebit de atent la argumentarea ideilor pe această linie. Iubea avîntul teoretic, dar în acelaşi timp nu dispreţuia munca de amănunt, acribia filologică cea mai severă. În acelaşi timp el însuşi era un fel de maşină inepuizabilă de produs idei pe care le împărtăşea cu o generozitate rară celor din apropiere. Muncea singur cît o instituţie şi în acelaşi timp ştia să dea de muncă şi să controleze sever, cînd era cazul, activitatea tuturor acelora pe care-i conducea în trei instituţii paralele : Muzeul Literaturii Române, revista **Manuscriptum**, colectivul de cadre didactice care predau literatura română la Academia „Ştefan Gheorghiu". În toate aceste colective a introdus spiritul său dinamic, dăruirea sa exemplară.

În adîncul suprafeţelor strălucitoare, agitate, multiexpresive, care formau personalitatea lui Alexandru Oprea, se afla un simbure stabil, fierbinte, generator de mari energii : era grija pentru conservarea şi valorificarea cît mai deplină a patrimoniului nostru cultural. Această grijă s-a concentrat în ultimul timp în continuarea şi desăvîrşirea monumentalei ediţii eminesciene începută de Perpessicius. Nouă, celor de la „Ştefan Gheorghiu", profesorul Alexandru Oprea ne vorbea adesea cu o căldură deosebită despre această operă a vieţii sale. Ne bucuram nespus pentru ea. Ştiam că întîmpină dificultăţi nenumărate, dar în acelaşi timp aveam o încredere nestrămutată că ea va fi dusă la îndeplinire într-un timp scurt, căci omul angajat cu trup şi suflet în realizarea ei, era construit dintr-o fibră de oţel rar, aşa cum naşte în clipele sale de graţie şi de reverie, pămîntul Olteniei natale.

Dumitru Bălaeţ

O dîră de lumină

Urmare din pag. 1

atît de firesti, atît de organice, s-au mai domolit, s-au nuanţat doar, fără a-l părăsi, căpătînd cu timpul tăria şi strălucirea oţelului de înaltă calitate. „Tu nici nu eşti oltean, măi Sandule, îi spuneam eu citeodată, făcînd aluzie la obiceiul lui de a pune în balanţa analizelor toate datele unei probleme, eşti prea meticulos, prea eşti tu socotit din fire !..." „Dar ce, tu eşti ardelean, îmi spunea el făcînd aluzie la felul cum abordam eu problemele scrisului şi ale vieţii literare, eşti oltean curat, doar că eşti de pe Mureş, atîta tot !..."

Dar cîte vorbe n-am schimbat noi laolaltă, cîte doruri nu am împletit noi împreună, cîte visuri nu am măcinat noi la moara implacabilă a vieţii, rămînînd de cîteva ori cu pumnii plini de făină, făină bună, făină frumoasă, simţind tot de atîtea ori cum ni se strecoară în suflete tărîţa uscată şi urîtă a zădărniciei. Pentru că viaţa, viaţa oricărui om, cunoaşte şi asemenea încercări şi confruntări. Şi poate că de aceea merită laudă şi cinstire cei ce le înfruntă pe toate cu demnitate şi curaj. De aceea este vrednic Alexandru Oprea — o spun fără poate de data aceasta — de laudă şi de cinstire, pentru că le-a înfruntat pe toate cu un curaj nedomolit, cum spuneam, pentru că a făcut din dăruire un drapel care nu s-a închinat în faţa nici unei greutăţi, pentru că a construit şi a muncit, construindu-se în acelaşi timp pe sine, pentru că a fost inteligent şi bun, pentru că a fost **un om** cum nu pot să fie, din nefericire, prea mulţi într-o epocă, oricît ar fi ea de generoasă şi de înălţătoare.

Unii nu l-au înţeles, alţii l-au urît. Era normal fiindcă numai cei ce sînt lipsiţi de orice personalitate, de orice relief sufletesc, trec prin viaţă liniştiţi. Mai multe nu spun deoarece polemica încetează în faţa morţii, oricît ar fi ea de îndreptăţită. În faţa morţii rămîi incremenit şi mut. Simţi cum ţi se sfarmă în urechi o mie de cascade, simţi cum trec prin tine, din creştet pînă în tălpi, o mie de trăznete, simţi cum ţi se sfarmă ochii în cap, de nici lacrimi nu mai ai şi nici locul nu ţi-l mai găseşti, pe nicăieri.

Aşa am fost eu în aceste zile de iarnă, mirîndu-mă că mai exist, după ce s-a rupt ceva în mine, uitîndu-mă cu uimire la înfloririle superbe şi nepăsătoare ale gerului, nevenindu-mi să mă mai duc la **Muzeul literaturii române**, unde m-am dus de atîtea şi atîtea ori cu plăcere şi cu drag, unde nu mă voi duce cred niciodată — ce să mai caut eu acolo, acum ! ?

De Oprea însă — de bunul şi inteligentul şi atît de înflăcăratul Alexandru Oprea — îmi voi aminti mereu, cîte zile îmi vor fi date şi mie pe faţa acestui pămînt atît de bîntuit de furtuni, că nu mai trece şi nu se mai sfîrşeşte odată acest veac de foc şi de scrum.

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEŞTI

MIHAIL SADOVEANU

IX

De la idealizarea mitic-demoniacă a feminităţii juvenile la circumscrierea atributului respectiv in contexte narative redimensionate din unghi fantastic nu mai e decit un pas, pe care şi proza sadoveniană il face cu surprinzătoare detaşare. Inegalabili ascultători şi plăzmuitori de poveşti (totodată), interlocutorii nu se dau in lături cind o anumită poveste de dragoste „sare" din albia fascinaţiei mitic-poetizante şi se proiectează pe ecranul insolitării magice. Extraordinarul devine cimp narativ privilegiat care işi asumă poveştile de dragoste auzite sau văzute de imaginativii convivi. Orgoliul de a uimi este fără de seamăn, aşa incit nu e greu de inţeles asumarea riscului de a păşi pe un atare teren. Intr-un fragment precum cel intitulat **Claca** (vol. **Crişma lui moş Precu**) intre „solomonarul" Gherasim şi dibaciul crişmar Precu pare a avea loc o adevărată intrecere desfăşurată in faţa tinerilor ascultători, fete şi flăcăi veniţi la „claca" de dezghiogat porumbul. In virtutea dreptului său de solomonar-povestaş de profesie, la inceptu are cuvintul bătrinul Gherasim, care de data aceasta potoleşte apetitul ascultătorilor pentru fapte minunate, explicind cauza „necurăţeniei" unor dealuri indepărtate, de unde, acum, noaptea, se vede un foc straniu, ceea ce, evident, dezvăluie prezenţa comorilor („Cite comori nu s-au ingropat pe-acolo pe vremea turcilor !"). Iar ideea unuia dintre flăcăi de a se putea apropia de ele şi de a şi le insuşi este drastic amendată de „solomonar" :

„— Să le ieie ! Pe dracul ! mormăi solomonarul. Crezi că-i tot aşa de uşor, cum măninci mămăliga, măi băiete ? He-he ! Parcă eu n-am vrut să dezgrop o comoară ? Eram flăcău, aşa ca tine, — şi lucram cu tata la schiţe. Şi numai văd spre sară, de pe deal, venind o lumină. Şi venea, venea, venea... — Gherasime, zice tătuca, te uiţi ? — Mă uit ! zic. — Dacă te uiţi, du-te şi pune semn, zice. Şi cum eram cu barda şi cu schiţa-n mină, — m-am dus şi-am bătut schiţa cu barda, semn, drept unde văzusem arzind focul cel albastru...

— Era albastru ?

— Albastru. Şi m-am dus a doua zi, să dezgrop comoara. Ei, — nu era să-mi ieie Necuratul o mină ? M-am dus peste cap intr-o ripă, de nu mi-am mai trebuit comoară cit oi fi ş-oi trăi ! Degeaba, bre, orice comoară cu stăpinul ei. Cind vine stăpinul, se deschide, ş-atunci, a lui e, o poate ridica şi cu degetul cel mic...".

Insă, puţin increzător in autenticitatea intimplării şi, mai ales, sceptic faţă de ideea că totul ar porni de la Necuratul, moş Precu lansează preceptul potrivit căruia „Drac mai mare decit omul singur nu-i nimeni (...)". Fireşte, urmează povestea menită a-i indreptăţi afirmaţia. Ca şi la Caragiale, in mare măsură, femeile se dovedesc foarte bune conducătoare de spirit diavolesc. Cu deosebire, cind este vorba de dragoste, atributul in cauză funcţionează in chip spectaculos. Intimplarea relatată de crişmar, pe care pretinde a o fi văzut chiar el in copilărie, epicizează binecunoscute practici magice inscrise in paleta atit de bogată a ezoterismului popular. Mai multe femei „in toată puterea virstei, cind e viaţa mai dulce..." se adună noaptea in casa uneia dintre ele, inscenind un ceremonial vrăjitoresc absolut fascinant. Episodul ni se pare dintre cele mai pregnante, privit din unghiul „copierii" fidele a poveştii de viaţă ; o adevărată şi incintătoare schiţă fantastică de sine stătătoare, alcătuită din două părţi distincte, insă organic legate intre ele. Iată, intii, prima parte unde sint puse in valoare practicile vrăjitoreşti propriu-zise, surprinse intr-o desfăşurare spectacular-nocturnă de mare anvergură :

„— Şi cum vă spun, zise moşneagul scăpărind şi aprinzind ; mă uitam la dinsele. Deocamdată s-au aşezat pe laiţă şi s-au pus la sfat. Au sfătuit ele ce-au sfătuit că eu de pe cuptor n-auzeam, pe urmă numai ce le văd că incep să se dezbrace... Pină la piele s-au dezbrăcat !... Aşa-aşa, nu chicotiţi degeaba, pină la piele... Şi eu mă uitam minunat la dinsele. Ce Dumnezeu au de gind să facă ?

Numai ce văd că una scoate o letcă de sub pat, se suie in horn şi prinde-a descinta. Da' mie mi se părea că tremură cuptorul cu mine... Pe urmă, aceea s-a coborit şi s-au suit şi celelalte pe rind. Dumnezeu ştie ce-au boscorodit, eu nu ştiu, că de-abia imi ţineam sufletul de frică. Atita ştiu c-au strigat mai tărişor cite-un nume de bărbat : Toadere ! Ioane ! Gheorghe ! Asta ştiu.

Doamne ! Hm ! Ferească Dumnezeu de muierea ticăloasă... Să vedeţi... Cea dintii, aşa cum era in pielea goală, a incălicat pe cociorovă şi s-a aşezat in prag. Una a apucat o lopată şi se făcea că rineşte tot in prag ; alta sufla in patru vinturi... Şi numai ce văd că cea călare pe cociorvă se urneşte şi, dup-dup, o aud făcind ocolul casei. După ce ocoleşte casa, se opreşte la uşă. Cea care sufla intrebă :

— Ci-că ce macini, moară de piele ?...

Cealaltă răspunde : Minte şi cuvinte !

— Hi, Moară, 'nainte ! zice iar cea dintii... Şi iar dup-dup, dup-dup...". A doua parte, la fel de spectaculoasă, relevă urmările benefice ale faptelor vrăjitoreşti de mai inainte. In totul, imaginea e de noapte, valpurgică sui-generis, Sadoveanu explorind in aria ezoterismului autohton tocmai in acest sens : „Vreme multă n-a trecut la mijloc. Numai ce aud aşa, ca un vint greu, in văzduh, afară, şi, deodată zdup ! pe prispă... Pe urmă, am auzit strigind : Apă ! Atunci au sărit şoptind femeile — şi indată le-am văzut intrind c-o mindreaţă de flăcău de-ţi era mai mare dragul să te uiţi la el. Numai cit era galbăn ca un mort şi ochii ii ţinea neclintiţi, ca de steclă. L-au aşezat pe laiţă, l-au rezemat intre perne şi ele s-au dat, tăcute, la o parte. Nu trece mult şi aud iar un vint, dar un vint mai greu ! Venea, venea... şuiera parcă ! Şi iar — zdup ! pe prispă ; şi : Apă ! Cind l-au adus, mi s-a arătat un bărbat nalt şi spătos, cu un cuţit la briu, de parcă era un hoţ de cei de demult... L-au aşezat şi pe acesta alăturea cu cel dintăi. A trecut el aşa un răstimp. Cei veniţi dormeau parcă. Deodată, măi oameni buni, aud un vaiet lung, departe părea că vine un vint nemilostiv dezrădăcinind copacii... Aud : Mor ! Apă ! Apă ! Femeile au sărit spăriate. Au prins a şopti: Repede! Repede! Lupte pe la ţiţina uşii. Vine de departe, de la munte ! Au ieşit afară. Cind s-au intors, duceau de subsuori un mocan zdravăn, imbrăcat c-o tohoarcă miţoasă, lungă de-i ajungea pină la călciie... Da' era ostenit saracul ! de mult drum ce făceau pe sus, ce crezi ? Şi l-au pus şi pe dinsul cu ceilalţi alăturea. Pe urmă văd că aprind muierile foc mare in vatră... Scot după aceea din poliţi găini fripte, bre, şi rachiu, şi vin, toate bunătăţile pămintului... Şi cum s-a făcut, s-au deşteptat şi ibovnicii. N-am mai văzut ce-au făcut, că era lumină mare şi-mi era frică să nu mă zăpsească, c-atita-mi trebuia ! M-am ghemuit şi eu cum am putut prin ţolinci. Ca prin vis am auzit glasuri incete, risete infundate... Se indrăgosteau şi chefuiau. Pe urmă, am adormit". Aminteam mai inainte de Caragiale, referindu-ne la similitudini vizind, să spunem astfel, plăcerea de a investi cu spirit diavolesc psihologia feminină. Intr-o atare ordine de idei, trebuie să arătăm că in citeva rinduri Sadoveanu „caragealizează" in chip magistral. Nu mai departe, tot in **Crişma lui moş Precu** intilnim o „nuveletă" de acest gen de-a dreptul memorabilă. In discuţie intră capitolul al II-lea al scrierii, intitulat **Povestea babei cirne.** Este o naraţiune fantastică al cărei caragialism stă in revelatoarea potenţare din unghi tragic-grotesc a temei din **La hanul lui Minjoală** prin apel la sugestiile demoniac-infernale din **Calul dracului.** Totuşi, inainte de a urmări tribulaţiile flăcăului Zaharia Zadoina, prins in groteasca pasiune amoroasă pentru pocita „babă cirnă", să reţinem şi schiţa de portret a lui moş Gherasim, solomonarul, adevărat erou tutelar al volumului, in context ezoterico-fantastic.

Nicolae Ciobanu

NUMELE POETULUI

Nicu Vladimir

Nicu Vladimir [adică : Nike *(victorie, biruinţă)* + vladati *(a domni)* + mir *(pace)* = biruitoare domneşte pacea. *Săgetător. 33 de ani la 8 decembrie 1983. Absolvent al Institutului de arte plastice „N. Grigorescu", Bucureşti, secţia pictură de şevalet — promoţia 1975. Grafician la Institutul de cercetare ştiinţifică şi inginerie tehnologică pentru electronică — Bucureşti. Autor de poezie. Autor de muzică. Cintăreţ folk liber-profesionist. Activitate artistică : spectacole in şcoli (generale, profesionale, licee), cluburi şi cenacluri ale elevilor, studenţeşti şi muncitoreşti, ore de dirigenţie („intilnire cu..."), ţărmul românesc al Mării Negre ; spectacole organizate de sindicate, organizaţii P.C.R. şi/sau U.T.C., cluburi sportive, reviste (literare sau nu), R.T.V., teatre; in intilniri cu amici şi/sau in singurătate, constant din 1964—1966. Rol important in declanşarea şi impunerea „mişcării" folk româneşti (alături de oameni ca Florian Mircea, Zaharia Dorin Liviu, Saftiuc Marcela, Diaconescu Mihai ş.a.)"] ne-a reamintit intr-o tulburătoare şedinţă de cenaclu, printr-un recital sobru şi emoţionant, o intreagă epocă artistică in care-i ascultam şi-i admiram deopotrivă pe Bob Dylan şi pe Dorin Liviu Zaharia, Mircea Florian sau Mihai Diaconescu (excelentul poet Anghel Mora), ne-a bucurat şi ne-a intristat prin destinul său de artist „marginalizat" ; ne-a bucurat totuşi prin obstinaţia fatal-senină, proprie personalităţilor puternice, cu care işi creează acel „spaţiu mediumnic" prin care arta mintuie existenţa...*

Poemele ironice, sarcastice, vitriolante vizind, „inautenticitatea cotidianului" ori isteria planetară („Vai, vai, vai, — aici lumina albă zace, / destrăbălindu-se-ntr-un curcubeu! / şi fiecare, fiecare-şi ia ce-i place / şi fiecare zbiară : eu, eu, Eu, Eu!" — Punte scurtcircuitată), *poemele purei angoase existenţiale vehiculind un simbolism uşor decelabil („Iată, iată — stropi de ingeri cad in fum, / iată, iată — lupii ies la drum ; / iată, iată — aripi grele trec in scrum, / iată, iată — te toceşti de-acum".* — Ce de lupi ne inconjoară), *ca şi — cele mai frumoase — poemele interiorizate scrise in continuitatea unor sugestii folclorice („Pădure, pădure, / te-au stins din secure, / hoi ler da lerui Doamne ler. / Ţi-au ciuntit din nume, / cei fără de nume, / da, hoi ler da lerui Doamne ler. / D-al aurului drag, / de suflet pribeag / hoi ler da lerui Doamne ler. // Pădure, pădure, / in loc cin' te-o pune / hoi ler da lerui Doamne ler, / Umbra ţi-o spori, / din dor te-o-mplini, / Să-i fii schit de taină, / duşmanilor, — spaimă, / hoi ler da lerui Doamne ler. // Dumnezeu să-i lase zile luminoase, / hoi ler da lerui Doamne ler. / Din frunza-ţi să sune, / pin' ce-o fi pădure, / da hoi ler da lerui Doamne ler. / Loc de-nchinăciune, / noroadelor, — nume, / hoi ler da lerui Doamne ler. / da, hoi ler da lerui Doamne ler"* — Colind), *toate au o diafanitate remarcabilă, marcă a unui lirism inconfundabil. Un poem ca* Iarba inrourată, *in linia graţioaselor peisaje spirituale ale lui Daniel Turcea, ne incredinţează că Nicu Vladimir este de pe acum un poet desăvirşit : „Mi-adun / şoapte line, să le-aştern poteci de rouă, — / punţi bătrine, punte nouă, / intre lut şi gind. // Gindul, — / prealimpede, — mi-l intorc in iarba crudă, / impletit in pace lungă, — / undă de din zori. // Iarbă tinără, / rouă, / — taină de din zori — / mi-or fi punte / intre lut şi gind. // Gindul, — / prealimpede, — mi-l impletesc cu firul tinăr, / inrourat, / celestă strună, — aprinsă-n humă, / pleoapă lină, / şoaptă lină, — / undă de din zori. // Iarbă tinără, / rouă, — taină de din zori — / mi-or fi punte intre lut şi gind. // Iarbă tinără, / rouă, / — taină de din zori — / mi-or fi punte / intre lut şi gind".*

Cezar Ivănescu

N.R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se inapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

CUMPĂNĂ

Inotătorul

I.

Acum la miezul nopţii mă-ngrijorează
inotătorul adormit.

Mai bine-n parcul toamnei adormit
cu fruntea pe o frunză ca pe-un lingou de aur.

Mai bine pe cimpie adormit
in timp ce plugul iese din pămint ca un
scafandru
să respire alături.

Mai bine-n casa ta cu pereţii moi, cu paturi
tandre
cu veacuri de copii.

Acum la miezul nopţii mă-ngrijorează
inotătorul
adormit la mijlocul Dunării.
Crapule, urlă-i in ureche, valule, gidilă-i
tălpile —
inotătorul a adormit...

II.

(Gabriel Liiceanu. Jurnalul de la Păltiniş, 1983) Pe 13 decembrie 1978 discipolul (Liiceanu) discută cu maestrul (Noica) despre o traducere a primului din Heidegger. Maestrul admite existenţa fabulei in subtextul filozofului german, fabula fiind un mod de a putea povesti pină şi un text filozofic : „Trebuie găsită, cel puţin in cazul ăsta, o anecdotă in care expresia abstractă să poată fi decodată de la un cap la altul. Orice filozof, cred Heidegger in orice caz (sic !) işi scrie gindul cu o astfel de fabulă subiacentă in minte. „După doi ani (21 noiembrie 1980), Noica are altă opinie : „ Şi incă ceva ; este in Heidegger un lucru teribil de suspect : nu poate fi povestit. (...) Orice fiinţă şi mai ales fiinţa unui gind sau a unei cărţi are un inceput şi un sfirşit, poartă in ea epicul, se povesteşte. Vin acum şi spun, răsturnind : dacă nu se povesteşte, nu este. In acest sens Heidegger nu este." Gindirea autentică nu admite decit contradicţiile pe care ea insăşi şi le propune.

George Alboiu

CENACLUL DE POEZIE NUMELE POETULUI. Vineri, 16 decembrie a.c., la sediul redacţiei revistei „Luceafărul", Bucureşti, Piaţa Scinteii nr. 1, va avea loc cea de a XX-a şedinţă, extraordinară, **a Cenaclului de poezie Numele Poetului condus de Cezar Ivănescu.**

Deoarece această şedinţă este destinată discutării unor chestiuni organizatorice, pot participa numai cei invitaţi.

PRIMIM LA REDACŢIE

Descoperirea unor manuscrise

In trei numere din LUCEAFARUL (nr. 31, 32 şi 34 din 1983) Dan Zamfirescu scrie despre CONTRIBUŢII ROMÂNEŞTI LA ISTORIA CULTURII BULGARE : DE LA EFTIMIE LA PAISIE. Una din „contribuţiile" semnalate este şi aceea a lui Ioan Iufu, şi anume descoperirea in 1960 a unor manuscrise la mănăstirea Dragomirna, pe care le-a şi descris in 1963, iar amănunţit le-a descris şi soţia sa Zlatca Iufu in „Studia Balcanica", in 1970. Descoperirea e numită de Dan Zamfirescu „eveniment", „epocală", iar un savant bulgar, Konstantin Mecev, o compară cu o legendă. Nu e in intenţia nimănui să umbrească sau să micşoreze contribuţia lui Ioan Iufu, mai ales că el nu se mai poate apăra, fiind trecut la cele veşnice. Fără a urmări aşa ceva deci, fiindcă descrierea şi interpretarea manuscriselor este opera exclusivă a soţilor Iufu, pentru **istoria descoperirii manuscriselor,** poate e bine să se ştie că cel care le-a descoperit, nu in 1960, ci in 1954, la Mănăstirea Dragomirna, a fost ieromonahul Antonie Plămădeală.

Printre manuscrisele descoperite a fost şi **Sbornicul lui Gherman** de la 1359, descoperire despre care Dan Zamfirescu a scris in prefaţa la **„Prerenaşterea rusă"** de D.S. Lihaciov (ed. Meridiane, 1975, p. 17), spunind din greşeală că descoperirea s-a făcut la Mănăstirea Slatina. **Descoperitorul** era ieromonah la Slatina, dar se afla in detaşare la Dragomirna, unde a descoperit Sbornicul lui Gherman şi **un alt mare număr de manuscrise.** Le-a sesizat in scris Patriarhiei, de unde a primit o adresă cu nr. 176/ 14 aprilie 1954, prin care i se dădeau in custodie personală toate manuscrisele descoperite, cerindu-i-se să aducă la Bucureşti, sub pază sigură, doar **Sbornicul** din 1359. Sbornicul a fost predat bibliotecarului Vartolomeu Valeriu Anania (Notă de primire 10 mai 1954), iar informaţiile despre **intregul tezaur** au fost comunicate şi verbal citorva cunoscători, printre care şi lui Ioan Iufu, slavist cunoscut, pe atunci funcţionar la Cancelaria Sf. Sinod. Tezaurul devenea bun public, orice specialist putindu-l cerceta şi scrie despre el. Ceea ce Iufu a şi făcut. E sigur că mai tirziu a şi mers la Dragomirna şi a studiat toate manuscrisele, aşa cum a studiat şi **Sbornicul** adus la Bucureşti. Tot ceea ce a scris despre Sbornic şi despre celelalte manuscrise este intru totul descoperirea, meritul şi munca sa. A omis un foarte mic amănunt, desigur cu totul nesemnificativ pentru conţinutul lucrărilor sale şi pentru valoarea lor in sine : numele descoperitorului real al manuscriselor ! Descoperitorul, Antonie Plămădeală, le găsise in 1954 impraştiate, neinventariate, la dispoziţia oricui, intr-o mănăstire cu citiva bătrini care abia işi duceau viaţa de azi pe miine.

Le-a salvat, le-a inventariat, le-a incuiat, le-a semnalat în scris etc. Atit. Inventarul lucrat atunci se păstrează şi azi la Dragomirna. Cind I. Iufu şi-a publicat „descoperirea" şi studiile, ieromonahul care le găsise şi le semnalase, in 1954, putea fi uitat — scuză de obicei aruncată pe un anumit deceniu — şi a fost uitat ! Dan Zamfirescu insă, n-avea de unde să ştie toate aceste intimplări, destul de vechi, cind şi-a scris studiul semnalat mai sus. Dacă prin „descoperire" s-a inţeles descoperirea conţinutului manuscriselor şi propulsarea acestuit in circuitul istoriei culturii sud-est europene, atunci totul e in bună rinduială. Dacă totuşi s-a inţeles şi descoperirea lor materială...

Dumitru Zane

RADIOGRAFII CONTEMPORANE

Reflecţii despre copilul secolului

Persiflat, minimalizat, luat in deridere, neluat de mulţi nici măcar in seamă, iar de alţii chiar hulit, automobilul a inceput incet-incet să ciştige teren, ajungind, intr-un timp record, să devină copilul teribil al secolului. In mai puţin de 100 de ani el a pus in mişcare atitea interese, relaţii, a cuprins in sfera lui atitea industrii, profesii, meserii, a creat atitea probleme omenirii, cite nici măcar prin gind nu i-ar fi trecut cuiva, inainte de data faimoasă a naşterii primului automobil, acea caraghioasă caleaşcă avind sub picioarele vizitiului un motor primitiv, ori dacă e să fim mai precişi cind cineva a avut originala idee de a monta pe o căruţă mai zdravănă un motor cu vapori. In primii ani producţia meşteşugărească a unor asemenea „minunăţii" care stirneau hazul şi mirarea trecătorilor cind „călcau" cu roţile lor primitive, „incălţate" doar cu şine metalice, caldarimul la fel de primitiv al străzilor, nu depăşea citeva sute de exemplare. Intr-un timp uimitor de scurt, s-a ajuns insă la producţii de mii, zeci, sute de mii şi chiar milioane de bucăţi cum a fost cazul faimosului „Ford T. cu mustăţi", ca să nu mai vorbim de alte mărci celebre.

Tot mai multă lume a prins gustul condusului auto, al plimbărilor şi călătoriilor cu maşina. „Monstrul cu patru roţi", pătruns din ce in ce mai profund in viaţa oamenilor, a inceput să le modifice traiul, să le restructureze programele şi chiar concepţiile.

Bineinţeles că automobilul a adus oamenilor enorm de multe lucruri bune dar şi destule necazuri. Le-a lărgit considerabil orizontul cunoaşterii, le-a dat posibilitatea să se deplaseze rapid, dar mai presus de orice le-a facilitat comunicarea nemijlocită cu semenii lor de pe toate meleagurile. Deprinderea oamenilor cu tehnicile cele mai sofisticate a fost realizată şi cu ajutorul automobilului.

„Hecatombele de cadavre" din „Romanţa automobilului" lui Topirceanu, ce au crescut nebănuit din timpurile poetului incoace — la care s-au adăugat şi se adaugă mereu milioane de infirmi, plus poluarea, plus enormele aglomeraţii care te aduc la exasperare sint doar citeva din problemele nedezlegate, create de automobil.

Trebuie să-i recunoaştem insă şi meritele. Cea de-a 7-a artă, de pildă, ar fi fost handicapată de lipsa automobilului. Cinematografia a găsit in micul monstru pe patru roţi un prieten adevărat. Să ne imaginăm ce greu s-ar fi descurcat marii comici ai filmului mut fără automobil. Unde tu spectaculoase urmăriri, treceri la milimetru prin faţa trenurilor mergind cu viteze ameţitoare, căderi ale bolizilor de la inălţimi in lacuri, in hăurile prăpastiilor, incendieri şi atitea alte palpitante situaţii fără automobil ? Spectatorii aplaudau, rizind cu lacrimi de isprăvile eroilor, ce se foloseau cu măiestrie de armăsarii pur singe, hrăniţi cu benzină, abia apăruţi pe scena tehnicii.

Indrăznesc să susţin, că aproape nu există pelicule, inspirate din viaţa modernă, in care să nu apară automobilul. Ba in multe din ele, maşina constituie mobilul filmului. Bineinţeles că nu poţi organiza curse de maşini pe scena teatrului, dar automobilul a fost prezent şi acolo.,. Dacă spectatorii nu l-au văzut pe scenă, cel puţin i-au auzit claxoanele, ori s-au delectat cu savuroasele replici despre adulatul zeu.

Automobilul a creat chiar şi o literatură proprie. Cite romane, schiţe, nuvele, nu l-au avut in centrul acţiunii ? Citeam, nu cu mulţi ani in urmă, un număr al revistei „Secolul XX" dedicat automobilului. Celebrităţi ale scrisului de pe toate meridianele se dovedeau obsedate de „Covorul fermecat" al veacului.

Faima automobilului a sporit, din păcate, şi prin somităţile din toate domeniile, pe care le-a decimat. Camus avea biletul de tren in buzunar, cind un prieten l-a invitat să facă o călătorie cu maşina. Dar lista personalităţilor care şi-au găsit sfirşitul in accidente de circulaţie, ar cere multe, multe pagini. Deosebit de interesant a fost unul din numerele revistei „Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii" apărut acum citiva ani, dedicat celei de a treia cauze a deceselor in lume : accidentul rutier (după maladiile cardio-vasculare şi cancer). Pe ultima pagină a revistei se aflau fotografiile citorva oameni celebri, victime ale automobilului. (M-a impresionat moartea bizară a unei mari balerine a anilor 30. Erau la modă pe atunci un fel de fulare de mătase foarte lungi. Un capăt al eşarfei a fost prins de tamburul primitiv al unei roţi din faţă, infăşurat şi in citeva secunde frumoasa fişie lilă a devenit un veritabil ştreang. Nu se cunoaşte exact ce anume a determinat moartea tragică a prinţesei Grace de Monaco. O comoţie sau o banală pierdere a controlului volanului intr-o serpentină, pe un drum de munte recunoscut prin inaltul său grad de dificultate? Prima ipoteză e mai probabilă, cunoscute fiind realul talent şi marea experienţă a frumoasei blonde in conducerea maşinii.

Automobilismul, prin numărul imens de pacienţi pe care i-a trimis pe paturile spitalelor, a impus medicinii, intr-o gamă largă de domenii, schimbări radicale şi spectaculoase perfecţionări.

Asistenţa medicală de urgenţă a trebuit total reorganizată şi inzestrată cu cele mai sofisticate aparate, de aşa natură ca ambulanţele, strecurindu-se uneori printre fluvii de maşini, să ajungă la locul unde viaţa ii mai acordă celui aflat deseori intr-un ghem de tablă sfirtecată, o ultimă şansă, doar citeva minute. Medicina a fost obligată de automobil să-i inveţe pe oameni, pe toţi, fără excepţie, cum să dea semenilor lor, un elementar, dar eficace ajutor medical. Nu e lipsit de importanţă să precizez că empirismul ca şi excesul de zel al unor oameni neavizaţi, impreună cu intirzierea acordării acestui ajutor, ridică anual, pe glob, numărul morţilor in accidente de circulaţie cu circa o treime : adică aproximativ 100 000.

Primii care au trebuit să se alinieze la cerinţele motorizării in domeniul medical au fost neurochirurgii şi ortopezii. Efectiv insă intregii medicine i-au fost puse in faţă un număr considerabil de probleme de catre zeul cu patru roţi.

Alarmat şi ingrijorat peste măsură de frecvenţa şi gravitatea accidentelor provocate de bolidul al cărui număr de cai creşte mereu, omul a căutat să zăgăzuiască acest teribil măcel ori, măcar, să-i atenueze consecinţele. Spiritul creator, organizatoric şi chiar fantezia au fost conectate la problematica circulaţiei. Au inceput să fie alocate sume considerabile pentru a potoli pofta de singe a monstrului. S-au născut o mulţime de institute de cercetări. In faţa specialiştilor a apărut un intreg chestionar : Cum să-l formăm mai bine pe cel de la volan, pentru a struni cu măiestrie hergheliile de cai ascunşi in motor, cum să indepărtăm de maşină agresorii, alcoolicii, „antitalentele", bolnavii cronici (şi chiar pe cei care te strivesc sub roţi, afişind apoi cea mai candidă figură, o cauză reală a omuciderii fiind concepţia infantilă după care maşina e o jucărie pentru cei mari), cum să fie fabricat automobilul, pentru ca el să răspundă unui intreg inventar de cerinţe legate de creşterea gradului său de siguranţă ? Aţi observat că pe poarta fabricilor nu mai ies maşini cu proeminenţe periculoase, ca de pe capota motorului multor mărci, au dispărut leoparzii, tigrii, căprioarele care sfirtecau corpul celor ce aveau nenorocul să fie luaţi in bot de maşinile respective. Pină şi sobrul Mercedes a făcut ca la cea mai uşoară atingere semnul său caracteristic să se plieze. S-a umblat şi la interiorul maşinilor, inlăturindu-se colţurile agresoare, modelindu-se, „muindu-se" cu grijă tot ce ar putea vătăma trupul ocupanţilor in caz de coliziune.

Au apărut o puzderie de asociaţii, societăţi, ligi ale automobiliştilor, pentru ocrotirea de accidente a pietonilor, a bătrinilor, a copiilor, organizaţii care ţin cu regularitate congrese, conferinţe, simpozioane, intreprind acţiuni cu sprijinul autorităţilor, a opiniei publice, pentru a contracara agresivitatea zeului. Apărarea orgonizată, ştiinţifică, a inceput să dea roade. Tot mai multe ţări au inceput să anunţe an de an ameliorarea situaţiei accidentelor. Rezultatele nu sint incă spectaculoase, dar oamenii sint optimişti.

Copilul răsfăţat al secolului a creat ramuri noi ale ştiinţei, a „subjugat" industriile, metalurgică, a construcţiilor de maşini, petrolieră, chimică etc. Zeci de milioane de oameni sint ocupaţi in industria automobilelor, dar şi in celelalte ramuri care cooperează cu aceasta. „Zeul" nu s-a mulţumit să aibă parbrize din sticlă obişnuită. I s-a pus la dispoziţie sticlă specială, care, spărgindu-se, se preface in grăunţe şi nu vatămă aproape cu nimic obrazul pasagerului. El a refuzat culoarea clasică a sticlei şi a pretins geamuri albăstrii, fumurii care in special vara odihnesc ochii piloţilor. Parbrize care mai au şi avantajul că impiedică să se vadă precis cine se află in maşină, sexul, virsta şi alte amănunte ce ar trezi curiozitatea celor din exterior, in ciuda vizibilităţii perfecte din interior.

Maşina nu a mai rămas la culorile clasice. S-a modificat tehnologia aplicării lor. Au fost create nu numai nuanţe noi, preluate şi de industria textilă, de casele de modă. S-au creat culorile metalizate care au revoluţionat industria coloranţilor. Nu rareori, femeile (mai ales) fac referire, cind vor să determine cu precizie o nuanţă, la culorile maşinilor. Să recunoaştem insă că in realizarea culorilor maşinilor, fabricanţii, la rindul lor, se inspiră din rezultatele cercetării de laborator ale celorlalte industrii.

Un păr de o culoare greu de definit, un bust tulburător, nişte membre inferioare splendide, un profil neobişnuit de frumos, un costum de baie confecţionat doar din citiva centimetri pătraţi de material textil, o rochie, o fustă, o bluză, intr-un cuvint ultimele creaţii ale caselor de modă sint puse in valoare, mai bine, mai eficient, alături de o maşină sport, de un cupé de o berlină ultimul strigăt, la fel cum, noutăţile auto de la saloanele anuale ale automobilului sint prezentate tot prin intermediul celor mai reuşite exemplare ale sexului frumos.

Curios, automobilul are puterea magică să scoată rapid in evidenţă lipsa de educaţie şi prostul gust : inscripţiile indoielnice, afişate peste tot, pe parbrize, sau in interior, tot felul de abţibilduri, de obiecte care pendulează sau se balansează, de lumini colorate care se rotesc, ori se aprind cu intermitenţă, schelete macabre, ori animale din toate zonele geografice ale globului sint agăţate, montate peste tot, parcă pentru a sublinia lipsa de cultură, de civilizaţie, de educaţie a proprietarului.

Maşina mai are incă o calitate : aceea de a-l zugrăvi, a-l prezenta pe proprietar aşa cum e in realitate. Cea veşnic murdară, cu tablele „curgind" din ea, ruginită, lovită peste tot, il arată pe şleampăt, pe neglijent, pe dezordonat, pe lasă-mă să te las. După cum in ţările unde „om" adevărat este cel cu cit mai mulţi bani, maşina, marca ei, puterea motorului, gradul de confort, ori modelul supersofisticat reprezintă un fel de carte de vizită a posesorului. Poţi de multe ori să evaluezi venitul de 1 milion de dolari anual, de 500 000, ori de 5 000 după maşina folosită.

Victor Beda

Continuare in numărul viitor

In privinţa sentimentelor naţionale, care dau, prin operă, durabilitate unei comunităţi, s-ar zice că nimic nu se poate compara, cel puţin in patetism şi in elocinţă, cu propoziţiunile emise de grupul „parizian". „Salvarea şi păstrarea fiinţei naţionale", cum susţinea un N. Stănişoară (in 23 aprilie 1983) e, s-ar zice, punctul esenţial din program. Cine examinează proporţiile dintre declaraţiuni şi fapte inţelege insă şi ceea ce retorica se sforţează să ascundă. Spre a „păstra fiinţa naţională", aşa cum zic, căuzaşii „Europei libere" fac in adevăr tot ce pot, stabilind un pod foarte apropiat cu iredentiştii horthyşti aflaţi in Occident. Nu sint puţini cei care s-au exprimat in concordanţă cu tezele revizioniste, simpatizanţii iredentismelor sint şi mai numeroşi. Să citez părerile unui M. Berindei (la B.B.C., 17 dec. 1982) care susţinea, cu agresivitate, pe horthyşti ? Să menţionez ideile lui M. Korne (ibid.) care propunea un front comun cu revizioniştii horthyşti impotriva comunismului românesc? Să evoc tezele, in inţelegere cu revizionismul, ale lui Vlad Georgescu (din 24 aprilie 1983) ? Sint, să concedem, toate datele pentru... „păstrarea fiinţei naţionale", cu o nesemnificativă specificaţie, aceea a modificărilor, prin micşorare, a frontierelor, ceea ce la „Europa liberă" nu contează. Insă complicităţile cu fasciştii care vor să reducă teritoriul românesc nu sint nicidecum cele mai iraţionale dintre opiniile băieţilor de la „Europa liberă" pe tema naţională. E drept că există acolo cite unul care deşi vorbeşte „româneşte" are oroare de români fiindcă ar fi ocupat... România (o emisiune din 9 februarie 1977) ; iritaţia pe care omul o manifesta cind cineva il confundase cu un scriitor „român" era foarte mare : „Regret, dar eu nu sint scriitor român. Eu scriu in limba română, ceea ce e cu totul altceva" („Limite", nr. 24/25 sept. 1977 pg. 5). Extravaganţele anti-româneşti ale lui Paul Goma (căci despre el este vorba) nu sint izolate, anti-românismul e la secţia „română" a „Europei libere" un punct fundamental in program.

Cea mai persistentă dintre tezele „româneşti" de acolo ar fi, inţelegem, „deznaţionalizarea" : românii, dacă, ar fi să ne luăm după „Europa liber", nu au altă soluţie de a-şi păstra fiinţa naţională decit emigrarea şi adoptarea unei alte culturi.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XLV)

„Refuzul" istoriei româneşti

„Emigraţionismul" e obsedant, prefăcindu-se pas cu pas intr-un refren aproape comic ; pină şi cite un studios, pină mai ieri mai puţin dedat subversiunii, cum este Matei Călinescu, s-a apucat (de cind a rămas, in America, fără slujbă) să exalte „exodul intelectual" (21 iunie 1983). Toate metodele sint luate in seamă atunci cind e vorba de a indemna pe români să emigreze. Mai intii, „realizarea personală", demonstrată cu ajutorul unor aşa-zise modele notorii. Toţi aceia care, dintre români, au vieţuit cit de puţin in străinătate se transformă in argumente pentru potenţialul emigrant : Caragiale, Enescu, Brâncuşi, Ion Codru Drăguşanu, Bălcescu. S-ar putea da explicaţii cit se poate de simple, in privinţa fiecăruia dintre aceştia, insă ce importanţă ar avea aceasta : grupul „parizian" trebuie să facă din Caragiale un „emigrant" şi se sforţează, impotriva adevărului, să-l facă.

Teza emigrării circulă peste tot şi atunci cind face citeva glose in marginea romanului „Iarna decanului" de Saul Bellow (cu subiect românesc), Virgil Tănase extrage, cu „subtilitate estetică", ideea obsedantă a aceluia : „dorinţa de a scăpa, de a fugi de această ţară" (9 ianuarie 1983).

In urmarea acestor eforturi disperate de a convinge pe români să devină... germani, canadieni, neo-zeelandezi, ori cine ştie ce altceva, nimic nu este lăsat la voia intimplării. Pină şi noţiunea de „patriotism" a căpătat la „Europa liberă" o interpretare abracadabrantă al cărei patent aparţine obscurului C. Mareş : „Problema locului — zice acela cu imbecilitate — nu mai este neapărat necesară, pentru că poţi fi patriot şi dacă te-ai născut in afara patriei tale" (? !). Să ne oprim o clipă la această judecată aiuritoare care face dintr-un individ, născut intr-o ţară străină şi trăitor acolo (in „patria" lui chiar adoptată de părinţi) un „patriot" care să iubească o altă ţară de pe glob ? Raţiunea nu poate intra in dialog cu asemenea gogomănii. Dar, in fine, „anti-românismul" „Europei libere" e fapt notoriu şi cineva observase chiar, intr-o intervenţie polemică, emanată de mediile româneşti străine de subversiune, de acolo au fost puşi „să vorbească la postul de radio aceia care şi-au bătut joc de poporul român" („Stindardul", sept. '82).

Cu acestea s-ar zice că imaginaţia diversionistă n-ar mai fi putut fi intrecută atit de uşor şi totuşi „europolibriştii" au mers şi mai departe, sforţindu-se pe cit le stătea in putinţă să creeze o imagine falsificată şi infamantă a României, pe care cei mai mulţi ar voi s-o prezinte in chip de infern terestru, plin de canibali, asasini şi torţionari. Publicistica pe această temă, emanată de la grup, e un adevărat meteorism, chiar dacă temele sint reduse (torturi, arestări, persecuţii ? !). Un oarecare Denis Buican scria despre „torturaţi", „puşcăriaşi", „aziluri psihiatrice", despre oamenii din România „pecetluiţi de dira cătuşelor" (? !) : numai asemenea bazaconii („Le Figaro", 28 dec. 1973). Goma, specialist in asemenea falsuri, aducea alte „noutăţi" despre „valurile de arestări" (? !) din România, care ar fi umplut puşcăriile de doctori, scriitori, preoţi, homosexuali, ţărani etc. („Le Matin", 2 aprilie 1979 pg. 19). Repartizat să facă agitaţie in Italia (Parisul e al altora, mai „serioşi" in diversiune) Cicerone Cernegura difuza asemănătoare contrafaceri, care erau destinate să smulgă lacrimi naivilor (printre altele in „Gazzetta di Mantova", 20 aprilie 1979). Cine ar fi citit (in „l'Alternative", feb./1982) o intervenţie a lui Mihnea Berindei despre România de azi şi-ar fi inchipuit că ne aflăm aici in plin război civil. Grosolane falsuri de felul contrapropagandei mişună in jurnalistica „Europei libere", tot ce poate fi mai antiromânesc işi găseşte in „românii" europolibrişti un serios ecou.

Să mai citez şi cite un volum, două, conţinind aşa-zise note de călătorie din România, şi de unde rezultă, cind grupul diversionist se amestecă, tablouri fioroase. Un asemenea prefabricat, slăvit de „Europa liberă", e acela compus de Juliana Geran Pilon „Notes from the Other Side of Night" (Regnary Gateway, Indiana, 1980), cu titlu calchiat, se inţelege, după Céline. Emigrată din comunitatea mozaică românească, in 1960, autoarea revine in voiaj de plăcere in 1975 : sint, aşadar, două momente, intre care unul infantil şi altul matur. Dar maturei călătoare nu-i mai place nimic, nimic nu seamănă cu ceea ce ştia din copilărie că ar fi pe aici ; să observ, totuşi, că amintirile din copilărie nu sint creditabile căci păstrează optica hiperbolică a virstei. S-ar putea zice că şi J.G. Pilon e intristată de moartea amintirilor infantile, ceea ce, psihologiceşte, este inevitabil ; dar nu este aşa. Autoarea face politică şi nimic nu-i place fiindcă nimic nu trebuie să-i placă. Fiindcă nu o aşteaptă fanfara la aeroport, atunci in România e sigur o tragedie. Au aeroporturile „porţi" ? Acestea insemnează „dominaţia negaţiei şi a terorii" (? !). Ce să mai vorbim ! Asemenea „note" sint o simplă ţifnă antiromânească, curios fiind, nu-i aşa ?, doar concentrarea unor astfel de producţiuni in jurul parizienilor „Europei libere".

Interesant e că in vreme ce asemenea denigratori au pretenţia că „păstrează fiinţa naţională" (şi s-a văzut, prin rezumat, in ce fel) alţii sint aceia care, fără să facă mare caz pe tema aceasta, se sforţează in Occident să dea o imagine cit mai corectă asupra istoriei şi culturii românilor, adică tabloul unui popor vechi şi cu „destin". Studiile istorice ale lui Eugen Lazovan (intre care acelea despre varegi şi români sint esenţiale), comentariile despre arta bizantină românească (făcute de Titus Bărbulescu), despre martirii de la Noviodunum, despre ideea imperială la români (Petre Ş. Năsturel), volumele lui Emil Turdeanu asupra literaturii române medievale, arheologia pe baze pârvaniene, a lui Dinu Adameşteanu, cercetările lui Al. Randa (despre relaţiile româno-italiene sub Brâncoveanu), incă multe altele — iată probe că, in prezenţa moralei şi a simţului istoric, vibraţia patriotică nu dispare.

Nu acesta e cazul grupului „Europei libere" : subversiunea nu are, in adevăr, prejudecăţi de ordin naţional.

Artur Silvestri

m a p a m o n d

Poeme de LIVIU DAMIAN

R. S. S. MOLDOVENEASCĂ

Poeţii şi proza vieţii

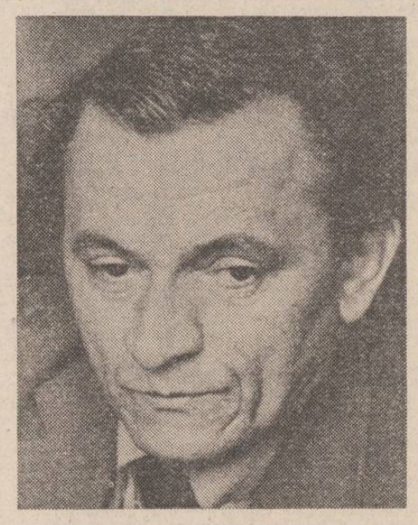

Dar Eminescu mai inseamnă mers pe jos
cu traista pe lungul drum de ţară
nu doar Luceafăr – sus şi maiestuos –
peste durerea brazdelor, amară.

Desprinderea de vetre şi pămînt
să fie oare-un drum către Luceafăr ?
E trist să rușinăm acel cuvînt
care-i direct, pentru că-i teafăr.

De proza vieţii de-or fugi poeţii
cu ce se va alege adevărul ?
În ciuda gerului ce-l caută şi-a ceţii
a înflorit la noi în cîntec mărul.

Maşinile la alte munci au plan.
M-am înhămat la carul cu cuvinte.
Luceafărul răsare peste lan.
Luceafărul ce tace şi nu minte.

Măreţia furnicului

Numai strivit – din muncă se opreşte
dar vine neamul lui unde-a căzut
acel furnic, şi duce mai departe
arhitectura celebrată-n lut.

Măreţ este furnicul care poartă
o operă mai mare decît el
ca un planet mişcat de veşnicie
prin al luminei tremurat inel.

Măreţ este furnicul. De la dînsul
ne-am învăţat, prea poate, a zidi
în osul sfînt al lutului de-acasă
sudoarea şi visarea, zi de zi.

Măreţ furnicul, el nu pregăteşte
o moarte pentru neamul de furnici
o ciumă pentru toate celelalte
cît e mai umblă şi mai suflă-aici –

Pe-acest Pămînt cu haine sfîşiate
pe-acest Pămînt acoperit de răni
ce vrea să mai respire, să mai beie
cu pruncii lapte din aceleaşi căni.

Măreţ furnicul, cel care lucrează
în temelia casei care-o am.
Cascheta lui e plină de sudoare
cum plin de floare este-n mai un ram.

Eu nu mă tem c-o să-mi dărîme casa
acel care e pururi ziditor
deşi Garcia Marquez ne previne
c-o să ne ajungă şi minia lor.

Tu, Gabriela, blonda mea mezină
prinzînd cu-auzul versul care-l zic
întrebi cu lacrimi, dacă poate plînge
strivit de talpa noastră, un furnic.

Eu am văzut odată-n fapt de seară –
aprins de răi – vuia un moşiroi.
Furnicii toţi – arzînd – salvau urmaşii.
Şi m-am gîndit – atunci şi-acum – la noi...

Salcîm în floare

Rugaţi-vă pentru nemurirea salcîmului meu
poeţi cu lire înstelate
şi voi stejari de pe cetate
şi peşti ce fulgeraţi în heleşteu.

Că el curat răsărind din lut
prin trai sfinţindu-şi locul
la răi nu s-a vîndut
spre a-şi spori norocul.

De cîngile rădăcinilor sale
se mai ţin casele, dîmbul
cum de norme morale –
sufletul, blîndul.

E aerul sfînt în lucrare
îl ară albinele, trezele.
Graiule – fulger şi floare –
pure ţi-s meterezele.

Învăţătorii de la sate

Mă rog pentru învăţători
acei zidiţi între caiete.
Mă rog de voi, băieţi şi fete
Ce-i necăjiţi de multe ori.

De rămîneau şi ei plugari
ca fraţii lor legaţi de fire
poate că-aveau azi nervi mai tari
şi-o mai înaltă preţuire.

Deşi chemarea – vreau s-o spun –
îşi face datoria sfîntă
Şi c-un cuvînt, dacă e bun
şi dacă el binecuvîntă.

De tineri au plecat din sat
lăsînd acolo loc de casă
Şi-un plug să iasă la arat
Şi dragostea cea mai frumoasă.

Să nu uităm, să nu uitaţi –
s-au dus setoşi de-nvăţătură
copiii satului curaţi
sfioşi, cu „bună ziua"-n gură.

Cum au trăit ? Cartofi prăjiţi
de-aveau – părea că au de toate
înaripaţi şi-nsufleţiţi
că tinereţea totul poate.

Au prins mai mult sau mai puţin
dacă-au avut de unde prinde
al cugetării dulce chin
descoperind şi noi cuvinte.

Au sclipuit cum au putut
Bani pentru-o carte sau o hartă
pentr-un album ce-a încăput
celebrei opere de artă.

Cînd s-au întors – ei nu mai sus
au vrut să fie ca oricare
dar fiindcă aveau ceva de spus
cum orice spirit tînăr are

au ars, s-au dăruit de tot
dacă nu toţi – majoritatea
mergînd cu satul cot la cot
topindu-şi – primii – sănătatea.

Le-aduc o floare în pridvor
ca o lumină-ntîrziată
şi-mbrăţişez – cu viaţa toată –
risipa sufletului lor.

Cine vede-un rău...

Cine vede-un rău şi tace
ca şi cum nu l-a văzut
e părtaş acelei fapte
cît n-ar fi de-ascuns şi mut.

Cine vede-un rău şi ride
bucurîndu-se febril
e mai rău ca cel cu răul
chiar de pare un copil.

Cine vede-un rău şi plînge
tropăind neputincios
jalnic e, dar încă poate
să mai fie de folos.

Cine vede-un rău şi umflă
vorbe goale ce nu-l dor
cine strigă, dar n-ajută
este-o coadă de topor.

Cine-vede-un rău şi sare
să mi-l ia din rădăcini
chiar de cade, fapta-i creşte.
Spinii lui se fac lumini.

Urare de pace

Pace, iubito, focului sacru
colinelor cu umeri obosiţi
cîmpiilor cu sufletul la gură
şi ţie tihnă, visătorule.

Pace pîntecului ca flacăra
pruncului ţipînd a victorie
braţelor în stare să-l primească
pe micul zeu în univers.

Pace strămoşilor, pace cîmpiei
pe care el va trebui s-o are
împărţindu-şi zilele cu fiecare brazdă
şi regăsindu-le în ochii celorlalţi.

Memorie şi pîine îi menesc
aşa cum veghe şi vis sînt acum
cînd orice nor pe boltă îmi pare
ba floare de crin, ba stană de fum.

Întoarcerea fiului încărunţit

Bună seara, margine de sat.
Bună seara, cring al reveriei.
Bună seara, viţa mea de vie
cu toiagul de beton armat.

Bună seara, paşnice izvoare.
Bună seara, dealuri retezate.
Bună seara, blîndelor mioare
firule de iarbă de sub roate.

Bună seara, fetelor frumoase
palide ca frunza de tutun.
Bună seara, cuiburi, ape, case.
Bună seara, plaiule străbun.

Bună seara, vorbelor bătrîne.
Bună seara, cîntecelor noi.
Bună seara, codrule de pîine
mulţumim că nu te laşi de noi.

Bună seara – zic – şi clipei mele.
Bună seara, somnule ce vii.
Bună seara, frunze, roiuri, stele
care mă petreceţi în tării.

Părinţii

Se dedică jubileului de aur al căsătoriei părinţilor mei Ştefan şi Eufimia

Mi-a dat tata lemn de casă
lemn de brad şi de stejar.
Mi-a dat mama cîntec rar
ca un strug de tămîioasă.

Mi-a dat tata chef de-a'ntrece
şi la hartă, şi la zis.
Mi-a dat mama un baris
lacrimă de mintă rece.

Mi-a dat tata Braţ fierbinte
sansă de a fi cum sînt.
Mi-a dat mama tremur blînd
lîngă spuza ce asfinte.

Mi-a dat tata minte trează
calcul rece ca un scut.
Mi-a dat mama dor tăcut
inimă ce singerează.

Mi-a zis tata de lumină
să-mi fie pocalul plin.
Mi-a zis mama să revin
lîngă ea, sub o colină.

1981, noiembrie

Zilele literaturii din R. S. Macedonia

● În cadrul manifestărilor culturale prilejuite de sărbătoarea naţională a R.S.F. Iugoslavia, marţi, 29 noiembrie a.c. a avut loc la librăria editurii „Cartea Românească" din strada Nuferilor nr. 41, deschiderea festivă a Salonului de carte al editurii „Misla" şi al altor edituri din R.S. Macedonia. Cu acelaşi prilej au fost lansate, în prezenţa unui numeros public, volumele „Cartea ursitei" de **Iovan Strezovski** şi „Ceas de blasfeme şi mingiieri" de **Gane Todorovski**, volume recent apărute la editura „Cartea Românească" în tălmăcirea poeţilor **Carolina Ilica şi Dumitru M. Ion.**

Au luat cuvîntul **George Bălăiţă**, directorul editurii „Cartea Românească", vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor din R.S.R., **Nichita Stănescu**, laureatul cu Marele Premiu al Festivalului internaţional de poezie de la Struga (Macedonia, 1982), **Petre M. Andreevski**, preşedintele Uniunii Scriitorilor din R.S. Macedonia şi Dumitru M. Ion, traducător al mai multor volume de poezie şi proză ale scriitorilor macedoneni.

Au fost prezenţi **Milos Melovski**, ambasadorul R.S.F. Iugoslavia la Bucureşti, şi **Moncilo Koprivica**, primul secretar al ambasadei R.S.F. Iugoslavia.

Cei doi autori iugoslavi ale căror volume au fost lansate au acordat autografe.

Salonul de carte iugoslavă a putut fi vizitat zilnic, la librăria editurii „Cartea Românească", pînă la 8 decembrie, dată după care cele peste 500 de volume vor fi donate Bibliotecii Academiei R.S.R.

În continuarea vizitei în ţara noastră, scriitorii macedoneni din R.S.F. Iugoslavia au fost primiţi la Uniunea Scriitorilor de **Alexandru Balaci** şi **George Bălăiţă**, vicepreşedinţi şi **Ion Hobana**, secretar.

Miercuri, 30 noiembrie 1983, la Casa scriitorilor „Mihail Sadoveanu" din Capitală, în prezenţa unui mare număr de scriitori, oaspeţii au susţinut un recital de poezie. Au citit din creaţia proprie **Gane Todorovski, Petre M. Andreevski, Iovan Strezovski, Tasko Gheorghievski, Mihail Rengiov** şi **Jordan Plevnes.** Şi-au dat concursul actorii **Iulia Boroş, Dinu Iancu-lescu** şi **Vistrian Roman**, care au citit creaţii reprezentative din lirica macedoneană.

A fost de faţă **Miloş Melovski**, ambasadorul R.S.F. Iugoslavia la Bucureşti, şi **Moncilo Koprivica**, prim secretar al Ambasadei.

În continuare, însoţiţi de **Alexandru Balaci** şi **George Bălăiţă**, oaspeţii au efectuat vizite de documentare în judeţele Argeş, Gorj şi Dolj. Ei au vizitat oraşul Curtea de Argeş, Complexul „Constantin Brâncuşi" de la Tîrgu Jiu, obiective cultural-artistice din nordul Olteniei şi Municipiul Craiova.

Cu acest prilej, au avut loc întîlniri consacrate poeziei macedonene la Curtea de Argeş şi Craiova.

● **LA MUZEUL NIKOLAI OSTROVSKI** s-a deschis de curînd o expoziţie dedicată lucrărilor sculptoriţei Lina Pop. Este vorba de o artistă ce reface destinul marelui scriitor a cărui operă a apărut pînă acum în 68 de limbi din U.R.S.S. şi în mai mult de 37 de milioane de exemplare, fiind tradus, de asemenea, în 45 de ţări ale lumii, în 56 de limbi. Lina Pop, pe adevăratul său nume Polina Gorenstein, din Driaepropetrovsk, a fost în anii '20 o cunoscută dansatoare. Paralizată şi atinsă de cecitate, în urma unei maladii — Polina Gorenstein îşi recapătă în cele din urmă mobilitatea, dar rămîne oarbă. Sub îndrumarea pictorului Mihail Nesterov şi a sculptorului Serghei Konionkov, ea se dedică sculpturii, realizînd lucrări de mare pregnanţă artistică, aşa cum probează şi expoziţia de azi. Criticii remarcă îndeosebi un „Puşkin" de mare efect, lucrări dedicate muncii şi evenimentelor contemporane.

PREMII

● **ZIARISTUL** Jacques Duquesne, 43 ani, a primit marţi premiul „Interallie" pentru romanul intitulat „Maria Vandamme" (apărut la Ed. Grasset), care constituie prima parte a unei fresce din nordul Franţei, locul său de origine. „Maria Vandamme", care este cel de al treilea roman al său, descrie industrializarea nordului, oprindu-se la personajele Celeste şi Arthur Rousset, patroni în industria textilă, şi la acea „lume măruntă", atît de dragă lui Emile Zola : Alois birjarul, Blaise zidarul, „Balena" — bătrînul marinar şi frumosul personaj al Mariei.

Epoca agitată este propice răsturnărilor sociale, avînd pe fundal războiul de la 1870 şi Comuna din Paris.

Cu această carte Jacques Duquesne se afirmă definitiv ca romancier, apreciază membrii juriului „Internallie" ce acordă o atenţie deosebită operelor româneşti ale ziariştilor.

● **PREMIUL** Chateaubriand 1983, dotat cu suma de 50 000 F, a fost atribuit lui Henri Amouroux pentru cartea intitulată „L'Impitoyable guerre civile" (Neiertătorul război civil), al şaselea ton din lucrarea sa „Grande histoire des Français sous l'occupation".

● **„CRIMĂ ÎNTR-O GRĂDINĂ ENGLEZEASCĂ"** (The Draughtman's Contract") a britanicului Peter Greenaway a primit în unanimitate premiul celei de-a treia săptămîni a cinematografiei europene, la Strasbourg. Juriul, prezidat de actriţa suedeză Ingrid Thulin, a atribuit acest premiu „pentru perspectivele pe care Peter Greenaway le deschide astăzi cinematografiei de mîine, pentru reflecţiile asupra poziţiei paradoxale a artistului faţă de creaţia sa". Filmul istoriseşte povestea unui pictor angajat pentru a face desene într-o somptuoasă proprietate aristocratică engleză, la sfîrşitul secolului al XVIII-lea. Filmul, extrem de original, urmează să apară la începutul anului viitor în Franţa. 90 de filme au fost prezentate la această manifestare care se termină marţi seara cu o retrospectivă consacrată cinematografiei suedeze (cu un omagiu adus cineastului Vilgot Sjoman) şi altele două dedicate lui Henri Alekan şi Dirk Bogarde.

REPERE

Civilizaţia sumeriană (III)

Un loc aparte este acordat de Constantin Daniel în cărţile sale — problematicii spirituale, precum şi artelor din Sumer şi din întregul Orient de mijloc. Cercetarea amănunţită a Panteonului sumerian conduce la ideea unei divinităţi unice, sursa întregii populaţii care a împinzit mai apoi imaginaţia din scrierile „teologice" ale întregii zone. Viziunea monoteistă a fost treapta cea mai înaltă pe care s-a ridicat meditaţia omului asupra sensului creaţiunii, afirmarea ei, mai tîrziu, cu deosebită forţă, îndeosebi în textele ebraice, constituind pasul cel mare către o concepţie a lumii bazată pe comandamente etice. Domnia celor puternici şi lupta dintre zei făcea loc pentru decalog şi pentru coeziunea realităţii în numele unui principiu unic. Este o probă de mare subtilitate analiza pe care o întreprinde Constantin Daniel cu privire la sursele istorice ale acestei idei, în **Civilizaţia sumeriană**, reluînd şi unele concluzii ale savantului sovietic S. A. Tokarev, dintr-o carte publicată şi la noi în 1976, **Religia şi istoria popoarelor lumii.** Cercetătorul român scrie : „Acest lucru poate fi dedus şi din aceea că mitologia sumeriană nu izvorăşte dintr-o religie primitivă populară, ci din speculaţii teologice asupra naturii şi asupra valorilor etice şi spirituale" (pg. 156). Studiul atent al civilizaţiilor Orientului apropiat este dintr-un asemenea punct de vedere edificator pentru toate marile dimensiuni ale conştiinţei omului de mai tîrziu, aruncînd o lumină semnificativă asupra iluminărilor spirituale din perioada istorică mai „recentă", ca să-i spunem aşa, avînd în vedere „actualitatea" stringentă a ultimelor două milenii şi jumătate.

Fiind o limbă de cultură, sumeriana prilejuieşte, de asemenea, o literatură bogată, în care se regăsesc multe ecouri spirituale. În epocile timpurii, cultura era dealtfel împletită cu preocupările spirituale, constituind adeseori terenul de afirmare a marilor adevăruri, şi nu doar o expresie de sensibilitate. Importantă este din nou descifrarea originilor unor specii literare, cum ar fi, de pildă, aceea cunoscută sub denumirea de „Lamentaţii", din care a derivat probabil şi elegia modernă. Cele mai cunoscute sînt, desigur, **Lamentaţiile** lui Irmiahu : „O, cum s-a întunecat aurul, şi cel mai curat aur şi-a schimbat faţa ; pietrele nestemate vărsate au fost la colţul tuturor uliţelor!". Se pare că începutul speciei l-a constituit **Lamentaţia pentru nimicirea oraşului Lagas,** jelind distrugerea cetăţii de către Lugalzaggisi. Mai apoi, babilonienii au scris lamentaţii pentru distrugerea oraşelor Akkad, Ur şi Uruk, şi este firească prelungirea liniei pînă la Irmiahu, după atrocităţile singerosului Nabucadnezar. Analiza formelor poetice sumeriene sugerează şi alte concluzii. Termenul sumerian pentru cîntec era „şir", cuvînt pe care îl vom regăsi în **Şir haşirim,** fiind preluat de mai multe limbi semite. Nu mai prelungim exemplificările, dar evidenţiem încă o dată fineţea sugestiilor pe care le propune Constantin Daniel.

Mulţimea studiilor întreprinse de eruditul român în ceea ce priveşte civilizaţia şi cultura Orientului de mijloc probează, după opinia noastră, o foarte limpede conştiinţă a scopurilor (în sens cultural, adică de „valori") pe care trebuie să le urmărească un cercetător de la noi. Cultura română, şi mai ales spiritualitatea noastră, a avut multiple şi constante legături cu Orientul de mijloc, iar istoria ne-a fost asociată cu destinul acestei zone geografice. Sînt încă multe elemente de cercetat, multe documente de valorificat în toate marile arhive şi centre ale regiunii, iar cunoaşterea lor aruncă o lumină nouă asupra propriului nostru trecut. În cărţile lui Constantin Daniel se fac unele apropieri, cu referinţe încă din preistorie. Chiar în **Civilizaţia sumeriană** găsim asemenea piste de cercetare, cînd se iau în discuţie tăbliţele de la Tărtăria, interpretate de unii ca texte protosumeriene. De asemenea, sînt uluitoare asemănările descîntecelor româneşti cu cele sumeriene. Dezvoltarea studiilor dedicate problemelor de orientalistică, îndeosebi a celor îndreptate spre sumeriană şi spre vechile limbi semitice, precum şi a celor de bizantinologie şi de turcologie, este o necesitate culturală de prim ordin.

Aurel-Dragoş Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **PREMIUL** „NIVO" al editurii „Europa" din Budapesta, ce se acordă anual celor mai bune traduceri în limba maghiară din literatura străină, a fost acordat, pe anul 1981, scriitorilor de limba maghiară din România, Laszlofi Aladar şi Laszlofi Csaba, pentru traducerea volumului de poezii al poetului Aurel Rău, iar premiul pentru anul 1983, scriitorului de limba maghiară din ţară noastră Kanyadi Şandor, pentru traducerea volumului de poezii al poetului Ion Gheorghe.

● **ÎNCEPÎND** din numărul său din 4 noiembrie cotidianul francez „Le Figaro" publică în foileton romanul lui Vintilă Corbul „Cuceritorul" din ciclul „Dinastia Sunderland Beauclair".

● **EDITURA „GALLIMARD"** din Paris a reunit într-un volum intitulat „La Rose profonde" trei plachete de versuri ale lui Jorge Luis Borges apărute în America latină în perioada 1975—1977. În preambulul la volum Borges defineşte poetul drept un „modest vrăjitor" care dispune de „mijloace modeste". În ce-l priveşte, el foloseşte toată magia simplităţii pentru a crea o poezie care este ca „atingerea mării". El doreşte să rămînă loial imaginaţiei sale căreia cecitatea i-a dat „libertate şi o solitudine proprie creaţiei" : **„Nu ştiu ce figură mă priveşte / Cînd privesc figura din oglindă / Un bătrîn mă priveşte / Şi am impresia că întrevăd / Mînia lui surdă, plictisită şi vag rătăcită. / Încet, în noaptea înceată, / Îmi cercetez cu degetele trăsăturile invizibile. / Îmi tot spun că n-am / Pierdut nimic din lucruri / Poate doar învelişul lor / Astfel se consolă Milton / Avea un curaj în care eu caut o binefacere / Mă gîndesc totuşi la litere / Mă gîndesc totuşi la trandafiri / Şi obrazul meu rămîne acolo... / Dacă l-aş putea vedea aş şti / Cine sînt în această stranie seară."**

● **DIRK BOGARDE,** cunoscutul actor britanic, preferatul lui Visconti şi Losey, se află într-o ipostază insolită, aceea de autor de romane, şi încă de succes. Volumul „Două voci în grădină" apărut de puţin timp la Londra a fost bine primit atît de critică, cît şi de cititori. Romanul adăposteşte povestea unui cuplu britanic care trăieşte în Coasta de Azur. Scrisă într-un limbaj atrăgător, cu multe scene de cineroman, cartea aduce în faţa cititorilor un conflict de conştiinţă, neîmpliniri şi încertitudini, toate avînd ca fundal o viaţă îmbelşugată şi fără de griji. „Vocile celor doi — scrie Bogarde — n-au drept replică decît ecoul".

● **„DRAGĂ COLETTE"** este titlul unui roman document de Marc Audry consacrat celebrei romanciere franceze. Un personaj insolit, privit în intimitatea sa, înconjurat de prietenii săi, de cărţile sale. O Colette contemporană cu Proust, Carco, Cocteau, Guitry, Simenon, prezenţi în această carte plină de farmec.

● **PREMIUL PRIMULUI ROMAN** a fost atribuit la Paris tinerei scriitoare de 23 de ani Elvire Murail pentru volumul „Scara C". Romanul, scris la persoana I singular, se derulează la New York, oraş pe care frumoasa scriitoare încă nu l-a văzut, dar speră să o facă graţie premiului obţinut. Prima ei declaraţie în public, făcută după decernarea distincţiei, a fost un teribilism : „Vreau să fiu celebră şi atrăgătoare pentru a distruge mai bine".

● **GIOCONDA,** controversata capodoperă a lui Da Vinci expusă la Muzeul Luvru din Paris, se pare că are o soră geamănă. Muzeul din Portland (Oregon) este în posesia unui portret neterminat al Mona Lisei. După aprecierile directorului Muzeului de artă din Portland, Leonard Nelson, pînza s-ar putea să reprezinte aceeaşi Giocondă, neterminată însă. Un examen cu raze X a indicat că pînza a fost pictată înainte de 1510, dar expertize suplimentare sînt necesare pentru a o autentifica definitiv. Henry Reichhoid, un locuitor al New York-ului, originar din Germania, care a donat această pînză muzeului, a declarat că a cumpărat-o la Viena în anii '30.

● **REGIZORUL ELIA KAZAN,** actorul şi cîntăreţul Frank Sinatra, actorul James Stewart, balerina-coregraf Katherine Dunham şi compozitorul Virgil Thompson au primit premiul „Kennedy Center" care răsplăteşte, în fiecare an, 5 artişti din diferite domenii pentru contribuţia lor la dezvoltarea culturii americane. Frank Sinatra şi James Stewart nu mai necesită prezentări. Katherine Dunham, în vîrstă de 71 de ani, a fondat propria sa companie de dans şi a jucat un rol esenţial în prelucrarea folclorului american pentru dansul clasic. În 1963 ea a fost prima femeie de culoare care a creat, pentru Metropolitan Opera, coregrafia la „Aida". Virgil Thompson, eminent critic muzical şi compozitor, este autorul a două opere realizate în colaborare cu scriitoarea Gertrude Stein. Elia Kazan, bine cunoscut cineflilor din România, a regizat „Un tramvai numit dorinţă" şi „Moartea unui comis voiajor" pe scena unui teatru american şi a intrat în istoria cinematografiei cu „La est de Eden", „Un tramvai numit dorinţă", „Viva Zapata", „Pe chei". El l-a descoperit şi lansat pe James Dean, Marlon Brando şi Warren Beatty.

● **MARELE POET** bengalez Rabindranath Tagore a apărut de curînd în limba kazahă la Editura Josouchy din Alma Ata. Traducătorul este un cunoscut prozator de limba kazahă, Safuan Saimerdenov, care a realizat de fapt un volum de **Opere alese,** cuprinzînd romanul **Eşecul** şi alte proze. Critica remarcă faptul că Rabindranath Tagore a mai apărut de curînd în limba kazahă şi în antologia **Poezia contînentală în flăcări,** iar Raissa Ioffe consideră în **Les Nouvelles de Moscou** că opera sa este binecunoscută cititorilor kazahi, alături de aceea a lui Ahmad Abbas, Krichan Chandar, Wallathall şi Boshu Boren. Editura mai pregăteşte volumul **Curcubeu deasupra fluviului Gange.**

SPORT

Ning în toată ţara, cu porţile deschise

Cînd ninge, mă simt aşezat în timpul dus ca lenea aromelor în petalele unui trandafir. Ninsorile sînt pentru mine mările sudului, corabia sfîşiindu-şi pînza în recife de corali, botul jderului prins în gheţurile izvorului, ademenire morganatică, drum peste munţi, la o casă de lemn, unde pleiadele dorm sub pleoapele unei fete, unde miroase a lemn picurat cu sînge din carne de căprioară, unde cabanierul te simte vecin şi unde cetina miroase a Dumnezeu călătorind prin văzduhuri, a prieteni bînd ţuică fiartă lîngă un butuc aţipind de ginduri în stingerea jarului, a lume domnind peste toate stepele cu lămpi magice şi cai limpezi lîngă jghiabul fîntînilor. Iar cînd ninge, ca miercuri, şi se joacă fotbal şi cîmpul nu se vede întreg de la o poartă la alta, cum nu se văd chipurile în odaia bunicilor, ci numai gutuile de pe poliţă, cînd se joacă fotbal bun şi toată ţara stă cu piciorul pe aurul din munţi, pe şuvoiul drumului ducînd spre satele cu vin vechi, pe întîmplările ce merită adăpostite în ramă de lemn şi în pagină de carte, s-aud din depărtări de lume bună prelungi ecouri de sănii mergînd, scîntei de diamante veghindu-şi culorile, nuci de cedru căzînd, bronzul tălmăcindu-şi distanţele dintre biserici şi dintre oraşe. Miercuri, a fost o zi de daruri umblînd, de şoapte căutînd scoici, de împliniri rotunjind farmecele marelui început al viscolelor. În şaisprezecimile Cupei României, cele mai bune echipe şi-au înfipt ghiara de leu în coama victimelor prezumptive, au primit căderea zăpezilor cu frunte curată şi au dat cep primului fir de iarbă care le va propulsa, cu zîmbet şi iubire de noroc, în vigoarea primăverii 1984, în dorul de miei albi, în ploile cu melancolice lunecări de ierburi, de doruri şi de împliniri. S-au petrecut, ca la oricare început de iarnă jertfindu-se pe sine, şi desperecheri de logodnă care fac triumful şi savoarea competiţiei K.O. Astfel formaţia Viitorul Gheorgheni a scos-o din luptă pe F.C. Baia Mare, iar U.T.A., echipă lăsată de toate vînturile mediocrităţii, a silit-o pe Politehnica Iaşi să se întoarcă acasă desculţă, pe cioburi de sticlă, pe mărar de spini guşaţi. Dulcele tîrg al leşilor doarme somn adînc şi încîlcit, ca ploaia în lemnul ciinesc şi dă roade amare la îmbrăţişarea zidului cu scorbura prin care te cobori în divizia B. Îmi pare rău de Vasile Ianul, cel ce-a stat în gloria frumoasei Moldove şi se chinuieşte, azi, să poarte prin lume unspe cai cu albeaţă pe ochi.

Pe stadionul Dinamo din Bucureşti, jucătorii Universităţii Craiova au plătit cu două ingenuncheri marea victorie pe care au obţinut-o la Bratislava. Drumul spre vuietul oceanelor lumii trece prin alchimia mărăcinilor. Omeneşte, eu cred că nu trebuiau împinşi pe podul negru al bătăliei cu Dinamo doar la cîteva zile după ce cuceriseră intrarea în Paris. Oricum, minunile şi diavolii albi ai ninsorii vor continua să dănţuiască pe străzile lor, prin albia Jiului, prin volbura Oltului.

Tot miercuri, la Zürich, au fost stabilite grupele preliminariilor Campionatului mondial de fotbal din 1986. Sorţii ne-au aliniat lîngă Anglia, Irlanda de Nord, Turcia şi Finlanda. Mă simt dator să vă spun că în clipa aceea am auzit galopuri frămîntînd munţii de la Guadalajara, legende deschizînd braţul ca să ne primească în viltoarea celor norocoşi, precum şi lanţul suferinţelor căzînd de pe gleznele noastre şi urcînd pe mîini străine.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
50
(1 128)
Sîmbătă
17 decembrie
1983
8 pagini
4 lei

Pentru nr. 49 a se vedea cronica după acest număr!

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

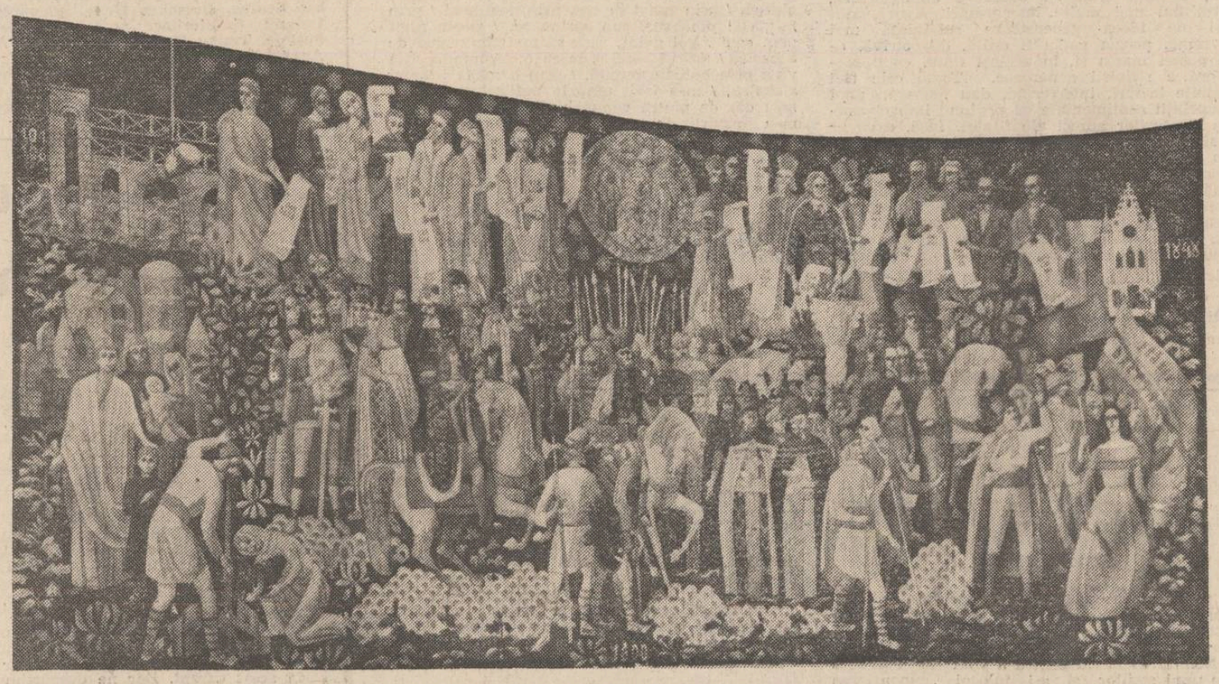

Liana Șaru, Gheorghe Șaru : „Istorie"

Elegie

a murit acest mare poet. Termenul mi se pare, însă, impropriu. Nu era poet, era poezie. O continuă avalanșă de poezie cu numele de Nichita. Omul clocotea de inspirație, clipă de clipă. Nu putea să comunice decît prin poezie oricînd îl întîlneai și în orice împrejurare s-ar fi aflat.

Nu era un selectiv, ci un emotiv torențial. De aceea, poezia sa, chiar dacă nu poartă totdeauna semnul strictei valori poetice — deși, cînd o atinge, rămîne neîntrecută se arată neîncetat marcată de o emoție și de o fervoare încinsă la cea mai înaltă temperatură.

Știm cu toții ce suprafață imensă a ocupat spiritul acestui om bun, gata mereu să se dăruiască integral, în viața noastră culturală din ultimele trei decenii. Și desigur că va dăinui amintirea arzătoare a generozității, a omeniei sale.

Vor domina, însă, peste timp atît geniul cît și bunătatea sa triumfătoare. Realizăm de pe acum cît de pasionantă va fi o monografie completă închinată lui Nichita. Ba mai mult decît atît. Din opera sa monografistul pertinent și zbătător va ști să scoată la lumină o originală și perfect închegată concepție filosofică.

Așteptăm demonstrarea acestui nichitism al gîndirii, care poate fi extras îndeosebi din Elegiile sale. Ar fi o reală compensație față de pierderea marelui și bunului Nichita Stănescu.

Edgar Papu

Necuvintele

moartea lui Nichita Stănescu închide un destin și o epocă. Vom spune de aici înainte : **Așa ceva nu se mai poate.**

El a împins pînă la absolut o formulă aeriană de poezie, care ar fi vrut să fie numai duh și care n-avea trup, fiindcă trupul era al unei epoci revolute pe care această poezie a lui Nichita Stănescu a respins-o. Poezia lui a fost un act pur de respingere. Nu distileria ermetică, cea prin care s-a ambiționat cîndva să se capteze sensul inaudibil și invizibil din cuvînt, nici desfrînarea suprarealistă, cea prin care din cuvînt ar fi trebuit să țîșnească fantasma ascunsă, ci cu totul altceva : o ucidere a cuvîntului vinovat de maculare, o reducție justițiară a cuvîntului la necuvînt. Necuvintele lui Nichita Stănescu au scris Manes-Teghel-Fares pe fruntea unei epoci vinovate. Între „poezia compresorului" și necuvintele poetului nostru e o prăpastie. Nichita a vrut ca această prăpastie să fie pură, gestul justițiar să nu se vadă, să nu se audă, să nu miroasă, să nu doară, să nu rănească, să nu lase urmă. A scris deci cu cuvinte inodore, incolore, cu necuvinte, recviemul unui timp pe care trebuia să-l uităm. Dacă epoca nu i-ar fi martoră, această poezie ar fi nedatabilă, absolut aeriană, nu **peste** ci în afară de **„mode și timp"**. Dar ea e databilă prin contrast, ea datează și va dura. „Poezia orfană" care i-a urmat, poezia fără spațiu și timp la care asistăm își are părintele în Nichita Stănescu, un tată orb ca și Cronos, un Cronos devorat de copii. Nichita e un orfan de timp, nu de țară, primul poet al nostru legat de o epocă și rămas pe deasupra epocilor.

De aici fluiditatea omului, un fiu al lui Eol. Vîntul e fără trup, nestatornic și haihui, n-are sorginte, nici țenchi de sfîrșire, conține ceea ce nu te aștepți ca și viața lui Nichita. A

Paul Anghel

Continuare în pag. a 2-a

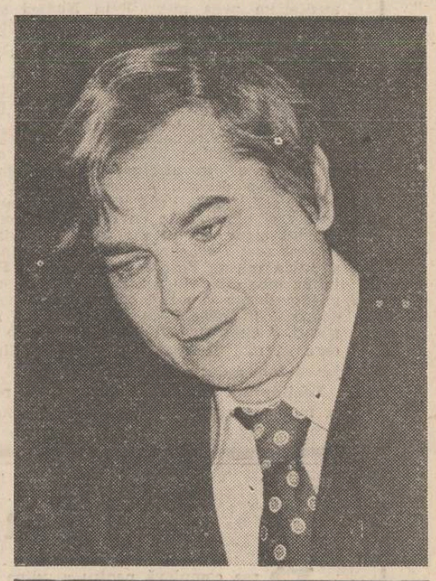

Nichita Stănescu

Dialog cu
Oda în metru antic

Cea mai mare pedeapsă a noastră,
a noua, cei care suntem,
e lumina prin care fluieră un răsucit de inger
tulburător,
halucinanta natură,
timpul absorbitor,
mirosul de viață pe care-l are secunda,
mîncarea cumplită la Cina cea de taină cînd
vom reuși, în fine, pe Iisus
îl vom și mîncînd.
Ah, ce întîmplare și viața noastră !
Ce întîmplare verdele de pe iarbă.
Ce accident de suflet calul alb pe colină.

Supuși cuvîntului, de verb mă rog,
du-mă odată din groaza vieții,
du-mă, du-mă,
și nu mă mai pedepsi
și mie nu mă mai redă-mă.

Amintirea urcă-n statuie de lacrimi

am spus-o în diverse prilejuri și pînă acum. Am spus-o cu emoția și bucuria de a-l fi cunoscut, de a-l fi ascultat vorbind cu o putere de improvizație fără egal, cu o spontaneitate în care oglinzile inteligenței aruncau spre cei de față fulgere vii : de a-i fi fost în preajmă și de a fi simțit nu o dată protecția delicată, plină de căldură a cuvîntului și faptei sale. Nichita Stănescu a știut să fie mai presus de ideea de poet fără egal, un prieten fără egal. Nu ezit în fața afirmației că Nichita Stănescu era prietenul tuturor poeților din România. Avea în cel mai înalt grad vocația solidarității cu toți cei ce năzuiau să aducă un cît de modest dar întru slăvirea limbii române. Cu ani mulți în urmă, cînd Nichita devenise deja, (umplînd cu îndrăznețul și originalul său vers locul ce părea a fi rămas pustiu după Labiș),

Nicolae Dragoș

Continuare în pag. a 2-a

A fost un geniu!

la înmormîntarea lui Balzac, povestea André Maurois, un vorbitor a exclamat :

— „A sosit un mare om !"

Înaintînd cu un pas, Victor Hugo a amendat copleșitor, replica abia auzită rostind cu voce de tenor :

— „A sosit un geniu !"

★

Nu știu, azi, miercuri, 14 decembrie, ce vorbitori vor încerca să-l definească pe Nichita Stănescu avînd încă privilegiul de a-i mai vedea tiparul omenesc, înainte de a fi înhumat la picioarele concetățeanului său I.L. Caragiale, într-un dreptunghi asupra căruia se întinde un lan din teiul crescut din trupul Eminesculul. Eu unul nu voi mai scoate un cuvînt. Cîndva, (sînt de atunci 20 de ani) Nichita m-a surprins într-un aprins miez de noapte cu ideea unui legămînt straniu : „Să ne promitem că nu vom vorbi, unul, la moartea celuilalt !" și nu va fi altfel.

Știu, însă, că toți vorbitorii îl vor evoca pe marele poet care a fost, a rămas și mai ales va fi Nichita Stănescu.

Dar se va mai auzi vocea unui nevăzut „Hugo" :

— A fost un **geniu !**

★

Așa putem vorbi despre Nichita cel-fără-de-pereche. Și mi se pare că putem așeza în calendarul catastrofelor poeziei românești data stingerii lui Nichita (decembrie, marți 13) alături de 15 iunie 1889, cînd pe strada Plantelor cineva a închis pleoapele lui Eminescu.

Nichita lasă în urmă o operă, o operă monumentală, cu masivă alcătuire de cuirasat, o operă profundă, originală și misterioasă, capabilă să stea în vecinătatea și nu în urma —

Gheorghe Tomozei

Continuare în pag. a 2-a

PROGRES ȘI CIVILIZAȚIE

Preocupări de sfîrșit de an, analize care privesc prezentul imediat și mai ales starea propriu-zisă a viitorului, perspectiva care trebuie asigurată și care, într-o continuitate de fapt a oricărui act politic, economic și social, se răsfrînge asupra fiecăruia dintre noi, iată, în mare, genericul sub care pot fi numite toate aceste întruniri ale organismelor democrației noastre socialiste, sub președinția secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Sentimentul este acela al unei voințe pe care o simți pe de-a-ntregul din toate rădăcinile țării. Și starea asemenea : țara care și-a aniversat marea sa unire și se pregătește de mari evenimente cum sînt cea de a patruzecea sărbătoare a libertății și Congresul al XIII-lea al partidului — țara — într-o strînsă și indisolubilă unitate lucrează asupra viitorului său, gîndindu-și pe mai departe proiectele dezvoltării și asamblîndu-le la zi, în acest atît de cuprinzător și flexibil edificiu pe care îl reprezintă progresul și civilizația.

Ideea de fond, așadar, este aceea a democrației care cuprinde în matca sa spiritul întregii țări. Și, mai mult, realitatea vie, concretă, a participării, sentimentul atît de înalt și de tulburător, totodată, certitudinea pe care o deții știind că prin forța, gîndirea și inspirația fiecăruia, ca și prin hotărîrea de a face tot ce îți stă în putere, viitorul nu e numai previzibil ci și exact și concret, măsurat — s-ar putea spune — în cifrele și proporțiile propriilor noastre cerințe și posibilități. O nouă calitate ca o nouă treaptă pentru atingerea unei noi etape în dezvoltarea și progresul națiunii noastre, un nou timp și o nouă perspectivă a acestuia emană din toate cuvintările pe care secretarul general al partidului le-a rostit cu prilejul întrunirii acestor foruri democratice ale țării și ne implică, firește, pe toți. Ridicat la scara de relief a muncii și dăruirii, planul pe anul viitor, programele și obiectivele stabilite de Congresul al XII-lea și Conferința Națională ale partidului dobîndesc explicația și puterea efortului și acțiunii în permanență creatoare cu care ne-am asumat și ne asumăm condiția propriei noastre contemporaneități. Și, cum spunea însuși secretarul general al partidului, **toate acestea demonstrează forța și superioritatea economiei noastre socialiste, capacitatea poporului nostru care, devenind stăpîn pe bogățiile naționale, pe destinele sale, își făurește în mod conștient o viață nouă, orînduirea socialistă, făcînd astfel ca tot ceea ce se realizează în patria noastră să servească dezvoltării generale a țării, bunăstării și fericirii întregii națiuni.**

Fapta de muncă, gîndirea înaintată, creatoare, solidaritatea de efort și voință sînt semnele cu care încheiem acest an și-l începem pe cel care vine. Pacea pe care o dorim atît și-n numele căreia acționează atît de dinamic și de pilduitor România și președintele său, pacea pe care o numim un drept vital al popoarelor și o conștiință atît de acută a existenței planetare, această pace are în sufletul nostru românesc un izvor permanent viu și călăuzitor. **Noi acționăm și vom acționa** — spunea din nou tovarășul Nicolae Ceaușescu — **împreună cu toate popoarele, cu toate forțele, cu toți aceia cărora le este dragă viața pentru a obține realizarea acestui deziderat, pentru dezarmare, pentru o lume fără arme nucleare, pentru pace și colaborare internațională.** Sînt cuvinte și idei prin care ne rostim un crez care este al întregii noastre ființe după cum ființa însăși a țării își rostește bătăile inimii sale și privește cu încredere în viitorul său și al umanității.

Luceafărul

În pag. a 3-a
L-AM CUNOSCUT PE G. CĂLINESCU
evocare de Octav Păun

CONDICA ÎN VERSURI
de Ion Gheorghe

1859 — 1918: TRASEELE UNIRII

«Soarele românilor de la București răsare»

Într-o noapte senină a anului 1919, pe cînd părinții se chibzuiau să mă ducă să învăț la liceul din Brașov, bunicul Bucur Bucur, cioban cu renume, fost pe vremuri grenadier la regimentul de gardă imperială din Viena și erou al războiului din 1866 de la „Cîne Creț" (Koniggrätz), m-a dus în grădină, mi-a pornuncit să mă așez cu spatele pe iarbă, mi s-a alăturat și mi-a descris în amănunțime așezarea constelațiilor bolții cerești. S-a oprit, apoi meditînd îndelung și cu alt glas, mai molcom și tremurat, mi-a zis : „vezi, băiete, spuza aia de stele care, asemenea unui nor, trece de la apus la răsărit ? Apoi să știi că aia nu-i „calea laptelui" cum îi spun proștii. Alea-s leghioanele în fruntea cărora Bădica Troian a pornit să cucerească Dachia, de unde înseamnă că românii și dacii sînt strămoșii noștri".

Această învățătură, simplă dar consistentă, nu am uitat-o niciodată în viață. Ea mi-a deschis gustul pentru studiul istoriei, găsind-o apoi la toți oamenii de știință obiectivi care s-au ocupat de originea și vechimea poporului român. Aceștia, străinii mai ales, au avut la îndemînă elemente necontestate: graiul, credința străbună, spațiul pe care îl locuim, portul, obiceiurile și mulțimea relicvelor găsite la suprafața și în pămîntul Daciei Felix.

Cu mult înainte ca luceferii Școlii Ardelene să fi ajuns la concluzia logică a latinității noastre, prin temeinice studii istorice și filologice, nu mic a fost numărul oamenilor de știință care i-au precedat. Să amintim doar pe Bonfinius, secretarul și biograful regelui Matei Corvinul, care, cunoscînd îndeaproape ascendența suveranului său, nu a precedat să afirme că **„este mai ușor să smulgi ghioaca din mîna lui Hercule, decît să-l poți face pe român să se lapede de limba și credința strămoșească".**

Împrejurările istorice vitrege au făcut ca „jobagii" din Transilvania, „vecinii" din Moldova și „rumânii" din Țara Românească, adică majoritatea zdrobitoare a poporului român luat în totalitatea lui, să fie impedecați de la o normală dezvoltare socială, culturală, economică și politică. De aceea primii bărbați învățați ai neamului

Corneliu Albu

Continuare în pag. a 6-a

Patria

Patriotismul este hrana perpetuă a oricărei literaturi. „Nimic nu e mai dulce decît patria și părinții", spunea Homer. Nimeni n-a putut să-l contrazică, de-a lungul multelor sute de ani. Marele Homer rostise un adevăr fundamental.

Nu cred și nu voi putea crede că adevăruri de felul acestuia se pot perima, că pot intra, vreodată, în eclipsă. Aceste adevăruri s-au născut ca să strălucească totdeauna și pretutindeni, atîta timp cît există oameni și patrii pe acest pămînt. Căci, ce este un om fără patria lui, fără limba patriei sale ? Căci, ce este un om fără dragostea și respectul față de cei ce l-au premers ? Ne-am plămădit ca popor, ca națiune trăind mereu sentimentul apartenenței la acest pămînt. Fără un asemenea sentiment trăit puternic, organic statornicia noastră ar fi fost, cu siguranță, zdruncinată de marile viscole ale istoriei. Literatura noastră, atît cea populară cît și cea cultă, s-a născut din acest sentiment și a rămas în acest sentiment ca în matca sa originară. Poetul din popor, Marele Anonim, s-a cutremurat în fața frumuseții din jurul său, el a găsit acele echivalențe artistice luminii înconjurătoare prin care a deschis porțile Nenumăririi. Acestui mare poet fără nume i-au fost și-i vor fi datori toți poeții cu nume ai acestei țări, pentru că numele lor, mai mare sau mai mic, se sprijină pe anonimatul marelui creator. El le-a dat, de fapt, numele, el le-a pus sub tălpi scările consacrării, el le-a aprins flacăra visului și a imaginației, a dragostei și a frumuseții.

Nu poți scrie cu adevărat decît în iubire pentru patria ta. Patria înseamnă rădăcina, dar și coroana și fructul. Au fost vreodată mari scriitori care și-au negat dragostea de patrie ca pe întîiul lor sentiment ? Nu cred, nu pot să cred pentru că absența acestui sentiment nu poate conduce la literatură, ci numai la antiliteratură. Literatura înseamnă om, înseamnă umanism, înseamnă viață, înseamnă visare, înseamnă luciditate, înseamnă atitudine. Dar ce nu înseamnă, astăzi, ca și ieri, de fapt, literatura ? Vorbim adesea despre militantism, despre spiritul militant al literaturii. Într-adevăr, literatura este forma de participare a scriitorului la propășirea patriei sale. Mai precis, una dintre forme, principala formă, de altfel. Nu cred că greșesc dacă afirm că una dintre formele superioare de con-

Florin Costinescu

Continuare în pag. a 6-a

TÎNĂR ÎN AGORA

RECOLTE

Nimeni nu mai crede astăzi în magia străvechiului scenariu al facerii pîinii, închis în chilimbarul „Plugușorului". Cu toate acestea, peste puțin timp, aerul iernii se va umple de glasurile copiilor și ale flăcăilor ce vor veni să ne aducă aminte că legendarul Troian se va ridica iarăși în scări pentru a alege „loc curat / de arat și semănat".

Forța magică a „Plugușorului" s-a atrofiat, dar el rămîne o piesă fundamentală a fastuosului repertoriu de urări pentru Anul Nou.

Firește, cultivarea pămîntului a devenit demult o știință, iar abundența recoltei nu mai este implinirea urărilor făcute la cumpănă de ani, ci rodul chibzuinței, al acțiunii eficiente.

Mircea Ichim

Continuare în pag. a 3-a

INTERFERENȚE CULTURALE

Din nou despre baroc

Discuțiile în jurul barocului s-au animat în ultimele săptămîni : Dim. Păcurariu a publicat un serial în revista de față, iar Edgar Papu și Paul Cornea au angajat o dezbatere în „Manuscriptum" 3/1983, pornind de la cartea relativ recentă a lui Ion Istrate din seria „Momente și sinteze". Deoarece bibliografia citată este cel puțin capricioasă, ni se pare potrivit să reamintim cititorului că discuția s-a declanșat în anii 1967—1969, cînd Alexandru Elian a publicat două articole în „Contemporanul" despre Stolnicul Cantacuzino și Dosoftei la care constata, cu erudiția sa binecunoscută, evidente prezențe baroce, cînd Adrian Marino a ridicat întrebarea dacă există un baroc român răspunzînd, cu nuanțe, afirmativ și cînd a apărut traducerea noastră a micului tratat al lui Victor Lucien Tapié, cu o prefață a regretatului academician francez care îndemna la cercetarea prezențelor baroce în România, prezențe pe care nu le socoteam a fi prea spectaculoase, în postfața adăugată la carte. Traducerea a zăbovit un timp, deoarece un lector suplimentar s-a întrebat citind manuscrisul dacă e potrivit să facem atîta caz în jurul unui stil inspirat de Contrareformă, deși V.L. Tapié susținea altceva, anume legătura dintre baroc și ostentația aristocratică și monarhică. Am revenit asupra problemei în **Eseu în istoria modelelor umane**, 1972, unde am comentat pe larg opiniile lui Jean Rousset despre barocul literar. Dar dezbaterea publică a fost declanșată de cartea lui Dan Horia Mazilu din 1976, de sinteza lui Edgar Papu din 1977 despre **Barocul ca tip de existență** și de cartea lui Ion Istrate din 1982. Barocul din opera lui Cantemir, magistral pus în lumină de Manuela Tănăsescu în **Despre Istoria ieroglifică** din 1970, a fost tacit acceptat, de vreme ce protestele nu au fost vehemente ca în cazul comentariilor în marginea cărților lui Mazilu și Istrate. Cele două volume deranjează schemele consacrate și de aceea profesorii se întreabă dacă este potrivit să facem loc în istoria literaturii noastre unei perioade baroce și răspund că schemele vechi sînt cele bune.

Desigur că soluția cea mai potrivită ar fi organizarea unei dezbateri pornind de la texte, pentru ca să trecem de la generalități la ca-

Alexandru Duțu

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

NICHITA STĂNESCU: „Noduri și semne"

...Și, iată, trebuie să scriu astfel: **Noduri și semne** este ultima carte antumă a marelui poet Nichita Stănescu. Întrebat, adesea, la întîlnirile cu un public care-l iubea, ce vers îi este cel mai aproape de suflet, poetul răspundea invariabil: „Nu credeam să-nvăț a muri vrodată"... Cîtă viață, atîta poezie, ai zice. Cînd, de fapt, cîtă poezie, atîta viață! Acum patru ani, într-un Cluj ce găzduia un veritabil simpozion al artelor, la care se întîlneau poezia lui Nichita, pictura lui Bandac, taragotul fermecat al lui Fărcașu și harul actoricesc al lui Caramitru, poetul recita un poem de mare tragism, o sinteză unică de serafim și cruzime, de aspirație și renunțare. Inclus în volum, sub titlul **Nod 17**, poemul rămîne emblematic și inanalizabil, căci prea adevărat: „Căzusem strîmb cu verbul peste orizont / că l-am făcut să fie-n două, / ca bucile unui copil de înger / pe mare-atunci cînd plouă // Ce ploaie mai ploua pe mare / și cît de mult, tu n-ai să știi, eu îmi doream, / să ningă peste luciul ei doar cu ninsoare / să ningă peste mare îmi doream, / iar pruncul care-l țin în brațe / să îl dezvăț de tine, mama lui, / ca pe-o corabie de oase / să-l smulg din sinul țărmului, / să mi-l trimit spre Caraibe / cînd ninge pestea Marea Neagră și întinsă // Cînd ninge peste Marea Neagră spre Bosfor, / Cînd ninge pe albastra de Mediterană / și nici de frig nu pot să mor / nu pot să mor! / Doamne, mă chinuiesc și nu pot să mor! / Doamne, eu nu pot să mai mor! / Mi-e viața veșnică și rană / și nu pot să mor / și ninge și nu pot să mor / si-mi este foarte frig cînd foarte ninge / și nu pot să mor!" Poate mai mult decît în toate celelalte cărți ale sale (aproximez, doar din teama alunecării într-un sentimentalism prea marcat) în **Noduri și semne** Nichita Stănescu se distanțează de jocul pur, de virtuozitatea lexicală, de tentația gratuității. Viziunea nu este întunecată, dar continuu dramatică. Cele mai frecvente figuri sînt ale **smulgerii, ale căderii, ale torsiunii,** alcătuind un sistem imagistic opus mai vechii poetici a transparenței. E o dispută a sinelui cu sine, o încercare de circumscriere a identității rătăcită în alteritate; „Mi-am îngropat cuvintele de dragoste în pămînt / și beregata mi-am spînzurat-o de gît. / Precis că sînt sfînt și numai atît. / Cele două picioare nici nu le mai simt / și nici tălpile cu care merg mereu / E absolut sigur că nu mai pot să mint. Precis că sînt zeu. / Mi-am azvîrlit dinții din gingie / și sabia mi-am descins-o din șold. / Precis că inima mea este vie / și că eu sunt mort. / Dar mi-am întors capul și m-am uitat înapoi / la doi ochi îngenați / Cu ochii mei doi / și împărați. / Ce-o mai fi cu mine, întreb acum, / oare să mai fi fiind, / de este în ființa mea jar și fum / dor și jind?" **(Nod 4)**

Echilibrului nemișcării, cîștigat prin renunțare la numirea cinetismului universal („Stam rege fix, de piatră și de stea / ținînd oprit cuvîntu-n gura mea, / necîntător") — variantă de ordine ptolemeică în care timpul a încremenit eminescian — i se opune sentimentul acut al scindării ființei, deloc abstract la Nichita Stănescu, ci, dimpotrivă, de o concretețe terifiantă. Poemul, pe care-l voi cita în continuare, este perfect construit (e momentul să observ că, în **Noduri și semne,** ca, dealtfel și în **Epica Magna** și **Operele imperfecte,** poezia lui Nichita se epicizează, și consecutiv, atenția la construcția poemului sporește), între două momente de calm derulîndu-se întreaga dramă existențială: „Marea era liniștită și oarbă / ca un copil care are albeață la ochi, / și ține întinsă mîna lui dreaptă, / ca și cum ar putea, / să atingă cu ea / ceva / vinovat. / Luna tăiase cu o dungă argintie / marea cea mare în două pustie. / Atunci a fost cînd mi-am zis / să merg cu tălpile goale pe tăișul acela de vis / către al lunii iris / Am început să merg pe muchia cuțitului lucios, / cu tălpile goale, cînd, / talpă de talpă la două picioare / într-însul se tăiau sîngeros, / mergeam pe cuțitul prelung și întins, / piciorul meu drept mi se despica lent, / piciorul meu stîng mi se despica lent, / înaintam, iar pîntecul și sternul și beregata / mi se despicau în două lent pe tăiș, / gura și nasul și locul / cel de dintre sprîncene / mi se despicau în două / în dreapta mea / marea se înroșise de sîngele meu / în stînga mea, / marea se înroșise de sîngele meu, / jumătate am căzut într-o parte, tăiat, / jumătate am căzut în cealaltă parte tăiat, / luna pierise, / cuțitul se scufundase, / marea era roșie / și liniștită / și calmă / și lucioasă" **(Nod 30).** În ciuda aparentei transparențe semantice a imaginilor și a unei previzibile — de la un moment dat — mecanici imagistice, bazată pe serii de repetiții, poemul citat își conservă ambiguitatea, permițînd mai multe interpretări. Astfel, alături de ideea generatoare subliniată mai devreme, poezia poate fi citită, deopotrivă, ca un pastel marin și, în același timp, ca o metaforă a risipirii generoase. Toate cele trei posibile lecturi, interferind, dau naștere unei constelații sentimentale cu profund impact asupra straturilor adînci ale ființei. Însă, dacă ar fi să aleg una dintre interpretări, m-aș opri la cea din urmă. Căci omul, așa cum l-am cunoscut eu și atîția alții ca mine, era expresia desăvîrșită a generozității fără margini. Nu numai o generozitate filosofică, păstrată în cerul pur al ideilor și, uneori, teoretizată, ci și una foarte pămînteană, directă, exprimată în felurite relații interumane. Și, orice s-ar spune, adică, oricît de tare și mult am voi să credem că omul și opera sa sînt două monade fără putință de comunicare, personalitatea umană transpare, adesea, în creație...

În **Noduri și semne,** generozitatea structurală a poetului apare în varianta voinței de a ocroti pînă la anularea sinelui sau pînă la identificarea cu sine a celuilalt. În plan erotic, această dăruire către celălalt devine **co-naissance**: „Ea devenise încetul cu încetul cuvînt, / fuioare de suflet în vînt, / delfin în ghiarele sprîncenelor mele, / piatră stîrnind în apă inele, / stea în lăuntrul genunchiului meu, / cer în lăuntrul umărului meu, / eu în lăuntrul eului meu" **(Semn 12)** Regăsim aici, în aceste versuri de o infinită delicatețe, forța demiurgă a poetului de a ignora barierele regiunilor, transmutîndu-le și transpunîndu-ne într-o altă ordine, într-un univers propriu oricînd recognoscibil și imposibil de imitat, fără riscul pastișei. Căci Nichita Stănescu este creatorul unui limbaj poetic și al unui sistem de imagini de o originalitate într-atît de frapantă încît, paradoxal, critica — o parte a ei — s-a simțit de la un moment dat ofensată de ușurința cu care putea recunoaște, de la orice distanță, „marca" Nichita Stănescu. Ciudată reacție! Critica este, sau ar fi să fie, și o formă de iubire, care poate conține, în doze normale, tentația narcisistă. Cînd narcisismul trece în prim plan, iubirea (iubirea de literatură) se întunecă și e pe cale să se transforme în opusul ei. Așa se explică — dar și din rațiuni mai puțin literare — unele „demersuri" critice, începînd cu apariția **Epicii Magna** și pînă la **Noduri și semne,** care minimalizau, în fond, nu doar valoarea unui volum sau a altuia, ci însăși valoarea poeziei lui Nichita Stănescu. Profundă eroare! Odată cu **Epica Magna,** o schimbare s-a produs totuși. Ea vizează însă nu sistemul imagistic, ci atitudinea poetică. Vrăjitorul cuvintelor și al necuvintelor, eternul Ariel — cum a fost numit — întors cu fața către miracolul lumii exterioare, își întoarce acum, cu gravitate abea disimulată, privirile în sine, pentru a descoperi aici un peisaj contorsionat, din care nu se poate evada: „M-am cățărat prin propria mea gleznă, / prin tunel în sus, prin genunchi / prin inimă și pînă sus, sub sprîncene. / și-am fugit prin ochi / gol goluț, fără să mai țin seama de aceasta, / dar el a-ntins mîna după mine / m-a virit prin holbata pupilă, / prin coroana irisului albastru, / m-a izbit pînă la nefiire cu inima, / m-a dat de piatră genunchiului cu durere, / și m-a azvîrlit în glezne. / Să alergăm acum, căci, a venit timpul, mi-a zis, / să alergăm iute, mi-a zis, / avem de spus ceva, cuiva cu grăbire, mi-a zis! / Și el a început să alerge". **(Semn 18).**

...Și, iată, trebuie să scriu astfel: **Noduri și semne** este ultima carte antumă a marelui poet Nichita Stănescu. Întrebat, adesea, la întîlnirile cu un public care-l iubea, ce vers îi este cel mai aproape de suflet, poetul răspundea: „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată..." Cîtă poezie, atîta viață!

Valentin F. Mihăescu

Ultim omagiu Marelui Poet

În ziua de joi, 15 decembrie a.c., a avut loc la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" din Capitală. mitingul de doliu pentru marele poet Nichita Stănescu, membru al Biroului Uniunii Scriitorilor.

Catafalcul depus în marea sală a Casei Scriitorilor era înconjurat de zeci de jerbe de flori, de coroane depuse din partea unor instituții de cultură din țară, a colegilor, a iubitorilor operei lui Nichita Stănescu.

Ca un semn de înaltă prețuire și cinstire a operei de excepție a lui Nichita Stănescu, a personalității celui dispărut, a fost depusă o impresionantă coroană de flori, din partea tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România.

Încă de la orele 9,00 dimineața s-au perindat prin fața corpului neînsuflețit al poetului mii de oameni din Capitală, veniți să-și ia ultimul rămas bun de la marele scriitor. Poeți, prozatori, dramaturgi, critici literari, tineri au făcut gărzi la catafalcul poetului. De asemenea, au stat de gardă membri ai conducerii Consiliului Culturii și Educației Socialiste și conducerii Uniunii Scriitorilor.

Evocind marea personalitate și opera lui Nichita Stănescu, în cadrul mitingului de doliu și funeraliilor au luat cuvîntul: Constantin Chiriță. vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, Ion Ștefănescu, prim-vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, acad. Mihai Beniuc, Domokos Geza, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, scriitorul iugoslav Adam Puslojc, Traian T. Coșovei, Ioan Alexandru, Anghel Dumbrăveanu.

Corpul neînsuflețit al marelui poet a fost înhumat la Cimitirul Bellu, alături de monumentul funerar al lui Mihai Eminescu.

Din nou despre baroc

Urmare din pag. 1

zuri concrete, după cum ar fi potrivit să ajungem la o definiție în comun acceptată a barocului, deoarece în materialele recente barocul seamănă cînd cu manierismul, cînd cu rococoul. Pînă atunci, ne permitem să formulăm cîteva reflexii privind demarcarea prezențelor baroce în literatura română, să semnalăm cîteva constatări ale istoricilor de artă ce nu pot fi ignorate și să ne oprim asupra momentului „modernizării" literaturii noastre.

În prima privință, ni se par bine venite observațiile critice care frînează entuziasmul lui Dan Horia Mazilu și al lui Ion Istrate pentru subiectul lor. Ni se pare judicioasă întrebarea lui Dim. Păcurariu: „cine e baroc, tălmăcitorul român sau psalmistul?" în cazul lui Dosoftei, așa cum e întemeiat refuzul de a recunoaște un baroc în scrieri din secolul 16; puțin convingătoare este și încadrarea scrierilor lui Varlaam în acest curent. Dar ne despărțim de distinsul autor atunci cînd apreciază că tema „fortuna labilis" are la Miron Costin sensul pe care il are la Ovidiu, deoarece **Viața lumii** poate sta alături de orice poezie barocă din literatura spaniolă sau franceză. Mai mult, elementele baroce din **Istoria ieroglifică** sînt structurale și nu ornamentale, așa cum baroce sînt portretele din **Istoria imperiului otoman,** insuficient intrată în circuitul nostru cultural. Cînd am editat cu Paul Cernovodeanu fragmente din ediția engleză a scrierii, în 1973, am fost surprins de capacitatea extraordinară a principelui de a folosi contrastele, de a îmbina artificialul cu autenticul, grotescul cu sublimul; se află în notele operei o galerie fantastică de personaje întîlnite de autor în mediul constantinopolitan. Desigur că Dim. Păcurariu are dreptate să respingă ideea unei lungi perioade baroce care ar acoperi secolele 17—18, dar aceasta nu înseamnă că scrierile române nu s-au barochizat în acest răstimp, nu au inclus elemente baroce în construcție și expresie.

Criticile aduse cărții lui Ion Istrate sînt, de asemenea, de reținut. Autorul abuzează de trimiteri, nu convinge atunci cînd vorbește despre un baroc inculcat prin lectură cu voce tare unui auditoriu țărănesc, respinge umanismul pentru a face loc barocului, deși forma artistică este legată de mișcarea intelectuală umanistă. Dar erudiția autorului este impresionantă, așa cum de foarte bună calitate sînt numeroasele constatări ale sale care nu pot fi ignorate în viitor. Cartea va trebui citită cu atenție.

Cu atît mai mult, cu cît istoricii de artă semnalează prezențe baroce în arhitectură, pictură, broderii, gravura de carte. Date noi vor ieși la lumină cînd vor apare (în revista „Baroque" de la Montauban) comunicările la un colocviu care a avut loc acum doi ani la Rîmnicu Vîlcea, unde specialiști români și străini au discutat, cu diapozitivele proiectate pe perete, modul în care pictura și „artele minore" s-au barochizat în secolul 17, prin contacte cu creațiile venețiene, poloneze, ucrainiene-ruse, cretane. Anumite registre nu au primit, însă, expresia barocă. Răzvan Theodorescu a publicat în acest an (în „Studii și cercetări de istoria artei") partea finală a unui amplu studiu despre atitudini baroce în Moldova; concluzia este că barocul a fost adoptat de „oamenii noi" care au cunoscut o promoție rapidă în secolul 17 și au iubit ostentația, ca Radu Mihnea, Vasile Lupu, Gheorghe Duca, dar și Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu (care, dealtfel, adoptă formula „paternalistă" a puterii în locul celei autoritare). Răzvan Theodorescu demonstrează că barocul „este în mare parte o forma mentis caracteristică nobilimii", după cum afirmă Edgar Papu. Este ceea ce a susținut și Florin Constantiniu într-un articol despre sensibilitate barocă și regim nobiliar apărut în „Revue des études sud-est européennes" 2/1979.

Fără îndoială că tradiția culturală română a opus rezistență barocului, dar stilul s-a insinuat în decorație, ornamente, figuri de stil, tehnici narative și anume într-un moment în care, sub impulsul viguros al pătrunderii limbii vorbite în scris, operele redactate în română au început să trateze noi probleme și să avanseze concluzii de care beneficiază viața intelectuală din zilele noastre. Foarte important ni se pare faptul că **elementele baroce au apărut cu precădere în scrierile care au dat statut unui gen nou de preocupări, cele literare.** Sub acest aspect, cultura scrisă din secolul 17, dominată de un spirit clasic, dar sensibilă la formele barocului, a deschis perspectivele modernizării literaturii române. Este o concluzie prețioasă la care ajunge Ion Istrate și ea nu poate fi respinsă, cum propune Paul Cornea, sub motivul că „deocamdată se consideră că istoria modernă a României începe cam în ultimul pătrar al veacului al 18-lea, după pacea de la Kuciuk-Kainardji".

Prezențele baroce reliefează începutul modernizării literaturii române. Mișcări similare au avut loc în culturile vecine unde ornamentele retorice (de unde și succesul lui Francesco Loredano la noi și la greci) și decorația au devenit baroce, fapt care permite desemnarea perioadei care acoperă secolul 17 și o bună parte din secolul 18 ca moment de apariție în Sud-Estul european a unui **baroc al inflorito-riturilor și al lalelelor.** Cercetarea modelelor de umanitate este întotdeauna un reactiv de primă mînă, după cum arătam în cartea din 1972. Ocupîndu-se de imaginea omului în literatura rusă veche, Dimitri S. Lihaciov a constatat că în secolul 17 a predominat interesul pentru detaliu și pentru trăsăturile variate dezvăluite de „colecția de tipuri", epoca marcînd trecerea de la cultura medievală la cea modernă. Dar, adăuga eminentul specialist, este mai greu de surprins frumusețea din vechea literatură, decît frumusețea din vechea artă. De aceea, adăugăm noi, problema nu se rezolvă proiectînd literatura pe structurile economice și sociale, ci urmărind dinamica întregii culturi, uneori mai clar dezvăluită de arta plastică. Așa cum s-a întîmplat în secolul 17.

Sensuri orfice

Prea complexă pentru a putea fi judecată printr-o singură unitate tematică, stilistică, poezia lui Nichita Stănescu conține totuși ca factor structurant un element — un element cît o lume întreagă: figura, puțin retorică, a văzului. Abstractă, folosind ideea ca obiect poetic și nuanțînd stări trăite în intelect, lirica stănesciană alcătuiește **o poetică a văzului.** Este un aspect ce ni se pare fundamental, cu atît mai mult cu cît poetul însuși pare să fi folosit ca procedeu important în compunerea nu numai grafică a ultimelor sale volume efectul plastic. Căci corespondențele vizuale create prin ilustrațiile lui Sorin Dumitrescu nu sînt numai **corespondențe,** ci părți integrante, „abstracțiuni" și justificări „abstracte" ale universului artistic. Nu văzul ca simț, deci ca materialitate, constituie substanța poeticii, ci ideea de văz. A gîndi cu vederea este o obligație esențială a aventurii spirituale: pentru că este o obligație primordială, ieșită din conceperea actului de cunoaștere. Înaintea graiului, există desigur **văzul.** Înaintea cuvîntului, ochiul — înfăptuirile văzului, universul pătrunzînd ca o rază **înlăuntru** (cuvînt atît de iubit de Nichita Stănescu, scris în două maniere, cînd firesc, ca adverb, cînd separîndu-l în prepoziție și adverb: **în lăuntru,** dîndu-i astfel mai multă plasticitate). Înaintea cîntecului, privirea. Ce semnificație universală s-ar ascunde în acest motiv pe care nu puține poeme stănesciene îl prelucrează, topindu-l alchimic ori abstractizîndu-l pînă la nerecunoaștere? Fără îndoială, sursele — și „competiția" în care el intră, în sensul unei ierarhii de motive, relativă dar funcțională — sînt de natură orfică. Nichita Stănescu este un poet orfic în înțelesul cel mai profund al cuvîntului. Un poet al esenței orfice. Cîntecul este modul particular de **atingere** a lumii așa cum văzul rămîne posibilitate afirmată de a da naștere experienței de cunoaștere. Inițierea, sfîntă. O „mică rază" revărsată peste materie și totul se va însufleți — **va semnifica.** Sîntem parcă în plin poem orfic; un fragment al legendarului cîntăreț, reconstituit, sună astfel: „Ascultă ca să-nveți ce poate cristalul orbitor de alb: / De vrei să se aprindă para și jarul roșu îți lipsește. / Urmează sfatul meu și pune-l deasupra faclelor uscate: / În clipa cînd cerescul soare deasupra lui strălumineaza. / Numaidecît se și revarsă o mică rază peste facle / Și cum atinge gingaș lemnul uscat și rășinos, țîșnește / Un fum, apoi o flăcăruie și la sfîrșit o vîlvătaie / Pe care oamenii vechimii au denumit-o focul sfînt". (trad. de Ion Acsan). **A vedea** este în poezia lui Nichita Stănescu matca de grație care, aidoma razei născătoare a focului sacru, precede cuvîntul. A vedea (ideea de văz) cuprinde și pe a contopi. Îmbinarea cuvintelor este asemănătoare în imaginația poetului „ciocnirii" dintre două corpuri tandre și dulcelui rezultat care face reversibile, la modul utopic, nu numai atributele, ci însăși substanța întruchipărilor pămîntești: „Am gîndit un mod atîta de dulce / de a se întîlni două cuvinte / încît în jos înfloreau florile / și sus / înverzea iarba. / / Am gîndit un mod atîta de dulce / de a se izbi două cuvinte / de parcă iarba verde ar înflori / iar florile s-ar ierbi". Această comunicare, această reciprocitate (mai mult și mai puțin decît comuna reversibilitate) presupune o relativizare uriașă a structurilor așa-zicînd logice, relativizare pe care se întemeiază limbajul orfic atît de original al poetului.

Cu un cristal se aseamănă majoritatea poeziilor lui Nichita Stănescu. Cuprind în fețele geometrice, în lumina geometrizată în suprafețe „dure" și reci — în aparență reci, pentru că astfel se înfățișează îndeobște abstracțiunea — o reimaginare a raportului dintre cauză și efect. Ceea ce s-ar putea concretiza și prin regîndirea relației dintre idee și imagine. Adesea imaginea se revoltă „împotriva" gîndului ce i-a dat naștere, printr-o întorsătură de frază — umilindu-l. Punem ghilimelele tocmai pentru a atrage atenția că revolta e mai ales una fără obiect: de o independență a imaginii în raport cu cugetul vorbesc multe dintre versurile autorului **Necuvintelor.** E pe de o parte independența **cuvîntului,** a formei lui materiale, creatoare de atîtea surprize, față de **noțiune;** pe de alta, este autonomia cuvîntului iluminat de har față de cuvîntul profan. Semnificație, de asemeni, de natură orfică: întemeierea fiorului artistic pornește de la transformarea unghiului de vedere în valoare absolută în ordine subînțeles „divină". Plecînd de la primordialitatea văzului, poetul orfic sfîrșește prin exaltarea privirii: „Zeiescul Verb cu drag privește-l". (Orfeu). Totul se petrece înlăuntrul cristalului suav, imagine care ar putea fi o adevărată emblemă a poeziei nichitastănesciene, în marea ei, supremă Grație. Așa cum imaginea se desparte de ideea care a călăuzit-o, cu scopul, evident, de a dobîndi profunzime în alt sens decît cel inițial, privirea se desprinde de ochi. Efectul se întoarce la cauză printr-o paradoxală „luptă". Este, firește, „lupta ochiului cu privirea" — ori „lupta inimii cu sîngele". Poemul cu acest titlu, **Lupta ochiului cu privirea,** conține și un simbol orfic: „«O, el, el n-are gură, / el are-un ochi în loc de gură, / și se hrănește cu priviri...» / / Așa-mi sunase înlăuntru versul / care să-nduplece pe Zeu tîndea... / dar stau în frig ca-ntr-un cilindru / și n-am mai vrut, în șir, cuvinte / cu gîndul să gîndesc". Și revelația: „văzui că totul e de dinafară înlăuntru / și, ochiul e cel mai adînc, din trupul meu..." Cuvintele — graiul se supun acestei vederi întoarse, curgerii inlăuntru. „Zeiescul Verb privește-l", spune Orfeu. Privește-l, pare să adauge Nichita Stănescu, parcurgînd calea spre ochiul din adînc, **cristalizîndu-te.** „Dinlăuntru în afară numai cuvinte oarbe..." „Întors", efectul anulează cauza și consecința este o obișnuință: ființa umană trăiește în mijlocul miracolului poetic — în mijlocul miracolului orfic —, în chiar miezul simțirii pure din care se naște poezia. Identitatea ei nu mai poate fi scindată în eu superficial și eu profund, în aparență și esență. Totul revine la unitate: **1, A,** ori semne nuanțat iconice, iconice în raport cu primele, cum ar fi **vulturul, lupul, daimonul.**

El însuși un cristal, actul poetic nichitastănescian este tăios de purificator.

Costin Tuchilă

Amintirea urcă-n statuie de lacrimi

Urmare din pag. 1

un nume purtat cu iubire și respect de noi toți, a onorat coloanele „Scînteii tineretului" cu semnătura sa. Era în vremea cînd lucram la acest ziar și cînd adesea primeam cîte un telefon de la Nichita Stănescu pentru a veni în sprijinul cîte unui scriitor și a-i înlesni „cunoașterea vieții", trimițîndu-l în documentare din partea ziarului. Erau și aceste telefoane semne ale marei generozități și inegalabilei delicateți sufletești a Poetului. Cum păstrez a fi și acele puține cuvinte pe care, în noaptea ultimei zile a lui decembrie 1968, cînd traversam tristețea unei nedreptăți, mi le-a spus la telefon, cuvinte în care l-am citit, apoi, ca într-o oglindă mulți ani de atunci înainte pe Nichita Stănescu în toată frumusețea lui sufletească. Știindu-l pe Nichita **fiind** noi înșine ne știam mai drepți și mai neînduplecați în atitudini, mai datori față de adevăr, față de demnitate, față de iubirea de țară.

Știindu-l pe Nichita **fiind** noi toți aveam dreptul să credem că sîntem mai înalți și mai frumoși, și mai adevărați. Pentru că în oglinda privirilor lui nu aveau loc copacii strîmbi, copacii siluiți de false orgolii. Era un generos intransigent. Nu, Nichita Stănescu n-a fost un simplu poet, n-a fost un simplu om. Iar viața lui, viața lui era o lume densă, diversă, imprevizibilă și inepuizabilă. Avea puterea să zîmbească în fața durerii și să se întristeze în fața bucuriilor, știindu-le trecătoare. Multe lucruri a respectat Nichita în viață. Despre ele a și scris, a și vorbit adesea. Cred că mai presus de toate a respectat cuvîntul pe care-l gîndea cînd gingaș, cînd teribil, ca pe o ființă fără asemănare, de care se apropia cu mereu tînără uimire, cu fertile candori dar și cu gravități ale căror consecințe se răsfrîngeau în poeme universale.

Demult poezia lui Nichita Stănescu nu-i mai aparținea. Ea devenise un bun național și universal. Pentru noi cei care ne-am asumat, după puterile și talentul fiecăruia, greaua îndatorire față de cuvintele limbii române, pentru a căror păstrare și cinstire el a pledat cu atîta ingenioasă și pătrunzătoare știință și conștiință, poemele lui Nichita Stănescu au fost și vor fi nu doar izbînzile marelui său talent, ci și repere pentru propria-ne conștiință. Sînt multe drumurile acestor ani pe care prezența fizică sau spirituală a lui Nichita Stănescu ni le-a luminat.

Și cu cît lumina lui era mai puternică, înavuțindu-se la flacăra operei pe care a scris-o, cu atît ne cuprindea în ea mai simplu și mai definitiv. Aceste drumuri le vom bate de-acum încolo, căutîndu-le nu numai în paginile cărților sale, ci și în amintirile noastre, în amintirile noastre fundamentale. Ce i-aș putea spune acum celui care într-o seară de decembrie 1968 îmi spunea la telefon, încurajîndu-mă, și îndemnîndu-mă, fără a rosti cuvîntul, la demnitate: **„Bătrîne, multe lucruri sînt trecătoare, puține netrecătoare".**

Poate doar faptul că a avut dreptate. Dar gîndul refuză să așeze între faptele trecătoare ale vieții pe cea care, în atîtea chipuri, ne-a însoțit propria viață: Fapta lui Nichita Stănescu. Netrecătoare. Veșnică.

★

Am spus aceste cuvinte și, departe de a-mi da măcar o umbră de liniște, ele mi-au cutremurat pînă-n adîncuri sufletul și cugetul. Cu doar cîteva zeci de ore înainte de aflarea tragicei vești a trecerii dincolo a Poetului, într-un vagon de tren ce ne aducea de la Iași, de la un solemn și de neuitat Festival „Eminescu", am vorbit îndelung despre Nichita Stănescu. El se pregătea (poate fără să creadă că va veni atît de repede clipa) pentru **marea trecere,** iar noi îl evocam cu marile și cele mai frumoase cuvinte ale noastre, prin care ne apropiam cu emoție și dragoste de fascinanta sa prezență. Deși nu era lîngă noi, spiritul și memorabilele sale cuvinte și fapte erau acolo. Și ne era limpede că numai unica lui ființă le putea izvodi.

De aceea am căutat un drum către Poet în clipele cînd nu mai era.

Și m-am apropiat de Poet, prin cărțile sale.

Iată ce mi-a zis, între altele, Poetul azi noapte.

Mai întîi mi-a spus:

„În clepsidra mîinii mi-a-nghețat nisipul". Și: **„Există numai ce va fi".** Și: **„Numai viața mea va muri pentru mine-într-adevăr / cîndva".**

Și mi-a mai spus Poetul: **„Sentimentul unei aripi îmi curge-n spinare".** Adăugind: **„A fi sămînță și a te sprijini de propriul pămînt".** Și a mai adăugat încă: **„Te iubesc, strigam, prezent al vieții mele / și strigătul mi se desfăcea / în comete".** Și: **„Bătaia inimii se sparge-n pămînt / și se-ntoarce-n ecouri".**

Așa a privit, în versurile sale, Poetul Nichita Stănescu pămîntul, despre care știa că: **„Am să te-ngraș, la rîndul meu / cu mine / lăsîndu-ți doar scheletul alb / să-ți fie verighetă-n jurul riurilor / pămînt de carne / pămîntule de pămînt".** Era lucid că într-un timp va veni clipa și totuși scria: **„Și totuși omul, omul omul / este cel care nu crede / care nu credea / care nu credeam / să-nvăț a muri vreodată".**

Și totuși a **învățat,** din păcate vreme îndelungă dar cu demnitate demnă de un mare poet. A unui mare poet care mi-a mai spus, prin cărțile sale, în cea mai tragică noapte de după noaptea de decembrie a lui Labiș: **„Șirul de bărbați care vor purta numele meu / se termină undeva dincolo de stele. / Întind mîna și ating trunchiul copacului. / Ne surîdem așa, ca și cum, / ne-am spune unul altuia / că-ntr-adevăr trăim / și nu vom muri definitiv / niciodată".** Și a mai strigat Poetul: **„Nu uitați ce legături am eu cu voi / și nu mă părăsiți".**

Pentru că știa Poetul că n-avem cum a-l părăsi, pentru că el însuși a spus-o: **„Pentru că înot și zbor în sus / voi îmbrățișa luna / sau poate un trup de-al meu viitor / căruia-i sînt / amintire, urcînd și arzînd".**

Scriu o dată și încă **o dată și încă o dată** versurile Poetului:

„Amintire, urcînd și arzînd..."
„Amintire, urcînd și ar..."
„Amintire, urcînd și..."
„Amintire..."

Scriu și amintirea **urcă-n statuie de lacrimi.** Și-n adîncul lacrimilor surîde trist, parcă-mbărbătîndu-ne de după colțul unei metafore, incomparabilul nostru Nichita Stănescu. Cel care ne-a învățat să gîndim atît de grav despre **dreptul la timp.** Drept de care el a fost jefuit într-un mod neașteptat și nedrept.

A fost un geniu!

Urmare din pag. 1

noianului de pagini scrise de Macedonski, Arghezi, Bacovia, Blaga, Barbu.

Și totuși, în ciuda faptului că opera sa e integral constituită în linii intangibile de forță, sîntem consternați de brutala trecere în moarte a poetului ce nu a umplut decît cinci lustri de viață. Vă amintiți? „Ape vor veni în albie și peste locul îngropării sale va răsări pădure sau cetate, și cîte o stea va veșteji în depărtări, pînă cînd acest pămînt să-și strîngă toate sevele și să le ridice în țeava subțire a altui crin de tăria parfumurilor sale..."

Da, George Călinescu, ape au secat în albii, constelații s-au veștejit asupra mormîntului cu tei și un crin valah s-a alcătuit din lutul amar, umplînd spațiile cu mireasma unei poezii de inconfundabil sunet.

★

Își „căftănea" cu generozitate prietenii. Unuia, binecunoscut de mine, i-a zis prinț, rezervîndu-și sieși titlul de „rege al căpșunilor și al coarnelor de melc". Alteori își zicea cu îndreptățire „activist al suferinței", care și era, care eram. A compus ca nimeni în lume portretul-„robot" al poetului și a produs o poezie **a poeziei.** Un june îl numea într-un jurnal „prinț al poeziei europene", mîndria lui supremă a fost să se creadă poet (și era, de fapt, Poetul) și prințul-activist ce-a nutrit sentimentul că poartă pe lume o sacră investitură. Ajuns în ultimii ani să-și tempereze „pohta" pohtită, pentru metaforă (își mai zicea codificat U.M.N.S. adică uzinele de metafore Nichita Stănescu) preferind să se exprime net, tranșant, abrupt.

Citite prin lentila de lacrimi a orelor acestea, ele par testamentare și dureros premonitorii. N-a contat pe longevitate și cînd a înțeles (și a înțeles cel dintîi) că mai are puțin de trăit a făcut din zilele sale sardanapalice ospețe de poezie, de frumusețe. Și-a interzis tonul elegiac, arborînd totdeauna un mare pavoaz de entuziasm și de humor insolit pe nava sa. Scria în felul lui, adică dictînd. Scria cu gură rănită. Scria edictual, fierbinte, frenetic. A strîns toate mîinile ce s-au întins spre el. Avea timp, el, condamnatul, să asculte pășul tinerilor ce-i solicitau ajutorul. Ajutoare diverse, nu doar referate la edituri, notițe elogioase de prezentare (le zicea „pupi dulci") ci și parale. L-am găsit odată „împroprietărindu-l" pe un tînăr cam dezbrăcățel cu o pereche de nădragi. Vroia să se lege de viață și altcum decît scriind. De pildă, propunîndu-se naș. A botezat zeci de prunci, a pus pirostrii nunțiale pe zeci de frunți.

★

A fost norocul biografiei mele. Un sfert de veac de frățietate ne-a făcut prieteni și (nu lipsită de furtuni, „certuri" provocate adesea pentru a gusta și sărbători reîmpăcarea) prietenia noastră a căpătat și ea dimensii **de operă** — Eu, „gură de Tîrgoviște", eram metodic jaluz pe fluturașii ce-i forțau intimitatea împuținînd timpul ce „trebuia" cheltuit cu mine, el, băiat de Ploject (așa pronunța) avea la rîndu-i credința că uneori îl „uit". N-am scris nimic fără a-l consulta. Îmi făcea cinstea de a-mi cere să-l consiliez. Putea fi o clipă nedrept dar nu știa să fie cu adevărat rău, nu știa să jignească și nu era ranchiunos.

Om mîndru. Om spectacol. Oriunde s-ar fi aflat devenea brusc creierul ordonator, domina conversațiile cu intervenții spumoase, își colora mucalit frazele, acaparînd atenția celor din jur. Compunea cu inimaginabilă lesniciune versuri la care, cu infinită voluptate, renunța, făcînd fărîmițe manuscriptul. Există însă oameni care au avut inspirarea de a salva multe asemenea compuneri ocazionale și în arhive (cîndva dezvelite, sper) există circa o mie de poezii inedite!

Și-a regizat cu simplicitate aniversarea celor 50 de ani împliniți la 31 martie din acest an și casa lui (practic și singură odaie banală, de bloc) a fost „bîntuită" după cum singur spunea de cîteva sute de prieteni! Mulțimea florilor primite i-a sugerat vecinului său Nalbantu ideea cumva bizară cumva (vai!) funebră de a tapeta cu lujere gracile ușa apartamentului poetului lipind floare lîngă floare pînă n-a mai rămas loc liber nici pentru o petală în plus. Apoi și-a decorat propria-i ușă, repede umplută și ea. Apoi balustrada scării (4 etaje), intrarea în bloc. Dacă ar fi vrut ar fi putut podi cu flori toată bătrîna piață a Amzei unde mai locuise cîndva, un poet. Unul, Eminescu Unicul.

★

În vreme ce Nichita cobora aceste scări pe propriile-i picioare în noaptea de 12 spre 13 decembrie spre a urca în mașina Salvării eu îmi petreceam timpul colecționînd texte pentru o proiectată ediție Labiș (născut și pierdut în decemvrie) cu ochii pe dactilograme. M-am gîndit la clipa cînd voi asculta. Credo-ul decernării premiului Nobel rostit în limba română. Rostit de Nichita Stănescu.

Dar pentru noi, Premiul Nobel a murit din nou.

★

Ne despărțim.

Azi, mîine, îl vom putea încă privi. Ieri i-am mîngîiat părul blond-inspicat cu argint și i-am strîns între palme calde mîna („ce la scris mereu ședea" — Anton Pann) iar mîine... Mîine, Nichita al nostru se va duce să doarmă lîngă vecinul lui din piața Amzei, vecin și pe dealul Șerban Vodă, lîngă Mihai Eminescu.

Și-abia îndepărtîndu-ne de amintirea lui îi vom prețui cu dreaptă cinstire opera, vom trece (doar unii dintre noi din păcate) vama din două milenii, plătindu-ne semeția cu poezia lui Nichita Stănescu.

A fost un geniu!

Necuvintele

Urmare din pag. 1

iubit tot ce se poate iubi, ca și vîntul: florile, poezia lui Dosoftei, Valea Prahovei, Casa Scriitorilor, o mie sau zece mii de femei, pictura, muzica, tutunul, tirbușonul de scos dopuri, tunetele, tiribombele, taina, tainul prieteniei, tutuiala cu zeii, și n-a iubit teroarea cugetului, de care a vrut continuu să scape. În Nichita a fost o beție de înălțimi, o tentație solară pe care a cunoscut-o și Prometeu dar aceasta se plătește. Combustibilul unor asemenea eroi, care au în ei ceva neomenesc, adînc nepămîntean, este ficatul; cînd acesta se termină, cad.

Căzînd, Nichita Stănescu lasă un gol pe cer. Mai sus de locul lui de naștere, tot pe Valea Prahovei, și tot într-o încercare de trecere a înălțimilor, a căzut Aurel Vlaicu. Atunci cînd Vlaicu a căzut, noi ne ridicam. Acum, în aer, miroase a moarte. Și n-am putea vedea cu ochii cerul, dacă n-ar fi acum, acolo, torța lui Nichita.

Moartea lui datează. Fără această moarte și fără drama ce se cuprinde în ea, cu poezie cu tot, dosarul unei epoci nu se poate închide. Și nu se închide ușor, geme, paginile și literele frig. Ca să nu urlăm, ne punem căluș necuvintele lui Nichita Stănescu.

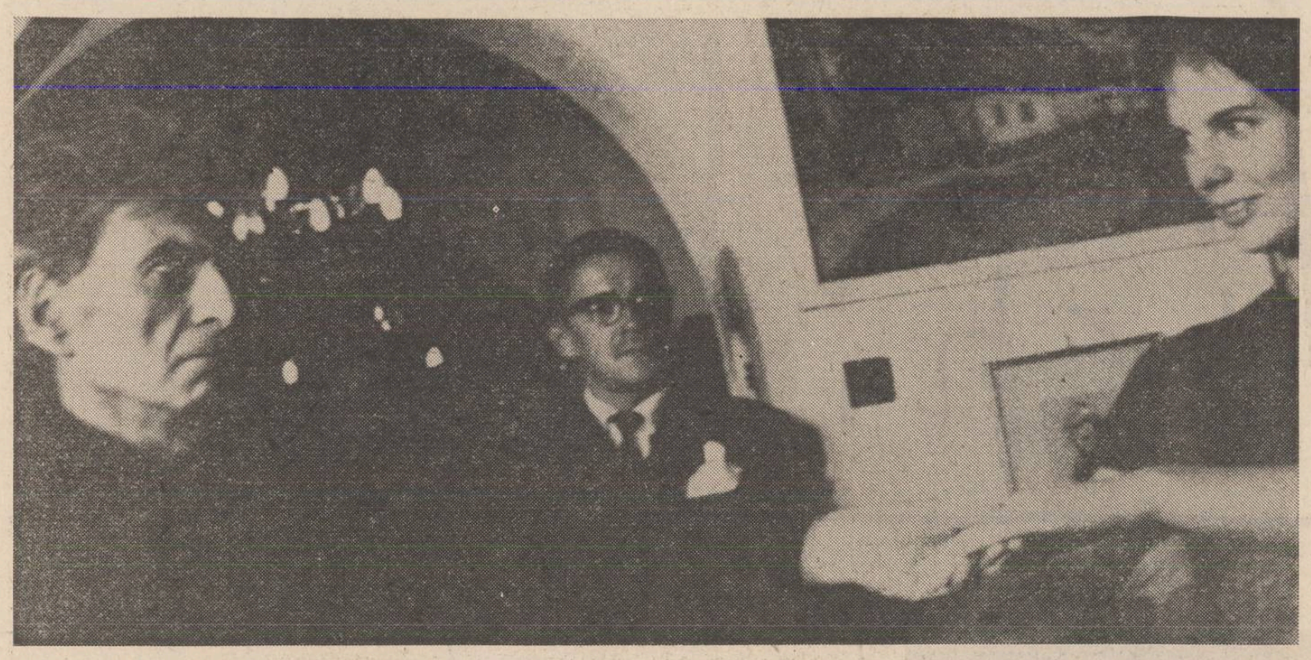

G. Călinescu împreună cu actori ai naționalului bucureștean, la o repetiție a spectacolului cu piesa „Ludovic al XIX-lea"

Din banca fostului student

L-AM CUNOSCUT PE G. CĂLINESCU

La catedră

E poate, exagerat să spunem că l-am cunoscut pe G. Călinescu, așa cum se intitulează rubrica revistei „Luceafărul". Credem că mulți alții, care au stat în imediata lui apropiere, sînt vocile autorizate să spună cum „l-au cunoscut" pe G. Călinescu, în primul rînd fostii lui asistenți, ca Al. Piru, Ovidiu Papadima și Adrian Marino ca și unul din colaboratorii apropiați, mă refer la G. Ivașcu, la cei care și-au început activitatea sub îndrumarea profesorului ca Marin Bucur, George Muntean, Al. Săndulescu, Rodica Florea, Cornelia Ștefănescu, D. Vatamaniuc ș.a. Ei pot aduce noi mărturii intime despre Omul, Scriitorul și nu în ultimul rînd despre militantul și apărătorul cetății și, în egală măsură, sînt și cei chemați de a îndrepta erorile, de a elimina „legendele", de a revela, din perspectiva contemporaneității, aspecte și semnificațiile unei activități multilaterale, de a sublinia caracterul exemplar și actual al operei călinesciene.

Generația mea a avut marele privilegiu de a-l audia ca profesor pe G. Călinescu, în faza bucureșteană, și de a se forma sub influența benefică a acestei personalități copleșitoare care a aspirat, permanent, spre totalitate și sinteză.

Auzisem despre G. Călinescu încă din ultimele clase de liceu. Profesorul nostru de limba română, deși avusese ca mentor pe Ovid Densusianu și pe D. Caracostea, ne vorbea, adesea, cu admirație despre critic, numindu-l „un Maiorescu al vremurilor noastre" și ne recomanda să citim **Viața lui M. Eminescu** și **Viața lui Ion Creangă**. Odată, a venit în clasă cu **Istoria literaturii române** și ne-a citit pasaje revelatoare din capitolul care încheie această carte seducătoare, celebră, unică, apăsînd pe ideea-forță a specificului spiritualității poporului român : „suntem un popor străvechi, cu notele lui etnice neschimbătoare, esențial, primind limba și cultura latină" că „în fond suntem geți și e mai bine a spune că, în felul nostru, am primit și noi succesiunea spiritului roman, pe care trebuie să-l continuăm de la longitudinea reală, fără mimetisme anacronice".

La terminarea studiilor liceale, mi-am îndreptat pașii spre Universitatea din București. Aflasem că G. Călinescu părăsise „Florența României", cum îi plăcea acestuia să numească Iașul, și ținea acum cursuri la Facultatea de litere și filosofie din capitala țării.

Cînd am intrat în facultate, în toamna anului 1947, aici oficiau cîțiva profesori de mare prestigiu, creatori de școală, cum au fost T. Vianu la Estetică, Mihail Ralea la Psihologie, Al. Rosetti la Istoria limbii române, Mircea Florian la Istoria filosofiei, T. Papahagi la Filologie și folclor și, puțin mai tîrziu, la această constelație s-a alăturat profesorul Iorgu Iordan la Filologie romanică, după o scurtă trecere prin diplomație.

G. Călinescu ocupa, astfel, în 1947 și încă de mai înainte, o poziție proeminentă între profesorii și criticii timpului.

Pentru foarte mulți colegi din generația mea, întîlnirea cu G. Călinescu a fost șocantă. Ne privea de pe un soclu foarte înalt. Părea distant fără a fi mizantrop, părea subjugat clasicismului, fără a fi extremist, manifesta sensibilitate și receptivitate pentru tot ceea ce era nou și demn de a fi remarcat în literatura secolului XX. La început, retorica însolită cu fraze care aveau, uneori, un ușor ermetism, la care se adăugau gestica studiată a mîinilor și un fel de cîntare tenorală a cuvintelor, toate acestea la un loc dădeau senzația de spectacol unic, sclipitor, electrizant.

Cursul și seminarul erau comune. Veneau întotdeauna, însoțit de asistenții săi Ovidiu Papadima, Valeriu Ciobanu, Al. Piru, Dinu Pillat și Adrian Marino. Primii doi fuseseră asistenții lui D. Caracostea, pe care G. Călinescu i-a menținut la catedră. Obișnuia să-și înceapă cursul din momentul intrării în amfiteatru, după cum procedaseră legendarii N. Iorga și V. Pârvan. La catedră, se plimba dintr-o parte în cealaltă a podiumului, avînd în față cîteva foi mici pe care se aflau unele însemnări, și cred, foarte multe citate.

Principala forță a prelegerilor călinesciene era reprezentată de arta citării, în strădania lui necontenită de a surprinde tonul specific al scriitorului prezentat, fiind unul din marii diagnosticieni în ceea ce privește anatomia operei literare.

Atitudinea față de opera literară era exemplară, impunîndu-se prin originalitatea interogării operei literare, prin tendința de a evita locurile comune, prin entuziasmul față de marile valori ale literaturii române, prin simțul acut al nuanței, prin voluptatea polemicii și prin combaterea veleitarilor și a spiritului apologetic în critica literară.

Au surprins, totuși, unele idiosincrazii ale criticului. Ni s-a părut atunci prea sever în judecățile de valoare exprimate cu privire la opera lui Alexandru Vlahuță sau Cezar Petrescu, discutînd literatura acestora după criterii înalt și absolut estetice. Cu timpul, ne-am obișnuit cu metoda de predare a profesorului și pot afirma, fără putere de tăgadă, că lecția călinesciană de literatură română a fost, pentru formația generației noastre, fundamentală. Din cînd în cînd, profesorul voia să afle dacă e înțeles și dacă se află în același plan de gîndire cu cei care îl ascultă. Pentru a realiza acest deziderat al comunicării, G. Călinescu ne povestea, adesea, întîmplări reale sau inventate, cu intenția de a ne face să înțelegem, mai profund, ideile directoare ale cursului. Odată, la începutul cursului, ne-a relatat despre întîlnirea cu un tînăr care l-a oprit pe profesor și l-a întrebat :

— „Domnule profesor, unde cresc crinii ?

L-am privit cu atenție. Părea o ființă rațională, ținea la subsuoară o piine din care mușca, din cînd în cînd, cu nesaț. I-am răspuns :

— În Empireu. Dar am vrut să-mi dau seama dacă sîntem în același plan de gîndire și l-am întrebat :

— Cînd se scriu epopeile ?

Și tînărul, cu calm și siguranță, mi-a răspuns :

— Pe cîmpul de luptă, cînd deasupra leșurilor croncănesc corbii".

După cum am arătat mai înainte, cursul se ținea cu toți anii. Și seminarul se desfășura în același mod. Era, aproape, imposibil să-i cunoști pe toți studenții. Cu toate acestea, G. Călinescu ne provoca la un dialog nu numai la seminar ci și la curs. Se aflau, în anul universitar 1947/48, cîțiva studenți care îndrăzneau să țină piept profesorului, bucurîndu-l prin răspunsuri inteligente și exacte. Unul era Constantin Măciucă, astăzi critic și istoric literar, iar celălalt Radu Petrescu, prozatorul de mai tîrziu. Avea, de asemenea, obiceiul de a se plimba printre bănci, continuîndu-și expunerea. Din cînd în cînd, se oprea ca să discute cu vreun student. Într-o zi, coborînd de la catedră, s-a oprit în fața unui student care stătea, cu regularitate, în primul rînd de bănci. Era de statură potrivită, fața albă, prelungă. G. Călinescu l-a întrebat pe tînăr cum îl cheamă. Acesta i-a răspuns că se numește Maiorescu.

— Nu se poate, a replicat Profesorul. E o eroare ! !

— Nu e nici o eroare, domnule profesor, a adăugat atunci studentul. Numele meu e Maiorescu.

— Dar tinere, Maiorescu e unic! Nu simți o povară purtînd acest nume? Să știi că toată viața ta te va urmări fantoma lui Maiorescu. La începutul anului universitar, nu l-am mai văzut pe studentul Maiorescu. Am aflat că fusese trimis la Institutul de literatură Maxim Gorki din Moscova. După aceea, i-am întîlnit semnătura în paginile revistelor literare.

Cursurile lui G. Călinescu erau, de fapt, excelente cursuri speciale, anticipînd reforme care vor avea loc în învățămîntul universitar. Înnoirile aduse de G. Călinescu în metodologia predării literaturii nu au fost înțelese de unii contemporani. De aceea, ne-a surprins apariția unor articole în presa vremii care conțineau aprecieri negative atît cu privire la metodă cît și la conținutul cursurilor. Acestea reprezentau deschideri spre cercetarea comparatistă și nu în ultimă instanță tendința firească din partea profesorului de a lărgi orizontul cultural al studenților. Începînd din anul 1947, în unele publicații încep să apară articole denigratoare. V. Mîndra, pe atunci student la Litere și Filosofie, publică o serie de articole în revista **Flacăra**, culminînd cu cîteva considerații cu privire la studiul literaturii române în universitate (24 sept. 1948, p. 3, 6), unde se exprimă în termeni tăioși: „Reforma învățămîntului vine să izgonească scamatoriile metafizice și speculațiile sclipitoare idealiste din Universitate așezînd întreaga viață școlară pe baze realiste și științifice". Autorului articolului nu-i plac cursurile despre Marino și Gongora, despre Universul poeziei, poeți francezi din sec. al XVIII-lea, Poezia realelor, tipărite astăzi în tiraje de masă în colecția „Arcade", declarîndu-se total nesatisfăcut: „În cursurile și seminariile din anul univ. 1947/48, d. profesor G. Călinescu, atunci cînd nu a demonstrat că „boii și caii sînt animale mai poetice", s-a ocupat cu împărțirea scriitorilor în idealiști și realiști, dînd acestor noțiuni un conținut cel puțin curios (ca să întrebuințăm cuvintele d-sale „eliberat de sensurile comune").

Scriind că deosebirile dintre metodele și practicile celor două catedre de literatură română de la Facultatea din București sînt numai aparente, ne gîndeam că într-un fel sau altul același zid opac este ridicat între studenți și studiul științific al literaturii noastre pentru epoca veche ca și pentru epoca modernă".

Nu era primul atac împotriva profesorului, criticului și publicistului. Criticile veneau acum din toate direcțiile. În serialul început în Contemporanul **Confuzia valorilor în critica noastră literară. Opera (de) critică și (de) istorie literară a d-lui prof. G. Călinescu (1948)**, I. Vitner îl prezintă pe critic ca „teoretician al bizantinismului, adică un teoretician al acelor forme de descompunere ale artei și literaturii specifice burgheziei în plină decadență. Mergînd pe linia gîndirii lui Croce, Dilthey și a altora **ejusdem farinae** (sic!) era firesc să ajungă la o atitudine iraționalistă în fața operei de artă, manifestînd un individualism lipsit cu totul de orice orizont social, refuzînd adică tocmai relația esențială pentru înțelegerea valorilor adevărate ale unei manifestări artistice (...). Nu se poate trece însă peste faptul că, neînarmat suficient împotriva ideologiilor antiprogresiste, G. Călinescu a fost, la un moment dat, un apologet al confuzionismului cultural". De de altă parte se protestează că G. Călinescu „nu a ținut decît vreo 12 lecții în loc de 50—60 cîte cerea regulamentul" și că studenții „fuseseră anunțați că nu se vor prezenta dacă nu s-au înscris și au achitat revista Jurnalul literar care costa o fascicolă 30 000 lei." **(D. profesor Gh. Călinescu și studenții, DREPTATEA**, 7 iunie, 1947, p. 2).

G. Călinescu n-a absentat niciodată de la curs, iar în privința înscrierii și obligativității de a cumpăra fascicolele Jurnalului literar acestea erau simple scorneli și viclenii gazetărești. Dealtfel Al. Piru publicase două articole în **NAȚIUNEA** în care răspunsese insinuărilor din ziarul **DREPTATEA**. Dar publiciștii de la **DREPTATEA** continuă seria de articole despre profesorul și omul politic, serie care va izbi prin agresivitate, în tendința de a-i diminua autoritatea științifică și influența extraordinară asupra dezvoltării literaturii noastre postbelice: „Hotărît cotoii ipocriți ai ziarului «Națiunea» nu pot să se înfățișeze opiniei publice în chip de sirene. Le lipsește totul pentru aceasta. Și apoi haina roșie își arată culoarea, în pofida pelerinei pe care o poartă / **(Cotoii ipocriți, DREPTATEA**, 6 iulie 1947, p. 1). Și ceea ce nu trebuia să se întîmple s-a întîmplat. G. Călinescu a fost eliberat sau pur și simplu îndepărtat din învățămînt, urmînd la conducerea catedrei un critic cu totul și cu totul mediocru. Îndepărtarea lui G. Călinescu din învățămîntul universitar s-a făcut în momentul cînd profesorul anunța un interesant program de lucru pentru universitate — înființarea unui proseminar care va studia și discuta opera lui Dobrogeanu-Gherea și va informa pe studenți asupra criticii democratice rusești, arătînd că: „Asta va cere timp și eu însumi cu tot fondul de pregătire intelectuală, voi avea nevoie de documente și reflecție, pentru că omul serios studiază atent doctrina ca s-o poată stăpîni. Noi intelectualii avem răspunderea misiunilor noastre și cînd primim o însărcinare știm s-o ducem la bun sfîrșit. Nici nu cred că din locul unde ne aflăm e cazul a ne rostogoli. Revoluția sovietică are 31 de ani vechime, noi avem încă o structură socială burgheză și suntem la preliminarii. Dar oricît de repede am merge, sînt chestiuni care nu trebuie denaturate. **(Spre o critică marxistă-leninistă, (Națiunea**, 13 februarie 1948).

Eliminarea lui G. Călinescu din Universitate avea loc în momentul cînd anunța un interesant plan de lucru ca om politic: „În noua concepție politică, deputatul a încetat a mai avea un rol strict polemic, determinîndu-i-se circumscripția sa (...). Socotesc că deputatul trebuie să-și facă o concepție monografică asupra biografiei economice, morale și politice a circumscripției sale, și mă oblig să întocmesc și să public cu ajutorul organizațiilor astfel de monografii. Pe temeiul studiului, deputatul va fi în măsură să cunoască deficientele și vocațiile unei regiuni și **să treacă la faptă** (s.n.) stîrnind inițiativa cetățenilor, interesînd autoritățile locale și făcînd legătura între regiune și guvern **(Fondatorii și colaboratorii „Contemporanului", membri ai Marei Adunări Naționale ne vorbesc despre activitatea lor**, 9 IV, 1948, p. 7).

Plecarea lui G. Călinescu a fost o grea pierdere pentru învățămîntul umanistic, pierdere de care s-au făcut vinovați și o parte din criticii și publiciștii din acea perioadă.

După trecerea lui G. Călinescu la Institutul de istorie literară și folclor, în 1949, generația noastră a fost privată să audieze cursuri despre marii clasici, despre valorile autentice din literatura română din perioada interbelică și din literatura română de după Eliberare.

Au fost, indiscutabil, și unele excepții. Îmi face o deosebită plăcere să evoc prelegerile sistematice, interesante, reflectînd dorința de a pune în lumină (e adevărat cu o oarecare sfială deoarece unii profesori se aflau la începutul carierei lor universitare) perioadele importante din literatura română, ale lui Paul Cornea, I. C. Chițimia, de la Literatura română veche și, în special, cursul lui Ov. S. Crohmălniceanu despre **Simbolism.** Aș vrea să relatez ce s-a întîmplat la o prelegere ținută de I.C. Chițimia despre Miron Costin, la anul al II-lea.

Pentru modul impecabil în care ne-a înfățișat pe acest clasic al literaturii române vechi, asistentul de atunci, I.C. Chițimia, a fost aplaudat de studenți. Atunci profesorul care îl însoțea pe asistent la curs și care suplinea catedra de Literatură veche l-a admonestat pe inspiratul orator, trecîndu-l la biblioteca seminarului. După aceea, I.C. Chițimia s-a ilustrat și ca slavist, urcînd treptele ierarhiei universitare pînă la gradul de profesor la Facultatea de limbi slave și apoi la Facultatea de limbi străine.

La institut

La Institutul de istorie literară și folclor (astăzi Institutul de istorie și teorie literară care îi poartă numele), G. Călinescu n-a fost director, ci tot **profesor.** De fapt, își mutase cursul de la Universitate în ședințele plenare ale institutului. Pentru colaboratorii institutului, cursurile și seminariile profesorului erau perpetue. G. Călinescu era interesat acum de formarea și educarea unor noi contingente de cercetători, recomandîndu-le acestora să pornească, întotdeauna, de la cunoașterea tuturor surselor în legătură cu opera investigată, iar în comentariul textelor să se evite compilația comodă, încercînd o viziune personală a operei supusă discuției. Le recomanda, de asemenea, să examineze literaturile popoarelor europene cu care literatura română a avut contacte pentru a fi capabili de a întreprinde un demers comparatist. Toate prelegerile ținute aici aveau un obiectiv fundamental: inițierea și formarea unor cercetători cu autoritate profesională care să treacă la elaborarea Istoriei literaturii române proiectate în cinci volume, în timpul vieții publicîndu-se doar volumul I care cuprindea **Folclorul** și **Literatura română veche.**

La institut, în afară de ședințele cu colectivul restrîns de cercetători, a organizat o serie de ședințe deschise consacrate prezentării literaturii române contemporane.

Am fost martor la una din ele. Memorabilă din toate punctele de vedere. S-a discutat **Poezia lui Cicerone Theodorescu.** Fusese invitat și poetul. Un cercetător, Ștefan Cristea, autorul unei monografii despre V. Ion Popa, astăzi profesor la un liceu bucureștean, a înfățișat didactico-encomiastic opera poetului. După lectura referatului, primul a cerut cuvîntul M. Novicov, pe atunci director-adjunct al institutului, scuzîndu-se că a așteptat la o altă ședință (era, de fapt, simbătă după-amiază). Intervenția lui M. Novicov s-a redus la enunțarea cîtorva generalități despre subiectul aflat în discuție. A luat apoi cuvîntul Perpessicius, care s-a ocupat de Rondelurile lui Cicerone Theodorescu, relevînd noutatea și originalitatea ciclului. Atunci G. Călinescu a intervenit cu brutalitate, stopînd demersul critic al lui Perpessicius, și adresîndu-se apoi către poet aflat în partea cealaltă a mesei, în dreptul profesorului:

— Cicerone, nu te uita la Perpessicius. El îi laudă pe toți. Dumneata nu ești un mare poet (! ?). Ești un poet mediocru! Dacă din poezia dumitale vor rămîne două, trei pagini antologice, să fii încîntat. N-ai învățat nimic de la maestrul dumitale Ion Barbu. Nici de la Macedonski, care e un mare poet.

În poezia dumitale cu formă fixă, nu e nimic vrednic de luat în seamă.

De pildă, în **Rondelul dopului isteț** nu descoperi nimic. Dumneata ce spui :

Plutind ușor-istețul dop
Se vrea mereu la suprafață...
Filozofia lui măreață
Durează, cred, de la potop.
Ca să răzbești mai iute-n viață
Nu trebuie să fii Esop...
Plutind, ușor, — istețul dop
Se vrea mereu la suprafață...
Și fie-n zeamă de dulceață,
În apă simplă sau sirop,
Lin, fără cazne, filantrop
„Fă tot ca mine"... te învață
Plutind ușor-istețul dop.

Prin natura lucrurilor, relevă G. Călinescu, dopul, pluta, stau la suprafață. Ca poet, m-ar fi interesat dacă imaginai drama plutei care vrea să cunoască... abisul.

În alte rondeluri, dumneata banalizezi simbolurile :

Cocoși de tablă, sus pe casă !
S-ar duce-n vînt, se-ntoarce subit...
I-ar crede omul — păcălit —
Adevărați cocoși, de rasă.
...Le-aștepți cîntarea furtunoasă ?
Se-aude, sec, un zornăit.
Cocoși de tablă, sus, pe casă
S-ar duce-n vînt, se-ntoarce subit.
Nebun să fii sau mucalit,
Oricît le-ai da vopsea frumoasă,
Din ei o ciorbă n-o să-ți iasă
Și nici un cîntec, negreșit,
Cocoși de tablă, sus pe casă !

Nici poetul n-a făcut vreo modificare în poeziile analizate de critic, dar nici criticul nu a adăugat nici un rînd despre Cicerone Theodorescu în noua versiune a **Istoriei literaturii române**, considerînd că nu s-a produs o transformare decisivă în arta poetului de la volumul **Cleștar** (1936).

Cînd poetul A. Toma a împlinit 75 de ani de viață, G. Călinescu a fost rugat de Președintele Academiei Române, Traian Săvulescu, care la rîndu-i fusese rugat de sărbătorit, să vorbească despre „clasicul" în viață. Și G. Călinescu și-a început omagiul lui A. Toma în acești termeni: „Se spune despre d-ta că l-ai fi copiat pe Eminescu ? ! Nu-i adevărat... Dumneata ai luat hlamida geniului eminescian și ți-ai tăiat (imitînd cu degetele un foarfece imaginar) o redingotă pe măsura d-tale ! ! !".

Un lingvist despre «Bietul Ioanide»

Foarte puțini mai știu astăzi că unul din „criticii" romanului **Bietul Ioanide** a fost și acad. Iorgu Iordan. Aceștia publicase în revista **Contemporanul** un articol în care „făcea aserțiunea că romanul lui Călinescu nu poate avea o prea mare audiență din cauza folosirii abuzive a neologismelor. În articolul din **Contemporanul**, cu un titlu banal și neutral prin deasa lui frecvență în publicistica vremii, **Despre unele aspecte ale problemei limbii literare** (21 V 1954) nu se viza din partea autorului tratarea exhaustivă a subiectului ci erau analizate doar cîteva chestiuni pe care lingvistul le considera esențiale pentru momentul respectiv. Încercînd dacă nu să aplice tezele cuprinse în lucrarea lui I. V. Stalin, **Marxismul și problemele lingvisticii** (la 4 ani de la apariție și la unu, de la moartea autorului), articolul examinează problemele limbii literare, slujindu-se de această lucrare ca de un fel de scut. Obiectiile formulate împotriva folosirii excesive a neologismelor de către romancier par, la prima vedere, plauzibile numai că acad. Iorgu Iordan se oprește doar la o primă fază a cercetării și anume la realizarea unui inventar de cuvinte. Desprinse din contextul romanului, simpla lor înscriere nu duce la nici un rezultat exegetic : „Limba operelor literare poate recurge și la neologisme, cel puțin cu tot atîta drept ca la regionalisme și arhaisme, conformîndu-se, firește, regulii enunțate mai sus privitoare la înțelegerea lesnicioasă a conținutului. Abuzuri ne întîmpină și aici, cum nu-i posibil altminteri : cine crede că felul său de a scrie trebuie să difere de al altora — și mai cu seamă de vorbirea vie, autentică a majorității — găsește așa zicînd, soluția problemei și în folosirea abuzivă a neologismelor. Căci în ciuda aparențelor, toate abuzurile aici în discuție izvorăsc dintr-o tendință comună acea (sic !) de a scrie mai mult ori mai puțin decît cere realitatea lingvistică.

Iată o serie de neologisme, după mine absolut imposibile, culese din aproximativ 180 (de) pagini ale romanului **Bietul Ioanide** de G. Călinescu : apelație, intruvabil, platifica, abandon, comeraj, perisabil, spatulat, diseminat, sonoriza (cu alt sens decît cel tehnic), cameleoniza, incoercibil, îmbarcație, decoros, malignitate, ebruita (noapte), antecedentă, reluctant eluda, penibilitate, porticat, bosaj, imperator, rectangular, mucilagine, simplificație, cubicular, festin, ministerialitate, aflicțiune, rememorație, meringe, potență, solitudine, blesa, acalmie, remisiune, apetență, impenetrabil, furtiv, abstruz, contențiune, inuzual, obtura, infera, delectație, introducție, dignitate, abitudine, ambarasat, șocat, enigmistică, insignifiantă, mefientă, obnubilat, erotologie, fumigație, complexiune, diurn, silenian, denominație, moțiune (sufletească), difidență, clama, boaserie, subiectiune, amplexiune, vocaliza, coabitative, verticalitate, dezertiune, abstras, convenient, impenitent, ardent, ardență, impudoare, fixațiune, clamoros, ingurgitabil, incomprehensiune, frecventiune, exacerba".

G. Călinescu a replicat prompt într-o conferință despre **L. N. Tolstoi**, ținută a doua zi, 22 V 1954, în spațioasa sală R III, plină pînă la refuz cu studenți și profesori. Printre profesori, în primul rînd în bănci se aflau Al. Rosetti, prietenul și marele admirator al lui G. Călinescu, lingvistul care făcuse, după 1948, deschiderea, pe urmele lui Ov. Densușianu, spre cercetarea limbii literare, și Al. Piru, care nu revenise încă la catedră.

G. Călinescu afirmă că folosirea vocabularului trebuie să țină seama de apartenența personajului la un anumit mediu social, fiecare cuvînt revelă universul sufletesc al eroului : „Veți conveni cu mine, că nu-mi este hărăzit decît prin conjectură și ajutat de opinia criticilor sovietici să mă pronunț asupra mijloacelor stilistice ale marelui scriitor rus. Un fapt pare sigur. Tolstoi adoptă, într-o materie așa de serioasă, un stil de lucru, preocupat ca cititorul, la fel de serios, iar nu cel leneș, iubitor de emoții ieftine, să guste măduva operei... Cînd ziarele vorbesc de metode de egrenat bumbacul, eu nu voi pretinde că am nevoie de dicționar. Nu numai că am înțeles ideea, dar îmi evoc limbajul oamenilor muncii din industria bumbacului. Am intrat într-un laborator și am auzit un academician vorbind astfel unui colaborator : „Tulpina este erectă, frunzele inferioare lanceolat spatulate... La început mi-a venit să-l parodiez ca Sganarelle din **Le médicin malgré lui** (...) pe urmă mi-am dat seama că așa vorbesc naturaliștii și că sînt dator să țin socoteală de dialectul

Octav Păun

Continuare în pag. a 7-a

CONDICA ÎN VERSURI de Ion Gheorghe

Trei pereți de Mume

1. — Veniți și vedeți, de-ați venit, răsvedeți
Că Mihai Olos a prins cai verzi pe pereți,
Dar am vrea noi să fim beți
Tot pe ei călare pin-la Cucuieți.

2. — Veniți, de-ați văzut, revedeți
Cum a luat Mihai un sac de bani de argint de la geți
Și-a dat cu el de pereți :

3. — A făcut trei ziduri cu Mume
Din lumea asta, către cealaltă lume :
Mătrăguna Mare, Mătrăguna Mică, Mătrăguița Mătrăgunoaia
Dar să nu fie de față Mătrăgunoi să nu fie acolo Mătrăgunel,
Că acestea se fac pentru El.

4. — Verde mult, cărămiziu,
Verdele din zori, verdele de la amiază, verdele pînă noaptea, tîrziu,
Dar și mai verdele de după miezul nopții
Cînd se-ncîrligă șaptele cu opții
Și oaptele
Se-ntind cu șeptii
De le plouă laptele
Din toți piepții.

5. — Și triunghiul adormit, și triunghiul sculat
Și triunghioaia care fuge din pat
Cu o seamă de triunghiuțe
Din căldurile zeiței Mâțe.

6. — Mătrăgună, Domnișoară Bătrînă
Mărit-o pe Maramureșoaia într-o lună
Și mărit-o și-ntr-un lunoi
După Maramureșoi
Că nu-i bine să nu fii pe lume-n doi
Și din doi vine că ești în trei, și din trei în patru, cinci și șase
Prin grădini și case.

7. — Mihai Olos a-mbrăcat pereții în rochiile de mătase
Ale preoteselor cele tinere și-ale Mamei protopreotese :
Văzum Mume dezbrăcate
Însă fără de păcate :
Numai Vineri și Vinerici
În chip de cîrduri de furnici.

8. — Văzum Trintele în brațe cu Trintoaia și toate Trintelele,
Amîndouăle și citeștrelele,
Dar să nu fie de față Trintur
Eheu, fugaces, ani labuntur...

9. — Văzum luări în brațe, din față, din lături, din urmă,
luări de părți,
Îmbrățișări cum au căzut la sorți :

10. — Văzum puneri în genunchi, aridicări,
Puneri cu fața-n sus, sub puneri în jos,
Dar nu era măscarea nici unei măscări
Fără folos.

11. — Văzum duceri pînă la pat și fără pat
Facere pe picioare, desfacere,
De brațe, de coapse, de trup ne-ntinat
Călcări văzum, minzeli, goane, goniri
Între vulturi și acere
Ca un roi de mirese ale mireselor cele de miri.

12. — Furnicarul acestei sfinte orgii
L-a-ntăritat Mihai Olos cu o mie și una de hamangii
Jumătate călăreți, jumătate călărețe
Într-unul Dumnezeu dacilor Zalmoxis-Gebeleisis
Cel-cu-duble fețe.

13. — El îi zice cînd ciclu, cînd Modul, cînd Sat Universal,
Eu îi spun măsura dacică de-un Călăreț
cu lîră pe cal și-altă lîră sub cal —
Orișicum ai lua-o,
Acestu-i Unul-Unic. TAO.

P.S. S-au scris acestea uitîndu-ne iute la Expoziția lui Mihai Olos deschisă la Muzeul Literaturii în ziua de 21-X-1983.

RECOLTE

Urmare din pag. I

Omul înțelept știe că înainte de a călca pe un drum trebuie mai întîi să-l vadă. Cu ochii minții. De aceea, a te așeza gospodărește și a gîndi drumul pe care îl ai de străbătut e o lege a lucrului bine făcut.

Sub semnul acestei legi s-a desfășurat, în zilele de 7—9 decembrie, consfătuirea de la C.C. al P.C.R. pe problemele agriculturii.

Inițiată și condusă nemijlocit de secretarul general al partidului, tovarășul **Nicolae Ceaușescu**, această reuniune de lucru a celor ce răspund de bunul mers al treburilor agriculturii românești a avut un caracter eminamente prospectiv, analiza activității depuse în cursul acestui an constituind punctul de plecare în elaborarea strategiei pentru anul agricol 1984. În acest context, a fost pusă în lumină experiența înaintată a unor unități fruntașe din sectorul de stat și cooperatist în vederea generalizării ei în întreaga țară.

Organizarea unei asemenea consfătuiri nu putea fi nicicînd mai oportună, ca acum, cînd — practic — s-a încheiat și ultima campanie agricolă '83, iar grîul pus în brazdă astă-toamnă așteaptă „zăpezile de altă dată".

În cuvîntarea rostită la încheierea lucrărilor ei, conducătorul partidului și statului nostru a făcut o amplă radiografie a cauzelor de ordin subiectiv care au dus, în acest an, la unele deficiențe înregistrate în munca pe ogoare și în activitatea curentă a organelor agricole județene. În continuare, secretarul general al partidului s-a referit la programele prioritare privind producția vegetală și animală în anul 1984, la sarcinile în domeniul îmbunătățirilor funciare și al mecanizării lucrărilor agricole, la cercetarea științifică și pregătirea cadrelor din agricultură, la necesitatea înfăptuirii neabătute a noii revoluții agrare în România.

Așadar, cu o remarcabilă putere de cuprindere, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** a jalonat, cu minuție, tot ce trebuia întreprins în anul viitor în vastul sector al agriculturii noastre. Participanții la consfătuire, exercitîndu-și mandatul încredințat de oamenii muncii de la sate, și-au însușit indicațiile și orientările conducerii supreme de partid și de stat și s-au angajat să nu-și cruțe eforturile pentru a smulge pămîntului roade tot mai bogate. În cele trei zile ale consfătuirii s-au zămislit cele dintîi semne — semne bune ! — ale anului ce vine. Fie ca recolta '84 să aibă „paiul cît trestia / și spicul cît vrabia", întru împlinirea rosturilor acestui mare sfat al unui nou început de drum.

Poet național

Scriam în primăvară cînd împlinea o jumătate de viață, adică cincizeci de ani, că Nichita Stănescu este un Poet genial. Deși a trecut numai o jumătate de noapte de cînd nu ne vine a crede că l-am pierdut, acest **Este Un Poet Genial** a început să devină etern.

Geniul lui Nichita Stănescu s-a manifestat printr-o energie a Logosului fără precedent în lirica română modernă contemporană. De aceea brutala și neașteptata lui stingere constituie o pierdere de neînlocuit pentru poezia și literatura română.

Între Omul și Poetul Nichita Stănescu exista o identitate neștirbită, la baza acesteia stînd fix-unduitoare cea mai înaltă morală, după propria-i părere, aceea a Frumosului. Precum la rarii oameni cu un talent ieșit deasupra oricărei înșiruiri, sufletul lui Nichita era un neistovit izvor de generozitate, egală numai cu inteligența sa sclipitoare. Iar acest mod al ființei sale de a se situa de față cu ceilalți printr-o maximă omenie îl așeza pe Nichita Stănescu în rîndul marilor iubitori de oameni, comportamentul său părîndu-mi-se firesc pentru un geniu al Poporului Român. Tocmai de aceea trebuie spus că odată cu pierderea marelui poet Nichita Stănescu, am pierdut și **un om între oameni.**

Mă gîndisem inițial să scriu vehement și caustic împotriva umanității pestrițe care nu i-a scutit lui Nichita nici un efort în a o suporta, dar cunoscînd cît de nesuferită i se părea singurătatea și cît de mult iubea prezența sufletelor însetate de spiritul său, renunț să blamez dorința și bucuria acelor oameni de a se fi aflat măcar o dată în vecinătatea marelui nostru poet. Contest însă faptul că marele nostru prieten Nichita Stănescu a murit din cauza vreunei boli ; el a murit de oboseală.

Iată că la Poporul ilustru din Istoria literaturii române s-a mai adăugat un geniu național. Dar noi care i-am fost prieteni și am trăit mai bine de două decenii fascinați de personalitatea lui, admirîndu-l ca pe nimeni altul, noi am fi preferat ca la șirul geniilor naționale, a căror osie spirituală este Mihai Eminescu, să nu se adauge astăzi Nichita, ci doar atunci cînd se vor șterge Munții Carpați. Geniul lui Nichita Stănescu vine din adîncimea geniului Poporului Român, în limba căruia s-a consumat, cu o dăruire și dragoste inepuizabile, spiritul său inegalabil. Să-i fie somnul ca o noapte senină și înstelată de vară !

Gheorghe Pituț

„Poezia, la mine !"

Imaginați-vă, dacă puteți, pronunțînd numele Nichita, un copil rafaelian cu zulufi blonzi, angelici, cu o privire luminoasă, răzvrătit mereu împotriva modului cum se declama poezia, căutînd sesterți de aramă pe sub ruinele castrului roman de la Drajna de Sus. Uitați, dacă puteți, chipul poetului de pe catafalc, deși vîrsta i-a dat copilului de altădată profil de efigie, adăugîndu-i, precum stejarului, scoarță dură și vînă de îndoplecat furtunile. Nu este el cel căruia i s-a luat masca mortuară. Ci altul. Poetul a ieșit de sub înfățișarea lui de împrumut pe care zadarnic a încercat să i-o dea moartea, rămînînd să trăiască mai departe, și mai ales veșnic, în poezie. Acolo nu are alt chip decît cel rafaelian, dînd mereu o altă voce poeziei.

Prin anii patruzeci, unchiul nostru comun, Nicolae Popișteriu, a început să ne ademenească cu tainele ascunse ale literaturii, încercînd să ne dezvăluie tîlcul profund al poeziei. Nichita îl asculta recitînd și, de fiecare dată, se răzvrătea: „Nu așa ! Poezia nu se spune astfel !" Și se

Ioan Grigorescu

Continuare în pag. a 7-a

Inima gigantică a Poetului

Dacă gura lui singerînd continuu de nașterea cuvîntului s-a închis, noi cei care ne ocupăm cu meseria scrisului ar trebui să tăcem. Să tăcem ; numai așa se va putea simți energia Verbului îndurerat de propria-i naștere urnind vulturii săi de care e trasă planeta.

★

El avea o inimă gigantică bătînd continuu ca o tobă de luptă și inspăimîntînd stelele. Gigantica inimă a unuia din cei mai mari poeți ai acestui secol nu mai bate ; s-a oprit așa dintr-o neglijență cochetă să-și contemple a-50-a bătaie. Ar trebui să oprim torsul stelelor ca să auzim bătaia inimii gigantice a Poetului.

★

Am obosit puțin, lăsați-mă să mă întind pe iarba asta a zis și un zeu blînd s-a întins pe patul verde al somnului în imensa tăcere a pădurii cutremurate de emoție ; se întîmpla acea ritualitate intimă pe care numai rareori natura cosmică o divulgă în epifaniile ei misterioase.

★

Dintre toții contemporanii pe care i-am cunoscut mai direct la el m-a izbit mai ales puritatea de cristal a sentimentelor trăite în orizontul lor infantil ; el nu avea toate acele griji domestice și meschine ca noi toți ceilalți. De aceea se JUCA de-a v-ați ascunselea cu acel aer poznaș de mare șirengar. Dacă una din manifestările genialității, așa cum s-a spus, constă în conservarea permanentă a **stării de copilărie,** atunci negreșit el era foarte aproape de natura Geniului, locuia în această natură.

★

El completează cvintetul de aur al poeziei române din secolul XX : Stănescu, Bacovia, Blaga, Barbu, Arghezi. Opera lui e încă o planetă necunoscută, un aisberg scufundat în apa oceanului Timp ce se va lăsa descoperit treptat, pe măsură ce mitul vieții sale va fi purificat de veninul unor vini imaginare scornite de ambițiile și orgoliile noastre mărunte.

★

O singurătate tot mai grea apasă acest timp tragic al literaturii românești cînd un virtej thanatic ne răpește la o atît de scurtă vreme după dispariția celui mai iubit dintre pămînteni, pe cel mai iubit dintre copiii teribili al creativității românești contemporane.

★

Acum cînd Pythia a tăcut — și nu se știe pentru cîtă vreme nu va mai fi vizitată de vocea zeului —, a sosit timpul să ne stringem puterile laolaltă și să rezistăm la acest ger cumplit al istoriei noastre culturale spre a respecta șansa de a fi fost contemporanii lui NICHITA STĂNESCU.

Marin Mincu

Cînd voi înțelege că a murit Nichita ?

Nu a murit Nichita. Nu pot să cred că a murit. Nu-mi dau seama. Plîng odată cu aceia care îl plîng, mă opresc apoi, vorbesc normal. Am vorbit cu el deseori despre moarte. Nu se temea. Nu se temea de nimic. Se făcea uneori că se teme pentru a-și păstra tandrețea. Era atît de omenesc, încît, uneori, puteai să uiți de el. Acum sînt printre cei mulți care îl iubesc. Durerea noastră este una. Cînd se apleacă o pereche de ochi, îi iau celelalte din greutatea privirii. Dar cîndva voi rămîne singur. Și atunci voi înțelege.

Îți sărut mîna, părinte al nostru și al meu !

Aurelian Titu Dumitrescu

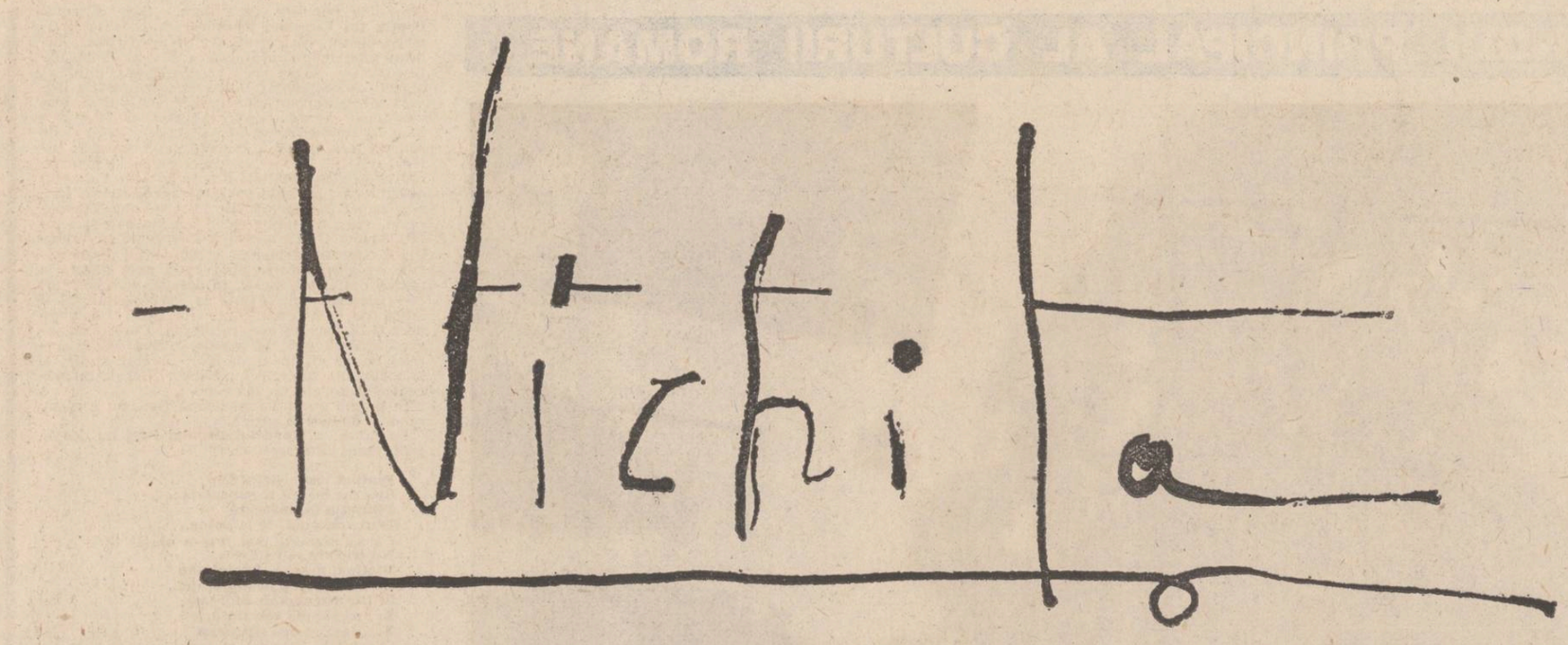

Sunt zile...

Sunt zile, zile nefaste, în care nu trebuie nici să apari, nici să dispari, zile în care Sufletul Lumii pare obosit, neinstare să mai pulseze armonia divină a sferelor, zile în care pruncii nu se mai nasc în zori ca sufletul lor să întîmpine Roata Soarelui, și zile și nopți în care făpturile dragi de lîngă noi „mor întîmpinate", nepregătite, luîndu-le-o Moartea înainte... Mult se mai temea Marin Preda să nu „moară-ntîmpinat" ...de la el păstrez și această expresie aproape inînteligibilă...

Nichita Stănescu a murit într-una din aceste zile nefaste (marți, 13 decembrie), într-una din aceste zile nefaste în care oamenii nu mai au forța de-a realiza, într-o clipă de iluminare, scufundarea pentru vecie în neant a minunii unice întrupate în ființa fragilă a Poetului.

Cuprins de brațele Frigului, în Măreția Frigului, tot numai muritorul lui trup s-a-ndurat de el și-naintea Morții i-a dat căldură, ca-n leagăn, ca-n pîntecul matern...

De acum **Cărțile** lui rămîn singure să ne dezvăluie sau să ne-ascundă mai mult misterul unui personaj pe care nu-l pot asemui decît cu Achille-cel-iute-de-picior, tînguitor la malul mării albastre, pe care poate îl va întîlni în Insulele Fericiților dacă sufletul său nemuritor va străpunge bolțile acestor zile nefaste cînd pare obosit și-nstrăinat de noi **L'amor che muove il sole e l'altre stelle...**

Cezar Ivănescu

Leul în iarnă

La moartea poetului, a oricărui poet vital, mă gîndesc la copilărie și, pentru a-mi face curaj, îmi vine să recit singura liturghie pe care o cunosc : „Porni Luceafărul, creșteau / În cer a lui aripe / Și căl de mii de ani treceau / În tot atîtea clipe..." Precum Hyperion, Nichita Stănescu a plecat dintre noi dincolo de hiperboreea, pentru a trăi pe propria lui răspundere măreția frigului. Iar alăute cosmice nu-i pot cînta jur împrejur decît acorduri din așteptarea plăpîndei Solveig și din **Sara pe deal.** Luăm noi astfel în plin loviturile sorții, zîmbind cu bravură, parăm, parăm, dar pînă cînd ? Deșertăciunea deșertăciunilor... Despre ce să scrii mai întîi ? Despre omul, poetul sau creatorul de școală ? Nichita a fost unul dintre cei mai frumoși oameni pe care i-am cunoscut vreodată. El era un prinț cu o crizantemă la butonieră și cu ochi albaștri ca Voronețul, era un falnic bărbat care simțea că ruina nu-l poate ajunge niciodată. Cine îmi dictează mie, cînd scriu, aceste vorbe picurate parcă din alte lumi ? Fără îndoială, o tînjire nemărginită. Imensa lui popularitate s-a datorat nu numai geniului poetic incontestabil, ci și modestiei proverbiale pe care o degaja întreaga lui făptură. Aproape tot ceea ce rostea era memorabil, pentru că îl exprima întru totul. Era generos pînă la risipirea de sine, era elegiac și bonom, lîngă el te simțeai în putere și te minunai că mai pot exista asemenea ființe. Îmi aduc aminte că prin anii '78—'79 Viena era marcată de gestul unui poet care dintr-o mare parte bănească a Premiului „Herder" cumpărase flori albe și mov pentru toate femeile Coloniei române. Așa ceva nu mai cunoscuse aurita capitală a defunctului imperiu de la D'Annunzio, care în primul război mondial bombardase orașul muzicii, dintr-un avion de luptă, cu... scrisori de dragoste. Cine fusese acest poet al florilor, cine oare acest „valahische prinz", cine altul decît Nichita al nostru ? Ca scriitor, autorul elegiilor și al respirărilor avea ceea ce ursitoarele de pe la țară numesc, din capul locului, „stea în frunte". Nichita a fost, pare-se, un copil fermecat și, ca un alchimist ciudat dintr-un ev mediu ce va veni peste cîteva milenii el a preschimbat totul în poezie. Poet mare, sounea un ginditor, nu este acela care imită, acesta n-ar fi un păcat capital, ci acela care nu poate fi imitat. Un asemenea poet a fost Nichita. În poezia română el și Eminescu au fost singurii care au creat cîte o școală poetică, fireste, cu păienjenișul de rigoare al epigonilor, școală din care vor ieși totuși, la lumină talente adevărate. Pentru unii dintre cititori, Nichita părea inaccesibil, dar nu

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pag. a 7-a

Adio, Nichita

Adio, Nichita, e noapte
surisul pe chip ți-a-nghețat.
Profilul de marmoră pare
efigie de împărat.

Adio, Nichita, de-acuma
va fi tot mai frig și mai greu.
În raza durerii tresare
orbit de nesomn, ochiul meu.

Adio, Nichita, de-acuma
cînd mult dor de tine-mi va fi,
voi soarbe cu ochiul înaltul
spre steaua-ți lucind în tării.

Adio, Nichita, degeaba
cu lacrima vorbei te strig.
E tot mai pustiu azi în lume
și-s singur și mi-e tot mai frig...

Mircea Micu

15 decembrie 1983

A 12-a elegie, cea fără de sfîrșit

Eram în Maramureș, în Muzeul din Sighetul Marmației, cu colegii de la **Luceafărul,** la capitolul „lemnului cel dulce și etern", cînd, ca un fulger negru peste pacea zăpezii, bubuise în șoaptă, vestea că NICHITA nu mai este.

Brusc, imaginile s-au suprapus. Peste străvechiul plug de lemn cu fierul în forma de cazma, apăru un tei din parcul „Pușkin" din Chișinău. Și l-am văzut pe Nichita sub el. Se aflau amîndoi pe Aleea Clasicilor de acolo : și teiul, și NICHITA. Nichita cel din 1976, oaspetele „Zilelor literaturii sovietice în R.S.S. Moldovenească". Atunci l-am cunoscut personal. Parcă îl văd înconjurat de ilustre personalități literare sovietice și de peste hotare, de tineri scriitori, de cititori, toți vrăjiți de Personalitatea și Poezia lui NICHITA sau altfel zis, de Personalitatea Poeziei întruchipată, cum rar se arată, într-un înger blond cu coamă de leu, cu ochii scăldați în roua compasiunii și generozității.

Ieșind afară din Muzeu, am găsit o stradă mișunînd de lume, mulți dintre trecători purtînd lecrece și cioareci, gube și zadii, toate făcute de mînă din lîna blîndelor mioare turcane de Maramureș. Dar prezența veștii cu spadă de fulger negru nu ne-a părăsit nici acolo. L-am revăzut pe Nichita cel de acum cîteva zile. Palid era, subțiat de suferință, cînd i-am trecut pragul casei. Bucuros și îngrijorat era, vroia să-mi dea ultima sa carte, dar nu o avea în casă. Și, totuși a găsit-o. Ce să fac, NICHITA, cu acel ultim autograf de la tine pe care nu-l pot reciti, că-i scris sub aripa fulgerului negru, autograf pe care îl voi păstra ca pe o garanție că, dacă ne-am întîlni cîndva, ne-am recunoaște ?

Scriu aceste rînduri în Ieud în casa profesorilor Ioan și Aurora Chindriș (dînsa născută Dragoș). Copiii lor se numesc Claudiu și Cornelia-Maria, de patru ani, care îmi spune „Capra cu trei iezi". Casa lor nouă și frumoasă stă între două ctitorii de lemn — Biserica din Deal (1364) și Biserica din Șes (1717). La ei am răsfoit „Codicele de la Ieud" (sau „Zbornicul") scris pe la 1391—1392.

Aceeași limbă dulce am găsit-o în el, NICHITA, limbă care azi te plînge, dar nu te mai lasă din sînul ei.

Limba aceasta, NICHITA, va scrie a 12-a elegie, cea fără de sfîrșit.

M-am uitat în cerul Maramureșului și n-am mai văzut fulgerul negru, ci o aripă de lumină plutind negrăbită peste munții cu brazi, ducîndu-se sau, poate venind. N-o fi cumva o poezie de a ta, NICHITA ?, care, mare cum este se îndreaptă spre universalitate și eternitate. Dar unde te-ar putea căuta și găsi încă, dacă nu acasă ?

Liviu Damian

El era frumos ca umbra unei idei

El era frumos ca umbra unei idei... și revărsa din EL atîta lumină și atîta bucurie, atîta suferință și atîta magnetică speranță, încît, rînd pe rînd — chiar și cei ce nu-l iubeau **indeaproape,** chiar și cei care îl știau mai din depărtele lăuntrului Lui, dintre filele Cărții — ne întorceam de la EL mai bogați, mai încrezători, dar, înainte de toate, mai înțelepți.

A trebuit să vină ziua de 13 decembrie, pentru ca să înțeleg definitiv sensul suprem al unei lecții de viață, al unei lecții pe care el ne-a pus-o mereu în brațe, cu uriașa dragoste și răbdare a sufletului său infinit. O învățătură unică la care ar trebui să meditām adînc — mai întîi noi toți — noi, care i-am stat în preajmă și noi, care am stăruit mai departe de El —, să învățăm că nu avem decît un singur timp, și nu ne ivim decît o singură dată pe acest Pămînt : **să știm să iubim.** Să știm, înainte de a uri, să iubim ;

să știm, înainte de a numi, să iertăm ;

să deschidem, întîi și întîi, brațele întru îmbrățișare, căci pentru îmbrățișare ne-au fost mai întîi dăruite și nu pentru anatomia violenței ; să-l ascultăm și pe cel pe care-l bănuim de dușman, să-l ascultăm **înainte** de a pronunța o sentință irevocabilă ; să-l ascultăm chiar și atunci cînd ne neagă ori cînd propune o altă părere decît a noastră.

Să punem, înaintea oricărui cuvînt, verbul **a iubi,** singura locomotivă a umanității adevărate, dar și a armoniei și unității omenești, fără de care nu poate fi nici sănătate, nici bunăstare sufletească între oameni.

Aud frînturi de vorbe din glasul lui nocturn, pe care alunecau stelele și cercurile luminilor mereu diurne ale sufletului minții sale : „Da bătrîne, degeaba-mi reproșezi : mă înțeleg cu toți sau **vreau să mă înțeleg cu toți,** fiindcă toți sîntem ai Pămîntului — păi nu-i așa, bre?"

Așa e, Nichita, îți cer iertare — și-ți cer iertare numai în numele meu, pentru mine —, că n-am cules întotdeauna grăuntele acestei bunătăți universale. Care venea din Poezie și nu din spațiul dogmelor creștino-laice ; fiindcă Poezia este o armă a Păcii, necesară, înainte de toate, ca lege morală primordială a bunei viețuiri între oameni.

El era frumos ca umbra unei Idei... și ne-a învățat :

să fim mai blînzi și mai toleranți, pentru că **altminteri** nu putem fi **împreună ;**

să fim ai acestui Pămînt, care ne-a hrănit și ne hrănește, așa cum poate și cum îl ajutăm și noi **să poată ;**

să fim înțelepți și răbdători — căci și mîine va răsări soarele, soarele credinței noastre, al voinței noastre de a trăi.

...Doar că, deocamdată, soarele va răsări mîine, fără să mai poată mîngîia creștetul marelui Poet și ochii blînzi, atotcuprinzători, ai Omului.

Razele sufletului nostru, ale celor ce sîntem, ale celor ce vom fi, îl vor lumina — în semn de răscumpărare și recunoștință — pe Cel ce a plecat acum dintre noi.

Sîntem prea aproape și prea ni se întrepătrund glasurile în durerea acestei clipe, dar ne-ar durea și mai mult sufletul, dacă mintea noastră nu ar recunoaște, de pe acum, un adevăr de neclintit :

Nichita Stănescu a fost și rămîne unul din marii poeți ai acestui neam, ai acestui Pămînt.

Pe acest Pămînt numit România, cum i-ai spus TU, în cuvinte de neuitat, neuitatule Nichita, începînd de azi, cîntecele vor fi mai putine.

Dar înmultite cu nenumăratul ecou al propriului tău Cîntec — încins acum, între stelele veciei ,alături de al lui Eminescu, Blaga, Bacovia, Arghezi — el va rămîne pururi și întreg : și **acolo,** și **aici,** pe Pămîntul pe care l-ai aurit cu dragostea și înțelepciunea Poeziei și Visării Tale.

Și pentru că, dintre toți vecinii tăi cerești,

Constantin Crișan

Continuare în pag. a 7-a

*Ultima *)*

lui Nichita Stănescu

Tu ce crezi : s-a născut vreodată cineva
dintr-o pricină rotitoare ?
Tu ce crezi : s-a născut vreodată cineva
dintr-o pricină stătătoare ?
Din ce cauză, a șobolanilor, șobolanii
vor să se nască șobolani ?
De ce libelulele se înmulțesc în libelule?
Și porcul, cu ignatul lui cu tot
numai în porc ?

Numai eu și cu tine,
proștii idioții, lipsiții de ideal
unul se-nmulțește prin cuvinte
și altul prin semne...
Și, totuși, te întreb : de ce
șoarecele de cîmp
vrea să nască și naște șoareci de cîmp ?

A dracului și putoarea asta de viață !

NICHITA STĂNESCU

*) din volumul **Oase plîngînd** — apărut în 1982, colecția revistei „Lumina" — Panciova — R.S.F. Jugoslavia.

Numai și numai din și pentru iubire

Nu aș vrea să-l supăr pe Nichita nici acum, adică să ies din „sobrietatea" pe care el mi-o atribuia cu indefinibila lui tandrețe — „Bătrîne, ești un sobru, asta ești, n-am ce-ți face, ce-i cu tine, iubitule ?" — și să dau cale liberă imensei, torturantei dureri de care sînt literalmente înăbușit. De aceea, străduindu-mă să fiu cît de cît la înălțimea „viziunii" lui Nichita despre biata mea fire, încerc a ieși, pe cît e cu putință — dar, oare este chiar cu putință o asemenea „mișcare", cînd sufletul, în suferința lui năpraznică, nu mai are cum fi ocrotit de nimic ? — din fenomenalul biografic, înrobit afectivității fără de limită, gîndindu-mă să dau glas doar cîtorva propoziții în care să se cuprindă tot ceea ce am simțit și am crezut că este Nichita Stănescu — omul de o fascinație mitică înmărmuritoare și poetul genial în sensul absolut al cuvîntului.

Simt și cred, deci, că Nichita Stănescu a fost produsul celui mai sublim-paradoxal capriciu pe care spiritul de creație cosmică îl săvîrșește doar din cînd în cînd în rîndurile ființei umane. Anume, nutresc strania convingere că acest intangibil spirit creator, cu trufașă și imprudentă dăruire, l-a plăzmuit pe Nichita Stănescu numai și numai din iubire, numai și numai pentru iubire. Ce i-a fost dat lui Nichita Stănescu să fie de pe urma divinului său blestem genezic, iată, cred, enigma veșnică asupra căreia cei cu adevărat fascinați de geniul său se vor apleca, pînă la uitare de sine, cît timp poezia în sfînta limbă română va dăinui.

Noi, cei care am avut nemeritatul noroc de a-i fi contemporani, unii și chiar foarte mulți avînd inconștienta cutezanță de a-i măsura (cu ce unitate de măsură și cu ce drept ?) ființa și fapta creatoare, acum, cînd, răpus de unicu-i dar, iubirea dezmărginită, aruncată pînă în imperiul necuvintelor — vai, darul cel mai uman invincibil dar și cel mai uman fragil — Nichita-omul nu mai este printre noi, nu ne rămîne altceva decît să ne cufundăm în inconsolabila noastră tristețe pricinuită de tragica revelație a faptului că n-am fost nici pe departe la înălțimea sacrificiului din și prin iubire făcut de el pentru noi toți, cei de azi, și pentru cei care ne vor urma de-a lungul veșniciei.

Mă cutremur la gîndul că geniul tutelar al lui Nichita Stănescu ne ocrotește și acum, tocmai pentru neputința noastră de a exista numai și numai prin iubire...

Nicolae Ciobanu

Un alt timp

Ne-ai spus, odinioară Nichita, la Belgrad, aproape zimbind : „Mă-ntorceam țipînd : unde e viața mea ?"
Credeam : e-un vers.

Și era. Ca oricare altul cu ale cărui frumuseți metaforice ne înfășuram propria noastră viață. Și nu era doar un vers.

În dimineața zilei de 13 decembrie, invizibilul ornic al lui Nichita Stănescu a început să înregistreze **un alt timp,** pe care doar el îl poate vedea. Bătăile i le auzim și noi. Numai așa cum era, Nichita Stănescu putea rezista în fața cerințelor noastre. Putea ființa în mai multe locuri deodată, ca în niște lumi paralele. Era pretutindeni unde-i pătrundea cuvîntul de neoprit ca lumina. **Elegiile** sale sînt scrise pentru omenire și veșnicie ; așa se și citesc în Anglia și Ungaria, în Cehoslovacia și Iowa City, la Stockholm și la Belgrad. Locurile, „mai puțin clare" ale **Elegiilor** se iubesc cu o dragoste aparte, pentru a se deschide. De parcă a împăcat damnarea lui Baudelaire și invectiva lui Rimbaud și Hlebnikov, strigătul lui Brâncuși „Vă ofer bucuria însăși !" cu instinctul sinucigaș al lui Paul Celan care se aruncă în Sena, Nichita Stănescu își impune cel mai riguros program : să nu iei nimic și să dai totul. În viață acesta e versul, în vers aceasta e viața. Întreaga viață se desfășoară în fața ființei poetului, se înfășură și se înfășoară pe fundalul **învățării de a muri.** Pentru Stănescu, ca și pentru Eminescu, moartea reprezintă suprema, ultima lecție. Acestui fapt nu i se dă crezare, dar deodată, cînd vine clipa, totul e definitiv de clar.

Acea clipă a sosit, iată !

Acum Stănescu e doar poet. Marele poet Nichita Stănescu. Iar moartea unde-i ? În poemul „Enghidu", citim versurile cheie : „Orice lucru îl privesc / noaptea de parcă aș privi-o..." Acest însemn al morții poetul vrea să-l imprime (pentru sine și pentru cititor) oricărui lucru pentru ca și lucrul și moartea să se grăbească să avertizeze. Viața e materia mult prea prețioasă, pentru a îndrăzni să scăpăm din vedere sau să uităm ceva.

Noi, scriitorii Serbiei, îți mulțumim pentru că ești și-al nostru.

Noi, scriitorii din Iugoslavia, îți mulțumim pentru „Cununa (ta) de aur" de la Struga.

Binecuvîntat fie pămîntul românesc care te născu din sămînța sa. Și, iarăși, binecuvîntat fie că te reprimește, vai, în veșnica sa îmbrățișare.

Iartă-mă, iartă-ne, dragă Nichita, că încă mai sîntem în viață.

Adam Puslojič

Noapte

O noapte blîndă și geroasă și senină l-a învăluit pe Nichita. Vulturul care îl veghea, neadormitul vultur scurmînd în carnea lui cu un clonț de fier, a adormit pentru o clipă.

Acum vulturul zboară deasupra noastră, cerșindu-ni-l pe Nichita. În ochii lui fără pleoapă a înghețat o lacrimă și în ghiarele lui sînt hainele de aer ale lui Nichita.

Ștefan Agopian

Stăruință

Lacrima mea te înconjoară

Peste zăpezi se cern tăceri,
peste tăceri se cerne seară,
din vînt din frig din nicăieri
lacrima mea te inconjoară.

Și ninge, doamne, peste țară
pe-un drum al vechilor năieri
focuri mocnite saltă pară
din vînt din frig din nicăieri.

La ziuă clipa-n mari uimiri
te-ntîmpină și țărmu-i jos,
tu treci înconjurat de miri.

Cum ninge, iată, majestuos,
tu lîngă noi exiști, respiri,
tînăr, Nichita, și frumos...

George Chirilă

15 Decembrie 1983

Simbolul poeziei

Îmi aduc aminte că în Diogenes Laertios există povestea fascinantă a unui sclav știutor de carte care înmîna zilnic stăpînului său stihuri potrivnice dar atît de frumos ticluite încît acela din urmă a trebuit să zică : omul acesta este liber. Parcă-l aud pe Nichita : „Bătrîne, dar eu iubesc de mult această poveste ca pe o poveste a mea".

Moartea prematură a poetului Nichita Stănescu ne-a uluit pe toți. Nichita devenise simbolul poeziei — și pe drept — căci nici unul dintre contemporanii lui nu avea (și nu are), într-un grad atît de înalt, simțul strălucitor al gratuității. El este stăpînul actului poetic pur iar viața lui stă închinată poeziei cu o generozitate neclintită. Calea lui Nichita Stănescu prin literatura română este glorioasă de la început, gloria lui nu conține nimic fals, are toate caratele, e ceva ce nu s-a cerut — e ceva ce i s-a dat pentru că așa se cuvine. E un noroc pentru poezie că se împlinește cu o operă al cărei nume este Nichita Stănescu. E un nenoroc pentru ea despărțirea prematură a autorului de opera lui. Avea prieteni mulți pe care îi știa dar mai mulți sînt aceia pe care nu i-a cunoscut niciodată.

George Alboiu

Elegie de iarnă

Cît de liniștit a intrat adolescentul
Nichita-n pădurea ninsă
pururea să locuiască în mireasma
densă a anilor
și-a lăsat pe scaun pelerina cu însemnele
vulturului puternic
acum își scutură de pe umeri povara
negurei zăpada moale
își verifică necuvintele închise în cărți
cu foi
din mătase selenară cu nemaipomenite
scoarțe de mesteacăn
chei de gheață trosnesc în inima noastră
aerul sufocă
parcă bem apă adunată din urmele
lupilor milenari
umblînd în căutarea sa îmbătrînim
peste noapte
el înaintează luminos prin zăpadă
taie lemne-n pădure
tandru suav copilandru fluierînd
alcătuiește pat cald
păsărilor mereu căutînd hrană boabele
de aur ale poemelor
ce-i poartă numele construit din catifea
și duh de iasomie
spiritul său își continuă lucrarea în toate
anotimpurile
noi rămînem cu lacrimile cu însemnele
adolescentului
frumos în veacuri și dincolo

13 decembrie 1983

Petre Stoica

A plecat Poetul

Cine nu l-a cunoscut pe Nichita tînăr l-a cunoscut mai puțin. Nichita, tînăr și alb, un înger cu priviri limpezi de iarbă, independent și nestatornic înfășurat în mantia-i, nu iubea decît poezia. Cu poezia se cununase, poezia îl iubea și-i era credincioasă. El era și este Poetul, pentru că știa și știe cel mai bine cum trebuia și cum trebuie să fie poetul bogat și sărac. Cu el miracolele devin pămîntești, pentru că el coborîse între noi... L-am întîlnit, de curînd, în noaptea care începea ziua mea de naștere. Era tot tînăr, cum ne-am văzut prima oară, era tînăr și alb la chip, ori cum zice el, îngeroi.

— Vai, Nichita i-am spus, numai ești negru. Te-ai albit — mereu mă sperie cînd îi văd patina care îi lustruiește făptura. N-a zis nimic, mi-a zîmbit duios, cum știa el să zîmbească tuturor, nu numai mie. Nu mi-a mai dat pupul obișnuit de ne iubeam mai mult sau mai puțin cînd ne întîlneam. S-a topit doar ca o zăpadă născută în martie, iar dimineața aflam că a plecat singur. Unde să fi plecat Nichita singur? Țeapăn și rece ca o monedă rară, de argint, fără nimeni, numai cu iubita lui, Poezia, de mînă. ? Eu cred că în străinezia și-i cer iertare dacă azi voi mărturisi o întîmplare din tinerețea noastră. Lipsisem cam mult de acasă împreună, nu știam cum să ne întoarcem, pe el îl aștepta o poetă frumoasă și severă ca un arhanghel.

— Ce facem Nichita ?

— Bătrîne (și nu băătrîne.) uite ce facem, am fost la Paris, că hîr că mîr, că n-am avut timp să anunțăm, ne-au luat cu japca la avion, ne-a trimis Uniunea Scriitorilor la Paris că n-aveau alții mai brezi.

Ochii îi zburdau deasupra paharului cu șampanie de dimineață, frapată înainte de cină, într-o grădină de vară.

— Și ce Nichita, adică ne vor crede ? Dar pentru tine, Nichita, asta nu mai era important, îți plăcea jocul, pe care abia îl inventai.

— Ne cred, de ce să nu ne creadă ? Mergem la Consignația, cumpărăm parfumuri și fleacuri franțuzești, le dăm, dăruim, de ce să nu ne creadă ? Cu cadouri de la Paris ce femeie nu te crede ?

Să fi fost crezuți atunci, să nu fi fost, Nichita ? Să te cred și eu sau să nu te cred ?

Au vrut să-mi arate un mort care ar fi semănat cu tine ? Dar avea ochii închiși. Nu erai tu, deși în jurul lui am văzut numai prieteni. Nu, nu erai tu. Ai plecat. Ai plecat în străinezia. Aștept să te reîntorci ca să te întreb : de ce Nichita, de ce de data asta ai plecat singur ? De ce nu mi-ai spus ?

Am în palmă un fluture alb de noapte pe aripile căruia mi se pare că citesc pe dinafară. Numele și prenumele : Nichita Stănescu — Anul nașterii : Poezia. Locul nașterii : Limba și literatura română. Domiciliul : Istoria literaturii universale. Profesia : Poet. Alte profesii : Prieten. Boli : Nemuritor.

Iulian Neacșu

A venit toamna...

Cred că știu acum de ce a murit Nichita Stănescu.

Era bolnav, foarte bolnav. De poezie. S-au petrecut prin el, prin inima lui uriașă, ca o pasăre, ca o migrație întreagă de păsări, toate cuvintele limbii române. Și i-au lăsat șanțuri adînci, tranșee de sunet, prin care se va juca vîntul din cîmpie și cel de sus, de pe munți, și va suna, va suna și vor veni toamnele, și nimeni nu va găsi frunza cu care să-i acopere inima. Poate doar cu umbra iubirii i se va putea acoperi inima. Mai întîi cu umbra iubirii de țara lui și de limba română, pentru că, mai întîi, — îmi permit să desfid orice exegeză seacă și snoabă — Nichita este marele poet român. De ce a ars el așa repede, de ce-a plecat el așa repede și și-a lăsat cuvintele singure ? Poate că patima Eminescului l-a mistuit, poate că aripa Eminescului l-a atins și l-a cerut zidit ca să se înalțe întreagă mereu Lucrarea ce ne apără.

Înalt, greu, stîngaci prin aer trecînd, dar suplu ca o spadă de oțel fin între verbele lui, iubit și dorit a fi luat în stăpînire de mulți cum se ia o bucată de cer cu ochii hrăpăreți, el a purtat limpezile iubiri ale altui poet plecat tînăr — „n-am putut publica nimic atîta timp cît a trăit Labiș" ; unde e poetul care n-a putut publica nimic atîta timp cît a fost Nichita ? — el a pus semnul generației sale mai încolo, peste tinerețe, în maturitate.

Și s-a oprit. Și-a venit, a venit toamna, într-o iarnă cînd frunza iubirilor cele mari s-a ridicat de deasupra inimii lui. Și-a lăsat-o-n ger, în gerul lacrimei lîngă o troiță maramureșeană ridicată de niște oameni minunați. Ultima ei bătaie se va întoarce la noi, abia tîrziu, cum se întoarce răsfrîngerea stelei, atunci cînd vederea noastră fi-va în stare s-o înțeleagă și s-o primească.

Nicolae Dan Fruntelată

Leoaică tînără, iubirea

Dintr-o poezie a lui Nichita Stănescu : „Leoaică tînără, iubirea / mi-a sărit în față ; / Mă pîndise-n încordare / mai demult. / Colții albi mi i-a înfipt în față, / m-a mușcat leoaica azi de față...". De astă dată leoaica, îmbătrînită, lasă, a fost moartea.

Fulgerat de veninoșii ei ochi galbeni, Poetul și-a trăit ultimii ani într-o ardere de sine mereu întețită. S-a împlinit astfel un destin de artist, în a cărui rară strălucire a trecut, pe căi misterioase. ceva din energia vitală a unei întregi generații de autori și cititori de poezie românească. Încremenit la vîrsta deplină de cincizeci, refuzînd pentru totdeauna să facă nu prea întinsul pas care îl despărțea de bătrînețe, Nichita Stănescu a dispărut atunci cînd se afla pe culme. Sau nu, poate că este mai adevărat dacă spun că se afla pe un foarte înalt platou, pe un nespus de greu accesibil platou. Acum, cînd putem să-i privim întreaga evoluție, ne dăm seama, cu dureroasă, dar repede înseninată emoție, că opera lui, precum și el însuși au aura miraculoasă a unor înfăptuiri pe care doar sforțările neștiute și infinit răbdătoare ale naturii sînt în stare să le scoată la iveală. Da, este de netăgăduit faptul că pentru cei mai mulți dintre cititorii de poezie românească ai ultimilor douăzeci de ani, Nichita Stănescu a devenit, pe nesimțite, nu se știe cum, într-o noapte, într-o primăvară, într-un an, Poetul.

Sînt convins că poezia mediocră nu există ; poezia este sau foarte bună sau nu este. Și nici nu-mi trece prin minte să mă dedau la sterpe ierarhizări. Nu spun, deci, decît că, în ultimul deceniu al vieții sale, Nichita Stănescu, a acoperit din ce în ce mai bine, pînă aproape de perfecțiune, conceptul de Poet. Scrierile și personalitatea lui au căpătat astfel putințele miraculoase ale iubirii, cea care aduce la incandescență zgurile și glodurile cotidianului, cea care ne amintește, iarăși și iarăși, că viața merită să fie trăită, cea care face ca moartea să devină un simplu, neînsemnat accident.

Voicu Bugariu

Poet în toate

Nichita Stănescu nu a semănat cu nimeni. Nici ca om, nici ca poet : A fost, vorba cui ?, nepereche. Neperechea noastră Nichita Stănescu...

Pentru cei care nu l-au cunoscut voi preciza : Nichita Stănescu ținea zi și noapte deschise orișicui toate porțile casei și ale sufletului său, nădăjduind de la fiecare oaspete poftit sau nepoftit o prietenie, o seară sau un ceas de prietenie, de tovărășie intru minte, inimă și literatură. N-am putut măcar imagina o gazdă mai îndatoritoare decît Nichita, extrem de atent și binevoitor și amabil cu zecile, sutele de necunoscuți și nechemați care-i băteau la ușă ca la o instituție publică. Să fac pe cineva vinovat de moartea poetului ? Poetul însuși s-ar supăra : așa mă port cu musafirii săi ?....

Da, greșesc. Și, firește, dreptate a avut Nichita lăsîndu-se devastat de cei care-l iubeau pe el, iubeau poezia, sau poate nu iubeau nimic, și-atunci și mai bine făcea Nichita primindu-i și pe aceștia la orele sale de iubire, obligîndu-i pe cîți l-au cunoscut să capete măcar ideea, dacă nu și sentimentul, iubirii unora de alții, a tuturor celor ce-și zic poeții noștri cei de azi. „În țara asta e loc pentru toți poeții" ! se mira Nichita Stănescu de gelozia și răutatea, cînd răbufneau public, ale unuia sau altuia dintre cei pe care el îi considera mai departe bunii săi prieteni, întinzîndu-le și celălalt obraz, și despre nimeni n-ar fi spus „fostul meu prieten"... Pe toți i-a iertat. Fără preget !

Ion Coja

Continuare în pag. a 7-a

Lui Nichita Stănescu

Dintre toate veștile
cea mai tulburătoare este moartea
unui Poet.

Dintre toate rănile,
cea mai neacoperită și nevindecată
este plecarea unui Poet.
Se opresc astfel drumurile.
Se opresc astfel clipele.
Trece o rază prin lume.
Trece un cintec trist
prin inima poporului român.

Petru Dunca

„Hai, bre, mai stați și voi un pic cu mine"

Sfîrșit de august la Struga ; se împlinea anul de cînd Nichita fusese încoronat cu laurii poeziei ; noaptea plouase și ne doream o zi minunată ca atunci, și cerurile s-au îndurat de noi cei hămesiți de soare ; plaja, apele tulburător de limpezi ale Ohridei știu să aducă oamenilor buni și puțină fericire ! O, ce soare a fost anul trecut la Struga ! Soare, mult soare ; mii și mii de oameni veniseră să-l vadă pe Nichita la catedrala Sfînta Sofia ohrideanka, iar în seara următoare pe podul de deasupra Drinului Negru cînd a fost încununat cu **Coroana de aur** a poeziei. Nici un laureat nu știuse pînă atunci să cucerească atîtea inimi precum Nichita : farmec personal, geniu, bucurie de a fi alături de oameni și împreună cu ei? ! Poate că știa ca nimeni altul că aerul tare al gloriei trebuie sorbit împreună cu cei neglorioși, că de fapt sorbim același aer și atunci cînd stăm pe piedestale și atunci cînd stăm în mulțime.

Niciodată nu avusesem parte la Struga, în zilele festivalului, de atîta minune, de atîta dumnezeiască suflare precum în zilele încununării poeziei românești. Și iarăși anul acesta vremea ne-a ținut partea. În ziua aceea, ultima zi la Struga, plănuisem să-l scoatem pe Nichita pe plajă și l-am scos pînă la marginea ei și ne-am pus pe glume : cred că Nichita a zis cam așa :

— Eu cu Dora ne plimbăm pe aici ; cînd ni se face urît ne găsim. Hai, ștergeți-o la apă, ce pisica Penelopei, bre !

— Vezi, Ion, a zis Dora (Libelula), Nichita vrea să stea jos la umbră și pămîntul e cam umed.

— Auzi, bre, să nu te așezi !

— Aud, bre, doar mă plimb.

A rămas în marginea plajei cu Dora ; s-au plimbat ; noi ne-am văzut de scaldă și de soare. Cînd ne-am adus aminte de Nichita ne-am ridicat și am pornit să-l căutăm : Carolina Ilica, soții Vâjeu și Liliana Ursu. L-am găsit foarte aproape, sub un platan bătrîn ; ședea trîntit, într-o rînă ; pipăia ca un copil o imensă rădăcină ieșită din pămînt. Alături, Dora îl mîngîia pe păr.

— Păi, ce-ai zis, bre, că nu te așezi, am spus eu, iar el m-a privit ca un copil care cere din ochi, mîngîiere. Hai, scoală-te, nu vezi că **te trage ?**

— Nu mă certa, bre, că **văd că mă trage !**

— Spune-i tu, Ion, că de tine ascultă, a zis Dora.

— Să te ajutăm să te ridici ? am întrebat.

— O clipă bre ; sînt fericit, bre, cine știe dacă mai mă întorc la makedonii ăștia și la anu' ? Bă, voi nu vedeți că sînt și eu fericit ?

— Uite, tu știi că eu nu sînt sentimental, lasă poveștile.

— Ba ești sentimental, bătrîne, dar ești în felul tău, că dacă n-ai fi fiind n-ai zice că **mă trage.** Hai, bre, mai stați și voi un pic cu mine.

Am mai stat și noi un pic cu el și mi-am adus atunci aminte cum, cu vreo lună înainte, ne întîlnisem în apartamentul lui din Piața Amzei : El, Dora, eu. Ne-am citit cîte cinci poezii. Ședea pe pat, într-o rînă ; își trăsese sub cot o pernă și o mîngîia la fel cum mîngîia rădăcina platanului. Cred că a fost o întîlnire tare tăcută, ca toate întîlnirile noastre. N-am știut niciodată să-i spun vorbe frumoase, să-i fac complimente. Ba mînt, i-am făcut unul singur și o singură dată, dar și acela în felul meu, oriental ; da, anul trecut. Școlarii se pregăteau de serbări. Treceam prin Piața Amzei ; forfotă mare ; părinții cumpărau copiilor cuminți coroniță, lauri. Am cumpărat și eu o coroniță și i-am dus-o lui Nichita Stănescu.

— Ce e asta, bătrîne ?

— N-am găsit nimic mai ieftin să-ți aduc, nu pricepi ?

Dar să mă întorc la ziua de vară cînd ne-am citit poezii. Așadar Nichita ședea într-un peș și tăcea ; Dora a zis :

— Ce-i cu tine, **tata,** de ce taci ?

— Bre, zice Nichita, că veni vorba, n-ai vrea să-mi dedici mie poeziile astea ?

— Care poezii, Nichita, tu încurci lucrurile.

— Lasă-mă, bre, ce pisica Penelopei ; mi le dedici sau nu ?

— Bine, am zis eu, care nu-i mai dedicasem niciodată poezii lui Nichita Stănescu.

Ce prieteni ciudați am fost noi timp de douăzeci de ani. Ne vedeam rar și chiar și atunci cînd ne vedeam eu mai mult tăceam și cred că-i tăiam și lui cheful de vorbă. Cum am fost așa am fost. Acum, de cînd știu că Nichita s-a dus puțin să se odihnească și sînt sigur că îi este frig, tot aud vorbele rostite sub platanul de pe malul Ohridei :

— Hai, scoală-te, nu vezi că **te trage ?**

— Nu mă certa, bre, că **văd că mă trage !**

Ce trist e pe lume cînd îți dai seama, și fără să fii astronom, că un soare blond și mare a ars, s-a topit, retrăgîndu-se în gaura neagră a ultimei litere a alfabetului său. Fie-mi îngăduit să-i aduc **oase**(lor sale) **plîngînd,** ca prinos, unul dintre tristele cîntece din vară :

Bocet

(La Nichita Stănescu)

— Dă-mi tu, mînă, mîna ta.
Dă-mi din mînă mîna ta.
Dă-mi cu mîna mîna ta.
Dă-mi pe mînă mîna ta.

— O, e goală mîna mea,
Mîine-n mîini s-o scutura,
Mîinele în mîini va sta,
Mîneca-i va flutura.

— Dă-mi tu, mînă, mîna ta,
Dă-mi pe mînă mîna ta.

— Ia-ți tu, Mînă mîna mea,
Umple-ți mîinile cu ea !

Vai, ce scurtă-i mîneca !

Dumitru M. Ion

Numai în vis

S-a coborît în materie, pe cînd încă nu se făcuse dimineață, în afundul pămîntului și cerului de piclă se coborîse NICHITA STĂNESCU, cioplitorul cu daltă de diamant și rubinuri în carnea limbii române, vecinul lui Eminescu, prietenul meu cu care vînam nu lei, ci licori și cuvinte, ctitorul *Elegiilor* și *Necuvintelor,* materializată ideea de Poet.

Coborîse, deci, în afunduri și trebuie că zboară pe sub pămînt, și trebuie că respiră, și trebuie că mănîncă, între degete, viitoare metafore cum ai mîncina o frunză.

S-a retras dintre imaculate zăpezi de decembrie Nichita Stănescu și numai în vis, și numai în cărți, și numai în inimi mai apărea-va ; s-a scufundat în lut și veșnicie prietenul meu cu care vînam nu lei, ci eresuri și licori și cuvinte.

Ioan Flora

Despre pricina artei

„a murit Enghidu, prietenul meu, care ucise cu mine lei !", motto al poemului **Enghidu** în 1965, comentat în esențialitatea lui în **Cartea de recitire** din 1972 și devenit motto al întregului său ultim volum tipărit, **Noduri și semne** (1982), astăzi acest vers revine obsedant, pînă la epuizare, în gîndul tuturor acelora care l-au cunoscut pe Nichita Stănescu. Pentru că nu se putea să nu-l cunoști și să nu simți dorința de a-i deveni prieten și aidoma sufletului său, așa cum s-au petrecut lucrurile cu Enghidu și Ghilgameș în poate cel mai vechi poem scris al lumii. Iar spiritul său măreț știa să fie o adevărată prezență pentru toți prietenii, mai apropiați sau mai îndepărtați, care cu toții simțeam nevoia întăririi certitudinii că este posibilă această generozitate uriașă, iubirea, prietenia, blîndețea, frumusețea interioară, omenia, delicatețea, cuvintele pline de umor între străfulgerile geniale ale ideilor.

De-a lungul ultimului an am lucrat împreună la antologia pe care poetul și-o dorea definitivă și care se dovedește a fi — vai — testamentară. Este o selecție reprezentativă, în două volume, din întreaga sa poezie și proză publicate în cărțile din cei 25 de ani de activitate literară (16 volume de versuri și două volume de proză). Nu voia ca, așa cum scria și despre Bolintineanu, opera sa „să se afle la cheremul oricăror speculanți și la libera interpretare a oricărui binevoitor". Au fost, alături de poet, ceasuri de muncă extenuantă și de fericită bucurie a împlinirii pentru fiecare poem analizat, pentru fiecare volum antologat. Antologia, din fericire există, se numește **Ordinea cuvintelor** și urmează să apară la Editura Cartea Românească în 1984. Poetul dorea să o dea editurii pînă la sfîrșitul anului, manuscrisul urmînd să fie predat în săptămîna aceasta, care în loc să fie o adîncă bucurie, cum ne gîndisem, a devenit prilej de nesfîrșită durere. Nedreptatea destinului a voit ca Nichita Stănescu să nu mai poată să-și vadă tipărită selecția pe care și-o dorea atît, și care trebuia să fie, susținea el, singura apărare în fața oricăror atacuri. Cu o întîrziere de cîteva zile ea va fi predată editurii în forma dorită de poet.

Desigur, gîndul morții, ca revelație a dispariției „sinelui" contemplat din afara lui însuși, era, firesc, prezent în opera din ultimii ani, dar Nichita Stănescu nu a fost niciodată un poet al morții, ci al unei vitalități gînditoare, adică aprigă și visătoare, în pornirea sa de a înfrunta în numele umanismului neantul și absurdul. Dar, cum ar fi spus însuși poetul, hai să-l mai ascultam, bre, o dată pe autor : „Cuvintele, din punctul de vedere al artei, sînt cea mai rezistentă parte a biologiei umane. Ele supraviețuiesc. Prin ele însul capătă nemurire, capătă „viața fără de moarte" (...) Cînd Ghilgameș urlă, după ce, extenuat, nu mai e în stare să bată cu pumnii pămîntul : „A murit Enghidu, prietenul meu, care ucise cu mine lei !", el este salvat. Urletul lui e nemuritor, pentru că e inscris în cuvinte. El se transformă în însuși urletul său, în inseși cuvintele sale. Faptul că pleacă în căutarea nemuririi, nu este altceva decît argumentarea artei, descrierea pricinei artei ; pentru prima oară descrierea pricinei artei, și anume, a supraviețuirii ; dorința de viață, dorința de a trăi în lume și după stingerea apendicelui material, „trupul". „Nu credeam să învăț a muri vreodată", este strigătul abisal al poetului care descoperă cauza fundamentală a artei, dorința esențială de a trăi. „Nu credeam să învăț a muri vreodată" e cel mai vital vers pe care-l cunosc, alături de „A murit Enghidu, prietenul meu care ucise cu mine lei !", „Nu credeam să învăț a muri vreodată" este versul unui învingător, al unui om care a supraviețuit. Al poetului care a supraviețuit cel mai intens în literatura noastră, pentru că a exprimat cel mai acut pricina și sensul literaturii : „a fi". **(Cartea de recitire)**

Tot versurile unui învingător sînt și acestea : „Tristețea mea aude nenăscuții ciini / pe nenăscuții oameni cum îi latră".

Nichita Stănescu nu este numai cel mai mare poet contemporan român, ci, într-o poezie care nu duce lipsă de mari poeți, este poetul a cărui operă constituie în această a doua jumătate a veacului 20 unul dintre vîrfurile cele mai înalte ale poeziei lumii — pentru mine cu certitudine cel mai înalt — creație pe care literatura română are datoria de a o vesti și face cunoscută culturii universale drept parte neprețuită dăruită tezaurului gîndirii umane de geniul național românesc.

13—14.XII.

Alexandru Condeescu

„Noduri și semne"

Lui Nichita Stănescu

Nod făcut
de nedesfăcut
greu de șiut
Nod înnodat
de neuitat

în pustiu strigat...
Semn de trecere
fără petrecere
Semn de neuitare
veșnic în cîntare.

Dorel Todea

Poezia continuă

Nu voi putea să cred niciodată cît voi trăi, că Nichita Stănescu a plecat dintre noi. Îl vom aștepta mereu, cum l-am așteptat întotdeauna, între cărțile lui, care sînt fără seamăn în poezia românească și-n poezia lumii.

El va veni, ca și pînă acum, fascinîndu-ne pe toți cu spiritul său scăpărător, iluminîndu-ne cu cascadele lui de molipsitoare și reconfortantă voie bună, cu generozitatea lui nemărginită, cu privirea lui de o seninătate pură, cu farmecul lui inimitabil, risipind priniciar nestemate de gînduri și de imagini, deschizînd, într-un fel care era numai al lui, electrizant și uluitor, porțile fantastice ale unor universuri pe care numai el le putea imagina, cu puterile miraculoase ale unui verb care n-a existat și, fără îndoială, nu va mai exista în spațiile limbii și ale poeziei române. Căci vorbirea de fiecare zi a marelui poet era, ea însăși, o poezie continuă purtînd sigiliul inimitabil al operei sale.

Nichita Stănescu — iarte-mi-se timpul trecut pe care sîntem siliți să-l întrebuințăm în aceste clipe — a fost, în lirica românească a deceniilor pe care le-a înnobilat cu geniul său, cîmpul magnetic care a dat sens căutării multor talente din generațiile acestui timp al poeziei.

Nichita Stănescu a inventat și va inventa multă vreme de-acum înainte, prin cei ce vor înțelege marea lui lecție de literatură o artă

Anghel Dumbrăveanu

Continuare în pag. a 7-a

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

MIHAIL SADOVEANU

x

Nutrind un soi de teamă admirativă pentru el, sătenii îi atribuie bătrînului Gherasim o identitate uman-„vrăjitorească" de tot fabuloasă. „Solomonarul", prin urmare, ar fi în stare să dezlege taine de nimicitoare gravitate, înscrise în biografia intimă a oamenilor, de vreme ce el are puterea de a se confrunta cu forța stihinică a fenomenelor naturale, domolindu-le și aducîndu-le pe calea cea bună. Oamenii apelează la „darul" său ori de cîte ori sînt constrînși de împrejurări („— Moș Gherasime, îți dau atita și atita, să-mi aperi moșioara de piatră...") : „Și bătrînul de cuvînt. Cum se înălțau norii alburii de la munți și prindeau a striga clopotele în toate părțile zării, își lua sculele și-și făcea treburile : îndrepta toată grindina într-un țarc de nuiele de stătea acolo netopită cîte-o săptămînă, iar în tot cuprinsul celălalt cădea ploaia ca orice ploaie și scăpau holdele nătocate de cernerea gheții". Faima „solomanarului" capătă asemenea proporții încît pe seama lui se plăzmuiesc întîmplări extraordinare, bătrînul făcînd figură de autentic erou de basm fantastic: „Unii îl văzuseră și pe balaur : zice-că era într-un amurg, iar moșneagul sta încălecat pe grumazul dihăniei ; cu stînga o strunea c-un friu ca toate frîiele, iar cu dreapta învîrtea un harapnic de foc, și o îndrepta în pustiurile pietroase ale munților". Evident, atributului său de „solomonar" nu i se refuză nici alte minunății ; între altele, și aceea de a porunci păsărilor cerului să se comporte după bunu-i plac : „Moș Gherasim știa să oprească și cucoarele : își înfigea custura din briu în pămînt și numai trei vorbe rostea, — și paserile începeau să se rotească țipînd în văzduh. Numai de milă le da drumul, căci dacă ar fi vrut, pe toate le putea cobori acolo la cuțit". Afirmația din urmă, cu privire la firea de om milos a lui moș Gherasim, nu trebuie să mire, căci, în chip surprinzător, eroul lui Sadoveanu nu face totuși parte din tagma vrăjitorilor malefici, capabili a comite numai catastrofe și a răspîndi peste tot stări de groază. Gherasim beneficiază de „darul" său de „solomonar" punîndu-se în slujba oamenilor, exprimînd, cu alte cuvinte, cutezanța acestora de a se măsura cu necunoscutul, de a-și afirma și pe această cale, a confruntării cu forțele oarbe ale naturii, dreptul la viață ; dovadă că fișa de portret a bătrînului se încheie cu notarea celei mai de seamă trăsături a personalității lui de „solomonar" și care nu este alta decît aceea de a-l uri și urmări fără cruțare pe diavol : „Moșul știa multe bazaconii. Iar între toate avea una mai bună : nu putea suferi pe Ucigă-l cruce. Totdeauna, cînd îi venea la îndemînă, îi făcea de petrecanie, de fugea acum diavolul, de moșneag, ca de tămîie, parcă-i punea cineva ardei sub coadă".

Iată însă că se ivește o împrejurare cînd „darul" lui Gherasim de a izgoni pe Ucigă-l cruce nu se exercită chiar cu atîta ușurință. Este vorba de drama tînărului Zaharia, feciorul morarului Zadoina, răpus de strania lui patimă erotică pentru „baba cîrnă", stăpîna crișmei din marginea pădurii. Deocamdată, solomonarul este singurul care știe ce și cum s-a întîmplat de s-a ajuns ca flăcăul să se manifeste ca unul ieșit din minți. În schimb, leacul de a-l vindeca pe Zaharia nu-i stă încă la îndemînă („— Numai Calul-dracului e de vină ! mormăi el, și scuipă într-o parte. I-am făcut eu o mulțime de meșteșuguri, și degeaba. Așa farmece cu greu se desfac") ; ceea ce, firește, nu însemnează că bătrînul se simte cumva inhibat, în sensul că ar evita să le spună mușteriilor de la crișma lui moș Preu tot ce știe numai el despre Zaharia lui Zadoina ; dimpotrivă, irepresibila plăcere de a-i uimi cu poveștile sale pe cei din jur se manifestă din plin. Calitatea de unic deținător al adevărului („— Hm, or fi știind ei mulți ceva, dar chiar cum a fost nimeni nu știe. Numai eu știu. Ai auzit că acum vorbește într-aiurea, șede la foc cînd n-are ce face, se uită la jăratic și numai ce începe : cucuri-guuu... cucuri-guuu... și cîntă drept ca un cucoș răgușit, de cei turcești... Apoi aici e lucru curat ? Hm !") este valorificată cu nestăvilită ardoare. Spre deosebire de povestirea lui I.L. Caragiale, povestea „babei cirne" relatată de moș Gherasim nu are în atenție un caz de dulce amețeală erotică bizuit pe revelatoarea conlucrare dintre inefabila vrajă feminină și anumite acte „vrăjitorești" chemate să argumenteze eficacitatea, forța de persuasiune a celei dintîi mașinațiuni. Asupra statutului de „babă cîrnă" al eroinei sadoveniene nu mai încape nici un dubiu, căci începutul întîmplării apare cît se poate de explicit :

„— Să vedeți cum a fost, zise el, ceva mai liniștit. Zaharia era cărăuș, era adică argat la un gospodar, și căra scînduri. Bine. Într-un rînd se oprește cîrdul de cară la o crișmă, în marginea unei păduri. Aho ! aho ! stau toți și intră în crișmă să tragă cîte un ciocan de rachiu. Era așa înspre sară.

— Bună vreme, bună vreme !

— Mulțumim dumilorvoastră.

Crișmărița era o babă cîrnă.

— Cu ce vă cinstesc ?

— Apoi cu ce ? Ia dă-ne și nouă cîte-un pahar de rachiu.

Bine. Baba toarnă pe rînd, oamenii beau, dau cîte-un gologan, iau cîte-o bucată de pîine și ies. Erau ei vrea douăzeci ; ies toți. Iaca și Zaharia lui Zadoina, la urmă".

Și totuși un anume duh fatidic începe încă de pe acum a se insinua în subtextul povestirii. Doar amuzantă la prima vedere, calitatea de „babă-cîrnă" a crișmăriței este, cumva, avertizantă, căci divulgă statutul ei de femeie „însemnată". Pe de altă parte, faptul că doar Zaharia întîrzie și intră în crișmă după ce toți tovarășii lui de drum și-au băut paharele de rachiu, fiind deja pe picior de plecare, constituie un „accident" demn de reținut. Dealtfel, chiar dacă în glumă, nici acest detaliu nu scapă atenției celorlalți drumeți. („— Măi Zaharia, să nu cumva să te încurci cu baba, zice unul ; iaca, noi pornim" ?), Zaharia, se înțelege, nedînd atenție avertismentului, dimpotrivă, amuzîndu-se și el :

„Ista ride și s-apropie de tejghea.

— Ia dă-mi și mie un pahar...

— Iacă îndată, zice calul-dracului... [...]

— Mai dulce să fie, ori mai tare ?

— Ba mai tare, zice omul, că-s ostenit.

— Bine, ți-oi da și mai tare da' pe ales, că văd că ești rumân zdravăn și fudul...

Ista și-a întors capul, iar baba să rînjea la el, cu chip că ride. În vremea asta, carăle se urnesc — sciiirț—sciiirț — și carul lui Zaharia pornește cu celelalte".

Din acest moment, nu mai încape îndoială, flăcăul intră în stăpînirea diavolului. Binecunoscuta practică vrăjitorească **a face cu ulcica** intră pe loc în funcțiune. Vasăzică, spre deosebire de ceilalți cărăuși, lui Zaharia i se dă să bea din oală :

„— Iaca, voinice, grăiește baba și aduce din casă o ulcioară, bea de ici : mai bun și mai tare... Îmi ești drag, de aceea îți dau pe alese.

Bun. Carăle au plecat. Zaharia bea și pune ulcica pe tejghea ; baba o ia și o duce în casă. Ista se uită năuc în toate părțile ; baba vine ; el o vede, începe a ride, se repede la dînsa s-o sărută, țoc-țoc ! Ei, vezi dumneata... babornița afurisită ! Pe urmă, bietul om s-a culcat. Vine un cărăuș.

— Unde-i Zaharia ?

— S-a dus, zice baba rînjind ; doar nu era să steie cu mine".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Nichita Stănescu — Două vîrste ale Poetului

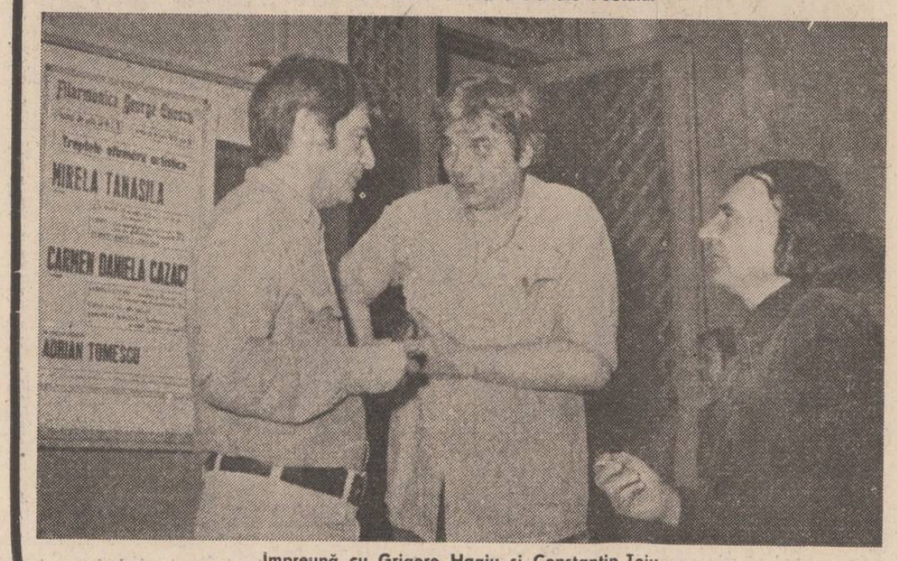

Împreună cu Grigore Hagiu și Constantin Țoiu

CRONICA EDIȚIILOR

Slavici: „Scrieri pedagogice"

acum un an și cîteva luni (3 aprilie 1982), comentînd la această rubrică volumul 10 din seria de Opere a lui Ioan Slavici, încheiam „dorind competenților editori spor la lucru" pentru a desăvîrși cît mai curînd **opera omnia** a celui care a scris tulburătorul și modernul roman **Mara**. Iată că anul 1983 ne-a adus încă două volume, 11 și 12 — scrieri pedagogice — din opera lui Slavici. Se vede, deci, că principalii ctitori ai ediției, i-am numit pe D. Vatamaniuc și C. Mohanu, au bun spor la lucru, precum și înțelegerea responsabilă a editurii **Minerva.** Dar să nu uităm că seria aceasta este concepută în „vreo 20 de volume", așa că chiar dintru începutul acestei cronici reînnoim urarea noastră de-acum mai bine de un an.

Ioan Slavici nu a cochetat cu pedagogia, cum nu s-a jucat cu nici un domeniu de care s-a ocupat. Asemeni lucrătorului de pămînt, el odată așezat la o treabă trebuia musai să o ducă pînă la capăt. În ceea ce privește domeniul școlii, el s-a afirmat în dublu sens: ca practician și ca teoretician. Încă din timpul studiilor de la Viena se angajează pedagog la Institutul ceh din oraș, pentru a-și asigura traiul în capitala imperială. Puțin mai tîrziu îl găsim la Arad, unde organizează după modelul **Junimii** ieșene un ciclu de „prelecțiuni populare", fiind printre primii care difuzează ideile junimiste în Ardeal. Îl găsim, apoi, profesor de filosofie la liceul bucureștean „Matei Basarab"; în 1880, este numit profesor de limba română și geografie la Școala normală din București și la Azilul „Elena Doamna"; din 1894, devine directorul de studii la Institutul „Ion Otetelișanu" de la Măgurele (lîngă București); din 1910, este învățător principal la Școala evanghelică și la Școala superioară de fete din București; profesor la Școala elementară a Reuniunii femeilor române din Sibiu etc.

Desen de Raluca Grigorcea

Dacă luăm în considerare bogata sa operă literară, dacă ne gîndim că el a trudit ani de zile la editarea documentelor din monumentala colecție Hurmuzaki, dacă ținem seama de îndelungata și complexa sa activitate publicistică, la unele organe deținînd și directoratul, de lucrarea lui de om politic, bogată și aceasta, cu toate contradicțiile ei, în sfîrșit, de munca depusă pe terenul pedagogic, aflăm în Slavici pe unul dintre cei mai harnici bărbați ai epocii. Fără a atinge cu aripa geniului tot de ce se apuca, așa cum i se întîmpla marelui său prieten Eminescu, Slavici a săvîrșit multe lucruri cu ardoare și sîrguință pentru care își are partea lui de recunoștință. Iată, numai aceste ultime două volume din seria de **Opere**, cuprinzînd activitatea sa atingătoare de domeniul pedagogiei, însumează peste o mie trei sute de pagini. Și n-a fost reținut totul, manuale, articolașe etc., nici nu putea fi reținut totul, din ceea ce înseamnă activitatea lui pe acest teren. Cîți dintre didacți, și nu numai didacți, se pot făli cu o asemenea activitate dincolo de însumarea anilor pentru acordarea unei pensii meritate?

Dar să trecem la tonul arid specific cronicii noastre. Problemele pe care le-a ridicat editarea primului volum din serie dedicat activității didactice ale lui Slavici au fost, oarecum, mai ușoare. Editorii au selectat, aici, quasiactivitatea lui Slavici cuprinsă deja în volume tipărite în timpul vieții scriitorului și, într-o secțiune restrînsă, cîteva studii rămase în manuscrise. Nu știm dacă acestea din urmă au fost cuprinse toate, dar, oricum, ele au pus măcar cîteva piedici, dacă nu de alta, măcar de descifrare. Chestiunea care s-a ridicat pentru acest volum, al 11-lea, a fost, totuși, una gravă: oare tot ceea ce a publicat Slavici pe acest tărîm trebuie să și fie reprodus? Fără îndoială că nu! (Comentat — da! așa cum se și face în aparatul critic al ediției). Bunăoară. **Istoria universală. Manual pentru învățămîntul secundar lucrat de Ioan Slavici.** În acest caz, editorii au reținut decît cele două **prefețe,** la partea I și partea a II-a. Recunosc că nouă, care pledăm pentru editarea deplină a operei unei personalități care s-a dovedit ca atare ne vine, oarecum, ne-la-ndemînă să justificăm asemenea opțiuni. Și totuși, în dorința mărturisită de a vedea în rafturile noastre cele „vreo 20 de volume" Slavici cît mai curînd, concedem astfel de amendări. Dealtfel, **opera** nu este un capăt de țară și Nicolae Iorga a criticat-o foarte aspru — ne spune comentatorul — cu toate că îi subliniază, în zi, un merit de nelepădat: „Rămîne netăgăduită însemnătatea acestei opere de-a fi lăsat la o parte calea prelucrărilor pentru a face istorie universală din punctul nostru de vedere, al românilor" (vol. 11, **Note și comentarii,** p. 639). Dacă-i așa — nu cunoaștem manualul respectiv — poate că n-ar strica includerea acestuia într-o addenda a ediției...

Mai dificilă a fost însă munca de identificare și adunare a articolelor și studiilor lui Ioan Slavici risipite într-un mare număr de publicații ale epocii. Pomenim numai o parte din ziarele și revistele la care a colaborat Slavici (și) cu materiale de interes pedagogic: **Speranța, Lumina, Școala și familia, Tara noastră, Lupta, Telegraful român, Ziua, Umanitatea, Revista copiilor și tinerimii, Timpul, Educatorul** etc. E drept, cele mai multe materiale pe această temă se află în **Tribuna** și **Minerva.**

În **Note și comentarii** D. Vatamaniuc ne dă, dincolo de datele, multiple, lămuritoare, care interesează articolul slavician în chestiune, și foarte utile informații, despre aceste multe și, astăzi, mai toate uitate periodice. Fostul nostru profesor Dimitrie Vatamaniuc, se numără, fără tăgadă, printre puținii de astăzi familiarizați cu publicistica vremurilor de altădată și o viitoare istorie a presei românești (fie, ca preambul, și numai un sever și exact **catalog)** va avea în cercetările dinsului un călăuz de luat bine în seamă. Tot aici, în **Note și comentarii,** avem **explicată** gîndirea pedagogică a lui Slavici, sorgințile ei, precum și punctarea rezultatelor practice pe care le-a dobîndit scriitorul în activitatea sa **de facto,** ca slujitor de catedră școlastică; întinsă pe o perioadă de cîteva decenii și săvîrșită cu o neîndoioasă conștiinciozitate de dascăl întru adevăr ardelean. Căci — nu ne poate îndupleca nimeni credința — Slavici, ca totalitate a străduințelor lui, este un bărbat din stirpea Școalei Ardelene și a lui Gheorghe Lazăr și consecutivilor acestuia, încrezător în preceptul că luminarea mîntii constituie unul din factorii care duc la mai buna așezare a omului în lumea lui și la armonizarea popoarelor întru ființa fiecăruia, fiecare, cum zicea un alt mare ardelean, „sub stelele lui". Nici n-am cuvinte să spun cît de actuală este o asemenea concepție în ceasul istoric pe care-l petrecem!

Aș mai fi vrut să vorbesc în această cronică despre concepția lui Slavici, așa cum apare ea din aceste două masive volume, dar ce poți face în cadrul a patru pagini dactilografiate? Întrebarea care mi-a fost în gîndul dintîi o ridic totuși: pedagogia și practica (hai să-i zicem **praxa,** poate că-i mai frumos), a lui Ioan Slavici mai poate interesa astăzi școala și pe slujitorii ei? Eu cred că da! Și asta în ciuda faptului că astăzi structurile și programele școlare altele sînt. (Ce vreți, m-am îmbibat de **frazarea** sa).

Aș dori ca toți colegii mei, profesori cu stagiu de-acum îndelungat, atunci cînd predau în licee **Moara cu noroc** sau **Mara** să spună ceva în lecțiunile lor și despre dascălul și teoreticianul Slavici: știa multe și le și știa spunea cumpănit! De la el ne rămîne o **pildă** de înțelegere a rostului educativ, o responsabilitate a dascălului de care el însuși să-și dea seamă, precum și încrederea legitimă, pe urma lui Rousseau, că omul bine educat poate trece din **natură,** stăpîn pe sine-și, la rosturile grave ale **societății.**

Gheorghe Suciu

Cenaclul „Numele poetului"

Ședința a XIX-a

Vineri, 2 decembrie 1983, în deschiderea ședinței, conducătorul cenaclului, poetul Cezar Ivănescu, anunță o seară plină de poezie (de fapt cînd a fost altfel ?!?). Toți membrii cenaclului sînt prezenți (iată că numai cu un uragan nu-i mai sperii nici pe poeți !) și nerăbdători. **Nerăbdători** — pentru că fiecare dorește să se citească în revistă, „Antologia Luceafărului" cuprinzînd în exclusivitate mărturia lor, vie, de cinstire a faptelor înaintașilor prin comemorarea a 65 de ani de la Marea Unire. **Prezenți** — pentru a-i audia pe **Dan David** („privilegiatul" — pe lîngă faptul că e un poet autentic mai are și două cărți tipărite !) ; **Alexandra Popovici** (cu superbe traduceri din poeții americani și cîteva traduceri în engleză din Nichita Stănescu, Cezar Ivănescu, Dan David și Nichita Danilov) ; **Sandu Stelian** (care înainte de a începe lectura ne anunță : „vă voi citi din volumul «Epitaf pentru ulmi», aflat de 13 ani la Editura **Cartea Românească,** despre acest volum, al cărui sumar e quasi-total publicat în presa literară centrală, au scris condeie eminente de la revistele **Luceafărul** și **Săptămîna** la modul superlativ") ; **Octavian Bibiri** (debut în cenaclu) ; **Ion Boroda** (cu un volum apărut la Editura **Litera,** intitulat „Scrisori din salină", azi lecturînd volumul „Primite retur"... ; ce ți-e și cu poșta asta !) și **Martin Culcea,** cel care — așa cum am mai scris de atîtea ori — în răstimpul scurt pe care i-l lasă munca la sondă vine să se umple și să ne umple de poezie.

După o scurtă pauză, în care mai mulți curioși s-au repezit la fereastră să vadă cum arată un uragan, dar s-au mofluzit repede..., un optimist anunță : aveți răbdare, e la Titu..., cineva replică : d'acolo nu mai răzbește pe frigul ăsta..., un vițorolog : om trăi și om vedea..., o sentimentală : oare cum e cînd te prinde uraganul ?!..., deci după această scurtă pauză, în care a sosit și Tiberiu Dăioni (certitudine generală : nu e nici un uragan !), au urmat discuțiile :

Oprea Sălceanu referindu-se la Sandu Stelian afirmă că poetul scrie o poezie densă, metaforică : este explorarea unei lumi interiorizate care din cînd în cînd este însetată de solar ; asemenea unui nufăr abia înflorit, primind sărutul luminii, se retrage în adîncuri spre a împlini rostul seminței, adică devenirea ideii poetice. Cu privire la Octavian Bibiri, vorbitorul este de părere că autorul scrie o poezie orfică, cu inserții grave ale meditației. În Ion Boroda, O. Sălceanu vede un elegiac. **Alex. Horia** despre Dan David spune că acesta scrie o poezie de dispersie ideo-afectivă cu program, șocul metaforic realizîndu-se pe pași mărunți ; despre Sandu Stelian afirmă că scrie o poezie păstoasă, uneori opacă, o încătușare, o complexitate de stări metaforice a căror viscozitate nu lasă pe alocuri să se întrevadă inima poetului ; foarte bună Alexandra Popovici cu traducerile sale.

Cristian Moraru vede la Sandu Stelian un exces de grație, un patetism al discursului liric, poemele terminîndu-se prin versuri memorabile ; Ion Boroda scrie o poezie a ostracizării, pendulînd între vaticinar și retoric.

Nicolae Georgescu remarcă la Ion Boroda ritmul continuu, în sens de epopee, o continuitate fără putință de oprire ; la Sandu Stelian, care este un calofil, un gingaș al imaginii, remarcă în primul rînd căutătorul de imagini și apoi de simboluri ; la Dan David este impresionat de crezul său poetic, bine sintetizat în „anafură și metaforă", ideea ființă poezie/viață ; de asemenea, traducerile Alexandrei Popovici le califică drept excelente.

Concluzionînd, poetul **Cezar Ivănescu** afirmă, între altele, cu privire la Dan David că este un poet de mare forță și accent social, primejdia care l-ar pîndi fiind pierderea într-o poezie verbloasă, deși seducătoare..., dar fără vîrf de lance ; despre versurile lui Sandu Stelian spune că sînt strălucitoare, iar despre Octavian Bibiri că este un talent indiscutabil, el scrie poezie din instinct, spontan, talentul său nativ urmînd să prindă noi aripi prin autodesăvîrșire ; de asemenea, un cuvînt aparte despre Martin Culcea, pe care-l consideră cu adevărat un muncitor-poet, așa va fi arătînd poezia viitorului, scrisă de oameni care muncesc bine și cinstit și scriu la fel de bine și de cinstit și poezie.

Hero

«Soarele românilor de la București răsare»

Urmare din pag. I

nostru printre care enumărăm pe cronicari, istoricul Dimitrie Cantemir episcopul Ion Inocențiu Micu Klein și apoi discipolii lui firești, grupul celor patru filologi și istorici (Samoil Micu, Gh. Șincai, P. Maior și Budai Deleanu) au considerat că deșteptarea poporului român „din somnul cel de moarte", prin școală, prin cultură și prin luptă socială și politică națională se poate realiza.

Pilduitor este, din acest punct de vedere, Gheorghe Șincai pe care Viena, după întoarcerea lui de la Roma, l-a reținut doi ani pregătindu-l pentru a fi îndrumătorul și conducătorul școlilor românilor uniți din Transilvania.

Această nobilă misiune, Gh. Șincai a îndeplinit-o cu cinste. A înființat peste 300 școli sătești pe seama cărora a scris manualele necesare așa cum însuși mărturisește în „Elegie".

Din nevrednicia episcopului Ioan Bob rețeaua acestui sistem de școli s-a destrămat, apoi a dispărut. Munca a fost reluată, mai tîrziu, de alți cărturari care și-au făcut din luminarea poporului, prin școală, supremul scop al vieții lor.

Cum înființarea de școli nu era îngăduită s-a recurs la subtile subterfugii. Și astfel, în chiar prima jumătate a secolului al XIX-lea, au apărut numeroase cercuri, societăți, asociațiuni și ligi culturale care urmăreau trezirea poporului român „din somnul cel de moarte" și ridicarea lui pe trepte superioare de viață, ceea ce de fapt, viza mai întîi unitatea, apoi unirea.

Astfel, în 1821, un grup de boieri, în frunte cu I. Cimpineanu și episcopul Ilarion al Argesului, refugiindu-se la Brașov după eșuarea revoluției lui Tudor Vladimirescu, a înființat „Societatea Literară", a cărei existență, dedicată mai mult problemelor politice, a fost de scurtă durată. Ea a reînviat, în 1827, de data aceasta sub conducerea lui Dinicu Golescu și I.H. Rădulescu.

Acestui program, progresist din toate punctele de vedere, izvorît din cel mai curat patriotism, i-a pus capăt războiul ruso-turc din 1829—1830.

În octombrie 1833, din inițiativa lui I. Cimpeanu, I.H. Rădulescu și C. Aristia își începe activitatea „Societatea Filarmonică" care, de fapt, continuă activitatea Societății Literare, dispărută în 1829. Aderența a fost numeroasă, avînd colaboratori atît în Moldova, cît și în Transilvania.

„Societatea Filarmonica" avea și preocupări „de taină", rezervate unei secții secrete care făcea o intensă propagandă pentru egalitate în fața legilor, eliberarea robilor, vot universal, înlăturarea protectoratului țarist și unirea Principatelor Române.

Propășirea literaturii și culturii române a fost reluată de un grup de patrioți în frunte cu N. Bălcescu. Rezultatul, după discuții îndelungate, s-a concretizat în înființarea „Asociația Literară a României". Chiar de la început, aceasta a cumpărat o tipografie în care s-au tipărit lucrări originale ale scriitorilor români, traduceri și manuale didactice.

Datorită acestei societăți se introduce și la noi, pentru prima dată, remunerarea lucrărilor originale și traducerilor. În numeroase ședințe s-a discutat problema înlocuirii cirilicelor cu litere latine, desiderat național de mare însemnătate pe care mulți membri l-au satisfăcut chiar de la început.

În cadrul „Societății Literare a României" a activat, în secret, „Frăția" cu lozinca „dreptate, frăție". Ea milita pentru unirea Principatelor Române pe care nu o vedeau posibil de realizat decît prin revoluție.

O activitate similară în Transilvania nu a fost posibilă decît după abolirea sistemului absolutist al lui Bach (1860). În schimb aici au avut prioritate ziarele. Dar chiar în anul introducerii unui regim mai liberal, la Sighet apare „Asociația pentru cultura poporului român", apoi „Asociația transilvană pentru literatura română și cultura poporului român" ; (ASTRA) Sibiu, 1861, al cărui inițiator a fost Andrei Șaguna ; „Asociația pentru cultura și literatura română în Bucovina", Cernăuți, 1862 ; „Carpați", București, 1862 ; „Societatea Academică Română, București 1866 ; „Societatea Transilvania", București, 1867 ; „Societatea pentru fondul de teatru", Deva, 1870, inițiată de Iosif Vulcan, directorul revistei Familia, „Liga pentru unitatea culturală a poporului român", București, 1891, devenită, în chiar anul declanșării primului război mondial (1914), „Liga pentru unitatea politică a poporului român", etc.

În cele ce urmează ne vom limita la evidențierea a trei dintre aceste organizații patriotice prestigioase care, cu perseverență și mari sacrificii, au pregătit unirea cea mare de la 1 decembrie 1918. În prealabil semnalăm că în adunarea de la Cîmpia Libertății de la Blaj s-a cerut înființarea unei universități românești, că în anul 1860 s-a întemeiat Universitatea din Iași iar în 1864 cea de la București.

1. ASTRA a fost un fruct al diplomației lui Andrei Șaguna, secondat de toată suflarea românească din Transilvania. Ceea ce caracterizează „Asociațiunea transilvană pentru literatura și cultura poporului român" este prestigiozitatea și un cuprinzător program de activitate, care a îmbrățișat toate domeniile de activitate ce puteau duce la luminarea poporului, la atingerea privirilor spre scopul cel mai înalt : unirea. Activitatea ASTREI se poate ușor deduce și după numele celor care au prezidat-o: mitropolitul Andrei Șaguna, Vasile L. Popp, Iacob Bologa, Timotei Cipariu, George Barițiu, Ion Micu Moldovan, Alexandru Mocsonyi, Iosif Sterca Șuluțiu, Andrei Birseanu, Vasile Goldiș, Iuliu Moldovan.

În viața poporului român din Transilvania, Astra, prin multiplele ei preocupări, s-a înfățișat ca un adevărat minister al școlilor și cultelor.

În 1871, acestuia i s-a alăturat „Albina, institut de credit și economii", cu sediul la Sibiu, care pentru români a îndeplinit rolul unui adevărat minister al finanțelor, contribuind consistent la propășirea lor economică.

2. Un cutezător pas înainte s-a făcut în 1866, la propunerea lui C.A. Rosetti care, ministru al cultelor în Locotenența Domnească, la propunerea căruia s-a aprobat regulamentul pentru formarea **„Societății literare române"** devenită curînd **„Societate Academică Română"** iar după 1879 **„Academia Română".** Scopul propus, chiar de la început, a fost stabilirea ortografiei române, o gramatică și un dicționar.

Nu este cazul să stăruim aici asupra acestei instituții prodigioase care, de la începuturile activității ei s-a impus ca cea mai de frunte instituție culturală a poporului român.

Un lucru nu-l putem trece cu vederea, acum cînd înfățișăm căile care au dus la mobilizarea românilor, la pregătirea unirii. Din acest punct de vedere, instituția din 1866 a realizat temeinic urmînd dar depășind „Societatea Filarmonică" unitatea culturală și spirituală care viza Unirea. Nu întîmplător ei cu migală, membrii ei au provenit din toate teritoriile locuite de români .

Sub cupola Academiei Române s-au întrunit deci reprezentanți din toate teritoriile locuite de români, fapt care evidențiază rosturile mai adînci, ce reieșeau din însăși structura ei organizatorică, pe care Academia Română le-a îndeplinit cu prisosință.

3. Liga pentru unitatea culturală (politică) a poporului român a fost înființată la București 1891, în grele împrejurări politice pentru românii din Transilvania. Rostul ei era să spună și să facă mai mult decît Astra. Era vremea Memorandului cînd cuvintele rostite de N. Bălcescu în 1849 erau de cea mai mare actualitate : **„Nu poate fi progres social și fericire fără libertate, nu poate fi libertate fără putere pentru noi, românii ; nu putem fi puternici pînă cînd nu ne vom uni cu toții într-unul și același corp politic".**

Pentru Ligă, culturalizarea maselor era doar un pretext. Rolul acesta se găsea în mîinile bune ale Astrei. Pe ea o preocupa politicul. Înființarea ei a fost determinată de legea lui Csaky Albin din 1890 care prevedea ca limba maghiară să fie introdusă și în azilele și grădinițele de copii, precum și activitatea „Societății transilvană pentru cultura maghiară" (Erdélyrészi magyar közművelödési Egyesület) a cărui misiune era de a combate programul ASTREI.

Alăturîndu-se ASTREI, Liga a cultivat conștiința solidarității naționale, a organizat manifestații, a înființat săli de teatru și biblioteci, a tipărit cărți în ediții populare, a sărbătorit evenimentele și datele mari din trecutul poporului și a organizat anual un congres. Sub auspiciile ei a fost înființată Universitatea Populară din Vălenii de Munte și „Teatrul Ligii Culturale".

Sufletul Ligii a fost N. Iorga.

Liga a demonstrat justețea afirmației lui Ioan Slavici că „Soarele Românilor de la București răsare".

Liga pentru unitatea culturală a poporului român a desfășurat o intensă activitate în străinătate înființînd numeroase secții. Steagul luptei era purtat mai ales de studenți care studiau în orașele de acolo, secondați de coloniile române. Secțiile informau personalitățile politice și parlamentele țărilor respective despre stările de lucruri din Monarhia Austro-Ungară, redactau memorii, tipăreau reviste, îndemnau pe ziariști să ne viziteze țara și, nu rareori, determinau pe oamenii politici de prestigiu să ia, prin presă, apărarea națiunii române.

Deosebit de activă a fost Liga pentru unitatea politică a poporului român, după ce România a renunțat la neutralitate și s-a alăturat Antantei. Nici o altă societate nu a dus o mai susținută și mai eficientă activitate, în Europa, în America și în rîndurile celor care au stabilit condițiile păcii cu Puterile Centrale, ca această Ligă care, la Alba Iulia, în ziua de 1 decembrie 1918, și-a văzut îndeplinit programul de activitate în toată plenitudinea lui.

PATRIA

Urmare din pag. I

tact cu viitorul al unei națiuni se realizează prin literatură, de aceea acest fenomen este foarte important în ordine istorică. Cu cît un scriitor este mai implicat, prin literatura sa, în viața poporului din care face parte, cu atît el se definește ca personalitate ce concepe lupta pentru progres a tuturor ca pe propria sa luptă. A vrea binele patriei, a dori înălțarea ei permanentă în visul de acum și dintotdeauna sînt pentru scriitor date ale spiritului său căutător de adevăruri ale literaturii, care nu pot fi altele, decît și adevăruri ale vieții.

Cine nu cred în patrie nu poate crede în sine și în literatura sa. În lipsa iubirii de patrie cuvîntul e palid, ofilit. El are culoare numai în lumina solară a dragostei pentru a trăi, a încrederii în prezentul și viitorul țării. Desigur, patriotismul este un sentiment care se afirmă și cu voce tare și cu voce înceată, după temperamentul scriitorului. Nu poate exista o „normă" de exprimare a lui. Important este dacă vocea care îl afirmă este autentică, dacă vocea aparține, într-adevăr, unui scriitor. Un rol sub acest raport îl are critica literară. În orice caz, indiferent de voce, acest sentiment trebuie, oricum, afirmat spre a putea spune că el există.

Ne aflăm într-un moment al dezvoltării social-politice cînd patria are nevoie de patriotismul scriitorilor ei, cum are nevoie de patriotismul tuturor fiilor săi. Să-i dăm patriei mereu dragostea pe care ne-o cere pentru că sîntem datori să i-o dăm. Dragostea cea mai autentică e literatura noastră. O literatură care de la patrie vine și tot la patrie se întoarce.

Scrisoare către Amza Pellea

Auzi nepoate,

Eşti mare, ai cuvîntul meu, **nene Amza !** Cînd mi-ai spus acum cîteva luni că pregăteşti un recital extraordinar de-o să rămînă lumea „ca la teatru" n-am crezut. Ne gîndeam că între Mihai Viteazul şi Nea Mărin n-ai mai putea interveni curînd cu ceva nemaipomenit. Şi totuşi ai întrecut orice aşteptare. Am văzut marţi 13 decembrie 1983 „spectacolul cu familii", cum se spune, pe care l-ai dat. Eşti FAN-TAS-TIC. Să stai ore întregi fără să spui un cuvînt şi lumea să vrea să te mai vadă ? Cum ai reuşit, nene Amza, asemenea performanţă ? Şi numai în cîteva luni ? Ştii, a văzut multă lume recitalul. Te-au văzut toţi colegii noştri. Am stat cu ei după spectacol, vorbeau numai în termeni elogioşi, ca niciodată. Ce multe flori ai primit ! E bine că vrei să te odihneşti puţin pînă la premieră. Te superi dacă-ţi spun ceva ? Nu-mi place titlul recitalului. De ce : „Mă dusei, băui, plecai" ? Ar trebui ceva mai poetic, mata scrii şi poezii, nu ? (chiar, cînd scoţi volumul acela ?) Ai spus că vrei să te odihneşti puţin şi că nu vrei să fii deranjat, dar n-am putut scăpa de cineva care a dorit să te vadă, peste voinţa noastră. N-ai crede. Şi totuşi vine la dumneata **Nichita.** Şi-a dat cuvîntul de onoare că nu mai apare în public şi miercuri l-am văzut iar. De data asta însă n-a vorbit deloc. O fi fost supărat pe noi ? Nu cred, fiindcă zîmbea tot timpul. Zîmbetul lui Nichita. Din respect pentru el, ne-am luat la revedere tot în tăcere. Ciudat zîmbetul... Cam atît deocamdată nene Amza. Te lăsăm să te odihneşti. În numele tuturor colegilor te salută (aşa cum îţi plăcea să-mi spui), **Puştiul.**

George Mihăiţă

„Poezia, la mine !"

Urmare din pag. a 4-a

pornea să-l „cinte" el pe Eminescu, în felul lui, naiv dar „păgîn", cu puritâţi infantile ca într-un clinchet de cristal întrerupt de trăsnete. Era un „eretic". O zi întreagă putea urmări viaţa unui şir de furnici, sau modul cum un păianjen îşi contura pînza. Nopţi întregi citea poezie. Uita de casă, uita de masă, uita de somn. Profesorii lui de la celebrul liceu ploieştean „Sfinţii Petru şi Pavel" îl divinizau. Simache, profesorul de istorie, i-a spus cîndva : „Să ai grijă de tine. Porţi povara grea a talentului şi va trebui s-o urci pe culmi..."

La Drajna de Sus, în familia de dascăli a Mihăileştilor, înrudiţi cu ai lui prin alianţă — şi în casa cărora am văzut primul portret al lui Mihai Viteazul cu reproducerea semnăturii marelui voevod —, găsea în anii pubertăţii adăpost într-un subtil climat cărturăresc. Acolo, scotocind pe sub dealul cu nuci bătrîni şi pruni vineţii, pe coasta căruia se afla şi casa bunicilor mei dinspre tată, a găsit prima monedă romană, iar mai tîrziu, cînd numismatica a devenit pentru el rimă de cintec străbun, îmi spunea că nu-şi doreşte decît să ducă pumnul de monede strînse, copiilor de la şcoala din Drajna, spre a le cumpăra cu ele pasiunea pentru istorie.

În vara lui 1944, după bombardamentele asupra Ploieştiului, unchiul Nicolae Popişteriu n-a mai rămas decît cu o albie de cărţi, o „copaie" uriaşă din lemn de tei, în care pusese tot ceea ce reuşise să salveze de urgie : cărţi îmbibate cu praf de moloz. Ne-a chemat la el şi ne-a invitat să alegem fiecare ce ne plăcea mai mult din acea comoară de suflet. Nichita nu căuta decît cărţile de poezie. Mie, îmi lăsa proza, teatrul şi mai ales „Ziarul ştiinţelor şi al călătoriilor". Striga de fiecare dată cînd mă vedea cu un volum de versuri în mînă : „Poezia, la mine !" Am plecat de la unchiul nostru cu o nepreţuită comoară. Mai tîrziu, către anii din urmă, amintindu-şi de ziua aceea, mi-a scris o poezie în care spunea că pîntecul mamei m-a făcut cu cinci picioare. Cu patru să umblu prin lume, iar unul să-mi rămînă veşnic acasă, spre a nu mă putea desprinde... Era de faţă Aurel Rău, de la Cluj, căruia i-a dat poezia să o publice. Cînd îl tachinam pentru vreo copilărie îmi spunea : „Fereşte-mă, Doamne, de veri, că de prieteni mă feresc singur !" Acum aş vrea să-l întreb : „Ai putut să te fereşti chiar de toţi prietenii, Nichita ?" Şi aş mai vrea să am ciobul acela de monedă romană dezgropat de el sub ruinele castrului roman de la Drajna de Sus, ca să i-l pun în palmă spre a avea cu ce plăti barcagiul ce-l duce cu forţa peste apa fără întoarcere... Dar el rămîne, **ne rămîne,** şi pentru că n-a vrut doar să ne arate cum se recită cu adevărat poezia s-a apucat să o scrie din nou. De la începutul începuturilor Ei şi pînă dincolo de El... Cîndva, spre Drajna, a coborît din maşină şi s-a întins pe iarbă. Mi-a povestit apoi că adormise şi că, atunci cînd s-a trezit, a văzut lîngă capul lui o fetiţă bălaie, cu ochi albaştri, care l-a întrebat. „Tu cine eşti ?" „Eu sînt lupul. Dar tu cine eşti ?" „Eu sînt o fetiţă care a venit dintr-o poveste". „Şi cum era acolo, în poveste ?" „Nu mai ştiu, pentru că am trecut printr-o apă mare, şi am uitat tot. Tu cînd treci printr-o apă mare ca să uiţi ?" „Eu n-am să trec niciodată printr-o apă mare ca să uit, pentru că nu vreau să uit nimic. Eu sînt lup, stau acolo, sus, pitit în ruinele cetăţii de pe deal, şi uneori cobor să văd fetiţe ca tine şi să le mănînc... Dar cum era apa aia mare ?" „Nu ştiu... Aşa, o apă mare, peste care trec toţi şi, pe urmă, uită... Dar înainte de apă a mai fost ceva, şi-o să-ţi spun şi ţie, lupule, dacă am să-mi aduc aminte, iar tu o să mai vii pe-aici, să mănînci fetiţe..."

Dincolo de deal se răcea cuptorul brutarului Chebale, căptuşit cu cărămizi romane desprinse din castru, şi oamenii mincaseră toată piinea care purta în coaja ei siglele legiunii a V-a, Macedonica. Cuptorul acela în care Nichita privise adînc, cu faţa rumenă de dogoarea lui, recitind : „De treci codri de aramă...".

Poet în toate

Urmare din pag. a 5-a

Nu ! N-o făcea numai dintr-un elan temperamental ! Se vedea bine că-i vorba şi de-un comportament pe care şi-l impusese, îl alesese, îl hotărîse, spre a fi exemplar ! La fel şi-n poezie era foarte lucid, cunoscînd bine efectele celor scrise şi făcînd numai impresie de spontaneitate ingenuă. A fost, dintre poeţii noştri de azi, **cel mai,** şi în primul rînd **cel mai** intelectual. Poetul Ideii, dar şi al Iubirii, avea darul, har curat, de a preface ideile în sentimente, har demiurgic, căci Logosul se instituie în lume tocmai prin Eros. Le-a cîntat deopotrivă, preoţind şi unuia, şi altuia. Jertfindu-li-se...

Nu l-am simţit o dată măcar cu un gînd ori un gest pedestru, casnic, chiar şi atunci cînd vorbea despre cele mai banale lucruri. Adăuga el ceva, o lumină, un accent, o întorsură de frază — şi cît era de meşter fără pereche în asta ! — ori deschidea o perspectivă neaşteptată, şi totul se aurea, devenea act de cultură, poezie, magie. Şi-avea haz, humor, detaşarea de sine şi de împrejurare, astfel încît, ca nepoet, te simţeai bine, nespus de bine, în preajma înălţimii sale... Poezia, şi literatura, în general, cultura, erau viaţa sa de fiecare clipă. Nu simţea nevoie să-şi pună cravata ca să vorbească despre ele. Le fuma la orice oră ! Dar cu cît nesaţ o făcea ! Răspîndind în jurul său, grea, hotărîtă pentru totdeauna, bine înfiptă-n pămînt, convingerea, atît de întăritoare în aceste vremuri, că ţine de firea cea mai adîncă a omului şi poezia, şi literatura, şi cultura, la fel de înnăscute în noi ca şi chemarea iubirii. ...A fost, în zilele noastre, cel mai tenace şi mai convingător propagandist al Poeziei şi al Iubirii. A fost omul cel mai galant şi mai curtenitor pe care l-am cunoscut... I s-ar fi potrivit o lume în care concetăţenii săi să discute despre poezie cum discută despre fotbal sau despre vremea de-afară. Doar fotbal jucase-n tinereţe şi Poetul, ajuns la 17 ani în naţionala de juniori !... El, căpitanul de mai tîrziu, de pînă ieri, al naţionalei de poeţi... Căci a avut parte totuşi de un public cititor şi iubitor de poezie căruia nu i-a trebuit mult ca să recunoască în el Poetul. Iar Poetul, ştiindu-se astfel iubit şi privit de ceilalţi, a ridicat, prin viaţa sa, statuie vie Poeziei. Pe care s-a priceput nu numai s-o scrie şi s-o recite ca nimeni altul, ci s-o şi trăiască, să-i fie chip pipăibil, întru bucuria fericită a celor ce l-au cunoscut pe poetul în toate Nichita Stănescu. Fie-i ţărîna uşoară...

Poezia continuă

Urmare din pag. a 5-a

poetică într-adevăr cu totul nouă, anticipînd multe din drumurile liricii viitoare.

Coloanele de nepieritoare frumuseţe ale construcţiei pe care o lasă moştenire urmaşilor săi, de la *11 elegii, Laus Ptolomaei* sau *Necuvintele,* la *În dulcele stil clasic, Măreţia frigului* ori *Epica Magna,* pun într-o lumină fără moarte pilda unui poet din sorgintea celor mai mari din cîţi a ivit, prin veacuri, pămîntul românesc.

Poezia lui Nichita Stănescu poate face fericită orice literatură a lumii, însă ea este, înainte de toate, şi va rămîne întotdeauna a noastră.

El era frumos

Urmare din pag. a 4-a

cel mai mult şi mai mult l-ai adorat pe Eminescu, nu cred a greşi încheind aceste crude rînduri — pe care n-aş fi vrut să apuc a le scrie vreodată —, nu cred a greşi dar, spunîndu-ţi în chip de rămas bun :

„Moldova, cu stejari şi cetini
Ascunde inimi mari de domn,
Să bem cu toţi, să bem, prietini,
Să le vărsăm şi lor în somn."

Nu-mi este în drept, nici vorbă, să schimb cu vreo silabă versul eminescian, dar, pentru a fi în armonie cu acel crez al vieţii tale — care nu s-a dorit niciodată roasă de tristeţe nici chiar în clipele mai triste ale alcătuirii tale pămînteşti din ultima vreme — vreau să-ţi spun că Moldova eminesciană este, în versul tău, **Un pămînt numit România.**

Şi de pe acest Pămînt, atîta cît vom trăi, noi toţi, amintindu-ne de tine — învăţînd şi repetînd cîntul tău, spunîndu-l, la rîndu-ne, copiilor, iar copiii noştri, copiilor lor — de cîte ori vom ridica o cupă : da, îţi vom vărsa, îţi vom picura şi ţie în somn ;

Domn al Visării, al Înţelepciunii şi al Artei româneşti, primeşte această cupă.

Şi, între timp, să-ţi fie somnul LIN...

Leul în iarnă

Urmare din pag. a 4-a

trebuie să uităm că toţi marii poeţi au fost aşa la început, iar timpul i-a clasicizat şi chiar creaţiile aparent mai puţin izbutite au devenit piese necesare în compoziţia de ansamblu, care nu poate fi decît grandioasă. Unii se întreabă cum a murit Nichita, cum a fost posibil ? Fie-mi îngăduit să mă întreb nu cum a murit, ci cum s-a născut, prin ce minune compensatorie a destinului nostru literar, un popor care i-a dat pe Eminescu, Goga, Arghezi, Bacovia şi Blaga şi-a găsit resurse nebănuite pentru a făuri un alt tip de magmă poetică, ce ne-a propulsat brusc în cea mai uluitoare modernitate... Nimeni, de la aceşti mari poeţi încoace, nu a revoluţionat limba poetică, aşa cum a făcut-o Nichita Stănescu. **Pentru a scrie poezie nu-ţi trebuie talent, îţi trebuie dor** — un om care a putut spune aşa ceva înseamnă că avea Mioriţe în loc de ochi. Acum doi sau trei ani, în toiul sărbătorilor de iarnă, am luat drumul spitalului Fundeni, împreună cu Eugen Barbu şi Mihai Bandac, pentru a-l îmbărbăta pe Nichita, suferind, pentru a-l săruta frăţeşte pe obrazul ca un colind de cenuşă. Ca să fiu sincer, eram înnebuniţi, am crezut că îl pierdem. Dar n-a fost aşa, poetul a avut puterea să se mai ridice în picioare, ca brazii împodobiţi, ca leul în iarnă, şi să ne mai bucure casa sufletelor. Acum a plecat însă, ireversibil, pe picioarele lui veşnic bolnave, spre un viitor pavat cu monede antice. Fără a şti că se va naşte vreodată un înger vareg care atît ne va înlăcrima, Tristan Tzara a scris, parcă anume pentru Nichita, poema care începe, se continuă şi nu se mai termină în veci cu vorbele : Urlu, urlu, urlu, urlu, urlu... Nici nu s-a uscat bine cerneala cu care am scris anul acesta despre săvîrşirea din viaţă a lui Doru Năstase, Elie Carafoli, Amza Pellea şi alţi minunaţi prieteni, că, iată, la orizont a apărut înfăşurat în manta-i de purpură bizantină cel mai mare talent nativ pe care l-a avut poezia română de la bădia Mihai Eminescu încoace. A murit ca şi el, în zori de zi, cînd lumea întreagă se deşteaptă la viaţă, a murit după o veghe albă şi încordată ca biblia. Marele prinţ se află acum la ospăţul umbrelor, însetat de odihnă ca un cătun sub muntele vrăjit, contemporan dintr-o dată cu toţi ilustrii înaintaşi pe care i-a preţuit. Pogorît ca un Christ îndurerat din icoane, iubitul nostru frate s-a ridicat în giulgiu de fum acolo de unde a venit spre a ne vindeca rănile : în eternitate. Prin ordin de zi, dar mai ales de noapte eternă, se vor trage 21 de salve de crini în onoarea acestui Erou învesmîntat în drapel. Să-l îngropăm, prieteni, în limba română, întrucît fără creaţia lui aceasta ar fi de neconceput. Îţi vine într-adevăr să urli văzînd cum trăiesc lichelele şi ticăloşii, în timp ce o mîndrie a condiţiei umane se ia de piept aşa timpuriu cu cea mai teribilă forţă a păcatelor şi virtuţilor noastre : moartea. Epuizat fizic, Nichita Stănescu va Respira însă de-a pururi prin fantastica lui Operă.

RADIOGRAFII CONTEMPORANE

Reflecţii despre copilul secolului

Urmare din numărul trecut

Designul, fără îndoială, s-a afirmat cel mai mult în domeniul automobilistic. Desigur, contează enorm cum arată un fier de călcat, o maşină de tuns iarba, ori un aspirator, dar felul cum arată un automobil are o importanţă enormă.

„Zeul", mai ales după ce a ajuns să fie adulat de oameni, după ce din rob a ajuns să înrobească pe alţii, să fie fetişizat, şi-a sporit pretenţiile. A început să privească cu dispreţ, străzile înguste, prost pavate, neasfaltate, intersecţiile rămase de pe vremea evului mediu. Din colaborarea arhitecţilor, edililor, specialiştilor în electronică au apărut autostrăzi ultramoderne, intersecţii cu două, cu nouă niveluri, semnalizări ultra-sofisticate, centrale automate care comandă sute de semafoare, care reglează automat trecerea prin intersecţii, în funcţie de volumul traficului. De ce să nu recunoaştem că şi datorită „monstrului" avem oraşe mai funcţionale, mai frumoase, cu străzi mai largi, „mobilate" cu clădiri impozante, cu parcuri splendide. Culmea însă, după ce el a cerut o urbanistică nouă, funcţională, bulevarde, aerisire, acestea i-au fost în bună parte refuzate. Şi bine s-a făcut !

Prea marele număr de maşini, aglomeraţia, poluarea s-au întors ca un bumerang împotriva omului. Pentru a respira în voie, pentru a se mişca în voie, pentru a păstra şi a admira minunile de artă, de arhitectură ale înaintaşilor, automobilul a fost eliminat fără nici un fel de menajamente din anumite zone ale oraşelor şi chiar din staţiuni climaterice, cum ar fi de pildă Zermattul elveţian.

Aşa cum la timpul său calul, supranumit de indieni „Marele ciine", a devenit star-ul unei imense „industrii" a curselor, tot aşa şi automobilul a devenit, încă din primii ani, eroul competiţiilor de viteză. La început întrecerile au fost organizate pur şi simplu pentru amuzament. De la volanul maşinilor, care începeau să semene de acum a automobile, tineri cu căşti de piele şi ochelari coborau epuizaţi, plini de praf, de ulei şi funingine la finişul unor raliuri, după nu ştiu cîte pene de motor sau de cauciuc. Concursurile, cel mai adesea, se desfăşurau pe trasee cu drumuri desfundate, ori pe cărări de munte.

Nu peste mulţi ani s-a descoperit însă că maşina poate aduce aur cu găleata, unor organizatori inventivi. A apărut epidemia curselor de automobile. „Formula I" s-a impus de la început prin forţă. Transmisii în direct la radio şi televiziune, piloţi care de care mai celebri, manageri, mii de mecanici nu fac decît o reclamă — profitabilă uzinelor care participau la asemenea curse profitabile lor. Dar spectacolul de „formula I" are şi un revers tragic : maşini care se răstoarnă, citeodată chiar pătrunderi ale bolizilor în rîndul spectatorilor, incendieri de proporţii, moartea incredibilă a unor piloţi consideraţi infailibili. Cursa morţii continuă. Superputernicele Ferrari, Porche, Lancia etc. cîştigă milioane cu viteze ameţitoare şi ţin cu sufletul la gură zeci de milioane de spectatori şi telespectatori. Afacerea curselor de automobile, de raliuri a născut în scurt timp alte industrii. Căşti de protecţie speciale, bomboane, ciocolată şi îngheţată, la fel de speciale, care se vînd la Monte Carlo, la Monza, la Nürburringen şi pe alte piste celebre unde se organizează asemenea întreceri.

Trebuie să-i recunoaştem „Zeului" imensul merit în dezvoltarea turismului. Sutele de mii de hoteluri, moteluri, puzderia de staţiuni balneo-climaterice, cu milioanele lor de salariaţi, n-ar fi apărut, nu s-ar fi dezvoltat fulgerător fără „contribuţia" automobilului. Pretenţios, „copilul răsfăţat al secolului" şi-a creat un anume tip de hotel : motelul, un anume tip de cinematograf : cel în aer liber unde spectatorul stă în maşină şi priveşte spre ecran rontăind bomboane, ciocolată ori stringîndu-şi în braţe iubita.

Omul îşi petrece o parte însemnată din viaţă în maşină : o adevărată casă pe roţi. Cîte s-au întîmplat în automobil : tratative între oameni politici ori de afaceri, cereri în căsătorie, divorţuri, s-au născut idei de scenarii, de lucrări literare, s-au unit ori s-au despărţit destine.

„Monstrul" care a ucis ori a transformat în înfirmi milioane de oameni, mai are însă o pată pe conştiinţă : sedentarismul cu tot cortegiul lui de urmări nefaste. Omul a fost dezobişnuit să meargă pe jos. Totul i-a venit la portiera maşinii.

În nici 60 de ani, automobilul s-a perfecţionat uimitor. Automatizarea comenzilor, aparatura electronică sofisticată care îţi indică exact cît mai ai de mers pînă la ţinta călătoriei, consumul mediu de benzină, cele mai mici dereglări survenite în inima motoarelor, gradul de uzură a pneurilor, sau al plăcuţelor, sînt pe cale să ajungă de uz curent.

Există la ora actuală, înglobaţi în bordul maşinii adevăraţi „creeri", care împiedică punerea în funcţiune a motorului în cazul în care pilotul pluteşte în aburii ameţitori ai alcoolului.

Mai e puţin şi vom ajunge ca aparate ultrasofisticate să indice exact care va fi dispoziţia automobilistului în ziua următoare. O reclamă a unei vestite firme de produse petroliere sună cam aşa : „Introducînd în motorul dv. uleiul..., el se va transforma în tigru". Replica unei personalităţi a fost : „Ce folos că în motor e un tigru şi la volan stă un măgar". În concluzie, totul depinde om, de priceperea şi talentul său, de educaţia şi cultura sa.

Automobilul ! Să-l luăm aşa cum e, cu bunele şi relele lui şi să-l înţelegem. E totuşi copilul secolului nostru, care ne-a fascinat şi mai ales ne-a ajutat supus, răbdător. Să-l folosim raţional, inteligent, şi în nici un caz să nu devenim robii lui.

Victor Beda

Din banca fostului student

Urmare din pag. a 3-a

lor, care dealtfel are perfecta lui îndreptăţire ştiinţifică.

Un monden este jenat, ambetat, blazat, oripilat, socat, afectat : o eminenţă ecleziastică este plină de mansuetudine şi consolaţie. **A le folosi vocabularul este a intra în adîncul lor sufletesc (s.n.).** Hercul nu trebuie îmbrăcat în hermină, sub cuvînt că membrele lui păroase jignesc ochii delicaţi, şi nici scorburile pomilor, dacă vrei să ai sentimentul decrepitudinii, nu trebuie reparate cu ciment. Unii dintre noi au o concepţie estetizantă şi deci formalistă, crezînd în limba frumoasă în sine şi năzuind a exprima totul în limbajul lui I. Neculce şi al lui Creangă. Fermecător este bătrînul Neculce, dar ce aţi zice dacă eroii lui Tolstoi, din zelul traducătorului, s-ar exprima aşa : „Oblicit-au boierul Karenin sminteala şi necinstea giupinesei sale şi întristatu-s-au foarte", ori (fiind vorba de mergerea la Balşoi Teatr a Annei) : „Iară Wronski zise giupinesei Anna : „Nice se cade să te arăţi la lume, nice să păseşti întru soborul desfătîndu-se în pehlivănii !". Cine a citit **Război şi pace** de Tolstoi constată cu surprindere că romanul începe printr-o lungă pagină într-o franţuzească întreruptă de vorbe ruseşti : „Eh bien, mon prince, Gênes et Lucques ne sont plus que des apanages, de moşii, de la famille Bonaparte" etc.

Aşa vorbeşte Anna Pavlovna Scherer, doamnă de onoare şi confidentă a împărătesei Maria Feodorovna. Aşa vorbesc mai toţi eroii, şi romanul e plin de asemenea dialoguri franceze, menite de a da o idee despre cosmopolitismul societăţii înalte. Masa pricepe foarte bine (ajutată la nevoie de traduceri în notă) intenţia autorului şi difuziunea operei nu mi se pare a fi suferit".

A APĂRUT :

Revenirea...

Revenirea lui G. Călinescu a avut loc în 1961, dar de astă dată ca profesor onorific. A ţinut cursuri speciale în faţa studenţilor din ultimul an de studiu despre „megaloscopia" din versurile lui Gr. Alexandrescu, V. Alecsandri şi din versurile poeţilor mărunţi din epocă, despre Eminescu şi Creangă cu interpretările cunoscute din monografille publicate şi din adaosurile inserate în **Studii şi cercetări de istoria literară şi folklor.** În 1963, îmbolnăvindu-se, G. Călinescu, n-a mai ţinut cursuri. Putem afirma că de abia astăzi opera lui G. Călinescu e înţeleasă pe deplin. Cele susţinute de G. Călinescu în 1947—1949 cu un curaj civic şi cu probitate ştiinţifică remarcabilă premerg tezele contemporane despre artă şi literatură în care nu-şi mai găsesc locul nici interpretările sociologist-vulgare şi nici concepţia elitară asupra artei.

O nuvelă despre dor

Dumitru l-a condamnat pe Milu pentru lene şi nepăsare. Este greu de stabilit dacă această primă amintire l-a coborît pe Milu în ochii Lenei (nuvela capătă şi o fină tentă antipoliţistă), dar e cert că cea de-a doua amintire — procesul —, prin faptul că lui Milu „nu-i fusese frică să recunoască" că-l omorise pe bătrîn „îl ridică şi mai mult în ochii ei". De aici înainte însă vălurile încep să cadă. Întîi apare bănuiala : descoperă geanta bătrînului în cui şi ea n-ar fi trebuit să fie acolo ; mai mult, în geantă nu era griu şi el ar fi trebuit să fie în ea. A doua descoperire : o pată de sînge pe cureaua genţii. Fiind la începutul investigaţiilor, Lena caută variante posibile prin care să explice prezenţa picăturii de sînge fără a-l inculpa pe Milu. Apare chiar Milu şi ochii îi se întîlnesc după ce ai ei s-au oprit pe taşca bătrînului. Urmează dojana Rinei pentru că stă „cu ţîţele goale" în faţa lui Milu. Şi deodată amintirea bătrînului, a părerilor sale despre Milu : glumele acestuia i se păreau întotdeauna „nesărate" şi „se strîmba cînd le auzea de parc-ar fi mîncat aguridă" ; faima lui Milu o considera falsă ; dar poate cea mai pregnantă caracterizare a lui Milu a făcut-o în ziua cînd muriseră vacile gospodăriei : „Zisese — îşi aminteşte Lena — că nu găsise în Milu nici vinovăţie, dar nici întristare".

De la amintirile legate de bătrîn, Lena trece la altele, despre mamă-sa : cum a auzit-o chicotind cu tutungiul ciung în pat. Această amintire, aruncînd o umbră peste Rina, este însă contrabalansată în mintea Lenei de vorbele lui Milu spuse „drept ,cu un fel de răzbunare", ceea ce o face să înţeleagă că el nu se simte vinovat. Momentul primeşte însă o cu totul altă încheiere : pe o cale întortocheată, Lena ajunge să-şi dea seama că Milu nu venise de dragul ei, ci ca „să-l vadă lumea şi să-l ştie că nu se simte vinovat". Autorul va folosi mereu această tehnică a contrabalansului, de mare efect : un fapt care o pune într-o lumină nefavorabilă pe Rina este urmat de altul care-l apără pe Milu ; şi invers : cînd lucrurile se întorc împotriva lui Milu, intervine disculparea mamei. Totul se petrece ca şi cînd în mintea şi inima Lenei ar fi o balanţă pe care se pun, cînd într-un taler, cînd în altul, fapte, amintiri, ginduri, frînturi de dialog, înclinînd-o mereu, neliniştit, de-o parte şi de alta, pentru ca de la un anumit punct să tragă tot mai greu talerul acuzării.

Căci Lena — adevărat şi bizar detectiv — face descoperiri zguduitoare : existenţa unui cuplu cvasiincestuos între mama ei şi iubitul ei, precum şi faptul că tatăl ei făcuse şi el aceastăa descoperire ; există deci trei cupluri diferite şi totodată parţial suprapuse : unul conjugal, desfăcut prin moartea lui Dumitru, altul adulterin între Rina şi Milu, peste care se suprapune cel dintre Milu şi Lena, singurul care ar fi putut fi al puităţii. Lena înţelege cauza adevărată a morţii tatălui ei : cei doi, Rina şi Milu, au vrut să scape de el pentru a se cufunda liber în patima lor carnală ; Rina este autor moral şi complice, Milu, coautor al actului premeditat şi autor fizic al crimei ; dar Lena mai descoperă şi alte feţe ale acestora, nu mai puţin dureroase pentru ea : mama ei a dat-o pe mîna lui Milu pentru a folosi legătura lor ca pavăză, iar Milu n-a iubit-o cu adevărat. (Excepţională rememorarea scenelor din „pădurea de salcîmi dintre Nisipuri", cînd Lena, nimfă tînără, îl aşteaptă cu înfrigurare pe Milu, iar acesta este incapabil de dragoste, sleit de nelinişte, ştiind că în ziua ce vine îl va ucide pe bătrîn).

Cînd toate aparenţele au fost date la o parte, Lena procedează ca o Nemesis. Primul act al răzbunării îl constituie rechizitoriul împotriva mamei şi a lui Milu. Perversă, Rina încearcă s-o oprească de la dezvăluirea crimei, acuzînd-o că vrea să rămînă doar ea cu Milu, apoi promiţîndu-i-l. Treptat, Lena a descoperit la Milu aceleaşi trăsături ca şi tatăl ei : „Şi nu l-ai omorît pe bătrîn — îi reproşează ea lui Milu — doar ca să rămîi cu tot ce fusese al lui, nu pentru banii lui, ori numai pentru mumă-mea, l-ai omorît pentru că te temeai de el, că el ajunsese să te ştie tot şi putea să te-arate şi lumii cine eşti şi-atunci ai fi rămas dezumflat ca o băşică. El te ştia foaie cu foaie, ca pe o varză, şi s-ar fi văzut că la mijloc nu e nimic. Dacă ai fi făcut moarte de om pentru dragoste, poate te-aş mai fi înţeles. Dar tu pentru tine, întîi şi-ntîi, ai făcut ce-ai făcut". La replica de apărare a lui Milu : „Dar nu ştie nimeni nimic", Lena îi oferă un răspuns parcă inspirat de Dostoievski : „Ştiu eu, Milule..." (O asemenea atitudine va fi justificată în F de către Don Iliuţă în faţa lui Tică : „nu ţi se pare că Hamlet este primul mare poliţist din istorie (nu copoi, să fie clar) şi primul procuror şi în acelaşi timp şi primul judecător şi executor atestat şi care cu atît e mai mare cu cît nu cercetează şi nu restabileşte adevărul şi dreptatea şi lumina pentru alţii, ci pentru sine, ca o datorie fundamentală a omului pentru sine în primul rînd — ca să fie de fapt apoi pentru toţi !").

Dor este o nuvelă în trepte în care, pe de o parte, fiecare gînd, amintire, revelaţie a Lenei conduc prin acumulare spre descoperirea crimei şi a vinovaţilor ; pe de altă parte, Lena trece gradat de la aparenţe spre natura lăuntrică a personajelor, conturîndu-le firile şi stările existenţiale.

Dumitru nu apare în faţa noastră, dar personajul devine deosebit de pregnant — mai ales prin reconstituirea Lenei — prin totala lui implicare în problemele acute ale vieţii, prin intoleranţa faţă de leneşi şi hoţi, prin năzuinţa lui spre echilibru moral, spre linişte şi claritate, exprimate şi în prezenţa simbolică a porumbeilor ; tatăl Lenei mai înseamnă înţelepciune, dragoste de adevăr şi măsură, singurele pe care se poate clădi şi prin care poate rezista o comunitate umană purificată etic. Adeziunea Lenei nu se mai poate îndrepta — integral — decît spre Dumitru : „Simţi în ea cum o lovesc călciiele copilului în partea stîngă, sub cămaşă. În partea stîngă,semn de băiat. Făcea primii lui paşi. Era o zi înaltă de vară. Lena începu să îmbrăţişeze sălciile de pe marginea potecii şi să le sărute de bucurie. Avea să-l boteze Dumitru. În timp ce ea mergea făcuse el primii paşi, Dumitru". Copilul, un alt Dumitru, va putea perpetua virtuţile bătrînului şi astfel înterpretate lucrurile, nuvela deschide un orizont de tragic optimism.

Rina, femeie frumoasă, deşi trecută, se defineşte prin pasiunea carnală fatidică pentru Milu — parcă descinsă din Clitemnestra şi Medeea — şi prin capacitatea cameleonică susţinută de o artă ieşită din comun a insinuării, care o ajută să perpetueze îndelung afecţiunea filială a Lenei. Condamnabilă moral, Rina se impune prin trăirea devoratoare a unei iubiri interzise. Tinereţea din ea, încă neînvinsă, pasiunea erotică o fac, în faţa acuzaţiei Lenei, să-şi dezvăluie starea de criză care-i determină şi duplicitatea, şi lipsa de înţelepciune : „Nu zîmbi ca proasta în tîrg, eu ţineam la el şi-mi era milă de el, dar îmbătrînise şi eu nu voiam să fiu ca el, să îmbătrînesc ca el, să mă lepăd de toate, să le pun pe toate în cui..."

Milu, personaj-cheie, prezentat la început ca atrăgător, devine indiferent, calculat, inuman, decăzînd în ochii Lenei şi ai noştri; pentru Lena niciodată complet, chiar dacă amintirile care o leagă de el ajung să i se pară „nişte ciini roşi". Milu nu este un personaj pictat doar în culori sumbre : peste extravaganţele lui ieftine se adaugă inteligenţa, umorul şi o anume poezie ; dar tocmai acestea îl fac mai periculos : „Milu — îi spune popa Motocicletă Lenei — n-are un reazim în Dumnezeu, foarte bine, dar imbecilitatea e că el nu crede nici în altceva, nici într-o prietenie cu un ins ca mine, şi poate nici în dragoste. Şi dacă nu crede în nimic, nici nu respectă nimic şi-aici e prostia, că el crede atunci că poate să facă orice, că totul îi este permis. (...) Şi inteligenţa lui mă pune pe gînduri, fiindcă el, dacă şi fără să vrea face citeodată rău, ce se-ntîmplă cînd o să vrea să facă o timpenie ?" Milu are ceva demonic în el, poate prefigurîndu-l pe Moise din **F** ; chiar după ce îi aruncă mamei ei în faţă că l-a omorît pe bătrîn împreună cu Milu, Lena tot îşi mai aminteşte de bobul de mazăre din urechea lui Milu şi cum acesta acoperindu-şi „urechea stîngă cu iarbă şi pămînt, şi stînd cu dreapta lipită de pămînt, aude cum cîntă pămîntul, ca în nişte căşti de radio cu galenă. Cînta pămîntul cu toate gîngăniile din el, cu toate oasele, cu toată inima lui, cu tot ce e în el şi pe el. Asta îi plăcuse el foarte mult şi făcuse şi ea ca el, dar n-auzise nimic". În final, în drum spre procuratură, îl descoperă pe Milu tot aşa : cu iarbă şi pămînt pe urechea stîngă, dar pălite, semn că Milu murise ; şi Lena, cu copilul lui în pîntece, pe care-l va boteza Dumitru, pare că-l absolvă, dar numai mort, de vină : „Şi din urechea lui, aprins, Lena văzu cum înflorise un mac roşu. Un mac roşu, de sînge, ca o durere înflorise şi ca un ţipăt de lumină...". Noblleţea sufletească a Lenei, crescută din lirism, reprezintă punctul cel mai înalt al nuvelei.

În Milu, D.R. Popescu a creat mai mult decît un măscărici ; un personaj-problemă, din acelea ce apar în epocile de răscruce (Renaştere sau epoca noastră), un erou sceptic, nepăsător, crezînd că totul îi este permis, făcînd răul numai pentru a-l face, împuşcînd caii, ultimii cai, ca şi cînd ar fi renunţat definitiv la tot ce-i omenesc în el, călcînd în picioare toate „măsurile oamenilor". Milu, întocmai acelor sobolani „splendizi, frumoşi, graşi, la început", este deja contaminat de un cancer al inumanului.

Nuvela lui D.R. Popescu transcende concretul, circumstanţialul, temporalul, constituindu-se în mit : bărbaţii — ca în război — mor, cel drept ucis, celălalt luîndu-şi ca o ultimă libertate autosuprimarea ; femeile rămîn : una pentru a îndura ispăşirea, cealaltă pentru a purta în ea copilul — simbol al perpetuării speţei.

Traian Podgoreanu

m a p a m o n d

JOHN UPDIKE

„Ar trebui vrăjitorul s-o lovească pe mama?"

În fiecare seară, și sîmbăta înaintea somnului de prînz, ca astăzi, Jack îi povestea fiicei sale Jo cîte o poveste născocită de el. Acest obicei începuse încă de pe cînd ea avea doi ani și dura tot de vreo doi ani încît el își simțea deja mintea complet goală. Fiecare poveste era doar o ușoară variantă a povestirii inițiale : o creatură pitică, de obicei se numea Roger (Roger Peștele, Roger Veveriță sau Roger Hîrciogul), avea cîte un necaz și se ducea să ceară ajutor bătrînei bufnițe înțelepte. Bufnița îl trimitea la vrăjitor, iar vrăjitorul făcea o minune cerînd în schimb mai mulți bănuți decît avea creatura aia de Roger, astfel încît tot el îl trimitea pe micul animal spre locul unde putea găsi suma necesară. După aceea Roger era atît de fericit încît se juca o vreme cu alte creaturi mici și pleca apoi spre casă tocmai la timp ca să audă fluierul trenului care îl aducea pe tăticul lui acasă, de la Boston. Mai urma o descriere a cinei și povestea lua sfîrșit. Efortul de a duce la capăt o astfel de poveste era extrem de obositor, mai ales sîmbăta, deoarece Jo nu mai obișnuia să doarmă la prînz și, dată fiind situația, ritualul se dovedea zadarnic.

Mica fetiță (nu mai era atît de mică ; movilițele pe care picioarele ei le formau sub plapumă ajungeau deja la jumătatea patului lor cel mare, în care o lăsau să doarmă la prînz sau cînd era bolnavă) se culcuși în cele din urmă și, privindu-i chipul grăsuț, afundat în pernă, strălucind în lumina soarelui care se strecura prin jaluzele, nu i s-ar fi părut o minune ca ea să adoarmă într-adevăr ca oricare alt copil. Frățiorul ei, Bobby, avea doi ani și dormea deja cu sticla lui.

— Despre cine să fie vorba în povestea de azi ? întrebă Jack.

— Roger... zise Jo și își îngustă ochii și zîmbi ca să se creadă că gîndește. Apoi deschise ochii, albaștri ca ai maică-sii, și spuse hotărît : Sconcsul.

Un animal nou. Probabil au vorbit despre sconcși la grădiniță. Proaspătul erou îi stîrni pe moment entuziasmul creator.

— Bine, zise el. A fost odată, în pădurile adînci și întunecoase, o ființă mică, pe nume Roger Sconcsul dar el mirosea atît de rău...

— Da, spuse Jo.

— Dar el mirosea atît de rău încît nici o altă făptură a pădurii nu se juca cu el. Jo îl privi cu seriozitate ; nu prevăzuse așa ceva. De cîte ori ieșea să se joace, continuă Jack cu avînt, aducîndu-și aminte anume umiliri din propria sa copilărie, toate celelalte animale începeau să strige : „Uh, uh, uite-l pe Roger Sconcs Scîrbosul !" și o luau la sănătoasa în timp ce Roger rămînea singur-singurel și două lacrimi rotunde i se rostogoleau din ochi. Jo coborî colțurile gurii, își răsfrînse buza de jos și trasă cu degetul pe obraz urma uneia din lacrimile lui Roger Sconcsul.

— N-o să se întîlnească cu bufnița ? întrebă ea cu glasul ridicat și ușor răgușit.

Stînd pe pat lîngă ea, Jack îi simțea picioarele agitîndu-se de zor sub pătură. Se simțea bine în acel moment — îi povestea un adevăr pe care ea trebuia să-l știe, și n-avea nici un chef să se grăbească. De jos se auzi însă zgomot de scaune mutate și își aminti că trebuia să o ajute pe Clare la vopsitul lemnăriei din camera de zi.

— Ei bine, atunci el se îndepărtă întristat și ajunse lîngă un copac uriaș în vîrful căruia stătea o enormă bufniță bătrînă.

— Bun.

— „Doamnă bufniță, toate celelalte animale fug de mine fiindcă miros atît de urît." „Așa deci, zise bufnița, rău, foarte rău". „Ce mă fac ?" întrebă Roger Sconcsul plîngînd de mama focului.

— Vrăjitorul, vrăjitorul ! strigă Jo ridicîndu-se în picioare iar cartea de povești alunecă de pe pat.

— Jo, tăticul e cel care spune povestea. Vrei cumva să i-o spui tu lui ?

— Nu, spune tu.

— Atunci stai jos și pregătește-te de somn. Jo se trînti la loc pe pernă și zise : — Ia-ți gîndul.

— Și bufnița se tot gîndea și iar se gîndea. „De ce nu te duci la vrăjitor ?" spuse ea în cele din urmă.

— Tăticule ?

— Da.

— Există de-adevăratelea vrăjitorii ? Asta era o nouă fază, dura cam de vreo lună, faza de-adevăratelea. Cînd i-a spus într-o zi că păianjenii mănîncă gîndaci, ea s-a întors spre maică-sa și a întrebat : „Mănîncă de-adevăratelea ?" și cînd Clare i-a spus că Dumnezeu este în cer și în preajma noastră, ea s-a întors spre tatăl ei exclamînd cu un zîmbet șmecher și curios : „De-adevăratelea ?"

— Ele există de-adevăratelea în povești, răspunse Jack tăios. Din cauza ei povestea își pierduse ritmul. Atunci bufnița spuse : „Du-te mai întîi prin pădurile întunecoase, apoi treci pe sub șirul de meri, apoi prin mlaștini și peste pîrîiaș...

— Ce-i aia pîrîiaș ?

— Un rîu mai mic. Peste pîrîiaș și vei zări casa vrăjitorului. Și Roger făcu întocmai și nu peste mult timp ajunse la o căsuță albă și bătu la ușă. Jack ciocăni în pervazul ferestrei și de sub pături chipul alungit al lui Jo se crispă cu un fior copilăresc.

— Și iată că se ivi un omuleț cu barbă albă și o pălărie albastră, țuguiată. „Țe, țe vrei ? Miroși oribil !" zise el. Vocea vrăjitorului era unul din efectele preferate ale lui Jack ; își schimonosea fața tînguindu-se și pentru o clipă ochii îi deveneau urduroși. Simțea că rolul de om bătrîn i se potrivea. „Știu, spuse Roger Sconcsul, și toate animalele fug de mine. Uriașa bufniță bătrînă mi-a spus că ai putea să mă ajuți." „Deh, să vedem, vino înăuntru. Nu te apropia prea tare." Înăuntru toate obiectele vrăjitorești erau învălmășite într-o grămadă mare și prăfuită deoarece vrăjitorul nu avea servitoare.

— De ce ?

— De ce ! Pentru că era vrăjitor și un om foarte bătrîn.

— O să moară ?

— Nu, vrăjitorii nu mor. Ei bine. A răscolit el puțin pînă a găsit un băț vechi, numit baghetă magică, și l-a întrebat pe Roger cum ar vrea să miroasă. Roger se gîndi, se tot gîndi și spuse : „Trandafiri".

— Bun, așa. Se îngîmfă Jo.

Jack o pironi cu privirea în transă și îngînă vocea senilă și iritată a vrăjitorului :

„Abracadabra hocus poc
Roger, sconcsule, hai noroc,
Roze, boze să culegeți
Și de sconcs să nu vă temeți.
Bingo !"

Făcu apoi o pauză deoarece pe chipul lui Jo, cu sprîncenele ridicate și gura deschisă într-un rînjet mut, se așternuse o expresie de beatitudine și Jack recunoscu cu surprindere aceeași expresie cu care soția sa obișnuia să simuleze buna dispoziție la petreceri.

— Și deodată, șopti el, toată casa vrăjitorului a fost invadată de miros de trandafiri. „Trandafiri !" Exclamă Roger Peștele. „Asta face șapte penny" spuse vrăjitorul țîfnos.

— Tăticule !

— Da.

— Roger **Sconcsul.** Tu ai spus Roger Peștele.

— Da, Sconcsul.

— Tu ai spus Roger Peștele. Ce prostie, nu-i așa ?

— Da, ce prostie din partea bătrînului tău tată. Unde eram ? Ah, da, în legătură cu banii.

— Spune.

— O.K. „Dar nu am decît patru penny" zise Roger și începu să plîngă. Jo făcu iar o mutră plîngăreață dar de data asta fără urmă de sinceritate. Asta îl nemulțumi. De jos se auzi din nou zgomot de mobilă. Clare n-ar trebui să mute lucruri grele. Este însărcinată în luna a șasea. Asta va fi cel de al treilea.

— Și vrăjitorul spuse : „Oh, bine atunci. Te duci pînă la capătul potecii, te învîrți de trei ori și te uiți în fîntîna vrăjită unde vei găsi trei penny. Grăbește-te." Roger Sconcsul se duse la capătul potecii, se învîrti de trei ori și acolo, în fîntîna vrăjită, erau cei trei penny. Îi luă și îi duse vrăjitorului, apoi alergă fericit în pădure unde toate animalele se adunară în jurul lui pentru că mirosea atît de bine. Și s-au jucat împreună leapșa, baseball, fotbal, baschet, lacrosse, hochei și „ridică-bățul".

— Ce-i aia „ridică bățul" ?

— E un joc cu bețe.

— Bețe ca bagheta vrăjitorului ?

— Cam așa ceva. Și s-au jucat și s-au distrat toată după amiaza, iar cînd s-a întunecat au alergat cu toții spre casă, la mămicile lor.

Jo începuse să se foiască și să se uite la fîșia de lumină ce se strecura prin jaluzele. Își închipuia că povestea s-a sfîrșit. Lui Jack nu-i plăceau femeile care luau lucrurile de bune, vroia să le vadă receptive, atente la fiecare cuvînt.

— Jo, mă asculți ?

— Da.

— Pentru că acum devine interesant. Mămica lui Roger spuse : „Ce-i cu mirosul ăsta oribil?"

— Ceee ?

— Și Roger spuse : „Eu sînt, mămico. Miros a trandafiri". „Cine te-a făcut să miroși așa ?" îl întrebă ea. „Vrăjitorul" răspunse Roger. „Pe toți dracii, mergi cu mine imediat la vrăjitorul ăla nenorocit".

Jo, speriată de-abinelea, se ridică gesticulînd : Tăticule... să-i spună că **animalele** fug de el !

— Bine. „Dar mămico, toate animalele vor fugi de mine" spuse el. „Nu-mi pasă. Miroseai exact cum se cade să miroasă un pui de sconcs și te voi duce imediat înapoi la vrăjitor". Zicînd asta, își luă umbrela și, trăgîndu-l pe Roger după ea, se duse la vrăjitor și-i dădu una drept în creștet.

— Nu ! zise Jo ducîndu-și mîna la gură, dar în ciuda agitației nu îndrăznea totuși să oprească sursa de adevăr. Deodată îi veni inspirația :

— Și atunci vrăjitorul o pocni pe ea în cap și nu-l mai schimbă pe micul sconcs.

— Nu. Vrăjitorul spuse „O.K." și Roger nu mai mirosi a trandafiri. Mirosea din nou foarte rău.

— Și celelalte anim-oh !-anima...

— Joanne. Asta e povestea lui tăticu. Vrei ca el să nu-ți mai spună niciodată povești ? Chipul ei rotund îl privi uimit, prin lumina difuză. Deci așa s-a întîmplat. Roger Sconcsul și mămica lui s-au dus acasă și au auzit fluierul trenului care îl aducea acasă de la Boston pe tăticul Sconcs. La cină au mîncat cotlet de porc cu fasole, țelină, ficat, cartofi piure și ca desert plăcinta Miam-Miam. Și cînd Roger se băgă în pat, mămica lui veni lîngă el, îl îmbrățișă și-i spuse că mirosea din nou a micul ei sconcs, pe care ea îl iubea foarte mult. Și cu asta povestea s-a sfîrșit.

— Dar, tăticule...

— Ce-i ?

— Și celelalte ani-male au fugit de el ?

— Nu, pentru că în ultimă instanță s-au obișnuit cu felul lui de a fi și nu le-a mai păsat.

— Ce-nseamnă ultimă insta...

— Nu peste mult timp.

— Ce mămică proastă.

— Ba nu-i adevărat, rosti Jack rar și răspicat și după expresia chipului ei văzu că și-a dat seama că el o apără pe propria lui mamă sau ceva în genul ăsta.

— Acum vreau să-ți pui capul tău mare și greu în pernă și să tragi un somn zdravăn, Aranjă jaluzelele ca să nu pătrundă nici o rază de lumină și ieși în vîrful picioarelor de parcă ea ar fi fost deja adormită. Dar cînd întoarse capul, Jo stătea ghemuită în mijlocul păturilor și se uita la el.

— Hei, treci sub pătură și culcă-te iimediat. Bobby doarme.

— Tăticule, zise Jo săltîndu-se cu grijă pe arcuri.

— Ce-i ?

— Miine vreau să-mi povestești cum vrăjitorul a luat bagheta și a lovit-o pe mama drept în cap, iar brațele ei plinuțe retezară amenințător aerul.

— Nu. Povestea nu-i așa. Important e că micul sconcs o iubea pe mămica lui mai mult decît pe toate celelalte animale și că ea știa ce e bine și ce nu.

— Nu. Miine îmi povestești cum a lovit-o. Își aruncă picioarele în sus și se trînti în patul care gemu din arcuri ca de obicei, doar că de data asta Jo nu rîse. Așa să faci.

— Bine, bine, om vedea. Acum măcar odihnește-te. Stai în pat și fii o fetiță cuminte.

Închise ușa și coborî. Clare așternuse ziarele, deschisese cutia de vopsea și, îmbrăcată cu o cămașă veche de a lui peste salopeta largă „prenatală", se apucase să dea cu o pensulă îmbibată în vopsea peste spătarul scaunului. Jack auzi zgomot de pași la etaj și strigă :

— **Joanne.** Să vin pînă sus să te pleznesc ? Pașii ezitară.

— A fost o poveste lungă, zise Clare.

— Bietul copil, răspunse el urmărind munca soției sale cu o totală oboseală. În jurul lor, lemnăria, ca o cușcă din bare, rame și scînduri era pe jumătate vopsită cu un proaspăt alb ivoriu și Jack se simți prins într-o poziție oribilă de mijloc dar, deși simțea și prezența soției sale alături de el, în cușcă, nu dorea să-i vorbească, să muncească alături de ea sau să o atingă, nimic.

În românește de
Ioana Rotaru

Lirică din GRECIA

ODYSSEAS ELYTIS

S-a întîmplat în August

In cer m-am rotit și-am țipat
Primejduit de a smulge puțină fericire
Am ridicat o piatră și departe-am țintit
Prevenită de soare Moira
Se preface că nu vede nimic
Iar pasărea fetiței a ciugulit
o fărîmă de mare, nevăzută făcîndu-se.

Mozart: Romance

Din concertul pentru pian, Op. 20, Kv. 466

Splendidă întristată vieață
Pian subpămîntean depărtat
Capul meu de Pol rezămat
Iar ierburile mă înhață

Tainic Gange al nopții încotro m-ai pornit
De fum negru văd căprioare
Cum zboară-n argint zburătoare
Iar eu nici nu-s viu și nici n-am murit

Nici tu iubirea nici tu gloria ori
Măcar visul să fi venit
Dorm într-o rînă dorm și-adormit
Aud mașinăria pămîntului călător.

1960.

PANOS TASITIS

Polisemie

Cei de acolo probabil cu suspiciune privesc.
Alții mai încolo cu suspiciune dau din miini,
Murmură amenințător.
Nu se arată să spună pe față ce au de spus.
De la naștere văicăritori și intriganți,
Cu alegorii otrăvitoare
Ne tot înțeapă — mai ales prin poeme.

Ce înseamnă, spre pildă,
„Soarele care a străpuns întunericul".
Sau „va licări adevărul"
Și alte asemeni ziceri perfide ?
Ce e acela „soare", ce sînt acele „întunericuri"
Și de ce „va" și nu acum — și care e adevărul ?
...Se înțelege, astfel fiece lucru ar putea
cu totul altceva să însemne —
Infinită e acea polisemie
Și cum o vom scoate la capăt nu știe nici Dumnezeu.

IORGOS VAFOPOULOS

O istorie foarte obișnuită

A venit fatala clipă a despărțirii, frumoaso femeie-a păcatului,
Și singur rămas-am ca mai înainte
În casa noastră în care soarele venea cîndva în casa natală
Innegurata mea minte se tulbură din pricina apusului dragostei

Ne-am luat bun rămas
Plecînd fiecare pe cărarea sa.
Frumusețe, mintea mea ia urma vieții tale trecute
Și pentru noua ta fericire se cutremură de o groaznică spaimă.

Aceste versuri

Aceste versuri la vei citi cîndva supărată
Și vei afla cît de iubită ai fost
Și te va neliniști un ecou depărtat al vorbelor tale
Pe care le-ai înecat cu-ndîrjire în prăpastia uitării.

Vei da foile căutind altceva
Poate bucuria în această neguroasă carte
Și chipul ți-l va năpădi o grimasă a îndoielii :
Le nu-i cumva o prostie fructul simțămintelor mele.

Singurătatea

Dacă mă întrebați : cine ți-e frate ?
Vă voi răspunde fără-ndoială : Acela-i cîinele meu.
Dacă mă întrebați : cine ți-e soră ?
Aș putea să fiu de acord, spunînd : Helen Keller.

Dar ei, pe care-i socotesc cei mai apropiați
Se nasc în singurătatea marei nopți.
Dacă-i veți întreba, ce vă vor răspunde ei despre mine
Cu bogata și imparțiala lor tăcere ?

În românește de
Dumitru M. Ion

● **CONSIDERAT** „una dintre cele mai prețioase și mai importante comori artistice germane" un manuscris din secolul al 12-lea a fost cumpărat de statul vest-german cu exorbitanta sumă de 8 140 000 lire sterline (97 milioane franci ; 12 milioane dolari). Licitația care a avut loc săptămîna trecută la galeria Sotherby's din Londra a bătut toate recordurile în privința sumei oferite pentru un obiect de artă. Recordul precedent era deținut de un tablou de Turner : „Juliette și doica sa", vîndut în 1980 la New York pentru suma de 6 milioane dolari. Peste trei sute de negustori de artă precum și reprezentanți ai celor mai importante ziare au ținut să fie prezenți la această „licitație a secolului" care repunea pe piață o carte dispărută timp de cinci sute de ani. Manuscrisul, un evangheliar, realizat între anii 1173 și 1175 la mănăstirea benedictină din Helmarshausen de către un călugăr cu numele Herriman a aparținut lui Henri le Lion (1129-1195) duce de Saxa, conte de Brunswick, duce de Bavaria, unul dintre cei mai importanți oameni ai timpului său nu numai în Germania ci din întreaga Europă. Nepot al împăratului Lothar al III-lea, Henri le Lion, căsătorit cu prințesa Mathilda, fiica regelui Angliei Henric al II-lea (1130-1189), era în culmea gloriei cînd a comandat acest manuscris destinat noii catedrale din Brunswick. Mai tîrziu el a pierdut o parte însemnată a averilor sale și s-a refugiat la curtea Angliei.

Prospețimea manuscrisului, protejat de coperți prețios încrustate în secolul al XVI-lea, explică prețul la care a fost vîndut. Sînt 226 de pagini ilustrate cu 41 de miniaturi realizate în culori vii. Stilul ornamental, reprezentativ pentru școala de copiști a mănăstirii Helmarshausen, relevă influența picturii bizantine precum și a operelor de artă aduse de la Constantinopol și de la Ierusalim de Henric Leul. Printre miniaturi se află și singurul portret contemporan al lui Henric al II-lea al Angliei și cel mai vechi portret cunoscut al lui Thomas Becket, arhiepiscop de Canterbury care s-a opus voinței regale de a restrînge drepturile bisericii. Scenele care ilustrează acest prețios manuscris constituie semnificative documente despre viața de toate zilele din Germania sec. al XII-lea. Costumele, tapiseriile din miniaturile în plină pagină ca și inițialele ornate și decorația chenarelor fac din această carte o capodoperă. Arta miniaturii acestui manuscris ne familiarizează cu stilul și culorile emailurilor și vitraliilor epocii. Nu mai puțin interesantă este circulația sa. Păstrat mai întîi în catedrala din Brunswick, manuscrisul figurează în sec. al XIV-lea în inventarul catedralei din Praga unde a fost legat din nou. În 1861 este cumpărat de regele Hanovrei și păstrat, pînă în 1930 la Gmuden, în Austria, locul de exil al urmașilor acestei ramuri a casei de Hanovra. Apoi a fost revîndut unor colecționari. De remarcat că manuscrisul nu a fost niciodată expus în public.

Achiziționarea manuscrisului a fost calificată de autoritățile vest-germane ca o „datorie națională". Ea a putut fi realizată datorită fondurilor puse la dispoziție de statul vest-german, landurile Saxa și Bavaria ca și de mai mulți donatori particulari. Licitația, care nu a durat decît cinci minute, a fost făcută la cererea R.F.G. prin intermediul a doi colecționari : Hans P. Kraus din New York și Bernard Quaritch din Londra. Numele celui care a vîndut manuscrisul nu a fost dezvăluit.

Prețiosul manuscris va fi expus la Saxa într-un cadru ce va fi ales ulterior pentru ca publicul și cercetătorii să aibă posibilitatea să-l admire și să-l studieze.

REVISTA STRĂINĂ

● **IN EDITURA** franceză „Actes Sud" a apărut volumul de reflecții asupra romanului și romancierului intitulat „À propos du roman" de Paul Gadenne care afirmă că „scrierea unui roman cere o muncă supraomenească comparabilă cu cea a vînătorilor de balene. Așa cum în lume sînt puțini vînători de balene, în Franța sînt puțini romancieri". În aceeași editură, cunoscutul scriitor francez publică o plachetă de versuri care, scriu exegeții săi, „oferă o nouă întîlnire cu melancolia acestui romancier ce se face ecoul rumorii surde a timpului".

● **42 DE PIANIȘTI** din Santiago de Chile au participat la un concert maraton în plină stradă pentru a celebra cea de-a 80-a aniversare a virtuosului chilian Claudio Arrau, care trăiește la New York. Mii de spectatori au blocat centrul capitalei chiliene pentru a asculta interpretările unor opere celebre ale lui Chopin, Schubert, Beethoven și ale altor compozitori. Muzica, amplificată de stații puternice, a reușit să acopere zgomotul automobilelor. Acest concert original, care a durat 24 de ore, a fost organizat de o comisie specială a artiștilor chilieni.

● **SCOȚIANUL** Kenneth White și francezul Jean Echenoz au fost încununați cu premiile „Medicis" pentru literatură. Premiul „Femina" a revenit unei universitare, Florence Delay. White, care a fost premiat pentru romanul „Drumul albastru", se definește el însuși drept un „nomad intelectual care găsește în călătoriile sale sursa inspirației". Jean Echenoz, premiul „Medicis" pentru cel de-al treilea roman al său „Cherokee", este considerat un virtuos al stilului care-și impune subiectul din primele cuvinte, cu un simț al umorului comparabil cu cel al lui Raymond Queneau. Încă necunoscută marelui public, Florence Delay a fost premiată pentru romanul „Bogat și ușor", un monolog interior al unei tinere femei.

● **GIULIETTA MASINA,** omagiată în cadrul festivalului de film italian „Nisa-Cinecitta", va fi vedeta unui episod dintr-un serial de televiziune regizat de soțul său, Frederico Fellini. Nu este vorba de o premieră pentru eroina din „Nopțile Cabiriei", „Strada", „Julieta și spiritele". Italienii au mai văzut-o în seriale TV, acum 10 ani în „Eleonora", și în 1976 în „Camilla".

● **UN FOARTE** interesant și important studiu de istorie a cărții și tiparului publică Paul Needham în „The Papers of the Bibliographical Society of America". După numeroase, pasionate și savante discuții, autorul rezolvă misterul celor trei „tiraje" cvasi identice ale „Catholiconului" de la Mainz din 1460. Atelierul, pînă acum considerat necunoscut, nu este altul decît cel al lui Johann Gutenberg, care a folosit pentru imprimarea acestui incunabul un procedeu necunoscut epocii sale : tipărirea cu grupe de două linii bloc — nu cu caractere mobile — care puteau fi reutilizate pentru tiraje ulterioare ale aceleiași lucrări. Un fel de stereotipie „avant la lettre", care poate fi considerată o a doua mare descoperire a lui Gutenberg, după aceea a utilizării tiparului cu litere mobile.

● **ALBERT CAMUS** este un autor a cărui operă este amplu răspîndită în U.R.S.S. De curînd, cu prilejul împlinirii a 70 de ani de la nașterea marelui scriitor francez, a fost organizată la Biblioteca federativă pentru literaturi străine o manifestare consacrată operei autorului romanului **Străinul,** în care a fost prezentat un documentar cu valoare excepțională, intitulat „Ultima dimineață a lui Albert Camus". Într-un articol publicat de Maria Beliaeva se reproduce o apreciere a lui Samarii Velikovski, autorul lucrării **Aspecte ale unei conștiințe neliniștite : „În U.R.S.S.,** Camus nu este un străin, opera sa face parte din orizontul nostru cultural. Cărțile lui Camus apar în rusește și în alte limbi ale popoarelor Uniunii".

● **CUNOSCUTUL** pictor Nikolai Roerich și-a dedicat cvasi-totalitatea operei sale Indiei, lucrările sale, precum și cele ale fiului său, Sviatoslav, constituind fondul de bază al multor colecții din subcontinentul indian. Există însă un număr extrem de important de lucrări care au ca subiect Munții Himalaia și îndeosebi Munții Altai. O expoziție formată în 1974, care se găsește la Muzeul din Barnaul, compusă din 80 de pînze, reflectă această realitate, constituind una dintre cele mai importante manifestări tematice de acest fel. Roerich a petrecut mai mulți ani în Munții Altai, în cel de-al doilea pătrar al veacului nostru, celebrînd existența băștinașilor zonei, și îndeosebi personalitatea ghidului său, Vakhramei Atamanov. Dimensiunile intelectuale și artistice obișnuite ale operei lui Roerich se regăsesc în expoziția de la Barnaul : viața în natură, pitorescul de substanță al așezărilor și oamenilor, o aură spirituală care învăluie peisajele ce au atras privirea artistului. Lucrările lui Roerich, admirate de fapt în toate marile centre ale lumii, sînt un poem de iubire pentru Asia centrală și pentru India, expresia unei vieți dedicată valorilor spirituale izvorîte din acele ținuturi îndepărtate.

● **UN POET** celebrat pentru delicatețea extremă și acuratețea versurilor, ce reflectă însă o mare forță interioară și un radicalism al opțiunilor este M. Dor, al cărui volum a fost publicat de curînd la o editură londoneză, cu prefața lui Alain Sillittoe. Cu titlul programatic **Topografii ale timpului,** cartea reflectă două decenii de activitate literară, incluzînd poezii de dragoste și adevărate manifeste lirice, încercări de a surprinde condiția umană în zbuciumatul sfîrșit de veac al 20-lea. Traducerea este efectuată de un grup de prestigioși scriitori de limbă engleză, cu colaborarea autorului însuși, propunînd în acest fel o soluție de lucru pentru echivalențele poetice. Împreună cu Y. Amichai, opera lui Dor reflectă o trăsătură de sensibilitate care îmbină prezența activă în contemporaneitate și valențele etern-umane ale artistului preocupat de salvarea prin durată a unui timp zbuciumat.

SPORT — Iezilor nu le-ajunge o singură blană, iarna

Ninge. Întorc luminarea, în răsăritul căreia îmi place să lucrez, cu vîrful în jos și vă anunț că astăzi se încheie prima parte a campionatului de fotbal. În vreme ce flacăra mă frige la degete, vîntul cu dinți bogați jupoaie geamurile de lumină și plantează-n întunericul tulbure o vînătoare de elani, bolovani de sare vînătă, un șir de copci făcute cu tîrnăcopul în gheața Dunării, un motan visînd heringi și drumuri prin văzduh către munți. Readuc luminarea în poziție normală și două dîre de aur violet, ca niște urme de schiuri în margine de pădure, fug să se scufunde în copci. Prin urmare e clipa cînd peștii intră în nopți de basm sau în vitralii, iar întrebările deschid fîntîni. Opriți săniile să răsturnăm zurgălăii și să întrebăm : cum a fost toamna ce s-a dus ? Răspunsul e unul singur : frumos aducătoare de noroc. Cel puțin eu unul voi păstra multă vreme în auz detunătura acelei palme zdravene pe care-am trîntit-o pe bucile Europei fotbalistice. Am adulmecat prada în vaduri bine potrivite și i-am furat nechezatul. E plăcut să sorbi din aerul victoriei. Miroase a fulger polar și e blînd ca o dimineață de duminică de iunie, cînd locuitorii din Montmartre, cotropiți de lene dulce, își fac tîrguielile coborînd în stradă un coș legat de-o funie în care negustorii ambulanți îngrămădesc lucrurile comandate — banii, se înțelege, îi primesc tot pe aceeași cale. Afurisit să fiu dacă nu ne stă bine victorioși. Chiar foarte bine, aș putea să zic. Chestia e să nu ne cuprindă somnul întinși pe palisadă și să nu cădem într-o religie clădită pe temelii pur artistice. Subliniez asta fiindcă știu că pe de altă parte stă-n firea noastră să tragem căruța cu grohotiș pe linia-ntîi, iar acceleratul în iarbă.

Acum să ne întoarcem la campionat. Și mai precis, la etapa de miercuri. Steaua, care a străbătut toamna cu pasul lung și botul muiat în vioriul zorilor, și-a rupt șoldul și și-a înecat canafii în anafoarele Dunării de la Galați. Pierdere de pietre prețioase și neșlefuite, Steaua. Frunziș crud, lîngă izvor rănit. N-are spate să ducă. Sus, la curțile înalte, vremea e aspră, iezilor nu le-ajunge o singură blană. Lipsesc, în Ghencea, unu sau doi jucători bătrîni. Sau nu sînt folosiți. Păcat de Lăcătuș. Începuse bine. Păcat și de Balint. Începuse și mai bine.

Miercuri, Dinamo și-a adus Vîrful cu Dor în buza Lacului-Tei. Tot Dinamo va fi campioană de toamnă. Sub sălciile mirosind a tutun de pipă, Nicușor și Cornel Dinu visează la pinii din Minsk și la cît de expert în materie de fotbal se va dovedi gerul rusesc, la începutul lui martie.

Universitatea Craiova nu mai vrea să cîștige. Cămătaru, mi s-a spus, înscrie un gol și-i pare rău. Și pe urmă nu mai vrea să se apropie de minge. Vreo cîțiva craioveni sînt bolnavi de dorul de București. Pe malul Jiului, timpul respiră neliniștit și furios, ceasul înclină a furtună — cine și cu ce corn o va sparge ?

Legasem frica la fundul sacului și făcusem nod cu funtă. N-am strîns bine și-am întrebuințat frînghie colorată într-un moment istoric cînd se cerea să umblu cu curele și plumb. Rapid trona pe locul 13 și eu gîndeam, zvăpăiat, că locul e destul de gustos și ceferiștii n-or să se clintească din mierea lui. S-au mișcat. Dovadă că leii n-au caracter, se lasă ușor corupți de groapă și de muzica veninoasă. Au venit să se uite pe scena ploieștenilor, chiar din culisele ăstora și tare mi-e teamă că n-o să-i clintești de-acolo nici cu pumnul, nici cu prăjina. Nea Tinele, adună-i într-o odaie unde torc babele fuior de cînepă și se spun povești populare și adă-le la cunoștință că-n pivniță e vijelie, pune-le fructe-n creștet și înscrie-i în conspirația satanei care urmărește fixarea pe locul 15 (15, nu mai jos !), căci altfel ne plesnește capacul de pe oală și ne sare muștarul pînă peste 44 de crăciunuri înapoi și 44 înainte... Sînt destui care n-au galoși pentru divizia A, de ce să ne mai amestecăm și noi printre ei !? Astăzi, la Baia-Mare, ne putem strecura ușor în peisajul unde descrește spaima. Îndrăzniți, căci afară ninge pe înțelesul tuturor călătorilor. Ninge. Domol acoperit de zăpezi, crîngul meu se lasă colindat de două vîsle, luna și umbra ei — două ocoluri gemene prin care trec cai înaripați spre fruntea Bucegilor.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 34 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
51
(1 129)
Sîmbătă
24 decembrie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

În temeiul unirii

Sărbătorirea acelui act fundamental al istoriei noastre moderne, făurirea statului național unitar român, își prelungește ecourile în timp facînd o vie și intimă legătură cu un alt moment decisiv al evoluției și statorniciei noastre ca popor și ca țară, aici, în cumpăna și matca de origine a limbii, sub cerul care nu se rotește altfel peste Carpați decît românește. Unirea principatelor române, unirea Moldovei cu Muntenia, vis secular și trecut prin flacăra revoluției de la 1848, vis împlinit ca o lege care venea din datini și din frămîntări, vis care se întemeia deopotrivă prin luptă, prin speranță și creație, vis care se inspira de la rădăcini și izvoare adînci și care se amplifica în durată și se întemeia ca destin, unirea sub un sceptru unic, cel al voinței și al abnegației poporului, unirea care a dat și calea independenței de stat și a făcut posibil și drumul atît de anevoios și plin de jertfe apoi al libertății care avea să ne angajeze și să ne exprime pe deplin în contemporaneitate, unirea de la 1859 stă arc de sărbătoare continuă și ne începe ca o metaforă în fiece început de an. Împlinim de atunci o cifră rotundă, 125 de ani. Și țara își organizează pe mai departe destinul și lucrează asupra sa cu un cuget în permanență vertical.

Pentru că sentimentul acesta e, încheiem un an care înseamnă încă o poziție cîștigată în strategia dezvoltării noastre, în împlinirea obiectivelor și programelor stabilite de Congresul al XII-lea și Conferința Națională ale partidului. Încă o poziție pentru că realitatea arată că scopul mărturisit este acela al unui model economic viabil, edificarea unei economii stabilite, echilibrate, în care pot și trebuie să fie valorificate toate resursele materiale și umane ale țării, întregul său potențial de gîndire și acțiune. Și, bineînțeles, dincolo de acest scop — sau, mai bine zis, în prelungirea lui — satisfacerea cerințelor tot mai ridicate ale nivelului de trai material și spiritual ale poporului. În acest fel, această poziție configurează de fapt un final de etapă, iar anul care vine va fi decisiv în acest sens. Ne-am propus să ajungem în rîndul țărilor cu dezvoltare medie, al țărilor socialiste cu dezvoltare medie. Pentru aceasta ne-am cerut și ne cerem, ca un criteriu de fond al întregii existențe, o nouă calitate în muncă, în gîndire și creație. Ne-am cerut și ne cerem după măsura propriilor noastre cerințe și posibilități, noi valențe ale spiritului creator, ne-am cerut și ne cerem un înalt grad al competitivității pentru a ne spori și mai mult contribuția la schimbul de valori ale lumii și deci la cauza înțelegerii, a păcii și cooperării internaționale. Această constituie de fapt și dialectica, modul de fapt al conducerii, tot acest proces reprezintă și rezultatul și cauza, totodată, prin care o experiență se relevă atît în ansamblu cît și în particularitatea și mai ales în viabilitatea ei.

Legea planului unic pe anul 1984 — elaborat, ca de fapt atîtea și atîtea documente ale prezentului și viitorului nostru, sub directa conducere a tovarășului Nicolae Ceaușescu — prevede creșteri și consolidări economice de maxim randament. Stă în aceasta însăși certitudinea împlinirii, stă motivația însăși, de esență, a oricărui demers care merge-n adîncime, creator. O bătălie este aceea a asigurării independenței energetice, alta este cea a producției de valori la cel mai ridicat nivel mondial. Agricultura trebuie să intre pe făgașul unui an record. Toate țin de domeniul posibilului, totul poartă semnul necesității. Al unui calcul care pornește de la cotele reale ale experienței și mai ales de la uriașul volum de investiții realizate pînă acum, de la nevoia de progres și pînă la cunoașterea, pînă la crearea și implimentarea datelor acestuia în toate domeniile de activitate.

Astfel, la scara unei națiuni, un an — cel care a trecut și mai ales cel care vine — poate să însemne mult. El este și o sinteză a proiectelor care însumează de fapt realități și argumentează o permanență și responsabilă stare de spirit.

Luceafărul

Iarna — fotografie de Gabriel Leancu

TRASEELE UNIRII: 1859 — 1918

Marea sărbătoare românească de la 1859

Se cunoscut faptul că ideea de unitate națională e multiseculară și ea a format marele motor al acțiunilor noastre, al acțiunilor înalte care au dus poporul român tot înainte, în pofida tuturor vicisitudinilor prin care a trecut.

Procesul de unire al neamului românesc constituie cea mai strălucită biruință a spiritului asupra materiei, a ideii asupra forței brutale. A fost un proces lung cu nenumărate jertfe de sînge și umilințe, cu momente de îmbărbătare dar și de deznădejde îndurate de neamul nostru din zorile istoriei pînă în vremurile noastre. „Biruit-a gîndul", putem spune și noi alături de Miron Costin, biruat-a gîndul oamenilor care au visat pe toți „cei de un sînge și de o lege" într-un singur hotar și sub un singur steag. Vechea Dacie a lui Burebista și Decebal a reînviat.

Ideea unirii românilor de pretutindeni într-o singură țară crește vertiginos după 1821 și mai cu seamă după 1848. Nicolae Bălcescu, cea mai frumoasă figură a generației eroice de la 1848, spunea : „România noastră există și orb e acel ce nu o vede".

În conjunctura politică europeană de atunci era, evident, prea devreme pentru a se pune problema unirii politice a tuturor românilor. Se putea însă pune cu fermitate aceea a unirii celor două principate. În „Doleanțele partidei naționale din Moldova", redactate de Mihail Kogălniceanu, după mișcarea din 1848, în ultimul punct prevede unirea Moldovei și Munteniei. Ideea unirii pătrunsese nu numai în păturile înalte, ci și în rîndurile meseriașilor și negustorilor. De asemenea, din masele țărănești răsunau glasuri emoționante împotriva hotarului de la Milcov, care ajunsese un riu „blestemat". „Unirea e dorința poporului și pe ea o dorim" era glasul tuturor românilor.

Puternica stare de spirit pentru unire a trezit un viu ecou și peste hotare. Marele prieten al românilor, Edgar Quinet, spunea : „Întregul occident este mișcat de soarta voastră. Dorințele voastre fac de-acum înainte parte din dorințele, nevoile, drepturile societății europene". Iar deputatul istoric Jules Michelet, de asemenea, afirma : „Aveți alături de voi, și sub privirile voastre, izvoare vii. Nu invidiați bătrînele popoare, ci priviți-l pe al vostru. Cu cît veți săpa mai adînc, cu atît viața va țîșni mai puternic." Socotim necesar să relevăm sintetic desfășurarea evenimentelor care au dus la unirea din 24 ianuarie 1859, prin alegerea lui Alexandru Cuza, care avea să rămînă unul din cei mai populari și mai iubiți voievozi ai poporului român.

Amintim că Nicolae Vogoride, caimacamul Moldovei, adversar al Unirii, vrînd să și-l facă partizan, numește din nou pe Cuza în postul de pîrcălab la Galați, unde fusese numit întîi de Grigore Ghica-vodă, și înlăturat apoi de caimacamul Teodor Balș. Sub Vogoride Cuza a obținut toate gradele ofițerești de la sublocotenent pînă la maior. Vogoride era convins că astfel și-a asigurat în pîrcălabul de Galați un devotat, dar s-a înșelat. Cuza, om de caracter, nu înțelegea să renunțe la convingerile sale unioniste, pentru care militase încă de la 1848.

Peste cîteva zile de la alegerile pentru Adunarea ad-hoc din 1857, și-a dat demisia din postul de pîrcălab, prin care divulga toate ingerințele administrației în alcătuirea listelor electorale, urmărindu-se reușita antiunioniștilor. Demisia sa a produs o mare senzație în țară și în cercurile diplomatice, încît Puterile garante au hotărît anularea alegerilor falsificate. La noua consultare electorală, unde unioniștii obțineau o victorie zdrobitoare — din 83 de deputați numai doi s-au pronunțat contra — Cuza a fost ales deputat al orașului Galați. În urma acestui răsunător succes al unioniștilor, Vogoride și-a schimbat atitudinea față de Cuza și l-a avansat la gradul de colonel, cu speranța că, totuși, va avea un sprijin în el. Căimăcănia de trei : St. Catargiu, Vasile Sturdza și Anastase Panu, ce urmează lui Vogoride, avansează, la rîndul ei, pe Cuza de „îndeplinător îndatoririlor de șeful al oastei prințipatului Moldovii". Așadar, în momentul alegerii sale ca domn, Cuza era comandantul întregii armate moldovene. Fire dezinteresată, nu se folosea, însă, niciodată de slujbele sale spre a face, ca alții, avere. Patriot, om popular și cu idei largi liberale, era cunoscut în toate straturile sociale.

Vasile Cărăbiș

Continuare în pag. a 4-a

Patria-n spicul eternității

Dacă cerul patriei în tăișul viforelor ar sîngera, rîvna luptătorilor sub frunzarul cuvintelor s-ar îmbărbăta ca o mare purtată de magnetul înalt al speranței.

Dacă pulberea patriei mormînt îndepărtatelor lumini s-ar așterne, alintul iubitelor apele ar răscoli urcînd bărăganele-n spicul eternității.

Năvalnic șuvoi în tablele munților dălțile singelui pravile vieții-fără-de-moarte-ar săpa-o, dacă rădăcinile patriei ar împietri.

Dacă tăcerea patriei îmbălsămatele aripi ale înțelepților le-ar vești, răsuflarea pruncilor ar slobozi anotimpul, din care am renaște cu aurita povară a soarelui între pleoape.

Corneliu Antim

EMINESCU

„dumnezeul geniului m-a sorbit din popor cum soarbe soareie un nour de aur din marea de amar".

Așa este poezia lui Eminescu, stare de har, aură plutitoare, nouri lungi pe șesuri care fecundează pămîntul cu ploaia de aur a divinului arhaic al extazei orfice ce vine din adîncurile spirituale ale acestei tainice mătci unde ne-am urzit prin milenii ca semințe.

Ceea ce mi se pare a fi esențial în spiritualitatea acestei poezii cită ne-a rămas față de efortul spiritual ontic aflat în căutare arzătoare, pribeag în tensiunea atingerii unei coline a liniștirii, este adîncul sentiment că sîntem căutați, că omul este căutat, este iubit înainte ca el să o fi pornit după raza mîntuitoare.

Luceafărul arde fumegînd ca un jertfelnic bun mirositor, în inul perdelei catapeteasma albastră ce împrejmuie sanctuarul răscolind jarul din potirul inimii așteptînd în neprihănă freamătul aripei nocturne, buciumul chemării la nuntă.

Este o absorbție, o irezistibilă chemare, ridicare din greul telurie într-o starea ascensională atotcuprinzătoare cea după har în felul : o rază te'naltă, în cîntec te duce / cu bațele albe pe piept puse cruce / cînd torsul s'aude al vrăjilor caier / Argint e pe ape și aur în aer.

Sufletul este atins, este rănit, vietatea a fost atinsă ca în noaptea transfigurată a unui San Juan de la Cruz și de acum tenebrele cedează, prin ziduri tainice se poate ieși afară dincolo de stele și eoani.

Ca răspuns, dorul ridicării în spirit este irezistibil, se răspunde Logosului, fecioara din iatacul tăinuit este căutată de Luceafăr răsărit și răspunde chemării cu toată neprihana. Focul iubirii curat se aprinde ; căci foc am venit să aduc în lume și cît îl doresc să fie aprins :

Tu trebuie să te cuprinzi
De acel farmec sfînt
Și noaptea candelă s-aprinzi
Iubirii pe pămînt.

Lasă totul și urmează-mă, răspunde iubirii cu iubire întru transfigurarea Cosmosului.

Ioan Alexandru

O SUTĂ DE ANI DE LA PRIMA EDIȚIE A «POESII»LOR LUI EMINESCU

● Articole de ● Gheorghe Bulgăr și ● Al. Melian

In pagina a 3-a

PREMIILE SPECIALE ALE REVISTEI «LUCEAFĂRUL» PE ANUL 1983

1. „Motive literare românești" de Edgar Papu ● **2. „Scripturile" de** Ion Gheorghe ● **3. „Alte sonete" de** Grigore Hagiu ● **4. „Doina" de** Cezar Ivănescu ● **5. „Timp și mod" de** Valentin F. Mihăescu ● **6. „Eu vă iubesc pe toți" de** Dan David ● **7. „Ardealul" (serial socio-lingvistic tipărit în revista „Transilvania") de** Adrian Riza.

REFLEX

Fulgerul candid

Va trebui să ne obișnuim și mai ales să-l recitim. Să-l vedem prin operă de acum, să-l deducem din acea stare de grație și dăruire care-i sînt atît de proprii lui și care s-au petrecut într-atîta de viu și cu atîta bucurie, uneori pînă la joc și pînă la aparențele difuze, foarte adînci și foarte grele ale acestuia, să-l deducem și să ni-l fixăm așadar și mai puternic și mai departe, din operă. Căci ea este dată, ea este și memoria noastră într-un fel.

Ca fluturii — i-ați văzut ! — cum trec fluturii ghem într-o lumină de lampă, astfel vor trece și trec epigonii. El a avut o lumină de fulger candid, împrăștia lumină cînd apărea, împăca totul printr-o neverosimilă milă față de absurdități.

O absurditate și acel polei pe lungimea a mai bine de o sută de kilometri la capătul cărora am aflat cumplita și neverosimila veste, o absurditate că dintr-odată mi s-a părut că nu mai am nici mîini și nici umeri și că derapez pe niște șosele de argint aeriene, că strig : faceți ceva pentru poeți ca să nu mai moară, dar tot eu : ce să faceți, că nici ei nu-și pot face, săracii. Și dintr-odată seara, cu un prieten, la căpătîiul și în lumina ultimă a lui.

Va trebui să ne obișnuim de acum și mai ales să-l recitim. Va trebui să uităm — dar vom putea oare ? — va trebui să uităm de această tragică și blîndă, fatală simetrie a zăpezii, prin ea stau la cumpănă și tot ca o glumă a destinului, parcă, stau doi. Marile noastre capete de pod, marile vîrfuri de munți ai generației. Și între ei cîți fluturi, doamne, la vechii greci asta ar fi fost o tragedie, chiar dacă de dragul și simțul valorii lor nu li s-a ros niciodată nici fulgerele și nici pietrele. Ei doi le-au invocat amîndoi pe-amîndouă și poate, cînd se vor fi săturat, au închis partea aceea de lumină pe care-o izvodeau din toate și s-au depărtat. Rămîne să-i recităm și să-l recităm mai ales ; Labiș a inaugurat un destin, Nichita l-a împlinit. L-a dublat în virstă, asta e altceva, critica va observa însă că cel ce avea nenăscuții ciini pe nenăscuții oameni cum îi latră a fost și rămîne unul dintre cei mai mari și mai fideli înnoitori ai limbajului poetic românesc. Și vor observa asta, desigur, și poeții.

A. I. Zăinescu

DIN CĂRȚILE ANULUI 1983

SINTEZĂ ȘI ANALIZĂ

Un foarte solid critic literar, inteligent și energic, bine orientat esteticește și subtil sub raport analitic este „discretul" C. Stănescu, autor, pînă astăzi, a numai trei culegeri de cronici literare și de „profiluri", aplicate, în chip majoritar, asupra contemporanilor. A treia este un „Jurnal de lectură" (Ed. Eminescu, 1983), nu masiv, conținînd din tot ceea ce criticul a scris în ultimii patru-cinci ani doar un număr de cronici, alese, mi se pare, pe sprinceană. Iată un caz paradoxal de critic fără îndoială dotat la proporții necomune și cu toate acestea arareori menționat în listele canonice de personalități ale clipei. S-ar fi putut explica aceasta prin dimensiunile operei, reduse la cronici literare și exemplificînd pînă la un punct condiția gazetăriei care fiind efemeră nu condiționează după merite o poziție în ierarhiile curente.

Să observ, așadar, că nu opera „puțină" face din C. Stănescu un critic ignorat și oarecum indezirabil ci, mai întîi, discreția lui caracterologică, absența unui anume instinct agresiv mai pronunțat. Într-o literatură au succes temporar adeseori inșii pregătiți mai degrabă pentru profesiunile eminamente practice ; C. Stănescu, un contemplativ retras, nu e dintre aceștia. În definitiv, omul e din categoria „colecționarilor" care scriu mai puțin și rar, din pură plăcere a exercitiului intelectual ori, dacă e cazul, justițiar. Independent și de febra realității literare, producătoare citeodată de vertijuri, astfel de autori au despre opere o perspectivă mai calmă, străină de simbolul conjuncturism. A scrie, așadar, despre autori de azi considerați de unii drept „neomologați", precum ar fi Paul Anghel, Dinu Săraru, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, N. Dragoș, Gh. Tomozei, controversați în grad înalt, ca Eugen Barbu și Ion Lăncrănjan, e fără putință de tăgadă indiciul unei independențe morale cum nu sînt la ora de față multe. Notez, în fugă, consecvența admirabilă a criticului care nu s-a fixat întîmplător asupra acestora ci s-a ocupat continuu de opera lor. În „Poeți și critici" (1972) C. Stănescu dedica un studiu solid lui Ion Gheorghe pe care îl comenta și în „Jurnal de lectură" (1978). Despre A. Păunescu, Ioan Alexandru, V. Răpeanu, I.D. Bălan și Adrian Marino (comentați acum) era vorba, pe larg, și în „Poeți și critici" din 1972. „Jurnal de lectură", mai vechi, din 1978, examina atent producții ale lui Paul Anghel, I. Lăncrănjan, Nicolae Dragoș ; pe Ileana Vrancea, sancționată cu o extraordinară fermitate acum, criticul o

A. Silvestri

Continuare în pag. a 6-a

Repere literare — deceniul cinci

Triumful talentului (IV)

Apărută în 1949 la Editura pentru literatură și artă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R., urmare directă a criticilor aduse „atemporalității" volumului **„Întîlnirea din Pămînturi"**, nuvela lui Marin Preda **„Ana Roșculeț"** se remarcă tocmai prin complexitatea personajului principal, Ana Roșculeț, prin atenta radiografiere, în toate implicațiile sale, a procesului contradictoriu de transformare morală și politică a unei muncitoare, proces definitoriu al actualității. Cu aceeași intensitate cu care semnalase schematismul ca o deficiență a literaturii de actualitate, întreaga critică va saluta într-o primă etapă, pînă la declanșarea campaniei împotriva „naturalismului", antischematismul nuvelei lui Marin Preda, firescul transformărilor sufletești. Cronica lui **Horia Bratu**, din **Contemporanul**, 17 februarie 1950, evidențiază tocmai efortul de surprindere exactă a proceselor de conștiință : **„Procesul sufletesc al Anei Roșculeț nu se petrece numai la lumina clară a zilei, ci rămîne uneori obscur, închistat în porniri contrarii înverșunate, dar destul de comprehensibile (...). Marin Preda a știut să prindă elementele concrete care fac personagiile să nu fie scheme psihologice. Mișcările sufletești, gesturile oamenilor sînt evocate în notații sigure și autorul nu pregetă de a zugrăvi cele mai nuanțate stări de spirit, cele mai intime gesturi".**

Un argument deosebit în aprecierile criticii îl reprezintă și caracterul complex al personajului principal, Ana Roșculeț : **„Marin Preda nu a creat o Ană Roșculeț care să meargă mereu înainte, pe același drum, ci un om în care se amestecă și contradicții, în care se amestecă și puternice urme ale vieții existente"** (Horia Stancu, Cronica literară din Viața românească, nr. 11, noiembrie 1949). În polemică implicită cu personajele principale din proza momentului, comentariul revistei **Flacăra** din 4 februarie 1950 insistă pe faptul că eroina nu este o personalitate idealizată, gata formată, încă de la începutul nuvelei, ci un om care se transformă cu dificultăți : **„Scriitorul nu se mărginește să înregistreze un fapt, să consemneze cazul Anei Roșculeț — rupt din realitate — ca o personalitate gata formată care nu mai crește în cursul acțiunii, ci se străduiește să surprindă lupta între nou și vechi în caracterul personajului său, să arate evoluția eroinei sale, avînd curajul de a nu ascunde obstacolele, rămășițele vechii mentalități burgheze, pe care ea trebuie să le înfrîngă în sine pentru a putea păși înainte".** Omenescul Anei Roșculeț e remarcat și de cronica literară din **Contemporanul**, 17 februarie 1950 : **„În general, se poate spune că Marin Preda a respectat adevărul vieții și nu a făcut din eroina lui o figură excepțională".** Mult mai ferm în a sesiza singularitatea nuvelei în peisajul literar al momentului e comentariul semnat de **Radu Trifan** în **Almanahul literar**, nr. 1, decembrie 1949 : **„Nimic nu e convențional în această carte : nici retorisme inutile, nici formule superficiale și personagii schematice, nici prezentări umflate și false ale realității, nici limbajul voit «specific», cu «vinjoșenii», «dîrzenii» și «încrîncenări», nici un fel de șablon care să facă din oameni și caractere tipuri standard, cu un cuvînt nimic din penibila și superficiala recuzită la care o seamă de autori au recurs în ultima vreme, fără ca să reușească să convingă".**

Într-adevăr, nuvela **Ana Roșculeț** suprinde tocmai prin subtila radiografiere a unui complex și contradictoriu proces de transformare sufletească pe fondul unor mutații social-politice radicale. Într-o tematică specifică lui Marin Preda, cea a redobîndirii demnității — nuvela este istoria împlinirii unei personalități prin cîștigarea încrederii în sine. Eroina principală, **Ana Roșculeț**, muncitoare la Filatura Română de Bumbac văduvă de

Ion Cristoiu

Continuare în pag. a 6-a

Din CĂRȚILE ANULUI 1983

GRIGORE HAGIU: «Alte sonete»

Obsesia fundamentală, care își pune pecetea pe marea majoritate a poeziilor lui Grigore Hagiu din noul său volum, intitulat, fără nici o notă emfatică, **Alte sonete** (Editura Cartea Românească, 1983) este aceea a ireversibilității temporale. Dureroasa percepție a trecerii generează, în poezia sa, două atitudini complementare, prin care eul liric se raportează, definindu-se astfel, la existență. Pe de o parte, acceptarea efemerului ca pe un fatum, pe de altă parte, anxietatea față de semnele, descoperite oriunde, ale neantului. Prima ipostază conduce către un lirism contemplativ, al resemnării filozofice, în sensul că drama individuală este primită ca act repetitiv într-o metafizică universală. Definiția acestei stări superior comprehensive o aflăm, de pildă, într-un memorabil sonet, pe tema **vanitas vanitatum**: „asemeni grelei lespezi de mormînt / pe care proaspăt scoasă din pămînt / cu tot cu funii o scăpară lucrătorii / și ea s-a spart căzînd / pierdutu-s-au acele trupuri / și acele nume / inscripțiile sure / dublul de lume // în neștiință tot mai multă / în pierdere neîntreruptă // se mistuie misterul // din spadă ruginit / n-a mai rămas decît minerul / din fibulă e lipsă părul" **(inscripțiile sure dublul de lume)**. Ștergerea numelor semnifică aici întoarcerea într-un tot primordial, care anulează convulsiile individualului. Consecutiv, viața ar fi înțeleasă ca o continuă înaintare spre moarte, privită fără spaime, căci, întîi consumată în plan ideatic: „cum se năzare / departe drumul / praful și piatra / omul și fumul // de unde pleacă / unde ajunge / nu știe nici unul / hieroglife cu duiumul // iată fapta / care desparte / și-alege pe vecie // înaintez în moarte sprijinit / de-a stînga și de-a dreapta / cu cîte-o poezie" **(iată fapta care desparte)**. Poezia, ca unic simbol al rămînerii, în fața „marii treceri" revine și în alte sonete ale lui Grigore Hagiu, semnificînd, de fiecare dată, aspirația instalării într-un spațiu securizant, guvernat de legile inefabilului și, prin urmare, inaccesibil temporalității. Trasferată aici, obsesia morții devine idee poetică pură, contemplată cu seninătate absolută: „de-atîtea nopți nu dorm / pe afară mă prind zorii / de-atîtea nopți nu dorm / stau să aud cum vin cocorii // s-a rupt ceva, în mine / ceva ce n-are cum fi pus la loc / sînt încă vindecabil dacă pot / s-aud cum vin cocorii la soroc // ce liniște / de poate fi / să mori // străpuns / doar de săgeata / de cocori" **(de poate fi să mori)** Grigore Hagiu se arată a fi aici un maestru al sugerării corespondențelor dintre cadrul exterior și peisajul interior. Decorul toamnei, anotimpul poetic și existențial predilect, deloc convenționalizat în expresie, se transformă, pe nesimțite, de la un vers la altul, în dimensiunea sufletească definitorie: „da vine toamna / nu știu cine-mi spune / nici în ce fel / nici cum anume // dar e o liniște pălindă / prin case mai puțină lume / și-o muzică întoarsă / depusă transparent pe strune // da vine toamna / mă irită, mă adoarme // visez un bătrîn / adunînd vreascuri pe marile bulevarde" **(nici în ce fel nici cum anume)**. Această blîndă acceptare a destinului capătă mai întîi nuanțe nostalgice în evocarea spațiului copilăriei, pentru ca, apoi, brusc, peisajul să devină întunecat. Nașterii i se asociază imagini coșmarești, ivirea în lume fiind refuzată ca act arbitrar, agresiv și traumatizant. În locul lirismului contemplativ, ne întîmpină acum spaima nedisimulată, iar caracterului abstract al imaginilor i se substituie concretețea terifiantă: „venit pe lume visînd / la hotarele spaimei / un vis ce-l visasem în pîntecul mamei // negre miini înmănușate / lungindu-se din teci / cotrobăind încetișor după mine / prin unghere'e seci / metalice miini / umblînd cu o foarte periculoasă încetineală // căutau să mă scoată din încăperea fără ferestre și uși / din odaia oarbă și goală" **(un vis ce-l visasem în pîntecul mamei)**. Spectaculoasa schimbare a atitudinii existențiale are ca efect, în plan poetic, o modificare în regimul imaginii, acum cu mult mai senzuală. Forma fixă a sonetului pare că abia reușește să zăgăzuiască tumultul interior. Cohorte de figuri ale spaimei și cruzimii asediază ființa, amenințîndu-i integritatea. Moartea este ghicită în tot și toate, chiar și în ipostazele rodirii: „umblu bezmetic / e noapte e zi / pînă-nfloresc pomii / n-am să mai pot dormi // undeva se bat / pînzele alburii / în care crengile se vor înveli // prin hlamidele cu nenumărate / găuri / tăcută / moartea privește / din hăuri **(undeva se bat pînzele alburii)**. Certitudinile se destramă, universul își pierde coerența, reperele dispar, suverană rămînînd doar amenințarea morții. Neantul dobîndește corporalitate într-o poezie de tragică frumusețe: „cel mai umil / mai neobservat / pentru toți și toate / aerul de respirat // două minute / în seamă nebăgat / și dai de îndată / în neant // în seară / în lumina uituca / la flacăra mică / l-am văzut cum se scurge/ din gușa liliachie / de turturică" **(în lumina uituca la flacăra mică)**. Sub povara enormă a existenței, omul se micșorează, devorat parcă de propriile-i întrebări. Grigore Hagiu găsește acum sunetul marii poezii, simple și profunde ca un adevăr, de toată lumea gîndit, rostit numai de aleși, „mă micșorez pe tăcute / să te pot duce-n spinare / viața rănită mortal / într-o cruntă încăierare // se sudează oasele pe sînge / finele vase capilare / merg în mine însumi / descumpănit pe patru picioare // poți să mai fii atît de măruntă și grea / te întreb // rumegă / hrănindu-se cu mine / fantasticul gheb" **(rumegă fantasticul gheb)**. Se înțelege, din versurile citate, că viața nu este refuzată, nici asumată, ci îndurată, trăită în durere. Poezia din acest registru se constituie într-o dramatică radiografie a suferinței, stare cercetată parcă voluptuos, cu toate simțurile la pîndă, gata să înregistreze toate detaliile. Sub masca glacialității constatative, stă ascuns un chip desfigurat de durerea de a fi. De a fi inutil, de a trăi în gol: „liniște de miez / de raclă de argint / poți să iți auzi / oasele pocnind // poți să dai cu capul / în zid împietrind / lucrurile moartea / încă n-o presimt // cîteva cuvinte / totuși văii sumbre / le mai lași drept lest // pierdere de vreme / tîmpă nostalgie / mai nimic în rest" **(cîteva cuvinte totuși văii sumbre)**. Sau, în singurătate: „tac sunetele / toate sau mor / în văzduh / sublimînd incolor // nu știu de unde / de la care pol / pe miini îmi cad vipere / cu fum amăgitor / ar trebui să invoce / sufletul meu un descîntec / O zare un semn // atroce singurătate / șlefuită în gol / ou de lemn / **(nu știu de unde de la care pol)**. Cum se poate ușor observa din versurile citate, poezia lui Grigore Hagiu nu este o sărbătoare a metaforei, lăsată să explodeze în jerbe multicolore. Nici exuberanța lexicală, ca, de pildă, în sonetele lui Tudor George, nu este ceea ce îi dă strălucire. Ea mizează, cu efecte dintre cele mai favorabile, pe profunzimea gîndului, pe acea dimensiune metafizică atît de rară în lirica românească de azi. Metafora există, dar nu în gratuitate, ci pentru a exprima, pentru a comunica de fiecare dată. Către această stare de lucruri poezia lui Grigore Hagiu a înaintat, după opinia noastră, începînd cu volumul „Descîntece de gravitație". Limbajul poetic tinde acum spre austeritate, fără ca prin aceasta să-i scadă gradul mare de autenticitate și încărcătura emoțională, chiar și atunci cînd expresia devine eliptică. Pentru a realiza asemenea performanță în forma fixă a sonetului, se înțelege că e nevoie de o perfectă stăpînire a propriilor mijloace poetice. Iată, spre exemplificare, un maximum de conținut, într-un minimum lexical: „va zice / e ușor / să plîngi / vecine // pentru / ce / pentru cine // Plîngerea este / de la început / nesfîrșită // dintr-o lume / încă / neivită" **(pentru ce)**. Cadența versurilor și starea care le generează amintesc de Bacovia din „Versete" cu care poezia lui Grigore Hagiu interferează tematic.

Să ne întoarcem însă, după această paranteză explicativă, la traiectoria pe care evoluează eroul liric, dominat de anxietate, aflat într-un teribil impas, căci, se pare, soluțiile îi lipsesc. Versurile din sonetul **Ce fel de geam ce fel de sticlă sînt** mărturisesc această stare, în care, la teama de moarte, se adaugă sentimentul alienării: „fragil mă simt / friabil în toate / alcătuirile ce mi-au fost date / îmi vor mai fi date // nu mă încearcă / numai teama de moarte / îmi dă tîrcoale însăși / groaza opririi la jumătate // ce fel de sticlă / ce fel de geam sînt / în rama lipsă // și cine privește / prin mine departe la ciudata eclipsă". Astfel de întrebări chinuitoare revin frecvent în versurile lui Grigore Hagiu, transcriind, în plan poetic, datele esențiale ale unei crize de identitate. Fără ieșire, s-ar zice. Dar, și aici, la capătul acestei aventuri a cunoașterii de sine, veghează credința în poezie ca mod de existență, act salvator și spațiu compensator. Nu întîmplător, desigur, în cazul unui poet care-și construiește cu atenție cărțile, către sfîrșitul volumului se află superba profesiune de credință, în care viața și poezia sînt una, indestructibil: „somn este restul / pînă ce scriu / din viața întreagă / doar cîteva clipe sînt viu // trăiesc pentru ele / trudind răbduriu / îngropat pînă la mînă / și cap în pustiu // mă usucă vîntul / mă cojește frigul / mă fulgeră-n arșiță razele // cel mai frumos vers / de tot neînțeles / mi-l vor scri oasele" **(mă usucă vîntul mă cojește frigul)**.

Alte sonete, volum exemplar prin unitate tematică și stilistică și mai cu seamă prin calitatea rostirii poetice, ne arată, încă o dată, în Grigore Hagiu pe unul dintre reprezentanții de marcă ai generației care domină scena poeziei românești contemporane.

NICOLAE DAN FRUNTELATĂ: «La bătrînețe, lupii tineri»

La început parcă inhibată, cuminte și sfioasă, lăsînd totuși să se simtă, dincolo de aceasta, potențialitatea unui glas distinct, poezia lui Nicolae Dan Fruntelată a evoluat, de la o carte la alta, cel puțin în două direcții. Prima dintre acestea ar fi creșterea gradului de reflexivitate al poemelor, desprinse acum de eveniment, pentru a se instala în marile teme dintotdeauna ale poeziei. A doua direcție de evoluție se configurează la nivelul limbajului poetic, curățat de clișee, îndrăzneț în plan lexical și imagistic. Aceste cîștiguri, vizibile încă în volumul **Inventarul speranței** și chiar în inegala **Viață în limba română**, sînt evidente în **La bătrînețe, lupii tineri** (Editura Cartea Românească, 1983), fără îndoială cartea cea mai omogenă valoric a lui Nicolae Dan Fruntelată. Volumul este alcătuit din trei cicluri, fiecare dintre ele distinct, tematic și stilistic. Primul, care dă și titlul volumului, este o biografie lirică sui generis, în care este infuzat un fel de regret orgolios la trecerea timpului, stenic și melancolic deopotrivă, incluzînd și o notă de afectare deloc supărătoare, ci, dimpotrivă, în ton cu tipul de discurs poetic. Evocarea vîrstei pierdute — adolescența — măsoară distanța între idealul juvenil, patetic și realul autentic, care, în ciuda prozaismului aparent, este descoperit ca sursă a unui lirism viril și recuperat în vers. Din acest unghi de vedere, elocventă este poezia **Adolescența mea, ce poem am pierdut**, cu titlu înșelător. Căci, iată, poemul există. Și încă deplin: „Pun în față adolescența mea repede / Otrăvită de spaime, auzind și-n somn / cum se golesc satele de doruri / cum se încarcă în căruțe dinastii de grîu / adolescența mea invadată de biblioteca eroică / a unor veri de-ai doilea căzuți în război / acesta e A, acesta e B, ia-i și crede în ei / de la A la B iubeam, speram, știam totul / consătenii mei secerau, dormeau la arie / pentru mine lupta de clasă era / bătaia zilnică între a șaptea B și-a șaptea A / așteptam să fiu mare și bun / să cuceresc un oraș, să-l aduc legat / în noroaiele noastre, cu străzi cu tot / cu un tren măcar, lung și accelerat / ce greu trec verile, doamne, ce tîrziu / m-am gîndit la versurile pe care puteam să le scriu / pe frunzele de salcîm măcinate de secetă /, pe spinarea cîmpiei, singurul cal / ce ne rămăsese, să-l paștem pe-un deal / îndelung și sălbatic și pustiu / cît eram de copil și de viu / Cît credeam că acesta e unicul fel / de-a iubi și de-a crede în El / cel care a făcut să se-audă prima oară / sirenele trenurilor la mine acasă / de la cincizeci de kilometri, într-o tăcere / ca o naștere grea, ca o primăvară / neașteptată și luminoasă". În acest spațiu al rememorării interferează alte teme și atitudini poetice: protestul antirăzboinic (**Cei ce nu cred, Raportez cu supunere, Cîntec într-un depozit de muniții**), fronda în numele tinereții netrucate (**Ce vă taie capul**), iubirea paternă ca spațiu compensator (**Copiii mei în copilăria lor**), erosul (**Uneori îmi pare că nu ești**), rutina existenței ca sursă a falsității (**Într-o bună dimineață**), poetul, conștiință a veacului, durut de toate durerile lumii (**Cu veacu-n spinare**). Cele mai „rotunde" lucruri, poetul le realizează însă atunci cînd abordează tema timpului revolut. **Auriule, i-am spus** este un poem remarcabil, amestec de delicatețe și duritate, de speranță și deziluzie: „Auriule, i-am spus, auriule / și vocalele s-au aliniat ciudat / ca într-o limbă suptă de deșert / ești dimineața mea, tot ce mai am / tot ce nu mă trădează inert / ești restul pasului pe care nu l-am făcut / din slăbiciune ori din întîmplare / aripa mea atavică, îngropată-ntr-un os / ori într-un vierme de întrebare / Omule, pomule — mi-a răspuns / nu te vezi, nu te auzi, nu te crezi / n-ai nici un anotimp de vînzare / sau — cum ar spune o țară mică și tristă — / n-ai nici o ieșire la mare / Auriule, i-am spus, auriule / îmi va veni și mie toamna odată / și-o s-o vînd, disperat, o s-o vînd pentru lumina ta toată."

În al doilea ciclu din volum, intitulat **Aflați despre mine**, subiectivitatea se accentuează. Alături de un tulburător elogiu adus țăranului român de azi și dintotdeauna (**Cartea de la Dunăre**), de viziunea terifiantă a năvălirii munților în oraș, avînd semnificația unui ritual purificator, consumat în iluzoriu (**Moartea în alb**), de tonul profetic, avertizator din poeme ca **Încă mai respirăm** (elocvent și numai prin titlu). **Am visat dealuri de piatră** (metaforă a secătuirii) în universul poetului își face loc suferința fără obiect imediat, teama de ceilalți, singurătatea orgolioasă. Piesa de rezistență, reprezentativă pentru această stare poetică și pentru talentul autorului este **Aflați despre mine**: „Aflați despre mine că o duc foarte singur / ca un tren fără cale ferată și gări / că o duc în beție de toamnă-mpușcată / cu urme de struguri putrezind lîngă nări / ceea ce vă doresc, cîteodată și vouă / cînd de dorul cuvintelor voastre mai zac /

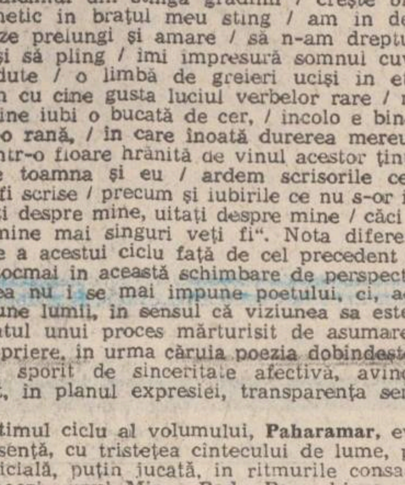

Desen de Petru Țira

și cînd răniți de lacrimi îmi apasă orbita / cînd m-amenință noaptea cu pedeapsa să tac / aflați că salcîmul din stînga grădinii / crește orb și bezmetic în brațul meu stîng / am în degete frunze prelungi și amare / să n-am dreptul să uit și să plîng / îmi impresură somnul cuvinte pierdute / o limbă de greieri uciși în eter / n-am cu cine gusta luciul verbelor rare / n-am cu cine iubi o bucată de cer, / încolo e bine, ca într-o rană, / în care înoată durerea mereu / e ca într-o floare hrănită de vinul acestor ținuturi unde toamna și eu / ardem scrisorile ce nu vor fi scrise / precum și iubirile ce nu s-or iubi / aflați despre mine, uitați despre mine / căci fără de mine mai singuri veți fi". Nota diferențiatoare a acestui ciclu față de cel precedent constă tocmai în această schimbare de perspectivă: lumea nu i se mai impune poetului, ci, acesta impune lumii, în sensul că viziunea sa este rezultatul unui proces mărturisit de asumare, de apropriere, în urma căruia poezia dobîndește un grad sporit de sinceritate afectivă, avînd ca efect, în planul expresiei, transparența semantică.

Ultimul ciclu al volumului, **Paharamar**, evocă, în esență, cu tristețea cîntecului de lume, puțin artificială, puțin jucată, în ritmurile consacrate de poezia unui Miron Radu Paraschivescu (un poem îi este dedicat) dar cu un conținut foarte personal, vechile cartiere care dispar, piețele orașului, marginile Bucureștiului, circiumioarele. Este, dacă nu mă înșel, o temă nouă în poezia lui Nicolae Dan Fruntelată și trebuie spus că nonșalanța vagantă, pitorescul goliardesc, poza șmecherească, disimulînd un sentimental, lexicul necăutat (deși, în fond, acest tip de „vorbire" poetică presupune, se știe, o elaborație atentă) nu-i „vin" deloc rău poetului. Iată o baladă, avînd ca pretext demolarea unei cîrciumi de cartier, care, la sfîrșitul lecturii, lasă un gust amar: „Aseară, stimați și stimate / un buldozer a intrat în cîrciuma Focșani / a vărsat vinul calp și țuica două prune / și ne-a întinerit cu 100 de ani / căruțașii, precupeții, cărămidarii / suții Teilor și poeții din cartier / au rămas fără pahare și fără vorbe / Cîrciuma Focșani s-a mutat în cer / va apare un bloc ori un bar cumsecade / colentinele mamii lor de golani / să-și caute alte duminici / în care se poate intra fără bani / dar vine toamna, stimați și stimate / ne bate prin oase un cîntec candriu / unde găsi-vom atîta uitare / și-atîta margine eu nu mai știu / umblă cuvinte goale pe stradă / la brațul poeților din cartier / un buldozer aseară ne-a lovit de moarte / cîrciuma Focșani s-a mutat în cer". (**Balada cîrciumii Focșani**). Sau, în același registru, această **Margine de București**, amintind de cîntecul lăutăresc pe care s-a altoit duhul balcanicelor lui Ion Barbu: „Oraș de birjari celești / păguboși și cîntăreți / împietriți lîngă calești / margine de stea buimacă / margine de București / de la voi în paradis / drumu-i vin și vorbă dulce / și vreun înger păcătos / desenat în fum subțire / n-ar mai ști să se mai ducă / n-ar mai vrea să se mai culce / toamna mea de-njurătură cu iubire și sictir / margine de stea subțire / nărăvită-n amintire / încărcată în calești / care huruie spre ceruri / ca o ploaie ce se-ntoarce / ruginită și vîndută / mahalaua vieții mele / margine de București". Absolut surprinzătoare această nouă „față" a poetului! Nimic în plus, nimic în minus în aceste excepționale balade!

În **La bătrînețe, lupii tineri**, Nicolae Dan Fruntelată este, fără îndoială, un poet matur, evoluînd, cu egală înzestrare, în mai multe registre stilistice. Personal, îl prefer în ipostaza din **Paharamar**, dar, pentru a păstra obiectivitatea necesară, voi spune că întreg volumul merită toată atenția cronicarului.

Valentin F. Mihăescu

CUMPĂNĂ

Amintiri de la bostană

Pepenii cu trupurile pe sub pămînt,
cu numai capetele rămase deasupra.
Cirduri de ciori mai negre decît umbrele
lor
îi numără
zăpăcite
de strigătul răgușit al sperietorii.
Cînd una se-așează pe creștetul ei
o zdreanță o lovește peste gheare.
Bostana mea plină de pepeni orbi și
sănătoși.

Doar cîte unul are ochi făcuți de ciocul
ciorii —
numai o zi privește lumea și se-mpute,
numai o zi și-o noapte peste care plînge
rece roua.

George Alboiu

IOAN ALEXANDRU «Imnele iubirii»

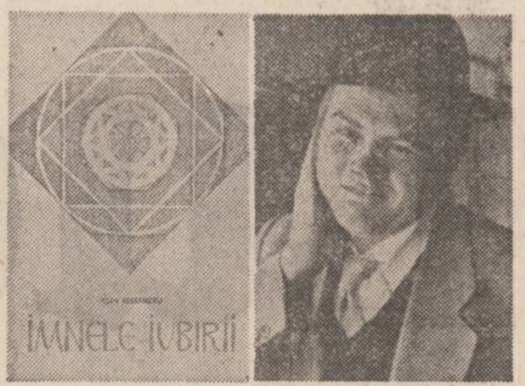

Ioan Alexandru este poetul imnic de cea mai clară factură din literatura română. Indiferent care va fi peste cîteva decenii audiența poeziei sale, peste acest aspect nu credem că se va putea trece. El ține de domeniul evidenței: prin imnurile lui Ioan Alexandru se acoperă unul dintre „golurile" istoriei literare românești. Și nu facem astfel neapărat o judecată de valoare. Lipsește literaturii române poezia imnică, în înțeles specializat **mitologic**, așa cum lipsește tragedia în accepția ei clasica. Trebuie apoi înțeleasă această afirmație nu numai diacronic — nimic, totuși, nu ne-ar împiedica să o facem —, ci și sincronic. Cele șase volume de imnuri ale lui Ioan Alexandru nuanțează peisajul liric contemporan, fiind în același timp și un prag aparte al creației autorului. Nu âm împărtăși opinia că imnurile sînt superioare poeziei care le precede, aceea din volume ca **Viața deocamdată** (1965), **Infernul discutabil, Vina** (1967), **Vămile Pustiei** (1969). Ele reprezintă consecința firească a propriului univers. De o sensibilitate imnică se poate vorbi în toate cărțile poetului: o sensibilitate imnică mai ales dacă avem în vedere factura mitologică, în înțeles de ortodoxism, bizantinismul figurației, un anume ascetism care se divulgă pînă și în mijloacele artistice folosite, cu economie, dacă nu chiar cu imuabilitate. Așa încît imnurile propriu-zise accentuează **expresiv** ceea ce putea fi decodat de la început. Sensibilității imnice ele îi aduc expresia imnică, resacralizînd-o adesea cu fapte noi.

Cu o poezie imnică a debutat Mircea Ciobanu. **Imnuri pentru nesomnul cuvintelor** apărea în 1966, an de mari deschideri pentru literatura postbelică. Imnurile lui Mircea Ciobanu sînt însă o poezie de un tip cu totul deosebit, separate în mod esențial de cele ale lui Ioan Alexandru: o lirică de inițiere în tainele existenței, al cărei mister provine nu din dificultatea perceperii unei idei-esență, c[illegible]ntr-un scepticism ascuns și insurmontabil[illegible]ala, închiderea în limbaj, acoperirea abst[illegible] — ermetizarea fiorului inițiatic sînt principalele caracteristici ale acestei poezii, imnică într-o manieră puțin originară și deci puțin tradițională, mergînd pe căi moderniste, astfel restructurînd aproape noțional forme literare străvechi. Relativul caracter de imn îl dau aici tocmai o anumită „înălțime" și distanță a expresiei poetice, fiorul și tensiunea însăși a **celui de neajuns**, care poate fi deopotrivă divinitatea ori revelația ei. Revelație la capătul unei îndelungi și originale experiențe a tăcerii, experiență ce sub aspect pur inițiatic poate fi sintetizată și prin acceptarea de principio a virtualității neîntrupate („Cuvîntul stă-n văzduhuri, nerăsfrînt."). Diferența se impune de la sine: imnurile lui Ioan Alexandru sînt tributare accepției arhaice a cuvîntului, respectiv a speciei. Adică poezie de **laudă a întruchipării**, de preamărire prin intermediul unor simboluri reiterante a unuia și aceluiași lucru: **nașterea logosului**. Lumina primordială, **făptura** descinzînd din cadru biblic pentru a sacraliza lumea profană. Relativismul sceptic, „mișcarea" mai mult sau mai puțin concretă (de la foșnet la vînt) din lirica lui Mircea Ciobanu are aici ca termen de netă opoziție imobilitatea structurală.

Cu timpul, „bucuria" primordială pe care o cîntă poetul pătrunde într-o lume tradițională, în descendența directă a lui Octavian Goga (**Imnele Transilvaniei**, 1976), se extinde ca o atotcuprindere (**Imnele Moldovei, Imnele Țării Românești**), în sfîrșit revine la o imagine sintetică și oarecum conceptualizată prin recentele **Imne ale Iubirii** (Editura Cartea Românească, 1983).

Zece ani au trecut așadar de la **Imnele Bucuriei**. S-a observat în **Imnele Moldovei** „efortul de reîntemeiere, de resacralizare a cuvîntului, reducînd și simplificînd, din ce în ce mai evident, elementele discursului liric" (Zoe Dumitrescu-Bușulenga). Observația, foarte justă de altfel, se lasă extinsă tipologic la întreaga poezie imnică a lumii, căci imnul conține ca pe un principiu fundamental tendința de reînveșmîntare în sacralitate a tot ce atinge. Din ce în ce mai mult ni se pare acum că observația aceasta nu privește numai un volum, ci întreg ansamblul imnic. În permanență Ioan Alexandru menține impresia de reiterare „sfîntă" a luminii, cuvîntului, pămîntului, trandafirului, icoanei (chipului), crinului, mierii, mirelui etc. Sînt cîteva din semnele „universale" ce se întîlnesc, repetate pînă la saturație, în oricare dintre volumele sale. De extracție mitologic-creștină, ele sînt petrecute însă prin tradiția bizantină, de care sensibilitatea poetului este pătrunsă pînă în cele mai intime fibre. Nu este deci numai deprinderea „mecanică" a „iluminării" sacre, ci o „smerenie" în fața simbolului, presupunînd în spatele lui istoria sa culturală. Poezia rămîne de aceeași simplitate dar se simte în nervurile ei cum figura purtătoare de sens plutește pe magma „expresiei globale a unei spiritualități", adică a unei tradiții culturale. Cu atît mai mult efortul de resacralizare coboară din virtualitate în act — în actul atotcuprinzător: „Tradiție înseamnă transbordare / Din mînă-n mînă devenind mai sfînt / Cu cît transpare-n fiecare / Icoana celuilalt pămînt // Pornești la drum cu multă sărăcie / Ce se-mpuțină pe cît știi s-o porți / Fluviul tot crește și învie / Cel din urmă dintre morți." Poezia citată se numește **Tradiție** și, acum, în **Imnele Iubirii**, pare să fie o sinteză, didactică la modul superior al cuvîntului. „Transbordarea sensului" este în același timp și universalizarea semnificației sanctificate prin procesul subînțeles. Sacru și invitînd la suferință întru smerenie, acest concept alcătuit ad-hoc în vers este dorit a impersonaliza atitudinea subiectiv-lirică pînă la dimensiunile „cosmosului transfigurat": „Aceeași dragoste mistuitoare / Împinge cosmosul întru tranfigurare / Cu lacrimă de milă și putere / Fără odihnă pînă la înviere." (**Iubire**).

Dar semnificația **iubirii** nu este doar aceea a impulsului impersonalizării. A (re)dobîndi spirit sacru, ca și a remodela noțiunea de **patrie** după tiparele „ancestrale" ale **logosului** echivalează și cu drumul invers — al „învierii", cum ar zice Ioan Alexandru. Prin iubire unitatea obiectivă, hrănită cu sînge divin, devine nu mai puțin parte, adică semnificație personalizată. Funcția dublă a iubirii apare cu limpezime în noul volum: de o parte ea include ființa în univers, transpunîndu-i maturitatea „profană" în veșnica tinerețe a simbolului obiectiv, de altă parte cercul e refăcut prin atribuirea tensiunii obiective subiectului. Înainte de a se impersonaliza, așadar „conceptualiza", logosul este ruga înălțată din carnea suferință — din suferința personală. Lumina e un dar al zeilor către muritori; dar zeii sînt proiecția acestei lumini. Nimic nu poate rămîne definitiv în sfera înaltă, complet detașată — încă detașabilă — a divinității impersonale. Chiar și faptul că ea se arată lumii profane și îi deschide calea presupune o transbordare de sens, deci excitarea unei subiectivități. Din cercul aurit al bolții chipul privește acest „drum înlănțuit": „Aceasta este taina lucrare / Duhul să crească eu să mă-mpuțin / Iar să sporească firea slujitoare / De veghe-i pîinea-nmiresmată-n vin." (**Orgă**).

Revin în **Imnele Iubirii** idei și forme literare binecunoscute din alte volume. Unitatea conceptuală pe care cade accentul e însă alta: iubirea. Astfel, logosul este întruchiparea patriei, patria este structura universală a logosului. Sensul metafizicii acestei literaturi funcționează cu exactitate și aici: o metafizică a colectivității repetînd metafizica individului. De la eveniment la mit, apoi la transformarea acestuia în sentiment propriu. Uniformitatea „cîntării" lui Ioan Alexandru, retrăind simplitatea melodică a cîntării bizantine, este rareori întreruptă de dezlănțuiri precum cea din poemul **Exod**. E un exod de figuri înnămolite în delta abstractă a istoriei: „Ieșirea fiecare în parte trebuie s-o săvîrșească într-o zi / Din mocirla istoriei de lîngă cazanele beznei / Clocotind înfundate în carne..." Textul acesta este o meditație severă, destul de hieratică în ciuda cascadelor de figuri poetice, asupra „libertății de-a nu rămîne rob", rob al timpului neiertător, al istoriei în care „fumul jertfitor" curge ca un sînge peste altare. De observat că acest poem, fără să părăsească tînguirea monodică, se apropie totuși de un spirit polifonic prin densificarea rețelei imagistice, uneori prin senzația de suprapunere a sonorității versurilor. Dar, dacă Cezar Ivănescu este poetul construcției în spirit contrapunctic, pornind prin originile trubadurești de la polifonia renascentistă și ajungînd la simetriile compoziționale ale repetițiilor ce se aseamănă cu suprapuneri de linii melodice, Ioan Alexandru e cîntărețul supus monodiei liturgice, supus cu o suferință născută din iubire. În locul orchestrei, glasul „sacrificat" al instrumentului solitar.

Imnele Iubirii încheie, se pare, un ciclu.

Costin Tuchilă

CEZAR IVĂNESCU: «Doina»

Cezar Ivănescu este încă unul dintre aceia care prin scrisul lor explică de ce generația Labiș este considerată o generație de poeți. Distinct și singular încă de la prima apariție, Cezar Ivanescu s-a impus cu vremea drept o personalitate marcantă a poeziei românești contemporane, alături de cele mai ilustre vîrfuri ale ei. Sîntem încă prea aproape de bogăția de personalități și formule lirice a generației din care face parte Cezar Ivănescu pentru a o prețui la adevărata ei valoare, dar prejudecata că adevăratele judecăți de valoare asupra literaturii actuale trebuie avansate doar postmortem trebuie înlăturată. A crede că actul de creație rămîne cantonat pentru totdeauna în spațiul mărginit de ultimele două războaie mondiale și că tot ce urmează după ele în literatură este epigonism, echivalează cu o neîncredere în autenticul act de creație literară contemporană. Printre cei care-l ilustrează la cea mai înaltă cotă de tensiune se numără și Cezar Ivănescu pe care-l putem socoti fără a mai aștepta verdictul timpului, un mare poet al limbii și literaturii române. Dacă mai era nevoie, acest ultim florilegiu de Doine o demonstrează cu prisosință.

Prima culegere intitulată **Rod** este o uvertură a întregii lui poezii în care vom afla indistinct toate temele, toate obsesiile de mai tîrziu într-o formulă mai dură, mai puțin elaborată decît cea care va veni, deci altfel spus mai autentică. Nota bacoviană era acolo proeminentă, pe lîngă altele care se vor pronunța în evantai în poemele următoare. Surprinzătoare și definitorie este la Cezar Ivănescu calitatea de a fi un urmaș vizibil și deliberat al înaintașilor, a poeziei românești din care se revendică, și de a fi în același timp un poet cu totul personal și inconfundabil. Pariul secret și hotărîtor al poeziei lui Cezar Ivănescu este de a absorbi în receptacolul propriei creații toate sonurile memorabile ale poeziei românești cu care temele sale intră în rezonanță și de a le da o viață nouă în propria sa pagină, fără a fi un epigon, ci un creator adevărat. În acest sens, Cezar Ivănescu este cel mai „cult" poet al liricii de azi pentru că în poemele lui trăiesc fără a fi ucise ci asimilate cîteva din marile voci ale poeziei românești dintotdeauna. Artificiul și naturalețea oferă în poezia lui Cezar Ivănescu o logodnă rară. Fire din cele mai diferite, aparent, direcții se întîlnesc în urzeala poeziei lui. El nu este doar bacovian, cum s-a zis cu îndreptățire, este în egală măsură barbian, villonesc, poesc, suav folcloric, shakespearian, și mai ales eminescian. Sinteza la care a ajuns poezia lui astăzi este una din marile cuceriri ale poeziei românești contemporane. Modernă în execuție, autentică ca fond, orfică în programul ei muzical, poezia lui Cezar Ivănescu și-a constituit o fizionomie inimitabilă. **Doina** din volumul cu același titlu este o litanie fără sfîrșit despre condiția dramatică de a fi om, despre răul veacului, despre aspirația celestă. Inteligența artistică excepțională a poetului este de a aduce la propriul registru și în propria urzeală toată zestrea de care nu vrea să se despartă și pe care o exhibă ochiului și urechii cunoscătoare ca pe un blazon artistic și spiritual. **Doina** este un volum eminescian prin atmosferă, prin voința unei adeziuni de spirit și artă la aspirația marelui poet. În **Doina** (zile), Cezar Ivănescu rescrie în felul său unic **Mai am un singur dor**: „! cu miini reci și ochii vineți, / trup al meu de te-aș vedea, / suferința ta aline-ți / Moartea Bună, numai Ea, / zile care îmi ucideți, / îmi ucideți Inima !" Anume versuri din **Doina** (Străina) par a fi reminiscențe din Blaga, dar totul este un zvon care se topește într-o viziune și incantație proprie: „! ochiul meu se plînge fără zor / cum plînge-n pădure un izvor / singur de cînd Lumea — s-a-nceput / nici măcar de Dumnezeu știut, / singur de cînd Lumea s-a-nceput / nici măcar de Dumnezeu știut !". Asemenea purități de limbă pot fi trimise și spre versurile colindelor maramureșene, dar poetul practică jocul subtil al aparențelor gravitînd fără să graviteze în zonele lirice din care poezia lui ține să-și facă embleme. Ca o replică proprie la **Odă în metru antic** poate fi citită doina **Uri memento**, cap de operă de mare concentrație: „! opt milioane patru su' de mii / de lighioane-n foc și-n apă lină / s-au încarnat ca mine tu să-mi vii / făptură-a celor vii în veci Regină". Violența dramatică catifelată însă de versuri meliflue nu este eminesciană, dar poetul se întîlnește cu Eminescu în tensiunea aspirației: „! ard de durerea bietului meu trup, / faceți-mi trupul, viermilor, țărînă, / trei mii de ani de-acum de el mă rup, / fără-de-sufletu-mi o să rămînă, / l-o învîrti vîrtelnițe de foc, / muncit și chinuit mereu nestareț / pînă l-o strînge iară la un loc / sufletul meu pios nepizmăreț". Eminescu credea în Nirvana, Cezar Ivănescu în Kali-Iuga. O mare nostalgie a originilor stăpînește de altfel poezia lui în care se revoltă spectaculos și programatic un fond străvechi, căruia poetul îi cere dreptul la viața artistică. Încă o **Doină**, subintitulată **Variantă**, și mai departe **Melodie fără sfîrșit** și este o incantație fără sfîrșit care trece în revistă toate temele mari ale poeziei lui Cezar Ivănescu. „!singur mă am doar pe mine / doar pe mine și Doina, / dar de mine nu se ține / cu iubire nici umbra !" Melopeea în care citim o replică contemporană la o altă **Doină** îmblînzește cu incantația ei o energie și o suferință dură din speța celor pe care Călinescu le definea la Octavian Goga ca jale de popor străvechi. Versuri cristaline curg alături de versuri obscure, topite în fluidul comun de muzicalitatea excepțională a acestei combustii în care repetiția este mijloc artistic precumpănitor. Villonescă prin haina ei de suprafață la început, mioritică în alte părți, această **Doină**, care pare a fi mărturisirea unei suferințe personale, capătă cu fiecare vers o înălțime impersonală, care-i dă o demnitate aparte. Măsura sintezei artistice excepționale a poeziei lui Cezar Ivănescu o dă toată această suită de **Doine** în care sînt convocate sonurile cele mai personante ale poeziei românești pentru a alcătui țesătura continuă a unui cîntec fără sfîrșit, rostit „de o străină gură". Inclasificabilă, ca orice creație de profundă autenticitate, poezia lui Cezar Ivănescu va sfîrși prin a introduce în clasificarea poeziei românești a unei clase lirice noi, care va purta numele poetului.

M. Ungheanu

E M I N E S C I A N A

O SUTĂ DE ANI DE LA PRIMA EDIȚIE A «POESII»-LOR LUI EMINESCU

1883—1983

Coordonate maioresciene ale ediției princeps Eminescu

Se împlinește secolul, în decembrie acest an 1983, de la apariția **Poeziilor** lui Eminescu în volumul pregătit de Maiorescu. Ediția **princeps** pornise dintr-o nobilă prețuire și solidaritate și a fost întocmită de criticul Junimii, de admiratorul și prietenul poetului, care, încă din 1871, avusese intuiția geniului eminescian, așezîndu-l pe tînărul poet al **Epigonilor**, după numai trei poezii, tipărite în „Convorbiri literare", imediat după Alecsandri.

Ediția princeps Eminescu se deschide într-adevăr cu **Singurătate,** poezie tipărită în „Convorbiri" la 1 martie 1878, continuă cu **Lasă-ți lumea ta uitată** care este aleasă din manuscrisele terminate, tipărite abia în această ediție princeps de Maiorescu, deci o poezie tîrziu definitivată (și poate nu de tot) de Eminescu ; iar **Venere și Madonă,** cu care poetul debutase la „Convorbiri" în 1870 se află în corpul ediției (la nr. 15), **Egipetul,** tot din epoca tinereții, este la nr. 25, pe cînd a doua poezie tipărită în 1870 : **Epfgonii** care stîrnise entuziasm și controverse la Junimea este pe locul 53, spre sfîrșitul volumului care se încheie cu **Luceafărul** și **Criticilor mei.** Ediția princeps are 64 de poezii (inclusiv cele trei variante la **Mai am un singur dor),** așezînd lirica erotică, cum se vede, pe primul plan, iar poemele epice și satirice, ca și încoronarea meditației filozofice **(Luceafărul)** venind către sfîrșitul volumului. Interesantă este însă și impresia editorului de acum un secol asupra ansamblului acestui volum, după lectura lui repetată, cu ocazia corecturilor făcute în coli de tipar ; căci, iată ce-i scria Maiorescu sorei sale la Iași în 6/18 dec. 1883 : „În răstimpul acesta am trimis astăzi corectura ultimei coli (nr. 20) Tipografiei Socec-Teclu, care tipărește într-o admirabilă ediție poeziile lui Eminescu, așa că peste vreo zece zile apare volumul pe care, natural, ți-l voi trimite imediat. Îi mai scriu numai o scurtă prefață. Poeziile, așa cum sînt orînduite (să se rețină apoziția ! — notează Perpessicius), sunt cele mai strălucite din cîte s-au scris vreodată în românește și unele chiar în alte limbi. Unele absolut inedite, mai ales un foarte frumos sonet despre Veneția și o **Glossă** (...). În ultimele trei săptămîni am corectat cîte patru coli, două din Eminescu, două din Kotzebue : Pe lîngă asta : Cameră, advocatură și Academie. Un adevărat călăreț pe patru cai deșelați". (Scrisoarea în nemțește și în facsimil la I. E. Torouțiu, **Studii și documente,** vol. V, 1934, p. 12—18).

Dar un document deosebit este prefața editorului, scurtă și de pregnantă caracterizare a poetului ; se cuvine cunoscută așa cum a apărut ea în decembrie 1883, Perpessicius numind-o „istorică prefață" ; o citez după volumul original din biblioteca mea, care are și „portretul autorului", spre surprinderea de acum trei decenii a lui Perpessicius, care notase în **Introducerea** ediției sale academice din 1939 : „Exemplarele ce am consultat, unul de lux și unul pe hîrtie obișnuită, nu au portretul poetului. Notița bibliografică apărută în **Convorbiri literare** pe 1 ianuarie 1884, vorbește de „portretul poetului și o prefață de T. Maiorescu. Un vol. în 8°, 307 pag". G. Ibrăileanu confirmă. (p. XII). Eruditul eminescolog Perpessicius a fost surprins cînd i-am arătat volumul meu, cu portretul poetului, într-adevăr ; din acest volum reproduc „istorica" prefață maioresciană : „Colecția de față cuprinde toate poesiile lui Eminescu publicate în **Convorbiri literare** de vreo doisprezece ani încoace, precum și cele aflate pînă acum numai în manuscript pe la unele persoane particulare. Publicarea se face în lipsa poetului din Țară. El a fost totdeauna prea impersonal și prea nepăsător de soarta lucrărilor sale, pentru a fi putut fi înduplecat să se îngrijească însuși de o asemenea culegere, cu toată stăruința amicilor săi literari. Poesiile, așa cum se prezintă în paginile următoare, nu sunt dar revăzute de Eminescu și sunt prin urmare lipsite de îndreptările ce avea de gînd să le facă, cel puțin la cele vechi **(Venere și Madonă, Mortua est, Egipetul, Noaptea, Înger de pază, Împărat și proletar, Rugăciunea unui dac, Înger și demon).** Dacă totuși am publicat și aceste poesii, împreună cu celelalte, așa cum se găsesc, am făcut-o dintr-un simțămînt de datorie literară. Trebuiau să devie mai ușor accesibile pentru iubitorii de literatura noastră toate scrierile poetice, chiar și cele începătoare, ale unui autor care a fost înzestrat cu darul de a întrupa aduncă (!) sa simțire și cele mai înalte gîndiri într-o frumusețe de forme sub al cărei farmec limba română pare a primi o nouă viață. Decembrie 1883. T. Maiorescu".

Tudor Vianu spunea că altfel se scrie desigur poezie după Eminescu decît înainte de el. Conceptele și resursele limbajului poetic au fost profund înnoite, înnobilate și îmbogățite prin lucrarea de adîncime a poetului, cum se poate vedea mai ales în ediția academică Perpessicius, cu bogatul tezaur de variante lăsate de poet, cu treptele cristalizării imaginilor, a strofelor sale, trecînd de la variantă la variantă pentru a ne da, în final, poemele unice, tipărite acum un secol pentru prima dată în volum de Maiorescu.

★

În legătură cu prima ediție a Poeziilor lui Eminescu, mai este de semnalat un fapt memorabil : o scrisoare a lui Maiorescu (valorificată de Aug. Z. N. Pop în **Noi contribuții documentare la biografia lui Eminescu,** 1969) către Olga Călinescu, la 22 dec. 1883, despre apariția **Poesiilor,** volum cerut de atîția admiratori ai poetului. Iată conținutul scrisorii : **„Doamna mea, Astă-vară, cînd am avut onoarea să vă fiu prezentat la țară la d. general Călinescu, rămăsese vorba să vă aduc odată poesiile lui Eminescu, pe care eu unul îl țineam și îl țin de cel dintîi poet al României. Pe atunci poesiile acestea erau răspîndite prin ziare și pe la persoane private. Mi-a venit gîndul că ar fi mult mai bine, odată adunarea făcută, — să le întruneso într-un volum și să le fac astfel mai accesibile tuturor iubitorilor de literatură. Subt această formă dar vă rog să-mi dați voie a vă oferi poesiile lui Em(inescu) în unul din primele exemplare ieșite din tipar. Poate cetind din alăturatul volum poesii ca cele de la pag. 1, 5, 14, 61, 79, 87, 109, 139, 191, 251, 267 și 277 veți consfinți și d-voastră părerea subscrisului. Primiți, doamna mea, vă rog, încredințarea înaltei mele stime. T. Maiorescu".**

Așadar, la 22 dec. 1883 apărea ediția princeps Eminescu, fapt de altfel confirmat și de presa cotidiană. G. Ibrăileanu arătase în **Edițiile poeziilor lui Eminescu** („Viața românească". XIX, 1, 1929, p. 92—93) că ziarul „Românul" de joi 22 dec. 1833 menționa la rubrica „Știri d'ale zilei" : „A apărut în Editura librăriei Socec din București **Poesiile** lui Mihail Eminescu într-un splendid volum de 300 pag., care face cea mai mare onoare artei tipografice" etc. ; iar „România liberă" din 23 dec., la rubrica „Cronica zilei", semnala cititorilor săi același eveniment editorial : **„Poesiile** eminentului nostru poet Eminescu au apărut... Recomandăm cu stăruință cititorilor noștri volumul apărut astăzi în librăria d-lui Socec, o perlă fără preț a poeziei **noastre".**

Scrisoarea lui Maiorescu este încă mai importantă pentru exprimarea aprecierilor superlative ale criticului cu privire la unele poezii din ceea ce tipărea atunci ; lui Maiorescu i-au plăcut îndeosebi poemele indicate prin cifrele paginilor ediției sale, demonstrînd adevărul că Eminescu era încă de atunci „cel dintîi poet al României". Deschid deci volumul meu la paginile respective și citez poemele, după indicația criticului : **Singurătate** (pusă, cum am spus, în fruntea ediției), **Lasă-ți lumea ta uitată, Ce te legeni codrule, Sonet (Veneția), Adio, Lacul, O, mamă ; Pe lîngă plopii fără soț, Mai am un singur dor** (ultima variantă : **Iar cînd voi fi pămînt...) ; Satira (Scrisoarea) III, Satira IV, Luceafărul.**

Iată o listă de 12 poezii eminesciene de excepție, alese de Maiorescu, alegere grăitoare pentru gustul criticului, alegere paradoxală dacă ne gîndim că editorul era un filozof, un critic și istoric literar, care se oprește mai ales la poemele cu substanță populară, nu la cele filozofice, ca **Scrisoarea I.** Admiratorul și traducătorul lui Schopenhauer n-a inclus în lista sa **Cu mine zilele-ți adaogi...** poezie net schopenhaueriană ; admiratorul clasicismului antic n-a reținut **Odă în metru antic.** În fond, Maiorescu aplica principiile esteticii sale la creația lui Eminescu, pornind de la cerințele de adîncime, noutate, forță sugestivă originală ale operei literare : cristalizarea sentimentelor profunde în cele mai neașteptate imagini, cu densitatea aforistică a versurilor și cu simplitatea folclorică a celor mai multe poezii din cele citate, explică, poate, selecția maioresciană.

Aproape inutil să mai spunem ce a însemnat ediția Maiorescu (princeps) pentru destinul literar al poetului nostru, fulgerat atunci prin surparea puterilor sale intelectuale, pentru dezvoltarea literaturii și a limbii noastre poetice. Sute de volume de studii au analizat, sub toate raporturile, importanța operei eminesciene, despre care Maiorescu vorbea succint, dar atît de vizionar, atît de precis în intuițiile lui. „În ce grad iarăși — scrie Perpessicius în **Introducerea** sa la ediția academică citată — ediția aceasta era, în același timp, și o faptă bună se poate vedea din discreția cu care Maiorescu înțelegea să adoarmă neliniștile poetului" — adică întrebările lui repetate în legătură cu sursele întreținerii lui în sanatoriul din Viena și cu ceea ce a urmat apoi pentru îngrijirea sănătății poetului : „excursiune de vreo 6 săptămîni spre sudul Alpilor poate pînă la Venezia, Padua, sau Florența" — îi scrie Maiorescu la Viena (adăugînd că e nevoie și de „împrospătarea garderobei d-tale", poate și de „vreo cură la băi, la Hall de ex."). Partea a doua a scrisorii este de un interes deosebit : **„De vreai să știi cu ce mijloace ești susținut deocamdată ? Bine, domnule Eminescu, suntem noi așa străini unii de alții ? Nu știi d-ta iubirea și (dacă-mi dai voie să întrebuințez cuvîntul exact, deși este mai tare) admirația adeseori entuziastă ce o am și eu și tot cercul nostru literar pentru d-ta, pentru poesiile d-tale, pentru toată lucrarea d-tale literară și politică ? Dar a fost o adevărată explozione de iubire cu care noi toți prietenii d-tale (ȘI NUMAI ACEȘTIA) am contribuit pentru puținele trebuințe materiale ce le reclamă situația. Și n-ai fi făcut și d-ta tot așa din multul-puținul ce l-ai fi avut, cînd ar fi fost vorba de orice amic, necum de un amic de valoarea d-tale ?".**

Și după ce, cu o exemplară solicitudine, cu o fină și gradată explicare a cauzelor îmbolnăvirii, a resurselor îngrijirii bolnavului, îi descrie procesul restabilirii sănătății poetului, criticul insistă asupra ecourilor volumului abia tipărit de el, dozînd cu grijă efectele psihologice posibile asupra poetului care desigur avea nevoie de un tonic moral în situația în care se află : **„Acum trebuie să mai știi că volumul de poezii, pe care ți l-a publicat Socec după îndemnul meu în decembrie anul trecut, a avut cel mai mare succes, așa încît Socec stă încă uimit. În aceste 7 săptămîni de la apariținea lui s-au vîndut 700 de exemplare ; o mie este toată ediția și de pe acum trebuie să te gîndești la ediția doua, care va fi reclamată pe la toamnă și în care vei putea face toate îndreptările ce le crezi de trebuință. Poesiile d-tale sunt astăzi cetite de toate cucoanele, de la Palat la mahala Tîrchilești, și la întoarcerea în țară te vei trezi cel mai popular scriitor al României. Was ich mir dafor Koofe ! Așa cam este, dar tot nu e rău cînd te simți primit cu atîta iubire de compatrioții tăi. Așadar, fii fără grijă, redobîndește-ți acea filosofie impersonală ce o aveai întotdeauna, adaogă-i ceva veselie și petrece în excursia prin frumoasa Italie, și, la întoarcere, mai încălzește-ne mintea și inima cu o rază din geniul d-tale poetic care este și va rămîne cea mai înaltă încorporare a inteligenței române. La revedere, cu bine, și o caldă stringere de mînă de la toți, de la toți prietenii, și mai ales de la al d-tale devotat. T. Maiorescu. Mai scrie-mi cîte un rînd din Italia, dacă ai vreme în mijlocul impresiilor de acolo".** (I. E. Torouțiu **Studii și doc. lit.,** vol. IV, 1933, p. 187-8).

Scrisoarea lui Maiorescu, pe două pagini în colecția citată, evocă, într-o strînsă sinteză, toată drama și grandoarea poetului și este absolut memorabilă prin finalul ei care exaltă geniul eminescian și-i recunoaște supremația absolută în cîmpul inteligenței românești.

★

O nouă etapă a valorificării creației poetice a lui Eminescu a marcat-o ediția academică Perpessicius din 1939—44 (trei volume, cu variantele poemelor tipărite în vremea vieții poetului) ; la acestea s-au adăugat vol. IV—V, postume, variante și încercări, și vol. VI de poezie populară, culeasă și prelucrată de poet. Un tezaur imens, adunat și organizat după o concepție nouă, pe baza criteriului evolutiv al creației, cu sistematizarea riguroasă a variantelor, de la primele faze la tiparul definitiv, a deschis căi noi pentru studiul operei poetului și ne-a dezvăluit adevăratele dimensiuni ale geniului său creator. Pe baza acestei excelente ediții s-au făcut studiile cele mai temeinice privitoare la specificul gîndirii și expresiei eminesciene ; fără ea nu ar exista azi cărți capitale despre poet tipărite în străinătate de Rosa Del Conte, Alain Guillermou, L. Gáldi, I. Kojevnikov, Amitha Bhose.

Redactarea Dicționarului limbii poetice a lui Eminescu, începută din inițiativa și sub conducerea lui Tudor Vianu, a impus o nouă verificare a textelor de bază, poezie și proză literară, încît ediția academică a suferit unele rectificări.

Îndreptările la ediția citată au fost aprobate de Vianu, cînd colaborarea dintre el și Perpessicius era, ca totdeauna, amicală și exemplară ; dar cele mai multe retușuri operate pe ediția din 1939 și introduse în textele **Dicționarului Eminescu** (apărut abia în 1968, după dispariția lui T. Vianu ; **Dicționarul** a primit mai tîrziu Premiul Academiei) nu au apărut în ediția revăzută de Perpessicius în 1964, deși avea în față textele revizuite cu care lucram la Dicționar. Editorul din 1939 nu a admis decît foarte puține modificări în text, în vreme ce, în exact același an, ediția **Prozei literare,** urmărind autenticitatea scrisului poetic, primea și forme regionale ca : **naframă, pept, lunica, astfeli, petre, orce, cămeșă, ficior, pin** (prin), **rătund, esprima.**

Cunoscutul erudit eminescolog, D. Murărașu, ne-a dat apoi o nouă ediție a poeziilor lui Eminescu, așezînd cronologic antumele și postumele, acceptînd o bună parte a rectificărilor propuse de Dicționarul Eminescu (în care au fost cuprinse 5 tabeluri de modificări, la încemina oricărui cercetător și editor al poeziilor eminesciene : „cuvinte eliminate, cuvinte introduse, cuvinte înlocuite, variante înlocuite și forme gramaticale înlocuite". Deși aceste rectificări sînt rezultatul unor investigații critice temeinice, deși ele au fost aprobate de Tudor Vianu și, tacit, și de Perpessicius și Călinescu, care nu au contestat valabilitatea retușurilor la ediția academică, editorii recenți nu s-au referit deloc la Dicționarul Eminescu, acest **izvor esențial al unei ediții îmbunătățite.** În 1973 s-au

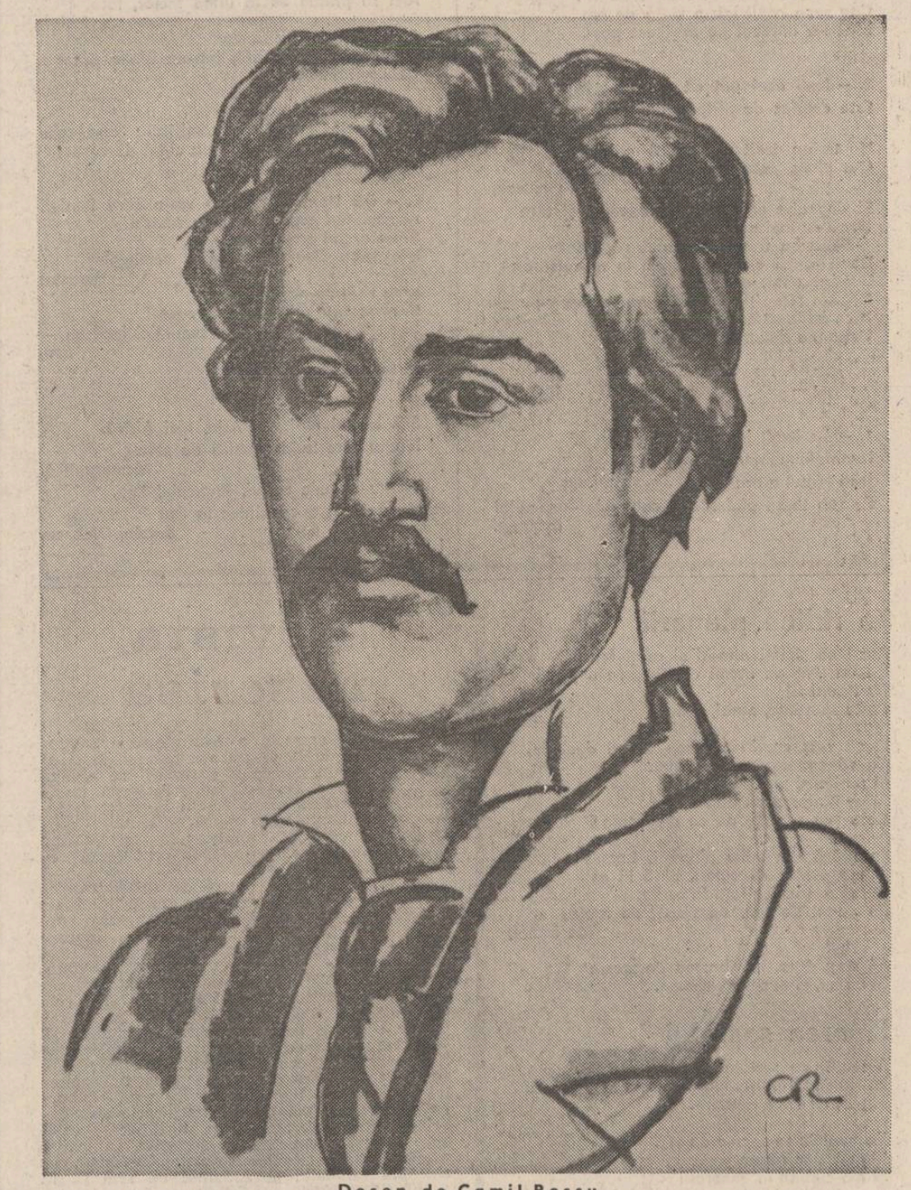

Desen de Camil Ressu

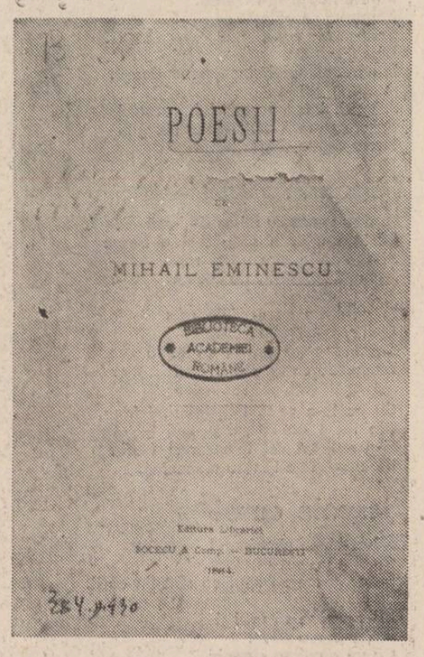

publicat : ediția a II-a **Opere alese,** care reproduce exact textul ediției Perpessicius din 1964 (în 3 vol.) și **Poezii** de Eminescu în colecția Lyceum (Ed. Albatros), deasemeni cu textul din 1964. Nici măcar justele rectificări din ediția D. Murărașu, din 1970, nu au fost luate în considerare.

★

O nouă ediție critică Eminescu, prevăzută încă din 1939 de Perpessicius, conștient că există un progres continuu și în sfera editării marilor clasici, — el se referea atunci la Dante, — o nouă ediție deci este necesară și posibilă, pornind de la sursele documentare importante pe care le avem acum la îndemînă : A) **Dicționarul limbii poetice a lui Eminescu** cu tabelurile rectificărilor despre care am vorbit (sigla : **DE)** ; B) ediția Perpessicius — M. Eminescu, **Opere alese** (1984, — **P)** și ediția II Murărașu (1982 — **M).** Confruntînd aceste surse și ținînd seama critic de rectificările propuse, o nouă ediție ar avea și avantajul statisticii formelor din DE, care arată, în cazul variantelor folosite de poet destul de des, care este forma **mai frecventă** și din epocă **mai recentă,** deci încotro tindeau **preferințele poetului,** manifeste în epoca maturității sale artistice.

Firește că forme ca : **galbăn, întunerec, păreche, inemi,** scrise așa de poet, **păstrate așa** de el pînă în forma tipărită, și atîtea alte particularități de limbaj, **voite** și consacrate de corectura lui atentă, repetată (ca și în cazul **Scrisorii III,** tipărită la 1 mai 1881 în „Convorbiri", reluată și larg difuzată, după ce poetul a corectat acel text, în „Timpul" din 10 mai același an), ca și toate „abaterile" de acest soi vor fi menținute riguros în textul noii ediții ; de ex. : **curagiul, mulțămire, samănă, blăstema, painjiniș, nimărui, greieri, păreche, răpede, brață, paseri, gici, perinda, fărmeca, prietini, cofeiele ;** la fel și unele forme gramaticale care sînt cvasigenerale, în epocă, dar care, pe nedrept, au fost modernizate : **gîndirei, iubirei, lumei, țărei, durerei, sperărei, deșteptărei, vremei, vieței** — toate în **Epigonii, toate** modernizate : gîndirii, iubirii, țării, lumii, durerii etc. Articolul posesiv apare în **Strigoii** invariabil : **a** (modificat însă în **al,** de 5 ori în edițiile citate, deși se știe că graiurile populare nordice au această formă : **a,** invar., pentru toate genurile, la sg. și la pl. !). Poetul scrie **brață** (pl.), **s-o-ncălzi, paseri,** — nu : brațe, s-a-ncălzi, păsări (cum circulă azi în toate edițiile care ne stau la îndemînă, inclusiv cele două apărute în 1973). Ceea ce este încă mai curios și paradoxal e faptul că, deși Eminescu scrie în redactarea finală a textelor sale : **umplu, umplindu-le (Împărat și proletar), fața** (și nu **fruntea** — în **Călin), umplînd (Strigoi), umplindu-și (Revedere), vals, din Bal-Mabil** (nu de B-M, căci, explică **Dicționarul Eminescu,** în partea enciclopedică : „Local din Paris, înființat în 1840 de către vestitul dansator Mabille, în care se organizau baluri și distracții", p. 617 ; deci **din,** nu **de), arborului, orizonul (Scrisoarea III), umple (Luceafărul),** — edițiile citate au menținut, alterînd textul eminescian : „imple, implind" etc. ; „fruntea, arborelui, orizontul" etc. Toate aceste erori se cer neapărat rectificate !

O ediție critică nouă Eminescu e posibilă, sintetizînd rezultatele cercetărilor asupra textelor eminesciene, atît de intense și de fertile în ultimul timp, mai ales prin editarea operei publicistice și a însemnărilor din manuscrise, după ce redactorii **Dicționarului limbii poetice a lui Eminescu** (1968) au limpezit mult principiile editării textului poetic, atît de discutat sub raportul exactității, al autenticității eminesciene. Un prim pas s-a făcut acum prin adaosul critic al editorului Petru Creția la reproducerea facsimilată a ediției princeps, — sperînd, toți iubitorii artei poetice a lui Eminescu, în **realizarea neîntîrziată și nescăzută** a Poeziilor sale.

La centenarul ediției princeps Eminescu, tipărită cu atît devotament de Maiorescu, — numelor lor fiind asociate astfel pe vecie pe aceeași carte de har a literelor românești —, putem spera într-o viitoare ediție critică, — **restitutio in integrum !** — realizată în spiritul celui mai înalt respect față de specificul limbajului eminescian, integrînd astfel opera principală a poetului în seria actuală a Operelor editate de Academie, pe deplin încheiate sub raport redacțional, dar mult aminate și întîrziate editorial. La trecerea unui secol de la publicarea ediției princeps de către Maiorescu, operă grandioasă, unică, a Poetului național al Românilor, se cuvine să fie difuzată în condiții adecvate și fără vreo scădere, căci acest monument al culturii noastre a fost punctul culminant al gîndirii și expresiei artistice, un izvor de viață și de înnobilare a creației noastre literare de un secol încoace.

Gheorghe Bulgăr

Tîlcurile unei ediții

Există în culturile omenești evenimente care iradiază istoria definitiv, instituindu-se nu doar în punct de referință pe axa timpului, ci și în eternă sursă de energie spirituală. Acesta este și cazul ediției princeps a poeziilor lui M. Eminescu. Decembrie 1883 devine o răscruce nefacultativă pentru toate drumurile literare ale trecutului și ale viitorului, așa cum se transformă într-un fel de lac albastru de agheazmă, care închină nemuririi pe toți acei ce se împărtășesc din tăriile lui.

Multe vor fi fiind înțelesurile acestei ediții și nenumărați cei ispitiți să le pătrundă. Între acestea, trei tîlcuri fundamentale par să domine conștiința posterității. Cel dintîi este axiologic și constructiv. Volumul — apărut la sfîrșit de biografie tragică și de veac frămîntat — a înlesnit contemporanilor și propune mereu posterității revelația unui monument fără pereche, tăinuit în dezmembrarea lui originară. El dezvăluia și încă dezvăluie imaginea unui creator ale cărui făptuiri poetice pulverizau toate orizonturile de pînă atunci. Sub puterea lui magică — abia prin volum evidentă în toată plenitudinea — „limba română — cum scria Titu Maiorescu — pare a primi o nouă viață." Dar nu numai limba română. Simțirea și gîndul, lumea dinlăuntrul și cea dinafara ființei capătă alte dimensiuni și deschideri nebănuite spre abisuri ori înălțimi. *Iubirea,* înflorind pe aceeași tulpină bucuria și suferința, voluptatea și durerea, *natura,* — spațiu sacru al dragostei, realitate simbolică și catalizator al amintirii —, *destinul social și cosmic al geniului,* antinomizat între demiurgia spirituală și nimicnicia statutului existențial, *suferința caducității și a deșertăciunii,* izvorîtă din conștiința tragismului care patronează condiția umană, *fascinația somnului și a visului,* deschizînd compensativ calea spre tărîmul Idealului, spre lumea Frumosului și a Binelui, a imaculării și atotputerniciei, *neliniștea cunoașterii,* cu purcesul în setea de certitudine și în nevoia de temeinicie, *propensiunea negației,* iscată de spectacolul imperfecțiunii și aspirația spre desăvîrșire, — toate acestea (și nu doar ele), puse sub blazonul unei inconfundabile suveranități, dezvăluie ceva din cuprinderea tîlcului axiologic și constructiv amintit mai înainte.

Cel de-al doilea înțeles major al volumului îl putem descoperi în raportul dintre poeziile ce au văzut lumina tiparului și luminile de taină ale manuscriselor în care „De plînge Demiurgos, doar el aude plînsu-și". Cantitativ, în filele de manuscris au rămas de peste trei ori mai multe poezii decît cele care au fost publicate. Și aceasta nu atît pentru că poetul „a fost totdeauna prea impersonal și prea nepăsător cu soarta lucrărilor sale" (T. Maiorescu), ci mai ales fiindcă ceea ce încredința tiparului purta girul unui adevărat sacerdoțiu. Mărturisirea dintr-o scrisoare către Iacob Negruzzi, „eu din parte-mi am cîntărit orice cuvînt", are valoarea unui credou validat mereu de actul scrisului. Iată, de pildă, între 1870 și 1874 Eminescu publică 9 poezii dar păstrează în laboratoarele desăvîrșirii peste 70, așa cum în doi ani, 1875 și 1876, sînt tipărite 7 creații dar rămîn în manuscrise aproape 50. Și dacă ne gîndim că între cele pe care artistul le socotea în stadiu metamorfotic se aflau poeme precum *Andrei Mureșanu* (păstrat în trei variante), *Odin și Poetul, Demonism, Memento mori, Icoană și privaz, Codru și salon, Răsai asupra mea, O,-nțelepciune, ai aripi de ceară !, Ce suflet trist, Dintre sute de catarge, Gemenii, Apari să dai lumină* fără — a mai aminti aici poeziile introduse de T. Maiorescu pentru prima dată în ediția din 1883 — înțelegem cît de severă îi era conștiința artistică.

Din perspectiva raportului menționat, însă, tîlcul ediției princeps se adîncește și se amplifică, atunci cînd universul creației și personalitatea lui Eminescu sînt supuse exegezei prin asumarea dialectică a întregului. Fără a putea în acest spațiu restrîns să dezvoltăm ideea, remarcăm doar că volumul ni se dezvăluie nu ca un fapt de ruptură, ci ca unul de metamorfoză. El înmănunchează esențele distilate ale unei recolte de gînd și simțire, aflată într-un perpetuu și neîncetat proces de fermentare într-u frumusețe.

Cel de-al treilea orizont de înțelesuri al cărții centenare se desprinde din împrejurarea că alcătuitorul ei a fost nu poetul, ci Titu Maiorescu. Gestul marelui critic rămîne exemplar, situîndu-se printre realizările sale de prim rang. Este neprețuit atît sub raportul intenției umane, cît și sub raportul motivației culturale. Meritul său nu se reduce însă doar la stringerea în volum a poeziilor. Alcătuitorul ediției săvîrșește și două operații foarte însemnate : îmbogățește sumarul cu poezii manuscrise și organizează materialul poetic într-un anume fel.

Primul act este de o importanță excepțională și el validează încă o dată gustul sigur și rafinat al celui care a probat mai totdeauna intuiție a valorilor și sensibilitate în fața frumosului. Să ne gîndim ce-ar fi reprezentat ediția princeps fără *Ce te legeni, Odă, La mijloc de codru des, Iubind în taină, Trecut-au anii, S-a stins viața falnicei Venetii, Se bate miezul nopții, Cu mine zilele-ți adaugi, Din valurile vremei, Glossa, De-or trece anii, Te duci, Peste vîrfuri, Somnoroase păsărele, Mai am un singur dor* (cu cele trei variante), *Criticilor mei ?* Valoarea acestei inițiative remarcabile și realizarea ei capătă într-adevăr însemnătatea unui model. Din păcate, nu aceeași apreciere se poate face în legătură cu cealaltă operație, chiar dacă și ea confirmă identitatea personalității maioresciene (e adevărat, pe alte coordonate). În acest sens, este de reținut formularea nuanțată, cu delicată și subînțeleasă deschidere critică, pe care inegalabilul editor Perpessicius o propunea în 1939 : „Clasică prin consacrarea unei jumătăți de veac, orînduirea poeziilor în ediția Maiorescu este o operă cu totul personală a criticului și ea se cuvine înregistrată ca atare".

Într-adevăr, orînduirea este atît de personală încît dacă încercăm să descoperim rațiunile arhitectonice ale cărții, rămînem descumpăniți. Cu excepția ramei sale, a privazului, cum ar fi spus poetul, (*Singurătate* și *Criticilor mei,* deschizind, respectiv, închizînd volumul, propun o perspectivă simbolică) organizarea textelor pare a nu avea în vedere nici un criteriu, deși măcar cel cronologic ar fi trebuit respectat fie și pentru că, publicînd împreună unele din poeziile sale, Eminescu a investit în această grupare o anume semnificație. Că este așa ne-o dovedește una din cele trei „rugăminți cît se poate de stăruitoare" pe care el le adresa în 1879 lui Iacob Negruzzi, în legătură cu publicarea a patru poeme : *„Să se tipărească tuspatru deodată".*

Amintind, în acest context, și operația chirurgicală asupra *Luceafărului,* va trebui să admitem că, sub raportul discutat, Maiorescu nu doar că n-a aflat soluția optimă, dar nu s-a străduit nici măcar să respecte voința poetului, exprimată de acesta ferm și fără echivoc.

Desigur, valoarea inestimabilă a actului maiorescian lasă în plan secund asemenea umbre, cu toate că nici ele nu rămîn fără de înțelesuri pilduitoare. Pe de altă parte, deși orizonturile celor trei tîlcuri dau adevărata dimensiune a evenimentului editorial din 1883, tîlcul fundamental și subsumant al ediției princeps rămîne, pînă la urmă, ca o hieroglifă, poetul însuși.

Al. Melian

CONDICA ÎN VERSURI de Ion Gheorghe

Cîntec la ușa gineceului

I.

1. – In curtea pădurarului, la Dămăcușa
Lua vintul rumegușul, cum ar fi suflat
cenușa –
Rumeguș de lemn de pat
Pină la genunchi ne-a fost suflat :
Al dulgher cu sfredel, coarbă, scobitori
și dălți
Se făcea că drege acel lucru de culcare
Tot din scindură de lemn din bălți
De la fabrica de rumegări și băligare ;
Se făcea că drege acel lucru de lucrare
A flăcăului și a femeii fată mare.

2. – Cind băga-n piciorul patului,
ăl sfredel, da nisip
Cum țișnește apa dintr-un șip –

3. – Nea cutare, pădurare,
Asta lucru de-nmulțire și culcuș
Ce-l făceai odată din tot lemnul codrului
cel tare
De ce-l faci din sălcii, plop de rumeguș
Pentru Dămăcușa a lui Dămăcuș ?
4. – Apoi, domni intrebători
Merg spre bătrinețele și-am arat de șapte
și-am cules
de patru ori.
Ia mai semănați și domniile voastre,
de la oraș
Dacă vreți să nu rămînă Muntele țării golaș

II.

1. – La Cimpulungul Moldovei de Sus
Mare pat de lemn de codru este pus ;
Cu picioarele de bivol de stejar cit două
războaie de țesut
La care-a lucrat Marele Mut
Două sute cincizeci de ani-anotimpuri
Punind semințele cele de simburi :
Cite zece copii intr-o viață de om
Incit l-a intrecut pe orișicare pom.

2. – Insă acel pat cit toate paturile
Este cuprins de nisipuri din toate patru
laturile
Un troian decit pietrișul și mai greu
C-a ajuns patul din Susul Moldovei
la muzeu,
Și degeaba este lemnul dedemult și tare
Dacă nu mai are lucrare,
Degeaba trainic și-n patru picioare
Dacă iarăși n-are nimenea in el culcare ;
Degeaba lat, degeaba adinc
Dacă-n el nu țipă născătoare de prunc ;
Nice adăpost de fată
Degeaba ditămai pădure lată.

III.

1. – La Ieud, in Maramureș,
Izvoarele munților au scăzut,
Insă Mutul a dat iureș
Pe sub toate pădurile și culcușele – sacrului
așternut.
2. – Pe sub acela Gineceu
Trece fluviul de lapte dinspre zeu
Și se face girlă spre zeiță
Intru vejnică urcare de a noastră spiță :

3. – In toată casa, leagăn de cocon
Sămință – zece, cincisprezece mii de mii
la pogon.
Curțile sint toate pline de feciori,
Că unde-s semănați o dată, răsar
de două ori.
Nu e poartă fără fete
Că ei umblă-n lume cete, cete.

4. – Aici omului ii vine cocon, fată, băiat,
fată
Incit leagănul nu se răcește nici-o dată
Aici se prinde de la urmă fecior, fată,
fecior,
fecior, incă fecior
Și iar fată, fată, fată, intr-un binecuvintat
de-apururi zor.

5. – Acele zaruri ale zămislirii : șase–șase
Zuruie masa de aur in prea curat de casă.

6. – Dă Doamne, incalte vre-o zece Ieuduri
Acestei țări prea săracă in scuturi
Și de arcuri prea lipsite –
Inlezneşte Doamne trecerea semințelor
noastre
prea zbătute-n mii de site
Și prea date prin ciur și dirmon
Și ne dă-ne nouă sporul seminției incă un
Eon,
al tuturor Eoanelor Eon.

P.S. Ieudul nu-i nici Asie, nici Africă
Ieudul este lada noastră de zestre
demografică.

Pentru numele zeului, Pruncului Zeu,
Noi punem acest cintec la ușa
Satului-Gineceu.

smaranda jelescu

Otava cîmpului, frumoasă...

Otava cimpului, frumoasă
Să n-o cosești, se ofilește
Ca un apus căzut in rana
Din care bulbul nopții crește

Pămintul, ce chemare dulce
Să-l mingii rar, ca pe-o iubită
Altfel te prinde să te culce
Cu falca macilor cernită

Cu picuri dulci de ploaie bună
Se-adună virstele, se-adună
Să le primești solemn, solemn,
Ca in cetatea dintr-un lemn

In care a căzut odată
Un vis frumos și o minune
De nuntă veselă de fată
Cu trandafiri, alai, cunune...

O, vorbele, ca un balsam
Se scutură pe timpii frinți
Și sună iarna dintr-un ram
Al anotimpilor cărunți...

Sărbătoare

M-am intins pe virsta mea
Ca pe un pat de zăpadă cu febră.
Să mă caute acolo
Să mă smulgă dacă vrea
Din tenebrele toate
Dacă poate.

Se-adună stelele pe cer
Nu cad, nu moare nimeni
Doar sărbătoarea mea de ieri
S-a răstignit in ger.

O rodie

Luceferii in august respirind
Povara amintirii ca-ntr-o raclă
Cu lucrătura ferecată, sacră,
Luceferii in august respirind

O rodie-i frumoasă doar deschisă
Cu rana orbitoare fremătind
Sub soarele neintinat curgind
O rodie-i frumoasă doar deschisă

Ce neculeasă sint și ce tirziu
Povara-n somn a stinsului luceafăr
Mă arde lin și nu vrea să mă apăr
Ce neculeasă sint și ce tirziu...

Se ridică plugarii

Așa-i că sinteți obosiți și aveți febră
Ca un lanț de atomi agățați, ca o jerbă
De fluturi vii
Peste speranțe, omizi, colivii ?

Dacă v-aș cuprinde, unde sinteți doamne,
Că vă cunoaștem pe cuvint.
Și pe Ion și pe Tudor,
Și pe Maria și pe Constantin
Care știe șarpele de ce are venin ?

Se ridică din mine plugarii, frumos
Și mă curăță de suflet, pină la os
Și mă așează cu fața la soare,
Să nu-mi fie sete de singe, de faptă,
de boare,

Să stau doar, in vibrarea de vreme
Și nu eu, ci ei să mă cheme.

Floarea soarelui

A murit, ca statuia in fringhii, vara.
Se ridică tiparul ei in amintire
Impur, ca orice repetire.

Elementele se coc ca un știr.
Mă uit cum respir
Și mă cufund in generații
Ca griul dac in constelații.

S-a stins floarea soarelui.
S-a dus ca pe un pat de nuntă,
Mirele nopții se-ncruntă.
Pămintul se ofilește
Scăpat din vară,
Orice rană,
Slavă domnului, incepe să doară.

A murit floarea soarelui, curată !
Mă cutremură cărțile. Par liturghii
Intr-o veghe disperată.

Legendă

In apa verde cu miros de izmă
Privirea mea e sclipăt și e boare
Și fulgerele ei curate, rare,
Ascund luceferii, de pizmă

In apa rea cu verdele ucis
O sfintă Ană din baladă
S-a indemnat grăbit să cadă
Frumoasă ca un manuscris.

Cu poftă-o caut, liniștindu-mi frica.
Din lacul greu țișni primul luceafăr
Și-n sufletul cel temerar și teafăr
Se cuibărește tandru mucenica.

Șarpele casei

Mi-ar place să-mi spui
Că sint un cireș inflorit,
Mi-ar place să spui că sint fin cosit.

Mi-ar place să spui și
Mi-ar place să fiu
Ca un anotimp cinepiu
In care patria mea de cuvinte
Mirifice golfuri să alinte
Cu valul muzical și țărm fierbinte...

...Și zbucimul acesta, mincat de rugină
Și șarpele casei, mușcind fără vină !

Revista nescrisă

Fără greșeală a fost alegerea spațiului de desfășurare a taberei de creație in domeniul sculpturii ce a avut loc la Piatra Neamț. In acest masiv atelier in care natura a lucrat deosebit și intens, s-au alăturat și o seamă de sculptori contemporani, care au completat la zi peisajul orașului plecat pe verticală, la concurență cu Pietricica.

Tot aici, in această vatră de suflet, respiră frumusețe și ginduri alese un număr insemnat de creatori ce alcătuiesc revista literară nescrisă cu sediul in municipiul acesta. „Redactorii" respectivi au schimb de opinii cu mai toate revistele scrise din țară. Așa se explică și faptul că Valentin Ciucă semnează exegeze plastice in periodicele moldave, dar și-n cele din București și Cluj-Napoca. Editorial, el cuprinde o gamă largă de tematici, cum ar fi, de exemplu, cartea de inițiere in tainele artelor „Colocvii pentru mai tirziu", o rememorare nostalgică a pelegrinului din Munții Neamțului „Pe urmele lui Calistrat Hogaș". Albumul de artă Lascăr Vorel, unul dintre primii expresioniști europeni, „Vernisaje elective" — culegere de texte eseistice ce surprind dinamica artelor plastice contemporane. Momentan, iși așteaptă semnalul la Albumul de artă C. D. Stahi (1844—1920) și definitivează o lucrare despre N. Tonitza.

Tinărul critic literar Cristian Livescu, autorul volumelor „Introducere in opera lui Ion Pillat" și „Scene din viața imaginară", lucrează la un studiu despre Șt. Aug. Doinaș, iar pentru reviste are o sumedenie de planuri.

Sensibilul poet, dar și critic literar deosebit, Emil Nicolae, așteaptă cu nerăbdare apariția in librării a celei de-a treia plachete de versuri, intitulată destul de interesant „Studii, confesiuni, capricii".

Romancierul și dramaturgul Constantin Munteanu, satisfăcut de apariția romanelor „Zaruri de cretă", „Ziua magnoliilor viscolite" și „Cursa rapidă", iși pregătește un text pentru „Teatrul Tineretului" din localitate.

Victor Stan, după ce a debutat cu „Ochi de lagună", o frumoasă carte de versuri, se intoarce in lumea de candori a copilăriei și scoate la Ed. Ion Creangă o culegere de poezii — „Țării mele steag și griu".

Participarea lor la viața culturală a țării aduce o notă distinctă „redacției" de la Piatra Neamț și un bine tuturor.

Dumitru Udrea

CONFABULE

Un țăran trece strada

Moto : „Din mine un strop a inghețat. Pe icebergul indepărtat". Romanță.

Era duminică / toamna / intre octombrie și noembrie / soarele numai ce incălzea / dimineața / curtea / in mijlocul ei / sub vișin / la masă / cu o sticlă de bere intr-o mină și o bucată de slănină in cealaltă / Sandu asculta difuzorul atirnat intre crengi / era bine / liniște / și numai gindul că duminica e totuși zi de odihnă il odihnea și mai mult / asculta romanțe / și se emoționa / ori era atit de bine emoționat / atit de bine.

Iulian Neacșu

nicolae goja

Ascunsul chip al toamnei

Toamna in sat nimeni nu are somn. Se culeg porumbul, merele, strugurii. Livezile răsuflă ca o femeie lepădind greutatea și apoi se mohorăsc, ingălbenesc și adorm lăsindu-și frunzele pe piept. Cimpurile se umezesc o vreme de sudoarea culegătorilor, iar spre seară amuțesc lingă paznicul singuratec și moțăind cu potaia insoțitoare in preajma grămezilor aurii.

Insă viile, cind incep viile, atunci strugurii sint brumați, frunza se toacă sub picioare, ciorchinii sint ca ugerele pline ; cind incep culegătorii, atunci boabele te frig la degete ; cind butoaiele se opăresc, se spală cu mentă și pelin, atunci satul capătă altă față.

Toamna nimeni nu doarme. Miroase atit de puternic a must, luna iese atit de clară, stropind livezile și viile cu pospai, vinul in fierbere are un gust atit de ciudat, oamenii se mișcă mai vioi și noaptea răsună de scirțiitul preselor, incit doar pruncii de țiță și găinile adorm. In rest e lumină la fiecare casă, porțile larg deschise primesc și lasă urme de care, feciorii n-au astimpăr, fetele rid de orice, lăsind pinza deoparte și fugindu-le ochii de-a lungul drumului, femeile jumulesc pui de-o vară, căci tulburelul cere podină, incit ar fi de mirare să nu vină și cintecul, ascunsul glas al toamnei.

Bărbatul stoarce strugurii in presă și prin porțile deschise ale șurii iese fluieratul lui. Muierea stă aplecată pe aburii sobei și glasul ei ascuțit abia poate domoli liota flămindă de puradei. Fata cea mare este in vecini, la lelea, unde-i șezătoare. In sat sint mai multe case unde se țin, incepind de toamna tirziu și pină primăvara devreme, șezătorile. Caselor acelea le dau inconjur grupuri de feciorași pindind pe la ferestre, rușinoși, hotărindu-se. Fetele cintă in casă, neștiutoare ; pe la geamuri sint pindite de ochi fugari. Totuși, parcă nu se pot opri să iasă pină afară, cite două-trei, ca să aducă mere pentru plăcintă sau must din cadă.

Cei insurați văd cu ochi zeflemitori bijbiiala mai tinerilor pretendenți la bărbăție, insă știu că de fapt ar vrea să mai fie in pielea lor, in floarea tinereții. Femeile măritate zimbesc subțire, păstrind acea distanță și acel prag al suferinței muierești peste care cele tinere incă n-au sărit.

Vis-a-vis de casa cu șezătoarea stă familia lui Ilie. El e in șură, la presă. Nevasta face mincarea de seara și după ce intunecă iese pe prispă și strigă omului ei că cina e gata. Chiar dacă e flămind, Ilie mai intirzie și toarnă incă o găleată cu vin in butoi. Trecind pe lingă jgheabul de adăpat vite, ia un pumn de apă și iși freacă palmele. Imaginea aceasta e ciudată, spălatul miinilor vopsite de struguri, căci n-ai putea spune că de palmele lustruite s-ar mai lega murdărie, și nici măcar apa aceea rece nu se lipește de ele, fuge ca iarba pe coasă.

Cind capul familiei intră in casă, aducind un val de răcoare și miros de must din cana pe care o pune pe masă, copiii deja mănincă. De fapt nu era nevoie să fie de față la punerea in farfurii, se știe că tatăl mănincă aripile, gitul și capul păsării. Fetei celei mari ii place pieptul, cel mic mănincă șoldurile, iar mamei ii rămin măruntaiele și picioarele.

Fata a terminat prima, de fapt a lăsat jumătate porția și a fugit la lelea. Cei mici aleg cu furculițele, lasă deoparte bucățile grase, ceapa și pătrunjelul nu le ating ; apoi le vine somnul și urcă pe rind in paturi. Rămin părinții să curețe oasele, să se ospăteze, căci la copii este mai multă poftă decit stomac flămind. Ei rontăie și scot măduva oaselor, prelungind mult cina, vorbind de una și de alta.

Zourdalnicii dorm ca leganați. Lampa au făcut-o mai mică, incit farfuriile pictate și icoanele s-au șters de pe pereți, lumina căzind doar deasupra mesei, in jurul căreia omul și femeia lui vorbesc in tihnă, in pacea casei tulburată numai de pilpiirile și vaietul focului, intreținută de sfirșitul prisnelului de tors din mina femeii. Casa a căpătat altă viață : furca muierii și caierul, respirația copiilor, mișcările lor de a se dezveli, freamătul lemnelor arzind și apoi ieșirea barbatului, in liniște, cu bătaia pașilor inspre pivniță.

Starea aceea a ținut mult, cit ai gindi la necazurile vieții, greutăți mult slăbite in tăcerea serii, cit să-ți ordonezi răspunsurile la viața de a doua zi.

Mai tirziu, fata cea mare s-a intors acasă și grăbită a intrat in pat, fericită se pare după o vorbă fugară și indrăzneață, după o privire ce i-a adus in obraji culoarea merelor Ionathan. Curind dormea și ea ca un copil.

Găzdoaia s-a apucat să frăminte aluat pentru piine din ăst-timp. Seara s-a prelungit mult cu tusea barbatului, stinsă de pereții casei și gindurile femeii că fumează prea mult. In treacăt, motanul ghemuit sub sobă și chițcăitul unor șoareci in pod, la mălai.

Probabil este tirziu in noapte. Copiii dorm inghesuiți, cu picioarele incilcite. Fata cea mare și-a despletit părul bogat și castaniu pe pernă. Femeia a zimbit și a căutat cu privirea o fotografie de pe perete, deasupra patului, făcută in tinerețe.

Afară bărbatul o fi terminat de stors. Se aude gilgiit de must turnat in butoi. Și ciinele care latră la toți aricii. Dimineața femeia lui Ilie va face piine in cuptor. Dimineață fata va muia albiturile cu leșie de cenușă. Dimineața copii vor merge la școală. Dimineața Ilie va intra in șut, la mină. Dimineața va fi toamnă.

Dincolo de pereți, in curte, ciinele s-a aciuat pe un morman de frunze uscate, sub nucul cel mare. In iarba curții a căzut brumă ; și pe casă și pe copaci. Printre crengile negre ale nucului poți vedea cerul ca un pahar de sticlă. Lingă șură, o stivă de lemne. In grajd, rumegatul vacii și sforăitul iepei, insoțit de bocă-

Marea sărbătoare

Urmare din pag. I

Așa se explică succesul in alegerea sa ca domn al Moldovei la 5 ianuarie 1859. Pină cind și partizanii Sturdzeștilor (Mihail și Grigore) conservatori, au dat votul lui Cuza, in loc să se abțină sau să fie contra. Spiritul de unire era atit de puternic, incit nici „un obstacol din lume" n-ar fi putut să-l pună stavile. Ici, colo, bătrina clasă privilegiată, clasă refractară la orice progres, ridica glasul disperată : „— Știți voi ce vă așteaptă — strigau ei unioniștilor — dacă nebuniile voastre se vor implini ? O să se desființeze rangurile de boierii, o să vă ieie la oaste, o să plătiți bir" — scrie Nicolae Gane. Unirea intr-o singură țară și noțiunea egalității cetățenești nu intra deloc in mintea lor. Toți acești retrograzi, cu poliție, cu tot, rămineau inmărmuriți in fața valurilor poporului, care ca șuvoaiele de munte, ce se rostogolesc năpraznic, nu mai intimpină nici o piedică. La toate răspintiile se juca și se cinta Hora Unirii cu un entuziasm indescriptibil.

După alegerea lui Cuza ca domn al Moldovei, trebuia să se aleagă și domnul Munteniei. Și aici partida unionistă avea de dus o luptă grea spre a asigura reușita unui candidat al ei. Ca și in Moldova, la inceput erau mai mulți pretendenți. Cei mai numeroși deputați susțineau pe Gh. Bibescu ; ceilalți pe Barbu Știrbei, fratele și sucesorul la domnie al lui Bibescu.

Spre a inlătura orice surpriză neplăcută, partida națională recurse la ajutorul maselor. Astfel au fost agitate și ridicate masele bucureștene, constituind majoritatea. Erau meseriași, negustori — mai ales cei mijlocii și mici. Nu lipsea, bineințeles, tineretul școlar, elevii claselor superioare și ai invățămintului de specialitate. Au fost aduși țăranii din satele vecine și chiar mai indepărtate ale județelor Ilfov și Dimbovița, pentru că „țăranii sint insăși țara" (M. Kogălniceanu). Așadar, in dimineața zilei de 22 ianuarie, cind incepură lucrările Adunării Elective, in vederea alegerii domnului, dealul Mitropoliei și curtea Adunării erau pline de o mare mulțime care, la un moment dat, sub conducerea lui N.T. Orășeanu, pătrunse chiar in sala de ședințe. Totuși, tensiunea alegerii persista. In această atmosferă, sub continua presiune a maselor, in noaptea de 23 spre 24 ianuarie, intr-o sală a hotelului „Concordia" de pe strada Germană (astăzi Smirdan), Dimitrie Ghica propuse pe Alexandru Cuza să fie ales domn al Munteniei. In ziua de 24, orele 11, dimineața, Vasile Boerescu, intr-un vibrant și patetic discurs, in incheiere a spus : „a ne uni asupra principiului unirii este a ne uni și asupra persoanei ce reprezintă acest principiu ! Astă persoană este Alexandru Ioan I Cuza domnul Moldovei. Să ne unim ca frații asupra acestui nume și posteritatea ne va intinde miinile și conștiința noastră va fi impăcată că ne-am implinit cu religiozitate o datorie sfintă." Cuvintarea lui Boerescu a produs o adincă impresie ; cei mai mulți din deputați aveau lacrimi in ochi. Toate cele 64 de buletine de vot sint date pentru Alex. Cuza, provocind o adevărată explozie de entuziasm. Consulii străini, care erau de față, rămin adinc impresionați.

Pe dealul Mitropoliei, dar și pe străzile vecine, peste 30 000 de oameni aclamă din toată inima pe Cuza. Entuziasmul in București a fost ca niciodată. Mulțimea imensă, amestecată cu oștirea, joacă la locurile potrivite Hora Unirii in sunetele muzicii militare și la lumina torțelor. Pretutindeni manifestații de bucurie. Se trag clopotele tuturor bisericilor ; tarafuri de lăutari in tot locul ; oamenii se imbrățișează fără să se cunoască.

Pictorul Nicolae Grigorescu povestește că in dimineața următoare, cind s-a aflat in țară că Alex. Cuza a fost ales domn și al Munteniei, atunci a văzut ce va să zică bucuria unui popor. „Cintece, jocuri, chiote in toate părțile. Iți ieșeau oamenii in drum cu oala cu vin : care cum se intilneau, luau vorba de Cuza, de unire, se imbrățișau și se incingea hora in mijlocul drumului. Și era un ger de crăpau pietrele. Da' unde mai sta cineva in casă ! Am văzut bătrini care plingeau de bucurie." E unicul caz in istoria Europei. In aceeași jumătate de secol unitatea statală a Italiei și Germaniei s-a făcut prin bubuitul tunului, prin zăngănitul armelor și curgerea singelui.

A doua zi după alegere, la 25 ianuarie 1859, președintele Adunării Elective din București trimitea o adresă lui Vasile Alecsandri, ministrul de externe al Moldovei, anunțindu-l că o delegație a Adunării, in frunte cu C.A. Rosetti, va pleca a doua zi la Iași, spre a anunța principelui Cuza alegerea sa ca domn al Munteniei. La rindul ei, Adunarea Electivă din Iași trimitea la București o delegație, al cărei purtător de cuvint era Mihail Kogălniceanu. Acestuia ii răspunse Vasile Boerescu ; lui C.A. Rosetti, la Iași, ii răspunse insăși Cuza. Rosetti a fost așa de entuziasmat incit, telegrafiind la București termina cu cuvintele : „Domnul este intru toate sublim." Sublim a fost Alexandru Cuza inainte de a fi ales domn, sublim a fost prin reformele sale, in cei șapte ani de domnie, sublim a rămas de-a pururi in istoria noastră.

teatru

Harap Alb

Spectacolul naționalului bucureștean deapănă cu haz peripețiile tinărului fecior de crai pornit pe calea maturizării pe un drum presărat anume cu obstacole care să-i verifice iscusința minții și vigoarea brațului. Dramatizarea datorată actorului Radu Ițcuș păstrează in linii generale schema basmului lui Creangă. Convenția jocului cu spectatorul fie el mare sau mic se stabilește de la bun inceput in termenii unei jovialități degajate, fără pretenții de estetizare, moralizare sau modernizare forțată. Dacă montarea va persista in memoria iubitorului de teatru, va fi probabil pentru insolitul infățișării pe care o capătă binecunoscutele personaje ale poveștii prin efortul reunit al regizorului (actorul Grigore Gonța), al scenografului (Florin Harasim) și al fiecărui interpret in parte. Intr-o deplină armonie stilistică, fringhii și flori, plase și volane, pene sau blănuri, cămăși cu arnici sau simple pinze in toate nuanțele curcubeului, mantii, măști, burți false și chelii autentice, și alte multe nostime invenții de recuzită concură cu succes la portretizarea eroilor și la mersul inainte al acțiunii, indiferent că faptele se petrec pe pămint sau pe lună. In momentele de antract/circumferința Sălii Atelier inchipuie chiar bolta instelată. Dealtfel de cum pășești in mica arenă trecind printr-o perdea nu de mărgele ci de catifea intri intr-o atmosferă fantastică de basm : privirile iți sint atrase de stranii coșuri suspendate, multicolore colivii adăpostind imense ouă sau poate perne pufoase de saten ce se vor transforma in jilțuri ospitaliere. Apoi apar eroii. Spinul (sau spinii, căci geniul răului nu are cum rămine singur) este o ființă scirbavnică, cu trupul atrofiat asemeni sufletului și chipul incert asemeni vorbei (foarte reușită performanța lui Mihai Mălaimare). Sub infățișări mai mult sau mai puțin diferite se ghicește lesne personalitatea remarcabilă a unui comedian de mare clasă, Marin Moraru care se amuză să intrupeze mai multe fete impărătești pedalind pe sentimentalism sau neajutorare, pe obtuzitatea dusă la absurd. Feciorul cel Mare (Radu Ițcuș) e și cel nătîng, Fiul Mijlociu (Mihai Niculescu) e doar bolnăvicios de invidios. In schimb, verisoarele sint fete bune, inocente și drăgălașe (savuroase travesti-urile lui Mihai Niculescu și Radu Gheorghe). Calul cel năzdrăvan deși mănincă suficient jăratec rămine cam morocănos in versiunea lui Traian Stănescu. Radu Ițcuș iși atrage simpatia in chip de urs — eternul urs păcălit de vulpe — care va primi in dar o anemică codiță din franjuri de perdea care ii va completa costumul pastelat. Dar șirul intimplărilor ajunge și la insoțirea cu cei cinci uriași. Intr-o imensă blană albă, Silvia Năstase iși lasă, descoperă fața, o fizionomie plăcută, dar mai ales plină de căldură cum i se potrivește lui Gerilă. Eugen Cristea impodobit cu o meșteșugită sfericitate pare chiar Flămînzilă. Setilă (Constantin Diplan) aduce mai mult cu un cosmonaut cu proeminente țesuturi adipoase. Ochilă imprumută ceva din masivitatea lui Alexandru Georgescu. Interpretindu-l și pe năstrușnicul Păsărilă, Mihai Mălaimare aduce un frison de tragedie căci el joacă rolul urmăritorului urmărit. Cea pe care eroul o va primi de soție ca răsplată a vitejiei și curajului, a cinstei și onoarei sale nemaipomenite, fata cea frumoasă are in Eugenia Maci o sensibilă și grațioasă prezență. Obligat să rămină permanent in centrul atenției, să dea și să primească replica unor experimentați actori care realizează dezinvolt compoziții care mai de care suav-grotești, Harap Alb nu poate să strălucească ca protagonist pentru că prea fragedului student Adrian Titieni ii lipsește (deocamdată) capacitatea de a se concentra, de a participa afectiv și efectiv in relațiile cu partenerii. Și mai ales ii lipsește aplombul profesionistului. Complăcindu-se intr-o manieră de interpretare amatoristică el scade parametrii reprezentației.

Irina Coroiu

film

Lovind o pasăre de pradă

Cel de al patrulea titlu al filmografiei lui **Iosif Demian**, ca regizor, presupune in mod obligatoriu referințe la primul său film — **O lacrimă de fată**, realizat ca autor independent (debutul fiind o co-regie cu **Andrei Blaier**).

Același scenarist incercat pe tematica diversă a cinematografiei noastre, dar nu scutită de prejudecățile succesului de public cu orice preț, **Petre Sălcudeanu**, oferă regizorului materia unei intrigi polițiste cu suficientă credibilitate, cu destule echivocuri, dar și cu neglijențe greu de iertat, la o citire atentă a imaginii.

Iosif Demian, rămine totuși și in acest film un profesionist matur al cinematografului ce oferă spectatorului intreaga sa forță de expresie. Spun profesionist nu in sens peiorativ, fiindcă pe la noi nimeni nu a debutat ca Orson Welles sau S. M. Eisenstein (deși anume comparații se pot face, dar nu cu cineaști, ci cu regizori de teatru).

Autorul recentului policier imprimă acțiunii sale densitatea realismului imediat, fiind mai puțin atent cu „jocul de șah" intre urmărit și urmăritor, intre cauză și efect, intre falsa și autentica pistă a unei partide similare la o analiză globală cu cea dintre Bine și Rău din basmele de cea mai bună tradiție folclorică.

Dacă la **O lacrimă de fată** remarcam punerea inedită in pagina narațiunii filmice a story-ului lui **Petre Sălcudeanu**, in **Lovind o pasăre de pradă**, salutăm incercarea de a utiliza forța expresiei cinematografice pentru reliefarea unui subiect, in fond, obișnuit in dosarele penale. Utilizarea predilectă a portretului, a detaliului, a suprapunerilor de informație in același cadru, perfect de altfel orchestrat de un maestru al imaginii ca **Alexandru David** oferă consistență unor bune fragmente de film. Tot așa după cum altele par fi expediate, superficial tratate, sau chiar eliminate prin nejustificate elipse din ecuația genului. Aceasta, lucru bine știut, nu trebuie să iasă din sfera logică a deducțiilor, a inlănțuirilor justificate, a concluziilor corecte deși, normal, spectatorul trebuie ademenit și pe piste false, trebuie cucerit și de atitudini ambigue sau derutat de evenimente numai aparent hotăritoare.

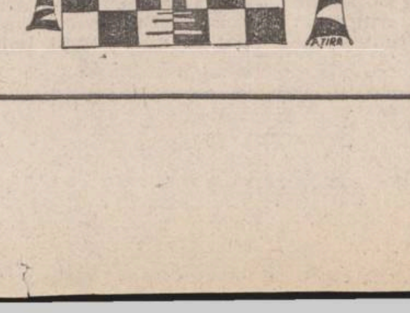

Incă un risc, asumat de cineast, și trecut cu bine este inversarea interpreților din **O lacrimă, George Negoescu** și **Dorel Vișan** răminind insă aceiași excelenți interpreți, care traversează capcanele scenariului, cu momente de referință, incărcate de farmec și umor, de marcată intelegere a partiturilor.

Epica propusă de scenarist, uneori in divorț cu logica sau cu inutile divagații, nu anulează, in fond, efortul lui **Demian** de a innobila un gen privit de prea multe ori pină acum drept o sumă de locuri comune. **Lovind o pasăre de pradă** se inscrie alături de **7 zile de Mircea Veroiu** și **Un om in loden de Nicolae Mărgineanu** in seria acelor pelicule polițiste care se pot ușor dispensa de laitmotivele comerciale ce fac deliciul unei anume categorii de spectatori. De altfel, deși aici cascada și urmărirea palpitantă este, inlocuită de detaliu și portret, de un ritm al cunoașterii psihologice, totuși, filmul se urmărește cu interes și datorită unei excelente echipe de interpreți ce mai cuprinde pe **Ioana Bulcă, Dorin Dron, Mitică Iancu, Brindușa Zaița Silvestru, Tatiana Botez, Gheorghe Dănilă, Camelia Zorlescu.**

Călin Stănculescu

nit pe podele. În şură, de unde pornesc toate, Ilie strîngea cercurile unui butoi, iar cele cîteva bătăi de ciocan au acoperit toată curtea.

Mişcarea ocolului, acel suflet de noapte al gospodăriei a minat somnul omului înspre iarnă. Prin cojoc frigul înţepenea oasele.

Era departe oboseala de cel-bătînd-cercul. Se mişca uşor, ca în lumea cealaltă. Cumva, nesomnul acesta îl aveau şi părinţii lui, căci îi simţea aproape în noaptea tîrzie.

Luna a spoit curtea în alb şi era lumină ca ziua. Nu-i prea mult pînă dimineaţă, trebuie să cînte cocoşii întîi. Poate starea de apropiere a părinţilor l-a făcut pe Ilie să stea în poarta şurii, cu faţa la nuc. Cîinele amorţise înaintea lui. S-a hotărît : va pune fîn în ieslea animalelor şi apoi va intra în casă.

A lepădat cojocul şi cuşma în cuierul din tindă. Uşa a scîrţîit uşor. Era cald şi întuneric în casă, stăpînul a descălţat bocancii şi i-a pus sub sobă. Greoi, a dărîmat un scaun şi zgomotul l-a încremenit de teamă să nu se trezească pruncii. Femeia respira obosit, bărbăteşte. Vedea copii înghesuiţi, în încîlceala mîinilor şi picioarelor. I-a învelit pe rînd, mirîndu-se cum pot fi atît de fierbinţi.

Ilie s-a dezbrăcat şi s-a întins lîngă nevastă. Patul şi aşternutul de paie s-au lăsat sub greutate. Căldura femeii, a picioarelor ei l-a înfiorat şi s-a lipit tremurînd. Răceala lui a trezit-o o clipă, încît a mormăit ceva şi s-a întors înspre perete. Omul a stat mult, despovărat de dorinţe şi plin de ziua ce venea. Trupul nevestei şi moliciunea plapumei cu pene i-au uşurat ins... g... de a adormi.

L-a trezit lătratul cîinelui, întîi aproape şi puternic, chiar sub geam. Or fi flăcăi întîrziaţi pe la vreo pivniţă sau vădană. Apoi cîinele parcă a fugit, cum ar fi fost bătut cu pietre şi scheunatul lui venea dinspre coteţul porcilor. Bărbatul s-a ridicat, treaz dintr-o dată şi a ieşit în tindă, bîjbîind. Uşa s-a deschis... în lumina lunii se proţăpise un ins chiar în poarta de la drum. S-a speriat, dacă spaimă poate fi imaginea ciobanului şi a calului său. Uşa lor nu e niciodată încuiată, căci au încredere în cîinele cel ... A putut o clipă să se dumirească, apoi a întrebat.

— Om bun sînt, a răspuns răspicat.

Abia pe prispă, după mişcarea înceată a străinului, a văzut. Cam la 60 ani, cu un lat de palmă mai înalt decît gazda, cu gropi în obraji şi ochi ascunşi sub sprînceană, cu pielea obrazului albă, cum s-ar fi bărbierit proaspăt, stătea rezemat de stîlpul prispei şi privea nedumerirea celuilalt.

Din casă femeia a întrebat ceva, însă nu a primit răspuns şi apoi o fi adormit iar. Cei doi vorbeau în şoaptă, cum ar fi tăinuit legătura lor, probabil ca aşa credeau ei, să-şi ţină teama închisă în vorbe şoptite.

— Cît vin ai făcut, Flore ? l-a sfredelit ca un vecin curios cel venit în puterea nopţii.

— Aproape o mie de litri... Tata era Flore, eu sînt Ilie !

— Ştiu, l-a oprit, an bun, ca mai de mult. M-am născut aici în sat, lîngă moara lui Onisim ; şi noi făceam cam aşa, a spus moale, ca unui cunoscut de-o clipă.

— Dar cum de nu te ştiu, bade ? s-a mirat gazda, scrutîndu-l.

— Am fost în război şi-am rămas acolo, printre străini. Am oi pe aproape şi nu pot sta mult, aşa că te rog să vii cu mine prin sat, să văd cine s-a mai născut...

Aceste vorbe poate l-au liniştit pe Ilie, încît s-a grăbit să-şi îmbrace cojocul.

— Vino să guşti din roada cea nouă, s-a încălzit, şi în lumina lunii bărbaţii au intrat în şură, apoi au încercat tăria tulburelului. Se pare că aducerile aminte l-au năpădit pe cioban şi era vesel, adulmeca paharul...

— Straşnic ! Să dobori ursul cu el, nu alta ! Mai pune o cană ; te unge la suflet, ca alifia pe rană.

— Ha, ha ! Are miros de sînge.

Nu te-ai fi aşteptat ca după trei căni de vin să fie atît de apropiaţi.

— Am o fată, baciule, cum nu ezistă ! Seamănă cu mine şi cu tata. Harnică, frumoasă... daaa... ea vrea să-şi afle servici la oraş. Ce zici mata de asta ?

— N-o lăsa mă printre străini, că uită de Dumnezeu. Caută-i un fecior şi mărit-o, colo la iarnă. Io aşe zic.

De la problema fecioarei, pînă la preţul cailor şi oilor, cei doi au mai băut cîteva pahare şi parcă străinul uitase de ce a venit. Într-un tîrziu s-a neliniştit, cînd a cîntat cocoşul în coteţ, îngînat apoi de alţii.

— Hai Flore să vedem satul, a spus ciobanul, ca-n zori trebe să mărg.

— Mergem, bace, a fost de acord gazda celui pribeag.

S-a întărit între ei, mai ales din partea lui Ilie, care se gîndea că toate acestea le-a simţit atunci cînd privea nucul din curte, un fel de grabă în a spune cît mai multe, cum ar scăpa de prisosul ce-i îngreuna, cum ar vorbi **pentru** ultima oară. Pe măsură ce trecuse timpul, Ilie credea tot mai mult că e un semn bun acel străin.

— Aici cine stă, a întrebat, ca şi un copil curios.

— Sabin, potcovarul, a zis încet cel tînăr.

— Feciorul lui Maxim ? s-a bucurat, tot potcovar ?

— Da, meseria se lasă din tată în fiu, a spus convins. Pe taică-său l-a omorît un cal nărăvaş, acum vreo zece ani. Sabin s-a însurat cu Treza Botului, fata cloparului şi au un băiat care merge la liceu.

— Dar aici ?

— De-a Brigadirului, cel mai mic. Şi el cîntă cu fluierul, pe la regiune.

— Aici stătea Mariuca.

— A murit. Gheorghiţă e învăţător la primară. Are radio. Vezi antena ? Casa asta e a Tomii Ştirului. Mă-sa a murit aprinsă. Se spune că are bani în cec...

— Săraca... şi eu am peţit-o pe Mardalina...

— Aici, Macarie — pădurarul ; s-a însurat cu Florica lui Onuţ. Acum e în pensie, dar nu se rabdă să nu meargă zilnic în pădure... Todor Jurje, văduv. Cică se ţine cu o ţigancă... Mitru Oşanului. Are o fată măritată în Bucureşti, a încheiat Ilie cu uliţa.

Au tăcut o vreme ; se auzeau paşii calului în urma lor. Pe Ilie se vedea că l-a prins frigul. Ciobanul a întins mîna, caldă, de sub guba de oaie.

— Cu Flore, şi-a luat rămas bun, am făcut o prinsoare în război. De aceea am venit, să beau un pahar cu vin ; şi să-i torn şi lui la căpătîi. Mă duc. Noroc.

Pribeagul a încălecat şi o vreme s-au auzit tropotele şi hărmălaia cîinilor. S-a pierdut în noapte, alb, cum l-ar fi nins.

Luna coborîse deasupra Dealului Viilor, gata să cadă dincolo... Tropotul, de departe.

Curînd era linişte şi toamnă. Ziua îl cucerea pe cel tînăr clipă cu clipă.

valeriu pantazi

POEION închinat Mării

De-ar fi să mai rămîn o noapte
la alba ta înaripare
acolo unde vii sunt toate
pe lunga valului cărare...

Să dorm, să fie numai lună
cum neființa-i vis un timp...
Urcat pe țărmuri, în furtună
să plîngă Cronos spre Olimp.

Să fiu poet, căzut pe diguri
cu amfore grecești, să știu
cînd vin corăbierii singuri
cu vin de Chios, rubiniu...

Voi sparge vasul de Keramos
în prova primelor trireme
va fi un tunet ca din Haos
și Cronos va uita de vreme...

Cotyso, regele-poet
cu vin și cînt cinstește Marea !
– Să meargă Cronos mai încet
eu voi redeștepta uitarea !

Prima noastră uitare

Ce frumos este să fii lebădă !
Atunci nu poți să fii nimic altceva
pentru că ai grație
pentru că ai aripi...
Lebăda,
Memoria noastră uitată.
Prima noastră uitare
Uitarea de sine.

Marea

Ca și cum peste tot un sublim orizont.
Ca și cum pînă ieri
aș fi fost corăbier.
Ca și cum peste nopți
se-nchid porți după porți :
pe acel orizont
să-mi pun tîmpla, să pot
să plutesc
să respir
din zenith în nadir
ca și cum aș fi ea
Marea
dragostea mea.

Dimineața

Dimineața, cînd sufletul Mării
în piept îl absorb și-l amestec
cu sufletul meu și cu Soarele
cu sufletul meu și cu Soarele
cu degetele ating infinitul.

Senzația este ca mierea
ca vinul !

O, cosmos
pluti-vom împreună !
Și mai presus de conștiința mea
sunt a ta înălțată Ființă !

Dimineața, cînd sufletul Mării
în piept îl absorb și-l amestec
cu sufletul meu și cu Soarele
cu sufletul meu și cu Soarele
cu degetele ating infinitul.

Senzația este ca mierea
ca vinul !

Despre Sublim

Ia-mă de mînă, ajută-mă

și în fața cîmpului
să mă duci acum :

aud un zumzet de stele
perforînd cîmpia

lumina se scurge
inverzind pe haturi.

Să mișc ușor în fața cîmpului
brațele mele, alizeu – ajută-mă !

Nu mai văd decît lumea
mustind de lumină și timpul
îmi năpădește nările
pînă mă face să rîd spulberîndu-mă.

dumitru d. ifrim

Stînca închipuirii

– FRAGMENTE –

I

O stîncă –
mereu acolo în larg
de la naștere –

Mă aruncase tata spre ea
cu strigătul lui de nerăbdare.

Pereții din nord
au prins mușchi călduros,
blană, împotriva curentului.

Pe versantul din nord
se cațără și azi
neas:împărații clopoței –
pălăriuțe de culoarea cearcănului

– Nu i-am zărit niciodată în vîrf
să stăpînească întinsul ! –

Din cînd în cînd
ies în cale
pîlcuri de arbuști
gata să se ascundă

În umbra lor
smocuri de barba țapului

Odată,
am întîlnit un sobor de furnici
obișnuite
Altădată, popîndăi
Dar niciodată vipere.

S-ar putea să fie și cărări
Dar cum să le bătătorești
cu Închipuirea !

II

Uneori, noaptea –
mai ales cînd luna e plină
Fur barca lui Barba Inonou
și vîslesc către stîncă –

De fiecare dată am grijă
să o arunc cît mai departe de țărm
Atît cît mă țin puterile
să pot ajunge în preajma-i
fără a o atinge –

Odată, greșisem –
Noroc de vîntul care
pornit din senin
a adus furtună !

În noaptea următoare
am aruncat-o atît de departe în larg
că de atunci oricît de devreme aș reuși
să fur barca
și oricît de tare aș vîsli
n-o pot atinge...

Mi-e frică
să mă depărtez prea tare de țărm
să nu mă prindă ziua pe mare !

III

În vîrful cel mai înalt al stîncii –
bătrîna cocoașă a Kirei Papastahis –
s-a ivit nu demult
scaieți de Amontillado –
în țepii lor fac cuibare
amărăciunile zilei.

Mai jos,
pe praguri abia zărite,
scobesc de zor
scarabeii neliniștei –
Numai viespile neputinței
le tulbură sîrgul ! –

Urmează apoi,
coborînd,
pe coline ceva mai domoale,
grădini ale patimilor –

O, cum nu le-am văzut
desfătîndu-se ! –

Dar deasupra lor
Un vultur totdeauna treaz
stă să răpună potîrnichile

De aceea singure
pe margini de lac
trudesc privighetorile !

(Din volumul „O fugă a melancoliei" în curs de apariție la Editura Albatros)

Un Janus al poeziei românești

Aşa l-am numit în prima mea carte de critică a poeziei noastre contemporane, cu un deceniu în urmă. După care n-am ostenit să scriu despre culegerile de poeme-miracol ale lui Nichita Stănescu. Pe atunci însă, în 1974, nu-l cunoşteam personal pe autor, nu-i ştiam nici adresa, i-am expediat volumul la Uniunea Scriitorilor. Un gest reflex, de pură preţuire din partea mea. Gest pe care îl socoteam, bineînţeles, fără urmări. Marele poet mi-a făcut însă o surpriză de zile mari, cum numai El era în stare s-o facă. Peste doar cîteva zile mi-a trimis o scrisoare-poem, pe care, fireşte, o păstrez ca pe cel mai de preţ manuscris din biblioteca mea. El, răsfăţatul criticii, îmi mulţumea pentru a-i fi surprins poezia din lăuntrul ei. Şi pentru ca bucuria mea să fie şi mai mare, neţărmurită, îmi dezvăluia în minunata lui misivă un amănunt biografic : anume că numele lui întreg era Nichita **Hristea** Stănescu (aluzie, atît de măgulitoare pentru mine, la numele meu).

Aşadar, autorul acelei uluitoare „O viziune a sentimentelor" şi apoi al celor „11 elegii", al „Necuvintelor", al „Măreţiei frigului" nu mai este ! Cutremurătoare veste ! Nu mă întreb în clipa de faţă, în atît de tragica clipă de faţă — cum va arăta poezia românească de acum încolo, fără El ; fiindcă tot El i-a dat atîta substanţă şi atîta sărbătoare, încît ea va continua să strălucească precum o splendidă constelaţie pe firmamentul liricii lumii. Noi însă, cum vom fi noi, de acum înainte, fără Nichita ?

Nu-l căutam în mod special, îl întîlneam numai întîmplător, dar îl ştiam acolo, în imperiul poeziei lui, la masa de scris, scriind sau dictînd **poezie.** Fiindcă El, demult, ajunsese să vorbească **poezie**, să preschimbe totul în **poezie**, să se confunde cu **poezia**, numele lui fiind sinonim cu ea ! Şi mă simţeam ca într-un spaţiu securizant, ştiind că El există, garanţie sigură a conectării noastre la **poezia** lumii.

Acum, prea iubite, nepreţuitule **Nichita Hristea Stănescu** — cea mai absurdă lege cu putinţă te trece în imperiul neființei. Dar noi ştim, noi simţim cu întreaga noastră Fiinţă că nimic nu ni te va putea zmulge din Imperiul tău de drept, acela al **Poeziei**, căruia de la Eminescu încoace, i-ai dat strălucire de stea nepieritoare. O stea ce de-a pururi se va chema şi cu numele Tău, cît se va vorbi româneşte, şi cît timp se va mai scrie şi se va citi **poezie** în lume.

Hristu Cândroveanu

Poezia nelimitată

Nichita Stănescu face parte din categoria acelor bărbaţi inocenţi care au declanşat mutaţii genetice în cadrul poeziei (ca Rimbaud sau Labiş, de exemplu). A aruncat în aer, cu graţie, convenţiile limbii scandalizîndu-i pe conservatori. Forţa unor astfel de defrişări aparţine unor posedaţi, unor spirite care au văzut şi alte tărîmuri, aducîndu-ne veşti proaspete. Iluminarea putea fi mută, el a fost însă condamnat la exprimarea iluminării. Istoria poeziei suportă ciclic seisme. Un astfel de seism este Nichita Stănescu. Nu a fost niciodată un experimentalist. Experimentul este o încercare la rece. La el incandescenţa ideatică şi-a căutat o expresie urgentă. Această urgenţă a fracturat gramatica tradiţională propunînd o nouă vorbire poetică. O gramatică a revelaţiei. Nichita Stănescu prezintă cazul fericit de întîlnire a spontaneităţii cu Forma într-o secţiune de aur. A traumatizat sublim limba română storcînd-o de posibilităţi metafizice nebănuite. Suferea de sentimente care nu-şi găseau cuvinte. Inovaţia la el vine

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 6-a

Învăţaţi limba română fără profesor

magistrului Nichita Stănescu

...căci zise Discipolul
(surîzînd cu surîs de Tigru tandru)
către Magistrul său:
Tu ești Luceafărul de leac din Zodia
luceferilor
de leac
ce pre noi ne lecuiește de oboseală
și ne mîntuiește de inerție
întru dulcea hoinăreală a
luceafărului european nichitastănescian
Pre tine să nu te atingem decît cu rana
noastră!
Pre tine să nu te privim decît cu durerea
ochilor noștri!

...căci zise Discipolul
(plîngînd cu plîngere de Tigru tandru)
către Magistrul său:
Tu ești Curcubeul
ce pre noi ne veghează cu lacrimă, evlavie
și descîntece
și pre sufletele noastre risipite-n roua
limbii române
viața ta picură dragostea de fluture înfiorat.
Pre tine să nu te atingem decît cu rana
noastră!
Pre tine să nu te privim decît cu durerea
ochilor noștri !

...căci zise Discipolul
(pășind cu pași de Tigru tandru)
către Magistrul său:
Tu ești Emoția diminețiilor noastre frăgezite
de soare și poezie, de trandafiri inlăcrimați
și elegie
Pre tine să nu te atingem decît cu rana
noastră!
Pre tine să nu te privim decît cu durerea
ochilor noștri!
...căci zise Discipolul
(mirîndu-se cu mirare de Tigru tandru)
către Magistrul său:
Tu ești Proorocul
ce ne-a dus pre noi în ispita de a învăța
învățarea, de
a poezi poezia, de a ne ruga cu rugăciuni
în limba noastră
Pre tine să nu te atingem decît cu rana
noastră!
Pre tine să nu te privim decît cu durerea
ochilor noștri!

...căci zise Discipolul
(tremurînd cu tremurul lui de Tigru tandru)
către Magistrul său:
Tu ești Diavolul cu suflet de zeu
ce-ți macini entuziasmul întru Cunoașterea
naturală a
limbii române (provocată de Miorița și de
Eminescu!)
Pre tine să nu te atingem decît cu rana
noastră!
Pre tine să nu te privim decît cu durerea
ochilor noștri!
...căci zise Discipolul
(bîlbîindu-se cum numai un Tigru tandru
poate să se bîlbîie)
către Magistrul său:
Tu ești o Propunere pentru tinerețe fără
bătrînețe
obosită de altă propunere pentru viață fără
de moarte!
Odihnește-te întru slava limbii române!
Odihnește-te, Cîntare a cîntărilor!
Pre tine să nu te atingem decît cu rana
noastră!
Pre tine să nu te privim decît cu durerea
ochilor noștri!

...căci zise Discipolul
(speriat cum numai un Tigru poate să se
sperie)
către Magistrul său:
Tu nu ești! Eu nu sînt în stare ca tu să
existi! —
Există numai lacrimile tale care trebuie să se
numească
limba română și pe care noi le învățăm
plîngînd
pentru a putea striga de durere și extaz:
Nichita Stănescu există!
Dar pre tine să nu te atingem decît cu rana
noastră!
Dar pre tine să nu te privim decît cu durerea
ochilor noștri!
Altfel te-ai putea risipi în demnitatea faptului
că existi.
Altfel te-ai putea risipi definitiv în limba
română!

...și zise Magistrul către Discipolul său :
Nu cunosc sărbătoare mai mare decît limba
română!
Eu plîng obosesc, respir și mă odihnesc
numai în limba română
Te sărut în limba română!

Dan David

plastică

Galeria Hanul cu tei

Expoziţia de estetică vestimentară a **Ancăi Szönyi,** deschisă de curînd la Galeria Hanul cu tei, aduce cu sine un suflu nostalgic, un aer romantic binevenit epocii noastre. Ne-am obişnuit, în general, cu creaţii de factură sport, de maximă utilitate, folosind accesorii metalice în care design-ul îşi spune pregnant cuvîntul.

Rochiile create de Anca Szönyi sînt mijlocitori în realitatea exterioară a sensibilităţii artistei, contribuind la închegarea unei atmosfere afective şi la degajarea unor semnificaţii. Iar aceste semnificaţii ţin de o interpretare lirică a relaţiei om-ambient, om-societate, interpretare ce nu limitează obiectul vestimentar la o viziune rigidă, ci îi oferă o expresivitate sporită.

Încă de la început, expoziţia Ancăi Szönyi îţi apare unitară, diversitatea în cadrul acestei unităţi nelipsind ci, dimpotrivă, devenind o regulă. Fiecare rochie etalează, vaporoasă, vechi dantele de-nceput de secol sau din secolul trecut, a căror frumuseţe şi eleganţă contribuie la crearea unei note distincte. Însă aceste minunate dantele vin să întregească un material-suport de o factură modernă, foarte bine adecuat materialelor aplicate pe el. Croiul rochiilor se înscrie şi el în acelaşi aspect al diversităţii : putem vedea rochii clasice, închise pînă la gît, dar şi ansambluri moderne, cum ar fi rochia mini purtată peste pantaloni pînă la genunchi, o rochie-furou aplicată peste o vaporoasă rochie pe gît, cu mînecă scurtă. Fiecare rochie inventă un alt model, fiecare conţine un fermecător amestec de nou şi vechi, două epoci şi mentalităţi diferite întîlnindu-se şi amestecîndu-se într-un ansamblu unitar şi original. O pafta din argint, alături de o pălăriuţă de pai cu dantele sau pene, se adaugă farmecului şi originalităţii creaţiilor vestimentare.

Unitatea ansamblului este susţinută şi din punct de vedere cromatic, tonurile deschise, aeriene, de alb, roz, ocru creînd o atmosferă luminoasă, rafinată în acelaşi timp.

Ceva ce ţine de ingenuitate pluteşte peste tot în jurul rochiilor Ancăi Szönyi, un aer tonic şi melancolic izvorît dintr-o credinţă şi admiraţie pentru tot ce accentuează feminitatea, graţia, eleganţa.

Ideea de spectacol este foarte prezentă în această expoziţie. Creaţiile vestimentare nu îţi dau atît senzaţia de creaţie practică, imediată, cît mai degrabă se înscriu în specia spectacolului, dezvăluind arta creării unei atmosfere şi a exprimării unor semnificaţii de ordin artistic şi estetic prin vestimentaţie.

Doina Marian

Desene de Petru Ţira

muzică

Ansamblul „Musica Nova"

Toate concertele formaţiei „Musica Nova" s-au bucurat, în prealabil, de o pregătire ireproşabilă. Lucrul trebuie subliniat cu fermitate deoarece, chiar în condiţii dificile ca timp de repetiţie, formaţia are impregnată conştiinţa faptului că orice interpretare implică autoexigenţă, respectare a literei partiturii, căutarea (şi găsirea) soluţiilor interpretative optime ale textului muzical. Astfel privită, calitatea concertelor acestei formaţii animate de admirabilul muzician Mircea Opreanu este incontestabilă. „Musica Nova" stînd (în actuala alcătuire : Mircea Opreanu, Cristina Ungureanu, Marius Ungureanu, Anca Vartolomei, Florian Popa, Tatiana Popa) printre relativ puţinele formaţii care-şi pregătesc cu asiduitate fiecare concert, fiecare apariţie publică. Rezultatele sînt evidente, repet, şi sînt aplaudate de fiecare dată şi întîmpinate apreciativ, **pe merit,** la unison. Într-un recent concert, în sala mare a Ateneului, am ascultat cîteva prime audiţii româneşti. Ne oprim asupra cîtorva piese de interes. **Cvartetul de coarde nr. 3** de Doina Nemţeanu-Rotaru este o muzică scrisă linear. Fiecare instrument îşi urmează traseul propriu, care este, în acelaşi timp, element constitutiv şi indispensabil în curgerea întregii piese. Interdependenţele funcţionează pe orizontală şi pe verticală cu aceeaşi importanţă. Cîteva sînt elementele particulare ale partiturii, de interes real: structurarea în secţiuni clar delimitate ca scriitură şi caracter, un etos modal pregnant datorat consecvenţei în alegerea materialului sonor şi a formulelor intonaţionale, elemente contrapunctice presărate cu ascunsă parcimonie, exact atît cît trebuie ca să coloreze o pagină existînd, în primul rînd, monocordic, dens, în bloc, menţinerea muzicii la intersecţia, bine studiată, a eterofoniei cu polifonia şi derularea omofonă. **Sonata pentru vioară solo** de Zeno Vancea, excelent interpretată de Mircea Opreanu, este o lucrare scrisă în tradiţie clasică. Forma limpede, contrastul tematic, moderat însă cu bună ştiinţă, conturuile limpezi sînt tot atîtea atribute ale unei piese care trebuie înţeleasă ca fiind „clasică" într-o accepţie lărgită şi perenă (nu insistăm aici asupra ei ; lucrarea poartă clar marca stilistică a maestrului Zeno Vancea despre a cărui creaţie s-au scris numeroase pagini). **„Ulysse", cvintet cu bandă magnetică** de Octavian Nemescu este o lucrare interesantă în ceea ce priveşte definirea actului muzical. Banda creează un suport sonor, alcătuit deopotrivă din sunete şi zgomote disparate (fragmente de conversaţii, atmosfera străzii, semnale şi anunţuri de soriri de trenuri în gară etc.) apărînd fie suprapuse, fie alternativ. Pe bandă se inserează muzica „live", din raportul schimbător, cîteodată cu preponderenţa sonoră de semnificare a benzii, alteori invers, din densitatea variabilă a partiturilor sau a benzii (care contrazice frecvent intensitatea sonoră rezultată din manevrarea căilor) izvorăşte interesul muzicii. Frecvenţa maximă o înregistrează situaţiile de mijloc, unde privirea poate oscila radical în funcţie de dispoziţia ascultătorului (afirmaţie în genul aceleia că „o sticlă e pe jumătate plină" sau „pe jumătate goală". Privind aritmetic, afirmaţiile sînt egale : ca semnificaţie, ele diferă radical). Pedalarea pe acest gen de ambiguitate, netezirea reliefurilor abrupte astfel încît să se evite situaţiile limpezi, subliniază intenţia autorului de a-şi transmite cu evidenţă gîndurile asupra naturii, definirii şi justificării actului muzical.

Amintim tot aici, în cadrul stagiunii filarmonicii, inaugurarea unei integrale a **Triourilor pentru coarde** de Beethoven. Faptul este de excepţională însemnătate culturală (autori sînt George Dima, Ştefan Gheorghiu, Corneliu Faur) şi trebuie, cu prisosinţă, semnalat. Asupra acestui important ciclu cameral vom reveni în detaliu.

Viorel Creţu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

MIHAIL SADOVEANU

XI

Fără a mai detalia în plan epic nemaipomenitul prizonierat erotic al lui Zaharia — o lacună evidentă în comparație cu prototipul caragialesc, atît de acaparant tocmai prin tensionata și subtila lui desfășurare anecdotică —, prozatorul rezumă întreaga întîmplare în citeva propoziții : „Și iaca așa a fost. Cînd s-a sculat cela, nu și-a mai adus aminte nici de casă, nici de tată, nici de mamă, nici de nimic. Săruta pe babă ca un nebun și credea că-i frumusețea lumii. Ați auzit, bre, de așa comedie ? Și-au trăit ei așa cinci ani, și lui Zaharia tot frumoasă i se părea baba". Regretul de a nu ne afla în prezența unei elaborații narative de anvergură este cu atît mai întemeiat cu cît „rezumatul" de mai înainte enunță o bogată gamă de fenomene parapsihologice ; este vorba de pierderea realei identități a eroului pe parcursul unui mare număr de ani, fapt atestat de anularea propriei memorii, capabilă a conserva amintirile trecutului, și de completa inadecvare a percepției sale la realitatea obiectivă, care, în noile împrejurări, i se arăta în imagini diametral opuse. Așadar, totul se confundă cu un univers existențial de esență tragic-grotescă, susceptibil a fi fost tras pe făgașul unor derulări nuvelistico-fantastice dintre cele mai complexe. Nutrim, de asemenea, convingerea că un efort similar sub raportul creației epice ar fi meritat și momentul următor cuprins în „rezumatul" lui moș Gherasim, de unde aflăm că diabolica „babă cîrnă" urmărește a-l ține pe flăcău sub vraja ei chiar și după ce ea își va fi dat obștescul sfîrșit.: „Dar iaca, dă Dumnezeu într-un rînd de cade cirna la pat. Azi of ! mîni of ! moare baba în scurt. Da' în gura morții, zice lui Zaharia :

— Dragă bărbățele...

— A dracului babă ! mormăi minunat Toader a Oanei.

— Stai să vezi ! Dragă bărbățele, iaca să nu uiți să pui în sicriu, cînd m-or îngropa, ulcica din horn. Să nu uiți, ș-acu iartă-mă !"

Mult mai bogat în substanță epică este episodul final al povestirii, deși nici acum nu putem trece de tot cu vederea graba „solomonarului" de a satisface curiozitatea ascultătorilor. Oricum, isteria burlescă a bărbatului, dublată de evenimentul desconspirării „babei cirne", eveniment ce se încheie la rîndu-i cu parțiala dezvrăjire a eroului, relevă pregnant substratul de snoavă ezoteric-fantastică al povestirii :

„Bietul Zaharia urla de prăpădea pămîntul și-și smulgea părul din cap, că-i moare nevasta lui cea frumoasă ! Iacă așa ! După ce piere cirna, se gătește totul. Au scăldat-o babele, i-au cetit popii ; iaca vine și ziua îngropării. Da' Zaharia numai se bocea și se trăgea de cap. O scot pe babă din casă, și Zaharia după ei, cu capul gol. Cînd să intre în biserică, iaca își aduce aminte de vorbele babei ! [...]. Bun. Își aduce aminte. Stați, oameni buni, zice, că iaca așa ș-așa, trebuie să aduc o ulcică, s-o pun în sicrior : așa a lăsat nevasta cu limbă de moarte ! Oamenii se uită la el dînd din cap și bagă pe babă în biserică ; iar Zaharia o ia la goană spre crișmă. Intră în casă, caută în horn, găsește ulcica — ulcica din care băuse el rachiu —, pornește tot în goană spre biserică și, cînd să treacă în fugă pragul pridvorului, se împiedică, cade și ulcica-i scapă din mîini și se face bucăți. Oamenii se string buluc.

— Ce-i ?

— Vai de mine, oameni buni, iaca am stricat ulcica și s-au vărsat doftoriile...

Stringe el, string oamenii hîrburile, și se apropie de sicriu, cînd colo... he ! Cînd vede Zaharia pe babă, odată prinde a răcni :

— Unde mi-i nevasta ? unde mi-ați dus femeia ?

— Iacăt-o, măi omule, asta-i ! zic oamenii.

El — nu, începe a urla :

— Cine i-a mîncat nasul ? Vai de capul meu ! unde mi-i nevasta ?"

Deci distrugerea ulcicăi cu leacuri vrăjitorești nu-l face pe Zaharia decît să vadă chipul adevărat al „babei cirne", rămînînd totuși sub stăpînirea „fermecilor" acesteia, de vreme ce e convins că chipul moartei din sicriu e altul decît al nevestei lui. Iată, notăm în treacăt, încă un motiv magico-ezoteric de mare interes, care, de asemenea, ar fi meritat o transpunere epică pe măsură. Adevărul, însă, e că, spre deosebire de Caragiale, Sadoveanu nu pare preocupat în chip special de adîncimile psihologice ale temei ; cu detașarea-i cunoscută, marele povestitor este atras mai mult de aspectul mitic-pitoresc al problemei, menit a releva o anumită mentalitate social-umană văzută tributară, precum la Agârbiceanu, propriei culturi primitive și dispusă, oricînd, a „sacraliza" ceea ce ține de biografia „profană" a individului uman. Astfel se explică de ce, pînă la urmă, adaptînd o atitudine discret criticistă, povestitorul nu lasă ca faptele să rămînă definitiv sub pecetea tainei. El propune citeva explicații opuse între ele, ceea ce, dintr-o dată, descalifică întrucîtva planul rezervat demersului magic. În următoarea povestire a ciclului din **Crișma lui Moș Precu (Zaharia lui Zadoina)** este reluat în discuție cazul din **Povestea cu baba cîrnă** tocmai cu intenția de a se arăta cu exactitate despre ce anume a fost vorba. Mai întîi, adevărat, este reacreditată varianta lui moș Gherasim „solomonarul", totuși, cu amendamentul că la acțiunea de vindecare a flăcăului ar fi avut o importanță — dacă nu decisivă — contribuție părintele Dumitru, poreclit Tărăboi :

„L-au lăsat pe solomonar să facă ce-o ști el. Și zice că s-a dus el acolo, unde fusese crișma babei, că diavolul o răsluise de pe fața pămîntului, a luat pămînt de acolo ; a fost și la groapa babei, acolo unde a fost ea îngropată (parcă cine putea să știe unde ?), — a făcut ce-a făcut și a adus o mulțime de bozgoane și de leacuri și l-au îndopat pe bietul Zaharia cu toate. Pe urmă, iată că vine și părintele Dumitru, poreclit Tărăboi, din Broșteni, și zice :

— Să mă lăsați să-i cetesc și eu, numai de nouă ori... Și i-a cetit. Fiecare știe că părintele, cu toate păcatele lui, are dar de la Dumnezeu. Pe mulți îi tămăduise el cu cetanii. Poate avea parte să însănătoșească și pe Zaharia".

În acest punct, concluzia bizară e aceea că, într-adevăr, colaborarea dintre cei doi (ne amintim, o situație similară cu aceea din **Rătăcirile lui cuconu Toderaș**) ar fi dat rezultat : „Și iată că trece multă vreme și lui Zaharia nu-i mai vin fierbințelile pribegiei. Nici ochii parcă nu-i scînteiau așa. Începea și el să fie om ca toți oamenii. Vorbea, sfătuia, se purta ca tot creștinul, nu-i lipsea nimic". Dar, eticismul poporanist-sămănătorist al prozei sadoveniene de după anul 1900 nu poate fi cu totul reprimat nici acum. Convins, probabil, că face educație ateistă cititorilor săi, povestitorul iese cu bună știință din spațiul convenției narative de sorginte folcloric-ezoterică, comunicîndu-ne în încheiere propria-i versiune, rezultată din chestionarea directă a eroului :

„Uneori îl întrebam pe Zaharia de una, de alta. Zîmbea și-mi răspundea liniștit. L-am întrebat și de vorbele care rătăceau printre oameni despre boala lui. El a stat pe ginduri, apoi a zis :

— Eu nu pot să știu ce-am avut, dar poate să fi fost și cum spun oamenii. Cred că de cînd am avut o bătălie cu niște flăcăi din Roșcani mi s-a tras mie asta...

— Și de ce te-ai bătut ?

— Ne-am luat de la o fată".

Artisticește, însă, adevărul e că Zaharia rămîne eroul „poveștii despre baba cîrnă" și nu al încăierării cu flăcăii din Roșcani. Ceea ce, nu mai încape vorbă, reprezintă esențialul povestirii.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

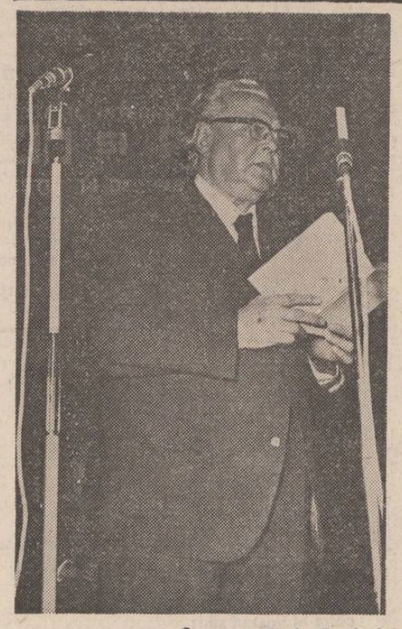

Secvențe de la Festivalul Internațional „Poezia și Pacea"

Alexandru Oprea — cum îl păstrez în suflet

Aș zice că în acea seară am simțit pentru prima dată cîtă greutate au uneori zicalele populare... „Ca lovit de trăsnet..." Nu mă puteam mișca. Aveam senzația că nu am putere să reașez receptorul telefonului în furcă. Nu mai auzeam vocea tremurată de dincolo, cu capul răvășit de aceeași întrebare, ce-l asalta, parcă săgetîndu-l din toate direcțiile : cum se poate ? cum se poate ?

Și cum se întîmplă, din senin, de undeva din depozitul subconștient al memoriei a țîșnit o comparație. Scria Lunacearski la vestea sinuciderii lui Maiakovski : în capul meu noțiunea „viața" și numele poetului se aflau într-o corelație indisolubilă. Dacă aș afla, prin absurd, că a căzut victima unui accident, tot n-aș putea crede... Dar așa ?

Am citat din onestitate. Pentru că mișcarea a fost inversă : senzația mi-a venit întîi și apoi a „chemat" amintirea.

Da, dacă ar fi să caut printre scriitorii de care mă leagă relații de prietenie, n-aș putea găsi pe nimeni care să întrupeze în aceeași măsură „viața" ca Alexandru Oprea. Și nu mă gîndesc doar la prodigioasa lui activitate, la neasemuitul lui organizatoric, la gheizerul de inițiative care țîșnea din el parcă alimentat de o neîntreruptă combustie ideatică. Mă gîndesc mai simplu la felul lui de a fi. Oprea avea, aș zice, o plăcere diurnă de a trăi. N-avea nevoie de vreun dascăl care să-l lămurească doct că viața înseamnă creație. Parcă s-ar fi născut pentru a ilustra prin existența lui acest adevăr.

Aparțineam unor generații diferite. Și generația lui, cutremurată de dispariția tragică în deplină efervescență a forțelor creatoare, i-a cinstit memoria cu pioșenie și demnitate.

A apucat totuși condeiul pentru a întări un gînd. Oprea trebuie să continue să trăiască. O merită și splendida lui trecere prin viață, înaintarea de cuceritor, care cucerește nu de plăcerea cuceririi, ci din setea de a dărui, pentru a croi drumul altora, pentru a împlini, pentru a da suflu viu cuvîntului dur — a dura. O merită și opera pe care a lăsat-o urmașilor și pe care sîntem datori nu doar s-o conservăm dar și s-o amplificăm.

Crudă ironie ! Îmi plăcea uneori să glumesc : nici nu-mi pasă că editurile nu vor să publice ce scriu. După legea cifrelor mari, Oprea va trăi cel puțin douăzeci de ani după mine. Și va avea ce să publice în **Manuscriptum**... Și acum eu să-i supravietuiesc ? eu să-i continui opera ? Dar trebuie... Să contribui măcar cu ceva la împlinirea portretului lui testamentar.

Deocamdată prin a adăuga celor evocate două mărturii ale viabilității actelor de cultură la care participa.

Îl cunosc de la Școala de literatură „Mihai Eminescu". Făcea parte din prima promoție. Inteligent, iute, întotdeauna dornic de nou, surizător, mi-a cîștigat repede simpatia. Într-o zi m-am pomenit cu o delegație de studenți, printre care se afla și Alexandru Oprea. Se pare că era chiar inițiatorul. Școala să editeze o revistă. Ideea mi s-a părut minunată. Și din a doua zi tot colectivul s-a constituit într-o redacție. Rog cititorii să mă ierte, anii nu prea au fost îndurători cu mine. Memoria mi-a slăbit. Nu țin minte cum am intitulat revista. Iar colecția am rătăcit-o. Poate **Prima promoție**, poate **Început de drum**... Dar pot spune cu certitudine că a fost o școală minunată. Căci din discuțiile uneori prelungite, pînă la miezul nopții, pe marginea unor manuscrise, discuții al căror animator a fost mai totdeauna Alexandru Oprea, participanții au învățat poate mai mult decît din lecțiile ce li se predau. Dar am evocat acest moment nu pentru a zăbovi. Revista se edita la gestetner, în condiții, vai ! — cu totul neatractive. Dar a existat. Au apărut, dacă nu mă înșel, cinci numere. Apoi ștafeta a fost preluată de promoția următoare — promoția lui Nicolae Labiș. Aceasta i-a dat numele **Tînărul scriitor**. În anul următor, editarea a fost preluată de Uniunea Scriitorilor. Prima serie a **Tînărului scriitor**, într-un format, de coală de scris, era mai mult o publicație de îndrumare și încurajare, modelul ce s-a dovedit repede a fi ineficient. A urmat o nouă reformă și s-a ivit **Tînărul scriitor** în format de carte, precursorul, la rîndul său, al **Luceafărului**, revistă apreciată de azi, nu de mult onorată cu o prestigioasă recunoaștere a meritelor ei. În 1958, cînd apărea, Alexandru Oprea se număra printre aceia care, de la primul număr, se străduia să-i asigure un suflu veritabil militant.

Mă opresc aici, pentru a sări peste ani, dar din nou neputînd rezista ispitei să dau liber amintirilor să se așeze în voia lor. Îmi spunea nu o dată Camil Petrescu : mi-e dor de o discuție în contradictoriu, dar nu găsesc un interlocutor cu convingeri. Îl întrerupeam nedumerit — cum așa ? doar în epoca noastră toți avem convingeri, convingerile ne însuflețesc... Camil zîmbea : nu e tocmai așa, mulți le afișează, dar foarte puțini le au cu adevărat.

Alexandru Oprea se număra printre cei puțini — a fost un om de convingeri, un om care-și verifica și-și consolida neîncetat convingerile, ca armura necesară unei activități realmente productive. Nu mă sfiesc s-o spun. Din acest punct de vedere a fost și ar trebui să ne rămînă exemplu.

Iar la temelia convingerilor sale a stat adeziunea la idealurile comunismului. S-a alăturat comuniștilor în fragedă tinerețe și a rămas credincios acestei opțiuni în tot ce făcea, în tot ce scria, în tot ce întreprindea, în tot ce realiza. Dar a fi comunist nu înseamnă pentru Oprea să înveți pe de rost citeva citate și să le debiteri cînd se potrivește și cînd nu se potrivește. Ci de a verifica fiecare atitudine trecînd-o prin botezul de foc al înfruntării cu adversarii. În lume nimic nu stă pe loc. Situațiile apar și dispar, conjuncturile se modifică. Însă disponibilitatea de a nu abdica de la devotiune față de dreptatea socială nu poate fi clătinată prin amărăciunea identificării unor greșeli sau din cauza necesității de a te retrage pentru moment. Persistența în hotărîrea de a rămîne mereu un comunist de primă linie, mi se conturează acum, în ceasuri de sfîșietoare tristețe, ca o aureolă ce încunună amintirea lui Alexandru Oprea.

Și nu pot să închei înainte de a-mi exprima și eu convingerea că, poate, cel mai plenar s-a manifestat această latură a personalității lui Alexandru Oprea în perseverența cu care a militat pentru publicarea integrală a operei lui Eminescu. Mi se pare că ultima discuție mai amplă între noi era pe această temă. Parcă-l văd

cît de înflăcărat era, cum îi străluceau ochii — cînd un neam are șanse de a fi propulsat un geniu de dimensiunea lui Eminescu, care-l reprezintă întreg, este de datoria urmașilor de a-l statornici în istorie tot atît de întreg. Nimeni n-are dreptul să ascundă măcar o virgulă din ceea ce a scris Eminescu. Avem datoria să clădim pînă la virf nemuritorul monument al operei eminesciene. Să ne facem această datorie. Căci după cum o vom face, ne vor judeca urmașii.

Scriitor talentat, prieten de nădejde, un om și un adevărat comunist. Am ținut s-o scriu de o sinceritate totală, Alexandru Oprea a fost pentru că așa il păstrez în suflet, și aș vrea ca, acum, cît mă mai țin puterile, să dărui icoana aceasta și altora.

Mihail Novicov

Triumful talentului (IV)

Urmare din pag. 1

război, trăiește în concubinaj cu Tomiță, militar în termen și boxeur amator, bocșier, cum îi spune femeia, neînscris în O.S.P. (Organizația Sportului Copiilor), dușman al acestei organizații. Adevăratele resurse morale și intelectuale ale eroinei se epuizează în această ciudată și incalificată relație amoroasă cu Tomiță. Acesta este **„un ins mărunțel și pricăjit"**, insignifiant la prima vedere dar cu un orgoliu violent, ce disimulează un profund complex de inferioritate. Portretul bărbatului e făcut cu acea artă a mirării stăpînite cu care sînt creionate multe personaje ale prozei lui Marin Preda : **„Felul în care omul se așezase pe scaun, în care-și luase capela din cap și o pusese pe măsuță, felul în care-și scosese tabachera și bricheta și-și aprinsese fără vreun cuvînt țigara, fiecare mișcare pe care o făcea părea un fel de pregătire pentru ca următoarea s-o îndrepte spre celălalt și să-i dea în cap"** (Marin Preda, „Ana Roșculeț", Editura pentru literatură și artă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R., București, 1949, pp. 16). Această energie amenințătoare, impresionantă la prima vedere, dar mai ales absurda alternantă a bătăii cu tandrețea, țin eroina într-o permanentă și grea teroare psihică, zdrobindu-i încetul cu încetul personalitatea. La începutul nuvelei, Ana Roșculeț, deși o inteligență vie și orgolioasă, e o conștiință adormită, opacă, la tot ce se întîmplă din punct de vedere istoric în jurul ei : **„În mintea ei totul era învălmășit, de la directorul Filaturii pînă la tehnicieni, pentru că partidul, sindicatul și direcția era totuna"** (op. cit., pg. 2).

Fin analist, tînărul prozator sesizează că începutul procesului de transformare sufletească, de redobîndire a unei demnități pe măsura disponibilităților sale morale și intelectuale coincide cu ieșirea de sub aservirea psihică de către bărbat. La rîndu-i, această ieșire nu poate avea loc decît în urma unui moment decisiv de reciștigare a încrederii în sine, de străfulgerare a conștiinței că e cineva. Acest moment e întîlnirea cu Pavel Vasile, președintele Comitetului sindical pe întreprindere. Chemată la comitet pentru a i se încredința o nouă ucenică, Ana Roșculeț crede că va fi dată afară din întreprindere pentru că lipsise o zi de la lucru. Teama că va rămîne fără slujbă, rușinea față de promiscuitatea relației cu Tomiță, orgoliul bolnăvicios îi dau o atitudine nefirească: **„Ana se așeză încet, ca pe ghimpi, și rămase aproape înțepenită pe scaun, abia îndrăznind să atingă biroul cu două degete. N-ar fi putut să-și dea seama dacă îi era frică de ceva. Micile întîmplări i se învălmășiseră în cap în așa fel încît prezența omului — care s-ar fi putut s-o întrebe pentru ce a lipsit, fără să ia în seamă că există cineva care de cîteva luni o chinuie fără rost — o făcea să se simtă din ce în ce mai neliniștită. Pe de altă parte, zîmbetul și simplitatea președintelui de comitet o rușinau și, în același timp, o îndirjeau"** (pg. 28).

Contrar așteptărilor sale, Ana Roșculeț e ascultată cu solicitudine și ajutată pentru a-și găsi o locuință la căminul din incinta întreprinderii. Acest contact cu noii conducători ai întreprinderii, de fapt primul contact cu o realitate care se schimbase fără ca ea să realizeze, este decisiv pentru reciștigarea încrederii în sine, pentru ca eroina să înceapă să se simtă puternică. Astfel, Ana Roșculeț găsește tăria de a se elibera de cel ce o teroriza. Într-o scenă memorabilă din punct de vedere psihologic, bărbatul se dovedește, clipă de clipă, tot mai slab, femeia triumfînd : **„În cele din urmă, Ana se mai liniști. Nemișcarea bărbatului și, mai ales, privirea lui rătăcită, o făcură, se vede, să se simtă atît de repede răzbunată și să uite trecutul pentru că, după un lung timp de tăcere, ea reluă, cu un glas mai înmuiat, dar totuși dominînd : — Așa, Tomiță, ești băiat tînăr și nu știi ce e o femeie. Învață-te să te porți și să pricepi că nimeni nu poate să rabde cînd paharul se umple.**

Bărbatul tresări, doborît de uimire. Se uită la ea holbat, neputînd să înțeleagă de unde veneau aceste cuvinte în gura unei femei, așa, deodată, cînd timp de doi ani de cînd o cunoștea niciodată n-o auzise vorbind astfel și mai ales cu acest glas atît de mîndru.

Ana era și ea puțin uimită de ceea ce îi trecea prin cap. Această uimire, însă, creștea în ea ca o bucurie ciudată, care o însuflețea, o făcea de nerecunoscut, chiar ei înșăși, fără să-și dea seama de unde îi vine această schimbare atît de neașteptată" (op. cit., pg. 39).

Dar acest triumf, care o eliberează de o preocupare obsedantă, este și punctul de plecare al unei puternice crize sufletești. Privind în jurul ei, Ana Roșculeț realizează deodată că timpul petrecut cu Tomiță fusese un timp pierdut, ea rămînînd în afara timpului istoric, în urma multor muncitoare din fabrică, membre de partid fruntașe în producție, lăudate peste tot. Conștientă de propria-i valoare, eroina e încercată de o ambiție bolnăvicioasă de a recupera timpul pierdut, de a-și dovedi siești, dar mai ales celorlalți, că e cineva. Din ciocnirea dintre această uriașă voință, care-i inspăimîntă pe cei din jur, de a recupera un handicap și conștiința că e destul de greu să recuperezi ceea ce n-ai făcut în atîtea zile, apar un șir de comportări ciudate, de izbucniri pătimașe alternate cu retrageri încăpățînate, transformarea ulterioară — învățarea, devenirea ca fruntașă, intervenția curajoasă în unele probleme ale întreprinderii, fiind permanent însoțită de aceste gesturi stranii, explicabile dacă le raportăm la caracterul complex al eroinei. Astfel, ea dă buzna într-o adunare de partid, și, invitată politicos să iasă afară, o cuprinde o ură grea pe cea care o invitase, maistorița secției în care lucra, și pe toți de acolo.

Orgoliul de a nu arăta că e o analfabetă, Ana Roșculeț fiind conștientă că neștiința de carte o pune în inferioritate morală față de ceilalți, generează și alte gesturi surde. Iată, de exemplu, o scenă de la clubul întreprinderii: **„Se uită cu aceeași sclipire tăioasă a ochilor spre fundul sălii, unde mai mulți tineri jucă șah : se îndreptă apoi spre dulapurile cu cărți și vru să deschidă geamul. Alături, la masa lungă din mijlocul sălii, trei-patru muncitori și cîțiva funcționari răsfoiau în tăcere niște ziare și reviste.**

— Cine are cheia de aici — întrebă Ana zgîlțîind veriga de la ușa dulapului.

Nu-i răspunse nimeni. Cineva doar ridică fruntea din ziar și se uită la ea cîteva clipe, uimit. Vru să-i răspundă, dar lăsă acest lucru în seama altcuiva. Chiar se auzi un glas :

— E închis astăzi, tovarășă !

— Și dacă eu vreau să citesc !... făcu Ana cu un glas apăsat.

Un tînăr muncitor, care părea cu totul absorbit de șah, își ridică brusc fruntea și o fixă stăruitor, cu aceeași uimire pe care Ana o citise în ochii celui cu ziarul. Așteptă ca tînărul (care i se păru că o cunoaște) să zîmbească satisfăcător, și singele i se urcă a treia oară în obraji). Dar acela nu zîmbi deloc. Mai stărui un timp cu privirea spre ea, apoi se întoarse la figuri" (pg. 47). În ansamblul procesului de transformare a eroinei, învățarea capătă o notă de excepție. Alfabetizarea ca proces interior e surprinsă înainte de toate în trăsăturile sale specifice, ivite din orgoliul eroinei de a învăța cît mai repede și de a nu arăta că nu știe să scrie și să citească. Învățatul, de exemplu, i se pare la început o treabă destul de simplă : **„Se simțea stăpînită cu putere de dorința de a încerca să-și aducă aminte de carte. Și acest lucru i se părea ușor. După o vreme i se păru nu numai că e foarte ușor să-și aducă aminte. Mai mult decît atît. Adică, spre ziuă, cînd termină o levată, i se păru că s-a înșelat singură cu cititul, că de fapt știe să citească! O lună de zile i se păru o prostie. În două-trei zile am să citesc !..."** (pg. 59).

Poezia nelimitată

Urmare din pag. a 5-a

din disperare. Avangardismul său este neptunic. Combustia interioară e cea care l-a obligat la deturnarea insolită a expresiei. Nu a mințit niciodată în poezie. Chiar și cele mai șocante sintagme au pete de sînge. Departe de orice calofilie, sensibilitatea sa alarmantă a născut un limbaj alarmat. În cazuri extreme suferința nu mai poate respecta legile gramaticii. Poezie a limitei, creația lui Nichita Stănescu reprezintă stilistica peratologică în lirica românească. Prizonier al cuvintelor, el s-a vrut eliberat de ele. Avea nostalgia permanentei evadări. Scăpată mereu din limitele precizibile, poezia lui Nichita Stănescu e nelimitată. Și totuși sistemică. Ne revine nouă misiunea de a dezvălui marele său sistem poetic. Cel care cerea „Dreptul la timp" suferea de o cronofobie paroxistică. Poezia sa are din această cauză o alertețe care-i spulberă conturul. Heraclitean pînă la viciu, Nichită Stănescu frecventează în special mediul aerian. Adică locul unde se întîlnesc posibilele. Poetica lui este o poetică a posibilelor. De unde și marea ei transparență. Sfidînd cuvintele el adoră relațiile. Spațiile pure dintre cuvinte (necuvintele). Nichita Stănescu este regele absolut al paradoxurilor și al sofismelor sublime în poezia noastră. El a sucit gîtul logicii pentru a salva adolescența mirării. Lipsit de superstiția gramaticii, el a transformat libertatea cuvîntului în suferință a libertății. Cu Nichita Stănescu poezia română s-a plasat pe orbita celor mai imprevizibile și pure funcții ale limbajului. Vizionarismul acestui mare poet a chinuit semantica pentru aproximarea sublimului. Drama limbajului l-a urmărit permanent și a făcut incercări disperate de rezolvare. Structura sintaxei lui Ion Barbu anunța într-un fel demersul căutărilor sale. Mai dezlănțuit în instinct și mai eminescian în simțire, Nichita Stănescu a declanșat un adevărat cutremur lingvistic căruia urmează să-i stabilim consecințele.

Părăsindu-ne, el ne-a lăsat o operă monumentală. Dar o monumentalitate serafică, fulgurantă care sfidează legile gravitației. Edificiul creației sale e o piramidă cu baza spre cer, simbolul unei deschideri perpetue. Nichita Stănescu a în-ființat un univers poetic inegalabil.

SINTEZĂ ȘI ANALIZĂ

Urmare din pag. I

fixase încă din 1972. Exemplele se pot înmulți, ceea ce se înțelege de aci este că simțul intuitiv al valorii, despuiat de combinațiile de moment, e la C. Stănescu foarte acut. În definitiv, el este, ca și M. Ungheanu și Marian Popa, criticul unei direcții distincte a literaturii române de azi și acest instinct al susținerii a rezultat la el din examenul senin al creației iar nu din asociativism provizoriu. C. Stănescu e solidar, de la depărtare, cu valorile.

Inaderența la prejudecăți e însușirea cea mai lăudabilă a criticului, care în absența onestității n-ar mai putea imoune și nega, oricît de înzestrat ar fi sub raport strict „retoric". C. Stănescu nu e dintre aceia care, abili în a compune oracular ori săltăreț, înalță astăzi imnuri pe teme respinse cu violență nu demult : în tonul lui precis, citeodată înflorit, însă mai peste tot rece și ingineresc, fermitatea principiilor aplicate exclusiv operei se vede bine.

Dealtfel, nici nu s-ar putea zice că exegetul e dintre aceia care întreprind analize sobre și exacte și emit judecăți corecte dar „fără stil". Ideea de eficiență indiferentă la expresie nu pare a-l incinta pe critic care scrie elegant, dar fără focuri bengalice, și e ingenios fără sofisme. Însă, mă întreb, ce este la un critic „stilul" și răsound în felul următor : înainte de a fi artă, adică portret, formulă, imagistică, „stilul critic" e o varietate logică, pornind de la tezele inițiale corecte, demonstrate apoi pas cu pas. Cine este incoerent nu poate fi „stilist". Nici vorbă de incoerență aci, criticul e congener prin cultul logicii cu Marian Popa, apropiat de acela și prin inteligența speculativă lipsită de dogme. Însă C. Stănescu a înaintat și mai mult, el este stilist și prin finețea analitică pe care o sublimează citeodată în formule care se țin minte. El este un remarcabil exeget al poeziei înainte de a fi, ca orisice critic de direcție, un critic, solid, „al criticii". În „Jurnalul de lectură" recent, cele mai numeroase contribuții sînt dedicate liricii iar, din aceasta, citorva poeți care esteticește îl obsedează pe exeget : sfortarea de a se ridica, așadar, de la analiză la sinteză se observă cu ochiul liber. Să menționez citeva așa-zise „cronici", în realitate exegeze în toată regula (iar în cazul lui Ion Gheorghe — adevărate studii). Pentru C. Stănescu, Emil Botta e poetul „mioritismului", al eminescianismului modern, al teatralității : despre acestea s-a vorbit partial, criticul le adună acum cu mîna fermă. La Gh. Tomozei, izbitoare ar fi „măreția fără grandiloc-vență și supraviețuirea fără patetism", la E. Jebeleanu — „mitul memoriei", la Nicolae Dragoș — austeritatea și „gravitatea lipsită de patos retoric". Alte exegeze, unele mai întinse, contin observații esențiale despre cîte un autor, reductibile în fond la ideea că materia „autohtonistă" nu presupune, esteticește, un tradiționalism extrem : C. Stănescu știe, spre deosebire de alții, că poți să fii modern vehiculînd mitologii și folclor. În lirica lui Cezar Ivănescu, de pildă, cu gustul ei „de dramă muzicală a evului mediu", comentatorul izolează o mentalitate de european cu materie sufletească de folclor românesc. În poezia lui Ion Gheorghe, integrat în categoria barzilor marilor colectivități, spirit „dogmatic" de legiuitor, interpret al civilizației lutului și al marilor faceri, e văzută citeodată o perspectivă „în genul lui Dali" (despre modernismul „arhaic" al acestuia Marian Popa pronunțase formule definitive în „Competență și performanță"). Ileana Mălăncioiu este analizată pe linia ei rurală (astăzi omisă sistematic de unii) ; Ioan Alexandru e valorificat cu inteligență, pe o direcție barbiană etc. Am spus că exegetul nu impresionează numai prin diagnostic ci și prin formule. Formulistica lui C. Stănescu nu consistă decît arareori dintr-o sintagmă memorabilă și paradoxală ci printr-un soi de didacticism superior care, așa cum trebuie, are în vedere un exercițiu prealabil în materie de istorie literară. Criticul fixează valorile în formule după ce le-a examinat în timp, ca aici : „Sondînd cu o neliniște hașdeiană straturile adînci ale memoriei colective și adoptîndu-i chiar formele de expresie, de la legendă și mit, descintece și în genere universul riturilor și ceremonialelor românești pînă la icoanele pe sticlă sau jocurile de copii, creația lui Ion Gheorghe mărturisește constant o obsesie unificatoare" (pg. 9). Cite o formulă e curat lirică : „natura a devenit în poezia lui Adrian Păunescu o stea tot mai îndepărtată" (pg. 56). Alta e precisă, tăioasă ca o ghilotină definitivă : „Erotica lui Cezar Ivănescu este, ideal vorbind, «bibliofilă», ea se revarsă din cărți vechi și stiluri defuncte : de aci provine și nota ei funebră, căci o dragoste vie, năvalnică moare în stil, își plînge canonic, frumos, decesul estetic" (pg. 63).

Nu mai puțin inteligente sînt comentariile dedicate prozei între care acelea despre „Săptămîna nebunilor" de Eugen Barbu, „Fluviile" de Paul Anghel, „Niște țărani" de Dinu Săraru și asupra literaturii lui Ion Lăncrănjan sînt memorabile, punînd în circulație perspective solide și, am impresia, durabile. „Romanul ținutului oriental" (la E. Barbu) „marginea și centrul", la Paul Anghel, „baladescul" prozei lui I. Lăncrănjan sînt expresii inedite, care împing cunoașterea acestor producții cu un pas înainte. Simpatizant, în general, al criticii culturale de cea mai bună calitate (ceea ce scrie despre I.D. Bălan, despre M. Iorgulescu nu indica altceva), C. Stănescu e și un polemist de forță, ursuz în execuție, cu o umoare rece, însă precis ca un profesionist : puține texte despre „contribuția" Ilenei Vrancea în chestiunea G. Călinescu sînt atît de implacabile precum acesta.

Dealtfel, criticul e mereu treaz și nu e animat de un entuziasm discriminatoriu, el nu uită cînd trebuie să facă observații negative : dar simțul construcției e în afara îndoielii. „Jurnal de lectură" e, prin soliditatea opticii despre literatură, prin respingerea prejudecăților, și, să fim clari, prin finețea analitică, un moment în critica lui C. Stănescu, exeget retractil însă retractil... de prima linie.

ÎN TREACĂT

Mîinile și făcăturile lor

Dacă cele de tipar — greșelile vreau să spun — au o existență efemeră, repede sancționată ori iertată, iute, sau după caz mai îndelung durute, durate și uitate, — cele de mînă (tot greșelile vreau să spun și să scriu) — pot avea traiectorii, bolte, spirale și sinusoidale incredibil și netăgăduit de mult.

Cel puțin cele la care mă voi referi.

Nu voi apela în scurta mea — să-i zicem exegeză la dicționar și aceasta nu pentru că acesta ar fi potrivit unui îndreptar lingvistic vechi cu foi îngălbenite și ciumpăvite. „o născocire silnică și rea pentru a împiedica mlădierea limbii și a o face bățoasă și țifnoasă". Ultimul cuvînt îmi aparține întrucîtva, deoarece în textul vechi, apocrif, apare lizibil doar restul de cuvînt **oasă**, partea cealaltă fiind ștearsă nemilos, neglijent ori grijuliu — generos de vremea cea pustiitoare și răvășitoare. S-ar putea ca primele litere să formează vorba **grețoasă** sau **grandioasă, grațioasă, neserioasă** ori **țifnoasă**, cum am presupus eu.

Oricum textul — așa cum am spus, n-are autor — și n-oi fi eu vreun romantic care să-l inventeze pe Ossian al doilea, al XVI-lea ori al optsprezecelea și încă pe un Ossian savant lingvist acum în era calculatoarelor electronice care ți-ar prinde mistificația pînă n-ai zice, adică ce să zici ? pînă nici n-ar ginduri măcar o vocabulă suspectă. Am să donez totuși acest text scris și cu litere de mînă și cu una de tipar naiv, după obștescu-mi suspin, cuiva dibaci în a-l descifra și interpreta. Nu voi apela la dicționare din mai multe motive. Odată (una la mînă) deoarece ele definesc organul uman care mă interesează unilateral, trunchiat — mîna ar fi, după cele actual autorizate, „o parte de la sfîrșitul antebrațului care se termină cu cinci degete" — Dar cîți oameni nu se nasc și au șase degete, sau chiar trei și pot să le ridice după voie în ședințe, ba chiar să dea aprobări, dezlegări sau sancțiuni cu ele ? Destui ! Nu chiar o grămadă, dar destui. A doua la mînă — nu pot fi de acord nici cu definiția vădit veninoasă din alt dicționar obscur și neautorizat e drept, care definește acest nobil organ uman drept „instrument ciudat, purtat la capătul brațului și de obicei băgat în buzunarul altcuiva". Cinică, lipsită de gingășie și frumusețe definiție deși conține o fărîmă de adevăr și ceva grijă a autorului față de aproapele său.

Nu, nu voi apela, nu voi recurge și nu voi prelungi aceste definiții pentru că — o spun cu mîna pe inimă și cu inima pe masă ele nu prea se leagă de ceea ce vreau să relatez. Le-am amintit totuși atît dintr-o firească, omenească pedanterie cît și — și asta mai ales — pentru a dovedi că m-am — oarecît — documentat asupra subiectului pe care vreau să-l abordez și atac fie și numai dintr-o parte.

* * *

Era în jurul anului 1953. Mitul lui Stalin se clătina și se destrăma treptat, dar mîna lui chiar inertă putea încă străpunge zidul ceva mai subțire dinapoia căruia îi fusese mutat trupul neînsuflețit, iar degetele lui — așa cum scria un foarte bun și curajos poet sovietic mai erau vii și mai puteau da povețe și pedepse. Unul din aceste degete mă arătă și mă lovi neglijent infinitesimal chiar și pe mine.

Mă aflam încă la I.F.O.S. — orașul își recăpătase vechea denumire (Brașov) dar actele continuau să fie acte și institutul de Silvicultură mă ținea încleștat în actele lui cu tot zbuciumul meu de a mă transfera la filologie, la București. Alergam cu trenul agățat de scări ori cățărat pe vagoane pînă la minister, unde stăteam de dimineața pînă la ieșirea în valuri a funcționarilor de la birouri dar portarul galonat — deși i se cam făcea milă de mine și-mi dădea uneori să mănînc cîte o jumătate din covrigul său care poate că reprezenta pauza de masă, nu mă lăsa — kafkian — să pătrund în intimidanta și impunătoarea instituție. Mai aveam ghinionul că la I.F.O.S. unui profesor de matematică, un om tînăr cu ochi albaștri — îi plăcea de mine, preda așa cum obișnuiesc unii dascăli — uitîndu-se spre locul unde mă aflam și mă scotea adesea la tablă să arăt locul geometric (sau comun ?) al unor desene complicate ori să demonstrez ceva legat de teoria mărimilor. Sau cam așa ceva. Oricum, acum, dacă le-aș avea în față m-aș uita la ele ca micul patruped bovin la poarta nouă. Ținea, cred, la mine acest profesor și ținea, firește, să rămîn și la Institut. Dar tot de la dînsul mi-a venit și salvarea, „ieșirea din situație". Pentru că atunci cînd i-am spus mințind patetic că am o mamă bolnavă în București și am fost dat silnic la această facultate (aici nu mințeam) dînsul s-a dus la rector și mi s-a dat dezlegarea, transferul.

Căznitele hîrtii însoțite de o înduioșătoare „lăcrămătoare suplică" le-am dat aceluiași portar de minister ronțăitor de covrigi. Acesta, obiectiv și receptiv, nu m-a trimis la registratură — le-a înmînat parcă șoptindu-i ceva unui funcționar poate superior din impunătoarea și intimidanta instituție. Nu știu, fie că „suplica" mea a convins și mișcat, fie că „cinovnicul" acela avea ceva aplecări, nostalgii ori chiar „apucături" literare — dar mi-a aprobat repede și cam anapoda transferul. Anapoda pentru că era vorba de facultăți cu profil apăsat deosebit. Ca să rămîn în atmosferă și să respect termenii — deoarece tot vorbesc despre mînă — parcă mi-ar fi pus dumnezeu mîna în cap. Mi-am dat repede și ușor echivalențele — veneam doar de la o facultate tehnică — și m-am rînduit greu și tîrziu printre colegii cărora, ca de pildă lui Dimisianu, D. Cesereanu, N. Jula și alții, le vorbeam fără ironie cu pluralul maiestății, cu **dumneavoastră** cum ar deveni.

Nicolae Velea

O deviză: Restaurarea omului

Sub titlul **Accente și profiluri,** Dan Zamfirescu își strînge într-un volum de cinci sute de pagini, apărut la „Cartea Românească", producția publicistică pe care o socotește reprezentativă într-o direcție fundamentală pentru preocupările sale : **un destin major al culturii noastre.** Majoritatea articolelor (unele, veritabile studii) din culegere, acoperind în timp un arc de două decenii, gravitează în jurul acestui gînd, constituie ceea ce autorul lor numește „un fel de doctrină culturală". Cartea lui Dan Zamfirescu este schița unui program și, totodată, jurnalul unor frămîntări, al unor arderi de înaltă efervescență intelectuală închinate acestei năzuințe de a descoperi în cultura românească **un mesaj de dimensiune universală.**

Este știut, cred, că în viața spirituală de azi, Dan Zamfirescu vine cu o zestre intelectuală aparte și, mai ales, cu idei. Cunoașterea **literaturii** și a **artei** a fost corelată întotdeauna de el cu studiul **istoriei.** El alătură mereu acești termeni, răsfrînți unul într-altul. Pe de altă parte, pregătirea sa, contribuțiile de substanță în domeniul literaturii vechi, dar și cunoașterea mișcărilor de idei contemporane îi îngăduie să opereze pe arii largi de spațiu și timp. Desigur, asemenea viziuni supradimensionate pot intimida ori descumpăni pe un cercetător care s-a dedicat exclusiv romantismului sau simbolismului ; pot trezi rezerve sceptice sau ironii. Citindu-l însă pe Dan Zamfirescu se poate constata în ce măsură veacul nostru „hiperlucid", cultura sa înclinată spre atomizare și restringere analitică, ne-a dezobișnuit să judecăm plenar, să construim monumental, să gîndim cu fața la viitor.

Cînd Dan Zamfirescu **se gîndește la un destin major al spiritualității noastre,** el se bazează pe cunoașterea trecutului românesc și a contextului în care acesta s-a manifestat, dar și pe un specific valoric raportat la un prezent în care Europa tradițională, — azi mai degrabă **civilizație** decît **cultură** — se află în criză acută. Acest impas al culturilor europene tradiționale, fundate pe elementele elino-romane ale Mediteranei, a fost vestit de multă vreme și actualitatea nu-l dezminte. Nimeni nu este vinovat că supremația tradițională a romanului francez a cedat locul epicii latino-americane sau rusești și că în domeniul poeziei și al ideilor există un alexandrinism învederat. Orice apogeu este urmat de o decădere. Or, Dan Zamfirescu corelează curba acestei moleșeli spirituale, de care nimeni nu se poate îndoi, cu faptul, cu realitatea că **există un moment propice de afirmare a noi teritorii pe plan universal între care și cel românesc.** Acest aspect trebuie sesizat cu un ceas mai devreme, cum se străduiește să ne convingă Dan Zamfirescu — prin valorile pe care le desemnează — și cum ne-au prevestit și alții. E vorba de o problemă care i-a preocupat adînc și pe cîțiva scriitori din epoca interbelică și ale căror idei le duce mai departe Dan Zamfirescu, după cum însuși o spune : „Obsesia majoră a generației acesteia a fost cucerirea unui nou loc sub soare pentru poporul și spiritualitatea română : ei au vrut un fel de „schimbare la față" a României tradiționale, și unii — ca Mircea Eliade — au ajuns pînă la întrezărirea unui veritabil **destin planetar, o eră în care pămîntul românesc, sufletul românesc și cultura română să înscrie în istoria lumii un moment major.** (s. aut.). Era, evident, un pas înainte față de ceea ce-și propusese generația lui Vianu și Călinescu !". (Accente... p. 76—77). Dan Zamfirescu ne reamintește că, sesizînd ei înșiși criza Europei tradiționale, un Keyserling, un Heidegger și-au pus nădejdi particulare în acest pămînt al sud-estului continentului și în culturile sale.

Ajunși aici, e necesar să atragem atenția asupra unui lucru. Dan Zamfirescu aduce în cultura noastră de azi, în literatură îndeosebi, univers mai puțin obișnuit. Majoritatea intelectualilor noștri de vîrf — cu excepția lui N. Iorga — și-au însușit o viziune a culturii europene calchiată pe etapele parcurse de Occident : Ev Mediu, Renaștere, Reformă, Revoluție franceză etc. Fie că accesul a fost prin filieră franceză (Lovinescu), germană (Vianu) sau italiană (G. Călinescu) — tot din același trunchi provin. Dan Zamfirescu este însă și un cunoscător al valorilor **răsăritene,** al acelui Bizanț care se întindea pe trei continente și, care s-a refugiat, în secolul al XVII-lea în Țările Române. Sinteza culturală românească nu poate face abstracție de el.

Acest aspect e imperios pentru cel ce vrea să participe la discuția deschisă de Dan Zamfirescu, dar constați că de cele mai multe ori există numai specialiști : bizantinologi puri, desprinși cu totul de realitățile spirituale contemporane, sau eseiști copleșiți de Europa tradițională, care nu știu și nu vor să accepte că mai exist și o altă formă de valorificare a tradițiilor continentului nostru. Se cuvine să fie citat rolul pe care Dan Zamfirescu îl acordă studiilor sale de bizantinologie, întrucît am convingerea că ele determină credința sa nestrămutată într-un puternic viitor cultural românesc : „Studiile mele m-au obligat, apoi, să iau act de realitatea unui Răsărit bizantin ignorat total de cei mai mulți intelectuali români, sau cunoscut doar în latura lui pitorească, expusă de un Charles Diehl. (...) Acest Bizanț al marilor adîncuri am avut fericirea să-l pot studia cu un mare bizantinolog — Alexandru Elian — și cu un uriaș exeget, de talie și celebritate mondială, al spiritualității bizantine — Dumitru Stăniloae". (p. 502). Poate că fără această perspectivă, Dan Zamfirescu ar fi fost și el contaminat de scepticism și împietrire.

De fapt, **finalitatea demersului înfățișat de Dan Zamfirescu nu este alta decît o dorință de contribuție românească umanistă adusă în împrejurările dramatice ale contemporaneității noastre.**

Iată ce scrie el : „Nu există decît o singură alternativă : a fi de partea **omului** împotriva a tot ce vrea să facă din el **neom.** A fi de partea spiritului împotriva a tot ceea ce vrea înăbușirea sau delapidarea sau deturnarea acestui element prin care ființa umană se deosebește pe scara zoologică de vecinele sale animalele. A fi pentru **cultură** împotriva universal-răspînditului virus al **deculturației...** Există o ultimă șansă a umanității de a se salva de la catastrofă : restaurarea omului, desfermecarea, descrîncenarea lui". (p. 505).

E semnificativ cît de des putem întîlni, în istoria culturii noastre, rădăcinile programului, convingerile pe care le profesează Dan Zamfirescu. În urmă cu peste șaptezeci de ani, C. Dobrogeanu-Gherea era sincer convins de dimensiunea universală a personalității lui Caragiale. Atît de convins, încît îl socotea pe scriitorul nostru spiritualicește mult superior lui Gogol. Acelui Gogol despre care s-a spus că din „Mantaua" sa au ieșit genialii prozatori ruși. Iată credința lui Gherea, exprimată într-o frumoasă scrisoare către Korolenko : „Pentru țara asta este o pierdere imensă, iremediabilă, dar și pentru mine personal această pierdere este îngrozitoare. A fost cea mai luminoasă minte și cel mai mare talent al României. Ca talent el se înălța la nivelul lui Gogol ; dar din punct de vedere al orizontului intelectual, al minții luminate și al înțelepciunii este nemăsurat superior acestuia. Eu am avut ocazia să stau cu Caragiale la un pahar de vin zile și nopți la rînd. (Dar de băut, a băut numai el). Și așa, zile și nopți în șir Caragiale vorbea, vorbea necontenit, neobosit și tot ce spunea el, pînă și paradoxurile și prostiile, inclusiv, era neobișnuit de frumos și purta amprenta unei minți neobișnuite, a unei inteligențe sclipitoare, clare, luminoase pînă la orbire. Caragiale a fost omul cel mai mare, singurul supraom pe care am avut ocazia să-l întîlnesc în viață. În condițiile triste și mizere ale țării el nu a făcut și nu a scris nici a suta parte din aceea ce Atotputernicul Dumnezeu a sădit în el. Și iată, acest om cu o imensă inteligență și talent, moare, și în afară de mica Românie nimeni nu a suflat o vorbă despre el. Probabil că nici d-ta, Vladimir Galaktionovici, pînă acum n-ai aflat nimic despre moartea lui Caragiale".

După cum se vede, convingerile profesate de Dan Zamfirescu se întemeiază pe **realități.** Le găsim la tot pasul ; în trecut sau în prezent. Foarte recent, Marin Sorescu, referindu-se la fenomenul artistic românesc, îl socotea **„unul dintre fenomenele extraordinare din Europa",** adăugînd : **„România este o țară care își este suficientă sieși, cum spuneam odată. Cultura noastră este o cultură mare".** (Orizont, nr. 24/1983, p. 5). De unde se vede că, privit adesea ca o apariție stranie și paradoxală, acuzat de „megaloscopie" și de lipsă de simț al realității, Dan Zamfirescu nu este totuși, singur... Și vor fi tot mai mulți cei care, în viitor, și-l vor descoperi precursor.

Dan Ciachir

SEMN

O „întoarcere" utopică (II)

Mobilul polemicii lui E. Simion, deși exteriorizat cu multă finețe a învăluiri, ni se dezvăluie în final, deși nici pe departe la înălțimea teoretică așteptată ; el incriminează pe sute de pagini libertatea spiritului creator (care se poate numi Mallarmé, Proust, Valéry, Eliot, Barthes etc.) pentru a cenzura ceea ce el numește „terorismul" sau „fanatismul" metodei în critică. Și aceasta, în mod paradoxal în favoarea „puterii de imaginație a criticului". Dar, cum reiese din înaintarea „demonstrativă" a eseului critic, E. Simion nu face altceva decît să avanseze niște întrebări („Cine este eul total al existențialiștilor, dar eul profunzimilor din critica psihanalitică, eul pur al lui Valéry, noneul retoricienilor sau eul mitic pe care îl reclamă alții") la care nu dă deocamdată nici un răspuns. Eugen Simion nu pune în locul metodelor și teoriilor respinse o altă metodă sau teorie a sa, mai profundă sau mai profitabilă pentru interpretarea literaturii sau, probabil, el crede că pune, întrucît îl admiră total pe Jean Starobinski (dacă „admirația" poate ține locul metodei) deoarece acesta „reintroduce **dimensiunea sociologică în critică, introduce și dimensiunea psihanalitică,** într-un concept cuprinzător și coerent, **așa cum stă bine unui concept critic"** (s.n.). Să ne înțelegem ; în mod firesc respingerea metodologiilor critice moderne este posibilă și desigur poate fi un act justificat și eficient numai prin depășirea acestora într-un sistem personal articulat, altfel situația prea seamănă cu fabula vulpii care nu ajunge la struguri. Așa-zisele etichete de cumințenie, cum ar fi echilibrul și ponderea, neaderența la „moda" de aiurea, spiritul „creator", spiritul de sinteză etc., vehiculate cam de multișor în legătură cu statutul teoretic și estetic al criticului român actual, încep să apară tot mai clar ceea ce sînt ele cu adevărat ; niște ochelari de cal pe care ni-i punem anticipat ca nu cumva să ne lăsăm influențați „nociv" de ce se întîmplă prin alte părți. Intolerabilitatea dogmatică și exclusivismele de orice fel sînt descalificante pentru critică. La întrebările retorice, construite cu foarte multă pricepere de autorul acestei „întoarceri utopice", îi va răspunde cu alte întrebări, mai puțin retorice, Al. Călinescu într-o cronică din **Convorbiri literare,** nr. 4 : „Care sînt semnele, adaug acum, (spune Al. C.) prin care aceste euri (cele enumerate de E.S.) își manifestă prezența în operă ? Care sînt criteriile care să ne permită să le identificăm ? Cine altcineva ni le-ar putea oferi dacă nu o poetică și o retorică (a lecturii, în primul rînd ?)". Mai departe, criticul ieșean polemizează implicit cu soluțiile „interogative" propuse de E. Simion : „nici să-i aruncăm în spate lui Sainte-Beuve toate păcatele posibile, dar nici să ignorăm, cu dezinvoltură suficientă, tot ce s-a întîmplat în teoria și critica literară din ultimele șase decenii de la Proust, Valéry, Eliot și formaliștii ruși încoace. **Excesele criticii noi,** cîte au fost (și au fost) **sînt o nimica toată față de excesele criticii tradiționale, de n-ar fi să amintim decît chestiunea aceasta a relației viață-operă"** (s.n.). Critica modernă și-a pus problemele fundamentale, inerente actului de a scrie, cu atîta dramaticitate încît literatura secolului a fost marcată în mod definitiv și ireversibil ; chiar dacă a căzut uneori în unele excese și absolutizări nu trebuie să clamăm cu atîta fervoare ineficacitatea și inutilitatea acestor căutări teoretice. „Autorul" nu se putea „întoarce" pentru că nu plecase în nici un fel din text ; problema care se poate pune chiar înaintea lecturii unei cărți intitulate orgolios **Întoarcerea autorului** este aceea, dacă, autorul ca problemă, se află astăzi mai puțin în atenția criticii decît altădată și, dacă da, cum de s-a ajuns în această situație ? Ca să putem avea un răspuns mulțumitor la această întrebare, ar fi necesar să știm din capul locului (dat fiind că titlul lucrării lui E. Simion conține în subtext, cum am mai spus, o promisiune teoretică) ce sens vom da noțiunii de autor („creator") cu care criticul vrea să opereze. Ca în orice abordare cu asemenea caracter, este bine să ne clarificăm terminologia pentru a nu lăsa spațiu unor confuzii, care și așa abundă în critica actuală. Nu se înțelege despre care din ipostazele autorului se vorbește în această lucrare ; este vorba de omul cu biografie istorică ce se află implicat în procesul scrierii, de emitentul textului, de instanța auctorială prezentă în scriitură etc. ? La cine se referă E. Simion cînd vrea să decreteze, odată pentru totdeauna, „întoarcerea autorului" ? La omul concret sau la cel care **trece** pe nesimțite în text ? Biografia reală — știe toată lumea — nu se suprapune decît în mod aparent aceleia artistice ; autorul nu e o persoană civilă decît prin faptul apartenenței istorice la o anumită epocă, dar este apoi absorbit în text, devine adică o „ființă de hîrtie" cum spune Barthes. Cine se mai interesează de biografia lui Homer, sau a lui Shakespeare ? Sau dacă se interesează, nu o poate face altfel decît prin intermediul **operei** imaginare a acestora. Autorul din operă se implică în **procesul nașterii ficțiunii operei,** dar în nici un caz prin straturile exterioare ale biografiei ce pot transpare din scrierile cu caracter autobiografic ; faptul că se scriu azi mai multe **memorii și jurnale** și că acestea interesează pe cititor mai mult decît literatura de ficțiune (singura care poate intra în discuție) nu înseamnă că autorul s-ar fi „întors". Oricît s-ar strădui Eugen Simion să scurteze acest „exil", nu există prea mari șanse de **reabilitare** ; Proust, Mallarmé, Valéry au adus o contribuție teoretică definitivă excluzînd biografismul în operă. În cazurile de excepție (Villon, Verlaine) se petrec mutații din textul operei spre biografie și invers și, de aceea, Proust sau Valéry vor analiza textul fictiv recurgînd la codul biografiei textualizate. Ar fi o eroare să confundăm genul memorialistic cu literatura de ficțiune pură și de aici să ne aventurăm în generalizări care să implice nivelele întregii literaturi. Dincolo de aceste considerații, autorul nu a dispărut niciodată din atenția lectorului, numai că modalitățile de a fi interogat și „redescoperit" au variat imens într-un timp foarte rapid ; dar el a rămas prezent în permanență măcar ca **urmă.** La o scrutare critică adecvată se poate observa că toate nivelele textului, modalitățile cele mai diferite de organizare și structurare ale acestora conservă secret **urma** autorului. Deci nu mai poate fi vorba de biografia „creatorului" în sensul tradițional, ci de transferul acesteia în ficțiunea textului. **Cum are loc acest „transfer", iată problema esențială a noilor metode critice,** care sînt doar aparent „teroristice" în avansarea sistematică a căilor prin intermediul cărora instanțele auctoriale sînt (trans)-**figurate** la toate nivelele textului. Iată că, în ultima înfățișare, **Întoarcerea autorului** poate incita totuși în mod fertil la reconsiderarea unor noțiuni atît de comode pentru critica tradițională ; rediscutarea acestora ar putea să devină, cu necesitate, una din preocupările criticii noastre. Literatura română actuală a suferit și ea mutații atît de profunde, astfel că o investigare adecvată solicită neîntîrziat reînnoirea instrumentelor critice.

Poate că Eugen Simion s-a cam grăbit publicînd acest masiv eseu ideologic de atitudine robespierriană, tocmai el care își luase ca model pe „scepticul mîntuit", criticul nostru mereu actual, în afara metodelor, dar cu metodă. Situația criticii din timpul lui E. Lovinescu nu mai corespunde, desigur, astăzi din punct de vedere epistemologic, dar E. Simion ar trebui să nu uite că Lovinescu nu a fost doar un critic al sincronismului, ci și un critic sincronizat.

Marin Mincu

REMEMORĂRI

Colind de pace

Un colind de iarnă
tremurat și vechi
mi-a venit azi-noapte
iarăși în urechi.
Prin eterul nopții
pîlpîia fragil
întorcîndu-mi vremea
cînd eram copil.
Din ce depărtare
mi s-a strecurat
să-mi trezească somnul
în omăt drapat ?
Poate că acolo
unde cad zăpezi
îl reînviară
nou născuții iezi.
Poate că din munții
străjuind trufași
a străpuns betonul
marelui oraș.
Poate că doar mama,
de pe alt meleag,
i-a cîntat aseară
singură în prag.
Cîntec vechi și tandru,
coborît din mit,
limpezește-mi noaptea,
fii binevenit.
Am să-l spun fetiței
mele care azi,
crede doar în basme,
în păpuși și-n brazi...

Mircea Micu

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XLVI)

Negații: G. Călinescu

În fine, dacă prin demolițiunea lui Arghezi și Sadoveanu poezia și proza românească ar fi trebuit, în optica „Europei libere", să fie decapitate, critica literară nu putea să rămînă, cu reprezentantul ei cel mai proeminent, intactă. Asupra lui G. Călinescu atacurile grupului parizian au fost însă cu mult mai violente, călinescofobia de acolo nu dă semne că, prin dispariția fizică a celui persecutat, ar fi slăbit în vigoare : dimpotrivă.

„Cazul G. Călinescu" e, prin raport la acelea ale lui Arghezi și Sadoveanu, cu mult mai complicat și presupune dacă nu o discuție specială cel puțin una mai de amănunt. Mai întîi, condiția principală a criticului era generatoare de o astfel de îndîrjire cu greu de închipuit : criticul e, în general, acela care schițează direcții literare și, în prezența talentului și a autorității, e un creator de opinie. A lăsa „opinia" să se manifeste liber sustrăgîndu-se condițiunilor cunoscute de monopol, iată o idee care nu putea să placă grupului „Europei libere" pentru care mistificația și diversiunea sînt țelurile de căpătîi. Las că prestigiul lui G. Călinescu încurca iremediabil toate socotelile ; rămîne, așadar, fapt hotărît că demolițiunea trebuia să se aplice, la grupările terorismului cultural, mai ales asupra criticilor străini de monopolul dirijat. Aș mai putea, fiindcă e vorba de critică, să observ că interesul „Europei libere" pentru controlul acestei discipline a rămas și astăzi imens.

Însă nu doar motivația de ordin monopolist făcuse din G. Călinescu un obiect de negație al grupului parizian, spre a înțelege această aversiune e nevoie și de date suplimentare. Să notez, acum, că la mijloc se afla și o chestiune particulară, nepermisă, e adevărat, în cultură, aceea a absurdei „concurențe" care, în accepțiunea unora, ar fi existat între E. Lovinescu și G. Călinescu. Obsesie rudimentară, proprie totuși „parizienilor" vorbitori de română și în special Monicăi Lovinescu asistată de soțul ei : a vedea în doi critici importanți două valori a căror soartă ar fi să se umbrească unul pe altul (și încă „ajutați", postum, de rude sau de suporterii voluntari), iată o viziune hotărît anticulturală. În ciuda acestei evidențe, „călinescofobia" își are originea și într-o asemenea socoteală maladivă, a micșora pe G. Călinescu și a-i supune opera unui șir de lovituri denigratoare nu părea să aibă decît un rezultat : sanctificarea lui E. Lovinescu. Nu insist într-o afacere atît de ridiculă, presupunînd că idiosincrazia lui V. Ierunca față de G. Călinescu ar fi o probă a devoțiunii matrimoniale și că ura pentru G. Călinescu, manifestată de alții, ar proveni din dorința de a-i face servicii... Monicăi Lovinescu ; explicația e prea simplificatoare. În realitate, negațiile aplicate operei călinesciene au în vedere teze mai numeroase, cuprinzînd, printre altele, atacul la tradiție și la valori, deriziunea în privința „specificului național", „deznaționalizarea" etc. Despre sensul tradiției și al valorilor și despre specificul național G. Călinescu scrisese, cum se știe, pagini admirabile : a-l nega presupune, așa cum e ușor de întrevăzut, a respinge toate aceste idei. Să mai spun că o astfel de companie se așează în direcția antiromânească pe care acum o cunoaștem atît de bine ? Inutil, datele se observă cu ochiul liber.

Întîiul anti-călinescian virulent poate fi socotit, în grupul „Europei libere", Virgil Ierunca, dar călinescofobia lui are și o explicație, ca să zic așa, complexuală. Omul publicase la Paris, în 1956, în „Histoire des littératures" un fel de compendiu asupra literaturii române, atît de stupid încît G. Călinescu l-a amendat de îndată în două magistrale articole din „Contemporanul"[1]). Vasăzică la baza anticălinescianismului secretat de Virgil Ierunca stă o polemică pierdută (și încă în felul unei ridiculizări) cu G. Călinescu. Bineînțeles că unui ignorant pus la colț de magistru nu îi poți cere apoi obiectivitate, mai ales cînd el prezintă și carențe serioase de caracter. Însă evoluția călinescofobiei se petrece, la Virgil Ierunca, într-un chip cu totul disproporționat. Datele acestei, să-i zicem așa, polemici (deși a fost un masacru) merită evocate căci explică, în privința lui Virgil Ierunca, multe.

G. Călinescu înțelesese, trebuie să observ, cum nu se poate mai bine, mecanismele mistificației prin „enciclopedii" ori „sinteze" : „O enciclopedie este de natură, fiind la îndemîna oricui și stînd multe decenii în rafturile unei biblioteci individuale, să fixeze în mintea străinilor idei bune sau greșite, care, acestea din urmă, cu greu pot fi modificate"[2]). Odată primejdia subliniată cu roșu, îi rămînea lui G. Călinescu să identifice „ideile greșite", ceea ce criticul a și făcut numaidecît, cu un simț extraordinar al previziunii (astăzi, cu o materie mult mai consistentă, înțelegem că era pus încă de pe atunci în mișcare aparatul diversionist). Mai întîi, veneau observațiile esențiale de ordin teoretic (V. Ierunca se sforțase să facă „teorie" din cețuri) : specificul național, observa criticul, nu e un „miracol" vag (G. Călinescu explicase, de altfel, chestiunea) ; limba nu e o poezie în sine ; sinteza nu se face în general cu o verbigerație vidă și metaforică. Pe scurt, lui Virgil Ierunca nu-i plăcea să difuzeze datele istoriei românești ci să propage propriile fraze sforăitoare și fără sens : „Dacă V. Ierunca — zice G. Călinescu, cu dreptate — spunea mai naiv că românii s-au bătut cu turcii și cu tătarii, că Țepeș avea o digestie bună numai privind o pădurice de oameni trași în țeapă, că Lăpușneanu tăia boierii, că țeasta lui Mihai a stat în țărînă, că Brîncoveanu a fost decapitat împreună cu copiii, iar Antim înecat etc. etc. aceste amănunte pitorești vorbeau mai mult despre „cenestezia cosmică ce face din finitudine un pasaj"[3]). S-a observat, cred, că aceste date nu sînt istorie goală (deși, pentru străin ele pictează mediul istoric unde s-a ivit cultura), mai mult, de aci a ieșit, în proporții considerabile substanța unei literaturi. Mai departe, semnalele de alarmă devin din ce în ce mai numeroase : V. Ierunca nu se ocupa de estetică, nu dădea informații elementare, dar punea în circulație erori mari, (atunci cînd schița cîte ceva) provenite tocmai din beția formulărilor aiuritoare: „Mai pe șleau — nota G. Călinescu — contactul nostru cu Occidentul e un dezastru, el s-a soldat cu un morman de caraghiozlîcuri (...). Barochism, carnaval, colportaj, imbroglio, iată vorbe ușuratice, cînd fără a da nici un titlu și nici un exemplu vrei să prezinți literatura română străinilor"[4]). În sfîrșit, autorii : Gr. Alexandrescu, Bolintineanu, Filimon, Budai Deleanu, Slavici lipsesc, majoritatea celor „selectați" sînt însoțiți de formule care îi micșorează ; Anton Pann e primul mare poet român iar Urmuz — un mare poet modern (?!). Să concedem că recenzia lui G. Călinescu (care ar trebui dezgropată din revistă, unde e mai greu de consultat) era cum nu se poate mai judicioasă ; plus că ea provenea de la acela care, în „Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent", dăduse harta cea mai pregnantă a obiectului în chestiune. Încheiere foarte nimerită căci, pentru G. Călinescu, V. Ierunca nu era decît „eminamente neserios, un Rică Venturiano la Paris, (care) a scris cum l-a tăiat capul, înaintarea în vîrstă și șederea departe de țară neajutîndu-i la nimic".

La asemenea întîmpinări, V. Ierunca a crezut că poate răspunde și a compus o replică injurioasă[6]). Polemistul începea cu un oftat : G. Călinescu nu se ocupase de „politică", dar îl învinuise de „teribilism" (pentru că V. Ierunca se exprima ininteligibil și fără să aibă în vedere destinația enciclopediei). Despre „politică", V. Ierunca nu sufla o vorbă, a doua întîmpinare e însă descusută. „Teribilist" n-ar fi el ci... G. Călinescu căci acela ar fi echivalent cu „spiritul de părtinire" și lipsa de „seninătate" Dar aceasta e o altă discuție, „părtinirea", „seninătatea" țin de subiectivitatea criticului, oricare ar fi el ; „teribilismul" avea în vedere expresia și orientarea generică a creației critice. V. Ierunca modifica voluntar datele, aducînd discuția acolo unde ea nu avea nici un rost. Mai departe, argumentele care ar fi trebuit să „distrugă" observațiile lui G. Călinescu : criticul ar suferi de un „oportunism ontologic", ar manifesta „o anumită obtuzitate (...) pentru unele cuceriri ale artei moderne", ar fi un „propagandist de schimb", „un belfer în excursie", cu „mentalitate de birlic", profesînd „reaua credință", „șantajul facil", „ceața spirituală", „metoda de veselie literară". Ce rezultă de aci ? Că în polemică îi spui „enciclopedistului" parizian că nu știe carte și el te face „oportunist".

Înfrîngerea nu l-a făcut nicidecum pe polemist să stea în banca lui, dimpotrivă, din eșec a rezultat o ireparabilă ură pentru G. Călinescu întinsă de-a lungul anilor pînă azi. „Românește", de pildă, foiește de exprimări violente împotriva lui G. Călinescu : „frivolitate amestecată cu un miticism solemn", „optimismul de văduvă veselă și abuzivă", „un suflet care moare", „o întreagă epocă de ambiguitate, de țifnă calculată, de auto-optimism ajustat, de ișmeneală tolerată, de folie cu soroc", „copil teribil" etc.

Nimic nu-i plăcea nesemnificativului autor la G. Călinescu și spre deosebire de M. Cizmărescu, care admira „Istoria literaturii", lui V. Ierunca nu-i plăcea aceea cu nici un chip"[7]). Nu o dată el se exprima, față de G. Călinescu, cu o superioritate care nu se întemeia pe nimic, decît poate doar pe... veleități : „Cronicile optimistului G. Călinescu — mărturisea închipuitul „parizian" pe care nu-l ia nimeni în serios — nu-mi mai produc insomnii. Cel mult *ura turbure,* între greață și mila pe care o resimți față de elucubrațiile unui spirit captiv (...). Delirul lui e desprins parcă dintr-un manual de patologie lirică"[8]). Nimic nu îl oprea pe V. Ierunca de la mistificații și într-un rînd susținea, spre a-l ridiculiza pe G. Călinescu, că acela ar fi clintit „coloane" (?!) : Alecsandri, Gherea, E. Lovinescu, V. Voiculescu. De unde și pînă unde s-ar fi petrecut acest fapt, nu se mai poate ști. Și spre a nu lipsi nimic, mai de curînd G. Călinescu devenea, în versiunea contrafăcută a lui V. Ierunca, nu doar un lider al „noii drepte românești" și un „neo-proletcultist" de bază ci și un fost „carlist"[9]). E de crezut că giruetele politice ale lui V. Ierunca treceau, printr-un inexplicabil proces, pe seama adversarilor lui.

Adevărul e că obsesia Călinescu era foarte puternică. O rubrică din „Limite", susținută de V. Ierunca, se intitula „Cronica pesimistului", în dezacord, deh !, cu aceea a lui G. Călinescu. Un fel de studiu[10]) se ocupa de posteritatea călinesciană („Zece ani de la moartea lui G. Călinescu"). E, pînă azi, ultima „contribuțiune" mai întinsă a lui V. Ierunca în materie de anti-călinescianism (de atunci, omul s-a rezumat doar la înțepături, bineînțeles veninoase). Dar mai nimic nu e nou, rămăseseră aci vechile fixații, puțin corijate, din „Caete de dor"[11]). G. Călinescu ar fi fost un scriitor „talentat" și de aceea, ce să mai zicem ?, un critic fără șansă : literatura și critica ar fi domenii diferite (?!). „Istoria" călinesciană ar conține „demitizări", așadar nimic credibil. Criticul nu ar avea „nici o estetică a sa" (dar, se știe ce părere avea G. Călinescu despre „estetică") ; însă nu doar „estetică" n-ar avea ci nici „metodă". Ar fi fost inapt să deslușească fenomenul poetic ; în fine, nimic mai mult decît „un năbădăios amant al ideilor". Citind aceste invective (căci nimic nu se demonstrează aici, totul e prezentat ca o axiomă) te întrebi ce ar mai rămîne, pentru V. Ierunca din opera călinesciană. Dar cine ia în seamă ce zice un autor de comentarii radiofonice despre cel mai însemnat critic român ?

În tabloul demolițiunilor, unde Angela Croitoru și N. Petra l-ar înlocui pe Eminescu, e în logica faptelor ca V. Ierunca să fie — „geniu" iar G. Călinescu „un oportunist".

Artur Silvestri

[1]) *Nr. 16 din 19 aprilie 1957 și nr. 17 din 26 apr. 1957.*
[2]) *„Contemporanul" nr. 16/1957, pag. 1.*
[3]) *„Contemporanul", nr. 16/1957, pag. 1—2.*
[4]) *„Contemporanul", nr. 16/1957, pag. 2.*
[5]) *„Contemporanul", nr. 17/1957, pag. 2.*
[6]) *În „Caete de Dor", nr. 11/1957, reluată în „Românește", FRU, 1964, pg. 131—156.*
[7]) *Cf. „Destin", nr. 15/1966, pg. 51.*
[8]) *„Ethos", II, 1975, pg. 214.*
[9]) *„Limite", nr. 34—35/ian. 1982, pg. 17.*
[10]) *În „Limite", nr. 21/martie 1976, pg. 10—12.*
[11]) *Nr. 11/1957.*

Lirică din S.U.A.

ÎN ROMÂNEŞTE DE ION IUGA

ROBERT CREELEY

Un motiv

Fiecare gest
E unul firesc
Un ciine negru strigind
Un om strigind.

Toţi la fel, oameni
Sau lucruri cresc,
Cu tot ce li se intîmplă
Se inrădăcinează.

Arunc o piatră,
Izbeşte peretele,
Izbeşte un ciine,
Loveşte un copil.

Sentimentalele mele nume
Pentru anii
Demult pierduţi, pentru
Ceea ce nu voi deveni.

Dacă privesc
Oglinda
Peretele
Mă văd pe mine.

Dacă incerc ceva
Mai bine şi mai bun
Fac acelaşi lucru.

Lasă-mă să te lovesc
Te va durea
Chipul tău rănit.

Cuvinte

Eşti intotdeauna
Cu mine,
Nu există loc
Care să ne despartă.

Dar dacă
In acel loc de indoială
Eu nu pot
Vorbi.

Nici o indulgenţă
Ori teamă numai,
Ci o limbă putredă
De cite a

gustat. Există
O memorie a apei,
A hranei
Cind eşti foarte infometat —

Intr-o bună zi
Nici asta nu va mai fi
Şi-atunci
Vei spune
Cuvinte

Precum se cerne
Limpede, fin
O cenuşă
Ca o pulbere
Venită de nicăieri.

Povaţă tristă

Dacă nu-i o trăznaie, de ce s-o faci.
Dacă trebuie s-o faci, nu-i o trăznaie.

Aşa-i viaţa, precum o spun ei,
Nimeni nu iese din ea nevămuit.

Şi dacă nu faci ceva ca s-o păstrezi
Cui foloseşte ?

Paula Tudor : „Vasul de sticlă

ROBERT BLY

Poem în trei părţi

I

Oh, în zori m-am gîndit că voi trăi totdeauna !
Învăluit în trupul meu fremătind de bucurie
Aşa cum iarba-i învăluită în verdele norilor ei.

II

Sculindu-mă din patul unde am visat
Lungi rătăciri prin trecute castele şi cărbuni aprinşi
Soarele zăcea fericit la picioarele mele ;
Eu am suferit şi-am supravieţuit nopţii
Scăldat în ape negre ca firele de iarbă.

III

Frunzele aspre de soc
Plutesc în vînt, să dispărem ne îndeamnă
În sălbăticiile universului,
Unde vom veghea la picioarele unei plante
Şi vom trăi în pulbere pentru totdeauna.

După lucru

I

După atîtea gînduri ciudate
Gînduri despre îndepărtate porturi şi despre o viaţă nouă
Eu intru şi găsesc în camera mea întinsă lumina lunii.

II

Ea acoperă copacii cu sunet limpede
Sunetul clopotelor din turnuri ori a apei sub gheţuri curgînd
Sunetul lor surd prin oasele din craniul copacilor.

III

Cunoaştem drumul ; lumina lunii
Orice lucru înalţă aşa că într-o noapte ca asta
Pînă şi drumul începe să urce şi atît de limpezi sunt toate.

Limpedele aer din octombrie

Eu pot vedea în aer aripi de aur fără de păsări
În juru-mi zburînd şi arteziene fîntîni cu ape reci
Ţîşnind la optzeci de picioare spre înalt,
Eu pot auzi cîntul greierilor purtat către ceruri.

Eu cunosc aceste reci umbre lunecînd în lungul a sute de mile
Paişti în orăşele străbătînd şi uşile bisericilor catolice ;
Eu cunosc caii beznei gonind spre răsărit
Purtînd un om firav şi fără mantie.

Şi ştiu soarele trepte mari coborînd
Asemeni unui călău cu o spadă umblînd prin temniţă
Şi animale de aur, lei, zebre şi fazani
În capul scărilor cu ochi tilhăreşti aşteptînd.

REPERE

Kahlil Gibran

Una dintre cele mai profunde şi mai neobişnuite opere produse în secolul acesta aflat de divers este revelată acum în spaţiul nostru prin strădania poetului Radu Cârneci, autorul unei transpuneri în romaneşte a lui Kahlil Gibran Este vorba de fragmente din **Profetul** şi de traducerea integrală a **Grădinii Profetului,** cele două lucrări fundamentale rămase de la marele libanez. Personalitate complexă, Gibran a animat timp de trei decenii literele arabe, contribuind în mod hotărîtor la orientarea modernă a unei culturi străvechi. Există în scrisul său, atît cît ne putem da seama din traduceri, un mesianism de sorginte romantică, altoit peste straturi adînci de tradiţie orientală. Almustafa, profetul, vorbeşte cu o dicţiune indiscutabil nietzscheeană, aducîndu-ne chiar aminte de pasajul în care apostolul „Ubermensch"-ului se referă la faptul că frumuseţea trebuie contemplată cu mîna sub cap, iar eroul nu are loc în grădina înţelepciunii. Tonul acesta oracular permite însă contradicţia şi multiplicitatea vinovată a sensurilor, pentru că altfel ar fi de tot incomprehensibil cum au ajuns unii să exalte agitaţia criminală tocmai în numele „paşnicului" filozof de la Sils-Maria. Revenind la Gibran, în opera lui se oglindeşte fertilitatea spirituală a Orientului Mijlociu, pe care nu i-a putut-o aliena pragmatismul american. Kahlil Gibran a trăit cea mai mare parte a vieţii în Statele Unite, a călătorit destul de mult în Europa, a participat la mişcarea artistică a vremii lui şi i-a cunoscut pe Rodin, pe Debussy şi pe alţi artişti proeminenţi ai lumii. A scris în ultimul deceniu al vieţii sale (moare în 1931) mai ales în limba engleză, şi cu toate acestea nimeni nu l-a considerat altfel decît un mare arab, iar pe mormîntul său din cripta mănăstirii Mar Sarkis, în Liban, sînt săpate următoarele cuvinte : „Aici, între noi, se odihneşte Gibran".

Mi-este destul de puţin limpede ce înţelege Radu Cârneci, care l-a tradus convingător pe Gibran, atunci cînd spune că autorul **Profetului** „şi-a constituit propria-i gîndire eliberată de dogme şi prejudecăţi, reuşind o adevărată **artă filosofală".** Artă filosofală ? O fi ceva asemănător cu arta artelor, cum ar fi piatra filosofală în transmutaţia elementelor şi în ştiinţa alchimică ? Sau mai degrabă, ca orice oriental, Gibran acceptă mai puţin autonomia frumosului, pentru a sugera de fapt adevăruri şi a plonja în spiritualitate ? Adică într-o formă de viaţă sufletească şi intelectuală cu scop edificant, care interferează cultura, dar nu se suprapune ei, cum par a înţelege foarte mulţi dintre cei care folosesc aceste cuvinte în perfectă sinonimie. Gibran spune la un moment dat, după ce Almustafa se reîntorsese în grădina părinţilor săi : „Sunt, totuşi, poetul. Şi voi cînta pămîntul, şi voi cînta pierdutul vis ce leagănă ziua între somn şi somn. Dar voi privi peste mare..." Această cîntare este însă cu sens, un sens pe care poetul îl ia de oriunde, dar care numai la el este **cîntare,** scăldată în vraja întreagă a lumii. Înţelesul devine astfel un **ordo** care ţine totul, iar omul mediteraneean şi cel oriental nu vor cultiva niciodată bîlbîiala fără rost, joaca de-a cuvintele, oricît de „ludică" ar fi privirea lui peste realitate. Profetul lui Gibran se referă la marile teme ale omului, la viaţa şi la moartea sa, pe un ton emfatic, deloc supărător, pentru că el se ia cu adevărat în serios, el ştie că fără cuvintele sale indivizii şi cetăţile îşi pierd coeziunea. Iată un citat edificator : „Ci eu vă spun că viaţa e într-adevăr un întuneric numai atunci cînd e lipsită de dăruire, / Că orice dăruire este oarbă cînd nu există ştiinţă, / Că orice ştiinţă este zadarnică dacă-i lipsită de muncă, / Că orice muncă este goală fără de dragoste". Gibran se referă la o realitate spirituală : „Şi iată că am găsit ceva mai important decît înţelepciunea. / Este un spirit de foc, fără oprire crescînd în voi din el însuşi, / În timp ce, nepăsători la desfăşurarea-i, deplîngeţi vestejirea zilelor voastre. / Aceasta e viaţa în căutarea vieţii în trupurile care se tem de mormînt". Sînt cuvinte care trebuie descifrate cu atenţie, pentru că scrisul lui Gibran este iniţiatic, dar nu în sensul de ezoteric, chiar dimpotrivă, pentru marele libanez adevărul a fost revelat în întregul lui, ci în sensul pe care îl propune acest verset : „Eu am vorbit cu adevărat ? Nu am fost, oare, asemeni vouă, şi un ascultător ?..." Poetul ascultă chiar şi atunci cînd vorbeşte, ascultarea este şi **supunere** la adevăr şi la frumos, aşa cum afirmă şi textele patristice, este o încredere în autoritatea logosului, dacă putem să ne exprimăm altfel. Cartea lui Kahlil Gibran, realizată cu devotament şi cu străluciere de Radu Cârneci, este un dar de preţ la sfîrşitul unui an atît de cutremurat.

Aurel-Dragoş Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **„LITERATURA** — mijlocul cel mai oportun pentru apropierea popoarelor" a constituit deviza sub care a fost aşezata reuniunea traducătorilor de la Moscova, organizată recent cu participarea unor specialişti din douăzeci şi nouă de ţări. Cei o sută de traducători au participat la discuţii ample, mese rotunde şi alte forme de dezbatere a unor probleme legate de tehnica traducerii şi de mai buna cunoaştere a literaturilor sovietice. Poetul Andrei Dementiev şi criticul Vitali Ozerov au vorbit despre literatura rusă a anilor 80.

● **IMPRESIONANT** este comentariul scriitorului senegalez Dono Ly Sangaré, dedicat cărţii unui alt cunoscut autor african, Kelétigui A. Mariko, **Amnuri din cotul fluviului Niger.** O carte autobiografică, referitoare însă mai puţin la propria persoană a autorului, cît la viaţa nomazilor din Sahel, pe care a împărtăşit-o scriitorul. Kélétigui A. Mariko a petrecut mai mulţi ani ca veterinar printre populaţii nomade, urmînd peregrinările lor în Mali, Volta Superioară şi Niger, îndeosebi în perioada dinaintea cuceririi independenţei. Astăzi au dispărut cei care apărau fiarele sălbatice în dauna animalelor domesticite, pentru a constitui fonduri de vinătoare ale colonialiştilor, şi totuşi lupta împotriva subdezvoltării sociale şi economice nu s-a sfîrşit. Această „cronică a Sahelului", cum a fost numită, vine să amintească lumii despre condiţiile teribile ce copleşesc umanitatea într-o zonă uitată prea adeseori.

● **DE CE** vă place romanul poliţist ? se intitulează interviul realizat de Galina Sokolova cu fraţii Arkadi şi Gheorghi Vainer şi publicat în hebdomadarul **Les Nouvelles de Moscou.** Cei doi sînt cunoscuţi autori ai unor foarte populare lucrări ale genului, **Era binecuvîntării, Vizita minotaurului, Cursa verticală, Remediu contra fricii** şi multe altele. Iată cîteva răspunsuri : „Cărţile noastre nu sînt o partidă de şah şi nici un joc de cuvinte încrucişate. Noi optăm pentru situaţii simple şi apropiate de realitate. Vorbim de problemele morale şi sociale care îi preocupă pe contemporanii noştri. Responsabilitatea artistului în faţa societăţii, precum şi o problemă terre-à-terre, cum ar fi de pildă problema lipsei de încălţăminte pentru femei, pot fi în egală măsură un subiect de investigaţie pentru scriitor. În munca noastră, esenţial este să descoperi problema. Odată ce am găsit-o şi am identificat-o, putem s-o încadrăm într-un subiect care poate fi împrumutat de la o afacere criminală. (...) Literatura nu este chemată numai să reflecteze realitatea din punct de vedere artistic, ci şi să spună adevărul despre bine şi rău. Romanul poliţist, în acest sens, nu se poate sustrage regulii. El educă înainte de toate repulsia faţă de rău din lume".

● **CARTEA** marelui critic, Charles Du Bos, **Robert şi Elisabeth Browning sau despre plenitudinea dragostei omeneşti,** prefaţată de Bernard Brugière, a apărut de curînd la ed. Klincksieck, fiind foarte atent recenzată în presa franceză. Iată ce spune o prezentare din **Bulletin critique du livre français :** „Această carte nu este nici o biografie şi nici un studiu critic al vieţii familiei Browning. Autorul pleacă de la postulatul că «amorul celor doi Browning este o capodoperă de acelaşi ordin cum este în ordine artistică o odă a lui Keats sau un tablou de Giorgione, una dintre acele capodopere fără de care viaţa noastră ar fi lipsită de încoronare». Plecînd de aici, el studiază ceea ce au trăit din punct de vedere amoros cei doi Browning, precum şi producţia literară pe care a produs-o această trăire. Cartea este extrem de originală şi de bine scrisă, în plus, ea situează poezia scrisă de Robert şi de Elisabeth Browning sub o lumină originală".

● **PRIMA ANTOLOGIE** de proză fantastică sîrbă este publicată de către Božo Vukadinović, unul dintre cei mai proeminenţi critici literari ai perioadei postbelice, redactor la revista **Delo** din Belgrad şi cunoscut specialist în materie (vezi lucrarea sa din 1970, **Interpretări).** Vukadinović face loc în lucrarea sa unor scriitori din perioada de la mijlocul secolului al XVIII-lea pînă prin anii şaptezeci ai secolului nostru, cu accent mai ales pe perioada contemporană, ceea ce este de înţeles, cum spune Marko Nedić într-o recenzie, dacă avem în vedere faptul că abia prin anii 60 cîţiva dintre cei mai serioşi autori sîrbi s-au dedicat prozei fantastice. Pentru prima oară însă au fost evidenţiate legăturile adînci care există între scriitorii actuali care cultivă literatura fantastică şi înaintaşii lor literari, precum şi sursele de inspiraţie populară, din folklor şi din tradiţiile zonei. Antologia lui Božo Vukadinović este considerată o lucrare fundamentală a genului.

● **LITERATURA BELGIANĂ** este cunoscută în lume mai ales prin cîteva nume de rezonanţă, asociate unor mişcări literare de la începutul secolului. Este însă o nedreptate faţă de acţiunea artistică a unei profuziuni de autori, cu reviste populare şi cu multe cărţi de succes. Un Alfabet al literaturii belgiene de limbă franceză, vine să completeze această lacună. Sînt prezentaţi în succesiune alfabetică principalii scriitori belgieni, cu lucrările şi cele mai importante repere ale activităţii lor. Cartea mai cuprinde un amplu studiu introductiv al lui Marc Quaghebeur, o adevărată panoramă a literaturii de astăzi. Critica remarcă însă că punctele de vedere incitante ale lui Quaghebeur sînt minate de partialitate, uneori aproape „descalificate" prin partis pris-uri agresive, confundînd critica literară cu răzbunarea şi ostilitatea personală. Este păcat, fiindcă lucrarea tinde să însemne cel mai util instrument de lucru la îndemîna celor ce se ocupă de literatura belgiană şi de literatura de expresie franceză în general.

Poezia poloneză contemporană

Incontestabil, alcătuirea unei antologii de poezie contemporană este o întreprindere temerară, dificultăţile de alegere a creaţiilor autentic reprezentative devenind citeodată aproape insurmontabile din cauza relaţiilor sociale, existente între creatorii de literatură, şi a ierarhiei valorilor insuficient diferenţiate şi statornicite de judecata infailibilă a timpului ; reazemul criticii de specialitate operează neindestulător în asemenea situaţii. Responsabilitatea şi greutăţile sporesc simţitor în cazul antologiilor de literatură străină, întocmite de un singur specialist. Perspectiva autorilor şi a operelor din unghiul aceleiaşi conştiinţe-sensibilităţi selectiv ordonatoare implică potenţial şi riscul subiectivităţii de opţiune, care se manifestă aproape tiranic mai ales în procesul transpunerii dintr-o limbă în alta a unor texte de cele mai multe ori în afara cunoaşterii lectorului, deci fără posibilităţi de verificare, conducînd prin forţa lucrurilor, pînă la un punct, la anume uniformizare a reliefurilor prin tocirea contururilor particularizante. Sînt motive, se mai pot adăuga şi altele, datorită cărora nu puţine personalităţi celebre, scriitori sau tălmăcitori, au opinat în repetate rînduri că poezia este intraductibilă.

Firească, dificultăţile de selecţie şi transpunere, oricît de mari, n-au putut opri, era de aşteptat transferul emulativ al valorilor poetice dintr-un spaţiu etnic în altul. Nevoile de comunicare, integratoare pe arii mai întinse, a izbutirilor spirituale de excepţie ale umanităţii au hotărît îmbogăţirea catalitică a tezaurelor naţionale şi prin traducerile de versuri. Poeţi de prestigiu şi traducători consacraţi şi-au împletit deseori strădania, asumîndu-şi curajos întreaga responsabilitate, pentru a realiza fapte de cultură pe drept cuvînt referenţiale. Exemple meritorii nu lipsesc nici în cultura noastră, totdeauna deschisă cu discernămînt impulsurilor dinafară ; florilegiul de poezie universală, asamblat de A. E. Baconski în 1973, dar nu numai acesta, o demonstrează cu prisosinţă.

Printre iniţiativele constructive de acest fel, apărute în ultimii ani, se înscrie şi **Poezia poloneză contemporană** (1981). Stabilirea materiei antologate, traducerea în limba română şi redactarea notelor biobibliografice aparţin lui Nicolae Mareş, unul dintre poloniştii cu studii încheiate la Universitatea din Varşovia. Frecventele şi îndelungatele deplasări în Polonia, ca ataşat cultural al Ambasadei Republicii Socialiste România, i-au facilitat o cunoaştere nemijlocită a fenomenului cultural din ţara prietenă, ale cărui valori s-a străduit să le popularizeze cu zel şi dăruire pe solul românesc. Deosebit de util s-a dovedit contactul cu literatura, care, prelungind cercetările de specialitate, a condus spre o temeinică familiarizare în volum şi profunzime cu ritmurile şi eflorescenţele creaţiei literare. De aceea, este de mirare intrucîtva că prefaţa care însoţeşte volumul este semnată de Vasile Igna. Menţinîndu-se la nivelul unor generalităţi compilative care nu depăşesc nivelul bunului simţ, văzînd cunoaşterea din exterior a fenomenului poetic, autorul înfăţişează rezumativ, în cele cîteva pagini, dezvoltarea poeziei poloneze. Pornind de la evenimenţialul socio-istoric, traumele ultimului război şi epopeea reconstrucţiei, Vasile Igna interferează în relatare orientări tematice, modalităţi de cuprindere a realului, direcţii tradiţionale şi înnoitoare, grupări şi generaţii, sugerînd, conţinutistic şi prozodic, o evoluţie cursivă şi ascendentă a creaţiei poetice ; informaţiile exemplificative, deşi puţine, sînt pertinente. Surprinde prin simplism şi sentenţiozitate, în acest context, aprecierea de natură istorico-literară, potrivit căreia poezia polonă contemporană a continuat să se dezvolte după război „fără a plăti tribut exceselor sociologizante şi fără a suferi durerosul hiatus al ruperii de tradiţia interbelică".

În realitate, abuzurile unei poetici limitative s-au făcut simţite considerabil şi în creaţia poeţilor, mai ales a celor care au debutat în această perioadă. Racordarea la experienţele de atelier şi la problematica abordată între cele două războaie, în sincronie cu literatura universală, a avut loc efectiv după 1955, canoanele restrictive relaxîndu-se aproape explosiv în perimetrele cuprinzătoare ale umanismului epocii socialiste.

Titlul **Poezia poloneză contemporană** indică limpede ideea de globalitate, intenţia de a înjgheba o imagine de ansamblu ; evident, cu acoperire în sfera operelor reprezentative. În scurta **Notă asupra ediţiei,** alcătuitorul îşi dezvăluie această tendinţă, sperînd „[...] să nu fi omis totuşi pe nimeni şi nimic din ceea ce se cuvenea supus cititorului român ca valori certe ale perioadei amintite" (1945—1979). Ambiţios, dar foarte greu de înfăptuit, deziderat lui N. Mareş îşi găseşte întemeieri concludente în antologia de faţă ; cel puţin în parte. O trecere în revistă, oricît de sumară, a poeţilor afirmaţi în R. P. Polonă după 1945 evidenţiază mai multe virste-generaţii care au fost incluse proporţional în volum prin nume într-adevăr semnificative. Sub acest raport, al cantităţii şi al realizării artistice, cele 83 de personalităţi creatoare satisfac pe deplin exigenţele reprezentativităţii ; chiar dacă cifra îşi păstrează caracterul relativ, putînd fi modificată într-un sens sau altul. Chestionabilă, în schimb, poate fi selecţia poeziilor, datorită determinărilor diverse. Complex şi fastuos prin policromia ideaţiei, a imagisticii şi a versificaţiei, universul poetic nu putea fi expresiv sugerat de fiecare dată numai prin cîteva eşantioane ; indiferent de rigorile alegerii, spaţiul tipografic acţionînd procustian. Prin urmare, vor fi poeţi, precum Wl. Broniewski, dar nu numai el, a căror creaţie este destul de sărac înfăţişată în comparaţie cu a altora, ceea ce va repercuta dificultăţi în ierarhizarea valorilor. Se înţelege, de cele mai multe ori, cititorul primeşte un ajutor substanţial din partea alcătuitorului antologiei, ale cărui opţiuni sînt resimţite ca indici şi criterii de valoare. O discuţie în amănunt la acest nivel, precumpănitor impresionistic, riscă să valideze reperele unei sensibilităţi în defavoarea altora, toate la fel de subiective.

În ceea ce priveşte traducerea **sensu stricto** a textelor, mai ales în cazul unor texte poetice, cum sînt acestea, prea multe lucruri este inutil a se spune, întrucît N. Mareş cunoaşte, neîndoielnic, foarte bine atît limba emiţătoare, cît şi pe cea receptoare. Formularea unor reguli de transpunere este şi ea riscantă, deoarece mai totdeauna sfera lor de aplicabilitate nu depăşeşte teritoriul jalonat de particularităţile individualităţii, tălmăcirea efectuîndu-se sub incidenţa hotărîtoare a culturii şi a sensibilităţii, a gustului şi a temperamentului, a talentului şi a concepţiei estetice, adică în cadrul „citirii" plurale, intertextualizate. Oricît s-ar stărui asupra unor incongruenţe de amănunt — semantice, stilistice sau prozodice — concluziile nu vor fi revelatoare, întrucît efectele poetice se localizează în alte registre, superioare — imagistica, simbolurile, muzicalitatea etc. ; cîteva cărămizi ciobite din zidul unei catedrale nu aşează sub semnul întrebării soliditatea şi măreţia construcţiei. Din acest punct de vedere, N. Mareş se simte mai în largul lui, ni se pare, atunci cînd redă structuri poetice care abundă în elementul concret sau în sentimentele delicate, expuse direct în versuri albe. Poeziile marcate de profunzimi filosofice şi imagini abstracte, realizate prin virtuozităţi de versificaţie, îl stînjenesc întrucîtva, reclamînd şi intervenţia unor poeţi de factură cel puţin apropiată cu autorii originalelor ; sau o lucrătură mai stăruitoare.

Notele biobibliografice, concise, sobru redactate şi eficiente, şi ilustraţiile plastice, unele foarte ingenios sugestive în tehnica obiectualizantă a lui Arcimboldo, subliniază tensiunile şi capacitatea de expresie a textelor, îmbogăţind informaţiile referitoare la realităţile spirituale din Polonia contemporană. Într-un cuvînt, o antologie întocmită cu pricepere şi dragoste de polonistul N. Mareş, a cărei versiune îmbunătăţită prin adăugirea zestrei poeţilor consacraţi şi sporul firesc de calitate în arta traducerii se cuvine aşteptată *).

Stan Velea

*) **Antologia a fost întîmpinată elogios în presa polonă, L. Bieńkowska subliniind importanţa evenimentului editorial, utilitatea lui şi meritele incontestabile ale traducătorului („Literatura na świecie", Varşovia, 1983, nr. 8, p. 345—347).**

● **UN MARE SCRIITOR** este marocanul El Maleh (Edmond Amran), autorul recent publicatei cărţi, **Ailen sau noaptea povestirii,** după mult lăudatul său volum de amintiri, **Parcurs imobil,** foarte bine primit în toată presa internaţională. Edmond El Maleh este o figură proeminentă a scrisului nord-african, profesor de filosofie şi militant pe tărîm social, caracterizat printr-un stil liric şi evocări fastuoase. Cităm dintr-un comentariu : „Suita aparent dezordonată de imagini, senzualitatea lor pătrunzătoare, un fel de nostalgie care nu le dezavuează şi nu constituie nici un reproş, totul impune în mod adînc aceste scene şi episoade, peisajele şi portretele care trăiesc intens şi care sînt greu de uitat. Se întîmplă aşa mai ales cu chipul femeii (Ailen), a cărei figură traversează arzător această proză poetică, încărcată de o magie căreia nu i te poţi sustrage".

● **CENTENARUL NAŞTERII** lui Hasek a fost sărbătorit în întreaga lume, conform unei hotăriri a UNESCO. Împreună cu Karel Čapek şi cu Julius Fučik, Hašek poate fi considerat printre cei mai traduşi şi cititi autori cehi. Într-un interviu, Otakar Holan, directorul Comitetului de iniţiativă pentru sărbătorirea lui Hašek, afirmă următoarele: „De la debut, Hasek-autorul, Hasek-umanistul s-a aflat în centrul luptei ideologice. Pare fără nici un dubiu că două fronturi s-au format în maniera de a-l vedea pe acest scriitor şi revoluţionar, că explicaţia moştenirii literare a lui Hasek constituie un teren de luptă politică. Actualmente, unii teoreticieni literari din Apus caută să grefeze asupra lui Hasek ideile în vogă despre literatura alienării, despre o libertate pretins absolută, despre absurditatea vieţii, între altele. Dar dacă aruncăm o privire asupra anilor Cehoslovaciei burgheze şi asupra primirii indignate pe care l-a rezervat-o lui Svejk acea perioadă şi studiind de asemenea acest tapaj în jurul operei lui Hašek, vom înţelege imediat de ce s-a întîmplat aşa. Şi vom înţelege de ce la ora actuală, cînd opera lui Hašek este cunoscută în lumea întreagă, unii încearcă să-i „destilizeze" gîndurile şi să i le explice în felul lor". Indiscutabilă este însă marea ţinută artistică a cărţilor lui Hasek, precum şi ecoul amplu al şarjei lui fără cruţare, al modului cum prezintă o lume acefală, războinică şi ridicolă, plină de prejudecăţi şi de pretenţii.

SPORT

Numărînd cu liliac alb

Mi s-a cerut să-i numesc pe primii cinci fotbalişti ai anului. E greu. Şi nu pentru că atunci cînd zăpezile se întorc din pribegii nordice sîntem cu toţii mai buni şi cuprinşi de farmecul împăcărilor peste timp, ci, pentru că în anul care-şi pierde acum velele, fiinţa şi sidefurile la punctul de frontieră de unde începe trecutul, fotbaliştii români ne-au purtat prin cea mai frumoasă dintre lumile posibile, aceea a izbînzii. Şi totuşi, regula se cere respectată: primii cinci. Mă aşez ca un mesteacăn tînăr lîngă cascadă şi încep să număr.

1) Bölöni şi Ştefănescu 2) Lung 3) Cămătaru 4) Mulţescu 5) Geolgău.

Legea cu 5, instituită arbitrar, urmăreşte decorativul, bineînţeles. Mergem pe motivul clasic şi sever că atîţia încap lîngă sobă şi nici unul mai mult. Dar sorcova, vesela, unde-i aliniem pe Ungureanu, Augustin, Orac, Moraru, Negrilă, Rednic, Klein, Iordache ?! A numi doar cinci inseamnă a încerca o execuţie florală. Îmi pare rău, n-am dreptul decît la o strigare. Pentru cei rămaşi în afara listei, însă, aflaţi şi ei tot lîngă bradul miraculos care capătă grai omenesc în noaptea de la cumpăna anilor, voi închina un pahar în plus, pe cînd afară vor rodi zăpezi iar vîntul şi gerul le vor închega în insule mitologice destinate să-i poarte pe colindători pe la toate casele ţării.

1) — Bölöni, tunarul care a smuls Italia din vis şi a scufundat-o în apele spaimei. Prin golurile marcate Italiei şi Ciprului, Loţi a deschis porţile Parisului. Bearzot, pe care Loţi l-a făcut incoerent în domnie, îl consideră unul din cei mai buni mijlocaşi ai Europei. Loţi e coama visColului. Sobru, inteligent, el supune clipa, prin talent şi voinţă uriaşă, izgoneşte desperarea din sufletul colegilor în inimile adversarilor şi poleieşte cu zîmbet blînd viaţa tribunelor. În peisajul nostru, Loţi e securea de argint care, din umbră, ani de zile a cioplit monştri sacri. Astăzi, iată-l cioplindu-se pe sine: blond, sfios, surizător, îndrăgostit de promontoriile Mureşului şi de iarba veselă a stadioanelor unde ţese miracole.

Tot 1) — Ştefănescu. Umăr lîngă umăr cu Loţi. El stă mereu cu fruntea înaltă acolo unde se sparge tunetul. Nimenea ca el nu ştie să întîmpine primejdia şi s-o răstoarne. E pasărea care ţîşneşte cu aripile deschise ca să oprească furtuna şi să-i destrame accentele grave. Nici-un adversar nu e nedemn de el. Lucid, raţional, energic, el alimentează incendiul. îi determină cursul şi tot el, lucru rar întîlnit la un fundaş central, exprimă construcţia. Ştefănescu e stilpul din pragul dimineţii în care se aţîrnă răsăritul soarelui, norii, hainele, secera, snopul de grîu. Stăpîn absolut al unei tehnici narative, pe el se sprijină şi speranţa şi durerea.

2) — Lung. În fiinţa lui stau la pîndă un lup, un jder şi o panteră şi-şi rotesc braţele pentru mori de pe tot atîtea ţiuri. Greşelile portarilor, nemaiputînd fi reparate de nimeni, se ţin minte ca nişte culminaţii ale arhitecturii ursuze. Lung n-are nici-o frunză uscată pe butucul legendei. Putea fi şi numărul 1.

3) — Cămătaru. Fără egal în centrul liniei de atac. Atacanţi de talia lui se nasc o dată la cincizeci de ani. Şi poate nici atunci. De aceea trebuie numărat numai cu liliac alb.

4) — Mulţescu. Coşmarul celui mai mare port din lume — Hamburgul. Născut să miroasă a Paring înzăpezit şi să urzească sub sălciile din Lacu-Tei poveşti de spus la gura sobei. Specializat în spulberarea iluziilor celor din Nord, în el îmi pun speranţa şi la Minsk.

5) — Geolgău. Acest băiat vesel ca un refren de cîntec oltenesc dă jocului culoarea vinului. Cum să nu-l iubeşti ?! Nimeni nu ştie mai bine ca el unde să plaseze capcanele. Pe malul Dunării ar fi fost un fantastic pescar cu prostovolul.

Bucuriile iernii, mereu proaspete şi fermecătoare, vin spre inima noastră adunate în pilcuri, laolaltă cu aurul întîmplărilor prin care ne-am descoperit mai aproape de virtuţile vieţii. Le mulţumesc acestor băieţi frumoşi.

— Cei mai buni antrenori ai anului: Mircea Lucescu şi Mircea Rădulescu, Nicuşor şi Cornel Dinu.

— Conducători cărora echipele lor le datorează un profund respect: Horia Cosma, Ion Alexandrescu, Vasile Anghel.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 16 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
52
(1 130)
Sîmbătă
31 decembrie
1983
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Republica

În fiecare an, la 30 Decembrie, România sărbătorește una din împlinirile sale istorice, o vocație care îi este atît de specifică încît poate fi urmărită în cele mai largi manifestări, ale spiritului și creativității sale naționale, pe traiectul unor mari frămîntări politice și sociale care au culminat cu acel act petrecut în 1947 cînd poporul și-a asumat drepturile și îndatoririle sale fundamentale iar țara s-a întemeiat ca republică. Era un curs firesc al evenimentelor, după revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă din august 1944, ideea și materializarea ideii de republică deveniseră practic o necesitate de prim ordin. Calea tuturor transformărilor revoluționare la altitudinile cărora se situează azi din punct de vedere economic și social România nu putea ocoli acest moment esențial. Republica a fost visul înaintașilor cei mai luminați și a devenit operă a identității noastre naționale, parcurgînd un lung proces în care înseși ideile, normele și conceptele de democrație au dobîndit clarificări optime legate de evoluția întregii societăți. Odată cu investirea tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, ca întîiul președinte al României și în toată perioada care urmează, pînă la evenimentul la zi din indiferent oricare domeniu sau unghi am aborda o realitate sau alta, procesul democratizării și al lărgirii structurilor democratice a atins practic toate zonele existenței. Democrația, o spune însuși președintele, constituie unul din factorii hotărîtori ai dezvoltării, ai progresului și civilizației. Și locul unde afirma acestea nu era altul decît plenul unor forumuri democratice ale țării, chiar acum în acest sfîrșit de an cînd se dezbăteau proiectele și programele economice și sociale ale anului viitor. Sensul pe care dorim să-l subliniem este tocmai acesta al funcționalității democrației, adică chiar această mereu vie și fierbinte simbioză între adevărurile teoretice ale științei de a conduce și de a se conduce a poporului și cerințele și modalitățile practice, viabilitatea în fond a oricărui demers, scopul mereu înalt spre care sînt călăuzite eforturile și creația întregii națiuni pentru făurirea, în prosperitate, a propriului său viitor.

Una dintre dimensiuni sau mai bine zis unul dintre marile proiecte prin care România se recomandă în plan economic și social îl reprezintă atingerea unei noi trepte de dezvoltare și anume aceea de țară socialistă cu dezvoltarea medie. Este un program vast în care termenii care sînt puși în ecuație vorbesc de la sine : o economie echilibrată, stabilă, și un raport cît mai optim între aceasta și nivelul de trai material și spiritual al poporului. Condiția intrinsecă acestei realizări — participarea, democrația largă a participării, sursa de fapt a tuturor energiilor creatoare. Și un mod propriu al identității pe care, la sărbătoarea Republicii, țara și-l exprimă trecînd pragul unui nou an ; un an în care va fi Congresul al XIII-lea al partidului și va elabora noi programe pentru o nouă etapă, un an în care vom aniversa patru decenii de la revoluția pe traiectul căreia s-a înfăptuit Republica.

„Pe plan mondial, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, România desfășoară o activitate consecventă și activă pentru pace, independență națională și colaborare cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială. Datorită acestei politici care corespunde pe deplin intereselor supreme ale patriei, țara noastră se bucură de un binemeritat prestigiu internațional, are prieteni pe toate meridianele planetei". În consens deplin cu toate marile transformări petrecute în realitatea economică și socială a țării, cu locul și rolul României în viața internațională, o asemenea apreciere care îmbracă de fapt o vie sinteză de gînd și acțiune prin care țara și președintele său contribuie în mod activ la făurirea unei lumi mai drepte și mai bune pe planeta noastră, o asemenea apreciere, așadar, are și o generoasă și profundă deschidere spre viitor. Spre acel viitor care bate clipă de clipă în inima prezentului și prin care munca și creația pentru țară sînt nemijlocit legate de lupta pentru pace și pentru edificarea acesteia, pentru salvarea umanității înseși și a condiției civilizației. Sînt toate acestea și temeiurile după care omagiem actul făuririi Republicii.

Iosif Cova : „Slavă ție, mîndră patrie !

URARE

Încheiem un an, se deschide celălalt, altul. Și, la imaginara cumpănă dintre ei, rostim : La mulți ani !

La mulți ani ! — această atît de sintetică și cuprinzătoare urare românească, o sintagmă de suflet căreia îi adăugăm, totdeauna, și o mare putere de vis. Pentru că, sinonimă cu însăși ideea de viață, ea îmbracă ceva din aura și nădejdea unui necompromis și fertil infinit. La mulți ani ! — își spune țara și, ca un fosnet alb, imaculat al zăpezii, din rădăcinile și temeliile ei se ridică un sunet ca de fluier și clopote albastre, de purpură, parcă, se ridică un viu și mirat curcubeu — cresc brazii mai tineri, pesemne, munții se curăță, limpezi, de nori — la mulți ani își spune țara și tot așa ne spunem și noi, toți cîți ținem de ea. Încheiem un an care n-a fost deloc mai ușor decît alții, dar, oricum, i-a împlinit pe ceilalți. Anul care a trecut, care trece și din perspectiva și pe temeiul căruia ne-am gîndit noi proiecte și îndrăznim, vom îndrăzni noi împliniri. Vîrsta noastră se adaugă țării ; și bucuriile de-asemeni, țara e nemuritoare. Noi rămînem, mereu, să-i dăm bătaia de gînd și de inimă ; la mulți ani ! — spunem și se cuprinde în această rostire toată geografia și toată istoria existenței și dăinuirii noastre. Ne-am aniversat marele act al unirii, al făuririi noastre ca stat național unitar, vom aniversa actul prim, indisolubil legat de tot ceea ce sîntem azi și vom fi, unirea de acum o sută și douăzeci și cinci de ani, vom aniversa patruzeci de ani ai revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă, vom împlini marile obiective și programe ale Congresului al XII-lea și ale Conferinței Naționale ale partidului, vom întîmpina cu noi dovezi ale muncii, ale gîndirii și acțiunii vii, creatoare, cel de-al XIII-lea Congres al partidului, vom trăi și trăim pe lungimea și frecvența de undă a spiritului revoluționar. Vom sărbători Ziua de naștere a Președintelui țării și, într-o fericită coincidență cu sărbătoarea unirii, vom avea și mai clar sentimentul adînc al unității, al ființei istorice care sîntem și prin care tot ce-i mai înaintat din trecut, tot ce-i mai frumos și mai durabil din prezent se alătură strîns și decisiv viitorului, dreptului acesta la timp pe care prin noi înșine ni l-am asigurat.

La mulți ani, așadar, la mulți ani muncii și creației ; la mulți ani tuturor izbînzilor vii și durabile, tuturor faptelor care trec pragul de moment al efortului și merg departe în timp, adăugîndu-se progresului și civilizației și transformîndu-se într-o zestre nepieritoare pe care ne-o dorim și mai bogată și mai puternică, pe măsura propriilor noastre cerințe și posibilități.

La mulți ani ! — lumii în care trăim și la pacea căreia lucrăm cu ardoare, știind și înțelegînd că umanitatea trece prin cea mai grea cumpănă de la război încoace și că singura ei șansă, acum și în toți timpii care vin, nu este alta decît pacea. Adică acest drept vital cum este văzut în concepția noastră, dreptul oamenilor și al popoarelor la viață, dreptul la independență, la libertate, dreptul la muncă, la liniște și la creație. Inițiativele, acțiunile și propunerile președintelui nostru sînt mai mult decît explicite în acest sens iar consecvența, știința și ardoarea cu care sînt susținute dau României un sentiment de vie și constructivă implicare în rezolvarea justă, echilibrată a celor mai acute probleme ale contemporaneității, în spiritul unor norme și principii după care, tot în expresia tovarășului Nicolae Ceaușescu, se poate făuri o lume mai dreaptă și mai bună pe planeta noastră.

În atari condiții, semnificația urării românești, rostirea acestei atît de intime și generoase sintagme — La mulți ani ! — îmbracă toate aspectele existenței politice, morale și sociale, după acel scop nobil pe care îl reprezintă continuitatea însăși și durabilitatea istoriei și civilizației omenești. La mulți ani, așadar, tuturor, la mulți ani urează cititorilor săi

Luceafărul

Vineri 30 decembrie 1983, s-au decernat premiile revistei Luceafărul **la redacția revistei. Premiile au fost înmînate de Mihnea Gheorghiu, președintele Consiliului de conducere al revistei** Luceafărul, **Nicolae Dan Fruntelată, redactor șef și Mihai Ungheanu, redactor șef adjunct. Din partea Consiliului Culturii a fost prezent, Radu Constantinescu, din partea Uniunii scriitorilor, Alexandru Balaci, ca invitați au fost prezenți poeții Virgil Teodorescu și Mihai Beniuc și alți scriitori. În numele premiaților au vorbit Edgar Papu, Valentin F. Mihăescu, Cezar Ivănescu și Adrian Riza.**

Odă

Eu sunt cu țara și voi fi cu țara
n-am nici o teamă și de nici un fel
pînă la cer există numai scara
valorilor un ideal inel

o legătură-a mîinilor cinstite
o cinste mîgîlind în palme ora
și apărînd cu gînduri înmulțite
puterea măsurîndu-se cu hora

există în republica română
o sete de a fi mai împreună
Și-aceea a valorilor e scara
de-a fi cu țara și suntem cu țara.

Ion Nicolescu

TRASEELE UNIRII: 1859 — 1918

Permanența și dimensiunile unității

Cetatea Munților Carpați, cu poalele unduite de dealuri, și înconjurată de orizontul înălțătoare ale cîmpiilor, este o vatră unitară, în formă de piine, în formă de cerc al unui străvechi sanctuar, unde de milenii același popor a vorbit aceeași limbă, a înscris aceleași linii ale frumosului în cusături și în sculpturi, și-a transfigurat durerea în doine și bucuriile în hore, s-a înfrățit cu codrii, cu riurile, cu holdele, a dat aceleași răspunsuri întrebărilor fundamentale ale existenței prin monologul ciobanului din Miorița, prin Eminescu, Enescu, Blaga, Brâncuși ; și, mai ales, sub această parte de cer oamenii și-au urat unii altora să le fie „bună" dimineața, seara sau ziua, dar, mai ales, inima.

De la Olahus la Coresi, de la cronicari și înțelepții Școlii Ardelene, toți au avut în cugete și ca scop suprem al vieții lupta pentru independența și unitatea acestui popor „moștenitor ereditar de la Traian" (Inochentie Micu), ce dintotdeauna a stat aici „neclintit" și „nemutat" (Dimitrie Cantemir), iar în fața granițelor despărțitoare de frați, Badea Cîrțan exclama cu uimire : „Cine dracu a mai văzut graniță prin mijlocul țării !"

Primul domn al acestei țări unite, al cărui chip îl cunoaștem (sculptat în marmora Columnei) deschide și seria imaginilor — mereu repetate — ale celor care prin vremi s-au jertfit, pentru unitate, pentru mai multă dreptate și pentru independență. De la Decebal la Ghica-Vodă, de la Mihai la Cantemir, de la Doja la Horea, de la cei care au căzut la atitea „Rovine" ale istoriei noastre, la cei răstigniți pe roată, aruncați în temniți, schingiuiți — poate de aceea, Șt. Ludwig Roth, la Adunarea de la Blaj, spunea că poporul român s-a înălțat în stindardul conștiinței naționale precum un stegar pe cîmpul de luptă în faldurile drapelului său. Anii celor mai mari nădejdi, ai celor mai ardente afirmări de idealuri au fost și ai celor mai mari jertfe.

La Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, în 1918 a fost și eroul de pe Columnă, înfățișat în dimensiuni epopeice, precum Hector și Turnus ; a fost și Mihai purtînd cele trei steaguri ale stăpînirii sale spre cetatea sa de scaun ; au fost și elevii lui Șincai ce îl văzuseră cu 30 de ani în urmă plecînd spre a muri undeva într-un loc neștiut, purtîndu-și în spate desagii cu mii de documente ale istoriei noastre, și în timp ce se depărta, silueta sa în loc să se micșoreze devenea tot mai dreaptă și mai înaltă ; a fost și „Craiul munților" ce întemeiase „republica țărănească a munților liberi" : a fost acolo, desigur, și Horea, fiindcă inima lui a fost în acel loc îngropată. Reprezentanții „tuturor straturilor noastre democratice", aleși prin vot universal, pentru prima dată în istoria țării, ca organ reprezentativ autentic al întregului popor, au hotărît și în numele unor milenii de istorie consumată sub semnul jertfei pentru înălțare.

În dimineața zilei de 1 Decembrie, la Alba Iulia, a nins. Cei peste 130.000 de participanți s-au întrunit, astfel, pe un cîmp simbolic învesmîntat într-un steag al păcii. Se proclama acolo uitarea tuturor nedreptăților și împilărilor trecute, se proclama o adevărată nouă întemeiere pe principiile egalității, frăției și demnității. În discursul său Vasile Goldiș a proclamat : „Națiunile trebuie să fie libere, ca astfel, egale în drepturi și condițiuni să poată încheia acea mare unire a popoarelor, care va fi chemată să reprezinte o concepție superioară pe scara civilizației și să sporească astfel fericirea omenească pe pămînt. „Unitatea politico-statală s-a realizat prin fundamentarea actului intitulat „Declarația", care cuprindea cele mai avansate

Emil Poenaru

Continuare în pag. a 10-a

Cîntec pentru Republică

Există o iubire ce nu moare,
Ce dimpotrivă crește zi de zi,
Ce strălucește totul mai puternic
Decît se poate-n viață străluci.

Ea-nseamnă ani, decenii și epocă
Ce crește arbe care strălucesc,
Ce face timpul să lucească altfel
Și să se facă soare românesc.

Iubirea-aceasta este ca izvorul
Ce niciodată nu s-o mai opri
Curată, demnă, limpede, lumină
Ce, pururea, în drum va dăinui.

Ea crește dreaptă, face să-ncolțească
Idei în care totu-i de nestins
Ce numai dintr-un biet piriu cu timpul
Ajunge fluviu și se face-ntins.

Cu-această mare dragoste de tine
Noi, toți românii, îți urăm cu dor
O și mai strălucită înflorire
Sub cel mai luminat conducător.

Virgil Carianopol

Structura Nordului

De ce ne place atît de mult Maramureșul ?

Iată o întrebare normală după ce drumurile spre el devin o obișnuință cum tot o obișnuință devin peisajul, satele și tradiția și, mai presus decît toate, frumusețea chipului omenesc.

De ce iubim Maramureșul ? Ce magie iradiază de pornim către el cu aceeași nevindecată speranță că la capătul drumului ne vom putea identifica ? De ce ne întoarcem de-acolo ca din pelerinaje, reculeși și iluminați ? Pentru că sufletul nostru este atît de-însetat de trecut ? Fiindcă trecutul în Maramureș există și imaginea sa nu este o relicvă arheologică ci un mod de viață autonom ? Pentru că ne simțim ocrotiți într-un loc care a știut să se apere de la sine opunînd siguranța fără greș a creației populare degradării valorilor ? Pentru că în Maramureș tradiția corectează realitatea și sperăm nebunește că țara are știința și forța de a-și organiza rezervații de existență normală pentru a oferi soluții în momentele de impas ? Căutăm Maramureșul pentru felul în care am fi putut trăi, cu bun simț, fără exaltări și exagerări ? Este el o lecție de... normal ?

Ce miracol să poți răspunde la toate întrebările cu „da". Ce fericire ca răspunsurile să fie definitive și Maramureșul o amintire ...despre viitor. Fiindcă la începutul lui decembrie am fost iarăși acolo, în leud, pe valea Izei, dincolo de Gutîi și pînă și iarna era acolo o iarnă adevărată, o prăsilă de iarnă cu ger și zăpadă pe care orașele o au numai în amintiri. Și poate din pricina aceasta, a întinderilor strălucitoare, am avut sentimentul că Maramureșul alunecă în afara realității, loc ferit, pe care nimic nu pare să îl poată atinge, punct fix, de sprijin, în haosul mondial : aceiași munți, de pe care pădurile n-au curs și pe care urgențele economice nu i-au decapitat ; aceleași sate de lemn în ciuda interdicției generale a lemnului ; aceeași încăpățînată tradiție corectivă pentru stridențele care nu pot prinde acolo teren ; aceleași splendide fete-femei, pe care dacă nu le-ați văzut niciodată, nu cunoașteți tiparul perfecțiunii și al deplinei feminități (înalte, blonde, subțiri, luminoase, cu o conștiință de rasă nobilă pecetluită într-un fel de zîmbire care seamănă cu o muzică) — pășind, ușor, prin

Sânziana Pop

Continuare în pag. a 10-a

BILANȚURI LITERARE 1983

Argument

Bilanțurile literare au prin caracterul lor enumerativ o falsă generozitate. Întreprinse meticulos, devin didactice și prea puțin semnificative pentru esența fenomenului înregistrat. Ultimii ani aparțin în literatura scriitorilor pe care convențional îi considerăm generația Labiș. Dispariția bruscă dintre noi a doi dintre reprezentanții cei mai marcanți ai acestei generații întărește necesitatea de a vorbi despre ea. Criticul și istoricul literar Al. Oprea ilustrează prin opera lui critică caracterul restitutiv, de restaurație literară al întregii generații. El s-a ocupat de unul din scriitorii cei mai controversați ai literaturii europene, întreprinzînd legitimarea lui în literatura română cu lux de documente și argumente. Scopul principal al criticului era de a-l fixa pe Panait Istrati, conform de altfel și dezideratelor acestuia, în cadrul literaturii române, absolvindu-l de evantaiul de acuzații, între care cele politice n-au fost pe ultimul loc. Datorită cercetării lui Alexandru Oprea, monografiilor tipărite, ediției realizate de el împreună cu Eugen Barbu, climatului întreținut în jurul autorului **Kirei Kiralina**, sărbătorirea lui Panait Istrati, la o sută de ani de la naștere, în 1984, găsește condițiile potrivite unei bune primiri. Posteritatea multor scriitori, între care Mateiu Caragiale ocupă un loc special, s-a bucurat de restituirile întreprinse de Alexandru Oprea și colaboratorii săi în cadrul Muzeului literaturii române, prin punerea în circulație a documentelor, prin tipărirea elegantei și informatei reviste **Manuscriptum**, prin producerea de documente în colocviile memorialistice din rotonda Muzeului, care devenise, astfel, într-adevăr, casa literaturii române.

Alexandru Oprea a respectat mai ales legatul lui. Perpessicius a cărui ediție Eminescu a înțeles s-o preia și s-o continuie în cadrul Muzeului cu o echipă de colaboratori condusă de Petru Creția. Apariția volumului IX, a volumului XIV, ca și pregătirea pentru tipar a întregii publicistici eminesciene, sînt dovezile modului în care Alexandru Oprea a respectat legatul ctitorului ediției moderne a lui Mihai Eminescu. Ultima carte a criticului **În căutarea lui Eminescu — gazetarul** întreprinde o incitantă excavație de epocă, întorcîndu-ne la context și la adevărata semnificație a gesturilor și articolelor politice ale poetului. Alexandru Oprea încerca în volumul închinat lui Eminescu-gazetarul lepădarea de toate inerțiile care de ani de zile stăpînesc mai tot ce s-a scris despre publicistica eminesciană. Prin Alexandru Oprea rezolvarea definitivă a unei restanțe cardinale, publicistica eminesciană, era pe cale să fie atinsă.

Prin Nichita Stănescu aceeași generație a întreprins o întoarcere spectaculoasă la spiritul poeziei autentice, la tradițiile poeziei românești părăsite, după cum, totodată, a propus o deschidere înovatoare de un ecou fără precedent în rîndurile poeților care l-au urmat. Nichita Stănescu n-a fost un teoretician, deși eseurile lui fac dovada unei inteligențe ieșite din comun, dar a întreținut febra poeziei adevărate, cu o largă gesticulație, vizibilă atît în scrisul cît și în viața pe care a dus-o. A vrut să întrupeze poezia, a trăit ca un poet, și a fost considerat Poetul. Prin el literatura română a cîștigat pe unul din cei mai autentici scriitori de poezie pe care îi are. Pierderea lui a fost adînc resimțită și abia la moartea lui s-a folosit în dreptul numelui său cuvîntul geniu. Este o recunoaștere tardivă, după ce poetul a fost supus chiar contestărilor, dar este bun și ceasul al doisprezecelea. Prin Nichita Stănescu forța de creație a generației sale, caracterul ei regenerator s-a impus fără drept de apel, expediția lui lirică meritînd întreaga considerație a urmașilor. Nicolae Labiș, Nichita Stănescu, Alexandru Oprea sînt reperele dureroase ale unei generații literare care și-a luat pe cont propriu misiunea.

Despre generația Labiș și cei care o făceau să fie numită astfel, cu mulți ani înainte Edgar Papu spunea că nu poate fi comparată decît cu generația Junimii prin anvergură și aspirație. Ea n-a avut cărți, n-a avut dascăli, dar a izbucnit ca o jerbă necesară a literaturii române. În tentativa sa de a-și asuma literatura română introducînd-o în cîmpul comparatist pe care-l stăpînește, Edgar Papu a avut drept reper și generația Labiș. Un bilanț al anului care a trecut, un bilanț sumar desigur, dar un bilanț cu atît mai sugestiv încearcă să fie și premiile revistei **Luceafărul** pe anul 1983. Nu întîmplător ele se opresc asupra cărții de literatură comparată a lui Edgar Papu preocupat de a proiecta motivele literare românești într-o rețea de motivații universale. După cum nu întîmplător tot aici intră cărțile a trei colegi de generație ai lui Nichita Stănescu, care sînt Ion Gheorghe cu **Scripturile**, Grigore Hagiu cu **Alte sonete**, Cezar Ivănescu cu **Doina**. Orice propoziție programatică despre poezia lui Nichita Stănescu se aplică și acestor poeți, fără a epuiza însă profilul și demersul particular al poeziei fiecăruia. Mai apropiat acestuia este Grigore Hagiu, care ilustrează prin ceea ce scrie în comparație cu Nichita Stănescu, ideea de generație de creație. La Ion Gheorghe și Cezar Ivănescu poezia se ridică pe canavaua unei concepții despre poezie, a unui univers poetic edificat laborios cu sonde culturale trimise fie în substrat, fie în stratu-

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 2-a

MONUMENT FĂRĂ MARMORĂ

Clipă tu jăratecul meu
celui orbit de privighetoarea
Limbii Române

La cină mă chemi la hramul
seminței Lumină avem
dinăuntru-n afară

Și ninge ca a doua lumină
calendar în extaz
amploarea colinelor
se vede din turnuri

An Nou cu ugerele pline de fragi
fie sub Ursa Mare prielnică
mereu românilor

Din tronuri bătrîne
chemă cornul de aur
vis timpuriu palpită
și sapă fîntîni
tinereții

Și Limbii Române
monument fără marmoră !

Ovidiu Genaru

Un călduros

La mulți ani!

tuturor colaboratorilor
și cititorilor noștri

BILANȚURI LITERARE-1983

Maturitatea spiritului critic tînăr

Ideea de a delimita în imaginea de ansamblu a anului literar 1983 un compartiment special rezervat debuturilor în materie de istorie, critică și teorie literară poate părea, la prima vedere, ușor excesivă. Și totuși, dacă examinăm cu atenție reala stare de lucruri, ajungem la constatarea că unele dintre cele mai interesante fațete ale fenomenului editorial din acest an, raportat la „genul" critic, sînt invederate de cărțile aparținînd debutanților. Am spune că, într-un fel, situația este similară cu aceea din cîmpul poeziei, unde e limpede pentru toată lumea că în ultimii ani, inclusiv în cel de față, apare puternic sesizabilă masiva infuzie la talente tinere care, realmente, par a fi decise să spună ceva nou, adică să se diferențieze de puternicele și acaparantele voci lirice aparținînd memorabilei generații '60 și promoțiilor ce i-au urmat. Revenind deci la peisajul criticii, este de remarcat că o anume retranșare a exponenților generațiilor mature, firește, cu excepțiile de rigoare, prin adoptarea unor atitudini guvernate de spirit espectativ, atrage după sine prezența tinerilor, hotărîți a depăși orice fel de complex și a se înscrie în dialog deschis cu fenomenul literar actual și din trecut din cît mai multe, implicit, îndrăznețe perspective. Aceasta explică, fără îndoială, diversitatea frapantă, în ordinea profilului tematic și chiar a perspectivei metodologice, prin care ne întîmpină cărțile de critică ale debutanților din acest an. Refractari spiritului de improvizație, după cum și celui obedient față de anumite canoane ori formule intrate în uz, noii interpreți au întîi de toate cutezanța abordării în cunoștință de cauză a temelor și problemelor de interes major, refuzînd a mai cantona cu comoditate în sfera temelor și problemelor ce păreau unora dintre debutanții anilor trecuți, pasămite, insolite doar prin caracterul lor cvasimarginal. Mult vehiculata sintagmă **lectură critică modernă** își relevă eficiența plenară datorită tocmai unor asemenea complecși parametri tematico-metodologici.

În chip cu totul semnificativ, opinia noastră apare, poate, cel mai convingător ilustrată de volumul unui critic tînăr care pînă în momentul debutului său editorial se manifestase exclusiv și constant în cîmpul foiletonisticii, în calitate de percutant și deja consacrat cronicar literar. Este vorba de volumul **Timp și mod** al lui Valentin F. Mihăescu, apărut la editura „Cartea Românească", volum al cărui sumar se constituie realmente într-un autentic breviar al temelor și problemelor ce preocupă spiritul critic tînăr la ora de față. Fie și numai luarea în atenție a celor trei mari despărțituri ale cărții este, fără îndoială, în măsură să ne confirme aserțiunea. Căci să arătăm : întîia secțiune, **Din clasici**, cuprinde trei dense medalioane critice, **Eminescu, Bacovia și Sadoveanu**, și trei personale exegeze consacrate lui Arghezi, Călinescu și Marin Preda ; a doua secțiune, **Moduri ale romanului**, delimitează prezența unui incitant eseu axat pe tema respectivă, raportată la trei mari idei critice : **vocația romanescului, contextul social al demersului romanesc** și dichotomia **personalitate — personaj literar** ; în a treia secțiune, **Modul insurecțional**, se sondează cu acaparantă dezinvoltură în problematica suprarealismului românesc, fiind luate în discuție atît aspecte teoretice **(Disocieri, Suprarealismul postbelic)**, cît și aspecte de conținut strict practic, **(„UNU" — sau primul val suprarealist, Doi poeți de la „UNU", „Meridian" sau fronda calmă)**, pentru ca, în fine, în același loc, să întîlnim o suită de glose remarcabile prin subtilitatea lor tranșantă, consacrate condiției criticului în genere și a celui tînăr în speță.

Într-adevăr, cum se vede, sumarul cărții lui Valentin F. Mihăescu depune mărturie concludentă asupra cîmpului tematico-problematic ce pune în mișcare spiritul critic tînăr la ora de față. De aceea, nu ne vom mira să constatăm că aproape fiecare volum de debut ce aparține anului 1983 se înscrie pe una sau alta din direcțiile mai înainte indicate. Ioan Holban realizează o profundă analiză a prozei criticilor, în prim-plan aflîndu-se romanul lovinescian, Monica Spiridon consacră o concentrată exegeză eposului sadovenian privit din perspectivă mitic-arhetipală, iar Mariana Vartic disociază noi componente etic-filosofice, à propos de condiția intelectualului în epica lui Anton Holban. Pe linia tentativelor de reevaluare sintetică a operei unora dintre cei mai importanți scriitori de azi, eseul Sultanei Craia dedicat lui Zaharia Stancu (**Aventura memoriei**, Editura „Eminescu") se impune prin caracterul revelator al ideii critice în virtutea căreia se desfășoară analiza propriu-zisă, ceea ce atrage după sine logica perfect motivată în distribuirea materialului demonstrativ și în selectarea acestuia. Luînd drept premisă criteriul memoriei afective, trăsătura proeminentă a personalității artistice a lui Zaharia Stancu relevată de fondul liric-poematic al întregii sale opere, indiferent de genurile literare, Sultana Craia disociază formele dominante ale fenomenului, în ordinea temelor și a motivelor. Astfel, după capitolul introductiv, **Aventura conștiinței lirice**, capitol de o remarcabilă pondere ideatică, se trece la încercuirea, cum spuneam, a marilor teme și motive : **Erosul, Viața, moartea, durata, Universul rustic, Familia, Comunitatea, Modelul reveriei, Ipostazele autorului**, pentru a se încheia cu succintul capitol concluziv, care, dealtfel, împrumută și titlul întregului eseu, **Aventura memoriei.** E limpede, așadar, că punînd în asemenea termeni problema, orice viitoare exegeză consacrată proteicei și, din nefericire, încă insuficient cunoscutei opere a lui Zaharia Stancu va trebui să țină seama de modernitatea intrinsecă a viziunii critice propuse de eseul Sultanei Craia. În pătrunzătorul său studiu consacrat lui Marin Preda, un alt important scriitor de azi care atrage tot mai puternic atenția spiritului critic tînăr, Vasile Popovici, la rîndul lui, utilizînd cu măsură sugestiile structuralismului și ale semioticii, relevă elementele unei mitologii moderne sui-generis conținute de opera autorului **Moromeților.**

Stimulat, poate chiar inspirat de inițiativa aceleiași edituri care îi tipărește întîia carte, inițiativă concretizată în lansarea colecției de antologii poetice „Hyperion", Costin Tuchilă are cutezătoarea idee de a întreprinde un minuțios excurs în cîmpul lirismului aparținînd poeților ce se situează, cronologic, în imediata apropiere a poeților ce marchează extraordinara implozie lirică a anilor '60, Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Grigore Hagiu, Ion Gheorghe, Petre Stoica, Anghel Dumbrăveanu, Horia Zilieru și ceilalți. Este vorba, cu alte cuvinte, de poeții iviți în a doua jumătate a deceniului șapte, plenar afirmați în ultimii zece ani, dar care, într-un fel sau altul, au scăpat atenției critice din unghiul situării lor monografic-sintetice în contextul general al istoriei lirismului românesc actual. Prin urmare, nu se pune problema că nu s-au scris cronici și recenzii la apariția cărților semnate de poeți precum, între alții, Leonid Dimov, Vasile Vlad, Emil Brumaru, Ioanid Romanescu, Dan Laurențiu, Cezar Ivănescu, Marius Robescu, Mircea Ciobanu, Sorin Mărculescu, Daniel Turcea ori Ileana Mălăncioiu. Chestiunea e alta: de a încerca să li se definească fiecăruia dintre ei personalitatea artistică și, implicit, de a se atrage atenția asupra faptului că după strălucita generație '60 poezia română de azi beneficiază de aportul unor poeți de indiscutabilă originalitate. Aceasta este miza reală a demersului critic întreprins de Costin Tuchilă și trebuie să arătăm că demonstrația sa ni se pare pe deplin convingătoare. În timp ce alți confrați ai lui Costin Tuchilă cantonează cu păgubitoare nonșalanță fie în practica recenziei apologetice, fie în practica eseului superfluu, autorul temeinicei cărți **Cetățile poeziei** se dedică, meticulos și răbdător, analizei metodic condusă de criterii evaluative limpezi, neîntrerupt susținută de argumentul peremptoriu oferit de textul poetic. Astfel, volumul oferă un compact „pachet" de **serii valorice,** pînă acum doar aproximativ cunoscute și acceptate. Finețea și rigoarea formulărilor, bizuite, în egală măsură, pe un gust literar cert și pe achiziții ale poeticii moderne dintre cele mari „funcționale" („figura" elementelor primordiale, în accepție bachelardiană, între altele), iată, în fond, calitățile de seamă prin care se distinge cartea lui Costin Tuchilă.

Mai trebuie să arătăm că studiul monografic de tip clasic, consacrat vieții și operei unui autor, se așează și el în șirul cărților de debut ale anului 1983. Ne gîndim la generosul și utilul act de restituire pe care profesorul piteștean Ion M. Dinu îl realizează publicînd la editura „Scrisul românesc" cartea **Nicolae I. Apostolescu, omul și opera.** La rîndul ei, tentația demersului exegetic circumscris ariei etno-folclorice se materializează într-un viu și erudit studiu despre **Structura proverbelor românești** — Editura științifică și enciclopedică —, semnat de profesorul severinean Constantin Negreanu. Pe de altă parte, demersul teoretic sieși suficient în plan estetic beneficiază de aportul lui Traian Roman — **Artă și valoare,** Editura Univers — și al lui Ion Vasile Șerban — **Literatură și societate,** Editura Eminescu.

Seriozitatea și diversitatea preocupărilor ce intră în atenția cărții de critică semnată de autori aflați în intiia lor prezență editorială, element la care, adesea, se adaugă atributul calității certe, ne îndreptățește deci să apreciem că prestigiul anului literar 1983 se întemeiază, indiscutabil, și pe acest tip de valori, mai rar întîlnit într-o serie atît de compactă. E semn că vitalnecesara conștiință critică și estetică a fenomenului literar actual își exercită prerogativele cu deosebită forță și remarcabilă consecvență.

Nicolae Ciobanu

Desene de Sabin Ștefănuță

Poezia tinerilor

Poezia română contemporană a înregistrat, și în acest an, o serie de remarcabile apariții editoriale, dovedindu-și, de o bună perioadă de timp, vitalitatea, consistența și diversitatea ipostazelor. Și, tot ca în ultimul timp, fanionul ei a fost poezia tînără sau, mai corect exprimat, poezia tinerilor, unul dintre cele mai interesante, mai complexe și mai efervescente fenomene ale literaturii acestor ani. Impresionantă cantitativ, timpul va opera desigur o severă selecție, ea vine cu o sensibilitate și o retorică specifice, cu o frondă și o nemulțumire critică, fertilă, atît în planul conștiinței, cît și al limbajului poetic. Și în pofida recursului insistent la formele parodice, ironice sau ludice, cu o viziune critică, acută, gravă, a realității și timpului lor. La fel de incitantă este și poziția față de tradiția poetică, nu numai în context național, pe care, mulți dintre ei o cunosc bine, au apropriat-o și de care încearcă să se desprindă — citind-o și rescriind-o parodic și ironic, Mircea Cărtărescu de pildă, pentru a-și consolida un spațiu propriu și a i se reintegra astfel, pe o altă treaptă. Chiar și excesele în această direcție, de loc puține, nu sînt reflexul unui mod de a se trișa pe sine și pe cititor, ci, căutări eșuate ale unor tineri poeți, care își caută încă drumul, sinceri cu ei și cu arta lor. Dintre cărțile de versuri ale noului val, care, vom vedea, nu se reduce doar la linia umoristico-ludică, îmbrățișînd un întreg univers tematic și etalînd o complexă retorică, se detașează îndubitabil, **Poeme siameze** (Editura Cartea Românească), de Traian T. Coșovei și **Poeme de amor** (Editura Cartea Românească) de Mircea Cărtărescu. Aflat la al patrulea volum, Traian T. Coșovei a atins o artă poetică matură, în care ironia și sarcasmul sînt temperate de o melancolie amară. Imaginația sa poetică este și acum insolită, realizînd asociații scăpărătoare, dar peste ele plutește aripa lucidității hipersensibile și ușor dezabuzate : „Creste de spumă ilumineză. Adună din adînc biografia firului de nisip / care ești care ai fi putut fi. Lovesc de stînci / imaginea ta de licean buimăcit / zdrobesc de țărm prima stradă pe care te-ai întors licean și copil / Încarnează cu-o aură de spumă trandafirie / adolescența ta pierdută pe mări, uitată sub chere-steaua / unui port regăsită sub coloanele altuia — indecentă / acoperind bărbăția unui cuțit de vînt / cu albul spumei ridicată spre larg" **(Și-acum vioara).** Versurile ni se par emblematice nu numai pentru dramatica scindare a eului, ci și prin noul mod de a înțelege poezia, mai grav, mai aspru, opus inocenței ludice inițiale. Dacă despre Traian T. Coșovei se poate spune că se îndreaptă spre o poetică a profunzimilor, Mircea Cărtărescu exploatează limbajul poetic pe orizontală. Neîncrezător în capacitatea expresivă și cognitivă a cuvîntului, el dă friu liber imaginației sale care alunecă cu o viteză debordantă deasupra limbajului poetic, mișcîndu-se în toate direcțiile și refăcînd din exterior, o mică istorie parodică a stilurilor, nu fără a-și pune și pecetea lui proprie.

Nu mai puțin promițător este Corneliu Ostahie cu volumul **Experiențe pe sufletul viu,** (Editura Eminescu), poet care a ales un drum opus ; acela al decantării expresiei poetice, al cizelării de orfevrier al limbajului, materia și „tăietura" frazării poetice rămînînd totuși, modernă : „mă-ndepărtez de adevărul acestei ultime dimineți fericite / înfășurat în membranele lui calcinate mă-nalț / deasupra rămășițelor unui mărunt sacrificiu // mai mult ca acum / nu mi-au lipsit niciodată dovezi despre foloasele celui / ce-și luminează în taină unealta feroce / înainte ca plînsul să-l cutremura mina să cadă / peste atitea și atitea rugăminți inutile / ca o lespede lustruită de febre". **(Mai mult ca acum).** Sub eleganța translucidă a versului, bănuim neliniștele și frămîntările unei conștiințe febrile ce îl leagă de sensibilitatea și atitudinea generației sale. Un poet intelectualizat este și Andrei Roman a cărui plachetă **Insomnia ideală** (Editura Albatros) se numără, și ea, printre cele mai semnificative, ale anului. Lirismul lui se individualizează în această frază, prin concentrarea ideii poetice, paradoxul formulării și rostirea poematic-sentențioasă.

O altă direcție ar fi aceea a vitaliștilor și a tradiționaliștilor în accepția largă a termenului. Dan David în **Eu vă iubesc pe toți** aduce un ton proaspăt, o imaginație în stare de ebuliție și un patos al trăirilor de bună calitate, iar Aurelian Titu Dumitrescu, **Iubire de pietrar** (Scrisul românesc) și Ion Trif Pleșa. **Iarba mină munții,** (debuturi nu întrutotul edificatoare), un univers agrest, o rostire plină de forță dar, deocamdată, cam bolovănoasă. Într-un anumit sens și Ion Cristofor cu **În odăile fulgerului** (Editura Dacia) este un tradiționalist trecut însă prin școala expresionistă. Realul își găsește mai mult loc în poezia sa, dar resimțit dureros, ca o încercare de agresare prin urit, a ființei lăuntrice. Un sentiment de frustrare trădează și versurile Denisei Comănescu, **Cuțitul de argint** (Editura Eminescu) și ale Corneliei Maria Savu, **Aventuri fără anestezie** (Editura Eminescu), concepute sub două maniere diferite. Prima aduce realul în „interior" dîndu-i un aspect mai intimist, nu lipsit însă de accente mai dure, naturaliste, iar cea de a doua creează iluzia că descinde în agoră, aducînd poezia și expunînd-o, vulnerabilă și în același timp suficientă sieși, în mijlocul realității.

Acestor nume li se mai pot adăuga și altele, Vasile Mihăescu **(Incendiu în eternitate,** Editura Cartea Românească), un crepuscular rafinat, Ion Bogdan Lefter **(Globul de cristal** Editura Albatros) un barbian interesant, Viorel Dinescu **(Ora ideală,** Editura Cartea Românească) un imaginativ metaforizant, Angela Nache **(Miraculum,** Editura Dacia) o sensibilitate delicată etc. etc. dar un articol, chiar de bilanț, are frontierele sale și, să recunoaștem, scăpările lui inerente. Ar fi trebuit oare să includem în acest context și numele unor poeți încă tineri dar pe deplin consacrați, cum sînt Liliana Ursu **(Zona de protecție),** Mircea Dinescu, **(Exil pe o boabă de piper),** Lucian Avramescu **(Vă cer iertare, II)** sau Carolina Ilica **(Ieșirea din vis)** ? Criteriul tinereții ca oricare altul își are, în ultimă instanță, doza de formalism, limitele și paradoxurile lui inevitabile. În orice caz, poezia tinerilor a fost și în acest an o realitate vie, efervescentă, provocatoare în sensul bun al cuvîntului, ca experiență literară și intelectuală, demnă de atenția criticii și a publicului cititor.

Paul Dugneanu

Argument

Urmare din pag. 1

rile moderne ale poeziei românești și străine. Fondul „barbar", al poeziei lui Ion Gheorghe și Cezar Ivănescu, împiedică mai ales în cazul primului, receptarea la adevăratele lor dimensiuni a unor voci poetice unicat. Dar aceeași a fost și soarta lui Nichita Stănescu.

Dan David este un începător fecund, dezordonat și torențial, care trimite în egală măsură la poeții intimismului, ca și la cei ai marilor și zgomotoaselor mesaje către umanitate. El este, dintre mulți care scriu astăzi, cel mai apropiat ca factură și sens de generația Labiș, poate un urmaș al lor, desigur în situația de emul. Prin V. F. Mihăescu vorbește critica mai nouă, care fără a refuza noutățile de metodă, încearcă un echilibru între vechea direcție și noile instrumente de lucru, cu o atenție demnă de semnalat pentru valoarea literară. Slăbiciunea noilor promoții critice este de a crede că orice este text poate fi analizat și are dreptul de analiză, lăsînd pentru mai tîrziu sau pentru niciodată emiterea judecății de valoare. Acest spirit tehnicizant promite să fie depășit de critica lui V.F. Mihăescu. Cronicile lui de pînă acum este semnul unei emancipări.

La prima vedere ceea ce tipărește Adrian Riza în revista „Transilvania" este o contribuție de istorie și lingvistică foarte specializată, ceea ce neîndoielnic este. Cu metodă și cu o optică și o informație nouă, Adrian Riza se desparte în paginile revistei „Transilvania" de un întreg mod de a vedea istoria și lingvistica românească, ca și de anume concluzii ale ei. Caracterul de noutate al acestor pagini este în afara discuției, iar confruntarea lingvisticii cu istoria, ca cel mai bun element de verificare, este un mod reconfortant de a așeza o veche discuție pe baze noi și sigure.

Rigoarea metodică și intelectuală dublată de o fină ironie face ca scrisul lui Adrian Riza să poată fi gustat dincolo de țelul său științific alături de cele mai bune pagini ale polemicii de idei din literatura română. Calitate cu atît mai prețioasă cu cît prin suita de contribuții din revista „Transilvania", Adrian Riza încearcă să reformuleze din punctul de vedere al generației sale o optică moștenită. Scrisul său satisface și el deviza „luptei cu inerția" și dă sens unui bilanț care, oricît de sumar ca enumerare, rămîne grăitor ca sens.

Dialectica generațiilor

A decide ce este firesc în destinul unei generații din literatura română implică riscuri pe care teoria trebuie să și le asume față de praxis. Căci ce este oare „natural" și ce este „accelerație" într-o literatură care numai într-un secol și jumătate a trecut de la pură virtualitate la deplină maturitate cunoscînd o impetuoasă și imprevizibilă dezvoltare a viziunii sale specifice, estetice și ontologice, ce a ridicat-o în universalitate alături de literaturi cu mult mai bogate tradiții ? Ce poate fi mai elocvent decît că, în vreme ce în majoritatea culturilor europene operele modelatoare apar în secolele XIV-XVII, marii întemeietori de limbă și constiință națională, adică de patrii spirituale, apar la noi de-abia în sec. al XIX-lea, iar după o sută de ani de literatură sîntem pe deplin îndreptățiți a aspira la laurii celei mai înalte recunoașteri internaționale ! Natural ? Accelerație ? Întregul fenomen e de accelerație a unui proces natural.

Literatura și cultura noastră sînt tinere, dar ele s-au născut dintr-o civilizație străveche. Istoria zbuciumată a acestor meleaguri așezate „în calea tuturor răotăților" cum însemna cu amărăciune cronicarul, nu a fost mult timp favorabilă formelor culturale, dar geniile tutelare s-au aflat din totdeauna în adîncul sufletului acestui popor. Acolo, în increatul pur al ființei colective, s-au strîns de milenii o seamă de sentimente fundamentale așteptîndu-și glasurile și numele cu care să le recunoastem. Întîlnind condiții prielnice — asemeni acelor semințe arhaice ce încolțesc și după scurgerea erelor istoriei — cultura românească a izbucnit cu o vitalitate uimitoare, într-un adevărat „secol de aur", străbătînd, comprimînd, uneori sărind, etapele unei evoluții multiseculare „firești", dacă judecăm după canoanele contextului european în zaristea căruia ne situăm. Raportîndu-ne la o posibilă „evoluție etalon" se poate observa că în literatura noastră multe din spațiile „tabloului" generațiilor istorice cu formele lor de percepție specifică a lumii (cum ar fi, spre pildă, poezia fervorii medievale, proza realist-burlescă renascentistă ș.a.) sînt prea puțin ocupate, unele rămînînd cvasinecunoscute. Cauze obiective au făcut ca forme de expresie ale unor experiențe spirituale reale să rămînă „neconsumate", pline încă de virtualitate. După opinia noastră, cu o inefabilă mișcare de recuperare a culturii noastre, ele reapar în operele modernilor dintr-o necesitate interioară. Se justifică astfel uluitoarea coexistență în timp a unor modalități de expresie de o deconcertantă varietate, de unde relativizarea neobișnuită a unor concepte, precum „modern" și „tradițional" în literatura noastră.

Considerînd, îndreptățiți de istoria noastră literară, începutul veacului trecut drept punct de plecare pentru șirul generațiilor care s-au succedat într-o desfășurare literaturii române moderne, facem o constatare impusă după opinia noastră, de desfășurarea obiectivă a fenomenului : fiecare secvență de treizeci de ani din intervalul considerat a cunoscut în interiorul ei o **mutație esențială a sensibilității estetice,** a „stării de spirit" determinînd pentru fiecare perioadă afirmarea, în „momente" („valuri" sau „promoții") succesive sau simultan, a unei „generații de creație" — spre a folosi termenul lui Tudor Vianu — îndeajuns de unitară în varietate pentru a putea circumscrie teoretic din formele ei diferite de expresie o viziune comună membrilor ei. Criteriul principal după care delimităm o generație literară este deci nu **stilul** sau **temele,** nici **conștiința de grup** sau **prietenie literară,** cu atît mai puțin vîrsta congenerilor, ci existența, nu întotdeauna ușor de aflat în operele ei, a unei anumite **„forma mens"** a epocii, însumînd răspunsurile pe care conștiințele culturale le dau solicitărilor realului (realității geografice, istorice, culturale, sociale, economice, politice etc.) Desigur, în fiecare epocă au existat și personalități greu de încadrat, dar e bine să facem încă de acum distincția dintre direcție sau curent literar și generație literară. Cîte generații a cunoscut deci dezvoltarea literelor române ? Noi credem că nu mai mult de șase determinate de evoluția „formei mens" specifice fiecărui interval : 1800—1830 sau **Descoperirea de sine ;** 1830—1860, **Descoperirea occidentului și a specificului național ;** 1860—1890. **Conștiința de sine și intemeierea ;** 1890—1920, **După amurgul titanilor ;** 1920—1945, **Exploatarea dimensiunilor ;** (perioada 1945—1960 de care o putem numi **Părăsirea specificului artistic,** a însemnat un hiatus care, adăugat războiului, a curmat evoluția generației interbelice și a frînat apariția generației următoare) ; 1960—1980, **Redescoperirea literaturii.**

E oare ceva atît de neobișnuit că pînă acum dacă acceptăm momentul de plecare anul 1800, în literatura română „generațiile de creație" au corespuns, fără să se suprapună întocmai, generațiilor biologiceste determinate de intervalul de treizeci de ani ? Desigur „bornele" noastre cronologice, fără a fi arbitrare, au o necesară nuanță fictivă prin largul coeficient de aproximație al momentului de cea mai înaltă afirmare și greutate a sensibilității epocii. Căci între aceste limite o generație nu s-a manifestat, valoric vorbind, constant, ea a cunoscut de-a lungul existenței sale momente de maximă expresivitate, încadrate adesea de perioade de „primăvară a formelor" și de un anotimp manierist al lor, momente de oscilație chiar. De asemeni, fatalmente, în intervalele temporale amintite au coexistat întotdeauna, mai mult sau mai puțin activ, trei generații literare : cea afirmată anterior, cea aflată la maturitatea și plenitudinea expresiei artistice și cea care abia începe să se formeze. Dacă adăugăm că în literatură o generație nu e niciodată omogenă ca vîrstă, durata sa acceptînd în genere o toleranță de unu-două decenii între vîrstele fizice ale membrilor ei obținem o formulă îndeajuns de complicată pentru încadrarea ei temporală.

Fără a ne descuraja, vom aborda din perspectiva celor afirmate mai sus fenomenul actual. Și dacă premisele noastre sînt juste sîntem îndreptățiți să credem că într-adevăr a sosit timpul să asistăm la nașterea unei noi generații. Semne ale unei noi mentalități, ale unui alt raport cu realul și cu „funcția" literaturii — deși nu foarte concludente valoric și trădînd mai mult voința de schimbare, decît aflarea drumului propriu — le putem găsi deja în practica scrisului multora din poeții, prozatorii, publicistii și criticii aflați la vîrsta debutului în revistă sau editorial, ele îndreptățind considerațiile de ordin teoretic. Înseși discuțiile care se poartă în ultimii ani în jurul conceptului și a literaturii tinerilor sînt simptomatice.

Fenomenul apariției unei noi generații ne apare astfel perfect natural, exagerată este doar graba cu care i se proclamă o valoare și un viitor poleit imediat la care realizările de pînă acum nu îi dau încă dreptul. La ceasul la care ne aflăm generația tînără încă se caută și, dincolo de ostentația unor „lansări" după modelul prost înțeles al unor confrați mai vîrstnici, artisticeste ea este prea timidă și timorată de greutatea generației anterioare. Căutările ei suferă de lipsa spiritualității și chiar la un înalt grad de intelectualitate ele rămîn prizonierele materiei, adică formei și realului imediat. Neîncrederea în puterile sale de transfigurare este dublată adesea de o lipsă de profunzime alarmantă. Să nu exagerăm totuși în sens opus și să-i acordăm integral șansele realizării, mai ales că ne aflăm doar înaintea unei faze inițiale și tranzitorii, nesemnificative în configurația ulterioară, credem, și deci lesne de retușat din mers. De altfel, mulți dintre tinerii ei componenți, îndeosebi cei din țară, în genere ignorați de rubricile centrale, promit să dea o cu totul altă greutate și gravitate profilului viitoarei noastre literaturi.

Problema generațiilor este discutată de obicei eronat, numai în termenii poeziei, dezbaterile uitînd proza și critica. Desigur, în poezie sînt mai ușor de pus în evidență datele unei noi sensibilități, iar debutul și apariițiile editoriale cu versuri sînt mai rapide decît cărțile de proză și critică, deci și intrarea autorilor în atenția cronicarilor și în Uniunea Scriitorilor. Și totuși, fără a mai vorbi despre suportul solid pe care proza îl aduce sensibilității epocii, conferindu-i masivitate și consistență, tot istoria literară românească ne arată că la noi critica a ocupat întotdeauna o poziție de avangardă în cadrul generației ei, deși ulterior s-a lăsat uneori depășită : Maiorescu, Gherea, Ibrăileanu, Iorga, Lovinescu, Călinescu, criticii proletcultiști care au dat tonul vremii lor, criticii ultimei generații Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Mihai Ungheanu, Mircea Martin, Ion Pop, Laurențiu Ulici... Intenția noastră este de a cuprinde întreg fenomenul literaturii celor mai tineri scriitori.

O generație nu apare și nu se dezvoltă în vid, tinerii și cei mai puțin tineri formează în cadrul literaturii de azi un sistem al vîrstei creației care se interconditionează reciproc. O privire sincronică — susțineam la sfîrșitul anului 1979 cu prilejul unei mese rotunde organizate de revista **Luceafărul** și dedicată poeziei tinerilor — surprinde existența în spațiul literar contemporan a reprezentanților a trei generații : generația care a debutat înaintea războiului, azi tot mai puțin activă (Mihai Beniuc, Gellu Naum, Virgil Teodorescu, Nina Cassian, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu) ; generația formată în timpul războiului și în perioada dogmatică imediat următoare, care a cunoscut fie o întrerupere fie o întîrziere în evoluția ei, acum ea ocupînd primplanul scenei noastre literare ; și, în sfîrșit, generația născută în a doua jumătate a veacului, aflată în pragul afirmării în volum și al debutului în reviste, pe care o numeam, mai în glumă mai în serios, „generația în blugi". Între metaforă și concret acest blazon vestimentar implică, după opinia noastră, trăsăturile unui portret comportamental : frondă literară, refuz al ierarhiilor stabilite, o anumită frivolitate pușteas, că întorcînd spatele gravității identificate cu „seriozitatea scorțoasă", o plebeeană democrație amestecată nu o dată cu snobism, uniformizarea unor individualități aparent rebele, și totuși ascultînd de tirania noului conformism al modei etc. Îmi amintesc că sintagma, ca și majoritatea afirmațiilor despre poezia tinerilor, publicate atunci în **Luceafărul** deși puteau părea hazardate, au iritat multe orgolii stîrnind o adevărată furtună de proteste îndeosebi din partea celor trecuți de prima tinerețe. Din păcate, cum nici un argument, idee sau soluție personală nu s-a ivit din tranșantele luări de poziție, acestea și-au refuzat singure dreptul la răspuns.

Cei aproape cinci ani care au trecut au confirmat integral trăsăturile unei deveniri ce abia se întrezărea în 1979 — majoritatea tinerilor neavînd volume în acel moment — iar astăzi a vorbi despre generația în blugi și manifestările ei în literatură tinde să devină aproape un loc comun. Evidențiam atunci trei aspecte care prezidau nașterea ultimei venite : relația cu generația anterioară ; poziția pe care ea se situează înaintea limbajului poetic și a realului ; modalitatea de afirmare. Evoluția de la virtualitate la cristalizare atît în poezia, cît și în proza tinerilor, a adus în sprijinul constatărilor anterioare o serie de argumente. Ne vom opri întîi asupra relațiilor dintre generații, deoarece o bună parte din trăsăturile noii literaturi sînt de căutat în relația polemică față de scriitura și viziunea celei anterioare.

Dialectica „schimburilor de ștafetă" în literatură ne-a obișnuit cu „rupturile" între artele poetice succesive, tradiția fiind un lung șir de contestații publice și de iubiri secrete. Într-o evoluție firească a ultimelor generații de la noi, momentul polemic față de „stilul înalt" al literaturii interbelice ar fi urmat să se producă prin manifestările desacralizante în stilul „umil" al cotidianului, ironice și realiste, din poezia tinerilor ce debutau după al doilea război în avangarda generației lor : Constant Tonegaru, Geo Dumitrescu ș.a. Nu a fost să fie așa. Procesul natural a fost întrerupt de imixtiunea unor realități extraestetice în specificul literaturii. Cînd a reușit să debuteze după „perioada dogmatică", însăși istoria a făcut ca în locul negației, generația postbelică să instituie un fervent cult al predecesorilor interbelici ai căror continuatori și moștenitori direcți s-au considerat. Aflate parcă într-o lungă hibernare valorile s-au regăsit integral ; idolii erau încă în viață, cărțile au început să iasă din umbra sertarelor. Epoca era însetată de adevărurile artei. Tensiunea formației intelectuale și bătălia împotriva obtuzității falsei literaturi a fost principalul liant care a unit personalități tinere atît de diferite și care a dat o forță de șoc extraordinară generației care cu întîrziere intra în arena literară prin 1960. Ea și-a asumat nestingherit experiențele majore ale generației anterioare, a creat un „mit" al literaturii și al scriitorului și a devenit al treilea moment clasic al literaturii noastre. Polarizată de două mari spirite poetice Nicolae Labiș „spiritul adîncurilor" zidit la temelia ei și Nichita Stănescu „spiritul înalturilor" care a ridicat-o în sferele eterice ale gîndului, ea a impus o pleiadă de poeți de excepțională valoare, dîndu-și însă măsura atît în proză cît și în critică. Și-a refăcut apoi rîndurile prin recuperarea poeților din primul val, cei ce s-au simțit însă mereu „o generație pierdută" (Geo Dumitrescu, Ștefan Aug. Doinaș) ș.a. Tot din primul ei val fac parte prozatorii care au străbătut perioada pe cont propriu : Marin Preda, Eugen Barbu, Ion Lăncrănjan și criticii Adrian Marino, Al. Piru, Romul Munteanu, Cornel Regman, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Paul Georgescu, Aurel Martin, aparținînd prin datele obiective ale evoluției lor aceleiași mișcări a redescoperirii de sine a literaturii și scriitorului, care definește „forma mens" a epocii. În umbra aceluiași mit s-au format și reprezentanții ultimului val al ei, autori în genere manieriști, posesori ai unei rafinate culturi și al unei imagistici livrești, creatori — îndeosebi în poezie — ai unei literaturi străvezii și intelectualizate, întoarsă către sine în oglinzile perfecțiunii formale. O literatură de virtuoși cu mari ambiții, lipsită de forța tensiunilor anterioare.

Acesta ar fi pe scurt portretul generației mature, aflate încă în activitate de consolidare a propriilor universuri artistice, și față de care noua generație simte o nedefinită, dar imperioasă dorință de delimitare. Deocamdată nu a găsit o cale profund a sa și explorează cîteva direcții cu substrat polemic la nivelul scriiturii și al conținuturilor, majoritatea țintind înlocuirea **mitului literaturii și al scriitorului,** scump antroprocentrismului generației anterioare, cu **mitul realității,** reificate prin autonomia obiectelor, proceselor, limbajului etc. Poeții sînt ironici fără duioșia umorului, se joacă, nici inocenți, nici veseli, înscenînd „o comedie a literaturii" spre a o batjocori, deformează frumosul artistic în oglinzi grotești opunîndu-i exasperanta monotonie a unei realități fără iluzii, a cărei urîțenie prozaică este cultivată programatic în replică la viziunea poetică. Atacarea sentimentalismului comun a devenit negare a înseși sentimentelor socotite vetuste dacă au format substanța operelor anterioare. Mustățile puse **Giocondei** de Marcel Duchamp nu au rămas o simplă glumă. Prozatorii par mai substanțiali și mai autentici în impunerea unei noi relații **imaginar-real-limbaj.** Ei subminează mitul scriitorului în folosul autonomiei limbajului și al dezvăluirii procedeelor interne, în gustul noului roman și al teoriilor textualiste și proclamă înlocuirea scriiturii „serioase" cu o tehnică ironică prin năstrușnice comentarii asupra mecanismului elaborării discursului. **Mitul realității** apare aici cu o anume minie de tineri furioși adepți ai unui realism prozaic, crud și demistificator. Despre critici e mai greu de afirmat o direcție unitară, realismul lor ține mai mult de restabilirea adevărurilor și de buna credință cu care se străduiesc să dea o imagine a literaturii de azi nefalsificată de interesele predecesorilor. Apelul la metodologiile moderne este îndeajuns de temperat, el fiind în egală măsură și-n demersul critic al virfurilor generațiilor anterioare. Dealtfel există atît în poezie, proză cît și în critică tineri care, delimitîndu-li-se de spiritul „înaintașilor", cred în posibilitatea unui dialog între literar și real construit pe noul tip de sensibilitate. Asupra chestiunilor practice, unele relevate în cronicile noastre de debut, ne păstrăm însă dreptul de a reveni cu exemplificări.

Alexandru Condeescu

PATRIA- IZVORUL VIU AL CREAŢIEI

Frumoase proze, reportajele

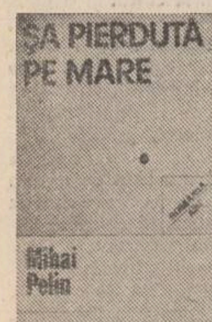

Am mai scris despre şcoala de reportaj de la „Flacăra". Sînt ani de zile de cînd paginile revistei dovedesc că acţiunile de investigare ale cotidianului nu sînt făcute la intîmplare, ci au sistem, metodă şi o utilitate pe care numai celebrele campanii sociologice conduse de Dimitrie Gusti le-au mai avut. Chiar mai mult. Operînd printr-un corp de reporteri între care s-au aflat mereu şi buni scriitori, „Flacăra" n-a vehiculat marfă brută, simplu stoc de informaţie sociologică, ci a selectat şi a prelucrat urgenţele sociale, organizînd adevărate campanii de presă, în care calitatea literară a reportajelor a jucat un rol decisiv. Nu vreau să spun că revista „Flacăra" duelează în cîmp literar, dar cînd bătăliile se cîştigă acolo — strălucesc !

Mihai Pelin este unul din scriitorii pe care „Flacăra" i-a relansat cu o vigoare neîntîlnită pe drumul clasic, al tipăririi de cărţi. Nu vreau să spun că Mihai Pelin a fost descoperit de „Flacăra", debutul său în proză îl precede pe acela de ziarist, dar „Flacăra" i-a introdus numele şi valoarea artistică într-un circuit uriaş, un circuit pe care ultimul său volum, de exemplu, nu-l va putea egala : circuitul mijloacelor de mass-media.

„Şa pierdută pe mare" este un volum inserat în colecţia de reportaj a editurii „Eminescu" cu toate că între coperţile cărţii se află schiţe, poeme în proză, povestiri. Dar aceeaşi etichetă s-a lipit şi pe cărţile lui Ion Longin Popescu şi Cornel Nistorescu deşi ponderea prozei era, şi acolo, la fel de vizibilă. Dacă prejudecata că reportajul este altceva decît proză n-ar funcţiona cu atîta rigiditate ar fi pagubă în... ciuperci. Dar rigiditatea este teribilă şi paguba este mare deoarece lipseşte cîţiva scriitori redutabili de recunoaşterea pe care o merită.

Am mai scris şi că marea libertate de exprimare a reportajului îngăduie experimente stilistice remarcabile, o mişcare lejeră prin toate genurile „clasice" ale prozei, de fapt o absorbire a lor într-o exprimare literară modernă, vitală, necanonică. Acesta este şi pregnanţa volumului lui Mihai Pelin. Fiindcă temele sînt amorfe. O lume de toate zilele formată din ţărani, orăşeni, tîrgoveţi, văduve şi pensionari, slujbaşi mărunţi la stat ori mărunţi activişti culturali „arde" numai pe firmament literar. Şi arde, iluminează, modifică starea de spirit a cititorului.

Structura textelor e pe cazuri. O biografie banală devine interesantă prin tehnica perspectivei şi prin discurs, prin gradul în care poate fi sursa unei pledoarii : nu e drept ca ultimul olar de pe valea Bîrgăielor să moară de sărăcie pentru că nu se poate desprinde de îndeletnicirea sa „anacronică"; e grav ca un acar amărît să nu-şi poarte grija nici măcar înaintea sfîrşitului ; nu e bine ca un ţăran, singurul dintr-o familie de ţărani care nu-şi trădează condiţia şi nu fuge să fie, tot el, pedepsit moral ! şi aşa mai departe, mici înscenări adunate într-un proces intentat chiar istoriei, pentru felul în care îi şterge, uneori din filele sale, chiar pe cei care o fac. Este clar că o asemenea structură a textului literar cere un discurs limpede. Pledoariile trebuie să fie funcţionale, cititorul nu trebuie dus cu vorba, el trebuie sedus şi acaparat. Nici una din bucăţile din volum nu face abatere de la această condiţie de comunicare „sub asediu". Prima frază este o replică, un dialog gata angajat în care întîi ţi se comunică ideea şi apoi comentariul. Lectura este din acest motiv extrem de antrenantă. Ritmul cărţii este alert dar, cu toate acestea, un anume ton elegant, voluptuos şi învăluitor, îi conferă cărţii o densitate lirică pe care o recepţăm în zonele unde se ascultă poezia şi muzica.

Frumoase proze reportajele lui Mihai Pelin !

Sânziana Pop

Mesajele reportajului

La confluenţa dintre publicistică şi literatură, genul tînăr al reportajului impune exigenţe speciale, îndeosebi pentru inteligenţă şi ritm, pentru observaţie şi pentru formularea incitantă. Este un gen în care, la noi, s-au afirmat nu puţine talente autentice. Din generaţia de mijloc, Nicolae Holban este un foarte bun reporter, dotat cu instinct literar, cu luciditate şi cu o conştiinţă a profesiei care îi permite să nu deformeze realitatea nici în sensul pozitiv, nici în cel negativ, păstrînd o dreaptă măsură a lucrurilor.

Nicolae Holban se declară singur un „reporter sentimental", dar are inteligenţa şi decenţa de a nu aluneca în sentimentalism, aceasta şi pentru că are umor, ironie şi simţul situaţiei.

Volumul său din acest an, **Reporter de cursă lungă** (editura Albatros) este o carte care se face pe sine sub ochii noştri, în liniştea unor amintiri care odată tulburate vin în avalanşă. Căutarea febrilă este sensul existenţei reporterului, neliniştită şi pasionantă. Nu este o vînătoare a senzaţionalului. Dimpotrivă, în reportajul românesc în genere, şi la Nicolae Holban dealtfel, căutarea nu vizează evenimentul spectaculos, ci cotidianul banal, în care se află imprimată marca epocii. De fapt, volumul lui Nicolae Holban conţine anti-reportaje, întoarceri în timp şi reevaluări, reflecţii privind condiţia reporterului şi condiţia modelelor sale. Reportajele sînt veritabile povestiri, scrise cu un coeficient de enigmă, cu înţelegere omenească şi cu o anume nostalgie care stăruie şi pe care luciditatea polemică a reporterului n-o poate anihila. Una dintre principalele calităţi ale scrisului lui Nicolae Holban este absenţa festivismului, absenţa efortului de a înghesui realitatea în tipare precomandate.

Foarte interesant este demersul autorului de a căuta, după ani, chipuri uitate, modele ce au făcut odată subiect de reportaj, oameni care au fost în centrul atenţiei în anii '50, '60. Este o confruntare a adevărului omenesc al personajului, cu chipul său confecţionat, o comparaţie între om şi model, între erou şi poleială. Din perspectiva de acum a reporterului, imaginile nu se mai pot suprapune. Una dintre cele mai bune secţiuni ale cărţii reface chipul Eroului, personaj de forţă, contradictoriu, observat cu fineţe în reacţiile sale din final. Eroul, adulat şi idealizat în epoca în care se cultiva modelul muncitorului-vedetă, apare în ipostaza lui **(Moartea unui erou)** şi în aceea a Mariei Cincă din **Reintîlnirea.** Chipul său se confecţionează într-un mod similar procedurilor star-sistemului.. Apoteozei îi urmează drama uitării, pentru că eroul este depăşit de epocă şi intră în amurg cu chipul său adevărat, desprins de modelul publicitar. Miturile proletcultismului sînt de aceeaşi factură cu cele hollywoodiene, dar de semn contrar. Destrămarea lor se produce la fel, odată cu modificarea psihologiei şi a atmosferei, odată cu epoca. Dar persistă nostalgia acelei vîrste a începuturilor, a litoralului anilor '50 **(Zăpezile de altădată)**, a blocurilor muncitoreşti din Ferentari, a unei vîrste depăşite **(În spatele ferestrelor deschise, Reîntîlnirea).** Universul acestor reportaje-povestiri se împarte între dramă şi umor, între violenţă şi tandreţe, între generozitate şi resentiment, între fanfaronadă şi căldură umană. Personajele reale devin personaje literare, cu personalitate, cu farmec, dramatice, comice **(Intermezzo 2)**, nostalgice **(Gustul ţigării).**

Scriitorul caută nu evenimente, ci sensuri, nu date statistice pe care să le exalte într-un stil euforic şi festiv, ci semnificaţia unor destine, a unui climat, a unei epoci. Reportajul, gen efemer, secvenţial, legat de evenimentul zilei, de prezent, este integrat, printr-o asemenea viziune, într-o durată acordată cu epoca, asumindu-şi nu doar rolul de a relata sau de a înregistra, alert şi spectaculos, ci mai ales pe acela de a reflecta, de a reevalua şi de a descifra sensurile adevărului.

Sultana Craia

„Piramidele Bărăganului"

Un sat din Bărăgan, cu oamenii şi faptele lui constituie obiectul reportajelor lui Dumitru Ion Dincă, în **Piramidele Bărăganului** (Editura Eminescu, colecţia „România azi", 1983). Volumul se înscrie în sfera reportajului gazetăresc, căci nuanţa de subiectivitate stilistică, doza de „ficţiune" proprii reportajului literar lipsesc. Excepţie ar face metaforele sub care se grupează textele, toate decurgînd din titlul cărţii: **Corabia de zăpadă, Piramidele soarelui, Dinastia rodului.** O excepţie desigur aparentă, pentru că metafora e aici mai mult rezultanta sintetică a faptului de viaţă analizat — portretizat — decît propriu-zis un trop. Să spunem că D. I. Dincă este un atent observator al oamenilor şi relaţiilor sociale, înzestrat cu suficientă capacitate de pătrundere în esenţa faptului de viaţă. Privirea se plimbă la suprafaţa „lucrului", pătrunde cu un dinamism subînţeles pentru a da la iveală relaţia specifică : adevărul vieţii. Un sat de cîmpie oferă o dimensiune distinctă : planimetria, monotonia ei conţine suficiente nuclee „fabulatorii". Acolo unde relieful îşi distribuie frumuseţea cu atît de multă zgîrcenie, natura pare să fie completată de generozitatea morală a omului.

Satul-personaj al reportajelor lui Dumitru Ion Dincă este Pogoanele, o comună, aproape urbanizată, din cîte înţelegem, aflată între Urziceni şi Făurei. O comună avînd o fabrică, un liceu, un spital. De aici poate începe o adevărată „epopee a Bărăganului", pornită mai mult dintr-un pariu profesional, cum ne mărturiseşte autorul. Un peisaj aspru prin egalitatea lui, cu ciulini ridicaţi în vîrtejuri de vîntul „pustiitor" de bărăgan, amintind de Panait Istrati. Legătura sentimentală de aceste locuri nu topeşte însă reportajul pînă la sentimentalism. Supravegherea obiectivă este permanentă, nimic poetizat ori inutil poetizant. Citim în aceste însemnări o veritabilă radiografie a condiţiei sociale a omului trăind la sat în anii noştri. Imaginea este fundamental optimistă, de un optimism contaminant. Oameni cu dragoste de muncă şi de viaţă, oameni de acţiune, numai aparent „simpli". E o adevărată „arheologie a spiritului", după expresia potrivită a lui Mihai Ungheanu, mişcîndu-se, forfotind parcă în deplină armonie cu sensul superior al mişcării naturale. Principala calitate a reportajelor din **Piramidele Bărăganului** este tocmai **naturaleţea.** O sinceritate absolută faţă de oamenii „cercetaţi" de ochiul reporteric şi reciproc. Atmosfera se reconstituie pe îndelete dar cu deplină siguranţă. „Miracolul" oricărui reportaj constă tocmai în lipsa de... miracol prin care finalmente se destăinuie realitatea.

Satul acesta ialomiţean pare o matrice a individualităţii rurale româneşti în ultimii ani. O prezenţă simbolică revenind nu întîmplător, este **fîntîna.** Cu roată sau cu cumpănă, ne-o imaginăm alături de autor ca pe un semn al continuităţii. Durata se înscrie parcă în icoana fîntînilor risipite pe cîmpie, pe o cîmpie-martor la bătaia ritmică a timpului.

Curiozitatea literară a volumului lui Dumitru Ion Dincă o reprezintă partea finală, în care reporterul reconstituie (şi restituie) imaginea satului Căldărăşti, vecin cu Pogoanele, sat unde Marin Preda a zăbovit în vara anului 1950 şi care e folosit ca sursă de inspiraţie pentru **Moromeţii,** volumul II. Pornind de la o mărturisire inserată în **Convorbiri cu Marin Preda** de Florin Mugur, D. I. Dincă reface „drumul" marelui scriitor, care nici nu a fost de fapt un drum, ci un exerciţiu de contemplaţie — şi observaţie tacită, adîncă, a oamenilor, a muncii lor, a unui spaţiu familiar. Apare şi presupusele modele ale unor personaje. Chiar dacă nu e cu totul validabilă esteticeşte, formula aleasă rămîne incitantă, oricum, **reportericească.** Dumitru Ion Dincă este un reporter care ştie să meargă fără ocol la esenţă.

Costin Tuchilă

„Natură vie cu baracă"

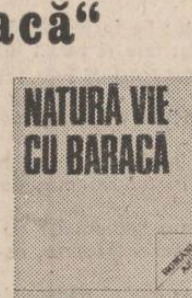

În colecţia **România azi** a Editurii Eminescu, Ion Andreiţă, publicist binecunoscut şi apreciat din paginile cotidienelor, ne oferă volumul de reportaje **Natură vie cu baracă,** subintitulat edificator Scrisori de la Canalul Dunărea — Marea Neagră. Scrierile, cele cincisprezece cîte conţine cartea, sînt, de fapt, biografii ale unora dintre constructorii Canalului, veritabili eroi ai muncii, care transformă, zi de zi şi ceas de ceas grandiosul proiect dintr-o tulburătoare realitate. Într-un **Avertisment** ce deschide volumul, autorul lămureşte modalitatea sa de lucru, aflată la polul opus celei cultivate de „celebrul" Caracudi : „Din peste 30 000 de constructori, cîţi s-au succedat pînă acum la construcţia Canalului Dunărea — Marea Neagră am cunoscut, să zic, 1 500. I-am cunoscut la locurile lor de muncă, le-am reţinut numele şi faptele, am scris despre ei la ziar. Dintre aceştia, cu vreo 150 am devenit prieten. Alături de ei am trăit şi sperat zile, luni, ani : ne-am încrîncenat în şaua puternicelor utilaje, scormonind pămîntul cretos al Dobrogei, am dormit în aceeaşi baracă, mirosind a răşină uscată, gînduri singuratice şi briză de Agigea ; am mîncat din aceeaşi marmită la cota zero ; ne-am mărturisit în faţa aceluiaşi pahar cu vin de Murfatlar. Pentru carte am ales cîţiva astfel de oameni, povestea fiecăruia zidindu-se în dramatica măreţie a ceea ce este Canalul Dunărea — Marea Neagră : 15 scrisori către lume, din partea unei lumi ce se zbuciumă şi trudeşte în aspiraţia de-a uni bobul de apă dulce al Dunării cu lacrima sărată a Mării".

Această cunoaştere intimă a oamenilor şi faptelor nu este doar o declaraţie convenţională, sau vreun truc reportericesc pentru captarea interesului cititorului, ci un fapt a cărui autenticitate îşi află garanţia în paginile cărţii. Căci reportajele lui Ion Andreiţă au acel ton al firescului, acea simplitate a adevărului, acel „sunet" al întîmplării trăite, care se recunosc de la prima vedere, doar cu experienţa bunului simţ. Vorbesc aici de adevăr şi autenticitate pentru că, orice s-ar spune, în cazul reportajului, tentaţia cititorului de a confrunta cele citite cu datele experienţei personale este mult mai mare decît în cazul altor genuri literare. Literare ? Da, literare, căci, atunci cînd este scris cu talent, reportajul ţine de sfera literaturii, fie că ea se numeşte „de frontieră" sau altfel. Eroii lui Ion Andreiţă — ingineri, şoferi, excavatorişti, mecanici auto, într-un cuvînt, muncitori — vorbesc omeneşte, se comportă omeneşte, scriu omeneşte, trăiesc omeneşte, adică se bucură, suferă, se frămîntă. Ei devin exemplari nu prin voinţa autorului de a-i singulariza prin meşteşugite întorsături de frază ori printr-un decupaj tensionat al evenimentelor, ci prin firescul cu care îşi asumă o existenţă dură, din care nu bucuriile lipsesc, ci timpul pentru a le conştientiza. Frumuseţea aspră a vieţii constructorilor Canalului transpare la tot pasul în reportajele lui Ion Andreiţă, chiar titlul volumului fiind semnificativ din acest punct de vedere. Scri-

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 10-a

Reporterul este un moralist

Foarte adesea reporterul este prezentat sub înfăţişarea unui dromoman inveterat, care nu suportă să zăbovească în birouri, a unuia care îi priveşte cu îngăduinţă ironică pe oamenii de bibliotecă şi se mişcă fără încetare, fizic, oferindu-şi o nemaiîncheiată beţie a concretului. Reuşitele cărţi de reportaje dovedesc că, dincolo de tradiţionala, indispensabila, dealtfel, bulimie pentru amănunte, pentru concretul unic şi irepetabil, este bine ca autorul să fie un om cultivat şi, mai ales, să aibă foamea de informaţii sintetice a unui romancier potenţial, doritor să afle structurile definitorii ale cît mai multor domenii de activitate umană. Este bine, apoi, ca reporterul să aibă deprinderea reflecţiei pe teme de sociologie şi psihologie, o asemenea obişnuinţă presupunînd lecturi asidue şi bine orientate, pe care intuiţia, oricît de ascuţită, nu le poate suplini. Este necesar, de asemenea, ca reporterul să aibă o înţelegere foarte clară a genului pe care îl practică. El nu trebuie să uite că are de informat şi de convins în legătură cu o serie de aspecte obiective. În consecinţă, trebuie să-şi drămuiască homeopatic subiectivităţile, exprimîndu-şi-le cu multă socoteală, evitînd astfel eroarea pe care o comit cei care deturnează reportajul înspre zonele jurnalului confesiv de călătorie. De asemenea, autorul de reportaje trebuie să îşi strunească tentaţia de a-şi comuta textele în proză (prin introducerea unor personaje intensificate şi aduse în stadiul de evidente ficţiuni) sau în poezie (prin transformarea datelor obiective în recuzită lirică). În fine, din cele mai reuşite cărţi de reportaje apărute la noi în ultimii ani (printre care se cuvine a fi numărată şi **Viaţa la 1 000 de kilometri pe oră,** de Ovidiu Ioaniţoaia), aflăm că pivotul strategiei narative pe care am schiţat-o mai sus este o filosofie optimistă de viaţă. În spiritul acestei filosofii, reporterul nu alege din amalgamul nesfîrşit al realităţii aspectele promiţătoare, oamenii sănătoşi, cu nervii buni, oamenii a căror tendinţă naturală nu este să se plîngă şi să cîrtească, ci să acţioneze, să dreagă, să pună pe picioare (în mod semnificativ, dintre cele treizeci şi şapte de reportaje, cîte cuprinde **Viaţa la 1 000 de kilometri pe oră,** doar un singur text se referă la o categorie umană handicapată moral). Lectura arată că aceste opţiuni nu sînt rezultatul unui comod recurs la schemele euforice atît de frecventate de către reporterii de mîna a doua. Ca narator, deci personaj al propriilor sale texte, Ovidiu Ioaniţoaia (întocmai ca şi Mircea Bunescu, despre a cărui reuşită carte, **Împotriva nisipurilor,** apărută la Editura Eminescu, în 1982, am scris în „Luceafărul") face parte din categoria umană pe care o preferă. De aici concluzia că din „strategia" reporterului face parte şi un fel anumit de a fi. Înăcriţii, dezolaţii, neurastenicii nu prea au ce căuta în reportaj ; filosofarea asupra defectelor naturii umane le este rezervată, se pare, prozatorilor.

Formula care îl atrage cel mai mult pe Ovidiu Ioaniţoaia este cea a rezumării sugestive a unor evoluţii umane, pe parcursul unor texte relativ scurte, adesea realizate sub forma unor dialoguri. Din aproape în aproape, facem cunoştinţă cu un prototip uman, pe care reporterul îl socoteşte, în mod implicit, optim şi îl propune cititorilor săi. Cei despre care ni se relatează sînt oameni avînd cele mai diferite profesii. O serie de trăsături sufleteşti îi unesc, transformîndu-i într-o familie distinctă. Sînt oameni cinstiţi, capabili de eroism, familişti serioşi, avînd o adevărată pasiune pentru muncă ; idealurile lor de fericire sînt simple, părînd a deriva din tradiţionalul bun simţ al ţărănimii noastre patriarhale ; sînt, de fiecare dată, părinţi şi fii iubitori, avînd înţelegere pentru zburdălniciile tinereţii, dar şi pentru slăbiciunile bătrîneţii ; buni profesionişti, aceşti oameni se disting prin calitatea preţioasă de a nu străbate crize psihice de nici un fel, trecînd prin vîrste cu echilibru şi demnitate.

Aşa stînd lucrurile, apare evident faptul că reporterul este un moralist, care propune o anumită filosofie de viaţă. Din toate relatările sale despre oameni realizaţi social, graţie darului lor de a nu apuca niciodată partea rea sau doar îndoielnică a lucrurilor, datorită capacităţii lor de a se înscrie, fără multe ruminaţii, în formula de realizare socială validată în mod preponde-

Paul Antim

Continuare în pag. a 7-a

„Jur că voi spune adevărul"

Titlul cărţii Aretei Şandru este incitant (cine n-ar vrea să deţină adevărul şi cîţi dintre noi nu l-am dori exprimat ?!) şi ambiţios (anunţînd un program publicistic ambiţios). Jurămîntul — în formularea lui de procedură juridică — este însă mai elastic pentru că are o marjă de relativism prin adăugarea : **şi nu voi ascunde nimic din ceea ce ştiu.** Este probabil ca sub acest relativism (inclus în chiar demersul publicistic) şi Areta Şandru notează într-un cuvînt înainte că „adevărul nu are, nu poate să aibă — aşa cum s-ar crede — singular". Ilustrarea acestei propoziţii — paradoxale în aparenţă — o găsim în primul reportaj (care dă şi titlul cărţii). Mai important chiar decît reportajul pe care trebuie să-l scrie de la o fabrică de pîine (în schimbul de noapte) este drumul reporterului către acei oameni, mai important, aşadar, adevărul său (un adevăr care adesea eludat atunci cînd se scrie sau se comentează reportajul), drumul său către adevăr.

Sigur, din acest moment, cititorul va căuta în paginile parcurse adevărul sau adevărurile promise. Să spunem, mai întîi, că o secţiune a cărţii — „Dintr-o anume perspectivă" — se ocupă, fără menajamente, de adevăruri care dor : într-un sat din Moldova, patru copii aflaţi sub influenţa misticismului tatălui lor, îşi condamnă mama la suferinţă şi singurătate, alţi oameni — dintr-o comună teleormăneană — sînt victime ale naivităţii lor şi aşteaptă un „Mercedes" pe care l-au văzut pe o bucată de hîrtie ştampilată cu o monedă de 3 lei, un adolescent comite sub influenţa alcoolului un grav fapt antisocial, alţi tineri se joacă de-a căsătoria şi jocul lor este stupid, comic şi tragic în acelaşi timp etc. Anchetele Aretei Şandru sînt drepte, neromanţate, nesentimentale şi, mai ales, se feresc de moralizări. Aici, în această parte a cărţii, se dă la iveală cel mai bine sistemul gazetarului care nu ezită să străbată sute de kilometri pentru a audia şi cealaltă **parte,** pentru a mai aduce o probă pentru a vedea oamenii despre care scrie. Se relevă, astfel, responsabilitatea resimţită în faţa cuvîntului şi a afirmaţiei publice, a actului modelator săvîrşit prin scris. Remarcabil — cu un început de nuvelă cehoviană prin atmosferă, prin bunătatea, tandreţea şi dramele personajelor în vîrstă — este reportajul „Durerile unui pensionar".

Sub aceeaşi emblemă — răscolind realitatea în faţa ei nevăzută, nebăgată în seamă — se înscriu şi celelalte reportaje : subiectele mărunte, subiectele de fiecare zi devin probe ale unui adevăr despre viaţa celor mai mulţi dintre oameni, aşadar, demne de a fi expuse (cum sînt: „Complicata industrie a unui lucru obişnuit", „De un leu piramidon", „Călătorind într-un coş de răchită"). Chiar şi atunci cînd vorbeşte de lucruri spectaculoase (decopertarea unui munte în căutarea sulfului, un şantier al tineretului) atenţia reporterului se îndreaptă spre amănuntele esenţiale (să le zicem aşa) pentru că „A fi reporter înseamnă în cele din urmă a te implica în istoria unor oameni şi-a unor conştiinţe şi poate în istoria unor locuri.

„Jur că voi spune adevărul" este o carte împotriva prejudecăţilor. Împotriva prejudecăţilor de tot felul. Şi chiar împotriva condiţiei reportajului (constrîns adesea să-şi modifice adevărul în funcţie de nenumăraţi factori : data apariţiei, locul apariţiei, profilul publicaţiei etc.). Cu atît mai interesantă este această carte cu cît ea se încheagă din reportaje scrise sub această presiune (despotică) a „cotidianului" la care lucrează autoarea. Ceea ce a fost picătură printre rînduri a căpătat fluenţă şi unitate. Este în mod cert, un semn al talentului.

Constantin Stan

*) Areta Şandru, **„Jur că voi spune adevărul",** ed. Eminescu, 1983.

Proclamaţie de dreptate

În veacul meu de purpură în care
Se ctitoreşte-al noului cuprins
Istoria e semn în fiecare
Din rădăcina vetrei de nestins,

Republica-i lumină-n veci şi pază
Într-un întreg de soare şi materii
Prin care graiul nostru se păstrează
Pe-ntinderi şi pe legile puterii.

Sînt comuniste zările acasă
Cu ciocîrlii de pîine izvorînd
Şi orice stea prin muncă de-i culeasă
E biruinţă,-ncredere şi-avînt.

Învingător pe calea-adevărată
Partidul e eroic prin popor
Către mai bine viaţa să străbată
E de tezaur larg deschizător.

Constructor temerar de libertate
Istoria în demnitate scrie
Cu faptele de fructe încărcate
Cînd patria îi este temelie.

Partid şi ţară – unică lucrare
Pe suveran meleag spre viitor
Ne-au dat această viaţă-ncăpătoare
Şi-un ideal de comunist izvor.

Pavel Pereş

Dialog despre Republică

Am vorbit cu mama într-o dimineaţă,
Despre Republică şi alte probleme urgente,
Ce stau pe ordinea noastră de zi,
ce zilnic, la poarta timpului, sînt prezente.

Mama se uită la mine în fugă,
Dar privirea ei e-o lumină adîncă,
Şi muncim mai departe, la coroana de grîu,
Din stema Republicii sculptată în stîncă.

Mai avem în viaţă, atîtea de făcut,
Şi nimeni nu poate, nepăsător să fie,
Nu-i uşor deloc să fabrici istorie,
Din fîntîna istoriei să scoţi apă vie.

Doar prin muncă putem s-avem identitate,
Ea este aurul, moneda noastră forte,
Tot mai aproape este zarea visată,
Acolo, în zare, pentru navă, un port e.

Am vorbit cu mama : vorbesc mereu,
Despre Republică şi steagul tricolor,
Fiecare zi e un nou orizont,
Fiecare orizont e un nou viitor.

Avem la cîrmă un partid încercat,
Iar Fiul Ţării, e-al Republicii fiu,
România are un viteaz preşedinte,
Laolaltă cu Ţara, în toate, îl ştiu !

Ion Văduva Poenaru

Republica cu fruntea de lumină

Epoca fierbinte clocoteşte în noi
Ca o flacără eternă, mîntuitoare de viaţă,
Şi ţelul propus, împletit în salbe
de mărgăritare,
Îngemănătoare de năzuinţi, de strădanii
şi sudori fecunde,
Se desfată prin privirea ei de soare,
Aducînd cu sine, cu fiecare zi cu fiecare ceas,
Noile zămisliri, rupte din cotidianul fierbinte,
Desăvîrşind prin crez şi voinţi
Desăvîrşirea noastră.
Şi astfel, zilele devin adevărate timpuri
De ctitorii, în timp ce nopţile
Îşi deşartă prin pleoapele lor de ziuă
Calde săruturi, aşezate pe fruntea edificiului
cetăţii.
Vînturile reci nu cutează să-şi măsoare
Puterile cu puterea noastră,
Venită din trăiri, din însăşi viaţa
Ce se dăruieşte cu ardoare nouă,
Nouă înşine-făurarilor de ziuă,
De soare, de glorii –
Pentru noi cei care aşezăm cunună
pe fruntea lată,
Cuprinsă doar de lumină veşnică,
A Republicii noastre socialiste.

Horvath Dezideriu

Patria

Numai într-un lan
de palme bătătorite
poţi scrie cinstit
istoria bobului de grîu.

Marian Zamfira

Imn

Decembrie
Ţară în alb
Imnurile plutesc aidoma unui suflet al aerului

Adevărul acestor zile
E mai presus de ele
Aşa cum grîul e mai presus de truda
secerătorului

Spre tine se adună ţara
Toate cuvintele cîntecului
Mamă română
Pîntec al celor ce cu mîinile lor plămădesc
un chip al viitorului

Al celor ce-nvaţă să se înalţe
În fierbintele cer al încrederii
Al celor ce nu se întorc de la o limpede
Lumină a zilei

Cei ce în toate timpurile
Nu s-au îndoit din dreptul lor trup
Sînt aici
Ţară în alb

Vasile Amarghioalei

ÎN MARAMUREȘ

Enigmele sînt aproape

Cine merge în Maramureș trebuie să lase acasă prejudecata livrescă a unei Transilvanii globale, delimitată doar de ambiții și pretenții locale. Țara Maramureșului este o puternică realitate, vizibilă cu ochiul liber, reliefată distinct la fața locului. Ea nu este o invenție turistică, așa cum sînt multe aiurea, ci o realitate arhaică cu rădăcini adînci. Intrarea acestei fizionomii bine precizate în conștiința culturală românească este în curs. Nici măcar un istoric de inconcurabilă intuiție ca Nicolae Iorga n-a acordat acestei regiuni a țării statutul ei istoric particular, deși a subliniat mereu ca pe o explicație miraculoasă originea maramureșeană a Mușatinilor. O explicație ar fi aceea că în vremea cînd marele istoric bătea drumurile și satele țării, pe jos sau în trăsură, decalajele de înfățișare și de aspect social nu erau atît de pronunțate de la un colț la altul al pămîntului locuit de români. Trecerea timpului a subliniat singularitatea acestui ținut care și-a profilat după război personalitatea istorică din ce în ce mai pregnant. Maramureșul n-a fost după toate semnele un întîmplător teren de decolare al unei strălucite dinastii moldovene, ci prin rezistența unicității sale o țară originară. Aceasta o simt și o teoretizează din ce în ce mai mult intelectualii și artiștii locului. La Ieud, Petre Dunca și Daniela Dunca, profesori, se dedică întru totul acestei realități moștenite. Corurile de copii din Ieud și Cuhea lui Bogdan Vodă au înfățișat vizitatorilor din sudul țării texte de o vechime imemorială într-o limbă simplă, dulce și exactă, așa cum o aflăm numai în Dosoftei și Eminescu. Pomenirea lui Nichita Stănescu s-a făcut într-un edificiu de lemn al cărui turn săgeată se înalță către cer dinainte de 1360. Muzeul etnografic din Sighet expune în sălile sale piese incredibile de artă populară a căror fizionomie artistică conservă elemente de ritual. Caii celtici și cocoșul solar care va deveni, mai jos, pe un traseu care taie Pestișul din Hațeg, pasărea măiastră a lui Brâncuși. Elegantul port vechi, este purtat firesc încă de femei și bărbați pe străzile localităților prin care trecem. Este de înțeles, cu atît mai mult, revelația și entuziasmul pașoptiștilor față de cultura și arta populară, față de fizionomia poporului român într-o epocă în care toate acestea nu erau insule salvate de zăporul civilizației, simple relicve, ca astăzi, ci realități compacte, impunătoare prin densitate și întindere. Vitrinele muzeului de istorie a Maramureșului din Sighet vorbesc despre felul în care Unirea din 1918 s-a realizat pe aceste locuri, iar felul în care ciceronele așezămîntului o face ne scoate la suprafață o realitate neștiută și necuprinsă încă în expunerea de manual asupra istoriei Unirii. Capătă lumină și explicație și noblețea de ritual a unei cărți ca **Turmele**, scrisă de un moldovean, care nu s-a documentat în Maramureș, dar care a extras din legendele locului natal dimensiunea strămoșilor lor nordvestici. **Turmele** ar putea candida la locul de epopee pastorală a Țării Maramureșului. Nimic provincial în existența și conduita acestor oameni, lucru pe care l-am mai întîlnit și în Sălaj. Provincia ca noțiune a „complexului de inferioritate“ este o invenție legată de București și împrejurimi, vechile țări nu s-au lăsat atrase în acest sistem gravitațional. Cît de vie, cît de puternică este arhaitatea locului, cît de interesantă pentru antropologie, ca și pentru diversele discipline umanistice care pot colabora între ele, ne-au arătat-o nu numai exponatele muzeale din pinacoteca Sighetului. Teoria despre cuvîntul „doină“, făcută în secolul trecut de Hașdeu, se poate verifica, după aproape o sută de ani în Maramureș. Vechi colinde transmise cu sfințenie încep cu „Da, daina“, care, după spusele „mătușei“ care le întona, se păstrează din bătrîni și ar însemna „cîntec“. Dar alături se află și „Dui, duină“, altă relicvă interesantă care, luată în socoteală, va încurca desigur sertarele prea devreme ordonate ale lingviștilor românești. Țara Maramureșului se prezintă astăzi mai bine precizată ca altă dată, ca un continent care se cere explorat cu instrumente potrivite și ochi atent. Enigmele sînt mai aproape de noi decît credem îndeobște.

M. Ungheanu

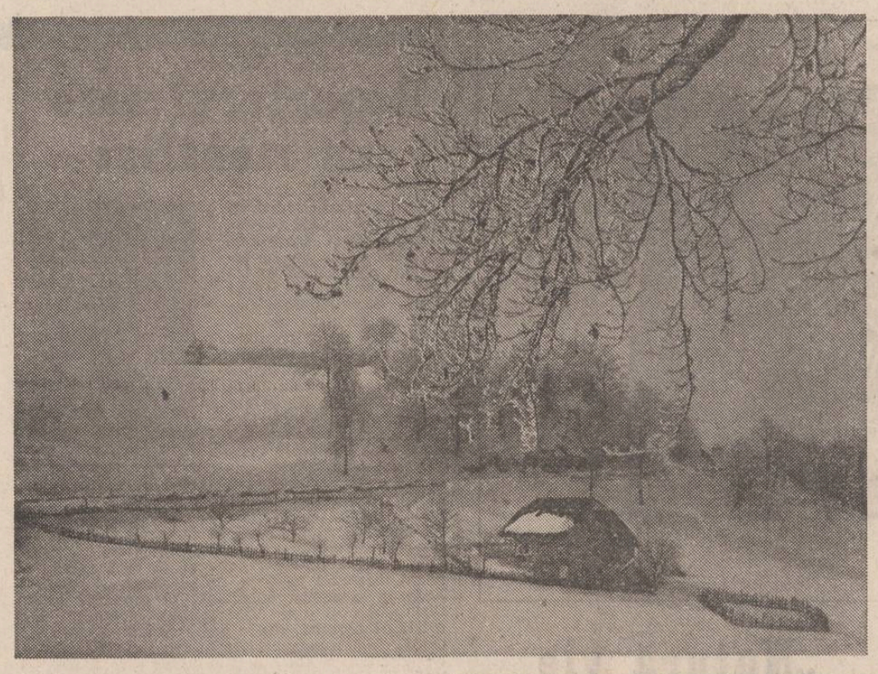

CONDICA ÎN VERSURI de Ion Gheorghe

Tot Zubești, Zubește

Unul dintre cei dintîi de partea noastră
Este Ion cu cimitirul la fereastră
Dar acela-i oare cimitir
Sau fineață, s-o pască toată de calomfir
Calul soarelui cel fără zăbale ?
Ca o grădină de țăran plecat dintr-ale sale :
Pietrele morților s-au risipit, numele s-au sculurat
Au luat vînturile numele anilor cei numărați de dincolo
de Împărat ;
Că Ion Zubașcu, dimineața se uită la iarba de peste morți
Cum o calcă roțile semnului cel din porți ;
Ion Zubașcu, de amiază vede florile de peste
Ale morților
Cum le duce vîntul veste
Dinspre patrufoile în chip de zarul sorților ;
Ion Zubașcu, seara numără brîndușile
Printre pietrele de căpătîi, că merge soarele de-a
bușile :
Că-s brîndușe, că sînt stele
Ochii lui Ion peste ele, dincolo de ele.

Ai ochi ai lui Ion, sînt două vietăți în lume,
Uităturile-și scot capul către lucruri, să le pună
alte nume –
Că Ion Zubașcu este un eu al meu la Borșa lîngă
sinea mea
Pentru carea piatra pietrelor se uimea ;
El știe despre mine ce eu nu știam că știu într-ale
mele cărți,
El cunoaște cele ce noi nu știam că știm – de vii
celeilalte părți :
Cu nuielușa-i de alun printre vite sălbatice
El ne-a găsit Mama textului precum pînzele apei
freatice
A umblat Dacia Fëniks și-a dat de fîntîni
Ismenindu-le, să n-arunce-n ele criticii mortăciuni.
Ce-și aduce el aminte din vechimea dacilor
neîmpilați
și-a celor cu picioarele-n obezi,
Trece mai în susul nostru cu șapte dovezi.
Unul dintre cei dintîi de partea noastră
Este Ion cu cimitirul sub fereastră.
El în contra celora morminturi, cu Maria Doamna,
ce-a făcut ?
Scut, apoi scut și iar scut, și iarăși scut, scut și
tot scut :
Tot băieți și fete pus-au dimineața, pus-au la
amiază
Să tot fie în fereastră om de pază ;
Și toț fete și băieți ei așezară decuseara
Între ce-a fost țara și-ntre ce e țară să mai fie
țara :
Între noi de-aici și noi de dincolo, coconi,
cocoane ;
Tot în chipuri de icoane, tot în locuri de icoane ;
Cu Maria Doamna de-un albastru-al ochilor cel
fără de margini –
Asupra spurcatelor de la granițe cartagini ;
Cu Maria Doamna, de-un auriu roșcat al părului,
ca vîlva băilor –
Steag cetății neamului Zubașcu, în contra răilor ;
Lumea țării de la margini, cu Zubești, Zubește ;
Au umplut-o punînd stavili între noi și iarba ce
ne-ar paște
Între noi și-ntre grădina care nu este de coasă,
Stă Ion cu-a lui Marie, ce le pasă ?

Cu ani în urmă ne-au pus toată masa, ne-au
făcut și multă sărbătoare,
Vinovaților de noi, că le-am luat casa cu vorbire
multă, nemulțămitoare :
Maramureș, masă mare, are, n-are
Dă cu-asupra-ndestulare !
Și astă vară, de-au aflat Ion că sîntem la Ieud,
Au venit prin lume multă, cum s-ar rupe vîntul
de la nord, spre vîntul de la sud ;
De-am mîncat cu miere albă dimineața, el
ne-aduse coș de afine
Din grădina chiar a ta, slăvite Împărate Dafine !
De-au aflat Maria Doamna, că pe-aproape
t sîntem, au venit
Să ne vadă, să ne spună de-ale noastre dintr-un
timp necontenit :
Drum de două dăți, între Lăcașul cel din Deal
și-ntre celălalt Lăcaș, din Vale,
Atîta vorbă, însă bucurie pînă azi și peste ale
noastre și-ale sale.
Acum știu de tot ce este Omul Disponibil * spre
a fi odată,
În această lume, unde omul către om abia mai
cată :
Om, Ion cu-a lui Marie, cu Zubeștii descendenți
Și cu toată Zubăștimea, stol de păsări tinere în
crincenii curenți.
Mergeți la Zubești să înțelegeți un popor, părinte
de popoare
Toată Casa Maramureșului, care este-n veci
altarul Omului Cel Mare :
Sănătate trupului, tărie minții, lege, bunătate în
vigoare
Toate-n chipul muntelui de OM, cel pururea-n
lucrare :
Că Ion este-al Mariei om, este al ei român, este
creștinul ei,
Încît oricînd, oriunde, de-o pereche de Marie cu
Ion, pot să fondeze către zei,
Nouă patrie, din piatră seacă și pe piatra seacă,
neam de stei.
Dă-ne nouă, doamne, timp să-ți fim și vremea
de-ați cunoaște,
Dă-ne doamne nouă, tot Zubești, Zubește.

*) Ciclu de poeme de Ion Zubașcu din care a apărut un prim volum.

Balada Unirii, la Ieud

Pe cîmpia Albei-Iulii
Se roteau în cîrduri ulii
Horia, Cloșca și Crișan
Aveau sînge năzdrăvan
De țăran și de cioban
Și de nobil pămîntean.

Sus, pe culme, la Ieud,
Strigau doi : te-aud, te-aud,
Și-au zidit biserică
Veche, dar și veșnică
La izvor de apă vie
Ca să fie Românie.

Pe cîmpia de la Blaj
A-nviat cel ciobănaș.

Matei Gavril

Ana din Ieud

Pe la mijlocul acestui decembrie am fost, pentru prima oară, în Maramureș. Încerc să scriu această vizită. Să mă feresc, îmi spun, de formulele sterp-zăngănitoare ale euforiei jurnalistice, să ocolesc frazele gata făcute, al căror implacabil avans îmi amintește de panglicile de hîrtie cu semne Morse, pe care telegrafiștii le făceau să se reverse în mai vechi filme de război ; cum vremea pe care am petrecut-o la Ieud a avut fluența miraculoasă a unei teme mozartiene, se cuvine ca vorbele mele să încerce a îi egala autenticitatea.

Voi spune deci că în anii din urmă, poate din pricina unei deformări profesionale, înclin adesea să compar întîmplările reale cu cele fictive, scrise în cărți. O asemenea comparație voi face și acum, începînd prin a spune că zilele mele maramureșene mi s-au părut a fi o poveste spusă, la persoana întîi, de către un narator înclinat spre filosofare.

Simt tentația de a scrie, efectiv, această povestire. Poate că i-aș ceda, dacă rîndurile de față nu ar trebui să cuprindă doar trei file de manuscris. Ce-mi rămîne atunci de făcut ? Nimic altceva decît să prezint un proiect, un sinopsis sau, oricum, ceva asemănător.

Este vorba despre vizita unui mic grup de scriitori bucureșteni, printre care se numără și naratorul. Se călătorește cu trenul pînă la Sighetu Marmației ; o călătorie de noapte, ce seamănă cu umbletul unui spectator întîrziat într-o sală de cinema în care lumina s-a stins, dar filmul nu a început încă. În timp ce grupul vizitează muzeul de etnografie din Sighet, sosește, ca un frig brusc lăsat, vestea morții unui mare poet român. Urmează drumul către Ieud. Grupului i se adaugă cîțiva scriitori și ziariști locali, precum și un artist plastic din Baia Mare (om-orchestră, ale cărui replici au, de cîteva ori, darul de a stîrni în narator impresia că se află în prezența unui om cu totul ieșit din comun). Pe drum se cîntă colinde. Microbuzul ajunge la Ieud cînd întunericul este deplin. Vizita este organizată de către autoritățile locale; de bunul ei mers se îngrijește în special directorul școlii. El este un tînăr absolvent de filosofie, de loc din Budești, un sat apropiat. Are mustață semi-mexicană, precum și o privire clară de om care trăiește cam așa cum și-a dorit. Soția sa, de asemenea licențiată în filosofie, este din altă regiune a țării ; francheța și dezinvoltura îi pigmentează vocația de amfitrioană. Alte personaje. Primarul Ieudului, om tînăr și spiritual, ale cărui studii i-ar permite să fie diplomat ; proiectele sale în ceea ce privește comuna sînt ambițioase și realizabile. Un ziarist din Baia Mare, maramureșean și după naștere, om cu neașteptate informații și prietenii literare. O fată care a terminat liceul și predă, ca suplinitoare, în Ieud ; are de gînd să dea examen de admitere la medicină ; naratorul remarcă la ea tinerețea oricum cîștigătoare (eventual, în text să apară un aforism de tipul „dacă nu ești tînăr, fii genial“) ; îi mai remarcă inteligența și un anume **savoir-faire**, care arată că mentalitatea rurală, în sens tradițional, pare a fi ceva de domeniul trecutului. Personaje posibile, bineînțeles, sînt și cei veniți de la București. În principiu, creionării lor i se opune cunoscuta reacție psihologică, conform căreia comportamentele umane tind să se uniformizeze în împrejurări festive. Totuși, naratorul are de unde alege. El se oprește asupra prelegerii pe pe care o rostește, în ultima seară a vizitei, unul dintre scriitori ; este vorba despre Transilvania; naratorul este foarte bine impresionat de felul în care vorbitorul asamblează informații și raționamente provenite din mai multe discipline : istorie, lingvistică, sociologie, psihologie, istorie literară ; plăcut lucru, nivelul academic al considerațiilor, dialectica acestora nu suferă, ba chiar dimpotrivă, din pricina lipsei de emfază doctorală. Un personaj colectiv este publicul care participă la seara de poezie, muzică și dans popular, dovedind receptivitate și generozitate. În respectiva seară pot fi ascultate și cîteva cîntece miraculos de frumoase interpretate de copii. Cele două biserici de lemn din Ieud. Una dintre ele ar fi cea mai frumoasă din întreg Maramureșul. În fine, familia la care este găzduit naratorul ; bunătatea senină a acestor oameni, înțelepciunea calmă cu care își dovedesc ospitalitatea ; este o familie de oameni tineri, în care se află doi copii, băiatul este la bunici, nu poate fi văzut ; în schimb, de față se află Ana-Maria, Ana, mai pe scurt spus, o fetită de vreo patru ani și jumătate, frumoasă și binecrescută, un copil rezervat și cuminte, care izbucnește, totuși, de cîteva ori în hohote de rîs muzicale, serafice. Căutînd un simbol global, naratorul o alege pe Ana. Titlul povestirii va fi, deci, „Ana din Ieud“.

Voicu Bugariu

Lumina Salomeei

Lumina Salomeei trece peste ape, în fiecare seară,
precum lucirea închipuirilor. Trece într-un vas cu două capete
de șarpe zburător îmbrăcat în inele de nuntă, la capătul
unui fluviu imens din care pescari necunoscuți au zărit
în nopți, feciori cu capete de șarpe zburător îmbrăcați în inele de nuntă.
A învățat la școli îndepărtate. A învățat cele 99 de arte.
La grumaz purta cinci șiraguri pe care numai Războinicii
mai știau să le poarte : mărgele, în formă de pasăre, în formă
de harfă, în formă de casă, în formă de drum, în formă de sabie.
Peste tot, un cap de șarpe ridicat pe jumătate, un șarpe de aur
un șarpe deschizător ce se zvîrcolea.
A venit la marele Banchet. A cîntat și a plîns trei zile,
trei nopți ca un fel de mireasă ce-și purta cununile
nevăzute, un aer de cimp înghețat, străbătea prin încăperi.
Bazileul de trei zile înfometat, poftele își domolea
și nimeni n-a auzit urletul din trup ce umbla și zăbovea
pe ascuns lîngă pragul de sus al cetății.
Salomeea trece prin sufletul nostru.
Pentru oprirea ei nu mai există invocație.
Ea așează în fiecare ceas un fel de cuvinte, nespus de multe.
Apoi în lupte își pune într-un vas cu cenușă osemintele.
Și strigă mai departe, căzută cu brațele, cu mintea.
În necunoscute săli a cîntat milioanelor de înfometați.
În parlamente a dansat milioanelor de războinici. Într-un moment,
într-o noapte nespus de tristă, într-o iarnă, a descoperit
leacul cel mai greu de găsit. Salomeea face dragoste la umbra
unui pom carbonizat, cu cel mai bătrîn general din corpul
de armată. Apoi, uite-o, cu brațele, cu gura, cu inima
în orașele permanente.
Primește vizite, distinsa doamnă, mereu, mereu.
Și zîmbește și cîntă și dansează.
Și-a atîrnat de inimă un zurgălău.
Bate în inima ei durerea planetei.
În visele ei dorm mii de condamnați și atotputernici.
Ea are o mie de nume, ea, iubita noastră, jumătate acel șarpe,
jumătate acel om. Nimeni nu știe care este numele ei
cel fără de întoarcere. Se preschimbă mereu.
Își pune alte degete, alte brațe și apoi ne salută
și se descalță și se dezbracă.
Condamnații aplaudă cu un ban de argint la încheietura inimii.
Ea trece și ne ascultă pe fiecare apoi, ne pune un deget pe coaste
un altul pe piept, astfel se anunță noi boli
care se vor prăvăli în singele nostru precum peștii, pe rînd.
Este un fel de cină în care vom fi strigați.
Inițiații ne vor mai prinde căile în reculegeri, ultima
învățătură obosind sub ramura lumilor.
Singură ea rămîne.
Trece îmbrăcată în arcaș. Ea nu va recunoaște acest fapt.
Capul de luptător urlă. A intrat în cetate și urlă.
Fuge călare, răsucindu-și buzele. Își Deschide ochii,
pretutindeni. Numai ea cîne în nespus de multe chipuri,
pretutindeni. Numai ea vine în nespus de multe chipuri,
de la pămînt și pînă la cer.

Petru Dunca

Inscripție pe buze

În albe sănii trase de himere
să-ți duci iubita într-un sat pierdut
să bei la hanuri cupe de dorere
și să oferi prietenilor flori pe scut

să-ți încifrezi cuvintele pe zid
să se-oglindească o primăvară-n ele
viu apoi și surizînd candid
să nu te doară propria ta piele

s-asculți apoi clopotul bătrîn,
fiindu-ți singur propriul tău dușman
să fii curat și să zîmbești păgîn
un an copil și înțelept un an

să mori frumos iubitule poet
femeile să-ți poarte pe buze sicriul
prietenilor să le spui încet
priviți cum urma mea ingrașă pustiul

Petru Licar

Fata morgana

Linii de forță,
magnetizate prin simplă decență,
își caută drum.
La trei pași de întuneric
zgura se dă la o parte
în aplauze de smoală.
Convoiul înaintează.
Picături de frumusețe
pavează cu sunete
moara răscrucii.
Să nu ne oprim.
La capătul ascuns,
ne-așteaptă,
pe gratis,
un hectar de limpezime.

Iacob Neamțu

Ei sînt adînci ca rozele

Ei sînt adînci ca rozele, ca pe niște frunze
îi mătură gîndul. adu-ți aminte
de cîtă moarte sîntem în stare
și în cer cît pămînt e.

Dar ei sînt adînci ca razele toamna
frunza mîinii căzînd suspină
ca o pasăre pe mediterana
obositoare a apei lumină.

Totuși, zicea, e prea multă zăpadă
iarna prin gura lui se ninse ;
nu-i mai lasă nici pe ei să se vadă
le căzu peste mîini și le stinse.

Ion Pop

Istorie și istorie

La poarta casei istoria-ncetează
dincolo sînt meri și peri
cloști cu pui numai de aur
și răsuflarea mea indirjită
de-atîta viețuire fără moarte
istoria vede o casă de lemn
nu pădurea venită să mă ocrotească
copii ca toți copiii
nu inima mea îmblînzind
din toate părțile nisipul clepsidrei
afară sînt un om sărac
înăuntru
cît soare m-așteaptă
numai într-un fir de iarbă.

O vorbă bună

Puneți-mi vă rog o vorbă bună
pe lîngă Sfatul Firelor de iarbă
nu pentru veșnicii vremelnice
nici pentru viața cea fără de moarte
ci cum să rămîn genial de verde
și la vremea coasei
promit să-l urmez și-n carul cu fîn
dacă legănarea lui
e o trestie afirmativă.

Etapele interioare ale plînsului

Să-nvirte pămîntul și soarele și luna
și istoria asta fir-ar ea să fie

dacă nu mergeam la școală ar fi stat la locul lor
ba mai învăț și pe alții gramatica nisipului
să-i oblig să repete tu ești nisip tu ești nisip
a fi e o îndrăzneală cu diplomă de merit
ce nu-ntreabă de casa părintească nici de copilărie
doar trașeea tranșeea
în care sînt invitat politicos să intru.

Portret în cuțit

M-am născut undeva în Maramureș :
dar eu m-am născut acolo
într-un ținut bîntuit de istorie și turiști
sortit să mă uit azi
cu nedumerire la o poartă inexistentă
dar eu m-am născut unde m-am născut
să vă sporesc frumusețea
și nu tabelul domnului mendeleev.

Ion Burnar

O poartă de lemn...

Încuietoare, Meșter Grindă cu un suflet după el, Arborele vieții dintr-un fir răsucit, careva săpa o groapă sus pe deal, scîrțîie zăpada sub picioare, pe margine colț de lup rînjit la cerul roșu, că așa cer roșu printre alte părți nu este — ziceau ei — și împletitura de la poartă, gard de casă cu spini în el nu-l trece muma, nu-l trece tata, nu-l trece moartea, îl colindă fete subțirele ca niște flori de iarnă, un sat și în sat drumul cu oameni și case și copii, zburau deasupra două păsări cu aripi lungi, atîta am văzut în satul Ieud, județul Maramureș, cum te uiți pe hartă la stînga, sus.

Adică niște dealuri mărunte, Arborele Vieții urzit acolo, Meșter Grindă întra pe o poartă veche, de cînd moartea cu Sufletul poeziei noastre după el. Și l-a-ncuiat acolo, cu încuietoarea ala de lemn, tot furată și ea de pe vreundeva. Atîta am văzut.

Salvina Adam

Rîul

lui Liviu Damian

Am vegheat o tinerețe pe granița dintre cuvinte
Surori și frați își făceau semne cu sufletul în sărbători
Rîul hotar curgea prin creier ca o aducere aminte
Că prin pădurile tăiate treceau aceiași vînători.

Se adunau în miez de noapte pe malul rîului hotar
Aprindeau focuri din vechime de coborau în ele stele
Uitate-n univers, o casă ținută-n stîlpi de chilimbar
Plutea pe ape nevăzute sub cerul drumurilor grele

Se auzeau bătăi de coasă, cum se aude la vecini,
Nu era nimeni să răspundă în graiurile înțelese
Rîul hotar era cununa ca singele prelins pe crini
Ce ard pe capete de aur împodobindu-se mirese.

Rîul le cheamă din departe la nunta stelei fără mire
Feciorii își ascut securea și intră în păduri pe viață
Din dorul lor se nasc fîntîni și rîul curge mai subțire
Podul nunții așteptate s-a prăbușit de dimineață.

Stele căzătoare

S-a făcut întuneric în provincie
Coloane de fum ne reazimă privirea
În casele cu număr fără soț
Fecioarele de abur amină despletirea

Stau într-un turn să nu se vadă
Cu ochii lor misterioși coboară
O altă lume, una de zăpadă
Cînd frigul muntelui ne înfioară.

Și noaptea urlă ca un lup flămînd
Trec călăreți de ceață-n depărtare
Același drum se-ntoarce pînă cînd
Devine loc de stele căzătoare.

Gheorghe Pârja

Elegie

Cei mai ades
îmi place să mă joc cu tine zăpadă
îmi place cînd spui cu tristețe
la capătul gîndului e veșnic zăpadă
tu ești și pasăre și ou deodată
iar eu asemenea-s ție
un capriciu al stării de apă.
La fel cade zăpada
ce-i fără de păcat
pe creanga din nuc
pe umărul inimii mele
iubindu-se.

Claudian Cosoi

Nemuritoare

Topit în limpezi zboruri
Duhul pămîntului
Se-nalță-n chip de păsări.

Rodul grăunțelor semănate
Împodobește timpul
Întinerindu-ne.

Ion Petrovai

ANTOLOGIA Luceafărul

Istorie

Iarna se-aude și mai clar cum frumusețea respiră
fiecare copac are trup de pasăre și de baladă
e cald in istorie dragostea pentru patrie
este cea mai curată și fierbinte zăpadă

ca niște ruguri se văd sentimentele-n om
cind ține-n mîini o piine visătoare
de-a valma urcă-n mine prin tulnice strămoșii
și ninge pe pămint și-n calendare

spre fiecare barcă vine măcar un riu
și caii trec cu flăcări mari in coame
o de aceste nemaivăzute ținuturi
ochilor mei mereu le este foame

ziua de mîine ca un fruct se coace
fiece bob de grîu este cit o cîmpie
iată sub un brad senin rostesc numele patriei
și cuvintul intră de-a dreptu-n veșnicie

Rodian Drăgoi

Unirea

această bucurie

Ne-am pregătit indelung
pentru această bucurie
rotundă
ca o țară
am visat-o pe vetrele cu povești
vitejești
am cusut-o
in straiele fierbinți ale sufletului
ale cintecului
cu firele vieții noastre
sculptată cu spada, cu sapa
cu fila de carte
răsărind-o in piepturi
ca pe un luceafăr al dimineții
ca pe un viitor de fiece clipă
știam că ea va veni
intr-o zi
ea, bucuria mult așteptată, intreagă
a unui intreg neam
intr-o zi curată
cind insăși natura va tresări
in peceți de flori albe
din albul văzduh
ca un suflet de mire
așteptindu-și mireasa
in pragul țării străvechi
intregite !

Precum la începuturi

O singură inimă
pulsind in milioane
o singură piine de țară
coaptă in mîini blinde
trudite, suave
o singură rană
durută in toți
o singură platoșă
in vremi de furtună
o singură limbă
a cuvintului dor
o singură aripă traversînd Carpații
cu tricolor
legindu-ne
cu glorie, cutezanță
o singură țară
un singur popor
sintem iar
precum la inceputuri...

Botez de țară

Botează-mă cu numele tău
deschis
ca o floare spre soare
ca o istorie
cu destine mari
cu livezile tale mirifice
pe frunte să-mi cadă
cireșe de mai
pe buzele de regină
de măghiran
botează-mă cu riurile tale
perpetue
să plutesc unsă
impotriva primejdiilor
fără teama de timp
de trecerea cărnii in piatră
a părului in sidef
botează-mă cu pămintul

din pieptul tău
inflorind la o privire
la o mingiiere
copil și stăpină
peste acest trup de mamă
bogat in comori omenești...

Victoria Milescu

Republică a păcii

Republică a păcii
strălucești
luminind, fără sfirșit.

Noi ne impletim
in tine
cu singe
din singele
martirilor noștri.

Voința noastră
de pace
străbate
prin fibrele de foc
care ne leagă
de pămintul tău
unit, biruitor.

Manifest

Aprindeți
pe culmi
torțele străbune
pentru Republica Felix
a românilor !

Deschideți
magistralele
visului de aur
al omenirii !

Prindeți
cu brațele
hora cea mare
a țării !

Trageți
cu săgeata
coloanei infinite
a dacului
de la Jiu !

Fluturați
mereu
aripa
cerului
românesc !

Mihai Culman

Timpul patriei

E timpul născut din virtuți milenare
Pe-această străbună și dacică vatră,
Mai stă Burebista și-acum in cetate
Privind peste țară cu fruntea-i de piatră.

E timpul născut dintr-un Decebal, zeul
Acestui pămint de-nclestare cumplită,
De-am fost noi invinșii n-am fost noi pustiul
Pe care furtunile au vrut să-l inghită.

E timpul venit din cetăți legendare
Cu Gelu, cu Glad și cu Menumorut,
De cind sint Carpații și Marea cea Mare
De-atunci tot mereu noi aici ne-am născut.

Desen de Raluca Grigorcea

E timpul trecut printr-o mină măiastră
Ce-n iureșul luptei destinul ni-l poartă,
Un clocot de forțe suind către astre
Deschid curcubeu peste-a zărilor poartă.

E timpul ce-nvinge bătrina planetă
Cind anii imensi se comprimă in ore,
Acesta e timpul din patria-mi sfintă
In care se nasc armonii tricolore.

Mesaj românesc

Veniți dragi prieteni, veniți
La porți de lumină și soare,
Din fapte curate-mpliniți
A păcii onestă chemare.

Cind visuri se joacă hoinar
Prin veacul ce anii și-i cerne,
Idei generoase răsar
Din cugetul lumii eterne.

Nu vrem să mai fie furtuni
De singe pe-a lumii hotare,
Să facem să fie mai buni
Și oameni și țări și popoare.

Să fim pretutindeni un gind
Viața mai demn să prospere,
Stindardele păcii urcind
Dau sens unanim noii ere.

Omagiu

Te-ai intrupat din visuri de lumină
Republică, eternă Românie
Urcind pe-a lumii amplă verticală
Ca un măreț insemn de omenie.

Și-ai adunat in mindrele-ți poeme
Cetăți de foc și ritmuri minunate,
Ce dăinuie-n coloane nesfirșite
Și-n cintecele piinii-nmiresmate.

Prin leagănul de dor și bucurie
Străbunii toți cu tulnicele vin
Pe drumuri de istorie-ncărcate
Din Ulpia la Pontul Euxin.

Iar munții se răsfring in apă mării
Cu fruntea visătoare și curată,
Respiră țara-n arcuri carpatine
Ca o pădure neingenunchiată.

Ioan Borșa

Chipul tău

Chipul tău, patrie – chipul tău –
in apele ochilor mei se răsfringe ;
l-adun cu sfială de pe buze de flori,
de pe gene de iarbă-nlăcrimate in zori,
din oglinzile fintinilor
in care-ți potrivești cosițele finețelor,
de pe obrajii imbujorați ai merilor
la ceasul de-mplinire al livezilor,
de pe crestele incărunțite ale munților
peste care trec visind turmele norilor ;
dar – mai ales– de pe spicul de grîu
incărcat de sarea pămintului și mierea luminii
incărcat de pulberea trudei și a oameniei
aici – pe această vatră de vis și-mpliniri –
a României.
Inima ta, patrie – inima ta –
pulsează-n adinc sub brazda străbună
prin vene de-argilă zvonind in fintină,
zvonind in izvoare ascunse in stincă ;
in brațe de sonde – artere de muncă –
in piept de fumale, la guri de cuptoare
unde materia-n cazne visind snopi de soare
imbracă strălucirea astrelor
și gustul de piine al șarjelor
și-n care-ncolțesc simburi de jind
și muguri incandescenți de lumină.
O, numele – sfintul tău nume – țară,
privighetorile il dăruie in nopțile de vară :
largului zărilor,
lacrimii stelelor,
inimii florilor ;
il iau dintre ierburi, ciocirliile
cind își inalță-n slavă melodiile
in zori de dimineață ;
iar eu – eu, țară – aplecat peste semnele veacului
cu inima, flăcări in singele neamului
trudesc la rădăcina vorbelor
pentru ca de-acolo, din amarul sevelor
s-aduc pe buzele-nsetate-ale nepoților
toată dulceața strinsă-n roua șoaptelor
din care chipul tău să ia lumină
cit va mai fi pe lume-această rădăcină.

Nicolae Nicolae

Să nu uităm

Cind ne-mbrăcăm cu haina dimineții
Pentru-a munci cu rivnă pin-spre seară
In numele și-n binele vieții ;
Intii și-ntii să ne gindim la țară !

Cind ride fericirea noastră-n-casă,
Turnind prin cupe iar lumină clară
Și piinea ca o lună stă pe masă,
Să inchinăm cu toții pentru țară !

Cind hore ard in cerc de bucurie
Bătind cu talpe dorului pe glie
De și Carpații parcă se-nfioară...
Să nu uităm c-avem o Românie,
De pe pămint cea mai frumoasă țară !

Sentiment de patrie

Sint multe mări de-azur prin larga lume...
Și țărmuri cu peceți de paradis.
Dar, parcă, țărmul Mării noastre-anume
Ni-i dăruit de fire pentru vis.

Sint multe fluvii cu zimbiri albastre
Purtind culoarea cerului natal.
Dar, ca Dunăbiu-n brațul gliei noastre
Niciunul n-are străluciri in val.

Sint stepe cu intinsuri cit oceane
Și țări de șesuri – unice mindrii.
Dar nu-s ca ale noastre bărăgane
Grădini de cinteç, joc și bogății.

Iar munții, unde-n veșnică hirjoană
Își plimbă fala cerbii carpatini,
Din mult divinizata lor coroană
Scot zi de zi noi salbe de lumini.

Cunosc pe mapamond cetăți cu nume
Ce edificiul pin'la nori și-l cresc.
Dar, pentru mine, nu-s mai scumpe-n lume
Ca satul și orașul românesc.

Constantin Atomii

Început de decembrie

Inceput de decembrie
anotimp al dreptății
pentru poporul român.

Trec domnii Țărilor Române
cu dorul străbunilor
prin veacuri
și mergem impreună
la marea adunare
din inima Daciei.

Se scutură ploi de salcim
pe chipul bătrinilor
și amintirile curg
prin imn de baladă.

Unde incepe chipul patriei
și cine mă inchide
in fructul demult așteptat
al implinirii noastre ?

Bate gindul Ora Unirii
și-n zimbetul copiilor
cresc nuferii libertății.

În noi

In noi se-aprinde-un înțeles de zeu
Zamolxis insuși poartă-n spate țara
de dincolo de somn și primăvara
se-ascunde-n ochii copilului meu.

Vatră

Vatră plinsă de cuvint
cu părinții-n legămint
ascultă mugurii-n zori
cum nasc fete și feciori.

Mircea Cristea

A treia voce, poezia

Dacă în scrisul lung, plin, al prozei, Francisc Păcurariu alternează constant eseul cu romanul imprumutind unuia bogățiile celuilalt pentru a i le inapoia cu bună dobîndă, vocea poeziei, cea de-a treia voce a autorului, rămîne egală cu sine însăși de la început pînă astăzi, un fel de existență de rezervă în cîmpul meditației străbătut de o tensiune continuă, constantă. Citeva tentații către poem dramatic s-au stins de la sine, tentația poeziei facile a anilor '50 nu l-a atins (el scria, în acei ani de exaltare formalistă, despre „măsura dreaptă" din lucruri sau celebra semintele cu „nebănuitele lumi viitoare" din ele alături de Lucian Blaga), noile curente estetice pe la originea cărora a trecut apăsat il pătrund fără a-i îndoi crezul artistic. În deschiderea la culegerea din versurile sale autorul mărturisește că nu și-a putut publica volumele „la sorocul pirguirii lor, ci numai după multi ani, la maturitate". Constanta se pare că este însuirea celor care debutează în literatură după timpul generației lor ; acumulînd în loc să se risipească în vinturile momentului, așteptînd în loc să se precipite în imitații, meditînd adînc iar nu cugetînd de circumstanță, asemenea scriitori se pare că au forța de a fixa teoretic generația pe care „au scăpat-o" ; fără a se înregimenta în valul următor (Francisc Păcurariu nu face parte nici din „generația Labiș") ei au, încă, forța de a se adresa și de a influența tineretul de astăzi. Mecanicist vorbind, explicația poate fi simplă : neluați de creasta valului, mentinîndu-se în clina lui, în acel gol concav al echilibrului marin (social), ei sînt oamenii dintre generații și rămîn ca atare : oamenii adevărului nefalsificat, care pun un accent mai puternic pe factorul moral decît pe cel etic. Astfel își explic și popularitatea actuală a acestei categorii de scriitori ; literatura română trăiește astăzi declinul firesc al „valului Labiș", un moment de adunare a forțelor tinere, de ondulare a unui nou val : în această lume de frămîntări optiunea pentru linia dreaptă este interesantă ca exemplu viu, ca paralelă a continuității. Așa cum există personalități puternice care trec din generație în generație numai pe creasta valului, există, de asemenea, personalități care se păstrează din generație în generație stînd pe clina lui, în apleacarea calmă a apei.

Francisc Păcurariu scrie o poezie simplă și simplitatea ei este esențială. La prima vedere crezi că-l ai în față pe Ion Barbu cu imnurile sale păgîne către natură sau pe Lucian Blaga cu nelinistea întrebării metafizice sau pe Tudor Arghezi cu poezia despre lucruri și cu pasiunea rimelor spontane. Aceasta este trinitatea în care se regăsește Francisc Păcurariu ; fără a imita, fără a prelua (nici măcar în citate subliminale, cum practică unii poeți de astăzi), poetul se regăsește în acest spațiu sacru al spiritului românesc vrind, parcă, să ne demonstreze că este un spațiu peren, susceptibil de sinteze continui.

Linia meditativă a poeziei sale este precumpănitoare încît pînă la un anumit punct Francisc Păcurariu elaborează un sistem de concepte poetice pe care le folosește cu scopul de a sugera un sistem filozofic. Astfel, „bulbul" (iată un simbol al acumulărilor vegetale ce exprimă și spiritul omului), „inelele fagului", „ceasul" (cu toate variantele și derivatele sale), „aripa" — și „pasărea" : în centrul meditației poetice aflîndu-se universul, cosmosul ca expresie a dreptei măsuri, aerul și elementele care-l străbat precum vîntul, norii, păsările, etc., sînt căutate cu insistență de către poezie — „tărmul mării", „lucrurile". Pînă la un punct, pentru că poetul nu este pregătit (dispus) a face din poezie proces de cunoaștere ; el nu întreabă demiurgul ci se întreabă pe sine însuși asupra marilor probleme ale lumii cosmice și, mai ales, își dă răspunsul ; nu constată o stare de neliniște existențială ci o teoretizează în domeniul posibilului. Starea poetică este mai mult o cale de ieșire, de vindecare prin meșteșug de aceste neliniști metafizice, este, în sensul lui Lucrețius (poetul „lucrurilor" prin excelență către care Francisc Păcurariu se îndreaptă), mierea de pe buzele paharului cu leacuri amare. Poetul stă la poarta întrebărilor mari și admiră cheile ei de aur : cuvintele. Demersul său se rezumă intentionat la metodă, la instrumentele de investigare a cunoașterii : „Rătăceam printre lucruri cu luminarea în mînă / cercetindu-le fețele mohorîte sau doar încruntate : / de un veac ori de o săptămînă / se-ncurcaseră-n negure toate / și nu-și mai găseau numele, nu-și mai aduceau aminte / că stătuseră în bănci, ordonate și etichetate / cuminte / încremenite cu mîinile la spate. / Trebuia să caut fără încetare vorbele noi / din care să le făuresc nume potrivite, ca niște cercei." („Meșteșug"). Meșteșugul poetic constă în a „potrivi" cuvintele cu lucrurile, în a păstra materia în semne sigure. Astfel totul e limpede, cunoașterea se realizează pe căile știute. Trecerea biologică nu are echilibrul drept al rostirii cosmice, spasmele vitale sînt dezordonate dar păstrează în ele, în ritmul aparției și dispariției, urma veșniciei care liniștește spiritul : „Sînt plin de vremelnicie / ca un fagure galben de miere / dar cu fiecare privire răscolesc / ca pe un stol de păsări ciudate / cuvintele" („Izvoarele"). Nepotrivirea dintre regnul cosmic și cel biologic se împacă în numele legilor profunde ale devenirii, efemerul „hrănind" eternul, clipa fiind, ca la Horațiu, hrana timpului. Meditația are ca obiect de sprijin întregul regn vegetal, „lucrurile", „rodul", sau obiecte particulare (mărul și — într-o replică ironică la Ion Barbu, „oul de marmură").

Poezia lui Francisc Păcurariu se poate defini și prin aspectele vitale pe care le ocolește : nu conține elementul social (decît aluziv) — deosebindu-se, astfel, fundamental de romanele autorului nu atinge lirica erotică (decît tangențial, în imnuri care celebrează zeița Iubirii) și are puține descrieri de peisaj. Demersul liric depășește cadrul „om-lume" înscriindu-se sferei vaste „om-cosmos" — iar cuvintele sînt, în aceste circumstanțe, „constelații", „stoluri de păsări", ființe ce populează golul dintre lucruri. Scriind puțin (această colecție a autorului are abia 200 de pagini) și frămîntînd materia lexicală ca un meșteșugar dintre cei mai iscusiți, surprinde totuși unitatea meditațiilor sale (unitate care nu este monotonie) de-a lungul a peste 40 de ani activi ; dacă în roman — și chiar în eseu — Francisc Păcurariu se diversifică abordînd marea, unica temă, din unghiuri diferite, în poezie rămîne unic, egal cu sine, o voce senină și ironică, sinceră, exprimînd continuitatea unei stări de tensiune fără virstă.

Nicolae Georgescu

Un admirator al artei populare românești

I-am cunoscut pe Henri Focillon în 1932 la Cluj, unde venise, la invitația Universității, să facă citeva conferințe despre arta românească. A colindat atunci împreună cu Yves Auger, profesorul de literatură franceză de la Universitatea din Cluj și cu Petre Grimm — profesorul de engleză de la aceeași universitate, toate satele mai mari din nordul Ardealului începînd de la Năsăud pînă la Baia Mare, apoi au trecut în Moldova și în Bucovina. Dar pasiunea sa pentru universul artei populare românești în care vedea „o forță imemorială care se exprimă, la rîndul ei, prin artă și care traduce aspirațiile profunde și permanente ale sufletului național" (**L'art roumain**, în „L'illustration", Paris, 1929), era mai veche.

Pentru profesorul de istoria artei de la Sorbona largile porți maramureșene de lemn sculptat vorbeau despre ospitalitatea țăranului român și constituiau o invitație la cunoașterea vieții în familie, atestînd o influență clară dacică și latină în arta noastră populară.

Focillon a studiat cu pasiune țesăturile populare din Transilvania care îi revelau o sensibilitate aparte. El atribuia culorilor o anumită simbolică : negrul reprezenta legătură cu pămîntul românesc, roșul era culoarea dragostei și a singelui care dă viață, verdele de nuanțe diverse era vegetația bogată a solului, frunzele copacilor, albastrul dezvăluia sensul poeziei cosmice, frumusețea cerului scăldat în lumină, galbenul este culoarea melancoliei și a visului. Ceea ce caracterizează țesăturile populare românești — la tapisserie — cum o numește el, este simțul nuanțelor, rezultat dintr-o sensibilitate rafinată de secole prin suferință și meditație și din comuniunea dintre om și natură.

Analizînd arta picturii icoanelor pe lemn sau pe sticlă, profesorului i se relevă un fel de „scriitură" despre destinele omului și despre acea stare de suspensie între cele două infinite cum o definea Blaise Pascal.

La Sucevița, a zăbovit mai îndelung asupra frescelor care reprezintă **Arborele lui Jeseu** și **Scara lui Ion Climax**, ambele realizate în variate nuanțe de verde și galben. A lucrat aici, după Focillon, în afară de zugravi români, artiști de mare talent, și pictorul italian Nicolo de Milano.

La Putna a admirat dantelăria în piatră care ornează mormîntul lui Ștefan cel Mare și care îi amintea de arta sculptorilor din Italia și Franța.

În pictura și sculptura epocii lui Ștefan cel Mare, Focillon reține „o mărturie a fastului domnesc și a intensității vieții istorice".

După acest popas la monumentele de artă din Bucovina, unde simțise că „nu este vorba despre un bizantinism care a supraviețuit în condiții artificiale și precare, ci despre o funcție vie care absoarbe și se reinnoiește", Henri Focillon și-a continuat periplul său, găsind că un lirism original se exprimă în tonul și armonia culorilor, revelînd originea dacică și latină a poporului român.

În arta populară românească totul vorbește despre imaginație, echilibrul formelor, jocul nuanțelor și diversitatea inspirației. Dansurile românești au o origine daco-romană, unele figuri sau mișcări amintind dansurile antice. Astfel, lui Focillon, dansul Hațegana pare să-i amintească de răpirea Sabinelor, iar Călușarii de un dans al cavalerilor, al călăreților romani. Dansatorii români poartă ca romanii două curele împodobite cu nasturi de aramă care se incrucișează pe umeri.

Profesorul Focillon a fost un sincer admirator al artei populare românești, al poporului nostru pe care îl găsește viguros și dotat cu un autentic simț artistic prezent în tot cursul frămîntatei lui istorii. În același timp, Focillon afirmă originea străveche daco-română a românilor, prezenți în spațiul carpato-danubiano-pontic din cele mai îndepărtate timpuri ale istoriei.

George Hanganu

Cenaclul «Numele poetului»

ȘEDINȚA A XX-A

Vineri 16 decembrie 1983, în deschiderea lucrărilor cenaclului, de data aceasta desfășurată **in memoriam Nichita Stănescu,** poetul Cezar Ivănescu citește grav, puternic marcat, cuvinte de veșnicire a celui care a fost Nichita.

Un moment de reculegere în care toți cenacliștii în picioare, cu capetele plecate, par că duc pe umerii lor de aici înainte, îl duc pe Nichita, pe nepăminteanul Nichita Stănescu.

Dan David nu se poate stăpîni și Florentin Palaghia îi citește cuvintele scrise, poem sau scrisoare către Nichita ; Radu Cange citește în propriul lui suflet și sufletul lui e Nichita ; Călin Angelescu murmură un poem tinguitor.

Florentin Palaghia revine cu un Nichita al lui, copil și prieten, un Nichita ca o torță, o torță care arde.

Au vorbit despre opera lui criticii Nicolae Georgescu și Alex. Horia, au vorbit și vor mai vorbi, vor scrie, Nichita e prezent, e prezentul continuu, cel Pur și care nu se trece.

Marcela Mariana Milcu își dedică florilegiul de poeme lui Nichita, Corina Toma la fel, Nicu Vladimir recită și cîntă, nu, nu cîntă, ci mîngîie corzile ghitarei ca și cum ar iubi o rană, pentru toți Nichita rămîne o rană.

Nichita, nu spuneai tu în «a unsprezecea elegie» că „totul e simplu, atît de simplu încît devine de neînțeles" ? !

Nichita, tu ai sărutat cuvintele și ele nu mai aleargă, ele plutesc acum de teamă să nu-ți strivească sărutul !...

Hero

Desene de Luminița Tudor Frățilă

IRONIA CA DOCTRINĂ ESTETICĂ

Se discută doct și cu insuflețire despre un topos modern : ironia. Literatura actuală își face chiar un titlu de glorie din a-și recunoaște vocația ironică. Poeții inventează noi formule ironice. Criticii glosează pe marginea ironiei cu o jubilație neobosită. Toate ar fi bune dacă „ironologii" nu și-ar extinde granițele exagerat, încercînd să îngurgiteze întreg teritoriul literar. Ei vor să demonstreze că ironia a devenit categoria estetică supremă și numai în funcție de ea se pot stabili gradele de valoare ale operei literare. Că ironia nu este un concept modern o știe toată lumea (îl întîlnim încă în etica lui Aristotel). Că poziția ironică reflectă un moment de criză este deasemenea un truism. Interesant e de analizat natura acestei crize. Ne amintim cu un „frison" epistemologic de afirmațiile sofistului Gorgias : „Nimic nu există. Dacă există nu putem cunoaște. Dacă există și putem cunoaște nu putem comunica". Iată trei motive de îndoială ale spiritului uman. Istoria optimismului a cunoscut trei fracturi. Odată cu Socrate prin paradoxul gnoseologic : „știu că nu știu". A doua oară prin ironia romantică de esență ontologică. A treia oară în vremurile noastre cînd ironia se axează **pe comunicare.** Secolul XX cu obsesiile sale lingvistice a ajuns la îndoiala semantică în forme de-a dreptul cronice. Așa se face că mulți dintre tinerii poeți de azi practică un lirism ironic al limbajului saturat de el însuși. Poezia autoreferențială (autocritică mai bine zis) își comentează propria neautenticitate într-un mod mai mult sau mai puțin zeflemitor. Nu avem de-a face deci cu ironia tragică, existențială care e unul din procedeele marii poezii, ci cu ironia minoră, de limbaj, transformată într-un fel de cozerie defetistă. Această ironie filologică, explicabilă în fond, nu are valoarea revoltelor lingvistice exemplare în care drama comunicării capătă valențe majore. Atitudinile poetice **radicale** pe linia limbajului sînt acelea care au pregnanță expresivă. În raport cu acestea poziția ironică e doar un compromis comod și **fără autoritate.** Lirica bacoviană, de exemplu, în ciuda monotoniei discursului și a parcimoniei lexicale construiește o ascezăă lingvistică ce exprimă în fond o puternică atitudine de limbaj, mult mai consistentă decît negativismul șugubăț-ironic al unor tineri poeți de azi care practică tot un refuz semantic dar lipsit de tensiune lirică și deci nememorabil. Reducționiștii (și aici îi putem aminti pe Cezar Ivănescu, Daniel Turcea, Ion Mircea) scriu o poezie în care sentimentul modern al insuficienței lingvistice e transfigurat într-un patos liric. Combatanții comunicării poetice sînt, în primul rînd, cei care au ajuns la tentativa extremă a invenției verbale (Nichita Stănescu, Ion Gheorghe). Vis-à-vis de aceste forme ale **patosului** liric observăm că poezia ironică afișează programatic **apatia.** Reducîndu-se la o privire narcisistă, ea anunță zimbitoare divorțul dintre semnificat și semnificant, dintre denotație și conotație propunînd un comentariu despre inutilitatea comentariului. Poziția ironică jertfește poezia de un crez stilistic sau tematic și o **dezangajează** estetic. Aflată în zona abulică a lirismului, ironia semantică adoptă o atitudine „oblomovistă", o detașare (zice-se foarte la modă). Plutește un aer de dezabuzare filologică, de plictiseală livrescă peste producțiile tinerilor ironici. Preluată fără discernămînt, ironia produce o nepăsare axiologică și acest lucru mi se pare că anulează vocația constructivă. Spun asta pentru că infuzia masivă de ironie se pare că a **devitalizat** lirica tînără pe o bună porțiune a ei. Viabilitatea unei creații literare se obține nu prin detașare amorfă și lipsa expresivității, ci prin **atașare de valori.** Contrar unei păreri actuale des vehiculate, poezia ultimei generații suferă tocmai de o neimplicare existențială. Analitismul și criticismul lingvistic i-au sleit forțele și i-au anulat verticalitatea, sau, cu alte cuvinte, avîntul generației Labiș. Poezia „ultimului val" e inteligentă dar orizontală, egală cu sine. Ironia a înlocuit excepțiile și bine știm o literatură trăiește prin **excepții.** Derizoriul ca program minează punctele de vedere și de aceea asistăm la o inflație de poezie ironică fără (culmea !) voci distincte. Poezia înseamnă, în esență, **înființarea** unui sistem liric ideo-afectiv și nu desființarea sistematică a credinței poetice. Actul poetic dizolvat în scepticismul propriei sale inutilități mi se pare un sofism obosit și stagnant, chiar dacă se bazează pe o virtuozitate stilistică remarcabilă. În general manierismul ironicilor, cu întortocheri formale și paranteze autopersiflante anulează orice **viziune** eșuînd într-un alexandrinism asfixiat de sine, fapt remarcat de numeroși critici. Vizionarismul liric al anilor '60, prea des acuzat de romantism adolescentin, nu-și are nicidecum o replică substanțială în ironismul obosit al anilor '80. De altfel, ca să aducem un argument competent, Northrop Frye afirmă în „Anatomia criticii" că „ironia descinde din mimeticul inferior". Coborîtă la nivelul artizanatului semantic și al cochetăriei retorice, poezia de acest tip dă impresia de **nesemnificativ.** Cu atît mai mult cu cît ea tinde să se serializeze, obținîndu-se prin imitație adevărate produse **kitsch.**

Necesară ca variație, ca pigment în cîmpul liricii, ironia nu poate înlocui marile stări poetice. Atacînd iluzia, produsul ei este deziluzia poetică. Ironia este un „relache" necesar periodic în istoricitatea spiritului artistic, dar dacă-i supraestimăm valoarea minimalizăm importanța unei literaturi. Poezia ironică va sta mereu în umbra adevăratelor performanțe lirice.

Alexandru Horia

marcela mariana milcu

În memoriam

Cum se tulbură imaginea lumii
case umile se înecă în praf
cețuri clorotice pulverizează
bucuria solară.
E totul ca o urgie apropiindu-se lin.
Nu știi despre ce este vorba. De ce să te temi
și pe cine să plîngi.
Altfel, s-ar părea că e bine : flori porți
pe brațe, chiar și el ți-e alături,
prietenii tăi sînt cu toții aici.

Și totuși se tulbură imaginea lumii
în amintirea cuiva, ca un plîns.
Te retragi, te oprești lîngă Drum,
troiță înflorind în memoriam.

Repetiție

Repetindu-ne cuvintele, să fim
pregătiți
repetindu-ne gesturile, să fim
pregătiți
neștiind, dintre toate, care fi-va
cuvîntul
care fi-va
gestul final.

Cu pasul invers

Numere impare se destac în două
eșuînd în sigle neîntemeiate
pietrele bătrîne strălucesc de rouă
întunericul din crini răzbate

merg cu pasul invers pe un drum
proscris
prin verigi de gropi virgine
punte falsă către un abis
care duce înspre Tine –

și mă ating de Tine :
te părăsesc în pripă
căci apa nu durează
în soare nici o clipă.

În fiecare seară

În fiecare seară soarele se topește
într-o boare neagră –
învăluit este orașul, trupul cel singur
la mijloc cîmpia mai păstrează urme
de verde
ori roșii semințe ți mai pîlpîie-n miez

și, precum timpul, trupul singuratic
între oraș și cîmpie
ca o poartă neputînd să treacă
ori ca o cruce udă de noapte și pămînt
o cruce joasă
semănînd cu o pasăre stînd în genunchi
ce nu se poate ridica și crește
căci semnul aripilor, pus de-a
curmezișul, o oprește.

Imens, corbul nopții

Imens corbul nopții trece peste pămînt –
acela-i un glob de cenușă, iar
această transparență nu se numește zi –
dintr-un vulcan ce spînzură în neant
coboară tromba – pasăre de lavă
pietrificînd pămîntul și visele, încordînd
aerul
într-o așteptare a Luminii, apăsătoare
și gravă.

În paginile 6–7 :
Portrete de Cristina Suciu Moscu

virginia meheș

Despărțire

Clipa
care strivește lacrima

și înnecă vorbele
în ochi
clipa
care dărîmă cetăți
și ridică ziduri
conjugînd verbul
doar la timpul prezent
clipa
în care copacii
au amețit
și au început să se învîrtească
în jurul meu
încît îmi vine să strig
clipa
fată străvezie
prin care vezi totul
mai puțin
inima...

Ipostaze

Am alergat pe cîmpul verde
călcînd pe roua boabe
și am pus în privire
verdele speranței

Am alergat pe cîmpul galben
cu tălpile arse de dogoarea pămîntului
am secerat grîul cu trupul
iar din păr am făcut legături pentru spice

macii din răzbunare
mi-au acoperit
obrajii și gura

Am alergat pe cîmpul negru
călcînd pe umbra mea
călcînd pe lună
și toată seva pămîntului
a pătruns prin vasele liberiene
ale trupului meu...

Bacantă

Pling
plins de floare bacă
dimineața
ori de cîte ori
noaptea
presară pe trupu-mi
lujer frînt
sare turbată
în ochi păstrată
veștejind florile
otrăvindu-mi spinii
cu care atît de bine mă apăr
de soare
topindu-mă
într-o cămașă de in
îmi rămîn doar frunzele
pentru plînsul
zilei...

octavian bibiri

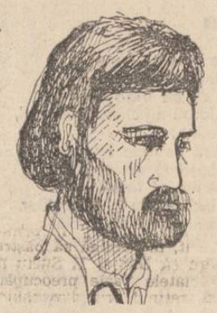

Sentințe ale începutului

Bolovanilor să le dai surzenia
și adîncimi necunoscute
iar apelor să le dai zbuciumul nesfîrșirilor.

Dar paginii de dor
să-i dai amăgirea prezentului
apoi să trimiți vînt
din cele patru zări
să-i strige :
NOSTALGIA E LUMEA DE APOI A VISELOR !

Deci :

Treburile sociale –
perenitate nedeslușită,
tăbărînd
pe locul din care,
un copac înflorit
a fost smuls.

Fără nici o replică.

adriana vela

Ploaia de cîntec

Mîngîierea se naște din răsucirea pămîntului
în pămînt și descîntec privirile tale nu știu
că bucuria are gustul buzelor tale și că din
sufletul tău căuș sorb liniștea începuturilor
de lume...

iată, vremea s-a spart și din propriul elan
mînciuni drăgălașe încălzesc simburele ce-
rului ; mă privești oglindită pe spaimele
tale și mă ții în brațe ca pe un mort de preț,
tu nu vezi, nu auzi și mă plîngi prin zile,
iar mie îmi șuieră-n vene gîndul de a muri
iubindu-te...

rîndunele, mîinile au prins contur de ciripit
și-n goana lor nebună rid lumii curajul lor
de a fi...

cineva mi-a dat setea de tine
și acum știu,
știu că mi-e nemaipomenit a tine
și-n carne tremur a spargere de începuturi...

e ploaia de cîntec
și norii în dans m-au trecut risipindu-mă
-n tine...

acum sînt aici, în fața ta, și sînt albă,
neînchipuit de albă, n-ai cum să fugi !
fii binecuvîntat drag, dor drag,
ce schit ai înălțat de mă zidești
cu-atîta-nverșunare ? !...

și eu tot te scald, te tot scald,
chiar dacă retina explodează la atingerea
ta ca într-o fără scăpare...

valeria victoria ciobanu

Pază

Noi, izgoniți de pleoapă
pe-o alburie pîndă...
Ne scapă înc-odată
a cîta așteptare ?
Unde-am pierdut deceniul ?
nu-i nimeni în cetate,
păzesc doar o sămînță,
un vis, o arătare –
Se cheamă atîtea ape, pămînt
și atîta noapte.
Ard, în sfîrșit,
pe valea
dinspre gene.

Cumpănă

Cît e de-anume vremea !
Se fuge iar învinsă...

Ce vîrste sparg,
ce streașină se-ndoaie,
ce cumpănă asudă ?
stăm în bătaia udă –
Nu plînge încă,
se-aude iar a viață
a miez de casă crudă.

Temelii

Nu-i rîul pe deplin înnămolit –
Mai am de strîns din cupa triumfală.
Tîrziu, călugăresc ținutul
cu palide tînjiri căzînd,
cu bruma fugii noastre dinspre soartă,
cu pîngăritul strop pătruns
în vadul despicat sub zale.
De ce te chem
cu vocea unui fiu ?
sau cine știe –
altă aminare...

Retrospectivă

Eram desmoșteniți
încă înainte
de-nființarea raiului.
Întîi ghemuiți,
fiecare, în altă parte,
credeam că ne desparte
geneza. Apoi
primii pași în afară,
prima fereastră spartă...
Oare cît drum am parcurs,
cu cîte adunări ori scăderi
mai avem de-acum
să-mpovărăm
literatura noastră?
Crezi c-am omis
un amănunt oarecare,
esențial sau nu
care ne-ar salva
înainte de marea plecare ?

eduard gugui

incoerență

pe brațul tău de praf stelar,
podium de mărgăritar,
stau înșirat și necuprins
în neadevăratul vis.
semnalizez un drum arid,
crestat de vid,
în nisipul cugetării infinite,
cu semne potrivite.
umbresc un hectar de urseală,
a zinelor pomană
la lungă suferință în beciul golit ;
cuvînt profețit
de a Cassandrei singură durere;
drog de miere
distilat la Ur, Roma ori Berlin ;
ciob de vinilin
lipit pe globul din barieră.
reflectă o lizieră
umplută cu freamătul muzicii ro
tunde stacato,
prăvălitoare din unde către unde ;
succesorale nude
expuse-n veșnicii embrionale
curbate-n binare
unități abstracte de caroiat
argila de pat.
capul, în sus ori în jos,
al tău măreț os
uger plin cu lapte stelar,
îngreunat de orar,
îl admiră cu patima mesteacănului :
spor al spațiului
germinat pe spatele meu de praf microbian.
ființez un atenian
evitat de DEMOCRAȚIA ÎNCEPUTULUI,
făptuitorul DREPTULUI.
de dai ocol, nu mă poți zări,
sînt acoperit de alburii
nori, solziți în înaltele ceruri
de gravitaționalele măsuri ;
de strigi,
nu-ți pot răspunde, am urechile mici,
le pot ciuli
doar ca să știu dincotro vii.
mă surprinde
aflînd că mereu te vei ascunde
și să rămîn
sihastru-nșelat și bătrîn !
semn de hotar,
pe brațul tău de praf stelar,
rămîn în veci și altădată.
generos și împăciuitor sorb
îngrășămîntul orb
al colbului stîrnit la dărîmare
de obiecte planetare.
mai presus de orice
cruce
din vizorul lunetei de vînătoare
rămîne-voi chemare
glăsuită în briul de stele
nituite-n piele.
CĂLĂTOR spre începutul ce din sfîrșit
se deformează istovit,
cînd cu el mijlocul ți-l vei strînge
te voi împunge
să-ți amintesc c-am fost și am să fiu,
oricînd, un înger viu !

ileana bucovina isbașoiu

Nevăzuta ardere

Clipirea caldă a pleoapelor
amețeala dulce ce te cuprinde după nopți
lungi, friguroase
și nemaipomenita solitudine a trupului
și sufletului
cînd după ore de așteptare licărul
de imaginație
îți dăruiește o insulă, proprietate pentru ziua
de azi

uimitoare forță pentru a te descoperi pe tine
navighez zi și noapte spre priveliștea înflorită
cu ierni blînde și veri aurite
oare e adevărat ? te întrebi
pînă cînd
în prea-plinul ce te înconjoară
să descoperi nevăzuta ardere a lebedei
ascunsă în mantia spiritului tău
zbatere zadarnică de aripi
închisă în filfîitul enorm al desprinderii
de sine.

Puterea mea

Piere puterea mea lumească
porțile vremii se deschid spre boltă
e-albastră liniștea lor trupească,
albe veșminte mi-am făcut din patimi
sînt o prințesă ce presară-n lacrimi
esența dulce.
Ce-adormitor îmi curg în sînge crinii
ca un balsam aromitor și straniu
plutesc ușor pe marginea luminii
iar trupu-mi tînăr își adună anii
spre amintiri se limpezește zarea
florile albe se străpung în sînge
e-acolo sus o sclipitoare stea
pe-al cărui rug suava-mi umbră plînge.

marius daniel tevanian

Alfabet imperfect

Mă paște versul
cu pantaloni velur,
pe birou se nasc ghemotoace,
amplificări iritante.

În mine ard încordări,
obiecte insolente,
ob, domnii mei,
un cîntec inegal !

La masă mă leagă speranța,
– ipocrizii elegante,
un ied muribund plîngea,
– o toamnă în pahare.

Eu nu sînt un poet de renume,
dumnezeii m-au alungat,
mă pune-n cui oglinda,
o vară ratată.

Un gol de pantomim s-a instalat
la balul poeților prezenți,
mă Dane, boala-i o minune
un alfabet imperfect !

Exilat într-o fereastră

Un băiat mă imită,
infantil comediant,
o creolă a plecat,
treaptă interzisă.

La școală mă altera chimia,
substanțe-n formule,
ridicam și eu mîna,
un gol în memorie.

Elev inutil,
rîdeam la ore,
Coșbuc s-a terminat,
inhalez dactilul.

Mă bițiiam de minune,
o colegă se speria,
am inventat alfabetul,
taci, nu gîndi !

Învăț Minulescu,
miros de femeie,
oh, puberul tău
mă-mpinge în bancă !

Acum... stau la fereastră,
tot timpul în exil ;
o domnișoară, o carte,
răsfoitul interzis !

traian t. coșovei

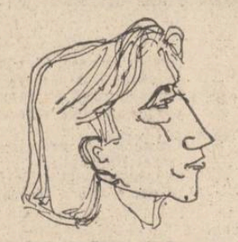

Iarba cu tribunale carnivore

Ca un creier din miez de nucă, negînditor, se umfla spuma
întunericului pe străzi.
Noaptea, lîngă autostrada strălucitoare,
luminile orașului păreau un imens computer
calculînd ecuațiile mărunte ale apartamentelor cu apă caldă –
balcoane și ferestre
camuflate de rufăria goniometrică a unui
sezon mort și inabordabil peste care încerci să revii
numai tu,
numai tu,
Ofelie desfrunzită culcată în iarba cu tribunale carnivore.

La masă printre coloane de fum și de glasuri –
rînduri roz, rînduri albe, încîlceli de parfumuri savante
într-un soare ce orbea în mii de solzi de ferestre.
Doar carii dureroase pe care lumina le deschidea în ochi,
doar un iaz de cuvinte-imagini în care
crește trestia indiferenței, bestia ginditoare.
Doar ceasuri mînjind aerul cu tic-tacul albastru și decadent
al sfîrșitului de secol
și o cădere de funigei înnegrind gulerul alb
al unei zile de toamnă
peste care încerci să revii numai tu, numai tu, –
un fel de Londră îndepărtată
dintr-o lume fără ceasuri și poduri.

„De ce s-a deghizat în vînzător de lozuri
vrerea lui Dumnezeu ?"
Să mai strig,
să mai chem,
să rechem timpul descărnat și fanariot, –
melanholia înfigînd cuțite de scamator în pereți și tavane ?

Hai să fim contemporani – am rugat-o pe ea care
încerca să revină...
Acum cînd fiecare gînd lasă în urma lui o proteză de cuvinte
molfăind o liniște atoasă.
Ba nu, acum cînd părul îți poartă capul ușor pe o tavă
pe care mîini dibuie la întîmplare farduri și groază,
peruci, desperare.
Cînd existența fondantă se scurge zgomotos în gîtleje
zdrobindu-se în cioburi moi, de lichioruri, de zid.
Ba nu, acum –
chiar acum cînd destinul te-așteaptă afară
cu șampanie, troici, lăutari
prin cuțitul de gheață al străzii să te plimbe
ca prin alcooluri tari
să aluneci înceată în hamacuri grețoase de nimic și de vid.
Chiar acum, cînd mici încărcături sînt detonate
pentru cobaii din laboratoare.
Chiar acum, cînd toate cruciadele se retrag
în cărucioarele de paralitic
ale propriei neputințe, –
acum cînd femeile nasc copii viitoarelor cruciade
ale neputinței !
„De ce s-a deghizat în vînzător de lozuri
vrerea lui Dumnezeu ?"

Nu înțeleg – spuse orbul pipăind paginile albe, nescrise.

Acum cînd trecem strada și se pare că
nimic nu se întîmplă și se pare că
nimic nu s-ar mai putea întîmpla.
Acum cînd lumina alege pistoalele, numără pașii
pe care-i mai ai de trăit într-un gînd
urmărit de o viață și se pare că nimic nu se întîmplă
și se pare că nimic nu s-ar mai putea întîmpla.

Nu înțeleg – spuse orbul foșnind paginile albe, nescrise.

Să mai strig,
să mai chem,
să rechem trupul tău culcat în iarba cu tribunale
carnivore ?
Iarba sub care cerneluri muzicale scriu pe trupul tău
cu-n țipăt lung, de piele sfîșiată, –
iarba sub care conductele urlă întinse la maxim,
iarba sub care urlă cabluri electrice încinse la roșu, –
legături telefonice încinse la roșu,
tevării răsucite, incandescente, orga sfărîmată
a marelui eșapament
descărcînd în noapte obsesiile și micile drame,
mărunțele ecuații ale apartamentelor presurizate
de care atîrnă bibeloul cu arc al zilei de mîine –
arcul ceasului întins la maxim
pentru urletul zilei de mîine spărgînd coaja de ou
a micilor cazemate ermetice, aburite de șuieratul
nibelung al aerului încins la roșu...

Pămîntul – un cort pentru fiare vechi urlînd
din cuștile îngropate ale marilor arene,
iar deasupra,
ah, deasupra e o dorință de fast, de grandoare ;
de aceea li se pun mărgele și cailor,
de aceea sfintele moaște mai primesc cîte o transfuzie, –
de aceea trupul tău îngenunchează în iarba cu tribunale
carnivore !
Nu înțeleg,
nu înțeleg – spuse orbul strîngînd în pumn paginile albe,
nescrise !

Strig, dar nu vine decît iarna...
Strig, dar nu vine decît noaptea cu un hohot de aripi.
strig, dar nu se aud decît caii în alergare
dezgropînd armurile putrezite ale cailor
alergînd în alt timp sub cortul de apă al ploii.
„De ce s-a deghizat în vînzător de lozuri
vrerea lui Dumnezeu ?"

Să mai strig,
să mai chem,
să rechem un peisaj metalic degradîndu-se
sub privirile mele care pierduseră simțul realității ?

Incapabil să văd – mi-am împodobit fruntea cu ochi de sticlă.
Incapabil să simt – m-am umplut de paie întinzînd brațele
în crucea unui cîmp înspăimîntat de dîrele luminoase
ale îngerilor căzători.

Nu înțeleg – spuse orbul arzînd hîrtiile albe, nescrise !
Nu înțeleg – spuse orbul înghițind cenușa albă, nescrisă,
îngropîndu-se în autostrada strălucitoare,
în noaptea unui sfîrșit de secol, cînd luminile orașului
par un imens computer calculînd ecuațiile mărunte ale
apartamentelor cu apă caldă –
peste care încerci să revii
numai tu,
numai tu,
Ofelie desfrunzită
culcată în iarba cu tribunale carnivore.

mihaela muraru mândrea

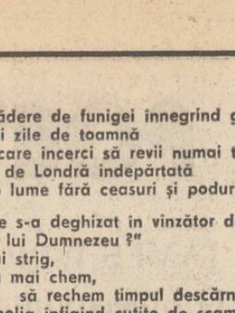

Desconcretizare

Eram dincolo de închipuire.
Formele noi
sub iluminarea
aceluiași spectru
ne adunau unul în celălalt.
Lăsasem în urmă
adevărul de pînă atunci ;
concretul nu mai zăbovea cu noi
și astfel
dimensiunea dispărea
lăsîndu-ne, cutreierătorii veșniciei.

Implantare

Năluci
se implantau atunci
în pulberi pămîntene,
nervoase excrescențe
magnetizau continuu
această devenire
în care noi
aveam să cuibărim
ființele purtate
din zonele neștirii.
Cîtă căldură și
cîtă libertate
aveam să căpătăm
noi nu știam.

Stare

Incantațiile proslăveau
devenirea materiei,
misterul îmbrăca
acest rod în teamă
spiritul dislocat din unitate
încerca introspecția
iar noi nedeveniți încă
așteptam implantarea.

Întinderi mărginite
de gîndul meu
se arătau luminiscente,
purtătoare de viață.

alina nour

Fals tratat de filosofie

A doua noapte, frumoasa fată-a povestit despre problema fundamentală în filozofie, dar pe un ton de glumă drept care, sultanul rămase năucit. A doua zi se duse tiptil la librărie și-ascuns cu nasu-n rafturi, se puse pe citit : Aristotel și Platon, Spinoza chiar și Kant. Greu îi păru și de rușine în lume vru să fugă, brutar ca să se facă, dar din fericire află că loc vacant nu se afla pe nici un versant. Așa că se întoarse-napoi la el în cosmelie și hotări să dea o cameră-n chirie vreunui filozof care să-și mulțumească gazda cu ale sale cunoștințe ; nu de alta, dar nu voia să pară că are-n loc de cap o pară, să-i rîndă-n nas Șeherezada !

— A fost odată ca niciodată o planetă îndepărtată... pe ea gînditorii erau împărțiți în tabere două ce rău se certau ! Toșii și cubicii erau numele pe care cele două grupări opozante le purtau. Toată daravera cică ar fi început într-o zi de vară, de la o simplă întrebare pusă într-o doară. Problema era anume despre ce s-ar putea spune că ar fi fost mai întîi : zahărul cel alb și fin, zahărul tos, ori ăl cubic se putea gîndi drept element de bază al lumii a fi ? Toșii susțineau sus și tare că zahărul tos este baza a toate... Granulele sale ar fi esența a tot ce există și din a lor combinare s-ar naște orice lucru sub soare, chiar și dulciurile patrate de cubic zahar ! O întrebare își mai puneau ei apoi, dar în zadar : nu se știa dacă toate acestea înfinit de multe lucruri, din zahăr tos create, sînt cumva forme de manifestare ale sfeclei existînd deci în realitate sau or fi cumva iluzii deșarte, substratul constituindu-l sfecla atotputernică, dar avînd o realitate absconsă, pe scurt, metafizică ? Pe de altă parte, cubicii susțineau că, în mod natural, zahărul cubic ar fi elementul primordial, căci zahărul cubic, patrat spun ei, ar reprezenta o lume-ntreagă de idei. El ar trimite deopotrivă la : — a cercului cvadratură — la a patratului magic figură — la a piramidei de bază patrate, în care ale spațiului patru dimensiuni sînt încuiate ! Toșii afirmă a fi demonstrat, că preferința cubicilor pentru patratul de zahăr ar veni de la unele afinități ale formei acestuia cu capul lor patrat. În timp ce Cubicii spun că e de explicat preferința toșilor pentru zahărul pudrat, prin simplul fapt că-i o plăcere pentru aceștia, să bată nu atît apa, cît zahărul în piuă, de pe-nserat pîn-se crapă de ziuă. Este deci neîndoios că Toșii au vezi bine și o gîndire-tos, o minte pulverizată în sute și mii de palavre și năzbîtii ! Dar istoricii filozofiei de pe respectiva planetă nu se lasă nici ei mai prejos și muind piinea-n sos, perorează : încă nu se poate ști care din cele două tabere o va sfecli și asta pînă nu s-o stabili dacă planeta lor este un cocoloș de zahăr ars ori o uriașă sfeclă sau o dulce pulbere condensată sub formă de caltaboș ? Restul locuitorilor planetei : celibatari, familiști, soții, mame, chiar lehuze, avînd spirite (sic) optuze, habar n-au de filozofie, de dilema sfeclei nevrînd să știe ! Conceptele filozofice ei le-au expus ca pe niște curiozități în vitrină și beau cealuri anticolice cu zaharină !

Nici filozofia Toșilor și nici pe cea a Cubicilor nu vor să studieze și doar se mulțumesc cu biruința pe cîte unul din curente să parieze. Din igienă și fără jenă ei, ignoranți, se vor, temîndu-se din față pînă mor, să nu se lase duși cu zăhărelul, de către unul din sisteme și astfel ca nu cumva, din zăhărel în zăhărel, să se cuibărească-n mintea lor discret, un metafizic diabet !

(Din volumul **Firul magic al Șeherezadei** în curs de apariție la Editura **„Cartea Românească").**

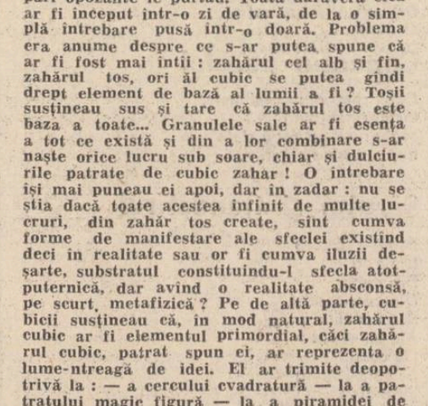

„Un posibil peisaj"

Al poeților care au debutat în a doua jumătate a deceniului al șaptelea, unei serii de valori individuale, eseuri care „se înscriu în cadrul unei cercetări orientate să stăpînească textual imprevizibilul. (...) Căci în timp ce, în sine, opera este o cercetare, un drum de parcurs, adică un text finit care realizează infinitul, creatorul însuși ne apare, la rîndul lui, tot ca text, ca o organizare secretă dar articulată expresiv a unor nuclee semnificative, deci nu numai ca intenționalitate. Din punct de vedere al comportamentului, creatorul se manifestă ca structură expresivă în eternă căutare a drumului operei" — scrie Costin Tuchilă *) în introducerea cărții și în introducerea într-un studiu la poetul Virgil Mazilescu. Pornind de la aserțiunea richardiană că existența criticului este „o existență împreună" critica încetind să mai fie doar umbra literaturii, parcurge, își asumă un neabătut itinerar poetic, seria de antologii „Hyperion" apărută din excelenta inițiativă a Editurii Cartea Românească.

Acest „parcurs imaginar" pe care autorul îl mai numește și cea mai apropiată himeră a spiritului, redeșteaptă vechea categorie a rațiunii unită cu bucuria, acel Nous, transgresat — desigur — și din ideea Muzeului Imaginar, al lui Malraux, spirit care „vorbind despre alții, nu vorbește mai puțin despre sine". Relaționat afectiv textelor propuse, menirea acestor eseuri nu este de a realiza adevărate contextualizări ale tipologiilor poetice. Termenul contras — cum singur o spune — de „imaginația ideii" — al ductului imaginar într-un adevărat scenariu, scenariu care se sprijină de la plasticitatea reveriei în „Fizica visului" la Leonid Dimov pînă la „căutarea obstinată a muzicalității" la Cezar Ivănescu în eseul întitulat cu invariabilul „Rod", methapsihologii, între Thanatos și Eros atingînd pe graduații în inefabilele materialități poetice, pragurile expresivității.

Așadar, imaginar nu înseamnă și irealitate, neant al unei critici de motivație impresionistă ori polemică. Spațiul imaginar, textura acestor eseuri facilitează „apropierile" de semnificant, le corelaționează fără a îmbina personalitatea distinctă. Cu această reverie despre reverii, textul adună și comprimă adevărate teoretizări asupra literarității — unul din dezideratele vitale ale criticii puse în slujba Culturii. Se poate deci vorbi de o organizare a procesului aparițiilor noumenale (Kant numea n. libertatea, nemurirea sufletului și divinitatea, entități care nu sînt date în experiența senzorială, dar care ar fi postulate de „rațiunea practică". Citat din Dicționarul filozofic, Ed. Politică, București, 1978) în cursul desprinderilor antologate, cît și despre codificarea în concepte cu titluri de paragrafe ale acestor studii. „Tipologia literară nu se predă niciodată polarității. Ea este o gîndire de tip plurivalent. Disjuncția logică este improprie universului literar — în general artei". Dar, în dezvăluirea acelei mnemotehnici hipnagogice în poezia lui Leonid Dimov, aflăm și că : „Aici regulile coerenței se bazează pe ansamblul vizionar al discontinuității, pe „ruperea" ordinii și nu pe respectarea ei". Pentru a descrie reveria hipnogogică, autorul stăruie îndelung în aduceri extraliterare, din neurofiziologie. „A scrie fără complexe despre autori contemporani înseamnă a dori să învingi cît mai multe dintre surprizele ulterioare, atît de posibile". Crearea unei axiologii presupune și ancorarea într-un peisaj filozofic și critic instituit : Herbert Marcuse, Bachelard, George Poulet despre Bachelard — pentru a defini imaginea privilegiată a reveriei în eseul „Discurs despre fericire" la poetica lui Emil Brumaru. Stabilește un raport de inriurire între poetica lui Leonid Dimov și aceea a lui Emil Brumaru, în stadiile lor imaginare — în timp ce Leonid Dimov „visează materia", Emil Brumaru are predispoziția de a trăi în materie. Absurdul fabulos-tragic este o Moira, prin inserția sa asupra spiritului disjunge tragicului esența metafizică. Universul lui Leonid Dimov se dovedește a fi iterativ în sensul creat de poet, acela de repetiție — de insearilizare a reveriei refuzînd norme deja acceptate.

Tot vorbind de teoretizări, s-ar putea crede că avem sub ochi un text reificat, rece. De unde, de ne-unde, cum spunea unul dintre părinții noștri întru literatură, Costin Tuchilă găsește bun-placul unui desmierd în frază. Configurația aparține, totuși, descoperirii unor noi limbaje în literatură, așa cum Chesterton descoperea altădată valoarea artei negre în opoziție cu gustul manifestat pentru frumusețea de tip helenistic. Acest maraton de programatism eseistic o dovedește și printr-o amănunțită preparație a artelor învecinate, depășind cadrul unei istorii literare „pur mimetice". Astfel ne apare documentatul studiu în arta contrapunctică dedicat lui Cezar Ivănescu. Textul este compact, alegru, așezat ca un filtru într-un con al pîlniei prin care s-au întrețesut celelalte experiențe poetice. Maxima lui încordare provine din discernerea netă a luciului de amforă modernă a poematicei izvorîtă din prelucrarea tonală, savantă, utilizarea modurilor populare, a formelor străvechi, ritmurile arhaice și culoarea orchestrală din **„Oedip"**, toate suprapuse atît de firesc unui conflict străin spațiului nostru, sînt un exemplu izbitor de „punere în atmosferă" a tradiției profane, de includere a acesteia într-un circuit universal. Analogia ni se pare posibilă tocmai în acest sens. Demonstrația urmează fără un respiro între antinostalgia textelor ivănesciene și „concatenția" sintagmatică descoperită în „virtejul" perpetuumului muzical — această altă lecție de poetică muzicală decît cea a lui Stravinski, este sprijinită, deci, pe o experiență poetică nu mai puțin singulară.

Văzut de Costin Tuchilă, „peisajul poetic" pare unul lipsit de moderație temperamentală, chiar acolo unde, un poet retras într-o discreție absolută — Sorin Mărculescu — este astfel „înseriat" : Ceea ce este **plasma** pentru sensibilitatea senzorială, acut organică, *magma* pentru materia minerală, devine *„țesutul"* pentru spirit". Citatul poate continua într-o susținere revelantă. Nu ne situăm, astfel mai puțin prizonieri textului de eseu pe cît însuși autorul tentației digresive, „răscumpărarea plăcerii pentru construcția imaginară". Este un nou mod de a citi : „Critica literară explică ideile prin idei, ceea ce este legitim, visurile prin idei, ceea ce poate fi util. Ea uită totuși ceea ce este indispensabil, să explice reveriile prin reverii". (Gaston Bachelard). Vizionarismul, depășirea cadrului „pur mimetic" — întreprindere care presupune și o anume dificultate de receptare, chiar unele aglomerări de elemente preponderent prozastice într-un *„spout"* unidimensional — acea evocare a diligenței în studiul „Cultura ca poezie" la Alexandru Miran, situîndu-se numai în planul deziderativului — dar pornind de la valorizări critice anterioare : M. Ungheanu despre Leonid Dimov, M. Iorgulescu din „Scriitori tineri contemporani", intervențiile — luări de poziție ale lui Marian Popa, evocări critice selecționate ori în bloc, autorul vizează nu numai selecțiile antologate, dar și reordonări din scrierile poeților seriei „Hyperion". Este aceasta, de fapt, o viziune modulată asupra caracterului sferic-labirintic al demersurilor poetice. Propensiunea orfică este decelabilă într-un *„desen imaginar"* — acolo unde poetul se închide în propria sferă, Vasile Vlad, ca și instituirea autarhică la Dan Laurențiu prin eseu-modalitate care „nu explică nimic, mărturisește însă totul despre aventura umană" ; celebrarea nostalgiilor sclipitoarelor vremuri apuse din „provinciile imperiului" la Adrian Popescu, cel care „înalță un imn melancolic însăși nobleții de a simți în consonanță cu valorile veșnice ale patriei" ; tradiționalism orfic în poezia lui Gheorghe Istrate.

Absorbția, închiderea într-un limbaj, efectul existenței intelectuale este încă un „marcant" al seriei poetice examinate : Mircea Ciobanu acoperă limbajul impersonal al unei „atitudini cît se poate de personală", în timp ce o retragere și răceală în timbru suprarealist se înregistrează la Constantin Abăluță. S-ar părea că un poet „al enormului" cum este Ioanid Romanescu, prin tectonica propusă — se desparte de livresc, dar „uriașul" a cărui singurătate face legătura între abis și cer, egotistul al cărui temperament trebuie mai întîi „suportat, abia apoi admirat din punct de vedere estetic" este tocmai prin acest dat o figură reversibilă, în fantă opusă cu acea poezie care „părăsește treptat latura spectaculară a lumii" într-un sigiliu al distincției la Marius Robescu, încît se corelaționează predispoziției în „retragerea" vocii, și nu un ideal al anulării eului.

Ca și alegerile din poemele unei experiențe a maternității care „însuflețește totul, transformînd obiectele în tot atîtea opinii despre *„durere"* — la Nora Iuga, ca și vocația dogmatic geometrizantă pînă la transparențe imourificate de lumină la Daniel Turcea, în finalul poeticii desăvîrșirii tragice la Ileana Mălăncioiu, eseurile nu vizează ierarhizări, ci înfățișări ale unui posibil limbaj universal ce nu se pot face previzibile fără aceste ridicări poetice din contingent.

Maria Cerchez

*) *Costin Tuchilă ; „Cetățile poeziei", Editura „Cartea Românească", 1983.*

Destin și exemplaritate

„Pierdusem un Labiș în poezie. Acum, vom spune, citind numai paginile de față, am pierdut în **Daniel T. Suciu** un Pârvan posibil, un Eliade, sau pe cineva care ar fi fost, în orice specialitate, de formatul lor". Sînt cuvintele lui Constantin Noica din prefața primei și totodată ultimei cărți a lui Daniel T. Suciu **(Copilul între noi,** „Cartea Românească", 1983), carte pe care o răsfoiesc acum, cu o irepresibilă emoție, cu sentimentul copleșitor al repetabilității tragice proprie marilor destine. Al lui Labiș s-a frînt la douăzeci și unu de ani, sub roțile unui tramvai bucureștean, al lui Daniel la nici măcar douăzeci și unu, într-un stupid accident petrecut pe o stradă clujeană, la 11 iunie 1981, amîndouă lăsînd însă în urma lor schelele înălțate ale unor opere de o monumentalitate previzibilă. Dacă, în Labiș, istoria literară a văzut statuia vie a patosului creator contemporan aflat în conflict declarat cu orice formă de manifestare a inerției, Daniel T. Suciu (așa cum l-am cunoscut îndeaproape și așa cum o dovedește creația sa publicată postum nu întîmplător sub îngrijirea lui Constantin Noica) impune, cred, profilul tînărului intelectual român al anilor optzeci care a asimilat creator exemplul lui Labiș, dîndu-i o nouă semnificație, într-o nouă etapă a existenței întru cultură a tinerei generații. Este vorba de trecerea dialectică de la spiritul polemic **explicit** la spiritul constructiv **implicit** polemic, desfășurat pe mari spații, manifestare a noului umanism pe cale de a se constitui într-un model cultural definitoriu pentru tînărul intelectual de azi. Gîndindu-mă nu atît la virtualitățile creatoare ale unui asemenea tip cerebral, cît la concretul ieșit din sfera firescului conținut de paginile cărții lui Daniel T. Suciu, am certitudinea că tînăra generație de intelectuali români continuă modelul Labiș. Daniel T. Suciu nu este însă numai poet, deși a cîștigat concursuri de poezie. Nu este nici doar critic ori eseist, deși s-a manifestat și în aceste ipostaze, nici simplu ginditor abstract și abstras, deși are numeroase pagini de tulburătoare reflecție, nici clasicist baricadat în comentarii la scrisorile lui Seneca ori numai autor de proză intimă. Un minimum de decență, în primul rînd față de cel dispărut, mă obligă să păstrez proporțiile și să remarc că Daniel T. Suciu nu a dat într-una din variatele sale preocupări, vreo sinteză demnă de reținut prin dimensiuni, iar poezia sa, nelăsîndu-se descifrată de la prima lectură și nesocind printr-o scriitură epatantă, pretinde destulă aplecare asupră-i pentru a o înțelege și aprecia la reala ei semnificație în contextul poetic actual. Ceea ce impresionează este, în primul rînd, mixtura de tragic și titanic, de profunzime și angajare, de penetranță și subtilitate, de gnomism și finețe stilistică a ginditorului, indiferent de zonele manifestărilor sale. Există la Daniel T. Suciu o imensă aspirație a acumulărilor și construcției, obsesia logosului asumat, asimilat și recreat în vaste arhitecturi, acuitatea unei conștiințe pentru care actul cunoașterii este încărcat de o excepțională responsabilitate. Desigur, Daniel T. Suciu se afla de-abia în pragul automodelării (prin informație și exercițiu) acestei conștiințe, în faza marilor proiecte (utopice uneori, e de la sine înțeles) și a stabilirii unor veritabile programe de existență întru cunoaștere și autocunoaștere. Dacă ar fi urmat ceea ce și-a propus (și am această certitudine), numele lui ar fi trebuit așezat cîndva, așa cum Noica insuși declară în „Cuvint înainte", alături de Pârvan, Eliade, poate de Constantin Noica însuși. Se află în **Copilul între noi** un adolescentin Cantemir al sfîrșitului de secol douăzeci, schița vie a unei viitoare personalități enciclopedice în care cultura noastră a fost și, iată, continuă să fie atît de bogată. Cartea cu care debutează și-și închele scurta carieră Daniel T. Suciu nu este decît radiografia acestei personalități în expansiune. Ea cuprinde note, însemnări, reflecții, comentarii, scurte eseuri critice, scrisori, lucrări de seminar, versuri (grupate în ciclurile „Poem cu Lee", „Copilul între noi", „Alte poezii", „Hotel California", „Trei sonete", „Scrisori către părinți") și, în totalitatea ei, poate fi definită chiar cu cuvintele lui Daniel T. Suciu așezate în fruntea comentariilor la Seneca („De usu Senecae philosophae") : „Este aceasta o încercare de edificare a propriei ființe prin impactul cu marile ei probleme, la care trebuie răspuns prima dată foarte devreme ; este singura șansă, aceea a asumării lor timpurii, prin care se poate ajunge la o dezlegare a lor din perspectiva sinelui căutător de bine și echilibru" (p. 14). Se află, în această primă sută de pagini, extraordinarul spectacol de virstă al unui spirit de excepție aflat la clipa opțiunii prin descoperirea culturii și autodescoperire de sine, în etapa supremei deschideri spre lume, ceea ce implică asumarea unei dialectici ambigue. Căci, spune Daniel T. Suciu, „condiția deschiderii, a vederii, este a te **uita** pe tine, pentru a-i **vedea** pe ceilalți. Doar atunci te uiți cu adevărat după ce te-ai uitat, te voi regăsi altul (metoda lui Poulet ar putea fi circumscrisă oarecum acestui verb : a te uita — n.a.)" (p. 11). „Deschiderea" către exterior presupune, în idealitate, și conștiința transformării realității exterioare, dar numai după autotransformarea realității interioare fiindcă, ne asigură finul dialectician, „a schimba o lume înseamnă în primul rînd a te schimba pe tine pe măsura acelui gînd". Și aceasta începe evident cu efortul de cunoaștere a greșelilor tale" (p. 15). În eterna căutare a „echilibrului interior" Daniel T. Suciu are mereu în vedere marile exemple ale culturii naționale și universale. Găsim în paginile sale referințe la Platon, Epicur, Socrate, Vergilius, Cicero, Goethe, Eminescu, Pârvan, Miron Costin, Bălcescu, Caragiale, Vianu, Dostoievski, Eliade, Kafka, Rilke, Croce, Camus, filozofia chineză, noua critică, structuralism, semiotică, dar și excepționale eseuri asupra poeziei și raportului competență/performanță în creația artistică, semne ale unei gîndiri ce ține, înainte de toate, la propria-i independență. De aici, abundența observațiilor pe marginea unor texte celebre, lipsa de prejudecăți în fața marilor autori, dezinvoltura absolut remarcabilă a eseistului ce declară, pe urmele lui Noica : „a ști nu înseamnă a reproduce cunoștințele altora, care atîta timp cît nu fuzionează și nu sublimează în ceva oarecum nou, sau mai presus de ceea ce au fost, constituie un simplu exercițiu de memorie" (p. 21). Aceeași mobilitate intelectuală este identificabilă și în poezia lui Daniel T. Suciu, poet din stirpea lucizilor interiorizați dar comunicativi. Omul însuși, în conversația cotidiană, în care, cînd o accepta, punea un mare patos, era de o mare directitate, cerebral dar împrumutînd conceptelor o spontană căldură umană. I-am cunoscut primele texte publicate în **„Copilul între noi"** în urmă cu exact cinci ani și observ că ele își păstrează încă acea aură care, la un concurs național de poezie, nimba pe fiecare membru al cenaclului său „Radu Stanca". Cel puțin ptimul ciclu al selecției prezente în cartea de față prevestea, la data respectivă, o întreagă poetică a celor mai noi veniți în poezia contemporană ; „Poem cu Lee" exprimă efortul (poetic inainte de orice) de a conferi banalului (privit, la rîndu-i, ca o categorie poetică) semnificații hieratice, șarja (dintr-un anume punct de vedere redevabilă atitudinii labișiene) contra „înburgheziri" simțirii poetice de asaltul locului comun, utilizarea originală a tehnicii absurdului. Cel puțin atunci, cînd ascultam fascinat poezia lui Daniel T. Suciu, efectul ei era realmente bulversatoriu. De atunci însă maniera sa a evoluat, în sens pozitiv aș spune. Presimțindu-și parcă destinul, poetul vrea să comunice cît mai mult, se preocupă numai accidental de „expresie" dar textele sale au totuși o rezonanță de simfonie întreruptă la primele acorduri ale uverturii și, de cele mai multe ori, dimensiunile unor hai-ku-uri. Brevitatea versului sugerează parcă zbaterile dramatice ale unui spirit bintuit de incertitudini însă cenzurîndu-și cu virilitate manifestările retorice. Actul comunicării implică, în concepția poetului, o supremă responsabilitate, logosul este drămuit cu o severitate ce-și desconspiră propriile cauze : depozitară a unei experiențe intelectuale de o bogăție vecină cu tragicul, poezia lui Daniel T. Suciu este trăirea alertă a materialității torționare a cuvintului („Tată / au început / să mă doară cuvintele" — mărturisește hipersensibilul poet). Textele finale, mai ample, erotic-elegiace, amintind de elegiile stănesciene, relevă o superbă și „autumnală" scriitură, transcriere a singurătății ființei cu un condei de plumb. În chip evident, poezia lui Daniel T. Suciu urca spre un spațiu eterat al confesiunii, cu aspect epistolar pe nesimțite transformat în rechizitoriu grav al condiției umane. Așezat în centrul universului, poetul încearcă prin textul poetic să desființeze haloul de vid al solitudinii ce-l desparte de lucruri și de esența acestora, să obțină prin destăinuire o **comuniune.** Răsfrint înlăuntru, așa cum l-am știut, aviditatea comuniunii prin logos a poetului este pentru mine o revelație, motiv în plus de a aduce acum un ultim omagiu nu atît celui care ar fi putut fi Daniel T. Suciu, ci celui care este.

Cristian Moraru

CONCURSUL DE DEBUT ÎN POEZIE AL EDITURII ALBATROS PE ANUL 1982

● În urma trierii manuscriselor prezentate la Concursul de debut în poezie pentru anul 1982, juriul alcătuit din Mircea Sântimbreanu, directorul editurii, președinte, Ion Acsan, Constanța Buzea, Domnica Filimon, șefa redacției de proză-poezie, Mircea Martin, Gabriela Negreanu și Laurențiu Ulici, a hotărît decernarea premiilor de debut următorilor :

Gheorghe Izbășescu **pentru manuscrisul „Felia de lămîie",**

Dinu Olărașu **„Dăruit eternității",**

Andrei Zanca **„O, arcul tău".**

Au fost de asemenea menționați și propuși pentru publicare cu selecție de poeme sau cicluri în Caietul debutanților **următorii concurenți : Ștefan Bratosin, Romulus Brâncoveanu, Theodor Borz, Florin Cândroveanu, Sergiu Filip, Maria Mailat, Ion Monoran, Vasile Morar, Lazăr Mireni-Nicolae, Dorin Popa, Ermil Rădulescu, Dinu Regman, Dan Stanciu, Sandu Ștefănescu, Sergiu Ștefănescu, Bogdan Teodorescu.**

Editura anunță că, potrivit reglementărilor în vigoare, concurenții care au fost publicați pînă acum în Caietele Debutanților **sînt exonerați de participare la viitoarele concursuri, putînd prezenta manuscrisele direct editurii. Acestei prevederi i se supun și concurenții care la actuala ediție au întrunit a doua opțiune a juriului pentru publicarea în** Caiet.

Pentru concursul de debut în poezie și proză pe anul 1983 manuscrisele se primesc sub motto, cu menționarea identității și adresei în plic închis, pînă la data de 15 martie 1984 pe adresa : Editura Albatros, Piața Scînteii 1 — București, cu mențiunea „Pentru concursul de debut în..."

Reporterul este un moralist

Urmare din pag. a 3

rent de către epoca în care trăiesc, se desprinde cu mare claritate un tip distinct de om neproblematic, în mod diametral opus personajelor literare complexe, un tip a cărui existență este liniară și lipsită de contradicții interne. Fără a pătrunde în adîncimile sufletelor celor despre care scrie (părînd chiar a socoti că abisurile psihice sînt o invenție a celor nefericiți), reporterul sugerează un proiect de fericire simplă, intemeiat, în esență, pe respectarea bunului simț popular, pe iubirea față de muncă și față de oameni, pe o anume spiritualizare născută din respectarea firească a unor reguli morale de viață, pe „sfinta stare normală" (după cum el însuși spune într-unul dintre textele sale).

Mi se pare aproape de prisos să adaug că Ovidiu Ioanițoaia are o remarcabilă înzestrare literară, calitățile scrisului său fiind cunoscute, din revista „Flacăra" de cele mai diferite categorii de cititori. Ceea ce atrage în reportajele sale, din acest punct de vedere, sînt mai ales talentul dialogului (promisiune a unor viitoare realizări dramaturgice), capacitatea de a reține sintagme specifice limbii vorbite, precum și umorul discret, menit să îndulcească, în sens artistic, contururile întîmplărilor și ale portretelor.

Trandafirul japonez

— fragmente —

Abia după moartea ei i-am citit poemele... I le-au citit și trei tinere fete în Cenaclul „Numele Poetului", (vineri, 1 iulie), Ioana Bălan, Iuliana Paloda și Corina Toma... Și poemul **Cărarea pierdută** (v. „Luceafărul", nr. 28 din 16 iulie, 1983) ne-a cutremurat pe toți și l-am recitit... un poem, tot un poem a lăsat și Alice Călugăru... În **Marea antologie a poeziei românești** va fi și acest poem al Antei Raluca Buzinschi, marea antologie alcătuită de mine... Un „complex al Elektrei", vizibil în mai multe poeme, m-a făcut să mă gîndesc că în versurile Antei Raluca Buzinschi e un **început de lucrare** care va trebui desăvîrșită... și va trebui să se întoarcă să o desăvîrșească...

ai plecat, Domniță Ralu,
ai plecat și-ai să revii !...

10 iulie, 1983

Anta Raluca Buzinschi a murit la 19 ani, vîrsta la care Rimbaud a încetat să mai scrie... În iulie, cînd i-am publicat primele poeme, mă aflam în posesia doar a cîtorva manuscrise, „salvate" de la masacrul la care se deda tînăra poetă lucrînd în timpul nopții ca o adevărată posedată... De atunci și pînă azi, Corneliu Buzinschi a descoperit un număr impresionant de poeme (și de traduceri) care mă obligă să-mi modific prima impresie și să cred că Anta Raluca Buzinschi nu ne-a lăsat doar un poem antologic, ci o carte întreagă, tulburătoare și unică în felul ei, **Versuri pentru aer...**

Multe poeme sînt compuneri strict infantile, școlărești, naive, stîngace, străbătute însă de o gravitate labișiană prevestind o precocitate care avea să se dezlănțuie și să se împlinească într-un **vizionarism tragic...**

O aceeași voce stranie, decisă, oraculară, de personaj antic asumîndu-și cu seninătate și fatal orgoliu, destinul, ne comunică o autentică experiență a abisului, la „hotarul dintre două lumi", unde ființa umană e teatrul însingerat de manifestările endogene ale forțelor cosmice, ale **cratofaniilor :** limitatul și, aparent, opacul microcosmos care e fragila noastră făptură, **se deschide,** uneori, cu grația deplină și finală a unei flori, receptacol al Totului, rezumînd în splendoare, ca și un bob de rouă, iluzia Creației...

Patetismul sfîșietor (cu acel accent special al adevărului trăit delirant, „fără întoarcere") care inundă versurile Antei Raluca Buzinschi, ne convinge încă o dată că poezia dacă vrea să rămînă o artă umană în acest secol convulsiv, trebuie ea însăși să fie „convulsivă", mai mult decît numai „trup sfînt și hrană sieși"...

Cele trei registre stilistice decelabile în manuscrisele Antei Raluca Buzinschi, organizează oarecum trei nivele ale unei aceleiași exorbitante trăiri a unei „situații fără ieșire" : poemele existențial-mărturisitoare **(Cărarea pierdută, E casa goală, prieteni, Obstacole)** conținînd premoniția sfîrșitului apropiat, sînt adesea anecdotice sau structurate de un epic fabulos ; poemele metafizice **(Călătorie, Poem)** în linie blagiană, de un lirism ardent și dens, extatice și pure, introduc în „febra eternității" o undă de regret după miracolul inefabil al făpturii ; încantațiile magice folclorice **(cîntece-descîntece),** „leacuri uitate", sînt ca un ris printre lacrimi și ca o speranță în **eficiența** cîndva maniabilă a Cuvîntului...

Ca toți ceilalți copii geniali ai poeziei românești, de la Iulia Hașdeu și Alice Călugăru, la Nicolae Labiș și Daniel Turcea, Anta Raluca Buzinschi lasă **o operă** care nu poate impresiona prin **cantitate,** nici printr-o frapantă originalitate expresivă, și care ne tulbură totuși prin autenticitatea rostirii poetice, prin accentul ei de profunzime : graiul ei pare a nu fi stînjenit de locurile comune ale limbajului, transmițînd frisonul inimitabil al unei revelații...

Printre atîtea voci seducătoare, imperioase, ale poeziei noastre tinere, vocea stinsă, abia audibilă a Antei Raluca Buzinschi rămîne de neuitat : cum ai putea uita vreodată magistrala siguranță a intonației saphice din minunatul **Cîntec pentru mine ?...**

„Atinge-mă, atinge-mă, pentru că ține de clipă..."

27 decembrie, 1983

Cezar Ivănescu

anta raluca buzinschi

Versuri pentru aer

Cîntec pentru mine

Atinge-mă, atinge-mă pentru că ține de clipă,
Atinge-mă pentru că nimic nu se poate adăuga,
Atinge-mă pentru că sînt ce-am fost dintotdeauna...

Și mama spune NU.

Atinge-mă pentru că trandafirul ține de clipă,
Roua sinilor mei sărut-o pentru că nu va mai fi
Și păzește-mă de lumină, lumina mă arde...

Și mama spune NU.

Stringe-mă, brățara mă doare,
Stringe-mă, ochiul mă arde
Genunchii, ah ! ei nu vor să mă ducă pe virful Golgotei
De aceea îi urăsc...

Și mama spune Nu.

Dar eu am cunoscut, înainte de ceea ce a mai fost, cîntecul acesta.

ANTA...

Călătorie

Galbene-s florile serii
Galbene-s ochiurile,
Ferestrele, asfaltul și glasul și frunza

El vine pe un cal galben, cu noaptea
Și cine-l întreabă ?
Și cine vine ?
Și cine seceră în noaptea galbenă pe la ferestre ?
Ard fîntînile, tată, ard,
Noaptea e neagră și rea.
Ard fîntînile, tată,
Și nici însetatul n-a pus buzele lui pe lumina apei.
TATA în noaptea neagră și rea
Și nimeni nu-i azi să mă caute,
Deșertul a plecat peste lume,
În noaptea neagră și rea
Unde-i gura mea, tată, să strige ?

Cineva plivește
Cineva e dincolo și strigă :
Floarea Soarelui, Floarea Soarelui... !
Secerișul e în toi.

Poveste neterminată

Aceasta e povestea mea
Povestea mea e o minciună
Sînt și eu prințesa care-am fost
Aceasta e povestea mea.
Și eu n-am fost, nici n-o să vin,
Cumană e legenda mea,
Cînd tata îmi zice povestea
Despre-o minciună cu un prinț
Atunci cînd ne jucam de-a regii
Despre strămoși și-o domniță,
Tugor era și nu era
Pe calul lui plin de lumină
Un duh păgîn călătorind
În țara mea de basm și rîs :
Aceasta e povestea mea...

Sinceritate

Nevăzut, nevăzut,
Cîte luminări, cîte lumini
Ard fîntînile, ard în noapte
Și noaptea e-aici, n-o căutați.
Dați-mi din piinea voastră,
Astăzi
Cineva e flămînd
Și suflarea-i de gheață,
Înveliți-mă în aer
Cînd am să zbor :
Maria, Maria... mă strigă
Și s-a făcut iar dimineață
Și cine va aprinde luminarea ?

Desen de Cristina Suciu Moscu

Semnul dorului

Aici, unde aerul e limpede și-l gustă
Magicul om cu steaua în frunte,
Aici, în noaptea căutătorului de fîntîni,
Sapă și arde pe înălțimi
Semnul pentru însetatul ce trebuie să vină.

Șapte întrebări, mari șapte răspunsuri,
Fîntîna așteaptă, e gata și-i limpede,
Pregătește-te, e gura care mă arde
Fîntîna e aici și așteaptă
Lumina se scurge pe piatra luminii
Și arde fîntîna și însetatul e-aproape,
Rătăcitul de oameni și fapte,
Mi-e gura uscată și arde
De șapte-ntrebări :
De numărul șapte.

Colindători

În paturile lor de argint,
Mama doarme somn de aur,
Tata doarme somn de plumb,
Eu în somnul meu de gheață
Înfloresc la fiecare fereastră
să se bucure oamenii
Și cînt :

Florile dalbe, florile dalbe !

Cîntec de leagăn

Nu-mi sprijini capul de pernă, mamă
Perna e moale,
Nu mă așeza
În pat, mamă,
Patul e moale,
Nu mă așeza pe scaun, mamă,
Scaunul e prea tare,
Nu-mi ține trupul în aer,
Lumina mă arde,
Nu mă lăsa în iarbă,
Iarba e verde
Și ochii mei verzi nu mai văd
Decît nevăzutul,
Pentru că eu sînt adevărul tău...

Plimbare

Și strălucesc în aer, în lucidul aer,
Și strălucesc în aerul fierbinte, Mirele meu,
Și iar am optsprezece ani
Și număr optsprezece stele
În aerul, lucidul aer
Cînd
Pasărea
Numără cu aripa ei mută
Nemișcarea.

Și steaua
Topește în ceară
Lumina trupului meu
Să mergem, deci, de mînă, Mirele meu,
Pînă la primul colț, să-ți cumpăr o mască.

Copacul

Nu stinge lumina în noaptea aceasta,
Că am nevoie de lumină.
Și nu te uita înapoi,
Cercul s-a strîns și mă-ndoi.

Nu-nchide fereastra,
Că nu se mai știe
Cînd nucile-au fost îngropate.

Cercul știrb de la butie
L-ați luat vinerea
Într-o zi de april,
Nucile, nouăsprezece, pămîntului au fost date,
Cît am stat printre voi.

Și dac-am oprit ceasurile toate,
Era de prea multă minciună
Asta o vreme,
Pîn-am să mă-ntorc înapoi,

Bunica

Bunica mea,
Cînd eram mică
Părul cosițe mi-l făcea
Și uite-așa se întorcea
Și uite-așa îl dezmierda
Și uite-așa se tot mîndrea
Spune-mi spune, jupînească,
Altă fată mai frumoasă
Văzut-ai tu ? hai, zi zău,
Că eu știu răspunsul tău.

Concesie poeziei

Ochii sfinți ai mamei mele,
Ochii vineți-aurii
M-au rănit ca două stele
Rupte-n rana cărnii vii...

Sărutul și trandafirul

Aș vrea să sorb
Din apa
Din pahar
Din care soarbe
Și trandafirul ;
Are un capăt
De codiță
Pe care-l string
Între dinți
Cînd îmi vine
A fluiera.
De ce nu pot
Să beau
Din apa
Din care
Bea și trandafirul ?
Ar fi ca un secret
Între sevă
Și salivă,
Ar fi ca un lung sărut
În libidinosul înțeles
Al cuvîntului
Cu trandafirul.

Cumințenie

Frățioare, lasă-mi umerii
Dalbi în pace,
Nu-i mîngîia,
Nu uita că sîntem
Din aceeași mamă,
Nu-mi spune că am buzele ca de trandafir
Și nu săruta trandafirul,
Nu uita legea firii
Frățioare, nu-mi spune că vrei să te faci
Astronaut cînd vei fi mare
Cu atîta patimă,
Fiindcă ochii mei sînt ca două stele,
Fiindcă descoperi secretul lumii noastre
Ascuns ție.

POEȚI AMERICANI

JAMES WRIGHT

O binecuvîntare

Chiar lîngă autostrada spre Rochester,
Amurgul tresăltа ușor pe iarbă
și ochii celor doi ponei
se întunecau de bunătate,
Au venit veseli dintre sălcii
să ne întîmpine pe prietenul meu și pe mine.
Pășim peste sîrma ghimpată spre pajiște
unde ei au păscut singuri toată ziua ;
își pot opri doar cu greu bucuria
la vederea venirii noastre.
Ei se apleacă sfioși asemeni unor lebede. Se iubesc. Nu există nici o singurătate ca a lor.
Odată ajunși acasă
Ei încep să mănînce iarba tînără a primăverii în întuneric.
Aș vrea să-l iau pe cel mai mic în brațe,
fiindcă s-a apropiat de mine
și mi-a atins mîna dreaptă cu botul.
Este alb cu negru,
Numele lui îi cade sălbatic pe frunte
și briza ușoară mă face să-i mîngîi urechea lungă
Care este la fel de delicată
precum pielea de la încheietura mîinii unei fete.

Dintr-odată îmi dau seama
Că dacă mi-aș părăsi trupul
Aș înflori.

ROBERT LOWELL

Visul Katherinei

Trebuie să fie vineri. Pot auzi
zgomotul dactilografei de la etaj, iar berea
pe care ai adus-o îmi dă dureri de cap ;
Am aruncat pernele din pat,
Mi-am adunat genunchii și i-am strîns
Receptorul care se bălăbănește, scrîșnește
Asemeni unui om ce visează și nu se poate opri
Ca să respire sau să se trezească pînă cînd victima sa
Cade în întuneric. Trebuie să fi adormit,
Dar încă îl pot auzi pe tatăl meu care păstrează
cadourile tale vinovate dar care mi-a tăiat părul
El șoptește că nu-i pasă
Dacă sînt metresa ta o viață întreagă
sau dacă îți nenorocesc cei doi copii și soția ;
Dar dezonoarea mea îl face să bea. Desigur,
Voi spune juriului adevărul la divorțul său.
Merg prin zăpadă în curtea catedralei Sf. Patrick
Călugărițele în sutane și cu ochelari zimbesc și stau de gardă
În zăpadă, înaintea unui perete despărțitor
ale cărui uși se deschid
în timp ce oamenii buni intră
cîte doi la confesional. Trebuie
să ai un prieten ca să intri acolo, dar nimeni
Nu este singur în această mulțime și călugărițele zîmbesc.
Stau de-o parte și de-alta și privesc ; pentru un timp
Soarele de iarnă este plăcut și îmi încălzește
Inima cu dragoste pentru alții, dar furnicarul
De penitenți s-a diminuat. Încep
să plîng și să-l rog pe Dumnezeu să ne ierte păcatul.
Unde ești ? Ai fost cu mine și acum ai dispărut.
Toate cuplurile iertate se grăbesc spre
Masa de seară și spre nopțile lor și nici unul nu se va opri
Alerg în cercuri pînă cad
Lîngă zid, în curte
Unde fețele se înroșesc și zăpada e tare.

RANDAL JARRELL

Răsuflarea nopții

Luna răsare. Pui roșcați se rostogolesc...
Printre ferigile stejarului putred
Privesc peste mlaștină și pajiște
La dîra albă de fum a fermei.

O scînteie arde, sus în cer
Căprioara se strecoară printre florile
vechii curți, iepurii
sar pe stavila fîntînii. Cocoșul cîntă

Desene de Lucia Nița Martin

în copacul de lîngă terasă ;
Două stele, în copacii îndepărtați,
sînt înlănțuite, și strigătul încet al unei bufnițe
aleargă ca o răsuflare prin pădure.

Și aici, chiar dacă moartea e tăcută, chiar dacă bucuria
Ascunde vedenii, asemeni nopții, războaiele lor,
Ființele acestei lumi sînt înghițite
De lupta ce pune stelele în mișcare.

În acele zile

În acele zile — demult trecute —
Zăpada era rece, noaptea-ntunecoasă
Lîngeam de pe buzele mele crăpate
Un fulg, în timp ce priveam

printre ramuri ultima zăpadă neliniștită.
Umbra ta, acolo, în lumină, era nemișcată.
Repede, lumina s-a stins.
Mergeam mai departe, împiedicîndu-mă, pînă cînd ultimul deal
Ascundea casa. Și, căscînd,
în patul din camera mea, singur,
obișnuiam să privesc afară : peste acoperișurile
caselor, stelele clar străluceau.

Ce săraci și nefericiți eram,
ce rar împreună !
și totuși, după atîta timp, mă gîndesc :
în acele zile a fost atît de bine...

LASTON HUGUES

Visele

Păstrați visele
Dacă visele mor
Viața este o pasăre cu aripi frînte
Ce nu poate zbura.
Păstrați visele
Dacă visele dispar
Viața este un cîmp pustiu
înghețat, de zăpadă.

Negrul vorbește de fluvii

Am cunoscut fluviile :
Am cunoscut fluvii bătrîne ca lumea și
mai vechi decît scurgerea sîngelui prin vene.
Sufletul meu a crescut adînc asemenea fluviilor.
M-am scăldat în Eufrat cînd zorii erau tineri.
Mi-am construit coliba lîngă Congo și el îmi
cîntă ca să adorm.
Am privit Nilul și am ridicat piramidele.
Am auzit cîntecul fluviului Mississippi cînd
Abe Lincoln mergea spre New Orleans
și i-am văzut piepturi-i noroioș
aurindu-se în soare.

Am cunoscut fluvii :
Fluvii antice, întunecate.
Sufletul meu a crescut adînc asemenea fluviilor.

Mama către fiu

„Ei bine, fiule, îți voi spune:
Viața nu a fost pentru mine o scară de cristal.
A avut cuie în ea;
și spărturi
și scînduri stricate
și locuri unde nu erau covoare pe jos — Goale.

Dar tot timpul
Am continuat să urc

și uneori am mers prin întuneric
și nu exista nici o lumină.
Așa că, fiule, nu te întoarce.
Nu te așeza pe trepte
Pentru că vei vedea că sînt tari
Să nu cazi acum —
Fiindcă eu încă merg, dragule,
Eu încă urc

și viața nu a fost pentru mine o scară de cristal"

THEODORE ROETHKE

Trezire

Mă trezesc să dorm și mă trezesc încet.
Simt soarta mea în ceea ce nu mă sperie.
Învăț mergînd acolo unde trebuie să merg.

Gîndim prin sentimente. Ce e de știut aici?
Aud ființa mea dansînd din ureche în ureche.
Mă trezesc să dorm și mă trezesc încet.

Din cei atît de apropiați de mine, care ești tu?
Dumnezeu să binecuvînteze pămîntul! Voi merge ușor aici
și învăț mergînd acolo unde trebuie să merg.

Lumina ia copacul; dar cine ne poate spune cum?
Umilul vierme urcă o scară șerpuitoare;
Mă trezesc să dorm și mă trezesc încet.

Marea Natură are un alt lucru de făcut
Pentru tine și mine; deci ia aerul plin de viață
și plin de gingășie, învață mergînd acolo unde trebuie să mergi.

Acest tremur mă ține drept. Ar trebui să știu.

Ceea ce cade există întotdeauna. Și e aproape.
Mă trezesc să dorm și mă trezesc încet.
Învăț mergînd acolo unde trebuie să merg.

În românește de
Alexandra Popovici și Dan David

Amfion, constructorul

Acum, cînd tăcerea durerii ar trebui să ne învăluie în atmosfera versului cu care începea poemul său din urmă, **„Tragică durere, dor de nedescris"** — (vers pe care, cît nu l-am înțeles atunci cînd l-a rostit !) — vorbe ale oamenilor ne obligă, iată, să luăm din nou creionul în mînă spre a cere liniștea și respectul cuvenite acestui ceas greu pentru literatura română. Citim în **Suplimentul literar și artistic al Scînteii Tineretului** din 18.12.1983, doar la cîteva zile de la moartea poetului, un articol stupefiant al unui tînăr publicist, intitulat alarmant **„Nu îl opuneți pe Nichita Stănescu viitorului !".** O astfel de interdicție șocantă prin lipsa ei de justificare (căci nici un comentariu critic nu a afirmat ceva din ceea ce îl îngrijorează pe junele autor) nu e decît o insolentă încercare de a intimida viitoarea critică a poeziei stănesciene, tentativă la care nu putem rămîne indiferenți. Și nu numai din indignare față de preocupările „literare" nepotrivite cu durerea ce ne încearcă, dar și înaintea încălcării flagrante a adevărului și a dorinței de determinare a cursului exegezei ulterioare a operei lui Nichita Stănescu. Pe el, care a construit cu prețul vieții sale personale treapta de astăzi a poeziei românești de mîine, pe el care prin sacrificiul de sine s-a zidit la creșterea limbii românești și a patriei cînstire, pe el ar putea deci, critica de poezie să-l opună viitorului ?!... Nichita Stănescu scria : „Nu a fost poet de seamă în această țară și nu va fi poet de seamă în această țară cel care nu va căuta și nu va găsi măcar un drum vicinal întru sporirea limbii românești !". Lui Aurelian Titu Dumitrescu îi e teamă că despre Nichita Stănescu se va scrie „ca și cum poezia română ar fi saturată prin opera lui". Să nu se teamă, poezia lui Nichita Stănescu mai are mult pînă va fi cunoscută în întreaga ei grandoare, nu spun înțeleasă, niciodată elucidată. Același autor crede că Nichita Stănescu riscă să devină „un fel de baraj în calea afirmării altor poeți sau în calea creșterii operelor colegilor săi de generație". Datoria noastră este de a arăta întîi măreția geniului cu care am fost contemporani și apoi să ne „temem" că aripile sale prea mari ar putea să ne umbrească. Marii, adevărații săi colegi de generație, au fiecare drumul său care îi face contemporani mereu cu marea și adevărata poezie. „Baraj", cînd el a fost o neobosită „rampă de lansare" pentru mereu noua „tînără generație", cu atît mai mult pentru îngrijoratul semnatar al articolului în cauză ?! Era întotdeauna bucuros, nu fără o fraternă gelozie mărturisită, cînd găsea un vers frumos, cînd un tînăr îi aducea nu un manuscris, ci un **poem !** Avea, spunea glumind, un „contor Geiger" infailibil pentru poezie. Dincolo de prezentările, întotdeauna elogioase, pe care le semna în contul viitorului, îi plăcea cu adevărat să descopere în cei care scriau, **poetul** — „Ascultați-l pe bătrînul Nichita, nu sînt critic, dar aici mă pricep". Și într-adevăr, cu o luciditate uluitoare, cîntărea perfect caratele talentului fiecăruia, deosebind întotdeauna ceea ce era calp și contrafăcut în meșteșugul poetic. În numele lui nu au dreptul să hotărască sau să vorbească alții, a repetat-o cu îndîrjire pînă în ultimele zile. Nu poeții au a se teme de „problema originalității", ci epigonii ! Nichita Stănescu nu cerea decît să fii tu însuți, lucrul poate într-adevăr cel mai greu cînd îi cunoșteai universul fascinant.

Oare să fi fost atît de puțin înțeleasă marea, uriașa lecție de iubire a Poetului, venit să ne mîntuiască întru poezie de egoismul și meschinăria realului, înnobilînd prin umilința și bunătatea sa însăși ființa lumească, adesea atît de contradictorie, a **Cîntărețului** de care, cum scria în **Epica Magna,** „nimeni nu are nevoie, dar fără de care nu se poate".

Iertați-ne, Nichita Stănescu, că nu știm ce să spunem cînd ne-ați lăsat atît de singuri și de săraci în cuvinte !

Alexandru Condeescu

P.S. Ultimul poem al lui Nichita Stănescu a fost scris simbătă, 10 decembrie 1983 — nu în 11.XII, cum a apărut datat de revistele **Flacăra** și **Contemporanul.**

MIRCEA DIACONU:

«Am o singură dorință: ca regizorul să creadă în mine»

Interviurile «Luceafărului»

— Prima întrebare pentru un actor care scrie proză : ce datorează filmul literaturii ?

Practic, filmul s-a substituit povestirii, nuvelei, romanului, basmului, comediei, i-a luat adică temele, mijloacele și s-a oferit publicului ca o altă posibilitate de acces la universurile pe care i le propunea pînă atunci literatura. Reușește filmul o substituire totală a genurilor și speciilor pe care le-am enumerat ?

— Din păcate, sînt perfect conștient de riscurile ce decurg dintr-o asemenea întreprindere. Căci cît de ușor mi-ar fi poate să par mai deștept decît sînt, cînd s-au inventat atîtea cuvinte spre aceasta. Pe de altă parte, oricît de bine intenționat aș fi, pot să cad oricînd în capcana cuvintelor, eu sau cititorul, neizbutind să spun exact ceea ce vreau să spun ori nefiind exact înțeles de dînsul. Oricum, din practica de zi cu zi, știu că imediat ce sînt suficient de sincer cu un om sau o problemă, nu obțin decît antipatie, fapt ce îmi îngreunează viața, fără s-o merit. Căci ne-am obișnuit atît de tare cu gustul indulgenței și grijii față de aproapele nostru, urmînd ca aproapele să fie la rîndul lui plin de grijă față de noi și nimeni să nu ne deranjeze. Nu mi-am propus deloc să fiu cel ce deranjează, încerc doar să-mi justific sinceritatea desuetă care mă chinuie și pe mine. De aceea am întîrziat atît în această introducere.

Îmi tot vine în minte un raționament banal, ca regula de trei simple : dacă filmul a apărut mii de ani după surorile sale arte și numai cînd tehnica i-a permis, dacă nu se poate practica decît un consum imens de tehnică, oare cît de artă poate fi această îndeletnicire, care la o dezvoltare suficientă se autodefinește industrie cinematografică ? Pe de altă parte, dacă filmul emoționează, ba chiar modelează mediile umane diferite fiind o necesitate vital-spirituală, oare nu e într-adevăr o artă ? Nu știu să răspund la aceste întrebări, dar știu că filmul n-a fost niciodată altceva decît este în clipa de față. Știu că a fost la început o poveste mică apoi una din ce în ce mai mare și mai captivantă. Știu că evoluția mijloacelor și formulelor de exprimare au fost parada de fantezie și talent a cititorilor filmului. Cred însă că în esență, indiferent de gen sau epocă, este o poveste sau o stare, ce vizualizată fiind, ne descarcă de osteneala imaginării, ceea ce și face filmul atît de gustat astăzi și probabil mîine. Deși aparent motivul său de a exista este același ca al literaturii, puterea sa specifică este atît de personală, încît nu ne putem gîndi măcar la vreo asemănare. Se întîmplă uneori invers și de cele mai multe ori acest lucru ne intrigă. Vreau să spun că de foarte puține ori, cînd filmul vizualizează literatură, poate fi pe măsura acesteia, de fapt cred că niciodată și asta nu e o vină ci o realitate. Căci ce este o ecranizare altceva, decît o altă lectură ? Or, lectura ideală pentru mine nu poate fi decît cea pe care mi-o fac singur. Aceasta ar fi o ambiție a cinematografului, care încîntă, după părerea mea, doar pe elevii care scapă în felul acesta de o lectură obligatorie. Sigur că s-au făcut filme celebre pornind de la literatură, dar mai ales de la nuvelă sau schiță, rămînînd filmului suficient loc de demonstrație specifică. Ba chiar cred că există o zonă în care cinematograful se simte foarte bine, în care își motivează superioritatea : faptul aparent banal din care izvorăsc semnificații majore, gestul simplu, ce nu poate fi cuprins cu adevărat în cuvinte și dacă totuși poate fi cuprins și amănunțit, e păcat.

— S-a zis despre roman că a fost modelat de propriii săi cititori. Există acest raport și în cazul filmului ? În ce măsură filmul se lasă modelat și modelează ?

— Aș răspunde simplu și chiar aș fi mulțumit de răspuns : evident, aș spune, cu singurul amendament că modelarea nu poate fi decît reciprocă și continuă. Funcționînd în diverse variante, uneori chiar nocive (vorbind de alte cinematografii), dezvoltînd genuri în funcție de gustul unor anumite categorii de spectatori, cinematograful poate fi oglinda unei epoci sau a unei colectivități la un moment dat, vorba unui clasic, dar cu alte vorbe.

— Plecînd de la numărul imens de spectatori de film din toată lumea, de la acest uriaș impact de popularitate, care ar fi obligațiile filmului față de masa de zeci de milioane de spectatori ? Presupun că orice cineast, chiar și cei români, trebuie să aibă în vedere, cel puțin teoretic, aceste zeci de milioane de spectatori.

— Este deci aproape imposibil să practici cinematograful în afara spectatorului, mai ales că afluența este atît de mare, că se găsesc spectatori pentru toate genurile și niciodată un film valoros n-a rămas fără spectatori, nici măcar cele incomode, cele așa-zise de artă. Probabil că în alte cinematografii, relația filmului cu spectatorii este chiar principala problemă, lucru cu care evident că nu sîntem de acord. A cădea însă în cealaltă extremă, a nu ne interesa dacă cineva ne intră în sală este în aceeași măsură o greșeală. În clipa aceasta vorbesc despre cinematografia noastră, așa cum poate că v-ați dat seama. Revenind la subiect, poate că este o deformație profesională, dar nu-mi place deloc să joc cu sala goală. Or, auzind eu pe atîția dintre cei ce fac filme cum că nu contează dacă nu vine publicul, întîi mă mir, apoi le dau dreptate, că într-adevăr nu contează din moment ce ei continuă să facă filme și să le facă la fel. Sigur că e mult mai ușor să spui că te interesează arta și nu un biet spectator, dar cu umilință și respect, îndrăznesc să spun că nu-i o soluție și eu știu multe filme de artă care au avut mare succes la public, așa cum nici succesul de public nu poate constitui un criteriu valoric real.

— Apropiindu-ne de cinematografia de la Buftea, cum credeți că se achită ea de solicitarea propriului său public ?

— Poate că e mai bine să mizăm pe înțelegerea și cultura spectatorului decît pe nepricepere și obtuzitatea sa. Apoi șansa unui act de cultură real este numai aceea de a fi înțeles și apreciat.

În ceea ce privește strict cinematografia noastră, ea a izbutit în decursul anilor trecuți și foarte trecuți să decepționeze suficient pe spectatori, așa încît relația reală între cei ce azi sîntem creatori și spectatori, nu cred că este cea reală, prejudecăți mai funcționînd și de o parte și de alta. Apoi, poate că nuanța specifică a cinematografiei române și mai ales izbînzile sale din ultima vreme, ar trebui judecate numai în context, cu inteligență, și chiar părtinire, de către spectatorul suveran. Căci, ca și fotbalul, cinematograful este foarte romănesc și n-aș vrea să mă lansez în explicația acestei formulări superficiale, ce-mi place foarte mult.

— Abordînd relația literatură și film în cazul cinematografiei noastre, nu aveți sentimentul că ea se închide într-un perimetru profesional ignorînd o tradiție literară, un univers literar constituit și sugestiile acestuia ? Pe scurt, nu vi se pare că filmul românesc nu comunică suficient în spirit cu literatura română ?

— Relația literatură-film, cred că trebuie întîi delimitată, apoi discutată. Căci această relație căreia îi este imposibil să nu existe, poate funcționa direct, printr-o simplă transpunere de literatură în film, ocazie cu care abia că se văd mai tare diferențele de modalități, lucru care nu folosește la nimic, ba chiar derutează. Am să fac o paranteză, în dorința de a semnala o confuzie mică, dar cu efecte foarte mari : mari opere, într-o clipă de neatenție a respectivilor autori sau succesori, se ecranizează. Fiind mari opere, în ambele sensuri, descoperite deocamdată, conținut și formă, ecranizările nu le pot fi niciodată pe măsură. Dezamăgirea autorilor nu poate trece neobservată și iată cum se instalează o neîncredere a autorilor mari sau mai puțin, dar buni în orice caz, în posibilitățile cinematografiei, de a-i exprima pe deplin, uitînd cu totul de minunatele filme care au fost făcute după citeva din povestirile lui I. Agârbiceanu, ce se prezentau doar ca un material generos spre ecranizare, iar nu ca opere întins amănunțite. Rezultă de aici necesitatea ca scenariul să fie un fapt artistic extensibil, cu o structură specială, în genere doar o etapă de creație și nu o operă de sine stătătoare, un fel de elaborare literară, oprită la un anumit punct. Întorcîndu-mă la subiect, în afară de simpla mutare de operă dintr-o zonă într-alta (afirm sus și tare că mutarea este mai eficientă în acest caz decît mutația), relația literatură-film apare lent și uneori neobservat prin influența reciprocă în planul formulei de expresie și de problematică. Iată o zonă în care lucrurile stau mai rău, cred eu, căci cinematograful, avînd mai multe mijloace concret tehnice și încîntat fiind de ele, se ocupă poate prea mult cu dezvoltarea acestora, în speranța unei independențe stilistice probabil, uitînd de scopul său de incizie a universului uman, care ne oferă încă atîtea zone neexplorate. Căci emoția de orice tip nu poate apare decît prin om, acest principal instrument al cadrului cinematografic, ocazie cu care aș interzice, printr-un H.C.M., relantiul în filmele artistice.

— Sînteți de acord cu cei care se plîng de absența scenariilor bune de film în cinematografia noastră ? De ce ? Este o lipsă de idei de film sau lipsește elementara tehnică a alcătuirii scenariului de film ?

— Revenind, că nu am ambiția clarificării absolute a vreunui subiect, cred cu tărie că sînt sau pot fi oricînd scenariile pe care ni le dorim. În ziua în care toată lumea ar înțelege că scenariul este doar un pas spre filmul care urmează, că el este doar o sugestie și nu o operă finită din care să înțelegi definitiv și fără dubiu, cine cu cine rămîne. Deci cei care citesc și acceptă scenarii ar trebui să înțeleagă acest lucru în aceeași măsură cu cei care le scriu (cînd nu sînt regizori) și nu-i departe vremea cînd mai trebuind scrisă o întîlnire între două personaje, autorul ne-a adus la filmare două pagini în care... „ea trece, cu privirea în pămînt, bolovanii îi lovesc picioarele și ea nici nu îi simte, revede în minte tot ce se întîmplase între ei și genele ei lungi...“ despre o biată întoarcere de cap între un băiat și o fată, care pe ecran durează două secunde.

— Continui să cred că vinovată este absența spiritului literaturii din filmul românesc, a literaturii române în special și a literaturii în general. Iată de ce : romane remarcabile au dat pe ecran rezultate regretabile. Materia există, dar profesionalitatea era deficientă și mai ales deficientă în spirit. Nu credeți că regizorii noștri lucrează de multe ori ignorînd anvergura spirituală a unor opere ?

— Ceea ce este foarte adevărat și grav în întrebare este faptul că regizorii lucrează în general texte care le cad în mînă mai mult sau mai puțin întîmplător și nu întotdeauna din vina lor, neputînd deci să urmărească un program estetic care să le faciliteze evoluția profesională. Alegerea fiind deci opinia altcuiva de multe ori, iar criteriul fiind neclar, discuția ar trebui să țină cont de acest lucru. Cred că apropierea de anvergura spirituală a unei opere de mare valoare este un moment de slăbiciune, de ambiție deșartă, cinematograful simțindu-se mult mai bine cînd este „Cuțitul în apă“, decît cînd este „Război și pace“. Sigur că putem miza oricînd pe lipsa de lectură a unor întregi generații. ele transformîndu-se din comoditate sau alte motive mai grave, în spectatori de film, dar nu despre ei vorbim.

— Încă un rezervor pe care îl cred în bună măsură ignorat este acela al actorieri românești, instituție mai veche decît regia și bineînțeles mai veche și decît regia de film. Este o evidență că numărul și calitatea actorilor români pot fi o binefacere pentru film, dar că acest atu extraordinar nu este exploatat la măsura lui reală. Care ar fi, după Mircea Diaconu, una din cauzele acestei ignorări a posibilităților și valențelor actorilor noștri în cinematografie ?

— Iarăși revenind, actorul, omul deci, este un simplu element al cadrului, nu întotdeauna cel mai bine exploatat, în orice caz cel mai delicat, care poate aduce cele mai mari satisfacții, care ar trebui prin experiență, eliberat de starea tensionată, de inhibiție, să se miște simplu, firesc și semnificativ printre piedicile tehnice care i se pun, nu cu voie ci cu mare nevoie, că la film se face întîi mișcarea aparatului și apoi se găsește rezolvarea actoricească, ce nu poate începea decît în mișcarea aparatului, care fiind sfîntă, nu se poate schimba decît cu mare dificultate. Dacă Matei Millo ar primi în sfîrșit un rol într-un film de azi, nu știu cum s-ar simți și ce ar citi în ochii echipei de filmare, cînd nevenind exact în semne, operatorul ar striga enervat și regizorul i-ar explica lipsa de peliculă și i-ar lua replica. Firește că glumesc, deși mulți

Desen de Raluca Grigorcea

or să ia gluma mea de bună spre a-mi da cu ea în cap.

— De ce în unele filme românești aceiași actori sînt foarte diferiți calitativ ? În unele ei se realizează profesional, în altele nu. E adevărat că și regizorii diferă.

— Oricum, doar uneori nu sînt folosiți suficient actorii în film și motivele nu se pot discuta decît de la om la om. Unii n-au încredere, alții au prea multă încredere în ei și atunci nu contează cu ce actori lucrează, că „...tu uită-te cam aici, la felinarul ăsta și spune replica, ușor, fără să deschizi gura prea tare și nu clipi că aici nu ești la teatru“ ; alții se tem că actori prea mari le vor întuneca personalitatea și nu se vor putea exprima pe deplin. Oricum, prea puțin se poartă dragostea și încrederea în actor.

— Din rolurile făcute în film, foarte variate, un doctor, un soldat, un șofer, un comisar, etc. etc. se vede că Mircea Diaconu nu agreează specializarea actoricească. Care sînt cele două roluri complet opuse jucate pînă acum, dacă există această situație, și ce avantaje are pentru interpret ?

— Varietatea rolurilor jucate de mine o socotesc ca o victorie personală, aceasta fiind poate singura ambiție estetică ce-mi este admisă. Ea a venit de cele mai multe ori de la regizorii amintiți, alteori de la alții, dar în taina mea cred că am provocat-o prin diverse modalități și mai ales prin opțiune pentru un rol sau altul. Nu știu ce înseamnă cele mai opuse roluri, știu însă că avantajul este enorm pentru interpret și în imaginea ce se formează în ochiul spectatorului și în valențele interpretului, care trebuiesc mereu întinse și înviorate, ca într-o gimnastică benefică prin partituri grele, deci diferite și interesante.

— Ați refuzat premiul de interpretare masculină pentru comisarul din „Actorul și sălbatecii“. Deși toț în același film interpreta Toma Caragiu, consider premiul judicios, meritat, interpretarea era antologică, iar refuzul inexplicabil. O explicație după atîția ani de zile : care a fost cauza?

— Mă bucură enorm că ați atins această întîmplare, nici nu știam că o cunoaște cineva și după atîția ani nu îndrăznesc să o amănunțesc. Ea ar putea face subiectul mai multor pagini, ar fi poate mărturia cea mai importantă într-un eventual proces al actorului M. D. care poate că a și început fără să ne dăm seama, ar putea fi singura dovadă a nevinovăției și cinstei mele în fața celor care știu fără dubiu din ce motiv și cu ce folos fac un lucru sau altul. Chiar și despre această întîmplare, puținii care au știut de ea, au fost convinși că am refuzat premiul de interpretare pentru filmul scris pentru Toma Caragiu și jucat magistral de el, care avea 50 de ani iar eu 23, de frica lui Toma Caragiu. Atunci am suferit dar acum știu mai multe și nu mă mir. Refuz să intru în amănunte dar pot spune doar că am refuzat premiul cînd încă nu se dase publicității, deci nu l-am refuzat pe scenă, urmărind publicitatea și nu l-am refuzat nici din modestie exagerată, cum s-ar putea crede. L-am refuzat din credința că nu-l meritam pentru acel rol ci pentru alte roluri, iar el, fiindu-mi dat numai pentru acel rol în care nu eram mai bun decît Toma Caragiu, nu era premiul meu.

— Voi relua întrebarea mea în alt chip pentru a clarifica problema. De ce actori precum Toma Caragiu nu și-au găsit niciodată un film (sau un scenariu) pe măsura lor în filmul românesc ? În plus, cînd, în ce film, ai avut o partitură care să valorifice integral posibilitățile de expresie ale actorului Mircea Diaconu ?

— Apoi nu putem ignora vina scenariilor, ca să nu zic a scenariștilor, care se nasc întotdeauna din alte rațiuni decît spre a împlini sau a fi împlinite de actori foarte mari. Se practică peste tot în lume scenariul scris pentru actor, sînt mari regizori care fac așa ceva. Această desuetudine e departe de cinematografia noastră, care-și păstrează demnitatea, cu unele scăpări, nesemnificative însă. Ba chiar sînt unii care spun despre cîte un actor că joacă prea mult, să mai joace și alții, că toți sîntem egali.

Iată de ce mari actori au făcut cariere fluctuante și chiar nesemnificative în film, iată de ce nu putem vorbi cît ar trebui de des despre mari creații actoricești. Iată de ce un actor de talia lui George Constantin nu a primit încă o partitură pe măsura lui în filmul românesc, chiar dacă a jucat destul de mult. Iată de ce irosim alți actori printr-o folosire neinspirată, iată de ce nimeni nu sesizează cînd un actor important este în pericolul schemei fixe. Era să uit savoarea cu care se caută figuri noi spre a servi demonstrația regizorală, vedeta fiind un produs de mucava al marilor cinematografii. Mulți vor înțelege de aici că sînt împotriva debutanților dar n-am cum să-i găsesc și să-i conving că nu. Oricum, eu nu mă pot plînge de nimic, soarta mi-a dat mai mult decît mi-am dorit și dacă n-am avut un rol despre care să cred că mă valorifică pe deplin, asta înseamnă că acest rol nu există, idealul meu neexistînd în realitate. Am o singură dorință : ca regizorii să creadă în mine, actorul, așa cum au crezut Alexandru Tatos, Mircea Veroiu sau Dan Pița și să-mi dea partituri tentant de diferite, implicîndu-mă chiar în actul artistic, lucru pe care îl doresc principiu, spre binele tuturor.

— Este vorba numai de comoditatea rolurilor fixe, care compromit și au compromis mari resurse actoricești (vezi Colea Răutu, Gh. Dinică, Toma Caragiu, Ovidiu Iuliu Moldovan, numărul lor e legiune) sau mai sînt în joc și alte comodități sau cauze ?

— Că am avut tăria aceasta riscînd să creez senzația unei obrăznicii fără margini, la 23 de ani, probabil că este singurul meu merit în acea întîmplare. Oricum, admirația și respectul meu pentru cei pe care îi știu marii mei înaintași sînt fără margini și le socotesc ca făcînd parte din respectul față de mine însumi, chiar dacă uneori lucrez alături de ei, dăm mîna, îi cunosc și uneori se zice că sînt și eu ca ei. Asta nu schimbă nimic între noi.

— Dacă ar fi să dai cîteva exemple de actori ale căror resurse pentru film nu sînt folosite suficient sau pur și simplu ignorate, la ce nume te-ai opri și de ce ?

— Nu vreau să spun nici un nume, căci poate i-aș jigni atunci cînd le doresc dimpotrivă. Cert este că sînt foarte mulți.

— Din discuția noastră reiese că diversității actoricești și posibilităților în evantai ale acestora nu le răspunde o diversitate tematică, de gen și regizorală. Pot actorii să impună această diversitate sau registrul le este impus ?

— Din păcate nu pot răspunde decît foarte scurt și neinteresant : nu, ei nu pot să impună diversitatea de nici un fel, ei nu pot să impună nimic, doar propriul lor talent ar putea să diversifice, să creeze senzația de nou și colorat. Probabil așa e și bine, nici nu poate spune nimeni cine poate să-și hotărască soarta și cine nu. Dreptul la egalitate ar funcționa imediat și nu e indicat.

— Care ar fi soluția ieșirii din acest impas, în care se pierd energii artistice de excepție ?

— Nu este nici o soluție, în afara încrederii în steaua noastră care nu ne va lăsa să murim, dacă am ajuns undeva sau nu ne va lăsa s-o știm niciodată dacă sîntem sau nu, un mare talent. Firește că școala de teatru și film ar avea multe de spus în acest sens, ea ar trebui să ne investească cu simțul realității într-o îndeletnicire atît de delicată. Rămîn la părerea care nu-i numai a mea : marile talente nu se pot irosi, pot întîrzia numai și eventual nu se pot împlini total din neșansă.

— Ca prozator, este adevărat intermitent, v-ați gîndit să scrieți scenarii de film? Cum ar arăta un scenariu scris de Mircea Diaconu pentru Mircea Diaconu sau să zicem pentru Gh. Dinică ori alt actor ale cărui date de excepție și succes nu sînt valorificate de filmul românesc ?

— M-am gîndit într-adevăr să scriu scenarii și am și făcut-o. Nu întîmplător, ci pentru că simțeam o insatisfacție în legătură cu una din povestirile mele din prima carte. Am încercat deci s-o implinesc în film. Lucrînd, am întrezărit posibilitatea de a scrie sistematic scenarii care să servească actorii în care cred. Sper să am posibilitatea de a o demonstra. Pe de altă parte, suferind și eu de complexul profesiei mele, am să încerc să-mi fac un titlu de glorie din a scrie pe structuri umane existente încercînd să valorific bogăția și fantezia tipologică a colegilor mei pe care-i iubesc și admir. Sper s-o pot face pînă la capăt.

— Care sînt datele pentru film ale actorului român de teatru ? Nu cer un răspuns teoretic, ci unul aplicat la arta teatrală românească. Care este rolul institutului de artă dramatică și artei filmului aici ?

— M-am întrebat de multe ori dacă există într-adevăr o diferență între actorul de teatru și cel de film. Azi cred că este doar o distanță de mijloace, ce se pot foarte ușor învăța. Problema principală ar fi alta : actoria de teatru se poate face uneori tehnic, lucru pe care pelicula nu-l suportă, orice lipsă de adevăr, orice reacție mimată se vede mult mai tare ca la teatru, unde sînt atîtea efecte care ne ajută în lupta împotriva neîncrederii spectatorului. Mulți își admiră prestația din teatru, uitînd de aceste mici amănunte, ba chiar de faptul că acolo scenarist este uneori Shakespeare.

Probabil că institutul de teatru ar trebui să fie cel care să netezească diferențele acestea, să selecteze și să promoveze actorul modern, simplu în mijloace, inteligent și interesat de tot ce se întîmplă pe lume, care se sprijină pe toate datele sale și nu pe una sau două, așa cum se întîmplă uneori cu actorii care au voce frumoasă sau arată bine. Uneori chiar așa se și întîmplă, așa cum a demonstrat-o Gala actorilor tineri de la Costinești.

M. Ungheanu

Toamna

Ecou de pași
în sala surpată a cerului,
timp fericit
împușcat pe la spate
de plutonul de execuție
al ploii,
chip de apă
ca o frescă rupestră
sub narcoza algelor,
mască de faraon
în cripta otrăvită
a singurătății...

Și o toamnă
ca un copil din flori
prin noi
hoinărind.

Dan Iorga

Rădăcinile pădurii

mă urmăresc pe sub drumuri,
păstrăv cenușiu
pornit spre izvoarele zilei.
Ora
răstoarnă în arbori
sevele somnului.
E tîrziu,
poemul acesta nu vreau să fie
sul de hîrtie creponată
din care să se taie
fișii lungi pentru împodobirea sălilor de bal.

E tîrziu,
pe țărm
valurile au aruncat
meduza
orei...

Ion Teodorescu

Singurătatea lui Orfeu

Trec mări de nori cu țărmuri foarte clare,
și păsările trag înspre apus
mereu aceleași hărți imaginare.
El a rămas tot așteptînd un semn de sus.

Ploua în larg de suflet cu ploi pînă la os,
adînc ploua în lacrimi, ploua înalt, frumos,
ploua atît de-aproape și-aproape paralel,
încît părea că plouă și dincolo de el...

...În zori, iubita i se risipea în rouă
așa-de-nțet încît părea din el că plouă
cum s-ar prelinge piatra sisific înapoi,
să-nceapă altă zare mereu cu-aceleași ploi.

Adrian Manea

Giganții de piatră

Ideograme stranii urcau din jos de Fire
Cînd vechii cioplitori cătau al pietrei suflet ;
Ei concurau geneza-n dolmene și menhire.
Natura-nsuflețită cu har, semne și umblet.

Imboldul prometeic în sacre megalite
La viața ginditoare-nălțîndu-se, inertă,
Trufașa-mpătimire de-a ridica ciopliță
Spre zarea din vecie emoția libertă.

Atent privind muzeul de semne care mor,
În sufletu-mi se mișcă o poartă spre milenii ;
Pe fabuloase chipuri inciziile dor ;
Din cuaternare vremuri trag săniile renii.

Ileana Jean

Cenaclul «Poesis» din Constanța

De mai multe ori, împreună cu poeții Dan Laurențiu și Marius Robescu și cu criticul Valentin F. Mihăescu, am fost oaspeții cenaclului „Poesis“ de pe lîngă **Casa corpului didactic din Constanța**, condus cu excepțională dăruire și competență de poetul Florin Pietreanu. De fiecare dată, impresia a fost deosebit de plăcută, dat fiind spiritul de emulație creatoare ce anima viața cenaclului. Din bogata și diversa producție poetică a cenaclului „Poesis“ publicăm în acest număr al revistei noastre o concentrată și, totuși, semnificativă suită lirică.

Nicolae Ciobanu

Gutui

M-a vizitat azi-noapte
Toamna.
Am stat mult de vorbă
Ca două vechi prietene
Ce nu se văzuseră de un
An.
A gustat dulceața mea de gutui și a
Plecat.
Azi dimineață am găsit la ușă
O crizantemă albă.

Laura Codruța

Eram poteca

Mi-am dorit
trei călăreți.
Fie albaștri ochii,
fie binecuvîntat galopul.

Erau trei călăreți,
eram potecă-n cărare
purtată pe coamă
prin zare.

Dora Mircea-Radu

Zbor de păsări

Zboară ciudat păsările
în noaptea aceasta,
zboară spre puncte cardinale
știute numai de ele,
zboară în triunghi,
în Rexagon,
într-un ritual inedit,
căutînd
cealaltă parte a geometriei
uitate de veacul
ce stă să apună
acoperind Terra.

Lia Paltin

Liniște și foc

Cum te zidești în marea fără val,
Păienjeniș de amintiri ți-nchide ochiul,
Pătrunzi în sufletu-mi și cazi la mal.
Ești liniștea, neliniștea și focul.

Ca scoica goală-n marea ta mă plimb
Și-n nesfîrșirea ta, care mi-e locul ?
Furtuna clipei noastre e un nimb,
E liniștea, neliniștea și focul.

Tentacule albastre-n ochi ascunși
Ți-au aruncat săgeți rănind sorocul
În noaptea mea ce are ochii duși
Ca liniștea, neliniștea, ca focul.

Cătălina Cucu

* * *

Așează-te gînd
peste pulberea stelei din mine
teama arderii
e atît de aproape
încît o bucurie solară
o presimt în curînd
ca năvalnice ape
inundîndu-mă iară.

Eugenia Vâjiac

Reiterare

Mă-ntorc pe cărarea
năpădită de buruieni.
În orbitele casei,
lumină zăvorită
ne caută.
Sub prispă,
șarpele, ascuns după timp,
așteaptă
să ne întindă
mărul oprit.

Alex. Prundea

A trecut pînă și ziua de mîine

A trecut pînă și ziua de mîine
un gol e acolo unde zimbește o stea
aș fi putut să te caut prin ea
cum cauți lanul de grîu în aroma de pîine ;

e tîrziu, un tîrziu vertical și preget
să te conturez aburos dintr-un murmur
de flaut,
de-acum pesemne n-o să te mai caut
decît în șingele pe care trandafirul mi-l
soarbe din deget ;

dar a trecut și ziua de mîine
nu mă-ntreb pe unde vei fi mai umblînd,
singe al meu, vagabond ca un gînd,
pînă ieri credincios ca un ciine !

Fatma Sadic

Premiile Uniunii Scriitorilor pe anul 1982

Simbătă, 24 decembrie 1983, la București, a avut loc festivitatea de decernare a premiilor Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România pentru literatura anului 1982. Premiile au fost înmînate de Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, și de Virgil Teodorescu, președintele Juriului, care au remarcat succesele literaturii române din anul respectiv și care i-au felicitat pe laureați. În numele acestora au vorbit Alexandru Piru, Ion Brad, Ștefan Tcaciuc.

Juriul de acordare a premiilor Uniunii Scriitorilor pentru literatura anului 1982, compus din Virgil Teodorescu (președinte), Mircea Ciobanu, Daniela Crăsnaru, Ovid S. Crohmălniceanu, Arnold Hauser, Mircea Radu Iacoban, Mihai Isbășescu, Mircea Martin, Petre Sălcudeanu, Mircea Sântimbreanu, Szász János, Mircea Tomuș, Radu Tudoran, Cornel Ungureanu, Ion Vlad, întrunit în ședință de lucru la București, în ziua de 21 decembrie 1983, după ce a supus dezbaterii cele mai valoroase lucrări literare ale anului 1982, potrivit criteriilor regulamentului în vigoare, a hotărît, prin vot secret, să acorde următoarele premii:

POEZIE

ANGHEL DUMBRĂVEANU — „Tematica umbrei" (Cartea Românească).
NICOLAE IOANA — „Studiu de noapte" (Eminescu).
MIRCEA IVĂNESCU — „Poezii nouă" (Dacia).
LÁSZLÓFFY ALADÁR — „Poeme" (Eminescu).
HANS LIEBHARDT — „Ca o singură zi" (Kriterion).
NICOLAE PRELIPCEANU — „Fericit prin corespondență" (Junimea).
ȘTEFAN TCACIUC — „Călătorie în eternitate" (Kriterion).

PROZĂ

PAUL EUGEN BANCIU — „Zigguratul" (Cartea Românească).
HUSZÁR SÁNDOR — „Mărturii despre o generație" (Kriterion).
MODEST MORARIU — „Întoarcerea lui Ulise" (Eminescu).
PANEK ZOLTÁN — „Inelul vrăjitoarei" (Kriterion).
ROMULUS RUSAN — „Roua și bruma" (Cartea Românească).
NICOLAE ȚIC — „Suplinitorii" (Cartea Românească).
VÁSÁRHELYI GÉZA — „Neguțătorul nebun" (Dacia).

DRAMATURGIE

VALERIU ANANIA — „Greul pămîntului" (Eminescu).
ION BRAD — „Nu pot să dorm" (Teatrul Mic).
I. D. SÎRBU — „Arca bunei speranțe" (Eminescu).

PUBLICISTICĂ ȘI REPORTAJ

ALEXANDRU GEORGE — „Simple întîmplări în gînd și spațiu" (Cartea Românească).
VALERIU RĂPEANU — „Tărîmul unde nu ajungi niciodată" (Sport-Turism).

LITERATURĂ PENTRU COPII ȘI TINERET

ILIE MĂDUȚA — „Ceasul păstrăvilor și al privighetorilor (Ion Creangă).
TUDOR VASILIU — „Numai ochi și urechi" (Ion Creangă).
DAN VERONA — „Ingerii chilugi" (Albatros).

CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

Z. ORNEA — „Viața lui Dobrogeanu Gherea" (Cartea Românească).
MARCEL POP-CORNIȘ — „Anatomia balenei albe" (Univers).
CORNEL REGMAN — „Noi explorări critice" (Eminescu).
ELENA TACCIU — „Romantismul românesc" (Minerva).

ÎNGRIJIRI DE EDIȚII CRITICE

ALEXANDRU PIRU — „Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent" de G. Călinescu (Minerva).

TRADUCERI DIN LITERATURA UNIVERSALĂ

ALEXANDRU MIRAN — „Tragedii" de Eschil (Univers).
PETRE SOLOMON — „Wilson zevzecul" de Mark Twain (Minerva).

TRADUCERI DIN LITERATURA ROMÂNĂ ÎN ALTE LIMBI

ROLF BOSSERT — „Cărțile cu Apolodor" de Gellu Naum (l. germană, editura Ion Creangă).
DUMITRU M. ION — „Poezii" de Nichita Stănescu, „Hanibal" de Eugen Jebeleanu, „Pe sub ușă" de Marin Sorescu (l. macedoneană, editura Misla, R.S.F. Iugoslavia).

TRADUCERI DIN LITERATURA ROMÂNĂ ÎN LIMBI ALE NAȚIONALITĂȚILOR CONLOCUITOARE

BALOGH JÓZSEF — „Împotriva cuvintelor" de Nichita Stănescu (l. maghiară, Albatros).

TRADUCERI DIN LITERATURA NAȚIONALITĂȚILOR CONLOCUITOARE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

DOINA FLOREA-CIORNEI — „Orga de zăpadă" de Franz Storch (Junimea).

DEBUTURI

I. ANGHEL-MĂNĂSTIRE — „Talanii" (Albatros).
ȘTEVAN BUGARSKI — „Prin Sân Martin în spațiu și timp" (Kriterion).
DUMITRU CHIUARU — „Seară adolescentină" (Albatros).
GHEORGHE CRĂCIUN — „Acte personale, cópii legalizate" (Cartea Românească).
DAN C. MIHĂILESCU — „Perspective eminesciene" (Cartea Românească).
HERTHA MULLER — „Depresiuni" (Kriterion).
DAN ION NASTA — „Ora fîntînilor" de Ion Vinea (traducere în limba franceză) (Minerva).
VASILE RADU — „Victorie minus unu" (Eminescu).

Permanența și dimensiunile unității

Urmare din pag. 1

principii democratice pentru acele timpuri. În art. 1, punctul III se proclama „deplina libertate națională pentru toate popoarele conlocuitoare", alături de „necesitatea reformei agrare radicale", de „potențarea producțiunii", de „promovarea nivelării sociale", de „vot universal, direct și secret" și de „desăvîrșita libertate de presă, asociere și întrunire ; libera propagare a tuturor gîndurilor omenești".

La Alba Iulia s-au strîns reprezentanții satelor, reprezentanții muncitorimii, ale căror detașamente au venit cu steaguri roșii și banderole tricolore, moții cu portretele lui Horea și Iancu, reprezentanții intelectualității, formînd „un singur cuget și o singură simțire".

Unii dintre participanți s-au întrebat dacă generațiile viitoare își vor aminti despre marea lor înfăptuire. Iată că astăzi, datorită secretarului general al partidului nostru, ne-am redobîndit și dreptul la istorie, la cinstirea marilor fapte ale înaintașilor.

Astăzi, cînd, la acest sfîrșit de an 1983, în forul suprem al țării noastre s-a chibzuit și hotărît asupra viitorului, de către cei mai autentici reprezentanți ai voinței și gîndirii tuturor, în deplină unitate. Astfel, acest an care s-a desfășurat sub simbolul sărbătoririi unității, se încheie prin consacrarea unității de granit ce se sprijină pe noile ei temelii, proprietatea socialistă, structura de clasă unitară, comunitatea intereselor fundamentale, deplina egalitate în drepturi a tuturor fiilor patriei, indiferent de naționalitate.

Această unitate face posibilă conducerea științifică a societății noastre, făurirea socialismului pe această vatră strămoșească prin dezvoltarea creatoare a socialismului științific, rod al gîndirii revoluționar-creatoare a partidului nostru, în centrul de lumină al căreia se situează concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu — personalitate a istoriei noastre și a lumii contemporane, stindard al unității, progresului, dreptății și păcii.

Acum, la cumpăna anilor, adresăm prietenilor și tovarășilor noștri de muncă — linotipiști, paginatori, maiștri, ingineri — tuturor celor care au așezat în fiecare săptămînă truda și priceperea lor în rama „Luceafărului" cele mai bune urări, dorindu-le un an bun, fericit. La mulți ani !

ÎNȚELEPTUL BALTAZAR

1.

— Vorba lui Hamlet, spuse Baltazar : Ce-o fi o fi, bașca ce se alege !

2.

— N-a spus Richard al III-lea : dau un cal la remaiat ?

3.

— Ai văzut ce bine a dormit soacră-ta în tren ?
— Da, răspunse Baltazar. De aceea m-am gîndit să trag obloanele la ferestrele casei și să fac eu ca trenul. Poate așa nu mai vorbește.

4.

— Mîine nevastă-mea pleacă în luna de miere.
— Singură ?
— Da. Eu am diabet.

5.

— Ce mai faci ? l-am întrebat pe Baltazar.
— Nimic deosebit, mi-a răspuns el. Acum fac înresură de animale mici, a mai dăugat, împingîndu-și cei doi copii din spate.

6.

— I-am spus prietenei mele că o iubesc și că vreau să o iau de nevastă.
— Și ea ce-a zis ?
— Să mă hotărăsc : ori una ori alta.

7.

— Pînă unde mergi ? l-am întrebat pe Baltazar în autobuz.
— Pînă la Bellu.
— Și acolo ce faci ?
— Cobor.

8.

— Serviți și vită în acest restaurant ?
— Nu facem nici un fel de discriminări.

9.

— Ce tăcut este parcul acesta, zise ea.
— Nici n-are motive să urle.

Gabriel Iuga

Ședința Biroului Uniunii Scriitorilor

Vineri 23 decembrie 1983, la București, a avut loc ședința de lucru a Biroului Uniunii Scriitorilor. Au fost prezenți tovarășii **Ion Ștefănescu**, prim-vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste și **Mihai Dulea**, adjunct de șef de secție la Comitetul Central al Partidului Comunist Român.

Ordinea de zi a fost următoarea : — Perfecționarea activității organismelor de conducere ale Uniunii Scriitorilor în vederea creșterii rolului acestora în afirmarea creației literare ca factor activ al dezvoltării multilaterale a omului nou ; — Reconfirmarea unor comisii ale Biroului Uniunii.

Pe marginea problemelor înscrise în ordinea de zi, la dezbateri au participat scriitorii **Mircea Iorgulescu, Octavian Paler, Ion Hobana, Alexandru Balaci, Marin Sorescu, George Bălăiță, Aurel Covaci, Ion Dodu Bălan, Domokos Géza, Ovid S. Crohmălniceanu, Mircea Sântimbreanu, Constantin Țoiu, Ion Brad, Bujor Nedelcovici, Virgil Teodorescu, Laurențiu Fulga, Dinu Săraru, Andi Andrieș, Constantin Chiriță, Eugen Simion, Valeriu Răpeanu, Dan Tărchilă.**

În încheierea dezbaterilor, a luat cuvîntul tovarășul **Ion Ștefănescu.**

Lucrările ședinței de lucru a Biroului Uniunii au fost conduse de **Dumitru Radu Popescu**, președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.

„Natură vie cu baracă"

Urmare din pag. a 3-a

soarea (autorul folosește pretextul lecturii unui număr de scrisori ale „eroilor" intrate accidental în posesia sa), intitulată **Natură vie cu baracă** este povestea unui om, inginerul Radu Zabulică, pentru care baraca de pe șantier a însemnat, mai bine de douăzeci de ani, locuință și cămin, spațiu de visare și de zbucium, o a doua natură, natură vie cu baracă. Iată-l, după ce primește primul său apartament : «La canal, inginerul Radu Zăbulică este investit cu răspunderea de director al Grupului de șantiere Basarabi, grup alcătuit pe scheletul fostului șantier de la Porțile de Fier. Tot aici, la Canal, a primit și primul său apartament în care a pășit stînjenit, de parcă ar fi mers la cineva în vizită, o persoană simandicoasă și nu ar fi trecut pragul propriei case. Acest apartament l-a primit după 20 de ani de baracă. „Ce-o să facem cu atîta loc tăticule ? l-au întrebat copiii, l-a îmbrățișat duioasă soția, uitînd de prezența celor mici, și-a îngroșat vocea tatăl, rostind cu artag neînțeles : „O să locuim, asta facem, o să locuim și noi ca lumea...»».

Stilul reportajelor lui Ion Andreiță aglutinează acest gen de relatare seacă, precisă, cu deja amintita autenticitate a vorbirii personajelor și fraza „înflorată", țesută cu metafore, calofilă. Exemplific, cu o mostră din această ultimă categorie : „Ca și în poveste, nu simți cînd se lăsase noaptea. Mai întîi fusese soarele, care-l îmboldea pieziș cu lănci moi și subțiri, străpungîndu-i pleoapele și pielea străvezie a palmei, pătrunzîndu-i adînc în oase și luminîndu-i trupul cu miere. El pășise sfios prin această miere, ca printr-un imperiu ce nu-i aparținea, și chiar de-ar fi fost să fie a lui — îl cucerise într-o luptă cu zmeul cel cumplit ori i-l dăruise cineva, zîna cea bună să zicem, despre care le vorbise chiar peste zi învățătorul — continua să calce cu grijă pe margea ierbii, pîndind la tot ce-ar fi putut să se întîmple...". Dincolo de calitățile reporterului — atenția la detaliul semnificativ, claritatea ideilor, moderația pitorescului, tăietura dramatică a textului — cartea lui Ion Andreiță relevă și calități de prozator. Astfel, între alte fragmente probante, reportajul **Podurile lui Mihai Margine** este, de fapt, un micro roman, condensat la esențe, iar o secvență din același **Natură vie cu baracă** cu țăranii din insula Ada Kaleh care-și dezgroapă morții, amintește de **Despărțirea de Matiora** a lui V. Rasputin : „Sătenii, numai bărbați, munceau încordat la dislocarea mormintelor. Rar se auzea cîte o vorbă, cîte o apreciere, cîte o sudalmă chiar : „Că greu mai fuseși tăicuță...", „Fulg bunica, nu altceva...", „Bă, ăștia ai lui Giuvan pînă și-n cimitir s-au întins mai mult ca alții, s-apuce ei totul, ai dracului, doamne iartă-mă..." Încercaseră, întîi să scoată morții cu coșciuge, dar lemnul putrezise și se amestecase cu oasele, că nu mai știau oamenii ce să aleagă. Atunci socotiseră c-ar fi mai bine să le desprindă cu pămîntul din jur cu tot. Și asta făceau acum : măsurau cam cît își amintesc ei c-ar fi fost omul îngropat aci, luau o marjă de siguranță și începeau să sape șănțulețe în jurul locului astfel marcat. Decupau apoi bucata de pămînt în care se bănuia a fi mortul și o așezau într-un coșciug nou, larg, lung și adînc ; un coșciug nefiresc de mare, de parcă aveai de așezat în el uriași, nu oameni".

Epopee a unei grandioase construcții și a eroismului cotidian **Natură vie cu baracă** disimulează și un prozator.

PASĂREA NICHITA

Cineva mi-a povestit odată,
sau poate am citit undeva,
despre o pasăre neobișnuit de ciudată
cu trupul de aer și stea.
Se zice că se naște în aer
ca o sferă de rouă strălucitoare
și puii și-i zămislește în aer
și n-are picioare.
Se hrănește zburînd, cîntă zburînd
din gușa cu transparențe lunare
și doarme în aer din aripi vibrînd
pasărea fără picioare.
Neavînd drag de pămînt,
ea se odihnește cîntînd.
Și neavînd picioare s-o doară,
pasărea nu știe să moară...

Mircea Micu

Structura Nordului

Urmare din pag. 1

secolul XX în opinci, preferînd fățiș păsunismul — încălțărilor din „inlocuitori", aprinzînd peisajele cu superbele lor costume vechi, populare, pe care le poartă în toate zilele săptămînii drept prin mijlocul civilizației tehnice da, și mai presus decît toate, aceiași țărani rămași lîngă aceleași pămînturi, trudind lîngă aceleași vite și aceleași străvechi îndeletniciri, fără teamă că direcția universului este alta și viitorul îi va înghiți, țărani vechi, statornici și-adevărați pe care viitorul nu va trebui să îi recalifice în țărani.

La leud, într-o sală care îi încăpea ca o nucă, așezați și pe scaune, și pe jos, și între rînduri și lipiți de pereți, ne-au privit drept în ochi cu atîta îngăduință și ne-au ascultat cu atîta răbdare încît n-a fost greu ca spectacolul să se mute în sală și spectatorii pe scenă pentru că cei care își respectau cu demnitate condiția erau... ei.

Foaie verde grîu mărunt / Cîte flori sunt pe pămînt / Toate merg la jurămînt / Numai spicul grîului / Și cu vița vinului / Și cu lemnul Domnului / Zboară-n naltul cerului / Stau în poarta raiului / Și judecă florile / Unde li-s miroasele.

Chiar : de ce iubim atît de mult Maramureșul ?

CUMPĂNĂ

I Urare de Anul Nou

Existați poeți, existați, existați,
spargeți cu buzele, cu dinții, cu limba întunericul
gogoșii voastre de mătase și ieșiți
și existați, existați, existați !

II Povestea porcului

Ioane și Vasile, să-l scoatem din cotețuri,
azi-noapte porcul nostru avu un vis urît :
veniseră toți hoții în curtea cu nutrețuri
și un cuțit iernatic i se-nfigea în git.

Tu prinde-l de picioare din spate, tu din față,
să îl trîntim aicea în miezul bătăturii ;
abia acum începe adevărata viață
a porcului — guiță în viscol augurii.

În piept îi voi pătrunde cu brațul ascuțit,
vor cobori-n biserici de pe perete sfinți
și vor veni în curte să urce fiecare
spre anul care vine cu un șorici în dinți.

Sub șira cea de paie de grîu să îl prăjim,
dă drumul, tu nevastă, la Dunăre-n ogradă
să șteargă trandafirul de porc de pe zăpadă,
să care către mare și jegul lui sublim.

Așa cum aburește pe blănile de lemn
și ziua i se pare din ce în ce mai scurtă,
toți îngerii să iasă din casă la un semn
mai mult ca niciodată să-l gîdile pe burtă.

Va fi un hohot, doamne, de ris și grohăit,
cîrnați vor bate-n tobe din deal pînă devale
și în mirosul sacru de șunci și de sarmale
vei răsări, molane, cu pasul bilbiit.

Ioane și Vasile, să-l scoatem din cotețuri,
poemul meu azi-noapte avu un vis urît :
mi-era strein, venise din ape și din cețuri
și-avea în loc de titlu un început de rit.

George Alboiu

PSEUDO-CULTURA
PE UNDE SCURTE (XLVII)

Anti-călinescianismul ca diversiune

Obsesia anti-călinesciană a Monicăi Lovinescu pare a fi mai veche decît aceea a consortului, o poveste [1]) despre un examen universitar unde G. Călinescu ar fi tratat-o în „gustul paradoxului agresiv" dă toate datele de care avem nevoie. Însă de atunci (îndată după război) și pînă pe la începutul anilor '60 Monica Lovinescu ținu oroarea ascunsă, făcînd-o, pesemne, să fiarbă căci atunci cînd izbucni, aceasta se produse cu o violență absolut inexplicabilă. Fapt e că pentru Monica Lovinescu anti-călinescianismul deveni repede o profesiune. Nimic din ce făcuse criticul nu ar fi fost bun. Omul ? Atîns de „ispita de a se crede geniu", făcînd „diverse combinații și răzgîieli optimiste"[2]). Criticul ? Un cameleonic, făcînd „deșerți tabula rasa din predecesori"[3]). Dar nu doar atît. Pătrunderea lui literară ar fi fost, zice Monica Lovinescu, inexistentă căci nu ar fi prevăzut, în 1941, cum va evolua literatura unui prozator care a scris și după ce „Istoria" apăruse. Ca să-i găsească nod în papură, polemista de la Paris îl combătea pe G. Călinescu în ideea că opinia autorului pe care criticul îl recenza ar trebui respectată mai degrabă decît aceea a criticului însuși[4]). Nu mă grăbesc să observ că judecînd astfel, Monica Lovinescu nu mai găsea nici un temei criticii literare în general : o privește, în definitiv, ce crede, eliminînd evidențele. Cît despre romancierul G. Călinescu, ei bine, pe romancier polemista nu-l admite căci nu ar respecta canoanele „realismului" (? !), meritînd de aceea să primească un tratament cenzorial și să i se scurteze cărțile cu foarfeca[5]).

În general oricine are ceva de spus, se înțelege că în negativ, despre G. Călinescu își găsește în Monica Lovinescu un sprijinitor necondiționat pînă la moarte[6]). Nu degeaba cînd toate injuriile fuseseră consumate femeia se grăbea să includă pe Călinescu pe o absurdă listă a întemeietorilor „noii drepte" și a „neo-fascismului" (?) românesc[7]). În definitiv, am putea să ne întrebăm de unde atîta ură adunată la „parizianca" vorbitoare de română contra unui critic care, la examen, o lăsase în pace și n-o chestionase, după cum ar fi trebuit, asupra literaturii române pe care tînăra de atunci o „învăța" cu scriitorii la strand. Răspunsul nu e, în tot cazul, atît de enigmatic. Mai întîi, e la Monica Lovinescu un rău înțeles partizanat familial, ea are încă impresia aberantă că poziția, de „mare critic", a lui G. Călinescu ar amenința într-un fictiv clasament al prestigiului pe aceea a tatălui ei. În al doilea rînd, G. Călinescu i-a făcut bărbatul de ris, punîndu-l la punct foarte inteligent.

Sigur e că aversiunea echipei Monica Lovinescu-Virgil Ierunca în chestiunea G. Călinescu s-a transmis și comilitonilor de la „Europa liberă", procedeu simplu și deja evidențiat à propos de Arghezi și Sadoveanu și nu numai de ei căci în grupul verificat „iubirea" și „ura" se fac la comandă. Călinescofob se trezi și Paul Goma care se sforța să-l ridiculizeze pe critic căci acela s-ar fi declarat „săptămînal optimist"[8]) și, ca și alții, s-ar fi pus „în slujba distrugerii" (? !). Pentru Anneli Ute Gabany proza călinesciană postbelică ar fi un amestec de „reportaj, excurs estetic, parodie" și nimic altceva [9]) : un alt susținător al „Europei libere" era de părere că „Estetica basmului" de G. Călinescu ar fi „o carte excepțional de proastă". Criticul era considerat[10]) „cam pripit și pe alături (...) mai curînd rob al dis-Grației decît ales al Grației". E adevărat că într-o asemenea „gîndire" apărea și conceptul critic de „pe alături"; dar ce însemnătate are aceasta cînd polemistul călinescofob ridica mîinile dezasperat exclamînd : „așa ceva s-a numit critic, ba chiar și geniu".

Desigur, nu are nici o importanță împrejurarea că un oarecine nu voiește să judece obiectiv și scriind cum nu se poate mai prost (în virtutea unor idei mari dar... misterioase despre critică) e de părere că G. Călinescu nu ar fi... critic. Însă a susține că întîiul proletcultist ar fi fost... G. Călinescu pe considerentul că ar fi izgonit „îngerii" din poezie (în „De disparitione angellorum", în „Capricorn" nr. 1/1930) înseamnă a face mistificații grosolane care nu doar că elimină orice perspectivă rațională dar sînt efectul unei minți foarte zdruncinate. Cu toate acestea, o asemenea asertiune s-a făcut și aparține, ca și celelalte, lui H. Stamatu [11]). Protecționismul aplicat dogmaticilor de ieri, aliați azi ai „Europei libere", ia, așadar, înfățișările acestea aberante, între care anti-călinescianismul e cum nu se poate mai nimerit.

Artur Silvestri

[1]) *„Unde scurte", Limite, Paris, 1978, pg. 46.*
[2]) *„Unde scurte", Paris, 1978, pg. 13.*
[3]) *„Unde scurte", Paris, 1978, pg. 398.*
[4]) *„Unde scurte", Paris, 1978, pg. 99—100.*
[5]) *„Unde scurte", Paris, 1978, pg. 14.*
[6]) *„Ethos", II, 1975, pg. 303.*
[7]) *emisiunea din 20 mai 1983.*
[8]) *„Limite", nr. 24—35/sept. 1977.*
[9]) *„Rumänien", Vandenhoeck and Ruprecht, 1977, pg. 536.*
[10]) *„Limite", nr. 23/martie 1977, pg. 3.*
[11]) *„Limite", nr. 16/iulie 1974.*

EPILOG

În articolul său **Din nou despre întîiul scriitor român** din „Luceafărul" nr. 43, Dan Zamfirescu încearcă să răspundă obiecțiilor noastre, vînînd greșelile de tipar și ocolind ceea ce nu-i convine.

De pildă, eu am dovedit că data aducerii moaștelor Sfîntului Ioan e fixată de Ureche prin raport cu urcarea pe tron a lui Alexandru cel Bun. Faptul a avut loc „în doi ani ai domniei lui", prin urmare în 1402. Dar în versiunea Axinte Uricariul a cronicii lui Ureche se dau pentru urcarea pe tron a lui Alexandru cel Bun două date : una după letopisețul moldovenesc : 1399 și alta după letopisețul latinesc : 1413. Ambele date sînt greșite, prima cu un singur an, pe cînd cea de a doua cu 13 ani. Axinte Uricariul optează însă pentru cea de a doua dată și scoate deci pentru aducerea moaștelor sfîntului Ioan anul 1415 (1413 plus 2). Prelucrînd ușor cronica lui Grigore Ureche, Nicolae Costin dă ca dată a urcării pe tron a lui Alexandru cel Bun anul 1401 care i se pare mai sigur pentru a fixa aducerea moaștelor în al doilea an al domniei, datare care există în Ureche. Deși bun latinist și deși a folosit în prelucrarea sa cronici latinești, Nicolae Costin nu acceptă anul începutului domniei lui Alexandru cel Bun 1413 din letopisețul „latinesc". Concluzia pe care o trage oricine este că anul aducerii moaștelor sfîntului Ioan este anul 1402.

Dan Zamfirescu nu este de acord cu acest an cînd Grigore Tamblac era la Suceava ca trimis al patriarhului spre a ridica anatema aruncată asupra bisericii moldovene și, pentru a nega că **Mucenicia lui Ioan cel Nou** este opera lui Grigore Tamblac, scriere compusă ad-hoc, de conjunctură, susține în continuare că moaștele au fost aduse în țară în 1415. Nu numai Axinte Uricariul, repetă Dan Zamfirescu, dă această dată, cînd Grigore Țamblac era mitropolit de Kiev, dar și... Nicolae Costin în altă operă a sa, atribuită lui de Kogălniceanu, atribuire infirmată încă din 1907 de C. Giurescu. **Letopisețul Țării Moldovei de la Ștefan-Vodă-snă Vasilie-vodă încoace.** În acest letopiset Nicolae Costin, ignorînd ceea ce scrisese prelucrînd cronica lui Grigore Ureche, spune că mitropolitul Dosoftei a închinat regelui Sobieski moaștele sfîntului Ioan pe care „l-au fost adus în țară cu multă cheltuială răposatul domn, bătrînul Alexandru vodă, feciorul lui Roman vodă, de la păgîni, de la Cetatea Albă din veleatul 6923 (1415) de au stătut în țară ca la trei sute de ani". Letopisețul de la Ștefan vodă, fiul lui Vasile Lupu, continuă cronica lui Miron Costin de la 1661 pînă în 1709. În nici un caz el nu ar putea fi opera lui Nicolae Costin care a copiat, prelucrînd, cronica lui Grigore Ureche și cronica tatălui său în continuare doar pînă în 1601. Dar indiferent de cine ar fi cronica de la Ștefan Vodă, fiul lui Vasile Lupu, este evident că privitor la aducerea moaștelor sfîntului Ioan avem de a face cu o întîmplare, cu o lămurire pentru cititor. Cine s-o fi făcut ? Ei bine, nimeni altul decît același Axinte Uricariul care a copiat letopisețul anonim la 4 septembrie 1715 din îndemnul lui Nicolae Mavrocordat, la Iași. Într-adevăr în 1715 s-ar fi împlinit 300 de ani de la aducerea moaștelor sfîntului Ioan în Moldova, dacă am primi data aducerii acestor moaște, luată de Axinte Uricariul din letopisețul latinesc, în cronica lui Ureche pe care însă tocmai Nicolae Costin o respinge, optînd pentru data adevărată : 1402. Toată argumentarea lui Dan Zamfirescu rămîne în aer.

Mucenicia lui Ioan cel Nou ni s-a păstrat în copia lui Gavril Uric din 1438. Era normal ca aici faptele să fie plasate în trecut, atunci cînd au avut loc, cu 36 de ani în urmă. Citim în cronica lui Grigore Ureche : „Acest Alexandru vodă multe lucruri bune au făcut în țară și au făcut două mănăstiri în Moldova, Bistrița și Moldovița, în doi ani ai domniei sale... Asisdérea, întîiași dată au trimis de au luat blagoslovenie de la patriarsii Răsăritului și au făcut mitropolit de l-au așezat la scaun, la mitropolie ot Suceavă, numai anume nu scrie ce mitropolit au fost". „În doi ani a domniei sale" înseamnă în 1402, cînd într-adevăr exista mănăstirea Bistrița căreia la 31 octombrie 1402 Alexandru cel Bun îi dăruia două mori lîngă tîrgul Baia. Mitropolit a fost făcut atunci Iosif Musat, mort în 1415, cînd deci nu se mai putea sfătui cu voevodul Alexandru cel Bun pentru aducerea moaștelor Sfîntului Ioan (se sfătuise în 1402 !).

Un singur manuscris al zbornicului rus **Cartea lui Grigore Tamblac** conține **Mucenicia lui Ioan cel Nou**, am scris eu. Nu, mă corectează Dan Zamfirescu, acolo a fost doar adăugată de un copist care ignora că textul aparține primului scriitor român de limbă slavonă : monahul Grigore. Sigur, acest copist nu era atît de bine informat în secolul al XVI-lea, cum este informat Dan Zamfirescu în secolul douăzeci.

Al. Piru

P.S. Articolul **În legătură cu paternitatea primei scrieri în proză a literaturii române** de Alexandru V. Dită din **Luceafărul** nr. 44 nu conține nici o dovadă în plus că anul aducerii moaștelor Sf. Ioan în Moldova ar fi 1415 și nu 1402. După Ștefan S. Gorovei, **Mușatinii**, 1976, p. 42—43, se dă ca primă soție a lui Alexandru cel Bun o catolică din Transilvania, Margareta. Însă după C. Giurescu—Dinu Giurescu, **Istoria românilor**, 2, 1976, p. 40, Margareta, numită așa în documentele latinești, era Mușata, bunica lui Alexandru cel Bun, moartă în 1410. Prima soție a lui Alexandru cel Bun (ibid. p. 109), moartă la 2 noiembrie 1418, a fost Ana, numită și Neacșa. Cu aceasta s-a căsătorit probabil înainte de a ajunge domn și a avut pe Iliaș, urmașul său la tron. Autorul articolului reproduce regestul actului de danie a locului numit Poiana Vlădicii întocmit de J. Pitzelli și Harsani din **Documenta Romaniae Historica**, I, 1975, p. 22 unde editorii dau ca dată a aducerii moaștelui sfîntului Ioan cel Nou anul 1402. Din regest rezultă clar că Poiana Vlădicii a fost dăruită de Alexandru-Vodă în cinstea sfîntului Ioan cel Nou în 1414, cînd voevodul a așezat acolo și o piatră mare „care-l înfățișa pe el aplecîndu-se spre a primi sfîntul trup" adus de el de la Akkerman, vulgo Cetatea Albă. Însă P. V. Năsturel a dovedit că aceasta nu e Akkermanul, cucerit de turci abia în 1484, ci Cetatea Albă de la Marea de Azov, actualul Kerci, în 1402 în Hanatul Crimeii (vezi Ureche cu pasajul interpolat de Misail Călugărul : „Și deaca se văzu luminat în cinstea domnii, în doi ani a domnii lui... adus-au (Alexandru) cu mare cheltuiala sa, den țara păgînă, sfintele moșii a marelui mucenic Ioan Novii..." Același pasaj în versiunea Nicolae Costin : „Iară la al doilea an al domniei sale, adus-au cu multă cheltuială mostile sfintului mucenic Ioan Novii din Țara Turcească de la Trapezuntu..." Să se observe că Nicolae Costin evită să spună Cetatea Albă, știind că aceasta nu era păgînă în 1402 și se referă doar la locul de origine al mucenicului, Trapezunt, ocupat și el, într-adevăr, de turci, însă abia în 1461). „În doi ani ai domniei lui" înseamnă la Nicolae Costin 1402. Numai la Axinte Uricariul „în doi ani" ai domniei lui Alexandru cel Bun, înseamnă, după letopisețul moldovenesc, 1402, iar după cel latinesc, 1415. Data cînd Alexandru cel Bun a dăruit Poiana Vlădicii, 1414, n-are legătură cu anul aducerii moaștelor în țară care rămîne 1402. La această dată a scris Grigore Țamblac **Mucenicia sfîntului Ioan cel Nou.**

A. P.

Desen de Aurel Ștefan Alexandrescu

«Nimeni n-a murit de rîs»

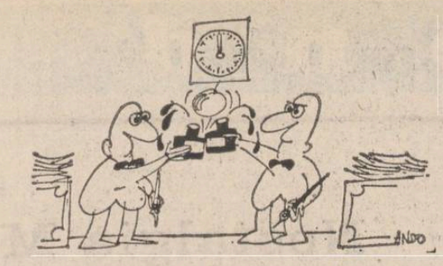

MOARTEA LUI MACISTE (87)

Cum a murit marele motan știe acum toată lumea. Ce nu se știe este ce s-a întîmplat după ce a murit. Ei bine, deși am fost rugat de Maciste, venit oficial din lumea cealaltă să mă convingă să trec sub tăcere totul, eu n-o voi face. Deci, să vă spun : s-a dat o masă. Mai precis, Gheorghe Pituț, din pricina căruia își pusese capăt zilelor Maciste, a dat două mese : una în verandă, unde erau Pucă, Aioanei, Hagiu și Marius Vulpe, într-un cuvînt elita, și cealaltă în biroul lui Fane Mihăilescu (după program, să fim bine înțeleși !), între intimii motanului, Mircea Micu, Romulus Vulpescu și Fane Mihăilescu. Gheorghe Pituț circula de la o masă la alta ca un decovil plin de sticle cu vin roșu, iar din cînd în cînd urca la ultimul etaj, unde Traian Iancu ținea prima ședință cu contabilitatea, după care urma o a doua cu Schapira.

— Mă, zicea Gh. Pituț — la prima masă, știți voi de ce a murit Maciste pînă la urmă ?

Dar degeaba aștepta răspuns, Grigore adormise, Florin așișderea, doar Pavel ce o mai fixa pe Teodoreasca, și asta încă foarte rar, pentru că nu intra în cadru.

— Atunci să vă spun eu, zicea Pituț la a doua masă.

— Ce să ne spui, Pituț ? îl întreba Mircea.

— Mai bine vă spun eu tot ce vreți, se oferea Romică, și în ce limbă doriți.

— Mă, sînteți bolînzi ?

— Lasă-i și tu, intervenea împăciuitor Fane, deschide și sticla aia.

— No ! Întîi și întîi să vă spui. Maciste...

Se auzi atunci un mieunat înfiorător și pe „xerox" apăru însuși marele motan, cu ceafa zbîrlită, stuchindu-l pe Gh. Pituț.

— Nu ți-ajunge că n-am mai răbdat să scrii despre mine și mi-am luat zilele ! M-ai făcut de rîs și tot de rîs vrei să mă faci și de-acum încolo ! Dacă nu te potolești am să-ți iau garsoniera !

Gh. Pituț, auzind o atît de gravă amenințare — garsoniera reprezenta o mare parte din viața sa — nu cuteză să-l înfrunte. Se înroși numai, ca un godin.

— Ați auzit ce mi-a spus Maciste ? îi întreba Gh. Pituț mai tîrziu pe cei de la prima masă.

— Ale vieții, oftă Grigore.

— Dă-mi un pol, îi ceru Florin.

Pavel nu zise nimic, o fixa în continuare pe Teodoreasca. Între timp, Mircea se enervă à la Arad :

— Ascultă, pisoiule, ori te așezi și bei ceva cu noi, ori hai du-te și ne lasă !

— Stai puțin, domnule, stai, dacă tot vine din lumea cealaltă, atunci ia să ne spună ce mai face prietenul Villon ?

Fane puse mîna pe telefon și chemă pe cineva să vină să ia motanul lui Pituț de pe xerox. Gest perfect inutil, pentru că Maciste dispăruse. Zic unii că vocea lui cînd țipa la Gh. Pituț ar fi semănat cu vocea lui Dan Fruntelată. Bîrfe ! Doar el a fost singurul care a citit episod cu episod de două ori : o dată în sumar și odată în statul de plată. Și atunci ? Atunci de ce a murit Maciste ?

Iulian Neacșu

Desene de Octavian Andronic

PARODII

TRAIAN IANCU

Livret, de ciudă

Frunză verde de dai n-ai
E tramvaiul fără cai
Uiuiu și iară iu
Călare pe vînătu
Numai pînă-n Uniune
Unde toate-s numai bune
Uiuiu și iară iu
Iacă vine tramvaiu
Și-am în buzunare plicu
Că-n tramvai mai e și Micu
Frunză verde de dai n-ai
Bată-l dumnezeu de nai
Că gîndesc iar cu păcat
De-am să plec pînă-n Banat
Să mă hodinesc oleacă
Că derepe la munte pleacă
Și mere cu ghezășu
Șu, șu și iară șu
Huhuuuuuuu,
Hu !

ION HOREA

Cu umbra plopilor, adio !

E ceasul potrivit fix la amiază
Stau în tramvai și sînt de vază
Vatmana iată nu-l din satul meu
Venită-i tocmai din Zalău
De pe o culme ce drag îi-i să o sui
Să dai cu bita-n persici și gutui
Să privești în vale cum vacile mugesc
Și-n grupuri către casă duios călătoresc
Vatmana mă privește cu drag și cu plăcere
Și-i saltă peptul fainâ pe manetă
Și-un cîntec spus la frunză inima îi cere
Exact ca la o alta ce are bicicletă
Prin buzunare iată dau frunza să o cat
Să-i cînt vatmanei precum la ea prin sat
Și cum cătam eu bine și cu zor
Mă-npinse unu-n ușă să cobor —
La ceasul potrivit fix la amiază
Eu și pe trotuar sînt scriitor de vază !

Gheorghe Daragiu

Un țăran primind sfatul competent al lui Iulian Neacșu să nu treacă strada

Definiții și nume de persoane

Omu' lui Tovarășu' Crișan
Băiat excepțional !
Nea
Pus înaintea unui nume de botez nu mai e zăpadă.
Pizza sau Pița
Mîncare cu nume de regizor.
Iar în altă ordine de idei...
Gina nu e cumva femininul de la **Geniu** ?
Dar **Genu** ? Nu e un **geniu** din care a fost mîncat un „i" ?
Dar **Eugeniu** ? De ce nu se spune mai pe șleau : **Eungeniu**. De exemplu, în loc de **Eugeniu Vasilescu** ar trebui să se spună **Eungeniu Vasilescu** și așa mai departe.
Mi se pare logic.

Banii

Banii nu merită osteneala, cît merită cheltuiala.

Reclamă pentru stilul „spate"

Cînd înoți bras **te simți mai gras, cînd înoți** delfin **te simți mai plin, dar cînd înoți stil spate simți cum slăbești în rate.**

Panseuri subiective

— Ideile nu sînt altceva decît alibiurile inteligenței, se gîndi anchetatorul.

— E mai ușor un lucru să-l faci uneori, decît să justifici de ce nu-l faci, mă gîndeam eu așteptînd de mult de tot la o audiență.

— În bișniță, ca și-n poesie, trebuie să ai talent, dar nu trebuie să faci bișniță cu poesia și poesie cu bișnița, se gîndi un achizitor de sticle goale.

— O mare dușmănie provine mai întotdeauna dintr-o prietenie prost înțeleasă sau chiar dintr-o prietenie bineînțeleasă dar insuficient adîncită ori chiar deloc, și atunci ba din contră — se gîndi Autorul de Panseuri.

— Gîndește-te că nimic fără mine nu e bun ! îmi spuse odată actorul Corneliu Dumitraș.

Sarmaua ca simbol

Acceptă să-ți despic o sarma
o rumenă sarma tradițională
Să cad asupra-i vijelios
ca un condor răpăcit în munții Hîrtibaciului
Să o spintec, necruțător
cu lama fină a unui cuțit Solingen inoxidabil
rămășiță stingheră, monstruoasă, a Transilvaniei medievale
Să caut în această podoabă a lumii — sărmăluța eternă —
esențele-i profunde de carne
așa cum un cafru bătrîn
ar explora, îndrăznet, Țara Oașului
dind apoi lovituri de stat victorioase
cu o armă secretă, horinca !

În fine, acceptă să-ți tîrăsc către gură
înfiăcărate minuni, micile fărîme ale fostei sarmale
Să apropii de buzele tale
cu tremurul unui sclav pentru care se sculptează în aer o ghilotină
o bucățică de varză călită
un nensemnat argument vegetal
murat proaspăt la Perșani-haltă
după legile străbune, riguros științifice, ale Daciei post romane
(sînt convins că și dacii liberi au folosit, în incursiunile lor sudice
elementele aceleiași teorii a continuității
sub formă de acrișoare provizii
regretînd, firește, absența piperului
lăsat ca problemă și aspirație generațiilor viitoare)
Aștează, o, aștează să-ți despic o sarma...

Radu Anton Roman

Porumbelul și pupăza

O porumbiță și un porumbel
Se îndrăgeau cum nu găsim model,
Dar se brodi ca într-o primăvară,
Prin preajma lor, o pupăză s-apară.
Din cuibul construit într-un gard viu,
Cînd o zări cu zborul ei zglobiu
Părînd al unui fluture a fi,
Deodată porumbelul tresări.
Cu-nfățișarea ei portocalie,
I se părea că e o feerie.
Cu moțul colorat făcuse semn
Și porumbelul, n-a rămas de lemn.
Deși el cuibul încălzea atunci,
Iar soața ciugulea hrană prin lunci,
Vrăjit, uită de datoria lui
Și părăsi în grabă micii pui.
Se avîntă vioi în zbor planat
Și ore-n șir, în juru-i a zburat.
Încredințat că pupăza-l preferă,
Nu bănuia că totu-i o himeră.
Într-un tîrziu, băgă de seamă el,
Din moț, la toți, că face semn la fel.
Dezamăgit, porni spre cuibul său,
Cuprins acum de presimțiri de rău.
Și a pățit tot ce i-a fost lui frică :
Fu porumbița prinsă de-o pisică,
În timp ce ea îl căuta de zor.
Și au pierit de frig și puii lor...
În case cu deplină armonie,
O „pupăză" aduce tragedie.

Ionel Gologan

Atletul Marin Sorescu, învingător în crosul Bulzești-Copacabana

Minciuna și adevărul

— Minciuna e un adevăr modificat, spuse un băiat.
— Ba nu, e-un adevăr mai degrabă tras de păr, îi zise-un vărî.
— Nu-i niciun adevăr, conchisei însă eu, gata să sar la ei.
Și astfel s-a născut din nou un adevăr, nu dintr-o bucată, ci din trei, deodată.

Pușa Dinulescu

O ISTORIE TRUCATĂ A LITERATURII CONTEMPORANE

Văzută de Sorin Postolache și Victor Rădulescu

Mircea Micu a descoperit (era și cazul !) „Secretul Doamnei de zăpadă"

Valentin F. Mihăescu și Paul Dugneanu, coșari, cronicari și mușchetari, angelici ca de obicei în tot ce fac

Ion Bănuță sau Panorama diavolului

Eugen Barbu și Corneliu Vadim Tudor în costume adecvate, făcîndu-și plimbarea extra-săptămînală

A.I. Zăinescu se documentează la fața locului pentru lunga Aventură în Africa

Am întîlnit, în treacăt, un Nicolae Velea fericit

Cezar Ivănescu într-un nou show la „Numele poetului"

La „Prima verba" Laurențiu Ulici îi învață pe debutanți că trebuie să începă cu lustruitul pantofilor

Traian Iancu la sediu, în deplasare și acasă

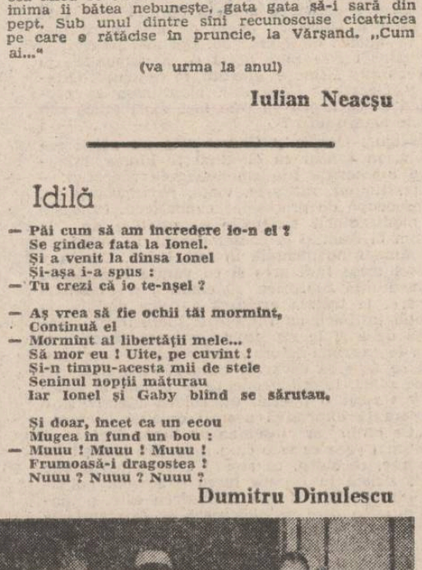

Grigore Hagiu, cuminția pămîntului

Adrian Păunescu și o foarte mică parte a cenaclului său în turneul numărul 67 120

Distanța dintre Petre Stoica și N. Grigore Mărășanu este egală cu un iepure

Blîndul Fănuș Neagu conducînd un atelaj specific în tundra Brăilei

Matadorul Artur Silvestri evitînd încă un taur

REMEMORĂRI

Doamna de ploaie

Doamna de ploaie își aținti privirea, de cum intră în bar, pe Mircea Micu. Acesta purta un superb costum albastru, pantofi albi, un lanț de alpaca la butonieră, părul era proaspăt spălat și călcat cu fierul, fumuriu, iar de băut nu băuse decît două ginuri la pahar, în el bucățelele de ghiață pluteau ca icebergurile. Doamna de ploaie era însoțită de balerinii Operei din Hamburg și de două gorile. Una din ele veni la Mircea Micu și-i vorbi românește, neștiind altă limbă : „Dama de acolo vrea să vii la ea". După care îl lovi în cap, pentru că nu-i plăcea. Așezată pe scaunul înalt de la bar Doamna de ploaie sorbea bere cu paiul, la gît sclipea o frapieră de argint, iar în mînă ținea un țigaret de fildeș, lung, pe care din amuzament, din plictiseală, ori nerăbdătoare, se sprijinea. „Aici nu putem vorbi, îi spuse, mîngîindu-i pieptul, așteptă-mă, la miezul nopții, în cameră la tine. Să fii singur, și să nu spui nimănui, nici chiar lui Fănuș". Și a plecat, lăsînd în urmă o dîră de parfum de violete. Mircea Micu a tăiat cu pieptul bombat gloata de balerini, și-a frecat pantofii de pantaloni, ca să lucească, și și-a înfoiat batista roșie de la pept. Pînă la miezul nopții a trecut de la gin la vin roșu, cînd a ajuns în camera lui de la palat, Doamna de ploaie îl aștepta. „Ai venit, totuși, zise, privindu-l printre gene". „Cum ai intrat ?" „Am locuit în această cameră cînd eram mică", „Oh, iartă-mă !". „Deranjez ?" ; și Doamna de ploaie începu să se dezbrace lent, preț de cîteva săptămîni, Mircea Micu vru să se dezbrace și el, însă femeia îl opri : „Tu nu trebuie să te dezbraci, nu mai ai de ce agăța ceasul". Avea un trup bine făcut, numai carne și oase, ochii îi erau adînci și pătimași, dedesubtul unuia se întindea văzînd cu ochii un pistrui. Doamna de ploaie își strînse sînii în palme și-i zise : „Privește cu atenție, ce vezi ?" Mircea Micu se cutremură din tot adîncul ființei sale, inima îi bătea nebunește, gata gata să-i sară din piept. Sub unul dintre sîni recunoscuse cicatricea pe care o rătăcise în pruncie, la Vărșand. „Cum ai..."

(va urma la anul)

Iulian Neacșu

Idilă

— Păi cum să am încredere io-n ei ?
Se gîndea fata la Ionel.
Și a venit la dînsa Ionel
Și-așa i-a spus :
— Tu crezi că io te-nșel ?

— Aș vrea să fie ochii tăi mormînt,
Continuă el
— Mormînt al libertății mele...
Să mor eu ! Uite, pe cuvînt !
Și-n timpu-acesta mii de stele
Seninul nopții măturau
Iar Ionel și Gaby blînd se sărutau.

Și doar, încet ca un ecou
Mugea în fund un bou :
— Muuu ! Muuu ! Muuu !
Frumoasă-i dragostea !
Nuuu ? Nuuu ? Nuuu ?

Dumitru Dinulescu

m a p a m o n d

Poetica unui spirit reflexiv

S-au împlinit de curînd o sută de ani de la nașterea lui José Ortega y Gasset, marele virtuoz al ideilor și stilului, eseistul, istoricul literar, criticul de artă și profesorul care, alături de Unamuno, dar nu întotdeauna de acord cu el, a dominat și ilustrat viața intelectuală a Spaniei în primele cinci decenii ale secolului nostru.

Recomandat de UNESCO atenției iubitorilor de adevăr și frumos din lumea întreagă, acest centenar a prilejuit la Madrid obișnuitele manifestări festive din care nu au lipsit discursuri, interviuri, amintiri, o expoziție de fotografii și inaugurarea unui centru de cercetări purtînd numele sărbătoritului. Poate că filozoful, cu surîzătoarea lui înțelepciune, ar privi îngăduitor aceste întîmplări omagiale, admițînd că sînt necesare în plan temporal, dar probabil tot el, cu surîzătoarea lui politețe, ar sugera depășirea lor și transferarea aniversării în plan peren.

Pentru a satisface această dorință care este în fond a istoriei, avem de ales între mai multe moduri de a proceda. Cel mai potrivit și revelator mi se pare acela de a răspunde la întrebarea : „Cine este acum, la centenar, Ortega y Gasset ?" Care este identitatea sa profundă adică aceea cu cele mai mari șanse **sub specie aeternitatis** ?

Desigur, Ortega y Gasset este un spirit reflexiv, în sensul că el gîndește lumea, minuiește categoriile fundamentale ale filozofiei — ființa, timpul, rațiunea, viața, circumstanța —, se preocupă de procesele cunoașterii, cunoaște în mod adîncit sistemele speculative de la Platon la Kant și la contemporani. Și totuși, ca atitudine fundamentală în fața lumii, Ortega y Gasset trece fără greș și cu vădită bucurie de la meditația filozofică, sistematică și esențializatoare, la trăirea artistică a celor gîndite, la emoția intîlnirii cu ființele și lucrurile, la plăcerea de a și le reprezenta concret, tangibil și de a le exprima colorat, surprinzător, fascinant. Așa se face că severele concepte ale filozofiei — de pildă, interdependența — capătă la Ortega y Gasset o poezie, un colorit afectiv și o exuberanță expresivă proprii creației literare.

„Ce puțin ar însemna un lucru dacă ar fi numai ceea ce este cînd îl privim izolat ! Ce sărac, ce sterp, ce stors ! S-ar putea spune că există în fiecare lucru o secretă potențialitate de a fi mai mult decît este, potențialitatea care se eliberează și se manifestă expansiv atunci cînd altul sau altele intră în legătură cu el. S-ar putea spune că fiecare lucru este fecundat de celălalt ; s-ar putea spune că se iubesc și vor să se căsătorească, să se împreune în societăți, în organisme, în edificii, în lumi..."

Filozoficul concept de „interdependență", care de la Aristotel la Hegel este exprimat sobru și peremptoriu prin propoziții ca : „Numai întregul e adevărat", se vede prezentat de Ortega y Gasset prin mijloace izbitor literare : autorul alege un caz extrem — lucru absolut izolat —, îl dramatizează prin epitete puternice și semne de exclamație, romanțează întîlnirea izolatului cu alți izolați și în sfîrșit preface condiționarea reciprocă în iubire și căsătorie. Efectul este inevitabil : în loc de riguroasa decupare logică a conceptului filozofic, apar perspectiva deschisă și reverberația indefinită a creației artistice.

Să privim încă mai de aproape componenta filozofică și componenta artistică a gîndirii și operei lui Ortega y Gasset. În călătoriile sale intelectuale, punctul de plecare, poate și începutul de drum sînt filozofice, dar restul — costumația, mersul, șosirea, reușita — se datorează creatorului artistic. Om singur, dar elocvent exemplu. Vorbind despre conceptul de „real", autorul pornește, profesional, de la greci.

„Cînd căutăm realitatea, căutăm de fapt aparențele. Dar grecul înțelegea prin realitate tocmai contrariul : real este esențialul, ceea ce este profund și latent ; nu aparența, ci izvorul viu al tuturor aparențelor",

Enunțul esențializării constituie numai o introducere. Ea îi îngăduie ginditorului să se abandoneze plăcerii de a trasa, cu resursele unui desăvîrșit scriitor, portretul rapsodului care esențializează, și el, trecutul. Un pictor nu ar putea înfățișa mai plastic pe Homer și nici un poet mai mișcător.

„Cu bagheta în mînă, poetul epic se înalță deasupra noastră ; fața lui de orb se îndreaptă spre locul inundat de lumină ; soarele este pentru el o mînă părintească ce pipăie în noapte obrazul fecioriului ; trupul său a învățat rotirea heliotropului și aspiră să coincidă cu ampla mingiiere care trece".

Aceasta nu înseamnă că filozofia a dispărut cu totul. Ea rămîne ca un fel de solemnitate creată de privirea ridicată, atunci cînd trebuie, spre înălțime. Se face simțită sub forma unei bucurii a cunoașterii pe care ginditorul o recunoaște ca esențială vieții și demersului artistic.

„În ceea ce mă privește, trebuie să mărturisesc că dimineața, cînd mă scol, spun o rugăciune foarte scurtă, veche de mii de ani, un vers de Rig-Veda care conține cîteva cuvinte înaripate : „Doamne, fă să ne deșteptăm în bucurie și să învățăm a cunoaște".

Natalia Tofan : „Iarnă în București"

Demersul artistic orteguian triumfă în două direcții : aceea a portretului și aceea a „punerii în situație", întemeiate pe coborîrea și exprimarea ideii în și prin concret. În amîndouă, elementul personal se vădește a fi, cum se spune, generativ. Pasajul, pe drept cuvînt celebru, despre Velásquez este, direct, un admirabil portret al marelui pictor și indirect, mărturisirea adeziunii ginditorului la eternizarea clipei pe care o dăruiește arta.

„Pictura pînă la Velasquez voise să fugă de temporal și să închipuie pe pînză o lume străină și impermeabilă la timp — faună a eternității. Pictorul nostru încearcă însă contrariul : pictează chiar timpul reprezentat de clipă care este ființă cît vreme este condamnat să nu mai fie, să se scurgă, să se altereze. Asta e ceea ce eternizează și asta e, după părerea lui, misiunea picturii : să confere clipei eternitatea — aproape o blasfemie !"

„Punerea în situație" acordă conceptelor orteguiene substanță concretă, formă, culoare, aromă. Iată teoria perspectivismului încorporată într-o portocală.

„Cu ochii vedem numai o parte din portocală, dar fructul întreg nu ni se înfățișează niciodată sub formă sensibilă : cea mai mare parte din corpul portocalei este latent față de privirea noastră".

În sprijinul tezei referitoare la caracterul artistic al identității orteguine, există și probe negative — poate încă mai convingătoare. Cele ce apar ca deficiențe din punct de vedere filozofic se transformă în calități sub raport artistic. Autorul perspectivismului merită această schimbare de perspectivă. Lipsa de sistematicitate, bunăoară, l-a împiedicat să ajungă la o doctrină cuprinzătoare, coerentă și închisă de tip Spinoza, dar i-a permis în schimb flexibilizarea viziunii artistice, jocul cu varietatea și imprevizibilul. Refuzul profunzimii speculative — Ortega nu a fost și nu a vrut să fie un scafandru filozofic — l-a făcut să colinde plăcuta suprafață a lumii, să perceapă și să exprime jocurile ei multiple și pasionante.

Există desigur în opera lui Ortega nețiuni infirmate sau susceptibile de altă dezvoltare și acest lucru se invederează mai ales acum, cînd e posibilă o justă cumpănire a scrierilor sale. Astfel, **Rebeliunea maselor** și **Dezumanizarea artei** nu au fost confirmate de istorie. Elitismul și primatul formei care îi surideau s-au dovedit caduce. Pe de altă parte, pozițiile elaborate de el sub denumirea de „rațiune vitală" sau celebra formulă „Eu sînt eu și circumstanța care mă înconjoară" sînt apte de o dezvoltare dialectică și umanistă, așa cum o dorea statornic însuși Ortega y Gasset, pentru care atît discursul filozofic cît și cel artistic aparțin exclusiv omului, valorează prin el și pentru el.

Din toate acestea rezultă, cred, adevăratul profil al ginditorului, identitatea sa profundă care va rezista, probabil, eroziunii timpului. Ortega y Gasset a fost un căutător al adevărului sub semnul și cu darurile frumuseții. A fost un creator artistic care nu a cristalizat în poezie, narațiune sau teatru, ci într-o formă proprie, **echivalentă acestora**, eseul, pe care l-a ridicat la demnitatea și expresivitatea unui gen literar major. „Meditațiile despre Don Quijote", „Cronicile spectatorului", scrierile despre artă și literatură își păstrează și își vor păstra interesul, prospețimea și strălucirea, depășind centenarul.

Paul Alexandru Georgescu

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Sub îngrijirea dr. Ion Stăvăruș, în Finlanda apare o interesantă publicație a studenților și cursanților lectoratului românesc de la Universitatea din Turku : **Columna** prin care se realizează o difuzare a valorilor culturii românești în conștiința cititorului finlandez. În cuprinsul numărului 3 (noiembrie 1983) atrage atenția articolul semnat de Ion Stăvăruș, „Marea Unire — vis de aur, împlinit", precum și „Nașterea unității României în anul 1918", datorat profesorului Kalervo Hovi. **Columna** publică în continuare traduceri din Mihai Eminescu, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Geo Bogza și Adrian Păunescu, însoțite de versiunea originală, precum și o prezentare a academicianului Iorgu Iordan și traducerea unui fragment din „Originile limbii române". În sumar se remarcă de asemenea un text despre obiceiul Caloianului, semnat de dr. Nicolae Constantinescu de la Universitatea din București, sub titlul „Obiceiuri românești". În același număr se găsesc impresii de călătorie în România, scrise de Anna Liisa Lavila și transpunerea în limba finlandeză a unor proverbe românești. Publicația avînd o frumoasă copertă realizată de Arta Nilmistö, urmărește așadar să dea o imagine diversificată asupra culturii noastre (folclor, poezie, istorie, lingvistică), prin traduceri și texte în limba română. Caracterul ei universitar nu-i limitează deschiderea, astfel încît **Columna** reprezintă o meritorie formă de difuzare-receptare a culturii românești peste hotare.

REPERE

Nostalgia Mediteranei

Mountolive este cel de al treilea roman din ciclul alexandrin al lui Lawrence Durrell, cel mai clasic din punctul de vedere al scriiturii, fără prețiozitatea din **Justine** și din **Balthazar** și mai ales fără senzualitatea aceea agresivă, atît de caducă în ceea ce privește efectul artistic. Durrell face în **Mountolive** o adevărată demonstrație de virtuozitate, arătînd cît este de stăpîn pe tehnicile de compoziție ale romanului, alternînd descrierile cu monologul interior al personajului titular, folosind persoana a treia și în același timp lăsînd frazarea să redea acea „haleine" tipică prozei secolului nostru. Motto-ul din Stendhal : „Il faut que le roman raconte" este situat cum nu se poate mai bine aici, fiindcă **Mountolive** este și cartea care „povestește ce s-a întîmplat" în primele două. Aflăm acum că „story"-ul lui Darley era cum nu se poate mai îndepărtat de realitatea adevărată a lucrurilor. De fapt, Durrell pare să sugereze că perspectiva relativizantă asupra evenimentelor, pe care fusese evident că o adoptă la început, precum și pulverizarea psihologică a personajelor și discontinuitățile de conduită, reprezintă numai o tehnică literară, iar nu un punct de vedere asupra lumii. **Mountolive** oferă „cheile" evenimentelor și personajelor ce fuseseră aduse în scenă în **Justine** și **Balthazar.** Personajul fascinant din primul roman este o conspiratoare lucidă, neîndrăgostită decît de cauza sa și de omul care o promovează. Atît Darley, cît și Pursewarden, sînt pionii folosiți de Justine pentru a-și acoperi activitatea, totul era pus la cale cu Nessim, iar nimfomania personajului se vădește doar o iluzie în dosul căreia se țesea conspirația soțului. Atunci cînd „spune" adevărul, Durrell nu mai folosește nici un fel de sofisticărie psihologizantă, nici freudism și nici alte trișerii artistice. Capodistria dispare pentru a proteja rețeaua lui Nessim, iar Justine nu îl părăsește pe soțul ei, ci este de asemenea scoasă din joc, devenind inutilă. Pînă și despre bătrînul Cohen, fostul amant al Melissei, aflăm că fusese probabil otrăvit de conjurația lui Nessim pentru că știa prea multe. Iar bancherul Hosnani însuși se apropie de Melissa mai puțin datorită unei atracții genuine, cît din dorința de a afla cîte știe micuța dansatoare, de la Cohen, despre contrabanda lor cu arme. Romanul este domeniul iluziei, desigur, ca și viața oamenilor, dar numai atunci cînd revelează adevărul poate fi luat în considerare ca o „operă", ca o formă a destinului. Regimul gnoseologic este același pentru o operă de ficțiune și pentru o „viață" scăldată în aparențe, ele pot face parte dintr-un scenariu mediocru destul de asemănător. În **Justine** avem de-a face cu un „roman în roman", referințele la cartea primului soț al eroinei, Arnauti, precum și completările din **Mountolive,** conțin un subtext cu valoare programatică. „Tezele" lui Durrell trebuie mai puțin citite, adică luate ad-litteram, cît descifrate în felul cum montează sensurile și întîmplările pe care le conțin cărțile sale.

Continuarea în ițiativei lansate de Catinca Ralea prin traducerea primelor două romane din **Cuartet** este Antoaneta Ralian. Am mai avut prilejul să exprim admirația noastră pentru frumoasele echivalențe ale acestei traducătoare foarte productive și cu atît de exact simț al valorilor. Numai în ultimii doi ani, Antoaneta Ralian și-a pus semnătura pe versiunea în limba noastră a unor cărți de John Cowper Powys și Iris Murdoch, la care a adăugat acum un bun text românesc pentru **Mountolive.** Caracteristica limbajului folosit în **Mountolive** este vigoarea, susținută de o mare fluență a narațiunii și descripțiilor. Nu am simțit nici o disonanță, iar ritmica alertă a narațiunii este transpusă în verbe de mișcare alese cu indiscutabilă finețe. Stilul din **Mountolive** îi convine de minune Antoanetei Ralian, după experiența traducerii prozei clasice engleze, după Galsworthy și chiar Iris Murdoch. Romanul englezesc tradițional cere un talent aparte pentru a-l traduce, și cred că nici lectura sa nu este chiar la îndemîna oricui, a gusta peisagistica și tipul de analiză a societății și oamenilor dintr-o asemenea carte presupune un gust aparte. Rareori am descoperit pe cineva cu un gust atît de sigur în lumea prozei engleze, de la Andrei Ion Deleanu încoace, cum este Antoaneta Ralian. Am mai spus-o și aitădată, un traducător trebuie să transcrie prin versiunea sa și fața nevăzută a textului original, acea „forma mentis", o expresie de civilizație și cultură pe care o închid cuvintele unui scriitor și care dispare de cele mai multe ori prin actul echivalării într-o altă limbă. Este vorba de un element fundamental al „valorilor reprezentative", ce poartă cu sine un mesaj caracteristic pentru societățile în care s-au născut. Astfel **Cuartetul** lui Durrell conține atît obsesia autorului pentru luxuria levantină, pentru senzualitatea dezeordonată a unei lumi imaginare, cît și tema culturală a nostalgiei mediteraneene. În literatura care l-a dat pe Byron și pe Shelley, Mediterana este o „Mare Nostrum", iar în oramnul englezesc de astăzi se regăsește, forma tipică britanică de a resimți umanitatea mediteraneeană. Ceea ce primează aici este mai puțin culoarea și mirosurile, cît raporturile sociale, ritualurile colective și adîncimea culturală. Din toate punctele de vedere, **Mountolive** este o carte aparte în tot ceea ce a scris Durrell. Autoarea traducerii românești a trecut cu bine peste proba cea mai grea, transcriind cel mai bine tocmai propensiunea lui Mountolive către visarea mediteraneeană, către figura aceea enigmatică a unui timp în care nu există prezent, trecut și viitor.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **UN INTERESANT** repertoriu publică Claude Fallek, autorul unui recent **Ghid al librăriilor specializate din Paris.** Este vorba de librării pe discipline, prezentate „geografic", adică după amplasamentul lor, la care autorul a adăugat și „societățile de prieteni" ai diferiților scriitori, în număr de peste optzeci. Au fost avute în vedere librării dedicate cărții cu autografe de autori, de reviste vechi și noi, de turism, istorie literară, spectacole, de carte tehnică, etc. Sub aceste rubrici se află librării cu activitate relativ stabilă în domeniu. Lucrarea lui Fallek, bazată pe o documentare îndelungată și răbdătoare, a fost recenzată cu deosebită căldură în toate publicațiile de bibliologie.

● **POEZIA ORAȘULUI** constituie în secolul nostru o formă literară foarte curentă, sugerînd de multe ori ritmurile aberante și viața tensionată din marile aglomerări urbane ale lumii. Rareori au fost exaltate sursele de lirism, gingășia și luminozitatea chiar artificioasă a vieții „pe asfalt", la umbra blocurilor de locuințe sociale și a stîlpilor de beton. Un volum de versuri semnat de Jacques Réda, **În afara zidurilor,** în ciuda titlului cu rezonanță polemică, este tocmai o carte de poezie a vieții orașului. Iată ce scrie un comentator : „Autorul a știut să găsească poezia în viața cotidiană, fiorul liric în culoarea cenușie a zidurilor, barocul în accidentul arhitectural, chiar în banalitatea vieții ! Mare inghițitor de spații urbane, intra și extra-muros, el se plimbă, fără să se rătăcească vreodată, prin diferitele zone ale orașului modern, iar poezia, adică plăcerea cu care scrie, se simt bine pe această hartă metropolitană". Critica îl proclamă pe Réda un nou „țăran la Paris", făcînd aluzie la cunoscutul titlu al lui Aragon.

● **ROMANUL LUI THIERRY ARDISSON, Malul drept,** reia o temă obsesivă din literatura occidentală contemporană, aceea a tineretului deziluzionat, pradă drogurilor și rătăcirilor de tot felul. Apărut la Albin Michel, romanul încearcă de fapt să sugereze și o refacere morală a personajului, prin efortul de a găsi un sens mai amplu decît viața individuală și iluziile ei. Thierry Ardisson face un proces recruților educației limitative a tineretului din țările occidentale, lipsei de consistență a idealurilor pe care le propune uneori, precum și tendințelor autodistructive ale unei lumi de consum. Critica evidențiază extraordinara vivacitate stilistică a autorului, marele său talent în folosirea cuvintelor cu mai multe sensuri, a argoului și limbajului specific mediilor obscure ale societății.

● **TOT PROBLEMEI ABUZULUI DE DROGURI** în societatea americană de astăzi îi este dedicat romanul **Recviem pentru un vis,** care continuă să cunoască un mare succes în literatura de peste ocean. Hubert Selby Jr., autorul cărții, este un scriitor parcimonios, aflat la cel de al doilea roman al său, în peste două decenii de activitate literară. Artist cu mare forță tragică, el se inspiră din viața cartierului său newyorkez, Brooklyn, ale cărui valuri de teroare psihică și obsesii le transcrie mai bine decît oricine. În **Recviem,** Hubert Selby urmărește confruntarea aplecării bovarice a unui cuplu de tineri de a-și construi o existență imaginară cu realitatea dură a unui infern social fără scăpare. Căderea personajelor în droguri și în crimă, ruina lor morală este transcrisă în tonurile negre ale unui specialist în viziuni terifiante. Hubert Selby este cu siguranță unul dintre marii autori contemporani, însă viziunea lui este prea neagră, omul apare fără nici o scăpare, nici dragostea și nici măcar visul nu constituie pentru el o șansă pentru mîntuire.

● **FERNANDE BARTFELD** consacră un nou studiu monografic lui Albert Camus, intitulat **Mitul și cel care mimează.** Termenii primelor cronici sînt foarte elogioși, sublinînd în același timp pregnanța operei scriitorului în conștiința cititorului de astăzi : „În trei capitole, Căutarea unui limbaj, Momentul lui Sisif și descoperirea unui limbaj și Dezvoltarea unui limbaj, Fernande Bartfeld studiază evoluția atitudinii lui Camus în fața mitului, dintr-o perspectivă particulară, orientată adică de problemele limbajului ; autoarea constată că prin **Noces** și **Mitul lui Sisif** se trece de la o atitudine reticentă la una favorabilă în ceea ce privește mitul, și studiază această noțiune, precum și pe aceea de mim, așa cum sînt ele formulate în **Mitul lui Sisif.** Recunoscînd datoria sa față de cartea Monicăi Crochet, **Mitul în opera lui Albert Camus,** autoarea propune schița unei noi atitudini față de acest subiect".

● **MALEK POET ALGERIAN,** Malek Alloula, publică de curînd volumul **Visătorii,** o suită de evocări reticente ale peisajului natal, cu tradițiile și imaginile familiare ale locurilor. Cartea demonstrează încă o dată ce sens adînc poate propune poezia dă evocare, ce limbaj fără moarte al semnelor spiritului poate crea un artist care nu-și uită rădăcinile. Un critic notează : „Cîmpul înhumărilor" îi furnizează punctul de plecare pentru nenumărate visări, care se rătăcesc ici-colo, de exemplu înspre unele „figuri lilliale din spațele zidurilor". Dar „grăsimile care se topesc peste semințele umflate", și „ritualurile cu iasomie și rășini" sînt destul de departe de orice fel de exotism și nostalgie. Sînt obsesii reci ale visărilor noastre ce transpar din aceste texte usturătoare".

● **ROMANUL LUI CONSTANT MALVA, Jăratecul,** publicat de Jacques Cordier la Institutul Jules Destrée, constituie o carte unică în felul ei, făcînd însă legătura cu o întreagă literatură populistă din Belgia. Cîtim din prezentarea cărții : „Jărateculaparține literaturii proletare și constituie o mărturie severă asupra muncii minerilor din Borinage în perioada dintre cele două războaie mondiale. Povestire mai degrabă decît roman, el constituie de fapt un reportaj asupra diverselor munci și asupra categoriilor de lucrători implicați în procesul extragerii cărbunelui. Scrierile lui Malva (pe adevăratul său nume Alphonse Bourlard, 1903—1969) cunosc la ora actuală un nou interes din partea cititorilor. **Jăratecul,** care rămăsese inedit, este publicat în colecția „Studii și documente" a Institutului Jules Destrée, consacrat popularizării lucrărilor din Wallonia. Prefața lui Jacques Lamotte și introducerea lui Jacques Cordier, biograful lui Malva, rezumă trăsăturile propriii literaturii proletare și situează personalitatea autorului, el însuși fost miner, — care descrie diversele faze ale extragerii cărbunelui, întrebuințînd vocabularul specific al acestei grele meserii."

● **SCRIITORUL AUSTRALIAN** Patrick White a fost recent tradus în limba franceză cu romanul său „Cazul Twyborn". Versiunea franceză poartă titlul, **Încarnările lui Eddie Twyborn,** și este recomandată în felul următor de către Buletinul editorilor francezi: Acesta este ultimul roman al lui Patrick White, care și publică autobiografia și se consacră tot mai mult activității teatrale. Personajele sînt australiene, bineînțeles, iar temele sînt de asemenea consacrate societății australiene. Romanul se împarte în trei părți, care se derulează în trei locuri diferite : Coasta de Azur, Australia și Londra. Prin intermediul personajelor sale, Patrick White exprimă mai teribil decît oricînd amestecul de dragoste și ură care îl leagă de țara sa, cu un humor și un realism necruțător. Intriga cărții constă în descoperirea personalității, iar aceasta este condusă într-o manieră polițienească, ținîndu-l pe cititor cu răsuflarea tăiată de la prima pînă la ultima pagină a cărții.

SUMONYI ZOLTAN

Scrisoare către profesorul Ioan Busiția, la Beiuș

Dragă Domnule Profesor,
Nu pot să vă mulțumesc, din nou,
decît roșind, pentru atîta grijă. — Însă,
mărturisesc,
ați exagerat ! Nici o nuntă
nu poate fi mai îmbelșugată
în bucate, decît ospitaliera voastră casă.
Și toate acestea — pentru mine... Zău,
nu se poate !
Acum, vă trimit un volum de versuri
de Ady, cel mai tînăr poet la noi, și,
de la Petőfi și Arany încoace, și cel mai bun.
Dar, în mod special, vă atrag atenția asupra
celor nouă poezii pe care le-am însemnat. Scrie
curajos că, în această nesfîrșită mizerie
ungurii, românii, slavii sînt cu toții
frați și în locul dezbinării, de unire au nevoie !
Pînă acum, nici un poet n-a îndrăznit să scrie
Exemplu, asemănător, degeaba caut, aici
sau acolo...
Veți zîmbi, pesemne, văzînd greșelile mele
Frazele-mi sună elementar, din loc în loc
E prima încercare. Vă salută,
Bartók

— scrisoare în limba română, trimisă în iarna anului 1912 de la Rákoskeresztur profesorului I.B., care l-a însoțit pe B. în munții Apuseni ca să culeagă folclor românesc.

Prolog

Privește pe fereastră dar
Nu vede nimic din grădină
Doar gratiile de la fereastră
După ele — nimic
Nu vede nici drumul
Galben pietruit
Darmite copacii iernatici
Uitați în parc
Sigur își zice doar
E trecut de miezul nopții
Și totuși tocmai din cauza
Luminii nu vede acum parcul
Și bineînțeles nu el stă
Acolo după gratii fiindcă
Sînt priviți de aici el
Și o femeie și un copil mic
Cum vine asta da ei privesc
De afară aceste gratii
Tinăra femeie sclipitoare
Cu un băiețel de cinci ani
Și bineînțeles și el e acolo
În strălucirea lor
De acolo privesc înăuntru ei trei
Ei de acum zece ani
De ei nu se mai vede
Nici drum nici copaci
De altfel nu contează nici noaptea
Nici dimineața nu va conta
De la această fereastră
Se pot vedea numai ei.

Vara la Budapesta, în septembrie, 1978

„Ce mai vară e-acum, aici, și ce mai pace
la Pesta !"
Da, poate astfel ar fi exclamat, de-ar fi fost
în asemenea dispoziție. — (Dar asta nu-l
caracterizează.)
Doar așa, din cînd în cînd se întîmplă
ca spre prînz
să iasă puțin la plimbare. Ca și-acum cînd
a dat doar
a fugă, să scoată niște bani de la bancă ;
apoi, fiindcă
e mai simplu și mai rațional decît cu
autobuzul sau tramvaiul,
o porni pe jos, mergînd pe bulevardul
Múzeum.
Acolo însă, nu privi încă nici în stînga,
nici în dreapta. Nu
băgă de seamă încă nimic din vară și nici
starea de pace
nu-l străpunse așa, că : „Ce mai pace !"
— Abia mult mai încolo,
în piața Deák, deveni atent ; piațeta din
imitație de marmură
(nici asta nu băgase de seamă), c-un briu
de scaune
estivale ! Bineînțeles, toate ocupate ! —
Apoi, ieșind de la bancă, înveselit și mai atent
o porni în direcția pestriței piețe Börösmarty
și a străzii Váci unde,
iar, în jur sînt scaune și bănci ! În piață
și pe stradă !

Și — atunci simți junghiul, că, Doamne,
ce pace e încă azi
la Budapesta ! Și ce pace neclintită trebuie
să fie, ca
Europa să poată să șadă aici ! —
Și de-acum vroia și el să se scufunde în
liniștea aceasta. S-o inspire și s-o expire
prin fiecare
fibră și să-i transmită creierului : să simtă și
să știe mai tîrziu : Da, aceasta a fost pacea !

(Se oprește la o vitrină, se așează pe un scaun,
pe-o bancă
cu frînturi de fraze germanice sau slave
în urechi...
Apoi, la Universitate, privește îndelung
pe sub arcadă
la muntele Gellért... Apoi strada Kigjò...
Apoi scuarul cu arteziane... Apoi... Apoi...)
Ce apoi ?
De ce inventariază și fișează totul
cu asemenea stranie grijă?
De ce se teme ?! — E vară, se plimbă !
Cu buzunarele pline !
(Mîine-și poate ridica de la Çsepel
mașina nouă, iar
el deja privește înapoi spre această
dimineață ? !) — De ce !
Pentru ce ?

Cu ce privire și conștiință maghiară,
incorigibilă, observă
și combină iar totul ? De ce atîta suspiciune ?
Nu crede nici propriilor ochi ? Ce experiență,
ce mesaj au moștenit celulele ? —

Se complică doar ! — (E ungur, și incorigibil ?!)
Să termine odată ! E vară ! — La Pesta
e încă vară.
E vară !

În românește de
Hajdu Geta

Natalia Tofan : „Plugușorul"

SPORT

O, brad frumos!

Sînt la Vîrful cu dor. Jur împrejur ființa senină a zăpezilor. Anul cel bun pe care l-am trăit se leapădă în genuni și urcă din aur nenăscut de pe-a-ntregul flacăra Noului An, împletită din fluturi și lebede și din zboruri pereche cu albastrul fraged al răsăritului de lună. Descopăr în seara de taină ce-și umple adîncul și nemărginirea cu ninsoare aplecată sub vînt că lumea-și adună gîndul sub cetină de brad și se dăruiește iubirii. Aici, unde țara începe să-și înțeleagă destinul și veșnicia, iar timpul șade încărcat în sănii și fiecare prag e o baladă, inima se așează în măsurile cîntecului închipuit de mesteceni, de ierburile stepei și de spicul griului. În munții Bucegi, cu cît înaintez spre zarea anului 2000, găsesc puterea de-a mă lăsa cucerit pînă la lacrimă de mireasma lemnului și de legendara trecere prin vaduri a unui cîrd de cerbi. Simt viforul ca pe un frate bun și-alerg cu palma pe geamul odăii ca să-mi amestec sîngele cu desăvîrșirea blîndă a zvonului de colinde curgînd din păduri. O, brad frumos, de la Bucegi. O, nopți ale zăpezilor, largi evocări ale podurilor pe care se rotesc stelele norocului nostru, ingenunchez înfrigurat în cărarea Mioriței și vorbele mi se aburesc cu sare și cu descîntec din fluier și ascult securea Crivățului scriind în axa neamului românesc :

Dă-mi o scară să mă sui
Sus în Vîrful Dorului...

Vîrful cu dor, zăpezi hipnotice, vis de argint, ogari albi, șușoteala brazilor, vorbăria depărtărilor, frigul care mă înțeapă la tălpi ca o mirișe din ținutul fantastic al Brăilei și brazii, voluptuosul decembrie lăsînd loc lui ianuarie cel îndopat cu sănii. La mulți ani !

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII